Del Collegio de la Compañia de Jesus de Granada R. 5123 Bª

DECRETVM GRATIANI

EMENDATVM ET NOTATIONIBVS ILLVSTRATVM

Vnà cum glossis,

GREGORII XIII. PONT. MAX. IVSSV EDITVM.

Ad exemplar ROMANVM diligenter recognitum.

Por comision de los Sres Inquisidores correxi este libro conforme a la censura de la Sta General Inquision en Grda 29. de Agosto de 1643.
Miguel Vazquez.

Ex Commiss. Sti Inquisitionis hic liber correctus i xa Expurgatorij an. 1707
Paulus de Cardenas

LVGDVNI,

M. D. LXXXIIII.

De licentia eiusdem D. N. GREGORII XIII. Pont. Max.

Del Collegio de la Compañia de Jesus de Granada R. 5123 Bª

DECRETVM GRATIANI

EMENDATVM ET NOTATIONIBVS ILLVSTRATVM

Vnà cum glossis,

GREGORII XIII. PONT. MAX. IVSSV EDITVM.

Ad exemplar ROMANVM diligenter recognitum.

Por comission de los Sres Inquisidores correg. este libro conforme a la censura de la Sta General Inquision en Grda 29. de Agosto de 1643.
Miguel Vazquez.

Ex Commiss. Sti Inquisitionis hic liber correctus i xa Expurgatorij an. 1707
Paulus de Cardenas

LVGDVNI,

M. D. LXXXIIII.

De licentia eiusdem D. N. GREGORII XIII. Pont. Max.

GREGORIVS
PAPA XIII.

Ad futuram rei memoriam.

CVM pro munere paſtorali humeris noſtris iniuncto id præcipuè nobis propoſitum habeamus, vt omni ſtudio, diligentiaq; omnes Chriſtifideles his præſertim tam grauibus, calamitoſiſque temporibus in recta, & Catholica fide continere curemus, ac propterea id in primis nobis agendum, & prouidendum ſit, vt omnem omnibus aberrandi ab ea occaſionem ſubtrahamus. Dudum ob huius rei executionem, adhibitis nonnullis ex fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, adiuncto etiam aliquorum doctrina, & pietate inſignium virorum ſtudio, Decretum Gratiani nuncupatum abſque gloſſis, necnon idem Gratiani Decretum cum Decretalibus Gregorij Papæ Noni prædeceſſoris noſtri, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, non modo cum veteribus gloſſarum auctoribus, quibus cum viri pij, & Catholici fuerint, ignoſcendum videtur, ſi quid vel ob errorem in illis, vel quia nondum pleraque à ſacris Concilijs diffinita fuerant, liberius locuti ſunt: Verum etiam cum his, quæ ab impijs ſcriptoribus tam extra in marginibus, quàm etiam intra aſperſa fuerant Catholicæ veritati contraria reuidendi, corrigendi, & expurgandi curam demandauimus. Cum autem ipſum Decretum abſque gloſſis à præfatis à nobis deputatis iam totum emendatum, & correctum, ac nonnullis annotationibus illuſtratum exiſtat, ipſiuſque maior pars à dilecto filio Paulo Conſtabili, tunc ſacri noſtri Palatij Apoſtolici Magiſtro vnà cum dictis Decretalibus felicis recordationis Gregorij Noni prædeceſſoris noſtri iam impreſſis recognita, & approbata ſit. Reliquum vero eiuſdem Decreti vnà cum annotationibus prædictis tam abſque gloſſis, quàm ipſum totum cum gloſſis, Sextumque & Clementinas ſimul, & Extrauagantes à dilecto filio Sixto Fabri, eiuſdem Palatij noſtri Apoſtolici Magiſtro recognoſcenda omnia, & approbanda in officina Populi Romani, quæ ad hoc potiſſimum vt libri ſacri in ea fideliter, & incorruptè imprimantur, erecta fuit, imprimi, & impreſſa diuulgari iuſſerimus, ac vt ad maiorem Chriſtifidelium vbique tam intra, quàm extra Italiam citra, & vltra montes commorantium commoditatem hoc iuris Canonici Corpus fideliter, & incorruptè iuxta exemplar hic Romæ impreſſum à Catholicis Typographis, à Romano Populo, ſiue ab eo deputatis

putatis, vel pro tempore deputandis electis imprimi possit. Nos opportunè prouidere volentes, vt hoc Ius Canonicum sic expurgatum ad omnes vbique Christifideles sartumtectum perueniat, ac ne cuiquam liceat eidem operi quicquam addere, vel immutare, aut inuertere, nullâue interpretamenta adiungere, sed prout in hac nostra Vrbe Roma nunc impressum fuit, semper, & perpetuò integrum, & incorruptum conseruetur. Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicę potestatis plenitudine omnibus, & singulis in nostro, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Dominio, nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiecto commorantibus, vel ad illud quouis prætextu aduenientibus, ac etiam extra dictum dominium vbilibet existentibus Typographis, & librorum impressoribus, ac Bibliopolis, & quibuscunque alijs personis vtriusque sexus cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis maioris latæ sententiæ, & quo ad nunc, & pro tempore in dicto nostro, & Romanæ Ecclesiæ dominio mediatè, vel immediatè subiecto commorantes, etiam vltra præmissa sub amissionum librorum, ac mille ducatorum auri de Camera pro vna videlicet officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis, & pro alia accusatori, & pro reliqua tertijs partibus Iudici executori irremissibiliter applicandorum, alijsque arbitrij nostri pœnis eo ipso si & quoties contrafactum fuerit, & per quemlibet contrauenientem incurrendis apostolica auctoritate tenore præsentium inhibemus, & interdicimus, ne ipsius Gratiani Decretum cum annotationibus, & idem cum glossis, Decretalibus Gregorij Noni prædecessoris nostri, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, vt præfertur, de cætero per Decennium à Data præsentium sub quouis titulo alibi quàm in Vrbe nostra, & in eadem officina impressoria dicti Populi Romani, & ijs, quibus ab eodē Populo Romano, & ab eo ad hoc pro ipso Populo deputatis, tam in Italia, quàm extra Italiam vbilibet facultas, & licentia per dictum tempus desuper concessa fuerit, prout nos eidem Populo Romano, & eisdem ab eo deputatis, vt huiusmodi licentiam, & facultatem tam in Italia, quàm extra Italiam vbilibet cuicunque, & quibuscunque ipsi Populo Romano, seu eius pro eo Deputatis pro tempore videbitur, & placebit, ac pro tempore eidem Populo, & eius Deputatis visum fuerit, significata prius nobis, & approbata persona, concedere, illamque sic concessam prout, & quando sibi placuerit, reuocare liberè, & licitè valeant, indulgemus, impressum, & imprimendum tenere, vendere, dare, donare, vel aliàs quomodolibet habere, vel transferre, neque etiam ipsi absque expressa etiam in scriptis licentia eiusdem Populi Romani, & ab eo Deputatorum dictum Gratiani Decretum cum ipsis annotationibus, & idem cum glossis, Gregorij Noni prædecessoris nostri Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, vt dictum est imprimere, nec per dictum decennium ab eis, vel alijs præterquam à dicto Populo Romano, & ab eo Deputatis, vel de eorum licentia, vt præfertur, impressum, & imprimendum aliàs habere, seu tenere, aut etiam vendere, vel donare, seu imprimi, teneri, vendi, donari, aut aliàs transferri facere per se, vel alium, seu alios publicè, vel occultè, directè, seu indirectè quouis quæsito colore, vel ingenio audeant, seu præsumant: ita quòd etiam nulli omnino hominum tam in Vrbe, & tota Italia, quàm extra vbiuis Terrarum, Regnorum, Regionum, & Prouinciarum totius orbis liceat huiusmodi libris dicti Iuris Canonici sic, vt præfertur, de mandato nostro recognitis, correctis, & expurgatis quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut inuertere, nullaue interpretamenta adiungere, sed provt opus huiusmodi Romæ nunc impressum fuit, semper, & perpetuò integrum, & incorruptum conseruetur, statuimus, sancimus, & ordinamus,

Mandan-

Mandantes vniuersis, & singulis venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, cæterisque locorum ordinarijs, & eorum Vicarijs in spiritualibus, & temporalibus, & in statu temporali sanctæ Romanæ Ecclesiæ etiam Legatis, Vicelegatis, Sedis Apostolicæ, ac ipsius status Gubernatoribus, Potestatibus, & Locumtenentibus, vt quoties pro parte dicti Populi Romani, & ab eo Deputatorum, seu licentiam, & facultatem ab ipsis, vt præfertur, pro tempore habentium, fuerint requisiti, vel eorum aliquis fuerit requisitus, eisdem Populo, & Deputatis, ac ab ipsis licentiam, & facultatem haben. efficacis defensionis præsidio assistentes, præmissa ad omnem Populi Romani & ab eo Deputatorum prædictorum licentiam, seu facultatem haben. requisitionem contra inobedientes, & rebelles etiam per censuras Ecclesiasticas, etiam sæpius aggrauan. & per alia iuris remedia auctoritate Apostolica exequantur: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Et insuper quia difficile admodum esset præsentes litteras ad quælibet loca deferri, Volumus, & eadem apostolica auctoritate decernimus, illarum transumptis, & exemplis manu Notarij publici subscriptis, & sigillo Curiæ, vel personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, & etiam in ipsis operibus impressis plenariam, & eandem prorsus fidem vbique tam in iudicio, quàm extra iudicium haberi, quæ præsentibus haberetur. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ac quorumcunque locorum, Gymnasiorum, & Vniuersitatum, etiam studiorum generalium iuramento confirmatione apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & litteris apostolicis etiam illis, & illorum, ac quibusuis alijs personis sub quibuscunque tenoribus, & formis, etiam Motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus, ac aliàs in contrarium quomodolibet concessis, & approbatis, ac imposterum concedendis, & approbandis. Quibus omnibus etiam si de illis specialis mētio habenda esset, eorum tenores præsentibus pro expressis haben. illis aliàs in suo robore permansuris hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, Contrarijs quibuscūque. Aut si aliquibus communiter vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facien. plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Romæ apud sanctū Petrum sub Annulo Piscatoris, die prima Iulij. M. D. LXXX. Pontificatus nostri Anno Nono.

Cæ. Glorierius.

In nomine Domini, Amen.

HOc est sumptum, transumptum, & exemplare cuiusdam breuis per Sanctissimum Dominum nostrum Gregorium Pap.xiij. imprimendi Juris Canonici Corpus, de quo in eodem breue per decennium inclyto Populo Roman. sub die prima mensis Julij, 1580. concessi. fideliter, legaliterq; per me Notarium publicum infrascriptum transumpti & exemplati, nil addito vel diminuto quod substantiam mutet vel intellectum variet, nisi fortè litera vel syllaba, quæ substantiam mutare aut intellectum variare non habent: Cuius quidem breuis tenor talis est, prout infra sequitur, videlicet, Gregorius xiij. Pap. Ad futuram rei memoriam, Cum pro munere pastorali humeris nostris iniuncto id præcipuè nobis propositum habeamus, vt omni studio, diligentiaq; omnes Christifideles his præsertim tam grauibus, calamitosis q; temporibus, in recta & Catholica fide continere curemus, ac propterea id in primis nobis agendum & prouidendum sit, vt omnem omnibus oberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Dudum ob huius rei executionem, adhibitis nonnullis ex fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, adiuncto etiam aliquorum doctrina & pietate insignium virorum studio, Decretum Gratiani nuncupatum absq; glosis, necnon idem Gratiani Decretum cum Decretalib. Greg. Pap. ix. prædecessoris nostri, Sexto, Clementinis & Extrauagantib. non modo cum veteribus glosarum auctoribus, quibus cum viri pij & Catholici fuerint, ignoscendum videtur, si quid vel ob priorem in illis, vel quia nondum plerăque à sacris conciliis diffinita fuerant, liberius locuti sunt: verum etiam cum his, quæ ab impijs scriptoribus, tam extra in marginibus, quàm etiam intra aspersa fuerant Catholicæ veritati contraria reuidendi, corrigendi, & expurgandi curam demandauimus. Cum autem ipsum Decretum absque glosis, à præfatis à nobis deputatis iam totum emendatum & correctum, ac nonnullis annotationibus illustratum existat, ipsiusque maior pars à dilecto filio Paulo Constabili: tunc sacri nostri Palatij Apostolici Magistro, vnà cum dictis Decretalibus felicis recordationis Greg. ix. prædecessoris nostri iam impressis recognita & approbata sit. Reliquum vero eiusdem Decreti vnà cum annotationib. prædictis tam absque glosis, quàm ipsum totum cum glosis, Sextumq; & Clementinas simul, & Extrauagantes, à dilecto filio Sixto Fabri, eiusdem Palatij nostri Magistro recognoscenda omnia, & approbanda in officina Populi Romani, quæ ad hoc potissimum, vt libri sacri in ea fideliter & incorruptè imprimantur: erecta fuit, imprimi, & impressa diuulgari iusserimus, ac vt ad maiorem Christifidelium vbique tam intra quàm extra Italiam, citra & vltra montes commorantium commoditatem hoc Iuris Can. Corpus fideliter & incorruptè iuxta exemplar hic Romæ impressum, à catholicis Typographis, à Romano Populo, siue ab eo deputatis, vel pro tempore deputandis electis imprimi possit. Nos opportunè prouidere volentes, vt hoc Ius Can. sic expurgatum ad omnes vbique Christifideles sartum tectum perueniat, ac ne cuiquam liceat eidem operi quicquam addere, vel immutare, aut inuertere, nulláue interpretamenta adiungere: sed prout in hac nostra vrbe Roma nunc impressum fuit, semper & perpetuò integrum & incorruptum conseruetur. Motu proprio, & ex nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine omnibus & singulis in nostro & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Dominio, nobis, & eidem Rom. Eccl. mediatè vel immediatè subiecto commorantibus, vel ad illud quouis prætextu aduenientib. ac etiam extra dictum dominium vbilibet existentib. Typographis, & librorum impressoribus, ac Bibliopolis, & quibuscunque alijs personis vtriusque sexus cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis maioris latæ sententiæ: & quo ad nunc, & pro tempore in dicto nostro & Rom. Ecclesiæ dominio, mediatè vel immediatè subiecto commorantes, etiam vltra præmissa sub amissionis librorum, ac mille ducatorum auri de Camera, pro vna videlicet officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis, & pro alia accusatori, & pro reliqua tertijs partibus Iudici executori irremissibiliter applicandorum, alijsque arbitrij nostri pœnis eo ipso si & quoties contra factum fuerit, & per quemlibet contrauenientem incurrendis Apostolica auctoritate tenore præsentium inhibemus & interdicimus, ne ipsius Gratiani Decretum cum annotationib. & idem cum glosis Decretalib. Greg. ix. prædecessoris nostri, Sexto Clementinis & Extrauagantib. vt præfertur de cætero per decennium à data præsentium sub quouis titulo alibi quàm in vrbe nostra, & in eadem officina impressione dicti Pop. Rom. & ijs quibus ab eodem pop. Rom. & ab eo ad hoc pro ipso populo deputatis, tam in Italia, quàm extra Italiam, vbilibet facultas & licentia per dictum tempus desuper concessa fuerit, prout nos eidem Popul. Rom. & eisdem ab eo deputatis, vt huiusmodi licentiam & facultatem tam in Italia quàm extra Italiam, vbilibet cuicunque & quibuscunque ipsi pop. Rom. seu eius pro eo deputatis pro tempore videbitur, & placebit, ac pro tempore eidem populo, & eius deputatis visum fuerit, significata prius nobis, & approbata persona, concedere, illamq; sic concessam, prout, & quando sibi placuerit, reuocarè liberè, & licitè valeãt, indulgemus, impressum & imprimendum tenere, vendere, dare, donare, vel aliàs quomodolibet habere vel transferre, neque etiam ipsi absque expressa etiam in scriptis licentia eiusdem inclyti pop. Rom. & ab eo deputatorum dictum Grat. Decretum cum ipsis annotationibus, & idem cum glosis Gregor. ix. prædecessoris nostri Decretalibus Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus vt dictum est, imprimere per dictum decennium, ab eis vel ab alijs, præterquam à dicto Popul. Roman. & ab eo deputatis, vel de eorum licentia vt præfertur, impressum & imprimendum, aliàs habere seu tenere, aut etiam vendere vel donare, seu imprimi, teneri, vendi, donari, aut aliàs transferri facere per se vel alium seu alios, publicè vel occultè, directè seu indirectè, quouis quæsito colore vel ingenio, audeant seu præsumant: ita quod etiam nulli omnino hominum tam in vrbe, & tota Italia, quàm extra, vbiuis terrarum, regnorum, regionum & prouinciarum totius orbis liceat huiusmodi libris dicti Juris Can. sic vt præfertur, de mandato nostro recognitis, correctis, & expurgatis, quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut inuertere, nulláue interpretamenta adiungere: sed prout opus huiusmodi Romæ nunc impressum fuit, semper & perpetuò integrum & incorruptum conseruetur, statuimus, sancimus, & ordinamus. Mandantes vniuersis & singulis venerabilib. fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, cæterisq; locorum ordinarijs, & eorum Vicarijs in spiritualibus & temporalibus, & in statu temporali sanctæ Romanæ Ecclesiæ, etiam Legatis, Vicelegatis sedis Apost. ac ipsius status Gubernatoribus Potestatibus & Locumtenentib. vt quoties pro parte dicti Pop. Rom. & ab eo deputatorum seu licentiã, & facultatem ab ipsis vt præfertur, pro tempore habentium fuerint requisiti, vel eorum aliquis fuerit requisitus, eisdem Populo, & deputatis, ac ab ipsis licentiam, & facultatem habentem efficacis defensionis præsidio assistentes præmissa ad omnem Pop. Rom. & ab eo deputatorum prædictorum licentiam seu facultatem habentem requisitionem contra inobedientes, & rebelles, etiã per censuras ecclesiasticas & sæpius aggrauantem, & per alia iuris remedia, auctoritate Apostolica exequantur: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis, & insuper, quia difficile admodum esset præsentes litteras ad qualibet loca deferri, Volumus, & eadem Apost. auctoritate decernimus illarum transumptis & exemplis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo Curia vel

ria vel perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, & etiam in ipſis operibus impreſſis, plenariam, & eandem prorſus fidem vbique tam in iudicio quàm extra iudicium haberi, quæ præſentibus haberetur. Non obſtantib. conſtitutionib. & ordinationib. Apoſtolicis, & quorumcunq; locorum, Gymnaſiorum & Vniuerſitatum, & ſtudiorum generalium iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinib. priuilegijs quoque indultis, & litteris Apoſtolicis etiam, illis & illorum, ac quibuſuis alijs perſonis, ſub quibuſcunque tenorib. & formis, etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilib. ac alijs in contrarium quomodolibet conceſſis & approbatis, ac in poſterum concedendis & approbãdis: Quibus omnibus etiam ſi de illis ſpecialis mentio habenda eſſet, eorum tenores præſentibus pro expreſſis haberi, illis aliàs in ſuo robore permanſuris hac vice duntaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus contrarijs quibuſcunque, aut ſi aliquib. communiter vel diuiſim ab eadem ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas nõ facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mẽtionem. Datum Romæ, apud ſanctum Petrum, ſub annulo Piſcatoris, die prima Iul. 1580. Pontificatus noſtri anno ix. In calce vero ſupraſcripti breuis originalis talis aderat ſubſcriptio, & c. Cæ. Glorierius. à tergo vero eiuſdem originalis breuis impreſſum aderat ſigillum ſub annulo Piſcatoris.

Et quia ego Nic. Pirotus, Rom. Pub. Dei gratia Apoſtolica & Imperiali poteſtate & conſ. ac illuſtr. dd. Conſeruatorum Cameræ almæ vrbis not. ſupradictum tranſumptum fideliter aliena manu mihi fida exemplari feci, factaq; de eo cum ſuo proprio originali diligenti auſcultatione: Ideo in præmiſſorum ijdem robur & teſtimonium me hic manu propria ſubſcripſi & publicaui, ſignóque meo ſolito & conſueto requiſitus ſig. ſub anno Domini, 1582. Põtificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & D. N. D. Greg. Pap. xiij. anno eiuſdem vndecimo, indictione decima menſis Auguſti, die vero decima octaua eiuſdem.

N.P.

Hieronymus Mattheius, Prothonot. Apoſtolicus ſanctiſſimi D. N. Pap. eiusq; Cameraryj, necnon Curiæ cauſarum Camer. Apoſtolicæ generalis Auditor, Romanæq; Curiæ Iudex ordinarius, & c. Vniuerſis, & c. fidem facimus & atteſtamur ſuperius D. Nicolaum Pirotum, de præmiſſis rogatum fuiſſe & eſſe pub. fidelem, legalem & authenticum Notarium, ſuisq; ſcripturis publicis in iudicio & extra ſemper adhibitam fuiſſe & de præſenti adhiberi fidem, in quorum fidem, & c. Datum Romæ, in ædibus noſtris, ſub anno, indictione, die, menſ, & Pontific. quibus ſupra.

Pro. D. Rodulpho Cellerio, Notario.

Marcus anus Brutus, Connoc.

In nomine Domini, Amen.

ANno à natiuitate eiuſdem milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſecundo, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domin. Gregorij, diuina prouidentia Papæ xiij. anno eiuſdem vndecimo, indictione x. menſis Auguſti, die vero xvj. In mei Notarij publici, teſtiúmque infra ſcriptorum, ad hæc ſpecialiter vocatorum & rogatorum, præſentia, præſentes, & perſonaliter conſtituti Illuſtres dom. Bernar. Aldobrandinus, Patritius de Patritijs, & Valerius de Valle, Patritij Romani, ab inclyto Popul. Romano ſuper ſtampa eiuſdem inclyti Populi Romani deputati pro ſeipſis ac meæ, & nomine illuſtr. Finis Proſperi Buccapaduly ſimiliter deputati abſentis, citra tamen quorumcunque procuratorum per eos quo ſupra nomine hactenus quomodolibet conſtitutorum reuocationem, ſponte & ex certa eorum & cuiuſlibet ipſorum ſcientia, ac ſpontanea voluntate, & non per errorem aliquem, ac omni meliori modo, via, iure, cauſa, titulo, ſiue forma, quibus magis melius, validius, & efficacius de iure fieri poteſt, & debet, ac poſſunt, & debent: conſtituerunt, fecerunt, ordinauerunt, ac deputauerunt, eorum ac dicti inclyti Populi Romani, procuratores, actores. factores, negotiorúmque ſuorum, ac dicti inclyti Populi Romani infra ſcriptorum, geſtores, ac nuncios generales & ſpeciales: ita tamen quod ſpecialitas generalitati non deroget, nec è contra, & c. mag. dd. Gul. Rouillium, ciuem & mercatorem impreſſorem in ciuitate Lugdun. abſentem tanquam præſentem, ac Dominic. Baſam, mercatorem in vrbe Rom. præſentem & acceptantem, & quemlibet ipſorum inſolidum: ita tamen quòd non ſit melior conditio primitus occupantis nec deterior ſubſequentis, ſed quod vnus ipſorum incœperit, alter id proſequi, terminare, ac finire poſſit, & valeat ipſo iudicio inchoato, ſpecialiter & expreſſe ad eiuſdem inclyti Pop. Rom. nomine, & pro eo omnia, & quæcunque iura eiuſdem inclyti Pop. Rom. contra quaſcunque perſonas, loca, Collegia, & Vniuerſitates, pro obſeruatione in regione Galliæ priuilegiorum dicto inclyto Pop. Rom. tam per ſancti S. Gregorium Pap. xiij. quàm per Catholicam maieſtatem Chriſtianiſſimi Regis, ſuper impreſſione Textus Canonici, *defendendum, & obſeruare faciendum: & propterea coram quocunque iudice ſeculari vel eccleſiaſtico in præfato Regno Galliæ comparendum, & ab eiſdem dictorum priuilegiorum obſeruationem petendum & inſtandum, ac impetrandum & obtinendum, & generaliter omnia alia, & ſingula faciendum, dicendum, gerendum, exercendum, & procurandum, quæ in præmiſſis, & circa ea neceſſaria fuerint, ſeu quomodolibet opportuna, & quæ ipſimet domini conſtituentes facerent, dicerent, gererent, & exercerent, aut facere, dicere, gerere & exercere poſſent, nunc, ſeu quomodolibet in futurũ, ac ſi præſentes, & perſonaliter intereſſent, etiam ſi alia forent, quæ mandatum exigerent magis ſpeciale quàm præſentibus eſt expreſſum. Et quaſcunq; perſonas, loca, Collegia, Capitula, & Vniuerſitates deſuper in iudicio conueniendum, agendum, procurandum, & defendendum, libellum ſeu libellos, & quaſcunque petitiones*

tiones, tam verbo quàm in scriptis dandum, & producendum, litem seu lites contestandum, & ex aduerso contestari videndum, de calumnia vitanda, & veritate dicenda, & quodcunque aliud licitum, & honestum iuramentum in animam ipsorum constituentium præstandum, & subeundum, & ex aduerso præstari videndum, positionibus, & alijs partis aduersæ respondendum, ac suis responderi petendum, & faciendum, testes inducendum, & iurari videndum, iurāq; & instrumẽta quæcunq; producẽdum, & ex aduerso produci videndum, & contra testes & eorum dicta opponendum, dicendum, & allegandũ, crimina & defectus obijciendum, de iudice, iudicibus, & notarijs concordandum, eumq; vel eos recusandum, causas suspicionis allegandum, alioq; dari petendũ, literasq; remissorias, & commissiones quascunq; impetrandum & obtinendum, & contra ex aduerso impetratis dicendũ, & impugnandum, beneficiumq; restitutionis in integrum, & quæcunq; alia iuris & facti remedia petendum, & obtinendum, in causa & causis concludendum & concludi petendum, videndum, & audiendum: expensas, damna, & interesse petendum, & taxari faciendum, & super illis si necesse fuerit iurandum: à sententia seu sententijs, vel quocunque alio grauamine illato, seu inferendo semel, & pluries prouocandum & appellandum, Apostoloq; debita cum instantia petendum, & obtinendum, ac appellatum, & nullitatum causas prosequendum. Vnum quoque Procuratorem, vel plures cum simili vel limitata potestate substituendum, illoq; reuocandum, præsente nihilominus mandato in suo robore duraturo. Et generaliter omnia alia, & singula faciendum, dicendum, gerendum, exercendum, & procurandum, quæ in præmissis, & circa ea necessaria fuerint, seu aliàs quomodolibet opportuna, & quæ ipsimet domini constituentes facerent, dicerent, & exercerent, aut facere, dicere, gerere, & exercere possent, nunc seu quomodolibet in futurum, ac si præsentes & personaliter interessent, etiam si talia forent, quæ mandatum exigerent, quàm præsentibus est expressum, speciale magis. Promittentes ijdem domini constituentes, quo supra nomine mihi Notario publico infrascripto tanquã publicæ & authenticæ personæ præsenti, recipienti, & legitimè stipulanti pro omnibus & singulis, quorum nunc interest, intererit, aut interesse poterit nunc seu quomodolibet in futurum, sese ratum, gratum, validum, & firmum perpetuò habituros totum id, & quicquid per ipsos dd. Procuratores, vt supra constitutos, & substituendos ab eis, actum, factum, dictum, gestum, procuratúmue fuerit in præmissis, seu quomodolibet præmissorum, ac dependentibus & annexis ab eis. Releuantes, & releuare volentes dictos eorum Procuratores constitutos, & substituendos ab eis ab omni onere satisdandi, iudicioq; sisti, & iudicatum solui, sub hypotheca & obligatione omnium & singulorum bonorum eiusdem inclyti pop. Rom. mobilium & immobilium, præsentium & futurorum, vbique existentium. Et ad maiorem omnium & singulorum præmissorum cautelam, roborisq; firmitatem dicti domini constituentes iurarunt ad sancta Dei Euangelia, manibus tactis sacrosanctis scripturis in manibus mei eiusdem Notarij publici infrascripti. Rogaruntq; me eundem Notarium publicum infrascriptum, vt de prædictis omnibus & singulis publicum seu publica conficerem atque traderem instrumentum, & instrumenta, vnum vel plura, prout opus fuerit. Actum Romæ in regione Arenulæ, & Domo, ac loco solitæ congregationis dictorum Illustr. dominorum deputatorum quærentibus ibidem audientibus hisq; magn. dominis Petro Polito, Senense, & Vincentio Accolito, Romano, ciue impressore in vrbe, testibus ad præmissa omnia, & singula vocatis, habitis specialiter atque rogatis.

Et quia ego Nic. Pirotus, Rom. Pub. Dei gratia Apostolica & Imperiali potestate & Collegijs ac Illustr. dd. Conseruatorum Cameræ almæ vrbis not. de præmissis omnibus rogatus: ideo hoc præsens publi. instrumentum manu propria subscripsi & publicaui, signoq; meo solito in eisdem sign. rogatus pariter & requisitus.

N.P.

Hieronymus Mattheius, Prothonot. Apostolicus sanct. D.N. Pap. eius q; Camerarij, necnõ Curiæ causa-

causarum consc. Apostolicæ Generalis Auditor, Rom. Curiæ iudex ordinarius, & c. vniuersis, & c. notum facimus & attestamur suprascriptum D. Nicolaum Pirotum de præmissis rogatum, fuisse & esse pub. fidelem, legalem & authenticum Notarium, suísque scripturis publicis in iudicio & extra semper adhibitam fuisse, & de præsenti adhiberi fidem, in quorum fidem, & c. Datum Romæ in ædibus nostris sub Anno, indictione, die, mense, Pontificatu quibus supra.

Pro d. Rodulpho Celerio, Notario.

Marcus Anus Brutus, Connoc.

Hæc editio edita fuit impensis societatis Lugdunensis, & Gulielmi Rouillii, consentiente dicto Gulielmo Rouillio.

DECRETVM ABBREVIATVM

SIGILLATIM CVNCTA ATTINGENS.

Liber Decreti diuisus est in tres partes, quarum Prima est de Distinctionibus, Secunda de Causis, Tertia de Consecratione. Prima pars distincta est in Distinctiones centum & vnam.

PRIMA Distinctio tractat de iure naturali & humano, ius ipsum naturaliter eiúsque species omnes diffiniens, & inter ius scriptũ & nõ scriptum differentiam ponens. col. 1

¶ Secunda, de iure Quiritum siue Romanorũ, ipsum per species diffiniens. 6

¶ Tertia, iuris canonici varia nomina distinguit: breuitérque exponit. 7

¶ Quarta, ad quid leges inuentę sunt: & quid sacri canones mandent. 10

¶ Quinta, quomodo ius naturale est immobile, nec obstat, quod ibi ponitur. 14

¶ Sexta, an illusiones nocturnæ ad peccatum imputẽtur: & circa finem prosequitur de iuris naturalis dignitate. 15

¶ Septima, ponit legislatores: ostendendo qualiter ius inceperit. 19

¶ Octaua, ponit differentiam inter ius naturale & consuetudinem. 22

¶ Nona, auctoritate & exemplo probat cõstitutiones hominum iuri naturali cedere. 26

¶ Decima, ostendit, quòd leges Imperatorum vincuntur à canonibus. 30

¶ Vndecima, dicit consuetudinem legibus approbatis cedere. 35

¶ Duodecima, habet laudabilem consuetudinem esse seruãdam: quæ nec canonib. sacris. nec veritati, nec bonis moribus obuiet. 42

¶ Decimatertia, vult quòd contra ius naturale non admittatur dispensatio: nisi in fuga maioris mali. 47

¶ Decimaquarta, quòd quis non debet minus peccatum committere, vt aliud maius euitare possit. 51

¶ Decimaquinta, notat de tempore quo sacri canones, librique & concilia celebrata fuerunt: & quæ opuscula sunt admittenda. 51

¶ Decimasexta, ponit quòd canones Apostolorum sunt recipiendi: postea ostendit quo tempore & quo residente in papatu, vel imperio quodlibet concilium est celebratum. 59

¶ Decimaseptima, dicit non concilia sed conuenticula celebrari sine Papa. 67

¶ Decimaoctaua ostendit quòd prouincialia concilia nihil generaliter possunt constituere: ideo consequẽter declarat adquid sint vtilia, & quoties in anno, & quo tẽpore anni & cuius auctoritate sunt celebranda, & quòd metropolitanus nihil debet exigere ab episcopis ad concilium conuenientibus. Addit de pœna episcopi qui vocatus ad synodum non venit. 71

¶ Decimanona, vim Decretalium ostendens dicit mandata ecclesiastica deuote seruãda. 79

¶ Vigesima, dicit quòd in causis diffiniendis sacri canones: in exponenda vero sacra scriptura sancti doctores attenduntur. 87

¶ Vigesima prima, tractat de diuersis ordinib. & gradibus ministrorum: docendo qui sunt executores siue ministri canonum, à maiori vsque ad infimũ. Et differentias ministrorum locorum assignat: probãs quòd maior à minori non debet iudicari. 90

¶ Vigesimasecunda, de dignitate Romanæ ecclesiæ, & quarundam aliarum. 99

¶ Vigesimatertia, de ordinatione ministrorũ, incipiens à Romano pontifice, & descẽdens vsque ad ostiarium. 103

¶ Vigesimaquarta, de examinatione ordinandorum. 115

¶ Vigesimaquinta, de officiis clericorum, incipiendo ab ostiario, & ascendendo vsque ad episcopum. Circa medium Distinctionis, inchoat tredecim præcepta regulæ Apostolicæ: & prosequitur ibi, Oportet episcopum esse sine crimine. Et inde nacta occasione, ponit varias significationes huius nominis crimen. Et ostẽdit quod sit mortale & quod veniale. 119

¶ Vigesimasexta, exequitur secundum præceptum Apostolicę regulæ, Oportet episcopũ esse vnius vxoris virum. 127

¶ Vigesimaseptima, probat, quòd nolentes vouere continentiam, ad sacros ordines promouendi nõ sunt: assignãs differentã inter solemne & simplex votum. 131

¶ Vigesimaoctaua, probat quòd clericis habere vxores non licet in ecclesia occidentali: addens de subdiaconatu, qui olim prohibitus non erat. Vide quod ibi notatur. 135

¶ Vigesimanona, ostẽdit quædam capitula tradita esse ex causa: quædam ex tempore: quædam ex loco: quædam ex persona. 143

¶ Trigesima, quia dictum fuit. 28. dist. supra quòd sacerdotes non debent à se abiicere vxores suas prætextu religionis: hic dicit q̃ ex causa fuit hoc statutum: scilicet propter quosdã hæreticos, qui coniugia detestabantur. 143

¶ Trigesimaprima, probat & ponit exempla in terminis qualiter clerici continere debẽt & quòd ab omnibus est seruanda continentia, nisi ab orientalibus. 147

¶ Trigesimasecunda, adhuc prosequitur de continentia clericorum. Et dicit quòd constituti in quatuor sacris ordinibus tenentur cõtinere: & si habent publicas concubinas, nulluseorum Missam audiat. 154

¶ Trigesimatertia, ostendit, quòd bigami, corpore vitiati, vsurarij, publice pœnitentes, lusores in scena, ludentes, furiosi, arreptij, accipientes meretrices in vxores, & concubinas habentes promoueri non possunt. 163

¶ Trigesimaquarta, ponit quòd oportet episcopum vitare nimiam familiaritatem domesticarum personarum, & etiam consanguinearum: & quòd venari non licet. 167

¶ Trigesimaquinta, agit de tertio capitu. apostolicæ regulæ, Oportet ordinandum nõ esse vinolentum. 174

¶ Trigesimasexta, exponendo illud, prudentẽ, dicit quòd clerici debẽt habere peritiam litterarum sacrarum. 178

¶ Trigesimaseptima, ostẽdit quòd clerici non debent libros gẽtilium respicere: peritiam tamen sæcularium scientiarum debẽt habere. 179

¶ Trigesimaoctaua, probat quòd litteris debet esse eruditus sacerdos, & canones ignorare non debet. Ignorantia enim ipsi est periculosa. 186

¶ Trigesimanona, ostendit quòd oportet episcopum esse prudentem in negotiis sæcularibus, vt sua cautela reddantur ecclesię indẽnes. 191

¶ Quadragesima prosequitur quintum capitulum Apostolicæ regulæ, Oportet episcopũ esse ornatum. Et primo de ornatu interiori, qui consistit in virtutib. 198

¶ Quadragesimaprima, tractat de ornatu, qui consistit in grauitate, incessu, habitu, & temperantia potus & cibi. 194

¶ Quadragesimasecunda, declarat illud, hospitalem. 202

¶ Quadragesimatertia, illa duo, pudicũ, & doctorem. 203

¶ Quadragesimaquarta, illud nonvinolentum: quod est pars eius quod dicimus supra 26. distin. 210

¶ Quadragesimaquinta, illud, non percussorẽ. 214

¶ Quadragesimasexta, illud, non litigiosum. 222

¶ Quadragesimaseptima, illud non cupidum domui suæ bene præpositum. 226

¶ Quadragesimaoctaua, illud, nõ neophytum. 231

¶ Quadragesimanona, prędicta præcepta apostolicæ regulæ sub compendio, & breuiter recapitulat. Et ponit causas & rationes quare criminosi & vitiosi non debent in episcopos promoueri. 231

¶ Quinquagesima agit, de lapsu & reparatione clericorum. 235

¶ Quinquagesimaprima, de curialib. siue officiariis rationiis obligatis, iudicib. & aduocatis ordinandis, vel non. 270

¶ Quinquagesimasecunda, de præpositione sacrorũ ordinum, siue de clerico per saltum promoto. 271

¶ Quinquagesimatertia, de curiæ annexis in clero vel monasterio recipiẽdis, vel non. Et ibi probat quare curiales & aliter obligati ordinandi non sunt. 274

¶ Quinquagesimaquarta, de seruis ànon dominis manumissis non promouendis: nisi libertatem sint consecuti. 274

¶ Quinquagesimaquinta, de corpore vitiatis, bigamis, illiteratis, publicè pœnitentib. ordinandis vel non. 286

¶ Quinquagesimasexta, de filiis presbyterorũ, & natis de fornicatione & adulterio nõ ordinandis. 291

¶ Quinquagesimaseptima, de baptizatis in ægritudine an ordinentur. 298

¶ Quinquagesimaoctaua, de monachis non ordinandis sine licentia abbatis. 298

¶ Quinquagesimanona, de laicis litteratis non subito ordinandis. 298

¶ Sexagesima, ostẽdit ex quib. ordinib. aliquis eligendus sit in præpositum, vel decanũ, vel archipresbyterum, vel episcopum. 299

¶ Sexagesimaprima, ostendit quòd laici non sunt eligendi in episcopos, sed postulandi. 302

¶ Sexagesimasecunda, ostendit quòd clericorũ est eligere, & populi consentire. 311

¶ Sexagesimatertia, probat q̃ nullo modo laici debẽt se ingerere electioni episcoporum. 311

¶ Sexagesimaquarta, ponit quo tẽpore & quibus præsentib. debent episcopi consecrari. 334

¶ Sexagesimaquinta, dicit quòd præsentibus omnib. episcopis comprouincialibus vel se excusantibus debet episcopus consecrari

ab archiepiſcopis. Et ibi dicit quòd ſi cæteris ordinationi epiſcoporum conſentientibus duo vel tres contradicant, obtineat plurimorum ſententia. 335
¶ Sexageſimaſexta, de promotione archiepiſcopi, qui ab omnibus epiſcopis comprouincialibus eſt ordinandus, & non eſt conſecrandus à paucioribus quàm à tribus. 339
¶ Sexageſimaſeptima, de promotione ſiue ordine presbyterorum. 342
¶ Sexageſimaoctaua, dicit q illi, qui ſunt ordinati ab illis, quos non cõſtat eſſe epiſcopos, iterum ſunt ordinandi. Siue determinat de ordinatione non iterãda, & de chorepiſcopis. 342
¶ Sexageſimanona, quòd prima tõſura clerici de manu abbatis poteſt ſuſcipi. Vel dic q determinat de non ordinatis, ne in eccleſia Dei miniſtrent. 346
¶ Septuageſima, tractat ne quis ordinetur ſine titu. 347
¶ Septuageſimaprima, ne quis ordinetur à nõ ſuo epiſcopo. 350
¶ Septuageſimaſecunda, ne ignotus clericus ſine litteris dimiſſoriis, ſiue commendatitiis recipiatur. 351
¶ Septuageſimatertia, oſtendit qualiter litteræ formatę & dimiſſoriæ fiant. 351
¶ Septuageſimaquarta, tractat an inuitis ordines conferantur. 354
¶ Septuageſimaquinta, de tempore & die cõſecrationis epiſcoporum, necnon de tẽporibus ordinationum aliorum clericorum. 359
¶ Septuageſimaſexta, de ieiuniis quattuor tẽporum: & quare ſunt ieiunanda. 363
¶ Septuageſimaſeptima, ponit qualiter clerici ſunt per gradus ordinandi. & etiam tractat de interſtitiis temporum. 370
¶ Septuageſimaoctaua, in qua ætate ſunt ſacerdotes ordinandi. 375
¶ Septuageſimanona, repetit de ordinatione ſummi pontificis, quæ à ſolis Cardinalibus fieri debet. 375
¶ Octuageſima, in quibus locis ſunt ponendi epiſcopi vel archiepiſcopi. 382
¶ Octuageſimaprima &, epilogando docet q ordinãdus in epiſcopum debet eſſe ſine crimine: nec clerici mulieribus cohabitare debent. 383
¶ Octuageſimaſecunda, docet q epiſcopus his qui ſuis manibus laborare non poſſunt pro uidere debet: & addit quod ſi quis miniſtrorum fornicationem committat, & agat pœnitentiam, ex diſpenſatione poteſt in ordinibus remanere. 394
¶ Octuageſimatertia, docetur q prælatus nõ ſolum à peccato immunis eſſe debet, ſed etiam peccatis aliorum conſentire non debet. 399
¶ Octuageſimaquarta, vult q prælat⁹ ſit vigilãs circa defenſionem pauperum, releuationẽ oppreſſorum, & curationem monaſteriorũ. 402
¶ Octuageſimaquinta, tractat de hoſpitalitate clericorũ, quę eſt epiſcopis neceſſaria. 406
¶ Octuageſimaſexta, probat q oportet epiſcopum eſſe doctorem, vt ſciat ſubditos corrigere. Item liberalem circa patientes neceſſitatem, & non circa hiſtriones. 407
¶ Octuageſimaſeptima, probat quòd viduis, orphanis, & oppreſsis, epiſcopus debet dare ſubſidium. 418
¶ Octuageſimaoctaua, dicit q clerici cupiditatis cauſa negotiatores eſſe non debẽt: ſed pietatis cauſa curam orphanis, & viduis impendere. 419
¶ Octuageſimanona, dicit q oportet epiſcopũ eſſe domui ſuæ bene prępoſitum, vt ſciat in diſpenſatione rerum eccleſiæ regulam eſſe obſeruandam. 426
¶ Nonageſima, docetur qualiter litigioſi corripiendi ſunt, & non ordinandi, tractans de licitis & honeſtis operibus. 430
¶ Nonageſimaprima, de modo cantandi in eccleſia, etiam de electi poteſtate. Dicit etiam q ſi clericis ſua beneficia non ſufficiant, poſſunt ſibi neceſſaria quærere artificio ſuo licito. 434
¶ Nonageſimaſecunda, dicit quòd magis corde, quàm vocibus cantandum eſt. 435
¶ Nonageſimatertia, de obedientia minorum erga maiores, & q nullus debet communicare inimicis Romanæ eccleſiæ. 439
¶ Nonageſimaquarta, de legato Romani pontificis, qui impediendus non eſt: & impediẽtes ſunt excommunicandi. Probat etiam q maior in officio minori vices ſuas committere poteſt: & de præſumptione archidiaconorum. 454
¶ Nonageſimaquinta, dicit quòd etiam prælatis epiſcopis presbyteri quamuis eis ſubditi poſſunt ſacra myſteria celebrare, & prædicare. 455
¶ Nonageſimaſexta, dicit q laicis (etiam Imperatoribus) non licet aliquem ordinare, vel de rebus eccleſiarum iudicare. 462
¶ Nonageſimaſeptima, dicit q precibus eccleſiæ, Imperator & cęteri principes poſſunt eam iuuare: ſubiicientibus eccleſiã Romanam legationem vndecunque ſine ſignatis apicibus non recipere. 474
¶ Nonageſimaoctaua, dicit q clerici peregrini & vltramarini, ſine teſtimonio quinque epiſcoporum recipiendi non ſunt. 475
¶ Nonageſimanona, dicit de Primatibus & poteſtate eorum qualiter nullus eſt appellandus vniuerſalis. 478
¶ Centeſima, tractat de pallio, & vſu eius. 482
¶ Centeſimaprima & vltima, dicit vnam prouinciam in duas non diuidendam. 486

¶ *Secunda pars, quæ eſt de Cauſis, diſtincta eſt in Cauſas xxxvj. quarum quælibet plures ſub ſe Quæſtiones continet.*

¶ *Prima cauſa quæſtiones habet ſeptem.*

¶ Prima, quærit vtrum vendere ſpiritualia ſit peccatum. Sol. ſic. 490
¶ Secunda, an pro ingreſſu eccleſiæ vel monaſterij pecunia ſit exigenda vel perſoluenda. Sol. non. 563
¶ Tertia, vtrum præbendas eccleſiæ emere ſit ſimonia. Sol. ſic. 570
¶ Quarta, vtrũ ille reus criminis ſit, cuius pater pro eo ignorãte ſimoniam cõmiſit. Sol. ignorantia facti, non iuris, excuſat eum. 575
¶ Quinta, vtrum liceat ei retinere quod pater pro eo ſimoniacè acquiſiuit. Sol. de rigore iuris non, de miſericordia ſecus. 590
¶ Sexta, vtrum ignoranter à ſimoniaco ordinati ſint abiiciẽdi, vel non. Sol. probata ignorantia miſericorditer tolerantur. 591
¶ Septima, vtrum renuntiãs ſuæ hæreſi in epiſcopali dignitate ſit ſuſcipiendus. Solu. rigor vult eum deponi, ſed diſpenſatio ſuſtineri. 594

¶ *Secunda cauſa habet octo quæſtiones, & in ea quinta præcedit quartam.*

¶ Prima, quærit vtrum in manifeſtis ſit ordo iuris ſeruandus. Sic, niſi ſint notoria. 611
¶ Secunda, vtrum ſpoliatus ab aliquo ſit inducendus. Non, ante reſtitutionem. 630
¶ Tertia, qua pœna ſint feriendi in accuſatione deficientes. Tallione. 631
¶ Quinta, vtrum accuſatore deficiente reus ſit cogendus ad purgationem. Nõ, niſi infamia publica laboret. 639
¶ Quarta, an duorum teſtimonio epiſcopus ſit condemnandus. Sic. 651
¶ Sexta, quo remedio cauſa ſubleuatur, Appellatione: quæ tamen ei danda nõ eſt, qui cauſa dilationis appellat. 654
¶ Septima, an laici, vel monachi, vel quilibet in feriorum ordinum ſint admittendi in accuſatione maiorum. Non, de iure nouo. 683
¶ Octaua, qualiter accuſatio fieri debeat. Solu. in ſcriptis. 711

¶ *Tertia cauſa quæſtiones xj. complectitur.*

¶ Prima, vtrum reſtitutio ſit facienda quibuslibet ſpoliatis. Sol. ſic, niſi in caſib. Nã infamatus, apoſtata, iuſtè ſpoliatus, præciſus, & ſuſpectus, non ſunt reſtituendi. 735
¶ Secunda, quærit de induciis, quo ſpatio ſint dandæ: an poſt reſtitutionem tãtum, an poſt vocationem ad cauſam quibuslibet concedendæ ſint. Sol. ad arbitrium iudicis. 738
¶ Tertia, quo ſpatio menſium ſint vtriq; concedendæ. Sol. vt prius. 722
¶ Quarta vtrum infames ſint recipiendi ad teſtimonium. Solu. nõ, niſi contra ſui ſimiles. 726
¶ Quinta, an teſtes domeſtici vel inimici ſint producendi. Sol. non. 730
¶ Sexta, vtrum reus extra prouinciam ſit producendus. Sol. non. 735
¶ Septima, vtrum criminoſus poſſit eſſe iudex. Sol. ſic, ab eccleſia toleratus. 743
¶ Octaua, vtrum epiſcopus poſſit ab vno inquiri. Solu. non, niſi à xij. epiſcopis: reſeruata ſententia ſummo Pontifici. 751
¶ Nona, vtrum accuſatores vel teſtes in abſentem vocẽ accuſationis vel teſtificationis exhibere valeant. Sol. non. 754
¶ Decima, vtrum deficientes in vno capitulo ſint admittendi ad ſequentia. Sol. non. 762
¶ Vndecima, vtrum accuſatus in accuſatorem poſſit conuertere accuſationem. Sol. nõ, niſi in maiori crimine. 763

¶ *Quarta cauſa habet quæſtiones vj.*

¶ Prima, an in excõmunicatione conſtitutus alium accuſare valeat. Sol. non. 767
¶ Secunda, an infra xij. annos in criminali causa quis teſtificari poſſit. Sol. non. 767
¶ Tertia, an ab accuſatione prohibitus poſſit eſſe teſtis. Sol. non. ibid.
¶ Quarta, an idem poſſit eſſe accuſator & teſtis. Sol. non. 778
¶ Quinta, an ſi vocatus ad cauſam nõ veniat ſit excõmunicandus. Sol. ſic, ni ſi iuſtam abſentiæ cauſam probauerit. 779
¶ Sexta, an calumniator in propria cauſa ſit audiendus. Solu. ſic, ſi cauſa non ſit criminalis. 782

¶ *Quinta cauſa habet vj. quæſtiones.*

¶ Prima, qua pœna ſit feriendus qui famoſum libellum ſcribit. Sol. anathemate, niſi ſcripturam probauerit. 782
¶ Secunda, quoties quis ſit ad cauſam vocãdus antequam excommunicetur. Sol. non tantũ ſemel, ſed bis. 783
¶ Tertia, an per procuratorẽ quis cauſam agere valeat criminalẽ. Sol. non, niſi ſit perſona illuſtris. Cauſam verò iniuriarum ciuilem, ſic. 786
¶ Quarta, an abſque ſynodali audientia epiſcopus ſit damnandus. Sol. non. 787
¶ Quinta, an ſit habendus pro inimico qui aliquem accuſat. Solu. non, ſi hoc faciat ex charitate. 790
¶ Sexta, qua pœna ſit plectendus qui non probat obiecta. Sol. tallione. 794

¶ *Sexta cauſa quæſtiones v. continet.*

¶ Prima, vtrum criminoſi vel infames religioſam epiſcopum poſſint accuſare de ſimonia. Non. 795
¶ Secunda, ſi epiſcopus accuſationem in accuſantem conuertere voluerit, an eius verbo ſimplici fides adhibenda ſit. Non. 806
¶ Tertia, an liceat petere iudicium epiſcopi alterius prouinciæ. Non, niſi in cauſa damnationis. 807
Quarta, cuius iudicium ſit expetendum cum epiſcopi prouinciæ in ſua ſententia diſcordant. Archiepiſcoporum & epiſcoporum vicinæ prouinciæ. 811
Quinta, an accuſatore deficiẽte reus ſit ad probationem cogendus. Non, ſed bene ad purgationem, ſi laboret infamia. 814

Septima cauſa habet ij. quæſtiones.

Prima vtrum viuente epiſcopo alius poterit in eadem eccleſia ordinari. Non, niſi transferatur vel cedat. Tamen pro infirmitate vel ſenectute, datur ſibi coadiutor. 815
Secunda, vtrum hi qui ceſſerunt cauſa infirmitatis, ſanitate recepta poſſint cathedram repetere. Non. 846

Octaua cauſa quæſtiones v. colligit.

Prima, vtrum liceat epiſcopo ſibi ſucceſſorem eligere. Non. 847
Secunda, an amicorum patrocinia in electione valeant. Non. 859
Tertia, an ſit ſimonia poſt electionem pro indemnitate eccleſiæ iuramentum præſtare. Sic, ſi pactum ſuper hoc præceſſit. 859
Quarta, an liceat clericis declinare iudicia epiſcopi de crimine accuſati ante ſententiæ tempus. Non ante condemnationem, niſi per appellationem. 862
Quinta, an accuſatus coram apoſtolico, ſine eius litteris debeat reuerti. Non. 863

Nona cauſa habet ij. quæſtiones.

Prima, an ordinatus ab excõmunicato eiiciẽdus ſit. Non, ſi ignorauit illum eſſe excommunicatum. ibid.
Secunda, an liceat archiepiſcopo vel epiſcopo clericos alterius ordinare. Non, ſine litteris proprij epiſcopi. 867
Tertia, an liceat archiepiſcopo clericos ſui ſuffraganei abſoluere vel dãnare. Non, niſi data negligentia, vel appellatione interpoſita. 871

Decima cauſa quæſtionibus iij. eſt contenta.

Prima, an eccleſia cum omni dote ad epiſcocum pertineat, vel ad eius ordinationes. Sol. ſic. 879
Secunda, an liceat epiſcopo res eccleſiæ diſtrahere. Sol. non, niſi in certis caſibus. 886
Tertia, quid à ſingulis eccleſiis nomine cathedratici valeat exigere. Sol. duos ſolidos. 894

Vndecima cauſa habet iij. quæſtiones.

Prima, an clericus ante ciuilem iudicem ſit trahendus. Non. 899
Secunda, qua pœna dignus ſit qui clericum ad ſæcularem iudicem traxit. Excommunicatione. 919
Tertia, qua pœna dignus ſit qui ſententiam epiſcopi non ſeruauerit. Depoſitione. 919

Duodecima cauſa quæſtiones continet quinque.

Prima, an liceat clericis proprium habere. Nõ regularibus. 963
Secunda, an res eccleſię poſſint dare. Non, niſi in caſibus. 979
Tertia, vtrum clerici acquiſita de rebus eccleſię poſſint relinquere quib. voluerint. Non niſi eccleſiæ. 1015
Quarta, quibus poſſunt clerici relinquere quę de ſuis & eccleſiæ rebus prouenerunt. Partim eccleſiæ, partim hæredibus. 101
Quinta, an liceat clericis teſtamentum facere. Sic, de propriis rebus. 1019

Tredecima cauſa habet ij quæſtiones.

Prima, vtrum decimæ ſint dandę ratione territorij vel pſonæ. Sol. ratione vtriuſq;. 1023
Secunda, an ius percipiendi & ſoluendi decimas tollatur ratione tẽporis. Sol. ſic. 1027

Decimaquarta cauſa habet vj. quæſtiones.

Prima, an liceat clericis in indicio ſua repetere. Sic. 1043
Secunda, an ſuper rebus eccleſiæ teſtes eiuſdẽ ſint audiendi. Sic. 1047
Tertia, an præter fortẽ aliquid accipere ſit vſura. Sic. 1050
Quarta, an liceat clericis vel laicis vſuras accipere. Non. 1051
Quinta, an eleemoſynæ ſint deputatis faciendę. Non. 1054
Sexta, an vſurarij poſſint pœnitentiam agere. Non, ſi habeant vndę poſſint reſtituere. 1059

Decimaquinta cauſa habet viij. quæſtiones.

Prima, an ea quę fiunt ab ignorantibus vel mẽte alienatis, ſint eis imputanda. Non, niſi culpa ſua ad ignorantiam deuenerint. 1063
Secunda, an pro impenſis patrociniis liceat clericis munera exigere. Sic. 1071
Tertia, an per cõfeſſionem mulieris cum qua peccauit ſacerdos ſit condemnandus. Non. 1074
Quarta, an die dominico debeãt epiſcopi cauſas audire. Non. 1078
Quinta, an neganti crimen purgatio ſit indicenda. Sic, ſi laborat infamia. 1078
Sexta, an in criminalibus confeſsio ſit extorquenda. Non. 1079
Septima, an ſolus epiſcopus diaconũ vel presbyterum deponere poſſit. Non. 108
Octaua, ſi confeſſus vel cõuictus de his quę ante ordinationem cõmiſit, valeat miniſtrare. Non. 1087

Decima ſexta cauſa habet vij. quæſtiones. Et in ea quinta quæſtio ponitur in tertio loco.

Prima, an liceat monachis officium celebrare. Sol. ſic, cum permiſsione epiſcopi: & licentia abbatis. 1091
Secunda, an liceat eis in capellis ſuis ſacerdotes inſtituere. Sol. ſic, ſi quas poſsideant pleno iure. 1127
Quinta, an epiſcopus vel abbas iure territorij capellam valeat vendicare. Sol. non. 1131
Tertia, an iura eccleſiæ per præſcriptionẽ tollãtur. Sol. ſic. 1134
Quarta, an eccleſia contra eccleſiam vel monaſterium poſſit præſcribere. Sol. ſic. 115
Sexta, ſi quis in rem eccleſiæ ab aliquo detentã ſua auctoritate irrepſerit, an cadat à cauſa. Sol. ſic, ſed non eccleſia. 1151
Septima, an liceat alicui eccleſiam de manu laici recipere. Sol. non, niſi eccleſia vel monaſterium habeat ius patronatus. 1151

Decimaſeptima cauſa habet quatuor quæſtiones.

Prima, an reus ſit vori qui à propoſito ſui cordis recedit. Sol. non, quantum ad eccleſiam, niſi ore pronuntiauerit. 1174
Secunda, an beneficia ei reddenda ſint qui eis in infirmitate renuntiauit. Sol. ſic, ſi non erat ſui compos. 1175
Tertia, an liceat illi q ſe monaſterio tradidit poſtea ad propria redire. Sol. non. 1178
Quarta, an diſcedens de monaſterio ſine ſui abbatis licentia, poſſit ſua vendicare. Sol. non. 1178

Decimaoctaua cauſa habet duas quæſtiones.

Prima, an abbas factus epiſcopus acquirat eccleſiæ, vel monaſterio. Sol. dum fuit abbas, acquiſiuit monaſterio: ſed factus epiſcopus eccleſiæ. 1195
¶ Secunda, an per epiſcopum abbas ſit eligendus vel inſtituendus. Sol. ab epiſcopo eſt ordinandus: à fratrib. vero eligendus. 1195

¶ *Decimanona cauſa continet iij. quæſtiones.*

¶ Prima, an epiſcopus debeat permittere clericos tranſire ad monaſterium. Sol. ſic. 1210
Secunda, ſi noluerit, an liceat eis eo inuito tranſire. Sol. ſic. 1211
Tertia, an liceat canonicis regularib. trãſire ad monaſteriũ monachorum. Sol. non, ſine licẽtia ſui prælati. ibid.

¶ *Vigeſima cauſa quæſtiones iiij. comprehendit.*

Prima, vtrum pueri traditi monaſteriis ſint cogendi ibi manere. Non, niſi poſtquam venerint ad annos diſcretionis. 1218
Secunda, ſi præter voluntatem parentum intrauerint monaſterium, in perpetuum inde poſſint extrahi. Sic, infra annum & diem: ſi ſint infra annos diſcretionis. 1222
Tertia, an qui inuitus cuculli ſit ordinatus cogatur eam retinere. Non, niſi poſt conſenſerit. 1223
Quarta, an liceat ab vno monaſterio ad aliud tranſire. Sic. 1227

¶ *Vigeſimaprima cauſa habet v. quæſtiones.*

Prima, an clericus poſſit in duab. eccleſiis inſeribi. Sol. non. 1239
Secunda, an liceat clericis à ſua eccleſia ad aliã tranſire. Sol. non, ſine litteris vel licentia ſui prælati. 1234
Tertia, an liceat clericis ſuſcipere procurationẽ ſæcularium negotiorũ. Sol. non, niſi cauſa pietatis. 1235
Quarta, an liceat clericis veſtib. fulgidis ornari. Sol. non. 1238
Quinta, qua pœna ſint puniendi clerici ad iudicium ſeculare fugiẽtes. Solu. excommunicatione. 1239

¶ *Vigeſimaſecunda cauſa gerit quæſtiones quinque.*

Prima, an iuramentum ſit præſtandũ. Sic, cauſa neceſſitatis. 1242
Secunda, an ſit periurus qui iurat falſum, & credit verum. Sic, propter intẽtionem fallendi. tamen poſtea dicitur contra ſum. 1250
Tertia, an liceat clericis denegare epiſcopo conſuetam obedientiam. Non, ante condẽnationem. 1263
Quarta, an iuramentum illicitum ſit ſeruandũ. Non. ibi.
Quinta, an periurus ſit qui alium peierare cogit. Sol. ſic. 1274

¶ *Vigeſimatertia cauſa habet viij. quæſtiones.*

Prima, an militare ſit peccatum. Nõ, ſi iuſte fit. 1283
Secunda, quid ſit bellum iuſtum. Sol. Quod fit edicto ſuperioris repetendarum rerum, aut propulſandarum iniuriarum cauſa. 1290
Tertia, an iniuria ſociorum ſit armis propulſanda. Sic. 1291
Quarta, an vindicta ſic inferenda, Sic, ab eo cuius intereſt. 1295
Quinta, an ſit peccatũ iudici vel miniſtro reos occidere. Non cauſa iuſtitiæ. 1534
Sexta, an mali ſint ad bonum cogendi. Sic. 1358
Septima, an hæretici ſint ſpoliandi ſuis & eccleſiæ ſuæ bonis. Sic. 1359
Octaua, an liceat clericis arma mouere. Nõ manu propria, niſi cauſa neceſſitatis. 1353

¶ *Vigeſimaquarta cauſa habet quæſtiones iij.*

Prima, an hæreticus aliquem poſſit excommunicare. Non. 1382
Secunda, an poſt mortem poſſit aliquis excõmunicari. Sic, pro hæreſi. 1410
Tertia, an pro peccato domini eius familia poſſit excommunicari. Non, ſed interdicto ſupponi. 1415

Decretum abbreuiatum.

Vigesimaquinta causa habet ij. quæstiones.

Prima,an auctoritate priuilegij quis cõtraius commune valeat se tueri.Sol.sic. 1428
Secunda,an sequentia priuilegia derogẽt prioribus.Sol.sic,si ex certa scientia fuerint concessa. 1443

Vigesima sexta causa quæstiones viij. continet.

Prima,an sint sortilegi qui sub ficto religionis nomine futura promittunt.Sol.sic. 1455
Secunda,an sit peccatum esse sortilegum. Sol. sic. ibid.
Tertia, à quibus genus diuinationis sumpsit exordium.Sol.à Persis. 1459
Quarta,quot sunt genera diuinationis. Solu. quatuor secundum numerum:duo secundũ formam:quod videre potes. ibid.
Quinta,an sortilegi sint excommunicãdi. Sol. sic. 1463
Sexta,an excommunicatus ab episcopo possit reconciliari à presbytero.Sol.non, episcopo inconsulto,nisi in necessitatis articulo. 1471
Septima,an morientibus sit pœnitentia impoñda.Sol. non, tamen est eis innotescenda. 1478

Vigesima septima causa habet quæstiones ij.

Prima,an coniugium possit esse inter vouentes.Sol.non,si votum sit solemnizatum; secus si simplex fuerit. 1483
Secunda,an liceat sponso à sua sponsa recedere.Solu.non, si desponsatio sit de præsenti. 1507

Vigesimaoctaua causa habet quæstiones iij.

Prima,an coniugium sit inter infideles. Solu. 1531
Secunda,an liceat conuerso ad fidem ducere aliam viuente priore.Sic, si sit diuisus ab infideli. 1550
Tertia,an bigamus sit qui ante baptismũ vnã vxorem,& post aliam habuit.Sic. ibidem

Vigesimanona causa habet duas quæstiones.

Prima,an sit coniugium inter seruum & ingenuam.Sol.sic,nisi error impediat. 1551
Secunda,si prius putabat hunc esse liberum, & postea deprehendit ipsum esse seruum: an possit eum deserere.Sol.sic. 1554

Trigesima causa habet quinque quæstiones.

Prima,an liceat reddere debitum vxori, quã filium de sacro fonte leuauit.Sic,nisi ex cõsensu vtriusque sit factum. 1559
Secunda, an sponsalia contrahantur inter infantes.Non. 1566
Tertia,an spirituales vel adoptiui filij possint naturalibus copulari.Non. ibid.
Quarta, an liceat alicui commatrem vxoris suę ducere in vxorẽ.Sic,mortua vxore: si cõ maternitatis matrimonium præcesserit. 1570
Quinta,an clandestina desponsatio manifestè præiudicet.Non,apud ecclesiam. 1570

Trigesimaprima causa habet tres quæstiones.

Prima,an possit duci in vxorẽ quæ prius fuit polluta per adulteriũ.Sol.sic,nisi adulter decerit ei fidem viuente viro,vel machinatus sit in mortem eius. 1579
Secunda,an filia sit inuita alicui vxorem tradẽda.Sol.non. 1587
Tertia,an post patris sponsionem possit alij nubere.Sol.sic,si non consenserit. 1590

Trigesimasecunda causa habet octo quæstiones.

Prima,an liceat ducere meretricem in vxorẽ. Sic. 1591
Secunda,an sit vxor appellãda quæ ducitur incontinentiæ causa.Non. 1599
Tertia,an mulier sequatur arbitrium aui, liberi,an patris serui.Aui. 1610
Quarta,an viuente vxore liceat alicui ex ancilla filios quærere.Non. ibidem
Quinta,an ea quæ patitur inuita, pudicitiam perdat.Non. 1622
Sexta,an adulter adulteram dimittere possit. Non. 1631
Septima, an viuente dimissa aliam accipere possit.Non. 1634
¶ Octaua, si in hoc saltem infidelem ducere possit ea conditione vt ad fidem conuertator.Non. 1643

Trigesimatertia causa habet quinque quæstiones.

Prima,an propter impotentiam coeundi sit aliqua à viro separanda.Sol.sic. 1646
Secũda,an separata possit ei nubere cum quo prius est fornicata.Sol.sic,pœnitentia peracta. 1650
Tertia,an sola cordis contritione possit peccatum deleri.Solu. sic, vbi facultas confitendi non suppetit. 1662

Notandum hic quòd ratione huius tertiæ quæstionis nota agitur de Pœnitentia,cuius tractatus per Distinctiones septem est distinctus.

Prima,quærit an sola cordis contritio deleat peccatum. Sic, si confitenti facultas desit. 1663
Secunda,an charitas semel habita possit amitti. Solu. sic, in via: secus tamen in patria. 1719
Tertia,an pœnitentia possit reiterari. Sol. sic, præter solemnem. 1751
Quarta,an peccata semel dimissa redeant. Sol. non,simpliciter. 1783
Quinta,quis modus debeat obseruari in imponẽda & accipienda pœnitentia. Sol.ad arbitrium proprij sacerdotis discreti. 1801
Sexta,cui quis confiteri debeat.Solu.proprio sacerdoti,si sit discretus: alioquin alteri de eius licentia. 1807
Septima,an pœnitentia timore mortis accepta sit fructuosa.Sol.sic. 1811

¶Quarta quæstio causæ supra proximæ est,an actus cõiugalis sit prohibitus tempore orationis.Sol.sic. 1814
¶Quinta,an vir sine consensu vxoris & ecõuerso vouere possit continentiam.Solu. non. 1819

Trigesimaquarta causa habet duas quæstiones.

¶Prima,an rea sit adulterij quæ credens maritum mortuum nupsit alteri.Sol.non. 1828
¶Secunda,an redeunte priore cogenda sit recedere à secunda,& ad priorem redire.Solu. sic. 1828

Trigesimaquinta causa habet ix. quæstiones.

¶ Prima an liceat aliquã ducere de propria cognatione.Sol.non. 1835
¶Secunda,an liceat aliquam ducere de cognatione vxoris suę.Sol.non. 1838
¶Tertia,vsque ad quem gradũ debeat quis abstinere à cõsanguineis suis,&vxoris suæ.Sol. olim vsque ad vij.hodie vsque ad iiij. 1838
¶Quarta,quare vsque ad septimum gradũ cõputatur consanguinitas.Sol.ad instar vij.ætatum mundi. 1845
¶Quinta,quomodo gradus consanguinitatis sunt computandi.Sol.sicut ostenditur in arbore. 1845
¶Sexta,qui iusiurandum de propinquitate fit mare debent.Solu.propinqui & vicini. 1863
¶Septima,an incestuosi filij repetẽtur. Sol.nõ. 1868
¶Octaua,si consanguinei ignoranter coniuncti simul possint remanere.Solu.non,nisi ex dispensatione Papæ in quinto gradu vel supra. 1869
¶Nona,an matrimonium per falsos testes separatum,si postea apparuerit ecclesiam fuisse deceptam,sit rediategrandum.Sol.sic. 1871
¶Decima,si relicta alicuius in secũdas nuptias transierit,an proles ex eis suscepta poterit copulari consanguineis prioris viri.Sol.nõ. 1876

Trigesimasexta & vltima causa habet duas quæstiones.

¶Prima,an virginem opprimens raptum committat.Sic. 1878
¶Secunda,an rapta raptori nubere possit. Vtique. 1880

Tertia pars est de Consecratione,quæ quinque Distinctiones duntaxat complectitur.

¶Prima,agit de consecratione ecclesiarum, & missarum celebratione. 1886
¶Secunda,de sacramento Eucharistiæ. 1911
¶Tertia,de festiuitatib.per anni circulum celebrandis. 1965
¶Quarta,de baptismi sacramento. 1974
¶Quinta de confirmatione & ieiunio. 2036

DECRETI

DECRETI TOTALIS MATERIA

PER METRA NOTATVR SEQVENTIA.

Decretum domini Gratiani tres habet partes principales.Prima est de Distinctionibus,quæ sunt vna supra centum. Et singulas Distinctiones singuli versus sequentes luculenter aperiunt.

1	Primo legat quisque diuinũ ius,hominisq;co.	2	74	Inuitus nullus erit hic ad sacra trahendus.	354
2	Altera dat textum quo nosces iura Quiritum.	6	75	Distinguit tempus hęc in quo promoueantur.	359
3	Canonico varia iuri dat nomina terna.	7	76	Temporibus vult hæc nos ieiunare quaternis.	363
4	Ius naturale probat immutabile quinta.	14	77	Rectos indicat hæc modulos interstitiorum.	370
5	Sexta notat vitium distinctio iudificatum.	15	78	Ista dat annorum numerum quo promouearis.	375
6	Septima signat eos qui leges composuere.	19	79	Ad Cardinales spectat electio Papæ.	375
7	Parte sub octaua mores naturáque pugnant.	22	80	¶ Vrbes presulibus pars octogesima tradit.	382
8	Nona statuta tenet naturæ cedere iuri.	26	81	Crimine quòd careat sacrandus,in hac replicatur.	383
9	¶In decima regum leges canon superabit.	30	82	Præsul pauperibus dabis:& lapsos reparabis.	394
10	Canonis & secli superatur legibus vsus.	35	83	Nunquam peccatis consensum des alienis.	399
11	Id quod Roma tenet,discretio sæpe relinquit.	42	84	Solicitus quòd sis,& monogamus,iubet ista.	402
12	Si perplexum te reddunt mala:tunc minus imple.	47	85	Non præsul fies:hospes,nisi nosceris esse.	406
13	Non faciat leuia,quo quis vitet grauiora.	51	86	Corrigito,doceas,des:sed non turpibus vllis.	407
14	Canonis hæc ortum dabit,apocryphósque libellos.	51	87	Libertos,inopes viduas defendere debes.	418
15	Suadet apostolici vim canonis ista teneri.	59	88	Respuitur clerus opus exercens,& auarus.	419
16	Auctor sit Papa,si concilium celebretur.	67	89	Ista beneficia te dispensare docebit.	426
17	Dicitur hic quòd bis synodus celebretur in anno.	71	90	¶ Placat discordes pars nonagesima fratres.	430
18	Hæc decretalis referat quid epistola possit.	79	91	Arte parabis opes:nisi sint satis ecclesię res.	434
19	¶Bisdena Papę sanctorum dogmata cedunt.	89	92	Hæc plus corde probat domino,quàm voce cauendũ.	455
20	Inferior summum non iudicat hac prohibente.	90	93	Hæc dat obedire maiorib.inferiores.	439
21	Ista locos distinguit & ordinat ecclesiarum.	90	94	Sub leuita vices Papæ gestare valebit.	465
22	Ordinat hęc omnes,maiores,siue minores.	99	95	Presbyteris presente licent hic presule multa.	455
23	Post examen honos est ordinis attribuendus.	103	96	Hic iecli princeps non ordinet ecclesiæ res.	492
24	Optat apostolus hic quòd sit sine crimine præsul.	115	97	Ecclesiæ precib.huic princeps auxilietur.	474
25	Sit post baptisma contentus coniuge sola.	119	98	Vult ius muniri peregrinos quinque sigillis.	475
26	Nullus post factum præsumat nubere votum.	127	99	Vniuersalem nullum finit ista vocari.	478
27	Ista sacratorum connubia pagina damnat.	131	100	Pallia prælatis donat centesima multis.	482
28	Hæc locus,& causa,tempus,persona notantur.	153	101	Absit vt vna duos habeat prouincia patres.	486
29	¶ Connubium ter dena probat contra Manichæos.	143			
30	Tangitur hic quòd contineant offerre volentes.	147			
31	Defere presbyterum qui scorta palam retinebit.	154			
32	Fœmina pontifici persona domestica non sit.	163			
33	Non vinolentus præsul,sed sobrius esto.	167			
34	Instruit hæc,prudens quòd debeat esse sacrandus.	174			
35	Hæc prohibet lege gentilia metra sacratum.	178			
36	Scripturas sacras sacrandus scire iubetur.	179			
37	Vult hęc pontifices callere negotia secli.	186			
38	¶ Interuis pars dena quater virtutibus ornat.	191			
39	Sit modus ingressu,cunctis:verbó que,cibóque.	194			
40	Clericus hospitiis peregrinos collocet omnis.	198			
41	Factis & verbis doctor sis,atque pudicus.	202			
42	Vites ingluuium,conuiuia,siue tabernas.	203			
43	Atque caue quemquam palma linguáve ferire.	210			
44	Respuit hęc hominem distinctio litigiosum.	214			
45	Non bene præpositos domui,cupidósque repelle.	222			
46	Abiicitur sacrandus in hac,si neophytus sit.	226			
47	Crimina non delet reliquorum,crimine vinctus.	231			
48	¶ An reparetur habet pars quinquagesima lapsus.	131			
49	Sacrari vetat hæc homines quos pondera stringunt.	235			
50	Præpositus primo datus hic præposterus ordo.	270			
51	Est ratione quis annexos ordinet vllos.	271			
52	Hæc prohibet seruos sine libertate sacrari.	274			
53	Cæsos ista viros reiicit,membrisque carentes.	274			
54	Condemnatur in hac generatio presbyterorum.	280			
55	Qui baptizatur eger,manet ordinis expers.	291			
56	Hęc vetat abbate monachos nolente sacrari.	298			
57	Officium negat hæc;nisi sit bene quisque probatus.	298			
58	¶ In sacris presul vult sexagesima quòd sit.	298			
59	Non in pontifices laicos assumere debes.	299			
60	Clerus,plebs,princeps:hic eligit,hæc petit,hic vult.	302			
61	Vsurpans laicus id vt eligat,audiat istam.	311			
62	Pars hæc pontifices iubet à tribus esse sacrandos.	331			
63	Vt sacretur ab omnibus archiepiscopus,hęc vult.	334			
64	Cum dissensio fit:à pluribus edita stabunt.	335			
65	Presbyter instituì valet hic à presule solo.	339			
66	Si dubius præsul quos ordinet:hi resacrentur.	342			
67	Si benedictus erit:lectoratum dabit abbas.	342			
68	¶ Expertes tituli pars septuagesima pellit.	346			
69	Respice dicta patrum,ne promoueas alienum.	347			
70	Vlli non detur missoria:ni rogitetur.	350			
71	Illius hæc nobis formam distinctio præbet.	351			
72		351			

1.c.apostolicæ regulæ &c.
5.cap. 6 ca.7.& 8.
9.ca. 10. c.11.& 7.13.ca.

DECRETI SECVNDA PARS principalis est de causis,quæ sunt xxxvj.

¶Prima causa.

Causa prior labem condemnat simonialem.

¶Septem quæstiones primæ causę.

1	¶Delinquit qui res mercatur spirituales.	490	
2	Ecclesias intrans non cogatur dare nummos.	563	
3	Si pro præbendis dederis quid:dicere Simon.	580	
4	Ignaros maculant natos delicta paterna.	579	
5	Vult rigor vt linquat natus sibi quæ pater emit.	590	
6	Ordinet ignaros si quos Simon,tolerantur.	591	
7	Abiurans hęresim præsul poterit tolerari.	594	

¶Secunda causa.

Accusare docet,ac appellare secunda.

¶	Octo qstiones secũdæ causæ:& in ea quinta pcedit quartã.		
1	¶Si sit causa patens:iuris non quæritur ordo.	611	
2	Nemo suis reb.diiudicet expoliatum.	630	
3	Talio punit eos qui falso crimina ponunt.	631	
4	Si cadit accusans,se non purget reus inde.	639	
5	Per testes binos præsul conuincitur aptos.	651	
6	Qui causas differt appellans reiiciatur.	654	
7	Arguit inferior maiorem crimine vinctum.	683	
8	Mandato legis datur accusato scriptis.	711	

¶Tertia causa.

Tertia restituens tempus dabit inducíarum.

¶Vndecim quæstiones tertiæ causæ.

1	Singula restituit ius omnib.expoliatis.	715	
2	Inducias debet varias spoliatus habere.	718	
3	Induciis varium dat tertia quæstio tempus.	722	
4	Accusare nequit hominem vir turpis honestum.	726	
5	Ipsa domestica vox nulli nocet,aut inimica.	730	
6	Sub censore reum proprio producere debes.	735	
7	Hic non condemnet,similis quem culpa remordet.	743	
8	Solus pontificem iudex non iudicet vnquam.	951	
9	Pellitur accusans absentem:testificánsque.	754	
10	Submoueri à reliquis testem defectus in vno.	762	
11	Mutua nunquam sit delatio iure vetante.	763	

¶Quarta causa.

Quarta quis accuset,quis possit testificari.

¶Sex quæstiones quartæ causæ.

1	¶Accusare nequit aliquos anathemate vinctus.	767	
2	Impubes testis in causa criminis haud est.	ibid.	
3	Qui nequit accusare,nequibit testificari.	ibid.	
4	Testis & accusans nemo simul esse valebit.	778	

UNIVERSITÄTS

Decretum abbreuiatum.

5 Non est stringendus anathemate,qui nequit esse. 779
6 Pontificis delator agit ciuilia tantum. 782
¶ Quinta causa.
Quinta vocare docet,delatorémque ferire,
¶ Sex quęstiones quintæ causæ.
1 ¶ Multant scriptorem famosi flagra libelli. 782
2 Est condemnandus semel & bis,térque vocandus. 783
3 Nemo prouret crimen,ciuilia curet. 786
4 Præsulis in synodo sit condemnatio sola. 787
5 Celans crimen obest multo plus quàm manifestans. 790
6 Aut caput,aut lingua delatori copuletur. 794
¶ Sexta causa.
Sexta dat infames,delatos atque forenses.
¶ Quinque quæstiones sextæ causæ.
1 ¶ Non accusabunt infames simonialem. 795
2 Accusans verbo non vincis simplice præsul. 806
3 Quærere iudicium nunquam debes alienum. 807
4 Externi veniant,si sit sententia discors. 811
5 Si cadit accusator,erit reus exoneratus. 814
¶ Septima causa.
Septima pontificem tangit cathedram repetentem.
¶ Duæ quæstiones septimæ causę.
1 Præsule viuente nullus det pontificatum. 885
2 Nec cathedram repetit præsul,quam sponte reliquit. 841
¶ Octaua causa.
Octaua legitur desertio pontificalis.
¶ Quinque quęstiones octauæ causę.
1 ¶ Vult ius ne statuat successorem sibi præsul. 847
2 Nullus amicorum mihi prosit vt eligar inde. 859
3 Detur ab electo vitandi cautio damni. 859
4 Linquendus non est(nisi sit sententia)præsul. 862
5 Ad dimissa redire nequis Papæ sine scriptis. 863
¶ Nona causa.
Soluere nona verat alienos,atque ligare.
¶ Tres quæstiones nonæ causæ.
1 Bannitus pręsul nequit ordinis esse minister. 863
2 Alterius patriæ clerum tondere vetamus. 867
3 Pontificis clerum primas non ordinet vllum 871
¶ Decima causa.
Dena dat,in sacra quid sumat episcopus æde.
¶ Tres quæstiones decimę causæ.
1 ¶ Basilicæ iuri subduntur pontificali. 879
2 Nullus ecclesiæ prędsul fructus alienet. 887
3 Nil præter solidos prędsumat quærere binos. 894
¶ Vndecima causa.
Præfigens vndena forum ligat,atque relaxat.
¶ Tres quęstiones vndecimę causæ.
1 ¶ Non coram laico clericus producitur vllus. 899
2 Officij punit tales suspensio culpas. 919
3 Seu bona,seu mala sit sententia,dico timendam. ibi.
¶ Duodecima causa.
Ecclesiæ res ac proprias bissena docebit.
¶ Quinque quæstiones duodecimæ causę.
1 ¶ Clericus hic aliquid proprium prohibetur habere. 963
2 Accipiens vel emens res ecclesiæ,sibi reddat. 979
3 Linquas ecclesiæ totum quod habebis ab illa. 1015
4 Ex re communi quęsitas diuide terras. 1038
5 Si fortasse vales testari,de proprio des. 1019
¶ Tredecima causa.
Tertia post decimam decimas & funera tractat.
¶ Duæ quæstiones tredecimæ causæ.
1 ¶ Ecclesię dandę baptismali decimæ sunt. 1023
2 Tempora longa trahunt ius funeris & decimarum. 1027
¶ Decima quarta causa.
Improbat vsuras post denam quarta voraces.
¶ Sex quæstiones decimæquartę causæ.
1 Quisque potest licitè sua quęrere dūmodo non plus. 1043
2 Pro propria valet ecclesia quis testificari. 1047
3 Si tulerit plus quàm dederit quis,fœnus habetur. 1050
4 Non petat vsuras laicus vel clericus vllas. 1051
5 Ex male quæsitis eleemosyna non fit egenis. 1054
6 Si male parta tenet,digne non pœnitet vllus. 1059
¶ Decimaquinta causa.
In dena quinta furor & mulier memorantur.
¶ Octo quæstiones decimæquintæ causæ.
1 ¶ In furia pœnam non des:nam sat furor vrget. 1063
2 Pro patrociniis non quærat munera clerus. 1071
3 Sola voce nequis condemnari mulieris. 1074
4 Nullas iuce Dei causas tractare valemus. 1078
5 Infami detur purgatio probra neganti. 1078
6 Extorquenda rei pœnis confessio non est. 1079
7 Solus non tollit præsul quem præstat honorem. 1083
8 Ordine non sumpto tua te probra facta repellant. 1087
¶ Decimasexta causa.
In sextadecima præbent monachi sacramenta.
¶ Septem quæstiones decimæsextæ causæ.Et in ea quinta quæstio tertium locum occupat.
1 ¶ Dantur in hac monachi pastores ecclesiarum. 1091
2 Pleno possessas dabit abbas iure capellas. 1127
3 Ecclesias iure terræ non vendicat abbas. 1131
4 Temporis ecclesiæ tollit præscriptio iura. 1134
5 Hæc quadragena dabit domibus ius religiosis. 1150
6 Vsurpans sine iudicio,rem,decidet à re. 1151
7 Si dedit ecclesiam laicus,non hanc retinebis. 1155
¶ Decima septima causa.
Septima post decimam prohibet dissoluere vota.
¶ Quattuor quæstiones causæ decimæseptimæ.
1 Nulli facta Deo liceat dimittere vota. 1174
2 Gonsaldus tenuit sua quæ dimiserat æger. 1175
3 Abbas ad propria monachum nunquam sinat ire. 1178
4 Dum reddit illicitè,quæ contulit illa manebunt. 1178
¶ Decimaoctaua causa.
Fratribus abbatem bis nona dat instituendum.
¶ Duæ quæstiones decimæoctauæ causæ.
1 ¶ Si monachus fiat præsul,bona parta bipartit. 1195
2 Instituit præsul abbates à grege lectos. 1195
¶ Decimanona causa.
Dat decimanona præsul clero monachatum.
¶ Tres quæstiones decimænonæ causę.
1 ¶ Pontifices clerum non impediant monachandum. 1210
2 Præsule nolente claustrum bene clericus intrat. 1211
3 Multus canonicos canon prohibet monachari. ibi.
¶ Vigesima causa.
Bisdenapueri traduntur religioni.
¶ Quatuor quęstiones vigesimæ causæ.
1 Quem pater offert,si placet exit cum fit adultus. 1218
2 Extrahit à claustro puerum pater illico si vult. 1222
3 Cogitur inuitus nemo retinere cucullam. 1223
4 Strictius ad claustrum monacho transire licebit. 1227
¶ Vigesimaprima causa.
Ter septena docet vestes gestare decentes.
¶ Quinque quæstiones vigesimæprimæ causę.
1 ¶ Prima sit ex titulo:sit commendata secunda. 1230
2 Præsulis ecclesiam sine scriptis nemo relinquat. 1234
3 Hæc prohibet clero tractare negotia sęcli. 1234
4 Vestib.hic claris inhibetur clericus vti. 1238
5 Si proprium linquas censorem sis anathema. 1239
¶ Vigesimasecunda causa.
Iurantes falsum damnat bisdena secunda.
¶ Quinque quęstiones vigesimæsecundę causę.
1 Peccat periurans,non iurans quando necesse. 1242
2 Non est periurus iurans veluti putat esse. 1250
3 Pare maiori quanquam malus esse putetur. 1263
4 Debent iurata mutari,turpia si sint. ibi.
5 Si periurare cogis,periurus haberis. 1274
¶ Vigesimatertia causa.
Bisdena terna tractantur bellica gesta.
¶ Octo quæstiones vigesimætertiæ causæ.
1 ¶ Ex iusta causa multis licet arma mouere. 1283
2 Pro reb.licite bellum geritur repetendis. 1290
3 Ius est dum læsis sociis succurritur armis. 1291
4 Inferri vindicta valet,quę crimina purget. 1295
5 Occidens iudex peruersos,inde meretur. 1334
6 Ad bona præcipiunt compelli iura malignos. 1358
7 Ecclesiæ reb.sunt hęretici spoliandi. 1359
8 Si sis declero,tu nunquam belliger esto. 1363
¶ Vigesimaquarta causa.
Hęresiarcharum dat nomina bisduodena.
¶ Tres quæstiones vigesimæquartæ causę.
1 ¶ Si sis hæreticus:tua sit sententia nulla. 1382
2 Sunt post facta mali nouum quam corripiendi. 1410
3 Ob domini labem non damnetur domus eius. 1415
¶ Vigesimaquinta sunt causa priuilegia tacta.
Bisdena quinta sunt priuilegia tacta.
¶ Duæ quęstiones vigesimæquintæ causę.
1 ¶ Tuta sit ecclesia,quam lex priuata tuetur. 1348
2 Et si subsequitur lex altera,derogat illi. 1443
¶ Vigesimasexta causa.
Bisdena sexta sunt sortilegi reprobati.

Septem

In versibus.

¶Septem quęstionesvigesimæsextę causæ.
1 Qui ventura sciunt per sortes,sortilegi sunt. 1455
2 Peccat qui scriptis vel sortibus abdita quærit. ibid.
3 A Persis reprobæ sumunt exordia sortes. 1459
4 Quatuor his genera Varro fert sortibus esse. ibid.
4 Cessent sortilegi,ne sint anathemate stricti. 1463
6 Quando necesse subest,vinctos à præsule solues. 1471
7 Aegris non dentur pœnæ,sed notificentur. 1478
¶ Vigesimaseptima causa.
Edocet an sponsas ducant ter nona vouentes.
¶ Duæ quæstiones vigesimæ septimę causæ.
1 ¶ Si sit solenne dirimit connubia votum. 1483
2 Sponsum sponsa,virum non vxor deserit vnquam. 1507
¶ Vigesimaoctaua causa.
Bisdena octaua gentiles nubere nosces.
¶ Tres quæstiones vigesimæoctauæ causæ.
1 ¶ Inter gentiles connubia dicimus esse. 1531
2 Deferat vxorem vir Christum despicientem. 1550
3 Vir post baptisma reliquam ducens,bigamus sit. ibid.
¶ Vigesimanona causa.
Coniugium seruile tenet vigesimanona.
¶ Duæ quæstiones vigesimęnonæ causæ.
1 ¶ Connubij vires personæ dissipat error. 1551
2 Inscia cui nupsit dimittat libera seruum. 1554
¶ Trigesima causa.
Terdena claret cognatio spiritualis.
¶ Quinque quæstiones trigesimæ causę.
1 ¶ Fonte leuans proprium puerum non vincula soluit. 1559
2 Infantes prohibet ius coniugium celebrare. 1566
3 Tu naturalem non iungito spirituali. ibidem
4 Vxor compatris vxoris non mihi nubat. 1570
4 Fœdera non fiant clandestina coniugiorum. 1571
¶ Trigesimaprima causa.
Terdena prima mœcho polluta negatur.
¶ Tres quæstiones trigesimæprimæ causæ.
1 ¶ Ni certis cautis mœcham bene ducit adulter. 1579
2 Inuitam sponso non det natam pater vlli. 1587
3 Tunc nisi consensum dederit:reliquo bene nubit. 1590
¶ Trigesimasecunda causa.
An meretrix nubat,tangit terdena secunda.
¶ Octo quæstiones trigesimasecundæ causæ.
1 ¶ Turpia linquentem bene ducit vir meretricem. 1591
2 Obstat coniugio sacro complenda libido. 1599
3 Liber auus neptem sponsat seruo patre natam. 1610
4 Illicito prolem coitu quærat sibi nullus. ibidem
5 Non sine mente caro fertur violata puellæ. 1622
6 Non valet vxorem mœchus vir linquere mœcham. 1631
7 Non aliam ducas vxore superstite prima. 1634
8 Non duc gentilem si spondeat esse fidelem. 1643
¶ Trigesimatertia causa.
Terdena terna friget,compunctio,votum.
¶ Quinque quæstiones trigesimatertiæ causæ.
1 ¶ Si vir sit gelidus,ab eo seiungitur vxor. 1646
2 Nubere mœcha potest mœcho seiuncta marito. 1650
3 Quæritur an crimen purget contritio sola. 1662

TRACTATVS DE PAENITENTIA

habens septem Distinctiones hic inseritur.

1 Ratia diuina contritis crimina delet. 1663
2 Perditur hic diuinus amor:non in paradiso. 1719
3 Pœnam peccator bene prò vitiis iterabit. 1751
4 Ista probat dimissa semel peccata redire. 1783
5 Vt purus fias prò crimine plurima voluas. 1801
6 Crimina presbytero proprio dic,qui sapiens sit. 1807
7 Tandem lætus erit,qui continue gemet istic. 1811
¶ Redeamus ad quartam quęstionem trigesimętertiæ causæ.
4 ¶Reddito temporibus poscenti debita sacris. 1814
5 Mens vtriusque nisi sit,non bene continet alter. 1819
¶ Trigesimaquarta causa.
Terdena quarta nubit viuente marito.
Duæ quæstiones trigesimæquartæ causę.
1 Morte viri dubia quæ nupsit,adultera non fit. 1828
2 Reddatur primo coniunx hęc nupta secundo. ibid.
Trigesimaquinta causa.
Cognatos gradibus numerat trigesimaquinta.
Decem quæstiones trigesimæquintę causæ.
1 Cognatam ducat propriam pro coniuge nemo. 1835
2 Omnes vxoris consanguineas reprobabis. 1838
3 Copula septēnis gradibus talis prohibetur. ibidem
4 Hic graduumnumerus ætates respicit orbis. 1845
5 Truncus ponitur hic cum ramis,vt docet arbor. 1845
6 Edocet in testes assumi sexta parentes. 1863
7 Filius esse nequit,incestu qui genitus sit. 1868
8 Dispensat solus cum iuncti sanguine Papa. 1869
9 Non bene seiuncta connubia prisca reformes. 1871
10 Non consanguineis prolem viduę dato primi. 1876
Trigesimasexta causa.
Vltima de raptis tractabit causa puellis.
Duæ quæstiones trigesimæ sextæ causæ.
1 Raptum committens per vim rapiendo puellam. 1878
2 Hæc tibi iungetur,purgato crimine raptus. 1880

DECRETO TERTIA PARS ADIVNGITUR:

quæ est de Consecratione quinque distinctiones continens.

1 Consecrat ecclesias,missasq; canit tibi prima. 1886
2 Sacrati tractat panis sacramenta secunda. 1965
3 Tertia dat ferias:& post ieiunia ponit. 4965
4 Tępora baptismi distinctio quarta notauit. 1975
5 Frontes confirmans dabit vltima pneuma beatum. 2036

Expliciunt versus peculiares,quibus satis clarè vniuersalis materia Decreti comprehenditur.

Quæstiones causarum sunt clxxij.
Quæstio centuplex,& septuagesima duplex.
Est in causarum tractatu rite notata.

Quot quęstiones habeat quælibet causa,ostenditur p v.carmina sequētia:in quib.sunt tot dictiones quot sunt causæ.s.xxxvj.Et quęlibet dictio causam vnā repręsentat.i.dictio primam causam, 2.secundam, &c. Item quot sunt litteræ in qualibet dictione, tot sunt quæstiones sub illa causa per illam dictionem repræsentatę.Verbi gratia:prima dictio,s.discere,quæ primā causam repręsentat,septem habet litteras:& hoc significat primam causam septem quæstiones continere.Secunda dictioest causarū,vbi sunt octo litterę,ad denotandum quòd secunda causa habet octo quęstiones.& sic de aliis. Aduerte tamen, quòd superior numerus significat causas:& inferior quæstiones. Versus.

1 2 3 4 5
7 8 11 6 6
Discere causarum quaruūlibet ordine membra.
6 7 8 9 10 11 12 13 14
5 2 5 3 3 3 5 2 6
Optes vt doceo,sed non sis deses,& anceps.
15 16 17 18 19 20 21 22
8 7 4 2 3 4 5 5
Instanti dabitur quod tu vis,quod petis illud
23 24 25 26 27 28 29 30
8 3 2 7 2 3 2 5
Efficies. Res id famatum te dat ad omnes:
31 32 33 34 35 36
3 8 5 2 10 2
Vsu doctrinæ totum si constituas te

¶Carmina subiecta eandem prorsus materiam complectuntur, neque sunt sententiæ salubris expertia.

Tempora labuntur vernantib.indita formis.
Diues te lædit res tua.nam miser es.
Sperne fluentia, respice:cras ea non tibi sumes.
Multa recondis,cur:vt moriens ea des.
Da celer.est siquidem tutum.da prævenientę te.

¶Do.Baptista de sancto Blasio in repeti.primæ rubricæ Decreti dicit canones esse ter mille &nonaginta,ponens tales versus:

Si numeres caute,ter mille capitula lector,
Atque decem nouies.Decretum continet in se.
¶ Causæ decreti sunt trigintasex.
Sub magni longa Decreti parte secunda.
Sex & triginta causas reperire licebit.

¶Causæ ipsę xxxvj.patent per xxxvj. vocabula,in septē subiectis versib.posita,ex quib.non tantum numerum,sed etiā principalem materiam cuiuslibet facile cognosces. Quilibet quinque vocabula complectitur,dempto vltimo,qui sex habet.

1 2 3 4 5
Simon[a] appellat[b] spoliatus[c] teste[d] libello[e].
6 7 8 9 10
Infames[f] viuens[g] successor[h] solue[i] regendo.[k]
11 12 13 14 15
Censuram[l] testor[m] funus[n] fœnus[o] furiosus[p].
16 17 18 19 20
Monachus[q] occidit[r] abbates[s] claustra[t] volentes[u].
21 22 23 24 25
Commendat[x] iurans[y] pugnas[z] hæresis[a] violatas[b].
26 27 28 29 30
Sortilegus[c] sponsis[d] infidis[e] feruiat[f] infans[g].
31 32 33 34 35 36
Mœcha[h] coit[i] mente[k] dubitans[l] gradibus[m] rapiente[n].

Materia XXXVI Causarum.

SECVNDA PARS DECRETI,
vbi tractantur Causæ: qui longe prolixior & difficilior est reliquis: ideo diligentius pro eius cognitione elaborandum est. Illius profecto obscuritatem paucis elucidatam conspiciet, quisquis hic impressa diligenter adnotauerit.

a SIMON. Simoniacus est, & peccatum committit, qui spi-
1 ritualia vendit. Damnantur episcopi per pecuniam facientes ordinationem, & tunc lepram, non officium conferre dicuntur. Simoniacorum sacramenta effectum gratiæ non habent. Sacerdotes digniores facilius quàm reliqui à Deo exaudiuntur. Et ibi de dignitate verbi Christi, quod eius corpori equiparatur. cap. interrogo. Et in fine de crimine concussionis tractatur.

2 Simonia committitur, si pro ingressu monasterij pecunia exigatur, vel exacta persoluatur. Ecclesiastica stipendia accipere non debet qui bonis patrimonialibus sustentari potest. c. clericos.

3 Simonia an committatur si præbendæ emantur. Inuestitura ecclesiæ à laicis fieri prohibetur. c. saluator.

4 Simonia paterna, an sit ignoranti filio nociua. & ibi tractatur an pro crimine vnius alter pœnam patiatur.

5 Simoniacè acquisita ecclesia per patrem, an possit per filiũ licitè obtineri. Item an possit filius fungi ordinatione quam paterna pecunia est assecutus.

6 Simoniacus est, qui pecuniam largitur, vt eligatur.

7 Simoniaci in ordine male accepto pœnitentiam agere nõ possunt. & ibi principaliter tractatur, an ab hæresi redeuntes sint in suis ordinibus & dignitatib. recipiendi: & quòd decreta possunt temperari; & canones quandoque relaxari.

b APPELLAT. Appellare non est opus à sententia à non suo
1 iudice lata: quia talis sententia nulla est. c. in primis. circa fi. & in prima q. huius ij. causę principaliter tractatur, an ordo iudiciarius, sit in manifestis obseruandus. & quòd excommunicatio non est ferenda antequàm causa fuerit examinata. cap. nemo. & iudex peccatum sibi soli notum damnare non debet. c. si peccauerit.

2 Appellare posset spoliatus si ante restitutionem sibi factã accusatori respondere cogeretur. Nullus enim debet accusari dum suis rebus fuerit spoliatus.

3 Appellandus est calumniator, qui scienter falsa crimina intẽdit. Præuaricator, qui vera crimina abscondit. Tergiuersator, qui in vniuersum ab accusatione desistit. §. notandum. & in hac 3. q. principaliter tractatur qua pœna feriendi sunt, qui in accusatione deficiunt.

4 Appellatur purgatio quędam vulgaris, quędam canonica, & ibi tractatur, an deficientibus accusatoribus reus sit ad purgationem cogendus.

5 Appellatur testimonium sufficiens quod ore duorũ vel triũ firmatur. & ibi tractatur principaliter quot testes requirũtur, non tantum ad conuincendum episcopum, sed etiam contra quemlibet clericum.

6 Appellatio est remedium contra causas vitiatas. Appellatio intra decendium debet interponi. c. anteriorum. & ibi de libellis dimissoriis, & de iudicibus à quibus appellare non licet.

7 Appellatur quis altero maior non ratione dignitatis, sed vitæ. c. quanquam. Dignitas enim non facit episcopum, sed vita. c. non omnes episcopi. & ibi tractatur principaliter, an laici possint episcopos accusare. Christiani per infideles accusari non possunt, nec sacerdotes per eos qui ad sacerdotium prohibentur eligi.

8 Appellatur & dicitur accusatio ritè facta quando fit in scriptis. Et regulariter accusator se debet inscribere ad pœnam talionis, præterquàm in sex casibus in summa positis.

c SPOLIATVS. Spoliatus & eiectus ante omnia venit redinte
1 grandus. cap. redintegranda. Boni à malis semper molestantur.

2 Spoliatus & eiectus postquàm fuerit restitutus, quas inducias debet habere antequàm cogatur in iudicio respondere. & ibi in summa videas de multiplicitate induciarum.

3 Spoliatis episcopis, & aliis ad iudicium venientibus, induciæ sunt præstandæ.

4 Spoliati communione ecclesiæ, & anathematizati, infames, incestuosi, sacrilegi, detractores, & multi alij sunt ab accusatione repellendi. & ibi dicitur quòd anathema differt ab excommunicatione. c. Engeltrudam.

5 Spoliatis & aliis quibuscunque inimici iudices esse nõ possunt, nec accusatores, nec testes. vox enim inimicorum contra nullos est audienda. Dicitur etiam ibi quòd testes familiares & domestici, & etiam consanguinei non sunt contra extraneos producendi.

6 Spoliatus & quilibet alius si aduersarium vult conuenire, ipsius forum sequi debet. c. pulsatus. Nec episcopi damnari, nec concilia celebrari possunt sine Papa.

7 Spoliati & alij volentes litigare, non debent aduersarios suos coram infamibus trahere: quoniam tales, scilicet infames & criminosi non possunt esse iudices. Solus enim ille iudicare debet alios, qui nihil in se habet reprehensibile. c. iudices.

8 Spoliationem vel alium reatum committens episcopus, à quo episcopis est iudicandus.

9 Spoliatorum & aliorum testes, testimonium dicant de his tantum, quæ præsentialiter & veraciter nouerunt. nec contra absentes sunt producẽdi. Absentes enim non debent iudicari nec accusari.

10 Spoliatorum & aliorum testes in vno deficientes an sint in aliis admittendi. Et accusans de pluribus criminibus, si in vno deficiat, an in aliis admitti debeat.

11 Spoliati accusantes suos spoliatores & inuasores, ab eis accusari non possunt: quoniã accusati nisi prius se purgauerint, alios accusare non possunt.

d TESTES. Testes iuris dispositione excommunicati nõ pos-
1 sunt ad accusationem admitti.

2 Testis esse non potest. qui ad xiiij. annum nondum peruenit.

3 Testificantis personam assumere non potest qui ab accusatione prohibitus est.

4 Testis, accusator, & iudex aliquis simul esse non potest.

5 Testantur iura illum non esse à communione repellendũ, qui die statuta ad causam venire non potuit.

6 Testis est iuris dispositio deficientem in episcoporum accusatione non posse de cætero agere nisi in ciuili & proprio dũtaxat negotio.

e LIBELLO. Libello famosos tentes, & ipsum contra aliquẽ
1 scribentes, qualiter puniendi sunt.

2 Libellum diffamatorium scribens, aut aliter reus trib. citationib. debet in ius euocari. Et per scripta nullius accusatio debet suscipi.

3 Libelli famosi scriptor, aut aliter criminosus, an admittatur in iudicio per procuratorem.

4 Libellus accusatorius, si in episcopum datur ideò, si episcopus accusatur, eius causa à xij. episcopis audiatur.

5 Libellum famosum scribentes, aut aliorum crimina sponte confitentes, non debent ad accusationem admitti. c. illi. Et ibi habetur quòd nec qui parcit, est amicus: nec qui verberat, est inimicus. c. non omnis.

6 Libellum famosum in alterum scribens aut alteri crimen inferens, qua pœna feriatur, si crimen illatum non probetur.

f INFAMES. Infames, excommunicatos, & criminosos à sa-
1 cerdotum accusatione ius repellit. Et ibi tractatur qui dicãtur infames. c. infames.

2 Infamis est quodãmodo episcopus & reprehẽdendus, qui sibi soli dicit aliquem crimen suum fuisse confessum, & ibi dicitur quòd episcopis alios accusantib. nõ creditur, nisi probẽt quod obiiciunt.

3 Infamem quodãmodo dicimus & reprehendendũ qui ponit falcem in messem alienam. c. 1. Et ibi dicitur quòd alicui alteriùs parochianum iudicare non licet. Et quot ciuitates vnaquęque prouincia habere debeat. c. scitote. Et quòd episcopus iudicio primatis, & non aliorum se subiicere debet.

4 Infamia aut criminalis accusatio si imponatur episcopo, id est si episcopus criminaliter accusetur, & episcopi cõprouinciales de causa cognoscentes sint in sententia ferenda discordes, quid iuris.

5 Infamis esset quodãmodo & reprehendẽdus iudex qui vellet reum cogere ad probandum accusatore in probationib. deficiente, quia negatiua per rerum naturam est improbabilis. c. accusator.

g VIVENS. Viuens si adhuc sit eps, alius sibi succedere non
1 valet, nec in eius locum subrogari, quod verum est, nisi esset depositus, vel de licentia Papę renuntiasset, aut per ambitionem se ad aliam ecclesiam transtulisset. Episcopo autem ægrotanti, aut nimia senectute grauato dandus est coadiutor. Eps ecclesiam suam deserere non debet. c. sicut vir. Nec etiã est à suis subditis relinquẽdus. c. denique. Prælati duo in vna ecclesia esse nõ debent. c. in apib. Beatus Aug. accessit & non successit Valerio Hipponensi episcopo. c. non autem.

2 Viuens episcopus aut sacerdos, qui pro ęgritudine à missarũ celebratione abstinuit, an possit celebrare recuperata sanitate. Et ibi habetur de morbo caduco laborantib.

SVCCESSOR

h SVCCESSOR. Successor an possit eligi ab episcopovi
1 uente: hoc est an successorem sibi possit episcopus eligere. Et ibi habetur quòd locus regiminis est fugientibus offerendus. Et episcopari potest qui prodesse desiderat. c. qui episcopatum.

2 Successor episcopi mortui non est eligendus munerum datione, aut amicorum patrocinijs.

3 Successor episcopi an post electionem teneatur iuramentum præstare pro indemnitate ecclesiæ.

4 Successus seu prouentus denegatur clericis, qui ante sententiam suspensionis vel depositionis à suo episcopo discedere præsumunt. In tales enim ferenda est censura.

5 Successus non continget episcopo à sede Apostolica vocato, si ad propria reuertatur, nisi prius fuerit purgatus, & apposticis literis munitus.

i SOLVE. Solue & solui procura te ipsum ò prælate excom-
1 municate, alias non poteris ordinare: nec tua ordinatio erit rata.

2 Soluti sunt clerici vnius prouincię à prælato alterius: adeo quod archiepiscopus, primas, vel patriarcha clericos alterius prouinciæ non potest ordinare.

3 Soluere vel damnare subditos suffraganei non licet archiepiscopo illo inconsulto. Soluit Papa ab alijs excommunicatos: & cuiuslibet ecclesiæ clericos potest ordinare. Est enim ordinarius ordinariorum. c. cuncta per mundum.

k REGENDO. Regendo vnamquamque parochiam, &
1 res ipsius disponendo facit episcopus quod debet. c. regenda. &c. nouerint. Regendi sunt subditi per episcopos visitantes, vt c. placuit.

2 Regendi officium episcopus transgreditur, si bona ecclesiarum vsurpare nititur: quamuis de illis precarias facere possit.

3 Regendi sunt subditi sine exactionibus. Et ibi de cathedratico quantum nomine ipsius valeat episcopus habere.

l CENSVRAM. Censuram formidare debent qui cleri
1 cos ad iudices seculares trahunt. c. inolita. & c. placuit. Et ibi de coniuratoribus, & eorum punitione.

2 Censura ligatus, id est, excommunicatus vel suspensus celebrans est depositione dignus.

3 Censura siue iusta siue iniusta est timenda. Censura legati sunt vitandi plusquam pagani. c. ad mensam. Censura ecclesiastica feriri debet, & ore dæmonum discerpi qui suo episcopo est inobediens. c. absit. Censurã ex ira proferens grauiter delinquit. c. ira. & c. cum apud. Censura siue sententia vel iudicium quatuor modis peruertitur. c. quatuor modis. Censura ferendi sunt & Iudæ proditori comparandi qui veritatem negant, & occultant. c. quisquis, & c. abijt Iudas. Censura siue sententia iniustè prolata, viribus caret. Episcoporum præceptis nõ semper obediendum est. Censuræ seu anathematis forma habetur in c. debent.

m TESTOR. Testari seu testamenta facere cum de pro-
1 prio liceat, an permittatur clericis proprium habere. Clericis causas agere non licet. c. duo sunt genera Christianorum.

2 Testamenta cõdentes clerici an possint quibus voluerint ea relinquere quæ de bonis ecclesiæ acquisiuerũt. Testatur multiplex canon illos esse grauiter puniendos, qui res & prædia ecclesiastica inuadunt. De bonis ecclesiæ quatuor sunt portiones faciendę. c. quatuor. Et ipsarum rerum alienatio an permissa. c. fine exceptione. & c. terrulas. Liberti ecclesiæ an possint ab ea discedere. Res sacræ ex quibus causis alienari valeãt. c. aurum habet ecclesia. Pauperibus est prouidendum. c. gloria episcopi.

3 Testamentum an facere possint illi, qui prius nihil habentes tẽpore suæ administrationis aliqua acquisiuerunt, & quid iuris de talibus bonis.

4 Testamenta an facere possint clerici de bonis ex suis & rebus ecclesię quęsitis.

5 Testamenta facere de rebus ecclesię an sit permissum sacerdotibus. Et quis succedat eis ab intestato.

n FVNVS. Funera & exequias suas celebrare, & decimas
1 soluere vbi debent illi, qui se de vna dicœcesi aut parochia ad aliam transtulerunt.

2 Funerandi iura an possint præscribi. Funera, id est, corpora mortuorum vbi debent sepeliri. Et an pro sepultura aliquid possit exigi. Funerum, id est, mortuorum animæ quatuor modis soluuntur. c. animę. Funera, id est, corpora mortuorũ defenda non sunt. c. quàm præposterum.

o FOENVS. Fœnus siue vsuram quodammodo commit
1 tit, & peccat qui vltra debitum exigit. c. quod debetur. Et ibi principaliter tractatur an clerici possint sua repetere, & pro illis litigare.

2 Fœneraria causa siue criminali aut etiam ciuili an possint produci testes domestici. Et an clerici possint pro sua ecclesia testificari.

3 Fœnus seu vsura committitur si præter sortem aliquid exigitur.

4 Fœnera seu vsuras nec clericis nec laicis licet exercere.

5 Fœnera seu vsuræ an sint aptę vt inde fiant eleemosynæ.

6 Fœneratores & vsurarij veram pœnitentiam agere non possunt, nisi restituant quæ rapuerunt.

p FVRIOSOS. Furiosos punire non decet ex his quæ fa-
1 ciunt, cum sint mente alienati. & ibi habetur de Loth & alijs ebriosis.

2 Furiosis clerici quodammodo comparandi essent si pro patrocinijs impensis munera exigere vellent.

3 Furioso iudex comparari posset, qui ex mulieris confessione clericum condemnare vellet. Regulariter enim mulieres contra clericos testimonium ferre non possunt.

4 Furiosi quodammo sunt ecclesiæ ministri, qui diebus dominicis & feriatis causas tractare volunt.

5 Furioso similis dici posset iudex qui neganti purgationẽ indiceret, nisi infamia laboraret.

6 Furoris quodãmodo plena res esset, si à ministris & subditis confessio cruciatibus extorqueretur. Iuramenta quædam sunt irritanda, quędã relaxanda. c. auctoritate. & c. alius. in quo c. habetur quòd solus Romanus Pontifex regem Franciæ tanquam inutilem depositum. Excommunicatis fidelitas seruãda non est.

7 Furiosè procederetur si diaconus vel presbyter sine concilij examinatione deiiceretur.

8 Furore quodam plenus censetur qui carnis fragilitate ante ordinationem lapsus, & in iudicio confessus vel conuictus, postea præsumit offerre, & in ordine suscepto ministrare, quod verum est de crimine depositionem inducente.

q MONACHVS. Monachus an possit licitè officia popu-
1 lis celebrare, & pœnitentiam dare, & baptizare. Decimæ de consensu episcopi sacerdotib. dari debent. c. reuertimini.

2 Monachi an possint in suis capellis presbyteros instituere.

3 Monachorum & ecclesiarum iura an per prescriptionem tolli possint.

4 Monachi an possint præscribere contra ecclesias & prælatos seculares.

5 Monachi & prelati res ecclesię sua auctoritate repellere non valent.

6 Monachi episcopi, & alij prælati si sua auctoritate vsurpãt quæ ad se pertinere putant, an cadant à causa.

7 Monachi & abbates an possint retinere ecclesias, decimas, & iura patronatus de manib. laicorum sibi concessa sine episcopi consensu. Et ibi habetur quòd episcopus habet dispositionem omnium ecclesiarum, quæ in sua dicœcesi constitutæ sunt. c. omnes basilicę. Et etiam ibi plenè de iure patronatus. c. quicunque. c. filiis. c. decernimus.

r 1 OCCIDIT. Occidit seipsum spiritualiter qui à voto resilit.
2 Occidit quodãmodo temporaliter seipsum qui suũ resignat beneficium: sed si in infirmitate resignauit, an sit ei restituendũ postquam conualuerit. Et ibi habetur quòd ante probationẽ triennij nullus in monasterio debet suscipi.

3 Occidit animã suam monachus ad propria rediens, postquam se & sua monasterio tradidit.

4 Occidens vel percutiens clericos diabolo suadente est excommunicatus ipso iure. c. si quis suadente diabolo. & ibi habetur quòd ecclesię concessa non sunt reuocanda, & qui talia aufert, sacrilegium committit; & ecclesiæ immunitas non est violanda.

s ABBATES. Abbates aut monachos factos episcopos ius
1 obligat ad relinquendum quod ante habuerunt monasterio, quod post, ecclesię propriæ. c. statutum.

2 Abbates sunt à propriis fratrib. eligendi, & nõ ab episcopis. Abbates expellere non est permissum monachis, neque commatres facere, Abbates & monachos possunt episcopi visitare, & conditiones exigere tempore dedicationis constitutas. Abbates & monachi cũ sanctimonialib. habitare non debent, quia sexuum commistio est periculosa. c. diffinimus.

t CLAVSTRA. Claustra siue religionem intrare volentib.
1 clericis non est à suo episcopo denegandus ingressus.
2 Claustrũ ingredi clericis permittitur etiã episcopo inuito.
3 Claustrum vnum petere altero dereliçto an sit permissum monachis regularib. canonicis, sine permissione abbatum.

v Volentes.

Materia xxxvj. Causarum.

v VOLENTES. Volentes & spontaneos monasterium intrã
1 tes pueros an cogant iura religionis propositum tenere. Voluntariæ puellę virginitatis propositum suscipientes, nuptias eligere non possunt.
2 Voluntate patris spreta, si filius religionem ingreditur, an à patre reuocati possit.
3 Voluntariè habitum religionis suscipientes, illum deserere non possunt: sed qui coactus ingreditur, nullo modo obligatur.
4 Volentes religiosi ad arctius monasterium transire non sunt impediendi.
x COMMENDAT. Commendatam vnam ecclesiam po
1 test habere clericus in altera intitulatus. Commendandi sunt clerici qui in vna & non in pluribus ecclesijs volunt conscribi. & ibi habetur, quod duobus episcopatibus potest quandoq; quis præfici. c. relatio.
2 Commendandi non sunt clerici qui sine litetris dimissorijs de vna ecclesia transeunt ad alteram. Matrimonium spirituale contrahitur inter curatum & ecclesiam suam, quæ non debet esse seortum. c. sicut.
3 Commendatio nulla sed potius vituperium est clericis, qui sæcularium negotiorum procuratores esse volunt.
4 Commendandi sunt clerici, qui vestibus sibi congruentibus vtuntur, vnguenta & fulgida vestimenta fugientes.
5 Commendare non debemus clericum, qui à suo episcopo depositus Imperatorem aut iudicem sęcularem adit.
y IVRANS. Iurans verũ non peccat: sed secus si peierat,
1 & per creaturas iurare non licet.
2 Iurans falsum quod putat verum, an sit periurus. Quot comites habeat iuramentum, & quot sunt genera mendacij.
3 Periurum prælatum & criminosum ante sententiam diffinitiuam derelinquere an licet.
4 Iuramenta illicita non sint seruanda.
5 Peierare & contra iuramentum suum venire qui cogit aliquem, licet periurus non sit, tamen mortaliter peccat. In qua ætate quis cogatur iurare. Et ibi ponitur forma iuramenti fidelitatis. c. de forma.
z 1 PVGNAS. Pugnas committere seu militare an sit pec-
1 catum.
2 Pugna siue bellum quod dicatur iustum.
3 Pugna an debeat committi pro repellenda sociorum iniuria.
4 Pugna non semper est exercenda contra malos. Mali enim sunt quandoque à bonis tollerandi, & non abijciendi. Quædam tamen mala sunt repellenda, & punienda, quædam toleranda. Mali sunt medicinali seueritate ad bonum cogendi. vt Nabuchodono. Et hæretici etiam inuiti sunt ad salutem trahendi. Pugnis & bellis sunt coercendi ecclesiasticæ religionis inimici.
5 Pugnas seu bella qui Deo auctore gesserunt, præcepta non occidendi nomine trangressi sunt. Et ibi an mali sint occidẽdi. Habens gladij potestatem potest occidere, si hoc faciat amore iustitiæ.
6 Pugna & coactio est exercenda in malos vt teneant bonũ iam susceptum. Non autem sunt ipsi mali ad bonum non susceptum cogendi.
7 Pugna si iusta sit, possunt hæretici & omnes hostes licitè suis rebus spoliari.
8 Pugna seu bellum an possit per clericos committi, & an possint clerici arma sumere. Qui sacramenta Dei tractant, iudicium sanguinis agitare non debent.
a HAERESIS. Hæresis quælibet ab ecclesia Romana de-
1 struitur. Hæreticus an possit alium excommunicare, priuare, vel sentẽtia notare. Excommunicatus alium excommunicare non potest. Hæreticorum consortia & eorum sacrificia sunt à catholicis fugienda.
2 Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi. Ecclesia viuentes & non mortuos an ligare possit vel soluere.
3 Hęreticus si domin' est, aut alio crimine irretitus, an possit excommunicatio ferri in familiam suam pro delicto ipsius domini, & in filium pro peccato patris. Excommunicandi sunt qui corrigi nolunt: & etiam illi qui duas vxores habent: testes falsi: homicidæ, & multi alij. Hæreticorum tandem variæ species ponuntur.
b VIOLATAS. Violatas Romanorum Pontificum
1 censuras à nullo decet esse. Violantes sacros canones in spiritum sanctum blasphemant. Violanda non sunt, sed seruanda sanctorum statuta, & eorum regulæ in synodo constitutæ.
2 Violari non debent priuilegia ecclesiarum: nec archiepiscoporum. Violans ciuitates & occidens suos præsules episcopali dignitate priuatur. c. ita nos.
c SORTILEGVS. Sortilegus quis sit: siue qui dicantur
1 sortilegi.
2 Sortilegum esse an sit peccatum, sortibus an sit credendum.
3 Sortes siue diuinationes à quibus exordium sumpserunt. Et de multiplici genere diuinationis: & quot modis dæmones futura prænoscunt.
4
5 Sortilegi vel diuinatores an sint excommunicandi, si cessare noluerint. Sortilegia & magicam artem debent episcopi eliminare. Sortilegijs vel maleficijs nullo pacto debent sacerdotes operam dare, alias abijciendi sunt.
6 Sortilegus vel alius ab episcopo excommunicatus an per alium ipso inconsulto possit absolui. Et an presbyteri possint reconciliare pœnitentes. Pœnitentia morientibus non est deneganda etiam à simplici sacerdote.
7 Sortilegis & alijs morientibus non est pœnitentia imponenda, sed bene innotescenda. In pœnitentijs imponendis multa sunt consideranda. Melius est sacerdotem pœnitentiam imponentem esse nimis misericordem, quam nimis seuerum. Sortilegi sunt & excommunicati, qui dies, menses & annos paganorum ritu obseruant.
d SPONSIS. Sponsis Dei se Deo dedicantibus & virgi
1 nitatem vouentibus nuptias contrahere non licet. Sponsalia de præsenti siue matrimonia per vouentes solenniter contracta non tenent.
2 Sponsa vnius an possit à suo sponso recedere, & alij nubere. Sponsa sine consensu sponsi & econtra religiosam vestem suscipere non potest post copulam carnalem, secus ante. Sponsalia vera an fuerint inter Ioseph & Mariam. Sponsam alterius nullus rapiat, & ibi aliquid de raptu.
e INFIDIS. Infidis seu infidelib. coniugium contrahere
1 licet, & inter eos dicitur esse matrimonium licet non sit ratum. Infidelis vxor virum cogens ad malũ licitè dimittitur. Infidelium vt Iudęorum conuiuia & etiam coniugia sunt à Christi colis vitanda.
2 Infidelium vnus si conuertatur ad fidem altero remanente in infidelitate, an possit ad fidem conuersus alij se copulare.
3 Infidelis qui ante baptismum vnam vxorem habuit, & post baptismum aliam, bigamus est censendus, nec potest esse episcopus. c. acutius. ibi.
f SERVIAT. Seruire adstrictus, vt puta seruus si contra-
1 hat cum libera, quæ per errorem eum putabat liberum, nõ est inter eos coniugium, quia error personę & conditionis impediunt & dirimunt, secus autem est de errore fortunę & qualitatis.
2 Seruum scienter acceptum in maritum nõ potest mulier dimittere, secus si ignoranter. Serui possunt matrimonia contrahere.
g INFANS. Infans proprius si teneatur à patre in sacro
1 baptismate, licet per tale factum suę vxori compater efficiatur, non propter hoc ab ipsa vxore separabitur, nisi ad seruandam continentiam possit induci.
2 Infantes sponsalia contrahere nequeunt, quia in illa ætate consentire non possunt.
3 Infantes siue filij spirituales vel adoptiui an possint naturalib. per matrimonium coniungi.
4 Infantem siue filium aliquem non debet vxor simul cũ viro suo in baptismate suscipere. c. fi. quia esset eius commater. Et ibi dicitur quòd nõ potest quis ducere in vxorem relictam cõ patris suę vxoris, nec etiam duas commatres.
5 Infantib. si conceditur nuptias contrahere, ipsorũ & quorumcumque aliorum nuptię seu matrimonia non debent clã fieri, sed publicè, & sic non debent esse clandestina. Tandem instruuntur iudices ad cuncta rimandum.
h MOECHA. Mœcha siue adultera & ab aliquo per adul
1 terium polluta an possit per eum duci in vxorem. Et matrimonia secunda conceduntur. capitul. quòd si dormierit.
2 Mœcham sępe mulierem efficit coactio, & ideo nulla mulier est cogenda nubere, quia in matrimonio animus plena libertate potiri debet & gaudere. Non licet viro vxorem desere re, vt fecit Lotharius.
3 Mœchiæ notam an dicantur incurrere filij & filię, qui post sponsionem parentum cum aliis contrahũt, hoc est an filij & filię post promissionem & spõsionem parentum suorum possint licitè cum aliis contrahere.
i COIT. Coire solita (vt est meretrix) potest in vxorem du-
1 ci si de eius correctione spes habetur. Coitus siue fornicationis causa potest vxor dimitti.

Materia xxxvj. causarum.

2 Coitus siue incontinentiæ causa ducta an sit coniunx appellanda. Abortum procurantes an sint homicidę.
3 Coitui siue copulæ coniugali apta puella si habet patrem, & auum liberum in matrimonio contrahendo sequatur de honestate arbitrium aui, & non patris qui liberum non habet arbitrium, cum sit seruus.
4 Coitu ancillari & illicito non licet prolem quærere: viuente enim vxore ex quacunque causa neque ex ancilla neque ex alia licet prolem procreare. *Mœchiæ nomine omnis illicitus concubitus intelligitur. c. Meretrices.*
5 Coire coacta & per violentiam accepta an perdat pudicitiam & virginitatem. Carnis virginitas non seruatur si mẽs corrumpitur. Viro vxorem extra fornicationis causam dere linquere non licet.
6 Coiens vir cum alia, & sic adulter, vxorem adulteram dimittere non potest.
7 Coitus seu fornicationis causa dimittens vxorem: ea viuente aliam ducere non potest. Coitus contra naturam & cum personis coniunctis est grauissimum peccatum.
8 Coitum siue incontinentiam incurrere non debet aliquis vt aliqua ad fidem conuertatur. *Et* sic non licet ducere vxorẽ infidelẽ sub ea conditione vt conuertatur, & fidelis efficiatur.
k MENTE. Mente seu voluntate mulier cupit vt fiat mater, &
1 habeat liberos: tamen eius vir est frigidus & maleficiatus, an propter hoc sit ab eo separanda.
2 Mens & voluntas est mulieri post mortem viri cum illo cõtrahere, cum quo prius fornicata fuit: an possit. Vir vxorem dimittere, propria auctoritate, sine iudicio ecclesiæ non licet: neque eam occidere. c. admonere.
3 Mens seu cordis sola contritione absque oris confessione an possint peccata deleri: & vtrum possumus Deo satisfacere. Istam quæstionẽ prolixè tractat Gratianus eius occasione interferens tractatum de pœnitentia septem distinctiones continentem.
4 Mentis scrupulo cessante, an possit maritus tempore orationis, & pœnitentiæ vxori debitum reddere. *Et* ibi habetur quod tempore quadragesimali nuptias celebrare non licet.
5 Mens & voluntas est viro continentiam vouere. Non potest licere sine cõsensu vxoris tacito vel expresso: nisi sit spõsa nondum cognita. Mulier viro debet subesse: cum vir sit caput mulieris. c. hęc imago.
l DVBITANS. Dubitans vxor de morte mariti: & credens
1 illum esse mortuum, si contrahat cum alio, an dicatur rea adulterij.
2 Dubitans mulier de morte maritiſi cum alio contraxit, & postea maritus eius redijt, an sit cogenda ad eum redire, & primum dimittere.
m GRADIBVS. Gradibus consanguinitatis nobis contin-
1 gentes mulieres non possumus ducere in vxores. Quare constitutum fuit ne consanguineæ ducantur.
2 Gradum consanguinitatis vxori contingentem non licet vxorem ducere.
3 Gradus cõsanguinitatis & affinitatis secundum decreta vsque ad septimã generationem habent prohibitionem: hoc est quòd ratione consanguinitatis & affinitatis prohibitum est matrimonium vsque ad septimum gradum.
4 Gradus vj. consanguinitatis quare prohibitus est secũdum canones.
5 Gradus consanguinitatis quomodo computandi sunt.
6 Gradib. prohibitis coniuncti ad quorum accusationẽ vel testificationem sunt separandi. Et ibi de iuramento separationis & reconciliationis. Et de iuramento eorum qui consanguinitatem probant. cap. de parentela.
7 Gradu prohibito coniuncti si inuicem carnaliter misceantur, filij ex tali incestuoso coitu procreati nõ sunt filij appellandi.
8 Gradus cõsanguinitatis & affinitatis quis dicatur esse dispensabilis: id est quo gradu possit dispensari cum cõsanguineis & affinib.
9 Gradu prohibito coniuncti (licet forte sententia pro matrimonio fuerit lata) possunt separari. Sẽtentia enim pro matrimonio vel contra ipsum lata potest tractari veritate comperta: quia talis sententia nullo cursu temporis transit in rẽ iudicatam. *Et* ibi dicitur sententiam etiam Romani pontifi cis in melius posse mutari. c. sententiam.
10 Gradus affinitatis (siue ipsa affinitas) in superstite non deletur. Item soboles ex secundis susceptа nuptiis consanguineis prioris viri copulari non debet secundum decreta: sed hoc corrigitur per cap. non debet. de consangui. & affini.
n RAPIENTE. Rapiente virginẽ per vim ab aliquo raptus
1 committi dicitur.
2 Rapiens violenter puellam potest illam peracta pœnitentia in vxorem ducere. Et sic rapta raptori iure canonico nubere potest. ca. denique. & melius extra de rap. c. cum causa. cum similibus.

DECRE-

DECRETI TOTIVS CANONES HIC SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI imprimuntur.

Quòd præter cæteras vtilitates multimode correctioni est adiumento non mediocri.

De litera A.

A Baccusato.3.q.11. Gratian. 763
Ab antiqua.de conse.dis.4. Gregorius. 199
Abbas.18.q.2.Greg. 1196
Abbas.18.q.2.Mogunt. concil. 1199
Abbati vel.dis.54.Octaua synod. 284
Abbatem.18.q.2.Gregor. 1197
Abbatem.18.q.2.Pelagius papa. 1197
Abbates. 18. quæs. 2. Aurelianense concil. primum. 1202
Abbatibus.12.q.2.Aurel.conc.3. 998
Abbatibus,18.q.1.Paschalis. 1202
Ab eo.2.q.6.Theodosianæ leges. 664
Ab episcopis.dis.70.Gratian. 347
Ab exordio.dis.35.Hierony. 175
Ab excõmunicatis.9.q.1.Vrban.papa 2. 865
Abijt Iudas.11.q.3.Beda. 950
Ab illo.14.q.4.Ambros. 1054
Ab Imperatoribus. 23.q.3. Carthaginen.concil.v. 1295
Ab infirmis. 26.q.7.Theodor.in Pœnitentiali. 1477
Ab isto die.35.q.6.Innocentius papa.2.
Ab isto die.ead.causa.& q.Alexan.2.
Absens.j.3.q.9.Zepherinus papa. 758
Absens.ij.3.q.9.Felix Papa. 757
Absente.j.3.q.9.Calixtus papa. 755
Absente.ij.3.q.9.Felix papa. 757
Absit.dis.50.Aug. 249
Absit.11.q.3.Anterus papa. 926
Absque synodali.15.q.7.Grat. 1084
Accedens.dis.50.Gregor. 239
Accusatus.3.q.6.Sixtus papa ij. 738
Accusatum.2.q.5.Siluester papa. 645
Accusator.6.q.4.Codex. 814
Accusatori.3.q.9.Thelesphor.papa. 754
Accusatores.dis.46.Carthaginense concil.iiij. 223
Accusatores.j.3.q.5.Anacletus papa. 730
Accusatores.ij.3.q.5.Stephanus. 732
Accusatores.3.q.8.Zepherinus. 754
Accusatorum.2.q.8.Calixtus papa. 712
Accusatoribus.3.q.5.Symmacus papa. 731
Accusatio.j.2.q.7.Anacletus. 687
Accusatio.ij.2.q.7.Sixtus papa. 990
Accusationes.3.q.5. Hadrianus papa in synod. Romana. 732
Accepisti.j.de conse.dis.4.Ambr. 2011
Accepisti.ij.de conse.dis.4.Ambr. ibid.
Accesserunt.de conf.dis.2.August. 1963
Accipite.de conse.dist.2.Hierony. 1962
Achab.rex.de pœn.dis.3.Hierony. 1766
Achatius.j.24.q.1.Gelasius. 1382
Achatius.ij.24.q.1.Felix papa. 1383
Acolythus.dis. 23. Carthaginense concili. 4. 114
Actione.22.q.4.Eliberitanum conc. 1267
Acutius.dis.26.Augustinus. 128
Acutius.28.q.3.Augu. 1550
Adam.dis.40.Greg. 197
Adam.de pœn.dis.1.Ambro. 1704
Adam.33.q.5.Ambro. 1827
Ad Deum.32.q.5.August. 1624
Addidistis.20.q.1.Gregor. 1218
Additur.27.q.2.Hierony. 1512
Ad eius verò.dis.5.Grego. 15
Ad episcopos.17.q.4.Gelasius. 1181
Ad fidem.2.q.5.Aug. 1348
Ad hæc.13.q.2.Gratian 1027
Ad hoc.dis.89.Greg.& Bonifac. 429
Ad hoc.16.q.1.Greg. 1123
Ad hoc.de conf.dis.4.Augustinus. 2030
Adhuc instant perfidi. de pœn. dis. 3. Augustinus. 1797
Adijcimus.16.q.1.Leo Papa. 1068
Ad limina.30.q.1.Ioannes papa viij. 1562
Ad mensam.11.q.3.Ioannes Chryso. 930
Admittuntur,dis. 54.Leo Papa. 283
Administratores.23.q.5.Ioannes viij. 1346
Admonere.16.q.1.Grego. 1090
Admonere.33.q.2.Stephanus papa v. 1657
Admonemus.16.q.2.Ioannes papa. 1131
Admoneant.26.q.7.Aug. 1481
Admonendi.2.q.7.Gregor. 710
Ad nuptiarum.de conse.dis.1.Aurelianen.cõcil. 1900
Ad reatum.distinct.81.Carthaginense conf.4. 394
Adrianus.j.dis.63.Octaua synod. 314
Adrianus.ij.ead.dis.Historia.ecclesiastica. 322
Ad Romam.j.2.q.6.Marcellus papa. 65
Ad Romam.ij.Zepherinus papa. ibi.
Ad sedem Apostolicam.35.quæst.5.Alexander ij. 184
Aduersitas.7.q 1.Greg. 843
Adulterij.32.q.7.Aug. 1637
Adulterio.31.q.1.Gratianus. 1579
Aduocauit.34.q.1.Ambro. 1394
Affectum.26.q.7.Octaua synod. 1470
Afros.dis.98.Greg. 478
Agatho.dis.63.Ex gestis Romanorum. 732
Agathosa.27.q.2.Gregor. 158
Agapitus.16.q.1.Greg. 1036
Agapitus.de conse.dis. 1.Gregorius. 1894
Agite.de pœn.dis.1.August. 1681
Agnouimus 26.q.6.Cælestinus papa. 1476
Agunt homines.de conse.dis.4.August. 2013
Ait Cælestinus.24.q.2.Nicolaus papa. 141
A iudicibus.2.q.6.Mileuitanum conc. 674
Aliud est.de conse.dis.4.Augu. 1992
Aliud quidem.11.q.1.Leo papa. 698
Aliud quidem.de pœn.dis.1.Leo papa. 698
Alius item.15.q.6.Gregorius. 1083
Aliorum hominum.9.q.3.Symmahcus. 87
Alia causa.16.q.1.Hierony. 109
Alienus.dis.90.Octaua synod. 430
Alienus.24.q.1.Cyprianus. 1392
Alieni.2.q.7.Dionysius papa. 691
Alieni.3.q.4.Iginus papa. 726
Alienum.dis.50.Leo papa. 267
Alienum.19.q.2.Leo. 1211
Alienationes.12.q.2.Vrbanus papa. 996
Aliter legitimum.30.q.5.Euaristus Pap. 1573
Aliter se orientalium.di.31.Stephanus papa in conc. 154
Aliquando.32.q.2.Augu. 1603
Aliquanti.26.q.5.Agathen.conc. 1465
Aliquantos.dis.51.Innocentius. 299
Aliquos.15.q.1.Augustinus. 106
Alligant.26.q.7.Ioan.Chrysost. 1478
Altare.1.q.3.Paschalis ij. 579
Altaris palla.de consec.dis.1. Clemens papa. 1899
Altaria.j.de consec. dis. 1. Epaunense concil. 1897
Altaria.ij.de conse.dis.1. Agathense conciliũ. ibidem.
A malis.23.q.4.Augu. 1299
Amputato.25.q.2.Iulius Papa. 1448
Annanias. 17.quæst. 5.Gregorius.in regest. 1174.
Anastasius secundus.dist. 19.Ex pontificali. 86
Ancillam,32.q.2.Leo. 1606
Animaduertẽdum.22.q.2.Hieronymus. 1270
Animæ defunctorum.13.q.2.Gregori. papa ij. 1039
Annis singulis.dist.18.Bylon. conc. 79
An non districta.24.q.3.Nicolaus Papa. 1476
Ar putatis.dist.86.Ambrosius. 411
An quod in subditos.33.q.2.Ambrosi. 1650
Antecessor.11.q.2.Bonifacius martyr. 959
Anteriorum.2.q.6.Iustinian.in nouel. 665
Ante baptismum.de conse.dist.4.Rabanus. 2001
Ante benedictionẽ de conse. di.2.Ambrosius. 1932
Ante omnia.dist.35.Agathense conc. 178
Ante omnia.dist.40.Augu. 196
Ante triennium.dist.31.Gregorius. 148
Ante viginti.de consec.di.4.Bracharen. cõc.ij. 2001
Antiqui.33.q.2.Tolet.conc.vj. 1662
Antiquos.10.q.1.Aurelianen.con.j. 882
Antiquis.11.q.3.Athanasius Patriar. 877
Antiquitus.2.q.2.Ioan.Papa j. 630
A paruulo.de consec.dist.4.Augu. 2028
Apertè inquit.24.q.1.Nicolaus. 1404
Aperiant.31.q.1.Hieronymus. 1585
Apostolus dist.81.Augusti. 384
Apostolus.32.q.7.Augu. 1634
Apostolus.de pœn.dist.2.Aug. 1745
Apostolus.33.q.4.Augu. 1818
Apostolorumvero canones.dist.16.Gratianus. 59
Apostolicus,dist.79.Gratianus. 376
Apostolicis.16.q.1.Hieronymus. 1127
Apostolicos.12.q.2.Octaua synod. 984
Apostolica.dist.56.Alexander ij. 295
Apostolica.8.q.1.Innocentius ij. 850
Apostolica.de consec.dist.1.Anastasius episcopus. 1909
Apostolicæ.24.q.3.Pelagius Papa. 1424
Apostolicæ.35.q.9.Gregorius. 1863
Apostolicus autem.dist.79.Gratianus. 376
Appellantem.2.q.6.Fabia.Papa. 655
Apud misericordem.32.q.j.Gregorius. 1596
Apud nos.32.q.5.Hieronymus. 1630
Apud omnipotentem.36.q.2.Grego. 1882
Apud veros.23.q.1.Augu. 1289
Aquam sale.de consec.dist.3.Alexander v. 1970
A quib.ordinib.dist.35.Gratianus. 174
A quib.26.q.3.& 4.Gratianus. 1460
A quodam Iudæo.de consecr.dist.4. Nicolaus. 1983
Archidiaconum.dist.81.Gregorius. 393
ArchidiaconumFlorentinum.di.85.Greg. 406
Archiepiscopus.dist.66.Gratianus. 340
Archiepiscopus.dist.66.Anicetus Papa. 341
Archiepiscopus.9.q.3.Anicetus Papa. 874
A recta ergo.24.q.1.Lucius papa. 1287
Arguta. 2.q.6.Nicolaus Papa. 660
Arianorum.de pœn.dist.1.Gregorius. 1893
Arianos.1.q.1.Innocentius. 529
Altaldus.8.q.3.Vrbanus Papa ij. 862
A sanctis patrib.16.q.1.Chalced.conc. 1441
Assumi aliquem.dist.28.Arelatense conc.ij. 1373

A subdiacono

per ordinem alphabeti.

A subdiacono.dist.93.Synodus Romana S.Syluestri. 441
¶ Atho.27.q.2.Ioannes 8. 1530
Attendendum,17.q.4.Vrbanus papa. 118
Auctoritatem.15.q.6.Nicolaus papa. 1082
Audacter.8.q.1.Hieronymus. 857
Audi denique.11.q.3.Hieronymus. 928
Audire episcopum.dis.25.Clemens. 122
Audite charissimi. dist.34.Augustin. 169
Audiuimus.1.q.3.Greg. 569
Audiuimus.3.q.2.Euaristus Papa. 719
Audiuimus.24.q. 1. Alexander.ij. 1383
Audiuimus.33.q.2.Leo papa. 1659
Auditum est.2.q.5.Sixtus,& Leo. 648
Augurijs.26.q.5.Carthaginen.conc.4. 1465
Augustino.12.q.2.Pelagius. 979
Aurelius.26.q.6.Carthaginen.conc.2. 1473
Aurum ecclesia habet.12.q.2.Ambrosius.1012
Aut facta.de pœn.dist.1.Digestis. 1670

B

Baptismus.de consec.dist.4.August. 1984
Baptismi vicem. de consec. dis.4. Augustinus. 1988
Baptizantur.de pœn.dist.3.Grego. 1757
Baptizari.dis.5.Greg. 15
Baptizandi.de conse.dis.4.Gelasius. 1982
Baptizandi.de consec.dis.4.Carthaginen.concil.4. 2001
Baptizandis.1.q.1.Gelasius. 548
Baptizãdos. de conse.dis.4.Laodicen.cõ. 2001
Basilicas,de conse.dist.1.Gelasius papa. 1888
¶ Beatus.3.q.4.Anacletus papa. 726
Beatus Petrus.6.q.1.Clemens papa. 797
Beatus Paulus. 22.q.2. Gelasius Papa. 1252
Beata Maria.27.q.2.August. 1509
Beati Petrus & Paulus.2.q.7.Ambro. 699
Benedictio.1.q.1.Gregor. 491
Benedictus.de pœn.dist.4.Paulus Apost. 1791
Bene nouit,dist.61.Grego. 311
Bene quidem.dist.96.Symmachus. 462
Bene valet.dist.50.Augustinus. 247
¶ Biduum.2.q.6.Digestis. 668
¶ Bonæ rei.12.q.2.Toletanum conc.ix. 1015
Boni principis.dist.99. Marcellus papa. 473
Bonorum auctori.dist.47.Gregorius. 227
¶ Breuiter quæ.dist.23.Gratianus. 104
Breuiter monstratum.dist.62. Gratianus. 311

C

CAlumniatur.2.q.3.Damasus papa. 633
Canon.dis.3.Isidorus. 8
Canones.dis.15. Constitutiones ecclesiasticę Sanctorum patrum. 53
Canones,dis.16.Isidorus. 59
Canones.dist. 50.Innocentius. 264
Canonum statutis Terracon.conc. 1051
Canonica sanctorum. 3. q. 5. Pelagius papa.2. 732
Canonica instituta.11.q. 3. Arausicum conc. 961
Canonici.causa 14.Gratian. 1044
Canonicos. 19.q.3.Gratian. 1212
Cantantes.dist.92.Heronym. 435
Carnem.de consec.dist. 5. Fructuosus episcopus. 2045
Casellas.10.q.2.Agathense conc 886
Catholicus,2.q.6.Carthaginen.conc.4. 673
Catholica ecclesia.dist. 1.Augu. 39
Catechismi,de consecra.dist.4.Nicolaus Papa. 2001
Cathecumenum.de consecrat.dist.4. August. 1991
Catmensis.dist.61.Pelagius papa. 310
Caue.22.q. 1.Ambrosius. 1548
Cauete.21.q.5.Ambro. 1282
Caueant.iudices.3.q.9. Eleutherius papa. 755
Cauendum est.1.q.7.Meldense conc.. 596
Cauendum est.10.q.3. Cabilonense concil. 2. 896
Cauendum nobis.de pœn.dist.3.Greg. 1785
Causa verò.dis.4.Gratianus. 10
Ceterum Dei traditio.dis. 86. Ambro. 413
¶ Celebritatem de consec. dist. 3. Victor papa xiij.à Petro. 1971
Cellulas.18.q.2.Agathense conc 1202
Cenomanensem.dist. 56.Vrbanus papa.2.296
Cœpisti habere.11.q.3.Augustinus. 939
Cœpit Ermigildus.24.q.1.Greg.papa. 1408
Certe ego.12.q.1.Augustinus. 974
Certis de causis.15.q.3.Digestis. 1074
Certum est.dist 10.Felix papa. 32
Certum est.dist. 10.Gelasius papa. 35
Certum est.11.q 3.Triburiense conc. 937
Certum est.24.q.3. Quinta synod. 1422
Certum est.de consecr.dist. 1. Gelasius papa. 1889
Charitas que.de pœn. dis.2. Augustin. 1720
Charitas est.de pœn.dist.2. Prosper & Augustinus. 1720
Charitas nunquam.de pœnit. dis.2. Paulus Apostolus. 1723
Charitas est aqua.de pœn.distinct.2. Augustinus. 1725
Charitas in quibusdam.de pœn,dist. 2. Augustinus. 1730
Charitatem tuam. 12.q.2. Gregor. 999
Chartæ quas dedit.3.q.9.Pelagius. 760
Christus quid fecit.1.q.1.Augu. 558
Christianis,11.q.1.Gelasius papa. 903
Christiana.32.q.5.Innocentius. 1631
Christus panis.de consdis.2.Augu. 1943
Christiano.dis.34.Isidor. 169
Christiano.33.q.4.Augu. 185
¶ Cyprianus 21.q.3.Cyprianus. 1231
Circuncisio.de pœn.dis.2.Paulus Apost. 173
Circunfelliones.23.q.5.Augu. 1335
Cito turpem.1.q.1.Ambro. 495
Citius ad hoc,de pœn.dis.2.Grego. 1747
Clemens.8.q.1. Petrus Apostolus. 85
Clementis librum.dis.6.Leo papa. 60
Cleri plebis.dist.63.Cælestinus. 325
Cleros & clericos.dist.21.Isidorus. 92
Clericus professionem. dis.41.Carthaginense conc 4. 201
Clericus.j.dist.46.Carthaginen.conc. 4. 224
Clericus.ij.Carthaginen.conc.4. 224
Clericus iij.Carthaginense.conc.4. 224
Clericus solus.dis.81.Lucius papa. 390
Clericus.i.dis.91.Carthaginen. conc.4. 434
Clericus.ij.dis.91.Carthaginen.conc.4. 434
Clericus ab instanti. 21. q. 1. Septima synod. 1230
Clericus aduersus.2.q.7.Syluest.papa in concil.Romano. 686
Clericus verò.3.q.4.Stephanus papa. 728
Clericus siue laicus.11.q.1.Hadr.papa. 918
Clericus qui.11.q.3. Carthaginen.con.4. 34
Clericus qui.12.q.1.Hierony. 966
Clericus.24.q.3.Carthaginen.conc.4. 1430
Clerici.dis.23.Agathen.conc. 115
Clerici.dis.23.Nicolaus papa. 165
Clerici.dist.44.Carthaginense con.3. 211
Clerici vel continentes.dist.81.Africanum cõcil. 394
Clerici vero.dis.91.Aurelianen.conc.j. 434
Clerici omnes.1 q.2.Agathense conc. 568
Clerici.13.q.2.Agathen.conc. 1034
Clerici ab indignis.14.q.4. Gelasius papa. 1051
Clerici.16.q.3.Agathense conc. 1141
Clerici qui.19.q.1.Tolet.conc.4. 1210
Clerici.23.q.8.Tolet.con.4. 1366
Clerico iacente.dis.50.Vrbanus 2. 257
Clericum scurrilem.dist.46. Carthaginense cõcil.4. 224
Clericum qui.dist.50.Nicolaus Papa. 238
Clericum alienũ.di.72. Carthaginense cõc.iij. 352
Clericum cuiuslibet.11.q.1.Marcellinus papa. 900
Clericum nullus.11.q.1.Agathen.conc. 903
Clericum nullus.11.q.1.Agathen.conc. 918
Clericum.21.q.1.Chalcedonense conc. 1231
Clericum.22.q.1.Carthag.conc.iiij. 1245
Clericos autem.1.q.2. Hieronymus. 566
Clericos aut laicos.2.q.7.Chalced.con. 707
Clericos in suis.dist.71.Chalced.con. 350
Clericos nihil.12.q.1.Gratianus. 964
Clericosqui.de conse.dist.1.Sexta synod. 1895
¶ Cogitatio.de pœn.dist.1.Gratianus. 1672
Cogitationis.de pœn.dist. 1.Digestis. 1667
Cognoui ex dilecto.1.q.7.Cyrillus. 604
Cognouimus.12.q.2.Gregorius. 993
Cognouimus.16.q.6.Gregorius. 1154
Cognouimus.18.q.2.Gregorius. 1203
Cognoscamus.dist.34.Ambrosius. 172
Comessationes.dist.44.Augu. 210
Commendauit.de consec.dist.2.Aug. 1945
Communis filius.dist.23.Gregorius. 112
Communiter difininus,dist.33.Pius papa. 165
Comperimus.14.q.6.Gregorius. 1061
Comperimus.14.q.3.Gregorius. 1418
Comperimus.de consec.dist.2. Gelasius. 1918
Comprouinciales.dist.64.Anicetus. 334
Comprouincialium.dist.65.Gratianus. 336
Concedimus.de consec.di. 1. Triburiense cõc. 1897
Concesso.12.q.2.Gelasius. 992
Concilia sacerdotum,di.17.Symmachus Pa.71
Concubinę.32.q.2.Aug. 1602
Concubuisti.32.q.7.Zacharias Papa. 1642
Concussionis.1.q.1.Digest. 561
Confirmandum est.dist. 50. Carthaginense cõcil.v. 267
Confidimus.25.q. 1.Gelasius. 1437
Congregato.16.q.7.Vrbanus ij. 1157
Congregatio.16.q.7.Tolet.conc. 1173
Coniunx.27.q.2.Augu. 1511
Coniuges 27.q.2.Isidorus. 1510
Coniunctione.35.q.3.& 4. Calixtus 1839
Coniurationum,11.q.1.Calced.conc. 905
Connubia.32.q.2.Hieronymus. 1602
Conquestus est.9.q.3.Nicolaus Papa. 875
Consanguinitas. 5.q.6.Fabianus. 1845
Consanguinei.3.q. 5. Calixtus Papa. 730
Consanguineorum.3.q.4.Calixtus Papa. 727
Consanguineos.5.q.6.Fabianus. 1893
Consecrationem.de conse.dist,1.Felix. iiij. 1885
Consentire.dist.83.Gregorius. 401
Consequens.di.11.Nicolaus j. 36
Consequens est.dist.88.Gelasius papa. 421
Considerandum nobis.di.50.Gregorius. 202
Considerandum.16.q.2.Gregorius. 1170
Considera.22.q.1.Hieronymus. 1245
Consideratio.16.q.1.Gelasius. 1096
Consideranda.dist.86.Ambrosius. 413
Consideret.de pœn.dist. 5.Aug. 1801
Conspirationum.11.q.1.Calixtus papa. 906
Conspiratores.3.q.4.Calixtus. 727
Constantinus j. 1.dist.96. 470
Constantinus ij.dist.96. ibid.
Constantinopolitanæ.dist.22.Constantino. synodus j. 102
Constat autem.dist.2.Gratianus. 6
Constat baptisma.de conse.dist.4.Isidorus. 1983
Constat multos. 1.q.1. Innocentius. 554
Constat quia.de pœn.dist.4,Gregorius. 1785
Constitutio dist.2.Isidorus. 7
Constitutio.dist.63.Leo iiij. 329
Constituimus.di.76,Moguntinum conc.j. 375
Constituimus.3.quæst. 5.Eusebius papa. 733

Constitu-

Canones Decreti.

Constitutum est.7.q.1.Carthag.conc.v. 830
Constitutum est.16.q.1.Tolet.conc.4. 1122
Constituit.16.q.7.Paschalis.2. 1164
Constituit sane.16.q.7.Mogunt.con. 1172
Constituit.17.q.4.Tolet.con.4. 1188
Constituit.20.q.3.Mogunt.conc. 1228
Constitutiones.dis.10.Gratianus. 30
Constitutiones.dis.10.In capitular. Hadr. 32
Constitutiones.16.q.7.Paschalis papa.2. 1194
Consuetudo autem.dis.1.Isidorus. 3
Consuetudo.dist.8.Cyprianus. 25
Consuetudo.dis.12.Codex. 43
Consuetudo.16.q.6.Grego. 1152
Consuetudinis.dis.11.Codex. 36
Consuetudinem.dis.12.Pius papa.j. 39
Consuluisti.2.q.5.Stephanus.v. 649
Consuluit.dis.74.Gelasius. 359
Consulto omnium.de consec.dis. 1. Eusebius & Syluester papa. 1901
Consulendum.dis.28.Nicolaus. 142
Continua.11.q.1.Cod.Theodor. 901
Contra idolorum.26.q.5.Greg. 1465
Contra morem.dis. 100.Greg. 484
Contra ritum.4.q.4.Nicolaus. 779
Contra sanctorum.16.q.7.Leo.4. 1167
Contra statuta.2 5.q.1.Zozimus. 1439
Contradicimus.3 5.q.2.& 3. Cabilon. concil. 1844
Contrarium est.de pœ.dist.5.Leo papa. 1805
Contraria.de consdis.5.Ambr. 2041
Contumaces clerici.dis.50.Agathense concilium. 246
Conuenit.de consecrat.dist.5.Agathense concil. 2039
Conuenior.23.q.8. Grego. 1372
Conuenientibus.1.q.7.Septima synod. 596
Conuertimini.de pœn.dist.1.Ioel. 1677
Conuiuia.dist.44 Grego. 211
Chorepiscopi.dis.68.Damasus papa. 45
Corpus & sanguinem.de consec.dis.2. Augustinus. 1943
Corpus Christi.de consdis.2.Hilarius. 1956
Corpore vero vitiati.dis.55.Gratianus. 2850
Corpora sanctorum.de consec.dist.1.Moguntinen.conc.j. 1898
Corporalia.1.q.1.Augr. 520
Corporeum.de consedis.2.Ambro. 1963
Corripiantur.24.q.3.Augustinus. 1425
Credo.2 1.q.3.Nicasius episcopus. 1236
Credere in Iesum.de consedis.2.Aug. 1943
Crimen vel pœna.1.q.4.Dig. 581
Criminationes.2 q.7.Iginus papa. 708
Crucis domini.de consdis.3. Eusebius papa. 1970
Cuius rei.29.q.2 Grego. 1557
Cui est illata.11.q.3. Gelasius papa. 938
Cui portio.12.q.1.Ambro. 967
Cum autem vinolentus.dist.44.Gratia. 209
Cum autem ad ecclesiam.dis 92 Grat. 435
Cum à Iudæis.23.q.8.Innocentius. 1365
Cum accusatus.3.q 3.Felix.ij. 722
Cum ad celebrandas.de consedis.1.Aurelianē se con.j. 1908
Cum ad verum.dist.96.Nicolaus papa. 466
Cum Hadrianus.dis.63.Grego. 327
Cum apud Thessalonicam.11.q.3.Ruffin.eccl. hist. 946
Cum aliquis.11.q.3.Arausi.conc. 961
Cum aliquis.24.q.3.Origenes., 1421
Cum baptizat.de consedis.4.Augu. 1985
Cum beatus.dis.45.Bracharen.con.3. 210
Cum beatissimus.24.q.1.Leo papa. 1589
Cum caput.33.q.5.Hieron. 1816
Cum de quorundam.dis. 84. Carthaginense conc.v. 404
Cum deuotissimam.16.q.2.Greg 982
Cum ecclesiæ.3.q.2.Pelagius papa. 719
Cum coniux.dist.5.Greg. 14
Cum ergo.24.q.3.Hierony. 1443
Cum [illegible] 22 q.3.Gratian. 1265
Cum exaudiero.dis.50.Hierony. 245
Cum excommunicato.11.q.3.Isidor. 927
Cum frangitur.de consedis. 2. Prosper. 1930
Cum gratia.13.q.2.Greg. 1037
Cum homo.23.q. 5.Augu. 1344
Cum humilitatis.22.q.2 Augu. 1256
Cum igitur.35.q.5.Augustf. 1835
Cum in captiuitate. 33. q. 1. & 2.Innocentius papa. 1830
Cum in præterito.dis.34. Carthaginense concil.2. 404
Cum in lege.23.q.4.Greg. 1303
Cum initiatur.27.q.2.Ambro. 1524
Cum initiatur.27.q.2.Ambr. 1510
Cum ita puniantur.de pœn.dis.4.Hiero. 1800
Cum itaque.22.q.8.Gratian. 1644
Cum itaque.dis.38.Gratian. 187
Cum itaque.de consdist.4.Leo Papa. 2016
Cum liqueat.1.q.1.Grego. 496
Cum longe.dis.63.Tolet.conc.12. 324
Cum maiores.6.q.1.Gratian. 804
Cum multa.dist.86.Greg. 499
Cum multæ.15.q.8.Tolet.conc.ix. 1088
Cum minister.23.q.5.Augustinus. 1342
Cum omnis auaritia.1.q.1.Grego. 50
Cum omne crimen de consedist.2. Iulius papa. 1914
Cum omnibus.dist.81.Cartha.con.3. 392
Cum ordinaretur.1.q.1.Ambro. 496
Cum pastoris.2.q.7.Gregor. 710
Cum Paulus.1.q.1.Greg. 509
Cum per bellicam.33.q.1.& 2.Leo papa. 1828
Cum percussio.7.q. 1.Grego. 816
Cum piæ.25.q.2.Grego. 1447
Cum pro vtilitate.16.q.1.Herd.conc. 1104
Cum pro paruulis.de consedist.4.Aug. 2007
Cum quibus.24.q.3.Gelasius. 1430
Cum quisque.23.q.4.Augu. 1305
Cum renunciatur.32.q.1. Ambro. 1598
Cum redemptor.12.q.2.Grego. 1011
Cum sancti.24.q.3.Grego. 1424
Cum sanctam.de pœn dis.2.Gregorius. 172
Cum scriptura.1.q.1.Ambro. 534
Cum scimus.9.q.3.Synod.septima. 873
Cum societas.27.q.2.Leo papa. 1513
Cum tantum.de consdis.4.Augustinus. 999
Cunctis fidelibus.16.q.1.Clemens. 1110
Cuncta per mundum.9.q.3.Gelasi.papa. 878
Cuncta per mundum.9.q.3.Gelasius. 878
Curandum ergo.dis.34.Hilarius papa in syno. Romana. 171
Curæ sit omnibus.11.quæst.3.Honorius papa. 928
Curiales autem dis. 53.Gratian. 273
Custodi intus.11.q.3.Augustinus. 940

D

DAibertum.1.q. 7. Vrbanus.ij. 609
Damnationis. 24. quæstio. 2. Leo papa 1412
De abiectione.distinct. 64. Araufican. con.1. 333
De accusationibus.3.q. 5. Eusebius. 731
De accusatoribus.3.q.9.Gratian. 754
De accusatione verò.2 q.8.Gratian. 712
De affinitate.3 5.q.2.& 3.Grego. 1838
De aliena.dis.71.Innocen. 350
De Arianis.de consedist.4.Arelatense conc.j. 2015
De benedicto.32.q.1.Pelagius papa. 1594
Debet homo.23.q.4.Augustinus. 1334
Debent duodecim.11.q.3. Zacharias papa. 961
De capitulis.dis.10.Leo 4. 34
De capellis.16.q.2.Gratianus. 1128
De catechumenis.de consedist.4.Gerundense conc. 1982
De cetero.1 q.1.Nicolaus Iunior. 553
Decessorum.25.q.2.Gelasius. 1431
Decernimus vt dum.dist.18.Toletanum con. cil. 79
Decernimus.dist.28.Innocentius. 133
Decernimus.3.q.9.Bonifacius papa. 700
Decernimus.16.q.7.Tole.conc.ix. 1169
Decenter omnib. dist.89.Tolet.conc.x. 428
Decimæ.16.q.1.Augu. 1126
Decimas à populo.16.q.1. Paschalis ij. 1115
Decimas j.16.q.7.Gregorius vij.in conc. Lateranen. 1157
Decimas ij.16.q.7.Moguntinense conc. 1159
Decimas iij.16.q.7.Mogunt.conc. 1159
Decimas iiij.16.q.7.Vrbanus papa ij. 1171
De clericis vero.dist.71.Gratianus. 349
De conciliis.dist.18.Leo j. 73
De communione.24.q.2.Leo papa. 1409
De Constantinopolitana.dist.2.Grego. 102
De coniugali.27.q.2.Syricius papa. 1530
De consanguinitate.35.q.2.& 3.Nicolaus ij. 1843
Decreuit sancta synodus. dist. 88. Melchiades papa. 420
Decreuit.22.q.5.In conc.apud B. Medardum. 1280
Decreuimus.10.q.1.Tarracon.conc. 883
Decreto nostro.2.q.6.Gregorius. 659
Decretis ergo.dist.21.Gratianus. 90
Decreta.27.q.2. Gregorius in regesto. 1581
Decretum est.2.q.7. Mogunt.conc. 685
Decretum est.10.q.1.Cabilon.conc.ij. 881
Decretales itaque.dist.20.Gratianus. 83
De crimine.15.q.3.Codex. 1074
De crimine.15 q.5.Stephanus. 1079
De decimis.16.q.1.Leo papa iiij. 1112
Dedit baptismum.1.q.1.Augustinus. 518
De diuersis.11.q.1.Carthag.conc.iij. 316
De ea vero.35.q.10 Gratianus. 1876
De ecclesiasticis.25.q.2.Gregorius. 1447
De eo autem.dist. 50.Cyprianus. 156
De eo autem.14.q.2.Gratianus. 1047
De eo quod.30.q.1.Moguntinense.concil. 1562
De episcopis.23.q.8 Gratianus. 1364
De epistolis.dist.19.Gratianus. 79
De esu carnium.de consecra.dist.3.Leo iiij. 1957
De eulogiis.dist.18.Leo iiij. 76
De excommunicationis.24.q.3.Grego. 1424
De fabrica.de pœn.dist.1. Viglius papa.1894
Defensionis.dist.87.Gelasius. 417
De filia.27.q.1.Martinus Bracharensis in concil. 1497
Deficientib.2.q.5.Gratianus. 639
De forma.22.q.Fulberti episcopi. 1280
De gradib.vero.35 5.q.5.Gratianus. 1845
De gradib.vero.35.q.8.Gregorius in regesto. 1860
De hac quidem.de consec.dist.2.Hiero. 1955
De hymnis.de consedist.1.Toletanū conc.iiij. 1904
Dehinc iterum.de consec.dist.4.Rabanus. 2002
De his clericis dist. 50.Nicolaus papa. 256
De his clericis.dist.50.Ilerden.conc. 238
De his quæ.10.q.1. Aurelianen.conc.1. 881
De iis qui contra.dist.12.Tolet.conc. 47
De his qui.30.q.1.Nicolaus papa. 1562
De his qui.3 1.q.1.Neocæsarien.conc. 1583
De his qui.de pœ.di.5.Aurelianen.conc.j. 1806
De his qui.35.q.2.& 3.Ilerdense conc. 1841
De iis quos.dist.28.Toletanum conc. 136
De his vero.dist. 50.Rabanus. 155
De his vero.20.q.2.Gratianus. 1222
De his vero.26.quæstion.6.Nicęnum concil. 1474
De his vero.26.q.7.Nicolaus papa. 1478
De his vero.33.q.2.Syricius papa. 1568
De his verò.35 q.8.Gratianus. 1869
De his vero.de consec.dist.5.Melchiades Papa. 2038

per ordinem alphabeti.

De homine.de consedist.4.Greg.3. 2038
De ieiunio.dist.76.Salegunstan.conc. 364
De illicita.24.q.3.Parisien.con. 1419
De illo clerico.dist.32.Nicolaus. 156
De illis autem.6.q.3.Meldense.conc. 810
De illis presbyteris.11.q.3.Ioannes viij. 962
De illis.24.q.3.Augustinus. 1421
De incestis.35.q.2. & 3.Agathen. conc. 1840
Deinde à sacerdote.de consdist.4.Raba. 2002
Deinde ponitur.dist.26.Innocentius. 130
De inducijs.3.q.2.Gratianus. 718
De induciis.3.q.3.Felix ij. 722
De Iudæis.dist.45.Toletanum con. 215
Delator.5.q.6.Eliberitanum conc. 795
Delatori.5.q.6.Hadrianus papa. 795
De laicis.12.q.2.Vrbanus papa in conc. 1000
Delapsis.16.q.6.Gregorius. 1155
De libellis.dist.20.Leo papa.4. 88
De libertis.12.q.2.Hispalen. conc.2. 1008
Deliciæ quælibet.dist.41.Augustinus. 199
De Liguribus.23.q.5.Pelagius papa. 1351
De locorum.de consedist.1.Gelasius. 1888
De manifesta.2.q.1.Stephanus papa v. 624
De monachis.16.q.1.Innocentius. 1092
De monachis.18.q.2.Agathense.conc. 1102
Dæmonum.26.q.7.Hieronymus. 1483
De neptis.31.q.2.Vrbanus.2. 1588
Denique sacerdotes.dist.4.Grego, 12
Denique si in epistola. dist. 21. Nicolaus papa. 97
Denique hi.dist.96.Nicolaus papa. 466
Denique.6.q.3.Nicolaus papa. 809
Denique.7.q.1.Cyprianus. 820
Denique.14.q.5.Ambro. 1056
Denique.31.q.1.Augustinus. 1580
Denique & puellæ.36.q. 2. Ambrosius. 1883
De nominibus.de consec. dist.1. Innocentius. 1910
Denuntiamus.25.q.2.Simplicius papa. 1453
De obseruatione.de consedistin. 3. Arelaten. con.j. 1972
De occidendis.23.q.5.Augustf. 1339
De ordinationibus.1.q.1.Grego 557
De parentela.35.q.6. Vrbanus papa. 1866
De parentela.35.q.6.Innocentius.2. 1863
De pœnitentib. de consedist.3. Innocentius. 1969.
De pertuso.de pæ.di.4. Gregorius pap. 1798
De persona.dist.65.Leo papa. 337
De persona.11.q.1.Greg. 912
De Petro.dist.47.Greg. 227
De precarijs.10.q.2.Carthag.conc. 891
De præsentium.16.q.1.Pelagius. 1098
De presbyterorū.17.q.4.Nicolaus Papa. 1185
De primatibus.dist.99.Gratianus. 477
De prima quæstione.10.q.1. Gratianus. 380
De prima quæstione.4.q.1. Gratianus. 767
De prima.5.q.1.Gratianus. 782
De propinquis.35.q.3.& 4.Fabianus. 839
De pudicitia.32.q.5.Augustinus. 1623
De puellis. 36. q. 2. Cabilonense conc. 1881
De quarta verò.4.q.4.Gratianus. 777
De quinta verò.4.q.5.Gratianus. 780
De quibus.dist. 20.Innocentius papa. 90
De quibusdam. dist. 37. Eugenius papa. 185
De quotidianis.de pœn.dist.3.Auguſt. 1759
De raptoribus.36.q.1.Aurelianen.conc. 1879
De rebus verò.dist. 54.Toletanum con. 277
De rebus. 12.q.2.Nicolaus papa. 990
De reditibus.12.q.2.Simplicius papa. 993
De seruorum ordinatione.dist.54.Toletanum conc. 276
De Syracusanæ.dist.28.Pelagius. 139
Designata sunt.dist.51.Innocentius. 270.
De spititu.de consdistin. 5.Ephesinum conc. 2049
Desponsatam.27.q.2.Eusebius papa. 152
Desponsatas.27.q.2.Ancyranum conc. 1529
Deteriores.6.q.1.Anacletus. 805
Detractores.3.q.4.Zepherinus papa. 728
Detrahe verbum.1.q.1. Augustf. 522
De tempore.26.q.7.Gratianus. 1477
De tertia.32.q.3.Gratianus. 1610
De trina mersione.de consdist.4.Greg. 2008
De victima.15.q.8.Gratianus. 1087
De viduis.27.q.1.Toletanum conc.4. 1489
De viduis.27.q.1.Gelasius. 1506
De viro nefando.12.q. 2. Nicolaus papa. 986
Deuotam.27.q.1.Toletanum con.j. 1497
Deuotis.20.q.1.Gelasius. 1221
Deus diffinitionem.de pœn.dist.1.Ambrosius. 1704
Deus ergo.3.q.1.Fabianus Papa. 718
Deus masculum.31.q.1.Augustinus. 1586
Deus omnipotens.2.q.1.Euaristus papa. 628
Deus quando.24.q.3.Vrbanus. 1432
¶ Diaconus.dist.23.Cartha con.4. 112
Diaconus.dist.27.Martinus Eracnaren. 132
Diaconus.di.93.Carthag.conc.4. 445
Diaconi ecclesiæ.dist.93.Clemens. 442
Diaconi ita.dis.93.Carthagin.conc.4. 445
Diaconi qui.dist.93. Euaristus. 443
Diaconi quicunque.dist.28. Ancyrana synod. 138
Diaconi septem,dist.93. Neocæsarien. concil. 443
Diaconi sunt.dis.93.Hieronymus. 447
Diaconi vel presbiteri.12.q.2.Agathense cōcil. 995
Diaconum verò.dist.89.Gregorius. 427
Diaconos propriam.dist.93. Gelasius papa. 444
Diaconissam.27.q.1.Calced.con, 496
Dicat aliquis,23.q. 5. Ambro. 1346
Dicat aliquis.32.q.4.Ambrosius. 1617
Dicenti.25.q.2.Pelagius 144
Dictum est nobis.dist.81.Mogunt.con. 385
Dictum est.dis.84.Cabilonense con. 454
Dictum est.1.q.1.Augustf. 541
Dictum est.1.q.1.Triburiense con. 551
Dictum est.29.q.2.Cabilonense.con.2. 1558
Dictum est.30.q.1.Cabilonense con.2. 1561
Dictum est nobis.de consedist.5.Tarraconense con. 2037
Didici à diligendo.1.q.7.Cyrillus. 603
Didicimus.24.dist.1.Cyprianus. 1399
Didicimus.de consedis.2.Sexta synod. 1680
Differt autem.dis.8.Gratianus. 21
Diffinitio. 22.q.4. Eliberitanum con. 126
Diffinimus.dis.22.Octaua synod. 103
Diffinimus.4.q.1.Carthag.con.vij. 76
Diffinimus. 18.q.2.Septima synod. 1204
Diffiniuit.17.q.8.Tolet.con.xij. 1190
Dignum est.3.q.9.Toletanum.conc.vj. 756
Dilectio tua.16.q.3.Gelasius. 1139.
Dilectionis tuæ.distinct.76.Pelagius. 369
Dilectissimi.8.q.2.Greg. 860
Dilectissimis.12.q.1.Clemens. 964
Dimissorias vero.dis.72.Gratianus. 351
Disciplina.dist.45.Gratianus. 217
Discipulos.de consedist.5.Ex dictis Appolonij. 2043
Discordantes.dis.90. Carthaginense concil.4. 430
Discutere.3.q.6.Damasus papa. 738
Dissidentes episcopos.dis.90. Carthaginense con.4. 431
Dispar.23.q.8.Alexander.2. 1367
Dispensatio.dis.43.Nicolaus. 208
Dispensationes.1.q.7.Cyrillus. 605
Displicet.23.q.4.Augustinus. 1322
Diuina clementia.de pœn.dist.4.Gelasius papa. 1800
Diuinæ retributionis.dis.87. Gelasius. 418
Diuinis præceptis.25.q.1.Leo. 1437
Diuortium.de pœn.dist.1. Digestis. 1672
Diuturni mores. dis.12. Iustinianus inst. 43
Dixit Apostolus.24. q.3.Augustinus. 1428
Dixit dominus.14.q.5.Augustinus. 1057
Dixit dominus.32.q.1.Hieronymus. 1592
Dixit dominus,de pœn.dist.4.Aug. 1786
Dixit Sara.32.q.4.Ambrosius. 1614
Dixi confitebor. Ambrosius ex David. 1664
¶ Doctos.16.q.1.Ambrosius. 1099
Doctorem autem,dist.86.Gratianus. 427
Docendus est.dist.62.Celestinus. 312
Domesticarum.dist.34.Gratianus. 167
Dominus ad illud.32.q. 7.Augu. 1635
Dominus declarauit.1.q.1.Augusti. 536
Dominus noster.dist.56.Hieronymus. 294
Dominus noster.dist.93.Cyprianus. 453
Dominus noster.23.q.2.Augu. 1290
Dominus non vult.dist.86.Ambrosius. 412
Domino sancto.dist.50.Isidorus. 249
Domui quoque.dist.89.Gratianus. 425
Donare res suas dist.86.Augu. 410
Donatum autem.1.q.7.Leo. 607
¶ Dudum.3.q.6.Iulius papa. 739
Dudum.18.q.2.Gregorius. 1207
Duę sunt eleemosynæ.dist.45.Augu. 220
Duæ sunt.19.q.2.Vrbanus ij. 1211
Duo illa.23.q.4.Augustf. 1314
Duo mala.dist.13.Toletanum conc. 48
Duo sunt quippe.dist.96.Gelasius. 468
Duo sunt genera. 12.q. 1.Hie ronym 1967
Duo tempora,de consecra.dist.4.Leo papa. 1979
Duob.modis.27.q.2.Augu. 1531
Duodecim.5.q.4.Zepherinus papa. 789
Dupliciter.de consedist.2. Hieronymus. 1937

E

EA enim.10.q.2.Codex. 886
Ea quæ à sanctis.1.q.3.Vrbanus ij. in conc. Placentino. 571
Ea vindicta.23.q.4.Aug. 1332
Eadem lege.1.q.1.Digest. 562
¶ Ebron.13.q.2.Hirconymus. 1029
¶ Eccè à quib.dist.49.Gratianus. 232
Ecce autem.24.q.3.Prosper. 1426
Ecce dico.22.q.5.Augu. 1277
Ecce ego dico.dist.95.Hieronymus. 458
Ecce in præfatione.dist.99. Gregorius. 479
Ecce inquiunt.23.q.4.Augustf. 1297
Ecce nunc tempus.de pœn. dist. Ambrosius. 1680
Ecce ostensum.dist.78.Gratianus. 135
Ecce ostensum est.dist.60. 300
Ecce plenarie.dist.39.Gratianus. 192
Ecce quib.dist.41.Gratianus. 198
Ecce quòd criminosi.dist.51.Gratianus. 269
Ecce quòd ista.32.q.6.Gratianus. 1631
Ecce quòd in sacris.dist.33.Gratianus. 164
Ecclesia.1.q.4.Gregorius. 583
Ecclesia.16.q.1.Hieronymus. 1093
Ecclesia Christi,de pœn.di.1.Ex B. Hieronym. 1701
Ecclesia.de consec.dist.1. Nicolaus Papa. 1889
Ecclesia.de consec.dist.4.Aug. 1997
Ecclesiæ antiquitus.16.q.1.Cabilonense concil. 1111
Ecclesię charitas.de consecr.di.4.Augu. 2030
Ecclesię meę.dist.97.Bonifacius episcopus. 474
Ecclesię principes.dist.35.Hieronymus. 175
Ecclesiæ vel altaria.de consedist.1.Meldense conc. 1893
Ecclesiam j.de consecr.dist.1.Aurelianense conc. 1899
Ecclesiam ij.de consdi.1.Agrip.conc. 1896
Ecclesiarū seruos.12.q.2.Toletanū cōc.iij. 1011
Ecclesiis semel.dist.68.Nicænum conc. 344
Ecclesiæ semel.de cōsecr.di.1.Nicęnū cōc. 1893
Ecclesias.13.q.1.Dionysius papa. 1023
Ecclesias.16.q.7.Clemens. 1167
Ecclesias.de consec.dist.1.Clemens. 1891
Ecclesias de consecr.di.1.Ioannes papa. 1893
Ecclesiastica,dist.23.Bracharen.conc.iij. 111

Canones Decreti.

Ecclesiastica dist.38.Hieronymus. 192
Ecclesiasticæ.25.q.2.Gregorius. 1448
Ecclesiasticis.12.q.2.Gregorius. 1010
Ecclesiasticarum.dist.11.Basilius. 37
¶Ego autem.1.q.6.Symmachus. 592
Ego Berengarius.de consec.dist.2.Aug. 1832
Ego dixi.34.q.1.& 2.Hermes. 1833
Ego Ludouicus.dist.63.Gregorius. 318
Ego solis.dist. 9.Augustinus. 28
Egressus itaque.27.q.2.Hieronymus. 1526
Aegrotantes.de conse.dist. 4. Chartag. con.3. 2006
¶Electis.3.q.2.Gaius. 720
Electionem verò. dist.79.Anacletus Papa.381
Ejiciens Dominus.dist. 88. Ioannes Chrysostomus. 423
Ei qui appellat.2.q.6.In Auth.Const. 1679
¶Eleemosyna.14.q.5.Gregorius. 1055
Eleutherius.dist.91.Pelagius. 433
Eleutherius.18.q.2. Pelagius. 1208
¶Emendari.1.q.1.Eliberit.conc. 551
Emersisti.de consecra.dist.4.Ambrosius. 2011
¶ Engeltrudam.3.q.4. Ioannes papa viij. 29
Enimuero.dist.19.Stephanus Papa. 82
¶Eodem modo.de consecra.distinct.4.Hieronymus. 2008
Eos ad sacrificia.dist.31.Innocentius.1. 150
Eos autem.27.q.1.Gregorius. 1498
Eos etiam dist.81.Alexander ii. 389
Eos qui post.dist.32.Vrbanus Papa 2. 161
Eos qui ad ecclesiam.dist.87. Arausicanum con.j. 418
Eos qui per pecunias.1. q. Tharasirius Constant. episcopus. 501
Eos qui.1.q.5.Vrbanus. 590
Eos qui.3.q.10.Arelatense con.ij. 762
Eos qui.20.q.3.Chalcedonense conc. 15
Eos qui.36.q.2.Chalcedonense conc. 1881
Eos quos.de consec.dist.4.Felix papa. 2018
Eos sacerdotes.7.q.1.Damasus papa. 838
Eos vero.dist.50.Ancyranum.conc. 258
Eorum qui accusantur.11.q.3. Damasus. 948
Eorum qui pauperes.dist. 90. Carthaginense conc.iiij. 432
¶Ephesijs.dist.43.Grego. 208
Epiphanium.5.q.6.Grego. 794
Episcopus ad synodum.dist. 18. Carthaginen. con iiij. 76
Episcopus aut presbyter.distinct. 35. Canon. Apost. 76
Episcopus aut presbyter.di.47. 225
Episcopus aut presbyter. distinct. 88. Canon Aposto. 422
Episcopus autem.dist.100.Gratianus. 481
Episcopus benedictionem. distinct. 77. Agathense conc. 372
Episcopus cum ordinatur.dist.23.Carthaginense conc.4. 111
Episcopus de loco. 7.q.1.Carthaginense concil.4. 835
Episcopus Deo.de consecrat.dist.1.Anacletus papa. 1907
Episcopus dum fuerit.dist.61.Greg. 307
Episcopus ecclesiasticarum 11.q.1.Antiochenum con. 976
Episcopus gentilium.dist. 37. Carthaginense conc.4. 181
Episcopus gubernationem.dist. 88.Carthaginense con.4. 422
Episcopus habeat.10.q.2.Mar.Bra.ex cõc.1892
Episcopus in ecclesia. dist. 95. Carthaginense con.4. 461
Episcopus in quolibet.95.Carthaginense coci.4. 461
Episcopus in diœcesim.7.q.1.Anacle. 832
Episcopus in synodo. 35. q. 6. Eutychianus papa. 1866
Episcopus nec.14.q.1.Carth.con.4. 1045
Episcopus secundum.dist.17.Grego. 91
Episcopus non debet.dist.18.Turon.conc. 78
Episcopus non est.dist.65.Anth.conc. 337
Episcopus nullius.15.q.7.Carth.conc.4. 1086
Episcopus nullum. de conse.dist.1.Carthaginense conc.4. 1908
Episcopus nullam.dist. 88.Carth.conc.4. 422
Episcopus pauperibus. dist. 82. Aurelianense con.j. 394
Episcopus presbyter. 11. q. 3. Moguntinense conc. 944
Episcopus qui filios. 12.q. 2. Agathense conc. 995
Episcopus qui inuitum.dist.74. Aurelianense con.3. 355
Episcopus qui mancipium.11.q.2.Toletanum con.4. 1004
Episcopus sacerdotibus.distin.67. Hispalense con.2. 342
Episcopus sacerdotibus.15.q.7. Hispalense cõcil.2. 1081
Episcopus si clerico.6.q.2.Carthaginense cõcil.4. 807
Episcopus si infirmitate.de consecr.dist.3.Aurelianense con.1. 1966
Episcopus si tertiam.12.q.3.Toletanum concil.9. 1018
Episcopus sine concilio.dist.24.Carthaginense con. 119
Episcopus subiecto.dist.72.Leo papa. 51
Episcopus tuitionem.dist. 88. Carthaginense conc.4. 422
Episcopus vilem.dist.41.Carth.con.4. 201
Episcopi ab omnibus.dist.64. Nicænum concil.1. 333
Episcopi de rebus.12.q.1.Agath.con. 975
Episcopi eorúmque ministri.26.q. 5. Anquirense conc. 1466
Episcopi iudicio.dist.24.Laodicense con. 118
Episcopi lectioni. 2.q.7.Paschalis papa. 11
Episcopi non in castellis.dist.80.Anacle. 582
Episcopi presbyteri.21.q.4.Zach.papa. 1239
Episcopi qui.9.q.2.Constantinop.syn.1. 869
Episcopi si à proprijs.3.q. 1.Fabianus. 716
Episcopi si sacerdotali.11.q.3.Agathense concili. 923
Episcopi vel presbyteri.7.q.1.Carthaginense con.4. 835
Episcopo non licere.j.8.q.1.Antio.con. 49
Episcopo non liceat.ij.8.q. 1. Martinus Brachar.ex con. 849
Episcopo non licet.16.q.6.Mogun.con. 1159
Episcopo scribit.9.q.3.Beda. 876
Episcopum aut presbyterum.dist.45. Canon. Apostolorum. 216
Episcopum de diœcesi.7.q.1. Antiochenum conc. 837
Episcopum non oportet. dist. 61. Laodicense con. 304
Episcopum non debere.9.q.2. Antiochenum conc. 869
Episcopum oportet. dist. 64. Ex con. Martini Brachar. 335
Episcopum per cunctas.10.q.1.Toletanum cõcil.4. 883
Episcopum presbyterum.dist.34. Aurelianense conc.4. 168
Episcoporum etiam.dist.74. Agate.conc. 138
Episcoporum igitur.dist.18.Gratianus. 72
Episcopos autem.dist.100.Gratianus. 481
Episcopus per Aemiliam. dist. 63. Nicolaus papa. 318
Episcopos presbyteros. dist. 31. Carthaginen. con.2. 149
Episcopos secundum.dist.17.Gregor.j. 72
Episcopis suis.3.q.1.Gaius papa. 715
Aequaliter.35.q.2.& 3.Iulius papa. 1842
¶ Erga eum.26.q.7.Octaua synod. 1480
Erga simoniachos. 1.q. 1.Nicol.iunior. 553
Erit autem.dist.4.Isidorus. 10
Error cui non resistitur.dist. 83.Innoc. 401
Erubescant.dist.32.Vrbanus 2. 161
¶Esau venator.dist. 86.Hieronymus. 411
Est aliud.24.q.1.Ambrosius. 1387
Est etiam contra.22.q.4.Ambrosius. 1263
Est iniusta.23.q.4.Ambrosius. 1138
Est ordo.33.q.5.Augustinus. 1823
Esto subiectus di.95.Hieronymus. 439
Est ote ergo.1.q.1.Gregorius. 558
Est probanda.dist. 86.Ambrosius. 411
Est vnitas.de consec.dist.4.Augustinus. 2000
¶Et dixit dominus.de consecr.dist.2.Aug. 1923
Et hoc attendendum.de consecr.dist.1. Augustinus. 1907
Et hoc diximus.16.q.7.Origenes. 1160
Et hoc quoque.35.q.2.& 3.Iulius Papa. 1842
Etiam corde 1.q.1.August. 520
Et iurabunt.22.q.1. Hieronymus. 1244
Et purgabit.dist.50. Hieronymus. 243
Et qui emendat.dist.45.Augustinus. 219
Et quia aliquos.27.q.1.Gregorius. 1502
Et si ad tempus.11.q.3.Augustinus. 940
Et si illa.1.q.7.Gelasius. 608
Et si illi.12.q.2.Tolet.conc.iiij. 997
Et si Iudæorum.dist.54.Tolet.conc.xij. 282
Et si non frequentius.de consec.dist.2. Fabianus papa. 1919
Et sacrorum.12.q.1.Gregorius. 985
Et sancta.de consecr.dist.2.Augustinus. 1946
Et temporis.16.q.1.Gregorius. 1114
Et venit.de pœn.dist.1.Hieronymus. 1682
¶ Eum qui asseuerat.dist. 50. Codex. 239
Eum qui.7.q.1.Gregorius. 835
Eunuchus.dist.55.Cano.Apostolorum. 288
Euphemium.2.q.3.Gregorius. 634
¶ Ex antiquis.dist. 54. Gelasius. 277
Ex auctoritate.16.q.1.Gregorius. 1100
Ex catholica.1.q.1.Augustinus. 511
Excellentissimus.11.q.3.Nicolaus papa. 978
Excommunicati.9.q.1.Palea. 865
Excommunicatos.11.q.3.Calixtus pa. 927
Excommunicatorum.23.q.5.Vrba.ij. 1354
Exemplum domini.12.q.Augustinus. 971
Ex eo quòd prohibet.15.q.3.Digestis. 1074
Ex epistola.dist.23.Hispalense conc.ij. 113
Ex his autem.12.q.1.Canones Apost. 976
Exhinc iam.de consecr.dist.4.Raban. 2002
Existimant quidam.11.q.3.Hieronym. 958
Exigunt causę.1.q.7.Leo. 606
Ex merito.6.q.1.Anterus papa. 801
Ex multis temporib.1.q.3.Alexand.ij. 576
Exorcista.dist.23.Carthaginen.conc.iiij. 114
Ex pœnitentib.50.dist.Carth.conc. 262
Expedit.12.q.1.Prosper. 971
Experientiæ.11.q.1.Pelagius. 904
Ex præmissis.dist.50.Gratianus. 236
Ex quo instituta.de consecr.distin.4. Augustī. 1977
Extra catholicam.1.q.1. Augustin. 529
Extra conscientiam.dist.64.Innoc. papa. 334
Extra prouinciam.3.q.6.Gratianus. 736
Extraneo clerico.dist.71.Chalced.conc. 351
Extra ordinaria.35.q.2.& 3.Vrbanus.ij. 1841

F

Faciat homo.22.q.2.Aug. 1258
Facientis.dist.86.Ioan.viij. 408
Facilius.de pœn.dist.1.Prosper. 1676
Factus est.7.q.1.Cyprian. 818
Facta subditorum.11.quęst.3.Anterus Papa. 878
Factæ sunt.dist.4.Isidorus. 10
Facultates.13.q.2.Gelasius papa. 1028
Falsas pœnitentias.de pœn. dist.5. Gregorius. vij. 1806
Fatendum est.13.q.2. Augusti. 1043
¶ Felix episcopus.15.q.7.Carthaginen. conc.ij. 1086
Felix episcopus.16.q.1.Carth.conc.ij. 1115
Fęminę.30.q.5.Isidorus. 1575

Fęminas

per ordinem alphabet.

Feminas.dist.81.Syricius papa. 393
Ferrum de terra.dist. 50.Gregorius. 245
Fertur simoniaca. 1.q. 1.Gregorius. 590
Fertur simoniaca.dist.2.Ambr. 1725
¶Ficta charitas.de pœn.dist.2.Ambr. 1636
Fidelis fœmina.32.q.7.Eliberit.conc. 202
Fidelior factus.dist.50.Ambrosius. 1635
Fieri potest.32.q.7.Augustinus. 1978
Filius Dei. de consec. distin.4. Augustinus. 558
Filium vestrum.1.q.1.Gregorius. 168
Filijs vel nepotib.16.q.7.Conc.Tolet. 1218
Firma autem.20.q.1.Nona synodus. 1732
Firmum Dei.de pœn.dist.2.Hieronym. 523
Firmissime.1.q.1.Augustinus. 1067
Firmissime.15.q.1.Augustinus. 1976
Firmissime.de consecr.dist.4.August. 102
Fixum ab hinc.12.q.5.Hispalense conc. 1638
¶ Flagitia.32.q.7.Augustinus. 1704
Fleat pro te.de pœn.dist.1.Ambrosius. 1933
Florentinum archidiaconum.dist. 85. Gregorius. 406
¶Forte aliquis.14.q.5.Augustinus. 1055
Forte dicas.de consec.dist.2.Ambrosius. 1300
Forte in populo.23.q.4.Augustinus. 1730
Forte nata.de pœn.dist.2. Augustinus. 423
Fornicari hominibus.dist.88.Augustinus. 1294
Fortitudo.23.q.3.Ambrosius. 1471
¶ Frater & coepiscopus 17.q.4.Gelasius. 1131
Frater noster.16,q.1.Gregorius. 1116
Frater vester.dist.50.Codex. 259
Fratris & coepiscopi.11.q.1.Gregorius. 913
Fratrem nostrum.dist.86.Gregorius. 410
Fratres nostros.de pœn.dist.5.Innoc.ij. 1807
Fratres non solum.33.q.4.Ambrosius. 1815
Fratres quos.9.q.3.Sixtus papa ij. 878
Fraternitas.12.q.2.Gregorius. 983
Fraternitatis.dist.34.Pelagius papa. 179
Fraternitatis vestræ.35.q.10.Gregorius. 876
Fraternitatem tuam.dist.71.Gregorius. 50
Fraternitatem tuam.dist.80.Gregorius. 383
Fraternitatem vestram.dist.54.Gregorius.281
Frequens.dist.54.Gelasius. 278
Frigentius.16.q.7.Gelasius. 1167
Frustra.dist.8.Augustinus. 25
¶Fucare.de consec.dist.5.Augustinus. 2048
Fuerunt autem.dist.7.Isidorus. 21
Fugitiui.12.q.2.Agathense conc. 1003
Fuit semper.9.q.3.Athanasius Patriar. 876
Fur autem.14.q.6.Hieronymus. 1062
Fures.13.q.2.Moguntinense conc. 1041
Futuram.12.q.1.Melchiades papa. 972

G

Generalis.dist. 54.Gelasius. 279
Generali.25.q.1.Hadr.papa. 148
Generalia concilia.dist. 17 Gratianus. 68
Generaliter etiam.dist.82. Gratianus. 394
Generaliter sancimus.16.q.1.Codex. 1108
Genuit Ioseph.27.q.2.Hieronymus. 1526
Gesta quæ nobis.dist.74.Gregorius. 355
¶Gloria episcopi.12.q.2.Hieronymus. 1013
¶Gonsaldus.17.q.2.Gratianus. 1175
¶Gratia si non gratis.1.q.1.Leo papa. 490
Gratia quæ per Christum.de consecr.dist.3.Augustinus. 2031
Gratiam.1.q.1.Ambrosius. 496
Graue non.35.q.9.Innocentius. 1875
Graue satis.11.q.3.Gregorius. 947
Gregorius.35.q.9.Ex Pontificali. 1875
¶Guilisarius.23.q.4.Siluerius papa. 1315

H

Habeo librum.dist.16.Petrus episcopus Nicomediæ. 61
Habet hoc proprium.2.q.5.Gregorius. 641
Habemus.22.q.1.Hieron. 1241
Habent forsitan.13.q.2.Anastasius papa.1082
Habuisse te.dist.33.Gregorius. 166
Habebat dominus.12.q.1.Augustinus. 914
Habita dinumeratione.2.q.6.Cod.Theo. 664
Habetur quoque.3.q.9.Damasus. 755
Habeatur semel.dist.18.Nicænum conc. 731
Hæc consona.25.q.1.Gregorius. 1441
Hac ratione.31.q.1.Ioannes Chrysost. 1585
Hadrianus papa.dist.63.Octaua synod. 313
Hadrianus.dist.63.Ex histor.eccles. 322
Hanc consuetudinem.10.q.1. Damasus papa. 885
Hanc ergo.17.q.4.Gregorius. 1183
Hanc regulam.1.q.1 .Leo. 523
Hanc societatem.de pœn.distin.4. Gratianus. 1795
¶ Hæc autem scripsimus.distin.4. Gratianus. 147
Hæc autem verba.de pœn.dist.1.Dige. 1669
Hæc autem vita.23.q.4.Gregorius. 1301
Hæc de charitate.de pœn.dist.3.Grat. 1762
Hæc de ordinandis.dist.81.Gratianus. 384
Hæc est fides.24.q.1.Hieronymus. 1388
Hæc huius placiti.12.q.2.Ilerden.conc. 997
Hæc imago.33.q.5.Augustinus. 1825
Hæc quæ de priuilegiis.dist.5.Gratianus. 13
Hæc salubriter.35.q.3.Greg.in regesto. 187
Hæc quippe.3.q.6.Ioannes papa. 740
Hæresis.24.q.3.Hieronymus. 1428
Hæreticus.24.q.3.Augustinus. 1428
Hæretici cum à fide.24.q.1.Innocētius papa. 1399
Hæretici non.de pœn.dist.4.Hierony. 1800
Hæ vero.27.q.1.Innocentius papa. 1490
¶ Hic ergo.de consec.dist.1.Clemens. 1891
Hi de quibus.de consec.dist. 4.Leo papa.1091
Hi duo solummodo.de consec.dist.1. Leo ix. 1905
Hi ergo.27.q.1. Triburiense conc. 1492
Hinc considerandum.dist.64.Gratianus. 1333
Hinc est etiam 16.q.1.Gregorius. 1007
Hinc etenim.dist.49.Gregorius. 233
Hi qui arborem.dist. 50.Nicolaus papa. 261
Hi qui altario.dist. 50.Ilerdense.conc. 261
Hi qui altario.15.q.8.Ilerdense conc. 1088
Hi qui baptismum.1.q.1.Leo. 521
Hi qui de paganis. 26.q.2.Augustinus. 1457
Hi qui episcopos.3.q.4.Alexander ij. 728
Hi qui in furtis.14.q.6.Gregorius. 1062
Hi qui in ecclesia.21.q.3.Cyprianus. 1237
Hi qui intrant.de consec. dist. 2. Toletanum conc.j. 1920
Hi qui matrimoniũ.xxxij.q.vij.Nicolaus.1643
Hi qui post sanctam.dist.50.Arelatense conc. ij. 268
Hi qui se carnali.dist.55.Arelat.conc.ij. 281
Hi quoscunque. 1.q. 1.Hieronymus. 518
Hi à quibus.23.q.8.Toletanum conc.xj.1378
His breuiter.de pœn.dist.1.Gratianus. 1662
His igitur.dist.xxiij.Isidorus. 108
His potestatis.de pœn.dist.1.Ambros. 1689
His qui tempore necessitatis.26.q.6.Leo episcopus. 1474
His qui diuersorum.26.q.7.Laodi.conc.1478
His temporibus.dist.77.Gratianus. 370
Historia.33.q.2.Nicolaus. 1650
Hi verò qui vxores.32.q.7.Gregorius. 1642
Hi verò hæretici.de consc.dis.4.Greg. 2009
¶Hoc ad nos.dis.59.Gregorius. 299
Hoc capitulo.dis.97.Gratianus. 473
Hoc est quod dicimus.de consecr.dist.2. Augustinus. 1936
Hoc etiam placuit.2.q.6.Carth.conc.iij. 676
Hoc habet.dist.46.Gregorius. 222
Hoc ipsum.33.q.2.Isidorus. 1656
Hoc nequaquam.7.q.1.Eugenius Hostiensis episcopus. 839
Hoc nobis.de pœn. dist.4.Gregorius. 1798
Hoc quoque.de consc.dis 1.Soter papa. 1907
Hoc sacramentum.de consec.dist.2.Aug.1945
Hoc sanctum.32.q.2.Toletanũ cõc.iij. 1609
Hoc si in iudicio.26.q.7.Octaua synod. 1479
Hoc solum.33.q.5.Hieronymus. 1823
Hoc tantum.18.q.2.Toletanum con.iiij. 1196
Hoc tamen.23.q.5.Augu. 1337
Hoc vestræ.dist.11.Leo Papa. 40
Hoc videtur.22.q.5.Augusti. 1276
Homo Christianus.40.dist.Io.Chrisost. 99
Homini.1.q.4.Gregor. 582
Homines.22.q.2.Augu. 1251
Homicidium.de pœn.dist.1.Augu. 1672
Homicidiorum.de pœn.dist.1.Clemens. 1673
Homicidas.23.q.5.Hierony. 1347
Honestum 22.q.5.Cornelius papa. 1279
Honoratus.dist.74.Greg. 358
Honorantur.32.q.2.Ambrosius. 1607
Horrendus.32.q.5.Ambrosius. 1609
Hortamur.3.q.9.Pelagius. 761
Hortamur.dist.71.Augu. 351
Hortatu.23.q.8.Alcuinus. 1367
Hospitalitas vero.dist. 85.Gratianus. 405
Hospitalem.dist.42.Gratia. 201
Hospitiolum.dist.32.Hierony. 169
¶Huic soli.dist.17.Damasus papa j. 69
Huiusmodi beneficij.10.q.2.Codex. 886
Huius obseruantiæ.dist.76.Leo papa. 301
Humanum genus.dist.1.Gratianus. Humanę.22.q.5.Gregorius. 1277

I

Iacobus frater.de consc.di.1.Sexta synodus. 1901
Iam itaque.1.q.4.Augu. 581
Iam nunc.28.q.1.Augu. 1536
Iam vero.23.q.6.Greg. 1359
¶Ibi adunati.7.q.1.Gregorius. 846
Ibi semper.3.q.6.Fabianus papa. 737
¶Idcirco frater.de pœn.dist.7.Aug. 1812
Id constituimus.17.q.4.Aurelianense conci.j. 1190
Ideo diuina 24.q.3.Augu. 1436
Ideo huic sanctæ.2.q.6.Iulius papa. 658
Ideo huic sanctæ.2.q.6.Iulius papa. 662
Ideo permittente.25.q.1.Leo papa iiij. 1441
Ideo prohibetur.dist.37.Isidorus. 186
Idololatria.28.q.1.August. 1535
Id semper.de consec.distin.4.Gerundense cõc. 2039
¶Ieiunium.dist.76.Calixtus papa. 364
Ieiunium quarti.dist.76.Hierony. 366
Ieiunium.de consec.dist.3.Melchiades papa. 1968
Ieiunium.de consecr.di. 5.Aug. 2042
Ieiunia.de consec.di.3.Ex dictis sancti Apostolo nij. 1968
Ieiunia.de consec. di. 5.Eusebius papa. 2041
Iesus.dist.50.Hieron. 246
¶ Igitur cum sępe.23.q.8.Leo iiij. 1366
Igitur genus.26.q.3.& 4 Augu. 1460
Igitur post sanctę.dist.76.Leo papa. 365
Igitur secundum sanctorũ.25.q.2.Leo. 1446
Ignis succensus.de pœn.dist.3.Aug. 1780
Ignorantia.dist.38.Toletanum conc. iiij. 187
¶ Illa anima.de pœn.dist.2.Ambrosius. 1735
Illa autem.dist.18.Aug. 45
Illa cauenda.15.q.1.Ambrosius. 1068
Illa præpositorum.11.q.3.Greg. 945
Illę autem.32.q.5.Leo papa. 1628
Ille gladium.23.q.4.Aug. 1320
Ille pœnitentiam.de pœn.di.3.Smaragdus. 1756
Ille proculdubio.dist.93.Anacletus. 443
Ille qui.22.q.5.Augu. 1275
Ille rex.de pœn.dist.3.Ambrosius. 1762
Illi autem.12.q.1.Prosper. 977
Illi offerunt.1.q.1.Hierony. 526
Illi qui aut.5.q.5.Eusebius Papa. 791
Illi qui illa.q.1.Fabianus Papa. 797
Illi qui peregrinos.24.q.3.Nicolaus. 1427
Illiteratos.dist.36.Gelasius Papa. 178
Illos plannetarios.26.q.2. Augu. 1459

Illud autem.dist.xxx.Gratianus. 144
Illud autem.dist.40.Ambrosius. 197
Illud autem.dist.93.Gregorius. 446
Illud autem,dist.96.Gratianus. 461
Illud autem.20.q.1.Marcellus papa. 1220
Illud breuiter.dist.12.Hieronymus. 43
Illud diuini.7.q.1.Toletanum conc.xj. 825
Illud etiam.13.q.2.Gelasius papa. 1031
Illud etiam.23.q.4.Innocentius. 1043
Illud etiam.30.q.3. Triburiense conc. 1569
Illud generaliter.dist.94.Nicænũ conc.j. 332
Illud inferendum.8.q.1.Hieronymus. 857
Illud magnitudinem. 10.q.3.Pelagius. 888
Illud nos.dist.77.Caius papa. 370
Illud perſcrutari.de conſecra.dist. 4. Augusti. 1977
Illudplane.11.q.3.Augustinus. 952
Illud quidem.8.q.2.Gregorius. 859
Illud quod. 12.q.2.Innocentius ij. 1000
Illud quod.26.q.2.Augustinus. 1458
Illud quoque,dist.50.Syricius papa. 267
Illud quoque.dic.71.Ianuarius episcopus. 349
Illud quoque,21.q.1.Gregorius. 1237
Illud relatum. 15.q.1.Digest. 1065
Illud sacramentum,35.q.6.Ordo Rom. 1865
Illud sane.dist.80.Leo papa. 383
Illud sane.24.q. 3.Leo papa. 1430
Illud statuendum,dist.23.Carthag.conc. 109
Illud statuendum.16.q.6.Gelasius. 1156
Illud superfluum.dist.95.Innocen. 456
Illud te volumus. 10.q.3.Pelagius. 895
Illud verò.4.q.6.Cartha.conc.ij. 781
Illud vero,31.q.1.in concilio apud Althæum. 1580
Illudverò de pœn.dist.3.Ambrosius. 1764
¶ Imitare Petrum.6.q.1.Ambrosius. 800
Immolans. 14.q.v.Augustinus. 1054
Impœnitentia.de pœn.dist. 5.Gratia. 1801
Imperium veſtrum,dist.10.Nicol.papa. 32
Imperiali.25.q.ij.Gregorius,in regesto. 1448
Imperatores.dist.9.Augustinus. 26
Imperatores.11.q.3.Augustinus. 955
Importuna,de pœn.dist.j.Hieronymus. 1692
Impudicas.27.q.1.Tribur.conc. 1491
¶ In actione.de pœn.dist.j.Augustinus. 1707
In adolescentia.xxxiij.q.ij.Leo papa. 1659
In altari.de conse,dist.ij. Vrbicum concilium. 1963
In antiquis. xij.q.ij.Ioan.papa j. 982
Inanis est,de pœn.dist.iij.Augustinus. 1757
In apibus. 7.q.j.Hieronymus. 837
In baptismate.de consecr.dist.iiij. Moguntin. concil. 2014
In calicem.de conse.dist.ij.Ambrosius. 1960
In canonicis.dist.19.Augustinus. 83
In canonibus,xvj.q. 1. Symmachus in synod. vj.Rom. 1119
Incautè sunt.xxij.q.ij.Gregorius. 1256
In catechismo.de consi.di.4.Iginus papa. 2013
Incassum.de pœn.dist.3.Gregorius. 1758
In capite quadragesimæ.di. 50. Agathense conc. 266
Incestuosi.23.q.5.Turonen.conc.iij. 1343
Incestuosi.xxxv.q.8.Aurelianen.conc. 1871
In cœna domini,de consec.dist.ij. Soter papa. 1920
In Christo pater.de conse.dist.ij.Hilar. 1957
In Christo semel,de consecr.dist. ij. Ambrosius. 1939
In clericorum,xj.q.j.Hadr.papa. 918
Incommutabili.xxij.q.4.Tolet.conc.viij.1265
In coniugio.xxxij.q.j.Hieronymus. 1593
In copulatione.xxxv.q. ij.& iij. Vuormacien. conc. 1843
In criminalibus.v.q.iiij.Hadria.papa. 787
In cunctis.xj.q.iij. Gregorius. 939
In decima actione. 18.q.ij.Hispal.conc. 1205
Indicas.iij.q.9.Nicolaus papa. 758
Indicatum est.dist.89.Gregorius. 427
In die.de consec.dist.5.Gregorius vij. 2040
Indignum.dist.38.Gregorius. 191
Indignè.12.q.2. Symmachus in synodo sexta. 989
Indignantur.xxxij.q.vj.Augustinus. 1633
In dolo.xxij.q.ij.Augustinus. 1250
In dominicis diebus.9.q.2.Nannetense concilium. 868
In domo patris.de pœn.dist.4.Auguſt. 1792
In duabus.ij.q.j.Gratianus. 1230
Inducias.3.q.3.Eleuther.papa. 723
Inducias.iij.q.iij.Damasus. 723
In ea synodo.dist.100.Gregorius. 483
Inebriauerunt Lot.xv.q.j Aug. 1069
In ecclesia.j.q.1.Leo. 927
In ecclesia.de consec.dist.4.Auguſt. 2026
In ecclesiastico,xiij.q.ij.Tribur.conc. 1036
In eo.xxxij.q.4.Hieronymus. 1619
In eum,qui.j. q.j.Digest.lib.iij. 561
Infans.xx.q.j.Theodor.in pœnit. 1219
Infamis persona.iij.q.7.Romana synod.in capitular.Hadriani. 744
Infames.iij.q.7.Digest. 745
Infames 6.q.j.Stephanus. 802
Inferior sedes.dist.21.Nicol.papa. 96
Inferiorum.dist.86.Leo episc. 407
Infideles.23.q.4.Augustinus. 13 04
In Galliarum.25.q.2.Greg. 1445
In grauibus,3.q.7.Gregorius. 751
In his rebus.dist.ij.Augustinus. 39
In illo sacramento.de conse.dist.2.Amb. 1962
In illis verò.dist.80.Clemens papa. 382
In istis temporalibus.dist.4.Aug. 11
In ipsarum.xxij.q.ij.Aug. 1253
Iniquum est.xxxij.q.6.Aug. 1632
Iniustum iudiciũ.xj.q.iij.Calixtus papa. 953
Iniustum videtur.xij.q.j.Tansiacũ cõc. 1003
In lectum,xxxiiij.q. j. & ij.& Tribur.cõc. 1832
In legibus. 12.q.2.Eusebius papa. 983
In libro.2.q.5.Gregorius. 650
In loco,v.q.iiij.Tolet.conc.xj. 790
In malis.xxij.q.4.Isidor. 1264
In mandatis.dist.43.Clemens. 207
In memoriam.dist. 19.cap.Caroli. 82
In necessitate.de conse.dist.4.Aug. 1983
Innocens.33.q.4.Ambrosius. 1271
In nona actione.16.q.7.Hispal.conc.ij. 1165
In nouo testamento.dist.21.Anacle. 94
In nouo testamento.22.q.1.Augusti. 1243
Innouamus.dist.60.Iunoc.ij. 301
In nomine domini.dist.23.Nicol.papa ij. 104
In nomine patris.Littera formata. 353
In nullo loco. 18.q.2.Greg.in reg. 1205
Inolita. 11.q.1.Mileuit.conc. 915
In omni.27.q.2.Ambr. 1525
In omnibus.dist.81.septima synod. 392
In omnib.de conſ.dist. 5.Capitul.lib.v. 2047
In oratorio. dist.42.Aug. 204
In ordinatione.dist.61.Ex regul. B. Benedicti. 309
In parochia. 16.q.1.Pelagius papa. 1103
In præsenti.13.q.2.Hieron. 1039
In primis.2.q.1.Gregorius. 614
In qualibet ciuitate.23.q.8.Codex Theodosianus. 1375
Inquit apostolus.de conse.dist.2.Aug. 1957
In quibus.22.q.2.Aug. 1253
In quibus.de conse.dist.2.Leo. 1990
In sabbato.de conse.dist.4.Capitul.lib.6. 2021
In sacerdotibus.dist.61.Hormisda papa. 302
In sacramento.de conſ. dist. 2. Carthaginen. conc.iij. 1913
In sacramentorum.de conſ.dist.2.Alexan. 1911
In sacris. 16.q.1.Anastas. 1118
In salicibus.de pœn.dist.3.Ambrosius. 1775
In sancta Romana.dist.92.Greg. 485
In sancta apostolica.de conſ.dist. 1. Sixtus papa. 1900
In sancta Nicæna,2.q.7.Iulius papa. 685
In scripturis.dist.96.Nicolaus papa. 467
In scripturis,2.q.2.Eusebius. 63
In scripturis.8.q.1.Grego. 815
In sede.24.q.1.Eusebius papa. 1388
In singulis.dist.77.Zozimus. 370
In singulis.dist.86.Ambrosius. 414
In synodo.dist.63.Leo papa. 322
In synodo,de conse.dist.4.Zacha. 2009
Insolitum est.12.q.2.Codex. 1007
Institutio.27.q.2.Aug. 1525
Institutionis.25.q.2.Greg. 1446
Institutio missarum,de conse.dist.3. Gerũden se conc. 1925
Intantum,dist.21.Nicol.papa. 99
Intantum hominum,de pœn.dist.3.Aug. 1769
Intelligi.26.q.2.Aug. 1457
Inter cętera. 10.q.3.Tolet.con.vij. 897
Inter cętera. 22.q.4.Augu. 1270
Interdixit.dist.32.Nicæn.conc. 163
Interdicimus.16.q.1.Calixtus ij. 1095
Interfectores.33.q.2.Nicol.papa. 1652
Inter hæc.33.q.2.Nicol.papa. ibid.
Inter hęc,de pœn.di.2.Greg. 1731
Inter hæc hircũ.de pę.di.3.Adamantius. 1773
Inter hæc hircum.de pœn.dist.3.Isychius. 1771
Inter hæresim.24.q.3.Hieron. 1528
Inter memoratos.16.q.3.Innocen.Papa. 1138
Intermittentes.de pę. li.4.Paulus Apost. 1798
Inter nos.dist.63.Leo 4. 329
Inter querelas.23.q.4.Grego. 1314
Interrogo. 1 q. 1.Augu. 540
Interrogatum est.2.q.5.Saleguſtan.conc. 652
Interuenientę.32.q.7.Augu. 1633
Interverba.11.q.3.Gre. 940
Inter catholicam.1.q.1.Augu. 531
In tuis litteris.7.q.2.Alex.lj. 846
In venditionib.17.q.4.Agath.conc. 1192
Inuenta est.27.q.2.Origen. 1528
Inuenimus,de conse. di.1.Pelagius ij. 1910
Inuentum est.16.q.7.Cabilon.con.2. 1171
In veteri lege.dist.77.Tolet.conc.4. 373
Inuitat dominus.de conse.dist.2. Augu. 1949
Inuito vero.19.q.3. Grat. 1249
In vna autem.dist.101.Gratianus. 486
Inutile.dist.88.Grego. 422
¶ Ioannes Chrysostomus,dist. 50.Martinus papa j. 241
¶ Ipsa pietas,23.q.4.Augu. 1310
Ipse ligandi.11.q.3,Grego. 934
Ipsi apostoli.2.q.7.Fabianus. 700
Ipsi sacerdotes.1.q.1.Greg. 949
Ipsi sunt canones.9.q.3.Gelasius papa. 898
¶ Ita sæpè.11.q.3.Ambrosius. 945
Irreligiosum.dist.87.Gelasius. 418
Irreligiosa,de conse.dist.3. Tolet.conc.3. 1965
Irrisor est.de pœn.dist.3.Isidorus. 1756
Irritã esse.3.q.6.Felix papa primus. 242
Irritam esse.3.q.6.Cartha.conc.4. 935
¶ Is autem.22.q.2.Auguſt. 1252
Ismael.dist. 56.Augu. 294
Is qui pœnitentiam,26.q.6.Carth. con. 4. 1474
Is qui non habet.dist.34.Tolet.con.1. 169
Iste Abrahæ.32.q.4.Auguſt. 1611
Istud est: 11.q.1.Gregorius. 906
¶ Ita corporis.11.q.3.Nico.papa. 955
Ita diligere.30.q.3.Nico.papa. 1566
Ita dominus.dist.19.Leo papa 1. 84
Ita ergo,22.q.1.Augu. 1244
Ita fit verbum,1.q.1.Auguſtin. 533
Ita ne,32.q.5.Augu. 1622
Ita nos Scyllacenorum.26.q.2.Gela. 1453
Ita planè.23.q.4.Aug. 1398
Itaque censuimus.24.quæst.3.Agathen. conc. 1426
Item aduersus.dist.13.Gratianus. 48
Item laici.dist.61.Grat. 302
Item ex monachali.dist. 58.Gratian. 297
Item qui ecclesiasticis,dist. 59 Gratia. 298
Item qui in ægritudine,dist. 57.Grat. 297
Iteratur quotidie.de conſ.dist.2.Pascha. 1949
¶ Iubemus 1.q.1.Codex lib.ix. 501

Iubemus eos qui.16.q.3.Codex. 1148
Iubemus.de conse.dist.xii.Lucius papa. 1907
Iudas. 17.q.4.Gelasius. 1189
Iudas pœnituit.de pœn.dist.1.Ioã. Chrysostomus. 1774
Iudex criminosum.2.q.1.Constantinus Imperator. 613
Iudex non est.23.q.5, Hieronymus. 1347
Iudæi baptizati. 1.q.4.Tolet.conc.4. 581
Iudæi.xxviii.q.1.Tolet.conc.4. 1545
Iudæi quorum.de conse.dist.4.Agathen.concilium. 2012
Iudæorum.28.q.1.Tolet.conc. 1545
Iudicare.11.q. 3.Gregorius. 943
Iudicantem.30.q.5.Eleutherius. 1578
Iudices autem.11.q.1.Nicæn.conc. 900
Iudices inquit. 1.q.1.Hieronymus. 506
Iudicet ille.3.q.7.Ambrosius. 750
Iudicet seipsum.de pœn.dist.1.Auguſt. 1708
Iudicium verò.6.q.3.Gratianus. 808
Iulianus.11.q.3.Ambrosius. 954
Iuramenti.xxii.q. 5.Chromatius. 1218
Iurauit Dauid.xxii.quæst.4.Auguſt. 1264
Iuratos.15.q.6.Vrbanus ii. 1084
Ius generale dist.j.Isidorus. 2
Ius autem.dist.j.Isidorus. 4
Ius,naturale.dist. 1.Isidorus. 4
Ius ciuile.dist.1.Isidorus. 5
Ius gentium.dist.1.Isidorus. 5
Ius militare.dist.1.Isidorus. 5
Ius publicum.dist.1.Isidorus. 6
Ius Quiritum.dist.1.Isidorus. 6
Ius autem.dist.7.Gratianus 20
Iustitiæ.25.q.1.Gregorius. 1441
Iustum est bellum.xxiii.q.ii.Isidorus. 1290
Iustum est principem. dist.9.Isidorus. 27
Iustum est vt qui.xxiiii.q.3.Calixtus. 1295
Iuuenculas.xx.q.j.Gregorius in regest. 1121
Iuxta Calcedonenſis, Alexander ii. 1095
Iuxta sanctorum.dist.93.Anacletus & Zacharias pa. 441

L

Lachrymæ.de pœn.dist.j.Ambrosius. 1664
Laici in accusatione.ii.q.7.Anacletus. 685
Laici verò nullo modo.dist.63.Gratianus. 312
Laici presbyteros.16. q.7.Moguntinen.conc. 1171
Laici qui.dist.33.Innocentius 1. 166
Laico non licet.ii.q.7.Marcellinus papa. 685
Laicos non accusare.ii.q.7.Eusebius. 685
Laicis quamuis.16. q. 7. Eulalius episcopus. 1166
Lator Nemesion.ii.q.7.Gregorius. 705
Lator præsentium.dist.55.Stephanus. 289
Lator presentium.xvi.q.5.Gregorius 1. 1289
Latorem præsentium.j.q.1.Gregorius. 559
Latorem præsentium.33.q.2.Nic. papa.1660
Lauamini.de pœn.dist.3.Gregorius. 1757
¶ Lector cum ordinatur.dist.23.Carthagi.cõc. iiii. 114
Lector si viduam.dist.34.Marti. Bracharen. 173
Lectores cum ad annos.distin.32. Carthagin. conc.iii. 160
Lectis sagacitatis.dist.63.Stephanus. 320
Legatur.24.q.2.Gelasius papa. 1410
Legant episcopi.dist.37.Hieronymus. 182
Lege imperatorum.dist.10. Nicolaus papa. 30
Lege Iulia.1.q.1.Digest.lib.3. 562
Legem quam piissimus.distin. 53. Gregorius. 273
Leges ecclesię.3.q.6.Anacletus papa. 742
Legi epistolam.16.q.1.Augustinus. 1105
Legi Syromasten.xxxiii.quæ.8. Hieronymus. 1368
Legitur quod beatus.dist.81.Gregorius. 392
Legimus aliqua.dist.37.Ambrosius. 184
Legimus de beato.dist.37.Rabanus. 182
Legimus in Esaia. dist.93.Hieronymus. 449
Legimus quosdam.de consecra.dist.5. Hieronymus. 2045
Legum ecclesiasticatum.2.q.1. Hincmarus ex conc.apud Medarduu. 619
Lex continentiæ.dist.31.Leo papa. 151
Lex diuinæ.27.q.2.Benedictus papa. 1514
Lex est.dist.1.Isidorus. 3
Lex est.dist.2.Isidorus. 7
Lex æterna.23.q 5.Augustinus. 1343
Lex illa.27.q.2.Gelasius papa. 1530
Lex illa.36.q.1.Gelasius. 1878
¶ Libenter ignosco.de pœn.dist.1.Ambrosius. 1684
Liberorum.xxxii.quæstion. 4. Hieronymus. 1620
Liberti.dist.87.Toletanum conc.4. 419
Liberti.dist.32.q.4.Isidorus. 1620
Liberti ecclesię.12.q.2.Toletanum concil.iiii. 1007
Liberti.12.q.2.Toletanum conc.4. 1009
Libertos.dist.87.Agathense conc. 419
Licet aliquid.26.q.2.Ambrosius. 1460
Licet appellatori.2.q.6.Fabianus papa. 655
Licet ergo.8.q.1.Hieronymus. 855
Licet in regulis.16.q.3.Gelasius. 137
Licet nonnunquam.dist.45.Leo papa. 216
Licet omnibus.dist.87.Gelasius. 177
Licet plerumque.dist.45.Gregorius 4. 24
Liceat etiam.2.q.6.Fabianus. 663
Licite dimittitur.32.q.7.Augustinus. 1633
Ligna ecclesiæ.de consec.dist.1.Hyginus papa. 1898
Liquido.de conse.dist.2. Augustinus. 194
Litigiosus.dist.90.Gratianus. 429
Litteras charitatis. distin. 63. Pelagius papa. 319
Litteris vestris.de consecra.dist.3.Fabianus papa. 1970
¶ Loca verò in quibus.distin. 80. Gratianus. 281
Loci nostri.35.q.9.Stephanus v. 1872
Locutio diuinarum.dist.38. 1092
Longinquitate.12.q.2.Toleta.conc.vi. 109
Loquitur Dominus.24.quæst. 1. Cyprianus. 1390
Lotharius.31.q.2.Nicolaus. 1588
¶ Lugdunensis.9.q.2.Vrbanus papa. 870
Luminoso.18.q.2.Gregorius. 1198
Luxuriam facit.dist.35.Prosper. 176
Luxuriosa res.dist.35.Hieronymus. 175

M

Magnus episcopus.distinct.53. Carthag. conc.1. 275
Magna pietas.de pœn. distin.1. Augustinus. 1665
Magnum quidem.xi. quæstio. 1. Ambrosius. 908
Magnæ sapientiæ.22.q.4.Augustinus. 1266
Magis.32.q. 5.Augustinus. 1624
Maiores. 16.q.7.Augustinus. 1160
Maiores.24.q. Gelasius. 1382
Maiorum quispiam. 2.q.7. Zepherinus papa. 686
Mala consuetudo.dist.8.Nicolaus papa. 23
Maledicam.1.q.1.Hieronymus. 571
Mali sunt.23.q.4.Augustinus. 1334
Mancipia Christiana.dist. 54.Gregorius. 280
Mandamus.19.q.3.Vrbanus 2. 1212
Mandatis.2.q.5.Sixtus papa.3. 643
Manet ergo.24.q.1.Leo papa. 1386
Manifesta.2.q.1.Ambrosius. 623
Manifesta.12.quæst. 1. Mart. Brachar.in conc. 975
Manifestum est.1.q.1.Leo. 524
Manifestum est.33.q.5.Augustinus. 1824
Manus impositio.1.q.1.Augustinus. 530
Manus quoque.de consec.dist. 5.Eusebius papa. 2037
Marchion,& Basilides.1.q.1.Hieron. 526
Maritum duarum.dist.33.Gregorius. 165
Mater ecclesia.de conse.dist. iiii. Augustinus. 2030
Matrimonium.xxvii.q.ii.Isidorus. 1508
Maximianus.dist.lxxxj.Innocentius. 385
Maximianus.1.q.3.Augu. 1263
Maximum quoque.j.q.vii.Leo. 606
Medicina.de pę.dist.j.Ambrosius. 1707
Medicamentum.de pœn.dist.j. 1703
Meliore.xxvii.q.j.Augu. 1496
Memor sum.xxiiii.q.j.Sixtus papa. 1387
Mennam.ii.q.v.Grego. 641
Mensuram autem.de pœn.dist. Hier. 1708
Meretrices esse.xxxii.q.4.Augu. 1618
Merito quæritur.xv.q.j.Augu. 1065
Merito.xxxii.q.ii.Augu. 1609
Metropolitano.dist.lxiii.Leo j. 321
Metropolitanum.ii.q.vii.Greg. 706
Metuentes.xvii.q.iiii.Gelasius. 1188
¶ Mihi autem.xxii.q.ii.Aug. 1256
Miles.xxiii.q.v.Augu. 1343
Militare.xxiii.q.j.Augu. 1288
Ministri altaris.dist.lxxxi.Lucius papa. 390
Ministri.xiiii.q.iiii.Arelatense con.j. 1051
Ministrum.dist. 23.Laodicen.conc. 116
Ministrare.26.q.6.Agathense conc. 1451
Miramur tantum.dist.61.Leo 303
Miramur.24.q.1.Nicolaus. 1404
Miratus valde.93.dist.Greg. 440
Mirandum est,de pœn dis.2.Augu. 1746
Miror autem.de pœn.dist.1.Cyprianus. 1691
Miror minus.dist.50.Ioa.8. 237
Miror quomodo.17.q.4.Aug. 1180
Miserum est,dist.61.Innocentius. 303
Missas die.de consec.dist.1.Agathense conc. 1908
Missarum solennia.de conse.dist.1. Triburiense conc. 1891
¶ Moderamine.16.q.1.Greg. 1100
Modo quæritur,35.q.4.Grat. 1845
Moyses.dist.7.Isidorus. 20
Moyses.8 q.1.Hierony. 850
Moyses.32.q.2.Augu. 1605
Mollitiis.21.q.3.Cyprianus. 1237
Monachus vero.dist.77.Gelasius papa. 374
Monachus.16.q.1.Hierony. 1092
Monachi.j. 16.q.1.Agathense con. 1104
Monachi ij.16.q.1.Tarraconen.conc. 1104
Monachi sibi.de conse.dist.4.Capitulariũ liber. 2014
Monacho.20.q.4.Basilius. 1229
Monacho.27.q.1.Aurelianen.conc.j. 1499
Monachum.20.q.1.Toletanum conc.4. 1218
Monachum.20.q.4. Agathense conc. 1219
Monachos quoque.16.q.1.Syricius papa. 1102
Monasterium,16. q. 7. Eugenius 2.& Leo 4. 1169
Monasteria,18.q.2.Arelatense,vel Aurelianen. conc. 1203
Monasteria. 18.q.2.Agathense con. 1205
Monasteriis.19.q.3.Greg. 1214
Monemus.12.q.2.Leo 4.in con. 987
Monomachiam.q.2.Nicol.papa. 651
Mos antiquus.dist.63.Nicænum conc. 2. 328
Mos est.dist. 1.Isidorus. 3
Mos est.12.q.2.Greg. 994
Mouet te.22.q.2.Aug. 1247
¶ Mulier debet.33.q. 5.Ambrosius. 1827
Mulier quamuis.dist.23.Carthaginen.conc.iiij. 116
Mulier quamuis.de consec.dist.4.Carthaginẽſ. conc.4. 1983
Mulier quæ accesserit.15.q.1. Augustinus. 1068
Mulier si fide.22.q.4.Augu. 269
Mulier si quidpiam. 32.q.2.Ambrosius. 1608
Mulier si sine.33.q. 5.Ex concilio apud Compẽdium. 1810
Mulierem constat.33.q.5.Aug. 1827
Mulieres.dist.32.Loadicen.con. 164

Mulieres.27.q.1.Eugenius papa. 1499
Multum ſtupor.3.q.6.Leo. 139
Multi bene.de pœn.diſt. 2.Gregorius. 1746
Multi corriguntur.2.q.1.Auguſtinus. 625
Multi ſacerdotes.diſ.40.Ioan.Chryſoſtomus. 197
Multa ſæcularium.j.q.j.Gregorius. 534
Multi ſine.14.q.5.Hieronymus. 1056
Multi ſunt.de conſecr.diſtin.4.Pelagius papa. 2009
Multiplex.de pœn.diſt.1.Leo. 1685
Multorum auctoritatibus.1.q. 2. Gratianus. 317
Multorum relatione.diſtinct.32. Gregorius. 155
Multorum relatione.27.quæſt.2. Gregorius. 1516
Multorum relatione.35.quæſt.6.Alexander 2. 1868
Multis ab vrbe.diſt.44.Gregorius. 211
Multis conciliis.16.quæſt.1.Africanum conc. 1116
Multis denuo.diſt.17.Pelagius papa ij. 70
Multos de eccleſiaſtica.diſtin, 54. Gregorius. 284
Multæ autem operationes.1.q.1.Aug. 514
Multipliciter.1.q. 1.Taraſius epiſcopus Conſtan. 504
Mutationes.7.q.1.Anterus papa. 833

N

NAbuchodonoſor.23.quæ.4. Auguſtinus. 1306
Nam qui Deo.16.q.2. Ambroſius. 1131
Nam ſicut.diſt.31.Innocentius j. 150
Nam ſi conſenſerimus.diſ.27. 134
Naſci de adulterio.diſt.56.Hieronymus. 93
Natum prophetam.de pœ.di.3.Hiero. 1767
¶ Ne amiſſo.23.q.4.Auguſtinus. 1319
Nec aliqua 27.q.1.Gelaſius papa. 1487
Nec artificioſo.22.q.2.Auguſtinus. 1257
Nec damnoſa.25.q.2.Codex. 1448
Nec eam quam.33.q.2.& 3.Gregorius. 184
Nec extra.30.q.9.Damaſus. 756
Nec emeritis.diſt.61.Cæleſtinus. 307
Nec ſortis. 1.q.1.Auguſtinus. 513
Nec hoc quoque.14.q.4.Leo papa. 1052
Nec illud.30.q.5.Ambroſius. 1576
Nec illud.33.q.5.Ambroſius. 1827
Nec is qui inuitus.15.q.1.Ambroſius. 1070
Nec licuit.diſt.17.Greg.al.Pelagius. 69
Nec mirum.26.q.5.Auguſtinus. 1468
Nec Moyſes.de conſec.diſt.2.Hier. 1963
Nec nouum.8.q.1.Gregorius. 856
Nec numerus.10.q.3.Gelaſius. 895
Nec quemquam.de cõſecr.diſt.4. Cyprianus. 2021
Nec quiſquam.24.q.2.Gelaſius papa. 1412
Nec ſolo.32.q.5.Aug. 1627
Nec ſufficere.8.q.1.Beda. 859
Nec vxorem.33.q.4.Nicolaus papa. 1818
Neceſſe eſt.diſt.29.Hieronymus. 144
Neceſſe eſt.1.q.1.Gregorius. 540
Neceſſe eſt.3.q.9.Nicolaus papa. 761
Neceſſe eſt.xxii.q.4.Toletanum conc. 1267
Neceſſe eſt.de conſecr.diſt.1.Leo papa. 1903
Neceſſarium eſt.de conſecr.diſt.4.Aug. 1975
Neceſſaria.1.q.7.Gelaſius. 600
Neceſſaria.12.q.1.Eug.ii.& Leo 4. 1666
Neceſſario.de conſec.diſ. 2. Epheſinum ſymbolum. 1956
Ne forte.de pœn.diſt.1. 1702
Ne forte.de pœn.diſt.4.Oſee. 1799
Neganda j.3.q.11.Stephanus papa. 763
Negandaii.3.q.11 Codex. 763
Negare non poſſum.diſtinct. 9. Auguſtinus. 27 1207
Negotium.de pœn.diſ.5.Gregorius. 1807
Negotiatorem clericum.diſt.88.Hier. 429
Negligere.2.q.7.Eleutherius papa. 716
Nemo ad ſacrum.diſt.32. Vrbanus ſecundus. 161 1306
Nemo contemnat.ii.q.j.Ioan.Chryſ. 934
Nemo blandiatur.xxxii.q.4.Ambroſius. 615
Nemo de annorum.19.q.3.Ioannes viii. 114
Nemo deſperandus.de pœn.diſt.7. 1811
Nemo eccleſiam.de conſec.diſ.1.Aurelianen. conc. 1890
Nemo epiſcopus.ii.q.j.Conſtit.apud Iulia.an tecef. 620
Nemo epiſcoporũ.ii.q. 3.Melden.cõc. 937
Nemo iudicabit.ii.q.3.Innocentius. 877
Nemo peritorum.11.q.3.Auguſtinus. 930
Nemo per ignorantiam de conſ.diſ.1.Clemẽs papa. 1899
Nemo poteſt.16.q.1.Gregorius. 1092
Nemo poteſt.de pœn.diſt.1.Ambroſius. 1686
Nemo presbyter.diſt.78.Authen.de ſan. epiſcopis. 375
Nemo quippe.diſ.83.Gregorius. 401
Nemo qui rapit.14.q.5.Hieronymus. 1055
Memo recte.diſt.81.Symmachus papa. 384
Nemo tollit.de conſecra.diſt.4. Auguſtinus. 1994
Nemo vel in foro.de pœn.diſ.1.Codex. 1665
Nemo vnquam 11.q.1.Caius papa. 899
Nemini eſt.xvij.q.4.Nicolaus. 1188
Nemini præterquam.15.q.3.Iulius pap. 1077
Nemini regum.16.q.7.Sylueſter. 1172
Neminem abſolutè.diſt 70. Chalcedonenſe conc. 348
Neminem exire.3.q.6.Romana ſynod. in capitular. Hadriani. 743
Neminem putes.de pœn.diſt. 1. Auguſtinus. 1681
Neminem quiſquam.diſt.45.Romanum cõc. ſub Sylueſt. 213
Neophytus.diſt.61.Ambroſius. 306
Neophyti.de conſec.diſtin. 5. Carthaginenſe conc.4. 2039
Ne pro cuiuslibet.16.q.1.Gregorius. 1105
Neque ad Cain.diſ.6.Cyprianus. 430
Neque apud altare.diſt.88.Cyprianus. 425
Neque decennij.16.q.4.Iuſtinia Nou. 1151
Neque enim.xiiii.q.v.Aug. 1056
Neque furioſus.32.q.7.Fabianus. 1643
Neque in homine.j.q.j.Auguſt. 513
Neque poteſt.j.q.j.Auguſt. 540
Neque quorumlibet.diſ.9.Auguſtinus. 291
Neque viduas.27.q.j.Cyprianus. 1487
Ne quis arbitretur.22.q.2. Auguſtinus. 1257
Nequis ieiunet.de conſec.diſ.3.Cæſar auguſt. conc. 1968
Ne quod abſit.de conſec.diſtin.4. Gregorius. 2013
Nerui teſticulorum.diſt.xiii.Gregorius. 49
Ne tales.de conſecra. diſtin. 5. Hieronymus. 2043
¶ Nicæna ſynodus.diſtin.31.Hiſtoria Tripart. 152
Nihil contra.2.quæ.j.Eleutherius epiſcopus. 613
Nihil contra.7.q.j.Toletanum cõc.vij. 829
Nihil enim prodeſt.de conſecr.diſt 5.Pius papa. 2042
Nihil enim.de conſecra.diſt.5.Ioannes Chryſoſtomus. 2042
Nihil eſt aliud.de conſecra.diſtin.4.Auguſtin. 2007
Nihil illo.diſ.83.Anacletus papa. 402
Nihil iniquius.32.q.6.Auguſtinus. 1632
Nihil in ſacrificiis.de conſecra.diſt.2. Alex.v. 1916
Nihil iudę.de pœn.diſt.3.Hieronymus. 1776
Nihil prodeſt.de pœn.diſ.3.Pius papa. 1755
Nihil ſic debet.11.q.3.Auguſtinus. 93
Nihilominus quoque.3.q.6.Leo. 759
Nimium certe.23.q.8.Ioannes papa viii. 1365
Nimium ſunt. 23.q.4.Auguſti. 1320
Niſi aut in cœnobiis.diſt.56. Vrbanus. 291
Niſi bella.23.q.1.Grego. 1284
¶ Nobis dominus.diſ.63.Leo iiii. 320
Nobilis homo.2.q.5.Triburienſe conc. 643
Nobiliſſimus vir.diſt.97.Nicolaus Papa. 476
Nocte ſancta.de conſe.diſ. 1. Theleſphorus. 1902
Noli exiſtimare.23.q.1.Augu. 123
Noli frater.diſt.9.Auguſt. 29
Noli meis litteris.diſt.9.Aug. 27
Noli putare.de pœn.diſt.1.Augu. 1674
Nolite errare.diſt. 11.Iulius papa. 36
Nolite nos exiſtimare.diſ.21. Nicolaus papa. 97
Nolite recedere.11.q.3.Hierony. 929
Nolite timere.11.q. 3.Ioannes Chryſoſtomus. 951
Nolite velle.14.q.5.Augu. 1054
Nolovt aliquis.12.q.1.Aug. 969
Noluit itaque.33.q.5.Augu. 1826
Nomen presbyteri.2.q.1.Augu. 621
Non aſſeramus.24.q 1.Aug. 1393
Non autem.7.q.1.Augu. 822
Non confidat.diſt.50.Gelaſius. 264
Non cogantur.diſt.41.Aug. 199
Non debet.diſtinction.65.Martinus in concil. 336
Non debet.11.q.3.Greg. 943
Non debet.30.q.1.Cæleſtinus papa. 1564
Non debere.diſt.80.Laodicen.conc. 383
Non decet.diſ. 12.Calixtus papa j. 41
Non dico.de conſe.diſt.4.Hierony. 2041
Non dicatis.12.q.1.Augu. 970
Non dubito.de conſe.diſ.4.Aug. 2033
Non enim.32.q.1.Aug. 1598
Non eſt à plebe.2.q.7.Euariſtus. 684
Non eſt aqua.de conſec.diſt.4.Aug. 2000
Non eſt credendum.Hadrianus papa. 762
Non eſt crudelis.23.q.4.Hieronym. 1347
Non eſt contra.22.q.1.Augu. 1143
Non eſt contra.22.q.1.Iſidorus. 1246
Non eſt culpandus.32.q.1. Hieronymus. 1599
Non eſt dubium.27.q.2.Augu. 1513
Non eſt facile.diſ.40.Hierony. 194
Non eſt Innocentiæ.23.q.5.Augu. 1349
Non eſt iniquitatis.23.q.5.Augu. 1343
Non eſt noſtrum.23.q.5.Hieron. 1342
Non eſt obſeruandum.22.q 4.Iſidorus. 1266
Non eſt peccatum.diſ.6.Grego. 19
Non eſt permittendum.diſt.63.Laodicen.cõc. 315
Non eſt putanda.1.q.1.Grego. 509
Non eſt quòd cuiquam.15.q.1.Ambroſius. 1070
Non eſt tam iniuſtus.de pœn.diſt.2.Hieron. 1733
Non æſtimemus.13.q.2.Aug. 1038
Non erit turpis.32.q.1.Aug. 1595
Non exemplo.26.q.2.Beda. 1457
Non ex quo.de conſe.diſt.4.Augu. 2031
Non fidelib.32.q.5.Augu. 1623
Non fruſtra.23.q.5.Augu. 1344
Non furem.7.q.1.Leo iiii. 821
Non habenti.22.q.2.Africanum conc. 1001
Non hoc corpus.de conſe.diſt.2.Auguſt. 1935
Non illud.de conſe.diſ.4.Augu. 1988
Non imputantur.1.q.4.Augu. 583
Non iſte panis.de conſe.diſ.2.Ambr. 1942
Non inuenitur.23.q.4.Augu. 1326
Non inuitati.9.q.2.Conſtantinopolit. ſynod. 870
Non in perpetuum.24.q. 3.Rabanus. 1419
Non inferenda.23.q.3.Ambroſius. 1294
Non in vobis.de conſec.diſt.4.Augu. 1997
Non ita.2.q.6.Eutychianus papa. 662
Non ita.22.q.2.Augu. 1256
Non licet.diſ..0.Symmachus papa. 32
Non licet.diſt.46.Laodicenſe conc. 224
Non licet.
non licet.dif.63.Martinus papa ex conc. 316
non licet.11.q.3.Aug. 946
non licet.26.q.5.Martinus Bracharen. 1464
non licet.33.q.4.Martinus Bracharen. in con. 1818
non licet.1.de conſ.diſt.4.Antiſiodoren.conc. 2014
non licet de conſec.dif.4.Carthaginenſe.cõc. iij. 2015
non licet.diſ.86.Agathenſe conc. 416
non liceat.ſ.diſ.23.Bracharenſe conc. 416
non liceat.ii.diſt.23.Apud Martinum Brachar. 116
non liceat.diſ. 44. Martinus Bracharenſis ex concil. 212
non liceat.diſ.92.Martinus Brachar. ex conc. 436
non liceat.1.q.j.Martinus Bracharen.ex conc. 526
non liceat.3.q.6.Innocentius papa. 742
non liceat.12.q.2.Symmachus papa. 988
non liceat.12.q.2.Chalced.conc. 999
non liceat. 12.q.2.Innocentius papa ii. 1001
non liceat.19.q.3.Nouella cxxiij. 1216
non liceat.26.q.7.Mart.Brach.in conc. 1481
non liceat.de conſecr.diſt.3.Martinus Bracharen.in conc. 1966
non liceat.de conſecr.diſ.4.Martinus Bracharen.in conc. 2001
non loca.diſ.40.Gregorius. 194
non mœchaberis.32.q.5.Iſidorus. 1628
non mœchaberis.32.q.6.Auguſtinus. 1033
non mediocriter.de conſecra.diſt.5.Hieronymus. 2042
non multum.diſ.100.Gregorius. 484
non negamus.diſt.61.Hormiſda papa. 302
nonne vobis.diſt.37.Hieronym. 181
nonne directa.8.q.4.Symmachus papa. 862
nonne Sodomitæ.1.q.1.Auguſtinus. 513
nonne vobis.diſt.37.Hieronymus. 181
nonnulli diaconi.diſtinct.93.Tolet.conc.iiij. 445
nonnulli.de pœn.diſt.1.Ambroſius. 169
non nocet.1.q.1.Gregorius. 539
Non nos beatum.diſ.40.Symmachus. 193
non obſeruetis.26.q.7.Auguſtinus. 148
non omnis.diſt.37.Auguſtinus. 186
non omnis.5.q.5.Auguſtinus. 796
non omnes 2.q.7.Hieronymus. 696
non omnis.32.q.2.Leo papa. 1606
non omnis.de conſecra.diſt.2.Auguſt. 1945
non omnis,qui.2.q.7.Auguſtinus. 697
non oportet.diſt.18.Laodicen.conc. 74
nou oportet.1.diſt.23.Laodicen.conc. 115
non oportet.2.diſt.23.Laodicen.conc. 116
non oportet.3.diſt.23.Agathen.conc. 116
non oportet.1.diſt.42.Laodic.con. 203
non oportet.2.diſt.42.Laodic.conc. 203
non oportet.j.diſt.44.Laodic.conc. 210
non oportet.j.diſt.45.Laodic.conc. 216
non oportet.diſt.69.Laodicen.conc. 347
non oportet.diſt.81.Laodicen.concil. 39
non oportet.diſt.93.Laodicen.con. 445
non oportet.diſt.93.Laodicenſe conc. 445
non oportet.diſ.95.Laodicen.conc. 460
non oportet.1.q.1.Laodicen.conc. 526
non oportet.3.q.9.Marcellus. 755
non oportet.7.q.1.Nicæn.conc. 829
non oportet.26.q.5.Laodic.conc. 1464
Non oportet.28.q.1.Agathen.conc. 1548
non oportet.30.q.3.Zach.& Deus dedit. 1567
non oportet.33.q. 4. Laodicenſe concilium. 1817
non oportet.33.q.4.Ilerdenſe conc. 1818
non oportet.de conſec.diſt.1.Martinus Brachar.in conc. 1896
non oportet.de cõſec.diſ.2.Martinus Bracharen.in conc. 1913
non oportet.de conſec.diſ.3.Laodicenſe concilium. 1967
non oportet.de conſe.diſ.5.Laodicenſe. cõc. 2048
non oportet.de conſe.diſtin. 5. Laodic. conc. 2047
non oſculatur.5.q.5.Ambroſius. 791
non peierabis.22.q.4.Leuiticum. 1267
non pila.23.q.8.Ambroſius. 1365
non placuit.16.q.7.Symmachus. 1166
non plures.de conſe.diſt.4.Leo papa. 2013
non poteſt.2.q.7.Tolet.conc.4. 692
non poteſt.23.q.4.Auguſtinus. 1317
non poteſt.32.q.5.Iſidorus. 1624
non poteſt.de pœn.diſt.1.Ambr. 1680
non poteſt.de pœn.diſti.1.Ioannes Chryſoſt. 1681
non poteſt.de conſec.diſ.4.Ioannes Chryſoſt. 1977
non prohibeat.de conſe.diſt.2.Aug. 1946
Non putes.23.q.5.Auguſti. 1349
non quales. 1.q.1.Nicolaus. 536
non ratione. de conſec.diſti.4.Syricius papa. 1979
non regenerabantur.de conſe. diſt.4.Auguſtinus. 2028
non reuertebantur.de pœn.diſ.2. Gregorius. 1724
non ſanat. 1.q.1.Ambroſ. 520
non ſane.14.q.5.Auguſt. 1058
non ſatis.diſ.86.Ambroſius. 412
non ſatis.34.q. 1.& 2.Hieron. 1830
non ſemel.18.q.2.Aurel.conc. 1208
non ſemper.11.q.3.Auguſt. 954
non ſemper.22.q.4.Ambroſius. 1266
non ſolent.2.q.6.Vlpianus. 671
non ſolum.1.q.3.Beda. 577
non ſolum.j.ij.q.iij.Synodus viij. 948
non ſolum.ij.ij.q.iij.Auguſtinus. 951
non ſolum.22.q.4.Beda. 1265
non ſolum.23.q.5.Hieronymus. 1347
non ſolum.28.q.1.Auguſt. 1536
non ſolum.32.q.7.Iſidorus. 1638
non ſolum.32.q.8.Auguſtinus. 1644
non ſufficit.de pœn.diſt.j.Aug. 1697
non ſolum audiendi.ij.q.3.Auguſt. 941
non ſtatim.26.q.2.Hieronymus. 1457
non turbatur.24.q.1.Ambroſius. 1386
non vos hominum.23.q.5.Pelagius. 135
non vos iudicetis.5.q.5.Auguſtinus. 790
¶ Nos ad fidem.diſtinct.96. Chalcedon.conc. 465
nos autem.de conſec.diſt.2.Aug. 932
nos conſecrationem.9.q.1.Gregorius. 864
nos conſuetudinem.diſt.12.Gregorius. 44
nos in hominem.9.q.1.Gregorius. 866
nos in quemquam.2.q.1.Auguſt. 612
nos nouimus.17.q.2.Aug. 1176
nos qui præſumus.diſ.40.Gregorius. 194
nos ſacramentum.2. q. 5.Cornelius papa. & Tribur.conc. 639
nos ſanctorum.2.q.5.Cornelius papa. & Tribur.conc. 639
nos ſanctorum.15.q.6.Gregor.7. 1084
nos ſequentes.6.q.1.Euſeb.papa. 803
nos ſi incompetenter.2.q.7.Leo 4. 702
noſſe credo.diſt.76.Ambroſius. 364
noſſe deſideras.30.quæſtio. 1. Nicolaus papa. 1561
noſſe tuam.diſt.63.Stephanus. 317
noſſe vos.de conſe.diſt.3.Pius. 1971
noſtrates.30.q.5.Nicolaus. 1574
noſtri.23.q.3.Auguſtinus. 1294
notandum eſt.22.q.3.Auguſtinus. 1291
notandum eſt.24.q.3.Vrbanus. 1431
notificaſti.33.q.5.Alexan.ij. 1819
notificamus.35.q.6.Vrbanus. 1863
notum ſit.2.q.1.Nicolaus papa. 620
nouatianus.7.q.1.Cypria. 819
nouerint.10.q.1.Tolet.conc.4. 882
nouiſſime.de conſe.diſ.3.Raban. 2037
nouit Deus.de pœn.diſt.4.Auguſtinus. 1797
Nouit dominus.de pœn.diſt. 1.Ambro. 1697
Nouit fraternitas.diſt.12.Gregorius. 45
Nouit ſanctitas.diſt.100.Greg. 482
¶ Nubendi.27.q.1.Augu. 1495
Nullus abbas.1.q.2. Vrbanus papa. 565
Nullus abbas.19.q.3.Educenſe conc.ſub Gregorio.vij. 1212
nullus acolythorum.diſ.24.Silueſter papa. 117
nullus ad eccleſiaſticum.diſ.98.Gregorius. 297
nullus aliqua.diſ.98.Silueſter papa. in con. generali. 477
nullus alterius.9.q.2.Calixtus. 867
nullus anathematizatorum.3.q.4. Stephanus papa. 727
nullus autem.de conſ.diſ.4.Auguſt. 1994
nullus clericus.11.q.1.Silueſter papa. 910
nullus clericus. 11.q.1.Matiſcon.con.j. 101
nullus clericorum.14.q.4.Carthagin.conc. iij. 1052
nullus clericorum.17.quæſt. 4. Ilerdenſe conc. 1183
nullus debitæ.de pœn diſ.1.Auguſt. 1681
nullus decima.16.q.2.Leo papa. 1131
nullus ducat.31.q.1.Leo. 1579
nullus eorum.21.q.4.Sexta ſynod. 1239
nullas eorum.18.q.1.Sexta ſynod. 1546
nullus eorum.de pœ.diſ.2.Hieron. 1732
nullus epiſcopus.diſtinct. 38.Clemens papa. 192
nullus epiſcopus.diſ.60.Vrbanus. in concilio celebrato Auerniæ. 300
nullus epiſcopus. 1.qu.1. Gelaſius ex vj.ſynod. 549
nullus epiſcopus.1.q.1.Gregorius vij. 560
nullus epiſcopus.5.q.4.Iulius papa. 789
nullus epiſcopus.11.q.1.Bonifacius. 910
nullus epiſcopus. 15.q.4. Hadrian.papa. 1078
nullus epiſcopus.22.q.6.Vrbanus. 1282
nullus epiſcopus.de conſe.diſt.1.Zacharias papa. 1906
nullus epiſcoporum.diſ.54.Leo. 274
nullus epiſcoporum.2.q.2.Stephan. 631
nullus epiſcoporum.15.q.4. Taraconenſe cõ. 1077
nullus ex eccleſiaſtico.22.q.5. Rhemenſe con. 1282
nullus eſt à plebe.2.q.7.Euariſtus papa. 684
nullus expectet.de pœn, diſt.7.Augu. 1812
nullus fidelis.30.q.5.Hormiſda papa. 1573
nullus in epiſcopum.diſ.62. Calixtus papa. 312
nullus in epiſcopatum.diſt.60.Vrbanus papa. 301
nullus in præpoſitum.diſ.60.Calixtus papa. 301
nullus inuitis.diſt.61.Cæleſtinus. 308
nullus introducatur.4.q.4.Damaſus papa. 778
nullus itaque.j.q.j.Symmachus. 558
nullus iudicum. 11.q.Caius papa. 899
nullus laicus.2.q.7.Silueſter papa. 685
nullus laicorum.di.63.Hadrianus papa.in viij. ſyn. 313
nullus laicorum. 16.q.7.Paſchalis ij. 1164
nullus miniſtrorum.de conſe.di.4.Arauſicanũ conc. 2020
nullus miſſam.diſt.32. Nicolaus. 156
nullus monachus.2.q.7.Pelagius ij. 709
nullus monachus.18.q.2.Aurelian.concil.j. 1202
nullus neque. 36.q.2.Pariſienſe conc.j. 1882
nullus mortuus.13.q.2.Mogun. conc.j. 1058
nullus omnino.6.q.1.Codex. 806
nullus omnino.16.q.7.Calixtus papa. 1162
nullus ordinetur.diſt.24.Carthagin. con.iij. 117
nullus patriarcharũ.diſt.99 Pelagius ſecundus. 479

Canones Decreti per ordinem alphabeti.

nullus pœnitentem.dist.55.Arelatense con. iii. 286
nullus pontifice.dist.79.Bonifacius iii. ex cóc. 379
nullus potest.2. q.2.Iulius papa. 631
nullus presbyter.9.quæ.2. Nannetense conc. 868
nullus presbyter.de consecra.dist. 1. Silvester papa. 1895
nullus presbyter.de consecra.di. 1. Hormisda papa. 1895
nullus presbyterorum,dist.44.Nannet. conc. 211
nullus presbyterorum.de conse.dis.5.Nannetense conc. 2047
nullus primas.9.q.2.Calixtus. 867
nullus primas.9.q.3.Calixtus. 874
nullus res ecclesiæ.17.q.4.Carth.conc. 1192
nullus sacerdotum.11.q.3.Aruen.conc. 937
nullus seruus.3.q. 5.Felix papa ii. 733
nullus vnquam, dist.79.Stephanus papa 3.ex conc. 378
Nullus vnquam.4.q. 4.Fabianus. 777
nullius crimen.1.q 4.Augustinus. 580
nulli archiepiscopi.dis.99.Anicetus. 479
nulli ciuiũ.de conse,dist.3.Aurel.conc.1. 1966
nulli clerico.dist.44.Sexta synod. 211
nulli de seruili.dis.54.Tribur.conc. 275
nulli dubium.3.q. 1.Alexander papa. 717
nulli dubium. 12.q. 5.Gregorius. 1020
nulli episcopi.dis.42.Carth.conc.3. 203
nulli episcoporum.3.q.5.Paschasius. 734
nulli episcoporum. 12.q.1.Romana synod.habita ab Eugenio 2. 978
nulli episcoporũ.16.q.1.Leo papa 4. in conc. 1123
nulli est.de conse.dis.4.Augustinus. 2027
nulli ex propinquitate.35.q.2.& 3. Lugdunése conc. 1843
nulli fas.dist. 19.Gregorius 4. 83
nulli fas sit.15.q.1.Hilarius papa. 1438
nulli liceat.12.q.2.Bonifacius papa. 980
nulli sacerdotum.dis.38.Cælestinus. 189
nulli vnquã.3.q.4.Eutychianus papa primus. 728
nulla ædificia.12.q.1.nicol.papa. 966
nulla officia.dist. 54.Tolet.conc.3. 281
nulla præter.de conse.dist.4.Aug. 2030
nulla ratio.dist.62.Leo papa. 312
nulla ratione.dist.93.ex conc.Paris. 442
nullam damnationem.2.q.4.Leo 4. 654
nullam potestatem.18. quæ.2. Pelagius papa. 1120
nullum absque formata. dist.61. Antiochenũ conc. 352
nullum ante 30.q. 5.Euarist.papa. 1578
nullum episcoporum.9.q.2.Antiochenum cõcilium. 868
nullum facere,dist.28.Gregorius. 135
nullum in vtroque.35.quæstio.2.Iulius papa. 1840
nullum sine dote.30.q. 5.Arelaten.conc. 1575
nunc autem.dist.21.Nicol.papa. 97
nunc autem. 1.q.7.Gratianus. 593
nunc autem.32.q.7.Gratianus. 1633
nunc autem.de conse.dist.4.Aug. 1999
nunc autem.23.q.7.Gratianus. 1360
nunc autem quæritur.5.q. 5.Gratianus. 790
nunc ergo.1. q.4.Gratianus. 580
nunc quæritur.12.q.2.Gratianus. 979
nunc quæritur.12.q.3.Gratianus. 1016
nunc quęritur.35.q.6.Gratianus. 1880
nunc quæritur.36.q.2.Gratianus. 1880
nunc vero.9.q.3.Stephanus episc. 879
nuntiatum est.dist.84.Gregorius. 403
nunquam aquæ.de consecra.dist.4. Chromatius. 1979
numquam de manu.de consecra.dist. 5.Hieronymus. 2045
numquam de pontificibus.dist. 96. Gelasius. 469
nunquam de vitiis.dist. 56.Chrysost. 292
numquam diuinatio.1.q.1.Hieronym. 507
numquid Cain.de pœn.dist.1.Cyprian. 1674
numquid non erunt.28.q.1.Innocen. 1533
numquid non omnia.de consecr.dis.5.Stephanus v. 2039
nuper foro populensis.7.q.2.Gelasius. 847
nuptiæ terram implent. 32. q.1. Ambrosius. 1598
nuptiarum bonum.27.q.1.Aug. 1502

O

OBedientiam.dist.93.Gratianus. 439
Obeuntibus,dist.63.Innocen.in syn. 331
Obitum victoris,dist.61.Gregorius. 309
Obitum. 12.q.5.Gregorius. 1020
Obiiciuntur.32.q.4.Augustinus. 1617
Oblationes dissidentium.dis. 90. Carthagin. conc.4. 430
Obseruandum quoque. 15. q.2. Tarraconen. conc. 1072
Obtineri.23.q.4.Gregorius. 1306
¶Occidit Phinees.23.q.8.Ioã.Chrysostomus. 1368
¶Octaua discussio.12.quæ.2, Hispalen.conc. 1007
¶ Odi & proieci.24.q.1.Hieronym. 1398
Odio habeantur.dist.86.Leo episc. 407
Odit Deus.1.q.1.Hieronymus. 526
¶Offerebat.32.q.7.Ambrosius. 1638
Officij nostri.24.q.1.Iulius papa. 1388
Officia.23.q.5.Augustinus. 1343
¶ Olim idem erat.dis.95.Hieron. 458
Olim iussus.8.q.1.August. 851
Omnis autem.dist.3.Isidorus. 9
Omnia talia.dist.12.August. 46
Omnis Christianus.11.q.3.August. 934
Omnis Christianus.de consecr.dis.1. Greg. 7. in syn.Rom. 1909
Omnis cuiuslibet.1.q.1.Leo. 555
Omnis electio.dis.63.Septima synod. quæ est secunda Nicena. 316
Omnis ætas. 12.q.1.Tolet.conc.3. 964
Omnis homo.de conf.dis.2.Eliberitanũ cóc. 1920.
Omnis iactura.21.q.4.Septima synod. 1237
Omnis iniquitas.de pœn.dis.1. Hieronymus. 1674
Omnis oppressus.2.quæst.6.Anacletus papa. 655
Omnis presbyter.de consecra.dis.4. Ilerdense concilium. 2014
Omnis qui aliis.5.q.6.Hadrianus papa. 793
Omnis qui gemebat.7.q. 1.Pelagius. 834
Omnis qui iam.de conse.dist. 4. Augustinus. 2012
Omnis qui iustè.dis.45.Isidorus. 219
Omnis qui non diligit.de pœn.dis.1.Ioannes. 1679
Omnis qui recedit.24.q.1.Beda. 1395
Omnis res.27.quæ.2.Ioannes Chrysostomus. 1510
Omnes causationes.32.quæ.7. Hieronymus. 1636
Omnes basilicæ.16.quæ.7.Aurelianen. conc.j. 1162
Omnes basilicæ.de conse.dis. 1. Iginus papa. 1887
Omnes decimæ.16.quæ.7.Rothomagen. con. 1159
Omnes deinceps.28.quę.1. Agathensecone. 1546
Omnes ecclesię.17.q.4.Lucius episc. 1179
Omnes episcopi.2.quæstion.6. Syxtus papa. 656
Omnes fœminæ.27.q.1.Tolet.conc.x. 1500
Omnes fideles.de cõse.dist.1.canon Apostolorum. 1908
Omnes fideles.de conse.dis. 5. Vrbanus papa. 2036
Omnes hę species.dis.3.Grat. 1
Omnes huius.dis.74.Grego. 226
Omnes illi.6.q.1.Fabianus. 797
Omnes itaque.11.q. 1. Codex Theodosianus. 911
Omnes leges.dis.1.Isidorus. 2
Omnes leges.2.q.2.Nicol.papa. 631
Omnes presbyteri.17.q.4.Triburiense conci. 1186
Omnes psallentes.dis.38.ex dictis August. 189
Omnes qui aduersus.3.q. 5. Pelagius papa ij. 734
Omnes qui in peregrinatione.dist.98.Eliberitanum concilium. 477
Omnes quos.3.q.4.Fabianus papa. 728
Omnes quos,30.q. 1.Symmachus papa. 1564
Omnes quos.de conse.dist.3.Augu. 1974
Omnes siue patriarchij. dist.22.Nicol.papa ij. 99
Omnesvero.6.q.1.Hadrianus papa. 796
Omne genus.22.q.2 Isidorus. 1258
Omne itaque.27.q.2.Augu. 1511
Omne quod.22.q.1.Tolet.conc.viij. 1243
Omne quod.25.q.1.Marcellinus papa. 1440
Omnem vim.dist.37.Hadrianus papa. 182
Omnino confitemur.dis.31.Leo ix. 152
Omnino puniẽdus est.2.q.6.Theodosiana lex. 664.
Omni die.de conf.dis. 5. Carthagi. conc.iiii. 2039
Omni timore.23.q.8.Leo papa. 1367
Omni tempore.de conse.dis.4.Martin.Bracha. in conc. 2020
Omnium sacerdotum.dist.32.Leo papa. 155
Omnium vestrum.23.q.5.Nicola. 1354
Omnia decreralia.25.q.1.Damasus papa. 1441
Omnia quæ aduersus.3.q.9. Cornelius papa. 755
Omnia quæcunque.de conf.dis.2.Ambrosius. 1954
Omnia sacramenta.1.q.1.Augu. 532
Omnia talia.dist.12.Augu. 46
Omnib.consideratis.24.q. 1.Augu. 1392
Omnib.modis.35.q.9.Gregor. 1872
Omnib.nobis. 9.q.2.Iulius papa. 1555
Omnib.quib.4.q.6.Carthagin.conc.vij. 781
Omnib.seruis.dist.34. Extra de cler.ven.cij. 168
Omnib.vobis.2.q. 5.Leo. 647
¶Oportet episcopum,28.q.3. Hierony. 1550
Oportet eum.8.q. 1.Petrus Apost. 854
Oportet infantes.20.q.2.Nona syno. 1224
Oportet ordinandum.dis.36. Gratianus. 178
oportet quoque.dist.40.Grat. 194
Oportet sacerdotes.dist.81.Greg. 391
Oportet vt primum.3.q.2. Stephanus papa v. 719
oportebat.dist.79.Stephanus papa iij. 378
o propheta.1.q.1.Hieron. 532
optatum tibi.distinct.100.Ioannes episco. 483
¶oratorium.distinct.42.ex dictis Benedicti. 204
ordinatos.dist.59.Cælestinus. 300
ordinationes.dis.64.Anacletus. 333
ordinationes,distinct.75.Anacletus papa. 360
ordinationes.distinct.75.Zepherinus papa. 362
ordinationes.dist.75.Gelasius. 363
ordinationes. 1.q.1.Grego.vij. 555
ordinationes 9.q. 1.Vrbanus in synod. 866
origo.32.q.4.Hierony. 1616
¶osius episcopus.dist.61.Sardicense concil. 306
osius episcopus.6.q.4.Sardense concilium. 813
osius papa.distinctio. 56. Damasus papa,291
ostendit propheta.23.quæstione 4. Augustinus 1295
Ostensum est.16.q.4.Gratianus. 1150
Ostenditur illos.de conse.dist.4.August. 1987
Ostiarius.dist.23.Carthagin.conc.iiij. 114
¶Oues pastorem.6.q.1.Pius papa. 799
Oues quæ.2.q.7.Eusebius papa. 687

P

PAcem igitur.de consec.dist.2.Innoc. 1916
Pagani.2.q.7.Caius papa. 692
Palam est.dist.11.August. 39
Pallium tibi. dist.100.Gregorius. 484
Pallium vobis.dist. 100.Gregorius. 486
Panis est.de conse.dist.2.Ambrosius. 1941
Panis & calix.de conse.dis.2.Ambros. 1931
Panem cælestem.de conse.dist.2.Augustinus. 1945
Paratus.23.q.1.Augustinus. 1285
Parentelæ.35.q.5.Zacharias. 1849
Parsimoniam.dist.41.Gangrense conc. 200
Paruuli.22.q.5.Capitular. 1279
Paruuli.de conse.dist.4.Isidorus. 2006
Paruulos.de consecra.distinct. 4. Gregorius. 2015
Paruuli.de consecra. distinct. 4. Augustinus. 2029
Pasce fame.dist.86.Ambrosius. 414
Paschæ solennitas.de conse.dist.3. Carthagin. conc.4. 1972
Pastor ecclesiæ.1.q.2.Prosper. 567
Pastoralis officij.7.q.1.Gregorius. 837
Patet profecto.9.q. 3.Nicolaus papa. 876
Patet simoniacos.1. quæ.7.Paschalis papa.611
Paternarum.24.q.3.Vrbanus papa. 1427
Patrem.32.q.3.Pelag. 1610
Paulus Dyaclinæ.2.quæst.7.Gregorius. 704
Paulus dicit.2.q.7.Gregorius. 696
Paulus Petrum.2. quæstion. 7. Hieronymus. 698
Paulum itaque.2.q.3.Gregorius. 634
Paulianistæ.1.q. 1.Innocentius. 522
Pauper.11.q.3.Isidorus. 947
¶ peccatum.de pœn.dist. 4.Augustinus. 1786
Pecunia.17.q.4.Theod.in pœnitential. 1182
Pœna illorum.23.q. 5.Augustinus. 1336
Pœnale.14.q. 5.Augustinus. 1057
Pœnę sicut.de pœn.dist. 1.Digest. 1669
Pœnitentia.de pœn.dist.1.Leo. 1697
Pœnitentia.de pœn.dist.3.Augustinus. 1753
Pœnitentiam agere,de pœn.dist.3.Greg. 1755
Pœnitentiam.33.q.4.Arelatense conc. 1818
Pœnitentia,de pœn.dist.3.Ambrosius. 1754
Pœnitentem.26.q.7.Octaua synod. 1479
Pœnitentes.dist. 50.Agathense conc 265
Pœnitentes.dist.55.Hilarius in conc.Roman. 287
Pœnitentes.de pœn.dist.3.Augustinus. 1756
Pœnitentibus.26.q.7.Carthaginense conc.4. 1478
Pennata.de pœn.dist.2.Gregorius. 1724
Per adoptionem.30.q.3.Paschalis ij. 1569
Per aquam.de consecr.distinct.4.Ambrosius. 1978
Peracta,de consecra.distin.2.Anacletus papa. 1917
Per baptismum.de consecra.dist.4. Augustin. 1925
Per Esaiam. 1.q.1.Augustinus. 547
Per illicitam. 1.q.7.Damasus papa. 610
Per illicitam.9.q.1.Damasus papa. 865
Per laicos.16.q.7.Alexander ij. 1164
Per principalem.10.quæsti.1.Nicolaus papa. 560
Per principalem.9.quęstio.3. Nicolaus papa. 1879
Per scripta.2.q.8.Stephanus papa. 713
Per singulas j.9.q.3.Martinus Bracharensis in conc. 871
Per singulas ij.9.q.3.Antioch.conc. 871
Per singulas.16.q.3.Chalced. conc.&Gelasius papa.& Tolet.conc. 1135
Peregrina iudicia.3.q.6.Sixtus papa 3. 942
Perfecta pœnitẽtia.de pœn.dis. 1.Ioãnes Chrysost. 1680
Perfecta pœnitentia,de pœn. dist. 3. Ioannes Chrysostomus. 1755
Perniciose.de pœn.dist.1.Augustinus. 1673
Perlatum ad nos.de cõsecra.dis.3.Gregorius. 1972
Perlatam est,dist.88.Gregorius. 422
Perlatum est.dist.90.Victor papa. 432
Perlatum est.19.q. 3.Gregorius. 1215
Perlatum est.19.q.2.Triburiense conc. 81
Perlectis.dist.25.Isidorus. 119
Pernicioſam.18.q.2.Innocentius ij. 1206
peruenit ad nos. 18.q.2.Gregorius 1204
Peruenit ad nos.2.q.7.Gregorius. 711
Peruenit ad nos.7.q.1.Gregorius. 830
Peruenit ad nos.dist. 50.Gregorius. 239
Peruenit ad nos dis.101.Chalcedonense conc. 487
Peruenit ad nos.16.q.7.Gregorius vij. 1158
Peruenit ad nos.q.3.Gregorius 7. 578
Peruenit ad nos.30.q.1.Deusdedit.S.R.E.episcopus. 1559
Peruenit ad nos, 18.q.2.Gregorius. 1204
Peruenit ad nos.26.q.5.Gregorius. 1465
Peruenit ad nos.16.q. 1.Paschalis ij. 1094
Peruenit ad nos.dist.84.Gregorius. 402
Peruenit ad nos.27.q.1.Gregorius. 1492
Peruenit ad nos.dist.93.Gregorius. 446
Peruenit ad nos.11.q.1.Gregorius. 913
Peruenit ad nostras.distin.18.Chalced. conc. 74
Peruenit ad notitiam.de consecra.dis. 2.Rhemense conc. 1924
Peruenit ad sanctum.dist.93. Nicænum conc. 441
Peruenit ad sanctam.dis. 86. Chalcedonense conc. 416
Peruenit ad me. 18.q.2.Gregorius. 1206
Peruenit ad me,de consec,dist.3.Greg. 1967
Peruenit in sanctã.21.q.3.Nicasius episcopus. 1236
Peruenit quoque.dis.95 Gregorius. 455
Pesimam.23.q.8.Innocentius. 1379
Perimus.11.q. 1.Carth.conc.iij. 905
Petiisti.7.q.1.Zacharias papa. 827
Petrus cum Simon.1.q.1.Ambrosius. 500
Petrus diaconus.dist.39. Gregorius. 193
Petrus doluit.de pœn.dist.1.Ambrosius.1663
Petrus potestatem.2.q.7.Gregorius. 702
Petrus qui Thabitam.23.q. 8.Gregor. 1369
¶ Piæ mentis. 17.q.7.Gelasius papa. 1165
Pinan est,de pœn,dist.3.August. 1782
Pictacium.30.q.3.Zacharias. 1567
¶Placet omnibus,dist.65.Carthagin. conc.2. 337
Placuit communi.16.quęst.1.Eugenius papa. 1094
Placuit de infantibus.1.q.4.Afric.con. 580
Placuit de infantibus,de consec.distin.4. Carthaginense conc.v. 2015
placuit episcopos.di.32.Carthaginẽse.cõc. v. 162
Placuit eorum.2.q.7.Hadrianus papa. 709
Placuit etiam.dist.90.Agathen.conc.
placuit huic sanctę.dist. 16.Sexta syno. 60
placuit huic sanctę.16.q.3.Gelasius. 1139
placuit igitur.de consecr.dis.4. Mileuitanum conc. 2035
placuit omnibus.dist. 12.Bracha.con. 48
placuit omnibus.10.q. 1.Bracharense conc. 2. 883
placuit omnibus.16.q.1.Nicæna syn. 1091
placuit per omnia.13.qu.2.Melchiades papa. 1032
placuit pro communi.6.q.3.Concilium apud Compendium. 810
Placuit sancto conuentui.4.q.2.Maticense con. 769
Placuit vniuerso.xi.q.iii.Africanum conc.924
placuit vt altaria.de consecr.dis.j. Africanum conc. 1895
Placuit vt à nullo.7.q. 1.Carth.con.iii. 832
Placuit vt à quibuscunque.2.q. 6.Iulius papa. 658
Placuit vt ante.20.q. 1.Carth.con.iii. 1221
Placuit vt clericus.21.q. 5.Agath.concil. 1240
Placuit vt deinceps.9.q.2.Vrbanus. 867
Placuit vt deinceps.de pœn.dis.6. Vrbanus papa ij. 1810
Placuit vt dies.de conse.dis.3.Carth.con. 1972
Placuit vt ij.23.q.5.Bracharense conc.j. 1342
Placuit vt hi.36.q.2.Aquisgranense conc.1884
Placuit vt nullus. 1.q.1.Bracha.conc.ij. 550
Placuit vt nullus.10.q.3.Bracharense conc. ij. 893
Placuit vt vnusquisque. 1.q.1.Bracharense concil.ij. 550
Placuit vt conseruato dist.18.Cabilon. conc. 73
Placuit vt quicumque.de conse.dist. 4.Mileuitanum conc. 2036
Placuit vt quicumque.dist.72. Mileuit.conc. 352
Placuit vt quicũque.dist.74.Carth.con. iiii.355
Placuit vt quicunque.de consec.dist.4.Mileuitanum.conc. 2035
Placuit vt qui.23 q. 5.Brachar.con.j. 1342
Placuit vt quicumque.16.q.6.Milet.conc. 1152
Placuit vt quicũque. 11.q.1.Carth.conc.viii.903
Placuit vt quicumque. 16.q.3.Afric.cóc. 1144
Placuit vt omnes,de conse.di.3.Agathen.conc. 1967
Placuit vt postquam.de conse.dist.3. Bracharẽse conc.ij. 1472
Placuit vt ante.dist.77.Carth.conc.iii. 372
Placuit vt nemini.7.q.30.Carth.con.v. 801
Placuit vt ordinandis.distin.38.Carthaginense conc.iij. 190
Placuit vt quisquis. 11.q.1.Car.conc.iii. 915
Placuit vt presbyteri.2.q.6.Milet.conc. 675
Placuit vt presbyteri. 12.q. 2.Cartha.conc. vnicum. 1002.
Placuit vt quotics. 1.q.2.Bracharens.conc. 563
Placuit vt quotiescunque.di. 18.Carth.cõ.v.77
Placuit vt quotiescunque.3.q. 10.Carthaginẽs. conc.vii. 782
Placuit vt si quis.2.q.4.Brach.conc. 653
Placuit vt si quis.21.q.2.Hispal.conc.ij. 1234
Placuit vt pœnitentes.dist.50.Tolet.conc.j.268
Placuit vt de ordinatione. 1.q. 1.Brac.cõ.ij.505
Placuit vt episcopi.12.q.3.Cartha.conc.iii.1 016
Placuit vt episcopi.21.q.3.Cartha.con.iij. 1237
Placuit vt si.6.q.2.Africanum con. 808
Placuit vt si. 32. quæst.2. Toletanum conc. 1639
Placuit vt secundum.32.q.7. Mileuit.conc.
Placita sæcularia.15.q.4.Ex conc. apud Erphesfurt. 1078
Plebs Diotrensis dist.63.Gelasius 317
Plebiscita.dist.2.Isidorus. 7
Plerique.8.q. 1.Hilarius papa. 849
Plerique. 14.q.3.Ambros. 1049
Plerique,de conse.dist.4.Toletanum conc.iiii. 2012
Pleramque boni.2.q.7.Augustin. 693
Plerumque contingit. 11.q.3.Gregorius.
Pluit.Dominus.de pœn.dist.3.Grego. 952
Plures.16.q. 1.Pelagius. 1118
Plurimos sacerdotes.dist.82.Syricius papa. 397
¶ Ponderet. distinctione 50. Calixtus.j. 142
Pontifices.7.quæstione.1. Nicolaus papa. 817

Canones Decreti per ordinem alphabeti.

pontifices. 11.q.3.Agathense conc. 1017
porro de affinitate.35.q.5.Gregorius. 1849
porro duorum.35.q.4.Paschalis ij. 1845
porro & Hierosolymitanus.distinct.66. Anacletus. 341
porro cuius.6.q.4.Gratianus. 811
porro gloria.de consec.dist.1.Nicolaus. 1907
porro illi.de pœn.dist.1.prosper. 1675
porro Moysi.dist.84.Anacletus. 405
porro scias.dist.63.Nicolaus j. 315
porro si.16.q.3.Ioannes papa 8. 1143
possessio.16.q.5.Toletanum conc.3. 1133
possessiones.16.q.1.Symmachus papa. 1122
possessiones.16.q.4.Vrbanus ij. 1150
post appellationem.2.q.6.Digestis. 672
post baptismũ.de conse.dist.4.Rabanus. 2011
post pascha.dist.76.Isidorus. 369
post quingentos.16.q.3.Gelasius papa. 1140
post susceptum.30.q.3.paschalis 2. 1568
post vxoris.30.q.4.paschalis ij. 1571
postea signatur.de conse.dist.4.Raba. 2002
postea tanguntur.de consec.dist.4.Rab. 2003
postea quam.25.q.2.pelagius. 1452
post quam ascendit.de conf.dist.4.Rab. 2011
postquam hostilis.16.q.1.Gregorius. 1116
postquàm pretio.13.q.2.Hieronymus 1036
postquàm quemquam.dist. 50.Gregorius. 240
postquàm se.de consec.dist.4.Rabanus. 2007
postquàm vos credere.de consecr.dist.4. Augustinus. 2007
postulatus.3.q.7.Beda. 751
potest discursus.de pœn.dist.2.greg. 1724
potest fieri.de pœn.dist.1.Ambrosius. 1687
¶ precarie j.10.q.2.Mediomat.conc. 891
precariæ ij.10.q.2.Beluacense conc. 891
precariæ.12.q.2.Mediomatric.conc. 999
præceptum.2.q.2.Zepherinus papa. 632
præceptum.32.q.5.Toletanum con.xij. 1630
præcepta canonum.dist.55.gelasius pa. 289
præcepta synodalia.de cõsecra.dist.1.gelasius. 1888
præcepit.32.q.5.Hieronymus. 1630
præceptis apostolicis.dist.12.greg pa.4. 41
præcipimus.dist.34.gregorius. 171
præcipimus.dist.90.Innocentius ij. 432
præcipimus.dist.93.Sexta synod. 453
præcipimus.12.q.1.Can.Apost. 976
præcipimus.16.q.1.greg.iunior. 1117
præcipimus.16.q.2.Nicolaus 2. 1131
præcipimus.21.q.2.Innocentius 2. 1235
præcipimus.21.q.4.Innocentius ij.
præcipue.11.q.3.Nicolaus papa. 920
præcipiendum est.13.q.2.Varense conc. 1036
prædia.12.q.2.pius papa. 981
prædixerat.de pœn.dist.1. 1702
prædicator.16.q.1.Septima synod. 1123
prædicandum est.22.q.1. Eutychianus papa. 1249
præsumunt.2.q.7.Augustinus. 690
præsul non damnatur.2.q.4. Sylvester papa. 653
præsulum.16.q.3.gelasius. 1135
præsens.20.q.3.Nicolaus papa. 1226
præsenti concilio.dist.54.Matisconen. conc.j. 282
præsenti decreto.5.q.2.Silvester. 784
præsente presbytero.dist.93.Carthag.conc.4. 445
præsentium latoris.7.q.1.gregorius. 816
præsentium portitorem.1.q.5.Vrban.2. 590
presbyter ante.dist.78.Neocæsarienseconciliũ. 376
presbyter aut diaconus.dist.81. Canon Apostolorum. 387
presbyter aut diaconus.15.q.5.Nicol. 1079
presbyter cum ordinatur.dist.23.Carthaginẽse conc.4. 111
presbyter cum diœcesis.12.q.4.Agath.conc. 1019
presbyter eucharistiam. de consec. distin. 2. Vuormacense conc. 2964
presbyter inconsultò.26.q.6. Carthaginense conc.3. 1472
presbyter.26.q.6.Euaristus papa. 1472
presbyter mane.dist.91.Nanetense conc. 433
presbyter præsente.dist.95.Martinus Brachar. in conc. 461
presbyter quidam.dist.32.gregorius. 163
presbyter si vxorem.distin.28.Neocæsariense conc. 138
presbyter si fornicationem.dist.82. Hybernense conc. 398
presbyter si per pecuniam.1.q.1. Ex regesto gregorij. 491
presbyter si à plebe.2.q.5. Ilerdense concili. 644
presbyter vel quilibet.2.q.5.gregorius papa 3. 640
presbyteri baptizatos.de consec.dist.4.gregorius in regest. 2020
presbyteri diaconi.distin. 24. gelasius papa. 117
presbyteri diaconi disti. 34.Agathense conc. 173
presbyteri diaconi.11.q.3.Mileuitanum conc. 935
presbyteri de occultis.26.q.6.Euaristus papa 1472
presbyteri iuris in ecclesia.dist.95. Neocesariẽ se conc. 461
presbyteri qui diœcesanas. de consecr. dist.4. Ex conc.apud Valentias. 2020
presbyteri qui per diœceses.dist.95. Carthagi nen.conc.4. 457
presbyteri quos.dist.68.gregorius 3. 347
presbyteri verò.dist.67.gratianus. 341
presbyterum.dist.28.Sexta synodus in Trullo. 142
presbyterum.dist.50.gregorius. 237
presbyterorũ etiam.dist.56. Vrbanus papa 2. 291
presbyterorum filios.dist.56. 291
presbyteros.dist.50. Ancyranum concilium 253
presbyteros.dist.95.gelasius. 456
presbyteros.16.q.1.gregorius. 1106
presbyteris.dist.23.Calixtus papa ij. 144
presbyteri.de consecr.distin. 4. Innocentius. 2019
præter hoc.dist.32.Alexander ij. 157
præterea deuotionis. 23.q.8.Ioannes 8. 1368
præterea frequenter. dist.51.Innocen. 270
præterea placuit.dist.28. Arelatense conc.3. 137
præterea scisciteris.distin.23. Nicolaus papa. 112
¶pridem præcepimus.18.q.2.grego. 1199
primus homo. de pœn.distin. 2.Ambrosius. 1735
prima actione.16.q.3.Hispalẽse conc.2. 1142
prima admotatio.dist. 16.Beda. 65
prima autem.dist.16.Beda. 64
prima consolatio.de pœn.dist. 3. Ambrosius. 1778
prima igitur.de consecr.distin.4.Aug. 2005
prima quæstio.18.q.1.gratianus. 1195
prima quidem.de consecr. dist.2.Augu. 1934
prima salus.25.q.1.Hormisda papa. 1440
primum est.22.q.2.Augustinus. 1254
primum itaque.dist.25.Hieronymus. 127
primum interrogetur.de consecr.dist.4.Rabanus. 2012
primæ sedis.dist. 99.Africanum conc. 470
primo gradu.35.q.5.Isidorus. 1849
primo semper.2.q.1.Melchiades papa. 621
primatus episcopus.distin.71. Carthaginense conc.j. 351
primates.2.q.1.Felix papa j. 613
principatus. 1. quæstion. 1. Leo episcopus. 508
Princeps vitiorum.de pœn.dist.ij.Augu. 1734
principes,xxiii.q.v.Aug. 1314
principali.dist.63.Pelagius. 319
principium.de pœn.dist.2.Grego. 1740
prisca consuetudo.dist. 100.Greg. 482
priscis igitur.dist.lv.Gelasius. 285
priscis quidé.10.q.iii.Emeritense conc. 893
priuilegium.xi.q.iii.Grego. 943
priuilegia.dist.iii.Isidorus. 9
priuilegia j.xxv.q.ii.Anacletus. 1444
priuilegia ij.xxv.q.ii.Leo papa. 1443
priuilegia iij.xxv.q.ii.Leo papa. 1451
prius ergo.iij.q.ii.Eusebius Papa. 720
prius est.iij.q.xi.Codex. 764
priusquam dist.xxviii.Greg. 136
priusquã conuenirent. xxvij. q.ii.Ioan.Chriso. 1527
¶Probinum.xvi.q.j.Pelagius. 1098
procluis.xx.q.iii.Toletanum conc.vj. 1227
prodest.xxiii.q.v.Augu. 1337
pro dilectione.de conse.dist.2.Cyprianus. 1964
productior est.de pœn.dist.3.Augu. 1751
progeniem suam.35.q.2.& 3.Greg. 1842
prohibendum.dist.liiij.Eliberit.conc. 285
prohibentur.dist.48.Grat. 231
prohibentur.dist.88.Gratianus. 420
prohibentur.2.q.1.Digestis.1. 624
prohibete.dist.33.Anicetus papa. 115
pro impensis.xv.q.ii.Gratian. 1072
pro membris.23.q.3.Augu. 1294
pronuntiandũ.de consec.dist.3.Lugdunen.cõc. 1965
pro obeuntib.xiii.q.ii.Greg.papa ij. 1039
propter ecclesiasticas.dist.18.Antioc. conc.73
propter ecclesiasticas.di.18.Conc.Martini papæ. 78
propter eos.7.q.1.Chalced.conc. 831
propter gloriam.de consec.dist.4.Amb. 2003
propter superfluam.2.q.6.Theodo.leg. 631
propter totius.dist. 19. Constant.synod. 87
propter vitandum.de conse.dist.4.Toletanum conc.iiij. 2010
proprie.de conse.dist.4.Leo papa. 1980
prophetauit.j.q.j.Augusti. 532
propositum.20.q.3.Leo papa. 1225
proposito.32.q.5.Augu. 1612
proposuisti.dist.83.Innocentius. 395
pro qualitate.26.q.7.Octaua synod. 1479
pro reuerentia.dist.44.Tolet.conc. 212
prouidendum quoque.dist.83.Grat. 400
prouinciæ.dist.99.Anacletus papa. 478
¶psalmista.dist.23.Cartha.conc.iiij. 1101
¶pudenda.24.q.1.Pelagius papa. 1401
pudicus.dist.43.Grat. 204
pudor est.32.q.2.Ambrosius. 1600
pueri ad sacros.j.q.j.Grego. 558
pueri ante annos.22.q.5.Eliberitanũ cõc.1279
puella.20.q.2.Triburiense conc. 1223
puellæ.20.q.1.Leo. 1219
pulchra etiam.dist.86.Ambro. 413
pulsatus. 3.q.6.Fabianus. 737
pura & simplex.3.q.9.Ambrosius. 759
purgationem.15.q.5.Grat. 1078
puto Christianum.32.q.5.Augu. 1628
puto quod sine.2.q.7.Aug. 699
putant quidam.14.q.3.Hieronymus. 1049

Q

Qva autem.2.q.3.Gratianus. 632
quacumque arte.22.q.5.Isidorus. 1276
quadragesima.2.dist.4.Amb. 12
quadragesima.de consec.dist.5. Gregorius. 2040
qualis condemnatio.2.q.7.Clemens. 686
qualis debeat.30.quæstione.5.Leo papa. 1574
qualis enim.8.q.1.Hieronymus. 858
qualis hinc.dist.25.Gregorius. 126
quali nos.23.q.5.Pelagius. 1352
qualiter episcopus.dist.44.Gratianus. 116
qualiter ordinari.7.q.1.Gregorius. 823
qualiter verò.dist.73.Gratianus. 352
qualitas lucri.de pœ.dist.5.Leo papa. 1805
quam magnum.23.q.4.August. 199
quamobrem.de pœ.dist. 1.Hieronymus. 1699
quam periculosum.7.q.1.Cyprianus. 820
quam pio mentis.1.q.2.Bonifacius. 564
quam præposterum.13.q.2.Cyprianus. 1041
quam sit necessarium.18.q.2.Gregor. 1197
quamuis caute.dist.50.August. 265
quamuis caute.de pœn.distinct.3. Augustinus. 1759
quamuis chorepiscopis.dist.68.Leo j. 344
quamuis dictum.22.q.1.August. 1247
quamuis errare.dist.38.August. 190
quamuis liceat.3.q.6.Eleutherius. 739
quamuis plenitudo.de pœ.dist.1.Leo. 1717
quamuis triste.7.q.1.Gregorius. 824
quamuis vera.11.q.3.August. 947
quamuis vniuersæ.dist.21.Gelasius. 95
quamuis vnum.de conse.dist.4.Augustinus. 1985
quamquam omnes.dist. 23. Toletanum conc. 110
quanquam sacerdotum.14.q.2.Eugen.ij. in Syno.habita Romæ. 1048
quanquam secundum honorum.2.q.7. Augustinus. 698
quando ab Hierosolymis.de conse.dist.4.Augustinus. 2032
quando Adam.de pœ.dist.2.Ambr. 1735
quando autem.dist.44.Nannetense conc. 212
quando autem.de conse.dist.1.Cyprianus. 1909
quando episcopus.dist. 24. Nannetense conc. 118
quando ergo.11.q.3.Hieronymus. 930
quando & vbi.dist.75.Ordo Romanus. 363
quando necessitas.dist.86.Augustinus. 408
quando presbyteri.dist.28.Tolet.conc.ij. 78
quando presbyteri.dist.38.Toletanũ con. iiij. 187
quando presbyteri.dist.44.Nannetense conc. 212
quando quis.de conf.dist.4.Ioannes Chrysost. 2023
quando vult Deus.23.q.4.August. 1224
quanto à nobis.2.q.5.Gregorius. 642
quanto Apostolica.dist.63.Gregorius. 317
quanto tempore.3.q.2.Ioannes papa. 78
quantum dicit.dist.50.Gelasius papa. 260
quantumlibet.dist.47.August. 230
quantus.23.q.4.Augustinus. 1301
quantuslibet.de pœn.dist.1.Ambr. 1688
quapropter.2.q.7.Gelasius. 707
quapropter.27.q.2.Hieronymus. 1525
qua traditione.dist.22.Gelasius papa. 102
quattuor autem.12.q.2.Gelasius. 992
quattuor modis.11.q.3.Gregorius. 949
qua verò ætate.dist.78.Gratianus. 375
¶Quæ ad perpetuam.25.q.1.Leo papa. 1438
quæ Christo.27.q.1.Innocentius. 1490
quæ circa ordinandos.dist.98.Gratianus. 76
quæ contra mores.dist.8.Augustinus. 23
quæ de causa.2.q.5.Gregorius. 643
quæ dignior.24.q.1.Ambrosius. 1397
quæ ipsis sacerdotibus.dist.38. 189
quæ Lotharius.2.q.1.Nicolaus papa. 623
quæ semel sunt.19.q.3.Chalced.conc. 1213
quæcunque contentiones. 11.q.1.Marcellinus papa. 901
quæcunque enim.de pœn.dist.4.Beda. 1786
quęcunque à parentibus,25.q.2.Cod.Theod. 1451
quæcunque mulier.dist.30. Gangrense concil. 145
quæcunque res.10.q.1.Antioch.conc. 881
quædam capitula.dist.96. Chalced.conc.in vj. actione. 465
quædam cum fratre.32.q.7.Concilium quoddam,siue capitular. 1641
quædam etiam.dist.2.Isidorus. 7
quædam lex terrena.35.q.2.& 3.Greg. 18
quælibet occulta.dist.40.Greg. 197
quem pœnitet.de pœ.dist.1.August. 1705
quem progenitores.20.q.1. Triburiense con. 1219
quemadmodum.dist.12.Grego. 44
quemadmodum.23.q.7.August. 1336
quemadmodum.32.q.7.August. 1637
quærat hic aliquis.de pœ.dist.3.Hier. 1781
quærendum est.2.q.7.Calixtus papa. 699
quærendum est.de pœ.dist.2.Beda. 1723
quæris à me.de conf.dist.4.Augustinus. 2024
quætitur de his.dist.74.Gratianus. 354
quæritur de illis.dist.68.Gratianus. 342
quæritur pater.2.q.7.Augustinus. 699
quæritur.22.q.2.Augustinus. 1261
quæro ergo.6.q.1.Augustinus. 804
quæstum est.1.q.3.Vrbanus ex conc. 570
quæstum est.13.q.2.Mogunt.conc.ij. 1087
quæstum est.23.q.4.Innocentius. 1329
quæsemel.19.q.3.Chalced.conc. 1213
quæsta est nobis.13.q.2.Gregorius. 1035
quæsti sunt.16.q.1.Mogunt.conc. 1113
quæsti nobis sunt.17.q.4.Gregorius. 1193
quæstionem.12.q.2.Codex. 1006
¶Qui abstulerit.12.q.2.Anacletus. 98
qui accusare.3.q.9.Damasus. 756
qui admissa j.de pœ.dist.3.Greg. 1757
qui admissa ij.de pœ.dist.3.Gregorius. 1757
qui admisit.15.q.8.Neocæsarien.conc. 1087
qui alij.13.q.2.Ambrosius. 1687
qui aliorum.24.q.3.Vrbanus papa. 1429
qui ambulat.5.q.5.Prouerb.c.2. 792
qui apud.1.q.4.Africanum conc. 580
qui autem.de pœn.dist.6.Gratianus. 1807
qui autem.dist.91 Gratianus. 433
qui autem.5.q.6.Gratianus. 793
qui bona agunt.17.qu.1.Gregorius in regest. 1174
qui bis ignoranter.de conf.dist.4. Theodorus in Pœnitentiali. 2017
qui bene.de conse.dist.2.Arelatense conc. 1964
qui calumniam.5.q.6.Gregorius. 793
qui cathedram.dist.93.Cyprianus. 441
qui Christi.12.q.2.Stephanus papa. 1979
qui Clementiam.dist.86.Hieronymus. 414
qui communicauerit.11. qu.3. Carthaginense conc.iiij. 927
qui compulsus.22.q.5.Pius papa. 1274
qui consentit.11.q.3.Isidorus. 957
qui contra.24.q.1.Liberius papa. 1400
qui contempta.dist.8.Augustinus. 24
qui crimen.2.q.8.Sixtus iij. 713
qui crimẽ.3.q.6.Hadrianus papa in capitular. 744
qui crimen.6.q.1.Hadr.papa in capit. 798
qui de mensa.dist.37.Hieronymus. 184
qui desponsatam.27.q.2.Greg. 1912
qui die solenni.de conse. dist.1. Carthaginense concil.iiij. 1908
qui discordat.de conse.dist.2.Aug. 1946
qui diuina.13.quæstio.2.Toletanum conc. iij. 1042
qui diuinationes.26.q.5.Ancyra conc. 463
qui diuini. de pœ.dist.4.August. 1786
qui dormierit.27.q.2.Aurelianense conc. 1522
qui dormierit.32.q.7.Mogunt.conc. 1641
qui ea quæ Dei sunt.dist.38.Greg. 109
qui ecclesiasticis.dist.36.Zozimus papa. 178
qui ecclesiasticis.dist.59.Zozimus papa. 298
qui egerit pœnitentiam.de pœn.dist. 7. Augu 1811
qui episcopus.dist.23.Carthag.conc. 105
qui episcopatum desiderat.8.q.1.Aug. 1853
quiescamus.dist.42.Io. Chrisostomus. 202
quiescite.6.q.1.Felix ij. 803
qui & diuinis.12.q.2.Gelasius. 994
qui ex familiis.dist.54.Tolet.conc.ix. 275
qui exigit.22.q.5.Augusti. 1275
qui habetis.14.q.5.Augu. 1058
qui in castigatione.33.q.6.Io.Chryso. 181
qui in maternis.de consecr.dist.4.Isid. 2017
qui in aliud.dist.25.Augu. 126
qui in aliquo.dist.41.Tolet.con.iij. 271
qui in qualibet.1.q.7.Felix papa. 602
qui in ecclesia.24.q.3.August. 1429
qui in alterius.5.q.1.Hadrianus papa in capitular. 782
qui iubente.11.q.3.Ilerden.conc. 936
qui iustus est.11.q.3.August. 953
quilibet fratrum.8.q.5.Sixtus papa j. 863
qui malos.23.q.5.Hieron. 1347
qui manducant.de conse.dist.2.Aug. 1943
qui manducat.de consec dist.2.Aug. 1955
qui merito 11.q.4.Carthag.conc.ij. 933
qui natus est.de pœn.dist.1. Ioann.Euangel. 1679
qui nec regiminis.2.q.7.August. 697
qui negligunt.24.q.3.Hieronym. 1418
qui non probauerit.2.q.3.Gaius papa. 633
qui oblationes j.13.q.2.Carth.conc.iiij. 1034
qui oblationes ij.Vasense conc.j. 1034
qui occiderit.17.q.4.Capitularium lib.6. 1186
qui omnipotentem.11.q.3.Fabianus pa. 954
qui partem dist.55.Innocentius. 287
qui peccat.23.q.4.Augu. 1325
qui peierat.22.q.5.pius papa. 1278
qui peierare.22.q.5.Chromatius. 1274
qui per pecuniam.1.q.1.Octaua synod. 494
qui perfectionem.1.q.1.Innocentius. 498
qui plures.21.q.1.Leo iiij. 1231
qui potest.33.q.3.Anastasius & Damasus papa. 1295
qui presbyterum.17.q.4.Mogunt.conc. 1185
qui propinquam.35.q.3.& 4.Fabi.papa. 1139
qui rapit.17.q.4.Anacletus. 1183
qui rectè iudicat.11.q.3.gregor. 945
qui recedit.de pœn.dist.4.Prosper. 1797
qui recedunt.26.q.6.Arausicum con. 1473
qui religiosis.18.q.2.Carthag.conc.iiij. 1201
qui resistit.11.q.3.Augu. 955
qui sacrum.dist.50.ff.tit.de fur. 259
qui sanctus.de pœn.dist.1.Hierony. 698
qui sacramento.22.q.4.Ilerden.conc. 60
qui sceleratè de conse.dist.Isidorus. 192
qui secundum carnem 23.q.4. Hieronym. 131
qui se scit.2.q.6.Vigilius papa. 659
qui scit se.2.q.6.Leo papa. 660
qui semel.dist. 50.Marti.papa.j. 227
qui sincera.dist.45.greg. 213
qui sine peccato est.3.q.7.grego. 749
qui sine crimine.dist.26.Ambrosius. 132
qui sine saluatore.25.q.2.Augu. 1458
qui sint.26.q.1 gratia. 1456
qui sitit.33.q.5.Hieronym. 1823
qui spiritualem.30.q.4 Tribu.conc. 1571
qui studet.1.q.1.gregor.Nazianzenus. 495
qui sub gradu.dist. 50.Basilius. 251
qui subdiaconum.17.q.4.Capitularium lib.2. 1186
qui suis episcopis,dist.93.Clemens. 442
qui venatorib.j.dist.86.August. 410
qui venatorib.ij.dist.86.Augu. 411
qui verè.16.q.1.Chalced.conc. 1095
qui verò.dist. 50.Maticen.conc. 258
qui verò.dist. 52.gratia. 272
qui verò.11.q.3.gelasius. 936
qui verò.21.q.2.gratianus. 1233
qui viderit.32.q.5.grego. 1627
qui vitiis.23.q.5.August. 1349

Canones Decreti.

Qui vos spernit.viij.q.j.Hierónymus. 85
Qui vult confiteri.de pœ.dist.vj.Auguſt. 1807
Qui vult facere.de pœ.dist.ij.Auguſtinus.1729
Qui vultordinate.de pœn.dist.iij.Auguſ. 1758
Qui vxorem ſuam,xxxiij.q.v. Rhemenſe conc. 1824
Quia agatho.xxvij.q.ij.Gregorius. 1519
Quia alij.xiij.q.ij.Ambroſius. 1041
Quia aliquanti.dist.lxxxij.Syricius papa. 398
Quia autem.xx.q.j.Gregorius in regeſt. 1219
Quia cognouimus.x.q.iij. Toletanum con.iij. 896
Quia corpus.de conſe.dist.ii. Euſebius Emiſſenus. 1927
Quia dies.de conſe.dist.v.Gregorius vii.2045
Quia diuinitatis.de pœ.dist.i.Hierony. 1702
Quia ea.iij.q.i.Pelagius papa. 721
Quia epiſcopus.v.q.iii.Anacletus papa. 788
Quia ergo.xxxv.q.ii.& iii.Gratianus. 1838
Quia ergo.dist.xxii.Gratianus. 99
Quia ex ſola.xxiiij.q.i.Greg. 1393
Quia frater.vii.q.i.Pelagius papa. 828
Quia igitur.dist.lxiii.Gregorius. 316
Quia ingredientibus.xix.q.iii.Greg. 1215
Quia in quibuſdam.dist.lxxxix. Chalcedonenſe conc. 427
Quia Ioannes,xii.q.v.Gregorius. 1020
Quia iuxta.v.q.vi.Greg.in regeſto. 793
Quia iuxta.xxvi.qu.j.Capit.Caroli, & Ludouici. 1120
Quia morte.de conſe.dist.ii.Ambroſius. 1938
Quia paſſus eſt.de conſe.dist.ii.Auguſt. 1929
Quia per ambitiones.dist.lxiiii.Gelaſius. 324
Quia præſulatus.i.q.iiii.Leo iiii. 580
Quia radix.de pœ.dist.ii.Auguſtinus. 1725
Quia ſs.xi.q.i.Gelaſius papa. 919
Quia ſacerdotes.x.q.i.Hieronymus. 884
Quia ſancta dist.lxiii.Stephanus. 326
Quia ſanctitas.dist.50.Gregorius. 245
Quia ſimpliciter.dist.lvi.Vrbanus. 296
Quia ſunt.dist.xxviii.Greg. 138
Quia te quaſi.dist. 50.Stephanus v. 257
Quia tua fraternitas.xii.q.i.Gregorius. 968
Quia verò.de pœ.dist.ii.Gratianus. 1719
Quia verò.de pœn.dist.iiii.Gratianus. 1784
Quia verò.dist.vi.Gratianus. 16
Quibus epiſcopi.xi.q.iii.Vrbanus. 933
Quibus peccata.xiii.q.ii.Auguſtinus. 557
Quibuſdam narrantibus.i.q.i.Gregorius. 557
Quibus temporibus.dist.lxxvi.Gratianus. 364
Quicquid.i.q.i.Toletanum con. 949
Quicquid.xii.q.ii. Agathenſe conc. 996
Quicquid.xxij.q.ii Auguſtinus. 1601
Quicquid.xxxij.q.v.Nicolaus papa. 1630
Quicquid.de conſe.dist.v.Hieronymus. 2043
Quicunque.dist.xxxi.Gangrenſe conc. 151
Quicunque.dist. 50.Hieronymus. 253
Quicunque.dist. 50.Syricius papa. 263
Quicunque.dist.liiii.Tolet.conc.iiii. 276
Quicunque.dist.lxxvij.Syricius papa. 371
Quicunque.dist.lxxxi.Nicænum conc. 385
Quicunque.i.q.i.Gregorius. 491
Quicunque ſacros.i.q.i.Gregorius. 495
Quicunque.v.q.v.Vrbanus in conc. 589
Quicunque.ii.q.vi.Theodoſius lex. 674
Quicunque.vi.q.i.Fabianus papa. 803
Quicunque.xi.q.i.Codex.Theodoſ. 911
Quicunque.xi.q.iii.Petrus Apoſtolus. 915
Quicunque.xi.q.iii.Gelaſius. 936
Quicunque.xii.q.v.Tribur.conc. 1022
Quicunque.xii.q.ii.Gregorius vii. 980
Quicunque.xi.q.iii.Hieronymus. 949
Quicunque.xii.q.ii.Tolet.couc.iiii. 1010
Quicunque.xii.q.iii.Tolet.conc.ix. 1017
Quicunque.xii.q.v.Bracharenſe conc.iii. 1019
Quicunque.xiiii.q.iiii.Julius papa. 1052
Quicunque.xvi.q.i.Vuormacien.conc. 1112
Quicunque.xvi.q.iii.Tolet.conc.iiii. 1136
Quicunque.xvi.q.vii.Ambroſius. 1158
quicunque.xvi.q.vii.Tolet.conc.iiii. 1168
quicunque.xvii.q.iiii.Symmachus. 1177
quicunque.xvii.q.iiii.Auguſtinus. 1194
quicunque.xx.q.i.Iſidorus. 1219
quicunque.xxiii.q.vii.Auguſtinus. 1361
quicunque.xxiii.q.viii.Meldenſe conc. 1366
quicunque.xxiii.q.viii.Triburienſe conc. 130
quicunque.xxiii.q.viii.Auguſt. 1380
quicunque.xxiiii.q.i.Beda. 1328
quicunque.xxvi.q.v.Toletanum con.xiii. 467
quicunque.xxvii.q.ii.Iſidorus. 1511
quicunque.xxxiii.q.ii.Pius papa. 1652
quicunque.de pœ.dist.i.Codex. 1665
quicunque.de conſ.dist.iiii. Martinus papa iij. 1983
¶Quid autem.dist.xlv.Gregorius. 213
quid autem.viii.q.i.Ambroſius. 858
quid autem.xxiiii.q.iii.Leo papa. 1429
quid crudele.xxiii.q.iiii.Auguſtinus. 1329
quid culpatur.xxiii.q.i.Auguſt. 1287
quid dicam.xxiiii.q.iiii.Auguſtinus. 1013
quid enim prodeſt dist.lxxxiii.Pius. 401
quid ergo.xi.q.iii.Gregorius. 956
quid ergo.xxiii.q.iiii.Auguſtinus. 1296
quid ergo.xxiii.q.v.Hieronymus. 1338
quid ergo.de pœ.dist.iii. Ioannes Chryſoſtomus. 1783
quid eſt aliud.dist.lxxxviii.Caſſiodorus. 424
quid eſt Chriſtum.de conſe.distin.2. Auguſtinus. 1936
quid eſt hoc.dist. 50.Gregorius. 244
quid eſt manus.dist.lxxviii.Leo papa. 375
quid eſt quicunque.xxxv.q.vii.Auguſt. 1869
quid eſt quod dicitur.de pœ.dist. iiii. Gregorius. 1796
quid facies.xxiii.q.iiii.Auguſtinus. 1312
quid in omnibus.xxxii.q.vii.Clemens. 1639
quid obeſt.xi.q.iii.Auguſtinus. 99
quid prodeſt ieiunare.dist.lxxxvi.Ambr. 411
quid proderit.dist.lxi.Cæleſtinus. 305
quid ſit ſanguis,de conſe. distin.ii. Gregorius papa. 1953
quid verò.i.q.vi.Gratianus. 591
quid vero.x.q.iii.Gratianus. 893
quidam autem hæretici,xxiiii.q iii.Iſid. 1432
quidam vero.ecõtrario.xxiii.q.iii.Auguſt.130
quidam clerici.dist.lxxxi.Toletanum con.iiii. 393
quidam Deo.de pœn.dist.i.Theodorus archiepiſcopus Cantuar. 1748
quidam deſponſauit.xxvii. qu.ii. Triburienſe conc. 1523
quidam fornicatus.xxiiii.q.i.Tribur.conc.1834
quidam maligni.v.q.i.Gregorius. 783
quidam monachi.xvi.q.i.Chalcedonenſe con. 1097
quidam monachorum.xviii.q.ii. Chalcedonẽſe conc.iiii. 1200
quidam nubentes.dist.xxvij.Auguſtinus. 133
quilibet fratrum.viii.q.v.Sixtus papa j. 863
quinque modis.de conſe.dist.iiii.Greg. 2041
¶Quis aliquando.de pœn.dist.i.Ioannes Chryſoſtomus. 1709
quis aut leges.dist. 54.Gelaſius. 279
quis autem.dist. 10.Gelaſius. 35
quis autem.de conſe.dist.4.Auguſt. 2030
quis dubitet.dist.96 Gregorius vii. 468
quis enim noſtrum.23.q.5.Auguſtinus. 1354
quis exiſtimaret.26.q.7.Auguſtinus. 1482
quis ignorat.32.q.4.Hieronymus. 1616
quis locus.1.q.4.Auguſtinus. 880
quis neſciat.dist.9.Auguſtinus. 29
quis neſciat.dist.11.Innocentius i. 40
quis nos.23.q.4.Auguſtinus. 1328
quiſquis Chriſtianum.23.q.4.Auguſt. 1334
quiſquis clericus,di.84.Syricius papa. 405
quiſquis cum militibus.de pœn.dist.1.Codex. 1666
quiſquis dixerit.de conſecr. diſtinctio.4. Mileuitanum conc. 2035
Quiſquis epiſcopus.12.q.2.vii.Syno. 987
quiſquis epiſcoporum.iiii.q.iiii. Carthaginen conc.iij. 780
quiſquis ex concupiſcentia.de conſe.dist.4.Auguſti. 2029
quiſquis ille.2.q.8.Eutychianus papa. 72
quiſquis inuentus.17.q.4.Ioan.papa.viii. 1184
quiſquis metu.xi.q.iii.Aug. 937
quiſquis in negotiis.dist.87.Gelaſius. 418
quiſquis per pecuniam j.q.j.Greg.j. 491
quiſquis per dolum.xxiiii.q.iii.Grego.papa. 1427
quiſquis præceptis.xiiii.q j.Augu. 1046
quiſquis probatus.ii.q.vi.Mileuitanum concil. 663
quiſquis pro aliquo.xxiiii.q.i.Auguſtinus. 1406
quiſquis reb.dist.xxxxi.Aug. 198
quiſquis vel quòd.xxiii.q.iii.Augu. 1297
¶quo auſu.xxiii.q.viii.Gelaſius. 1376
quo iure.dist.viii.Augu. 21
¶quod autem.xv.q.j.Gratianus. 1603
quod autem.de conſec.dist.iiii.Grego. 1977
quod autem pro peccato.xxiiii.q. iii. Gratian. 1415
quod autem,xx.q iii.Gratianus. 1224
quod autem.xxiiii.q.j.Grat. 1381
quod autem.xxxi.q.ii.Grat. 1587
quod autem.xxxiii.q.ii.Gratianus. 1644
quod autem.xxvi.q ii.Grat. 1456
quod autem.xxv.q.j.Gratian. 1835
quod autem.xxiii.q.vi.Grat. 1757
quod autem.xxxiii.q.j.Grego. 1646
quod autem,xxviii.q.j.Grat. 1532
quod autem xxxiii.q.j.Gratianus. 1643
quod autem.dist.lxxxxv.Grat. 446
quod autem xxvi.q.v.Grat. 1463
quod autem.xxix.q.j.Grat. 1551
quod autem.xxiiii.q.ii.Gratian. 1409
quod autem.vii.q.j.Grat. 815
quod autem.xxiii.q.vii.Augu. 1362
quod autem,ix.q.ii.Grat. 867
quod autem,ix.q.iii.Grat 871
quod autem,xxx.q j.Gratia. 1559
quod autem,xxvi.q.vi.Grat. 1471
quod autem.xxii.q.v.Gratian. 1274
quod autem,24.q 3.Gratianus. 1435
quod autem dist.47.Gratianus. 225
quod autem xxxii.q.iiii. Gratianus. 1610
quod autem.xxxi.q.iiii.Gratianus. 1590
quod autem.vi.q.v.Gratianus. 814
quod.vi.q.v.Gregor. 8141
quod autem.xvi.q.vii.Gratianus. 1136
quod autem.xxxii.q.v.Gratianus. 1621
quod autem xxx.q.iiii.Vrbanus ij. 1572
quod autem xxvii.q.ii.Gregorius. 1521
quod autem,iii.q.viii.Gratianus. 752
quod autem,xvii.q.iii.Gratianus. 1177
quod autem.vii.q.ii.Gratianus. 846
quod autem.xxii.q.ii.Gratia. 1250
quod autem.xxii.q.j.Auguſti. 1595
quod autem.xxii.q.iiii.Gratianus. 1263
quod autem.vi.q.ii.Gratianus. 806
quod autem.xxxii.q.j.Grat. 1592
quod autem,xxiii.q.v.Gratia. 1334
quod autem,xiiii.q.j.Gratianus. 1044
quod autem.viii.q.j.Gratianus. 848
quod autem.xxxv.q.v. Alexander ij. 1849
quod autem.xxiii.q.iiii.Gratianus. 1296
quod autem.xxii.q.2.Angu. 1248
quod autem. 15.q. 1.Gratianus. 1065
quod autem.23.q.2.Gratianus. 1289
quod autem.30.q.3.Gratianus. 1594
quod autem.30.q. 5.Gratianus. 1572
quod autem,33.q.4.Gratianus. 1814
quod autem. 33.q 5.Gratianus. 1819
quod autem.16.q.6.Gratian. 1150
quod autem.8.q.3.Gratia. 860

per ordinem alphabeti.

Quod autem.8.q.4.Gratianus. 862
Quod autem. 14.q.3.Gratianus. 1049
Quod autem hi qui.4.q.1.Nicolaus. 767
Quod autem.16.q.3.Gratianus. 1134
Quod autem.35.q.7.Gratianus. 1868
Quod autem. 1.q.1.Gratianus. 490
Quod autem.25.q.2.Gratianus. 1444
Quod autem.6.q. 1.Gratianus. 796
Quod autem.32.q.2.Gratianus. 1600
Quod autem.8.q.2.Gratianus. 869
Quod autem.21.q.3.Gratianus. 1235
Quod autem.5.q.4.gratianus. 788
Quod autem.dist.9.gratianus. 26
Quod autem. 5.q.3.gratianus. 786
Quod autem.dist.27.gratianus. 132
Quod autem.12.q.4.gratianus. 1018
Quod autem.dist.36.q.1.gratianus. 1878
Quod autem.2.q.1.Gratianus. 612
Quod autem.2.q.2.gratianus. 630
Quod à patribus.dist.75.Leo epiſcopus. 362
Quod à voto.17.q.1.Gratianus. 1173
Quod abſque.dist.12.gratianus. 41
Quod ad nos.dist.47.Cyprianus. 230
Quod ait Sodomitis,dist.13.Auguſtinus. 51
Quod bene.6.q.4.Nicolaus papa. 813
Quod Chriſtus.23.q.4.Ambroſius. 1313
Quod clericus.11.q.1.gratianus. 899
Quod conditio.27.q.1.Iſidorus. 1511
Quod Dauid.22.q.4.Auguſtinus. 1263
Quod debetur.14.q.1.Auguſtinus. 1046
Quod Deo pari.33.q.5.Auguſtinus. 1819
Quod dicit dominus.dist.41.Auguſt. 200
Quod dicitis.dist.16.Nicolaus papa. 68
Quod die dominico.dist.75.Leo. 363
Quod epiſcopus.19.q. 1.gratianus. 1210
Quod erraueret.23.q.6.Auguſt. 1358
Quod interrogaſti.dist.27.Nicolaus papa. 133
Quod intra.20.q.1.gratianus. 1217
Quod iudex.3.q.7.gratianus. 744
Quod iuramentum.22.q. 1.gratianus. 1242
Quod militare,23.q.1.gratianus. 1283
Quod monachi.16.q. 1.gratianus. 1091
Quod nullus.dist 25.gratianus. 119
Quod ordinatio.9.q. 1.gratianus. 864
Quod prædeceſſor.11.q.3.Zacharias papa. 960
Quod priori.13.q.1.gratianus. 1023
Quod pro remedio.1.qu.7.Innocentius papa. 600
Quod pro neceſſitate.1.q.1.Innocentius. 516
Quod propoſuiſti.32.q.7.Gregorius, 1640
Quod quidam.1.q.1.Auguſtinus. 542
Quod quis commiſit.35.q.9.Hilarius in con. 1873
Quod reſtitutio.3.q.1.gratianus. 715
Quod ſi accuſatorum.4.q.6. Hadrianus papa in capit. 782
Quod ſi dormierit.31.q.1.Auguſtinus. 1586
Quod ſi pœnitentiam.27.q.1.Cyprianus.1488
Quod ſuſpecti.3.q.5.Nicolaus papa. 734
¶Quod verò.dist.11.gratianus. 35
Quod verò.2.q.4.gratianus. 652
Quod verò.2.q.7.gratianus. 684
Quod verò.14.q.4.gratianus. 1051
Quod verò.3.q.3.gratianus. 722
Quod verò.23.q.3.gratianus. 1291
Quod verò.3.q.4.gratianus. 726
Quod verò.25.q.2.Gregorius. 1447
Quod verò.3.q. 5.gratianus. 730
Quod verò.25.q.1.gratianus. 1437
Quod verò.3.q.10.gratianus. 761
Quod verò.14.q.6.gratianus. 1054
Quod verò.1.q.5.gratianus. 589
Quod verò.15.q.4.gratianus. 1077
Quod verò.11.q.2.gratianus. 919
Quod verò.15.q.6.gratianus. 1080
Quod verò.32.q.2.Auguſtinus. 1604
Quod verò.28.q.2.gratianus. 1549
Quod verò.20.q.4.gratianus. 1228
Quod verò.21.q.4.gratianus. 1238
Quod vouentes.27.q. 1.grarianus. 1484
Quodam loco.26.q.3.& 4.Auguſtinus. 1463
Quodcunque.24.q.1.Auguſtinus. 1386
Quomodo exauditur.de conſe.dist.4. Auguſt. 1994
Quomodo renouari,de pœn,dist.2.Auguſt. 1734
Quomodo ſacerdos.11.q.3.Hierony. 938
Quomodo virginibus.31.q.1.Hieron. 1684
¶Quoniam à quibuſdam,19.q.3. Septima ſynod. 1213
Quoniam de iure,dist.xv.Gratianus. 52
Quoniam diuerſarum,xxj.q.ij.Sexta ſynodus. 1233
Quoniam feſtus,dist.lxj.Gregorius. 311
Quoniam idem,dist.x.Nicolaus papa. 33
Quoniã inueſtituras.xvj.q. vij. Gregorius vij. 1163
Quoniam in quibuſdam.dist.xxxij.Chalcedon. conc. 163
Quoniam in quibuſdam.xvj.q. vij. Chalcedonenſe conc. 1165
Quoniam in Romani.dist.xxxj.Sexta ſyn. 153
Quoniam mos.dist.lxv.Nicænum con. 338
Quoniam multi.dist.xlvij. Nicænum con. 225
Quoniam multi.24.q.iiij.Nicænum con.1051
Quoniam multos.xj.q.iij.Gregorius vij. 959
Quoniam multa.dist. xlviij.Nicænum con.231
Quoniam non cognoui,dist.lxxxviij.Ex verbis Auguſtini. 424
Quoniam quidem.dist.xviij.Septima ſynodus. 75
Quoniam quicquid.j.q.vij.Hilarius papa. 603
Quoniam quicquid.xvj.q.j.Hierony. 1127
Quoniam quidam,diſtin.lxxv.Chalcedonenſe conc. 561
Quoniam quidam.dist.100.Pelagius papa. 481
Quoniam quidam.dist.xviij.Septima ſyn. 75
Quoniam ſanctæ.dist.xvj.Sexta ſynodus. 63
Quoniam ſunt.de conſe.dist.3 Nicæn.um conc. 1967
Quoniam velina.xij.q.j.Gregorius. 972
Quoniam vetuſto,xxiiij.q.j.Hierony. 1395
Quoniam videmus.dist.lxix.Septima ſyn. 46
Quorum vices.dist.lxviij.Vrbanus ij. 346
Quorundam clericoram,dist.xxiij. Toletanum conc.& Hiſpalen.ij. 113
Quorundam.dist.xxxiiij.Nicolaus papa. 167
Qrorundam.dist.lxxiiij.Gregorius. 356
Quos à paganis,de conſ.dist.iiij.Greg. 2000
Quos conſtiterit.j.q.j Gelaſius. 492
Quos Deus coniunxit.xxxiii.q.ij.Iſidor.1661
Quoties à populis.j.q.vii.Innocentius. 603
Quoties.xxiii.q.i.Innocentius papa. 1388
Quoties.i.q.vii.Gregorius. 601
Quoties epiſcopi.ii.q.vi.Felix ii. 661
Quoties.ii.q.v.Innocentius. 646
Quoties.xxii.q.v.Hieronymus. 1282
Quoties poſt.ii.q.vi.Theodoſiana lex. 664
Quotieſcunque.xxxiii.q.iiii.Auguſtinus.1815
Quotquot.xxvii.q.i. Ancyra.ſynod. 1496
Quotidie,de conſe.dist.ii.Auguſtinus. 1918

R.

Radicata eſt.de pœn.dist.i.Auguſtinus. 1720
Raptor.xxvii.q.ii,Capitular. 1523
Rapinam emere,xiiii.q.v.Ambroſius. 1055
Raptores igitur.xxxvi.q.ii.Symmachus. 1881
Raptus eſt.xxvii.q.ii.Iſidorus. 1530
Raptus quoque,xxxvi.q.i.Iſidorus. 1878
Raptio nulla.xvii.q.iiii.Greg. 1178
Rationis ordo.dist.100.Gregorius. 485
Rationis.xvi.q.7.Grego. 1170
¶Reatina eccleſia,dist.lxiii.Leo iiii. 319
Rebaptizare de conſe.dist.iiii.Aug. 2015
Recurrat.xxxii. q.iiii.Augu, 1611
Recedite.dist.xlv.Hierony. 221
Recedite.xxiii.q.4.Augu. 1199
Regum officium.xxiii.q.v. Hierony. 1345
Regula veſtra.dist.xvii.Marcellus papa. 69
Regula,dist.iii.Iſidorus. 8
Regulæ ſanctorum.dist.xxix.Greg. 143
Regenda eſt.x.q.j.Leo papa iiii. 881
Regenerante.de conſe.dist.4.Augu. 2029
Redintegranda. iii.q.j.Ioannnes papa. 716
Redintegranda.3.q.1.Euſebius. 717
Relatum nobis.dist.27. Clemens papa ij. 180
Relatum eſt.31.q.1.Triburien.con. 1511
Relatum eſt,de conſe.dist.2. Toletanum cõ.xij. 1917
Relatum eſt.x.q.iii.Greg. 893
Relatum.xi.q.j.Alexander. 904
Relatum eſt.5.q.2.Damaſus. 785
Relatio.xxi.q.j.Grego. 1232
Relata eſt.x.q.j.Toletanum conc. 882
Relegentes,xxiii.q.v.Pelagius. 1353
Reliqui ſacerdotes.dist.67.Anacletus. 342
Religioſam.xii.q.ii.Grego. 1015
Relictam.xxx.q.iiii.Grat. 1569
Remittuntur,xxiii.q.v.Ambroſius. 1355
Remiſſionem.j.q.j.Augu. 515
Remoto vii.q.j. Hilarius papa. 832
Renouantes.dist.xxii,Sexta ſynod. 103
Reos ſanguinis.xxiij. q.v.Greg. 1338
Reperiuntur j.q.j.Ambroſ. 491
Reperiuntur,de pœn.dist.3.Ambroſ. 1753
Reprehenſibile.xxiii.q.viii.Nicolaus. 1371
Requiſiſti xxxiii.q.j.Greg. 1647
Requiritis.j.q.vii.Leo iiii. 599
Res autem.xxiij.q.v. Leo papa. 1345
Res eccleſiæ.j.q.Vrbanus Papa. 578
Res eccleſiæ.xii.q.j.Vrbanus papa. 978
Res in epiſcopatu.xii.q.2.Greg. 984
Reſponſa.dist.2.Iſidorus 7
Refecandæ.xxiiij.q.iii.Hierony. 1425
Reſuſcitatus,de pœn.dist.j.Aug. 1678
Reſcripta.xxv.q.ii.Codex. 1448
Retulerunt.de conſe.dist.4.Zachar. papa. 2010
Reum ad eccleſiam.xvii.q.iiii.Capit.v. 1180
Reuertimini.xvi.q.j.Hieron. 1124
Reuertar.de pœn.dist.4.Beda. 1786
Reuera de conſe.dist.2.Ambroſ. 1947
Reuera.3.q.9.Nicolaus papa. 757
Reuera.32.q.5.Ambr. 1621
Rex debet.xxiii.q.v.Cyprianus. 1350
¶Rhodiæ.dist.2.Iſidorus. 8
¶Ridiculum eſt.xii.Nicolaus papa. 43
Ridiculum eſt.xi.q.iii.Augu. 938
¶Rogo,hortor, & moneo.xi.q.iii.Greg. 932
Rogamus vos.xxiiij.q.j.Marcellus papa. 1389
Rogationes.de conſe.dist. 3.Aurelianen.cõc.j. 1966
Romanus.dist.lxxxi.Pelagius papa. 387
Romanus pontifex,de conſ.dist.4.Iſido. 1983
¶Rurſus.xi.q.iii.Carthag.conc.v. 935

S.

Sabbato.de conſe.dist.3.Innocentius. 1968
Sacerdos.xxvi.q.vii.Carthag.conc.iiii.1479
Sacerdos.iii.q.vii.Augu. 752
Sacerdos.de conſe.dist.3.Hierony. 1962
Sacerdos.j.q.ii.Proſper. 567
Sacerdos.de pœn.dist.6.Greg. 1810
Sacerdos.dist.lxxxi. Eugenius papa. 386
Sacerdos.dist. 50.Augu. 147
Sacerdote.de pœn,dist.j.Carthaginenſe cõ. iiij. 1908
Sacerdotes.de conſe.dist.4.Greg. 181
Sacerdotes.dist.37.Hieron. 799
Sacerdotes.6.q.1.Theleſphorus.

Canones Decreti.

Sacerdotes.2.q.7.Clemens. 680
Sacerdotes.xij.q.iiij.Toletanum conc.ix. 1018
Sacerdotes.j.q.j.Hieronymus. 539
Sacerdotes.dist.xxxx. Hieronymus. 225
Sacerdotes verò.dist.lxxxxiij.Clemens. 442
Sacerdotes.dist. 50.Nicolaus papa. 254
Sacerdotes.ij.q.vij.Damasus papa. 708
Sacerdotum.de consecr.dist.ij.Clemens papa. 1925
Sacerdotium.xxj.q.iij.Cyprianus. 1238
Sacerdotibus.xj.q.j.Gregorius. 914
Sacerdotibus.dist.xxxj.Beda. 149
Sacerdotibus.de conse.distin.iij.Aurelianense conc. 1966
Sacerdotale officium.dist.lxj.Gregorius. 302
Sacratas.dist.xxiij.Soter papa. 115
Sacramentum hactenus.ij.q.v.Cornelius. 639
Sacramenta.j.q.j.Augustinus. 513
Sacramenta altaris.de conf. dist.j. Africanum conc. 1902
Sacrificium de pœn.dist.j. Ambrosius ex Dauid. 1664
Sacrificium.de conse.dist.ij.Auguſt. 1925
Sacrilegium.xvij.q.iiij.Gregorius. 1178
Sacrosancta religio.j.q.j.Gelasius. 539
Sacrosancta Romana.dist.xxij Anacle. 100
Sacrorum canonum.dist.lxiij.Ex Capitular.Carol.Imper. 330
Sacrorum canonum.xij.q.ij.Greg. 985
¶Sal cælestis.de conse.dist.iiij.Beda. 2002
Saluator.j.q.iij.Vrbanus ij. 572
Saluator.de conse.dist.v.Didymus. 2049
Salomon.xxij.q.iiij.Gregorius. 1620
Salonitanæ.dist.lxij.Gregorius. 324
Saluo in omnibus.xj.q.iij.Higinus. 874
Saluberrimum.j.q.vij.Leo. 6070
Sancimus.xij.q.ij.Tolet.con. 994
Sancimus j.q.vij.Cod. 610
Sancitum est.xxiij.q.viij.Vuormacen.cō. 1376
Sancitum est vt.vij.q.j.Rhothom.con. 1833
Sancta Romana.dist.xv.Gelasius. 55
Sancta octo.dist.xvj.Ex diurno lib.&c. 63
Sancta quippe.ij.q.vij.Hieronymus. 710
Sanctum est.de conf. dist.iiij.Auguſtinus. 1990
Sanctissimo in Christo.Epistola formata. 354
Sanctimoniales.xx.q.j. Carthaginense con.iij. 1221
Sanctimonialis.dist.Carthaginense con.iiij. 115
Sanctis quippe.xj q.iij. Vrbanus ij. 963
Sanctorum canonum distin.lxx.Vrbanus ij.ex conc. 348
Sanctorum patrum.x.q.j.Calix.pœ.ij. 885
Sanctorum patrum.j.q.j.Calixtus papa. 1494
Sana quippe.dist.ix.Augustinus. 30
Sane cauendum.de pœn.dist.iij.Auguſt. 1758
Sane cōsanguinitatis.xxxv.q.ij.Isidorus. 1842
Sane dilexímus.xv.q.j.Ambrosius. 1069
Sane percussor.dist.xxxxv. Anacletus papa. 222
Sane profertur.xxiiij.q.ij.Quinta synod. 1413
Sane quia.xvj.q.ij.Vrbanus ij. 1131
Sane quisquis.xv.q.iij.Codex. 1075
Sane quod super.xxiiij.q.ij.Vrbanus ij. 1411
Sane si communi.dist.lxv.Nicænum con. 336
Sane si ex consensu.ij.quæst.vj.Carthaginense con.iij. 674
Sane Thessalonicenses.xvj.q. vj.Anastasius bibliothec. 1163
Sapiens non est.vj.q.j.Lucius papa. 802
Sapiens nunquam.de pœn.dist.2. Ambrosius. 1735
Satagendum.xxv. quæstione j. Pelagius papa. 1440
Satyra.dist.ij.Isidorus. 8
Satis euidenter dist.96.Nicolaus papa. 467
Satis hinc apparet.xxxiij.q.v.Auguſt. 1825
Satis ostendimus.de conf.dist.iiij. Auguſtinus. 1999
Satis perterſum.dist.lvj.Greg. 294
Satisfactio pœnitentiæ.de pœn.dist.iij. Augustinus. 1753
¶Scelus.2.q.1.Nicolaus papa. 630
Sceleratior omnibus.de pœ.dist. 3. Leo Papa. 1776
Scenicis.de conse.distinct.2.Carthaginense con.iij. 1964
¶Scit sancta.dist.12.Leo ix. 42
Scitote.6.q.3.Pelagius papa ij. 809
Sciunt cuncti.2.q.8.Codex. 712
Scias frater.7.q.1.Pelagius papa. 834
Sciatis fratres.33.q.4.Hieronymus. 1814
Scire debet.dist.76.Ambrosius. 367
Scire debes.7.q.1.Cyprianus. 819
Scire vos oportet.23.q.8.Leo. 1367
Scimus autem.dist.43.Anacletus. 208
Scimus vos non ignorare.12. qu.1. Vrbanus papa. 969
Sciendum.8.q.1.Gregorius. 852
Sciendum.26.q.3.& 4.Auguſtinus. 1461
Sciendum est.27.q.1.Arelaten.con. 1501
Sciendum.de pœ.dist.2.Gregorius. 1731
Sciendum.dist.29.Isidorus. 143
Scindite corda.de pœ.dist.1.Ioelis. 1677
Scisciatis religio.j.q.j.Gelasius. 539
Scisciatur.30.q.4.Nicolaus papa. 1570
Scisciatur.30.q.4.Nicolaus papa. 1570
Scisciantibus.15.q.8.Nicolaus papa. 1089
Schisma.24.q.1.Pelagius. 1402
Schismatici.23.q.6.Auguſtinus. 1358
Scriptura dicit.de conse.dist.2.Cyprianus. 1913
Scripsit mihi.7.q.1.Gregorius. 815
Scripsit nobis.27.q.2.Nicolaus. 1599
Scriptum est.6.q.3.Gregorius. 808
Scriptum est.14.q.5.Gregorius. 1056
Scriptorum verorum.dist.100.Greg. 486
¶Sæculares.33.q.2. Carthaginen.con. 1650
Sæculares.de conse.distin.2. Agathense conc. 1920
Secunda autem.4.q.2.& 3.Gratianus. 768
Secunda quæst.29.q.2.Gratianus. 1554
secunda.de pœ.dist.1.Hieronymus. 1701
secundum.18.q.2.Gratianus. 1196
secundum canonicam.23.quæ.8.Parisien.con. 1375
secundum catholicam. 11.qu.3. Auguſtinus. 939
secundum ecclesiæ.dist.19.Anastasius ij. 85
secundum verba.33.q.5. 1822
secuti sunt.2.q.7.Beda. 697
sed adhuc.1.q.3.Gratianus. 569
sed cum in episcoporum.10.quæstion.2.Grat. 886
sed & continuo.de pa.dist.1.Ambr. 1683
sed & illud.26.q.2.Hieronymus. 1459
sed illud.dist.45.Origenes. 221
sed nec Adam.de pœn.dist.2.Ambr. 1735
sed notandum.dist.29.Gratianus. 143
sed pensandum.dist.6.Gregorius. 18
sed ponatur.11.q.3.Gratianus. 919
sed quæritur.dist.37.Gratianus. 180
sed si forte.dist.81.Lucius papa. 390
seditionarios.dist.46. Carthaginense con.iiij. 224
sedulo monendi.dist.38.Auguſtinus. 191
semel Christus.de conf.dist.2.Aug. 1938
semel immolatus.de conse.distinct.2. Prosper. 1938
sententia Cham.2.q.7.Anacletus papa. 686
sententia pastoris.11.q.3. Gregorius. 920
sententiam Romanæ.35.qu.9. Nicolaus papa. 1875
senatusconsultum.dist.2.Isidorus. 7
senti.11.q.3.Auguſtinus. 939
sæpe contingit.distin.50.Vuormacien.se conc. 260
sæpe contingit.2.quæst.5. Vuormacien.se con. 651
sæpe fit.12.q.2.Tolet.con.vj. 1014
sæpe malorum.28.qu.1.Toletanum conci. iiij. 1014
Sæpe principes.23.q.8.Toletanum concilium iiij. 1378
Sæpe se vitia.dist.xli.Grego.
Septuaginta.dist.xvi.Athanasius. 26
Septies cadit.de pœn.dist.3.Hiero. 67
Sequitur in vtraque.dist.26.Gratianus. 1761
Sequitur non percussorem.dist.45. Gratianus. 127
Sequitur non litigiosum.dist.46.Grat. 213
Sequitur secunda.j.q.ii.Gratian. 223
Sequitur secunda.xxvii.q.ii.Grat. 563
Sequitur sexta.ii.q.vi.Gratianus. 1508
Seruatis priuilegiis.xxv.q.j.Hormisda papa. 1446 654
Seruanda est.dist.32.Gratianus.
Seruetur.xi.q.iii.Nicænum conc. 154
Serui autem.dist.54.Grat. 947
Seruitium.18.q.2.Vrbanus ij. 274
Series cōsanguinitatis.xxxv.q.v.Isidorus. 1209
Seriatim.dist.xxxii.Leo ix. 1845
Serpens decepit.de pœ.dist.1.Ambrosius. 162
Sex differentiæ.xxiii.q.iii.Augu. 1581
Sexaginta dist.xvi.Zepherinus. 2912
Sexto die dist.xxxv.Ambrosius. 60
Sexta actione.xv.q.7.Hispalen.conc.ii. 176
Sexta synodus.dist.16.Beda. 185
Sexta vero.4.q.6.Grat. 64
Sextam sanctam.de conse.dist.iii.Hadrianus papa. 781
Sextam synodum.dist.xvi.Hadrianus papa. 1977
¶Si accusatorum.3.q.10.Felix papa. 767
Si accusatorum.4.q.6.Felix papa. 781
Si ad scripturas.dist.9.Augu. 28
Si ad peccatum.22.q.4.Auguſt. 1268
Si ad matris.de conse.dist.4.Augu. 2017
Si agamus de pœn.di.1.Hiero. 1698
Si aliquid.22.q.4.Beda. 1263
Si aliquid.xxii.q.iiii.Soterus papa. 1267
Si aliquis xxvi.q.vi. Epaunen.conc. 1475
Si aliqua causa.xxii.q.j.Ioann. Chrysostomus 1246
Si Apostolus.de pœn.dist.iii.Augu. 1754
Si apud.xxiii.q.v.Hiero. 1346
Si audieritis.xxiii.q.v.Cyprianus. 1347
Si reuerterit.de pœ.dist.iiii. Dominus per Ezechiel. 1797
Si autem aliquis.ix.q.iii.Anicetus papa. 874
Si autem necdum.xxxvi.q.ii.Meldense cōc. 1888
Si autem presbyteri.xv.q.vii.Carthaginen.concil.iii. 1086
Si autem prouocatum.ii.q.vi. Africanum cōc. 677
Si autem sine.xvii.q.iiii. Grat. 1177
Si autem vobis.ii.q.iii.Clemens. 925
Si baptizata est.de conse.dist.4.Auguſtinus. 2027
Si causa.xxxiii.q.iiii.Ambrosius. 1815
Si clericus.xi.quæst.j.Chalcedonense conc. 917
Si clerici.xi.q.j.Toletanum conc. 907
Si clericatus.xvi.q.1.Hierony. 100
Si concupiscentia.xv.q.j.Augu. 1069
Si consuetudinem.dist.8.Grego. 24
Si credas.de consecr.dist.2.Ambrosius. 1962
Sic autem.j.q.j. Aug. 513
Sic decet.xxv.q.ii.Siluerius papa. 1453
Sic enim.xxviii.q.j.Auguſt. 1539
Sic non sunt.de conse.dist.2. Hilarius episcopus. 1919
Sic non sunt.32.q.4.Aug. 1618
Sic insanctificando.de conse.dist.2.Cyprianus. 1912
Sic omnes.dist.19.Agatho papa. 82
Sic populus.j.q.j.Hierony. 525
Sic quidam.10.q.1.Toletanum conc.iij. 881
Sic quippe.27.q.2.Gregor. 1528
Sic viue.16.q.1.Hieron. 1101
Sicubi 12.quæstion.5.Tarraconen. concilium. 1022

Si cui

per ordinem alphabeti.

Si cui etiam.de pœn.dist.1.Augu. 1675
Si cuius patruus.35.q.10.Inno. 1878
si cuius vxorem.dist.34.Nœocæsar.con. 171
si cupis.26.q.1.Hierony. 1093
si custos.27.q.1.Grego. 1494
sicut Apostoli.11.q. 3. Fabianus episcopus. 926
Sicut Achab.de pœn.dist.3.Gregorius. 1765
Sicut ait.de pœn.dist.3.Hieronymus. ibid.
sicut alterius.7.q.1.Calixtus papa. 836
sicut antiquitus.17.q.4.Nicolaus, 1179
sicut bonum.27.q.1. Carthaginense conc.iiij. 1484
sicut Christus.1.q.1.Hieronymus. 531
sicut crudelis.32.q.1.Ioannes Chrysostomus. 1592
sicut diœcesim.16.qu.3.Toletanum concil.iiij. 1136
sicut domini.16.q.7.Paschalis ij. 1164
sicut ecclesia.12.q.2.Gregorius. 1001
sicut enim.11.q.1.Clemens. 909
sicut enim.32.q. 5.Ioannes Chrysostomus. 1624
sicut episcopum.1.q.2.Gregorius. 556
sicut ergo.35.q.9.Gratianus. 1876
sicut est verus.de consec.dist.2.Ambrosius. 1961
sicut eunuchus.1.q.1.Auguſtinus. 511
sicut excellentiam.23.q.4.Gregorius. 1330
sicut ficti.1.q.1.Auguſtinus. 513
sicut ij,qui,dist.47.Ambrosius. 227
sicut inquit.2.q.7.Gregorius. 706
sicut in sacramentis.de cōse, distin.4. Auguſt. 2034
sicut in vnaquaque.21.qu.2. Rhemense conc. 1235
sicut Iudas.de conse.dist.2.Auguſtinus. 1946
sicut is.1.q.6.Gregorius. 592
sicut neophytus.dist.48.Gregorius. 234
sicut non alij.de consecra.distinct.1.Felix. 1890
sicut non est.23.q.4.Auguſtinus. 1305
sicut non omnis.32.q.2.Hieronymus. 1600
sicut non suo.dist.46.Leo papa. 224
sicut nostis.de conse.dist.4.Auguſt. 2002
sicut omnino.12.q.2.Gregorius. 985
sicut primi.de pœn.dist.1 Auguſtinus. 1707
sicut quædam.dist.14.Leo papa. 52
sicut quamuis.dist.97.Gelasius. 473
sicut qui.17.q.4.Pius papa. 1181
sicut qui monasteria.20.qu.1. Eugenius ij. in synod. 1220
sicut sacerdotes.2.q.7.Fabianus. 685
sicut sancti.dist.15.Gregorius. 54
sicut satius.32.q.4.Auguſtinus. 1617
sicut semel.dist.68.Gregorius. 242
sicuti fœmina.32.q.2.Hieronymus. 1606
sicut sera.de pœn.dist.2.Auguſtinus. 1730
sicut sine.2.q.1.Gregorius. 613
sicut stellas.dist.38.Zepherinus papa. 190
sicut tribus.de pœn.dist.2.Auguſtinus. 1730
sicut vir.7.q.1.Euaristus papa. 821
sicut viri.dist.40.Isidorus. 196
sicut vrgeri.1.q.1.Auguſtinus. 519
¶Si de area.25.q.2.Auguſtinus. 1460
si decreta.dist.20.Nicolaus j. 90
si de rebus.23.q.7.Auguſtinus. 1362
si diaconus.dist.81.Aurelianense conc.j. 388
si dicat vir.33.q.5.Auguſtinus. 1819
si dominus.11.q.3.Hieronymus. 154
si ducturi.32.q.6.Auguſtinus. 1632
si duo forte.dist.79.Honorius Auguſt. 379
si duo fratres.dist. 50.Triburiense con. 207
si duo vel.35.q.6.Vrbanus in conc. 1864
si ea de quibus.23.q.4.Auguſtinus. 1332
si ea destruerem.25.q.2.Gregorius. 1446
si ecclesia.23.q.4.Auguſtinus. 1327
si ægrotans.5. quæst.3. Romana syn.tempore Hadriani. 786
si enim.27.q.2.Ioan.Chrys. 1528
si enim inquit.de pœn,dist.2.Hierony. 1738
si eos de quibus.de conse.dist.4.Augu. 2033
si episcopus.dist. 50.Agathen.con. 238
si episcopus.11.q.3.Epaun.con. 936
si episcopus.3.q.2.Felix. 720
si episcopus.16.q.3.Aurelianen.con.j. 1142
si episcopus.12.q.2.Tolet.con. 1014
si episcopus metropolitanus.dist.18. 78
si episcopus.12.q. 5.Agathen.con. 1021
si episcopo.2.q. 5.Vuormac.con. 1652
si episcopum.16.q.6.Grego. 1154
si episcoporum.21.q. 5.Grego. 1241
si ergo.8.q.1.Origen.ex lib.Num. 855
si euangelica.dist. 55.Pelagius. 290
si ex bono.de pœn.dist.4.Auguſt. 1788
si ex laicis. 10.q. 1.Ilerden.conc. 880
si expositus.dist.87.Arelaten.con.ij. 420
¶ Si fœmina.29.q.2.In con. apud Vermeriam. 1556
si fœneraueris. 14.q 3.Auguſt. 1049
si forte.dist.63.Leo papa. 332
Si forte.de pœn.di.1.Codex. 1666
si forte. 17.q.4.Clemens. 1182
si forte.dist.65.Sardicen.con. 339
si forte.21.q. 5.Arelat.con. 1241
si fortassis.16.q.6.Leo iiij. 1155
Si fur aut latro.13.q.2.Aurel.conc. 1044
¶Si gens Anglorum. dist. 56.Bonifacius martyr. 295
significastis.1.q.1.Fabianus. 536
signum est.de conse.dist.2.Auguſt. 1926
¶ Si igitur.24.q.3.Hierony. 1422
si ille qui.dist. 50.Hormisda papa. 263
Si ille.23.q.4 Gelasius. 1315
si imperator.dist.96 Ioan.papa. 469
si in adiutorium.dist.10.Augu. 33
si infidelis.28.q.2.Greg. 1549
si infidelis.28.q.1.Ambrosius. 1537
si in laicis.dist.38.Leo papa. 187
si inimicus est. dist.93. Petrus in ordinatione Clementis. 439
si inimicus.11.q.3.Petrus apostolus. 926
si in morte.23.q 8.Grego. 1371
si in plebibus.dist.63.Isid. 321
si in qualibet.20.q.2.Tolet.con. 1223
si inter bonos.de consec.dist.4.Augu. 1984
si inter episcopos.6.q.4.Bonifacius papa. 813
si is-qui præst.11.q.3.Isidorus. 957
si is qui.23.q.4.Grego. 1314
si iubet.26.q.6.Cartha.con.2. 1472
si Iudas.de pœn.dist.4.Auguſt. 1785
si iustus. 1.q.1.Augu. 512
si iuxta apostolum.dist.38.Hierony. 190
¶ Si laicus.dist.31.Hierony. 151
si laici vxor.dist.34. Martinus Brachar. in conc. 171
si lapsis.dist.50.Gregor. 230
si legitimi.2.q.5.Agathen.con. 644
silueiter.xj.q.j.Gelasius papa. 903
¶ Si mala fama.2.q.5.Hincmarus episcop. 645
si metropolitanus.6.q.4.Alexander. 812
similiter.3.q. 5.Iulius papa. 733
similiter.16.q.1.Symmachus in vj.syn. 1120
simili modo.28.q.1.Eutichian. 1534
similem Dei.de pœni.dist.2.Ambrosius. 7513
si monachus.16.q.1.Innoc.papa. 1100
si motum fuerit. de conse. dist.1. Iginus papa. 893
si mulier.dist. 5.Gregorius. 14
¶Sine exceptione.12.q.2.Leo papa. 1002
sine litteris.8.q. 5.Gratianus. 863
sine otiatu.21.q.4.Leo iiij. 1239
sine pœnitentia.de conse.dist.4.Ambr. 2013
si non sunt.de consec. distinct. 2. Hilarius episcopus. 1919
si non sanctificatur.de conse.di.iiij.Aug. 2004
si non ex fidei.xxiii.q.v.Greg. 1331
si non licet.xxiii.q.v.Aug. 1340
Si nulla.xxiii.q.viii.Nicol.papa. 1368
si nulla.de consec.dist.4.Leo papa. 2016
singuli accipiunt.de consec.di.2. Hiero. 1936
singula ecclesiastici.dist.lxxxix.Grego. 425
si nupserit.dist.xxvii. Hierony. 133
sint manifestæ.xii.q.j. Canon. Apost. 975
sint tibi quotidiana.de conse.dist.v.Hieronym. 2041
sint tibi ieiunia.de con.dist.iiii.Hiero. 2041
si officia.dist.lix.Zozimus. 299
si omnia in hoc sæculo.vi.q.j.Anacletus. 799
¶Si papa,di.xl.Ex dictis Bonifac. 194
si pater.xxx.q.iii.Chalcedonense con. 1570
si paulus.xxxii.q.5.Hieronym. 1625
si peccatum esset.xxii.q.j.Auguſtinus. 1246
si peccatum Dauid.de pœ.di.j.Greg. 1705
si peccauerit,ii.q.j.Augu. 626
si per ebrietatem.de conse.dist.ii.Beda. 1923
si per ordinationem.dist.lxiij. Parisiense con.j. 315
si per sortiarias.xxxiii.q.j.Hincmarus Rhemē. archiepiscopus. 1649
si per negligentiam.de conse.dist. 2. Pius. 1923
si Petrus.xxiiii.q.j. Ambrosius. 1390
si Petrus.8.q. 1.Ioannes iij. 848
si plures. xvi.q.vii.Tribur.conc. 1170
si post ordinationem.di.50.Martinus papa. j. 241
si presbyter.j.q.j.Isidorus. 529
si presbyter 26.q.6.Iulius. 1476
si primates.v.q.iii.Felix papa ij. 786
si priuatum.xii.q.j.Aug. 979
si propterea.xxiii.q.v.Augu. 1348
si propterea.de pœ.dist.j.Augu. 1675
si publicis.xii.q.iiii.Tolet.con.viii. 1263
¶Si qua de reb.12.q.2.Ancyra.syno. 998
si qua fuerit.31.q.1.Eliberitan.conc. 1581
Si qua monacharum.27.q.4.Greg. 119
si quæ mulier.35.q.10.Romana synod. 1878
si qua mulier.31.q.1.Ex conc.apud Vermerias 1581
si qua mulier.dist.30.Gangren. con. 145
si qua mulier suo.di.30. Gangrens.conc. 145
si qua mulier.de conse.dist.4.Ex conc.Mart.. Bracharen. 2017
si qua mulier.35.q. 10.Innoc. 1878
si qua mulier.35.q.10.Hyginus Papa. 1870
si qua mulier. 19.q.3.Authentic. 1216
si qua vidua.dist.28.Martinus Brac.in cōc. 139
si qua virgo.27.q. 1.Chalc.conc. 1496
si quando videris.de pœn.di.3.Hiero. 782
si quando.2.q.6.Hadrianus papa. 678
si quandoque à sacerdotib.15.q.6.Alexander papa. 1080
Si quatuor.23.q.8.In con.apud Vermerias. 1381
¶si quę causæ.xi.q.j.Innoc.papa. 907
si quælibet.xxii.q.ii.Greg. 1259
si quem à clericatu.xvi.q.j Greg. 1103
si quem forte.xxiiii.q.j.Augu. 1407
si quem pœnituerit.ii.q iii.Capitularium liber. 636
¶si qui apud.de conse.dist.4.Augu. 1985
si qui à simoniacis.j.q.j.Vrbanus. 552
si qui clerici.di.74.Chartaginen.con. 355
si qui clerici.xi.q.j.Chalced.conc. 907
si qui clerici. 1.q.1.Leo. 515
si qui clericorum.xi.q.j.Aurelianen.conc. iii. 901
si qui episcopi.xxv.q.ii.Leo. 145
si qui episcopi. 1.q. 1.Leo. 517
si qui episcopi.dist.lxxxxii.Ancyran. conc. 437
si qui ex fratrib.xi.q.1.Clemens. 910
si qui filij dist.30.Gangren.con. 144
si qui inuenti.5.quæstion.1.Eliberitanum concilium.

Canones Decreti.

eil um 784
Si quilibet.dist.34.Grego. 282
Si qui neceſſitate.de conſecr.dist.4. Leo papa. 1982
ſi qui parentes.3 1.q.3.Eliberit.conc. 1590
ſi qui presbyteri.1.q.7.Cypria. 593
ſi qui ſine examinatione.dist.81.Nicæn. conc. 389
ſi qui ſunt vituperatores.2.q.7. Euariſtus papa. 689
ſi qui ſunt.dist.81.Gregorius.vij. 388
ſi qui vel temeritate.1.q.7.Gelaſius. 603
ſi qui voluerint.1.q.7.Nicæna ſyn. 600
ſi qui verò.7.q.1.Nicæn.conc. 1805
ſi qui verò,de pœn.dist.5.Nicænum conc. 1805
ſi qui verò.dist.32.Gregorius. 156
ſi quidquid.de conſec.dist.4.Auguſt. 1990
ſi quid de quocunque.15.q.7.Greg. 1085
ſi quid in eccleſia.2.q.7.Gelaſius. 707
ſi quid inueniſti.14.q.5.Auguſt. 1055
ſi quid veri,dist.37.Auguſtinus. 185
ſi quid verò.dist.86.Gregorius. 415
¶Si quis abbas.18.q.2.Triburien.conc.1202
ſi quis ab epiſcopo.2.q.7.Arelaten.concilium. 690
ſi quis abſcidit.dist.55.Canon Apoſtolorum. 287
ſi quis acceperit.33.q.1.In conc.apud Compendium. 1648
ſi quis à catholica.23.q.4.Auguſtinus. 1298
ſi quis ad te.22.q.2.Auguſtinus. 1258
ſi quis à medicis.dist.55. Nicænum concilium. 288
ſi quis apoſtolicæ.dis.79.Nicolaus papa ij.377
ſi quis à proprio.2.q.3.Antiochenũ conc. 920
ſi quis à proprio.21.q.5. Antiochenum conc. 1240
ſi quis à vero.3.q.4.Pius papa. 727
ſi quis amodo.dist.81.Alexander ij. 389
ſi quis ancillam.29.q.2.Iulius papa. 1555
ſi quis ariolos.26.q 5.Gregorius Iunior.1463
ſi quis artem.dist.37.Hieronymus. 184
ſi quis auſus.dist.71.Nicænum concilium. 350
ſi quis autem.de conſecr.dist.4.Leo papa. 1783
ſi quis autẽ.dist.18.Arelaten.concilium.ij.78
ſi quis autem.1.q.6.Gregorius. 592
ſi quis autem.dist.94.Alexand.j. 454
ſi quis autem,de pœn,dist.7.Auguſt. 1812
ſi quis autem.de pœn.dist.3.Auguſtinus. 1783
¶Si quis baſilicam.de conſe.dist.1.Bracharen. conc.ij. 1890
¶Si quis calendas.26.q.7.Zacharias papa. 1481
ſi quis carnem.diſtinct.30.Gangrenſe concilium. 146
ſi quis clericus,diſtinct.81.Aurelianen. ſynodus iij. 387
ſi quis clericus.16.q.7.Paſchalis ij. 1164
ſi quis clericus.14.q.4.Tarraconen. cõcilium. 1052
ſi quis clericus.17.qu.4. Ex pœnitentiali Romano. 1182
ſi quis clericus.26.qu.5.Aurelianen.conciliũ j. 1465
ſi quis clericus.3.q.6.Sixtus. 744
ſi quis clericus.11.quæſtione 1.Siluеſter. 902
ſi quis clericorum.dist.47.Eliberitanum concilium. 237
ſi quis circa.2.quæſtione 3.Gaius papa. 632
ſi quis coactus.22.quæſtione 5.Theodorus in pœnitentiali. 1274
ſi quis confugerit.1.quæſtione 1.Nicæn. concilium. 521
ſi quis coniugatus.27.quæſtion.2. octaua,ſyn. 1518
ſi quis contumax.17.quæſtione 4. Triburien. conci. 1183
ſi quis contriſtatus.dist.90.Fabianus papa. 431
ſi quis conuictus.22.q.5.Matiſc.conc.1. 75
ſi quis cum clerico.11.quæſtione 1. Carthagi. conc.iij. 916
ſi quis cum duabus.33.quæſt.2.Nicolaus. 660
ſi quis cum duabus.34.queſt.1.& ij.Triburien. conc. 1833
ſi quis cum matre.33.q.2.Nicolaus. 1661
ſi quis cum matre.34.q.1.& 2.Ex conc.Triburien. 1834
ſi quis cum matre.35.queſt.2.In concilio apud Vermer. 1839
ſi quis cum militibus.6.q.1.Codex. 805
ſi quis cum nouerca.32.quæſtio.7.Triburien. conc. 1641
ſi quis cuiuslibet.21.quæſtio.1.Carthaginen. conc.v. 124
¶Si quis dator.1.q.3.Gregorius. 570
ſi quis de alio.de conſ.dist.4.Lugdunen. conc. 2020
ſi quis de alterius.dist.58.Carthaginen. cõc.v. 298
ſi quis de clericis.12.q.2.Agath.conc. 994
ſi quis de clericis. 12. q.2. Aurelianenſe conc. 994
ſi quis de corpore.26.q.6.Mart.Brach. in cõc. 1473
ſi quis dederit.24.q.1.Iulius papa. 1408
ſi quis deinceps.17.q.4.Alexander ij. 1185
ſi quis deinceps.16.q.7.Gregor.vij. 1162
ſi quis de ordine.7.q.1.Meldenſe conc. 833
ſi quis de laicis.dist.34.Aurelian conc. 17
ſi quis de potentibus.24.qu.3.Toletan.conc.1. 1426
ſi quis dereliquerit.dist.30. Gangrenſe conc. 146
ſi quis de religioſo.diſtinct.77.Gelaſius papa. 373
ſi quis deſpicit.dist.42.Gangrenſe conc. 202
ſi quis deſponſata.27.q.2.Ambroſius. 1525
ſi quis deſponſauerit.27.quæſt.2. Iulius papa. 1513
ſi quis deſponſauerit.28.q.2.in canon. 1512
ſi quis diaconus.dist.50.Iſidorus. 151
ſi quis diſcernit.dist.28.Gangrenſe conc. 142
ſi quis diuinis.30.q.5.in Nouella. 1577
ſi quis dixerit.11.q.3.Hieronymus. 942
ſi quis docet.dist.30.Gangrenſe conc. 146
ſi quis docuerit.dist.28. Canon apoſtolorum. 142
ſi quis dogmata.25.q.2.Nicolaus papa. 1451
¶Si quis eccleſiam.17.q.4.Iginus papa. 1182
ſi quis eorum.dist.30.Gangrenſe conc. 145
ſi quis eorum.dist.32.Sexta ſynodus. 160
ſi quis epiſcopus.dist.18.Agathenſe conc. 78
ſi quis epiſcopus. 27.qu.1. Sexta ſynodus in Trullo. 1489
ſi quis epiſcopus ordinatus.dis.92. Antiochenum conc. 437
ſi quis epiſcopus.dist.81.Canõ apoſtolorum. 388
ſi quis epiſcopus.26.q.5.Toletan.conciliũ iiij. 1464
ſi quis epiſcopus.23.quęſtio.8.Antiochenum conc. 1377
ſi quis epiſcopus. 1. quæſtione 3. Gregorius. 570
ſi quis epiſcopus. diſtinct. 83.Gregorius vij. 400
ſi quis epiſcopus.16.q.7.Canon apoſtolorum. 1163
ſi quis epiſcopus.7.q 1.Leo epiſc. 832
ſi quis epiſcopus.1.quæſ.7.Martinus Brach,ex conc. 608
ſi quis epiſcopus.11.quæſt.3. Martinus Brac. ex conc. 923
ſi quis epiſcopus damnatus.11.q.3.Antiochenum conc. 623
Si quis epiſcopus.11.quæſ.3.Sardicenſe conc. 921
Si quis epiſcopus.11.q.3. Eutychianus papa. 954
Si quis epiſcopus,6.q.4.Martinus Brachare-ſis in conc. 811
Si quis epiſcopus,2.q.6.Sardicenſe conc. 672
Si quis epiſcopus.2.q.7.Romana ſyn. 704
Si quis epiſcopus per manus.dis.92.Antiochenum conc. 438
Si quis epiſcopus.dis.92.Antioch.conc. 437
Si quis epiſcopus vacans.dist.lxxxxii.Antioch. conc. 435
Si quis epiſcopus.vi.q.iiii.Antioch.conc. 813
Si quis epiſcopus,vi.q.iiii.Antioch.conc.813
Si quis epiſcopus.x.q.ii.Martinus Brac.in cõc. 802
Si quis epiſcopus.j.q.j.Chalcedonenſe concil. 493
Si quis epiſcopus,xxi.q.j.Martinus Bracarens. 1241
Si quis epiſcopum,ii.q.iii.Damaſus papa.643
Si quis epiſcoporum,xvi.q.v. Nicolaus papa 1132
Si quis epiſcoporum,iii.q.vi.Fabianus. 737
Si quis epiſcoporum,dist.xviii. Tarraconen. conc. 1
Si quis erga.ii.q.vii.Alexander. 651
Si quis etiam.de conſe.dist.j.Agathen.conc. 1898
Si quis ex clericis,diſt.xxiii.Greg.ii. 1161
Si quis ex epiſcopis,di.lxxix.Steph papa.iii. 1575
Si quis ex ſacerdotib.di.xlxix.Leo papa in cõc. 1361
Si quis extra eccleſiam.diſt.xxx.gãgrenſe cõc. 146
Si quis ex vno.xxx.q.iiii.Innocentius. 1577
¶Si quis falſum.v.q.vi.Octaua ſynod. 796
Si quis filiaſtrũ.xxx.q.j.Ex con. apud Vermer. 1561
Si quis fortitudinẽ.xxiii.q.iii.Hieronym.1293
Si quis frater.xi.q.iii.Syn.octaua. 918
Si quis fuerit.xxxii.q.vii.Martinus Bracharen. conc. 1617
¶Si quis gẽtilis.xxviii.q.j.Eutychia.papa.1584
¶Si quis habuerit.xxviii.q.ii. Melden.cõ. 1549
Si quis hæreticæ.j.q.j.Leo. 536
Si quis hominem.xi.q.iii.Hierony. 942
Si quis homicidium,di.50. Matiſcon.con.238
¶Si quis iam,xxi.q.ii.Chalcedo.conc. 1234
Si quis in atrio.xvii.q.iiii.Triburien.con.1179
Si quis in clero.vii.q.j. Agathenſe con. 832
Si quis incognitus.xvii.q.2. Bonifacius. 1176
Si quis in ęgritudine.dist.lvii. Neocæarienſe concilium. 297
Si quis ingenuus.xxix.q.ii.In con.apud Vermer 1556
Si quis in infirmitate.dis.lv.Ilerden.conc. 289
Si quis in metropolitana dist. 65.Tarraconen. conc. 338
Si quis inquit.j.q.j.Cyprianus. 532
Si quis iratus.ii.q.iii.Fabia.papa. 633
Si quis iratus.de pę.dist.j.In canonib. 1671
Si quis iraſcitur.xiii.q.iii.Augu. 1033
Si quis inſaniens.xv.q.j Theodorus. 710
Si quis in tantam.j.q.iiii.Codex. 588
Si quis intrat.de conſe.di.ii. Martinus Brac.in conc. 1920
Si quis Iudaicæ.xxviii.q.j.Vrbanen.con. 1341
Si quis iudicem.ii.q.vi.Fabian.papa. 663
¶Si quis laicus.xvi.q.j.Mogun.con. 1111
Si quis laicus.xi.q.iii.Tolet.conc.j. 933
Si quis laicus.xxij.q.v.Auguſt. 1281
Si quis liber.xxix.q.ii.Zacharias. 1556
¶Si quis mẽbrorum.xxiii.q.viii. Eutychianus papa. 1379
Si quis monachus,diſtinct.lxxxx. Octaua ſynod. 1433

si quis

per ordinem alphabeti.

Si quis monachus.xvj.q.j.Gelaſius. 1102
¶ Si quis necandi.de pen.dist.j.Codex. 1666
Si quis neceſſitate,xxxiiij.q.j. & ij. Ex conc.apud Vermer. 1832
Si quis neque.j.q.j.Grego. 556
Si quis non dicam, xxxiij. q.2. Codex. 1665
Si quis non dicam.de pœn.dis.j. Codex. 1881
Si quis non iratus.xv.q.j.Hierony. 1071
Si quis non recto.xxiiij.q.iij.Hierony. 1418
Si quis nuptias,dis.xxx.Gangrenſe.con. 46
¶ Si quis obiecerit,j.q.iij.Paſchalis papa. 572
Si quis obligatus.dist. liiij. Martinus Bracharen.ex con. 276
Si quis oblitus,xiiij.q.iiij.Martinu s Bracha.ex con. 1051
Si quis omnem.j.q.vij.Septima ſynod. 594
Si quis ordinatus.dis.lxxxxij.Marti.Bracha.in conc. 436
¶ Si quis papa.dis.lxxix.Symmachus pap. 377
Si quis pecunia,ib.dis. 79. Nicolaus pa.ij.380
Si quis peieraverit.xxij.q.v.Gelaſi.papa.1274
Si quis per capillum.xxij.q.j.Pius papa. 1245
Si quis per ignorantiam.j.q.j.Iſidorus. 524
Si quis per ſuperbiã.dis.xxx.Gangr. con. 146
Si quis per vetus,xxij.q.ij.Greg. 1259
Si quiſpiam,dis.lxxxj.Eugenius papa. 391
Si quis poſt.dis,xxxiij.Canon.Apoſt. 164
Si quis poſitus.de pœn.dis.vij.Augu. 1811
Si quis poſt baptiſmum.dis.lj.Toletan. con.j. 271
Si quis poſt remiſſionem. dis.50. Inno. 265
Si quis poteſtatem,xxiij.q.4.Ambro. 1317
Si quis prębendas.j.q.iij.Innoc.ij. 579
Si quis præpropera.dis.50. Cyprianus. 249
Si quis presbyter,dis,xxiiij.Brachar.con,Martini. 119
Si quis presbyter. de conſe. dis. iiij. Canones Apoſtolorum. 2008
Si quis presbyter.vij.q.j.Anthioche.con. 831
Si quis presbyter.ij.q.v.Greg.iij. 640
Si quis presbyter,dis.xxx. Ex conc. Martini Brachar. 147
Si quis presbyter,dis. 50. Martinus Brach.247
Si quis presbyter,dis.lxx xxij. Martinus Brac. in con. 439
Si quis presbyter,xv.q.viij.Martin.Bracharen. ex conſ. 1089
Si quis presbyter.xj.q.iij.Cartha.con.ij. 922
Si quis præventus.xxij.q.iiij.Iſidor. 1268
Si quis principum.xvj.q.vij.Calix.papa. 1166
Si quis propter.j.q.ij.Proſper. 567
Si quis propter Deum,dis.xxx.Grang.con.145
Si quis pro ęgritudine.dist.lv.Ex Martino Bracha. 288
Si quis pulſatus,de pęn.dis.j.Digeſtis. 1667
Si quis putauerit,ij.q.vj.Victor. 657
Si quis putauerit,ij.q.vj.Sixtus papa.ij. 661
¶ Si quis qualibet,xij.q.ij.Agathen.con. 1004
Si quiſquam,xj.q.iij.Pelagius. 904
¶ Si quis rapuerit,xxvij.q.j.Nouella Iuſt. Imp. 1499
Si quis dereliquerit,dis,xxx.Gangr.con. 146
Si quis romipetas,xxiiij.q.iij.Calix.pap. 1427
¶ Si quis ſacerdos,xxx.q.j.Cæleſti. 1564
Si quis ſacerdotũ,diſt.lxxxj.Alexander ij.389
Si quis ſacerdotum,xj.q.j.Pius papa. 905
Si quis ſacro,xxvij.q.j.Aurelianen.conc. 1493
Si quis ſeruum,xvij.q.iiij.Gangren.con. 1191
Si quis ſeruum,xvij.q.iiij.Mart.Brac. 1191
Si quis ſemel,de pęn.dis.2.Octaua ſyn. 1719
Si quis ſponſam,xxvij.q.ij.Triburi.con. 1523
Si quis ſuadente.xvij.q.iiij.Innoc. 1187
Si quis ſuper his.ij.q.vij.Grego. 704
¶ Si quis tam fęminam.de pœn.dis.j.Digeſtis. 1667
Si quis tanquam,dis,xxx.Gangren.con. 145
Si quis trigeſimum,dis.lxxviij.Boni.papa. 375
Si quis tumidus. xv.q.vij.Cartha.con.j. 1086
¶ Si quis vel virginitatem.dis.xxx.Gangrenſe conc. 145
Si quis veſtrum.ij.q.vj.Sixtus papa. 656
Si quis verò.xj.q.iij.Ambr. 926
Si quis verò.v.q.vj.Agathen.con. 795
Si quis viduam. dist. 50.Ex Martino Brachar. 239
Si quis viduam,dis.xxxiiij.Inno.papa. 172
Si quis viduam.dis. xxxiiij. Canones Apoſtolorum. 172
Si quis viduam.xxxij.q.vij.Mogunti.con.1641
Si quis virginem.xxxvj.q.ij.Greg.ij. 1881
Si quis virorum.dis.xxx.Gangren.con. 143
Si quis vituperat.dist.31.Grangrenſe con. 151
Si quis viuente,31.q.1. Triburien.con. 1581
Si quis voluntate.dis. 50.Mart.Bracha.ex capitulis. 259
Si quis voluerit.de conſe.dis.iiij.Ex con. apud Belluacum. 2019
Si quis votum.xxvij.q.j. Theodorus. 1506
Si quis vſuram,xiiij.q.iiij.Ambro. 1053
Si quis vult.xvj.q.vij.Bonifa. 1172
Si quis vult.dis.xxxvj.Hierony. 180
Si quis vxorem,32.q.4.Ioan.Chriſoſto. 593
Si quis vxorem.32.q.1.Theodorus in pęnitẽ. 1594
Si quis vxorem.27.q.2.Gregor. 1513
¶ Si quod verius.33.q.2.Auguſt. 1655
Si quos de ſeruis.12.q.2.Agathen.con. 1004
Si quos.23.q.4.Greg. 1320
Si quotieſcunque.de conſe.dis.1. Ambroſius. 1919
Si reſurgentes.de pœn.di.4.Petrus apoſtolus. 1797
Si res aliena.14.q.6.Augu. 1060
Si reuera.de conſe.dis.4.Pelagius papa. 1986
Sit rector.dis.43.Gregor. 204
Si Romanorum.dis.19.Nicolaus papa. 75
Si ſacerdos. 6.q.1.Anacletus papa. 796
Si ſacerdos.de pœn.dis.1.Hierony. 1692
Si ſacerdos.16.q.2.Tolet.con.ix. 1140
Si ſæculi.12.q.1.Grego. 982
Si ſe cuiquam.dis.28.Aurel.conc.j. 139
Si ſermo meus.de pęn.dist.2.Augu. 1730
Si ſeruus.dis. 54.Aurelianen.con. 282
Si ſeruus.dis. 54.Iuſtinia.auth.de ſan.epiſ. 283
Si ſolus.dist.8.Cyprian. 26
Si ſubdiaconus.dis.34.Marti.Bracha. 773
Si tantum,epiſcopus.6.q. 2. Vaſenſe concil.j. 807
Si teſtes omnes.4.q.2.& 3.Digeſt. 770
Si tranſitus.dis.79.Symmachus papa. 589
Sit rector diſcretus.dis.43.Greg. 204
Si tributum.11.q.1.Ambro. 980
Si triginta annorum.dis.78.Zacharia. 1519
Si tu abſtines.17.q.2.Ioan.Chryſo. 1519
Siue de coniugij.33.q.2.Nicolaus papa. 1651
Siue hæreticus.de conſe.dis.4.Beda. 2000
Siue paruuli.de conſe.dist.4. Cæleſtinus papa 2000
Si vero qui.dis. 50.Gerunden.con. 201
Si verum.31.q.2.Vrbanus. 1587
Si vir ſimplex.dis.27.Theodor. 133
Si vir & vxor.35.q.2.& 3.Auguſt. 1842
Si vir & vxor.27.q.2.Eugenius papa in ſynod. 1519
Si virgo.34.q.1.& 2.Aug. 1831
Si vos contra.23.q.5.Augu. 1348
Si vobis fratres.23.q.8.Oſius epiſcopus. 1377
Si vxorem.32.q.5.Augu. 1629
¶ Solet quæri.32.q.2.Augu. 1603
Solet etiam.de conſe.dis.4. Augu. 1986
Solent plures.de conſe.dist.1. Cabilonen.con. 1902
Solennitates,de conſe.dis.1,Felix papa. 1892
Solennitates.de conſec.dist.1. Greg. ibid.
Solicitum quoque.dis.84. Gratian. 402
Solicitudo.dis,52.Alexander ij. 273
Solicitatores.de pęn.diſtinctio. 1. Digeſtis. 1667
Sors non eſt.26.q.2.Auguſt. 1456
Sortes.26.q.5.Leo.iiij. 1465
Sortilegi ſunt.xxvj.q.j.Iſidorus. 1456
¶Species &ſimilitudo.de conſe.dist.2.Grego. 1926
Spiritus ſanctus.j.q.j.Leo. 524
Spiritus ſanctus.de conſe.di.v. Melchiades papa. 2036
Sponſus ille.dist.lvj.Augu. 293
Sponſus & ſponſa.di.xxiij.Carthaginenſe concilium.iiij. 116
Sponſus & ſponſa.xxx.q.v.Carthaginen.cõ.4. 1575
Sponſalia,xxx.q.ij.Gratian. 1565
¶ Statuit quoque.ij.q.v.Saleguſt.conc. 632
Statuimus.xvj.q.j.Anaſta. 1118
Statuimus.xix.q.iij.Vrban.ij. 1213
Statuimus.xx.q.2.Eutychianus papa. 1224
Statuimus.diſt.iiij.Teleſphorus papa. 11
Statuimus.xij.q.ij.Agath.conc. 994
Statuimus.diſt.61.Leo. 305
Statuimus.11.q.1.Fabian.papa. 910
Statuimus etiam.diſt.lxxvj.Vrbanus. 365
Statuimus decretum,j.q.j.Nicolaus papa.ij. 552
Statuimus vt ſicut.j.q.j.Cabilon.conc. 551
Statutis.ij.q.j.Codex. 619
Statutum eſt.xxvij.q.ij.Tolet.conc. 1524
Statutum eſt.ij.q.vj.Carthag.conc.v. 676
Statutum eſt.viij.q.j.In con.apud Alteũ. 1195
Statuendum eſt.dist.90.Carthaginẽ. conc.iiij. 431
Statuendum nobis.xvj.q.ij.Fauen.conc. 1132
Studeat ſanctitas.diſt. 50.Nicolaus papa. 257
Studij veſtri. diſt.lxj.Grego. 309
Subdiaconus,diſt.77.Sexta ſynodus. 372
Subdiaconus.diſt.xxiij.Carthaginen. con.iiij. 214
Subdiaconus.xxiiij.q.j. Augu. 1406
Subdiacono etiam.dis.lxxxxiiij.Gratia. 1453
Subdiaconis tuis,dis.xxxij.Grego. 161
Submittitur.diſt.xxj.Nicol.papa. 98
Sufficit pœnitenti.de pœ.dis.j.Leo papa. 1692
Sufficit ſacerdoti.de conſe.diſt.j.Alexander ij. 1904
Sufficiat.xxvij. q.ij.Nicol.papa. 1509
Suggeſtũ nobis eſt.vij.q.j.Liberius papa. 1841
Suggero,iij.q.viij.Felix epiſcopus Cartha.cõcil.ij. 754
Summa iniquitas.vj.q.j. Alexander papa. 802
Summa militiæ.xxiij.q.j.Gregor. 1289
Summopere.xj.q.iij.Gregor. 946
Sunt in eccleſia,viij.q.j.Augu. 877
Sunt namque.diſt.xxxxv.Grego. 220
Sunt nonnulli,xvj.q.j.Bonifacius papa. 1100
Sunt nonnulli.j.q.j.Grego. 556
Sunt nonnulli.diſt.xxxxvj.Grego. 223
Sunt nonnulli.ij.q.vij.Euariſtus papa. 90
Sunt plures.de pęn.dist.iij. Augu. 1779
Sunt plurimi.vj.q.j.Grego.papa. 800
Sunt quædam.xvij.q.j.Augu. 1174
Sunt quædam.xxiij.q.v.Haymo. 435
Sunt qui arbitrantur,de pœ.dis.j.Ambroſius. 1690
Sunt qui dicunt,xxvij.q. ij.Grego. 1515
Sunt qui opes,xvij.q.iiij.Ambroſius. 1178
Sunt quidam.j.q.j.Paſchalis ij. 561
Sunt quidam 25.q.1.Vrbanus papa. 1439
Super cauſa.ij.q.v.Alexander. 644
Super quib.xxx.q.iij.Vrbanus. 1568
Super trib.de pęn.diſt.ij.Hierony. 1731
Super trib.de pęn,diſt. 1.Hieron. 1701
Super prudentia.14.q.2.Paſchalis ij. 1444
Superueniente.1.q.1.Grego. 529
Suppliciter gloriæ veſtræ.23.q.8. Gregorius. 1369
Suſcipitis ne,dis. 10.Gre.Nazian. 32
Suſpectos.3.q.5.Pontianus papa. 731
Suum vero.21.q.4.Gratianus. 1240-
¶Symbolum.de conſe.diſt.4. Agathen.concilium. 2001
Synodum epiſcoporũ.di.17 .Iulius papa j.62

Canones Decreti.

T

Tabernaculum.de conse. distin.1. Felix 4. 1885
Tolle mihi de pen.dist.3.Ioann.Chrysost. 1765
Tu coniugio.1. q.7.Meldense con. 605
Tales ad ministerium,dist.23.Clemens. 109
Tales & si.16.q.5.Gratian. 1132
Talia cui iem.8.q.1.Pelagius papa. 861
Talibus Deum.de pen.dist.2.Hierony. 1732
Tam sacerdotes.24.q.3.Anacletus papa. 1424
Tantum valet.32.q.7.August. 1643
Tantis Daniel. dist.81.Cælestinus. 385
Tanta nequitia.1.q.7.Greg. 602
Tanta nequitia.dis.86.Greg. 415
Tandiu.3.q.2.Felix ij. 720
¶ Tempus quod in ter.13.q.2.Augu. 1040
Tempus autem.dis.75.Gratianus. 360
Tempus quoque.dist.31. Gratian. 148
Tempus vero.de pœn.dis.7.Gratian. 1811
Temporis qualitas.7.q.1.Grego. 839
Tempora pœnitudinis.26.q.7.Leo Papa. 1477
Temerarium.11.q.3.Augustinus. 939
Tenere debet.dis.31.Innocentius j. 150
Teneamus.1.q.1.Aug. 523
Te quidem.11.q.1.Clemens. 1908
Tertio quæritur.15.q.3.Gratian. 1073
Tertulas.12.q.2.Agathense conc. 1003
Testamentum.dis.6.Greg. 17
Testamenta vero.12.q.5.Gratian. 1020
Testes per quamcunque.3.q.9.Calixtus papa. 758
Testes absque.2.q.7.Damasus papa. 701
Testes autem.4.q.2.& 3.Carthaginen.con.vij. 768
Testimonium.11.q.1.Siluest. 902
Teugualdum.11.q.3.Nicolaus Papa. 92
¶ Tibi domino.dis.63.Leo 4. 330
Timorem.de conse.dist. 2. Basilius episcopus. 1922
¶ Tolle charitatem,de pen.dis.2.Augustinus. 1733
Tolerandi sunt.23.q.4.Augu. 1296
Tolerabilius.32.q.5.Ambrosius. 1621
Tonsura verò.dis.69.Gratianus. 346
Totum. 1.q.3.Augu. 571
Totam pœnitentiam.de pen.dis.3.Hieronym. 1761
¶ Transmarinos.dis.98.Anastasius. 1477
transferunt.24.q.3.Hierony. 1429
¶ Tres personæ.23.q.4. August. 1300
tres sunt autem.de pœn.distin.1. Augustinus. 1704
¶ Tria legitima,36.q.2.Hierony. 1882
tria sunt genera.dis.45.Albinus & Alcuinus. 219
tribus ex causis.de conse.dist. 1. Augustinus. 1898
tribus gradibus.de conse.dis.2.Clemens papa. 1921
tributum.23.q.8.Vrba. 1374
triforme est.de consec.dis.2.Sergius pap. 1921
¶ Tua sanctitas.31.q.2.Hormisda papa. 1587
tu bonus.23.q.4.Augu. 1296
tu dixisti.23.q.5.Augu. 1342
tu malum.22.q.1.Augu. 1244
tunc saluabitur.33.q.5.Hierony. 1822
tunc vera.11.q.3.Greg. 943
tunc eis.de conse.dis.2.Augu. 1963
tunc valere.de conse.distinct. 4. Augustinus. 1997.
turbat acumen.dis.37.Beda. 183
turbatur nauicula.1.quæstion.4. Ambrosius. 586

V

Valet interdum.81.dis.Isido. 387
Valentinianus.dis.63.Historia Tripar.314
Valentino clerico.Pelagius papa. 174
Valida est.de pœn.dis.1.Greg. 1720
Valde necessarium.dis.94.Grego. 453
Vasa in quib.de conse.dis. 1. Triburien. con. 1900
Vasis iræ.23.q.4.Augu. 1306
¶ Vbi ista didicisti. dis. 74. Simplicius papa. 357.
Vbi non est.30.q.2. Nico.papa. 1565
Vbi sana.24.q.1.Augu. 1398
Vbi pars est.de conse.distinction. 2. Hilarius. 1956
Vbinam legistis.dis.96.Nicolaus. 465
Vbicunque.16.q.1.Tribu.con. 1096
Vbicunque.13.q.2.Tribu.conc. 1031
Vbicunque.13.q.2.Ioan.Chry. 1031
¶ Væ eis.de pen.dis.4.Osee. 1799
Væ qui dicitis.11.q.3.Esaias. 942
¶ Venit sacerdos,de consecrat.dis.4. Ambrosius. 2004
Venisti ad fontem.de conse.dis.4. Ambrosius. 2010
Veniam nunc.35.q.9.Innoc. 1873
Ventum est.1.q.1.Innocen. 499
Vendentes.1.q.3.Gregor. 577
Venerabiles.de consecr.dis.3. Septima synod. 1973
Venerabilis.de consec.distin.4.Gelasius papa. 1982
Venter mero.dis.35.Hierony. 176
Verbum Dei.de pœn.dis.1.Ambr. 1686
Verus baptismus.de conse.dis.4.Prosper. 2033
Veritate.dis.8.Aug. 24
Vera iustitia.dis.45.Grego. 221
Vereor.8.q.1.Hierony. 858
Verum hoc.dis.24.Gratianus. 51
Vestram flagitamus.dis.10.Leo 3. 35
Vestimenta ecclesię.de conse.dis.1.Stephanus. 1900
¶ Victor Honorius.dis.97.Honorius ad Bonifa.papam. 475
Vide benignum,de pen.dis.1.Hierony. 1700
Vide quantum. 1.q.1.Hierony. 526
Vides fili.dis.10.Ioann.viij. 34
Vides vt opinor.13.q.6.Augu. 1359
Vident homines.dis.86.Augu. 411
Videntes autem.12.q.1.Vrban.papa. 973
Videtur nobis.35.q.6.Cæleft.papa. 1863
Vidua.27.q.1.Nicolaus. 1500
Vidua est.dist.34.Hyeron. 173
Vidua.20.q.1.Tolet.con.x. 1222
Viduæ.27.q.1.Aug. 1501
Viduæ quæ.dis.81.Cartha.conc.3. 394
Viduę.27.q.1.Arelat.con. 1500
Viduas.27.q.1.Greg. 1486
Viduas autem.27.q.1.Martin.Bra.in con. 1489
Viduas honora.1.q.2. Paulus Apost. 566
Viduas.27.q.1.Aurelian.con. 1493
Viduis autem.dis.87.Gratian. 417
Viduitatis.27.q.1.Arausic.conc. 1600
Viginti tantum.dist.16.Stephanus papa. 68
Vilissimus.1.q.1.Symmachus. 518
Vino inebriantur.dis.37.Hierony. 181
Vinolentum sacerdotem.dist.35.Hierony. 17
Violatores.25.q.1.Damasus papa. 1438
Vir cum propria.33.q.4.Grego. 1816
Virum catholicum.dis.47.Leo. 227
Virginem.27.q.1.Tribur.conc. 1491
Virgines non velentur.20.q.1.Pius papa. 1222
Virgines.27.q.1.Eliberitanum conc. 1497
Virgines.dist.27.Hieronymus.
Virgines sacræ.20.q.4.Tribur.con.
Virginib.27.q.1.Tribu.conc. 1231
Vitum præterea.de conse.dist.1. Cabilon.con. 1910
Visis litteris.16.q.2.Ioannes papa. 1139
Visitandi.18.q.2.Gregorius. 1201
¶ Vltra prouinciarum.3.q.6.Stepha. 737
Vltima voluntas.13.q.1.Gregorius. 1095
¶ Vnus ex vobis.2.q.1.Augu. 611
Vnaquæque mulier.13.q.2.Aug. 1057
Vnaquæque.3.q.6.Anacletus. 741
Vna tantum.dist.26.Ambrosius.
Vna sola.33.q.5.Augu. 1821
Vnctio inuisibilis.de pœn.dist.2. Augu. 1721
Vnde quæritur.35.q.9.Gratianus. 1871
Vnde ipse.8.q.1.Clemens. 851
Vndecumque.dist.56.August. 221
Vnio nostræ.10.q.3.Tolet.conc.xvj. 834
Vnius vxoris.dist.25. Hieronymus. 227
Vnicuique.11.q.3.Pelagius papa ij. 930
Vnicuique fidelium.de conse.dist.1.Aurelian. se conc. 1867
Vnum abbatem.21.q.1.Agathent.conc. 1231
Vnum orarium. dist.25.Tolet.con.iiij. 122
Vnum solum.23.q.5.August. 1316
Vnusquisque.22.q.4. Ambrosius. 1261
¶ Vobis enim.12.q.2.Gelasius. 999
Vocatio autem. 5.q.2.Gratianus. 784
Vocatio ad synodum.5.q.2.Damasus. 784
Volumus vt frater.dist.89. Gregorius. 425
Volumus.16.q.4. Grego. 1159
Volumus.dist.81 Gregori. 393
Volumus.11.q.1.Codex. 911
Voluissent.de pœn.distin.1.Gregorius. 1694
Vos ante omnia.de conse.dist.4. Augustinus. 2014
Vos autem.16.q.1.Augu. 1100
Vota ciuium.dist.63.Leo j. 325
Volentib.dist.27.Hieronymus. 131
Vouentib.17.q.1.Hieronymus. 1171
¶ Vrbes & loca,distinct.80. Lucius papa. 381
¶ Vsque adeo.32.q.7.Aug. 1644
Vsqueadeo.dist.33.Gelasius papa. 166
Vsus auctoritati.dist.11.Isido. 35
Vsus naturalis.32.q.7.Aug. 1638
Vsura est.14.q.3.Agathen.conc. 1090
¶ Vt calix domini,de conse.dist.1.Rhemen.co. 1901
Vt cognouerunt.de pœn dist.2. Ambro. 1735
Vt constitueretur.dist.50.Augu. 298
Vt episcopi.de conse.dist. 5. Melden.conc. 2038
Vt euidenter.1.q.1.Augu. 531
Vtilem.22.q.2.Hieronymus. 1260
Vt ieiuni.de conse.dis.5.Aurelian.con. 2038
Vt illud.de conf.dist.1.Soter. 1906
Vtinam omni tempore,dist.76.Hierony. 369
Vt lex.27.q.1.Innocen.ij. 1502
Vt noueritis.22.q.1.Aug. 1244
Vt ostenderet.de consec.dist.4.Augu. 2008
Vt pridem.23.q.8.Gregor. 1369
Vt presbyteri.17.q.4.Tribur.conc. 1186
Vt quid paras.de conse.dist.2.Aug. 1936
Vtraque quæstio.34.q.1.& 2.Grat. 1828
Vtrum vero.28.q.3.Gratian. 1530
Vtrum sola.de pœn.di.1.Grat. 1665
Vtrum sub figura.de conse.dist.2.Augu. 1931
Vt veterum.dist.9.Augu. 28
¶ Vulgaris.de pœn. dist.1.Digest. 1668
Vulteranæ.12.q.2.Gelasius. 991
¶ Vxor à viro.32.q.7.Ambrosius. 1640
Vxor Felicis.17.q.4.Gelasius. 1189
Vxor legitima.28.q.1.August. 1535

FINIS.

NOTATV DIGNA IN GLOSSIS
ET NOVIS NOTATIONIBVS

Aron sacrificauit hircũ : & ignis egressus à dño deuorauit holocaustum. 1770
Abbas in aliquib.dispensat. 1229
Abbas an minores ordines hodie conferre possit. 145
Abbas monachum excommunicatum absoluere potest. 431
Abbas in ẽpm quandoque non eligitur. 1108
Abbas quem ordinem debet habere. 240
Abbas nihil proprij habet. 284
Abbas factus ẽps cui ecclesiæ acquirit. 1195
Abbas non consecratur. 995
Abbas an possit donare. 998
Abbatem ab abbatia potest solus episcopus deponere. 1202
Abbates tenentur ad concilium episcopi venire. 77
Abbates & chorepiscopi minores ordines cõferunt. 114
Abbates non exerceant episcopalia. 1094
Abbatissa debet esse sexagenaria. 1221
*Abiurãde hæresis modus ex vij.synodo. 598
Abolitio fit tripliciter. 628
*Abortium. 1526
Abraham,Paulus,& Iehu,an fuerint mẽdacij expertes. 1257
Abraham an sit mentitus. 1261
Abrogare. 11
Absens an possit condemnari. 754
Absens in criminali pöt in bonis puniri. 754
Absens an possit excommunicari & absolui. 624
Absens non est festina sententia condemnandus. 817
Absenti vtrum subueniatur. 669
Absentes vnde vocantur ad electionem. 318
Absentes an sint ad electionem vocandi. 818.&1473
Absentes possunt per litteras consentire. 333
Absolutio ex causa differri potest. 81
Absolutus semel in duobus casibus accusari potest. 641
Abstinere à licitis quandoque debemus. 392
Abstinere à venialib.difficillimum est. 2033
Abstinentia Christi & Ioannis Baptistæ diuersa fuit. 200
Abstinendum est quandoque ab vxore. 1802
Abstinendum est ab omni specie mali. 551
¶ Acephalitæ. 1435
¶ Actor & Procurator,& Syndicus,differunt. 688
Actor libellum offerens,duplicem cautionem præstare debet. 725
Actoris punitio reum ad iudicem non suum trahentis. 915
Actori denegantur inducię. 724
Actore non probante reus absoluitur regulariter. 814
Actio propter culpam reuiuiscit. 2032
Actio perpetúatur litis contestationę. 1146
Actio secundum canones,non est de necessitate proponenda. 659
Actio vtrũ sit proponenda de iure canonico. 22
Actio non datur ex improbitate. 1269
Actiones,sed non passiones,communicantur inter cohiuges. 1571
Actiones plures habens an vna electa perdat alias. 1027
Actiones quattuor ex cõtractu infamant. 749
Accusans vxorem adulteram qualiter cõuincitur de adulterio. 1031
Accusatus lite pendente promotus an sit deponendus. 385
Accusatus quãdoque datexpẽsas accusatori. 703
Accusatorib.quãdoque præmium datur. 378
Accusare se possunt mutuo vir & vxor de adulterio. 1596
Accusare prohibitus,an à testimonio repellatur. 768
Accusare simul plures,an liceat vni. 622
Accusare an quis cogatur. 1238
Accusare prohibentur aliqui. 181
Accusare quis quandoque cogitur. 707
Accusare non potest de crimine conuictus in modum exceptionis. 700
Accusare cogitur aliquis quandoque. 189
Accusari potest quis postmortem. 425
Accusari quis non potest simul de pluribus criminibus. 672
Accusari possunt plures simul. 386
Accusari potest quis de crimine per pœnitentiam purgato. 1653
Acquisita de bonis ecclesię,& de bonis clericorum,ad quos pertinebunt. 1018
Accusari post mortem an possit aliquis. 1409
Accusator calúnioſus cogit̃ se purgare. 648
Accusator an & quando potest desistere. 798
Accusator,pendente accusatione,potest desistere. 431
Accusator,& iudex, potest idem esse. 1866
Accusator,& testis,idem esse nõ potest in causa matrimoniali. 1863
Accusator deficiens in vno an admittatur ad alia. 761
Accusator in quinque peccare potest. 632
Accusator non semper cogitur se ad pœnam tálionis inscribere. 711
Accusatori an dandæ sint inducię. 633
Accusatori in causa sanguinis licet pecuniam dare. 622
Accusato absente potest dari libellus. 713
Accusari punitio. 712
Accusatio præsumitur semper inuidiæ causa fieri. 659
Accusatio ex charitate debet prouenire. 708
Accusatus an pẽdente accusatione possit suũ accusatorem accusare. 763
Accusatio,denuntiatio, & infamatio diuersa sunt. 711
Accusatio adulterij post quinquennium non auditur. 1654
Accusatio episcoporum presumitur ex odio fieri. 448
Accusationẽ admonitio dẽt precedere. 576
Accusationem deferens qualiter punitur. 696
in Accusationibus non cogitur quis diem cõmisi criminis ponere. 1450
*Accusationem deferenti quomodo B. Gregorius veniam dederit. 634
Accusatur ne quis de diuersis criminib. 135
¶ Adam & Eua confessi sunt. 1685
Adã ante peccatũ habuit duplicẽ statũ. 682
Adã si nó peccasset semp iuuenis fuisset. 2035
Adam erat immortalis. 2035
Adam si non peccasset nulla in coitu voluptas esset. 1601
Adam ante peccatum erat nudus. 1632
Adã si viueret,vxorẽ habere nó posset. 1875
Adamiani. 1433
Admonitio quandoque est necessaria, quandoque non. 731
Admonitio præcedat denuntiationem. 168
Admonitio semper vindictam precedat. 89
Adoptio & arrogatio differunt. 1566
Aduersari⁹ an debeat aduersario aperire quæ dicit. 1544
Aduocatus,an posit operas suas locare. 96
Aduocatus idẽ ius sæpius allegate pót. 1363
Aduocatus an teneatur ad decimas de patrocinio. 1127
Aduocati militant. 1288
Aduocati sunt audiendi. 1875
Aduocato qñq; silentium imponẽdũ est. 747
Aduocato qualiter fit satisfactio. 746
Adulatio tripliciter fit. 125
Adulterium non fit sine dolo. 1833
Adulteriũ & piuriũ solo animo cõmittũt. 1627
Adulteriũ & simonia possunt esse ex parte vnius. 1623
Adulteriũ qñq; cũ ppriavxore cõmittit. 1496
Adulterium non cõmittitur si cõiugata ignoranter cognoscitur. 1832
Adulteriũ cum sponsa nõ committitur. 1423
Adulterio polluta an possit à suo corruptore duci. 1580
Adulterio multa sunt grauiora. 1629
Adultera ẽt post pœnitẽtiã accusari pót. 1595
Adultera licet interficiatur,dos tamen ad eius filios deuoluitur. 1663
¶ Aetiani. 1435
Aer est communis. 815
Aetiani. 1435
Aetas virilis diuersimodè interpretatur. 373
Aetas in honorib.& multis aliis necessaria est. 372
Aetatis probatio cui incumbit. 375
Aetatis ratio in pœnitentiis est habenda. 266
¶ Affectus,& effectus nó æqualiter puniuntur. 1668
Affectus sine effectu punitur. 573
Affinitas spiritualis maior est carnali. 1523
Affinitas tm̃ p carnis cõmistionẽ ẽhitur. 1839
Affinitas non nascitur sine carnis cõmistione. 1842
Affinitatis genus per quã regulam cognoscitur. 1859
Affinitas per coitum nefarium contrahit. 1859
Affinitatis definitio. ibid.
Affinitatis gradus comparantur sicut gradus consanguinitatis. 1860
Affinitatis prohibitio inter ascendentes: & descendentes est perpetua. 1861
Affinitas per notabilia declaratur. 1861
Affirmatiua in negatiuam resoluitur. 395
Afflictio quandoque datur afflictis. 816
¶ Ager & mansus,differunt. 1375
Agilitas est dos corporis glorioſi. 1912
¶ Agnoite. 1435
¶ Alabastri fractio,quid significet. 1683
*Alaricũ ex variis libris volumẽ suũ collegisse,& vsum esse episcoporum opera. 664
Alienatio facta ab ecclesia quãdoq; tenet,quãdoque non. 1002
Alienatio quid comprehendit. 979
Alimentorum nomine comprehẽdúturvestes & habitatio. 892
Aliud est in via,aliud in inuio. 1799
Alogij. 1434
Altare quando reconsecrandum. 1893
Altaris mysterium est incẽ prehensibile 535
Altaria ante consecrationẽ erigi possunt. 345
¶ Ambiguitas est triplex. 166
*Ambrosiũ electũ à Syno.nó ab Impatore. 307
*Ambrosij librũ de alendis pauperib. defidera ri. 413
Amicos facere de mãmona iniqtatis,qd ẽ. 971
Amittit,quis quod nunquam habuit. 114
Amusis. 702
Anastasius papa immerito reprehensius à Gratiano. 763
Anathema. 729
Ancilla cõtrahere permissa eripitur in libertatem. 1618
Ancilla cum domino contrahens,libera efficitur. 172
Ancillam ignorãter ductam etiam post manumistionem potest liber dimittere. 1556
Angaria perangaria. 564

Notatu digna in gloſſis.

Angelici. 143
Angeli non fuerunt ex traduce. 174
Anianus interpres Pauli. 1850
¶Anima ſine virtutibus corruit. 532
Anima pro homine ponitur. 499
Anima plus ſimilitudinis habet cũ Deo quàm corpus. 1768
Anima marib. citius infunditur q̃ fœminis. 14
Anima noſtra vnde procedit. 1603
Animæ infirmitas eſt duplex. 1063
Animę vnius perditio eſt grauior quàm mille corporum. 1275
Animę vis eſt duplex. 1063
Animalia immunda quæ dicebantur eſſe. 1598
Animatum & non animarum interficiẽs, qua liter punitur. 1605
Animoſitas quandoque in bonam, quandoq; in malam partem ſumitur. 418
Anim' & opinio p̃ferr' veritati & facto. 1252
Annus quandoque à Martio incepit. 363
Annus quo pater filium à religione reuocare poteſt, quando incipit currere. 1224
Annus quot dies habet. 2040
Ann' biſſextilis duos dies fecit héri, pvno. 287
Annus in æſtatem & hyemem diuiditur. 364
Anni excurſus aliqua facit. 1009
Annulus nuptæ quid notat. 1574
Annuli datio, facit p̃ſumi p matrimonio. 1575
Annotatio quid ſit. 1449
Antiquitas non dat priuilegium. 446
Antidicomaritæ. 1434
Anthropomorphitę. 1433
Antiochus multa facinora perpetrauit. 511
Aphoriſmus vnde dicatur. 2044
¶Apoſtolus vſus eſt poeticis ſententiis. 183
Apoſtoli vtrũ potuiſſẽt p̃ficere in triduo. 1923
Apoſtoli an de cõtinẽtia nihil conſtituerunt, ſed ſolo exemplo illam docuerunt. 396
Apoſtoli de paſſione Domini doluerũt. 1803
Apoſtoli vtrũ omnes fuerunt epiſcopi. 341
Apoſtoli vindictã deſiderãtes an peccauerũt. 1312
Apoſtoli quando fuerunt conſecrati. 95
Apoſtolici. 1433
Apoſtolos non petens intra tempus, videtur renunciare appellationi. 671
Apoſtolorum locum tenent viri eccleſiaſtici diuerſimodè. 973
*Apoſtolicã ſedẽ in tribus locis eſſe vnam. 54
Apoſtata quilibet an ſit excommunicatus. 115
Apoſtatæ qui dicuntur. 268
Apocrifarius. 596
Apologia. 368
Apelitæ. 1434
Apollinariſtæ. 1435
*Appellatio à iudicib. ex cõſenſu partiũ electis, an det. in cauſa ſi ex conſenſu. 2. q. 6. 67
Appellat qui ad ſuperiorem iter arripit. 1622
Appellat coniunctus pro coniuncto. 671
Appellatur de epiſcopis prouinciæ ad metropolitanum. 70
Appellatur ad Papam omiſſo medio. 656
Appellat à iudice ſæculari ad eccleſiaſticũ. 656
Appellare tertio non licet. 656. & 1582
Appellare ante ſẽtẽtiã fm leges nõ licet. 474
Appellare à iudice cõſter electo an licitũ ſit. 674
Appellare non licet à compromiſſario. 675
Appellare, aut iudicẽ recuſare, nõ ſẽp licet. 670
Appellare ante ſententiam vtrum liceat. 661
Appellare nõ licet à maiori ad minorem. 667
Appellari non poteſt in tributis & decimis. 682
Appellari non põt ab excõmunicatione. 934
Appellandum ne eſt, iudice preſente. 669
Appellandum non eſt omiſſo medio. 809
Appellans fruſtratoriè iudicem offendit. 249
Appellans per calumniã, ad quid puniatur. 661
Appellãs ſecũdo multis in cauſis. nõ audit. 637
Appellãs à delegato, ad quẽ appellare dẽt. 655
Appellãs abſente iudice quid dẽt facere. 673
Appellans à grauamine iuſtè appellat. 670
Appellantis iniuſtè punitio. 665
Appellãti diuerſa tpa dant' ad p̃ſequẽdũ. 679
Appellãti impedito, quomodo ſuccurrit. 666
Appellatio & nũtiatio noui op̃is differũt. 672
Appellatio plurium. 673
Appellatio ab executore facit fructus ſequeſtrari. 665
Appellatio poteſt ad Papam, omiſſo medio, interponi. 103
Appellatio in multis caſib. nõ admittitur. 655
Appellationis tẽpus põt iudex moderari. 655
Appellationiõis cauſa eſt eadẽ cũ principali. 677
Appellationis cauſa nõ eſt ad iudicem à quo remittenda. 675
Appellationis terminus eſt triplex. 679
Appellationis cauſa vtrũ ſit aſſignãda. 662
Appellationis tps an ſit vtile, an cõtinuũ. 665
Appellationis dies computatur in decendio quod datur ad appellandum. 665
Appellationis diffinitio. 655
Appellationẽ p̃me factã an tenear ratificare. 671
Appellationes friuolas recipiẽs punitur. 683
¶Apulia eſt patrimonium beati Petri. 1214
¶Aqua an ſit de neceſſitate cõſecratiõis. 912
Aqua baptiſmi an ſit ſacramentum. 522
Aqua quæ fluxit de latere Chriſti, an fuerit vera aqua. 1912
aqua de petra fuit ſignũ ſanguinis Xp̃i. 1957
aqua in baptiſmo eſt ſacramentum, ideſt ablutio cum aqua. 1975
aqua multipliciter accipitur. 1915
aqua de petra, populũ p deſertũ ſecuta ẽ. 1960
aquatij. 1433 ¶arabici. 1435
arboris conſanguinitatis formatio. 1853
arbitros eligere q̃ſq; cogũtur litigantes. 912
arbitrium liberum ad quid valet. 2036
arbitrium inimici an ſit tolerandum. 1363
arbitrorum duo ſunt genera. 674
archiepiſcopus an ſit iudex ordinarius totius prouinciæ. 872
archiepiſcop' ſol' cãm ep̃i audire nõ põt. 168
archiepiſcopus in confirmatione nõ tenetur primatem conſulere. 337
archiepiſcopus de cauſis ſubditorũ epiſcopi cognoſcere non poteſt. 875
archiepiſcopus quot habeat ſuffraganeos. 92
archiepiſcopus non conuocat ſynodum ante pallij ſuſceptionem. 484
archiepiſcop' cõſecrat' à ſuis ſuffraganeis. 486
archiepiſcopus à quib. eſt cõſecrandus. 272
archiepiſcopi pallium non petentis negligentiam quis ſupplere debet. 481
archiepiſcopi ſubſunt Patriarchis. 875
archiepiſcopum negligentem circa pallij petitiones quis monere debet. 482
¶archidiaconus an habeat iuriſdictionem de legatam. 435
archidiaconus an poſſit inſtituere. 1162
archidiaconus inſtituẽdos examinare dẽt. 18
archidiaconi ſunt oculi epiſcopi. 442
archidiaconi multare poſſunt. 454
archidiaconatum quis conferre poteſt. 300
¶archimandrita. 605 archontiaci. 1434
archuiam. 1560 archiflamines. 381
*arelatenſem archiepiſcopum pertinere non ad Narbonenſem, ſed ad Viennenſem. 863
arenę non ſunt ſine cœmento ligandę. 408
argumentum ab ordine verborũ ſumitur. 207
argumentũ à cõtrario ſenſu ẽ fortiſsimũ. 102
argumentum ſumi poteſt ex rubricis. 1969
argumentũ à cõtrario ẽ in iure fortiſsimũ. 26
argumentatur quandoq; ex iure abrogato. 22
argumentamur in iure variis modis. 1399
*arianos ſolitos fuiſſe rebaptizare. 2015
ariani. 1434 arrotyritæ. 1431
articulus ſuper quo eccleſia eſt fundata. 84
articulos fidei omnes ſcire tenemur. 1403
*ἀσωμοι quid ſit apud Græcos patres. 144
aſcrij ruij dupliciter fiunt. 279
¶aſtinæ quam Dominus equitauit feſtum non eſt celebrandum. 1670
Aſſecla. 518 Aſſeſſoris officium. 1530
Aſſiduitas facit aliquid eſſe peccatum. 1243
Aſſiſterium quid ſit. 1499
Aſtronomia non eſt reprehendenda. 1464
Atrium eſt cœmeterium. 966
Attẽtatio ſola, & ſol' conat', q̃ſq; puniũ. 1667
Auguſtini opuſcula de communi vita clericorum ſæpius ſub diuerſis titulis haberi. 404
*Auguſtino quę attribuantur eſſe apud Paſchaſium. 531
*Auguſtini ſniam de veritate ſacramentorum etiam in hęreticis eſſe certiſſimã, licet eam Gratianus tanquam dubiam proponat. 546
Auguſtini epiſtolam ad Iulianum Comitem in recẽtiorib. editionib. haberi ſub titulo de ſalutarib. documentis. 751
¶Auarus eſt inſatiabilis. 228
Auari non dant peccatorum remiſſionem. 515
Auaritia promouendum impedit. 406
Auaritia eſt fornicatio. 1536
Auaritia eſt idolorum ſeruitus. 501
Auctoritas canonis eſt maior auctoritate ſanctorum. 89
Auctoritas ſanctorum quandoque Papali præfertur auctoritati. 87
Auctoritas maioris in omnib. pactis eſt excepta. 324
Authentica ſcripturæ quot modis dicatur. 1450
Audientia eſt multis deneganda. 106
Auguſtinus quandoque dormitauit. 1504
Auguſtinum diſputationes, Hieronymũ trãſlationes, & Gregorium moralia cõmẽdãt. 28
Aures male intelligentib. ſunt euellendę. 181
Auturgia. 988
Aurum pro ſapientia ponitur. 1746
Azael fuit rex Damaſci. 1701

B

Babylonia eſt in Chaldæa regione. 1625
Babyloni, per quos reges fuerunt in captiuitate. 1625
Balthaſar vaſis Domini abuſus eſt. 1900
Balneæ multis periculoſæ ſunt. 363
¶Baptiſmus fit in nomine, & non in nominib. patris, &c. 2000
Baptiſmus quando fuit inſtitutus. 1977
Baptiſmus eſt ſacramentum fidei. 2007
Baptiſmus non vitiatur precum vitio. 2004
Baptiſmus an poſſit' conferri furioſo. 1975
Baptiſmus paſſionem Chriſti ſignat. 1741
Baptiſmus vtrum tollat infamiam. 594
Baptiſmus an poſſit dari in nomine Xp̃i. 2009
Baptiſmus eſt prima tabula. 1685
Baptiſmus & pœnitentia miniſtrantur tempore interdicti. 1702
Baptiſmus eſt efficacior pœnitentia. 2013
Baptiſmus an poſſit dari per laicos. 1990
Baptiſmus Ioã. nõ fuit propriè baptiſm'. 1977
Baptiſmus Ioannis non conferebat peccatorũ remiſſionem. 519
Baptiſmus an tollat irregularitatem. 297
Baptiſ. adultorũ an valeat ſine ſatisfactiõe. 2013
Baptiſmus Ioã. nõ fuit remiſſionis operatiuus. 1993
Baptiſmus tollit infamiam præcedentem. 130
Baptiſmus ſolẽnis bis tm̃ in anno celebrat. 2013
Baptiſmus in maris littore factus, nõ cõſecrat totum mare. 522
Baptiſmus an p̃ſumatur eſſe in aliquo. 2033
Baptiſm' vtrũ ante paſſionẽ fuit inſtitut'. 1992
Baptiſmus an fictè accendenti dandus eſt, & vide notata ex B. Tho. in gl. in ver. ficti. 513
Baptiſmus triplex eſt. 1067
Baptiſmus ante Chriſti paſſionẽ nulli erat neceſſarius. 519
Baptiſmus omnẽ peccati maculam tollit. 477
Baptiſmus delet actualia cum originali. 2029
Baptiſmus eſt omniũ ſacramentorũ ianua. 371
Baptiſmi effectus. 1975
Baptiſmi forma debet eſſe ſimpla. 452
Baptiſmi definitio. 1975

Et nouis notationibus Decreti.

Baptiſmi forma, corruptè prolata, non vitiat ipſum. 1999
Baptiſmi tria ſunt genera. 1975
Baptiſmi forma an vitiet' ſi aliquid ſuperfluũ apponatur, aut interponatur, aut ſi ipſius ordo mutetur. 2005
Baptiſmi forma apud Græcos & Latinos eſt eadem. 2009
Baptiſmi ſacramentum, etiã imperfectum, nõ iteratur. 524
Baptiſmi forma. 2009
Baptiſmi vis, quando data fuit aquæ. 1980
Baptiſmi ſeptem ſunt dona. 1560
Baptiſmo an fiat iniuria per reiterationẽ. 521
Baptiſmo carens, neque corpus domini ſumat, neque prædicet. 2003
Baptizare ſeipſum nemo poteſt 548. & 198
*Baptizatum in lecto non conſueuiſſe Romę in clerum aſſumi. 297
*Baptizari quid ſignificet apud B. Cyprianũ. 2023
Baptizare poteſt paganus. 158
Baptizare ſolemniter laicus non poteſt. 253
Baptizandus, ter debet immergi. 2007
Baptizandi ius non habent laici. 513
Baptizando an ſit opus totũ corpus immergere. 1981
Baptizando non ſufficit habere bonam conſcientiam. 2034
Baptizo te ĩ nõe genitoris, &c. an valeat. 2009
Baptizãs dẽt habere intẽtionẽ baptizãdi. 1987
Baptizatur quis in nomine Chriſti, non autẽ in nomine Trinitatis. 1984
Baptizat' in egritudine nõ ẽ p̃mouẽdus. 297
Baptizatus vel ordinatus pluries, an plures re cipiat characteres. 343
Baptizatus iocoſè, non eſt baptizatus. 524
Baptizatus ſola voluntate an poſſit cũ Chriſtiana contrahere. 1548
Baptizati à Ioanne an debuerint rebaptizari baptiſmo Chriſti. 518
Baptizatum ſe dicenti creditur. 333
Baſilius à Symmacho rogatus interfuit electioni Papæ. 462 Baſiliani. 1433
*Baſilij regulæ citãr nomine octauæ ſyn. 1480
¶Beati immaculati, continet xxij. diſti. 1778
Beemoth, qualiter interpretatur. 1749
Bella an ſint permiſſa, & quibus. 1183
Bellum põt indici à iudice eccleſiaſtico. 1083
Bellum dicitur quinque modis iniuſtũ. 1289
Beneficium conferens indigno propter amorem, ſimoniacus eſt. 556
Beneficiũ q̃ſq; permittitur, & nõ officiũ. 389
Beneficium poteſt auferre Papa. 879
Beneficium conferri poteſt inuito. 400
Beneficium coniugatis interdicitur. 1516
Beneficium inuito confertur. 220
Beneficiũ iuris ſpernẽs ſibi dẽt imputare. 1189
Bñficiũ p timorẽ obtinẽs peccat mortaliter. 597
Beneficij ſpe ordinẽ recipiẽs, nõ peccat. 302
Beneficij renuntiatio vt alij detur, non eſt ſemper ſimoniaca. 555
Beneficij collatori reuerentia debetur. 860
Beneficij fructus an vendi poſſunt. 996
Bñficio ſine culpa ſua nemo priuari dẽt. 1171
Beneficio priuatur, qui priuatur officio. 569
Beneficio quis priuari nõ debet, niſi ſecũdum ordinem iuris. 645
Beneficia ſub conditione non dantur. 838
Beneficiatus in diœceſibus duorum epiſcoporũ ab vtroque iudicatur. 1233
Bñficiatus ſuis p̃ſanguineis ſubuenire põt. 152
Beneficiatus tranſiens de vna eccleſia ad aliã, an ſtatim perdat primam. 1234
Benemeritus quis dicitur. 1004
*Bibliothecę id eſt, Bibliorum prologus primus B. Hieronymi. 710, Bigamus. 710
Bigamus eſt cum corrupta etiam ignoranter contrahens. 162
Bigamus propter quatuor rationes promoueri non poteſt. 127
¶Blandiri poſſumus infidelibus. 564
¶Bonus & malus quis ſimul eſſe nõ põt. 1595
Bonus non eſt qui malos non tolerat. 845
Bona mortificata, p pœnitẽtiã reuiuiſcũt. 1782
Bona ſeipſos interimentium quando fiſco applicentur. 1323
Bona in peccato facta quo ad aliqua proſunt. 1781
Bona prima p ſequẽtia mala mortificãt. 1732
Bona inſtanter ſunt facienda. 1692
Bona deuouentis ſe religioni, ad quos deuoluuntur. 1489
Bona mortificata reuiuiſcũt ſed non mortua. 179
Bonum facere, vtrum quis cogatur. 1356
Bonum quodlibet deſurſum eſt. 1789
Bonum facere nemo cogitur. 1321
Bonum prouenit ex malo. 1337
*Bonifacij nomine ea interdũ referri q̃ habeãtur ĩ nouellis apud Iulianũ anteceſſorẽ. 416
*Bonifacij archiepi Mogũtini & Martyris vetba de Pontifice Romano. ex collectione Deus dedit. 195
* Bonifacij nomine qui citantur plerumque habentur apud Iulianum anteceſſorẽ. 903
Bonoſiani. 1434 (Brethotrophiũ qd. 1373
Britania ẽ duplex. 1446 (¶Bulgari q̃ ſunt. 142
Bulgari cur hęrẽt presbyterũ coniugatũ. 148
Buſtum, rogus & pyra differunt. 1372

C

Caiphas prophetauit. 514 Caniani. 1433
Calix an poſſit eſſe ligneus aut vitreꝰ. 60
Calumniator non ſemper punit' talione. 633
Calumniator. 632 (Calx qualiter ſumit. 1742
Candor munditiam ſignat. 2011
Candelabrum qualiter ſumitur. 1743
Cana deliberatio. 734
*Canones ſynodi quæ in Trullo, quo tẽpore ſint editi, & quam vim habeãt ex Theophane, Huberto, Anaſtaſio. 63
Canones præferuntur legibus. 30
Canon canoni an præiudicet. 251
Canon dicitur regula. 2046
Canone nõ deficiente, diffinire nõ licet. 586
Canones apoſtolorũ vtrũ ſunt recipiẽdi. 59
Canonic' p canonico teſtificari poteſt. 1049
Canonicus de communi iure nõ poteſt duas præbendas habere. 485
Canonic' de gremio prefertur extraneo. 306
Canonici contra epiſcopum agentes, procuratorem conſtituere poſſunt. 788
Captus in bello an licitè poſſit aufugere. 5
Capẽm nõ põt licẽtiare clericũ ſedeuacãte. 351
Capẽm vacante ſede non cõfert præbẽdas. 117
Capẽm eligendo indignũ, q̃ſq; diſpẽſat. 1094
*Capitum numerum interdum citari, vt eſt in codice canonum. 707
Capellæ olim non erant eccleſiæ. 1897
Character hodie ſine miſſa non cõfertur. 373
Character non amittitur. 543
*Chryſoſtomi, i. operis ĩpfecti ĩ Matthęũ (qve re Chryſoſtom' nõ eſt), multa ſentẽtias partĩ reiiciẽdas, partĩ piè interpretandas. 424
Cardinali noto ſine litteris credi poteſt. 476
Cardinales an ſupplcãt defectũ mortui Papæ. 379
Cardinales presbyteri dicuntur maiores diaconibus. 379
*Cardinare & cardinalẽ conſtituere quid ſignificet. 351
Carmina ſingularia circa Euchariſtiæ ſacramentum. 1938
*Caro peccati vocatur interdũ quæ habet tãtum ſimilitudinem carnis peccati. 1977
Carnem Chriſti non manducat qui ab eo diſcordat. 1945
Carnes hœdinæ prouocant dæmones. 847
Carnes comedere die ſabbati, vtrũ ſit licitũ. 967
*Caroli magni modeſtia in cauſis eccleſiaſticis. 648
Carpocratiani. 1434
*Carthaginenſis vnica ſynodus quæ ſit. 89
Caſtitas eſt inter coniugatos. 1486
Carthaginẽſis. viij. nomine videri ſignificat. Mileuitanum. 903
Caſtrati an poſſint matrimoniũ cõtrahere. 643
Caſtaldiam emere peccatum eſt. 494
Caſtaldus. 574
Caſtigatio quibuſdam committitur 1192
Caſſanda ſunt facta ab intruſis. 90
Caſus fortuiti non poſſunt præuideri. 260
Caſus tripliciter ponitur. 1140
Caſula non fiat de veſte domicellæ. 1900
Cathari. 1434
Cathedra non facit magiſtrum. 858
Cathedratici nomine quid exigendum ſit. 893
Cat. clyſmus eſt diluuium. 1585
Cataphriges. 1434
*Cathaphrigas eſſe baptizãdos cũ ad catholicam confugiunt. 524
Catechumenus ſi moriatur ſine baptiſmo, an ſit imputandum presbytero. 1982
Catechumeni q̃ſq; sũt de eccl'a expellẽdi. 1902
¶Cautio iuratoria an poſſit peti ab eligendo
Cautio idonea quæ eſt. 2006 (vel electo. 860
Cautionis nomen per ſe poſitum nudam promiſſionem deſignat. 1594
Cautela ad obligandas mulieres. 671
Cauſa inter clericum & epiſcopum corã quo debet tractari. 873
Cauſa quælibet eccleſiaſtica per papã laico committi poteſt. 454
Cauſa pendente ſuper matrimonio non eſt denegandum debitum. 1870
Cã pauperis eſt tractanda pri' q̃ diuitis. 614
Cã recouẽtionis eſt eadẽ cum principali. 753
Cauſa eſt duplex. 899
Cauſa ſæcularis eſt duplex. 899
Cã criminalis fm canones delegatur. 1379
Cã eadẽ diuerſos effectus non operatur. 130
Cã ſanguinis multos impedit promoueri. 269
Cãæ matrimoniales an ſint legib. decidẽdæ. 34
Cauſas mediocres tractant epiſcopi. 1117
¶Cæcus cæco ducatum præſtare nõ dẽt. 546
Cæteri & alij q̃ſq; ponuntur impropriè. 129
Cœli portã quæ eſt Chriſt', ingredimur. 1728
¶Celebrare nullus debet ante digeſtionẽ. 828
Celebrare pranſo non licet. 826
Celebrare quando quoque licet ſub diuo. 1891
Cerdoniani. 1431 Cæremoniæ. 216
Ceſſante cauſa ceſſat cõſtitutio ex ea orta. 606
*Cephas quot modis exponatur. 102
*κεφαλαιον quid ſignificet. 254
¶Charitas ſemel habita poteſt amitti. 1745
Charitas & odium ſunt immediatè ĝria. 1733
Charitas perfecta multa facit. 1626
Charitas in Maria erat p gratiã ꝑfirmata. 1732
Charitas in infinitum creſcere poteſt. 1681
Charitas per pœnitentiam recuperatur. 1733
Charitatẽ habet qui pro Chriſto ſuſtinere paratus eſt. 1729
Charitatẽ ſe habere an poſſit aliq; cognoſcere, Charitatẽ habens, multa poteſt. 1724 (1737
Chaldęi ignẽ pro Deo colebant. 1837
Chirunthiani. 1434
*χειροθεσια interdũ ſignificat benedictionem, non ordinationem. 602
¶Chriſtus in eccleſia habitat. 1397
Chriſtus ſeipſum communicauit. 1939
Chriſt' eſt mihi viuere, &c. quid ſibi vult. 1729
Chriſtus nemini fuit ſubiectus. 908
Chriſt' quare poſt cœnã corp' ſuũ dedit. 1640
Chriſtus qualiter nos dilexit. 1950
Chriſtus tres ſuſcitauit. 1730
Chriſtus fecit nos corpus ſuum. 1929
Xp̃s officiũ ſacerdotis & Imperatoris geſſit. 466
Chriſtus manducatur duob. modis. 1935
Chriſt' quędã vt Imperator & Rex geſſit. 466
Xp̃s pro dęmonib. & angelis nõ eſt paſſ'. 1961
Chriſtus fuit Imperator & Sacerdos. 33
Chriſtus eſt in nobis, & nos ſum' in Xp̃o. 19. 8

Notatu digna in glossis per ordinem alphabeti.

Christus post dies xl. ascendit in cælum. 368
Christus qua ætate baptizatus est. 375
Christus quare baptizatus fuit. 1962
Christus induitur in baptismo. 1944
Christus tributum soluit. 941
Christus non est filius adoptiuus Dei. 1928
Christus seipsum comedit. 1962
Christus pro omnibus mortuus est. 1939
Christus ecclesię Romanæ primatū dedit. 739
Christus est aliquid secundū ꝙ homo est. 1388
Christus vtrum Iudam prodiderit. 1915
Christus bis in carne transfiguratus est. 546
Christus nūquid reuelauit crimen Iudæ. 628
Christus non pingatur figura agni. 1979
Christus est nobiscum vnum. 1958
Christus humilitate sua nos erexit. 466
Christi humanitas magna veneratione est adoranda. 1963
Christi patres fuerunt duplices. 851
Christum negat qui mortaliter peccat. 2019
Christum negans etiam solo ore, peccat. 951
Christianum occidere an grauius sit quàm paganum. 2015
Chrisma vendi non potest. 550
¶Cibaria oīa sunt in necessitate cōmunia. 414
*Cinctus iudex. 911
Circuncisio non fuit facta in deserto. 1459
Circūcisio quare fiebat. 175
Circuncisio & baptismus, differunt. 175
Circunstantiæ peccata aggrauantes. 194
Circumcelliones. 1435
Citatio nulla non arctat citatum. 901
Citatio peremptoria an possit à quocumque iudice mitti. 143
Citatio in multis casibus nonvalet, nec astringit citatum. 720
Citatio de iure debet esse trina. 1749
Citatio peremptoria q̄tū tps ꝓtinere dēt. 1420
Citādę sunt partes in appellatiōis causa. 679
Citatus impeditus, an mittere teneatur. 76
Citatus die feriato an debeat cōparere. 1077
*Citandi modus Gratiano vsitatus. 619
Citati multis causis excusantur. 75
Ciuitas ꝓ delicto ꝑsonarū puniri potest. 1347
Ciuitatis appellatione eius territoria non cōprehenduntur. 329
Ciuitate tota excommunicata qui nascuntur, quando sunt excommunicati. 1417
Ciuitates sex destruxit Dñs iuxta Iordanem. 1683
Ciuitates refugij erant tres. 1968
Cyprianus semel tantum immergebat. 2008
Citharistæ & alij variis vtentes instrumentis an peccent. 410
¶Claudus an possit promoueri. 289
Clauis sacerdotalis an sit, vna, an plures. 88
Clemēs noluit esse Pap. statim post Petrū. 848
*Clemens vir arma sumens non æq; punitur ac seditiosus. 1672
Clericus duas habens ecclesias vnam cōtra alteram sustinere non debet. 593
Clericus corā sæculari quādoq; cōuenitur. 90
*Clerica ordinatio. 905
Clericꝰ ciuitatensis ē extraneo præferēdꝰ. 347
Clericus an possit reconueniri coram iudice sæculari. 753
Clericus infelix esurit in plateis. 347
Clericus laico præfertur. 374
Clericus à laico citatus venire nō tenet. 1373
Clericꝰ de crimine cōuictꝰ, qualiter punit. 721
Clericus laicum accusare non potest. 685
Clericus perdit administrationem per diutinam absentiam. 2048
Clericus tutor esse potest, si vult. 418
Clericus locare per totam diem operas suas non potest. 434
Clericus qui vxorem accepit, an statim sit suspendendus. 389
Clericus stans contra ecclesiam illius beneficium perdit. 469
Clericꝰ an de oī crimine possit iudicare. 807
Clericus legem de interficiendo potest exponere. 1380
Clericus amplectens mulierem præsumitur bene agere. 925
Clericus propter cuius conquestionē laicus occisus est, an teneatur. 1293
Clericus statim traditur curiæ sæculari in aliquibus casibus. 905
Clericus iniuriā ecclesiæ factā, remittere non potest. 688
Clericꝰ cōiugatꝰ, an teneat ferre tōsurā. 1225
Clericus inuito episcopo, non sit episcopus, sed bene monachus. 853
Clericus arma ferens an pdat priuilegiū. 1184
Clericus ecclesiā mutat quinque causis. 829
Clericus an possit foro renuntiare. 743
Clericus propriis manibus sibi victum quęre re potest. 433
Clericus potest relegari. 217
Clericus sine sui prælati licentia, non est trās ferendus. 297
Clericus sæcularis est dignior monacho. 442
Clericꝰ ꝑ quē castigādus est ep̄o iubēte. 416
Clericus solenniter non potest pœnitere. 138
Clericus depositus nō semper est curiæ sæculari tradendus. 689
Clericus sub pœna se potest obligare. 111
Clericus coniugatus, non gaudet priuilegio clericali. 115
Clericus tabernam habere potest. 423
Clericus an possit furem tradere iudici. 106
Clericus an possit per episcopum cogi transire ad maiorem ecclesiam. 835
Clericus an possit fideiubere. 909
Clericus an possit verberari. 213
Clericus contrahens cum corrupta perdit omne priuilegium clericale. 405
Clerici maiores aliter puniūt, q̄ minores. 246
Clerici non coguntur testificari. 1048
Clerici cum mulieribus consanguineis habitare possunt. 391
Clerici non sunt æqualiter verberandi. 216
Clericūs dat decimas de ꝓpriis prædiis. 1111
Clericus habens pauperem ecclesiam, querat victum artificio honesto. 1231
Clerici clericos accusare possunt. 684
Clerici an obedire teneantur episcopo qui ciuitatem suam amittit. 350
Clerici incorrigiles possunt à iudice sæculari corrigi. 1335
Clerici possunt pecuniariter puniri. 76
Clerici de diœcesi sunt extraneis ꝓferēdi. 351
Clerici possunt habere proprium. 964
Clerici nunquam fuerunt de iurisdictione sęculari. 470
Cleri debent esse deuotiores quàm laici. 1920
Clerici sæculares pricipatꝰ habere possūt. 1225
Clerici an possint aduocare. 1077
Clerici quomodo appellantur Dij. 467
Clerici an possint pro testimonio torqri. 792
Clerici in tabernis pńt q̄q; comedere. 203
Clerici percussionem ratificans an sit excommunicatus. 1179
Clerici nō debēt laico fidelitatem iurare. 316
Clerici an libros Gētiliū respicere possūt. 180
Clerici sunt à muneribus ciuilib. excēpti. 1013
Clerici communiter viuentes & monachi habent idem priuilegium. 1113
Clerici an possint esse tutores. 1237
Clerici an possit ī iudicē nō suū cōsētire. 1915
Clerici quandoque licite iurant. 640
Clerici nihil pńt dare in vltima volūtate. 975
Clerici ꝓis suorū eporū nō sūt recipiēdi. 476
Clerici ludere aut lusores spectare nō debēt. 174
Clerici an possint emere & vendere. 1049
Clerici duo ad min⁹ debēt esse in ecclesia. 1890
Clerici soli ad reparationē fabricæ compellantur. 1998
Clerici an possint sua repetere. 1044
Clerici in sua ecclesia morari. 564
Clerici sæculares non eliguntur ad prælaturas regulares. 1106
Clerici in quattuor sacris ordinib. cōstituti cōtinere tenentur. 154
Clerici quæ bona habent. 938
Clerici an possint negotia sęcularia exercere. 1236
Clerici non sunt personæ priuatæ. 1049
Clerici insecutor an incidat in canonem. 165
Clerico excōicato est subtrahēdū bñficiū. 157
Clerico criminoso qs pœnitētiā imponit. 1084
Clericum percutiēs nō semper incurrit excōmunicationem. 1187
Clericū depositū verberās icidit ī canonē. 38
Clericis continentiā quis primo indixit. 39
Clericis indigentib. est prouidendum. 5
Clericorum arma quæ sunt. 577
Clericorum bona an prę̄sumātur esse de bonis ecclesiæ. 975
¶Coactio in ordinib. excusat. 54
Coactio est duplex. 215) 2018. & 1081
Coacto subuenitur. 1357
Coactio impedit obligationem. 1224
Coadiutor debet habere liberam administrationem. 816
¶Cogitatio sola punitur. 226
Cogitatio ad ꝑcēsū pueniēs, est mortalis. 1667
Cognatio est triplex. 1566
¶Coitus coniugalis an careat peccato. 48
Coitus carnalis sine peccato exerceri pt. 1602
¶Collatio numeri ad numerum, &c. est in electione facienda. 332
*Collegium apud B. Cyprianū sensu non itaq̄ situato. 819
Collegium, populus, grex, ex quot fiunt. 881
Collegium nunquid iurare possit. 397
Columba quæ descendit in baptismo Christi, vera fuit. 1974
Columba in aquā descēderāt antequam Christus baptizaretur. 1993
Colūba descendit super Iesum, dum baptizare tur, & mansit super ipsum. 1722
Colluthiani. 1434
¶Comitatus. 478
Cōmendatio suiipsius q̄nq; permittitur. 1297
Commendare est deponere. 1232
Commendare potest aliquis seipsum. 150
Cōmissū est scelerati⁹ qđ punitur durius 498
Communicare quis non cogitur. 148
Communitas discordiam parit. 349
*Cōmunionem neque in fine dare in aliquot canonib. concilij Eliberitani. 633
*Communio ān semper detur in fine vitę. 794
Compagi. 445
Cōpaternitas an contrahatur si Christianus filium Iudæi de fonte sacro suscipiat. 1559
Cōpaternitas contrahitur ꝑ catechismū. 2014
Cōpaternitas an ꝑ fornicariū coitū ꝙhat. 1570
Compaternitas viri porrigitur ad vxorē. 1570
Cōpaternitas vtrum contrahatur ex his quæ baptismum precedunt. 1560
Compaternitas ancōtrahatur per sacramentū pœnitentiæ. 1563
Comedere possum⁹ ad mēsā Saracenorū. 2367
Comedere ante horā, est peccatū mortale. 124
Comedens plus quàm debeat, mortaliter non peccat. 1546
Cōpēsatio in pœnitētiali foro nō admittit. 52
Competentes qui dicuntur. 2001
Compitum. 986
¶Conatus solus quandoque punitur. 1881
¶Concedenda sunt quędā cum instantia. 352
Concessō aliquo, eius cohęrens conceditur. 531
Cōcessa intelligūtur quę prohibita nō sūt. 650
Concilium prouinciale an possit de archiepiscopo cognoscere. 706
Concilium est multiplex. 681
Concilium facit vt quis puniatur. 239
Concilium quo contra Apostolū dispēset. 398
Concubitam an licuerit olim habere. 1619
Concubinarij an sint in officio fugiendi. 156
*Concu
Concubinarū duplex genus, in quorum vno permittebatur habentib. cōmunicare. 168
Concubinarium promouens an videatur cū ipso dispensare. 272
Concussoris pœna. 1289
Concussionis pœna. 428
Concutere quid sit. 1286
¶Cōdēnat⁹ de crimine an possit accusare. 763
Condemnati & iuste & iniuste, sunt ab ecclesia iuuandi. 1339
Condēnatur quis aliq̄n sine accusatore. 624
Condictio l. si quis in tantam. non habet locum in rebus ecclesiæ. 1152
Conditio affirmatiua & negatiua diuersimode exponuntur. 785
Conditiones in matrimoniis appositę sunt in multiplici differentia. 1603
Conditiones aliquæ sunt in iuramentis intelligendæ. 1645
Confessio non est diuidenda. 1804
Confessio extra ius quandoque valet. 759
Cōfessio latronis cōtra latronē auditur. 1077
Confessio cui facienda est. 1807
Confessio confitenti nō nocet, nisi multa interueniant. 613
Confessio est maxima pars pœnitentię. 1488
Confessio oris necessaria est. 1713
Cōfessio ciusdē peccati q̄nq; dēt iterari. 1711
Confessio & satisfactio mundant. 1679
Confessio est præcepti. 1682
Confessio est duplex. 1679
Cōfessio facta ī ſtrumēto an ꝓiudicet. 1589
Confessio contra aliquem extorta non præiudicat illi. 1819
Confessio vnius an alteri noceat. 652
Confessio quando facienda est. 1801
Confessio vnius quandoq; nocet alteri. 300
Confessio vbi fuit instituta. ibidem
Cōfessio an debeat fieri de venialibus. 1680
Cōfessioni metu tormētorū factę nō stat. 613
Confessionem reuelantis punitio. 752
Cōfessus de crimine an habeat ꝓ cōuicto. 119
Cōficere nō licet in 6. feria ante Pascha. 1910
Conficere an potest prunus. 1940
Confirmatio Papæ tria operatur. 1181
Confirmatio à solis episcopis confertur. 2036
Confirmationis Papalis effectus. 41
Confirmatus quandoque deponitur. 482
Confitens extraneo sacerdoti non consequitur remissionem. 96
Confitere primo Deo, dehinc sacerdoti. 1678
Confiteri pluribus vtile est. 1716
¶Coniugatus in Papam electus an debitum reddere debeat. 280
Coniugatus promoueri potest, licet vxor religionem non ingrediatur. 139
Coniugati an possint promoueri. 373
Cōiugalis prohibitio in recta linea est perpetua. 1854
Coniugale debitum nō est in ecclesia reddēdum. 1818
Cōiuges an commiscendo mereantur. 1517
Coniuges infideles si efficiantur Christiani, vtrum teneantur se mutuo recipere. 1534
Coniuges quantum ad votum continentiæ non sunt pares. 1824
Coniugia imparia dicūtur trib. modis. 1551
Coniugū infideliū si alter cōuertatur ad fidē, an possit cum infideli habitare. 1532
Coniugum separatio non fit sine ecclesiæ auctoritate. 1519
Cōiunx ne est q̄ causa incōtinētię ducit. 1600
Coniuratio an sit licita. 907
¶Connexorum est idem ius. 22
¶Consanguinei præferuntur extraneis quando super matrimonio est quæstio. 1863
Consanguinitas elidit suspicionem. 892
Consanguinei & affines quo iure prohibentur coniungi. 1862
Consanguinitas vsque ad quotum gradū impedit matrimonium. 1835
Consanguinitatis diffinitio. 1853
Consanguinitas non probatur per coniuges, nisi fama concurrat. 1865
¶Conscientia dupliciter sumitur. 1762
Conscientia sola damnandos accusabit. 252
Conscientia sola non sufficit. 1907
¶Consecratio fit in instanti. 1924
Consecratio altaris est sacramentū largè sumptum. 579
Consecratio rei animatæ & inanimatæ est diuersa. 278
Consecratio rei inanimatæ tollit dominium, secus in re animata. 1061
Consecratio an possit fieri interueniente promissione. 583
Consecratio ecclesiæ in quo consistit. 1894
Cōsecratio epi & archiepiscopi differunt. 340
Cōsecratio ecclesiæ & altaris est diuersa. 1893
Consecratio episcoporum quandoque differtur vltra annum. 306
Cōsecratione facta subsūtia panis nō est. 926
Consecrare quid est. 111
Consecrans est inferior consecrato. 105
Cōsecrandus an sit ante examinandus. 107
Consentit quis tripliciter. 620
Consensus maioris partis ꝓiudicat. 337
Cōsensus matrimonij an sit volūtarius. 1508
Consensus in electionibus & alienationibus debet interuenire. 502
Consensus clericorum non sufficit in contractibus rerum ecclesiasticarum. 462
Consensus parentum an sit in matrimonio requirendus. 1509
Cōsēsus plebis est in electione requirēdꝰ. 312
Consequitur quis ex alterius persona quod non habet ex sua. 453
Consiliarij q̄nq; plus puniūtur, q̄ faciētes. 416
¶Consobrini qui sunt. 1840
Cōsulere sibi pōt quis cū alterius iniuria. 1255
Consilio bono est acquiescendum. 402
Consilium neminem obligat. 1256
Consilium facit vt quis puniatur. 239
Consilium facit quem puniri. 1464
¶Cōstantini tempore multi episcopi fuerūt in exilium missi. 1394
*Cōstantinopolitani primi cōcilij canō quintus fere à Romana sede receptus. 102
*Constantinopolitani primi concilij canonē sextum & etiam ceteros diu in ecclesia Romana habitos non fuisse. 768
*Constantinopolitani cōcilij canō 6. de excōmunicatis & schismaticis pōderatus. 768
Constitutio & edictum diuersa sunt. 7
Cōstitutio à qua Moyses cœpit iudicia sua. 20
Constitutio secunda an reuocet priorem de illa mentione non facta. 75
Constitutio publicè promulgata intra quod tempus ligat. 396
Constitutionis causa cessante, an cesset ipsa constitutio. 306
Cōstitutionem prę̄uenientia non sunt irritanda. 1614
¶Consuetudo debet esse rationabilis & præscripta. 459
Consuetudo an possit annuas præstationes inducere. 1209
Consuetudo quam scholares & peregrini debent sequi. 23
Consuetudo generalis est sequenda. 451
Consuetudo antiqua non excusat. 398
Consuetudo an possit inducere vt aliquid recipiatur in spiritualibus. 326
Consuetudo non excusat simoniam. 579
Consuetudo in multis præiudicat iuri. 25
Consuetudo vtrum vincat legem. 36
Consuetudo illicitum non facit licitum. 23
Consuetudo ecclesiarum non potest esse vniformis. 465
Consuetudo vtrum præiudicet iuri scripto. 4
Consuetudo in electione attenditur. 44
Consuetudo quot vicib⁹ inducitur. 3. & 1453
Consuetudo quandoq; excusat à crimine. 1617
Cōsuetudo est obseruāda in matrimonio. 162
Consuetudo duplex est. 35
Consuetudo multa tribuit. 876
Consuetudo an excuset in delictis. 12
Consuetudo particularis an excuset. 39
Cōsuetudo à Cain, cōstitutio à Moyse cępit. 18
Cōsuetudo Romana nō semper est seruāda. 36
Consuetudo rei debet à iudice seruari. 43
Consuetudo præsumitur iusta. 45
Consuetudo & præscriptio differunt. 1209
Cōsuetudo attēditur q̄nq; circa ordinādos. 26
Consuetudo an egeat institutione. 3
Consuetudinis multæ sunt conditiones. 25
Consuetudinis transgressor punitur vt transgressor legis. 39
Consuetudini præceptum Dei præfertur. 23
Ex Consuetudine sola nunquam ius aliquod quæritur. 1209
Consuetudo præscripta & præscriptio quomodo differunt. 1210
Ad Cōsuetudinē probādā multa requirūt. 1209
Consuetudo veterū in signum repudij. 1691
Consuetudinem in vsu vestiū debemus obseruare. 147
¶Cōtinuū dicit⁹ qđ ēt interuallū habet. 2041
Contractus duo sunt gratuiti. 1049
Contradicere potest vnus multis. 15
Contrahentes se frequenter decipiunt. 1803
Contraria duo quandoque sunt bona. 163
Contraria allegans audiri non debet. 355
Contraria possūt proponi agendo vel excipiēdo. 1577
Contraria contrariis curantur. 1470
Contraria contrariis opponuntur. 491
Contrahere licet in quadragesima. 1574
Contritio virtus. 908
Contritio sola an tollat peccatum. 1664
Contritio præcedit remissionem. 1677
Contritio, dilectio, iustificatio, & remissio simul sunt. 1665
*Contritio vera includit propositum confitendi, In notatione marginali. 1664
Cōtinētia difficilior est virginib. q̄ viduis. 1486
Cōtinētia ꝑ cōiuges, ꝓmissa, si alter fornicet, an possit reliquus ab eo debitum petere. 1562
Continentia est duplex. 1624
Cōtinentia rōne delicti q̄nq; imperatur. 1598
Continentia nil melius. 1439
Continere difficile est. 244
Contumax quo ordine punitur. 359
Contumax non appellat. 1420
Contumacia tanto maior est quanto ex re minori consurgit. 468
Cōtumacia prima an facit aliquē puniri. 358
¶ Cōuertimini ad me, & ego cōuertar advos. qualiter intelligitur. 1677
Cōuersus an intelligat propriis renūtiasse. 1501
Conuersum verberās incidit in canonem. 967
Cōuētus sit cautus circa spoliationem oppo nendam. 631
Conniuia reprobata. 209
Conuincitur quis quadrupliciter. 612
¶Corpus Christi sumere volens, quale propositum debet habere. 1918
Corpus Christi saltē semel in anno suscipiatur à laicis. 1917
Corpus dñi an possit ab amentib. recipi. 1474
Corpus est animæ vestimentum. 1740
Corpus Christi quotidie sumimus. 1950
Corpꝰ Christi sumit cū diuinitate & anima. 1935
Corpus Christi dupliciter dicitur. 1962
Corpus Christi sub alia specie sumitur triplici ratione. 1933
Corpus Christi suscipere volens, tria debet habere. 1922
Corpus Christi sine sanguine nō sumitur, nec sanguis sine corpore. 1917
Corpus Christi, nunquid erat totum ante fractionē sub qualibet parte hostiæ. 1930
Corpus Christi à mure non sumitur. 1964

Notatu digna in glossis.

Corpus Christi an circunscribatur loco. 1956
Corpus glorificatum lædi non potest. 1943
Corpus est iumentum. 177
Corpus Christi excedit alia sacramenta quo ad reuerentiam. 535
Corpus non est homo. 1722
Corpus Christi & sanguis an consecrentur separatim. 1915
Corpus Christi nõ cõsecrat, nec ẽt panis. 535
Corpus Christi nõ digerit' vt ceteri cibi. 194
Corpus liberum ẽstimationẽ nõ recipit. 1379
Corpus Christi posumus quotidie facile comedere. 1944
Corpus Domini an possit etiam in fine quibusdam denegari. 888
Corpus Domini non datur paruulis. 185
Corporis Christi partes quid signant. 1921
Corporis Christi sumptio quid signat. 444
Corporalia dẽnt esse linea certa ratione. 1801
Corporevitiati sunt à ꝓmotiõe repellẽdi. 285
Cor omne Deo patet. 447
Cordis deuotione magis quàm vocis iubilatione cantandum est. 435
Chorepi aliq̃d habeãt vltra presbyteros. 344
Chorepi an fuerint ab apostolis instituti. 345
Correctio fraterna an sit de præcepto. 627
Correctio occulta est præcepti. 1320
Corona non debet esse magna. 115
Corrigens debet multa attendere. 213
Corruptus, in episcopum consecrari potest, sed non corrupta inter virgines. 128
¶Credit parum qui incipit credere. 1728
Creditor aliquando oneratur. 887
Credulus non debet quis esse nimis. 250
¶Crimen quodlibet est ecclesiasticum. 419
Crimen quadrupliciter dicitur. 124
Crimen suum in ordinatione vel in iure an teneatur quis prodere. 262
Crimẽ ciuiliter ꝓbatũ depositionẽ inducit. 232
Crimen indicãs nõ sẽp dicit' malcuolus. 790
Crimen quodlibet infamat. 802
Crimen ante ordinationem commissum an impediat frui officio. 1087
Crimen alterius nocet innocenti. 510
Crimen falsi qua pœna punitur. 796
Crimen fraudarę annonæ. 621
Crimen publicum quod dicitur. 7 2
Crimen confutsionis. 56
Crimen sacrilegij & lęsæ maiestatis quandoq; comparantur. 618
Criminis probatio an semper remoueat promotum. 615
Crimina quæ sunt depositione digna. 1087
Crimina leuia non impediũt celebrationẽ. 8
Crimina sunt defienda. 1803
Crimina facta palãsũt occultis grauiora. 1615
Crimina q̃dã nullis sacrificiis mũdãtur. 1774
Crimina occulta vindictam non habent. 467
Crimina quædam matrimonium impediunt, sed non dirimunt. 1492
Crimina digna depositione quæ sunt. 384
Criminosus ẽt à minimo ordine ꝓhibet. 384
Criminosus post pœnitentiam an possit admitti in testem. 1630
Criminosus occultus, an debeat vitari à scientibus ipsum esse talem. 807
Criminosus vbi debet puniri. 737
Criminosus quandoque potest accusare. 784
Criminosum se dicenti an sit credendum. 356
Criminosi in exceptis criminibus testificari possunt. 796
Criminalis causa an possit delegari. 1330
¶Crucis signaculũ ĩ qb' mẽbris debet fieri. 37
¶Culpa leuis est q̃ tẽporaliter punitur. 1781
Culpa de latere, & gratia de latere. 1960
Culpa lata in lege Cornelia non venit. 260
Culpa & dolus purgantur tempore. 497
Culpa est subiectionis causa. 102
Cupidus deuiat à veritate. 227
Curator dat' cã cognita dicẽti se demẽtẽ. 1963
Curiales qui dicuntur. 269
Curiales triplici ratione nõ possũt ꝓmoueri. 1700
Chusarsaton quid repręsentat. 1700

D

*Damasi noũe citari ea q̃ in Põtificali etiã post ipsius mortem sumpta sunt. 292
Damnũ dedisse vr̃, q̃ occasionẽ damni dat. 550
Damni dãs cãm, dãnũ fecisse vr̃. 2001. & 1588
Damni dans occasionem, non semper damnũ dedisse videtur. 1340
Dantis affectum considerat Dominus. 1398
Daniel & socij sui. 184
Dare turpibus an sit permissum. 410
Dare an potest quis quod non habet. 1983
Dari aliquid pro rebus spiritualibus incorporalibus, an liceat. 490
Dauid peccatũ multipliciter excusatur. 1762
Dauid prohibitus est ædificare. 242
Dauid etiam post pœnitentiam non est permissus ædificare templum. 594
Dauid quare fuit ꝓhibit' tẽplũ ædificare. 1886
Dauid pro plebe morti se obtulit. 1704
Dauid, Vrias, & Bethsabee qualiter interpretantur. 1582
De Babylonica captiuitate. 532
Debitũ petens impendat quod debet. 1632
Debitor non cogitur seruire creditori. 1879
Deceptio quandoque permittitur. 1290
Deceptus semel, cautius sibi cauet. 1805
Decretalis epistola. 8
Decretales canonibus æquipollent. 79
Decretales sunt duplices. ibid.
Decretum non ligat ignorantes. 397
Decretum fuit editum anno millesimo centesimo quinquagesimo. 673
Decretum. 8
Decimarũ quãtitati vtrũ possit ꝓscribi. 1158
Decima nunquid potest dari laico. 578
Decimę pecorum vbi sunt dandæ. 1025
Decimæ qua actione peti possunt. 1100
Decimæ cui ecclesiæ sunt dandæ. 1023
Decimæ an sint de illicitè acqsitis dandæ. 126
Decimæ olim dabantur quattuor modis. 102
Decimæ an possint concedi laicis. 1128
Decimæ an possint præscribi per laicos. 1148
Decimæ sunt soluendæ ecclesiis baptismalib. & non capellis. 1112
Decimę quo tempore sunt dandæ. 1125
Decimæ sunt tributa egentium. 1126
Decimæ cui ecclesiæ sunt soluendæ. 1023
Decimæ sunt à colonis partiarijs dandæ. 1113
Decimæ an possint præscribi. 1027
Decimas soluere pauper non tenetur. 969
Decimarum dominiũ est penes ecclesiã. 100
De circuncisiõne Domini. 514
Decus ecclesiæ hodie creuit. 1231
Defensio cuilibet est permissa. 1292
Defunct' de qbusdã criminib. põt accusari. 113
Defuncti vtrum sciant quæ hic aguntur. 1043
Defuncti voluntas an sit semper seruãda. 1031
Degradatũ percutiens incurrit excommunicationem. 1240
De igne Hieremiæ. 511
Delegatus nõ habet plus iurisdictionis quàm delegans. 453
Delegat' vtrũ criminalescãs audire possit. 1117
Delegatus episcopi an possit citare. 913
Delegatus etiam Papæ potest recusari. 454
Delegat' mãdatũ sine litteris ꝓbare põt. 475
Delegati inferiorum suas sententias exequi non possunt. 663
Deleri delibro vitę quid sit. 1791
Delicta iam dimissa an redeant. 1754
Delicta excusantur auctoritate maioris. 1067
Delicta commissa in Deum remittere nõ possumus. 249
Delicta paria pari pœna sunt punienda. 188
Delicta maiorum alios corrumpunt. 401
Delictum superueniens non vitiat legitimè factum. 589
De ielorum quadruplex est generatio. 582
Delictorum memoria an sit bona. 387
Delinquẽs in alterius territorio an tenetur ibi crimen crimen confiteri. 1092
Delinquens publicè, publicè arguẽdus est. 221
Delinquens pluries, pluries pœniteat. 890
Delinquẽtes q̃ãq; sunt patiẽter expectãdi. 1517
Dæmon quare nos persequitur. 197
Dæmones an futura prædicere possint. 1462
Dæmones malis prælatis dominantur. 696
Dæmoniacorum promotorum & promouendorum distinctio. 165
*Denominari ad ecclesiã quid significet. 1167
Denuntiatio alia euãgelica alia canonica. 296
Denuntiatio canonica omnib. præcipitur. 1311
Denuntiatio. 712
Denuntiati punitio. ibid.
Deo nihil nocet. 1124
Depositio est perpetua. 236
Deprehẽsus in crimine potest per xx. horas detineri. 255
Deprehensio sola in crimine an sufficit ad aliquem condemnandum. 252
Derogare. 11
Desertor, quis sit. 1364
Desidia minia in prælato casum inducit depositionis. 1494
Desperandum est de nemine. 430
Detrahe verbũ ab aqua, &c. quid significat ibi verbum. 522
Detrahere quid sit. 1674
Detractores dicuntur homicidæ. ibid.
Detrusus in monasterium an cogatur ibi perpetuo esse. 387
*Deus quomodo solus peccata dimittat, in notatione marginali. 1663
Deus membra non habet. 1398
Deus à quo potest videri. 1691
Deus non iudicat bis in ipsum, qualiter intelligitur. 1777
Deus est nõ solũ misericors, sed etiã iust'. 1681
De' quo dicatur tradere hominẽ peccato. 1307
Deus vendi non potest. 950
Deus nullum sine causa punit. 1674
Deus non est auctor mali. 1307
Deus qualiter abstulit peccatum Dauid. 1761
Deus tripliciter loquitur. 1266
Deus præsumitur plus diligere illos quib. plus perfectionis tribuit. 1750
Deus quæ à se dicta reuocet. 1266
Deum nemo vidit vnquam. 849
Dei serui sumus omnes. 1385
Deo propter Deum est seruiendum. 359
¶Diabolus morte Christi est in inferno relegatus. 1744
Diabolus à Christo fuit deceptus. 1261
Diabolus an sit auctor omnis peccati. 1738
Diabolus dicitur oriens vetus. 1396
Diabolus crucem timet. 2002
Diabolus perdit vires per baptismum. 2023
Diabolus dicitur mundi princeps. 1600
Diabolus dicitur transiens. 1626
Diabolus an habuerit charitatem. 1751
Diabolus quomodo pater dicitur. 447
Diabolus intrat in hoíes ꝑ duas portas. 1739
Diabolus est pater mendacij. 490
Diabolus quomodo bonum operetur. 1739
Diaboli vtrum cognouerunt Christũ esse filiũ Dei. 186
Diabolũ multa latent, & quotidie discit. 160
Diaconus potest baptizare, & corpus Christi ægris erogare. 444
Diaconi septẽ debent esse in ecclesia ẽpali. 443
Diaconi Cardinales vtrum præponantur omnibus presbyteris. 451
*Diaconis in Latina ecclesia nunquã fuisse permissum vsum coniugij. 161
Dico, præceptiuè & admonitiuè ponitur. 1542
Dicto plurium statur. 698
Dies & anni non sunt obseruandi. 1481
Dies quando incipit. 1965
Dies pro anno ponitur. 1765
Dies pro anno inuenitur. 395

Die do

Et nouis notationibus Decreti.

Die dominico incæpit dñs mũdũ facere. 176
Difficile dupliciter sumitur. 669
Dignitas aggrauat peccatum. 1088
Dignitas. 12
Dignitas an compensetur cum numero. 84
Dignitas augmentat vtilitatem. 436
Dignitati regiæ defertur. 78
Dignitate ꝑditus, minus punitur q̃ alter. 713
Dignitates & matrimonia nõ debent esse venalia. 610
Dignitates conferantur secundũ merita. 992
Dignitatum electio ad quos spectat. 92
Dilationes in causis dandæ. 723
Diligens in suis debet & in alienis similiter facere. 1322
Dilige proximũ sicut te ipsum, quid sit. 1722
Diluuium aquarum. 520
Dina filia Iacob fuit à Sichem oppressa. 1804
Diœcesis pro regione ponitur, & ecõtra. 870
Diœceses fuerunt à Dionysio distinctæ. 895
Dionysius per prędicationem Pauli fuit conuersus. 1414
*Dipthyca. 1417
Discendum est semper. 1354
Disciplina ecclesiæ non est deferenda. 1390
Discretione maiore in maiorib. opus est. 203
Dissimulatio est multiplex. 1388
Dissimulare an liceat. 1578
Dispar habit' q̃q; esse põt ĩ eodẽ choro. 1213
Dispensare. 601
Dispensare cum simoniaco quis potest. 577
Dispensari vtrum possit cum occulto peccatore. 255
Dispensari quandoque non potest. 599
Dispensatur quandoque in vno matrimonio, & non in secundo. 1662
Dispensatur cum bigamo facilius quàm cum pœnitente. 268
Dispensatur facilius in sumpto quàm in susciendo ordine. 263
Dispẽsat' q̃q; in beneficio, nõ in officio. 258
Dispensationes quædam mutilandę sunt. 608
Dispensandum est certis ex causis. 608
Dispensatio. 600
Dispensatio circa matrimonia inducitur propter tria. 1869
Dispensatio vtrũ possit cũ bigamo fieri. 173
Dispensatio quandoque fit. 600
Dispensatio quandoque est debita. 248. & 605
Disputari vtrum possit de fide catholica. 465
Diues aut pauper fieri, nemo appetat. 771
Diuites aliqui boni sunt. 147
Diuitiæ facilius in ciuitate quàm extra congregantur. 1231
Diuitiæ an bonæ sunt. 1231
Diuitias habere peccatum non est. 967
Diuinatio an possit esse prophetia. 507
Diuinus à deitate & à diuinatione dicitur. 1231
Diuortio facto non debet' mutua seruit'. 1637
Diuortium & repudium differunt. 1522
Diuortium quid propriè significet. 1511
Diuortium vnde dicitur. 1633
¶Docere se velle ꝓmittens, Deo obligat'. 242
Docilis & docibilis differunt. 107
Doctores reprehendendi non sunt. 1952
Doctoribus bona dona danda sunt. 774
Doctrina est ab omnibus accipienda. 402
Doctrina episcopi in quo consistit. 407
Dogma & doma, differunt. 467
Dogma. 9
Dolus in hostem bonus est. 1260
Dolus bonus. 207
Doli capax. 524
Dolosus an possit in ꝓpetuũ conueniri. 716
Domestici qui dicantur. 729
Dominus non potest in seruum sæuire. 259
Dominus vobiscum, vnde sumitur. 1908
Dominus est iudex in causa serui sui. 687
Dominus misericors aquam cum vino. 194
Domina adultera an possit à seruo suo accusari. 1006
Dominũ an transferatur in vsurarium. 1053
Dominiũ nõ ita facile ꝓditurvt possessio. 508
Dominica & ieiunium simul concurrere non possunt. 365
Domus, & ꝓ familia & ꝓ ecclesia accipit. 425
Domui suę bene præpositus quis dicat. 229
Donatio in aliquibus tenet, quam maritus vxori facit. 2048
Donare & dare differunt. 1360
Donatistæ. 1443
Dona quæ contrahuntur per catechismũ, ad quid prosunt. 1560
Dormiendum non est in scholis. 1690
Doti nõ renũtiat q̃ à viro legatũ recipit. 1232
¶Drachma est siclus. 1883
¶Dubitatio facit vitiosa tolerari. 929
Dubitatio notabilis. 203
Dubitationis ratione fiunt aliqua. 1038
Dubitandum non est de fide. 467
Duplicitas reprobatur. 993

E

EBionitę 1433
Ebrietas quandoque est mortalis. 125
Ebrietatis mala. 176
¶Ecclesia potest sine Missa consecrari. 360
Ecclesia quælibet potest sibi ius statuere. 72
Ecclesia in sex casibus est reconsecranda. 1893
Ecclesia fugientes ad se tutatur. 1190
Ecclesia non iudicat de occultis. 161
Ecclesia est vxor clerici. 1829
Ecclesia sine dote consecrata, à quo debet dotari. 1890
Ecclesia iudicat aliq̃n de his q̃ sũt foris. 1546
Ecclesia de manu laici nõ potest recipi. 1128
Ecclesia põt pœnã pecuniariã infligere. 1118
Ecclesia successiuè reparata, non est reconsecranda. 1895
Ecclesia est duplex. 1386. & 1397
Ecclesia multipliciter dicitur. 819
Ecclesia est mater nostra. 1612
Ecclesia pro derelicto habita an possit repetere integra. 838
Ecclesia euicta, an possit agi contra episcopũ, qui illam contulit. 817
Ecclesia ab hæreticis consecrata an sit reconsecranda. 1894
Ecclesia præsens dicitur area. 1613
Ecclesia secularis potest conuerti in monasterium sed non econtra. 1014
Ecclesia pro infidelibus orat. 1739
Ecclesia an nullum cogat continere. 135
Ecclesia nunquam moritur. 285
Ecclesia tota deficere non potest. 1740
Ecclesia habet carcerem. 1182
Ecclesia est Christi sponsa, & non vxor. 293
Ecclesia in prædio tributario fundata an teneatur pro illo ad tributa. 1376
Ecclesia in limite diœcesis posita cui' est. 1137
Ecclesia semper aliquos bonos habet. 573
Ecclesia ignorat quis ad prædestinationẽ pertineat. 1685
Ecclesia est mater, vxor, & filia. 346
Ecclesia q̃ãq; cogit ad eleemosynã dãdã. 228
Ecclesia tuu quãdoq; cũ augmẽto repetit. 428
Ecclesia an possit petere rem suam cũ augmẽto. 984
Ecclesia non subiicitur legibus. 1373
Ecclesia de his q̃ foris sunt q̃ãq; iudicat. 186
Ecclesia quare permittit Iudæos mortaliter peccare. 214
Ecclesia nõ semper vicẽ defuncti sustinet. 335
Ecclesia parochialis an potest conferri, existẽti in minoribus. 300
Ecclesia magnã hẽt iurisdictionẽ in laicos. 123
Ecclesia quanto tempore potest rem priuati præscribere. 1139
Ecclesia non iudicat de occultis. 161
Ecclesia quod tenet, hoc credendum est ab Apostolis etiam institutum. 1284
Ecclesia abũdans, per episcopũ in plures diui-
di potest. 1235
Ecclesia dote sua non tenetur adtributa. 1376
Ecclesia nunquam moritur. 285
Ecclesia cum ecclesia permutari potest. 1172
Ecclesia an possit pro omnib. orare. 1038
Ecclesia potentib. laborare non debet prouidere. 324
Ecclesia potest in duos consentire. 304
Ecclesia nõ potest errare, de qua ecclesia intelligitur. 1387
Ecclesia q̃n̄que cum augmento repetit. 428
Ecclesia qualiter potest ligare. 1419
Ecclesia non dispensat in aliquib. casib. 8963
Ecclesia ex plurib. adunatur. 1930
Ecclesia quatuor genera hominũ ꝓtinet. 1701
Ecclesia si ab vno suũ ius consecuta est, an possit alium conuenire. 987
Ecclesia & non Corpus Christi protegit malefactorem. 1043
Ecclesię res non confiscantur. 1154
Ecclesiæ sæculari offerẽs se & sua, an possit postea contrahere. 1501
Ecclesię prędia de quib. tributũ nõ soluitur an possint ab Imperatore vendicari. 908
Ecclesiæ imunitatẽ violãs qualiter punit. 183
Ecclesię immunitate non omnes malefactores potiuntur. 1062
Ecclesię stipendia non sunt diuitib. danda. 566
Ecclesiæ ingress' an sit alicui pro peccato mortali prohibendus. 1819
Ecclesię seruire spe stipendiorum licet. 305
Ecclesię an dare aliqua pro sua sustẽtatione nõ licet. 567
Ecclesiæ bona cum qua solennitate sunt aliená da. 979
Ecclesiæ & clericorũ bona eodem potiuntur priuilegio. 1120
Ecclesię concedens aliquid, an possit illud ab episcopi administratione eripere. 881
Ecclesiæ data cum episcopo diuiduntur. 1017
Ecclesię res confiscari non possunt. 1119
Ecclesiæ ingress' quib. est interdictus. 1698
Ecclesię res aliq̃n nullomõ possũt alienari. 886
Ecclesię immunitate multi priuantur. 1180
Ecclesiæ variis modis vniuntur. 1114
Ecclesiã recipiẽs à laico, vtrũ sit sus-pẽsus. 1162
Ecclesiã ẽt pauperẽ tenet' cleric' officiare. 434
Ecclesiã suam quilibet defendere tenetur. 717
Ecclesiam pauperem quam dicemus esse. 1231
Ecclesiã Romanã nõ ꝓmittet De' errare. 1386
Ecclesiam recipiens à laico, est excõmunicandus. 316
Ecclesiam à patre emptam vtrũ quis possit retinere. 589
Ecclesiarum maiorum ordo. 99
Ecclesias plures in sex casib. habere licet. 1231
Ecclesias duas nõ ꝓt qs habere in titulũ. 348
Ecclesiastes & Ecclesiasticus. 1040
*Ecclesiasticum citari nomine Salomonis. 40
Ecclesiasticæ res sunt pauperum. 1127
Ecclesiasticæ res in quatuor casib. licitè alienãtur. 979
Ecclesiasticę res facilius possunt alienari hodie quàm olim. 973
Ecclesiasticã vnitatẽ impugnare grauissimum est. 1693
Ecclesiasticarum rerum prælati sunt procuratores, & non domini. 1363
Ecclesiasticarum rerũ dñiũ apud quẽ est. 971
Ecclesiasticas res male alienans qualiter puniatur. 984
¶Aedificiũ de pecunia ecclesiæ factũ an acquiratur ipsi ecclesiæ. 985
Editio faciendа eſt ſine die & conſule. 1450
Aemulor varia ſignificata habet. 208
¶Effectus vini eſt duplex. 177
Effractor. 1679
Effusio duo notat. 1125
¶Electus semel approbatus, an possit postea re probari. 860

Notatu digna in gloſſis.

Electus p quæ verba conſentire debet. 852
Electus à maiori parte capituli dicitur electus ab eccleſia. 295
Electus quod ius habet. 317
Electus in archiepiſcopum & confirmatus electos in epiſcopos confirmat. 482
Electus ante cõfirmationẽ nõ adminiſtrat. 106
Electus ſuo ſuperiori multa cum iuramento promittit. 110
Electus confirmatus à quo dẽt cõſecrari. 332
Electo ius acquiritur p cõſenſũ eligẽtiũ. 217
Electum ſalutans electioni eius præbet cõſenſum. 326
Electum laici poſſunt accuſare. 109
Electio facta per Cardinales ſi dicatur contra fas eſſe: quis erit iudex. 379
Electio vel poſtulatio de clerico alteri ſubdito facta an valeat. 319
Electio Papæ habet aliqua ſpecialia. 577
Electio an fieri debeat intra tres menſes. 240
Electio ſit cõmunis, cõſonãs & canonica. 313
Electio facta de bono an valeat, vbi melior eſt. 855
Electio an poſsit fieri de eo qui nõ eſt de gremio. 308
Electio facit quem præſumi meliorem. 304
Electio debet fieri intra trimeſtre. 361
Electio eſt periculo eligentium. 315
Electio principi præſentanda eſt. 1197
Electio quæ fit in loco nõ determinato, nulla eſt. 106
Electio ſola non facit verum Imperatorẽ. 450
Electio ad clamorem populi nõ dẽt fieri. 856
Electio vtriuſque electi caſſatur timore ſcandali. 332
Electio ex cauſa poteſt differri. 311
Electio canonicorum ad quos ſpectat. 91
Electio facta ſine decreto tenet. 307
Electio imperiti qui credebatur peritus, an debeat caſſari. 1874
Electio ad quem ſpectat de iure cõmuni. 314
electioni an poſsit populus contradicere. 856
Electioni nullus laicus debet intereſſe. 313
Electioni abbatis quis conſentire debet. 341
Electioni epiſcopi qui debent intereſſe. 318
Electioni poſſunt laici contradicere. 108
Electioni qualiter conſentiendum eſt. 852
Electionem tractatus præcedere debet. 105
Electione dicitur quis tripliciter excludi. 331
Electis duobus æqualiter, quis alteri præferatur. 332
Elecmoſyna redimit peccata. 1703
Eleemoſyna danda eſt anathematizato. 564
Eleemoſyna quibus eſt danda. 203
Eleemoſyna liberat à morte. 1699
Eleemoſyna de malè acquiſitis fieri non debet. 509. & 1054
Eleemoſyna an poſsit fieri per vxorem ſine licentia viri. 1821
Eleemoſyna vtrũ fieri poſsit de illicitè acquiſitis. 1054
Eleemoſyna in peccato facta non eſt propriè eleemoſyna. 1758
Eleemoſyna magna. 220
Eleemoſyna de eleemoſynis eſt facienda. 414
Eleemoſyna vnde dicitur. 1758
Eleemoſynæ dator pọt venialiter peccare. 220
Eleemoſynę defunctis profunt. 1050
Eleemoſynę fieri poſſunt de bonis per oppreſſionem quæſitis. 430
Eleemoſynam ſibi primo quiſque facere debet. 1341
Eleemoſynam primo nobis faciamus. 1703
¶Eligit ſeipſum nemo. 1400
Eligi non debet in epiſcopum habens vxorẽ & filios. 854
Eligendus an potis eſt qui peccauit & pœnituit, quàm qui nunquam peccauit. 262
Eligendus eſt magis exercitatus. 303
Eligendus, an debeat eſſe de gremio eccleſiæ. 105
Eligendus in quo ordine debet eſſe. 300
Eligens vnum renuntiat alteri. 389
Eligentes an variare poſſunt. 140
¶Emanſor quis dicitur. 1670
Emere adminiſtrationem rei eccleſiaſticę ſimoniacum eſt. 574
Emptio adminiſtrationis eccleſiaſticæ eſt ſimoniaca. 568
Emptor inter præſcribendum ſi percipiat venditorem non fuiſſe dominum, quid faciet. 1832
Emphyteuta non ſoluens canonẽ expellitur. 888
Emunitas eccleſiæ quę eſt. 982
*Emunitas. 1179
¶Enchiridion eſt liber manualis. 1758
Encratiſtæ. 1433
energumeni. 114
energumeni qui ſunt. 2039
*engeldrudam viuere potuiſſe Ioannis viij. tẽpore. 729
¶epilepticus an poſsit celebrare. 846
epimenides Thebanꝰ ſacerdos malus fuit. 537
epiphania & Theophania idem. 1965
¶epiſcopus poteſt dare quinquageſimã vel centeſimam. 1015
epiſcopus eccleſiam à ſe totaliter non poteſt eximere. 1130
epiſcopus an poſsit clericum infamatum cogere ad purgationem. 1079
epiſcopus quandoque peccat ſi non diſpenſat. 250
epiſcopus nec per ſe nec per laicum verberet clericos. 1336
epiſcopus iurans non tenetur ſacra tangere. 901
epiſcopus ſemel monaſterium ingreſſus an poſsit iterum redire ad epiſcopatum. 840
epiſcopus ſine diacono non celebret. 447
epiſcopus in ſua eccleſia nouam conſuetudinem inducere poteſt circa officia. 433
epiſcopus ſuperintendens dicitur. 410
epiſcopus diſpenſat in inceſtu. 1491
epiſcopus non corrigens ſubditum eſt ſuſpẽdendus. 540
epiſcopus an poſsit diſpenſare in ſimonia ordinis vel beneficij. 591
epiſcopus ſeruum eccleſię an poſsit manumittere. 997
epiſcopus duarum eccleſiarum an poſsit aliquis eſſe. 838
epiſcopus poteſt ſuorum ſubditorum factum promittere. 455
epiſcopus œconomum corrigere poteſt. 427
epiſcopus an poſsit ſemper diſpenſare. 236
epiſcopus diebus dominicis debet eſſe in eccleſia ſua. 1966
epiſcopus quandoque ſumit & quandoque deponit mitram & baculum, non ſine cauſa. 218
epiſcopus non debet eſſe ſolus. 382
epiſcopus an maior ſit presbytero Cardinali. 699
epiſcopus nullã ſecum habeat mulierẽ. 392
epiſcopus an poſsit aliquem propria iniuria excommunicare. 689
epiſcopus iurans nõ debet tangere librũ. 90
epiſcopus nõ poteſt ſanctũ canonizare. 1966
epiſcopus in multis caſibus diſpenſare non poteſt. 237
epiſcopus nõ erubeſcat à ſubdito doceri. 1417
cps deponitur & reſtituitur à ſolo Papa. 944
epiſcopus debet eſſe prudens in negotiis ſæcularibus. 192
cps prædicans habeat mitram & baculũ. 190
epiſcopus etiam hæreticus confert ordinem, ſed non ordinis executionem. 498
epiſcopus paruæ ciuitatis contemnitur ab idiotis. 431
epiſcopꝰ nõ plus poteſt petere ab eccleſiis q̃ quod ex canonib. ſibi deberi probat. 1196
epiſcopus quando viſitet monaſteria. 1207
Epiſcopus clericũ alienum recipiẽs eſt punidus. 1233
Epiſcopus procurator dicitur eccleſiaſticarũ rerũ, ideo illarum conditionem deteriorem facere non poteſt. 1314
Epiſcopus iniuriantem ſibi non poteſt excommunicare. 1313
epiſcopus inter ordinãdum debet obſeruare interſtitia temporum. 283
epiſcopus ſolus beneficia conferre nõ poteſt ceſſante conſuetudine. 342
epiſcopus beneficio priuare non poteſt clericum cuius parentes ipſum offenderunt. 581
epiſcopus excõmunicat propter conuitium ſibi factum. 690
epiſcopus an poſsit ſolus delinquentem condemnare. 1086
eps an poſsit vni auferre, & alteri dare. 1112
epiſcopus an poſsit iniuriam ſibi factam remittere. 324
epiſcopus patri, & eccleſia filio cõparatur. 346
epiſcopus conuertens eccleſiã ſæcularem in regularem quorum clericorum conſenſum requirere debeat. 1015
epiſcopus poteſt aliquos verberib. caſtigare. 1466
epiſcopus in quib. criminib. diſpenſat. 236
epiſcopus aliorum doctrina non debet egere. 765
epiſcopus à ſuis familiarib. pọt accuſari. 765
epiſcopus demandat tam ea quæ ſunt ordinis, quàm ea quæ ſunt iuriſdictionis. 455
epiſcopus clericum alterius epiſcopi nõ ordinet. 867
epiſcopus debet habere capituli cõſenſum in multis. 119
epiſcopus ſolus conſecrare non poteſt. 111
epiſcopus quid iurishabeat in eccleſia quã fundauit. 1132
epiſcopus in cauſa inquiſitionis quos debet conuocare. 415
epiſcopus in hæreſi diſpenſat. 247
epiſcopus an inuitis poſsit dari. 308
epiſcopus eſt iudex corporum & animarum. 178
epiſcopus vtrum ſit iudex omnium clericorũ ſuæ diœceſis. 266
epiſcopus per laicum non verberet clericũ. 177
epiſcopi ſubditos debẽt fratres appellare. 460
epiſcopi an poſſint circa beneficiorum pluralitatem diſpenſare. 1234
epiſcopi cõſenſus cum canonicis ſufficit in rei alienatione. 890
epiſcopi duo quandoque poſſunt eſſe. 822
*epiſcopi damnari non poſſunt ſine auctoritate Romani Pontificis. 613
epiſcopi inſcio metropolitano cõſecrati, quid facere debent. 339
epiſcopi poſſunt condere canones. 1966
epiſcopi moriẽtis bona cui ſũt reſeruãda. 1000
epiſcopi præceptum etiã difficile eſt adimplendum. 1289
epiſcopi litteratos ſecum habeant. 461
epiſcopi cauſa à quib. eſt audienda. 752
epiſcopi clericos ſine examinatione ordinantis punitio. 385
epiſcopi an poſſunt intereſſe bellis. 1366
epiſcopi vtrum hodie poſſint circa beneficiorum pluritatem diſpenſare. 348
epiſcopi cum multis diſpenſant. 600
epiſcopi an citius appinquis q̃ aliis dant. 428
epi donatio ſine ſubſcriptione nõ valet. 483
epiſcopi & archiepi à quot ſunt cõſecrãdi. 272
epiſcopi duo in vno epiſcopatu eſſe non poſſunt. 1400
epi & monachi non poſſunt eſſe tutores. 1108
epiſcopi petitio eſt per canones limitata. 1447
epiſcopi ſibi mutuum debent præſtare auxilium. 432
epiſcopi an olim erant pauperes. 881
epiſcopi dicuntur ſummi. 2037

epiſcopi

Et nouis notationibus Decreti.

Epiſcopi epiſcopũ deponere nõ poſſunt. 654
Epiſcopi non ſint tãtũ cuſtodes chartarũ. 1367
Epiſcopi Iras habeat, q̃ peregrinari volet. 2047
Epiſcopo viuẽte an poſsit alius ſubrogari. 815
Epiſcopo debet ſynodus prouidere, qui ad eccleſiam ſuam non audet accedere. 436
Epiſcopo viſitãti dãdũ eſt lac ad bibẽdũ. 895
Epiſcopo inuito an poſsit in ſua diœceſi nouus epiſcopatus fieri. 1115
Epiſcopum damnare quis poteſt. 613
Epiſcoporum cõſecratio fit hora tertia. 360
Epiſcopum conſecrare quid ſit. 111
Epiſcoporum conſecratio fit tantum die Dominico. 362
Epiſcopis an liceat leges audire. 171
Epiſcopatus ſunt diſtinguendi interuallo conuenienti. 383
Epiſcopatus eſt ordo. 155. & 444
Epiſcopatum ſuſcipere poteſt quis cogi. 310
Epiſcopatum deſiderare an poſſimus. 854
Epiſcopatũ deſiderare eſt valdè piculoſum. 196
Epitimium quid ſignificat. 1238
¶Eraclitæ. 1432
¶Eremita an ſit perſona religioſa. 1520
Eremitæ habent proprium. 1215
Eremita licitè tranſit ad monachatum. 1102
Eremitæ ſubſunt epiſcopo. 443
Eremitæ ſubſunt epiſcopis, & poſſunt ad præſaturam vocari. 1095
Errare. 190
Errans in meliori conditione an poſsit matrimonium dirimere. 1554
Error Pelagianorum. 1788
*Error ſynodi quæ in Trullo Cypriani ſynodum probantis. 63
Error qualitatis diſſoluit matrimonium ſpirituale. 357
Error à multis corrigi poteſt. 1872
Error quandoque eſt peccatum mortale. 942
*Error in inſcriptionibus ſępè oritur ex interpoſitione palearum. 1581
Error Monothelitarum. 1998
Error Baſilidis hæretici. 526
Error Sabellianorum. 521
Error Paulianiſtarum. 421
Error perſonæ non facilè committitur. 1552
Error aliorum non eſt defendendus. 1494
Error eſt contrarius conſenſui. 1552
Errores Petiliani. 537
Eruca. 1125
Erugo. ibidem
Aequum, & ius, differunt. 2
Aeſopus. 558
¶Eua quare de coſta Adæ facta eſt. 1827
Euchariſtia etiam ſuſpendẽdis in patibulo nõ eſt deneganda. 1473
Euchariſtia non eſt danda exiſtẽti in crimine notorio. 1964
Euchariſtiæ ſacramentum nõ eſt ab hæretico accipiendum. 1407
Euchariſtiæ ſacramẽtũ à quo fuit iſtitutũ. 1911
Euchariſtię ſacramento tria cõtinentur. 1911
Euchariſtiam infirmus euomẽs punitur. 1474
Euenięt̃ia de nouo per quẽ ſunt diuidẽda. 448
Eulogia 1208
Eulogiæ. 76
Eunuchi ſunt triplices. 1636
Eunomiani. 1434
*Euſtathiani & Bogomilici quid ſenſerint de perfecta vitæ ratione. 145
Eutychiani. 1435
¶Excedendum eſt potius circa miſericordiã, quàm circa crudelitatem. 243
Exceſſus modicus non attenditur. 1947
Exceptio iudicis recuſatoria eſt dilatoria. 725
Exceptio in teſtem quãdo eſt obiicienda. 617
Exceptio ſpoliationis eſt dilatoria. 630
Exceptio reuocandi domum. 784
Exceptionem vnam opponens, ad aliam tranſire poteſt. 1027
Exceptiones ſunt multiplices, & variis tempo ribus opponendæ. 737
Excipiendo conſequimur quod nõ conſequimur agendo. 1632
Excõmunicare poteſt ſimplex presbyter. 620
Excõicare ſeipſum nemo poteſt. 601. & 957
Excommunicare non poteſt hæreticus hæreticum. 1381
Excõmunicari nequit eccleſia vel ciuitas. 821
Excõicari poteſt abſens per ſcripturam. 728
Excommunicari & abſolui poteſt quis per literas. 643
Excõicari poſſunt qui decimas nõ ſoluũt. 157
Excõmunicari poteſt quis ſub cõditione. 324
Excommunicatur quis à mortuo. ibid.
Excommunicandus maximè hæreticus, quoties admoneri debet. 1351
Excommunicandus quis nõ eſt pro minimis cauſis. 468
Excommunicandus eſt populus ſuum non recipiens epiſcopum. 437
Excommunicatus an poteſt recõuenire & excipere & compenſare. 766
Excõmunicatus nihil poteſt poſſidere nomine eccleſiæ. 831
Excommunicati beneficium cui eſt aſſignandum. 434
Excommunicatus an poſsit abſolui non præmiſſa ſatisfactione. 927
Excõmunicatus an poſſit abſolui aduerſario ignorante. 937
Excommunicatus cõquerens metropolitano an poſſit ab eo abſolui. 621
Excommunicatus à quo eſt abſoluendus. 926
Excommunicatus eligere non poteſt. 866
Excommunicatus matrimonium poteſt contrahere. 457
Excommunicatus vitandus eſt. 933
Excõmunicatus non intret eccleſiam. 927
Excommunicatus perpetuo tripliciter exponitur. 493
Excommunicatus vtrũ quis poſsit eſſe in vna eccleſia, & non in alia. 77
Excõmunicatus ratione ſocietatis toleratur. 1984
Excommunicatus iniuſtè celebrans an ſit puniendus. 947
Excommunicatus excommunicari nõ poteſt. 729
Excommunicatus an ſimplici verbo poſſit abſolui. 962
Excommunicatus an poſſit poſt abſolutionẽ accuſare. 766
Excommunicatus prælatus an poſſit ordines conferre. 864
Excommunicatus eſt qui communicat excõmunicato à canone, etiam ante denuntiationem. 1412
Excommunicato an debeat fieri ſolutio. 1084
Excommunicato communicans, à quo abſoluj debet. 934
Excommunicatum celebrantem nõ abſoluit epiſcopus. 923
Excommunicatum ab epiſcopo non abſoluit archiepiſcopus. 874
Excommunicatio duas habet ſpecies. 926
Excommunicatio an pro ſola contumacia feratur. 923
Excõmunicatio an feratur per hæc verba, Præcipio ſub pœna excommunicationis. 324
Excommunicatio pro modica iniuria non eſt ferenda. 617
Excommunicatio eſt maxima pœna. 620
Excõmunicatio lata ſub conditione tenet. 68
Excommunicatio Domini non liberat vaſallum à ſacramento. 954
Excommunicatio & abſolutio ſolo verbo fieri poſſunt. 1418
Excommunicatio an poſſit poſt mortẽ in aliquem ferri. 1413
Excommunicatio non eſt pro quolibet mortali peccato ferenda. 1506
Excommunicationis ſententia in duob. caſib. non eſt timenda. 920
Excommunicationis duo ſunt effectus. 729
Excommunicationem incurrit quandoquidẽ iuſtè impeditus. 780
Excommunicationem opponere virovxor nõ poteſt. 960
Excommunicatis ſine periculo cõmunicat eorum familia. 959
Excommunicatis communicare nõ poſſumus ſed bene paganis. 930
Excommunico te, & abſoluo te, an liget vel ſoluat. 957
Excuſantur ne hi ad quos apoſtolorũ prædicatio non peruenit. 186
Executor an poſsit recuſari, & ab eo appellari. 682
Executor an poſsit de incidentib. quæſtionib. cognoſcere. 1449
Executori & nuntio creditur. 773
Executio eſt duplex. 145
Exhedræ. 1037
Exempti delinquentes in diœceſi epiſcopi, an poſſint ab eo puniri. 810
Exẽptio ſimplicit̃, an eximat vniuerſaliter. 1116
Exemplis quib. eſt vtendum. 90
Exemplaria correctoria quæ ſunt. 28
Ex, & de, ſignificant deformitatem. 1401
Exilium eſt temporale, & perpetuum. 1376
Exilium eſt perpetuum. 1377
Exorciſta. 374
Exorcizare quid ſit. 1001
Exorciſmi fiunt trib. dieb. 2002
Exorciſmi effectum. 2001
Expenſæ circa infantem expoſitum an poſſint repeti. 320
Expenſæ ſemper ſunt deducendæ. 996
Expenſarum materia. 616
Expediunt non omnia. 1697
Expilare quid ſit. 1967
Exponens filium vel ſeruum an poſſit illum recolligere. 419
*Expresbyteri nomen apud B. Gregoriũ. 244
Extra eccleſiam eſt qui cũ epiſcopo nõ eſt. 44
Ezechiæ commendatio. 327

F

Fabulas poetarum prædicando moraliter exponere non multum laudatur. 409
Facere amicos de mammona iniquitatis quid ſit. 509
Faciat quilibet q̃ ſuæ cõueniũt cõditioni. 1345
Facies humana non eſt deturpanda. 2003
Facti cauſa eſt inquirenda. 1368
Factis mentimur ſicut verbis. 1282
Facto quãdoq; licet quod nõ licet verbo. 1255
Facto proprio poteſt quis contrauenire. 974
Facta publica debent ab omnib. ſciri. 68
Facta per intruſos non valent. 1891
Facta ab inuitis an ſint imputanda. 13
Facta tenent multa quæ fieri prohibentur. 35
Factum non dicitur quod nõ perſeuerat. 1672
Factũ legitimè irritat delicto ſuperueniẽte. 594
Falcidia eſt triplex. 8
Fallere & falli quandoque parũ differũt. 1253
Fallere & falli vitium eſt. 1093
Feria per ſe nihil probat. 774
Fama an probet. 626
Fama non probat. 1992
Fama. 623
Fama bona cum conſcientia requiritur. 939
Fama ſola nõ ſufficit vt excommunicatus vitari debeat. 440
Fama ſola non ſufficit ad depoſitionem. 630
Famæ diffinitio. 748
Familia an pro delicto domini ſit excõmunicanda. 1415
Familia pro domini delicto non eſt excommunicanda. 960

Familiæ

Notatu digna in glossis

Familiæ delictum,an dominum obliget. 330
Familiaritas nimia parit contemptum. 409
Familiaritas in cibo est maior quàm in colloquio. 1546
Familiares inimici sunt pestiferi. 440
Famis necessitas multa licere facit. 1617
Fatuus est qui fatua loquitur. 1449
¶Fœmina vtriloqua Paulũ sæpè secuta é. 1457
Fœmina calore excusatur. 1672
Fœmina an possit esse iudex. 1073
*Fœminis non committi causas purgationis presbyterorum,quod videbatur colligi ex cap. Mennam. 2.q. 5.& auctori glossæ admirationem attulerat. 641
Feriatis diebus an possit litigari. 1077
Feriæ legitimæ sunt tres. 399.& 1274
Festiuitates martyrum habẽtur loco sacramẽtorum. 1965
Feudum potest auferri excommunicato. 1630
Feudum de nouo cõcessum non dicitur nouũ si prius fuerat concessum. 1451
¶Fictio intentionis,& fictio operis. 134
*Fides vera habetur sine charitate,sed non vera fidei virtus. 1987
Fides multipliciter dicitur. 1248
Fides est fundamentũ omnium bonorum. 526
Fides an sit exemplo adhibenda. 1403
Fides mala defuncti an noceat successori. 614
Fides hosti seruanda est. 1638.& 1287
Fides inter coniuges est duplex. 1510
Fides recta in principe splendet. 486
Fidei quæstio est referenda ad sedẽ Petri. 382
Fidei disputatio cũ hæreticis est prohibita. 1430
Fidem suscipere nemo cogitur. 213
Fidei iubere debẽti an sufficiat dare pignora. 725
Fidelis quilibet debet eẽ rex & sacerdos. 2011
Fideles sunt domus Dei. 576
Fideles sunt in ecclesia:& ipsa in ipsis. 2030
Fideles dicuntur aquilæ. 1931
Fideles omnes sunt proximi nostri. 412
¶Filacteria. 1463
Filia nubere põt sine parẽtum volũtate. 1609
Filius i diuinis quidquid hẽt,& à patre hẽt. 2050
Filius temporalis est à lege incognitus. 1603
Filius patrem conuenire potest. 699
Filius quandoque põt dici maior patre. 1825
Filius pro patre potest donationem patris reuocare. 1194
Filius ambulans super terram, testatur patris incontinentiam. 365
Filius matrẽ quandoque põt exhæredare. 731
Filius extra patrẽ & econuerso agere põt. 1327
Filius q se mimis sociat,exhæredari põt. 1964
Filius egentem patrem cogitur alere. 5
Filius patrem corrigere non debet. 467
Filius non est qui bonus non est. 1869
Filius in tribus patrem sequitur. 1617
Filius sacerdotis ecclesiam paternam habere non potest. 850
Filius *Dei* quare dicitur verbum. 1686
Filius quandoque facit quem præsumi maiorem. 30
Filius monialis ex monacho genitus cui monasterio applicabitur. 1491
Filiꝰ apostatæ ẽ baptizãdus inuito patre. 2027
Filius familias testari non potest. 1215
Filij vtrum post parentum sponsionẽ possint cum aliis contrahere. 1590
Filij sacerdotum an sint serui ecclesiæ. 294
Filij Dei erimus ẽm animam & corpus. 1795
Filij Iudæorum baptizati sunt à parentibus separandi. 2012
Filij presbyterorum duplices sunt. 291
Filij sunt quadruplices. 1620
Filij Iacob ex ancilla geniti,cũ aliis ei successerunt. 1607
Filij Dei & filij hominum qui dicuntur. 1837
Filium religionem ingressum an possit pater reuocare. 1222
Filium de sacro fonte leuans,& multi alij perdunt ius debiti exigendi. 1561
Filij ex matrimonio illicito nati possunt esse legitimi. 1868
Filiorũ appellatione nepotes cõtinentur. 291
Phinees Hebræum occidit. 1317
Fisci interest subiectos habere locupletes. 574
¶Flamines. 381
¶Floriani. 1424
Fluuius etiam quandoque arescens dicitur perennis. 367
Formatæ siue dimissoriæ. 344
*Formula vsitata in epistolis Pontificum restituta. 289
Fornicatio vxoris maculat corpus viri. 1635
*Formata & Pacifica. 352.& 353
Fornicatio est crimen canonicum. 1615
Fornicatio simplex nõ ẽ digna depositione. 705
Fornicatio separat coniuges. 821
Fornicationis causa hodie nemo est deponendus. 398
Fornicationis,suspicio an sufficiat ad vxorem dimittendam. 1592
Fornicationem pauci euitant. 1088
Fornicariam abiurans,an cum illa contrahere possit. 1873
Fornicantur aliqui citius quàm furentur. 1721
Forum fortitur quis multis modis. 736
Forum rei sequi debet actor. 703
Forum mutare an alicui liceat. 1032
Fotiniani. 1433
¶Frangenti fidem fides frangatur eidem. 460
Frater an cum sorore in casu posset prolẽ suscitare. 1836
Fraus est genus doli. 384
¶Frigidus naturaliter nullus est secundũ Cardinalem. 1823
Frigiditas quandoque mutari non põt. 1647
¶Fructus an ab omni possessore sint restituendi. 988
Fructus diu expectatus gratissimus est. 1525
Fructus in stipulatione rei quãdoque veniũt, quandoque non. 1542
Fructuarius non præscribit. 1014
¶Funiculus quid sit. 967
Furari intendens quandoque furtum non committit. 1055
Fur & communicator differunt. 544
Fur ad pœnam dupli vel quadrupli potest conueniri. 1046
Furtum committitur ratione accessionis. 259
Furtum non committens quandoque furti tenetur. 1828
Furtum an sæpius committatur si sæpius eadẽ res contrectetur. 1669
Furtum in duobus committitur. 1880
Furtum sæpè committitur:& tamẽ furti actio non nascitur. 1668
Furtum non fit sola cogitatione. 1668
Furtum suiipsius quis committit. 282
Furti agitur pro modico. 1062
Furem tenetur quis indicare. 544
Furem nocturnum,sed non diurnum licet occidere. 1344
Fures nocturni acerbius puniuntur. 1570
Furor satis punit. 758
Furiosus consensu caret. 1643
Futurum pro præterito ponitur. 282

G

GAllia est triplex. 1445
Gazophylacium quid sit. 430
*Glossæ error in c.Noli frater.quod est B. Augustini. 29
*Glossæ error in c.De capitulis.quod est Leonis iiii,vnde occasionem sumpserit,& ibi locus restituendus ex coniectura. 34
*Glossæ & fortasse Gratiani error in c.de constantinopolitana. 102
*Glossæ error in c.Fatendum. 13.q.1.ex textũ de prauato. 1043
*Glossæ error putantis.Papã minori testiũ numero cõdemnari,quã eos qui sunt in ministerio ordinibus. 653
*Gradus ascendendi ad Pontificatum ex Sacrano iij. 378
¶Gradus altior aggrauat delictum. 558
Gradatim ascenditur ad honores. 299
Gradus descriptio. 1863
*Gratiani mos citandi causas. 845
Gratianus quandoque deceptus fuit. 638
Gratia omnib.in baptismo confertur. 2022
Gratiam primã nemo mereri potest. 1763
Gratia confertur in collatione sacramẽti. 361
Gratia dat in baptismo omnib.æqualiter. 1099
Gratia in sepultura non confertur. 549
*Græcis postquã ad sacros ordines ascẽdissent non licuisse contrahere matrimoniũ. 154
Græci in sacris ordinib.non possunt contrahere. 169
Græci conficiunt in panib.fermentatis. 1913
*Gunebodigni cogebãt paruulos iurare. 127
*Gregorio interdum tribui quod est *Ioannis* Diaconi. 793
*Gregorij vij.sententiæ de castitate ab iis qui sunt sacris ordinib.initiari,seruanda. 389
¶Gemmæ sunt nodi virgarum. 2046
*Gennadius auctor libri de ecclesiasticis dogmatibus. 199
Gerens se pro milite qui nõ est,punitur. 1895
Germani vnde dicuntur. 168
Gerulum quid. 1374
¶Gladius materialis spiritualem adiuuare debet. 1495
Gnoitæ,legendum Agnoitæ. 1494
Gnostici. 1433

H

HAbere dupliciter sumitur. 1363
Habenti dare est perdere. 414
Habitus solus non solennizat votum. 1486
Habitus est triplex. 1485
*Hadriani capitula indicari synodi Romanæ nomine. 732
Hebræi vnde dicuntur. 1837
Helias Iezabel fugiens quib.verbis vsus est ad populum. 235
*Heptateuchum interdũ à latinis vocatur Heptaticum. 824
Heptateuchum quid dicitur. 824
Hæreditas. 6
Hæreditas parentum debetur filiis. 1124
Hæres non adimplens defuncti volũtatẽ qualiter punitur. 903
Hæres an teneatur ex maleficio defuncti. 1154
Hæres onera defuncti sustineat. 995
Hermaphroditus an possit esse testis in testamento,& vtrum possit ordinari. 773
Hermogeniani. 1433
Hæreticus omnis est excommunicatus. 1382
Hæreticus est qui in fide titubat. 1404
Hæreticus quando vitandus. 1429
Hæreticus nunquam accusat. 693
Hæretici ignem accendunt in ecclesia. 1998
Hæretici baptizare possunt. 1999
hæretici diuersimodè ab ecclesia recipiũt. 1998
Hæretici vario modo possunt ab ecclesia puniri. 1349
Hæretici qualiter sũt in symbolo nobiscũ. 1997
Hæretici nullum possunt excõmunicare. 1406
Hæretici possint acquirere ecclesiæ. 1612
Hæretici non conferunt effectũ sacramẽti. 520
Hæretici sunt duplices. 1381
Hæretici & simoniaci æquiparantur. 548
Hæreticum reconciliare potest episcopus hodie sine concilio. 256
Hæreticis resistendum est. 1325
Hæresis,& schisma differunt. 1428
*Hæresis de communione vxorum. 365
Hæreticorum sacramenta sunt vera. 512
Hereticorum bona cui applicantur. 1361
¶Hierobaal vnde dicatur. 514

Hiero

Et nouis notationibus Decreti

* Hieronymi nomine sæpè citari scripta Origenis. 180
*Hieronymi locus in cap.sicut Christus. 1.q. 1.§.Sed hoc.explicatus. 531
*Hieronymum citari pro Origene. 854
Hierusalem quando fuit capta. 367
Hierusalem varia habet nomina. 338
Hircus pro peccato principis oblatus nõ fuit à filiis Aaron comestus. 1771
Hirci oblati historia quid repræsentet. ibid.
Historia de rebus ecclesiæ non alienandis ex capitulis Gallicis manuscriptis. 1121
Histriones à promotione prohibentur. 410
¶Hoc est enim,&c.quid demõstrat lyhoc. 1922
Holocaustum. 526
Homo ĩ alia vita apparebit q̃ est filiꝰ *Dei*. 1796
Homo non habet natiuitatem à Christo. 1959
Homo liber verberari non debet. 1286
Homo est imago Dei. 1825
Homo ratione carens non est homo. 1495
Homo liber an possit obligari. 1370
Homo est dignissima creaturarum. 2003
Hominis dies sunt cxx.anni. 1702
Hominum genera quattuor sunt. 1040
Hominum duo sunt genera. 1611
Homicida est etiam qui non occidit. 1381
Homicida & adulter an conficere possint. 531
Homicida ante baptismũ,an promoueri possit. 239
Homicida non admittitur ad sacra. 1886
Homicidium clerici est grauius quã laici. 1182
Homicidium vtrum impediat promouẽdos, & deiiciat iam promotos. 238
Homicidiũ tres,periurium duos offendit. 49
Homicidium quid sit. 1674
Homicidium grauius est adulterio. 1655
Honor an peti possit. 592
Honores non sunt inuitis dandi. 354
Honores mutant mores. 532
Hostem æquinocando deludere an licet. 1261
Hospitale sine licentia episcopi constitui non potest. 1200
*Humberti respõsionem tribui Leoni nono, & librum Ennodij Symmacho, & orationẽ Petri Damiani Nicolao secundo. 152
¶Humilitas Deum placat.in tex. 1468
Humilitas nimia prælatorũ contemnitur. 480
*Hyperberetæus mensis nõ idẽ apud oẽs. 74
¶Hyppocrita plus peccat quã manifestè delinquens. 974
Hyppocritæ nõ habent Spiritum sanctũ. 1421
Hyppocritæ videntur deaurati. 1747
Hyppocritæ sunt iuncis similes. 1745

I.

IAcobus frater Domini nuncupatur. 341
Iacobus fuit primus archiepiscopus. 341
Iacobus dicebatur frater Domini. 1901
¶Idem incipit & desinit in eodem instanti. 522
¶Ieiunare per aliumvtrum aliquis possit. 1754
Ieiunare semper non reprobatur. 1988
Ieiunari potest per alium. 399
Ieiunia quattuor temporum. 365
Ieiuniũ plus prodest viuis quã defunctis. 1039
Ieiunium est duplex. 1966
Ieiuniũ quadragesimale est decima dierũ. 2042
Ieiunandum est in vigiliis Apostolorum. 368
Ieiunandũ nõ est inter Pascha & Pentest. 1966
Ieiunus quis dicitur. 1902
Ieiuno stomacho conficiendum est. ibidem
Ieiunat nihil,qui per vnum diem deficit. 1967
Ieiunantes,in vespera comedere debent. 399
¶Iezabel præcipitata fuit de turri. 1765
¶Ignis alienus quis dicebatur. 1923
Ignis diu occultari miraculosa inuentio. 511
Ignominia satis punit. 260
Ignorantia iuris quandoque excusat. 1408
Ignorantia facti est multiplex. 187
Ignorãtia iuris quattuor genera personarum excusat. 587
Ignorantia iuris est duplex. ibidem
Ignorantia iuris est multiplex. ibidem
Ignorantia iuris facilius dispensari facit. 398
Ignorantia probatur dupliciter. 991
Ignorantia iuramento probatur. 1833
Ignorantia est triplex. 1064
Ignorantia est duplex,scilicet facti & iuris. 633
Ignorantia non excusat illum qui scire potuit per se vel per alium. 403
Ignorantia quomodo probatur. 397
Ignorantiã probare quis cogitur propter præsumptionem. 397
Ignorantiã allegans,illam probare debet. 866
Ignorantiam allegans,eã probare tenetur. 553
Ignoti sunt examinandi,& non alii. 117
¶Illegitimi sunt postulandi. 296
*Ille,antiquam esse notam. 554
Imago est triplex. 1993
Imago pœnitentiæ. 529
Imperator inferior est episcopo. 32
Imperator imperij res alienare potest. 328
Imperator an aliquẽ debeat habere ordiné. 315
Imperator vtrũ hẽt iurisdictionẽ à Papa. 466
Imperator pro quo peccato deponi põt. 195
Imperator iurat Papæ. 1280
Imperator ab episcopo excommunicari potest. 925 & 1295
Imperator verus quis est. 269
Imperator imperiũ diuinitus cõsecutus ẽ. 468
Imperator potest à Papa deponi. 1083
Imperator quare dicatur Augustus. ¶ 14
Imperator põt ab epõ excõicari. 314.& 129
Imperiũ & sacerdotiũ ab eodẽ procedunt. 31
Imperium transtulit ecclesia Romana. 837
Imperij meri est de criminibꝰ cognoscere. 708
Imperium nõ põt sacerdotiũ impugnare. 473
Imperium Franci primo, deinde Theutonici habuerunt. 329
Imperium minus est sacerdotio. 468
Imperatores duo eodem tempore fuerunt. 98
Imperatores multa perdiderũt priuilegia. 323
Imperare sibi nemo potest. 933
Imperitia non facit quem deponi. 191
Imperitia culpæ adnumeratur. 1350
Imperitus nõ põt esse iudex ecclesiasticus. 88
Imperfecta duo nõ cõstituũt vnũ perfectũ. 113
Imperfecta duo faciunt vnum perfectum. 826
Impeditus per alium expedire potest officiũ suum. 441
Impedimentum legationis quale est. 1828
Impedimentũ non præstat quod nihil est. 499
Impœnitentia finalis capit duobꝰ modis. 1694
Imperator lepra percutitur si officium sacerdotale vsurpat. 31
Impœnitentia finalis est peccatum in Spiritũ sanctum. 533
Impostor quis dicitur. 1756
Impositio manus est multiplex. 530
Impossibile multipliciter dicitur. 310
Impossibilitas eoeundi est triplex. 1646
Impuberes an possint iurare. 1016.& 1279
Impuberes testificari non possunt. 769
Imputatur mihi quod mea culpa accidit. 2023
Imputantur multa propter vnũ delictum. 238
Imputandum nõ est ei per quem non stat. 208
¶Incẽdiarius an sit ipso iure excõicatus. 982
Incendiarij qualiter sunt puniendi. 1380
Incestuosus an possit matrimoniũ ꝓhere. 1661
Incestuosi quantũ ad aliqua sunt ipso iure suspensi. 1840
Incitatio optima ad dicendum. 192
Incorporalia dicuntur quãdoq; possideri. 405
Indebitũ per errorẽ solutũ an possit repeti. 88
Indignꝰ minoribꝰ ad maiora nõ ꝓmoueat. 355
Indignari & dedignari,differunt. 221
Induciæ nõ dantur ob aduocati absentiã. 722
Induciæ sunt arbitrariæ. 721
Induciarum quinque sunt genera. 718
Indulgentia an sit ius. 1652
¶Inermes non possunt inimicis resistere. 631
¶Infamis ne est in adulterio deprehẽsus. 1100
Infamis an possit accusare. 727
Infamis an possit esse procurator. 744
Infamis ifamẽ regulariter accusare nõ pt. 692
Infamis potest esse procurator. 240
Infamis est de bello pubico fugiens. 543
Infamis arbiter esse potest. 744
Infames quandoque possunt postulare. 746
Infames efficiuntur qui mortali peccato asperguntur. 1972
Infamia aboletur in baptismo. 1976
Infamia sequitur depositum. 591
Infamia irrogatur dignitatem petenti. 558
Infamia canonica tollitur pœnitentia. 797
Infamia an possit per pœnitentiã purgari. 797
Infamia est duplex. 748
Infamiam potest episcopus tollere. 250
Infamiam tollit episcopus. 635
Infamatus super crimine non est statim suspẽdendus. 645
Infernus & paradisus vbi sunt. 1302
Infideles postulare non possunt. 1666
Infideles qui dicuntur. 1815
Infideles possunt esse in ecclesiavsq; ad missam catechumenorum. 2012
Infirmitas sæpe nos armat ꝓtra Diabolũ. 1687
Infirmitas non repellit ab officio diuino. 847
¶Ingenium & alia tẽpus suppẽre possũt. 374
¶Iniuria an possit repelli,& à quib. 1283
Iniuria sociorum an sit armis repellenda. 1291
Iniuria duob.modis remittitur. 1315
Iniuriã nobis factã an teneam ꝓ remittere. 1314
Iniuriam ecclesiæ illatam an possit episcopus remittere. 1314
Inimici sunt diligendi. 1923
Inimicitię repellunt ab accusando & testificando. 730
Inimicorum amicus est suspectus. 440
Iniquitas omnia præcipitat. 302
Initium quandoque sumitur à tormẽtis. 1007
Initium spectandum est. 503
¶Inobediens prælato,est ei inimicus. 252
Inobedientia an sit capite punienda. 925
Innocens pro stulto quandoque sumitur. 1271
Innocentiæ tres sunt gradus. 408
Inofficiosa quæ dicuntur. 28
¶Inquirens,quos testes admittere debeat. 629
Inquisiti punitio. 712
Inquisitio. ibid.
Inquisitio an possit fieri contra volentẽ se purgare. 641
Inquisitio quando fieri debet. 641
In quo quis deliquit,in eo puniri debet. 517
Inseruitus. 1556
¶Instructio respondentis. 519
Instrumentum pro parte verum & pro parte falsum esse potest. 554
Instrumentum quare fit. 1452
Instrumentum multa habere debet. 714
Instrumentum an corruat totũ aliquib. necessariis deficientib. 483
Instrumẽta possunt pro parte approbari,& pro parte reprobari. 186
¶Intentio quandoque approbatur,& factũ reprobatur. 1973
Intentio bona malum factum excusat. 1614
Interrogans non confitetur. 1261
Interrogationes à quib.possunt fieri. 157
Interrogans ponit. 1586
Interemptores sunt proxenetæ. 434
Interpretatio est triplex. 909
Inter lepram & lepram vnde dicatur. 88
Interdictum. 8
Interiora dinoscuntur per exteriora. 1488
Interruptio fit tripliciter. 1145
Interesse consecutus in bello,vtrum possit adhuc de hoc agere in iudicio. 1290
Intrusus an recipiat quæ ecclesię contulit. 438
¶In via & in inuio differunt. 581
¶Ioannes dicitur filius tonitrui. 450
Ioan. & Mãbres Magi tria fecerũt miracula. 23

Ioseph

Canones Decreti.

Ioseph fuit pater putatiuus Domini. 1526
Ioseph venditio, 511
Ioseph tẽpore passionis viuebat: & à Virgine se paratus fuerat. 1527
Ioseph in sepulchro maiorũ sepultus fuit certa ratione. 1031
Iouinianistæ. 1435
¶Ipso facto multa fiunt. 951
¶Ira duos habet effectus. 633
Irregularitas tollitur per monachatum. 1217
Irregularitas per pœnitẽtiã nõ aboletur. 499
* Iterarinõ est cõtra rationẽ sacramenti illius quod characterem non imprimit. in notatione marg. 1753
* Isidori præfatio in conciliorum collectionẽ alia à vulgata,& prope contraria. 60
¶Iube donne benedicere. 372
¶Iudas an mortuus sit ante Christum. 1776
Iudas quare se suspendit. 1026
Iudas vendens Christum commisit simoniam & plagium. 495
Iudæ Machabæi somnium. 1693
Iudæi filios suos ad ecclesiam conuersos exhęredare non possunt. 581
Iudæi vtrum constitutionibus humanis regãtur. 26
Iudæi peiores fuerunt Sodomitis. 513
Iudæi tenentur ad decimas personales. 1126
Iudæi an mortaliter peccassent si Christũ non crucifixissent. 26
Iudæi &Gentiles subsunt Imperio. 6
Iudæi lingua solũ Christũ crucifixerunt. 1673
Iudæi facilius fallunt animas quã pagani. 1533
Iudæorum sacramenta fuerunt vera. 513
Iudæorũ filij nõ sunt per vim baptizandi. 1545
Iudæis &Sarracenis sua auferre n debem⁹. 1362
Iudæis non licebat interficere quenquam,qualiter intelligitur hoc. 1673
Iudex sit amator æquitatis & misericordię. 215
Iudex an possit quandoque propriam sententiam impugnare. 747
Iudex appellationis an possit de principali cognoscere. 684
Iudex mediocritatem sequatur. 217
Iudex ecclesiasticus an de causa sanguinis se intromittat. 9
Iudex an possit suis ius dicere. 748
Iudex vsque ad quã horã expectare debet. 669
Iudex suspectus dupliciter deseritur. 661
Iudex iudicando an loci consuetudinem seruare debeat. 43
Iudex opinionem suam potius quàm aliorum sequi debet. 750
Iudex corrumpitur multis modis. 949
Iudex,aduocatus,assessor & executor non possunt esse testes in causa appellationis. 677
Iudex pœnam arctare & ampliare potest. 637
Iudex secundum allegata iudicet. 1578
Iudex delegatus an possit absoluere quẽ excõmunicauit. 1495
Iudex de quo potest supplere. 1578
Iudex qualiter potest habere rigorem & misericordiam. 219
Iudex ex officio potest aliquid obiicere. 227
Iudex per quæ iura debet iudicare, 4
Iudex ordinarius recusari potest, 735
Iudex à quò rescribere dẽt iudici ad quẽ, 813
Iudex citãs peremptorie,hodiẽ exprimere. 784
Iudex de subditis iustitiam non exhibens potest conueniri. 750
Iudex lacrymis flecti non debet. 1319
Iudex quandoque de facto supplet. 436
Iudex ecclesiasticus potest virga punire. 791
Iudex male iudicans qualiter punitur. 939
Iudex an possit inter partes componere. 785
Iudex etiam delegatus die feriato procedere non debet. 1077
Iudex non sit iuris ignarus. 1809
Iudex facilius repellitur quàm testis. 734
Iudex ad concordiam laborare debet. 429
Iudex an possit dari ad arbitrium rei. 900
Iudex falsus non est iudex. 22
Iudex nõ iudicet secũdũ cõsciẽtiã suam. 1946
Iudex male iudicans facit litem suam. 939
Iudex parte nõ petente multa põt facere. 691
Iudex an fm conscientiã debeat iudicare. 946
Iudex non condemnat,sed lex. 1
Iudex ecclesiasticus causam sanguinis alij cõmittere potest. 322
Iudex ecclesiæ potest in exilium mittere. 728
Iudicis male iudicantis punitio. 676
Iudicis instrumento & dicto creditur. 677
Iudici qualiter fit contumelia. 916
Iudici dans pecuniam vt iustè iudicet,an peccet. 945
Iudicem duo faciunt. 904
Iudicij principiũ nõ semper consideratur. 667
Iudice ecclesiastico negligente non recurritur ad sæcularem. 902
Iudice recusato quid fiet. 913
Iudices plures si in sententia discordant,quid iuris. 681
Julij Pauli sententiæ citantur nomine Theodosianarum legum. 663
Iumento nostro adhibeamus faccum paleam & flagellum. 1722
Iura vario modo possunt exponi. 245
Iurare per creaturas non licet. 1245
Iurare cogũtur presbyteri in sex casibus. 602
Iurare quid sit. 1242
Iurare nolens est habendus hæreticus. 1243
Iuramentũ contra bonos mores nõ oblig. 31
Iuramentum non est iniquitatis vinculum. 50
Iuramentum quod Iudæi Gabaonitis præstiterunt,non fuit seruandum. 1270
Iuramentũ filij an possit à patre reuocari. 1608
Iuramentum de calumnia præseruata à condẽnatione expensarum. 616
Iuramentum vtrum infamet. 803
Iuramentũ non semper est adimplẽdum. 1264
Iuramentum an possit retractari. 813
Iuramẽtũ per vim extortũ,vtrũ obliget. 1082
Iuramentum per coactionem extortum nõ tenet in quattuor casibus. 1270
Iuramentum illicitum an propria auctoritate possit infringi. 1271
Iuramentũ tripliciter dicitur illicitum. 1263
Iuramentum expurgationis non debet clericus præstare coram laico. 1282
Iuramẽtũ de re illicita factũ nõ infamat. 1267
Iuramentum non est recipiendum ab illo quẽ scimus falsum iuraturum. 1247
Iuramentum duplici causa est institutũ. 1242
Iuramentũ an semper sit mortale peccatũ. 125
Iuramentum plus operatur quàm simplex promissio. 1278
Iuramenta sunt & oneris & honoris. 1279
Iuramenta qualiter sunt intelligenda. 1276
Iuramenti differẽtia secundũ tria tẽpora. 1242
Iuramenti forma. 1242
Iuratur propter vtilitatem. 1244
Iurandum ne est de indemnitate ecclesiæ ante electionem, 326
Iurans ad episcopatum nõ accedere, an sit ab episcopatu repellendus. 406
Iurans de cetero non cognoscere concubinã, si cũ illa cõtrahit,periurij nõ incurrit. 580
Iurans nunquã mulierem cognoscere,an possit postea matrimonium contrahere. 1506
Iurans per Deum an plus obligetur quã iurãs per Euangelium, 1246
Iurans per Deos falsos an peccet. 1248
Iurans soluere certo tempore, si post soluat, non est periurus. 1596
Iure cuius nõ est auctor,vtrũ possimus vti. 222
Iure suo multis modis quis priuatur. 103
Iuri suo renuntians,illud repetere nõ põt. 819
Iuris abrogati notitia est necessaria. 80
Iurisdictio episcopi sine cã n pt declinari. 706
Iurisdictio archidiaconi est ordinaria. 121
¶Ius aliquod est nec æquum nec iustum. 2
Ius ciuile quadrupliciter dicitur. 4
Ius eligendi potest i vno remanere. 339
Ius patronat⁹ quadrupliciter transfertur. 1167
Ius patronatus qua' e est. 1166
Ius patronatus ad q tos hæredes transit. 1168
Ius patronatus qual ter diuiditur inter hæredes. 1171
Ius patronatus trãsi efacit nouus hæres. 1149
Ius naturale in quat uor differt ab aliis. 13
Ius naturale dicitur multipliciter. 4
Ius naturale reliquis antiquius est. 1
Ius multa fingit. 245
Ius idem est in toto quod in parte. 570
Ius commune propter personã est non relinquendum. 304
Ius ignorare quib.permittitur. 1272
Ius canonicum est excellentius ciuili. 1854
Ius commune propter tumultum populi non est violandum. 303
Ius primogenituræ an sit spirituale. 820
Ius vniuersitatis penes vnum stat. 334
Ius vnde incepit. 1751
Ius spirituale an possit redimi. 1159
Iustiniani pater. 61
Iustus seipsum accusat. 1944
Iustorum preces facilius exaudiuntur. 515
Iustitiam sitiens,beatus est. 1726

L

Labor est remunerandus. 845
Laicus in episcopum postulari potest. 301
Laicus quandoque potest clericos suspendere & excommunicare. 158
Laicus nunquam est eligendus. 305
Laicus non conuenitur coram iudice ecclesiastico,nisi in quinque casib. 900
Laic⁹ si in necessitate peccata mulieris audiuit, an cum ea postea contrahere possit. 1564
Laicus etiam in exceptis criminib. non admittitur contra clericum. 687
Laicus an possit ordinari à non suo epõ. 351
Laicus in episcopum postulatur. 1164
Laicus an possit de reb.ecclesiæ iudicare. 379
Laicus potest decimas petere quib. spoliatus est. 1045
Laicus an episcopi auctoritate possit in ecclesia aliquid constituere. 464
Laicus contra clericum testificari nequit, 388
Laicus vtrum rem ecclesiæ possit præscribere, 463
Laicus potest excommunicare ex Papę delegatione. 463
Laici an possint in ecclesia cantare. 436
Laici coram iudice ecclesiastico possunt quandoque conueniri. 427
Laici iuris peritiam debent habere. 187
Laici qñq; in clericos hẽnt iurisdictionẽ. 144
Laici an possint clericos accusare. 684. & 708
Laici eccclesias aut decimas habere nõ possint 136
Laici ad aliqua spiritualia inuitantur. 314
Laici vtrum possint aliqñ clericos punire. 70
Laici sup clericos qñq; iurisdictionẽ habẽt. 473
Laici de reb.ecclesiæ nihil possunt constituere. 461
Laici an possint sine peccato decimas percipere. 1157
¶Lamech punitio. 1585
Lamech plus peccauit quàm Cain. ibid.
Lamech fuit venator. 175
Lapsorũ reparatio trib.regulis declaratur. 235
Lardũ an cõprehendatur nomine carnis. 1634
Lasciuia & violentia diuersa sunt. 1671
Latronem insidiantem in itinere licet cuilibet occidere. 1344
Latro bonus an fuerit martyr. 1692
Latrones occidi possunt. 1294 ibid.
Latronum punitio. 1973
Lactia & dulia quid exigunt. 578
Laus ciuilis sapientiæ. Laudis

Et nouis notationibus Decreti.

Laudis præconium superbire facit. 449
¶Legatus vtrum possit concilium facere. 9
Legatus an possit clericos episcopi loci iudicare. 1445
Legatus quam potestatem habeat. 1446
Legatus posterior an reuocet priorem. 1446
Legatus an virtute generalis mandati dispensare possit. 643
Legato sine litteris suæ legationis credendum non est. 475
Legata ecclesiæ an possint defalcari. 1018
Leges sæculares ecclesiam non adstringunt. 31
Leges vbi debent legi. 382
Leges allegari possunt in causis matrimonialibus. 1521
Leges posteriores trahunt ad se priores. 1972
Leges licet allegare in spiritualibus. 466
Leges an habeant locum in matrimonio. 1555
Legis auctoritas excusat à peccato. 1247
Legi fit fraus quadrupliciter. 1050
Legis duodecim tabularum origo. 20
Legibus an sit vtẽdũ incausis spiritualib⁹. 466
Legitimatus à principe non est quo ad ecclesiam legitimatus. 299
Legitimatus quo ad temporalia non censetur quo ad spiritualia. 31
Legum contemptor an peccet. 35
Legitimis deficientibus assumuntur minus legitimi. 286
Lenocinium multipliciter committitur. 1596
*Leonis iiij.in c.vestrã,petitio exaudita. 35
*Leonis ix. nomine citatur Humbertus eius legatus. 61
*Leonis tertij purgatio q̃ cautè facta sit. 647
*Leonis noni caput in vulgatis Gratiani codicibus omissum. 1033
Lepræ genera sunt quattuor. 1695
Leues qui dicuntur. 648
Leuita à Leui dicitur. 373
Leuitæ officium. 373
Lex diuina an recipiat mutationem. 20
Lex diœcesana & iurisdictionis in quo consistunt. 880
Lex tripliciter sumitur. 500
Lex vetus vim euangelicam obtinet in moralibus. 1882
¶Libellus est in causa appellationis porrigendus. 678
Libellus repudij quare fuit permissus. 1583
*Libellus de duodecim gradibus abusionum ab aliquibus tribuitur Cypriano. 1350
Libellum famosum componens, qua actione punitur. 782
Liber qui ignoranter cũ ancilla contraxit, an sine iudicio eccl'æ illã dimittere possit. 1557
Libri Iudæorũ sunt legendi ex præcepto. 1285
Liberorum numerus ad quid prodest. 8
*Liber de ecclesiasticis dogmatibus cui auctori adscribatur. 164
Liberalis in necessitate est nemo. 1823
Libera quæ ignoranter cum seruo contraxit, an ab eo recedere possit. 1554
Libertus propriis sumptibus præstare debet operas patrono. 1103
Libertus contra patronũ non testificatur. 772
Libertus dominis poterit seruire duob⁹. 2046
Libertus an teneatur ad operas. 1007
Libertus propter ingratitudinem reuocatur in seruitutem. 1008
Libertus patronũ quandoq; alere tenetur. 413
Liberti patronum in ius sine venia vocãtis rusticitati parcendum non est. 588
Liberti ecclesiæ differunt à libertis priuatorum. 995
Libertorũ ecclesiæ filij sunt ecclesiæ obnoxij. 1008
Licet post,quod non licet ante. 565
Licitum dupliciter dicitur. 1815
Licentia coacta nulla est. 1819
Limes diœcesis est impræscriptibilis. 1136
Lineæ definitio & eius multiplicitas. 1853
Litigiosus duplici ratione ordinari nõ dẽt. 222
Litigiosa res quæ dicitur. 919
Litigiosa res certis in casib⁹ alienari pt. 1919
Litteræ dicuntur falsæ multipliciter. 81
Litteras eẽ àquocũq; signatas an sufficiat. 476
Litteris episcopi an sit credendum. 927
Litteratura æquipollet dignitati. 122
¶Locus facit præsumi contra aliquem. 1831
Locus non sanctificat. 291
Locus non sanctificat hominem. 1621
Locusta regem non habet. 1096
Loci intemperies excusat. 112
*Lotharij capitulare compositum ex canone Eugenij & Leonis. 788
Lot etiam ebrius peccauit. 1070
Lotio Mediolanensium. 551
¶Luciferani. 1434
Lucretia adulterium commisit. 1623
Ludo perditum an repeti possit. 174
Lupanaria castitatem non infamant. 1683
Luxuria quãdoque plus iuris habet quàm castitas. 169.
Luxuria & immunditia differunt. 1619
Luxuriæ sedes vbi est. 1744

M.

Macedoniani. 1434
Magister pro docendo an possit collectã facere. 185
Magister phibet testimoniũ de discipulo. 964
Magister & pater clericum verberantes nõ incidunt in canonem. 1336
*Magister diuinorum officiorum Imperatoris. 915
Magistri deb ent gratis docere. 76
Magistro plus quã discipulis credẽdũ est. 366
Maior est dignitas in quibusdã ecclesiis. 426
Maioris auctoritas non semper excusat. 999
Maiori licet quod licet minori. 456
Maiores minoribus in electione pferũtur. 406
Maius non licet cui non licet minus. 868
Maledictum dicitur multipliciter. 1613
Male meriti debent egere. 825
Maledicens an semper puniri debeat. 1423
Malefici qui sunt. 733
Maleficiũ nullũ fm aliquos est ppetuũ. 1649
in Maleficiis volũtatem magis quàm exitum spectari. 1672
*Maledictio mulieris sterilis nõ inuenitur expresse in scriptura. 1613
Mali sunt bonis misti. 2000
Mali hic prosperantur,& boni patiũtur. 1783
Mali dicuntur paleæ. 1996
Malum vnde prouenit. 1749
Malũ minus permittitur,vt maius euitet. 1457
Malum propter bonũ non est faciendũ. 1055
Malos non corrigere,an sit peccatum. 709
Mammona iniquitatis quid sit. 1618
Mancipium dicitur nouum quod per annum non seruiuit. 1870
Mandatum 8
Mandatum & præceptum diuersa sunt. 1046
Manducatur Christus dupliciter. 1934
Mambres & Iamnes magi,tria fecerunt miracula. 523
Manichæi. 1433
Manifestum. 623
Mansiones multæ paratæ sunt in domo domini. 1492
Manumissi ab ecclesia vbi sunt conueniendi. 419
Mappulæ quid signent. 446
Marantha. 1316
Marcus Crassus,Iulius Cæsar,& Põpeius fuerunt contemporanei. 544
Marcus sibi pollicem abscidit. 287
Marcus,Petrus & Clemens fuerunt cõtemporanei. 450
Marcionistæ. 1433
Maria & Ioannes apostolus peccare non potuerunt. 1976
Maria vnicum genuit. 1526
Maria continentiã non vouerat absolutè. 1509
Maritus aq vxore per sententiam separatus si postea adulteratur,an sit ei restituẽdus. 1635
Maritus ab accusatione adulterij repellitur in casib.septem. 1631
Maritus qui vxore m propter fornicationem dimisit,an aliam ducere possit. 1633
Maritus permittens vxorem velari, an teneatur continere. 1823
Maritus ab vxore quæ simulacrum facit debet recedere. 1536
Maritus an possit religionem intrare solo consensu vxoris interueniente. 1517
Maritus quandoque abstinere potest abvxore etiam contra præceptum episcopi. 528
Maritus sine metu bigamiæ an vxori debitum reddere possit,pendente accusatione adulterij. 171
Maritus religiosus abvxore repetitus an possit debitum exigere. 1518
Maritus an possit vxorẽ criminosam relinquere,vel an debeat eam accusare. 1592
Maritus duplici iure põt vxorẽ accusare. 1883
Maritus vvorem castigare potest. 836
Maritus proprium filium de fonte suscipiens non ob hoc est ab vxore separandus. 1559
Maritus continentiam sine consensu vxoris vouere non potest. 1819
Maritus qui inuita vxore vouit religionẽ,an, post eius mortem continere debeat. 1819
Marit⁹ exact⁹ semp tenet reddere debitũ. 1814
Maritus vxorem castigare potest. 125
Maritus vsq; quo põt vxorẽ suã reuocare, quę sine eius cõsensu religionẽ ingressa est. 1820
Maritus an possit dimitti propter opus Sodomiticum. 1635
Maritum leprosum an teneatur mulier sequi. 1614
*Martini Papæ concilium appellantur capitula Martini Bracharensis episcopi. 78
Martyr dicitur confitens. 1959
Martyrium nõ semp ꝓdest ad salutẽ æternã. 526
Martinus dicitur canonum renouator. 78
Mater & pater quandoque pro filio testificari possunt. 773
Mater pro filio agere non potest. 671
Mater nõ potest filium religioni tradere. 1218
Mater non reuocat à religione filium à patre oblatum. 1223.
Matrimonium an cõtrahãsi dicam,iuro quòd te pro vxore habebo. 1577
Matrimonium vnde dicitur. 1483
Matrimoniũ nõ põt ꝯhi per incestuosos. 1504.
Matrimonium est antiquius & cõmunius aliis sacramentis. 1483
Matrimonium an sit inter sponsum & spõsam. 1587
Matrimonium potest esse inter seruũ & liberam. 1555
Matrimonium soluitur voto,sed non iuramento. 1566
Matrimonium à vouente contractum vtrũ teneat. 1484
Matrimonium inter absentes contrahi potest. 1576
Matrimonium vtrum per coactionẽ impediatur. 1269
Matrimonium nõ tenet,si mulier inuita alicui tradita statim fugerit. 554
Matrimonium est res sacratissima. 1510
Matrimoniũ quandoq; fuit de præcepto. 1160
Matrimonium infidelium bene dissoluitur. 1507
Matrimonium sine dote tenet. 727
Matrimonium multipliciter impeditur sine cõstitutione ecclesiæ. 1836
Matrimonium serui an possit ad testimonia seruorum dissolui. 1864

Notatu digna in glossis.

Matrimonium nouum est quod nō excedit annum. 1970
Matrimoniū inter paucas personas olim fuit prohibitum. 1836
Matrimonium vtrum errore impediatur. 1551
Matrimonium spirituale timore paterno impeditur. 1227
Matrimonium coactè factum non tenet. 1065
Matrimonium an possit successiuè cōtrahi cū duabus commatribus. 1569
Matrimonium per procuratorem cōtrahi potest. 1608
Matrimonium fidelium ob duplicem fornicationem separatur. 1335
Matrimonium claudicare non potest. 1550
Matrimonium raptoris & raptæ tenet. 1524
Matrimonium an est inter infideles. 1532
Matrimonio tria sunt necessaria. 1565
Matrimonium vbi & per quæ verba fuit institutum. 1483
Matrimoniū verūfuit iter Mariā & Ioseph. 526
Matrimoniū ad tempus non contrahitur. 1511
Matrimonium vtrum impediatur ob delicti enormitatem. 1579
Matrimonium quantum ad diuersos soluitur & non soluitur. 235
Matrimoniū fuit iter Dauid & Bethsabee. 1582
Matrimonium quandoque exvna parte tantū tenet. 1604
Matrimonium inter liberam & seruum contractum potest etiam à seruo dissolui. 1556
Matrimoniū tenet inter raptā & raptorē. 603
Matrimonij contrahēdi cāe multiplices. 1483
Matrimonium vnde dicitur. ibidem
Matrimoniū inter absentes contrahitur. 1514
Matrimonium vtrum inter aliquos præsumi possit. 1573
Matrimonium potest esse sine dote. 1574
Matrimonium per quid conficitur. 1525
Matrimonium potest à senibus contrahi, sed non à spadonibus aut frigidis. 1503
Matrimonij bona sunt tria, quidquid dicat Gādulphus. 1483
Matrimonij impedimenta. 1483
Matrimonio accusato potest vxor petere vt detur libertati suæ. 1651
Matrimonio tria sunt necessaria. 1565
Matrimonio propter consanguinitatem separato, an filij prius nati sint legitimi. 1839
Matrimonia clandestina quæ sunt, & vtrum teneant. 1573
Matrimonialis causa est misa. 1863
Matrimonialis cā ad episcopū pertinet. 1550
*Maximum de quo in cap. Propter totius, nō fuisse episcopum, ideoque ordinatos ab eo non recepisse ordinis characterem. 87
Mausoleum quid sit. 462
¶Medicus pro sanitate conferenda potest pecuniam recipere. 495
Medicus potest promoueri. 28
Medium seruare difficile est. 1727
Media via est tenenda. 285
Melancholia tribus titianis inducit. 2042
Melchisedech vinum lymphatum obtulit. 1970
Melchisedechiani. 1435
*Melchiadi cur tribuatur scriptum de primitiua ecclesia. 421
Membra in sacra Eucharistia non sunt mista. 1956
Membra potest quis quādoque diminuere vt Hier. & Esaias. 287
Menandriani. 1432
Mendacium est triplex, nec est semper mortale. 125
Mendacium saluans aliquē à morte, an sit mortale. 48
Mendacio quomodo ducitur quis ad æternā salutem. 1255
Mens potiùs quàm verba attendi debet. 1277
Mensura dolotis est consideranda. 1476
Menstrui tempore an coniugale debitum debeat reddi. 15
Mente alienato an sit imputādum quod facit. 1063
Mentiens nihil dicit. 1252
Mentiri Deo possumus, sed nō ipsū fallere. 524
Mentitur quis operibus & ore. 592
Meretur nullus nisi in corpore. 173
Meretrix. 173
Meretrix potest duci. 1591
Meretricis diffinitio. 1617
Meretricibus sine peccato dari nequit. 411
Metangismonitæ. 1434
Metropolitanus an possit circa ordinem dispensare. 301
Metropolitanus an possit absoluere suffraganei subditum, qui ad ipsum nō appellauit. 1482
Metropolitanus clericos suffraganei iudicare non potest. 871
Metropolitanus à suffraganeis reprehendi potest. 874
Metropolitanus neminem cōtemnat cum suffraganeum consecrat. 333
Metropolitanus & sui suffraganei si dissentiāt in consecratione episcopi, quis præfertur. 336
Metropolitanus in propria ciuitate est consecrandus. 272
Metropolitanus de causa criminali episcopi cognoscere potest. 670
Metropolitanus suffraganeos excommunicat. 47
Metropolitanus delinquens in aliena diœcesi, an possit ibi puniri. 737
Metropolitani vtrū possint canones cōdere. 9
Metropolitani iurisdictio. 478
Metropolitanos confirmare ad quē pertinet. 326
Metus attenuat peccatum. 2019
Metus desperationis plerūque retrahit à peccato 1742
Metus quandoque attenuat peccatum. 615
Metus verborum excusat. 21
Metus cadens in constantem virum qualis est. 1081
Metus probatur per protestationem. 1589
Meum amplius meum esse non potest. 1374
Meum & tuum turbant humanum otiū. 965
¶Miles esse nō potest qui caret testiculis. 892
Miles potest esse clericus. 1226
Milites an promoueri possint. 271
Militari manu potest quādoque alicui res auferri. 905
Ministri sacramentorū debent esse boni. 1985
Minor agere & conueniri nō potest nisi in certis casibus. 1074
Minor læsus contra quem habet actionē. 418
Minor quiescit præsente maiore. 97
Minor 25. annis cur nō debeat esse platus. 1120
Minor seruire debet maiori. 441
Minores annis dicūtur multis modis. 1484
Minores non possunt quod maioribus est denegatum. 1625
Minus malum de duobus est faciendum. 51
Miraculum est quod raro accidit. 451
Miracula bonis & malis sunt communia. 524
Misericordia quandoque est iniusta. 414
Misericordia est rigori anteponenda. 606
Misericordia est rigori præferenda. 1874
Misericordia est debita. 289
Misericordia est præferenda rigori. 1481
Missa per vnum inchoata, an possit per alterū terminari. 826
Missa an sit de consecrationis substantia. 1887
Missa triplex in natiuitate Dñi pt cātari. 1902
Missa in die dominico est de præcepto. 1908
Missa à solo cantari potest. 1907
Missa vna an tātū ꝓfit omnib⁹ quātū vni. 2043
Missio in possessionē non est statim facienda. 681
¶Moabitæ & Amonitę fuerunt idololatræ. 497
Moses fuit sacerdos. 91
moses petit deleri. 218
moses fuit de tribu Leui. 849
moses fuit maior Aaron. 101
mosis oratio pro populo in quo fuit exaudita. 218
mosem filia Pharaonis in filiū adoptauit. 1716
moli debemus inter duas molas. 1684
monachus sæpius peccans qualiter punit. 140
monach⁹ i⁹ succedendi nō dat monasterio. 195
monachus an possit conueniri. 812
monach⁹ abbati pot⁹ q̄ epō obedire dēt. 955
monachus tactus episcopus proprium habere non potest. 968
monach⁹ plus subest abbati quāvxori. 1826
monachus nō potest esse sęcularis canonicus. 357
monachus albus an possit habere locum inter nigros. 1166
monachus vtrum possit præsici ecclesiæ parochiali. 1091
monachus an possit eleemosynā facere. 1093
monachus potest in ecclesia sæcularī esse prælatus. 298
monachus factus Papa sine licentia abbatis, redire debet. 1198
monachus potest esse procurator. 1104
monachus an possit esse iudex vel aduocatus. 1098
monachus ad clericalem vitam transire permittitur. 1104
monachus episcop⁹ carnes nō comedat. 2076
monachi olim non erant clerici. 442
monachi non tenentur ad decimas. 568
monachi an teneantūr ād decimas. 1111
monachi accusare possunt. 710
monachi an possint ad vitam strictiorem compelle. 1599
monachi fugitiui cui ecclesiæ acquirunt. 1102
monachi latent. 285
monachi subsunt episcopo. 1097
monachi sunt ad successionē admittēdi. 1226
monachi leuando compatres fieri nō possunt, sed bene baptizando. 1204
monachi quo ad renuntiationem proprietatis tenent locum Apostolorum. 2037
monachi an faciant publicam pœnitentiam. 1221
monachi quid iuris habēt in suis capellis. 1159
monachi tenent locum apostolorum. 1991
monachi possunt terras ad firmam habere. 416
monachi an teneātur ad decimas de agris suis. 1024
monacho malonil deterius. 1709
monachū pluries exeuntem tenetur abbas plures recipere. 1492
monachum à patrono presentatum, debet episcopus instituere. 1101
monachū inuito abbate sibi potest episcopus sociare. 710
monachorum laus. 230
monachorum coercitio ad quem spectat. 1196
monachis inuitis an districtior vita possit imponi. 355
monasterium sæpe arguitur negligentiæ 1498
monasterium intrauit an sit pœnitentia imponenda. 1710
monasterium intrante vno coniugum an possit alter in sæculo remanere. 1515
monasterium ingressus ante perfectā ætatem, an possit postea exire. 1217
monasterium potest esse sub iurisdictione archidiaconi. 1093
monasterium intrare an possit alter coniugū post copulam altero consentiente. 1518
monasterium cogitur quis intrare propter delictum. 1220

monaste

Et nouis notationibus Decreti.

Monasterio destructo possunt licitè ligna cōburi. 1214
Monasteria sunt exēpta à lege diœcesana. 897
Monasteria à lege diœcesana non sunt prorsus exempta. 1209
Monasteriorum regimen, ad quem spectat. 47
¶Monialis publicè nubens nunquā potest recipere corpus Christi. 1497
Monialis delinquens in vno monasterio cum sit ad aliud cum suis bonis transferenda, an primo præiudicet. 1499
Monialem corrumpens, triplex peccatum cōmittit. 1492
Moniales vinum non bibant. 204
Moniales velle non habent. 1881
Moniales visitare non licet. 1204
Moniales otiosæ esse non debent. 394
Montani. 1433
*Monomachiam in qua causa prohibuerit Nicolaus Papa. 651
*Monophysitæ. 1998
¶Mora potest purgari. 422
Morbo caduco laborantes an ministrare possint. 165
Moriuntur boni & mali. 925
Mors Christi sufficit ad omnia peccata delenda. 1741
Mors est duplex. 2008
Mors & aliæ pœnalitates pro peccato originali sunt inflictæ. 1707
Mortale quodlibet est dignum excommunicatione. 1917
Mortali peccato tria attenduntur. 1680
Mortem timere, naturale est. 951
Morticinum tangere quis dicitur. 2022
Mortuus si suscitatur, an debeat iterum baptizari, & vxorem & bona recipere. 1034
Mortuus etiam sine pœnitentia admittitur ad ecclesiæ orationes. 1342
Mortui semel semper viuamus. 1980
Mortuum tangens erat septem diebus immūdus. 1757
Mos & mores differunt. 3
Motus primi non sunt puniendi. 1731
Motus primi nō sunt in nostra potestate. 1423
Mox varia tempora complectitur. 1223
¶Mulier an possit esse testis. 1073
Mulier nubens intra tempus luctus, non infamatur. 678
Mulier si credit maritum mortuum, an possit alij nubere. 1818
Mulier an possit testificari in crimine contra clericum. 1073
Mulier ad fidem conuersa debet virum infidelem relinquere, sed non è conuerso. 1545
Mulier si dicat se incognitam, & vir contrariū, cuius probatio admittetur. 1522
Mulier prægnans, an baptizari possit. 2017
Mulier prægnās mortua vbi est sepeliēda. 1896
Mulier an teneatur sequi virum vagabundū. 1831
Mulier quare debet caput velare. 1827
Mulier dat dotem & vir donationē facit. 1523
Mulier ī plures simul cōsentiēs nihil agit. 1584
Mulier intra tēpus luctus certis ex causis contrahere prohibetur. 1512
Mulier post conceptū deberet cōtinere. 1616
Mulier sumitur diuersimode. 1608
Mulier infidelis an possit duci sub ea conditione vt conuertatur. 1644
Mulier vacans est quæ virum non habet. 438
Mulier quę scienter cum frigido contraxit, an separationem petere possit. 1648
Mulieris violatio per quid cognoscitur. 1182
Mulieri quare permittitur coma. 265
Mulieri interdicenti sed non danti subeuntur. 428
Mulieres prædicare possunt. 1098
Mulieres enixæ non tenentur hodie ab ingressu ecclesiæ abstinere. 14
Mulieres ad quid producuntur. 293
Mulieres quæ Pharaoni promiserunt omnes mares interficere, bis sunt mentitæ. 1259
Mulieres filios adoptare poterant secundum legem Moysi. 295
Mulieres ordinari non possunt, nec characterem recipiunt. 1496
Mulieres & pro clerico & contra clericū possunt testificari. 1205
Mulierū cū clericis contrahentiū punitio. 193
¶Multi & pauci. 603
Multitudo est reprobata. 109
Multitudo non excusat à delicto. 550
Multitudini est parcendum. 603
Multitudine crescente multa fiunt. 479
Multitudine crescente an possit ecclesia in alterius parochia sine ipsius consensu construi. ibidem
Multitudinem fidelium fecit Deus vnum secum. 1877
Multiplex Papæ mutatio. 104
Munus fraudulentum. 557
Mutabilia sunt omnia. 2044
Mutatis baptizare potest. 523
Munda animalia cur ingressa sunt arcā in pari numero. 1598
Mutus, & surdus, testificari possunt. 758

N

NAbuchodonosor. 366
Nabuchodonosor vidit somniū. 1699
Natales qui dicuntur. 1818
Natura nihil permittit esse in pendenti. 1489
*Narbonensem archiepiscopū ad Toletanas Synodos aliquando conueniri solitū. 897
Naues sunt duplices. 1296
Nazaræi. 1432
¶Necat qui non alit. 1270
Necessitas. 354
Necessitas quādoq; excusat, quandoq; nō. 231
Necessitatis occasione, multa licent. 1409
Necessitate vrgente multa licent, quæ aliàs nō licerent. 2043
Necessitates publicę sunt ab omnibus supportandæ. 1447
¶Negatiua est triplex. 814
Negatiua testis depositio est benignè interpretanda. 862
Negligentia quandoq; dolo comparatur. 386
Negligentia plati suppletur per subditos. 426
Negotia maiora an excusent à iuramēto. 1258
Negotia multa sunt, quæ vix sine peccato fiūt. 126
Negotiatio vix potest esse sine peccato. 1126
Negotiationes per clericos quacunque causa exerceri non debent. 421
Nemo dat quod non habet. 490
Nemo se opponat illi à quo beneficium recipit. 452
Neophytus. 231
Nescio vos, id est non approbo. 1804
Nescire quædam melius est quàm scire. 1466
Nescire dicitur quis multipliciter. 1065
Nestoriani. 1435
*Nicænum cōciliū integrum in Armenia. 67
*Nicænæ synodi canones esse ex Arabico in latinum sermonem conuersos. 444
Nicolaitæ. 1432
*Nicolai factum à Rheginone recitatum. 925
Nidoi quid significat. 2044
Nihil mihi ꝑscius sum, qualiter exponit. 1769
¶Nobiles an sint maiori pœna afficiendi quā ignobiles. 1400
Nobilis aliter quā ignobilis punitur. 1670
Nobiliū & ignobiliū pœna non est æqua. 199
Nobilitas in electionibus non est attendenda. 1396
Nobilitatis rōne pro aliquo præsumitur. 197
Noctis quattuor sunt partes. 529
Noctiani. 1434
Nomē amittitur ex virtute vel peccato. 1679
Nomen clericorū quandoque restringitur. 331
Nomen aufertur à malitia. 698
Nomina aliquorum non sunt in missa exprimenda. 1910
Nominatio an tribuat aliquid iuris nominato. 317
Non omni verbo credendum. 528
Nota quærere licet. 120
*Notoria & notoria. 1336
Notarius an proscriptura possit ab ordinato aliquid recipere. 565
Notissimum potest amplius probari. 1401
Notorius non cōuincitur testib⁹ nec appellare potest. 682
Notorium est triplex. 623
Notorium & fama per duos testes probari possunt. 629
Notus non examinatur. 288
Normani feroces sunt. 289
Normani bibunt fortiter, ne eorum anima in sicco habitet. 1605
Nouatiani. 1433
*Nouellæ locus illustratus, qui Gratiano negotium dedit. 1076
Nouum. 42
¶Nubere decætero non possunt sanctimonialibus copulati. 1492
Nubere non est aliqua cogenda. 1587
Nubere expedit, & non expedit. 1540
Nubens post votum peior est adultero. 133
Nubens secundo benedicitur. 1493
Numerus minor non excludit maiorem. 1859
*Numeri verbum militare quid significat. 274
Nūtij missio an habeatur pro appellatione. 67
Nuptiarum opera non sunt mortalia. 1620
¶Nyctages. 1435

O

OBedientia in trib. consistit. 439
Obedientia est summè necessaria. 986
Obedientiæ commendatio. 1211
Obediendum est etiam in dubiis. 1288
Obediendum non est alicui in malo. 324
Oblatio Cain grata non fuit. 1662
Oblationes an sint debitæ à parochianis. 1119
*Oblationes etiā voluntarias in collatione ordinum interdici. 549
Oblationes facere multis est vetitum. 430
Obligare se pōt aliquis sub pœna bñficij. 640
Obligatio non inducitur tempore. 896
Obligatio non contrahitur in turpib. 1768
Obligatio extincta non renascitur. 2025
Obligatur ne qui rem vitiosam cōmendat. 121
Obligatur & soluitur quis eodē mōmēto. 1997
Obligant parentes in baptismo, sed non voto. 1219
Obligatus ad aliquid faciendū non impeditur ingredi monasterium. 270
Obligans per alium, per alium liberari potest. 2006
Obtemperans casu fatali non videtur obtemperare. 1356
Obtenta per surreptionem absente aduersario, retractantur. 1874
¶Occidere seipsum nemini est permissū. 1341
Occidere vtrū liceat clerico in necessitate. 256
Occidere an sit alicui permissum. 1334
Occidens in ludo an sit puniendus. 259
Occidens hominem qua lege tenetur. 649
*Octaua dies ꝑferri solita nomine multitudinis, id est, octauæ. 59
Oculis multa subiiciuntur. 1853
Occultare licet ex causa. 1328
Oculus & auris quos in ecclesia significāt. 426
Oculi quos in culpa claudit pœna aperit. 1732
Oeconomus debet esse clericus. 574
Oeconomus & procurator diuersimodè iurāt. 329
Oeconomus à quo eligatur. 1165
Oeconomus quid. 875

¶Ω, & a.

Notatu digna in glossis

¶ſ. & ꝯ, quid ſignent. 1035
¶Offendens in vno factus eſt omnium reus. 1082
Offenſa prima debet eſſe impunita. 439
Offerentes qui dicuntur. 390
¶Officium quandoque eſt damnoſum. 1339. & 830
Officio ſubtracto, ſubtrahi debet beneficium. 354
Officioſa & inofficioſa quæ dicuntur. 28
Officio priuatus, beneficio priuari debet. 384
Officioſa quæ dicuntur. 28
Officia virilia ſunt mulieribus interdicta. 1827
Officia Matutina & veſpertina. 439
Officiales ſolum notoria denuntiare debent. 1778
¶Oleo quæ membra ſunt vngenda. 38
¶Omnia proceſſerunt ab Adam. 1825
Omnia ſunt communia iure naturali. 2
Omnia licent, ſed non omnia expediunt. 911
¶Operi cõiugali an liceat tempore orationis vacare. 1813
Opera Trinitatis ſunt indiuiſa. 1540
Opera mortificata vtrũ remunerentur à Deo. 1687
Opera Trinitatis qualiter ſunt inſeparabilia. 1540
Opera ſunt duplicia. 2050
Ophitæ. 1432
Opinio publica non eſt fallenda. 391
Opinio communis multum operatur. 745
Opinio præfertur veritati. 1359
Opinio mutari poteſt. 1359
Oportet, non ſemper eſt verbum neceſſitatis. 1477
Oppoſitio. 561
Oppreſſis debet prælatus patrocinari. 417
Optatus malus fuit catholicus. 538
Opus coniugale an poſſit ſine peccato exerceri. 1816
Opus per ſe laudabile, ratione tẽporis reprobatur. 551
Opus duplex fuit in Chriſti paſſione. 1504
Orare publicè, quàm clam, melius eſt. 200
Orare non deſinit, qui bene facit. 1815
Orandum eſt verſus Orientem. 38
Orandum ne eſt pro his, qui in mortali peccato deceſſerunt. 1039
Orarium, quid ſignificat. 1500
Oratio pro defunctis fiat in omni Miſſa. 1910
Oratio ſit aſſidua. 1702
Oratio breuis debet eſſe. 46
Oratio quæ poſt conſecrationem dicitur, ſuperflua non eſt. 1952
Oratione ſpeciali pro hæreticis orare licet. 954
Orationes malorum an noceant. 751
Ordinari nequit, qui baptizatus non eſt. 521
Ordinati à Papa ſubſunt epiſcopis. 559
Ordinandus eſt quis multus ſuadente vtilitate, aut neceſſitate. 354
Ordinandi de quibus ſunt examinandi. 118
Ordinatus ſine titulo, deponi debet. 347
Ordinatus à ſimoniaco occulto, an recipiat ordinis executionem. 552
Ordinatus ſemel an poſſit iterum ordinari. 342
Ordinatus prius aliis præfertur. 364
Ordinatus coactè an ordinem recipiat, & cõtinere debeat. 357
Ordinatus à maiore, maioris eſt dignitatis. 452
Ordinatus ordinem quem habet confert Papa delegante. 2037
Ordinatus à ſimoniaco caret executione. 865
Ordinatio clericorum facilius fit, quàm depoſitio. 1085
Ordinato an teneatur epiſcopus ꝓuidere. 283
Ordinantis iniuſtè punitio. 178
Ordinantium indignos punitio. 517
Ordo ſit in honoribus gerendis. 559
Ordo iuris eſt duplex. 612
Ordo inter beneficiatos. 72
Ordo litteræ. 100
Ordo præfertur ſcientiæ & militiæ. 283
Ordo purgat infamiam. 210
Ordo ſeruandus in pluribus queſtionibus. 764
Ordo nominum multum operatur. 1958
Ordinis ſuſceptio obligat ad continendum. 142
Ordinem recipere cogitur quis. 301
Ordinem ſuſcipere nõ poteſt qui baptizatus non eſt. 509
Ordine quem pater emit, an quis poſſit fungi. 589
Ordines conferendi ſunt tantum die ſabbati. 362
Ordines minores an ſimul conferri poſſint. 371
Ordinum emptores & venditores qualiter pœnitere debent. 600
Ordinarius, an poſſit eſſe arbiter. 748
Ordinarius, & delegans poſſunt eſſe arbitri. 674
Orientales ab Occidentalibus differunt. 137
Origenes ſe eunuchum fecit. 287
Origeniani. 1434
Originarius filiũ non habet in poteſtate. 1610.
Originarij qui ſunt. 279. & 1591
*Originarij fundis & poſſeſſionib' addictiva de emendatus eſt locus in cap. Generalis. diſtinct. 54. 279
Originalia ſecundum aliquos vnat plica. 817
Ornatus exterior clericorum. 198
Orphanotrophium quid ſit. 1375
¶Othoniel fuit filius Senem. 1700
¶Ova & caſæi æquiparantur ſagimini ſeu lardo. 399

P.

PActum ſuper futura iniuria non valet. 2030
Pactio in ſpiritualibus, an interuenire poſſit. 1209
Pactio quandoque licitè ſit in ſpiritualibus. 1333
Pactio an in ſpiritualibus interuenire poſſit. 898
Pactiones interuenire poſſunt in ſpiritualium donatione. 483
¶Pagani & Iudæi etiam in exceptis criminibus non ſunt audiendi. 642
Pagani citius trahuntur ad fidem quàm Iudæi. 1545
Paganũ interficere an ſit grauius quàm Chriſtianum. 1417
Palla quid ſit. 1899
¶Palliũ quid confert, & qũ peti debet. 481
¶Panem ſubtrahens, alium occidit. 414
Panes propoſitionis. 885
Panis ad conficiendum debet eſſe ex frumento. 1913
Panis ante conſecrationem non eſt ſacramentum. 1941
Panis conuerttiur in corpus, ſed non ſit corpus. 1928
Pannis rubeis & viridibus clerici nõ vtantur. 1238
¶Papa Papam inducit in teſtem. 876
Papa iudicatur à nemine. 195
Papa per ſuum mandatum an iuri alterius derogare velit. 480
Papa an de ſuo ſucceſſore poſſit cum cardinalibus deliberare. 380
Papa de homicidio vel adulterio accuſari nequit. 193
Papa an poſſit eſſe quis non idoneus. 195
Papa ſolus condemnat epiſcopos. 42
Papa an de crimine accuſari poſſit. 195
Papa ſiue Apoſtolicus ſemper præſumitur bonus. 193
Papa dat gladii poteſtatem. 321
Papa habens vtrunque gladium trã tulit imperium. 100
Papa in abſentem, an ſententiam ferre poſſit. 415
Papa delinquens debet ſine venia puniri. 877
Papa ſeipſum deponere poteſt. 702
Papa vtrum poſſit in primo, vel ſecũdo, gradu diſpenſare. 1567
Papa à quib. & quando eſt eligendus. 376
Papa an omnia iura habeat in pectore ſuo. 112
Papa bene diffinitum reſcindere non poteſt. 1875
Papa ſibi alios præponit. 479
Papa an poſſit in iuramento diſpenſare. 1083
Papa iudex eſſe non debet in cauſa propria. 1153
Papa communicans cum excõmunicato non incidit in excommunicationem, nec eũ abſoluit. 440
Papa vtrum poſſit delegare ſimplici ſacerdoti vt in fronte chriſmet. 455
Papa quandoque nimium papaliter diſpenſat. 642
Papa diſpenſare poteſt cum ſimoniacè ordinato, licet ordini male ſuſcepto non renuntiet. 556
Papa an habeat vtrumque gladium. 33
Papa dicitur ſeruus ſeruorum. 601
Papa vtrum poſſit contra apoſtolum diſpenſare, vide quæ ibi notantur. 1438
Papa ſolus cum ſolenniter depoſito diſpenſat. 246
Papa an quandoque ſubeſt Imperatori. 1440
Papa tranſtulit imperium. 469
Papa in aliquib. non diſpenſat. 1438
Papa Papam ligare poteſt. 382
Papa à nemine iudicatur. 90
Papa vtram poſſit accuſari de ſimonia. 380
Papa non diſpenſat in duob. caſib. 573
Papa neminem odio habeat. 440
Papa laico cauſam ſpiritualẽ committere poteſt. 453
Papa an poſſit abſoluere à licito iuramento. 1264
Papa confeſſori ſuo parere debet. 877
Papa ſolus an clericum depoſitum reſtituat. 658
Papa ligat in cælo per approbationem. 1385
Papæ duo non poſſunt eſſe. 833
Papæ ſtatutis non obediens, an ſit hæreticus. 183
Papæ ſententia præfertur ſententiæ omniũ epiſcoporum. 114
Papę electio olim per triduum differebatur 328
Papæ ſoli cõpetens generali mandato nõ trãſfertur. 69
Papę eſt terminare quæſtionẽ de fide motam. 1388
Papæ mentiens, ſacrilegus eſt. 1684
Papam nullus mortalium iudicare poteſt. 988
Papam imitari debemus. 80
Papalis confirmationis vires. 81
Papatus eſt primus locus. 196
¶Par in parem quandoque imperium habet. 340
Par pari poteſt cauſam delegare. 811
*Paritatem non induci epiſcopi Romani & Alexandrini ex cap. Mos antiquus. diſtin. 65. 338
Paradiſus eſt duplex. 1909
Parẽtes an poſſint iurare quòd filios & filias ad inuicem nuptui dabunt. 1565
*Parochiæ nomen cur ſit retentum. 117
Pars continetur in toto. 452

Pars eſt

Et nouis notationibus Decreti

Pars eſt turpis, quæ toti ſuo nõ cohæret. 1392
Parſimonia. 200
Partes non ſiunt de corpore Chriſti. 1933
Partiarij coloni qui ſint. 1113
Partus eſt pars viſcerum. 582
Paruulus non confirmatus minorem habebit gloriam 2033
Paruuli poſſunt in oĩ tempore baptizari. 98
Paruuli ſine charitate in actu vadũt in patriã. 2007
¶Paſcha citra quod & vltra quod tempus debet eſſe. 1972
*Paſchaſij & Rabani idem fere opus eſt inſcriptum de ſacramento altaris. 1932
Paſsio ſupplet defectum baptiſmi. 1988
Paſſus quid ſit. 1180
Paſtinare. 2026
¶Pater eſt in filio, qualiter intelligitur. 1959
Pater tenetur dotare filiam, quæ eo inuito nupſit. 1830
Pater ſpiritualis licitè copulatur ſorori filiæ ſpiritualis. 1569
Pater ſine cauſa filiũ exheredare nõ põt. 1033
Pater in cauſa ſuij poteſt teſtificari. 653
Pater etiam impius eſt paſcendus. 414
Pater loquitur de filio, quid ſignificet. 2050
Pater & mater filium denegare non præſumuntur. 420
Pater malus an ſit extraneo bono prẽferẽdus. 44
Pater carnalis an plus ſit diligendus quàm ſpiritualis. 1567
Pater filiam (ſed non maritus vxorem) turpiter coeuntem poteſt occidere. 1652
Pater mundus immundum producit. 2027
Paterniani. 435
Patri infideli an potius ſubueniendum ſit, q̃ extraneo fideli. 412
Patrini filios inſtruere debent. 2014
Patris delictum etiam grauiſsimum non tollit filio beneficium. 294
Patris delictum an noceat filio. 274
Patris iniquitas non reſpicit filium. 1785
Patria ſi tenuis ſit potius iuuanda quàm ſpolianda. 1123
Patria poteſtas ſoluit adueniente adulta ætate quo ad matrimoniũ & iuramentum. 1609
Patricidæ punitio. 1670
Patritiani. 1434
Patripaſsiani. 1434
Patronos tribus cauſis efficitur. 1167
Patronus an poſſit iuri ſuo renuntiare. 1170
Patrociniũ à libertis debitum an poſſit remitti. 1004
Patronus à liberto non poteſt cõueniri. 1006
Patronus ſacerdotem accuſat. 1169
Patronus tria cõſequitur ex iure patronatus. 1697
Patronus plures præſentare poteſt ad vnam eccleſiam. 1133
Patronus prælatum de dilapidatione accuſare poteſt. 386
Patronus vtrum inſtituere poſsit. 320
Patronus laicus an poſsit clericum de dilapidatione criminaliter accuſare. 1121
Patronus quæ iura põt libertis remittere. 276
Patrono pauperi debet ab eccleſia ſubueniri. 1689
Patrono debetur honor, onus, & emolumentum. 1167
Patroni non exigant xenia ab eccleſia. 1890
Patronis diſcordantibus, quid faciendũ. 116
¶Paulus prædicans nihil accipiebat. 1537
Paulus & Barnabas epiſcopi fuerunt. 363
*Paul' primꝰ eremita inteſtatꝰ mortuꝰ eſt. 1215
Pauli charitas magna fuit. 698
Pauliani. 1433
Pauper parcè viuendo non meretur. 1742
Paupertas in delictis non excuſat. 983
Paupertas quandoq; repellit à teſtimonio. 622
Paupertas non facit mulierem abiectam. 451
Pauperibus q̃que ſufficit bonis cedere. 1060
¶Pax non datur in Miſſa defunctorum, nec in ter monachos. 1917
Pax vobis, dicitur primo ab epiſcopo. 1908
¶Peccare vter magis dicitur, an occultè, an manifeſtè delinquens. 390
Peccare grauius eſt in mortuũ, q̃ in viuũ. 1414
peccatur vario modo in patrem & filium & ſpiritum ſanctum. 126
peccatũ cõparatur ſalici, & organum orationi 1775
peccatum & peccati pœna, diuerſa ſunt. 1864
peccatũ iteratum eſt grauius puniendũ. 1488
peccatum mortale & non veniale eſt prohibitum. 1545
Peccatum in ſpiritum ſanctum quod dicitur, & quot ſunt eius ſpecies. 1693
peccatũ cõtra naturã peſſimas inducit. 1638
peccatum diuerſimodè accipitur. 1706
peccatum originale quando contrahitur. 1717
peccatum quare dimittitur 1717
peccatũ in ſpiritũ ſanctũ ẽ irremiſsibile. 1689
peccatum mortale non ſemper deiicit iã promotum. 225
peccatum ducit ad non eſſe. 1678
peccatum veniale dicitur multifariam. 1683
peccatum quando dicitur donari. 1763
peccatum nullum eſt in corpore tãtum. 1779
peccatum vitam abbreuiat. 965
peccatum originale diminutum non redit. 1797
peccatum originale diuerſos habet effectus in hominibus. 1786
peccatũ originale non tenemur cõfiteri. 1701
peccatum dicitur largè & ſtrictè. 1764
peccatum vnum committens multa committit. 1256
peccatũ ignorãtis min' eſt quàm ſciẽtis. 834
peccatum per pœnitentiam purgatum an poſſit in accuſationem deduci. 1315
peccatum futurum Deus non indulget. 474
peccatum & delictum an ſint idem. 1706
peccatum quo tempore pœnitentię remittitur. 1714
peccatum diaboli fuit irremediabile, ſed hominis remediabile. 1695
peccatum mortale an priuet quemlibet ab introitu eccleſię. 496
peccati occaſiones ſunt fugiendæ. 1754
peccati originalis pœna quadruplex. 1976
peccati dimiſsio & eiuſdem remiſsio ſimul fiunt. 1786
peccati conſcius an poſsit propria auctoritate à communione abſtinere. 1698
peccat q̃ de minimis ambitioſe loquitur. 198
peccat mortaliter qui aliũ cogit peierare. 1273
peccator an tandiu debeat pœnitere quamdiu fuit malus. 225
peccator quilibet occultus eſt ſuſpenſus. 493
peccator habet duo remedia. 1685
peccatorem ſe dicens vtrum peccet. 1256
peccatores ſunt cauendi & recipiendi. 1479
peccamus quotidie. 1904
peccamus pluſquam patres ſpirituales quàm carnales 686
peccatorum venia eſt triplex. 1766
peccans ininſultos grauius peccat. 454
peccantib. voluntariè non relinquitur hoſtia pro peccato, qualiter exponitur. 1774
peccata adulti an dimittantur per fidem ante baptiſmum. 1529
peccata quis reſecet tripliciter. 1778
peccata vtrum deleantur ſola cõtritione. 1663
peccata quædam teguntur. 763
peccata ſine charitate non delentur. 1681
peccata ſemel dimiſſa an redeant, ſunt opiniones. 1784
peccata non ſunt à Deo creata. 1768
peccata actualia & originalia differunt. 2032
peccata per quos remittuntur. 1996
Peccata nos faciunt miſeros. 1928
Peccata cardinalia ſunt ſeptem. 1639
Peccata in patrem & in ſpiritum. 1731
Peccata quædam in baptiſmo non ita delentur vt nõ relinquant aliquid impedimenti. 1551
peccata ſolius voluntatis, ſola voluntate deleri non poſſunt. 1696
peccata publicè puniri intereſt. 1758
peccata grauia grauiter ſunt punienda. 1781
¶Pecunia ſimoniaca cui eſt reſtituenda. 570
pecunia pro ſpiritualib. interuenire poteſt in quinque caſib. 490
pecunia quid continet. 871
pecuniæ interuẽtu nõ vitiat matrimoniũ. 1607
pecuniam ſeruare, vtrum ſit licitum. 968
pecuniam dans iudici, vt iuſtè iudicet, an illam repetere poſſit. 1059
peculatum committitur in re ſacra vel religioſa. 1297
peculium ſerui. 277
peculium ſeruus habere poteſt, ſed nõ liber hõmo. 419
peculium manumiſſis inter viuos videtur conceſſum. 943
pecus occidi iubetur, cum quo peccauit mulier. 1923
pedes pro affectionib. accipiuntur. 1691
pedes, in litteris ſacris, ſignificãt affectiões. 551
pelagiani. 1435
*Pelagij integra epiſtola apud Anſelmum. 906
Pellices vnde dicuntur. 1742
¶Pœnitet me feciſſe hominem, qualiter exponitur. 1754
pœnitere per alium quis non poteſt. 1501
pœnitendi tempus. 1691
pœnitentes vti non poſſunt armis. 1287
pœnitentes ſolenniter, extra eccleſiam quanto tempore debeant eſſe. 265
pœnitens eſt interrogandus ſpecialiter. 1809
pœnitens ſolenniter, an poſtea ad honorẽ redire poſſit. 1658
pœnitens verè poteſt dignè Chriſti corpꝰ ſumere. 1688
pœnitens ſolenniter, an poſtea poſſit matrimonium contrahere. 1687
pœnitens verè quis dicitur. 1757
pœnitẽtia quare pro peccato imponitur. 1707
pœnitentia an poſſit ab hæreticis recipi. 159
pœnitentia nouum hominem parturit. 1705
pœnitentia non impedit accuſationem. 798
pœnitentia ſolemnis non de facili iuuenibus imponitur. 1660
pœnitentia in mortis articulo iniuncta vtrum ſit vtilis. 1811
Pœnitentia licet ſacramẽtum ſit, bene iteratur. 1988
pœnitentia eſt arbitrio ſacerdotis iniungenda. 1417
pœnitentia non tollit pœnam ciuilem. 1718
pœnitentia non valet ad ſalutem niſi perſeueret vſque ad finem. 557
pœnitentia eſt arbitraria. 431
pœnitentia ſolennis tantum pro notorio imponitur. 1477
pœnitentia publica non eſt violatorib. voti ſimplicis imponenda. 1486
pœnitentia ex cauſa minuitur vel augetur. 1266
pœnitentia ſeptẽnis debetur pro quolibet mortali. 1249
pœnitentia impoſita, auctoritate propria mutari non poteſt. 399
pœnitentiã eſt à ſacerdotib. imponenda. 1773
pœnitentia ſit longa ſi longa fuerit culpa. 1755
pœnitentia perſeuerantis in peccato an ſit vtilis. 1784
pœnitentia nõ eſt morientib. iniungenda. 1477
pœnitentia minor an liberet pœnitentẽ. 1709
Pœnitentia eſt iteranda. 1752
pœnitentia interiori & exteriori dolendũ eſt. 1802

Notatu digna in gloſſis.

Pœnitentia ſolemnis an poſsit agi per ſanctimonialem. 1488
Pœnitentia vnius peccati non prodeſt ad ſalutem in altero exiſtenti. 1491
pœnitentia an poſsit agi in peccato. 1606
pœnitentia ſacerdotis filiam ſpiritualem cognoſcentis. 1564
pœnitentia tribus modis agitur. 1704
pœnitentia an ſit imponenda illi qui tempore opportuno ſegetem ſecuit,& illa relicta diſceſsit. 1669
pœnitētia poſt baptiſmū ſępi⁹ eſt vtilis. 1770
pœnitētia eſt vtilis,licet ſequat⁹ offenſa. 1762
pœnitentia in tribus continetur. 1688
pœnitentia fortificat. 244
pœnitentia publica vtrum per ſacerdotem agi poſsit. 1564
pœnitentia ſeptēnis cuilibet mortali debetur. 1780
pœnitentia ſolennis impedit clericatū. 264
pœnitentia ſuper vno peccato non eſt denegāda. 1759
pœnitentia perfectiſsima quæ eſt. 1752
pœnitentia vera quę eſt. 1766
pœnitentia ſolennis non iteratur. 265
pœnitentia infirmis non eſt imponenda. 265
pœnitētia an faciat vt quis reuertatur ad priorem ſtatum. 244
pœnitentia puerorum & adultorum debet eſſe diuerſa. 3019
pœnitentia publica imponitur raptori. 1884
pœnitentia peracta an ſit licitum ad ſæculare militiam redire. 1805
pœnitentia circa multa eſt attendenda. 1663
*pœnitentia inceſtorum. 1871
pœnitentia ſeptennis eſt pro mortali imponenda, 1249
pœnitentiæ ſunt arbitrariæ. 1657
pœnitentiæ effectus quis eſt. 1752
pœnitentiæ ordo. 1707
pœnitentiæ omnes ſunt arbitrariæ. 1478
pœnitētiæ męſura p canones nō punitur. 1657
pœnitentiæ tractatus ſeptem diſtinctiones continet. 1663
pœnitentiam iniungens debet eſſe ſine peccato. 1809
pœnitentiam à Papa impoſitam,poteſt epiſcopus ex cauſa relaxare. 1660
pœnitētiā ſibimet nullus pōt iniungere. 1686
pœnitentiam ſeptenniem agens,an ſingulis annis in cœna domini debeat in eccleſia introduci. 1969
pœnitentiam facere compellitur quis. 1653
pœnitentiam an dare poteſt laicus in neceſſitate. 1091
¶pœna vna in aliam commutatur. 1272
pœna infligatur ſecundum delictum. 57
pœna ſapientiam facit. 403
pœna ſapientiorem efficit. 1487
pœna corporalis ab eccleſia pōt infligi. 1061
pœna legis Cornelię. 562
pœna eſt triplex. 580
pœna vnius non debet eſſe præmium alterius 290
pœna in dubio intelligitur de minori. 1690
pœna eſt imponenda ſine mora. 338
pœna an poſsit peti cum re. 1452
pœna corporalis eſt duplex, 580
pœna pecuniaria an poſsit infligi ab eccleſia. 981
pœna quare infligitur à Deo. 1756
pœna ſpiritualis eſt quadruplex. 580
pœna an poſsit excedere quadruplum. 982
pœnam & præmium conſequitur quis ex eodem facto. 1259
pœnam quadrupli quandoque poteſt iudex excedere. 1185
pœnarum mutatio eſt permiſſa. 399
pœnæ fugientis in bello. 16
pœnę legatos impedientis. 6
pœnæ in ſpiritualibus cōmutari poſſunt. 199
pœna perturij. 1242
¶percuſsio eſt duplex. 213
perdere verba leue eſt. 558
perdit quis quod numquam habuit. 793
perfectus non cito quis fit. 230
perfectio non eſt præcepti. 1813
perfectum amplius perficitur. 960
peribit qui in eccleſia non inuenietur. 1396
periurus quandoque punitur capite. 1350
periuro non eſt credendum. 769
periuri teſtimonium non eſt amplius recipiēdum. 1370
Periurium quatuor modis committitur. 1250
permiſsio fit tripliciter. 9
permiſsio comparatiua, 9
pernoctantes. 368
perpetuum dicitur multipliciter, 888
perplexitatis varietas. 47
perſeuerantia laudatur, 1789
perſecutio eſt duplex. 843
perſecutiones propter peccata omittunt. 842
perſona loquentis non includitur in generali ſermone. 1255
perſona loquentis,an in generali ſermone cōprehendatur. 130
perſonæ deteſtatio,an faciat illius dicta reprobari. 514
perſonæ quæ poſſunt corrigere. 216
perſonarum coniūctarū ſeparatio dura eſt. 393
perſonarum acceptio non debet eſſe in iudicio. 778
¶pes 1180
pes & nas⁹ an ſint in Euchariſtia cōiūcta. 1955
¶perēdū nihil eſt ꝓ ingreſſu monaſterij, 563
petendi inſtantia prodeſt. 482
petra qualiter ſequebatur filios Iſrael. 1948
petrus non dicitur cecidiſſe qui ſtatim ſurrexit. 1741
petrus ꝓpter Chriſtū abnegauit ſeipſum. 567
petrus noluit & voluit pedes ſuos à Chriſto lauari. 1253
petrus quando peccauit,herba non fuit. 1728
petrus præfuit aliis in iuriſdictione. 1387
petrus Malchi aurem abſcidit. 1390
petrus cecidit non ſine cauſa, 221
petrus per quæ verba fuit factus Papa. 261
petrus in adminiſtratione maior aliis fuit. 95
petrus & paulus eodem die paſsi ſunt. 95
petrus ſe vocat presbyterum. 1449
petrus vtendo gladio peccauit. 1294
petrus poſt paſsionem fuit paſtor creatus. 93
¶pharao regem Medorum oppugnauit. 1743
philoſophicum temperamentum. 543
phinees Hebræum occidit. 1317
photiniani. 1433
phutifar gener pharaonis in ſacerdotio fuit exectus. 511
¶piaculare flagitium. 492
pietas multa facit. 603
pignus prætorium & conuentionale. 716
pinguius ius habent monachi in eccleſiis q̄ laici. 1132
piper rumēto additū nō trāſit in corpus. 1914
piſcatio non prohibetur. 411
¶plebis nomine qui cenſentur. 326
plurale in ſingulare reſoluitur. 2
plures vnum accuſare non poſſunt, 630
plures eccleſiæ ab eodē quibus caſibus haberi poſſint. 1230
plus punitur conuictus quàm confeſſus. 227
¶pollicitatio nuda quandoque obligat. 969
pollutio nocturna an ſit peccatum. 16
pollutio tripliciter accidit. 17
pollutię nocturnæ turpē cogitationē ſequēs imputatur. 16
pomerio interdicto interdicitur ciuitas. 1660
pontifex debet eſſe humilis. 303
populus vtrum legem poſsit conſtituere. 7
populus tantum habet iuriſdictionem. 1295
Porro quandoque copulatiuè tenetur. 1799
portiones quatuor non ſolū de decimis ſunt, ſed etiā de penſionib,& aliis redditib. 1123
poſſeſſio ſine cauſa poſſidēdi nō ſufficit ad ſcriptionem. 896
Poſſeſſio vbi eccleſia eſt fundata, debetur ipſi eccleſiæ. 1850
poſſeſſio an ſit de iure diuino an humano. 22
poſſeſſio momentanea. 683
poſſeſſor titulū probare debet quinque caſib. 639
poſſeſſor lite pendente fructib. vtitur. 741
poſſidens rem eccleſiæ ſiue ſuo ſiue alieno nomine,an ſemper ſit conueniendus. 981
poſſidens ab imperatore,nō eſt ſemper tutus. 981
poſterior in duob. caſib. eſt priori præferēdus. 356
poſtliminium. 5
poſtliminij diffinitio. 1141
poſtulare. 671
poſtulare quid eſt. 745
poſtulatio qualiter fit. 306
poſtulatus poteſt poſtulantes cōuenire vt ſibi prouideant. 307
potentia ad multa refertur. 1258
poteſt quis per alium quod nō pōt per ſe. 422
poteſtas papæ & epiſcoporum diuerſa eſt. 36
poteſtas ligandi & ſoluendi ſolis eſt ſacerdotibus tradita. 1686
potius quandoque prius ſignificat. 1327
¶pragmatica ſanctio. 487
*pragmaticum ſacrum. 488
præbenda dicitur dupliciter. 569
præbendam poteſt quis habere,&tamē nō erit canonicus. 1230
plures præbendæ an poſsint alicui cōferri. 348
precariæ,precaria,& præcarium differunt. 893
preces quandoque ſimoniam inducunt. 555
preces iuſtæ ſunt exaudiendæ, 409
preces pro digno,ſimoniā non inducunt. 1874
preces dignas pro ſe poteſt quis offerre. 559
preces carnales pro digno porrecte ſimoniam non faciunt. 558
preces an inducant ſimoniam. 850
pretiū in emptione debet eſſe in numerata pecunia. 502
præceptū an morte expiret ſicut mādatū. 1207
præceptū ſi peccauerit,an ad omnes pertineat. 1349
præcepta etiam moralia quædā ſunt per eccleſiam mutabilia. 366
præcepta decalogi cōtinebantur in duab. tabulis. 1639
præcipere & imperare differunt. 1046
præceptio vnius cōtrarij eſt alteri⁹ prohibitio. 1
præcipitans ſe an mortaliter peccet. 50
præcedentia per ſequentia præſumuntur, 74
præcedentia determinant ſequentiam. 1635
præda publica eſt domini ſub quo militat. 1346
prædeſtinatio eſt Deus prædeſtinans. 1307
prædeſtinati quodam ſigno diſtinguūtur à dānandis. 1733
prædium eſt duplex. 463
prædia monaſterij incōſulto epiſcopo nō poſſunt alienari. 1192
prædicare eſt officium ſacerdotis. 376
prædicare nemo poteſt niſi mittatur. 116
prędicatores quandoque dicuntur angeli. 421
prædicatio eſt quo ad aliquid efficaciorꝯ Chriſti. 540
prędicant & veri & falſi prædicatores. 1098
prędiudicium eſt prauum iudicium. 533
prælatus an ſit recipiendus qui ad eccleſiam diſſam redit. 437
prełatus à ſubditis aurum vel argentum nō exigat. 1123
prælatus ex negligentia ſua tenetur. 576
prælatus ſententialiter depoſitus ſi appellauit, an interim poſſit ſubditum excōicare. 862

Et nouis notationibus Decreti

prełatus negligens eſt deponendus. 1201
prælatus quid facere debet. 1304
prelatus quādoq; ſuſpēdit à ſubdito ſuo. 830
prælatus modum excedens in correctione an debeat à ſubditis veniam petere. 408
prælatus columbam imitetur. 180
prælatus nolentibus non eſt dandus 95
prælatus vtrum pro propria iniuria poſsit punire. 219
prælatus qui poteſt remoueri à teſtimonio, an poſsit repelli à iudicio. 1405
prælatus quid debet facere de re quā ſcit non eſſe eccleſię ſuæ. 230
prælatus propter perſecutionem non deſerat prædicationem. 208
prælatus an poſsit criminoſos repellere. 1297
prælatus quilibet presbyter eſſe debet. 376
prælatus quandoq; debet mortē ſubire. 1872
prælatus tenetur acquirere eccleſiæ ſuæ. 1019
prælatus an propter perſecutionem licitè poſſit eccleſiam deſerere. 843
prełati in multis excędunt. 517
prełati criminoſi ante ſententiam derelinqui poſſunt. 686
prełati tacere non deb ent. 195
prælati delictum an redundet in eccleſiæ dānum. 1454
prełati non ſunt tutoribus comparandi. 788
prælati confeſsio an noceat eccleſiæ. 102
prælati præceptum etiam iniuſtum eſt facien dum. 979
prełati dicuntur procuratores rerum eccleſia ſticarum. 979
prælati negligentia aufert capitulo ius eligendi. 482
prælato negligenti auferatur iuriſdictio. 879
prælato qui fecit quod in ſe eſt, imputari non debet. 1506
prælatorū exępla mala alios corrumpūt. 695
prælatorū eccleſias negligentiū punitio. 246
prælatio quælibet poſt iudiciū ceſſabit. 429
prælatio inter miniſtros eccleſię ad quid facta fuit. 450
præordinatio Dei duos habet effectus. 1794
præpoſitus & œconomus differunt. 574
presbyter ſimplex an poſsit benedicere epiſcopo præſente. 458
presbyter pauper pro celebratione miſſę accipere poteſt. 507
presbyter an pro ſimplici fornicatione ſit deponendus. 386
presbyter fornicans quomodo plus punitur quàm legitimè contrahens. 138
presbyter in adulterio deprehenſus quanto tempore detineri poſsit. 388
*presbyteris non imponebatur pœnitentia more laicorum. 148
*presbyterę vel præſidentes mulieres. 164
presbyter an ſine miniſtro poſsit celebrare. 191
presbyter excommunicatus tenetur ad horas dicendas. 142
presbyter an poſsit ab inferiori epiſcopo iudicari. 912
presbyter ſimplex,an poſsit aliquem recōciliare eccleſiæ. 1472
presbyter malus, coruo æquiparatur. 697
presbyteri plus in decimis habeant quàm diacones. 359
prebyteri conductitij qui dicuntur. 736
presbyterum verberās plus peccat quàm verberans ſimplicem clericum. 1273
¶præſcientiæ duplex eſt effectus. 1787
præſcribere non poſſunt aliquæ perſonæ. 1142
præſcriptio dupliciter interrumpitur. 1134
Præſcriptio vtrum poſsit currere contra Ro. eccleſiam. 1150
Preſcriptio non defendit inualidum. 1821
preſcriptio an currat contra Ciſterciēſes. 1151
præſcriptio quæ & quotuplex eſt. 1134
præſcriptio interrumpitur dupliciter. 1134
præſcriptio nō habet locū in multis reb. 1142
præſcriptio non currit in aliquib. caſib. 1143
præſcriptio ad quid eſt inuenta. 1136
preſcriptionis effectus. 1134
præſcriptionem probās,an debeat docere de continua poſſeſsione. 1150
præſcriptione completa ſi ſuperueniat mala fides an debeat reſtitui. 1060
præſcribi poteſt res epiſcopi. 1149
præſcribi quid poteſt in alterius diœceſi. 1136
preſcribi non poſſunt aq̄ua. 446
præſcribi non poteſt procuratio. 883
preſcribitur quandoque triennio iuri epiſcopali. 1144
preſens,& abſens,qui dicuntur. 1145
præſens pro futuro quādoque ponitur. 1967
præſentari dicitur quis per litteras. 336
præſentatus eſt admittendus. 1170
præſentia non exhibetur per alium. 453
preſumptio contra aliquem & pro aliquo ex multis ſumitur. 1205
præſumptio ex ſignis colligitur. 2017
ptæſumptio an ſemper ſit ꝓ matrimonio. 169
præſumptio eſt triplex. 799
præſumptio præcedat tormenta. 772
præſumptio vario modo contra aliquem ſumitur. 211
præſumptio ſumitur ex ſolitudine& ſocietate. 390
præſumptio ſumitur ratione numeri,loci, tēporis,& perſonæ. 392
præſumitur in multis contra tacentem. 340
præſumitur ex præſenti circa præteritū. 1829
præſumitur pro illo, qui aliquid facit ex officio. 676
præſumitur plus pro illo qui plura habet ſtipendia. 299
præſumitur ex præſentibus circa futura. 398
præſumitur contra aliquos. 689
prætor contra legem neminem tuetur. 1539
præuaricator. 632
¶primas & patriarcha idem. 382
primas in concilio archiepiſcopi non debet intereſſe. 73
primatis iuriſdictio. 478
primitiæ vt decimę ſoluendę ſunt. 1024
princeps habet omnia iura. 1449
princeps etiam ab epiſcopo poteſt excommunicari. 468
principis mandato contradicere licet. 855
principis conſenſus eſt electione celebrata requirendus. 320
principis ſunt omnia. 6
principes eccleſias tueri debent. 1323
principium,medium,& finis,an vnum trahat aliud. 119
principio malo inchoata non cōualeſcūt. 438
¶priſcillianiſtæ. 1434
priuati dupliciter dicuntur. 9
priuata lex in tribus caſibus videtur præiudicare publicę. 1212
priuati qui ſunt. 1400
priuilegium dari nō pōt rei,quæ nō eſt. 1604
priuilegium à quibus poteſt dari. 1443
priuilegium quandoque perſonę, quandoq; rei datur. ibidem
priuilegium multis ex cauſis perditur. 943
priuilegium exemplatim exhibere vtrum ſufficiat. 484
priuilegia quædam,licet perſonalia,tranſeunt ad ſucceſſores. 486
priuilegium à conſuetudine inducitur. 334
priuilegium poteſt concedi à Primate. 163
priuilegium & confirmatio,differunt. 1444
priuilegia vnde dicantur. 1443
priuilegiū cōtra ius diuinū,an cōcedi pōt. 113
priuilegium debet eſſe manſurum. 1445
priuilegiū vnius ad alterū nō extenditur. 1107
priuilegiū,priuilegio quandoq; derogat. 1443
Priuilegium lædens an poſsit tolerari. 1448
priuilegium ceſſat ceſſante ipſius cauſa. 454
Priuilegij tenor,eſt attendendus. 1446
Priuilegio & iuri communi,licet quandoq; iuniti. 485
Priuilegiorū verba cauſaliter ponenda ſunt. 9
*Priuilegiū Romanæ eccleſię datū à Coſtātino, & lectionis varietates ex Balſamone græco. 472
Prius quandoque non notat ordinem. 1527
¶Probare tenetur qui dicit ſe nō citatum. 369
Probari quis quantō tempore debet. 274
Probatio p obſtetrices facta,eſt inualida. 1488
Probatio quę fit per ſuum contrarium eſt optima. 853
Probation quid dicatur. 93
Probatio quandoque fit ex abundanti. 624
Probatio non auditur cōtra iuris præſumptionem. 1647
Probatio quandoque reo incumbit. 278
Probatio vtrum contra præſumptionē admittatur. 245.& 283
probatio admittitur contra violentā preſumptionem. 1840
Probatio incumbit actori. 1557
Probatovno cōiunctorū probatur reliquū. 151
¶ProceſſionesRogationum. 187
procurator in animam dñi iurare debet. 1189
procurator quandoq; cauſam criminalē poteſt tractare. 741
procurator in cā populari non pōt dari. 786
procurator reuocatus ſi aliqua fecit an teneāt. 330
procurator in cauſa liberali interuenit. 278
procurator in cauſiscriminalib. interuenit quā deque. 676
procuratoris cōſtituendi forma quædā reprobata. 1232
procuratorem nō tenetur mittere habēs iuſtā cauſam abſentiæ. 787
procuratores poſſunt eſſe plures. 673
procuratio non ſemper eſt debita epō. 1208
¶prodere eſt in publico dicere. 262
proditor. 951
proditor multipliciter dicitur. 223
profeſſio facta ante xiiij. annos, an ſtatim poſt obliget. 1220
*profeſſio fidei quando quis in Romanum pōtificem promouebatur,in collectione Deus dedit Cardinalis. 64
profeſſio religionis impedit matrimoniū. 1484
prohibitio & permiſsio contraria non ſunt. 2
prohibitū videt⁹ qđ ꝓceſsū non oſtenditur. 446
promiſſa ob reuerentiam non ligant. 1255
promiſſiones negatiuæ ad duo obligant. 1281
promouendi vtrum poſſit ille qui ſemel peccauit. 127
promoueri non poſſunt rebaptizati etiā ignoranter. 2018
*pronuntiatio ordinādi facta per Archidiaconum. 348
promouendus crimē ſuū cōfiteri debet. 852
prompti ad loquendum ſunt arguendi. 209
* propoſiti nomine quid ſignificetur apud B. Auguſtinum. 575
propinqui prędicātur aliis in certis caſib. 1864
prorera eſt natus rector. 842
proſperitas in hoc ſæculo eſt periculoſa. 1259
proteſtatio an valeat. 132
protoflamines. 381
prouerbiorum locum varię legi. 791
*prouerbiorū nomine no ſemper ſignificatur liber prouerbiorum. 1284
prouinciæ quo tempore fuerunt diſtinctę. 478
proximi qui ſint. 1100
¶pſalmi tres& lectiones totidē,dicūtur in hebdomada paſchæ & pentecoſtes. 2040
pſalmi dicuntur foliloquia. 1757
pſalmiſtatus eſt primus ordo. 370
ptochotrophium quid ſit. 1375

Notatu digna in gloſſis.

*Prochium. 1201
¶Pubertas quando finitur. 371
Publice factis nemo contradicere poteſt. 275
Pudicitia an poſsit per violentiã auferri. 1621
Puella nata patre ſeruo & auo libero, cuius conſenſum requirere debet. 1609
Puer nouennis nutricem grauidauit. 1218
Puer quid ſignificat. 373
Puer in ſacris ordinatus characterem recipit. 559
Pueri beneficia, ſed non prælaturas habere poſſunt. 136
Pueri qui ſunt. 558
Pueri ſeptennes poſſunt mentiri, & verum dicere. 2006
Pueri dicuntur fideles. 1937
Pueros in baptiſmo tenere non poſſunt qui Chriſtiani non ſunt. 2014
Puniatur quis in eo in quo peccat. 454
Punitur temporaliter vnus pro alio. 583
Punitur quis & meretur ex eodem facto. 165
Punitur ne aliquis in purgatorio pro morta li peccato. 124
Punietur in futuro qui hic non pœnitet pro peccato, 1683
Puniri non debet alter pro altero. 1056
pupillus. 417
Pupillus vbi debet educari. 964
Purgatorij non ſentiet qui verè pœnituit. 181
Purgatorij pœna eſt acerbior oĩ mundana. 160
purgatio, eſt duplex. 639
Purgatorij duo ſunt ignes. 1491
Purgans ſe quid debet aſſerere. 647
¶Pyctacium quid ſit. 1567

Q

Quæſtio circa homicidium. 1380
Quæſtio duplex circa matrimoniũ. 677
Quæſtio in quibus cauſis ſit. 671
*Quæſtionũ ordo cur à Gratiano mutat⁹. 638
Quæ ad aliũ vſum conuerti non poſsint. 1214
¶Quinquageſima hodie non ſeruatur. 12
Qui nihil habet, nihil dat. 609
Quinimo dupliciter ponitur. 637
Qui non habet in ære, an ſit puniendus in corpore. 412
¶Quod approbo, non reprobo. 776
Quod in vno negotio ſtatuitur, ad omnia extenditur. 1137
Quodcunque ligaueris, &c. qualiter intelligitur. 1411
Quod minus plenè fit, eſt iterandum. 609
Quod non eſt, non poteſt diſſolui. 134
Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. 465
Quod per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit. 321
Quod vix fit, fieri dicitur. 440

R

Rancorem dimittere tenemur. 219
Rancorem, ſed non iniuriam, an tenemur dimittere. 432
Rapere rem etiam propriam, non licet. 5
Rapere aliena dicitur, qui vltra neceſsitatem ſibi retinet. 147
Raptor raptam bene ducit. 1880
Raptũ in ſpõſã ſuã quis nõ cõmittit. 878
Rapta nubẽs raptori punit⁹ ſecũdũ leges. 1881
Ratio multorum eſt habenda in pœnitentia imponenda. 1478
Ratihabitio quando cõparetur mãdato. 1179
¶Recedens ab eccleſia an perdat illam. 829
Recipere licet quæ non licet exigere. 563
Reconcilatio eſt duplex. 1471
Reconciliatio, ſiue manus impoſitio, qualiter fit. 1991
Reconuentio ceſſat in certis caſibus. 753
Recuſari po eſt quis, non tamen ab eo appellari. 678
Redarguitur iudex facilius quàm teſtis. 949
Reddenda ſunt ſecundũ ſimilib, ad finem. 184
¶Reditus eorum qui ſunt in eadem eccleſia, debent eſſe pares. 1157
Redemptio quandoque eſt neceſsaria. 986
Redemptus ab eccleſia illi ſeruiat per quinquennium. 986
Rediens ab hæreſi an poſsit ordinari. 44
¶RegemFrancorum Papa deponere põt. 468
Regem imitantur ſubditi. 801
Reges eligendi ſunt. 849
Regis filius rex vocari debet. 1408
Regi an metropolitano potius debeat obedire epiſcopus. 1371
Regula linea rectę. 1854
Regula collateralium. 1854
Regula canonica pro collateralibus in linea æqualj. 1854
Regula ciuilis pro collateralib. in linea æquali. 1854
Regula canonica in linea inæquali. 1855
Regula ciuilis in linea inæquali. 1855
Regula magiſtralis gradus affinitatis & genus manifeſtans. 1860
Regula apoſtolica habet xiij. capitula. 123
Regulæ diffinitio. 8
Regularis pro culpa leui remouetur. 1172
Regum Hiſpaniæ reprehenſio. 605
Regum filij debent eſſe reges. 820
¶Rei venalis commendatio an ſit licita. 575
¶Religio intratur dupliciter. 1215
Religio vtrum ſoluat vinculum iuramẽti. 1521
Religio fidei nõ impedit matrim. vti. 1549
Religio in quo habitu probari debet. 1176
Religio multa ſoluit. 1654
Religionis aſperitas in quo habitu probanda eſt. 274
Religionis ingreſſus morti æquiparatur. 1094
Religionem quandoq; cogit⁹ quis intrare. 170
Religioſus etiam in veſte proprietatẽ nõ habet. 970
Religioſi poſsunt intrare balnea. 1395
¶Religioſorum conſenſus an ſit in epiſcoporum electione requirendus. 331
Religioſa veſtis poteſt in domo accipi. 1489
¶Remiſsio peccatorum per quid habet. 1995
Remoti qui dicuntur. 441
¶Renuntiatio illicita non præiudicat. 809
Renuntiatio illicita an teneat. 809
¶Reprehenſio ex triplex. 97
Reprobare non poſſum pro me inductum. 80
Reprobantur multa ne ſint exẽplo perniciosa. 508
Reputamur nos feciſſe quod alter mandato noſtro fecit. 1273
¶Requieſcere ſuper dominum quis dicit. 506
¶Res deſiderata tanto amplius cupitur, quanto amplius fabtrahitur. 1793
Res eccleſiæ res publica appellatur. 1297
Res eſt nomen generale. 573
Res inanimata conſecrata Domino non eſt reſtituenda. 832
Res inter alios acta, alijs regulariter non nocet. 510
Res iudicata veritati non præiudicat. 1873
Res eccleſiæ omnibus ſunt communicandę. 2158
Res permutata, donatio, venditióque. 1167
Res ſacræ an poſſunt vendi. 490
Res ſua quæ dicitur. 774
Res ſpirituales emi non poſſunt. 572
Reſcriptum contra ius eſt reiiciendum. 1448
Reſcriptum quantum ad verba quandoque non ſeruatur. 960
Reſcripto non poteſt quis trahi extra ſuam prouinciam 743
Reſcripta apoſtolica nihil reprehenſibile cõtineant. 1873
Reſtitutio petitur quattuor auxiliis. 715
Reſtitutionem quandoque petit qui poſsidere nequit. 1045
Reſurrectio negabatur à Sadducæis. 1586
¶Reuertens in breui non diuertit. 1683
Reuocantur facta contra violenter detentũ. 76
Reus innocentia purgatur. 859
Reus in duob. caſib. tenetur edere inſtrumenta. 775
Reus eſt omnium, qui in vno offendit. 1400
¶Rex definit eſſe rex ſi monach⁹ efficiatur. 519
Rex prębendas dare non poteſt. 70
¶Rigor quandoque præfertur æquitati. 3
Rigor, diſpenſatio, & ius differunt. 248
Riuales qui dicuntur. 1629
¶Rogo, qualiter ponitur. 932
Romana ciuitas non eſt Imperatoris, ſed Papę. 1366
Romulus Remum interfecit. 837
¶Rubus ardens qui non comburebatur, quid repreſentabat. 1691
Ruſticus dupliciter ſumitur. 1352

R

Sabelliani. 1434
¶Sacerdos proprius propter imperitiã poteſt deſeri, & alius adiri. 1810
Sacerdos præcipuus conficere poteſt. 538
Sacerdos melior p cõfeſſiõe eſt eligend⁹. 1808
Sacerdos debet eſſe hoſpitalis. 201
Sacerdos tempore pœnitentię an poſsit ſuũ officium exercere. 255
Sacerdos quilibet infirmum, ſed non mortuũ abſoluit. 1475
Sacerdos emens aliquid, cui acquirit. 1016
Sacerdos malus conficit. 532
Sacerdos quilibet pro mortali peccato ſuſpenſus eſt quo ad ſe. 539
Sacerdos parochialis cui debit cenſum. 1131
Sacerdos poteſt excommunicare. 1405
Sacerdos tam bonus quàm malus gaudet priuilegio clericali. 452
Sacerdos grauius punitur quàm epiſcopus. 550
Sacerdos ſimplex pſalmiſtatũ conferre põt. 92
Sacerdos præconis officium ſuſcipit. 1894
Sacerdos quis nõ efficit⁹ ſine aliis ordinib. 273
Sacerdos non efficiatur qui vinum bibere non poteſt. 700
*Sacerdotib. & diaconis ſemper apud Latinos fuiſſe interdictum vſum coniugij, 149
*Sacerdos ſi peccauerit, qs orabit p eo? an hæc ſententia habeatur in ſcriptura. 268. & 167
*Sacerdotib. in eccleſia Latina nunquam licuiſſe vti coniugio. 296
Sacerdos plenam poteſtatem habet circa canones pœnitentiales. 256
Sacerdos poteſt quandoque publicã pœnitentiam facere. 257
Sacerdotis fornicarij pœnitentia. 398
Sacerdotis ſolius eſt prędicare. 436
Sacerdotis imperitia eſt inexcuſabilis. 178
Sacerdotes iubẽt litigare p procuratores. 788
Sacerdotes dicuntur medici. 1678
Sacerdotes comedunt peccata populi. 539
Sacerdotium quemlibet ordinem eccleſiaſticũ comprehendit. 494
Sacramenta epiſcopalia an poſſunt epiſcopo concedente per ſimplicẽ presbyterũ conferri. 2029
Sacramenta non præſumuntur excepto matrimonio. 343
Sacramẽta omnia in virtute Spiritus ſancti perficiuntur. 2049
Sacramenta neceſsitatis ſunt quinque. 516
Sacramenta triplici ratione fuerunt inſtituta. 1925
Sacramenta ſunt duplicia. 515
Sacramenta dignitatis. 516
Sacramẽta cõferri poſſunt poſt comeſtiõẽ. 362
Sacramentorũ veritas an ſit apud hęreticos. 85
Sacramentũ altaris põt dici ſacramenta. 1941
Sacramentum fuit inter Chriſtum & ſynagogam. 1838
Sacramentum quadruplex eſt circa cauſas matrimoniales. 1865

Et nouis notationibus Decreti.

Sacramentum vni eſt ſalutiferum, alij mortiferum. 1918
Sacramentum vnum eſt altero dignius quattuor modis. 1916
Sacramentum vnũ dicitur altero maius multi fariam. 459
Sacramentum omne ſalutem confert. 1561
Sacramentum duplex eſt in matrimonio deſignatum. 128
Sacramentum quodlibet ſemper habet ſuum effectum. 1996
Sacramẽtũ gratiæ dat Deus etiã p malos. 520
Sacramentum male acceptum duplici caret effectu. 515
Sacramenti effectus non eſt apud infideles & hæreticos. 828
*Sacramẽti vulgata definitio ex quibus B. Auguſtini locis colligatur. 1925
Sacramẽto cadẽte an cadat corp⁹ Chriſti. 1924
Sacra lectio. 492
Sacrificium Deo offerimus non in forma carnis, neque ſanguinis. 1956
Sacrilegus triplici pœna punitur. 11
Sacrilegi an ſint ipſo iure excõmunicati. 960
Sacrilegi pœna. 1179
Sacrilegi, homicidæ, & venefici capite puniuntur. 1347
Sacrilegium eſt depoſitione dignum. 1419
Sacrilegium tripliciter committitur. 1178
Sacrilegij diffinitio. ibid.
¶Sagimen & lardum die Veneris comedere licet. 399
¶Salmiſcetur cum aqua benedicta. 1970
Salomoni bis fuit Deus reuelatus. 1743
Salua Apoſtolica auctoritate. 607
Salus æterna non omnibus dabitur. 1414
¶Samuel inunxit Dauid. 360
¶Sancta malis obſunt. 1946
Sanctio. 8
Sanctimonialibus pauperibus debet prouidere epiſcopus. 394
Sãctificabor in his, &c. qualit⁹ exponitur. 177
Sanguis pro peccato accipitur. 1774
Sanguis Chriſti non eſt ſeruandus. 1963
Sãguis Chriſti vtrum poſſit ex vino ſine aqua confici. 1912
Sanguis ſubditorum requiretur de manibus prælatorum. 540
Sanguinis ſumptio quid repræſentat. 444
Sanitatis cauſa multa toleranda ſunt. 1803
¶Sapiẽtia eſt ſoror mea, dicit Salomon. 1721
¶Sara perſequebatur ancillam. 1327
Saraceni & Iudæi ſunt à nobis diligendi. 1722
*Sardicenſis concilij canones à Latinis latinè, à Græcis græcè ſcriptos fuiſſe. 340
*Sardicenſis concilij cap. xviij. non haberi grẽcè. 350
*Satiandi vox apud B. Cyprianum qua notione vſurpetur. 821
¶Saul adorauit dæmonem. 1554
Saul prophetauit. 1736
Scholares quibus confiteri debent. 1811
Scholares aliqui vadunt ad Eccleſias vt videãt dominas, 1398
¶Scandali ratione tóleranda crimina. 13
ſcandali ratione aliqua tolerantur. 270
ſcenophegiæ feſtiuitas quæ erat. 1702
ſcientia prælati ſit ſaltem ſufficiens. 518
ſcientia ſit coniuncta miſericordiæ. 214
ſcientia aliqua an ſit à diabolo. 1459
ſcientia aliqua dicitur mala. 190
ſcientia mediocris ſufficit. 178
ſcientia vnde eſt. 1459
ſcientiæ ſæculares non ſatiant. 182
ſcientiam ignorans ignorat Chriſtum, 190
ſcire debet quiſque ad alios pertinere quod ſuum non eſt. 448
ſchiſma eſt grauiſſimum peccatum. 1393
ſchiſma eſt non habere caput Romanam eccleſiam. 1351
ſchiſma an ſit maius peccatũ quã hæreſis. 1393
ſchiſma cõmittit qui ſe à bonis ſeparat. 845
ſchiſmaticus ómnis eſt hæreticus. 1399
ſchiſmatici ſunt in duplici differentia. 1403
ſcriptura non mentitur. 27
ſcripta ſanctorum an ſunt ad vnguem obſeruanda. 27
ſcriptura diuina quadruplicit⁹ exponi põt. 367
ſcripturæ lapidis creditur. 1411
ſcripturæ canonicæ an ſint in eadẽ veneratione. 84
ſcripturas cõcordabis, ſi tẽpora cõcordes. 1328
*Sculta. 1370
¶Secretorum proditor capite punitur. 1280
Secretarium, 116
ſedes transfertur propter malitiã plebis. 888
ſede vacante an poſſint clerici de rebus eccleſiæ diſponere. 998
feminiuerbius quis dicatur. 206
ſcribi in libro vitæ ſecundum præſcientiam & prædeſtinationem quid ſit. 1791
ſennacherib fuit rex Aſſyriorum. 1356
ſenecæ dictum aureum. 1065
ſenectus impedit promouendum. 406
ſenectuti & ſimplicitati parcendum eſt. 416
ſenes ñ debẽt erubeſcere à iuuenib⁹ diſcere. 11
ſenes caleſcere poteſt. 1503
ſeniores in multis ſunt iunioribus anteponẽdi. 305
ſenſus ſpiritualis abſconditur indignis. 1392
ſenſus contrarius non eſt ſemper pro lege ſuſcipiendus. 553
ſenſualitas eſt lex. 1625
ſenſualitas rationi repugnat. 1580
¶Sententia cõtra ius litigatoris lata valet. 681
ſententia potius quã verba attendi debet. 191
ſententia lata contra eum ad quẽ citatio non peruenit, an valeat. 755
ſententia nulla an poſſit retractari. 613
ſententia principis an poſſit retractari. 1874
ſententia ſuper crimine in clericũ lata in cauſa reconuentionis per iudicem ſæcularem, an ipſum infamet. 825
ſententia triplici modo retractatur. 1874
ſententia à qua non eſt appellatum, non eſt retractanda. 1875
ſentẽtia principis ẽt nõ ſcripta facit ius. 1446
ſententia poteſt in pariete ſcribi. 751
ſententia dictari debet ſecundũ petitionis formam. 571
ſententia lata contra electores præiudicat electo. 741
ſententia interlocutoria vtrum obſit. 740
ſententia ſuper crimine lata ſtatim mandatur executioni: prętęrquã in caſib⁹ quinq;. 946
ſententia non dat nouum ius. 937
ſententia per pecuniam data, eſt nulla. 577
ſententia eſt duplex, 680
ſententia in dubio fertur pro reo. 754
ſententia in confeſſum ferenda eſt. 612
Sẽtẽtia põt pro parte tenere, & pro parte ñ. 672
ſententia abſolutionem aut cõdemnationem continere debet, 668
ſententia eſt triplex. 612
ſententia pro reo ferẽda eſt, data paritate probationum, niſi in quattuor caſibus. 770
ſententia dicitur iuſta vel iniuſta triplicit. 1872
ſententia contra res prius iudicatas quandoque valet. 680
ſententia nulla an poſſit ratihabitione confirmari. 867
ſententia eſt multiplex. 920
ſententia multipliciter retractatur. 1871
ſententia pro matrimonio vel contra ipſum lata retractari poteſt. ibidem
ſententia an poſſit corrigi. 1874
ſententia non eſt ſub conditione ferẽda. 1874
ſentẽtia ſit coniuncta miſericordiæ. 214
ſententia intra quod tempus mandatur executioni. 946
Sententia lata contra vnũ aliquẽ do alteri præiudicat. 285
Sẽtẽtia legis eſt præferenda ipſius verbis. 1619
Sentẽtia miſſionis in poſſeſſiõẽ requirit ſemi plenam cauſæ cognitionem. 612
Sententia poteſt moderari. 1873
¶Separatio à corpore Chriſti eſt quædam dãnatio. 184
Sepeliri poſſunt ſuſpenſi. 1043
Sepeliãtur corpora in eccleſiis aut cœmeteriis. 1037
Sepultura denegat⁹ mortuis ĩ torneamẽtis. 1385
Sepultura an poſſit vendi. 1034
Sepultura quandoq; contrito denegatur. 1342
Sepulturæ electio vnicuique libera eſt. 1029
Sepulturam an poſſit aliquis ſibi eligere. 1031
Septies id eſt omnib. modis. 1761
Sequeſtratio fit in aliquib. caſib. 672
Seruus heredem habere non poteſt. 1031
Seruus poteſt agere contra dominum. 1328
Seruus ab eccleſię ſacramentis non eſt amouẽdus. 1555
Seruus nõ canonicè ordinatus an gaudeat priuilegio clericali. 275
Seruus priuati ſine libertate nõ poteſt promoueri. 274
Serui inutiles ſumus. 1738
Serui ſine libertate ordinati an ſint in ſeruitutem reuocandi. 277
Serui Iudæorum ſi volunt baptizari, an eripiãtur ſtatim in libertatem. 280
Serui ordinati poſſunt quandoque propter ingratitudinem in ſeruitutem reuocari. 276
Seruos manumittere eſt op⁹ miſericordiæ. 285
Seſcupium. 224
*Seſcuplæ & ſequialteræ vſuræ quæ eſſent. 225
Sethiani. 1432
Seueriani. 1433
Seueritati an propter multitudinem vel pauci tatem detrahatur. 210
¶Sica quid ſignat. 1666
Sicera. 1654
Sicilia eſt de patrimonio Petri. 454
Si Deus præuidit aliquid, neceſsario illud euenit, habet duplicem ſenſum, 1308
Sigilla non ſtatim ſunt recipienda. 528
Sigillis ignotis fides non eſt adhibenda. 477
Siloe eſt fons, 2001
Similago eſt flos farinæ. 547
Simonia an inducatur per amicorum patrocinia. 859
Simonia non ſit in modico. 1062
Simonia vtrũ cõmittatur ſi quis emat ſeipſum vt promoueatur. 279
Simonia dicitur hæreſis. 380
Simonia & crimen læſæ maieſtatis non omnino conueniunt. 1075
Simonia eſt dare pecuniam pro hoſpitali. 595
Simonia an in modico committatur. 1050
Simonia quandoque deletur. 491
Simonia quatuor exemplis eſt deteſtabilis. 495
Simonia dicitur à Simone mago. 489
Simonia in omni ſacramẽto committitur. 108
Simonia eſt emere vel vendere res corporales eccleſię. 573
Simonia committitur & circa ordinem, & circa beneficium. 495
Simonia & crimen læſę maieſtatis æquiparãtur. 1075
Simonia trib. modis contrahitur. 489
Simonię diffinitio. ibid.
Simoniæ crimen dicitur cęteris grauius. 611
Simoniam nũquid committit dans pecuniam pro ſpiritualib, ſicut accipiens. 571
Simoniam non committit qui cum Deo contrahit. 399
Simoniacus non ſemper eſt qui pro beneficio ſeruit. 556
Simoniacus furi comparatur. 555
Simoniacus an ſit ipſo iure excõmunicat⁹. 488

Sim-

Notatu digna in glossis

Simoniacus an socium accusare possit. 378
Simoniacus & fornicator triplicit differūt. 159
Simoniacus prælatus si vult subditum inuitu ordinare, quid iuris. 553
Simoniacus an quis fiat sola voluntate. 492
Simoniacus fit dupliciter. 491
Simoniacus duobus modis pōt conuinci. 491
Simoniacus an sit suspensus. 158
Simoniacus ex sola voluntate non est excommunicandus. 495
Simoniaci. 1432
Simoniaci dicuntur sacrilegi. 561
Simoniacum est emere officium pulsandi campanas. 569
Simoniacum quilibet potest accusare. 489
Simoniacè ordinatus ordinatorem suum conuenire nequit. 806
Simoniaci quadruplex pœna imponitur. 489
*Simoniacorum sacerdotium quomodo dicatur non subsistere. 498
Simplicitas est duplex. 193
Simplicitas promouendum impedit. 356
Simplicitati parcendum est. 288
Simulatio fit ex causa duplici. 134
Simultas. 73
Si, non semper conditionem notat. 484
Si peccauerit in te, &c. de quo peccato debet intelligi. 627
Si vinco vincentē te, vinco te, quandoque fallit. 1389
Si vinco vincentem te, vinco te. 874
¶Socius in crimine nō semper repellitur à testimonio. 776
Socij mei socius non est meus socius. 392
Societas inter bonum & malum contrahi potest. 1599
*Solemnitās non est de essentia sacramēti. In notatione marg. 1752
Solēnitas actus quandoq; probanda est. 1589
Solēnitas no est de substātia matrimonij. 1508
Soliloquium est psalmus. 690
Solicitudo nimia est prohibita. 973
Sol, pro labore ponitur. 1724
Solui potest reo accusato. 862
Solutio an possit fieri ante tempus. 1903
Solutio partis non liberat pignus. 1779
Sonus est duplex. 523
Sors in electionibus est reprobata. 92
Sortes sunt in duplici differentia. 1456
Sortilegos consulentes & ipsi sortilegi qualiter puniuntur. 1455
Specialitas an sit generalitati præferēda. 110
Species sacramentales an descendāt in stomacum. 1921
Spes vtrum inducat simoniam. 299
Spiritus sanctus quando descendit in Apostolos. 2018
Spiritus sanctus olim visibiliter, nunc inuisibiliter operatur. 533
Spiritus sanctus extingui non potest. 1518
Spiritus sanctus per partes non datur. 2022
Spiritualis iudicat omnia. 1271
Spiritualia tribus modis dicuntur. 489
Spoliatus à spoliatore reconueniri potest. 716
Spoliatus est semper restituēd' regulariter. 714
Spoliatus per vim vel metum, agit ad quadruplum. 716
Spoliatus respondere non tenetur. 719
Spoliatus restitutus an recipiat fructus medij temporis. 644
Spoliato in multis casib' denegat' restitut. 714
Spoliato à spoliatore nullum crimen potest obiici. 631
Spoliator an possit spoliatum post restitutionem accusare. 716
Spoliationis ratione quis conueniatur. 620
Sponsus, si religionem ingrediatur quanto tēpore expectabit sponsa. 1520
Spōsa vtrum cogatur stare cum sponso. 1129
Sponsa non est vxor. 1511
Sponsa fornicata an erat olim lapidanda. 1528
Sponsalia & matrimonium denotant duplex sacramentum. 1514
Sponsalia quę sunt nulla, impediunt matrimonia. 1513
Sponsalia soluuntur multis casibus. 1529
Sponsalia ante ætatem legitimam cōtracta, an sola taciturnitate post aptam ætatem confirmentur. 1565
Sponsalia an inter infantes ḡhi possint. 1565
Sponsalium definitio. 1507
Sportula. 182
Sportulæ iudicibus debitæ. 725
Spurius succedit matri. 1088
¶Statuta vniuersalis concilij per quē possunt interpretari. 69
Statuti causa est assignanda. 46
Status saluandorum est triplex. 1682
Status humanus est instabilis. 429
¶Stipulatio intercedit in baptismo, per quam obligantur paruuli. 2006
Strena. 182
¶Stultitia per verba & signa perpenditur. 223
Stultus vnde dicitur. 101
Stuprum in quibus personis cōmittitur. 1879
Stuprum in multis personis cōmittitur. 1165
¶Subdiaconus an de licentia Papæ possit contrahere. 156
Subdiaconus an olim poterat cōiugari. 1517
Subdiaconus in episcopum potest eligi. 300
Subdit' an semper teneatur obedire plato. 50
Subditum laxare non cogitur quis. 407
Subditi non debent plus esse subditi quàm expediat. 1200
*Subdiaconos etiam ante legem B. Gregorij in plerisq; ecclesiis abstinuisse ab vxoribus, non tamen in omnibus. 155
Substantiæ tres non sunt in trinitate contra Arianos. 1950
Substituto mortuo an possit qui renuntiauit, ab ecclesia repeti. 839
Subtilitas reprobatur. 1424
Successor factum antecessoris confirmare tenetur. 936
Successorem sibi instituere nulli licet. 848
Successores prædecessorū statuta mutare possunt. 37
Suffraganei quandoque supplent defectum archiepiscopi. 675
Summa minima. 666
Summe malus, aut summe bonus quis esse nō potest. 1765
Sūme malus an nullus potest esse, vide quod ibi notatur. 226
Superius infinitatum efficitur pars inferioris infinitati. 1677
Supplicium patietur æternum qui temporale non subiit. 1675
Suscipiendus non est aliquis vltra facultates ecclesiæ. 566
Suspectus an possit ab omnibus accusari. 721
Suspectus quis est. ibidem
Suspensus quid interim exercere poterit. 1383
Suspēsus in vna ecclesia, est in omnibus suspēsus. 1780
Suspicio est triplex. 621
¶Symbolum. 74
*Symmachi nomine indicari libellum Ennodij. 194
*Synodum nullam absque præcepto summi Pontificis debere generalē vocari, ex dicta tu Greg. vij. 79
*Synodi prouinciales quō prohibeantur. 70
*Synodus Beneuētana tēpore Victoris iij. 301
Synodi octauæ nomine significari regulas B. Basilij. 392
*Synodi noīe significari B. Basilij libellum de institutis Monachorū iterpetre Ruffino. 431
*Synodi Cōstantinop. sub Ioan. viij. locus græce & noua cum versione. 840
*Synodus octaua duplex. 933
Synodo octauæ multa tribui, quæ habentur in scriptis ad monachos pertinentib. 933
*Syromastes. 1368

T

Tabernaculum. 373
Tabula qua nauigamus in hoc sæculo, est duplex. 1701
Tacens non consentit. 2007
tacens an consentiat. 132
tatiani. 143
taciturnitas quandoque non obstat. 693
taciturnitas in plātis est peccatū mortale. 125
taciturnitas in non puniendo simoniacum non cet. 492
telum quid comprehendit. 1666
*talamascas. 202
*tarasij epistola ad Hadrianū grǣcè & noua cōuersione ex qua apparet flagitiosum mendū in impressa versione Balsamonis. 502
¶templū Hierusalem ter cōsecratū fuit. 1892
templarij & hospitalarij non sunt laici. 116
tempus feriarū vtrum impediat & dirimat matrimonium. 1817
tempus nō est modus tollendæ obligationis. 560
tempus vnum pro altero sæpè ponitur. 1958
tempore necessitatis omnia sunt communicāda. 5
temporum interstitia sunt in ordinib. obseruanda. 369
*tempora quatuor ieiuniorum in concilio Moguntino non rectè accipi. 365
temporaliter remunerantur aliqui vt puniātur eternaliter. 1338
tentare non est facere. 1193
tergiuersator. 632
terminus primꝰ an possit esse peremptorius. 780
territorium quid sit. 1133
tertia oblationū an pertineat ad episcopū. 894
tertullianistæ. 1435
tessarescedecatitæ. ibi.
¶testamentum vtrum per ingressum monasterij rumpatur. 1216
testamentum imperfectum nullum est. 1757
testamentum secundum an reuocet primū. 75
testamenta coram quo sunt apperienda. 422
testes an sint de tempore interrogandi. 774
testes quinque capitula iurare debent. 654
testes an pōt produci post publicationē. 776
testes si cōtradicūt instrumēto, qd iuris. 770
testes in criminib. exceptis qui debēt admitti. 494
testes pferendi sunt qui pro reo deponūt. 394
testes deponere possunt de actu cōtinuo diuersis horis viso. 759
testes contra quodlibet instrumentum admitti possunt. 770
testes noui publicatis attestationib. quandoq; possunt admitti. 1227
testes duo æquipollent tabellioni. 1147
testes sepius possunt interrogari. 1875
testes an debeant esse rogati. 759
testes lite non contestata possunt quandoq; recipi. 754
testes contra matrimonium deponentes quid tenentur facere. 1867
testes iurandi. 1865
testes viles possunt torqueri. 791
testes multi subvna dilatione possunt produci. 723
testes coram vtraque parte iurare debent, sed non deponere. 631
testes ī causa criminali debēt esse psentes. 1003
testib. est prestanda securitas. 761
testificari quis cogitur. 730
testificari possunt quandoq; domestici. 1047
testificari multi prohibentur. 729
testificari contra collaterales nemo cogitur 730

testifi-

Et nouis notatonibus Decreti.

Testificari licet de his quæ visa sunt in ætate pupillari. 2016
Testificari potest quis de eo quod vidit in ætate pueritij. 186
Testimonium de auditu vtrum valeat. 1275
Testimonium per litteras potest exhiberi. 785
Testimonium visus quandoque fallitur. 1488
Testimonium de auditu admittitur in matrimonio. 1866
Testimonium de auditu sæpè admittitur. 758
Testimoniū de auditu qnq; propriè sit. 1276
Testimonium patris pro filio admittitur aliquando. 1227
Testimonio vnius creditur in baptismo, & in consecratione ecclesiæ. 2016
Testimonia coniunctorum an faciāt fidem in causa matrimoniali. 1577
Testi soli quandoque creditur. 775
Testis non est talione puniendus. 1826
Testis qui semel contra aliquem deposuit, an iterum cōtra eundem testificari possit. 769
Testis an deponere debeat de die. 714
Testis & accusator an possit qs simul esse. 777
Testis præsumitur nolle peierare. 610
Testis rationem sui dicti assignare debet. 1417
Testis an sit repellendus propter crimen sibi obiectum. 700
Testis repellitur ꝓbato crimine ḡ ipsum. 798
Testis obscurus est suspectus. 774
Testis an teneatur dicere causam suæ depositionis. 775
Testis quandoque vnus sufficit, quandoq; plures duobus requiruntur. 652
Testis est de sua cōuersatione examinād'. 689
Testium depositiones contrariæ an fidem faciant. 769
Testium dignitas, an sit attendenda. 771
¶Theodosiani. 1435
Theologi & Decretistæ docentes, an possunt aliquid accipere. 577
Thesaurus inuentus cuius est. 1055
Thymelici qui sunt. 2043
Thymele. 2047
¶Thimotheus fuit circuncisus. 1875
Timor tollit meritum. 1348
Timor est duplex. 245
Timor initialis quis est. 1730
Timor charitatem introducit. ibidem
Titulus quid sit. 1134
*Titulum patrimonij ad quem quis ordinetur non haberi in cap. neminem. dist. 70. 348
*Toletanum iiij. vocari vniuersale. 1009
¶Tonsura prima est ordo. 92
Tonsura quandoque tres minores ordines cōprehendit. 346
Tonsuram ferre nō tenetur qui in minoribus contrahit. 268
Tormenta non sunt sine præsumptione infligenda. 494
Torquere potest iudex aliquas personas. 1080
Tot ascendent ad gloriā, quot ceciderunt. 90
*Tractatoria & Tractaria. 77
¶Tragœdia vnde dicitur. 435
Transactio in spiritualibus interuenire nō potest, sed bene amicabilis compositio. 571
Transcriptum an valeat sine originali. 366
Transigi licet in aliquibus criminibus. 637
Trāsire p agrū alienū multis in casibus licet. 2
Transitus ad religionem arctiorem permissus est, non ad parem. 1210
Transubstantiatio fit ad vocē sacerdotis. 1953
Tremissis est media pars solidi. 550
Tres dicuntur multi. 342
Tres quæstiones. 499
Tres regulæ notabiles. 485
Tribulatus agere debet gratias Deo. 1241
Tributum est signum subiectionis. 1374
Trifaria. 38
Trisinegistus. 20
Tristitiæ causa permittuntur aliqua. 1467
Tritheitæ. 1435
Tropologia. 1701
Tropologia est moralitas. 1701
¶Turpitudinem allegans, audiri non dēt. 1589
Tutela est triplex. 417
Tutelam non tenentur clerici recipere. 417
Tutor testamētarius nō tenetur satisdare. 869
Tutor pupilli nomine nō debet vsuras exigere. 224
Tutor an teneatur de leuissima culpa. 418
Tutiorem in partem interpretandū est vbi periculum vertitur. 1573
Tuteris dolus pupillo non obstat. 2024

V

Valentiniani. 1432
Vasallus ecclesiæ cui debet fidelitatis iuramentum præstare. 329
Vasallus dominum non accusat. 1280
Vasallus an teneatur cōtra omnes dominum suum iuuare. ibid.
Vasallus potest seruire quandoque per substitutum. 1660
¶Vectigalia noua à solo principe induci possunt. 1427
Velum quibus diebus imponi debet. 1221
Velum est quadruplex. ibidem
Venatio est multiplex. 410
Venatio prohibetur, sed non piscatio. 411
Vendere quandoque quis compellitur. 501
Vendere quandoque quis cogitur rē suā. 282
Vendens duobus successiuè, & tradens posteriori ipsum efficit potiorem. 1553
Venditio hominis liberi tenet, quinque interuenientibus. 1558
Venditio tripliciter rescinditur. 1554
Venditio non est, vbi in materia erratur. 553
Venditor non tenetur de partu euicto. 1990
Veneti patriarcham & episcopum habēt. 380
Veniam vnius peccati nō potest quis obtinere, nisi de omnibus satisfaciat. 1773
Veniale sine mortali non remittitur. 1809
Veniale potest ne quis cōmittere vt alter euitet mortale. 51
Venialia delentur sacrificiis, 1971
Venialia triplicia sunt. 124
Venialia remittuntur variis modis. 124
Venire potest quis contra factum suum. 287
Verbum vnius temporis sæpè pro alio ponitur. 1625
Verbum indefinitè prolatum, est generaliter intelligendum. 1341
Verbum generale omnia debet comprehēdere. 81
Verba bona quandoque malā intentione proferuntur. 1277
Verba rebus deseruiunt. 526
Verba an sint semper attendenda. 1252
Verba ad quod instituta fuerint. 1949
Verba in sacramentis sunt necessaria. 513
Verba in contrahendo matrimonio an sint de necessitate. 206
Veritas à quocunque dicatur est omnibus preferenda. 27
Veritas, figura, & res sacramenti sunt in altaris sacramento. 1951
Veritas conscientiæ à furto excusat. 2250
Veritas disciplinæ quādoq; potest deseri. 1305
Veritas præiudicat opinioni. 24
Vestes ferantur secundum regionis consuetudinem. 238
Vestis domini indiuisa remansit. 1401
Vetus ius manet simul cum nouo nisi expresse corrigatur. 1234
Vexationem redimere vtrum licitum sit. 560
¶Via paradisi est arcta. 1747
Viæ Domini misericordia & veritas. 1402
vicarij coductitij presbyteri dici possunt. 1230
vice dominus quis dicatur. 427. & 1165
vicinorum facta præsumimur scire. 1286
victimę impiorū abominabiles dicūtur. 1923
Victus & vestitus sufficit. 219
Victus nomine, comprehenditur vestitus. 152
¶Vidua. 417
Vidua non benedicitur. 1505
Viduæ possunt indistinctè contrahere. 1595
Viduæ sunt sumptib, ecclesię sustentandæ. 568
Viduæ & pupilli sunt circa forum priuilegiati. 417
Vigilia Pētecostes est necessario ieiunāda. 368
Vigilantib, iura scripta sunt. 403
Vilitas est fugienda. 265
Vim vi repellere licet. 335
Vim faciens non semper vi possidet. 1761
Vindicta infertur duplici ex causa. 1296
Vindicta ratione multitudinis relaxatur. 1317
Vinum & aqua vtrum transeant in sanguinē tātum, & vide quod ibi notatur. 1913
Vinum transubstantiatur in corpus, hęc propositio concedenda non est, nec ista, panis trāsubstantiatur in sanguinem. 1918
Violentia infertur personis & reb. 1283
Vir & vxor erunt duo in carne vna, qualiter exponitur. 1515
Vir non sit vxoris ardens amator. 1616
Vir pro dote non tenetur fideiubere. 977
Vir vtrū puniebat talione in veteri lege. 1825
Vir & vxor tenentur duplici seruitute. 1550
Vir & mulier non debent iudicari ad imparia. 1530
Vir debitum vxori non semper, nec vbiq; reddere tenetur. 153
Vir quandoque habetur ab vxore, & nō habet eam. 1641
Vir non potest esse curator vxoris. 1827
Vir cur misceatur vxori causæ quatuor. 1601
Viro non licet adulterum interficere. 1488
Virgo dici potest etiam corrupta. 833
Virgo velata repręsentat ecclesiam. 1493
Virgo beata & sanctus Ioannes fuerunt in vtero sanctificati. 123
Virginitas soror est angelorum. 1598
Virginitas æquiparatur. 1823
Virginitatis laudes. 1503
Virginitatem Deus restituere non potest. 1625
Virgilium putare esse Platonem est impossibile. 1552
Virtus omnia percunctatur. 1419
Virtus non est sine fide & charitate. 1547
Virtus quælibet intenditur & remittitur. 1627
Virtutis diffinitio. 1623
Virtutem ingreditur qui malitiā egredit. 1312
Virtutes omnes habet, qui vnā habet. 1987
Virtutes omnes ab vnovitio detrimentū patiūtur. 448
¶Visitator an ius habeat in electione. 310
Visitatorem quis constituere potest. 311
Visitatio quoties fieri debet. 883
Visitans sit contentus euictionib, à iure taxatis. 897
¶Vita an sit pecunia redimenda. 399
Vita actiua an sit cōtemplatiuę preferenda. 701
Vita hominis est peregrinatio. 1613
Vita presens sine venialib. non ducitur. 1945
Vitæ præsentis tempus breue dicitur esse. 448
Vitæ mutatio non est facilis. 1753
Vitam hominum corrigi bonum est. 408
Vitiis resistere est verum posse. 1751
¶Vnctio extrema potest iterari. 456
Vnctio extrema an possit fieri sine oleo. 456
Vngere an possit qs sine oleo nō cōsecrato. 456
Vnguntur variis varia membra. 456
Vnguntur infirmi propter duas causas. 456
Vni soli quandoque creditur in marg. 19
Vnitas perfecta est inter nos & Christū. 1958
Vnius dicto quandoque creditur. 415
Vniuersitas delinquere potest. 821
Vniuersitas an possit accusari. 1091
*Vniuersale concilium vocari interdum ipsius Africæ. 78
Vniuersalis ex indefinita colligitur. 53

Vniuer-

Notatu digna in glossis

*Vniuersalis Papæ nomẽ qua notione Roma no conueniat. 480
Vnus an puniatur pro alio. 580
Vnus vicem plurium supplere nõ potest. 426
¶Vocatis ad munera quot dies dẽtur ad se ex cusandum. 669
Vocem aptare ad clarius cantandum non est peccatum. 435
Voci vnius quandoque creditur. 475
Voci viuæ magis credendum est quàm mortuæ. 477
Volo,id est,velle debeo, 1
Voluntas verbo aut facto declarari pót. 1513
Voluntas etiam in bonis non operatur pro facto. 1665
Volũtas potius quàm factum attendi dẽt. 791
Voluntas sola non punitur. 805
Voluntas manifestatur signis,& voce. 355
Voluntas sine effectu non punitur, 1669
Voluntas an sit magis attendenda,quàm perseuerantia, 1672
Voluntas bona sufficit. 412
Voluntas nuda est quandoque plectenda. 581
Voluntas sola facit simoniacum. 491
Volũtate delinquẽdi efficitur quis reus. 1675
Voluntates duæ fuerunt in Christo. 61
Voluptas ẽ spernẽda testimonio Horatij. 2045
Votum de præsenti plus obligat quàm votum de futuro. 1764
Votum continentiæ tribus modis solennizatur. 1485
Votum quodlibet aliquas conditiones continet. 1253
Votum solennizatur tripliciter, 133
Votum quoddam est expressum:quoddam tacitum. 1509
Votũ simplex frãges an sit adultero peior. 1495
Votũ an impediat & dirimat matrimoniũ. 1484
Votum an pro opere sit reputandum. 1665
Vorum diuersa sortitur vocabula. 1487
Votũ solenne potest fieri coram priuata persona, 1232
Votum vxoris potest maritus impedire. 954
Votum emittens an semper teneatur illud seruare. 1478
Votum deferere vtrum sit permissum. 1173
Votum solenne quod dicemus esse. 1484
Voti simulatio obligat. 1486
Voto nemo obligatur ante legitimam ætatẽ. 1218
Vouere non omnibus est permissum. 1174
Vouere religionem & vouere continentiã differunt, 1485
Vouentes simpliciter an possint ad inuicẽ cõtrahere. 1505
Vouentes contrahendo & contrahere volendo peccant. 1504
Vouens simpliciter qui contraxit, an mortua vxore continere teneatur. 1505
Vox præconia paucis innotescit. 1262
*Vrbani II.decretum ex codice manuscripto de loco vbi dandæ sint decimæ. 1113
Vrbani II.capitula duo ex vetustis Gratiani codicibus relata. 1035
¶Vsucapio quid sit:& quot in ea exigantur. 1134
Vsucapio non currit contra creditores. 1145
Vsucapio. 6
Vsus quattuor species. 1598
Vsucapi nequeunt res aliquæ. 1149
Vsusfructus an tollatur per ingressum religionis:vel an quæratur monasterio. 1216
Vsusfructus ecclesiæ relictus durat centum annis. 1122
Vsura quandoque non sit licet pro quattuor quinque soluantur. 1053
Vsura centesima. 887
Vsura aliquando non committitur licet vltra sortem quid accipiatur. 1049
Vsurarij & alij multi non possunt promoueri. 164
Vsurario post mortem non est communicandum. 1412
Vsuræ causa damni vitandi possunt peti. 1052
Vsuræ etiã secundũ leges nõ sunt dandæ. 1053
Vsurpare. 626
Vt,dupliciter ponitur. 677
Vt,est consecutiuum. 492
Vtile per inutile quandoque vitiatur. 760
Vtile non debet per inutile vitiari. 2005
Vtilitas quando est fugienda. 265
Vtilitas. 354
vtilitatẽ suã an possit quis pferre publicę. 834
¶Vulnerans occidisse dicitur. 1378
*Vuiregeldum. 1182.& 1186
¶Vxor quæ à viro discessit,in trib.casib.sibi nõ restituitur. 1649
Vxor inconsulte dimissa est restituenda. 1518
Vxor adultera perdit dotem. 1653
Vxor & filij de bonis ecclesiæ pasci possunt. 258
Vxor clerici est de foro ecclesiæ. 161
Vxor à viro separata,sub qua cautione est ei restituenda. 1554
Vxor dans viro licentiam promouendi,vouere videtur. 1517
Vxor duplicem seruitutem viro debet. 1811
vxorẽ pluresviros habuit,cũ quo sepeliet. 1029
Vxor sequitur forumviri. 900
Vxor an teneatur sequi virum vagãtem. 1029
Vxorviro leproso an debitũ reddere teneatur. 499
Vxor ꝓmoti an matrimoniũ ꝯhere possit. 162
Vxor pót accusare virum de adulterio. 1631
Vxori virum impotentem alleganti vtrum sit credendum. 1643
Vxori virũ petenti nõ semp fit restitutio. 462
Vxore adulterante,an pdat vir iꝰ exigẽdi. 1973
Vxorẽ occidere grauius est quàm matrẽ. 1654
Vxorem habens,nauiganti in periculis cõparatur. 1176
Vxorem cognoscens cum qua votum emisit, incestum committit. 389
Vxores à viris per dños non separentur. 1558
Vxores plures simul habere non licet. 1584
Vxores quare debent esse viris subditę. 1826
Vxores ordinandorũ quid vouere debeãt. 39
Vxores viris subsunt. 1497
Vxores clericorum si peccent,quid iuris. 166

X

Xenodochium. 1375

Z

Zelus domus tuæ comedit me, qualiter exponitur. 1335
Zelum bonum quidam ex Iudęis habuerunt. 1064
¶Zizania est à tritico separanda. 537

FINIS.

EA DE QVIBVS LECTOREM PRINCIPIO VISVM EST ADMONERE, HÆC SVNT.

IN Ecclesia Romana omnium ecclesiarum magistra solitos esse asseruari conciliorum canones, & Pontificum decreta, ac ceteris ecclesijs communicari plane compertum est. Atque in vsu præcipue videtur fuisse collectio illa, quam Nicolaus Papa in c. si Romanorum. dist. 19. Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones, & regulæ illæ, quæ recensentur à Leone IIII. cap. de libellis. dist. 20. Huius codicis tria manuscripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana bibliotheca. Extat etiam impressus Moguntiæ An. Sal. M. D. XXV. Repertus est autem in vetustissimo Cardinalis Vercellensis codice Crescony ad episcopum Liberinum quidam quasi nomocanon: in quo, cum pluribus causarum titulis propositis, exponatur deinde, quibus synodorum, ac Decretalium epistolarum locis causæ illæ tractentur; capita capitibus Moguntini codicis, & numeri numeris optime respondent. Quæ quidem à Cresconio adhibita diligentia satis indicat frequentissimum fuisse huius collectionis vsum: & hæc ea est, quæ in notationibus, quæ nunc eduntur, absolute codex canonum vocatur. De Codice canonum.

Ceterum inter priuatos collectores, qui multo plura congerere studuerunt, perantiquus est, Isidorus: cuius collectio protenditur à canonibus Apostolorum vsque ad consilium Hispalense secundum: habeturque in duobus codicibus Vaticanæ bibliothecæ, & vno monasterij Dominicani sanctæ Mariæ supra Mineruam: extat autem impressa in editionibus conciliorum, in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem, multis aliis conciliis, scriptisque admista. Isidorum hunc Igmarus Archiepiscopus Remensis in libro de synodis celeberrimum illum Hispalensem fuisse affirmat, à quo testatur etiam Trittemius librum Decretorum esse conscriptum: ac certe multa verba, quæ in præfatione huius collectionis leguntur, sunt in libro quinto Etymologiarum. In codice autem Dominicanæ bibliothecæ initio præfationis ita legitur, Isidorus mercator seruus Christi lectori conseruo suo, &c. *nec multo secus in Vaticanis: quo loco in impressis est,* Isidorus peccator seruus Christi, &c. *Secutus deinde est (vt de iis primum, quorum opera typis excusa sunt, loquamur) Burchardus Vuormacienſis Episcopus Othonis III. & Henrici II. Bauari Imperatorũ ætate: qui non ordinem temporum, & prouinciarum, vt Isidorus, sed rerum, & causarum sibi sequendum putauit. Iisdem vestigijs institit non ita multo post Iuo Carnotensis episcopus: sed exorta interim Berengarij hæresi multa ad illam confutandam pertinentia addidit, ac multa etiam præterea ex Pandectis, & Codice: dum de laicorum quoque officiis sibi agendum putat: quod Burchardo minus necessarium visum fuerat. Extant autem duo volumina Iuonis nomine inscripta, eamdemque habentia præfationem: quorum vnum, quod Pannormia, alterius, quod absolute Decretum inscribitur, quasi epitome quædam est. Verum in hoc eodem campo alij etiam grauissimi viri (quorum libri partim in publicis, partim in priuatis bibliothecis manuscripti habentur) Cresconius, Anselmus, Deusdedit Cardinalis, Gregorius presbyter, qui volumen suum Polycarpum inscripsit, aliique nonnulli præclare se exercuerunt, suamque operam probauerunt. Nouissimus istorum omnium præter auctorem Pannormiæ (nam is recentior fortasse est) Gratianus Monachus Benedictinus non tantum decretis colligendis, quod superiores fecerant, operam dedit: sed Iuonis fortasse præfatione excitatus eò potissimum incubuit, vt certis quæstionibus propositis, quid in vtramque partem ex canonibus, qui inter se nonnumquam pugnare videbantur, dici posset, ipse & afferret, & explicaret; omninoque eorum varietatem, quæ speciem dissensionis habebat, ad concordiã reuocaret. Ceterum in longo, ac perdifficili opere multa à parum æquis hominibus exagitabantur: nonnulla pij etiam & verecundi interdum desiderabant. Quamobrem ne huiusce vtilissimi & grauissimi codicis vacillaret auctoritas, placuit primum Pio IIII. ac subinde Pio V. & Gregorio XIII. (apud quem etiam huius perfecti operis, quemadmodum & aliarum maximarum rerum, laus fuit,) vt illi corrigendo summa opera daretur, mendalibrariorum tollerentur, si qua etiam in re Gratianus, vt homo, minus vidisset, modeste notaretur, ipsaque omnino capita suis auctoribus quàm diligentissime restituerentur. Itaque & Romæ Vaticana bibliotheca, & monasterij Dominicani supra Mineruam, aliæque non paucæ excussæ sunt; & ex aliis vrbibus, atque regionibus inuitati doctissimi homines, qui idem facerent, & si quid inuenissent, quod ad hanc rem pertineret, pro sua pietate libenter communicarent, atque ad Pontificem mitterent. Qua diligentia illud factum est, vt cum iam magnam partem suum vnicuique tributum sit, ac propterea intelligi plerumque possit, quæ synodorum generalium, quæ summorum Pontificum, quæ prouincialium conciliorum, quæ Patrum decreta, ac sententiæ, atque inter hæc, quæ sanctæ Romanæ sedi probata sint, quæ minime; vix quisquam errare, atque incerta pro certis sequi, certa vero pro incertis suspecta habere posthac queat.* De collectione Isidori.

Quod ad citationes auctorum pertinet, vbi error euidens erat, aut nonnulla Gratiani exemplaria cum veriore, atque ab aliis collectoribus allata citatione consentiebant, sublatis falsis inscriptionibus veræ sunt restitutæ. Vbi vero, quamuis caput apud alium auctorem esset inuentum, fieri tamen poterat, vt illius quoque esset, quem Gratianus citaret; (sunt enim haud raro decreta tralatitia, & sententiæ similes in bonis auctoribus) retenta Gratiani citatione satis visum est locum, vbi hodie habeatur, indicare. Et quoniam interdum aut capitis aliqua quidem pars illius auctoris est, qui citatur, aliqua vero minime, aut verba valde sunt mutata; id quoque est indicatum, adscriptumque præterea in margine, quo loco idem caput in glossa Bibliorum ordinaria, in libris sententiarum, & apud ceteros collectores habeatur, eos præsertim, qui in huius operis emendatione magno vsui fuerunt. Animaduersum vero est multa olim fuisse (quorum nonnulla hodie etiam habentur) homiliarum ex variis auctoribus collectarum volumina: quibus homiliis nomen auctoris aut non esset præpositum, aut etiam mutatum: quod decretorum collectoribus, qui fontes adire in illa librorum penuria plerumque non poterant, errandi interdum dederit occasionem. Sæpe etiam Gratianus multas Patrum sententias simul colligit, atque in vnum caput concludit, (quamuis in vulgatis codicibus plerumque in diuersa capita sint distractæ, sed fere sine rubrica:) idque cum facit, non ipsa prorsus auctorum verba affert: sed arbitratu suo mutat, addit, imminuit, summatim complectitur: quod etiam Burchardus, & Iuo faciunt, cum citant hoc modo, ex dictis Augustini, ex dictis Hieronymi. De citationibus. Burchardus. Iuo. Pannormia. Cresconius Anselmus. Deusdedit cardinalis. Gregorius presbyter auctor Polycarpi. GRATIANVS.

De emendatione textus.

In emendando textu, primum initia capitum ob vsitatas doctorum citationes non sunt mutata: sed vbi ab originali discrepabant, in margine, aut in notatione est indicata germana lectio. Deinde hæc glossæ ipsius habita ratio est, vt nihil in textu fieret mutatum; vbi mutatio ipsa impediturа erat, quominus quid sibi auctor glossæ voluisset, animaduerti posset: sed eodem modo aut in margine, aut in notatione mendum est indicatum. Vbi vero hæc non obstabant, hæc fere seruata corrigendi ratio est: vt si videretur voluisse Gratianus auctorum, quos citaret, ipsa prorsus verba referre, ea ex ipso originali emendarentur, & interdum etiam non leui proposita vilitate, aliqua adderentur: nisi forte ubi vulgata lectio visa est melior: nam tunc illa reuenta notatum est, quomodo originale ipsum habeat. Sin autem Gratianus non eadem prorsus verba afferre voluerat, sed aut in summam quamdam ipse redigere, aut ab aliis redacta, vt ab auctore glossæ ordinariæ, ab Ivone, & aliis collectoribus referre; tunc nihil fere emendatum, vel additum est: nisi forte Patris illius, vnde collector acceperat recitata lectio magnam afferre visa esset vtilitatem: mul isque locis id notatum est, & verba ipsius originalis allata: vt lector idem in memoriam huius adhibitæ cautionis reuocaretur, & labore ad originalia adeundi leuaretur. Quod si idem caput ex pluribus vicinis alicuius Patris locis confectum est; (nam quæ multum distabant, satis plerumque fuit in margine indicare) adiectæ sunt in textu particulæ illæ, & supra, & infra: Scilicet, vbi seriem & nexum collectionis impedituræ non erant. Vbi vero Gratianus ipse loquitur, ex manuscriptis huius libri exemplaribus pura, germanaque lectio est restituta.

De versionibus.

In codice canonum capita, quæ ex græcis synodis recitantur, sunt à Dionysio Exiguo in linguam latinam conuersa: cuius præfatio manuscriptis ipsius codicis exemplaribus præposita legitur. Isidorus autem partim hac ipsa Dionysij versione quamquam raro, partim fortasse prisca illa, cuius mentionem in præfatione sua Dionysius facit, vsus est aut integris, aut aliquantulum immutatis, partim etiam aliis, quæ tunc, vt ipsemet Isidorus testatur, extabant, hodie, præterquam apud istos decretorum collectores non extant. Quocirca mirandum magnopere non est; si ceteri collectores, & omnium fere postremus Gratianus, qui & codicem illum canonum, & Isidori collectionem, & alias etiam habebant, eumdem canonem non semper ex eadem versione recitent. Qua de re sæpe in notationibus lector est admonitus, & vbi necessarium visum

De paleis.

est, græca canonis verba cum versione noua sunt adiuta: idemque in ceteris Patrum græcorum sententiis factum est. De nomine Paleæ sunt variæ doctorum hominum sententiæ. Multi ea capita, in quibus res inanes ac leues continerentur, hoc nomine apellari consuerunt: alij quasi τὰ παλαιὰ, ideſt antiqua: alij quasi additiones quasdam, deriuata, aut potius deprauata voce ab aduerbio πάλιν, ideſt, rursum, quo scriptores etiam latini tempore Gratiani vterentur. Verum omnes Andreæ in addition. ad Specul. tit. de disputation. & allegation. prope finem (quem Imola in rubri. de verborum obligation. Alexandrinus in prœmio Decretal. Iason in rubr. tit. de action. & alij sunt secuti) putat quemdam Protopaleam, quem Iason addit Cardinalem fuisse, collectioni Gratiani capita hæc adiunxisse. Atque vt in re tam incerta aliquid elici coniectura possit, exponetur, quid in collatis exemplaribus obseruatum fuerit. In tribus, quæ sunt antiquissima, & videntur scripta paulo post Gratiani ætatem, paucissima ex huiusmodi capitibus habentur. In vno valde emendato sunt apposita in margine sine vlla nota, sed non omnia, quæ in impressis: quamuis vicissim in illo additiones aliquæ sint, quæ in in his non habentur. In alio litteris perantiquis descripto, Paleæ ipsæ recentiori scriptura toti volumini præponuntur. In ceteris habentur aut omnes, aut pleræque, & partim quidem cum paleæ nomine, partim vero sine vllo à ceteris capitibus discrimine. Ex qua obseruatione illud videtur posse colligi, has paleas esse additiones non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani, in margine primum adscriptas, ac nonnullas fortasse ab ipsomet Gratiano, vt fit, inter componendum, aut relegendum: quas deinde librariorum quidam omiserint, quidam in contextu posuerint, interdum coniuncte cum prioribus capitibus, interdum cum aliquo discrimine. Falsam vero esse illorum opinionem, qui eas contemnendas putant, ex eo constat, quòd multæ & in Decretalibus, & apud vetustiores Gratiano collectores habentur: quod suis locis indicabitur.

De titulo.

In plerisque vetustis huius collectionis exemplaribus hæc tamquam inscriptio rubris litteris posita est, Concordia discordantium canonum, *addita in quibusdam dictione*, Incipit, *sine vlla Gratiani mentione. Verum in Vaticano illo vetustissimo, cui voluminis ipsius initio recentiori scriptura paleas esse præpositas dictum est, ante ipsas paleas est hic titulus*, Decretum Gratiani monachi sancti Felicis Bononiensis, ordinis sancti Benedicti, compilatum in dicto monasterio Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimoprimo, tempore Eugenij Papæ tertij. *In alijs vero duobus codicibus, in extremo est.* Explicit Decretum compilatum à Gratiano monacho monasterij sancti Felicis de Bononia. *In chronico, quod inscribitur.* Pomærium Ecclesiæ Rhauennatis, *qui liber in Bibliotheca Vaticana seruatur, hæc de Gratiano leguntur*, Anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo primo, Gratianus monachus de Classa † ciuitate Thusciæ natus Decretum composuit apud Bononiam in monasterio sancti Felicis. *Idem testatur Hugutio vetustissimus huius codicis interpres secunda, quæstione sexta, cap. post appellationem. & Vincentius in libro Historiarum bis, semel libro vigesimotertio, capit. trigesimoprimo, loquens de Isidoro, & iterum libro vigesimoquinto, cap. octuagesimoquarto, agens de Ivone, & alijs Decretorum collectoribus: & sanctus Antonius par. tertia histor. titulo decimooctauo, cap. sexto. Trithemius vero in libro descriptoribus ecclesiasticis Gratianum agnoscit huius collectionis auctorem: itemque in libro secundo de viris illustribus ordinis sancti Benedicti: quo tamen loco addit (ipsam fortasse operis inceptionem spectans) fuisse ab eo compositum Anno Domini Millesimo centesimo vigesimo septimo. Hanc collectionem Innocentius tertius in epistola ad Archiepiscopum Compostellanum vocat corpus Decretorum. Ob has igitur auctoritates, & receptam apud omnes opinionem in prima huius voluminis pagina præpositus est titulus nomine Gratiani.*

† Alij, Clusio, alij Ginsa.

De notationibus in glossas.

Quod ad glossas pertinet, quæ pios & catholicos auctores habuerunt; quæ in illis errata paulo maioris ponderis pro humani ingenij infirmitate obrepserunt, ea in margine sunt notata, & quid Catholice sentiendum sit, ostensum est. Hæ autem notæ, quibus asteriscus affixus est, necessario posthac in omnibus impressionibus apponendæ erunt.

INDEX

INDEX LIBRORVM QVI VARIIS EX LOCIS SVNT HABITI.

A

Ambrosij sermones aliquot, qui adhuc nõ extant impressi, ex bibliothecis Vaticana, & monasterij Mediolanẽsis sancti Ambrosij.
Anselmi collectio canonum ex Vaticana, & Hieronymi Parisetti.
Alexãdri ij. epistolæ aliquot, partim missæ ab Antonio Augustino archiepiscopo Tarraconensi, partim ex bibliothecis, Vaticana, Nicolai Ormanetti episcopi Patauini, Michaelis Thomasij episcopi Ilerdensis.
Anastasij bibliothecarij chronicon, & versio septimæ synodi, & octauæ sub Hadriano ex Vaticana, & Cardinalis Sirleti.

B

Bonifacij Papæ concilium ex Hispania ex vetusto codice monasterij Populeti.
Bonifacij martyris epistola ex bibliotheca monasterij B. Mariæ supra Mineruam.

C

Cresconij Nomocanon ex bibliotheca Cardinalis Versellensis.
Capitula aliquot Pontificum ex eodem codice monasterij Populeti.
Capitularium liber septimus, & capitularia adiecta missa à Iacobo Amioto episcopo Antissiodorensi ex bibliotheca ecclesiæ Bellouacensis.
Collectio decretorum Romanorum pontificum ab Augustino archiepiscopo Tarraconensi.
Codex canonum, qui apud veteres pontifices in vsu fuit, ex Vaticana, Dominicana, & Cardinalis Sirleti.
Collectio canonum incerti auctoris ex Vaticana.
Collectio canonum ex bibliotheca ecclesiæ Mutinensis.
Collectio canonum pœnitentialium incerti auctoris ex bibliotheca Michaelis Thomasij episcopi Ilerdensis.
Conciliorum Hispanien sium, & Carthaginensium varietates lectionis ex bibliothecis regis catholici Lucensi, & Sorensi à Cardinali Quiroga.
Centij Camerarij liber de formis iuramentorũ ex bibliotheca Achillis Statij.
Concilij alicuius fragmenta quædam post Anselmi collectionem in codice Hieronymi Parisetti.
Cypriani operum exmplaria ex Vaticana, & monasterio sancti Saluatoris Bononiensi.

D

Decreti huius vndeuiginti exẽplaria manuscripta, partim sine glossis, partim cum glossis, duodecim quidem ex Vaticana, reliqua vero ex bibliotheca Marcelli Papæ ij. Cardinalium Versellensis, & Sirleti, Michaelis Thomasij episcopi Ilerdensis, Achillis Statij.
Decretorũ excerpta ex bibliotheca sancti Trudonis ab Alberto Leonino nomine vniuersitatis Louanien sis.
Deusdedit Cardinalis collectio canonum, & libri quattuor de rebus ecclesiasticis ex Vaticana.

E

Eugenij ij. concilium ex Vaticana, & tertij ex Vaticana, & ex Gallia.
Emeritense concilium à Cardinali Quiroga.
Ephesini concilij primi antiqua versio ex Vaticana.

F

Fulberti episcopi epistola descripta ex vetusto codice ecclesiæ Bellua censis à Iacobo Amioto episcopo Antissiodorensi.

G

Gregorij iij. epistola ex bibliotheca monasterij supra Mineruam.
Gelasij scripta quædam, & aliorum Pontificum epistolæ ex Vaticana.
Gelasij epistola ab Antonio Augustino archiepiscopo Tarraconensi.
Gregorij j. epistolæ manuscriptæ ex Vaticana, & episcopi Ilerdensis.
Gregorij v j. regestum ex Vaticana, & multis priuatis.
Gregorij iiij. epistola ad vniuersos episcopos per Galliam, & c. ex bibliotheca monasterij supra Mineruam.
Gregorij x. epistola ad regem Armeniorum ex bibliotheca Cardinalis Sirleti.
Græcorum patrum cõmentarij in sacram scripturam, aliaq; eorumdem scripta, & concilia ex Vaticana.

H

Humberti legati Leonis ix. ad libellum Nicetæ contra Latinos responsio ex monasterio S. Mariæ nouæ.

I

Isidori Hispalensis operum codex ex monasterio Neapolitano sancti Augustini Carbonaria.
Isidori collectio canonũ ex Vaticana, & Dominicana supra Mineruã.
Ioannis viij. epistolæ ex Vaticana.
Isidori collectionis canonum præfatio alia à vulgata, missa ab archiepiscopo Tarraconensi, & Aluaro Gomez ex bibliotheca ecclesiæ Toletanæ.
Isidori epistola ad Lanfredum ex bibliotheca supra Mineruam.
Innocentij ij. concilium ex Vaticana.
Isidori Hispalensis regula monachorum ex Hispania.

L

Leonis iiij. epistolæ duæ, vna ex bibliotheca M. Antonij Mureti, altera ex bibliotheca Francisci Turriani.
Leonis ij. epistolæ à Cardinali Qui roga ex vetusto codice regiæ bibliothecæ.
Leonis iiij. concilium ex Vaticana.

N

Nicolai primi plures epistolæ ex bibliotheca supra Mineruam.
Nicolai concilium aduersus Ioannem Rhauennæ archiepiscopum ex bibliotheca ecclesiæ Mutinensis.
Nicolaus ad consulta Bulgarorum ex Vaticana.

P

Pontificalia manuscripta ex Vaticana, & Cardinalis Sirleti.
Polycarpus, id est, collectio canonũ Gregorij presbyteri ex Vaticana.
Petri Damiani oratio de priuilegio sedis Apostolicæ, & disceptatio inter regium aduocatum, & Romanæ ecclesiæ defensorem ex bibliotheca Cardinalis Sirleti.
Paschalis primi epistola & decreta ex bibliotheca Ormanetti episcopi Patauini, & fragmentum concilij apud Guardastallum ex Vaticana.

R

Rhemense concilium in pago Trosleiano habitum, missum ab episcopo Antisiodorensi.

S

Scriptum de moribus, vita, & morte Agapiti ex Vaticano.
Stephani v. epistola in collectione canonum incerti auctoris ex Vaticana.
Sanctorum vitæ ex bibliotheca S. Mariæ maioris.
Stephani iiij. concilium in collectione Deusdedit Cardinalis ex Vaticana.
Synodus octaua ex bibliotheca Cardinalis Sirleti, & Vaticana.

T

Ticinense concilium à Iacobo Amioto episcopo Antisiodorensi.
Theodulphi capitula ex bibliotheca M. Antonij Mureti.
Theophanis cronicon ex Vaticana.
Toletanæ ecclesiæ priuilegiorum liber ex Hispania.
Toletana concilia xiiij. xv. xvj. xvij. à Cardinali Quiroga, & xvj. etiam à Petro Pontio episcopo Placentino.

V

Vrbani ij. concilium Placentinum, & fragmentum alterius concilij, & epistola L. præpositi sancti Iuentij ex Vaticana, Synodus apud Melphiam ex Vaticana, & à Iacobo Pammelio canonico Brugensi, & concilij Claremontensis apud Aluerniam summæ capitum à Francisco Riccardotto episcopo Atrebatensi ex vetusto codice Lamberti episcopi Atrebatensis, eiusdemque concilij fragmentum à Iacobo Pammelio.

Z

Zozimi, & episcoporum Africanorum ad ipsum epistolæ ex Vaticana.
Zachariæ decreta ex bibliotheca Ormanetti episcopi Patauini, Synodus Romana ex Vaticana, Francica ex Dominica supra Mineruam.

Hæc sunt, quorum nunc memoria suppetit. Cetera & alia aliunde habita: & omnium fere librorum, quorum in hoc opere mentio fit, editiones cum manuscriptis codicibus Vaticanæ, & aliarum bibliothecarum diligenter collati sunt.

GREGORIVS
PAPA XIII.

Vniuersis Christifidelibus præsentes litteras inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem.

EMendationem Decretorum, locorumque à Gratiano collectorum, (erat enim is liber mendis, & testimoniorũ deprauationibus pleniſſimus,) à nõnullis Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris optimo cõſilio ſuſceptam, ſelectiſque ad id negotiũ ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, & aliis eruditiſſimis viris adhibitis commiſſam, multis autem, variisque impedimentis hactenus retardatam, nunc tandẽ vetuſtiſſimis Codicibus vndique conquiſitis, auctoribusque ipſis, quorum teſtimoniis vſus erat Gratianus, perlectis, quæque perperam poſita erant ſuis locis reſtitutis, magna cum diligentia abſolutam, atque perfectam, edi mandauimus. In quo magna ratio habita eſt operis ipſius dignitatis, & publicæ eorum præſertim, qui in hoc ſtudio verſantur, vtilitatis. Iubemus igitur, vt quæ emendata, & repoſita ſunt, omnia quàm diligentiſſime retineantur, ita vt nihil addatur, mutetur, aut imminuatur. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die ſecunda Iunij. M.D.LXXXII. Pontificatus noſtri Anno vndecimo.

ANT. BVCCAPADVLIVS.

CONCOR

[Glossas Ioannis ſuppleuit in multis Bar. Brix.

QVONIAM nouis ſuperuenientibus cauſis, nouis eſt remediis ſuccurrendũ: idcirco ego Bart holomæus Brixienſis confidens de magnificentia Creatoris, apparatũ Decretorum duxi in melius reformandũ, non detrahendo alicui, nec attribuendo mihi gloſſas, quas non feci: ſed ſupplendo defectum ſolũmodo, vbi correctio neceſſaria videbatur, vel propter ſubtractionem decretalium, & diminutionẽ earundem, vel propter iura, quæ ſuperuenerunt de nouo. Interdum etiam ſolutiones interpoſui, quæ prætermiſſæ fuerant à Ioãne. Hoc feci ad honorem omnipotentis Dei, & Eccleſiæ Romanæ, & ad communem vtilitatem omnium ſtudentium in iure canonico. Bart.

De hoc titulo dictum eſt in præfatione.

HVmanum genus.] Hæc diſtinctio diuiditur in duas partes. In prima probat per quatuor canones, q̃ humanum genus regitur duobus, ſcilicet iuribus, & conſuetudinibus. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Eſt & alia*, ponit ſeptem differentias iurium. Ioan. de Fant. & Petr.

CASVS. iſte ſic ponit. Dicitur hic q̃ duo ſunt inſtrumenta per quæ genus humanum regitur & gubernatur, ſcilicet ius naturale, & conſuetudo ſiue mos. Ius naturale eſt quod in lege & in Euangelio cõtinetur: quo iure quiſque iubetur alii facere, quod ſibi vult fieri: & hoc prohibetur alij inferre, qd̃ ſibi nolit fieri: & hoc probatur auctoritate Chriſti dicentis: Omnia quecumque, &c.

Math. 7.

a ¶ *Humanum genus.*] Tractatur[9] dominus Gratianus de iure canonico, primo incipit à ſimplicioribus ſecundum naturã, ſcilicet à iure naturali, ‖quod antiquius & dignius eſt [a]: Cœpit enim ab ipſa rationali creatura, vt Inſtit. de re. diui. §. cõmodius. Aſsignat ergo multas differentias iuris naturalis ad alia iura, vſque ad 15. diſtin. in qua aggreditur principale propoſitum de iure canonico, originem eius aſsignans.

‖ Ius naturale reliquis antiquius eſt.

a Vt 5. diſtin. c. 1. in princ.

b ¶ *Duobus.*] Signatur contrarium j. 96. diſtin. duo. ſed illis duobus regitur tamquam auctoribus, iſtis tamquam inſtrumentis.. 11. quæſt. 1. c. ſicut enim. §. ex his.

b Idem Alexan. de Imol. in l. militis. C. de teſtam. milita.

c ¶ *Naturali.*] ideſt, diuino [b].

d ¶ *Moribus.*] id eſt, conſuetudinario iure, vel etiam iure humano, ſiue ſcripto, ſiue non ſcripto. 25. q. 2. inſtitutionis.

e ¶ *Vult.*] Sed nonne ego volo q̃ alter det mihi rem ſuam, nõ tamen ego volo ei dare rem meam? Expone ergo, ‖vult, id eſt debet velle. & ſic exponitur ibi, Habe charitatem, & fac quod vis. & ſic exponitur lex. ff. de ſolu. l. j. vel expone, iubetur, ideſt conſulitur[c]. ſic econuerſo verbum rogandi pro verbo præcipiendi ponitur 11. quæſt. 3. rogo.

c Conſulitur, & male: quia omnino præceptũ eſt: ſed expone, vult ex eadem naturali dictamine, non autem ex perturbatione concupiſcentiæ.

‖ Iudex non condemnat, ſed lex.

f ¶ *Prohibetur.*] Nunquam inuenimus expreſſe prohibitum in lege, vel in Euangelio, niſi per quandam conſequentiam. Nam vbi vnum contrariorum præcipitur, per conſequens aliud prohibetur: ſic vbi aliquid iudicatur meum eſſe, per conſequens iudicatur tuum non eſſe. ff. de procur. Pomponius. §. 2.

g ¶ *Inferre.*] Sed nõne iudex vult inferre mortem reo, ſed tamen non vult vt ſibi mors inferatur? Sed dic, ‖q̃ iudex nõ infligit mortem, ſed lex, vt 23. q. 5. homicidas. & c. cum homo. Vel intelligas hæc omnia de operibus miſericordiæ, ad quæ quilibet tenetur, vt 86. diſt. non ſatis. Ioan.

h ¶ *In Euangelio.*] Matthæi. 7.

i ¶ *Vultis.*] ideſt, debetis.

k ¶ *Hæc eſt enim.*] i. in his conſiſtit. ſic ponitur ibi, Deũ time, & mandata eius obſerua: hoc eſt omnis homo. Eccl. 12. de pœn. diſt. 2. charitas.

l ¶ *Hinc.*] Ad probandam diuiſionem ſupradictam.

CONCORDIA
DISCORDANTIVM CANONVM,
AC PRIMVM DE IVRE DIVINAE & humanæ conſtitutionis.

DISTINCTIO PRIMA.

Mnes leges.] CASVS. Capitulũ iſtud diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, q̃ legum aliæ ſunt diuinæ, aliæ humanæ: diuinæ natura, humanæ aũt moribus conſtant: & quia mores hominũ ſunt diuerſi, propter quos humanæ leges ſtatuuntur, ideo humanæ leges diſcrepant: quoniam aliæ aliis placent, & aliæ aliis. In ſecunda parte dicitur, q̃ hoc nomine, fas, lex diuina: hoc nomine, ius, lex humana continetur. In tertia parte dicitur, q̃ tranſire per agrum alienum fas eſt, ideſt iure diuino permittitur: ius aũt non eſt, ideſt, non permittitur iure humano. Secũda pars incipit ibi, *Fas*. Tertia ibi, *Tranſire*.

m ¶ *Omnes leges.*] id eſt, omnis lex. ‖ & ponit plurale pro ſingulari. ſi enim demonſtrares duas leges, vnam diuinam, & aliã humanã, non poteſt vere dici, iſtæ leges aut ſunt diuinæ, aut humanę. Et valet talis interpretatio in reſcriptis quãdoq; cum ita ſcribitur: ſi iſta vera ſunt, i. ſi hoc verum eſt, & ſi illud verũ eſt, ſic extra de app. ſignificauit. in fi. & extra de præben. cum iam dudũ. & extra de reſcrip. ex parte. ſic j. 2. q. 1. in primis d. & ff. de cond. & demon. falſa. & ff. de ſtatu homi. ſumma.

‖ Plurale in ſingulare reſolutur.

n ¶ *Diſcrepant.*] Non tamen ſunt contrariæ. nam tranſire per agrum alienum diuina lex permittit, humana ‖ phibet, ‖ ſed prohibitio & permiſsio nõ ſunt contraria. nam Dominus permittit vxorẽ infidelem dimitti, Apoſtolus prohibet, vt 28. q. 1. iam nunc.

‖ Prohibitio & permiſsio contraria nõ ſunt.

o ¶ *Aliis.*] vt j. 12. diſt. illa. & j. 32. diſt. placuit.

P ¶ *Alienum.*] ‖ Sed nõne iure naturali omnia ſunt communia, vt j. cap. ius naturale. & j. diſt. 8. quo iure. non ergo aliquis ager alienus eſt, ideo expone, alienum, ideſt, qui eſt alienus modo.

‖ Omnia ſunt cõmunia iure naturali.

q ¶ *Fas eſt.*] ideſt, æquum eſt [c] cum ſubeſt cauſa, & innoxius eſt tranſitus, vt 23. q. 2. c. vlt. Item iure diuino licitum eſt comedere vuas in agro alterius, ſed non exportare, conterere ſpicas & comedere licitum eſt. 6. q. 3. c. 1. ſed non mittere falcem, vt j. de conſec. diſt. 5. diſcipulos. ſed licet ſit æquum iure diuino, tamen non eſt ius, ideſt, ius non dat ciuilem actionem. Vbi enim aliquid mihi prodeſt, & tibi non nocet: æquum eſt vt mihi non prohibeas, licet ius ibi deficiat, vt ff. de aqua plu. arcen. in ſumma. §. item Varus. Tranſire tamen per agrũ alienum licet in caſibus, ſi ſeruitutem debeat, vt C. de ſeruit. per agrum. Item ſi theſaurũ ſuum quis vult effodere. ff. ad exhib. theſaurus. in fi. Item ſi glans mea decidit in agrum tuum. ff. de glan. legen. l. vnica. & dum quæro hominem fugitiuum. ff. de ſer. fugi. diuus. & in alio caſu. 23. q. 2. c. vlt. Item dum via publica deſtructa eſt, vt ff. quemadm. ſer. amit. ſi locus. §. vlt. Ioan.

c Vel dic. i. licitum eſt, ſi dominio non prohibente. Prohibitio enim dãt tollit hanc permiſsionem. Et dicas licitũ eſſe ei in ſua natura, & a iure naturali permiſſum, & a I. Moſaica. nam ius poſitiuum ex conſtitutione licitum eſt, ſi ſemper ſupra eſt. ſic in cæteris.

per alienũ ihi ſid. manif.

EX VERBIS CASVS. Concludit Gratianus ex ſupradicto cap. differentiã eſſe inter legem diuinã & legem humanã: cũ omne q̃ fas eſt, nomine diuinæ vel naturalis legis intelligatur: nomine vero legis humanæ mores cõſcripti & traditi intelligantur. In fine dicit, q̃ ius eſt generale nomen multas continens ſpecies: & hoc probat per ſequentia.

d Ibi, ſi alij accuſatores, &c.

Ius generale.] quia iuſtum eſt: nec iudex dicitur niſi iuſtus ſit, vt 23. q. 2. c. 1. Quandoque eſt aliquod ius quod non eſt æquum nec iuſtum, vt ſi alicuius vxor adulteratur, q̃ ille non poſsit promoueri, vt 34. diſt. ij

Fas generale.] Caſus trium capitulorum ſequentium planus eſt: & per te videbis.

r ¶ *Ius generale.*] quia iuſtum eſt: nec iudex dicitur niſi iuſtus ſit, vt 23. q. 2. c. 1. Quandoque eſt aliquod ius quod non eſt æquum nec iuſtum, vt ſi alicuius vxor adulteratur, q̃ ille non poſsit promoueri, vt 34. diſt. ij

Ius naturale eſt quod in lege & Euangelio continetur: quo quiſq; iubetur alij facere, quod ſibi vult fieri, & prohibetur alij inferre, quod ſibi nolit fieri. Vnde Chriſtus in Euãgelio: (Omnia quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Hæc eſt enim lex & prophetæ.)

Hinc Iſidorus in quinto lib. etymologiarum. c. 2. ait.

NOT. Ac primum.] *Hoc loco in manuſcriptis codicibus magna eſt varietas. Nam partim nulla eſt hoc loco inſcriptio: partim vero legitur*, De iure ſcripto, & non ſcripto, & quod cui præponatur, & legum auctoribus, & duorum malorum electione, ſiue diſpenſatione. *Aut*, Ac primum de iure conſtitutionis naturæ diuinæ, & humanæ. *Aut*, De iure naturæ, & humanæ conſtitutionis, *quã Dominicus de Geminiano agnoſcit, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut*, De iure naturæ, & conſtitutionis: *quæ inſcriptio maxime videtur cõuenire tractationi Gratiani, qui ſæpe ad hæc capita reuertitur, vt initio diſt. 5. 7. 8. 15. & 11. q. 1. c. ſi quæ cauſæ. hunc totũ locum indicans ſcribit*: Require in principio, vbi differentia ſignatur inter ius naturale, & ius conſtitutionis. *Verumtamen in hac tanta varietate, quæ, vt aliæ coniecturæ mittantur, argumento eſſe poteſt, nullam hic à Gratiano ipſo poſitam eſſe rubricam, ſatis viſum eſt retenta vulgata lectione cæteras indicare.*

¶ Diuinæ leges natura, humanæ moribus conſtant. C. I.

OMnes leges, aut diuinæ ſunt, aut humanæ. Diuinæ natura, humanæ moribus conſtant: ideoq; hæ diſcrepant, quoniã aliæ aliis gentibus placent. ¶ Fas lex diuina eſt: ius lex humana. ¶ Tranſire per agrum alienum fas eſt, ius non eſt.

Ex verbis huius auctoritatis euidenter datur intelligi, in quo differãt inter ſe lex diuina & humana, cum omne quod fas eſt, nomine diuinæ vel naturalis legis accipiatur, nomine vero legis humanæ, mores iure cõſcripti, & traditi intelligantur. Eſt autem ius generale nomen, multas ſub ſe continens ſpecies. Vnde in eod. lib. Etymolog. c. 3. Iſidorus ait.

¶ [illegible] ſpecies eſt. C. II.

IVs generale nomen eſt, lex autem iuris eſt ſpecies. Ius autem eſt dictum: quia iuſtum eſt. Omne autem ius legibus, & moribus conſtat.

cuius. quod intelligo si ille postea cognouerit eam [a] :quia sine culpa sua puniri non debet,vt 16.q.7. inuentum. Item æquũ & iustum est, vt nemo cum alterius iactura locupletetur , vt extra de pœnis , suam. & ff. de condi. inde. nã hoc. & tamen contra illam æquitatem inducta est vsucapio siue præscriptio. Item iniquũ est vt vnus puniat pro alio: quia nõ debet vltra progredi pœna quam reperiatur delictum, vt extra de his quæ fiũt à ma.par. cap. quæsiuit. tamen cõtra hãc æquitatem multa iura loquuntur, vt 1.q.* 4.eccleſia.§. item ex pec cato Achor. & 6. quæſt. 1. sunt plurimi§. verum. & extra de spon.non est vobis.‖Sed dic q in omnibus casibus ex causa & pro bono pacis vel publico inducitur quãdoq; rigor contra naturalem æquitatem quandoque tamen sine ratione inducitur rigor cõtra ægratẽ: & hoc solũ pro ratione sufficit, q ita scriptũ est, vt ff. qui & à qui. manu. libe. non fi.l.prosp exit.

a *Ex est &c.*] iustũ præcipiẽs,& contrariũ prohibens.23.q.4. si eccleſia.in fi. & dicitur lex eo quòd legitime ligat.2. dist. omnis. Archi.

b *Mos est longa.*] Quam consuetudinem dicis esse longã, vel quot vices dicis inducere consuetudinem? nunquid illud quod bis factum est, vt 25.q. 2.ita nos. Vel illam quæ ter facta est, vt extra de elect. venerabilem. in fi.Vel illam quæ sæpius quàm ter est facta,vt extra de causa poſ.& proprie. cum ecclesia Sutrina. Vel illam quæ decies facta est: sicut longa præscriptio dicitur quæ est x. annorum,vt C. de præscrip. long. temp. per totum. Vel illam cuius non extat memoria , vt 3.q. 6. hæc quippe. ff.de aqua quoti. hoc iure.§.ductus aquæ? ‖ Dici consueuit q in criminalibus duæ vices inducunt consuetudinem : sed in aliis tres non sufficiunt.C.de epi. aud. l. 4. in fi. Io. Hoc teneas pro certo, q secundum ius canonicum non valet consuetudo , nisi præscripta sit & rationabilis,vt extra de consuet. cap.vlt. Videtur tamen hic quòd quaternarius actus inducat consuetudinem.C.de ser.l.vlt.Bart.Brix.

c ¶ *De moribus.*] Hæc descriptio dupliciter videtur inconueniens, & quia idem ponitur in descriptione quod in descripto:& quia idem ponitur pro ſpecie & genere. Sed dic q aliter sumitur hic hoc nomen, mos ; & aliter hoc nomen , moribus ; & aliter hoc nomen, consuetudo. ‖ Nam mos sumitur pro iure non scripto, consuetudo sumitur generaliter pro iure scripto & non scripto, vt 3.cap. proxi. sed hoc nomen moribus,sumitur hic pro frequentibus actibus hominum.Ioan.

Consuetudo.] Casvs. Capitulum istud diuiditur in tres partes. In prima parte ponitur diffinitio consuetudinis,quæ talis est. *Consuetudo est ius quoddam, &c.* In secunda parte quæ incipit, ibi, *Nec differt.* dicitur q non refert vtrum consuetudo sit scripta,an sola ratione,id est sine scriptura constet:quoniam & legem ratio commendat.In tertia parte quæ incipit ibi, *Porro.* dicitur q lex est ratio:quia rationem habet:& consuetudo erit lex. id est,seruabitur pro lege,quæ rationem habet, dummodo religioni congruat, disciplinæ conueniat, saluti proficiat:& dicitur consuetudo,quia in vsu communi est.

d ¶ *Institutum.*] ‖ Videtur hic manifeste, q plures vices non sufficiunt ad hoc vt aliquid dicatur consuetudo : nisi institutum sit,q illud pro consuetudine amodo seruetur, nam potest esse quòd ex gratia vel tolerantia hoc sæpius permissum sit,vt extra de verb.signifi.abbate. & 10.q.3. quia cognouimus. vnde licet aliquid sæpius factum sit : nisi eo animo factum sit vt in posterum fieret:etiam si suo iure id faceret, talis vsus non dicitur vsus,vt ff.de itine.actuq; priua.l.1.§. Iulianus recte ait. & l.vlt. Item alia ratione patet,quod solæ vices non inducunt consuetudinem:quia licet pluribus vicibus aliquid iudicatum sit,non ideo in posterum ita iudicandum est:quia non exemplis , sed legibus est iudicandum,vt C.de sen.& inter.nemo. sed secundum consuetudinem bene iudicatur [b], vt extra de eo qui mit. in poss. cum venissent. 12. dist. illa. & 32.dist. placuit. Item multa alia requiruntur ad hoc,vt aliquid dicatur consuetudo,vt dicemus 3.dist.8. fruſtra.

e ¶ *Cum deficit lex.*] Hic videtur quòd tunc demum recurrendum est ad consuetudinem , cum lex deficit. Et sic est arg. quòd nunquam secundum consuetudinem est iudicandum, si ius contrariũ præcipiat, & arg.3.11.dist.consuetudinis.& cap.consequens.& 3.dist. 8. si consuetudinem.& cap.consuetudo. & extra de sent.& re iudi. cum causa. & extra de for.compe.quod clericis. Respondetur, q non secũdum consuetudinem, sed secundum iura est iudicandũ, vt ff. de sepul. vio.l.3.§. diuus.secundum hoc multa occurrunt contraria, vt 3. dist.32. placuit. & extra de eo q mit.in pos.cum venissent.& extr.de cog.spi.super eo. & extra de arbi.dilecti. & extra de consue.cap.2. & extra de testa.cap. ad hæc. Ex istis omnibus habetur , quòd consuetudini statur contra ius scriptum. Solutionem autem istius quãdo consuetudo præiudicet iuri, dicemus 3.8.dist. cap. fruſtra. Ioan. Hoc tene, ‖ q consuetudo rationabilis & præscripta iuri scripto præiudicat. ita mihi videtur , vt extra de consue. cap. vlt. etiam si alia interueniant,de quibus facit mentionẽ Ioan. in illo cap. fruſtra.B. Sed ad quam consuetudinem dicis recurrendum?an ad consuetudinem terræ: an ad Romanam consuetudinem : an ad consuetudinem loci vbi contractum fuit : an ad consuetudinem vicinarum prouinciarum? Videtur q ad cõsuetudinem Romanã, vt 3.11.dist.cap.vlt. Instit. de satisfd. §. vlt. Econtra videtur , q ad consuetudinem loci,vt 12.dist.illa. & C. de ædi. priua. an in totum. & iura præalleg. ad hoc inducas.‖ Ad hoc dico , quòd iudex maxime delegatus primo secundum canones iudicabit: deficientibus canonibus iudicet secũdum leges [c],vt extra de no.ope. nunt. intelleximus. & 3. dist. 10. si in adiutorium. deficiente omni iure pro cedat ad generalem consuetudinem [d], vel etiam particularem,cum defuerit generalis:licet quidam tunc dicant recurrendum ad consuetudinem Romanam:deficiente iure & consuetudine procedat de similibus ad similia,vt 20.dist.de quibus.ff.de legib.l.non possunt.omnibus deficientibus,ad Romanam consuetudinem procedat,vt ff.de leg.& const. de quibus , in princ. licet fit arg. q ad consuetudinem vicinarum prouinciarum sit recurrendum,vt extra de cen. super eod.

f ¶ *Ratione.*] Arg. quòd deficiente lege vel canone potest allegari ratio,vt 19. dist.si Romanorum. & dist. 8. fruſtra.

g ¶ *Quod religioni conueniat.*] multa enim sunt contra rationem *, tamen congruunt religioni, vt virginem peperisse.

h ¶ *Quod disciplinæ congruat.*] quia licet prælatus de ratione posit coercere subditum delinquentem : tamen disciplinate tenetur ipsum coercere, vt proficiat ei ad salutem,vt 45.dist.cum beatus.

i ¶ *Quod saluti proficiat.*] licet ratio, *sit q homo debeat persequi inimicum : tamen non proficit hoc ad salutem.

CVM ITAQVE. Casvs. Infert ex supradicto cap. consuetudo. dicens, cum non refert, an scripta sit consuetudo, vel non sit scripta:apparet quòd quædam consuetudo est tradita in scriptis : quædam moribus vtentium referuatur. quæ autem scripta est, constitutio siue ius vocatur:quæ scripta non est, consuetudo vocatur. Et dicit etiã quòd est alia diuisio iuris,& ad hoc inducit sequens capitulum, exempla ponendo de quolibet membro diuisionis.

Ius autem.] Casvs. Capitulum istud diuiditur in tres partes. In prima diuidit Isidorus ius trifariam , in ius naturale, in ius ciuile, & in ius gentium. In secunda parte,quæ incipit , *Ius naturale.* dicitur q ius naturale est cõmune oĩum nationum,eo q instinctu naturæ procedit,& non ex constitutione aliqua. In tertia quæ incipit ibi, *Vt viri.* ponit viij. quæ ex naturali iure procedunt , vt viri & feminæ coniunctio,&c. nam ista aut his similia de iure naturali procedunt.

k *Ius naturale.*] Ad intelligentiam istorum nota‖ quòd natura multis modis dicitur:quandoq; dicitur natura vis insita rebus similia de similibus procreans. Secundo modo dicitur natura quidam stimulus, seu instinctus naturæ ex sensualitate prouciens ad apprendum, vel ad procreandum,vel ad educandum. 32. q. 5. horrendus. ff.de ven. inspi.l.1.§.ius naturale.Instit.de iure nat.gent. & ciuil. in princ. Tertio modo dicitur instinctus naturæ ex ratione prouciens , & ius ex tali natura prouciens dicitur naturalis æquitas, & secundum hoc ius naturæ dicuntur omnia communia,id est, cõmunicanda tempore necessitatis,vt 47.dist.sicut.Quarto modo dicitur ius naturale præcepta naturalia,hoc est:Non furtum facies:Non mœchaberis. 32.q.7.quid adulterio.Instit.de obli.quæ ex delic.naſ. circa princ.& omne ius diuinum * dicitur naturale ius. & secundum istud ius similiter omnia dñr communia,id est,cõicãda, bene enim fuit aliquid propriũ * de iure diuino. nam ipsi Adæ fuit dictũ:In sudore vultus tui vesceris pane tuo.& alibi: Non concupisces rem proximi tui. 47.dist. virum. Similiter ius ciuile dr variis modis.‖Quandoq; dr ius ciuile illud ius, qd non est naturale, vel ius gentium.secundum hoc ius canonicum dr ius ciuile,secundum q hic sumitur.Secundo modo dr ius ciuile oẽ illud qd non est canonicum ius. Tertio modo ius ciuile dr lex xij.tab.ff.de orig.iur.l.2. §. exactis.Quarto modo dicitur ius ciuile ad differentiam iuris prætorij.Io.

l ¶ *Coniunctio.*] si intelligas de coniunctione corporum , secundum hoc est

‖ Consuetudo verum præiudicet iuri scripto.

† *Quandoius simpliciter,vt ex nunc statuitur : sed ius consuetudo publica auctoritate inscripturæ redigitur,& auctoritatur, & abolebitur , & aliquando ius scriptum consuetudo est.*

* *Propriemsunt contra rationem scripta rationem.*

* *Est ratio vel deprauata,vel infirma , cum non proficit ad saluteṁ.*

‖ Ius naturale dicitur multipliciter.

c *Ad huius diffi declarationẽ vide quod not. extra de causa poſſeſ.& proprie.pastoralis .in glo. ſed nũquid. & in glo. ſed ſi non potuit.*

* *Declaratur 3.dist. 6 cum est peccatum: & hic itaque.*

* *Vide h. Th. 2.2.q.57.ar.3.*

‖ Ius ciuile quadruplicifer dicitur.

hoc est ius naturale prouciens ex sensualitate. Si intelligas de coniunctione animorum [a], est ius naturale ex ratione prouciens. extra de biga. debitum.

a ¶ *Successio.*] Non intelligas de successione quæ fit per hæreditatem,cum illa non sit naturalis : sed de successione per carnis propaginem. Vel etiam intelligi potest de illa qua liberi iure naturæ succedũt parentibus.ff. vnde lib. l. 1. & l.scripto.§.non sic.

b ¶ *Educatio.*] Patres enim thesaurizant filiis, non filij parentibus , vt 16.q.1.prædicator.‖ similiter filius patrem egẽtem cogitur alere. 22.q.4. inter. & C.de alend.lib.l.1. & 2. & in casu mater filium , & libertus patronum,vt ff. de lib.agno. si quis.§.idem in liberis.& §. solent.

c ¶ *Communis omniũ.*] id est , nihil erat propriũ alicui iure diuino [b]. Vel dic cõmunis,id est,communicanda tempore necessitatis,vt 47.dist. sicut. ‖nam etiam secũdum legem Rhod.tempore periculi cibaria maxime erant communia, vt ff. ad leg. Rhod.l.2. §. cum in eadem naue.in fin.12.q.1. dilectissimis.

d ¶ *Capiuntur.*] Hæc enim & alia, quæ in nullius bonis sunt , cedunt occupanti,vt Insti. de re. diui.§.feræ.

e ¶ *Item depositæ.*] Fallit in duobus casibus , vt 3.22.q.2. c. ne quis. & si dominus & deponens simul petunt rem , potius restituitur dnmino, vt ff. depo. bona fides.

f ¶ *Commendatæ.*] cõmendare idem est quod deponere,vt ff.depo. Lucius Titius.

g ¶ *Per vim.*] quod cuilibet licet,vt ff.de inſ. & iur.vt vim. in fi. extra de sent. excom. cap.3.§. si vero. in fin. De illa materia habes not. 23. quæst. 1. in summa. Ioan.

Vs ciuile.] Casvs. Dicitur hic ius ciuile quod populus vel ciuitas sibi proprium constituit causa Dei vel hominum.

h ¶ *Vel quæque ciuitas.*] sic aliqua ecclesia ius sibi statuit,vt 3.dist. 11.catholica. & de consec.dist 3. pronunciandum.

i ¶ *Diuina humanaque.*] id est , contemplatione Dei.de conse. dist. 3.c. 3. & hominum, vt ff.de ser. l.1.

Vs gentium.] Casvs. Hic enumerantur xj. quæ procedunt à iure gentium , scilicet sedium occupatio, &c. & dicitur ius gentiũ: quia fere omnes gentes indifferenter vtuntur eo.

k ¶ *Sedium.*] ſ. hostilium,vt 23.q.7. si de rebus. & q.5. dicat aliquis. Instit.de re.di.§.item quæ ex hostibus.ff.de acquir. re. do. naturalem. §.fin. Vel dic sedium vacantium , quæ occupanti concedũtur, vt Instit. de rer.diui.§. feræ. Alioquin si propria auctoritate raperet etiam rem suam, cadit à dominio [c], vt 3.16. quæst. 6. placuit. ff. quod met. cau. extat. C. vnde vi. si quis in tantam. nisi forte alio modo non posset eam consequi per iudicem , vt 23.q.2.cap.1.& 2. & ff. quæ in frau. cre. ait prætor.§. si debitorem. Ioan.

l ¶ *Seruitutes.*] alibi dicitur quòd seruitus sit inducta per ebrietatem. 35. dist. sexto die. alibi videtur inducta ex præscriptione septennij,vt dicam 3.dist.7.§. ius autem. in summa.in glos. quæ incipit, à iudiciis. super illo ver.iustificationibus. sed dicitur inducta de iure gentium:quia ius gentium eam approbat:non quòd eam primo inuenerit. Si ergo bellum iustum est,qui capitur,fit seruus capientis,vt 23.q.5. dicat.‖ & secundum hoc peccat taliter captus, si recedat à domino suo, vt 17.q.4. si quis seruum. sed si bellum non est iustum , licitum est ei fugere dum potest,vt ff.de cap. nihil interest. Ioan.

m ¶ *Postliminia.*] Postliminium est ius quo restituitur alicui res quam per captiuitatem amiserat, vt 16.q.3. prima actione. & 34. q.1. eum per bellicam. nisi sint arma, quæ non restituuntur : quia illa turpiter amisit, vt ff.de capti.l.*.

n ¶ *Legatorum.*] si quis legatum vel ãmicorum vel hostium impedit, secundum canones excommunicatur, vt 94.distin. si quis. 24.q.3. si quis. secundum leges traditur hostibus , vt sit seruus illorum. ff. de legat.l.vlt. Ioannes Theutonicus.

Io ¶ *Alienigenas.*] vt 28.q. 1. caue. & cap. seq.

Vs militare.] Casvs. Hic ostendit Isidorus quæ spectant ad ius militare : videlicet belli inferendi solẽnitates, fœderis faciendi nexus,&c. dignitatum gradus, præmiorum honor;veluti cum corona ‖vel torques donantur; item prædæ decisio , & pro personarum qualitatibus &laboribus iusta diuisio , ac principis portio [x].

¶ Quid sit ius publicum. C. XI.

6 Ivs publicum est ‖ in sacris,& in sacerdotibus , & in magistratibus.

¶ Quid sit ius Quiritum. C. XII.

7 Ivs Quiritum est proprie Romanorum,quod nulli tenẽt, nisi Quirites,id est,Romani. ¶ In quo agitur de legitimis hæreditatibus b,de cretionibus c, de tutelis, de vsucapionibus d;quæ iura apud nullum alium populum reperiuntur ; sed propria sunt Romanorum,& in eosdem solos constituta.

α ¶ Cretionibus.] *Antea legebatur* vel curationibus, vel de contractibus. *Emendatum est ex codicibus Isidori tam impressis, quàm manuscriptis. Quid autem sit cretio, declarat Vlpianus in suis titulis c, 22. & ipsemet Isidorus cod. lib. 5. Etymolog. cap. 24.* ?

DISTINCTIO II.

1 ps *Onstat*[10] *quòd tam ius Quiritum ex legibus & plebiscitis , & senatusconsultis , & constitutionibus principum, & edictis* † *siue responsis prudentum.*

ratur ‖item stipendiorũ modus [r], dignitatum gradus, præmiorum honor;veluti cum corona ‖vel torques donantur; item prædæ decisio , & pro personarum qualitatibus &laboribus iusta diuisio , ac principis portio [x].

¶ Quid sit ius publicum. C. XI.

6 Ivs publicum est ‖ in sacris,& in sacerdotibus , & in magistratibus.

¶ Quid sit ius Quiritum. C. XII.

7 Ivs Quiritum est proprie Romanorum,quod nulli [z] tenẽt, nisi Quirites,id est,Romani. ¶ In quo agitur de legitimis hæreditatibus b,de cretionibus c, de tutelis, de vsucapionibus d;quæ iura apud nullum alium populum reperiuntur ; sed propria sunt Romanorum,& in eosdem solos constituta.

α ¶ Cretionibus.] *Antea legebatur* vel curationibus, vel de contractibus. *Emendatum est ex codicibus Isidori tam impressis, quàm manuscriptis. Quid autem sit cretio, declarat Vlpianus in suis titulis c, 22. & ipsemet Isidorus cod. lib. 5. Etymolog. cap. 24.* ?

p ¶ *Fœderis.*] id est, pacis componendæ.

q ¶ *Peieratur.*] ‖secundum canones qui fugit in bello publico,infamis est,vt 6.q.1. infames. secundum leges capite punitur,vt ff.de re imil. omne.§.qui in acie.Ioannes Theutonicus.

r ¶ *Modus.*] 3.12. q.2. Vulteranæ,& 3.16. q.vlt. c.1. & cap. contra.

s ¶ *Dignitatũ.*] quis sit dignior vel superior alio.

t ¶ *Cum corona.*] id est,maius munus.

v ¶ *Vel torques.*]id est, minus munus.

x ¶ *Ac principis portio.*] non ergo omnia, quæ capiuntur in bello, sunt principis, & sic est contra 23. q.5. dicat. vbi dicitur q regis sunt omnia. Sed dic q principis sunt omnia quo ad tuitionem : sed ipse tenetur ea diuidere secundũ merita personarum. 12. q. 2. Vulteranæ, & c. cõcesso.

Vs publicum.] Casvs. Ius publicũ cõsistit in sacris , sacerdotibus & magistratib[9], quia si aliquis istos vel alias publicas personas offendit,ius publicum est, & contra publicum facit, cum hæ personæ principaliter ad statum reipublicæ spectent.

y ¶ *Ius publicum est.*] Vnde qui lædit sacerdotes,vel res sacras,ab omnibus tanquam pro publico crimine potest accusari. argum.2. quæst.1. in primis.

Vs Quiritum.] Casvs. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, q ius Quiritum est proprie Romanorum, quod nulli habent , nisi Romani , vel eis subiecti. In secunda parte dicitur q iure Romanorum agitur de legitimis hæreditatibus , de cretionibus & tutelis, & de vsucapionibus : quæ omnia tantum Romanis competunt. Secunda pars ibi , *In quo.*

z ¶ *Ius Quiritum.*] à Quirino, id est, Romulo.

a ¶ *Quod nulli.*] contra C.de Iudæis.Iudæi.vbi dicitur, quòd Iudæi vtuntur Romano iure. Sed ibi omnes vocantur Romani subiecti Romano imperio:prout dicitur , Proprium Romanorum est habere filios in potestate:prout etiam gentiles sunt sub Romano imperio. nam Imperator est princeps totius mundi. vt 7. q. 1. in apibus. sed in diuersis prouinciis diuersi reges sub eo constituti sunt. 6. q. 3. scitote. & ff. ad legem Rhod. de iac. qui leuandæ. & l. deprecatio. Qui ergo non vult esse sub Romano imperio , nec hæreditatem habere potest , nec alia quæ hic de iure Romano enumerantur. arg.8.dist.quo iure.

b ¶ *De legitimis hæreditatibus.*] ab intestato vel ex testamento delatis. Et hæreditas est successio in vniuersum ius quod defunctus habuit tempore mortis,vel quod superest deducto ære alieno.

c ¶ *De vsucapionibus.*] Vsucapio est acquisitio dominij per continuationem possessionis temporis lege diffiniti.ff.de vsu.l.3. d

Onstat autem.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. In prima parte ponit quinque differentias sæcularium legum. Secunda ibi , *Quædam*, Ioan. de Iantu. Casvs. In superiori dist. facta fuit mentio de iure Quiritum , ideo Gratianus annectit secundam distinctionem,in qua ostendit q ius Quiritum constat ex legibus,plebiscitis,& senatusconsultis, constitutionibus principum, edictis senatorum , & prudentum responsis. Interest etiam de quibusdam legibus,quæ à nominibus conditorum nominantur,vt consulares & tribunitiæ,&c. Et exempla ponit de singulis.Quatuor autem sequentia capitula plana sunt,& per te videbis.

‖ Mos & mores differunt.

‖ Consuetudo an egeat,institutione.

b Argu. extra de restib. Raynutij.§.dictus. ver. præcedit. de hoc not.12. distin.illud.in glo.argu.contra ibi videas.

‖ Captus in bello an licite possit aufugere.

1 Sine scienter siue ignoranter.

1 Isid. eod.c.3.

2 Isid. ibidem Iuop.4.c.200.

† *tantumdem*) in orig. mas. nus. & aliquot Gratiani.

‖ Rigor quandoque præfertur æquitati.

3 Isid. ibidem Iuo ibidem. Pan.l.2. c.16t. Tertullianus in l. de corona militis.

‖ Consuetudo quot vicibus inducitur.

‖ Pœnæ fugiẽtis in bello.

laboris } orig.

6 Isid.eod.l.c. 8.l.1.ff. Ius publicum. ff. de iust.& iur.

7 Isid.ibi.c.9.

8 Tex. est sim. §.sed ius quidẽ ciuile. cũ glo. in ver. ius Quiritũ. & in ver. sic. à Quirino. Instit. de iur. nat.gẽ.& ciui.

9 *Alciatus 3. disputñ.c.7.*

10 Ex Isid.ibi

† *antea legebatur* } *ex edictis senatorum.*

d De hoc die, vt plene not. 16.q.3 in prin.

species Romani iuris: agitur etiam quare leges consulares vel tribuni-tiæ vel aliæ sic sint appellatæ, &c.

a Addean posſit facere ſtatuũ, & ſi poteſt: an principe exiſtente in ciuitate nõ conſentiente, not. Bal. in l. Hominum. C. de leg.

1 Iſido. cod. l. cap. 10.

a L *Ex eſt.*] *Populi.*] olim populus ſtatuit leges: ſed hodie non; quia tranſtulit hanc poteſtatem in Imperatorem a, vt Inſtit. de iure nat. §. ſed quod principi. Vel dic quod populus hodie poteſt, & quod dicitur ibi, tranſtulit, id eſt, conceſsit.

¶ Quid ſit lex. C. I.

1 Lex eſt conſtitutio populi a, qua maiores b natu ſimul cum plebibus aliquid ſanxerunt.

b ¶ *Qua maiores natu.*] Maiores natu dicuntur nobilitate, antiquitate, dignitate, ſcientia, vt 2. q. 7. quærendum. & c. criminationes.

¶ Quid ſit plebiſcitum. C. II.

2 Plebiſcita c ſunt, quæ plebes tantum conſtituunt: & vocantur † plebiſcita, quòd ea plebs ſciat; vel quòd ſciſcitatur, & rogat, vt fiant.

c P *Lebiſcita ſunt.*] Plebiſcita primo facta fuerũt propter diſcordiam, quæ fuit inter nobiles & plebeios, vt ff. de origine iuris. l. 2. §. eiſdem temporibus.

d *Conſtitutio vel edictum eſt.*] Proprie dicitur conſtitutiones principum, & edicta prætorum b. Dicitur etiam edictum iudicis, vt eſt citatio. 24. q. 3. de illicita. ff. de re iudic. contumacia.

¶ Quid ſit ſenatuſconſultum. C. III.

3 Senatuſconſultum eſt, quod tantũ ſenatores populis conſulendo decernunt †.

¶ Quid ſit conſtitutio vel edictum. C. IIII.

4 Conſtitutio d, vel edictum eſt, quod Rex, vel Imperator conſtituit, vel edicit †.

¶ Quæ ſint reſponſa prudentum. C. V.

5 Reſponſa e prudentum ſunt, quæ iuriſconſulti reſpondere dicuntur conſulentibus: vnde & reſponſa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam prudentes, & arbitri æquitatis, qui inſtitutiones † ciuilis iuris compoſitas ediderunt, quibus diſſidentium lites, contentioneſque ſopirent f.

¶ Quæ ſint tribunitiæ, vel conſulares leges. C. VI.

2 Quædam 6 etiã leges dicuntur ab iis, qui cõdiderunt; vt conſulares, Tribunitiæ, Iuliæ, Corneliæ. Nam & ſub Octauiano Cæſare ſuffecti conſules Papius α, & Poppæus legem tulerunt; quæ à nominibus eorum appellatur Papia Poppæa: continens patrum præmia g pro ſuſcipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legem fecit; ne quis plus extraneis β in teſtamẽto legaret, quàm vt quarta pars ſupereſſet heredibus; ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata eſt.

b De hoc not. ff. de xdil. edic. per totũ. Laurent.

4 Iſido. cod. l. cap. 13.

† ante ea lege batur } *edidit.*

5 Iſido. cod. l. cap. 14.

† *al conſtitutiones.*

α ¶ Papius.] *Antea legebatur* Papius, & Pompeius. *& paulo poſt*, Papia & Põpeia. *Emendatum eſt ex manuſcriptis exemplaribus Iſidori. Nam in impreſsis notauerat errorem Alciatus lib. 5. diſp. c. 3. In tabulis autem Capitolinis anno vrbis* DCCLXI. *ex kalen. Iul. ſuffecti conſules numerantur M. Papius, Q. Poppæus.*

c Adde an appel. Falci. veniat Trebellia nica. not. in l. 2. ſi quis alteſta. prohi. & in l. 1. ff. de iure codic.

e Dicitur enim hæc lex de latina libertate eſſe, quaſi per ſatyram fuit introducta ſecundum Hugo.

7 Iſid. ibid. cap. 16. † *al. Satura*

8 Iſidor. ibid. cap. 17.

† *prauumque quid* } otig.

9 Iſidor. ibid.

f ¶ *Sapiẽt.*] nec enim licet iudici ab eorum reſponſis deuiare, vt Inſtit. de iure natu. §. reſponſa.

Quædam etiam.] Hæc eſt ſecunda pars diſtinctionis, in qua ponit quaſdam leges denominatas à conditoribus. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic enumerantur ſeptem leges denominatæ à nominibus conditorum, quorum quatuor Octauianum Cæſarem præceſſerunt: tres autem fuerunt ſub Octauiano Cæſare: ſcilicet Papius & Poppæus qui leges condiderunt, præmia pro ſuſcipiendis, id eſt, ſuſceptis liberis cõtinentes, & Falcidius tribunus plebis, qui parentibus permiſit facere de ſua ſubſtantia quicquid vellent, & extraneis relinquere, præter quartam, quam ſuis heredibus relinquere tenentur iure naturæ. Caſus autem duorum ſeq. cap. planus eſt, & per te pone.

d Et habere præmium. C. qui morbo ſe excu. l. 1.

g ¶ *Præmia.*] Hæc fuerunt præmia, quòd ſi quis haberet Romæ tres filios, in Italia quatuor, in prouincia quinque, non poterat vocari ad onus tũtelæ d. Inſtit. de excuſa. tu. in prin. Vel aliter conſtitutum eſt, q̃ ſi quis habet minus quam xxv. an. excluditur ab honoribus: tamen ſi eſſet xx. an. & haberet quinque filios, numerus filiorum ſupplet numerum annorum. ff. de mu. & ho. ad rem. & ff. de mino. l. 2.

h *Satyra.*] De hac ſatyra nihil habemus: ſed tangitur in C. de Iati. lib. l. vnica. in prin. & in prœmio digeſtorum. §. & antea. in fi. e

i *Rhodiæ.*] Iniquiſsima eſt illa lex, ſcilicet quòd patientibus naufragium inhabitatores omnia auferant, vt ff. eod. Modeſtinus. Sed hodie lex illa correcta eſt. C. de fur. Auth. na uigia. & extra de cõſuet. c. fin. immo tales ſunt excommunicati ipſo iure, vt extra de rap. excõni.

Mnes hæ.] Hæc diſt. diuidit in tres partes. In prima probat quid ſit canõ. Secunda ibi, *Porro*. Tertia ibi, *Officium*. Ioan. de Fan.

CASVS. Ab illo c. ius autem naturale. aſsignauit partes legum fæcularium: ſed quia cõſtitutio alia eſt ciuilis, quę ius ciuile vel forenſe appellatur, alia eccleſiaſtica, de qua principaliter intendit tractare, ideo ſupponit diſt. 3. in qua oſtendit quo nomine lex eccleſiaſtica cenſeatur, & dicit q̃ nomine canonis cẽſetur. Interſerit etiam quid ſit priuilegium, & quod ſit officium legis. Caſus autem ſequentis cap. patet per ſe.

k ¶ *Omnes.*] Sed quia 5. tractauit de ſpeciebus ſęcularium legum, modo vult tractare de eccleſiaſticis conſtitutionibus, quæ variis nominibus appellantur. quandoque illud appellat canon, quandoque decretum, quandoque decretalis epiſtola. Canõ dicitur id quod ſtatuitur in vniuerſali cõcilio. extra de biga. altercationis. Decretum dicitur quod Papa ſtatuit de concilio Cardinaliũ ſuorum ad nullius conſultationem. Decretalis epiſtola dicitur quã ſtatuit Papa vel ſolus, vel cum Cardinalibus ad conſultationẽ alicuius. 59. diſt. hoc ad nos. 19. diſt. ſi Romanorum. Item adhuc alias inuenimus appellationes canonicæ conſtitutionis, vt dogma, mandatum, interdictum, ſanctio, vt 25. q. 2. ſi quis dogmata. Dogma eſt, quod conſiſtit in doctrina fidei Chriſtianæ. 23. diſtin. qui eps. Mandatum quod cõſiſtit in doctrina de moribus. 13. diſt. his igitur. Interdictum in quo nulla pœna adiicitur. 32. diſtin. interdixit. Sanctio vbi pœna adiicitur. 36. diſt. c. 2.

l *Canon.*] Habet autem canon ſub ſe quatuor ſpecies, vt 25. quæſt. 2. ſi quis dogmata.

Regula.] CASVS. Regula dicta eſt, eo q̃ recte ducit: nec aliorſum nos trahit quam ad rectitudinem. Alij dixerunt regulã eſſe eo q̃ regat, vel quod normam viuendi præbeat, vel præuum corrigat.

m ¶ *Aliorſum.*] Ergo ſi regula nunquam trahit aliorſum, omnis regula eſt ius. male ergo dicit lex quæ ita diffinit regulam. Regula eſt quæ rem breuiter enarrat, non vt ex ea ius fiat. ff. de reg. iur. l. 1. Ad hoc dicas quòd ſi illud appellas regulam, in quo aliquid generaliter ſtatuitur non adiunctis exceptionibus, ſecundum hoc ex regula non ſumitur ius: & ita loquitur lex. ſed ſi appellas regulam id quod includit in ſe ſuas exceptiones, ſecundum hoc regula nunquam fallit: & ita ſumitur hic.

PORRO. Hæc eſt ij. pars diſt. in qua diſtinguitur inter concilia prouincialia, & generalia, & priuilegia. Ioan. de Fan.

CASVS.

CASVS. Facit hic Grat. quandam diſt. ſcilicet, canonum alij ſunt decreta Pontificum, alij ſunt ſtatuta conciliorum vniuerſalium, alij ſunt ſtatuta prouincialiũ conciliorum, quę quandoq; fiunt auctoritate Papæ vel patriarcharum, vel archiepiſcoporum: & hæc quidem generales regulæ dicuntur. Sunt autem quædam priuatæ leges, quæ priuilegia appellantur. & ad hoc inducit ſeq. cap. cuius caſus planus eſt.

¶ Legatus vltra ius poſſe cõcilium facere.

a ¶ *Legato.*] Ad hoc ſpecialiter deſtinato. ‖ licet enim aliquis ſit generalis legatus, non tamen poteſt facere generale, vel etiã prouinciale concilium: quia ea quæ ſpecialiter Romano Pontifici conceduntur, mandata generali iuriſdictione non transferuntur, vt extra de offi. leg. q̃ tranſlationem. & mandata generali iuriſdictione concilium non poteſt exercere is cui mandatur, vt ff. de offic. eius cui man. eſt iu. l. 2. ‖ Sed nunquid metropolitani inſcis cõciliis poſſunt condere canones? Non videtur, vt 7. 17. diſt. nec licuit. & c. ſeq. Arg. contra 7. 11. diſt. catholica. & de conſe. diſt. 3. cap. 1. Dicas a quòd de paruis negotiis, & de his quæ ſpectant ad onus, poſſunt cõdere canones: de magnis rebus nõ poſſunt, vt 17. diſtin. multis. & 24. q. 1. quotiens.

‖ Metropolitani verum poſſint canones condere.

a Hanc ſententiam hic tenet Hugo. not. 18. diſt. in ſum.

ADDITIO. Et de hoc not. 18. diſt. in ſumma. & hanc ſequitur de verbo ad verbum. Ioan.

b *Priuilegia.*] *Priuatorum.*] ‖ Priuati dicitur proprie qui non ſunt conſtituti in aliqua dignitate, vt 24. q. 1. qui contra. Sed hic priuati dicuntur oẽs exempti à iure communi: ſiue ſit collegium, ſiue aliqua ſpecialis perſona. 7. q. 1. petiſti. ‖ Hic patet ratio quare verba poſita in priuilegiis potius ponuntur cauſaliter q̃ conditionaliter, cum dicit; ſicut iuſte poſsides. ſi illud verbũ inuenis in priuilegio, exponas, ſicut, p quia. & hac ratione, quia cum priuilegium ſit lex, & lex debet eſſe certa, vt 7. diſt. proxi. c. erit. & verba priuilegij debent eſſe certa b. hanc rationem aſsignat Innocen. extra de verb. ſigni. abbate. & ſuper verſic. præteriti temporis moram.

‖ Priuati dupliciter dicitur.

‖ Priuilegiorũ verba cauſaliter ponenda ſunt.

b Aliàs inuile eſſet priuilegium. extra de præſcri. in his. arg. ff. de leg. 1. ſi quãdo. Io.

c ¶ *In priuato.*] id eſt, in priuatis.

OFFICIVM. Hæc eſt iij. pars. in qua dicit quid ſit officium legis. Io. de Fan. CASVS. Dicitur q̃ officium legis eſt præcipue neceſſaria prohibere mala: permittere licita, & quãdoque illicita, ne grauiora fiant.

Mnis autem.] CASVS. Dicitur hic q̃ quadruplex eſt officiũ legis. aut enim permittit aliquid, vt ſi vir fortis præmium petat: aut vetat, vt monialium petere nuptias: aut punit, vt qui cædem fecerit, capite plectatur: aut præcipit, vt diliges dominum Deum tuum.

‖ Permiſſio ſit tripliciter.

d ¶ *Permittit.*] ‖ Tribus modis dicitur aliquid permitti. Vno modo quod nullo iure prohibetur, vt ſecundas nuptias contrahere, vt 31. q. 1. hac ratione. Secundo modo quod contra conſtitutiones humanas indulgetur, vt contrahere in quinto gradu, vt 35. q. 3. quædam. & eſt hæc vera permiſsio: & dicitur abſoluta permiſsio. Tertio modo dicitur illicitum permitti, vt magis illicitum vitetur, vt comeſſationes die domi nico, vt diſt. 4. denique. & permittitur adulterium, ne fiat homicidium, vt 33. q. 2. ſi quod verius, & permittitur ſubdiacono habere vnam feminam, ne peccet cum pluribus, vt extra qui cler. vel vo. ſignificauit. & ‖ hæc dr comparatiua permiſsio c: ſed potius appellatur tolerantia, q̃ permiſsio. & ſecũdum hanc permiſsionem dicit canon q̃ ea, quæ permittimus, non approbamus, vt 31. q. 1. hac ratione, & ſecundum hanc permiſsionem dicit decret. quòd multa toleramus quæ ſi in iudicium deduceremus, caſſarentur, vt extra de præbend. cum iam dudum.

‖ Permiſsio cõparatiua.

c De hoc loquitur. 26. q. 2. hi qui.

‖ Iudex eccleſiaſticus an de cauſa ſanguinis ſe intromittat.

e ¶ *Vt qui cædem.*] ‖ Sed nunquid iudex eccleſiaſticus poteſt taliter dictare ſententiam in cauſa ſanguinis: cum nec cauſis ſanguinum poſsit intereſſe, vt 23. q. 8. his à quibus? Sed dic quòd iudex eccleſiaſticus poteſt dicere ius interroganti: ſed non poteſt illud præcipere vel conſulere. ſic. 5. quæſt. vlt. delatori. 23. q. vlt. poſsimam. Ioan. ſed videtur hodie correctum de excel. prælat. ex literis. B.

f ¶ *Fecerit.*] vt de pœni. diſt. 1. ſi quis cum telo.

g ¶ *Eius.*] id eſt, legis.

h ¶ *Præmio.*] id eſt, permiſsione.

i ¶ *Moderatur.*] paſsiue.

k ¶ *Diuina autem præcipit.*] hoc reſpicit ſuperiora.

Auſa.] Hæc diſt. diuiditur i quatuor partes. In prima quæritur quare ſunt factæ leges. Secunda ibi, *Præterea*. Tertia ibi, *Ideo autem*. Quarta ibi, *Hæc etſi*. Ioan. de Fan.

Dent. 6.

CASVS. Dixit ſupra quod ſi legis officium in hac 4. diſtin. oſtendit ad quid ſit lex inſtituta, & quid in ea contineatur, & quando inſtituitur: & quòd etiam quædam capitula ſunt abrogata.

l ¶ *Cauſa.*] Hic intitulatur 4. diſt. in qua oſtendit qualiter leges ſint inuentæ: ſecundo oſtendit quæ ſint conſideranda in conſtituendis legibus: vltimo oſtendit quaſdam leges eſſe abrogatas per contrariã conſuetudinẽ.

Auſa.] CASVS. Quæſitum fuit ab Iſido. quare leges ſunt factæ & inſtitutæ: & reſpõdet, q̃ triplici de cauſa factæ ſunt. Vna, vt earum metu humana audacia coerceatur. Secunda, vt tuta ſit inter improbos innocentia. Tertio, vt vnius ſupplicio aliorũ facultas nocendi refrenẽtur. m ¶ *Coerceatur.*] nam per leges nemo cogitur bene facere, ſed malefacere prohibetur, vt 23. q. 5. ad fidem.

1 c. 11. & l. 2. cap. 10.

2 Iuo p. 4. cap. 168. Panu. l. 2. cap. 142.

n ¶ *Tutaque.*] id eſt, vt boni inter malos quiete viuant, vt 23. q. 5. non fruſtra. Ioan.

rum virginum nuptias nulli petere liceat; aut punit, vt qui cædem e fecerit f, capite plectatur: eius g enim præmio h, aut pœna vita moderatur i humana: diuina γ autem præcipit k, vt [Diliges dominum Deum tuum.

γ [Diuina.] *Hinc vſque ad finem non ſunt in codicibus Iſidori: neque in aliquot exemplaribus vaticanis Gratiani. In alijs vero, omiſſa voce* diuina, *legitur* aut præcipit, vt diliges dominum Deum tuum.

DISTINCTIO IIII.

1 ps *Auſa vero conſtitutionis legum eſt, humanam coercere audaciam, & nocendi facultatẽ refrenare: ſicut in eod. lib. c. 20. Iſidorus teſtatur dicens.*

¶ Quare leges factæ ſint. C. I.

FActæ ſunt autem leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia; & in ipſis improbis formidato ſupplicio refrænetur nocendi facultas.

2 ps *Præterea in ipſa conſtitutione legum, maxime qualitas conſtituendarum eſt obſeruanda; vt contineant in ſe honeſtatem, iuſtitiam, poſsibilitatem, conuenientiam, & cetera, quæ in eod. lib. Iſidorus enumerat dicens.*[1]

¶ Qualis debeat eſſe lex. C. II.

2 ERit autem lex honeſta o, iuſta p, poſsibilis q, ſecundum naturam r, ſecundum patriæ conſuetudinem s, loco t temporique v conueniens, neceſſaria x, vtilis y; manifeſta z quoque, ne

PRAETEREA. Hæc eſt ij. pars diſtin. in qua ponit viij. quæ ſunt ſeruanda in legibus promulgandis. Ioan. de Fan.

CASVS. Modo dicit Grat. quæ ſint illa quæ in lege conſtituenda conſideranda ſint, vt contineat, &c. & ad hoc inducit cap. ſeq.

Erit.] CASVS. In hoc cap. enumerat Iſi. dor. x. quæ lex in ſe continere debet, ita quòd hæc, ſcilicet patriæ, loco, tempori vere conueniens, pro vno ponantur, ſcilicet honeſta, iuſta, poſsibilis, &c.

o ¶ *Honeſta.*] quia in iure non tam deſideratur iuſtitia, quam honeſtas. 35. q. 3. porro.

p ¶ *Iuſta.*] aliter enim non eſt ius, niſi ſit iuſtum, vt 3. diſtinct. 1. ius generale.

q ¶ *Poſsibilis.*] quia ſi de impoſsibilitate legis quis tranſgrederetur, fruſtra imputaretur ei ad pœnam, vt 15. q. 1. non eſt. 23. q. 4. Nabuchodonoſor. & ff. quando appellan. ſit, l. 1. §. dies autem iſtos.

r ¶ *Secundum naturam.*] id eſt, naturalem rationem. 5. diſtin. 1. conſuetudo. Ioan.

s ¶ *Secundum patriæ conſuetudinem.*] quia ſi eſt contra conſuetudinem inhabitantium, per contrariam conſuetudinem abrogatur, vt 7. eod. §. leges. & cap. ſtatuimus. Item quia conſuetudo interpretatur legem, vt extra de verb. ſignif. abbate. ff. de legib. cum de conſuetudine. & l. ſi de interpretatione.

t ¶ *Loco.*] quia in aliquibus locis aliqua ſtatuuntur, quæ alibi non reciperentur, vt 31. diſt. ante. & c. aliter. Item in iure conſtituendo conſideranda eſt vicinitas locorum vel remotio, vt 63. diſt. cum longe.

v ¶ *Temporique.*[Omnia enim debent conuenire ſuis temporibus vt 23. q. 4. ſi eccleſia. & 2. q. 1. ſi peccauerit.

x ¶ *Neceſſaria.*] quia non niſi inſtante neceſsitate ius ſtatui debet; vt 29. diſtin. regulæ.

y ¶ *Vtilis.*] quia inutilis eſſet abiicienda. 68. diſtin. corepiſcopi. 12, diſtinct. omnia.

z ¶ *Manifeſta.*] 4. q. 3. non in teſtibus.

a Vide quod not. 14. qõ. 3. plerique. & ff. de leg. contra legem. Ioann. & Fas.

2 ¶ *Captionem.*] ne aliquis captiose possit eam interpretari, vel etiam ne alicui laqueus paretur per eam a. 27.q.1. de viduis. Ioan.

b ¶ *Priuato.*] Tunc enim esset priuilegium.

IDEO AVTEM. Hæc est iij. pars dist. in qua ponit, quòd leges per desuetudinem abrogantur, & per consuetudinem confirmantur. & hoc probatur per iiij. auctoritates. Ioan.

CASVS. Dicit Grat. q̃ ideo ista in lege considerantur statuenda: quia cũ institute fuerint, non erit liberũ de ipsis iudicare: sed postquam institutæ fuerint, minori iudici nõ licebit iudicare de ipsis: sed secũdum ipsas. & ad hoc inducit cap. seq.

IN istis.] CASVS. Dicit Aug. q̃ quando leges instituuntur, potest quis de ipsis iudicare: sed postquam institutæ fuerint, minori iudici nõ licebit de ipsis iudicare: sed secundum ipsas.

¶ *Iudicent.*] cum ergo Papa vult condere canones, episcopi possunt contradicere, & dicere; canon iste non conuenit cõsuetudini regionis nostræ, vt 3. cap. proxi. Sed nunquid potius stabitur sententiæ Apostolicæ, vel omnium episcoporum? Videtur q̃ omnium episcoporum: quia orbis maior est vrbe, vt 93. dist. legimus. Arg. ‖ q̃ sententia Papæ præualet. 35. q. 9. venian. nam etiam error principis ius facit, vt ff. de sup. leg. l. 3. in fi. Dicas q̃ sententiæ Papæ stabitur contra omnes. 9. q. 3. nemo. & cap. cuncta. nisi contra fidem diceret. 25. q. 1. sunt quædam.

‖ Papæ sententia præfertur sententiæ omnium episcoporum.

d ¶ *Non licebit.*] Arg. quod semel est approbatum, amodo non potest reprobari, vt 8. q. 2. dilectissimi. & c. licet. & 32. q. 5. horrendus b. Ioan. Nisi ex noua causa. extra de offi. deleg. c. insinuate.

b Vnde dicas quòd hæc littera loquitur de inferiori in dicendam si in ferior iudex vellet aliquid apponere quæ relexilla non deberet cõdi, facilius audiretur primo quam postea. ad hoc arg. 31. dist. Nicæna. nam multa impedimenta prouenduntur, & c. 15. q. 1. c. in. secundũ Lau. 2 Iuo p. 4. c. 25. Pãn. l. 2. c. 174.

LEGES. CASVS. Iste. §. diuiditur in duas partes. In prima parte, dicitur q̃ leges institutum tur, cum promulgantur; & confirmantur, cũ moribus vtentiũ approbantur. In secũda parte, quæ incipit ibi *Sicut*. dicitur, q̃ sicut leges moribus vtentium cõfirmantur: ita quædã leges sunt per desuetudinẽ abrogatæ: sicut & illud Telesphori abrogatur quod dixit de proposito ieiunandi suscipiendo à clericis à quinquagesima. & ad hoc inducit seq. cap.

7 *al. carne & deliciis.*

e ¶ *Abrogatæ.*] Abrogare est in totum tollere legem: derogare est q̃ parte detrahere legi, vt ff. de verb. sign. derogatur. sed qualiter potest populus abrogare canonem, cũ non possit condere canonem? maxime ex quo tota potestas translata est in principem. ff. de consti. prin. l. 1. Sed dic quòd non potest abrogare nisi per expressum consensum Papæ: vt extra de præb. cum iam dudum. licet quidam dixerint, quòd sufficeret sola scientia Papæ. Io. Sed credo, q̃ consuetudo rationabilis & præscripta tollit leges, vt extra de consue. c. vlt. etiã sine scientia principis. difficile enim esset eum omnes consuetudines, quæ seruantur, scire. B.

Tatuimus.] CASVS. Hoc cap. diuidit in duas partes. In prima dicitur, q̃ clerici debent incipere ieiuniũ à quinquagesima: vt clericorum vita à laicali discernatur. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Has ergo.* dicitur quòd per septem hebdomadas ante Pascha clerici ieiunando hymnis, vigiliis, & orationibus insistere debent die noctuque.

aliquid per obscuritatem in captionem [a] 2 contineat: nullo priuato [b] commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta.

a ¶ In captionem.] *Antea legebatur*, incautum captione. *Restituta est vera lectio ex codicibus Isidori manuscriptis lib. 5. c. 21. & ex impressis etiam lib. 2. c. 10. vbi eadem scribuntur; partimque ex antiquis Gratiani exemplaribus, à quibus abest dictio*, cautum. *Simili vero locutione vtitur Paulus lib. 5. senten. tit. 33. c. 2.* Ne quis, inquit, in captionem verborum in cauendo incidat.

3 ps *Ideo autem in ipsa constitutione ista conside randa sunt; quia cum leges institutæ fuerint, non erit liberum iudicare de ipsis; sed oportebit iudicare secundum ipsas. Vnde Augustinus ait in libro de vera religione. c. 31.*

¶ De legibus tunc est iudicandum, cum instituuntur; non cum institutæ sunt.
C. III.

1 IN istis temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent [c], cum eas instituunt; tamen cum fuerint institutæ & firmatæ, non licebit [d] iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus vtentium approbantur. Sicut enim moribus vtentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ [e] sunt; ita moribus vtentium ipsæ leges confirmantur. Vnde illud Telesphori Papæ, (qui decreuit, vt generaliter clerici à quinquagesima [f] à carnibus, & deliciis ieiunent) quia moribus vtentium approbatum non est; aliter agentes, transgressionis reos non arguit.

Telesphorus vrbis Romæ episcopus omnibus episcopis, epist. 1.

β ¶ Quinquagesima.] *Post hoc verbum in codicibus impressis sequebatur*, ieiunandi propositum susciperent, & à carnibus, & deliciis abstinerent: *sed omnes fere manuscripti habẽt eo modo, quo restitutũ est.*

¶ Septem hebdomadibus à carne, & deliciis ante Pascha clerici abstineant.
C. IIII.

2 STatuimus, [f] vt septem [g] hebdomadas plenas ante sanctũ Pascha omnes clerici in sortem Domini vocati à carne † ieiunent; quia sicut discreta debet esse vita clericorum [h] à laicorum conuersatione; ita & in ieiunio debet esse discretio. *& infra.* ¶ Has ergo septem hebdomadas omnes clerici à carne & deliciis ieiunent, & hymnis, & vigiliis, atque orationibus Domino inhærere die noctuque studeant.

Item Ambrosius in lib. sermonum α.

α ¶ Sermonum.] *Inuenti sunt Romæ in bibliotheca Vaticana, & Mediolani in bibliotheca monasterij S. Ambrosij sermones aliquot manuscripti, Ambrosij nomen præferentes: inter quos est sermo de sexagesima, cuius initium est:* Adest tempus. *vnde hoc caput sumptum est.*

¶ Septimam hebdomadam Telesphorus quadragesimæ addidit. C. V.

QVadragesima sex septimanas habet, cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadam: & vocatum est hoc tempus quinquagesima.

Quod similiter de eo capitulo est intelligendum, quod B. Gregorius Augustino Anglorum episcopo scribit dicens,

¶ A quinquagesima ieiunandi propositum sumant, quos ecclesiastici gradus dignitas exornat. C. VI.

DEnique sacerdotes, & diaconi, & reliqui oẽs, quos dignitas [i] ecclesiastici gradus exornat, à quinquagesima propositum ieiunandi suscipiãt; quo & aliquid ad pensum [k] sanctæ institutionis adiiciant, & eorum, qui in laicali ordine consistunt, obseruantiam, sicut loco [l], ita religione præcellãt. ¶ De ipsa vero die dominica [m] hæsitamus [n], quid nam dicendum sit: cum omnes laici, & sæculares [o] illa die plus solito ceteris diebus accuratius cibos carnium appetãt: & nisi noua quadam auiditate vsque ad medias noctes se ingurgitent, non aliter se huius sacri temporis obseruationem suscipere putant; quod vtique non rationi, sed voluptati, immo cuidam mentis cæcitati adscribendũ est: vnde nec à tali cõsuetudine [p] auerti possunt:

f ¶ *Statuimus vt septem.*] istis duobus cap. ob. j. de consec. distin. 3. à sacerdotibus. vbi quadragesima præcipitur seruari. Sed dic quòd istud cap. non tenet: ‖ quia hodie quinquagesima non seruatur, cum ipsa celebretur post Pascha. Ioan.

‖ Quinquagesima hodie non seruatur.

g ¶ *Statuimus.*] id est, abrogam[a]: vel ponit statuimus q̃ consulimus.

h ¶ *Clericorum.*] aliàs viles reputentur. 1. q. 1. vilissimus.

QVadragesima.] CASVS. Istius cap. patet per se. Et hæc duo cap. abrogata sunt, sicut & seq. cap. in prin. & hoc dicit sequens. §. quod similiter.

DEnique.] CASVS. Istud ca. diuiditur in quinque partes. In prima parte quærebat Aug. à Greg. an clerici incipere debeant ieiunium à quinquagesima. & resp. q̃ sic: vt sicut loco præcellunt laicos, ita & religione præcellant. In secũda parte quæ incipit ibi, *De ipsa vero*, quærebatur an laici qui in diebus domi nicis consueuerint solennius epulari, debeant à tali consuetudine remoueri? & respond. q̃ non, ne deteriores fiãt, & hoc probatur auctoritate Salo. dicentis, q̃ qui nimis emungit, elicit sanguiné. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Et post pauca.* quærebatur an tempore ieiuniorum sit abstinendum ab ouis, caseo, & lacte, & respondet Greg. q̃ sic: quia sicut à carnibus, ita ab omnibus quæ trahunt sementinam originem carnis; est abstinendũ. In quarta parte quæ incipit ibi, *Et post pauca. Ceterum.* quærebatur an piscibus in quadragesima sit vtendum; & respond. q̃ sic, ad infirmitatis solatium, & non ad luxuriam: & non magnis piscib[o], sed paruis. Quinto loco in fi. cap. quærebatur an vino sit vtendũ, & respondet q̃ sic, vt tñ ebrietatem vitemus.

i ¶ *Dignitas.*] Hic habes q̃ quilibet ordo ecclesiasticus dicetur dignitas vel honor, vt 1. q. 1. reperiuntur. quandoq; sæculares potestates dicuntur dignitates. 23. q. 5. administratores. quandoq; constantes homines dicuntur habere dignitatẽ, secũdum quod serui dicuntur habere dignitatẽ, vt ff. de vsufruct. sed & si quid. §. 1. Et ex hoc patet clericos nõ esse priuatas psonas: cum illæ solæ dicanf priuatæ personæ, quæ non habent dignitatẽ, vt 24. q. 1. q̃ contra.

k ¶ *Ad pensum.*] id est, ad quantitatem [e], vt sint duæ partes.

l ¶ *Sicut loco.*] id est, dignitate. Et est hic argu. q̃ qui præcedit alium dignitate, debet etiam præcedere in aliis, vt 1. q. 1. vilissimus. Ioan.

e Sine mensurã, sine institutionem.

m ¶ *Dominica.*] carnispriuij.

n ¶ *Hæsitamus.*] Non quid iuris sit, sed quid statuendum sit, ne scandalum oriatur. C. de testa. l. omnium. 1. q. 2. quàm pio.

o ¶ *Et sæculares.*] Et pro, id est.

p ¶ *Consuetudine.*] Argu. ‖ quòd consuetudo excusat in delictis, vt hic, & 32. q. 4. obiiciuntur. & extra de temp. ordin. sane [d]. Sed contra, consuetudo non minuit peccatum, sed auget, vt 24. q. 1. schisma. 32. q. 7. flagitia. extra de si. non satis [e]. immo consuetudo veniale peccatum facit mortale, vt 25. dist. vnum orarium. §. criminis. Sol. consuetudo excusat à pœna temporali, sed non à gehennali.

‖ Consuetudo an excusat in delictis.

d Vbi plene de hoc. & j. dist. 8. mala.

e Extra de cõsue. cum tãto.

2 ¶ *Venia.*]

a ¶ *Venia.*] Quid est ergo quod dicitur alibi nunquam esse veniam datam impœnitenti, vt 24. q. 2. legatur. ideo intelligas de venia pœnæ, non de venia culpæ. tolerat ergo Gregor. crimen tale propter periculum schismatis vel scandali. vnde non est dicendum quòd ignoscatur eis: licet non puniat eos propter multitudinem vel scandalum. ‖ sustinenda enim sunt crimina

‖ Scandali ratione tolleratur crimina.

1 Adde fere simile per Iasonẽ in l. cunctos. col. 12. C. de summa Trin. *Proverb. 30.*

ratione scãdali vel schismatis, vt 23. quæst. 4. non potest. & ratione multitudinis, vt 50. distin. vt cõstituere tur. hodie non toleratur, vt extra de vi. & hon. cle. à crapula.

b ¶ *Ne forte peiores.*] hæc est cõparatiua permissio.

c ¶ *Sanguinem.*] sic qui multum corrigit, offendit, vt 45. dist. cum beatus. & alibi dicitur: Noli esse nimium iustus, vt de pœn. distin. 1. serpens. 2. quæst. 7. c. plerumque. §. de his.

† *al. sementinam*

d ¶ *Par.*] id est, æquum & iustum.

e ¶ *Ab omnibus.*] q. d. ex quo caro prohibetur: ergo & omnia quæ de carne procedunt.

f ¶ *Sementinam.*] id est, semen.

† *al. permittimur*

g ¶ *Sumptuosiora.*] sed paruos piscipulos potest homo comedere, vt j. 82. dist. presbyter.

h ¶ *Alioqui.*] Argu. ex quo vnum cõceditur: ergo omnia similia intelliguntur esse concessa, vt j. distin. prox. ad eius & 27. distin. quod interrogasti. 22. quæst. 2. si quis per testamentum [a].

2 Ex Greg. infra 25. q. 1. hæc consona.

HAEC ETSI. Hæc est iij. pars distin. in qua soluit supradicta. Arch.

CASVS. Dicit Gra. quòd hæc tria cap. supradicta sunt abrogata: & ideo qui non obseruãt ea, non dicuntur transgressores: sed si non essent abrogata, non obedientes eis proprio priuarentur honore: nisi forte quis velit dicere, quod hæc supradicta cap. loquantur de consilio, & non de præcepto.

i ¶ *Conscripta.*] nã qui exhortatur, mandatoris opera non fungitur. ff. de his qui no. in fa. ob hæc verba.

Aec quæ.] Hæc dist. diuidiuitur in duas partes. In prima probat, quòd naturale ius non mutatur, secunda ibi, *Sed cum naturale.*

CASVS. Continuat magister dicta ab illo c. priuilegia. hucusq; dicendis: & dicit quòd illa omnia conueniunt tam sæcularibus, quam ecclesiasticis legibus. Nunc autem in hac 5. dist. reuertitur ad ius naturale, assignãdo differentiam iuris naturalis ad alia iura: nam istud ius primatum obtinet inter alia iura tempore & dignitate: tẽpore, q̃ a cœpit ab exordio rationalis creaturę: dignitate, quia non variatur. Sed cũ ius naturale dicatur s. cõprehensum lege & euangelio, quædã aũt contraria legi nunc inueniatur concessa; apparet q̃ ius naturale mutabile *est & variatur. & hoc probatur exemplo mulieris, quæ statim post partum & mẽstruum potest nunc ingredi ecclesiam: licet aliter esset secundũ legem: & puer statim cum natus est potest baptizari. & ad hoc inducit cap. sequentia.

a Declaratur j. dist. 6. c. non est peccatum. §. hinitaque.

‖ Ius naturale in iiij. differt ab aliis.

k ¶ *Hæc quæ.*] In hac 5. dist. incipit assignare differentiam iuris naturalis ad alia iura ‖. Notandũ ergo quòd ius naturale in iiij. differt ab aliis iuribus, in origine, dignitate, amplitudine, & sententiæ rigore. In origine differt: quia cœpit ab exordio rationalis creaturæ, vt Insti. de re. di. §. commodius. sed alia iura ortum habent ab inuentione hominum [b]. j. distin. 6. c. vlt. Dignitate differt: quia hoc ius nullam patitur immutationem. Insti. de iur. nat. §. pen. nam si quid est contrarium iuri naturali, illud iniquum est. 3. dist. 1. ius naturale. in fi. Item amplitudine: quia iure naturali omnia sunt communia, sed hoc non est alio iure. Item sententiæ rigore: quia contra ius naturale nulla fit dispensatio, sed aduersus alia iura sæpe.

b Vt in fi. præcedentis. & infra dist. proxim. §. his itaque.

Leuit. 12.

I ¶ *Cœpit.*] per intelligentiam, non per essentiam: immo verius posset dici, quòd cœpit quo ad vsum [c]: quia ius naturale. i. naturalis æquitas ab æterno fuit: nisi velis intelligere de iure diuino. illud enĩ prius fuit, quàm esset redactũ in scriptis.

Ibid. 15.

c Et exercitium: nam ut creaturæ coeperunt eo vti. Arch.

m ¶ *Sed immutabile.*] quo ad præcepta & prohibitiões, vt dist. 6. §. vlt.

n ¶ *Sed cũ naturale.*] Hæc est 2. pars distin. in qua obijcit contra id qđ dicit, quòd ius naturale non mutatur, & probat per tria seq. cap. quòd mutet. Sol. ponet j. dist. proxi. §. His itaq. Et est talis obiectio magistri. Puerpera & menstruata vsq; ad certum tempus prohibebatur intrare ecclesiam: sed modo neutra prohibetur, & hæc prohibitio est de iure naturali, ergo restat q̃ ius naturale sit variatum.

3 c. ro. ad interrogata Augu. Anglorũ episcopi.

o ¶ *Quadraginta.*] quatot diebus mortuus est partus ante infusionem animæ: sed fœtus femineus lxxx. diebus. secundum hoc videtur, q̃ tempore concipit, debet abstinere: sed rõne dubitationis secus est: quia nescitur quo tempore concipit: item quia nescit vtrum masculum vel femina pariat. Io.

comprehensum; quædam autem contraria his, quæ in lege statuta sunt, nunc inueniantur concessa; non videtur ius naturale immutabile permanere. In lege namque præcipiebatur, vt mulier, si masculum pareret, quadraginta o: si vero feminam, octuaginta diebus à templi cessaret ingressu: nunc autem statim post partum ecclesiam ingredi non prohibetur. Item mulier, quæ menstrua patitur, ex lege immunda esse reputabatur; nunc autem nec statim intrare ecclesiam, nec sacræ communionis mysteria percipere; sicut nec illa, quæ parit; vel illud, quod gignitur, statim post partum baptizari prohibetur. Vnde eidem Augustino Anglorum episcopo Gregorius scribit dicens.

α ¶ Nunc ad differentiam.] *In vulgatis legebatur*, Nunc autẽ ad doctrinam. *Emendatum est ex vetustis codicibus, & ex principio dist. 15. vbi hoc repetitur.*

PALEA. β C. I.

3 CVm enixa fuerit mulier, post quot dies intrare ecclesiam debeat; testamenti veteris præceptione didicisti: quia pro masculo xxxiij. pro femina vero lxvj. diebus debet abstinere: quod tamen sciendum, quia in mysterio accipitur.

β ¶ Palea.] *De Paleis vniuerse in præfatione dictum est. Hæc vero, cui primum præponitur nomen Paleæ, habetur etiam in manuscriptis exemplaribus (exceptis duobus Vaticanis:) & in quatuor coniunctum est cum sequenti capite* Si mulier. *addita ad illius initium voce,* Nam; *quemadmodum est apud Gregorium.*

¶ Mulier enixa gratias actura ecclesiam intrare hora eadẽ non prohibetur. C. I.

4 SI mulier peadem hora, qua genuerit, actura gratias intrat ecclesiã; nullo pondere peccati grauatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commistione voluptas est: in † prolis vero partu dolor & gemitus. Vnde & ipsi primæ matri omnium dicitur ‖ in doloribus paries.] Si itaq; enixã mulierẽ prohibemus intrare ecclesiam; ipsam ei pœnam r suam, in culpam deputamus.

Sī mulier.] CASVS. Mulier statim post partum potest ecclesiam ingredi: nam ex hoc, nullo peccato grauat: quia voluptas carnis in culpa est, nõ dolor: alioquin dolorem part[o] sibi verteremus in culpam. h. d.

p ¶ *Sī mulier.*] quidam libri habent, cum enixa: sed illud est palea vsque ad hunc locum.

q ¶ *Pondere peccati.*] Sed nõne in brochardo post partum masculi abstinebit xxxij. diebus ab ingressu ecclesiæ: sed post partum feminæ lxvj. & si ante intrabit, tot diebus pœnitebit in pane & aqua, quot diebus ante intrauit ecclesiam: & qui illis diebus commiscetur ei, x. diebus pœnitebit in pane & aqua? Item consuetudo est contraria illis c. Gre. Sed illud Theodori intelligas de ea, quæ non ex deuotione intrat: vel de illa quæ sine necessitate intrat. ‖ Sed verius credo quod potest intrare siue sit necessitas, siue non: vt extra de pur. post partum. volens. consuetudo tamen in contrarium se habet. Io.

4 Gregorius ibidem continenter. Beda lib. 1. de hist. Angl. c. 27. Nicolaus ad consulta Bulgarorum. c. 68

† *nam in prolis prolatione gemitus.* Gen. 3.

r ¶ *Pœnam.*] Afflictis enim non debet afflictio addi, vt 7. quæst. 1. cum percussio. istud tamen fallit: quia corrupta per violentiam non consecratur. j. 26. distin. Acutius. & 32. quæst. 5. ille autem. & mutilati membris non promouentur, vt 55. dist. per totum [d].

¶ Anima matris citius in funditur quã fœminis.

‖ Mulieres coitæ non tenentur ingredi ecclesiã nisi ingressu ecclesiæ abstinere.

§ Afflictis afflictis quãdoque datur.

d De hoc not. j. eod. ad cius. in gl. hoc est. Arend.

Baptizari.] CASVS. Mulier vel quod ex ipsa natum est, statim in periculo mortis baptizari potest: ne parua mora imminente inueniri non possit quod redimatur.

a ¶ *Mora.*] ar. q̃ mora est vitanda vbi timetur periculum, vt 28. dist. de Syracusanæ. de conse. dist. 4. ne quod absit. arg. contrà, ff. de iudi. si debitori. & ff. de sol. l. quod dicimus. Sol. illud in contractibus: istud in periculo animæ. Ioan.

Adeius.] CASVS. Tria dicit præsens cap. Primo q̃ vir nõ debet dormire cum vxore sua tempore purgationis antequam puer ablactetur: nec alij debet tradi ad nutriendum causa incontinentiæ. Secũdo ibi, *Quæ tamen.* dicit q̃ mulier tempore purgationis potest ecclesiam ingredi: quia superfluitas nõ debet culpæ adscribi. Tertio ibi, *Sanctæ quoq;.* dicit quòd mulier tempore partus non est arcẽda à corpore Christi: si tamen abstinet ex deuotione, laudanda est.

b ¶ *Ablactetur.*] tempus ablactationis hic appellatur tẽpus post partum, quando mulier nimis abundat lacte: & nisi extraheretur per pueri, oporteret ipsam infirmari. ideo autem prohibetur illis temporibus cõmisceri cũ eis, quia extali coitu nascũtur morbosi & leprosi. ‖ sed quid si mulier petat debitum à viro tempore mẽstrui, vel tempore purgationis? Dico q̃ non reddet debitum ei, nisi timeretur fornicatio eius. 13. dist. duo mala. Item si vir petit debitum tempore menstrui à muliere: mulier negabit, & exponet ei causam quare non potest. ff. de solu. l. quod dicimus.

c ¶ *Prohibeãtur.*] idest, sub forma prohibitionis dissuadeantur. sic exponunt quidam.

d ¶ *Inuita.*] hoc est regulare, vt quod quis initus patitur, non afferat ei præiudicium, vt hic, & 50. dist. presbyteros. & C. de insti. & sub. l. 1. & C. qui pe. tu. l. cum à matribus. C. de ap. præses. Arg. cõtra. ĵ. 55. dist. c. vlt. 49. dist. c. vlt. C. de condi. inser. legatum.

‖ Item arg. q̃ quæ fiũt ab inuitis & nolentibus, eis imputari non debent [a], vt de consec. dist. 5. discipulos 15. quæst. 1. aliquos. & quæst. 6. c. 1. & 31. quæst. 2. Lotharius. Io. Sol. si aliquis cogitur coactione absoluta aliquid facere contra Deum, non imputatur ei quo ad Deum: secus si conditionali coactione, vt extra quod me. cau. sacris. 50. dist. presbyteros. In contractibus si aliquis cogitur per metum qui debuerit cadere in constantem virum, non imputatur ei, vt ibi. & quod me. cau. ad audiẽtiam. nisi culpa sua incideret in talem metum, vt ff. quod me. cau. si mulier. Sed in ordinibus secus. nam si quis per vim mutiletur, promoueri nõ potest, vt extra de cor. vi. exposuisti. etiam corrupta per vim non consecrabitur inter virgines, vt 32. quæst. 5. ille. & hoc fit propter reuerentiam sacramentorum. & defectum mysterij. sic mihi Bar. vt breuiter distinguendum.

e ¶ *Quod vni personæ.*] Arg. q̃ vni conceditur, per consequens videtur aliis esse concessum. sic ĵ. dist. 4. deniq;. & hoc verum est si de iure communi aliquid conceditur. secus si ex priuilegio, vt 16. quæst. 1. hinc est. & 7. quæst. 1. petisti.

Idem ad eundem.

¶ Mulierem enixam, vel quod ab ea genitum fuerit, eadem hora nihil prohibet baptizari. C. III.

1 BAptizari autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si periculo mortis vrgetur, vel ipsa hora eadẽ qua gignit, vel hoc quod gignitur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur: quia [a] sicut sancti mysterij gratia viuentibus, atque discernentibus cum magna discretione prouidẽda est; ita quibus mors imminet, sine vlla dilatione offerẽda est: ne, dum adhuc tẽpus ad præbendum redemptionis mysterium quæritur, interueniente paululum mora [2], inueniri non valeat qui redimatur.

a ¶ Quia sicut.] *Hinc vsque ad ver.* Nedum. *addita sunt ex. B. Gregorio.*

Item.

¶ Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur; ad eius concubitum vir non accedat. C. IIII.

2 AD eius vero concubitũ vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur [b]. Praua autem in coniugatorum moribus consuetudo surrexit, vt mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex sola causa † incontinentiæ videtur inuentum; quia dum se continere nolunt; despiciunt lactare quos gignũt. Hæ itaque quæ filios suos ex praua consuetudine aliis ad nutriendum tradent, nisi purgationis tempus prius transierit [d], viris suis non debent admiscери: quippe cum & sine partus causa, cum in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur [e]: ita vt morte lex sacra feriat, si quis vir ad menstruatam mulierẽ accedat. Quæ tamen mulier, dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet; quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet imputari: & per hoc quod inuita [d] patitur, iustum non est, vt ecclesiæ ingressu priuetur. Nouimus namque, quòd mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur, post tergum Domini veniens †, vestimẽti eius fimbriam tetigit, atque statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita, laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere; cur quæ menstruum sanguinis patitur, ei nõ liceat Domini ecclesiam intrare? *& infra.*

¶ Si igitur bene præsumpsit, quæ vestimentũ Domini in lãguore posita, tetigit; quod vni personæ [e] infirmanti conceditur; cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur?

¶ Sanctæ autem cõmunionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est: sed si percipiat, non iudicãda. Bonarum quippe mẽtium est ibi etiam [aliquo † modo] culpas suas agnoscere [f], vbi culpa non est: quia sæpe sine culpa agitur quod venit ex culpa. Vnde etiam cum esurimus, sine culpa [g] comedimus; quibus ex culpa primi hominis factum est, vt esuriremus.

f ¶ *Agnoscere.*] Argu. contra ĵ. 22. quæst. 2. cum humilitatis. Dic quòd quilibet potest dicere se peccatorem, dum tamen non credat contrarium. de pœn. dist. 3. ad hæc.

g ¶ *Sine culpa.*] Arg. quòd non semper imputatur factum, vbi culpa præcedit. 15. q. 1. sane.

DISTINCTIO VI.

3 *Via vero* [h] *de naturæ superfluitate sermo cæpit haberi; quæritur, an post illusionem, quæ per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare.*

4 *De his ita scribit B. Gregorius Augustf. Anglorum episcopo, resp.* 11.

Via vero.] CASVS. Grat. quærit an post nocturnã pollutionem vel illusionem valeat quis sumere corp' Christi: & an sacerdos Missam valeat celebrare? & de hoc quid iuris sit, in cap. seq. distinguitur.

h ¶ *Quia vero.*] Hic intitulatur. dist. 6. in qua, quia fecerat mentionem de superfluitate naturæ, digreditur à principali proposito agens de nocturna pollutione. ostendit ergo auctoritate Gre. quibus modis, & ex quibus causis contingit, & quando sit peccatum, & quãdo non: postea respõdet obiectioni factæ in præmissa dist. in illo §. his itaq;. Et not. secundum quosdã, q̃ nocturna pollutio, & illusio, quæ procedit ex infirmitate non est peccatum, etiam veniale, maxime cũ sit pœna, vt ĵ. c. proxi. ibi; omnino hæc pollutio, vel illusio nõ est timẽda, quia animus, &c. Illa vero quę procedit ex crapula, est veniale peccatum, vt ĵ. c. proxi. ibi; habet exinde animus aliquem reatũ. similiter illa quæ prouenit ex cogitatione præcedente, peccatũ est, sed distinguitur; quia si illa cogitatio non processit ad cõsensum, veniale peccatum est [b] pollutio ex ipsa proueniens. Si vero processit, tunc est mortale [c], secundum istorũ opin. accedit, q̃ aliquis nesciens peccat mortaliter & venialiter [d], & operatur bonum, & etiam meretur vitam æternam; quia si corpus dormit, anima vigilat. Vnde illud: Cor meum vigilat ad te Deus. Idẽ in furioso dicunt, si culpa sua deuenit ad furorem. arg. 15. q. 1. si quis. in fi. immo nesciens peccat. 32. q. 7. quem admodũ. Arg. contra. ff. de act. & ob. ex maleficio. §. si quis absens. vbi dicitur, quòd nesciens non peccat. Alij dicunt, quòd dormientes non peccant. 15. q. 1. si concupiscentia. & c. aliquos. dormiens. n. furioso cõparatur. ff. de acqui. pos. l. 1. §. adipiscimur. & ita non peccat. Si ergo in nocturna pollutione homo non venit ad consensum, nullo modo peccat: si vero pertenuit, peccat mortaliter secundum istos, nisi forte imaginetur cum vxore propria; quia tunc dirigit affectum in vxorem, & non peccat mortaliter. hanc opi. fouet H. & probatur. ĵ. ead. dist. non est. ibi; luxuriæ, &c. Sed hoc non est verum; quia nullo modo peccat, vt ĵ. c. proxi. & 15. quæst. 1. aliquos. ‖ Sed contra priorem opin. obiicitur; quid si cogitaui turpiter, sed antequam dormiui statim pœnitui, post polluor in somno, peccaui, vel non? & videtur quòd sic. Resp. licet contritus sim: tamen vestigia remanent, & reliquiæ, sicut in liberto vestigia seruitutis. vnde patronus ei succedit. Instit. de succ. lib. §. sed nostra. sic matrimonium in furiosis manet propter reliquias prioris voluntatis. ff. de his qui sui, vel alieniuris sunt. l. patre furioso. Imputetur ergo mihi saltem si initialiter turpiter cogitaui.

Testamentum.

¶ De multiplici genere illusionis. C. I.

Testamẽtum.] CASVS. Capitulum istud diuidit in tres partes. In prima parte dicitur, q̃ si quis pollutus fuerit pollutione nocturna, nisi aqua lotus fuerit, ei vsq; ad vesperã intrare ecclesiam non conceditur. In secunda parte quæ incipit tibi, *Quod tamẽ.* dicit Greg. q̃ hoc potest intelligi spiritualiter. s. de illo qui in mente prauis cogitationibus est pollutus, qui aqua penitentiæ lauandus est, & nisi prius ignis tentationis recesserit, se reum vsque ad vesperã cognoscat. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Sed est.* ‖ dicitur, q̃ pollutio tripliciter accidit. Aliquando enim accidit ex superfluitate naturę, vel infirmitate, aliquando ex crapula, aliquãdo ex præcedenti turpi cogitatione. Cum ex superfluitate vel infirmitate naturę procedit, pollutio non imputatur alicui: quia potius est pœna ¶ peccatum. Cum vero procedit ex crapula, talis pollutio habet aliquẽ reatum: verũtamen, si necessitas adest, ꝓpter hoc sacerdos nõ prohibetur à celebratione missarum; sed si alij sacerdotes adsint, celebrare nõ debet: sed à corpore Christi nõ prohibetur, maxime, si dormientem turpi imaginatione non cõcusserit pollutio. Cum aũt ex turpi cogitatione præcedenti procedit, abstinere debet ab vtroque: quia animo patet reatus suus: q̃ quod cogitauit sciens, pertulit nesciens.

a ¶ *Testamentum.*] In Leuitico legit Dominum dixisse, Si fuerit homo pollutus nocturno semine, egrediatur extra castra & non reuertatur vsque ad vesperam donec lauetur, & post solis occasum reuertat ad castra. hoc Grego. exponit hic, & retorquetur ad illos q̃ polluuntur mente.

b ¶ *Hunc.*] talem morem, de quo queris, adhuc Romani seruant [a], vt 33. qõ. 4. vir cum propria vxore.

c ¶ *Immunditia.*] idest immunda cogitatione.

d ¶ *Veris imaginibus.*] cum videt mulierem, & delectatur in ea.

e ¶ *Aqua.*] idest pœnitentia.

f ¶ *Ad vesperam.*] id est quousq; recesserit ignis tentationis.

ADDITIO. Idest, prauæ cogitationis. i. quousque cedat illa cogitatio reatu: licet enim peccatum transeat actu, remanet tamen reatu. 22. qõ. 7. non solum de consecr. dist. 4. nis: *in aliquibus vero B. Gregorij codicib. variis: sed ob glossam non est mutatum.*

β ¶ Si tamen.] *In codicibus B. Gregorij, & apud Bedam est*, si tamen dormientis mentem turpis imaginatio non concusserit. *In collectione vero Isidori etiã manuscripta*, si tamen animum dormientis turpes imaginationes concusserunt: *quem sensum retinet etiam lectio Panormiæ: nam Burchardus, & Iuo parum ab originali discrepant.*

γ ¶ Non sit tunc: sed suo.] *Omnia fere Gratiani manuscripta exemplaria habent*, vel suo: *Ceterum magna hoc loco est inter ceteros collectores, & Bedam, & B. Gregorij codices varietas. In collectione Isidori etiã manuscripta est*, qua in re vnum ibi ostenditur, ipsa mens non rea, nec tamen suo iudicio libera. *Verum ob codicũ varietatem nihil est in contextu mutatum.*

δ ¶ Et propter.] *Hæc vsque ad finem, neq; in codicibus B. Gregorij, neque apud Bedã, neque in tribus vetustis Gratiani exemplaribus habentur. Sunt tamen apud Burchardum, & Iuonem, & Pannormiam, & Polycarpum.*

¶ Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione solum, sed delectatione, & consensu. PAPEÆ. C. II.

2 SEd pensandum est, ipsa cogitatio vtrum in suggestione, an delectatione, vel (quod maius est) peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet suggestione, delectatione, consensu: suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia & † primo culpam serpens suggessit, Eua velut caro delectata est, Adam velut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio, vt inter suggestionem β, delectationem, & cõsensum iudex sui animus præsideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente: si nulla peccati delectatio sequatur, peccatũ omnimodo perpetratum non est: cum vero caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci: si autem etiam ad cõsensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est; in delectatione fit nutrimentum; in consensu perfectio. Et sæpe cõtingit, vt hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat; nec tamen animus eidem delectationi consentiat. Et cum caro sine anima delectari nequeat; ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit; sed ligatum se vehementer ingemiscat. Vnde, & ille cælestis exercitus præcipuus miles gemebat dicens: [Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ; & captiuum me ducentem in lege † peccati, quæ est in membris meis.] Si autẽ γ captiuus erat, minime repugnabat: quapropter & captiuus erat, & repugnabat. Igitur legi mentis eius lex, quæ in membris est, repugnabat: si autem repugnabat, captiuus non erat. Ecce itaque homo est (vt ita dixerim) captiuus, & liber; liber ex iustitia, quam diligit; captiuus ex delectatione, quam portat inuitus.

Non

§ Greg. ibid. continenter. Burch. l. 4. c. 32. Iuo pa. 1. c. 62.

§ Menstrui tẽpore coniugale debitum an debeat reddi. 2 Greg. ibid. continenter. Nicolaus ad cõsulta Bulg. c. 68. Beda li. 1. hist. Angel. c. 27. Iuo par. 8. c. 88.

† *al carnis incontinentia.*

† *transierint.*) Grig. *Leuit. 15.*

‖ Facta ab inuitis an sint imputanda.

a Nec talia possunt, vt patet in eo quod legi. & not. infra 13. q. 2. quàm præpositum.

† *al. exhiberi*

† *al. abstinere*

† *al. quia*

§ Pollutio tripliciter accidit. 2 Iuo par. 9. c. 111.

a Sub. Iudæi à contactu mortui in polluti de consec. dist. 4. nec quemquam.

† *addite sunt ista duo verba ex B. Gregor. & Beda.*

b Sicut & ipsa cogitatio ex qua procedit. c Sub. sicut inuitur. ĵ. in fi. cap. seq. & in palea, sed pensandum. d Hoc respicit dictum antecedens, ibi, sed cogitatio, &c.

3 ex rr. interrogatione Augustini Anglorũ episcopi.

4 Beda lib. 1. hist. Ang. c. 27

‖ Pollutio nocturna turpem cogitationem sequens imputatur.

† *al. cum primum*

2 Beda ibidẽ. Burc. l. 5. c. 43. Iuo pa. 2. c. 52

† *al. vesperum*

† Paulo aliter in orig. & apud ceteros collectores.

† *al. quia*

§ Pollutio tripliciter accidit. 2 Iuo par. 9. c. 111.

Rom. 7.

† *al. legem.*

a ¶*Non concupiscendo.*] id est absq; libidine præcedentis ardoris.

HIS ITAQVE CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte soluit Gratianus quæstionẽ, quam fecit §. in illo. c. hęc quæ. de primlegiis. in 5. dist. de mutabilitate, & variatione iuris naturalis dicẽs, q; ius naturale in lege, & in Euangelio continetur, sed tamen nõ omnia q; sunt in lege & in Euangelio coherent iuri naturali quantũ ad superficiem. Sunt enim in lege quędam præcepta moralia, vt nõ occides, &c. ista non mutantur, nec ius naturale in eis: quædam mystica præcepta, vt de agno sacrificando, & his similia. ista mutãtur quãtum ad superficiẽ, & non quãtum ad moralem intelligentiam: & quantum ad hoc ius naturale immobile, perseuerat, & pmanet sicut fuit ab exordio rationalis creaturæ. In secunda parte, quę incipit ibi, *Ius vero consuetudinis.* dicitur, quòd ius cõsuetudinis cœpit post legem naturalem: ex quo homines cœperũt simul habitare, quod creditur factum eo tempore quo Cain legit ædificasse ciuitatem: quod ius cũ fere esset extinctum propter diluuium, fuit reparatũ à Nemroth, siue potius immutatum; quia cœpit opprimere homines. & hoc probat auctoritate Gen. ibi; *Cœpit Nemroth*, &c.

b ¶*His itaq;*. Hic ponit Magister sol. obiectionis quam fecerat in precedenti distin. Nos ergo cum ipso plenius distinguamus, q; eorum quæ continentur in lege, alia sunt moralia, alia mystica. moralia sunt quæ mores informant, & sic sunt intelligẽda, vt ipsa verba sonant, vt diliges Deum: non occides: honora patrem, de quibus notatur. 32. quæst. 7. quid in omnibus. mystica sunt figuralia, quæ aliud signficãt præter id quod littera sonat. horum alia sunt sacramentalia: alia sunt cæremonialia. Sacramentalia sunt de quibus ratio reddi potest: quare ad litteram sic fuerint præcepta, vt de circumcisione, & obseruatione sabbati, de quib⁹ habes extra de bapt. maiores, & extra de constit. translato. Cæremonialia sunt de quibus ratio reddi non potest, quare ad litteram sint mandata, vt non arabis in boue & asino, vt 16. quæst. 7. in noua. non seres vestem de lana, & lino conteztam. non seres agrum diuerso semine. Lex ergo quantum ad moralia non recipit immutationem: sed quantum ad sacramentalia, & cæremonialia mutatur quantum ad superficiem literæ: sed non ob hoc dicitur esse mutatũ ius naturale; quia in his non consistebat ius naturale, quo ad superficiem litteræ, secundum quam hæc sunt mutata: sed quo ad mysticam intelligentiam, secundum quam non sunt mutata: sed mysticus eorum intellectus non est mutatus. vnde lex non dicitur mutata. 1. q. 1. Marchion.

c ¶ *Ius.*] nunc ostendit à quo tempore cœpit ius cõsuetudinarium, & constitutionis, & dicit, quòd à tempore Cain cœpit ius consuetudinarium, qui primo ædificauit ciuitatem, quam ex nomine filij sui vocauit Enoch: sed ius constitutionis à Moyse [2]. Io.

d. ¶*Extinctum.*] ius ergo non terminatur, idest, non finitur in vij. sicut nec incipere potest à vij. quia ad minus x. debent facere plebem, vt j. 10. quæst. 3. vnio.

e ¶*Coram Domino.*] idest eorum qui sunt Domini, vel permittente Domino, quicquid enim fit, iudicio Dei fit, vt 26. q. 5. nec mirum.

tum ad moralem intelligentiam, inueniuntur sibi annexa; ac per hoc, etsi secundum superficiem videantur esse mutata; tamen secundum moralem intelligentiam mutabilitatem nescire probantur. Naturale ergo ius ab exordio rationalis creaturæ incipiens, vt supra dictum est, manet immobile. Ius vero consuetudinis post naturalẽ legem exordium habuit; ex quo homines conuenientes in vnum cœperunt simul habitare, quod ex eo tempore factum creditur: ex quo Cain ciuitatem ædificasse legitur: quod cum diluuio propter hominum raritatem fere videatur extinctum d; *postea à tempore Nemroth reparatum, siue potius immutatum existimatur: cum ipse simul cũ aliis alios cœpit opprimere, alij sua imbecillitate eius ditioni cœperunt esse subiecti: vnde in Genesi legitur de eo* [*Cœpit Nemroth robustus venator esse coram Domino* e | *id est* a *hominum oppressor, & extinctor; quos etiam ad turrim ædificandam allexit.*

a ¶Id est. j *Glossa ordinaria ad istum locum ex Alcuino ita habet.* idest hominum oppressor, & extinctor: quos allexit, vt turrim contra Deum construerent.

DISTINCTIO VII.

VS autem f *constitutionis cœpit à iustificationibus* g,, *quas* h *Domin⁹ tradidit Moysi dicens:* [*Si emeris seruum Hebræum, &c.*] *Vnde Isidorus in lib. 5. Etymol. c. 1. ait.*

¶ De conditoribus legum. C. I.

MOyses gentis Hebrææ primus omnium diuinas leges sacris litteris explicauit. Phoronæ⁹ Rex Græcis primus leges, iudiciáque constituit. Mercurius Trismegistus i primus leges Ægyptiis tradidit. Solon primus leges Athenensibus dedit. Lycurgus primus Lacedæmoniis iura ex Apollinis auctoritate confuxit. Numa Pompillius, qui Romulo successit in regno, primus k leges Romanis edidit. Deinde, cum populus seditiosos † magistratus ferre non posset; Decemuiros l legibus scribendis

Exod. 11.

b Et ita hic inducitur scriptione sẽptennij, vt not. 1. dist. ius gentium.

† *al. seditiosum*

de dicitur, q; populus Romanus ordinauit x. viros qui leges ex libris Solonis x. tab. transtulerunt in latinum sermonem; & eas postea exponentes duas tabulas addiderunt.

i ¶*Trismegistus.*] propter tres potentias. s. eloquentiam, scientiam, & virtutem. de quibus habes 37. dist. relatum. & 16. quæst. 1. fic viue. de profes. l. magistros.

k ¶*Primus.*] immo prius Romulus tradidit: sed paucas. ff. de origi. iur. l. 2. & quia paucas: ideo dicitur iste primus edidit c.

l ¶*Decemuiros.*] cum enim leges propter discordiam plebeiorum cum nobilibus fere per xxx. an. in desuetudinẽ abijssent, creati sunt x. viri, qui de Græcis ciuitatibus leges collectas transtulerunt in latinum, & eas in tabulis eburneis scripserunt. postea iidem x. viri accepta potestate

c Vt ff. de orig. iur. l. 2. Laur.

testate corrigendi, & interpretãdi leges, videntes multa deesse tabulis x. postea duas tabulas superaddiderunt: & appellatæ sunt illæ leges xij. tabularũ: qui aũt fuerunt illi x. viri, statim determinat Isid. dicens seq. c.

Verunt.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres patres. In prima parte ponuntur nomina x. virorum, qui leges primo transtulerũt: & dicitur etiam, q; Pompeius primus consul, & Cæsar leges condere voluerunt, sed non potuerunt perficere. In secũda parte dicitur, quòd leges propter vetustãte ab vsu ceciderunt, quarum notitia est necessaria, etsi in vsu nõ sint. In tertia parte dicitur, q; nouæ à Constantino & eius successoribus cœperunt: sed quia permistæ & confusæ erant, Theodosius minor ad similitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicis, composuit codicem ex constitutionibus Imperatorum, quem Theodosianum vocauit. secunda pars incipit ibi: *Paulatim.* tertia ibi: *Nouæ.*

1 Isidor. ibid. continenter. 2 Add. tex. simi. in l. 2. 3. iuris ciuilis. cũ 5. seq. ff. de orig. iuris.

† *al. libros*

† *exoleuerũt.*] orig.

3 Adde an lex abrogata sit abrogãda. no. C. de lati. lib. tol. l. 1. & cap. de nou. C. cõpen. l. 1.

4 Iuo p. 4. c. 270. Pan. l. 2. c. 144.

† *al. minor.*

a ¶ *Metu.*] Argu. quòd metus verborũ excusat. arg. j. 23. q. 8. conuenior. ibi, dic aliquod verbũ in Deum, & morere. & arg. ff. de acq. hær. l. 6. in fin. arg. contra, extra quod met. cau. sacris.

b ¶ *Necessaria.*] sed si nullus est earum vsus, vt quid membranas occupant. 19. dist. si Romanorum? sed ideo notitia est necessaria, vt sciatur causa quare tollantur, vt C. de cadu. tol. l. vna. quia & ipse Papa argumentatur ex abrogato iure, vt extra de iud. nouit. Vel est necessaria nõ vt probentur, sed vt reprobentur male dicta, vt 37. dist. legimus. & c. qui de mensa.

c ¶ *Vocauit.*] hunc tamen immutauit postea Iustinianus, & fecit vnũ codicem ex tribus. C. de no. cod. com. ver. princ. Ioan. Theutonicus.

Act. 4.

Ifert autẽ.] Hæc dist. diuidit in duas partes, i qua rum prima probat, quòd de iure naturali omnia sunt communia. Secunda, ibi: *Dignitate.*

CASVS. Supra in 5. distin. assignata fuit differentia iuris naturalis ad alia iura in origine, & dignitate. nunc autem assignat differentiã iuris naturalis ad alia iura in amplitudine; quia hoc iure omnia sunt cõmunia: sed non alio iure. Repetit etiam de dignitate. Dicitur ergo in hoc. §. q; hoc ius naturale differt à consuetudine, & cõstitutione: nam iure naturali omnia sunt cõmunia. & hoc probatur auctoritate noui test. & auctoritate Platonis: sed iure consuetudinis dicitur hoc meũ, illud tuũ: & ad hoc inducitur seq. cap.

5 Ansel. l. 12. cap. 62. Iuo p. 3. c. 194. Pan. l. 2. c. 63.

d ¶ *Differt autem.*] in hac 8. dist. ostendit magister qualiter ius naturale excellat alia iura amplitudine; quia secundũ hoc ius oĩa sunt cõia.

e ¶ *Inter eos.*] id est, apostolos. 12. q. 1. dilectissimis.

f ¶ *Nestrit.*] quisque enim tantum diligit alium, vt se a: finxit enim Plato quãdam rempublicam, in qua omnia sunt communia. 12. q. 1. c. 2.

a Vt de pœn. dist. 1. charitas est. iuxta fi.

Vo iure.] CASVS. Quidam hæretici conquerebantur se iniuste expoliatos rebus quas nomine ecclesiæ possidebant, contra quos inuehit Aug. dicens eos nõ posse conqueri. nam aut possident creauit, qui leges ex libris Solonis in Latinum sermonem transtaras xij. tabulis exposuerunt.

¶ Nomina eorum, qui leges xij. tabularum exposuerunt. C. II.

FVerunt autẽ hi [2], Ap. Claudius, T. Genucius, P. Sestius, Sp. Veturius, C. Iulius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius, Sp. Postumius. Hi Decemuiri legum conscribẽdarum electi sunt. Leges autem redigere in libris† primus consul Pompeius in stituere voluit: sed non perseuerauit obtrectatorum metu [2]. Deinde Cæsar cœpit id facere: sed ante interfectus est. Paulatim autem antiquæ leges vetustate, atque incuria obsoluerunt† ; quarum etsi nul lus iam vsus est; notitia tamen necessaria[b] videtur. ¶ 3 Nouæ leges à Constantino Cæsare cœperunt, & reliquis succedentibus: erantque permistæ, & inordinatæ. 4 Postea Theodosius minor† Augustus ad similitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicem factum cõstitutionum à Constantini tẽporibus sub proprio cuiusque Imperatoris titulo disposuit; quem à suo nomine Theodosianum vocauit [c].

DISTINCTIO VIII.

Ifert autem[d] *ius naturale*† *à consuetudine, & constitutione. Nam iure naturali omnia sunt cõmunia omnibus: quod non solum inter eos*[e] *seruatum creditur; de quibus legitur.* [*Multitudinis autem credentium erat cor vnũ, & anima vna, &c.*] *verum etiam præcedenti tempore à philosophis traditum inuenitur. Vnde apud Platonem illa ciuitas iustissime ordinata traditur, in qua quisque proprios nescit*† *affectus. Iure vero consuetudinis, vel constitutionis hoc meum est, illud alterius. Vnde Augustinus ait tract. 6. ad c. 1. Ioannis.*

¶ Iure diuino omnia sunt communia omnibus: iure vero constitutionis hoc meum, illud alterius est. C. I.

5 QVo iure defendis[5] villas ecclesiæ a? diuino, an humano? Diuinum ius in scripturis habemus? humanum ius in legibus Regum. Vnde quisque possidet, quod possidet? nonne iure humano? Nam iure[b] diuino [Domini est terra, & plenitudo eius.] Pauperes, & diuites Deus de vno limo fecit: & pauperes, & diuites vna terra supportat. Iure tamen humano dicitur† ; hæc villa mea est; hæc domus mea; hic seruus meus est[1]. Iura† autem humana, iura Imperatorum sunt: quare? Quia ipsa iura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus distribuit generi humano. *Item ibidem paulo inferius.* ¶ Tolle iura Imperatorum: & quis audet dicere, mea est illa villa; aut meus est ille seruus; aut domus hęc mea est [6]? si autem, vt teneantur ista ab hominibus; regum iura fecerunt; vultis, vt reticemus leges, vt gaudeatis[k]? *Item ibidem paucis interiectis.* ¶ 7 Legantur ß leges [1]; vbi manifeste præceperunt Imperatores, eos† -, qui præter ecclesiæ catholicæ communionem vsurpãt sibi nomen Christianum; nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine ecclesię audeant possidere[m]. Sed quid nobis & Imperatori? Sed iam dixi: de iure humano agitur: & tamen Apostolus voluit seruiri Regibus: voluit honorari Reges; & dixit [Reges reueremini.] Nolite dicere[n], quid mihi, & Regi? Quid tibi ergo, & possessioni? Per iura Regum possidentur possessiones. Dixisti, quid mihi & Regi? Noli dicere possessiones tuas; quia ipsa† iura humana renuntiasti, quibus possidentur possessiones.

a ¶ Ecclesiæ.] *Hæc dictio non est apud B. Augustinum. Nam ibi agit contra Donatistas, qui legibus Imperatorum villas sibi ademptas, & Ecclesiæ catholicæ attributas esse querebantur. Quare, cum Donatista dicerent*, villas nostras tulerunt: fundos nostros tulerunt, *vt eos ipse conuincat nullum ius in illis habuisse, aut habere: quibusdam præpositis addit ista.* Quo iure defendis villas? diuino, &c. *Et infra 11. q. 1. c. si quæ causæ. vbi Gratianus citat initiũ huius capitis, ista dictio* Ecclesiæ *non habetur. Est tamen apud Anselmum, Iuonem, & in Pamormia locis indicatis.*

b Istud hinc elicitur secundum illam expositionẽ quæ fit. 5. c. in ver. defendis. i. petis. secundum Io. de Fan.

7 Cod. lib. 1. tit. 5. cap. 4. & Cod. Theod. lib. 16. tit. 5. c. 43. 52 54.

† *al. ita*

1 Tuo par. 9. c. 112.

† *dicit*] orig.

† *Iure ergo humano, iure Imperatorũ: quare?*] orig.

6 Cõcor. tex. in l. ex hoc iure. cum ibi no. ff. de iustit. & iu.

|| Possessio an sit de iure diuino an humano. *Psal. 23. Gen. 2.*

1. Pet. 2.

c Vbi de hoc & 2. q. 6. decreto.

† *ad ipsa*] orig. & Iuo.

|| Connexum est idem iuri.

DIGNITATE. CASVS. Ostendit, q̃ differt dignitate ab aliis iuris naturalis; quia si cõstitutio, vel cõsuetudo aliqua sit huic cõtraria, irrita: & hoc p̃bat seq. cap.

a ¶ *Dignitate.*] hic incipit ij. pars dist. in qua ostendit quare ius naturale sit dignius quàm alia iura: nam quæcumque constitutio, vel consuetudo est contra illud ius, est irrita, & ad hoc inducuntur oĩa c. seq.

Quæ contra.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd flagitia, quæ sunt cõtra mores hominum vitari debent: ita vt pactum hominum, vel consuetudo ciuitatis seruetur, nec ab aliquo violetur: sed perpetua gaudeat firmitate: si tamen Deus iubet aliquid fieri contra pactum, vel cõsuetudinẽ, ei est obtẽperãdum: nam si regi est obtemperandũ in regno, vel ciuitate sua, multo forti⁹ regi vniuersę creaturæ est obediendum.

b ¶ *Mores.*] bonos.

c ¶ *Flagitia.*] i. quasi flagitia. 32. q. 7. flagitia.

d ¶ *Diuersitate.*] id est aduersitate. Io.

e ¶ *Aut peregrini.*] nunquid ergo peregrini, & Scholares tenẽtur sequi consuetudinem illorum inter quos commorãtur? Arg. videtur hic q̃ sic [a], & 12. d. illa. & 41. di. c. 1. Arg. contra quia viatores non fortiuntur forum illius loci per quẽ transeũt, vt ff. de iudi. hęres. §. 2. Et est ar. q̃ soli perpetuo habitãtes obligãtur legi ciuitatis, vt ff. de pi. debitor.

f ¶ *Immo.*] q. d. nõ est cõtra pactũ humanæ societatis ei obtemperare: immo secundũ pactum; quia in omni pacto semper intelligitur excepta maioris auctoritas, vt extra de iureiu. veniẽtes.

g ¶ *Generale.*] id est generalis lex.

h ¶ *Sicut.*] in hoc facit ad propositũ: quia id q̃d Deus præcipit cũ sit de iure naturali pferẽ consuetudini, vel constõi.

i ¶ *Maior.*] ergo magis obedit monachus cpo q̃ Abbati [b]: q̃d falsum est, vt 58. dist. c. 1. & 2. sed de hoc dic, vt not. 11. quæst. 3. qui resistit.

Mala.] CASVS. Quædã prava cõsuetudo inoleuit in archiepatu Remeñ. quare Papa scripit Hinc maro Remeñ. archiepo, vt illã consuetudinẽ tollat: quia nisi illa cõsuetudo radicitus euellatur, ab impiis in ius assumetur: & præsumptiones incipiẽt pro legibus venerari.

a Et est hic arg. q̃ consuetudo loci attendẽda est in scacorum ludo secundũ Lau. sed arg. cõtra 41. dist. illud. in fi.

1 Iuo p. 4. c. 278.

2 Iuo p. 4. c. 203. Pann. l. 2. c. 28.

3 Cõcor. text. in Auth. habita. cum glo. in ver. pertinaciæ consuetudine. C. ne fil. pro pat. & in c. Massana. de elect.

7 *al. in qua*

¶ Tolle.] *Quoniam glossa obstitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcumque addenda videbantur; placuit integrum apponere locum B. Augustini. Apud ipsum igitur post ver.* humano, *antecedentis paragraphi, hæc sequuntur:* Vultis legamus leges Iurisperitorum? & secundum ipsas agamus de villis? Si iure humano vultis possidere; recitemus leges Imperatorum: videamus, si aliquid voluerint ab hæreticis possideri. Sed quid mihi est Imperator? secundum ius ipsius possides terram. Aut tolle iura Imperatorum; & quis audet dicere; mea est ille villa, aut meus est ille seruus, aut domus hæc mea est? Si autem vt teneantur ista ab hominibus, iura acceperunt Regum; vultis recitemus leges, vt gaudeatis, quia vel vnum hortum habeatis, & non imputetis nisi mansuetudini columbæ; quia vel ibi vobis permittitur permanere? leguntur enim leges manifestæ; vbi præceperunt Imperatores. &c.

2 *Dignitate vero ius naturale similiter præualet consuetudini, & constitutioni. Quæcumque enim vel moribus recepta sunt, vel scriptis comprehensa; si naturali iuri fuerint aduersa; vana & irrita habenda sunt. Vnde Augustinus ait lib. 3. cõfess. c. 8.*

¶ Aduersus naturale ius nulli quidquam agere licet. C. II.

1 QVæ contra mores [b] hominum sunt flagitia [c], pro morum diuersitate [d] vitanda sunt; vt pactum inter se ciuitatis, aut gẽtis consuetudine, vel lege firmatũ, nulla ciuis, aut peregrini [e] libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo vniuersõ nõ congruẽs. Cum autem Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet iubet; etsi nunquam ibi factum est, faciendum est; & si omissum, instaurandum est; & si institutum non erat, instituendum est. si enim Regi licet in ciuitate, cui† regnat, iubere aliquid; quod neque ante illum quisquã, nec ipse vmquam iusserat; & non contra societatem ciuitatis eius obtemperatur, immo [f] contra societatẽ non obtemperatur (Generalẽ [g] quippe pactũ est societatis humanæ obedire Regibus suis) quanto magis Deo regnatori vniuersæ creaturæ suæ, ad ea quæ iusserit, sine dubitatione seruiẽdum est? sicut [h] enim in potestatib⁹ societatis humanę maior [i] potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

Item Nicolaus Papa Hincmaro Remensi Archiepiscopo.

¶ *Caput hoc est ex epistola Nicolai, quæ incipit,* Epistolam Beatitudinis tuæ; *extat quæ vnà cum aliis eiusdem, & aliorũ Pontificum epistolis manuscriptis Romæ in Bibliotheca monasterij Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum est,*

¶ Radicitus est euellenda pernicioſa consuetudo. C. III.

2 MAlã cõsuetudo, quæ non minus [j] quàm pernicioſa corrupte[a] vitãda est; nisi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab improbis assumitur: & incipiunt præuaricationes, & variæ † præsumptiones celerrime non cõpressæ pro legibus venerari, & priuilegiorũ more ppetuo celebrari.

Item Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas. c. 6. 4.

¶ Veritati & rãtioni consuetudo est postponenda. C. IIII.

5 VEritate [m] mãifestata [n] cedat consuetudo veritati: plane respondeo, quis dubitet [o] veritati manifestatæ debere consuetudinẽ cedere? *Item.* [6] Nemo consuetudinem rationi, & veritati præponat: quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

Item Gregorius α VVimundo † Auersano Episcopo.

α ¶ Gregorius.] *In aliquot manuscriptis, & apud Iuonem est,* Gregorius vij. *Et in huius Pontificatu Guitmũdus Auersanus episcopus scripsit de corpore & sanguine Domini cotra Berengariũ, qui liber extat.*

¶ Qualibet consuetudo veritati est postponenda.. C. V.

7 SI consuetudinẽ fortassis opponas; aduertendũ est, quòd Dominus dicit P: [Ego sum veritas, & vita.] Non dixit, Ego sum consuetudo; sed, veritas [8]. Et certe (vt Beati Cypriani vtamur sententia) quælibet consuetudo, quantumuis vetusta [q], quantumuis vulgata, veritati omnino est postponenda: & vsus qui veritati est contrarius, abolendus.

Item Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas. cap. 5. 9

¶ Veritate reuelata, consuetudinem sibi cedere oportet. C. VI.

10 QVi contẽpta veritate præsumit consuetudinem sequi; aut circa fratres inuidus est & malignus, quibus veritas reuelatur; aut circa Deum ingratus est, cuius inspiratione ecclesia eius instruitur. *& infra.* In Euangẽlio Dominus, Ego sum, inquit, veritas: nõ dixit, ego sum consuetudo. Itaque veritate manifestata, cedat cõsuetudo veritati. *& infra.* ¶ [11] Reuelatione facta veritatis, cõcedat cõsuetudo β veritati: quia & Petrus, qui prius circũcidebat [r], cessit Paulo veritatem prædicanti. *& infra.* [12] Cum Christus veritas sit; magis veritatem, quàm consuetudinẽ sequi debemus [13] quia [r] consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

β ¶ Cedat consuetudo.] *Apud B. Augustinum, & Iuonem, & in Pannormia legitur,* cedat error. *Sed vere B. Augustinus ex ipsiusmet Zozimi verbis colligit, quod ille errorem appellabat, fuisse consuetudinem. Ita enim respondet.* Noluit quidem iste dicere, consuetudinem; sed errorem. Verumtamen, cum dicit, quia & Petrus, qui prius circumcidebat, cessit Paulo veritatem Prædicanti, satis indicat, quòd aliud etiam de baptismo fieri solebat.

¶ Quia cõsuetudinem.] *verba hæc vsque ad finem, apud Iuonem, & Gratianum satis comode hic adnectũtur, repetita ex verbis Felicis, quæ referuntur 5. c. veritate.*

k ¶ *Mala autem consuetudo.*] ar. q̃d quod aliàs est illicitum, rõne consuetudinis nõ fit licitũ. Ar. cõtra 3. d. 4. deniq; arg. cõtra extra de cõsue. c. vlt. & t. minus rõnabilis consuetudo inducit ius, extra de in integ. rest. cõstitutus. Itẽ hic est ar. q̃ honesta consuetudo inducit priuilegium, vt 9. quæst. 3. conquestus. & 82. dist. plurimos.

l ¶ *Non minus.*] hæc vij. cap. de mala consuetudine loquuntur.

CASVS. autem sequẽtis cap. planus est, & per se patet.

m *Veritate.*] arg. q̃ Veritas præiudicat opinioni, vt hic. & 81. di. quicunque. & extra de biga. nuper. extra qui fi. sint legi. per tuas. & ex. de pur. vul. significãtibus. & extra de frig. & ma. fraternitatis. ar. cõtra 3. q. 7. infamis. §. tria. & ex. de iure pa. cõsultationibus. & C. de test. l. j.

n ¶ *Manifestata.*] per doctrinã, & reuelationẽ.

o ¶ *Dubitet.*] quãdoq; tñ consuetudo præualet legi. extra de cõsue. c. vlt.

Si consuetudinem.] CASVS. Quidã episcopus habebat quandam consuetudinem: scribit ei Greg. & mandat, vt illam aboleat, & q̃ hoc facere debeat, probat auctoritate Christi, q̃ dixit. Ego sum veritas: & non dixit: Ego sum consuetudo. & sentẽtia Cypriani, qui dixit, quòd quantũcumque sit vetusta consuetudo veritati cõtraria, est abolẽda.

p ¶ *Dicit.*] arg. q̃ verbis est inhærendũ extra de deci. ad audientiam.

q ¶ *Vetusta.*] 1. quæst. 3. si quis. præbendas. ar. contra. ff. de legi. de quibus. §. inueterata. cõmunia prædi. l. venditor. §. fi constat. & extra de consuetu. cum dilectus. & extra de iurepa. c. cura pastoralis. in his propter diuturnitatem temporis sustinetur, id q̃d est minus rationabile, dic quòd vetustas est seruanda, si potest sine scandalo seruari. cõtra di. 4. denique.

r ¶ *Circumcidebat.*] & cibos discernebat propter cunda parte, quæ incipit ibi, *Idem. Ignoscẽ,* dicitur quòd simpliciter erranti potest & debet ignosci: & hoc probatur exemplo Pauli dicentis: Misericordiam merui; quia ignorans feci: sed qui scienter facit, veniam non meretur.

b ¶ *Consuetudo.*] pone casum, vt j. de conse. distin. 3. c. 2. & 3.

c ¶ *Esdram* [3] quando prohibuit Iudæis ne alienigenas ducerẽt vxores, nisi essent de tribu sua: ipsi autem duxerunt alienigenas de filiis Chananæorum, vt 28. quæst. 1. §. 1. Vel tangit qualiter bibliotheca & psalteriũ à Babyloniis destructa, per Esdram reparata fit. Vel aliter quæstium est quæ virtus esset maior? Respondet quidam mulieris, alius regis, alius viri, alius vini, alius veritatis. hãc approbauit Esdras.

d ¶ *Quia ignorans.*] Arg. quod ignorãtia iuris excusat, vt hic, & 30. q. 1. de his. & 2. q. 3. fi quem. §. notandum [b] & 24. q. 1. si quis dederit. & 28. dist. presbyterum.

Si solus.] CASVS. Dicit Cyprianus in hoc cap. quòd non omnis consuetudo imitanda est, sed Christi veritas: & illud q̃d ipse fecerit, qui prior est ante omnes. Et hoc probatur auctoritate Esaiæ reprehendentis Iudæos, qui veritatem non sequebantur.

e ¶ *Si solus.*] id est, nullus ei contrarius. sic j. 8. q. 1. sciendum. in fi.

f ¶ *Hominum.*] ergo Iudæi regũtur humanis constitutionibus. & sic est contra. j. 12. distin. omnia. vbi dicitur quòd Iudæi tãtum diuinis cõstitutionibus reguntur: sed verum est quòd olim regebantur constitutionibus humanis, scilicet Scribarum & Pharisæorum, vt hic dicit. sed hodie non, vt ibi.

Quod autem.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. In prima probatur q̃ non valet consuetudo contra Deum. In secunda ibi, *Noli* probatur per ix. cap. q̃ commenta Sanctorum non præiudicãt

pter quod Paulus ei restitit in faciem, vt 2. quæst. 7. c. Paulus Petrum. 27. quæst. 1. sicut enim. ver. ecce.

Frustra.] CASVS. Quidam contra sacramenta, & alia spiritualia consuetudinem veritati præponebant, quare quæsitum fuit ab Augustino, quid iuris esset? Et respondet Augustinus, quòd frustra obijciunt consuetudinẽ veritati. si tamen consuetudini veritas suffragaꝰ, nil oportet firmius retineri.

¶ Consuetudo rationi frustra opponitur. C. VII.

1 FRustra, inquit, quidam, qui ratione vincũtur, cõsuetudinem [a] nobis obijciunt: quasi consuetudo maior sit veritate; aut non id sit in spiritualibus sequendum; quod in melius fuerit à spiritu sancto reuelatum. ¶ 2 Hoc plane verũ est; quia ratio, & veritas consuetudini præponenda est. Sed cũ consuetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmius retineri.

Item Cyprianus in epistola ad Põpeium contra epistolam Stephani.

¶ Rationem consuetudo impedire non debet. C. VIII.

COnsuetudo [b], quæ apud quosdam obrepserat, impedire non debet, quominus veritas prævaleat, & vincat. Nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem, scientes, quia & apud Esdram [c] veritas vicit, sicut scriptum est: [Veritas manet, & inualescit in æternum, & viuit, & obtinet in sæcula sæculorum.]

Idem in epist. ad Iubaianũ, circa med.

Ignosci [α] potest simpliciter erranti, sicut de seipso dicit Apostolus Paulus [Qui primo, *inquit,* fui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus: sed misericordiam merui; quia ignorans [d] feci.] post inspirationem vero, & reuelationem factã, qui in eo quod errauerat, perseuerat; prudens & sciens sine venia ignorãtiæ peccat: præsumptione enim atq; obstinatione quadãnititur, cum ratione superetur.

α ¶ Ignosci.] *Apud. B. Cyprianum legitur,* Ignosci enim potest. *& his antecedunt ea, quæ leguntur 5. c. frustra. vsque ad ver.* reuelatum.

Idem lib. 2. epist. 3. ad Cæcilium.

¶ Dei veritatem, non hominum consuetudinem sequi oportet. C. IX.

3 SI solus [e] Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid, qui ante omnes est, Christus, prior fecerit. Neq; enim hominis consuetudinem sequi oportet; sed Dei veritatẽ, cum per Esaiam prophetã Deus loquatur, & dicat [Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum [f] docentes.]

Liquido igitur apparet, quòd consuetudo naturali iuri postponitur.

DISTINCTIO IX.

Vod autem [g] *& cõstitutio naturali iuri cedat, multiplici auctoritate pbatur. Ait enim Augustinus ad Bonifaciũ comitem, epist. 50.*

¶ Leges principum naturali iuri præualere non debent. PALEA. CI.

IMperatores, quando pro falsitate contra veritatem cõstituunt malas leges, probantur bene credentes, & coronãtur perseuerãtes: quando autem pro veritate cõtra falsitatem constituunt bonas leges, terrentur fæuientes, & corriguntur intelligentes.

4 Quicũq; [h] ergo legibus Imperatorũ, quæ pro Dei veritate feruntur, obtẽperare nõ vult, acquirit grande supplicium. Quicũq; vero legibus Imperatorũ, quæ contra veritatẽ Dei feruntur, obtẽperare nõ vult, acquirit grãde præmium.

Nam & temporibus prophetarũ omnes reges, qui in populo Dei nõ phibuerũt, nec euerterũt, quę contra Dei præcepta fuerant instituta, culpãtur: & qui phibuerũt, & euerterũt, super aliorũ merita laudãtur. Et rex Nabuchodonosor, cũ seruꝰ esset idolorũ, cõstituit sacrilegã legẽ, vt simulacrũ adoraretur: sed eius impię constitutioni q̃ obedire nouo & veteri testa. Ioan. de Fan.

Vod autem.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. In prima probatur q̃ non valet consuetudo contra Deum. In secunda ibi, *Noli* probatur per ix. cap. q̃ commenta Sanctorum non præiudicãt

CASVS. In superiori distin. ostensum est quòd ius naturale præponitur consuetudini, in hac 9. distin. ostendit quòd ius naturale præponitur constitutioni: & hoc probatur per sequentia cap. & intellige hoc de iure naturali quod consistit in præceptis & prohibitionibus.

g ¶ *Quòd autem.*] 5. in proxi. distin. 8. ostendit qualiter ius naturale præualet consuetudini. In hac 9. distin. ostendit qualiter ius naturale præiudicat & præualet constitutioni hominum. & sumitur per totam hanc distin. ius naturale pro iure diuino, quod continetur in lege & in Euangelio. Item per totam hanc distin. vocat canonicam scripturam nouum & vetus testamentum.

Mperatores.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd qui bonis legibus, & quæ pro veritate latæ sunt, non obtemperat, puniri debet: qui vero malis legibus, & quæ contra Dei voluntatem latæ sunt, non obtemperat, remunerari debet.

h ¶ *Quicunque.*] Hic incipit cap. aliud est palea. & habes idem 23. q. 4. non inuenitur.

i ¶ *Ergo legibus.*] Not. arg. à contrariis, vt 15. quæst. 3. de crimine. & 24. quæstione prim. 1. quodcunque ligaueris. & ead. causa. quæst. 2. sane. 35. distin. qualis: & fortissimum est arg. à contrariis [c]. ff. de offic. eius cui man. est iurisd. l. 1. & 11. quæst. 3. Imperatores.

Noli

1 Hic refert. B. Augustin⁹ ver bali. Cypriani in epist. ad Iubaia. Iuo. p. 2. c. 94. & par. 4. c. 235.

‖ Consuetudo in multis præiudicat iuri.

2 Hic B. Augustinus respondet.

4 Sub persecu. Liboſi Vagenſis.

5 Iuo p. 4. c. 208. Pann. l. 2. c. 165. p. ead. qui cõtempta.

6 Ibid. c. 8. & persona Felicis a Buſſacensis.

† *al.* Guimãdo.

7 Iuo p. 4. c. 213. Pann. l. 2. c. 166. *Ioa. 14.*

8 Cyprianus in toto illo suo concilio.

9 Sub persecu Caſti Siccẽſis.

10 Iuo p. 4. c. 234. Ibid. c. 8. sub persona Liboſi Vagenſis. Io. 14.

11 7. ead. c. veritate Ibid. c. 7. sub persona Zozimi a Tha raſſe. Gal. 2.

12 Ibi. c. 9. sub persona Honorati a Tucca.

13 5. ea. c. veritate

1. Tim. 1.

‖ Consuetudinis multæ sunt conditiones.

2 Idem sentit Inno. quod dic vt plene not. extra de consue. in prin. ibi videtur. & eod. tit. c. vlt. in glo. argu. contra, cuia &c. quam glo. quidam habẽt signati addit. ex parte. De hoc est not. 3. di. c. in istis, & leges. ibi videas. Arc.

Esdra. 3. & 4.

3 Esdræ. 1. c. 7. *Matth. 15. Hic est sanguis meus, &c.*

Esa. 29. Matth. 15.

b Not. etiã 38. dist. in prin. de cõsec. dist. 2. cap. 3.

4 Iuo p. 4. c. 184. Pann. l. 2. c. 154. ‖ Iudæi vtrum constitutionibus reguntur.

Dan. 3.

‖ Argumentũ à cõtrario sensu in iure fortissimum.

c De hoc legi. & not. 8. q. 1. sciẽdum. iuxta finem.

Nolimeis] CASVS. Quærebant quidam ab Aug. vtrũ scriptis eius esset fides adhibẽda tamquã scripturis canonicis noui & vete. testa. & respondet q̃ non. In scripturis enim canonicis quod inuenitur. incunctanter credendum est. in scripturis autem Augustini quod reperitur, non est habendum pro firmo nisi cértum appareat.

a ¶ *Canonicis.*] quia de canonicis scripturis non possumus disputare an iustæ sint, vel non vt ſ. eo. quis nesciat.

b ¶ *In istis.*] Loquitur hic secũdum illa tempora, cũ adhuc scripta Aug. & aliorum scórũ Patrum non erant authentica: sed hodie iubentur * ista teneri vsq; ad vltimũ iota, vt ſ. 15, distin. c. vlt. Vel hoc ideo dicit; vt ostendat q̃ maior sit auctoritas véteris testamenti, q̃ sanctorum Patrum, vt 19. dist. in canonicis.

Ibid.

† *Deum verũ*] orig.

* *Hoc inc. illo vlt. subeatur de epistola B. Leonis ad Flauianum.*

NEgare.] CASVS. Vinc. reprehendebat opuscula Augu. dicens ibi esse multa mendacia. Et certe non est mirum, dicit Augu. si sua opuscula culpanda sunt, cum maiorum opuscula reprehendantur.

c ¶ *Negare.*] iusto iudicio. Vnde Augu. multa opera postea retractauit [a], vt 29. q. 6. vides. 12. q. 1. certe. & 26. quæst. 4. quodam loco.

[a] Burc. l. 15. c. 42. Iuo p. 16. c. 43.

[a] Ad idem. 26. q. 4. c. vltimo.

EGo solis.] CASVS. Quæsiuit Hiero. ab Augu. an credat scriptores vete. & noui testa. errasse in scribendo. Et respõdet Augu. quòd non: sed si aliquid in illis scriptis mendacij inuenitur, dicendũ est codicẽ esse mendosum, vel interpretem nõ bene de græco in latinum tranſtulisse, aut dicam me non intelligere quod scriptum est. Aliis autem scriptoribus non est credendum, & si sancti sint: nisi quod scripserint probauerint per canonicas auctoritates.

† *cõuenit frustrare*] orig.

d ¶ *Scriptorum.*] ideſt, scriptoribus.

[2] Iuo par. 4. c. 71. Pann. l. 2. c. 120.

c ¶ *Erraſſe.*] ‖ Nefas enim est dicere, q̃ scriptura mentiatur, vt 23. q. 5. quid ergo. immo quod in eis dicitur, defendere debemus vsque ad sanguinis effusionem, vt 25, q. 1. sunt quidam.

‖ Scriptura nõ mentitur. *al. cersum hã beba.*] exẽpp. *al. firmiter retinere*] orig.

f ¶ *Quantalibet.*] Arg. q̃ non est cõsiderandum quis dicatur, vt 19. dist. ſecundum. & est argu. pro dictis quorundã testium, q̃ non est credendum magis honorabiliori personæ q̃ alij; ‖ quia veritas à quocũq; prolata semper præferenda est, vt 2. q. 7. quæritur. & ſ. eod. neq; ff. de ſup. leg. l. Labeo. Eis enim magis creditur qui rei aptiora dicunt, vt 4. q. 3. ſ. item in criminali. verſi. ſi testes. Nec sanctitas personæ prodeſt, vt citius credatur. 50. dist. ſi quis præpostera. & arg. ad idem 1. q. 1. teneamus. 6. quæſt. 2. placuit. & 3. q. 9. cap. vlt. Arg. contra [b] 11. q. 1. quicumq;. 97. distin. nobiliſsimus. & 8. q. 3. c. 1. & 41. dist. cap. 1. & 11. q. 3. absit.

[3] Iuo par. 4. c. 73.

‖ Veritas à quocũque dicatur, omnib⁹ est præferẽda.

b Ista contraria omnia quæ ſequuntur, aut nullo modo contradicunt, aut vilia ſunt contraria. Vel dic, q̃ in hoc ſunt cõtraria: quia vni ſoli quãdoque creditur, vt illa iura probant propter dignitate personæ ſecundũ Ioan. de Fan.

g ¶ *Probabiles.*] Arg. quòd ratio æquiualet canoni, vt ſ. dist. 1. conſuetudo. & ſ. cap. ſane. Ioan.

VTveterum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd ſicut recurrendum est ad volumina Hebræorum, ſi dubitatio aliqua oriatur de veteri teſtamento: ſic ſi dubitatur ſuper libris noui teſta. recurrendum est ad Græcorum ſcripta.

h ¶ *Veterum.*] ideſt, veteris teſtamenti.

i ¶ *Græci.*] Hierony. in ſecundo prologo Bibliæ contra ait dicens, q̃ emendatiora ſunt exemplaria latina quàm græca, & græca, quàm hebræa. Sed Aug. ad primitiuam eccleſiam reſpicit, quando exemplaria græca & hebræa non erant corrupta: ſed procedente tempore cum populus Chriſtianus multum eſſet auctus, & hæreſes multæ eſſent factæ inter Græcos, in inuidiam Chriſtianorum Iudæi & Græci ſua exemplaria corruperunt: & ſic factum eſt, quòd exemplaria eorum magis corrupta ſunt quam latinorum, ad quod tempus reſpicit Hieron. Vel reſpicit ad latina exemplaria à fidelibus interpretibus tranſlata. Augu. reſpicit ad exemplaria latina à nõ fidelibus & falſatoribus trãſlata: in quibus ſi quid falſitatis videatur, dicit eundum eſſe ad originalia. Vel dic quòd in hoc magis credendum eſt Hieronymo, quam Augu. quia inter iſtos tres Aug. Hiero. & Greg. ‖ Auguſtino magis credendũ eſt in diſputationibus, Hieronymo in hiſtoriis, & tranſlationibus: Greg. in moralibus præponitur, quia nõ omnes in omnibus: ſed certi per certa, &c., C. de vete. iure enu. l. 1. ibi, quia non oẽs. Et eſt hic arg. quòd quantumcumque authenticum ſit aliquod inſtrumentum: ſi tamen de ipſo aliquid in dubium reuocetur, ſemper exhibendum ſit illud à quo originem ducit, vt 76. diſtin. cap. ieiunium. in prin. & ſ. 25. quæſt. 2. ſancimus. & optime extra de ſenten. & re iud. cum inter. Et hoc contra dominum Alberic. qui dicit, q̃ ſi vna publica charta originẽ ducit ab alia publica charta, non eſt neceſſe exhibere originale. argu. in Authen. vt fratrum filij. §. quia vero. coll. vlt. ſecus in priuata. Authen. vt ſpon. larg. §. & hoc inſuper coll. 8. argu. pro ipſo 19. diſtin. ſi Roma. Quid iuris ſit de hoc, dixi ſ. 100. dist. contra morẽ.

[4] Iuo par. 4. c. 74. Pann. l. 2. c. 119.

† *ſcripturarũ libros*] orig. & Pann.

† *corũ auctoritatem inſcribendo aliquid erraſſe firmiſſime credant*] orig. Iuo, & Pann.

† *prepolleant*] orig. ‖ Auguſtinum diſputationis: Hyeronymum tranſlationes, & Gregorium moralia commendant.

† *al. doctiorumque*

k ¶ *Sermonis.*] totum enim nouũ teſtamẽtum ſcriptũ eſt græce ꝓter euãgeliũ Matthæi & epiſtolam Pauli ad Roma. quæ eſt ſcripta latine. Ioan.

SIad.] CASVS. Dicit Aug. q̃ ſi in ſacris ſcripturis inueniatur mẽdacium etiam officioſum, nihil auctoritatis remanebit in eis: nec ex illis poteſt ſententia ferri.

† *Adde Iac. Eu.* & etiam aliquid q. Bar. in ſ. in tãm. g. ſi. cum l. ſeq. ff. de re. di. & Alexand. de Imol. in l. bene ad cogitationem. col. 9. ff. ſi cert. pet.

[5] Iuo p. 4. c. 215.

† *al. veluti officioſa*] orig. *al. fuerint officioſa.*

† *al. ſubtractum* ‖ Officioſa quę dicuntur. † Inofficioſa quæ dicuntur.

1 ¶ *Officioſa.*] ‖ Officioſa dicuntur quæ continent pietatem, quæ nulli obſunt, & alicui proſunt: ‖ ſicut inofficioſum dicitur teſtamentum, quod eſt contra officium pietatis, vt ff. de inofſi. teſta. l. 3.

m ¶ *Quid in eis.*] Arg. q̃ ſi inſtrumenta, vel atteſtationes pro parte inueniuntur falſæ, q̃ in totum reprobantur, vt ſ. 16. diſtin. canones. & 3. quæſt. 9. pura. & ſ. de conſec. diſtin. 3. non liceat. & ff. de ædil. edic. eiuſdem. Arg. contra. 37. diſt. qui de menſa. 12. q. 2. ſi quis. & de conſec. diſtin. 4. ſi non ſanctificatur. & 17. q. 4. queſti ſunt. & extra de arbit. cum tempore. & de præb. dilectus. & C. de tranſac. ſi ex falſis. Sol. ſi plura cap. ſibi connexa ſunt, vel vnum eſt acceſſorium alteri, vno caſſato connexa & acceſſoria caſſantur: ſecus ſi diuerſa & ſeparata ſunt. ff. de mi. etiam. §. fi. & ff. de neg. geſt. eum actum. & 2. q. 6. diſſinitiua. ver. eſt autem quandoq;. circa fi. Vel diſtingue, vt diſtinguitur extra de fide inſtr. ex litteris [c]. Ioan. ego dico quòd ſi aliquid falſitatis reperiatur in inſtrumento, quòd totum redditur ſuſpectum: nec ei creditur, vt ff. de fide inſtr. l. 2. in fi. & hoc notauit in quæſtionibus. Bart. Brixien.

[c] Scilicet ſuper diuerſis & ſeparatim, ſ. ſingulis articulis non eſt vis quæſtionis, in quo tota eſt vis quæſtionis, vt in hac decret. ex litteris, & ſic intelligitur C. de teſta. ſi tyrannus. & ff. de inſtru. l. 1. ſecundum ſo. de Fan.

n ¶ *Ponderc.*] ideſt, auctoritate.

Quis

QVis neſciat ſacram] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd quilibet debet ſcire ſcripturam veteris & noui teſta. præponi ſcripturis epiſcoporum: & nemo debet dubitare de ea vtrũ verum ſit vel rectum quod in ea continetur. ſcripta vero aliorum poſſunt reprehendi per homines peritiores & diligentiores, & qui ſunt maioris auctoritatis.

a ¶ *Terminis.*] libris.

b ¶ *Diſceptari.*] ita vt in dubium reuocentur q̃ ibi ſtatuta ſunt. Sed diſputare licet de eis ad maiorem intelligentiam, non reprobãdo. 96. diſt. ſatis.

[1] Iuo par. 4. c. 227. Polyca. lib. 3. tit. 21.

NOli.] CASVS. Vincen. Donat. iſta reprehẽdebat ſcripta noui & vete. teſtam. quia in ſcriptis quorundam epiſcoporũ quædam reprehendenda inueniebãtur. Sed eũ reprehendit Aug. quia illa reprehendenda non ſunt: hæc vero ſic: quia ab auctoritate canonum diſtinguũtur. vnde reprehendi poſſunt, ſi contra veritatem ſcripta ſunt. Et hoc probatur an ctoritate Pauli: Et ſi quid aliter ſapitis, &c.

c ¶ *Calumnias.*] verba enim iuris non ſunt calumnianda. ſ. 37. diſtin. relatum. & ff. ad exhib. l. penult.

d ¶ *Donati.*] Donatus primo fuit catholicus: ſed poſtea eſt in hęreſim lapſus: cuius hæreſi adhæſerunt Cyprianus, & Agrippinus.

[2] Deus dedit par. 2. Anſel. lib. 4. c. 58. Iuo p. 4. c. 236.

NEque.] CASVS. Aug. reprehendebat dicta quorundam peritorũ, de quo Fortunatus eum reprehendebat. Nunc autem ei reſcribit & dicit q̃ non vult adhibere tantam fidem illis ſcripturis quantam adhibet canonicis. & licet eis honor debeatur, tamen vult eas corrigere ſi quid inuenerit in eis corrigendum. Idem vult fieri de ſuis ſcripturis.

e ¶ *Diſputationes.*] id eſt, expoſitiones. non enim ex ipſo læditur fama alicuius per id quòd reprobatur teſtimonium ſuum, vt extra de excep. denique.

f ¶ *Eorum ſcriptis.*] Arg. quod quiſq; iuris in alterum ſtatuit, &c. ſic 2. q. 6. qui ſe ſcit. 22. q. 5. de forma. ff. quod quiſq; iur. l. j. extra de conſtit. cum omnes.

Phil. 3.

SAna.] CASVS. Quæritũ fuit ab Aug. vtrum ratio iuris naturalis ſit exemplis antepo nenda? Et reſpondet q̃ ſic, ſed non illis quę cum ratione concordant.

g ¶ *Sana.*] aliàs ſane.

h ¶ *Cui.*] rationi.

i ¶ *Concordant.*] quãdoque.

k ¶ *Sed illa exempla.*] Hoc ideo dicit, quia non ſemper imitanda ſunt exẽpla. C. de ſent. nemo. ſed exemplum Papæ eſt ſequendum, vt 16. q. 6. ſ.

[3] Iuo par. 4. c. 237.

Idem de baptiſmo contra Donatiſtas lib. 2. c. 3.

¶ Litteris omnium epiſcoporum ſacra præponitur ſcriptura. C. VIII.

1 QVis neſciat ſanctam ſcripturam canonicam tam veteris, quàm noui teſtamenti certis ſuis terminis [a] contineri, eámque omnibus poſterioribus epiſcoporum litteris ita præponi, vt de illa omnino dubitari, & diſceptari [b] non poſſit, vtrum verũ, vel vtrum rectũ ſit quidquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit? Epiſcoporum autem litteras, quæ poſt confirmatum canonem vel ſcriptę ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem forte ſapientiorem cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum epiſcoporum grauiorem auctoritatem, doctioremq; [†] prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſi quid in eis forte à veritate deuiatum eſt?

Idem ad Vincentium epiſt. 48. contra Donatiſtas.

¶ Ex dictis quorumlibet epiſcoporum contra diuina mandata calumniæ non colligantur. C. IX.

[2] Deus dedit par. 2. Anſel. lib. 4. c. 58. Iuo p. 4. c. 236.

1 NOli frater contra diuina tam multa, tam clara, tam indubitata teſtimonia colligere velle calumnias [c] ex epiſcoporum ſcriptis, ſiue noſtrorum, ſicut Hilarij, ſiue [a] (antequam pars Donati [d] ſepararetur,) ipſius vnitatis, ſicut Cypriani, & Agrippini: primo, quia hoc genus litterarum ab auctoritate canonis diſtinguẽdum eſt: non enim ſic leguntur, tamquam ita ex eis teſtimonium proferatur, vt contra ſentire non liceat, ſicubi forte aliter ſapuerint, quàm veritas poſtulat. In eo quippe numero ſumus, vt non dedigemur etiam nobis dictum ab Apoſtolo accipere. [Et ſi quid aliter ſapitis, id quoque Deus vobis reuelauit *β*.]

Phil. 3.

α ¶ Siue antequam.] *Antea legebatur,* ſiue Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati ſeparetur. *Reſtituta eſt vera lectio ex B. Auguſtino, & aliquot exemplaribus Gratiani, & Iuone. Cyprianus enim, & Agrippinus multo ante Donati ſchiſma in eccleſiæ vnitate deceſſerant: qua in re erranit auctor gloſſæ.*

β ¶ Reuelauit.] *Ita etiã originale, & Iuo, & aliquot editiones noui teſtamenti. Sed idẽ B. Auguſtinus in Ioannẽ tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi fere ſemp legit*, reuelabit, *& explanat. Græce eſt* ἀποκαλύψει.

Item ad Fortunatianum, epiſt. III.

¶ Non debet par auctoritas canonicis ſcripturis, & expoſitionibus earum. C. X.

[3] Iuo par. 4. c. 237.

3 NEque quorumlibet diſputationes ς, quamuis catholicorum, & laudatorum hominum, velut ſcripturas canonicas habere debemus; vt nobis non liceat ſalua honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis [f] improbare, atque reſpuere; ſi forte inuenerimus, quòd aliter ſenſerint, quàm veritas habet, diuino adiutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis † ego ſum in ſcriptis aliorum, quales † volo eſſe intellectores meorum.

Idem ad Marcellinum de ciuitate Dei. lib. 1. c. 23.

¶ Exemplis ratio ſana præfertur. C. XI.

4 SAna [g] quippe ratio etiam exemplis anteponenda eſt: cui [h] quidem & exempla concordant [i]; ſed illa [k], quæ tanto digniora ſunt imitatione, quanto excellentiora [l] pietate [m].

Cum ergo [n] *in naturali iure nihil aliud præcipiatur, quàm quod Deus vult fieri; nihilque vetetur, quàm quod Deus prohibet fieri; denique cum in canonica ſcriptura nihil aliud, quàm in diuinis legibus inueniatur; diuinæ vero leges natura conſiſtant; patet, quòd quæcumque diuinæ voluntati, ſeu canonicæ ſcripturæ contraria probantur; eadem & naturali iuri inueniuntur aduerſa. Vnde quæcunque diuinæ voluntati, ſeu canonicæ ſcripturæ, ſeu diuinis legibus poſtponenda cenſentur; eiſdem naturale ius præferri oportet. Conſtitutiones ergo veleccleſiaſticæ, vel ſeculares, ſi naturali iuri contrariæ probantur, penitus ſunt excludendæ.*

DISTINCTIO X.

p. i. COnſtitutiones [o] vero principum eccleſiaſticis conſtitutionibus non præeminent, ſed obſequuntur.

Vnde Nicolaus Papa ſcribit epiſcopis in concilio apud Conuicinum congregatis.

¶ Lex Imperatorum eccleſiaſtica iura diſſoluere non poteſt. C. I.

5 LEgę [α] Imperatorum non in omnibus eccleſiaſticis controuerſiis vtendum eſt, præſertim cum inueniantur euangelicæ, ac canonicæ ſanctioni aliquotiens obuiare *β*. *Item* †. ¶ 6 Lex Imperatorũ non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus. Imperiali iudicio non poſſunt eccleſiaſtica iura diſſolui. 7 Ad quod oſtendendum duorum horum †, ſcilicet Innocentij, & Gregorij. Dicit enim Innocentius, quòd in vna prouincia non debet eſſe niſi vnus metropolitan⁹: cum eccleſia hoc ſtatuat. Vnde

a Sed in ratione. q. d. vbi exemplum non concordat rationi, non eſt ſequendum: nam illud exẽplũ Lucretiæ non cõcordat rationi. Arch. b Et extra de ſecul. ca. 2. in parte decim.

[a] Canones præferuntur legibus.

c Cõcor. tex. in l. j. leges ſacratiſſimæ. cũ cõcor. vulga. C. de epiſcopis & cler.

[5] Iuo p. 4. c. 87 Pan. l. 2. c. 138. Anſel. l. 1. c. 97 Polyc. l. 1. tit. 27.

† *al. Idem.* 6 In cap. adiectis. c. 2.

7 Burch. l. 1. c. 10. Iuo p. 16. c. 11. Pan. l. 2. c. 139. *Theroũ.* orig.

Vnde si Imperator diuidat vnam prouinciam in duas, non propter hoc erunt ibi duo metropolitani. Item statutum est ab ecclesia, vt dicit Gregorius, vt post carnalem commissionem alter coniugum non possit ad religionem transire sine consensu alterius: sed lex sæcularis statuit contrarium.sed statutú ecclesiæ prævalet:quia etsi lex humana concesserit, lex tamen diuina prohibuit. In tertia parte quę incipit ibi,*Nō quòd.* circa fi. dicitur q̄ bene vti possumus legibus vbi canonibus non contradicunt.

a ¶ *Diuisis imperiali iudicio prouinciis.*] Imperator diuidit prouincias, vt ff. de offic. assess. si eadem.& Papa episcopatus diuidit: & vnit episcopus ecclesias, vt extra de excess. præla. sicut vnire. Quid autē iuris sit dum vniuntur vel diuiduntur, not. 16. q. 1. postquam. &c. & temporis. Licet ergo Imperator diuidat vnam prouinciam in duas,nō ideo erunt duæ metropoles, vt hic.& 101. dist. peruenit. ‖ Et est hic arg.quòd si princeps legitimat aliquem in tēporalibus,non ideo est legitimatus in spiritualibus, extra qui filij sint legi. per venerabilem. nisi vbi princeps restituat aliquē, qui fuit infamis ratione paterni criminis,vt 6.q.1.§.verū.

b ¶ *Ecclesiam.*] ‖ Ecclesia non adstringit mūdanis legibus. 33. quæst. 2. inter.nec etiam de rebus ecclesiasticis potest Imperator legē condere, vt 96.distin. bene ª. nisi hoc ecclesia petat, vt 17. dist.§. hinc. etiam & nisi in ecclesia priuilegium statuat aliquid, vt 16. q. 1. generaliter.& quæst.3. nemo. Ioan.

c ¶ *Diuisiones.*] Argu. q̄ episcopus inuito plebano non potest diuidere parochiam eius: nec Papa inuito episcopo diuidere episcopatum, vt 16.quæst. 1. multis.quod enim est vnū, diuidi non potest, vt 24. q. 1. loquitur.& cap.chisma. Ioan. Sed credo q̄ Papa hoc possit facere ex causa,& etiam episcopus ᵇ, vt in ea. decre. si. vnire. Bart. d ¶ *Lex humana.*] vt habes 27. q. 2. sunt qui dicunt.Sed mirū est cum Iustinianus fuerit valde catholicᵉ Imperator:qualiter illud statuerit cōtra legem Dominicum Dominus dixerit quòd ob solā causam fornicationis mulier possit seperari à viro, vt 33. quæst. 2. quos Deus. Sed dic (vt quidam dicunt) q̄ ignoranter fecit: & ideo veniā meruit,vt 8. dist. cōsuetudo. Vel errauit si.Hiero.vt 26.dist.c.1.Vel ideo permisit. ᶜ hoc, vt grauia vitarentur:sicut vsuras permisit vt vitarētur rapinæ:& cōiugia permisit dissolui,vt vitaretur vxoricidium,vt 33.q.2.si quod verius.

e ¶ *Contra hæreticos.*] Et sic vtor pro me quo non vtor contra me. ℣. 37.dist. si quid verius. & 2.q.7. si hæreticus.& sic est contra 19. dist. si Romanorum. in fi. 4. quæst. 3. c. si testes. §.item si quis testibus.

f ¶ *Non licet.*] Casum præsentis capituli pone per teipsum.

¶ *Non licet.*] argu.contra illas leges quæ permittunt vsuras exigere.arg.u.11.q.1.c. quicunq; litem. & 9.dist.c.1.ver. quicunq;.& 96. dist.bene. 11.q. 3. qui omnipotentem. 15. q.1. oē quod. & c.nulli. & c. generali.23. q. 8.conuenior.arg.contra dist.63.cap.Hadrianus 2. d ,

Certum.] Casvs.Imperator volebat præsse rebus ecclesiasticis; & prælatis ecclesiarum obedire nolebat: immo quod plus est,eis dominari volebat, & iura præfigere, quem Felix Papa docet ecclesiæ debere colla submittere, & nō velle eius sacerdotibus dominari:ne si cōtra fiat, eatur in contumeliam creatoris.

g ¶ *Certum est.*] Hoc cap. & c. suscipitis & c. quoniam.loquitur quasi de eadem materia.

h ¶ *Et sacrosancta.*] idest, præcepta.

i ¶ *Cuius.*] ſ. ecclesiæ.

k ¶ *Submittere.*] Imperator enim filius est ecclesiæ, non præsul, vt 96. dist. si Imperator. & ii inclinabit caput suū episcopis, vt 63. dist. Valentinianus. & excōmunicari potest ab episcopo,vt 18.distin. quoniam quidem.& 96.dist.duo.

l ¶ *Mensura.*] idest, Imperator excedit mensuram suam.

m *Constitutiones.*] ‖ Nunquid ergo legibus semper derogatur per canones ? Absit, nisi quo ad causas spirituales. & hoc est quod dicitur de consec. dist.3. celebritatem. ibi alia est ratio causarū sæculariū, alia diuinarum.arg.ſ.eo. ç. 1. vtrumq; enim suo modo rationabiliter cōstitutum est, sed diuerso modo.arg.ſ.ead.certum. Nec Papa potest leges tollere, nisi quo ad suum forum.‖Imperiū enim & sacerdotium ex eodem principio prodierunt,vt in Authentica quomodo oporteat epos. in princ. coll.1.arg.ſ.ead.dist. quoniam.Sed hoc nō credo, vt extra de præscriptio. quoniam omne.

n ¶ *Mores.*] ‖ Nec iuramentum obligat contra bonos mores,vt extra de iureiur.quemadmodum. & ff. de leg. j. si quis inquilinos.§.vlt.

o *Imperium.*] ¶ *Administrationibus.*] Distincta est enim potestas sua a potestate Pontificali, vt ℣.ea.quoniam. & 96. dist. cum ad verū. ‖Alioquin si vsurpat eorum officia,lepra percutitur, vt Ozias. 2.q.6.7.§. item Dauid. Tamen inuenitur, q̄ reges conferunt decanatus, vt extra de cōsue. cum inter.in parte decisa.Ioan.

Vscipitis.] Casvs. Imperatores Constantinopolitani volebant suas cōstitutiones præferri ecclesiasticis,cōtra quos inuehitur Gregorius Naziāzenus,& dicit q̄ maiorem principatū dedit Christus præsulibus ecclesiarum & perfectiorem,q̄ ipsis Imperatoribus.vnde si legem suscipiunt Iesu Christi, potestati ecclesiæ subiici debent : cum spiritus carni præferatur, & lex diuina præferatur humanæ.

p ¶ *Libertatem.*] idest, verbum prædicationis.

q ¶ *Accipitis.*] idest, accipere debetis.

r ¶ *Perfectiorem.*] vt 95. distin.duo sunt.

d Sed illud: permittit ecclesiæ.

5 Deus dicit par.1.&3. Burc.1.13.c.1. Iuo p.4.c.187 & par.16.c. Pān.1.2.c.1. Poly.1.6.c.

In exemplari Veronensi legit Felix iij.

6 Ansel.1.4.c.11. Poly.1.1.c.11.

‖ Imperator inferior ecclesiæ episcopo.

† *al. ecclesia*

‖ Casus decretorum iuxta capitulorum planus est.

† *al. dispositionis.*

† ante alios Batul.] *Idem* Habetur in Hadriana.

7 Deus dicit par.1.&3. Ansel.1.3.c.8. Burc.1.15.c. Iuo p.5.c.3. & par.16.c.11. Poly.1.1.c.6.

† *sint*] otig.

‖ Imperium & sacerdotium ex eodem prodeunt.

‖ Christus fuit Imperator & sacerdos.

c 2.q.7.accusator.

2 Iuo par. 4. c.188 ℣.dist.96 c.cum ad verbum. 1.Tim. 2.

‖ Iuramentum contra bonos mores,non obligat.

‖ Imperator lepra percutitur, si officia sacerdotale vsurpatur.

d Adhoc 23.q. 4.quicūque.

† *al. & militans.*

† *al. ue*

‖ Papa an habeat vtrūque gladium.

¶ Idest,in causis ecclesiasticis recipiēdæ.

† *al.assumi*

3 Iuo p.4.c.183 Pan.1.2.c.153. *Alc.22.*

b Ad horum intelligētiam scias quòd gl. 2.tit. 3. dicit sic:Penula vestis erat consularis, qua indueban cō sules ingredientes curiam.

¶ Legum Imperatorum in aduitorium ecclesiæ allegatarum. C. VII.

1 SI in adiutoriū c vestrū etiam terreni imperij leges assumēdas putatis, non reprehendimus.

¶ Fecit hoc Paulus, cum aduersus iniuriosos ciuem d Romanum se esse testatus est.

a ¶ Ecclesiæ.] *Auctor huius rubricæ caput hoc ita accepit;quasi hic agatur de legibus Imperatorum in fauorem ecclesiæ latis: cum ibi B. Augustinus Petiliano, & Donatistis hæreticis concedat,legibus Imperatorum ipsos in adiutorium suum vti posse:modo id fallaciter non facerēt; quod eos fecisse conuincit.*

Item Nicolaus Papa I. in epistola 7. ad Michaelem Imperatorem.

β ¶ *Huic capiti in codicibus impressis erat præpositus hic titulus*, Cyprianus Iuliano Imperatori:*quod est contra omnem temporum rationem.In manuscriptis omnibus, excepto vndecimo Vaticano, abest dictio*, Imperatori, *quemadmodum & apud Iuonem.Nonum autem habet*,Iuliano episcopo,*aliud peruetustum*, Iubiano. *Ceterum integrum hoc caput est in epistola Nicolai ad Michaelem Imperatorem,quæ incipit*, Proposueramus; *ex quo refertur infrà dist. 96. c.cum ad verum. vna cum aliis verbis eiusdem epistolæ, ex quibus hæc pendent. Et sumptum est ex Gelasio in tomo de Anathematis vinculo.*

¶ Reges Pontificibus pro æternis, & Pontifices regibus pro temporalibus indigent. C. VIII.

2 QVoniam e idem mediator Dei f,& hominū homo Christus Iesus sic actibus g propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusq; discreuit h propria γ, volēs medicinali humilitate hominum corda sursum efferri,non humana superbia rursus in inferna demergi:vt & Christiani Imperatores pro æterna vita pōtificibus indigerēt,& pōtifices pro cursu i temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vterētur,quatenus spiritalis actio,à carnalibus distaret incursib;& † ideo militans Deo minime se negotiis sæcularibus implicaret, ; ac vicissim non † ille rebus diuinis præsidere videretur; qui esset negotiis sæcularibus implicatus.

γ ¶ In propria.] *In originali est* , propriam volens medicinali humilitate sursum efferri; *quemadmodum etiam infra dist. 96.c. cum ad verum..Apud Gelasium loco indicato legitur*, sic actionibus propriis, dignitatibusq; distinctis officia potestatis vtriusque discreuit , suos volens medicinali humilitate saluari , non humana superbia rursus intercipi,vt & Christiani,&c.

Item Leo iiij.Lothario Augusto.

¶ Leges Imperatorum custodiri oportet. C. IX.

3 DE capitulis,vel præceptis imperialibus vestris, vestrorum que d pontificum k prædecessorum irrefragabiliter custodiendis,& conseruandis; quantum valuimus,& valemus Christo propitio,& nunc & in æuum † nos cō seruaturos modis omnibus profitemur.Et si fortasse quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mēdacem l.

d ¶ Vestrorumque.] *Epistola hæc non est inuenta : & in istis verbis videtur subesse mendum; ex quo auctor glossæ errandi occasionem sumpserit;qui Christianis Imperatoribus,cuiusmodi fuerant prædecessores Lotharij,attribuat illud,quod Isidorus de ethnicis dicit, nimirum Imperatores solitos fuisse appellari Pontifices. de qua re optime Gelasius in tomo de Anathematis vinculo,& infra distinc.21. c.cleros..Apud Iuonem legitur*, vestris, nostrorūque etiam Pontificum prædecessorum,*in Pannormia.* nostris nostrorūque Pōtificum,& prædecessorū. *Sed fortasse cetera quidē recte apud Gratianū habent: tantūmodo ante dictionē*, prædecessorū,*est addēda coniunctio*,&, *quemadmodum est in Pannormia.* Nā *hoc significabitur* , *Imperatores illos solitos fuisse edere capitula adhibitis in concilium Pontificibus regni,quod verissimū est. Omnino hæc,quæ à Leone scribuntur,spectare videtur ad capitula Caroli , & Lodouici, quæ Lotharius in vniuersa Italia seruari mādauerat. Nā in legibus Longobardicis, lib.3.tit.35. Lotharius ita cōstituisse traditur.* Placuit nobis, vt capitula, quæ excerpsimus de capitulari bon.mem.gloriosissimi Domini nostri Caroli,& genitoris nostri Lodouici Imper. inuictissimi,his omnibus, & fidelibus nostris,& sanctæ ecclesiæ in regno Italiæ cōsistentibus per legē teneantur, & seruētur: & quicūque horū capitulorum contēptor extiterit, fexaginta solidis cōponatur. *Id populo Romano,qui iure antiquo Romanorū vti prohiberetur, valde displicuit:sicut ex c.fi.infra ead.dist.colligi potest:disseminatusque etiam rumor fuit eadem esse Pontificis ac populi sentētiam.De quare Leo hac se epistola videtur purgare voluisse;& tamen postea pro conseruando iure ciuili Romanorum , cum eodem Lothario iterum diligentius egit:quod apparet ex dicto cap. finali.*

Item Ioānes viij.Ludouico Imperatori.

¶ Legis auctoritate dissoluitur , quod contra eam fit. C. X.

4 VIdes fili charissime ; quia quod contra leges accipitur,per leges dissoluī meretur.

Item Gelasius Rufino, & Aprili epis.

Aut nunquid iustum vobis videtur, si cedat spiritus a carni b; si à terrenis cælestia superentur; si diuinis præferantur humana?

2 *Ecce quòd constitutiones Principum ecclesiasticis legibus postponendæ sunt. Vbi autem euangelicis, atque canonicis decretis non obuiauerint;omni reuerentia dignæ habeantur. Vnde Augustinus ait in dialogo, id est lib.2. contra litteras Petiliani. c.58.*

a Spiritus.] id est,ecclesiastica constitutio.

b ¶ *Carni.*] id est,sæculari constitutioni.

ECCE. Hæc est ij.pars dist.in qua probatur per vij.c. quòd quando leges non contradicunt canonibus,amplectendæ sunt. Archid.

Casvs. §.per se patet,& ad probandum istud quod dicitur in §. inducit Grat.seq.cap.

S Iin adiutorium.] Casvs. Petilianus defendebat se legibus cōtra Augustinum, & alios catholicos. Aug. de hoc ipsum non reprehendit: quoniam & Paulus hoc fecit, cum testatur se esse ciuem Romanum.

c ¶ *Si in adiutorium.*] Hoc ideo dicit, quia non sunt allegādæ a leges nisi in defectum canonum,vt extra de no.ope.nunt.intelleximus.

d ¶ *Ciuem.*]ciuem Romanum appellat se : quia pater eius societatē contraxerat cum Romanis; & in signum fuit data ei penula b.

Q *Voniā.*] Casvs. Iulianꝰ Imperator vēdicabat sibi imperiū & pōtificatū: quod locū habuit in veteri testamento. Sed dicit Cyprianus, quod postquàm Christus venit, sic officia vtriusque potestatis discreuit, vt Imperator terrenis, Pōtifex cælestibus præsideret : ne propter duplicē potestatē homo superbiēs rursum ad inferna demergatur:sed cū opus est, altera potestas vicissim alterā subleuaret. Idem casus est 96. dist.cum ad verum.

e ¶ *Quoniam.*]Hoc ca. est pars illius 96. distin. cum ad verum.

f ¶ *Dei & hominum.*] id est, diuinæ & humanæ naturæ. de consec. dist.2. in Christo pater.

g ¶ *Sic actibus.*] scilicet ipsorum officiorum. ‖ Quædā enim fecit tanquam Imperator, cū vēdentes & emētes flagellādo de templo eiecit. 1. q.3.ex multis c.& c.vendētes.Quædam vt sacerdos, cum seipsum obtulit hostiā discipulis suis dicens : Hoc est corpus meū,&c.de cōsec. dist. 2. sacerdos. Sed cōtrarium probatur per auctoritatem istā : scilicet q̄ Deus noluit ea esse distincta, cum per seipsum vtriusq; potestatis actus exercuit. Respon.hoc ideo fecit,vt ostenderet, q̄ vtraq; potestas ab eo processit d, nō quòd vna persona illa duo officia exerceat, vel gerere debeat. hæc enim duo dona, imperium & sacerdotium, ab eodem principio sunt,vt in Authē. quomodo oporteat episcopos in prin. coll.1.

h ¶ *Discreuit.*] Cū ergo potestates istę sint distinctæ,est hic arg.‖quòd imperium non habetur à Papa, & quòd Papa non habet vtrūque gladium. nā exercitus facit Imperatorē,vt 93.dist. legimus. & imperiū à solo Deo habetur, vt 23.q.4.quæsitū.alioquin si ab ipso haberetur, licite appellaretur in tēporalibus ad ipsum quod ,phibet Alex. & dicit q̄ illa nō cōtingunt suā iurisdictionē. extra de app.si duobus. & extra qui filij sint legi.causam c. & c.lator. Itē ecclesiæ soluunt tributū Imperatori,vt 11.q.1.magnū.Sed cōtra,& cælestis & terreni imperij iura sunt ei cōcessa, vt 22.dist. c.1.Item Imperator iurat Papæ,vt 63.dist.tibi dño. & Papa deponit Imperatorē,vt 15.q.6.alius. Item ipse tranſtulit imperium de Oriēte in Occidētem. extra de elec.venerabilē. Ego credo potestates esse distinctas , licet Papa q̄ndoque vtrāque potestatē sibi assumat:sc.cū legitimat aliquē in spūalibus & tēporalibus,vt extra qui fil.sint legi.per venerabilē. sed illud fuit ad petitionē regis', qui hoc ipsum fecisse potuit, vt ibi dicitur. Nec ob. q̄ à sæculari iudice appellatur ad Papā: quia hoc fit propter defectū iudicis sæcularis , vt exprimitur extra de foro cōpe.licet. sed facit ad petitionē regis. Nam etiam vacante imperio supplet defectū imperij , vt extra de fo. compe. licet.

i ¶ *Pro cursu.*] Arg.‖ q̄ in matrimonio & ceteris causis spūalibus nō sit vtēdū legibus imperialibus.Sed contra 35.q.5.ad fedē.Dic ergo q̄ illud tāmodo determinat illud verbū, temporalium: sed non illud verbū, vterētur, vt sicut spirituales causæ ad iudicē sæculārem non pertinēt, sic nec causa sanguinis ad ecclesiasticum,vt infrà,23.q.8. sæpe principes. & c. his à quibus.

D *E capitulis.*] Casvs. Lotharius audiuerat, q̄ Leo Papa nolebat leges seruare imperiales.vnde interrogauit de hoc Papā, an esset verum. quare Leo.scribit ei,& dicit,quòd ipse vult leges obseruare irrefragabiliter,& qui aliter dicit , mendax est.

k ¶ *Pontificum.*] Imperatores.n. olim pontifices appellabantur , vt 21. dist. cleros.

l ¶ *Mendacem.*] ex magna humilitate hic loquitur,sicut alibi,infrà,2. q.7. nos fi incompetēter.

Vides.] Casvs. duorū sequentium. cap. planus est.

m ¶ *Dissolui.*] infrà,25. q.2.imperiali.hæc regula suppletur per aliā regulam,q̄ principali destructo destruīt accessoriū,& oē quod sequitur ex eo f. vt extra de fi. instr. inter dilectos.in fi.sed hæc regula multas recipit instītias. contra legem enim fit fi cōtrahitur post simplex votū, tñ contractus

e 2.vbi de hoc in glo. sic patet. & de iūd. nouit.in gl.2.

3 Iuo par. 4. c.176. Pān.1.2. c.149

† *al. eternum*

‖ Causæ matrimoniales , an sint legibus decidendæ.

f Ad hoc l.nō dubium. & ibi n.vt. C.de leg. & l.eius. C.de vsu. & inst. de pup.subst. §.si libertus.

4 Iuo 4. p.

1 Inno. 1.epist.o.18.c.2.

† *vererisum.*] orig.

2 Lib.9. reg. epist.39.

‖ Legitimatus quo ad temporalia non censetur quo ad spiritualia.

3 Iuo par. 4. c. 187. Pana. 1. 2. c. 140. ex capi. adiectis. c.17.

‖ Leges sæculares ecclesiā non adstringunt.

a Vide quod no.5.q.6. prefbyteri.2.&22. q.8.cōuenior. in gl. ecclesia enim, &c.

b Sub. & hoc est verum cum nulli sit præiudicium. aliàs secus. 2. q6.6. qui se scit.Io. de Fan.

4 & Calixtus epist.1.& Marcellinus in extrema epist.2. & in capitulis Hadriani. ca. 76. ex quo citant Burchar. & Iuo par. 16. c.9.

c De comparatiua permissione, de qua not.3.dist. ca. vlt.

¶ Facta tenent multa quæ fieri prohibentur.
a De hoc satis no. extra de spō. duo. tuas. vbi hæc solutio approbatur per Vin. Gof. & Ber. hoc lari vide per Arc. 1 distin. 5. c. quis aut. Iuo p. 4. c. 179. Pann. l. 2. c. 150.
b al. aut.
c al. moderna
‖ Legum contemptor an peccet.
a Iuo p. 4. c. 180. Pann. l. 2. 151.
b Ad huius declarationē vide quod not. 2. q. 7. metropolitanum. in gl. ea ex contemptu.

c al. propter

3 Iuo p. 4. c. 181. Pann. l. 2. c. 152.

tenet, vt 27. q. 1. nuptiarum. ‖ Item prohibetur ne sententia feratur sub conditione; tamen si lata fuerit tenet, vt 2. q. 6. §. biduū, circa princ. Item prohibetur ne episcopus consecret alterius ecclesiā; tamen si consecrauerit, tenet consecratio, vt 7. q. 1. episcopus in diœcesi. Sed dic, q hæc regula intelligitur de talibus vbi est perpetua causa prohibitionis [a], s. ne filius cōtrahat cū matre. Vel dic, q merentur dissolui, nisi vbi per constitutionē aliā tolerarētur. arg. contra. 45. dist. de Iudæis. sed hoc in fauorem fidei. ff. de relig. & sumpt. fu. sunt personæ.

¶ Leges principum, aut regulas patrum contemni non licet. C. XI.

1 QVis autē † leges principū, aut regulas patrū, aut admonitiones paternas † dicat debere contēni [2], nisi qui impunitū sibi tantum estimet transire cōmissum?

Item Theodorico regi.

¶ Leges Romanorū principum seruandæ sunt ab omnibus. C. XII.

2 CErtum est magnificentiam vestrā leges Romanorum principum, quas [b] in negotiis [c] hominum custodiendas esse præcepit, multo magis circa † reuerētiam beati Petri apostoli pro suæ felicitatis augmento velle seruari.

Item Leo. iiij. Lothario Augusto.

¶ Romana lex nullius temeritate debet corrumpi. C. XIII.

3 VEstrā [α] flagitamus clemētiā, vt sicut hactenus Romana lex viguit absque vniuersis procellis, & pro nullius [d] persona hominis reminiscitur [e] esse corrupta; sita nunc suū robur, propriumque vigorem obtineat.

α ¶ Vestram.] *Videtur Lotharius populo Romano, quod hic Leo petiit, concessisse. Nam in legibus Longobardicis lib. 11. tit. 57. sic habetur*, vt interrogetur populus Romanus, qua lege vult viuere, *& sequitur constitutio.*

Lotharius Imperator.

¶ Volumus, vt cunctus populus Romanus interrogetur, qua lege vult viuere; vt tali lege, quali lege viuere professi sunt, viuant: illisque denuntietur, vt hoc vnusquisque tam iudices, quam duces, vel reliquus populus sciat, q si offensionem contra eādem legem fecerint; eidem legi, qua profitentur viuere per dispensationem Pontificis, & nostram subiacebunt.

DISTINCTIO. XI.

Vōd vero † legibus cōsuetudo cedat, 4 Isidorus testatur dicens in synonimis, lib. 2.

¶ Prauus vsus ratione superat, & lege. C. I.

5 VSus [α] auctoritati [b] cedat; prauū vsū lex, & rōvicat [1].

Item Nicolaus Papa I. Michaeli Imperatori.

vt infra. 29. distinct. sciendum. vel nisi princeps consentiat. vel nisi sit super tali articulo, qui indifferens est, vt 3. dist. distinct. illa. Hu. Sed melius distingue, vt dixi supra 8. distinct. frustra. Io.

g *Vsus.*] malus.
h ¶ *Auctoritati.*] scriptæ.

¶ Non potest statutis Pontificum consuetudo cuiusquam refragari. C. II.

6 COnsequens est [k], vt quod ab huius sedis rectoribus plena [l] auctoritate sancitur, nullius consuetudinis [m] præpediente occasione, proprias tātum sequendo voluntates remoueatur: sed firmiter, atque inconcusse teneatur.

Item Iulius Papa ad episcopos Orientales, epist. 1.

¶ A consuetudine Romanæ ecclesiæ membris dissentire non licet. C. III.

7 NOlite errare fratres mei charissimi: Doctrinis variis, & extraneis nolite abduci. En, instituta Apostolorum, & Apostolicorum virorum, canonesque habetis: his fruimini, his circūdamini [α], his delectamini, his armamini; vt his freti, circūdati, delectati, armati, contra cūcta inimicorum iacula persistere valeatis. [8] Satis enim indignum est, quemquam vel Pontificū, vel ordinum subsequentium, hanc regulam refutare, quam beati Petri sedē & sequi videat, & docere [n]. Multum enim cōuenit, vt totum corpus ecclesiæ in hac sibimet obseruatione concordet, quæ inde auctoritatem habet, vbi Dominus ecclesiæ totius posuit principatum.

α ¶ His circumdamini.] *Locupletatus est hic locus ex originali. & Anselmo.*

Item Imperator Constantin. Aug. ad Proculum, lib. 8. Cod. tit. 9 Quæ sit longa consuetudo.

¶ Non potest vsus, & consuetudo legem, & rationem vincere. C. IIII.

10 COnsuetudinis, vsusq; lōgæui non vilis auctoritas est, verum non vsque adeo sui valitura momento, vt aut rationem vincat [o], aut legem.

Cum vero P nec sacris canonibus, nec humanis legibus q consuetudo obuiare mōstratur, incōcussa seruāda est.

Vnde ex dictis [p] Basilij. [11]

¶ Inuiolabilis est consuetudo, quæ nec humanis legibus, nec sacris canonibus obuiare mōstratur. C. V.

i ¶ *Et ratio vincat.*] vt 3. distin. 8. veritate. Io.

Consequens.] CASVS. Ignatius Patriarcha Constantinopo. iniuste fuit à suis suffraganeis depositus fauore Michaelis Imperatoris, & auctoritate: sed Nicolaus Papa eum reprehendit se propter consuetudinem excusantem. Dicit ergo Nicolaus in hoc c. q nulla consuetudo pōt impedire, quin illud, qđ statuitur à Papa, inconcusse seruetur.

k ¶ *Consequens est.*]id est, conueniens.

l ¶ *Plena.*] ‖ Papæ auctoritas plena est, aliorū episcoporum semiplena est: q a ipsi sunt in partem sollicitudinis vocati non in plenitudinē ptātis, vt 2. q. 6. decr. & c. q se scit.

m ¶ *Consuetudinis.*] nisi talis sit cōsuetudo, q posit prēiudicare iuri, vt not. supra. dist. frustra. Io.

n ¶ *Olite.*] CASVS. Quidam episcopi deferentes regulā Ro. ec. variis doctrinis, & cōsuetudinibus multū extraneis abducebantur, quos Iulianus Papa reprahendit, dicēs eos seruare dēre regulam, quā Sedem, beati Petri sequi videant & docere, vt inde auctoritatē habeant vbi Dominus posuit principatum.

n ¶ *Et docere.*] patet hic, ‖ q non semper consuetudinem Ro. eccl. tenemur seq; nisi ipsa præcipiat eā esse seruandam, vt infra eo. c. vl. multa. n. seruat Rom. ecc. quæ alię non seruant, vt 31. dist. alter. & de cōsec. dist. 4. de trina. & dist. de hymnis.

Consuetudinis.] CASVS. Dicitur hac lege, quòd magna est auctoritas cōsuetudinis: & non vilis. veruntū non est tantæ auctoritatis, vt generaliter vincat rōnē, aut legē, sed tātum in eo loco in quo obseruatur vincit. Quidā tñ intelligūt primā partē de bona cōsuetudine, & secūdam de mala, quod nō credo.

o ¶ *Vincat.*] arg. q cōsuetudo numquā tollit legem. vt sup. 1. dist. consuetudo. ‖ Sed obiicitur hæc lex, aut loquitur de bona cōsuetudine, aut de mala: si de bona, illam nulla ratio vincet: si de mala, de illa non potest dici, quòd non sit vilis eius auctoritas. Ad hoc dicunt quidam, quòd principium loquitur de bona: finis aūt de mala cōsuetudine; sed ille intellectus ineptus est qui separat caudam à capite, quod non licet. extra de bap. maiores. Alij fere omnes ita exponunt, q hic dicitur, non vincit [d]: legē, supple generalem, sed in eo municipio bene vincit vbi seruatur. Sed certe de hoc numquam aliquis dubitauit, quòd consuetudo particularis nō debet vincere legē in omnibus aliis locis: ideo exponas de consuetudine particulari, quæ licet bona sit, tamen non vincit legem etiam in illo loco, nisi adfint illa quæ dixi [e] supra dist. 8. frustra.

p ¶ *Cum vero.*] Hæc est secunda pars, in qua probat per 7. c. quòd consuetudo bona est amplectenda. Io. de Fan.

CASVS. Ab hoc loco tractat de bona consuetudine vsque in finem.

q ¶ *Legibus.*] 25. q. 1. ideo. Archid.

a ¶ *Ecclesia*

1 Burch. lib. 3. c. 127. Iuo p. 4. c. 69. Pān. l. 2. c. 139.

† al. consummandis accommodantia. } Burch.

7 Anſl. Lect. Polyl. Hebr. 13. ‖ Potest hæc pæ, & epistolarum dici est.

8 Anſl. Polil. l. 13.

‖ Crucis signaculum in quibus membris debet fieri.

a Istæ concor. non erant scriptæ tempore Augustini: & ideo ipse sic loquitur: nam hodie secus fecit Ioan. de Fan.
b Vel vt nor. in prædicto c. nunquid. Ezech. 8.

‖ Confessio Romana non semper obseruanda.

9 tit. 9. lib. 4.

10 Iuo par. 4. c. 101. Pān. l. 2. c. 83.

11 Basilius in l. de spiritu sancto. c. 25.

d Sub. intellige æquiparantur. vt supra dist. 8. in his.

e Idem fecit Ioan. de Fan.

1 ECclesiasticarū institutionū quasdā scripturis, quasdam vero Apostolica traditione per [a] successiones in ministerio [b] confirmatas accepimus; quasdam vero consuetudine [c] roboratas approbauit vsus; quibus par ritus, & idem vtrisque pietatis debetur affectus: vnde [d] quis vel aliquantulum sacrarum expertus scripturarum hæsitauerit [e]? Si enim attentauerimus consuetudines ecclesiæ non per scripturas [a], à Patribus traditas nihil æstimare [b], quantum religio detrimenti sit latura [1], intentē [k] inspicientibus liquido cōstabit.

¶ Quæ enim (vt inde ordiamur) scriptura salutifera crucis signaculo fideles docuit insigniri? vel quæ trifariam [m] digesta super panem & calicem prolixæ orationis, vel consecrationis verba commendauit? Nam non modo, quod in Euangelio continetur, vel ab Apostolo insertum est, in secretis dicimus; sed & alia [n] plura adiicimus magnam quasi vim commendantia † mysteriis. Quæ orientem [o] versus nos orare litterarum forma docuit? Benedicimus fontē baptismatis oleo vnctionis. Huc accedit, quòd ter oleo [p] inungimus, quos baptisamus: verbis abrenuntiare Satanę, & Angelis eius informamus. Vnde hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi quia tacita, & mystica traditione à Patribus ecclesiastico more, reuerentiori diligentia sunt in mysteriis obseruata silentio, quàm publicata scripto?

α ¶ Ex dictis.] *Hoc caput antea citabatur* ex Augustino in lib. ex dictis Basilij. *In codice Vercellensi est*: Vnde Augustinus ait, vel ex dictis Basilij, *& retenta est posterior pars huius disiunctī, quoniam ita citant Burchar. & auctor Pannormiæ. Iuo autem citat, ex lib. Basilij de spiritu sancto, 27. quomodo in margine est indicatum. Cetera, quoniam multis locis glossa obstitit, ne emendaretur, necessarium visum est integrum B. Basilij locum & Græc, & Latine afferre.*

Τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων λογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα, ἄπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τοῖς ἀδέξιος ἀντερεῖ, ὅστις γε καὶ μικρὸν γοῦν τεκμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται. Εἰ γὰρ ἐπιχειρήσομεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν, ὡς ἐ μεγάλην ἔχοντα τὴν δυνάμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ξημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον ὲ εἰς ὄνομα ψι-

a ¶ *Traditione.*] sine scriptis. Io.

b ¶ *In ministerio.*] diuino.

c ¶ *Consuetudine.*]non ab Apostolis, sed nescitur à quo.

ADDITIO. scilicet, ritu, ideſt, obſeruantia. Hu.

d ¶ *Vnde.*] id est, de quo ritu, vel obseruātia.

e ¶ *Vel.*] id est, etiam.

f ¶ *Hæsitauerit.*] quasi dicat, nemo etiā inscius hic dubitat.

g ¶ *Non per scripturas.*] sed per consuetudinem.

h ¶ *Æstimare.*] ideſt, valere.

i ¶ *Latura.*] i. passūra.

k ¶ *Intente.*] i. mente.

l ¶ *Scriptura*] veteris vel no. testamenti. non enim scriptura veter. vel no. test. hoc docuit, ‖ sed docet canonica in fronte, & in aliis membris signaculū crucis debere fieri. de cōsecr. dist. 4. postea signatur. & dist. 5. nunquid [a]. verumtamen videtur signum crucis traxisse originem ex vet. test. [b] quia cū Angelus deberet occidere primogenita Aegypti; præceptum est filiis, Israel vtrumque postem linire de sanguine agni ad modum thau litteræ, quæ est ad modum crucis, & dicitur, quòd Iacob cancellatis manibus suis benedixit filiis Ioseph, scilicet Effrain, &

m ¶ *Trifariam.*] trifaria dicuntur verba: quia eadem tertio repetuntur in secretis. s. hostiam sanctam, hostiam puram, hostiam immaculatam. Hic ordo, nec in veteri testa. nec in nouo est præfixus: sed à sanctis Patribus vsualiter traditus: vel ideo dicūtur trifaria quasi sub triplici silentio fiant. primum est vsq; ad sanctus. secundum vsque ad dominicā orationem. tertiū vsque ad agnus Dei.

n ¶ *Alia plura.*] hæc habes extra de celebr. misc. cum Marthæ.

o ¶ *Quæ orientem ver sus.*]scilicet noui & vet. test. ‖ Sed tamen legitur, quòd Daniel in Babylonica captiuitate orabat versus templum, & Iudei similiter. tēplum autem erat versus orientem, & in Salomone legitur; manē ad solem orabis. sed dic, q ilia faciebant in venerationem templi.

ADDITIO. Potest tamen dici secundum Ioā. Damas. quòd octo sunt causæ quare ecclesiæ sic sunt ordinatæ, q fideles orent versus orientem, quæ habentur in Archidiac. hoc loco.

p ¶ *Oleo.*]oleo in scapulis, & pectore. vt de consecra. dist. 4. deinde. tertio in vertice fit vnctio: sed hoc fit crismate, vt de consec. dist. 4. postquam ascendit. sed larga acceptione hic appellatur oleum crisma. sicut econuerso. s. 95. dist. Illud superfluum. Ioan.

a ¶ *Consue*

Manasse. Item in Ezechiele legitur, q cum apparuissent ei sex viri vasa habentes in manibus, & quidā vir apparuisset in medio eorū habens atramentarium ad renes, Dās dixit ad eum; signa thau in frontibus dolentium, & gementium; sed illud fuit tantum in figura præceptum. 12. q. 2. gloria.

‖ Orandum est versus orientem.

‖ Oleo quæ membra sunt vngenda.

3 In Synonymis c. 16. quòd malis iudicibus nō sit obtemperandum.

g Iuo par. 4. c. 107. Pān. l. 2. c. 165.

‖ Consuetudo duplex est.

c Ad hoc cōtra. Placē. dicens consuetudinem legi

a ¶ *Consuetudinem.*] CASVS. huius cap. per se patet.
Consuetudinem.] ȝ. dist. 12. c. nos consuetudinem & ȝ. dist. prox. omnia. contra. ibi enim dicitur, quòd quamuis consuetudo non sit contra fidem, tamen est repellenda. Sol. hic de tolerabili, ibi de superstitiosa, & intolerabili consuetudine: & sic omnes auctoritates intelligendæ sunt, quæ contra illud c. reclamare videntur.

b ¶ *Contra fidem.*] id est, contra bonos mores, & q̃ ita sit exponendũ; hẽs de cons. dist. 4. si non sanctificatur. vbi ex necessitate oportet facere eandem expositionem.

¶ *Nisi.*] CASVS. Quærebat Casulanus ab Aug. vtrũ consuetudines essent seruandæ vbi nihil statuit diuina scriptura certum. Et respondet, q̃ sic: & tũc pro lege seruandæ sunt; & sicut trãsgressores legum puniuntur, ita & contẽptores ecclesiasticarũ cõsuetudinũ puniri debent.

c ¶ *Pro lege.*] semper diuturni mores pro lege seruãtur, vt ȝ. dist. proxi. diuturni. sic. ȝ. e. dist. consuetudinis.

d ¶ *Consuetudinum.*] not. ‖ q̃ æque punitur trãsgressor legis, vt 1. q. 7. si quis omnẽ. & ȝ. e. ecclesiasticarũ. vnde sicut canonice non licet obuiare legi sine licentia Papæ, sic ne consuetudini [a], vt dicitur in hoc e. c. & tamen de cõmuni cõsensu possunt venire cõtra cõsuetudinẽ ét iuramẽto firma tã, si eã subest. vt extra de his quæ fl. à ma. par. ca. eum in cunctis: sed contrarium est in statutis. 15. q. 6. auctoritatem. Io. [b]

¶ *Catholica ecclesia.*] CASVS. Tria sunt q̃bus ecclesia per orbẽ diffusa regitur, & subsistit. 1. scriptura ve. & no. te. & traditio patrum, & vniuersalis, & particularis institutio, vel cõsuetudo. Primis duob[s] modis vniuersaliter tota regitur ecclesia: particulari vero institutione, vel consuetudine non tota: sed pro locorum varietate regitur, & gubernatur, prout vnicuique visum est.

e ¶ *Particularis.*] sed cõtra ȝ. e. dist. 100. contra morẽ. vbi dicitur ‖ quod particularis consuetudo non excusat, sed tãtũ generalis. Sed hoc verũ est in illis, quæ tantum ex priuilegio possunt haberi, vbi non valet consuetudo, nisi vniuersalis sit,

f ¶ *Sed auctoritate.*] scilicet scripturæ.

g ¶ *Tota.*] ecclesia.

h ¶ *Regitur.*] q̃a quælibet prouincia abundat in suo sensu, vt 76. distin. vtinam. & extra de sepul. c. certificari.

a Antiquæ cõsuetudinis ordo sub decreto mandatur obseruari, vt 10. q. 3. decernimus, inprin.

b Ad idem extra de iure iuris nostrum, Archi.

¶ Cõsuetudo particularis an excusет,

¶ Auctoritate, & traditione generali, vel speciali, ecclesia regitur. C. VI.

1 COnsuetudinem [a] laudamus, quæ tamen contra fidem [b] catholicam nihil vsurpare dinoscitur.

¶ *Verba huius capitis, quod antea tribuebatur B. Augustino, leguntur in editione conciliorum Colonienſi tribus tomis inter decreta Pij I. decreto septimo, & in epistola eiusdẽ Pij ex codice sexdecim librorũ, lib. 3. c. 19. quã etiam citãt Burchardus, Iuo, & auctor Pãnormiæ: cuius tamen epistolæ omnia fere verba habentur 1. lib. regesti B. Gregorij (qui citatur in Polycarpo) epist. 75. & ea, quæ ad hoc cap. pertinent, referuntur infra dist. 12. c. nos consuetudinem.*

Item B. Augustinus ad Casulanum, epist. 86.

¶ Vbi auctoritas deficiat, ne populi, & maiorum in statu pro lege seruentur. C. VII.

2 IN his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & institutа maiorum pro lege [c] tenenda sunt. Et sicut [α] præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum [d] coercendi sunt.

α Et sicut,] *Hinc vsque ad finem nõ sunt in epistola indicata: sed à Burchardo etiam & Iuone, & in Pannormia referuntur.*

Idem in libro de fide Christiana.

¶ *Hodie inter opera B. Augustini nullum extat hoc titulo. In epistola vero ad Ianuarium, quæ est. 118. c. 1. & 2. hæc eadem sententia copiosè exponitur.*

¶ Auctoritate, & traditione generali, vel speciali, ecclesia regitur. C. VIII.

CAtholica Ecclesia per orbem terrarum diffusa tribus modis probatur existere. Quidquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est scripturarum, aut traditio vniuersalis, aut certe propria, & particularis [e] institutio. Sed auctoritate [f] totã constringitur, vniuersali traditione maiorum, nihilominus tota: priuatis vero constitutionibus, & propriis informationibus vnaquæque pro locorum varietate, prout cuique visum est, subsistit, & regitur [g].

Idem in libro contra Manichæos.

¶ Valet ad fidem, catholicæ auctoritas ecclesiæ. C. IX.

PAlam est [h], quòd in re dubia, ad fidem [k] valeat auctoritas ecclesiæ catholicæ [l], quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorũ vsque ad hodiernũ diem succedentium sibimet episcoporũ serie, & totius populorũ cõsensione firmat.

Apud B. Augustinũ lib. 11. cõtra Faustũ Manichæum c. 2. legitur. Et vides in hac re (de fide exẽplarium loquitur) quid ecclesiæ catholicæ valeat auctoritas, q̃ ab ipsis, & c. *Hãc vero episcoporũ successionẽ potissimũ in sede Petri, & in libro contra epistolam Fundamenti, & in epist. 165. de schismate Donatistarum merito certissimum putauit ecclesiæ catholicæ indicium.*

Item Leo Papa ad episcopos per Siciliam constitutos, epist. 4. c. 6.

¶ Ab Apostolicis institutis non licet recedere. C. X.

3 HOc vestræ indicimus charitati, vt ab Apostolicis institutis nullo vlteri⁹ recedatur excessu; quia inultum post hoc [m] esse non poterit; si quisquam Apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas.

Item Innocentius I. ad Decentiũ [n] episcopum Eugubinum, epist. 1.

¶ Omnibus seruari debet, quod Romana tenet ecclesia. C. XI.

QVis nesciat, aut non aduertat, id quod à principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nũc vsq; custoditur, ab oĩbus debere seruari? nec superinduci, aut ĩtroduci aliquid, quod aut [o] auctoritatẽ nõ habeat; aut aliunde accipere videatur exẽplũ? præsertim cũ sit manifestũ in oẽm Italiã, Gallias, Hispanias, Africã, atq; Siciliã, insulasq; interiacẽtes, nullũ instituisse ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostol⁹ Petrus [p], aut ei⁹ successores cõstituerunt sacerdotes: aut legãt, si in istis prouinciis alius [q] Apostolorũ inuenitur, aut legit⁹ docuisse. Quòd si nõ legũt, quia nusquã inuenitur, oportet eos hoc sequi, quod ecclesia Romana custodit; à qua eos pr̃icipiũ accepisse nõ dubiũ est: ne dũ peregrinis sermonib⁹ ĩ studẽt; caput institutionũ videantur omittere [r]. Sæpe dilectionẽ tuã ad vrbẽ venisse, ac nobiscũ in ecclesia conuenisse, & quẽ morẽ [s] vel in consecrãdis mysteriis, vel in ceteris agẽdis arcanis teneat [t] cognouisse.

Quod sufficere arbitraremur ad ĩformationẽ ecclesiæ tuæ, vel reformationẽ; si pdecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerint, & satis certũ haberem [u] sniſi de aliqnbus cõsulẽdos nos esse duxisset [v]: quibus idcirco respõdemus; nõ quòd te aliqua ignorare [x] credamus; sed licet tuam dilectionem.

v ¶ *Duxisset.*] dilectio tua.

x ¶ *Ignorare.*] hic indicat eum scire, & nescire; sed vulgariter loquitur quasi dicat, satis crederem te scire, nisi à me quæsiuisses.

Auctoritate.]

D *Alam.*] CASVS. Manichæi dicebant, q̃ auctoritas Ro. Eccl. in re dubia non debebat introduci ad fidem faciendam. Contra quos inuehit Aug. dicens, q̃ auctoritas Rom. Eccl. ad fidem faciendam valet, cum sit ab ipsis Apostolis, & eorum successoribus confirmata.

i ¶ *Palam est.*] in his tribus c. loquitur de generali consuetudine Ro. eccl. quam etiam in aliis ecclesiis statuit obseruandam.

k ¶ *Ad fidem.*] scilicet astruendam.

l ¶ *Catholicæ.*] s. Romanæ ad quam recurritur in dubiis, vt 20. dist. de libellis. & sic seruandæ sunt leges Apostolicæ, sicut leges Petri. 19. dist. sic omnes.

m ¶ *Et tot.*] arg. q̃ priuilegiũ, quod à pluribus episcopis datur, præualet illi, quod à paucioribus datur. & arg. 19. distin. in canonicis.

c Arg. contra ext. de pœnis. rem. lib. 6. indulgentia.

n ¶ *Hoc vestræ.*] CASVS. Quidã episcopi volebant recedere ab institutis, & cõsuetudine Ro. ec. sed Leo Papa præcipit ne hoc faciant, quia decetero nõ potuerit inultum remanere.

n ¶ *Post hoc.*] ar. quòd grauius punitur delictũ iteratũ, vt 15. q. 8. hi qui.

o ¶ *Ad Decentium.*] iste fuit electus in episcopum, & licet sciret consuetudines Ro. ecc. tamẽ petiit à Papa, vt ei scribat eas propter maiorẽ auctoritatem. 23. distinct. quamquam.

3 Ansel. libr. c. 45. Pol. l. 1. titty.

¶ *Vis nescíat.*] CASVS. Quidam cui nota erat institutio, & consuetudo Ro. eccl. electus est in episcopum in ciuitate quadam vbi erãt homines, qui superinducebãt alias institutiones, & consuetudines, quàm beatus Petrus docuit, & successores ipsius, quod patefaciẽs episcopus domino Papæ supplicauit, vt sibi institutiones Ro. Eccles. scriberet, quibus suum populum erudire volebat. Cui Papa respõdet dicens: Licet noueris consuetudinem nostram in qua toties interfuisti, vt sufficiat ad informationem ecclesiæ tuę; quia tamen auctoritate nostra tuum vis populum informare: faciemus quod petisti, vt populum tuum instruas, & errantes commoneas, aut nobis indices, vt qui sint scire valeamus.

4 Burch. lib. c. 125. Ansel. l. c. 42. Iuo p. 4. c. 69. Polyc. l. 3. tit. 17. & l. 3. tit.

† *al. authoritatem debet aliunde accipere, vel exemplum?*

p ¶ *Petrus Apostolus.*] vel aliquis ex eius mandato, vt Paulus: nam Petrus Paulo dedit licentiam prædicandi auctoritate Domini dum dicit: Segregate mihi Paulum, & Barnabam, vt 75. dist. quod die.

† *al. assentibus.*

† *al. omittere.*

q ¶ *Alius.* id est contrarius d sic ponitur. in q. 3. c. 2.

d Non videtur hæc bona expositio: quia nullus apostolus fuit Petro contrarius, & ideo alij subaudiuntur tribus ex xij. nullus nisi Petrus, vel ab eo missus. Arch.

r ¶ *Morẽ.*] sic cõstrue, satis certum haberemus dilectionem tuam agnouisse quem morem in celebrandis, &c.

s ¶ *Teneat.*] scilicet Rom. Eccle. vel teneat, id est tenere debeat dilectio tua.

t ¶ *Haberemus.*] scilicet tuam dilectionem.

u ¶ *Duxisset.*] dilectio tua.

x ¶ *Ignorare.*] hic indicat eum scire, & nescire; sed vulgariter loquitur quasi dicat, satis crederem te scire, nisi à me quæsiuisses.

Auctoritate.]

¶ Cõfirmationis Papalis effectus.

a ¶ *Auctoritate.*] eum iste episcopus hoc sua auctoritate poterat facere ‖, & per confirmationem Papæ nihil noui iuris datur [a], vt infra distinct. proxi. præceptis. qui enim confirmat nihil donat, vt extra de fid. instru. inter dilectos. in quo est ergo maioris auctoritatis? Dicunt quidam, quòd solet plus timeri, &c. vt 23. distinct. quamquam. immo dico, quòd auctoritas Papæ, vel eius confirmatio id quod minus fuit validum facit validum, vt extra de transac. c. 1. Item quia nulli præter auctoritatem Roman. Pon. licet illud reuocare, vt extra de confir. vti. vel inuti. c. 2. b

a Ad hoc 25. q. 2. non tam nouum. & not. 3. ead. q. in summa. ibi videas Arch.

b De hoc etiã legitur, & not. 17. q. 4. frater. & extra. de trãs. veniens. ibi videas & de cõstit. c. pen. & ‖ Inno. extra. de deci. dudum.

b ¶ *Nouitates.*] infra 33. distinctio. & hæc autem scripsimus. & ff. de constit. prin. in rebus. supra 4. distinct. erit autem lex.

c ¶ *Alterius.*] scilicet cõtrariæ bonis moribus, sic soluitur contra. infra distinct. prox. nouit. contra sic. Instit. de satisda. §. vlt.

1 Ansel. l. c. 12 Poly. l. 1. c. 17.

QVòd absq;] Hæc distinctio diuiditur in tres partes, In quarum prima probat, quòd bona consuetudo seruanda est. secunda ibi, *Hoc autem.* tertia ibi, *De his.*

CASVS. In superiori di. ostendit, quòd consuetudo Roman. Eccles. est seruanda. Nunc vero ostendit, quòd à consuetudine Rom. Eccles. non est recedendum sine causa, & sine discretione. Et ad hoc probandum inducit prima ‖uo cap. à contrario sensu. Addit etiam, quòd bona consuetudo est seruanda: ma la vero resecãda: & quòd consuetudo metropolit. ecclesiæ est seruanda in prouincia, exceptis monasteriis.

d ¶ *Quòd.*] id est, vt noua consuetudo teneatur. In hac 12. distinct. magister prosequitur materiam præcedentis, dist. scilicet, quòd consuetudò sit seruanda, quæ non est contraria iuri naturali, vel constitutioni. In fi. dicit, quòd omnes ecclesiæ debeant seruare consuetudinem Metropolitanæ ecclesiæ, vt infra ea. distinctio. de his. nisi sint monasteria, vt ibi dicitur. Ponit autem in principio duo c. per quæ vult interpretari vlt. ca. præcedentis di. vbi dicitur, quòd à consuetudine Romanæ Ecclesiæ deuiare non debemus: & sic intelligit, quòd sine discretione deuiare non debemus: sed cũ ratione possumus, quod probat per duo cap. Proxi. à contrario sensu. Io.

2 Ansel. l. c. 20. Poly. l. 1. c. 17.

ADDITIO. Et male: Nam non est in eo argumentandum à contrario sensu, secundum Laur. sed contra hoc dictum Lau. est 56. distinct. cap. 2. in fi. Hu. tenet contra.

NOn decet.] CASVS. Quidam episcopi deuiabant à regulis Romanæ Ecclesiæ. quare Calixtus Papa scribit omnibus episcopis, vt ipsi tanquam membra Romanæ Ecclesiæ quæ est caput, non discedant sine discretione: sed voluntatem eius faciant velut suæ matris: sicut Christus venit facere voluntatem patris.

e ¶ *Membra.*] sic infra, de consec. distinct. 3. celebritatem. & in Auth. de eccles. tit. in princ. c Et est hic ar. idem iuris esse in toto, quod in parte [d], vt 1. q. 3. si quis episcopus. vbi de hoc.

c Lauren.

d Nam quod ius est in toto quo ad totum: est i parte quo ad partem. ff. de admin. tut. si duo. & de vsu. qui scit. in princ. secundũ Io. de Fant.

vt maiori auctoritate [a] tuos instituas: vel si qui à Romanæ ecclesiæ institutionibus errãt, aut commoneas, aut nobis indicare non differas: vt scire valeamus, qui sint, qui aut nouitates [b] inducunt, aut alterius [c] ecclesiæ, quàm Romanæ, existimãt cõsuetudinẽ esse seruãdã.

α ¶ Cognouisse.] *Locus hic in originali cõciliis quatuor tomorũ inserto sic habet, cognouisse non dubium est. Quod sufficere ad informationem ecclesiæ tuæ, vel reformationem, (si prædecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerunt) satis certum haberem; nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisses; Sed ob glossam præcipue in ver. morem. non est mutatum.*

DISTINCTIO XII.

1 QVòd [d] absque discretione iustitiæ nulli agere licet.

Vnde Calixtus Papa primus omnibus Episcopis ait in epistola prima ad Benedictum episcopum.

¶ Nulli agere licet sine discretione iustitiæ contra disciplinam Romanæ ecclesiæ. C. I.

1 NOn decet à capite membra [e] discedere; sed iuxta sacræ scripturæ testimonium omnia membra caput sequãtur. Nulli vero dubium est, quòd Apostolica ecclesia mater est omnium [f] ecclesiarum, à cuius vos regulis nullatenus cõuenit deuiare. Et sicut Dei filius venit facere voluntatem patris; sic & vos voluntatem vestræ impleatis matris, quæ est ecclesia; cuius caput, vt prædictum est, Romana existit ecclesia. Quidquid ergo sine discretione [g] iustitiæ cõtra huius disciplinam actũ fuerit, ratũ haberi ratio nulla permittit.

Item Gregorius α Papa quartus.

α ¶ Gregorius.] *Integrum hoc caput inuenitur in epistola Gregorij quarti vniuersis episcopis per Galliam, Germaniã, Europam, & vniuersas prouincias cõstitutis: quæ est in codice supra citato Bibliothecæ monasterij Dominicanorum. Initium vero est etiam in epistola Anastasij II. ad Anastasium Augustum. c. 6.*

¶ Apostolicis præceptis nullus superbe resistat. C. II.

2 PRæceptis Apostolicis non dura [h] superbia resistatur; sed per obedientiam, quæ à sancta Romana ecclesia [i], & Apostolica auctoritate iussa sunt, salutifere impleantur; si eiusdem sanctę Dei ecclesiæ, quæ est caput vestrum, communionem habere desideratis. *& post multa.* ¶ Non nouũ [k] aliquid præsenti iussione præcipimus; sed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus: cum nulli dubiũ sit, quod non solũ Pontificalis causatio † [k], sed oĩs sanctæ β religionis relatio ad sedem Apostolicã, quasi ad caput ecclesiarum debeat referri, & inde normam sumere, vnde sumpsit exordium; ne caput institutionis videatur omittere. Cuius auctoritatis sanctionẽ omnes teneãt sacerdotes, qui nolunt ab Apostolicæ petræ, super quam Christus vniuersalẽ fundauit ecclesiam, soliditate diuelli. Si quis hæc † Apostolicæ sedis præcepta non obseruauerit, percepti honoris esse hostis non dubitetur.

β ¶ Sanctæ religionis.] *Sic emẽdatum est ex ipsa epistola, & aliquot manuscriptis Gratiani codicibus, inductis his vocibus,* spei Romanæ ecclesiæ.

Item Leo ix. Michaeli episcopo Constantinopolitano epist. 1. c. 29. & Nicolaus I. epist. 2. ad Photium.

¶ Non est resistendum consuetudini, cui canonica non obstat auctoritas. C. III.

3 SCit sancta Romana ecclesia; quòd nihil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco, & tempore consuetudines [l] si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus: vnde nil iudicamus eis debere, vel posse resistere †.

¶ *Caput hoc confectum est ex duobus lõge diuersis locis. Nam vsque ad ver.* si illis, *sumptum est ex prima epistola, seu libello Leonis ix. aduersus inauditas præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani episcoporũ, c. 29. vbi loquens de Romana ecclesia ait:* Scit namque, quia nihil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco & tempore consuetudines; quãdo vna fides per dilectionem operans bona, quæ potest, vni Deo commendat omnes: *& hæc fere ab Iuone, & in Pannormia referũtur. Altera vero pars accepta est ex epistola secunda Nicolai ad Photium, quæ incipit,* Postquam Beato Petro. *Ibi enim habentur hæc:* De consuetudinibus, quas nobis opponere visi estis, scribentes per diuersas ecclesias diuersas esse consuetudines: si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua obuiare debeamus; nihil iudicamus, vel ei resistimus.

Item Hieronymus ad Lucinium epist. 28.

¶ Consuetudines, quæ fidei non officiunt, vt à maioribus tradita sunt, obseruentur. C. IIII.

3 SCit sancta Romana ecclesia; quòd nihil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco, & tempore consuetudines [l] si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus: vnde nil iudicamus eis debere, vel posse resistere †.

f ¶ *Omnium.*] ergo & Græcorum, vt 24. q. 1. rogamus.

g ¶ *Discretione.*] nunquid ergo cũ discretione licitum est contra illã agere? certe non, vt 17. q. 4. §. qui autẽ. vnde hic vacat ar. à contrario sensu.

† *al. accusatio*

¶ *Præceptis.*] CASVS. Quidam Patriarchę, vel archiepiscopi contra statuta Ro. Ecc. faciebant epos sine licentia sedis Apostol. deponẽdo: quos Greg. reprehẽdit dicens, quod accusatio episcoporũ, & depositio sicut quæstio fidei tantum ad sedem Apostolicam spectãt: sicut antiqua statuta declarant, quæ Grego. in hoc c. cõfirmat nihil nouum circa hoc statuẽdo: quare præcipit eis Greg. ne caput suum omittant, vnde normam assumere debent. & qui cõtra hoc fecerit, deponetur.

h ¶ *Nõ dura.*] quamuis graue, & intolerabile sit, tamen adimplendum est, vt 19. dist. in memoriã. & 100. dist. contra morẽ. vel assignetur rõ quare adimpleri non possit, vt extra de rescr. si quando.

i ¶ *Non nouum.*] arg. quòd nõ dicitur nouum, quod quandoque statutũ fuit, licet modo renouetur [e], vt 24. q. 1. Achati⁹. & 34. q. 1. non satis. vnde si episcopus iurauit, q̃ nõ alienabit nouum feudũ, tamen feudum de nouo vacans potest licite alienare, vt extra de feud. ex parte. Item habes hic, q̃ per confirmationem Papę non datur ius nouum, vt extra de confir. vti. vel inuti. cum dilecta. Quid iuris sit, dixi de hoc sup. dist. proxi. c. vlt.

3 Iuo p. 4. c. 223 & par. 5. c. 44. Pãn. l. 2. c. 55.

e Et est argu. cõtra illos qui innouata quæstiones vilipẽdũt. 22. dist. renouantes. 10. quæst. 1. antiquos. Lau.

† *al. resisti.*

k ¶ *Causatio.*] id est accusatio episcoporũ. ‖ solus enim Papa potest cõdẽnare episcopum, licet ab alio possit absolui, vt 3. q. 6. quamuis. & c. dudum. & 1. q. 4. duodecim. Item solus Papa restituit eum, vt 2. q. 6. ideo 1. Item solus agit de eorũ renuntiatione, vt 6. q. 3. denique. & de eorũ mutatione, vt 7. q. 1. mutationes. & de eorum exemptione, vt 16. q. 1. frater.

¶ Papa solus cõdemnat epiſcopos.

Cit sancta.] CASVS. Reuertit modo Gratianus ad propositũ suum ostendens, quòd consuetudo quæ nõ obuiat iuri naturali, vel constitutioni est seruanda. Dicitur ergo in hoc cap. quòd bene possunt diuersæ consuetudines pro locis & temporibus obseruari, dummodo illis canonica auctoritas non obstaret, nec obest hoc saluti credentium.

1 ¶ *Consuetudines.*] vt 3 1. dist. aliter. & de consec. dist. 4. de trina. & de consec. dist. 2. quotidie.

ADDITIO. Ad idem infra ea. dist. illa.

Illud.]C A S V S. Lucinius inueniebat varias consuetudines, & diuersas vnde dubitabat vtrum altera deberet alteri præiudicare: & de hoc Hieron. consulebat: qui respondit dicens, quòd consuetudines à sanctis patribus traditæ obseruari debent, quæ fidei non obstant: nec vnius loci consuetudo alterius loci consuetudine debet subuerti. Tria autem sequentia capitula plana sunt.

a ¶ *Traditiones.*]id est consuetudines. 8.distinc. quæ contra mores.

b ¶ *Præsertim.*] i. tãtũ. sic ponitur 11. q.3. si quis eps dãnatur.& 16. q. 3. p singulas.7.q.1.si q.s psbyter.& 27.q.2.multorũ. Et dic non officiãt. i. q̃ fidei nõ aduersent,vel moribꝫ bonis, vt infrà 22.omnia.

c ¶ *Contrario more.*] arg. est hic contra eos qui sic argumẽtantur cõtra ecclesiã aliquã: ex quo aliq̃ eccleſiç hoc,vel illud faciũt:ergo & ista idẽ faciet. Respondeatur ergo eis,q̃ cõsuetudo vniꝰ ecclesiæ nõ subuertitur,ꝑpter cõtrarias cõsuetudines aliarũ. arg.tñ est pro eis 100. dist. cõtra morẽ. extra de cẽsi. ex parte a. arg. contra extra de ca. mo. dilectus. circa fi. Io. Sol.q̃libet ecclesia faciat id quod aliæ faciũt de iure cõi. 61. dist. miramur. nisi præscripserit, vt extra de præscri.auditis.vel nisi habeat priuilegiũ 16. q.1. hinc etiam. B. Ex his duobus.c.videtur ‖ q̃ iudex delegatus iudicabit secundũ cõsuetudinẽ loci,vt infrà,ea. dist.illa. & suprà,dist.8.c. quę contra mores.vbi dicit; nulla ciuis, vel peregrini. & extra de cõsuet.cũ olim. in fi.& de cog.spiri.sup eo. & optime extra de eo,q̃ mit.in poss.cum veniſſet. & C.de ædi.pri.an in totum. vbi dicitur, q̃ iudex seruabit b ea q̃ in oppido frequẽter seruata sunt c. Et legatus seruabit consuetudinẽ prouinciæ. nã magnum existimant prouinciales sibi seruari consuetudines suas.ff. de offic.procon.obseruare.Itẽ lex præcipit, q̃ iudex seruet cõsuetudinem prouinciæ.ff.de testa.l.3.in fi. Ecõtra probatur,q̃ iudicabit secũdum ius Romanum.vt suprà dist.proxi.c.vlt. & c.cõsuetudinis. & in satisfactione dicit lex seruãdam cõsuetudinem vrbis Romanæ,vt Instit.de satisfa. §.vl.& extra de sen.& re iudi.in causis.& c.cũ cã.& 25. q.2. seruatis. in fi. Itẽ q̃ delegatus non sua, sed delegantis vice fungitur d, vt 93. dist. c.vl.extra de offic.deleg,sane.2.ff.de off.eius cui mãda.est iurisdictio.l.j. & 3.Item magnum sequeretur incõueniens, si secundum cõsuetudinem loci indicaretur: q̃ si illa loca haberent diuersas cõsuetudines in quibus iudicatur:iam sequeretur,q̃ eadẽ causa regeretur secundum cõsuetudines cõtrarias.12.q.2.monemus.Itẽ videt, q̃ secũdum cõsuetudinem rei sit iudicãdum:tũ quia actor semper sequitur forum rei,vt 11.q.1.experientiæ.tum quia fauorabiliores rei sunt, quàm actores.ff.de reg.iur. fauorabiliores.Ad hoc dicunt quidam,q̃ si aliqui se spõte subiiciant iudicio alicuius, vel sponte petãt iudices delegetos,q̃ semper secundum cõsuetudinem delegãtis iudicãdum sit.Si autẽ inuitis datus sit iudex:tũc iudicabitur secundum cõsuetudinem litigantium, & potius secundum consuetudinem rei,quam actoris,vt in d.l.fauorabiliores. Melius potest distingui, aut appellatur ad Papam, aut non:si propter appellationem obtinetur iudex,dico tunc delegatum debere sequi cõsuetudines illius loci à quo est appellatum;quia iudex appellationis tenetur sequi legem prioris sentẽtiæ,vt in Aut.coll.8.vt cũ.de ap.cog in princ.ar.ad hoc extra de test.Rainutius, vbi iudex ap.sequitur consuetudinem loci à quo fuit appellatũ.Sed si sine ap.impetretur iudex: tunc tenetur sequi consuetudinem delegantis.ar.ad hoc ff. de condi.& dem.quæ conditio. in fi.Io. ‖ Ego credo,quòd iudex iudicabit, secundum consuetudinem rei, cum actor forum rei sequatur:vt extra de fo. compe. cum sit generale. nisi ratione contractus, vel maleficij factus sit de foro alterius: quia tunc seruabitur consuetudo loci vbi contraxit, vel vbi deliquit, vt 8. distinct. quæ contra mores.& extra de for.compe.c.vlt.Bar.

Contrario more.] C. de temp.in integ. rest. l. vlt. contra vbi dicitur, quod absurdum est ex, locorum differentia aliquod induci discrimen. Sol. verum est, quòd propter loca diuersa non debet induci ius diuersum : nisi alia ratio subsit. 29.distinct.sciendum.

¶ Quidquid.] *in originali est,*& ne quid cõtra lõgam cõsuetudinem fiat, *sed quoniã rubrica videtur magis conuenire lectioni Gratiani, quæ est etiam apud Iuonem, & in Pannormia:non est mutatum.*

Item Gregorius vniuersis episcopis Numidiæ lib. 1. *epist.* 75.

¶ Immota p.manẽat consuetudo,quæ contra fidem catholicam nihil vsurpare dinoscitur. C. VIII.

1 RIdiculum estd, & satis abominabile dedecus, vt tẽporibus nostris vel falso insimulari sanctã Dei ecclesiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitus à Patribus suscepimus, pro libitu semper errãtium infringi patiamur.

e *Habetur in epistola scripta Hincmaro, & ceteris archiepiscopis, & episcopis in regno Caroli ecclesias regentibus: quæ extat in codice iam memorato Bibliothecæ Dominicanorum,& ex ea caput hoc locupletatum est. Nam antea breuius erat, vt etiam apud Iuonem, & in Pannormia.*

*Item Iustinianus Institutionum lib.*1. *tit.* 2.

¶ Diuturni mores pro lege sunt habendi. C. VI.

2 DIuturni mores consensu vtẽtium approbati legem imitantur.

Item Cod. lib. 8. *tit. quæ sit longa consuetudo.*l.1.

¶ Quidquid cõtra lõgam cõsuetudinem fit,reuocari oportet. C. VII.

3 COnsuetudo f præcedẽs, & ratio, quæ consuetudinem suasit,tenẽda est. Et quidquid a cõtra longam gconsuetudinem fiet; ad solicitudinem suam reuocabit præses prouinciæ.

a ¶ Quidquid.] *in originali est,*& ne quid cõtra lõgam cõsuetudinem fiat, *sed quoniã rubrica videtur magis conuenire lectioni Gratiani, quæ est etiam apud Iuonem, & in Pannormia:non est mutatum.*

Item Gregorius vniuersis episcopis Numidiæ lib. 1. *epist.* 75.

¶ Immota p.manẽat consuetudo,quæ contra fidem catholicam nihil vsurpare dinoscitur. C. VIII.

4 NOs consuetudinem, quæ tamen contra fidẽ catholicã nihil vsurpare dinoscitur, immotam h permanere concedimus; siue de primatibus i constituendis, siue de cereris capitulis; exceptis iis,qui ex Donatistis ad episcopatum perueniunt: quos prouehi ad primatus dignitatẽ (etiam cum k ordo l clericorum m eos ad locum eumdem deferat) modis omnibus prohibemus n. Sufficiat autẽ illis cõmissæ sibi plebis † curam gerere;nõ autem etiam illos antiſtites, quos catholica fides in ecclesiæ sinu & edocuit, & genuit, ad obtinendum culmen primatus anteire.

β ¶ Ordo clericorum.] *Sic etiam legitur in aliquot vetustis Gratiani,& in aliquibus B. Gregorij codicibus: sed auctor glossæ non videtur habuisse verbum* clericorũ: *quemadmodum neque Iuo neque pleraque Gratiani manuscripta exemplaria, neque aliquæ etiam B. Gregorij operũ editiones.*

*Idem Gregorius ad Maximum Salonitanum episcopũ lib.*7. *reg. epist.* 81.

¶ Non negantur quæ consuetudinis sunt. C. IX.

QVemadmodum illicita petrari non patimur; sic n q̃ sunt cõsuetudinis nõ negamus.

*Idem Gregorius ad Augustinum Anglorum episcopum,resp.*3.

d ¶ *Ridiculum est.*] ff.de interdictis, & relegatis. l. relegatorum. §. vltimo.

e ¶ *Iuturni.*] Hoc dicitur Instit.de iure naturali. §. ex non scripto.

f ¶ *Consuetudo.*] vbi non est contraria iuri scripto.

g ¶ *Contra longam.*] sed lõgum est illud quod est x. vel xx.annorum, vt C.de præscript.lõg. tẽp. per totum. Non ergo requiritur,quòd consuetudo excedat hominũ memoriam, vt dicunt quidam; vel etiam, quod sit præscripta. Sed illud verum est, vbi consuetudo non est contra ius, vel quando est vetusta: ita vt excedat memoriam hominum. ff. de aqua plu. arcen.in summa. §. item varus.quia tunc habetur loco constitutionis, vt l. hoc iure.§. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æsti. vbi autem est iuri contraria, requiruntur ea, quæ not.suprà 8.distinct. fruſtra. e

NOs cõsuetudinẽ.] C A S V S. In Numidia erant multi Donatistæ,quos cum ad ecclesiam redibant archiepiscopi, & primates de consuetudine in episcopos promouebant: cum hæc consuetudo esset contra ecclesiasticas cõstitutiones. Dicit ergo Papa in ceteris articulis consuetudinem esse seruandam. In promotione vero Donatistarũ seruari non debet: licet in dignitatibus ex dispẽsatione tolerentur,cum in quibusdam antea consistebant.

h ¶ *Immotam.*] contra extra de consuet. cum venerabilis, sed ibi de consuetudine circa statuta canonum,vt 22.q.1.& iurabunt.

i ¶ *De primatibus.*] ar.est hic, ‖ quòd consuetudo attenditur in electione, vt 24. quæst. 1. pudenda. in fin. & extra de elect. cum inter vniuersas,& cap.cum ecclesia. de causa possessionis & proprie. Item est hic argum. quòd persona, quæ aliàs est ineligibilis, ratione consuetudinis fit eligibilis. & sic extra de clericis coniuga. cum olim f. & ff. de decur. non tantum. in fin. arg. contra extra de consuet. cum venerabilis. Item habes hic, quòd dispensantur in vno ordine cum aliquo, qui tamen non potest promoueri ad superiorem ordinem, vt 34. distinct.lector.& 1.quæstio.5.cap.primo.& quæstio. 7. saluberrimum. potest enim aliquis habere minorem honorem, qui non potest habere maiorem, vt ff.de interdi. & rele. relegatorum. §. vlt. & 15. quæstio.vltim.cap.1.

k ¶ *Etiam cum.*] id est quamuis.

l ¶ *Ordo.*] licet sint talis ordinis, quòd possint esse primates.

m ¶ *Prohibemus.*] 23. quæstione 4. ipsa pietas 5. ver. item si contra.1. quæstione 1. si quis hæreticæ. 1. quæstione 7. capit.1. & cap. conuenientibus.contra. Solut. ‖ de iure communi est quòd nullus rediens ab hæresi potest ordinari. 1. quæstione 7. capit. 1. sed dispensatur cum eis multipliciter.Dispensatur enim cum eis quandoque semiplene, quando ad minores ordines promouentur, vt 1. quæstione 1. si quis hæreticæ. plena est, quando potest fieri facerdos, & non vltra. 1.quæstione 7. conuenientibus. plenior quando potest fieri episcopus; sed non primas,vt hic.plenissima quando ad omnes ordines, & dignitates promouetur.23. quæstione 4.ipsa pietas.Io.

n ¶ *Vemadmodum.*] C A S V S. huius cap.per se patet.

o ¶ *Sic.*] similis comparatio est secunda quæstione prima. sicut sine. Ioan.

Nouit.]

Nouit.] C A S V S. Gregorius misit Augustinum monachũ suum ad prædicandum Anglicis,qui iuit, & conuertit eos; & factus est ibi episcopus.Vnde quæsiuit à Gregorio,an secundum consuetudinem Romanæ ecclesiæ,quam Aug. bene nouit deberet Angliam informare? Et respondet Grego. quòd vbicunque inuenerit bonas consuetudines, illas assumat, quibus in vnum collectis Anglicorum mores informẽt:nec debet ꝓpter loci dignitatem cõsuetudinem approbare: q̃ nõ res propter loca,sed loca ꝓpter res,& cõsuetudines sunt amanda.

a ¶ *Siue in Gallicorũ.*] §.proxi.dist.c.vlt. contra. Sed ibi de generali consuetudine.Vel ibi de illa, quæ cõsistit in ordine.54. dist.ex antiquis.hic de illa,q̃ cõsistit in obsequiis.

b ¶ *Res.*] id est cõsuetudines. quasi dicat,non ideo est cõprobanda cõsuetudo mala; quia bonꝰ locus est. : 40dif.nõ loca.

ADDITIO. Nec bona cõsuetudo repellenda est,ideo quia locus sit vilis ac ignobilis, secundum Hug.

Illa autem.] C A S V S. Hoc c.diuidit in duas partes. In prima parte q̃rebat Iãuarius ab Augustino, quare generaliter per totum orbẽ seruentur passio domini, resurrectio, & ascensio: & his similia:cum non inueniatur in auctoritate, quòd illa seruari præcipiat? Et respondet August. quòd ideo seruantur: quia intelligere debemꝰ, & credere hoc esse traditũ ab Apostolis,vel à conciliis statutum. vnde debet ab vniuersis seruari.In secũda parte, quæ incipit ibi, *Alia vero.*dicitur, quòd particulares consuetudines liberam habent obseruantiam : nec ad alios qui ibi non habitãt, pertinent : sicut est de ieiunio sabbati, & de quotidiana sumptione corporis Christi,& de his similib⁹. & hoc probatur exẽplo Ambrosij. Nam cum mr Augustini iisset Mediolanum, & dubitabat vtrum deberet ieiunare die sabbati : cum ibi ecclesia non ieiunaret, Aug. cõsuluit Ambrosium super hoc, qui respondit. Cum sum Romæ, sabbatum ieiuno: Cũ sum Mediolani, non ieiuno:& tu Augustine ad quamcumque ecclesiã veneris, eius morem serua: ne scandalũ generetur a'icui propter te. Hoc cum August. renuntiasset matri,libenter amplexa est.

¶ Non locus consuetudinem,sed consuetudo loci cõmendat. C. X.

1 NOuit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinẽ, in qua se meminit enutritã. Sed mihi placet, vt siue in Romana,siue in Gallicorum †, siue in qualibet ecclesia aliquid inueniſti, quod plus omnipotẽti Deo possit placere, solicite eligas; & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc in fide noua est, institutione ꝑcipua, quæ de multis ecclesiis colligere poteris †, infundas. Non enim pro locis res b, sed pro rebus † loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis,quæ pia,quæ religiosa,quæ recta sunt, elige : & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

*Item Augustinus ad Ianuarium, epist.*118.*c.* 1.

¶ Quod in rebus contra fidem, neque contra bonos mores esse consuetudo prohibenda est. C. XI.

ILla autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidẽ toto terrarũ orbe obseruantur,datur intelligi c vel ab ipsis Apostolis,vel plenariis conciliis,quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas,commendata d,atque statuta retineri e:sicuti quòd Domini passio,& resurrectio,& ascensio in cælum, & aduentus de cælo spiritus sancti,anniuersaria solennitate celebrantur : & si quid aliud tale occurrerit, quod seruetur ab vniuersa, quacũque se diffundit, ecclesia.

¶ 2 Alia vero, quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est,quòd alij ieiunant sabbato,alij vero nõ; alij quotidie cõmunicant corpori,& sanguini dominico,alij certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur,quo non offeratur;alibi sabbato tãtum,& dominico,alibi tantum dominico; & si quid aliud huiusmodi animaduerti potest;totũ hoc genus rerum liberas f habet obseruationes. Nec disciplina vlla est in his melior gra ui, prudentique Christiano, quàm vt eo modo agat,quo agere viderit ecclesiam, ad quamcumque forte deuenerit. 3 Quod enim neq; contra fidem,neque contra bonos mores iniungitur †, indifferenter est habẽdum;& pro eorum inter quos viuitur,societate g seruandum est. Mater mea a Mediolanum me cõsecuta inuenit ecclesiã sabbato nõ ieiunãtem: cœperat fluctuare quid ageret. Tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ virũ Ambrosium. At ille ait; cum Romam venio, ieiuno sabbato : cũ Mediolani sum,non ieiuno.Sic etiam tu, ad quam forte ecclesiã veneris h, eius morem serua; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.Hoc,cum matri renunciassem, libenter amplexa est i.

a ¶ Mater mea.] *In hoc capite,quemadmodum & in sequenti, multa sunt emendata ex B. August. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco vsque in finem, quoniam verba B. Augustini aptè erant in epitomen redacta,nihil additum est.*

Hoc autem k *de consuetudine illa intelligẽdum est, quæ vel vniuersalis ecclesiæ vsu,vel temporis prolixitate roboratur. Ceterum si pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum variæ consuetudines introducantur : inuenta opportunitate rescandæ sunt potius,quàm obseruandæ.*

*Vnde Augustinus scribit ad inquisitiones Ianuarij,epist.*119.*c.*19.

¶ Reseindenda sunt quæ ne quidem auctoritate, neque mos vllus obtinuerit, in quibus nec contra fidem nec contra bonos mores aliquid fit. Comprobatur. C. XII.

4 OMnia l talia,quæ neq; sanctarum scripturarũ auctoritatibus continentur, nec in conciliis episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine vniuersalis † ecclesiæ roborata sunt, sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix, aut omnino numquam inueniri possint causæ m, quas in eis institutẽdis homines secuti sunt, vbi facultas n tribuitur, sine vlla dubitatione rescanda existimo. Quamuis enim neque hoc inueniri possit,quomodo contra fidem sint; ipsam tamen religionem o, quam paucissimis p, & manifestissimis q celebrationũ sacramẽtis mentis,non præsumptionibus subiiciuntur humanis.

e ¶ *Retineri.*] id est,vt retineantur.

f ¶ *Liberas.*] Hic dicit Aug. quòd liberum est sabbato ieiunare quantum ad extraneos, non quantum ad illos vbi talis consuetudo seruata est.Sed cõtrarium dicit Inn.ʒ.de consec.dist.3.sabbato.Sed ibi loquitur de consilio.Vel specialiter illud præcipitur Romanis:76. dist.vtinam.

g ¶ *Societate.*] arg. q̃ quilibet tenetur viuere secundum cõsuetudinem illorũ inter quos versat, vt 8.dist. quæ contra & 41. dist. quisquis B. Vnde versus. *Si fueris Romæ, Romano viuito more.*

Et si sis alibi, viuito sicut ibi.

h ¶ *Veneris.*] ar.quòd viatores tenẽtur seq̃ cõsuetudinẽ loci ad quem veniunt; vt hic, & suprà, dist.8.q̃ cõtra.arg.contra ff.de iud.hîs absens. Sol. vt in dist. q̃ contra. quia refert an sint moraturi, vel cito recessuri, vel an sit consuetudo apparens, vel latens.

i ¶ *Amplexa est.*] sed forte non libenter ieiunauit.

HOC AVTEM.

Hæc est secunda pars in qua dicitur, q̃ licet consuetudo non sit cõtra fidẽ,si tamẽ grauat, removeãda est si potest fieri sine scãdalo.Io.de Fant.

C A S V S. Hic assignat Gratianus, q̃ supradicta. c. loquuntur de generali cõsuetudine,vel particulari rationabili, quæ omnino seruari debent, & si malæ,vel onerosæ cõsuetudines sint, rescari debent opportunitate inuẽta. & ad hoc probãdũ inducit capitulũ sequẽs.

k ¶ *Hoc autem.*] quod supra dictum est de consuetudine seruanda.

OMnia.] C A S V S. Quædam consuetudines onerosę inueniebantur, quæ nec auctoritatibus scripturarũ, nec in cõciliis episcoporum, nec cõsuetudine vniuersali roboratæ erãt, & vix rõ poterat inueniri quare essent inuentæ. Vnde Ianuarius ab Augustino quæsiuit , an tolerandæ essent?Et respõdet, q̃ nõ: immo rescandæ cum se facultas obtulerit : quia Deus voluit religionem Christianã liberã esse in paucissimis sacramentis: nec eã voluit seruilibus oneribus præmi;quę hodie in tãtũ ecclesiã præmunt, vt tolerabilior sit conditio Iudæorũ, quam nostra : qui licet legem Christi non susceperint: legalibus tamen sacra-

2 Iuo par.2. c.80.

† Gallicanorum.} orig. Gallicana. Iuo.

† potuisti.} orig.

† bonis rebus} orig.

3 fere idem epist.119.c.18.

† al. esse cõmincitur.

4 Iuo par. 4 c.206. Pan.l.1.c.168.

† vniuersæ] orig. Iuo, Pann.

1 Ibidem c.2.

2 Iuo par.4.c. 2.2. Pan.l.2.c.156.

a Et c.sopite. vbi de hoc. & c.super eo.vbi de hoc extra de offi.arch. c. 8.vbi plene de hoc per Inn.& facit ad hoc quod no.extra de decimis, quoniam.

‖ Iudex iudicando an loci cõsuetudinem seruare debeat.

3 Iuo par.4.c. 201. Pan.l.2.c.162.

b In iudicãdo.

c Scilicet in simili genere controuersiarum.Archid.

d Idem Bald. in l. aduersus. C. si aduer.rem iu. & Alex. de Imol. in l. solet. ff.de iurisd. omn. iu. circa princ.

‖ Consuetudo rei debet à iudice seruari.

Iuo par.4.c. 14 Pan.l.2.c.160.

Iuo par.4.c. 12 Pan.l.2.c.156.

4 Supra dist. 11.c.confecrationem. Iuo p.4.c.244

† tantummodo.} orig.

‖ Consuetudo in electione attenditur.

f Potest dici id quod dicitur in hac decret. plus fieri propter scandalum vitandum: quam propter consecrationẽ.vt in hoc c. nos consuetudinem.

g Hoc cap.potius est exponendum de his, & ibi taleser mittantur ordinandi, vt inferius dicetur, secundum Hug.

‖ Consuetudo præsumitur iusta.

a Potest dici secũdum Lau. quod ibi non negat Damasus eos in concilio institutos fuisse: sed cantum institutionis dicit se negare.

‖ Redient ab hæresi ita possit ordinari.

h Non locus consuetudinem,sed consuetudo loci cõmendat. C. X.

i Nouit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinẽ, in qua se meminit enutritã. Sed mihi placet, vt siue in Romana,siue in Gallicorum †, siue in qualibet ecclesia aliquid inueniſti, quod plus omnipotẽti Deo possit placere, solicite eligas; & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc in fide noua est, institutione ꝑcipua, quæ de multis ecclesiis colligere poteris †, infundas. Non enim pro locis res b, sed pro rebus † loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis,quæ pia,quæ religiosa,quæ recta sunt, elige : & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

k Quod in rebus contra fidem, neque contra bonos mores esse consuetudo prohibenda est. C. XI.

l Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidẽ toto terrarũ orbe obseruantur,datur intelligi c vel ab ipsis Apostolis,vel plenariis conciliis,quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas,commendata d,atque statuta retineri e:sicuti quòd Domini passio,& resurrectio,& ascensio in cælum, & aduentus de cælo spiritus sancti,anniuersaria solennitate celebrantur : & si quid aliud tale occurrerit, quod seruetur ab vniuersa, quacũque se diffundit, ecclesia.

m ¶ 2 Alia vero, quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est,quòd alij ieiunant sabbato,alij vero nõ; alij quotidie cõmunicant corpori,& sanguini dominico,alij certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur,quo non offeratur;alibi sabbato tãtum,& dominico,alibi tantum dominico; & si quid aliud huiusmodi animaduerti potest;totũ hoc genus rerum liberas f habet obseruationes. Nec disciplina vlla est in his melior gra ui, prudentique Christiano, quàm vt eo modo agat,quo agere viderit ecclesiam, ad quamcumque forte deuenerit. 3 Quod enim neq; contra fidem,neque contra bonos mores iniungitur †, indifferenter est habẽdum;& pro eorum inter quos viuitur,societate g seruandum est. Mater mea a Mediolanum me cõsecuta inuenit ecclesiã sabbato nõ ieiunãtem: cœperat fluctuare quid ageret. Tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ virũ Ambrosium. At ille ait; cum Romam venio, ieiuno sabbato : cũ Mediolani sum,non ieiuno.Sic etiam tu, ad quam forte ecclesiã veneris h, eius morem serua; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.Hoc,cum matri renunciassem, libenter amplexa est i.

n ¶ Mater mea.] *In hoc capite,quemadmodum & in sequenti, multa sunt emendata ex B. August. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco vsque in finem, quoniam verba B. Augustini aptè erant in epitomen redacta,nihil additum est.*

Hoc autem k *de consuetudine illa intelligẽdum est, quæ vel vniuersalis ecclesiæ vsu,vel temporis prolixitate roboratur. Ceterum si pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum variæ consuetudines introducantur : inuenta opportunitate rescandæ sunt potius,quàm obseruandæ.*

*Vnde Augustinus scribit ad inquisitiones Ianuarij,epist.*119.*c.*19.

o ¶ Reseindenda sunt quæ ne quidem auctoritate, neque mos vllus obtinuerit, in quibus nec contra fidem nec contra bonos mores aliquid fit. Comprobatur. C. XII.

p OMnia l talia,quæ neq; sanctarum scripturarũ auctoritatibus continentur, nec in conciliis episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine vniuersalis † ecclesiæ roborata sunt, sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix, aut omnino numquam inueniri possint causæ m, quas in eis institutẽdis homines secuti sunt, vbi facultas n tribuitur, sine vlla dubitatione rescanda existimo. Quamuis enim neque hoc inueniri possit,quomodo contra fidem sint; ipsam tamen religionem o, quam paucissimis p, & manifestissimis q celebrationũ sacramẽtis mentis,non præsumptionibus subiiciuntur humanis.

q ¶ *Retineri.*] id est,vt retineantur.

r ¶ *Liberas.*] Hic dicit Aug. quòd liberum est sabbato ieiunare quantum ad extraneos, non quantum ad illos vbi talis consuetudo seruata est.Sed cõtrarium dicit Inn.ʒ.de consec.dist.3.sabbato.Sed ibi loquitur de consilio.Vel specialiter illud præcipitur Romanis:76. dist.vtinam.

s ¶ *Societate.*] arg. q̃ quilibet tenetur viuere secundum cõsuetudinem illorũ inter quos versat, vt 8.dist. quæ contra & 41. dist. quisquis B. Vnde versus. *Si fueris Romæ, Romano viuito more.*

Et si sis alibi, viuito sicut ibi.

t ¶ *Veneris.*] ar.quòd viatores tenẽtur seq̃ cõsuetudinẽ loci ad quem veniunt; vt hic, & suprà, dist.8.q̃ cõtra.arg.contra ff.de iud.hîs absens. Sol. vt in dist. q̃ contra. quia refert an sint moraturi, vel cito recessuri, vel an sit consuetudo apparens, vel latens.

u ¶ *Amplexa est.*] sed forte non libenter ieiunauit.

HOC AVTEM.

Hæc est secunda pars in qua dicitur, q̃ licet consuetudo non sit cõtra fidẽ,si tamẽ grauat, removeãda est si potest fieri sine scãdalo.Io.de Fant.

C A S V S. Hic assignat Gratianus, q̃ supradicta. c. loquuntur de generali cõsuetudine,vel particulari rationabili, quæ omnino seruari debent, & si malæ,vel onerosæ cõsuetudines sint, rescari debent opportunitate inuẽta. & ad hoc probãdũ inducit capitulũ sequẽs.

x ¶ *Hoc autem.*] quod supra dictum est de consuetudine seruanda.

OMnia.] C A S V S. Quædam consuetudines onerosę inueniebantur, quæ nec auctoritatibus scripturarũ, nec in cõciliis episcoporum, nec cõsuetudine vniuersali roboratæ erãt, & vix rõ poterat inueniri quare essent inuentæ. Vnde Ianuarius ab Augustino quæsiuit , an tolerandæ essent?Et respõdet, q̃ nõ: immo rescandæ cum se facultas obtulerit : quia Deus voluit religionem Christianã liberã esse in paucissimis sacramentis: nec eã voluit seruilibus oneribus præmi;quę hodie in tãtũ ecclesiã præmunt, vt tolerabilior sit conditio Iudæorũ, quam nostra : qui licet legem Christi non susceperint: legalibus tamen sacramentis,non præsumptionibus subiiciuntur humanis.

y ¶ *Omnia talia.*] Loquitur de consuetudine irrationabili, ne sit contra, supr.cod. illud.

z ¶ *Causa.*] ar. ‖ q̃ nõ sufficit dicere ita statutũ est,nisi cã statuti assignetur,vt extra de censi.peruenit.ʒ.2.q.3.cõsuluisti.ʒ. de consec. dist.1. placuit. infrà 68.dist. corepiscopi.arg.contra. ff. de leg.non omnium b.

a ¶ *Facultas.*] i.vbi pôt fieri sine scãdalo,vt 50.dist.vt constitueretur.

b ¶ *Religionem.*] Christianam.

c ¶ *Quam paucissimis.*]arg.cõtra illos,qui nimias fundũt oꝛones.ff. quod me.cã.l.1.quia gaudent breuitate Moderni,vt no.ff.eod. tit.l.j.

d ¶ *Manifestissimis.*] supra,dist.4. erit.

1 Statuti caus. est assignãda.

b De hoc extra de rescrip. si quando. 13. q.4. Nabuchodonosor. in princ.

DE iis.] Hæc est tertia pars in qua dicitur, q̃ cõsuetudo in celebrandis officiis, quam obtinet metropolitana ecclesia debet obseruari in omnibus ecclesiis, exceptis monasteriis, in quibus celebrantur officia secundum regulam beati Benedicti. Hug.

CASVS. Quidam erant episcopi, qui non seruabant ordinem in diuinis officiis, quẽ seruabat metropolitana ecclesia: quare statutum fuit in concilio Tolet. vt omnes episcopi eundẽ modũ in officiis seruẽt, qui in ecclesia metropolitana seruatur. Abbates vero officia publica, i. vesperas, matutinas, & missas celebrẽt sicut in ecclesia principali celebrãtur: alia vero officia dicant sicut in eorum regula cõtinetur. Et hæc in prima parte. In secũda parte quæ incipit ibi, *Quisquis*, dicitur, q̃ si q̃s contra hoc fecerit, vj. mẽsib⁹ excõicationi subdatur. In tertia parte quæ incipit ibi, *Sub ista*, dicit, q̃ metropolitani debent epõs prouinciæ cogere sup radictũ modũ seruare, & episcopi sibi subiectos rectores supradictã regulam seruare compellant.

a ¶ *Voluntate m.*] s. doctrinis variis nolite abduci, vt 3. di. proxi. nolite.

b ¶ *Ciues.*] ciues ergo cantant a cum clericis. & dicunt amen. 38. distinct. sedulo.

c ¶ *Sui episcopi.*] ar. q̃ regimẽ omnium monasteriorũ spectat ad episcopum b, vt 9. q. 3. p singulas, & 16. q. 1. qui vere. & 61. distinc. obitum. Sed nõne monasteria monachorũ potius sunt secundum. Abbatem regenda, ad quẽ tota potestas monasterij spectat. 18. q. 2. c. nullam? Sed illud verũ est de regulis viuendi, nõ de regulis cantandi. 12. q. 1. non dicatis.

d ¶ *Publica.*] s. clericorum sæcularium, quorum officia publica sunt, cum ipsi populum habeãt: sed monachi non semper habent populum, vnde ipsi non faciũt publica officia, vt 16. q. 1 interdicim⁹.

e ¶ *Adstringat.*] arg. ‖ metropolitanum posse suspendere, & excommunicare suum suffraganeum, vt 3. 18. dist. placuit, & ca. si episcopus. 3. 10. q. 3. quia cognouimus. 11. q. 3. si quis episcopus.

al. adeo seruitibus operi-tus.

} sarcinis } ori.

al. prouincia lis.

al. ecclesiam. Ephes. 4.

} pontifices

} al. à

a Idest, respõdent

‖ Monasterioriũ regimen ad quem spectat.

b Dicit Hug. q̃ hoc nõ colligitur hic. & est sensus, secũdũ voluntatẽ suũ episcopi: quia episcop⁹ hoc ẽt velle debet. non q̃ eis formã huius rei dare debeat. Ar. 3. 16, q. 1. Agapitus,

3 DE iis, qui contra Apostoli voluntatem a circũferuntur omni vento doctrinæ, placuit huic sancto concilio, vt metropolitanæ sedis auctoritate coacti vniuscuiusque prouinciæ, ciues † b, rectoresque ecclesiarũ vnum, eumdemque in psallendo teneant modum, quẽ in † metropolitana sede cognouerint institutũ; nec aliqua diuersitate cuiusq; ordinis, vel officij à metropolitana se patiantur sede disiungi. Sic enim iustum est, vt inde vnusquisq; sumat regulas magisterij, vnde honoris consecrationem accipit, vt iuxta maiorum decreta, sedes, quæ vnicuiq; sacerdotalis dignitatis est mater, sit ecclesiasticæ magistra rationis. Abbatibus sane, indultis officiis, quæ iuxta voluntatem sui episcopi c regulariter illis implenda sunt, cetera officia publica d, id est vesperas, matutinum, siue missam aliter quã in principali ecclesia, celebrare non liceat. ¶ Quisquis autẽ horũ decretorũ violator extiterit, sex mesibus cõmunione priuatus apud metropolitanũ sub pœnitẽtiæ censura permaneat corrigẽdus; quatenus apud illũ & præteritę trãsgressionis culpã lacrymis diluat, & necessariã officiorũ doctrinã studiosius addiscat. ¶ Sub ista ergo regula disciplinæ, nõ solũ metropolitanus totius suæ prouinciæ põtifices, vel sacerdotes adstringat e; sed etiã ceteri episcopi subiectos sibi ecclesiarum rectores obtẽperare his institutionibus cogant.

} farcinis } ori.

al. prouincia lis.

al. ecclesiam. Ephes. 4.

} pontifices

} al. à

a ¶ Prouinciæ ciues.] *in codice Lucensi pernetusto bibliothecæ Regis catholici, & in conciliis impressis, in margine legitur,* prouinciæ pontifices: *quæ dictio in fine huius capitis repetita ostendit hanc esse veram lectionem. Verum in omnibus conciliorum editionibus in textu, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* ciues.

1 *Item ex concilio Bracarensi 1. c. 19.*

¶ Ordo seruatur in matutinis, & vespertinis officiis vnus & idem. C. XIIII.

PLacuit f omnibus cõmuni cõsensu, vt vnus atque idẽ psallendi ordo in matutinis, vel vespertinis officiis teneatur, & nõ diuersæ, ac priuatæ, neque β monasteriorum consuetudines cum ecclesiastica regula sint permistæ.

β ¶ Neque monasteriorũ.] *In cõcilio ipso postremo Coloniæ excuso, abest vox,* neque. *In ceteris autem editionibus sic legitur,* priuatæ monasteriorum cõsuetudines contra ecclesiasticas regulas sint permistæ.

DISTINCTIO XIII.

1 *TẽAduersus g naturale ius nulla dispensatio admittitur; nisi forte duo mala ita vrgeant, vt alterum eorum necesse sit eligi. Vñ in cõcilio Toletano 8. c. 2. legitur.*

¶ Minus malũ de duob⁹ eligẽdũ est. C. I.

2 DVo mala h, licet sint omnino cautissime præcauenda, tamen si periculi necessitas i ex his vnum perpetrare † compulerit; id debemus resoluere k, quod minori l nexu noscitur obligare †.

¶ Quid autem ex his leuius, quid

} Homicidium tres periurium duos offendit.

a Sub. Sed vnũ tantum : sed hoc dicitur ad exaggerationẽ arg. 23. q. 5. regentes. secũdum Laur.

} al. pie.] *al. pio.*] *al. pietatis acumine.*

Vide D. Th. 3. sen. dist. 31. q. 1. 4. quæst.

c 27. q. 2. si quis. 33. q. 5. si dicit. ‖ *Mendacium saluans aliqũ à morte, nõ à mortali.*

} al. Illinc } Gra.

} percutimur. orig.

} al. hinc } Gra.

Iob 40.

} al. per suggestionem.

} al. inuentionibus] orig.

Ibid. c. 19.

} conferamus } orig.

} al silendo

f Idest necessitate adstrictus ad aliquot annos perpetuandum, secũdum Laur.

g Item quia necessitate egit, peccauit, qui voluntarie nos, &c. 15. q. 1. illa.

2 Iuo p. 11. cap. Pan. l. 8. cap. ‖ *Coitus cõiugalis, an carnis peccato.*

} al. temperat } *al. tentat* } *al. temerat.*

} obligari } *Iuo 11 ann. & Gr.*

h Sententiat. be tur etiam in Toletano 4. cap. 2.

sacras scripturas. In alioexẽplo dĩ, q̃ ille, q̃ interrogãt debet tacere: nec hoc ei nocet, si alter ex taciturnitate sua aliquid præsumat. Absit. n. quòd ea quæ, &c. vt 23. quæstio. 5. de occidendis. præterea non semper sequitur, quòd qui tacet consentit, vt 86. distinct. tanta. Quod autem obiicit de vxore, non credo quòd talis delectatio sit aliquod peccatum, vt 32. q. 2. quidquid. ‖ Si tamen vis tenere, quòd sit ibi veniale peccatum, dicas cum H. quòd vir debet mulierem petentem debitum prudenter eludere, promittendo se postea facturum donec ipsa efferueat: & si nec sic illa de sisteret, tunc vir det ei copiã corporis sui, vt quã cito mulier expleuerit libidinẽ suã, statim vir secedat, nec ꝓcedat ad actum.

DVo mala.] CASVS. [illegible] quòd alterum eligi sit necesse: illud debet eligi, quod minus grauat: & illud vitari, quod magis. & hoc in prima parte. In secunda quæ incipit ibi, *Quid autem.* ostenditur quod grauius, & quod leuius. Nam si iurauit hominem interficere, magis pecco interficiendo, quàm deierando: quia occidendo tripliciter pecco, deierando tantum dupliciter, & ideo eligendum.

h ¶ *Duo mala.*] intellige quantum ad fatuam illius. op. qui se credit perplexum, & sic intelligas omnia verba hic posita: non enim vtrũque illorum malum est, licet ille opinetur vtrumque esse malum.

i ¶ *Necessitas.*] id est casus, vel refertur ad opin. stultam.

k ¶ *Resoluere.*] id est facere.

l ¶ *Quod minori.*] secundum quòd ipse opinatur, cum alterum illorum non obligat ipsum.

Peierare.]

2 ¶ *Peierare.*] secundum quod talis opinatur: non enim peierat, licet non seruet tale iuramentum, vt 22. q. 4. si aliquid.

b ¶ *Illic.* id est in iuramento.

c ¶ *Duplici.*] ‖ Non intelligas quod in homicidio tria peccata cõmittantur, & in periurio duo: sed ibi dicit, quod in homicidio tres offenduntur, in periurio duo.

Et est hic arg. quod qui plures offendit, plus peccat, 94. dist. si quis autem legationem. & 11. q. 3. præcipue. Item est hic arg. quod pro illo potius est iudicandum pro quo plures rationes faciunt, vt extra de probatio. licet, in fi. & qui potiora iura ostenderit obtinebit. 21. dist. 1. & C. de edict. diui Adri. toll. l. vlt. Sic & deterior est causa illius contra quem plura faciunt, vt 28. distinct. de Syracusanæ. Item cõtrarium hic signatur. 22. q. 5. ille qui. vbi dicitur, quòd periurium sit maius homicidio. Sed ibi soluitur.

d ¶ *Hic.*] scilicet, in homicidio.

N *Erui testiculorũ.*] CASVS. Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima parte ostenditur, quòd perplexitas prouenit ex suggestione diaboli. In secunda parte, quæ incipit ibi: *Quid melius.* ponuntur tria exempla perplexitatis. Vnum est de illo, qui iurat se celare omnia secreta socij sui, quẽ scit velle interficere maritum adulteræ suæ; sed timet eum propter iuramentum, quod fecit, manifestare. Secundum de eo, qui malo prælato obedientiam fecit, timens si non obediat ei etiam in mãlo, propter obediẽtiam quã ei fecit. Tertium exemplum est de eo, qui per simoniam prælaturã acquisiuit, qui timet peccare si gregem sibi commissum derelinquat. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Est tamen.* datur consilium quid in huiusmodi perplexitatibus sit faciẽdum. Nam dicitur, quòd de duobus malis, minus malum est eligendum, & hoc probatur exemplo Pauli, qui concessit minimã, id est matrimonia, & coitum coniugalem causa incontinentiæ, vt maiora, & grauiora vitentur, scilicet fornicationes.

e ¶ *Nerui.*] id est suggestiones diaboli nerueæ, idest callidæ, & illaqueantes.

f ¶ *Testiculorum.*] testiculi dicuntur suggestiones eius: quia sicut testiculi sunt ministri, & instrumenta humanæ generationis, & in se continent omne incentiuum libidinis b, ita suggestiones diaboli generant in hominibus vitia, & ad omnia illicita accedũt. 3. 6. dist. sed pensandũ.

g ¶ *Leuiathan.*] id est diaboli.

h ¶ *Perplexi sunt.*] id est perplectentes, & sic omnia verba intelligas actiue.

ADDITIO. Perplectentes dicit, quòd reddunt hominem perplexum, in veritate tamen perplexio nihil est. Archid.

i ¶ *Implicatis.*] id est, implicantibus.

k ¶ *Inuentis.*] id est, inuentionibus.

ve sit grauius, puræ † rationis acumine inuestigemus. Etenim dum peierare a cõpellimur, creatorem quidem offendimus; sed nos tantummodo maculamus. Cum vero noxia promissa complemus, & Dei iussa superbe contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori gladio trucidamus. Illic † b enim duplici c culparũ telo perimimur †, hic † o tripliciter iugulamur.

¶ *In ipso cõcilij capite multa antecedunt, & sequuntur, quæ perlegenda sunt.*

Item Gregorius in moralibus in c. 40. Iob, lib. 32. c. 18. & 19. & 20.

¶ De eodem. C. II.

N *Erui* e testiculorum f Leuiathan g perplexi sunt h; quia suggestionum † illius argumenta implicatis i inuentis † k illigantur, vt plerosque ita peccare faciant, quatenus si fortasse fugere peccatum appetant, hoc sine aliquo peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab vna valeant soluere, nisi in alia consentiant se ligari.

¶ Quod melius ostendimus, si qua ex conuersione hominum illigationis huius exẽplа proferamus † & *nonnullis interiectis.* ¶ Ecce quidam dum mundi huius amicitias appetit, cuilibet alteri similem sibi vitam ducenti, quod secreta illius omni silentio cõtegat, se iureciurãdo constringit. Sed is, cui iuratum est, adulteriũ perpetrare cognoscitur, ita vt etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autẽ, qui iusiurandum præbuit, ad mentẽ reuertitur, & diuersis hinc inde cogitationibus impugnatur, atq; hoc silere formidat, ne silentio † adulterij simul & homicidij particeps l fiat, & prodere trepidat, ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo testiculorum neruis ligatus est, quia in quamlibet partẽ declinet, metuit, ne à transgressionis contagione m liber non sit. ¶ Alius cuncta, quæ mundi sunt, deferens, atq; p omnia frangere proprias voluntates quærens, alieno se subdere regimini appetit, sed eũ, qui sibi apud Deũ præ

1 ¶ *Particeps.*] secũdum opinionẽ eorum stultam semper intelligas. m ¶ *A transgressionis contagione.*] Iste admonebit illum ne faciat, vt 2. q. 1. si peccauerit. Si nolit cessare, faciat quod dicitur 22. q. 5. hoc vt. & sic liberabit se. ‖ quia sacramentum nõ fuit inuentum, vt esset vinculũ iniquitatis. 22. q. 4. inter cetera: vnde si q̃s iurauit aliũ nõ accusare, esse debeat, min⁹ cauta inquisitione discernit: cui fortasse is, qui sine iudicio eligitur, cum præsse iam cœperit, agere † quæ Dei sunt, prohibet; quę mũdi sunt, iubet. Pẽsans itaq; subditus, vel quæ sit culpa inobedientiæ, vel quod contagiũ sæcularis vitæ, & obedire trepidat, & nõ obedire formidat n, ne aut obediens, Deum in suis præceptis deserat; aut rursus non obediens, Deũ in electo priore contẽnat. *& infra.*

¶ Alius pẽsare pondus honoris ecclesiastici negligens, ad locũ regiminis præmiis ascendit. Sed quia omne qđ hic eminet, plus mœroribus afficitur, quã honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriã culpa reuocat, doletq; se ad laborem cum culpa puenisse, & quàm sit iniquũ quod admiserit, ex ipsa fractus † difficultate cognoscit. Reum igitur se cũ impensis præmiis agnoscens, vult adeptæ sublimitatis locũ deserere, sed timet, ne grauius delictũ sit suscepti gregis custodiam reliquisse: vult suscepti o gregis curã gerere, sed formidat, ne deterior culpa sit, regimina pastoralis gratię † em pta posidere. Per honoris ergo ambitum, ligatũ culpa hinc inde se conspicit. Esse quippe sine reatu criminis neutrũ videt, si aut susceptus se mel grex relinquatur, aut rursum sacra actio sæculariter empta teneatur. Vndiq; metuit, & suspect⁹ latus omne ptimescit, ne aut stãs in empto regimine nõ digne, lugeat, q̃ non etiã deserens * emendat; aut certe regimen deserens, dum aliud flere nitit, rursus aliud de ipsa gregis destitutione cõmittat. *& infra.*

2 ¶ Est tamẽ q̃ ad destructũdas Beemoth versutias subtiliter † fiat, vt dum mens inter minora, & maxima peccata costringitur, si omnino nullus sine peccato euadẽdi aditus patet, minora semper eligantur: quia, & qui murorũ vndiq; ambitu, ne fugiat, claudit, ibi se in fugã præcipitat, vbi breuior murus inuenitur. Hinc Paulus, cum quosdã in ecclesia incõtinentes aspiceret, concessit q minima r, vt maiora

} iuramentum non est iniquitatis vinculũ.

} agi } orig.

} al gregis

d Ista etiã fuit sententia Iug. quæ sequitur Laur. Ad hoc 6. q. 3. denique. Arch.

Ibid. c. 10. r *} utiliter* } orig. vt infrà

1. Corin 7.

} fructus } orig.

c Ad hoc extra lib. 6. de iureiu. contingit.

‖ Subditus an semper teneatur obedire prælato.

‖ Præcipitans se, an mortaliter peccet. eHæc fuit dist. Hug.

f Sub. quæ dicuntur minima respectu cõtinentiæ. 27. q. 1. nuptiarum.

predictis perplexitatibus faciendum sit. Archid.

p ¶ *Præcipitat.*] ‖ quid si precipitet se in fugam, & moritur, vtrum peccet mortaliter, queritur? Et distinguendum est e, quod si non ita est set altus murus, quod bene presumebat se euadere, non peccat mortaliter aliter sic. Arg. pro primo. 23. q. 5. de occidendis. pro secundo arg. 23. q. 5. si non licet. & c. non est nostrum. & maxime si ex honesta causa se precipitasset, vt extra de sepult. ex parte 2.

q ¶ *Concesit.*] i. concessum ostendit: sicut alibi exponitur da, i. datum pronuntia, vt 23. q. 5. c. remittuntur. §. hinc notandum.

r ¶ *Minima.* idest, matrimonia f.

s ¶ *Maiora.*] idest, fornicationem. Vel minima appellat immoderatã

exactionem debiti cõiugalis.& illud potius permisit Apostolus, quam fornicationẽ,vt 22.q.2.quicquid.& secũdũ hoc proprie ponit cõcessit. secundũ priorẽ intellectũ ponitur concessit, idest concessum ostendit.

a ¶ *Et quia.*] Arg.contra H.qui dicit, q̃ vir nunquam potest cognoscere vxorem sine peccato,vt not.33. q.4. vir cum propria.

b ¶ *Sed pro suscipiẽda.*] Et causa reddẽdi debitũ, vt not.32. q.2. quidquid.

c ¶ *Minimis.*] quoties enim sine captione nihil fieri potest, id faciẽdum est quod minus captiosum est, vt ff. de reg.iur. quotiens. & l.semper.

d ¶ *Sine venia.*] simile dicitur alibi.Quod p̃mittimus,nolentes præcipimus,vt 31.q.1.hac ratiõe.

Ibidem 6.

Verum.] Hæc dist. diuidit in duas ptes, in quarũ prima probat, q̃ nullus debet peccare minus, vt maius siue grauius alius nõ peccet. Secũda ibi, *Cõsuetudinis.* CASVS. Hic dicit Grat. q̃ illud qđ dictum est in superiori dist.de minori malo eligẽdo,intelligendũ est cũ duo mala circa eãdẽ p̃sonã cõtingunt.sed si circa diuersas contingãt, vtrum minus malum sit eligendum & faciendum, vt alius vitet maius,q̃ritur in hac dist. & probatur q̃ non, per capitulum sequens.dicit etiam quod ius consuetudinis vel constitutionis relaxatur quãdoque.

‖ Minus malũ de duobus est faciendum.

e ¶ *Verum.*] In hac dist. 14. q̃ritur,an aliquis debeat minus malum committere vt alter euitet grauius malum ? Et dicendũ est quod non,vt j.c.proxi.& continuatur iste §.ad id quod dixerat in superiori dist. f. q̃ cũ duo mala nobis instant, minus est eligendum:sed hoc non est verum circa diuersas personas.

Quod ait Sodomitis. CASVS. Legit in Genesi, q̃ misit Dñs duos Angelos in specie iuuenum ad Sodomã subuertendã,& cũ hospitarentur in domo Loth, venerũt Sodomitæ ad domũ eius volẽtes eis abuti. Loth autem ne illi violarentur, obtulit eis duas suas filias,vt illi Sodomitæ potius cum illis fornicarentur, q̃ hospites aliquid paterentur,scilicet opus Sodomiticum.Modo q̃rit Aug. an talis compensatio sit admittenda, f. an Loth potius debuit consentire fornicationi filiarum, quam vt illi cum hospitibus opus Sodomiticum facerent.Et respondet quod talis compensatio periculosa est,& hoc est attribuendum perturbationi Loth.

1 Iuo par.9.c. 117. *Gene.19.*

f ¶ *Quod ait.*] verba sunt Aug. & incipit ibi, merito quæritur.

g ¶ *Periculosissime.*]Hic dicit Aug.quod nemo debet minus malum committere,vt alter euitet maius malum : & intelligunt hoc quidam, quod nemo debet minus mortale committere, vt alius euitet maius mortale, ‖ sed veniale debet committere vt alter euitet mortale. nam etiam animam quis debet ponere pro proximo [a], & sic mortẽ tpalẽ potest aliquis subire, ne alter incurrat pœnam æternam. de pœn. dist. 2.charitas.& §.proxi. sed pro veniali debetur tm̃ pœna temporalis [b], pro mortali æterna. 11. quæst. 3. nemo ergo aliquis potest peccare venialiter, ne alter peccet mortaliter. Item quia Apostolus dicit : Orabam esse anathema pro fratribus meis.sed nemo anathematizatur nisi pro mortali,vt 11.q.3. nemo. Item cum virtus & vitium sint contraria, nec se compatiantur, vt 32. q. 1. cum renuntiatur. sed venialia simul cum virtutibus insunt homini. non ergo proprie dicuntur vitia, vt de pœn.dist.3.septies, Alij dicunt, quod nullum peccatum debet homo

‖ Veniale potest ne quis cõmittere vt alter cuitet mortale.

a De pœn.dist. 2. qui vult. & c.sequen.

b 25.distin. §. peccata.

Ad Rom. 9.

declinaret,dicens [Propter formi cationem autem vnusquisq; vxorem suam habeat.] Et quia [a] tunc solum coniuges in admistione sine culpa sunt, cum non pro explenda libidine,sed pro suscipienda [b] prole miscẽtur, vt hoc etiam,quod cõcesserat,sine culpa(quamuis minima).non esse monstraret,illico adiunxit [Hoc autem dico secundũ indulgentiam, non secundum imperium.] Non enim est sine vitio: quod ignoscitur, non præcipitur. Peccatũ profecto vidit,quod posse indulgeri p̃cuidit.Sed cũ in dubiis constringimur, vtiliter minimis [c] subdimur,ne in magnis sine venia [d] peccemus.¶ Itaque plerũque neruorum Beemoth istius perplexitas soluitur, dum ad virtutes maximas per commissa minora transitur.

[a] Emendat.] *Hoc loco ī originali videtur constructio verborum perturbata, & restituenda ex Gratiano.*

DISTINCTIO XIIII.

1 p̃s *Verum [c] hoc in vna eademque persona intelligitur. Ceterum an in diuersis eadem dispensatio locum habeat,videlicet,vt committamus minora,ne alij grauioribus implicentur,merito quæritur.*

De his ita scribit Augustinus lib. Quæst. super Gen. cap. 42.

¶Non sunt à nobis aliqua committenda delicta, ne alij grauiora committant. C. I.

1 QVod aït [f] Sodomitis Loth [Sunt mihi duæ filiæ, quæ nõdum nouerunt viros:producam illas ad vos,vtimini illis quomodo placuerit vobis, tantum in viros istos ne faciatis iniquum:] quoniã prostituere volebat filias suas hac cõpensatione,vt viri hospites eius nihil à Sodomitis tale paterentur; vtrum admittenda sit compensatio flagitiorum,vel quorumcumq; peccatorum, vt nos faciamus mali aliquid,ne alius grauius malum faciat;an potius perturbationi Loth, non consilio tribuendum sit, quia hoc dixerit,merito quæritur.Et nimirum periculosissime [g] admittitur hæc compensatio [h]. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ, nullo modo imitanda est.

2 Consuetudinis autem,vel constitutionis rigor nonnumquam relaxatur. Vnde Leo Papa ait ad Rusticũ Narbonensem episcopũ,epist.90.ante caput 1.

¶ Quæ constitutiones valeant temperari, vel quæ non. C. II.

2 SIcut quædam sunt [i] quæ nulla possunt ratione conuelli; ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum [k], aut pro consideratione ætatum [l] oportet temperari:illa consideratione [m] semper seruata,vt ī iis,quæ vel dubia [n] fuerint,aut obscura, id nouerimus sequendum, quod nec præceptis Euangelicis cõtrarium, nec decretis sanctorum Patrum inueniatur aduersum.

DISTINCTIO XV.

1 p̃s *Voniam de iure naturali [o] & constitutione,vel consuetudine hactenus disseruimus, differentiam, qua inuicem discernuntur, assignantes, nunc ad ecclesiasticas constitutiones stylum vertamus,earum originem, & auctoritatem, prout ex libris sanctorum Patrum colligere possumus,breuiter assignantes.*

CAnones.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte ostenditur, quòd à tempore Constantini [a] cœperunt. In præcedentibus namque annis persecutione feruente,docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses scissa est:quia non erat licentia episcopis in vnum cõueniendi, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis libere congregandi;cum ecclesia antea fuisset passa persecutionem. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Inter cetera* dicitur q̃ sub quattuor Imperatoribus sunt quattuor concilia vniuersalia celebrata, f. sub Constantino Theodosio seniore,Theodosio iuniore, & Martiano:& ostenditur quod in eis fuerit reprobatum: & q̃ ista quattuor concilia & his similia debent inuiolata seruari. In tertia parte quæ incipit ibi, *Synodus.*ponit etymologias istorũ nominũ,f.synodus,concilium,& cœtus.

a ¶ *Constantini.*] infrà 16.dist.Isidorus. cõtra ibi dicitur à tempore Clementis fuerũt celebrata concilia.Resp.quòd ante fuerunt celebrata:sed nõ ita generaliter [a] : & ita hoc verbum,generaliter, soluit contrarium.

b ¶ *Apostolos.*] Apostoli enim fecerũt primũ symbolũ,f.Credo in Deũ patrem:sed Nicæna synodus fecit,Credo in vnum Deum [b]. & dr̃ à syn, qđ est cũ:& bolos, quod est morsellus : quia quilibet Apostolorũ de suo morsello aliquid apposuit.

c ¶ *Ccxviij.*] Alibi dicitur de ccc.episcopis,vt 10.q.1.hãc.Sed dic q̃ minor numerus non excludit maiorem. ff.de in lit. iuran.cum furti.

d ¶ *Quam de inæqualitate.*] Dicebat. n. p̃em maiorem filio, & filium maiorem spũ sancto. 24.q.3.quidam.ver.Ariani.Hug.

e ¶ *Constantinopoli.*] supra ea.sicut.

f ¶ *Macedonium.*] qui dixit spũm sanctum seruũ patris & filij.vt 1. q.1.eos qui.24.q.vlt.quidam.ver. Macedoniani.

g ¶ *Quam tota.*] Hoc non habemus : quia non habemus nisi Apostolorum,& Nicænũ,& Athanasii.Quicumque vult.

h ¶ *Ephesina.* hoc dicit ad differentiã scdæ, quæ fuit reprobata, vt j. 16. dist.quoniam sanctæ.

i ¶ *Personas.*] verbi & hominis.

k ¶ *Vnam.*]Vna est persona:sed hẽt duas naturas, f.diuinam & humanã.j. c. sicut.ver. qntum.

l ¶ *Eutychem.*] qui post resurrectionẽ Christum habere vnam naturam dixit, f.diuinam. 16. dist. c.sexta.ver.quarta.

¶ Quo tempore cœperint canones generalium conciliorum. C. I.

1 CAnones generalium conciliorũ (vt Isidorus ait lib.6. etymol. c.16.) à temporibus Constantini [a] cœperunt. In præcedentibus namque annis persecutione feruente,docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses scissa est:quia non erat licentia episcopis in vnum cõueniendi, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis libere congregari.Sub hoc etiã sancti patres in concilio Nicæno de omni orbe terrarum conuenientes iuxta fidem Euangelicã & Apostolicam, secundũ post Apostolos [b] symbolum tradiderunt. ¶ Inter cetera autem concilia, quattuor esse scimus venerabiles synodos,quę totã principaliter fidem cõplectuntur,quasi quattuor Euangelia, vel totidem paradisi flumina. ¶ Harum prima Nicæna synodus cccxviij. [c] episcoporũ Constantino Augusto imperante peracta est : in qua Arianæ perfidiæ condemnata blasphemia, quã de inæqualitate [d] sanctæ Trinitatis idem Arius asserebat, consubstãtialem Deo patri Deũ filium eadem sancta synodus per symbolum definiuit. ¶ Secunda synodus cl. Patrum sub Theodosio seniore Constantinopolie congregata est, quæ Macedonium [f] spiritum sanctum Deũ esse negantem condemnans, consubstantialẽ patri & filio spiritum sanctum demonstrauit, dans symboli formã, quam tota [g] Græcorũ, & Latinorum confessio in ecclesiis prædicat. ¶ Tertia synodus Ephesina [h] prima cc.episcoporum sub iuniore Theodosio Augusto edita est, quæ Nestoriũ duas personas [i] in Christo asserentem, iusto anathemate condẽnauit,ostẽdens manere [α] in duabus naturis vnã [k] Domini nostri Iesu Christi personã. ¶ Quarta synodus Chalcedonẽsis DCXXX. sacerdotum sub Martiano principe habita est; in qua Eutychem [l] Constantinopoli tanum abbatẽ verbi Dei & carnis vnam naturã pronuntiantẽ,& eius defensorẽ [m] Dioscorum,quondam Alexandrinũ episcopum,& ipsum rursus Nestoriũ cum reliquis hęreticis vna Patrũ sententia dãnauit, prędicans cadẽ synodus Christum Dominũ de Virgine sic natum, vt in eo substantiam diuinæ,& humanæ cõfiteamur naturæ. ¶ Hæ sunt quattuor synodi prĩcipales, fidei [n] doctrinam plenissime prædicãtes. Sed,& si qua sunt concilia,quę sancti patres spiritu Dei pleni sanxerũt,post istorũ quattuor auctoritatem, omni manẽt stabilita vigore: quorũ gesta in hoc opere [o] cõdita continentur. ¶ Synodus autem ex græco interpretatur comitatus,vel cœtus. Concilij β vero nomen tractũ est ex more Romano. Tẽpore enim quo causæ agebantur,conueniebant oẽs in vnum, cõmunique intentione tractabant. Vnde concilium à communi intentione dictũ quasi consilium;consiliũ,quasi considium. d.in l. litteram transeunte: vel conciliũ dictum est à cõmuni intentione,eo quòd in vnũ dirigãt omnem mentis obtutum. Cilia enim oculorũ sunt:vnde qui sibimet dissentiunt, non agunt concilium, quia non consentiunt in vnũ. Cœtus vero conuentus est,vel congregatio,à coeundo,id est à conueniẽdo in vnum. Hinc etiã conuentus est nuncupatus, eo quòd ibi homines conueniunt in vnum:sicut à cõuentu cœtus dicitur, sic & concilium à societate multorũ in vnum.

[α] Manere.] *In pleriſq; antiquis Gratiani exemplaribus, & Isidori codice impresso legitur vt est emendatum. Sed in aliis eorũdem manuscriptis,& impressis Gratiani legitur,* manere in Christo duas naturas,& vnam Domini nostri Iesu Christi personã.

β ¶ Concilij vero.] *Apud Isidorum in lib. Ethymol.locus hic mendose legitur. Verũ in præfatione eiusdem Isidori, editioni Parisiensi conciliorum præposita, quæ cum aliquot vetustis codicibus collata est,sic legit:* Concilij vero nomen tractum ex communi intentione, eo q̃ in vnum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim oculorũ sunt. vnde & qui sibimet dissentiunt, non agunt concilium,quia non sentiunt vnum. Cœtus vero conuentus est,vel cõgregatio à coeundo,id est conueniendo in vnũ: vnde & conuentus est nuncupatus, q̃ ibi homines conueniant.Sicut conuentus, cœtus,vel concilium à societate dicitur multorum in vnum.

In Gratiani codicibus sunt multæ varietates.ex quibus ea lectio retenta est,quæ visa est melior.quamuis adhuc aliquid fortasse desideretur.

De quattuor vero† cõciliis scribit B. Gregor.ita dicẽs,lib.1.Regesti,epis.24.

† *al.quoque*

¶ De auctoritate quattuor cõciliorũ. C. II.

SIcut sancti Euangelij quattuor libros,sic quattuor concilia suscipere, & venerari me fateor; Nicænũ scilicet, in quo peruersum Arij dogma destruitur, Constãtinopolitanũ quoq;,in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur, Ephesinũ etiam primũ,in quo Nestorij impietas iudicatur, Chalcedonense vero, in quo Eutychis, Dioscoriq; prauitas rẽ,pbatur,tota deuotione cõplector, & integerrima approbatione custodio:quia in his velut in quadrato lapide,sanctæ fidei structura cõsurgit, & cuiuslibet [α] vitæ atq; actionis norma consistit. ¶ Quintũ quoq; cõciliũ pariter veneror,in quo epistola,quæ Ibę dicitur [p], erroris plena reprobatur,in quo Theodorus p̃sonã mediatoris [q] Dei & hominũ in duab [r] substãtiis separãs,ad impietatis pfidiã cecidisse cõuincit; & in quo scripta quoq; Theodoriti, p quę beati Cyrilli fides reprehendit,ausu demẽtię prolata

ADDITIO. Habet enim vtranque. extra de hæreticis,cum Chrs, vbi notat Ala. q̃ ante illam definitionem, de qua loquitur ipsa decr.cõtrariũ dicere licebat, cũ prohibitũ non esset : sed post, nequaq̃.ergo quod prius non fuit fidei articulus, post consecrationẽ fact [o] est fidei articulus.Arch.

m ¶ *Defensorem.*] Peccabat ergo in fide, ex quo erat defensor hæreticorum,vt 24.q.1. c.1. & q.3.qui aliorum,& extra de hære. vergentis [c]. sicut dicit lex de latrone. C.de his qui la.oc.l.1.Sed cõtra. 21. dist.in tantum. & 24.q.2.sane profertur. versi.item Romanorum. ibi enim dicitur, q̃ Dioscorus non peccauit in fide,sed expone, non peccauit in fide,idest, nõ peccauit in fide tantum:quia in hoc peccauit, q̃ ausus fuit Papam Leonem excõicare. 21.dist.in tãtum.

c Parum aut nihil facit sed melius cod.ti. sicut. & c. excommunicamus. §. credentes,Per.

n ¶ *Fidei.*] articulos.

o ¶ *In hoc opere.*]Isidori : ne sit contra 19. dist.si Roman. versi. præsertim.

Sicut sancti Euãgelij.] CASVS. In j.parte huius ca.dicit Greg. qđ ita vult seruare quattuor cõcilia sicut quattuor Euangelij libros: & ostendit in vtroq; illorũ quid fuit reprobatũ. In ij.parte,quæ incipit ibi, *Quintum,* dicit Greg.q̃ quintum concilium vult venerari, in quo tria sunt reprobata, f. epistola erroris plena, q̃ Ibæ dicebat, & opinio Theodori, qui personã Christi mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separabat, idest, personis, dicens Christũ duas habere p̃sonas; & scripta Theodori,qui vitam B. Cyrilli, & fidem reprehendebat : & q̃ supradicta concilia nõ obseruat, seipsum destruit.

p ¶ *Ibæ dicitur.*] ab inuentore.

q ¶ *Mediatoris.*] idest,Christi.Ioan.

r ¶ *Substantiis.*] scilicet,personis.

d ¶ *Præsu*

prolata refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda concilia personas respuunt, respuo; quas venerantur, amplector; quia, dum vniuersali sunt consensu constituta, se, & non illa destruit, quisquis præsumit a aut soluere, quos religant †, aut ligare †, quos soluunt.

a ¶ *Præsumit.*] Videtur ergo, q̃ Papa non possit destruere statuta concilij: quia orbis maior est vrbe. 93. dist. legimus. circa mediũ. vnde requirit Papa consensum concilij. 19. distin. Anastasius. Arg. cõtra 17. dist. §. hinc etiam. & extra de elect. significasti. vbi dicitur q̃ concilium non potest Papæ legem imponere. & 35. q. 9. veniam. Sed intellige, quod hic dicitur, circa articulos fidei. 25. q. 1. sunt quidam.

† al. ligant
† al. religare

¶ *Sancta Romana Ecclesia.*] Casvs. In hoc cap. ponuntur fere eadem, quæ dicta sunt in illo cap. canones. & in e sicut. Dicit enim Gelasius, q̃ supradicta quatuor concilia vult venerari; & si qua alia fuerũt à sanctis Patribus instituta: & ostendit quæ opuscula sanctorum Patrum in Ecclesia recipiantur.

a ¶ *Cyrici* Cuiuslibet. *Apud B. Gregoriũ legitur:* Et cuiuslibet vitæ, atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem nõ tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum, &c. *& insequentibus signi ficantur tria illa capitula, quorum occasione nonnulli quintam synodum non recipiebant.*

De iisdem etiam Gelasius in concilio habito Romæ cum 70. Episcopis scribit dicens.

¶ Quæ † concilia sancta Romana Ecclesia suscipiat. C. III.

† al. Quas scripturas
1 Bure. lib. 3. c. 220. Iuo p. 4. c. 64. Pann. l. 2. c. 91. Puyl. l. 3. ti. 20.

1 Sancta Romana Ecclesia post Sillas veteris testamẽti & noui scripturas, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet: Sanctam synodum Nicænã cccxviij. patrum, mediante Constantino Maximo Augusto, in qua Arius hæreticus condemnatus est: Sanctam synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit: Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papæ Cælestini, mediante Cyrillo Alexandrinæ sedis antistite, & Arcadio episcopo ab Italia destinato: Sanctã synodum Chalcedonensem, mediante Martiano Augusto, & Anatolio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychiana hæreses simul cum Dioscoro, eiusque complicibus damnatæ sunt: sed & si qua sunt concilia à sanctis patribus hactenus instituta, post † istorum quatuor auctoritatem & custodienda, & recipienda decernimus, & mandamus. ¶ Iam nunc subiiciendum est de opusculis sanctorum patrum, quæ in ecclesia catholica recipiuntur. ¶ Opuscula beati Cypriani martyris, & Carthaginensis episcopi. ¶ Item opuscula beati Athanasij Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Gregorij Nazianzeni episcopi. ¶ Item opuscula beati Basilij Cappadociæ episcopi. ¶ Item opuscula beati Ioannis Constantinopolitani episcopi. ¶ Itẽ opuscula Theophili Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Cyrilli Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Hilarij Pictauiensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Ambrosij Mediolanensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Augustini Hipponensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Hieronymi presbyteri. ¶ Item opuscula beati Prosperi viri religiosissimi. 2. ¶ Item epistolam beati Leonis Papæ ad Flauianum Constantinopolitanum episcopum destinatam: cuius textum quispiam si vsque ad vnum iota disputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit; anathema sit. ¶ Item opuscula, atque tractatus omnium patrum orthodoxorum, qui in nullo à sanctæ Romanæ Ecclesiæ consortio deuiauerunt, nec ab eius fideli † prædicatione seiuncti sunt, sed communionis ipsius, gratia Dei, vsque ad vltimum diem vitæ suæ participes fuerunt, legenda decernimus. ¶ Item decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt. 3 ¶ Item gesta sanctorum martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionũ triumphis irradiãt,

2 Ansel. lib. 6. c. 193.

fide, vel prædicatione } orig. & Bure.

3. Nicolaus in epistola ipressa ad episcopos Galliæ, cuius initium. { Quamuis }

¶ Quis † ita esse catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis viribus, sed gratia Dei, & adiutorio vniuersa toleraſſe? Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana ecclesia non leguntur: quia & eorum, qui conscripsere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis † superflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut cuiusdam Quirici †, & Iulitæ: sicut Georgij, aliorumque huiusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur conscriptæ. Propter quod, vt dictum est, ne vel leuis subsannandi oriretur occasio, in sancta Romana ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta ecclesia omnes martyres, & eorum glorioſos agones, qui Deo magis quàm hominibus noti sunt, omni deuotione veneramur. ¶ Item vitas Patrum, Pauli, Antonij, Hilarionis, & omnium eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore susc ipimus. ¶ Item Actus beati Siluestri Apostolicæ sedis præsulis, licet eius, qui conscripsit, nomen ignoremus, à multis tamen in vrbe Roma catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu multæ hoc imitantur ecclesiæ. ¶ Item scripta de inuentione sanctæ Crucis Dominicæ, & alia scripta de inuentione capitis beati Ioannis Baptistæ, nouellę quidem † reuelationes sunt, & nonnulli eas catholici legunt: Sed cum hæc ad catholicorum manus peruenerint, beati Pauli Apostoli sentẽtia præcedat, [Omnia probate, quod bonum est, tenete.] ¶ Item Ruffinus vir religiosus plurimos ecclesiasticis operis edidit libros: nonnullas etiam scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus cum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus: & non solum de Ruffino, sed etiam de vniuersis †, quos vir sæpius memoratus zelo Dei, & fidei religione † reprehendit. ¶ Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus nõ repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda. ¶ Item Chronicum † Eusebij Cæsarienſis, atq; eiusdem historiæ ecclesiasticæ libros, quamuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & postea in laudibus, atq; excusatione Origenis schismatici vnum conscripserit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quę ad instructionem pertinent, vsquequaque non dicimus renuendos. ¶ Item Orosium virum eruditissimum collaudamus, quia valde nobis necessariam aduersus Paganorum calumnias ordinauit historiam, miraque breuitate contexuit. ¶ Item venerabilis viri Sedulij paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude proferimus †. ¶ Item Iuuenci † nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur. Ceterum, quæ ab hæreticis, siue schismaticis conscripta, vel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica, & Apostolica ecclesia Romana. ¶ E quibus pauca, quæ ad memoriã venerunt, & à catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda.

† al. illa

† al. dictis.

† al. Cyrici.

† quidã reuelationes } orig.

1. Thes. 5.

† al. diuinis } orig.
† al. religiosi

† al. Chronica } orig.

† al. præfer mus. } orig.

4 Burch. l. 3. c. 221. Iuo p. 4. c. 65. Pãn. l. 2. c. 91.

4 In primis Ariminensem synodum à Constantio Cæsare Constantini filio congregatã mediante Tauro præfecto, ex tunc, & nunc, & vsque in æternum confitemur esse damnatã. Item itinerariũ nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis lib. viij. † apocryphũ.

† deest } orig.

Actus nomine Andreæ Apostoli, apocryphi. Actus nomine Philippi Apostoli, apocryphi. Actus nomine Petri Apostoli, apocryphi. Actus nomine Thomæ Apostoli, apocryphi. Euangelium nomine Thaddæi, apocryphum. Euangelium nomine Thomæ Apostoli, quo vtuntur Manichæi, apocryphum. Euangelium nomine Barnabæ, apocryphum. Euangelium nomine Bartholomæi Apostoli, apocryphum. Euangelium nomine Andreæ Apostoli, apocryphum. Euangelia, quæ falsauit Lucianus, apocrypha. Euangelia quæ falsauit

Hyrcius

Hyrcius †, apocrypha. Liber de infantia Saluatoris, apocryphus. Liber de natiuitate Saluatoris, & de sancta Maria, & de obstetrice Saluatoris, apocryphus: Liber, qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes, quos fecit Lenticius † discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur, fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur thesaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur de filiabus Adæ, vel † Geneseos, apocryphus. Centimetrum de Christo virgilianis compaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur, Actus Teclæ, & Pauli apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber prouerbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & sancti Xysti † nomine signatus est, apocryphus. Reuelatio, quæ appellatur Pauli apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Thomæ apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur transitus † sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone post diluuium pugnasse perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur testamentum Iacob †, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia lamnis, & Mambræ, apocryphus. Liber, qui appellatur, sortes Apostolorum, apocryphus. Liber Lusanæ †, apocryphus. Liber canonum Apostolorum, apocryphus. Liber Physiologus, qui ab hæreticis conscriptus est, & B. Ambrosij nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebij Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani †, siue Africani, apocrypha. Opuscula Posthumiani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocrypha †. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha †. Opuscula Cassiani presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini Pictauiensis †, apocrypha. Opuscula Fausti Rhegiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula Frumentij †, apocrypha. Epistola Iesu ad Agbarum regem, apocrypha. Passio Georgij, apocrypha. Passio Cyrici, & Iulitæ, apocrypha. Scriptura quæ appellatur, contradictio Salomonis, apocrypha. Philacteria omnia, quæ non Angelorum, vt illi confingunt, sed dæmonum magis arte conscripta sunt, apocrypha. ¶ Hæc, & omnia his similia, quę Simõ Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samosatenus, Photinus & Bonosus, & qui simili errore defecerũt, Mõtanus quoq; cũ suis obscœnissimis sequacibus, Apollinaris, Valentinus, siue Manichæus, Faust† , Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbatius, Cælestius† , Donatus, Eustathius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus, & † Latiensis, Cælestinus, Maximinus, Priscianus† ab Hispania, Lampedius, Dioscorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus: e quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit, Acacius Constantinopolitanus cum consortibus suis, nec non & omnes hæreses† , quas ipsi, eorúmque discipuli, siue schismatici docuerunt, vel conscripserunt: quorum nomina minime retinentur, non solum repudiata, verumetiam ab omni Romana, & Apostolica ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorúmque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in æternum confitemur esse damnata. ¶ Ceterum, qui libri in ecclesiasticis officiis per anni circulum à nonnullis legantur (quòd ritum illum Apostolica non reprobat, sed sequitur ecclesia) pro fidelium ædificatione adnotandum censuimus.

† al. Estius, } al. Hesychius.

† al. Lentius } al. Lentius.

† abest ab orig.

† al. Sixti.

† transitus, id est, assumptio } orig.

† al. Iob } orig.

qui appellatur, laus Apostolorũ } orig.

Tertulliani apocrypha, Opuscula Latini ap apocrypha. Opuscula Africani apocrypha } orig.

Opuscula Commodiani apocrypha } orig.

Opuscula Tatij, Cypriani, apocrypha. Opuscula Arnobij apocrypha. Opuscula Tyconij apocrypha.] orig.

† al. Pitabienſis. al. Frumentij.] orig.

† Africanus } orig.

† al. Calistus.

† Iulianus Celanẽsis, Celestinus, &c. } orig.

orig. Priscillianus ab Hispanis, Nestorius Cõstantinopolitanus, Maximꝰ. Pius eius, Lãpetius.

hæretici, eorumque discipuli } orig.

1 Quidam, quòd in Septuagesima ponũt Pẽtecuchum † vsque in xv. diem ante Paschа, xv. die ponunt Hieremiam vsque in cœnam Domini. In cœna Domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremiæ [Quomodo sedet sola ciuitas, &c.] & tres de tractatu sancti Augustini in psalmum 54. [Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris.] & tres de Apostolo, vbi ait in epistola ad Corinthios [Cõuenientibus vobis in vnũ.] Secunda lectio sic incipit, [Similiter & calicem postquam cœnauit.] Tertia, [De spiritalibus autem nolumus vos ignorare fratres.] In Parasceue tres lectiones de lamentatione Hieremiæ, & tres de tractatu sancti Augustini in psalmum 63. [Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.] & tres de Apostolo; vbi ait in epistola ad Hebræos, [Festinemus ingredi in illam requiem, &c.] Secunda lectio, [Omnis namque pontifex.] Tertia, [De quo grandis nobis sermo.] In sabbato Sancto tres lectiones de lamentatione Hieremiæ prophetæ, & tres de tractatu sancti Augustini in eumdem psalmum 63. [Exaudi Deus orationem meã, cum deprecor.] & tres de Apostolo, vbi ait in epistola ad Hebræos, [Christus assistens pontifex futurorum bonorum.] Secunda lectio, [Vbi enim testamentum est.] Tertia, [Vmbram enim habens lex futurorum bonorum.] In Pascha Domini homilias ad ipsum diem pertinentes, infra hebdomadam homilias. In octauis † Paschæ ponunt actus Apostolorum, & epistolas canonicas, & Apocalypsim vsque in octauas † Pentecostes. In octauis Pentecostes ponunt libros Regum, & Paralipomenon vsque in Kalendas Augusti. In Dominica prima mensis Augusti ponunt Salomonem vsque in Kalendas Septembris. In Dominica prima Septembris ponunt Iob, Tobiam † , Hester, Esdram vsque in Kalendas Octobris. In Dominica prima mensis Octobris ponunt librum † Machabæorum vsque in Kalendas Nouembris. In Dominica prima mensis Nouembris ponunt Ezechielem, & Danielem, & minores prophetas vsque in Kalendas Decembris. In Dominica prima mensis Decembris ponunt † Esaiam prophetam vsque ad † Natiuitatem Domini. In Natali † Domini legunt primum de Esaia tres lectiones. Prima lectio, [Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, &c.] Secunda, [Consolamini, consolamini.] Tertia, [Consurge, consurge.] Deinde leguntur sermones, vel homiliæ ad ipsum diem pertinentes. In natali sancti Stephani homilia de ipso die. In natali sancti Ioannis similiter. In natali Innocentium similiter. In natali sancti Siluestri similiter. In octaua natalis Domini homilia de ipso die. In Dominica prima post Natiuitatem Domini ponunt epistolas Pauli vsque in Septuagesimam. In Epiphania lectiones tres de Esaia. Prima lectio incipit, [Omnes sitientes.] Secunda, [Surge, illuminare Hierusalem.] Tertia, [Gaudens gaudebo in Domino.] Deinde leguntur sermones, vel homiliæ ad ipsum diem pertinentes.

† al. Burch. l. 3. c. 222. Iuo p. 4. c. 63. Pãn. l. 2. c. 90.

Tren. 1.

1. Cor. 11.

1. Cor. 10.

Hebr. 4.

Hebr. 5.

Heb. 9.

Hebr. 10.

† al. octaua.

† al. octauam.

Iudith, Hester. } Iuo.

† libros } Iuo.

† al. in natale } al. i. vigilia natalis Dñi } Burc. & Iuo, & ordo Romanus.

Esai. 9.
Esa. 40.
Esai. 52.

Esa. 55.

Esa. 60.
Esa. 61.

a Cyrici.] al. Quirici. ADDITIO. Apocryphum dicitur occultum & secretũ, ab apo, quod est de; & cryfis, quod est secretum. inde liber dicitur apocryphus, id est, occultus & secretus: scilicet cuius auctor ignoratur: non tamen ab ecclesia recipitur, sed reprobatur. quasi dicat, nõ in ecclesia, sed remote & secrete ab ecclesia est legendus, secũdùm Hug. Vide dic apocrypha grę ce, latine secreta. Et quia in cameris solent virgines abscondi, & secrete morari, secundùm Ioan. de Fan. inde est, quòd virgo in Hebræo alma, in Greco apocrypha, Latine dicitur secreta.

a ¶ Mandamus.] *Post hoc verbum in Decreto Gelasii sequitur continenter:* Item opuscula beati Cypriani, &c. *Sed Burchardus, & Iuo, & Pannormia habent vt Gratianus. Ac certe in toto hoc capite tot modis discrepant collectiones ab originali, vt satis certo statui non possit, quæ vera, & pura sit Gelasii lectio; nec magnopere sit mirandum, si nonnulla sint, quæ difficultatem faciunt. Quamobrem, quæ auxilio codicum tuto emendari poterant, ea sunt emendata: ceteris locis partim indicatæ varietates; partim, quoniam omnes indicare infinitum fuisset, labor hic ad libros adeundi accurato lectori est relictus.*

Item

β ¶ Item gesta.] *Hinc vsque ad finem capitis omnia absunt à pleriſq; vetuſtis Gratiani codicibus: quod etiam Archidiaconus adnotauit. Sunt tamen eiuſdem Gelaſij vſque ad verſ.* Ceterũ qui libri, *& apud Burchardum, & Iuonem referuntur proxime poſt ſuperiora.*

γ ¶ Iuuenci.] *Antea legebatur*, Item Vincentij. *reſtituta eſt vera lectio ex Gelaſio, Burchardo, & Iuone. De quo Iuuenco meminit B. Hieronymus in catalogo.*

δ ¶ De ſancta Maria.] *In collectione Iſidori legitur*, & de Maria & obſtetrice. *Apud Burchardum*, & de Maria vel obſtetrice. *Apud Iuonem vero*, & de ſancta Maria, vel de obſtetrice Saluatoris.

ε ¶ Ceterum.] *Hinc vsque ad finem neque in collectione Iſidori, neque in vllo veteri codice Gratiani eorum, qui collata ſunt, inueniuntur. A verbo tamen*, in Septuageſima ponunt. *referuntur à Burchardo, & Iuone ſine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelaſio ipſo cum lxx. epiſcopis. Fere autem omnia habentur ſparſim in libro, qui ordo Romanus nuncupatur.*

ζ ¶ Pentateuchum.] *Apud Iuonem legitur*, Heptateuchum, *vt vltra quinque libros comprehendat librum Ioſue, & Iudicum, qua voce, ac librorum coniunctione beatus Hieronymus ad Lucinium ſcribens vtitur. Alij vero Heptaticum appellant, vt ſanctus Gregorius lib. 7. ind. 2. epiſt. 48. & lib. 10. epiſt. 22. & alibi, & Rabanus in præfatione in Hieremiam, & ordo Romanus, cap. de Septuageſima.*

η ¶ In Pſalmum 54.] *ſic etiam apud Iuonem. In ordine Romano, cap. de officiis diuinis à cœna Domini vſq; in octauas Pentecoſtes, & apud Burchardum legitur*, in Pſalmum 63. *id eſt*, Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor. *Itemque in cap. de ordine in nocte Paraſcenes.* Tres de tractatu ſancti Auguſtini de Pſalmo 63.

θ ¶ In octauis.] *Ipſam diem octauam ſolitam fuiſſe proferri nomine multitudinis, ideſt octauas, notabitur infra de conſecratione diſt. 3.* c. pronunciandum.

ι ¶ In natali Domini.] *Burchardus, & Iuo habent* in Vigilia natalis Domini, *& ita in ordine Romano. cap. quod inſcribitur*, In Chriſti nomine, incipit ordo catholicorum librorum, qui in eccleſia Romana ponuntur. *Pannormia autem habet vt Gratianus.*

DISTINCTIO XVI.

Apoſtolorũ.] Hæc diſtinctio diuiditur in duas partes. Secũda ibi, *Et ſoluta.*

CASVS. In hac 6. diſt. oſtendit Gratianus canones Apoſtolorum eſſe recipiendos. primo tamen ponit quandã contrarietatẽ de canonib[a] apoſtolorum: primo de non recipiendis, & poſtea de recipiendis: & eam ſoluit.

a ¶ *Apoſtolorum.*] hic intitulatur 16. diſt. in qua probat, q̃ canones apoſtolorum ſunt recipiẽdi: poſtea oſtendit quo tempore & quo reſidente in Papatu vel Imperio qdlibet concilium eſt celebratum. Et nota q̃ Gratianus ponit quandam contrarietatem de canonibus Apoſtolorum, & eam non ſoluit. probat enim auctoritate Iſidori, quòd canones apoſtolorum non ſunt recipiẽdi, quia ſunt apocryphi: poſtea probat auctoritate Zepherini & Leonis, q̃ ſunt recipiendi, & non ſunt apocryphi. Sol. breuis eſt, quia illi canones ſunt recipiendi, qui à veris Apoſtolis ſunt editi: ſed illi non, qui à pſeudo apoſtolis ſunt editi. ſ. ꝑx. diſt. ver. item geſta.

Canones. CASVS. Quærebatur ab Iſidoro an canones qui dicuntur Apoſtolorum, ſint approbandi: & reſpõdet quoniã ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum ſunt compoſiti, nec Rom. eccleſ. nec ſancti Patres eos approbauerunt, quamuis in eis multa vtilia inueniantur, tãmen apocryphi reputantur.

b ¶ *Canones.*] Sic conſtrue quamuis in eis canonibus qui canones dicuntur Apoſtolorum.

c ¶ *Vtilia.*] Arg. quòd vtile vitiatur per inutile[a], vt not. ſuprà diſt. 9. ſi ad ſcripturas.

d ¶ *Atque inter apocrypha.*] ideſt, ſine certo auctore*, vt ſapientia Salomonis: liber Ieſu filij Sirach, qui dicitur eccleſiaſticus: & liber Iudicũ, & Thobiæ: & liber Machabæorum: hi apocryphi dicuntur, & tamen legũntur: ſed forte non generaliter.

Exaginta. CASVS. Tria ſequentia capitula plana ſunt.

e *Lementis.*] ideſt, qui ſub nomine Clementis cõpoſitus eſt ab hæreticis.

f ¶ *Itinerarium.*] qui actus Petri cõtinet, quos per orbem itinerando peregit[b].

g ¶ *Exceptis.*] impropria videtur hæc exceptio: quia hoc excipitur à veris canonibus, aut à falſis. Non de falſis: quia null[a] ex illis obſeruatur. Item non de veris: quia nullus eorum eſt apocryphus. Vel dic q̃ hoc nomen, canones, ſumitur large, tam pro veris, quã pro falſis canonibus, vt ponitur 32. diſt. §. verũ.

h ¶ *Orthodoxæ.*] ideſt, rectæ. orthos, rectum; doxa, gloria. Inde dicitur fides orthodoxa, ideſt, catholica recta, ſcilicet in qua recte gloriamur. Ioã. de Fan.

i *Lacuit.*] Ex his tribus cap. ſurgit contrarietas, quam Gratianus non ſoluit nec ponit. ſexta ſynodus dicit lxxxv. capitula canonum Apoſtolorum eſſe ſeruanda: Zepherinus lx. & Leo quinquaginta. quidam[c] ita ſoluunt, quòd ſexta ſynodus fuit ante Zepherinũ, & Zepherinus ante Leonem, & obſeruabantur lxxxv. canones, prout dicit ſexta ſynodus. ſed poſtea in deſuetudinem abierunt xxv. & remanſerunt lx. vt dicit Zepherinus. procedente vero tempore decem, ex illis perierunt, & ſic remanſerunt tantum l. vt dicit Leo. Sed hæc ſolutio ſtare non poteſt: nam Zepherinus præceſſit vj. ſynodum. nam vj. ſynodus fuit celebrata tẽpore Agathonis, vt ſ. ead. diſt. c. ſexta. qui longo tempore fuit poſt Zepherinum, vt ex chronicis apparet. Omiſſis aliis ſolutionibus, dic q̃ non contradicunt ſibi: quia dicebat ſynodus lxxxv. fuiſſe capitula: Leo dicebat quinquaginta fuiſſe capitula: Zepherinus non dicit de capitulis, ſed de ſententiis: & poteſt eſſe, quòd in vno capitulo ſint ſententiæ plures.

ISIDORVS. CASVS. Probat Iſidorus in hoc c. canones Apoſtolorum eſſe recipiendos tribus rationibus. Primo, quia plures eos receperunt. Secundo, quia ſancti Patres eorum ſententias confirmauerũt, & eas inter canonicas conſtitutiones poſuerunt. Tertio, quia poſiti ſunt & inſerti in Breuiario, in quo decreta diuerſorum conciliorum poſita ſunt: quod factum fuit à Clemente vſque ad Silueſtrum. Quæ autem ſequuntur, plana ſunt.

k ¶ *Præponimus.*] Arg. q̃ illi qui ſunt maioris auctoritatis, debent habere priorem vocem in electione. 19. diſt. in canonicis[d]. vnde licet Ancyra

[a] Adde quæſt. 9. poſt Archi.

[*] Quinque libri eſt in apocrypho, ſi canones ſui quamuis eis quidam eccleſiaſtici doctiores dubitauerint. Can. Iudeos. ſupr. 44. diſt. ſcript.

1 Iuo par. 1. c. 107. Pan. l. 1. c. 107. Poly. l. 3. c. 11. † al. præſumunt. } ordo

2 Iuo par. 4. c. 105. Pan. l. 1. ca. 9. b Vel dic q̃ ideo itinerum appellatur, quia ibi gitur doctrina, i. actus Petri, nobis in hoc mũdo remanentibus, qui facere debemus. Ioan. de Fan. & Hug. † al. regula orthodoxa. } al. regulæ orthodoxæ.

3 Iuo part. 1. c. 106. Pan. l. 1. c. 107.

4 Iuo part. 4. c. 107. Pan. l. 1. ca. 9. c Vt Gutidus.

[a] Tu dic, q̃ in e. ſexta ſynodũ facit mentionẽ de ſexta ſynodo cõgregata, quæ debet ſeptima dici: ſed propter eos patres, qui in vtraque fuerũt, non mutat nomẽ, & per hoc patet, q̃ illa littera ſeptimæ, &c. eſt falſa, & illa ſextæ eſt vera, ſecundum Ioan. de Fant. Arch. † al. fidelis.

† al. ſeptima ſynodo, ſiue cõcilio. } al. ſexta ſynodo ſiue in ſexto concilio.

1 Iuo p. 4. c. 122.

‖ Voluntates duæ fuerũt in Chriſto.

2 ex actione quarta ſeptimæ ſynodi.

3 Iuo p. 4. c. 121.

d Ad idem de pœn. Interrogẽ. Archid.

Ancyrana ſynodus fuerit prior Nicæna, tamen propter maiorem auctoritatem Nicæna præponitur, vt ſ. ead. diſt. c. 6. ibi, *Prima adnotatio*, & c. arg. extra de reſcrip. ab excommunicato.

Sextam.] ſed dubitatur. CASVS. Probat Gratianus, quòd ſexta ſynodus canones fecit & hoc probat per ſeq. c.

2 ¶ *Sextæ ſynodi.*] Falſa eſt littera, & debet ibi eſſe ſeptimæ [a] ſynodi. qualiter enim dubitaret ſexta ſynodus de eo qđ ipſa fecerat.

Habeo.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd ſexta ſynodus canones fecit, quæ congregata fuit ſub Cõſtantino Imperatore, reprobans perfidiã hæreticorũ quorundam dicẽtium, Chriſtum fuiſſe tantum operatum ſecundum opera humanitatis, vt comedere & ambulare: alia verò virtutis opera, vt reſuſcitare mortuos, & ambulare ſuper aquas, phantaſtica fuerunt, & non vera. & hoc in prima parte. In ſecũda parte quæ incipit ibi, *Et ſoluta.* dicitur, q̃ hæc ſexta ſynodus fuit poſtea cõgregata ſub Iuſtiniano filio Cõſtantini: in qua iidẽ plures patres eoſdem canones corroborauerunt, qui primo fuerãt conditi in eadem ſexta ſynodo. In tertia parte quæ incipit ibi, *Eadem ſancta.* repetit fere ea, quæ dicta erant in ſecunda parte.

¶ Caſus §. planus eſt.

b ¶ *Voluntatem.*] quidam dicebant tãtum vnã fuiſſe voluntatẽ in Chriſto. ‖ Sed dicendum eſt, q̃ duæ fuerunt volũtates in eo quòd homo fuit, vna ſenſualitatis, ſecũdũ quã ipſe dixit: Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me, &c. alia rationis, ſecundum quam ipſe dixit: verumtamen non ſicut ego volo: ſed ſicut tu vis.

c ¶ *Conſtantini.*] non illius magni Cõſtantini, qui fuit tempore Silueſtri: ſub eo enim fuit Nicænum concilium tempore Silueſtri.

d ¶ *Conſtantini.*] contra Inſtit. de iu. §. eſt & aliud. Inſtit. qui. non eſt. per. fa. te. §. ſecus. vbi Iuſtinianus vocat patrẽ ſuũ Iuſtinum. Sed loquitur hic de alio Iuſtiniano, ſub quo ſexta ſynodus celebrata fuit tempore Agathonis Papæ, vt infrà ea. c. ſexta. Sub Iuſtiniano autem, cuius leges legũtur, celebrata eſt quinta ſynodus, vt ſ. eod. c. ſexta.

e ¶ *Sub Iuſtiniano.*] Sed certe nec ſic ceſſat contrarietas: quia tam modum canonum Apoſtolorum, ac primorum apoſtolicorum (id eſt à ſancto Clemente vſque ad ſanctum Silueſtrum) decretorum, atque diuerſorum cõciliorum breuiarium interpolatur ſequens ordinem ſuum.

a ¶ Epiſtola.] *Hæc epiſtola ab Iuone voeatur præfatio in opus canonum, & eſt ea, quæ Iſidori nomine eſt præpoſita tomis conciliorum, licet in vetuſtiore editione, in qua purior eſt Iſidori collectio, nonnulla verba deſiderentur. Eſt autem confectum hoc caput ex duobus locis illius præfationis. Nam verba illa*, Propter eorum auctoritatem. & c. *vſque ad* uer. conſtitutiones. *non longe abſunt ab initio. Reliqua vero ſunt in extremo.*

¶ Iſidorus ſeruus.] *In Pannormia eſt eodem modo atque apud Gratianũ. Apud Iuonem, & in manuſcriptis collectionis illius codicibus eſt.* Iſidorus Mercator ſeruus Chriſti conſeruo ſuo, & parenti fidei in Domino ſalutem. *In vulgatis autem conciliorum editionibus*, Iſidorus peccator, ſeruus, &c.

Item cum Adrianus Papa ſextam ſynodum recipiat cum omnibus canonibus ſuis, cum etiam ſancta octo uniuerſalia concilia profeſſione Romani Pontificis ſint roborata; in ſexta autem ſynodo, ſiue in ſeptimo concilio, Apoſtolorum canones ſint recepti & approbati: patet, quòd non ſunt inter apocrypha deputandi: Vnde ſcribit Hadrianꝰ Papa Tharaſio Patriarchæ.

¶ Sexta ſynodus auctoritate Hadriani corroborat. C. V.

1 *Extam* * ſynodum ſanctam recipio cum omnibus canonibus ſuis.

* ¶ Sextam.] *Hoc habetur in ſecũda actione ſeptimæ ſynodi in epiſtola Hadriani ad Tharaſium. Sed eo in loco Hadrianus refert verba ſynodicæ epiſtolæ à Tharaſio ad ſe miſſæ. Et hic Gratianus non refert propria eius epiſtolæ verba. In verſione enim Anaſtaſij bibliothecarij ſic legitur*, Inuenimus autem in prædicta ſynodica epiſtola ſanctitatis veſtræ, poſt plenitudinem fidei, & confeſsionem ſacri ſymboli, & omnium ſanctarum ſex ſynodorum, & de ſacris & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione digniſsimum contineri. Quare & eaſdem ſanctas ſex ſynodos ſuſcipio cum omnibus regulis, quæ iure, ac diuinitus ab ipſis promulgatæ ſunt. *Et hæc quidem poſtrema verba ſunt etiam in illa ipſa Tharaſij epiſtola: quod ex concilio Græco, & noua interpretatione clare apparet.*

Sed dubitatur de ea, an canones conſcripſerit: quod ex quarta actione ſextæ ſynodi a facile abſoluitur.

β ¶ Sextæ.] *In ſecundo & xij. Vaticanis eſt*, ſextæ, aliàs ſeptimæ, *& vere ſeptimæ eſt, ſed ob gloſſam nihil eſt mutatum.*

Ait enim Petrus epiſcopus Nicomediæ.

¶ Sexta ſynodus canones conſcripſit C. VI.

2 Habeo γ librum continentem canones ſanctæ ſextæ ſynodi. Patriarcha dixit. ¶ 3 Quidam ſcandalizantur per ignorantiam pro canonibus iſtis, dicentes; nũquid ſexta ſynodus canones fecit? Sciant ergo, quoniam ſancta ſynodus ſexta ſub Cõſtantino cõgregata eſt cõtra eos, qui dicebant vnam operationem, & vnam voluntatem, b eſſe in Chriſto: in qua ſancti Patres illos, vt hæreticos anathematizauerũt, & orthodoxam fidem explanauerunt. 2 ¶ Et ſoluta ſynodus eſt Cõſtantini c xiiij. anno. Poſt quatuor vero, aut quinque annos iidem ſancti Patres cõgregati ſunt ſub Iuſtiniano d filio Conſtantini, & prædictos canones promulgauerunt: de quibus nullus dubitet. Qui enim ſub Constantino in ſynodo fuerunt, iidem ipſi epiſcopi ſub Iuſtiniano iſtis canonibus ſubſcripſerunt. Oportebat enim vt ſynodus vniuerſalis canones eccleſiaſticos promulgaret. *Item.* 4 ¶ Sancta ſexta ſynodus poſt promulgatam ab ea diffinitionem contra Monothelitas, Conſtantino Imperatore, qui eam congregauerat, non multo poſt defuncto, & Iuſtiniano eius filio regnante pro eo. ¶ Eadem ſancta ſynodus diuinitus inſpirata, iterum Conſtantinopoli quarto, aut quinto anno congregata eſt, & canones numero cij. ad correctionem eccleſiæ promulgauit.

γ ¶ Habeo librum.] *Verba ſunt Petri epiſcopi Nicomediæ, ac Tharaſij patriarchæ Conſtantinopolitani actione quarta ſeptimæ ſynodi: quod quidem ipſi de centum, ac duobus canonibus dixerunt, qui in Trullo tempore Iuſtiniani Rhinotmeti ſecundo anno ſuæ reuocationis ad Imperium, editi ſunt. Verum ex his ipſis verbis Tharaſij apparet, eos canones non eſſe proprios ſextæ ſynodi; quia fatetur poſt annos quattuor, aut quinque, quàm ea ſynodus fuerat abſoluta, canones illos fuiſſe editos: quo tempore certiſsimum eſt neque eumdem Romanum Pontificem, neque eoſdem epiſcopos fuiſſe. Quamquàm in hac ratione temporis potius credendum eſt diligentiſsimis chronologis, Theophani, (cuius etiam verba quæ ad hunc locum pertinent ex originali Græco, quod in bibliotheca Vaticana extat, ſatis fideliter tralata leguntur apud Franciſcum Turrianum libro de vi. vij. & octaua ſynodo) & Anaſtaſio, & Georgio Cedreno, quàm Tharaſio. Illi enim non quattuor, aut quinque, vt Tharaſius, ſed viginti ſeptem annos à ſine ſextæ ſynodi tempore Agathonis habitæ, vſque ad hanc huiuſmodi Decretorum editionem aſſerunt interceſsiſſe. Epiſcopos vero, qui hos ediderunt, noluiſſe ipſos edere tanquam canones ſextæ ſynodi, ſed voluiſſe ſupplere, quod videbatur in quinta, ac ſexta ſynodo deeſſe, ipſamet illorum ad Imperatorem allocutio teſtatur. Itaque noua dicenda eſt hæc epiſcoporum coitio, ideoque Græci illam, vt ſcribit Balſamon τυφλικτικῶν, id eſt quintam ſextam ſynodum appellant. Ceterum non fuiſſe omnes illos canones à Romana eccleſia receptos, duo viri rerum eccleſiaſticarum peritiſsimi, Anaſtaſius Bibliothecarius, & Humbertus Leonis ix. Legatus aperte teſtantur. Humbertus quidem his verbis.* Non autem miror, ſi Agathoni Papæ, & ſanctis Patribus ſextæ ſynodi veſtra imputetis deliramenta, & quæ aut corruptiſtis, aut finxiſtis capitula: cum & ipſi Domino Ieſu, & Apoſtolis eius imputetis figmenta. Vnde nos ſcientes ſextam ſynodum ad deſtruendam hæreſim Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis nouas conſtitutiones congregatum, capitula, quæ nobis ſub eius auctoritate apponitis, omnino refutamus; quia prima & Apoſtolica ſedes nec aliquando ea accepit, nec obſeruat hactenus. *Anaſtaſius vero in præfatione in ſeptimam ſynodum ad Ioannem viij. Romanum Pontificem ita ſcripſit:* Ergo regulas, quas Græci in ſexta ſynodo perhibent editas, ita in hac ſeptima ſynodo principalis ſedes admittit, vt nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus canonibus, vel decretis ſanctorum ſedis huius Pontificum, aut certe bonis moribus inueniuntur aduerſæ: quamuis omnes hactenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in ceterarum Patriarchalium ſedium, licet Græca vtantur lingua, reperiuntur archiua: nimirum, quia nulla earum, cum ederentur, aut promulgans, aut conſentiens, aut ſaltem præſens inuenta eſt. Quamquam eoſdem Patres illas Græci promulgaſſe perhibeant, qui in ſexta ſynodo ſunt inuenti: ſed nullis certe probare poſſunt indiciis.

Ex his ergo colligitur, quòd ſexta ſynodus bis congregata eſt, primo ſub Conſtantino, & nullos canones conſtituit: ſecundo ſub Iuſtiniano filio eius, & præfatos canones promulgauit.

4 *Vnde ſancti Patres in eadem ſynodo ſecundo congregati dixerunt.*

Conſtitu

b Idem Spec. & Io. An. in ti. de iura. calum. §. ſequitur. ver. qđ de cauſa. & plene per Cy. & Salyc. in l. iuuitus. C. de procu. & per Alex. de Imo. in l. ita demũ, col. 3. eod. tit.

4 Ex ſexta actione ſeptimæ ſynodi.

1 Tuo ſeptimã vocat

¶Constitutiones synodi sextæ. C. VI.

1 QVoniam * sanctæ, & vniuersales synodi, quinta sub Iustiniano Augusto, sexta sub Constantino patre tuo Augusto de mysterio 3 fidei plenissime disputantes, canones non fecerunt, sicut ceteræ quattuor vniuersales synodi; propterea nos conuenientes in hanc Imperialem vrbem sacros canones conscripsimus. *Item.*

¶ 2 Placuit huic sanctæ synodo, vt amodo cõfirmata, & rata sint canonũ Apostolorũ lxxxv. capit. *Item.*

¶ 3 Confirmamus, & ceteros sanctorum canones, & synodos, idest Nicænam, Ancyranam, Neocæsariensem, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, Sardicensem, & Carthaginensem *a*, & opuscula Theophili Alexandrini episcopi, & Dionisij [b] Alexandrini episcopi, & Petri Alexandrini episcopi & martyris, Gregorij Thaumaturgi Neocæsariensis episcopi, Athanasij episcopi Alexandrini, Basilij Cæsareæ Cappadociæ episcopi, Gregorij Nyseni episcopi, Gregorij Theologi, Amphilochij Iconiensis episcopi, Timothei Alexãdrini episcopi, Gennadij † Cõstantinopolitani episcopi, Cyrilli Alexandrini episcopi, Cypriani Carthaginensis episcopi, & synodum *β* suam.

α ¶ Quoniam.] *Emendata sunt multa in hoc capite ex canone secundo eorum, qui sexta synodo tribuuntur, in quo indicantur concilia, & auctores canonum, quibus Græci vtebantur. Sunt autem verba illius canonis apud Gratianum, & Iuonem in summam redacta.*

β ¶ De mysterio.] *Græce est, τὰ περὶ τῆς πίστεως παλαιῶς διαξανάσασαι μυστήριῳ* id est fidei mysterium paterne declarantes.

γ ¶ Confirmamus.] *Iuo habet*, confirmamus sanctorum patrum canones, & synodos, &c. *Græce est*, ἐπιτρέχαν ζωμὲν ὃ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἁγίων πατέρων τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων, καὶ μακαρίων παλαιῶν ἡμῶν ἐκτεθεῖσας, κανόνας τῆς ἐν Νικαίᾳ συναθροισθείσης, &c. ideſt, obſignando autem confirmamus & ceteros omnes ſacros canones, qui à ſanctis, & beatis Patribus noſtris ſunt editi, ideſt ab iis, qui Nicææ conuenerunt, &c.

δ ¶ Carthaginenſem.] *Apud Iuonem ſequitur*, Cõſtantinopolitanam ſub Nectario, & opuſcula Theodoſij, al. Theophili, &c. *Græce autem eſt*, καὶ τῶν ἁγίων τῶν θεορυλάκτων, καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως πρεσβέως, καὶ Θεοφίλου τοῦ γενομένου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου id eſt, & eorum, qui ruſus in hac à Deo cuſtodita, & imperiali vrbe conuenerunt ſub Nectario imperialis huius ciuitatis præſide, & Theophilo, qui Alexandriæ fuit archiepiſcopus.

ε ¶ Et Dionyſij.] *In canone Græco vulgato fere eſt, quemadmodum antea apud Gratianum*, Dionyſij Alexandrini epiſcopi, & martyris. *Sed apud Balſamonem, & Iuonẽ legitur, quemadmodum reſtitutum eſt*, Dionyſij archiepiſcopi Alexandrinorum megalopolis, & Petri Alexandriæ archiepiſcopi, & martyris. *Reliquas varietates per ſe accuratus lector notabit.*

ζ ¶ Et ſynodum.] *In iſto canonis loco eſt error; quia illa ſynodus Cypriani probatur, in qua ipſe cum multis aliis Africę epiſcopis putauit baptizatos ab hæreticis verum baptiſma non recepiſſe: cum tamen B. Auguſtinus aſſerat aliam extitiſſe traditionem Apoſtolorũ, & ipſam Cypriani ſententiã plenario totius orbis cõcilio excluſam fuiſſe teſtet.*

*Item ex diurno * libro profeſſio Romani Pontificis.*

¶Auctoritate Romani pontificis ſancta octo concilia roborantur. C. VIII.

4 SAncta [b] octo vniuerſalia concilia, id eſt, primum Nicænum, ſecundũ Constantinopolitanũ, tertium Epheſinum, quartum Chalcedonenſe, item V. Constantinopolitanum, & VI. Item Nicænum VII. Octauum quoque Constantinopolitanum vſque ad vnum apicem immutilata ſeruare, & pari honore, & veneratione digna habere, & quæ prædicauerunt & ſtatuerũt modis † omnibus ſequi, & prædicare, quæque condemnauerunt, ore & corde condemnare profiteor.

2 QVoniã ſanctæ.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd quinta, & ſexta ſynodus non ita plene canones fecerunt, ſicut ceteræ ſynodi, & ideo ſancti patres eiuſdem ſextæ ſynodi cõuenerunt apud Cõſtantinopolim, vt canones conderent in eadẽ ſexta ſynodo ſub Iuſtiniano congregata ſuper quo iam primo fuerant congregati, & dicitur quinta primo cõgregata ſub Iuſtiniano, pter maiorem auctoritatẽ, quia in ea confirmati fuerunt canones facti ſub Conſtantino, quæ etiam ſexta fuit. Sequentia capitula plana ſunt vſque ad cap. quod dicitis.

SAncta.] viij. hæc concilia dicũtur octo; quia octies ſunt celebrata, vt hic dicuntur, quattuor, quia in quattuor locis celebrata, vt ſupra. diſt. proxi. ſicut.

¶ SExta ſynodus. &c.] *Prima*

Cæſareæ Cappadociæ epiſcopi, Gregorij Nyſeni epiſcopi, Gregorij Theologi, Amphilochij Iconienſis epiſcopi, Timothei Alexãdrini epiſcopi, Gennadij † Cõſtantinopolitani epiſcopi, Cyrilli Alexandrini epiſcopi, Cypriani Carthaginenſis epiſcopi, & ſynodum *β* ſuam.

a al. Germanus.

4 Iuo par. 4. c. 132. Pann. l. 2. c. 103.

† al. omnimodis. } Iuo.

¶ Item ex diurno.] *Integram profeſionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promouebatur, refert Deusdedit Cardinalis in collectione canonum, quæ ſeruatur in bibliotheca Vaticana.*

Quo autem tempore ſexta ſynodus, & prima, ſecunda, tertia, quarta, & quinta congregatæ ſint, Beda in libro de temporibus, c. 65. ſcripſit dicens.

¶De temporibus conciliorum. C. IX.

4 SExta ſynodus c. vniuerſalis Conſtantinopoli celebrata eſt, & græco ſermone conſcripta temporibus Papæ Agathonis, exequente, ac reſidente piiſſimo principe Conſtantino intra palatium ſuum, ſimúlque legatis Apoſtolicæ ſedis, & epiſcopis cl. reſidentibus. ¶ Prima enim vniuerſalis ſynodus in Nicæa cõgregata eſt contra Arium cccxviij. Patrũ, tẽporibus Iulij *δ*. Papæ ſub Conſtantino principe. ¶ Secunda in Conſtantinopoli cl. Patrum contra Macedonium, & Eudoxium temporibus Damaſij Papæ, & Gratiani principis; quando Nectarius eidem vrbi eſt ordinatus epiſcopus. ¶ Tertia in Epheſo ducentorum Patrum contra Neſtorium Auguſtæ vrbis epiſcopũ ſub Theodoſio magno principe, & Papa Cælestino. ¶ Quarta in Chalcedone DCXXX. Patrum ſub Leone Papa, temporibus Martiani principis contra Eutychem nefandiſſimorum præſulem monachorum. ¶ [6] Quinta item Conſtantinopoli temporibus Vigilij Papæ ſub Iuſtiniano principe contra Theodorum & omnes hæreticos.

5 Iuo par. 1. c. 129. Pann. l. 1. c. 113.

6 Pann. l. 1. c. 113.

δ ¶ Iulij.] *Certum eſt ſynodum Nicænam primam celebratam eſſe tempore Silueſtri. Sed in illa temporum obſcuritate mirandum non eſt Bedam & alios erraſſe.*

C. X.

7 PRima [a] autem ſynodus in Nicæa cccxviij. Patrum contra Arium Alexandrinũ presbyterum, qui tres gradus in Trinitate aſſerebat, patrẽ ſcilicet maiorem, filium minorem, ſpiritum ſanctum creaturã temporibus Conſtantini principis, & Silueſtri Papæ Romani, Macharij Hieroſolymitani, Alexandri [κ] Alexandrini; qui cõdemnata eadem hæreſi ſtatuerũt canones viginti: quorum auctor maxime præfatus † Alexãder epiſcopus fuit. ¶ Secunda in Cõſtantinopoli contra Macedonium, Conſtantinopolitanum epiſcopũ, qui negabat ſpiritum ſanctum Deum eſſe, temporibus Gratiani, & Theodoſij principum, Damaſi Papæ Romani, Cyrilli Hieroſolymitani, Nectarij [λ] † Conſtantinopolitani; qui condemnata præfata hæreſi ſtatuerunt canones tres: quorum maxime auctor Nectarius Conſtantinopolitanus fuit.

7 Anſilm prolegom. In principia collectionis conciliorum

† Sãctus Alexander} orig.

¶ Tertia in Epheſo ducentorum Patrum contra Neſtorium Conſtantinopolitanum epiſcopũ, qui dicebat beatam Virginem Mariam nõ Dei, ſed hominis tantũmodo genitricem, vt aliam perſonam carnis, aliam faceret deitatis, tẽporibus Theodoſij principis † iunioris, Cælestini Papæ Romani, Iuuenalis Cõſtãtinopolitani epiſcopi, Cyrilli epiſcopi Alexãdrini: qui duodecim capitula contra Neſtorij blaſphemiarũ totidem capitula auctore eodem ſancto Cyrillo anathematizando conſcripſerunt.

† deeſt in orig.

¶ Quarta in Chalcedone ſexcẽtorum triginta Patrum, contra Eutychem Conſtantinopolitanum abbatem, qui aſſerebat Chriſtum poſt humanam aſſumptionem non ex duabus naturis exiſtere, ſed ſolam in eo diuinam naturam permanere, temporibus Martiani principis, Leonis Papæ Romani, Iuuenalis Hieroſolymitani, Anatolij Conſtantinopolitani, qui condemnata præſcripta hæreſi ſtatuerunt canones viginti ſeptem: quorum auctor maxime idem ſanctus Anatolius Conſtantinopolitanus epiſcopus fuit. ¶ Quinta in Conſtãtinopoli contra Theodorum Mopſueſtenum, & omnes hæreticos; qui Theodorus dicebat aliud † eſſe Dei verbum, & aliud Chriſtum, & ſacram virginem Mariam negabat Dei genitricem fuiſſe, temporibus Iuſtiniani principis, Vigilij Papæ

† magni principis} orig.

† al. alium Deum eſſe verbum, & alis Chriſtum.

† al. Domni

Papæ Romani, Domnini † Antiocheni, Eutychij Conſtantinopolitani; qui quatuordecim capitula anathematizando ſcripſerunt contra Theodori, & ſociorum eius blaſphemias. ¶ Sexta in Conſtantinopoli cl. Patrum contra Macharium Antiochenum epiſcopum, & ſocios eius, qui vnam voluntatem, & operationem in Chriſto falſa ſuſpicione aſſerebant, temporibus Conſtantini principis, Agathonis Papæ Romani, Georgij Conſtantinopolitani: qui condemnata hæreſi præfata, anathematizando ſcripſerunt nouem [μ] capitula inferius annexa.

ε ¶ Prima.] *Caput hoc inuenitur & in recentioribus editionibus conciliorum, & in veſtutiore Colonienſi An. MDXXX. & in manuſcripta collectione, quam dictum eſt aſſeruari in bibliotheca Vaticana: ſed non in collectione, quæ eſt in bibliotheca monaſterij Dominicanorum. Ponitur autem ante præfationem, quæ nomen Iſidori, mercatoris quidem in manuſcriptis, peccatoris autem in impreſſis præfert. Et ſane in illa præfatione tantum quatuor generalium ſynodorum mentio fit; ſexta vero poſt Iſidori Hiſpalenſis ætatem eſt habita.*

κ ¶ Alexandri.] *Apud Anſelmum eſt vt apud Gratianum. In originali*, Alexandri Conſtantinopolitani. *Sed integra videtur lectio, ſi vtraque coniungatur. Nam & epiſcopus Conſtantinopolis, & epiſcopus Alexandriæ, tempore illius ſynodi, Alexandri nomine vocabantur.*

λ ¶ Nectarij.] *Antea legebatur quemadmodũ etiã apud Anſelmum*, Nectarij Alexandrini. *Emendatum eſt ex originali. Sed fortaſſe & hoc loco integra lectio hæc eſt.* Nectarij Conſtantinopolitani, & Timothei Alexandrini.

μ ¶ Nouem.] *In loco citato ex collectione Iſidori legitur*, ſcripſerunt octo capitula, *& verba illa*, inferius annexa, *ibi non habentur. In conciliis deinde Coloniæ impreſsis poſt actionem ſextæ ſynodi ex vetuſto codice monaſterij S. Bauonis referuntur nouem capitula, & ante primum capitulum ſunt hæc verba*, ſcripſerunt nouem capitula inferius annexa, *quæ apud Anſelmum quoque habentur.*

C. XI.

1 Deusdedit Cardinalis Anſelmus in proleg. Ante eandem Iſidori collectionem.

† in græco vulgato, & apud Balſamonẽ ſunt xxv. † ibidem ſunt xv.

† al. zelamiſanus

1 PRima [α] adnotatio Ancyranæ ſynodi, quæ ante Nicænam fertur fuiſſe, ſed propter auctoritatem maiorem [a] poſtponitur; in quas Patres xviij. ſtatuerunt canones xxiiij. † quorum auctor maxime Vitalis Antiochenus epiſcopus extitit. ¶ Secunda Neocæſarienſis, quæ poſt Ancyranam, & ante Nicænam [β] legitur fuiſſe, in qua patres ſexdecim ſtatuerunt canones xiiij. † quorum auctor maxime Vitalis epiſcopus Salaminius † extitit. ¶ Tertia Gangrenſis, quæ poſt Nicænam legitur fuiſſe, in qua Patres xvi. ſtatuerunt canones xx. propter quaſdam neceſsitates eccleſiaſticas: maxime contra Euſtathium; qui dicebat, quòd nullus in coniugali ordine poſitus, nec vllus fidelis, qui non omnibus renuntiaret, quæ poſsideret, ſpem apud Dominũ haberet; & multa alia venenoſa, quæ enumerare longum eſt. ¶ Quarta Sardicenſis, in qua Patres ſexaginta [γ] ſtatuerunt canones xxi. quorum auctor maxime Oſius Cordubenſis epiſcopus, & Vincentius Capuanus epiſcopus, & Ianuarius [δ] Beneuentanus, & Calepodius Neapolitanus ſanctæ Romanæ eccleſię legati extiterũt. ¶ Quinta Antiochena, in qua Patres xxix. † ſtatuerunt canones xxv. quorum maxime auctor Euſebius Paleſtinenſis epiſcopus extitit. ¶ Sexta Laodicenſis, in qua Patres xxxij. ſtatuerunt canones lix. quorum auctor maxime Theodoſius epiſcopus extitit. ¶ Septima Carthagienẽſis, in qua Patres ccxvij. † ſtatuerunt canones xxxiij. quorum auctor maxime Aurelius Carthaginenſis epiſcopus extitit. Etiam ſanctus Auguſtinus Hyponenſis epiſcopus in eadem ſynodo legitur fuiſſe, temporibus Honorij. Auguſti. ¶ Octaua Africana ſub Theodoſio minore Auguſto: in qua Patres ccxvij. recitauerunt, & firmauerunt canones cv. qui per diuerſa concilia Africanæ prouinciæ temporibus Aurelij Carthaginenſis epiſcopi leguntur eſſe conſcripti. ¶ Nona Arelatenſis, in qua Patres cc. † ſtatuerunt canones quatuor: quorum auctores maxime Siluester vrbis Romæ epiſcopus, & S. Marinus Arelatenſis epiſcopus extiterunt, temporibus Conſtantini Auguſti, ſicut quidam aſſerunt. ¶ Decima item Arelatenſis, in qua Patres xix. ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime S. Cæſarius Arelatenſis epiſcopus extitit. ¶ Vndecima item Arelatenſis, in qua Patres xvi. ſtatuerũt canones. ¶ Duodecima item Arelatenſis in Vico Hortenſij †, in qua Patres xi. ſtatuerunt canones: quorum maxime auctor ſanctus Cæſarius Arelatenſis epiſcopus extitit. ¶ Tertiadecima item Arelatenſis, in qua Patres xix. ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime Sarpidius † Arelatenſis epiſcopus extitit. ¶ Quartadecima Arauſicenſis, in qua Patres xvi. † ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime Hilarius epiſcopus extitit. ¶ Quintadecima Epaunenſis, in qua Patres xxvi. ſtatuerunt canones xxxix. quorum auctor maxime Cæſarius epiſcopus extitit. ¶ Sextadecima Agathenſis, in qua Patres xxix. † ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime Cæſarius epiſcopus extitit. ¶ Septimadecima * Aurelianenſis, in qua Patres lxxij. ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime Aurelius Arelatenſis epiſcopus extitit, temporibus Clodouei Regis. ¶ Octauadecima item Aurelianenſis, in qua Patres xxxi. ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime Melanius Rhedonenſis epiſcopus extitit.

† abeſt numerus à collectione etiam Vaticana

† al. Horteniſio

† al. Sapardus] al. Sapidius

† al. xxvi.

† al. xxxiiij.

¶ [2] Nonadecima item Aurelianenſis, in qua Patres xxx. ſtatuerunt canones, quorum auctor maxime S. Albinus Andegauenſis epiſcopus extitit. ¶ Vigeſima Aruernenſis, in qua Patres xv. ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime Honoratus Breutenſis † epiſcopus extitit. ¶ 3 Vigeſima prima Maticenſis †, in qua Patres xxi. ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime Priſcus Lugdunenſis epiſcopus extitit.

2 Hactenus in collectione Iſidori impreſſa.

† al Brimatenſis } al. Bituricenſis

} al. Maticenſis.

3 Hactenus in collectione Iſidori Vaticana

¶ Vigeſima ſecunda item Maticenſis, in qua Patres lxxxvi. ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime idem Priſcus Lugdunenſis epiſcopus extitit.

¶ Vigeſima tertia Lugdunenſis, in qua Patres xviij. ſtatuerunt canones: quorum auctor maxime Philippus Viennenſis epiſcopus extitit.

¶ Vigeſimaquarta item Lugdunenſis, in qua Patres xx. conſtituerunt canones: quorum auctor maxime idem Priſcus Lugdunenſis epiſcopus extitit.

2 De hoc etiã not. 74. diſt. epiſcoporum. & facit ad hoc quod dixi 5. e. quoniam in verſi. ſexta. ibi videas Ar.

† al. xxx.

† al ccxviij.

α ¶ Prima.] *Maior pars huius capitis, id eſt vſque ad finem verſ. cult*, Nonadecima, *habetur in collectione Iſidori impreſſa, ante præfationem ipſius Iſidori: In Vaticana autem vſque ad finem verſ.* Vigeſima prima. *Deusdedit, & Anſelmus integrum ante ſuas collectiones habent. Neque vero ſummula hæc eiuſdem Iſidori eſſe poteſt: nam neque præfationi ipſius, neque collectioni reſpondet; in qua, vt ceteræ mittantur varietates, multa referuntur concilia Hiſpaniæ, quorum hic nulla mentio.*

β ¶ Ante Nicænam.] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo, & Deusdedit, & Vaticana collectione. Nam ante legebatur.* Antiochenam. *In collectione autem Iſidori impreſſa legitur quidem*, Nicænam, *ſed deeſt vox*, ante. *Sic autem legendum eſſe, quemadmodum eſt emendatum, oſtendunt verba, quæ ipſum Neocæſarienſe concilium antecedunt, εἰ τινες δεῦ τερον μὲν ἐστι τῶν ἐν ἀγκύρᾳ. τῶν δὲ ν Νικαίᾳ προγενέστερον, id eſt* qui canones poſteriores quidem Ancyranis, anteriores autem Nicænis ſunt, *quo loco in collectione Iſidori impreſſa mendoſe eſt*, Et hi quidem canones ſecundi ſunt eorum, qui in Ancyra, & Cæſarea expoſiti ſunt, *redundat enim illud*, & Cæſarea. *quare in recentioribus editionibus conciliorum omiſſum eſt. Similis error eſt in codice canonum Moguntino.*

γ ¶ Sexaginta.] *Incodice canonum lx. epiſcopi reperiuntur ſubſcri-*

pſſe : ſed poſtea additur, & ceteri, & ſubſcripſerunt omnes epiſcopi diuerſarum prouinciarum,vel ciuitatum,nu.121. *Socrates lib.2.c.16. in eo concilio ex occidentis partibus epiſcopos circiter ccc. conueniſſe dicit, ex orientis vero lxxvi. qui etiam ſeceſſionem fecerunt. Idem Nicephorus lib.9.c.12.& Tripertita. Theodoritus autem lib.2.c.7. docet ex antiquis narrationibus, epiſcopos ccl. conueniſſe. Omnino & in his, & Patrum, & canonum numeris multa ſunt emendata. Sed in multis etiam ſatis viſum eſt indicare varietates:nonnulla autem lectoris diligentiæ ſunt reſeruata.*

a ¶ Et Ianuarius.] *Anſelmus habet vt Gratianus. In collectione indicata eſt,* & Vincentius Capuanus epiſcopus, & S.R.E.Legatus extiterunt. *In concilio ipſo c.18, nominatur Ianuarius epiſcopus. In ſubſcriptione vero in codice canonum, non nominatur, ſed tantum Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus,& Calipodius Depolitanus legatus S. R. E.*

b ¶ Septima.] *hic numeratur tantummodo vnica ſynodus Carthaginenſis, quæ habetur in codice canonum, de qua inferius xx.diſtin. c. de libellis. dicetur.*

c ¶ Epaunenſis.] *Ita emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis,& collectione Iſidori Vaticana. Nam antea legebatur,* Empanenſis. *Verumtamen in concilio Epaunenſi impreſſo nullus Cæſarius nominatur: ſed Auiti primum eſt mentio.*

d ¶ Septimadecima.] *Hic numerantur tria concilia Aurelianenſia, quorum hæc in conciliis impreſsis indicia inueniuntur. In quinto Aurelianenſi, ſubſcribit primo loco Aurelius Arelatenſis. In primo inter alios legitur nomẽ Melanij Rhedonenſis. In tertio ſubſcribit quarto loco Albinus epiſcopus Andegauenſis.*

Sed quòd Nicæna ſynodus xx. canones ſupra ſtatuiſſe dicitur, contrarium videtur ei, quod in epiſtola Athanaſij inuenitur. [1] *Scribit enim Athanaſius Alexandrinus epiſcopus Marco Papæ ita dicens.*

¶ Epiſtola Athanaſij poſtulantis capitula Nicæni concilij. C. XII.

a *Septuaginta.*] Sed contra.21.diſtin.in nouo 68.diſt. corepiſcopi. ibi enim dicitur,quòd diſcipuli fuerunt lxxij. ſecundum Hug. Dic, quòd minor numerus non excludit maiorem. arg. 10. q.1.hanc. ſic no.ℨ.15. diſt. c.1.ver.harum.

2 Septuaginta[a] concilij capitula, quæ de præfata ſynodo, iubente domino meo Alexandro,decreto omnium epiſcoporum attuli,quæ ſunt igne cõbuſta,optamus, vt à veſtræ ſanctæ ſedis auctoritate percipere per præſentes legatos mereamur. *Item.*

¶ Præſentibus nobis octoginta capitula in memorata ſynodo tractata ſunt;quadraginta à Græcis, græca edita lingua,& quadraginta à Latinis ſimiliter latina edita lingua. Sed viſum eſt cccxviij. epiſcopis† ſpiritu ſancto repletis,& maxime iam dicto Alexandro,& Apoſtolicæ ſedis Apocryſariis, vt decem capitula adunarentur aliis,atque congruis locis inſererentur,& ad formam lxx.diſcipulorum,vel totius orbis terræ linguarum, ſeptuaginta tanti & tam excellentis concilij fierent capitula; quæ omnem Chriſtianorum informarent orbem.

† *Patribus* orig.

a ¶ Septuaginta.] *Ex his Athanaſij verbis conſtat,non omnes Nicænæ ſynodi canones aut græce, aut latine nunc haberi. Et Iulius Papa ad orientales, & Innocentius Victricio, & alij multos ex illa canones citant, qui non ſunt in his viginti, qui in manibus omnium verſantur. De qua re ſcribit Iſidorus in præfatione conciliorum tomis inſerta.Et ex epiſtola quadam Gregorij decimi ad Regem Armeniorum, cum concilium Lugdunenſe indixiſſet (quam manuſcriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitiſſe. Sic enim ſcribit:* Quia vero multipliciter expedit,vt in eiuſdem celebratione concilij, antiquorum conciliorum copiam habeamus, celſitudinem regiam rogamus,& hortamur attente; quatenus integrum Nicænum concilium, & alia concilia,quæ habere diceris in Armenica littera, cum aliquibus pefitis interpretibus, nobis cum ea, qua poteris, celeritate tranſmittas. *Tuneti quoque, & Alexandria inuenti ſunt octoginta canones Arabice ſcripti ſub nomine huius concilij, qui Romæ in Arabica,& Armenia lingua ſcripti penes eundem Cardinalem Sirletum ſunt,& nuper etiam in latinam linguam conuerſi ſunt, & impreſſi.*

Quomodo ergo viginti tantum capitula in Nicæna ſynodo ſtatuta dicuntur, cum ſeptuaginta capitula (vt Athanaſius ſcribit) in ea ſtatuta monſtrentur? ¶ *His ita reſpondetur: Capitulorum Nicænæ ſynodi quædam in deſuetudinem abierunt:viginti tantum in Romana eccleſia habentur.*

Vnde Stephanus Papa ſcribit dicens Luythobio epiſcopo Moguntino.

b ¶ *Viginti.*] A Sardicenſi.

QVod dicitis,] CASVS. Clerici Conſtantinopolitani dicebant ſe non habere ſtatuta cõcilij Sardicenſis, vel ſanctorum Patrum, nec recipere, ſed Papa redarguit eos dicens,non eſſe facile credendum eos non habere ſtatuta illa, cum publice penes eos facta fuerunt, & cum tota eccleſia ea recipiat, Conſtantinopolitana ea recipere debet.

c ¶ *Regionibus.*] hic eſt duplex arg. vnum tale.ex quo omnes alij hoc faciunt,ergo & tu obſeruabis hoc,vt not.ℨ.12.diſ. illud.& c.quemadmodũ. Itẽ arg ‖ quod nulli licet ignorare ea, quæ publice facta ſunt. 12. q. 2. qui & humanis.8.q.1.licet.11. q.3.curę.20.diſt.ſi decreta.87. diſtin. c.vlt. 33.q.1. paratus.ff.de inſtitutoria ac. ſed & ſi.ℨ.præſcribere. C. de lib. cau. ſi filia. extra de poſtu.prælat. ad hanc a. argu. contra. 82. diſt. propoſuiſti. & 1.q.1. ſi qui à ſimoniacis.& 24. q.1. ſi quis dederit. primum regulare, ſecũdum caſuale propter caſum ignorantis. extra qui ma. ac. poſſ. cum in tua.

Eneralia.] Hæc diſt. dituidit in tres partes.In qua rum prima magiſter intendit probare, quod nullum robur habet concilium generale ſine licentia Papæ celebratum. Secunda ibi, *Quapropter.* Tertia ibi, *Hinc etiam.*

CASVS. Supra diſt. 15. c.1.& 16.c.ſexta. oſtẽſum eſt quo tempore generalia cõcilia celebrata fuerunt,& quorum auctoritas ceteris præeminebat eſt ſimiliter oſtenſum. In hac vero.17.diſt. oſtẽdit, quòd tantum auctoritate ſedis Apoſtolicæ poſſunt congregari, & hoc probat per cap. ſeq.

d ¶ *Generalia quoque concilia.*] In hac 17.diſt. oſtenditur qui poſſunt facere cõcilia. Sunt autem conciliorum quædam vniuerſalia, quædam particularia ſiue prouincialia, quædam epiſcopalia. Vniuerſale eſt quod à Papa, vel eius legato cum omnibus epiſcopis ſtatuitur b; particulare, ſiue prouinciale eſt,quod metropolitanus, vel primas facit cũ ſuffraganeis ſuis, vt 18.diſt.c.1.92.diſtin. ſi quis epiſcopus. Sed vniuerſale non debet fieri ſine auctoritate Papæ, vt hic,nec particulare ſine auctoritate metropolitani,vel primatis,nec epiſcopale ſine auctoritate epiſcopi,metropolitanus tamen poteſt facere conciliũ ſine auctoritate primatis,vt 92.diſt. ſi quis epiſcopus. ſimiliter epiſcopus ſine auctoritate metropolitani,vt 38.diſt.quando.& 12.q.2. placuit, Nec obſt. quod legitur.ℨ.diſt.proxi.c. propter.in fine.& c. pe. quia illud eſt intelligendum de prouincialibus conciliis,vel intellige illud de canonibus conſtituendis. Ioan.

SYnodum.] CASVS. Maxentius epiſcopus volebat generalem ſynodum ad condendum canones congregare:ſed Marcellus dicit, quòd non poteſt ſine licentia Papæ: quamuis poſſit particularem ſynodum facere.

e ¶ *Synodum.*] ſcilicet generalem.

ADDITIO. Vel etiam prouincialem ad aliquid generaliter ſtatuendum. Archid.

¶ Nicæni concilij viginti tantum capitula habentur. C. XIII.

3 VIginti[b] tantum capitula Nicænæ ſynodi in ſancta Romana eccleſia habẽtur, ſed quo neglectu alia defecerint, ambiguũ eſt. Plurimi arbitrantur ea Antiocheno concilio eſſe inſerta.

¶ *Apud Iuonem parte quarta c.232. habetur magis integrum hoc caput,* Capitula Nicæni cõcilij teſtimonio Athanaſij ſeptuaginta in figuram ſeptuaginta diſcipulorum ſcripta nõ dubitamus,è quibus viginti tantũ in eccleſia ſancta Romana,& quæ ſequũtur.

Sardicenſe quoque concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur.

4 *Vnde idem ſcribit Clero* † *Conſtantinopolitano.*

¶ Auctoritate Apoſtolica Sardicenſe concilium recipitur. C. XIIII.

5 QVod dicitis neque Sardicenſe cõcilium, neque decreta† alia vos habere ſanctorum Pontificum,non facile nobis facultas credẽdi tribuitur,maxime cum Sardicenſe concilium,quod penes vos in veſtris regionibus[c] actum eſt, & omnis eccleſia recipit, qua ratione conuenerit† , vt hoc ſancta Conſtantinopolitana eccleſia abiiceret:& vt dignum eſt, non retineret?

† *al conuenerat*

DISTINCTIO XVII.

pars

Eneralia[d] *concilia quorũ tempore celebrata ſint, vel quorum auctoritas ceteris præmineat, ſanctorum auctoritatibus ſupra monſtratum eſt. Auctoritas vero congregandorum conciliorum penes Apoſtolicam ſedem eſt.*

Vnde Marcellus Papa ſcribit Maxentio ß.

ß ¶ Maxentio.] *Antea legebatur,* Maxentio epiſcopo. *In tomis autem conciliorum in epiſtolæ inſcriptione eſt,* ad Maxentium tyrannum, *ſed in principio epiſtolæ ipſius eſt,* Marcellus Maxentio, *quæ lectio viſa eſt retinenda.*

¶ Abſque Romani Pontificis auctoritate ſynodus congregari non debet. C. I.

6 SYnodum[e] epiſcoporũ abſque huius ſanctæ ſedis auctoritate (quanquam quoſdã epiſcopos poſitis congregare ‡) non poteſtis regulariter facere. Neque[a] vllum epiſcopum, qui hanc appellauerit Apoſtolicã ſedem, damnare;antequam hinc ſententia definitiua procedat. Nam ſi ſæculares in publicis iudiciis libellis vtuntur appellatoriis, quanto magis ſacerdotibus hæc eadem agere licet,qui ſuper illos ſunt? De quibus dictum eſt.[Ego dixi, Dij eſtis.]

Pſal. 81.

a ¶ Neque vllum epiſcopum.] *hinc vſque ad finem non habentur in aliquot manuſcriptis Gratiani exemplaribus.*

Item Iulius Papa primus in reſcripto contra orientales pro Athanaſio cap. xxix.

¶ Non eſt ratum concilium, quod auctoritate Romanæ eccleſiæ fultum non fuerit. C. II.

1 REgula veſtra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis epiſcopis hoc concilium actum eſt,nec Romanæ eccleſiæ Legatus † [b] interfuit; canonibus præcipientibus ſine eius auctoritate concilia fieri non debere. Nec vllum ratũ eſt [c], aut erit vmquam concilium, quod non fultum fuerit eius auctoritate.

Item Damaſus Papa I. ad Stephanum, epiſt. 3.

¶ Nullus vſurpet conceſſa Romanæ eccleſiæ. C. III.

2 HVic ſoli † ſedi conceſſa[d] nullus vſurpare ſine eius conſultu præſumat, qui non vult honore eccleſiaſtico indignus, vt contemptor, iudicari.

Item Gregorius †ß.

¶ Abſque Apoſtolicæ ſedis auctoritate ſynodum particularem contra vniuerſalem aliquibus congregare non licet. C. IIII.

3 NEc licuit alicui aliquando, nec licebit particularem[e] ſynodum[f] congregare: ſed quoties aliqua de vniuerſali ſynodo aliquibus dubitatio naſcitur, ad recipiendam[f] de eo,quod non intelligunt,rationem,aut ſponte ij, qui ſalutem animæ ſuæ deſiderant, ad Apoſtolicã † ſedem pro recipienda † ratione conueniant:aut ſi forte (ſicut de talibus † ſcriptum eſt [Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit]) ita obſtinati,& contumaces extiterint, vt docceri non velint;eos ab eiſdem Apoſtolicis ſedibus aut attrahi ad ſalutem quoquomodo neceſſe eſt, aut (ne aliorum perditio eſſe poſſit) ſecundum canones per ſæculares ℨ comprimi † poteſtates.

ß ¶ Gregorius.] *Hoc proculdubio eſt Pelagij, ſicut ab Anſelmo & Iuone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa capita ex Pelagio huius argumenti, ad Apoſtolicas ſedes recurrendum eſſe, cum inferiores epiſcopi, aut quiuis alij cognoſcere deſideraverit quid in aliqua vniuerſali ſynodo eſſet conſtitutum, & valde illos condemnandos, qui Apoſtolicis ſedibus non communicant,vt 23.q.5.c. non vos,& c.de Liguribus.Ex hoc autem capite,nec licuit. & capite, iſtud. 11.q.1. habetur integra epiſtola Pelagij,quemadmodum ab Anſelmo reſertur. Verum in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine eſt additum,* ad epiſcopos Mauritaniæ. *Atque in ſummariis capitum dictatus ipſius Papæ, qui habetur lib.2. Regeſti Gregorij ſeptimi inter cetera hoc eſt,* quod nulla ſynodus abſque præcepto ſummi Pontificis debet generalis vocari.

x ¶ Synodum.] *Apud Anſelmum, Iuonem, & in Polycarpo additur hæc,* ad iudicandum vniuerſalem ſynodum. *Hoc enim eſt, quod prohibetur hic à Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantia, aut animi perueritate adducti nolebant quintum concilium recipere, (Qua de re B. Gregorius, lib.7. epiſt.53. & alibi ſæpe) & particularem ſynodum vniuerſali, ac ſedium Apoſtolicarum auctoritati præferebant. Itaque hoc capite non prohibet Pelagius, ſiue Gregorius,ne epiſcopi poſſint diœceſanas, & Metropolitæ prouinciales ſynodos conuocare, ſed ne ipſas ad iudicandum vniuerſalem ſynodum congregent, atque ita eſt in rubrica emendatum.*

Item Pelagius Papa II. epiſcopis, qui conuenerant ad illicitam vocationem Ioannis Conſtantinopolitani, epiſt. 1. cap. 1.

¶ Non eſt concilium, ſed conuenticulum, quod ſine ſedis Apoſtolicæ auctoritate celebratur. C. V

4 MVltis denuo Apoſtolicis, & canonicis,atque eccleſiaſticis inſtruimur regulis,non debere abſque ſententia Romani Pontificis concilia celebrari. ¶ Quapropter, vt iam dictum eſt, recte non concilium, ſed veſtrum conuenticulum, vel conciliabulũ caſſatur, & quidquid in eo actum eſt, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque deinceps videte,vt nullius hortatu[h] talia præſumatis,ſi Apoſtolicæ ſedis communione carere non vultis. *& infra.* ¶ Si vero in qualibet prouincia ortæ fuerint quæſtiones, & inter ipſius prouinciæ epiſcopos diſcrepare cœperit ratio, atque inter ipſos diſſidentes non conueniat;ad maiorem[i] itunc ſedem referantur. Et ſi illic facile, & iuſte non diſcernuntur; vbi fuerit ſynodus regulariter cõgregata, hoc dicitur in cauſa criminali epiſcopi, vbi oportet omnes epiſcopos conſentire,vt 6.q.4.c.1. & 2. Sed poteſt intelligi in eo caſu, quando in prouincia dubitatur de negotio aliquo inter epiſcopos:tunc recurritur ad ſedem ſuperiorem.Vel intelligas in eo caſu etiam quãdo diſſentiunt

g ¶ *Per ſæculares.*] ‖ Poſſunt ergo laici coercere[b] clericos etiam non depoſitos in cauſibus,vt not.23.q.5.principes.aliàs autem etiam depoſitum non poteſt laicus punire: niſi incorrigibilis ſit,vt extra de iudi. cum non ab homine. nunquam enim clericus quantumcunque ſit criminoſus tradendus eſt curiæ ſæculari, dum modo poſsit corrigi per eccleſiaſticã poteſtatem, vt 81. diſt. dictum. extra de iudi.at ſi clerici.niſi in crimine falſi litterarum Apoſtolicarum. vt extra de crimi. fal. ad falſarium. Item habes hic, q vbicunque deficit eccleſiaſtica poteſtas, ſemper recurritur ad brachium ſæculare, 11.q.1. petimus. & 23.q.5.de Liguribus.

ADDITIO. Ad idem ea.q.adminiſtratores.

MVltis. CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes: In prima parte dicitur,quòd Conſtantinopolitani epiſcopi celebrauerunt concilium ad vocationẽ Ioannis,qui tunc erat patriarcha:quod factum fuit abſque ſedis Apoſtolicæ licentia: quare Papa concilium illud euacuat & caſſat, & quidquid in eo fuit conſtitutum, & prohibet ne decetero talia fiant. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Si vero.* dicitur, quòd ſi epiſcopi cœperunt ſuper aliquo diſcrepare negotio,referatur quæſtio ad ſedem archiepiſcopi,vel patriarchæ; & ſi ibi non poteſt terminari, referuetur ad ſynodum epiſcoporum: difficiliores vero quæſtiones ad ſedem Apoſtolicam reſeruentur.

h ¶ *Hortatu.*] Argu. q auctoritas ſuperioris nõ excuſat,vt 12.q.2.quicunque militum.arg. contra. 12.q.2.de rebus.63.diſtin. Salonitanæ[c]. Tu dic, q in leuibus excuſat, aliàs non.

i ¶ *Ad maiorem.*] id eſt, ad metropolitanum: ‖ & ita cum appellatur ab omnibus epiſcopis prouinciæ ad metropolitanum, videtur, q metropolitanus ſolus maior ſit omnib⁹ epiſcopis prouinciæ; quia de pari ad parem non licet appellare.2.q.6.c. anteriorum. ver. illo videlicet. Item hic appellatur à metropolitano ad concilium metropolitanum. *de hoc dicam 1.q.1. ſi clericꝰ, ibi videcas. Archid. Cap. 3.*

‖ Laici vtrum poſſint aliquando clericos punire.

b Hic videas quod legitur & notatur 17. q. 4. de preſbyteroru. Archidia

† *al. opprimi*

c Vbi de hoc. & 86 diſt. an putabis. Arch. 4 Anſel. l. 2. cap.36. Polyca.p. l.1. cap.14. ‖ Appellatur de epiſcopis prouinciæ ad metropolitanum.

d Ex hoc dicto videtur, q concilij poſſet cognoſcere de cauſis delictorum metropolitani.

[1] In epiſtola Athanaſij, & vniuerſorum Aegypti epiſcoporum ad Marcum Papam : ſed copioſius, quàm hic.

[2] Iuo par.4.c. 108. Pann. l. 2. c. 106. Anſ. l. 1. c.59. Polycarp. l. 3. tit. 20. Ibidem paulo ſuperius.

[3] Iuo p.4.c. 231. Pan.l.2.c.107.

‖ Pacta publica debent ab omnibus ſeruari.

[a] Ibi de hoc, & extra de conſtit.cognoſcentes.in glo.ſi. Archid.

[b] Habetur in epiſto. 6. quæ prima ad Phatium eſt.

[c] *al. eleſta*

[5] Iuo p.4.c. 135. Pan.l.2.cap. ver. Quod decitis.]

† *decretalia vos*

† *al conuenerat*

‖ Papæ ſoli cõpetens, generali mandato non transfertur.

[a] Anſel. l. 2. c.47. Polycarp.l.1. cap.17.

† *al. legatio*

[b] Vniuerſum enim concilium ſine auctoritate Papæ vel eius legati celebrari nõ poteſt.ſ.c.1.& 2. ſup. diſtin.ſi porro. Archi. 6 Anſel. l.2. c. 60. Iuo p.4.c.240 Polycar.l.1. cap.17.

[2] Anſel. l. 1. cap. 55. Polycarp. l. 1. cap. 17.

† *ſancte*

† *al. Pelagius Papa Valeriano Patricio*

[3] Iuo p. 4. c. 229. Anſel.l.12.c.43. Polycarp.l.1. cap.14.

[a] Vel ſi. quòd particularem dixit propter illos, qui partem faciunt, ſcilicet hæreticos, quibus nullo modo licet concilium celebrare, ſecundum Laur.

‖ Statuta vniuerſalis concilij per quem poſſunt interpretari.

† *Apoſtolicas ſedes* } Iuo.

† *al. per. ſipien da*

† *al. quibuſdam*

Prou. 18.

episcopi in sententia, non quòd sententiam aliquam proferant, sed videtur quibusdam vno modo sententia, aliis alio modo.

2 ¶ *Maiores,*] vt de fide, vt 24.q.1. quoties.

Concilia.] CASVS. Quidam episcopi singulis annis sine sede Apostolica concilia faciebant, quare Symmachus Papa ea cassat, cum non inueniatur aliquid constitutum sine auctoritate sedis Apostolicæ, immo semper ei maiora negotia reseruãtur.

b ¶ *Sacerdotum,*] id est, episcoporum.

c ¶ *Perdiderunt.*] No. q̃ aliquis dicitur perdere quod nunquam habuit, sic 5.q.6. quia iuxta. 23.q. 4. Guilisarius. 23. dist. quorundam a. sic 33. q. 2. q̃ vero, &c. Moyses.

HINC ETIAM. Hęc est 2. pars dist. in qua ponitur quid iuris sit de synodis.

CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̃ Symmachus Papa erat de quibusdam criminibus diffamatus: Vnde Theodoricus Rex veniens Romam, concilium congregauit, vt examinarentur ea quæ obiiciebãtur Papæ: Tunc surgentes episcopi Liguriæ & Aemiliæ & Venetiæ dixerunt Imperatori, quòd ad Papam spectabat cõuocare concilium: Imperator adhoc benigne respõdit omnia esse in potestate synodi: committens negotium auctoritati Pontificum, dummodo pax in ciuitate Romana seruetur. In secunda parte quæ incipit ibi, *Episcopi vero,* dicitur, quòd episcopi ibi congregati auctoritate eiusdem Symmachi interueniente absoluerunt ipsum ab humano iudicio, à solo Deo iudicandum, & restituendos clericos, qui recesserãt à Symmacho Papa, in suis officiis decreuerunt: dũmodo primo Symmacho satisfaciant: Cui statuto primo subscripsit Laurentius episcopus ecclesiæ Mediolanensis, secundo Rauennas, & postea lxxv. epi. Omnia quæ postea sequuntur, plana sunt vsque ad dist. 18.

d ¶ *Præcepisset.*] Isti episcopi venerunt ad citationem Regis, non q̃ venire tenerentur, sed vt reuocarent eum ab errore suo. Simile ad hoc extra de exceptionibus, olim.

e ¶ *Iussione Domini.*] Habet ergo Romana ecclesia auctoritatem à cõciliis, sed Imperator à populo, vt 93. dist. legimus. in fi. Contrarium huic signatur 21. dist. quamuis. & 22. dist. oẽs. vbi dr̃, q̃ Romana ecclesia habet primatũ à Dn̄o, & non à conciliis. Sed dic principaliter habuit à Dn̄o, secundario ✕ à conciliis.

f ¶ *Reuerentiam.*] Debet Imperator reuerentiam ecclesiæ: sed de rebus ecclesiæ nihil potest disponere, vt 96. dist. bene. vnde nec dignitates, nec præbendas dare potest b, vt 16.q.7. si quis deinceps. arg. contra, extra de consuet. cum inter. in parte decisa. vbi dicitur rex conferre decanatũ: sed hoc forte ex consuetudine, & ex priuilegio. 16.q.1. hinc etiã.

g ¶ *Immunis.*] 7.2.q.7.§. item cum Balaam. in fi. contra, ibi dicitur, quòd simoniacus post restitutionem tenetur respõdere accusatoribus. Sed dic, quòd primo fuit accusatus de hæresi, sed cum appareret calumnia accusantis, postea fuit absolutus, vt hic dicitur.

h ¶ *Ante tempus.*] q̃ fieri non debuit, vt 8.q. 4. nonne. §. illud.

i ¶ *Synodo.*] vt 96. distinct. bene.

k ¶ *Episcopos.*] *Tempus.*] ‖ Generale est, quòd qui prius digni tatem receperunt, præferendi sunt aliis c, vt 74. dist. episcoporum. & 75. dist. c. vlt. & extra de maior. & obed. c. 1. quoniam ille gradue ceteros antecedit, quem labor prolixior & stipendia longiora fecerunt anteire, vt C. de offic. ma. offi. l. nemo. nisi aliquis receperit dignitatem à principe: ille enim præponitur aliis, vt extra de maio. & obed. p tuas. & ff. de albo scrib. l. 2. & nisi sint loco metropolitani, vel alicuius maioris dignitatis, qui licet sint posterius ordinati, tamen præponuntur aliis, vt hic in Palea, placuit. distin. proxi.

Episcoporũ.] Hæc distinctio diuidit in tres partes: In prima probat, q̃ concilia episcoporũ debent fieri bis in anno; & hoc probat per sex canones: quod tamen correctum est. Secunda ibi, *Quoniam quidem.* Tertia ibi, *Singuli.*

CASVS. Dictum est supra & ostensum, quòd episcopi non possunt celebrare concilia sine licentia Romanæ sedis, in quibus aliquid generaliter definiant, vel statuãt ad correctionem tamen concilia celebrare, & indicere quæ iam statuta sunt generaliter vel specialiter, possunt.

l ¶ *Episcoporum.*] Hic initiatur 18. distinct. In proxima distin. magister ostendit d, quod prouincialia concilia nihil generaliter possunt constituere: ideo consequenter ostendit ad quid sint vtilia; addit etiam quotiens in anno, & quo tempore anni, & cuius auctoritate sint celebranda e, & q̃ metropolitanus nihil debet exigere ab episcopis conuenientibus ad concilium. addit de pœna episcopi, qui vocatus ad synodum nõ venit. In fine dicit, q̃ intra sex mẽses debet episcopus indicare suis subditis ea, quæ in concilio acta sunt.

m ¶ *Constituendum.*] Illud non est verum: quia episcopi bene possunt cõdere canones episcopales, & archiepiscopus prouinciales; quia quilibet populus, & ‖ quælibet ecclesia sibi potest statuere aliquod ius, vt 8. dist. 1. ius ciuile. & 8. dist. quæ contra. & 11. dist. catholica. & 12. dist. illa. & de consec. distin. 3. c. 1. & extra de fer. conquestus. sed de maioribus negotiis nõ possunt aliquid statuere, vt hic, & 12. dis. sceptis, vbi de hoc.

De conciliis.]

al. difficiles

1 In lib. Enno. pro defensione. 4. & 5. syn. sub Sym. Pap. 2 Iuo p. 4. c. 241. Ans. l. 2. c. 56. Polycarp. l. 1. tit. 7.

a Vbi de hoc. Archid.

al. Legite

collationem} or. g.

3 Verba omnia sumpta sũt ex quarta synodo Romana sub Symmac.

iussionem} Vatic. cod. & Nicolaus ad Michaëlem Imper. p. 501.

1 Burch. l. 1. c. 55. Iuo p. 5. c. 165. Pan. l. 4. c. 20. † *al. sedendo deferat*

Primas in eo cilio archiepiscopi nõ debet interesse.

2 Burch. l. 1. c. 43. Iuo p. 4. c. 241 Pan. l. 4. c. 15. Polycarp. l. 3. tit. 19.

3. Polycarp. l. tit. 15.

2 Sub. q̃ inter alia primatum obtinet. 15. distin. c. 1. & 2. 4 Polycarp. l. 3. tit. 19.

5 Ansel. l. 6. cap. 134.

Vt ens scilicet facientes ppe copo suo subscripsisse quatuor} orig. ‖ Ordo inter beneficiatos.

c Contra id. distin. 6. ipso. dus, ver. primo adnotato, vbi de hoc. Archidia.

d 5. dist. proc. ead. concilia secundum Ilerdonem.

† *al. constituendo*

e Vt § eo. ca. 2. & 3. c. peruenit, & cap. quoniam.

‖ Ecclesiæ non habet potestatem ius statuere

rati Papæ, qui ab episcopo suo ante tempus h *contra regulas discesserunt, & schisma fecerũt; hoc fieri decernimus, vt* † *illi satisfacientes episcopo suo misericordiam consequantur, & officijs ecclesiasticis se gaudeant restitui.*] *ibidem infra.* ¶ [*Laurentius ecclesiæ Mediolanensis episcopus huic statuto nostro, in quo totam causam Dei iudicio commisimus, subscripsit. Petrus ecclesiæ Rauennatis episcopus sub eisdem verbis subscripsit, & post eum septuaginta quinque episcopi.*] *Illud de clericis pro pace in vrbe reformanda misericorditer, & dispẽsatiue factum dinoscitur.*

¶ *Hoc quoque notandum est, quòd in hoc cõcilio, & in alia synodo* i *Symmachi Papæ, ante Rauennatem episcopum Mediolanensis subscripsisse, & respondisse legitur: ex quo & sedis prærogatiuam ante eum habere colligitur.*

Ait enim Gregorius primus lib. 7. reg. epist. 112. Syagrio episcopo Augustudunensi.

C. VII.

5 EPiscopos secundum ordinationis suæ tempus k, siue ad considendum in concilio, siue ad subscribendum, vel in qualibet alia re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prærogatiuam ordinum vindicare.

Verum tempus ordinationis non ad ecclesias, sed ad personas refertur, sicut ex consuetudine Cardinalium sanctæ Romanæ ecclesiæ, & episcoporum vniuscuiusque prouinciæ euidenter apparet.

DISTINCTIO XVIII.

Pscoporum igitur concilia, vt ex præmissis apparet, sũt inualida ad definiendum, & constituendum m, *non autem ad corrigendum. Sunt enim necessaria episcoporũ concilia ad exhortationem, & correctionem, quæ etsi non habent vim constitutionis* † ; *habent tamen auctoritatem imponendi, & indicendi, quod aliàs statutum est, & generaliter, seu specialiter obseruari præceptum.*

[*Ex Cabilonensi concilio, c. 6.*]

¶ *In peruetusto Gratiani codice palea hæc est in extremo præcedentis distinctionis, conuenitque cum vltimo illius capite, episcopos. Ex Cabilonensi autem citant etiam ceteri collectores. extat vero in Bracarensi primo, c. 24. & concordat cum c. 13. concilij Mileuitani, & c. 53. concilij Africani.*

k ¶ *Idibus.*] Hoc falsum videtur: quia idus semper est in xiij. die vel xv. secũdum quod nonæ præcedunt: si enim mensis habet quattuor nonas, sunt idus in xiij. die. si vero sex nonas, sunt in xv. die. Et ita idus nunquam sunt in x. die, verum est apud nos, sed apud Græcos bene est in x. die. Dicunt quidam c, quòd idus quandoque dicitur large, vt hic, scilicet totum illud tempus ex quo post nonas statim incipiunt computari, vt cum dicitur viij. idus. vij. idus. & sic deinceps, nam in principio mensis dicitur kalendæ, deinde iiij. vel vj. nonas, deinde terminatis nonis dicit viij. idus. vij. idus. quare ergo dicitur, quòd sit decim? Sed dicas quòd hic vocat hoc nomine idus quemlibet diem qui est inter illos dies qui dicuntur idus, non vltimum diem illorum, qui proprie & absolute dicitur idus. Alia expositio quæ fit hic, non valet.

c Vt Laurent.

l ¶ *Hyperberetæi mensis.*] id est, Octobris.

m ¶ *Et omnes.*] Et pro, id est: aliàs si omnes debent conuenire de prouincia, quare episcopus referaret eis omnia ea quæ fierent d in synodo, vt 3. c. dicemus.

d De hoc c... Laurent.

n ¶ *Concilia.*] Prouincialia, quia quilibet episcopus irrequisito metropolitano potest facere concilia episcopalia, vt 38. dist. quando.

ADDITIO. Sic legitur & not. 3. ea. dist. c. pen. in fin. Archid.

o ¶ *Causis constat.*] quæ ad statum prouinciæ spectant.

DE CONCILIIS.

De conciliis.] CASVS. In hoc cap. statuit Leo, vt concilia episcoporum fiant bis in anno, & ibi clericorum quæstiones diriman tur: & si ibi dirimi non possunt, referantur ad primatem; & si nec ibi poterunt terminari, ad sedem Apostolicam referantur.

2 ¶ *Bini.*] Hoc corrigitur. 3. eo. quoniam. & extra de accu. sicut olim.

b ¶ *De omnibus.*] ad eos spectantibus.

c ¶ *Ordines.*] id est, laicos vel clericos. loquitur Primati vel Patriarchæ.

d ¶ *Metropolitanus.*] Nota quòd in magnis negotiis semper consulet archiepiscopus suũ Primatem, vt hic, & 65. dist. de persona. & 6. q. 4. si inter episcopos. ‖ Item habes hic, quòd Primas nõ debet interesse concilio metropolitani. & 92. dist. cap. pen. & 11. q. 1. si clericus aduersus.

e ¶ *Instruere.*] Ergo iudex à quo appellatur, potest instruere iudicem ad quem appellatur, & eius causam quare non recipit eius appellationem, & exemplum sibi reddere debet, vt ff. de appella. recipi. l. sciendum. nõ tamen tanquam testis, vt 2. q. 6. statuendum.

Abeatur.] Casus trium sequentium capitulorum plani sunt.

f ¶ *Dies quadragesimæ.*] In seq. cap. dicitur, quòd post tertiam hebdomadam Paschæ, sed iste canon præiudicat illi: quia iste canón est Nicæni concilij a, vel loquitur secundum diuersas consuetudines. 16. distin. cap. sexta. ver. primo.

ADDITIO. argu. 76. distin. vtinam. Archidiaconus.

g ¶ *Simultatibus.*] Simultas est odium priuatum. 65. dist. cap. tertio.

h ¶ *Circa tempora.*] Idibus Octobris, vt 3. cap. seq.

i *Propter.*] ¶ *Admoneant.*] id est, conuocent, vel proprie, & sic est arg. quod mora potest purgari, licet certus dies sit appositus b, aliàs quare admonerentur? sic 3. ea. dist. quoniã. & extra de concess. præb. & eccle. non va. quia diuersitatem. & ff. de peri. & con. rei ven. l. 1. §. licet autem. Arg. contra extra de elect. cum in cunctis. arg. contra 7. q. 1. præsentium. & 20. q. 2. puella. & C. de contrah. stipu. magnam. & extra de dolo & contum. cum dilecti. Sol. vbi dies præfigitur à canone, mora potest purgari: secus si ab homine præfigitur dies. arg. ff. de arb. si cum dies. §. vlti. & l. Celsus. Io. Sed hoc non est verũ, vt extra de ... neg. præ. licet. ibi dici videtur, quòd mora purgari nõ possit. sed certe noua decr. dicit quòd in solutione pensionis mora intra breue tempus posset purgari, vt extra de loc. c. vlt. sed illa loquitur in alio casu quam decret. licet. Vel dic, quòd illa corrigit decre. licet. B.

1 Burch. l. 1. c. 55. Iuo p. 5. c. 165. Pan. l. 4. c. 20. † *al. sedendo deferat*

2 Primas in eo cilio archiepiscopi nõ debet interesse. 2 Burch. l. 1. c. 43. Iuo p. 4. c. 241 Pan. l. 4. c. 15. Polycarp. l. 3. tit. 19.

3. Polycarp. l. tit. 15.

2 Sub. q̃ inter alia primatum obtinet. 15. distin. c. 1. & 2. 4 Polycarp. l. 3. tit. 19.

b Id est, adiectio diei non facit aliquem esse in mora. Laur.

5 Burch. l. 1. cap. 44. Iuo p. 5. c. 154. Pann. l. 4. c. 15. Polycarp. l. 3. tit. 19.

PAlea. C. I.

1 PLacuit, vt conseruato Metropolitani primatu ceteri episcopi secundum suæ ordinationis tẽpus alius alij deferat † locum.

Vnde Leo primus, epist. 82. cap. 7. Anastasio Thessalonicensi episcopo.

¶ Bini conuentus per singulos annos ab episcopis celebrentur. C. II.

2 DE conciliis autem episcopalibus non aliud iudicimus, quàm sancti Patres salubriter ordinarunt, vt scilicet bini a conuentus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus b querelis, quæ inter diuersos ecclesiæ ordines c nasci assolent, iudicetur 3. At si forte inter ipsos, qui præsunt, de maioribus (quod absit) peccatis causa nascatur; quæ prouinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuã de totius negotij qualitate Metropolitanus ducabit instruere e, & si coram positis partibus nec tuo fuerit res sopita iudicio, ad nostram cognitionẽ quidquid illud est, transferatur.

Item ex Nicæno concilio, c. 5.

¶ Quo tempore concilia episcoporum sint celebranda. C. III.

4 HAbeatur semel concilium ante dies quadragesimæ f, vt omnibus, si quæ sunt, simultatibus g amputatis, mundum α iciunium, & solenne Deo possit offerri: secundum vero agatur circa tempora h autumni.

α ¶ Mundum.] *Caput hoc est ex versione, qua vsus est Isidorus. In ea tamen hoc loco est*, mundum solenne Deo munus; *quemadmodum & in Polycarpo, & in aliquibus Gratiani codicibus est*, mundum, & solenne Deo munus. *Græce est*, ὅπως πάσης μιαρολυχίας ἀναιρεμένης τὸ ἅγιον πασχάλιον προσφερθῇ τῷ θεῷ, id est, vt omni sublata animi angustia munus purum Deo offeratur.

Item ex Antiocheno concilio, c. 20.

¶ Ad morum correctionem, & controuersiarum dissolutionem bis in anno episcopale concilium fiat. C. IIII.

5 PRopter ecclesiasticas causas, & quæ existunt, controuersias dissoluẽdas, sufficere visum est bis in anno per singulas prouincias episcoporum concilium fieri, semel quidem post tertiam hebdomadam Paschalis festiuitatis, ita vt in quarta hebdomada, quæ consequitur, id est α media Pentecoste, concilium compleatur β. Admoneant i autem comprouinciales episcopos ij, qui in amplioribus, id est in metropolitanis ciuitatibus degunt. ¶ Secundum vero concilium Idibus k Octobris habeatur, qui dies apud Græcos hyperberetæi γ mensis l, decimus γ inuenitur. In ipsis autem conciliis, & presbyteros, & diaconos præsentes esse oportet, & omnes m quotquot se læsos existimant, & synodicam expectare sententiam. Nec liceat aliquibus apud semetipsos concilia n sine Metropolitanorum episcoporum conscientia facere, quibus de omnibus causis constat o permissum esse iudicium.

α ¶ Id est media.] *Antea legebatur*, & in medio temporis inter Pascha & Pentecosten, *nec multo aliter apud Iuonem*, id est medio temporis, &c. *Sed reposita est hæc lectio, ex pleriſque Gratiani exemplaribus, & collectione Isidori, in qua est hæc eadem versio. Nã ceteri collectores secuti potius videntur versionem Dionysij, quæ est in codice canonum: quamuis & Burchardus, & Panormia hoc loco habeant*, id est medio Pentecostes, *vel* in medio Pentecoste. *vbi in versione Dionysij est*, ita vt quarta septimana Pentecostes, *verbum plane è verbo. Græce enim est*: ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς.

β ¶ Compleatur.] *vocem*, ἀπολαύσθω, *Dionysius vertit*, conueniat.

γ ¶ Decimus.] *prorsus ex Græco. Dionysius autem, quem Burchardus, & Iuo sequuntur, habet*, Idibus Octobris, id est, quintodecimo die mensis Octobris, quem hyperberetæum Græci cognominant. *In canone autem Apostolorum 37. legitur secundum anni synodum celebrandam esse*, κατὰ ἐνιαύσιον ἀνάκλησιν *id est*, duodecimo die hyperberetæi, *Non conuenire autem omnino Latinorum menses cum Græcorum satis constat. Suidas quidem scribit apud Macedonas hyperberetæum eumdem esse qui Octobrem, Galenus autem Pergami eumdem qui Septembrem.*

Item ex concilio Laodicen. c. 40.

¶ Semetipsos accusent, qui vocati ad synodum venire contemnunt. C. V.

7 NOn oportet vocatos episcopos ad synodum, contemnere: sed adire † debere, & aut docere, aut doceri p quæ sunt ad ecclesiæ ceterorumque correctionem vtilia: quòd si contempserint, seipsos videntur accusare q, nisi forte pro infirmitate ire nõ possint.

Item ex cõcilio Chalcedonensi, c. 19.

¶ Corripiantur episcopi, qui ad concilium vocati, venire contemnunt. C. VI.

8 PEruenit ad nostras aures, q̃ in prouinciis constituta episcoporum concilia minime celebrentur. Hoc d ex eo probatur, q̃ multæ r, quæ correctione opus habent, ecclesiasticæ res negligantur. Statuit ergo hæc sancta synodus, secundum regulas Patrum bis in anno in vnum conuenire per singulas prouincias episcopos, vbi singula s, quæ emerserint, corrigantur. Qui vero noluerint cõuenire episcopi, aut ipsi grauiter ferant, aut a cæteris grauiter ferantur.

c Ad ... dist. 4. ...

6 Vide in hoc locum ... Bapt. Pis... notati ... Hieronym. ... Kalendæ, ... næ, & idus.

7 Burch. l. 1. cap. 47. Iuo p. 5. c. 157. i *al. adire*

8 Ansel. l. 6. cap. 199. Iuo p. 4. c. 243

p ¶ *Non oportet.*] ¶ *Docere.*] Licet enim nõ debeant indigere doctrina, vt 1. q. 7. conuenientibus c. tamẽ discere debent. 24. q. 3. si habes. Laur.

q ¶ *Accusare.*] id est, debent excommunicari, vt 2. q. 6. quisquis, ibatus.

r ¶ *Multæ.*] Arg. ‖ quòd per sequentia intelligũtur, & præsumuntur præcedentia: nam si quis ab hæreticis per violentiam tractus fuerit, & per mensem steterit cum eis, præsumitur non tractus: vt 1. q. 1. constat. Item argu. contra prælatos ex vitiis subditorum, & contra magistros ex vitiis discipulorum, vt 28. distinct. priusquam. & 22. q. 2. quod autem ait. 53. dist. legem. 12. q. 2. quattuor. 44. dist. multis. 34. q. 1. cum per bellicam. & C. de adul. si qui.

‖ Præcedentia per sequentia præsumuntur.

[Citati multis cauſis excuſantur.
a Et 23.diſtin. cum omnis filij. vbi de hoc in gl.no.quod Archid.

a ¶ *Neceſſitatibus.*] Quæ neceſsitas excuſet, habes de conſecr. diſt. 4. hi qui a. ‖ Item ſi quis propter tempeſtatem vel flumen, vel quia vocatus eſt ad teſtimonium vel ad dignitatem, vel ſi incipit abeſſe cauſſa reipublicæ, vel ſi domeſtico funere impeditur, vel ſi maius negotium ipſum trahit, excuſatur, vt ff. ſi quis cau. l. 2. §. 1. & 2. & l. 4. & ff. ex quibus cau. maiores. item hi. vel ſi ad maius tribunal vocat' eſt, vt ff. de re iud. cõtra pupillum. §. is qui. Item timor hoſtium. extra de app. ex parte.

F abeſt à collectione Iſidori, & Iuone

Q *Voniam quidem.*] Hæc eſt ſecunda pars huius diſtin. in qua probat, quòd ſufficit ꝙ ſemel in anno fiat prouinciale concilium. Ioan. de Fan. & quòd ſingulis annis concilium prouinciale debeat celebrari, ponit ſub præcepto. Archi.

CASVS. Hoc capituli diuiditur in duas partes: In prima parte dicitur, ꝙ antiqua regula præcipiebat ſynodum bis in anno celebrari: Sed quia hoc difficile erat, ideo ſexta ſynodus ſtatuit ſemel in anno fieri. Princeps vero qui hoc prohibuerit, excommunicetur, & metro politanus qui concilium neglexerit celebrare, canonice punietur. In ſecunda parte, quæ incipit ibi *Dum autem*; dicitur, quòd donec ſynodus agitur, epiſcopi debent eſſe intenti diuinis mandatis: & quòd metropolitanus non habeat licẽtiam petendi aliquid ab epiſcopis venientibus ad ſynodum: & ſi conuictus fuerit aliquid exegiſſe, in quadruplum reſtituet.

b ¶ *Quoniam quidem regula.*] Illud not. quòd cum hæc ſynodus b velit corrigere antiquam conſtitutionẽ, facit mentionem de ipſa: & ſic eſt arg. ‖ quòd vna conſtitutio non reuocetur per aliam, niſi faciat mentionem illius: ſic eſt in reſcriptis: quia aliter nõ videtur Papa ex certa ſcientia contrarium conſtituere. Sed hoc nõ dico verum: & licet in reſcriptis & priuilegiis requiratur ꝙ fiat mentio priorum, ad hoc vt priora reuocentur c, non tamen eſt ita in cõſtitutionibus: & hoc ideo quia conſtitutio procedit ex libero motu domini Papæ: & quia omnia iura habet in ſcrinio ſui pectoris, vt C. de teſta. omnium. Item & eſt argu. ad hoc extra de cog. ſpi. c. 1. ſimiliter in teſtamentis non requiritur quòd fiat mentio prioris: quia teſtamentum pro lege ſeruatur. 13.q.2.c.vlt. niſi in duobus caſibus, vt ſi ſit teſtamentum factum inter liberos d, vt C. de teſt. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. & Authent. hoc inter liberos. & niſi ipſe teſtator legem ſibi teſtandi dixerit; cum dixerit: ſi fecero aliud teſtamentum, non valeat: quia tunc faciendo ſecundum, oportet quòd faciat mentionẽ de primo: vt ff. de leg. 3. ſi quis. in prin. in conciliis autem antiquius obtinet, ſi eſt potioris auctoritatis, vt 50. diſt. domino ſancto. in fi. Ioan. Verum eſt quòd in reſcriptis continetur: ſed omnium factorũ habere memoriam, potius eſt diuinitatis quam humanitatis. C. de vete. iur. enu. l. 2. §. ſi quis. nec præſumitur Papa ex certa ſcientia indulgere per ſecundum reſcriptum poſt primum ſuper eodem: ſed præſumitur quòd hoc faciat immemor prioris. extra de offic. deleg. ex parte 1. Ipſum enim fallit obliuio. 23. diſt. præterea. ſed vt tangitur in gloſ. Ioan. ipſe habet vel præſumitur habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſui. In legibus & conſtitutionibus continentur iura: & poſterior tollit priorem, licet non faciat mentionem de ipſa. ff. de legibus. non eſt nouum. ‖ In teſtamentis autem alia eſt ratio, ne libertas ſuprema iudicij infringatur: quod eſſe non debet. ff. pro ſocio. cum duobus. §. idem reſpondit. quia nihil eſt quod magis hominibus debeatur, quàm quod ſupremę voluntatis liber ſit ſtylus: & liberum quod iterum non redit arbitrium. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. 1. in fin. ſed in duobus

[Ex verſione Anaſtaſij.

[In concilio Nicæno. c. 5. & Antiocheno. c. 20. Iuo p. 5. c. 171. 8. cad. c. habeatur. & cap. propter.
Cap. 9.

[Scilicet, ſeptima, ſecundum Hug. Io. de Fant.

[‖ Conſtitutio ſecũda an reuocet priorẽ de illa mentione nõ facta.

[c Extra de præſcr. veniens. & de reſcri. cum ordinem. Archidia.

[d Itẽ & ſi primum derogatorium eſt ſecundo. ff. de lega. 1. ſi mihi & tibi. §. vlt. Archid.

[‖ Teſtamentũ ſecundum an reuocet primum.

casibus. §. not. in gloſ. Ioan. eſt ſpeciale Bart.

ADDITIO. Et 33.q.2. hoc ipſum in fin. Archidiaconus.

c ¶ *Excuſatione.*] friuolæ nam rationabiles exceptiones ſemper admittuntur e, vt extra de offic. deleg. ex parte.

d ¶ *Communione.*] Not. principes poſſe excõmunicari: quod verum eſt etiam à ſacerdotibus, vt 7. diſt. 96. duo ſunt. 11. q. 3. ſi autem vobis. & C. vbi de crimi. agi oport. Auth. qua in prouincia.

e ¶ *Vel vi.*] ‖ Videtur ergo quòd ſi aliquis per vim detineat ab aliquo, & aliquid interim fiat cõtra ipſum, quòd retractari poſſit illud. Idem eſt ſi per dolum alterius non veniat: vt extra de in integr. reſti. ex litteris. Sed contrarium legitur ff. ſi quis cau. l. 2. §. vlt. & ff. de eo per quem factum erit. l. vlt. vbi dicitur, quòd ſi per dolum aut per vim alicuius aliquis non venerit ad iudicium, non reuocatur id quod factũ eſt, ſed datur actio cõtra ipſum impedientem. Sed dic quòd non reuocatur ipſo iure: ſed per in integrum reſtitutionem f: vel in eo caſu reuocatur quã do detentor non eſt ſoluendo. extra de reſtitu. ſpo. olim.

f ¶ *Quadruplum.*] Argum. ‖ quòd clerici poſſunt pecuniariter puniri & punire, vt 23. diſtinct. quamquam. in fine. & 17. q. 4. definiuit. & c. ſi quis deinceps. & 23. q. 5. de Liguribus. Arg. cõtra, extra de pœn. licet 8. Sed dic ꝙ vbi pœna ſpiritualis eſt in iure ſtatuta, non debet infligi pecuniaria: aliàs ſecus. extra vt lit. non contẽſta. quoniam. in fi. ideo autem punitur in quadruplum: quia crimen concuſsionis h commiſit: qđ punit̃ pœna quadrupli. 1. q. 1. quidam. & q. 7. ſancimus. in fine. & tam laicus, quàm clericus punitur pœna concuſsionis, vt 23. q. 1. militare. hic ſignatur contrarium. 12. q. 2. fraternitas. vbi dicitur, quòd eccleſia non debet ſuum cum augmento recipere. Sed dic ꝙ hic non recipit nomine eccleſiæ, ſed proprio nomine. 16. q. 6. ſi epiſcopum.

E euloǧijs.] CASVS. Quærebat quidam epiſcopus à Papa, vtrum presbyteri tempore ſynodi deberent afferre eulogias, id eſt, munuſcula epiſcopis? Et reſpõdet Papa nil ſe inueniſſe à maioribus definitum: ſed eſt in arbitrio cuiuſlibet presbyteri, qui voluerit exhibere. Nam ſi definitum eſſet aliquid tempore ſynodi à presbyteris dandum, minus libenter venirent ad ſynodum. Vnde eulogiæ ab aliquo peti non debent: nec delatæ reſpui.

g ¶ *Eulogijs.*] Eulogiæ dicuntur munera, quæ deferunt ſubditi ſuis prælatis.

h ¶ *Minus.*] Argu. ‖ quòd magiſtri non petant collectam à ſcholaribus vt libentius veniant ad ſcholas. ſic 1. q. 1. baptizandis. & cap. placuit, vt vnuſquiſque. 1. q. 2. vendentes.

i ¶ *Reſpuendæ.*] Arg. ꝙ quædam licite poſſumus recipere, quæ tamen petere prohibemur, vt 1. q. 2. placuit. ea. q. quàm pio. 13. q. 2. queſta.

ADDITIO. Ad idem ff. de orig. iur. l. 2. iuxta finem §. diuus. vbi de hoc Archidiaconus.

Epiſcopus.] CASVS. Dicitur hic quòd epiſcopus vocatus debet ire ad ſynodum: niſi graui neceſsitate fuerit impeditus: & tunc mittat pro ſe legatum, qui ſuſcipiat quæ in ſynodo ſtatuentur.

k ¶ *Legatum.*] Argum. ‖ quòd licet citatus ad iudicium venire non poſsit: nihilominus tenetur mittere procuratorem. 5. quæſt. 3. ſi ægrotans. & extra de appel. conſtitutus. Argu. contra, extra de procurato. querelam. De hac materia quæras. 5. quæſt. 3. ſi ægrotans. ſed illud cap. querelam. loquitur in ardua cauſa.

Placuit.]

[Citatus impedit̃ an mittere teneatur.

[Ex conſuetudine.

[Vbi de hoc. & extra de teſti. veniens 1. ibi videas.

[‖ Excommunicatus vtrum quis poſsit eſſe in vna eccleſia, & non in alia.

[Hanc gl. qui dam non habent, ſed iſta eſt in antiquo apparatu. loã.

[‖ Abbates tenentur ad concilium epiſcopi venire.

[d Cum tribus cap. ſeq. ibid.

[‖ Magiſtri debent gratis docere.

[e Supra eo. c. propoſ. cod. epiſcopus. Archidia.

[‖ Reuocatur facta cõtraria lenter detentum.

[f ff. de eo per quem factum eſt. l. vlt. §. 1. Archidia.

[‖ Clerici poſſunt pecuniariter puniri.

[g Dic vt not. 23. q. 5. ſtrues. Archid.

[3 Anſel. l. 9. c. 191.

[h Aget iſte i quo accepit contra eum ſi periorem. 11. q. 1. ſi clericus. Archid.

[1 Anſel. l. 7. cap. 188.

P Lacuit.] CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ epi niſi fuerint impediti, ſemper debent ad ſynodum ire: & ſi ire non potuerit, ſuas excuſationes in litteris mittant: ꝙ ſi ne glexerint, ad Primatem mittere, à cõione fratrũ priuentur, & eccleſia ſua tm̃ ſint contenti. Idẽ fere eſt caſus triũ c. ſequentiũ: & per te videbis. Additur tm̃ ibi, ꝙ priuãtur cõione fratrum vſque ad ſequentem ſynodum.

a ¶ *Negligentia.*] graui, vt 7. ea. ſi quis epiſcoporum: non enim excuſat leuis febricula, vel vetus quartana, vt ff. de ædil. edic. l. 1. §. ſed ſciẽdũ.

ADDITIO. Arg. cõtra 7. q. 1. præſentium. & extra de procur. quædam. vbi de hoc. Archid.

b ¶ *Litteratorie.*] vel ẽt per certũ nuntium a, cui credi poſsit, vt 97. di. nobiliſsimus. ext. de offi. deleg. prudentiã. extra de reſc. ex pte. & c. ſciſcitat[9]

c ¶ *Rationem.*] Not. nõ ſufficit dicere ſe nõ poſſe venire, niſi rationẽ impedimenti aſsignet. ſic ext. de offic. & po. iu. deleg. prudentiã. & de reſcrip. ſciſcitatus. & illã cauſam probabit, vt 4. q. 5. quiſquis. in fi. & p vnũ reſtem eam poteſt ꝓbare, vt extra de procur. ex inſinuatione. licet ſit arg. cõtra, extra de in integ. reſti. ex litteris b. Ioan. Sed certe credo hoc eſſe ſpeciale, vt vni teſti credatur cum ſuo iuramento.

d ¶ *Cõmunione.*] ‖ Videt ꝙ aliquis poteſt eſſe excõicatus in vna eccleſia, & nõ in altera, vt hic, & 58. diſt. ſi quis de alterius. & ſic eſt contra 4. q. 5. quiſquis. Sed dic ꝙ iſte non eſt excõicatus: ſed cum aliis epis non communicabit: quia nõ venit ad negotia ipſorũ, vel ad cõſecrandũ epm cũ aliis.

E *Piſcopus.*] ¶ *Abbatem.*] Hoc e intelligi poteſt de abbatibus Ciſtercien. ordinis, vt ex tra de ſtatu mona. cap. 1. niſi pro crimine enormi. 11. q. 3. priuilegium. Argu. extra de priuil. tutorum. ‖ ſed alij abbates debent venire ad concilium, vt 18. q. 2. abbates. & 7. eod. decernimus. & hanc paleam habes 18. q. 2. §. vlti.

Si quis autẽ.] ¶ *Antequam.*] ſic 7. de conſecr. diſt. 1. omnis d. 11. q. 3. certum.

e ¶ *Niſi in ſequenti ſynodo.*] ſic ergo qñque differtur abſolutio vt ma ior rubor ſit ei abſolui coram multitudine. ſimi liter in ſacrilego differt, vt diutius confundatur. 17. q. 4. ſi quis ſuadente. ſic differtur abſolutio illius

¶ Excuſatorias litteras dirigant, qui grauati ad ſynodum ire non poſſunt. C. X.

1 PLacuit, vt quotieſcumque congregandum eſt concilium; epiſcopi, qui neque ætate, neque ægritudine a, neque alia grauiori neceſsitate impediuntur, competenter occurrãt. *&infra.* ¶ Quòd ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas litteratorie α b conſcribant: niſi autem β rationem c impedimenti ſui apud Primatem ſuum reddiderint, eccleſiæ ſuæ cõmunione d debent eſſe contenti.

α ¶ Litteratorie.] *In concilijs impreſsis legitur*, in tractatoria. *Dubitatum fuit, an legendum eſſet*, in tractoria. *Nam epiſtolæ, quibus Imperatores, vel Reges ſuos præſides vocabant, vel euectionem aliquam concedebant, tractoriæ dicebantur. Sic in codice Theodoſiano lib. 8. titulus ſextus eſt*, de tractoriis, & ſtatiuis. *& ſic videtur emendandum in lib. Cod. 12. quamuis in impreſsis legatur*, de tractatoriis. *quam vocem tractoriam, eadem ſignificatione Carolus Magnus in ſuis capitularibus vſurpauit lib. 4. c. 30. & 69. & eadem notione eſt in concilio Meldenſi, c. 71. Sanctus quoque Auguſtinus in lib. poſt collationem cõtra Donatiſtas, c. 24. tractoriam pro epiſtola vocatoria vſurpat, his verbis:* Sic autem à Primate ſuo per tractoriam fuerũt euocati. *Atque in hoc canone, vbi de vocandis epiſcopis ad concilium agitur, vox iſta eſſet aptiſsima. Nam in concilio Africano inſerto in codice canonum c. 43. vbi hoc idem reperitur, & c. 57. §. Lucianus. & §. Alypius. in vetuſtis codicibus ſemper legitur*, tractoria. *vbi in impreſsis eſt*, tractatoria. *& in Carthaginẽſi Græco, c. 91. eſt ἀ συνοδικὴ. Verum idem B. Auguſt. vtitur dictione*, tractatoria *in eam, quæ nunc ſubijcietur ſententiam. Loquens enim de epiſcopis, ſi vocati noluiſſent venire ad concilium, & ibi obiecta crimina purgare, epiſtol. 162. ait:* Quod ſi non fecerint, ibi etiam eorum prauitas, & peruerſitas innoteſceret: miſſaque tractatoria ſuper eorum nomine per totum orbem terrarum, quacumque iam Chriſti eccleſia dilatata eſt, ab omnibus eccleſiis, eorum cõmunio præciditur. *In concione quoque ſecunda in Pſal. 36. eadem vox quater inuenitur: & epiſtola Syricij, quæ recitatur in concilio Teleptenſi, ibi vocatur tractatoria. Cuius mẽtionem faciens Innocentius in epiſtola ad Exuperium Toloſanum. c. 1. ait:* De his, & beatæ recordationis viri Syricij epiſcopi monita etiidentia commearunt: *quibus verbis videtur indicare non ad ſolos Africæ epiſcopos, ſed ad omnes prouincias miſſam fuiſſe illam Syricij tractatoriam. Ita Leo Papa ſecundus, poſtquam ſextum vniuerſale concilium finem habuerat, breuem eius concilij ſummam ad Hiſpaniæ epiſcopos, vt ei ſubſcriberent, miſit; quam tractatoriam vocat, quæ Leonis II. epiſtolæ manuſcriptæ ex Hiſpania Romam ſunt miſſæ.*

β ¶ Niſi autem.] *In originali eſt*, vel ſi poſt aduentum tractatoriæ aliquæ neceſsitates repente forſitan ortæ fuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum Primatem reddiderint, ab eccleſiæ communione debere eſſe contemptos. *In Africano. c. 43. reliqua eodem modo. Sed in extremo eſt fere vt apud Gratianum*: eccleſiæ ſuæ communione debere eſſe contentos. *Itemque in Carthaginenſi Græco: ὀφείλειν τὸν τοιοῦτον τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας ἀφωρισθαι κοινωνίας. Similis quædam pœna imponitur in eodem concilio, infra diſt. 58. cap. finali.*

Item ex concilio Turonenſi, c. 2.

PALEA. C. XI.

2 EPiſcopus nõ debet abbatem ecogere ad ſynodum ire, niſi aliqua rationabilis cauſa exiſtat.

¶ *Hæc Palea abeſt ab illis tantum exemplaribus, in quibus pauciſſimæ reperiũtur, & refertur infra 18. q. 2. poſt c. fin. à Gratiano ex eodem Turonico: quemadmodum & à Burchardo, & Iuone.*

Item ex concilio Arelatenſi, 2. c. 19.

¶ A communione ſit alienus, qui ſynodo adeſſe contempſerit. C. XII.

3 SI quis autem ſynodo adeſſe neglexerit, vel cœtum fratrum, antequam diſſoluatur concilium, crediderit deſerendum; alienum ſe à fratrum communione cognoſcat: nec eũ recipi liceat, niſi in ſequenti ſynodo e fuerit abſolutus.

Item ex concilio Agathenſi, c. 35.

¶ Vſque ad proximam ſynodum a communione abſtineat, qui à metropolitano vocatus abſque graui neceſsitate ſynodo adeſſe neglexerit. C. XIII.

4 SI epiſcopus metropolitanus ad comprouinciales epiſcopos epiſtolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem ſummi Pontificis f, aut ad ſynodum inuitet; poſtpoſitis omnibus (excepta graui infirmitate corporis aut præceptione g regia h) ad cõſtitutum diem adeſſe non differant. Quòd ſi defuerint (ſicut priſca canonũ præcepit auctoritas) vſque ad proximam ſynodum à charitate fratrũ, & eccleſiæ communione priuẽtur.

Item ex concilio Tarraconenſi, c. 6.

¶ A communione priuetur epiſcopus, qui à metropolitano vocatus ad ſynodum venire contemnit. C. XIIII.

5 SI quis epiſcoporum commonitus à metropolitano ad ſynodũ nulla graui intercedente neceſsitate corporali venire contempſerit; ſicut ſtatuta Patrum ſanxerunt + 3 vſque ad futurum concilium cunctorum epiſcoporum charitatis communione priuetur.

Item ex concilio Martini α Papæ. 6

¶ Presbyteri, & diaconi, & cuncti, qui ſe læſos exiſtimant, ad metropolitanam ſynodum conueniant. C. XV.

7 PRopter eccleſiaſticas i, & altercationum ſolutiones, benẽ placuit per ſingulas prouincias bis in anno conciliũ fieri, conuocante metropolitano epiſcopo omnes prouinciales epiſcopos; ita vt ad concilium veniant ꝛ omnes presbyteri, & diaconi, vel β hi k, qui ſe læſos exiſtimant; vt in concilio cauſæ examinatæ ad iuſtum iudicium perducãtur. Et ſi qui manifeſte epiſcopi, vel presbyteri, aut diaconi inuenti fuerint in offenſa; ſecundum rationem excõmunicentur: quamdiu cõmuni conſenſu l de his placuerit dare ſententiam m. Nulli autem epiſcopo liceat propria apud ſemetipſum concilia n facere, præter eos, quibus metropoles ſunt creditæ.

α ¶ Martini.] *Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eodem nomine multa citaturus: quæ omnia ſumpta ſunt ex libro capitulorũ Græcarum ſynodorum Martini epiſcopi Bracarenſis.*

[2 Burch. l. 8. cap. 73. Iuo p. 7. c. 91.

[3 Burch. l. 1. cap. 50. Polycarp. l. 2. tit. 15. Iuo p. 5. c. 160. ex cõcilio Spa lenſi, vt Burc.

[e Arg. contra 36. q. 2. nullus. vbi de hoc. Archidia.

[4 Burch. l. 1. cap. 49. Iuo p. 5. c. 159. Pann. l. 4. c. 17.
f Et videas qđ leg. & not. extra de appell, cum parati. in glo. arg. quòd. &c. Archid.

[5 Simile in Pãnormia l. 4. c. 18. ex Auernenſi.

[+ *al. cenſuerunt*

[6 Apud Martinum Bracaren ſem epiſcopũ in cap. ſynod. græc. c. 18.

[7 Polycar. l. 3. tit. 17.

[g Vt ſupra. ea cap. proptervbi de hoc.

[‖ *procedant* } orig.

[h Vel dic vt ſup. eo. in ſumma, in fine.

SINGVLI VERO. Hæc est 3. pars dist. in qua dicitur, ꝙ singuli episcopi ecclesiis suis notificare debeant quæ in conciliis statuuntur.

D*Ecernimus, vt dum.*] CASVS. In hoc capitulo dicitur, ꝙ eps postquã redierit à concilio archiepi, intra sex menses debet oes suos subditos conuocare, & eis indicare quæ sunt in synodo acta: quod si nõ fecerit, duobus mensibus excommunicetur.

a ¶ *Vt dum.*] i. postq̃.

b ¶ *Abbates.*] immo abbates non vocabit ad synodum, vt ℣. eo. in illa palea, episcopus.

c ¶ *Excommunicationis.*] id est, suspensionis ab officio duorum mensium. sic 86. dist. tanta. & 10. q. 3. vnio. in fin.

D*E epistolis.*] Hæc dist. diuiditur in duas partes. In prima dr quod dictũ est, scilicet ꝙ decretales vim habent canonum. P. Secunda ibi, *Sit ergo.*

CASVS. Supra tractauit Gratianus de auctoritate canonũ, & constitutionibus sanctorũ in dist. 18. In hac vero 19. dist. tractat de epistolis, quæ emanant à Papa: ‖ & ostendit ꝙ decretales epistolæ eãdem vim habẽt & auctoritatem q̃ canones: & hoc ꝑ sequentia c. patet.

d ¶ *De epistolis.*] ℣. in proxi. dist. tractauit magister de auctoritate canonũ [2]. Hic agit de auctoritate decretaliũ: & ostendit hic ꝙ eiusdẽ sint auctoritatis decretales & canones. ‖ Sciendũ itaq; ꝙ quædam decretalis epistola est generalis, quædã specialis. Generalis [b] est, quæ ad oẽs dirigitur, vt 35. q. 3. ꝙ scripsit. 7. q. 1. petisti. siue sit generalis, siue sit specialis: dummodo aliquid definiatur ꝑ eam, ꝑ iure generali habẽda est: vt 16. q. 3. licet. extra de sent. & rei iudi. in causis. nisi sit tradita ex tẽpore, ex loco, & ex causa: vt 29. dist. sciendũ. Sed si dubiũ est an sit decretalis, recurrendum est ad registrum, vt ℣. dist. 9. vt veterũ. Præsumitur tñ ꝙ sit decretalis, si reperitur inter alias decretales: ad instar illius quæ reperitur inter alias moniales, quæ præsumit ex hoc monialis. arg. 20. q. 1. quem progenitores. Vel si plures eam tenent, tenenda est, vt 16. distin. Isidorus. distingue prout dicitur extra de fide instrum. pastoralis.

SI *Romanorum.*] CASVS. Hoc cap. diuidit in tres partes. In prima parte Nicolaus reprehẽdit quosdã, qui nõlebant recipere decretales epistolas, quia in corpore canonũ, quod Isidorus fecit, non habẽtur insertæ: & facit hoc Nicolaus tribus rationibus. Prima est: quia cum Papa præstet auctoritatem (*antiquitus enim episcopi Papæ dicebantur.*) *Hic enim, cum esset Græcus, ad vtilitatem ecclesiarum Hispaniæ, vbi episcopatum obtinebat, ea capitula latina fecit: & in nonnullis quædam addidit: in aliis vero aliqua detraxit: quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex concilio Antiocheno, cap. 20. ℣. ead. c. propter. Aliqua etiam ex Toletanis conciliis in eum libellum retulit.*

ß¶ Vel hi.) *In aliquot conciliorum editionibus legitur*, vt eorum, qui se laxos existimant, in concilio causæ, &c.

[*Item ex concilio Bylon.*]

PALEA. C. XVI.

ANnis singulis episcopus in sua diœcesi synodum faciat de suis clericis, necnon abbatibus: & discutiat alteros clericos, & monachos.

Singuli vero episcoporum suis ecclesiis notificare studeant, quæ in conciliis statuuntur.

γ¶ Palea.] *In nullo collatorum exemplarium habetur. sed versiculus*, singuli. *coniunctus est præcedenti capiti:* Propter ecclesiasticas. *sunt que verba Gratiani.*

Vnde in concilio Toletano, 16. c. 6.

¶ Quæ in conciliis statuuntur, singuli episcoporum suis ecclesiis notificent.

C. XVII.

DEcernimus, vt dum [2] in qualibet prouincia concilium agitatur, vnusquisque episcoporum admonitionibus suis intra sex mensium spatia omnes abbates [b], presbyteros, diaconos, atque clericos, seu etiam omnem conuentum ciuitatis ipsius, vbi præesse dinoscitur, necnon & cunctam diœceesis suæ plebem aggregare nequaquã moretur: quatenus [d] coram eis plenissime omnia referet, quę eodem anno in cõcilio acta, vel definita esse noscũtur. *& infra.*¶ Quòd si quispiam hæc parui pendenda crediderit, sententia excommunicationis duorum mensium curriculo persistat vsquequaque multatus.

d¶ Quatenus.] *In duobus exemplaribus huius decimisexti concilij Toletani, locus hic ita legitur:* quatenus coram eis publice omnia referata, de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur.

DISTINCTIO XIX.

DE *epistolis* [d] *vero decretalibus quæritur, an vim auctoritatis obtineãt, cum in corpore canonum non inueniãtur. De his ita scribit Nicolaus Papa Archiepiscopis, & Episcopis per Gallias constitutis.*

¶ Decretales epistolæ vim auctoritatis habent. C. I.

SI Romanorum Pontificum decreto, ceterorum opuscula tractatorum approbantur [e], vel reprobantur; ita vt, quod sedes Apostolica probauit, hodie teneatur acceptum; & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur; quanto [f] potius, quæ ipsa pro catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro variis, & multifariis ecclesiæ necessitatibus, & fidelium moribus diuerso tempore scripsit; omni debent honore præferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet opportunitatibus, discretione, vel dispẽsatione magistra reuerenter assumi? Quamquã quidam vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorũ Pontificum in toto canonum codicis corpore cõtineri descripta; cum [a] ipsi, vbi hæc suæ intentioni suffragari ‖ conspiciunt, illis indifferenter vtantur; & solum nunc ad imminutionẽ ℣ sedis Apostolicæ potestatis, & ad suorũ augmentum priuilegiorum minus accepta esse perhibeant, *Item infra.*

¶ [2] Si ideo non esse decretales epistolas priscorum † Pontificũ Romanorum admittẽdas dicunt, quia in codice canonum non habentur adscriptę, ergo nec sancti Gregorij, nec vllius alterius, qui ante vel post ipsum fuit, est aliquod institutũ, vel scriptum recipiendum, eo quòd in codice canonum non habeatur adscriptum. Ergo doctrinam eorũ, & sanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adscriptę, de codicibus suis eradant. Vt quid vel membranas [h] occupant, postquam non habentur acceptæ? Sed quare multum immoramur, cum nec ipsas diuinas scripturas veteris, & noui testamẽti iam recipiemus, si istos duxerimus audiendos? Etenim † neutrum horum in codice canonũ ecclesiasticorum habetur insertum. Sed responsuri sunt isti, qui non ad obediendum potius, quàm ad resistendum semper sunt parati, dicentes †, quòd inter canones inueniatur capitulum sancti [3] Papæ Innocentij, cuius auctoritate docceatur à nobis vtrumque testamentum esse recipiendum, quãquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto cõtineatur insertum. Quibus ad hæc asserendum † est; quoniam si vetus, nouumq; testamentum recipienda sunt, non ꝙ codici canonũ ex toto habeãtur annexa, sed quòd de his recipiendis sancti Papæ Innocentij prolata videatur esse sententia; restat [i] nimirum, ꝙ decretales epistolæ Romanorum Pontificum sunt recipiẽdæ; etiam si non sint codici canonum compaginatæ: quoniam inter ipsos canones vnum [1] B. Leonis capitulum [a] constat esse permistum; quo ita omnia decretalia constituta sedis Apostolicæ custodiri mãdantur, vt si quis in illa commiserit; nouerit sibi veniã denegari. Ait enim cap. decimo † suarũ decretalium: [Ne quid vero sit quod prætermissum à nobis forte credatur, omnia decretalia cõstituta tam beatæ recordationis Innocẽtij, quàm omniũ decessorũ nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonũ promulgata † sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri mandamus; vt si quis in illa cõmiserit, veniã sibi deinceps nouerit denegari.] Dicendo vero [oĩa decretalia cõstituta] nullum de decretalibus constitutis prætermisit, quòd non mãdauerit esse custodiendum. Et rursus asserendo [omnium decessorum nostrorum] nullum Pontificũ Romanorum, qui ante se fuerunt, excepit: cuius ita non præceperit decretalia constituta ab omnibus custodiri; vt si quis in illa cõmiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari. Itaque nihil refert, vtrum sint omnia necne decretalia sedis Apostolicæ constituta inter canones conciliorum immista; cum omnia in vno corpore compaginari non possint; & illa eis inter sint, quæ firmitatem his, quæ desunt [c], & vigorem suum assignent; præsertim cũ synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonũ non habeantur; sed à nobis omni cultu debito venerẽtur. Consonat autem huic beatissimo Papæ Leoni sanctus & facũdissimus in decretis suis Papa Gelasius, ita inquiẽs: [2] Decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis tẽporib⁹ ab vrbe Roma pro diuersorũ Patrũ consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendas decernimus.] In quo notandũ est: quia non dixit [decretales epistolas, quæ inter canones habentur;] nec tantũ [quas moderni Pontifices ediderunt;] sed [quas beatissimi Papæ diuersis tẽporib⁹ ab vrbe Roma dederũt.] Dictis autem [diuersis temporibus] etiã illa tempora vir sanctus cõprehendit; quæ crebrescentibus paganorum persecutionibus, ad sedẽ Apostolicam deferri causas episcoporum difficillime permittebant. His ita diuina fauente gratia prælibatis, ostendimus nullam differentiã esse inter illa decreta, quæ in codice † canonũ habẽtur, sedis Apostolicæ præsulũ, & ea, quæ præ multitudine vix per singula voluminũ corpora reperiuntur: cũ oĩa, & omniũ decessorum suorum decretalia cõstituta, atq; decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis tẽporibus ab vrbe Roma dederunt, venerabiliter fore suscipiendas, & custodiendas, eximios præsules, Leonem scilicet & Gelasium mandasse probauimus.

α¶ Cum ipsi.] *Locus fuit emendatus ex ipsa epistola Nicolai, quæ Romæ manuscripta habetur: & nuper impressa est in appẽdice bibliothecæ sanctorum Patrum, vt dictum est, ℣. dist. 10. c. leges. in qua epistola multa alia habentur ad epistolas decretales etiam antiquissimas pertinentia.*

Itẽ Agatho Papa omnibus Episcopis.

¶ Omnes sanctiones Apostolicę sedis irrefragabiliter sunt obseruandæ. C. II.

SIc omnes Apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ipsius diuini Petri e voce firmatæ sint.

Itẽ ex capitulis Caroli Imperatoris,

¶ Tolerandum est iugum, quod à sancta sede imponitur licet importabile videatur. C. III.

[4] IN memoriã Beati Petri Apostoli honoremus sanctã Romanam, & Apostolicã sedem; vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ magistra rationis. [5] Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas: vt licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum [f], tamen feramus, & pia deuotione toleremus. Si vero (quod non decet) quilibet, siue sit presbyter, siue diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam [g] ab apostolica † sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit †; salua fide [a], & integra circa Apostolicũ humilitate, penes episcopum sit potestas, vtrũ cum in carcerem [h], aut aliam detrudat custodiam, vsquequo per epistolam, aut per idoneos suæ partis legatos Apostolicam interpellet subhimitatem, vt potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine ℣ Romana statuat definire, vt & is corrigatur, & ceteris modus imponatur.

ß¶ Capitulis.] *Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & Iuone. Ac Nauclerus vol. 2. gen. 28. narrat hoc esse vnum ex vigintitribus legũ capitulis, quæ Carolus Magnus ad omnes suas prouincias misit. Burchardus autem citat ex concilio Triburiensi, cap. 30. vbi etiam extat.*

a¶ Salua fide.] *Apud Burchardum est*, falsa fide, & non integra.

Item Stephanus † Papa.

¶ Quidquid Romana ecclesia statuit, vel ordinat, ab omnibus obseruandũ est. C. III.

ENimuero, quia in speculũ [i], & exemplum sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui nos Christus præesse

1 Leo PP. 1. epi. 1. in fine.

‖ Verbum generale omnia debet cõprehendere.

† *al. quinto suorũ decr.*

† *al. ordinata*

2 Cũ ista glos. cõcor. not. per Bal. Aug. & Ioan. de Imo. l. seiendum in princip. ff. de ver. oblig. & quæ notantur per Bal. in authen. si quis in aliquo. in 2. col. C. de edẽ. & per Ange. in ℣. & hoc insuper. in 3. col. in authen. vt sponsal. lar. & per Ale. de Imo. in l. admonẽdi. ff. de iureiuran.

2 Concord. l. ab hostibus. 5. sed & simplici ter. ff. ex quibus cau. ma. & ff. de offi. præfid. l. 3.

† *al. sanctini*

‖ Papam imitari debemus.

a ¶ *Capitulum.*] Illud cap. est 26. q. 1. omnia. vbi tamẽ attribuitur Damaso Papæ: & potest esse ꝙ vterque fecerit illud. & & est simile 1. q. 1. de cætero. & de consec. dist. 1. consulto.

b ¶ *Dicendo.*] Arg. ‖ ꝙ verbo generali oia debent cõprehendi, vt hic, & 1. q. 1. sunt nonnulli. & 14. q. 3. putant. & 12. q. 1. dilectissimis. & 13. q. 2. non æstimemus. Contra de cõs. dist. 2. reuera. & ℣. 75. dist. quòd die.

c ¶ *Desunt.*] Est hic argu. ꝙ si Papa in aliquo priuilegio vel rescripto confirmat alicui ecclesiæ priuilegia exemptionis, vel alterius rei, quam habet in priuilegiis suis, ꝙ eo ipso robur habeãt illa priuilegia [a]. licet non possint exhiberi: dicitur enim hic, ꝙ decretales sint recipiendæ, cũ capitulum Leonis quod est in corpore canonum, de hoc dicat: quamuis illæ non sint in corpore canonum. De hoc dixi ℣. dist. 9. vt veterum.

d ¶ *Diuersis.*] Not. ꝙ verbum indefinite prolatum generaliter est intelligendum: vt 1. q. 3. falsuator. & 15. q. 1. nec his. 28. q. 1. idololatria. 31. q. 1. ꝙ si dormierit. Arg. contra. 1. q. 1. sunt nonnulli

ADDITIO. Pro prima parte habetur extra de priui. quia circa. & extra de testa. relatum. 2. in princi. vbi de hoc. Archidiaconus.

SIc *omnes.*] Casus huius cap. planus est.

e ¶ *Petri.*] Nam Papa scitatem recipit à cathedra, vt 40. dist. nõ nos. Io.

INmemoriam.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur ꝙ Romana ecclesia ob reuerẽtiam B. Petri intantũ debet honorari, vt si etiam vix ferendum præcipiat, tamen tolerari debet. In ſda parte, quæ incipit ibi *Si vero.* dicitur, ꝙ si ꝙs presbyter vel diacon⁹ arguatur ab Apostolica sede, falsam epistolã detulisse: licentia sit episcopo tenere ũ e in carcere vel alia custodia, donec consulat Papam per litteras vel legatos, quid de hoc voluerit definire: vt is corrigatur, & certus modus imponatur.

f ¶ *Iugum.*] vt 100. dist. contra morem. 11. q. 3. quid ergo. idem est in aliis prælatis, vt 2. q. 7. sacerdotes.

g ¶ *Falsam.*] ‖ Dicitur charta falsa ex dicto vel tacito: & in tali falso distinguitur, vt extra de rescrip. super litteris. & talis dicitur bene falsarius, vt ff. de fal. si quis obrepserit. Item dicitur falsa scriptura, vt cum scribitur, omnes vel maiorem partem fratrũ fuisse præsentem, quæ non fuit vere præsens: vt extra de his quæ fiunt à præla. fine. cõ. cap. quanto. & talis falsarius suspenditur ab officio & beneficio, vt extra de testi. tam litteris. in fine. Item ipso facto dicitur falsarius, vt si charta apparet rasa vel immutata [b]. & talis falsari⁹ deponitur, vt extra de crimi. fal. ad audientiam. Qui autem falsam chartam fabricat de nouo, nõ solum deponitur, sed & curiæ traditur [c]. vt extra de fal. ad falsariorum. Pœna falsitatis secundum leges est depositio, & omniũ bonorum confiscatio in libero: in seruo mors. ff. de fal. l. 1. Dicitur etiam falsa charta quæ non habet testes inscriptos, vt extra de procur. c. 1. Item dicitur falsa quæ habet subscriptiones variis manibus notatas: & quę nõ est perfecta eadem manu, vt extra de priuilegiis, c. cum olim. in fi. nisi ex hoc sit ibi diuersitas, quòd sit ibi calami vel atramenti mutatio, vt in auth. de fide instr. & cau. in prin. coll. 6. Item dicitur falsa si est contraria alteri ex eadem parte prolatæ, vt extra de fide instr. imputari. & C. de fide instr. scriptura. Item dicuntur falsæ litteræ Papæ propter falsam grãmaticam. extra de rescriptis, ad audientiam. Item dicuntur falsæ, si sint suspectæ, & eis non imponitur fides, vt C. de proba. iubemus. Item dicitur falsa charta, si sigillum est fractum: vel si non est annus indictionis appositus, vt extra de fide instr. inter. Item si filum est ruptum, vt extra de crimine fal. licet. Item si sunt Impetratæ litteræ pendente appellatione, vt extra de testi. causam. Item si sunt impetratæ sine mandato domini, vt extra de rescri. nonnulli.

h ¶ *In carcerem.*] Si certum est eum esse falsatorem [d]. 50. dist. si epis. & extra de crim. fal. ad falsariorum. sed vbi est dubiũ, si fit quod hic dicitur.

ENimuero.] Casus iſti⁹ capituli plan⁹ est.

i ¶ *In speculũ.*] Speculo per doctrinam: exẽplum per bonã operationem.

b Extra de fid. instr. cap. extra. extra de fal. c. fi. extra de priuile. cũ olim. Archid.

c Sed quid si ille qui vtitur falso instrumento vult se purgare, quòd ignorauit, cũ ne audiendus? Respõdeo sic, si & se purget, & deceptorẽ exhibeat. C. ad legem Cornel. de fal. l. maiorẽ. ff. eo. tit. l. diuus. Sed contra extra de crimi. fal. ad falsariorum. Sed ibi cũ ignorantia est supina, vel cum non exhibet deceptorem, secundum Laurent.

3 De⁹ dedit. p. 3 Poly. l. 1. tit. 17 Iuo. p. 4. c. 18.

4 Extat in cõcilio Triburiensi, c. 30.

5 Burc. l. 1. c. 220. Iuo par. 5. c. 50.

† *al. Apostolico detulisse.*

† *al. conuenerit*

d Forsam ipeciale est in falsario litterarũ domini Papæ. Archid.

† *al. Stephanus 2.*

[Decretales canonibus æquiparant.

‖ Subaudi & constitutionibus sanctorũ, vt 25. dist.

‖ Decretales sunt duplices.

b Hanc sententiam hic sequitur Hugo & Ioan.

c Iuo p. 4. c. 18.

16.q.1.prædicator.& cap.nulli.7.q.1.suggestum.8.q.1.si ergo.25.quæst.2. institutionis.& 1.q.1.nulli.&c.omnia.Lau.12. distin. scit sancta. Archid.

Vlli.] CASVS. Quidam erant episcopi erigentes calcaneum contra Romanam ecclesiam. & nolentes sedis Apostolicæ præcepta obseruare,sed Græcos reprehendit, & hortatur eosdē ne ab Ec. Romana recedāt:alioqn deponentur,& eorū sententiæ inutiles erunt:q; quanto maiora els committuntur, tanto magis puniri debent.

a ¶ *Prostratus.*] ‖ Hic videtur q; omnis qui nō obedit statutis Romanæ sedis sit hæreticus:& varios modos hæresis notaui 24. q.3.§. quia vero. &c. quidam. Sed intelligas, q; hic dicitur,quòd qui dicit Romanam ecclesiam non esse caput, nec posse condere canones , iste est hæreticus, vt 22.distin. c. 1. & 25. q. 1. violatores. & quæst. 2. si quis dogmata. Sed si quis alias transgrediturcius mandata , non propterea est hæreticus , licet peccet. extra de rescri. si quando. Io. a

b ¶ *Iudicio.* Sed contra 24.q. 1. subdiaconus.Sed ibi non admittit damnatum ab hæreticis : sed si vult pœnitere , admittit eum : sed hoc non est iō q; hæreticus eum dānauit, sed quia aliàs malus est.

c ¶ *Maioris.*] Argu. q; quāto aliquis delinquēs est maior, tanto magis ē puniendus, vt 40.dist.hō Christianus.11. q. 3. præcipue 25.q.1. nulli fas.

d ¶ *Sed etiam aliis.*] Argu. q; qui tenetur aliquem defendere contra alios , multo fortius contra se , vt 16. q. 1. in canonibus. & ff. si ser. ven. altius. b

N canonicis.] CASVS. Hoc. cap. diuiditur in duas partes : In prima parte dicitur quòd bonus indagator diuinarū scripturarum debet sequi auctoritatē in catholica rū ecclesiarū i scripturis recipiendis & præponēdis:inter quas scripturas præponendæ erunt scripturæ sedis Apostolicæ. In secunda parte quæ incipit ibi, *Tenebit igitur.* dicitur , q; illæ scripturæ quæ recipiuntur ab omnibus , sunt præponendæ illis , quas non recipiunt quidam : inter illas vero quæ non recipiuntur ab omnibus , præponendas eas , quas plures & grauiores recipiunt eis,quas pauciores & minoris auctoritatis recipiunt. Sed si aliæ à grauioribus,aliæ à pluribus recipiantur, æqualis erunt auctoritatis, licet hoc de facili inueniri non posit,

e ¶ *Inter quas.*] canonicæ scripturæ sunt epistolæ.

f ¶ *Habere.*] meruit ab alia ecclesia.

g ¶ *Præponat.*] Argu. q; semper præsumitur pro multitudine , vt 61. distin.nullus inuitis.Item arg.q; à pluribus recipitur maioris est auctoritatis quàm quod à pauciores . vt ℨ.16.dist.Isidorus.& 2.q.7.puto. 63.dist.c.vlti.Sed qualiter stare potest quod hic dicitur?Nonne omnes canonicæ scripturæ æqualiter sunt recipiēdæ,arg.15.dist.sancta Romana?Quomodo ergo vna præponitur aliis?Respōdeo‖potest esse q; omnes recipiātur,nō tū q;omnes in eadē veneratione habeātur.Vel intelligas istud de localibus canonib⁹,vt ille præponat aliis,qui à plurib⁹ tenetur:& sic pōt intelligi 50.di.Dño sancto in fi.vbi de hoc in glo.nōne. h ¶ *Plures.*] ‖ Nota q; hic dignitas personarum cōpensatur cum numero;similiter in testib⁹, vt extra de testi. in nostra. similiter in creditoribus,vt ff. de pactis,maiorem. Sed in electione semper par numer⁹ præiudicat, licet maior sit dignitas ex parte altera,& maius meritum personę, vt extra de elect.dudum. 1. licet si arg. contra. 63. dist. c. vlt.& 76. dist. ieiunium.§.non autem. d

ADDITIO. Non est contra : ibi enim erant æquales in numero , non in meritis. Cy.

i ¶ *Inueniri.*] Argu. q; iura aptantur ad ea, quæ raro accidunt. de consc. dist.4.sanctum est.& ff.si pars hæred. pe. antiqui. Argu. contra 28. dist. de Syracusanæ.14.q.5. denique.ff. de leg.nam ad ea.

ADDITIO. Ad idem in Auth. de consul. coll. 4. in authen. vt sine prohib. ma. & c.circa med. coll.7. Archidiaconus.

Ta Dominus.] CASVS. Quidam episcopi contra ecclesiam Romanam erigebant cerui cem, ei obedire nolētes: nec volebant sequi doctrinam, quam à veteribus receperunt : contra quos inuehitur Leo, pro bās,q; ab ecclesia Romana non debent recedere: quæ ita est confirmata à Domino & corroborata in Petri soliditate, q; nec temeritas hominum,nec portæ inferi aduersus eā prævalebūt:ostendit etiā q; à principio sic voluit Dominus Euāgelicā prædicationem ab Apostolis & aliis prædicatoribus per vniuersum orbē diffundi,vt Petrus cuius vice Papa fungitur , esset quasi quoddā caput illius prædicatiōis : & quicūq; à Petri soliditate recedere voluerit , deponatur.

k ¶ *Sacramentum.*] id est , hoc sanctum munus e.

l ¶ *Hunc.*]i. Petrum.

m ¶ *Indiuiduæ.*] scilicet Ecclesiæ.

n ¶ *Erat.*] i. ab eo qđ ipse Dominus erat, scilicet petra : voluit : eum vocari dominus Petrū. de consec.distinctione 2. reuera.

o ¶ *Et super hanc Petram.*] Per hanc dictionem non credo Dominum aliud demonstrasse, quàm hæc verba quæ Petrus respondit Domino cum dixit : Tu es Christus filius Dei viui : quia super illo articulo fidei fundata est Ecclesia [ergo super seipso fundauit Deus ecclesiam].

p ¶ *Appetere.*] id est , lacessere & calumniari.

q ¶ *Nec portæ.*] id est, vitia vel etiam hæreses:quia ecclesia non potest errare,vt 24.q. 1. à recta. Nec ecclesia potest esse nulla,vt 24.quæst. 1. pudenda. quia ipse Dominus rogauit pro ea vt non deficeret , vt 21. dist. c. 1. in fin.

a ¶ *Cupi*

a *al.posita est omnibus, quid quid.*

‖ Papę statutis non obediens, an sit hæreticus.

1 Poly.l.1.tit. 17. Ansel. l. 2. c. 21. Iuo par. 5.c. 11. & 349.

a Intellige cū determinatiōe eius quod legitur & not. extra de rescr. si quando. & dicit Hu.quòd canon iste potest intelligi esse datæ sententiæ. & pro hoc faciunt illa verba , prostratus & ibi iam dānatus. Archid.

al.exigendus

al.obedire.

b Argu. extra de natis ex lib. ven. c.1.l. altius. in glo. alle. ff. de cōd. indeb. frater à fratre. ff. de pact. cū in eo. 2 Poly.l. 1.tit. 25.Ansel.l.3.c. vlt. & l. 6.c. 212.

c ℨ.dist. prox. de quibus extra de offi.leg. prudentiā. 65. dist. c. 2. & 3. Archid.

voluit,proposita† est:ab omnibus quidquid statuit, quidquid ordinat , perpetuo, & irrefragabiliter obseruandum est.

Item Gregorius iiij.

¶ A Pontificibus sit alienus officiis, qui Apostolicis non vult obedire præceptis. C. V.

1 NVlli fas est vel velle , vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium; quod vestram sequi oportet charitatem.

2 ¶ Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus a , quisquis Apostolicis voluerit cōtraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris à sācto ministerio fiat; nec de cius iudicio b quisquā postea curam habeat,quoniā iam dānatus à sancta & Apostolica ecclesia,ac auctoritate,sua de inobediētia , atq; præsumptione à quoquā esse non dubitatur : quia maioris c excōmunicationis deiectione est abijciendus † ,cui sanctæ Ecclesiæ cōmissa fuerit disciplina , qui non solum præfatæ sanctæ Ecclesiæ iussionibus parere debuit , sed etiā aliis d , ne præterirent , insinuare. Sitq; alienus à diuinis , & Pontificalibus officiis , qui noluit præceptis Apostolicis obtemperare † :

¶ *Caput hoc est in eadem epistola Gregorii iiij. ex qua sumptum est c. Decreto nostro.ℨ.2. q. 6. Extat autem in codice sæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ.*

Itē Augustinus de doctrina Christiana , lib. 2. c. 8.

¶ Inter canonicas scripturas Decretales epistolæ connumerantur. C. VI.

2 IN canonicis scripturis ecclesiarum catholicarum quāplurimum diuinarum scripturarū solertissimus indagator auctoritatē sequatur,inter quas sane illæ sint, quas Apostolica sedes habere f,& ab ea alij meruerunt accipere epistolas. Tenebit igitur hūc modum in scripturis canonicis, vt eas,quæ ab omnibus recipiuntur ecclesiis, præponat g eis,quas quædā nō accipiūt.In eis vero quæ nō accipiūtur ab omnib⁹,præponat eas,quas plures h,grauioresq; accipiunt eis, quas pauciores,minorisq; auctoritatis ecclesiæ tenent.Si autem alias inuenerit à pluribus,alias à grauioribus haberi (quāquam hoc inueniri i vix possit)æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

¶ *Caput hoc apud B. Augustinum loco indicato sic habet :* In canonicis autem scripturis ecclesiarum catholicarum quāplurium auctoritatē sequatur:inter quas sane illæ sunt , quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis,vt eas,quæ ab omnibus accipiuntur ecclesiis, præponat eis,quas quædam non accipiunt. In eis vero , quæ non accipiuntur ab omnibus,præponat eas,quas plures, grauioresq; accipiūt,eis,quas pauciores, minorisq; auctoritatis ecclesiæ tenent.Si autem alias inuenerit à pluribus , alias à grauioribus haberi,(quamquam † hoc inueniri nō possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. *Quæ quidem B. Augustini sententia non ad decretales Romanorū Pontificum, sed ad canonicas,& sacras scripturas referenda est.*

Item Leo Papa I. ad episcopos Viennenses , epist. 87.

¶ Ministerij iudium se exortō intelligat , qui à soliditate Petri recedit. C. VII.

3 ITa Domin⁹ noster Iesus Christus humani generis saluator instituit,vt veritas, quæ antea legis & prophetarū prēconio cōtinebatur,per Apostolicā tubam in salutē vniuersitatis exiret : sicut scriptum est[In omnem terram exiuit sonus eorum,& in fines orbis terrę verba eorum.] Sed huius muneris sacramentū kita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit ; vt in beatissimo Petro Apostolorū omnium summo principaliter collocaret:vt ab ipso quasi quodā capite dona sua,velut in corpus omne diffunderet : vt exortē sē mysterij † intelligeret esse diuini,qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc l enim in consortium indiuiduæ m vnitatis assumptum , id quod ipse erat n , voluit nominari dicendo. [Tu es Petrus , & super hanc petram o ædificabo ecclesiā meam:] vt æterni ædificatio templi mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate cōsisteret, hac ecclesiam suam firmitate corroborans , vt illam nec humana temeritas, posset appetere p , nec portæ q contra illam inferi prævalerēt. Verum hanc petræ istius sacratissimam firmitatem Domino , vt diximus ædificante constructam , nimis impia vult præsumptione violare; quisquis eius potestatē tentat infringere , fauendo cupiditatibus r suis , & id quod accepit à veteribus s , non sequendo.

Hoc autem c intelligendum est de illis sanctionibus , vel decretalibus epistolis,in quibus nec præcedentium Patrum decretis, nec Euangelicis præceptis aliquid cōtrariū inuenitur Anastasius enim secundus fauore Anastasii Imperatoris,quos Acacius d post sententiā in se prolatā sacerdotes , vel leuitas ordinauerat, rite fungi acceptis officiis debere decreuit , ita inquiens.

¶ Anastasius.] *Minime verum est sensisse Anastasium,ordinatos ab Acacio post latam in ipsum sententiam,rite fungi acceptis officiis potuisse. Hoc enim duntaxat inquit in capite sequenti , firmam esse sacramenti gratiā ab Acacio traditā:quod verissimum est,sicut & aliæ omnes sententiæ quas in ea epistola ex B. Aug. Anastasius accepit,veræ sunt.Habetur autem hæc eadem Anastasii Papæ ij. epistola in corpore canonum,quod Romana ecclesia semper approbauit, vt infra dist. 20. c. de libellis.est adnotatum.Itaque sine causa reprehēditur hoc loco Anastasi⁹ à Gratiano.*

Anastasius I I. ad Anastasium Augustum , epist. 1. c. 7. & 8.

¶ Nulla lachonis portio attingit eū, qui ab hæreticis iā dānatis ordinatur. C. VIII.

1 SEcundum e ecclesiæ catholicæ consuetudinem sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscat,quòd nullum de his,quos baptizauit f Acacius,vel quos sacerdotes,siue Leuitas secūdum canones ordinauit , vlla ex nomine Acacij portio læsionis attingat , quo forsitam per iniquū tradita sacramenti gratia minus firma videatur, 2 Nam & baptisma(quod procul sit ab ecclesia)siue ab adultero, vel à fure datum fuerit, ad percipientem munus g peruenit illibatum : quia vox h illa , quæ sonuit per columbam i , omnem maculam humanæ pollutionis excluſit: qua declaratur,ac dicitur] Hic est, qui baptizat in spiritu sancto , & igne k ,] Nam si visibilis l solis istius radij,cum per loca fœtidissima transeunt , nulla contactus inquinatione maculātur;multo magis illius qui istum visibilem fecit, virtus . nulla ministri indignitate constringitur. Nam & Iudas, cum fuerit sacrilegus,atq; fur,quidquid egit inter Apostolos pro dignitate sit abrogatū:& Melendus sentit cum eo,& omnes qui dicunt ‖ veritatem sacramentorum non esse apud hæreticos, vt 24. q. 1. schisma. & 1. q.1.extra ecclesiam.H.dicit q; nec capitulum est reprobatū , nec auctor pro iis quæ hic continentur , damnatus fuit : quia nihil hic continetur quod nō canonice dicatur:sed ideo fuit iste dān atus:quia cōmunicauit Photino hæretico:& quia voluit reuocare Acacium hæreticum post mortem , & ideo iste Anastasius fuit dānatus , vt ℨ.c. Anastasius. Alij dicunt,q; hoc c.cū auctore reprobatum est : quia voluit dicere q; ordinati ab hæretico sine omni dispensatione de iure possunt sua officia exercere.Dicit enim H.q; hæretici habent veritatē sacramentorum,sed non habent executionem eorum,vt de consc.dist. 4.sicut in sacramentis.& c. non in vobis. vt not. 1. q. 1.qui perfectionem. & c. dominus.

f ¶ *Baptizauit.*]in forma ecclesiæ.

g ¶ *Munus.*]i.batisma.

h ¶ *Quia vox.*]Hic est ptizat. de consc. dist. 4. baptismus. in fi.

i ¶ *Per columbam.*] id est, per spiritum sanctum in specie columbæ. Hug.

k ¶ *Et igne.*] id est charitate.

l ¶ *Nam si visibilis.*]1. q. 1. si fuerit.

m ¶ *Contineri.*]i.pfeci.

n ¶ *Implente diuinitatis effectu.*] id est, Deo cooperante.

o ¶ *Plantaui.*] prædicando.

p ¶ *Apollo.*] discipulus Pauli.

q ¶ *Rigauit.*] baptizando.

r ¶ *Incrementum.*] id est, gratiam & remissionem peccatorum d .

s ¶ *Vel qualis.*]hoc intellige de toleratis, aliàs bene quæritur , vt 24.d. quiescamus. nam nemo potest prædicare nisi mitatur , vt 16. q. 1. adiicimus. & extra de hære. cum ex iniuncto. Vel loquitur secundum antiqua tempora, qñ omnes poterant prædicare.

t ¶ *Prædicet.*] sed quæ prædicet?

v ¶ *Vt inuidos.*]id est, pseudapostolos e .

x ¶ *Affirmet.*] Et hoc in epistola ad Philippenses , cū dicit;siue per veritatem , siue alio modo Christus prædicetur , in hoc gaudeo & gaudebo.

y ¶ *Hoc.*] i. inuidiam.

z ¶ *Et hic,*] s.Acacius.

a ¶ *Aliis*] scilicet ignorantibus.

b ¶ *Quæ virtutis.*] quo ad veritatem sacramēti.

c ¶ *Generaliter,*]idest, in omni sacramento.

d ¶ *Vt imaginentur.*] scilicet Acacium.

e ¶ *Metuere.*]s. secūdū suam opinionem falsam. Nam in veritate susceperunt ordinem , sed non executionem. 1. quæst. 1. ordinationes. 1. quæst. 7. Daibertum f.

QVIA ERGO. CASVS. cōcludit Gratianus ex supradictis , & dicit q; quia Anastasius ita decreuit , ideo Felix, & Gelasius & Hormisda eum excommunicauerunt:sed Acacium prius.

Anastasius.] CASVS. Photinus dia conus Thessaloniceñ. communicauit Acacio in hæresi.Post mortē vero Acacij Anastasi⁹ Papa cōcauit Photino sine cōcilio clericorū,& occulte voluit reuocare Acaciū defunctū in hæresi,vt orationes ,p eo in ecclesia fierēt,&ideo multi clerici recesserūt ab obedietia ei⁹,&lepra pcuss⁹ est.

¶ Casus autem sequentis §. planus est.

¶ *Abegerunt.*]id est, remouerunt.32.dist.c.præter,hoc §.verū. Sed contra.8.q.4. nōne,vbi dicitur,quòd ante tēpus sententiæ non possunt clerici.

‖ Scripturæ canonicæ non sunt in æqua veneratione.

‖ Dignitas in competenter cum merito.

d Iuxta illud, ibi, æqualiter rū, &c. Arch.

e Secundum Archid.

f facile'inq. Antuerp.

g Mysteriū 3 Tuo par. c. 6.

Psal. 18.

1 In codice ea nonum , fol. 150.B.Poly. l. 3. tit. 19. Ans. l. 9. c. 62. Iuo. p.1. c. 151.

† al. ministerij

2 Nicolaus ad cōsulta Bulg. c. 15.

Matth. 16.

e Scilicet per dicendi, quod est Petro concessum.n. dic. c. vlt. Sed id ideo dicit sacramentum, quia omnia fiebant in figura. 24. dist. Rector Archid.

Ioann.

Ioann 12.

‖ Sacramentorū veritas an sit apud hæreticos.

Matth. 13.

† al. implendo diuinitatis effectum . . 1. Cor. 3.

d 23.q.5.c.vlt. Ar. ibid.

† al. quem Philip 1. † al. ipse cap. 8.

† Quod cum ita sit aliquotum in tantū se extendit curiosa] orig.

e Sub. qui ex inuidia bonorum , & causa lucri Christū prædicabant: 28.quæst. 1.iā nunc. in fin. Archid.

† al. ministeria

f Quia concludit Grat. secundum opin. forte suā, scilicet , qua asserit veritatem sacramentorum nō esse apud hæreticos:quod falsum est. Ioan. de Fant.

g Ex libro (vt in corpore conciliorum citatur) Pontificali.suo.p. 14. c. 40.

clerici recedere ab episcopo. Sed hic non recesserunt ante sententiam: quia inciderunt in hæresim iãm damnatam, vt 24. q. 1. c. 1. 2. & 3. [a]

a ¶ *Concilio.*] Videtur erho ꝙ Papa teneatur requirere concilium episcoporum: quod verũ est vbi de fide agitur: & tunc synodus * maior est Papa, vt 15. dist. ficut. in fi. Arg. ad hoc 93. dist. legimus.

b ¶ *Qui communicauerat.*] contra 11. q. 3. quoniam. vbi dicitur, ꝙ excõmunicatio non transit in tertiam personam: sed hic communicauit in maleficio, vnde potuit trãsire ad tertiam personam, vt extra de sent. excom. nuper.

c ¶ *Occulte.*] magis inde præsumitur cõtra ipsum, vt extra vt eccl. benefi. vt nostrum extra de offi. deleg. consuluit. ff. de ritu nup. palam. ff. de admi. tut. nõ existimo. Lau. d ¶ *Diuino.*] quia dum assel laret, emisit intestina ignominiose lapsus.

e *Propter.*] ¶ *Obtineat.*] quia præter formam ecclesiæ contulit. 1. q. 1. extra ecclesiam.

f ¶ *Quæ circa eum.*] Argu. ꝙ quidquid fit ab intrusis vel vitiose electis, totum cassatur, vt 12. q. 2. alienationes. 25. q. 1. omne. Arg. contra 3. q. 7. c. infamis. §. verũ tamen. in prin. & C. de sacrosan. eccle. l. decernim[b] .Sed hic fauor tutorum eccle siæ: quia aut sunt in vtilitatem ecclesiæ, & tunc valent, aliàs non. 16. q. 6. si episcopum.

b Dic vt not. de elect. nihil. in gloss. vlt. & de schism. c. 1. & de consc. dist. 1. hi ergo. & 1. q. 1. si qui à pseudo. ibi videas. Arch.

Decretales.] CASVS. Supra ostendit Gratianus decretales epistolas parem vim habere cum canonibus conciliorũ. In hac vero 20. dist. quærit an expositiones sanctorum Patrum exæquentur canonib[a] & decretalibus, vel præferantur. Quòd præferãtur videtur, quia maioris auctoritatis videntur, cũ pleniori gratia spiritus sancti ea præcellat. Vnde expositiones Augustini, Hyeronymi, & aliorum videntur præponendæ statutis Pontificum & hoc in prima parte. In secunda parte, quę incipit ibi *Sed aliud.* soluit Gratianus, & dicit ꝙ in negotiis definiendis non solum necessaria est scientia, sed etiam potestas: quod significatur per claues, quas Christus tradidit Petro. In quarum altera denotatur scientia discernendi inter lepram & lepram: in altera vero notatur potestas soluendi, & ligandi. Cum ergo in causis definiendis necessaria sit potestas, apparet, ꝙ Pontifices expositoribus præferuntur, & hoc probatur per sequen.

‖ Auctoritas sanctorũ quãdoque papali præfertur auctoritati.

§ ¶ *Decretales.*] In hac 20. distin. magister quærit de expositionibus sacræ scripturæ an sint paris auctoritatis cum canonibus & decretalibus. & infra soluit, quòd ‖ quantum ad sacram scripturam exponendam prætalet sanctorum auctoritas: quantum autem ad causas definiendas præualet auctoritas Romanorum Pontificum.

a Hic videas qđ not. 1. q. 7. sacerdotes. * *Synodus simul cũ Papa (de qua nunc glos. loquitur) est maior Papa solo extensiue non intensiue. Vide Cateuanũ Apologie parte 2. c. 13. ad 6. & Turrecre summa de eccle li. 3 c. 64 Nec textus citati, si quid facit, aliud concludunt.*

h ¶ *Scientia.*] Arg. ‖ ꝙ nullus potest esse iudex, maxime ecclesiasticus, nisi sit peritus, vt extra de consan. & affini. ex literis. in fi. & 1. q. 1. vt euidenter. 11. q. 3. & si ad tempus [c] . 24. q. 3. si quis non. de pæn. dist. 5. confideret. & distincti. 6. qui vult. & quia leges scire tenetur. in authent. de iud. colla. 6. §. quia vero. Item quia sententia ferenda est in scriptis, vt 2. q. 1. in primis. in fine. Itẽ quia iudices per se debẽt scribere sententias & recitare, vt C. de assess. præsides. Sed contra. C. de iud. l. certi. vbi dicitur, quòd milites possunt esse iudices; quia per quotidianum vsum possunt habere peritiã iudicãdi. Mediocris trĩ scientia sicut in prælato, ita & in iudice sufficit, vt extra de electio. cũ nobis olim.

i ¶ *Prius.*] Arg. ex ordine facti aliquid præsumendum, vt 23. quæst. 4. displicet. & 1. q. 1. vt euidenter. Similiter ex ordine verborum, vt 43. distin. sit rector. & extra de rescrip. cũ dilecta. ff. de solu. nec ordo. cõtra.

k ¶ *Dedit.*] G. hic videtur velle, ꝙ alia sit clauis ligandi, & soluendi, alia scientiæ: & ita ꝙ sint duæ claues ‖ . Sed dico tantũ vnam esse, sed & dicuntur duæ esse popter duos effectũ. Sed qualiter scientia dicitur esse clauis, cũ aliqs possit habere scientiam, qui non habet clauem: & econtra; Sed dic, ꝙ licet ipsa non recipiat istos canones, nõ tamen contemnit eos. Vel dic ꝙ Papa approbat consuetudinem ipsorum. §. dist. proxi. si Romanorũ.

‖ Clauis scientialis ad vna ampliat.

Matth. 16.

Si decreta.] Casus huius cap. planus est.

d ¶ *Non habetis.* [per scientiam.

e ¶ *De neglectu.*] Nulli enim est licitũ ignorare canones, vt 3. 38. dist. nulli. & cap. omnes. §. distin. proxima, si Romanorũ.

† *al. proficiis*

f ¶ *Corripiendi.*] Arg. simile. 16. dist. qđ dicitis.

De quibus.] CASVS. Quidã quærunt, si aliqua dubitatio emergat in solutione alicuius quæstionis, ad quas scripturas potius sit recurrendum, & dicitur in hoc c. quòd iste ordo seruandus est. Primo enim recurritur ad vetus, & ad nouum testamentum, & ad scripturas Apostolorum: Et si in illis non appareat quid sit faciendum, ad Græcorum scripturas recurrendum est: postea ad gesta Conciliorũ & Pontificum: deinde ad Sanctorum expositiones, vltimo ad seniores. Sic Beneuẽta. posuit casum. Hugo sic dicit, quòd primum locum obtinẽt vetus & nouum testamentum: secundũ canones Apostolorum & conciliorum: tertium decretales epistolę Romanorum Pontificũ; quartũ scripta græca: quintũ dicta sanctorum patrum Latinorum: vltimum exempla sanctorum patrũ deinde ad seniores est recurrẽdũ. Tu aũt pone secundũ qđ litera iacet.

g ¶ *Apostolorum.*] id est, Apostolicorum.

h ¶ *Exẽpla.*] arg. perexẽpla posse iudicari [b], vt 37. dist. qui de mensa. & 24. q. 3. si habes. arg. cõtra. C. de senten. nemo. Sed illud intelligitur cum ius habetur. tunc enim per exempla nõ est iudicandum. Vel dic, ‖ quòd exemplis priuatorum non est vtendum, sed exemplis publicæ personæ siue authenticæ, vt exemplis Principis primi, siue Apostolicorum, vt 16. quæst. 3. licet. extra de senten. & re iudic. in causis, ‖ vel dic, quòd exemplis paucorum non est vtendum, sed plurium bene.

‖ Exẽplis quibus est vtendum.

i ¶ *Seniores.*] id est, sapientes, vt 84. distin. porro.

k ¶ *Pluribus.*] Sic extra de offic. deleg. prudentiam. in fi. 1. respon. nam per ampliores homines manifesta veritas reuelatur, vt C. de fideicom. l. penul. C. de in ge. manu. l. 3. Hic patet, quòd primo ad consuetu dinem loci recurritur, cũ lex deficit, ꝙ ad consuetu dinẽ Ro. eccl. fic 12. dist. illa. & ff. de leg. & senatusco n. dequibus. Alij dicunt, quòd primo ad consuetudinem Rom. eccle. recurrendum est, vt arg. §. 11. dist. c. vlti. Io. quid autem de hoc seruetur, notaui ĩ. 12. dist. illud. melius 2. dist. consuetudo.

2 Est eadem epistola 6. ex qua sumptum est c. quod dicitis. ĩ. di. 16.

3 Anf. l. 3. c. 33.

ADDITIO. De hoc etiam not. C. quæ fit lon. consuetu. l. 1. ibi. vide Archid.

Decretis.] Hęc distin. diuiditur in tres par tes, in quarum prima dicit ꝙ ministri ecclesiæ sunt summi Põtifices & præsules infra positi cum reliquis sacerdotibus. Secunda ibi, *In nouo.* Tertia ibi, *in his.*

4 Poly. l. 7. tit 3. Burc. l. 3. c. 128. Iuo p. 4. c. 70.

CASVS. Supra actũ est de decretis, & canonibus conciliorum, quibus negotia dirimuntur. In hac vero 21. distin. agit Gratianus de ministris ecclesiæ & sacrorum canonũ, & dicit quòd sunt summi Põtifices & præsules infra positi cũ reliquis sacerdotibus. Et hoc in prima parte. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Summi etenim.* dicitur ꝙ summi Pontifices & minores sacerdotes à Domino per Mosen sunt instituti in veteri testamẽto, qui vnxit Aaron in summum Pontificem, & filios, eius in minores sacerdotes & leuitas. Da uid instituit cantores, & ianitores. Salomõ exorcistas: & hæc omnia in nouo testamẽto ecclesia imitatur. Habet enim ostiarios, & lectores pro ianitoribus, & habet exorcistas: pro filiis vero Aaron habet omnes positos infra summũ Pontificem, pro quo summo Pontifice ponitur Papa. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Inter eos.* dicitur quòd inter istos est discretio seruanda. Nam alij appellantur simpliciter sacerdotes, &c. Et hæc discretio incepit à paganis, qui habebant flamines, & archiflamines. Similiter in nouo testamento incepit à Christo, qui Petrum in summũ sacerdotẽ constituit. xij. Apostolos maiores sacerdotes, lxxij. discipulos minores. Sed nũc, loco Petri est Papa: loco duodecim Apostolorũ episcopi, loco lxxij. discipulorũ sũt archipresbyteri. Leuitas verò statuerũt Apostoli. Ecclesia vero subdiacones, & acolythos sibi cõstituit.

l ¶ *Decretis.*] Hic agitur de ecclesiasticis o rdinibus, & ostendit originem ipsorum, & vnde [c] sic appellentur: postea ostendit, quòd ille qui est in maiori ordine, vel dignitate, non potest iudicari à minori, & ‖ sic Papa à nemine potest iudicari.

c Idest, quare.

‖ Papa à nemine iudicatur.

ADDITIO. Vt infra eo. inferior. & cap. submittitur. Archid.

‖ Auctoritas canonis est maior auctoritate sanctorum.

‖ Apud Anselmum, & Polycarpũ desunt omnia Pontificũ nomina.

a Idem Bal. in Auth. ad hæc. in 2. col. C. de vsur. & Alex. de Imo. in 1. bene ad cognitionem col. 8. ff. si certpet. vbi dicit illam gl. fin.

Decretales g itaq; epistolæ canonib[g] conciliorũ pari in re exæquantur. Nũc autẽ quæritur de expositionib[h] † sacræ scripturæ, an exæquentur, an subjaciantur eis. Quo enim quisq; magis ratione nititur, eo maioris auctoritatis eius verba esse videntur. Plurimi autẽ tractatorũ, sicut pleniori gratia sancti spiritus, ita ampliori scientia aliis præcellẽtes, rationi magis adhæsisse probãtur. Vnde nõnullorũ Pontificũ constitutis, Augustini, Hieronymi, atq; aliorũ tractatorũ dicta videntur esse præferenda.

2 ¶ *Sed aliud est causis terminũ imponere: aliud sacras scripturas diligẽter exponere. In negotiis definiẽdis nõ solũ est necessaria scientia[h], sed etiã potestas. Vnde Christus dicturus Petro [Quodcũq; ligaueris super terram, erit ligatũ & in cælis, &c.] prius[i] dedit[k] sibi claues regni cælorũ: in altera dans ei scientiã discernẽdi inter leprã & leprã[l], in altera dans sibi potestatẽ ejiciendi aliquos ab Ecclesia, vel recipiendi. Cũ ergo quælibet negotia finẽ accipiant vel in absolutione innocentiũ, vel in cõdemnatione delinquentiũ, absolutio vero vel condẽnatio nõ scientiã tãtum, sed etiam potestatẽ præsidentiũ desideret; apparet, quòd diuinarum tractatores scripturarũ, etsi scientia Põtificibus præemineant, tamen, quia dignitatis eorũ apicẽ nõ sunt adepti, in sacrarũ quidẽ scripturarũ expositionibus eis præponuntur: in causis vero definiendis secundum post eos locum merentur.*

Vnde Leo Papa IIII. scribit episcopis Britanniæ[1].

¶ Aliorum scripturæ, Romanorũ Pontificũ decretis non sunt præponendæ. C. I.

2 DE libellis & cõmentaris aliorũ nõ cõuenit aliquẽ iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, idest, quæ habẽtur apud nos simul cum † canonibus. Quibus autẽ in omnibus ecclesiasticis vtimur iudiciis, sunt canones[a] Apostolorum ‡, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæsariẽsium, Gangrensium, Antiochensium, Laodicensium, Constantinop. Ephes. Chalcedonensiũ, Sardicensium, Africanensium, Carthaginensium ß, & cum illis regulæ præsulũ Romanorũ, [1] Siluestri, Syricij, Innocentij, Zozimi, Cælestini, Leonis, Gelasij, Hilarij, Symmachi, Hormisdæ, Simplicij, & Gregorij iunioris [2] . Isti omnino sunt & per quos iudicant episcopi, & per quos episcopi simul iudicantur, & clerici. Nã si tale emerserit, vel contigerit inusitatum negotiũ, quod minime possit per istos definiri; tunc si illorum [b], quorum meministis, dicta, Hieronymi, Augustini, Isidori, vel ceterorum simi liter sanctorum doctorum similiũ reperta fuerint; magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda; vel ad Apostolicam sedem referendum de talibus. Quã ob causam luculentius, & magna voce pronuntiare non timeo; quia, illa, quæ diximus, sanctorum patrum statuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulãtur, (siue sit ille episcopus, siue clericus, siue laicus) non [γ] indifferenter recipere conuincitur [c]; nec catholicam, & Apostolicam fidem, nec sancta quatuor Euangelia vtiliter, & efficaciter ad effectum † suum retinere, vel credere probatur.

† *al. conũ in canone*

† *al. qui hi cuntur Apostolorum*

b Ad idem 3. q. 5. quia sufpe ct. C. de edi. p. in an. in ro tum. ff. de leg. nã Imperator. 1. o. 5. de Ligu ribus. in fin. Archi.

a ¶ Sunt canones.] *Indicat canones, & regulas, ex quibus constat corpus, uel codex canonũ, de quo in præfatione dictum est, quo Romani Pontifices, præsertim in iudiciis vtebãtur, in quo codice sunt canones tantũ, non synodalia gesta; vt superius Nicolaus, in c. Romanorũ, 19. dist. scripsit.*

β ¶ *Carthaginensium.*] *In codice canonum * vnica est synodus Carthaginensis, continẽs canones triginta tres; qui ex variis conciliis Carthagini habitis collecti fuerunt. Eos canones sedes Apostolica videtur probasse, & vsa eis esse, quando in codicem canonum referendos curauit. Eosdem etiam Græci, quo ordine apud Latinos habentur, cum aliis præterea multis Africanarum synodorum coniunctos in linguam suã verterunt, & hi ipsi sunt, quos iisdem numeris Anselmus, Burchardus, & Iuo citant: quamuis Gratianus interdum quidẽ his vtatur, interdum vero ex singulis Carthaginensibus conciliis canones accipiat; quod suis locis indicabitur. Et de hac vnica Carthaginensi synodo intelligendum est, quod habetur supra dist. 16. c. prima adnotatio,*

Ecretis[1] ergo Romanorum Pontificum, & sacris canonibus conciliorũ ecclesiastica ne-

‖ Inter lepr & lepram ne dicatur.

1 In fuo regesto.

2 Deuddecim p. 2. Polycarpi tit. 20. Anselm. l. 3. c. vlt. Ivo p. 2. c. 72. Ba. l. 2. c. 168.

nes. Similiter in nouo testamento incepit à Christo, qui Petrum in summũ sacerdotẽ constituit. xij. Apostolos maiores sacerdotes, lxxij. discipulos minores. Sed nũc, loco Petri est Papa: loco duodecim Apostolorũ episcopi, loco lxxij. discipulorũ sũt archipresbyteri. Leuitas verò statuerũt Apostoli. Ecclesia vero subdiacones, & acolythos sibi cõstituit.

l ¶ *Decretis.*] Hic agitur de ecclesiasticis o rdinibus, & ostendit originem ipsorum, & vnde [c] sic appellentur: postea ostendit, quòd ille qui est in maiori ordine, vel dignitate, non potest iudicari à minori, & ‖ sic Papa à nemine potest iudicari.

c Idest, quare.

‖ Papa à nemine iudicatur.

ADDITIO. Vt infra eo. inferior. & cap. submittitur. Archid.

[Electio canonicorum ad quos spectat.

a Hæc sententia cõmuniter approbatur per Ioã. Vinc. Laur. Goffre. & Ber. in ista decret. cum ecclesia.

Exod. 28. 1. Paral. 25. & 2. 23.

b Vt 1. q. 7. si quis omnem. de cõsecra. d. 1. c. 1. Archid.

Luc. 11.

a ¶ *Et minores.*] Cum ergo Moses elegerit sacerdotes in veteri testamento, & Dominus in nouo, vt ſ. ea. in nouo videtur,‖ q̃ ad episcopum de iure spectet electio canonicorum. Et Imperator dicit, q̃ episcopus eligit clericos in Constantinopolita. ciuitate, vt in Authen. de mensura ordinandorum clericorum. in 1. §. colla. 3. Ad hoc dicas, quòd episcopus de iure communi cum aliis eligit, vt extra de iis quæ fiunt à prælatis sine consen. cap. nouit. & cap. ea noscitur. cõsuetudo tamen est seruanda, vt extra de electio. cum ecclesia[a]. Item videtur ex loco isto, q̃ Moses fuit sacerdos, cũ vnxerit sacerdotes, & idem dicit Innocent. extra de ma. & obedi. solitæ. Sed contra homicida fuit, ergo non potuit esse sacerdos, vt 23. q. 3. non inferenda. Sed dic, quòd olim sacerdotes bene erant homicidæ, vt 2. q. 7. §. his ita. Sed Dauid primo fuit prohibitus construere templum, quia vir sanguinũ erat [b], de consecr. distin. 1. cap. 1. Quare autem iudices & executores testes & aduocati in causa sanguinis promoueri non possunt, dic vt notaui in quæstionibus in illa quæstione quæ sic incipit: Aliquis ex officio suo hominem interfecit. De hoc dixi quinquagesima dist. per totum. Quæstio venerialis est. Archid.

b ¶ *Alij primates.*] Hæc diuisio non est nisi ratione nominum: quia ijdẽ sunt primates, quod patriarchæ. 99. distin. c. 1.

c ¶ *Lxxij. discipulos.*] Contra ſ. ead. dist. in nouo. vbi dicitur, q̃ discipuli Domini, id est, Apostoli elegerunt lxxij. discipulos, hic dicitur, q̃ à Domino. Sed dic, q̃ Dominus bene dicit fecisse quod eius minister facit: quia q̃ per aliũ facit, per seipsũ facere vr̃, vt extra de sent. excom. mulieres.

d ¶ *Ordinatos.*] vt 93. distin. Dominus noster. & c. diaconi.

e ¶ *Subdiaconos.*] Non videtur verũ dicere, quia tempore Apostolorũ aliqui fuerunt subdiaconi, vt 35. distinct. episcopus. quia ille est canon Apostolorum. Sed dic, quòd subdiaconatus tunc fuit: sed non * fuit sacer ordo adhuc. extra de ætate, & qualitate, à multis.

* *Semper fuit sacer, licet olim quidã de hoc dubitauerint. Vide glo. in cap. à multis de æta. & qualis. ord. per. solos. & B. Thomã 4. sent. dist. 24. ar primo, quæ ſiuncula. 3.*

gotia, vt supra monstratum est, terminantur. Ministri vero sacrorum canonum, & decretorum Pontificum sunt summi Pontifices, & infra præsules, ac reliqui sacerdotes, quorum institutio in veteri testamento est inchoata, & in nouo plenius consummata. ¶ *Summi enim Pontifices, & minores* a *sacerdotes à Deo sunt instituti per Moysem, qui ex præcepto Domini, Aaron in summum Pontificem, filios vero eius vnxit in minores sacerdotes: Postea vero Dauid, cum ministeria domus Domini ampliaret, ianitores & cantores instituit. Porro Salomon quemdam modum exorcizandi inuenit, quo dæmones adiurati, ex obsessis corporibus pellebantur: huic officio mancipati, exorcistæ vocati sunt, de quibus Dominus in Euangelio,* [*Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filij vestri (videlicet exorcistæ) in quo ejiciunt?*] *Hæc omnia in nouo testamento ecclesia imitata, habet ianitores suos, quos ostiarios appellamus. Pro cantoribus lectores & simul cantores instituit. Exorcistas autem nomine antiquo, & officio permanente recepit. Pro filiis vero Aaron, omnes infra summum Pontificem sacerdotium administrãtes sunt consecrati.* ¶ *Inter eos quædam discretio seruata est, vt alij appellentur simpliciter sacerdotes, alij archipresbyteri, alij chorepiscopi, alij episcopi, alij archiepiscopi, seu metropolitæ, alij primates* b, *alij patriarchæ, alij summi Pontifices. Horum discretio à gentilibus maxime introducta est, qui suos flamines, alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant. Simpliciter vero maiorum, & minorum sacerdotum discretio in nouo testamento ab ipso Christo sumpsit exordium, qui duodecim Apostolos tanquam maiores sacerdotes, &* c *lxxij. discipulos* c *quasi minores sacerdotes instituit. Petrum vero quasi in summum sacerdotem elegit; dum ei præ omnibus, & pro omnibus claues regni cœlorum tribuit, & à se petra, Petri sibi nomen imposuit, atque pro eius fide se specialiter rogasse testatus est, & vt ceteros confirmaret, sibi iniunxit, dicens* [*Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.*] *Hanc eamdem formam Apostoli secuti in singulis ciuitatibus episcopos, & presbyteros ordinauerunt. Leuitas autem ab Apostolis ordinatos* d *legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus. Subdiaconos* e, *& acolythos procedente tempore ecclesia sibi constituit.* ¶ *De his ita scribit B. Isidorus lib. 7. etymol. c. 12. nomina illorum, & nominum causas exponẽs, ita inquiens.*

¶ Vnde nomina ecclesiasticorum graduum sumantur. C. I.

1 CLerosf, & clericos hinc appellatos credim⁹, quia Matthias g sorte electus est, quẽ primum h per Apostolos legimus ordinatum. Κλῆρος enim græce, sors latine, vel hereditas dicitur. Propterea ergo dicti sunt clerici; quia de sorte Domini sunt; vel quia Domini partem i habẽt. Generaliter autem clerici nuncupãtur omnes, qui in ecclesia Christi deseruiunt; quorũ gradus, & nomina sunt hęc, ostiarius, psalmist k, lector, exorcista, acolythus, subdiaconus, diaconus, presbyter, episcopus l, ¶ Ordo episcoporum quadripertitus est, id est in patriarchis m, archiepiscopis n, metropolitanis, atq; episcopis. Patriarcha, græca lingua, summus patrum interpretatur; quia primũ, id est o Apostolicũ retinet locum; & ideo, quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, & Alexãdrinus. Archiepiscopus græco dicit vocabulo, q̃ sit summus episcoporũ; tenet enim vicẽ apostolicã, & præsidet tã metropolitanis, quàm ceteris, Metropolitani autem à mensura o ciuitatum vocãtur: singulis enim prouinciis præeminent, quorũ auctoritati, & doctrinæ † ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quib⁹ p nihil reliquos agere licet p episcopos: solicitudo enim totius prouinciæ ipsis cõmissa est. Omnes autẽ superius designati ordines vno eodemq; vocabulo episcopi nominãtur: sed ideo priuato nomine quidã vtũtur, propter distinctionẽ potestatũ, quã singulariter acceperunt.

Luc. 11. Act. 6.

‖ Sors in electionibus est reprobata.

h ¶ *Primum.*] In clericum scilicet, alius scilicet Iacobus fuit primo episcopus factus, vt ſ. 66. di. porro. ‖ Et est hic arg. pro sorte facienda, vt ff. de iudi. sed cũ ambo. & q̃ in electionibus tempore necessitatis possumus secundum sortem procedere, vt 26. q. 2. non exemplo. cõtra extra de ele. ecclesia vestra. & ita ista glo. non valet. extra de elec. quia propter. Vel dic tunc esse vtendũ sorte, cũ est vtrobiq; paritas in omnibus, & subest causa necessitatis, vt cũ est cõtentio de electiõe. 26. q. 2. non exemplo.

i ¶ *Partem.* id est, decimas, & primitias, quæ dicuntur Dei c, vt 12. q. 2. cap. quisquis. Io. &c.

k ¶ *Psalmista.*] Hic patet, quod psalmista, & ostiarius, & lector sunt clerici. 25. dist. perlectis. & 32. dist. seriatim. & 72. dist. clericum. & 11. q. 1. de persona. & deponi possunt sicut alij clerici, vt 27. q. 1. si quis episcopus. & qui iniecit manus in istos, excõmunicatus est, vt 17. q. 4. si quis. & extra de sentent. excõ. non dubium. & c. parochianos. Et per primam tonsuram fit aliquis Psalmista, vel clericus, ‖ & illa tonsura est sacramentale signum, vt 12. q. 1. duo. Sed si hoc dicatur, tunc erũt nouem ordines: Verumtamen videtur, q̃ non sit ordo: quia vbi tractatur, q̃ clericus alij obedientiam præstabit, nihil agitur de istis ordinibus, vt 93. d. à subdiacono. similiter alibi, vt 77. dist. illud. Sed dic q̃ tantum septem sunt ordines qui conferuntur cum solennitate, sed tamen nouem sunt. Io. ‖ Sed certe omnes conferuntur cum solennitate hodie præter Psalmistatum, qui à solo sacerdote confertur, vt 23. dist. psalmista. Bar.

‖ Tonsura prima an sit ordo.

l ¶ *Episcopus.*] arg. q̃ episcopatus est ordo d, vt 93. distin. diacones.

m ¶ *In patriarchis.*] Quo nomine cõprehendit principales patriarchas, vt Romanũ, Constantinopolitanum, Alexandrinum, Hierosolymitanum, Antiochenum.

n ¶ *Archiepiscopis.*] id est, primatibus, quo nomine comprehendit alios patriarchas siue primates, vt Aquilegiensem e, Cantuariensem, Bituricensem.

o ¶ *A mensura.*] ‖ Quia x. vel xj. debet sub se habere, vt 6. q. 3. scitote. Vel dicitur à metros, quod est mater, & polis, quod est ciuitas, quia est mater aliarum ciuitatum. 12. dist. in. de his.

p ¶ *Licet.*] de iis, quæ spectant ad totam prouinciam: sed de iis, quæ ad suam diœcesim spectant, sine eorum licentia possunt disponere. 11. quæst. 3. cap. 1. & 2.

a ¶ *Disponit.*] Ergo episcopus confert dignitates ecclesiasticas, vt 73. dist. episcoporum a. Arg. contra. 93. distinctione, legim⁹. vbi dicitur, quòd tantum ad episcopũ spectat confirmatio: sed hoc refertur ad diuersas consuetudines, vt extra de electio. cum in cunctis. & cap. cum ecclesia Vulterana. Ioã. ‖ Ego credo, quòd de iure communi tantum electio dignitatum spectet ad capitulum, cum episcopo, vt extra de iis quæ fiunt à præla. sine consensu cap. ea noscitur. & c. quanto.

a 60. dist. c. 1. Archid.

b ¶ *Ex græco.*] scilicet dos, quod est datio.

c ¶ *Virga.*] qua arcebant aues à carnibus sacrificiorum.

d ¶ *Nudis.*] Arg. quòd non incedit nudus qui filum fert in capite.

e ¶ *Dignitatẽ.*] vt 84. distin. porro.

f ¶ *Et non ætatis.*] tantum supple: quia alibi dicitur, quòd est nomen ætatis, vt 93. dist. legimus.

g ¶ *Nathinæi.*] Isti dicuntur ministri ministrorum, & interpretantur in humilitate Deo seruientes, vel Deo donati. & sunt dicti ab eo tempore, quo Iosue Gabaonitas donauit ad ministerium templi, scilicet, vt ligna ibi cæderẽt in ipso, & aquam portarent ad opus sacrificij, de quibus dicitur 22. q. 4. innocens. H. Et not. quòd isti Nathinæi lauabant hostias in probatica piscina. ‖ Probaton græce, dicitur ouis latine. sic ergo dicta erat, quia in ea Nathinæi, &c. sicut prædixi, vt legitur in historiis euangelij cap. post hoc erat, &c. Arch.

‖ Probaton quid dicitur.

h ¶ *Prædicant.*] id est, legunt recitando, nõ autem prædicando: quia illud est officium sacerdotum. 16. q. 1. adiicimus.

i ¶ *Miserabiliter.*] Nõ per prauam, vel raucam vocem: sed potius per altam vocem & sonoram, & iste intellectus patet ex littera sequenti, vbi dicit, tanta. n. &c.

k ¶ *Et respuunt infideles.*] id est, excommunicatos. Et ita ostiarius remouet b excommunicatos ab ecclesia c, vt hic, & 25. dist. perlectis.

Act 8.

IN *nouo testamento.*] Hæc est secunda pars huius distinctionis, i qua probatur, quòd Romana ecclesia sit caput, ab ipso Domino ſspecialiter instituta; secundario à conciliis, Ioan. de Fan.

CANVS. In hoc cap. ostendit Anacletus, quòd prim⁹ sacerdos post Christum fuit Petrus, cui data est potestas ligãdi & soluendi: Cæteri vero Apostoli, qui cum eo parem honorem assecuti sunt, ipsum in principem elegerunt, loco quorum hodie sunt episcopi. Videntes autem Apostoli prædicatores paucos, elegerunt lxxij. discipulos, loco quorum sunt presbyteri in ecclesia: & qui hos recipit, Christum recipit; & qui hos spernit, Christum spernit, & ab eo spernetur.

l ¶ *Tu es Petrus.*] videtur ergo, quòd per hęc verba; tu es Petrus, &c. datus fuit Petro pontificatus,

Patriarcha patrum princeps: Ἀρχαῖος enim princeps; inde archiepiscopus princeps episcoporũ, sicut metropolitanus à mensura ciuitatum. ¶ Episcopatus autem vocabulum inde ductum, quòd ille, qui efficitur † episcopus; superintendat, scilicet curam gerẽs subditorũ: Σκοπὸς enim græce, latine intendere dicitur. Episcopi autem græce, latine speculatores interpretantur: nam speculator est præpositus in ecclesia dictus, eo quòd speculetur, & perspiciat populorum infra se positorum mores, & vitam. ¶ Pontifex princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse & summus sacerdos, ipse & Pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes, atque leuitas; ipse omnes ordines ecclesiasticos disponit a; ipse, quid vnusquisque facere debeat, ostendit. Antea autem qui Reges erant, & Pontifices erant. Nam maiorum hæc erat cõsuetudo, vt Rex esset etiam sacerdos & Pontifex. Vnde & Romani Imperatores Põtifices dicebantur. ¶ Vates à vi mentis appellatus est, cuius significatio multiplex est: nam modo sacerdotem, modo prophetam significat, modo poẽtam. ¶ Antistes sacerdos dictus est, quod antestat: Primus est enim in ordine ecclesiæ, supra se nullum habet. ¶ Sacerdos autem nomen habet compositum ex græco b & latino, quasi sacrum dans: sicut enim rex à regendo, ita sacerdos à sacrificãdo vocatus est; consecrat enim, & sacrificat. Sacerdotes autem gentilium flamines dicebantur. Hi in capite habebant pileum, in quo erat breuis virga c desuper habens lanæ aliquid, quod cum propter æstum ferre non possent, filo tantũ capita religare cœperunt. Nam nudis d penitus eos capitibus incedere nefas erat. Vnde à filo, quo vtebantur, flamines dicti sunt, quasi filamines. Verum festis diebus filo depositio pileum imponebant pro sacerdotij eminentia. ¶ Presbyter græce, latine senior interpretatur: non modo pro ætate, vel decrepita senectute, sed etiam propter honorem, & dignitatem e, quam acceperunt, presbyteri nominãtur. vnde ß & apud veteres, iidem episcopi, & presbyteri fuerunt; quia illud nomen dignitatis est, & non γ ætatis f. Ideo autem & presbyteri sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut & episcopi; qui licet sint sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent: quia nec chrismate frontem signant, nec paraclitum spiritum dant, quod solis deberi episcopis lectio Actuum Apostolorum demonstrat. Leuitæ ex nomine auctoris vocati. De Leui enim Leuitę exorti sunt; à quibus in templo Dei mystici sacramenti ministeria explebantur. Hi græce diaconi, latine ministri dicuntur; quia sicut in sacerdote consecratio, ita in diacono ministerij † dispẽsatio habetur. Hypodiacones græce, quos nos subdiaconos dicimus, qui ideo sic appellãtur, quia subiacent præceptis, & officiis Leuitarum. Oblationes enim in templo Dei à fidelibus ipsi suscipiunt, & Leuitis superponendas altaribus deferunt: hi apud Hebræos Nathinæi [g] vocantur. Lectores à legendo, psalmistæ à psalmis canendis vocati: illi enim prædicant [h] populis, quid sequantur; isti canunt, vt excitent ad compunctionem animos audientium; licet & quidam lectores ita miserabiliter [i] pronuntient, vt quosdam ad luctum, lamentationemque compellant. Idem etiam & pronuntiatores vocantur, quòd porro † annuntient. Tanta enim & tam clara erit eorum vox, vt quamuis longe positorum aures adimpleant. Cantor autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte musica, sicut ea docti homines latine dicere potuerunt, præcentor, & succentor: præcentor scilicet, qui vocem præmittit in cantu: succentor autem, qui subsequenter canendo respondet. Concentor autem dicitur, quia consonat: qui autem non consonat, nec concinit; nec cantor, nec concentor erit. [1] Acolythi græce, latine ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum est Euangelium, aut sacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum sol eodem tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrãdum, vt sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua in Euangelio legitur [Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.] Exorcistæ ex græco in latinum adiurantes, siue increpantes vocantur: inuocant enim super catechumenos, vel super eos, qui habent spiritum immundum, nomen Domini Iesu, adiurantes per eum, vt egrediatur ab eis. Ostiarij iidem, & ianitores, qui in veteri testamento electi sunt ad custodiam templi, vt non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem ostiarij, quòd præsint ostiis templi. Ipsi enim tenentes clauem, omnia intus, extraque custodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, & respuunt infideles [k].

† *al. mysterij.*

† *al. populo*

1 Iuo p. 6. c. 8.

Io. 1.

α ¶ Id est Apostolicum.] *Antea legebatur*, post Apostolicum. *Restituta est vera lectio non modo ex Isidori, & veterum exemplarium Gratiani fide, sed ex ipsa ab Isidoro allata ratione, qui Romanum, Antiochenum, & Alexandrinum, Patriarchas propterea vocat: quia Apostolicum locum tenent. Hoc idem B. Gregorius lib. 6. epist. 37. scribens Eulogio Alexandrino, declarat his verbis:* Itaque cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius est. Ipse enim sublimauit sedem, in qua etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est: ipse decorauit sedem, in qua Euangelistam discipulum misit: ipse firmauit sedem, in qua septem annis, quamuis discessurus, sedit. *Atque hoc idem ait Anacletus. c. sacrosancta. infra dist. 22.*

ß ¶ Vnde & apud.] *Restituta hæc sunt in locum suum, quo loco habentur apud sanctum Isidorum.*

γ ¶ Et non ætatis.] *In originali est*, hoc ætatis, *& ita apud Hieronymum in epist. 83. ad Oceanum, sed ob glossam non est mutatum.*

Item Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Romana ecclesia à Christo primatum accepit. C. II.

2 IN nouo testamento post Christum Dominum à Petro sacerdotalis cœpit ordo: quia ipsi primo Pontificatus in ecclesia Christi datus est, Domino dicente ad eum: [Tu es Petrus [1], & super hanc petram ædificabo ecclesiam

α Anc. l. 1. c. 1. Burch. l. 1. c. 1. Iuo p. 5. c. 1. Pan. l. 3. c. 82.

Matth. 16.

catus, & ita ante passionem; quia ante fuit ei dictum: & ita videtur contradicere 50. dist. considerandum. & cap. fidelior. nam ibi dicitur, quòd post passionem fuit datus ecclesiæ pastor, & non ante. Solut. primo fuit Apostolus ante passionem: sed post passionem fuit pastor creatus per illa verba: Si diligis me, &c. vt extra de electio. significasti. quod etiam hic innuitur cum dicit; tibi dabo claues, &c. [a] hoc enim est promittere, & non dare.

a Idem tenet Alex. de Imo. in l. iurisgentium. col. 3. ff. de pact.

ADDITIO. Ad huius verbi declarationem vide quod legitur & not. 23. q. 6. ià vero. §. ex his. iuxta princ. in glos. sed qualiter. Archid.

Matth. vlt.

a ¶ *Pari.*] Argu. quòd omnis episcopus sit par Apostolico quantum ad ordinem & rationẽ consecrationis. 24. q. 1. loquitur in princ. ‖ Petrus tamen maior fuit aliis in administratione, vt 2. q. 7. puto. potest enim aliquis esse maior alio in ordine, sed tamen minor in administratione, vt archipresbyter maior est archidiacono, vt 25. dist. perlectis. ‖ De Apostolis quando fuerunt consecrati, non legimus: Dicũt tamen quidam quòd in cœna, quando dictum est eis: Hoc facite in meam commemorationem. de consecra. dist. 2. in Christo. in fine. Alij dicunt, q̃ cum dictum est eis: Ite, baptizate omnes. de consecrat. dist. 3. proprie. De Paulo & Barnaba habemus 75. dist. quòd die. & de Iacobo. 66. dist. porro.

‖ Petrus in administratione maior aliis fuit.

‖ Apostoli quã do fuerũt consecrati.

Luc 10. Matth. 9.

b ¶ *Prætaxato.*] in parte c. quæ hic non est.

c ¶ *Operarios.*] argu. hic signauerunt doctores [b] quòd licet sit statutus certus numerus cano nicorum, si tamen excrescant ecclesiæ facultates, quòd præbendæ debent augeri, vt extra de vita & honest. clerico. quoniam. hoc expeditum est, extra de consti. cum M. Fer. & extra de censi. quanto.

1 In decretis cum 70. episcopis.
b Vt Lau.

2 Polycar. l. 1. tit. 2. Anſ. l. 1. c. 69. Burc. l. 3. c. 220 Pann. l. 4. c. 3.

o ¶ *Rogauerũt.*] ‖ Arg. quòd non nisi volentibus dabitur prælatus, etiam à Papa, vt j. dist. proxi. sacrosancta. si. 8. q. 1. sciendum c. & cap. audacter. Dic, à principio non datur inuitis, sed ex postfacto sic, si sint negligẽtes. 61. dist. nullus inuitis.

‖ Prælatus nolentibus non est dandus.

Matth. 16.

c Aliàs, si ergo.

IN HIS. Hæc est tertia pars dist. in qua ponit sex cap. de materia de pœnis Ignatij Constantinop. patriarchæ, qui fuit depositus à suis subditis & excommunicatus, & postea per Romanam ecclesiam restituetus. 63. dist. Adrianus. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicit Gratianus in hoc §. quòd quanto gradus est celsior, tãto maior est auctoritas in maioribus, & regendi potestas: in minoribus obsequendi necessitas, k ¶ *Gradus.*] In ordinibus c, de quibus s. dixi ead. dist. cleros.

k Et ordines Archid. l 3. dist. 21. Sacrosancta Anacleto.

Inferior.] CASVS. Omnia c. seq. loquuntur de Ignatio Constantinopolitano patriarcha, qui fuit depositus à suis suffraganeis auctoritate & fauore Michaëlis Imperatoris, contra quos inuehitur Nicolaus Papa dicens, quòd suffraganei Ignatium deponere non potuerunt: quia inferior sedes non potest superiorem absoluere vel ligare. & hoc probatur auctoritate Esaię dicẽtis: Nunqd gloriabitur securis, &c. l ¶ *Inferior.*] Ex hoc cap. & j. ea. denique. tres colliguntur regulæ, Prima est hæc: inferior superiorem non potest ligare vel soluere [f]. Secunda hæc est: qui potest ligare, potest & soluere. Tertia: talis qui potest soluere, potest & ligare. quælibet harum regularum videtur habere exceptionem. Prima regula videtur recipere instantiam cum maior se subiicit arbitrio minoris, vt 11. q. 1. peruenit. Secunda regula similiter fallit in incendiariis & excommunicatis, quidebent per Papam absolui. extra de sen. excom. tua. & extra de offic. deleg. quærenti. & in excommunicato propter rem iudicatam vltra annum post sententiam, qui per Papam absoluitur. Tertia regula fallit. j. de consec. dist. 4. sanctum. vbi habes quòd quidam pœnitens absoluit alium tempore periculi: quem tamen ligare nõ posset. Item fallit. 3. q. 6. quamuis. & C, vbi senatores. l. 3. Similiter fallit (vt videtur) cum aliquis confitetur extraneo sacerdoti, qui ipsum tunc absoluit: non tamen posset ligare. Ioan. Sed illa exceptio non valet: ‖ quia non concedo quòd aliquo modo consequatur quis remissionem qui confitetur extraneo sacerdoti, vt dicitur extra de pœni. & remiss. omnis. nisi prius obtenta licentia à proprio sacerdote, vt dicitur in ea. decre. omnis. nisi in necessitate, vt extra eod. tit. c. vlti. de pœn. dist. 1. quem pœnitet. vers. tanta. Bart. Et est hic arg. quòd si Papa mandat alicui quòd excommunicet aliquem, quòd possit etiam ipsum absoluere: quia excommunicatio & absolutio pari conditione censentur, vt cui vnum permittitur, & reliquum, vt j. de pœni. dist. 1. verbum. argu. contra, 27. q. 1. si homo g. Sed ibi Papa præcipit non absolui eius auctoritate, secũdum quosdam. In omnibus istis cap. vsque in finem loquitur de eadem materia, scilicet de facto suffraganeorum Ignatij Constantinopolitani archiepiscopi, qui à suis suffraganeis est depositus fauore Imperatoris.

f De hoc habetur 16. 1. in fine Archid.

g Vbi de his extra de maio. & obed. cum glos. 1. dic. et ibi. Archid.

m ¶ *Hinc.*] Argu. quòd idem iuris est in vno contrariorum, quod in reliquo, vt j. ead. denique. & 26. dist. deinde. & 3. quæst. 6. hæc quippe. & ff. de verb. obligat. inter.

n ¶ *Vnde propheta.*] Esaias.

o ¶ *Exhibuimus.*] id est, probauimus.

Esa. 10.

Nolite.] CASVS. Clerici Constantinopolitani obiiciebant Nicolao Papæ quòd vellet defendere Ignatium in malo: quibus Nicolaus respondet, dicens se nolle eum in malo defendere: sed vult quòd filij sint deuoti patri spirituali, & discipuli magistro: ita vt eos nullo modo iudicent: sed nec etiam reprehendant.

a Hoc cap. potius facit pro, quàm contra, prout ibi notatur in gl. vlti. Arch.

‖ Reprehensio est triplex.

a ¶ *Reprehendendam.*] Sed cõtra j. 2. q. 7. oues [a]. & cap. secuti. & 9. q. 3. si autem. vbi dicitur, quòd subditi possunt reprehẽdere prælatos. Sol. ‖ triplex est reprehensio, imperiosa, quæ fit imperio potestatis: hęc tantũ maioribus cõceditur. 43. dist. sit rector. vt hic. Alia socialis: hęc minoribus cõceditur. 81. dist. in omnibus. Tertia temeraria est, quæ infamandi causa fit: & hæc nulli cõceditur, vt 5. q. vlt. delator.

ADDITIO. Quarta humilis & deuota, vt 2. q. 7. nos si. §. itẽ cũ Balaã.

Denique.] CASVS. Probat Nicolaus in hoc c. q̃ maiores possunt iudicare minores, & benedicere, sed nõ econtra. Et hoc probat exemplo Melchisedech, qui sicut legitur in epistola ad Hebræos, benedixit minori, s. Abrahæ. Similiter hoc probatur consuetudine ecclesiæ: quia numquã maior legens lectionẽ, benedicetur à minori. Vnde patet quòd maiores possunt iudicare minores, cum ab eis benedici non possint.

1 Anſel. l. 7. c. 144. Ino pa. 5. c. 17. & par. 6. c. 355. *Hebr. 7.*

b ¶ *Ad Hebræos.*] vbi legitur q̃ Melchisedech, benedixit Abrahæ. & per hoc ꝓbat Apostol⁹ Melchisedech fuisse maiorẽ.

c ¶ *Etiã maledicatur.*] Contrariorum. n. eadem est ratio, vt 5. ea. inferior. ff. de verb. oblig. inter stipulantem.

d ¶ *Maiore.*] Arg. ‖ q̃ minor iudex non potest exercere iurisdictionem suã præsente maiore iudice, vt 95. dist. presbyter. ff. de offi. proconsul. l. vlt. Arg. cõtra. 11. quæst. 1. peruenit. & C. de donat. in hac. 95. dist. ecce. Dic q̃ si minor habet iurisdictionem à maiore, nihil agit, quod sit ad derogationẽ illius. extra de offic. leg. volentes.

‖ Minor quiescit præsente maiore. *Gal. 5.*

e ¶ *Benedicere.*] Sed dicitur episcopo, qui postulat hãc benedictionẽ. Ora ꝓ nobis pñ sancte. in quibusdã locis ipse inferior dicit episcopo: Iube dñe benedicere. & eps benedictione facta legit.

2 Polyc. li. 1. tit. 10. Anſel. l. 2. c. 67. al. 65. Iuo par. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6.

f ¶ *Peccatum.*] Arg. q̃ aliquid prohibetur, non quòd ipsum malum sit, sed quòd inde malũ potest sequi, vt 22. quæst. 1. in nouo. & 11. quæst. 3. nolite. & 63. dist. cum Hadrianus. §. verum.

Vnde propheta. CASVS. Probat Nicolaus in hoc cap. quòd subditi non possunt iudicare prælatos. Et hoc facit duobus exemplis, scilicet Marcellini Papæ, qui licet confessus fuisset in synodo episcoporũ se à Paganis compulsum grana thuris diabolo immolasse: nullus tamen episcoporum ausus fuit eum iudicare, sed omnes dixerunt: Ex ore tuo iudica teipsum: quia prima sedes non iudicabitur à quoquã. Et exemplo Xisti Papæ: cui cum in concilio vbi Valentinianus Imperator interfuit, multa obiicerentur: tribuit ei Imperator potestatem iudicandi seipsum: cum ipse non sit subiectus iudicio minorum.

g ¶ *Diocletiani.*] ‖ Nota simul duos fuisse Imperatores. Dic quòd erãt duæ personæ, sed tñ erant loco vnius. Sed cõtra 7. q. 1. in apibus. Sed forte vn⁹ habuit dignitatẽ: alter administrationẽ.

‖ Imperatores duo eodem tẽpore fuerunt.

ADDITIO. Dic quòd huic cõtrario standũ est: quia non debet esse nisi vn⁹. Ad hoc extra de offi. ordi. qm. §. j. & hoc casuale fuit secundum Pet. h ¶ *Marcellinus.*] Sed de isto legitur, q̃ cõcilio cõgregato cõfessus est q̃ fecerat, & in se tulit sententiam depositionis: & veniẽs corã Diocletiano cõfessus est se Christianũ esse: & excõicauit quicũque eum post mortẽ sepeliret. Sed videtur quòd hæc sententia, qua præcipit nõ sepeliri corpus suum, cõtineat errorẽ: vñ nulla deberet esse: vt extra de sent. exc. per tuas. si quis. n. præcipiat q̃ corp⁹ suũ nõ sepeliatur, hoc præceptũ nõ est adimplẽdum, vt ff. de condict. institut. quidã. Præterea qualiter poterat iste seipsum excõicare [b], vel deponere, cum par in parẽ non habeat imperiũ, vt extra de electio. innotuit? Ad hoc potest dici. q̃ nõ fuit sententia quã tulit, sed quædam interpretatio, & infuit ei tacita conditio, s. nisi De⁹ aliter reuelauerit, c & Dominus reuelauit aliter, quia sepultus fuit post xxx. dies post mortẽ. Itẽ q̃rit, quare isti epi nõ deposuerunt Papã cũ esset cõfessus de hęresi, vt 40. distinct. si Papa? Dicit Hugo: quia paratus erat corrigi. licet enim Papa, vel alius sit hæreticus, si tamen paratus est corrigi, d nõ deponitur, vt 24. quæst. 3. dixit Apostolus. Vel ideo non debebant ipsum deponere, quia coactus fecit. 50. distinct. presbyteros.

b Videtur, q̃ bene. 11. q. 3. iis qui. vbi de hoc. Arch.
† *al. non bonũ* ‖ *otig.*

c Arg. ad hoc 27. q. 2. c. cum vero. Arch.

d Immo dicit Hug. q̃ nec potuerunt, nec debuerũt cum condemnare, indicio quia spõte & humiliter cõfessus est erroremsuum. Tunc enim Papa posset condemnari de hęresi, cum pertinax fuerit, aliàs non. Hug.
† *orig. non habet.*

i ¶ *Compulsus.*] Cõditionali nõ absoluta coactione. si enim fuisset absoluta, non deliquisset, vt 50. dist. presbyteros.

k ¶ *Ex ore.*] Arg. quòd aliquis potest esse iudex in propria causa. fic. ff. de adopt. l. 3. c. de fideicom. l. vltim. sed Iudex ibi imꝓprie dr.i. arbitrator. in iurisdictione cõtentiosa nõ põt, sed in voluntaria sic.

Vbmittitur.] CASVS. Probat Nicolaus in hoc ca. q̃ Ignati⁹ nõ potuit deponi à subditis, qa canones & exẽpla sanctorũ patrũ ꝓcipiunt semper esse recurrẽdum ad maiorẽ sedẽ in causis eꝓrũ: quod non solum à catholicis, sed etiam ab ipsis hæreticis obseruatũ, qa ẽt cleric⁹ à solo eꝓo iudicari nõ põt, & nisi Dñs Papa interfit: vbi episcopus iudicat, acephalũ erit tale cõciliũ.

† *al. præstolandum*

l ¶ *Hæreticis.*] Arg. q̃ ab exemplis gentilium est argumentandum, vt 11. q. 1. sacerdotibus. 13. q. 2. questa. & c. non æstimemus.

m ¶ *Inferioris.*] j. 15. q. 7. si autem. in fi. contra, vbi dicitur, quòd solus episcopus illorum causas potest audire. Sed non excluduntur ibi

clerici, sed alij episcopi. 15. quæst. 7. episcopus nullius.

INtantũ.] CASVS. Dioscorus in tribus deliquit, qa s. per Regẽ fuit inthronizatus in ecclesia Constãtinopolitana, vnde multi clerici recesserunt ab eo. Itẽ qa factus fuit hæreticus. Post hæc duo delicta ausus fuit excõicare Papa Leonẽ: vñ sancti patres apud Chalcedonẽ congregati ipsum damnauerunt, nõ tãtum de hæresi, sed etiam quia ausus fuit suum maiorẽ excõicare.

a ✠ *Præsumptionem.*] s. dispositionem Ignatij.

b ¶ *Vt Dioscorum.*] qui inthronizatus fuit p Regẽ [3], qui postea excommunicauit Papam.

c ¶ *Quoniam secũdis.*] Videtur hic, q̃ iudex in sententia tenetur exprimere cãm q̃ ipsum mouit, vt C. de iud. properãdũ. §. illo. & ff. de iis qui not. infam. l. quod ait. §. pen. arg. contra extra de senten. & re iud. sicut. Ad hoc dico, q̃ semp tenetur exprimere cãm, si tamen nõ expresserit, tenet sententia. 2. q. 6. biduum.

ADDITIO. De hoc nõt. in præd. ca. sicut. & extra lib. 6. de senten. excomm. cum medicinalis. in princ. Archidiac.

d ¶ *Fidem.*] tantum, ne sit contra. 3. 15. dist. canones. circa medium. versi. quarta synodus.

Via ergo.] Hæc dist. diuidit in duas partes. Secũda ibi, *Prima ergo.*

CASVS. Dictũ est supra, q̃ maior à minori iudicari non potest. In hac vero 22. dist. vidẽdum est quę dicatur prima sedes, quæ secunda, & q̃ tertia. & quidẽ primũ locũ obtinet Ro. ecc. Alexãdrina secundum. Anthiochena tertium. & hoc probat Gratianus p 7. c. sequẽtia.

e ✠ *Quia ergo.*] In hac dist. ostẽdit ordinẽ maiorum ecclesiarũ. Et primo ostẽdit quem ordinẽ habuerunt secundum antiqua tẽpora. Secũdo ostẽdit quẽ ordinẽ habuerũt postea secũdum moderna tẽpora. Secũdum antiqua tempora talis fuit ordo: Prima fuit Romana ecclesia: Alexandrina secunda: Antiochena tertia: quarta Hierosolymitana, vt infra, ea. §. 1. & c. 2. sed Cõstãtinopolitana nullũ locum habuit, vt ſ. ea. ca. qua traditione. sed postquàm imperium fuit translatum Cõstantinopolim, Cõstantinopolitana ecclesia obtinuit secundum locũ post Rom. Alexãdrina tertium: Anthiochena quartũ: Hierosolymitana q̃ntũ. & hoc dr ſ. ea. renouantes. extra de priuileg. antiqua.

Mnes.] CASVS. Mediolanenses nolebant Rom. ecclesiam sequi, nec ei reuerentiam exhibere, sed Nicolaus Papa probat q̃ Ro.

Pol. l. 1. ti. 20 Anſe. l. 2. c. 65. Iuo par. 5. c. 8. Pann. li. 4. c. 6. & 7.

2 Vt 16. q. 7. fine. Archid.

Psal. 72.

† *iunior* Anſ.

2 Anſ. l. 1. c. 63. pl. 64.

3 In concilio Chalcedonen. actione 5.

¶ Ecclesiarum maiorũ ordo.

1 IN tantũ hãc præsumptionẽ sancti Patres apud Chalcedonem detestati sunt, vt Dioscorũ b Alexãdrinum Antistitem inter cetera, idcirco potissimum sine vlla restitutione damnauerint, quia in cõtumacia * permanẽs erga primæ sedis Romanæ priuilegium, respicere à suis superstitionibus, vt seruaretur à prima sede Apostolica, noluit: & ponens in cælo os suum, & lingua eius trãsiens super terram excõmunicationem in S. Leonem Papã dictauit, ita vt in sententia cõtra ipsum prolata, hoc videãtur memorare præcipue, dicentes: [Quoniam secundis c excessibus priorẽ iniquitatẽ valde transcẽdit. Præsumpsit enim & excõmunicationem dictare aduersus sanctissimum, & beatissimũ archiepiscopũ magnæ Romæ Leonẽ.] Numquid ibi legitur inquisitionẽ fuisse factã, vtrum iuste, an iniuste ipsam Dioscorus excõmunicationem dictasset? Nõ plane: sed absque omni controuersia hoc in eo vlti sunt: quia cum esset inferior, potiorem quibuslibet conatus est lacessere contumeliis, teste Anatolio Constãtinopolitano præsule: qui dicit. [3 Propter fidem d non est dãnatus Dioscorus: sed quia excommunicationem fecit domino archiepiscopo Leoni.]

a ✠ In contumacia.] *Hinc vsque ad verb. ponens addita sunt ex originali.*

DISTINCTIO XXII.

Via e ergo maior à minori iudicari nõ debet, videndum est, quæ inter ceteras ecclesias primũ locum quæ secundum, vel tertium obtineat. Romana ecclesia (sicut supra dictum est) primum locum inter ceteras obtinet: Alexandrina secundum; Antiochena ecclesia tertium ab ea locum accepit.

Vnde Nicolaus Papa ij. † scribit Mediolanensibus per Petrum Damianum legatum suum.

¶ Romana ecclesia ceterarum primatum tenet. C. I.

2 OMnes f siue patriarchij cuiuslibet apices, siue metropoleon primatus, aut episcopatuum cathedras, vel ecclesiarũ cuiuslibet ordinis dignitates instituit Romana ecclesia. Illã vero solus ille fundauit, & super petram fidei mox g nascẽtish erexit, qui beato æternæ vitæ clauigero terreni simul & cælestis imperij iura commisit. Non ergo quælibet terrena sentẽtia, sed illud verbũ, per quod cõstructum est cælum, & terra; per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanã fundauit ecclesiã. Illius certe priuilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur. Vnde nõ dubiũ, quia quisquis cuilibet ecclesiæ ius suũ detrahit, iniustitiã k facit. Qui autem Romanæ ecclesiæ priuilegiũ ab ipso summo omniũ ecclesiarũ capite traditum auferre conatur l, hic proculdubio in hæresim labitur; & cũ ille vocetur iniustus, hic est proculdubio dicẽdus hæreticus. Fidẽ quippe violat, qui aduersus illã agit; quæ mater est fidei: & illi contumax inuenitur, qui eam cũctis ecclesiis prætuliſſe cognoscitur. *& infra.* ¶ Vnde & ipse 3 S. Ambrosius se in omnibus sequi magistram sanctam Romanam profiteturm ecclesiam.

Item Anacletus seruus Christi Iesu ad omnes episcopos, epist. 3. c. 3.

¶ Non ab apostolis, sed ab ipso Domino Romana ecclesia primatum accepit. C. II.

4 SAcrosancta Romana, & Apostolica ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino saluatore nostro primatũ obtinuit: & eminentiã potestatis super vniuersas ecclesias, ac totũ Christiani populi gregẽ assecuta est: sicut ipse B. Petro Apostolo dixit: [Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo ecclesiam meã; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam; & tibi dabo claues regni cęlorũ, & quodcumq; ligaueris super terrã, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solueris super terrã, erit solutum & in cælis.] 5 Adhibita est etiã societas in eadẽ Romana vrbe beatissimi Apostoli Pauli vasis electionis, qui vno die, vnoq; tẽpore gloriosa morte cũ Petro sub principe Nerone agonizãs coronatn est: & ambo sanctã ecclesiã Romanã consecrauerũt, aliisq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia, atque venerãdo triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio; his tamen verbis Paulus beatissimus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicẽs: [Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius: quòd sine intermissionen memoriã vestri facio semper in orationibus meis.]

Ordo litter

Papa habet vtrumq; gladium temporalem imperium.

b Et eap. dist. per totum. vbi de hoc 2. q. 6. § 1. in cum dicit. § chid.

c In canonibus enim inuenitur beneficium habuere nulli morti nocq. dicit imperator. Decretũ cip. nec una arg. ad hoc q. 6. § denique. Archid.

2 Lib. de excommunica.

4 In plenitudine cõcilij Nicen Poly. l. 1. ti. Anſel. l. 2. c. & 63. Iuo par. 5. c. & 16. Pann. l. 4. c.

Matt. 16.

5 Sup. dist. 21. cap. quamuis.

Stultus vnde dicitur.

Rom. 1.

d Quasi de sine intermissione dicit. licet nocti actus interrumpat. arg. dist. 3. de consecr. dicebatur. de diuin. Archi.

¶ *A Marco.*]

2 ¶ *A Marco.*] vt 24. q. 1. cum beatissimus.

b ¶ *Primum.*] vt 7. q. 1. mutationes.

c ¶ *Christianorũ.*] Primo enim oẽs fideles fuerũt dicti discipuli. de cõsec. dist. 2. prima. vel fratres. 11. q. 3. c. ad mensam. sed postquã Apostoli fecerunt cõcilium Antiochenum, dicti sunt Christiani. 24. q. 1. rogamus.

d ¶ *Moyses.*] Licet Moyses & Aarõ primi & summi dicti sint sacerdotes: tamẽ Moyses fuit maior quã Aarõ in administratione, non quòd ad consecrationẽ sacerdotalẽ. In hoc emẽ ambo pares fuerũt: Moyses tñ hostias nõ offerebat: sed vota offerebat pro populo, vt 36. dist. fi qs vult. & 88. dist. decreuit. Itẽ & in hoc erat maior Moyses, quam Aaron: qa instruebat & redarguebat eũ tãquam minorẽ [2], vt de pœn. dist. 3. inter hæc hircum.

e *Constantinopolitana.*] q [a] *Roma nona.*] dicta est Cõstãtinopolis: quia Cõstãtinus illuc cum aliis Romanis iuit, & eam constituit. vnde & Cõstantinopolis & *Roma nova* est dicta. 96. dist. Constantinus.

Psal. 98.

DE *Cõstantinopolitana.*] CASVS. Dicit Gregor. in hoc c. q. nullo debet dubitare Cõstãtin. ecclesiã esse Romę subiectã: & tñ si qd boni habet ipsa, vel alia ecclesia, libenter sumere ab ea paratus est: qa stultb, &c. Nã cũ Constãt. eps cõfiteatur eã esse subiectam Romanæ ecclesiæ. nullus de hoc dubitare debet.

3 Poly. l. 1. ti. 1. Anſe. l. 1. c. 2. Bur. l. 1. c. 198. Iuo p. 5. c. 294.

f ¶ *De Cõstantinopolitana.*] Immo ipse Imperator eam fatetur subiectam Rom. eccles. vt in Auth. de eccles. in princ. coll. 9.

ADDITIO. Et C. sũ. tri. l. inter claras. Lau.

g ¶ *Stultus.*] ‖ Stultus, ta, tũ. dicitur quasi extultus, ab extollo, lis. qa se extollit. vel dicitur stultb, quasi statim vltus, ab vlciscor, eris. qa stultus statim vltionẽ expetit: nec deliberat. Vel dic, quòd proprie stultb est qui per stuporẽ non mouetur iniuria; seuitiam enim perfert, nec vltus est, nec vllo ignominiæ mouet dolore: quia stultus est hebetior corde. vnde quidam ait: Ego me esse stultum existimo: fatuũ esse non opinor, id est, obtusis quidem sensibus, non tamen nullis: secundum Pap. & Hug.

Senes nõ debent erubescere à iuuenibus discere

h ¶ *Discere.*] ‖ Arg. est hic contra seniores qui erubescunt discere à iuuenibus. sic 38. distinct. nullus. & 24. quæst. 3. si

2 ¶ 1 Prima ergo sedes est cælesti beneficio Roman. ecclesiæ, quam (vt memoratũ est) beatissimi Petrus, & Paulus suo martyrio consecrarunt. Secunda autem sedes apud Alexandriam, B. Petri nomine à Marco 2 eius discipulo atque Euangelista consecrata est: quia a & ipse in Ægypto primũ verbum veritatis directus à Petro prædicauit: & gloriosum suscepit martyrium; cui venerabilis successit Abilius. Tertia vero sedes apud Antiochiã eiusdem, id est, beati Petri apostoli nomine habetur honorabilis; quia illic, priusquam Romam veniret, habitauit, & Ignatium episcopum constituit: & illic primum b nomen Christianorum c nouellę gentis exortũ est. *& post pauca.* ¶ 2 Inter beatos Apostolos quædam fuit discretio † potestatis: & licet omnes essent Apostoli. Petro tamen à Domino concessum est (& ipsi inter se idipsum voluerunt) vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas [3] id est caput, & principiũ teneret apostolatus: qui & eamdem formam suis successoribus, & reliquis [7], episcopis tenendam tradiderunt. Et non solum hoc in nouo testamento est constitutum, sed etiam in veteri fuit: vnde scriptum est [Moyses d, & Aaron in sacerdotibus eius.] id est primi inter eos fuerunt, *& post pauca.* ¶ 3 Hæc vero Apostolica sedes cardo, & caput (vt prætactum est) omniũ ecclesiarũ à Domino, & non ab alio est constituta: & sicut cardine ostiũ regitur; sic huius sanctæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ (Domino disponente) regũtur.

a ✠ Quia.] *Hinc vsque ad ver. Tertia. addita sunt ex originali: quemadmodum & alia nonnulla.*

b ✠ Cephas.] *In Euangelio Ioannis cap. 1. Cephas (quæ vox Syriaca est) exponitur nirgos quod græce petram significat: idque docet etiam B. Hieronymus in comm. epist. ad Galatas, cap. 2. neque credendum est ignorasse Anacletum: sed voluisse eam dictionem ad græcam linguam eo tempore notissimam referre. Quod fecit Cyrillus Hierosolymitanus catechesi decima in nomine, Iesus, non modo hebraicam, sed etiam græcam illi etymologiam tribuens. Atqui hoc ipsum nomen Cephas, Optatus Afer antiquus, & probatus auctor, quem Hieronymus, & Augustinus magni faciunt, libro secundo, eodem modo, quo Anacletus, accepit, his vtens verbis:* Igitur negare non potes, scire te in vrbe Roma, Petro primo cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: vnde & Cephas appellatus est. *Et Isidorus lib. 7. Etymol. ca. 9. sic de Petro loquitur:* Cephas dictus, eo quòd in capite sit constitutus Apostolorum. Κεφαλὴ enim græce caput dicitur. *Verum apud Burchardum & Iuonem sic habetur:* vt reliquis omnibus præesset Apostolis Cephas, id est, vt Petrus principatum teneret Apostolatus.

γ ¶ Et reliquis.] *In originali est,* & reliquis Apostoli episcopis.

Hac auctoritate, Alexandrina ecclesia secundum à prima locum habere censetur. Sed postea in Constantinopolitana synodo ecclesia Constantinopol. secundum à sede Apostolica locum accepit. Vnde in eadem synodo, id est, Constantinopol. 1. cap. 5. ita constitutum est.

¶ Secundum à Romano Pontifice Constantinopolitanus obtinet locũ. C. III.

4 COnstantinopolitanæ c ciuitatis episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum episcopum: propterea quòd sit noua Roma.

Canon hic ex iis est, quos Apostolica Romana sedes à principio, & longo post tempore non recepit: quod ex epistola 51. alias 53. Leonis Papæ primi ad Anatolium Constantinopolitanum, & aliis eiusdem epistolis facile est cuiuis cognoscere: itemque ex duabus epistolis Leonis noni, vna aduersus præsumptiones Michaelis, & Leonis, cap. 28. altera ad eumdem Michaelem. Sed multo clarius ex B. Gregorij epistola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum: atque ex epistola Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem; quæ incipit, Propositum fuerat. *Quamquam Constantinopolitani episcopi, Imperatorum potentia freti secundum locũ Patriarchaliũ sediũ sibi vsurparũt: idque tandem pacis, & tranquillitatis causa fuit ipsis concessum; sicut in c. antiqua, de priuil. Innocentius Papa iij. declarauit.*

Item Gregorius Ioanni Episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 63.

¶ Apostolica sedes Constantinopolitanam constituit Ecclesiam. C. IIII.

5 DE Constantinopolitana d ecclesia quod dicũt, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? quod & D. piissimus Imperator, & frater noster Eusebius eiusdem ciuitatis episcopus assidue profitentur? Tamen si quid boni, vel ipsa, vel altera ecclesia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus g est enim, qui in eo se primum existimat, vt bona, quæ viderit, discere h contemnat. *Idẽ eidem, epistola 64.* Nam quòd Primas Bizãzenus i sedi Apostolicæ dicit se subiici k, si qua culpa in episcopis inuenitur, nescio l quis † ei subiectus non sit: cũ vero culpa nõ exigit, omnes secũdũ rationẽ humilitatis m æquales sum°.

e *Hoc caput sumptum est ex duabus epistolis eidem Ioanni episcopo Syracusano scriptis: sed in epist. 63. ex qua accepta est prior pars, agitur de Constantinopolitana ecclesia: in sequenti vero 64. agitur de Primate Byzaceno prouinciæ Africæ. non autem Constantinopolitano, quod videntur & Gratianus, & Anselmus, apud quem eodem modo legitur, voluisse: adducti fortasse summula illa, quæ præposita est epistolæ Gregorij. Auctor quidem glossæ, quod Gratianũ putauit sensisse, aperte exposuit.*

Item Gelasius Papa I. ad Faustum magistrum legationis.

¶ Cõstantinopolitanus eps auctoritate Romani Pontificis deponitur. C. V.

6 QVa traditione maiorum, Apostolicam sedẽ in iu-

Pol. l. 1. ti. 20 Anſe. l. 2. c. 65. Iuo par. 5. c. 8. Pann. li. 4. c. 6. & 7.

2 Vt 16. q. 7. fine. Archid.

Psal. 72.

† *iunior* Anſ.

2 Anſ. l. 1. c. 63. pl. 64.

3 In concilio Chalcedonen. actione 5.

¶ Ecclesiarum maiorũ ordo.

1 Pol. l. 1. ti. 1. Anſel. l. 1. c. 7. Burc. l. 4. cap. 159. Iuo p. 5. c. 269. † *sal discreto, & licet.*

a Nam in hoc casu dicitur quis minor alio. 2. q. 7. Paulus Petrum. Archid.

Psal. 98.

3 Poly. l. 1. ti. 1. Anſe. l. 1. c. 2. Bur. l. 1. c. 198. Iuo p. 5. c. 294.

1 Pan. l. 4. c. 4.

5 Anſ. l. 2. c. 66.

6 Iuo p. 5. c. 9. c De hac materia loquitur 24. q. 3. cum quibus.

¶ Capitula quæ sequuntur cum §.plana sunt vsque ad finem distinct.

a ¶ *Vocant.*] ad concilium faciendum [a].

b ¶ *Depelli.*] ab Acacio Constantinopol.patriarcha.

c ¶ *Inimicus.*] Acacius.

d ¶ *Qui sacri.*] ironice dicit.

e ¶ *Nullum nomen.*] quia tépore Gelasij Constantinopolitana ecclesia non habuit secũdum locum adhuc. vel nullum vocat propter hæresim ibi statutam.

f ¶ *Enouantes.*] ¶ *Similia.*] Simile priuilegium habet in quibusdam : ‖ quia ad ipsum appellatur mediis prætermissis, vt 11.quæst. 1. si clericus. Et quia deponit episcopum, vt vester, vt 3.quæst.5. quia suspecti. Et Imperator dicit, quòd idem iuris habet in suis subditis, quod Papa in suis, vt in Auth. de ecclesia. tit. §.1. coll. 9. Similiter Alexandrina ecclesia forte in prædictis simile habet priuilegium Romanæ, vt 65.distinct.quoniam, &c. mos antiquus.

g ¶ *Præsquam.*] ‖ Sic ergo aliquis ecclesiæ priuatur iure suo sine culpa sua, & hoc fit quandoque propter fauorem, quãdoque propter odiũ. Propter fauorem multipliciter, vno modo vt hic: alio modo fauore sacerdotij, vt 54. distinct. frequens. Et alio modo propter vim cõsecrationis, vt 14.quæst. 6. comperimus. Quandoq; propter fauorem religionis, vt extra de eccles. ædi. ad audientiam 2. Quandoque propter scandalũ, vt extra de cleric. ægro. tua. Quandoque propter defectum sacramenti, vt 34.distinct. si cuius. Item propter odium alterius, vt 70.distinct. neminem. 16.quæst.7. decernimus. Propter paupertatem 10. quæst. 3. cap. vnio. Item propter ordines, vt distinct.54. frequens. Aliàs regulare est, quod nemo sine culpa sua priuandus est iure suo, vt 16. quæst.7.inuentum. & 56. distin.satis peruersum [b]. Hic potest habere locum distinctio, quòd quandoque perditur priuilegiũ propter fauorem, vt hic, quãdoque propter enormе damnum, vt extra de deci. suggestum. quãdoque propter abusum. 11. quæst. 3. priuilegium. quandoque propter delictum. 25. quæstion. 2. itanos. quandoque propter negligentiam. ff. de nundinis. l. 1. quandoque propter contrarium factum. extra de priui. si de terra. & cap. accedentibus. Et not. quòd licet quis sine culpa perdat priuilegium, numquam tamen sine causa. extra vt lite non contesta. quoniam frequenter. §. porro. Vnde versus:

Paupertas, odium, vitium, fauor, & scelus, & ordo,
Personas spoliant, & loca iure suo.

h ¶ *Iffinimus.*] ¶ *Ac Hieroſolymorum.*] Sunt & alij [c] patriarchæ, vt Bituricen. Aquilegien. vt 9. q.3. conquestus. & c.nunc verò. 32.distinct. erubescant.

a Scilicet propter damnationem alicuius, quasi Papa nõ possit sine consilio aliquem damnare, quod falsum est. Hu.

‖ Appellatio potest ad Papã omisso medio interponi.

† *ἐπίσκοπος, id est, statuimus* ‖ Sic suo modis quis priuatur.

b De hoc etiã no. extra de priui. antiqua. Archidia.

c Scilicet qui patriarchalibus sedib' præsidẽt. vt Pisanus, Bituricẽsis, Grandicẽsis. nam plures debent esse qui in capite cuiusque prouinciæ, &c. 99. distinct. c.1. secundum Hug.

d 7.o.c.1.

e 7.o.c.1.

f 7.o.c.1. & c. sc. sanctis. & quid iuris si aliqui fuerit contradictio in consecratione episcopi. & confessiones dedicentiq; qui debent interesse facere sis prælatis, &c. ca. illud. & c. seq. Io. defi.

2 Panna.hic.

1 Infrà dist. 62. Nulla ratio.

‖ Consecrans est inferior cõsecrato.

‖ Papa an possit facere quis nõ idoneus.

‖ Eligendus an debeat esse de gremio ecclesiæ.

b Et cap. Abbatẽ 21. Arch.

c Ad hoc extra de elect. cũ nobis. alim. immo sufficit ne malos existat, vt 16 q.1. monasterium.

1 Deus dedit. p. 3. Ansel. l. 2. cap. 72.

e Scilicet qui patriarchalibus sedib' præsidẽt. vt Pisanus, Bituricẽsis, Grandicẽsis. nam plures debent esse qui in capite cuiusque prouinciæ, &c. 99. distinct. c.1. secundum Hug.

dicium vocant [a] ? An secũdæ sedis Antistites, & tertiæ, ceteriq; benè sibi cõscij sacerdotes depelli [b] debuerũt; & qui religionis extitit inimicus [c], depelli non debuit? Viderint ergo, si alios habent canones, quibus suas ineptias exequantur. Ceterum isti, qui sacrid, qui ecclesiastici, qui legitimi celebrãtur, sedem Apostolicã ad iudiciũ vocare nõ possunt, & Cõstantinopolitanæ ciuitatis episcopus, quæ vtique per canones inter sedes nullũ nomen [e] accepit, in cõmunionem recidens perfidorum, nõ debuit submoueri?

Item ex vi. synodo sub Iustiniano congregata, cap. 36.

¶ Constantinopolitana ecclesia secundum à Romana obtinet locum. C. VI.

RENOuãtes [e] S. Cõstãtinopolitani decreta cõcilij, petim[us] † vt Cõstantinopolitana sedes similia[f] priuilegia, quæ superior ß Roma habet, accipiat; nec nõ γ in ecclesiasticis rebus magnificetur, vt illa: sed hæc secũda post illam existens, prius quàm δ Alexãdrina sedes numeretur; deinde Antiochena, & post eam Hieroſolymitana.

a ¶ Renouãtes.] *Hic agitur de quinto illo canone primæ synodi Constãtinopolitanæ, de quo supra ead.c. Constãtinopolitanæ dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones. qui sextæ synodo tribuuntur, videnda est notatio ad c. sextã. supra. 16. dist.*

ß ¶ Superior.] *ita habetur in aliquot vetustis exẽplaribus: nã in vulgatis erat, inferior. γρᾳϲε est, τῆς πρεϲβυτέρας ῥώμης, id est* antiquioris, vel senioris Romæ, *vt infra c. proximo. Omnino autem caput hoc longè breuius est in hac versione, quàm in græco exemplari, vno tantum loco copiosius, quòd Antiochenam numerat sedem: cuius in græco vulgato nulla mentio.*

γ ¶ Nec non.] *sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & græco; antea enim legebatur,* non tamen.

Hinc datur intelligi, quòd Alexandrina ecclesia de secunda facta sit tertia, & Antiochena de tertia sit quarta, nisi forte quis duas contendat esse secundas, vt Cõstantinopolitanam, & Alexandrinam parem suæ dignitatis velit locum obtinere.

Vnde in viij. synodo habita sub Hadriano Papa ij. can. 21.

¶ Quæ Patriarchalium sedium primum, vel deinceps teneat locum. C. VII.

1 DIffinimus neminem prorsus mũdi potentũ, quemquã eorũ, qui Patriarchalibus præsunt sedibus, inhonorare, aut mouere à proprio throno tentare; sed omni reuerentia, & honore dignos iudicare, præcipue quidẽ sanctissimũ Papã senioris Romæ, deinceps autem Constãtinopoleos Patriarcham, deinde vero Alexandriæ, ac Antiochiæ, ac Hieroſolymorum [h].

DISTINCTIO XXIII.

Reuiter[i] quæ inter Ecclesiastica officia sit differẽtia, mõstrauim[us]. Nũc à summo incipientes, & vsque ad vltimum gradum descendentes, qualiter quisque eorum debeat ordinari, sanctorum auctoritatibus ostendamus.

Vnde Nicolaus Papa ij. in concil. Lateranensi.

¶ Decretum Nicolai Papæ de electione summi Pontificis. C. I.

2 IN nomine [k] Domini nostri, & saluatoris Iesu Christi. Anno ab incarnatiõe eiusdẽ MLIX. mẽse Aprili, indictione [l] xxij. propositis sacrosanctis Euãgeliis, præsidente quoque reuerendissimo †, ac beatissimo Nicolao Apostolico Papa in basilica Lateranensis Patriarchij [m], quæ cognominatur Constantiniana, considentibus etiam reuerendissimis episcopis abbatibus, presbyteris, diaconis, idẽ venerabilis Pontifex auctoritate Apostolica decernens de electione summi Pontificis, inquit. ¶ Nouit beatitudo vestra dilectissimi fratres, & coepiscopi, inferiora quoq; membra Christi non latuit, defuncto pię memorię Domino Stephano prædecessore nostro, hæc Apostolica sedes, cui auctore Deo, deseruio, quot aduersa ptulerit, quot deniq; per simoniacæ hæresis trapezitas [n] repetitis malleis, crebrisq; tunsionibus subiacuerit; adeo [o], vt columna Dei viuentis iam iam penè videretur concussa nutare, & sagena summi piscatoris, procellis intumescentibus cogeretur in naufragij profunda submergi. Vnde, si placet fraternitati vestrę, debemus,

† *al. rectissimo*

CASVS. Supra ostẽsum est quæ differentia sit inter ecclesiastica officia, & ministros ecclesiæ in illo c. cleros. In hac vero 23. distinct. ostenditur qualiter quisque debet ordinari à summo vsque ad vltimum gradum.

i ¶ *Breuiter.*] In hac distin. 23. ostẽditur qualiter singuli ordines sunt cõferẽdi. Et primo ostẽdit qualiter debet Papa eligi & ordinari [d]. Secundo qualiter ordinandus in epiſcopum debeat examinari [e]. Tertio qualiter episcopus, & alij inferiores sint ordinandi [f]. Quarto annectit de habitu clericorum, & quòd moniales non debẽt contingere sacra vasa.

IN nomine Domini.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte ponũtur verba notarij. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Nouit beatitudo.* dicit Nicolaus, quòd mortuo Stephano Papa, ecclesia multas passa fuit tribulationes, & iniurias. & ideo volẽs futuris casibus puidere, statuit, vt quoties mortuo Papa electio de successore eius imminet facienda, conuenire debeant Cardinales, & vocare qui vocandi sunt, qui debent eligere vnum de seipsis, si ibi idoneus inueniatur: alioquin de alia ecclesia eligatur, & cõsecrabitur à Cardinalibus, sicut archiepiscopi cum episcopis suis confecrant, & confirmant episcopos: & hæc electio fiat in ciuitate Romana, vel alibi in necessitate, & ex sola electione habeat potestatem disponendi de rebus ecclesiæ, & ordinandi Roman. Eccles. si inthronizari non potest. In tertia parte q incipit ibi, *Quòd si quis contra hoc*, maledicitur ei qui contra hoc decretũ fuerit ordinatus, cum suis fautoribus [p], pœna depositionis adiuncta; & benedicitur omnib' obseruatoribus. Et no. quòd ab illo verbo, *Nouit beatitudo*, vsque in finem, sunt verba Nicolai.

¶ Casus §. sequent. per se patet.

k ¶ *In nomine.*] hæc sunt verba notarij vsque ibi, *Nouit beatitudo.*

ADDITIO. Sic 8. quæst. 3. Artaldus. 16. quæst. 1. hinc est etiam. & 1. quæst. 7. conuenientibus. ar.

l ¶ *Indictione.*] indictio dicitur spatium trium lustrorum.

m ¶ *Patriarchij.*] in quo Papa residet.

n ¶ *Trapezitas.*] id est, campsores.

o ¶ *Adeo.*] ‖ Hic tãgitur latenter quod legitur in chronicis. q Bndictus x. qui successit Stephano, electus est de põtificatu, & fact' est Papa Ioanes Sabinẽ. eps, p pecunia s: cui impositũ est nomẽ Siluester, & iste etiã deiectus est, & deinde reparatus, & restitutus est Bndictus; sciterũ electus

‖ Multiplex ibi pœna tatio. ‖ Nõ quæri iste electio, posse fieri accusari & simonia? ac fic 79. dist. ‖ quis peccat. vbi de hoc. ea. di. c. 1.

electus est Benedictus, & datus papatus Ioãni archipresbytero ante portam Latinam, cui impositum est nomen Gregorius: & hic ab Henrico Imperatore est depositus, & vltra montes translatus est. hoc totum vno anno factum est, & propter hoc datum fuit priuilegium Henrico de quo hic fit mentio.

a ¶ *Futuris casibus.*] No. ad cautelam futurorum aliquid statui, vt 63. dist. cum Hadrianus. & 1. q.7. cõuenientibus. ff. loc. si quis domũ. §.2. arg. cõtra, quia non imputatur alicui si nõ damnauit ecclesia, vt extra, vt eccles. benefic. vt nostrum, & ff. ad leg. Aquil. l. si putator.

b ¶ *Tractantes.*] ‖ Videtur, q electionem semper debet præcedere tractatus: alioquin electio nulla est; sicut alienationẽ debet præcedere tractatus, vt 12.q.2. fine. Io. q hodie expressum est extra de electio. in Genesi. & cap. quia propter. B. a.

c ¶ *Religiosissimæ.*] id est, episcopi Cardinales.

d ¶ *Præduces.*] 7. dist. 89.c.1. contra. Sed hic dixit, præduces non respectu Cardinalium, sed aliorum clericorum. Vel religiosos appellat hic episcopos Cardinales.

e ¶ *Legitimus.*] id est, canonicus.

f ¶ *Nulla.*] dist. 62.c.1.

g ¶ *Funguntur.*] Non tamen ideo sunt maiores Papa: quia cõsecrant eũ; quia suffraganei cõsecrãt metropolitanum, nõ tamen ideo sunt maiores, vt 66. distinct. cap. 1.

h ¶ *Gremio.*] ‖ Ergo aliquis in Romana Eccl. potest esse non idoneus ad papatũ, & sic est contra 21. dist. quamuis. in fi. vbi dicitur, q ibi non est macula, nec ruga, sed bene potest esse, q omnes sunt sancti, nõ tñ omnes sunt idonei ad papatum, vel quia sunt corpore vitiati, vel aliud habẽt impedimentum. ‖ Itẽ habes hic, q semper de clericis ipsius ecclesiæ eligendus est prælatus, si ibi est idoneus, vt 61. dist. nullus. & c. obitum. & 63. dist. metropolitano. idem in Abbate, vt 18. q. 2. quã sit b. & tunc sufficit, q sit bonus c. sed si de altera ecclesia eligitur, requiritur q sit optimus, vt dicunt quidã. & est arg. ad hoc ff. de tutori. & curatori. diu[s]. De hac materia plene inuenies 8. q. 1. licet Io. & tamen tali iuri pót renuntiari. vnde si maior pars capituli eligat de alia ecclesia, valebit electio. extra de elect. cum nobis olim. & c. cũ inter canonicos. & c. in causis. licet Io. dixerit contra. & sufficit etiã tunc, quòd sit bonus, vt in prædi. decreta. cum nobis. B.

i ¶ *Personaliter hoc.*] Ex his verbis apparet personale priuilegium fuisse: & ideo ad alios non prorogari. ff. de censi. ætatem. & 7. q.1. hoc petisti. & 16. quæst.1. hinc etiam.

auxiliante Deo, futuris casibus [a] prudẽter occurrere; & ecclesiastico statui, ne recidiua † (quod absit) mala præualeãt, præcauere. Quapropter instructi prædecessorũ nostrorũ, aliorumq; sanctorũ Patrum auctoritate, decernimus, atque statuimus, vt obeunte huius Romanæ vniuersalis ecclesiæ Pontifice, in primis Cardinales episcopi diligẽtissime simul de electione tractantes [b], mox Christi † clericos Cardinales adhibeãt: sicq; reliquus clerus, & populus ad consensum nouę electionis accedat; nimirum præcuẽtes, ne venalitatis morbus aliqua occasione subrepat. Et ideo religiosissimi [c] viri præduces [d] sint in promouenda Pontificis electione; reliqui autem sequaces. Certus vero, atque legitimus [e] hic electionis ordo perpenditur: si perspectis diuersorum Patrũ regulis, siue gestis, etiam illa beati Leonis prædecessoris nostri sententia recolatur. [Nulla [f], inquit, ratio sinit, vt inter episcopos habeantur; qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprouincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati.] Quia vero sedes Apostolica cunctis in orbe terrarũ præfertur ecclesiis, atq; ideo super se metropolitanũ habere non potest; Cardinales episcopi proculdubio metropolitani vice funguntur [g]; qui videlicet electũ episcopũ ad Apostolici culminis apicẽ prouehãt. Eligatur autẽ de ipsius ecclesiæ gremio. [h], si reperitur idoneus; vel si de ipsa non inuenitur, ex alia assumatur; saluo debito honore, & reuerentia dilecti filij nostri Henrici; qui in præsentiarum Rex habetur, & futurus Imperator. Deo concedente, speratur; sicut iam sibi cõcessimus, & successoribus illius, qui ab hac Apostolica sede personaliter hoc ius impetrauerint. Quòd si prauorũ, atq; iniquorum hominũ ita peruersitas inualuerit, vt pura, sincera, atq; gratuita fieri in vrbe [k] non possit electio; Cardinales episcopi cũ religiosis clericis, catholicisq; laicis, licet [l] paucis, ius potestatis obtineant, eligere Apostolicæ sedis Pontificem, vbi congruere viderint. Plane, postquã electio fuerit facta, si bellica tẽpestas, vel qualiscunq; hominũ conatus malignitatis studio restiterit, vt

k ¶ *Fieri in vrbe.*] Semper enim ibi facienda est ordinatio, & examinatio clericorum, vt 24. distinct. quando, ‖ & si alibi fit electio, quàm in loco ad hoc determinato, electio est nulla, vt extra de elect. venerabilem. nisi subsit causa, vt hic dicitur, & 63. distinct. quanto. & extra de elect. bonæ memoriæ.

‖ Electio quæ fit in loco non determinato nulla est.

is, qui electus est, in Apostolica sede iuxta cõsuetudinẽ inthronizari non valeat: electus tamen, sicut verus Papa, obtineat auctoritatẽ regendi Romanã ecclesiã, & disponendi [m] omnes facultates illius: quod beatum Gregoriũ ante suam cõsecrationẽ feciſſe cognouimus. Quòd, si quis contra hoc nostrum decretum synodali sententia promulgatum, per seditionẽ, vel præsumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiã ordinatus, seu inthronizatus fuerit, auctoritate diuina, & sanctorum apostolorũ Petri & Pauli, perpetuo anathemate cum suis auctoribus, fautoribus, & sequacibus à liminibus sanctæ Dei ecclesiæ separatus abiiciatur, sicut Antichristus, inuasor, & destructor totius Christianitatis: nec aliqua † super hoc ei audiẽtia [n] reseruetur: sed ab omni ecclesiastico gradu, in quocunque fuerat prius, sine retractatione deponatur: cur quisquis adhæserit, vel qualemcumque tanquam Pontifici reuerẽtiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præsumpserit, pari sentẽtia † sit mãcipatus. Quisquis autem huius nostræ † decretalis sentẽtiæ temerator extiterit, & Romanã ecclesiã sua præsumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentauerit, perpetuo anathemate, atque excõmunicatione dãnetur; & cum impiis, qui non resurgent in iudicio, reputetur; omnipotentis iram cõtra se sentiat, & sanctorum apostolorũ Petri & Pauli (quorum ecclesiam præsumit confundere) in hac vita, & in futura furorẽ [o] sentiat: fiat habitatio eius deserta, & in tabernaculis eius non sit, qui inhabitet: fiãt filij eius orphani, & vxor eius vidua; commotus amoueatur ipse, & filij eius, & mendicent, & eiiciantur de habitationibus suis: scrutetur fœnerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius: orbis terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa [p] sint ei contraria, & omnium sanctorum quiescẽtium merita illum confundant q: & in hac vita super eum apertã vindictam ostẽdant [r]. Obseruatores autem huius nostri decreti, omnipotentis Dei gratia protegat, & auctoritas beatorum apostolorum Petri & Pauli ab omnium peccatorũ vinculis absoluat.

ADDITIO. Nam duæ partes Cardinalium semper debent adesse extra de electio. licet. nisi sint valde remoti. Io. de Fan.

l ¶ *Laicis licet.*] hoc tãtum ad laicos refertur.

m ¶ *Et disponendi.*] In aliis prælatis secus est. ‖ nam illi ante confirmationem [d] non habent ius administrandi, vt extra de electio. nosti. nisi sint archiepiscopi transmontani: extra de elect. quòd sicut. Vel nisi sint exempti: qui fr transmõtani sunt, statim possunt administrare, vt extra de electio. nihil. sed certe videtur, quòd in omnibus idem iuris est, vt si electus non posset intrare possessionem rei ad quam est electus, nihilominus pro possessore est habendus, vt 92. distinc. si quis episcopus. & extra de restitu. spolia. sæpe. sed illa cap. loquuntur quando impeditur per aduersarium: secus posset dici quando impedimentum est in ipso: puta quia nondum est consecratus. extra de do. & contu. continebit.

n ¶ *Audientia.*] ‖ Hic habes casum vbi alicui denegatur audientia, scilicet in casu intrusionis: & 3. quæstio. 1. §. pateat. Item & in casu schismatis, vt 23. quæst. 5. non vos. Item cum quis recipit ecclesiam de manu laici, vt 16. quæst. 7. si quis deinceps. Item cum quis excommunicat suum maiorem, vt 21. distinct. intantum. vnde videtur quod spoliatus pro aliquo istorum casuum non possit petere restitutionem, ex quo ei denegatur audientia. Ar. contra extra de restitut. spol. in litteris. Ioan. Sol. quilibet spoliatus restituí debet, nisi spoliatus sit à iudice iusta de causa, vt extra de rescript. dilectus [e]. & nisi in casibus exceptis, vt extra de restitutio. spoliat. literas, &c. ex transmissa. 3.quæst. 1. in summa. nec excommunicatus dirẽcte potest restitutionẽ petere [f], vt extra de excep. cum inter. 3. quæstio. 1. in summa. vbi de hoc. Ber.

o ¶ *Furorem.*] id est, vindictam.

p ¶ *Elementa.*] id est, siue sit in terra, siue in aqua, puniatur.

q ¶ *Confundant.*] id est, à confusione non liberentur.

r ¶ *Ostendant.*] Nec peccauit iste maledicendo: quia maledictorum duo sunt genera. 24. quæst. 3. cum sancti.

† *al. rediuiua*

¶ Electionem tractatus præcedere debet.

† *al. episcopi*

a Et not. quòd hinc etiã colligitur, q clerici prius deberent in aliquem consentire, & postea aliis religiosis vitis vel laicis renuntiare. Laur.

1 Infrà dist. 62. Nulla ratio.

‖ Consecrans est inferior cõsecrato.

‖ Papa an possit facere quis nõ idoneus.

‖ Eligendus an debeat esse de gremio ecclesiæ.

b Et cap. Abbatẽ 21. Arch.

c Ad hoc extra de elect. cũ nobis olim. immo sufficit ne malos existat, vt 16 q.1. monasterium.

† *al. aliquãdo*

† *al. sententia*

‖ Audiẽtia est multipliciter denegãda. † *al. nostri.*

Psal.1.

Psal.68.

Psal.108.

e Ad idem q.7. præsentis. 64. dist. quæ rumdã. Archi. *Sap.5.*

f Idem no. Io noc. extra. d cõcess. præb cũ nostris glo. pen. in fi nem. & faci quod not. 7. q.1. verum. glo. eccle. in chid.

GRANADA BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

EPISCOPI VERO. Hæc est secunda pars distin. in qua ponit quæ sunt quærenda in episcopo tempore consecrationis. Io. de Fan.

¶ Casus huius §. per se patet.

QVi episcopus.] CASVS. In hoc c. ostenditur quot & quæ ab electo in episcopum & confirmando sint quærenda tempore consecrationis: in quibus si inueniatur instructᵃ, ab omnibus episcopis cōsecretur (sente archiepo, vel auctoritate præstate.

a ¶ *Ordinādus.*] ‖ i. cōsecrandus: quia tunc est scrutinium faciendum.

b ¶ *Examinetur.*] Ista examinatio nō est faciēda, nisi circa ignotos a. 47. distin. de Petro. & 94. dist. valde, & hoc verum est de scrutinio electiōis; nisi forte summatim etiā circa notū quēreretur, de modo eligendi, & de iis q̄ habes extra de elect. cū in cunctis. Scrutiniū autē quod fit in cōsecrādo, illud nūquam est omittendum, etiā circa notū, vt hic, & 65. dist. c. 1. 2, & 3. & 75. dist, c. 1. imo repellitur, & si in vno deficiat. 38. distinct. quæ ipsis.

c ¶ *Si docibilis.* Meliᵒ diceretur, docilis: ‖ quia hō est docilis & doctrinalis, liber docibilis: q̄nque tamē ponitur vnum pro alio, vt hic: & Ioan. in euang. Et erunt omnes docibiles Dei. debet autem rationē reddere omni poscenti. 36. distinct. c. qui eccles. §. ecce.

d ¶ *Temperatus.*] j. tit. q. 3. illa præpositorum.

e ¶ *Vita.*] j. di. 53. legē.

f ¶ *Cautus.*] Nam propter simplicitatē repellitur quis, vt 39. dis. Petrus. sed iam promotus non deponitur: sed ei coadiutor datur. 7. quæst. 1. quia frater noster.

g ¶ *Fidei documenta.*] id est, fidem.

h ¶ *Simplicibus.*] id est apertis nō implicitis. extra de sum. trin. firmiter. & 3. dist. 4. erit autē. non inusitatis b. j. dist. 36. illiteratos. melius 4 37. dist. relatum. arg. ad testes repellēdos. arg. 4. q. 3. si testes. §. item in testibus. arg. contra instrumenta.

i ¶ *Asserat.*] Profiteri debet q̄ obseruabit patrum regulas. in Authen. quomodo oportet episcopos. §. ad nos ergo, circa princ. coll. j.

k ¶ *Non per conditionem.*] id est, per creationem c, vult enim dicere, quòd non est creatus malus, vt quidam dicunt, sed ex libero arbitrio factus est malus, immo adhuc habet liberū arbitrium, sed illud est ad malum tantum: alioquin, si non haberet liberum arbitrium, non demereretur. 23. quæst. 3. vasis iræ. immo quotidie fit *peior. similiter angelus habet liberū arbitrium, sed illud est tantū ad bonum, & per id quotidie mereretur, & fit melior. Homo habet liberum arbitrium æque ad bonum & ad malum, vt 23. q. 4. Nabuchodonosor. l ¶ *Dimittantur.*] id est, ˢ dimissa ostendantur. nam per contritionem dimittuntur adulto peccata, non per baptismum d, aut enim adultus accedit ad baptismum cum charitate, aut non: si cum charitate, iam nullū in eo est peccatū, vt legitur de Cēturione, vt 26. distin. deinde. & de cōsec. dist. 4. nō dubito. si sine charitate, nullū peccatum ei dimittitur. de cōsec. dis. 4. ostēditur. Dimittuntur tamen satisfactiones, quas p peccatis facere debet, vt de cōsec. dist. 4. sine pœnitētia. Itē & originalia dimittūtur per baptismū adultis, sed nullū mortale, si non habet charitatē. 1. q. 1. vide. m ¶ *Extra ecclesiam.*] 1. q. 1. extra ecclesiā catholicam. & c. ex ecclesia.

n ¶ *Et laicorum.*] Sed quare hic post examinationem requiritur cōsensus clericorū & laicorū? qui enim electioni cōsentit, postea electo nihil obiicere ptō, vt 8. q. 2. dilectissimi. Sed dicas hic loqui de examinatione, q̄ fit tēpore cōsecrationis: nec aliud vult dicere, nisi ip q̄ consecrari debet, si ita est, q̄ oēs consenserint in eum. Itē patet hic, quòd laici possunt contradicere electioni, vt dicam infrà, cap. illud, & c.

HIs igitur.] Hæc est tertia pars distin. in qua ostēdit Isidorus qualiter clerici debeāt viuere, & quę vitare, & q̄ observare debēt, vt doctrinæ gr̄am possint populis ministrare. Io. de Fan. & P. & hæc sint loco casus.

o ¶ *Non spectaculis.*] vbi turpes ludi exercentur, vt j. de consec. dist. 5. non oportet. & 34. dist. presbyteri.

p ¶ *Pudica.*] i. cōtinentia quo ad sermones lasciuos e, & quotidie esturire debent, & esse cum vacuo ventre, vt infrà de consec. dist. 5. sint tibi.

q ¶ *Pecuniæ.*] Diuites tñ non sunt abiiciendi cū bonis operibus. 30. dist. hæc autem scripsimus.

r ¶ *Pro beneficiis.*] & pro sacramētis ecclesiasticis, q̄ dicuntur medicinæ g, a sanāt vulnera peccatorum. 13. q. 2. animæ.

‖ Io. Fa. dixit in omnibus sacramētis cōmitti simoniā, nisi in matrimonio, ideo forte q̄a ibi nō cōfertur gr̄a ˢ sp̄ūsancti, vt 32. q. 2. cōubia. sed in aliis sacramētis cōfertur, vt 1. q. 1. q. dquid inuisibilis. Greg. dixit, q̄ ibi cōmittitur simonia, cum sit maius inter sacramēta, vt dixi 32. q. 2. honorantur.

s ¶ *Frequentationem.*] Nota solam frequentationem prohiberi. ex eo enim, quòd frequenter fit, præsumitur quòd male fiat, vt 81. distinctione, cleri: ti.

¶ *Huius decreti integrum exemplum est in vetustissimo libro Abbatiæ monasterij Farfensis litteris Lögobardicis ante annos pene quingentos scripto, & alibi.*

Episcopo vero, & ceteri ordines infra constituti, qualiter ordinari debeant, ex auctoritate Carthaginensis concilij quarti, c. 1. cui interfuit Augustinus tempore Honorij Augusti, ostendamus, ab eorum examinatione incipientes.

¶ Quomodo sit examinandus, qui in episcopum eligitur. C. II.

1 QVi episcopus ordinādus ᵃ est, antea examinetur ᵇ, si natura sit prudens, si docibilis ᶜ, si moribus temperatus ᵈ, si vita ᵉ, castus, si sobrius, si semper suis negotiis cauens ᶠ, si humilis, si affabilis, si misericors, si litteratus, si in lege Domini instructus, si in scripturarū sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus; & ante omnia, si fidei documenta ᵍ verbis simplicibus ʰ asserat ⁱ, id est, patrem, & filium, & spiritum sanctum vnū Deum esse confirmans, totamque Trinitatis deitatem coessentialem, & coæternalem, & coomnipotentem prædicans; si singulas † quasque in Trinitate personas plenum Deum, & totas tres personas vnum Deum; si incarnationem diuinam non in patre, neque in spiritu sancto factam, sed in filio tantum credat, vt qui erat in diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius, Deus verus ex patre, homo verus ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem, simulque in eo veritas vtriusque naturæ, idem Deus & homo, vna persona, vnus filius, vnus Christus, vnus Dominus creator omnium, quæ sunt, & auctor, Dominus, & rector cum patre, & spiritu sancto, omnium creaturarum: qui passus sit vera carnis passione; mortuus vera corporis sui morte; resurrexit vera carnis suæ resurrectione †, & vera animæ resumptione; in qua veniet iudicare viuos & mortuos. Quærendum etiam ab eo, si nouj, & veteris testamenti, id est legis, & prophetarum, & Apostolorum vnum eumdemque credat auctorem, & Deum; si diabolus non per conditionem ᵏ, sed per arbitrium factus sit malus. Quærēdum etiam ab eo, si credat huius, quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem; si credat iudicium futurum, & recepturos singulos pro his, quæ in carne gesserunt, vel pœnas, vel præmia †; si nuptias non prohibeat †; si secunda matrimonia non damnet; si carnium perceptionem non culpet; si pœnitentibus reconciliatis communicet; si in baptismate omnia peccata, id est, tam illud originale cōtractum, quàm illa, quæ voluntarie admissa sunt, dimittantur l; si extra ecclesiam ᵐ catholicam nullus saluetur. Cum in his omnibus examinatus, fuerit inuētus plene instructus: tūc cum consensu clericorum, & laicorum ⁿ, & conuentu totius prouinciæ episcoporum, maximeque metropolitani vel auctoritate, vel præsentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi episcopatu, non suæ delectationi, nec suis motibus, sed his Patrum definitionibus acquiescat ˣ.

¶ *Caput hoc integrum extat in ordine Romano, additis ad initium his vocibus,* Statuta ecclesiastica, *cui similem titulum toti Carthaginensi quarto concilio esse præpositum in aliquot vetustis codicibus, testantur illi, qui tomos conciliorum ediderunt.*

ˣ ¶ Acquiescat.] *Post hoc verbum tam in concilio, quàm in ordine sequitur,* In cuius ordinatione etiam ætas requiratur, quam sancti Patres in præeligendis episcopis constituerunt.

Item Isidorus de ecclesiasticis officiis, lib. 2. c. 2.

¶ Qualis esse debeat clericorum conuersatio. C. III.

2 HIs igitur lege Patrū cauetur, vt à vulgari vita seclusi, à mūdi voluptatibus sese abstineant; non spectaculis º, non pōpis intersint; conuiuia publica fugiāt, priuata non tantum pudica p, sed & sobria colant; vsuris nequaquam incūbant, neq; turpiū occupationes lucrorū, fraudisq; cuiusquam studium appetant; amorem pecuniæ q, quasi materiem cunctorum criminum fugiant, & sæcularia officia, negotiaq; abiiciant; honoris gradus per ambitiones non subeant: pro beneficiis ʳ medicinæ Dei, munera non accipiant; dolos, & coniurationes caueant: odium, æmulationem, obtrectationē, atq; inuidiam fugiant: nō vagis oculis, nō effræni lingua, aut petulāti, fluidoq; † gestu incedant; sed pudorē, & verecundiā mentis simplici habitu, incessuque ostendant: obscœnitatem etiam verborum, sicut & operū penitus execrētur: viduarū, & virginum frequentationem † ˢ fugiant; contubernia extranearum feminarum nullatenus appetant;

clericus, & si quispiam. & volumus. & 32. distinct. hospitio lum.

a ¶ *Senioribus.*] id est prælatis.

b ¶ *Exercitio.* infra, de consec. distinct. 5. numquam.

Ales.] CASVS. Quidam episcopi multitudinis ordinandorum pompam quærentes, promouebant indignos, quos Papa reprehendit, dicens, quòd melius est habere paucos & bonos, quàm multos & inutiles, qui graue onus ordinatori afferāt.

c ¶ *Multos.*] Multitudo eīm aliquos facit magis viles, vt 93. dist. legimus. & multitudo est canonib⁹ inimica, vt extra de præben. quia inātum. & multitudo onerosa nihil habet honesti, vt in Authen. dē referendariis. in fi. coll. 2. Item est hic arg. contra illos qui allegāt multa. de cōsec. di. 5. non mediocriter. 24. q. 1. odi, & proieci. nā vtilius est pauca effundere, &c. C. de vete. iur. enucle. tāta. §. fi quid autem.

d ¶ *Graue.*] Qui ex certa scientia indignū ordinat, aut deponit, aut priuatur potestate ordinandi a, vt 50. dis. ex pœnitētibus. & 51. di. aliquātos.

Llud.] CASVS. Quidam episcopi cōueniunt ad episcopū cōsecrandū in scrutinio. cōtradicūt quidam ne cōsecretur, & crimina obiiciētes deficiūt in probatione. cogitur clericus ad purgationē propter infamiā; quærebatur p quot vel vbi debeat fieri purgatio? Et rñ. q̄ non tñ cū tribus, sed cū quinq; vel sex debet se purgare, & debet fieri purgatio corā plebe, cui ipse est præferendus, & facta purgatione ordinari debet. Potest & alio modo poni casus. Quidā episcopi cōuenerunt ad, cōsecrandū episcopum. cōtra dicitur ei, non debet ordinari nisi de causa cognoscatur. sed de causa illa cum fit criminalis, nō debent cognoscere pauciores quàm sex episcopi: & si tres conueniant, addantur tres: si quattuor, addantur duo: & tunc si accusator deficiat, ille se purget publice, & postea ordinetur.

e ¶ *Illud.*] Si electo consecrando obiicitur crimen, non est consecrandus ante causæ examinationem, & si prius venerant quattuor episcopi ad consecrationem, adhuc veniant duo: & si ante venerant tres, veniant adhuc alij tres ad audiendam causam criminis obiecti. & secundum hoc exponas, eligendum, id est, consecrandum b. & expone, purgandum, i. examinandum. & ita intellige, quòd hīc obiiciebatur crimen in modum accusationis. nam si esset obiectum in modum exceptionis, non viderentur necessarij tot episcopi, cum causa illa posset expediri per procuratorem, vt extra de accu. super his. & sic patet, quòd metropolitanus possit audire causam criminalem episcopi, licet non possit eum deponere: tamen requiritur præsentia plurium episcoporum. Alij intelligunt tantum de eo qui tenetur se purgare. Dic vt 3. q. 6. c. quamuis. & c. accusatus.

f ¶ *Ad eligendum.*] id est, consecrandum.

g ¶ *Subortā.*] id est, quod obiicitur crimen ei.

h ¶ *Ad purgandum.*] id est, examinandum.

i ¶ *Tres.* qui soli possent consecrare eum: sed ipsi non possunt audire causam criminalem.

k ¶ *Tantum.*] scilicet accedere. aliàs est in textu, accedere.

l ¶ *Et in eadem.*] Ibi enim melius potest inquiri de crimine. vbi aliquis conuersatus est, vt 24. q. 1. pudenda. extra de elect. postquam.

m ¶ *Plebe.*] ‖ Not. arg. q̄ laici admittūtur ad accusandū electū, vt 3. ea. q epīscopus. in fi. 61. dist. studij. 63. dist. vota. nā episcopus debet habere bonū testimoniū ab his qui foris sunt, vt 8. q. 1. licet. & de consec. dist. 1. iubemus. Itē q̄a interest ipsorum, vt extra de testi. c. decetero. & castimoniā quoque inuiolati corporis perpetuo cōseruare studeāt: aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur; senioribus ª quoq; debitā obedientiā præbeāt, neque vllo iactātiæ studio semetipsos attollant: postremo doctrinæ lectionibus, psalmis, hymnis, canticis. exercitio ᵇ iugiter † incūbant. Talęs enim debēt esse qui diuinis cultib⁹ se mācipādos studēt exhibere; scilicet, vt dū sciētiæ operā dāt, doctrinæ gratiā populis administrēt.

Item Clemens ad Iacobum fratrem Domini, epist. 2.

¶ Qui digne sacramenta tractare non possint, ad ministerium non eligantur diuinum. C. IIII.

1 ¶ ALes ad ministeriū eligantur clerici, qui digne possint, dominica sacramēta tractare. Melius est enim domini sacerdoti paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quā multos ᶜ inutiles, qui onus graue ᵈ ordinatori adducant.

Itē ex cōcilio Carthaginēsi 3. c. 40. ².

¶ Si electo in episcopum alia obiicitur, quin jue vel sex episcopi ad eius purgationē conueniant. C. V.

3 ILlud ᵉ statuēdum est, vt quādo ad eligēdum ᶠ episcopum cōuenerimus; si qua contradictio fuerit obortaᵍ, (quia sæpe talia facta sunt apud nos) nō præsumāt ad purgādum ʰ eū, qui ordinādus est, ⁱ tātum † ᵏ: sed postulentur ad numerū supradictorū duo, vel tres, & in eadē ˡ plebe ᵐ, cui ordinandus est, discutiātur primo personæ cōtradicētium: postremo illa etiam, quæ obiiciuntur ⁿ, pertractētur, & cum purgatus fuerit º sub conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo cōcordat, roboretur vestræ dignitatis † respōsione. Ab vniuersis episcopis dictum est: Satis placet.

Item ex concilio Toletano xj. c. 10.

¶ Vota suæ promissionis spondeant, quos ecclesiastica promouet disciplina. C. VI.

4 QVamquam omnes, qui sacris ᵖ mācipantur ordinibus, canonicis regulis teneātur adstricti; expedibile ᵠ tamen est, vt promissionis suæ vota sub cautione ʳ spondeant, quos ad promotionis gradus ecclesiastica probat † disciplina. Solet enim plus ˢ timeri, quod singulariter pollicetur, quā quod generali sponsione concluditur. Et ideo placuit huic sancto cōcilio, vt vnusquisque, qui ad ecclesiasticos gradus est adscensurus, non ante honoris cōsecrationem accipiat, quàm placiti † ᵗ sui adnotatione ᵘ promittat, vt fidē ˣ catholicā sincera cordis deuotiōe custodiens, iuste & pie viuere debeat, & in nullis operib⁹ suis canonicis regulis contradicat; atque vt debitum per omnia honorem, atq; obsequij reuerentiā præeminenti sibi vnusquisque dependat, iuxta illud beati Leonis Papæ edictum: [⁵ Qui se scit aliquibus esse præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatū: sed obedientiam, quam exigit, etiā ipse dependat.] Pœna etiā † iuxta ecclesiasticę cōsuetudinis morē, & placitis talium

s ¶ *Plus.*] Si ergo aliqs iure cōmuni se pōt tueri ᵈ, & priuilegio. 87. di. quisquis. & extra de rescrip. c. 1. arg. contra de fid. instr. inter vbi dicitur. q̄ idem nō pōt dari & cōfirmari. Itē arg. contra. C. de thesau. l. vnica. de hoc plura arg. inuenies 100. dist. contra morem. Sed ita dicat consilio meo, si quæratur ab eo; hoc habeo de iure communi: & si hoc non esset, habeo ex priuilegio, vt extra de præscrip. veniens. ‖ Item not. quod plus valet specialis cautio, quàm generalis, vt hic, & ff. si quis caut. l. sed & si. §. quæsitum. Item & plus specialis confirmatio quàm generalis. extra de confirmatio. bonæ. Item & specialis appellatio quàm generalis, vt extra de appell. super eo. & specialis delegatio quàm generalis, vt extra de rescrip. ad hoc, & specialis subscriptio quām generalis. ff ad l. Corn. de fal. diuus. 1. respon. & speciale mandatum, vt extra de rescr. c. 1. & melius c. pastoralis. aliàs tñ plus valet generalis correctio, quā specialis, qñ multitudo est in cā. 23. q. 4. non pōt. & gñalis petitio, vt 13. q. 2. non æstimemus. & generalis quæstio. ff. de quæstio. l. 1. §. qui quæstionē.

t ¶ *Placiti.*] id est, pacti.

v ¶ *Adnotatione.*] id est. scriptura.

x ¶ *Vt fidem.*] Not. q̄ quilibet clericus suo prælato præstabit obedientiam, vt hic de indemnitate rerum ecclesiæ seruanda, vt extra de Syracusanæ. de immoderata exactione non facienda. 10. quæstione vltim. capitul. 1. in final. Item de fidelitate. extra de iureiurand. ego N. Item de pensionibus debitis soluendis. argumen. extra de nou. oper. nuntia. cum ex iniuncto. extra de election. qualiter. Item de pensionibus non augendis. arg. extra de iureiu. tua. Itē suspectus de inobedientia, iuramentum præstat de obedientia seruanda. extra de maioritat. & obed. cum in ecclesiis. in fin. Nec obstat contrarium extra de maiori.

¶ Cōsecrādus an si ante examinandus.

a Arg. adhoc j. dist. proxi. nullus. vbi de hoc.

1 Ordo Romanus pag 95. Burc. l. 1. c. 8. Iuo p. 5. c. 62. Poly. l. 2. ti. 9.

¶ Docilis & docibilis differunt.

† al singulam quamque personam

b Vnde Apostolus ad Tim, profanas vocū nouitates deuita. Ioan. de Fan.

† al. susceptio-ne

c Sub. non necessitatem.

* Nec diabolus fit peior, nec Angelus melior, neque eorum meritum vel demeritū augetur, nisi quo ad pœnā, vel præmium accidentale. Vide B. Tho. 4. distinct. 50. 1. q. 6. & 2. par. qu. 62. art. 9.

* Pro sacramentum extracto quis sit contritus, debet dimittuntur peccata nostra. extra de sum. trin. Vide 8. Tho. 4. dist. 4. q. 1. ar. 1. q. 1. ad primum. & 3. sum. 69. q. 1. a. 3. q. 2. ad quartum. & Lyr. 9. 69. ar. 4. ad secundum.

d Sed remanet iniquitas, i. fomes peccati. de pœn. & 4. cap. ille. & virtus el legitur. de cōsec. dist. 4. c. 2. & cap. qui. Arch.

† al. signum

† al. impetu

1 Poly. lib. 4. ti. 31.

2 De hac materia legitur, & not. 36. di. qui ecclesiasticis. & ibi dicam. Arch.

2 Et in conc. Afri. c. 17.

3 Poly. l. 2. ti. 8 Anse. l. 6. c. 65. Burch. l. 1. c. 6. Iuo. p. 5. c. 60.

† al. tantum accedere.

2 Refertur a cōcilio Agustino p mo cio.

e Scilicet eam dicātur hīc fiat impulsu vel inducta. 44. dist. cōcubia. femella. Hug.

b Sub. & fic te netur. sic improprie exponitur eligere, id est, cōfirmare. 7. q. 1. remoto & eligere. i. consecrare. 8. q. 1. episcopo. in fin. secū dum Hug. & Io. de Fan.

‖ Simonia omni carere to commit tur.

* Matrimonium etiam sacramentum non fert gratiam nec transmittit legatus sed ad propositum. vide concilium Trid. sess. 24. c. 1. & 2. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 2. ad 6. arg. & 4. dist. 25. q. 2. ar. 2. q. 1. ad 2. & 26. q. 2. ar. 2. ad primū. † al. tamen quæritur. † al. nihilominus frequentationes frequentationes.

‖ Electus laici possunt accusare.

5 Epist. 82. ad Anastasium Thessalonicens. epiſcopum.

† al. tamen. ‖ orig.

d Scilicet contra promittentem & dic, scilicet enim, & c. q. d. ad cautelam sit. hic enim nō magis tenetur si specialiter promittatur quam si generaliter, & quod dicit gl. ex priuilegio, dic iure speciali, scilicet ex sua promissione. Arch.

‖ Specialitas an sit generaliter præferenda.

‖ Electus superiori mala cum iuramento promittit.

& obediē. legebatur.ga ibi loquitur de iam promoto & nō suspecto.

‖ Clericus sub pœna se ponit obligare.

2 ¶ *Trangressores.*] ‖ Hic habes, quòd clericus se potest obligare sub pœna spirituali, & pecuniaria ad spiritualem pœnam se potest obligare, s. ad pœnam depositionis, vel anathematis, vt 1.q.7. quoties. de cōsecratio.dist.2.ego Berengarius.extra de elect.cum dilectus.in fin.

† *al.inferenda*

similiter ad pecuniariam pœnā se potest obligare. 21.q.5. si quis cuiuslibet. extra de arbit.cum dilecti [a]. Sed numquid pœna soluta potest agi ad obedientiā, vel ad id quod promissum est sub pœna, vel an sufficiat tātum pœna esse cōtentum [1] De hoc dic, vt not. 25.q. 2. quæcumque.

[a] De hoc etiā no.2.q.fi quis presbyter. Arch.

1 Ordo Romanus,pag.100. Poly.1.2.ti.9. Anſel. 1.6.ca. 49.al.55. Iuo p.5. c.124 Pān. 1.3. c.18.

HE HINC. Supra ostensum est de electione, & ordinatione Papæ, & de examinatione episcoporum, & quales esse debeant episcopi, & alij clerici. Nunc vero ostendit qualiter debeat fieri ordinatio, primo episcopi & postea cæterorum.

3 Ex eod.concilio.c.3. Poly.1.2.ti.32 Anſe.1.7.c.53. Iuo p. 6.c.12. Pann.1.3.c.33.

EPiscopus.] CASVS. Quādo ordinatur episcopus, duo episcopi debent tenere librū Euāgeliorum super caput ordinādi. tertius super eum fundat benedictionē: reliqui episcopi qui adsunt caput eius tangant.

¶ Casus sequentis c.& §. per se planus est.

b ¶ *Codicem.*] Cōsueuit quæri, an qlibet istorum episcoporū ordinet episcopū, & an appositio libri sit de substātia cōsecrationis? ‖ & potest dici, q̄ nullus solus eū ordinat, sed qūlibet eorū cōsecrat eum, ‖ quia consecrare est cū alio sacrare, vt 24. q.1. pudenda. sicut plures ferunt trabem, ita q̄ nullus per se.ff.ad legē Aquil. ita vulneratus. §.1. nō aūt credo, q̄ liber sit de substātia cōsecratiōis.

‖ Episcopus solus consecrare non potest episcopum.

‖ Consecrare quid est.

ECclesiastica.] CASVS. Quidam episcopi vel sacerdotes cum cantabāt Missam, non habebant orariū, i. stolam: Quæsitum fuit in cōcilio Bracharen. quid iuris esset? Et rndet, q̄ sicut in die suæ ordinationis habuerūt orarium, sic cum Missam cantant, orarium teneant, quod vtriq; humero attribuatur; & qui aliter fecerit, debet excōicari. Sequens. §. patet.

c ¶ *Orario.*] i. stola.

d ¶ *Corporis.*] Not. q̄ si in ægritudine sumit sacernos Eucharistiam, circumdabit stola vtrumq; humerum.

b Cōsecrationis Eucharistiæ. Hug.

e ¶ *Cerviceˉ.*] Si sacerdos legit Euangeliū, nūquid vtetur stola secundū quod diaconus. Arg. q̄ sic, vt 93. dist. præcipimus. & 94. distinct. c.1. & 2. Potius credo sequendam consuetudinem, vt 12. distinct. scit. maxime de his, quæ breuiter sunt edita. ff. de ventre inspicien. l.1.§.vltim.

perferat. ‖ manusc.

c Lau.& Hug. dicunt hoc nō esse in jure determinatum, & ideo statur consuetudini, aliàs credit vt

inferenda† , & ab iis, qui trāsgressores [a] fuerint, persoluenda est.

Dehinc disponitur, qualiter ecclesiastica officia ordinantur, in concilio Carthag. 4. c. 2.

¶ Qualiter ord net tr episcopus. C. VII.

1 EPiscopus, cum ordinatur, duo episcopi ponant, & teneant Euangeliorū codicem [b] super caput, & cruicem eius; & vno super eum fundēdo benedictionē, reliqui omnes episcopi, qui adsūt, manibus suis caput eius tangant.

¶ Qualiter ordinetur presbyter. C. VIII.

2 PResbyter cū ordinatur, episcopo eū benedicēte, & manū super caput, eius tenēte, etiam omnes presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas iuxta manū episcopi super caput illius teneāt. Sicut autem in die suæ ordinationis sacerdos orario, vtroque humero ambitur; ita tēpore cōsecrationis, eodem orario debet vti instanter.

Vnde in concilio Bracharensi 3. c. 3. legitur.

¶ Quod quisque accepit tempore consecrationis, ferat tempore oblationis. C. IX.

ECclesiastica, & antiqua institutione præfixum nouimus, vt omnis sacerdos, cum ordinatur, orario [c] veroq; humero ambiatur, scilicet, vt qui imperturbatus præcipitur consistere inter prospera & aduersa, virtutū semper ornamento, vtroq; circūseptus appareat humero. Qua ergo ratione tēpore sacrificij non assumit, quod se in sacramento accepisse non dubitat: Proinde modis omnibus cōuenit, vt quod quisq; percepit in consecratione honoris, hoc retineat & in oblatione, vel perceptione suæ salutis, scilicet, vt cum sacerdos ad solēnia missarū accedit, aut per se Deo sacrificiū oblatur [o], aut sacramentū corporis [d] & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumptur [o], nō aliter accedat, quā orario, vtroq; humero circūseptus, sicut & tēpore ordinationis suæ dinoscitur cōsecratus, ita vt de vno, eodemq; orario ceruicē [e] pariter & vtrumq; humerum premens signum in suo pectore præparet† crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debitæ subiaceat.

4 *Dalmaticis autē nec episcopis, nec diaconis absque Apostolica licentia vti permittitur.*

Vnde Gregorius Aregio episcopo Francorum, lib.7.epist. III.

¶ Absque Apostolica licentia Dalmaticis, nec episcopis, nec diaconis vti licet. C. X.

3 COmmunis filius [f] Petrus Diaconus nobis innotuit, q̄ fraternitas vestra tempore, quo hic fuit, popposcerit, vt sibi & archidiacono suo vtendi dalmaticis licētiam præberemus. Sed quia ita hominū suorū infirmitate [g] compulsus festinanter, absc essit, vt nec ipse mœror incumbens diutius (vt dignū erat, & res desiderata poscebat) sineret permanere, & nos in multis implicitos, ecclesiasticæ rationis cōsideratio nouū [h] hoc incōsulte, & subito non permitteret indulgere; idcirco postulatæ rei prolōgatus effectus est. Nūc vero charitatis tuæ bona reuocātes ad animū, huius auctoritatis nostræ serie, petita cōcedimus, atque te, & Archidiaconū tuum dalmaticarū vsu decorandos esse concessimus, eadēmque dalmaticas dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate deferente transmisimus.

¶ Qualiter ordinetur Diaconus. C. XI.

4 DIaconus dū ordinatur, solus episcopus [i], qui eū benedicit, manum super caput illius ponat; quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

5 *Quæritur autē, an post benedictionem manus presbyterorum, & diaconorū chrismatis liquore debeāt perūgi.*

De his ita scribit Nicolaus Papa Radulpho Archiepiscopo Bituricensi.

¶ Nec presbyteris, nec diaconis in consecratione, chrismate manus perungere licet. C. XII.

5 PRæterea scisciteris, vtrū solis presbyteris, an & diaconis debeant, cū ordinantur, manus chrismatis [k] liquore perūgi. Quod in sancta hac Romana ecclesia, cui Deo auctore deseruimus, neutris agitur. Sed & quia sit à nouæ legis ministris actum, nusquam (nisi nos fallat [l] obliuio) legimus. [6] Ergo ad B. Innocentij Papæ canonica decreta sanctitatem tuam transmittimus, & quæ tibi sint in consecratione sufficienter.vbi dicitur, quòd manus sacerdotis sicut manus episcopi consecrantur: sed verum est, quod consecrantur oleos; sed non chrismate [e], vt dixi. si autem aliquis est vnctus oleo pro chrismate. vel econuerso: nihilominus ordinatus est: sed suppleri debet: id quod omissum est: vt extra de sacra. non ite. pastoralis.

l ¶ *Fallat.*] Non ergo Papa habet omnia iura in pectore suo. f vñ etiā Vrbanus dicit quòd non reperitur prohibitum quin vir & vxor simul possint

d Hoc cpūs videtur hic probare, quòd episcopus non debeat sibi assistere, sed illum debere vti dalmaticis. Scripsit etiam Lau. de fabbi consolidatore portat in manu sinistra seu tenitur tenere pontificale.

4 Ex concilio Carthag. 4. cap. ordo Romanus pag. 91. col. 1. Polycarpus.1.2.tit. 32. Anſelm.1.7.c.52. Iuo par.6.c.14. Pann.1.3.c.35.

al aqua manili

5 Iuo par.6.c.121.

6 Innoc. Pp. I. epist.1.

e Vnde quæ hic dicit, de chrismate, falsa sunt. contrariū habetur de consecratione olei de vnctione infirmorum. extra de sacra vnct. Lau.

f Hoc non videtur procedere hic: nam hic non erat obligatio iuris, sed exemplaris secundum Lau.

al. ordinationibus.

1 Adde de hac dictione affatim, not. in c. vni. in gl. sup verb. affatim. extra de religiosis domi. lib. 6. & per Arch. hic.

2 Ex conc. Hispalensi. 2. c. 5. Burch. l.1.c.3. Iuo p.5. c.213. & 6.c.102.

a Ad hoc facit l. pen. C. de his qui. vt indig. quandoque tamen Papa vel Imperator erāt in iure, vt 1.3.fin. & ibi gl. ff. de supp. leg. adde Bald. in l. præscriptione. col. 6. C. fi contra ius vel vti. publ.

3 Anſel.l.6. 88.al.96.

‖ Loci interpretatio.

3 In conc. Hispal.1.c.5.

‖ Defunctus de quibusdam criminibus potest accusari.

posſint suſcipere puerū, vt 30. q. 4. quod autem: & tamen anteceſſor huius Leo illud prohibuerat. de conſecra. diſtin. 6. non plures. & hoc concedo. Quòd autem dicitur quòd Papa habet omnia iura in pectore ſuo [a], vt C. de teſt. omniū. verū eſt‖ per interpretationē: quia omnia interpretari pōt. nam & q̄doq; impeditur minori intelligētia. vt extrà de cenſi. cum inſtantia.

Vorumdam.] CASVS. Vnus in presbyterum, duo in leuitas promoueri volebāt epiſcopus autem cum pateretur infirmitatem oculorum, manum ſuper caput ordinandorum impoſuit, & presbyter quidam orationem dixit; quærebatur quid deberet fieri de epiſcopo, & de ordinatis. & reſpondet, vt epiſcopus qui defunctus eſt, relinquatur diuino examini: ordinati vero careant ordine, quem peruerſe acquiſiuerunt.

¶ Caſus autem alij qui ſequuntur vſque in fin. diſtinct. plani ſunt, & per te facile videbis.

a ¶ *Impoſuiſſe.*] Hic habes q̄ duo imperfecta ſacramenta non conſtituūt vnum perfectum [b], & hoc ideo, quia ſacramenta ſunt vnitatis. de conſe. diſt. 2. quia paſſus, & vnitas diuiſionem non recipit. 24. q.1. loquitur. [c]. Idem dico in ſacramento baptiſmi & euchariſtiæ, & in omnibus illis, vbi certa forma deſideratur, q̄ duo imperfecta non faciunt vnum perfectum. Idem eſt in excuſatione tutorum, quod duę imperfectę excuſationes non faciunt vnam perfectā, vt C. qui numero tutela. l. 1. Idem eſt in ſtipulatione, quia illa nō diuidit. ff. de verb. obl. l.1. & l. cōtinuus. Sed ſacramentum ſolennitatis (vt eſt Miſſa) bene diuidit: & ibi duo imperfecta faciunt vnum perfectum, vt 7.q.1. nihil.

b ¶ *Non poteſt.*] quia crimina morte extinguuntur, & nullus poſt mortem poteſt accuſari, vt 24. q. 2. c. 1. ff. de bonis eorum qui ante ſententiam mortē ſibi cōſci. l vlti. & 23. q. 2. admonere. ‖ niſi in crimine hæreſis, vt 24. q.2. ſane. 2. vel ſi aliquis hæreticos inſtituit hæredes, vt extra de here. ſi q̄s epiſcopus. vel ſi in notorio crimine deceſſit, vt 88. diſt. neque. prout conſueuit notari 24.q.2. in ſumma.

c ¶ *Amittant.*] & tamen numquam eum re-

a ¶ Ex epiſtola.] *Hæc palea in nullo manuſcripto exemplari eſt inuenta. Burchardus, & Iuo ante hoc caput, quod incipit,* Ad cognitionem, *referunt aliud quoddam caput, quod incipit* , Relatio, *ex epiſtola Simplicij miſſa Equitio Florentio. (ſiue Florentino) & Seuero epiſcopis. Quamobrem inde poteſt hoc eſſe translatus titulus. Ceterum caput hoc à Burchardo citatur ex concilio Bragga: ab Iuone in quinta quidem parte c. 213. ex Carthaginenſi in ſexta vero. c. 102. ex Hiſpalenſi 2. c. 5. quo etiam loco extat. & ſequens caput*, Quorundam, *eſt quaſi huius ſumma.*

Item quæritur, an eorum ordinatio ſit rata habenda, quibus epiſcopus oculorum languore detentus manus imponit, & presbyter ſuper eos orationem dicit.

De his ita ſtatutum eſt in concilio Toletano. 3

¶ Et ordinator, & ordinatus damnationis ſubeat pœnam, cum epiſcopus manum imponit, & alius orationē dicit. C. XIIII.

QVorumdam clericorum, dum vnus ad presbyterium, duo adleuitarum miniſteriū ſacrarētur, epiſcopus oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos impoſuiſſe * tantum, & presbyter quidam illis contra eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe. Sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accuſari non poteſt [b]; ij, qui ſuperſunt, gradum ſacerdotij, vel leuitici ordinis [c], quem peruerſe adepti ſunt, amittant [c].

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 5.

¶ Qualiter ſubdiaconus ordinetur. C. XV.

6 SVbdiaconus, cum ordinatur, quia manus [d] impoſitionem [e] non accipit, patenam de manu epiſcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum: de mānu vero archidiaconi accipiat vrceolum cum aqua [f], manile, & manutergium.

Item ex eodem concilio, c. 7.

¶ Qualiter acolytus ordinetur. C. XVI.

5 AColythus cum ordinatur, ab epiſcopo quidē docetur, qualiter in officio ſuo agere debeat: ſed ab archidiacono accipiat ceroferariū [f] cum cereo, vt ſciat ſe ad accendēda [g] eccleſiæ luminaria mancipari: accipiat & vrceolum [h] vacuum ad ſuggerendum vinū in Euchariſtiam [i] ſanguinis Chriſti.

Item ex eodem, c. 7.

¶ Qualiter exorciſta ordinetur. C. XVII.

6 EXorciſta cum ordinatur, accipiat de manu epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi epiſcopo [Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum [k], ſiue baptizatum, ſiue catechumenum.]

Item ex eod. concilio, c. 8.

¶ Qualiter lector ordinetur. C. XVIII.

7 LEctor cum ordinatur, faciat de illo epiſcopus verbū ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam, atque ingenium: poſt hæc ſpectante [l] plebe tradat ei codicem de quo lecturus eſt, dicens ad eum [Accipe, & eſto relator † verbi Dei; habiturus, ſi fideliter, & vtiliter impleueris officium, partem cum eis, qui verbum Dei miniſtrauerint †.]

Item ex eodem, c. 9.

¶ Qualiter oſtiarius ordinetur. C. XXIX.

8 OStiarius cū ordinatur, poſtquam ab archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuerſari; ad ſuggeſtionem archidiaconi tradat ei epiſcopus claues [m] eccleſiæ de altario, dicens [Sic age, quaſi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.]

Item ex eodem concilio, c. 10.

¶ Qualiter pſalmiſta ordinetur. C. XX.

9 PSalmiſta, ideſt cantor, poteſt abſq; licentia epiſcopi, ſola [n] iuſſione presbyteri officium ſuſcipere cantandi, dicēte ſibi preſbytero: [Vide, vt quod ore cantas, corde credas; & quod ore credis, operibus comprobes.]

‖ Amittit quis quod nūquam habuit.

4 Ordo Romanus pag. 91. Rabanus de inſtitut. cler. li. 1. c. 8. Iſidorus lib 2. offic. c. 10. Pol. 1.2. tit 32. Anſel. 1.7 c 59. Iuo par. 6. c. 14 Pann. 1 3 c 35.

al aqua manili

5 Poly ibidē. Anſe. 1.7. c. 58. Iuo par. 6. c. 15 Pann. 1.3. c. 35. d Hic videas quod legitur & not. 5. q. 6. quia. 1. reſpōſo

6 Poly. 2. tit. 32 Anſe. 1.7. c. 57. Iuo pa. 6 c. 16. Pann 1.3. c. 37.

‖ Energumeni.

7 Poly. ibidē. Anſe. 1.7 c. 55. Iuo pa 6. c. 17. Pann. 1.3 c. 38.

Lector.] ¶ *Spectāte.*] 67. diſt. reliqui. contra, vbi dicitur, q̄ epiſcopus minores ordines poteſt conferre ſub teſtimonio trium. Sed hic loquitur de ignotis.

† *al. lector.*

m *Stiarius.*] ¶ *Claues.*] vt eiiciat excommunicatos, & infideles [o], vt 21. diſtinct. cap. 1. in fin.

† *bene administrauerunt* ordo. Ro.

e Et recipiat fideles Arch. f Scilicet bene dictis. aliàs nō eſt verū quòd mittiores conferant, vt dictā in hoc c quoniam. hic allegat Arch.

n *Salmiſta.*] ¶ *Sola.*] de abbatibus [p] nō dubitabat, & corepiſcopis, quin minores ordines conferant, vt 7.68. diſtinct. quamuis. & 69. diſtin. quoniam. ſimiliter epiſcopus, qui renuntiauit epiſcopatui. extra de eo qui renun. epi. requiſiuit. Sed qualiter ſacerdotes conferunt or dinem primum, cum ordinari nemo poſsit ſine titulo, vt 70. diſtinct. cap. 1. & ſolus epiſcopus titulū cōfert, vt 16. quæſt. 7. cap. nullus. & extra de offi. archidia. cum ſatis? Sed hoc verum eſt de maioribus ordinib [q]. Vel dic quod poſsit aſsignare titulum, ſed non curā animarum. Signatur cōtrariū 25. diſt. perlectis.

8 Poly ibidē. Anſe. 1.7. c. 54. Iuo p. 6 c. 18. Pann. 1.3. c. 39.

9 Pol ibidem. Anſe 1 7. c. 51. Iuo pa 6 c 19. Pan. 1.3 c. 40.

vbi dicitur, quod collatio illorum ordinum spectat ad episcopum: sed illud verum est de solenni ordine.

a ¶ *Debet.*] parum ‖ Nam magnitudo coronæ est signũ conuersionis, vt extra de successi. ab intest. cum dilectus in parte decisa. 12.q.1.duo.

b ‖ *Rohibete.*] ¶ *Iuxta Apostolum.*] in epistola ad Corinthios dicitur [a]: Vir si comam nutrit, ignominia est ei. mulier si comam nutrit, gloria est ei.

c ¶ *Sphæræ.*] infra 12. q.1.duo.

d *Clerici.*] etiam vxorati, vt extra de vita & honestate clericorum, clericus. 32. dist. si qui vero. sed illud potest intelligi si vult gaudere priuilegio clericali, aliàs secus. vt 84. distin. quisquis. Ioan. ‖ Ego dico, q̃ clericus coniugatus non potest gaudere priuilegio clericali: nec debet ferre tonsuram, cũ hoc faceret in vituperiũ ordinis clericalis, vt extra de cleri. coniu. cap. Ioannes. Bart.

ADDITIO. Ad hoc plene notatur 50. dist. c. vltim. 20.qõ.3.eos. & 32. dist. si qui. Arch.

e ¶ *Religionem.*] alioquin perdit priuilegium clericale. extra de vit. & hone. cler. c.vlt. extra de sent. exc. in audientia. De habitu clericorum plene

f *Si quis.*] ¶ *Comã.*] vel barbã, vt extra de vi. & hon. cler. cap. 5.

g ¶ *Sit anathema.*] ‖ Videtur ergo, q̃ omnis apostata sit excommunicatus, vt extra de apost. c. j. & infamis est. 3.q.4. si quis à vero. [b] 6.q.1. infames. quod non concedo [b]: & expone sit, id est, fiat. nã & monachus in apostasia potest recipere ordinem. vt extra de temp. or. ex parte. & Inno. dicit, quòd admoneri debet priusquam suspendatur, vt extra de sent. excomm. sacro.

h ¶ *Semper.*] etiã in lecto, & in infirmitate, vt 20.q.1.vidua.

i ¶ *Monachas.*] non sacratas.

k ¶ *Sacratas pallas.*] scilicet corporalia.

l ¶ *Et ne pestis.*] sic 3. 8.dist.mala.

m ¶ *Sacrarium.*] ideſt, altare: ne sit contra j. ea. non liceat.

n ¶ *Diaconium.*] Diaconium appellatur altare: quia ibi diaconus ministrat sacerdoti.

o *Ministrũ.*] id est, subdiaconum.

p ¶ *Derelinquere.*] sed sumere debet eas cum aliis ministris, vt de consecr. dist. 2. tribus.

q *Mulier.*] ¶ *Docere non ꝑsumat.*] Hoc enim est sacerdotale officium, vt 16.q.1. adiicimus. idem plenius habes 33.q.5. mulierem.

ADDITIO. Idem Hug. no. hic, s.q̃ habent à Papa liberam licentiam docendi, & prædicandi populo, secundum Lau.

r ¶ *Laicus.*] Arg. contra tẽplarios & hospitalarios. ‖ Sed illi nõ dicũtur laici, cum sint Deo deuoti, vt 12.q.1.duo. vel ipsi habent hoc ex speciali priuilegio.

s ¶ *Præsentibus.*] maximè: nam nec absentib[b], quomodo enim prædicabit q.s, nisi mittatur? extra de hære. ad abolendam. & c.cũ ex iniuncto.

t *Non oportet infacratos.*] id est, non sacros.

v ¶ *Portare.*] in processiõe. & vocat hæc vasa sacra, vbi continentur reliquiæ.

x *Non liceat.*] ¶ *In secretario.*] hic secretariũ dicitur locus, in quo sacra vasa ponunt. & sic nõ est contra §. ea. dist. nõ oportet. vbi dicitur, q̃ subdiaconi secretarium ingredi nõ debent.

y *Ponsus.*] ¶ *Vel à paranymphis.*] id est parẽtibus vel ancillis. & dicũtur paranymphæ, quasi parantes nymphã.

ADDITIO. Dicas q̃ paranymphi, vel paranymphæ sunt custodes puellæ ei assistentes, & docentes qualiter se debeat habere: à para, q̃d est iuxta, & nympha, q̃d est puella, secundũ Hug. Vel dic, lympha, id est, aqua, secundum Lau.

z ¶ *In virginitate.*] Alibi dicitur de biduo vel triduo, vt 30.qu.1.5. aliter. Sed intelligo & illud & istud esse consilium.

Clerici comam nutrire prohibentur, quorum caput desuper in modũ sphæræ rasum esse debet [3].

Vnde Anicetus Papa episcopis Galliæ.

¶ Clerici comam nutrire prohibentur. C. XXI.

1 PRohibete fratres per vniuersas regionum vestrarum ecclesias, vt clerici iuxta Apostolum [b] comam nõ nutriant; sed desuper caput in modum sphæræ [c] radant.

Item ex concilio Agathensi, c.20.

¶ De eodem. C. XXII.

2 CLerici [d], qui comam nutriunt, ab archidiacono etiã si noluerint, inuiti detondeantur. Vestimenta etiam, calceamẽta eis, nisi quæ religionem [e] deceant, vti, aut habere non liceat.

Item Gregorius ij. in concilio Romæ habito in Basilica S. Petri, c.17.

¶ De eodem. C. XXIII.

3 SI quis ex clericis relaxauerit comam [f], sit anathema [g].

Item ex concilio Carthagin. 4.c.11.

¶ Quibus vestibus moniales sit induenda, cũ consecratur. C. XXIIII.

4 SAnctimonialis virgo, cum ad consecrationẽ suo † episcopo offert, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper [h] vsura est, professioni, & sanctimoniæ aptis.

Vasa quoque sacrata, & vestimenta altaris mulieres Deo dedicatæ contingere, & incensum circa altaria deferre prohibentur.

Vnde Soter Papa omnibus episcopis Italiæ, epist.2.

¶ Vestimenta altaris, & vasa sacrata mulieres tangere prohibentur. C. XXV.

5 SAcratas Deo feminas, vel monachas [i] sacra vasa, vel sacratas pallas [k] penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre perlatum est ad Apostolicam sedem: quæ omnia reprehentione plena esse, & vituperatione, nulli recte sapientum dubiũ est. Quãobrem huius sanctæ sedis auctoritate hæc omnia vobis resecare funditus, quamto citius poteritis, censemus. Et ne pestis [l] hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abstergi citissime mandamus.

Item ex concilio Laodicens. c.21.

¶ Sacrarium Subdiaconis ingredi non licet. C. XXVI.

6 NOn oportet subdiaconos licentiam habere in sacrarium [m], siue secretariũ (quod Græci diaconum [n] appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

Item ex eodem, c.22.

7 MInistrum [o] non oportet vti orariis; nec hostias [α] derelinquere [p].

α ¶ Hostias.] *Vera lectio, quæ habetur etiam in aliquot manuscriptis, est, ostia, sed ob glossam non est restituta.*

Item ex eodem, c.23.

¶ De eodem. C. XXVIII.

8 NOn oportet lectores, aut psalmistas orariis vti, & sic legere aut psallere.

Itẽ ex cõcilio Carthag. 4.c.99. & 98.

¶ Mulier in conuentu viros docere non permittitur. C. XXIX.

9 MVlier quamuis docta, & sancta, viros in conuentu docere [q] nõ præsumat. 10 Laicus [r] autem præsentibus [s] clericis (nisi ipsis rogantibus) docere nõ audeat.

Item ex concilio Agathensi, c.66.

¶ Ministris non sacratis vasa Dominica contingere non licet. CXXX.

11 NOn oportet infacratos [t] ministros licẽtiam habere in sacrarium (quod græci diaconium appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

Item ex concilio Bracarensi 1.c.28.

¶ Cuilibet ex lectoribus vasa sacra altaris portare non licet. C. XXXI.

12 NOn liceat cuilibet ex lectoribus sacra altaris vasa portare [v], nec aliis, nisi iis, q̃ ab episcopo subdiaconi fuerint ordinati.

Item ex cõcilio Martini Papæ, c.41.

¶ De eodem, vt clerici comam non nutriat. C. XXXII.

13 NOn liceat cuilibet ministeria tangere, nisi subdiacono, aut acolytho in secretario [x] vasa Dominica. ¶ Nec oportet clericos comam nutrire, & ministrare; sed attonso capite, patentibus auribus, & secundum Aaron talarem vestem induere, vt sint in habitu ornato.

Item ex concilio Carthagin. 4.c.13.

¶ Qualiter sponsus & sponsa fiat benedicendi. C. XXXIII.

14 SPonsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote, à parẽtib[y] suis, vel à paranymphis [y] offerantur, qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis in virginitate [z] permaneant.

DISTINCTIO XXIIII.

1 ps *Valiter episcopus si examinãdus, & qualiter ipse simul cum reliquis infra ipsum cõstitutis sit ordinãdus, breuiter monstratum est. Nunc autem [a] videdum est de sacerdotibus, & reliquis*

liter puniantur, qui sine examinatione promouentur.

a ¶ *Manus.*] 78. dist. quid est.

ADDITIO. Et extra de elect. cum nobis olim: & est hoc c. secundum Hug. & Lau.

b ¶ *Præiudicio.*] id est, præcedenti iudicio.

c ¶ *In alteram.*] id est, in contrariam, prout ponitur 2.q.3. §. notandum. ibi, preuaricator.

d *Nullus.*] ¶ *Testimonio.*] Hic habes, quòd testimoniũ populi æquiualet examinationi. Vnde sufficit q̃d clericus ordinandus habeat famã pro se: ‖ & per hoc etiam paret, quod noti non sunt examinandi: sed tantum ignoti, vt 47. distinct. de Petro. 94. di. valde. extra de præsum. mãdata [a].

Presbyteri.] CASVS. Vacante Stomesi ec clesia, defecit sacerdos in ecclesia beati Eleutherij martyris: & cum illa ecclesia episcopo indigeret nec erat episcopus qui eam ordinaret: clerici Stomensis ciuitatis supplicauerũt Papæ, vt præciperet Cælestino episcopo, quatenus nomine visitatoris tantũ, & non tamquam proprius episcopus ordinaret in præfata ecclesia Iulianum presbyterum diaconem in locum deficientis presbyteri electum. Præcipit ergo Papa episcopo Cælestino, vt Iulianum diaconem promoueat in presbyterum in predicta ecclesia tantum nomine visitatoris: & Felicissimũ in locum Iuliani substituat diaconem, vt ecclesia illa nec sacerdote indigeat, nec ministro.

¶ Casus sequentis capituli & §. patet.

e ¶ *Ciuitatis.*] carentis episcopo. Sed nõne vacante sede episcopali capitulum potuit dare inuestituram, vt extra de hære. ad abolendã. & extra de elect. quia diligentia [b] Rñ. quod inuestitura tantũ ad episcopos spectat, vt 16.q.7. nulles. Ioan. & est hodie expressum extra ne se. va. illa, vbi dicitur. quod capitulum non supplet defectum episcopi in collationibus præbendarũ. B. Vel dic, quod capitulum, istum diaconum nõ potuit alienare sede vacante: quia ecclesiasticæ res alienari non possunt sede vacante, vt 12. quæst. 2. si qua de rebus. & 71. distinct. fraternitatem. & maior est alienatio [c] personæ quàm alterius rei, vt 12. quæst. 1. præcipimus. Sed quare non petebant hoc ab archiepiscopo? Forte quia ecclesia erat exempta. Item quare non petebant hoc à vicinis episcopis, vt 65. distinct. si forte? Rñ. forte nolebant. poterant enim ire ad Papam omnibus omissis mediis, sicut ad eum appellatur omissis mediis. 2. q. 6. ad Romanam. & cap. omnes. Vel capitulum ipsum elegit; & petiit à Papa confirmationem, nam idem non potest eligere & confirmare.

an sine examinatione sint promouẽdi. De his ita scribit Paulus ad Timotheum [1] Manus [a] nemini cito imposueris, & nihil sine præiudicio [b] facias in alteram [c] partem declinando.]

Ex decretis Siluestri Papæ in synodo Rom. c.9.

¶ De eodem. C. I.

2 NVllus acolythorũ vel subdiaconorũ rem consecratã à presbytero aliis porrigat (quia aliud est minister, aliud assistens) nisi tantũ supportet, quod ei sacerdos imposuerit suo ore benedictũ.

α ¶ Vel subdiaconorum.] *Verba hæc non sunt in synodo Romana sub Syluestro, sed habentur apud Burchardum, & Iuonem, & in ijs Vaticanis Gratiani exemplaribus, in quibus est hoc caput. Nam in antiquioribus non est: sed post versiculũ*, declinando *sequitur continenter*, Nullus ordinetur.

Item ex concilio Carthagin. 3.c.22.

¶ Ante probationem nullus ordinetur clericus. C. II.

3 NVllus ordinetur clericus ni si † probatus fuerit, vel episcoporum examine, vel populi testimonio [d].

Itẽ Gelasius Papa Cælestino episcopo.

¶ Ad ministerium alicuius ecclesiæ, clerici eiusdem promoueantur. C. III.

4 PResbyteri, diaconi, & vniuersi clerici Stomensis † ciuitatis [e] petitorio nobis suggessere porrecto, in ecclesia beati martyris Eleutherij episcopi (quæ in supradicta ciuitatis parochia [g] probatur esse cõstructa) presbyterum, qui cõstitutus fuerat, defecisse; atque in eius locum Iulianum diaconum ipsius ecclesiæ pro celebritate ipsius loci quantocyus debere ordinari. Et ideo frater carissime, si de eius vita vel moribus nihil est, quod contra canonum veniat statuta, suprascriptum presbyterij honore decorabis, sciturus [f], eum visitatoris te nomine, non Cardinalis creasse [g] põtificis. Pariter etiam & Felicissimum diaconum in eius ecclesiæ ministerio, si conuersatio eius patitur, subrogabis, vt locus processionis celeberrimus ad mysteriorum † consecrationem nec sacerdote indigeat, nec ministro [h].

β ¶ Parochia.] *In omnibus antiquis codicibus tam impressis, quàm manuscriptis sic legitur: cuius vocis loco in recens impressis erat positum* paroecia. *sed visum est antiquam lectionem esse retinendam: præsertim cum dictio hæc etiam græce aptissimè habeat etymologiam.*

Item ex concilio Laodicensi, c.12.

¶ Metropolitanorum, & episcoporum examine promoueantur episcopi. C. IIII.

5 EPiscopi iudicio metropolitanorum, & eorum episcoporũ, qui circumcirca sunt, prouehantur ad ecclesiasticam dignitatem † ij videlicet, qui plurimo tempore probantur tã verbo fidei, quàm rectę conuersationis exẽplo.

Cum itaque sine examinatione nullus sit ordinandus, quemadmodum, & quo tempore, sacerdotum, & ceterorum infra positorum examinatio debeat fieri, considerandum est.

De his in concilio Nannetensi, c.xi. ita legitur.

¶ Qui ordinandi sunt, feria quarta ad examinationem conueniant. C. V.

6 QVando episcopus ordinationes facere disponit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere volũt, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatem vnà cum archipresbyteris †, qui eos repræsentare debent: & tunc episcopus à latere suo eligere debet sacerdotes [k] & alios prudentes viros gnaros diuinæ legis, & exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus: qui ordinandorũ vitam, genus, patriam [l], ætatem, institutionem [m] locum, vbi educati sunt, si sint bene litterati, si instructi in lege Dñi, diligenter inuestigent [n], ante omnia, si fidem catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queãt. Ipsi autem, quibus hoc committitur, cauere debent, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscumque muneris cupiditate illecti à vero deuient, vt indignum, & minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos, episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille, qui indigne accessit, ab altari remouebitur; & illi, qui donum sancti spiritus vendere conati sunt, coram Deo iam condemnati [o] ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur: & sic sabbato, qui probati inuenti sunt, episcopo repræsententur.

f ¶ *Scitur us.*] Semper hoc ergo est, exprimendum, ne pro iure possit hoc in posterũ sibi vẽdicare, vt 7.q.1. põtifi. extra de iure pat. ex litteris.

g ¶ *Creasse.*] id est, ordinasse illum.

h ¶ *Nec ministro.*] Et ita quælibet ecclesia habebit sacerdotẽ & diaconum: alibi dicit q̃ habebit duos sacerdotes. 7.q.1. illud. & extra de fil. presbytero. proposuit.

i ‖ *Episcopi.*] ¶ *Qui plurimo.*] Tales enim præferendi sunt aliis in ordine, & in dignitate [d]: vt 61. dist. c. statuimus. 75. dist. c. vlt.

CVM ITAQVE. Hæc est secunda pars, in qua dicitur, quod ordinandi sunt examinandi. Ioan. de Fan.

Quando.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod in feria quarta ante sabbatum ordinationis archipresbyteri & sacerdotes debent præsentare ordinandos in ciuitate: & tunc episcopus ad examinationẽ illorũ tribus diebus continuis faciendam debet eligere viros prudentes, qui diligenter de vita & statu eorum inquirant: & illi quibus hoc committitur sint tales, qui gratia vel pecunia non corrumpantur: quod si secus fecerint, deponantur, & promoti repellantur.

k ¶ *Sacerdotes.*] Tamẽ hoc videtur esse officium archidiaconi, & repræsentare abbates ordinandos, & abbatissas in sede ponere, vt extra de offi. archi. vt nostrum. Et est argu. ad hoc supra. dist. proxi. ostiarius. ‖ Et secundum hoc videtur, quòd si archidiaconus debet examinare instituendum, quòd tenetur ordinato ab beneficium conferendum. argu. §4. dist. si seruus. Arg. contra extra de præbend. epis. copus. Sol. illud est quando episcopus ordinat sine repræsentatione: vel quando repræsentans nõ est soluendo.

ADDITIO. De hoc not. extra de offi. archi. ad hæc.

l ¶ *Patriam.*] Nã propter natiuitatem vel patriam carius vel vilius emitur mancipium. ff. de ædi. edic. quòd si nolit. §. qui mancipium.

m ¶ *Institutionem.*] id est, titulum.

n ¶ *Inuestigent.*] Sed numquid ordinandi ita rigide sunt examinandi? quod videtur, vt extra de pur. cano. constitutus. & extra de elect. cum in cũctis. Argu. contra. ff. de ædil. edict. si quid vendidit. in prin. vbi dicitur, q̃ nõ ita amare, sed cũ quodã temperamento accipiendum est, vt non requiratur nimia perfectio. extra de elect. cum nobis olim. ‖ Hæc autem tria potissime requirenda sunt, ætas legitima, litteratura sufficiens [e], morum honestas, vt extra de elect. cum in cunctis. & si non fuerit in his tribus examinatus, deponẽdus est, vt extra de elect. nihil est.

o ¶ *Iam comdemnati.*] Sunt ergo tales ipso iure suspensi. 1.q.1. reperiuntur.

‖ Corona non debet esse magna.

a Apostolus tamen dixit illud generaliter: non de clericis tantum secũdum Lau.

1 Iuo p.6.c..6

‖ Clericus coniugatus non gaudet priuilegio clericali.

2 Iuo concor. par.6. ca.265. & 378.

3 Extra de vit. & honest. cle. c.si quis.

‖ Apostata qui libertan sit ex cõmunicatus.

4 Polyc. l. 4. tit.33. Burc. l.8. c.23. Iuo pa.7.c.43.

[1] *al. sus*

5 Pol.l.3.ti.9. Anſ.l.7.c.240 Burc.l.3.c.215 Iuo pa.2.c.92. & par.3.c.265.

c Et est arg. q̃ monachus ele ctus in episcopum nõ debet habitum mutare, secũdum Lau. Ad idem extra de vi. & honest. cler. in magno. in fin. & hoc arg. sumitur ex eo, quod hic dicitur, semper.

6 Anſ.7.c.90. Iuo p.3.c.105.

7 Anſ.l.7.c.8

8 Anſ.l.7.c.8

9 ℣ decreti dist.4.c.ma lier. Burc.l.8.c.9. Iuo p.7.c.10. & p.8.c.49.

10 Ibid.c.48.

11 Fere idem 5.cap. ca.no oportet fũdiaconos.

12 Apud Mat. Bracar.3.cp. Grac. fmas c.41.& c.66.

13 Iuo par.1. Ibid. c.66. Iuo p.6.c.98 Exo. 22.

14 ℣ 30.q.5. Sponsus. Burc.l.3.c.9. Iuo p.8.c.149.

[a] *al. ministe. riorum*

b Iſtæ decreta lesnõ probãt intuenti id, ad quod probandam indu cantur.

c Die quod p confirmationem nulla fit alienatio: nec præiudicatur facto ipsius: & sic loquitur extra de maiori. & obedi. his quæ &c. cum olim Ioan. de Fan.

d Et hoc vide ad §.3.eo. cum itaque.

e Et hoc facit ab illo §. cum itaque. vide ad §. quæritur.

‖ Templarij & hospitalarij nõ sunt laici.

7 Anſ.l.7.c.8

8 Anſ.l.7.c.8

‖ Ignoti sunt examinandi, & non alii.

3 Bur.l.3.c.34. Iuo p.2.c.43.

2 De hoc no. 5. dist. proxi. qui episcopus in princi. Archidia.

Anſ.l.7.c.89. [1] *non probatus vel* ſ. ottig.

4 Anſ.lib.7.c. 88.al.89.93. Stomensis ſ. Anſ.

‖ Archidiaconus instituendos examinare debet.

‖ Ordinãdi de quibus sunt examinandi.

e Hæc in monachon non ſ. neceſſaria, ſ. legitur & na. 7.16. q.1. lege.

ALIAS. Dictum est 3. quod clerici collaterales episcopi debent probare & examinare ordinandos : & ordinandi debent esse probati populi testimonio. Nunc vero dicitur, quod si neutrum istorum inter ueniat: episcopus non debet præsumere facere ordinationem.

¶ Casus sequ. cap. cum §. patet.

a ¶ *Aliàs.*] idest, si non sit examinati à collateralib⁹ episcopi[a], vel ꝓbati per testimoniũ populi. ad hoc suprà ead. nullus.

b *Episcopus.*] ¶ *Clericorum.*] Sed cõtra 15. q. 7. cap. vltim. ibi dicitur, quòd solus episcopus honorem dare potest : solus auferre non potest. Sed ibi hæc dictio, solus, non excludit clericos suos : sed alios episcopos. adhuc signatur aliud contrarium 67. dist. reliqui. Sed illud loquitur de notis clericis. ‖ requirit ergo cõsensus canonicorum in ordinibus conferendis, vt hic. Item in causarum diffinitionibus, vt 15. q. 7. episcopus. Item in conferendis beneficiis. extra de his quę fi. à prela. sine cõsensu cap. ea nosc itur. 93. dist. legimus. Itẽ in priuilegiis conferendis, & aliis negotiis, vt extra, de iis quæ fi. à prela. quãto.

QVALITER QVID VTERI. Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, quod sialiqui sine examinatione ordinant: si criminosi sint, deponantur. Ioan. de Fan.

Si quis.] CASVS. Tres casus in hoc c. continentur. Primus est, quòd si quis presbyter vel diaconus sine examinatione fuerit ordinatus, debet deponi. Secũdus est, quod si examinatur, & confitetur crimina sua in examinatione, debet repelli & & non promoueri. Tertius si examinatur, & non confitetur crimina sua : si postea inde conuincatur, debet deponi. Idem dicendũ est de ceteris clericis inferioribꝰ.

c ¶ *Confessi.*] ‖ Si metu probationũ aliquis confitetur crimen, talis habetur pro conuicto. sed si sponte aliquis confitetur crimen nulla examinatione præcedente, seruatur quod legitur 15. quæst. 8. qui admiserit. & cap. si quis presbyter. & ponitur hoc verbum abiiciantur, improprie : vno modo exponitur quantũ ad ordinandos: alio modo quantũ ad ordinatos. Et quod dicit, ordinatũ deiiciendũ, si prius fuerit criminosus, intelligas de maiori crimine: quia si quis in minori crimine existens ordinari se permiserit, non deponitur: sed imponitur ei pœnitentia, vt 68. dist. cap. 1. 82. distin. presbyter. extra de renun. nisi. §. propter criminis conscientiam. Qui ergo tempore ordinationis suæ tacet crimen suum, deponitur, vt 50. distin. ex pœnitẽtibus. vel si quis sine examinatione promotus fuerit, vt 84. dist. quisquis. & 81. distin. si qui sine examinatione. Sed pone, quod in omnibus sit idoneus, qui ordinatus est sine examinatione: numquid propter hoc solum deponendus est ? ꝙ non est examinatus? ita videtur hic dici: & hoc non est propter suum vitium, sed ꝓpter vitiũ ordinantis, vt 70. dist. c. 1. & 16. q. 7. decernimus. Itẽ q. nõ intrauit per ostiũ, vnde mori debet, vt Rhemus. ff. de rerũ diuisio. l. vlt. Alij contrarium dicunt: argu. contra extra de præben. cum secundum. Ioan.

d ¶ *Quod irreprehensibile.*] Ergo minores ordines cum examinatione[d] conferendi sunt. Nam & deponitur quis à minoribus ordinibus, vt 27. q. 1. si quis episcopus.

Vòd nullus.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima ponuntur officia minorum clericorum episcoporum & aliarum dignitatum, scilicet archidia. archipresbyt. primicerij, sacristæ, Thesaurarij. Petrus. Secunda ibi, *Ex hac.* Tertia ibi, *Nunc autem.* Ioan. de Fan.

CASVS. Supra ostensum est de examinatione clericorum. In hac vero 25. distinct. ostenditur quid ad episcopum, & quid ad alios inferiores pertinet. & hoc probat per sequentia c. Et postea interserit regulam Apostoli: Oportet episcopum esse sine crimine, &c. & eius occasiõe ponit significationes huius nominis crimen.

e ¶ *Quid autem.*] In hac distin. ostendit quid pertineat ad vnumquem que ordinem [e]. Secundo ponit regulam Apostoli : Oportet episcopum esse sine crimine: & inde nacta occasione ponit varias significationes huius nominis, crimen : & ostendit quod sit mortale, quod veniale.

Prælectis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit Isidorus, quæ officia pertineant ad singulos ordines. In secunda parte: quæ incipit ibi, *Hi sunt ordines* : ostendit quod quattuor dignitates debent esse sub episcopo in ecclesia maiori, scilicet. archidiaconus, archipresbyter, primicerius, & thesaurarius : & quæ ad ipsos pertineant, & quibus præponantur : quod prosequitur vsque ad §. *Nunc autem.*

f ¶ *Cognita.*] ‖ Not. quod quærere possumus ea quæ sunt nobis nota, vt 11. dist. quis nesciat. 24. q. 1. pudenda. verſi. fin.

g ¶ *Infideles.*] Contra 3. de consec. dist. 1. episcopus nullum. sed illud non tenet: quia contraria consuetudine abrogata sunt. dist. 4. §. leges.

ADDITIO. Hoc legitur & no. 3. q. 1. non liceat. ibi videas. Vel dicit not. in prædic. cap. episcopus. & 30. q. 3. de incestis. in glos. de hac materia, &c. sed quòd hic no. fuit in summa Gof. Archi.

h ¶ *Benedictiones.*] idest, benedicamus.

i ¶ *Laudes.*] id est, alleluia. vel illud, Christus vincit, &c.

k ¶ *Sacrificium.*] idest offertorium.

l ¶ *Lectiones.*] legendas in matutinis.

m ¶ *Prædicare.*] idest. legere: ne sit contra 16. q. 1. adiicimus.

n ¶ *Apostolum.*] idest, epistolam. cum deest subdiaconus.

o ¶ *Precum.*] dicendo litanias.

p ¶ *Et recitatio.* ordinandorum, & baptizandorum, & mortuorum, & excommunicatorum. 2. q. 1. legum.

q ¶ *Præmonet.*] cum dicit, Humiliate vos, &c.

r ¶ *Clamare.*] Kyrie eleison in rogationibus. Idem Gof.

s ¶ *Pacem.*] cum dicit, Dominus vobiscum. vel pax vobiscum : secundum consuetudinem alterius loci. Vel cum dicit, Agnus Dei, &c. Lau.

t ¶ *Annuntiat.*] festiuitates.

Aliàs[a] *autem, sine clericorum videlicet concilio, & populi testimonio nullum episcopus ordinare præsumat. Vnde in cõcilio Carth. 4. c. 22. legitur.*

¶ Sine clericorum suorũ cõcilio episcopus clericos non ordinet. C. VI.

EPiscopus sine concilio † clericorum[b] suorum clericos nõ ordinet, ita vt ciuium conniuentiam †, & testimonium quærat.

Quæritur, quid fieri debeat de his, qui sine examinatione prouecti sunt.

De his ita legit in cõcilio Martini P.

¶ De his qui sine examinatione ordinantur, & postea peccata sua cõfitentur. C. VII.

SI quis presbyter, aut diaconus sine aliqua examinatione ordinati sunt, aut certè, cum discuterentur criminosa peccata sua confessi[c] sunt, aut post ordinationem ab aliis derecti sunt, abiiciantur ex clero. Similiter vero, & de vniuerso ordine clericorum seruetur: Nã hoc sibi, quod irreprehẽsibile[d] est, sancta catholica defendit ecclesia.

a ¶ Confessi sunt.] *In originali est*, confessi non sunt, post ordinationem. &c. *verum in concilio Nicæno. c. 9. vnde hoc caput videtur sumptũ, habetur sine negatione, quemadmodum hic: & 7. dist. 81. c. si quis sine.*

DISTINCTIO XXV.

Vòd nullus sine examinatione ordinẽdus sit, breuiter demonstratum est. Quid autem ad episcopum, quid ad vnũquemque inferiorem pertineat, Isidorus Hispalensis episcopus in epistola ad Ludifredum † scribit ita dicens.

¶ *Integra hæc epistola habetur in codice bibliothecæ monasterij Dominicanorum.*

¶ Quod episcopi & ceterorum sit officium in ecclesia C. I.

PErlectis sanctitatis tuæ litteris gauisus sum, quòd optatã salutem tuam eorũm relatu cognoui. De his autem, quæ in sequentibus insinuare eloquij tui sermo studuit, gratias ago Deo, quod solicitudinem officij pastoralis impendis, qualiterque ecclesiastica officia ordinentur, perquiris : & licet omnia prudẽtiæ tuæ sint cognita[f]; tamen, quia affectu fraterno me cõsulis, ex parte, qua valeo, expediã: & de omnibus ecclesiæ gradibus, quid ad quẽque pertineat, eloquar. Ad ostiariũ nãque pertinent claues ecclesię, vt claudat, & aperiat templũ Dei, & omnia, quæ sunt intus, extraq; custodiat : fideles recipiat; excõmunicatos, & infideles[g] excipiat. † ¶ Ad exorcistã pertinet exorcismos memoriter retinere, manuq; super energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere. ¶ Ad acolythũ pertinet præparatio luminariorum in sacrario: ipse cereũ portat : ipse suggesta † ꝓ Eucharistia, calices subdiaconis præparat. ¶ Ad psalmistã pertinet officium canẽdi, dicere benedictiones[h], laudes †[i], sacrificium[k], responsoria, & quidquid pertinet ad canendi peritiam. ¶ Ad lectorem pertinet lectiones ꝓnuntiare, & ea quæ propheræ vaticinarunt, populis prædicare[m]. ¶ Ad subdiaconum pertinet calicẽ, & patenam ad altare Christi deferre, & leuitis trãdere, eisque ministrare; vrceolum quoque, & aquã †, manile, & manutergium tenere; episcopoque, & presbytero, & leuitis pro lauandis ante altare manibus aquã prębere. ¶ Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quæ aguntur in sacramentis Christi; in baptismo scilicet: chrismate, & patena, & calice : oblationes quoque inferre, & disponere in altario: componere etiam mensam Domini, atque vestire, crucem ferre, & prædicare Euangelium, & Apostolum[n]. Nam sicut lectoribus vetus testamentum, ita diaconis nouum prædicare præceptum est: ad ipsum quoque pertinet officiũ precum, [o] & recitatio nominum: ipse præmonet [q] aures hãberi ad Deum : ipse hortatur clare [r] : ipse donat pacem [s], & ipse annuntiat [t]. ¶ Ad presbyterum pertinet sacramentum † corporis & sanguinis Domini in altario Dei conficere,

orationes dicere, & benedicere dona Dei. ¶ Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, vnctio altaris, & confectio chrismatis[a]. Ipse prędicta officia, & ordines ecclesiasticos distribuit : ipse sacras virgines benedicit : & dum præcesserit vnusquisque in singulis; ipse tamen est præordinator in cunctis. ¶ Hi sunt ordines, & ministeria clericorum; quæ tamen auctoritate Põtificali in archidiaconi cura, & primicerij, ac thesaurarij solicitudine diuiduntur. ¶ Archidiaconus enim imperat subdiaconis, & leuitis : ad quem ista ministeria pertinent, ordinatio vestiendi altaris à leuitis, cura incẽsi, & sacrificij[b] necessaria solicitudo; quis leuitarum Apostolũ, & Euãgelium legat, quis preces dicat, seu responsoria † in dominicis diebus, aut solennitatibus † decantet. Solicitudo quoque parochiarũ ß †, & ordinatio, & iurgia[c] ad eius pertinent curam: pro reparãdis[d] diœcesanis basilicis ipse fugerit sacerdoti[e] ipse inquirit parochias † cum iussione[f] episcopi, & ornamenta, vel res basilicarum[g] parochiarum †; gesta libertatũ † ecclesiasticarum episcopo idem refert : collectam pecuniam de communione[h] ipse accipit, & episcopo defert, & clericis proprias partes idem distribuit. ¶ Ab archidiacono nuntiatur episcopo excessus diaconorum: ipse denuntiat sacerdoti in sacrario ieiuniorum dies, atque solennitatum, & ab ipso publice in ecclesia prædicatur : quando vero archidiaconus absens est, vicem eius diaconus[i] sequens adimplet. ¶ Archipresbyter[k] vero se esse sub archidiacono, eiusque præceptis, sicut episcopi sui, sciat obedire : & (quod specialiter ad eius ministeriũ pertinet) supra omnes presbyteros in ordine positos curã agere, & assiduè in ecclesia stare; & quando episcopi sui absentia contigerit, ipse vice eius Missarum solennia celebret, & collectas[l] dicat, vel cui ipse iniũxerit. ¶ A primicerium pertinent acolythi, exorcistæ, psalmistæ, atque lectores : signum[m] quoque dandum pro officio clericorum, pro vitę honestate, & officij meditandi, & peragendi solicite; lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, & responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, & modus psallendi † in choro pro solẽnitate temporum : ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quæ sunt in vrbe, ipse denuntiat sacerdoti: epistolas episcopi pro diebus ieiuniorũ parochitanis † per ostiarios ipse dirigat: clericos[p], quos delinquere cognoscit, ipse distringat; quos vero emendare nõ valet, eorum excessus ad agnitionẽ episcopi deferat: basilicanos † [q] ipse constituat, & matriculam † [r] ipse disponit. Quãdo autem primicerius absens est, ea, quę prędicta sunt, ipse exquirat, qui ei aut lege † [s] proximus est, aut eruditione. ¶ Ad thesaurarium pertinet basilicarũ, & ostiarij ordinatio † [t], incẽsi pręparatio, cura chrismatis conficiendi, cura baptisterij ordinandi, præparatio luminariorum in sacrario, & in sacrificiis †

α ¶ Clamare.] *In epistola B. Isidori, & apud Iuonẽ legitur*: ipse hortatur orare, ipse clamat, & pacem ipse annuntiat.

ß ¶ Parochiarum.] *In epistola legitur*, parochitanorum. *quemadmodum & paulo inferius: & vox ista frequens est in antiquis exemplaribus conciliorum Toletanorum.*

γ ¶ Prædicatur.] *Sic emendatum est ex manuscr. Grat. & originali. Antea legebatur*, prædicantur.

δ ¶ Archipresbyter.] *Hinc vsque ad vers.* Ad primicerium. *non sunt in ipsa epistola Isidori, neque in Pannormia, neque apud Burch. & extra c. 1. de offic. archipresb. citatur ex concilio Toletano.*

ε ¶ Clericos.] *In primo Vaticano est* clericos vrbis, *& post verbum* deferat, *additur*, ceteri enim qui sunt extra vrbem, ad archidiaconi curam pertinent, *quemadmodum & in nonnullis alijs exemplaribus.*

ϛ ¶ Eruditione.] *In originali est*, eruditione his explendis certus.

Ex hac epistola liquet, quid cuiusq; officij sit. ¶ *Est etiam alia distinctio episcoporum, presbyterorum, diaconorum, quam fecit Clemens in epistola sua tertia ita dicens.*

¶ Quid ab episcopis, quid à presbyteris, quid à diaconis audire oporteat. C. II.

AVdire episcopum attẽtius oportet[v]: & ab ipso suscipere doctrinam fidei: monita[x] autem vitæ à presbyteris inquirere, à diaconis vero ordinẽ disciplinæ[y].

Sacerdos quoq; vtrũque humerũ oratio ambit: diaconus vero sinistrũ tũtum, vt ad ministeriũ expeditius discurrat. Vnde in cõcilio Tolet. 4. c. 39.

¶ Quæ e leuita vnum tantum humerum oratio ambit. C. III.

VNum orariũ oportet leuitã gestare in sinistro humero[z] dinibus quis valeat promoueri: & qui post lapsum valeat reparari, & qb⁹ cũlpis deiici mereãtur, & quo accusãte, & qb⁹ testificãtib⁹ posint cõuici cle

a Ad hoc facit ad not. 9. q. 4. nullus primas ¶ gl. ergo nec. & ſ. dicam. & etiam de hoc dicam 14. q. 3. nam sacerdotes. ibi videas Archi.

b Idem Bal. in l. præcipimus. in prin. C. de ap. & Ale. de Imo. in ru. ff. de off. eius cui man. est iuris. in 4. col. vbi ad hoc multa adducit iura.

c Hoc vide ad ſ. nec. cem. al. vsſque gella

d Ar. contra ea. dist. quando. sumpser. 2 contra in fi. sed ibi sic. & ibi ſic. a. xime. Archi.

e Hæc depositio fieri debet non ab eo qui eũ ordinauit: eũ ipse debeat deponi: sed ab eiꝰ superiore, secundum Hugo. Idem sentit Gof.

f Episcopus debet habere ea pituli consensum i multis. ‖ Apud Martinũ Bracarensem c. 24. Facit ad hoc c epiſ. 5. Zachariæ ad Bonifacium epiſcopum & 15. q. 8 ſi quis presbyter Anſ. l. 8. c 13.

g S. illicet in dispensatione rerũ ecclesiæ. 12. q. 2. ſi quis de rebus. Item in alienatiõe. 12 q 2 sine ex ceptione. 10. q. 2. hoc ius. Itẽ in mobilis cõmunibus negotiis, vt quę omnibus insidiãt ab omnibus cõprobetur. extra de præſcri. agrorũm. Archidia.

h Ad hoc facit ad not. 9. q. 4. nullus primas ¶ gl. ergo nec. & ſ. dicam. & etiam de hoc dicam 14. q. 3. nam sacerdotes. ibi videas Archi.

i Bur. l. 3. c. 50. Ino. p. 6. c. 20. Pan. l. 3. c. 41. ‖ Cõfeſſus de crimine, an habeatur pro conuicto.

k al. l. an: fredum.

l Ve ſupra ea. proximo.

m al. consilio

n aſſenſum, & conuentu} o. ig.

o Ad ar. ſ. Et hoc ſi. ſ. Et ſacrificij. ſ. Et iurgia.

p Parochianum} orig.

q Parochiarum} orig. & al. & libertatum

r aquæ lem} ouig.

s Nota quere licet.

t al. ſuſcipiam

u al. reſponſionem † Solennitatem} orig. & Pann. Solennitatiꝫ burc. & luo. Parochiarum} orig.

v al. canendi

w al. parochianum

x ſbaſilicarios. † al. matricularas} orig. & manuſcr. c De quo his non loquitur, ſecundũ Lau. † loco.} orig.

y † reparatio.} orig.

z 1 Anſ. lib. 7. c. 76. ar. 81.

a † al. sacrificij. ſ. ori.

b Aliter accipitur 50. dist. contumaces Archid.

c † præparatio

d ‖ Litteratura æquipollet dignitati.

e 2 Anſ. l. 7. c. 80. al. 86.

uici clerici:& ſub quo iudice ſint abſoluendi vel damnandi. Et incipiẽdo ab epiſcopo proſequitur 13.c. apoſtolicæ regulæ. Primum cap. eſt, oportet epiſcopum eſſe irreprehenſibilẽ, vel ſine crimine. Et dicitur primo crimen quodlibet peccatum mortale vel veniale ex deliberatione procedens, vel ſine: de quo dicitur, res pene contra naturam eſt, &c. ſed talis eligatur cuius comparatione ceteri grex dicantur. Secundo dicitur crimen accuſatione & condemnatione dignũ: vel infamia criminalis. Quod autem dicitur; oportet eum eſſe ſine crimine, intelligit poſt baptiſmum, & non ante.

a ¶ *Propter quod.*] ideſt, quia. ſimile ponitur 22. diſt. de conſtantinopolitana. verſi. nã quòd.

b ¶ *Nunc autem.*] Ab hoc loco vſque ad 49. diſtinct. aſsignat 13. cap. apoſtolicæ regulæ [a], quæ in locis ſuis diſtinguemus. & pertingit hic tractatus vſque ad 12. cauſam, aſsignando quales in quolibet ordine, & ex quo, & in quem debeant promoueri, qui lapſi valeant reparari, & qui non: & ſub quo iudice quilibet accuſetur, ſub quo iudice ſint ligandi vel abſoluendi. ſi qua autem alia interponit, incidentia ſunt, vt in 6. 7. 8. 9. & 10. cauſis. continua.

¶ Hactenus oſtendimus. quales ſint promouendi, & qualiter ſint examinandi: nunc autem oſtendit quales in quolibet ordine debeant ordinari. Ioan. de Fan.

c ¶ *Breuiter.*] id eſt, vſque ad 12. cauſas.

d ¶ *Regulam.*] Hæc ſunt 13. capitula quę proſequitur: Oportet epiſcopum eſſe ſine crimine, Vnius vxoris virum, Non vinolentum, Prudentem, Ornatum, Hoſpitalem, Pudicum, Doctorem, Nõ percuſſorem, Non litigioſum, Non cupidum, Domini ſuę bene prępoſitum, Non neophytum.

e ¶ *Ad Tymotheum.*] ſcribit.

f ¶ *Nomine autem.*] Gratianus volens exponere auctoritatem Apoſtoli; oportet epiſcopum eſſe ſine crimine, aſsignat hic plures ſignificationes huius nominis, crimen: licet hic quidam quinque ſignificationes aſsignent: ego non aſsigno niſi quattuor. Dicitur enim quandoque crimen omne delictum ſiue mortale, ſiue veniale, ſiue ex deliberatione procedat, ſiue ex ignorantia, ſecundum quod dicitur, Nemo ſine crimine viuit. & hanc ſignificationem innuit ibi, nomine autem criminis. Quandoque dicitur crimẽ infamia procedens ex crimine: prout ibi ſumitur in epiſtola ad Titum. quãque dicitur crimen ſolum id, quod ex deliberatione procedit: ſiue illud ſit mortale, ſiue veniale: prout ibi ſumit criminis appellatio, &c. Quarto modo dicitur crimen ſolum id, quod eſt dignum depoſitione, prout ibi ſumitur: aliàs ea demum. Ioan. Deinde exemplificat quod crimen ſit mortale, quod veniale: oſtendens quod mortalia delentur p pœnitentiã, venialia in purgatorio. hæc videas qualiter dixi in caſibus. B.

g ¶ *Criminis.*] in præcedenti auctoritate.

h ¶ *Vnde in eadem epiſtola.*] ſic continua: licet quodlibet delictum dicatur crimen, non tamen ita accipitur in præcedenti auctoritate: q̃ ſecundum hoc fere nullus eſſet idoneus, &c.

i ¶ *Pene.*] ℣. de pœni. diſt. 1. cap. vlti.

i ¶ *Pene.*] ‖ pene dicit p̃ beatam virginem & ſanctum Ioannem, qui fuerunt ſanctificati in vtero. vel eſt philoſophicum temperamentum.

k ¶ *Grex.*] ſic 1. q. 1. viliſſimus. 61. diſt. in ſacerdotibus.

l ¶ *Vel.*] pro id eſt.

CRIMINIS APPELLATIO. Casvs. Ponitur tertia propter quòd 2 orat, id eſt, prædicat: dexteram autem partem oportet habere liberã, vt expeditius ad miniſterium ſacerdotale diſcurrat.

3 *Nunc autem* b *per ſingulos gradus ordine recurrentes; qui ex quibus ordinibus in quem gradum conſcendere poſſint; qui poſt lapſum valeant reparari, vel qui non; quibus culpis à proprio gradu mereantur deiici; quo accuſante, quibus teſtificantibus poſſint cõuinci; cuius ſententia ſint abſoluendi, vel condemnandi, breuiter* c *conſidere mus. Ac primũ à Pontificali gradu incipientes, qualẽ oporteat eum eſſe, qui in epiſcopum eſt ordinandus, diligẽter inueſtigemus, Apoſtoli regulam* d *ſecuti, quam in huius modi re Timotheo, & Tito ſcribit dicens* [1 *Oportet epiſcopũ irreprehenſibilem eſſe.*] *ideſt non obnoxium reprehenſioni. Hoc ad Timotheum* e. *Ad Titum autem* [*Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe*] *quod (vt Hieronymus ſcribit ad Oceanum) idẽ eſt. Nomine autem*f *criminis*g *quodlibet peccatum intelligitur: vnde in eadẽ epiſtola Hieronymus dicit* [2 *Res*h *cõtra naturã pene* i *eſt, vt ſine peccato aliquis ſit: ſed talis eligatur, cuius cõparatione ceteri grex* k *dicantur.*] *In epiſtola vero ad Titum, crimẽ vocatur criminale peccatum, vel* l *criminalis infamia: vnde ibi* ß *legitur* [3 *Crimen eſt querela, id eſt peccatũ accuſatione, & dãnatione dignum.*] 4 *Quod autẽ ſine criminatione iubetur eſſe, q in epiſcopũ eligitur, non ante baptiſma, ſed poſt baptiſmũ intelligendũ eſt: vt à tẽpore videlicet baptiſmatis nullius criminis cõſcientia mẽtẽ eius remordeat.* γ

¶ § *Criminis autem appellatio aliàs late*m *patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Vnde Beda* d *ſuper epiſtolam Iacobi* [*Peccata, quæ ex ignorantia, vel infirmitate humana committuntur, dicit, & præcipit alterutrum confiteri; quia facile*o *dimittuntur: quæcumque vero fiunt ex deliberatione, non, niſi per pœnitentiam.* ¶ *Hinc etiam Auguſtinus ait* [*Nullum peccatum eſt adeo veniale, quod non fiat criminale dum placet.*] ¶ *Aliàs autem ea demum ſignificat, quæ ſemel commiſſa ad damnationem ſufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt: quæ niſi ſæpius iterata, & in conſuetudinem fuerint deducta; quamuis grauent poſt mortem, non tamen eternaliter perdunt: quia & ſi quadam ratione crimina appellentur; tamen mortifera, & capitalia non ſunt.* 6 *Vnde Auguſtinus in homilia de igne purgatorio exponens verba Apoſtoli* [*Si quis ſuper hoc*r *fundamentum ædificauerit lignas fœnum, & ſtipulam, &c.*] [*Multi ſunt, qui lectionem iſtam male intelligentes, falſa ſecuritate decipiuntur: dum credunt, quòd ſi ſupra fundamentum Chriſti capitalia crimina ædificent; peccata ipſa per ignem tranſitorium poſſint purgari; & ipſi poſtea ad vitam perpetuam peruenire. Intellectus iſte, fratres cariſſimi, corrigendus eſt: quia ipſi ſe ſeducunt, qui taliter ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne, de quo dicit Apoſtolus* [*Ipſe autem ſaluus erit ſic tamen quaſi per ignem*] *non capitalia*s, *ſed minuta peccata purgantur: 7 de quibus, & ſi non omnia*v, *vel* x *aliqua commemorãda ſunt; ne aliquis ſe inaniter excuſare conetur; & dicat ſe neſcire, quæ ſunt minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quamuis Apoſtolus capitalia plura commemorauerit; nos tamen, ne deſperationẽ facere uideamur, breuiter dicimꝰ, quæ ſunt illa, ſacrilegium, homicidiũ, adulteriũ, fornicatio* † *falſum teſtimoniũ,* tum; ſecundum hoc ex pone, fit mortale, id eſt, tibi per contemptum fit c mortale: ſicut ibi exponitur, accedit verbum ad elementum c & fit ſacramentum. 1. q. 1. detrahe.

ALIAS EA DEMVM Hic ponitur quarta acceptio huius nominis crimen. ſcilicet, quod ſemel commiſſum ſufficit ad damnationem & depoſitionem: non tamen infamat: & oſtenditur in hoc §. quæ peccata ſint mortalia, & quæ venialia: & quædam ex his enumerãtur mortalia, quæ per pœnitentiam purgantur: venialia in purgatorio poſt mortem. Et dicitur quod per lignum magna venialia deſignantur: per fœnum minora: per ſtipulam minima intelligũtur.

r ¶ *Super hoc.*] i. ſuper fidem, id eſt, poſt quam fidem quis ſuſceperit. i. licet quis poſt fidem ſumptam venialiter peccauerit: nihilominus ſaluus erit.

s ¶ *Ligna.*] ‖ Per hoc innuit tria genera venialium. ligna vocat grauiora venialia: fœnum minora: ſtipulam minima. ligna enim diutius ſunt in igne quàm fœnum: & fœnum diutius quàm ſtipula.

t ¶ *Non capitalia.* ‖ Hac auctoritate dicunt quidã, q̃ nullus p̃ mortali peccato punitur igne purgatorio: ſed tm̃ pro venialibus. Alij dicunt, q̃ ſi aliquis cœperit pœnitere pro mortali, & non perfecit hic pœnitentiam: perficiet eã in purgatorio, ſed ſi hic nõ eſt cõtritus de mortali, nõ purgabitur p̃ illo in purgatorio. ſic vꝫ Augu. hic velle, & de pœni. diſt. 1. ſi peccatum. & c. ſicut primi & de pœn. diſt. vlt. c. vlt.

v ¶ *Non omnia.*] ſcilicet quæ ſint mortalia, quæ venialia.

x ¶ *Vel.*] pro ſaltem.

Ebrietas.]

‖ Ebrietas quandoque eſt mortalis.

2 ¶ *Ebrietas.*] quæ quandoque eſt mentis obliuio: & hæc eſt pœna & non eſt aliquod peccatum, vt 55. q. 1. ſane. ‖ quandoque dicitur ſtudium ad inebriandum ſe, & hoc eſt mortale peccatum, vt 35. diſt. an te omnia. extra de vi. & ho. cleri. à crapula. quandoque dicitur frequens actus bibendi: & illud eſt veniale, vt in verſ. ſeq.

b ¶ *Plus accipit.*] Caſu, non ex contemptu, & non ad ingurgitationẽ: aliàs eſſet mortale peccatum, vt 4. di. denique.

c ¶ *Plus tacet.*] ‖ In prælatis eſt taciturnitas mortale peccatum, vt 44. diſtinct. ſit rector. 40. diſtin. ſi Papa. in aliis eſt veniale.

d ¶ *Ieiunantibus.*] Sed nonne comedere ante horam comedendi eſt mortale peccatum [a], vt de conſe. diſtin. 1. ſolent. & diſt. 5. quinque modis? Sed non intelligas de ieiuniis ſtatutis: ſed de illis quæ quilibet pro ſua voluntate ſeruat. 76. diſt. vtinam.

e ¶ *Tardius.*] ſic peccatum eſt, aliquid tardi[e] dare. 13. q. 2. qui oblationes. 16. q. 1. decimæ.

ADDITIO. Dic quod ipſum ſurgere non eſt peccatum: ſed tarditas & negligentia. cum iſtis concor. ſecundum. Hug.

f ¶ *Excepto.*] Arg. contra H. qui dixit, quod vir non poteſt cognoſcere vxorem quin venialiter peccet, vt dixit 3. diſtin. 13. nerui.

g ¶ *Deſiderio.*] ſupple, & cauſa reddendi debiti.

h ¶ *Neglexerit.*] Hoc eſt in prælato mortale, vt 90. diſtin. præcipimus.

i ¶ *Seruum.*] In hoc caſu ſeruus auditur agens contra dominum ſuum: & dominus talis cogitur eum vendere, vt ff. de his qui ſui vel alieni iuris ſunt. l. 2. §. dominorũ.

‖ Similiter mæritus vxorẽ tenetur moderate caſtigare, vt 7. q. 1. ſicut. in fine. niſi ſit clericus, qui eam durius poteſt caſtigare, vt 33. q. 2. placuit.

k ¶ *Adulari.*] 22. q. 2. primum. Contra 11. q. 3. nemo peritorum. & 46. diſtin. clericus qui. Solu. ‖ Tribus modis adulatur quis: vel attribuendo alicui homini bonum q̃ non habet: vel nimium extollẽdo bonum quod habet. vtrumque iſtorum eſt veniale. vel approbãdo malum quod habet: & iſtud eſt mortale. 11. q. 3. væ qui dicitis.

l ¶ *Vel ſumptuoſa.*] 41. diſt. non cogantur.

ADDITIO. Hoc vult ſonare iſta concor. ſicut infirmatur dies, ſi vtatur vilibus: ita infirmantur pauperes, vtũtur delicioſis, ſecundũ H. Arch.

m ¶ *Iuramus.*] Intellige cũ q̃s iocando iurat. ‖ Nam pro temerario iuramento bene peccat aliquis mortaliter, licet, non tãta pœnitentia imponatur ei. ſicut ſi ſolẽniter & ex diſcretione iuraſſet, vt 22. q. 4. qui ſacramento. Idem dico in iuramento per mẽtum extorto, vt extra de iureiur. verum. Contra. 2. q. 4. nos ſanctorum. Sol. ibi de ſolenni, hic de non ſolenni.

n ¶ *Temeritate.*] ſed ſi ex odio, eſſet mortale. vnde ſequitur, quoniã *Valis hinc.*] Casvs. Quærebatur qualis repreſentabitur homo ante Deum in die iudicij. Et reſpondet quòd ſi bonus decedit, bonus repræſentabitur: & ſi malus decedit, malus repræſentabitur. Sed tamen ſunt quædam peccata in iuſto quæ purgantur poſt mortem: ſcilicet venialia, vt ſermo otioſus: riſus immoderatus: & peccatum curæ familiaris. & hoc probatur auctoritate Euangelij di centis: Si quis dixerit blaſphemiam in ſpiritum ſanctum, nec in hoc ſæculo, nec in futuro remittetur ei. Vnde à contrario ſenſu apparet, quod peccata quædam in futuro remittentur. nam quod de vno negatur, de aliis conceditur.

o ¶ *Qualis hinc.*] Hoc verum eſt de ſumme bonis vel ſumme malis. nam quidam ſunt ſumme boni: quidam ſumme mali [b].

p ¶ *In iudicio.*] vt 13. q. 2. tempus. Ioan.

q ¶ *Culpis.*] ſcilicet venialibus.

r ¶ *Credendus eſt.*] Hic vult dicere, quod quædam culpæ tolluntur per ignem purgatorij ante diem iudicij.

¶ *Blaſphemias.* ‖ Qui peccat per impotentiam, dicitur peccare in patrem: quia patri attribuitur potentia. 24. diſtin. qui epiſcopus. Qui peccat per ignorantiam, dicitur peccare in filium: quia filio attribuitur ſcientia. 38. diſtinct. ſi iuxta. Sed qui ex contemptu peccat, dicitur peccare in ſpiritum ſanctum, vt ille qui eſt obſtinatus in peccato, & illud dicitur irremiſſibile [c], id eſt, non ita de facili remittitur ſicut præcedentia. de pœniten. diſtin. 1. §. poteſt, & diſt. 2. ſciendum.

t ¶ *Negatur.*] Argumen. quod de vno negatur, de alio cõceditur, vt. 16. quæſt. 3. de crimine. ff. de iudi. l. cum prætor. ſic quod de vno cõceditur, de alio negatur, vt 45. diſtinct. diſciplina. 1. q. 1. per Eſaiam. 33. quæ. 5. qui ſitit [d]. Argumen. contra C. de natu. lib. Authent. item ſi quis. vbi licet vnum nominet, tamen extenditur ad alios. ſic 61. diſtin. miramur. arg. ff. de cuſtodeo. ſi quis.

u ¶ *Sine culpa.*] Similiter militia, mercatio, procuratio, ſiue adminiſtratio aliqua vix ſiue peccato fit, vt de pœni. diſt. 5. falſas. &c. qualitas.

Vi in aliud.] Casvs. Dicitur in hoc capitulo, quod ſi quis non egit pœnitentiam in hac vita de aliquo veniali, in futuro ſęculo purgabitur igne purgationis, qui ſuperat omnem pœnam, quam aliquis poteſt pati in hoc mundo.

ALIAS.

furtum, rapina, ſuperbia, inuidia, auaritia, & ſi longo tempore teneatur, iracundia, & ebrietas, ſi aſſidua ſit, in eorum numerũ computantur. Quicumque enim aliquod† de iſtis peccatis in ſe dominari cognouerit, niſi digne ſe emendauerit, & ſi habuerit ſpatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogauerit & à peccatis ipſis abſtinuerit; ille tranſitorio igne, de quo ait Apoſtolus, purgari non poterit: ſed æterna illum flamma ſine vllo remedio cruciabit. Quæ autem ſint minuta peccata, licet omnibus nota ſint; tamen quia longũ eſt, vt omnia replicentur; opus eſt; vt ex eis vel aliqua nominemus. Quæ ſes aliquis in cibo, aut potu plus accipit, quàm neceſſe ſit, ad minuta peccata no uerit pertinere, quoties plus loquitur, quàm oportet; aut plus tacet, quàm expedit: quoties pauperes importune petentes exaſperat; quoties cum ſit ſanus corpore, aliis ieiunantibus pran dere voluerit, aut ſomno deditus tardius ad eccleſiam ſurgit: quoties, excepto deſiderio filiorum, vxorem ſuam cognouerit: quoties in carere clauſos, aut in vinculis poſitos tardius requiſierit: quoties infirmos tardius viſit auerit: ſi diſcordes ad cõcordiam reuocare neglexerit: ſi plus aut proximum, aut vxorem, aut filium, aut ſeruum exaſperauerit, quàm oportet: ſi amplius fuerit blanditus, quàm expedit: ſi cuicumque maiori perſonæ, aut ex voluntate, aut ex neceſſitate adulari voluerit: ſi pauperibus eſurientibus, nimium† delicioſa, vel ſumptuoſa conuiuia ſibi præparauerit: ſi ſe in eccleſia, aut extra eccleſiam fabulis otioſis (de quibus in die iudicij ratio reddenda eſt) occupauerit: ſi dum incaute iuramus, & cum hoc per aliquam neceſſitatem implere non poterimus, vtique periuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate maledicimus, cum ſcriptũ ſit [*Neque maledici regnum Dei poſſidebunt.*]

α ¶ Res contra.] *Sic fere in gloſſa ordinaria ad vocem illam*: irreprehenſibilem. *& eſt epitome quædã verborum B. Hieronymi in epiſtola ad Oceanum, explanãtis locum Apoſtoli ad Timotheum & ad Titum.*

β § Vnde ibi.] *Id eſt non apud B. Paulum, ſed in gloſſa ordinaria ad locum B. Pauli. Sumpta autẽ ſententia eſt ex B. Auguſtino ex tractatu 41. ad c. 8. Ioannis, cuiuſq; verba habẽtur & apud Bedam ad eundẽ B. Pauli locum, & infra diſt. 81. c. Apoſtolus, primo.*

γ § Remordeat.] *Sequebatur in vulgatis:* vnde Hieronymus ſcribit in eadem epiſtola ad Titum: *quæ verba ſunt inducta, quoniã*

Aliàs autem ea tantum delicta ſignificat, quorum eſt perpetua infamia.

a Quam tractat vſque ad 50. diſt. per ordinem demum repetit eadem & ordinate à diſt. 81. vſque ad diſt. 91. ſi qua alia interponit in diſtinctionibus vel in cauſis, incidentia ſunt, vt ℣. ſequitur in glo. ſecundum Hu. Regula a poſtolica habet 13. capitula.

1. Tim. 3.

2 Ex gloſſa interlineari ad eum locum. cap. 1.

1 Epiſt. 83. & ℣. ea. c. primum. & in gloſſa ordinaria ad locum epiſt. ad Timotheum.

3 In gloſſa interlineari. 4 ℣. diſt. 81. c. Apoſtolus 1. a

5 ead. c. primũ.

‖ Virgo beata & ſanctus Ioãnes fuerunt in vtero ſanctificati.

Ibidem.

* Vide B. Th. 2. 2. q. 88. a. 4. & 5. & 74. a. 8. ad 3.

b Quod dicit legitur & not. de pœ. diſt. 1. tres prope finem. vbi hic omittitur aliquod Aug. verbũ.

† Crimen non deberit, aut meritiũ ℣ orig.

‖ Mæritus vxorem caſtigare poteſt.

† Vox iſta beſt ab originali.

c Id eſt, omittit Archid.

* Impoſſibile ſtudio.

‖ Iuramentum an ſemper ſit mortale peccatum.

‖ Venialia tãplicia ſunt.

* Vide B. Th. 5. diſt. 18. q. 1. art. 2. & 3. & diſt. 21. q. 1. art. 1. q. 1.

‖ Ponitur ne aliquis in purgatorio pro mortali peccato.

Iacob. vbi ſupra. * Necnon illa, nec mortalia poſſunt cõfiteri ſacerdoti, vide B. Tho. 4. diſt. 16. q. 3. art. 4. q. 2. & 3.

a Quærit non aſſerit. nã hoc dicere eſſet durum. Arch.

‖ Venialium mitẽ curatio modis.

6 Sermone 41. de ſanctis, in 4. de animabus defunctorum.

1. Cor. 3.

b De hoc etiã not. extra de celebr. Miſſar. cum Marthæ in fin.

Matth. 12.

‖ Peccatur vario modo in patrem & filiũ & ſpiritum ſanctum.

c Quod dicit vt legitur & not. ℣. de pœ. diſt. 1. §. poteſt etiam & diſt. 2. & ca. ſciendum. Archid.

1 Infra de pœnit. diſtin. 7 c. vltimo. §. fin.

d In fin.

‖ Negotia mundana ſũt quæ vix ſine peccato fiunt

ALIAS Hic prosequitur Gratianus secundum H. quintam acceptionem huius nominis, crimen, dicens quod crimen dicitur quodcumque irrogat perpetuam infamiam.

Primum. CASVS Dicitur in hoc capitulo, quod qui eligitur in episcopum, debet esse sine crimine, & sine criminali infamia post baptisma, nec sufficit, si eo tempore sit sine crimine quo est ordinãdus, cum forte per pœnitentiam diluit peccata sua. Quomodo. n. poterit alios corrigere, qui in simile corruit delictum?

a ¶ *Primum.*] Ex hoc cap. tres oriuntur opiniones. dicit H. ‖ quod q semel peccauit, non potest amodo promoueri, vel aliquos actus legitimos exercere, vt hic, & 48. dist. quoniam. & 1.q. 7. si quis omnem. & 50. dist. illud. & 6.q.1. qui crimen. & 8. q.1. in scripturis, in fi. & extra de temp. ordi. cap. ex tenore. Et argu. pro eis. ff. de ædil. edic. quis sit fugitiuus. 1. responso. fur enim non purgat vitium furti, licet rem restituat. ff. de furtis, qui ea mente, nec raptor vitium rapinæ. ff. vi bono. rap. l. penul. Alij dicunt, quod post quodlibet mortale acta pœnitentia potest quis promoueri, nisi sit crimen enorme, vt 81. dist. Apostolus. Et est arg. ad hoc 50. distin. ferrum. ff. de ædil. edic. quod ita sanatum est a, quia status nostri temporis, &c. vt 84. distinct. fraternitatis, & dicunt quod ille canon corrigit alios, qui de rigore loquuntur. Tertij dicunt, quod quãtumcumque sit graue delictum, dummodo sit occultum, post pœnitentiam non impedit promouendum, vt 50. distin. de his. Ego credo, quod siue sit occultum, siue manifestum, dummodo sit enorme, impedit promouendum, licet egerit pœnitentiam. 50. dist. miror. Ioan. Sed certe hoc non est verum, licet Ioan. hoc dicat. an pro occulto crimine nemo repellitur post pœnitentiam, nisi in homicidio, vt dicit noua decre. extra de temp. ord. cap. vlti. quæ declarat hoc totum. Ber.

b ¶ *Præses.*] id est, episcopus.

c ¶ *Corripere.*] Not. quòd potest quis accusari de peccato, de quo pœnituit. 33. q. 2. admonere.

d ¶ *Respondeat.* sic ℣. distinct. proxi. vna tantum. & 42. distinct. §. 1. & 62. dist. in sacerdotibus. §. 1.

Equitur.] Hæc dist. diuiditurin duas partes. Secunda ibi, *Sicut duobus.* Ioan. de Fant.

CASVS. Supra tractatum est primum cap. apostolicæ regulæ, scilicet; oportet episcopum esse sine crimine: quod intelligitur non solum suæ ordinationis tempore, sed etiam omni tempore post baptismum, In hac vero 26. dist. prosequitur secũdum cap. apostolicę reguł, scilicet; oportet episcopum esse monogamum, i. vnius vxoris virum, id est, non plurium, & hoc intelligitur post baptismum: quod probatur per sequen. cap. quod abrogatum est.

e ¶ *Sequitur.*] in hac 26. dist. exeq; tur scđm præceptũ apostolicæ regulæ, oportet episcopũ esse vniº vxoris virũ; q negatiue exponit, i. non pluriũ: tñ in casu necessitatis bigamª, pmoueꝛ vſq; ad subdiaconatũ, vt 34. dist. lector. ‖ Assignant autẽ quattuor rationes, quare bigamªnõ possit, pmoueri. Vna pp defectũ sacramenti; q a non est ibi sacramẽtũ vnitatis, cũ carnẽ suã diuiserit in plures, vt ℣. ea. acutius: Item propter prærogatiuam ordinum, vt ℣. ead. vna. Item propter signum incontinentiæ, ex eo quòd de vna transiuit ad aliam, vt 82. distinct. proposuisti.

Item ex eo q non habet frontem hortandi viduitatem, vt ℣. ea. vna, in fi.

Vnius.] CASVS. Quæsitum fuit à Hieron. vtrum cap. apostolicę regulæ, oportet episcopum esse monogamum, intelligatur ante baptismum, vel post. Et respondet q post baptismum & non ante. si enim ante coniugem habuit, non imputatur ei, sicut nec stuprum.

a ¶ Hieronymus.] *Sententiæ quidem huius, & sequentis capitis sunt Patrum, qui citantur, id est, Hieronymi, & Augustini: verba tamen ipsa potius videntur sumpta ex collectaneis Bedæ, & ex glossa ordinaria: huius quidem capitis in primam ad Timoth. c. 3. sequentis vero in epistolam ad Titum, cap. 1.*

Augustinus vero contra testatur scribens § *in epistola ad Titum.*

¶ Qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum aliam, ordinandus non est. C. II.

6 ACutius intelligunt, qui nec eum, qui cathecumenº, vel paganus habuit alteram, ordinandum censuerunt: quia de sacramento k agitur, non de peccato β. Nam in baptismo peccata omnia dimittuntur: & qui dixit [Si nupserit virgo, non peccat] satis declarauit nuptias non esse peccatũ. Propter sanctitatem autem sacramenti, sicut femina, si catechumena vitiata est, non potest post baptismum inter Dei virgines consecrari [1]: ita non absurde visum est bigamum non peccasse, sed normam sacramenti amisisse, non ad vitæ meritum, sed ad ordinationis ecclesiasticæ signaculum necessariam. Et sicut plures antiquorum patrum vxores, significauerunt futuras ex omnibus gentibus ecclesias, vni viro subditas, id est Christo: ita noster antistes, idest, episcopus vnius vxoris vir significatⁿ ex omnibus gentibus vnitatem vni viro n Christo subditam º; 2 ¶ Itaq; sicut duobus dominis seruire, sic ab vno Deo apostatare, & in alterius superstitionem ire, non licet 7.

β ¶ De peccato.] *sequebatur*, propter sanctitatem sacramenti, sicut si femina, &c. *Restitutus est totus hic locus in glossa ordinaria. Nam apud B. Augustinum, & reliquos collectores copiosior etiam est.*

3 VNIUS f vxoris virum, id est, monogamum g post baptismum h. Si enim & ante coniugem habuit, quæ obierit; non ei imputatur, cui prorsus nouo homini 4 i nec stupra nec alia, quæ ante fuerunt, iam obsunt.

f ¶ *Vnius.*] id est, non plurium. sic extra de test. licet. Et sic verba affirmatiua exponuntur negatiue, vt 1.q.ô.1. iudices. 23.q.4. si ea.

g ¶ *Monogamum.*] Monos vnum, gamos mulier vel nuptiæ. inde monogamus, scilicet qui vnam tantum habuit vxorẽ. H.

h ¶ *Post baptismum.*] Non dicit verum; quia matrimonium non soluitur in baptismo, vt ℣. ead. cap. deinde. & male sentit hic Hierony. vnde Augustinus eum corrigit in proximo cap.

i ¶ *Nouo homini.*] Sub eo modo loquendi seruus post manumissionẽ dicitur nouus homo, vt ff. de adi. leg. si seruus legatus. & alia lex dicit, q post manumissionem alius intelligitur, vt ff. de solu. qui res. §. aream.

Cutius.] CASVS. Capitulum hoc diuiditur in duas partes. In prima parte probat Aug. quod ille q habuit vnam coniugem ante baptisma, & aliam post, promoueri non potest, cum sit bigamus. & hoc fit, non propter peccatũ, quod cõtraxit, sed ꝓpter sacramenti defectum, quod in eo deficit, cum hic non de peccato, sed de inordinatione agatur. Et si cathechumena fuerit ante baptismum corrupta, licet postea baptizetur, tamen non poterit inter virgines consecrari. In secunda parte quæ incipit ibi, *Sicut.* dicitur quod sicut vnitas vni viro, id est, Christo debet esse subdita, & non diuersis, id est, Deo & diabolo, ita à Deo recedere in superstitionem diaboli non licet. Vel intelligе sic, vt faciat ad propositũ Gratiani, i. sicut duobus cõiugiis nõ põt aliqs deseruire simul, sic ab vno cõiugio in aliud ire nõ licet, q a talis apostataret a via ordinãdi.

k ¶ *De sacramento.*] Sensus est, bigamus nõ repellitur quia peccauit. sed propter sacramenti defectum, qui est in eo. extra de biga. à nobis. & c. nuper. Et not. q in matrimonio triplex designatur sacramentũ b, coniunctio animorum per verba de præsenti designat coniunctionem fidelis animæ ad Christum, sed commissio carnis designat coniunctionem Christi, & ecclesiæ, ex extra de biga. debitum. Item designatur ibi vnio deitatis cum humanitate, vt de consecrat. dist. 2. in Christo. & illam designat coniunctio corporum.

1 ¶ *Consecrari.*] ‖ quæri consueuit, cum consecratio episcopi maior sit & dignior quàm virginum, quare possit consecrari in episcopum, qui non solum vxorem habet, sed etiam post mortuam vxorẽ habuit concubinam, vt 33. distin. habuisse. & 34. distin. c. fraternitatis. & si qua fuerit corrupta vel ante baptismum vel postea, non possit inter sacras virgines consecrari, vt 20. q. 1. iniuenculas? Respondetur, sacra virgo significat ecclesiam triumphantem, vbi non est macula neque ruga. 21. dist. quamuis. sed episcopus ecclesiam militantem, vbi sunt boni & mali. 31. dist. quoniam. 11. q. 3. audi.

m ¶ *Significat.*] Et ita * ipse episcopus est sacramentum, sicut aqua ipsa, prima quæst. 1. de trahe verbum ab aqua, quid erit nisi aqua?

n ¶ *Vni viro.*] id est, Deo, & non diabolo, & sic bene aptatur sequens littera.

o ¶ *Subditam.* id est, non ab eo diuisam. & bene sequitur.

Deinde.

Deinde.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd Ruffius, & Eusebius, & ceteri episcopi Macedoniæ tres prauas opiniones habebant. Prima erat, quòd ille non debet bigamus reputari, qui ante baptismum habuit vnam & postea aliam, & eam quam post baptismum aliquis habuit, videri quasi nouo homini copulatam. Sed hanc opinionem reprobat Innoc. per duo inconuenientia. Primum est, quòd secundum illorũ opinionem, si aliquis ante baptismũ tres habuerit vxores, & post baptismum quartã, quæ quarta est, erit prima secundum eos. Secundum inconueniens est, q hæc talis quæ quarto ducta est, debet loco virginis reputari. Secunda opinio erat, quòd totum quidquid agit homo ante baptismum, in baptismo deletur, quod Innoc. reprobat, cum in baptismo tantum peccata deleantur, & non matrimonia, cũ Deo auctore sint constituta. Tertia opinio erat, quòd matrimonium ante baptismum nõ erat legitimum: & hoc improbat tali ratione; quia si hoc verum est, filij inde nati non erunt legitimi, nec hereditatem habebunt: sed erunt spurij vel naturales. Hoc etiam improbatur auctoritate Domini. nam interrogatus à Iudæis, si liceret homini dimittere vxorem suam, respondit: Quos Deus coniunxit, homo non separet. & de his tantum loquebatur, scilicet Iudæis, qui ante baptismũ contraxerunt. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Quæro, & solicitus.* reuertitur Innoc. ad secundam opin. & eam improbat duabꝰ rationibus vsque in finem. Prima est, q secundum hoc filij nati ante baptismũ, & post non erunt fratres, nec inter eos erit familię ercifcundæ iudiciũ, quod est absurdum. Secunda est, quia secundum hoc, bona quæ facit aliquis catechumenus, nõ prosunt ei, si quod ante baptismũ gessit, in baptismo deletur, quod non fuit verum in Cornelio gẽtili, nec in præceptis legalibus diligenter impletis. Et sic concluditꝰ q per baptismum non aboletur matrimonium, sed peccatũ.

a ¶ *Cum ceteris.*] ‖ Improprie ponitur hæc dictio, ceteris, vt ibi; & cum eo alij duo latrones. sic 56. dist. Cenomanẽsem a. 34. dist. si quis viduam. 8. q. 3. Artaldus. vnde licet sic inueniatur scriptũ in aliquo instrumento; hæc ecclesia cum ceteris capellis, per hoc non probatur ecclesiam istam esse capellam.

ADDITIO. arg. contra. 1.q.7. & si illa. in prin. vbi de hoc. Archid.

b ¶ *Æque.*] id est, simili ratione.

c ¶ *Sed obijcitur.*] Nunc obijcit contra secundam opinionem.

d ¶ *Quid de talium.*] Hic obijcit contra tertiam opinionem.

e ¶ *Vel naturales.*] Qui dicuntur legitimi, qui naturales, habes 32. q. 4. liberi. qui spurij. ff. de statu homi. l. vulgo.

f ¶ *Sortiuntur.*] vxores & viros.

g ¶ *Responsum.*] Not. interpretandas esse locutiones secundum personas quæ loquuntur, quid vel quibus loquuntur, vt hic, & prima q. 7. dici. & extra de maiori. & obed. solitæ. ‖ & quòd persona loquẽs comprehenditur in generali sermone, arg. ff. de pigno. Paulus. §. vltimo. Sed contra argu. C. de solu. inquisitio. & arg. contra. ff. locati, qui insulam. §. vlti. vbi nec dominus nec familia excipitur in generali sermone.

h ¶ *Auctoritate.*] Qđ enim ratione probari nõ potest, extirpandum est, vt 68. dist. corepiscopi.

i ¶ *Lex præcepit.*] 23. q. 3. qui peccat, non peccat legis auctoritate, &c.

k ¶ *Destinatos.*] Quid de hoc iuris sit, habes 23. quæst. 5. reos.

l ¶ *Concessus.*] quasi dicat, ‖ eadem causa non operatur contrarios effectus. sic 57. dist. si quis in ægritudine. sicut eadẽ solutio non parit liberationem & repetitionem, vt ff. de solu. qui hominẽ. §. vlti. extra de baptism. maiores.

m ¶ *Inter peccata.*] Videtur ergo, quod infamia contracta ante baptismũ non tollitur per baptismum. & ita qui ante baptismum fuit infamis, postea non potest promoueri, vt 48. dist. quoniam. & 1.q.7. si quis omnem. Hoc nõ credo: ‖ sed dico infamiam & irregularitatem ex proprio delicto prouenientem tolli in baptismo b: quia dona baptismi sunt sine omni pœnitẽtia, & satisfactione, vt de consecr. dist. 4. fine. Si enim peccatum non deleretur quantum ad infamiam, adhuc post baptismũ obesset, quod negat Ambro. ℣. ead. vna. vnde si aliquis occidit mille homines ante baptismum, omnis infamia & irregularitas tollitur, vt 51. dist. si quis post acceptum. hoc etiam patet in Paulo: qui ante baptismum fuit homicida: & tamen postea factus est Apostolus, vt 50. distin. §. econtra. Si obijcis, quòd secundum hoc illa quæ corrupta est ante baptismum, post baptismum nõ sit irregularis: & ideo debet consecrari: bene concedo, quòd non est irregularis: sed tamen impeditur à consecratione propter defectum sacramenti. Sed quare repel-

Vnde Hieronymus scribit in eadem epistola ad Titum, c. I.

¶ A die baptismi sine crimine debet inueniri, qui in episcopum est ordinandus. C. VI.

PRimum a itaque sine crimine iubetur esse † episcopus, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprehẽsibilem nominatum; non quòd eo tantum tempore, quo ordinandus est sine vllo sit crimine, & præteritas maculas noua cõuersatione diluerit: sed quod ex eo tempore, quo in Christum renatus est, nulla peccati conscięntia remordeatur. Quomodo enim potest præses b ecclesię auferre malum de medio eius, qui in delicto simili corruerit? aut qua libertate corripere c peccantem potest; cum tacitus sibi ipse respondeat d, eadem admisisse, quæ corripit?

Ecce, qui ordinandus est in episcopum; non solum tempore suæ ordinationis, sed etiam omni tempore post baptisma à crimine immunis esse debet.

DISTINCTIO XXVI.

Equitur e *in vtraque epistola [vnius vxoris virum] post baptisma videlicet, non ante baptismum.*

Vnde Hieronymus * *scribit ad Oceanum, epist. 83.*

¶ Post baptismum debet esse monogamus, qui in episcopum est ordinandus. C. I.

3 VNIUS f vxoris virum, id est, monogamum g post baptismum h. Si enim & ante coniugem habuit, quæ obierit; non ei imputatur, cui prorsus nouo homini 4 i nec stupra nec alia, quæ ante fuerunt, iam obsunt.

1 Vnde Hieronymus scribit in eadem epistola ad Titum, c. I.

¶ A die baptismi sine crimine debet inueniri, qui in episcopum est ordinandus. C. VI.

PRimum a itaque sine crimine iubetur esse † episcopus, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprehẽsibilem nominatum; non quòd eo tantum tempore, quo ordinandus est sine vllo sit crimine, & præteritas maculas noua cõuersatione diluerit: sed quod ex eo tempore, quo in Christum renatus est, nulla peccati conscięntia remordeatur. Quomodo enim potest præses b ecclesię auferre malum de medio eius, qui in delicto simili corruerit? aut qua libertate corripere c peccantem potest; cum tacitus sibi ipse respondeat d, eadem admisisse, quæ corripit?

2 *Ecce, qui ordinandus est in episcopum; non solum tempore suæ ordinationis, sed etiam omni tempore post baptisma à crimine immunis esse debet.*

DISTINCTIO XXVI.

1 ps *Equitur* e *in vtraque epistola [vnius vxoris virum] post baptisma videlicet, non ante baptismum.*

Vnde Hieronymus * *scribit ad Oceanum, epist. 83.*

¶ Post baptismum debet esse monogamus, qui in episcopum est ordinandus. C. I.

3 VNIUS f vxoris virum, id est, monogamum g post baptismum h. Si enim & ante coniugem habuit, quæ obierit; non ei imputatur, cui prorsus nouo homini 4 i nec stupra nec alia, quæ ante fuerunt, iam obsunt.

Item Innocentius Ruffo, & Eusebio, & ceteris episcopis Macedoniæ epist. 22. cap. 2.

¶ Bigamus probatur, qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum alteram. C. III.

1 DEinde ponitur non dici oportere bigamũ eum, qui catechumenus habuerit, atque amiserit vxorem, si post baptismum fuerit aliam sortitus, eamque primam videri, quæ nouo homini copulata sit; quia illud coniugiũ per † baptismi sacramentum cum ceteris a criminibus sit ablutum †. Quod cum de vna vtique dicitur, certe, si tres habuerit in vetere positus homine vxores β, erit ei, quæ post baptismum quarta est, sic interpretantibus prima, & virginis æque b nomen accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis (oro) istud non videat contra Apostoli esse præceptum, qui ait, vnius vxoris virum oportere fieri sacerdotem? Sed obijcitur c, quòd in baptismo totum, quidquid in vetere homine gestum est, sit solutum. Dicite mihi (cum pace vestra loquor) crimina tantum dimittuntur in baptismo, an & illa, quæ secundũ Domini † præcepta, ac Dei institutа cõplentur? Vxorem ducere crimen est, an non est crimen? Si crimen est, ergo (præfata venia dixerim) erit auctor in culpa: qui, vt crimina committerentur, in paradiso præcepit γ: cum ipse eos benedixit. Si vero nõ est crimen, quia quod Deus instituit †, nefas sit crimen appellari, & Salomon addidit [Etenim à Deo præparatur viro vxor,] quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quòd auctore Deo legitur cõsummatum? Quid de talium d filiis percenſetur? Nũquid non erunt admittendi in hereditatis consortio †, quia ex ea susceptі sunt, quæ ante baptismum fuit vxor, eruntque appellandi vel naturales e, vel spurij: quia non est legitimum matrimonium, nisi illud (vt vobis videtur) quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus, cum interrogaretur à Iudæis, si liceret dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit [Quod ergo Deus iunxit, homo non separet.] Ac ne de his locutus esse credatur, qui d post baptismum sortiũtur †; meminerint hoc & à Iudæis interrogatũ, & Iudæis esse responsum g. ¶ Quæro, & solicitus quæro, si vna eademque sit vxor eius, qui ante ca

1 Vnde Hieronymus scribit in eadem epistola ad Titum, c. I.

¶ A die baptismi sine crimine debet inueniri, qui in episcopum est ordinandus. C. VI.

PRimum a itaque sine crimine iubetur esse † episcopus, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprehẽsibilem nominatum; non quòd eo tantum tempore, quo ordinandus est sine vllo sit crimine, & præteritas maculas noua cõuersatione diluerit: sed quod ex eo tempore, quo in Christum renatus est, nulla peccati conscięntia remordeatur. Quomodo enim potest præses b ecclesię auferre malum de medio eius, qui in delicto simili corruerit? aut qua libertate corripere c peccantem potest; cum tacitus sibi ipse respondeat d, eadem admisisse, quæ corripit?

2 *Ecce, qui ordinandus est in episcopum; non solum tempore suæ ordinationis, sed etiam omni tempore post baptisma à crimine immunis esse debet.*

DISTINCTIO XXVI.

1 ps *Equitur* e *in vtraque epistola [vnius vxoris virum] post baptisma videlicet, non ante baptismum.*

Vnde Hieronymus * *scribit ad Oceanum, epist. 83.*

¶ Post baptismum debet esse monogamus, qui in episcopum est ordinandus. C. I.

3 VNIUS f vxoris virum, id est, monogamum g post baptismum h. Si enim & ante coniugem habuit, quæ obierit; non ei imputatur, cui prorsus nouo homini 4 i nec stupra nec alia, quæ ante fuerunt, iam obsunt.

Item Innocentius Ruffo, & Eusebio, & ceteris episcopis Macedoniæ epist. 22. cap. 2.

¶ Bigamus probatur, qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum alteram. C. III.

1 DEinde ponitur non dici oportere bigamũ eum, qui catechumenus habuerit, atque amiserit vxorem, si post baptismum fuerit aliam sortitus, eamque primam videri, quæ nouo homini copulata sit; quia illud coniugiũ per † baptismi sacramentum cum ceteris a criminibus sit ablutum †. Quod cum de vna vtique dicitur, certe, si tres habuerit in vetere positus homine vxores β, erit ei, quæ post baptismum quarta est, sic interpretantibus prima, & virginis æque b nomen accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis (oro) istud non videat contra Apostoli esse præceptum, qui ait, vnius vxoris virum oportere fieri sacerdotem? Sed obijcitur c, quòd in baptismo totum, quidquid in vetere homine gestum est, sit solutum. Dicite mihi (cum pace vestra loquor) crimina tantum dimittuntur in baptismo, an & illa, quæ secundũ Domini † præcepta, ac Dei institutа cõplentur? Vxorem ducere crimen est, an non est crimen? Si crimen est, ergo (præfata venia dixerim) erit auctor in culpa: qui, vt crimina committerentur, in paradiso præcepit γ: cum ipse eos benedixit. Si vero nõ est crimen, quia quod Deus instituit †, nefas sit crimen appellari, & Salomon addidit [Etenim à Deo præparatur viro vxor,] quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quòd auctore Deo legitur cõsummatum? Quid de talium d filiis percenſetur? Nũquid non erunt admittendi in hereditatis consortio †, quia ex ea susceptі sunt, quæ ante baptismum fuit vxor, eruntque appellandi vel naturales e, vel spurij: quia non est legitimum matrimonium, nisi illud (vt vobis videtur) quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus, cum interrogaretur à Iudæis, si liceret dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit [Quod ergo Deus iunxit, homo non separet.] Ac ne de his locutus esse credatur, qui d post baptismum sortiũtur †; meminerint hoc & à Iudæis interrogatũ, & Iudæis esse responsum g. ¶ Quæro, & solicitus quæro, si vna eademque sit vxor eius, qui ante ca

techumenus, postea fit fidelis, filiosque ex ea, cum esset catechumenꝰ, susceperit; ac postea alios, cum fidelis; vtrum sint appellãdi fratres, an non habeant postea, defuncto patre, hereditatis conſortium, quibus filiorum nomẽ regeneratio spiritualis creditur abstulisse? Quod cum ita sentire, atque iudicare absurdum est, quæ (malũ) ratio est, hoc defendi, & vacua magis opinione iactari, quàm aliqua auctoritate a roborari? cum non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit b & Deus iunxit? Nũquid si quis catechumenus virtutibus studuerit, humilitatem secutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemosynas fecerit, morti destinatos c qualibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, castitatẽ tenuerit, quæro, si hæc, cum fuerit factus fidelis, amittit; quia per baptismum, totum, quod vetus homo gesserat, putatur auferri? Aſpiciamus gentilem hominem Cornelium orationibus, atque eleemosynis vacantem, angelum audientem per reuelationem, ipsumque d Petrum videntem; numquid per baptismum hæc illi ablata sunt, propter quæ ei baptismus videtur esse concessus e? Si ita creditur, mihi credite, non modicum erratur: quia quidquid bene gestum fuerit, & secundum præcepta legalia custoditum, non potest faciẽtibus deperire. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum: & quod peccatum non est, solui inter peccata m, credi omnino non debet: eritque integrum æstimare aboleri non posse prioris nomen vxoris, cum non dimissum sit pro peccato, quòd † ex Dei sit voluntate completum.

litur mulier prætextu fornicationis, quam ante baptismum commisit, vt extra de diuor. gaudemus in fine. sic videtur in promouendo. Sed hoc ideo est, quia illud delictum non tantum vxorem, sed etiam virum maculat, vt 32.q.1. in coniugio. Sic vides, quòd per libertatem tollitur delictum, vel infamia quam quis in seipso commisit: sed illud delictum quod in alio commisit, non tollitur, vt ff. de his qui not. infa. l. penul. & l. athletas. §. Pomponius. Præterea per baptismum tollit crimen præcedens: non tamen tollitur exceptio competens ex crimine [a]. sicut per pœnitentiam tollitur crimen, non tamen exceptio cõpetens ex crimine, vt 3. dist. proxi. c. vlti. & 33.q.2. admonere. Ioan. Quod autem hic dicitur, nõ est peccatũ, sed sequela peccati, scilicet infamia ex peccato contracta. secus autem est in illa quæ non prouenit ex peccato, sed ex cõstitutione ecclesiæ, vt in illa quæ inuita est corrupta, vt 3. ead. c. 2. & in iudice & executore, vt 50. dist. si quis viduam. & 51. dist. aliquantos. & tamen non peccant tales. fi. 23.q.5. miles. Sed secundum H. videtur sequi inconueniẽs, scilicet quòd melioris cõditionis sunt delinquentes, quam illi qui non deliquerunt. 34. dist. fraternitatis. 9. q.3. mandamus. in glos. non quòd. sed hoc contingit virtute sacramenti.

a Idem no. In. extra de diuortiis. gaudem[9]. ibi videas. & idem no. 3. 28. q.1. si quis. Archidiaconus. [b] Iuo p. 8. c. 291. Pãn. l.6.c.64.

Matth. 14.

Vna tantum.] A In hoc c. dicitur, quòd si quis iterauerit cõiugium, id est secundam habuit vxorem, nõ potest postea promoueri secundũ legem promotionis: quod quibusdam mirum videtur, scilicet vt matrimonia ante baptismum cõtracta obsint: peccata vero nõ obsint volentibus promoueri: quod non debet videri mirum: cum peccata in baptismo deleãtur, bigamia vero non. Per §. autem sequentem, qui planus est, probatur, quòd bigami reputantur, non solum qui ante baptisma, sed etiam qui post coniugia frequentauerunt.

Casus sequen. §. patet.

a ¶ *Ordinationis.*] simile 3. 32. dist. feriatim.

b ¶ *Non soleant.*] Ergo infamia ex delicto prouenies non nocet, quantum ad legem promotionis: scilicet per baptismum deleta.

c ¶ *Hortator.*] sic 25. dist. c. vlt. & 47. dist. c. sicut hi. §. necesse.

d ¶ *Bigamus.*] Bigamus componitur à bis & gamos, quod est mulier, vel vxor. & sic dicitur bigamus, qui duas habet vel habuit vxores. Archidiaconus.

e ¶ *Sacerdotis.*] Idem de quolibet sacro ordine. 42. dist. quiescamus.

Vi sine crimine.] Casvs. Dicitur in hoc cap. quòd ille qui habuit tantum vnam vxorem, & est sine crimine, promoueri potest: qui vero bis contraxit, licet non peccauerit; tamen prærogatiua sacerdotii est exutus, nec poterit promoueri.

Vòd autem.] Hæc dist. diuiditur in duas partes. In prima intendit Gratianus superficialiter allegando probare, quòd si diaconus fuerit protestatus, quòd non poterit continere: si contrahit, tenet matrimonium, sed hoc est falsum. Secunda ibi, *Quidam.* Ioan. de Fant.

b Nam vltra propositũ principale hoc interserit de cõtinentia clericorum, vsque ad 35. dist. vt dixi 3. in rub. huius libri. Archidiaconus.

Casvs. Supra ostensum est, quòd oportet episcopũ esse vnius vxoris virum. In hac 27. dist. quæritur, an tempore administrationis possit eius copula fungi, quam vnicam & virginem habuit? Et respon. quòd non. & hoc probatur per sequens cap.

f ¶ *Quod autem.*] In hac 27. dist. primo ponit incidentem [b] quæstionem, scilicet, an episcopus possit vti matrimonio contracto. Secundo ponit contrarietates capitulorum quorumdam, quæ loquuntur de vouentibus: & ea soluit distinguendo inter vouentes solenniter, & vouentes simpliciter. Et incipit hic tractare de continentia clericorũ. & protenditur iste tractatus vsque ad 36. distin.

Diaconus.] Casvs. Aliquis volebat in diaconum promoueri, sed castitatem seruare nolebat: quæsitũ fuit an deberet ordinari? Et respondet M. Papa quòd non. sed si cum ordinaretur tacuit, & post ordinationem contraxit, deponi debet.

g ¶ *Diaconus.*] secundum quòd patet per §. sequentem, hoc cap. potest intelligi de matrimonio iam contracto, & de contrahendo. & secundum hoc diuersis modis exponitur littera: ‖ secundum quòd intelligitur de contracto, planum est: quia iste M. Papa præcessit Greg. qui indixit continentiam subdiaconib[9]. 31. dist. ante. sed hoc expone pro accipiendo, id est, pro contracto retinendo. Licuit enim etiã tempore Syricij vsque ad Greg. subdiaconi vti iam contracto matri. 87. dist. quicumque. 82. dist. proposuisti. expone ergo qđ dicit, matrimonium desiderauerit c, id est, desiderauerit vti iam contracto. Secundum autem q loquitur de cõtrahendo, de diacono fuit tantum quæsitum, & de eo tãtum responsum. Idem tamen est de subdiacono 3. dist. si quis eorum. & secundum hoc plana est litera. Quod tamen dixi, quòd M. præcessit Greg. H. dicit per chronicam suam falsum esse. & dicit quòd Gregor. præcessit Mart. lxvj. annis.

h ¶ *Si cõtestatus.*] No. quòd protestatio valet, vt extra de no. oper. nunti. cum ex iniuncto. & 3. distin. proxi. diaconi. extra quod met. cau. perlatum. & 31.q.2. Lotharius. & ff. de neg. gest. Nesennius. ff. quib. mod. pign. velhy. sol. si debitor. §. 1. Argu. contra extra de constitu. cum M. Ferrariensis. & de app. solicitudinem. Ioan. Hoc credo tenendum, quòd protestatio semper valet facta præsente aduersario, nisi contradicat aduersarius d, vel iudex si facta fuerit re adhuc integra existente, vt in hoc cap. & extra de in integrum restit. cum venissent. nisi in casibus quibus expressum est, quòd protestatio non valeat, vt ibi, extra de constit. cum M. & de app. solicitudinem.

i ¶ *Tacuerit.*] Not. taciturnitatem haberi pro consensu, vt hic, & 54. distin. si seruus. & 65. dist. si forte. & 20.q.2. puella. ff. fol. matr. l.2. arg. contra extra de præscrip. nihil. Sol. ‖ taciturnitas semper habetur pro consensu, nisi in tribus casibus not. 2.q.7. plerumque. Item & in casibus illis vbi requiritur expressus consensus, vt in seruitute imponenda non sufficit consensus tacitus, sed expressus, vt ff. de ser. vrb. præd. inuitum. Item in procuratore constituendo. ff. de procur. filius. §. inuitum. Item in furto, vt ff. de fur. qui vas. §. vetare. Item in soluendo matrimonio, vt ff. de ritu nupt. in eo iure. §. 3. Vel distingue, an tale sit factum quod possit fieri me prohibente. in eo casu non obest taciturnitas, vt rem meam quis possit vendere me inuito: & ideo ibi non nocet taciturnitas, vt ff. de contrahen. empt. rem alienan. Si autem tale factum est, quod non potest fieri me prohibente, ibi taciturnitas habetur pro consensu [e], vt extra de his quæ fiunt à prælat. cap. 2. sic distinguit lex. ff. de re iudic. fæpe. sic 11. quæst. 3. quando. & extra de sent. & re iud. quamuis. Ioan.

HAC AVCTORITATE. Casvs. Concludit Gratianus ex supradicto cap. quòd illi qui habent vxores vel habere volunt, nec diaconi nec sacerdotes fieri possunt. sed si diaconus à ministerio cessare voluerit, matrimonio iam contracto vti potest: quia etsi etiam in sui ordinatione castitatem promittat, tamen tanta est vis matrimonij, vt ipsum matrimonium non dissoluatur. & hoc probat per sequentia.

Ordinari nõ debet: non quia deliquerit secundam accipiendo vxorem: sed quia prærogatiua exutus est sacerdotis [c].

Vnde Ambrosius ad Vercellenses, lib. 10. epist. 82. ait.

¶ Non peccat bigamus, sed prærogatiua sacerdotis exuitur. C. V.

Qui sine crimine est vnius vxoris vir, tenetur † *ad legem sacerdotij suscipiẽdi.* Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coninquinati, sed prerogatiua exuitur sacerdotis.

DISTINCTIO XXVII.

Qvòd autẽ [f] *vnius vxoris vir episcopus esse iubetur; quæritur, an de tẽpore ordinationis hoc sit accipiẽdum, vt tempore suæ administrationis, eius possit copula fungi, quam vnicam, & virginem sibi desponsauit.*

Hoc Martinus Papa prohibet dicẽs.

¶ Non ordinetur diaconus, nisi castitatem fieri professus. C. I.

Diaconus [g] *qui eligitur, si contestatus* [h] *fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur. Quòd si in ordinatione tacuerit* [i]*, & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desiderauerit, alienus sit à ministerio, & vacet à clero.*

Hac auctoritate datur intelligi, q illi, qui vxores habent, vel accipere volunt, nec diaconi, nec sacerdotes fieri possunt, nisi continentiam profiteantur. ¶ *Si vero diaconus à ministerio cessare voluerit; & contracto matrimonio licite* [a] *potest vti. Nam etsi in ordinatione sua castitatis votum obtulerit; tamen tanta est vis in sacramento coniugij, quòd nec ex violatione voti potest dissolui ipsum coniugiũ.*

Vnde Augustinus [α] *in libro de bono viduitatis ad Iulianam viduam, c. 10.*

¶ Nubentes post votum non sunt adiuuicem separandi. C. II.

Vidam.] Hæc est secunda pars dist. in qua corrigit & dicit, quòd vouentes simpliciter, licet nõ debeant contrahere, tamen tenet matrimonium. Io. de Fant.

b ¶ *Post votum.*] Quidam dicunt illud votum esse simplex, quod fit per verba de futuro, vt, ego voueo, quòd post mortẽ vxoris cõtinebo. hoc votum impedit, vt dicunt, sed non dirimit matrimonium. Votum solenne est, qđ fit per verba de præsenti, vt, ego voueo continentiam. istud impedit & dirimit, extra qui clerici vel vo. meminimus. & c. cõsuluit. ‖ Ego credo tribus modis votum solenizari, vel per ordinem, vel per habitum, vel ex eo quòd coram aliquib[9] testibus deuouit se alicui religioni. & dic vt no. 27. q.1. c.1. Ioan. Quod Ioan. dicit de habitu, intelligas si recipiendo habitũ fecit professionem expressam vel tacitam, vt extra de reg. statuimus. & cap. præced. quia solus habitus non solennizat votũ, vt eo. tit. porrectum. Bar.

c ¶ *Si vir simplex votum.*] id est, propositum perpetuæ continentiæ habendæ.

d ¶ *Sed tribus annis.*] ‖ Alibi dicitur, quòd isti sunt peiores adulteris, vt 27.q.1. nuptiarum. Quare ergo istis tantũ triennij pœnitentia indicitur, cum adulteris septennij indicatur. 33.q.2. hoc ipsum? Item cũ isti in Deũ peccent, grauius essent puniendi, quàm illi qui in hominem peccant, vt 17. q.4. sicut qui. 22.q.1. monuet. Sed istud est propter bonum matrimonij adiunctum [a], & sic habes, quòd minuitur pœna delicti propter adiunctum bonum, vt 32.q.2. quidquid. & q.4. dixit. & cap. origo. & 22. q. 2. si quælibet.

e *Vouentibus.*] ¶ *Etiam velle.*] sic ergo videtur, quòd sola voluntas etiam quo ad ecclesiam punitur, vt 19. dist. Anastasius. sic ergo licet nubere per se sit bonum, tamen malum est istis, sicut corpus Christi malum fuit Iudæ, vt de consec. dist. 2. sicut Iudas. & arbor paradisi mala fuit Adæ, vt 11.q.3. quid ergo.

f *Si nupserit virgo.*] quæ non vouit.

Vod int errogasti.] Casvs. Quædam vidua claustrum monialium intrauit, & velamen super caput suum imposuit continentiam profitendo, & inter alias monachas sicut sanctimonialis est morata. postea contraxit matrimonium, dicens se ficte monasterium intrasse; quæsitum est, quid fieri debeat. Et respondit Nicolaus Papa, quòd ipsa debet agere pœnitentiam de illusione nefanda, & reuerti ad monasterium, vt seruet quod promisit. Omnia autem quæ sequuntur, plana sunt, & per te videbis.

Matth. 19.

Matth. 14.

Matth. 19.

Matth. 19.

*Matth. 19

nullum fuit, vt in Authen. de nupt. §. si vero ab initio.

a *Virgines.* ¶ *Quam incestæ.*] sacrilegæ etiam sunt. 27.q.1. virginibus. quia vasa Domini, id est seipsas contaminant [a]. infra distinct. pro xi. decernimus.

Ecce.] Hæc distin. diuiditur in xj. partes, in quarum prima probatur, ꝙ nullus debet esse subdiaconus, nisi promissa castitate, & hoc per ca. Greg. & cap. Inno. Ioan. de Fan. Quę autem fuit causa institutionis, habetur 31. distin. §. causa. Secunda ibi, *Quādo*. Tertia ibi, *Priusquā*. Quarta ibi, *De his*. Quinta ibi, *Assumi*. Sexta ibi, *Presbyter*. Septima ibi, *Quia sunt*. Octaua ibi, *De Syracusanæ*. Nona ibi, *Si quis docuerit*. Decima ibi, *Presbyterum*. Vndecima ibi, *Consulendum*. Io. de Fan.

CASVS. Ostensum est supra in illo cap. diaconus. & cap. presbyteris. quòd diaconi, presbyteri & subdiaconi debēt continentiā promittere. Adhuc in hac 28. dist. de eodem tractat, & annectit de his qui ab infantia ecclesiasticis officiis mancipantur, & quòd relictæ diaconorum & sacerdotum non contrahant, & ꝙ sacerdotes proprias vxores à sua cura non abijciant. Sequentia plana sunt vsque ad cap. *priusquam*.

b ¶ *Ecce ostēsum est*[b].] in hac 28. dist. agit de cōtinentia clericorū in tribus ordinibus, ostendit etiam qualiter sint ordinandi qui ab infantia ecclesiasticis officiis adiunguntur. Item ostendit, ꝙ relictæ presbyterorū & diaconorum nó possunt aliis nubere, & quòd sacerdotes à sua cura non debēt abijcere mulieres. vltimo dicit, quòd ad laicos non spectat iudicare de sacerdotibus, licet mali sint.

c *Nullum.*] ¶ *Promisserit.*] expresse vel tacite. expresse, vt 22. dist. quamquam. & 27.q.1. vt lex. Tacite, vt ℣. ea. diaconi. Si queris, quomodo ecclesia impo nat alicui necessitatem continendi, cum continentia sit res voti, non præcepti, vt 32.q.1. integritas? Dico ꝙ ecclesia neminem cogit continere, sed in ordine quem dat, potest imponere legem quam vult, sicut quilibet alius in traditione rei suæ, vt ff. de pact. in traditionibus.

d *Ecernimus.*] ¶ *Careant.*] Mitius agit cum eis decretalis, quæ iubet eos amoueri post admonitionem, vt extra de cohab. cler. sicut.

ADDITIO. Vt hoc dictum cesset; dic, careant si præmoniti non cessauerint, secundum Laurent. vel dic, quòd decret. loquitur in concubinario clerico, hic autem in eo qui de facto duxit vxorem, qui plus contemnit. Archidiaconus.

Quando.] Hæc est secunda pars, in qua probat quòd prælati ecclesiarum parochialium debent facere professionem episcopo, quòd honeste viuent.

e ¶ *Aut diaconi.*] Hoc die etiam acolythis conferuntur ecclesiæ ex dispensatione [e], vt extra de æta. & quali. præterea.

f ¶ *Professionem.*] Quid promittere debeat, dixi 24. dist. quamquā.

Priusquam.] Hæc est tertia pars in qua probatur, quòd habens filiam paruulam non debet esse episcopus.

CASVS. Vacante ecclesia Neapolitana, quidam nomine Ioannes fuit ibi in episcopum electus à minori parte capituli, aliis cōtradicentibus: quia filiam habebat paruulam. supplicabatur Papæ vt ipsum confirmaret: sed Gregorius noluit eum confirmare, dicens, quòd nec ipsi debuerunt eum eligere, nec ipse debuit electioni cōsentire, cum filia teste conuincatur sui corporis continentiam non habere.

g ¶ *Ab altera parte.*] id est, medietate: quia nomine partis medietas designatur, vt ff. de verbor. signifi. nomen. §. portionis. & ff. de vsufru. l. etiam.

h ¶ *Paruulam.*] paruitas filiæ fuit argumētum, quòd non diu fuerat continens. vnde aliud esset si habuisset magnā filiam [d], vt sic non obstet, vt ℣. ea. de Syracusanæ. vnde ibi fuit dispensatum. Sed hodie iure communi nullus talis promouendus est in episcopum, vt 61. distin. Catinensis.

i ¶ *Filiam.*] Nota ꝙ per factum ipsum probatur aliquid, vt 82. dist. proposuisti. 12.q.2. quattuor. & 18. distin. peruenit. Ex hoc cap. videtur, ‖ quòd iudex ex suo officio possit aliquid supplere de facto, quod sibi non constat tamquam iudici. Et licet non obijciatur aliquid à partibus contra personam electi: ipse tamen superior potest obijcere [e]. Sed hoc ideo supplet de facto, quia illud spectat ad substātiam electionis; sicut supplet de tali facto, quod spectat ad substantiam iudicij, vt dixi 2.q.7. alieni. Ioan. Aliàs iudex nō supplet de facto, nisi quod constat iudici tamquam iudici, vt C. de temp. ap. l. 1. §. vlti. & C. de appe. ampliorem. circa principium. & ff. de testib. l. 3. §. tu magis scire. Sed licet posit supplere, tamen ei soli nō creditur, vt extra de probat. quoniā contra falsam. Sed de iure supplet. C. vt quæ desunt aduoca. l. vna. Bar. Brix.

De ijs.] Hæc est iiij. pars huius dist. in qua dicit, quod in xviij. anno debet perscrutari conscientia iuuenum, vtrum velint contrahere, vel castitatem tenere.

CASVS. Hoc capitulū loquitur de illis filiis, qui traduntur à parentibus in ecclesiis sæcularibus erudiendi. Dicitur enim, quòd illi receptis minoribus ordinibus in pueritia, cum ad decimumoctauum annum peruenerint, interrogari debent, an velint continentiam profiteri, vel non. Et si dixerint se velle continere, post xx. annum, debent ad subdiaconatum promoueri: & si postea caste vixerint, post xxv. annum diaconi fiant: ita tamen quòd decetero ad nuptias vel furtiuos concubitus non accedant: quod si fecerint, deponantur. Si vero dixerint se nolle continere, ducant vxores; ita vt si postea renuntiauerint pari consensu copulæ nuptiali, ad sacros ordines poterunt promoueri.

k ¶ *Infantiæ.*] id est, pueritiæ: quia infantia non durat nisi vsque ad septennium: vt C. de iur. delib. si infanti. Sic ergo videtur, quòd pueri bene possunt habere beneficia ecclesiastica. nam & promoueri possunt, vt 77. dist. in singulis. Sed contra. 1.q.1. pueri. ‖ Sed dic, quòd beneficia possunt habere, sed non prælaturas, vt extra de æta. & qual. indecorum.

l ¶ *Lectorum.*] Nomine lectoris hic comprehendit omnes minores ordines. ℣. 25. distin. cap. 1.

m ¶ *Octauumdecimum.*] In clerico sæculari requiritur votum in xviij. anno, vt hic, & 77. dist. in singulis [f]. sed in monacho in xv. vt 20. quæst. 1. illud. quod ideo fit, ne monachalis habitus propter nuptias deseratur, nisi vbi dura est conuersatio, vt in insulis, vbi datur maius spatium, vt extra de regul. quia in insulis.

ADDITIO.

¶ Incestæ sunt virgines, quæ post consecrationem nubunt. C. IX.

1 VIrgines, quæ post consecrationem nupserūt, non tam adulteræ sunt, quàm incestæ [2].

DISTINCTIO XXVIII.

Ecce ostensum est, quòd nolentes vouere cōtinentiam, nec ad subdiaconatum, nec ad superiores possunt gradus conscendere. Vnde ad subdiaconatum accedentes, non sine voto castitatis iubentur admitti, auctoritate B. Gregorij, qui scribens Petro subdiacono lib. 1. epistō. 42. in fine ait.

¶ Non fiat subdiaconus, qui se caste victurum non promiserit. C. I.

2 NVllum facere subdiaconū præsumant episcopi, nisi qui se victurū caste promiserit [c], *& nonnullis interiectis:* Quia nullus ad ministeriū altaris accedere debet, nisi cuius castitas ante susceptū ministerium fuerit approbata.

Item Innocentius secundus in concilio Rom. cap. 5.

¶ Subdiaconus, & supra constituti, incontinentes, vxorem, aut concubinam ducentes, ecclesiastico beneficio, & officio careant. C. II.

3 DEcernimus, vt ij, qui in ordine subdiaconatus ┬, & supra, vxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque ecclesiastico beneficio careant [d]. Cū enim ipsi templum, vasa Domini, & sacrarium spiritus sancti debeāt esse, & dici; indignum est eos cubilibus, & immunditiis deseruire.

Item ex concilio Toletano, 4.c.26.

¶ Caste se victuros promittant in diaconos, vel presbyteros ordinandi. C. III.

4 QVando presbyteri, aut diaconi [e] per parochias constituuntur; oportet eos primū professionem [f] episcopo suo facere, vt ac primo subdiaconatus ministerium habita probatione [2] professionis suæ à [1] vigesimo anno suscipiant. Quòd si inculpabiliter, ac inoffense vigesimum quintum annum ætatis suæ peregerint, ad diaconatus officium, (si scienter implere posse ab episcopo comprobantur) promoueri debent. Cauendum tamen est his, ne quando suæ sponsionis immemores ad terrenas [3] nuptias, aut ad furtiuos [4] cōcubitus vltra recurrant. Quòd si forte fecerint, vt sacrilegij rei [5] ab ecclesia habeātur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre [6] non possumus; ita vt cum prouectæ ætatis in coniugio positi renuntiaturos se pari consensu operibus carnis sponderint, ad sacros ordines [7] adspirent.

β ¶ Clericatus.] *In omnibus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis cōciliorum legitur,* in clericatus officio, vel monachali [al. monachi] posuit. *Sed in codice Lucensi regio habetur eodem modo atque apud Gratianum.*

γ ¶ Ministerio lectorum.] *In omnibus codicibus conciliorum, ante citatis (etiam Lucensi) legitur,* ministerio lectorum. *Verum in epistola prima Syricij ad Himeriū, cap. 9. & Innocentij 24. c. 5. (vbi de eadem fere re agitur) est,* lectorum ministerio, seu officio.

Item ex concilio Arelat. 2. c. 2.

¶ In coniugio constitutos ad sacerdotium assumi non debet. C. VI.

2 ASsumi aliquem ad sacerdotium in coniugij vinculo constitutum non oportet; nisi fuerit promissa conuersio.

Item ex eodem tertio.

¶ Non ordinentur diaconi, qui castitatem non professi sunt. C. VII.

3 PRæterea placuit, vt deinceps non ordinentur diaconi, nisi qui prius conuersionis proposito professi fuerint castitatem.

In Arelatensibus, quæ extant, hic ipse penitus canon non inuenitur. Sed sententia habetur in tertio. c. 2. in fine.

Verum illa priori auctoritate diaconis videtur permitti cōiugium, cum ad sacerdotium tantum coniugati promoueantur, vt ibi dicitur.

¶ Presbyter ducens vxorem ab ordine deponatur. C. IX.

4 PResbyter si vxorem duxerit, ab ordine [h] suo illum deponi debere: Quòd si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, extra ecclesiam abijci, & ad pœnitentiam [i] inter laicos [k] redigi oportet.

α ¶ Inter laicos.] *Græce legitur,* ἐξωσᾶσθαι τέλεσιν, καὶ ἀγεσθαι ἀυθις εἰς μετάνοιαν: *quæ Dionysius exiguus vertit;* amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi. *Vbi nulla mentio fit pœnitentiæ inter laicos agendæ: de qua re copiosius dicetur infra 30. dist. c. fin.*

Item Gregorius lib. 11. epist. 59.

¶ De eo, qui relictam cuiusdam diaconi duxit vxorem. C. X.

5 QVia sunt [l] culpæ, in quibus culpa est, relaxare vindictam, quærenda semper est veritas, vt inquiri debeat, vtrum accusatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta subducat [6]. Itaque peruenit ad nos Fantinum defensorem vltionem exercere in Petrum latorem præsentiū voluisse, pro eo, quòd (quantum dicitur) relictam cuiusdam diaconi, tempore, quo conductor [l] fuit, marito tradiderit. Sed quoniam iste coniugem diaconi asserit non

---

2 Sub. & ideo in omnem ecclesiam delinquere videtur. 26.q.2. sed & illud. 55. dist. in cap. sed illud. in fi. Arc. 1 Ino p. 7. c. 224. Pan. l. 3. c. 193.

2 Infra dist. 31. c. ante triēnium.

b Hic sub. fic. supra dist. proxi. ca. 1. & pe. est ostensum, ꝙ diaconi sub diaconi & presbyteri debent continentiam promittere, & adhuc in hac, &c. secundum Bart. Brixien. 3 Pann. l. 8. c. 142.

c Hæc dispensatio est in corpore iuris clausa. ideo omnibus episcopis est permissa, secundum Ala. & Goffre.

4 Burch. l. 2. cap. 157. Ant. l. 7. c. 106. Ino p. 3. c. 130. & p. 6. c. 248. Pann l. 3. c. 22.

a Quod dic, vt legitur & not. extra de elect. cum nobis. lim. de postu. c. 1. & hic ad de quod dicit. ℣. 2. q. 7. indicet. Archid. 6 Ansel. l. 7. cap. 42.

‖ Pueri beneficia sed non prælaturas habere possunt.

f Hoc cap. nil facit ad hoc quod dicit, vt quiritur, &c. Archid.

d Nam petenti poris, per filium quidquid pergatur vitium. 1. q. 1. cito. & not. 2. q. 1. in primis. Arch. 5 Ansel. l. 6. c. 9. al. 16. Polycarp. l. 1. tit. 2.

ADDITIO. Hæc palea est. 20. q. 1. quia.

2 ¶ *Probatione.*] Debet enim longa præcedere continentia, vt supra eod. proxi. cap. & 77. distin. quicumque.

b ¶ *Ad terrenas.*] quia terram replent, virginitas vero paradisum. 33. quæst. 1. nuptiæ.

c ¶ *Auferre.*] quod ergo de iure communi cōpetit, negandum non est. in Authen. de nupt. circa finem. §. sed hoc quia. ff. de re iudic. l. 4. §. si quis condemnatus.

Assumi.] Hæc est v. pars distin. in qua probatur, quòd nullus debet esse sacerdos, diaconus vel subdiaconus, nisi promissa castitate. Ioan. de Fant.

CASVS. Ab hoc loco vsque ad §. ecce, omnia cap. inducuntur ad probandum, quòd subdiaconi non teneantur continere contra priora cap. Et idem probat de sacerdote & diacono. Inducunt duo prima à contrario sensu, & inducuntur omnia sophistice: vel verum est quod dicit, si de illorum tempore intelligatur quo continentia cœpit introduci. Omnia quæ sequuntur vsque ad c. diaconi, plana sunt.

Iaconi.] CASVS. Statutū fuit in synodo Ancyrana, quòd si aliqui in diacones ordinentur, & dicant se nolle vel non posse continere, & episcopus nihilominꝰ ordinat eos, si postea contraxerint, ab vxore separabuntur, sed in ministerio remanebunt; quia videtur, quòd episcopus eis licentiam dederit: si vero in ordinatione sua tacuerint, videntur continentiam profiteri: & ideo si postea contraxerint, officio & beneficio priuabuntur.

d ¶ *Diaconi.*] Ad intelligentiam horum capitulorum notabitis, quòd in orientali ecclesia & in occidentali licite contrahitur in minoribus ordinibus, vt 32. dist. si quis eorum. & ca. lectores. & cap. placuit. sed constituti in superiori ordine nec apud nos nec apud Græcos possunt contrahere, nec poterant tempore Apostolorum, & si contrahant, non est matrimonium: & hoc patet ex sexta synodo, quę in oriente fuit celebrata: & regulā statuit eis, vt 32. distin. si quis eorum. 31. distin. Nicæna. & 84. distin. cum in præterito. ‖ In hoc autem est differentia inter eos, & nos. ipsi enim siue sint coniugati siue non, promouentur ad sacros ordines non promissa continentia, vt 31. dist. quoniam. sed occidentales numq̄ promouentur nisi continentia promissa, vt ℣. eod. nullum. & c. assumi. A tempore autem Syricij & Innocentij non licuit occidentalibus ad diaconatū, vel supra promoueri, nisi promissa continentia, vt 82. dist. proposuisti. & c. plurimo. Sed subdiaconis vsque ad tempus Gregor. licuit, vt 31. distin. ante triennium. Orientales ergo licite vtuntur matrimonio contracto ante sacros ordines: postea in sacris ordinibus contrahere non licet, vt 31. dist. quoniam. & cap. aliter. & extra de cler. coniuga. cum olim. sed post receptum sacrum ordinem non possunt contrahere, vt ibi dicitur.

ε ¶ *Protestati.*] ℣. dist. prox. diaconus. & extra de in integ. rest. c. 1. in fi.

f ¶ *Postea.*] Sic extra de cle. cōiug. diuersis. & extra de concess. præb. & eccle. non va. cum super, in fi. de filiis presbyterorum. veniens.

g ¶ *In ministerio.*] quia videretur venire contra promissionem propriam, vt extra de condi. appo. per tuas.

Resbyter.] Hæc est vj. pars, in qua ponitur pœna sacerdotibus fornicariis. Io. de Fant..

CASVS. Dicitur ī hoc cap. quòd si presbyter duxerit vxorem, debet deponi. Si vero adulterium vel fornicationem commiserit, debet extra ecclesiā abijci, & ad pœnitentiā inter laicos redigi. h ¶ *Ab ordine.*] id est, ab officio, & non beneficio: ‖ & secundum hoc magis punitur sacerdos qui fornicatur, quām qui legitime cōtrahit: & hoc ideo, quia facit contra sacrum ordinem, & etiam contra legem: & ideo minus peccat ducendo vxorem: quia credit hoc sibi licere: sicut illa minus punitur, quæ publice delinquit, q̄ quæ priuate delinqueret: q̄a credit hoc sibi licere, vt ff. d̄ ri. nup. l. vlt. i ¶ *Ad pœnitentiam.*] 50. dist. confirmandum. contra. ‖ Sed illud intelligitur de solenni pœnitentia, quam clericus facere non debet [a]: istud de publica, vt 30. q. 1. si quis sacerdos. & 30. dist. si quis presbyter. sed si depositus fuerit, bene potest solenniter pœnitere, vt de pœn. dist. 6. sacerdos. Adhuc signatur contra. 80. dist. presbyter. vbi dicitur, ꝙ sacerdos non debet publice pœnitere inter laicos. Sed illud verum est quando crimen est occultum. sed hic loquitur quādo crimen est publicum apud laicos. 2. q. 1. si peccauerit.

ADDITIO. Et publica delicta publico remedio egent. de pœni. dist. 1. quamuis. & §. hoc ergo. & videas quod legitur & not. 30. q. 1. cap. vlti. & 81. dist. si quis eps. Archid.

Via sunt culpæ.] Hæc est vij. pars distinct. in qua probatur, ꝙ vxor subdiaconi, diaconi vel presbyteri post mortem mariti contrahere non potest: & probatur per tres auctoritates. Io. de Fant.

CASVS. Clericus quidam in cōsortio suo quādam habuit mulierem: postea factus est diaconus: eo mortuo Petrus ꝙ erat bonorum eius procurator, vel quia antea fuerat procurator patrimonij beati Petri, tradidit eam nuptui: propter quod Faustinus, qui nunc erat procurator & defensor patrimonij beati Petri, volebat ipsum Petrum punire. Vnde ille Petrus de hoc conquestus est domino Papæ: & tribus rationibus se excusauit: quibus probat, ꝙ illa mulier non fuit vxor diaconi. Primo quia corrupta venit ad illum diaconum, cum adhuc clericus erat. Secundo, quia cum ille recepit ordinem sacrum, illa nō mutauit vestem, nec continentiam promisit. Tertio, quia ante quam ille peruenisset ad diaconatum, & postea mulier illa vixit incontinenter. Quare Gregor. præcepit cuidam, vt inquirat vtrum illa fuerit vxor diaconi: & tradat eum puniendum Faustino defensori: si non fuerit, nullo modo puniatur.

k ¶ *Quia sunt.*] ꝙ hæc allegatio valeat, probatur 34. dist. quis viduā.

l ¶ *Conductor.*] id est, defensor.

---

2 Paulō aliter in orig.

‖ Orientales ab occidentalibus differunt.

‖ Presbyter fornicans plus punitur, quā legitime contrahens. 3 Pannor. l. 3. cap. 87. Polycarp. l. 4. tit. 31.

‖ Clericus solenniter pœnitere nō potest.

a Hoc etiam not. extra de pœn. c. 1. & c. quæsitum ibi videas. Arch. 4 Burch. l. 2. cap. 108. Ino p. 6. c. 185. Pann. l. 3. c. 91.

5 Ino p. 9. c. 126.

6 Ino p. 6. c. 84.

a ¶ *Dicens.*] & ita non potuit vxor eius censeri: quia maritus corruptæ non potest promoueri.

b *Nec eam virginem.*] Hic per duo extrema colligitur medium: ex eo enim quòd ab initio non erat virgo, & postea iste promotus fuit in diaconum, colligitur eam non fuisse vxorem. argu. ff. de hære. instit. sed & ſi. §. solemus. & 53. dist. c. legem. ‖ quandoq; medium trahit extrema. ff. de ser. ru. præ. qui sella. §. vltim. & l. tria prædia. quandoque principium trahitur ad finē. j. 35. dist. ab exordio. ff. delega. 3. si quis. in princ. quandoq; finis trahit ad se principium, vt 13. q. 2. cap. vltima voluntas. ff. de adimē. lega l. 3. & l. 4.

c *Nec religiosam.*] id est, religiosum habitū, quem solent sumere viduæ, vel alię deuotæ, licet non conuertantur ad aliquam ecclesiam. ‖ Nec enim credo, q̄ vxor illius qui promouet ad sacrum ordinem, teneatur intrare religionē: sed sufficit, quòd voueat perpetuam continentiam, vt 77. dist. episcopus. Nec ob. extra de conuer. con. sane. quia illud speciale est in vxore episcopi. Sed adhuc obst. extra de cleri. coniugat. quod à te. Sed illud intelige cum ordinatus vult transire ad religionē. Sed nec hic Papa aliquid dicit de veste: sed Petrus illud allegauit.

d ¶ *Fuisse.*] ſupple, & eū ordinatum ipſa ſcientē. nam ſi ea inuita ordinaretur vel ignorante, non fieret ei præiudicium. sed ſi ſciuit & tacuit, ſit ei præiudiciū, vt poſt mortem illius non poſſit nubere, vt 32. dist. feriatim. Vnde non requiritur q̄ mulier voueat: sed ſufficit, ſi ſcit virum ſuum ordinari.

Si ſe cuiquam.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q̄ ſi relicta presbyteri vel diaconi nupſerit ſecundo, ſeparari debet: & ſi caſtigati, id eſt, moniti noluerint ſeparari: ex communicentur. Si eſt in littera, *caſtitate*, id eſt, propter caſtitatem ſeruandam.

¶ Caſus ſequentis capituli de eadem materia loquitur, & per ſe patet.

e ¶ *Duplici.*] quantum ad primum.

f ¶ *Separentur.*] Dubitatur de vxoribus ordinandorum, qualiter voluere debeant, & dare licentiam. ‖ videtur quòd ſolo verbo, vt 3. ead. diſtin. de his. in fin. & cap. quia ſunt culpæ. & 32. diſt. feriatim. ſed contra extra de conuerſi. coniug. ſane. & 34. diſtin. fraternitatis. vbi dicitur quòd vxor promouendi intrabit monaſterium b. Item ália ratione: quia cœcus clericorum præeminet cœcui monachorum: quia vix bonus monachus facit bonum clericum. 16. q. 1. legi. & facit ad hoc extra de conuerſi. coniug. coniugatus. ſed nullus ſuſcipitur in monachum niſi conuertatur vxor. 27. q. 2. Agathoſia. Dic non eſſe neceſſe, quòd conuertatur, ſed quòd voueat caſtitatem tantum, niſi de ea habeatur ſuſpicio. extra de conuerſi. coniugato. cum ſis præditus. Et ſpeciale eſt in illa decret. ſane. in vxore epiſcopi. Sed obijcitur; hæc mulier non vouit ſolenniter: ergo ſi contraxerit, tenet matrimonium. quod hic negatur. Solut. ſecundum quoſdam, votum iſtud eſt ſolenne ex propria profeſsione †, vt extra qui cler. vel vou. conſuluit. aliàs non videtur quòd ſola ſcientia mulieris ſolennizet votum, niſi ipſa expreſsè vouerit. Ioan. Sed videtur quòd ſola conſtitutio eccleſiæ hoc matrimonium dirimat, non ſcientia vel votum: quod ex eo patet, quòd Græcus non promittit continentiam dum recipit ſacros ordines, vt 31. diſtin. quoniam. tamen ſi contraxerit poſt ſacros ordines, non tenet matrimonium. hoc ergo non facit votum, ſed ſola conſtitutio eccleſiæ.

g *Si qua.*] *Aut diaconi.*] ideo non facit mentionem de ſubdiaconis: quia tempore Gregorij promouebatur quis in ſubdiaconatum non promiſſa continentia: nec fiebat vxoribus aliquod præiudicium, vt 27. q. 2. multorum.

De Syracuſanæ.] Hæc eſt viij. pars diſtinct. in qua probat, quòd nullus debet fieri epiſcopus habens filios & vxorem, niſi ex neceſsitate, & remota cauſa impedimenti, ſcilicet quòd per tales res eccleſiæ non lædantur. Ioann. de Fant.

CASVS. Dum eccleſia Syracuſana paſtore vacaret, quidam minus ido neus ibidem eſt electus, habens filios & vxorem: pro quo Cethegus patricius ſupplicauit Papæ Pelagio, vt eius electionem confirmaret. ſed quia perſona illius electi erat minus idonea, Pelagius nō exaudiuit Cethegū, immo diſtulit eum confirmare fere per annum, vt Syracuſana electio in melius proueniret. Sed quia irreuocabiliter in ſuo ꝓpoſito perſtiterunt, & in illa eccleſia nō erat alius idoneus: ne amplius inſanirent (ſicut prætor magnificus Papæ ſignificauit) ideo Papa eius electionē confirmauit: prius tamen ab eo cautione recepta, in qua continebatur, quanta eſſet ſuarum rerum ſubſtãtia: & quòd nihil de rebus eccleſiæ vſurpabit: & quòd quæſita tempore epiſcopatus eccleſiæ reſeruabit.

h ¶ *Solet.*] Nota cauēri debere ex eo, quòd ſolet aliquid fieri, vt 98. diſtin. Afros. & 63. diſtin. noſſe.

i ¶ *Perſtiterunt,* ‖ Nota argu. quòd ambulatoria eſt voluntas eligentium vſque ad confirmationem, vt 61. diſt. ſtudij. & 63. diſt. quanto. & extra de elect. cum terra. & quòd nullum ius acquiritur electo ante confirmationem c, vt extra de accuſa. ſuper his. & 27. quæſt. 2. non eſt dubium. & extra de elect. cum in cunctis d. & cap. noſti. Argumen. contra extra de electio. cum inter. in fine. & per illam decret. dico quòd non poteſt variari. Ioann. Sed hodie publicato ſcrutinio variare nequeunt electores, vt extra de electio. publicato. poſtulatio autem variatur ſi poſtulantes diffidunt de iure ſuo: niſi ſit iam præſentata ſuperiori, vt extra de poſtu. prælat. bonæ 2.

k ¶ *Principalis.*] id eſt, principum, vt in authent. de ſanc. epiſcop. circa princip. ‖ Hic prohibetur in epiſcopum eligi habens vxorem & filios, & 61. diſtinct. Catinenſis. idem eſt ſi habet nepotes, vt in authent. quomodo oportet epiſc. §. 1. collo. 1. Sed hoc poteſt intelligi, quando filij mali ſunt vel nepotes. nam propter tales ab aliis legitimis actibus patres remouentur, vt 6. quæſt. 1. qui crimen. vel quando ita tenere diligit eos, quòd præſumitur ratione ipſorum, quòd dilapidentur bona eccleſiæ, vt hic dicitur. idem eſt ſi habet patrem, vel ſi habet fratres de quibus eſt timor: aliàs non reppellitur quis propter vxorem vel filios, cum hoc permittat Apoſtolus. Et eſt argu. ad hoc. 12. quæſt. 2. epiſcopus, qui filios e. & extra de teſta. cap. 1. dum tamen longa continentia præceſſerit, vt 3. eod. prius quam. & 77. diſtinct. quicumque.

l ¶ *Quæſita.*] de rebus eccleſiæ, vel intuitu eccleſiæ, vt 12. quæſt. 1. manifeſta. & cap. ſeq. & quæſt. 5. cap. pen.

ECCE

‖ Principium medium & finis an vnum trahat aliud.

virginem illam] orig.

vt nec religiosam veſtem mutare præſumeret] in ori. & apud Iuonem.

† *Fuisse*, dicens a, nec eam virginem f. b ad eum veniſſe; deniq; † nec religioſam c mutaſſe veſtem, poſtquam ille in ordine ſacro promotus eſt; adijciens etiam, priuſquam ad diaconum peruenireꝛ, & poſtea, praua illam opinione vixiſſe: Ideo † fraternitatē tuam his hortamur affatibus, vt cum Dei, ſicut decet, timore cauſam hanc ſubtili omnino inueſtigatione perquirat, vt ſi in cōiugio diaconi mulierem, de qua agitur, fuiſſe d conſtiterit, & ſupraſcriptus lator memorato defenſori, & rectori patrimonij, ad vindictam modis omnibus tradatur 1, & cum competenti emendatione ij, qui male ſociati ſunt, diſiungantur. Si vero in eius coniugio non fuit; memoratum Fantinum ex noſtro mandato commonere te volumus, vt ei facere nil præſumat, nec falſa † illum accuſatio apud cum in aliquo prægrauet.

Item ex concilio Aurelianēſi, i. c. 15.

De vxore presbyteri, vel diaconi, ſi alijs ſe coniunxerit. C. XI.

Si ſe cuiquam mulier duplici e coniugio, presbyteri, vel diaconi relicta coniunxerit, aut † ſeparetur † aut certe, ſi in criminis † intentione perſtiterint, pari excommunicatione plectantur.

Item ex concilio Martini Papæ. 2

De eodem. C. XII.

Si qua vidua epiſcopi, vel preſbyteri, aut diaconi g maritum acceperit; nullus clericus, nulla religioſa perſona † cum ea conuiuiū ſumat; numquam communicet: morienti tamen † ei ſacramenta ſubueniant.

Item a Pelagius Cethego patricio.

Cuiuſdam epiſcopi ordinatio differtur, quia vxorem habet, & filios. C. XIII.

De Syracuſanæ vrbis antiſtite optaueramus in ipſo initio, gloriæ veſtræ deſideriis obedire, niſi nos multiplex ratio, ipſius non paucis temporibus ordinationem differre ſacerdotij coēgiſſet, ob hoc, quòd vel perſonæ qualitas (ſicut & vos melius noſtis) vel ſuperſtes vxor, aut filij (per quos eccleſiaſtica ſolet h periclitari ſubſtãtia) noſtros animos diutius ab eius ordinatione ſuſpenderent. Et quantum ad cautelam humanam pertinēt, integro pene anno diſtulimus, opinantes, quòd in melius Syracuſanorum prouenire poſſet electio. Sed quia in voluntatis ſuæ propoſito irreuocabiliter perſtiterunt i, & nullus eſt alius in eadem repertus eccleſia, niſi longioribus adhuc temporum differretur ſpatiis; ne paulo amplius inſanirent (ſicut filij noſtri magnifici viri prætoris teſtificatione didicimus) inter huiuſmodi ambiguitates illud cōſultius iudicauimus faciendum 4, vt congrua prouidentia cauſam, propter quam principalis k conſtitutio habentem filios, & vxorem ad epiſcopatus ordinē promoueri prohibet, ſalua diſpoſitione concilij † imuniremus. Qua de re ſummo ſtudio ab eodem Syracuſanæ vrbis epiſcopo, priuſquam à nobis contingeret ordinari, huiuſmodi exegimus cautionem, per quam & ſuā fateretur, quantula eſſet, præſentis temporis habita rerum deſcriptione, ſubſtantiam; & nihil vmquam per ſe, aut per filios, & vxorē, ſiue quamlibet propinquam, aut domeſticam, vel extraneam forte perſonam de rebus vſurparet eccleſiæ, & vniuerſa ſui epiſcopatus quæſita l tempore, eccleſiæ ſuæ dominio ſociaret; nihil vltra id, quod modo deſcriptum eſt, filiis ſuis, vel heredibus relicturus.

Infero ex hoc text. quod aliqua, propter ſcā dalum euitandum permittitur, quæ non fierent aliàs: de quo 31. diſt. aliquantos. in addi. glo. fina.

† *al. legitime*

4 Nouella. 6. & 123. in prin.

† *al. concilij.*] Gratian.

‖ Eligentes ſe variare poſſunt.

aliàs, militauerat

c Hoc eſt falſum: ſed dic vt not. 63. diſtin. quanto. Arch. d Ver. cum autem, ſed multi à longe ibi ſimitur hoc ar. vnde dic quòd nil aut parum facit ſi bene vi deatur. Arch.

‖ Eligi nō debet in epiſcopum habēs vxorē & filios.

e Et cap. ſacrorum. 12. q. 1. ſint manifeſtę.

ECCE HAC. Iſte §. diuiditur in duas partes. In prima parte concludit Gratianus ex ſupradictis ab illo cap. aſſumi. vſque huc, quòd ſiue ſit ſubdiaconus, ſiue diaconus, ſiue presbyter, licite poteſt vti matrimonio contracto. Et ad hoc allegat breuiter ſupradicta recapitulando. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Sed quòd de electione.* ſoluit prædictas obiectiones, quia quod dicitur in illo c. de Syracuſana. non ob. quia in minoribus ordinibus conſtitutus, vel in laicali habitu potuit electus ille habere vxorem & filios: & poſtea de conſenſu vxoris continentiam profeſsus bene potuit promoueri. illud autem c. quia ſunt culpæ. intelligitur de diacono, cuius eccleſia nondū ſuſceperat votum continentiæ: vel de eo diacono qui ſuſcepit eam in minoribus ordinibus: ſicut dictum eſt de epiſcopo Syracuſano. Alia autem cap. ex tempore vel loco intelligūtur. Ex tempore: quia nondū erat indicta continentia miniſtris altaris. Ex loco: quia orientalis eccleſia nondum ſuſceperat votum continentiæ. hoc tamen ſeruat: quia ſi moritur vxor, quæ ducta eſt in minoribus ordinibus, cum qua eſt aliquis factꝰ facerdos, ſi poſtea contrahit, deponetur.

a ¶ *Niſi neceſsitate cogente.*] Hodie iure communi eligitur, vt extra de ætat. & quali. à multis.

b ¶ *Gregorij.*] ſupra ea. quia ſtint.

c ¶ *Suſceperat.*] Hæc ſolu. non valet a, quia à tempore Apoſtolorum non licuit in ordine illo contrahere: nec in ſubdiaconatu, vt 84. diſtinct. cum in præterito.

d ¶ *Neocæſarienſis.*] ſ. eod. c. presbyter ſi.

e ¶ *Ancyranæ.*] ſ. eod. diaconi.

f ¶ *Ex tempore.*] Illud ſtare non poteſt, quod dicitur in fi. illius cap. diaconi profeſsi continentiam.

ADDITIO. Alij vero ſentiunt cum Gratiano, & ſecundum hoc quòd dicit ibi, profeſsi, &c. dic, de cetero: quia prius licuit ei contrahere. Arch.

g ¶ *Ex loco.*] G. ita credebat, quòd in orientali eccleſia diaconi poſſent contrahere: ſed hoc non eſt verum.

¶ ITEM OPPONITVR. Adhuc opponitur per ſequentia cap. quorum prima duo ſunt plana. & poſtea in diſt. 30. ponit ſolutionem.

tamen eſt, quoniam hic Gratianus in alteram partem diſputādo, ex canonibus prius citatis præ ſe fert hoc probare, ſubdiaconis, diaconis, atque etiam presbyteris non fuiſſe prohibitum vſum coniugij. Quod tamen qualiter accipiendum ſit, ipſe poſtea declarat à verſ. Sed quòd. *vſque ad verſ.* Illud autem. *Hac de re agetur etiam infra in notatione ad principium diſt. 31.*

Item opponitur illud, quod legitur in canone Apoſtolorum, c. 6. al. 5.

¶ Presbyter cauſa religionis non contemnat propriam vxorem. C. XIIII.

Si quis 2 docuerit ſacerdotem ſub obtentu religionis propriam vxorem contemnere h, anathema ſit.

Gratianus refert ſenſum canonis, ceteri collectores ipſa etiam fere verba.

Item ex concilio Gangrenſi, c. 4.

¶ Anathema ſit, qui presbyterum coniugatum diſcernit à communione, nuptiarum occaſione. C. XV.

Si quis 3 diſcernit i presbyterum coniugatum tamquam occaſione nuptiarum, quòd offerre non debeat, & ab eius oblatione ideo ſe abſtinet, anathema ſit.

¶ *Græce eſt.* Εἴτις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος. ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος ἀπ' αὐτοῦ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω *id eſt*: Si quis ſecernat ſe à presbytero, qui vxorem duxit, tamquam non oporteat, illo liturgiam peragente, de oblatione percipere, anathema ſit. *quæ verſio nōmultum diſcrepat à verſione Dionyſij exigui.*

Item ex ſexta ſynodo in Trullo, c. 26.

¶ Ab officio abſtineat presbyter non legalibus nuptiis detentus. C. XVI.

Presbyterum 4 per ignorantiam non legalibus k nuptiis detentum cathedram quidem habere l, ſed γ ab officio abſtinere præcipimus: ſufficit enim huiuſmodi indulgentia ei: Quia benedicere aliis cum, qui vulnera ſua debet curare, conſequens non eſt. Benedictio enim, ſanctificationis traditio eſt. Qui vero hanc non habet propter delictum † m ignorantiæ n, quomodo aliis tradet? Non igitur publice, neque priuate benedicat; nec corpus Domini diſpenſet aliis; nec alio modo miniſtret: ſed ſufficiat ei, quòd præſideꝛ: & imploret à Deo, vt dimittatur ei iniquitas ignorantiæ ſuæ. Manifeſtum eſt autem, quòd huiuſmodi non legitimæ nuptiæ ſoluentur, & nullatenus vir acceſſum habebit ad eam; propter quam ſacro miniſterio priuatus eſt o.

γ ¶ Ab officio.] *Græce eſt*; τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν; *id eſt*, à ceteris officiis.

Item Nicolaus ad conſulta Bulgarorum, cap. 70.

¶ De presbyteris non eſt laicis iudicādum. C. XVII.

Conſulendum.] Hæc 5 Conſulēdum decernitis, vtrum presbyterum a habentem vxorem debeatis ſuſtentare, & honorare; an à vobis proij-

Si quis.] Hæc eſt 9. pars diſt. in qua dicit presbyterum religionis cauſa non debere contēnere propriam vxorem.

h ¶ *Contemnere.*] quantum ad exhibitionem neceſſariorum, vt 31. diſtin. omnino. & §. poteſt.

i ¶ *Si quis diſcernit.*] & infra, &c.

Presbyterum.] Hæc eſt 10. pars huius diſtin. in qua dicit presbyterum non legalibus nuptiis detētum ab officio abſtinere debere.

CASVS. Quidam preſbyter orientalis mortua ſua vxore duxit ſecundā, cum putaret ſibi licere. quæritur eſt in ſexta ſynodo, quid de eo fieri debeat. Et reſpondetur, q̄ debet priuari omni ſacro miniſterio: ita q̄ neque publice, neque priuatim benedicat: quia benedictionem non habet propter delictum ſuum: ſed imploret veniam à Domino de ſuo delicto: honorem tū ſuæ cathedræ p diſpenſationē tenebit.

k ¶ *Non legalibus.*] poteſt intelligi de eo qui cōtraxit ſecūdas nuptias per ignorantiam iuris b.

l ¶ *Habere.*] ſcilicet dignitatem: beneficiū enim retinebit, & locū in choro, & cantabit cum aliis, & intereꝛit electionibus: ſed hoc ſolum deeſt ei, q̄ non debet miniſtrare vt ſacerdos, vt 15. q. vlti. qui admiſerit. & c. ſi quis presbyter. Et not. q̄ de vtroq; iure eſſet priuandus, vt 84. diſt. quiſquis. ſed hoc beneficium conceditur c ſublato officio, vt 50. diſt. presbyteros. & cap. ſtudeat. & extra de cle. pug. Henricus. & extra de cle. ægro. tua.

m ¶ *Propter delictū.*] id eſt, q̄ factum commiſerit per ignorantiam.

n ¶ *Ignorantiæ.*] Arg. quòd licet aliquis ignoret ſe debere continere qui ordinatur: ‖ tamen ex eo quòd recipit ordinē, tenetur cōtinere. 23. diſt. quamquam.

o ¶ *Priuatus eſt.*] ‖ Videtur hic q̄ ſi ſacerdos eſt excommunicatus vel ſuſpenſus, q̄ non debet priuatim dicere horas ſuas: q̄ non eſt verū: imo ad hoc tenetur, dum tamen non faciat hoc officiando ſuam eccleſiam, vt colligit. 11. q. 2. ſi qu epiſcopus.

Conſulendum.] Hæc eſt 11. pars. diſtin. in qua dicit presbyteros non à laicis eſſe iudicandos, licet aliquando ſint reprehenſibiles.

CASVS. ‖ Bulgari ſunt populi inter Vngariam & Græciā cōſtituti: apud iſtos presbyteri quidam

2 Burch. l. 1. c. 78. Iuo p. 5. c. 184. Pan. l. 3. c. 115.

3 Burch. l. 3. cap. 75. Iuo p. 2. c. 128. & par. 3 c. 158.

b Sic intelligit Gratia. 31. diſt. 3. vltri.

4 Simile etiā in 3. canone emiſſē ſynodi, & apud Baſilium in epiſt. ad Amphilochium, c. 27. c Ratio eſt, ne ad ſæcularia negotia redeat in opprobrium ordinis clericalis. 93. diſt. diaconi. Archid.

† *vt in vltis ſcyrinis ſcripturis.*

‖ Ordinis ſuſceptio obligat ad continendum.

‖ Presbyter ex communicatꝰ tenetur ad horas dicendas.

5 Iuo p. 2. c. 82. Pann. l. 5. c. 12. ‖ Bulgari qui ſunt.

habebant vxores. quare quæsiuerũt Burgari (qui laici erant) à Nicolao Papa, an deberent illos eijcere. Et respondet quòd non, licet illi sacerdotes sint reprehẽsibiles. & hoc probatur exemplo Domini, qui Iudam proditorem non eiecit: & quia laici clericos iudicare non debent: sed si quid mali fecerint, episcoporum iudicio reseruatur.

a ¶ *Reprehensibiles.*] si.15.q.vlt.c.vlt. Sed contra.32.dist. nullus. Sed illud intelligitẽ a, cum notorium est crimen eius.

Matth. 5.

a Hunc intellectum approbat hic Laur. quod dic vt ibi dicam. Archidia.

Ed notãdũ.] Hic intitulat 29.dist.in qua soluit prædictas oppositiones Gratianus, & exponit: Et dicit ꝙ quædam c. intelliguntur ex tempore, & loco, & causa, & persona.

b ¶ *Sed notandum est.*] Quia dixerat §.proxi.dist. §.ecce.in fi.quędam cap. esse temporalia vel localia: ideo ad soluendũ multa contraria, ostendit in ista 29. dist. quædam capitula tradita esse ex causa, quædam ex tpe, quędã ex loco, quædã ex persona, quædam ex negotio, quædam ex necessitate.

Ciendũ.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ quædam cap. ex causa, & persona, & tempore designantur, & quia hoc multi non respiciunt, cadunt in labyrinthum & laqueum erroris: nec recẽte iudicãt, cum non intelligant ad plenum.

¶ Casus sequẽtis c.patet.

c ¶ *Ex causa.*] Ex causa fuit statutum ne neophyti promoueantur ad episcopatus, vt 48.dist.c. 1. scilicet ne in superbia extollerentẽ. sed hæc causa cessauit in Ambrosio, qui cathecumenus est electus in episcopum, vt 61. dist.§.his omnibus.

d ¶ *Ex persona.*] vt in Augu. qui factus est coepiscopus alio viuente, vt 7. q. 1. non autem. & cap. petisti.

e ¶ *Ex loco.*] quia propter propinquitatem vel remotionem loci aliquid statuitur, vt 64.dist. cum longe. 24.q.1.pudenda. & §.dist.4. erit autem b. Vel ideo dicit: quia quædam sunt localia, quædã non.

f ¶ *Ex tempore.*] sicut Anglicis datum fuit propter nouitatem, vt coniugantur in quarto gradu, vt 35.q.3.quædam.

g ¶ *Intelligant.*] quod esse nõ debet. 11.q.3. eorũ.

h ¶ *Perquirant.*] quod in ciuile est, vt ff. de legi. inciuile.

i *Regulæ.* ¶ *Negotio.*] id est propter qualitatẽ negotij aliquid statuitur quod est contra ius: sicut in causa matrimonij, consanguinei admittuntur in testimonium, vt 35.q. 6. consanguineos. & propter causam ecclesiæ statuitur, quòd domestici admittantur in testimonium, vt 14.quæst.2. super prudentia c.

k ¶ *Necessitate.*] lex non debet instituì nisi propter necessitatem, vt §. distin. 4. erit.

Ecesse.] CASVS. Quidam scripturas varias & diuersas tantum vno modo intelligebãt: quos docet Hieronymus intelligere scripturas secundum diuersitatem temporum, locorum, & causarum. Et hoc probat exemplo Ioannis Euangelistæ, qui scribens vij. ecclesiis, in vnaquaque speciali vitia vario modo corrigebat: nec imitatur medicos imperitos, qui vno collyrio oculos omnium infirmorum volũt curare.

l ¶ *Causas.*] 23. quæst. 8. occidit.

m ¶ *Vulneribus.*] Not. quòd varietas delictorũ requirit varietatem pœnarum, vt 45.dist.licet. 50.dist. vt constitueretur. 44. dist. comessationes. 41. distinct. non cogantur.

n ¶ *Collyrio.*] Arg. contra illos qui tales in omnibus contrariis ponunt solutiones: aliud secundũ leges, aliud secundum canones. vel hoc nouum, illud vetus.

Apocal.

Llud.] Hæc dist. diuiditur in tres partes: Secunda ibi, *Hæc autem.* Tertia ibi, *Si quis presbyter.* In prima ponũtur quædam cap. contra Manichæos.

CASVS. Hic ponitur 30.dist. in qua adhuc soluit oppositionem quam fecerat 28. dist. in quatuor cap. & dicit ꝙ tria prima cap. intelliguntur ex causa & tẽpore. causa fuit hæresis Manichæorũ, qui coniugia detestabantur: sicut multa statuit ecclesia in detestationem aliorum hæreticorũ. & ad hoc inducit c. sequentia. de tempore dicet 31.dist.

o ¶ *Illud autem.*] Dictum fuit §.28.dist.cap. si quis docuerit. & cap.seq. quòd sacerdotes non debent à se abijcere vxores suas prætextu religionis. hic dicit, ꝙ ex causa fuit hoc statutũ, scilicet propter quosdã hæreticos ꝙ coniugia detestabantur.

p ¶ *Quorumdam.*] scilicet hæreticorum.

I qui filij.] CASVS. Quidam filij occasione illius verbi Euangelij, Qui non reliquerit patrẽ & matrem propter me, non est me dignus: debitum honorem parẽtibus denegabant, & alimenta eis subtrahebant, putantes hoc religioni conuenire. Dicitur hic quòd tales debent anathematizari. Plana sunt ca. vsque ad cap. si quis eorum.

q ¶ *Fideles.*] Fidelibus & infidelibus parentibus tenemur subuenire: magis tamen fidelibus. 86. dist.non satis. ‖ Sed pone quòd habes patrem hæreticum: nunquid præferes ipsum extraneo bono? P. manducator dixit hãc quæstionem esse nebulam, & tenebrosam aquam in nubibus aëris. Sed dicas ꝙ patrem, qualiscunque sit, debemus præponere extraneo, etiã sancto, in his quæ spectant ad opus misericordiæ in prouidendo ei in necessariis: nisi alter magis indigeat: quia tunc potius tenemur extraneo subuenire, vt 86.dist.pasce. Ambrosius tamẽ videtur contradicere huic opinioni in canticis, in illo loco: Ordinauit in me charitatem. ait enim: Multorum est charitas inordinata: quidam enim id, quod est primum, ponunt tertium vel quartum. Sed primo diligendus est Deus d: secundo parẽtes: deinde filij: postea domestici: qui si boni sunt, malis filiis sunt præponendi. de pœ. dist. 2. charitas. sed illa auctoritas intelligenda est de affectu interiori, non de beneficiorum exhibitione. nam magis debemus diligere extraneos bonos quam propinquos malos, licet illis potius debeamus subuenire. 13.q.2. non æstimemus.

r ¶ *Dei cultus.*] quod quidam hæretici fecerunt ratione illius auctoritatis: Qui reliquerit patrem & matrem propter me, centuplum accipiet. 28.q.1. in princ.

a *Vacumque.*] infra, de consecra. dist. 5. sicut c.33. quæst.5. mulier. Ioan. 2.

b *I qua mulier.*] ¶ *Discedere.*] sine eius consensu.

c *I qua mulier suo proposito.*] quia magis est habilis, & magis parata in scissa veste, quàm in clausa ad meretricandum.

d *I quis contemptũ.*] quia si non facit in contẽptũ illius diei, etiã omni die bonum est ei si ieiunat, vt 76. di. vtinã.

I quis eorum.] CASVS. Beneuentanus sic ponit casum. Quidam dum ieiunasset, cœpit eum fames affligere. ille propter famem superbiens dicebat non esse ieiunandum, & sufficere solam conscientiam pro facto. de isto dicitur ꝙ debet anathematizari. Ego Barth. Brixi. aliter casum intelligo, sic ponens. Quidam dum permaneret in ꝓposito abstinentiæ, id est continentiæ: propter necessitatem corporalem, id est, abstinentiã, per quã multa necessaria corpori subtrahuntur, superbiebat, omnia ieiunia paruipendens, cum plus aliis ieiunaret: perfectam constitutionẽ ecclesiæ iudicans in sua cõscientia. dicitur ꝙ talis anathema sit. Seq. cap. vsque ad cap. si quis virorum. patent.

e ¶ *Necessitatem.*] id est continentiam.

f *I quis.*] ¶ *Basilicas.*] Nisi cùm fiunt per inanes reuelationes, vt de consecra. distinct. 1. placuit.

g *I quis extra.*] Et domus in qua hæc fiunt, publicanda est: vt in authen. de ecclesiis. tit. §. si quis in sua domo. collat. 9. Ioan.

h *I quis.*] ¶ *Ex fide.*] id est, ex bona cõscientia. extra de præscrip. quoniam omne.

i ¶ *Immolatum.*] Idolothytis non debemus vesci, vt hic, & 50. diffin. presbyteros. & 32. q. 4. sicut satius. Sed contrarium videtur illud Apostoli ad Corinth. Si quis infidelium vocat vos ad cœnam, omne quod vobis apponitur manducate nihil interrogantes b. sed illud loquitur secundum sua tempora, cum adhuc pauci erant fideles. Quod autem dicit de sanguine & de carne suffocata, hodie non tenet quia tantũ in figura fuit istud prohibitum.

ADDITIO. 12. q. 2. gloria episcopi. Archid.

k *I quis.* ¶ *Filios.*] Nam ex iuramento non possumus adstringi ad illud, vt 22.q.4. inter. de hoc habuisti §. dist. 1. ius naturale.

Si quis

---

1 Burch. l.8.c. 62. Ino par. 7. c. 80. & par.8.c. 50.

2 Hunc textũ divit Brixien. in suo dictiona. in versi. mulier esse fin. ad hoc quòd nar rat.

3 Ino par.8.ca. 229. & 317.

4 al. contemnendo.

4 Repetitur §. dist.31. c. quicũque ex versione Diony. Burch. l. 8. c. 69. Ino par. 7. c. 82. & par 8.c. 310. & hoc secũdo loco ex hac eadem versione.

5 Burc. l. 8. c. 61. Ino par.7.cap. 78.

6 Burch. l. 8. cap. 60. Ino par. 7. c. 78.

7 Burch. l. 13. c. 219. Ino par. 4. c. 31.

8 Burc. l. 13. c. 5. Ino par. 4. c. 38.

9 Pann. l. 1. cap. 8.

10 Burch. l. 3. cap. 94. Ino par. 3. c. 84.

11 Burc. l. 3. c. 95.

12 Infra 31. q. c. si quis nuptias. ex versiõe Dionysij. Burc. l. 8. c. 61. Ino par. 7. cap. 79.

13 Ino par. 4. cap. 30.

14 Ino p. 8. cap. 318.

---

b Ad idem 93. dist. iuxta.

1 Ansel. l. 4. cap. 53.

c Dicit Ioan. de Fant. Quod dicit Ioan. non est verum: imo de iure communi est vt domestici admittantur. C. de rep. l. ex consensu. extra de test. insuper. nam edictum de testibus est prohibitorium: vt quilibet admittatur qui non prohibetur. ff. de test. l. 1. & de hac materia no. 3. q 5. in sum & c. 1. Archid.

d Dicit beatus Bernar. in lib. de diligendo Deum. causa diligendi Deũ Deus est: modus, sine modo diligere. ob duplicem causam Deum propter se diligendum dixerunt: siue quia iustius, siue quia nil diligi fructuosius potest. Archidia.

e Dicit Ioan. non est verum: imo de iure communi est vt domestici admittantur. C. de rep. l. ex consensu. extra de test. insuper. nam edictum de testibus est prohibitorium: vt quilibet admittatur qui non prohibetur. ff. de test. l. 1. & de hac materia no. 3. q 5. in sum & c. 1. Archid.

f Pater malus an sit extraneo bono præferendus.

Item ex eodem, cap. 17.

¶ De eodem. C. II.

1 Quæcumque a mulier, religioni α iudicans conuenire, comam sibi amputauerit, quam Deus ad velamen eius β, & ad memoriam subiectionis illi dedit, tãquam resoluens ius subiectionis, anathema sit 2.

α ¶ Religioni.] græce est. Διὰ νομιζομένην ἁγνισμὸν: *id est*: Ob eam, quæ existimatur pietatis exercitatio: *quod Dionysius vertit*; propter diuinum cultum, vt extimat. *Græci enim religiosorum, quos nos dicimus, vitam proprie ἁγνισμὸν nominabant. Burchardus, & Iuo in par. 7. secuti sunt versionem Dionysij, in octaua autẽ Iuo priscã.*

β ¶ Ad velamen eius.] *hæc non sunt in græco originali, neque in versione Dionysij. Videntur autem sumpta ex epist. prima ad Corinthios, c. ij.*

Item ex eodem, c. 14.

¶ De eodem. C. III.

3 Si qua mulier derelicto viro discedere b voluerit soluto vinculo coniugali, nuptias condemnando †, anathema sit.

Item ex eodem, c. 10.

¶ De eodem. C. IIII.

4 Si quis propter Deum virginitatem professus, in coniugio positos per arrogantiam vituperauerit, anathema sit.

Item ex eodem, c. 9.

¶ De eodem. C. V.

5 Si quis vel virginitatem, vel cõtinentiam professus, tamquam abominabiles nuptias iudicat; & nõ propter hoc solum, quòd continentiæ, & virginitatis bonũ, sanctũ propositũ est, anathema sit.

γ ¶ Professus.] *Hic erat additum*, in coniugio: *quod neque est in canone græco, neque etiam in latino, qui citatur infra dist. 31. c. quicunque. neque in multis manuscriptis Gratiani codicibus.*

Item ex eodem, c. 13.

¶ De eodem. C. VI.

6 Si qua mulier suo proposito c vtile iudicans, vt virile veste vtatur; propter hoc virilem habitum imitetur d, anathema sit.

d ¶ Imitetur.] *Græce legitur.* Καὶ ἀντὶ τοῦ ἑαυτὸν γυναικεῖον ἀμφιάσματος, ἀνδρεῖον ἀναλάβῃ. *quæ Dionysius exiguus apte vertit*, & pro solito muliebri amictu virilem sumit; *sicque habet Burchardus, & fere etiam Iuo.*

Item ex eodem, c. 18.

¶ De eodem. C. VII.

7 Si quis tanquam hoc continentiæ conuenire iudicans, die Dominico ieiunauerit in eiusdem e diei contemptum f, anathema sit.

e ¶ In eiusdem.] *In originali huius prisca versionis est*, aut in eiusdem diei contemptum: *quod in versione Dionysij, quam attulerunt Burchardus, & Iuo, istis vocibus videtur exprimi*, aut contumaciam, *al.* propter contumaciam. *Sed in græco vulgato nihil est, quod istis respondeat.*

Item ex eodem, c. 19.

¶ De eodem. C. VIII.

8 Si quis eorũ, qui in proposito sunt continentiæ, propter necessitatem g corporalem superbiat, & ieiunia cõmunia putauerit contemnenda, totius ecclesiæ perfectam in sua conscientia iudicans rationem, anathema sit.

g ¶ Propter necessitatem.] *Nihil mutatum est ob glossas: ceterum multis modis discrepat à prisca versione, & à Dionysiana, quam secuti sunt Burchardus & Iuo. Prisca sic habet:* Si quis eorum, qui in proposito sunt continentiæ, præter necessitatem corporalem, & superbiens ieiunia communia totius ecclesię putauerit contemnenda, perfectam in sua scientia vindicans rationem, anathema sit. *Dionysiana autem hoc modo:* Si quis eorum, qui continentię studentes, absque necessitate corporea, tradita in cõmune ieiunia, & ab ecclesia custodita, superbiendo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit. *Quæ versio in ceteris quidem partibus originali græco, etiam vulgato, satis respondet: sed in postrema insignis est varietas. Nam vbi Dionysius habet*; stimulo suæ cogitationis impulsus; *in græco vulgato est*, ἀποκυροῦν᾽ ἐν αὐτῷ τελέσαι λογισμοῦ, i. nimirum perfecta, quæ in ipso est, ratiocinatione, illa abrogante. *In manuscriptis autem huius canonis exẽplaribus partim est*, ὑποκυροῦντα. i. perfecta in eo residẽte ratione, *partim*, ὑποκυροῦντα. *id est*: perfecta, quæ in ipso est, ratione sibi auxilium ferente. *Notantur vero Eustachiani (quos postea Bogomilici sectati sunt) qui ita statuebant, peracto certo quodam ieiunio, ad eam se perfectæ vitæ rationem peruenisse; vt postea omnia sibi essent indifferentia, nullisque præceptis obligarẽtur; sed soluti omnino essent, ac ne peccare quidem possent: qua de re Balsamon in capitis huius interpretatione.*

Item ex eodem, c. 20.

¶ De eodem. C. IX.

9 Si quis per superbiam tanquam perfectum se existimans, conuentus, qui per loca, & basilicas h sanctorum martyrum fiunt, vel accusauerit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrãtur, spernendas esse crediderit, memoriasque sanctorũ contemnendas, anathema sit.

Item ex eodem, c. 5.

¶ De eodem. C. X.

10 Si quis docet domum Dei cotemptibilem esse debere, & cõgregationes, quę in ea fiũt, anathema sit.

Item ex eodem, c. 6.

¶ De eodem. C. XI.

11 Si quis extra i ecclesiam priuatim populos congregans, contemnat ecclesiasticas sanctiones k, ipsamque ecclesiam apud se sine concilio † episcopi cum presbytero agat, anathema sit.

k ¶ Sanctiones.] *Post hoc verbum in prisca versione ista sunt interiecta*, aliterque ea, quæ sunt ecclesiæ, voluerit vsurpare, non conueniente presbytero iuxta decretum episcopi, ipsamque, *& cetera, quæ hic sequuntur. Dionysij autem versio, quæ optime respondet verbis græcis, & refertur à Burchardo, hæc est*: Si quis extra ecclesiam seorsum conuentus celebrat, & despiciens ecclesiam, ea, quæ sunt ecclesiæ, voluerit vsurpare, non conueniente presbytero, iuxta decretum episcopi; anathema sit.

Item ex eodem, c. 1.

¶ De eodem. C. XII.

12 Si quis nuptias in accusatione duxerit, & mulierem fidelem, ac religiosam cũ viro suo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accusandam, tanquàm non posse coniugatos in regnum Dei ingredi, anathema sit.

Item ex eodem, c. 2.

¶ De eodem. C. XIII.

13 Si quis carnem manducãtem ex fide l cum religione, præter sanguinem, & idolo immolatum m, & suffocatum, crediderit condemnãdum, tamquam spem non habentem, qui eam manducat, anathema sit.

Item ex eodem, c. 15.

¶ De eodem. C. XIIII.

14 Si quis dereliquerit proprios filios n suos, & non eos aluerit, & (quod pietatis o est) necessaria non præbuerit, sed sub occasione continentiæ negligendos putauerit, anathema sit.

o ¶ Quod pietatis est.] *Longe fidelius Dionysius:* & quod ad se pertinet, non ad pietatem diuini cultus informat. *Græce enim est*: καὶ τὸ ὅσον ἐπ᾽ ἀυ τῷ, πρὸς θεοσέβειαν τὴν προσήκουσαν ἀνάγη. *Subintelligitur autem particula negans, id est, μὴ, ex superiore membro.*

Si quis virorum.] CASVS. Quidam in quadam pretiosa veste iustitiam ponebat, quasi proposito cõtinentię cõueniret, reprehendens eos, qui alia veste vtebãtur. dicitur ꝙ talis anathema sit.

a ¶ *Veste.*] Sufficit ergo ꝙ quis veste vtatur secundum consuetudinẽ regionis. & sic transmõtani nõ coguntur vti affibulatis vestibus, vt Itali ci, non obstante noua constitutione, extra de vi. & honesta. cle. clerici. quia lex debet conuenire consuetudini, vt 8. distin. 4. erit.

Hæc autem scripsimus.] Hęc est secunda pars distin. in qua conci. interpretatur prędicta. Archid.

CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd ea quæ statuta sunt in superioribus cap. non sunt statuta, nisi cõtra eos qui religionis habitum & propositũ continentiæ assumentes in superbiam efferũtur cõtra eos qui simpliciter viuunt; facientes noua statuta contra diuinas scripturas, & ecclesiasticos canones: illi vero cõmendantur, qui continentiam seruant, & propriis abrenuntiant cum humilitate: & qui diuitias possident cum iustitia, & bonis operibus.

b ¶ *Et noua.*] ff. de cõstitu. princ. in rebus.

c ¶ *Diuites.*] Hoc verum est de talibus, qui faciunt misericordiam non habentibus, vt 33. q. 5. secundum. nam & Dominus habuit pecuniam, vt 12. q. 1. exemplum. aliàs abiicienda est pecunia exemplo Cratis, vt 12. q. 2. gloria episcopi. §. Crates. ‖ nam aliena rapere conuincitur qui vltra necessaria sibi retinet, vt 42. dist. §. 1. Io.

c ¶ *Diuites.*]‖ Non est contra illud, facilius est camelum per foramẽ acus transire: quia illud de talibus intelligitur ꝙ in diuitiis spem ponentes, gratius intuentur aurum quàm solẽde quibus habetur 47. dist. sicut hi [a].

Si quis presbyter.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. in prima parte dicitur ꝙ si quis presbyter accepta publica pœnitentia in Die Dominica ieiunauerit ea intẽctione qua Manichæi ieiunabant, anathema sit. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Similiter.* dicitur quòd in diebus Dominicis & inter Pascha & Pentecosten non debemus flectere genua; sed vultu erecto orare ad Dominum. In tertia parte quæ incipit ibi, *Si quis etiam* dicitur: *Si quis non comedit carnes vel olera, in quibus carnes coquuntur, propter execrationem escarum, cõpelli debet degustare: & si no luerit, tamquam hæreticus deponatur.*

‖ Consuetudinem in vsu vestitũ debemus obseruare. † *al. berin*

2 Iuo p. 8. cap. 321.

[a] ¶ Presbyter.] *Sequebatur*, vel diaconus. *Quæ sublata sunt, quoniam absunt a pleriſque manuscriptis, & originali. Ceterum Burchardus, & Iuo similem canonem citant ex concilio Turon. atque ita habent:* Si quis propter publicam pœnitentiam à sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate. *In aliquot Gratiani manuscriptis est:* si quis præter publicam pœnitentiam, à sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate, &c. *quæ optima videtur lectio. Nam in capite 18. cõcilij Gangrensis, vnde hoc videtur Martin⁹ sumpsisse, nulla presbyteri fit mentio, sed vniuerse pronuntiatur, vt supra ead. c. si quis tamquam.* Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, exercitationẽ, die Dominico ieiunet, anathema sit, *& verba illa:* absque aliqua necessitate, *videntur huc importata ex cap. 19. eiusdem concilij. Neque vero presbyteris huiusmodi pœnitentiæ more laicorum imponebantur. c. illud. cum sequentibus dist. 50. & c. fin. vers. nec enim. 82. dist. Sed quando in grauissima crimina publice incurrebant; depositi peregrinari iubebantur. c si quis sacerdos. 30. q. 1. c. sacerdos. de pœnit. dist. 6.*

[e] ¶ Similiter, quia.] *Hoc sumptum est ex c anone vltimo concilij Nicæni.*

[ſ] Non prosternant. *In codice Lucensi regio legitur:* non prostrati, sed erecto vultu ad dominum fungantur orationis officio.

[u] ¶ Si quis etiam.] *Hoc sumptum est ex concilio Ancyrano, c. 13. al. 14. & in eo mentio fit presbyteri, ac diaconi.*

Item ex eodem, c. 12.

¶ De eodem. C. XV.

1 SI quis virorum putauerit sancto proposito (id est continentiæ) conuenire, vt pallio vtatur, tamquam ex eo iustitiam habiturus; & reprehendat vel iudicet alios, qui cum reuerentia birris † vtuntur & alia, veste [a] communi, quæ in vsu est, anathema sit.

Item ex eodem c, vltimo.

¶ De eodem. C. XVI.

2 HÆc autem scripsimus non abscindentes eos, qui in ecclesia Dei secundum scripturas sanctum propositum continentiæ eligunt, sed eos [α], qui suscipiunt habitum eius, & in superbiam efferuntur aduersus eos, qui simplicius viuunt. Sed & hos condemnamus, qui se extollũt aduersus scripturas, & ecclesiasticos canones, & nouab introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum castitate & religione Deo acceptissimam dicimus; & renuntiationem sæculariũ negotiorum, atque actuum cum humilitate approbando laudamus; & nuptiarum [β] vinculum, quod secundum castitatem † perdurat, honoramus; & diuites [c] cum iustitia, & operibus bonis non abiicimus. [γ].

[α] Eos, qui suscipiunt habitum] *Græce est:* τοὺς λαμβανοῦσι τὸν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφάνειαν καὶ τῶν ἀφειλέτερον βιούντων ἐπαιρομένους ἢ καὶ παρὰ τὰς γραφὰς, καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καινισμοὺς εἰσάγοντας: id est, qui ex instituto exercitationis huiusmodi, capiunt occasionem sese efferendi, seque extollunt aduersus eos, qui simplicius viuũt, & aduersus scripturas, & ecclesiasticos canones introducũt nouitates.

[β] Et nuptiarum vinculum.] *Græce:* καὶ γάμου σωφρόνων σεμνὸν, quæ Dionysius vertit: & nuptiarum castum vinculum.

[γ] ¶ Non abiicimus.] *Post hæc verba in concilio ipso proxime sequuntur, quæ habentur infra 6. parsimoniam. dist. 41.*

3 Item ex concilio Martini Papæ.

¶ Anathematizatur, qui Manichæorum superstitiones sequitur. C. XVII.

3 SI quis presbyter propter publicam [d] pœnitentiam à sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate die Dominica pro qua dam religione ieiunauerit, sicut Manichæi, anathema sit. Similiter [e] quia quod ab Apostolis traditum est, canon tenet antiquus; placuit, vt per omnes Dominicas, & per omnes dies Paschæ vsque ad Pentecosten † non [ſ] prosternant [u] se in oratione causa † humilitatis: sed recto vultu ad Dominum fungantur orationis officio: quia in his diebus gaudium resurrectionis Domini celebramus. Si quis [x] etiã non pro abstinentia, sed pro execratione escarũ à carne abstineat; placuit sancto concilio vt prægustet, & sic, si vult abstinere, abstineat. Si autem spernit, ita vt olera cocta cum carnibus non degustet, iste non obediens, nec suspicionem hæresis à se remouens, deponatur de ordine clericatus.

[d] ¶ Presbyter.] *Sequebatur*, vel diaconus. *Quæ sublata sunt, quoniam absunt a pleriſque manuscriptis, & originali. Ceterum Burchardus, & Iuo similem canonem citant ex concilio Turon. atque ita habent:* Si quis propter publicam pœnitentiam à sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate. *In aliquot Gratiani manuscriptis est:* si quis præter publicam pœnitentiam, à sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate, &c. *quæ optima videtur lectio. Nam in capite 18. cõcilij Gangrensis, vnde hoc videtur Martin⁹ sumpsisse, nulla presbyteri fit mentio, sed vniuerse pronuntiatur, vt supra ead. c. si quis tamquam.* Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, exercitationẽ, die Dominico ieiunet, anathema sit, *& verba illa:* absque aliqua necessitate, *videntur huc importata ex cap. 19. eiusdem concilij. Neque vero presbyteris huiusmodi pœnitentiæ more laicorum imponebantur. c. illud. cum sequentibus dist. 50. & c. fin. vers. nec enim. 82. dist. Sed quando in grauissima crimina publice incurrebant; depositi peregrinari iubebantur. c si quis sacerdos. 30. q. 1. c. sacerdos. de pœnit. dist. 6.*

[e] ¶ Similiter, quia.] *Hoc sumptum est ex c anone vltimo concilij Nicæni.*

[ſ] Non prosternant. *In codice Lucensi regio legitur:* non prostrati, sed erecto vultu ad dominum fungantur orationis officio.

[u] ¶ Si quis etiam.] *Hoc sumptum est ex concilio Ancyrano, c. 13. al. 14. & in eo mentio fit presbyteri, ac diaconi.*

DISTINCTIO XXXI.

Empus quoque, quia nondum erat institutum, vt sacerdotes continentiam seruarent.

[θ] Nondum.] *Quod ait hic Gratianus, fuisse tempus, quo nondum erat institutum, vt sacerdotes continentiam seruarẽt, in subdiaconis (Nam & hi sacerdotum nomine interdum comprehenduntur, valetque idem sacerdotis nomen atque in sacris constitutus, vt infra ad initium distinctionis 33. notatur que in glossa. 1. q. 1. Qui per pecuniam (locum habere potest. Fuit enim tempus, cum subdiaconi in aliquibus prouinciis, vt in Sicilia, continentiæ legibus non adstringebantur: quod Gregorij locus, qui solus ad hanc rem confirmandam proxime à Gratiano citabitur, manifeste probat. Diaconis autem & presbyteris in Latina ecclesia nunquam licuisse vxoribus, quas ante sacros ordines duxerant, vti, ex canonibus, qui post primum in hac eadem distinctione citantur, & aliis multis, præsertim epistola secunda Syricij ad Himerium Tarraconensem clare demonstratur.*

Vnde Gregorius scribit Petro subdiacono Siciliæ, lib. 1. epistola 42.

¶ Qui castitatem non promisit, ab vxore sua separari non cogatur. C. I.

4 ANte trienniũ subdiaconi omnium ecclesiarũ Sicilię prohibiti fuerãt, vt more Romanæ ecclesiæ nullatenus suis vxoribus

b Vt de conſt. diſt. 2. ſecundum. cum duobus cap. ſeq. ſecundum Hu. & c. ſi non.

c Vel ſ. ea. c. 1.

d Vel ſ. ea. ſecunda. vſque ad ſ. quem autem.

e Hoc facit ad prædictum 1. quod autem, vſque ad cap. Nicæna. Arc.

a Pan. l. 3. c. 89. Polyc. l. 4. tit. 31.

poſtea à Siricio repetitum in 82. dist. plurimos. Tertia fuit facta auctoritate Pelagij, quæ habetur 27. q. 2. multorum. de qua fit hic mentio. Est ergo casus huius cap. Pelagius fecit quandam constitutionem per quemdam diaconem nomine Seruumdei, vt omnes subdiaconi Siciliæ à suis vxoribus abstinerent, quas in minoribus ordinibus duxerant, aut ab officio cessarent: quam constitutionem, quia dura fuit & iniqua vt subdiaconi compellerentur ad continentiam, Greg. primus qui succeſſit Pelagio, retractauit, & statuit, vt nullus decetero fiat diaconus, nisi cõtinentiã promittat: ita tamen, vt mala præterita, id est, continentia, quæ solet esse iuuenibus mala, id est, pœnalis: vel mala si non seruetur, per violentiam non exigatur: & hoc in prima parte. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Qui vero.* commendat illos qui constitutionẽ illam, quæ facta fuit ante triennium seruauerunt: & hortatur: eos vt debeant in suo proposito permanere. illi vero qui noluerint à suis vxoribus abstinere, promoueri non debent: quia nullus debet promoueri, nisi eius castitas fuerit approbata. Vel sic: Olim promouebantur subdiaconi non promissa continentia: & licite vtebantur vxoribus & beneficiis: Postea Pelagius prædecessor Gregorij statuit, vt vel contenti essent vxoribus tantũ, vel beneficiis tantum: de qua constitutione Greg. facit mentionem 27. q. 2. multorum. Postea idem Pela. aliam edidit constitutionem, in qua præcise prohibuit, vt subdiaconi nullo modo commiscẽri debeant amodo vxoribus suis: & illam constitutionem quidam subdiaconi seruabant: quidam non. sed quia illa constitutio fuit iniqua, scilicet quòd aliquis qui nõ promisit continentiam, cogeretur continere: ideo retractatur à Gre. & statuitur, ꝙ si qui subdiaconi non cognantur continere, nisi velint. si qui autem in futurum sunt ordinandi, non admittantur nisi promittant continentiam.

1 Sup. diſt. 28. c. Nullum.

[a] ¶ *Durum.*] Statutum Pelagij fuit contra Euangelium, in quo excipitur sola fornicatio [a]. 33. q. 2. quos Deus. & ideo reprobatum fuit. Sed quare reprobatur illa constitutio Pelagij, in qua statuit, vt aut beneficia, aut vxores dimittant: cum idem statuerit Alexander extra de cle. coniug. cap. 1. Sed dic, cum aliquis in minoribus ordinibus existens postea contrahit, potest priuari beneficio prius habito. & de illis loquitur Alexan. cum vero aliquis primo contrahit, & postea ecclesia scienter ei confert beneficium, potest non illud ei auferre: & de illis loquitur Pelagius. & ideo

[b] ¶ *Non inuenit.*] id est, non suscepit.

[c] ¶ *Promiserit.*] Hoc intelligo si habeat licentiam vxoris.

[d] ¶ *Mala.*] id est, continentia, quæ iuuenibus est mala. 33. q. 2. in adolescentia [b].

1 Afra diſt. 84. c. cũm præterito. Pann. l. 3. c. 95. Raba. pæn. c. 29.

2 Vt 3. q. 1. diuit.

b Sub. & ad quem, & ad oppo. 28. diſt. de his & accipitur hoc nomẽ, mala, pro pœna: & eſt ſenſus: à ſubdiaconis vxo-

CAVSA VERO. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur, quòd causa huius constitutionis fuit munditia sacerdotalis. & hoc probat per vj. c. Io. de Fan.

CASVS. Dicit Gratianus, quòd propter munditiam sacerdotalem inducta fuit continentia in ecclesia: quia cum sacerdotes semper debeant orare, semper debent ab vxoribus abstinere. Et hoc probatur auctoritate Apostoli per seq. cap. quorum prima duo patent.

e *Acerdotibus.*] idẽ est de aliis clericis. Lauren.

f ¶ *Semper.*] id est, horis debitis. sic 3. eo. si laicus. 22. dist. sacrosan. & 3. 37. dist. de quibusdam. 36. dist. c. vlt. Arch.

g *Piscopos.*] Hoc c. habetur 84. dist. cũ in præterito.

h ¶ *Vel qui.*] id est subdiaconi. nam & subdiaconi sacramentis inseruiũt. 84. dist. cum in præterito. Et expone istud, vel, pro &, secundũ Hug. & ita p hoc, & per illud 3. 32. dist. placuit. supplet ur illud 84. dist. cum de quorũdam. quia hæc tria cap. sunt Carthaginensis concilij, & faciũt pro epi. Hug. secundũ Lau.

Item Innocentius I. Victricio Rothom. episcopo epist. 2. c. 9.

¶ Sacerdotes & Leuitæ non vxoribus suis misceri non debere. C. IIII.

4 TEnere debet omnino ecclesia, vt sacerdotes, & Leuitæ cum vxoribus suis non misceãtur; quia ministerij quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim [Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum [f] Dominus Deus vester.] Nam si priscis temporibus anno [g] vicis suæ de templo Dei sacerdotes non discedebant (sicut de Zacharia legimus) nec domum suam omnino tangebant, quibus vtique propter sobolis successionem, vxoris vsus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus accedere præcipiebatur [h]; quanto magis hi sacerdotes, vel leuitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ seruare debent; quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit [i] dies, qua vel à sacrificiis diuinis, vel à baptismatis [m] officio vacent?

PALEA. C. V.

5 NAm [β] sicut Paulus ad Corinthios scribit dicẽs [Abstinete vos ad tempus, vt vacetis orationi:] & hoc vtique laicis præcepit; multo magis sacerdotes, quibus orandi, & sacrificandi iuge sacrificium [k] est, semper debebũt ab huiusmodi consortio abstinere.

[β] Nam sicut.] *Hæc palea in duobus vaticanis (in quibus solis reperitur) est coniuncta cum superiori capite, quemadmodũ etiam in epistola Innocentij: & legitur.* Nam si Paulus. *Sed non est mutatum, quoniam est initium capitis.*

Item Exuperio Tholosano episcopo, epist. 3. c. 1.

¶ Qui ab vxoribus suis abstinent, ad sacrificia admittantur. C. VI.

6 FOs, ad' sacrificia fas sit admitti, qui vel cum vxore [n] non exerent carnale officium [o]

[γ] Eos.] *Apud Innocentium, & infra dist. 82. c. Proposuisti, vbi hoc idem est repetitum, legitur*, neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum vxore carnale consortium.

Item Hieronymus contra Iouinianum, lib. 1.

rem habentibus sine voto per violentiã non exigatur continentia, sed ab ordinãdis decetero: quam si promittere noluerint, repellantur. Io. de Fã.

4 Burch. l. 2. cap. 118. Anſel. l. 7. c. 114. Iuo p. 6. c. 94. & 194. Pãn. l. 3. c. 94.

Leuit. 11. Luc. 1.

Num. 18.

† *al. præceptus fuerat*

5 Ibidem continenter Anſel. l. 7. c. 152. 1. *Cor. 7.*

al. officium

6 Infra diſtin. 82. c. proposuisti. Pãn. l. 3. c. 95.

‖ Cõmẽdare poteſt aliquis ſeipſum.

c Ad idem ꝙ dicit Bal. Custodi animam meam quoniã ſanctus ſum, &c. & in pſal. Inclina. Domine.

d Ideo autem ſit hoc, quia annus dicitur, ab an, quod eſt circũ, quia circumuoluitur ſic & qdlibet tẽpus. Lauren.

‖ Rapere aliena dicitur qui vltra necessitatem sibi retinet.

‖ Diuites aliqui boni sunt. 3 Apud Martinum Bracarensem, c. 57.

3 Burch. l. 13. cap. 20. Iuo par. 4. cap. 52.

a Et dicit Hierony. diuitias habuisti, requiem perdidisti. Dum vigilas augmentum diuitiarũ cogitas. Dum dormis latronem somnias. In die solicitus: in nocte pauidus, & sic semper mendicus. Archidia.

† *al. quinquagesimam*

‖ abest vox ista ab orig. *Ibid. c. 5.*

a Si

a *Laicus.*] ¶ *Orare.*] Quid de hac materia iuris sit, habes 33. quæst. 4. cap. 1. & 2.

b *Matrimonio carẽdum.*] ar. ‖ q; si aliqua sibi cohærẽt, vel si aliquid sequitur, ex alio, vno probato & reliquum est probatum [a], vt 33. dist. si quis viduam. 26. distin. deinde. 3. q. 6. hæc quippe. arg. contra ee pæ. dist. 1. sicut primi. in fin.

‖ Probato vno coniunctorum probatur reliquum.

a Sic de talibus vno concesso & aliud cõcessũ est 1. q. sicut Christus. vbi de hoc Arch.

QVOD AVTEM. CASVS Dicitur in hoc §. q; illud quod dictum fuit in Gangrensi conci. ſ. 28. dist. in c. si quis docuerit. & c. si quis discernit ex causa fuit statutũ, scilicet propter Manichæos, qui nuptias condemnabant exemplo sacerdotum. Et hoc probat duobus seq. cap. quæ plana sunt, & per se patent.

c ¶ *Quod autem.*] Respicit tria pen. cap. 28. dist. dicens q; illud statutum fuit propter hæresim Manichæorum, qui nuptias contemnunt.

Quicumque.] POTEST ET ALITER. Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, q; illud quòd supra dictũ est in ca. si quis docuerit. distin. 28. ex causa vel ex tẽpore intelligitur. Nunc autem aliter exponit, dicens q; illud cap. potest intelligi de sacerdotibus nostri tẽporis, vt si quis docuerit sacerdotẽ contemnere vxorem, quã in minoribus ordinibus duxit, vel cum erat laicus, vt eam à sua cura abijciat, cum qua postea cũ promoueretur cõtinentiam est professus, anathema sit. & hoc probatur per duo cap. seq.

d ¶ *In canone.*] ſ. 28. dist. si quis docuerit. Io. Ex.] CASVS. Rusticus Narbon. episcopus quæsiuit à Leone, vtrũ diaconi possint, vel debeant cognoscere vxores suas? Qui respondet, q; non, sed debent continere sicut episcopi & presbyteri. nam cum erant laici vel lectores, hoc eis licebat, sed postquam promoti sunt ad sacros ordines, cœpit eis non licere quod ante licebat; eas tamen à sua cura abijcere non debẽt, quin eis necessaria subministrent.

e ¶ *Eis non licere.*] Notã q; propter commutationem status incipit aliquid non licere quod prius licuit [b]. 12. q. 1. nolo. & 22. q. 2. ne quis arb.

Mnino.] CASVS. Abbas Niceta dicebat licere epõ, presbytero & diacono amplecti vxorem suam, & cognoscere. & hoc probabat auctoritate Apostoli dicentis se habere potestatem circunducendi mulierem sicut frater Domini, & Cephas. Leo autem Papa eum reprehendit, & scribens contra eum dicit non esse verum vt possint cũ ea dormire more solito; tamen debent eis largiri

¶ Sacerdoti ei esse semper oriendum, matrimonio semper est carendum. C. VII.

1 SI laicus, & quicumque fidelis orare [c] non potest, nisi carent officio coniugali; sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orãdum est: si semper orandũ est; ergo semper matrimonio carendum [b].

Quòd autẽ [c] Manichæorum causa de coniugio [α] sacerdotũ illud supradictum sit, ex Gangrensi concilio apparet, in quo c. 1. sic statutum legitur.

α ¶ De coniugio.] *Sequentem canonem Gratianus restringit ad coniugia sacerdotum, cum tamen in eo damnentur illi, qui omnino nuptias vituperabant, nec volebant aliquem Christianum etiam laicum, liberis operam dare. Nec fuit editus proprie contra Manichæos, sed contra quemdam Eustathium, qui hunc errorẽ cum aliis multis in Armenia disseminauerat. Est autem caput hoc idem cum capite, si quis nuptias, supra dist. 30. sed ex alia versione.*

¶ Matrimonio uituperat. C. VIII.

2 SI quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro suo fidelem, ac religiosam detestatur, aut culpabilem æstimat, velut, quæ regnum Dei introire non possit, anathema sit.

Item ex eodem, c. 8. & 9.

¶ De eodem. C. IX.

3 QVicumque virginitatẽ custodiens, aut continentiæ studens, velut horrescens nuptias, nec propter hoc, quòd bonum, & sanctum est, nomen virginitatis assumit, anathema sit.

Potest & aliter intelligi illud, quod in canone [d] Apostolorum legitur, vt iste sit sensus capituli: [si quis docet sacerdotem vxorem suam contemnere,] non quam vxorem in sacerdotio accepit, sed quam, dum adhuc esset laicus, vel in minoribus ordinibus constitutus, sibi copulauit, cum qua continentiam professus est, cum ad sacros ordines ascenderet, quam nullus debet contemnere, hoc est ab animo, & cura sua abijcere, quin ei necessaria prouideat. Probatur autem hæc interpretatio auctoritate Leonis Papæ, qui epist. 90. c. 3. scribens Rustico Narbonensi episcopo ait.

¶ Maneries ab aris cum episcopis, & presbyteris eadem est lex continentiæ. C. X.

4 EX continentiæ eadem est altaris ministris, quę episcopis, atque presbyteris: qui cum essent laici, siue lectores, licite & vxores ducere, & filios procreare potuerunt, sed cum ad prædictos peruenerunt gradus, cœpit eis non licere [e], quod licuit. Vnde, vt de carnali fiat spiritale coniugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant, sic habere, quo & salua sit charitas, & cessent † opera nuptiarum.

Itẽ Leo ßix. contra epist. Nicetæ Abb.

ß ¶ Leo.] *Habetur in responsione Humberti ad libellum Nicetæ presbyteri, & monachi aduersus Latinos editum: quam responsionem, cum nomine Leonis ix. cuius erat legatus, scripserit, potest recte nomine ipsius citari, sicut multa ex Ennodij libro, nomine Symmachi citata inueniuntur, supra dist. 12. c. cõcilia. & infra 40. dist. c. nonos. & 81. dist. c. nemo recte. 8. q. 4. c. nõne. & 9. q. 3. c. aliorum. Ac supra dist. 22. nomine Nicolai ij. citatur caput,* Omnes. *quod habetur in oratione Petri Damiani.*

¶ Episcopus, vel presbyter vxorem propriam à cura sua non abiiciat. C. XI.

5 OMnino confitemur non licere episcopo, presbytero, diacono, subdiacono propriam vxorem causa religionis abijcere à cura sua, scilicet, vt ei victũ, & vestitũ [f] largiatur [g]; nõ vt cum illa ex more carnaliter iaceat. Sic & sanctos Apostolos legimus egisse, beato Paulo Apostolo dicẽte [h] [Nunquid [γ] non habemus potestatẽ mulierẽ sororem [i] circũducendi [k], sicut fratres Dñi, & Cephas?] Vide insipiens, quia nõ dixit [nũquid nõ habemus potestatem sororẽ mulierem amplectendi?] sed [circumducendi,] scilicet vt de mercede [l] prædicationis subsistẽtaretur ab eis: nec tamen foret deinceps inter eos carnale coniugium.

γ ¶ Nunquid non habemus.] *variæ sunt huius loci interpretationes, quod inter alios B. Hieronymus in primo libro contra Iouinianum ostendit.*

Hinc & illud [m] Gregorij [Presbyter quidam.] quod require infra dist. sequenti. c. penultimo. ¶ *Vt igitur ex his auctoritatibus apparet, sacerdotes vxoribus, quas in laicali habitu, vel in minoribus ordinibus constituti sibi legitime copularunt, necessaria ministrare, debita vero reddere nõ valent.*

4 ¶ *Sed obijcitur illud tripertitæ historiæ, lib. 2. c. 14.*

¶ Eustasius Paphutij synodus non confirmit, quod presbyteri cum suis vxoribus non dormireãt. C. XII.

6 NIcæna synodus corrigere volens hominũ vitam in ecclesiis commorantium, posuit leges, quas canones vocamus, in quorum tractatu videbatur aliqui bus introducere [n] legẽ, vt episcopi, presbyteri, diaconi, & [α] subdiaconi cum coniugibus, quas ante consecrationem duxerant, non

f ¶ *Et vestitum.*] ‖ Ex quo dicit victum & vestitum, videtur q; nomine victus non comprehendatur vestitus, vt ff. de transf. cum hi. §. qui transigit [c]. quod non est verum. ff. de ver. sig. verbo, victus.

‖ Victus nomine cõprehenditur vestitus. c Vbi non est hoc verum ff. quoad transactionẽ, alias bene contingetur. Aschid.

g ¶ *Largiatur.*] sequestrato tamen habitaculo, vt 77. dist. episcopus. & hoc cum persona est suspecta.

h ¶ *Paulo apostolo dicente.*] Ducebant enim vxores secum, vt seruirẽt eis in cibis parandis, & ab eis pascerentur (cum essent pauperes) de mercede prædicationis.

i ¶ *Sororem.*] id est, quasi sororem.

k ¶ *Circumducendi.*] nobiscum.

l ¶ *Vt de mercede.*] arg. ‖ q; si quis habet vxorem & filios, de bonis ecclesiæ ipsos potest pascere, si non habet propria. vt 86. dist. non satis. ſ. dist. proxi. si quis vero. & 50. dist. studeat. in fi. & 37. distin. legant. quia nemo carnem suam vmquã odio habuit, vt 13. q. 2. nõ æstimemus. & hæc vera sunt si indigent [d]. alias secus, vt 28. distin. de Syracusanæ. vnde & si viro relictus est vsus alicuius rei, mulier eadem re potest vti, vt ff. de vsu & habi. l. cererum. §. mulier.

‖ Clericus non debet esse mercenarius.

d Ad hoc n. q. 1. habetur. in pri.

m ¶ *Hinc & illud.*] ſ. in illo c. presbyter quidam. quod. est ſ. distin. proxi. Ioan.

1. Cor. 9.

VT IGITVR. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, q; sacerdotes debent suis vxoribus cum quibus in minoribus ordinibus vel in laicali habitu contraxerunt, necessaria ministrare, sed debitũ reddere non valent. Sed contra hoc duo sequentia cap. inducuntur, scilicet quòd sacerdotes debent reddere debitum vxoribus suis.

SED OBIICIVR. Hæc est 4. pars distin. in qua ponit duos canones orientales, in quibus cõceditur clericis habere vxores. Ioan. de Fan.

NIcæna synodus.] CASVS. Nicæna synodus volebat legẽ imponere & necessitatem episcopis, presbyteris, diaconibus & subdiaconibus vt seruarent castitatem cum vxoribus, cum quibus in minoribus ordinibus matrimonium contraxerunt. Sed quia hæc lex erat occasio fornicandi, furrexit Paphnutius cõfessor inexpertus nuptiarum, & synodo contradixit ne talem poneret legem, cũ castitas sit cognoscere vxorem propriam. synodus autem sententiam eius laudauit, & approbauit.

n ¶ *Introducere.*] de consensu vxoris, aliter esset iniqua.

a ¶ *Casti*

a ¶ *Castitatẽ.*] sic qui bene comedit, abstinẽs est. 44. dist. cõuiuia. in fi.

b ¶ *Sententiam.*] ‖ Vnus ergo potest contradicere toti vniuersitati [a]

‖ Contradicere potest vnus multis. a Et est hic arg. q; vnus canonicus potest se opponere pro detentione ecclesiæ sua. Ad idem extra de concess. præbẽd. ex parte. vbi dicit Ioan. de Fan. hoc esse verum etiam si capitulum illius ecclesiæ noller defendere. & hoc fauore ecclesiæ. arg. ff. de libe. ra. caul. l. 1. 2. & ſ.

‖ Adde glo. concor. in eo. proposuistis. in ver. effore ſ. 60. distin.

eo quì mit. in pos. cap. cum sicut. ff. de arbi. Item si vnus. §. vltim. C. de vete. iu. enu. l. 1. §. sedis, &c.

Quoniam.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur q; in canone Romano statutũ erat quòd diacones & presbyteri orientalis ecclesiæ deberent cõtinentiam profiteri: quod male seruabant, quod sexta synodus, cognouit: ideo statuit iuxta antiquum canonem Apostolorum, vt vnusquisque clericus suam possit habere vxorem: nec propter hoc repellatur à promotione si dignus fuerit: nec tempore sux ordinationis cogatur continentiam profiteri: eo tamen tempore quo ministrat altario, debet abstinere. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Si quis*, dicitur quòd si quis presbyteros vel diacones à cõtactu legitimæ vxoris priuauerit, deponi debet: & quicumque clericus causa religionis suam vxorem adiecerit, deponi debet si in contumacia perseueret.

‖ Vir debitum vxori non semper nec vbique reddere tenetur. a Pãl. l. 1. c. 86. ‖ *Ege dignus.* sed ob glossam non est mutatum.

c ¶ *Quoniam.*] id est, quamuis.

d ¶ *Romani.*] Hic assignatur differentia inter orientales & occidẽtales.

e ¶ *Qui ordinati sunt.*] id est, ordinantur.

f ¶ *Apostolicæ.*] quia Apostolus præcepit, vt vir reddat debitum vxori. 33. quæst. 1. c. 1.

g ¶ *Opportuno.*] ‖ istud est contra Gandulphum & alios, qui dicunt quòd vir quolibet loco etiam in ecclesia, & quolibet tempore tenetur reddere debitum vxori petenti. Sed hoc nõ est verum: quia sicut debitor non debet semper venire cũ sacco paratus, vt ff. de fo. quod dicimus. sic nec vir semper debet esse paratus. 33. quæst. 4. Christiano [b].

b Melius ea causa &c. q. c. a. pothelus. in gl. vlt.

h ¶ *Diligens.*] dignus.

i ¶ *Continentes.*] Sed nunquid in orientali ecclesia vir potest promoueri sine licentia vxoris? Dicit H. q; sic [c]: quia nec sit ei præiudiciũ aliquod. Sed certe præiudiciũ fit ei: quia post mortem viri non potest contrahere [d]. Item & in alio fit ei præiudiciũ: quia tempore vicis suæ non debet ei cõmiscere: cum etiam ad tẽpus vir inuita vxore non possit orare, vt 33. q. 4. Apostolus. sed ibi expone orare, i. peregrinari Ioan. HOC AVTEM. CASVS Modo Gratianus soluit supra dictam obiectionẽ: & dicit q; hæc duo cap. intelliguntur de clericis orientalis ecclesiæ, qui nõ suscepe runt votũ castitatis, cui sexta synodus præfuit: licet occidentalis sic: & hoc probatur per sequẽs cap.

c scilicet Lau. contra.

d Ordinandi ſ sed ob glossã non est mutatum.

Liter.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q; alia est traditio orientalis ecclesiæ, & alia occidentalis. Nam in orientali ecclesia omnes clerici indistincte possunt vti matrimonio contracto. In occidentali vero ecclesia aliter seruatur.

k ¶ *Copulantur.*] id est, copulato veniunt [e]. Multi ex hac littera dixerũt, quòd orientales possunt contrahere in sacris ordinibus. sed eis obstat ſ. distin. proxi. si quis eorũ. sed ipsi dicunt quòd ibi sexta synodus nobis præfixit regulam.

e Id est, carnaliter communicant. sæpe enim inuenitur copulari pro carnaliter cõmiscere: & copulatio pro carnali cõmistione vxoris. proxi. 29. q. 1. 6. nosse. 27. q. 2. Agatho. 32. & c. primo. quam. secundum Hu.

SIMILITER. CASVS. In hoc §. ostendit Gratianus qualiter intelligantur tria cap. in 28. dist. scilicet, consulendũ. & presbyterũ. & si quis discernit. & vnum cap. in 34. dist. si subdiaconus. Dicit enim q; illud cap. consulẽdum. locale fuit: quia Bulgari nõdum susceperant votum continentiæ. In cap. presbyterum. nõ legitimæ nuptiæ intelliguntur secundæ, scilicet, si quis discernit. locale fuit: vel intelligitur de vxore quæ ducta fuit in minoribus ordinibus. Similiter ca. illud, si subdiaconus. de secunda vxore intelligitur.

1 ¶ *Nicolai.*] 28. dist. consulendum.

m ¶ *Synodi.*] 25. distin. presbyterum.

n ¶ *Si quis.*] ſ. 28. dist. si quis.

o ¶ *Si subdiaconus.*] ſ. 24. dist. si subdiaconus.

3 Pann. l. 1. c. 84.

4 Supra 18. dist. c. vlt.

5 Sup. 28. dist. c. presbyterũ.

6 Sup. 28. dist. cap. si quis.

7 Infra 24. dist. c. si subdiaconus ex Martino Bracarẽsi.

‖ Clerici in quattuor sacris ordinibus constituti cõtinere tenentur.

SErũanda.] Hæc distinct. diuiditur in ſes partes In prima parte probat q; in sacris nullus potest habere vxorem: in minoribus autem potest: & etiã habere beneficiũ. hoc probat per tres auctoritates. Secunda ibi, *Nullus*, Tertia ibi, *Verum*. Quarta ibi, *Prohibentur*. Quinta ibi, *Interdixit*. Sexta ibi, *Presbyteram*. Ioannes de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 32. dist. in qua dicitur, q; in occidentali ecclesia clerici in sacris ordinib [o] constituti debent continentiam seruare, vt probatur per sequens cap. Sed in minoribus ordinibus nõ coguntur: & hoc per cap. ſ. ea. seriatim.

p ¶ *Seruanda est.*] In hac 32. dist. adhuc prosequitur de cõtinentia clericorum. ‖ Dicit ergo q; cõstituti in quattuor sacris ordinibus tenentur continere: & qui non fuerint continentes, priuantur officio: & beneficio: & si habent publicas cõcubinas, nullus

Missam

3 Sup. dist. 30. c. si quis vel virginitatem. ex alia versiõe Burch. l. 8. c. 6. Iuo p. 7. c. 79. Sup. distin. 28. c. si quis.

b Ad hoc ſ. 27. q. 1. nuptiarũ. 32. q. vlt. c. vlt. 17. q. 1. sunt quidam. & habes etiam ad hoc 88. distin. fornicari. ff. de solu. cũ quis. 1. respon. arg. contra extra de diuort. gaudemus. Arch. 4 Burc l. 2. c. 114. Anſ. l. 7. c. 125. & 6. c. 204. Polyc. l. 4. tit. 31. Iuo p. 6. c. 68. Pan. l. 3. c. 106. 1. Cor. 7.

Missam eorum audiat a. & vt facilius possint seruare continentiã, præcipitur eis vt extranearum feminarum familiaritatem vitent b. Ioã. Sed numquid quilibet ordo est sacer? Et certe videtur q̃ sic. nam dicitur in lib. 4. sententiarum, 22. dist. cap. 1. in princ. quòd ordo est sacrum signaculum, in quo traditur spiritualis potestas ordinato, & officium: & in quolibet ordine confertur gratia si digne sumat, vt ibi dicitur. Solut. reuera quilibet ordo c sacer est: sed quattuor præcipue dicuntur sacri à sanctimonia, id est, castitate & continentia, quam indicunt ℨ. 28. dist. nullum. & cap. decernimus.

¶ Neque etiam subdiaconis connubium conceditur. C. I.

1 OMnium sacerdotum tam excellens est electio, vt hęc, quæ in aliis a membris ecclesiæ vacant †, à culpa; in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra clericorum b ordinem constitutis, nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconis quidem connubiũ carnale conceditur; vt & qui habent, sint tamquam non habentes; & qui non habent, p maneant singulares d. Quod si in hoc ordine e, qui quartus est à capitee, dignum est custodiri, quanto magis in primo, vel in secundo, tertiove seruandum est; ne aut leuitico ministerio, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se à volupte vxoria α nec dum frenasse deteatur.

α ¶ Vxoria.] *Sic emendatum est ex epistola Leonis, & ceteris collectoribus, præterquam Iuone in parte 6. c. 98. nam ibi est, vt antea apud Gratianum*, luxuriæ. *Ex isto autem epistolæ loco ostenditur eo quoque tempore in multis ecclesiis eam fuisse consuetudinem, vt subdiaconi à proprijs vxoribus abstinerent. Quod tamen ante B. Gregorium non erat generatim omnibus ecclesiis præceptum, quippe tum in Sicilia aliter obseruaretur. cap. nullum. supra distin. 28. & cap. ante triennium. dist. 31.*

[*Item* f *Gregorius Leoni Episcopo Catin. lib. 3. epist. 34.*]

PALEA. C. II.

2 MVltorum relatione comperimus hanc apud vos olim consuetudinẽ tenuisse, vt subdiaconi suis licite miscerentur vxoribus. Quod ne denuo quisquam præsumeret, à Seruodei sedis nostræ diacono ex auctoritate nostri decessoris est isto modo prohibitũ, vt eodem tempore ij, qui iam vxoribus fuerãt copulati, vnum è duobus eligerent, id est, aut à suis vxoribus abstinerẽt, aut certe ministrare nulla ratione præsumerent. Et quantum dicitur, Speciosus tunc subdiaconus pro hac re ab administrationis se suspendit officio, & vsque in obitus sui tempus, notarij quidem gessit officium, & à ministerio quod subdiaconum oportuerat exhibere, cessauit. *& post aliqua.* ¶ De cetero vero fraternitas tua sit omnino solicita, vt quos ad hoc iã officium cõtigerit promoueri, hoc quàm maxime diligẽter inspiciat, ne si vxores habẽt, miscendi se cum eis licentia potiantur; sed ad similitudinẽ Apostolicæ sedis, eos cuncta obseruare sua nihilominus districtione constituat.

Item Gregorius Augustino Anglorum Episcopo, cap. 2. ad secundam interrogationem.

¶ Extra sacros ordines constituti ducant vxores, & ab ecclesia stipendia ℨ accipiant. C. III.

3 SI qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri vxores debent, & stipendia sua exterius ℨ accipere; quia & de eisdem patribus, de quibus præfati sumus, nouimus scriptum, quòd diuidebatur singulis, prout cuique opus erat. De eorum ergo stipendio cogitandum atque prouidendum est, & sub ecclesiastica regula sunt tenendi, vt bonis moribus viuant; & canẽdis psalmis inuigilent h, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conseruent.

Item Nicolaus Papa Odonis † Viennensi Archiepiscopo.

¶ Subdiacono vxorem ducere non licet. C. IIII.

4 DE illo clerico, Aluerico † nomine, quem per ordines ecclesiasticos vsque ad subdiaconatum caste vixisse dicitis, cur vestra auctoritate vxorem duxerit, miramur; eo quòd nulli vmquam (exceptis illis, quibus ecclesiastica regula habere permittit) vxorem ducendi † licentiam damus i.

5 Item Nicolaus Papa omnibus episcopis.

¶ Non audiatur Missa presbyteri concubinam habentis. C. V.

2 6 NVllus Missam audiat k presbyteri, quem scit l concubinam indubitanter habere, aut subintroductã mulierem. Vnde etiam ipsa sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens [Quicumque sacerdotum, & diaconorum, &c.] [*Sicut in β subsequenti capitulo Alexandri secundi continetur.*]

β ¶ Sicut in subsequenti.] *Hæc clausula est Gratiani omittentis referre ex capite Nicolai ea, quæ proxime ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus secundus in epistola, quæ extat, omnibus episcopis catholicis scripsit se in concilio, quod Romæ habuit centum tredecim episcoporum, hunc canonem edidisse, quem postea Alexander secundus (vt ipse etiam testatur in epistola manuscripta) in concilio à se habito ijsdem verbis repetiuit. Quare in Pannormia appellatur decretum Nicolai iunioris, & Alexandri.*

Item Alexander secundus 7.

i ¶ *Damus.*] ¶ Sed numquid Papa dare potest subdiacono licentiam contrahendi? Videtur quòd sic. Nam dispensat ecclesia cum consanguineis d, & dispensat in aliis votis, vt extra de vot. & voti redempt. ex multa. & in iuramentis, vt 15. q. 6. auctoritatem. vbi dicitur; dissolue obligationes impietatis. Econtra videtur, vt extra de statu mona. cum ad monasterium. in fin. Solut. si votum ipsum obliget ordinatum, Papa non potest dispẽsare. sed si constitutio obliget, & non votum, tunc potest Papa dispensare: quia cõtra constitutiones ecclesiæ bene dispensat. 25. q. 1. sunt quidam. Ioan. Ego credo quòd Papa possit * dispensare, cum hoc non sit contra articulos fidei e, & ipse habeat plenitudinem potestatis, vt 2. quæst. 6. decreto. & ca. sequent. Bart.

NVllus. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur quod in duobus cap. sequen. continetur. Ioan. de Fant.

CASVS. Præcepit Nicolaus Papa in hoc cap. vt nullus audiat Missam facerdotis, quem scit indubitanter habere concubinam, aut subintroductam mulierem. Synodus etiam hoc sub excommunicatione præcipit. quod sequitur, est §. Gratiani.

k ¶ *Audiat.*] Contrarium legitur 28. distinct. consulendum. 15. quæst. vlti. cap. vlt. Sed hic loquitur de illo cuius crimen notorium est vel per sententiam, vel per propriam confessionem, vt extra de cohabi. cleri. & muli. vestra. Immo si adhuc post sententiam corrigi voluerit, non dicam eum suspensum ipso iure, vt 81. distinct. si qui sunt presbyteri. extra de cohabit. clerico. & mulie. cap. sicut. Bart. tamen dicit hunc canonem fuisse quandoque latæ sententiæ; sed hodie non esse: & hoc quod dixi spirituale est in hoc crimine fornicationis, vt notorius fornicator sit suspensus ipso iure, & etiam simoniacus, vt §. verum. sed in aliis criminibus non est expressum. ‖ & ideo licet notoria sint, non est propter illa abstinendum ab officiis ipsorum. vel dic quòd licet notorius fornicator ipso actu sit suspensus, tamen propter contrarium actum ipso iure restituitur ei officiũ. 81. distin. si qui sunt. vnde quàm cito pœnitet, licite celebrat. Ioan. Sed certe quidquid dicat Ioan. hoc tene pro certo, siue sit notorium per sententiam, siue per confessionem, vel per rei euidentiam de fornicatione ipsius, quòd vitari debet, vt extra de cohabita. clericor. cap. vltim. Bart.

l ¶ *Quem scit.*] scientia iuris, non facti. Ioan. f

Præter.

a Vtj. c. null⁹. & cap. præter hoc. Archid.
b Inf. a ea. interdixie. & c sequen.
c Hic quæro an ordo sit vnum sacramentum? Die secũdum Pe. quòd vnum dicitur perfectione vnius finis: quia cõstituitur ex diuersis ordinibus specialibus, quorum ordinantur ad vnum actũ cõsecrationis, sicut etiam domus vna dicitur. Archid.
1 Burch. l. 1. c. 5. & l. 2. c. 148. Ansel. l. 7. cap. 137. & l. 6. c. 18. in fin. Iuo p. 5. c. 59. & p. 6. c. 98. & 221. Pan. l. 3. c. 100.
† *al. non vocantur ad culpam.*
‖ Episcopatus est ordo.
d ¶ *In hoc ordine.*] id est, subdiaconali.
e ¶ *A capite.*] id est, ab episcopatu. ‖ & sic videtur quòd episcopatus sit ordo. 5 4. dist. si seruus. & 93. distin. diacones. & dist. 21. cleros. sic 28. dist. nullum.
f ¶ *Item.*] Hic habent quidam cap. quod est 27. q. 2. multorum, &c.
2 Infra 27. q. 2. Anſ. l. 7. c. 138. Polycarp. l. 4. tit. 31.
g ¶ *Exterius.*] Signatur cõtrarium. 12. q. 1. necessaria. & de consc. dist. 5. in omnib⁹. vbi dicitur, quòd omnes clerici simul dormient. Sed dic, vt no. 12. q. 1. quia tua.
h ¶ *Inuigilent.*] Licet enim sint vxorati, tamen abstinebũt à negotiatione & armis, vt 88. distin. fornicari. 20. q. 3. eos. sic extra de elect. transmissam. & 81. dist. dictum.

De illo.] CASVS. Quidam episcop⁹ permisit alicui subdiacono ducere vxorem, de quo Nicolaus Papa eum reprehendit, cum tantum clericis infra subdiaconatum liceat contrahere matrimonium.

‖ Subdiaconus an de licentia Papæ possit cõtrahere.
d Scilicet vt contrahãt. g. q. 3. quidam. & c. quòd scripsi.
† *al. Aluis*
4 Iuo p. 6. c. 219.
† *al. Aluis*
† *al. habenti*
5 In synodo Romana cxiij. episcoporũ in basilica Constantiniana.
6 Pann. l. 3. c. 135.
‖ Concubinarij an sciendi sicio fugiãt.
7 In epistola nonagesima nona ut dicata.
f Et ego sic debeat intelligi, probatur 50. q. 1. c. 2. ibi de hoc in gl. arg. quòd, & extra not. Arch.

PRæter.] CASVS. Capitulum hoc diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd nullus debet audire Missam presbyteri quem scit concubinam indubitanter habere, vel subintroductã mulierem. Vnde etiam sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens. ¶ Quicumque sacerdos, diaconus, subdiaconus post constitutum beatæ memoriæ prædecessoris nostri sanctissimi Papæ Leonis 2, ac Nicolai de castitate clericorum, cõcubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate beatorum Apostolorum Petri, & Pauli præcipimus, & omnino contradicimus, vt Missas non cantet, nec Euangelium, aut Epistolam ad Missam legat, neque in presbyterio ad diuina officia cum his qui præfatæ constitutioni obedientes fuerint, maneat, neque partem ab ecclesia a suscipiat. ¶ Præcipientes etiam statuimus, vt hi prædictorum ordinum, qui eisdem prædecessoribus nostris obedientes castitatem seruauerint, iuxta ecclesias, quibus ordinati sunt, (sicut oportet religiosos clericos) simul manducent, & dormiant, & quidquid eis ab ecclesiis competit, communiter habeant. Et rogantes a monemus, vt ad Apostolicam, communem scilicet vitã, summopere peruenire studeant; quatenus perfectionem cum his cõsecuti, qui centesimo fructu ditantur, in cœlesti patria mereantur adscribi. Deinde, vt decimæ, & primitiæ, seu oblationes viuorum, & mortuorum ecclesiis Dei, fideliter reddantur à laicis; & vt in dispositione b episcoporum sint, quas qui retinuerint, à sanctæ ecclesiæ communione seperentur c.

¶ Non est audiendi Missa presbyteri, qui concubinam habet. C. VI.

1 PRæter hoc autẽ præcipiendo mãdamus, vt nullus Missam audiat presbyteri, quem scit concubinam habere indubitanter, vel subintroductã mulierem. Vnde etiam sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens. ¶ Quicumque sacerdos, diaconus, subdiaconus post constitutum beatæ memoriæ prædecessoris nostri sanctissimi Papæ Leonis 2, ac Nicolai de castitate clericorum, cõcubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate beatorum Apostolorum Petri, & Pauli præcipimus, & omnino contradicimus, vt Missas non cantet, nec Euangelium, aut Epistolam ad Missam legat, neque in presbyterio ad diuina officia cum his qui præfatæ constitutioni obedientes fuerint, maneat, neque partem ab ecclesia a suscipiat. ¶ Præcipientes etiam statuimus, vt hi prædictorum ordinum, qui eisdem prædecessoribus nostris obedientes castitatem seruauerint, iuxta ecclesias, quibus ordinati sunt, (sicut oportet religiosos clericos) simul manducent, & dormiant, & quidquid eis ab ecclesiis competit, communiter habeant. Et rogantes a monemus, vt ad Apostolicam, communem scilicet vitã, summopere peruenire studeant; quatenus perfectionem cum his cõsecuti, qui centesimo fructu ditantur, in cœlesti patria mereantur adscribi. Deinde, vt decimæ, & primitiæ, seu oblationes viuorum, & mortuorum ecclesiis Dei, fideliter reddantur à laicis; & vt in dispositione b episcoporum sint, quas qui retinuerint, à sanctæ ecclesiæ communione seperentur c.

1 Pann. ibidẽ, & l. 8. c. 142.
‖ Clericus excõmunicato est subtrahendum beneficium.
2 Leo ix. in conc. Roman. a Foræ nõ bene dicit Ioan. quia qui non facit officium, non debet percipere beneficium. extra de cleri. coniug. quod à te. & cap. diuersis. Archid.
b 11. q. 1. necessarium. de consecr. dist. 5. haomnib⁹. vbi de hoc.
‖ Excommunicati possunt qui decimas non soluunt.
Matth. 13.
c Quæ continentur. 1. q. 3. saluator.

Verum ‖ *principia harum auctoritatum contraire videntur Hieronymo* ‖, *& Augustino* ‖3 *& ceteris, qui Christi sacramenta neque in bono, neque in malo homine fugienda ostendunt, sicut subsequens causa simoniacorum plenius demonstrat. Sed Vrbanus secundus in epistola* ‖ *destinata præposito sancti Iuentij* ‖ *hanc contrarietatem determinat, dicens:* [*Ad ß hoc* ‖ *vero quod subiungitur in eadem epistola, id est, vtrum sit vtendum ordinationibus, & reliquis sacramentis à criminosis exhibitis; vt ab adulteris, vel sanctimonialium violatoribus, vel huiusmodi: Ad hoc, inquam, ita respondemus. Si schismate, vel hæresi ab ecclesia non separantur, eorumdem ordinationes, & reliqua sacramenta, sancta, & veneranda* ‖ *non negamus, sequentes B. Augustinum, qui super Ioannem de huiusmodi tam copiose, quàm veraciter disserit. Ait enim* [4 *Baptizat seruus bonus, siue seruus malus* ‖ *: non sciat se ille, qui baptizatur, baptizari, nisi ab illo, qui sibi tenuit baptizandi potestatem*] *& paulo post:* [*Non horreat columba* ‖ *ministerium malorum, respiciat Domini potestatem*] & infra. [¶ *Attamen* ‖ *decessores nostri Nicolaus, & Gregorius à Missis sacerdotum, quos tales reuera esse constiterit* ‖, *fideles abstinere decreuerunt, vt & peccandi licentiam ceteris auferrent, & huiusmodi ad dignæ pœnitentiæ lamenta reuocarent. Scribit hoc prædecessor noster Gregorius Rodulpho Duci Sueuiæ, & Bertulpho Duci* ‖ *Carentanorum inter cetera:* [5 *Officium* ¶ *simoniacorum, & in fornicatione iacentiũ scienter nullo modo recipiatis, & quantũ potestis, tales à sanctis ministerijs* †, *vt oportuerit.*

Vrbanus, q̃ vera sunt sacramenta in sui essentia à quocumq; fiant, dummodo fiant in forma ecclesiæ, & ab his qui potestatem habent conficiendi, & recipienda sunt ab eis nisi sint hæretici, vel schismatici. & hoc probat auctoritate Aug. Nicolaus tamen & Gregor. præceperunt ab officiis simoniacorũ & iacentium in fornicatione manifesta abstinendum esse. Secũda quæstio fit complexiue: Aut non sunt vera sacramẽta quæ conficiuntur ab istis, nec habent virtutis effectũ; aut sunt vera. Si non sunt vera, ergo neque agentibus, neque suscipientibus obsunt. Si sunt vera, ergo sperni non debent. Et respondet Vrbanus, q̃ vera sunt. Verumtamen cõtra statuta Grego. & Nicolai non sunt recipienda de manibus eorũ. In necessitate tamen ab istis, scili cet simoniaco, & notorio fornicatore potest baptisma suscipi, & etiam Eucharistia. In secunda parte quæ incipit ibi, *Hæc de malis.* dicitur, q̃ sacramenta schismaticorum, & hæreticorũ vera sunt, vt dicunt doctores ecclesiæ, sed non habent effectum donec fuerint recõciliati ecclesiæ vel ipsi, vel ordinati ab ipsis, per manus impositionẽ; sed non sunt recipienda ab ipsis, in mortis tamen articulo tantum baptisma ab eis recipi potest. Cyprianus tamẽ, & 80. episcopi cum eo dixerũt baptisma hæreticorum esse lauacrum diaboli. Sed re prehensi sunt ab Augustino, Stephano, Cornelio, & aliis Pontificibus Romanis, cum melius sit à talibus baptismum recipere, quàm in æternum perire. Et hanc sententiam sequitur tota ecclesia.

3 r. q. 1. nec ue in homine.
4 Trac. 5. ad ca. 1. Ioannis, circa mediũ.
5 Gregor. vij. l. 2. reg. epist. 45.
mysterijs } orig.
‖ Baptizare po test paganus.
‖ Laicus quan doque potest clericos suspẽdere, & excom municare.
‖ Simoniacus an sit suspen sus.
d De hoc etiã not. 50. dist. de his vero. in gl. vlt. ibi videas.

α ¶ Et rogantes.] *Hæc vsque ad vers.* deinde, *addita sunt ex epistola manuscripta Alexandri, quorum aliqua etiam sunt in concilio Nicolai, in quo est præterea sequens versiculus:* Deinde, *qui in epistola Alexandri non est.*

Verum ‖ *principia harum auctoritatum contraire videntur Hieronymo* ‖, *& Augustino* ‖3 *& ceteris, qui Christi sacramenta neque in bono, neque in malo homine fugienda ostendunt, sicut subsequens causa simoniacorum plenius demonstrat. Sed Vrbanus secundus in epistola* ‖ *destinata præposito sancti Iuentij* ‖ *hanc contrarietatem determinat, dicens:* [*Ad ß hoc* ‖ *vero quod subiungitur in eadem epistola, id est, vtrum sit vtendum ordinationibus, & reliquis sacramentis à criminosis exhibitis; vt ab adulteris, vel sanctimonialium violatoribus, vel huiusmodi: Ad hoc, inquam, ita respondemus. Si schismate, vel hæresi ab ecclesia non separantur, eorumdem ordinationes, & reliqua sacramenta, sancta, & veneranda* ‖ *non negamus, sequentes B. Augustinum, qui super Ioannem de huiusmodi tam copiose, quàm veraciter disserit. Ait enim* [4 *Baptizat seruus bonus, siue seruus malus* ‖ *: non sciat se ille, qui baptizatur, baptizari, nisi ab illo, qui sibi tenuit baptizandi potestatem*] *& paulo post:* [*Non horreat columba* ‖ *ministerium malorum, respiciat Domini potestatem*] & infra. [¶ *Attamen* ‖ *decessores nostri Nicolaus, & Gregorius à Missis sacerdotum, quos tales reuera esse constiterit* ‖, *fideles abstinere decreuerunt, vt & peccandi licentiam ceteris auferrent, & huiusmodi ad dignæ pœnitentiæ lamenta reuocarent. Scribit hoc prædecessor noster Gregorius Rodulpho Duci Sueuiæ, & Bertulpho Duci* ‖ *Carentanorum inter cetera:* [5 *Officium* ¶ *simoniacorum, & in fornicatione iacentiũ scienter nullo modo recipiatis, & quantũ potestis, tales à sanctis ministerijs* †, *vt oportuerit.*

melius probat per sequens, non abhorreat, &c.
m ¶ *Columba.*] id est, bonus Christianus.
n ¶ *Attamẽ.*] Hucusq; itelligit d malis occultis, & de illis q̃ tolerãt.
o ¶ *Confiteriter.*] per sententiam, vel per confessionem, vel per rei euidentiam, vt ℨ. dixi in cap. nullus.
p ¶ *Duci.*] ‖ arg. hic q̃ laicus de mãdato superioris potest suspendere clericos, & excõicatio est iurisdictionis potius quàm ordinis. arg. extra de elect. transmissam. nam electioni possunt interesse laici. 64. dist. Hadrianus. & c. in synodo. & arg. 96. dist. bene quidem. & c. nos ad fidem. & causis matrimonialibus. 35. q. 5. ad fedẽ. circa me. 2. q. 5. Mennam. Ioã. Hoc tñ videtur alienum à laico, cũ de rebus spiritualibus sc̃ non intromittat vt extra de iud. decernimus. immo vt ibi dr̃, prohibetur prælatis vt talia laicis non cõmittant, tñ dominus Papa qui habet plenitudinem potestatis, eis posset cõmittere vt excõmunicarent. 2. q. 5. Mennam. Bart.
q ¶ *Officium.*] ‖ Hug. istud intelligit de notorio simoniaco, sicut de notorio fornicatore. melius credo, q̃ etiam occultus simoniacus suspẽsus sit, si est simoniacus in ordine, vt 1. q. 1. reperiuntur. suspensus est enim quo ad se, & quo ad alios. Hoc ideo dicit: quia quilibet peccator suspensus est quo ad se, licet non quo ad alios ♣ præter notorii fornicatorem, & occultum

& occultum simoniacum. vnde ab occulto simoniaco in ordine, quem scis esse simoniacum, non debes recipere sacramenta, vt dixi 1. q. 1. si quis à simoniacis. & probatur extra de simo. per tuas, sed à quolibet alio qui adhuc toleratur, potes recipere: quia licet quilibet peccator sit quo ad se suspensus, vt 1. q. 1. sacerdotes. non tamen quo ad alios, vt hic patet, & 15. q. vlt. cap. vlti.

sic quãdoque aliquis est suspensus quo ad alios, & non quo ad se, vt extra de cle. peregri. tuæ.

a ¶ *Porro.*] Hæc sunt verba Vrbani.

b ¶ *Si.*] exponitur, id est, quamuis.

c ¶ *Præsumuntur.*] id est, præsumptiue conficiuntur.

d ¶ *Sed agẽtibus.*] Ab illo loco vsque ad illum locum, ceterum, agit de simoniaco, & de fornicatore. & ab illo loco vsque ibi, sciẽdum, loquitur de heretico, & schismatico,

‖ Simoniacus & fornicator tripliciter differunt.

‖ & tres innuuntur differẽtiæ inter hos duos, scilicet simoniacum, & fornicatorem, & inter illos duos, scilicet hereticum & schismaticum. Prima est, quòd simoniacus & fornicator tempore necessitatis conferunt duo sacramenta, scilicet baptismum & corpus Christi: sed illi

a Scilicet hæreticꝰ & schismaticus.

a baptisma tantum. Secunda est, ꝙ isti conferunt sacramentum & effectum sacramenti, illi tantum sacramentũ *. Tertia: quia ordinati ab istis recipiuntur sine manus impositione, sed ab illis non. 1. q. 1. manus. & cap. quod quidam.

1. Reg. 15. * Nisi in casu necessitatis, quia qui à præciso accipit sacramentũ extra casum necessitatis, peccat, non stem qui à malo. B. Tho p 3. q. 64 art 6. ad 2. & art. 9 ad 2 & q. 67. art. 5. Can. 45. 46. 47.

e ¶ *Contra præfatorũ.*] Nicolai & Gregorij. Et sic patet quòd hic tãtum loquitur de simoniacis & fornicatoribus.

f ¶ *Instituta.*] scilicet obsunt.

g ¶ *Vel communione.*] Sic ergo ab istis recipitur Eucharistitia b, sed non ab hæreticis, vt 24. q. 1. si quis dederit c.

h ¶ *Talibus.*] Sacerdotibus.

i ¶ *Et ordinationum.*] id est, ordinum.

k ¶ *Et sacramentorũ.*] aliorum.

l ¶ *Confectio.*] impropriè dicuntur ordines confici.

m ¶ *De malis.*] Hæc littera bene innuit, quòd ab illo loco, porro adhæc, &c. vsque huc, tantum de malis catholicis intelligitur, non de præcisis. nec contradicit illud contra Donatistas, quia Vrbanus inducit auctoritatem Greg. à minori. Nam hic dicit de sacramentis Donatistarum, & quòd habent proprias virtutes, &c.

n ¶ *Formam.*] id est, virtutem habent; quia vera & integra sunt. 1. q. 1. quod quidam. & de consec. dist. 4. ostenditur. & c. sicut in sacramentis.

o ¶ *Initiati.*] id est, consecrati. fi. de consec. dist. 2. quia corpus. 12. q. 2. aurum. 28. q. 1. caue. Sed aliter accipitur 27. q. 2. cum initiatur.

p ¶ *Per manus.*] 1. q. 1. hi qui. ‖ Sed quid dices de pœnitentia? numquid est ab istis præcisis accipienda? Resp. in casu necessitatis eis possumus confiteri. nam & cuilibet. de pœ. dist. 1. quem pœnitet. sed licet eis confiteamur, tñ non debemus recipere ab illis pœnitentiã: quia nec in eo casu imponenda est pœnitẽtia, sed innotescenda 26. q. 7. ab infirmis. vel dic ꝙ non debemus confiteri. 24. q. 1. §. sed istud. in fi. de pœni. dist. 6. c. qui vult. & illud ne inducãt nos in desperationẽ sicut Iudæi Iudã cum ei pœnitẽti dixerũt; quid ad nos? tu videris. de pœni. dist. 1. iis potestatis.

‖ Pœnitẽtia an possit ab hæreticis recipi.

q ¶ *Apostolorum.*] id est, qui sub nomine Apostolorum facti sunt, sed sunt apocryphi. 15. dist. sancta Romana. 16. dist. canones. Hug.

r ¶ *Quorum.*] simplex est hæc relatio.

s ¶ *Ex parte.*] 31. distinct. aliter,

t ¶ *Diaboli.*] Si quo ad effectum dixissent in detestationem criminis hereseos, bene dixissent: sed hoc dixerũt, quia non credebãt esse sacramentorum veritatẽ apud hæreticos; & ideo reprehensi fuerunt ab Aug. II, v ¶ *Appellant.*] J. de consecra. distin. 4. quomodo.

rit, prohibeatis, &c.] ¶ *Porro* a *ad hæc, quæ tibi syllogistice in eadem epistola obijciuntur, id est, si corpus & sanguis Christi non sunt, & alia, quæ prædiximus, proprias non habent virtutis dignitates, quid agẽtibus obsunt? quòd si habent; cur spernuntur, si* b *ab indigno præsumuntur* c *? Ad hec, inquam, ita respõdemus; proprias quidem habẽt virtutis dignitates, vt præfatus Augustinus ait super Ioannem contra Donatistas; sed agentibus* d*, vel suscipientibus eadem sacramenta contra præfatorum* e *Pontificum institutа* f *(nisi forte sola morte interueniente, vt pote ne sine baptismate, vel communione* g *quilibet humanis rebus excedat) eis, inquam, in tantum obsunt; vt vere* † *idololatræ sint, cum talibus* h *& ordinationum* i*, & sacramentorũ* k *confectio* l *& aliter quàm præmissum est, scienter susceptio, vehementer à sanctis canonibus prohibeantur. Ait enim Samuel propheta [Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.] ¶ Hæc de malis* m *catholicis, qui intra ecclesiam sunt. Ceterum schismaticorum, & hæreticorum sacramenta, quoniam extra ecclesiam sunt, iuxta sanctorum Patrum traditiones, scilicet Pelagij, Gregorij, Cypriani, Augustini, & Hieronymi, formam* n *quidem sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, nisi cum ipsi, vel eorum sacramentis initiati* o *per manus* p *impositionem ad catholicam redierint vnitatem* † *. Sciendum vero, quòd canones Apostolorum* q *, (quorum* r *auctoritate orientalis, & ex parte* s *Romana vtitur ecclesia) & insignis Cyprianus martyr, & lxxx. episcopi cum eodem baptisma hæreticorum, lauacrũ diaboli* t *appellant* v *. 2 Stephanus vero, & Cornelius martyres, & Pontifices Romani, & venerabilis Augustinus in libro de baptismo eumdem Cyprianum, & præfatos episcopos ob hanc causam vehementer redarguunt, affirmantes baptisma, siue ab hæretico, siue schismatico, ecclesiastico more celebratum ratum esse, & merito: quia alia in baptismo* x *, & alia in reliquis sacramentis consideratio est; quippe cum & ordine prior, & necessarior* y *sit. Subito enim moriturо, prius baptismate, quàm Dominici corporis communione, vel alijs sacramentis consulitur, & dum forte catholicus non inuenitur, satius est ab hæretico baptismi sacramentum sumere, quàm in æternum perire. Et hanc sentẽtiam præscriptorum Pontificum, Cornelij, Stephani, & Augustini, secuti sunt Innocentius† Syricius† Leo, Anastasius, & magnus Gregorius, & omnis catholica ecclesia. 4 ¶ 3 Prohibentur ergo de manibus talium sacerdotum sacramenta suscipi, non quin sint vera quantum ad formam, & effectum: sed quia, dum huiusmodi sacerdotes se à populo contemptos viderint, rubore verecundiæ facilius ad pœnitentiam prouocentur.*

β ¶ Ad hoc.] *Hinc vsque ad finem capitis omnia accepta sunt ex epistola Vrbani secundi. L. Præposito sancti Iuentij apud Ticinum, quæ habetur in vetusto codice Bibliothecæ Vaticanæ, cuius epistolæ initiũ, & magna pars habetur infra ca. saluator. 1. q. 3. atque in aliquot vetustis Gratiani codicibus est caput distinctum cum rubrica*, De eodem.

Item ex sexta synodo, cap. 6.

¶ Qui vxorem ducere voluerit, ante ordinem subdiaconatus hoc faciat. C. VII.

4 SI quis eorum z, qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali iure mulieri copulari, hoc ante ordinẽ subdiaconatus faciat.

Item ex concilio Carthag. 3. c. 19.

¶ Lectores aut vxores ducant, aut continentiam profiteantur. C. VIII.

5 LEctores, cum ad annos pubertatis a venerint, cogantur b aut vxores ducere, aut continentiam profiteri.

Item Gregorius Bonifacio episcopo Rhegino, lib. 3. epist. 5.

x ¶ *In baptismo.*] Videtur ꝙ nec baptismus in necessitate ab hæretico sit accipiendus. nam cordis contritio sufficit, vt de consec. distin. 4. baptismi vicem. sic nec corpus Christi. 24. q. 1. cap. penul. & vlt. quia qui credit manducat, de consec. dist. 2. vt quid paras? Resp. hæc est ratio, quia baptismus ueecessarior est, nam in eo delẽtur omnia peccata, adeo quòd etiam ignis purgatorij pœna non sentietur. de consec. dist. 4. fine. non autem ita est in cordis contritione vel pœnitentia: nam per ea non potest purgatorii euitari d, ‖ quod excedit omnem pœnã quam hic quis possit sustinere, secundum quod hæc colliguntur. de pœnit. distin. vlti. c. vlti. & 25. distin. qui in aliud.

y ¶ *Necessarior.*] immo est ianua omnium sacramentorũ. 1. q. 1. si quis confugerit. de consecra. dist. 4. hi vero. extra de presb. non baptiza. veniens.

PROHIBENTVR. Hæc est 4. pars distin. in qua probatur qualiter debeant puniri omnes qui in sacris recipiũt vxores, vel retinent concubinas, & dicit quòd debent a clero submoueri, & vxores mancipari seruituti: & hoc probat per viij. auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de San.

CASVS. Cõcludit Gratianus ex supradictis, ꝙ sacramenta de manibus hereticorum simoniacorum, & in fornicatione iacentium non sunt recipienda, non quin sint vera sacramenta; sed ideo fit, vt tales sacerdotes ꝓpter verecundiã facilius ad pœnitentiam prouocentur, si viderint se contemni.

¶ Casus seq. cap. patet.

z ¶ *I quis eorum.*] ‖ Istud cap. euidenter est cõtrà illos qui dicunt quòd Græci possunt contrahere in sacris ordinibus c, cum hoc cap. fit sextæ synodi, & sexta synodus præfixit eis regulam viuendi, vt 31. distin. Nicæna. & cap. quoniam. §. hoc autem. patet etiam quòd apud eos in sacris ordinibus non contrahitur matrimonium, nec etiam tempore Apostolorum licitum fuit contrahere in subdiaconatu, vt 84. distinct. cum in præterito.

Lectores.] CASVS. Clerici quidam in pubertate xviij. an. positi volebant ad subdiaconatum non promissa continentia promoueri. Quæsitum fuit in concilio Carthag. quid de hoc fieri deberet, & responsum fuit, quòd isti aut ducant vxores, aut cogantur continentiam profiteri, si volunt subdiaconi fieri.

a ¶ *Pubertatis.*] plenæ, quæ est xviij. ann. in sæcularibus clericis, sed xv. in monachis. xx. quæst. 1. illud. 28. distinct. de his. hic enim dicitur plena pubertas, vt institu. de adopt. §. minorem. Sed quantum ad matrimonium contrahendum dicitur plena pubertas decimoquarto anno in viro, vel decimosecundo anno in muliere, vt extra de despon. impu. puberes.

b ¶ *Cogantur.*] J. eod. placuit. contra. Sed illud quando ecclesia permittit. argu. 55. dist. cap. 1.

Subdiaconis.]

d Vt continetur in prædicto nullo. De hoc legitur & aut. 24. q. 1. c. 1. & illud. ibi videas. Archid.

‖ Purgatorij pœna est acerbior omnimoda.

1 Inn. Vidricencio, epist. 1. c. 15.

2 Syricius Himerio. c. 1.

3 Leo de consecr. dist. 2. ibi de quibus. ‖ Anastasius dist. 19. cap. 2.

‖ Græci in sacris ordinibus non possunt contrahere.

c Arg. ad hoc 31. distinct. alias vbi ꝺ dehonestãtur Hug. dicit, ꝙ hoc Nicolaus cõfirmat, & secundum Laur. est ꝓ eo arg. opti. & communiter. & sic commodius. Archi. autem.

4 Extra de statu. & qualit. cap. à multis. Pãn. l. 3. c. 20.

3 In c. à multis. 6. erubescant. extra de stat. & qual. Pãn. l. 3. c. 109.

5 Pannor. l. 3. cap. 111.

b Id est, ꝺ dicitur in illis c. præditis. Gratianꝰ dum patriarchatus, ille sub nomine archiepiscopi continetur, vt patet 21. dist. in c. 1. versi. cardinales.

4 Inc. à multis extra de stat. & qual. Panormitan. l. 3. c. 109.

‖ Ecclesia non iudicat de occultis.

‖ Vxor clerici est de foro ecclesiæ.

3 In c. à multis. 6. erubescant. extra de stat. & qual. Pãn. l. 3. c. 109.

Vbdiaconis.] CASVS. Quæsiuit Bonifacius an subdiaconi sui episcoparus possint vxores ducere. & respondet Grego. quòd non: sed hoc statuit de illis quod decreuit de aliis; nec quod decretum fuit, alicuius temeritate vult violari.

a ¶ *Contumacia.*] quia non est fauore alicuius personæ omittendum quod statutis generalibus continetur. 61. distinct. miramur.

¶ Subdiaconos continentiam seruare oportet. C. IX.

1 Pann. l. 3. c. 99.

EOs qui.] CASVS. Quidã diaconi contrahebant de facto, vel vxores quas duxerãt ante sacros ordines cognoscebãt. Quæsitũ fuit quid de eis deberet fieri, & de vxoribus eorũ? Et respõdet Vrbanus, ꝙ clerici ab officio & beneficio suspendantur & si incorrigibiles fuerint, datur licẽtia principibus vt eorum feminas mancipent seruituti: & si episcopi huic prauitati consenserint, suspendantur.

2 Pann. lib. 3. cap. 101.

b ¶ *Eos qui.*] Quod hic dicitur, intelligo quando quasi matrimonialiter a ducũt vxores, & in eo casu filij rediguntur in ecclesię seruitutem, vt 15. q. vlt. cum multæ. primo tamen ipse eps rediret in seruitutẽ eas si potest. vt 81. dist. quidam clericis. sed si ipse non sufficit, tunc itur ad brachiũ sæculare, vt hic dicit. Sed obiicitur, nõne principes habent iurisdictionẽ super istas, cũ sint laicæ? quare ergo eis indulgetur istud, cũ ipsi eas per se possint punire? Si legitima esset vxor ista, tunc planũ esset, quia legitima vxor fortitur forũ ex persona viri, vt ff. de iu. om. iud. cũ quædã. Sed illa quæ nõ est legitima, nõ, vt ff. ad munic. de iure. §. vlt. ‖ Ad hoc pôt dici, ꝙ cum sit de familia facerdotis, est de foro ecclesiæ, sicut & alij q sunt de familia eius, vt 8 9. dist. indicatũ. & 12. q. 2. ecclesiarũ seruos. vel ideo cẽsetur de foro ecclesiæ, qa deliquit in persona ecclesiæ, qa ratione delicti dicitur in me princeps habere iurisdictionẽ: & rõne delicti fit quis de foro alterius, vt 6. q. 3. placuit.

a Hanc sententiam sequitur Vin. & Inno. extra de cohab. cleri. c. 2 in fi. vbi etiam de hoc. Archi.

c ¶ *Cõsenserint.*] Hodie deponitur, vt extra de vita & hone. cler. & clericorũ mores. & 83. dist. ꝙs eps. & extra de simo. nemo. Sed illud b verum quando prece vel pretio consensit, vt ibi dicitur in illa constitutione, vt clericorum. Si autẽ episcopus negligẽs esset, suspẽdatur per duos menses, vt 1. q. 1. quidquid.

b ¶ Subdiaconatum.] *Antea legebatur,* diaconatum. *Sed emẽdatum est ex aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & ex ipso concilio, cuius vnum exemplar est in bibliotheca Vaticana, & alterum missum est à Gallia. Diaconis enim numquam in Latina ecclesia legitur permissum fuisse coniugium, aut vsum ipsius: quos Syricius, & Innocentius semper eadem continentiæ lege cum episcopis, & presbyteris coniunxerunt. Subdiaconis quoque post B. Gregorium, & prohibitionem illam. quæ continetur in cap. ante triennium. supra dist. 31. eadem lex fuit constituta: quam Vrbanus secundus hic innouandam statuit.*

Itẽ Dominico Patriarchæ Gradensi.

¶ Excludendi sunt à suorum graduum dignitate subdiaconi, & deinceps, si continentes esse nolunt. C. XI.

3 ERubescant impij, & aperte intelligant iudicio spiritus sancti eos, qui in sacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu sunt positi, nisi mulieres abiecerint, & caste vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur: secretorum autem, & cognitor Deus, & iudex est.

Idem in Melphiensi synodo præsidens dixit, cap. 12..

¶ Ad sacros ordines nõ accedat, nisi virgo, aut probatæ castitatis. C. XII.

4 NEmo ad sacrũ ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ sit castitatis, & qui vsque ad subdiaconatum vnicam, & virginem vxorem habuerit.

Item in concilio Carthaginẽsi, 5. c. 3.

¶ In tribus gradibus constituti etiam ab vxoribus abstineant. C. XIII.

5 PLacuit episcopos, presbyteros, diaconos β secũdum priora γ statuta etiam ab vxoribus abstinere f; quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur officio: ceteros vero clericos ad hoc non cogi, sed secundum vniuscuiusque g ecclesiæ consuetudinem obseruari debere.

β ¶ Diaconos.] *sequebatur,* subdiaconos. *quæ vox sublata est: quoniam abest ab originali, & ab Africano, c. 37. & à Carthaginensi græco, c. 71. & infra distinct. 84. cap. cum de quorumdam: quamuis habeatur in Carthaginensi codicis canonum, c. 5.*

γ ¶ Secundum priora statuta.] græce est κατὰ τοὺς ἐμπροσθεν τόπους: *& Balsamon interpretatur,* tempore vicis suæ: *quod ab originalis sententia alienum est.*

6 Item Leo I X. contra epistolam Nicetæ Abbatis.

¶ In minoribus ordinibus constituti vxorem ducant, nisi voto, aut religioso habitu prohibeantur. C. XIIII.

7 SEriatim, & aperte proseguemur; quid sancta Romana ecclesia in gradibus clericorum agat. Clericos tantum, ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos, si extra votum, & habitum h monachi inueniantur, & continentiam profiteri noluerint, vxorem ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittit; non autem viduam, aut repudiatam: quia propter hoc deinceps nec ad subdiaconatũ prouehi poterunt: quia nec laicus non virginem fortitus vxorem, aut bigamus ad clericatum potest ascendere. Quòd si quis ex præfatis ordinibus desiderat ad subdiaconatum ascendere; nequibit hoc sine consensu vxoris suæ: vt fiat de carnali deinceps spirituale coniugium, nemine eos ad hoc cogente. Neque permittitur postea vxor iungi eidem marito suo carnaliter; nec cuiquam nubere in vita, aut post mortẽ illius.

Item ex concilio Chalcedon. c. 14.

‖ Bigamus est cum corrupta etiam ignorãter cõtrahẽs.

5 Pann. lib. 3. c. 105.

f *Placuit.*] ¶ *Etiã abstinere.*] id est, non contrahere.

g ¶ *Sed secundũ vniuscuiusque.*] ‖ Nota cõsuetudine seruãdam in matrimonio, vt hic, & J. ea. qm̃. & extra de cog. spi. ca. 2. Sed contra extra de spõ. duorũ. tua. & ex hoc videtur ꝙ eps in sua diœcesi possit statuere ne acolythi contrahant. Sed credo hãc cõsuetudinem referendam ad beneficia, vt si cõsuetudo sit vt acolythi vxorati habeãt beneficia, ipsa seruetur. sed hodie corrigitur per decreta. extra de cler. cõiu. Ioãnes. & c. cũ decorem.

‖ Consuetudo est obseruãda in matrimonio.

6 Humbertus Cænomanẽs. legatus Leonis ix. in respõsione contra Nicetam.

Eriatim.] CASVS. Abbas Niceta dicebat clericos in sacris ordinibus posse cognoscere vxores suas. Leo autẽ Papa reprehendens eius epistolã dicit, ꝙ clerici in minoribus ordinibus, si sunt extra vxorẽ vel habitũ monachalẽ, possunt vxores fortiri virgines, non viduas vel repudiatas: alioquin nec ipsi nec bigami poterũt promoueri postea. Si autem postea voluerint promoueri, debet hoc etiã fieri de consensu vxoris: quæ postea nec maritis nec aliis debet carnaliter copulari viuẽte marito, vel post mortem. Sequen. c. plana sunt vsq. ad c. presbyter.

7 Pann. l. 3. c. 107.

h ¶ *Votũ & habitum.*] Bene dicit, habitũ & votum: quia solus habitus non solennizat votum, vt extra de reg. porrectum.

i ¶ *Post mortem.*] ‖ De ista vxore promoti dico, ꝙ eo ipso dat licentiam, intelligitur vouere: similiter etiã ea cui maritus suscepit habitũ religionis: vñ neutra debet contrahere. si tamen contraxerit, tenet secũdũ quosdam: nam votum nõ fuit solennizatum c. Distingue tamen vtrum huius vxor sciat ius, vel dicatur sibi: quia tunc vouere intelligitur, non tamen solennizatur votum. Si vero ignorat, nec ei dicitur: non intelligitur vouere in vxore tamen promoti secus posset dici non propter votum, sed propter constitutionem ecclesiæ: scilicet vt non sit matrimoniũ si contrahat. & videtur expressum supra, 28. distinct. quia sunt. H. dicit quòd in vtraque vxore promoti & ingressi votum de præsenti dirimit, licet non solennizet actum. Ioan. Faber dicit aliud esse in vxore ingressi, aliud in vxore promoti: quia illa post mortem contrahit, sed vxor promoti non: quia est ratio diuersitatis: quia dignior est clericatus quàm monachatus. nam etiam bigamus potest esse monachus. 16. q. 1. legi.

‖ Vxor ꝓmoti an matrimonium contrahere possit.

c Ar. 27. q. 2. multorũ. vbi de vxore promoti loquitur quæ qui votũ nõ fe. e ar. post virt inorte nẽ habitur. sed illud secundũ sua tẽpora. t. di c. 1. Dic. ergo secundum Ioã. de San. ꝙ illud non est verũ in vxore ꝓmoti 38. di. quia & c. seq. Archid.

Sed mirum est, quòd tantus vir hoc dixerit, cum manifestè obuiet 27.q.2. Agathosa, &c. si quis cõiugatus, & 33. quæst. 5. qui vxorem. posset autem dici, quòd votum vxoris solẽnizatur ex voto viri promoti: & ita vir vxori cõmunicat voto, vt 28. distinct. quia sunt. De hoc not. in d.ca. qui vxorem.

ADDITIO. Idem no. Host. extra de reg. ad apostolicam. Archid.

a *Qvoniã.*] ¶ *Vxores ducere.*] id est, retinere.

b ¶ *Sectæ.*] infra, 28. quæstio. 1. caue. &c. non opportet. a

c *Nterdixit.*] Hæc est quinta pars huius dist. in qua vt clerici facilius cõtineant, supponit Gratianus auctoritatem horum ca. quòd clerici debent vitare familiaritatem & cohabitationem feminarũ extranearum. Ioan. de Fan.

c ¶ *Aut sororem.*] in quibus nil sæui criminis existimari fœdus naturale permittit, vt extra de coha. cler. cap. pen.

d ¶ *Idoneas.*] vt vxores seruorum suorum, vt 81. distinct. volumus. & cap. cum omnibus.

e ¶ *Suspiciones.*] quia suspectas mulieres habebat, vt extra de cohabi. cleric. cap. 1. & 2.

f ¶ *Malum est.*] Arg. à contrariis, si vnum est bonum, reliquum est malũ, fallit in prodigalitate & auaritia. ¶ Itẽ duo cõtraria quandoque inueniuntur bona, vt nubere, & nõ nubere: quotidie communicare, & non communicare. 18. q. 1. sic enim. & de consecr. distinct. 2. quotidie. & ar. C. de procu. exigendi. ibi, sed multo iustius fuit.

Presbyter. CASVS Quidam de cõsensu vxoris suę factꝰ fuit presbyter: quem Gregorius valde commendat: quia & si eã post sacerdotium diligeret vt sororem, tamen quo ad carnis officium vitabat vt hostem: nec appropinquabat ad eam. Quæ autem postea sequũtur, plana sunt vsque ad distinctionem: & per te videbis.

g ¶ *Presbyteram.*] cũ qua in minoribus ordinibus contraxerat.

h *Mvlieres.*] ¶ *Et matricuriæ.*] id est, habentes curam de rebus ecclesiæ.

Ecce.] Hæc distin. diuidit in quattuor partes. In prima ponũtur x. impedimenta quæ impediunt promotionem. In secunda, xj. dirimentia matrimonium. In tertia, xij. impedientia. In quarta, xiij. quæ nec impedimenta nec dirimentia sunt, sed tamen aliquid habent de impedimento. Secunda ibi, *Communiter.* Tertia ibi, *Laici.* Quarta ibi, *Cæterum.* Ioan. de Fan.

CASVS. Cõcludit Gratianus ex supradictis ꝙ in sacris ordinibus cõstituti vxores nõ possunt habere: nec bigami possunt ad sacros ordines promoueri. In hac vero, 33. distin. quæritur, an ille qui præter vxorem concubinam habuit, possit promoueri? Et respondet ꝙ non. Et accipitur hic concubina quæ habetur loco vxoris. Additur etiã in hac distinctione de arreptitiis, dæmoniacis, & caducis maxime.

i ¶ *Sed quæritur.*] Hic intitulatur 33. dist. in qua magister ostendit ‖ quòd bigami, corpore vitiati, vsurarij, publice pœnitẽtes, lusores, in scena ludentes, furiosi, arreptitij, accipiẽtes meretrices in vxores, habentes concubinas non possunt promoueri: quandoq; tamen dispensatur in concubinariis 7. ead. ca. vlti. b Et not. ꝙ in primis duobus cap. magister accipit cõcubinã pro vxore c, quã quis duxit sine solennitate, vt 7. 34. dist. 8. cõcubinã. sed H. intelligit de vera concubina: quã si quis habuit post baptismum, promoueri non debet, vt 25. dist. cap. vltim. Io.

Si quis.] CASVS Quidam post baptisma duas habuit vxores, vel vnam vxorẽ, & aliam concubinam: quæritũ fuit ab apostolis vtrum talis possit promoueri, & respon. quòd nõ potest talis promoueri ad ordinem clericalem.

k ¶ *Post acceptũ.*] maxime. Idẽ enim est si ante d baptisma habuit vnam, & post aliam vxorem vel concubinam: vel determinat verbum infra positum, habuerit.

l ¶ *Aut concubinam.*] post primam vxorem: talis tamen ex dispensatione quãdoque promouetur. 7. eod. habuisse. & 34. distinct. fraternitatis.

DESERVIENTES. Exponit modo Gratian' qui dicantur sacro ministerio deseruire: & dicit quòd subdiaconi & acolythi: & qualiter deseruiant, dicit. Exponit etiã quòd concubina intelligitur illa quæ ante vxorem ducta fuit, vel post mortem vxoris.

Maritum.]

¶ Nonnulli clericis alterius fuerint vxorem accipere. C. XV.

1 QVoniam in quibusdã prouinciis concessum est lẽctoribus & psalmistis vxores ducere a; statuit sancta synodus, non licere cuiquam ex his accipere fœtæ b † alterius vxorem.

Item in Nicæno concilio, cap. 3.

¶ Non habitent cum clericis mulieres, nisi quæ naturali fœdere omnem suspicionem excludunt. C. XVI.

2 INterdixit ꝓ omnia sancta † synodus non episcopo, non presbytero, non diacono, vel alicui omnino, qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem c, aut amitam; aut α etiam eas idoneas d personas, quæ fugiant suspiciones e.

α ¶ Aut etiam.] *græce est: ἢ τὰ μόνα προσίεσθαι τὰς πάντων ὑποψίαν ἀναιροῦσας. id est,* vel eas tantum personas, quæ omnem fugerint suspicionem.

[*Item Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum, & alibi.*]

PALEA. C. XVII.

3 HOspitiolum β tuũ aut raro, aut numquam mulierum pedes terant: ¶ Quia non potest γ toto corde cum Deo habitare; qui feminarum accessibus copulatur. ¶ Femina d cõscientiam secum pariter habitantis exurit. ¶ Numquam de formis mulierum disputes. ¶ Feminæ nomen tuum nouerint; vultum nesciãt. ¶ Feminam, quam bene videris conuersantem, mente dilige, non corporali frequentia δ. ¶ Si bonum est mulierem non tangere, malum est ε ergo tangere.

β ¶ Hospitiolum.] *Caput hoc habetur in multis manuscriptis, & sine Palea nomine. Est autem collectum ex variis B. Hieronymi locis: in quibus de vitanda mulierum consuetudine agitur.*

γ ¶ Non potest.] *In epistola ad Oceanum, quæ non putatur esse B. Hieronymi. legitur,* Mihi crede, non toto corde cum Domino habitare, &c.

δ ¶ Femina.] *Ibidem paulo superius,* flammigero igne percutit femina cõscientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta montium.

ε ¶ Nouerint.] *antea legebatur* , feminæ nomen tuum nesciant. *Emendatum est ex aliquot manuscriptis, & ex epistola Hieronymi ad Rusticum monachum.*

ζ ¶ Frequentia.] *In epistola ad Oceanum est,* frequentes ornatu.

Item Gregorius in dialogo, lib. 4. c. 2.

¶ Presbyter vxorem suam quasi sororem diligat, & quasi hostem fugiat. C. XVIII.

4 PResbyter quidã sibi commissam regebat ecclesiam cum magno timore Domini; qui ex tempore accepti ordinis presbyteram ζ suam vt sororem diligens, sed quasi hostem cauens, ad se propius accedere non sinebat; eamque sibi appropinquare nulla occasione permittens, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis abscidit.

Presbyteram vero quam debeamus accipere, Laodicense concilium, ca. xj. ostendit dicens.

¶ Viduæ, vel seniores presbyterũ appellantur. C. XIX.

MVlieres η, quæ apud Græcos presbyterę appellãtur, apud nos viduę, seniores, vniuirę, & matriciariæ h appellantur, in ecclesia tamquam ordinatas constitui non debere.

η ¶ Mulieres.] *sic habet priscă versio Græce: ὡσεὶ τοῦ μὴ λεῖπειν πεφυτευκυίας πρεσβύτιδας, ἀλλὰ χηρικὰς ἀναδεδειγμένας ἐν ἐκκλησίᾳ κεκλῆσθαι, id est:* Quod non oporteat eas, quæ presbyteræ, vel præsidentes dicuntur, in ecclesia collocari. *quæ est Dionysij versio præter quàm in vltimis verbis. Ille enim habet*, ecclesiis ordinari. *Et videndus est Balsamon ad eum locum.*

DISTINCTIO XXXIII.

Ecce, quòd in sacris ordinibus cõstituti vxores habere non possunt; vel si bigami aliqui fuerunt inuenti; ad sacros ordines ascendere non valent. Sed quæritur i, *si quis præter vxorem coucubinam habuerit; vtrũ in sacerdotem promoueri valeat. Talis à sacris ordinibus auctoritate canonũ Apostolorum prohibetur in quibus, c. xvij. sic statutum legitur.*

¶ Secundis nuptiis post baptisma copulatus, aut concubinam habens ad sacrum ordinem conscendere non valet. C. I.

5 SI quis post acceptum k baptisma secũdis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam l habuerit; non potest fieri † episcopus, non presbyter, aut diaconus, aut prorsus eorum, qui ministerio θ sacro deseruiunt.

θ ¶ Ministerio.] græce : *τοῦ κατὰ λόγον τοῦ ἱερατικοῦ. i.* qui sunt in catalogo sacerdotali.

De seruientes sacro ministerio intelliguntur subdiaconi, qui calicem diacono offerunt, & acolythi, qui cum cereis diaconos præcedunt; vnde & ceroferarij dicuntur: qui etiam vinum, & aquam præparando calici subministrant. Concubina intelligenda est præter vxorem; vt iste sit sensus capituli [*Si quis post acceptum sacrum baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam duxerit:*] *distinguendum est, antaquam vxorem duxerit, siue post mortem vxoris. Vnde B. Gregorius ait.*

ι ¶ Gregorius.] *Hoc caput sumptum est ex cap. 72. libelli de ecclesiasticis dogmatibus, qui inter opera B. Aug. editus est, atque ex eo alibi sæpissime ab ipso Gratiano citatur. A Trittemio autem adscribitur Alcuino, ab aliis Isidoro. Sed plures, & maioris auctoritatis Gennadio tribuunt, vt Valfridus Strabo lib. de re. eccles. cap. xx. Petrus Lombardus senten. 2. distinct. 8. S. Thomas quolib. 12. art. 10. Platina in Symmacho, & alij.*

¶ Duorum

Maritum.] CASVS. In hoc cap. 10. enumerantur impedimenta pro quibus aliquis repellitur à promotione, vt si maritꝰ fuit duarum matronarum: vel præter vxorem, concubinam, vel meretricem in matrimonium assumpsit, &c.

a ¶ *Concubinam.*] Argu. ꝙ si quis habuit virginem concubinam: licet postea sumat eã in vxorẽ, ꝙ non pòt promoueri, vt 34. dist. curandũ. & c. præcipim⁹. & 30. q. 5. qualis.

b ¶ *Vel meretricem.*] 32. q. 1. c. nõ est culpa dus. arg. contra. Sol. illud in figura.] & ita ex vno eodemque facto punitur quis & meretur, vt ff. qui. vt indig. l. 1. a.

c ¶ *Vel iniusto.*] id est, ex indignatione, vel ex nimia commotione. secus si propter necessitatem faceret, vt, 55. distin. si quis à medicis.

d ¶ *Illum.*] talis etiam deponitur. 47. distinct. de Petro, & cap. quoniam.

e ¶ *Pœnitentia.*] vt 50. distinct. qui in aliquo. & 50. distinct. de his.

f ¶ *In furiam.*] tamen promotus nõ deponitur, vt 7. quæst. 1. quamuis.

Communiter.] Hæc est secũda pars huius dist. in qua probatur per tres auctoritates sanctorum patrũ, ꝙ dæmoniaci, & epileptici, & furiosi non debent promoueri. Io. de Fan.

CASVS. Segitur in hoc ca. ꝙ illi qui dæmonibus arrepti elidũtur, non debent sacris altaribus ministrare: nisi suspensi per annum inueniũtur ab incursu dęmonum liberati. Illi vero qui morbo epileptico vel caduco laborant, non ministrent, nisi prius inquiratur qualiter illi laborent: qui si in terram cadũt, nõ ministrẽt. Aliis vero ægritudinibus laborãtes nõ prohibentur. Et not. quòd hoc c. loquitur de iam promotis. Sequens cap. patet.

g ¶ *De iis.*] ‖ qui ita vexantur, distinguendum est; nã si frequẽter cadũt, non debent ministrare, vt 7. q. 2. c. 1. si vero raro, & emittunt voces cõfusas, similiter non debent ministrare, vt 7. q. 2. c. 2. si autem raro, nec emittũt voces confusas, possunt: sed habere debent coadiutores, vt 7. quæ. 1. illud. promoueri autẽ nõ possunt tales ex quo passi sunt semel, vt 3. ea. c. maritum. Et hæc est opinio H. nec in hoc habet contradictionem. ‖ In dæmoniacis similiter, nulla est cõtradictio inter H. & alios quo ad promotionem: quia omnes dicunt ꝙ nullus talis debet promoueri, vt cap. maritum. &c. clerici. In promotis autem distinguitur inter H. & alios. Nam dicunt alij quòd sicut non debet promoueri qui semel est arreptus à dæmone, ita nec officium potest exercere etiam si iam promotus sit: & qui hoc dicunt, illam litteram, qui tamen, aliter intelligunt quàm H. nam dicunt quòd hoc relatiuum, qui, refertur ad proxime positum; scilicet epilepticos b: & est sensus litteræ: epileptici non debent se ingerere diuinis sacramentis, exceptis illis qui sine passionibus, id est, qui sine vocis confusæ emissione & spumæ iactatione: qui tamen & ipsi, id est, isti qui hoc non faciunt, sed tantum cadunt, debent esse tamdiu suspensi, donec appareant eos per annum liberatos, id est, non occupatos incursu dæmonum, id est, appareat, quòd illa passio non est dæmoniaca, sed epileptica. H. vero dicit in dæmoniacis promotis, ꝙ si per annum steterunt, & nõ fuerunt passi supradicta, possunt exercere diuina officia. Vnde dicit quòd illud relatiuum, qui, refertur proprie pro dæmoniacis: & impropriè secundum eum ponitur in fi. liberati.

¶ De eodem. C. II.

1 MAritum duarum post baptismũ matronarũ clericum non ordinandũ, neque cum qui vnam quidẽ, sed cõcubinam a, non matronam habuit; nec illum, qui viduam, aut repudiatam, vel meretricem b in matrimoniũ assumpserit: nec eum, qui semetipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliqua, vel iusto, vel iniusto c timore superatus trũcauerit: nec illum d, qui vsuras accepisse conuincitur, aut in scena lusisse dinoscitur: nec eum, qui publica pœnitentia e mortalia crimina defleuit † : neque illum, qui in furiam f aliquando versus insaniuit, vel afflictione diaboli vexatus est: neque eum, qui per † ambitionem ad imitationem Simonis magi, pecuniam obtulerit †.

Item pius Papa.

¶ Arreptiti, vel epileptici furiis agentibus non ministrent. C. III.

2 COmmuniter diffinimus, vt nullus de iis g, qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant altaribus ministrare, vel indiscusse h se ingerant sacramentis diuinis, exceptis illis i, qui corporis incõmoditatibus deditis, sine huiusmodi passionibus k in terram probantur elisi: qui tamen l & ipsi tamdiu erunt ab officij sui ordine, & loco suspẽsi; quousque vnius anni spatium per discretionem episcopi inueniantur ab incursu dæmonum liberati †.

Item Nicolaus Papa.

¶ De eodem. C. IIII.

3 CLerici qui in adolescentia à dæmonibus cognoscuntur obsessi, ad superiorem sacri regiminis gradum ascendere non possunt.

α *Simile quiddam habetur in concilio Arausico 1. c. 16. Iuo citat Nicolaum Aluino Ioannsi archiepiscopo, ad quem etiam fortasse scribitur c. quorumdam. 7. dist. 34.*

Item Gelasius Papa, epist. ad vniuersos episcopos per Lucaniam constitutos, cap. 21.

4 VSque adeo sane comperimus illicita quæq; prorumpere; vt dæmonibus, similibusque passionibus irretitis ministeria sacrosancta tractare tribuatur. Quibus si in hoc opere o positis, aliquid propriæ necessitatis p occurrat; quis fidelium de sua salute confidat, vbi ministros ipsos curationis humanæ, tanta perspexerit calamitate vexari? Atq; ideo necessario remouendi sunt; ne quibuslibet q, pro quibus Christus est mortuus; scandalum generetur infirmis. Postremo, si corpore sauciatum r fortassis, aut debilem nequaquam sancta contingere lex diuina s permisit; quanto magis t doni cælestis dispẽsatores esse non conuenit (quod est deterius) mente perculsos?

Item Innocentius Papa I. Felici episcopo Nucerino, epist. 4. cap. 4.

¶ Qui tempore baptismi vxores habent; si postea religiosè vixerint, clerici fieri non prohibentur. C. VI.

5 LAici, qui habentes vxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt v, vt opinio eorum in nullo vacillet, vt aut clerici iuncti sint, aut monasteriis, ex quo baptizati sunt, adhæserint; si non concubinam, non pellicem x nouerint; si in omnibus bonis operibus vigilauerint; non prohibentur huiusmodi ad clericatus sortem assumi.

4 *Ceterum ante susceptum sacrum ordinem quosdam legimus concubinam habuisse; quos tamen sacri canones non reiiciunt; si post sacrum ordinem ab eius commistione se se immaculatos custodiunt.*

Vnde Gregorius Andreæ Tarentino episcopo, l. 2. epist. 44. siue c. 83.

¶ De quodam episcopo, qui ante sui episcopatus apicem concubinam habuit. C. VII.

6 HAbuisse te concubinam manifesta veritate α comperimus; de qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis y absolutũ non debet esse iudicium; hoc tuæ inueniuntur concubinas habuisse quos canones non reiiciunt, si post sacrum ordinem se immaculatos custodiunt.

H *Abuisse.*] CASVS. Andreas Terentanus epꝰ habuit cõcubinam ante quàm esset epꝰ. & hoc Greg. bene nouerat. Sed quidã dicebãt post episcopatũ eũ habuisse accessum ad eã. Greg. autẽ hoc audiẽs, cum dubium esset, certã noluit ferre sententiam; sed eũ suæ cõscientiæ cõmittens præcepit ei, vt nullo modo accederet ad ministrãdum, si cõmistione illius concubinæ se post episcopatum sciret esse maculatum.

y ¶ *Ambiguis.*] 7. 14. dist. sicut cõtra. ‖ Sed dic ꝙ triplex est ambiguitas: ambiguitas iuris, ambiguitas facti, ambiguitas personæ: vbi ambiguitas iuris est, ibi de similibus ad similia proceditur, vt 20. dist. de libellis. & de tali ambiguitate loquitur illud c. 14. dist. sicut: sed vbi factum

ambiguum est, cũ nunquã ferẽda est sententia in dubio. cetus præiudiciũ, vt 11. q.3. graue. hoc ideo dico quia si nulli fit præiudiciũ, vt in baptismo, cõsecratione, vel ordinatione: bene fertur in dubio certa sententia, s. vt baptizetur, vel ecclesia consecretur: vel denuo ordinetur, vt de cõsecr. dist. 4. paruulos. & dist. solẽnitates. & 68. dist. presbyteri. tũ quoque dubitatur de facto, & fertur sententia in præiudicium alterius: vt extra de spo. iuuenis. sed illud est propter periculũ animæ. Vbi autem est ambiguitas personæ, sed factum est certum, bene fertur certa sententia, vt 5. quæst. 1. quidam.

† al. periculũ

a ¶ *Committendum.*] Sed quare non inducit ei hæc purgatio: quia exilis fuit infamia a: & sic quandoque aliquis propriæ cõscientiæ committitur b: vt 5. distinct. 4. ca. denique. & 15. quæst. 8. cap. 1. & 33. quæst. 4. vir cum propria.

a Sed tunc habet locum circa hoc quod legitur & no. 3. q. 5 quanto, Archidia.

b ¶ *Deposito.*] id est, suspen. ad tempus quousque satisfac. sic ponitur 23. quæst. 2. quoniam.

b Ita idem 35. q. 6. si duo. extra le vet positas, vbi de hoc.

al. assumum,

c ¶ *Præsumas.*] argu. q occultũ delictũ reddit hominẽ irregularẽ. Arg. cõtra dist. proxi. erubescãt. Dic vt ibi. hoc forte in eo casu quando non pænituit super crimine.

c Ita Iuo p. 5 c. 353.

Domesticarii.] Hæc dist. diuiditur, in 9. partes. In quarum prima reprehendit Gratianus quẽdã epm, q erat venator: & cũ filia nimiã familiaritatẽ habebat. Secũda ibi, *Concubina.* tertia ibi, *Cetcrum.* quarta, *Quod ergo,* quinta ibi, *Similiter.* sexta ibi, *Quæ autem,* septima ibi, *Sed postea.* octaua ibi, *Quibus autem,* nona ibi, *Vidua.* Io. de Fan.

nulla fœnum græuitate ꝛ Iuo

CASVS. In hac 34. dist. ostendit Gratianus abstinẽdum esse à nimia familiaritate domesticarũ mulierũ. Addit etiã qualiter in superioribus ea. accipiatur concubina, & de quibusdam personis, quę a promotione repelluntur.

a Ad c. 5 Mirchee & in ps. 88.

d ¶ *Domesticarum.*] In hac 34. dist. ostẽdit, q clerici etiã domesticis personis non exhibebũt niminam familiaritatẽ, & q clerici nõ intererunt venationibus aut aucupationibus. Secũdo ostẽdit qualiter accipiatur concubina in superioribus c. si quis, post. c. maritum. c. habuisse. quę c. sunt 5, dist. proxi. Tertio adiungit de multis non promouẽdis, & quòd bigami quandoque promouẽtur ad subdiaconatum, vt infra. ca. lector. Quarto ostendit

cõscientię eligimus cõmittendũ a. Qua de re, si in sacro ordine cõstitutus eius te permistione esse recolis maculatum 5. sacerdotij honore depositob, ad ministrandum nullo modo præsumas c accedere; scituras in animę tuæ periculo † te ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem; si huius sceleris conscius in eo, quo es ordine, celans veritatem permanere volueris.

a ¶ Comperimus.] *sequebatur,* & te illius criminis participationem habere. *quæ verba sunt etiam in editione operum B. Gregorij Frobeniana. Verũ sublata sunt: quoniam absunt & ab aliis editionibus, & à ceteris collectoribus, & à Ioanne diacono lib. 3. num. 43. vitæ eiusdem Gregorij: omninoque sententiam perturbant.*

DISTINCT. XXXIIII.

Domesticarũ d quoque personarũ immoderatam familiaritatem episcopũ vitare oportet. Vnde Nicolaus Papa ad Albinum † archiepiscopum.

¶ Etiam consanguinearum immoderatam familiaritatem episcopum vitare oportet. C. I.

1 QVorũdam relatione fidelium, nostris auribus intimatum est; quòd Lanfredus episcopus, qui & iuuenis esse dicitur, venationi sit deditus: quod vitium plurimos etiã de clericali catalogo, genere dumtaxat Germanose, & Gallos irreuerẽter implicat. Verũ iste (si ita est, vt audiuimus) merito iuuenis dicitur; qui iuuenilibus desideriis occupatus nulla † grauitate constringitur. *& infra.* Nã (vt beatus dicit Hieronymus z) venatorem f nũquam legimus sanctum. *& infra.* Nihilominus autem de hoc episcopo relatum est apostolatui nostro; quòd cum quadam filia sua immoderatã teneat familiaritatem; & ob id mala fama g ei orta sit: pro qua re à sanctitate tua, ceterisque coepiscopis suis cõmonitus, atq; correptus est; sed nullatenus emẽdatus: quę res in hoc ma xime displicet, & magis, ac magis deteriorẽ de se reddit opinionem; in quo beatitudinis tuæ, & ceterorum coepiscoporũ suorũ rationibus non obedit; & per inobedientiã in culpã protoplasti relabitur. Oportet ergo fraternitatem tuam synodale cũ episcopis h, & suffraganeis tuis conuocare concilium; & hũc salutaribus eloquiis episcopum conuenire; atque illi pastorali auctoritate præcipere: quatenus ab omnium bestiarum i vel volucrum venatione penitus alienus existat; atq; ab immoderata filiæ suæ familiaritate semet omnino coerceat. Quòd si parere contempserit, & tam pro venationis declinatione, quàm pro immoderata filiæ suæ cõuersatione vitanda vobis admonentibus obedire distulerit; à vestro collegio excommunicatus abscedat k. Quòd si in hoc cõtumax adhuc apparuerit, à ministerio cessare debebit.

[*Ex concilio ß Aurelianensi* 4.]

PALEA. C. II.

3 EPiscopum, presbyterum, aut diaconum canes ad venandum, aut accipitres, aut huiusmodi res habere non licet. Quòd si quis talium personarum in hac voluptate † sæpius detentus fuerit; si episcopus est, tribus mensibus à communione γ suspendatur, diaconus vero ab omni officio, & communione suspendatur.

ß * Aurelianensi.] *Hæc Palea etiam in decretalibus tit. de clericis ven. c. 1. citatur ex concilio Aurelianensi & in Pannormia ex c. 8. Sed in Aurelianensibus, quæ extat, non est inuẽta. Burchardus & Iuo par. 6. c. 288. citant ex Meldersi. Eadem vero sententia est in Agathensi, c. 55. (quod etiam citat Iuo par. 5. c. 366. & par. 13. c. 30.) & in Epaunensi, cap. 3.*

γ ¶ A communione.] *In decretalibus legitur* à communione, si presbyter, duobus: si diaconus, ab omni officio suspendatur. *Apud Burchardum est,* se à cõmunione suspendat, presbyter duobus: diaconus vno ab omni officio, & cõmunione suspẽdatur: *neque multo aliter apud Iuonem par. 6. & in cõcilio Epaunensi. In Agathensi autem, & apud Iuonem par. 5.* Se à cõmunione suspendat; presbyter duobus mensibus se abstineat: diaconus vero ab omni officio, & l communione cessabit. *Verũ apud eundem Iuonem par. 13. ex concilio item Agathensi hoc modo legitur:* se à communione abstineat; presbyter duobus mensibus se abstineat; diaconus vno ab omni officio, vel communione cesset.

PALEA. C. III.

4 OMnibus seruis Dei venationes, & siluaticas vagationes † cum canibus: & vt accipitres, aut falcones habeant, interdicimus.

¶ *Hæc etiam Palea habetur eod. tit. de cleric. ven. c. 2. vbi ex eodem concilio Aurelianensi citatur, quemadmodum & apud Burchardum, & Iuonem. Sententia iisdem pene verbis est in synodo Francica sub Zacharia Papa, quæ & conciliorum tomis est inserta, & habetur lib. 5. capitular. cap. 2. & manuscriptis etiam inter epistolas Zachariæ in coniice sæpe memorato monasterij Dominicanorum.*

Concubina l *autem hic ea intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis vnita est, & coniugali affectu asciscitur* m *hanc coniugem facit affectus: concubinam vero lex* n *nominat. De hac dicitur in concilio Toletano* 1. *cap.* 17.

q clerici non debent interesse conuiuiis nuptiarum. In fine ostendit propter cuius viduæ copulã quis impeditur à promotione.

Vorũdam.] SVS. Lanfredus episcopus in duobus peccabat: scilicet in venatione more Germanorũ & Gallorum, & in immoderata filiæ suæ familiaritate: propter quæ mala fama erat orta de ipso: & ideo sæpe correptus ab Aluino & eius suffragancis fuit: nullatenus tamen emẽdatus fuit: quare Nicolaus præcepit vt cõcilio episcoporũ conuocato moneant illum, vt à supradictis se abstineat: quòd si non fecerit, excommunicetur: tandem si contumax fuerit, deponatur.

c ¶ *Germanos.*] id est, Theutonicos, qui sunt vere rum germen, vel vere nobiles. Arg. extra de elect. venerabilem. & de præben. venerabilis.

f ¶ *Venatorem.*] existentem venatorem: ne obiiciatur de Eustachio. S6. distinct. Efau.

ADDITIO. Sub. qui prius fuit venator, postea fuit sanctus: potest tamen aliquis simul esse venator & sanctus. Archidiacon.

g ¶ *Fama.*] non quòd aliquid ibi fœui criminis existimaretur propter fœdus naturæ c. scilicet ga coram omnibus eam minis osculabatur, & ponebat manus in gremiũ eius: & ideo fuit ei indicta purgatio. sic extra de pur. cano. cap. cum in iuuentute.

h ¶ *Episcopis.*] Argu. ‖ quòd solus metropolitanus ‖ non potest audire causam d episcopi, etiã ciuilem, vt 11. quæst. 1. si clericus. & 6. q. 4. si inter.

i ¶ *Bestiarum.*] infra 86. dist. qui venatoribus.

k ¶ *Excommunicatus abscedat.*] vt non interfit cum eis negotiis communibus.

CONCVBINA.

CASVS. Dicitur hic q in præcẽdenti distinc. accipitur concubina, quæ cognoscitur vxoris affectu: sed non fuit ducta cum solennitate e: & talem lex concubinam vocat. Duo sequentia capitula plana sunt.

l ¶ *Concubina.*] hic respicit id quod dixi suprà proxi. distinct. cap. 1.

m ¶ *Asciscitur.*] idest amplectitur.

n ¶ *Lex.* e] Canonica, vt infra cap. proxi. vel etiam lex ciuilis: quia concubinatus à lege nomen accepit, vt ff. de concub. in concubinatu.

c Id est, propter sanguinis propinquitatem. extra de praesump. cum in iuuentute. Cuicap. ibi eũ qui. Archi.

† al. vel

† al. si fuerit

‖ Archiepiscopus solus excommunicam episcopi audiremet potest. d Scilicet ni statum et interrat. nam ex retio hic agitur. Archid. e Extra de clandestina despon. c. 1. Bur. lo. c. 180. Iuo p. 6. c. 181.

† al. fuerint

a *Is qui,*]

¶ Qui non habet vxorem, sed loco illius concubinam, à communione non repellitur. C. IIII.

1 IS, a qui non habet vxorem, & pro vxore cõcubinam habet; à communione non repellatur: tamen † vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ sit coniunctione b contentus.

Ioo p. 8. c. 64. Pan. l. 6. c. 49.

† al. tantum

† al. fidelium

a ¶ Is qui non.] *Integer concilij canon, qui apud Iuonem quoque, & in Panormia refertur, est hic:* Si quis habens vxorem fidelis † 3 concubinam habeat, non communicet. Ceterum is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à cõmunione non repellatur: tamen †, vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ (vt ei placuerit) sit cõiunctione cõtentus. Aliàs viuens abiiciatur, donec desinat, & ad pœnitentiam reuertatur. *Neque vero omne concubinarum genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in legibus gentilium Imperatorũ legatur, nihil opus est referre. Certe Iustinianus nouella. 18. c. 5. (vt est apud Iulianum antecessorem) quasdam cõcubinas comparat quodammodo vxoribus: quæ sine dotalium tabularũ solennitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum est, quod scripsit B. Augustinus in libro de bono coniugali, & refertur infra 32. q. 2. c. solet. In quibus hæc tria erãt necessaria: primum vt vterque esset solutus: deinde fides mutua, quòd alteri non iungerentur, neque à procreatione filiorum abhorrerent: tertium, vt vsque ad mortem in ea vitæ coniunctione manendum sibi proponerent. Et in his quidem scribit B. Augustinus posse aliquo modo dici, nuptias esse, & connubium; quamuis sic habitam non audeat appellare vxorem: quia non interuenerant instrumenta dotalia, & alia, quæ iure ciuili, & canonico requirebantur, vt esset legitima vxor: quod habetur in prædicta nouella 18. & infra 30. q. 5. c. aliter. Itaque huiusmodi mulieres, cum non essent vxores, vocabantur concubinæ: sed ob illa tria, ac præcipue, quòd in affectu maritali permanere statuerant, permittebatur ipsis communicare: habebantúrque tamquam vxores minus solenniter ductæ. Et hoc est: quod hic, & in sequenti capite dicitur, pro vxore, & loco vxoris habere concubinam: Idque Gratianus ipse ad finem capitis antecedentis §. cõcubina. indicauit. Nam concubinarum ad tempus adhibitarum, etiam si filiorum procreandorum causa haberentur, plane illicitus erat cõcubinatus: quod asserit idem B. Augustinus. c. audite. infra ead. & in codẽ libro de bono cõiugali. c. concubinæ. 3. 32. q. 2.*

Idem Isidorus de distantia † noui, & veteris testamenti.

¶ De eodem. C. V.

2 CHristiano non dicam plurimas 3, sed nec duas simul habere licitum est, nisi vnam tantum, aut vxorẽ, aut certe loco vxoris, (si coniunx deest) concubinã c.

[*Ex dictis Augustini in lib. 5. homiliarum, homilia* 49.]

¶ PALEA. C. VI.

3 AVdite chariſſimi membra Christi, & matris catholicæ ecclesiæ filij. Quod dico competentibus ß, & fidelibus, audiãt pœnitẽtes. Quod dico fidelibus, dico & competentibus, & pœnitẽtibus. Audiãt catechumeni; audiãt omnes, omnes timeant; nemo cõtemnat: sit mihi in consolationẽ vester auditus; ne vobis sit in testimoniũ dolor meus: Competentibus dico; fornicari vobis non licet: sufficiant vobis vxores γ; audiat Deus, si vos surdi estis; audiant Angeli, si vos contemnitis. Cõcubinas vobis habere non licet: & si non habetis vxores; tamen non licet vobis habere concubinas, quas postea dimittatis, & ducatis vxores: tanto magis dãnatio vobis erit, si volueritis habere vxores & concubinas.

ß ¶ Competentibus.] *Hoc loco verba sunt ex originali in suum ordinẽ restituta. Qui autem vocarentur competentes, declarat B. Augustinus in sermone ad competentes: atque intelligi etiam potest ex eodem B. Augustino alibi, & ex aliis.*

γ ¶ Vxores.] *In hac præcipua parte non sunt relata propria verba B. Augustini: sed nonnulla omissa, ac mutata. Nam ipse ita scribit:* sufficiãt vobis vxores, aut nec vxores: cõcubinas vobis habere non licet; Audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli eius, si vos contemnitis: concubinas vobis habere nõ licet: si audiant cõpetentes, quod dico fidelibus, non habetis vxores, non licet vobis habere concubinas, quas postea ducatis vxores; quanto magis damnatio vobis erit, si habere volueritis & concubinas, & vxores dimittatis?

Ceterũ, si non talis concubina fuerit, & ætas illius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dinoscitur: apostolica concessione ad ordinem diaconatus prouehi potest.

Vnde Pelagius Papa scribit Florentino † episcopo.

¶ Quo † mortem vxoris habuerit de ancilla filio, diaconus fieri permittitur. C. VII.

5 FRaternitatis tuæ relatione suscepta, eius latorem secũdas quidem nuptias expertum non fuisse didicimus, castitatem tamen eum † priori non seruasse cõiugio designasti. Et quamuis multa sint, quæ in huiusmodi casibus obseruari canonice iubeat sublimitatis † auctoritas: tamen quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis illius non patitur d in omnibus manere censuram, & ætas istius de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dinoscitur: vt ad diaconatum possit prouehi, temporum, vt dictum est, conscendentes defectui concessisse nos noueris. *& infra* ¶. Micenam † vero ancillam eius, de qua se post trãsitum vxoris filios, habere confessus est, iubemus, vt tua dispositione cuiquam monasterio continentiam professura e tradatur f.

5 Ansel. l. 7. cã. 68. al. 71. Poly. l. 2. tit. 1.

† al. cum

† al. Micin ã

f ¶ Tradatur.] *Apud Anselmum sequitur:* vt meliori forte ad quod promouetur officium, sub bonæ possit famæ merito ministrare; nec aliqua opinionis eius maculandæ relinquatur occasio: *neque multo aliter in Polycarpo.*

Hoc ex dispensatione misericordiæ: ceterum ex rigore disciplinæ intelligitur illud Aurelianensis g *concilij.*

g ¶ Aurelianensis.] *hæc ad verbum habentur in conc. Gerundensi, c. 8.*

¶ Non admittatur ad clerum, qui præter vxorem aliam cognouerit. C. VIII.

6 SI quis de laicis post vxorem, aliam cuiuscumque conditionis cognouerit mulierem, in clericum nullatenus † admittatur.

6 Rure c. 8. Iuo p. 6

4 *Quod ergo de pellice, & meretrice apud Gregorium, & Innocentium scribitur: propter spem futuræ incõtinentiæ constitutum creditur: quia difficile continentiam seruat, qui se illicito concubitu maculare non metuit. Vel* † *prohibetur ordi-*

† al.

a ¶ *Meretricari.*] hæc ratio non valet: quia numquam maritus corruptæ promouetur.

Crandum.] CASVS. In hoc c. dicitur ꝙ ad sacros ordines, promoueri non potest qui vxorem virginem fortitus non fuerit.

b ¶ *Virginem duxit.*] 30. q. 5. qualis.

PRæcipimus.] CASVS. Septē genera hominum in hoc c. enumerantur, qui à promotione repelluntur, vt bigamus, &c.

c ¶ *Ignorantem litteras.*] scilicet prorsus: vt 36. distinct. illiteratos [a].

d ¶ *Vitiatū.*] enormiter.

e ¶ *Sed si quos.*] iam ordinatos supple. aliter idem repeteret.

¶ *Cuius.*] CASVS. Aliquis accepit virginem in vxorē; ipsa postea adulterium cōmisit, quęrebatur vtrū talis deberet promoueri, vel remanere in ordine iam suscepto. Et rūdet ꝙ si laicus est, nō potest postea ad ecclesiasticū ordinem promoueri: si clericus est, dimittat eam: alioquin sit à ministerio alienus. Item est ex toto casu sequentis capituli.

f ¶ *Admitti.*] Sed nōne hic videtur nimius rigor, ꝙ aliquis sine culpa sua puniatur [b]? Propter hoc intelligunt quidam quod hic dicitur, quādo maritus patronus est turpitudinis, & lenocinij certe tūc repelleretur, ppter proprium delictū: vt 32. q. 1. ca. 1. & 2. Dic ergo, ꝙ ideo prohibetur, quia est maritus corruptæ: tamen si nō cognouit eam post adulteriū perpetratū, promouetur: vt 7. ead. ca. vlt.

¶ Sed pone ꝙ vir accuset vxorē de adulterio: nunquid pēdēte accusatione tenet ei reddere debitū, si talis est qui vult promoueri? Dicūt quidā ꝙ non: quia si reddit, fit ei præiudiciū: sicut nec cogitur reddere debitū ei quam audiuit esse ancillam, vt extra de coniugio seruorū, proposuit [c]. Sed tamē ibi alia ratio est: quia cūsensa nō est matrimoniū, sed hic est matrimoniū: vnde melius videtur ꝙ sibi præiudicet cognoscendo eā, quā ꝙ illi iniuriam faciat, s. denegādo ei debitū. & secūdū hoc sequitur ꝙ aliquis punitur ex eo quod tenetur facere ex necessitate, & est contra id 23. q. 4. Nabuchodonosor [d], vbi dicitur ꝙ nemo puniendus est ex eo, quod necesse habet facere. Itē ex hoc sequeretur ꝙ aliquis pro vno facto mereretur pœnā & præmiū: quod est contra id 8. q. 1. sciendum. Item ex hoc sequitur, ꝙ aliquis pro vno facto & meretur & demeretur: quod est contra id ff. de neg. gest. siue. meretur enim dum cognoscit vxorē: vt 33. q. 5. cap. 1. Et ꝙ vna res habet contrarios effectus: quod est contra id ff. de sol. qui hominē. §. vlt. Ioan. Posset tamen dici ꝙ si maritus reddat debitum vxori corruptæ, non præiudicet sibi quin possit promouere: quia tunc potius dicitur cognosci ab vxore, quàm cognoscere ipsam: vt 32. q. 5. ita ne. sicut nec facit sibi præiudicium quin possit eam accusare de adulterio: licet

nari, qui pellicem, vel meretricem cognouerit maritali affectu: vel quia corrupta florem virginitatis amiserit: vel quia meretricari [a] non desinit, licet in vxorem ducatur. Vtrumque enim, impedimētum cuilibet præstat, quominus ad sacros ordines pertingere valeat.

Vnde Hilarius Papa in synodo Romana, c. 2. scribit dicens.

¶ Qui virginem non duxit vxorem, ad sacros ordines non accedat. C. IX.

1 CVrādum † ergo in primis est, ne ad sacros ordines † (sicut gestis prioribus ante prescriptum est) quisquam, qui vxorem non virginem duxit [b], aspiret.

Item Gregorius vrbis Romanæ præsul Squilatino † Episc. lib. 2. epi. 25.

¶ Bigamus, vel pœnitens, corpore vitiatus, litteras ignorans, curiæ vel conditioni obnoxius, clericus non fiat. C. X.

2 PRæcipimus, ne vmquam illicitas ordinationes facias: nec bigamum, aut qui virginē non est fortitus vxorem, aut ignorātem litteras [c], vel in qualibet parte corporis vitiatū [d] vel pœnitentię † vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxiū ad sacros ordines pmittas accedere: sed si quos [e] huiusmodi repereris, non audeas promouere.

Item in Neocæsarienſi concilio, c. 8.

¶ Non fiat sacerdos, cuius vxorem euidenter constat adulterium admisisse. C. XI.

3 SI cuius vxorem adulterium commisisse, cum esset laicus, euidēter fuerit comprobatum: hic ad ministerium ecclesiasticum admitti [f] non potest. Quòd si in clericatu iam eo constituto, adulterauit, dato repudio dimittere eam debet. Si vero retinere eius consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui.

Item ex concilio Martini Papæ 4.

¶ De eodem. C. XII.

SI laici † vxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad ministerium ecclesiasticū nullo modo adducatur. Si autem post ordinationē alicuius clerici vxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipsa voluerit permanere, à ministerio alienus sit.

Præmissis auctoritatibus bigami, & qui virgines non sunt fortiti vxores, à sacris ordinibus prohibētur. Sed quæritur, si quis ante baptisma viduam duxerit vxorem, an propterea sit prohibendus à sacris ordinibus.

De his ita scribit Innocentius Papa Victricio Rothomagen. episcopo. epistol. 2. cap. 5.

¶ Qui ante baptisma, seu post baptisma viduam duxit vxorem, non admittatur ad clerum. C. XIII.

5 SI quis [g] viduā (licet laicus [h]) duxerit vxorē, siue ante baptismū, siue post baptismū, non admittatur ad clerum: quia eodē vitio [i] videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ vxoris cōsortium relaxatur. *& infra.* ¶ 6 Quòd si non putatur vxor esse computanda, quæ ante baptismum ducta est, ergo nec filij, qui ante baptismum geniti sunt, pro filiis habeantur.

Prohibētur etiam bigami à quolibet ordine clericatus, iuxta illud Ambrosij epist. 82. ad Vercellensem ecclesiam.

¶ Qui secundā coniugia sortitur, clericus non fiat. C. XIIII.

7 COgnoscamus non solum hoc de episcopo, & presbytero [k]. Apostolum statuisse, sed etiam Patres in concilij † Nicæni tractatu addidisse [l], neque clericum quemquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit.

5 *Similiter etiam viduarum mariti, vel ancillarum, vel meretricum, clerici fieri non possunt.*

Vnde in canonibus Apostolorum, c. 18. legitur.

¶ Spectaculis publicis mancipatam vel ejectam, vel ancillam ducens vxorē, diaconus non fiat. C. XV.

SI quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricē, aut ancillam [m], vel aliquam de iis, quæ publicis spectaculis mancipantur: non potest esse episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro' deseruiunt.

Quæ autem sit vidua, quæ ejecta, vel meretrix, Hieronymus epist. 128. ad Fabiolam de veste sacerdotali ostendit dicens.

m *Si quis.*] ¶ *Ancillam.*] ‖ Sed quare hic prohibetur, cum tamen eo ipso ꝙ aliquis ducit ancillam suā in vxorē, ipsa libera efficiatur? vt c. de la. li. tol. Authen. ad hoc. & c. de oper. lib. liberti. similiter tenet matrimonium cū aliena ancilla: vt 29. q. 2. cap. 1. & 2. Respondeo propter prærogatiuam sacerdotij. Vel ideo quia non videtur ibi esse plenum matrimonium: vt 32. quæst. 2. sicut non omnis. & ideo non videtur ibi esse plenum sacramentum [h]. Vel hoc ideo contingit: quia vilis persona præsumitur qui contrahit cum ancilla.

Vidua

a Ber 1. q. 1. 6. excepti clericus, ver. hoc. fol. extra lib. 6. de tempo. ordi. nul Jus ver. pœna imponitur talē ordinanti.

1 An. l. 7. c. 12. q. 15. Pan. li. 3. c. 50. † *cauendum* } otig. ‖ *gradus* } or.

† forte } *Sy l Lacino*

2 An. l. 7. c. 35. q. 1. 43. Pol. l. 2. tit 11. Iuo p. 8. c. 268. b sub. ꝙ fieri non debet vt videtur 16. q. 7. inuenti 56. distī. satis 74. dist. gesta. Archi i.

Tal. pœnitentem.

† *al. publice pœnitentiē. al. solēniter pœnitentem*

‖ Maritus sine meritubigamię an vxori debitum reddere possit pendēte accusatiōe adulterij.

3 Anſ. lib. 7. c. 29.

c Vbi de hoc. & extra de adult. c. vlt. ibi videas.

4 Apud Martinum Bracarensem c. 28.

† *alicuius laici* } orig.

d Aliàs incipit vasis iræ.

fit arg. cōtra 33. q. 1. si quis e. ff. sol. mat. cum mulier. ff. de adult. si vxor. §. vlt. quid iuris sit de hoc, in quæstione notaui, ibi videas, &c. Posset tamen probabiliter dici, quòd sibi præiudicat quo ad legem promotionis. quæ factum solum requirit, non quo ad legem Mosaicam; vt 15. q. 1. §. fi. non obstat, quòd inuitus hoc fecit, vel passus fuit: arg. 26. dist. acutius. hoc totum determinat decre. extra vt lite pen. cap. 2. Bart.

¶ *Laici.*] ‖ PRÆMISSIS. CASVS. Ex supradictis infert Gratianus, quòd bigami, & qui virgines non habuerunt vxores: promoueri non possunt. Nunc incidenter quærit an ille, qui ante baptisma viduā duxerit vxorem, possit promoueri [i]: & probatur ꝙ non, per seq. c.

I quis viduā.] CASVS. Quidam dicebat, ꝙ si quis ante baptisma viduā duxerit in vxorem, ꝙ propter hoc non debet repelli à promotione: quia illa vxor non reputatur. quare Victrici [j] Rothomagen. episcopus quæsuit an hoc esset verum? Et respōdet Inno. siue ante baptisma, siue post, viduā duxit vxorē, repelli debet à promotione: quia eadē causa videtur exclusus qui ante baptisma duxit eam, qua is qui post baptisma. Nā in baptismo vitia dimittūtur, & non consortium vxoris: alioquin qui ante baptisma nati sunt, non debēt filij reputari. Omnia quæ sequuntur vsque ad ca. si subdiaconus. per te videre potes.

g ¶ *Si quis.*] hoc bene habes in Authen. de san. episc. §. clericos autem nō aliter ordinari. coll. 9. h ¶ *Laicus.*] Ideo dicit de laico, quia minus videretur de eo: vel dico quia si clericus hoc faceret, non solum non promoueretur, sed omni priuilegio ecclesiasticæ dignitatis priuaretur: vt 84. distinct. quisquis.

i ¶ *Vitio.*] id est, defectu [k]. si. 56. distinct. quia simpliciter. & 26. distinctione acutius.

k *Cognoscamus.*] ¶ *Et presbytero.*] supple & diacono. 81. distinct. cap. 1.

l ¶ *Addidisse.*] Aug. tamen dicit, quòd secundū interpretationē apostolus intellexit g de quolibet ordine: vt 81.

SIMILITER. Hæc est 5. pars distin. in qua dicit, quòd. qui contrahit cum ancilla, vel cum ioculatrice, nō potest fieri episcopus vel presbyter. Io. de Fan.

m *Si quis.*] ¶ *Ancillam.*] ‖ Sed quare hic prohibetur, cum tamen eo ipso ꝙ aliquis ducit ancillam suā in vxorē, ipsa libera efficiatur? vt c. de la. li. tol. Authen. ad hoc. & c. de oper. lib. liberti. similiter tenet matrimonium cū aliena ancilla: vt 29. q. 2. cap. 1. & 2. Respondeo propter prærogatiuam sacerdotij. Vel ideo quia non videtur ibi esse plenum matrimonium: vt 32. quæst. 2. sicut non omnis. & ideo non videtur ibi esse plenum sacramentum [h]. Vel hoc ideo contingit: quia vilis persona præsumitur qui contrahit cum ancilla.

Vidua

c Debet cæt. q. c. 1. & ibi 2. placuit.

1 Iuo p. 8. cap. 257. Pan. l. 6. c. 68.

2 Adde gl. de ſpon. inter opera gl. & Cy. in leg. mercatum. C. de cōmerc. & mercat. Bal in l. neque natales. C. de prob.

3 Apud Martinū Braca. cap. 44. Ex conci. Toletano. c. 4. Hæc verba, *non regulam præfigendo*, absunt ab aliquot exemplar. b.

4 C. 6. eiuſd epiſt.

5 Anſel. p. dict. Iuo p. 6. c. 93.

7 Ibidem. ca. 41. Excōcil. Tolet. 1. q. 3.

7 Iuo p. 8. c. 290. Pan. l. 6 c. 69.

g Et lex ſic: quod ex mēte legis eſt petita de accipiendo ac ſi ex verbis legis eſſet. ſi de verbo. ſig. nominā. ſyl. bium.

‖ Ancilla cum domino ſuo habens libertatē ſicitur. h Id eſt, ſate matrimonium non videtur plene deſigna re Chriſti & eccleſiæ ſicramentum, ſic dem Lan. & Hug.

1 *VIdua est.*] Vt hoc melius intelligas, dic quòd vidua dicitur quæ à viro idua, id est, diuisa vel separata est. Nam iduo, as, dicitur separare vel diuidere. & dicitur sic ab idus quod est diuisio vel separatio, secundum Pol. & dic vidua, scilicet ex cuius copula quis impeditur. Hug. Ioan. de Fan.

b ¶ *Maritus.*] qui in eam gessit maris ritus, eam carnaliter cognoscendo. Lau.

c ¶ *Meretrix.*] alibi dicitur meretrix cuius turpitudo publice venalis est. 32. q. 4. meretrices [a].

d ¶ *Quę multorum.*] quæ admiserit plures quā 23. millia hominū: vt 45. distin. disciplina. vel quæ admisit 60. vt extra de cleric. excom. c. latores.

SED POSTEA.

Hæc est vij. pars huius distin. in qua ponit quomodo olim cum bigamis dispensatum fuit, vt subdiaconi essent. Io. de Fan.

SI subdiaconus.] CASVS. Quidam promotus ad subdiaconatum secundam duxit vxorē, quærebatur quam pœnam pati deberet? Et respōdet Martinus Papa, ꝙ debet redigi inter minores ordines: epistolam vero postea legere non debet. Seqns aūt. §. patet.

e ¶ *Si subdiaconus.*] collige casum ex eo ꝙ habetur 5. 31. distin. §. similiter. in fine.

f ¶ *Inter lectores.*] hoc ex dispensatione; sed de iure cōmuni perdit priuilegiū clericale, vt 84. di. q. quis. ideo fit hoc ex dispēsatiōe, ꝙ remanēt in sacris minorib' ordinib'.

1 Iuo p. 8. c. 297. Pan. l. 6. c. 68.

2 Adde gl. de ſpon. inter opera gl. & Cy. in leg. mercatum. C. de cōmerc. & mercat. Bal in l. neque natales. C. de prob.

3 Apud Martinū Braca. cap. 44. Ex conci. Toletano. c. 4. Hæc verba, *non regulam præfigendo*, absunt ab aliquot exemplar. b.

4 C. 6. eiuſd epiſt.

5 Anſel. p. dict. Iuo p. 6. c. 93.

7 Ibidem. ca. 41. Excōcil. Tolet. 1. q. 3.

7 Iuo p. 8. c. 290. Pan. l. 6 c. 69.

g Et lex ſic: quod ex mēte legis eſt petita de accipiendo ac ſi ex verbis legis eſſet. ſi de verbo. ſig. nominā. ſyl. bium.

‖ Ancilla cum domino ſuo habens libertatē ſicitur. h Id eſt, ſate matrimonium non videtur plene deſigna re Chriſti & eccleſiæ ſicramentum, ſic dem Lan. & Hug.

¶ Quæ sit vidua, vel ejecta, vel meretrix. C. XVI.

1 VIdua est [a], cuius maritus [b] est mortuus: Ejecta est, quæ à marito viuente proiicitur; Meretrix [c], quę multorū [d] libidini patet.

2 *Sed postea tēporum defectui condescendens Papa Martinus in minoribus ordinibus eos constituti permisit, non regulam præfigendo, dicens.*

¶ Inter lectores, vel ostiarios deputetur subdiaconus secundam ducens vxorem. C. XVII.

SI subdiaconus [e] secūdam vxorem duxerit, inter lectores [f] vel ostiarios habeatur, ita vt Apostolum non legat.

Necesitate tamen exigente bigamus vsque ad subdiaconatum potest promoueri.

3 *Vnde Martinus Papa ait.*

¶ Viduam ducens vxorem, subdiaconus, si necessitas exigit, fieri potest. C. XVIII.

LEctor, si viduā alterius, vxorē acceperit, in lectoratu permaneat; aut si forte necessitas sit, subdiaconus fiat [g]; nihil autem supra. Similiter, & si bigamus fuerit.

8 *Quibus autē propria coniugia prohibentur, interdicitur etiam nuptialibus conuiuiis interesse.*

Vnde in Agathensi concilio, cap. 39. legitur.

¶ Nuptiarum conuiuiis presbyteri interesse non debent. C. XIX.

4 PResbyteri, diaconi, subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi vxores licentia [α] non est, etiā alienarū [h] nuptiarū euitēt coniuia; nec his cœtibus misceantur, vbi amatoria cantantur, & turpia; aut obscœni motus corporū choreis, & saltationibus efferuntur; ne auditus, aut obtutus sacris mysteriis † deputati turpiū spectaculorū, atq; verborū cōtagione polluātur.

α ¶ Licentia non est.] *In codicibus impressis legebatur*, licētia modo non est. *Expuncta est dictio*, modo, *quæ neq in originali, neque in vetustis exemplaribus Gratiani, aut Burch. Iuone-concilio Venetico. cap. xi. (vbi hoc idē repetitur) habetur. Ac presbyteris quidem numquam, ne apud Græcos quidem licuit ducere vxores.*

Vidua vero intelligenda est, si post solenne fœdus nuptiarum, morte interueniente, à viro suo diuisa fuerit.

1 Dispensatio vnō possit cū bigamo fieri.

4 Burc. li. 2. c. 11. Iuop 6. c. 208. Pol. l. 4. tit. 31.

* *Non est alfordū quòd ad impossibilium. Vide B. Tho. 4. dist. 2. q. 3. 3.*

† *al. ministerijs*

5 Ne ſit arg. quòd ſi ſit ſpōſata, & cum illo velata: ſed non fuit ab eo cognita, qa fuit morte præuentus, & ſic virgo permanſit. Dicitur hic, ꝙ propter hoc Valentino nullū impedimētum generatur quin valeat promoueri post mortē vxoris, vel ea viuente de consensu ipsius.

i ¶ *Valentino.*] hūc casum habes extra de bigam. debitum.

Quibus.] CASVS. Dictū est supra à quibus ordinibus bigami prohibeātur, & vtrum bigami reputentur, qui ante baptismum vnā, & post baptismū alterā vxores habuerunt, & an liceat fortiri vxores in sacris ordinibus constitutis. In hac vero 35. dist. prosequitur Gratianus tertiū c. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet ordinandum non esse vinolentum, sed sobrium: quia in vete. testa. ministris tēpli prohibebatur vinum & siceram bibere, ne propter ebrietatem corda eorum grauarentur: & quia venter mero æstuās facile despumat in libidinem. & hoc probatur exemplo Noe, & exēplo Loth: & dicit quòd vinolentus est qui frequenter vino repletur. Sequens cap. patet.

5 Simile 27. q. 2. c. qđ autem. §. item si ſponſa. Iuo p. 6. c. 113.

† *al. ſponſo*

† *al. inter. m*

6 Prima Tim. 3. & in glosa ad eū locum habentur hæc omnia ex Hie. epist. 83.

1. *Tim.* 3. *Leuit.* 10.

Gen. 9. & 19.

b Et qui nec ſic reſpōderint deponātur, vt. 3. ea. c. epiſcopi. Hug. 3. ea. c. vnetur 7. Gl. intelligneris.

1. *Tim.* 3.

* *al. autem*

‖ Clerici ludere aut luſoreſpectare non debent.

¶ *cōmunione priuentur.*

8 Bur. l. 14. c. 5. Pol. l. 6. tit 17. Iuo p. 13 c. 73. Pān. l. 3 c 730. Rab. cæ. 28.

‖ Ludo perditum an repeti poſſit.

b Secūdū Lau ren.

d ff. de cond. ob tur. cau. l. vbi autē. hæc fuit opi. & Bi. & Bar.

à viro suo, mortuus fuerit vir eius, non debet propter hoc vidua appellari, licet traducta fuerit & velata. Et si quis cum tali contraxerit, non repellitur à promotione. quod probatur seq. cap.

VAlentino.] CASVS. Valentinum duxit quandam in vxorem quæ antea fuit alteri desponsata, & cum illo velata: sed non fuit ab eo cognita, qa fuit morte præuentus, & sic virgo permansit. Dicitur hic, ꝙ propter hoc Valentino nullū impedimētum generatur quin valeat promoueri post mortē vxoris, vel ea viuente de consensu ipsius.

i ¶ *Valentino.*] hūc casum habes extra de bigam. debitum.

Ceterum, si antequā conueniant, fatali necessitate ab alterutro diuisi fuerint; licet ex sponsalibus vxor sit appellata, non tamen post mortem sponsi, etiam si in propria sit ducta, & cum eo velata, vidua appellatur; nec ex eius copula à sacris ordinibus aliquis prohibetur.

Vnde Pelagius Papa scribit.

¶ Qui cum alio velatam, non tamen illi nuptam vxorem duxit, sacerdos fieri non prohibetur. C. XX.

5 VAlētino [i] clerico, cui mulier cū alio ante velata, nō tamen ei nupta, sed virgo permanens, post mortem eius, cum quo velata erat sponsa †, coniugali est copula sociata, quia iterum † velamen accepit, nullum in promouendo generetur obstaculum: quia nihil est (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de canonicis obuiet institutis.

DISTINCT. XXXV.

Quibus [k] *ordinibus bigami prohibeantur, & vtrū reputentur bigami, qui ante baptismum habuerūt vnam, & post baptismum alteram, & an liceat sortiri vxores in sacris ordinibus cōstitutis, multorū auctoritatibus breuiter monstratum est.* ¶ 6 *Sequitur autē in descriptione illa Apostolica, vt sit sobrius* [l], *qui ordinandus est, non vinolentus: quod ex auctoritate veteris testamēti introductum est. Ministri enim tēpli prohibentur vinum, & siceram bibere, ne ebrietate grauētur corda eorum, & vt sensus eorum vigeat semper, & tenuis sit, vel quia venter* [m] *mero æstuans facile despumat in libidinem. Vnde Noe in ebrietate nudauit fœmora: Loth, quem Sodoma non vicit, vina vicerunt.* ¶ 7 *Quod tamen* † *vinolētus esse prohibetur, non semel, sed frequēter vino replet* [n] *debet intelligi.*

Hinc etiam in canonibus Apostolorum can. 43. & 42. legitur.

¶ Diaconus, presbyter, & episcopus ebrietati, & alea deseruientes, nisi desierint, deponantur †. C. I.

8 EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus, aleæ, [m] atq; test repeti id, quod in alea perditur? Dicunt quidam [c] ꝙ non, sed pauperibus est eroganda pecunia illa arg. 14. q. 5. non sane. cum enim turpitudo vertitur ex parte vtriusque, melior est conditio possidentis. ff. de cōd. ob tur. cau. l. si ob turpem [d]. melius credo quòd possit repeti: vt ff. de aleatoribus. l. vlt. in fin. etiam vsque ad quinquaginta annos, vt dicit græca constitutio. C. de religio. & sump. fun. & de alea. Et ſi quis existens in alea rem suam vendiderit, tenetur de euictione: vt ff. qua rerum actio non da. si filio. §. 1. licet autem hic prohibeatur ludus, tamen pro conuiuio habendo potest ludi. ff. eod. l. vlt.

2 ¶ *Desiniens.*] id est,valde seruiens, vt illa præpositio,de, augmentet.ff.depositi.l.1.in princ. quandoque priuat:vt ibi:

Sæpe precor mortem,mortem quoque deprecor idem.

b ¶ *Aut desinat.*]Non ergo pro quolibet delicto statim episcopi debent fulminare, vt vel excommunicent, vel deponant [a]. ad idem facit 67. dist. episcopus. & 92.distin. c.vlt.Si quoties peccât homines, sua fulmina mittat Iupiter, exiguo tẽpore inermis erit.

c ¶ *Priuetur.*] aut verbereturvt j.eod. cap.vlt.

A exordio. CAP. I. In hoc cap. triplex status humani generis denotatur. Nam à principio mundi carnes non comedebamus, nec dabamus libellum repudij,nec circũcidebamur. post diluuium vero data lege vinum cũ carnibus est assumptum & repudij duritia est cõcessa,& cultellus circumcisionis est dat[a]. Postquã vero Christus venit, reuoluit ad [c], id est, finis ad principium:quia hodie nõ circumcidimur, nec damus repudij libellũ, nec carnes omni die comedim[a], dicẽte Apostolo, Bonum est vinum non bibere, & carnes non comedere.

d ¶ *Nec carnibus.*] ‖ tamen Lamech fuit venator, sed illud fuit propter pelles, non propter carnes.31.q.1. quomodo.

e ¶ *In signum.*] ‖vt per eam fideles discernerentur ab aliis. vel fuit signũ interioris circũcisionis, vel fuit signum futuri baptismi:quia tunc per circumcisionem tollebãtur peccata, sicut nunc per baptismum:vt j.d. de consecr.di.4.q. aũt apud nos.

f ¶ *Implere.*] 3.dist.4.

ebrietati deseruiẽs [a] aut desinat [b], aut certe dãnetur [†], Subdiaconus, aut lector, aut cãtor similia faciens, aut desinat, aut communione priuetur [c]. Similiter etiam laicus.

Item Hieronymus libro primo contra Iouinianum.

Esus carnium, & vini potus, post diluuium concessus legitur,post Christi aduentum inhibitus. C. II.

A B exordio conditionis humanæ nec carnibus [d] vescebãmur, nec dabamus repudiũ, nec præputia nobis eripiebantur in signum [e]. Hoc cursu ad diluuium vsque peruenimus. Post diluuium autem cum datione legis, quã implere [f] nullus potuit, carnes ingestæ sunt ad vescendum & repudia concessa duritiæ [g], & cultellus circũcisionis appositus,quasi Dei manus plus in nobis creauerit, quàm necesse est. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & [h] reuoluit ad [i], & extremitatẽ retraxit ad principiũ, nec repudium nobis dare permittitur, nec circũcidimur,nec comedimus [k] carnes, dicente Apostolo[Bonũ est vinum non bibere, & carnes non comedere.] Etvinum enim cum carnibus post diluuium dedicatum est [l].

Idem lib.2.contra Iouinianum.

¶Alienum est à sapiente potationibus & ebrietatibus vacare. C. III.

Vxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas;omnis, qui cum his miscetur,non erit sapiens.

Idem in Micheam ad c.2.

¶Ignominiosum est sacerdoti adhuc debilis,epulonibus insidiis. C. IIII.

Ecclesiæ principes [m],qui deliciis affluunt, & inter epulas, atque lasciuias pudicitiam seruare se credunt, propheticus [n] sermo describit,quòd eiiciẽdi sint de spatiosis domibus, lautisque [o] conuiuiis,& multo labore epulis cõquisitis [p], & eiiciendi propter malas cogitationes,& opera sua. Et,si vis scire, quo eiiciendi sunt; Euangelium lege: in tenebras scilicet extebris buccis prædicabant: contra quos inuehitur Hiero.& auctoritate Micheæ prophetæ probat eos deiiciendos à prælaturis suis in tenebras exteriores:quas vitare possunt,si imitentur apostolos non solum sermone, sed etiam vitæ conuersatione. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad cap. sexto die.

teriores [q], vbi erit fletus,& stridor dentium. An non cõfusio,& ignominia est,Iesum crucifixum,magistrum pauperem, atque esuriẽtem fartis prædicare corporibus? ieiuniorũque doctrinã rubentes buccas [r],tumentiaque ora proferre?Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem corũ imitemur, sed conuersationem quoque, & abstinentiam amplectamur.

Idem ad Oceanum, epist.83.

¶De eodem. PALEA. C. V.

1 VEnter mero æstuans cito despumat in libidines. Vbi ebrietas, ibi libido dominatur, & furor.

[*Idem ad Nepotianum de vita clericorum.*

¶De eodem. PALEA. C. VI.

2 VInolentum sacerdotem & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet. Sacerdotes qui ministrant [†] in templo Dei, prohibentur vinum & siceram bibere, ne in crapula, & ebrietate aggrauentur cordaeorum.Sicera hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest. *& infra.*

3 ¶ Quidquid inebriat, & statum mentis euertit,fuge similiter vt vinũ.[Nolite,ait Apostolus,inebriari vino, in quo est luxuria.] *& supra.*

4 ¶ Qui altario deseruiũt,vinum, & siceră non bibant.Spõsa [a] Christi vinum fugiat vt venenum: vinum, & ebrietas incendium est.

[a] ¶ Sponsa Christi.] *In epistola ad Eustochium sic habetur:* Hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. *& paulo post:* vinum,& adolescẽtia duplex est incendiũ voluptatis.

Item Prosper de vita contemplatiua, lib. 2. c.22.

¶ De eodem. C. VII.

Lvxuriam facit, & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

Item Ambrosius in libro de Elia, & ieiunio, c. 4. & 5.

¶In paradiso abstinentia,post paradisum edendi lasciuia incepit. C. VIII.

Sexto [s] die[t] bestiæ [v] sunt creatæ,& cum bestiis orta edendi

[a] ¶ *Cæpit.*] mundus.
[b] ¶ *Feriari.*] id est,cessare.
[c] ¶ *Defuit.*] tunc fuit homo spoliatus gratuitis, & vulneratus in naturalibus.de pœnit.dist.1. Adam.
[d] ¶ *Ieiunium.*] ideſt,abstinentia.
[e] ¶ *Præuaricatio.*] scilicet fuit.
[f] ¶ *Latebra.*]quia abf condit se Adam à facie Domini.de pœnit. dist. 1. & venit.
[g] ¶ *Reuocauit.*] arg. ꝙ primi parentes saluati sunt,vt de pœni.dist.1. sicut primi. & de consecratio.dist.1.hic duo.
[h] ¶ *Iumentum.*]i.carnẽ suam quam pascit homo quasi iumentum.‖Vel dicitur corpus iumentum, quasi iuuamentum.
[i] ¶ *Non esset.*]5.dist.1. ius gentium. contra. sed ibi soluitur.
[k] ¶ *Prælationis inuidia.*] ꝙ Cain interfecit fratrem suum.
[l] ¶ *Pietas.*] paterna.
[m] ¶ *Ebrietas.*]i.ebrius.
[n] ¶ *Tentant.*]ideſt,inebriant.
[o] ¶ *Partus.*]id est,effectus: ‖ istud vult dicere, ꝙ vinum ex se duos producit effectꝰ:primo ebrietatẽ:deinde incestum. & ebrietas fuit deterior effectus vini [a].Vel aliter;ex ebrietate processit seruitus. Item ex ea processit incestus,qui deterior est. Vel illud vult dicere, ꝙ filia est dẽteriorꝰ, quam mater: quia Moabitæ & Amonitæ,quæ ab illis ꝓcesserunt, fuerunt deteriores,quàm matres.
[p] ¶ *Materia peccati.*] scilicet vinum.
[q] ¶ *Remissio.*]ideſt,De' remittens peccata.

Ante omnia. CASVS. Dictũ fuit in concil. Agatheñ. vt prius à clericis vitetur ebrietas,quàm alea, quæ cunctorum nutrix est vitiorum, si quis clericus fuerit inebriatus, si est in sacro ordine, xxx. diebus à communione remoueatur:si est in minoribus ordinibus, verberibus subiiciatur.

[r] ¶ *Aut corporali.*] recipiat 40. ictus.‖ sed epſs non verberabit clericum per laicum, vt extra de sentẽ. excom. vniuersitatis. nisi sit incorrigibilis, vt extra de sen.excõ. vt famæ [b].

Portet igitur. CASVS. Hic intitulatur 36. dist. in qua ꝓsequitur quartũ c.f.oportet eſm esse prudentẽ ꝙ verũ est non solum in literatura,sed etiam in sæcularib[a] negotiis. Et hoc dictum est propter eos qui sub nomine simplicitatis stultitiam sacerdotũ excusant. De littera tura tractatur in his tribus distin.continuis. De

potestas est, & vsus escarum. Vbi cibus cœpit [a], ibi finis factus est mundi: ibi † cœpit sua incrementa nescire, vbi † cœperunt diuina opera circa eum feriari [b]. Quo indicio declaratum est, quòd per cibos mundus haberet imminui, per quos desiit [c] augeri. *& infra.* ¶ Et vt sciamus non esse nouum ieiunium [d], primam illic legem constituit de ieiunio. *& infra* ¶ Eouque nemo præuaricari nouerat, vt adhuc orta non esset, quæ prima est præuaricatio.Indictum ieiuniũ, abstinentiæ lex à Domino Deo: præuaricatio [e] legis à diabolo;culpa per cibum,latebra [f] post cibum: cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in ieiunio. *& infra.*

¶ Serpens gulæ persuadet,Dominus ieiunare decernit. Itaque gula de paradiso regnantem expulit; abstinentia ad paradisum reuocauit [g] errantem, *& infra.* ¶ In principio generis humani ignorabatur ebrietas:primus Noe vineam plãtauit:dedit naturam,sed ignorauit potentiam. Itaque vinum nec suo pepercit auctori. *& infra.* ¶ Sed illius ebrietas nobis suadet sobrietatem. Semel enim inebriatus est Noe. Vbi enim malum ebrietatis agnouit, iumentum † [h] suum ad remedium temperauit: non effudit ad vitium. ¶ Manebat, antequam vinum inueniretur, omnibus inconcussa libertas:nemo sciebat à consorte naturæ suæ obsequia seruitutis exigere.Non esset [i] hodie seruitus;si ebrietas non fuisset.Obrepserat quidem iam fraternæ prælationis inuidia [k],manebat tamen adhuc paternæ pietatis reuerentia.Læsa pietas [l] est, dum ridetur ebrietas [m]. Non illis itaque solis nocent vina,quos tentãt [n],sed & illis amplius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudãtur. ¶ Legimus etiam, quòd patrem Loth inebriauerint filiæ in monte, ad quem timẽtes incendiũ sodomitarum confugerant, & habitabãt in spelunca. *& infra.* ¶ Fuit itaque ebrietas origo incesti,pessimæ regenerationis partꝰ deterior.

¶ At non Abrahã vina in suo cõuiuio ministrabat: sed immolabat vitulum,butyrum,& lac,etiam angelis hospitibus exhibebat. Cæli dominum, mundi agnoscebat auctorem. Vinum ergo exhibere nõ poterat.Sed recte illic deerat materia peccati [o], vbi erat remissio [q] peccatorum.Denique annuntiauit eum Ioannes non manducans panem neque bibens vinum. Qui enim Christum annuntiat,ab omni vitiorum incentiuo præstare se debet alienum.

¶ *Item ex concilio Agathensi,c.41.*

¶ Triginta diebus à communione abstinere clericus,quem ebrium fuisse constiterit. C. IX.

ANte omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes,ac nutrix est.Itaque eum,quem ebrium fuisse constiterit, (vt ordo patitur) aut triginta dierum spatio à communione statuimus submouendum,aut corporali [r] subdendum supplicio.

DISTINCTIO XXXVI.

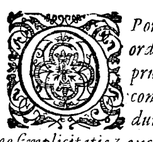

Portet [s] etiam ordinandum esse prudentẽ. Quod contra eos notandum,qui sub nomine simplicitatis [t] excusant stultitiã sacerdotum.Prudentem autem episcopum oportet intelligi non solum litterarum peritia, verumetiam sæcularium [v] negotiorum dispositione [†].

Vnde in epistola Gelasii Papæ ad episcopos per Lucaniam,c.18.& 19.

¶ Illiterati,& corpore vitiati non promoueantur ad clerum. C. I.

3 ILliteratos [x], aut aliqua parte corporis vitiatos [a],vel imminutos [y] nullus præsumat ad clericatus ordinem promouere; quia litteris carens sacris non potest esse aptus officiis : & vitiosum nihil Deo prorsus offerri legalia præcepta sanxerunt. ¶ Similiter qui seipsos [z] abscindunt.

[a] ¶ Vitiatos,vel.] *Istæ duæ voces absunt à pleriſque vetustis exemplaribus Gratiani, & originali,cuius expressa est potius sententia,quàm verba relata.*

Item Zozimus Papa epist. ad Isichium episcopum Salonitanum.

¶ Ad summum sacerdotium non aspiret, qui diuinis stipendiis,vel disciplinis non est eruditus.
C. II.

4 QVi ecclesiasticis disciplinis per ordinem non est imbutus,& temporum approbatione diuinis stipendiis [a] eruditus,nequaquam ad summum ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumat; & non solum in eo ambitio inefficax habeatur, verum etiã ordinatores eiꝰ careãt eo ordine[b], quẽ sine ordine

a Ad hoc extra de cler.pegregri. c.1. vbi de hoc.sed cõtra 46. distin. quoniã. & no. 27.q.1.nec aliqua.in gl. no. quòd.

† *καθαιρεθῆναι, i.deponatur.*

Prouer.20.

¶ Circuncisio & baptismus differunt.

Micheæ.2. b Vt Exo.20.c.

c Gen.18.

Matt.22.

d Hoc sententia liter põt sumi de primo lib. regum. cap.8.

e Vbi de hoc. & facit quod nu.1.q.7.donatum.

Matt.19.

‖ Lamech fuit venator.

Act.15.

‖ Circuncisio quare fiebat.

Gal.5.

Rom.14.

f *Oportet.*] Ab hoc loco vsque ad 40.dist. ostendit quam peritiam debent habere clerici:& in hac ostendit qꝑ habebunt peritiam litterarum sacrarũ.in proxi.dist.ostendit, qꝑ etiam habebunt peritiam sæcularium scientiarum.& inde sumpta occasione ostendit in 38. dist.quod ignorantia est periculosa clericis. in 39. dist. dicit quod habebunt peritiã sæcularium negotiorum. Et agit hic de quarto ca. apostolicæ regulæ.

t ¶ *Simplicitatis.*] ‖ Nec simplicitas,nec aliud potest excusare sacerdotis imperitiam, vt 38. dist. si in laicis.

‖ Sacerdotis ſperitia est inexcusabilis.

v ¶ *Sæcularium.*] cum enim epſs sit iudex & corporum,vt 11. q.1. de persona. & 12. q. 1. præcipimus.& animarum. 10. q. 1. quæcumque. oportet ipsum tam spirituali,quã sæculari scientia ornari. 39.dist.circa prin.

‖ Episcopꝰ est iudex corporum & animarum.

1 Bur.l.14.c.11 Iuo p.13.c.79.

¶ *Literatos.* CASVS. ‖ Quæstium fuit à Gelasio, vtrum illiterati & corpore vitiati, qui seipsos sponte abscinderunt,possint promoueri. Et respondet quod non: quia secundum legem Moysi nihil vitiosumDeo debeat offerri.

x ¶ *Illiteratos.*] 5.penitus. ‖Sufficit tamẽ mediocris scientia :vt extra de elec.cum nobis olim. non enim requiritur in clerico summa perfectio. sic ff. de ædil. edict. sciendum. §. illud. & l.si quis venditor. licet sit arg.contra,extra de purg. ca. constitutus. Sed quid si penitus laicus ordinaretur, numquid reciperet characterem ?, Sic, argum. c 1. q. 1. ventum. ibi, sed dicitur. De hoc not. 40. distinct. sicut.& extra de cle.per sal.promot.cap.vno.

‖ Glo. ordinaria. 1.*Tim.*3.

‖ Scientia mediocris sufficit.

y ¶ *Imminutos.*]enormiter.

z ¶ *Seipsos.*]ex indignatione.Ioan.

Qui ecclesiastici. CASVS. Quidã archiepiscopus promouit quemdam ad episcopatum, qui non erat litteris eruditus, nec disciplinis ecclesiasticis imbutus. quæsitum est de eo & de ordinatoribus quã pœnam debeant pati. Et respondet Zozimus,ꝙ ordinatus debet remoueri ab ordine quem suscepit,ordinatores vero careant potestate ferendi eumdem ordinem,quem illicite tradiderunt.

a ¶ *Stipendijs.*] id est, officiis.

b ¶ *Ordine.*] ‖ Hic habes quod qui iniuste cõfert aliquem ordinem, priuatur potestate conferendi illum. 1.q.1.si qui episcopi. alibi suspenditur à celebratione Missæ per annum, vt 55. distinct. nullus. alibi deponitur, vt 51.dist. c.1.&

+ *al. dispensatione.*

4 Infra di. 59. ca.1.

Anſ. l.6.c.18. Iuo p.5.c.102.

‖ Ordinatis in iuste punitio.

Ephs.5.

4 Ad Eustochium. epist. 22.

‖ Ebrietatis mala.

Matt.ix.c.

‖ Die Dominico incœpit Dominus mundum facere. f Ecclesiastici 18.cap.

62.dist.c.vl.& 81.dist.tãtis, cũ in hoc sit pœnarũ varietas,forteminor amplectitur.50.dist.eos. vel dic vt not.21.q.2.in summa.in fin. Consueuit. distingui, ꝙ si ex negligentia ordinat quis indignũ, tunc suspenditur : si ex certa scientia, deponitur. Vel aliter,aut ordinat illum cum quo de facili dispensare potest,vel cura quo dispensare non potest, vt secundum hoc magis vel minus puniatur. hodie tamen mitius agitur cum talibus , vt extra de prębend.graue.

Exo. 28.] ex interpte lxx. Exo.25.

ECCL. CASVS.

Beneue. sic ponit casum huius §.in hoc §.probat Gratianus xiiij. rationibus vel auctoritatibus, quòd episcopus debet esse perit[a] in litteris.Prima est in principio. Secunda incipit ibi, *Hinc etiam vestes*. Tertia, *Hinc etiam Dauid*.Quarta, *Salomõ quoque*.Quinta,*Hinc etiam Dominus*. Sexta *Hinc etiam Malachias*. Septima, *Hinc etiam idem saluator*.Octaua , *Hinc etiam Salomon*. Nona , *Hinc idem Dominus*. Decima, *Hinc etiam prius*. Vndecima, *Hinc Petrus*. Duodecima, *Hinc etiam Paulus*. Decimatertia, *Vnde sacerdotes*.Decimaquarta, *Hinc etiam in canticis*.

2.Reg.5. 3.Reg.3. 2.Paral.1. Hier.1. Mal.2.

a ¶ *Quærant.*] nec enim episcopus debet egere doctrina aliorum, quoniam alios debet instruere,vt 1. q. 7. conuenientibus. fit. 16. q. 1. fic viue.Ioan. in Authen. de sanc.episc.circa princ.

Luc.2.

ADDITIO. ‖Si tamen episcopus minus sit eruditus, ab alio doceri non contemnat , vt patet 18. distin.non oportet,& 22. dist. de Constãtinopolitana.& 20.q.3.si habes.

3.Eccle. 3. Eccle.

‖ Episcopus aliorum doctrina nõ debet egere.

b ¶ *Constituit.*] No. ex ordine loquendi probari ordinem factorũ. fic 43. dist.sit rector.& 20.di.§. 1.Ioan.Ar.1.q.1.vteudenter.

Apocal.22. Matt.10.

c ¶ *Custodiunt.*] quia videre debet quibus præiudicet.& quibus non,vt 43.distin.in mandatis. & 32.quæst.vlti.c.penul.

Marc.16. Matth.14.

d ¶ *Qui audit.*]discẽdo.

e ¶ *Veni.*] docendo.

f ¶ *Serpentes.*] ne eorũ. dolis supplantemini.

g ¶ *Et simplices.*] ne aliis[a] dolos machinemini. Ioan.vt 16.quæ.1.si cupis.

a 16.q 1. ficupis.

h ¶ *Satisfactionem.*]scilicet respondendo eis satisfaciatis. Et est arg. qđ prælati tenentur respondere ad omnes quæstiones:nam tantum debent differre prælati à subditis, quantum granum à palea,vt 25. distin.§. nomine autem criminis. 1.

1.Pet.3.

contra præcepta patrum crediderant præsumendum.

Ecce quòd sacrarum litterarum oportet episcopum habere peritiam:vnde in veteri testamento inter cetera ornamenta pontifex rationale ferebat in pectore , in quo scribebatur manifestatio.& veritas:quia in pectore pontificis manifesta debet esse cognitio veritatis. ¶ Hinc etiam vestes , quibus arca portabatur , iugiter annulis erant inserti , vt cum arca esset portanda, nulla fieret mora de intromittendis vectibus : quia prædicatores, per quos Ecclesia circumfertur , sacris litteris semper debent insistere ; ne tunc quærant[2] *discere , cum ex officio alios debeant docere. ¶ Hinc etiam Dauid prius ex gratia spiritus sancti donum scientiæ percepit , & postea administrationem regni assecutus est. ¶ Salomon quoque non diuitias , non longa tempora huius vitæ , sed sapientiam à Deo petijt , & impetrauit. ¶ Hinc etiam Dominus prius ponit verba sua in ore prophetæ , & postea constituit*[b] *eum super gentes, & regna, dicens ad Hieremiam*[Ecce dedi verba mea in ore tuo ; ecce constitui te hodie super gentes , & super regna.] *¶ Hinc etiam Malachias ait* [*Labia sacerdotis custodient*[c] *scientiam , & legem requirent de ore eius; quia Angelus Dominus exercituum est.*]

3.Reg.3. 2.Paral.1. Hier.1. Mal.2.

¶ Hinc etiam Saluator noster prius in medio doctorum sedit audiens illos, & interrogans , & postea prædicare cæpit : quia prius quisque discere , & postea prædicandi officium usurpare debet. ¶ Hinc etiam Salomon prius ait [*tempus tacendi*] *& postea* [*tempus loquendi*] *; quia veritas prius tacendo discitur,& postea loquendo prædicatur. ¶ Hinc idem Dominus ait.* [*Qui audit*[d] *,dicat, veni*[e] *.*] *¶ Hinc etiam prius Apostolos docuit , deinde eos ad prædicandum misit,dicens* [*Estote ergo prudentes ,sicut serpentes*[f] *, & simplices*[g] *sicut columbæ.*] *Sic etiã post resurrectionem prius illis sensum aperuit, & scripturas explanauit; & postea dixit eis* [*Euntes in mundum vniuersum,&c.*] *Vnde, cum de quinque panibus quinque millia hominum vellet reficere , prius panes accipiens fregit , & postea discipulis dedit , & per eos demum turbis apposuit : quia sacramenta legis , & prophetarum prius differendo exposuit , & postea eorum scientiam discipulis dedit , & per eos tandem illam fidelibus dispensauit. ¶ Hinc & Petrus,cum rectoribus ecclesiæ scriberet, ait* [*Parati esse debetis reddere rationem omni poscenti vos satisfactionem*[h] *de ea fide*[i] *& spe*[k] *, quæ in vobis est.*] *¶ Hinc etiam Paulus scribens ad Timotheum ait.*[*Attende lectioni , exhortationi, & doctrinæ.*] *¶ Ex quibus omnibus liquido colligitur , quòd non sufficit prælatis bona conuersatio , & morum honestas , nisi addatur scientia doctrinæ. ¶ Vnde sacerdotes ingressuri tabernaculum , prius lauabantur in labro æneo , quod fecerat Moyses ex speculis mulierum. ¶ Hinc etiam in canticis canticorum oculi*[l] *, per quos prælati ecclesiæ intelliguntur , assimilantur columbis , quæ residentiuxta fluenta plenissima*[m] *.*

Exo.38. Cant.5. ‖ Prælatus columbam imitetur.

Hinc etiam Hieronymus [α] *in Leuit.*

¶ Sacerdotis est legis scientiam habere; non bellis, sed orationibus vacare. C. III.

SI quis vult pontifex non tã vocabulo esse,quàm merito, imitetur Moysem , imitetur Aaron. Quid enim dicitur de eis? quòd nõ discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyses indesinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus eius erat? vt,aut à Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt Pontificis opera, vt,aut à Deo discat legendo scripturas diuinas, & sæpius meditando ; aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit , non ex proprio corde, vel humano sensu , sed quæ spiritus sanctus docet. Est & aliud opus,quod facit Moyses:ad bella non vadit[n] , non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? orat, & donec ille orat, vincit populus eius:si relaxauerit, & demiserit† manus,populus eius vincitur , & fugatur. Oret ergo & sacerdos ecclesiæ indesinenter[o] , vt vincat populus,qui sub ipso est, hostes inuisibiles Amalechitas,qui sunt dæmones impugnantes eos, qui volunt pie viuere in Christo.

Leuit.8. Exo.17.

α ¶ Hieronymus.] *Citatur ex B. Hieronymo , & extat in homilia sexta Origenis in Leuiticum : quas quidem homilias cum aliis multis.B. Hieronymus Latinas fecit , sed ita , vt noxia quæque detruncarit , vtilia transtulerit. Quod ipsemet ad Theophilum epist.62.ad Vigilantium epist. 75.& in prologo secundi libri in Michæam professus est. Ac frequenter Gratianus ea , quæ sunt Origenis , Hieronymi nomine citat , vel quia præcipui ecclesiæ doctoris auctoritas maius pondus habet , vel quia Hieronymus eo. quo dictum est , modo illa vertendo,pene sua fecerat.*

DISTINCTIO XXXVII.

Sed quæritur[p] *, an secularibus litteris oporteat eos esse eruditos. De his ita scribitur in concilio Carthaginensi.4.c.16.*

q.1.vilissimus.& 8.q.1.licet Ioan.

i ¶ *De ea fide.*]idest,de articulis : quod creditis & tenetis.Ioan.

k ¶ *Spe.*] id est , de his quæ speratis.

l ¶ *Oculi.*] s. sponsæ.

m ¶ *Plenissima.*]sic sem per prælati sedebunt iuxta fluenta Euangeliorum & sacræ scripturæ : ‖ & sicut columba sedet ex natura iuxta aquam vt videat in ipsa aqua vmbram superuenientis accipitris,& sic sibi præcauere consueuit;sic prælatus sibi per scripturam præcauebit contra hæreticos.10. distin. in fi. 11. dist.nolite.

n ¶ *Non vadit.*]Numquid ergo episcopi non intererũt bellis?immo[b], quia etiam possunt alios hortari ad bellum, vt 23. q.7.igit.& c.hortatu.Ioã.

o ¶ *Indesinenter.*]omnino , vel horis statutis. sic 21.q.3. hi qui. de consecra.distin.5.numquam. 31. distin. si laicus. ff. de condi.& demonst.si quis ita.22.distin.sacrosancta.

b Non inc.& allega.22.q.4. igitur. in fi. Archi.

Ed quæritur.] Hæc distin. diuidi tur in quinque partes. Secunda ibi, *Cur ergo.* Tertia ibi, *Relatum.* Quarta ibi, *Ideo.* Quinta ibi , *Vt itaque.*

CASVS. Ponit hic 37. dist. in qua quærit an oporteat clericos esse eruditos litteris sæcularib[q], s.libris gentiliũ:Et primo ꝓbat eos non esse legendos vsq; ad §.sed ecõtra, deinde probat cõtrariũ. postea dat solutionẽ s. e. §.cur ergo.Prima duo ca. plana sunt.

q ¶ *Sed quæritur.*] in hac 37.dist.quærit[c] G. an ordinandus debeat habere peritiã sæculariũ scientiarum. ‖Primo autẽ obstẽ dit, ꝙ clerici nõ debẽt respicere libros gentiliũ [d]. Secũm ponit arg.in cõtrariũ,& talẽ dat solutionẽ, ꝙ quidã legũt libros gẽtiliũ causa delectationis & voluptatis,& hoc cõ.prohibẽt:quidã legũt ad eruditionẽ , & illud licitũ est,vt per eos sciãt recte loqui, & discernere verũ à falso.Io.vt j.eo.§.cur ergo.Et no.quin omnib[q] vsque ad §.sed cõtra. videt sola voluptas prohiberi.

c Scilicet in dicter.hug.

‖ Clerici nisi locus gentilis reliquerit.

d Et hoc licit vique ad fed contra.

Episcopus

Exo.17.

al.dempsit

‖ Aures male intelligẽtibus sunt cuelledę.

bEt logos sermo. inde tropologia,id est conuersio sermonis. Hug. ff hoc no.76.di. ieiunio.in fin.

c Scilicet in dicter.hug.

‖ Clerici nisi locus gentilis reliquerit. d Et hoc licit vique ad fed contra.

†al. tendicula

3 Hie.l.5.ad c. 29.ter.

4 Hier.l.6.comment.ad c.31. ter.

Episcopus gentilium.] ‖ergo nec leges audire debent.nam opprobrium est eis , si se velint esse peritos disciplinarum forensium. C. de testa., consulta diualia.Sed contra,leges sunt per ora principum diuinitus promulgatæ, vt 16. q.3.nemo [a].Dic quòd ad hoc licet audire leges, vt per eas melius intelligantur canones. argum. j. ead. dist. §. sed sæculares.Ioan.

a Ad idẽ C.de long. temp. ꝓscrip. l.fi. 25. q.ideo. Arc. 2.luo p.4. cap. 162. Pãd.1.c.137.

Acerdotes.] b ¶ *Necessitatis.*] vt sciant rectè loqui.

Onne.]CASVS. Quattuor genera hominum in hoc ca. reprehendũtur,scilicet dialectici, qui quotidie in arte dialectica torquentur,& physici , qui oculos trans cælum leuant, & versificatores,& cupidi, qui diuitias per fas & nefas acquirunt, quas in momento cui sint relicturi,ignorant.

Vno.]CASVS in hoc cap. exponit quinque Hierony. Dicit enim,quòd illi inebriantur vino, qui sacras scripturas male intelligunt, atque peruertunt.Secundo inebriantur sicera , qui sæculari scientia abutuntur. Tertio exponit , qui dicantur pseudo prophetæ. Quarto , qui sint diuini.Quinto,quod ille comedit suam acerbam , qui aliter exponit scripturam , quàm veritas habet , etsi non contra fidem.

b Sacerdotes.

Ephe.4.

† al. abyssi quoddam immane demergit } † al. tantum

c ¶ *Intelligunt.*] ‖Talibus qui male intelligunt dicta magistri, essent aures præscindendæ. vt 24. q.1.si Petrus.

d ¶ *Secundum tropologiam.*] ideſt , secundum moralem, intellectum à tropos, quod est conuersio [b] , quando verba nostra conuertimus ad mores informandos. 43. dist.si rector.

ADDITIO. Isti contrarium faciebant. & facit de pœnit. dist. 1. super tribus. Archi.

Egant.]CASVS. In hoc cap. reprehenduntur sacerdotes à Hieronymo , qui filios suos & nepotes faciebant legere comœdias, & poetica carmina, & quia ad hoc pecuniam ecclesiasticam & ad alios turpes vsus conuertebant:vnde dicit eos presbyteros puniendos ad instar Heli, qui cecidit de sella supinus,& mortuus est , quia suos filios non correxit. Quæ sequuntur , plana sunt vsque ad §.sed è contra

e ¶ *Ecclesiasticis.*] arg. contra 7.31.dist. omnino.

¶ Libros gentilium non legat episcopus. C. I.

EPiscopus gentilium [a] libros non legat:hæreticorum autem,pro necessitate , aut tempore.

Item Hieronymus ad Damasum Papam de filio prodigo,epist.146.

¶ Reprehenduntur sacerdotes,qui omissis Euangelijs comœdias legunt. C. II.

SAcerdotes Dei omissis Euangelijs, & prophetis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuũ verba canere. Virgilium tenere †,& id quod in pueris necessitatis [b] est , crimen in se facere voluptatis.

Idem ad cap. 4. epist. ad Ephesios, lib.2.comment.

¶ In vanitate, & obscuritate sensus ambulant qui sæcularibus disciplinis occupantur. C. III.

NOnne vobis videtur in vanitate sensus, & obscuritate mentis ingredi , qui diebus, ac noctibus in dialectica arte torquetur? qui physicus perscrutator oculos trans cælum leuat,& vltra profundum terrarum,& abyssi †,in quod dam ꝓnane demergitur, qui iambũ ferit[a] ? qui tãtam † metrorum siluam in suo studiosus corde distinguit,& congerit? & (vt ad alteram partem transeam) qui diuitias per fas,& nefas quærit? qui adulatur regibus,hereditates captat alienas, & opes congregat , quas in momento,cui sit relicturus,ignorat?

a ‖ Ferit.] *Antea legebatur*, iambum seruet. *In originali autem impresso est* , Iambum struit. *Emẽdatum vero est ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Terentianus de Iambo sic scribit:*

Iambus ipse sex enim locis manet.
Et inde nomen inditum est senario;
Sed ter feritur,hinc trimetrus dicitur,
Scandẽdo binos quòd pedes cõiungim⁹.

Ac de iisdem senarijs Isidorus l.1.Etymol. c.38.ait, hos græci , quia geminos feriunt, trimetros dicunt.

Idem lib.9.ad c.28.Esaiæ.

¶ Qui scripturas sacras male intelligit , vel sæculari sapientia abutitur , sine inebriatur,& sicera. C. IIII.

VIno inebriãtur, quando scripturas sanctas male intelligunt c,atque peruertũt:sicera, quãdo sæculari abutuntur sapientia, & dialecticorum tendiculis , quæ non tam vincula †sunt appellãda, quàm phasmata,id est vmbræ quædam,& imagines,quæ cito pereũt, atque soluuntur. *Idem.* ¶ Secundũ tropologiam d pseudoprophetas eos debemus accipere ; qui aliter scripturarum verba accipiunt, quã spiritus sanctus sonat ; & diuinos eos , qui coniectura mentis suæ incerta futurorum quasi vera pronũtiant absque diuinorum auctoritate verborum. *Idem.* ¶ 4 Quicũque scripturas nõ ita intelligit,vt rei veritas habet, vuam acerbã comedit.

Idem lib.3.ad c.6.epist.ad Ephes.

¶ Reprehenduntur episcopi,qui filios suos sæcularibus eruditos litteris. C. V.

SEgant episcopi, atque presbyteri,qui filios suos sæculares litteris eruiunt,& faciunt illos comœdias legere,&mimorum turpia scripta cantare , de ecclesiasticis e forsitã sumptibus eruditos. Et quod in corbonam pro peccato virgo,vel vidua, vel totam subsitiam suam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in kalendariam strenam [f] ,& saturnalitiam sportulam [g] , & mineruale munus grammaticus,& orator , aut in sumptus domesticos,templi stipes,aut in sordida scorta conuertit. Heli sacerdos,ipse sãctus fuit:sed quia filios [h] suos non eruduit in omni disciplina,& correptione, supinus cecidit, & mortuus est.

[*Item ex responsione Hadriani*[β] *Papæ ad Carolum,c.49.*]

SED ECONTRA. CASVS. A modo probat Gratianus, quod clerici sæcularibus scientiis debent esse eruditi. Et hoc probatur sex rationibus. Prima est in principio.Secunda ibi, *Legitur etiam.* Tertia ibi, *In Leuitico.* Quarta ibi, *Magi.* Quinta ibi, *Denique.* Sexta ibi, *Hinc etiam.Ambrosius.*

PALEA. C. VI.

OMnem vim venenorum † suorum in dialectica disputatione constituunt hæretici , quæ, philosophorum sententia , definitur non adstruendi vim habere, sed studium destruendi.Sed non in dialectica complacuit Deo saluum facere populum suum. Regnũ enim Dei in simplicitate fidei est,non in contentione sermonis.

† al. inuentorum

β ‖ Hadriani.] *Hoc caput antea tribuebatur Vrbano. Sed est in scripto Hadriani de imaginibus ad Carolum magnum.c.49. & inde emendatum est. Eadem vero habentur apud. B. Ambrosium lib. 1.de fide ad Gratianum Imper.c.3.*

Item Rabanus de pressuris ecclesiasticis.

¶ Beatus Hieronymus ab angelo verberatus, quia Ciceronis libros legebat. C. VII.

LEgimus de beato Hieronymo,quòd cũ libros Ciceronis ab angelo est correptus,eo quòd vir Christianus paganorum figmentis intenderet.

Hinc etiam filius ille prodigus in Euangelio reprehenditur; qui de siliquis [k] *,quas porci manducabant , ventrem suum replere cupiebat. ¶ Hinc etiam Origenes cyniphes, & ranas, quibus Aegyptij sunt percussi , vanam dialecticorum garrulitatem,& sophistica argumenta intelligit.Ex quibus omnibus colligitur,quòd non est ab ecclesiasticis sæcularium litterarum quærenda peritia.Sed contra legitur,quòd Moyses , & Daniel omni scientia Aegyptiorum, & Chaldæorum eruditi fuerunt. Legitur etiam,quod præcepit Dominus filiis Israel , vt exspoliarent* l *Aegyptios auro , & argento , moraliter instruens, vt siue aurum sapientiæ, siue argentum eloquentiæ apud poetas inuenerimus,in vsum salutiferæ eruditionis vertamus. ¶ In Leuitico etiam primitias* [A] *mellis, id est dulcedinem humanæ eloquentiæ, Domino iubemur offerre. ¶ Magi quoque tria munera obtulerunt Domino , in quibus nonnulli* [8] *tres partes* [m] *philosophiæ volunt intelligi. Denique(vt in expositione psalterij*[n] *Cassiodorus testatur omnis splendor rhetoricæ eloquentiæ,omnis modus poeticæ locutionis, quælibet varietas decoræ pronuntiationis à diuinis scripturis sumpsit exordium. ¶ Hinc & Ambrosius*[o] *ait super epistolam Colossensiũ.*[*Omnis ratio scientiæ superne:vel terrenæ creaturæ in eo est,q est caput earum,& auctor:vt qui hunc nouit,nihil vltra quærat,qa hic est perfe*

f ¶ *Strenam.*] [Strena est primum donum , qđ datur in principio calendarum. & datur pro augurio. 26.q. vlt.non obseruetis.& dicitur strena quasi sine threna , id est, sine lamentatione.

5 Iuo p.4 cap. 166.

g ¶ *Sportulam.*] quæ datur pro fabulis saturni , vel per festis saturni celebrandis,vel pro ludis saturni bonæ fortunæ.

h ¶ *Sed quia filios.*]Talis repellitur à testimonio,vt 6.q.1.qui crimen. Item nec potest esse episcopus,vt 48.distin. §.necesse. immo potius dicitur canis,quam episcop⁹ vt 2.q.7.qui nec.Ioan.

1.Reg.2.

i *Egimus.*] ¶ *Libros.*] quia legit eos causa delectationis, non causa eruditionis, vt de conse.dist. 5. non mediocriter.

k ¶ *De siliquis.*]‖id est, sæcularibus scientiis,quę inflant,non satiant[c].

‖ Scientiæ sæculares non saciant.

c Sicut enim si liquæ oriant ventrem & inflant , sed non satiant,sic & illæ spiritualis fame non libe rant nec ea citatẽ expellũt, sed onere peccatorum & gehennæ reatu grauant. quicumq; ergo ad remouẽdã cæcitatẽ ignorãtiæ illas artes & scientias discere appetit, quasi siliquis ventrem tument replere cupit, & secũdum Hug. 6 luo p. 4. c. 229.

Act.7. Dani.1.

l ¶ *Exoderunt.*] *Exo. 3. & 11.*

m ¶ *Tres partes.*] scilicet moralem,naturalem, & rationalem.

Leuit.2.

n ¶ *Despecta.*]

Matt. 2. 8 Rab.ad hũc locum Matt.

7 Ex Hieronymo ad Fusciochium de custodia virg. Iuo p.4.c. 64. Pãd.1.2.c.132.

o ¶ *Hinc & Ambrosius.*] *ait super epistolam Colossensiũ.* [*Omnis ratio scientiæ superne:vel terrenæ creaturæ in eo est,q est caput earum,& auctor:vt qui hunc nouit,nihil vltra quærat,qa hic est perfe*

C. 2.

a ¶ *Despecta.*] respectu aliarum scientiarum.Ioannes.

Vrbat.] CASVS. Quidam prohibebant Christianos ne legerent libros gentilium,quos Beda reprehendit, dicens quòd bene possunt legi sine peccato,vt vtilia inde sumantur, ad instar Mosi & Danielis,& ẽt Pauli,q̃ suis epistolis inseruit versus poetarũ,s.Cretẽses,&c.

b ¶ *Si qua.*] arg. quod vtile non vitiatur per inutile,vt 16.q.4.q.1.§.dist.9. si ad scripturas. contra. Ioan.

c ¶ *Magister.*] Nam legitur q̃ cũ Paulus venisset Athenas, vidit aram ignoti Dei i quæ erat scriptum, Hæc est ara ignoti Deiª,in quo viuimus,mouemur, & sumus.à qua scriptura Apostolus incẽpit prædicationẽ suã, & aperuit illis Athenienſibᵇ sensum illius scripturæ, prosequens de Deo nostro, & dicens: Quẽ vos dicitis ignotũ, ego prædico & colo.tunc ‖ Dionysius areopagita vidẽs quemdam cæcũ transeũtem dixit illi:Si illuminaueris istum cæcum,credã tibi, qui statim inuocato nomine Christi illumina tus est,& ille credidit.

¶ *Indidisset.*] ‖In epistola Pauli ad Titũ illud Epimenidis poetæ,Cretẽses semper mẽdaces,malæ bestiæ,ventres pigri.1.q.1.Dominus declarauit. Interseruit etiã in prima epistola ad Corinthios illud Menandri, Sæpe bonos mores corrumpunt colloquia praua. 28. q.1. sæpe.Itẽ vsus est illo versu.Odero si potero,si nõ, inuitᵉ amabo. sed Hiero. de consecra.dist. 5. nonnumquam vsus est versibus Virgilij,& Augu.illo Lucani,ᶠmens hausti nulla,&c.26.q.5.nec mirum, & iurisperitus auctoritate Virgilij.ff.de rerũ diuisione.in tantũ. §.cenotaphiũ.& Homeri, insti. de contrah.emp.§.pretium.

CVR ERGO. CASVS. Soluit Gratianus contrarietatem hanc,dicens q̃ sæculares scientias debet quis addiscere non ad voluptatem, sed ad eruditionem, vt quæ in eis vtilia inueniuntur, ad vsum sacræ eruditionis conuertantur. Vnde Gregorius quemdam episcopũ reprehendit,non quia sæculares scientias didicerit:sed quia ad voluptatem grammaticã loco Euangelij exponebat.

ẽ ¶ *Sed sæculares.*]Vnde beatus Gregorius ʃ. 86. dist.cum multa.

Legimus aliqua.] CASVS. Totum hoc cap legi potest de sæcularibus scientiis secundum H. & ostenditur ratio triplex quare legãtur,scilicetne negligãtur, ne ignorentur, & vt repudientur. Vel sic legimus aliqua vt nouum & vetus test.negligamᵃ.Legimus aliqua,vt artes,ne *est perfecta virtus,& sapientia;quidquid alibi quæritur, hic perfecte inuenitur.In Daniele,& Salomõe ostendit in fidelibus se totius auctorem sapientiæ. Quod infideles non putant, quia non legunt in Euãgelijs,& Prophetis astrologiam, geometriam,& alia huiusmodi:quæ ideo despectaᵃ sunt à nostris,quia nihil valent ad salutem,sed mittunt in errorem, & dum his ſtudent, curam animæ non habent. Qui vero Christum nouit, thesaurum sapientiæ, & scientiæ inuenit; quia id nouit,quod vtile est.*]

γ ¶ (Origines.] *Is homilia 4.ad c.7.Exodi. ranas quidem comparat poetis cyniphes autem dialecticis.*

d ¶ Primitias.] *Leuitici c.2.prohibetur fermentum, ac mel adoleri in sacrificio Domini:primitiæ tamen eorum iubentur offerri, sed non super altare imponi. Vbi in glossa ordinaria mel exponitur gentilis eloquentia.cuius primitiæ ad imitationem beati apostoli Pauli possunt Deo offerri.*

ε Cassiodorus.] *In prologo psalterij.c.15. & sequẽti multis verbis Cassiodorᵛ diuinæ scripturæ eloquentiam explicat, & cõmendat.Sed quæ affert in principio explanationis psalmi 6.valde videntur his, quæ nunc referuntur,conuenire.*

ζ ¶ Ambrosius.] *Ex B.Ambrosij principio expositionis capitis secundi epistolæ ad Colossenses, hæc summatim collecta sunt, referunturque in glossa ordinaria,& ab Anselmo ad idem caput secundum,cuius Anselmi verbis Gratiani verba magnopere sunt similia.*

Hinc etiam Beda libro 2.Regum, c. 9. in Samuelis allegoricis expositionibus.

¶ Non prohibeantur clerici sacras litteras legere. C. VIII.

1 TVrbat acumen legentium, & deficere cogit, qui eos à legendis sæcularibus litteris omni modo æstimat prohibendos;in quibus † si quaᵇ inuenta sunt vtilia, quasi sua sumere licet. Alioquin nec Moyses,& Daniel sapiẽtia,vel litteris Ægyptiorum paterentur eruditi; quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebãt. Nec ipse magister ᶜ gentium aliquot versus poetarum suis vel scriptis indidisseᵈ,vel dictis.

2 *Cur ergo legi prohibentur,quæ tam rationabiliter legenda probantur? Sed sæculares*ᵉ *litteras quidam legunt ad voluptatem, poetarum figmentis,& verborum ornatu delectati: quidam vero ad eruditionem eas addiscunt, vt errores gentilium legendo detestentur,& vtilia, quæ in eis inuenerint, ad vsum sacræ eruditionis deuote conuertant. Tales laudabiliter sæculares litteras addiscunt.* ²*Vnde B. Gregorius quemdam episcopum non reprehendit, quia eas didicerat; sed quia contra episcopale officium pro lectione Euangelica, grammaticam populo exponebat.*

Hinc etiam Ambrosius scribit super Lucam in explanatione proœmij.

¶ Seculares litteræ legenda sunt,ne ignorentur. C. IX.

3 LEgimus aliqua,ne negligaturᶠ α;legimus, ne ignoremusᵍ;legimus, non vt teneamus, sed vt repudiemusʰ.

α ¶ Negligantur.] *Sic etiam in Panormia, sed in originali & in vno Gratiani manuscrip.* ne legantur. *Ibi enim agitur de pseudeuangelijs. Sed non est mutatũ ob glossã.*

Item Hieronymus ad c. 1. epistolæ ad Titum.

¶ Grammatica legenda est,vt per eam sacræ scripturæ intelligantur. C. X.

4 SI quis autem grammaticam nouerit, vel dialecticam, vt rationẽ recte loquendi habeat, & inter falsa & vera diiudicet,nõ improbamus β ¶ Geometriaⁱ quoq;, & arithmetica,&musica habent in sua scientia veritatem : sed non est scientia illa,scientia pietatis.Scientia pietatis est nosse legem, intelligere prophetas, Euangelio credere,Apostolos nõ ignorare. ¶ 5 Grãmaticorum autem doctrina etiam potest proficere ad vitam;dum fuerit in meliores vsus assumpta.

β ¶ Non improbamus.] *Absunt istæ duæ voces ab originali. Exponens enim B. Hieronymus verba illa ex principio epistolæ ad Titum,*& cognitionem veritatis,quæ est iusta pietatẽ,*ita scripsit*:Est plane veritas,quæ non habet pietatem;si quis grammaticam, &c.

γ ¶ Grammaticorum.]*Hæc non sunt B.Hieronymi,sed Isidori lib.3. de summo bono,c. 13.ex quo citat Iuo.*

Item Hieronymus in primum caput Danielis.

¶ Exemplo Danielis probatur non esse peccatum sæcularibus litteris erudiri. C. XI.

6 QVi de mensaᵏ Regis, & de vino potus eius nolunt † comedere, ne polluantur; vtique si ipsam sapientiam, atque doctrinam Babyloniorum scirentˡ esse peccatum; numquam acquiescerent discere, quod non licebat. Discunt autem,non vt sequantur; sed vt iudicent,atque conuincant:quomodo si quispiam aduersus mathematicos velit scribere imperitus mathematis, risui pateat:& aduersus philosophos disputãs,si ignoret dogmata philosophorum.Discunt ergo ea mẽte doctrinam Chaldeorum,qua & Moyses omnem sapiẽ-

12.q.1.expedit.28.q.1.sic.n.31.dist.omnino.Ioan.

a ¶ *Prædicta.*]scilicet de incarnatione,vt illud Virgilij.

Iam nouo progenies cælo demittitur alto.

b ¶ *Contineri.*] vt illud Ouidij.

Odero si potero:si non,inuitus amabo.

E quibusdam.] CASVS. Relatum fuit Eugenio in synodo sua quod in quibusdam locis non erãt magistri,q̃ erudirent alios in liberalibus artibus:& ideo præcepit omnibus episcopis, vt in congruis locis magistros constituant q̃ quotidie in doctrinis liberalibus alios doceant.

c ¶ *Neque magistros.*] Arg. quod scholares ª in scholis de ecclesiis suis debent habere præbendas. ʃ.distin. 32. ſi qui. ff. ex quibus causis maiores in integrum.necnon. ff. de negotiis gestis. l. 1. extra de clericis non resi. inter quattuor. 1. q. 2. sacerdos. Sed contra 1.quæst.2. placuit.ʃ.de cõsec.dist.1.nemo.ʃ.12.q. 2. concessa.16. quæst. 1. generaliter.

d ¶ *Subiectisque.*]deest, baptismalibus ecclesiis.

e ¶ *Vt magistri.*] Quid iuris sit de magistris, habes extra de magist.quia nonnulli.& extra de magist.cap. 1. quia à clericis ipsius ecclesiæ, & à pauperibus nihil petent, vt ibi dicitur, ‖ Sed numquid magister iure licito potest facere collectam? Videtur quod non : quia scientia donum Dei est: vnde vendi non potest, vt 1.q.3. non solum. quia professores iuris & si honeste accipiunt tamen in honeste petunt, vt ff. de va. & extraor. 50. l. 1. §. est quidem. Item quia potius debent proiicere pecuniam exemplo Cratis. 12.q.2.gloria. §.Crates. Item quia propter honorem adipiscendum legunt non propter vtilitatem aliorum; quare tamquam stiorum negotiorum gestores nihil ab auditoribus petere debent,vt ff.de nego.gest.si pupilli. §. 2. Sed contra: qui pro tempore præstat obsequium,debet consequi beneficium,vt 12.q.2. charitatem.Item quare non posset magister vendere doctrinam suã, sicut iurisperitus consilium,vt 14.q.5.non sane ? Item nonne testis gratis testatur:& tamen recipit procurationem,id est pecuniam procurationis nomine,vt 4.q.3.c.venturis.& episcopus grãtis consecrat. ecclesiã: tamen recipere potest procurationem:vt extra de simo.cum sit.& officium magistri remunerandum est, vt ff.de dona.Aquilius? So. tunc peritat magister collectam cum ei sua plenissime non sufficiunt, vt 10.quæ. 3.priscis.& 12. q. 1. episcopus ecclesiasticarum rerum.Ioan. Ego credo quidquid dicat Ioan.quòd magister potest facere collectam de qua vuat,& procuretur,etiam si abundet ᵇ :quia episcopus cum consecrat ecclesiam,& cum visitat,recipit procurationem etiam si abundet, vt in sopite.nec vendit magister scientiam;quia æstimari non potest:sed propter labore suo promittitur ei præmium. nam prædicator non dicitur vendere prædicationem, & tamen petere potest sustentationem, vt extra de prescrip.cum ex officij.& de censi.cum venerabilis.& 13.quæst. 1.§. quia ergo.& §.his ita.Bar. c

f ¶ *Assidue.*] ideſt,horis competentibus.sic ʃ. 31. dist.sacerdotibus. ff.de condi.& demon.si quis ita legauerit.

Si quid veri.] CASVS. Manichæi dicebant, quod si Orpheus & Sybilla, & alij vates & philosophi gentilium de Deo aliquid dixerunt, tantæ est auctoritatis quantæ sunt verba prophetarum.Et respondet Augu.dicens, quod si quid veri ibi reperitur, valet ad conuincendum eos:sed non vt habeatur in auctoritate sicut verba prophetarum.Et hoc probat similitudine Dæmonum & Angelorum : qui dæmones,licet vera dixerint de Christo, non tamen sunt tantæ auctoritatis quãtæ verba Angelorum.

g ¶ *Si quid veri.*] Arg. ‖quod testes vel instrumẽta possunt pro parte rata haberi.pro parte non, vt dixi ʃ. dist. 9. si ad sacras. sed illud verum est, quando reprobentur ratione personæ : secus si reprobentur propter dicta.Item argu.quod si aliquid induxero pro me, quod non teneor recipere contra me.ʃ.distin.19. si Romanorum. contra. Ioan. Sol. si vtroaliquo modo contra me,& pro me vti debeo : nisi in casibus ſpecialibus. 2. q. 7. ſi hæreticus.Dic vt ibi.Bart.

h ¶ *Valet quidem.*]Argumen. esse argumentandum ab exemplis paganorum. & in dubiis ad ea recurrendum. ʃ.13. q.2. questa.ʃ.dist.21. submittitur.

i ¶ *Dæmoniorum.*] Cũ dixerunt filio Dei, Ad quid venisti ante tempus torquere nos? Apostolus tamen in epistola ad Corinth.videtur contrarium dicere, cum dicit Si cognouissent eum,nũquam dominum gloriæ crucifixissent. Dic,quod si perfecte eum nonnouerunt : ‖ tamen credebãt eum filium Dei, cum viderunt eum ambulantem super aquas;cum viderunt eum esurire, non credebant.

Relatum.] Hæc est 3. pars huius dist. in qua dicit quòd à sapiẽtibus debemus audire, quæ legũtur in sacra scriptura:Ioan.de Fan.

CASVS. Quidã erant, qui cum veritatis doctorem non haberent, diuinam scripturam exponebant pro suæ voluntatis arbitrio:& non secũdum traditionẽ sanctorum patrum:ex suo ingenio quasdam similitudines capientes:quos Clemẽs reprehẽdit,ostẽdens,q̃ diuina scriptura nõ debet intelligi secundũ arbitriũ alicuius,nec extraneus sensus debet quæri,vel à littera alienus: licet multa sint in diuinis scripturis, quæ possunt trahi ad varios & diuersos intellectus.Et ideo docet scientiã esse discendãab eo,q̃ veritatẽ à suis maioribus percepit:vt posit postea veritatem prædicare,&alios recte docere:& ad assertionem veri dogmatis artibus liberalibus poterit vti,vt falsa & simulata declinet.Sequens cap.patet.

k ¶ *Traditionem.*]Tales dicuntur transferre terminos patrum,vt 24. q.3.tranferunt.

l ¶ *Verisimilitudines.*] ideſt,ſtatim volunt per similitudines procedere in aliis.& licet per similia licitum sit argumentari ᵈ,vt 20.dist. de libellis.non tamen semper,vt 17.q.1.nuptiarum.& 28.q.1.sic enim.

m ¶ *Alienum.*] nisi illud reperiatur in auctoritate,vt cum inuenimus annum poni pro die,vel econtra,vt 31.dist.tenere.33.q.1.hoc ipsum.

n ¶ *Discere.*]Priùs enim debet discere quàm docere, vt 16.q.1.si clericatus.& c.sic viue.& 36.dist.§.ecce.

o ¶ *In puericia.*] Arg. ‖quod aliquis potest testificari de eo q̃d vidit in puerili ætate,vt hic,& de consec.distin. 4.cum itaque. & cap. placuit. & 26.dist.

‖ Virgilius.

‖ Ouidius.

Act. 7.

ª Hier.in prologo in Danielem.

ª Intelligo aliquem esse in scholis, licet aliquando diuertat cã eunti ad curiam Romanam vel alibi, ſtatim reuertitur: nã tũc nec diuertisse videtur. de pa.dist.di quotũ.Archi. 3 Iuo p.4.c. 214. Ancl.1.c.2. Petl.4.c.12.

‖ Daniel & alicij sui.

b Ifti alio nomine dicti: Balthasar,Sidrac,Misac,& Abdenago ex eundum Hiero. & Iuo.

3 ibidem infra

6 Pol.1.4.cap. † non vult ori. & Pols. & sic dat ceps.

c Vt not. 10. dist. cap. fina. ‖ Recurritur quidquæ de similibus ad similia.

b Arc. contra vt.9.sequẽdem. nota fi. vbi de hoc. & ibidem.Archid.

c De hoc etiã not.93.vendocet.& plene extra de magistris, qa. Archid.

5 Iuo p.4.cap. 167. Pãn.l.2.cap.

d Ad hoc extra de consti. transtate & de refri.inter & de transla. inter. extra de appel vna ſi. a ſi.Aquil. illud. Archid.

‖ Testis scari potest quis de eo quòd vidit in ætate puerili.

1 Iuo p.4.c 85. Pãn.l.2 c 113. - al quibus videbit inuenta vtilia.

‖ Dionysius q̃ prædicationẽ Pauli fuit cõuersus.

‖ Apostolus vsus est sententiis poeticis.

21.9.reg.epist. 48 Infra 86. dist.c.cũ multa.

& 26.dist.deinde.nam & liber factus potest testificari de eo quod vidit cum esset seruus,vt ff.de verb. signi. nationem. §. vlti. a Argu. contra, quia hæc ætas nescit quid agat, vt C. de falsa moneta. l. 1. & impubes nihil intelligitur scire,vt ff. de iur. & fac. igno.l.vlti. Dic quod si fuerit capax doli, bene potest de eo quod tunc vidit, testari de puro facto, sed de circunstantiis, scilicet qualiter quod factum sit, non : quia in hoc facile potuit falli memoria.Ioan. quod satis credo. Argu. institu. de inuti. stipu. §. pupillus.ff.de regu.iur.l.in negotiis.Bart.

a Ad idem facit expresse,vt videtur ff. ad Syl. l. excipiat ur, Archidia.

1 Iuo p. 1. cap. 147. Pan.1.2.c.137.

Deo prohibetur. Hęc est 4. pars huius dist. in qua dicit causam quare fuit prohibitum studere in libris gentilium. Ioan.de Fan.

2 Ex Gre. in l. 1. pastor. c. 1.

a ¶ *Thura.*] quasi dicat non refert, an quid fiat, an eius similę, vt 11. q. 3. existiment. & 86. dist. pasce.ff.man.l.vlti.

Matt.15.

Psal.68.

VT ITAQVE. CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis, quod sacerdotes debent ignorantiam omnino vitare : quia si sacerdotes cæci & ignorantes velint docere subiectos, ambo in foueam cadunt: quod probatur auctoritate psal. Et licet quis velit se excusare auctoritate Euangelij dicentis, Seruus nesciens voluntatem domini,&c.nō tamen prodest.& hoc probatur auctoritate Apostoli. Qui ignorat, &c. quod debet intelligi de eo,qui inuenit à quo potuit discere: aliàs punitur. quòd probatur auctoritate Augustini, Non omnis, &c. Sequens capitulum patet.

Luc. 12.

1. Cor. 14.

Psal. 35.

b Alias oculi eorum s. prælatorum qui, &c.

b ¶ *Oculi eorum.*]idest, prælati[b],qui regūt alios. ADDITIO. vt 36.dist. §.ecce.in fi.

c ¶ *Dorsum.*] idest, subditos qui sustentari debent à prælatis quasi in dorso : vel quia sequuntur dorsum ipsorum. vndecima quæst. 3. præcipue.

d ¶ *Qui ignorat.*] idest, qui negligit scire, vel contemnit scire.

Lu. 23. Gen. 20.

ADDITIO. Nā ignorantia que est ex culpa, nocet.28.q.1.§.ex his.

|| Excusāturne hi ad quos Apostolorum prædicatio nō peruenit.

e ¶ *Qui noluit.*]|| Videtur ergo quòd illi sint excusati ad quos prædicatio Apostolorum non peruenit, vt 82. distinctio. proposuisti. sed non est ita : quia in omnem terram exiuit sonus eorum. 19. distinct. ita dominus. nec excusatur quis per ignorantiam, qui potest habere copiam peritorum.ff.de iuris & facti ignorantia.l.regula.vel si sua prudēcia facile potuit illud scire.C.de ingenuis manumissis.l.3. & ff. quis ordo in bonorum possessione seruetur.l.2.§.in bonorum.

f *Non omnis.*] ¶ *A pœna.*] i.à peccato pro quo debeat pœna,vel à pœna æterna.aliter non congrue diceret, vel verū ēt cum in quolibet ignorante sit pœna eo ipso quòd ignorat,secundum Hugo.

Quamuis. Tertia ibi, *Sed licet.* Ioan de Fan.

CASVS. Facta mentione supra de ignorantia in §. vt itaque. & in c. non omnis,supponit Gra.38.dist.in qua ostendit quod ignorantia periculosa est,maxime sacerdotibus.

¶ Quare prohibetur Christianus poetica figmenta legere. C. XV.

4 ¶ Deo prohibetur Christianus figmenta legere pœtarum;qa per oblectamenta inanium fabularum mentem excitāt ad incentiua libidinum. Non enim solum thuræ offerendo,dæmonibus immolatur; sed etiam eorum dicta libentius capiendo.

2 *Vt itaque ex præmissis apparet, imperitia sacerdotibus semper esse debet aduersa:quia cum per ignorantiam cæcati alijs ducatum præstare coperint, ambo in foueam cadunt:vnde dicitur in psalmo.* [*Obscurentur oculi eorum[b], ne videant, & dorsum[c] eorum semper incurua.*] *Cum enim obscurantur illi, qui præeunt; ad ferenda onera peccatorum facile sequentes inclinantur. Elaborandum est itaque sacerdotibus, vt ignorantiam à se, quasi quamdam pestem abijciant. Licet enim seruus nesciens voluntatem domini sui, & non faciens, dicatur vapulare paucis; non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. Ait enim Apostolus* [*Qui ignorat[d], ignorabitur.*] *Quod de eo intelligendū est, qui noluit[e] intelligere, vt bene ageret.*

Vnde Augustinus ait in lib. quæ. veteris, ac noui testamenti, qu. est. 67.

C. XVI.

NOn omnis ignorans immunis est à pœna.Ille enim ignorans potest excusari à pœna[f], qui à quo disceret, non inuenit.Istis autem hoc ignosci petit, qui habentes à quo discerent, operam non dederunt.Hùiusmodi non licet ignorare : accipiant ergo veniam, si conuertantur.

¶ *Caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus coniunctum est superiori. Est autem responsio ad quæstionem quam præmisit B. Augustinus his verbis :* Quid est, quod in carne positus Saluator ait: Pater ignosce illis; non enim sciunt quid faciunt. Si enim nesciunt; quid est,quod ignoscitur? maxime cum dicat Rex Abimelech ad Deū: Numquid gentem ignorantem perdes? Nō omnis ignorans,immunis est, &c. *In extremo autem addita sunt nonnulla ex ipso B. Augustino,quòsententia sit integrior.*

Cum itaque voluntaria ignorantia omnibus noxia sit; sacerdotibus est periculosa.

Vnde in concilio Tolet. 4.c.24.legitur.

¶ Sacerdotibus maxime ignorantia vitanda est. C. I.

3 IGnorantia mater cunctorum errorum maxime in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas scripturas frequēter admonet Paulus apostolus dicēs ad Timotheū[h] [Attende lectioni, exhortatiōni, & doctrinæ;]& [semper permane in his.] 4 Sciant igitur sacerdotes scripturas sanctas,&canones, vt omne opus eorum in prædicatione, & doctrina consistat : atque ædificent cunctos tam fidei scientia, quàm operum disciplina.

Item ex eodem Tolet. 4.c.xxv.

¶ Officialem libellum ab episcopo accipiant presbyteri, cum ordinantur. C. II.

1 QVando presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officialem[i] à suo sacerdote[k] accipiant, vt ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant;ne per ignorantiam etiam in ipsis diuinis sacramentis offendant. Cum vero ad Litanias[l], vel ad concilium[m] venerint,rationem episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent,vel baptizent.

Item Leo episcopus ad clerum, & plebē Constātinopolitanæ vrbis, ep. 22.

¶ Iniecta sacerdotum hoc excusatione digna est,nec venia. C. III.

6 SI in laicis[n] vix tolerabilis videtur inscitia : quanto magis in iis,qui præsunt, nec excusatione digna est,nec venia? quando episcopi ordinant presbyteros in capellis, debent eos docere qualiter officia debeant celebrare,ne per ignorantiam in diuinis sacramentis offendant.& cum ad litanias venerint,vel ad concilium, debēt episcopo suo reddere rationem qualiter baptizauerint,vel officia celebrauerint.Sequens cap.patet.

i ¶ *Officialem.*]in quo continetur officium ecclesiasticum.

k ¶ *A sacerdote.*] idest,episcopo.

l ¶ *Ad litanias.*]|| idest,in rogationibus.Et sic patet quòd omnes sacerdotes venient ad cathedralem ecclesiā in festo rogationum:sic ʃ. de consc.dist.3.c.3.de consc.dist.1.& hoc.

m ¶ *Vel ad concilium.*]Sic patet, quòd contentus quem habet episcopus cum clericis suis,dicitur concilium,vt 18.q.2.abbates. 2.q.2.placuit.18.dist.propter.&c.placuit.

n SI *in laicis.*]|| Videtur ergo quod laici habebūt peritiam iuris:maxime si sint iudices, cum teneantur ferre sententiam in scriptis, vt dixi 20.dist. §.1. Sed potest intelligi de iure consuetudinario, vel de iure naturali,in quo periculosa est ignorantiam,vt 16.q.1 si cupis.

Nulli sa-

g ¶ *Cum itaque.* Superiori distinct. facta fuit mentio de ignorantia: ideo magister annectit istam 38.distin.in qua ostendit quòd ignorantia periculosa est,maxime sacerdotibus. ‖ Notandum est ergo, quòd ignorantia iuris alia est iuris naturalis, alia ciuilis vel canonici. Ignorantia iuris naturalis neminem excusat, si est adultus, vel discretus : quia in his parum interest decipere vel decipi posse, vt 16.quæst.1.si cupis.de hac dicitur, Ignorans ignorabitur. Inorantia iuris ciuilis vel canonici[c] neminē excusat,vt ʃ.ea.si in laicis,&c. quæ ipsis, aliquos tamē excusat,vt milites,mulieres[c],rusticos, minores. Ioan. In damno tamen vitando nulli nocet,vt ff.de iuris & facti igno. error. in fi. nisi in iis quæ introducta sunt ad rigorem iuris conseruandum.vt in constitutione, si quis in tantam. C. vnde vi. & in præscriptionibus. Bart. ‖ Ignorantia facti alia probabilis, & hæc excusat:quia etiam peritissimos fallit,vt ʃ. 1. quæst.1. si quis à simoniacis. & 9. quæstio. 1. ordinationes. alia est crassa & supina, vt cum quis ignorat id quod publice factum est in ciuitate.hæc neminem excusat, vt 16. dist. quod dicitis.12. quæstio. 2. qui & humanis. Hoc plenius inuenies 1. quæ. 4.§. vlti. in fi.

Ignorantia.]CASVS. Docet hic concilium Toletan. q ignorantiam sacerdotes Dei debent vitare,quæ mater est cūctorum errorum:& ideo maxime in sacerdotibus est vitanda. Vnde sacras scripturas legere debent, quibus populos sibi commissos valeant erudire, tam in scientia fidei.quàm in moribus : & hoc probatur auctoritate Apostoli dicentis : Attende lectioni.&c.

h ¶ *Ad Timotheum.*] Arg. quod vni dicitur, ad omnes extenditur, vt 24.q.quodcumque.& 16. q.1.prędicator.61.dist.miramur.de pœniten. dist.1. §.his auctoritatibus d.C. de diuer.rescript.l.1.ff.de pac. iurisgentium. §. pactorum. Argumen.cōtra. 25.distinct.qualis.

Vando.] CASVS. Docet concilium Toletan. quòd

i Burch.lib. c.157. Anſil.c.10. Iuo p.c.229. Panis.l.2.c.19.

5 Burch.lib. c.157. Anſil.c.10. Iuo p.c.229. Panis.l.2.c.19.

6 Anſil.c.19. Pol.l.4.tit.1. Verūtamen autem alliter c. ad idem confec.dist.1. proprie.

1. *Tim. 4. Ambrosius* 4 Concil. 4.c.1.

NVlli sacerdotum.] & decretorum non ignorarent,eos non corrigebant.Præcepit ergo Cælestinus, vt nulli episcoporum liceat canones ignorare,quatenus cum fuerit necesse, corrigant delinquentes.

2 ¶ *Canones.*] Pœnitentiales, si intelligis de sacerdotibus,vt 26.qua.7. tempora. si intelligis de episcopo,planū est,vt 23. dist.qui episcopus[a].

a Ad idē fit dist. statuimus. & extra de consti. & affi. c. 1. in fin. & ʃ. eo.omnes.

1 Burc.lib. 2. c.160. Iuo p.c.230. Anſ.l.7.c.108. Pol.l. 4. ti. 4 ¶ al.sūt etiam qui.

¶ al.digna

Quæ ipsis.] CASVS. Docet exponit in hoc capitulo Augustinus, quæ sunt sacerdotibus necessaria,ad hoc vt ignorantiā vitent: ſ.libri sacramentorū,&c. de quibus octo si vnum defuerit, vix, sacerdotis nomen habebit.

b ¶ *Ad discendum.*] supple hæc sunt.

c ¶ *Sacramentorum.*] idest,Missale.

d ¶ *Computus.*] quò ad dies & menses.

e ¶ *Si vnum.*] Argu. q vbi plura requiruntur ex necessitate, si vnū ex his deest,nihil agit,vt de consecra.dist.4.in synodo.22. q.2.animadnertēdum.sic qui offendit in vno,ſfact[e] est reus omnium, vt de pœni.dist.5.considereat.& est simile[b].C.de testamē. si vn[o].& ff.de transactionibus, cum hi. §.si prætor.Arg. contra 30. quæ. 5. aliter. ff.de ven. inspicien.l.1.in fi.[c]

1 Burc.l.1.c.2. & l.19.c.8. Anſel.l.7.cap. 109. Polyc.l.4. tit.31. Iuo p. 6.c. 22. Pan. l.3.c.24.

b Scilicet à principio gl.

Matth. 15.

c Hic adde quæ le.& no.23. q. 5.c.1.in gl.1. 23.dist.quoridam. Archid.

f ¶ *Vix.*] quia vbi res deest, nec nomen habebitur,vt 68.di. corepiſcopi.7.q.1.fact[e]. C. de fer.à nullo.35.q.7.quid est.

Omnes psallentes.] CASVS. In hoc capitulo statuit synodus, vt omnis qui ad episcopatum promouēdus est, psalterium sciat,vt ex eo omnis clerus, qui sub eo fuerit,instruatur:& tempore suæ ordinationis debet metropolitanus ordinandū eum interrogare,si sciat legere canones sacros:& oēm diuinā scripturā : & si inuenitur ignorās, repellatur. Et hoc probatur auctoritate ꝓphetæ dicentis. Tu sciētiam repulisti,&c.Si vero legere & alia supradicta scierit,nisi promittat secundum illa victurum, non ordinetur. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ad capitulum, quam uis.

3 Mutatus est periodi duct. Iuo p.c.231. *Psal.118.*

g ¶ *Repromittimus.*] idest , videmur nos obligare , cum dicimus illa verba : In iustificationibus tuis meditabor.

h ¶ *Psalterium.*] 85. distinctione. archidiaconum d.23.distinctio. qui episcopus.

i ¶ *Substantia.*] idest, de substantia sacerdotij videtur esse, quòd ordinandus habeat sciētiam.

Item Cælestinus vniuersis episcopis p Apuliam, & Calabriā constitutis, ep. 3.

¶ Canones non licet sacerdotibus ignorare. C. IIII.

1 NVlli sacerdotū liceat canones[a] ignorare, nec quicquam facere, quod patrum possit regulis obuiare. Quæ enim à nobis res digne ſeruabitur; si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permissa, frangatur?

Item ex dictis Augustini.

¶ Quæ sint sacerdotibus necessaria ad discendum. C. V.

2 QVæ ipsis sacerdotibus necessaria sunt ad discendum[b]; idest liber sacramentorum[c], lectionarius,antiphonarius, baptisterium,computus[d],canon pœnitentialis, psalterium,homiliæ per circulum anni Dominicis diebus, & singulis festiuitatibus aptę. Ex quibus omnibus si vnum[e] defuerit; sacerdotis nomen vix [f]in eo cōstabit:quia valde periculosæ sunt euā gelicæ miſæ; quibus dicitur [Si cœcus cœco ducatum prestet:ambo in foueam cadunt.]

¶ *Ceteri etiam Collectores Augustinum citant. Fere autem omnia hæc habentur in pœnitentiali Bedæ, & in libro de officijs ecclesiasticis. & alibi.*

Item ex 7. synodo, c. 2.

¶ Quæ oportet scire eum, qui episcopus est ordinandus. C. VI.

3 OMnes psallentes repromittimus[g] Deo [In iustificationibus tuis meditabor:non obliuiscar sermones tuos.] Quod omnes quidem Christianos obseruare saluberrimū est, sed præcipue hos, qui hierarchicam consecuti sunt dignitatem. Vnde definimus omnē, qui ad episcopatus prouehēdus est gradū, modis omnibus psalteriū[h] nosse; vt ex hoc & omnis clerus, qui sub ipso fuerit,ita moneatur,& imbuatur. Inquiratur autē diligenter à metropolitano; si in promptu habeat legere scrutabiliter, & non trāsitorie tam sacros canones, & sanctum Euangelium, quàm diuini Apostoli librum, & omnē diuinam scripturam; atque secundū mandata Dei conuersari,& docere populum sibi commissum. Subſtātia[i] enim summi sacerdotij nostri sunt eloquia diuinitus tradita, id est vera diuinarum scripturarum disciplina, quemadmodū magnus perhibet Dionysius. 4 Quòd si disceptauerit[k],& ita libenter facere, & docere minime spoponderit; nullatenus consacretur. Ait enim prophetice Deus. [Tu sciētiam repulisti,& ego repellam te,ne sacerdotio fungaris mihi.]

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 3.

¶ De eodem. C. VII.

PLacuit[l], vt ordinandis episcopis,vel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta conciliorum auribus eorum inculcentur[m]; ne se aliquid contra statuta concilij fecisse pæniteat[n].

Item Zepherinus Papa epist. 1. ad episcopos Siciliæ.

¶ Sacræ scripturę inhærentes non obscurantur iniquitate mundana. C. VIII.

SIcut stellas cæli non extinguit nox; sic mētes fideliū, firmamē to[o] inhærentes sanctæ scripturæ nō obscurat mundana[p] iniquitas.

Item Hieronymus ad Eustochium in prooemio comment. in Esaiam.

¶ Ignorantia scripturarum est ignorantia Christi. C. IX.

6 SI iuxta apostolum Paulum, Christus Dei virtus est, Deique sapientia,& qui nescit scripturas,nescit Dei virtutem, eiusque sapientiam[o]; ignoratio scripturarum,ignoratio Christi est.

Item Gregorius in pastorali, p. 1. c. 1.

A Domino scimus, vt ignorantur, qui ea quæ Dei sunt, sciunt atque ignorant. C. X.

QVi ea, quæ Dei sunt, sapiūt, à Domino sapiuntur[q]: & qui ea quæ Dei sunt, nesciunt, à Deo nesciuntur. Paulo attestante, qui ait[Si quis ignorat[r], ignorabitur.]

Idem. 7 Quicumque stultus est in culpa, erit sapiens in pœna.

a ¶ Dei sunt.] *In loco indicato legitur.* Qui ea,quę sunt Domini nesciunt,à Domino nesciuntur,Paulo attestante,&c.

Item Augustinus in Enchiridio ad Laurentium, c. xvij.

¶ Non qui aliquid nescit,sed qui putat se scire quod nescit,errare probatur. C. XI.

2[s] QVamuis errare[t], quāta possumus cura, cauendū sit,non solū in maioribus,verūetiā in minoribus rebus,nec nisi rerum ignorantia possit errari; non tamē est consequēs, vt cōtinuo erret quisquis aliquid nescit : sed quisquis se existimat scire q̄ nescit pro vero quippe approbat falsum : quod est erroris proprium.Verumtamen in qua re quisque erret interest plurimū.Nam in vna eademque re,& nescienti sciens,& errāti non errās recta ratione præponit. In diuersis autē rebus, id est, cum iste scit alia, ille alia, & iste vtiliora, ille minus vtilia,vel etiam noxia; quis non in eis,quæ ille scit, ei præferat nescientem; sunt enim quædam, quæ nescire,quàm scire[u] sit melius.

k ¶ *Si disceptauerit.*] id est,si contra dixerit.

l *Lacuit.*] ¶ *Inculcentur.*] similiter cum nouum celebratur concilium,vt 18. dist.decernimus.11.q.3.curæ.

m *Sicut stellas.*] ¶ *Firmamento.*] i.meditationi & lectioni.Hug.

n ¶ *Mundana.*] Vnde dicitur.Ama scientiam scripturarū,& carnis vitia non[t] amabis. de consecra.dist.5.numquā. Hug.& Lauren.

o *Iuxta.*] ¶ *Sapientiam.*] sic argumentatur:Christus est scientia : ergo qui ignorat scientiam, ignorat Christum[c]; & intellige de tali ignorantia, quæ cōtemnit discere. ſ. proximo cap.fi.Ioan.

5 Pro declaratione huius c. vide Alex. de Imo.in l.fi q.s. C.de pac. & ſ. igitur ordinādus.in auc. nō oport. epis.

e Adde quæ tenentur scire Christiani ad beatitudinem cōsequendā. not. Bal.in gl. super rubri.C. de sum.trinit. Inn.& Io.Andrę in ca. 2. §. pro defectu de renuntia.

p *Viea.*] ¶ *Sapiū tur.*]id est, approbantur.

q ¶ *Ignorat.*] Intelligę de eo qui contemnit scire , vel de eo quide facili scire posset, ſi habuisset tractatum cum peritis,vt C.de inge. ma. l.3.ſ.dist.proxi.

6 1.Cor.12.

Vamuis.] Hæc est secunda pars huius distin.in qua dicit, quod illi errant qui falsa pro vero approbant , vel econtrario. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidā contra Aug.ita argumentabantur : non potest quis errare nisi ignorantia rerum:sed omnis ignorantia est nescientia. ergo quicumque nescit , errat. Dicit Augu. quod ignorantia est vitanda in maioribus &in minoribus : non tamen sequitur,q̄ quicumque nescit, errat. Sed ille dicitur errare, qui putat se scire q̄ nescit : & qui falsum pro vero asserit.Veruntamen multum refert in quibus rebus quis erret. Nam si in re honesta, & quæ ad salutem animæ proficiat quis erret , sciens præponitur nescienti,& non errans erranti. In rebus autem diuersis, si ista sint vtilia, illa inutilia & noxia : in noxiis nescienspræponitur scienti : quia talia melius est nescire quàm scire.

r ¶ *Errare.*] Errare eſt est aliud pro alio putare. vt 22.q.2.in quibus f.

s ¶ *Eademque.*] In his quæ spectant ad salutem animæ, nihil interest decipi vel decipere,vt 16.q. 1.ſi cupis.

t ¶ *Quàm scire.*]Hic videtur quod bonum sit ignorare mala , vt 32. distin. hospitiolum. Sed contra, omnis scientia à Deo est[g], vt 37. distinct. 8. hinc. & bonum est scire mala,vt ea vitemus, vt supra distin.proxi. qui de mensa,&c.ſi quid veri. Dic quod omnis scientia bona est. ‖ sed dicitur aliqua scientia mala.quia mala est illi, cui dat occasionem peccandi:sicut Adæ fuit malum pomum paradiſi,vt 2.q.3.qd ergo.

8 Sentent. ſ. dist. 18. c Iud. ¶ al. erro. c. cauendū orig.

f Adde quæ ter errare norare. & re & tim differun. glo. super bri. ſ. fac. ign. l de fur. testa.

g Arg.c. n. 26.q.2. c. ne. & q. 5. epist opi. in princ.

7 Lib. moralium 15.c 23. mutato verborum ordine.

1. *Cor. 14.*

‖ Scientia aliqua dicitur mala.

& Iudæ

& Iudæ buccella.vt i. q. 1.§. opponitur. ver.nec mirum. de consecrat. distin.2.& sancta.

SED LICET Supra dictum est, quòd presbyteri debent ignorantiam euitare:sed licet quandoque per ignorantiam peccent in grãmatica,non tamen propter hoc sunt à grammaticis,id est, scholasticis despiciendi:quoniam vitia sunt magis præcauenda quam verba.

Edulo.] CASVS. Quidam prælati per ignorantiam grãmaticæ lectionis Deum cũ solœcismo & barbarismo inuocabant: & propter hoc à peritis scholasticis despiciebantur. quare quæsitũ fuit ab Augustino,an hoc deberent facere? Et respondet quod nõ:& hoc probatur tribº rationibus. Prima est, quia diserta lingua scholasticorum casto cordi non debet præponi. Secunda est, quia scientia præponitur verbis, sicut animus corpori: & sicut prudens amicus formoso præponitur. Tertia est quia Deus magis inspicit affectum quàm vocem. ignorantia tamen talis est reprehendenda: sed ab his toleranda qui didicerunt: quia sicut sonus in foro, ita votum in ecclesia benedicitur.

a ¶ *Sententias.*] No. q magis consideranda est sententia quàm verba, vt 1.q.1.marchion.22.quæst. 5. humanæ. de consec. distin. 4. retulerunt. & si non sanctificatur. & potius mens est consideranda quàm verba,vt 23. q.1. paratus.Argu.contra extra de sponsa. ex litteris. Sol. non est à verbis recedendum:nisi ex verbis paruus generetur intellectus: & tunc verba sunt interpretanda.

b, ¶ *Quã formosiores.*] Vnde Seneca. ‖ Infirmus non quærit medicum eloquentem: sed curare scientem.

c. ¶ *Intelligere.*] Argu. ‖quòd non est deponendus aliquis propter imperitiam ª,vt 10.quæst.1. placuit.

d, ¶ *Dicat.*] Argu. contra extra de si. presbyte. proposuit.7.q.1.illud. sed nec hic populus respondet, Amen, officiando ecclesiam vel missam. ‖Et ita videtur,quod nec sine ministro potest presbyter Missam dicere, licet H.dixerit,quod bene posit cum populo tantum, ecclesiam officiare.

e. ¶ *Amen.*]Videtur ergo sufficere, si populus respondeat sacerdoti in Missa b. & sic est contra. 7.q.1.illud. Sed dic quòd non respondet populus officiando Missam.

f ¶ *Vt sono.*]Hoc est dicere, sicut in concione laici compositos sermones & politos considerant: sic viri ecclesiarum votum & intentionem considerare debent sacerdotis.

g ¶ *Itaque.*] ideſt,quamuis.

h ¶ *Illa.*] concio.

i ¶ *Bona dictio.*] nominetur: non tamen potest dici benedictio. 28. dist. presbyterum.

3 Sed licet per ignorantiam grammaticæ artis aliquid vitiosum proferant episcopi, vel presbyteri, non tamen ideo à scholasticis sunt despiciendi: quia morum vitia magis, quàm verborum sunt præcauenda.

Vnde Augustinus in libro de catechizandis rudibus,c.9.

¶ Non contemnant scholastici ecclesiasticam simplicitatem. C. XII.

1 SEdulo monendi sunt scholastici α, vt humilitate induti Christiana, discant non contemnere, quos cognouerint morũ vitia, quàm verborũ amplius deuitare;& cordi casto linguã exercitatã nec conferre audeant:quam etiam præferre consueuerant. *& infra.* His etiam maxime vtile est, nosse ita esse præponẽdas verbis sentẽtias. a, vt præponitur animus corpori. Ex quo fit,vt ita malle debeant veriores,quàm disertiores audire sermones; sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores. b habere amicos. Nouerint etiã non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebũt,si aliquos antistites, & ministros ecclesiæ forte animaduerterint,vel cum barbarismis, & solœcismis Deum inuocare; vel eadem verba, quæ pronuntiant,non intelligere c, perturbateque distinguere: non quia ista minime corrigenda sunt; vt populus ad id, quod plane intelligit, dicat d, Amen e: sed quia †pie toleranda sunt ab eis,qui didicerunt, vt sono, fin foro, sic voto in ecclesia benedici. Itaq; gforẽsis illa h, nõ numquã forte bona dictio i, numquam tamẽ benedictio dici potest.

α, ¶ Scholastici.] *Vox ista abest ob originali. Sed in eo hæc præcedunt:* Sunt item quidã de scholis vsitatissimis grammaticorum,oratorumque venientes; quos neque inter idiotas numerare audeas; neque inter illos doctissimos, quorum mens magnarum rerum est exercitata quæstionibus. His ergo, qui loquendi arte ceteris hominibus excellere videntur, cum veniunt, vt Christiani fiant,hoc amplius, quàm illis illiteratis impartire debemus; quòd sedulo admonendi sunt,vt humilitate,&c.

Item Gregorius ad Leandrum episcopum Hispalensem,in præfat. Moral. ad finem.

¶ De eodem. C. XIII.

INdignum vehementer existimo,vt verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati.

¶ Hoc, & duo sequentia capita absunt à multis antiquis exemplaribus,neque glossam habent.

[*Item Augustinus de vera religione,c.49.& 50.*]

PALEA. C. XIIII.

LOcutio diuinarum scripturarum secundum cuiusque linguæ proprietatem accipienda est. Habet enim omnis lingua,sua quę dam propria genera locutionum; quæ cum in aliam linguam transferuntur,videntur absurda.

[*Item Hieronymus ad Pammachium,epist.52.cuius initium est* [*Christiani interdum pudoris est.*]]

PALEA. C. XV.

ECclesiastica interpretatio, ẽt si habet eloquij venustatem, dissimulare eam debet,& fugere † vt non otiosis philosophorũ scholis, pauciſque discipulis, sed vniuerso loquatur hominum generi.

Item Clemens Papa,epist.3.

¶ Propter opprobrium senectutis,à paruulis,& à minimis non erubescat discere episcopus. C. XVI.

NVllus episcopus † propter opprobrium, ksenectutis,vel nobilitatem generis à paruulis,vel minimis † eruditis, si quid forte est vtilitatis, aut salutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter viuit & discere, atque agere bona recusat; magis diaboli, quàm Christi membrũ esse ostenditur; & potius infidelis, quàm fidelis monstratur.

DISTINCTIO XXXIX.

1 ECce ¶plenarie mõstratum est, quòd sacerdotes oportet litterarum tam sacrarum, quàm sæcularium esse peritos. Nunc quæritur, an sæcularium negotiorũ oporteat eos habere peritiam m. Hanc prælatis esse necessariam multis rationibus probatur. Debent namque prælati subditis non solum spiritualia, sed etiam carnalia subsidia ministrare, exemplo Christi, qui turbas sequentes non solum verbo docebat,sed etiam virtute sanabat, & corporalibus alimentis reficiebat. Vt autem prælati hæc omnia plene possint perficere, sæcularium negotiorum oportet eos habere solertiam n: vt eorum cautèla & ecclesiæ seruentur indemnes, & cuique necessaria pro suo modo ominiſtrentur. Vnde quidam in episcopum electus, à Beato Gregorio pro sua simplicitate repellitur, ne eius occasione res ecclesiæ dilapidarentur. Sic enim scribit Gregorius clero,& nobilibus Neapol.lib.8.epist.40.

Vllus.] CASVS. Quidam episcopi dedignabantur discere à iuuenibus, vel ignobilibus propter opprobriũ senectutis, vel nobilitatem generis: quos Clemens reprehendit, dicens quod potius sunt membra diaboli quàm Christi: & potius sunt in fideles quàm fideles.

k ¶ *Opprobrium.*] Et dicit Augustinus. ‖ Ego senex à puero nondum anniculo paratus sum edoceri, vt 24.quæst.3.si habes. & stultus est, qui bona quæ videt, discere contemnit, vt 22.distinct.de Constantinopolitanæ. & si vnum pedem haberem in sepulchro, alium extra: adhuc vellem discere, vt ff.de fideicom.liber.apud Iulianum. Vnde Seneca. ‖ Nulla ætas sera est ad discendum.

Ecce.] Hæc distin. breuis est: & ideo nondiuiditur.

l ¶ *Ecce.*] In tribus supradictis distin. demonstratum est, episcopum debere esse prudentẽ in litteris tam diuinis quam sæcularibus. ‖Nunc vero in hac 39.distin.ostendit, quòd oportet episcopũ esse prudentem in negotiis sæcularibus, vt sua cautela reddantur ecclesiæ indemnes: & cuique necessaria pro suo modulo ministrentur,& hoc exemplo Domini, qui turbas sequentes non solum verbis spiritualibus, sed etiam corporalibus alimentis reficiebat: quam peritiam quia Petrus diaconus non habuit, est à dignitate repulsus, ad quam fuerat electus, vt probat sequens ca. quod per se patet.

m ¶ *Habere peritiam.*] Et ita hoc est adhuc de illo capitulo,de quo tractatur 36. distin. scilicet, oportet episcopum esse prudentem, secundum Hugo.& Lau.

n ¶ *Solertiam.*] id est industriam,& solicitudinẽ.Solers enim antiquitus dicebatur qui erat oi bona arte instructus. Et dicitur solers,q sit solicitus in arte & vtilis,secundum Papiam.

o ¶ *Pro suo modo.*] q2 plus quandoque conferendum est vni quàm alteri,yt 1. quæst. 2. clerici. 12. quæst. 2. vulteranæ. ext. de præben. de multa.in fi.

PEtrus.] ¶ *Simplex est.*] ‖Quædam est simplicitas,quæ est contraria dolo a:& illa est bona,vt 16.q.1.si cupis. sed hic vocat simplicitatem negligentiam siue stultitiam, vt 35.distin. in princ. illa enim impedit promouendum,vt hic,& arg.74.dist.episcoporũ.sed promotũ non deijcit:sed datur ei coadiutor,vt 7.q.1.quia frater.& 12.q.2. vobis. tamen iste Petrus nõ tantum propter simplicitatem fuit remotus, sed ẽt quia solidos dedit ad vsuram, vt 47.dist.de Petro.

b ¶ *Extrinseca.*]Debet enim cautus circa sua negotia esse, vt 23.dist. qui episcopº.& est simile 86. dist.fratrem. Ioannes.

Portet.] Hæc dist. diuiditur in sex partes, in quarum prima probat primo & principaliter, quòd ornatus debet esse sacerdos,& omnes alij clerici,vt honorem faciat suis cathedris & dignitatibus: & hoc probat per quattuor auct. Secunda ibi, *Homo Christianus.* Tertia ibi, *Si Papa.* Quarta ibi, *Ante omnia.* Quinta ibi, *Illud.* Sexta ibi, *Multi. Ioã. de Fant.*

CASVS. Hic intitulatur 40.dist. in qua prosequit quintum cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet episcopum esse ornatũ: sed per ornamenta virtutes intelligunter: & hoc probat auctoritate Psal. & exemplo sacerdotum veteris testamenti,qui vestibus vtebantur, quæ designant vestes interiores, scilicet virtutes & bonos mores, quibus suæ cathedræ conferant decorem,quem ab eo nõ accipiunt:nec intelligant sibi licentiam peccandi concessam ex dignitate sibi data, sed necessitatem bene viuendi: quod probat seq. cap.

c ¶ *Oportet.*] Hic prosequitur 5. cap. Apostolicæ regulę,oportet episcopum esse ornatum. Est autem duplex ornatus, exterior, & interior. Exterior ornatus cõsistit in grauitate,& in incessu,& in habitu,& in temperantia cibi & potus. de isto ornatu agit in proxima seq.dist. Interior ornatus est virtus, & de hoc agit hic:& ostẽdit q locus nõ dat virtutẽ, nec dignitas: sed vitæ meritum, Ioan.

On nos.] CASVS. Quidam dicebant, quòd Petrus & successores eius licentiam peccandi à Domino receperunt cum priuilegio dignitatis. Symmachus autem Papa dicit, non esse verum: quia Petrus transmisit ad posteros Apostolicam dignitatem cum hereditate innocentiæ,quam per bona opera acquisiuit:verumtamen nullus debet dubitare sanctum esse quem apex tantæ dignitatis attollit:in quo si bona propria desint,sufficiunt merita Petri, vt bonæ opinionis habeatur. Quæ sequuntur vsque ad cap. si Papa. plana sunt.

d ¶ *Perennem meritorum.*] id est, Apostolicam dignitatem per bona merita acquisitam b.

e ¶ *Cum hereditate.*] id est,ad hoc transmisit, vt essent heredes bonitatis suæ.

f ¶ *Pro actuum luce.*] id est, per bonos actus.

g ¶ *Quos.*] id est, quia eos.

h ¶ *Quis enim.*] quasi dicat, & si quandoque forte Apostolici non essent boni; ‖ tamen semper præsumuntur esse boni. quis enim, &c. Sed nonne contrariũ est 19.dist.Anastasius.21.dist.nunc autem? Sed non dicitur hic, q sancti sunt:sed quòd sancti præsumuntur, donec contrarium constet:quia hereditatem innocentiæ recipiunt,vt hic dicitur.Sed quid si constet de ipso,q adulterium commisit,vel homicidium? ‖ Dicit Hug. quòd licet non posit accusari,inde tamen peccat:& quod hic dicitur, bene facere, intelligitur de his, quæ possunt æque retorqueri ad bonum vel ad malũ:quia semp in dubio pro ipsius facto præsumit. Sed hoc certe idẽ est in quolibet sacerdote,vt 11.q.3.absit. & 41.dist.cap.1.& 16.q.1. si clericatus?Respon.hoc verum est:sed tamen magis præsumitur pro Papa, vt 93.dist.cap.1.vnde sacrilegij instar esset disputare de facto c suo,vt 17. q.4.§. qui autem.Vel dic quòd facta Papæ accusantur,vt homicidia Sampsonis,& furta Hebræorũ,& adulteriũ Iacob, vt extra de diuort.gaudemus. Io.

i ¶ *Illustrat.*] id est, dat eis occasionem bene viuendi,vt 81.dist.valet.

k ¶ *On est.*] ¶ *Stare.*] digne,sicut exigit eminentia dignitatis. Hug.

l ¶ *Opera eorum.*] 35. dist. cap.ecclesiæ.

m ¶ *Os.*] ¶ *Non ex locorum.*] tantum: ne sit contra.81. distin. valet.

n ¶ *Morum.*] C. de episco. & cleri. si quemq̃.

o ¶ *Nobilitate.*] sic j. 1.q.1.vilissimus.

p ¶ *On loca,vel ordines.*] tantum: quia per ordines confertur gratia, vt 1.q.1. quidquid. & est simile 23. q. 4. sicut 2.

Homo.] Hæc est secunda pars huius dist. in qua probat, quod vnus in eodẽ genere peccati magis punitur quàm alius: & hoc probat per istud cap.Ioan.de Fant.

q ¶ *Cadit.*] id est, cadere videtur ab ecclesia. ‖ Ex hoc capitulo plurimi dicunt,q circumstantiæ loci & temporis & dignitatis & scientiæ aggrauant peccatum d: vt magis peccet clericus, q̃ laicus in eodem genere delicti,& magis litteratº, quàm non litteratus, & magis peccatur in loco sacro vel tempore quàm extra.arg.19.dist.nulli. & 50.dist.quia tua.& 11.q.3. præcipue. & 25.q.1.nulli. de pœni. dist.5. considerat. & 32. q.5. qui viderit. & augetur peccatum dignitate peccantis e, vt ff.de re milita.omne.§.augetur.Alij dicunt q circumstantiæ cum sint bonæ & à Deo,non debent esse alicui occasio mali. vnde dicunt, quod circumstantiæ non aggrauant peccatum, sed solus contemptus. si ergo laicus ex maiori contemptu peccat, magis peccat quàm clericus. Sed quia non constat ecclesiæ qualiter quis peccat, an ex cõtemptu vel alio modo. 24.q.3. Deus.ideo non potest iudicare de peccato secundũ contemptum: & ideo iudicat per circumstantias, quasi per quasdam præsumptiones:& magis punitur clericus q̃ laicus:quia magis præsumitur contra ipsum. & licet hic duæ causæ tantũ enumerentur, quæ videntur aggrauare peccatum:tamen plures sunt.de pœni.dist.5.consideret.

I Papa.] Hæc est tertia pars huius dist. in qua probat, quòd Papa magis punitur quàm alij, si male regit ecclesiam Dei.& hoc probat per hoc cap. Ioan. de Fant.

CASVS Bonifacius martyr consultus fuit, an Papa ab aliquo posit iudicari, si inueniatur negligẽs & remissus in operibus suis,cum noceat sibi & oĩbus subditis suis:& similiter multos secum trahit.Et respondet

Caput hoc, quod citatur ex Symmacho, est in libro,quem pro Symmacho Ennodius diaconus scripsit: iureque Symmachi nomine citatur, quòd cum librum Symmachus, & vniuersa quinta synodus pro causa Symmachi habita sic approbarunt, vt parem ei cum synodis, & Apostolicis decretis auctoritatem tribuerint.

Item Hieronymus ad Heliodorum, epistola prima.

¶ Vitia sacerdotum sunt, qui exercent opera eorum. C. II

3 NOn est facile stare k loco Pauli, tenere gradum Petri iam cum Christo regnantium: quia α hinc dicitur; non sanctorũ filij sunt, qui tenent loca sanctorũ; sed qui exercent opera eorum l.

α ¶ Quia hinc.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum,ex quo tamen, aut ex eius dictis, citant etiam ceteri collectores.*

Item Gregorius.

¶ Nemini officiis, non loci vel generis, dignitates nocebunt. C. III.

4 NOs qui præsumus,non ex locorum m, vel generis dignitate; sed morum n nobilitate o innotescere debemus: nec vrbium claritate, sed fidei puritate.

Item Gregorius ad Anastasiũ presbyterum,lib.6. epist.29. vel cap.193.

¶ Non loca, vel ordines, sed merita nos Deo iungunt. C. IIII.

5 NOn loca, vel ordines p creatori nostro nos proximos faciunt:sed ei nos merita bona iungunt,aut mala disiungunt.

Item Ioannes Chrysostomus, [*id est auctor operis imperfecti,in Matthæũ, homilia 40. ad cap.21.*]

¶ Magnitudo peccati,vel dignitatis quemquis forsitan de se put. C. V.

2 HOmo Christianus fortiter cadit q in peccato,propter duas causas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis 6.

Itẽ ex dictis † *Bonifacij* β *martyris.*

¶ Dominus Apostolicus, qui suæ, & fraternæ salutis est negligens. C. VI.

3 7 SI Papa suæ, & fraternæ salutis negligens, deprehenditur inutilis, & remissus in operibus suis,

DISTINCTIO XL.

1 *Portet c quoque episcopum esse ornatum, & hospitalẽ. Ornamenta episcopalia, virtutes debent intelligi, quæ à Domino eis repromittuntur, cum dicitur* [*Sacerdotes eius induam salutari.*] *Vnde in veteri testamento varijs vestibus ex præcepto Domini sacerdotes ornati leguntur: quia multimodis virtutibus debet splendere vita pontificis; vt gradui conferat decorem, quem ab eo non accepit. Non enim loca, sed vita,& mores sanctum faciunt sacerdotem. Vnde ex suscepto officio non licentiam peccandi, sed necessitatem bene viuendi se nouerint assecutos.*

Vnde Symmachus Papa ait.

¶ Officium sacerdotij non confert, sed admittit peccandi licentiam. C. I.

2 NOn nos beatum Petrum, sicut dicitis, à Domino cũ sedis priuilegiis,vel successores eiº, peccandi iudicamus licentiam suscepisse. Ille perennem d meritorũ dotem cum hereditate e innocentiæ misit ad posteros. Quod illi cõcessum est pro actuum luce f, ad illos pertinet, quos g par conuersationis splendor illuminat. Quis enim h sanctum dubitet esse,quem apex tantæ dignitatis attollit? In quo si desunt bona acquisita per meritum, sufficiunt, quæ à loci decessore præstantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit: aut qui eriguntur,illustrat.

Caput hoc, quod citatur ex Symmacho, est in libro,quem pro Symmacho Ennodius diaconus scripsit: iureque Symmachi nomine citatur, quòd cum librum Symmachus, & vniuersa quinta synodus pro causa Symmachi habita sic approbarunt, vt parem ei cum synodis, & Apostolicis decretis auctoritatem tribuerint.

Item Hieronymus ad Heliodorum, epistola prima.

¶ Vitia sacerdotum sunt, qui exercent opera eorum. C. II

3 NOn est facile stare k loco Pauli, tenere gradum Petri iam cum Christo regnantium: quia α hinc dicitur; non sanctorũ filij sunt, qui tenent loca sanctorũ; sed qui exercent opera eorum l.

α ¶ Quia hinc.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum,ex quo tamen, aut ex eius dictis, citant etiam ceteri collectores.*

Item Gregorius.

¶ Nemini officiis, non loci vel generis, dignitates nocebunt. C. III.

4 NOs qui præsumus,non ex locorum m, vel generis dignitate; sed morum n nobilitate o innotescere debemus: nec vrbium claritate, sed fidei puritate.

Item Gregorius ad Anastasiũ presbyterum,lib.6. epist.29. vel cap.193.

¶ Non loca, vel ordines, sed merita nos Deo iungunt. C. IIII.

5 NOn loca, vel ordines p creatori nostro nos proximos faciunt:sed ei nos merita bona iungunt,aut mala disiungunt.

Item Ioannes Chrysostomus, [*id est auctor operis imperfecti,in Matthæũ, homilia 40. ad cap.21.*]

¶ Magnitudo peccati,vel dignitatis quemquis forsitan de se put. C. V.

2 HOmo Christianus fortiter cadit q in peccato,propter duas causas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis 6.

Itẽ ex dictis † *Bonifacij* β *martyris.*

¶ Dominus Apostolicus, qui suæ, & fraternæ salutis est negligens. C. VI.

3 7 SI Papa suæ, & fraternæ salutis negligens, deprehenditur inutilis, & remissus in operibus suis,

1 Sententia potius quã verba attendi debet.

† Tamen} or.

‖ Seneca.

‖ Imperitia nõ facit quẽ deponi.

a Ad idem 73. dist. episcoporum in 6.25.q. 2.& i Galliarũ in fi.

‖ Presbyter an sine ministro possit celebrare.

b Dicit Hugo quod quidem verum est.sed hoc non colligitur hic.non enim dicit q populus sit re ipsa deceat officiando,&c.vt sequit.de hoc supra in gloss. præceden. Archid.

2 Polycarp. l. 3. tit.7.

‖ Simplicitas est duplex. a 2.q.7.sancta quippe rusticitas,id est, simplicitas. Aliquã to est simplicitas cõtraria dissicultati. C. de su. l. vlt.in principio.infitiæ de fideicõmiss.heredi. 4.quia. Arch. y Anisel. l. 6. cap. 11.; Polycarp. l. 2. tit.1.

b Arg.14.q.1. gelenda.

‖ Papa siue Apostolicus semper præsumitur bonus.

‖ Incitatio prima ad discidium.

1. Tim. 3.

Psal. 131. Exod. 28.

‖ Seneca.

† al. non sa-gere

† abest ab originali.

† al. minus.

‖ Episcopus debet esse prudens in negotiis sæcularibus.

‖ Papa de homi. vel adulterio accusari nequit.

c Ista fuit sententia Leonis, dicentis, quòd qui de aliis pessimit, vel cauisa. pe. cat venialiter: qui de Pap. m peccat. ter. huius hic allega. tur aurẽ.

3 Infra 2.q.7. c.non omnes. Polycarp. l. 4. tit 8 Burchar. l. 1. c. 207. Ino p.5.c.321.

4 Burc. l. 1. c. 208. Ino p.5.c.321. Polycarp. l. 3. tit.7.

5 Polyc. ibi l.

‖ Circumstantiæ peccata aggrauantes

d Ad id ad hoc rex.gl.& doct. in l.& facta. l. 1. ff. de pœn. & de hoc satis no. Gof. in su. de pœ.& re. s. cõfitetur quis, &c.

6 Concor. tex. in l. nemo. C. de sum. tri. & l. omnes. qui man?. ff. de re milita.

† al. gestis

7 Ino par. 5. cap. 23.

e Ad hoc 5.q. 6. presbyteri. C. de episc. & cle. presbyter.

quòd non, cum debeat omnes alios iudicare: nisi hæreticus deprehendatur, pro cuius salute, cum ipse sit caput ecclesiæ post Deum, vniuersitas fidelium instantius orat: sed licet iudicari non possit, nihilominus punietur cum ipso diabolo in æternum.

‖ Prælati tacere nō debent.

a ¶ *Taciturnus.*] ‖ Taciturnitas mortalis est in prælato, vt 43.dist.c.1.

b ¶ *Mancipio.*] id est, diabolo, qui mancipatus est gehennæ. de pœn.dist. 1. mancipium.

‖ Papa iudicat à nemine.

c ¶ *A nemine.*] ‖ Papa à nemine potest iudicari, vt 9.q.3. nemo. quod intellige nisi ipse se subijciat alij. 2. q.7. nos si incompetenter. Sed contra 24.q.2. sane ꝓfertur. versiculo, item Romanorū. vbi dicitur, ꝙ Dioscorus Papa Romanus fuit excommunicatus, quamuis in fide non peccauerat. Sed ibi appellat Papam patriarcham Constantinopolitanū. Item adhuc obstat 11.q.2. non liceat. ibi, vnus Papa iudicat de suo successore. Sed ibi nō iudicat de ipso, sed dicit quòd non liceat ei alienare res ecclesiæ.

d ¶ *A fide deuius.*] Quod intelligit Hugo, cū Papa non vult corrigi: si enim paratus esset corrigi, non posset accusari, vt 24.q.1. aperte. & cap. ait. & cap. hæc est fides. & 2. q.3. dixit Apostolus. ‖ Sed quare nō potest accusari de alio crimine? ponam⁹ quòd notorium sit crimē eius vel per confessionē, vel per facti euidentiam: quare non accusatur vel de crimine simoniæ, vel adulterij: etiam cum admonetur, incorrigibilis est, & scandalizatur ecclesia per factum eius? Certe credo quòd si notoriū est crimen eius, quandocumque, & inde scādalizatur ecclesia, & incorrigibilis sit: quòd inde possit accusari. Nam contumacia dicitur hæresis [a], vt 81.dist. si qui presbyteri. & contumax dicitur infidelis, vt 38.distin. nullus. Hic tū specialiter fit mentio de hæresi, ideo quia & si occulta esset hæresis de illa posset accusari: sed de alio occulto crimine non posset. Item numquid potest denuntiari crimē Papæ secundum regulā istā, Si peccauerit in te frater tuus [b]: cum nomine fratris quilibet Christianus dicat, vt 11.q.3. ad mēsam. Sed dico ꝙ non potest denuntiari crimen de ipso, nisi inde posset accusari. nam inutilis esset denuntiatio [c]. Item nūquid Papa posset statuere, ꝙ nō posset accusari de hæresi? Respon. ꝙ non, quia ex hoc periclitaretur tota ecclesia: quod nō licet. J. 25.q.1. sunt quidā. quia hoc fit in eo casu quo desinit esse caput ecclesiæ, & ita nō tenet cōstitutio. ‖ Sed ꝙ quo peccato potest Imperator deponi? ꝙ

bus suis, & insuper à bono taciturnus [2], quod magis officit sibi, & omnibus; nihilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit, primo mancipio [b] gehennæ, cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus † Huius culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine [c] est iudicandus; nisi deprehendatur à fide [d] deuius: pro cuius perpetuo statu vniuersitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertit propensius pendere.

† *al. vapulaturos*

a Dic ꝙ hæretici dicitur pluribus modis, vt not. 24.q.3. inter. & extra de hæret. finnissime.

b Vt 2.q.1. si peccauerit.

c Sub. nam de nuntiatio fit ad correctionem, ad quam compelli non potest: cum superiorem non habeat. Arch.

‖ Imperator pro quo peccato deponi potest.

β ¶ Dictis Bonifacij.] *Nauclerus gen. 26. testatur hoc fuisse dictum Bonifacij martyris. Verum Deusdedit presbyter Cardinalis, tit. Apostolorum in Eudoxia, tempore Victoris Papæ iij. libros quattuor de rebus ecclesiasticis composuit, qui in bibliotheca Vaticana seruantur. Et libro primo cap. 231. ex gestis (sic habent etiam multi Gratiani codices, & Iuo) Bonifacij martyris, & Archiepiscopi Moguntini sedis Apostolicæ legati, hæc sanctissimi illius viri de Romano Pontifice, ac sede Apostolica verba refert: in quibus est hoc caput: & quidem ex antecedentibus, & sequentibus valde illustratur.* Sancta Romana Ecclesia priuilegio specialis auctoritatis diuinitus, & humanitus caput omnium ecclesiarum post Christum Iesum effecta, secundum Antistitis, vel rectoris sui qualitatem, & valitudinem afficit totius Christianitatis membra, vt illius incolumitati sua respondeant incolumitate, & congaudeant: & nihilominus eius languoribus suo languore consentiant: & sicut eius gloria iuxta Apostolum conglorificantur; sic eius deiectione deijciuntur, vt illud propheticum in eo præcipue compleri deprehendatur [Omne caput languidū, & omne cor mœrens: à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas.] Et reuera tanta reuerentia apicem præfatæ Apostolicæ sedis omnes suspiciunt, vt nonnullam sanctorum canonum disciplinam, & antiquam Christianę religionis institutionem magis ab ore præcessoris eius, quàm à sacris paginis, & paternis traditionibus expetant: illius velle, illius nolle tantum explorāt, vt ad eius arbitrium suam conuersationem & ipsi remittant, aut intendant. Quòd si, vt summopere sibi, & omnibus expedit, zelo domus Dei sine intermissione tabescēs, fidelis dispensator & prudens existens, Deo & hominibus, opere & sermone irreprehensibilem sese conseruare studuerit, vt vere fatear, vniuersum pene mūdum secum attonitū, & solicitum post Deū currere facit; ex vtroque sexu populos diuersæ professionis, conditionis, & ætatis cateruatim Domino suo super omnia bona ipsius constituendus ducit. Si vero suæ, & fraternæ salutis negligēs deprehenditur, inutilis, & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus (quod magis officit sibi & omnibus) nihilominus innumerabiles populos cateruatim secū ducit, primo mancipio gehennæ cum ipso plagis multis in ęternum vapulaturus: cuius culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudicādus, nisi forte deprehendatur à fide deuius: pro cuius perpetuo statu vniuersitas fidelium tāto instantius orat; quanto suam salutem post Deū quolibet: si est †corrigibilis. vñ deponit, si est min⁹ vtilis, vt 15.q.6. alius.

Ante omnia.] Hæc est quarta pars huius dist. in qua dicit, ꝙ difficile est bene regere sacros ordines & ecclesiasticas dignitates, sed facile est male regere, & periculosum: & hoc probat per hoc cap. & cap. sequent. Ioan. de Fant.

CASVS. Augustf. factus fuit epūs Hipponensis ecclesiæ: vnde Valerius referebat gratias Creatori. Aug. dicit, ꝙ si quis vtat officio epi, presbyteri, diaconi transitorie & semiplene, nihil est leuius & facilius: sed nihil est ei damnabilius apud Deū. sed si quis militet eo modo quo Christus iubet, nihil est difficilius, sed nihil beatius apud Deum. Et ostendit ꝙ ad tantam dignitatem eligi non debuit, eum minora officia non didicerit gubernare. Et hoc probat nauigātis exemplo, cui cura nauis committi non debet, qui remum tenere nō nouit. e ¶ *Si perfunctorie.*] id est, negligenter.

f ¶ *Periculosius.*] ‖ qa qui epatum desiderat in terra, inueniet cōfusionē in cælo. 8.q.1. qui epatū. & J.ead. cap. multi.

g ¶ *Mihi.*] & sic aliquis potest cogi vt fiat epūs. quod verum est, si ab initio cogitur, vt fiat de nolente volēs, vt 23.q.4. dilicet. sed si perseueraret in voluntate, non esset cogēdus, vt 74.dist. vbi ista.

h ¶ *Vt secūdus locus.*] ‖ quia primus locus est Papatus, secundus locus est epatus. Vel ideo hoc dixit, quia factus est epūs alteri, vt 7.q.1. nō autem.

Sicut viri.] CASVS. In hoc ca. notattur similitudo inter matrimonium carnale & spirituale: quia sicut legitima cōiunctio, scilicet animorū, vnum facit matrimoniū; & sicut duorum commistio vnū facit corpus, ita clericat⁹ & sacerdotium vnū faciunt presbyterū; & electio & consecratio faciūt vnum epūm. Et hæc omnia supradicta vnunt corpus efficiunt, i. ecclesiam, quod cito rumpit, nisi legaliter obseruetur.

i ¶ *Clericatus.*] id est, minor ordo. hic videtur, quòd si laicus promoueretur in sacerdotem, nullum reciperet characterem: sed si haberet aliquē minorem ordinē, & per saltum reciperet superiorem. bene reciperet characterem, vt 52.dist. solicitudo. Alij dicunt, quòd laicus verum ordinem reciperet, dum tamen baptizatus fuerit. argum. 1.quæst.1. ventum. Ioannes quod verum credo. Bart.

k ¶ *Electio.*] consueuit istud induci, quod ex sola electione non consequitur aliquis ius, vt de hoc dixi 63.dist. quanto.

Illud.] Hæc est quinta pars huius distin. in qua probatur, quòd non est ita magnus, qui cadere non possit, si gratiam non haberet; & hoc probatur per hoc cap. & duo cap. seq. Ioan. de Fant.

CASVS. Quidam nimis gloriabatur de loci nobilitate, sed Ambro. probat non esse gloriandum; quia in loco nobili potest esse malus, & in vili loco bonus inueniri, & hoc probat exemplo Adæ & Euæ. nam Adam creatus fuit in agro Damasceno, & tamen melior est inuentus Eua, quæ in paradiso est creata.

a ¶ *Extra paradisum.*] in agro Damasceno.

b ¶ *Non loci.*] arg. ꝙ ratione loci vel dignitatis, vel nobilitatis pro aliquo non præsumitur, vt 12.q.2. gloria. arg. contra 24.dist. quando. Et certe pro nobilibus semp debet præsumi in iis, quæ spectant ad nobilitatem. arg. ff. de fide instr. l.fi. Io.

Velibet.] CASVS. Quidam dicebāt, quòd aliquis nō poterat saluari, nisi in locis solitariis: sed Greg. dicit hoc non esse verum. & hoc probat exemplo trium. Nam Loth in ipsa ciuitate fuit iustus, & in monte peccauit. Adam in paradiso deliciarū peccauit, quo nihil est iucundius. Et angelus de cælo per peccatum descēdit. Cap. quod sequitur, patet.

c ¶ *Occulta.*] argum. contra eremitas.

d ¶ *Erratibus.*] id est, peccatis vel delictis.

e ¶ *Peruersa ciuitate.*] arg. quòd non nocet bono malorum conuersatio, vel cohabitatio.

f ¶ *In monte.*] 15. q. 1. inebriauerunt a.

g ¶ *Cecidit.*] Nam ex varietate locorū nullum discrimen inducitur. C. de tempo. in integ. restit. l. vlti. arg. contra. 32.q.5. qui viderit.

g ¶ *Cecidit* [b].] ‖ Et hæc est causa, quare nos persequitur, quia nos illuc debemus ascendere, vnde ipse descendit. 16.q.2.c.1.

h *Dam.*] ¶ *Eiectus est.*] Gen. 4. de pœ. dist. 1. Adam. & priuatus, vt de pœn. dist. 1.c. serpens. & cap. sicut primi.

Vlti.] Hæc est sexta pars huius dist. in qua dicit, quòd nomē sacerdotis debet consistere in re, & non tantum in nomine, vt per hoc ca. probatur. Io. de Fant.

CASVS. Reprehenditur hic quidam qui erant presbyteri, vel sacerdotes nomine tantū, & non re vel vita, qui propter cathedram se sanctificatos putabant: sed male, quia locus non sanctificat hominem, sed homo locum. vnde dicit Ioan. Chrysostomus quòd si bene docent, & bene viuunt, populum instruunt, & bene habebunt: & si bene docent & male viuunt, seipsos condemnant.

i ¶ *Sed homo locum.*] Sed res accedere debet hominibus, & non homo rebus. ff. de ædil. edict. iustissimæ.

IDEM QVICVMQVE. CASVS. Quidam desiderabant dignitatem, vt præessent tantum, & non vt prodessent: sed dicit Ioan. Chrysost. quòd tales inuenient confusionem in cælo, nec inter seruos Christi computabuntur. Non enim debet aliquis festinare qualiter appareat maior aliis: nam qui iustior est, maior est; & non qui maior est dignitate, est iustior.

k ¶ *Desiderauerit.*] Ad hoc vt præsit, non vt prosit, ne obstet. 8.q.1. qui episcopatum.

l ¶ *Tractauerit.*] Not. quòd eo solo quòd aliquis loquitur de episcopatu, punitur, sic eo ipso, ‖ quòd quis loquitur ambitiose de minimis, peccat. 16.q.1. si cupis. & qui loquitur de mulieribus, vt 32.dist. hospitiolum.

m ¶ *In honore.*] quia non gradus elegātior, sed vitæ melioris actio comprobatur. 23.q.4. sicut hi. & 16.q.1. sunt nonnulli. Et est hic argu. quòd illa pars quæ iustiori rationi innititur, maior dicitur, licet sit minor. sic 31.dist. Nicæna. 19. dist. in canonicis. 4.q.3.§.2. extra de testibus, in nostra c. & 20.dist.§.1.

Esse.] Supra in præcedenti dist. dictū est, quòd oportet episcopū esse ornatum moribus & virtutibus. ‖ In hac vero 41. dist. dicitur, quòd oportet episcopum esse ornatum in exterioribus, & in habitu, scilicet & incessu. in habitu, ne fulgidis vel sordidis vestibus se exornet: quod probat auctoritate Hieronymi dicentis: Nec affectatæ fordes, nec exquisitæ deliciæ laudes pariūt. quod tam de vestibus quàm de cibis est intelligendum. Et ad hoc inducit sequēs cap. De incessu autem dicet J.ead.§.vlti.

n ¶ *Et incessu.*] vt grauitate itineris ostendat grauitatem mentis, vt J. ead.§.vlti.

Visquis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd nullus debet vti rebus transitoriis strictius vel abundantius quàm sociį, cum quibus viuit; quia remissius vtendo aut hypocrisim significat, aut intēperantiam: abundantius vtendo, vel laudem significat, vel quia est gulosus vel prodigus. In secūda parte quæ incipit ibi, *In omnibus.* ostendit vsum illorū pretiosorum non esse repudiandum, si tranquille, & sine turpitudine, vel voracitate assūmātur. Et hoc probatur exemplo Christi, qui cibum delicatum, scilicet piscem comedit, & reprehenditur vsus vilium ciborum, si nimis ardenter & cum voracitate assumantur, quod probatur exemplo Esau & iumentorum.

o ¶ *Vixit.*] Nota ꝙ quilibet se conformabit sociis suis in cibo & in moribus, vt dist. 8. quæ contra. 12. dist. illa. ‖ Et est arg. quòd ratione societatis toleratur excommunicatus, quia excommunicatus ratione contractus ad communionem admittitur. extra de sent. excom. si vere.

p ¶ *Aut intemperans.*] scilicet nolens conformare se aliis.

q ¶ *Superstitiosus.*] id est, inanis gloriæ cupidus, vel hypocrita.

‖ Papatus et primus locus.

1 Barch. l.1. cap.106. Iuo p.5.c.310.

2 Anſel. l.6. cap.186.

a Et 35.distin. fento dic.

b De casu ei⁹ habet⁹ de pœ. dist.1. in prin. Laur.

‖ Damon qua te nos persequitur.

1. Petr.5.

d Idem notat dist.c.1. in gl.

Iob, c.12.

Prouerb. 6.18.

Eccles.3.

† forsitan vt rogauiter Matth.16.

‖ Episcopū desiderare nō de periculosum est.

Gen.19.

1 Anſel.l.6.c. 196. Iuo p.6.c.58.

¶ Gratia, non locus iuuat animam.

C. IV.

‖ Llud † autem animaduerte, quia extra paradisum † vir sactus est, & mulier intra paradisum: vt aduertas, quòd non loci [b], non generis nobilitate, sed virtute vnusquisque gratiam sibi comparat.

¶ Denique extra paradisum fact⁹, hoc est in inferiore loco, vir melior inuenitur: & illa, quæ in meliore loco, hoc est in paradiso, facta est, inferior reperitur.

Item Gregorius, lib.6. reg. epist. 5. seu cap.169.

¶ De eodem. C. V.

Vælibet † occulta [c] loca sine gratia Dei animam saluare non possunt: quod aliquando in ipsis quoque conspicimus erratibus [d] electorum. Nam Loth in ipsa peruersa ciuitate [e] fuit iustus; in monte [f] peccauit. Sed ista cur dicimus, cū maiora nouerimus? Quid enim paradiso iucundius? quid cælo securius? & tamen homo ex paradiso, & Angelus de cælo peccando ceciditg.

Idem.

¶ De eodem. C. VI.

Adam primus homo pro peccato de paradiso eiectus est [h]: hoc est, quia Dei nobilitate à se deiecit, nobilitate loci priuatus est.

Primo libro B. Gregorij in Ezechielem homil. 9. leguntur hæc verba, quæ nonnihil ad hanc rem facere videntur: Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parens, qui & in paradiso cecidit.

Item Ioannes Chrysostomus, [*id est auctor operis imperfecti, in Matthæum, homil. 43. ad cap. 23.*]

¶ Non est verus sacerdos omnis, qui nominatur sacerdos. C. VII.

Vlti sacerdotes, & pauci sacerdotes; multi nomine, pauci opere. Videte ergo, quomodo sedetis super cathedrā; quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedrā; non locus sanctificat hominē, sed homo locū [i]; non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus sacerdos. Qui bene sederit super cathedram, honorem accipit ab illa; qui male sederit, iniuriam facit cathedræ; ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim sedens, si quidem bene vixeris, & bene docueris, omnium iudex es: si autem bene docueris, & male vixeris, tui solius cō demnator eris [k]. Nam bene viuendo, & bene docendo, populum instruis, quomodo debeat viuere: bene autem docendo, & male viuendo, Deum instruis, quomodo te debeat condemnare. *Idem.* ¶ [2] Quicumque desideraverit [l] primatum in terra, inueniet confusionem in cælo; nec [m] inter seruos Christi computabitur, qui de primatu tractauerit; nec vnusquisque eorum festinet, quomodo aliis maior appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam non qui maior fuerit in honore, ille est iustior: sed qui fuerit iustior, ille maior. Conuersatio ergo melior est desideranda, non dignior gradus.

α ¶ Nec inter.] *In loco indicato legitur,* vt inter seruos Christi non sit de primatu certamen, nec vnusquisque, &c. *Sed obstitit glossa, ne mutaretur.*

DISTINCTIO XLI.

Esse quibus oportet sacerdotē esse ornatum moribus; sed præterea oportet illum esse ornatum in exterioribus, habitu videlicet & incessu; habitu, vt nec fulgidis, nec sordidis se vestibus ornet. Vt enim ait Hieronymus β, *nec affectatæ fordes, nec exquisitæ deliciæ laudem pariunt; quod tam de vestibus, quàm de cibis intelligendum est.*

β ¶ Hieronymus.] *Ad Eustochium de custodia virg. sic scribit:* nec affectatæ fordes, nec exquisitæ munditiæ conueniunt Christiano. *Ad Nepotianū quoque in eamdem fere sententiam,* vestes pullas æque deuita, vt candidas; ornatus, vt fordes pari modo fugiendæ sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.

Vnde Augustinus ait lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12.

¶ Eo moribus eorū, cum quibus vbicumque etiam vti debemus alimentis. C. I.

Visquis rebus prætereuntibus restrictius vtitur, quàm sese habent mores eorum, cum quibus viuit [o]; aut intemperans [p], aut superstitiosus [q] est. Quisquis vero sic eis vtitur, vt metas conSupra in præcedenti dist. dictū est, quòd oportet episcopū esse ornatum moribus & virtutibus.

‖ Ornatus exterior clericorum.

‖ Peccat qui de minimis ambitiose loquitur.

† *al. es*

2 Ibidem homil. 35. ad cap. 20.

† *al. desideras*

c Extra de electio. ecclesia vestra. 2. ibi videas. & dixi plene 31. dist. Nicæna. Arch.

3 Iuo p. 4. c. 24. Pannor. l. 2. cap. 195.

‖ Excommunicatus ratione societatis toleratur.

a ¶ *Significat.*] forte habet ventrem insatiabilem, vel causa infirmitatis hoc facit.

b ¶ *Aut flagitiosus est.*] prodigus vel hypocrita.

c ¶ *Sed libido.*] q.d.potius cõsiderabimus causam facti,quàm ipsum factum.sic 23.q.8.occidit.& 29.dist.sciendũ.arg.contra 7.32.q.4.origo.

d ¶ *Flagitia.*] id est, non statim dicamus aliquid esse vitiosum. nam dubia in meliorem partem sunt interpretanda. extra de reg.iur.estote.

e ¶ *Piscе vesci.*] hanc historiam habes de pœ. dist.2.§.opponitur.

f ¶ *Sed ex causa.*] vt 7. 21.q.4.omnis iactantia.

Deliciæ.] CASVS. Dicitur in hoc ca. quòd si quis vtitur cibo delicato sine immenso desiderio, non peccat, vt Helias qui carnes comedit. Si quis autem vilem cibum nimis ardenter appetit, reprehenditur, vt Dauid, qui aquam de cisterna Bethleem concupiuit nimis ardenter.

al sanus Luc 24. Gen. 25.

Non cogantur.] CASVS. Quæsitum fuit ab August. quid debeat fieri de diuitibus, qui tempore pœnitentiæ non possunt vti cibis vilibus & aridis vt alij pœnitentes? Respondet August. quòd non debent ad hoc cogi,sed vtantur pretiosis,& dent pauperibus vilia : quia si consuetudinem mutant, ægrotant: dolere tamen debent quòd non possunt sicut alij abstinere.

g ¶ *Non cogantur.*] Argu. quòd mitius agendum est cum diuitibus & nobilib[a],quàm cum pauperibus [a],vt 86.dist.non satis. & 84.dist.peruenit. 50.dist. contumaces. 26. q.7. tempora. Argu. contra.22.q. 5. qui cõpulsus.

‖ Dic quòd ignobiles magis puniuntur corporali pœna, quàm nobiles:sed pecuniariter magis punitur nobilis quàm ignobilis,vt 24.q. 1. qui contra. & ff.de pœn. si quis aliquid. & l. quædam.

h ¶ *Diuites.*] cum sunt in pœnitentia.

i ¶ *Si consuetudinem.*] Arg.‖ quòd commutationes pœnarũ possint fieri in spiritualibus. 82.distin. presbyter.

‖ Pœnæ in spiritualibus possunt commutari.

k ¶ *Superfluis.*] id est, pretiosis.

l ¶ *Pauperibus vilia.*] Argu. contra 7.49.dist.c. vlti. in fine.

† *ad illa verba*] petite,& dabitur vobis] *sed paulo aliter.*

Quod dicit.] CASVS. August. exponit hic illum locum Euangelij super Matth. venit Ioannes non manducans neque bibens; & dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens;& dicunt Iudæi : Ecce hic homo vorator est,& potator vini. Sed iustificata est sapientia à filiis suis, id est, Christus iustus est

a Ad idem qđ legitur & no. extra de vot. cap 1.
2. *Reg.* 23.
3. *Reg.* 17.
‖ Nobilium & ignobilis pœna non est æqua.

suetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat; aut aliquid significat[a], aut flagitiosus[b] est. In omnibus enim talibus non vsus rerum, sed libido[c] vtentis in culpa est. *& infra.*¶ Quid igitur locis,& temporibus,& personis conueniat, diligenter attendendum est,ne temere flagitia[d] reprehendamus. Fieri enim potest,vt sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis, pretiosissimo cibo sapiens vtatur; insipiens autem fœdissima gulæ flamma in vilissimum olus ardescat, & fanius † quisque malerit, more Domini, piscе vesci[e], quàm lenticula more Esau nepotis Abrahæ, aut ordeo, more iumẽtorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt pleræque bestiæ; quia vilioribus aluntur escis. Nam in omnibus huiusce modi rebus non ex earum rerũ natura, quibus vtimur, sed ex causa[f] vtendi,& modo appetendi,vel probandum,vel improbandum, quod facimus.

a ¶ Intemperans.] *Apud sanctum Augu. & Iuonem legitur*:temperans. *Sed ob glossam non est mutatum.*

Idem super Epistolam Ioannis.

¶ Non cibus, sed appetitus in culpa est.

C. I I.

DEliciæ quælibet, si absque desiderio percipiantur, non officiunt: & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abstinentiæ. Dauid enim aquam male cõcupitam effudit,& Helias carnes comedit.

¶ *In operibus beati Augustini aut impressis, aut manuscriptis, quæ hactenus ad manus venerint, hæc non sunt inuenta. Ceterum apud Prosperum de vita contemplatiua l.2.cap.22. eadem ferè leguntur :* Nec deliciæ quælibet, si absque desiderio percipiantur, officiunt : & viles cibi plerumque abstinentiæ profectum, si appetenter accipiantur, impediunt. Hinc est, quod sanctus Dauid aquæ in se concupiscentiam castigauit; atque eam sibi à suis oblatam, ne desiderio suo ex ea satisfacere videretur,effudit: & sancto Heliæ perceptio carnium non concupita non nocuit.

Idem de verbis Domini secundum Matthæum, serm.5. †

¶ Contra suæ infirmitatis consuetudinem, aliquibus cibis diuites vti non cogantur. C. I I I.

NOn cogãtur[g] diuites[h] pauperum cibis vesci: vtantur consuetudine infirmitatis suæ; sed doleant aliter se non posse : si consuetudinem[i] mutant, ægrotant. Vtantur superfluis[k],dent inopibus necessaria. Vtantur pretiosis, dent pauperibus[l] vilia.

*Idem lib.2. qu.est. Euang. cap.*II.

¶ Aequanimitas tolerandi,non vsus vel abstinentia cibi iustitiam facit. C. I I I I.

ostensus à suis Apostolis. Est ergo casus. Quæsitum fuit ab Augustino vtrum sit virtus in abstinendo vel manducando, & respondet quòd non : sed iustitia est in æquanimitate tolerandi inopiam, & temperandi se in abundantia ciborum : & non se corrumpendi. Et hoc probat exemplo Apostoli dicentis: Scio esurire, & scio abundare. in cibis enim non multum interest siue parum siue multum sumat quis : cum ille qui parum sumit, & ardenter, reprehendatur : & is qui paulo plus & ante horam cum oportet sumit sine auiditate, commendetur.

1 Iuo par. 4. ca.).23. *Matt.11.& Luc 7.*

m ¶ *In Euangelio.*] Tangit hic quod Christus in Euangelio Matth. xj. dicit de Iudæis: ‖ Venit Ioannes non manducans carnes, neque bibens vinum : & dixistis, dæmonium habet. venit Iesus manducans & bibens:& dixistis, ecce vorator & potator vini. sed licet alij male opinarentur de ipso : tamen iustificatus est ab Apostolis suis [b].

‖ Abstinentia Christi & Iohannis ligatissi& uersa fuit.

b Id est Christus iustus et ostensus à suis discipulis fuit Apostolis. secundum 8.Bis sicl. qui ipsum omnia iudeste cere intellexerunt.

n ¶ *Ipsi.*] datiui casus.

o ¶ *Positas.*] coram aliis.

p ¶ *Si id in tempore.*] id est, pro tempore, scilicet cum coram aliquibus tempore necessitatis citius proponitur cibus.

q ¶ *Neque.*] id est,non ideo debet quis statim comedere, quòd videt alios necesitate exigente comedere, & proponitur cibus.

r ¶ *Cum.*] id est, quando.

s ¶ *His.*] id est, eis.

t ¶ *Scio.*] sic facient episcopi, cum venient ad pauperes ecclesias:ne breuis hora consumat victum longi temporis. extra de censi. cum Apostolus.

Philipp. 4.

Parsimoniã.] CASVS. Octo enumerantur in cap. quorum sex commendantur, & duo reprobãtur. ‖ & scire debes, quòd parsimonia est vsus rerum temporalium cum moderatione.

‖ Parsimonia

v ¶ *Parsimoniam.*] id est, temperatum vsum.

2 Iuo par.b cap.31.

x ¶ *Diligentiam.*] id est, voluptatem.

y ¶ *Infucatum.*] id est, pretiosum : vel infucatum, id est non pretiose fucatum.

z ¶ *In priuatis.*] Argu. ‖ contra illos qui dicunt melius esse orandum in priuato loco, & non coram hominibus,quàm in ecclesia, ex illa auctoritate: Tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem: sed illud de cubiculo mentis intelligitur.

‖ Oratio publice quam clam melius est.

a ¶ *Quæ supra.*] Nam quidquid super erogaueris, reddam tibi, sic 86. distin. non satis.

Sæpe.]

Sæpe.] CASVS. Dicit hic Greg. quòd vitia diligenter sunt præcauenda, quia sæpe sub specie virtutum vitia latenter subintrant.

a ¶ *Sæpe se vitia.*] Stulti dum vitant vitia in contraria currunt.

b ¶ *Episcopus.*] ¶ *Supellectilem.*] hoc hodie non tenet:quia modo habent amplas possessiones, vt 12.q.1. expedit.& sic non est contra de consecr. dist.1. vasa.& extra de censi. cũ Apostolus. vbi dicitur ℣ archiepiscopi quinquaginta equitaturas habebunt in visitationibus.

SECVNDO Concludit Gratianus ex supradictis, ℣ sicut mores eorum cum quibus viuimus, seruandi sunt in cibis : sic etiam in indumentis, & in incessu etiã debet esse sacerdos ornatus, vt grauitate itineris mentis ostendat maturitatem. Si enim in compositе & non decenter incedit (vt dicit August.) mentis inæqualitas indicatur. Et hoc probatur exẽplo Catilinę, qui propter variũ incessum fuit a Sallustio notatus.

c ¶ *Vnde historiographus.*] Sallustius.

d ¶ *Mutabilitatem.*] Catilinæ.

Hospitalem.] Hæc dist. diuidit in quatuor partes, in quarum prima dicitur, quòd sacerdotes debent esse hospitales,& recipere pauperes Christi. & hoc probatur [p] id quod sequit vsque ad [c]. quiescamus.Secũda ibi, *Quiescamus.* Tertia ibi, *Sed licet.* Quarta ibi,*Non oportet.* Ioan.de Fant.

CASVS. In hac 42.dist. prosequitur Grat.sextum cap. Apostolicæ regulæ: scilicet,oportet sacerdotem esse hospitalẽ. quod probat 8.rationibus.Prima est in principio. Secunda incipit ibi , *Qui enim Apostolum.* Tertia ibi , *Si enim sacerdos.* Quarta & quinta incipiunt ibi,*Ordinadus itaque.* Sexta ibi, *Quomodo etiam secundum Hierony.* Septima ibi, *Vnde Apostolus.* Octaua ibi, *Si enim vidua.* Casus autem sequentis cap. planus est.

Ibid. c.14.

1 Burch. l.1. cap. 209. Iuo p.6.c.184. Ansel.l.7. c. 101.

e ¶ *Hospitalẽ.*] In hac dist. ostendit Gratianus, q hospitalis erit ordinandus:q̃a non haberet frontem inuitãdi alios ad hospitalitatem, si domum suam hospitibus clauderet:& quia hæc pietas remuneratur æterniter & temporaliter.Item exemplo Abrahæ & Loth : qui quoniã hospitales erant, Angelos hospitio recepere meruerunt [a] ? Addit etiam quòd in hospitalitate non erit electio vel delectus personarum [b], adiungit etiam de conuiuiis in ecclesia non faciendis [c]. In fine breuiter tangit 7.cap.Apostolicæ regulæ : scilicet, oportet episcopum esse pudicum [d].

2 ℣. cad. cap. quisquis.

a Vt ij.q.1.

b Et ij eadem, quiescamus. *Matth.* 25. c Vt j.c.non debent. & cap. sequente.

f ¶ *A seipso.*] simi.ff.de nego.gest.si pupilli.§.vlti.ff.de fideiuss.tutor. ff.de pact.cum in eo.47.dist.§.necesse. in princ.

g ¶ *Aliena.*] 47.distin.sicut.7.93. dist.diaconi. 7.14.q.4. quid dicam. sic extra de restit.spol. sæpe. & 16.q.1. decimæ.

d Scilicet in §. pudicus.

ceptis, in ecclesia fieri exoptamus.

α ¶ Præter corporis.] *Est ex prisca versione : Græce est , διὶ ἐπιμελᾶσθαι μόνου τοῦ σώματος ἀπερίεργον , id est :* propter corporis tantum curam minime superuacaneam atq; operosam. *sed ob glossam non est mutatum.*

β ¶ Supra vires.] *In prisca illa versione est:* iuxta vires.*Dionysiana habet,vt Gratianus. Græce autem : τὰς καθ' ὑπερβολὴν εὐποιίας τῶν ἀδελφῶν τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις, διὰ τὰς ἐκκλησίας ἐκ τῶν ἰδίων κινουμένας ; id est:* eximias, atque excellentes fratrum beneficentias, quæ secundum traditiones per ecclesiam in pauperes fiunt.

*Item Gregorius Ioanni Constantinopolitano, lib.1. reg. epist.*24.

¶ Sub specie virtutis fugere se vitia ingentes. C. V I.

SÆpe se vitia [a] esse virtutes mẽtiuntur, vt tenacitas, parsimonia,effusio, largitas, crudelitas, zelus iustitiæ, remissio, pietas velit videri.

Item ex concilio Carthagin. 4. *c.*15.

¶ Meritis fidei,& vitæ, non diuitiis episcopalis auctoritas quæritur. C. V I I.

EPiscopus vilẽ supellectilem[b], & mensam,ac victum pauperem habeat,& dignitatis suæ auctoritatẽ fide, & vitæ meritis quærat.

¶ Hospitium quoque non longe ab ecclesia habeat.

*Item ex eodem, cap.*45.

¶ Ex eodem. C. V I I I.

LEricus professionem suam & habitu,& incessu probet: & ideo nec vestibus,nec calceamentis decorem quærat.

Sicut ergo in cibis mores eorũ, cum quibus viuimus, obseruare monemur; sic & de indumentis intelligendũ est. Vt enim alibi dicitur ; [2] *Quisquis contemptis his, cum quibus viuit, lautiora sibi,vel austeriora præ ceteris indumenta,vel alimenta quærit, aut intemperans sui,aut superstitiosus est.*] *In incessu autem debet esse sacerdos ornatus, vt grauitate itineris , mentis maturitatem ostendat. Incompositio enim corporis (vt Augustinus ait 3) inæqualitatem indicat mentis.* [4] *Vnde historiographus*[c] *ille cum eius mutabilitatem*[d] *describeret,cuius conscientia excita*[†] *curis mentem vastabat*[†] *inter cetera hoc etiam notabile iudicauit, dicens* [*Citus modo,& modo tardus incessus.*]

DISTINCTIO XLII.

Hospitalem[e] *vero sacerdotem esse oportet , ne sit in numero eorũ,quibus in iudicio dicetur* [*Hospes eram,& non suscepistis me.*] *Qui enim Apostolum secutus, alios ad hospitalitatem debet inuitare, quomodo hospitalitatis exhortator potest esse, qui domum propriam hospitibus claudit? Si enim sacerdos primũ à seipso*[f]*, & à domestica ecclesia sua debet exigere quod postea populis imperet: si primum, imitando Christum, ipse debet facere , quæ postea populum doceat, necesse est, vt pauperes hospitio recipiat,quo ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat.*¶ [5] *Ordinandus itaque sacerdos ad memoriã reuocet, quomodo Abraham , & Loth per hospitalitatis opera, Deo placuere, & Angelos hospitio meruerunt recipere; quomodo Angeli Sodomis hospitalẽ domum ingressi, Loth cum familia sua liberauerunt; quomodo clausas domos cum hospitibus ignis ingressus perdiderit; quomodo etiam secundum Hieronymum* [6]*, alienag*[g] *rapere cõuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur: ac sic per opera pietatis se instruat, vt & præsentis vitæ subsidia, & æternæ claritatis præmia à Deo percipiat; vtrumque enim pietati promittitur.*¶ *Vnde Apostolus scribens ad Timotheum ait* [*Exerce teipsum ad pietatem. Nam corporalis*[h] *quidem exercitatio ad modicum vtilis est; pietas autem est vtilis ad omnia*[i]*, habens promissionem vitæ,quæ nunc est, & futuræ.*] *Ab hac*[k] *quisquis alienus fuerit, in sacerdotem ordinari non poterit.*¶ [7] *Si enim viduam*[m] *in ecclesia recipi prohibetur,quæ pauperes nõ recepit hospitio,quæ pedes sanctorũ non lauit,quæ omne opus bonũ non est executa; multo magis sunt prohibendi à sacerdotio,qui ab operę pietatis probantur alieni. Vnde*† *hospitalitatis opera despicientes, in Gangrensi concilio excommunicantur. Sic enim in eo statutum est, cap.*II.

a ¶ Præter corporis.] *Est ex prisca versione : Græce est , διὶ ἐπιμελᾶσθαι μόνου τοῦ σώματος ἀπερίεργον , id est :* propter corporis tantum curam minime superuacaneam atq; operosam. *sed ob glossam non est mutatum.*

b ¶ Supra vires.] *In prisca illa versione est:* iuxta vires.*Dionysiana habet,vt Gratianus. Græce autem : τὰς καθ' ὑπερβολὴν εὐποιίας τῶν ἀδελφῶν τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις, διὰ τὰς ἐκκλησίας ἐκ τῶν ἰδίων κινουμένας ; id est:* eximias, atque excellentes fratrum beneficentias, quæ secundum traditiones per ecclesiam in pauperes fiunt.

c ¶ *Vnde historiographus.*] Sallustius.

d ¶ *Mutabilitatem.*] Catilinæ.

e ¶ *Hospitalẽ.*] In hac dist. ostendit Gratianus, q hospitalis erit ordinandus:q̃a non haberet frontem inuitãdi alios ad hospitalitatem, si domum suam hospitibus clauderet:& quia hæc pietas remuneratur æterniter & temporaliter.Item exemplo Abrahæ & Loth : qui quoniã hospitales erant, Angelos hospitio recepere meruerunt [a] ? Addit etiam quòd in hospitalitate non erit electio vel delectus personarum [b], adiungit etiam de conuiuiis in ecclesia non faciendis [c]. In fine breuiter tangit 7.cap.Apostolicæ regulæ : scilicet, oportet episcopum esse pudicum [d].

1 Iuo par.4. ca.).23. *Matt.11.& Luc 7.*

2 ℣. cad. cap. quisquis.

a Vt ij.q.1.

b Et ij eadem, quiescamus. *Matth.* 25. c Vt j.c.non debent. & cap. sequente.

Philipp. 4.

d Scilicet in §. pudicus.

f ¶ *A seipso.*] simi.ff.de nego.gest.si pupilli.§.vlti.ff.de fideiuss.tutor. ff.de pact.cum in eo.47.dist.§.necesse. in princ.

g ¶ *Aliena.*] 47.distin.sicut.7.93. dist.diaconi. 7.14.q.4. quid dicam. sic extra de restit.spol. sæpe. & 16.q.1. decimæ.

h ¶ *Corporalis.*] siue operibus pietatis.

ADDITIO. quod dicit ad modicum, dicas respectu eorum per quæ habetur vita æterna. vtilis tamen est, quia opportunitatem peccandi aufert. de consecrat. dist.5. numquam. Laur.

i ¶ *Ad omnia.*] id est, ad temporalia & æterna, vt 16.q.1. decimæ.

k ¶ *Ab hac.*] hospitalitate.

l ¶ *Alienus.*] vt 85. distin. archidiaconum.

m ¶ *Vidua.*] 31. q. 1. quomodo.

Si quis.] HINC ETIAM. Adhuc probat Gratianus hospitalitatem esse tenendam, & qui eam non habuit, abijcitur ab ecclesia, sicut Ioan. eiecit quemdam Diotrepem, quia pauperes non recipiebat. Et ostendit etiam quòd omnibus indifferenter quibus possumus debemus hospitalitatem exhibere : quod probat sequenti capitulo.

n ¶ *Diotrepem.*] proprium nomen. vel id est, facerdotem.

Quiescamus.] Hæc est secunda pars huius distin. in qua dicitur, quòd in eleemosynis dandis nõ debet esse differentia cum petitur pro nutrimento.si autem peteretur causa prædicationis, tunc esset discernendum. Hoc autem intelligo de eleemosynis quotidianis , non autem de præmeditatis. aliàs contradiceret Hierony. 16.q.1. c. fin. vbi dicit, q in paupere magis est attendenda religio , quàm paupertas. Ioan.de Fant.

CASVS. Quidam dicebant,quòd in omnibus hospitibus recipiendis facienda erat examinatio. sed dicit Ioan. Chrysost. non esse verum. Nam si petat aliquis tamquam prælatus,facienda est examinatio, quia forte non rectè petit, vel est intrusus , vel excommunicatus.Non enim datur tantum temporale, sed etiã accipitur spirituale. Si vero petit amore Dei,indifferenter est omnibus dãdum,exemplo Abraham, qui meruit Angelos recipere; quod forte non fecisset, si distinxisset personas. Quæ sequuntur,[3] patent vsq; ad distinctionẽ.

o ¶ *Curiositate.*] Non enim semper erimus curiosi,nam multa sunt dissimulanda. ff. de noua. l. doli. in fin.

1. *Tim.* 4.

1. *Tim.* 5.

7 21.q.1.quomodo.

al. vnde quidam

8 Burch. l.19. c.124. Iuo p. 15.cap. 136. Ans. l.5. c.76.
9 Vide in hũc locum Alci. lib prætermiss forum 1.in dictione agapes. Opinatur eni Alci. ilapinas hic legẽdum, non agapes. *Epist.* 3.

¶ In recipiendis hospitibus nulla debet esse distinctio. C. I I.

2 QViescamus ab hac absurda curiositate [o], & diabo-

lica,& peremptoria†. Si enim in clero se electum esse dicat,si sacerdotem se nominet, scrutare: non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est: circa maiora periculū a vertitur; non enim das, sed accipis. Si vero pro nutrimento postulat b, nihil in his examines. Inquire, quomodo Abrahā hospitalem se circa omnes ostendebat. Si scrutator fuisset circa refugientes ad se, numquam Angelos hospitio recepisset. Fortassis enim non putans eos Angelos esse, cum reliquis & hos repulisset:Sed quoniam omnes c recipiebat, suscepit & Angelos. Non enim ex vita eorum,quos accipis, mercedem tibi retributurus est Deus; sed ex voluntate tua, ex liberalitate, ex honorificentia multa, ex misericordia, ex bonitate.

Sed licet ipsa conuiuia despicienda non sint, non tamen in ecclesiis celebrari, nec clericos ad ea conuocatos ex eis partes sibi tollere oportet.

Vnde in Laodicensi concilio, c.27.

¶ Clerici ad agapem vocati partes sibi non tollant. C. III.

1 NOn oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos α ad agapem 2 vocatos,partes d tollere propter iniuriam e, quæ ex hac occasione ecclesiastico ordini possit deputari.

α ¶ Clericos.] *In concilio Græco,& prisca etiam versione additur*, vel laicos.

β ¶ Propter iniuriam.] *Græce est, διὰ τὸ τὼν ὕβριν τὰξει προσβλαβῆ τῇ ἐκκλησιαστικῇ , id est*, eo quòd ecclesiastico ordini inuratur contumelia.

*Item ex eodem, cap.*28.

¶ In locis Deo sacratis nec comedere, nec accubitus sternere liceat. C. IIII.

4 3 NOn oportet in basilicis,seu in ecclesiis agapem facere,& intus γ manducare, vel accubitus sternere.

γ ¶ Et intus.] *Græce est, καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ τὸ ϑεῖν: quod Dionysius vertit,* nec intra domū Dei: *sed apud Balsamonem abest vox*, Dei.

Item ex concilio Carthagin. 3. c.30.

¶ Nisi necessitate coacti clerici in ecclesia non conuiuentur. C. V.

4 NVlli episcopi,vel clerici in ecclesia conuiuentur, nisi ambo admittantur ad ordines, quàm ambo repellantur b. argu.contra 23.quæst.vlti. si quattuor. Quid iuris sit de hoc, notatur in quæstionibus. & est expressum de homi. significasti.

d *Non oportet,&c.*] ¶ *Partes.*] & domum mittere. & est contra episcopos qui nolunt prouincias visitare, & tamen petunt redimi procurationes, vt 10.q.1. relata.

e ¶ *Propter iniuriam.*] id est, infamiam.

f *Vlli.*] ¶ *Transeuntes.*] ‖ Sic in tabernis possunt clerici comedere cā necessitatis,vt 44.dist.clerici.de vi.& hon.cler.clerici.

g ¶ *Oratorium.*] ab orando quippe dicitur, vt in eo nihil aliud quàm oretur & psallatur. ȝ. ead. in oratorio.

h ¶ *Quicquam aliud.*] tamen ecclesiasticæ causæ c possunt & debent tractari in ecclesia, vt 2.q.2. præceptum.

Vdicus quoque.] Hæc dist. diuiditur in quattuor partes, in quarum prima dicit, quòd rector ecclesiæ debet esse discretus in silentio,& vtilis in verbo, ne aut tacenda dicat,aut dicēda subticeat.& ad hoc probandum inducit cap. sequent. Secunda ibi, *In mandatis.* Tertia ibi,*Scimus autem.* Quarta ibi, *Pariter quoque.* Ioann. de Fant.

CASVS. In hac distin. 43. prosequitur Gratian⁹ 7.cap.Apostolicæ regulę, scilicet, oportet episcopum esse pudicum:quod verum est non solum factis, sed etiam verbis, vt probatur per cātica canticorum.

i ¶ *Pudicus.*] Hic breuiter tangit 7. cap. Apostolicæ regulæ, oportet episcopum esse pudicum.

k ¶ *Genæ.*] Sicut enim per genas cibi d, sic per prædicationes ecclesiæ fideles incorporantur, vt de consecrat. distinct. 2. quia passus,

DEBET. In hoc §. prosequitur Gratianus 8. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet oportet episcopum esse doctorē, id est, talem qui sciat docere. Nam quantum prodest bonis per exempla bonæ vitæ,tantum nocet malis si fileat.Nam prædicatione prælatorum mali sunt arcendi & corripiendi, sed in sua prædicatione debet prælatus esse discretus,ne vel tacēda proferat, vel dicenda taceat. Quod sequentibus capitulis probatur.

l ¶ *Debet, &c.*] Hic prosequitur viij.cap.Apostolicæ regulæ , oportet ordinandum esse doctorem,id est,talem qui sciat docere & prædicare. consideranbit autē prius quibus & quæ prædicet e; quia non omnia omnibus sunt prædicanda.hæreticis enim secreta fidei non sunt pandenda f, nec nimis alta dicet minus capacibus. & si subditi non obediunt prædicanti , non ideo cessabit à doctrina & correctione eorum g.

m ¶ *Silentio.*] Expone negatiue.fic 2.q.7.sancta.

n ¶ *Nam latratu.*] id est, prædicatione.

o ¶ *Canum.*] infra 2. q.7. qui nec.

p ¶ *Et baculo.*] comminationis.

Sit rector.] Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quòd rector debet esse discretus , vt fileat vel loquatur cum viderit expedire. Nam sicut incauta locutio ponit hominem in errorem , sic indiscretum silentium in errore relinquit . & hoc probatur nouem auctoritatibus. In secunda parte, quæ incipit ibi , *Sed cum rector*, dicitur quòd prædicator debet esse vtilis in verbo , id est , talia proferat, per quæ corda audientium non lædantur. & hoc probatur tribus auctoritatibus. In tertia quæ incipit ibi , *Prouidendum quoque est.* dicitur quòd etiam vtilia non debet nimis effundere , quia loquacitas nimia leuis apud homines reputatur, & hoc probatur tribus auctoritatibus.

CASVS.

a ¶ *Periculum.*] ‖ Si enim in minoribus adhibenda est discretio,fortius in maioribus. sic 7.q.2.c.vlti.ff.ad Carb.l.1.§.2.

b ¶ *Postulat.*] ‖ Ergo indistincte omnibus est danda eleemosyna, vt j.ead.cap.proxi.& ȝ.§.proxi.& 86.dist.pasce.& 1.q.2.quàm pio.& 11.q.3. quoniam multos.& 16.q.1.si cupis.& 23.q.4.duo. alibi dicitur : omni petēti te tribue.Sed contra Dominus dicit a, Desudet eleemosyna in manu tua,donec inuenias iustum cui des.Et in Canticis,vbi dicitur:Ordinauit in me charitatem. Et dicit Ambros.Ordinata est charitas vt primo Deus, secundo parētes , deinde filij, postea domestici,vltimo extranei diligātur. Et alibi dicit Ambros. q delectus personarum debet esse in misericordia impendenda, vt 86. dist. non satis. & Hierony. dicit, q in pauperibus non tam paupertas q̄ religio est attendenda,vt 16.q.1. q̄n quidquid. & August. dicit. Vtilius esurienti panis tollitur,quàm de cibo securus,&c. vt 5.q.5.non omnis.23.q.4.nimiū. Distingue ergo : eorum qui petunt eleemosynā , alij sunt cogniti,alij nō. Item alij petunt quasi ex debito,vt prædicatores & prę lati, alij pro sustētatione corporis. Si ergo quis petat ex debito, & ratione officij, q̄a dicit se ad hoc missum vt ibi prædicet, & tale officium constat ei commissum esse, reciendus est. si est incognitus , est examinandus an ita sit, vt in hoc capi. Si autem quis petit pro nutrimento,tunc indistincte omnibus est danda,vt hic,& 1.q.2.quàm pio. & 11.q.3. quoniam. nisi quis per securitatem cibi negligat iustitiam:quia tūc subtrahenda est ei,vt 5.q. 5.non omnis. nisi iam fame moriatur, vt 86.dist. pasce. si autem non possumus omnib⁹ sufficere, tunc danda est potius bono, quàm malo ; consanguineo , quàm extraneo. & sic loquitur illud, Desūdet eleemosyna,&c. & illud. Ordinauit in me charitatem,vt 86. distin. non satis.

c ¶ *Sed quoniam omnes.*] argu. quòd ratione dubitationis meli⁹ est ex abūdātia aliquid facere, quàm aliquid dimittere, vt 11.q.3.nolite.13.q.2.nō æstimemus.24.q.3.corripiantur.

d *On oportet,&c.*] ¶ *Partes.*] & domum mittere. & est contra episcopos qui nolunt prouincias visitare , & tamen petunt redimi procurationes, vt 10.q.1. relata.

e ¶ *Propter iniuriam.*] id est, infamiam.

f *Vlli.*] ¶ *Transeuntes.*] ‖ Sic in tabernis possunt clerici comedere cā necessitatis,vt 44.dist.clerici.de vi.& hon.cler.clerici.

g ¶ *Oratorium.*] ab orando quippe dicitur, vt in eo nihil aliud quàm oretur & psallatur. ȝ. ead. in oratorio.

h ¶ *Quicquam aliud.*] tamen ecclesiasticæ causæ c possunt & debent tractari in ecclesia, vt 2.q.2. præceptum.

Vdicus quoque.] Hæc dist. diuiditur in quattuor partes , in quarum prima dicit , quòd rector ecclesiæ debet esse discretus in silentio,& vtilis in verbo, ne aut tacenda dicat,aut dicēda subticeat.& ad hoc probandum inducit cap. sequent. Secunda ibi , *In mandatis.* Tertia ibi,*Scimus autem.* Quarta ibi, *Pariter quoque.* Ioann. de Fant.

CASVS. In hac distin. 43. prosequitur Gratian⁹ 7.cap.Apostolicæ regulę, scilicet , oportet episcopum esse pudicum:quod verum est non solum factis, sed etiam verbis, vt probatur per cātica canticorum.

i ¶ *Pudicus.*] Hic breuiter tangit 7. cap. Apostolicæ regulæ , oportet episcopum esse pudicum.

k ¶ *Genæ.*] Sicut enim per genas cibi d , sic per prædicationes ecclesiæ fideles incorporantur , vt de consecrat. distinct. 2. quia passus,

DEBET. In hoc §. prosequitur Gratianus 8. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet oportet episcopum esse doctorē , id est, talem qui sciat docere. Nam quantum prodest bonis per exempla bonæ vitæ,tantum nocet malis si fileat.Nam prædicatione prælatorum mali sunt arcendi & corripiendi, sed in sua prædicatione debet prælatus esse discretus,ne vel tacēda proferat, vel dicenda taceat. Quod sequentibus capitulis probatur.

l ¶ *Debet , &c.*] Hic prosequitur viij.cap.Apostolicæ regulæ , oportet ordinandum esse doctorem,id est,talem qui sciat docere & prædicare. considerabit autē prius quibus & quæ prædicet e; quia non omnia omnibus sunt prædicanda.hæreticis enim secreta fidei non sunt pandenda f, nec nimis alta dicet minus capacibus. & si subditi non obediunt prædicanti , non ideo cessabit à doctrina & correctione eorum g.

m ¶ *Silentio.*] Expone negatiue.fic 2.q.7.sancta.

n ¶ *Nam latratu.*] id est, prædicatione.

o ¶ *Canum.*] infra 2. q.7. qui nec.

p ¶ *Et baculo.*] comminationis.

Sit rector.] Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quòd rector debet esse discretus , vt fileat vel loquatur cum viderit expedire. Nam sicut incauta locutio ponit hominem in errorem , sic indiscretum silentium in errore relinquit . & hoc probatur nouem auctoritatibus. In secunda parte, quæ incipit ibi , *Sed cum rector*, dicitur quòd prædicator debet esse vtilis in verbo , id est , talia proferat, per quæ corda audientium non lædantur. & hoc probatur tribus auctoritatibus. In tertia quæ incipit ibi , *Prouidendum quoque est.* dicitur quòd etiam vtilia non debet nimis effundere , quia loquacitas nimia leuis apud homines reputatur, & hoc probatur tribus auctoritatibus.

CASVS.

1 Anfel. l. 5. cap. 77. Iuo p.3.c.128. 2 Vide quod not. Andreas Alcia.lib.prætermissorum 1. indict̄one , agapes.

3 Burch. l. 3. cap. 82. Iuo p. 3. c 32. Ansl. l. 5. c.78.

‖ Dubitatio notabilis. 4 Burch. l. 3. cap. 83. Iuo p. 1. c.74. b Arg.ad hoc 23. q. 4. quàm magnum.Lau.

‖ Clerici in tabernis possunt quādoque comedere.

‖ Discretione maiore in maioribus opus est.

‖ Eleemosyna quibus est danda.

† *al pernitiosa*

a Hug.dicit q hoc dixit in Euangelio:sed nescio vbi.Sed potest sumi ec clesiast.12. vel hoc dixit secūdum interpretatio.70. interpretum. dicit Rod.quòd ista auctoritas, desudet , &c. sumitur ex cap. præcedēti, vbi dicitur sic , si benefeceris , scito cui bene feceris. & erit gratia in oculis tuis multa. Archid.

CASVS. Primo dicit,q prædicator, vel rector nec silenda proferat,nec proferenda silebit.& hoc probat ix.auctoritatibus.Secundo dicit, quòd talia proponat,quæ non dedu cant homines in errorē: & hoc probat tribus auctoritatibus.Tertio ostēpit, quòd etiam vtilia nō debet nimis effundere. & hoc probat tribus auctoritatibus.

a ¶ *Veniente.*] iuxta illud. *Nam siluisse nocet , multosque silentio damnant.*

b ¶ *Latrare.*] propter pigritiam.

c ¶ *Hinc rursus.*] Primo conqueritur , & primo ponit verba Prophetæ, deinde ea exponit, & sic procedit p totum ca. d ¶ *Dicere.*] id est, dicitur.

e ¶ *Tacendo.*] Not. q tacens & timens fugere dicitur.vnde etiam tacēs pro contumace habetur, vt 65. dist. si forte. & ff. de interro. act. de ætate. §.qui tacuit.

f ¶ *Qui dum fugitiua.*] id est, transitoria.

g ¶ *Quos.*] simplex relatio, non refertur ad immediate dictum.

h ¶ *Securitate.*] eo ipso quòd tacetur,promittitur securitas delinquentibus,vt 83.dist.error.

i ¶ *Sermo.*] doctoris.

k ¶ *Nescit.*] scilicet esse peccatū ille cui prædicatur,vel cum eius pœnitētia auditur, quæritur ab eo locus,& tempus,& persona cū qua deliquit, quæ forte peccator propter verecundiā vult occultare, vt de pœnit.dist. 6.c.1. in fin. a Tamen in quæstionibus vbi fit prę iudicium alij , non fient speciales interrogationes, vt ff.de quæst.l. prima.§.qui quæstionem.

l ¶ *Custodiunt.*] id est, custodire debent.

m ¶ *Quia Angelus.*] id est,nuntius Domini.

n ¶ *Præconis.*] infra de consecrat. distinct.4. baptismus.

o ¶ *Pastores.*] id est, Apostolos.

p ¶ *Tintinnabulis.*] octoginta tintinnabula, & totidem mala punica in inferiori margine tunicæ sacerdotalis pendebant.

q ¶ *Non moriatur.*] anima scilicet peccando, vel vt fama eius non sit mortua.

r ¶ *Opera.*] Arg. quòd si aliqua permiserit se de sponsari vel arrhari, licet expresse non consentiat, videtur quòd sponsalia sint contracta. argu. 30. quæst.5. feminæ.27.q.2. si quis desponsauerit, 32.q. 2. honorantur.ff.de spon sal. sed ea b. Nam opera sed mercenariorū vice deseruiunt: quia veniente a lupo fugiunt,dum se sub silentio abscondunt. Hinc namque eos per prophetam Dominus increpat dicens [Canes muti, non valentes latrare b.] Hinc rursus c quæritur,dicens [Non ascendistis ex aduerso,neque opposuistis murum pro domo Israel,vt staretis in prælio in die Domini.] Ex aduerso quippe ascendere,est pro defensione gregis, voce libera , huius mundi potestatibus contraire.Et in die Domini in prælio stare, est prauis decertantibus ex iustitiæ amore resistere.Pastorem enim recta timuisse dicere d, q̄d est aliud,quàm tacendo e terga præbuisse ? qui nimirum si pro grege se objicit , murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursus delinquenti populo dicitur [Prophetæ tui viderunt tibi falsa , & stulta , nec aperiebant iniquitatem tuam,vt te ad pœnitentiam prouocarent.] Prophetæ quippe in sacro eloquio non numquam doctores vocantur, qui dum fugitiua f esse præsentia indicant,quæ sunt ventura : manifestāt, quos g diuinus sermo falsa videre redarguit ; quia dum culpas corripere metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate h blandiuntur:qui iniquitatem peccantiū nequaquam aperiunt: quia ab increpationis voce conticescunt. Claruis quippe apertionis est sermo i correctionis ; quia increpatio culpam detegit , quam sæpe nescit k ipse etiam , qui perpetrauit. Hinc Paulus ait [Vt potens sit in doctrina sana exhortari ; & eos, qui contradicunt , redarguere.] Hinc per Malachiam dicitur [Labia sacerdotis custodiunt l sciētiam, & legem requirunt ex ore eius ; quia m Angelus Domini exercituū est] Hinc per Esaiam Dominus admonet dicens [Clama, ne cesses , quasi tuba exalta vocem tuam.] Præconis n quippe officium susc ipit , quisquis ad sacerdotium accedit,vt ante aduentum iudicis , qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo , si prædicationis est nescius , quam clamoris vocem daturus est præco mutus ? Hinc est enim , quòd super pastores o primos in linguarum specie spiritus sanctus insedit ; quia nimirum,quos repleuerit,de se protinus loquentes facit. Hinc Moysi præcipitur, vt tabernaculum sacerdos ingrediens tintinnabulis p ambiatur ; vt videlicet prædicationis voces habeat ; ne superni inspectoris iudicium ex silentio offendat : scriptum quippe est [vt audiatur sonitus, quando ingreditur, vel egreditur sanctuarium in conspectu Domini ; & non moriatur q.] Sacerdos namque ingrediens , vel egrediens , moritur, si de eo sonitus non auditur ; quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Apte autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta enim sacerdotis quid aliud, quàm recta opera debemus accipere ? propheta testante, qui ait [Sacerdotes tui induantur iustitia.]Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent ; vt † vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque bona opera r sacerdotis clament. Sed cum rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautelæ studio loquatur,attendat ; ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere corda audientium feriātur : & cum fortasse sapiēs videri desiderat, vnitatis compagem insipienter abscindat. Hinc namq; veritas dicit [Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.] Per sal quippe,verbi sapientia designatur. Qui ergo loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne eius eloquio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus ait [Non plus sapere,quàm oportet sapere , sed s sapere ad sobrietatem t.] Hinc in sacerdotis veste iuxta diuinam vocem tintinnabulis mala punica coniunguntur. Quid enim per mala punica,nisi fidei vnitas designatur ? Nam sicut in malo punico,vno exterius cortice multa interius grana muniuntur;sic innumeros sanctæ ecclesię populos vnitas fidei contegit,quos intus diuersitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat ; hoc, quod iam præmisimus, per semetipsam veritas discipulis clamat. [Habete sal in vobis,& pacem habete inter vos:] ac si figurate per habitum sacerdotis dicat ; mala punica tintinnabulis iungite , vt per omne, quod dicitis, vnitatem fidei cauta obseruatione teneatis. Prouidendum quoque est solicita intentione rectoribus, vt ab eis non solum praua nullo modo, sed ne recta quidem nimie v & inordinate proferantur:quia sæpe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium,loquacitatis incauta importunitate leuigatur x ; & auctorem suum hæc eadem loquacitas inquinat,quæ seruire auditoribus ad vsum profectus ignorat. Vnde bene per Moysem dicitur [Vir, qui fluxum seminis patitur, immundus est y.] In mente quippe audientium , semen secuturæ cogitationis est qualitas auditæ locutionis; quia dum per aurem sermo cōcipitur,cogitatio in mente generatur. Vnde & ab huius mundi sapientibus prædicator egregius seminiuerbius z est vocatus. Qui ergo fluxum seminis patitur , immundus asseritur ; quia multiloquio subditus , ex eo se inquinat : quod si ordinate promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda † potuisset : dumque incautus per loquacitatem defluit,non ad vsum generis, sed ad immūdiciam semen effundit. Vnde Paulus quoque , cum discipulum probant, vt 46.dist. cap. 1. 11.q.3. existimant. 22.q. 5. cauete. vt extra de his quæ fiunt à ma. par. cap. ex ore.argu.ff.de mino.si filius.ff.de inofficio. testa.l. vlti.ff.de ædil. edic. si tamen.§.ei qui.Ioan.‖ Ego dico, quòd si contrahentes possunt loqui, exprimere debent consensum suum ; alioquin non iudicaretur pro matrimonio, cum necessaria sint verba quantum ad ecclesiam,vt extra de spon.tuæ fraternitatis.quia etiam mutus si contrahit, signis debet exprimere consensum,vt extra de sponsal. cum apud. Bart.

s ¶ *Sed sapere.*]ad hæc quæ hic dicuntur , bene facit extra de hære. cum ex iniuncto.

t ¶ *Ad sobrietatem.*] id est,sine præsumptione.

v ¶ *Nimie.*] id est, in multiloquio.

x ¶ *Leuigatur.*] id est, leuis & inanis ab auditoribus iudicatur.

y ¶ *Est.*] scilicet vsque ad vesperam,vt supra distinct.6. testamentum.

z ¶ *Seminiuerbius.*] A presbyteris Atheniēsium dictū est de Apostolo,q.d. sibi vult iste seminator verborum ? & secundum hoc erit hic seminiuerbius. sed si habes seminuerbius , tunc dic quòd obscurus erat , vel quia (vt dicitur) vitium linguæ habebat.

ADDITIO. ‖ Seminiuerbius, id est, semina tas verba , vel id est, abbreuians verba , secundum Laur. Item Paulus in quadam sequentia dicit sperm ologus. sperma enim Græce,Latine dicitur semen, & logos sermo, secundum Hugon.

Præmisit.]

Ad Ocsia cap.8.§.glossa ordin. in 1. Tim.3 in vt. doctorem.

Ad Tit. 1.

2 Et de pœn. dist.5.cap.1.in princ. Malach. 2.

Esa. 56. Ezech. 13.

Thren. 2.

Esa. 58.

Act. 2. Exod. 28. b Dicas quòd parentes cōtrahant cum filiis,sufficit eos non taciturni as,vt in iuribus prædictis. & extra de despons. impub. accedit. & ca. de illis. Arch.

Iob 10.

Marc 9.

Leuit. 15.

Act. 17.

Rom. 12. Exod. 28.

Marc 9.

‖ Verba in contrahendo matrimonio , an sint de necessitate.

Psal. 131.

† *al si*

† *al. corde*

‖ Argumẽtum ab ordine verborũ sumitur. a Aliàs dicitur quòd de ordine scripturæ non est curandum.ff.de fol. nec enim. Archidiaconus.

a ¶ *Præmisit.*] ‖ argu. quòd ab ordine a verborum est argumentandum.20.distin.§.1. & 23.q.4. displicet. & 1.q.1. vt euidenter. & 3.q.7. in grauibus. extra de rescrip. cum dilecta. Et si præcedens verbum est dubium,& sequens manifestũ, sequens clausula est sequenda.ff.de peti. hæred. vtrum autem quandoque etiam secundum præcedentem exponitur sequens.ff.de leg.1. si seruus plurium.in fin.

b ¶ *Importunitas.*]Nota quòd propter tria conſueuit induci cap.scilicet quòd tacens & timens videntur fugere. Item ꝙ æque aliquid probatur factis vt dictis. Item ordinem verborum attendendum,vt per notata supra posita patet.

2. *Tim.* 4.

IN *mandatis.*] Hæc est secunda pars huius dist. in qua dicitur, quòd hæreticis & paganis non sunt secreta nostræ fidei manifestãda. & hoc cap. ad hoc probandum indu citur. Si tu quæras quæ dicta Origenis recipiantur? Respon.recipit eccle sia tamquam sua ea, quæ de dictis eius Hiero.recipit. alias sunt cum suo auctore damnata per Papam Gelasium. 15. distin. ſancta Romana. versicul. item Origenis.Io.de Fan.

Matth. 10. *Marc.* 7.

CASVS. Quæsitum fuit ab Origene,vtrum indifferenter secreta fidei sint cuilibet reserandaꝫ Et respondit quòd non, duabus rationibꝫ. Prima est, quia Christus præcepit vt intrantes ciuitatẽ examinemus, quis sit in ea dignus, vt apud eum cibum ſumamus; multo fortius est hoc faciendũ in cibo spirituali, cũ non debeamus proijcere margaritas nostras ante porcos. Secunda est: quia ſi fidelis est,& bonus paratus corrigi, reserare sibi debemus, vt quod in eo deficit, per nos suppleatur,vt ſi qua in eo macula fuerit, emẽdetur:ſi autem perfidus est & incorrigibilis, nulla secreta fidei ei sunt reuelanda, sed monendus est vt resipiſcat. Si vero nos prouocet dicere quod non decet ipſum audire, debemus eum prudenter eludere; ne ſi nil respondeamus, putent auditores inopia responſionis nos declinare certamen.

Matth. 7.

c ¶ *In mandatis.*] scilicet Euangelicis.Matth.10.cap. & Marc. 7. vbi Dominus præcepit discipulis ſuis: In quamcumque ciuitatem intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit, & ſic ibi manete. Ex verbis illis arguitur hic à minori. Laur.

d ¶ *Non poteſt.*] Nam timor in dubiis deteriora canit. Et Lucanus.

Peſsimus in dubijs augur timor.

e ¶ *Quòd.*] id est, quia bona ſint.

f ¶ *Virtutum.*] Ergo videtur, quòd qui non habet fidem posſit habere virtutem,quod non est verum,vt 24.quæſt.1. vbi.

g ¶ *Quæ palam.*] id est, dubitanter ſunt mala.

h ¶ *Permanet.*] sæpius admonitus.

i ¶ *De ſecretioribus.*] ſed ea quæ ſpectant ad admonitionem, non autem ſecreta fidei: quia ſi illa ſciret, facilius non inde impugnaret, vt 11.quæſt.3. nolite.

k ¶ *Prudenter.*] transferendo nos callide ad alienam materiam:cum nec ipſi debeant alieni regni ſcrutari arcana. C. de commer. mercatores. & extra de elect. quòd ſicut. immo ſubtili ingenio debemus à barbaris extorquere aurum, vt C. de commerciis, l.2. & 14.quæſt.4. ab illo. & quæſt. 5. cap. dixit.

‖ Dolus bonus.

l ¶ *Eludere.*] ‖ Nota dolum esse bonum contra hoſtem. ſic 22.q.2. vtilem. & ff. de do.l.1.

de inſtantia prædicationis admoneret,dixit[Teſtificor coram Deo, & Chriſto Ieſu,qui iudicaturus eſt viuos, & mortuos, per aduentum ipſius,& regnum eius, prædica verbũ, inſta opportune, importune:] dicturus [importune,] præmiſit a [opportune;] quia ſcilicet apud auditoris mentem ipſa ſua vtilitate ſe deſtruit, ſi habere importunitas b opportunitatem neſcit.

Item Clemens epiſt.3. in extremo.

¶ Porcis, & canibus ſacra non ſunt committenda. C. I.

2 IN mandatis c habemus, vt venientes ad ciuitatem diſcamus prius, quis in ea dignus ſit, vt apud eum cibum ſumamus; quanto magis noſſe conuenit, quis, qualiſue ſit is, cui immortalitatis verba credenda ſunt? Soliciti enim,& valde ſoliciti eſſe debemus, ne margaritas noſtras mittamus ante porcos. Sed & ob alias cauſas vtile eſt viri huius habere me notitiam. Si enim ſciam, quia in his, de quibus non poteſt d dubitari,quòd e bona ſint, emendatus eſt,& inculpabilis; hoc eſt, ſi ſobrius, ſi miſericors, ſi iuſtus, ſi mitis, & humanus (quæ vtique bona eſſe nullus ambigit)tũc conſequens videbitur,vt ei,qui obtinet bona virtutum f,etiam quod deeſt fidei, & ſcientiæ, conferatur: & in quibus maculari eius vita videtur, quæ eſt in reliquis probabilis, emendetur. Si vero in iis, quæ palam g ſunt, peccatis inuolutus permanet h ,& inquinatus; non me oportet ei aliquid de ſecretioribꝫ i , & remotis diuinæ ſcientiæ proloqui; ſed magis proteſtari, & conuenire eũ,vt peccare deſinat, & actus ſuos à vitiis emendet. Quòd ſi ingeſſerit ſe, & prouocauerit nos dicere,quæ eum minus recte agẽtem non oportet audire; prudenter k eum debemus eludere 1.Nam nihil omnino reſpondere, auditorũ cauſa vtile non videtur:ne forte exiſtiment nos reſponſionis penuria m declinare certamen;& fides eorum lædatur non intelligentium propoſitum noſtrum.

Item Anacletus, epiſt. 1. *omnibus epiſcopis.*

¶ Verba prædicationis perſecutoribus ſuis prælati non ſubtrahant. C. III.

3 SCimus autem multos ob id infeſtare doctores, vt eos perdant n, & placita propriæ voluntatis adimpleant. Non propterea tamẽ doctores (inquantum vires ſuppetunt) à recta æmulatione o, & bona intentione † recedere p debent; ſcientes, quia beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.

Item Gregorius Venantio, lib. 1. *epiſt.* 33.

¶ Non eſt mundus à ſanguine ſubiectorum; qui Dei concilium illis non annuntiat. C. IIII.

EPheſiis Paulus q dicit [Mundæ ſunt manus meæ à ſanguine r omnium veſtrum: non enim ſubterfugi, quominus annuntiarem s omne conſilium Dei vobis.] Mundus t ergo à ſanguine eorum non eſſet, ſi eis Dei conſilium annuntiare noluiſſet:quia cum increpare delinquẽtes noluerit, eos proculdubio tacendo v paſtor occidit.

Item Nicolaus ad Michaelem Imperatorem in epiſtola, cuius initium eſt, [*Propoſueramus.*]

¶ Aeternæ damnationis pœnam incurrit prædicator, qui ſemen diuini verbi non ſpargit. C. V.

DIſpenſatie † eſt nobis cæleſtis ſeminis iniuncta:væ x ſi non ſparſerimus:væ ſi tacuerimus. Quod cũ electionis vas formidet, & clamet z ;quanto magis b cuilibet exiguo metuendũ eſt: Prompde, ſicut non leue diſcrimen incũbit Pontificibus ſiluiſſe pro diuinitatis cultu, & eccleſiæ correctione quod cõgruit;ita his (quod abſit) non mediocre periculum eſt; qui cum debeant parere d ,deſpiciunt.

Pariter quoque obſeruare debet ſacerdos, in indignis, & non intelligentibus ſecreta myſteria, ſua prædicationereſerare incipiat. Qui enim ea docet,quæ ab auditoribus non valent intelligi; non ad eorum vtilitatem, ſed ad ſui oſtentationem facit. 1 *Vnde in expoſitione* [*Beati immaculati*]*dicitur. Vitium eſt ſecreta myſteria vulgare indignis: quod ſit vel loquacitate incauta, dum ſine indicio volat irreuocabile e verbum; vel adulatione,vt ei placeat* 2 *;cui ſecreta reuelat, vel iactatione ſcientiæ:vt plura ſcire videatur.*] *In quibus omnibus profecto datur intelligi, quanta debeat eſſe diſcretio in prædicatione ſacerdotis: qua ſi forte caruerit,tamquam torto f naſo, ſacerdotalis officij iudicatur indignus.*

DISTINCTIO XLIIII.

VM autem vinolentus eſſe prohibetur; gulæ intemperantiã nequaquã habere permittitur. Neque enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur.Vtrumque enim interopera tenebrarum Apoſtolus cõnumerat ſcribens Romanis [*Non in comeſſationibus, & ebrietatibus.*] *Ventris nãque ingluuies ad luxuriam pronocat facile; & omne opus bonum diſſoluit.*3 *Vnde* [*venter, & genitalia ſibimetipſis vicina ſunt:vt ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum.*] *Hinc etiam Nabuzardam princeps coquorum muros Hieruſalem deſtruxiſſe legitur: quia venter, cui multitudo coquorum deſeruit, ædificia virtutum ad ſolum redigit. Sacerdos itaque de altari viuere h , non luxuriari quærat, vt ait Hieronymus* 4. [*Tibi o ſacerdos de altario viuere, non luxuriari permittitur.*] *Sunt autem comeſſationes non ſolum ſacerdotibus, ſed etiam laicis noxiæ: qui feſtiuos, & ſolennes dies non aliter ſe digne celebrare putant; niſi comeſſationibus deſeruiant.*

Vnde Auguſtinus ſcribit ad Aurelium epiſcopum, epiſt. 64.

¶ Non eſt vacandum comeſſationibus, & ebrietatibus. C. I.

5 COmeſſationes, & ebrietates ita conceſſæ,& licitæ putantur i , vt in honorẽ etiam beatiſsimorum martyrum non ſolum per ſolennes dies(quod ipſum quis non lugendũ k videat,qui hæc non carneiſi,oculis inſpicit?)ſed etiam quotidie celebrentur.*& poſt pauca:* Non ergo aſpere quantũ exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur:magis docẽdo,quàm iubendo; magis monendo, quàm minando. Sic enim agendũ eſt cũ multitudine m peccantium †. Seueritas autem exercẽda eſt in peccata paucorum. Et ſi quid minamur;cum dolore fiat, de ſcripturis comminando vindictam futuram; ne nos ipſi noſtra poteſtate , ſed Deus in noſtro ſermone timeatur. Ita prius mouebuntur ſpiritales, aut ſpiritalibus proximi; quorum auctoritate, & leniſſimis quidem, ſed inſtantiſſimis admonitionibus cetera multitudo frangatur.

Item ex concilio Laodicenſi, c. 24.

¶ Nulli clericorum,aut continentium licet tabernas intrare. C. II.

6 NOn oportet n clericos ſeruientes à presbyteris vſque o ad diaconos,& deinceps ordinis eccleſiaſtici omnes vſque ad miniſtros,aut lectores, aut exorciſtas, aut oſtiarios, aut pſalmiſtas, aut etiã eos, qui in proposito p cõtinentiæ ſunt,tabernas β intrare.

α ¶ Clericos ſeruiẽtes. *Græce eſt,λειτουργοῦσι, quod Dionyſius vertit,* ſacro miniſterio deditos : *quam verſionem concilium Aquiſgranenſe, Burchardus, & Iuo attulerunt.*

β ¶ Tabernas.] *ſequebatur in impreſsis,* niſi cauſa neceſsitatis : *quæ ſunt expuncta, quia neque in pleriſque manuſcriptis, neque in Burchardo, & Iuone, neque in ipſo concilio Laodicenſi, aut Aquiſgranenſi (vbi c. 60.hoc idem repetitur)legitur:videntur tamen accepta ex can. Apoſt.* 54. c . Deinde dicit, quòd cibum clericorum ſemper præceder & ſequetur oratio. Item ꝙ in ſacerdotali conuiuio ſemper debet legi lectio ſacræ ſcripturæ.

g ¶ *Vtrumque.*] Argumen. quòd vno prohibito vel permiſſo, idem erit in connexo ſibi,vt 5.diſtin.4.denique.& 1.q.1.ſicut Chriſtus. ‖ Et eſt hic argum. ꝙ ſi Papa vel epiſcopus ſcienter aliquem ordinat, videtur reſtituere ipſum famæ d, cum fama & ſacerdotium ſibi ſint annexa. Ioan. Quod falſum eſt, vt extra de chiſm.1. cap. 2. vbi dicitur quod probare debet ſecum fuiſſe diſpenſatum. Bar.

h ¶ *Viuere.* ‖ Sufficere debet ergo clerico, quòd viuat, id est, ſola neceſſaria habeat: & arctatur ill.a neceſsitas tantum ad victum & veſtitum e , vt 12.q.1. epiſcopus. Qualiter; tamen hoc intelligendum eſt, dixi 21. q. 1. cap. 1.

Comeſſationes.]

CASVS. Quæſiuit Aurelius ab Auguſti. vtrum laici qui in diebus feſtiuis deſeruiũt comeſſationibus & ebrietatibus, propter hoc debent ſuſpendi vel excommunicari. Et reſpõdet quòd non: quia multitudo eſt cauſa, in quam ſeueritas diſciplinæ non eſt exercenda:ſed monendi ſunt non imperioſe, ſed benigne, vt Deus in noſtro ſermone timeatur, & nõ nos:& vt cetera multitudo frangatur,incipiendũ eſt à ſpiritualibus, vel ſpiritualibus proximis.

i ¶ *Putantur.*] à ſtultis videlicet.

k ¶ *Lugendum.*]id est, nonne vnuſquiſque hoc lugendum videat?

l ¶ *Carneis.*]ſcilicet ſpiritualibus.

m ¶ *Cũ multitudine.*] Multi ſunt 40.vt extra de cle. excom. latores. Aliquando 23. milia ſunt pauci, vt 45.diſtin. diſciplina. ‖ Et habes hic quòd propter multitudinẽ detrahitur ſeueritati, vt 50. diſt.vt conſtitueretur. & 1.q.7.quoties.33.q.4. ipſa pietas. &c. non poteſt. Quandoque & cũ pauci tate mitius agendum eſt, cũ timetur ſcandalũ. 23. quæſt. 4. cum quiſque f. Vbi ergo aliquid male fit:& quaſi ex auctoritate defenditur, tunc non debet dormire ſeueritas. quando vero non defenditur, tunc diſſimulari poteſt propter ſcandalũ, vt de pæni. diſtinct. 6. cap. 1.in fin.& 82. diſtinct.plurimos.& 50.di. domino ſancto, ſed propter ſcandalum numquam debet deſeri veritas ipſa, vt extra de reg. iu. qui ſcandalizauerit g. ſed ſeueritas pœnarum poteſt deſeri, vt hic. Io. Item vbi non habet locum diſpenſationis remedium, vt in matrimonio:propter multitudinem non eſt recedendum à ſeueritate canonica,vt extra de tranſact. ex par. Bar. h .

NOn oportet. CASVS. Clerici omnes generaliter,& qui votum continentiæ fecerunt, prohibentur ingredi tabernas, niſi cauſa neceſsitatis,vt 3. c. ſequenti. Sequentia duo capitula plana ſunt.

n ¶ *Vſque.*]impropriè ponitur hic,vſque,cum nulli ſint in medio.

o ¶ *Qui in proposito.*] vt Deo deuoti conuerſ. 12. q. 1. duo, &c.

a ¶ *Et clamet.*] Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? 5. 6. diſtin. ſed penſandum.

ADDE. Vel dic, clamet prædicando:vel ſe timere æternam dãnationem,ſecundum Hug.

b ¶ *Quanto magis.*] Arg. à maiori,vt 32.quæſt.5. ſi Paulus.8. quæſt. 1. ſi ergo tantus.

c ¶ *His.*]id eſt,ſubditis.

d ¶ *Parere.*] id eſt, obedire.

PARITER. Hæc eſt quarta pars huius diſtin. Dictũ eſt §. in ca.in mandatis.ꝙ ſecreta fidei non ſunt hæreticis reuelanda. Nunc vero dicit Gratianus ꝙ idem est de catholicis indignis, & non intelligẽtibus. ſi autem ſecus fiat, nõ fit ad eorũ vtilitatem : ſed potius ad oſtentationem, vel adulationem, vel ſcientiæ iactationem, vel propter loquacitatem incautam. Et hoc probat per expoſitionem, Beati immaculati. Ex quibus patet,ꝙ ſi prælatus in prædicando diſcretionem nõ ſeruat, tamquam torto naſo, id eſt, diſcretione carens, ſacerdotis officio videtur indignus.

e ¶ *Irreuocabile.*]Horatius:*Nam ſemel emiſſum manet irreuocabile verbum.* extra de verb. ſig. forus. & Ouidius.

Neſcit vox miſſa reuerti. iuxta illud:

Vox emiſſa ſemel, irreditura volat a .

f ¶ *Torto.*]infra diſtin. 49. cap.1. Hinc etenim naſum comparat diſcretioni : quia per eum perpenditur odor & fetor.

Vm autem.] Hæc diſtinct. diuidit in tres partes:in quarum prima probat de temperantia gulæ.& hoc probat per quattuor auctoritates ſanctorum patrum. Secunda ibi, *Multis.* Tertia ibi,*Non oportet.*Ioannes de Fan.

Rom. 13.

CASVS. Supra in 35. diſt. dictum eſt, ꝙ ſacerdos non debet eſſe vinolentus, ſed ſobrius:quia comeſſatio & voracitas ebrietatis ſunt cohærentia,ideo prohibita ebrietate, prohibetur in hac 44. diſtinct. voracitas,& gulæ intemperantia. Et probatur tribus rationibus. Prima eſt, quia comeſſatio & ebrietas ab Apoſtolo enumerãtur inter opera tenebrarum dicens: non in comeſſationibus, &c. Secunda eſt: quia ventris ingluuies facile pronocat ad luxuriam : & omne opus bonum diſſoluit: Tertia probat exemplo Nabuzardam, qui deſtruxit muros Hieruſalem:quia ei multitudo coquorum deſeruit. Sunt autem comeſſationes noxiæ non ſolum ſacerdotibus,ſed etiam laicis : qui dies feſtiuos celebrare non putant,niſi comeſſationibus deſeruiant.

CVM AVTEM. Hæc diſtinct. ſpectat ad tertium cap. apoſtolicæ regulæ, quæ tractata eſt 35. diſtinct. oportet ordinandum eſſe non vinolentum,ſed ſobrium. ſed non tractauit ibi niſi de ſobrietate potus:ideo reſumit eam hic,& tractat de temperantia & ſobrietate cibi. ‖ Annectit ꝙ laici & clerici qui faciunt magna conuiuia cauſa laſciuiæ, delinquunt b . Item addit ꝙ clerici non debent comedere

a Adidẽ 5.q.5. qui ambulat. ff. de cap. & poſtli. reuer. in libello. §. faſtũ. in authenti de aequa. do. §. hincigitur,in fin. Archidia.

1 Glosſa ordi. ex Ambr. ſer. 2 in pſal. 118. in ver. [Abſcõli eloquia tua.],

2 Tex.est in ſ. 1 li.C de ſtatu.& imagi. vbi vide quid ſit adulatio.

3 Hier. in epiſt.ad Amandum, & Aug. de Temp. ſerm. 65. Greg. in paſtor. par. 3. cap.20. 4 *Reg.vlt ſecundum lxx.*

4 In Michæã cap. 3. in extremo.

a Tex.in ca. 1. de conſtitu. & ea. mollit.

b Die ꝙ ſi loquitur de rectoris diſcretis: hucdeducitur: vel quòd cum ea poſſum? loqui quantum ſufficit ad ea quæ poſſunt reduci ad id dem, vt ead. caprom. Archi.

a *Diſpenſatio nobis*] *ali. 1. Cor.9.*

‖ *Imputatio non eſt ei per quem nõ ſtat.*

*Matth.*5.

Act. 20.

1 Iuo p.c. 237. citat Gratian. ‖ Aemulor, vt ria ſignificat habet. ‖ Prælatus propter perfectionẽ non deſeruat prædicationem. † *al. inſtitutione*

a Adidẽ 5.q.5. qui ambulat. ff. de cap. & poſtli. reuer. in libello. §. faſtũ. in authenti de aequa. do. §. hincigitur,in fin. Archidia.

b Die ꝙ ſi loquitur de rectoris diſcretis: hucdeducitur: vel quòd cum ea poſſum? loqui quantum ſufficit ad ea quæ poſſunt reduci ad id dem, vt ead. caprom. Archi.

c Vt 3. ca,non oportet. cum duobus cap ſequenti. Et cõcor. gl. in c. nonnulli. in gl.in 3 4.d.ſt. ‖ Ordo purgat infamiam.

d Ar. C.de his qui nota. infamio,leg.3. Liẽ ſentur rlag.

‖ Victus & veſtitus ſufficiũt clerico. 5 Iuo par. 13. ca.588.

e Quod le. & no.24 q.2.reſecandũ.& 32. q. 2. ſic non ſunt in gl.vlc.

† *ab eſt ab origi. luo,& aliquot manuſcripti Gratiam*

f Concor tex. in l. decurione & ibi gl.& docto. C. de pœn.

g Vbi de hoc, & extra de tẽpo.ordi.ſane. ibi videas.

h Scilicet & tacet quando quæ prælatus non propter ſcandalũ, ſed propter maius malum quod poſſet eccleſiæ prouenire, vt cũ Rex aliquid facit in rebus eccleſiæ. ſecundum Laur.

6 Cõc. Aquiſgran. cap. 60. Burl.1.2.c. 31. Iuo p.6.c.205.

‖ Seueritati an propter multitudinem vel pauciratẽ detrahatur

f Cõcor tex. in l. decurione & ibi gl.& docto. C. de pœn.

g Vbi de hoc, & extra de tẽpo.ordi.ſane. ibi videas.

h Scilicet & tacet quando quæ prælatus non propter ſcandalũ, ſed propter maius malum quod poſſet eccleſiæ prouenire, vt cũ Rex aliquid facit in rebus eccleſiæ. ſecundum Laur.

a Ad idem 30. q. 3. pyctaciũ. ff. de in ter. & rele. l. relegatorum. 6. vlti. Archidia.

NVlli clerico liceat.] ¶ *Ergasterium.*] id est,stationẽ.
b ¶ *Quanto magis.*] cui non licet minus, non licebit & maius, vt hic. & 24. q. 1. miramur. & 74. dist. gesta. 14. q. 5. pœnale [a], sicut in casu conuerso, scilicet cui licet maius, & minus. 16. quæst. 2. vsus.
c ¶ *Aut cesset.*] sic 35. distinct. cap. 1.
d *Clerici.*] ¶ *Nisi peregrinationis.*] Not. quòd permittitur viatori, quod alij nó permittitur. Argum. simile. ĵ. 11. q. 3. quoniã multos.

1 Aquisgran. conc. cap. 90. Bur. l. 2. c. 130. Iuo p. 6. c. 204.

Vltis.] Hæc est 2. pars huius dist. in qua reprehenditur quidam Natalis episcopus, qui semper erat in comessationibus: ita quòd officiũ suũ nesciebat: & ita aliis detrahebat. & hoc probatur per hoc cap. & per ca. seq. Ioan. de Fan. CASVS. In hoc cap. reprehendit Grego. Natalem episcopum, qui tantum conuiuiis deseruiebat, in quibus vita absentium reprehendebatur, & inanes fabulæ cãtabantur: quod ex eo apparebat, quia neq; lectioni neq; exhortationi insistebat: neq; suis maioribus reuerẽtiã exhibebat.
e ¶ *Actionum.*] Argu. præsumi contra aliquem quandoque propter crimen præteritum. 18. dist. peruenit [b]. 34. quæst. 1. cum per bellicam. Quandoque ex præsenti circa præsens, vt hic. quandoque circa futurum. 50. distinct. si quis diaconus. Quandoque ex præterito circa præteritum. 22. quæst. 1. non est. Quandoque ex præterito circa futurum. 23. q. 5. si apud. & 82. distin. plurimos.
f ¶ *Inuigiles.*] que duo, scilicet lectioni studere, & exhortationi inuigilare, sunt opera pontificis. 36. dist. cap. vlti.
g ¶ *In teſtimonium.*] hic vnum factum probat aliud, vt 1. q. 1. costat, &c.

2 Adde quòd actio hic accipitur pro actu, similiter in l. magistratuũ. C. de ado. & in l. 1. ff. de offi. procon. & ĵ. eo. distin. rationis.

b Vbi de hoc, & extra de præsump. scribam. & C. de adult. si. qui. 31. q. 1. si quis viuente. extra de ele. officij. Archidia.

† *al. sanctitas*

Conuiuia.] CASVS. Idem Natalis episcopus excusabat se, quia reprehensus fuit propter conuiuia, quæ faciebat: dicens quòd bona intentione & causa impendendę charitatis hoc faciebat. Sed Gregorius dicit, q; tũc fiunt ex charitate, cum vita absentiũ non reprehenditur, nec inanes fabulę recitantur, sed verba sacrę lectionis, & cũ infirmitas sola reficitur: & qui hæc in suis conuiuiis facit, magister est abstinentiæ. Quæ autẽ sequuntur vsque ad distinctionem, plana sunt, & per se patent.

† *al. abſtinẽtia*

3 De consec. dist. 5. c. nullus. Bur. l. 2. c. 161. Iuo. p. 6. c. 252

† *al. in amore.*

Item ex ſexta ſynodo, c. 9.

¶ Deponatur clericus, qui tabernam, aut ergasterium habere voluerit. C. III.

NVlli clerico licet tabernam[α], aut ergasterium [a] habere. Si enim huiusmodi tabernam ingredi prohibetur; quanto magis [b] aliis ministrare in ea? Si quis vero tale quid fecerit, aut cesset [c], aut deponatur.

α ¶ Tabernam, aut ergasterium.] *Græce est καπηλικὸν ἐργαστήριον*, id est cauponariam tabernam.

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 27.

¶ Nisi necessitate cõpulsi clerici tabernas non ingrediantur. C. IIII.

1, CLerici, edendi, vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis [d] necessitate compulsi.

Item Gregorius Natali epiſcopo, lib. 2. reg. indict. 10. epiſt. 14.

¶ Corripiendus est episcopus, qui conuiuiis occupatur. C. V.

2 MVltis ab vrbe tua venientibus, frater charissime, didici, pastorali cura derelicta, solis te conuiuiis occupatum: quæ audita non crederem, nisi hæc actionum [2] [c] tuarum experimentis ad probarem. Nam quia nequaquã lectioni studeas, nequaquam exhortationi inuigiles [f], sed ipsum quoque vsum ecclesiastici ordinis ignores; hoc est in testimonium [g], quòd eis, sub quibus es positus, seruare reuerentiam nescis.

Idem ad eumdem, lib. 2. epiſt. 37.

¶ De eodem. C. VI.

COnuiuia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, recte vestra fraternitas † in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendũ est; quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cum in eis nulla absentiũ vita mordetur [h], nullus ex irrisione reprehenditur; nec in eis inanes sæculariũ negotiorũ fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiũtur: cũ non plus, quàm necesse est, seruitur corpori: sed sola eius infirmitas reficitur, vti ad vsum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaq; si vos in vestris conuiuiis agitis, abstinẽtium † [i], fateor, magistri estis.

[*Item ex concilio Nannetenſi.*]

PALEA. C. VII.

3 NVllus presbyterorũ, quando ad anniuersariũ diem trigesimum, aut septimum, vel tertium alicuius defuncti, aut quacũque vocatione ad collectam presbyteri conuenerit, se inebriare vllatenus præsumat, nec precatus amore † sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare; nec plausus, & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat, aut turpia ioca, vel vrso, vel tornatricibus ante se fieri † patiatur: nec laruas dæmonũ β ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

β ¶ Dæmonum.] *Burchardus addit*; quas vulgo Talamascas dicunt.

[*Item ex eodem.*]

¶ De eodem. PALEA. C. VIII.

4 QVando autẽ conuenerint presbyteri ad aliquod cõuiuium, aliquis † prior illorum, versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat; & tunc secundũ ordinem sedeant, alter alteri honorem præbẽtes; & per vices cibum, & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta scriptura legat. Et post refectionem similiter sanctum hymnum dicant ad exemplum Domini; sicut in cœna fecisse legitur: & sic se contineant omnes presbyteri, maxime in talibus locis, vt non vituperetur ministerium illorum.

[*Item ex eodem.*]

¶ De eodem. PALEA. C. XI.

5 QVando presbyteri per Kalendas simul conueniunt post peractum diuinũ mysteriũ †, ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium, ibi ad tabulas resideant: ne per talia inhonesta conuiuia se inuicem grauent: quia indecens est, & onerosum; sæpe etiam tarde ad ecclesiam redeuntes maius damnum de reprehensione consequuntur, quod † de grauedine mutua contrahunt, quàm lucrum ibi † faciant. Nam de huiusmodi conuentu Paulus Corinthios reprehendit, qui inconuenienter cœnam Dominicam manducare conueniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, id est ad collationem verbi sub occasione conueniunt, & ex veritate † ventris causa coniunguntur; reprehensibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant, & singuli singulos bibere faciant; & maxime vltra tertium vicem poculum non contingant; & sic ad ecclesias redeant.

Item ex concilio Laodicenſi, c. 53.

¶ Christiani ex symbolis conuiuiis non celebrent. C. X.

6 NOn oportet [k] ministros altaris, vel quoslibet clericos, aut etiam laicos Christianos ex symbolis [l] [quæ † vulgus comessalia appellat] cõuiuia celebrare [m].

Item ex concilio Toletano 3. c. 7.

¶ Sacrarum scripturarum lectio sacerdotalibus semper conuiuiis misceatur. C. XI.

7 PRo reuerentia [n] Dei, & sacerdotũ id vniuersa cõstituit synodus, vt (quia solẽt crebro mensis otio sæ fabulæ interponi) in omni sacerdotali cõuiuio lectio diuinarũ scripturarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificãtur ad bonũ; & fabulæ nõ necessariæ prohibẽtur.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 61. & 66. [8]

¶ De confertis nec conuiuia facere, nec ante horam diei tertiam clericis comedere licet. C. XII.

9 NOn liceat sacerdotes, vel clericos, sed nec religiosos laicos cõuiuia facere de confertis. ¶ Nec oportet clericos, vel laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire conuiuia, nec aliquando clericos, nisi hymno o dicto, comedere panem; & post cibos gratias auctori Deo referre.

Sequitur.]

† *al. ſanctã permittat.*

4 Burc. l. 2. c. 162. Iuop. 6. cap. 7 *decanus, aut aliquis.* Burch.

† *al. inglorie. tate*

† *Nemẽ tori.*

5 Burc. l. 2. c. 164. Iuo p. 6. cap. † *al. missitio. rium.*

6 Conc. Aquisgr. c. 15. Rabin. pæn. c. 27. ‖ *ipſa ſunt al. dicta loco ei. inſidem glõſe* 7 Burch. l. 2. c. 169. Iuop. 6. c. 260. Rab. in pœn. cap. 28.

8 Apud Martin. Bracar.

9 Burch. l. 2. cap. 165. Iuo p. 6. cap. 256. C. 66.

‖ Fidem ſuſcipere nemo cogitur.

Equitur.] Hæc distinct. diuiditur in quattuor partes. In quarum prima probatur per septem auctoritates, quòd prælati non debent esse accensi ad iram vel perturbationem. Secunda ibi, *Salomon.* Tertia ibi, *Ex his.* Quarta ibi, *Percussor.* Ioan. de Fan.
CASVS. In hac 45. dist. prosequitur 9. cap. apostolicæ regulæ, oportet episcopum non esse percussorem: quia non debet esse irascibilis & perturbati sensus, sed patiẽs exemplo Christi, qui dorsum posuit ad flagella. Et primo probat quòd prælati non debent aliquem percutere vsque ad §. *Salomon.* postea allegat in contrarium vsque ad §. *Ex his.* Not. ‖ ergo q; est percussio spiritualis: & est percussio corporalis. Spiritualis est, tum quis indiscreto sermone corrigit aliquos. ista prohibetur, vt ĵ. c. vlt. Corporalis est illa, quæ manu fit. & ista vbi fit ex ira vel odio, vel ad hoc vt magis teneatur, peccatũ est, vt ĵ. ea. ca. 1. sed si fit causa correctionis [a], licita est ei qui habet potestatem in eum, vt ĵ. ea. cum beatus. & 35. distin. ante omnia. hoc tamen scias, q; episcopus suis manibus neminem verberabit, vt 86. distin. non liceat. sed per alium potest, vt 5. quæst. 5. illi. non tamen per laicum, sed per clericum, si clericus fuerit verberandus, vt extra de sent. excom. vniuersitatis. nisi penitus sit incorrigibilis. tunc etiam per laicum potest, vt extra de sentent. excommunic. cap. vt famæ.
‖ Item distinguendũ est circa qualitatem ipsarũ personarum, quæ corrigendæ sunt, & etiam circa quantitatem criminũ: nam qui sunt in minoribus ordinibus constituti, licite verberantur etiã pro minoribus criminibus: vt infra ead. §. Salomon. & 35. dist. ante. sed maiores non sunt verberãdi nisi pro maioribus, vel enormibus criminibus vt ĵ. ead. cum beatus, & 35. distin. ante. ‖ Sunt tamen alij casus, in quibus licite percutitur clericus, vt not. 17. quæst. 4. si quis suadente.

1 Epist. ad Nepotianum.

2 Lib. 3. c. 12.

‖ Percussio est duplex.

1. Tim. 3. & ibi glosa ordin. & Anſ. ex Hier. ad Oceanum.

a De hoc mẽbro dic, vt legi, & no. extra de sen. excom. cum voluntate. ver. quòd de his.

Q*Vidam autem.*] CASVS. Quidam prælati erant, qui vt magis timerentur, suos clericos verberabãt. Et prẽterea homines ad fidem verberibus, & non prædicatione cogebant: sed dicit Grego. in hoc cap. quòd hoc facere non debent. & hoc probat auctoritate Pauli dicentis: Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Et auctoritate concilij, in quo statuitur, vt nullus clericus percutiatur: qui contra fecerit, triduo suspendatur.

ĵ Io. Diac. l. 3. cap. 9. Poly. l. 4. tit. 9. 2. *Tim.* 4.

4 Arg. quòd ſufficit allegatio generalis non expreſſo lib. de quo p glo. in verbo, continebatur. inc. cõtineba tur. de ſpon. impub.

‖ Corrigens debet multa attendere.

a ¶ *Canones.*] 86. distinct. non liceat.
b ¶ *Fidem.*] ‖ Ad fidem enim nemo cogendus est, vt 23. q. 5. ad fidem. & ĵ. c. de Iudæis, sed fidem receptam cogitur quis retinere. & sic non obstat 23. quæst. 4. quis nos. & quæst. 6. iam vero.

Si ergo laicis comeſſationes damnabiles ſunt, multo magis ſacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (vt Hieronymus ait [1]) craſſum ſenſum generat: cum ſacerdotalis ſenſus contra vigil eſſe debeat, & tenuis: atque ideo edacitatis vitio obnoxij in ſacerdotes vngi non debent. Hi enim (vt ait Gregorius in moralibus [2]) qui adhuc vitiorum bello ſubiacent, nequaquam per prædicationis vſum præeſſe magiſterio ceterorum debent.

DISTINCTIO XLV.

Equitur [non percuſſorem.] Non enim oportet epiſcopũ ita eſſe iraſcibilem, & perturbati ſenſus, vt percutiat; qui debet eſſe patiens: ſed ſequatur eum, qui dorſum poſuit ad flagella.

Vnde Gregorius ſcribit Ioanni epiſcopo Conſtantinopol. lib. 2. epiſt. 52. al. c. 91.

¶ Verborum correptione, non verberibus timeri debet episcopus. C. I.

3 QVid autem de episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones [a] dicant [4], bene fraternitas vestra nouit. Pastores etenim facti sumus, non percussores: & egregius prædicator dicit [Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.] Noua vero, atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem [b].

Item in concilio Romano ſub Sileſtro, c. 17.

De eodem. C. II.

NEminem † [c] quispiam peccãtem clericum cæde attingat, non presbyter, non diaconus, non episcopus clericum, vel seruitorem ecclesiæ ad cædem perducat. Sed si ita causa exigit clerici; triduo [d] priuetur honore, vt pœnitens redeat ad matrem ecclesiam.

Item Gregorius Paſchaſio epiſcopo Neapol. lib. 11. epiſt. 15.

¶ Non asperis, sed blandis verbis, ad fidem sunt aliqui prouocandi. C. III.

QVi sincera intentione ẽxtraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis [e] non asperitatibus, debent studere; ne quorum mentem reddita ad † planum ratio poterat reuocare, pellat procul aduersitas. Nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritus sui volunt cultura suspendere; suas illi magis, quàm Dei causas probantur attendere.
¶ 5 Iudæi siquidem Neapoli cõsistentes questi nobis sunt, asserẽtes, q; quidam eos à quibusdã feriarũ suarũ solennitatibus irrationabiliter mitantur arcere: ne illis sit licitum festiuitatũ suarũ solennia colere: sicut eis nũc vsque, & parentibus eorum longis retro tẽporibus licuit obseruare. Quòd si ita se veritas habet, supẽruacuæ rei vidẽtur operãdare †. Nam, quid vtilitatis est, quando, & si contra longum vsum fuerint vetiti, ad fidem illis, & cõuersionem nihil proficit? Aut cur Iudæis, qualiter cæremonias [f] suas colere debeant, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est, vt ratione potius, & mansuetudine prouocati sequi nos velint, nõ fugere; vt eos, ex eorum codicibus ostendẽtes, quæ dicimus, ad sinum matris ecclesiæ Deo possimus adiuuante conuertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adiuuante, ad conuertendum accendat, & de suis illos solennitatibus inquietari denuo non permittat: Sed omnes festiuitates, feriasque suas, sicut hactenus tam ipsi, quàm parentes eorum per lõga colentes retro tempora tenuerunt, liberam habeant obseruandi, celebrandique licentiam [g].

Item Gregorius iiij. in epiſtola epiſcopis per Galliam, & Germaniam conſtitutis.

¶ Non seueritate, sed benevolentia subditos prelati corripiant. C. IIII.

6 LIcet plerumque accidant in sacerdotibus, quæ sunt reprehendẽda; plus tamẽ erga corrigendos agat benevolentia [h], quàm seueritas; plus cohortatio, quàm comminatio †; ubi [i] charitas, quàm potestas: cum nemo nostrum sine reprehensione, aut sine peccato viuat. Nam si Dominus statim post trinam negationem beatum

b Et ſic nõ obſt. extra de ſent. excom. vt ſa. mæ. Ioan. de Fan.

† *al. à pace*

5 Iuo par. 13. c. 105.

† *al. ad libere*

e ¶ *Blandimentis.*] vel etiam muneribus, vt 23. q. 4. c. vlti. licet argu. fit contra. 1. q. 2. quàm pro. 22. quæst. 2. primum.

f ¶ *Cæremonias.*] Cæremoniæ dicuntur sacrificia Iudæorum: quia cereis exercebantur ĵ. dist. 6. §. his ita.

g ¶ *Licentiam.*] ‖ Sed nonne Iudæi mortaliter peccant ista faciendo [c]: quomodo ergo datur eis licentia peccandi mortaliter? Item si peccant mortaliter, quare nõ puniuntur, cum ipsi in aliis delictis puniantur, vt 17. quæst. 4. constituit. extra de vsu. post miserabilem? Sed dic quòd non dat eis hic licentiam peccãdi: sed liberationem à pœna. & est simile 4. dist. denique. & 21. q. 2. placuit. 23. q. 1. paratus. Ad aliud respondeo, quod si Iudæi ab hoc prohiberentur, ergo cogerentur ad fidẽ. & hæc vera sunt: dum tamen ipsi in contemptum nostræ fidei nõ exerceant talia, vt C. de Iudæ. Iudæos. & extra de Iudæis, & si Iudæos.

‖ Eccleſia quare permittit Iudæos mortaliter peccare.

c Nam celebrare & exercere illa exercitia eſt peccatũ mortale. Vnde Hier. Cuius legis ab auctu Chriſti non differt ab idolatria. Arc.

Licet plerumque accidant.] CASVS. Episcopi in Gallia, Germania & Europa statim cum perpendebant clericos suos delinquere, eos iudicabant, & eiiciebant de ecclesia sua: de quo Papa eos reprehendit, & docet, quòd si aliquando clerici delinquant, non statim fulminent illos, sed supportent: cum nec ipsi sint sine reprehensione & peccato, & hoc probat exemplo Christi; qui si Petrum post trinam negationem statim iudicasset, non tantum fructum ex eo recepisset. Et auctoritate Euangelij dicentis. Quod tibi non vis fieri, &c.

6 Infra ead. c. licet. Iuo p. 5. c. 368.

† *al. commotio*

h ¶ *Benevolentia.*] ‖ Nam sententia, quæ misericordiam vetat, fugienda est. 50. distinct. ponderet.

i ¶ *Sine peccato.*] vt 81. dist. Apostolus. & 25. dist. §. nunc autem.

‖ Sententia ſit coniuncta miſericordiæ.

a ¶ *Ex*

§ Iudex sit amator æquitatis & misericordiæ.

2 ¶ *Expectandi.*] Argum. ‖ quòd semper iudex potius sequetur misericordiam quam iudicium : vel æquitatem quàm rigorem, vt 86. distinct. non satis. 50. distinct. ponderet. 26. quæst. 7. alligant. & 35. quæst. 9. veniam Ad idem. 9. distin. sana.

b ¶ *Iudicandi.*] id est, damnandi.

c ¶ *Scandalorum.*] nam scandalum est, clericum statim puniri post delictum. sic. 11. quæst. 3. rursus.

d ¶ *Non vult.*] sic 2. q. 6. qui se scit.

DE Iudæis.] CASVS. Ideo statutum fuit in concilio Toletano, ne de cetero ad fidem per vim adducantur : quia cui vult, Deus miseretur : & quem vult indurat. Admonendi ergo sunt, & non cogendi. Verumtamen si iam coacti sunt ad fidem, sicut factum fuit temporibus principis Sisebuti : quia iam sacramenta diuina receperunt : cogendi fiût ea seruare : ne nomen Domini blasphemetur in eis, & fides quam susceperunt, contemptibilis habeatur. Sequens c. satis planum est.

al. prospich. orig.

e ¶ *Saluandi sunt.*] quia nullus inuitus fit bonus, vt 23. quæst. 6. vides.

‖ Coactio est duplex.

f ¶ *Coacti sunt.*] ‖ Coactio conditionalis de qua hic loquitur, non impedit sacramentum baptismi : nec etiam sacramentum ordinis, vt 74. distinct. vbi impedit tamen sacramentum matrimonij [a], vt extra de spon. cum locum. sed si fuerit absoluta coactio, nullus character imprimitur, vt extra de baptis. maiores. sed in dormientibus & amentibus distinguitur : quòd si prius habeant propositum baptizandi, recipiunt characterem ; aliter non, vt ibidem dicitur in fin. eo quòd dormiens possessionem non acquirit, vt ff. de acqui. pos. l. 1. §. 1.

a Arg. contra 22. q. 4. inter. vbi de hoc, ibi videas.

g ¶ *Vilis.*] No. propter vilitatem vitandi aliquid fieri. 100. distinct. prisca. & c. seq.

h *Licet.*] ¶ *Et quod prouisum est.*] simile est quod dicit decret. quod alicui pro pietate conceditur, non debet redundare in alterius iniuriam, vt extra de ecc. ædi. cap. 2. & extra de app. reprehensibilis.

i ¶ *Concordiam.*] scilicet vt vnus præsset aliis, ne fieret chisma, vt 93. distinct. legimus. & 89. distinct. ad hoc.

EPiscopum.] CASVS. Statutum fuit in canone Apostolorum, vt nullus episcopus, presbyter, vel diaconus percutiat fideles delinquentes, vel infideles volens ab eis timeri. quod si fecerit, deponatur : quia Petrum apostolum præceptorem nostrum iudicasset ; non tantũ ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Expectandi [a] ergo, atque corrigẽdi magis sunt rectores ecclesiæ, quàm statim iudicandi [b] : cum maiora negotia, & difficiliores causarum exitus, sanctorum patrũ canones spiritu Dei conditi, & totius mundi reuerentia consecrati iubeant sub nostræ sententiæ expectatione suspendi, nostroque moderamine finiri. Vnde necesse est hæc, & alia ecclesiastica quæque negotia post multarũ experimenta causarum solicitius perspici †, & diligentius præcaueri : quatenus per spiritum charitatis, & pacis, omnis materies scandalorum [c], & præsumptio inuidorum, atque oppressio simplicium fratrum de ecclesiis Domini auferantur. Et sicut non vult quisquam fratrum se aliorum iudicio prægrauari ; ita non audeat alij inferre, quod sibi non vult [d] fieri. Iudæi non sunt cogendi ad fidem : quam tamen si inuiti susceperint, cogendi sunt retinere.

† al. prospich. orig.

a Arg. 22. q. 4. inter. vbi de hoc, ibi videas.

b Bur. l. 4. c. 82. Ino p. 1. c. 276. & par. 13. c. 94. Pan. l. 1. c. 72. *Rom.* 10.

c ¶ Inuidorum.] *In epistola Gregorij IIII. (quæ est in sæpe memorato codice bibliothecæ Dominicanæ) & aliquot vetustis. exẽplaribus Gratiani legitur*, Iudæorum. *Vnde in concilio Toletano 4. c. 56. statutum est.*

¶ Sicut non sunt Iudæi ad fidem cogendi sic nec conuersi ab ea recedere permittuntur. C. V.

DE Iudæis autem præcipit sancta synodus nemini deinceps ad credendũ vim inferri. [Cui enim vult Deus, miseretur ; & quem vult indurat.] Non enim tales inuiti saluandi sunt [e], sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ. Sicut enim homo proprij arbitrij volũtate serpenti obediens periit ; sic vocante se gratia Dei, propriæ mentis conuersione homo quisque credendo saluatur. Ergo non vi, sed liberi arbitrij facultate vt conuertantur, suadendi sunt, nõ potius impellendi. Qui autẽ iampridem ad Christianitatem coacti sunt † venire (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisebuti) quia iam constat eos sacramentis diuinis sociatos baptismi gratiam suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis, & sanguinis Domini extitisse participes ; oportet, vt fidem, quã etiam vi, vel necessitate susceperũt, tenere cogantur ; ne nomen Dñi blasphemetur ; & fides, quã susceperũt, vilis [g], & contemptibilis habeatur.

e Arg. contra. Item Leo Papa, epi. 82. ad Anastasium episcopũ Thessalonicensem, c. 1.

¶ Beneuolentia plus quam seueritas erga corrigendos agat. C. VI.

LIcet nonnumquam accidãt, quæ in sacerdotalibus sunt reprehendẽda personis ; plus tamẽ erga corrigendos agat beneuolentia, quàm seueritas ; plus cohortatio, quàm comminatio † ; plus charitas, quàm potestas. Sed hi, qui quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi, facile ab hac lege discernuntur : & dum dominari magis, quàm consulere subditis quærunt, placet honor ; inflat superbia ; & quod prouisum [h] est ad concordiam [i], tendit ad noxam.

2 Supra eod. licet. 1. Poli. 4. cap.

† al. commodo

Item ex canone Apostolorũ, c. 28. iuxta priscam versionem.

¶ Deiciatur ab officio presbyter, & diaconus & episcopus verberibus timeri quærens. C. VII.

EPiscopũ, aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per huiusmodi volentem timeri, deijci ab officio suo præcipimus ; quia nusquam nos docuit [k] hoc Dominus. Econtrario vero ipse cum percuteretur, nõ repercutiebat : cum malediceretur, non remaledicebat : cum pateretur, non comminabatur.

3 Anf. l. 6. c. 159. Poly l. 4. tit. 3. Clerici non sunt æquiter verberandi.

Item ex concilio Bracarensi 3. c. 6.

¶ Non verberibus, sed verbis subditos episcopi corripiant. C. VIII.

CVm beatus Apostolus arguere, obsecrare, vel increpare in omni patiẽtia præcipiat, extra hãc doctrinã nouimus quosdã ex fratribus tantis cædibus in honoratos † subditos efferuescere, quãtas poterant latrocinantiũ promereri personæ. Et ideo, qui gradus iam ecclesiasticos meruerunt, id est presbyteri, abbates, & leuitę, qui exceptis grauioribus [l], & mortalibus culpis, nullis debent verberibus subiacere, nõ est dignum, vt passim vnusquisque prælatus honorabiliora membra sua, prout voluerit, & ei placuerit, verberibus subijciat, & dolori : ne, dum incaute subdita percutit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reuerentiam subtrahat [m], iuxta illud, quod quidam sapiens dixit. [Leuiter † [n] castigatus reuerentiã exhibet castiganti : asperitatis autem nimiæ increpatio nec correctionem recipit, nec salutem.] Et ideo, si quis aliter, quàm dictum est, prædictos honorabiles subditos licentia perceptæ potestatis

† sicin collegio.

l Adde gl. in l. iurantibus. ff. de iurisd. omn. iud. & in Authen. de nupt. vero. collat. 2. *Tim.* 4.

2. *Petri.*

m Quæstio vtrum talis ecclesiæ incipit quæritur vtrum pater. &c.

† *Leuiter* orig.

n ¶ *Leuiter.*] ff. ad legem Aquiliam. præceptoris.

2 ¶ *Exi*

217

¶ Clericus potest relegari.

2 ¶ *Exilij.*] Not. ‖ clericũ posse relegari in exilium, vt 2. q. 1. in primis. & notatur. 3. q. 4. hi qui.

SALOMON. Hæc est secunda pars huius distin. in qua probatur qp subditi sunt castigandi : & tunc eos prælati diligunt cum eos castigant. & hæc probantur per istum §. & per quinque auctoritates Sanctorum. Ioan. de Fan.

1 Proverb. 23.

CASVS. Hactenus probauit, qp episcopus percutere non debet. Modo probat Gratianus cõtrarium in hoc §. septem auctoritatibus & exemplis : quod etiam per sequentia capitula probat.

3 lib. 2. dial. cap. 4.

b ¶ *Flagellauit.*] vt 1. q. 3. saluator.

Io. 2.

c ¶ *Fornicatorem.*] j. 2. q. 1. de manifesta.

1. Cor. 5. Act. 3.

d ¶ *Et magum.*] j. 23. q. 8. legitur.

e ¶ *In canonibus.*] in hoc libro non inuenio illos canones : sed verba correctionis inueniuntur 28. distinct. de his. & 12. quæst. 1. c. 1.

3 Siricius Papa epist. 1. c. 6.

f ¶ *Ergastulis.*] infra 27. q. 1. impudicas. & cap. peruenit.

4 lib. 10. c. 6. ad c. 29. Iob. past. par. 2. c. 6. 1. 1. reg. epist. 24.

DIsciplina.] CASVS. In hoc cap. probat Gratianus (aliàs Gregor.) qp prælatus circa correctionem subditorum debet in se habere misericordiam & disciplinã. Et hoc probat quinque rationibus vel exemplis, scilicet Samaritani, qui vulneribus semiuiui apposuit vinum & oleum : & arcæ, in qua virga erat & manna : & Dauid, qui virga & baculo sanatus est : & Moysi, qui circa populum exercuit misericordiam & seueritatem : & exemplo Iob, qui cum sederet quasi Rex exercitu circumstante, erat tamen mœrentium consolator. Et quid hæc supra dicta significent, diligenter in hoc cap. exponitur.

Luc. 10.

g ¶ *Disciplina.*] id est, rigor siue pœna.

h ¶ *Misẽda est.*] Not. ‖ quòd iudices semper sequentur mediocritatẽ, vt ar. extra de censi. ex parte. ff. de pign. act. si seruus. ff. de iur. & fac. ign. nec supina. extra de offi. custo. cap. 1. & ff. de verb. obli. continuus. §. cum ita [a]. Arg. contra. ff. de nego. gest. Nesennius. in fi. Io. Sol. iudex potius sequatur æquitatẽ, quàm rigorem, vt C. de iud. placuit. vbi certum est ius ab æquitate dissentire, vt in restitutione minorum : nisi ex causa magis sequeretur rigorem : vbi s. multis grassantibus opus est exemplo, vt ff. de pœn. aut facta. in fin.

Heb. 9. ‖ Iudex medio cristem sequatur.

Tf. 22.

a Ad idem ff. de let. le. l. generaliter. nam si leguli tibi seruum, nec expecti de quode medio cti intelligendi est. Lauren.

misericordiam cum seueritate sociatam. Videamus amantem pie & districte sæuientem. ¶ Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos pene inueniabilem cõtraxisset offensam, ita vt eius rector audiret [descende ; peccauit populus tuus] ac si ei diuina vox diceret : qui in tali peccato lapsus est, iam meus non [i] est ; atque subiungeret [Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.] ille semel & iterum pro populo, cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens ait [Aut dimitte eis hanc noxam : aut si non facis, dele [k] me de libro tuo, quem scripsisti.] Pensemus ergo, quibus visceribus eumdem populum amauit, pro cuius vita de libro vitæ deleri se petiit. Sed tamen iste, qui tanto eius populi amore constringitur, contra eius culpas pensemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim vti petitione prima, ne delerẽtur, culpæ veniam obtinuit [l], ad eumdem populũ veniens ait [Ponat vir gladium suum super fœmur suum : ite & redite de porta vsque ad portã per medium castrorum ; & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suũ : cecideruntque in die illo quasi viginti [a] tria millia hominum.] Ecce qui vitam omnium etiã cum sua morte petiit : paucorum [m] vitã gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris : foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, vt se pro illis coram Domino morti offerre nõ dubitaret : tanta seueritas, vt eos, quos diuinitus feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret. Sic amauit eos, quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret : & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amauit, vt eos etiam Domino parcẽte prosterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deũ precibus, causam Dei apud populũ gladiis allegauit [n]. Intus amans diuinę iræ supplicando obstitit : foris sæuiens culpam feriendo consumpsit. Sucurrit citius omnibus ostensa morte paucorũ. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suum citius exaudiuit agentẽ pro populo : quia vidit, quid super populũ acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi vtrũque Moyses misceuit, vt nec disciplina deesset misericordię, nec misericordia disciplinæ. Vnde hic quoque iuxta vtramque virtutem dicitur [Cũque sederem quasi rex circũstante exercitu, eram tamen mœrentiũ cõsolator. † Sedere quippe

i ¶ *Meus non est.*] Arg. quod de vno cõceditur, de alio negatur. sic. 1. q. per Esaiam. 33. q. 5. q. ii sit tit. & 23. q. 4. forte. sic 25. distin. qualis. similiter cum iudicatur rem meã esse, per consequens iudicatur tuã non esse, vt ff. de procur. Põponius. §. 2.

k ¶ *Dele.*] Sed quare hoc petiit Moses [b], cum nemo deleri possit nisi propter peccatum proprium : quia spiritus sanctus nulli ingerit immeritam pœnam, vt 11. q. 3. illud ? Dicunt quidam qp impetu mẽtis hoc dixit. Alij dicunt, qp ex magna cõfidentia hoc dixit : qua si dicat, impossibile est qp me deleas. Aug. tamen dixit qp hæc dictio, aut, ponitur hic conditionaliter, id est si nõ dimittis eis hanc noxam ; dele me cum eis. postea destrue consequens : sed non deles me : ergo dimittes eis hanc noxam. & Gregorius hic conditionaliter exponit. Alij intelligunt hoc de morte temporali, prout videtur sonare littera sequens.

Exo. 23

b Sub fict. etiam id. in pertitur 23. q. inter. Archidia.

Ibidem

l ¶ *Obtinuit.*] j. 50. dist. si quis præpostera. cõtra. ibi dicitur quod veniam petiit, sed non obtinuit. Respondeo. ‖ Obtinuit ad tempus, vel ne puniretur æternaliter : sed non vt numquam puniretur. Puniti enim sunt pro illo peccato in Romana & in Babylonica captiuitate, vt 86. distin. ieiunium. vel obtinuit venia quo ad vitam æternam, non quo ad temporalem : sicut & Dauid remissum fuit peccatum quo ad vitam æternam : sed tamen punitus fuit temporaliter vt de pœni. distin. 1. sicut primi.

[Mosi oratio pro populo in quo, fuit exaudita.

m ¶ *Paucorum.*] Nota 23. millia dici pauca [c] : quia pauci fuerunt respectu aliorum. simi. ff. de verborũ significatio. maiorem.

ADDITIO. Et 23. q. 4. §. quod autem.

c Adde regulariter quot dicantur pauci : not. glo. in l. senatus. ff. de don. cau. mor. & in c. cupientes. 6. eqterum. in glo. in ver. contradicentium pauciras, de elect.

n ¶ *Allegauit.*] Argu. qp idem potest esse aduocatus vtriusque partis : & nunc inducere iura pro vna parte, nunc pro altera quod est falsum [d] : & sic tutor duorum litigantium pro vno agit, & pro altero respondet, vt ff. de aucto. tut. accipientis. ‖ Ex hoc loco sumitur causa quare episcopus accedẽs ad altare deponit mitram & baculum : sed cum conuertit se ad populum, resumit comminationis suæ insignia,

d Adde de hoc late per Ioan. And. in mercu. in reg. contradictus. in lib. 6.

‖ Episcopus quãdoque sumit, & quandoque deponit mitram & baculum non sine causa. *Iob.* 29.

vbi autem ius scriptum non est, iudex semper sequetur æquitatem, vt extra de transact. cap. vltim. Bar.

insignia, vt de consecra. distinct. 1. nullus episcopus.

Omnis. CASVS. Dicitur in hoc cap. q̄ omnis qui rectè iudicat, debet in manu gestare stateram, vt iudicet & absoluat iuste: & in vtroque pensō, id est in condemnatione vel absolutione debet habere simul iustitiam & misericordiam, vt per iustitiam peccati sententiam reddat: & per misericordiam peccati pœnam in omni negotio timens ne iustitiæ tramite deuians cadat.

a ¶ *In vtroque.*] id est, in absoluendo & condemnando.

b ¶ *Portat.*] ‖ Sed qualiter iustus stare potest, q̄ iudex habeat misericordiam & rigorem? Primū ea ratione, quia iudex nō potest mitigare pœnam, à canone latam, vel lege inflictā, vt 2. q. 3. §. notandum 2. sed illud ibi expeditum. est. Item qualiter misereturiudex illius quem occidit [a]? Item quæ misericordia manet circa illum qui deponit? Itē quæ misericordia fit ibi vbi filius punitur pro delicto patris? vt 6. q. 1. §. verum. 2. Sol. ideo dicitur iudex seruare rigorem & misericordiā: nō quòd simul exerceat ea circa aliquem: sed quia si opus fuerit, & causa subest, debet esse misericors in dispensando: si causa non subest, debet esse rigidus in iudicando. Vel dic q̄ iudex semper habebit misericordiam etiam occidendo hominem: & si non per mitigationem pœnæ, saltem per compassionem, vt j. ea vera. Item ex hoc facit misericordiam, cū facit vt ille conteratur inter flagella, & ne fiat deterior. Vnde eo ipso quòd iudex punit aliquē, misericordiam facit, vt j. ea. cap. proxi. & iste intellectus patere potest ex illis cap. 23. q. 4. duo ista. & cap. ea. vindicta. qui enim facit finem pec cato, misericors est, vt de pæn. dist. vlt. c. vlt. in fi.

‖ Iudex qualiter potest habere rigorē & misericordiā.

1 Burc. l. 16. c. 25. §. omnis.

2 Nam iudex iuste & licite interficit. 21. q. 5. miles. nam non est crudelitas crimina pro Deo punire: sed pietas. 23. q. 8. legi. Archidia.

Et qui emendat.] CASVS. In hoc cap. ostēdit Augustinus quòd eleemosyna dupliciter fit à prælato: scilicet dimittendo ei à quo læsus est, & orando pro ipso vt ei dimittatur, vel verberando, vel corrigendo delinquentes etiam inuitos: quia multa bona præstantur inuitis, quando ipsi sunt sibi inimici. Capitulum quod sequitur, planum est.

3 Pann. l. 2. c. 192.

c ¶ *Dimittit.*] ‖ Quilibet, potest & tenetur dimittere rancorem, sed non tenetur dimittere satisfactionem. vt 90. distinct. si quis contristatus. & 33. quæst. 4. si illic.

‖ Rancorem dimittere tenemur.

d ¶ *Corripit.*] Hic videtur, q̄ aliquis potest verberare vel excommunicare aliquem propria iniuria, sic 23. quæst. 4. si illic. & 2. quæst. 7. si quis. Sed contra j. distic. proxi. seditionarios [b]. vbi dicitur, quòd clerici non debent esse vltores propriæ iniuriæ. similiter est contra 23. quæst. 4. inter. vbi dicitur, quòd nullus debet alium ex communicare pro propria iniuria. similiter est contra. 23. quæst. 5. de occidendis. vbi dicitur, quòd iudex pro sua iniuria non debet reum occidere. Sed solue vt dixi 2. quæst. 7. si quis episcopus. Ioan. Sol. pro propria iniuria potest prælatus aliquem punire, dummodo non faciat hoc animo vlciscendi,

b Ad idem adde extra de homi. significasti. 2. in fi. de hoc no. extra de cle. male. c. 1. vbi videas. Archid.

vt j. distinct. proxi. seditionarios. vel vt magis timeatur, vt 5. ea distinct. c. 1. sed si animo corrigendi hoc facit, & non ex indignatione, bene licet, vt in hoc cap. dicitur. Bar.

e ¶ *Inuitis.*] Arg. ‖ inuito confertur beneficium, vt 23. q. 4. displicet. & q. 5. non vos. 7 4. dist. placuit. & c. consuluit. ff. de neg. gestis. soluendo ff. de lib. cau. l. 1. & 2. & ff. de appel. non tantum. argu. contra 20. q. 3. præsens. & 23. q. 5. ad fidem. ff. de reg. iur. inuito. Solu. ad bonum semel receptum bene cogitur aliquis illud retinere: aliàs non [c]. Contraria vero iura in casibus specialibus loquuntur, in quibus quis cogitur.

‖ Beneficium inuito conferitur.

4 Pann. l. 2. c. 192.

c Supra eodē Iudeis.

SVNT ENIM. Dictum est 5. in cap. proxi. quòd qui corripit & punit, dat eleemosynam: ideo ponit quot sunt genera eleemosynarum, & ad hoc alleg. duoc. seq. Io. de Fan. & Hug.

f *Ria sunt.*] ¶ *Quidquid.*] ‖ Hæc est magna eleemosyna q̄ dat vltra id quod potest [d], vt 41. dist. parsimoniam.

‖ Eleemosyna magna.

d Dominus vult opes fieri, sed dis. 41. fa. 76. dist. 86 fatis. Archid.

g ¶ *Dimittere.*] quantum ad rācorem ad minus, vt 90. dist. c. si quis contristatus.

Væ sunt.] CASVS. Dicit Augustinus in hoc. cap. q̄ duæ sunt eleemosynæ, vna cordis, s. dimittere & parcere inimicis; alia corporis, scilicet pecuniæ: sed eleemosyna cordis maior est quàm eleemosyna corporis: quandoque enim volo facere, sed non possum, cum non habeā cui dem, vel pauperes nō inueniam. eleemosynam vero cordis semper facere possum, quæ sine terrena substātia sufficit. h ¶ *Redundat.*] id est, abundat.

1. Pet. 5.

5 in c. 29. lib. cap. 16.

i ¶ *Benigno corde.*] ‖ quia qui dat pauperi eleemosynam nō ex charitate, sed ideo vt remoueat à se importunam petitionem; rem perdit & meritum, & venialiter peccat [e], vt 25. dist. §. criminis.

‖ Eleemosyna dator potest venialiter peccare.

EX HIS OMNIBVS. Hæc est tertia pars huius distin. in qua probatur, q̄ in correctionibus debet semper iudex declinare in partem mitiorem, & tamen punire: & hoc probat per quatuor auctoritates. Ioan. de Fan.

e Sic etiam peccat qui dat eleemosynam ad vanam gloriam. 21. q. 1. videtur tum.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, q̄ seueritas cum mansuetudine, & econuerso semper est habenda. Et soluit supradictam contrarietatem, dicens quòd in capitulis supra dictis vsque ad §. Salomon. illi percussores ab episcopali officio repelluntur, qui verberant, non vt vitia corrigant; sed vt magis timeantur: & qui prætermissa mansuetudine semper sunt ad verbera parati, de quibus dicit Petrus, Ne sitis dominantes. &c.

1. Tim. 5. 1. Cor. 5.

Vnt namque.] CASVS. Quidam prælati intantum erant misericordes, quòd omnino rigorem iustitiæ negligebant. Alij erant intantum rigidi, quòd nullam misericordiam, vel mansuetudinem habebant: quos Greg. in hoc cap. reprehendit, dicens quòd circa delinquentes, & iustitiam & misericordiam seruare debent, ita quòd rigor non sit rigidus, neque mansuetudo sit dissoluta.

Ibid.

c Pone quòd aliquis peccauit. 2. vbi lice

Vera

Vera iustitia compassionem. CASVS. In hoc cap. assignatur differentia inter veros iustos, & falsos hypocritas, quoniam veri iusti compassionem habent, & indignantur aduersus delinquentes, eos corrigendo. Falsi vero iusti despiciunt peccatores, & dedignantur eos, & nulla misericordia, vel compassione delinquentibus condescendunt, & inquantum se extollunt, intantum deteriores fiunt.

a ¶ *Falsa vero.*] Vnde falsa iustitia non est iustitia, ‖ & iudex si iustitia in eo non est, non est iudex, sicut nec iniusta misericordia, misericordia, vt 23. quæst. 4. est iniusta. sicut falsus denarius [a] non est denarius: & falsus tutor non est tutor, vt ff. de ver. sig. Paulus. ‖ Et nota quòd facit hic differentiam inter indignari & dedignari, vt in dignatio spectet ad malos & dedignatio ad bonos: & illud odium est bonū quo quis odit peccata, non homines, vt 86. distin. odio. & iustus irascetur peccatis populorum, vt 7. q. 1. §. cum vero.

a Sic dicitur falsa virtus, 28. q. 1. §. ex his.

‖ al. indignāter

‖ Indignari & dedignari differunt.

Recedite.] CASVS. In principio huius cap. ponit Hierony. verba hypocritarum scripta in Hieremia, quibus vtuntur hypocritæ eiiciendo peccatores à sua communione, dicendo: Recedite, &c. Sed dicit Hieronymus, q̄ talis loquela non sanat, immo peccantes in desperationem inducit. Bonus autem pastor compatitur delinquenti, & per humilitatem conatur eum ab errore reuocare, sicut Paulus faciebat, qui dixit: Factus sum infirmus infirmis.

b ¶ *Recedite.*] Hæc sunt verba illorum, qui habent falsam iustitiam: sed hęc verba nō de corporali, sed de spirituali recessu intelligēda sunt, vt 23. q. 4. recedite.

c ¶ *Infirmitate.*] ‖ ideo enim Dominus permisit Petrum cadere, vt ex sua infirmitate sciret qualiter deberet aliorum infirmitatibus cōpati, vt 50. dist. considerandum.

‖ Vnde dicas, q̄ dedignari proprie est cū superbia irasci, & corripere, & increpare, secundum illud, Rabanus sic, non Hieronymus, in cōmentarij. Thren. 4. ‖ Ita, 52.

‖ Petrus cecidit non sine culpa.

d ¶ *Leuamentum.*] Debet enim prælatus singulos iuuare pro posse, vt 8. q. 1. c. Clemens.

e Sic etiam peccat qui dat eleemosynam gloriam. 21. q. 1. videtur tum.

Ed illud.] CASVS. Quidam sacerdotes volebant videri benevoli inter suos subditos, & quia timebant ne homines male loquantur de ipsis, negligunt corrigere delinquentes, quos Hieronymus redarguit: & q̄ debent esse vigiles, & corrigere peccatores, probat quattuor auctoritatibus, scilicet, Peccantem coram omnibus, &c. Ostendit etiam quantum malum ex negligentia prælatorū sequatur, scilicet vno peccāte vniuersa plebs. polluitur. Quod probat duobus exēplis, scilicet Achor, & ouis morbidæ.

e ¶ *Vno.*] scilicet Achor, qui furatus fuerat regulam auream de hiericontino anathemate, vt 1. q. 4. §. item peccato ciuium.

f ¶ *Vt ceteri.*] Not. q̄ cum quis delinquit publice, publice est arguendus, & non occulte [e], vt sic ceteris metus incutiatur, & etiam scandalum auferatur, vt 2. q. 5. fi mula. & q. 7. quapropter. & 23. q. 4. ita plane. & 28. quæst. 2. peruenit. & 11. quæst. 3. cap. vlt. & multis personis crassantibus exemplo opus est, vt ff. de pæni. aut fact. l. §. vlt.

¶ Vera iustitia miseris compatitur, delinquentibus indignatur. C. XV.

VEra iustitia compassionem habet; falsa vero ‖ dedignationem: quāuis & iusti soleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud est, quod agitur typo superbiæ; aliud, quod zelo disciplinæ. Dedignantur + etenim, sed non dedignantes. *& post pauca.* ¶ At cōtra hi, qui de falsa iustitia superbire solent, ceteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt, & quo se peccatores esse non credunt, eo deterius peccatores fiunt.

Ité Hieronymus, ad c. 4. Threnorū [1].

Peccantes mansuetudine prouocentur, non asperitate abiiciantur. C. XVI.

REcedite [b], inquiunt, polluti: recedite, abite; nolite nos tangere: nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum; sed magis occidit, atque in desperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex sua infirmitate [c] aliorum infirmitates pensantes magis, per humilitatis, & mansuetudinis leuamentum [d] studeant peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per austeritatem in foueam perditionis nutantes propellere. Vnde doctor gentium [Factus sum, inquit, 50 infirmus infirmis.]

Ité ex Origene, homilia. 7. in Iosue.

¶ In populum ira Dei desæuit, cum prædicator delinquentes palpat, non corripit. C. XVII.

SEd illud non otiosè transmittendum est, quòd vno [e] peccante ira Dei super omnem populum venit. Hoc quando accidit? quādo sacerdotes, qui populo præsunt, erga delinquentes benigni videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne forte male de eis loquantur, sacerdotalis fœueritatis immemores nolunt cōplere quod scriptum est [Peccantem corā omnibus argue, vt ceteri [f] timorem habeant.] & iterum [Auferte malum ex vobis ipsis:] nec zelo Dei succensi imitantur Apostolum dicentem [Tradidi huiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat.] Neque illud Euangelij implere studeant, vt si viderint peccātem; primo secreto conueniant; post etiam duobus + vel tribus adhibitis; quòd si contempserit, & post hæc ecclesiæ correctionē non fuerit emendatus, de ecclesia expulsum velut gentilē habeant, ac publicanum: & dum vni parcunt, vniuersæ ecclesiæ molliuntur interitum. Quæ ista bonitas? quæ ista misericordia? vni parcere, & omnes in discrimē adducere? Polluitur enim ex vno peccatore populus. Sicut ex vna oue morbida [g] vniuersus grex infi citur; sic vno fornicante, vel aliud quo lcum que scelus committente plebs vniuersa polluitur.

1. Tim. 5. 1. Cor. 5.

Ibid.

[2] *Hinc etiam alibi dicitur* [*Rectorem subditis pietas matrem, disciplina vero patrem exhibeat.*] + ¶ *Percussor quoq; dicitur, qui sermone inutili infirmorum conscientiā vulnerat. Vnde Anacletus Papa epist. 2. ad Episcopos Italiæ.*

¶ Qui sermone incauto conscientiam proximi infirmorum percussor vocatur. C. XVIII.

SAne percussor ille dicitur doctor, qui sermone inutili conscientiam percutit infirmorum. Ideo tenere vos, & omnes fideles oportet eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit consolari in doctrina sanctā [h] & contradicentes redarguere; & rectè viuentes, atque rectam fidem tuentes consolidare.

DISTINCTIO XLVI.

Equitur [k] 4 [*Non litigiosum.*] *Nihil est enim impudentius arrogātia rusticorum, qui garrulitatem auctoritatem putant; & parati ad lites, in subiectos tumidi intonant: quod ex arrogantia, & superbia prouenire manifestum est.*

Vnde Gregorius scribit in moralibus, lib. 23. par. 5. c. 12. ad cap. 33. Iob.

¶ Arrogantes nesciunt inferre humiliter, quæ docent. C. I.

HOc habet propriū doctrina arrogantium [l], vt humiliter nesciant inferre quod docent: & recta, quæ sapiunt, recte ministrare enim esse adulatores, proditores, & detractores, maledici, inuidi, scurriles, ad vlciscendas iniurias suas promptiquæ secundum ordinem hic exequitur [e].

Hoc habet.] CASVS. In hoc cap. dicitur q̄ duo genera sunt prælatorum. Nam alij sunt arrogantes: alij sunt humiles. Arrogantes sunt qui humiliter nesciunt proferre quod docent: qui quasi in quadam sublimitate residentes, quos docent tamquam in imo positos despiciunt: & vix dominando eis loqui dignantur. Et hoc probat auctoritate

satisfa cer vult in hoc culto, nūqui sufficit? Non. Nam licit canon vbi malū contingit ibi moriatur 2. q. 5. si peccauerit. Ad hoc de pæ. dist. 1. §. hic ergo. Arc. *Matt.* 18.

‖ Iure cuius non est auctor verum possimus vti.

† al. arbitris

2 Greg. past. 2. par. c. 6.

3 Add ium s.

† al. sana

4 1. ad Tim. 4. ibi glossa ordin. & Anse. ex Hierony. in epist. ad Oceanum.

‖ Litigiosus duplici ratione ordinari non debet.

d Vt j. eo. c. 2.

e Tertia, quia cum ipse sit litigiosus, & per cōsequentiam prouocet alios ad discordiā, non posset ad concordiā reuocare: quod tamē tenetur ex officio facere. 91. dist. c. 1. per totum. secundum Hug.

tate prophetæ dicentis; Vos autem, &c. Humiles vero sunt qui tanto vehementius vitium elationis fugiunt, quanto ardentius verborum iaculis ipsum magistrum elationis, id est, diabolum persequuntur.

‖ Stultitia per verba ac signa perpenditur.

a ¶ *In verbis.*] ‖ Ex verbis enim perpendimus alicuius stultitiam, vt 93. distin. legimus. & extra de succes. ab intest. cum dilectus. & ex verbis perpenditur quanta fides adhibeatur testibus, vt ff. de quæst. de minore. quandoque etiam per signa perpenditur: quia impudicus oculus, &c. vt 32. q. 5. nec solo. & de pœnitentia distinct. 1. in actione.

† *al. despiciũt*

b ¶ *Magistrum.*] id est, diabolum.

c ¶ *Infectatur.*] id est, persequitur.

Ezech. 34.

ECCE. Hæc est secunda pars huius distin. in qua reprehendit auaros, adulteros, maledicos, murmuratores, seditionarios, & iniuriarum vltores: & hoc probat per octo auctoritates. Ioannes de Fan.

Ibidem. c. 13.

CASVS. Dictum est supra quòd litigiosi nõ debent in episcopos ordinari: quia nesciunt humiliter docere. Ponit Gratianus alias causas: quia tales consueuerunt esse adulatores, & detractores, & inter fratres discordias seminantes: quæ omnia sunt damnabilia in prælatis. Et ad hoc inducuntur sequentia capitula.

‡ *al. cognitionem*

Vnt nonnulli.] CASVS. Quidam prælati cum deberent redarguere peccatores, laudabant illos in peccatis: quos Grego. in hoc cap. reprehendit. Primo auctoritate prophetæ dicentis: Væ qui consuunt, &c. quam auctoritatem Grego. diligenter exponit. Secundo quadam similitudine, quæ incipit ibi, *Hinc rursus.* Tertio exemplo Iob, quod incipit ibi, *Sed sanctus vir.* cuius verba hic exponit Grego. Quæ autẽ sequuntur vsq; ad cap. sicut. plana sunt, & p te formabis.

d ¶ *Augent.*] Nõ enim oportet laudando augere malitiam serui, vt ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. in fin.

e ¶ *Sed sanctus.*] scilicet Iob: cuius verba Grego. hic exponit.

Ezech. 13.

f ¶ *Non æstimat.*] quia dubia in meliorem partẽ interpretantur, vt extra de reg. iur. estote.

g *Lericus.*] ¶ *Qui adulationibus.*] Triplex est adulatio, vt dixi 25. distin. §. aliàs.

h ¶ *Proditionibus.*]

Ibidem.

‖ Proditor dicitur q̃ propter timorem non defendit veritatẽ: & qui tacet eam, vt 11. q. 3. nolite[a]. Itẽ qui crimẽ alterius sibi soli notũ manifestat[b], vt 2. q. 1. si peccauerit. Itẽ qui malitiose circumuenit alium, & callide seducit,

‖ Proditor multipliciter dicitur.

a 2. vbi de hoc. b Item prodit qui non probanda de fert. 2. q. 7. 5. de his. i. princi. Item qui secreta sibi commissa, reuelat. de pœ. dist. 6. sacerdos. Arch.

Iob. 27.

nõ possint. In verbis[z] enim eorum proditur; quòd cum docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere: eosque quos docent, vt longe infra se positos, veluti in imo respiciunt †; quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Recte autem his per prophetam Dominus dicit: [Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia:] Cum austeritate enim, & potentia imperant, qui subditos suos non tranquille ratiocinando corrigere, sed aspere inflectere dominando festinant. At contra vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem †: quanto ardentius verbo rum suorum iaculis ipsum magistrum[b] elationis insequitur. Cauet enim, ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientiũ sacris sermonibus insectatur [c].

† *al. despiciũt*

† *al. cognitionem*

Ecce, quare litigiosi prohibentur in episcopos ordinari. Est & alia causa huius prohibitionis. Litigiosi namque vel adulationibus animos principum sibi conciliant: vel fratribus suis detrahendo, infamiæ notam ingerunt; vel inter fratres discordiam seminando seditionem numquam facere cessant: quæ omnia in prælatis damnabilia esse probantur.

Vnde Gregorius scribit in moralibus, lib. 18. par. 4. c. 3. ad. c. 27. Iob.

¶ De iis, qui peccatoribus adulantur. C. II.

SVnt nonnulli, qui dum malefacta hominũ laudibus efferunt; augent[d] quæ increpare debuerũt[1]. Hinc enim per prophetam dicitur: [Væ qui consuunt pulullos sub omni cubito manus; & faciunt cervicalia sub capite vniuersæ ætatis.] Ad hoc quippe puluillus ponitur, vt mollius quiescatur. Quisquis ergo male agẽtibus adulatur, pulillũ sub capite, vel cubito iacentis ponit, vt q̃ corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. ¶ Hinc rursum scriptum est: [Ipse ædificabat parietem, illi autẽ liniebant eum.] Parietis quippe nomine, peccati duritia designatur. Aedificare ergo parietem, est contra se quempiam obstacula peccati construere. Sed parietẽ liniũt, qui peccata perpetrãtibus adulantur, vt q̃ illi peruerse agentes ędificant; ipsi adulãtes quasi nitidum reddant. ¶ Sed sanctus[e] vir sicut mala de bonis non æstimat[f], ita

1 Adde text. in l. captatorias. ff. de hæ. insti. gl. in l. a. & ibi Cyn. C. si quis ali. testa. prohi.

Ezech. 13.

vt in periculũ salutis trahat. 16. q. 1. si cupis. Item qui rem sibi cõmissam exponit hostibus 22. q. 5. de forma. Itẽ qui iussa veritatis contẽnit. 11. q. 3. abiit. Item qui secretum sibi commissum reuelat. 13. distin. nerui.

i *Ccusatores.*] id est, detractores.

k *Non ad clerum.*] Optimum est hic argu. pro H. qui dicit, quòd qui semel fuit excõmunicatus, amodo non admittatur ad actus legitimos[c], vt dicam 4. q. 1. in prin.

l *Lericus.*] ¶ *Cogatur.*] per excommunicatioẽ, vt 6. q. 1. illi qui. & 22. q. 1. prædicãdũ.

m ¶ *Reuocetur.*] Arg. q̃ episcopus posit depositum restituere. de hoc dixi j. q. 6. ideo. Vel dic degradetur: id est, suspendatur, & reuocetur per Papam.

n *Editionarios.*] ¶ *Ordinandos.*] & ordinatos deiiciendos.

o ¶ *Vsurarios.*] quia tales propter auaritiã pro minimo litigant.

p ¶ *Nec iniuriarum.*] de hoc dixi 5. distin. proxi. & qui emendat.

On licet.] Hæc est tertia pars huius distin. in qua respondet & prohibet vsuras præcipue clericis: prohibet dico per duas auctoritates. Ioan. de Fan.

q ¶ *Sescupla.*] ‖ Hic ponitur sescuplum pro sesquialtero, quod contineat totum, & eius medietatem, Sescuplũ[d] secundum quod per s scribitur. dicitur à sequi, quod est totum, & plica. vnde sescupla vsura dicitur cum datur summa aliqua, & recipitur summa illa cum sua plica, id est, medietate[e]. Sexcuplum scriptum per x, dicitur qualibet rex sexies multiplicata.

‖ Sescuplum.

d Vide Barbat. lib. de affect. partibus cap. in prin. 3 Burc. l. 10. c. 69. Iuo. p. 11. ca. & par. 13. c. 66.

Sicut non.] CASVS. Quidam quæ fuerunt à domino Papa vtrum liceret alicui clerico tutorio vel curatorio nomine vsuras exercere. Et respõdet quòd sicut non suo, ita nec alieno nomine debet quis facere vsuras. Incongruũ enim est pro aliorum commodis perpetrare delicta. Sed illam solam vsuram facere debemus, vt quod in hoc sæculo misericorditer operamur, à Domino in futuro sæculo multiplicatum recipere valeamus.

r ¶ *Non suo.*] Arg. q̃ quis non potest facere suo nomine, nec alieno, vt 23. quæst. 8. his à quibus. & ff. de admi. re. ad ci. per l. 2. in prin. Argum. contra 88., distinct. episcopus. & 2. quæst. 6. si episcopus. 5. quæst. 3. cap. vltim. ff. quæ res pi. obli. pos. Aristo. ‖ Et est hic argum. quòd si aliquis quasi procurator vel tutor quandoque recipit vsuras,

4 Ansl. p. 2. 163. Burc. l. 2. c. 176. Iuo. p. 6. c. 249. & p. 11. c. 58. Pãud. 3. c. 17. e Vt iuuatus ad quatuor. rium ecclesiæ: ego vt quis det mihi vnum equũ, & postea pro victu suscipere rex sex, illa cura est scisplapla, quasi sexplica, alii qui, quod est totum, & plica, quasi duplicata. & scribitur per s non per q. secundum Hug. 5 Burc. l. 2. c. 176. Iuo. par. 6. c. 249. 6 Agath. c. 60. Burc. l. 2. c. 176. Iuo. p. 6. c. 251.

‖ Sescuplum.

1 Burc. li. 2. c. 119. Iuo. p. 6. c. 195. & par. 13. c. 15. Pãud. 3. c. 157.

25 q. 4. c. 8. ex alia versione. Polid. 4. tit. 31. Rab. li. 2. c. 31. Burc. l. 2. cap. 119. Ansl. 7. c. 153. Iuo. p. 6. c. 196. & p. 13. c. 8. Pãud. 1.

† *vsurandat ipsa particula. c* Illa sententia & præcedes fuit Gofre. & Hu. secundo istam expositionem dic exigens. i. exactum recipiens.

al. sescupla al. scisplapla

‖ Peccatũ mortale nõ semp desinit pro mutum.

ras, q̃ non possit petere vt sibi reddantur vsuræ. Ioan. Vnde si aliquis tutor à me recipit vsuras nomine pupilli: finito officio possum petere vsuras à tutore: quia pro alio peccare non debuit, vt dicitur hic: secus in aliis contractibus: quia finito officio non conuenitur tutor vel curator: vt C. de admi. tut. si non subscripsisti. & c. quando tutor. vel curat. esse desi.

a Alii, quãdo mi. ex facto tu to. d. l. *al. accipere*

a l. l. licet secus sit in procuratore[b], vt ff. de procur. procurator qui pro euictione. q. a tutor fit ex necessitate, procurator voluntate. ff. de procur. l. 1. Bart.

b Adde Paul. de Castro, & Alexandr. de Imola in l. si quis iniquum. §. si procurator. ff. q̃ vi aut clam. l. 1. facit per l. ordinem. 1. in fraudem. ff. ad municipalẽ. Bar. in l. 1. §. incidit. in fi. ff. ad Turpi. & Francisc. tiger. in d. §. in fraudem. facit text. in l. C. vt nemo ad suum pa. li. 11. & ibi Ange. 1. *Tim.* 3.

2 ¶ *Commodis.*] quia periculosa est talis compensatio. 14. distinctione, quod ait.

Vod autem.] Hæc dis. diuiditur in quat tuor partes: in quarum prima principaliter prohibet vsuras. & hoc facit per quinque auctoritates. Secũda ibi, *Virũ.* Tertia ibi, *Necesse est.* Quarta ibi, *Quod tunc.* Ioan. de Fan.

CASVS. Dictum est supra in illo cap. seditionarios. quod vsurarij prohibentur ordinari. In hac vero dist. 47. dicit, quòd ideo contingit, quia tales cupiditati deseruiũt. cupidi autem ab Apostolo ordinari prohibẽtur: quia cito & facile à iustitia deuiant. & prosequitur 11. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet episcopum non esse cupidum. Sequens c. patet.

b ¶ *Quod autem.*] Hic prosequitur 11. cap. Apostolicæ regulæ, non cupidum, & continuatur illi ca. seditionarios. & ideo prohibetur cupidus, quia facile à vero deuiat.

c ¶ *Prohibentur.*] scilicet in epistola ad Timotheum.

d *Episcopus.*] ¶ *Exigens.*] sed non suscipiens. tũc enim deponeretur: vt j. ead. si quis. contrà. vbi de accipiẽte dicitur. vel exigens cum effectu[e]. vel illud pro tempore datũ est, & non habet locum hodie, sed habuit locum tempore Apostolorum propter nouitatẽ ecclesiæ. ‖ Et habes hic, q̃ non quodlibet mortale peccatum deiicit iam promotum: vt 35. distinct. cap. 1. & 5. quæst. 4. in loco.

Voniam multi.] CASVS. Quidã clerici obliti diuinæ scripturæ dicentis, Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. vsuras centesimas faciebant, quæ in fine anni sorti æquiparãtur. Ideoq; synodus statuit, vt si quis inuẽtus fuerit vsuras vel hemiolia decetero exercere, vel aliquam machinationem circa hoc facere, deponatur.

e ¶ *Centesimas.*] Centesima dicitur vsura, quæ sorti æquiparatur in anno[d].

f ¶ *Transigens.*] id est, quodcumque nouum pactum vel contractum inueniens in fraudem vsurarum, vt si sumat rem in pignore, & non computat fructus in sortem. capitul. 1. & 2. extra de vsuris.

ADDITIO. Vel dic transigens, id est, turpia lucra per negotium transactionis petens, id est, vel transformans, vt quia vendit granum centum solidos, secundum Goffr.

d Immo in cẽtum mẽsibus.

g ¶ *Excogitans.*] arg. quòd sola cogitatio punitur[e]: vt 6. quæstione 1. §. si quis cum. quod verum est quo ad Deum, etsi non procedit ad actum: vt 27. quæst. 1. nec aliqua.

e Adde an & quãdo sola cogitatio punitur no. in cap. 1. in gl. in verbo. tamẽ studiosam. de eo qui mi. in posf.

Mnes.] CASVS. Cap. istud diuiditur in tres partes. In prima parte inuehitur Gregor. contra cupidos, qui in terrenis sunt fortes, & in cælestibus debiles. quoniam circa terrena sunt ardentius insudantes, sed pro vita æterna vix per momentum laborant. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Hi itaque.* dicitur, quòd cupidi & mundanorum amatores assimilantur arboribus quibusdam, quæ deorsum vastæ sunt, & sursum tenues. Nam hi tales circa terrena sunt fortes, & in superioribus deficiunt. Boni vero palmæ comparantur, quæ deorsum est tenuis, & superius ampla. Nam hi tales cælestibus magni sunt, in terrenis debiles. In tertia parte quæ incipit ibi, *Nam cum quibusdã.* Hortatur nos Gregor. quòd saltem ita simus fortes circa bonũ, sicut fuimus circa vitia corpori seruiendo.

Rom. 6.

h ¶ *Palmarum.*] secundum illud: Iustus vt palma florebit.

i ¶ *Amplius.*] Tantum faciatis boni, quantum feeistis mali, ‖ non intelligas quòd tandiu debeat pœnitere, quandiu fuit malus, quia tanta posset esse contritio, quòd momentanea pœnitentia sufficeret. de consecrat. distinct. 4. baptismi.

‖ Peccator an tandiu debeat pœnitere quãdiu fuit malus.

k ¶ *Tales.*] Videtur hic quòd aliquis possit tantum crescere in malitia, quantum in bonitate, quod non est verum, quia charitas potest in infinitum extendi. iuxta illud, Bonum mihi lex oris tui super milia, &c. sed malitia non, quia aliquis non potest esse summe malus, vt de pœn. dist. 2. c. si sermo. §. econtrario. *

l ¶ *Aeris.*] id est, cælestis conuersationis[f].

* *In eo. c. idem iudicium fit de vtroque.*

f Quæ ideo dicitur aer, quia in ea sæpe, boni pœna cõtẽplationis eriguntur ad sublimia sicut auis in aere. 23. q. 4 cũ in lege. Archidia.

DISTINCT. XLVII.

Vod autem in fine huius capituli, vsurarij ordinari prohibentur; inde est, quòd vsuram exercentes cupiditati deseruire probantur: cupidi autem, ab Apostolo ordinari prohibentur c: quia tales facile à iusto deuiarent.

Vnde in canonibus Apostolorum, cap. 44. legitur.

¶ Diaconus, presbyter, & episcopus exigens vsuras, nisi desierit, deponatur. C. I.

EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus vsuras à debitoribus exigens[d], aut desinat, aut certe deponatur.

Item ex concilio Nicæno, cap. 17.

¶ Vsuras exigens siue clericus, siue subiectus regulæ, desiciatur. C. II.

QVoniam multi sub regula constituti auaritiam, & turpia lucra sectantur, oblitique diuinæ scripturæ dicẽtis. [Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram] mutuum dantes, cẽtesimase exigunt, iuste cẽsuit sancta, & magna synodus, vt si quis inuentus fuerit post hanc definitionẽ vsuras accipiens, aut † ex adinuentione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens[f], aut hemiolia, id est, sescupla † exigens; vel aliquid tale prosus excogitans[g] turpis lucri gratia, deiiciatur à clero, & alienus existat à regula.

« ¶ Sescupla. †] *Hoc sesqui alterarũ vsurarum genus. quamuis grauissimũ, in frugibus humidis, vel arentibus Constantinus lege permiserat, quæ nunc extat in codice Theodosiano, lib. 2. ti. vlt. de vsuris, l. 1. Eodem pertinet, quod scribit. B. Hieronymus in commentariis in Ezechielem, lib. 6. cap. 18. his verbis.* Solent in agris frumenti, & milij, vini, & olei, ceterarumque specierum vsuræ exigi, siue, vt appellat sermo diuinus, superabundantiæ: verbi gratia, vt hiemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediam. *Quamobrem hoc canone, quo Patres illi omnes pecuniarias vsuras clericis interdicunt, voluerunt etiam sescuplam frugum expresse iisdem interdicere. Posiea vero in aliis concilijs, & à Romanis Pontificibus, genus omne vsurarum tanquam iuri naturali, ac diuino contra-*

1 Burc. l. 2. c. 176. Iuo. p. 6. c. 249. Pãud. 3. c. 17.

† *vsurandat ipsa particula.*

al. sescupla al. scisplapla

‖ Peccatũ mortale nõ semp desinit pro mutum.

« *In eo. c. idem iudicium fit de vtroque.*

† *al. sescupla*

1 Burc. l. 2. c. 176. Iuo. par. 6. c. 249.

e ¶ *Centesimas.*] Centesima dicitur vsura, quæ sorti æquiparatur in anno[d].

f ¶ *Transigens.*] id est, quodcumque nouum pactum vel contractum inueniens in fraudem vsurarum, vt si sumat rem in pignore, & non computat fructus in sortem. capitul. 1. & 2. extra de vsuris.

rium tam clericis, quàm laicis fuit interdictum: quemadmodum apparet in Decretalibus tit. de vsur.

Hinc etiam Gregorius, in 19. lib. Moralium, cap. 25. in 29. c. Iob, scribit dicens.

¶ Temporalibus lucris deseruientes, Deo nequaquam militare probantur. C. III.

OMnes huius sæculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cælestibus debiles. Nam pro tẽporali gloria vsque ad mortem desudare appetunt, & pro spe perpetua, ne parum quidem in labore subsistunt: pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant, & pro cœlesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant: terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt: in oratione vero coram Domino vel vnius horæ momento lassantur: sæpe nuditatem, deiectionem, famem pro acquirẽdis diuitiis, atque honoribus tolerant: & earum rerum se abstinentia cruciant, ad quas adipiscendas festinant; superna autem laboriosè quærere tanto magis dissimulant, quanto ea retribui tardius putant. ¶ Hi itaque quasi aliarum arborum more deorsum vasti sunt, sursum anguſti: quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contra ex qualitate palmarum[h] designatur proficiens vita iustorum, qui nequaquã sunt in terrenis studiis fortes, & in cælestibus debiles; sed longius, atque distãtius studiosos se Deo exhibẽt, quàm sæculo fuisse meminerunt. ¶ Nam cum quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur. [Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationẽ:] eorũ proculdubio infirmitati condescendiur, ac si eis apertius diceretur; si nequaquam amplius iam potestis, saltem talesk estote in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat sancta libertas aeris[l] *, quos in carne validos habuit vsus terrenæ voluptatis.

« ¶ Aeris.] *Apud B. Gregorium legitur,* sancta libertas heredes: *vel,* sancta libertas charitatis, quàm in carne: *In vno autem exemplari Gratiani Vaticano,* cælestis conuersationis: *quod in glossa ad explanandam dictionem,* aeris, *affertur.*

Item Gregorius clero, & ciuibus Neapolitanis, lib. 8. epist. 40.

De Petro.] CASVS. Petro quem Neapolitani elegerunt in archiepiscopum, de quo confirmando supplicauerunt Papæ, duo obiiciebatur, s. q̃ solidos dederat ad vsuras, & q̃ nimis erat simplex. De vsura scribit Gregorius Neapolitanus, vt de hoc veritas inquiratur, quo inuẽto recedat ab eius electione, & alium eligant. Si autem hoc falsum fuerit, quia persona eius sibi nota nõ erat, & vtrũ sit ita simplex vt dicitur, præcipit vt decetero Romam veniat, vbi si aptus inuentus fuerit iuuante Domino consecrabitur. Sequens cap. patet.

a ¶ *De Petro.*] De eodem Petro habes 39. dist. Petrus. & 61. distin. studij. De hac materia notaui s. 28. distinct. priusquam.

b ¶ *Peruenisse.*] Iste repulsus erat propter duo, s. propter vitiũ vsurarũ, & propter simpliciratẽ, & tñ neutrũ fuit ei forte opositum. & ita est arg. q̃ iudex ex officio suo potest aliquid obiicere. extra de elect. cum nobis.

c ¶ *Subtilitate.*] Nota q̃ alicui committitur inquisitio de ꝓprio facto: sed hæc inquisitio erit summaria, non plena, aliàs non committeretur.

d ¶ *Ignota.*] ‖ per hoc patet, q̃ qui est notus, nõ examinatur: vt 94. distin. valde. 35. q. 9. veniã. vnde & notus sine probatione recipitur, vt extra de regula. ad Apostolicam. sed dum consecratur, bene examinetur: vt 23. distinc. qui episcopus.

e ¶ *Cum decreto.*] omniũ subscriptionibus roborato: vt 61. dist. episcopus. & 63. dist. quanto a.

f ¶ *Degradari.*] 7. 14. quæst. 4. quoniam.

g ¶ *Et abstinere.*] à sacramentis quousque pœnitet.

Virum catholicum.] Hęc est secũda pars huius dist. in qua probat per tres auctoritates, q̃ aliàs etiam non debemus esse cupidi. Ioan. de Fan.

CASVS. Leo Papa hortatur clericos, & præcipue sacerdotes, ne alligẽtur vitio cupiditatis, dicẽte scriptura: Post concupiscẽtias tuas non eas. Nam mens potentię auida, nec abstinere nouit à vetitis, nec vti concessis, nec pietatem habet. Sequens cap. patet.

h ¶ *Mens.*] ‖ Alligata vitio cupiditatis cito deuiat à vero: vt 96. dist. bene. in prin. & 83. di. nihil.

i ¶ *Potentiæ.*] id est, humanæ dignitatis.

Sicut.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte inuehitur Ambros. contra auarum, & eum cõparat insano; quia sicut insanus non videt rei veritatẽ, sed suę passionis phãtasias, sic auarus non videt, quod debet, semper vsuræ & cupiditati deseruiens, & gratius aurũ, quàm solem contẽplatur. In secunda parte quæ incipit ibi, *Sed ait.* respondet Ambros. obiectioni auari dicentis: Non pecco si proprium seruo diligentius, cum non inuadam aliena. Sed dicit Ambrosius eũ non habere propria, sed cõmunia sunt indigentibus quæcumque possidet vltra propriũ vsum. In tertia parte quæ incipit ibi, *Nũquid iniquus est Deus?* respondetur ãlij obiectioni, quã auarus faciebat. Dicebat enim si nõ sunt mea, quæ possideo, & pecco retinendo, ergo Deus est iniquus, qui tãtum mihi dedit, & multis aliis egẽtibus nihil, vel parũ. Sed respõdet Ambrosius: Ideo voluit Deus diuitias dare, vt per vsum diuitiarum diuitem, & per virtutem patientiæ coronaret egentem; quia quidquid vltra necessitatẽ detinet aliquis, totum pauperibus rapit; quia non minus peccat qui aufert, quàm qui indigentibus subtrahit necessaria.

k ¶ *Satietas.*] ‖ quia totus mundus nec obolus videtur auaro, vt 14. quæst. 4. quid dicam. vnde illud, Semper auarus eget. & illud:

Aeris seruus eris, si te speciei trahat aeris.

Vnde in Tobia,

Desit auaritiæ fex, cui sua deesse stupescit,
Copia nuda, sitis ebria, plena fames.

Diues habere cupit quã to plus omnia sumit.

l ¶ *Aliena.*] quasi dicat, circa rem propriam non potest quis peccare, sed certe expedit rei publicæ, ne quis re sua male vtatur, vt instit. de iis qui sunt sui vel alieni iuris. §. sed hoc tempore.

m ¶ *Commune.*] id est, cõmunicandum tempore necessitatis, vt 12. q. 1. duo. & q. 2. aurum. 86. di. non satis. & lex dicit, q̃ cibaria tempore necessitatis sunt omnibus communicanda: vt ff. ad leg. Rhod. de iact. l. 2. §. cum in eadem. in fi.

n ¶ *Etiam violenter.*] Dicitur hic q̃ per violentiã dicitur auferre, qui vltra necessaria sibi retinet c, & 12. q. 1. nolo. & q. 2. aurum. quod verum est si hoc fiat tẽpore necessitatis. nam aliàs potest quis sibi vltra necessaria retinere: vt 12. q. 1. expedit. & cap. habebat. & quæst. 2. aurum.

o ¶ *Minus.*] Alibi inuenitur. quòd magis delinquit qui aufert, quàm qui non dat: vt 12. quæst. 2. & si illi.

p ¶ *Esurientium.*] Nũquid ergo pauperes ipsum possunt petere? Non directo iudicio: sed denuntiare possunt ecclesiæ illum, qui non dat. ‖ & sic ecclesia potest eum cogere vt det. arg. extra de fimo. ad Apostolicam.

NECESSE. Hæc est tertia pars huiꝰ di. in qua dr & ꝓbatur, q̃ prælatus debet bene esse dispositus domui suę. Io. de Fan.

CASVS. Hic prosequitur 12. c. apo. regulæ. l. oportet episcopum esse domui suæ bene præpositum, s. vt vxorem & filios, si quos in laicali habitu habuerit, verbo & exemplo prouocet ad virtutes, vt prius à domesticis exigat quod erit postea populis præcepturus. Et quòd debeat esse bene præpositus dopostea populis præcepturus. Et quòd debeat esse bene præpositus dosmui suæ, probat Gratianus duabus auctoritatibus Pauli, & vno exemplo, scilicet Iob, qui pro filiis suis quotidiana sacrificia offerebat. Si vero non sit bene præpositus, & filios suos negligit corrigere, ordinari prohibetur. Et hoc probat duobus exemplis, scilicet Hely, & Dauid, & duabus auctoritatibus, scilicet Pauli & Hieremiæ.

a ¶ *Necesse*

¶ *Ad sacros ordines vsurarij promoueri non debent.* C. IIII.

1 DE Petro[2] insuper ad nos peruenisse[b] cognoscite, quòd solidos dedit ad vsurã: quod vos oportet cũ omni subtilitate[c] perquirere: & si ita cõstiterit, alium eligite, & ab huius vos persona sine mora suspẽdite. Nam nos amatoribus vsurarũ nulla ratione manus imponimus. Si vero subtili habita inquisitione hoc falsum esse patuerit (quia persona eius nobis ignota[d] est, & vtrum ita sit de simplicitate eius, quod ad nos perlatũ est, ignoramus) cũ decreto[e] à vobis facto ad nos eũ venire necesse est; vt vitã, morésq; illius solicitius inquirentes, sensum quoq; pariter agnoscamus, vt si huic iudicio aptus extiterit, vestra in eo (adiuuãte Domino) desideria cõpleamus.

Item ex concilio Eliberitano, c. 20.

¶ *Degradetur clericus, qui vsuras accepere detegitur.* C. V.

2 SI quis clericorum detectus fuerit vsuras accipere; placuit degradari[f], & abstinere[g].

Item Leo Anatolio episcopo Constantinopolitano, epist. 51.

¶ *Nec implicari errore, nec cupiditate violari sacerdotem oportet.* C. VI.

23 VIrum catholicum, & præcipue Domini sacerdotẽ, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicẽte sancta scriptura [Post concupiscẽtias tuas nõ eas.] Mens[h] enim potẽtiæ[i] † auida nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere cõcessis, nec[k] pietati adhibere consensum.

k ¶ Nec pietati.] *Hoc postremum orationis membrum abest ab originali: sed habetur etiam apud Anselmum.*

Item Gregorius, lib. 7. epist. 110.

¶ *Qui cupiditatem à se non abscindit, bonorum auctori inhærere non valet.* C. VII.

BOnorum auctori inhærere aliter non valemus, nisi cupiditatem à nobis (quæ omnium malorum radix est) abscindamus.

Itẽ Ambrosius de eo, quod scriptum est in Euangelio [Hominis cuiusdam diuitis fructus vberes ager attulit.]

¶ *Auari est hominum bona inuadere, quorum necessitatibus subuenire valet.* C. VIII.

4 SIcut ij, qui per insaniã mẽte trãslati sunt, non iam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident; ita etiam mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditus computat; gratius aurũ intuetur, quàm solem †: ipsa eius oratio, & supplicatio ad Dñm, aurum quærit. *& post pauca.* ¶ Interdum etiam vsuræ arte nequissima ex ipso auro aurũ nascitur. Sed quid agis? Nec satietas[k] vmquam., nec finis aderit cupiditati. *& infrà.* ¶ Sed ais: quid iniustum est, si cum aliena[l] non inuadam, propria diligentius seruo? O impudẽs dictũ. Propria dicis? quæ? ex quibus recõditis in hunc mundum detulisti? Quando in hanc ingressus es lucem, quando de ventre matris existi; quibus, quæso, facultatibus, quibusque subsidiis stipatus ingressus es? *& post pauca.* ¶ Proprium nemo dicat, quod est cõmune ß[m], quod plus quàm sufficeret, sumptum, etiam violenter[n] obtentum est. *& infrà.* ¶ Num quid iniquus est Deus, vt nobis non æqualiter distribuat vitæ subsidia? vt tu quidem esses affluens, & abundans; aliis vero deesset, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu vero susceptis Dei muneribus, & si in sinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum; si tam multorum vitæ subsidia solus obtineas? Quis enim tam iniustus, tam auidus, tam auarus, quàm qui multorum alimenta suum † non vsum, sed abundantiam, & delicias facit? Neque enim minus[o] est criminis habenti tollere, quàm cum possis, & abundes, indigentibus denegare. Esurientium[p] panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis, & miserorum redemptio est, & absolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot † te ergo scias inuadere bona, quot † possis præstare, quod velis.

ß ¶ Commune.] *Apud beatum Ambrosium legitur*, Proprium nemo dicat, quòd è communi plus quàm sufficeret, sumptum, & violenter obtentum est. *sed ob glossam non est mutatum.*

1 Ansel. l. 6. cap. 9. Poly. l. 2. tit. 1.

‖ Iudex ex officio potest aliquid obiicere.

‖ Notus non examinatur.

2 Iuo p. 13. c. 12. Pann. l. 3. cap. 156.

3 Ansel l. 7. cap 149. a Extra de elec. innotuit. vbi de hoc.

Eccle. 18.

† *al. pecunie*

1. *Tim.* 6.

Serm. 81. *Luc.* 12.

‖ Cupidus deuiat à veritate.

4 Ex Basilij homilia ad eũdẽ Euãgelij locum.

¶ Domui suæ bene præpositus quis dicatur.

a ¶ *Necesse est.*] Hic prosequitur 12. cap. Apostolicæ regulæ, oportet ordinandum esse domui suæ bene præpositum. ¶ Tunc dicitur quis bene præpositus domui suæ, quando familiam suam bene gubernat verbo & exemplo; quia qui negligenter suos gubernauit, præfumitur contra eum, quòd circa extraneos sit magis negligens, nec haberet frontem redarguendi alios qui suos noluit corripere: tamen si per eum non staret quin familia eius emendaretur, non imputaretur ei. infrà ead. cap. pen. & vltim.

b ¶ *A domesticis.*] vxor vero dicitur domestica: vt 33. q. 6. cap. vlt. C. de re mili. quicunque. li. 12. ff. ad Syll. l. §. verũ.

c ¶ *Vnus.*] Ammon.

d ¶ *Sororem.*] Thamar.

e ¶ *Sibi.*] sic 8. quæst. 1. quid autem.

f ¶ *Debet.*] id est, consueuit. Hoc ideo dico: quia nemo debet præferre res suas rebus sibi cõmodatis: vt 8. q. 1. quod autem. & ff. commod. si vt certo. §. cõmodatum.

ADDITIO. Ad idem 12. quæst. 4. quicunque. ff. de admin. tuto. tutor. & C. arb. tut. l. quidquid.

g ¶ *Non enim.*] sic 2. q. 7. qui nec regiminis.

h ¶ *Sed libertas.* corrigendi b alios, cum corripit suos.

i ¶ *Principi.*] id est, præsato, &c. Ioan.

QVOD TVNC.

Hæc est quarta pars huius distinct. in qua probatur, quòd non imputatur patri peccatum filiorum, nec prælato peccatum subditorum, si per eum non stetit, & hoc probat duabus auctoritatibus. Ioan. de Fan.

CASVS. Dictum est s. in §. necesse. quòd ordinandus suæ domui debet esse bene præpositus, quod tunc fiet, si non sit quod posit ei imputari. Nam si corripiat quantum in se fuerit filios, licet non corrigantur, quia non sunt in eis viæ Domini, nec gressus eorum à Domino dirigũtur, non est ei imputandum, quia pulsare potest, non aperire, nec eorum animum mutare. Et hoc probat Gratianus sequenti cap.

k ¶ *Quod tunc.*] scilicet, quòd domui suæ sit bene præpositus.

QVantumlibet.] CASVS. Augustin[o] corrigebat Vincentium Donatistam, sed obiiciebat ei Vincentius: tu non debes me corrigere, cum monachos tuos corrigere non possis. Et respondet Augustinus dicens; non inueni meliores, quàm qui in monasteriis profecerũt, nec deteriores, quàm qui in monasteriis defecerunt; quos licet corrigere non valeã meis verbis, mihi tamen imputari non debet. Et hoc probat tribus exemplis, scilicet arcæ Noe, & domus Abrahæ, & domus Isaac, vbi inter bonos inuenti sunt valde mali.

l ¶ *Inter octo.*] ipse pater, & tres filij, & quattuor ipsorum vxores.

m ¶ *Vnus.*] scilicet Cham.

1. *Reg.* 2.

2 *Reg.* 13.

c Ad hoc vt distin. 5.1.

† *al. non sint*

2 *Reg.* 16.

2. *Reg.* 18. 1. *Tim.* 5.

† *al. Tanti* 1. *al. quanti*

2 In corn. ad c. 1. epist. ad Timot. nequæ. Ioan.

3 *Necesse est* a *etiam, vt ille, qui ordinandus est,* [*suæ domui sit bene præpositus* ,] *id est, si in laicali habitu vxorem habuit, vel filios, à vitiis ad virtutum studia, & verbo, & exemplo prouocet, vt quod postea præcepturus est populis, prius exigat à domesticis* b. *Vnde Apostolus Ephesiis scribit, vt vxores suas sicut sua corpora diligant, & filios suos non ad iracundiam prouocent, sed enutriant illos in omni disciplina, & correctione Domini. Vnde cum Paulus ad Timotheum scribens dixisset* [*suæ domui bene præpositum*] *statim subiunxit* [*habentem filios sibi subditos in omni castitate*] [*non in accusatione luxuriæ.*] *non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Vnde de Beato Iob legitur, quòd pro filiis suis quotidiana offerebat Deo sacrificia, offerens holocausta per singulos, quos tanta charitatis perfectione in vnum constrinxit, vt quisque eorum in suo die conuiuium fratribus pararet, & ad epulandum secum tres sorores suas pariter inuitaret. Quod quia Heli facere dissimulauit, ac falsa pietate superatus delinquentes filios ferire noluit, (sicut in libro Regum legitur) apud districtum iudicem semetipsum cũ filiis crudeli damnatione percussit: vnde ei diuina voce dicitur* [*Honorasti filios tuos magis, quàm me.*] *Hinc etiam Dauid erga filios benignitatem, non disciplinæ seueritatem exercens, eorum iuuentutem experimento didicit perniciosam, quorum pueritiam vaga licentia permisit esse voluptuosam. Vnus* c *quippe eorum sororem* d *suam stupro corrumpens, à fratre eius, Absalone videlicet, inter epulas, quas fratribus suis fraudulenter parauerat, obtruncatus est. Absalon vero, postquam veniam à patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas eius ingressus est; demum per inuia deserti patrem persequens, quercui inhæsit, atque ita suspensus interiit. Hinc etiam Paulus ad Timotheum scribit, dicens* [*Qui suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.*] *Iure ergo, qui domui suæ nescit præesse, in episcopum ordinari prohibetur, quia qui in re minima, de qua sibi* e. *familiarior debet* f *cura inesse, fidelis non est, quomodo in ecclesia Dei (vbi tot sunt, & alieni) solicitam diligentiam adhibebit? Vnde Hieronymus.* [2 *Non*ß *enim* † *iustus polluitur ex vitiis filiorum, sed libertas* h *ab Apostolo ecclesiæ principi* i *reseruatur; vt talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.*]

4 *Quod tunc* k *fiet, si non erit, quod sibi imputetur. Cum enim gressus hominis à Domino dirigantur, nec sint in homine eius viæ; corripere quidem potest, corrigere autem non valet: pulsare potest, non aperire: manus comprimere, non animum mutare.*

Vnde Augustinus clero, & populo Hipponensi, epist. 137.

¶ *Bonorum hominum disciplina mores immutare non valet.* C. IX.

QVantumlibet vigilet disciplina domꝰ meæ, homo sum, & inter homines viuo: nec mihi arrogare audeo, vt domꝰ mea melior sit, quàm arca Noe, vbi tamen inter octo ‖homines vnus[m] reprobus inuentus est, aut melior sit, quàm domus Abrahæ, vbi dictum est [Eiice ancillam, & filium eius,] aut melior sit, quàm domus Isaac: cui de duobus geminis dictum est [Iacob dilexi[n], Esau autem odio[o] habui.] *& infrà.*

¶ Simpliciter autem fateor charitati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo, Deo seruire cœpi, quomodo difficile Psum expertus meliores, quàm qui in monasteriis profecerunt; ita non sum expertus peiores, quàm qui in monasteriis ceciderunt †, ita vt hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum [Iustus iustior fiat; & sordidus sordescat adhuc.]

Item Cyprianus, lib. 1. epistola 3. Cornelio Papæ.

¶ *Conuicia perditorum à via rectitudinis nos mouere non debent.* C. X.

QVod ad nos attinet, cõscientiæ nostræ conuenit, frater, dare operam; ne quis culpa nostra de ecclesia pereat: si quis autem vltro, & crimine suo perierit, & pœnitentiam agere, atque ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicij inculpatos ¶ futuros credimus, qui consulimus sanitati[2]; illos solos in pœnis remãsuros, qui noluerint consilij nostri salubritate sanari: Nec mouere nos debent conuicia perditorum, quo minus[r] à via recta, & à certa regula non recedamus[s]; quando & Apostolus instruat dicens [Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.]

n ¶ *Dilexi.*] id est, diligendum prævidi[c].

o ¶ *Odio.*] quia scilicet prævidi quòd esset futurus malus.

p ¶ *Difficile.*] id est, vix, quandocumque ponitur pro nõ: vt 1. q. 1. principat[a]. sic 2. q. 8. §. biduũ.

p ¶ *Difficile.*] Not.] q̃ difficile aliqui inueniuntur meliores, quàm monachi. vnde hic euidẽter colligitur ratio, quare ille qui ex natalibus maxime est irregularis, per monachatũ fiat regularis: vt 56. dist. c. 1. quia cũ sit perfectꝰ in virtutibus, non requiritur quantum ad alia tanta perfectio in ipso. 16. q. 1. legi. in fi. & adde id quod est 19. q. vltim. non liceat in Auth. de monachis. circa prin. coll. 1. vbi dicitur q̃ monachatus malitiã omnem tollit: & sicut præfumitur hic pro illis qui in monasterio profecerunt; ita præfumitur contra illos qui in monasterio defecerunt. vnde patet, q̃ ratione loci nõ præfumitur pro aliquo: vt 40. dist. nõ loca. & 12. q. 2. gloria. in fin. & hoc verum est vbi persona est nota; sed vbi est ignota, semper præfumitur pro ipsa ratione loci. 24. dist. quando.

Quod ad.] CASVS. Ostendit Cornelius Papa in hoc c. q̃ prælatus debet esse solicitus in correctione subditorum, & si nõ corrigãtur ad eius monitionem, nihil imputabitur in die iudicij: ipsi fibi autem in pœnis perpetuis remanebunt, nec propter perditorum cõuicia à recta via debet prælatꝰ recedere, dicẽte Apostolo: Si hominibus placerem, seruus Dei non essem.

q ¶ *Inculpatos.*] quia illud non est ex vitio nostro, sed aliorũ, sicut alibi vitium materiæ nõ imputatur artifici. Vel aliàs, inculpatos. arg. bonũ si per aliquem nõ stat quo minus aliquid fiat, id non est ei imputandum. simile 22. quæst. 2. faciat homo. & 23. quæst. 5. de occidendis. 43. dist. Ephesiis. sufficit enim vtiliter inchoari, licet non habeat effectum. ff. de neg. gest. sed an vltro. §. 1.

r ¶ *Quo minus.*] si. suprà distinct. 43. scimus.

s ¶ *Non recedamus.* Nota hoc, minus, & non faciunt vnam affirmationem d, vt. ff. de verb. sig. duobus.

Mala. 1.

c Fuit enim hi spiritus tã mente quàm corpore 56. dist. nasci in fin. Hug.

Psal. 36. *Hier.* 10.

‖ Monachorũ laus.

† *al. defecerũt* *Apoc.* 22.

3 Infero, quod inducitur de eo quod est in actu, inducetur de eo qđ est in potẽtia. concor. l. & post rẽ. de trãsac. & 1. qui in vtero. ff. solu. mat.

d Secundum hoc expone, minus. i. non magis. quo pro vt. aliàs fue non secũdum Hugo. *Gal.* 1.

Prohibentur.] Hic intitulatur 48.dist.in qua prosequitur Gratianus 13.c.Apostolicæ regulæ,ſ.non neophytū. Neophytus enim ideſt,nouiter ad fidem conuerſus, ordinari prohibetur, ne crederet, ꝙ Chriſtiana religio plurimum eo indigeret. Momentaneus enim ſacerdos humilitatem neſcit,& perſonarū modos: & ſæpe in arrogantiam incidunt facta magiſtri, qui diſcipuli eſſe non nouerunt.

a ¶ *Prohibentur.*] Hic intitulatur 48.dist.in qua prosequitur 13. & vlt.ea. Apostolicæ regulæ, ſcilicet, oportet ordinādū nō eſſe neophytum. Dicitur autem neophytus nouellus in fide [a], vel in religione [b], prohibētur autē tales ordinari, duplici de cauſa, ſ.ne incidant in ſuperbiam, putātes ꝙ fides Chriſtiana multum eis [c] indigeat, vel qua nōdum eſt expertus ſtatū eccleſiæ, vnde neſcit ſe aliis conformare. Verum autem in aliquo caſu talis valeat ordinari, dicetur 7.dist.61,§.his omnibus.

b ¶ *Neophyti.*] Non facile eſt tyroni cōmittenda cuſtodia, nam culpa prodita, is culpæ reus eſt, qui ei commiſit. ff. de cu.reo. non eſt facile.

ADDITIO. Et eſt Arg. contra nouos magiſtros, Archid.

c ¶ *In theatro.*] Hæc ſunt verba Hieron. ſuper epiſtolam ad Titum. Io.

d ¶ *Momentaneus.*] Longo enim tēpore debet eſſe aliquis [β] batus: vt 24.dist.episcopi.in authent. quomodo oportet epos.§. ſancim⁹, coll.1.& graue eſt inexpertos, &c. 19, quæſt.3. monaſteriis.

e ¶ *Miſerum eſt.*] Miſerum enim eſt eū fieri magiſtrum, qui nondum formam diſcipuli aſſumpſit. infrà 61.dist.miſerum [d].

Quoniam multa.] CASVS. Duo in hoc cap. per Nicænū cōcilium ſtatuuntur. Primū eſt, ꝙ neophyti non ordinentur, licet quondam ex quadam neceſſitate contra regulam fuerint ordinati: quoniā opus eſt [1] mora temporis, & multa probatione indigent antequā tales debeāt promoueri, ne elati in ſuperbiam incidant in laqueum Diaboli. Et hoc probatur auctoritate Apoſtoli. Secundum eſt, ꝙ ſi quis poſt baptiſma cōuictus fuerit duobus vel trib⁹ mortaliter peccaſſe, à promotione repellitur; & qui contra prædicta fecerit, ipſe etiam deponetur.

f ¶ *Neceſſitatem.*] Si propter neceſſitatem aliquid fit, videtur quòd illud licite fit: quia quod non eſt licitū in lege, neceſſitas facit licitum, extra de reg.iur. quod non eſt licitum [e]. Item neceſſitas legem non habet 7.de conſecr.dist.1.ſicut non. ergo fit contra regulam. ‖ Reſpon. neceſſitas quæ reperitur in auctoritate, vt neceſſitas vitæ, excuſat, vt extra de fur. ſi quis per neceſſitatem. de conſecrat. distinct. 5. diſcipulos. ſed in adulterio neceſſitas non excuſat. ff. de ritu nupt. palam. §. non eſt. Nam potius debemus quælibet mala tolerare, &c. 32. quæſt. 5. ita ne.

g ¶ *Veniſſent.*] infrà de conſecrat. distinct. 5. neophyti.

h ¶ *Et tempore.*] distinct. 50. ponderet. & tempore, per interſtitia temporum: vt 77. distinct. in ſingulis.

i ¶ *Tempore.*] id eſt, ante ordinationem, & poſt baptiſmum [f]. ſic intelligitur 7.q.7. ſi quis omnem. hoc ideo dico, quia pro crimine commiſſo ante baptiſmū non deponitur: vt 26. dist. vna, & ca, deinde opponitur. [k] ¶ *Ceſſet.*] id eſt, non ordinabitur. Vel ſecundū alios etiā ordinatus degradabitur: ‖ & ſic videtur quòd crimē ciuiliter probatum inducit depoſitionem. ſic 24. dist. c. vlt. l ¶ *Fecerit.*] promouendo tales, &c.

Sicut neophytus.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas patres. In prima parte dicitur, ꝙ neophytus eſt qui de nouo ad fidem eſt conuerſus, vel qui de nouo intrauit religionem. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Ordinate ergo.* dicitur, quòd neophytus ordinari non debet ante quàm in fide ſolidetur. aliter enim caſum appetit cum per abrupta, id eſt, præcipitanter quærit aſcenſum. Et probatur ſimilitudine parietum: qui niſi prius ſolidentur, & à nouitatis ſuę humore ſiccentur, tignorū pondera non accipiūt: & ſi apponantur, fabrica tota diruit. m ¶ *Repēte.*] i. nouiter in monachali habitu: talis enim non eſt eligēdus in prælatum: vt extra de electō. cum cauſam. & extra de cle. officij. quæ autē debeant eſſe interſtitia ‖ habes 87. dist. in ſingulis. & c. monachus.

n ¶ *Qui ad ſummi.*] 7. 1.q.1. pueri. & ſi quis epiſcopus per pecuniam. & 61. distinct. ſtatuimus.

o ¶ *Gradibus.*] id eſt, interſtitiis. nec ob. 52. diſtinct. ſolicitudo.

Ecce.] CASVS. Hactenus oſtendit Gratianus [p] 13.c. Apoſtolicæ regulæ, à [q] bus ordinandus debeat eſſe immunis. Nūc autem ſupponit 49. dist. in qua generaliter oſtēdit, quòd non debet eſſe criminoſus: quia cum is ad intercedēdū mittitur qui diſplicet, cū intercedit, irati animo [r] ad deteriora prouocatur, & ſit ſubditis auctor ruinæ: quare cauere debet ne regiminis locum aſſumat aliquis, vt pro culpis aliorum oret, ſi in ſe damnabile vitium recognoſcit.

p ¶ *Ecce.*] A 25. diſtin. huicuſque tractatum eſt de 13.cap. Apoſtolicæ regulæ. Hic magiſter in his duobus cap. ſub compendio tractat de eiſdem.

q ¶ *Interceſſores.*] Videtur hic, quòd orationes factæ à ſacerdotibus malis, noceant ſubditis. quod intellige cum ipſi ex certa ſcientia eligunt malum, & conformem ſuis moribus: alias ſcilicet æque operatur remiſsionem per malum, vt per bonum ſacerdotem: vt infrà 1. quæſt.1.ſi fuerit. ad hoc argu. 6. q.1.ex merito. ar. 8. q.1. audacter.

r ¶ *Diſplicet,*] 3. quæſt.7. in grauibus.

s ¶ *Si*

DISTINCT. XLVIII.

Prohibentur etiā neophyti in epiſcopos ordinari, vt qui heri erat cathecumenus, hodie non fiat epiſcopus; qui heri erat in theatro, hodie non ſedeat in eccleſia: qui veſpere erat in circo, hodie non miniſtret altario: qui dudum fuerat fautor hiſtrionum, hodie non ſit conſecrator virginum. Cauſa autem huius prohibitionis eſt ſecūdum Apoſtolum, ne elatus in ſuperbiam, tamquam religio Chriſtiana plurimum eo egeret, incidat in ruinā diaboli. Momentaneus namque ſacerdos neſcit habere humilitatem, obſeruare modos perſonarum, vel ſe contemnere: non ieiunauit, non fleuit, non ſe correxit, non pauperibus erogauit. In arrogantiam (quæ eſt ruina diaboli) incidunt, qui puncto horæ nec dum diſcipuli ſiunt magiſtri: & ſicut Innocentius ait [3 *Miſerum eſt eum fieri magiſtrum, qui nec dum didicit eſſe diſcipulus.*] *Vnde in Nicæno concilio, cap. 2. legitur.*

¶ Neophytus in epiſcopum non eſt ordinandus. C. I.

QVoniā multa ſiue per neceſſitatem [f], ſiue ex quacumque [α] cauſa, de regulā geſta ſunt; ita vt homines ex vita gētili nuper adhuc catechizati, vel inſtructi ſtatim ad ſpiritualem baptiſmum veniſſent [g], & continuo, cum baptizati, etiam ad epiſcopatum, vel presbyteriū prouecti ſunt; recte igitur viſum eſt de cetero nihil tale debere fieri. Nam & tēpore [h] opus eſt, vt ſit catechumenus, & poſt baptiſmū multa probatione indiget. Euidens nāque eſt apoſtolicum præceptum, dicens. [Non neophytum, ne forte elatus in iudiciū incidat, & laqueum diaboli.] Si vero præcedente + [β] tempore [i] aliquod mortale [γ] peccatum admiſerit, & conuictus duobus, vel tribus teſtibus fuerit; ceſſet [k] à clero, qui huiuſmodi eſt. Si quis vero præter hæc fecerit [l], tamquam contraria ſtatutis ſancti + concilij gerens; ipſe præcipitabitur de ſtatu ſui cleri.

α ¶ Quacumque cauſa.] *Græce eſt,* ἢ ἄλλως ἐνεγουλένων τῶν ἀνθρώπων: *quod Dionyſius vertit,* aut alias cogentibus hominibus.

β ¶ Præcedente.] προιόντος id eſt, procedente, *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

γ ¶ Mortale.] *abeſt vox iſta à priſca verſione. Græce eſt,* λυχνικόν ἁμάρτημα, *quod Dionyſius vertit,* delictum animæ.

Neophyti vero hodie appellantur, propoſitum ſacræ religionis nouiter aſſumentes.

Vnde B. Gregorius ſcribit Syagrio epiſcopo, & aliis epis, l.7.epi.110.

¶ Quis dicatur Neophytus. C. II.

SIcut neophytus tunc dicebatur, qui initio + [δ] ſanctæ fidei erat eruditione plantatus; ſic modo neophytus habēdus eſt, qui repēte [m] in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores + ſacros irrepſerit. ¶ 7 Ordinatē ergo ad ordines accedendum eſt. Nam caſum appetit, qui ad ſummi + [n] loci faſtigia poſtpoſitis gradibus [o] per abrupta quærit aſcenſum. Scimus autem, quòd ædificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, niſi à nouitatis ſuæ humore ſiccentur: ne ſi ante pondera, quàm ſolidentur, accipiant, cuncta ſimul fabricam ad terram deponant.

δ ¶ Initio ſanctæ.] *In lib.7. epiſt.110. vbi habetur prior pars huius capitis vſque ad verſ. Scimus autē. legitur,* in ſanctę fidei erat conuerſatione plantatus, *lib. autem 5. epiſt. 51. ſiue cap. 95. (vbi & eadem fere iiſdem verbis habentur, ac præterea ſequens pars vſque ad finem) legitur hoc loco,* qui adhuc nouiter erat plantatus in fide.

DISTINCT. XLIX.

Ecce p, à quibus vitiis debeāt eſſe immunes. qui in epiſcopū ſunt ordinandi. Qui enim interceſſores [q] pro populo ad Deū parantur, neceſſe eſt, vt eius gratiam bene viuendo mereantur. Vnde Gregorius ait in paſtorali.

¶ [8] *Solicite formidandum; ne qui placare poſſe iram Dei creditur; hanc ipſe ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido nouimus; quia cum is, qui diſplicet [r], ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Qui ergo adhuc deſideriis terrenis adſtringitur; caueat, ne di-*

ſtricti iram iudicis grauius accēdens, dum loco delectatur gloriæ, fiat ſubditis auctor ruinæ. Solerter ergo ſe quiſque metiatur; nec + locum regiminis aſſumere audeat, ſi in ſe adhuc [a] vitium damnabiliter regnat: nec is, quem crimen deprauat proprium, interceſſor fieri appetat pro culpis aliorū.

Idem in eod. paſtorali eod. cap. xj. continenter.

¶ Sacrificium Deo non offerat, qui vitiis eſt maculatus. C. I.

HInc [b] etenim ſuperna voce ad Moyſen dicitur. [Loquere ad Aaron: homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo ſuo; nec accedat ad miniſterium eius.] Vbi & repente ſubiungitur. [Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi vel paruo, vel grandi, & torto naſo, ſi fracto pede, vel manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginē in corpore, vel pondroſus [c] +.] Cæcus quippe eſt, qui ſupernæ contemplationis lumen ignorat: qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum vēturam lucem nequaquam diligēdo conſpicit, quo greſſus operis porrigat +, neſcit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur [Pedes ſanctorū ſuorum ſeruabit [d]; & impij in tenebris [e] conticeſcent.] ¶ Claudus vero eſt, qui quidem, quo pergere debeat, aſpicit; ſed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfectæ + non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxa conſuetudine non erigitur, quo per deſideriū innititur, illuc greſſus operis efficaciter non ſequuntur. Hinc etenim Paulus dicit [Remiſſas manus, & diſſoluta genua erigite; & greſſus rectos facite pedib⁹ veſtris; vt non claudicans quis erret, ſed magis ſanetur.] ¶ Paruo autem naſo eſt, qui ad tenendam menſuram diſcretionis idoneus non eſt. Naſo quippe odores, fœtoreſque diſcernimus. Recte ergo per naſum diſcretio exprimitur; per quā virtutes eligimus, delicta reprobamus. Vnde & in laude ſponſæ dicitur [Naſus tuus, ſicut turris, quæ eſt in libano:] quia nimirum ſancta eccleſia, quæ ex cauſis ſingulis tentamenta prodeant, per diſcretionem conſpicit; & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed ſunt nonnulli, qui dum æſtimari hebetes nolunt, ſæpe ſe quibuſdā exquiſitionibus plus quàm neceſſe eſt, exercentes, ex nimia [f] ſubtilitate fallūtur. Vnde hic quoque ſubditur: [vel grandi, & torto naſo.] Naſus enim grandis, & tortus eſt, diſcretionis ſubtilitas immoderata: quæ dum plus quàm decet, excreuerit, actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit.

¶ Fracto autem pede, vel manu eſt; qui viam Dei pergere omnino non valet; atque à bonis actibus funditus exors vacat: quatenus hæc, non vt claudus, ſaltem cum infirmitate teneat; ſed ab his omnimodo alienus exiſtat.

¶ Gibbus vero eſt; quem terrenæ ſolicitudinis pondus deprimit, ne vmquam ad ſuperna reſpiciat; ſed ſolis his, quæ in infimis calcantur, intendat: qui & ſiquando aliquid ex bono patriæ cæleſtis audierit, ad hoc nimirum peruerſæ conſuetudinis pondere prægrauatus, cordis faciem [g] non attollit: quia cogitationis ſtatum erigere non valet; quem terrenæ ſolicitudinis vſus curuum tenet. Ex horum quippe ſpecie pſalmiſta dicit [Incuruatus ſum, & humiliatus vſquequaque,] Quorum culpam quoque per ſemetipſam veritas reprobans ait. [Semen autem, quod in ſpinis cecidit, hi ſunt, qui audiunt verbum, & à ſolicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.]

¶ Lippus vero eſt, cuius quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat; ſed tamen hoc carnalia opera obſcurant. In lippis quippe oculis pupillæ ſanæ ſunt, ſed humore defluente infirmantes. †palpebræ groſſeſcunt: quæ quia infuſione crebra atteruntur, etiam acies pupillæ vitiatur. Et ſunt nonnulli, quorum ſenſum carnalis vitæ operatio fauciat: qui videre recta ſubtiliter [h] per ingenium poterant; ſed vſu prauorum actuum caligant. Lippus itaque eſt, cuius ſenſum natura exacuit, ſed conuerſationis prauitas confundit: cui bene per Angelum dicitur [collyrio inunge oculos tuos, vt videas.] Collyrio quippe oculos, vt videamus, inungimus, cum ad cognoſcenda m veri luminis claritatem, intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus.

¶ Albuginem vero habet in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur: quia arrogantia ſapientiæ, ſeu iuſtitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra, videt: albuginem tolerans nihil videt: quia videlicet ſenſus humanæ cogitationis, ſi ſtultum ſe, peccatoremque intelligit, cognitionē intimæ claritatis apprehendit. Si autē cādorem ſibi iuſtitiæ, ſiue ſapiētiæ tribuit; à luce ſe ſupernæ cognitiōis excludit: & eo [i] claritatem veri luminis nequaquā penetrat, quo, [k] ſe apud ſe per arrogantiā exaltat, ſicut de quibuſdā dī [Dicētes enim ſe eſſe ſapiētes, ſtulti facti ſunt.] ¶ Iugē vero habet ſcabiē, cui carnis petulātia ſine ceſſatione dominatur. In ſcabie etenim feruor viſcerū ad cutē trahitur, per quam recte luxuria deſignatur: quia ſi cordis tētatio vſq; ad operationē profilit, nimirū feruor intim⁹ vſq; ad cutis ſcabiē prorūpit, & foris iam corpus ſauciat: quia dū in cogitatione voluptas nō reprimitur, etiā in actione dominatur. Quaſi enim cutis pruriginem Paulus curabat abſtergere, cū dicebat [Tētatio vos nō apprehēdat, niſi humana:] ac ſi aperte diceret. Humanū quidē eſt tētationē in corde perpeti: dæmoniacū vero eſt in tentationis certamine in operatione ſuperari. ¶ Impetiginem quoq; habet in corpore, quiſquis auaritia vaſtatur in mēte: quæ ſi in paruis nō cōpeſcitur, nimirū ſine mēſura dilatatur. Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat, [l] & abſq; occupati tædio excreſcens mēbrorū decorē fœdat: quia & auaritia captiuā animā, dū quaſi delectat, exulcerat. dū adipiſcenda quæq; cogitationi obiicit, ad inimicitias accēdit: & dolorem in vulnere nō facit, quia æſtuanti animo ex culpa abūdantiā promittit. Sed decor mēbrorū perditur: quia aliarū [k] quoq; virtutū per hāc pulchritudo deprauatur; & quaſi totū corpus exaſperat; quia per vniuerſa vitia animū ſupplātat, Paulo atteſtāte, qui ait [Radix omniū malorum eſt cupiditas.] ¶ Pōderoſus [l] vero eſt, qui turpitudinē nō exercet opere; ſed tamē ab hac cogitatione cōtinua ſine moderamine grauatur in mente: qui nequaquā quidē vſq; ad opus [m] nefarium rapitur; ſed eius animus voluptate luxuriæ ſine vllo repugnationis

a Adde ad hoc tex. in l. qui ex mente. & de furt. Tuſ orig.

Leuit.21.

† al. perfectā

Reb.12.

Cant.7.

† al. dirigat

† al. ordem

† horrioſus, vulgata.

† al. ſumus

b Hoc hodie determinatur extra de tem. or.c.5.

7 Addentia ſi in l.6.ff.ad leg. Iul. de ambi. & ibi doct. de ambitioſis tract.

8 par.1.col.

Tim.3.

† al. precedente, orig.

† al. magni

Martinus Brac epiſcopus, c.22.

d Vt extra de cle. offic. & c. cum in magiſtrum Arc.

1. Tim. 3.

e Concor. tex. in l. aliquādo. ff. de offi. proc. & de offic. furens.

ll Neceſſitas quandoque excuſat, quandoque non.

f Sub. & ſic dinatur eo ipſo debet depoſi. 50. dist. ex parentibus. & dicunque.

g Scilicet eo ad ordines ſuſcipiendos à nouiter monachato.

§ Cinetenſis liter probet depoſitum inducit.

5 Et l. ſequ. Vigilius epo Arelatē. 6 Polyd. l. 6. de Anſ. l. 6. c. 11. Iuo p. 5. c. 9. † al. in mo

Psal. 118.

Luc. 8.

† firmitatæ orig.

Apocal. 3.

1. Cor. 10.

1. Tim. 6.

m Nefarium rapitur, ſed eius animus voluptate luxuriæ ſine vllo repugnationis

Sacerdotes. CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte reprehenduntur sacerdotes, quia nomen Domini despiciunt;& quãtum in se est,panem pollutum offerunt: quod fit cum quis indigne ad altare accedit,vel sacerdotium simoniace acquisiuit: cũ doctrinam populo male dispergit,despicit pauperem, honorat potentem.

In secũda parte, quæ incipit,ibi, *Si offeratis*,reprehẽduntur q indignos instituũt;& hoc facit auctoritate veteris testa. in qua reprehenduntur sacerdotes vete. teste. qui Domino offerebant animalia cæca,clauda,& lãguida, & etiã pigra. quæ vitia hodie figuraliter intellecta repellũtur in nouo testamento.

a ¶ *Ad se.*]No,q aliqd dr malũ quo ad se.sic 1.q. 1,qđ qdam.& q.3, saluator. ‖ sic matrimoniũ dr solui quo ad socerũ q repudiũ misit;nõ quoad cõiuges.ff.de don.inter vir. & vxo.cũ hic stat⁹.§.fisocer.&facit q⁹ aliqd quãtũ in se ipso est.11.q.3. inter verba. sic 22. q. 2. §. vlt.in fi.de cõse.di.4.cris.

b ¶ *Potentem.*] in eo quòd potens est.

c ¶ *Pauperem.*] infrà 11.quæst.3.pauper.

d ¶ *Locat.*]indignitate.

e ¶ *Vsquequo.*]Dictum fuit ab Helia ‖ fugiẽte irã Reginę Iezabelis vniuerso populo colẽti Baal. 3. Regũ.18.nam deficit ambobꝰ q vult seruire duobus.& 26.di.acutius a.

f ¶ *Illum.*] id est,aliũ.

g ¶ *Indignum est.*] cõtra supra 41. distinct. non cogantur. sed ibi de rebus:hic de personis.

X præmissis.] Hac di. diuidit in 7. partes : in quarũ prima dicit q lapsi non possunt reparari . & hoc probat per 12. auctoritates. Secũda ibi , *E contra exemplis*. Tertia ibi, *Quomodo igitur*. Quarta ibi, *De lapsis*. Quinta ibi, *Quod vero*. Sexta ibi, *Itẽ obiicitur*. Septima ibi, *Apostatæ*. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra mõstratũ est, q criminosi ordinari non possunt. In hac vero 50. dist. quæritur, an tales post pœnitẽtiã possint in suis ordinibus remanere , & ad superiores ordines ascẽdere. & probatur multis auctoritatibus, quòd ipsi prohibentur, nec possunt ascendere. & hoc facit vsque ad §. *Quomodo* & ibi incipit soluere.

h ¶ *Ex præmissis.*] Tractauit hucusque magister de qualitate ordinandorũ. In hac dist.50.tractat primo de iam promotis,an ipsi postquã lapsi sunt,valeãt reparari?Et primo allegat,q nõ possunt reparari:postea allegat pro parte cõtraria, & hoc bene soluit. ‖. c. §. qũo. & pro parte prima allegat vsq; ad §.ecõtra.& postea inducit multa c.ad probãdam solutionẽ suã,vsq; ad §.sed illud. vbi aliã ponit: & eã probat per c.seq. vsq, ad §. *Quod vero*.& postea adiũgit de lapsis in hæresim ᵇ, q non sit eis cõmunicãdũ ante recõciliationẽ. Ab illo §. *Quòd vero*. subiungit tractatũ de homicidiis vsq; ad illũ, §. *Præmissis*. Deinde addit de solẽniter pœnitẽtibus,q nõ debeãt ordinari,vel ad militiã sæculare redire: & q clericis talis pœnitẽtia non sit imponenda,& pro quibus culpis sit imponenda.Vltimo subdit de apostatis qui nec ad habitũ sæcularẽ,nec ad clericatũ ascẽdere possunt post pœnitẽtiã. ‖ Circa lapsos tres regulæ sunt notãdæ ᵉ, quæ cõtinẽtur ‖. ea.dist.vt cõstituetur. Prima regula secũdũ H.hæc est,vt Qui mortaliter peccauit post baptismũ, nõ promouetur:vt 25.dist.primũ,1.q.7.si quis omnẽ.Secũda est, Promotus si mortaliter peccat, *de* iiciẽdus est. ‖.c.qui semel. Tertia est, Qui ab ordine deponitur,amodo nõ restituitur.‖.ea.c.1.& 2.& c.peruenit.& vbicũq; mitius agitur,dispẽsatio est.Istæ autẽ tres regulæ secũdũ tres opiniones recipiũt interpretationẽ. Quidã enim dicũt q omne peccatum mortale impedit promouẽdũ,& deiicitiã promotũ ᵈ, & si talis sit ꝓmotus,& egerit pœnitẽtiã:tamen non põt ministrare sine dispẽsatione. Alij intelligũt de magnis criminibus ꝓdictas regulas: q̃a minora post pœnitentiã nõ repellũt, nec deiiciũt:vt 81.dist.c.apostol⁹. & 46.dist.clericus.5.q.4. in loco.68.dist.c.1.q̃a nec omne publicũ crimẽ aĩæ mortem irrogat.‖nst. de pub.iud.§.vlt. ‖Tertij intelligũt ꝓdictas tres regulas de manifestis.occulta enim post pœnitẽtiã non repellũt,nec deiiciũt. immo iure cõi promouẽt:& si ꝓmotus est,remanet in ordine suo.‖.ea.c. de his vero.& ‖c.ꝑcedẽti.& hęc opinio verior est,& beni gnior: hoc tñ excepto,q maxima peccata ẽt occulta repellunt,vt de hoc plene dixi,‖.25.dist.c.vlt. De adulteriis aũt & similibus põt eꝑs simplex dispẽsare.extra de iud. at si clerici.‖.ea, contumaces. de maioribus. nõ.‖. ead, minor.& in simonia.1.q. 1.erga.‖ & secũdũ quosdã in oĩbus criminibus dispẽsat vbi nõ prohibetur. extra de sen.excõ.nuper. & de pœn.dist.6.§.1.in fi. & 82.dist.presbyter.& in pluribus casibus inuenio eꝑm posse dispensare, vt notaui,1.q.7.§.nisi rigor. Petrus Hispanus cõtrariũ dixit. nã cũ in quibusdã certis casibus ei permittitur dispẽsare.ergo in aliis prohibet : ar. 25. dist. qualis.& C. de ꝓcu.maritus ᵉ.Quis aũt cũ deposito possit dispẽsare, dixi 2.q.5.ideo.Cũ ‖dispẽso autẽ vel pœnitẽte etiã in hęresi bñ dispẽsat eꝑs. ‖.ea. presbyteros.Io.Istæ opiniones hodie terminant q decre. Greg. in extrauag. de temp.ord.quæstum. vbi reprobatur opi. Ioan.& credo quòd episcopus semper possit dispẽsare,nisi ei prohibeatur expressè à iure:vt 27. quæst.2.lex diuinæ.in fin. & extra de sentent. excommun.nuper.B.

Si lapsis.] CASVS. ‖ Const antinus Mediolanensꝭ.episcopus quæsiuit à Gregorio,an cuilibet lapso debeat licentia dari ad suum ordinem reuertendi? Et respondet, quòd non,triplici ratione:quia si hoc fieret , vigor ecclesiasticæ disciplinæ frangeretur : & quilibet propter spem reuersionis praua desideria concipere non formidaret : & præterea vindictam sibi inflictam putaret esse temporalem , & non perpetuam. Sequens cap. patet.

i ¶ *Si lapsis.*] Hoc cap.loquitur de deposito,vt patet per fin.

k ¶ *Spe.*] quia facilitas veniæ,&c. vt 23.quæst. 4. est iniusta. & extra de vi.& hone.cleri.vt clericorum.

l ¶ *Supplicatio.*] carnalis,sed ſpiritualis bene.infrà ead. clerico.

m ¶ *Reuocare.*]infrà 23.quæst.4.est iniusta.

n ¶ *Non statuta.*] perpetuo. ‖ Qui enim deponitur, perpetuo deponitur : vt hic f, & 81.distinct. si quis clericus. & C. de pœn. seruus. Argu. contra 33. quæst. 4. non oportet 2. Ibi simpliciter ponitur , seꝑarentur : & tamen seꝑarantur ad tempus, non perpetuo , vt extra de constit. ex litteris. in fin. Sed certe illa non sunt contraria : quia ibi nulla fuit depositio : & est hoc ideo statutum , ne leges ludibrio fiant: vt C. de bon. quæ. lib. 1. vltim.§.fin. & est si.quod lex dicit,quòd damnatus de crimine , ad militiam non recipitur: vt ff.de re mili. qui cum vno. §. adulteri.

a *Qui*

Vide Gregorius ait Constantio Mediolanensi episcopo, lib.4. epist.17. sine , cap. 61.

¶ Lapsi in suum ordinem reparari non possunt. C. I.

3 SI lapsis [i] ad suum ordinem reuertendi licentia cõcedatur; vigor canonicæ proculdubio frangitur disciplinæ : dum pro reuersionis spe [k] prauæ actionis desideria quisque concipere non formidat. *& post pauca.* ¶ Illud igitur prę omnibus studete,vt lapsos, in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio [l] aliquo modo reuocare [m] suadeat:ne huiusmodi non statuta [n], sed temporaliter dilata credatur esse vindicta.

Itẽ Martinus Papa I.Amando epõ.

Si lapsis.] CASVS. ‖ Const antinus Mediolanensꝭ.episcopus quæsiuit à Gregorio,an cuilibet lapso debeat licentia dari ad suum ordinem reuertendi? Et respondet, quòd non,triplici ratione:quia si hoc fieret , vigor ecclesiasticæ disciplinæ frangeretur : & quilibet propter spem reuersionis praua desideria concipere non formidaret : & præterea vindictam sibi inflictam putaret esse temporalem , & non perpetuam. Sequens cap. patet.

i ¶ *Si lapsis.*] Hoc cap.loquitur de deposito,vt patet per fin.

k ¶ *Spe.*] quia facilitas veniæ,&c. vt 23.quæst. 4. est iniusta. & extra de vi.& hone.cleri.vt clericorum.

l ¶ *Supplicatio.*] carnalis,sed ſpiritualis bene.infrà ead. clerico.

m ¶ *Reuocare.*]infrà 23.quæst.4.est iniusta.

n ¶ *Non statuta.*] perpetuo. ‖ Qui enim deponitur, perpetuo deponitur : vt hic f, & 81.distinct. si quis clericus. & C. de pœn. seruus. Argu. contra 33. quæst. 4. non oportet 2. Ibi simpliciter ponitur , seꝑarentur : & tamen seꝑarantur ad tempus, non perpetuo , vt extra de constit. ex litteris. in fin. Sed certe illa non sunt contraria : quia ibi nulla fuit depositio : & est hoc ideo statutum , ne leges ludibrio fiant: vt C. de bon. quæ. lib. 1. vltim.§.fin. & est si.quod lex dicit,quòd damnatus de crimine , ad militiam non recipitur: vt ff.de re mili. qui cum vno. §. adulteri.

a *Qui*

237

a *Qui semel.*] ¶ *Adipisci.*] Hoc cap. intelligitur de rigore. 25. distinct.primum.infrà ead.miror.vel in maioribus,vel de manifestis criminibus.extra de tempo.ord.cap. fin. sic non ob.82. distinct. presbyter.& 15.quæst.vltim. hi qui.

Presbyterum.] CASVS. Sacerdos quidam fuit lapsus in crimen, de quo postea in iudicio , fuit spõte cõfessus, quare quæsiuit episcopus Fabianus,an posset in sacro ordine remanere, vel reuocari deberet?Et respondet Gregorius quòd non. Sed quia sponte confessus est, mitius est agẽdum cũ ipso. ‖. vt nomẽ sacerdotis retineat, vel in minoribus ordinibus remaneat.

b ¶ *Aut permanere.*] Simile ‖.24. dist.cap.vlt. infrà 15.q. vlt. si qs presbyter. cõtra.Sol. in inferiori ministrauit , vt ibi: sed in superiori, vt hic.

c ¶ *Mitius.*] Arg.quòd mitius agitur cũ cõfesso, quàm cum conuicto ᵃ:vt infrà.eod.de his vero. & 15. q. vlt.Si quis presbyter.Si.61.dist. quia simpliciter.1. q. 5. præsentium. arg. contra 24.dist.c. vlt. Sed ibi timore ꝓbationũ est cõfessus:hic spõte.

d ¶ *Facili.*] id est,sponte,vt extra de ho. lator.

Miror.] CASVS. Quidã episcopus volebat cum quodam sacerdote homicida dispẽsare: & persuadebat dño Papæ, vt ei post perpetratũ homicidium cõcederet ministrare. Sed Ioã. Papa eum reprehẽdit,dicens hoc fieri non posse post quantãcumque pœnitentiam:sed diluat tam immane flagitium lacrymis , vt possit inuenire suffragium salutis.

e ¶ *Miror.*] Hic habes ꝓ episcopus non potest dispensare ᵇ cum homicidaꝭitem nec cum simoniaco. vt 1. quæst.1. erga. nisi quandoque: vt 1.q.5. c.1.& vlt.Ioã.De simoniaco est expressum extra de elec.cap.pe.vbi dr, ꝙ si aliquo ignorãte sit cõmissa simonia , eꝑs cum eo potest dispensare, si in simplici beneficio sit cõmissa simonia: secus si in prælatura.si autem eo sciente sit facta:episcopus non potest dispẽsare cũ eo. extra de simonia,B.Itẽ nec cũ deposito secũdum quosdã:vt 21.q. 6.ideo.Itẽ nec cũ eo qui excõicatus celebrat:vt 11.q.3.si quis eꝑs. & 7. q.1. si quis presbyter. licet sit arg.cõtra 2.q.5.quanto.Sed illud de mãdato Papæ. Itẽ nec cum eo qui accedit ad iudiciũ sæculare:vt 21.q.5.si quis eꝑs.Itẽ nec cũ bigamo,vt extra de biga.c.de bigamis. & 34.dist.lector.Io.Nec dispẽsat hodie cũ filiis presbyterorũ,vt extra de fil. presbyt.c.pe.vbi ‖. ministrauit pater immediate.B.Dispẽsat autẽ in plerisq; criminibus, vt notaui.1. q. 7.§. nisi rigor.& generaliter vbi nõ prohibetur eꝑo dispensatio, semper dispẽsare potest,vt extra de sent.excõ.nuper.licet quidã dicãt, ꝙ in illis solis casibus dispensabit vbi à iure ei permittitur:quia cũ in quibusdam criminibus ei cõceditur dispensatio,vt extra de iud.at si clerici. ergo in aliis ei prohibetur,arg.25.distinct.qualis.& C.de procur. maritus. Et licet dispensario sit ius quod peti non potest: tamen quandoque episcopus tenetur dispensare,vt infrà ead.vt constituetur.in fin.& ca.si quis diaconus. & c1. dño sancto.& 1.q.7.dispẽsationes.& 23.q.1.noli.in fine.

f ¶ *Homicidium.*] sponte,vt extra de homic.lator.

g ¶ *Suadere.*] Plus enim est suadere,quàm cõpellere.ff.de ser.cor. 1.1. §. persuadere. & plus punitur suasor,quàm faciens. 86.dist.tanta.Ioan.

Clericum.] CASVS. Clericus quidam occidit paganum: postea volebat ad ordines promoueri maiores. quæsiuit quidam episcopus an posset?Et respondet Papa,quòd non : immo carere debet etiam acquisito. Nam milites ecclesiæ non debent sæculares militiam exercere,per quam necesse sit ad sanguinis effusionem peruenire.

h ¶ *Occiderit.*] sponte. B.

i ¶ *Militare.*] Per hoc patet quòd loquitur de illo qui in bello fuit. hortari tamen potest clericus aliquos ad defensionem suæ ecclesiæ.

23. quæst.8.vt pridem.arg.ff.de his qui no.infra.ob hæc verba. §. vltim.

k ¶ *Per quod.*] Arg. ‖ quòd ratione vnius delicti imputantur omnia delicta quæ sequuntur ex illo:vt 15.quæst.1.si quis iniuriam. 22.q. 4. inter.ff.quod metus cau.si mulier. Arg.contra extra de spon. veniens.

ADDITIO. Et facit quod no.infrà ea.quantum. in glos. hic patet. ibi dicam. Sed Ber. cõtra loquitur in matrimonio, in quo licet quis sua culpa cadat in metum, non nocet,vt not. extra quòd metus cau. Abbas. Arch.

Ebis.] CASVS. Quidã clerici defendendo se, paganũ occiderunt : quare quæsiuit Quadrãtinus episcopus, an peracta pœnitẽtia post sint ad pristinũ gradum redire , vel ascendere ad altiores? Et respondet ꝙ non : quia, Papa non dat eis licẽtiam aliquem hominem occidẽdi: & ideo melius est illis in gradu inferiori irreprehensibiliter famulari , quàm alta indebite appetẽdo in ꝓfundum inferni demergi.

l ¶ *De his.* ‖ Circa illos qui cõmittunt homicidium,distingue sic:quia aut committitur homicidiũ ex necessitate : aut ex casu:aut ex voluntate. Si ex necessitate : aut illa necessitas est euitabilis: aut ineuitabilis. Si est euitabilis , ad superiores ordines nõ potest ascendere;sed in iam suscepitus toleratur c : vt infrà ead. de his clericis. Si fuit ineuitabilis necessitas, sine omni dispensatione potest ministrare in ordine iam habito : sed ad superiores habẽdos petet dispensationem, vt extra de homic. suscepimus. & c. 2. Nec obst.extra eod.lator. vbi dicitur, quòd ad superiores talis licite ꝓmouetur:quia hoc intelligo ex dispensatione d. Ioan. Sed certe quidquid dicat Ioan.de necessitate ineuitabili,capitulum vidétur expresse dicere,quòd talis necessitas in nullo obstit : vt infrà ead. quia te quasi obnoxium.De hoc notaui in quæstionibus.B. Si vero casu committitur homicidium: aut dedit operam rei licitæ , aut non. Si dedit operam rei licitæ.ei non imputatur : sed potest ministrare in suscepto,& ascendere ad superiorem,vt extra eod.cap.vltim.& infrà ead. sæpe e. & extra eod.Ioannes.Sed si illicitæ rei operam dedit, tunc nec in suscepto potest ministrare,nec ad superiorem ascendere:vt infrà ead. clerico. & cap.si quis voluntate. Si vero voluntate occidit : nunquam dispensandum est cum eo,secundum quod loquitur ca.miror.H. tamen cum suo rigore dixit, quòd in nullo casu potest homicida promoueri: quia potius debet quilibet permittere se occidi,quàm alium occidere: vt 32. quæst.5.ita ne.& dicit quòd hoc verbum,consulendi,ponitur pro verbo præcipiendi : vt 28. quæst.1.sic enim. Item secundum H. etiam si crimen homicidij sit occultum , tamen post pœnitentiam non potest exequi suum officium. secus est secundum eum in quolibet crimine alio:vt infrà ead.de his.nisi in simonia.Ioan.Et hoc expresse dicitur extra de temp.ord.cap. vltim. & ita duo crimina tantum excipit : scilicet simoniam,& homicidium.Arg.extra de accusa.inquisitionis.B.Alij autem plerique dicunt,quòd siue sit homicidium,siue aliud crimen,dummodo sit occultum , post pœnitentiam bene exequitur officium suum sine omni dispensatione , licet non possit promoueri. Sed in simonia post nullam pœnitentiam potest exequi officium suum. 1. quæst.1. erga. Hodie autem obtinet opinio H. circa crimen occultum, vt extra de accusa.inquisitionis.B.

m ¶ *Defendendo.*] incaute sine moderamine. cuilibet enim licitum est se defendere cum moderamine:vt suprà distinct. 1. ius naturale. & extra de appell.ca.significauit. c. vnde vi.l.

Si episcopus.] CASVS. Quæritur fuit in concilio Agathen. quam pœnam debet peti episcopus , presbyter, vel diaconus , qui capitale crimen commiserit , vel chartam falsauerit , vel falsum testi-

Item Nicolaus Papa.

¶ Ad maiorem gradũ clericus prouehi non potest, qui paganum occidit. C. V.

4 CLericum , qui paganum occiderit [h], non oportet ad gradum maiorem prouehi,qui carere etiam debet acquisito: homicida enim est. Nam cum discreti sint milites sæculi à militibus ecclesiæ; non cõuenit militibus ecclesiæ militare sæculo, per quod [k] ad effusionem sanguinis necesse sit peruenire.

Itẽ Osbaldo Chor epõ. Quadrãtino.

¶ Qui defendendo se paganum occiderit, sacerdotali caret officio. C. VI.

DE his [l] clericis, pro quibus consuluisti , scilicet qui se defendendo [m] , paganum occiderunt , si postea per pœnitentiam emendati possint ad gradum pristinum redire,aut ad altiorem conscendere ; scito nos nullam occasionem dare , nec vllam tribuere eis licẽtiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi. Verum si contigerit, vt clericus sacerdotalis ordinis saltem paganum occiderit, multum sibi consulit, si ab officio sacerdotali recesserit : satiusque est illi in hac vita Domino sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari,quàm alta indebite appetendo damnabiliter in profundum demergi.

Item ex concilio Agathensi, c.50.

¶ Cadat ab officio episcopus, presbyter, aut diaconus capitale committens crimen. C. VII.

SI episcopus, presbyter, aut diaconus capitale crimen cõmiserit, vel chartam falsauerit, vel falsum testificatus fuerit, diuinis officiis communicare non debet. C. VIII.

Si episcopus.] CASVS. Quæritur fuit in concilio Agathen. quam pœnam debet peti episcopus , presbyter, vel diaconus , qui capitale crimen commiserit , vel chartam falsauerit , vel falsum testificatus fuerit, diuinis officiis communicare non debet.

a Mortaliter peccat qui post baptis. peccauit, ꝙ promoueri permittit:vel si in iam suscepto remaneat,quacumque egrie pœnitentia : nisi cito fuerit dispensatum.

‖ Ibi interpretantur regulas prout sonant. Lau.

‖ Impertinens multa propter vnum delictũ.

4 Iso pag. 6. cap. 129.

‖ Homicidiũ vtrum impediat iã promotos, vel deiiciat promotos.

d Vel dic ꝙ ibi fuit casus fortuitus , vt no.ff. ea. de his clericis. in glo. 1. in fin. Archid.

e Et c. hi qui. & cap si duo. nisi forte grãde scandalum inde oriretur:quia tũc indicitur ei purgatio. extra eo. ex literis 1. & no extra de homici. cũ dilectus.ia gl. qui tamen, &c. quæ fuit glo. Viu.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

‖ Sic & Arno Laus

‖ Matrimonium non stat, ad libitum vtriusq; dissolubile, & non soluitur.

g Vsque hodie Regina Iezabel vniuerso populo colẽti Baal. 3. Regũ.18.nam deficit ambobꝰ q vult seruire duobus.& 26.di.acutius a.

Concor. lex. in c. 1. de eo qui bel. dep. de fun. cap. 1. nihil. 1. x. Sensus aliqua ex parte.

al. d spersit

2 Concor. rex. in l. 1. C. de ver. iure enu. & in authen. de mona. §. 1. col. 1.

5. Reg. 18.

b Scilicet in 6. de lapsis. Lauren.

‖ Lapsorum reparatio tribus regulis declaratur.

c Scilicet ius commune cõtinentes Lau.

monium dixerit? Et respondet, quòd deponi debet, & detrudi in monasterium ad agendam pœnitentiam: vbi donec viuit, non nisi laicam tantummodo communionem accipiat.

a ¶ *Aut chartam.*] Dic vt suprà 19.distinct.in memoriam.

b ¶ *Testimonium.*] infra 5.quæst.6.presbyteri 2.

SI quis viduam.]

CASVS. Statutum fuit in concilio Martini Papæ, quòd si quis duxerit in vxorem viduam vel relictã: aut homicidium commiserit facto, præcepto, cõsilio, vel defensione, post baptisma promouerí non potest: & si irrepserit, deponatur & eiiciatur: & in fine suæ vitæ cõionem accipiat.

c ¶ *Si quis.*] Iudex, executor, & assessor in causis criminalibus nõ possunt promoueri. hoc non est ratione peccati: quia nõ peccant ista faciendo a: vt 23. quæst.4. quæstum. & quæs.5. miles. sed propter irregularitatẽ, quam ex tali facto cõtraxerũt.

d ¶ *Aut facto.*] Vt miles.

e ¶ *Aut præcepto.*] Vt iudex.

f ¶ *Aut consilio.*] Vt assessor. ‖ & ita ex consilio punitur aliquis, contra illud ff. man.l. 2. in fi. & l. denique. Sed nunquid addi debet de voluntate? arg. quòd sic. 1. quæst.4. quia præsultatus. in fin. quod non concedo, licet ante quam fiat, velle illud factum esse: vel post factum gratum habeat.

g ¶ *Defensione*] euitabili. B.

h ¶ *Post baptismum.*] ‖ Ergo si ante baptismũ, potest. Bazianus dixit: si ante baptismum occidit non peccando, vt iudex. non potest promoueri: quia non tollitur irregularitas: sed si occidit peccando, tollitur totũ. Ioã. Et sic melioris cõditionis est peccans, quàm non peccans. De hoc quid iuris sit, notaui in quæstionibus. & 26. distin. in glo. videtur. B. b

PEruenit.]CASVS. Episcopus Caralitanus restituebat clericos lapsos in crimen fornicationis ante pœnitentiã, vel post. prohibet Greg. dicens, quòd tales carere debent sacris ordinibus: & ad altaris ministerium nũquam accedere.

i ¶ *Fuerit.*]de quo fuerit conuictus vel confessus. & hoc c verum est nisi episcopus cũ eo dispensasset, vt extra de iud. at si clerici. Sed nõne canonista prohibet episcopo dispensare in hoc casu? non; sed redarguitur indiscreta dispensatio, vt dixi extra de præben. de multa.

ACcedens.] CASVS. Hoc cap. loquitur de quodam presbytero Saturnino, & de quodam diacono abbate, & de quibusdam subdiaconis. presbyter Saturninus propter suum delictum depositus fuit: & tamen post depositionem Missas celebrauit. Diaconus vero abbas & subdiaconi mortaliter peccauerunt, crimen fornicationis committendo. Vnde Luneñ. episcopus quæsiuit quam pœnam isti pati deberent.

Et respondet Gregor. quòd Saturninus presbyter careat communione corporis & sanguinis Christi donec vixerit. in fine tamen viaticum accipiat: nisi antea episcopo visum fuerit ei esse miserandum. & in scriptis caueat, vt de cetero Missam non cantet: & gerat curam monasteriorum in insula Gorgonia & Capraria sine præiudicio alicuius. Diaconus vero abbas semper ab ordine sacro depositus erit: qui tñ poterit inter alios monachos priorem locũ obtinere, si eius conuersatio meruerit: sed ordinem non obtinebit, in cuius loco debebit alius ordinari. Subdiaconus vero irreuocabiliter deponetur: laicam tamẽ cõionem accipiat.

k ¶ *Presbytero.*] Ergo clericus degradatus non retinet ordinem. arg. 54. distinct. ex antiquis. & 11. quæst.3. episcopus. & 15. quæst. vlt. si quis presbyter. & 23. quæst. vlt. clerici. & idẽ videtur per hoc quod dicitur infrà inter laicos cõmunionem. Sed tamen dico quòd characterẽ semper retinet, per id quod habes 1. quæst.1. quod quidam. & 32. q. 7. licite. arg. 81. distinct. dictum. ‖ Vnde qui percutit ipsum, incidit in canonem: saltem in memoriam priſtinæ dignitatis: vt ff. de decurio. l. vlt. & ff. de quæst. vnius. §. ferunt. & de consecr. dist. 4. ostenditur. Io. quod non credo, cum careat omni priuilegio clericali: nec credo quod cõficiat: quæ oẽm potestatẽ amisit. B.

l ¶ *In tua.*] Ergo episcopus potest remittere pœnitẽtiam iniunctam à Papa. sic 33. q. 2. latorem.

ADDITIO. Vel de hoc vt ibi. arg. contra 15. distinc. cap. 2. in fi. ibi videas. De hoc etiam not. 26. quæst. 7. tempora.

m ¶ *Abbatem.*] Ergo abbas potest esse diaconus: quia abbas potius est nomen officij, quàm dignitatis. 18. q. 2. c. 1. imo in minoribus ordinibus cõstitutꝰ põt esse abbas. extr. de æta. & qualit. tuã.

n ¶ *Veneris.*]exilentẽ.

o ¶ *Cecidisse.*]p crimẽ.

p ¶ *Priorem.*] id est, vt sit monachus, vt priꝰ fuit; non tamen erit abbas.

q ¶ *Obtineat.*] non ordinem, vel dignitatem.

r ¶ *Solicitudinem.*] Vt sit procurator loci, licet sit infamis: quia infames non excludantur à ciuilibus muneribꝰ ẽ. sed honoribus. arg. c. de his qui non imple. ff. sacra. soluti sunt. l. 1. lib. 10. & extra de ætat. & qualitat. tuã. ‖ & sic procurator monasterij potest esse infamis: sed non procurator episcopi. 5. quæst. 3. quia episcopus quia non requiritur summa in eis perfectio integritatis: vt 16. quæst. 1. legi.

POst quam.]CASVS. Episcopus quidam depositus fuit: canonici volebant aliũ eligere. Archiepiscopus vel primas disturbabat eum restituere nolens: quod dicit Greg. de iure fieri non posse: & cum ecclesia vltra tres menses vacare non debeat, præcipit Grego. archiepo, vt deprecationi canonicorum cõsentiat, & loco depositi aliũ ordinet.

s ¶ *Tres menses.*] ‖ tres dantur ad electionem à die mortis: & alij tres menses ad consecrationem petendã. j. 100. dist. quoniam. & 63. distinct. obeuntibus. & extra de elect. ne pro defectu. nisi per necessitatem prorogetur a: vt 28. distin. de Syracusanæ.

ECONTRA. Hæc est secunda pars huius distinctionis, in qua magister probat cõtrarium eius q̃ supra probatum est: scilicet quod post lapsum possũt repararí; probat inquam per exempla & per nouem auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra probatum est, quod lapsi post pœnitentiam non sunt restituendi. Modo Gratianꝰ probat contra, scilicet q̃ possunt restitui, & ad altiora consecrandere: & probat octo exemplis, scilicet Mariæ & Aaron, Danuid, Achab, Petri & Pauli, & Augustini. & aliorũ, querũ nomina i sequenti paleapponũtur: q octo post peccatum sunt restituti.

a ¶ *Ecõtra.*] Maria, &c. de hoc dicitur 2. q. 7. §. item obiicitur.

b ¶ *Aaron.*]Hæc historia habet 45. dist. disciplina.

c ¶ *Dauid.*]Hæc historia dicitur 2. q. 7. §. item cum Balaam.

d ¶ *Lapidauit.*] i. lapidantibus cõsensit, custodiendo vestes, vt j. ea. cõsiderandũ. vnde non fuit penitus immunis, vt extra de homi. c ap. sicut. §. illi quoq; . tñ hoc exẽplũ non competit. quia istud fuit ante baptismum.

e ¶ *Augustinus.*] q fuit Manichæus b: sed ante baptismũ: & ideo nõ cõpetit exemplum, &c.

POnderet.] CASVS. In hoc cap. ostendit Calixtus Papa, quod clerici post lapsum peracta pœnitentia possunt in pristinum statum restitui. Et hoc probat auctoritatibus & exemplis 11. Prima est in principio capituli. Secunda probatio incipit ibi, *Sed si aliquis lapsus.* & ad hoc inducit auctoritatem Apostoli: Si præoccupatus, &c. Tertia ibi, *Porro sanctus Dauid.* Quarta ibi, *Beatus quoque.* Quinta ibi, *Peccator.* Sexta ibi *Erant itaque.* Septima ibi, *Numquid qui dormit.* Octaua ibi, *Redde mihi.* Nona ibi. *Vade. & amplius noli peccare.* Decima ibi, *Non ergo.* Vndecima ibi, *Sententiam.*

f ¶ *Ponderet.*] Grauis erit quilibet in verbis, vt 1. q. 3. §. item in criminalibus. ver. in testibus. & qui cito fatur, ad pœnitentiam properat, vt dicit Seneca: & potest quis in proprio, facto petere inducias ad respondendum, vt ff. de interro. act. qui interrogatur, an heres sit. nam testis repentinus, & c. 5. q. 5. §. sed aliud.

g ¶ *Quod tibi.*]ï Tobia.

h ¶ *Tempore.*]Nam ratio temporis mutat constitutionem, vt 34. distin. fraternitatis.

i ¶ *Apostolus.*]ad Galatas.

k ¶ *Dauid.*]Hoc exemplum non competit, nam nihilominus fuit dictum ei: ‖ Non ædificabis mihi domum: quia vir sanguinum es. j. de consec. dist. 1. c. 1. & 1. q. 7. si quis omnem.

l ¶ *Ministrare.*]dispensatiue, si crimen est manifestum: vel ipso iure, si crimen est occultũ. extra de temp. ord. c. vlt.

m ¶ *Qui dormit.*] in peccato.

n ¶ *Non adijciet.*] i. nõ conabit bene operando.

o ¶ *Vt resurgat.*]per pœnitentiam.

p ¶ *Docuit.*] id est, docturũ se promisit: ‖ & sic eo ipso q̃ quis promittit se velle docere, Deo obligatur. sic 21. dist. in nouo. vbi similiter arguit Anacletus ex illa auctoritate: Dabo tibi claues, id est, do in corpore mortali; & sic futurum ponitur pro præsen

Præterea Calixtus Papa I. de huiusmodi scribit ita, epist. 2. ad episcopos Galiarum.

¶ Clerici post lapsum in suis ordinibus reparari possunt. C. XIIII.

POnderet t vnusquisque sermones suos, & quod sibi loqui non vult, alteri non loquatur. Vnde bene sacra ait scriptura [Quod tibi 3 non vis fieri, alteri ne facias.]Nos enim tempore h indigemus, vt aliquid maturius agamus. Nec præcipitemus concilia, & opera nostra, neque ordinem corrumpamus. ¶ 4 Sed si aliquis lapsus quocũque modo fuerit, portemus† eum, & fraterno corripiamus affectu: sicuti ait B. Apostolus i: [Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiritales estis; instruite huiusmodi in spiritu lenitatis; cõsiderans teipsũ ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate; & sic adimplebitis legem Christi.] ¶ Porro sanctus Dauidk de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permãsit. ¶ Beatus quoque Petrus amarissimas lacrymas fudit, quando Dñm negasse pœnituit: sed tamen Apostolus permansit. Et Dñs per Prophetã peccantibus pollicetur, dicens [Peccator in quacumque die cõuersus ingemuerit, omniũ iniquitatũ illius non recordabor amplius.] 5 Errãt enim qui putãt Dñi sacerdotes post lapsũ, si condignã egerint pnïam, Dño ministrare l non posse, & suis honoribus frui, si bonã deinceps vitã duxerint, & suũ sacerdotiũ cõdigne custodierint. Et ipsi, q̃ hoc putãt, nõ solũ errãt, sed ẽt cõtra† traditas ecclesiæ claues disputare, & agere videtur: de qb⁹ dictũ est [Quæcũq; solueritis in terra, erũt soluta & in cælo.] Alioqn hæc sñia aut Dñi nõ est, aut vera est. ¶ 6 Nos vero îdubitãter tã Dñi sacerdotes, q̃ reliquos fideles post dignã satisfactionẽ posse redire ad honores credimus; testãte Dño p Prophetã [Nũqd q dormientm nõ adiiciet vt resurgat?] Et Propheta Dauid pnïam agẽs dixit. [Redde mihi lętitiã salutaris tui, & spiritu principali cõfirma me.] Ipse nãq; post pnïam, & alios docuit, & sacrificiũ Deo obtulit, dans exemplũ doctori-

1 Apud Mar. Brac.

2 Ansl. 7. c. 11. Ex cã. 15. apost. † al. relictam.

a Ideo dicebat Ber. q̃ ibi dẽ intelligẽda tur de illic qui non peccauerunt.

b Quæstio venerialis est: de qua habuisti 21. distin. imprin. & ibi de hoc. & 31. dist. in summa & 26. dist. deinde. Arch. 4 Pol, ibidem. Ansl. l. 8. c. 21. Iuo p. 6. c. 83.

c Scilicet q̃ canones contradicant in hac re, &c.

3 Poly. l. 4. tit. 39 Ansl. l. 8. c. 20. Iuo p. 6. c. 78. Ben. l. 3. c. 131. ‖ Homicida ante baptismũ an promoueri possit.

1 dist. 5. quoniam.

2 De hoc 81. dist. Offus. & c. bene notat. ibi de hoc.

† al. deprehensa datur] osig.

3 Bur. l. 1. cap. 23. Iuo in. prolog. Pann. in prologo c. 21. † al. adiudicatus

5 Eodem lib. 4. epist. ad cap. 60. Pãn. l. 3. c. 150.

13. q. 2. c. hoc ipsum.

Num. 11. Exo. 32.

‖ Degradati pœnitentia. currit excommunicatus.

11. reg. 1. & 11.

† al. pristino

3 reg. 21.

Matth. 26. Ioan. 21. Act. 7. & 9.

b Arg. contra. 24. q. 6. vides. vbide hoc.

‖ Abbatem ordinem de hoc habent.

3 Bur. l. 1. cap. 23. Iuo in. prolog. Pann. in prologo c. 21. † al. adiudicatus

f Verum est disputãs & sic loquitur decr. in hac ex tua. &c.

6 Anf. l. 8. c. 25.

g al. cadentem ‖ falso videtur tenere: quia pręsbyter degradatus non potest esse procurator. Specialiter de primo gradu. secundo. 3. & 4. tertio. & Alexander de 3 mod. d. rerum criminis. in fine. C. de epis. et. ‖ infamis potest esse procurator.

Sixtus Papa 1.

4 ‖ 9. c. Gregorius.

d Adde quæ non in addit. 2. dep. ib. & 8. c. dominus. in glo. in verb. beneficia. j. 30. dist. & Hæc fuit opi. Rav. ord. rec. Gof. & extra de dil. excomm. ma. ca. 2.

‖ Electio an fieri debeat intra tres menses.

4 Bure. l. 19. c. 41. Iuo p. 6. c. 48. † non perdamus eum, sed fra.]orig. Gal. 6.

Tob. 4.

‖ Dauid prohibitus est ædificare.

† al. Sufferentẽ vel suffredi] vt infra 8. 6. q. 3 deniq; Suffredus.

Ezech. 18.

5 Po. l. 4. ti. 38. Pãn. l. 3. c. 149.

† al. traditas ecclesiæ claues dispecere videtur] infra ex Augu. c. vt constitueretur. Matt. 18. 6 Greg. l. 2. ep. 53. Psal. 40. Psal. 50.

pro præsenti, vt de consec.dist. 2. in Christo. ff. de verb.sig. verbum erit. B.simile 23.q.5.§.hic notandum.ibi,da,&c.

‖ Excedendũ est potius circa misericordiam,quã circa crudelitatem.

a ¶ *Misericordiam.*] Si enim in aliquo redarguẽ di sumus, ‖melius est misericordiæ reddere rationem,quàm crudelitatis. 35. q.9. veniam.& 7. 26.q.5.alligant.& 11.q.3. nemo.7. 86. dist. non satis.7.1.q.7.exigunt.3.dist. 9.sana quippe.

Ioan.8.

Rom.6.

LEt purgal it filios.] CASVS. Probat Hiero.post peractam pœnitentiã sacerdotes posse Deo placere, & sacrificare sibi sicut ante peccatũ faciebant.& hoc ꝓbat auctoritate Malachię dicentis , sacerdotes vete. testamen. purgandos esse & colẽdos,vt puri remanent, sicut aurum & argentum , vt Deo digne offerant.Ita & alij,vt dicit Gre. cũ emẽdati fuerint poterunt offerre : & placebit Deo sacrificium eorũ,sicut dies sæculi,& anni antiqui Dño placuerũt,ideſt, sicut ante peccatũ Dño placuerũt , ita & post peccatũ emẽdati placẽt,& placere debẽt. b ¶ *Et purgabit.*] Verba Malachiæ sunt; Ecce veniet Dñs exercituũ,& qs pôt cogitare diẽ aduẽtus eius.& qs stabit ad videndũ eum ? Ipse enim quasi ignis cõflãs.& quasi herba fullonũ.& sedebit cõflãs, & emundãs quasi aurũ & argentũ, & purgabit filios Leui,& colabit eos quasi aurũ & argentũ,& erũt offerẽtes Dño iusta sacrificia , & placebit Dño sacrificiũ Iuda & Hierusalẽ sicut dies sæculi,& anni antiqui.

Mala.3

1. Pet.4.

Ezechiel.9.

c ¶ *Tempus enim,&c.*] Verba Petri in epistola canonica.

ADDITIO. Primæ Petri.4.c.

* *Vide glossã in capite isto allegato.*

d ¶ *A domo.*] i. sacerdotib⁹. Oia enim *mala à sacerdotib⁹ ꝓcesserũt, 24.q.3.transferunt.

e ¶ *Et alibi.*] in Ezechiele.cap.9.

f ¶ *Omnem.*] arg. ꝙ de vno dicitur, de omnibus intelligiẽ,vt 61.dist.miramur.& 24.q.1.quodcũqs.

g ¶ *Antiqui.*] ideſt,patres sancti.

h ¶ *In principio.*]i.ante pctm.arg.7.proxi.cap.

i ¶ *Sic post peccatum.*] Imo plꝰ ea.c. fid:lior.

a Rab.in pœni. c.1. Bur 1.19.cap. 4:1 Iuo p.6.c85. Pan.1.3.c.147.

QVia sãcti:as tua.] CASVS. Secundin⁹ Iueniẽbat cõtrarias auctoritates de reparatione lapsorũ,quare supplicauit Grego.vt solueret ei has contrarietates: & scriberet sibi de clericis lapsis,vtrũ possit post pnĩam reparari. Grego. vero ei satisfaciens ostẽbus sanctæ ecclesiæ,si lapsi fuerint, & condignam pœnitentiã Deo gesserint,vtrumque facere posse. Docuit enim quando dixit [Docebo iniquos vias tuas,& impij ad te cõuertẽtur.] Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat [Sacrificium Deo spiritus contribulatus.] Videns enim Propheta scelera sua mundata per pœnitentiam,non dubitauit prædicando,& Domino libando curare aliena. *& infra.*

¶ Mundatur ergo homo à peccato, & resurgit gratia Dei lapsus , & in pristino manet officio iuxta præ dictas auctoritates. Videat ne amplius peccet, vt sententia Euangelij maneat in eo[Vade, & amplius noli peccare.] Vnde ait Apostolus [Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore,vt obediatis concupiscentiis eius.] *& infra.*

¶ Sententiam,fratres, quæ misericordiam [a] vetat, nõ solum tenere, sed & audire refugite ; quia potior est misericordia omnibus holocaustomatibus,& sacrificiis.

[a] ¶ Numquid.] *In epistola Calixti & apud collectores indicatos legitur:* numquid,qui cadit,non adiiciet,vt resurgat ? & qui auersus est , non reuertetur? *& alibi* : nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris , sed vt conuertatur , & viuat. *Quæ duæ sententiæ habentur Hiere.8.& Exech.33.Sed ob glossam nihil est mutatum.*

Item Hieronimus ad c.3.Malachiæ.

¶ In pristinum gradum post pœnitentiam reuocari possunt sacerdotes. C. XV.

ET purgabit [b] filios Leui:tempus [c] est enim vt iudicium incipiat à domo [d] Dei.]& alibi [e] scribitur.[A sanctis meis incipite.] In filiis autem Leui omnem [f] sacerdotalem intellige dignitatem. Si autem sacerdotes purgandi sunt,& colandi,vt purum aurũ remaneat, & argentum;quid de ceteris est dicendum ? Qui cum emundati fuerint,& colati;tunc offerent Domino iusta sacrificia,& placebit sacrificium eorum , quod offerunt pro Iuda, & Hierusalẽ , hoc est pro iis, qui Dominum confitentur , & pacem eius mente conspiciunt[sicut dies sæculi,& sicut anni antiqui [g]:] vt quomodo in principio [h] placuerunt Deo , sic post peccatum [i] , & pœnitentiam placere incipiant, cum omni fuerint peccatorũ sordepurgati.

Item Gregorius Secundino,li.7.ep.53.

¶ Lapsi reparari possunt. C. XVI.

[1] QVia sanctitas tua hoc à nobis requisiuit , vt sibi de sacerdotali officio post lapsum resurgendi auctoritates scriberemus, dum se dicit de hoc canones diuersos legisse , & diuersas sententias inuenisse,aliàs resurgendi,aliàs nequaquã posse:Ideo « nos generales synodos à Nicæna incipientes,hãc cũ reliquis quattuor [k] veneramur; quia ipsam sequentes ceterę in cũctis canonicis sententiis vnanimiter concordant. Nos vero præcedentes patres sequi debemus , qui auctore Deo à sacra doctrina illorum non discordamus. A capite [l] itaque incipientes vsque ad quartum [m] altaris ministrum,hanc formam seruandam cognoscimus, vt sicut minorem maior præcedit in honore;ita & [n] in crimine;& quẽ maior sequitur culpa; maiore plectatur vindicta; & sic postea [o] pœnitentia credatur esse fructuosa.

¶ Quid enim prodest triticum [p] seminare , & fructum illius non colligere , aut domum construere, & non illic habitare ? Post dignam igitur satisfactionẽ credimus posse rediri ad honorem. *& infra.*

¶ Ad fontem misericordię recurrentes Euangelij proferamus sententiam.[Gaudeo [q] , inquit, super vno peccatore pœnitentiam agente , magis quam super nonaginta nouem iustis,qui non indigent pœnitentia].Et ouem perditam,nonagintanouem [r] non errantibus relictis in deserto [s] , humero pij pastoris ad ouile reportatam Dominus ipse testatur.Si ouis perdita errans post inuẽtionem ad ouile humero reportatur; cur post pœnitẽtiam ad ecclesiæ ministerium lapsus non reuocetur? Sicut [t] in Apocalypsi dicitur de ministro ecclesię [Memento vnde excideris , & age pœnitentiam,& prima [u] opera fac.] Quid enim est grauius , aut carnale delictum admittere, sine quo pauci [v] inueniuntur,aut Dei filium iureiurando negare ? In quo tamen hunc ipsum beatum Petrum apostolorum principem , ad cuius sacrum corpus indigni sedemus , lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem pœnitentia secuta est, & post pœnitentiam misericordia data est; quia postea ab Apostolatu eum non expulit ; qui ante quidem ipsum se negare prædixit.

« [w] Ideo nos.] *In duabus editionibus epistolarum B. Gregorij legitur* , ideo generalissima , quæ à Nicæno concilio inicipiunt cũ reliquis quattuor inuenimus concordãtia.Nam nos præcedentes, &c. *In vno manuscripto codice est,generalissime : reliqua eodẽ modo. Apud Burchardum , Iuonem, Pannormiam.* Nam nos generaliter *ceteroqui parum à Gratiano discordant.*

« [w] Sicut.] *Hinc vsque ad vers.* Quid enim. *in aliquot codicibus epistolarum excusis, & duabus manuscriptis, Burchardo, Iuone, & Rabano non habentur.*

Idem super Ezechielem,hom.9.ad c.2.

¶ Post accerrimam pœnitentiam lapsi reparantur. C. XVII.

QVid est hoc , quod prophetæ [x] tuæ dicitur[Sta supra pedes tuos, & loquar tecum.] Qui

[b] Secũdũ intellectũ Sanctuad, magis ꝙ est in textu: nec tur cõtrarie, dicẽtes de veris filiis & loquitẽtes de similitudine vulgari. Archid. *Luc.15.*

[c] *in desert.* abest ab vetrig.

[d] *al.& crimine*

[e] De illis bꝫ. 15.dist. c.1. [f] *al.mundã, quæ pœnitentiam.*

Ioan.8.

[a] ¶ *Stans.*] Hic stans accipitur in mala significatione , & prius in bona,& ita est hic arg.‖quod aduocatus variis modis pôt iura exponere, & ita est hic arg.‖quod aduocatus variis modis pôt iura exponere, sicut hæc auctoritas,Verbum caro factum est.vel illud:Veritas de terra orta est,quandoque exponitur,id est,Christus de virgine natus est,vt 35. q.10.c.1. quandoque exponitur. i. confessio de pœnitente. de pæ.dist.i. quicumque. arg. contra 23.q.7. quod autem. Sed hæc diuersa respectu.

‖ Iura vario modo possunt exponi.

ADDITIO. Adidem extra de ap.solicitudiné, in fi.vbi de hoc.

‖ Timor est duplex.

[b] ¶ *Timore.*] ‖seruili s. cum quo charitas dedignatur habitare. inducit tamẽ iste timor filialem, sicut seta filum , vt 7. de pæ.dist.2.si quis tantam.

Ioan.8.

Rom.6.

FErrum.] CASVS. Legitur in Iob, Habet argentum venarum suarum principia , & locus est auro,in quo conflatur. ferrum de terra tollitur , & lapis calore solutus in æs conuertitur. Per hanc auctoritatem vult Greg. probare, quod postquam prælatus separatus est per pœnitentiam à peccatis , debet lucidus reputari, nec debet conspici in eo id quod fuit, sed quod modo est , ad instar ferri, quod donec est sub terra , obscurum est : sed postquam separatur à terra,fit lucidum, & vtile ad secandum. Sic prælatus ad prædicandum. & ad verba diuina declarandum.

c ¶ *Ferrum.*] in Iob continetur ita:habet argentum venarum suarũ principia , & auro locus est in quo conflatur : ferrum de terra tollitur , & lapis calore solutus in æs conuertitur.

d ¶ *Incipit.*] arg. quod post pœnitentiam reuertitur quis ad priores [a] actus.fi.32.q.1.cum renuntiatur.& q.5.præceptum. in fi. & 6. q.1. illi qui. & 7.eo.c.quia sanctitas tua. in fi.ff.de ædil.edic.quod ita.ar.contra 61. distinct. in sacerdotibus. Resp. ꝙ numquam per pœnitentiam reuertitur res ad priorem statum,vt 33.q. 2.admonere. & 81. dist. Romanus.& c. fi quis clericus,sed per dispensationem,vt 2. q.3. §. notandum. in fi.Ioan. nisi in occultis criminibus , vt extra de temp. ordinan.c.vlt.B.

‖ Concor.tex. in fi.inl. 1.§. i summa. ff. de aqua plu. arc. & in le. prouinciales. ff. de verbo. sig. 2 ad hoc7.eo. quia tua. vers. sicut i. vbi de hoc &23. q.6. vides iuxta fi. vbi etiam de hoc.

Apoc.2.

‖ Fus multa fingit.

e ¶ *Quod non fuit.*] id est , qualis non fuit , & sic non est hic aliqua fictio iuris. ‖ Vel dic , quod ius fingit eum esse nouum hominem sicut baptizatum.26.distin. c.1.de pœn.dist. 2. §. Romanos.& c. quomodo. versi expoliantes.alteratus tamen est. 2. q.7. §. quia ergo sic fingit non esse homicidam qui est homicida. 23. q. 5. si homicidium. similiter fingit aliquem non transisse qui transiuit,vt 7.q. 1. mutationes. & non esse episcopum qui est episcopus,vt 2.q.7. non omnes. & c. qui nec. & esse virginem,quæ non est virgo,vt 32.q.5.proposito.& non esse matrimonium quod est.vt 30.q.5.aliter.Sed numquid per tales fictiones præiudicabitur iuris veritati:ita vt non admittatur probatio in contrarium? videtur quod sic,vt extra de regularibus, vidua.Videtur contra, vt extra de renun.super eo.& ff.quòd met.cau.non est verisimile.& vna præsumptio per aliã præsumptionẽ tollitur.ff.de in inte.rest.l.diuus. ‖ Ego vbi ius de iure alicuius non tantum præsumit , sed etiam certum quid præsumptio iuris,quædam hominis , quædã naturæ ; de quibus habes extra de sponsa.is qui.q.a lex dicit,ꝙ per fictionem iuris veritas non cõfunditur,nec deletur,vt c.de iure dotium.in rebus in prin.

‖ Probatio vtrum contra præsumptionẽ ad itrarium admittatur. b Alias feceris fidere. l.u.q duos 2.ff. & 2. fecundã. Lau qui hanc sententiam tenet cum Io.

CVm exaudiero.] CASVS. Probat Aug.in hoc c.ꝙ prælatus si di luet peccata sua per pœnitentiam, docere pôt sicut prius. Et hoc probat auctoritate Esaiæ,quæ est in principio c.& exemplo Dauid.

f ¶ *Cum exaudiero.*] Esaias propheta.37.cap.

Esau.] CASVS. Iudæi venientes de Aegypto per desertum cum vi derent vxores suas valde squalidas ex labore itineris , abiecerunt eas,& super induxerunt alienigenas,quod fecit Iesus filius Iosedech sacerdos magnus:à quibus alienigenis compellebantur idolatrare , quas postea ad monitionem Esdræ dimiserunt. De isto Iesu Zacharias propheta vidit visionẽ quam dam , quam recitat sic: Ostendit mihi Dominus sacerdotem magnum Iesum coram angelo Dei, & satan. id est,vxor idolatra , stabat à dextris eius, & Iesus erat indutus sordidis vestibus. Dixitque angelus ad eos qui coram se stabant: Auferte ei sordida vestimenta, & date ei candida vestimenta. & posuerunt super caput eius cidarim, induerunt eum candidis vestibus.

Psal.50.

g ¶ *In typo.*]quia duxit alienigenam;sicut Christus ecclesiam.

2 7. de pœnit. dist.2. ..fi emẽ 6.Iesus. *Zach.2.*

h ¶ *Sordidatus.*] quia dimisit vxorem.

i ¶ *Diabolus.*] id est, vxor quæ idola coluit.

k ¶ *Candida.*] quando ad consilium Esdræ reliquit illam.28.quæ.1.§.1. & 2.

Contumaces.] CASVS. Quidam clerici cõmunionẽ fratrum & intrare ecclesiam continebant , officia sua penitus negligentes:quæ situm fuit in concil.Aga. quam pœnam pati deberent : & respondetur, quod puniri debent prout dignitatis ordo l permiserit,ab episcopis corrigantur , & si qui prioris [m] gradus elati superbia, communionem [n] fortasse contemperint, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint [o] , peregrina [p] eis communio tribuatur; ita,vt cum eos pœnitentia correxerit , rescripti in matricula [q] gradum suum , dignitatemque [r] recipiant.

3 Et capitular. l.7.c.311.

4 Iuo par.6.c. 366.

‖ Clerici maiores aliter puniũtur,quã minores.

5 Apud Martinum Bracarẽsem.

c Lau.dicit cõmunionem i. communẽ obseruãtiam & cõuersationẽ. Archid.

‖ Prælatorum ecclesias negligentiũ punitio.

d De hoc plene not. extra vt lite non cõre.quoniam.§. fi vero.& 7.q. 1.ambitionis. ibi dicã. Arc. e Dic quòd si iustã causam absentiæ habet omnia recuperat. ff. de re mili.ex cã. nam & sententia rescindit probata iusta causa absentię exerta de re iu dic. cum Bertol.lus.

‖ Papa solus cum solenniter pepositio dispensat.

Ezechiel.9.

Ioan.8.

Ezechiel.9.

Ioan.8.

Ezechiel.9.

Ioan.8.

Si quis.] CASVS. Quæstum fuit in concilio Martini Papæ quam pœnam deberet pati presbyter vel diaconus qui casu illicito calicem vel librum ecclesiæ alienat: & respondet quod non debet haberi in ordine clericorum; vel debet ab administratione causæ remoueri, in iudicio enim episcopi dimittitur, si cum eo voluerit dispensare.

¶ Ipiscopus hæresi dispensat. ¶ Hic ergo permittitur episcopo dispensare in sacrilegio, sic & in hæresi, vt 7. ea presbyteros qui. & in occultis ét magnis. infra, de his vero & hoc verum est nisi sit enorme sacrilegium, vt 12. q. 2. de viro.

QVOMODO.

Hæc est tertia pars huius distinctionis, in qua concordat iura: & dicit quòd qui vere pœnitent, possunt reparari: & qui ficte pœnitent, non sunt reparandi: & hoc probat ex aucto. Ioan. de Fan.

CASVS. Probauit supra Gratianus, quod lapsi reparari non possunt, postea ꝓbauit cõtrariũ. Nunc vero ponit solutionẽ, dicens ꝙ illi qui agũt ficte pœnitentiam non odio criminis. sed timore vilitatis, vel affectione honoris, non debent restitui: sed qui vere pœnitentiam agunt, restitui possunt. Et hanc solutionem probat per sequentia cap. vsque ad §. quicumque.

VT constitueretur.] CASVS. Quæsiuit Bonifa. an Augusti. quare iq ecclesia sit statutum vt clerici post pœnitentiam de criminibus non promoueantur, vel deiiciantur, vel non reuocentur: & respondet Aug. quod hoc non est cõstitutum propter desperationem indulgentię, id est, ꝙ ecclesia dispensare non possit: sed propter ficte pœnitentes est constitutum, vt deposita spe temporalis altitudinis, non superbe, sen humiliter agerent pœnitentiam. & licet possint reparari post lapsum, vt Dauid & Petrus: non tamen canones qui ꝓhibent reparationem, inutiliter sunt constituti: quoniam facti sunt ꝓpter ficte pœnitẽtes, vt scẽm varia genera morborum varias medicinas inuenerent: rigor quorum canonum non est seruãdus vbi multitudo est in causa.

Hier. 8.

2 Gre. l. 7. ep. 53.

b ¶ *Non desperatione.*] id est, ob hoc quod ecclesia desperet se posse restituere tales,

c ¶ *Sed vigore.*] Hic manifeste colligitur, quod canones qui dicũt lapsos non esse reparandos vel restituendos, de rigore loquuntur.

d ¶ *Etiam de ceteris.*] idest, omnibus. nomine enim ceterorum omnes intelliguntur, ff. de verb. sig. ceterorum.

e ¶ *Sed non ideo.*] q. d. licet possint restitui aliqui secundum rigorem.

f ¶ *Nihil detrahebatur.*] idest, vbi non timetur periculum.

g ¶ *Aliquid.*] i. rigorẽ, vt nõ restituerentur, vt sic fierẽt magis humiles.

¶ De eodem. C. XXII.

SI quis presbyter, aut diaconus inuẽtus fuerit aliquid de ministeriis ecclesiæ venundasse; ꝙ sacrilegium commisit, placuit eũ in ordinatione ecclesiastica nõ haberi. In iudicio tamen episcopi [a] dimittendum est, siue dignus sit, siue indignus in suo recipi vt debeat gradu: quia multoties hoc ipsum, quod de sacrosancto altario contaminatum est, in episcopi potestate dimissum est.

a ¶ Diaconus.] *Sequebatur:* aut subdiaconus. *quæ duæ dictiones expunctæ sunt, quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Iuonem, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.*

[*Item Augustinus ad Bonifacium.*]

PALEA. β C. XXIII.

β ¶ Palea.] *In aliquot vetustis exemplaribus Gratiani hæ duæ paleæ non habentur: sed post finem capitis,* si quis presbyter. *sequitur continenter,* Quomodo igitur, *sunt tamen in multis, atque in ijs quidem, à quibus plerumque paleæ absunt. Ac videntur summæ quædam partim præcedentium capitum,* ponderet: *& quia sanctitas. partim sequentis,* vt constitueretur. *quod refertur ex Augustino ad Bonifacium. Atque inde potuit in has paleas hæc eadem irrepere vitatio.*

BEne valet sacerdos restitui ad honorem suum post peractã pœnitentiam: licet in hoc diuersi diuersa sentiant, dicentes non posse restitui ad honorem. Sed sic dictũ est propter simulatas pœnitentias quorumdam, & propter affectatas honorum dignitates.

PALEA. C. XXIIII.

SAcerdos quidem si cadit, valet, & habet restitutionis locũ post dignam peractam pœnitentiã, in honorem suum propheta attestante, qui ait [Numquid qui cadit, non adiiciet, vt resurgat?] [2] Et Beatus Gregorius hoc dicit ad Secũdinum inclusum, amicũ suum. Etiã ab ipso propheta in hoc argumentum habemus: qui cum post peractum adulterium, & homicidium perpetrauit; tamen postea peracta digne pœnitentia per Dei gratiam ad pristinum officium restituitur.

3 *Quomodo igitur huiusmodi auctoritatum dissonantia ad concordiam reuocari valeat, breuiter inspiciamus. Sunt quidam, quos non odium criminis, sed timor vilitatis, & amissio pro*

h ¶ *Addiderunt.*] scilicet, vt non possint restitui.

i ¶ *Per.* id est, propter.

k ¶ *Potentias.*] idest, dignitates:

l ¶ *Experimenta.*] sic 29. dist. sciendum. vel aliter vt quandoque fiat restitutio: quandoque non.

prij gradus, & ambitio celsioris ad pœnitentiam cogit. Hos sacri canones irrecuperabiliter † deijciunt: quia qui simulatione pœnitentiæ, vel affectione honoris à Deo non consequitur veniã, nec ab ecclesia reparationem meretur. Vnde Augustinus scribit ad Bonifacium epist. 50.

¶ Quare constitutum est in ecclesia, ne post pœnitentiam quis ad clericatum redeat. C. XXV.

3 VT constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat; non desperatione [b] indulgentiæ, sed rigore [c] factum est disciplinæ. Aliqui contra claues datas ecclesię disputabitur, de quibus dictũ est [quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælo.] Sed ne forte etiam de ceteris [+ d] criminibus, spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbe ageret pœnitentiam; seueriſſime placuit, vt post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit clericus: vt desperatione tẽporalis altitudinis, medicina maior, & verior esset humilitatis. Nã & sãctus Dauid de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et Beatum Petrum, quãdo amariſsimas lacrymas fudit, vtiq; Dñm negasse pœnituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo [e] superuacua putanda est posteriorum diligentia, qui vbi saluti nihil detrahebatur [f], humilitati aliquid [g] addiderunt [h], quo salus totius muniretur; experti, credo aliquorum fictas pœnitentias per [i] affectatas honorũ potentias [k]. Cogunt enim multas inuenire medicinas multorum experimenta [l] morborum 4. Verum in huiusmodi causis, vbi per graues dissensionum scissuras non huius, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages [m] iacent, detrahendũ [n] est aliquid seueritati, vt maioribus [o] malis sanandis charitas sincera subueniat.

Item ex epistola cleri Romani [p] *Massa Papæ Cypriano* [q] 5.

¶ Reparationis beneficium non nisi post pœnitentiam potest concedi. C. XXVI.

m ¶ *Strages.*] §. 44. dist. comessationes.

n ¶ *Detrahendum est.*] ‖ Hic habes quod dispensatio quandoque est debita, scilicet vbi strages multorum iacet: & alibi, vt 45. distinct. licet. & 1. quæst. 7. dispensationes. & 11. q. 3. plerumque. 23. quæst. 1. noli. in fine. & 7. eo. considerandum. cum enim dispensatio sit quasi quædam ¡ misericordia: & est certum quod quilibet tenetur esse misericors, vt 86. distinctio. non satis. & licet debita sit, tamen peti non potest: sicut episcopatus debetur bono: & tamen non potest eum petere, vt 8. quæst. 1. qui episcopatum. quandoque autẽ prohibetur dispensatio, vt 1. quæst. 1. erga. & 7. eod. miror. quandoque etiam permittitur dispensatio, vt 7. eo. dominо. & 5. eo. si quis presbyter. ‖ Et nota ꝙ aliud est rigor, aliud est ius, aliud est dispensatio. Rigor est quidam excessus iuris, & quædam austeritas facta ad terrorem, secundum quod dicit canon, quod pœnitentia imponitur contrahenti secundas nuptias, vt 31. q. 1. c. hac ratione. & cap. præcedenti. & quod cõmunio non est danda etiam in fine vitæ his qui defecerunt in accusatione clericorum, hoc est episcoporum, vt 2. q. 3. si quis episcoporum. & rigor non est seruandus [a] nisi vbi timetur exemplum mali, vt 45. distinct. sed illud quandoque tamen rigor est idem quod subtilitas iuris, vt extra de resi. spo. in litteris. & extra de no. ope. nun. intelleximus. Dispensatio est idem quod iuris relaxatio: & ea non est vtendum nisi sit necessitas vel vtilitas, vt 1. q. 7. tali. Ius autem media strata incedit inter rigorem & dispensationem. ff. de iurisdi. omnium iudi. qui iurisdictioni. & 24. q. 2. legatur.

ADDITIO. Dicit Hugo idem, scilicet quod rigor non est ius, immo est iuris excessus in austeritate. Ius autem est æquitas, idest, æqualitas ius suum vnicuique tribuens, bonis præmia, malis supplicia: hoc debet iudex semper obseruare: arg. C. de iudi. placuit. Archid.

o ¶ *Maioribus.*] sic dist. 4. denique.

p ¶ *Cleri Romani.*] vel Cornelij Papæ.

q ¶ *Cypriano.*] In chronicis non inuenitur quod aliquis Papa dictus fuerit Cyprianus: tamen quod fuit Papa, habes §. ead. de eo tantum. sed forte hic & ibi est mendosa littera.

Absit

1 Aug. lib. 8. c. 20.

ABsit.] CASVS. Cyprianus suasit Cornelio Papę, vt Nouatianos & schismaticos facile reciperet. sed rñdet Cornelius: absit vt eos recipiamus tam profana facilitate: cum [a] adhuc iaceant in peccatis, & quotidie cadant de peccato in peccatũ: quia per hoc daretur eis & aliis occasio delinquendi. nam prælatus qui omissa pœnitentia delinquentibus parcit: non curat, sed potius occidit.

a ¶ *Vigorem.*] idest, rigorem.

† al. ꝓcedere

b ¶ *Fidei.*] i. disciplinæ.

c ¶ *Sed etiam cadant.*] vlterius.

d ¶ *Ruinæ.*] id est, euersi & ruentes fratres.

e ¶ *Properata.*] quia quæ cõmittuntur in Deũ, remitti non possunt sine pœnitentia: & quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi, vt 5. 23. q. 4. si is qui. & c. est iniusta.

2 Aug. l. 8. c. 23.

f ¶ *Intercepta.*] idest, dimissa.

SI quis.] CASVS. Cyprianus reprehendit hic quosdam presbyteros, qui ad mandatum aliquorum martyrum, id est, eremitarum & religiosorum virorum etiam impœnitentibus remittebant pœnam peccatorum, & dicit quòd si quis hoc facit, prouocat Deum ad iracundiã contra delinquentes. Item ostendit, quod si martyres præcipiant ea, quæ scripta sunt & licita, facienda sunt: quia non sunt contra Deum, sed vt dispensetur cum eo qui vere pœnitet, & non ficte. Si vero præcipiant ea, quæ scripta non sunt, expectandum est donec probentur ea Deo placere: quoniam non statim concedit Deus quod postulat martyr, sicut Moyses nõ statim impetrauit veniam peccatorum populorum cum petiit.

† al. Masonẽ al. Massimum orig.

g ¶ *Remissionem peccatorum.*] Quæ enim in nos delinquuntur, possumus remittere sine pœnitentia, ‖ sed non quæ in Deum. 23. quæ. 4. si is qui.

‖ Delicta commissa in Deũ remittere nõ possumus.

h ¶ *Sententiam.*] Qui ergo non seruat sententiam iudicis, offendit iudicem, ‖ & iniuriam facit iudici, qui frustratorie appellat ab ipso. c. quando prouo. non est necesse. l. vlt. in fine. & hæc potest esse causa quare iudex debeat esse suspectus ei qui appellauit ab ipso, vt extra de appel. ad hæc.

‖ Appellans frustratorie iudicem offendit.

3 Aug. l. 8. ca. 13. Pol. l. 4. ti. 39. Inoc. l. 6. c. 397. p. 5. ti. 37. & 86. Bor. l. 19. cap. 41. & 71. Pan. l. 3. c. 149. Rab. pæ. l. 1. c. 1. Conc. Neocæs. fat. cap. 1. † al. xx.

i ¶ *Martyres.*] idest, Christi sacerdotes.

k ¶ *Vt sciamus.*] per figã exteriora considera-

1 ¶ ABsit a Romana ecclesia vigorem suũ tam profana facilitate dimittere, & neruos seueritatis euersa fidei [b] maiestate dissoluere, vt cum adhuc non tantum iaceant, sed & cadant [c] euersorũ fratrum ruinæ [d], properata [e] nimis remedia communicationum vtique non profutura præstentur, & noua per misericordiam falsam vulnera veteribus transgressionis vulneribus imprimantur, vt miseris ad [e] uersionem maiorẽ eripiatur & pœnitentia. Vbi enim poterit indulgentiæ medicina proficere [†], si etiã ipse medicus intercepta [f] pœnitẽtia indulget periculis? si tãtũmodo operit vulnus, nec sinit necessaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non est curare; sed, si dicere verum volumus, occidere.

¶ *Locupletatum est caput hoc ex originali.*

Item Cyprianus in sermone de lapsis.

¶ Impœnitentibus venia concedi non potest. C. XXVII.

2 SI quis præpropera festinatione temerarius remissionem peccatorum [g] dare se cunctis putat posse, aut audet Domini præcepta rescindere; non tantum nihil prodest, sed obest lapsis. Prouocasse [h] est iram, non seruasse sententiam; nec misericordiam prius Dei deprecandam putare; sed contempto Domino de sua facilitate præsumere. *& infra.* ¶ Mandant aliqua martyres [i] fieri: si iusta, si licita, si non contra ipsum Dominum à Dei sacerdote [k] facienda; sit obtemperantis facilis, & prona consensio, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri; sed si scripta non sunt in Domini lege, quæ mandant; ante est, vt sciamus [l] illos de Deo impetrasse quod postulant; tunc facere quod mandant. Neque enim statim videri [m] potest de diuina maiestate concessum, quod fuerit humana pollicitatione promissum. Nam & Moyses pro peccatis populi petiit, nec tamen peccantibus veniam cum petiisset, accepit.

Item Isidorus ad Massanum [n] *episcopum.*

¶ Qui sunt reparandi post lapsum, vel qui non. C. XXVIII.

3 DOmino sancto, meritisque beato fratri Massano episcopo salutem. Quod in epistolis [o] in venerabilis fraternitas tua innotuit, videlicet, quod in canone [p] Ancyrano, ca. xix. †legitur, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post pœnitẽtiam; alibi vero legitur, post huiusmodi delictum nequaquam reparãdum antiqui ordinis meritum; hæc diuersitas hoc modo soluitur. Illos enim ad pristinos gradus redire canones præcipiunt, quos pœnitentiæ præcesit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio corruptionis † emẽdantur, atque hoc ipsum carnale delictum, quod admittunt, ve ndicare [q] quadam superstitiosa [r] temeritate nituntur; nec gradum vtique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est determinanda sententia, vt necesse [s] sit illos restaurari in locum honoris, qui per pœnitẽtiam reconciliationem recepisse merentur diuinæ pietatis. Hi enim non immerito consequuntur ademptæ [t] dignitatis statum; qui per emendationem pœnitentiæ recepisse noscuntur remedium vitæ. Id autem ne forte magis sit ambiguum, diuinæ auctoritatis sententia confirmetur. Ezechiel quidem propheta sub typo præuaricatricis Hierusalem ostendit post pœnitentiæ satisfactionem pristinum posse restaurari honorem. [Confundere, inquit, ô Iuda, & porta ignominiam tuam.] & post paululum: [Et tu, inquit, & filiæ tuæ reuertimini ad antiquitatem tuam.] ¶ Quod dixit [Confundere] ostendit post † peccati opus debere quemque erubescere, & post confessionẽ pro admissis sceleribus verecundam frõtem humi prostratam demergere, pro eo quòd dignũ confusione perpetrauerit opus. Deinde præcepit, vt post ignominiam, & deiectionẽ nominis sui, siue dignitatis reuertatur ad suam antiquitatẽ [u]. Ergo dũ quisque post opus confessionis suæ cõfunditur; atque ignominiã [v] portans, depositionem [w] suam cum humilitate luget; reuocari secundum prophetam ad priorem statũ poterit. Item Ioãnes Euãgelista Angelo Ephesi ecclesiæ inter cetera quædam similia scribit. [Memor esto vnde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac; alioqui veniam tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco eius.] ¶ Ecce [x], inquantum valui, concilii Ancyrani antiquam plane, & plenam auctoritatem sacris testimoniis ex planaui, ostendens eũ posse restaurari in proprio gradu, qui per pœnitentiæ satisfactionem nouerit propria delicta deflere. Qui vero negligit, nec luget quæ gesit, & lugenda sine vllo pudore religionis, vel timore iudicij diuini committit; eum nullo modo posse ad pristinũ gradum restaurari cognoscas. In fine [y] autem huius epistolæ hoc adiiciendum putaui; vt quotiescumque in gestis conciliorum

1 Credulus nõ debet quis esse nimis.

† al. corporis

† al. apertæ

Ezech. 16.

† al. post cõfessionem, idest peccati

b Ad hoc 23. q. 1. noli. vbi de hoc. & §. si quis. ver. ꝙ si. vbi de hoc. arg §. c. confidera. um. Archid.

‖ Episcopus quandoque peccat si non dispensat. *Apoc.* 2.

‖ Infamiã potest episcopus tollere.

c De hoc le. & no. 5. eo. cõtumaces.

d Idẽ Ioan. de Fã. qui approbat istam totã glo.

2 ¶ *Discors.*]

discors[a] Sententia inuenitur, illius concilij magis teneatur sententia, cuius aut antiquior[b], aut potior extat auctoritas.

¶ *Sic habet hoc caput in epistola, quæ nuper vnà cum alijs Isidori operibus est impressa Parisijs. & ita scribitur,* Isidori Hispalensis archiepiscopi epistola ad Massanum episcopum. Domino sancto, meritisque beato, &c. *In epistola autem longiore, eodem argumento, & ijsdem pene verbis, (quæ & ibidem & antea Antuerpiæ cum libris de summo bono impressa est) non fit hoc loco mentio concilij Ancyrani: sed tamen in editione Parisiensi titulus hic est.* Isidori Hispalensis archiepiscopi epistola de rebituendis in pristinam dignitatē clericis pœnitentibus. seu, Explanatio canonum aliquot Ancyrani concilij *Verumtamen in canone illo xix. versionis Dionysij (qui apud Græcos, & in alijs versionibus vigesimus est) vbi legitur* perfectionē consequi secundum pristinos gradus *Græce est.* κατὰ τοὺς ἀρχαίους τόπους αὐτοὺς ἀποκαθιστᾶν *i.* secundū gradus. qui eo deducunt. *& Balsamon longe aliam sententiam elicit, quā Isidorus.*

¶ Ecce. *Hic in epistola longiore multa inueniuntur.*

¶ In fine. *Hæc nunc leguntur in longiore epistola. non autem in alia, quam ceteroqui Gratianus videtur secutus.*

Quicumque igitur pro criminibus suis digne Deo pœnitentiam obtulerint, auctoritate Gregorij, & Augustini, & Hieronymi, & Isidori gradum pristinæ dignitatis recipere possunt. Qui autem non odio criminis, sed timore vtilitatis, vel ambitione honoris falsas Deo pœnitentias offerunt, in pristini honoris gradum reparari minime poterunt.

Sed obijcitur illud Hormisdæ Papæ, qui scribit omnibus episcopis per vniuersas prouincias.

¶ Diaconus, aut presbyter in adulterio deprehensi reparari non possunt. C. XXIX.

SI quis[a] diaconus[c], aut presbyter post acceptam benedictionē leuticā cū vxore sua incontinens inuenitur, ab officio suo deiiciatur[3]. ¶ Ecce[d] manifeste constat, quia secundū titulos antiquorum Patrum sancto[e] spiritu suggerente conscriptos, & secundum sententias cccxviij. episcoporū, quas etiam Gallicani canones cōtinere videntur, clerici in adulterio deprehensi[f] aut, ipsi confessi, aut ab aliis conuicti ad honorē redire non possunt[g] 4. Sed quia forte non desunt, quibus pro nimia pietate[h] suprascripta sanctorū patrum seueritas minime placeat; sciant se cccxviij. episcoporum, qui fuerunt congregati in cōcilio Nicæno, & reliquos statuerunt canones, sententias reprehendere, vel damnare. Sed forte maior est in illis pietas, quàm in suprascriptis trecentis decem & octo episcopis? maior est in illis misericordia, quàm in sancto Ioanne apostolico Papa? maior charitas, quàm in reliquis sanctis sacerdotibus, qui hoc † exemplo remedia[k] ecclesiarum suis definitionibus deliberauerunt? Et ideo aut prompta † voluntate præceptis illorum consentiant; aut si non fecerint, omnibus[l] illis contrarios se, & inimicos[m] esse cognoscant. Quæ est ista iustitiæ inimica benignitas, pallare[n] criminosos, & vulnera eorum vsque in diem iudicij incurata seruare? ¶ Quòd si eos durissimā pœnitentiā per plures annos videremus agere; tunc nos & saluti eorū possemus consulere, & statuta canonum deberemus[o] temperare. Cum vero in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi, vel plangendi appareat, nec beatum Dauid imitentur, qui dicit [Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.] & illud [Cinerem tamquam panem māducabam: & potum meum cum fletu miscebā,] nec eos ieiuniis, vel lectionibus vacare videamus; possum[p] agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto tempore, & animæ suę inimica securitate permanerent; credentes, quòd sic eis, non acta pœnitentia digna[p], dimiserit[q] Deus, quomodo sacerdotes indulsisse videntur. Vere dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa, & falsa misericordia indulgere videmur, cū ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi aduenerint, cōtra nos causā dicturi[r] sunt, dicentes, q dum aut asperitatem linguæ eorum expauimus, aut falsa blandimenta, & periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus, in eisdem permanere peccatis, eis inutiliter indulgemus[s], aut ipsa peccata augere permittimus[t] non recolentes illud, quod in veteri testamento scriptum est: quia vno[v] peccante, contra omnes ira Dei desæuit.

« ¶ Si quis.] *Hinc vsque ad vers. Ecce. sunt ex c. 23. concilij Arausici. quod videtur citatū fuisse ab Hormisda, siue alio quisquis fuerit huius capitis auctor, Anselmus quidem & ipse Hormisdam citat.*

β ¶ Sancto spiritu.] *Apud Anselmum legitur,* à sancto Ioanne Papa transmissos, & cccxviij. episcoporum sententias, *quod videtur conuenire cū his, quæ paulo inferius habentur,* Maior est in illis misericordia, quàm in sancto Ioanne apostolico Papa?

Item Hieronymus †.

¶ *Quicumque igitur pro criminibus suis digne Deo pœnitentiam obtulerint, auctoritate Gregorij, & Augustini, & Hieronymi, & Isidori gradum pristinæ dignitatis recipere possunt. Qui autem non odio criminis, sed timore vtilitatis, vel ambitione honoris falsas Deo pœnitentias offerunt, in pristini honoris gradum reparari minime poterunt.*

¶ Decanō canoni 21. præiudicet a Videas quod leg. & not. 18. dist. quoniam quidem.

1 ff. 2. q 2. cap. hoc iuris.

b Et melius 5. q. 1. violatores. & ff. c. ppx. in vin & ff. eo. si ille. Arch.

2 Arausicā. c. 23. & Aurel. 5. ca. 4. Pān. l. 3. c. 98. Anſ. l. 11. c. 87.

3 Concor. cum hoc tex in l. si adulterij. cū ibi no. per Baſſ de adul.

4 sup. c. miror.

a Etiam poenitentiarione ordinis, quod nō potest laicus Ioan de Fan. ‖ Baptizare ſo limiter laic⁹ non potest.

Pſal. 6. ‖ Inobedientia prælato eſt inimicus. Pſal. tot.

Num. 16.

‖ Confitentis ſola cōfeſſio accuſabit.

† al. ex dicto Hieronymi

Butch. l. 5. c. 40. & 41. Ino p. 2. c. 49. & ep. Poli. 6. tit. 12. C. 1.

b Diſpēſatiue. Hug.

c Secundū hūc intellectū poterit cōcordare, & corpus Chriſti & alia facere, & ea ſola pœna hic ꝓponitur in eum, qui nō poteſt amplius promoueri, ſecundum hoc non eſt contra 1. q. 1. ſicut Chriſtus.

d Dum} priſcatve. ſuo.

e al. prompto & mendoſo} ſed ſola deprehenſio ſufficit ut notā infamiæ inducendam. ff. de ri. nup. & paſſim. 6. in additione. ſecundū id. qui ita. c. contra de iud. ii. nō ab homine Archid. † al. prono

f ¶ *Qui immolauerunt.* coacti conditionaliter.

g ¶ *Inierunt.* ſcilicet ſuperbiæ cauſa.

h ¶ *Et non ex compacto.* ideſt, figmento.

i ¶ *Honorem.* ſcilicet beneficium.

k ¶ *Offerre.* id eſt, officium non retinentd.

d Dic planius offerre i. in altari conficere. q. d. beneficii retinebit. ſed nō officiū. ſic j. eod. ſtudeat, in ſi. 28. dist. presbyterū. extra & cle. pug. in du. Henricus. ſic ecōtra retinet quis officium, ſed nō beneficiū. 1. q. 5. c. t. Io. de Fan.

4 Conc. Nicęnum 11. c. 9.

e Scilicet ſi digne pœniteāt.

6 In geſtis concilij Vormaciēſis, c. 11. Vide Iuonem p. 10. c. 180.

7 Pſ. 1. 3. c. 136. † al. aut

8 Adde ad hūc tex. qđ no. Ba. in l. ſi adulterij. ff. de adul.

a ¶ *Vicumque.* ¶ *Diuini.* ideſt, eccleſiaſtici.

b ¶ *Difficile.* Itale difficile habes. 47. dist. quantūlibet. aliàs peniturꝓ non. 2. q. 6. §. biduum. ver. ſi aduerſus. & 47. dist. cap. fin.

Vi ſub gradu. CASVS. Aliquis exiſtens in gradu ſacerdotali mortaliter peccando cecidit, dicitur, quꝙ ille talis debet eſſe contentus baptizare, cōionem infirmis dare, & diuina officia celebrare. ſed ad ſuperiores ordines nō aſcendat. vel diuina officia celebrabit tamquàm clericus, ſed non ſacrificabit. Alia littera habet. Qui ceciderit à gradu. & ſecundum hoc ſic ponescaſum: Aliquis ſacerdos depoſitus fuit propter peccatum, qui acta pœnitentia volebat reſtitui, quæritur an poſſit? reſpondetur, quod non: ſed in neceſſitate poteſt baptizare, communionem dare, & altario miniſtrare, non tamen Miſſam cantabit.

c ¶ *Sub gradu.* ideſt, in gradu.

d ¶ *Baptizare.* Sed nonne iſtud laico conceditur, vt 1. quæſt. 1. quod quidā? Sed dic quod iſte poteſt ſolenniter baptizare[a], ‖ quod laicus non poteſt, vt 81. dist. ſi diaconus. Item obiicitur, quꝙ ſi iſte poteſt baptizare, ergo & ſacrificare, vt dicit Hie. 1. q. 1. ſicut Chriſtus. Sed ibi loquitur de adhuc tolerato.

e ¶ *Miniſtrare.* ſed nō celebrare. Vel dic, quꝙ poteſt remanere[b] in officio ſacerdotali: ſed non poteſt eſſe epiſcopus.

Presbyteros. CASVS. Hoc ca. diuiditur in tres partes, in prima parte loquitur de quibuſdam presbyteris & diaconibus, q coacti coactione conditionali dæmonibus immolauerunt: de quibus quæſitum eſt quomodo debeāt puniri & reſpondet, presbyteri & diaconi, qui coacti fuerunt coactione conditionali, ſi vere pœniter cos feciſſe, & poſtea fideliter & non fictè paganos impugnauerūt, honorē ſuū retineant, ſed in ſuis officiis nullo modo miniſtrēt, niſi epiſcopus laboris eorum poſtea cōſcius, cū eis duxerit diſpenſandum. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Qui autem fugientes.* dicitur, quꝙ illi qui fugientes cōprehenſi ſunt, & coacti coactione violenta dæmonibus immolare, nec peccauerunt: & nullo modo ſunt puniendi, nec laici propter hoc debent à promotione repelli. In tertia parte, quæ incipit ibi, *De his autem.* dicitur, quod illi qui ſponte hoc fecerunt, ſicut factum fuit ſub tyranno Licinio, admitti debent ad pœnitentiam & communionem eccleſiæ.

¶ Difficile eſt poſt lapſum ad priſtinum gradum redire. C. XXXV.

1 VIcumque dignitatem diuini[a] gradus non cuſtodiūt contenti fiant animam ſaluare. Reuerti enim in priſtinum gradum poſt lapſum † difficile[b] eſt. ¶ *Simile quiddam priori parti huius capitis habetur in can. 27. Baſilij ad Amphilochium, & in can. 26. ſynodi in Trullo.*

Item Baſilius «.

¶ Lapſus poſt pœnitentiam altario tantum miniſtret. C. XXXVI.

2 QVi ſub † gradu[c] ceciderit poſt pœnitentiam, contentus fiat baptizare[d], communionē infirmis dare, & altario tantummodo miniſtrare[e].

« ¶ Baſilius.] *Iuo citat ex dictis Auguſtini. Habetur nonnihil ad hanc rem faciens in epiſtola Baſilij ad Amphilochium can. 27. Sed propius etiam ad hanc ſententiam accedit can. 14. concilij Aurelianenſis primi, & canon nonus concilij Neocæſarienſis (qui habetur infra 15. q. 8. qui admiſit.) præcipue ſi hic legatur, quemadmodum in pleriſque Gratiani codicibus,* communionem infirmis dare, non autem ſacrificare, & altario miniſtrare. *Similem quamdam ſententiam refert ex nouella Leonis Balſamō ad canonem. 21. ſynodi in Trullo.*

Item ex concilio Ancyrano, c. 1. & ſequentibus.

¶ De ſacerdotibus, diaconis & laicis, qui idolis thurificāt. C. XXXIIf

3 PResbyteros, qui immolauerunt[f], & poſtea certamen iterum inierunt[g], ſi ex fide luctati ſunt, & non ex compacto[h] ad oſtēdionē, vt caperentur, ipſi fecerūt; hos placuit honorem[i] quidem ſedis propriæ retinere: offerre[k] autem illis, & ſermonem ad populū facere, aut aliquibus ſacerdotalibꝰ officiis fungi[l] non liceat. ¶ Diaconi ſimiliter, qui immolauerunt, poſtea vero iterū reluctati ſūt, alias † quidem honorem habere oportet; ceſſare autem debent ab omni ſacro miniſterio, ita vt nec panem, nec calicē[m] offerant, nec Euangelium pronuntient; ꝛ niſi forte aliqui epiſcoporum conſcij ſint laboris eorum, & humilitatis, & manſuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere, vel adimere. Penes[n] ipſos ergo erit de his poteſtas. ¶ Qui autem fugientes comprehenſi ſunt, vel à domeſticis traditi, vel ademptis facultatibus ſub ſtinuere tormenta, aut in cuſtodiā truſi proclamauerunt ſe Chriſtianos eſſe, & eouſque adſtricti ſunt, vt manus corū comprehendentes violenter attraherent, & funeſtis ſacrificiis admouerent, aut aliquid polluti cibi per neceſſitatem[o] ſumere cogerentur, confitentes iugiter ſe Chriſtianos eſſe, & luctū rei, quæ contigit, inceſſabiliter oſtendentes omni deiectione & habitu, & humilitate vitæ; hos velut extra delictum conſtitutos, à communionis gratia non prohiberi decernimus. ¶ Si vero prohibiti ſunt ab aliquibus propter ampliorem cautelam[p], vel propter quorumdam ignorantiam; ſtatim recipiantur. ¶ Hoc autem ſimiliter, & de clericis, & de laicis ceteris obſeruari cōuenit. ¶ Perquiſitum eſt autem & illud, ſi poſſunt etiam laici, qui in has neceſſitatis anguſtias inciderent, ad clericatus ordinem promoueri. ¶ Placuit ergo & hos, tāquam qui nihil peccauerunt, ſi & præcedens corū vita probabilis ſit, ad hoc officium prouchi. ¶ 4 De his autem, qui negauerunt præter neceſſitatem, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid huiuſcemodi (quod factum eſt ſub tyrannide Licinij) placuit ſanctæ ſynodo, quam uis humanitate probentur indigni, tamen eis beneuolentiam commodari[q].

b Difficile. ideſt, grauiter.

c Ordinem.

d Baptizare. ideſt, ſolenniter.

e Miniſtrare. ideſt, ſolenniter.

f ¶ *Qui immolauerunt.* coacti conditionaliter.

g ¶ *Inierunt.* ſcilicet ſuperbiæ cauſa.

h ¶ *Et non ex compacto.* ideſt, figmento.

i ¶ *Honorem.* ſcilicet beneficium.

k ¶ *Offerre.* id eſt, officium non retinent[d].

l ¶ *Fungi.* hic diſpenſatur in beneficio, ſed nō in officio, vt extra de clericis pugnan. in du. Henricus. & j. e. diſt. ſtudeat.

m ¶ *Ne calicem.* ante confectionem, quia poſt confectionem non eſt eis licitum offerre. & ſic non eſt contra, 93. dist: peruenit.

n ¶ *Penes.* Hic patet qꝙ epiſcopus diſpenſat in hæreſi, & cum ſchiſmatico, vt ſ. ea. vt conſtitueretur. non tamen cum excommunicato miniſtrante. 11. q. 3. ſi quis epiſcopus.

o ¶ *Per neceſſitatem.* famis, immo potius debens mori fame, q̄ veſci idolothytis. 32. q. 4. ſicut ſatius. & j. 31. q. 5. ita ne. Vel vocat hic neceſſitatem coactionem.

p ¶ *Ampliorē cautelā.* Quandoq; n. ad cautelā imponit alicui pœnitentia, vt 34. q. 2. in lectum.

q ¶ *Commodari.*] quia reſtituuntur ad communionem e, non ad officiū vel beneficiū, tamen dabitur ſuſtētatio eis. 16. q. 6. de lapſis. Ioan. de Fant.

ADDITIO. Sed videtur cōtra, quod no. 1. q. 7. maximum. & 21. dist. §. non autem. in gl. ſed videtur. in fi.

SED ILLVD.

CASVS. Modo reſpōdet Gratianus tribus ca. ſupra dictis, ſcilicet illis cap. ſi quis diaconus. & duobus ſequentibus; & cuilibet dat ſuam ſolutionem, & generaliter ſolutionem ad omnes ſupradictas contrarietates, dicens, quod ca. quæ pro hibent reſtitutionem lapſorū, intelligēda ſūt cū crimina ſunt manifeſta ante ordinationem, vel poſt. quæ vero pmittunt, de occultis intelligunt, q̄bus p occultam pnām purgatis ī ſuis ordinibus remaneꝛ poſſunt. Et hoc probat duobus cap. ſeq.

r ¶ *Sed illud Hormiſdæ.* ſupra ead. ſi quis diaconus.

s ¶ *Hieronymi.* ſ. ead. quicumque.

t ¶ *Baſilius.* ſ. ead. qui ſub gradu.

Sacerdotes. CASVS. Carolus archiepiſcopus quæſiuit à Papa vtrum ſacerdotes, quorū fornicatio eſt manifeſta rei euidentia, vel per teſtes, poſſint habere honorē ſacerdotij. Et reſpondet, quꝙ non, ſecundum canonicam inſtitutionem.

v ¶ *Manifeſtus.* per euidentiam facti.

x ¶ *Non poſſunt.* ſine diſpenſa

5 Raba. pœn. c. 1.

6 In geſtis concilij Vormaciēſis, c. 11. Vide Iuonem p. 10. c. 180.

7 Pſ. 1. 3. c. 136. † al. aut

8 Adde ad hūc tex. qđ no. Ba. in l. ſi adulterij. ff. de adul.

dispẽsatione[a] sed si est occultũ, possũt sine dispẽsatione post penitẽtiã.

De his vero.] CASVS. Quidam in sacris ordinibus constituti fecerunt periurium, furtum, vel fornicationem, vel huiusmodi: quare quæsiuit Heribaldus ab archiepiscopo Rabano, an tales debeant cadere à primo gradu. Et respondet quòd sic, si publica sunt eorum delicta: quia scandalum est tales præesse, & laici inde detrahunt sacrificio Dei, sicut factum fuit per filios Heli. Si autem peccata eorum sint occulta, & per occultam pœnitentiam deleantur, ad consilium sacerdotis in suis gradibus remanẽtes indulgentiam à Domino consequuntur.

Item Rabanus archiepiscopus scribit ad Heribaldum, lib. pœn. c. 1.

¶ Qui valeant reparari post lapsum, vel non. C. XXXIIII.

1 DE his vero visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habentes, ante, vel post ordinationem cõtaminatos se esse in capitalibus criminibus cõfitentur. In quibus, vt mihi videtur, hæc distãtia esse debet; vt hi, qui deprehẽ si [a], vel capti fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus; secundum canonum sacrorum institutа, à proprio gradu decidãt: quia scandalũ est populo Dei tales psonas supra † se positas habere, quas vltra modum vitiosas esse constat. Nempe inde retrahuntur homines à sacrificio Dei (sicut quõdam. Heli filiis peccantibus, fecisse leguntˉ) & rebelles hinc, atque cõtrarij existentes, eorum prauis exẽplis quoti die peiores fiunt. Qui autẽ de prædictis peccatis absconditè à se admissis per occultam confessionem coram oculis † Dei præsente etiã sacerdote, qui eis indicturus est pœnitentiam, confitentur, & semetipsos grauiter deliquisse queruntur; si [α] se per ieiunia, & eleemosynas, vigiliasque, & sacras orationes purgare certauerint, his etiam gradu seruato [b], spes veniæ de misericordia Dei promittenda est.

α ¶ Si se per ieiunia.] *Sic etiam in manuscriptis, & apud Iuonem, & Pannormiam. In originali autem legitur,* si veraciter pœnituerint, & se per ieiunia. *itẽque Burchardus, qui ca. hoc citat ex concilio Ilerdensi.*

4 *De lapsis etiam in hæresim hoc obseruandum est, vt ante sententiam concilij nullus eis communicet. Vnde Cyprianus Papa Antoniano ait inter cetera, lib. 4. epist. 2.*

¶ A communione abstineant, qui lapsis ante reuitionem communicant. C. XXXV.

2 DE eo autem †, quod statuẽdum esset circa causam lapsorum, distuli; vt cum quies, & tranquilitas data esset, & episcopis in vnum conuenire indulgentia diuina permitteret; tunc cõmunicatu[c], & librato de omniũ collatione consilio, statueremus, quid fieri oporteret: Si quis vero ante consilium nostrum, & ante sententiã de omnium consilio statutam, lapsis temerè communicare voluisset, ipse à communicatione abstineretur.

§ 3 *Quod vero* [d] *supra de homicidis statutum legitur, intelligendum est, quando facultas effugiendi datur; nec necessitate clauduntur obsidionis. Ceterum. cum necessitate angustati effugere non possunt, si tunc homicidium admiserint, purgati per pœnitentiam, & officio, & communioni reddentur. Vnde in concilio Ilerdensi, c. 1. legitur.*

¶ Post duorum annorum pœnitentiam, officio, & communioni restituantur clerici, qui in obsidionis positi necessitate sanguinem fuderunt. C. XXXVI.

DE his clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint, id statutum est, vt qui altario ministrant, & Christi corpus, & sanguinem tradunt, vel vasa sacro officio deputata contrectant, ab omni humano sanguine, etiã hostili se abstineant. Quòd si in hoc [e] inciderint, duobus annis tam officio, quàm cõmunione corporis Domini priuenturˉ [f], ita vt his duobus annis, vigiliis, ieiuniis, orationibus, & eleemosynis pro viribus, quas Dominus donauerit, expientur: & ita demum officio, vel communioni reddantur: ea tamen ratione, ne vlterius ad officia potiora prouehantur. Quòd si in definito tempore negligentiores circa salutem suam extiterint, protelandæ ipsius pœnitentiæ tempus in potestate maneat sacerdotis [g].

Casu quoque si clericus homicidium fecerit, in proprio gradu ex dispensatione remanere permittitur.

Vnde Vrbanus II. scribit Guernerio Narbonensi episcopo.

[a] Ad hoc 81. dist. ministri. extra de big. quia, & c. & forte cum hoc põt dispẽsare episcopus, secũdũ id, quod not. Inn. extra de cleri. per. in c. 1. in glos. in probatione.

[b] Bur. l. 19. ca. 190. Iump. 6. c. 400 Pan. l. 3. c. 152

[c] Cõcor. l. 3. f. in: tentur. cũ no. ff. de ven. inspi. & le. ab Anastasio. C. mand.

[d] Anſ. lib. 8. c. 28

[e] *al. tamen*

[f] Sacerdos tẽpore pœnitentiæ an possit suum officium exercere. d. Sub. nisi sit tale peccatum q̃ acta pœnitẽtia non possit in ordine remanere. extra de tem. or. ca. vlt. & de actũ. inquisitionis. tamẽ de occulto peccato nõ facius manifestum. Io de Dẽã. & facit ad hãc materiã quod leg. & no. extra de tẽp. or. ex tuarũ. & de fur. c. fi. Arc.

[g] Deprehensus in crimine põt per 20. horas detineri.

[h] *al. superpositas.* 1. Reg. 2. b Hoc facit q̃ talis solũ Deũ habet vltoré. 6. qu. 1. si omnia, 32. q. 1. 2. pud. Et Deus non sanat aliquẽ, nisi ex toto sanet, de pœni. dist. 3. sint plures. & extra de bapti. maiores.

[i] *al. angelis*

[k] Hæretici reconciliãtur per impositionẽ manuũ sine confessione. c. Sub. & hoc propter periculum, quod hodie crescit nimis inualescit. & idem extra de purga. q. inter hæreticos. Host. 5 Supra eod. clericum. & de his dicta & c. miror.

[a] Hanc sententiã teneas: quia de ea intelligitur hoc c. vt no. extra de homi. 7. in c. licet. in glo. not. hic etiã in fi. & 5. eod. de his 1.

[b] Vel dic pro ninciis, id est, diœcesibus. sicut ecõtra ponitur 11. q. 3. episcopi qui. secundũ Laur. & Hug. † *al. noxiũ* Iuo.

[c] Dispensatur quandoque in beneficio, non in officio.

[d] Et in conc. Vormac. c. 39. 10 Rab. pœni. cap. 14. Burc. l. 6. c. 19. Anſ. l. 11. c. 36. Iuo p. 10. c. 22. & 148.

[e] Aliàs ei non imputatur. ar. 15. q. 1. fi quis insaniens. & no. 5. eod. clerico. dum tamẽ daret operam rei licitę, vt in decret. hic 7. alleg. dilectus. & eod. tit. Ioan. & c. fin. Archid.

[f] Sic est intelligẽda glo. quia ipsa hic habetur. Archi. ¶ Occidere tibi licet clericũ in necessitate.

[g] Sacerdos ꝑ nam potest habet circa canones pœnitentiales. Ad idem in pœ. dist. 1. ca. furam. ibi & hoc.

[h] Sacerdotes ꝑ quidoque publicam pœnitentiam facere. 1, Pannor. l. 3. cap. 154.

[i] Pannor. l. 3. cap. 155.

[k] Addean excommunicatũ absolutus peccipiat fructus medij temporis. arg. quòd non, in l. 1. & l. fi vt allegas. C de testi. mil. & in Authen. vt cum de appel. cog. 5. fi vero. col. 8.

[l] Iuo par. 10. cap. 14.

[a] *Lerico.*] Si iste dedit operam rei licitæ expellendo porcos de agro suo: tunc intellige quòd minus diligenter fecerit: aliàs in nullo puniretur, vt dixi 5. eod. de his.

[b] ¶ *Pro amore.*] spirituali. talis enim amor non inducit simoniam, vt 1. q. 1. filium. & cap. latorem. & 35. q. 9. veniam.

[c] ¶ *In pœnitentia.*] interiori: ‖ quia sacerdos non facit publicam pœnitentiam nisi pro enormi crimine, vt de pœn. distin. 6. sacerdos. & 28. dist. presbyter.

Via te.] CASVS. Sichibertus episcopus Corsicæ inter angustias & iacula Sarracenorum positus, vt periculum euitaret, quosdã interfecit ex illis. Sup hoc consuluit dominum Papam: qui respondet quòd bene fecit, quia se obnoxium putat: sed quia non sponte hoc fecit, secundum canones non condemnabitur.

[d] ¶ *Iudicas.*] cũ nõ sis.

[e] ¶ *Inde canonice.*] id est, non secundum rigorem canonum: quia tunc nullo modo, vt 5. eo. miror. nunc autem misericorditer toleratur. Vel intellige quando ineuitabili [a] necessitate hoc fecerit.

SI VERO. CASVS. Dictũ est supra quòd illi qui necessitate obsidionis vel casu aliquos occiderint, possunt in suis ordinibus remanere. Nunc vero dicit q̃ si quis ira commotus aliquem occiderit, licet non habeat animum occidendi, perpetuo tamen depositus erit quod sequenti cap. probatur.

[a] ¶ Qui casu homicidium facit, ex dispensatione in ordine suo permaneat. C. XXXVII.

1 CLerico [a] iaciente lapidem puer dicitur interemptus: Nos pro amore [b] tuo in suo ordine eum permanere permittimus; vt tamen semper in pœnitentia [c], & timore permaneat.

Item Stephanus 5. Sichiberto Corsicæ episcopo.

¶ De eodem. C. XXXVIII.

2 QVia te quasi obnoxium iudicas [d], eo quòd à Saracenis captus homines interfeciſſe videris; bene facis. Sed quoniam non tua sponte id feciſſe cognoſceris, inde canonice [e] nullo modo iudicaris.

Si vero ira presbyter commotus aliquem interfecerit, & si animum occidendi non habuerit; perpetuo tamen depositus erit.

Vnde Nicolaus Papa scribit Hosbaldo Chorepiscopo [α] *Quadrantino.*

[α] ¶ Chorepiscopo.] *Antea legebatur,* coepiscopo: *emendatum est ex omnibus, quæ collata sunt, vetustis Gratiani exemplaribus, optimeque conuenit verbis Nicolai.*

¶ Perpetuo careat officio presbyter, qui ira commotus, licet extra animum, aliquem interfecerit. C. XXXIX.

3 STudeat [f] sanctitas tua persuadere episcopo tuo, sibi canonicum sociare numerum collegarum, id est sex [g] ex vicinis prouinciis fratres, & coepiscopos suos: quibus tecum iunctis, & decernentibus, diligenter inuestigate, & omni nisu scrutari procurate, quatenus inuenire valeatis, vtrum percussione iam nominati presbyteri, an cerui cis fractione idem diaconus, vt fertur, extinctus est. Et siquidem à sæpe fato presbytero non ad mortem percussus est, sed ex equo cadens [h] ceruice fracta interiit [i]; secundum arbitrium vestrum pro percussione, incaute agenti presbytero pœnitẽtiam competentem indicite: & aliquanto tempore à Missarum solemnis suspendatur; denuo post hæc ad sacerdotale reditus officium [k]. Quòd si veraciter qualicumque percussione [l] istius presbyteri, ille mortuus est diaconus; nulla hunc ratione ministrare sacerdotis more decernimus: quoniam etsi volũtatem occidendi non habuit; furor tamen, & indignatio, ex quibus motio illa mortifera prodiit [m], in omnibus, sed præcipue in Dei ministris multipliciter inhibentur, atque vbique damnantur. Verum si presbyter adeo vestro studio obnoxius † forte claruerit; præcipimus, vt tale beneficium [n] sibi ecclesiæ suæ concedatur; quo & ipse, & sui [o] sufficienter possint habere suæ substentationis solatium.

Item ex concilio Maticen. ß cap. 6.

ß ¶ Maticensi.] *Burchardus, & Iuo citant ex concilio Moguntino. in nullo tamen eorum, quæ extant, habetur. Simile vero aliquid legitur in concilio Vormac. c. 27.*

¶ De eodem. PALEA. C. XL.

5 QVi vero odij meditatione, vel propter cupiditatem, Iudæum, vel Paganum occiderit; quia imaginem Dei, & spem futuræ conuersionis exterminat †, quadraginta dies in pane, & aqua pœniteat.

¶ De eodem. PALEA. C. XLI.

6 SI quis homicidium fecerit, si episcopus est, xv. annos pœniteat, & deponatur, cunctos quoque dies vitæ suæ peregrinando finiat, presbyter xij. annis pœniteat, tres † ex his in pane, & aqua; & deponatur superioris sententia. Diaconus x. annis pœniteat, tres ex his in pane, & aqua. Clericus, & laicus septem annis pœniteat, tres in pane, & aqua; & ad gradum cuiuslibet sacerdotij accedere non præsumat.

Item ex concilio Ancyrano, cap. 22. §. eos vero. [q]

¶ Quinquennio à communione abstineãt, qui casu homicidium faciunt. C. XLII.

8 EOs vero, qui non voluntate, sed casu [p] homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum pœnitentiã communioni sociauit, secundum gradus constitutos: hæc [γ] vero humana † [q] quinquennij tempus tribuit.

¶ Hæc vero.] *Græce est,* δ δὲ διώρισεν τὴν πενταετῆ χρόνου πλήρωσιν, *id est:* Secunda vero quinquennij tempus explebit. *Atque ita fere Burchardus, & Iuo ex Dionysij versione. & 7. ead. cap.* Si quis voluntate.

Item ex concilio Eliberitano, c. 5. [9]

¶ Quibus temporum spaciis a communione abstineat, quæ voluntate, vel casu ancillam suam interfecerit. C. XLIII.

10 SI qua fœmina zeli furore accensa, flagellis verberaueriſſet promoueri. extra eod. ex parte. & cap. significasti. & ca. dilectus. in fine. immo talis minister Dei dicitur, vt 15. q. 1. nec is.

[q] ¶ *Humana.*] ideo magis est tenenda, vt 5. 9. distin. sana. Ioan. Quid iuris sit de hoc, notaui plene in quæstionibus. B.

SI qua.] CASVS. Quædam domina furore iracundiæ accensa, ita acriter ancillam suam flagellauit, quòd intra diem tertium expi-

rauit, quæsitum fuit in concilio Eliberitano quando posit ad communionē admitti. & respondet q̄ si voluntarie fecit, post septem ann. pœnitentia: si casu, post 5. poterit ad communionē admitti: & non ante, nisi intra hoc tempus fuerit infirmata. Sequentem casum per te videbis.

2 ¶ *Ancillam.*] Hic habes quòd æque punitur dominus occidens seruum suum sicut alienum, vt ff. de iis qui sunt sui vel alieni iur. l. 1. in fin. modica tamen castigatio permittit domino. ff. de iis qui sunt sui vel alien. iur. l. 2. ‖ vnde secundum iura nostra seruus potest conqueri de domino, si sæuiat in ipsum, vt 23. q. 4. si ecclesia. & cap. qui peccat. in fi. Et dic vt no. super illo cap. si ecclesia. 2. q. 7. quæritur.

b *Si quis.*] ¶ *Semper.*] id est, horis statutis. sic 22. dist. sacrosancta. & 26. dist. si quis vult. & de consec. dist. 5. numquam.

c ¶ *In exitu.*] supple, si moritur ante finitum tempus pœnitentiæ: quia post tempus pœnitentiæ licite communicat, vt 26. q. 7. si quis de corpore.

ADDITIO.] Hoc fit in quibusdam criminibus: & præsertim si quis pœniteat solenniter. 26. q. 7. si quis. secundum Hug.

Vi saccum.] CASVS. Quidam fuit saccum cū pecunia. Quæritur an posit conueniri actione furti nomine sacci. Et respondet quod sic: licet nō habuit voluntatem furandi saccum principaliter. d ¶ *Animus.*] Sed contra, furtū fine affectu furandi non committitur. 13. q. vlt. c. vlti. & instit. de vsucap. §. item si is. ‖ Sed dic q̄ ratione accessionis committitur furtum: & quæ commodatis vel depositis rebus accedunt, deposita vel commodata intelliguntur. ff. commo. l. si vt. §. vsque adeo. Vel dic, animus, scilicet principaliter: sed secundario & indirecte per quamdā consequentiam fuit ei animus saccum furandi: & sic non est contrarium. ff. de fur. si quid fur. §. 1. sic & ff. quod metus cau. l. si mulier. §. penult. 15. q. 1. merito. 23. q. 4. displicet.

CONTRA. CASVS. Dictum est supra in c. studeat. quòd si quis faciat homicidiū sine voluntate, tū punitur. Modo probat contrarium, scilicet q̄ voluntas punitur, non opus. Et hoc probat vsque ad §. præmissis.

e ¶ *Contra.*] Hucusque ostendit opus sine animo puniri: nunc ostendit contrarium.

‖ Occidens in ludo an sit puniendus.

Vm qui.] CASVS. ‖ Quidam ludendo ictu calcis fuum socium percussit, adeo quòd mortuus est. Iudex loci propter hoc delictū eū voluit punire. consultus est Imperator, an ille debet puniri. Et resp. q̄ nō debet puniri: immo debet liberari ab oī suspicione & pœna legis Corneliæ: & hoc si pbauerit se casu, nō voluntarie hoc crimē cōmisisse.

f ¶ *Cum calcis.*] quoniam fecit ludi causa.

g ¶ *Si hoc.*] scilicet quòd in ludo occidit. & illud obtinet cum ludus licitus est. ff. ad leg. Aquil. nam ludus. sed si est illicitus ludus, non excusat a, vt extra de præsump. c. 1. ex quo autē constat q̄ in ludo mortuus est, non est necesse probare q̄ casu occiderit, vt ff. ad leg. Aquil. l. in lege. extra de sent. excom. super eo. aliàs qui casum allegat, ipsum probare tenetur, vt C. de pigno. act. quæ fortuitis. & C. de iniur. si non conuitij. Ergò si aduersarius dixit q̄ ipsum dolo occiderit, hoc probabit: quia qui dolum objcit, ipsum probabit. ff. de probat. quoties. & intellige q̄ ludus fuit licitus: & secundum hoc intellige quòd non punitur talis lege Cornelia, ex quo nihil fecit dolo: punitur tamen l. Aquil. in qua venit leuissima culpa. ff. ad leg. Aquil. in lege.

h ¶ *Adnotatione.*] id est, lege.

a Si ludus noxius id est, nocens est, impunitus. ff. ad l.

rit ancillam a suam, ita vt infra tertium diem animam cum cruciatu effundat; eo quòd incertum sit, voluntate, an casu occiderit; si voluntate, post septem annos; si casu, post quinque annorum tempora (acta legitima pœnitentia) ad communionem placuit admitti. Quòd, si intra tempora constituta fuerit in firmata, accipiat communionem.

Item ex capitulis Martini Bracarensis episcopi, cap. 78.

¶ De his, qui voluntate, vel casu homicidium faciunt. C. XLIIII.

SI quis voluntarie homicidium fecerit, ad ianuam ecclesiæ catholicæ semper subiaceat, & communionem in exitu c vitæ suæ recipiat. Si autem non voluntarie, sed casu aliquod homicidium fecerit; prior canon septem annis agere pœnitentiam iussit; secundus canon quinque mandauit.

Item ff. tit. de furtis. l. Qui saccum.

¶ De eodem. C. XLV.

2 QVi saccum habentem pecuniam furripuerit, furti actione, etiam sacci nomine, tenetur; quamuis non sit ei animus d sacci furripiendi.

Contra e animum, non opus puniri, lib. 9. codi. tit. ad leg. Cornel. de sicarijs, exemplo sacrarum litterarum Diocletiani, & Maximiani colligitur.

¶ De eodem. C. XLVI.

EVm, qui asseuerat homicidiū se non voluntate, sed casu fortuito feciſſe, cum calcis f ictu mortis occasio præbita videat; si hoc g ita est, neque super hoc ambigi poterit, omni metu, ac suspicione, quā ex admissæ rei discrimine sustinet, secundum id, quod adnotatione h nostra comprehensum est, volumus liberari.

[*Item Imperator Antoninus C. ad leg. Corn. de sicar. l. 1.*]

PALEA. C. XLVII.

FRater vester rectius fecerit, si se præsidi prouinciæ obtulerit. Qui, si probauerit non occidendi animo hominem à se esse percussum, remissa homicidij pœna secundum militarem disciplinam sententiam proferet. Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. Ceterum ea, quæ ex improuiso, casu potius, quàm fraude accidunt; fato plerumque, non noxæ imputantur.

Hinc, & Gelasius † Papa.

¶ De eodem. C. XLVIII.

QVantū i dicit iste Placidus †, anno præterito dictum est de vxore illius; quia subito inter caballos inuenta est, & dum traherentur caballi, collisa est illa, & abortum fecit. ¶ Quod si ita est; forte si caballos alienos k tulerit; inde est culpabilis l. Nam de muliere, quæ casu inter caballos cōfracta est, vbi voluntas illius nō agnoscitur m pernicioſa fuisse, non potest, nec debet addici per leges.

Item Nicolaus Papa.

¶ De eodem. C. XLIX.

HI, qui arbores incidere videntur, si contigerit, vt cadens arbor occiderit hominem, inculpabiles n sunt, atque innoxij; quia nec volūtate eorum, nec desiderio, homicidiū perpetratum est. Si vero aliqua culpa eorum, vel neglectu, moriētis hominis interitus cognoscitur aduenisse; abijciendi sunt à gradu, & in sacro ordine nullatenus suscipiendi.

Item ex concilio Vormacensi, c. 29.

¶ De eodem. C. L.

3 SÆpe contingit, dum quis operi necessario insistens arborem inciderit, vt aliquis subtus ipsam veniēs deprimatur: Et idcirco, si voluntate, vel negligentia o incidentis arborem factum est; vt homicida, pœnitentiæ debet omnino submitti. Quòd si non voto, non incuria illius, non denique scientia contigit; sed dum ille operi necessario fortassis incumberet, iste insperatus p occurrens sub arbore improuisus deuenit, & sub ipsa oppressus est; incisor arboris non tenetur pro homicida.

Item ex concilio Triburiensi, c. 30.

[*Sed ibi copiosius.*]

suscipiendi de cetero. Idem est casus sequentis cap. Casus illius cap. si duo. facilis est: & per te formabis.

n ¶ *Inculpabiles.*] Si fecit in priuato loco: tunc enim non potuit diuinare, vt ff. ad legem Aquil. si putator. & extra vt eccles. benefic. vt nostrum. Si in publico, debuit clamare, caue caue, vt ff. ead. si duo.

o *Sæpe contingit.*] ¶ *Vel negligentia.*] Argu. quòd qui occasionem damni dat, &c. b sic 86. distin. pasce, 16. q. 1. decimæ. & extra de homicid. presbyterum. 27. q. 2. si tu. & 31. q. 2. de neptis. & 1. quæst. 1. placuit 3. B. argu. contra. 15. q. 1. inebriauerunt. & ff. de ser. corru. Neratius. §. si seruo. ff. de furtis, verum. de eo qui fregit ostium meretricis, sed non ideo punitur amplius, ‖ quia satis est punitus propter ignominiam.

p ¶ *Insperatus.*] ‖ Fortuiti eñ casus nullo hominū consilio prætirideri possunt. ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. 2. C. de pign. act. l. quæ fortuitis.

Si duo.]

‖ Furtum committitur ratione accessionis

‖ Dominus nō potest in seruum sæuire.

b Iuo par. 10. cap. 39.

k Pandect. lib. 47. tit. 2. leg. 79.

l Culpabilis. l. Cornelia venit.

m Burch. l. 6. cap. 21. Iuo p. 10. c. 150.

2 *SI duo.*] ff. ad le gem Aquiliam, si putator.

PRAEMISSIS. CASVS. 5. in illo cap. de his clericis qui in subdiaconis, & in capitulo illo, clerico. dictū est quòd clericis lapsis permittitur in suis ordinibus ministrare: ad maiores vero ascendere nō possunt. Idem dicitur in hoc §. & hoc probat per sequens cap. Sed postea exemplo beati Petri probat, q̄ lapsi post pœnitentiam ad maiora possunt promoueri.

b ¶ *Præmissis.*] supra ead. de his clericis.

c ¶ *Permittitur.*] allegando dicit propter seq. cap. Ioan.

HI qui.] CASVS. Quidam clerici in sacris ordinibus constituti fornicati sunt; quæsitum fuit, vtrum ad sua officia redire possint, & ad maiora promoueri. Et respondet concilium: si digne pœnituerint, in potestate sit episcopi vel vel raciter afflictos non diu suspēdere: vel desidiosos prolixiori tempore ab ecclesiæ corpore segregare: ita tamen, vt sua loca retineāt, & ad altiora non promoueantur. qui si iterū ipsi lapsi fuerint, omni dignitate carebūt, nec habebunt nisi in fine communionem.

d ¶ *Hi qui.*] Hoc cap. habes 15. q. vlt. hi qui.

SED EXEMPLO. CASVS. Dictum est supra, quòd lapsi post pœnitentiam nō possunt ad altiora conscendere. Modo dicit Gratianus contrarium: scilicet q̄ lapsi non solum restituti possunt ad antiquum statū, sed etiam ad altiora promoueri: quod pbat exēplo beati Petri, qui post trinam negationem non solum permansit Apostolus, sed etiam factus est pastor totius ecclesiæ; quod probatur duobus sequen. cap.

Considerandum.] CASVS. Quæritur hic quare Christus permisit Petrum peccare negando seipsum ad vocem ancillæ, quem facere dispositerat pastorem ecclesiæ. Et respondet Gregorius hoc esse permissum ex magnæ pietatis dispensatione: scilicet vt Petrus suam fragilitatem cognosceret; & in sua culpa discereet qualiter aliorum delictis parcere deberet, & aliis misereri posset.

e ¶ *Permisit.*] id est, non prohibuit.

f ¶ *Debuisset.*] arg. dispensatione esse debitā.

g ¶ *Præposuit.*] hoc verbo. ‖ Pasce oues meas: factus est princeps a. extra de elec. significasti. nō illo, Tu es Petrus & super hanc petrā, &c. quia illud fuit ei dictū ante passionē 22. dis. sacrosancta.

Fidelior.] CASVS. Dicit Ambrosius; in hoc cap. q̄ Petrus post negationem fortior resurrexit & fidelior factus est, & maiorem gratiam recepit, quàm perderat. Factus est enim pastor ecclesiæ, vt qui infirmus fuerat in fide, ceteros in fidei stabilitate firmaret. Et pro solida deuotione quàm habuit circa ecclesiam, & circa homines conuertendos, dictus est petra: quod probat auctoritate Euangelij.

h ¶ *Gratiam.*] Argum. ‖ quòd potius est eligendus qui peccauit & pœnituit, quam qui semper fuit bonus: quia magis scit compati peccatoribus, vt 5. cap. proxi. nam infirmus fortior resurgit. de pœnit. dist. 1. potest. & ibidem distin. 3. ille. Argu. contra 12. distin. nos consuetudinem. & 16. q. 1. legi.

i ¶ *In nationibus.*] id est, gentilibus.

1 Burch. l. 6. cap. 21. Iuo p. 10. c. 150.

2 15. q. 8. c. hi qui. Rabanus panit. c. 1. Burch. l. 19. c. 74. Iuo p. 15. c. 87.

a Petrus per quæ verba fuit factus Papa.

b Sub. distinctione. vide, immo plura quā loquatur, dicit, et quæritur eo quod legitur. & 2. dist. 9. q. 3. cum autem Ioan. & 24. dist. Ioan. c. Petrus. ‖ Ignorantia facit punit. ‖ Casus fortuiti non punitur.

batur auctoritate beati Gregorij, 3 qui in homilia Dominicæ resurrectionis de eodem principe Apostolorum scribit, dicens.

¶ Petrus post culpam negationis primceps Apostolorum a Domino est institutus. C. LII.

COnsiderandum nobis est, cur omnipotēs Deus eum, quem cunctæ ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, & se ipsū negare permisit. ¶ Quod nimirum magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, vt is, qui futurus erat pastor ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum ostendit sibi, & tunc præposuit ceteris; vt ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma toleraret.

Item Ambrosius in serm. 47. de fide Petri.

¶ Petrus primum in fide, & gradu Petrus meruit. C. LIII.

IDelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit; atque ideo maiorem gratiam reperit, quàm amisit. Tamquam enim bonus pastor tuendum gregem accepit, vt qui sibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum; & qui ipse interrogationis tentatione nutauerat, ceteros fidei stabilitate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis, ecclesiarum petra dicitur; sicut ait Dominus [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meā] Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus i fidei fundamenta posuerit, & tamquā saxum immobile totius corporis k Christianitatis compagem, molemque contineat.

Item obijcitur; pœnitentes l ad sacros ordines promoueri non debent: non ergo lapsi post pœnitētiam ad maiora pertingere possunt.

Vnde in concilio Carthaginensi, 4. cap. 68. & 69. legitur.

¶ Non ordinetur clericus ex pœnitentibus. C. LIV.

4 EX pœnitentibus quamuis sit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam m episcopi factum fuerit; deponatur à clero: quia se ordinationis tempore non prodidit n fuisse pœnitentem. Si autem sciens episcopus ordinaritatibus. vbi dicitur, non tibi dico prodas. quia illud loquitur de pœnitente, qui se non debet in publico prodere: nisi enim occultus peccator prodat crimen suum, dicit H. non posse dispensari secum. & coram pluribus debet dicere, & prodere se: ‖ quia prodere est in publico dicere, vt 2. q. 1. si peccauerit. sicut enim episcopus nō potest audire causam c criminalem, nisi cum clericis suis, vt 15. q. 7. episcop^s. sic nec solus

‖ Fidelior quoad gratiam recepit, quàm perdiderat. Matth. 26. ‖ Crimen fuit in ordinatione vel in re, an teneat qui prodere.

b Hic nō probatur hoc: quia vt xi. dicit, pœnitentes, non de criminosum: nec hoc probant. c hic in nōt. Arch. *operis ebrietatem* } orig. *al. olentiter pœnitentes*

3 Hieron. 21. in Esa.

4 Polycarp. l. 2. tit. 31. Anf. l. 7. c. 20. & 23. Burc. l. 2. c. 35. Iuo p. 6. c. 136. & par. 15. c. 5. Pannor. l. 3. cap. 60.

‖ Prodere est in publico dicere.

c Scilicet criminalem, cum agitur ad depositionē, secus si esset actus sa vbi ageret ad priuationē beneficij, secundum illud quod le. & no. 15. q. vlt. i nōtatum. Arch.

poteſt diſpenſare. qualiter enim probaret aliquis ſecum diſpenſatum eſſe,niſi coram pluribus factum eſſet,vt extra de ſchiſmat.fraternitatis? Alij dicunt quòd nec in iudicio nec in examinatione tenetur aliquis prodere ſe:quia Deus occultat peccatum, de quo aliquis pœnituit, vt 32.q.1. apud. & ſic licitum eſt alicui redimere ſanguinem ſuum quocumque modo poteſt. 2. q.3,§.notandum.& ff.de bo.eo. qui ante ſenten. l. 1. ſic & honorem ſuum. Sed nũquid clerico promouendo præiudicat cõfeſſio ſua, vt inde debeat puniri? videtur quòd ſic, vt extra de elect. per inquiſitionem. immo idem etiam videtur ſi extra iudicium fieret confeſsio, vt extra de excel. prælat. quàm ſit graue. Dico q̃ non, niſi in ſolo quòd nõ admittitur ad ordines, vt 24.diſt.quando. in fin. ſic extra de exce.denique & eſt ea ratio:quia licet cõfeſſus fuerit, tamen non punitur:quia ad hoc non agebatur, vt dixi 3.q.6. hoc quippe. idem dico ſi teſtis confitetur crimen ſuum,vt probatur extra de accuſa. inquiſitionis. Ioannes.

1 cap.69.

2 Anſcl. l. 7. cap. 17. 20. 21.

a ¶ *Priuetur.*] Hic ſignantur contraria, quæ ſoluta ſunt 36.diſtin. qui eccleſiaſticis.

Vicumque.] CASVS. Quidã pœnitentes,& bigami,& viduarum mariti ordinati fuerũt in minoribus ordinibus, vel forte vſque ad ſubdiaconatum. quæſitum fuit à Siricio Papa, vtrum poſsint promoueri ad ſuperiores ordines? Et reſpondet Papa quòd non: immo pro maximo beneficio debẽt reputare, ſi tolerentur in ordinibus in quibus inueniũtur, omni ſpe promotiõnis eis adempta.

b ¶ *Inuenitur.*] ‖ Sic ergo facilius diſpenſatur in ordine ſumpto, quàm in ſuſcipiẽdo ordine.

‖ Diſpenſatur facilius ĩ ſumpto, quàm in ſuſcipiẽdo ordine.

Si vero] manuſcrip. & orig.

c ¶ *Si vero.*] Quidam ita ponunt caſum [a]. Aliquis tempore ægritudinis tale recepit mandatum à ſacerdote,vt poſtquam conualeſceret, ſolennem faceret pœnitentiam talis nõ prohibetur à promotione,dum tamen non ſteterit inter pœnitentes. Sed iſte caſus non placet:q̃ poſtquam ſanatus eſt talis, tenetur ſtare in ordine pœnitentium, vt 26.q.6.

a Vt Benedict.

uerit talem; etiam ipſe [α] ab epiſcopatu ſuo ordinandi dumtaxat poteſtate priuetur [a]. ¹Simili ſentẽtiæ ſubiacebit epiſcopus; ſi ſciens ordinauerit clericum eum,qui viduã, aut repudiatam, vxorem habuit, aut ſecundam.

α ¶ Ipſe ab.] *In originali legitur*, ipſe ab epiſcopatus ſui ordinandi dumtaxat poteſtate priuetur, *al.* ipſe epiſcopatus ſui,*quem admodum & apud Iuonem, par. 15. c.5.*

Item Siricius Papa Himerio epiſcopo, epiſt.1. cap.15.

¶ Bigamus, pœnitens viduæ maritus militiæ ſe ingerens, ſine ſpe promotionis in ſuo ordine permaneat.

C. LVI.

2 QVicumque pœnitens, quicumque bigamus, quicumque viduæ maritus, ad ſacram militiam indebite, & incompetenter irrepſerit; hac ſibi conditione à nobis veniam intelligat relaxatam, vt in magno debeat computare beneficio, ſi adempta ſibi omni ſpe promotionis, in hoc, quo inuenitur, ordine ppetua ſtabilitate pmaneat.

Item ex concilio Gerundenſi, cap.9.

¶ Non prohibeatur à clero qui precibus magnore per communionem pœnitentie benedictionem accepit.

C. LVII.

3 SI vero [c], qui ægritudinis languore depreſſus pœnitentiæ benedictionem [b], quam viaticum deputamus, per cõmunionem acceperit,& poſtmodum reconualeſcens caput pœnitentiæ in eccleſia publice non ſubdiderit, ſi prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum.

Item Hormiſda Papa omnibus epiſcopus per vniuerſas prouincias conſtitutis.

¶ Qui ad pœnitentiam agendam in monaſterio tradidit, presbyter non ordinetur.

LVIII.

3 SI ille, qui vltro petit pœnitentiam,quamuis eam perfecte agat, non poteſt epiſcopus, aut presbyter ordinari; ita vt etiam ſi per ignorantiam ordinatus fuerit, iniunxit, præbendo ſibi cõmunionem corporis Chriſti. Poſtquam vero conualuit, pœnitentiam ſolennem ſibi iniunctam non egit.quæritur an valeat promoueri? Et reſpondet q̃ ex quo caput ſolenni pœnitentiæ non ſuppoſuit, bene poteſt promoueri, ſi aliàs eſt dignus. ita poſuit Beneuent.hunc caſum. ſed quia hoc contra iura videtur, cum ille ante ægritudinem mortaliter ſecundum hoc peccaſſet,& poſtea ſimiliter non adimplendo pœnitentiam:ideo ego Bart.Brix. cum H. intelligo caſum hunc de illo qui non accipit corpus Chriſti vſque ad articulum mortis: vnde non videbatur vere pœnitens. Qui tamen ſi nõ egit pœnitentiam ſolennem,nec modo eſt criminoſus,promoueri poteſt. Vel forte de illo intelligitur qui pro occulto & paruo crimine ſolennem pœnitentiam facere promiſit.

2 Anſcl. l. 7. cap. 17. 20. 21. Amcl. l. 7. c. 22.&l.11.c.87.

3 Supra c. ex pœnitentibus. Polycarp. l. 2. tit. 31.

qui recedunt [b]. Item cum pœnitentia talis nõ iniungitur,niſi pro graui peccato mortali:ergo poſt mortale peccatum non debet promoueri,vt 26.q.6.c.vlt. Alij ſic ponunt caſum.Quidam communionem non accepit quouſque fuit in periculo mortis. dubitabatur de tali vtrum poſſet promoueri poſt ſanitatem:quia non videbatur tunc vere pœnitens, qui timore mortis pœnituit. Et reſpondetur q̃ poteſt: & hæc fuit cauſa dubitationis;quia ſicut non poteſt promoueri qui in ægritudine baptizat, quia potius præſumitur ex timore,quàm ex voluntate libera baptizatus, vt 57. diſt.ſi quis in ægritudine. idem videbatur de pœnitente tali. ſed non eſt ſimile: quia multi omittũt ex deuotione quòd non communicant, vt de conſecra.diſt.2.quotidie. ſed quicumque differt baptizari,in mora eſt,& etiam in culpa.

b Sicut qui-dã incestuosus in Leuticum: & propter inuoluntariam homicidij vel alia impedimenta non poterãt celebrare ad certam, abiectum ab ordine, tamen accepta reſtitutæ eccleſiaſtica, vel opportunitate cum diſtinctione de ſententia illa dict. penitent.

b Item cum pœnitentia talis nõ iniungitur, niſi pro graui peccato mortali: ergo poſt mortale peccatum non debet promoueri, vt 26.q.6.c.vlt. Alij ſic ponunt caſum. Quidam communionem non accepit quouſque fuit in periculo mortis. dubitabatur de tali vtrum poſſet promoueri poſt ſanitatem: quia non videbatur tunc vere pœnitens, qui timore mortis pœnituit. Et reſpondetur q̃ poteſt: & hæc fuit cauſa dubitationis; quia ſicut non poteſt promoueri qui in ægritudine baptizat, quia potius præſumitur ex timore, quàm ex voluntate libera baptizatus, vt 57. diſt.ſi quis in ægritudine. idem videbatur de pœnitente tali. ſed non eſt ſimile: quia multi omittũt ex deuotione quòd non communicant, vt de conſecra.diſt.2.quotidie. ſed quicumque differt baptizari, in mora eſt, & etiam in culpa.

d ¶ *Pœnitentiæ.*] ‖ Pœnitentia infirmis non eſt imponenda, ſed innotescẽda.26.q.7. ab infirmis. Ioan. Tu autem videas caſum, quem notaui ſupra ibi, alij. B.

‖ Pœnitentia infirmis non eſt imponenda.

e ¶ *Benedictionem.*] id eſt, communionem.

Si ille.] CASVS. Duæ quæſtiones factæ fuerũt Hormiſdæ Papæ. Prima fuit talis. An ille qui perfecte egit ſolennem pœnitentiã, poſſit epiſcopus vel presbyter fieri. Et reſpondet q̃ non:& ſi fuerit ordinat[a], & de hoc conuincatur, debet deponi. Secunda quæſtio fuit, an ille qui inuit[e] detruſus eſt in monaſterium ad agendam pœnitentiam, poſsit ad ſacerdotium promoueri. Et reſpondet q̃ non:quia nihil aliud dicendum eſt, quàm ſolenniter pœnitens ſecundum decreta ſedis Apoſtolicæ & canones 300.& 18.epiſcoporum. Si autem contra factum fuerit, non ſolũ temerarium,ſed etiam periculoſum eſſe nõ dubito.

4 Anſcl.l.7. cap.18. *al. ſa & bigamo*

4 ¶ de pœnit. diſtin. 3. cap. quamuis. Magiſter. l. 4. diſt.14.c.3. Iuo p.15.c.14.

4 NOn confidat quiſquã pontificũ bigamos [†], aut coniugia fortientes ab aliis derelicta, ſiue quoſlibet poſt pœnitentiã, vel ſine litteris [h], vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut curiæ, publicarumque rerum nexibus implicatos,aut paſſim nulla tẽporis congruentis [i] expectatione diſcuſſos, diuinis ſeruituros applicare miniſteriis [†].

Item Innocentius Agapito, & ceteris, epiſt. 6.

¶ Pœnitentes nec etiam clerici fieri poſſunt. C. LIX.

5 CAnones apud Nicæam conſtituti, pœnitentes etiam ab infimis [k] officiis clericorum excludunt [l].

Hoc non de quibuſlibet pœnitentibus intelligitur, ſed de illis tantum, qui poſt actam pœnitentiam ſeculari militiæ cingulum accipiunt. De quibus Innocentius epiſcopus ſcribit Victricio Rothomagenſi epiſcopo, epiſt.2. c.2.

¶ Non debet fieri clericus, qui poſt remiſſionem peccatorum militiæ cingulum ſubiit. C. LXI.

Si quis

5 In concilio cano, etc.

† al.myſtici

‖ Pœnitentia ſolennis impedit clericatũ.

1 Anſel.7.c.11.

2 Et ſecundũ hoc non facit ad propoſitũ Gratiani. H.

2 Lib.2.de pœnit cap.10. De pœnit. diſt.3.c. reperiuntur, &c.fin.

3 Hugo lib.de ſacram. p. 14. cap.4. Ambroſius ibidem.

‖ Vilitas eſt fugienda.

Si quis poſt remiſsionem.] ‖ Qui ſemel egit pœnitentiã ſolennem, non poteſt fieri clericus, nec etiam miles, vt 33.q.1.admonere. nec laicalem habitum poteſt deferre,vt ĩ. ead.cap.vlti.tamen ſecundum regulam eccleſiaſticam viuet,vt de pœnit. diſt.5.contrarium.& cap.falſas. & eſt tamen conueniendus ſub iudice eccleſiaſtico,vt 11.q.1.aliud.Ioan.

a ¶ *Remiſsionem peccatorum.*] id eſt, baptiſma [a], vt 51.diſtin. ſi quis poſt acceptum.& intelligo de officiali, qui ſæua executus eſt præcepta,vt 51.diſt.cap.1.

ADDITIO. dic q̃ intelligit de illa pœnitentia,in qua prohibitum eſt ei ne ad militiam redeat. de pœnit. diſt.5. contrariũ.& hoc ideo quia forte in ipſa militia commiſerat peccatum propter quod egerat pœnitentiã, vt ead.diſt.falſas.

POTEST ET ALITER. CASVS. Ponit hic aliam ſolutionem Gratianus, ſcilicet, quòd eſt quædam pœnitentia ſolennis, quæ reiterari nõ poteſt:ſicut nec baptiſmus.Et hoc probat auctoritate Ambroſij.

QVamuis.] CASVS. Macedonius inuenerat, quòd pœnitentiæ non eſt ſecundus locus,& quòd vnica eſt pœnitentia ſicut baptiſma: dubitauit an quotidie peccantibus deberet pœnitẽtia denegari. & ideo quæſiuit ab Auguſt. quid iuris eſſet?qui reſpondit,quòd licet ſolennis pœnitentia ſemel tantum concedaſ, ne vilis reputetur:tamen priuata pœnitentia non debet quotidie peccantibus denegari.Seq.§.patet.& quod in eo dicitur, probat duobus cap. ſeq.

b ¶ *Ne medicina.*] ‖ Hæc eſt vna ratio quare non iteratur, ſcilicet ne vilis habeatur ſolennis pœnitentia, quæ eſt medicina,vt hic. Secunda quia eſt ſacramẽtum, & ſignificat eiectionem Adæ de paradiſo [b] ĩ. ead. in capite. & non eſt facienda iniuria ſacramento,vt de conſec. diſtin. 4. oſtenditur.& 1.q.1.ſacramenta. Gratianus tamen dixit,quòd ſecundũ conſuetudinem quarumdam eccleſiarum iteratur, vt de pœni.diſt.3.§. ex perſona.

‖ Pœnitentia ſolennis non iteratur.

b Sub.quæ ſemel tantum fada eſt.

5 Capitul.5.c. 58.& l.7. cap. 3.10. & Burch.l.19. cap.17. Iuo p.15.c.17.

c ¶ *Vilis.*] ‖ Nota quòd propter fugiendam vilitatem multa ſtatuuntur, vt hic, & 45. diſtin. de Iudæis. 80.diſtin. epiſcopi. 27.q.2. inſtitutum.

d ¶ *Pœnitentiam.*] priuatam.

Pœnitentes.] CASVS. Dicitur in hoc cap.quòd ſacerdotes debent imponere ſuper capita pœnitẽtium manum excluſoriam vel benedictoriam, & cilicium; & tunc ipſi pœnitentes debent deponere comas,& mutare veſtes. quod ſi non fecerint, abijciantur. Iuuenibus autem ſolennis pœnitentia non facile imponatur propter fragilitatem ætatis: viaticum autem omnibus in morte datur.

e ¶ *Impoſitionem.*] ab epiſcopo, ad quem ſolum ſpectat imponere ſolennem pœnitentiam,vt ĩ.cap.proxi. & reconciliatio ad ſolum eum ſpectat niſi in neceſsitate, vt 26.q.6.cap.1. & vlti.

‖ Melius quare permittitur coma.

f ¶ *Comas.*] Sed numquid deponet mulier comam,cum etiam ei ſolennis pœnitentia imponitur,vt 33.q.2. de his? Reſpondeo non: ‖ quia habet eam in ſignum ſubiectionis. 30.diſt. c.2. ideo autem comam dectum. & 81.diſt.dictum. & 33.q.2. admonere. & ĩ.ead.cap.vlti.

1 SI quis poſt remiſſionẽ [a] peccatorum, cingulum militiæ ſæcularis habuerit, ad clericatum admitti omnino non debet.

Poteſt & aliter intelligi.Eſt quædam pœnitentia, quæ ſolennis appellatur, quæ ſemel tantum in eccleſia conceditur:de qua Ambroſius ait, [2] *[Sicut vnum eſt baptiſma; ita vnica eſt pœnitentia.] Item [Non eſt ſecundus locus pœnitentiæ.] [3 Merito reprehenduntur α, qui ſæpius agendam pœnitẽtiam putant, quia luxuriantur in Chriſto. Nam ſi vere agerent pœnitentiam, iterandam poſtea non putarent.]*

α ¶ Reprehenduntur.] *Legebatur*,reperiũtur. *Emendatum eſt hic ex originali: quod tamen fieri non potuit.ĩ. c. reperiuntur. de pœnit. diſt.3. quia vox*, reperiuntur, *ibi eſt initium capitis.*

Item Auguſtinus ad Macedonium, epiſtola 54.

¶ De eodem. C. LXII.

4 QVamuis cautẽ,& ſalubriter protiſum ſit,vt locus illius humillimæ pœnitentiæ ſemel tantum in eccleſia concedatur,ne medicina [b] βnimis vtilis vilis [c] habeatur; tamen quotidie peccantibus numquam per pœnitentiam [d] venia negatur.

β ¶ Ne medicina.] *In aliquot vetuſtis exemplaribus Gratiani caput hoc eſt cõiunctum ſuperiori. Locum enim Diui Auguſtini ſuo modo aptat. Apud illum quidem hoc loco ita legitur:* Ne medicina vilis, minus vtilis eſſet ægrotis; quæ tanto magis ſalubris eſt, quanto minus contemptibilis fuerit:quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui poſt primam pœnitentiam rurſus ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterum parcis? &c.

Hæc autem pœnitẽtia quomodo imponenda ſit in Agathenſi concilio legitur, in quo ſic ſtatutum eſt, c.15. [5]

¶ Quomodo pœnitentes ad pœnitentiam accedant. C. LXIII.

6 POenitentes tẽpore quo pœnitentiam petunt, impoſitionem [e] manuum & cilicium ſuſcipiant à ſacerdote (ſicut vbique conſtitutum eſt) conſequantur. Si autem comaſ [f] non depoſuerint, aut veſtimenta non mutauerint, abijciantur: & niſi digne pœnituerint, non recipiantur. Iuuenibus [g] etiam pœnitentia non facile committenda eſt propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus [h] in morte poſitis non eſt negandum.

Item ex eodem α,

¶ Quæ ſint ſeruanda in ſolenni pœnitentia. C. LXIIII.

7 IN capite Quadrageſimæ omnes pœnitentes,qui publicam ſuſcipiunt,aut ſuſceperunt ĩ pœnitentiã, ante fores eccleſiæ ſe repreſentent epiſcopo ciuitatis, ſacco [k] induti, nudis pedibus, vultibus in terram demiſſis, reos ſe eſſe ipſo habitu,& vultu proteſtãtes. Ibi adeſſe debent decani,id eſt archipreſbyteri ĩ parochiarum, & β preſbyteri pœnitentium, qui eorum conuerſationem diligenter inſpicere debent,& ſecundum modum culpæ pœnitentiã per præfatos [†] m gradus iniungere [n]. Poſt hæc eos in eccleſiam introducant [†],& cum omni clero ſeptem pœnitentiales Pſalmos in terra proſtratus epiſcopus cum lacrymis pro eorum abſolutione decantet:tunc reſurgens ab oratione, iuxta quod canones iubent, manus eis imponat, aquam benedictam o ſuper eos ſpargat;cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris ſuſpiriis denuntiet eis, quòd ſicut Adam proiectus eſt de paradiſo, ita ipſi pro peccatis ab eccleſia abijciuntur: poſt hæc iubeat miniſtris [p], vt eos extra ianuas eccleſiæ expellant:clerus vero proſequatur eos cum reſponſorio [In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, &c.] vt videntes ſanctam eccleſiam pro facinoribus ſuis tremefactam,atque commotam,non paruipendant pœnitentiam. In ſacra autem Domini cœna q̃ rurſus ab eorum decanis,& eorũ presbyteris, eccleſiæ liminibus repreſentẽtur [q].

g ¶ *Iuuenibus.*] & ſi fuerit impoſita, non ideo prohibentur contrahere.33.q.2.in adoleſcentia. Alij autem non poſſunt contrahere.33.q.2. de his. Idem dico de decrepitis: ‖ quia ætatis ratio habenda eſt in pœnitentia. 26.q.7. tempora. & cap.hoc ſit. Sic præſumitur magis pro ſene, quàm pro iuuene, vt 34. diſtin. fraternitatis.

‖ Aetatis ratio in pœnitentiis eſt habenda.

h ¶ *Omnibus.*] 2.q.3.ſi quis epiſcopum. contra: illud terroris eſt, vel hoc de pœnitẽtibus digne:ibi ſicte. 24.q.2. legatur.

ADDITIO. Vel viaticum non conceditur.extra de pœ.& remiſ.quod in te. in princ. de ſenten. excom. permittimus. & adde quod legitur & no. 27.q.1. impudicas. in fin. Archidiacon.

Incipite.] CASVS. Dicitur hic quòd volentes ſolenniter pœnitere,debẽt in capite Quadrageſimæ ſe cum archipresbyteris & presbyteris ſuis epiſcopo ciuitatis ante fores eccleſiæ repreſentare in triſti habitu,nudis pedibus: & eis in eccleſia introductis,epiſcopus ſeptem Pſalmos pœnitentiales decantet: deinde manum eis imponat.cineres & ciliciũ ſuper capita eorum ponat: eos aqua aſpergendo benedicta. demum expellã- [†] tur de eccleſia, ſicut Adã fuit de paradiſo eiectus: & totus clerus eos cum reſpõſorio proſequatur, & in cœna Domini à ſuis archipresbyteris & preſbyteris luminibus eccleſiæ præſententur.

7 Burchard. l. 19. c. 26. Iuo p.15.c.45.

† *al. præfixos*

† *al. introducas*

i ¶ *Suſceperunt.*] Ergo alio tempore poteſt pœnitentia imponi à ſacerdote:& poſtea hæc ſolenitas fiat ab epiſcopo.

k ¶ *Sacco.*] ſicut fecit Achab.de pœnit.diſtin.3. §. ecce.

l ¶ *Archipresbyteri.*] videtur ergo quòd alius ſit decanus, alius archipresbyter. & ſic eſt contra 60.diſt.c.1.ſed ibi ponitur hæc dictio aut,ſubdiſiunctiue. Vel loquitur hic de rurali decano.

m ¶ *Per præfatos.*] in parte c.quæ hic nõ eſt.ad hoc facit.33.q.2.latorũ.

n ¶ *Iniungere.*] Argu. quòd epiſcopus non poteſt iudicare de ſubditis ſuorum prælatorum, vt extra de offic.ordin.cum eccleſiarum.Ioann. quod non eſt verum, ‖ cum ſit iudex ordinarius omnium clericorum ſuæ diœceſis. ſed dicitur ibi quòd non debet epiſcopus reuocare ſententias excommunicationis iuſte latas ab eorum prælatis ſine eorum conſenſu. B.

‖ Epiſcopus vtrum ſit iudex omnium cleri corũ ſuæ diœceſis.

ADDITIO. De hoc not. 11.q.3. qui reſiſtit. Argum.

o ¶ *Benedictam.*] vt per eam tollantur venialia peccata, vt de conſecrat.diſt.3.aquam. & diſt.4. nec quemquam.

p ¶ *Miniſtris.*] id eſt, oſtiariis: ad quorum hoc ſpectat officium, vt 21.diſtin.cleros. & 25.diſt. perlectis.

q ¶ *Cœna.*] ĩ. de conſecrat. diſtin.2. in cœna.

r ¶ *Repreſentantur.*] ita ſit quolibetanno d,vt tali die immittantur in eccleſiam:& licet ſtent in eccleſia, non tamen communicabunt cum aliis in euchariſtia vel oſculo: & ſic erunt vſque ad octauam Paſchæ:& tunc iterum exibunt de eccleſia, & erunt extra eccleſiam vſque ad talem diem ſequentis anni: & hoc fiet vſque ad finem pœnitentiæ. ‖ & etiam ſi bene pœnitet, ſecundo vel tertio anno poteſt ei reddi ingreſſus eccleſiæ,vt 12.q.2.diſtin.viro. & 33.q.2. latorem. Quandoque etiam vſque in finem vitæ manebit extra eccleſiam, vt 33.q.2. admonere. &

d Sed quare hæc fiãt in die cœnæ domini, not. de cõſec. diſt. 4. de pœnitentibus ibi videas in glo. ſed pone, &c.

‖ Pœnitẽtes ſolenniter quan to tempore debeant eſſe extra eccleſiam.

Gen. 3.

hæc intromissio fit à proprio sacerdote, nisi solenniter debeat reconciliari ecclesiæ, scilicet finito tempore pœnitentiæ: vel etiam ante si episcopo visum fuerit expedire: hãc enim solus episcopus potest facere, vt 26.q.6. c.1. Item solennis pœnitentia non est imponenda, nisi pro crimine manifesto & enormi, quod totam vrbem commouit. 26.q.6. cap. vltim.

HANC. CASVS. Dicit Gratia. in hoc §. quòd nulli clericorum permittitur agere solennem pœnitentiam: & ideo huiusmodi pœnitentes nõ admittuntur ad clerum.

¶ *Onfirmandum.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si presbyter vel diaconus aliquid cõmiserit, propter quod debeat à ministerio ecclesiæ remoueri: nõ tamen propter hoc eis solennis pœnitentia iniungatur, sicut laicis consueuit imponi. In fine dicitur, quòd rebaptizati ordinari non permittũtur.

a ¶ *Pœnitentibus.*] nisi sit depositus: tunc potest solennem pœnitẽtiam facere. & sic intelliguntur contraria de pœn. dist.6. sacerdos [a]. tamen publicam pœnitentiam potest facere sacerdos, vt 28.distin. presbyter. 30.dist. si quis presbyter. & 81.dist. si quis episcopus. & hoc pro publico crimine, nõ pro priuato.

b ¶ *Rebaptizati.*]sciẽter, vt 1.de consec.dist.4. qui bis. tamen in habitu clericali vel regulari semper erunt, vt de consecr. dist.5.dictum.

Llud.]CASVS. Quæritum fuit an laici, qui solennem pœnitentiam egerunt, mundati à contagione peccatorum omnium valeãt promoueri? Et respondet Siricius Papa, quòd sicut clericis nõ permittitur agere solennem pœnitentiã: sic nullus laicorum post solennem pœnitentiam potest promoueri, cum dudum fuerit vas vitiorum.

c ¶ *Par.*] id est, æquũ.

d ¶ *Instrumenta.*] id est, ordines, vel vtensilia.

e ¶ *Qui dudum.*] simi. 1.61.dist.in sacerdotibus. arg. contra. 3.eo.ferrum. & 33.q.2. admonere.

ADDITIO. Item arg. cõtra 23.q.6.vides. iuxta fi.vbi de hoc. Archid.

Lienũ.]CASVS. Quidam quęsiuit à Leone Papa, an presbytero vel diacono solennis pœnitentia sit imponenda? Et respondet, quòd non: quia sic est traditum ab Apostolis, vel Apostolicis: Sed huiusmodi lapsis secretus locus est requirendus, scilicet monasterium, vbi si digne pœniteant, valeant ad statum pristinum reduci. Quod dicitur in sequent.§.patet.

f ¶ *Alienum est.*] Hæc omnia capitula loquuntur de solenni pœnitentia.

g ¶ *Secessio.*] nec tamen credendum est statim, quòd causa pœnitentiæ sit in monasterio. nam quandoque boni viri ingrediuntur monasterium: quia meritum augere desiderant. 17. quæst. 2. sunt qui dicunt.

2 Burch. l.19. 91. Iuo p. 15. 85. Capitul. 5. ca. 66.

† *al. Confirmatum* } orig.

¶ Ex eodem.] *Ex Agathensi etiam Burchardus & Iuo, & Rhebaldus Cardinalis (qui tempore Paschalis Pontif. claruit) in libro suo de pœnitentia publice non iterãda. In vno tamen manuscripto Burchardi exemplari citatur ex pœnitẽtiali Romano. Sententia vero huius capitis magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano à pag.24. vsque ad 30.*

β ¶ Et presbyteri.] *Apud Burchardum legitur,* id est presbyteri.

¶ *Hanc pœnitentiam nulli vmquam clericorũ agere conceditur, atque ideo huiusmodi pœnitentes ad clerum admitti prohibentur.*

Vnde in Carthaginensi concilio, 5. cap.11. statutum est.

¶Clericis non imponatur manus, tamquam pœnitentibus. C. LXV.

1 COnfirmandum† est, vt si quando presbyteri, vel diaconi in aliqua grauiori culpa conuicti fuerint, qua eos à ministerio necesse sit remoueri; non eis manus tamquam pœnitentibus [a], vel tamquam fidelibus laicis imponatur, neque vmquam permittendum, vt rebaptizati [b] ad clericatus gradum promoueantur.

Vnde Siricius Papa Hymerio, epist. 1. cap. 14.

¶ Nec clerico pœnitentiam agere, nec pœnitenti ad clericatum accedere permittitur. C. LXVI.

2 ILlud quoque nos par [c] fuit prouidere, vt sicut pœnitentiã agere cuiquam non conceditur clericorum; ita & post pœnitudinem, ac recõciliationem nulli vmquam laico liceat honorẽ clericatus adipisci: quia quamuis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum instrumenta [d] suscipere, qui dudum [e] fuerunt vasa vitiorum.

Item Leo Papa Rustico Narbonensi, epist. 90. † cap.2.

¶ Presbyteris, & diaconis tamquam pœnitentibus non debent manus imponi. C. LXVII.

3 ALienum est [f] à consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint consecrati; ij pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiãt pœnitendi: quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundum quòd scriptum est: [Sa-

2 Et hoc contingit propter scandalũ quod subditis imineret. arg.5.cap. de his vero. 61. dist. in sacerdotibus. Ioan. de Fant.

2 Ansel. l. 7. cap. 20. Burchar. l. 19. cap. 49. Iuo p.6. c.54. & par.15.c.65.

al. 94.

3 Polycarp.l. 4. tit. 39. Burc.l.19.c.91 Iuo p.6.c.67.

Ecce.] CASVS. Supra ostensum est, quòd criminosi & solenniter pœnitentes promoueri non possunt. In hac vero 51.dist. ostendit Gratianus, quòd curiales, & armata militia vtentes, & aduocati, promoueri non possunt. qđ probat c.seq.

a ¶ *Adiecit quoque.*] Triplex assignatur ratio, quare officiati siue curiales non promouentur. Vna est ratio, quia frequenter contrahunt irregularitatẽ ex officio suo, vt 3.c.1.& 2. Secunda, quia multum molestatur ecclesia, cum tales repetuntur, vt 3.c.2.& 3. Tertia ratio, quia præsumitur contra eos, quòd non causa religionis ordinentur, sed vt fugiant ratiocinia. 53.distin. legem [a]. Quidam addunt duas alias rationes, scilicet, quòd ecclesia tristatur de eis cum repetuntur, de quibus gaudere deberet. Itẽ propter voluptates, quas forte habuerunt in suis officiis, vt 3.ead. præterea. ‖ Dicuntur autẽ large curiales omnes qui aliquo modo sunt obligati curiæ, siue milites, siue ad uocati forenses, siue iudices, siue officiati, siue histriones [b]. sed isti prohibentur à promotione, vt sequitur. nullus ergo officialis promoueatur, nisi prius absolutus à curia; postea sic, dum tamẽ sæua non exercuerit, nec effuderit sanguinem humanum, nec turpia & inhonesta facta fecerit, vt histriones. De iudicibus autem & aduocatis est dicendum, quòd si tantum interfuerunt ciuilibus causis, non repelluntur, vt 61.distin.Osius. & hoc est verum, si post baptisma huiusmodi officium exercuerunt: secus si ante, vt 3.ea.cap.si quis. Baz. tamen dicit, quòd si ante baptismum aliquis ex officio occidit hominem, talis post baptismum non potest promoueri: quia baptismus tantum crimina tollit, vt 26.distin.deinde. & cap. vna. B. dicit, quòd potest: quia non debet esse melioris cõditionis peccans, quàm non peccans. ad hoc facit ff. quod vi, aut clam. l. Seruius.

A *Liquantos.*] CASVS. Quattuor genera hominum notantur in hoc capitulo, scilicet aduocati, milites, curiales, id est, officiales, & histriones; qui postquam exercuerunt officia sua, sunt in sacerdotes ordinati ab episcopis Hispaniæ. Quidam etiam ex eis qui histriones fuerant, facti sunt episcopi. Scribit ergo Innocentius Papa cuidam archiepiscopo. & dicit quòd tales non debuerunt promoueri; sed propter scandalum quod inde fieret in prouinciis Hispanorum, patienter tolerat eos. Verumtamen prohibet ne decetero tale fiat; & si contra factum fuerit, ordinati cum suis ordinatoribus deponentur.

b ¶ *Qui post.*] Hoc ideo dicit, quia quæcumque peccata quis fecerit ante baptismum, non imputantur ei postea, vt 3. ead. si quis post. & 3.dist.proxi. si quis viduam. & cap.placuit.& 26.dist.vnius.

c ¶ *Exercitatione.*] vt aduocati.

d ¶ *Ad sacerdotium.*] ‖ Quicumque fuit accusator, aut aduocatus, aut iudex, aut testis, vel etiam notarius in causa sanguinis, non potest promoueri, vt 3.dist.proxi.si quis viduam. nam constat, quòd [c] clericus non potest esse accusator in causa sanguinis, vt 2.q.7. sicut.& cap.sacerdotes [d], nec iudex. 23.q.vlti.his à quibus. nec testis. 11.q.1. testimonium. nec notarius. 23.q.4.illud. & in extrauag. ne cleri. vel mona. sententiam. Baz. tamẽ intelligit hoc de aduocato accusatoris. nam cuilibet licitum est defendere reum. 23.q.5. reos. & C. de episco. audi. addictos. Et si obijciatur ei, nonne si accusator deficit, punietur pœna talionis? & sic videtur hoc imponendum aduocato qui obtinendi pertinaciam suscepit? Sed ipse respondet, quia ad hoc non egit aduocatus, vt accusator puniretur, sed vt reus absolueretur [e]. Item quia alio iudicio agendum est de calumnia accusatoris, & dicit clericum appellare posse pro conuicto in causa sanguinis: quia ibi quilibet auditur appellans, vt ff. de appellat. l. non tantum. & sic causam appellationis potest exercere. Prior opinio est magis tuta, vt nec pro accusatore, nec pro reo possit clericus ad-

a Adde quod obligatus ad ratiocinia, nil latenus potest promoueri. mo. in l. officiales. C. de episcop. & cleri.

‖ Curiales qui dicuntur.

† *Quantos enim*] orig. & per interrogationem. Sub. siue quicumque officium habẽtes honestum, vel inhonestum. Quãdoque vero stricte dicuntur curiales, qui honesta curiæ officia procurãt, vt decuriones. Quandoq; stricti ssime dicuntur curiales illi, qui erant officiales i causa sanguinis, cruce dicti. secundum Laur.

† *sacra*] ori.

‖ Dispensatur cum bigamo facilius, quàm cũ pœnitente. b Dicit Lud. hoc nõ esse ver. sed est ita, quia magis est dispensandi sic dictum hoc de verius in quo conuenit. Ioan. de Fant. 4 In cap. Matrimonii Brach. c. 23. Polycarp l.2. tit.31. Burc. l.20. Anſel. l. 7. c.2. Iuo p.6.c.58. Pannor. l.3. cap. 61.

† *al. Apostolum*] orig. ‖ Apostatæ qui dicuntur.

† *Expunctum*] in capitul. Atto Brach.

† *al. canon*

5 Rabanus cap.33. Burchar.l.19. cap. 67. Iuo p.15.cap. † *saeculum renouans*] orig.

‖ Tonsurã ferre nõ tenetur, qui in ordinibus constituit.

e Sub. dimittat quod intelligo, vt dixi 5. proxi. Arch.

f Adde ad hoc text. in 1.2. & ibi Io. An. l. de pœn. & in cap. sententiam. ne cler. vel mon.

dicos motus, aut scandala Hispaniensibus prouinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus: idcirco remittenda [f] potius hæc putamus. Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestræ maturitas prouidere debebit, vt tantæ vsurpationi saltem nunc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, vt quicumque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponãtur.

Idem Felici episcopo Nuceriano, epist.4. cap.3.

¶ De quibus laicis aliqui ad clericatum non possunt peruenire. C. II.

1 DEsignata sunt genera laicorum, de quibus ad clericatum peruenire non possunt, id est si quis fidelis [g] militauerit; si quis fidelis causas egerit, hoc est postulauerit; si quis fidelis administrauerit [m]. De curialibus autem manifesta ratio est, quoniam etsi inueniantur huiusmodi viri, qui debeant [n] clerici fieri; tamen quoniam sæpius à curia† repetuntur, cauendum ab his est propter tribulationem, quæ sæpe [o] de his ecclesiæ prouenit.

*Idem Victricio episcopo Rothomagensi, epist.2. cap.*11.

¶ Non admittantur curiales ad clericale officium. C. III.

2 PRæterea frequẽter quidam ex fratribus nostris, curiales, vel quibuslibet publicis functionibus [p] occupatos, clericos facere

e ¶ *Ex militia.*] id est, milites.

f ¶ *Ex curialibus.*] id est, officiatis.

g ¶ *Voluptates.*] id est, ludibria, quibus voluptatibus excitabantur homines.

h ¶ *Et editiones.*] quę narrabantur voluptatis causa, scilicet ea quę edita erant ab hominibus: scilicet turpes fabulas, vel cantus.

i ¶ *Discutienda.*]id est, corrigenda.

k ¶ *Remittenda.*] arg. ‖ ratione scandali aliquid tolerari. sic 3. dist.4. denique. 28.dist.de Syracusanæ. & notaui. 44.distin. comessationes 5. Item q̃ aliquid prohibetur fieri, factum tamẽ toleratur [h]. 7.q.1. episcopus in diœcesi. 3.distinct.proxi.quicumque. Ioan.

‖ Scandali ratione aliqua tolerantur.

1 Polycarp.l. 2. tit.31. Anſ.l.7. c.10. Iuo p.6.c.95. g Concor.tex. in 1.5 oleum. ff.de do. & in l.equissim. ff. de vsufr. h Adde hoc 45. distin. de Iudæis. Hug.

D *Esignata.*] CASVS. Quærebatur vtrum illi qui sæua exercuerũt iudicibus obtemperando, possint promoueri? Et respondet Innocentius, Si hoc fecerunt postquam fideles sunt facti, promoueri non possunt. Idem dicit de curialibus, quorum quidã etsi de iure promoueri possint, tamen quia ecclesiæ tribulationem sustinent, cum à curia repetuntur, promoueri non debent.

I ¶ *Fidelis.*] id est, post baptismum.

m ¶ *Administrauerit.*] curiæ in fœuis actibus.

n ¶ *Qui debeant.*] ex merito vitæ. Et est argumentum hic, quòd si aliquid est pro me, & aliud contra me, magis nocet mihi, quod est contra me, quàm prosit id quod est pro me, sic 56. distin. Ismael. & ff. quibus ad liber. procla. non licet. l. vlti. [i] & extra de offic. deleg. super quæstionum. §. si vero. in fi. argu. contra. ff. de iure fisc. non intelligitur. §.1. & extra de senten. & re iudi. causam. in fin. Sol. primum regulare propter promptitudinem ad malum. 12.q.1. omnes. alia casualia propter restrictionẽ doli mali. extra de do. & conc. finem. & quia non est delegatus à principe.

o ¶ *Sæpe.*] Argu. aliquid statui propter cautelam futurorum, vt 27. dist. de Syracusanæ. 54.dist. generalis. 23. dist. in nomine Domini.

P *Ræterea.*] CASVS. Quidam volebãt promouere curiales. consultus fuit Papa super hoc à quodam archiepiscopo: scilicet, an possent promoueri? Et respondet quòd non propter tres rationes. Prima est: quia maiorem tristitiam habet ecclesia de eis renouandis, quàm habuit gaudium de aduentu eorum. Nam Imperator præsens quandoque instituit supradicto archiepiscopo præsente, vt tales in minoribus non solum ordinibus ordinati, sed etiam ad sacerdotium promoti reducerentur. Secunda ratio est: quia tales in suis officiis voluptates turpes exercuerunt. Tertia ratio est: quia præfuerunt, vel interfuerunt apparitoribus & ludis mimorum.

p ¶ *Functionibus.*] id est, officiis, & intelligitur de his, qui alicui officio obligati sunt, vt tutores & curatores vel procuratores, qui finito officio suo licite promouentur, vt extra de obliga. ad ratiocinia. cap. vnico. Nam qui ex administratione aliqua est obligatus reipublicæ, non potest prouehi ad honores, vt ff. de mune. & hono. rescripto. §. debitores. secus si obligatus est pro aliquo debito, vt ibi dicitur, & C. de episcop. & cleri. quisquis emersis. ‖ Sed quid si aliquis est obligatus ad scribẽdum aliquid, forte iuramento: numquid talis potest conuerti in monasteriũ? Dicit Hug. quòd sic: nec fit iniuria illi cui seruire tenetur: quia instinctu spiritus sancti fit. sic 14.q.5. dixit. arg. pro eo extra de voto, scripturæ. & extra de conuer. coniug. ex publico. & cap.vlti. & 33.q.2. cap. admonere: 19.q.2. duæ. sicut soluitur ingratitudo religionis ingressu, vt 19.q.3. cap.1. Sed econtra videtur, quòd etiam mortuus debitor non

2 Iuo p.c.349.

i Ad idem. ff. ad Syl. si quis in genui. S ita quę noceat pręualet. vt ibi potest dici qđ valet ff. de fœn. & mancipatũ. & vlt. se. undum Laur.

‖ Obligatus ad aliquid faciendum non impedit ingressũ monasterium.

poteſt ſepeliri inuito creditore, niſi ſatisfaciat ei, vt extra de appellat. qua fronte. Satis videtur quòd poſsit intrare: & quòd monaſterium non in amplius tenetur, quàm ad ipſum peruenerit: niſi poſtea ratione ſui ad pinguiorem fortunam perueniat per ſucceſsionem aliquam, vt 19.q.vlti. ſi qua [a]. Vel dic quòd in monaſterio exiſtens poteſt exequi tale officium, dum tamen non negligat diuinum obſequium, vt 91. dist. clericus.

a Sub.vel aliquos libros ſcripſit. quod tamen intelligo deductis expenſis eiuſdē. 16.q.6. de lapſis.ff. de cēſ. bon. his qui bonis. ſecundum Laur.

a ¶ *Muneribus.*] id eſt, officiis munerum mimorum.

b ¶ *Inſtabat.*] tamen facti ſacerdotes non reſtituuntur. 54.diſtinct. ex antiquis.

| *al. adſcitis*
| *al. mumijs*

¶ *Iquis poſt.*] CASVS. Aliquis ex præcepto vel auctoritate maioris poſt baptiſma cingulum militare accepit ad vexandum fideles, & necauit: quæſitum fuit in concilio Toletano, an poſsit promoueri. Et reſpondet quòd de iure promoueri non poteſt: & ſi non peccauerit, & diſpenſatiue ad minores ordines fuerit promotus: diaconus tamen fieri non poteſt. Vel aliter. Aliquis accinxit gladium ad necādum fideles; non interfecit tamen, ſed per eum non ſtetit: quæritur vtrū poſsit promoueri? & reſpondet quòd non, niſi diſpenſatiue in minoribus ordinibus: ita quòd diaconus non fiat.

† *al. vel munerum*

† *al. ex quibus*] orig.

c ¶ *Si quis.*] Pone caſum .j. de pœnit.diſt.1. ſi quis cum telo. Alij ponūt caſum de officiali.

|| Milites an promoueri poſsint.

d ¶ *Militauerit.*] ||milites (vt videtur) nō poſſunt promoueri ſine licentia Papæ. 19.q.3. monaſteriis. ſed intelligo illud de his qui irregularitatem contraxerunt [b]. vnde non concedo quòd hoc ſolum impediat promotionem, quòd gladiū aſſumpſit & militiam: niſi ſæua facta exercuit, vt .j.53.diſtin. legem: ſi vero ſæpe interfuit bellis, & per eum non ſtat quin occidat aliquem: licet nō occidat, tamen propter ambiguum duplicitatis admitterem talem ad clerum. argu. 23.q.5. excommunicatorum.

b Et in hoc caſu loquitur hoc c. ſi quis. vt not.j. 21.q. 3. præſens in glo. arg. quòd, &c.

e ¶ *Aut cingulum.*] id eſt, characterem militarem, vt 1.q.1. quod quidam. in fin.

f ¶ *Si ad clerum.*] id eſt, ſubdiaconatum.

g ¶ *Admiſſus fuerit.*] ex diſpenſatione.

Vi in aliquo.] CASVS. Hoc capitulū diuiditur in duas partes. In prima parte aſſignantur xxvj. impedimenta quæ repellunt ab epiſcopatu, vel archiepiſcopatu, vel etiam ab alia dignitate. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Sed nec ille*, dicitur quòd epiſcopus debet eligi à clero & à populo ciuitatis auctoritate metropolitani: qui poſtea legitime examinatus ab omnibus epiſcopis de prouincia, vel à tribus de conſenſu aliorum, die Dominica conſecretur auctoritate metropolitani: & vbi ipſe elegerit. Metropolitanus vero in ciuitate metropolitana ab epiſcopis ſuæ prouinciæ conſecrabitur. Et ſi ordinati vel ordinatores contra hoc egerint, honoris ſui periculo ſubiacebunt.

h ¶ *Qui in aliquo.*] Primo ponit xxvj. impedimenta quæ impediunt promouendum epiſcopum. ‖ Secundo dicit quòd epiſcopus ad minus à tribus epiſcopis eſt conſecrandus ibi, *vbi metropolitano placuerit.* Metropolitanus autem eſt conſecrandus in ciuitate metropoli à ſuis ſuffraganeis.

|| Epiſcopi à archiepiſcopi à quot ſint conſecrandi.

i ¶ *Infamiæ.*] etiam de facto, vt dixi 2.q.7. cap. ipſi Apoſtoli.

k ¶ *Qui concubinas.*] ‖ Ex hoc videtur quòd epiſcopus ipſo facto non diſpenſet [c]. ſi enim ipſo facto diſpenſaret, quare hic puniretur promouēs concubinarium, cum tamen cum ipſo poſsit diſpēſare ipſo facto? vt extra de iudi. at ſi clerici. & facit ad hoc 81. diſtin. ſi qui. & extra de ſchiſma. fraternitatis. & extra de præben. referente. Item ſecundum hoc epiſcopus ſemper diceret ſe diſpenſaſſe, vt ſic non puniretur. Quod autē ipſo facto diſpenſet, probatur extra de fil. presbyte. veniens. & 28. diſt. diaconi. & extra qui matri. accuſ. non poſſ. per tuas. 54. diſtin. ſi ſeruus. & extra de reſtitu. ſpolia. litteras. §. opinioni. vbi habes q̄ eccleſia mandando vel diſſimulando diſpenſat. Et hoc credo quòd circa notum ſolo facto diſpenſat, ſed non circa ignotum: quia noti examinatione non egent, vt 47. diſtinct. de Petro. Conſulo tamen quòd teſtes vel litteras habeant ſuper diſpenſatione facta ſibi. Vel dic quòd hic redarguuntur illi qui ex contemptu ordinant aliquos non examinando eos, vt 81. diſt. dictum. & cap. quicumque. & tantum indiſcreta diſpenſatio redarguitur hic, & in omnibus ſimilibus, extra de præb. de multa.

| Sterdos quis non efficitur ſine aliis ordinibus.
- *al. Rainaldo, al. Rumaldo*
- *al. Conſtantinopolitano*
- *al. Conſtantinopolitano*

c Concubinarium plures annos in vicinatu, cum ipſi diſpenſarent.

c Ad hoc eſſe arg. cura de filij presbyter. ex cuius ratione ſi vbi diſtinctum aliquibus clericis diſpenſatis, & eis à contrariis quibus diſpenſatum non eſt, poſſunt prouideri indifferenter. ſi ſecundum eis datum in mandatis extra de teſtib. ſi quidē. & cum dilecta. ſi ſecundum Hug.

l ¶ *Laici.*] non enim repente de laico fiet epiſcopus. 61.diſt.c.1. & 2.

m ¶ *Qui à deceſſoribus.*] niſi in hoc Papa diſpenſauerit, vt 7.quæſt.1. petiſti.

n ¶ *Dominica.*] hora tertia. 75.diſt. quòd die.

o ¶ *Metropoli.*] ‖ in propria ciuitate conſecrandus eſt metropolitanus, vt hic, & 63.diſtinct. metropolitano.

|| Metropolitanus in propria ciuitate eligi & conſecrandus.

p ¶ *Conuenientibus.*] ‖ Hic habes quòd metropolitanus conſecrandus eſt à ſuffraganeis, vt 66. diſt.cap.1. extra de temp. ordin. ſi archiepiſcopus. & in Authen. de eccleſia. titu. §.1.coll.9. Argumen. contra. 24.q.1. pudenda.

|| Archiepiſcopus à quibus eſt conſecrandus.

vbi dicitur, quòd à Papa ſit conſecrandus. ſed primum eſt de iure: Papa tamen iam præſcripſit contra ius illud.

Vi vero.] CASVS. Supra in proxi. capitulo dicitur, quòd qui per gradus eccleſiaſticos non aſcenderunt, non debent eſſe epiſcopi. cuius verbi occaſione ſupponitur hic 52. diſt. in qua oſtenditur quòd ſi quis prætermiſſo ordine minori aſcenderit ad maiores non ſuperbia, ſed negligentia: abſtinere debet à maioribus donec prætermiſſum ordinem ſuſcipiat: quod probat ſeq. c. *Solicitudo.*]

ris ſui periculo ſubiacebunt.

Item ex concilio Toletano, 4.c.18.

¶ A quibus debet eſſe immunis, qui in epiſcopum ordinatur. C. V.

QVi in aliquo [h] crimine detecti ſunt, qui infamiæ [i] nota aſperſi ſunt, qui ſcelera aliqua per publicam pœnitentiam ſe admiſiſſe confeſſi ſunt, qui in hæreſim lapſi ſunt, vel qui in hæreſi baptizati, aut rebaptizati eſſe noſcuntur, qui ſemetipſos abſciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut deciſione β aliquid minus habere noſcuntur, qui ſecundæ vxoris coniunctionem ſortiti ſunt, aut numeroſa coniugia frequentauerunt, qui viduam, vel à marito relictam duxerunt, aut corruptarū mariti fuerunt, qui concubinas [k], aut fornicarias γ habuerunt, qui ſeruili conditioni obnoxij ſunt, q̄ ignoti ſunt, qui neophyti, vel laici [l] ſunt, qui ſæculari militiæ dediti ſunt, qui curiæ nexibus obligati ſunt, qui inſcij litterarū ſunt, qui nondum ad tri-

contendunt, quibus poſtea maior triſtitia, cum de reuocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia naſcitur de accito †.

¶ Conſtat enim eos in ipſis muneribus [2] † etiam voluptates exhibere, quas à diabolo inuentas eſſe non dubium eſt, & ludorum, & † mimorū apparatibus, aut præeſſe, aut forſitan intereſſe. Sit certe in exemplum ſolicitudo, & triſtitia fratrū, quam ſæpe pertulimus Imperatore præſente, cum pro his ſæpius rogaremus, quam ipſe nobiſcum poſitus cognouiſti: quibus † non ſolum inferiores clerici ex curialibus, verum etiam in ſacerdotio conſtituti ingens moleſtia, vt redderentur, inſtabat [b].

Item ex concilio Toletano, 1.c.8.

¶ Non promouendus ad diaconatum, qui poſt baptiſmum ad fidelem necandum accinctus fuerit. C. IIII.

SI quis [c] poſt baptiſmum militauerit [d], & clamydem ſumpſerit, aut cingulum [e] ad necandos α fideles, etiam ſi grauia non admiſerit, ſi ad clerum [f] admiſſus fuerit [g], diaconij non accipiat dignitatem.

α ¶ Ad necandos fideles.] *Verba hæc non ſunt in codice Lucenſi Regio.*

Item ex concilio Toletano, 4.c.18.

¶ A quibus debet eſſe immunis, qui in epiſcopum ordinatur. C. V.

QVi in aliquo [h] crimine detecti ſunt, qui infamiæ [i] nota aſperſi ſunt, qui ſcelera aliqua per publicam pœnitentiam ſe admiſiſſe confeſſi ſunt, qui in hæreſim lapſi ſunt, vel qui in hæreſi baptizati, aut rebaptizati eſſe noſcuntur, qui ſemetipſos abſciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut deciſione β aliquid minus habere noſcuntur, qui ſecundæ vxoris coniunctionem ſortiti ſunt, aut numeroſa coniugia frequentauerunt, qui viduam, vel à marito relictam duxerunt, aut corruptarū mariti fuerunt, qui concubinas [k], aut fornicarias γ habuerunt, qui ſeruili conditioni obnoxij ſunt, q̄ ignoti ſunt, qui neophyti, vel laici [l] ſunt, qui ſæculari militiæ dediti ſunt, qui curiæ nexibus obligati ſunt, qui inſcij litterarū ſunt, qui nondum ad tri-

ginta annos peruenerunt, qui per gradus eccleſiaſticos non aſcenderunt, qui ambitu honorem quærunt, qui muneribus honorem ob tinere moliuntur, qui à deceſſoribus [m] in ſacerdotium eliguntur.

¶ Sed nec ille deinceps ſacerdos erit, quem nec clerus, nec populus propriæ ciuitatis elegit, vel auctoritas metropolitani, vel comprouincialium ſacerdotum aſſenſus nō exquiſiuit. Quicumque ergo deinceps ad ordinem ſacerdotij poſtulatus, & in his, quæ prædicta ſunt, exquiſitus, in nullo horum deprehenſus fuerit; & examinatus, probabili vita, & doctrina extiterit; tunc ſecundum ſynodalia, vel decretalia conſtituta, cum omnium clericorum, vel ciuium voluntate, ab vniuerſis comprouincialibus epiſcopis, aut certe à tribus, in ſacerdotem die Dominica [n] conſecrabitur; conniuentibus ceteris, qui abſentes ſunt, litteris ſuis, & magis auctoritate, vel præſentia eius, qui eſt in metropoli conſtitutus. Epiſcopus autem comprouincialis ibi conſecrandus eſt, vbi metropolitanus elegerit. Metropolitanus autē non niſi in ciuitate metropoli [o], † comprouincialibus ibidem conuenientibus [p]. ¶ Si quis autem deinceps contra prædicta vetita canonum, ad gradum ſacerdotij indignus aſpirare contenderit, cum ordinatoribus ſuis adepti honoris periculo ſubiacebit.

† *al.* à

β ¶ Aut deciſione aliquid.] *Addita hæc ſunt ex concilijs olim Coloniæ, ac Lutetiæ impreſsis. In nouiſſima vero Colonienſi editione legitur*, vel defectione, *pro*, vel deſectione.

γ ¶ Aut fornicarias.] *In codice Lucenſi Regio legitur*, ad fornicationes: *quod videtur intelligendum de concubinis ad tempus adhibitis. vt .j. diſtin. 34. cap. is qui, eſt annotatum.*

DISTINCTIO LII.

Vi vero prætermiſſis aliquibus gradibus non ſuperbia, ſed negligentia ad maiorem aſcenderit, tamdiu à maioribus abſtineat, quouſque congruo tempore prætermiſſos accipiat.

vbi dicitur, quòd à Papa ſit conſecrandus. ſed primum eſt de iure: Papa tamen iam præſcripſit contra ius illud.

Vi vero.] CASVS. Supra in proxi. capitulo dicitur, quòd qui per gradus eccleſiaſticos non aſcenderunt, non debent eſſe epiſcopi. cuius verbi occaſione ſupponitur hic 52. diſt. in qua oſtenditur quòd ſi quis prætermiſſo ordine minori aſcenderit ad maiores non ſuperbia, ſed negligentia: abſtinere debet à maioribus donec prætermiſſum ordinem ſuſcipiat: quod probat ſeq. c. *Solicitudo.*]

Solicitudo.] CASVS. Quidam clericus ordine ſubdiaconatus prætermiſſo, negligentia potius quàm contemptu factus eſt diaconus & presbyter. quare quæſitū eſt Cōſtantien. epiſcopus an poſſet in officio diaconi vel presbyteri miniſtrare? Et reſpōdet Alexan. Tandiu ceſſet ab officio ſacerdotali, donec in proximo quattuor tēporū ieiunio recipiat ſubdiaconatum.

2 ¶ *Subdiaconatus.*] ‖ Videtur ergo quòd aliquis promouetur in ſacerdotem qui nullū habuit ordinem, vt laicus qui ſit ſacerdos ſecundū Hug. ſed huic ob. 40. diſt. ſicut [a]. & extra de presbyt. non bapti. veniens. Sed contra extra de cle. per ſal. promo. cap. vnico. epiſcopus autem non poteſt eſſe niſi fuiſſet ſacerdos [b], vt extra de excēſ. prælat. ex litteris. in fin. de hoc dixi. 40. diſt. ſicut. Si vero non baptizatus promoueretur vel chriſmaretur, nullum reciperet ſacramentū: quia baptiſmus eſt ianua ſacramentorum, vt 32. diſt. §. verum. niſi enim poſitum ſit fundamentum, nihil poteſt ſuper ædificari, vt 1.q.1. cum Paulus. Et eſt argu. q̄ præpoſteratio facti non vitiat factum. Argu. contra. 7. q. 1. nihil. 23. diſt. quorumdam. de conſec. diſtin. 4. omnis. Ioan. Sol. dicas q̄ laicus recipit ordinē ſacerdotij, & etiam epiſcopatus [c]: quia character imprimitur, ſi conferetur in forma eccleſiæ ab eo qui poteſtatem habet, vt extra de cleri. per ſal. promo. cap. 1. & hoc dummodo ſit baptizatus, nec decre. illa, ex litteris. in aliquo contradicit. B.

a Sub.vel aliquos libros ſcripſit. quod tamen intelligo deductis expenſis eiuſdē. 16.q.6. de lapſis.ff. de cēſ. bon. his qui bonis. ſecundum Laur.

2 diſt. 31. deſignata.

c Si intelligas quòd primo recipiat ſacerdotiū, & poſt epiſcopatum, verum dicit. Aliàs falſum eſt quia nec in epiſcopatu in primitur character: ſecundum quoſdā, ſed alij cōtra, arg. extra de renunt. poſt triēnalionem. 6. vlti. vbi de hoc extra de ordi. ab epiſcopo qui renuntia. epiſc. cap. 1. Arch.

Vrialos autem.] CASVS. Aſsignatus ſupra quattuor rationib [a] in 51. diſt. in cap. deſignata. & in capi. præterea. & in capi. 1. quare curiales à promotione repelluntur: ſubiungit 53. diſt. in qua aſsignat quintam rationem, quia ſcilicet non voto religionis ſiunt eccleſiaſtici, ſed vt officiorum ſuorum ratiocinia fugiant. & hoc probatur ſequenti capitulo.

3 ¶ *Lex, quam piiſſimus Imperator dedit, ne fortaſſe hi, qui militiæ vel rationibus ſunt publicis obligati, dum cauſarum ſuarum periculum fugiunt, ad eccleſiaſticum habitum veniant, vel in monaſteriis conuertantur, veſtræ ſtudui fraternitati trāſmittere; hoc maximè exhortans, quòd hi, qui ſæculi actionibus implicati ſunt in clero eccleſiæ præpropere ſuſcipiendi non ſunt 4; quia dum in eccleſiaſtico habitu non diſſimiliter, quàm vixerant, viuūt; nequaquam ſtudent ſæculū fugere, ſed mutare. Quòd ſi etiā tales quoque monaſterium petunt; ſuſcipiendi nullo modo ſunt, niſi priùs à ratiociniis † publicis abſoluti fuerint.* ¶ *Si qui vero ex militaribus [d] virisin monaſteriis conuerti feſtinant; nō ſunt temere ſuſcipiēdi; niſi eorum vita fuerit ſubtiliter inquiſita. Et iuxta normam regulare debent in ſuo [e] habitu per triennium [f] probari; & tunc monachicum habitum Deo auctore ſuſcipere.*

b Curiales. ¶ Hic aſsignat tertiam cauſam quare curiales non promouentur. Ioan.

Egem.] CASVS. Hoc capitu. diuiditur in duas partes. In prima parte oſtendit Greg. quòd qui militiæ, vel qui rationibus ſunt publicis obligati, nec clero, nec in monaſterio ſuſcipi debent; quia vitam ſæculi nolunt fugere, ſed mutare, cum eodem modo viuant in eccleſia ſicut in ſæculo, & hoc probatur per legem Mauritij Imperatoris: ſed ſi voluerint cauſa religionis intrare monaſterium, non recipiantur, niſi prius à publicis ratiociniis fuerint abſoluti. in ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Si qui vero*, dicitur, quòd milites non ſunt proprie in monaſteriis ſuſcipiendi, niſi vita eorū ſubtiliter inueſtigetur, & per triennium in habitu laicali fuerint probati.

c ¶ *Legem quam piiſſimus.*] nota qualiter ex ſequenti facto & præcedenti probatur medium, vt 28. diſtin. quia. Nam ex bona vita præcedente & ſequente præſumitur medium, ſcilicet, quòd bono zelo petiorit habitum monachalem.

ADDITIO. Ad idem 33. q.1.c.1. ſecundū Hug. 18. diſt. peruenit. Laur.

d ¶ *Ex militaribus.*] milites non impedit religio ſacramenti; quia & clerici ſacramēto tenentur epiſcopis, vt 23. diſt. quāquam. & tamen eis imitis poſſunt intrare religionem. 19. q. 2. duæ.

e ¶ *In ſuo.*] Not. quòd in ſuo habit 1 quiſque probandus eſt, vt hic, & 54. diſt. multos. & extra de reg. ſuper eo. & 17. quæſt. 2. ſi quis incognitus. ‖ Dicunt tamen quidam, quòd potius in monachali habitu probandus ſit, quia non ſolum alij ipſum probabunt, ſed etiam ipſe probabit aſperitatem ordinis & habitus ipſorum, quod non poteſt facere in ſua veſte. Io. Sed certe licet iura quædam dicāt, quòd in proprio habitu ſit probandus quis, conſuetudo tamen ſe in contrarium habet, & decret. etiam contradicit extra de reg. ſtatuimus.

|| Religionis aſperitas in quo habitu probanda eſt.

f ¶ *Per triennium.*] ‖ incognitus probabitur per triennium, vt hic & 17. quæſt. 2. ſi quis incognitus. ſed laicus cognitus vel clericus ignotus per biennium. 19.q.3. monaſteriis. clericus notus per annum. 17.q. 2. Gonſaldus [d]. vel forte notus ſtatim poteſt recipi. extra de reg. ad apoſtolicā. Sed hodie nō debet per decret. Alexander quartus. extra de non ſolum. In cruce ſignatis ſtatuitur dimidius annus. extra de reg. cap. 1. e

4 Adde quæ not. .j. dict. 5. in ſum. in glo. vnica.

|| Probari quis quanto tempore debet.

† *al. actionibus.*] orig.

Ervi.] Hæc diſtinctio diuiditur in quinque partes. In prima principaliter tractatur de ſeruis nō ordinandis, quod probatur per decem auctoritates ſanctorum. Secunda ibi, *Hoc tunc.* Tertia ibi, *Si ſeruus abſente.* Quarta ibi, *De ſeruis.* Quinta ibi, *Quod autem.* Ioan. de Fan.

d Vbi de hoc videas.

e Not. Ho. q̄ dicit H. quòd ſi vita & conditio hominis ſit nota probatur per annum. & ſic loquitur præce. ca. Gōſaldus. Si vero conditio nota eſt, ſed vita ignota, tunc per biennium. & ſic loquitur præce. ca. de monaſteriis. q̄ ſi vtraque ſcilicet conditio & vita ſit ignota, vel ſaltem conditio: tūc triennium eſt ſpectandum. & ſic loquitur præce. ca. ſi quis ignotus. & iſtud cap. legē. & .j. diſt. prox. multos. Archid.

CASVS. Hic intitulatur 54. diſt. in qua dicitur, quòd ſeruū ordinari non debent niſi prius à domi nis ſuis plenam libertatem fuerint conſecuti. Oſtenditur ſecūdo quid iuris ſit ſi ſeruus fuerint promoti non adepta libertate. Tertio qualiter ſeruus Iudæorum, ſiue pagani, ſiue Chriſtiani ab eorum dominio debeāt liberari.

5 Poly.l. 2.ti. 31. Auſel.l.7.cap. 28.

g ¶ *Seruus.*] Primo oſtēdit, quòd nec priuatorū, nec eccleſiarū ſeruus ſunt promouendi, niſi libertatem ſint conſecuti. Secundo oſtendit quid iuris ſit ſi aliter ſint ordinati. Tertio qualiter ſeruus Iudæorum à dominio

6 Burch. l.2. cap. 22. in fin. Iuo p. 6. cap. 64.

ipſorum valeant liberari. ‖ Nota ergo, quòd numquam ſeruus priuati eſt promouendus niſi plenam libertatem ſit conſecutus, ita quòd nihil iuris retineat in eo dominus, vt .j. eod. quicumque. & in ca. nullus. Si vero ſunt eccleſiarum, non poſſunt ſimiliter promoueri niſi primo conſequatur libertatem. .j. ead. cap. 3. eccleſia tamen non poteſt manumittere ſeruos ſuos pleno iure niſi det prælatus duos eiuſdē meriti 12. q. 2. epiſcopus qui nec tūc pleno iure manumittit, vt ibidem colligitur. De hoc diſtingue vt extra de ſer. non ordin. eo libentius. & de rebus eccle. non alienan. conſenſus.

|| Seruus priuati ſine libertate nō poteſt promoueri.

Vllus.] CASVS. Prohibet hic Leo Papa ne quis epiſcopus ordinet ſeruum aliquem, niſi prius eorum voluntas acceſſerit, quí in eo ſeruo ſibi aliquid vendicant poteſtatis, ne poſtea in ſeruitutem redigatur, cum immunis eſſe debeat ab omni vinculo qui caſtris dominicis applicatur.

h ¶ *Eorum.*] id eſt, iſtius vel illius, diſtributiue ſufficit enim vnius voluntas ſi plures ſunt domini, vt inſtitu. de dona. §. erat olim. C. de communi ſer. manu. l. 1. §. ſi autem.

i ¶ *Aut voluntas.*] etiam ſi tacita, vt .j. ead. ſi ſeruus.

k ¶ *Qui aliquid.*] argumentum, quòd omnium conſenſus eſt requi-

rendus, quorum iuri in aliquo detrahitur, vt hic, & 85.dist.Archidiaconũ. & extra de offic. deleg. super eo. C. de auctorit. præstan. l. vltim. & ff.de aqua pluuia arcen. l. in concedendo.66. dist.archiepiscopus.8.q.1. licet.

1 Pol.ibidem. Bur.l. 2. c. 21. Iuo p.6. c. 41. Pann.l.3.c.48.

Vlli.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Triburiensi, vtrum seruus sit promouendus? Et respondet ꝙ non, nisi prius à domino plenam libertatem consequatur, chartula cuius libertatis prius in publico legatur, & si nullus contradixerit, ordinetur. Si vero aliquis seruus per obreptionem fuerit ordinatus, deponatur, & eiusdem sit conditionis cui[a] ipse ante fuit.

a ¶ *Cuius &c. in ambone publice legatur.*] argumentum, ‖ quòd si aliqua sunt publice facta, nemo postea auditur contradictor. 8. q. 1. licet. & 16. dist. quod dicitis. & 12. quæst. 2. qui & humanis. sim. extra qui ma. accu. poss. cap. vlt. argu. contra. 15. q. 6. c. 1. in fin.

‖ Publice factis nemo cõtradicere potest.

b ¶ *Ceciderit.*] ita sit seruus sicut prius; nisi sit presbyter, vel diaconus, vt ℣. eod. ex antiquis. Sed numquid gaudebit talis priuilegio clericali quãtum ad canonem, si quis suadente. 17. quæst. 4. argumen. quòd non, extra de foro compe. cap. 2. & 17. quæst. 4. si quis deinceps. argum. contra. ff. de decu. l. 6. Ad hoc dico, quòd iste in omnibus caret priuilegio clericali, præterquam in eo solo, quòd non potest verberari sine sacrilegio; quia illud priuilegium datum est clericis non tantum fauore ipsorum, sed etiã odio laicorum: vnde in odium laicorum vtitur eo, vt extra de sentent. excom. contingit. & cap. vniuersitatis. sed aliàs accusari potest à bigamis, & iudicari à laico[a], licet secus sit in clerico deposito. 81. dist. dictum. & hoc ideo est, quia iste fecit furtũ corporis sui: & C. de seru. fug. l. 1. Item nũquid potest contrahere matrimonium? Nõ, quia noluit, ꝙ facere potuit. extra de conuer. coniug. quidã. Ioan. Non credo excommunicatum qui depositum percutit, cum sit priuatus omni dignitate, & priuilegio. quod habebat. argu. ad hoc 84. dist. quisquis. B.

a Et est ratio quia ista priuilegia data sunt: & in sui fauorem quilibet renuntiare potest, & quibus fecit indignũ. argum. C. de pac. l. si quis. Ioan. de Fant. 3 Iuo. p. 6. cap. 371.

† *al. famulis*

Qui ex.] CASVS. Hoc capitulo, loquitur de seruis ecclesiarum, qui ordinari non debent, nisi prius libertatem ab episcopis consequantur. & si honeste in clericatu vixerint, poterunt ad maiores ordines promoueri. si vero ingrati extiterint, in

β ¶ Nullus.] *Caput hoc videtur confectum ex titulo, qui in codice canonum præponitur primo decreto Leonis primi, & ex parte posteriore ipsius decreti, in qua exceptio eorum, quæ prius statuit continetur: prior autem pars, quæ hic deest, habetur infra ead. c. admittuntur.*

Item ex concilio a Triburiensi.

¶ De seruili conditione nullus ad sacros ordines deueniat. C. VI.

1 NVlli de seruili conditione ad sacros ordines promoueantur, nisi prius à propriis dominis legitimam libertatem consequantur: cuius[a] libertatis charta ante ordinationem in ambone publice legatur; & si nullus cõtradixerit, rite consecrabuntur. Porro seruus non canonice cõsecratus, postquã de gradu ceciderit[b], eius conditionis sit, cui[c] fuerat ante gradũ.

a ¶ Concilio Triburiensi.] *Huius capitis in conc. Tribur. c. 29. sententia potius habetur, quàm verba, quæ aliqua ex parte videntur conuenire cum iis, quæ scribuntur primo libro capitularium, c. 88. de ordinatione seruorum. vers. & quãdocumque.*

[Ex cõcilio Carthaginensi β 1.c.8.] PALEA. C. III.

2 MAgnus episcopus Astiagensis dixit, qui dilectioni vestræ videtur, procuratores, actores, & executores, seu curatores pupillorũ si debeant ordinari? Gratus episcopus dixit: si post deposita vniuersa, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint cõprobati in omnibus; debẽt & cum laude, cleri, si postulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati; ecclesia[γ] infamatur. Vniuersi dixerunt, recte omnia statuit sanctitas tua; ideoque ita est, & nostra ita quoque sententia.

β ¶ Carthag.] *In codicibus impressis citatur ex Moguntinensi. Emendatum vero est ex Burchardo, Iuone, decretal. in c. vni. de oblig. ad ratioc.*

γ ¶ Ecclesia infamatur.] *Sic emẽdatũ est ex cõcilio, & decret. & Burchardo, & Iuone. Antea legebatur*, ab ecclesia infirmentur.

Itẽ ex concilio Toletano nono, c. II.

¶ Post donum libertatis famuli ecclesiæ reuocentur in clerum. C. IIII.

3 QVi ex familiis† ecclesiæ seruituti deuocãtur in clerũ ab episcopis suis, necesse est, vt libertatis percipiant donum: & si honestæ vitæ claruerint meritis; tunc demum maioribus fungantur officiis. Quos vero flagitij sordidauerit incorrigibilis noxa, perpetua seruitus conditionis religet[c] in catenam.

† *famulis*

c Vt ff. & condi. & demũmquam. in fine.

Qui autem ordinandi, à dominis suis libertatem consequuntur, ab eorum patrocinio penitus debent esse alieni, vt in nullo eorum obsequiis inueniantur obnoxij.

Vnde in concilio Toletano quarto, cap. 72. legitur.

¶ Ad clericatum suscipiendum nullo obsequio retento à Dominis suis libertatem percipiant. C. V.

4 QVicumquè libertatem à dominis suis ita percipiũt, vt nullum sibi in eis obsequium patronus retentet; isti si sine crimine† sunt; ad clericatus ordinem liberi suscipiantur: quia directa manumissione absoluti noscuntur. Qui vero retento obsequio, manumissi sunt; pro eo, quòd adhuc patroni seruitute tenentur obnoxij, nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promouendi; ne, quando voluerint eorum Domini, fiant ex clericis[c] serui.

† *al. sine crimine*

c *Religet.*] Hoc obtinet in seruis ecclesiæ tantum, vt propter ingratitudinem reuocentur in seruitutem. 12. q. 2. Octaua[b]. etiam si presbyter fit. 12. q. 2. diaconi. sed in laicis secus. nam illi omne ius quod habẽt in seruo, tenentur remittere. vnde non possunt reuocare in seruitutem, nec tenet lex. C. de episcopis & cleri. seruus. vbi habes, ꝙ domino reddit. seruũ si deserit monasteriũ, per id quod habes extra de condi. app. c. 2. sed si vult transire ad aliud monasterium, tunc distinguitur, vt extra de ser. non ord. eo libentius.

[a] Serui ordinati possunt quandoque propter ingratitudinem in seruitutem reuocari.

b Cõcurrit in l. 1. & 2. C. de li. & posth. & in Auth. ut cum. de sp. cog. § aliud quoque col. 8. & Specu. in tit. de instr. om. inst. § 4. Pol. l. 2. cap. Bur. l. 2. c. 23. Iuo p. 6. c. 108. Pan. l. 3. c. 48.

† *crimine vacent capitali*

QVI AVTEM. CASVS. Dicitur in hoc §. quòd illi serui qui promoueri debent, à dominis suis plenam debent consequi libertatem, ita quòd ipsi in nullo teneãtur suis dñis obnoxij.

5 Capit. l. 2. cap. 88.

Qvicumque.] CASVS. Statutum fuit in concilio Toletano, quòd illi liberti ordinẽtur qui à dominis suis directa manumissione sunt liberati: ita quòd nullum in eis obsequium domini sui retineant, & illi sine crimine appareant. si vero in eis obsequium retineatur, ordinari non debent, ne possint secundum voluntatem dominorum in seruitutem reuocari.

6 Extra de seruorum cõdit. cap. 2. Burc. l. 1. c. 31. Iuo p. 6. c. 91. Pan. l. 3. c. 48.

† *vndecunque capitali*

d ¶ *Nullum obsequiũ.*] ‖ Dicunt quidam, quòd obsequium, quod constitit in non faciendo, scilicet de non vocando in ius, vel quod in reuerẽtia consistit, vt de assurgendo, non potest patronus remittere: quia illud naturaliter debetur, vt C. de bo. lib. l. vltim. C. de ius voc. l. 2. Sed hoc non est verum: quia super eo potest libertus transigere. ff. de condi. indeb. l. si non sortem. §. libertus. & bene concedo, quòd generali remissione non tollitur (vt ibi dicitur) sed speciali[c] potest. Nec tenet qđ est extra de ser. nõ ord. cap. nullus. Non enim in eo retinere potest aliquid iuris, licet sit argu. contra ℣. ea. frequẽs. in fi. 10. Vel melius dic, ꝙ honesta cõditio fuit ibi apposita, quam quia nõ seruabat, degradari iubetur in illa decreta. nullus. Bar.

[a] Patronus quæ iura possit libertus remittere.

† *ignorantiæ capitul.*

e ¶ *Ex clericis.*] quod tamẽ facere nõ possunt, nisi probata causa ingratitudinis, vt 15. q. 7. episcopus sacerdotibus.

Si quis.] CASVS. Dicitur hic, quòd neque adscriptitius, neque originarius, neque libertus ordinari debet: nisi probatæ vitæ fuerit, & consensus patroni accesserit.

De re

Derebus.] CETERVM. CASVS. Dicitur hic quòd si serui sine libertate ad ecclesiasticos honores irrepserint, presbyter amissione peculij mulctetur, diaconus det vicarium, vel in seruitutem reuocetur. Ceteri vero ab istis in seruitutem reuocentur: quod probatur seq. capitul. Et est ista secundus articulus huius distinctionis.

[a] Serui sine libertate ordinati, an sint in seruitutem reuocandi

1 Bur. l. 1. c. 23. Iuo p. 6. c. 38.

† *al. peculio*

2 Infra c. prouti. de hoc extra de ser. non ord. ca. 2.

† *vendicare] capi.*

[Ex concilio Toletano a capitulo secundo.] PALEA. C. VIII.

1 DE rebus vero illorum, vel peculiari† [a], qui à propriis dominis libertate donantur, vt ad gradus ecclesiasticos iure promoueantur, statutũ est, vt in potestate dominorũ consistat quidquid ante libertatẽ habuerunt, vtrũ illis concedere, an sibi retinere† voluerint. a ¶ Toletano.] *Hæc palea in capitularibus habetur cõiunctè cum palea antecedente. De seruorum, sed apud Burchardũ, & Iuonem ex eodem Toletano separatim referuntur.*

Ceterum[a] *si à Dominis suis libertatem consecuti non fuerint, & ad ecclesiasticos ordines aliquo modo irrepserint; presbyter peculij amissione mulctetur; diaconus vero, aut vicarium pro se præstabit, aut in seruitutem reuocabitur: ceteri vero gradus non possunt quemquam à nexu seruitutis absoluere.*

Vnde Gelasius scribit Martino †, *& Iusto episcopis.*

† *al. Martyrio*

¶ Seruus si latenter irrepserit ad sacerdotium, peculij amissione mulctetur. C. IX.

2 EX antiquis regulis, & nouella synodali explanatione cõprehensum est personas obnoxias seruituti, cingulo cælestis militiæ non præcingi[3]. Sed nescio vtrum ignorantia: an voluntate rapiamini, ita vt ex hac causa† nullus pene episcoporũ videatur extorris. Ita enim nos frequẽs, & plurimorum querela circumstrepit, vt ex hac parte nihil penitus putetur cõstitutũ. ¶ 4 Actores siquidẽ illustris viri filij nostri Amãdi grauiter cõqueruntur homines suo iuri debitos, alios iam clericos, alios iã diaconos ordinatos, cũ solũ posit modernũ conciliũ (quod tantorũ collectione† Pontificũ sub omnium saluberrime prouisionis assensu constat esse perfectum) huiuscemodi personæ suscipi non deberent: verum etiam si qui forte in diuinæ cultu militiæ ante fuerint[b] ignorantia faciente, suscepti: eliminati prorsus, & exuti religioso priuilegio[c] ad dominorum suorum possessiones iusta debuerint admonitione compelli. Et ideo fratres charissimi, eos, quos supradicti viri actores in clericatus officio mon-

2 Sensus in epist. ad episcopos per Lucaniam, &c. cap. 16. Pol. l. 1. tit. 31. Ansl. 7. c. 29.

3 Adde an omisso dominii seruitio possit religionem ingredi. not. in Auth. de mo. §. cum autem. coll. 1. in gl. in versi. nec seruus. in fam. 29. q. 2.

† *al. culpa.* 4 Iuo p. 6. cap. 351. Pan. l. 3 c. 164.

† *al. collatione*

b Adde an & quãdo id fiat. not. in l. iubemus. C. de cõst. vbi vide not. in addi. c. fin. de consti. rex. & Bar. in l. leges. C. de legibus.

c De hoc no. ℣. eod. c. 2. Ad hoc facit. 5. 21. dist. vt cõsisteretur. in prin. & c. accedens. Arch.

d ¶ *Peculij.*] sed nonne peculium domini est? 13. quæst. 2. illud. quæ ergo est hæc pœna? Dic, peculij, id est, rerum quas post sacerdotium est lucratus, vel forte habuit vsum peculij, & ille auferetur ei.

e ¶ *Aut vicarium.*] sed vnde dabit, cũ nihil habeat? Sed dic ꝙ suum videtur esse quod inuenitur apud ipsum, & lucratur cõiuentibus oculis domini. ff. de ma. l. 3. Dominus enim recipiendo rem à seruo, ipsius videtur approbare dationem, vt C. de condictioni. ob turpem causam. l. vltima. similiter seruus reipublicæ cum manumittitur, dabit vicarium pro se, vt C. de serui. reipub. ma. l. 1.

¶ *Vicarium.*] argum. ꝙ quis dando vicarium liberat se. sic 36. q. 1. c. de raptoribus. Sed quid si ad præsens non potest habere vicarium, numquid postea dando pretium liberat se? Satis credo, ꝙ sic. ar. C. de patri. qui fil. distra. l. secunda.

Frequens.] CASVS. Sabinus Marcellianem sis vrbis episcopus ordinauit duos seruos Placidæ, ſ. Antiochum in presbyterum, & Leontiũ in clericum. Conquesta est Placida Papę per suos procuratores. Papa vero reprehendendo eos qui talia faciunt, committit causam tribus episcopis, scilicet Herculentio Stephano, & Iusto, sub hac forma, vt Leontium omnino dominæ suæ reddant, si iuste non poterãt refragari: Antiochum vero, qui iam gaudet sacerdotij prærogatiua, si domina vult eum in sua ecclesia collocare, habeat illum non velut seruum, sed pro ministeriorũ celebratione susceptũ. f ¶ *Actores.*] id est, procuratores, ‖ & sic in causa liberali interuenit procurator, contra id 2. quæst. 6. si quando. Sed ibi loquitur de eo qui impetitur: hic de eo qui impetit. hic habes, quòd ciuiliter agitur, & tamen ad depositionem, sic 47. distin. quoniam. contra regulam illã ff. de mun. & hon. rescripto. & extra de accusatio. qualiter. Sed hoc ideo est: quia aliter non posset restitui dũo nisi deponeretur.

† *al. fus sola*

5 Pol. ibidem Anſ. l. 7. c. 30.

‖ Procurator in causa liberali interuenit.

† *al. poſſ ſoribus* 6 Iuo p. 6. cap. 354. Pan. l. 3. c. 165.

† *al. Cuſſilinatis*

g ¶ *Diluere.*] ‖ Hic habes, quòd incumbit onus probationis[d] reo, contra id. 6. q. vlt. cap. vlt. Præterea ei qui est in possessione libertatis, probatio incumbit. Sed dic, ꝙ non habet ideo commoda possessoris, quia vitio se fuit in possessione, vt C. de probatio. l. vlt. eius. Vel dic, quòd ideo probat, quia seruus non potest interuertere possessionem suam, licet sit fugitiuus. ff. de acqui. poss. rem quæ nobis. Sed quare non conuenit istos coram sæculari iudice, cum seruus fugitiuus, & gerens se pro libero, remittendus sit ad forum dominii: licet alibi inueniãt vt C. vbi & apud quẽ causa sta. l. 1. Sed hoc facit priuilegium ordinis.

‖ Probatio quandoque reo incumbit.

d Potest dici quòd non fuit diu in possessione libertatis, aliàs contradiceret ℣. eo. si seruus scientes. & intelligitur de clerico sæculari, secus de monacho, vt ibi no. secundum Per.

† *ei ſi cilli*

ADDITIO. Dicas, ꝙ in spiritualibus, nec incidenter, nec principaliter potest laicus iudex cognoscere. extra de ordin. cog. tuã. qui fil. sint leg. lator. cognoscet tamen summatenus an sit vxor, an non: & huiusmodi: quod dic vt extra de senten. excõmu. si iudex. lib. 6. ibi videas Archid. h ¶ *Reddi.*] Quæri consueuit quare seruus alienus confectatus domino reddatur, & non res aliena confecrata, vt 14. q. vltim. comperimus? Respondeo; quia in rebus inanimatis nullus perpenditur dolus. sic. 7. quæst. 1. episcopus. ‖ Item quia ibi est consecratio in superficie, sed in homine est in anima, & lex dicit. quòd alia est ratio in homine, quàm

‖ Consecratio rei animatæ & inanimatæ est diuersa.

quàm in alia re. ff. de leg. 1. si domus. §. cum alicui.

Vis.] CASVS. Maxima illustris femina conquesta est domino Papæ per procuratores suos, ꝙ Lucernius episcopus duos seruos originarios, Siluestrum. f. & Candidum contra canones, & ea contradicente, in diacones ordinauit. de quo Papa eum reprehendit, & præcipit Rufino & Aprili episcopis, vt si vera sint, a sacris officiis repellantur, cum non sint legitime ordinati.

a ¶ *Repellãtur.*] id est, restituantur ei. Et sic habes hic, ꝙ plus valet con tradictio, quàm absentia. contra regulam extra de elect. ꝙ ficut [a]. Item habes hic, quod id qđ post probabilẽ contradictionem factum est, cassatur, numquid eodem modo eo ipso quod aliquid post probabilem appellationem factum est, cassandum est statim? quod videtur, vt 2. quæst. 6. quoties, in fine. Dico ꝙ non, nisi probetur causa appellationis, vt extra de testi. ex parte Adæ. extra de resti. spol. audita. cum distinctione extra de appel. interposita, vel dic vt ibi, vel hoc est in optione petentis quod maluerit. 2. quæst. 1. in primis. Sed nonne est contrarium? ĵ. ead. si seruus. ibi enim episcopus sciens condẽnatur in duplum. Sed potest esse, quòd episcopus condemnetur, & seruus restituatur.

1 Sup. dist. 10. cap. 31. Iustin. nouell. consti. 123. cir. fin. Deusdedit par. 4. Iuo p. 6. cap. 104. & p. 4. c. 179. Pann. l. 2. cap. 150.

a Et c. bonæ me. 2. dicunt quidam istam regulam locũ habere in his quorum præsentia, vel cõtradictio non potest per totum, quod agitur confirmare, vel infirmare, seu in fringere, aliàs secus: vt hic Archidia.

Generalis querelæ.] CASVS. Multi conquesti sunt Papæ Gelasio de episcopis & abbatibus, qui ordinauerãt, vel receperãt seruos suos originarios in monasteriis suis: & eos indifferenter ad clericatũ admittebant, quos & reddere contra dicebant: propter quæ clericalis dignitas obfuscatur: & ideo præcipit Papa episcopis, vt tales decetero nõ ordinent; & abbatibus ne eos in monasteriis suis recipiant, nisi de voluntate dominorũ suorum: & si quos habent ordinatos vel in monasteriis receptos, restituant, vel legitime cum dominis transigant. Nam nihil ecclesiæ deperit si ea quæ sunt aliena reddantur. Si vero contra fecerint, pœnam depositionis & excommunicationis subibunt.

2 Poly. l. 4. ti. 34. Ansl. l. 7. cap. 176. Iuo p. 6. cap. 100.

b ¶ *Et originarios.*] ‖ Originarij sunt qui ex adscriptitiis nati sunt in ipso solo, vt C. de agri. & censi. l. colonus. lib. 11. & tales sine gleba non possunt vendi, vt C. de agri. quemadmodum. nec videtur esse differentia inter eos & seruos, vt C. eo. ne diutius. Adscriptitij autem sunt qui per 30. annos fuerunt in solo. C. eodem. cum satis. Ioan. ‖ Adscriptitij enim duobus modis fiunt: aut præscriptione, aut duplici confessione per scripturam bis factam, vt C. de agri. & censi. cum scimus. Ber.

‖ Originarij qui sunt.

‖ Adscriptitij dupliciter fiunt.

c ¶ *Institutum.*] id est, ne fauore ecclesiæ aliquid iniuste statuatur b: quia prætextu pietatis non est facienda impietas, vt 14. quæst. 5. forte. & 1. quæst. 1. non est putanda.

b Facit ad hoc tex. in l. 2. C. de ind. vidui. in leg. meminerint.

d ¶ *Iurgari.*] id est, litigari.

e ¶ *Seruituti.*] id est, clericatui.

f ¶ *Transactione.*] ‖ Et none hoc est simonia, vt quis se emat vt promoueatur, immo vt promotus maneat in ordine, vt ſ. eod. ex antiquis. Sed dic quòd hic non fit transactio super ordine, sed super libertate, vel super ipso seruo: & super seruitio potest fieri transactio. 36. quæst. 1. de rap. nec est magis simonia, quàm si quis emeret terram vt ibi ædificaret ecclesiam: sed tamen ipse seruus non potest transigere cum domino, vt C. de transa. interpositas.

‖ Simonia vtrum cõmittatur, si quis emat seipsum vt promoueatur.

g ¶ *Aliena.*] infra 12. quæst. 2. fraternitas. ĵ. 14. quæst. 6. si res aliena propter quam.

h ¶ *Reddantur.*] Postquam scit ecclesia ea esse alterius. ‖ Sed pone quòd prælatus sciat rem non esse ecclesiæ, numquid statim tenetur restituere? videtur hic quòd sic, & extra de simo. per tuas. in fin. & extra de postula. bonæ 2. quia bonam fidem debet agnoscere, vt ff. manda. quintus. Dico quòd si diffidit de iure ecclesiæ, denuntiabit illi, quẽ credit dominum, vt rem petat: nec in hoc facit fraudem, vt ff. de neg. gest. at qui natura. §. cum me absente. & de hoc inuenies 34. quæst. 2. si vero.

‖ Prælatus quid debeat facere de re, quam scit esse ecclesiæ.

HOC TVNC, CASVS. Tangitur hic tertius articulus huius dist. dictum est ſ. q. seruii non debent ordinari inuitis vel ignorantibus dominis. & si ordinati fuerint, sunt eis restituendi quod verum est cum dominus & seruus sunt Christiani. Sed si Iudæus mancipiũ Christianum emerit: iudicis vel episcopi auctoritate debet eo inuito ad libertatẽ perduci. Et hoc probat per sequentia capitula.

i ¶ *Iudæus.*] Distingue, aut seruus Iudæi est vernaculus, id est ex propria ancilla natus: aut emptitius. Si est emptitius: aut emit eum antequam fuit Christian⁹, aut post. Item si emit eũ ante: aut emit eum causa seruiendi, aut causa mercimonij. ‖ Vernaculus si vult fieri Christianus, statim eripitur in libertatem nullo pretio dato, vt C. de episc. & cleri. Deo nobis. §. vlt. Si eũ emptus ad seruiendũ, sine pretio liberatur, si vult fieri Christianus: multo magis qui natus est ex ancilla propria, sine pretio liberatur, si vult fieri Christianus. Dicit enim Gregorius pro illo solo dãdum pretiũ, qui causa mercimonij est emptus, vt ĵ. eod. fraternitatem. Si autẽ est emptus postquam fuerit Christianus, liber efficitur nullo pretio dato: quia cõmerciũ Christiani penitus est ei interdictum, vt ĵ. eo. mãcipia. Si autem esset emptus dum esset paganus: si causa seruitij est emptus, & vult fieri Christianus, liber efficitur sine pretio, vt ĵ. eod. fraternitatem. Si autem causa mercimonij est emptus: si eum venalem nõ exponit intra tres mẽses, postea sine omni pretio liberatur: quia præsumitur ꝙ ad seruiendum eum emerit, vt eo. c. fraternitatem. Si autem intra tres menses eum exponit venalem, & forte eũ vendere nõ potest: si vult fieri Christianus, liberatur relicto pretio duodecim solidorũ, extra de Iudæ. c. 1. Idem per omnia in seruis Paganorũ: licet Hugo dicat ꝙ vernaculus Pagani fiat Christianus, tenetur seruire Domino suo c secundũ illud Apost. Quicũq; serui sunt sub iugo infidelitũ, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur. Et alibi, Serui subditi estote dñis, &c. Et secundum hoc potest Paganus esse dominus Christiani: sed non fieri.

‖ Seruitium rei vltus baptismi eripitur in libertatem.

4 C. ne Iudæus Christianum mancipium, l. nulla.

c Vnde dicit illud esse in vernaculis legorũ propter eorum pietatem: diam: & magis suspectum eorum cohabitationem. sed ex prædictis ea, idem dicen dum est in vernaque. C. de epis. & cleric. Deo nobis. quia hodieque gani fere omnes iudaizant: differendo baptismum, & aliis ritus exteros: secundum Laur. d Ad idem ex tex. in l. fin. ibi Bar. & ptorum. C. de iud.

Mancipia Christiana.] CASVS. Quidam Iudæi quosdam seruos Christianos emerunt: quæsiuit Libertinus episcopus, quid inde esset faciendum: & mandat ei Papa Gregorius vt eos ad libertatem perducat, ne Christiana religio subiecta Iudæis polluatur.

k ¶ *Mancipia Christiana.*] ante emptionem.

l ¶ *Ad libertatem.*] ĵ. 17. q. 4. Iudas qui contra d. Sed hic de eo agitur quem constat esse Christianum; ibi de eo qui mentitur esse Christianum, vt euadat iugum seruitutis.

m ¶ *Perducite.*] id est, perductos ostendite: quia statim liber est extra de Iudæ.

De eodem. C. XI.

1 QVis aut leges principum, aut patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni; nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum? Actores siquidem filiæ nostræ illustris, & magnificæ feminæ Maximæ, petitorij nobis insinuatione conquesti sunt, Siluestrũ, atque Candidum originarios suos contra constitutiones, quæ suprадictæ sunt, & contradictione præeunte à Lucerino pontifice diacones ordinatos. Ideo, fratres charissimi, tantæ præuaricationis excessus noueritis sagacius inquirendos; & si cõstiterit querelam veritate fulciri; continuo, qui contradictione præeunte non legitime sunt creati, à sacris officiis repellantur [2].

Item episcopis per Lucaniam, &c. epist. 1. c. 16.

¶ Nec ad religiosæ vitæ propositum, nec ad clericatus officium serui sine dominorum consensu admittantur. C. XII.

2 GEneralis etiam querelæ vitanda præsumptio est, qua propemodum causantur vniuersi passim seruos, & [b] originarios dominorum iura, possessionumque [α] fugientes sub religiosæ conuersationis obtentu, vel ad monasteria sese conferre, vel ad ecclesiasticum famulatum, conniuentibus quoque præsulibus indifferenter admitti. Quæ modis omnibus est amouenda pernicies, ne per Christiani nominis institutum [c], aut aliena peruadi, aut publica videatur disciplina subuerti: præcipue cum nec ipsam ministerij clericalis hac obligatione fuscari conueniat dignitatẽ; cogaturque pro statu militantium sibi, cõditioneque iurgari [d]; aut videri (quod absit) obnoxia. 3 Quibus solicita competenter interdictione, phibitis, quisquis episcopus, presbyter, aut diaconus, vel eorum, qui monasteriis præesse noscuntur, huiusmodi personas apud se tenẽtes non restituẽdas patronis, aut deinceps vel ecclesiasticæ seruituti [e], vel religiosis congregationibus putauerint applicandas, nisi volũtate forsitan domino minorũ sub scripturæ † testimonio primitus absolutas, vel legitima transactione [f] cõcessas; periculum se proprij honoris non ambigant, communionisque subituros, si super hac re cuiusquam verax nos querela pulsauerit. ¶ Magnis quippe studiis, secundum beatum Apostolum præcauendum est, ne fides, & disciplina Domini blasphemetur. *Idem.* ¶ Nihil perire credimus ecclesiasticis vtilitatibus [3]; si, quæ sunt aliena [g], reddantur [h].

α ¶ Possessionumque.] *Emendatum sic est ex decreto Gelasij; cum antea legeretur,* possessionemque. *Nam originarij non solum dominis, sed fundis, ac possessionibus addicti erant. l. quemadmodum. & l. originarios. lib. 11. eod. tit. de agricol. Ac propterea supra in c. frequens. nõ est mutata vox,* possessionibus; *quãuis in plerisque vetustis codicibus legatur,* possessoribus.

β ¶ Idem.] *Hæc non sunt inuẽta apud Gelasiũ, neq; apud ceteros collectores habẽtur.*

3 *Hoc tunc obseruandum est, cum dominus & seruus eiusdem professionis inueniuntur. Ceterũ si Iudæus [i] mancipium Christianum emerit; iudicis, vel episcopi auctoritate, etiam eo inuito, ad libertatem debet perduci.*

Vnde Gregorius Libertino præfecto Siciliæ, lib. 2. epist. 37. seu c. 76.

¶ Ad libertatem perducantur mancipia Christiana à Iudæis comparata. C. XIII.

4 MAncipia [k] Christiana, quæcumque Iudæum comparasse patuerit, ad libertatem [l] iuxta legum præcepta sine omni ambiguitate perducite [m]; ne, quod absit, Christiana mancipia. Si autem esset emptus dum esset paganus: si causa seruitij est emptus, & vult fieri Christianus, liber efficitur sine pretio, vt ĵ. eod. fraternitatem. Si autem causa mercimonij est emptus: si eum venalem nõ exponit intra tres mẽses, postea sine omni pretio liberatur: quia præsumitur ꝙ ad seruiendum eum emerit, vt eo. c. fraternitatem. Si autem intra tres menses eum exponit venalem, & forte eũ vendere nõ potest: si vult fieri Christianus, liberatur relicto pretio duodecim solidorũ, extra de Iudæ. c. 1. Idem per omnia in seruis Paganorũ: licet Hugo dicat ꝙ vernaculus Pagani fiat Christianus, tenetur seruire Domino suo c secundũ illud Apost. Quicũq; serui sunt sub iugo infidelitũ, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur. Et alibi, Serui subditi estote dñis, &c. Et secundum hoc potest Paganus esse dominus Christiani: sed non fieri.

Mancipia Christiana. CASVS. Quidam Iudæi quosdam seruos Christianos emerunt: quæsiuit Libertinus episcopus, quid inde esset faciendum: & mandat ei Papa Gregorius vt eos ad libertatem perducat, ne Christiana religio subiecta Iudæis polluatur.

k ¶ *Mancipia Christiana.*] ante emptionem.

l ¶ *Ad libertatem.*] ĵ. 17. q. 4. Iudas qui contra d. Sed hic de eo agitur quem constat esse Christianum; ibi de eo qui mentitur esse Christianum, vt euadat iugum seruitutis.

m ¶ *Perducite.*] id est, perductos ostẽdite: quia statim liber est extra de Iudæ.

de Iudæ. c. 2. tamen coloni possunt esse Iudæorum, vt ibi dicitur. Sed numquid Christianus potest emere Iudæum mancipium? Sic tamen vt cum illo non moretur, vt 28. quæst. 1. sæpe. & cap. nullus Ioan.

Nulla officia.] CASVS. In hoc capitulo duo dicuntur. Primum est, quod publica officia non sunt committenda Iudæis; occasione quorum possint offendere Christianos. Secundum est, quòd serui Christiani ab eis circumcisi, vel Iudaico ritu maculati, pretio nullo redditio ad libertatem perducantur.

a ¶ *Nulla officia.*] ĵ. 17. quæst. 4. constituit.

b ¶ *Occasio.*] Argum. quòd nemo cogitur sibi eligere exosum, vt 63. distinct. cap. vlti. Ioan. argu. 54. dist. cap. 1.

c ¶ *Non reddito.*] secundum legem decapitatur. C. ne Iudæus Christianum man. l. vnica.

DE HIS AVTEM. Supra ostensum est quid fieri debeat de seruis Christianis, quos Iudæi emerunt. Nunc ostendit quid iuris sit de seruis in fidelib⁹, & emptis ab eis. Et de hoc scribit Gregorius Fortunato Neapolitano episcopo.

Fraternitatem.] CASVS. Iudæi Neapolim habitantes emerunt seruos paganos vel Iudæos causa mercimonij de extraneis finibus: quos Neapoli habebant, qui volebant fieri Christiani: sed eorum domini non permittebant, imo eos vendebant. Quæsiuit Fortunatus eps Neapolitanus quid de hoc esset faciendũ. Et respon. Gregor. vt sua solicitudine in libertatem vendicentur, nec aliis vendi patiatur: hac tamen consideratione seruata circa Paganos, vt intra tres menses ab eo tempore quo Neapolim ducti sunt, venales eos exponant emptores Iudæi: intra quos si dum emptor cui vendantur non inuenitur; ad ecclesiam confugerint, Christiani fiant, & pretium recipiant à Christiano emptore: vel alius recipiat pro eis si absentes sunt: idem est, & si extra ecclesiam dixerint se velle fieri Christianos. Si vero intra tres menses eos venales nõ exposuerint, & nolunt fieri Christiani: nullus de cetero emat eos ad seruiẽdum: & nullo reddito pretio ad libertatem perducãtur: quia præsumitur ꝙ tantum ad seruiendum sibi emerunt, & non ad vendendum: ita posuit Beneuen. casum, & ita etiam sentit Hu. in summa sua. Probabiliter tamen potest dici, quòd principium cap. vsque ad locum, illum *Hi vero.* intelligitur de Iudæis vel Paganis seruis, qui causa mercimonij non habebantur: qui indistincte perueniunt ad libertatem si volunt fieri Christiani. Reliqua vero pars loquitur de illis qui causa mercimonij emuntur. Tu tamen prudens sector deliberabis casum in melius commutando, sicut tibi videbitur.

1 Iuo. dict. l. 4. tit.

2 Iuo p. 13. ca. 106. Pol. l. 7. tit. 14.

3 Lo. dic. l. 4. cap. 46.

d ¶ *Venditi fuerint.*] id est, debent vendi: & tunc cum emptor non inuenitur, non perdit serui pretium. argum. 16. q. 3. placuit. vel forte venditi fuerant: sed emptor absentauit se aliqua de causa.

ALIVD. Et tunc dic emptor, scilicet Iudæus, qui eos emerat.

e *Percipiant.*] datis duodecim solidis pro meliori mancipio, vt extra de Iudæis. ca. 1. Sed quid si nemo ipsum vult redimere? quærat pretiũ ostiatim, vt ff. de manu. l. 3. aut seruiat quinque annis. C. de cap. l. vltim. & 36. quæst. 1. de raptoribus.

4 Iuo par. 1. cap. 102.

e ¶ *Percipiant.*] ‖ Sic ergo aliquis cogitur vẽdere suam, vt 14. quæst. 6. comperimus.

‖ Vendere quandoque quis cogitur rem suam.

f ¶ *Emerit.*] id est, emet. ‖ siquandoque ponitur futurum pro præterito, vt 63. distin. nosse. ibi ponitur forte peruentum pro peruenisse. sic ff. de verb. sig. verbum erit. & ff. de leg. 3. etiam. & ſ. distinct. 50. ponderet.

‖ Futurum pro præterito ponitur.

g *Dicitur.*] id est, præsumitur. & hæc est præsumptio iuris. ‖ & dicunt quidam, ꝙ contra hanc præsumptionem nõ admittitur probatio [a], cum hic non tantum præsumat, sed etiam statuat ius, vt extra de reg. vidua. extra de condit. app. per tuas. Et istud concedo quòd vbicumque non tantum præsumit ius, sed etiam aliquid certi statuit: quòd non admittatur probatio in contrarium, licet H. contrarium dicat, vt 27. q. 1. nec aliqua. & 35. q. 3. extraordinaria. ĵ. 17. q. 4. in venditionibus. Ioan. Ego credo quòd semper admittitur probatio in contrarium, nisi ius statuat ꝙ non admittatur, vt ĵ. 17. quæst. 4. in vẽditionibus. De hoc habes 50. dist. ferrum. B.

‖ Probatio an admittatur contra præsumptionem iuris & de iure. Vide Burch. l. 4. cap. 86. Iuo p. 1. cap. 280.

Vt sjorig. a Adde an & quando cõtra præsumptionẽ iuris & de iure admittatur probatio vel non, nec in authen. sed iam necesse. C. de donatio. ante nup. glo. in l. iure gentium. C. quo & fore. ff. de pa. 6 Bur l. cap. 88. in pa. 282.

Seruus.] CASVS. Quæsitum fuit in cõcilio Aurelianensi quam pœnam deberet pati episcopus qui ordinauit quemdam seruum domino absente, siue ignorante. Et respondetur, si episcopus ordinauit eũ sciẽter in presbyterum vel diaconum, ipso in ordine permanente duos domino reddat. Si autem ignoranter ordinauit: illi qui eum repræsentauerunt episcopo, simili pœna teneantur.

‖ Seruum si ordinauit ignorans dominum, non tenetur ad duos.

al. mancipio ipsi

7 Polyc. l. 2. ti. 31. Burc. l. 2. c. 24. Iuo p. 6. c. 125.

h ¶ *Absente.*] Videtur enim episcopus tunc cũ eo dispensasse. si 28. dist. diaconi. Et est argu. ad hoc, quòd episcopus dispensat ipso facto circa notum, vt dixi 51. dist. qui in aliquo.

i ¶ *Officio.*] de dispensatione fauore libertatis deberet enim deponi: ‖ quia furtum commisit corporis, sui, vt C. de ser. fu. l. 1. Sed quid si isti non habent vnde soluant? tunc dico istum reddendum domino, vr supra eod. ex antiquis. argum. ff. de eo per quem factum est. l. v lt.

‖ Furtum sui ipsius quis committit.

k ¶ *Compensẽt.*] si habet proprium, alioquin non: quia delictum personæ, &c. vt 16. q. 6. si episcopum. extra de appe. reprehensibilis.

a ¶ *Supplicauerint.*] Et sic patet quòd non semper deponitur ordinatus qui occultat crimen suum [a] : quod est contra H. vt dixi distinct. 50. ex pœnitentibus.

b ¶. *Teneantur obnoxij.*] Item patet hic, ꝙ episcopus nō tenetur prouidere ordinato cum alter eum examinat, vt supra 24. dist. quando.

a Scilicet detectum: quia seruitus non est crimen, sed est defectus: sed ordinandus peccat nō manifestando defectum: vnde si bene inspicias, nō est contra Hug. 1 Iustinian. de sanctiss. episcopis. 6. si seruus. & in Authentica, si seruus. de episcopis, & clericis.
‖ Ordinato quando non tenetur episcopus prouidere.
2 Auth. de monachis. §. Hinc autem.

Iseruus.] CASVS. Hoc cap. habetur ex authen. de sanctiss. episc. §. si seruus. & diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicit quòd si dominus sciat seruum ordinari, & non contradicat, statim eripitur in libertatem. ‖ Si vero ignorat, intra annum recuperabit illum, si probauerit seruilem fortunam. In secunda parte dicitur, ꝙ per triennium probatus monachus efficitur, euadit iugum seruitutis. In tertia dicitur, quòd ordo episcopalis liberat à patria potestate, & à seruili fortuna, vel adscriptitia; sed non à curiali. In quarta dicitur, ꝙ adscriptitij possunt clerici fieri inuitis dominis, ita vt agriculturam adimpleant. c ¶ *Sciente.*] Argumentum de taciturnitate [b] extra de his, quæ fiunt à præla. cap. 2. & dixi 27. distinct. diaconus. & 28. distin. diaconi.

d ¶ *Vnius.*] Sed qualiter hoc stare potest in presbytero, vel diacono? nam episcopus debet seruare interstitia temporū, quæ sunt j. 77. dist. in singulis. sed si obseruauit, constat quòd plus stetit. quàm per annum. Resp. dicunt quidam, quòd iste fuit ordinatus sine examinatione, & non obseruatis interstitiis. vel dic quòd erat grādæuus: vnde vsque ad annum potuit promoueri in diaconem, vt 77. dist. monachus. Vel dic quòd annus iste incipiat non à tempore ordinationis, sed à tempore scientiæ. argumen. 17. quæst. 2. si quis incognitus.

e ¶ *Seruilem.*] ‖ plus enim valet ordo, quàm scientia & militia, vt ff. de libe. cau. qui de libertate. in fin.

f ¶ *Seruum suum.*] cū dist. 3. eo. ex antiquis.

g ¶ *Per triennium.*] Ad monachatum datur triēnium: ad clericatum annus: quia clerici sunt in publico, ‖ & monachi latent.

h ¶ *Episcopalis.*] & etiā sacerdotalis, vt 3. eod. ex antiquis.

i ¶ *Sed non à curiali.*] Quidam dicunt, ista verba non esse in ipsa lege: & verum est quòd in illa non ponuntur, sed alibi: vt in authen. de sanct. epis. §. sed hoc quidem. coll. 9. sed secundum hæc iura canonica hoc non tenet: quia cum ordo liberat à seruili fortuna, multo fortius à curiali soluit episcopalis dignitas, quæ autem dignitas liberat à potestate patria, habes in authen. constitutio. quæ de dig. coll. 6. & C. de decu. l. vlt. libro 10. & in authen. vt ordinariæ præfec. coll. 5.

k ¶ *Adimpleant.*] Hoc non tenet, vt 3. eo. quicumque [c],

3 Tit. de sanctiss. episcopis 5. sed & quidem.
b Aliàs tacens habetur pro contumace j. 65. dist. c. vlt. in gl. vlt. epist. copus inter ordinandum debet obseruare interstitia tēporum.
4 Auth. epistolis, de episcopis, & cler. co. Auth. sed epistolis eod.
5 Auth. adscriptitios eod.]

6 Anſ. l. 7. cap. 25. Burc. l. 2. c. 22. Iuo p. 6. c. 64.

‖ Ordo præfertur scientiæ & militiæ.

† *& ab aliis, qua aut originalis, aut alicui* orig.
‖ Monachi latent.

c Et ideo subiecit c. sequēs, ꝙ hoc corrigit. Io. de Fan.

supplicauerint [2] ordinari, simili redhibitioni teneantur [b] obnoxij.

Item constitutio noua.

¶ De eodem. C. XX.

1 SI seruus sciente [c], & non cōtradicente domino, in clero fuerit ordinatus; ex hoc ipso, quòd constitutus est, liber, & ingenuus erit. Sed si ignorante domino; licet ei intra spatiū vnius anni & seruilem [e] fortunā probare, & seruum suum [f] accipere. 2 Verū etiā si legitimo probato experimento monachus efficiatur, euadit iugū seruitutis. Debent em̄ per triēnium [g], antequam monachi efficiantur, in monasterio permanere: postea vero si monachi effecti fuerint, liberi efficiūtur. 3 Episcopalis [h] enim ordo liberat à fortuna seruili, vel adscriptitia, sed nō à curiali [i], siue officiali: nam & post ordinationē durat. 4 Sed & ius patrię potestatis soluit episcopalis dignitas. 5 Adscriptitios vero in ipsis possessionibus clericos etiā præter voluntatē dominorum fieri permittimus: ita tamen, vt clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant [k].

Extat hoc caput ad verbum in epitomis nouellarum constitutionum ab Irnerio descriptis; quæ post codicem poni solent; itemque in nouella 123. c. 26. per Iulianum antecessorem. Verba autem quæ addita erant in titulo, Leo Imperator omnibus episcopis, *videntur illuc irrepsisse ex sequenti titulo.*

Item Leo Papa omnibus episcopis, epist. 1. cap. 1.

¶ De eodem. C. XXI.

6 ADmittuntur passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur: & qui à dominis suis libertatē consequi minime potuerunt, ad fastigium sacerdotij (tamquam seruilis vilitas hunc honorē iure capiat) prouehuntur. 1 *& infra.* Ab his itaque fratres charissimi, omnes vestræ prouinciæ abstineāt sacerdotes: & non tantū ab his, sed etiā † ab aliis originariis [l], vel qui alicui conditioni obligati sunt, volumus tēperari; nisi forte eorū petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vēdicāt potestatis.

4 *De seruis monasterij quæritur, an ecclesiasticis officiis possint aggregari, an non. Sed famuli ecclesiarum non*

ADmittuntur.] CASVS. Quidam episcopi admittebant indistincte ad sacros ordines seruos & originarios, & aliis conditionibus obligatos: quos Leo Papa reprehendit, & mandat eis, quòd de cetero hoc non faciunt, nisi voluntates eorum, qui in eis habent aliquid potestatis, accesserint.

sunt ordinandi, sicut supra dictum est; nisi à propriis episcopis libertatem consequantur. Porro seruus monasterij libertatem consequi non [a] valet: non ergo ad clericatum sibi accedere licet. Quòd autem liber fieri non possit, probatur auctoritate octauæ synodi, in qua sic statutum legitur.

a ¶ Non valet.] *In primo Vaticano post hæc verba sequitur:* qui enim sunt monasterij, in nullius ius transire possunt. Vnde nec abbas potest dicere, hoc meum est: non ergo, &c. *Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum nō est, quàm apud Isidorum Hispalensem in reg. monach. c. de famili vita.*

¶ Monasterij seruum abbati, vel monacho non licet liberum facere. C. XXII.

7 ABbati, vel monacho monasterij seruum non licebit facere liberum [m]. Qui enim nihil proprium [n] habet; libertatem rei alienæ dare non potest. Nam sicut etiam sæculi leges sanxerunt; non potest possessio alienari [o], nisi à proprio [p] domino.

Hac auctoritate prohibentur serui adipisci libertatem recedendi ab obsequiis monasterij: sed non prohibentur nancisci libertatem promouendi ad sacros ordines. Potest enim in sacris ordinibus constitutus, monasterij obsequiis perpetuo deseruire: ac sic seruus monasterij & libertatē adipisci, & sacris officiis associari valet. Vnde in alio ¶ capitulo præfatæ constitutionis hæc causa redditur [*Iniustum* β *est enim, vt monachis rurale opus facientibus, serui eorum otio torpeant, ac delitiis affluant.*]

β ¶ Iniustum.] *Infra 17. q. 4. c. in venditionibus. vers. iniustum. hoc ipsum citatur ex concilio Agathen. si, vbi etiam extat, c. 56.*

Quod autem serui ecclesiarum (quo nomine etiā monasterij seruos significari intelligimus) ad sacræ religionis propositum debeant assumi; auctoritate Gregorij probatur, qui in generali synodo residens † *dixit.*

¶ Si conuersationis probatæ fuerit famulus ecclesiæ, potest ordinari. C. XXIII.

8 MVltos de † ecclesiastica familia, seu sæculari militia nouimus ad omnipotentis Dei seruitium festinare, vt ab humana seruitute liberi in diuino seruitio valeāt familiarius in monasteriis conuersari. Quos si passim dimittim [q], omnibus fugiēdi ecclesiastici iuris

1 ¶ *Originariis.*] Tales enim liberi sunt, vt C. de agri. l. diffinimus. lib. 11. & l. ne diutius. & extra de Iudæ. cap. 2. [d] Ioan.

DE SERVIS. CASVS. Hic mouet Gratianus quādam quæstionem, an serui monasterij possint ordinari: & probat sophistice quòd non possunt: quia seruis ecclesiarum promoueri non possunt, nisi ab episcopis suis libertatē consequantur. sed serui monasterij libertatem consequi non possunt: ergo ad clericatū promoueri non possunt: & quòd non possunt consequi libertatem, probatur sequenti cap. cuius casus patet, & per te videbis.

Bbati.] ¶ *Liberum.*] quia si manumittitur seruus ecclesiæ, duo dabuntur loco illius, vt 12. quæst. 2. episcopus. ‖ sed abbas nihil habet proprij, vt 12. q. 1. non dicatis. Vnde nō potest facere hanc recōpensationem.

n ¶ *Proprium.*] quia nemo potest plus iuris in alium, &c. vt extra de donatio. inter virum & vxo. nuper. & ff. de regu. iuris. nemo. 1. q. 7. Daiber tum. sed fallit extra de electi. suffraganeis. ff. de acquiren. rerum domi. non est nouum [e].

o ¶ *Alienari.*] 11. q. 3. si quis à ꝓprio. nisi in casibus, vt ff. de pign. act. si cōuenerit. & institu. ꝙb. ali. non licet. §. 1. & ff. de vsufruct. l. quod nostrum.

p ¶ *Proprio.*] ſim. extra de iure patr. ꝙ autem.

HACAVCTO. CASVS. Dicit Gratianus in hoc §. in quo casu intelligitur supra dictum cap. Et dicit quòd serui monasteriorum nō prohibentur fieri liberi, & ordines recipere, dūmodo non recedant ab obsequio monasteriorū: sed prohibentur libertatem nācisci, si ab eorum seruitio recedere velint: quia turpe est, vt monachi laborent, & serui sui otio torpeant: sicut habetur in quadā cōstitutione 17. q. 4. in venditionibus. & quod serui monasteriorum possint promoueri probatur seq. cap.

q ¶ *In alio capitulo.*] j. 17. q. 4. i. in venditionibus.

MVltos.] CASVS. Quæritur fuit ab Augustino, an serui ecclesiarum vel sæcularium virorum si velint fieri monachi, sint indifferenter admittendi? Et respondet quòd non: quia si indifferenter eos admittimus, damus eis occasionem fugiēdi dominos suos se ad ecclesiam transferendo. Si autē indifferēter repellātur, Deo negamus quēdā. si est, eos ꝙ hoc petūt propter Deū, qui dedit eis: & ideo prius in laica id est, eos ꝙ hoc petūt propter Deū, qui dedit oīa: & ideo prius in laica li habitu diligēter cōgruo tēpore probati, si eorum vita inueniatur honesta

d Ad ordines tamen nō admittitur sine licentia dominorum vltr. Nec tenet quod leg. & not. supra c. prox. in fin. Nam illud hic corrigitur. Ioan. de Fan.

‖ Seruos manumittere est operis misericordiæ.

a Aliàs tacēs habetur.

‖ Ecclesia nūquā moritur.

1 Hoc par. 3. c. 141. & 142. Polyc. l. 2. tit. 3. Anſel. 7. c. 46.

‖ Media via est tenenda.

‖ Abbas nihil proprij habet.

c De furto pro bator de consfedif. 4. discipulos. & extra de furtis. si quis. Hodie ista propriè fumēdo recipiuntur à promotione. h. dist. cap. 1.

† *al. professus*

† *al. ex*

8 Ex decretis D. Gregorij in extremo 11. lib. regestr. & aliqua carpe l. 4. epist. 44. Ioan. dicit 3. c. 16. In conc. Tribur. c. 63. Anſel 7. c. 62. Pol. l. 6. tit. 16.

† *al. celebrare*

e Et hæc ista fuit sententia Tā. & Goff. Dicunt enim ꝙ in ista decre. monachi cōmictur ius cō mune. ex dispensatione tamen episcopi, cum consensu abbatis potest monachus præfici ecclesiæ parochialis. 16. q. 1. in parochia. ca. dicēs. cū pro vtilitate. cap. si monachus. Et hoc de pauperibus dicunt intell Archid.

† *al. charitate*

‖ Legitimis deficientibus assumūtur minus legitimi.

2 Concor. rex. in l. gener. liter. & ibi Cy. C. de epi. & cle. gl. & Par. in l. 2. t. fin. ff. de don.

d Et cap. vlt. Vbi de hoc. & in præce. ea. presbyterorū. Archidia.

3 Ibidem c. 3. j. distin. 77. si quis.

nesta monachi fiāt: & postea irreprehensibiliter vixerint, poterūt ad sacros ordines promoueri per temporum interualla: dummodo non sint illis criminibus maculati, quæ lege veteri morte puniebantur. Quod postea sequitur, planum est vsque ad distinctionem.

a ¶ *Negare.*] Ex hoc videtur, ꝙ serui ecclesiarum secundum præscriptum modum probati, impediri non possunt, si velint promoueri: ‖ cum opus sit pietatis ma numittere seruos. 12. q. 2. cum redemptor. Sed dic quòd Gregorius non dat potestatem hic seruis conuertendi [a], & se subtrahendi: sed prælatos instruit, vt non aliter manumittant quàm probatione adhibita. Vel dic quòd loquitur de iam manumissis [b], vt etiā tales indistincte non sint recipiendi, nisi probentur per triennium in laicali habitu.

b ¶ *Omnia.*] & ita non debemus omnes restutare: nec etiam omnes admittere: ‖ & sic media via tenenda est, vt 45. distin. disciplina. ff. de offic. proc. l. solent.

c ¶ *Militiæ.*] non obst. 19. quæst. 3. monasteriis. & dixi 53. distin. legem.

d ¶ *Morte.*] nō tamen omnia nec sola quæ tūc puniebantur morte [c], hodie repellunt à promotione, quia furtum, & simplex fornicatio non puniebantur morte, vt 36. quæst. 2. denique. & in aliis multis, vt 22. quæst. 2. si quis per vetus. hæc tamen hic repellunt à promotione. 49. dist. hinc etenim.

e ¶ *Rohibendum est.*] ¶ *Fuerint.*] id est vixerint: vel etiam eorum heredes, vt C. de liber. & eorum lib. libertinę. filius tamen liberti potest, vt ff. de obsequiis liber. heredes. C. de operis libertorum. quod ex liberta. secus tamen est in libertis ecclesiarum, vt 3. eod. qui ex famulis. ‖ quia eorū domina, scilicet ecclesia, numquam moritur, vt 12. quæst. 2. liberti.

Orpore.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. Et principaliter in hac distinctio. tractat quòd corpore vitiati, scilicet impotentes vel magnis membris & apparentibus vnde deformarentur, vel minoribus per culpam suam, promouendi non sunt. Si autem à barbaris, vel à dominis, vel ab inimicis sancti fuissent vel à medicis, vel casu, possent promoueri: & hoc probat in prima parte per xij. auctoritates sanctorum. Secunda ibi. *Hoc autem.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 55. distinct. in qua ostenditur, quòd corpore vitiati promoueri non possunt: & quæ pœna ordinatoribus talium sit imponenda.

f ¶ *Corpore vero vitiati.*] Hic agitur de corpore vitiatis: & quæ pœna debeatur ordinatoribus talium. ‖ Notandum quòd sponte vitiati in quocumque membro, reperiuntur à promotione, & deiiciuntur iam promoti, vt j. eadē, pœnitentes. sunt enim sui homicidæ. j. eadem, si quis. & cap. qui partem. si autem casu vitiati sunt corpore, scilicet, ab hostibus inuiti, vel propter ægritudinem voluntari j: siue à se, siue à medicis, non obstet eis. j. ea. si quis à medicis. Si autem aliàs sunt vitiati: aut ipsi insistebant operi licito, aut operi illicito. Si illicito, repellunturi si licito, & sunt vitiati in minimis membris, siue occultis, non repelluntur à promotione, vt j. ead. qui partem. & ca. eunuchus. Sed si in magnis, & manifestis, non promouentur, vt j. ea. si Euāgelica. Si ergo aliquis in principalibus membris, scilicet in oculo vel manu habet enorme vitium, non promouetur: secus si modicum: & quod non generet scandulum, vt extra de cler. ægro. vel debili. cap. presbyterum. extra de corpo. vitia. cap. 11. & 3.

‖ Corpore vitiati sunt à promotione, &c. dicti.

[d] Ioan.

DE SERVIS. CASVS. Hic mouet Gratianus quādam quæstionem, an serui monasterij possint ordinari: & probat sophistice quòd non possunt: quia seruis ecclesiarum promoueri non possunt, nisi ab episcopis suis libertatē consequantur. sed serui monasterij libertatem consequi non possunt: ergo ad clericatū promoueri non possunt: & quòd non possunt consequi libertatem, probatur sequenti cap. cuius casus patet, & per te videbis.

Bbati.] ¶ *Liberum.*] quia si manumittitur seruus ecclesiæ, duo dabuntur loco illius, vt 12. quæst. 2. episcopus. ‖ sed abbas nihil habet proprij, vt 12. q. 1. non dicatis. Vnde nō potest facere hanc recōpensationem.

n ¶ *Proprium.*] quia nemo potest plus iuris in alium, &c. vt extra de donatio. inter virum & vxo. nuper. & ff. de regu. iuris. nemo. 1. q. 7. Daiber tum. sed fallit extra de electi. suffraganeis. ff. de acquiren. rerum domi. non est nouum [e].

o ¶ *Alienari.*] 11. q. 3. si quis à ꝓprio. nisi in casibus, vt ff. de pign. act. si cōuenerit. & institu. ꝙb. ali. non licet. §. 1. & ff. de vsufruct. l. quod nostrum.

p ¶ *Proprio.*] ſim. extra de iure patr. ꝙ autem.

HACAVCTO. CASVS. Dicit Gratianus in hoc §. in quo casu intelligitur supra dictum cap. Et dicit quòd serui monasteriorum nō prohibentur fieri liberi, & ordines recipere, dūmodo non recedant ab obsequio monasteriorū: sed prohibentur libertatem nācisci, si ab eorum seruitio recedere velint: quia turpe est, vt monachi laborent, & serui sui otio torpeant: sicut habetur in quadā cōstitutione 17. q. 4. in venditionibus. & quod serui monasteriorum possint promoueri probatur seq. cap.

q ¶ *In alio capitulo.*] j. 17. q. 4. i. in venditionibus.

MVltos.] CASVS. Quæritur fuit ab Augustino, an serui ecclesiarum vel sæcularium virorum si velint fieri monachi, sint indifferenter admittendi? Et respondet quòd non: quia si indifferenter eos admittimus, damus eis occasionem fugiēdi dominos suos se ad ecclesiam transferendo. Si autē indifferēter repellātur, Deo negamus quēdā. si est, eos ꝙ hoc petūt propter Deū, qui dedit eis: & ideo prius in laica id est, eos ꝙ hoc petūt propter Deū, qui dedit oīa: & ideo prius in laica li habitu diligēter cōgruo tēpore probati, si eorum vita inueniatur honesta

e De hoc extra de iure patr. cum si bividens.

‖ Seruos manumittere est operis misericordiæ.

a Aliàs tacēs habetur.

‖ Ecclesia nūquā moritur.

1 Hoc par. 3. c. 141. & 142. Polyc. l. 2. tit. 3. Anſel. 7. c. 46.

‖ Media via est tenenda.

‖ Abbas nihil proprij habet.

c De furto pro bator de consfedif. 4. discipulos. & extra de furtis. si quis. Hodie ista propriè fumēdo recipiuntur à promotione. h. dist. cap. 1.

† *al. professus*

† *al. ex*

8 Ex decretis D. Gregorij in extremo 11. lib. regestr. & aliqua carpe l. 4. epist. 44. Ioan. dicit 3. c. 16. In conc. Tribur. c. 63. Anſel 7. c. 62. Pol. l. 6. tit. 16.

† *al. celebrare*

e Et hæc ista fuit sententia Tā. & Goff. Dicunt enim ꝙ in ista decre. monachi cōmictur ius cō mune. ex dispensatione tamen episcopi, cum consensu abbatis potest monachus præfici ecclesiæ parochialis. 16. q. 1. in parochia. ca. dicēs. cū pro vtilitate. cap. si monachus. Et hoc de pauperibus dicunt intell Archid.

‖ Legitimis deficientibus assumūtur minus legitimi.

2 Concor. rex. in l. gener. liter. & ibi Cy. C. de epi. & cle. gl. & Par. in l. 2. t. fin. ff. de don.

d Et cap. vlt. Vbi de hoc. & in præce. ea. presbyterorū. Archidia.

3 Ibidem c. 3. j. distin. 77. si quis.

uatæ [2] ministris, vel sufficiētibus [g] vsque adeo despoliatæ seruitiis, vt plebibus ad se pertinentibus diuina munera supplere non valeant, tam instituendi, quàm promouendi clericalis obsequij sic spatia dispensanda concedimus: Vt si quis monasterialibus [h] disciplinis eruditus ad clericale munus accedit; etiam de laicis anteacta eius vita requiratur 3. ¶ Ne sit aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adolescētia sordidatus, vel corpore vitiatus, vel seruilis, vel originariæ conditionis, vel curiæ, vel publicarum rerum nexibus implicatus, vel publica pœnitentia notatus, vel nulla congruentis temporis expectatione discussus.

α ¶ Eatenus ecclesiis.] *Restitutus est hic locus ex epistola Gelasij, & Iuone.*

β ¶ Monasterialibus.] *Hic de industria videntur Gelasij verba mutata, & in compendiū redacta: integra autem referuntur infra dist. 77. c. si quis. & ibi legenda.*

Item ex concilio Arelatensi 3. c. 3.

¶ Annis suspensionis subiacere debent qui præter canonum formam aliquem ordinant. C. II.

NVllus pœnitētem, nullus bigamum, nullus viduarū maritos in prædictis honoribus audeat ordinare. Et licet hoc iam propē omnium canonū instituta contineant; tamen ne cuiquā sacerdotum supplicantium (sicut iam diximus) importunitas, vel suggestio iniqua subrepat; necesse fuit, vt nūc seueriorem [i] regulā sibi velint Domini sacerdotes imponere. Et ideo, quicumque ab hac die contra ea, quæ superius sunt comprehēsa, clericum ordinare præsumpserit; ab ea die, qua ei potuerit hoc approbari, anno [k] integro Missas facere † non præsumat. Quam rem si quis obseruare noluerit, & contra constitutum fratrū faciens Missas celebrare præsumpserit; ecclesiæ [γ] cōmunione priuetur, & ab omniū fratrum communione † noueric se alienum: quia dignū est, vt seuerita tē ecclesiasticæ disciplinæ sentiat, qui toties salubriter à sanctis patribus instituta obseruare contēnit.

2 Concor. rex. in l. gener. liter. & ibi Cy. C. de epi. & cle. gl. & Par. in l. 2. t. fin. ff. de don.

‖ Legitimis deficientibus assumūtur minus legitimi.

d Et cap. vlt. Vbi de hoc. & in præce. ea. presbyterorū. Archidia.

† *al. celebrare*

3 Ibidem c. 3. j. distin. 77. si quis.

† *al. charitate*

DISTINCTIO LV.

Corpore vero vitiati [f] similiter à sacrificiis prohibentur. Vnde Gelasius Papa episcopis per Lucaniam, & Brutios constitutis, epist. 1. c. 2. & 3. scribit dicens.

¶ Qui de monasterialibus disciplinis ad clericale munus accedit & de laicis; ante acta eius vita examinetur. C. I.

1 PRisciis igitur pro sui reuerētia manentibus constitutis (quæ, vbi nulla vel rerum, vel temporum perurget angustia, regulariter conuenit custodiri) catenus [α] ecclesiis, quæ vel cunctis sunt pri-

cum habere socium sui ordinis, vt extra eod. tit. monachi. [e]. Bart. De hoc ad plenum 16. quæst. 1. in summa.

Nvllus.] CASVS. Antiquitus facta fuit cōstitutio, vt nullus episcopus ordinaret pœnitentiam, vel bigamū, vel viduæ maritum, vel corpore vitiatum, quam episcopi male seruabant; & ideo Arelaten. concilium nunc statuit regulam seueriorem, vt quicūque amodo tales ordinauerit, anno integro cesset à celebratione Missarū: & si celebrauerit post excommunicationem deponetur. Sequens capitulum patet.

i ¶ *Seueriorem.*] Et nonne seuerior fuit illa constitutio, quæ priuat tales potestate ordinandi, & 36. distinct. qui ecclesiasticis. & sic hic adiicitur alia pœna.

¶ *Anno.*] Not. hic annum computari à tempore scientiæ, vt 17. q. 2 si quis.

si quis incognitus.2.q.6.c.biduum.] Quid si annus sit bissextilis,in quo aliquis suspensus est, numquid sufficit abstinere cclxv. diebus? non videtur:quia illi duo dies habentur pro vno [a], vt extra de verb. sign. quæsiuit.sed non est ita, vt ff.de statu li.cum hæres.§.Stichus.quia hoc cap. loquitur de vitiatis in anima [b]: & quantum ad hoc facit ad propositum magistri.

a *Pœnitentes.*] ¶ *Dissoluet.*]Arg. aliquem venire contra factum proprium. si. 35. q.9.quod quis 12.q.1. certe [c]. extra de ele. nosti. Argu.contra de cle.coniu.diuersis fallaciis. extra de concef. præb.cum super quæstione. extra de fil.presbyt. veniens. Vel dic quòd ipse dicitur dissoluere,quia ob ignominiã sui dissoluitur.fic. 70. dist.neminem.& 21.q. 2. c.1. cũ enim ipse ob hoc sit dignus depositione, ipsemet non dissoluet. Ioan.Sol.de iure commũni nõ potest aliquis venire cõtra factõ suum, nisi in casibus expressis in iure [d]. Bar.

CORPORE. CASVS. Dicit Gratianus hic, quòd illi corpore vitiati ordinari prohibentur, qui non casu sed voluntate, propria se abscinderunt: quod probat sequentibus capitulis.

SI quis.] CASVS. In hoc cap. dicitur, q̃ si quis laicus sibi virilia abscinderit,ad clericatum promoueri non potest:cum sit sui ipsius homicida. Si vero abscinderet,debet deponi,quia sui est homicida. Sequẽs cap.patet.

b ¶ *Abscidit.*] ex indignatione, vel etiã causa continentiæ.

c ¶ *Clericus.*]Sed quid dices de Origene ‖, qui se eunuchum fecit, vt liberius in occulto posset prædicare tempore persecutionis ecclesiæ mulieribus:tamen postea apud Cæsaream factus est sacerdos? ‖Itẽ Marcus præscidit sibi pollicem, vt sic fieret indignus sacerdotio: & tamen postea factus est sacerdos:vt legitur in historia ecclesiastica.Sed hæc non sunt trahenda ad consequentiam. 4. quæst.1. cap. vlt. 7.quæst. 1. petisti [e].

d ¶ *Homicida.*] non quòd homicida tunc sit factus : sed propter homicidij periculum quod sequi poterat sectionem, dicitur homicida: sicut qui infantem exponit,homicida dicitur.87. distin. cap. vlti. Et est argum. quòd non est considerandum quid eueniat,sed quid euenire possit,vt 22. quæst.1.in nouo. 21. distin. denique. 23. quæst. 5. relegentes. ff. de his qui deiec. vel effu. l. si vero. §. penul. & C. de vsufru. ambiguitatem. Argum.contra. 23.quæst. 5.de occidendis.

e *Hi qui vitio.*] §. 33. distinct. maritum, &c.

*QVi partem.*CASVS. Duo fuerunt homines, qui semetipsos abscideruntvnus sponte,alius casu,cum rusticano operi curam impenderet. quæsiuit Nucerianus episcopus an valeant promoueri? Et respondet Felix Papa, quòd ille qui se abscidit sponte, non potest:ille vero qui casu se abscidit,potest promoueri : & si clericus est, non deponetur : quia casus veniam meretur : sed voluntas propria vindicanda est.

‖ Membapotest quis quandoque diminuere, vt Hierony. & Esa.

mus fecit sibi secari dentes:& Esaias suam linguam amputauit, vt 8. q. 1. in scripturis. Argum.contra 35. distin. ab exordio.vbi dicitur, quòd Deus nihil superfluum creauit in nobis: & est argum. ad hoc 8. ead. quis. vbi dicitur quòd Dei conditioni est inimicus.

g ¶ *Præcipiunt.*] id est, permittunt. sic 31. quæst. 1. hac ratione.

scilicet & alij id facere dubtiari non posit; in istis, &c.

Similiter[i] *vero intelligendum est de iis, qui per languorem à medicis secantur, aut à barbaris abscinditur, aut à dominis castrantur.*

Vnde in Nicæno cõcilio, c.1.legitur.

¶ Qui per languorem à medicis desecatur,ad clerum valet admitti. C. VII.

SI quis à medicis [k] propter lãguorem defectus est [l]: aut à barbaris excisus,hic in clero permaneat.Si quis autem seipsum sanus abscidit; hunc & in clero constitutum † abstinere conuenit, & deinceps β nullum debere talium promoueri. Sicut autẽ hoc claret, quòd de his,qui hanc rem affectãt, audentque[m] semetipsos abscindere,dictum sit;sic eos, quos aut barbari, aut domini [n] castrauerunt,si inueniuntur aliàs † digniſsimi; tales ad clerum suscipit regula.

β¶ Et deinceps.] *His verbis nihil respondet in græco vulgato codice : sed optime apud Balſamonem quemadmodum & in Carthaginensi 6. in capitulis Nicænæ synodi à Teilone, & Thearisto versis.*

Item ex canone Apostolorum 21.

¶Licite ordinetur episcopus, qui per homicidium infidias eunuchizatur. C. VIII.

EVnuchus [o], si per [γ] insidias hominũ factus est, vel si in [P] persecutione, eius sunt amputata virilia,vel si ita natus [q] est,& est dignus, fiat episcopus [d].

γ¶ Per insidias.] ἐξ ἐπηρέας, id est ex insultu, & iniuria.

d¶ Episcopus.] *In græcis exemplaribus non habetur vox ista, & videtur subintelligi κληρικός.*

Item ex Martino Bracharensi episcopo in capitulis synod. græc. c. 21.

¶ Non excluduntur a clero, qui à medicis, vel a barbaris : vel a dominis suis castrantur. C. IX.

7 SI quis pro ægritudine naturalia à medicis secta habuerit, similiter & qui a barbaris, aut dominis suis fuerint castrati, & moribus digni fuerint visi,hos canon admittit ad clericatus officiũ promoueri. Si quis autem sanus, non per disciplinam [r] religionis, & medicus,ff. de sic.l. 4. §. vlt. & locus in quo hoc factum est, consideratur. C. de eun. l. 1.

o *EVnuchus.*] Talis enim vitiosus est,vt ff.de ædil. edict.cũ autem. & quãdoque pretiosior.ff.ad legẽ Aqui.si seruus.§.&si puerum.

p ¶ *Si in persecutione.*] Non est ergo necesse seruare carnem illam, vel pulluerem, vt dicunt vulgares.

q ¶ *Natus.*] vt frigidus.

SI quis pro egritudine.]CASVS. Dicitur in hoc cap.quòd si quis propter infirmitatem à medicis sectus fuerit, vel barbaris, vel à domino suo castratus fuerit : si aliàs dignus est, poterit promoueri. Si quis vero cum sanus esset sponte sibi virilia amputauit,vt à carnali concupiscentia abstineret : propter hoc, & non propter abstinentiam non potest promoueri : & si promotus est, debet deponi. Sequens capitu. patet.

r ¶ *Non per disciplinã.*] vt videatur corã hominibus eius continentia. & forte hoc facit propter hypocrisim:sic 35.dist.ecclesiæ principis.

a Si

a *SI quis.*]. ¶*Claudus.*] non tamen vt oporteat ipsum ire cũ baculo ad altare, vt de consecr.dist.1.nullus eps. tamen secundum legem veterẽ claudus non promouebatur.49. distinc.c. 1.& vltim.

ATor presentium.] CASVS. Flauius clericus capt[a] à Normãnis amisit digitũ sinistræ manus : & propter hoc Robertus episcopus suus misit eum ad Papã cum litteris suis: & quæsiuit si posset promoueri.Et rñ. Papa se vidisse quod acciderat. Vnde cõmendãs episcopum de sua solicitudine dicit, q̃ si à barbaris sectus fuerit, & aliàs dignus est,poterit ꝓmoueri;cũ canones in similibus casib[9] idẽ dicãt.

b ¶ *A Normannis.*] de istorũ ferocitate habes [f].7.q. 1.scisciaris [a]. c ¶ *Sinistræ.*] idem si dextræ, dũ tamen non sit deformitas magna. extra eod.c.1. & extra de cleric. ægrotãs. presbyterum. maxime si non amisit aliquem de illis, per quos fit signum crucis.

Rocepta.] CASVS. Presbyter Stephan[9] inter acutas fudes amisit bursam testiculorũ dum præsidio fugæ niteretur euadere imminẽtes gladios barbarorũ, q̃ Thusciam præ omnibus prouinciis deuastabãt: & apter hoc Palladi[9] episcopus priuauit eũ officio & beneficio. Stephanus vero conquestus est Papæ de facto episcopi. præcepit ergo Gelasius Palladio episcopo, vt sibi restituat vniuersa: quia sicut canones non patiuntur debilitatos per culpã suam in magnis mẽbris promoueri : ita promoti per casum fortuitum debilitati in membris, non debent repelli.

d ¶ *Debiles.*] scilicet voluntate, non casu.

e ¶ *Inferiores.*] Videbatur quòd iste non posset esse sacerdos: ‖q̃ nec miles esse posset nisi haberet ad minus vnum testiculum.ff.de re mil. qui cum vno.

f ¶ *Postmodum.*] Arg. quòd licet quis peruenit ad ſtatum à quo non potest incipere : tamen toleratur. 29. quæst.2. perlatum. 30. quæst.1.ad limina 32. quæst.7. hi qui. & c. neque. Arg. contra extra de ætat.& qualita. cap.1. Solut. hic non fuit in culpa:ibi sic.15.quæst. 1.cap.fin.b

HOC AVTEM. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur quod infrà proxi. cõtinetur. Ioan. de Fan.& sic cõtinuatur.

‖ Claudus an possit promoueri.

1 Concordat Triburiense cap.33.

2 Burch.l. 2. cap. 15. Ino p.6.c.34. Pan.l.3.c.42.

6 In Tribur. ibidem. Ansl.7.c.61. Poly. ibidem.

3 Ino p.6. c. 118. Pan.l.3.c.42. a *al. Flauius.*

‖ Normanni feroces sunt. a De Vng. ris habes decr.cõsecr.dist.1. cõcedimus.Arc.

‖ abbas. Gra

‖ Medicamentosa curatio promouet.

4 Ansl. 7. c. 39 Ino.par. 6. c. 100. Pan.l.3.c.55. Poly.l.11.c.31. Pãis seffr nõ possit qui ca ret testiculis.

‖ in to affec. Ino

‖ al. iudicio b Adde hoc quidle.X.no. 1.q.1.c.1. in fi. in glo. in ea.ecclesia. 5 Adde quide tate dicantur barbari: not. gloss. in prae. inst. quarti. vel barbaricæ Decret.

7 Ino p.6.c. 374. Pan.l.3.c.8

Claudus.] non tamen vt oporteat ipsum ire cũ baculo ad altare, vt de consecr.dist.1.nullus eps. tamen secundum legem veterẽ claudus non promouebatur.49. distinc.c. 1.& vltim.

ATor presentium.] CASVS. Flauius clericus capt[a] à Normãnis amisit digitũ sinistræ manus : & propter hoc Robertus episcopus suus misit eum ad Papã cum litteris suis: & quæsiuit si posset promoueri.Et rñ. Papa se vidisse quod acciderat. Vnde cõmendãs episcopum de sua solicitudine dicit, q̃ si à barbaris sectus fuerit, & aliàs dignus est,poterit ꝓmoueri;cũ canones in similibus casib[9] idẽ dicãt.

b ¶ *A Normannis.*] de istorũ ferocitate habes [f].7.q. 1.scisciaris [a]. c ¶ *Sinistræ.*] idem si dextræ, dũ tamen non sit deformitas magna. extra eod.c.1. & extra de cleric. ægrotãs. presbyterum. maxime si non amisit aliquem de illis, per quos fit signum crucis.

Rocepta.] CASVS. Presbyter Stephan[9] inter acutas fudes amisit bursam testiculorũ dum præsidio fugæ niteretur euadere imminẽtes gladios barbarorũ, q̃ Thusciam præ omnibus prouinciis deuastabãt: & apter hoc Palladi[9] episcopus priuauit eũ officio & beneficio. Stephanus vero conquestus est Papæ de facto episcopi. præcepit ergo Gelasius Palladio episcopo, vt sibi restituat vniuersa: quia sicut canones non patiuntur debilitatos per culpã suam in magnis mẽbris promoueri : ita promoti per casum fortuitum debilitati in membris, non debent repelli.

d ¶ *Debiles.*] scilicet voluntate, non casu.

e ¶ *Inferiores.*] Videbatur quòd iste non posset esse sacerdos: ‖q̃ nec miles esse posset nisi haberet ad minus vnum testiculum.ff.de re mil. qui cum vno.

f ¶ *Postmodum.*] Arg. quòd licet quis peruenit ad ſtatum à quo non potest incipere : tamen toleratur. 29. quæst.2. perlatum. 30. quæst.1.ad limina 32. quæst.7. hi qui. & c. neque. Arg. contra extra de ætat.& qualita. cap.1. Solut. hic non fuit in culpa:ibi sic.15.quæst. 1.cap.fin.b

HOC AVTEM. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur quod infrà proxi. cõtinetur. Ioan. de Fan.& sic cõtinuatur.

Item ex concilio Ilerdensi [1].

¶ Non prohibetur à sacris ordinibus,qui à medicorum incisione claudus efficitur. C. X.

2 SI quis in infirmitate positus clericus, medicorum incisione claudus [a] efficitur, promoueri ad sacros ordines eum non denegamus.

Itẽ Stephanus Roberto Metensi epõ.

¶ Non prohibetur à clero, qui digitum sibi casu abscidit. C. XI.

3 LAtor præsentiũ Flauius † scilicet clericus ad sanctã sedem Apostolicam veniens detulit à te nobis directam epistolam, qua indagare studuisti,eum à Normannis bnuperrime captum sinistræ [c] manus digitum habere abscissum : scisciſtans,si ob hoc ad ecclesiasticum ordinem valeat promoueri, an non. [d] Quod & nos reperientes quia solertia tua magis super hoc solicita à sede Apostolica doceri flagitat, normam iustitiæ semper sequi exoptans, studiũ tuæ sanctitatis merito collaudamus, reuerẽtiam tuam scire volentes, quoniam si ita est, quòd à Normannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promouendum(si aliàs dignus fuerit)nil ei nocebit:eo quod quid de his, qui à dominis vel medicis, siue à paganis non sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones,dilectionẽ tuam latere non credimus.

Item Gelasius Papa Palladio epõ.

¶ Tempore sinceritatis dignitas accepta sequente debilitate non amittitur. C. XII.

4 PRæcepta canonum, quibus ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles [d] corpore non patiuntur venire; ita & si quis in † eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus,amittere nõ potest, quod tempore suæ sinceritatis accepit.

¶ Stephanus siquidẽ presbyter petitorio nobis defleuit oblato, qđ [e] habetur in subditis, Olim sibi ante annos plurimos collatam presbyterij dignitatem, quam re vera immaculati corporis iudicio † suscepiſſet; sed nuper propter prouinciæ vastitatem (quam Thusciæ præ omnibus, Barbarorum [5] feritas diuersa sectantium,& ambiguitas inuexit animorum) dum imminẽtes gladios euadere fugæ præ-

sidio niteretur, acutis fudibus occurrentia sibi septa transiliens, inferiores partes corporis inseruisse suggessit, quæ vix adhibita curatione biennio potuissent abstergi [f]. Et ideo frater chariſſime, supradicto locum suum, dignitatemque restitue,quatenus sacrosancta mysteria, sicut consueuit, exerceat. Neque enim conuenit ob hoc auferri ante susceptum ordinem, in quo postmodum [g] in inualetudinem corporis casu probatur faciente collapsus.

α ¶ Quod habetur.] *Sic est emendatum ex Anselmo, & antiquis codicibus Gratiani. Nam hæc est vsitata forma in epistolis. Romanorum Pontificum, vbi propria verba petitionum subiungunt. Antea legebatur* quod haberet.

2 *Hoc autem non de omnibus membris intelligendum est. Qui enim oculum casu amiserit ,licet desit voluntas; tamen sacerdotiũ adipisci non potest.*

Vnde Gelasius †*scribit Rufino epõ.*

¶ Non sunt præstandi iura sacerdotij,cui oculus ereptus est. C. XIII.

6 SI euãgelica admonitio iracundiam nec vsque ad verbum furentem prosilire permittit, nec si Racha fratri suo quis dixerit, reus sit gehennæ ignis: quali putamus pœna plectẽdum esse,qui non solum pugno impie percussit in leuitici hominem officij ministerio seruientem; sed quasi non sufficeret ad eadem manus, ita(instigante se diabolo) raptus est ad iracundiam, vt fuste non solum percuteret, sed etiam erueret oculum fratris? Et quamuis huiusmodi excessus grauiori esset pœna plectendus; bene tamen fraternitas tua fecit ab officio eum presbyterij remouere. Hoc tamen solicitudinis tuæ sit,vt locum ei pœnitẽtiæ constituas,& in aliquo eum monasterio retrudas,laica tantummodo sibi communione concessa. In loco autem illius alium te necesse est ordinare presbyterum. 7 Nam illi, cui erutus est oculus, non possunt secundum canones sacerdotij iura cõcedi. Neq; enim aliquid ei prodest,quòd oculum inuitus [g] amisit; cũ nec volens quisquã oculũ amisisse credẽdus est;nec sacratissimos canones alĳquem casum in amissione oculi,qui ad sacerdotiũ adipiscendum non impediret,suis excepisse [h] regulis inuenim[9]:sed hoc tantummodo ad prohibitionẽ sufficisse videmus patribus,vt qui careret oculo, sacerdotij officiũ adipisci non possit.Sed nec illi vltenus quasi in compensationem iniuriæ [i] sacratus ordo concedi poterit; qui ad tantam sacerdotem proprium potuit iracundiam prouocare, vt & ille officium, in quoerat, amitteret, & iste proueſtus sui perderet facultatem.

Dec reti j.Pars. k

Dictum est suprà *in pluribus capitulis,quòd non repellitur à promotione qui casu vel ægritudine vel persecutione perdidit membrum: Nunc vero dicit Gratianus, quòd hoc non intelligitur de quolibet membro. Nam qui oculũ qualitercumque amisit, ꝓmoueri non debet ad sacerdotium.*

† *al. abſtringi*

Iuangelica.] SVS. Quidam diaconus ad tantam iracundiam quemdam sacerdotem prouocauit,quòd ille sacerdos non solũ percussit diaconũ fuste, sed etiam oculum eius eruit. Ideo Rufinus episcopus priuauit eũ officio presbyterij. post hoc factum postulabat diacon[9] in sacerdotẽ promoueri duabus rationibus. Tũ quia inuitus oculum amiserat. Tum quia in recompensationẽ suæ iniuriæ, quod totum Rufinus episcopus Papæ significauit. Præcipit ergo Gelasius Papa, vt presbyterũ detrudat in monasterium : & loco eius alium ordinet : nec diaconum in sacerdotem promoueat: quia sacri canones nullum casum in monoculo excipiunt vt promoueri possit:nec ei prodest, quòd oculũ inuitus amisit: maxime cũ ad tantam iracũdiam sacerdotem prouocauerit, vt ille officium, & iste promouendi facultatem amitteret.

† *al. Pelagius*

6 Polyc.ibidẽ Ansl. l. 11. cap. 169.

Matth.5.

g ¶ *Inuitus.*] Argu. est ad quæstionem, quòd si sponsa est oppressa à sponso, non posset [e] intrare religionem: quia nõ prodest ei, quòd inuita est passa. Quid de hoc sit, in quæstionibus dixi.B. Dic quòd ingredi poterit nõ obstante corruptela:quia non debet esse melioris conditionis malus quàm bonus,nam nemo ex suo delicto, &c.vt ff. de reg. iur.non fraudãtur. tamen qui oculum amiserit, remanet tutor:vt C.de excusat. tuto. frater tuus.

e Arg contra 5.dist.ad eius. secundum H.

7 Ino p.6.cap. 121.

h ¶ *Excepisse.*] Argu. quòd vbi canon non excipit , nec nos excipere debem[9].2. q.5.cõsuluisti.

i ¶ *Iniuria.*] ‖quia pœna vnius non debet esse præmium alterius. ff. ad Sylla. l. si sequens. ff. quod met. cau.sicut in exceptione. §. Pedius.

‖ Pœna vnius non debet esse præmium alterius.

k ¶ *Prouocare.*] Grauius delinquit qui me ad iracũdiam prouocat, quã ego. c. ad leg. Iul. de vi priuã. quoniam. & 23. quæst. 5. cum homo.

Presbyte-

Resbyterorũ.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima parte probat, q̃ nullus illegitime natus promouetur nisi in cœnobiis vel canonia regulari: & hoc probat per cap. Vrbani, quod solum cap. continet ius commune. Secunda ibi, *Sed hoc.* Tertia ibi, *Contra.* Ioan de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 56. distin. in qua agit Gratianus de filiis presbyterorũ: & ostendit qui eorum promoueri possint, & qui non, allegando pro vtraque parte, & solutionẽ ponendo.

a ¶ *Presbyterorum.*] ‖ De legitimis filiis non est dubium, quin licite promoueantur. ĩ. eod. §. cum ergo. sed illegitimi non si tamen sint in monasteriis vel canoniis regularibus, licite promouentur. vt ĩ. eod. cap. 1. & extra eod. c. 1. & c. ad abolendam. quia ingressus monasterij tollit irregularitatẽ [2]; vt 16. q. 1. legi. 19. q. vlt. c. vlt. & in auth. de monachis. in prĩ. coll. 1. Licet quidã cõtrarium dicant: & dicunt q̃ religio circa eos non plus operatur, nisi q̃ facilius cũ eis dispensatur. arg. pro eis. 55. dist. c. priscis. & 50. dist. c. si ille. Et dico ẽpm posse dispẽsare circa tales, vt extra eo. veniẽs. & c. ex transmissa [b]. sed solus Papa dispensat cũ eis in episcopatu, vt extra de elect. innotuit. Dicunt tñ quidã, q̃ circa paternas ecclesias immediate habendas solus Papa possit dispensare: arg. extra eo. ex tua [c]. quod nõ credo, per illã decret. veniens. Ioã. Sed certe solus Papa dispensat in hoc casu, vt extra eod. cap. dilectus filius. & extra eodem ca. vlt. vbi de hoc tradit. B.

Resbyterorum.] CASVS. Quæritũ fuit an filij presbyterorũ sint promouendi? Et respõdet q̃ non, nisi in monasterio vel regulari canonia fuerint conuersati.

b ¶ *Presbyterorum.*] Idẽ de diaconis & subdiaconis, quia non est alia causa prohibitionis, nisi quia timentur in eis exẽpla paterni criminis: vt 6. q. 1. si quis cũ. & etiã propter odiũ paternum: vt 15. q. vlt. cum multæ. & 24. distinct. quando.

c ¶ *Filios.*] Sed numquid hoc ad nepotes extenditur: & videtur quòd sic: ‖ quia nomine filiorũ nepotes continentur. ff. de verb. signifi. liberorũ. & arg. ff. ad Macedo. filium. Sed non est ita: quia odia sunt restringenda, vt de pœnit. distinct. 1. pœnæ. ff. de liberis & posthum. cum quidam. tollitur enim vitium per successionem: vt infrà eod. dominus. & licet senator non possit ducere illam cuius pater vel mater artem ludicram fecit: tamen potest illam ducere cuius auus, vel auia artem ludicram fecit: vt ff. de ritu nupt. l. lege Iulia. §. 1.

d ¶ *Cœnobiis.*] Sed hoc ad facilitatem dispensationis referas, vt quidam dicunt. Idem est vbicumque conuersentur religiosi: ‖ quia locus non sanctificat hominem: vt 40. distinct. non loca. nam conuersati in monasteriis sæpe deteriores sunt aliis: vt 47. distinct. quamtumlibet.

SED HOC. Hæc est secunda pars huius distinctionis, in qua probare vult, quòd si boni fuerint, non nocent illis natales parentum. & hoc vult probare per vij. auctoritates. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicit Gratianus, quòd supradicta intelliguntur de filiis sacerdotum, qui paternam incontinentiam imitantur. sed si sunt bonæ vitæ, non solum sacerdotes, sed etiam Papæ fieri possunt. Quod probatur exẽplo Bonifacij, Felicis, & Agapiti, & multorum aliorum, qui fuerunt filij sacerdotum: & tamẽ ad summum sacerdotium sunt promoti.

e ¶ *Sed hoc intelligendum est.*] istud spectat ad principium capituli.

Osius.] Alias Orosius. Omnia ista exempla intellige de his, qui laicali statu vel minoribus ordinibus orationibus parẽtum suscepti sunt: qñ suis parentibus licebat vti vxoribus suis. ĩ. eo. cũ ergo. Archi.

Vndecumque.] CASVS. Ab hoc loco vsque ad §. *contra.* probat Gratianus peccata parentũ filiis non imputari. est ergo casus isti cap. talis. Duæ quæstiones factæ fuerunt Augus. Prima fuit, an peccata parentum filiis imputentur. Et respondet, q̃ non, si paterna vitia nõ sequãtur. Semẽ enim hominis ex quocumque homine bonum est, & Dei creatura est. Secunda fuit, an mali filij cõiugatorũ nuptias vitupererit: & respondet quòd non: sicut nec boni filij adulterorũ eos ab adulterio excusãt.

f ¶ *Nulla est.*] similis locutio: *Vestes quas geritis sordida lana fuit.*

g ¶ *Sic mali.*] Nota q̃ bonũ præcedens non excusat malum sequẽs: nec bonũ sequẽs purgat malum præcedens: vt 23. q. 5. relegentes. & 14. q. 5. forte. & c. neq;. ‖ Sed verum est, quòd non nocet delictum patris filio quantum ad vitam æternam: nocet tamen quo ad ordines: item quo ad successionẽ: vt 6. 4. 1. si quis cũ. ité quo ad alias pœnas: vt 1. q. 4. §. item peccato. Mitius tamẽ loquitur lex de illis qui spurij sunt. quòd non obest eis hoc, quum possint eligi ad decurionatũ; quia nõ est impedienda dignitas eius qui nihil admisit [d]: vt ff. de decu. spurij. in princ. & l. generaliter. §. spurios. & Boetius; quid genus aut proauos, &c. & Iuuenalis.

Tolle tuum Hannibalem. Malo pater tibi sit Tersites, dummodo tu sis Eacidæ similis, Vulcaniaque arma capessas: Quam te Tersitæ similem producat Achilles.

Nvmquam.] CASVS. Dicit Ioan. Chrysost. quòd numquam filius debet erubescere de vitiis parentum, dummodo sit virtuosus. Nam quantumcumque quis matrem habeat vilem & pollutosus. Nam quantumcumque quis matrem habeat vilem & pollutam, numquam de eius vilitate obfuscabitur, vel polluetur: quia si fort

legalis filius dominæ,& carnalis filius ancillæ. ita secundum legem Mosaicã mulieres poterant adoptare filios [a]:sed secũdum legem Iustiniani nõ possunt,nisi filij eius sint in acie amissi,vt inst.de adop.§.feminæ.

CONTRA. Hæc est tertia pars huius distin. in qua probat contrarium eius quod præmittitur.Ioan. de Fan.

CASVS. Hactenus probauit quòd peccata parentum filiis non impatantur. Nunc vult probare contrarium per sequens cap.

Si gens.] CASVS. Improperabatur Bonifacio in Italia & Francia, & etiam ab ipsis paganis improperium est) spretis legalibus connubiis, adulterando, & luxuriando ad instar Sodomiticæ gentis fœdam vitam duxerit; de tali commistione meretricũ æstimandum est degeneres [2]populos, & ignobiles,& furentes libidine fore procreandos,& ad extremum vniuersam plebem ad deteriora, & ignobiliora vergentem, & nouissime nec in bello sæculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus,nec Deo amabilem esse vẽturam:sicut aliis gentibus Hispaniæ, & Prouinciæ, & Burgundionum populis contigit: quæ sic à Deo recedentes fornicatæ sunt, donec iudex † omnipotens talium criminũ vltrices pœnas per ignorantes * legem Dei, id est [4]per Saracenos venire, & sæuire permisit [b].

a ¶ *Degeneres.*] quo ad fortitudinem & nobilitatem:vt 35.q.3.quędam.

b ¶ *Permisit.*] Nota, quòd propter delictum permittit Deus inferri [b], pœnas:vt 5.q.5. non omnis.16.q.1.& temporis.& c. reuertimini. & 7. q. 1. fciscitaris.

VNDE. Istud vnde, ita continuatur: peccata parentũ nocent filiis:vnde non possunt promoueri nisi in cœnobiis:vel nisi dispensetur cum eis. Quod sequitur, planum est vsque ad c.apostolicã.

c ¶ *Vnde.*] istud vnde, continuatur ei quod dixi §.in illo §.sed hoc,in pri.

Apostolica.] CASVS. In quadã ecclesia episcopali duo fuerunt clerici: vnus fuit electus ab ecclesia,& canonice qui dignior erat: altero electo ab ecclesia:& digniori obiiciebatur, ꝙ erat filius sacerdotis. Super hoc fuit cõsultus Papa, qui mandat electum canonicè consecrãdum, non obstãte eo quòd dicitur filius sacerdotis: si aliùs dignus inueniatur.

d ¶ *Ab ecclesia.*] Nota, quòd dicitur ab ecclesia electus, qui à maiori parte capituli est electꝰ, vt extra de electio. cum nobis.ff. ad munic. quod maior. extra de electi. cum inter. in princip.

e ¶ *Ceteræ.*] impropriè ponitur. sic 26. distinct. deinde [c]. vel nomine ceterorum, omnes [d] comprehenduntur: vt ff. de verb. signi. ceterorum.

HOC AVTEM. Dicit Gratianus,quòd supradicta cap. in quibus dictũ est, quòd filij presbyterorum possunt promoueri, ex dispensatione loquuntur, nec faciunt regulam generalem: quod probat sequen. cap.

Coenomanensem.] CASVS In ecclesia Cœnomanens. electus fuit in episcopum quidam filius sacerdotis: quare quæsiuit Barth. Turoneñ. archiepiscopus, an propter hoc eum deberent repellere. Et respõdet Papa, quòd nõ, si aliàs bonus est: non tamen volumus vt in posterum hæc regula recipiatur, sed vt ad tempus necessitati ecclesiæ consulatur.

f ¶ *Electum.*] Hodie non sunt tales eligendi, sed postulandi à solo Papa: quia metropolitanus cũ electo in episcopum non posset dispensare: vt extra de electio.innotuit.

g ¶ *Sed ad tempus.*] infrà.1.q.7.tali.Ioan.

CVM ERGO. Iste §.respicit illum §. suprà. sed hoc intelligẽdum.Et dicit Gratianus,quòd illi qui dicuntur ibi esse promoti in summos pontifices,intelliguntur esse nati non de fornicatione, sed de cõiugio legitimo: quod olim fuit licitum omnibus sacerdotibus: nunc autem licet tantum orientalibus.

h ¶ *Cum ergo.*] respicit primum §.huius dist.

i ¶ *De fornicatione.*] non dicit bene:quia si essent legitimi sine dispensatione promouerentur.

QVOD AVTEM. CASVS. Obiicit Gratianus sibi in hoc §. & postea soluit dicẽs,quòd illud quod dictum est §. in c. vndecumque, quòd vitiũ originis non imputatur femini: videtur cõtrarium ei quod dicitur in ecclesiastico, ꝙ adulterorum filij abominatio sunt Domino. Sed dicit illud sic esse intelligẽdũ, sicut intelligitur quod §. dictum est de filiis presbyterorum, vt illi tãtum dicãtur abominatio esse Dño, qui paterna vitia vel flagitia eorũ sequunt.

k ¶ *Negatur.*] §. eod. vndecumque.

Via.] CASVS. Hoc c. intelligitur ex dispensatione, sicut illud c.Cœnoma.Peronꝰ qui de adulterio natꝰ est, fuit in eps̃m Legionẽs. electus:qui post electionem ad apostolicum veniens humiliter est cõfessus: Papa vero audiẽs ipsum esse bonæ famæ & bonæ vitæ ab his qui secũ erãt, ipsum confirmauit in dignitate ex dispensatione.

l ¶ *Dignoscitur.*] Arg. contra.ff.de acquir.here. sed & si de sua.

m ¶ *Et vitam.*]Ex quo plura fecerunt pro ipso: & tãtum vnum faciebat contra ipsum,& non debuit:impediri eiꝰ promotio.28.di. de Syracusanæ. & 13.distin.duo mala [e].

n ¶ *Cõfirmam*ꝰ.]Et hoc fit ex dispẽsatione. Ioan.

Item

Vnde Vrbanus Papa II. scribit Bartholomæo Turon.archiepiscopo.

¶ Filij sacerdotum non prohibentur ab episcopatu, si ceteræ virtutes in eis inueniantur.

C. XIII.

4 COenomanẽsem electum [f] pro eo, quòd filius sacerdotis dicitur, si ceteræ virtutes in eum conueniunt, non reiicimus; sed suffragantibus meritis patienter suscepimus:non tamen, vt hoc pro regula in posterum assumatur; sed ad tempus [g] ecclesiæ periculo consulitur.

Cum ergo [h] ex sacerdotibus nati, in summos Pontifices suprà [5] legantur esse promoti, non sunt intelligendi de fornicatione [i] sed de legitimis coniugiis nati: quæ sacerdotibus ante prohibitionem vbique licita erant, & in orientali ecclesia vsque hodie eis licere probatur.

Quòd autem vitiũ originis semini imputari negatur [k], videtur esse cõtrarium illi sententiæ [Adulterorum filij abominatio sunt Domino.] Sed sicut suprà dictum est de presbyterorum filiis; ita & hoc de filiis adulterorum intelligendum videtur:vt illi dicantur esse abominatio Domino, ad quos paterna flagitia hæreditaria successione descendunt. Similiter & illud Vrbani intelligendum est,quod ipse scribit Petronio Legionen.episcopo.

Vnde [c] Vrbanus in fine superioris capitis distinguendo subiunxit [2].

¶ Si religiosi inuenti fuerint filij sacerdotum, ordinentur. C. XI.

* *Rubrica huius capitis abest ab aliquot vetustis(neque enim est vlla capitis distinctio) & præponitur sequenti capiti,* apostolica.

NIsi aut in cœnobiis, aut in canoniis † religiosè probati fuerint conuersari.

Idem Alexander I I.

¶De eodem. C. XII.

3 APostolica auctoritate præcipimus vobis, vt si cum, qui ab ecclesia [d] electus est, altero digniorem esse, canonicãque eius electionem probaueritis; fulti nostra auctoritate consecretis. Nam pro eo,quòd filius sacerdotis dicitur,si ceteræ [e] virtutes in eum conueniant,non reiicimus; sed suffragantibus meritis conniuendo cum recipimus.

Hoc autem, quod de filiis sacerdotum dicitur, ex dispensatione ecclesiæ introductum videtur:& quod ex dispensatione introducitur,ad cõsequentiam regulæ trahi non poterit.

a Adde sacerdotes habere idem iusçum mulieribus. nota.in l.2. §. illud & in l. si pater.§.fin. & in l. si arrogator. penulti. ff. de adop.

1 Iuo p. 8. c. 224.

† *al. vindex*

† *al etiam*

b Ad hoc 23. c.5. remittuntur, & ſ. hinc notandum. & q. 4. si quos. Archid.

2 Supra.ead.c. presbyterorũ.

† *al.canonicis*

3 Anſ.l.6.c.29.

‖ Electus à maiori parte capituli dicitur electus ab ecclesia.

e Sic ſ.e.proxi. d De hoc etiã leg.& not.50. dist.vt consti tueretur.& secundum hoc dic,ceteræ, id est, si omnes. Archidia.

‖ Baptizatus in ægritudine non est promouendus.

Item qui ægritudine.] CASVS. Hic intitulatur 57. distinct. in qua dicitur hominem in ægritudine baptizatum non promouendum.

¶ *Ægritudine.*] ‖ Inhac distin.traditur, quòdqui baptizatur in ægritudine non est promouendus : & est intelligendum de tali qui cum sanus esset, distulit baptizari: sed timore mortis petiit baptismum. causa autẽ huius cõstitutionis est, quia præsumitur non vere pœnitens qui mortis causa est pœnitens: & sic præsumũtur peccata non esse ei dimissa:si tamen statim moreretur, præsumeret ecclesia peccata ei dimissa esse,vt de pœnit. distinctio.7. nullus.& sic ecclesia circa idẽ factum habet cõtrarias præsumptiões:sed diuerso respectu. de consecrat. dist. 3. perlatum.

1 Pol.l.a.tit. Barch.4.c.43. Iuo p.c.217. & p.6.c.101.

† *al.*

Iquis.] CASVS. Quæsitũ fuit in concilio Neocæsarien. an ille qui est in ægritudine baptizatus,debeat ordinari presbyter.Et respõ.quòd non: quia fides illius non præsumitur volũtaria,sed metu mortis facta: si tamẽ postea bonæ vitæ apparuerit, aut raritas hominum exegerit, poterit promoueri.

5 Supra.dist.

b ¶ *Si quis.*] intellige adultus : nã pueri ab hæreticis baptizati promouentur:vt 1.q.4. placuit.

c ¶ *Sed ex necessitate est.*] præsumitur. & sic canon præsumit hoc in deteriorem partem [a]: similiter 30.quę.5.,aliter. ‖ Sed cum hæc irregularitas proueniat à peccato, & baptismus tollat peccatum : quare nõ tollit irregularitatem ipsius? Respond. quia baptismus inducit hanc irregularitatem : vnde non potest eam tollere : quia eadem res nõ potest habere cõtrarios effectus. arg. extra de bap. maiores. vltra medium, ibi : sed hæc tãtum impossibilia. sic suprà 26.distinct.deinde. sic eadem causa non potest parere obligationem & liberationem : vt ff. de solu.qui hominem.§.vlt.

a Scilicet ꝙ peccata non sint ei dimissa:& hæc præsumptio non potest tolli per baptismũ: eam secũdum Law. & to. eã indicat : sed tollitur ꝙ alia ſiumptio-ne,scilicet per sequentem bonam cõuersationem, vt in c.continetur. Archid.

‖ Baptismus an tollat irregularitatem.

d ¶ *Postea.*] & ita per sequens factum eliditur præcedens præsumptio. sic de consecrat. dist. 4. tunc valere. 34. quæst. 1. cum per bellicã. sic quãdoque præsumptio sequens elidit præcedentem : vt ff.de in integ. restit.diuus.

2 Paulo aliter

e ¶ *Raritas.*] Argu. quod propter raritatem hominum aliqua concedũtur:vt 55.distinct.cap.priscis. 1.quæst.7.talis.

6 Paludan.

Tem ex monachali.] CASVS. Suprà in 54. distin. dictum fuit,quòd serui ordinari non debent , nisi voluntas dominorum accesserit. *Sed* quia in quibusdam locis monachi seruis comparantur, cum non habeant proprium, nec sint suæ voluntatis:vt 12.quæst.2.non dicatis.ideo Gratian. ponit hanc 58.distinct. in qua ostendit monachum ad ecclesiasticum officium non promoueri nisi de voluntate proprij abbatis,& etiam de consensu conuentus.

f ¶ *Item ex monachali.*] Suprà 55. distinct. cap.priscis. dixerat , quòd monachi possunt præfici parochialibus ecclesiis: ‖ sed ne crederet aliquis,quòd hoc posset fieri sine licentia abbatis:ideo ponit hãc dist.&c.

Nvllus.] CASVS. Quæsitum fuit à Gregorio, an episcopus possit monachum promouere ad officium clericatus, vel ad dignitatem. Et respondet,quòd non, nisi eum abbas obtulerit propria voluntate sibi. Quod sequitur,planum est,vbi dicitur,quod fit ex dispensatione,ad consequentiam trahi non debet;ad quod inducit seq.c.

g ¶ *Abbas.*] No. quòd nullus monachus potest promoueri ad ecclesiasticos honores, nisi cum licentia abbatis : vt 16.q.1. si quis monachus.& cap. cum pro vtilitate. idẽ intellige de quolibet clerico,vt sine licentia prælati sui non possit ab episcopo transferri [b] ad aliũ locum, cum nec clericus episcopi ab archiepiscopo,quia omnium consensus est requirendus quorum ius lædit:vt 54. di. nullus.9.q.3.per singulas. Et non solũ voluntas abbatis est requirenda, sed etiam monachorum: vt 19.quæ.3.statuimus.Nam hæc est quædã alienatio. vnde non potest fieri sine consensu omnium : vt 12.quæ.2.fine.Io. & quod dicitur de episcopo, credo falsum si causa subest. extra de excess.prælat.sicut.

3 Et in Affri. cap. 47.

b Idem not. hic Hu.&Lan. in vtroque dicto. Ad quod facit quod leg.& no.7 q. [c]. episcopus loco. & idem senrit hic Io. de Fan.

Iquis.] CASVS. Dicitur in hoc ca.ꝙ episcopus non potest alienum monachum promouere ad clericatum, vel facere abbatẽ in suo monasterio, nisi de voluntate proprij abbatis, quod si fecerit,cõmunione suæ plebis sit contentus, & promotus remouebitur ab eo quod accepit.

h ¶ *Maiorẽ.*] ‖ Ex hoc loco videtur , quòd monachus possit esse prælatus in ecclesia sæculari. quòd episcopꝰ possit esse,non est dubium, vt 18. quæst. 1. statutum. Item, quòd plebanus possit esse,habes 16.quæst.1. monachos. & cap. in parochia.Item, quòd canonicus sæcularis possit esse, videtur 74.distinct. quorumdam. Item, quòd vicedominꝰ episcopi possit esse,videtur: quia episcopus debet habere testimonium à monachis: vt 2.quæst.7.cum pastoris. sed œconomum debet habere episcopus: vt sit ei testis:vt 16.quæst.7. quoniam in quibusdam. ergo potest esse œconomus, vel vicedominus episcopi. & istud H. admittit. argu. contra 16. quæst. 1. de præsentium. De hac materia notaui 16. quæst. 7. in nona.potest tamen intelligi [c]. quod hic dicitur, de episcopalis etiam fuit.

4 Anſ. l. 6.c. 28. Iuo p.5.c.102. 5.dist. 36.

† *temporis*] otig.

‖ Monachus potest in ecclesia sæculari esse prælatus.

† *al. ordinatore eius careant.*

c Et vere sẽcundũ quem ille intellectus qui ſ.quitur est verus: sic etiam intelligitur. 74. dist.quorumdam. secundũ Law.

d Vel aliter c. 51.dist. quæ in aliquo fecit mẽtionem de illiteratis, & de promotis sine interstitiis temporũ, inde sumpta occasione specialem ponit Gratianus tractatum de his, docens tales non esse promouendos. Casus istius cap.habetur suprà 36. distinct. qui ecclesiasticis.

k ¶ *Item.*] Dictum fuit suprà distinct.50.non confidat. & 55. distinct. priscis. ꝙ nullus ordinandus est nisi seruatis interstitiis tẽporum, ideo ostẽdit hic,ꝙ ad instar sęcularũ dignitatũ nullꝰ p saltũ est ordinãdus [d].

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

SI officia.] CASVS. Quæsitum fuit an episcopi debeant promouere aliquos in episcopos vel presbyteros, qui in minoribus ordinibus non sunt examinati, vel sine temporum interstitijs promoti. Et respondet Vrbanus, ꝙ non, sed docet esse per ordinem assuescẽdum, vt primo assuescat in minoribus ordinibus, qui ad maiores voluerit promoueri; ne dux esse desideret, cũ tyro prius non fuerit. Et hoc probat ad instar curiæ sęcularis, vbi gradatim aliquis promouet. Et reprehẽdit quosdam epos, qui quærentes pompam in multitudine presbyterorum, ordinabant eos in locis solitariis, vt eis ordines conferrẽt, quibus aliud conferre non possunt.

a ¶ *Si officia sæcularia.*] id est, sæculares non deferunt principem locum ingressis, &c.

b ¶ *Quis.*] Not. modũ argumentandi, ex quo ita est apud sæculares iudices, eodẽ modo erit apud ecclesiã, si 31. dist. tenere. & c. si laicus. 3. q. 5. q. 2. 19. q. 3. monasteriis. sic 12. q. 2. cũ deuotissimã. Et est arg. ad qõnem illã, ‖ ꝙ si aliquis est legitimatus à principe, ꝙ apud ecclesiã est legitimus, quod non credo. arg. ad hoc extra qui fi, sint legi. per venerabilẽ. de hoc no. 10. dist. c. 1. ibi videas. Archid.

c ¶ *Saltu.*] ‖ Gradatim enim deferendi sunt honores: vt 93. dist. legimus. in fi. & if. de mu. & ho. vt gradatim. nam casum apperit q̃ per abrupta ascẽsum q̃rit, vt 48. dist. sicut.

d ¶ *Stipendia.*] ‖ Nota ꝙ magis præsumitur pro illo qui plura habet stipendia, quã pro illo qui plura stipẽdia habet in ecclesia: q̃a is gradꝰ ceteros antecedit, quem labor prolixior & stipẽdia lõgiora fecerũt antecedere: vt C. de offic. ma. of. nemo. & 61. di. miramur.

e ¶ *Rarum.*] sic 7. 93. distinct. legimus a.

HOc.] CASVS. Quidã ex laicis honoris desiderio inflãmati repente fiebant sacerdotes, & epi: qui licet nondum didicissent in ecclesiastica militia famulari: tamẽ duces esse volebãt, & locũ regiminis obtinere: quod reprehendit Grego. & phibet ne fiat.

f ¶ *Tonsurantur.*] arg. ꝙ nullus debet tonsurari ad hoc, vt dignitatẽ consequatur b: vt 16. q. 7. per laicos. Quid iuris sit de hoc, ibi notaui: licet sit arg. cõtra 61. dist. bene. Io. H. dicit. ‖ ꝙ ipsa spes nõ inducit simoniã, dum tamen nõ interueniat pactio: quia sola animi destinatio non inducit simoniam, vt extra vt ecclesia. bene. vt nostrum. Alij cõtrarium dicunt, vt arg. 8. qu. 3. Artaldus, Io. & certe decretalis videtur dicere, quòd sola spes inducat simoniam, extra de simon. cap. vlt. & talis simonia per solam pœnitentiam aboletur, vt ibi dicitur. hoc tamen credo, quòd spes pro honesto seruitio, non inducit simoniam.

g ¶ *Inculpati.*] Nota, ꝙ semper præsumitur, ꝙ in fraudem receperit ordinem qui subito recipit, licet bene meritus sit, aliàs sic præsumitur, quòd libertas in fraudem data sit quandoque, licet seruus sit bene meritus: vt ff. qui & à quibus ma. l. 1. in fin. arg. ad hoc 61. dist. miramur c.

ORdinatos.] CASVS. Quidam archiepiscopi ex laicis, & parum litteratis in epos ordinabant, quod Papę innotuit ex cõfessione cuiusdam eorum. vnde præsumit Cælestinus alios similia fecisse: & ideo prohibet, vt ad tantam dignitatem non promoueantur, qui per singula non creuerint officia, & qui non fuerint eruditi. Nã prius debet esse discipulus antequam sit magister, vt posit docere quod didicit.

h ¶ *Ordinatos.*] Not. ꝙ cõfessio vnius nocet alij d: quod est cõtra id. 2. q. 5. interrogatũ. sed hoc est propter causæ cõnexionem: vt 81. di. tantis. & no. 3. q. 6. hęc quippe. Vel dic, ꝙ non nocet, nisi quo ad præsumptionem, sicut dictum vnius nocet quo ad præsumptionem: vt 86. dist. tanta.

i ¶ *Ratione.*] vt prius sit discipulus.

k ¶ *Confirmat.*] id est, confirmare debet.

l ¶ *Difficilius.*] 5. 40. distinct. ante omnia.

ECce.] CASVS. supra ostẽsum est qui posint ad sacros ordines promoueri, & q non. in hac vero 60. dist. ostẽdit ex quibus ordinibus sit aliquis eligẽdus in archipresbyterũ, vel præpositum, vel episcopum, vel archiepiscopum.

m ¶ *Ecce.*] Hic ostẽdit ex quibus ordinibus aliquis eligendus sit in præpositum, vel decanũ, vel archipresbyterũ, vel episcopum. ‖ & dicit, ꝙ nullus eligendus est in præpositũ, nisi sit diaconus, vel presbyter; nullus in archidiaconũ, nisi sit diaconus; nullus in decanum vel archipresbyterũ, nisi presbyter; nullus in episcopum, nisi ad minus sit subdiaconus.

NVllus.] CASVS. Prohibetur in isto cap. vt episcopus non faciat aliquem archidiaconum, nisi sit diaconus: nec aliqué faciat archipresbyterum, vel decanum, nisi sit presbyter.

n ¶ *Nullus.*] Hæc duo cap. dicit H. abrogata per id quod est 7. c. pe. & vlt. extra de elect. cũ in cunctis. vbi dicit, ꝙ qui est in sacris ordinib⁹, potest eligi in præpositũ vel archidiaconũ. Sed subdiaconatus est hodie sacer ordo. extra de ætate, & qualitate, à multis. §. verũ. & hoc satis sustineri potest cũ acolythus etiã possit eligi ad prælaturã, vt extra de ætat. & qual. præterea. vbi dr, ꝙ dispẽsatiue põt eligi. Vel dic, ꝙ exponitur hæc dictio, fit, id est. fiat. sufficit enim si talis sit, ꝙ in breui possit promoueri ad istos ordines: vt extra de ætat. & qualit. præterea. non enim refert an iam sit, an cito fiat, vt extra de ver. sig. cap. 3. & de cõsecr. dist. 4. quando. Sed quare statuitur istud de istis dignitatibus. ‖ cum in eỹ possit eligi subdiaconus? vt 7. ead. cap. vltim. Sed huius rationẽ assignat Gratia. 7. ead. dist. §. horum. & de epo. 7. eo. §. alterum. s. propter ordinis dignitatem. In quo antẽ ordine debeat esse cẽntor, vel primicerius, cõsuetudini relinquo. 32. dist. placuit. ‖ Licite ergo potest quis in minoribus ordinibus eligi ad has dignitates, dum tamen habeat ætatem f. Sed his ob. extra de elect. dudum. 1. in fin. Si vis sustinere dictum H. expone quod dicit illud cap. præterea. dispensatiue, scilicet ex dispensatione canonis. Non ob. cap. dudum. in fi. quia potest intelligi de defectu tali qui impediat promouendum ad talem dignitatem, de quo ibi fit mentio. vnde dicitur, quòd acolythus possit eligi ad illam dignitatem, vt videtur dicere littera, sic scilicet intelligendo.

o ¶ *Episcopus.*] Suprà, ‖ ergo collatio archidiaconatus spectat ad episcopum.

episcopum. 74. dist. episcoporum. & 25. dist. cap. 1. & 21. dist. cap. 1. & 89. dist. volumus. Sed contra 93. dist. legimus. & extra de elect. cum in cunctis. vbi dicitur, quòd ad canonicos spectat. Dic quòd ad episcopum tantum spectat confirmatio, ad canonicos electio de iure: in talibus tamen consideranda est cõsuetudo, vt extra de elect. cum ecclesia a.

a ¶ *Nisi presbyteri.*] J. 23. q. 4. sicut excellẽtiã. contra. vbi dicitur, quòd non gradus elegãtior, sed vitæ melioris, &c. Sed dic, quòd non tãtum ordo consideratur, sed ordo & meritum.

NVllus.] CASVS. Dicit Calixtus, ꝙ nullus in præpositum, vel archiepiscopum vel archidiaconũ eligatur, nisi fiat decanus in ecclesia, nisi presbyter; nullus archidiaconus, nisi leuita.

Item Calixtus Papa.

¶ Nullus in præpositum, vel archipresbyterum eligatur, nisi presbyter; nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur. C. II.

NVllus in præpositum, nullus in archipresbyterum, nullus in decanum, nisi presbyter, nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.

¶ *Et rubrica, & caput emendata sunt ex manuscriptis codicibus.*

Item Innocentius secundus in concilio Romano, cap. 10.

¶ De eodem. C. III.

INnouamus autẽ, & præcipim⁹, vt nullus in archidiaconũ, vel decanũ, nisi diaconus, vel presbyter [b] ordinetur. Archidiaconi vero, vel decani, vel præpositi, qui infrà ordines prænominatos existunt, si inobedientes ordinari [c] contẽpserint, honore suscepto priuẽtur. Prohibemus autem, ne adolescentibus [d], vel infrà sacros ordines constitutis, sed qui prudentia, & merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores.

Horum vnũ propter procacitatem quorumdam statutum est, qui nomen præpositurę adepti, officium contemnunt, nolentes fieri sacerdotes: aliàs enim inane esset, cum etiam in episcopum eligi possint in subdiaconatu constituti, iuxta illud Vrbani a Papæ.

a ¶ Vrbani.] *In c. à multis. extra de ætate & qualitate, tamquam decretum Vrbani primi citatur: Apud Iuonem vero, & in Pannormia ex synodo Beneuentana, quæ tempore Victoris tertij, cui Vrbanus secundus successit, habita fuit: Nam Vrbanus primus centum, plus minus annis Nicænam synodum antecesit.*

¶ Non eligatur in episcopum, nisi in sacris ordinibus constitutus. C. IIII.

2 NVllus in episcopũ eligatur, nisi in sacris [e] ordinibus religiose viuens fuerit inuẽtus. Sacros autẽ ordines dicimus diaconatum, & presbyteratum. Hos siquidem solos [f] primitiua legitur habuisse [g] ecclesia: subdiaconos vero, quia & ipsi altaribus ministrãt, opportunitate exigente concedimus; si tamen spectatæ sint religionis, & scientiæ. Quod ipsum non sine Romani Pontificis [h], vel metropolitani [h] licentia †β fieri permittimus.

Alterum vero, vt in episcopum, vel archiepiscopum, nisi in sacris ordinibus constitutus non eligatur, propter dignitatem ordinis statutum est.

β ¶ Licentia.] *Sic mutatum est ex dicto c. à multis. Iuone, & Pannormia, quamuis etiam in vetustis Gratiani codicibus legatur,* scientia.

DISTINCTIO LXI

TẽLaici[1] *non sunt in episcopos eligẽdi: sed per singulos ordines prius sunt probandi.*

Vnde Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum, lib. 7. reg. epist. 113.

¶ Sacerdotes ex laicis non sunt ordinandi. C. I.

3 SAcerdotale officium vestris in partibus in tantam (sicut didicimus) ambitionẽ perductum est, vt sacerdotes subito [k] quod graue nimis est, ex laicis ordinentur.

Item Hormisda Papa episcopis per Hispaniam constitutis, epist. 3. cap. 1.

¶ De eodem. C. II.

4 IN sacerdotibus eligẽdis curam oportet esse perspicuam. Irreprehensibiles enim esse conuenit, quos præesse necesse est corrigendis [l]. *& infrà.* ¶ Longa [m] debet vitam suam probatione monstrare; cui gubernacula committuntur ecclesiæ.

Idem eodem loco continenter.

¶ De eodem. C. III.

5 NOn negamus esse in laicis Deo placitos mores; sed milites suos probatos sibi quæsierunt instituta fideliũ. Discere prius quisque debet, antequam doceat, & exemplum religiosæ conuersationis de se potius aliis præstare [n], quàm ea quæ sibi ignota sunt, cæteris imperare. Sacros autẽ ordines dicimus diaconatum, & presbyteratum. Hos siquidem solos [f] primitiua legitur habuisse [g] ecclesia: subdiaconos vero, quia & ipsi altaribus ministrãt, opportunitate exigente concedimus; si tamen spectatæ sint religionis, & scientiæ. Quod ipsum non sine Romani Pontificis [h], vel metropolitani [h] licentia †β fieri permittimus.

Alterum vero, vt in episcopum, vel archiepiscopum, nisi in sacris ordinibus constitutus non eligatur, propter dignitatem ordinis statutum est.

a ¶ *Emendatiorem.*] sic 8. quæst. 1. qualis. 1. q. cap. vilissimus.

b *Humilitatis.*] ‖ qa nihil ita splẽdet in pontifice sicut humilitas: vt 100. dist. contra morem.

c *Tesse.*] quia publica dicta publico egent remedio, vt de pœnitent. distinct. 1. §. hoc ergo. & capit. quàmuis a.

d ¶ *Memorãdi.*] & hoc propter memoriam præteriti delicti. si. 25. distin. cap. vltim. & 48. distinct. cap. 1. & 3. quæst. 4. cap. 2. & ff. de decur. l. vltim.

e *Miserum est.*] *Qui numquam.*] suprà 59. distin. ordinatos b.

Miramur.] Casvs. Quidam archiepiscopi quosdam laicos in episcopos promouebant occasione guerræ sedandæ, & populatis tumultus remouẽdi: quare Leo Papa eos ex hoc reprehendit, dicens, quòd pro nullius persona faciendũ est cõtra decreta sanctorum patrum. Et quòd archiepiscopi hoc facere non debeãt, probat quattuor rationib⁹. Prima est, quia qui tales sublimat, non consulit populo, sed nocet. Secunda est, quia quod habet malum initiũ, vix est vt bono peragatur exitu. Tertia est, qa si minores ordines non dantur sine discussione, multo minus ordo episcopalis est sine discussione dandus. Quarta est, quia si laicus laboris inexpert⁹ notari solet ambitus, si dignitatem appetat sæcularem, multo magis eius notari ambitus solet, qui ambit administrationẽ diuinorũ.

f ¶ *Aut tumultum.*] arg. ‖ quòd non est deuiandum à iure communi propter tumultũ populi non est violandum.

Miramur tantum apud vos per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum † valuisse popularem, vt indignis quibusque, & longe extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fastigium, & gubernatio ecclesiæ crederetur. Non est hoc consulere populis, sed nocere; nec præstare regimen, sed augere discrimen ē. Integritas enim præsidentium ʰ, salus est subditorum: & vbi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. ¶ 3 Principatus ⁱ autem, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiam si moribus, atque actibus non offendit, ipsius † tamen initij sui est pernicios⁹ exemplo. Et difficile est, vt bono peragantur exitu, quę malo sunt inchoata principio.

¶ Quòd si in quibũslibet ecclesiæ gradibus prouidenter, scienterque curandum est, vt in Domini domo nihil sit inordinatum ᵏ, nihilque præposterum; quanto ˡ magis elaborãdum est, vt in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status, & ordo nutabit; si, quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. 4 Vbi est illa beati Pauli apostoli per spiritum Dei emissa præceptio? qua in persona Timothei omnium ᵐ sacerdotum Christi numerus eruditur; & proinde vnicuique nostrum dicitur [Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.] ⁵ Quid β est cito ⁿ manus imponere, nisi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris †, ante experientiam disciplinæ sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis; nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari?

¶ 6 Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet † in eligendo sacerdote iudicium; ita graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignũ. Non enim in cuiusquam personæ ᵒ præ termittendum est, quod institutis generalibus continetur: nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra ‡ diuinæ legis præcepta collatus. *& infrà.*

¶ Merito sanctorum Patrum venerabiles sanctiones, cum de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis ætas à puerilibus exordiis vsque ad perfectiores † annos per disciplinæ ecclesiasticæ stipendia cucurrisset: vt vnicuique testimonium prior vita præberet, nec posset de eius proiectione dubitari; cui pro laboribus ᵖ multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium deberetur. ¶ Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta ᵍ non adiuuant; quàm diligens, & quàm prudens habenda est dispẽsatio diuinorum munerum, & cæleſtiũ dignitatum?

α ¶ Principatus.] *In pleriſque manuſcriptis Gratiani codicibus legitur.* principatus, &c. & 7. Quòd si, &c. *Id autem factum videtur, quia infrà 1. quæſt. 1. c. principatus. citatur hic verſiculus, prout notatur in gloſſa. quæ in illis etiã vetuſtis exemplaribus eſt: in quibus aliæ gloſſæ nõ habẽtur.*

β ¶ Quid eſt. *Sic in iiſdem manuſcriptis legitur:* Quid eſt cito manus imponere, &c. & infrà: Sicut enim. *& in margine citatur,* infrà diſtinct. 78. c. quid eſt manus.

Item ex concilio Laodicenſi, c. 12.

¶ Non ſunt eligendi ad epiſcopatum, niſi quos probabilis vita cõmendat. C. VI.

7 Epiſcopũ non oportet præter iudicium metropolitanorum, & finitimorum epiſcoporum conſtitui ʳ ad eccleſiæ principatum. Nec eligantur, niſi hi, quos multo ˢ ante nota, probabiliſque vita commendat; & nihilominus, ſi in ſermone fidei, & † recta operatione per ſuam conuerſationem fuerint probati.

Item Cæleſtinus ad epos Apuliæ, & Calabriæ, epiſt. 3. cap. 2.

¶ De eodem. C. VII.

1 ¶ *Quanto.*] not. quanto res eſt maior, tanto maior eſt inquiſitio facienda, vt 59. diſtinct. ordinatos. & 47. diſt. quantumlibet. 42. diſtin. quieſcamus. & 7. quæſt. 2. cap. vltim. & eſt hoc contra illos qui dicunt, quòd in cauſis matrimonialibus nõ eſt ita diſtricta examinatio faciẽda circa teſtes, m ¶ *Omnium.*] Arg. qꝫ vni dicitur, ad alios extenditur, vt dixi 38. diſt. ignorantia. Et arg. 32. q. 7. apoſtolus. & 31. quæſt. 1. quòd ſi. & C. de naturali. liber. authẽ. item ſi quis. n ¶ *Quid eſt cito.*] vt 78. diſtinct. cap. quid eſt manus. & 86. diſt. tanta. o ¶ *Perſona.*] ‖ Not. qꝫ propter perſonam d non receditur à iure communi, vt hic, & 50. diſtinct. ex pœnitentibus. & 89. diſtinct. ſingula 59. diſtin. hoc ad nos. tamen quandoque receditur à iure propter perſonã, vt fuit in Auguſtino, vt 7. quæſt. 1. nõ autem. Item propter ſcandalum, quod timetur in perſona, vt 23. q. 4. non poteſt. Similiter propter miſeratione, perſonæ, vt 86. diſtin. tanta. Sed dic, quòd ibi perſonæ fauore non receditur à iure: ſed propter vtilitatem prouenientem ex perſona.

p ¶ *Pro laboribus.*] ‖ No. quòd eo ipſo quòd quis electus eſt, præſumitur eſſe melior aliis, vt diſtinct. 94. cap. 1. & diſt. 59. cap. 1. & 40. diſtinct. cap. 1. Ar. contra. 8. quæſtione 1. illud.

q ¶ *Documenta.*] Hic mala vita probat aliqué ambitioſe peruenisſe ad dignitatem: ſic econuerſo merita alicuius excuſant ipſum de ambitione, vt 1. quæſtione 1. quibuſdam e.

Epiſcopum.] Casvs. Dicitur in hoc cap. quòd epiſcopus conſecrari nõ debet ſine conſcientia & iudicio metropolitani & ſuorũ ſuffraganeorũ, & quòd non debet eligi niſi probatæ vitæ, & qui ante longo tempore probatus fuerit in ſermone fidei & conuerſatione.

r ¶ *Conſtitui.*] id eſt, conſecrari. Solus enim nõ debet cõſecrare epiſcopum, licet ſolus ipſum poſſit confirmare. vt 64. diſtinct. cap. 1. & 51. diſt. cap. vlt. dum tamen adſit cõſenſus capituli ſui, vt extra de his quæ fiunt à prælatis, nouit.

s ¶ *Multo.*] ſic ſuprà diſtinct. 59. cap. vltim. & ſup. ead. in ſacerdotibus, *Quid*

Quid proderit.] Casvs. Cælestinus redarguit omnes qui laicos eligunt vel ordinant in episcopos: quia si hoc fieret, nihil prodesset clericis diu in castris Dominicis militasse: quare prohibet ne hoc de cetero fiat: si contra fiat, pœnam depositionis minatur promouentibus & promotis.

a ¶ *Proderit.*] ‖ Nota qꝫ licitũ est alicui se tuire in ecclesia spe stipẽdiorum, vt 8. 59. dist. si officia. & 74. dist. consuluit. Argu. contra. 8. q. 1. sunt in ecclesia. & 12. quæst. 1. habebat a. Sed dic quòd sperare potest, dum tamen non principaliter ad hoc seruiat, vt 77. dist. in singulis. & 8. q. 1. qui episcopatum.

b ¶ *Alienum.*] i. aliis debitum. sic supra 13. dist. c. 1. ff. de adop. l. fi.

Statuimus.] Casvs. Dicitur in hoc cap. quòd illis ecclesia regenda non debet committi, qui nesciũt legitimas institutiones, & qui in minoribus ordinibus incrementũ nõ susceperũt, sed à summis volunt habere principium: cum absurdum sit vt imperiti magistris, & noui antiquis præferantur.

c ¶ *Ab infimis:*] sic 48. dist. sicut.

d ¶ *Noui.*] Seniores in ecclesia semper præponendi sunt iunioribus in electione b, in responsione, in subscriptiõe, vt 75. dist. cap. vlt. & 74. distin. episcoporum. & 17. dist. §. hinc etiam. & cap. sequenti. 96. distinct. bene quidem.

HIS OMNIBVS. Casvs. §. probatum est laicos non esse eligẽdos. Nunc autẽ probatur contrariũ tribus exẽplis. §. Nicolai, Seueri, & Ambrosij: sed hanc contrarietatẽ soluit Gratianus, dicens: ideo esse prohibitum laicos promoueri, quoniam laici inscij esse cõsueuerũt, & imperiti; sed si periti sũt, & clerici in bonitate trãscendunt, eligi possunt & promoueri exẽplo Nicolai, Seueri, & Ambrosij. Et hanc solutionem probat sequens cap.

e ¶ *His omnibus.*] Hæc solutio non valet: quia laicus quantumcũque sit perfectus, non est eligendus: sed tãtũ postulãdus, vt 7. ead. obitũ. & 8. ead. in sacerdotibus, & 7. dist. 59. hoc ad nos. quod autem dicitur de his tribꝰ, non obstat: quia diuina inspiratione fuit factum. 4. quæstio. 3. §. vltri. e Vel dic quòd isti postulati fuerunt.

ECONTRA. Hæc est 2. pars, in qua probat contrarium supradictis. Ioan. de Fan.

Neophytus.] Casvs. Vercellenses vituperabant electionem Ambrosij: quia neophytus erat: & neophytos Apostolus prohibuit ordinari. Sed respondet Ambrosius hoc ideo esse prohibitum ab Apostolo, quia neophyti consueuerunt propter honores superbire: sed si humiles inueniantur, possunt ordinari: quia cessante causa cessare debet effectus. vnde occidentales episcopi electionem suam legitimam esse iudicauerunt. & orientales eam exemplo approbauerunt: qui multos tales elegerunt.

f ¶ *Superbiam.*] §. 48. dist. quoniam.

g ¶ *Causa.*] Videtur ergo quod vbi prohibetur electio ex causa, quod cessante illa causa possit fieri electio, vt hic, & 28. distinctio. de Syracusanæ. 1. quæstio. 1. quod pro necessitate. Argum. contra 32. quæst. 1. dixit, & 19. quæst. 2. duæ sunt.

‖ Vno modo sic potest exponi, cessante causa cessat & constituto, id est, quando causa cessat actu & exemplo, idest, vt, non possit trahi in perniciem exempli d. 64. distinctio. §. verum. Vel dic quòd cessat circa personam illam ad hoc tantum vt dispensari possit secum. Vel dic quod tunc cessat, quando hoc in iure exprimit qꝫ cessare debeat: vel dic quando ois causa cessat & impulsiua & finalis, & efficiens & occasionalis: tunc cessat constitutio. ff. de post. l. 1. §. fexum.

h ¶ *Iudicio.*] idest, per sententiam.

i ¶ *Exemplo.*] similes ordinãdos: sed dispensatiue. & sic planum est.

Osius.] Casvs. Dicitur in hoc ca. quod si diues vel litteratus laicus, vel quis scurialis fuerit in episcopum postulatus, non debet consecrari, nisi per singulos ordines fuerit legitime approbatus. deinde poterit ad episcopatum ascendere.

k ¶ *Aut diues laicus.*] qui de suis facultatibus aliquid dedit ecclesiæ: non tamen est recipiendus ideo: nisi aliàs dignus sit, vt 1. quæst. 13. ex multis. nec enim diuites sunt reiiciendi, vt 30. dist. hæc scripsimus.

l ¶ *Scholasticus.*] idest, litteratus.

m ¶ *De foro.*] s. causarum ecclesiasticarum.

n ¶ *De administratiõe.*] ciuili vel curiali.

o ¶ *Ante lectoris.*] ‖ 77. dist. quicumque & 18. q. 2. quàm sit.

p ¶ *Presbyteri.*] Hoc totum non potest fieri intra tres menses: ‖ & ita differri potest consecratio episcoporum, quãdoque vltra annum. vt 7. q. 1. constitutum. & 28. dist. de Syracusanæ.

SED ALIVD. Hęc est tertia ps di. in qua distinguit, & bene. Ioã de Fan.

Casvs. Nunc assignat Gratianus differentiam inter postulare & eligere. Nã postulãt q est alteri subditus laicꝰ vel clericus. & fit hoc simplici petitione. Ille vero eligitur, qui est in sacris ordinibus constitutus. & hæc electio fit cum solenitate decreti. Et hæc differentia probatur. sequenti capitulo.

q ¶ *Sed aliud est.*] ‖ Postulatio fit his verbis: petimus vt facias te promoueri e, quia volumus te eligere, & tunc dicitur postulari à seipso. Ab alio autem fit postulatio, vt si clericus vel laicus fit de episcopatu

scit exemplo religionis de se præstare aliis, quæ in seipsa experimento non didicit. Cum ergo quilibet laicus meritò suæ perfectionis clericalem vitam transcendit, exemplo beati Nicolai, & Seueri, & Ambrosij, eius electio potest rata haberi. Vnde idem Ambrosius in epistola 82. ad Vercellenses ait de seipso.

C. IX.

Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in superbiam f. Sed si non deest humilitas competens sacerdotio: vbi causa g non hæret, vitium non imputatur. Itaque ordinationem meam occidentales episcopi iudicio h, orientales etiam exemplo probarunt i.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori. Nam Gratianus (quod sæpe facit) sententiam potius beati Ambrosij afferre voluit, quàm ipsa omnino atque eodem seruato ordine verba referre: locus enim integer sic habet.* Quàm resistebam, ne ordinarer; postremo cum cogerer, saltem ordinatio protelaretur. Sed nõ valuit præscriptio, valuit impressio. Tamen ordinationem meam occidentales episcopi iudicio; orientales etiam exemplo probarunt. Et tamen neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur superbia. Si dilatio ordinationi defuit; vis cogentis est: si non deest humilitas competens sacerdotio, vbi causa non hæret, vitium non imputatur.

Item obȝicitur illud Sardicensis cõcilij, c. 13.

¶ Scholasticus ex foro, aut ex administratione postulari potest episcopus. C. X.

Osius episcopus dixit. Et hoc necessarium arbitror, vt diligentissime tractetur; si forte aut dies laicus k β, aut scholasticus l de foro m aut de † administratione n episcopus fuerit postulatus; vt non prius ordinetur, nisi ante & lectoris o munere, & officio diaconi, aut presbyteri p fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen episcopatus.

β ¶ Laicus.] *Abest vox ista à concilio: sed ob glossam non est inducta.*

γ ¶ De foro, aut de administratione.] *Græce tantummodo est,* ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς.

Sed aliud est q *postulari, aliud eligi. Postulatur nexibus curiæ adstrictus ab Imperatore: clericus alterius ciuitatis à suo episcopo; sed non eligitur aliquis, nisi in sacris ordinibus constitutus.* 7 *Fit enim electio cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati; postulatio vero simplici*

a Nã peccantem publice, &c. 45. dist. sed illud. 32. q. 3. nemo.

b Ad idem 48. distin. 6. c. Sed videtur fortiũ esse si p duos mẽses sit apud magistrũ. ff. de leg. 3. fer. vis. Contrarium. to. de Fã. *al. m. sed and.* ȝ orig.

1 Poly. ibid. Ant. l. 6. c. 34.

2 Iuo p. 5. cap. 105.

‖ Eligẽdus est magis exercitatus.

4 Ansel. l. 6. c. 35. c 89. dist. episcoporum. 1. *Tim.* 5.

‖ Pontifex debet esse humilis.

‖ Ius commune propter cumultum populi non est violandum.

3 1. q. 1. c. principatus. Poly. c. ibid. Ansel. l. 6. c. 2.

† *al. ipſo*

‖ Pontifex debet esse humilis.

a ¶ *Emendatiorem.*] sic 8. quæst. 1. qualis. 1. q. cap. vilissimus.

b *Humilitatis.*] ‖ qa nihil ita splẽdet in pontifice sicut humilitas: vt 100. dist. contra morem.

c *Tesse.*] quia publica dicta publico egent remedio, vt de pœnitent. distinct. 1. §. hoc ergo. & capit. quàmuis a.

d ¶ *Memorãdi.*] & hoc propter memoriam præteriti delicti. si. 25. distin. cap. vltim. & 48. distinct. cap. 1. & 3. quæst. 4. cap. 2. & ff. de decur. l. vltim.

e *Miserum est.*] *Qui numquam.*] suprà 59. distin. ordinatos b.

Miramur.] Casvs. Quidam archiepiscopi quosdam laicos in episcopos promouebant occasione guerræ sedandæ, & populatis tumultus remouẽdi: quare Leo Papa eos ex hoc reprehendit, dicens, quòd pro nullius persona faciendũ est cõtra decreta sanctorum patrum. Et quòd archiepiscopi hoc facere non debeãt, probat quattuor rationib⁹. Prima est, quia qui tales sublimat, non consulit populo, sed nocet. Secunda est, quia quod habet malum initiũ, vix est vt bono peragatur exitu. Tertia est, qa si minores ordines non dantur sine discussione, multo minus ordo episcopalis est sine discussione dandus. Quarta est, quia si laicus laboris inexpert⁹ notari solet ambitus, si dignitatem appetat sæcularem, multo magis eius notari ambitus solet, qui ambit administrationẽ diuinorũ.

f ¶ *Aut tumultum.*] arg. ‖ quòd non est deuiandum à iure communi propter tumultũ populi non est violandum.

Miramur tantum apud vos per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum † valuisse popularem, vt indignis quibusque, & longe extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fastigium, & gubernatio ecclesiæ crederetur. Non est hoc consulere populis, sed nocere; nec præstare regimen, sed augere discrimen ē. Integritas enim præsidentium ʰ, salus est subditorum: & vbi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. ¶ 3 Principatus ⁱ autem, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiam si moribus, atque actibus non offendit, ipsius † tamen initij sui est pernicios⁹ exemplo. Et difficile est, vt bono peragantur exitu, quę malo sunt inchoata principio.

¶ Quòd si in quibũslibet ecclesiæ gradibus prouidenter, scienterque curandum est, vt in Domini domo nihil sit inordinatum ᵏ, nihilque præposterum; quanto ˡ magis elaborãdum est, vt in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status, & ordo nutabit; si, quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. 4 Vbi est illa beati Pauli apostoli per spiritum Dei emissa præceptio? qua in persona Timothei omnium ᵐ sacerdotum Christi numerus eruditur; & proinde vnicuique nostrum dicitur [Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.] ⁵ Quid β est cito ⁿ manus imponere, nisi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris †, ante experientiam disciplinæ sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis; nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari?

¶ 6 Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet † in eligendo sacerdote iudicium; ita graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignũ. Non enim in cuiusquam personæ ᵒ præ termittendum est, quod institutis generalibus continetur: nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra ‡ diuinæ legis præcepta collatus. *& infrà.*

¶ Merito sanctorum Patrum venerabiles sanctiones, cum de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis ætas à puerilibus exordiis vsque ad perfectiores † annos per disciplinæ ecclesiasticæ stipendia cucurrisset: vt vnicuique testimonium prior vita præberet, nec posset de eius proiectione dubitari; cui pro laboribus ᵖ multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium deberetur. ¶ Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta ᵍ non adiuuant; quàm diligens, & quàm prudens habenda est dispẽsatio diuinorum munerum, & cæleſtiũ dignitatum?

α ¶ Principatus.] *In pleriſque manuſcriptis Gratiani codicibus legitur.* principatus, &c. & 7. Quòd si, &c. *Id autem factum videtur, quia infrà 1. quæſt. 1. c. principatus. citatur hic verſiculus, prout notatur in gloſſa. quæ in illis etiã vetuſtis exemplaribus eſt: in quibus aliæ gloſſæ nõ habẽtur.*

β ¶ Quid eſt. *Sic in iiſdem manuſcriptis legitur:* Quid eſt cito manus imponere, &c. & infrà: Sicut enim. *& in margine citatur,* infrà diſtinct. 78. c. quid eſt manus.

Item ex concilio Laodicenſi, c. 12.

¶ Non ſunt eligendi ad epiſcopatum, niſi quos probabilis vita cõmendat. C. VI.

7 Epiſcopũ non oportet præter iudicium metropolitanorum, & finitimorum epiſcoporum conſtitui ʳ ad eccleſiæ principatum. Nec eligantur, niſi hi, quos multo ˢ ante nota, probabiliſque vita commendat; & nihilominus, ſi in ſermone fidei, & † recta operatione per ſuam conuerſationem fuerint probati.

Item Cæleſtinus ad epos Apuliæ, & Calabriæ, epiſt. 3. cap. 2.

¶ De

1 ¶ *Quanto.*] not. quanto res eſt maior, tanto maior eſt inquiſitio faciẽda, vt 59. diſtinct. ordinatos. & 47. diſt. quantumlibet. 42. diſtin. quieſcamus. & 7. quæſt. 2. cap. vltim. & eſt hoc contra illos qui dicunt, quòd in cauſis matrimonialibus nõ eſt ita diſtricta examinatio faciẽda circa teſtes, m ¶ *Omnium.*] Arg. qꝫ vni dicitur, ad alios extenditur, vt dixi 38. diſt. ignorantia. Et arg. 32. q. 7. apoſtolus. & 31. quæſt. 1. quòd ſi. & C. de naturali. liber. authẽ. item ſi quis. n ¶ *Quid eſt cito.*] vt 78. diſtinct. cap. quid eſt manus. & 86. diſt. tanta. o ¶ *Perſona.*] ‖ Not. qꝫ propter perſonam d non receditur à iure communi, vt hic, & 50. diſtinct. ex pœnitentibus. & 89. diſtinct. ſingula 59. diſtin. hoc ad nos. tamen quandoque receditur à iure propter perſonã, vt fuit in Auguſtino, vt 7. quæſt. 1. nõ autem. Item propter ſcandalum, quod timetur in perſona, vt 23. q. 4. non poteſt. Similiter propter miſeratione, perſonæ, vt 86. diſtin. tanta. Sed dic, quòd ibi perſonæ fauore non receditur à iure: ſed propter vtilitatem prouenientem ex perſona.

p ¶ *Pro laboribus.*] ‖ No. quòd eo ipſo quòd quis electus eſt, præſumitur eſſe melior aliis, vt diſtinct. 94. cap. 1. & diſt. 59. cap. 1. & 40. diſtinct. cap. 1. Ar. contra. 8. quæſtione 1. illud.

q ¶ *Documenta.*] Hic mala vita probat aliqué ambitioſe peruenisſe ad dignitatem: ſic econuerſo merita alicuius excuſant ipſum de ambitione, vt 1. quæſtione 1. quibuſdam e.

Epiſcopum.] Casvs. Dicitur in hoc cap. quòd epiſcopus conſecrari nõ debet ſine conſcientia & iudicio metropolitani & ſuorũ ſuffraganeorũ, & quòd non debet eligi niſi probatæ vitæ, & qui ante longo tempore probatus fuerit in ſermone fidei & conuerſatione.

r ¶ *Conſtitui.*] id eſt, conſecrari. Solus enim nõ debet cõſecrare epiſcopum, licet ſolus ipſum poſſit confirmare. vt 64. diſtinct. cap. 1. & 51. diſt. cap. vlt. dum tamen adſit cõſenſus capituli ſui, vt extra de his quæ fiunt à prælatis, nouit.

s ¶ *Multo.*] ſic ſuprà diſtinct. 59. cap. vltim. & ſup. ead. in ſacerdotibus, *Quid*

1 Concor. tex. in authẽ. de defen. cuitat. cõ bon. gl. in ver. maximorum in 6. quæ igitur. coll. 1.

‖ Ecclesia seruire spe stipẽdiorum licet.

1 Nicol. ad Mich. Imp. in epistola, quę incipit, *Principatum.* Poly. ibidem. Ant. l. 7. c. 33 a Item arg. cõtra extra. de elec. cum ad nostram ibi de hoc. & a idem not. 59. dist. hoc all. nos. Archid

† *al. præpoſtere.*

1 Infra dist. 78. quid est manus.

† *al. debite*

† *al. ſolite*

‖ Ius commune propter personam est relictum.

d Id est propter animi grauitatem recedit à iure, non tñ recedit ſec. 1. q. 5. §. 1 perfecta.

† *al. præpoſtere*

† *Inſtitutis generalibus* orig.

b De hoc not. 8. dist. Archi. a Poly. ibid. Ant. l. 6. c. 38. Inoc. 5. c. 105. in fine.

e Et ecclesia scilicet si hoc ẽst ita 1. q. 7. cum simile. c. ff. si milit. cing. bilicum. cõ Ioan. de Fa.

4 Cãcor. 1. generaliter. 1. de epis. & cle. & 1. de paroc. C. de hæreti.

c Siluan. cui nemo dignẽ refferre põt. 1. p. 3. 2. ca. 2.

7 Sup. dist. 24. cap. 8. 9.

† *al. prudentes*

‖ Electionis quem potiorem meliorem.

7 Ysidorus de sum. bon. 2. cap. 2.

5 Concor. l. 1. 5. fexũ. cum ibi no. ff. de post. & l. 1. si militẽ. glo. C. de cond. ob. cau.

‖ Cõstitutiõis causa cessante an cesset ipsa constitutio.

d Argu. ff. de pœnis. l. fi qs aliquid. 6. a bortionis. 1. q. 1. principatus.

6 Bur. l. 1. cap. 27. Iuo p. 5. c. 71.

† *al. ex administratore*

‖ Consecratio episcoporum quãdoque differ vltra annum.

7 In ordine Romano.

e De hoc satis not. Inn. extre de postu. c. fi. ibi videas. ‖ Postulatio qualiter fit.

alterius:tunc postulatur ab episcopo loci,vt 71. dist.primatus. & etiam à seipso:quia vnius consensus nō sufficeret.Si autem laicus diceret; nolo tonsurari nisi certus sim de electione, vel clericus diceret; nolo ordinari nisi certus sim de episcopatu:de hoc nullum pactum est interponendum,vt 59.dist.hoc ad nos.& 16.quæst.7.per laicos.‖nec peccat qui hac spe recipit ordinem, dumtamen principaliter eo proposito non ordinetur:sed ad hoc vt possit prodesse.8.q.1. sunt in ecclesia. Si ergo clericus est de eodem episcopatu, ille non postulatur:& est monendus & etiam cogendus suscipere sacros ordines,vt j.ea. bene. sed laicus de eodem episcopatu à seipso postulatur, vt 5. ea. Osius. Ille autem à quo postulatur, non cogitur dare postulatum nisi velit,vt 63. dist. litteras.85.dist. archidiaconum.76.dist. dilectionis.in authen. de san.epi. §. nullum. coll.9. potest tamen per superiorē cogi, vt ipsum det quando non subest iusta causa omittendi. argu. extra de iure pat.nullus.Sed quæro ad quem titulum ordinetur iste, cum adhuc non sit electus, nec aliquod habet beneficium? dico ad titulum ecclesiæ ad quem est postulatus. Pone ergo, quod alium postea eligant. hoc enim facere possunt: quia per postulationē nō est ius q̄situm postulato, vt extra de postula.bonæ.& cap. postulationem. & ita tenebit electio alterius.

‖ Beneficij spe ordinem recipiēs non peccat.

1 Et alibi sæpe, & j. ca.c. obijcim.

2 Poly. ibidē. Anſl.l.6.c.11. Dedit.dedit p.t.

‖ Postulatꝰ potest postulantes convenire vt sibi prouideant.

‖ Dico quod licet nil iuris sit quæsitū postulatio,tñ pōt eos cōuenire,vt prouideant ei in stipendio conuenienti, vt extra de iure pa. pastoralis. non.n.debuerunt mutare concilium in alterius iniuriam,vt 22.q.2.primum.ff.de regu.iur.nemo.si autem nondum elegerunt aliū, potest eos convenire,vt eligant ipsum ad illum episcopatum:& hoc modo potest dici,quod possunt variare,si aliquis à seipso postulatur: si vero postulatur a superiore, & postulatio præsentata a est ei, & ille consentit:satis potest dici,quod non possunt variare postulationem,vt extra de postu. bonæ 2.Item clericus alterius ecclesiæ bene potest eligi:sed post electionem est postulādus,vt 76.dist.dilectionis.63.dist.litteras.85.di.Florētinū, Sed laicus primo est postulādus:deinde eligēdus.extra de ele.in causis.

Cæ Maxime post quam fecerit feruentiū publicatū, ab ea postulatione recedere non possunt:& ita n. Hu. extra d. postu.c. vlt. de ele.in causis in glo. vlt. & c. publicato.

EPiscopus.]CASVS. Quidam canonici volebant quendam clericum alterius ciuitatis postulare in episcopum. præcepit ergo Gregorius cuidam episcopo visitatori illius ecclesiæ, vt prius postuletur,& postea eligatur:deinde Romam cum solennitate decreti, & cum epistola visitatoris consecrandus occurrat.

a ¶ *Episcopus.*] idest, dum aliquis postulatur vt fiat episcopus, vt 63. distin.literas.

b ¶ *Subscriptionibus.*] in quibus continetur de vita electi. vt j.ead. Catinensis.& 7.q.1.qualiter. ‖ Sed numquid adeo requiritur hoc decretum vt electio sine decreto facta sit nulla? Videtur quod sic,vt hic, & 47.distin.de Petro.& 2.quæst.1.legum.&7.q.1.qualiter.& 8.quæst.3.talia.& 12.q.2.sine exceptione.& 63. distin. quanto. Sed dico,quòd licet in electione requiratur decretum cum subscriptionibus canonicorum:tamen electio facta sine ipso tenet.Duabus.n.de causis fit subscriptio:vna causa vt si quis vellet variare vota sua, inciperet ei obuiare propria confessio,vt 1.q.7.saluberrimum.alia ratione, vt per subscriptionem sciatur an omnes canonici fuerint præsentes in electione. arg. extra de his quæ fiunt à præla.quanto.in fi.licet ergo scriptura requiratur in electione:tamen si fiat sine ipsa,tenet.& est simile:Nam in matrimonio multa requiruntur interuenire:& tamen si non interueniant,tenet matrimonium.30.quæstio.5. nostrates. Ioan. contra extra de elect. innotuit.B.

‖ Electio facta sine decreto tenet.

SIC BEATVS. CASVS. Dicitur hic, quod supradicto modo fuit Ambro. postulatus ab Imperatore, & non electus. Et contra dicit iste.§.illi §.3.his omnibus.Item probat Gratianus quòd clerici alterius ecclesiæ non sunt præferendi illis, qui in propria ecclesia bene militauerunt.quod probat per sequentia capit.

ITEM CLERICI. Hæc est 4. pars distin. in qua probat quamdam incidentiam. & dicitur quòd nullus alterius ecclesiæ debet eligi, nisi primo omnes clerici illius ecclesiæ fuerint reprobati. Ad secundum inducit septem auctoritates:supple hic, nisi maior pars eligat aliunde, quia licitum est eis renuntiare iuri suo.extra de elect. cum inter. Ioan. de Fant.

petitione. Quam distinctionem B.Gregorius innuit in regesto,lib.2.epist,19. scribens Benēnato episcopo.[1]

¶Electio episcopi debet fieri cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati. C. XI.

EPiscopus,[2] dum fuerit postulatus,cum solennitate decreti subscriptionibus[b] omniū roborati, & dilectionis tuæ testimonio litterarum ad nos sacrandus occurrat.

Sic beatus Ambrosius [a] *ante susceptum baptisma ab Imperatore est postulatus,non electus.*

a ¶ Ambrosius.] *Quòd synodus elegerit Ambrosium, & nō Imperator. ostenditur in c.Valentinianus.j.dist.63. Ac de sua electione ipsemet Ambrosius refert aliqua li. 1.offi.c.1.& de pœnit.lib.2.c 8.& in epistola ad Vercellenses.*

4 *Item clerici alterius ecclesiæ non sunt præferendi in electione ijs, qui bene militant in propria ecclesia.Vnde Cælestinus Papa ad episcopos Galliæ, epist.2.cap.4.*

¶Extranei emeritis in suis ecclesiis non præponantur. C. XII.

2 NEc emeritis[c] in suis ecclesiis clericis peregrini,& ex tranei,& qui ante ignorati sunt, ad exclusionem eorum, qui bene de suorum ciuium merentur,testimonio,præponantur.

Idem ead.epist.cap.5.

¶De eodem. C. XIII.

3 NVllus inuitis[d] detur episcopus.Cleri ß,plebis,& ordinis consensus,& desideriū requiratur. Tunc autem alter de altera eligatur ecclesia; si de ciuitatis[e] ipsius clero, cui est episcopus ordinandus,nullus dignus(quod euenire non credimus[f]) poterit reperiri. Primum enim illi reprobandi sunt;vt aliqui de alienis ecclesiis merito præferantur. Habeat vnusquisque fructū[s] suæ militiæ in ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatē.In aliena stipendia minime alter obrepat: nec alij debitam alter sibi vēdicare audeat mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prægrauari, & quos sibi ingeri ex transuerso agnouerint, non timeant refurare.

b Deuolit ibidem. Poly. ibid. Anſl.l.6.c.13. Bar. l.1.c. 3.no. 33.c.6. Pam. ibid.

‖ Episcopus inuitis non datur.

c ¶ *Ciuitatis.*]‖Numqd p hoc intelliges priꝰ clericos totius ciuitatis vel diœcesis esse reprobandos? Videt q̄ sic,vt j.63. distinct.sacrorum.& cap.plebs.& ca.nosse. & extra de vsu pal.cum super. illi enim videntur esse de aliena ecclesia, cum totum non sit aliud à parte, vt extra de elect. cum nobis olim. & qui in continentibus ædificiis demorantur,Romæ morari videntur, vt ff. de verb. sign.l. qui in continentibus. & l. ædificia. & l. pupillus. §. incola. licet in tutela reprobandi sunt omnes de ciuitate; antequam eatur ad vicinas ciuitates,vt ff.de tuto.& cur.l.diuus.& præses debet esse de diœcesi,vt c.de incol.l.verum.lib.x.& hoc concedit H. Sed credo sufficere, quod reprobati sunt omnes de maiori capitulo. ar. extra de verb. sig.cum clerici.& de rescri. cum Rodulphus. Sed quid si maior pars eligit extraneum, & minor eligit de gremio suo[b]? Videtur quod hic prævalebit electio paucorum,vt 7.q.1.denique nam in postulatione omnes erant concordes,vt 63.distin.litteras.Ioan.Sol.hoc falsum est.sufficit.n.quod duæ partes consentiant in postulatione. de elect. scriptum. B.Item minor pars iustam habet causam contradicendi.Vnde licet sint pauciores, auditur eorum contradictio:vt extra de his quæ fi. a maio. par.cap.cum in cunctis.31.dist.Nicæna.Arg.contra extra de elect. cum nobis olim. & cap cum inter. Dico tenere electionem minoris partis, cum eligunt secundum formam canonum de suo gremio. Vnde si diuersi sunt clerici,prius examinatur ille,qui est de propria,quam qui est de aliena ecclesia,vt dist.85. archidiaconum Florentinum. Nec obstant præmissæ decre.ideo enim tenuit ibi electio maioris partis, quia nullus fuit ibi ex a duerso electus.Sed ad huc ob.extra eo.tit.in causis. vbi prævalet postulatio trium de aliena ecclesia electioni duorum de propria.Sed hoc fuit propter formam mandati:quia ita conuenerant, vt in quem maior pars conueniret, ille esset potior. & de hoc not. extra de elec.cum inter canonicos. Sed quid si omnes eligunt de aliena ecclesia præter vnum qui eligit de propria? Hic dico non valere electionem vnius:quia nullum de propria potest eligere,cum quilibet eorum consensit in alium:vnde in seipsum non potest consentire. Item quid si data est aliquibus potestas vt eligant, & ipsi postulant extraneum? Tenet postulatio,vt extra de renun. post translationem. extra de electio. in causis.de postula.bonæ.licet autem aperte sint egressi fines mandati,tamen fecerunt id quod est vicinum mandato,vt ff. iudi. fol. iam tamen.§.vlt.Ioan.Quidquid dicat Ioan.eius opinio non seruatur de electione[c] minoris partis de eadem ecclesia.vnde cum totum capitulum facere videatur,quod fit à maiori parte capituli, vt extra de his quæ fi. à maio.par.cap.cum in cunctis.tenebit electio extranei, vt dicit T. per decre.sup erius allegatas:quia multa fieri non debent, tamen facta tenent:nam melior eligi debet,vt 8. quæst.1. licet. tamen sufficit si bonus eligatur,vt extra de elec.cum nobis.& c.cum dilecti. & c.de statu. & ima.l.vlt.Bart.

‖ Electio ipsi fieri debet qui non est de gremio.

c Vbi forte Gosſ. eligit electum esse.

f ¶ *Non credimus.*]No.benignam præsumptionē,quòd semper præsumitur quod aliquis sit dignus in ecclesia,vt j.ea.obitum.

g ¶ *Fructum.*]sic ff.de adop.nec ei.§.præterea.

a ¶ *Præmium.*

a ¶ *Præmium.*] scilicet obtinet,vt aliquis de ipsis eligatur.Per hoc videtur quod licet aliqui perdiderint ius eligendi, quod possunt excipere contra illum qui datur eis:videtur tamen, quod excipere non possunt, sed tantum agere,vt extra de ap.constitutus. in fi.

b ¶ *Vel liberum.*] vel,idest,saltem.

Qui etsi non debitum præmium [a] *vel liberum* [b] *de eo, qui eos rectorus est,debent habere iudicium.*

ß a Cleri.]*Hinc vsque ad vers.* Tunc. *sunt addita ex orig.& referuntur j. 63.c.cleri.*

Tudij.] CASVS. Neapolitani elegerunt Petrum in episcopum: sed quia dicebatur simplex & vsurarius,mandat Gregorius vt alium eligant cum illo de eadem ciuitate, vt si ille fuerit reprobatus, secūdus confirmetur. sic dixit H.in summa. Beneuē. sic dixit:Neapolitani elegerunt Petrum minus idoneum:& quia idoneus non inuenitur, præcipit Greg,vt alium inueniant de eadē ciuitate, in quē electio eorum ualeat declinare, quem si non inuenerint,graue ipsius clerum erit opprobrium. Potest tamen dici,quod antequam inuentus esset minus idoneus, mandauit eis, vt alium inuenirent in eadem ciuitate, & hoc videtur melius literæ consonare.

1 Et regula.S. Benedicti,ca. 64.

† vel abbatibus, vel Christianos vicinos clamorosa

‖ Ecclesia pōt in duos consentire.

a Dicas,q̄ hic non dicitur q̄ alius debeat eligere antequam Petrus reprobet: sed dicitur vt,quidem alium quē Petro reprobato eligāt & hoc plana est.Archid.

c ¶ *Declinare.*] Argu. ‖quod ecclesia potest in duos consentire, vt si vnus non obtineat a, alter saltem obtineat.argu.85. dist. Archidiaconum. & 8. q. 1. in scripturis. maxime vbi difficilunt de iure suo, vt extra de postu.bonæ.Sed nonne priuati debent esse iure suo, vt extra de electio. cum in cunctis? Sed hæc & similia loquuntur in eo casu, quando eligentes latebat vitium electi. sic 28.distinct. de Syracusanæ.secundum alios secūdus potest eligi sub conditione,vt si primus non obtineat, secundus maneat,vt 85.dist.archidiaconum Florentinum. sic extra de electio.cum terra.sic 7.quæst.1.quamuis. & cap. pastoralis. Hodie euacuatur totum per ca. Inno.iiij.quod incipit, in electionibus. de electio. lib.6.

2 Ad hoc tra de elect. ecclesiæ vi de hoc plene per Hic. & contra ea. liter. inhibe hoc magis ci. singulare aliquid videat.

Bitum] CASVS. Mortuo episcopo Panormitano Gregorius posuit ibi quemdam visitatorem, cui quattuor commisit, vt admoneat clerum & plebem dignam personam in episcopum eligere: & vt de alia ecclesia nullum ibi eligi patiatur, nisi in ea non inueniretur idoneus. Nec aliquis laicus ad hoc officium aspirare præsumat: & vt omnia monasteria eius dispositione regantur,quousque illis proprius episcopus fuerit ordinatus.

3 Iodia lib.3. op.11. Brunded it pa. Anſlli.6.c.16.

d ¶ *Solenniter.*] idest, ita plene quasi episcopus omnia disponet, vt 12.quæstio. 1.quoniam

c Vbi forte Gosſ. eligit electum esse in ecclesia.

Qui etsi non debitum præmium [a] vel liberum [b] de eo, qui eos rectorus est,debent habere iudicium.

ß a Cleri.]*Hinc vsque ad vers.* Tunc. *sunt addita ex orig.& referuntur j. 63.c.cleri.*

PALEA. C. XIIII.

1 IN ordinatione præpositi illa semper consideretur ratio, vt hic constituatur, quem sibi omnis concors congregatio secundū timorē Dei,siue etiam pars congregationis (quamuis parua) seniori consilio elegerit. Vitæ autem merito,& sapientia eligatur,qui ordinandus est, etiam si vltimus fuerit in ordine congregationis. Quòd si etiam omnis cōgregatio vitiis suis (quod absit) consentiunt em personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenus in notitiā episcopi,ad cuius diœcesim pertinet locus ipse,vel† ad alios vicinos præpositos,vel Christianos clarueriny; prohibeant prauorum prælatere consensum, & domui Dei constituant dignum dispensatorem.

α Palea.] *Hæc palea abest ab omnibus vetustis exemplaribus Gratiani.quæ sunt collata.Extat autem in regula S.Benedicti,ex qua nonnulla sunt emendata.*

Item Gregorius clero, & nobilibus ciuibus Neapolitanis,l.8.reg.ep.40.

¶De eodem. C. XV.

2 SVdij vestri sit,etiam alium, quiaptus sit,prouidere, vt † si forte Petrus, quem à vobis electum asseritis, huic ordini non videatur idoneus; sit, in quem† se vestra declinare[c] possit electio. Nam graue cleri illius erit opprobrium, vt si hic fortasse approbatus non fuerit,alium se dicant, qui eligi debeat,non habere.

Item Gregorius Barbaro episcopo, lib.xi.epist.16.

¶De eodem. C. XVI.

3 OBitum Victoris Pannormitanę ciuitatis antistitis directa relatio patefecit. Qua propter visitationis destituræ ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter[d] delegamus:Quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorū,reditu,ornatu,ministeriisque, vel quidquid est in patrimonio eiusdem, à quoquā præsumatur ecclesiæ. Et ideo dilectio tua ad prædictam ecclesiam propere rabit, & assiduis adhortationibus clerum,plebemque eiusdem ecclesiæ admonere festinet, vt remoto studio[e], vno eodemque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus repuatur.Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio litterarū ad nos sacrandus occurrat.[4] ¶ Cōmonemus etiam fraternitatem tuam, vt nullum de altera eligi permittas ecclesia; (nisi forte inter clericos ipsius ciuitatis, in qua visitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire nō credimus, potuerit inueniri) prouisurus ante omnia; ne ad hoc, cuiuslibet conuersationis, vel meritil aicæ personæ aspirare præsumant; ne & conatus eorum habeatur inefficax, & in periculum[f] ordinis tui(quod absit)incurras:Monasteria autem si qua sunt in ipsius constituta parochiæ sub tua cura, dispositioneque, quousq; illic proprius fuerit ordinatus episcopus, esse concedimus.

4 Poly. ibidē.

40 ß ¶ Ne ad hoc.] *Similis clausula est etiam eodem lib.proxima epistola 17.& lib.2.indict.10.ep.19.Benenato episcopo, & epist. 26.Ioanni episcopo Scyllaceno.& lib.7.indict.2.epist.25.Fortunato episcopo Neapolitano.Ex quibus locis, collatis veteribus codicibus harum epistolarum, emendatus est hic locus, vt non multum differ epet ab antiqua lectione Gratiani.Verum in recētioribus editionibus epistolarum B. Gregorij in epistola hic citata legitur,*ne ad id cu iusliber conuersationis, vel meriti laicam personam aspirare permittas.

Item Pelagius Papa Eucarpo Messanensi episcopo.

¶De eodem. C. XVII.

5 CAtinēsis ecclesiæ visitationem tibi iniungimus,cuius episcopum de hac luce transisse suscepta cleri relatione didicimus. Impossibile[h] enim est, vt nos in prouincia illa dumtaxat in Syracusanis partibus alij cuilibet causas,quæ ad Deum pertinent, committamus; nisi forte talem per te Deus nunc in Catinēsi ecclesia eligere voluerit; de cuius conscientia possimus esse securi,vt à te labores istos paululū remouere possimus. Mox ergo dilectio tua ad supradictam Catinensem ecclesiā pergat, & hominem de clero,qui nec vxorem habeat,nec filios[i], nec crimen aliquod canonibus inimicum,eligi cum auxilio Dei compellat[k], atq; suadeat: & statim eum ad vrbem Romam cum decreto, & testificatione relationis tuæ transmitte.

Item Gregorius Pasino episcopo, lib.10.epist.13.

‖ Visitator an ius habeat in electione.

‖ Impossibile multipliciter dicitur.

b Ad hoc C. & cur.fur.l.pen. ff.de ele.& effu. cū sane. ff. locati cum in plures.§.2.

‖ Filius quādo que facit quę præsumi maiorem.

5 Polyc. ibidem. Anſl.l.6.c.44.

‖ Episcopatū suscipere pōt quis cogi.

c Hoc nō habetur hic: sed potius clerici sunt cōpellendi ad faciendā electionē, secundū Hug.& sic nō bene arguit gl. Arch.

Bene nouit.]

Bene nouit.]C A S V S. Aprutiana ecclesia diu fuit destituta pastore,& longo tempore quæsiuit Gregorius, nec ibi dignum potuit inuenire.Tandem inuentus est ibi quidam Opportunus laudabilis vitæ: quare præcipit Gregorius Pasiuo episcopo,vt illum Opportunum moneat vt ī bonis studiis crescat:& si nulla crimina ei obstāt,monach⁹ vel subdiacon⁹ fiat:& demū episcopus consecretur.

a ¶ *Vbi diu.*] ‖Argumētum, quòd differri pōt electio[a],cum nō inueniatur idoneus, & licet aliq intra tēpus statutum iusto impedimento detenti nō eligant,non priuantur electione,vt extra de electio.ne pro defectu.nam non currit p̄scriptio cōtra illum, qui non poterat eligere, vt extra de concess.præben. & eccle. non vacan. quia diuersitatem.& arg. c.de anna. excep.l.1.in fi.C.de inoff. test. contra ff. ex quibus causis ma.l. q̄ quidam b.

b ¶ *Vel monachus.*]Sed quare monach⁹ forte q̄ erat monasteriū cui deerat prælatus. Vel ideo q̄ si est monachus , citius pōt promoueri ad sacros ordines,vt 77.dist.monachus.Sed nonne hic diutius expectabit quā per tres menses:q̄ esse nō debet,vt 50.di.posq̄. sic ē. eo.Ofius.& 7.quæstio. 1. constitutum.

Quoniam Festus.] C A S V S. Capuanus archiepiscopus Romæ defunctus est:& ideo Papa præcipit cuidā episcopo , vt illuc visitator accedat : & nil de rebus ecclesiæ minui patiatur: sed & clerū plebē illius loci moneat,vt in vigiliis mortuorum , & in obsequio diuino sedule seruiat & deuote.

c ¶ *Visitator.* ‖Hic habes , q̄ Papa visitationis cōmittit officiū. Sed an metropolitan⁹ possit visitatorem constituere, sicut præses curatorem, vt instit.de cura.§.vlti.Non credo.Ioan. Ego dico q̄ sic:cum nō inueniā ,p hibitū. argumentum extra de sent.excom. nuper.B.

d ¶ *Reditu.*] A quo custo diri debent bona vacantis ecclesiæ , notaui infra 2. q. 2.charitatē. & cap.illud.

Breuiter.] C A S V S. Supra dictum est ex quo ordine , & in quem debeat quis promoueri.& quod laici non debeant in episcopos eligi. Nunc vero docet, q̄ clericorū est ēligere,& populi consentire.

e ¶ *Breuiter.*]Nunc hic ostendit , q̄ clericorum sit eligere,populi cōsentire.Ostendit ēt q̄ si alīs fuerit consecrat⁹ sine auctoritate metropolitani,deponitur.51.dist.qui in aliquo.versi.fin.

Vllaratio.] C A S V S. Quidam episcopi non fuerunt electi à clericis, nec à populo expetiti:nec metropolitani iudicio cōsecrati. Quærit de istis talibus episcopis,& de ordinatis ab eis,an debeāt inter epos & ordinatos reputari? Et respon. Leo Papa q̄ non : pōt tamen dispensari cum clericis ab eis ordinatis, vt ī.1.q.1.si quis à pseudoepis.

¶Qui in episcopum eligitur,non sit reus criminum,quæ sacra lex morte punit. C. XVIII.

Bene nouit fraternitas vestra,quàm longo sit tempore Aprutiū † pastorali solicitudine destitutū † : vbi diu[a] quæsiuimus, quis ordinari debuisset , & nequaquam potuimus inuenire.Sed quia Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodiæ studio,in amore orationis valde laudatur , & religiosam vitam omnimodo agere dicitur; hunc volumus , vt fraternitas vestra ad se faciat venire,& de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat.Et si nulla ei crimina,quæ per legis sacræ regulam morte multāda sunt,obuiāt; tūc hortandus est,vt vel monachus [b], vel à vobis subdiacon⁹ fiat:& post aliquantum temporis , si Deo placuerit, ipse ad pastoralem curam debeat promoueri.

Cui autem visitatio iniungitur,nihil de rebus eiusdem ecclesiæ à quoquam præsumi patiatur. Vnde Gregorius Gaudentio episcopo,lib.4.epist. 12. seu cap.56.

¶ Non patiatur à quoquam præsumi de rebus ecclesiæ; cui eius fuerit iniuncta visitatio. C. XIX.

Quoniam Festus Capuanæ ecclesiæ episcopus in Romana ciuitate positus de hac luce migrauit;curæ nobis fuit(quę vniuersis ecclesiis à nobis impenditur) ad fraternitatē tuam præsentia scripta dirigere,vt memoratæ ecclesiæ visitator [c] accedas:sic tamen,vt nihil de prouentionibus † clericorū, reditu [d],ornatu,ministeriisque,vel quidquid præfati loci esse patuerit, a quoquam præsumi patiaris ; sed omnem vigilantiam, atque cautelam circa clerum,plebemque eiusdem ecclesiæ exhibere te cōuenit; vt in vigiliis , obsequioque ecclesiastico sedulo , ac deuote debeant seruire.

DISTINCTIO LXII.

Breuiter e *monstratum est, ex quibus ordinibus in quos gradus sunt eligendi. Nunc videndum est, a quibus sunt eligendi, & consecran-*

f ¶ *Nec à plebibus.*]‖Consensus plebis requiritur in electione:& eo ipso consentiunt , quòd perhibent ei testimonium : quia testimonium plebis æquiualet electioni,vt 24.dist.cap.1.& 67.dist.réliqui.Sed quid si aliquis est consecratus,qui non habuit consensum plebis,numquid cassabitur consecratio ? Videtur quòd sic in odium consecrantium & eligentium cum contēptus est:licet ex gratia populus sit requirendus vel vocandus,vt 16. q. 7. decernimus. 21. q.2. c. 1.& 70.distin. c. 1. Nam semper consensus plebis est requirendus,vt 8. q. 1.licet. Item quia laicus potest excipere contra electū : & dicere q̄ ei inuito non est dandus episcopus, vt ī.63.dist.cap.si forte.& c. Hadrianus. H. dicit si oritur scandalum ex hoc , q̄ cassanda sit electio & consecratio: sed dico [e] non ideo cassandum , licet non affuerit:quia plura exiguntur, quæ tamen omissa non vitiant factum.arg. 30.q. 5.nostrates.q̄a huiusmodi leuia omissa non vitiāt rem , vt ff. de ventre inspicien. l. 1. in fin. eo ipso autem intelligitur laicus cōsentire , si non dissentit,vt 54. dist. si ferunt 2. ff.fol.ma.l.2.§.vlti.

g ¶ *Tribuendum.*] Ili tamen dant ordinem , & habent eum:sed nō iuste, vt ī.de consecra.distin.4. nullus autem.

h ¶ *Nec docetur.*]si.ex trade iure pa.quòd aūtē.

i ¶ *Si qui.*] 1. q.1. sacerdotibus. & cap. si qui à pseudo episcopis.

Ocendus.]C A S V S. Quidam populus nolebat epū eligere, nec p̄mittebat eligere clericos.q̄stitū fuit à Cęlestino, q̄d i hoc casu sit faciēdū. Et respōdei , populū esse docēdū,vt ,phibita nō attentet : qui si non corrigitur , punietur ecclesiastica seueritate , scilicet excommunicatione.

k ¶ *Per scueritatem.*] scilicet excommunicationem.ferro enim rescanda sunt vulnera ; &c. vt 16.q.1.in canonibus.

NISI. C A S V S. In hoc §.& seq.c.dicitur.q̄ episcopus consecrari nō debet,nisi fuerit canonice electus : & casum per te videbis.

l *Vllus.*] ¶ *Deponatur.* ī.1.q.ę.1.si qs eps.& c.si qui episcopi.ī.dist.50.ex pnibus.5. 36.dist. qui ecclesiasticis.

DISTINCTIO LXIII.

1 ps *Laici* m *vero nullo modo se debent inferere electioni.Vnde Hadria. PP. in 8. syn. Constantinopoli sub ipso celebrata.*

Laici.] Hæc dist. diuidit i quattuor p̄tes. In prima probat per 8. auctoritates sanctorum,q̄ laici nō debent eligere , nec electioni interesse nisi vocati.Secunda ibi, *Cōtra.*Tertia ibi, *Principibus.* Quarta ibi, *Verum quia.*Ioan.de Fan.

C A S V S. Supra dictū est,q̄ electio est clericorū.Sed q̄ laici volebant. interesse electionib⁹ clericorū,ideo supponit hāc 63. dist. in qua primo ostēdit,q̄ laici nō debēt interesse electionibus,vsq; ad §. *His omnibus.* Deinde ,pbatur contrarium. Deinde in §.*Electiones.* ponit solutionem

m ¶ *Laici.*]In præcedenti distin.ostensum est, quòd laici tantum debent consentire electioni. plenius hic prosequitur , quod nullo modo debent interesse [a] , & hoc facit vsque ad illum §. *His omnibus.* deinde probat contrarium vsque ad illum §. *Electiones.* & ibi soluit , deinde ostendit quæ priuilegia fuerunt Imperatoribus data circa electiones,q̄ postmodum fuerant eis ex causa ablata.Vltimo dicit,quod religiosi

2 ¶ *Super vos.*]id est,ad vos spectat.sic respondit Theodoricus. 17. dist. §. hinc. Vel ideo hic dicit, super vos : ‖ quia electio est periculo eligẽtium [2].

‖ Electio est periculo eligentium.

si quis enim malum nominat, tenetur de omni damno,&dispẽdio,quod per eum acciderit. c. de periculo nominatorum. l.1.lib.11.Item si inhabilẽ nominat.&appellatur,tenetur dare sumptus quos fecerant aduersarij. c.de decur.l.2.lib.10. [b].

b Et de sump. recu.l.vna.lib. Archi 1.

b ¶ *Electus.*] & ita male dicit G.q fuerit postulatus.5.61.distin. §.his osbus.& §. sic beatus. in fi.Sed potes dicere,quod fuit electus in postulandum [c];vt extra de renun. post translationẽ. Ioã. & dicit T. q clericus alterius ecclesiæ in sacris ordinibus constitutus eligi potest. Ita no. in illa decre.post translationẽ.nisi fit eps,vt videtur dicere dec. extra de elec. cũ inter canonicos. & postea debet postulari.B.

c Vercellenses. Sic ẽt nos. ca. quanto. in gl.1. Adidem extra de cle. i causis.Electio tamen sic celebrata non est initialis. sed præparatoria ad electionẽ faciendam,secundum Ioan. & Goff.

c ¶ *Corpora.*]& ita fuit curialis , sed absolutus fuerat,nec ex officio contraxerat irregularitatem, alioquin non promouebatur.51. dist. si quis post. d ¶ *Ordinem.*] ex hoc verbo dixerũt q dam , q Imperator dẽt habere ordinẽ subdiaconalem,sed nõ est verũ [d], quia habet militarẽ characterẽ, vt 1. q.1.quod q dam.gerit tamen officium subdiaconi cum ministrat epo.

2 Tur. p.5 cap. 357.

d Adde Bal. pl. nchor exa minan. em . & tenetur empto ep. glain. præ. C.& dic ita c. venerabilem. extra de elc. & Spe.in tit. deleg. 6. nunc oppẽdendum. vers. 39.

POrro.] Casvs. Lotharius Rex non permittebat aliquẽ ad episcopatum eligi in regno suo,nisi fuentem sibi, id est,nisi esset amicus suus, vel nisi sibi iuraret. Ideo præcipit ei Nicolaus , vt in ecclesia Treuerensi, & in Agrippina colonia nullum eligi patiatur in episcopum , nisi prius sedi Apostolicæ referatur.

3 Iuo p 5 cap. 123 Pann. l 3.c.9.

e ¶ *Fauentem.*] in crimine adulterij cum Gualdrada.Vel forte fecit eos iurare ei fidelitatẽ, quod clerici non debent facere laico. 22. q. vlt. c. vlt. nisi habeant ab ipso regalia.22.q.5.de forma.

f ¶ *Eligi.*]videtur ergo quod in illis duabus ecclesiis non possit fieri electio,nisi voluntas Papæ requiratur,sicut est in ecclesia Rauennatæ , vel istud pro tempore fuit statutum. Vel dic eligi id est,consecrari [e] , vel, instituí.

† *al.episcopus*

† *al.indicta* ‖ *orig.*

e Sic etiam ex ponitur.8.q.1. episcopo. 2. in fin. 4 Bur.l.2.c.8. Iuo.p.6.c.28. Anſ l.6. c. 38. al.41. Deusdedit pte 1.& 4.

Super Ꝑ *his* Ꝑ *ſuper* Ꝑ *hoc* Ꝑ *ſuper* Ꝑ *his* Ꝑ *ſuper* Ꝑ *his* Ꝑ *ſuper* Ꝑ *his

Litteras.] CASVS. Iulianus episcopus Grumentinus significauit Pelagio, q̃ clerus & populus Marcellian. eccleſiæ poſtulabat in epiſcopum Latinum diaconum ſuum. Papa vero reſcribit, q̃ gaudet, ſi vult ipſum cõcedere. & deinde ſi poteſt electus occurrat ante paſcha, vt & tunc in ſabbato immediate poſt paſcha ordinetur.

a ¶ *Omnes.*] Hic colligitur, quod omnes conſentire debent in poſtulatione extranei, vt dixi, §. 61. diſt. nullus. & ideo dicit decre. quod poſtulatio non admittitur in diſcordia, vt extra de poſtul. præ. bonæ. quod tã verũ eſt ſecundũ diſtinctionẽ eius quòd legitur extra de electio. ſcriptum eſt.

b ¶ *Et vis.*] Hic habes q̃ clericus alterius epi eſt poſtulandus, vt 61. diſt. §. ſed aliud. & cap. Ofius: & laicus etiam eſt poſtulandus, vt ibi dr: & illegitimus, vt extra de elec. innotuit. Item hic habes, q̃ eps non cogitur dare poſtulatum, vt 85. diſt. Florentinum. Nemo enim cogitur emancipare filiũ ſuum, vt inſtitut. qui. modus pa. po. fol. §. vlti. ‖ Sed pone q̃ eligatur talis clericus, & eps eius poſtea non conſentiant: nũquid iſti ſunt priuati electione, quia elegerunt eum quem non poterant habere: vel numquid conſenſus illius à quo erat poſtulãdus, confirmat electionem? argu. q̃ non confirmat, extra eod. auditis. Argu. quòd ſic, extra eo. quòd ſicut. & extra de iure pa. cura paſtoralis. Ad hoc dico, q̃ ſi eligitur in poſtulandũ [a], bene tenet talis electio, vt extrà de renun. poſt tranſlationem. Vel dic, quod ſi elegerunt eo pro poſito, vt ſtatim debeat tenere electio, non ratificatur per ſequẽtem conſenſum illius à quo eſſet poſtulandus. Si vero ſciebant electionem per ſe inualidam eſſe, ſed ſperabant, quod Dominus Papa eam ratã haberet; tunc ratificatione Domini Papæ confirmatur. ſic 9. q. 2. Lugdunenſis. Similem diſtinctionem facit lex ff. de ſol. ſi quis offerenti. Vel dic. quod non eſt inconueniens, ſi clericus alienus eligatur, quia talis primo debet eligi, & poſtea poſtulari, vt dixi 61. diſt §. ſed aliud. Item obiicitur, cum clericus contradicente epiſcopo poſſit fieri Monachus, vt 19. quæſt. 2. c. 1. ergo multo fortius poteſt promoueri ad epiſcopale regimen, cum ille tranſeat pro priuata vtilitate, iſte pro communi, quæ præiudicat priuatæ, vt 7. q. 1. ſcias. & 8. q. 1. in ſcripturis. 7 extra de poſtu. bonæ 1. Reſpon. monachus tranſit ad locum deiectionis vbi nulla præſumitur ambitio: hic vero præſumitur ambitio ex eo, quod nolente epiſcopo vltro ſe ingerit. qui potius trahi deberet, vt 8. q. 1. ſciendum [b], male tamen facit epiſcopus ſi eum abſque iuſtitia negat, vt 7. q. 1. omnis qui & per ſuperiorem cogi poteſt. arg. extra de iure pat. nullus principali.

Principali.] CASVS. Milites Centumcellenſes impetrarunt reſcriptum à principe, in quo dabat eis licentiam, vt in eccleſia Centumcellenſi ordinaretur vnus presbyter, & vnus diaconus, & ſubdiaconus; quod cum Papæ ſignificaſſent, præcepit Laurentio epiſcopo, vt ſi perſonas illas inculpabiles inueniret, & bonæ vitæ, & laudabilis teſtimonij, adueniente mediana hebdomada vnumquemque per præfata officia promoueret. Et dicit H. quod iſta 4. c. intelliguntur eccleſiis in quibus Imperator habebat iuſpatronatus, vel iſti erant curiales qui poſtulati fuerunt ab Imperatore. Nota quod iſta tria ſeq. cap. ſcilicet. Reatina. nobis. & lectis. de vno & eodem clerico loquũtur

a Idem ſi ſimpliciter eligitur, vt ſatis patet 76. diſt. di lectiõis ext. de ele. eccleſia, 2. & extra li. 6. eo. ti. ca. quamſit.

‖ *al. hebdomada.*

b Et c. epiſcopatũ. 1. q 5. ficut. C. de epiſc. & cle. ſi quem quam. ſecundum Ioan. de Van qui ſequitur hæc omnia ſupra dicta.

1 LItteras charitatis tuæ ſuſcepimus, quibus ſignificas, Latinum diaconum tuum ad epiſcopatum eccleſiæ Marcellianenſis a clero, & omnibus, qui illic conueniunt, poſtulari. *& infra.* ¶ Sed nũc & hoc dicimus, vt ſi eum omnes [a] eligunt, & uis [b] eum concedere, gratum nobis eſſe cognoſce, & ſi poteſt, ante diem ſanctum feſtinet occurrere, vt vel ſabbatho ipſo nobis magnæ poſt baptiſmum cum Dei gratia valeat ordinari.

Idem Laurentio epiſcopo Centumcellenſi.

¶ Ex ſacra & principis quis ordinatur. C. XV.

2 PRincipali [c] deuotiſsimorum militum, qui illic in ciuitate Centumcellenſi conſiſtunt, relatio ne ad nos directa ſacram inſinuant ſe clementiſsimi principis [d] impetraſſe, quæ eis presbyterum, diaconum, & ſubdiaconum fieri debere præcepit. Ideo hortamur dilectionem tuam, vt perſonas ipſas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra canones cõmiſiſſent: & ſi eos inculpabiles reppereris, & vitę ipſorum laudabile teſtimoniũ videris, veniente mediana [e] ſeptimana † Paſchæ, ſi Dominus voluerit, & ſi vixerimus [f] vnumquẽque per officia, quæ prædiximus, non differas promouere.

a ¶ Ex ſacra.] *Emendata eſt hæc rubrica, vt indicet illum, de quo agitur, fuiſſe ad petitionem Imperatoris ordinatum: ſacra enim epiſtolam Imperatoris ſignificat.*

Item Leo quartus Lothario, & Ludouico Auguſtis.

¶ Papa rogat Auguſtos, vt Reatinam eccleſiam cuidam electo dignentur concedere. C. XVI.

R Eatina [g] eccleſia, quæ per tot temporum ſpatia paſtoralibus curis deſtituta conſiſtit; dignũ eſt, vt brachio amplitudinis veſtrę ſubleuetur, ac gubernationis tegmine protegatur. Vnde ſalutationis alloquio præmiſſo veſtram mã ſuetudinem deprẽcamur, quatenus Colono humili diacono eamdem eccleſiam ad regendum concedere dignemini; vt veſtra licentia [h] accepta [i] ibidem eum Deo adiuuãte, conſecrare valeamus epiſcopũ. Sinautem in prædicta eccleſia nolueritis †, vt præficiatur epiſcopus, Tuſculanam † eccleſiam, quę viduata exiſtit, illi veſtra ſerenitas dignetur concedere, vt conſecratus à noſtro præſulatu Deo omnipotenti, veſtroque imperio grates [k] peragere valeat.

Item Ritæ Comitiſſæ.

¶ Regio præcepto ab Apoſtolico Colonus Reatina eccleſia ordinatur epiſcopus. C. XVII.

NObis dominus [l] Imperator, & imperatrix perſuas epiſtolas direxerũt, vt Colonũ in Reatina eccleſia, quæ paſtoris officio per longa iam tempora deſtituta videbatur, epiſcopum facere deberemus, ſicut & fecimus.

Item Stephanus Guidoni Comiti.

¶ Imperatoris epiſtola in electionis confirmatione deſideratur. C. XVIII.

3 LEctis ſagacitatis veſtræ apicibus, qui defuncto eccleſiæ Reatinæ antiſtite, clerum & plebẽ eiuſdem eccleſiæ elegiſſe ſibi futurum antiſtitẽ, nobiſque conſecrandum veſtro ſtudio directum eſſe, ne ipſa eccleſia diu [m] ſine proprio conſtet paſtore, fatebantur; nos de obitu prioris dolentes, nunc ipſum electum vnanimitate †, & canonica ipſius eccleſiæ electione, vt mandaſtis, tam citiſsime ordinare omiſimus, quòd imperialem notarium, & Ludouicum, vt eccleſiam Reatinam dudum deſtitutam paſtore concederet gubernandam Colono diacono; quod ſi nollet facere, concederet ei Tuſculanam eccleſiam, quæ diu vacauit: vt conſecratus Deo, & ſibi gratias agere poſſit.

g ¶ *Reatina.*] hoc ca. & duo ſeq. loquuntur in eadem materia.

h ¶ *Licentia.*] conſenſus principis eſt requirendus electione celebrata, vt extra de elec. quod ſicut. niſi aliud ſuadeat ſcandalum. extra eo. q. 4. vel præſcripta conſuetudo [e], vt extra de iure patro. nobis.

i ¶ *Accepta.*] 26. q. 7. decernimus.

k ¶ *Grates.* ſpirituales, non carnales. 1. q. 1. filium. hoc enim eſſet ſimonia, vt 1. q. 1. ſunt nonnulli. & q. 2. ſicut. Immo videtur, quod non ſit ſimonia, dummodo ex poſt facto mere ſine aliqua ambitione petentis. 3. q. 2. ſicut epiſcopum.

Nobis.] CASVS. In hoc cap. dicitur qualiter Imperator miſit litteras ſuas Papæ, in quibus dedit ei licentiam conſecrandi dictum Colonum in eccleſia Reatina, quod & Papa fecit.

l ¶ *Dominus Imperator.*] ex humilitate hoc fecit, cum ipſe ſit filius eccleſiæ, vt 96. diſt. ſi Imperator.

m *Ecclis.*] ¶ *Diu.*] id eſt, vltra tres menſes, vt 50. diſtin. poſtquam. niſi cauſa neceſſitatis [f], vt 75. diſt. quoniam. & 7. q. 1. conſtitutum. Et ita reſtringitur quandoque vaga ſignificatio alicuius verbi, vt 65. diſt. de perſona.

Metropolitano.] CASVS. Dicitur hic, quòd defuncto metropolitano omnes ſuffraganei debent ad ſedem archiepiſcopalem conuenire, vt omnium ciuium & clericorum volũtate diſcuſſa, ex preſbyteris vel diaconibus eiuſdem eccleſiæ optimus ordinetur.

2 ¶ *Ad ciuitatem metropolim.*] ibi enim conſecrandus eſt metropolitanus, vt 51. diſt. qui in aliquo. Et eſt argu. hic quòd prouinciales epiſcopi intererunt electioni metropolitani [a], vt 3. eo. Valentinianus.

b ¶ *Ex presbyteris.*] presbyterum præmittit. qui enim prior eſt in ordine, erit prior in electione [b], 75. diſt. cap. vlti. & 61. diſtin. ſtatuimus. vnde hæc dictio, vel, non dat illis optionem ſic vel ſic eligendi, ſed ordo verborum oſtendit quo ordine debeant eligere. ſic 7. de conſecr. diſt. 2. in Chriſto 2. & optime hoc dicitur. ff. ad Treb. l. heredes. in fi.

c ¶ *Vel diaconis.*] hodie ex ſubdiaconis poteſt eligi, extra de ætate & qualit. à multis.

d ¶ *Optimus.*] ſi. in authen. de monachis. §. ordinationem. colla. 1. Sed quis diceſ optimus? qui & principalem locum tenet. ‖ quod enim per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit, vt ff. de verb. oblig. vbi autem nõ apparet. 1. reſpon. ff. de ædil. edic. ſi venditor. §. vlt. Qualiter iſtud intelligaſ, inuenies 8. q. 1. licet.

Sit in plebibus.] CASVS. Iſidorus docet hic, quòd ad officium archidiaconi pertinet, vt defuncto vel depoſito archipresbytero alicui [a] loci archidiaconus illuc vadat, & à clero, & à populo faciat electionem fieri, & ipſam plebem regat donec archipresbyter ibi ordinetur.

e ¶ *Proficiſcatur.*] ſpeciali auctoritate epiſcopi, aliàs non liceret [c], vt extra de offic. archidiac. cum ſatis. niſi hoc habeat de conſuetudine præſcripta. & ſic intelligo extra de excel. prælat. ad hoc. & extra de appel. bonæ. & extra de inſtitut. cum veniſſent. Quid tamen de hoc iuris ſit, dixit 25. diſtinct. perlectis.

Gatho.] CASVS. Conſuetudo erat, quòd electio Papæ ſubſcripta repræſentaretur Imperatori Conſtantinopoli. & tunc temporis electus dabat quamdam ſummam pecuniæ Imperatori, ad quam ſummam releuãdam miſit Agatho Ioannem epũm Portuen. Conſtantinopolim, qui in octaua Paſchæ in eccleſia ſanctæ Sophiæ latine Miſſam coram Patriarcha & principe celebrauit, & ad ſuam poſtulationem accepit imperiale reſcriptum, per quod ſolita quantitas eſt ei relaxata: ita tamen vt electio Pontificis Imperatori ſemper repræſentaretur, vt cum Imperatoris conſcientia, & iuſſione pontificis ordinatio deberet proſpere fieri; ſicut factum fuit de Vitaliano, cuius electio fuit præſentata ipſis principibus, ſicut conſuetudo erat.

f ¶ *Quæ ſolita.*] Quilibet enim epiſcopus dare conſueuit aliquid Imperatori in electione ſua, vt 7. ead. qua. dummodo reditus epiſcopales excederent duas libras auri, vt in Authen. de ſanct. epiſc. §. 4. & forte tunc cum mos erat, crimen non erat [d], vt 32. quæſt. 4. objiciuntur. Sed nonne Imperator commiſit ſimoniam relaxando illud ius ſub hac conditione, vt conſenſus eius requiratur in electione? Sed dic, quod non, quia prius vtrumque ius habuit, vnde modo alterum potuit [e] remittere. ideo autem petiit à Papa hanc conſuetudinem tolli, quia continebat ſpeciem mali, vt 1. q. 1. emendari.

HAdrianus.] CASVS. Deſiderius [g] rex morabatur Papię, qui totam Italiam ſtimulauit: propter quem repellendum Hadrianus Papa fecit Carolum venire: qui Papiæ dimiſſo exercitu, Romam iuit: ibique honorifice receptus, Papiã rediit: & tamdiu eam obſedit, donec Deſiderium regem cepit. Deinde Romam reuerſus, ſynodum congregauit: vbi Hadrianus cum centum quinquagintatribus epiſcopis dedit Carolo poteſtatem eligendi Papam, & ordinandi ſedem Apoſtolicã, & confirmandi omnes epiſcopos & archiepiſcopos per prouincias: & quicumque contra hoc priuilegium veniret, anathema eſſet: & niſi reſipiſceret, bona eius publicari præcepit.

g ¶ *Defendendas.*] ad hõc tenentur omnes principes, vt 23. q. 5. principes. & ſi nollent eam defendere, poſſunt excommunicari. 23. q. 5. adminiſtratores. Ioan.

h ¶ *Patriciatus.*] vt puniret crimina, & ſecundum hoc poteſt intelligi. 2. q. 6. omnis oppreſſus.

‖ Et ita index eccleſiaſticus alij poteſt committere cauſam ſanguinis. Vel intellige quòd eſt adnocatus Romæ, vt extra de elect. venerabilem.

i ¶ *Per ſingulas.*] ergo in Francia & in Hiſpania. vnus eſt enim [f] Imperator, vt 7. q. 1. in apibus. quod concedo niſi probant ſe exemptos ab Imperatore, vt 23. q. 8. §. ecce. vnde adhuc de capite ſuo dabant tributum Imperatori omnes, cum nõ probent ſe exemptos ab Imperatore, vt ff. de cenſ. l. vlt. ſi enim dicunt ſe nõ ſubeſſe Romano Imperio, per conſequens dicunt ſe non habere aliquid proprij, vt 3. diſtin. 1. ius Quiritum. fateamur ergo Imperatorem eſſe dominum mundi, vt ff. ad legem Rhod. deprecatio. Obſtat [h] quòd Reges Hiſpaniæ cum nõ ſubeſſent Imperio, regnum ab hoſtium faucibus eruerunt.

k ¶ *Publicari.*] Hic eccleſia publicat bona laicorum, & quandoque deponit laicos à dignitatibus. 32. quæſt. 5. præceptorum. in fin. Vel dic quòd hic docet eccleſia quid fieri debeat. ſic 24. quæſt. 3. de illicita. & 5. quæſt. vlti. delatori.

In ſynodo.] CASVS. In hoc cap. continetur quòd ſicut Hadrianus conceſſit priuilegium Carolo: ita Leo Papa in ſynodo Romæ congregata conceſſit idem priuilegium Othoni primo Regi Teutonicorum, & eius ſucceſſoribus, vt ipſe eligat ſibi ſucceſſorem, & ordinet

1 7. diſt. 76. ca vlt. Pol. l. 2. tit. 19. Anſ l. 6. c. 60. Iuo p. 6. c. 112.

2 Anſ. lib. 7. c. 94. ‖ Electio vel poſtulatio de clerico alteri ſubdito facta an valeat.

a Facit ad hoc 61. diſt. cap. 1.

b Deeſt, vt priꝰ eligatur. argu. ad hoc 64. diſt. epiſcoporũ ſecundum Laur.

† *al.* vt à re-ſtra

‖ Quod per ſuperabundantiã dicitur, vni ſoli conuenit.

1 Anſel. l. 6. c. 19. al. 15. Iuo p. 5. c. 348. Deuſdedit p. 1

† *al.* metropolitanum

c Arg. opt. 94. diſt. cap. vlti. in fi. decre. hic alleg. cum ſatis. nõ probat, quoniã loquitur in commiſſione curæ animarũ. hoc autem c. ſi in plebibus, loquit de cuſtodia vaſis eccleſiaſt. qđ dic vt not. 16. q. 7. c. nullo. Archid.

† *al.* presbyteros

a In Pontificali Vaticano. in decretis Agathonis, & Nono. 1. conc. in decretis ejuſdem.

d Ad hoc facit, quod not. Io. & H. extra de ſimon. ſuam, & 3. ca. quia.

e Ad hoc adde quod leg. & no. extra de rerum dom. con ſtituens.

† *uſſionem* } orig.

† *al. faciendi*

‖ Iudex eccleſiaſtic' cauſam ſanguinis alij cõmittere poteſt.

f Vnus eſt Sol. intelligitur g ſingulas prouincias ſui imperij.

g Iſtam gloſ. ſequuntur Cy. Bart. & Bald. Sali. & Iaſ. in l. 1. col. 2. C. de ſumma trĩ.

5 Pannor. l. 8. cap. 136.

h Adde hic an Reges Fräciæ ſubijcianꝫ imperio. gl. in c. 1. in princ. de pa. iuram. fir. tenetq̃ ſic. Cõmuniter tamen tenẽt contrarium p. tex. in c. per venerabilem. extra qui ſi. ſint leg. Spec. in tit. de app. 6. nũc tractem⁹. in prin. Bar. ſi. hoſtes. in 2. col. ff. de cap. & Bal. ſi d. c. 1. de pa. iur. fir. reprobata. ibi glo. & etiã ibi ponit And. de Yſer. Item pro hoc adde concor. in apoſtil. ad Iaſ. in l. 1. C. de ſũma trini. Idem de rege Hiſpaniæ, gl. magna ad fi. in cap. & neceſſe. de dõ. int. vi & vxo. Pan. c. venerabilem. coll. 9. de elect. Iaſ. l. id quod apud hoſtes. dele. 1.

Romanum Pontificem, & episcopos & archiepiscopos, vt ab eo inuestituram accipiant: nisi aliquorum inuestituram concesserit Romanis Pontificibus, vel archiepiscopis: & qui contra venerit: decreuit excommunicationi subiacere: & nisi resipisceret, irreuocabiliter exulare: vel si laicus est, vltimo supplicio affici.

a ¶ *Confirmamus.*] Argum. quòd idem potest dare & confirmare. 23. dist. in nomine. extra de elect. cum inter. Argum. contra extra de fi. instru. cap. inter dilectos [a]. dic quòd non potest eodem respectu: sed diuersis, vt in d.c. cum inter. & ff. de iurisd. omn. iudic. & quia quãdoque etiam dicitur dare, id est, datum ostendere, vt 23. q. 5. §. hinc notandum. ff. de testa. heredes. §. si quid.

b ¶ *Primo.*] non dicas primo regi, sed primo Othoni, id est, ante quem nullus alius fuit. sic extra de verbor. signifi. Ioseph. & ff. de verbor. signific. proximus.

c ¶ *Successorem.*] Hoc speciale fuit contra id. 8. q. 1. Moyses. sic 7. q. 1. petisti. hic patet quòd maximam habet potestatẽ Papa circa imperiũ. Sed dic quòd tantum in Italia permittit ei facere successorem.

d ¶ *Ac per hoc.*] quasi dicat: ex quo in Romana ecclesia hoc permittitur: ergo & in minoribus. Et est argu. quòd idem iuris est in membris, quod in capite, vt 16. q. 2. c. 1. 12. q. 2. cognouim'. & q. 1. præcipimus. & 1. q. 3. si quis eps. 24. q. 1. rogamus.

e ¶ *Concessit.*] videtur ergo q Imperator possit dare priuilegium libertatis, vt extra de restitu. in integr. auditis.

‖ Papa dat gladij potestatẽ. f ¶ *Sit Patricius.*] ‖ & sic Papa dat hic gladij potestatẽ: cuius tamen exercitium ipse non habet. Ioann. extra de electio. suffraganeis. B.

g ¶ *Apostolicam.*] Sed numquid Papa posset ei potestatem dare, vt deponeret ipsum? sic in hæresi. & de consensu Cardinalium: immo in omnibus se potest subijcere ei, vt 2. p. 7. nos si.

h ¶ *Exilio.*] not. ecclesiam posse aliquem mittere in exilium, vt 3. q. 4. hi qui.

‖ Imperatores multa perdiderunt priuilegia. i ¶ *Affici.*] Cum hæc priuilegia fuerint omnibus successoribus data, quare non vtuntur eis? Respon. ‖ quia Imperatores eis renuntiauerũt, vt 7. ead. tibi. Item quia per abusum ea perdiderunt, vt 7. ead. §. verum. Item quia ex causa fuerunt eis concessa, vnde cessante causa, ipsa cessauerunt, vt 1. q. 7. quod pro remedio. Nec obstat quod hic dicitur de successoribus: quia hoc intelligendum est de illis successoribus, qui hoc impetrare possunt, vt 23. distin. in nomine.

Salonitanæ.] CASVS. Maximus dicebatur in quattuor deliquisse. Primo, quia per simoniam archiepiscopatum Salonitanæ ciuitatis acquisierat. Secundo, quia ordinatus fuerat Papa irrequisito, vel eius responsali. Tertio, quia contra excommunicationem à Papa latam sub conditione si diuina celebraret, eo quòd sic fuerat ordinatus, Missas cantare præsumpsit audacia quorumdam sæculariũ, quibus multa præmia, sua ecclesia spoliata, dare dicebatur. Quarto, quòd fornicationis vitio laborabat. Sed ad preces principum Constantinopolitanæ ciuitatis ratam habuit eius ordinationem. Alia vero mala illius indiscussa relinquere noluit: ideoque præcepit sibi, vt Romam venire non differret: & si non venerit, districtione canonica ferietur.

k ¶ *Iussissent.*] Argu. quòd auctoritas maioris excusat [b], vt 14. q. 5. dixit. 28. dist. diaconi. 23. q. 5. miles. Argu. contra 12. q. 2. quicumque. & 16. q. 1. in canonibus. Ioan. Sol. ‖ in malo nulli est obediendum: nec aliquis excusatur, vt 11. q. 3. si dominus. B.

Item Gregorius lib. 4. reg. epist. 34. seu cap. 78. ad Constantiam Augustam.

¶ Præcepto principum, Maximo remittitur, quòd absque auctoritate Apostolica ordinatur. C. XXIIII.

1 SAlonitanæ ciuitatis episcopus me, ac responsali meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quæ sub nullis anteriorib⁹ principibus euenit. Quod ego audiens, ad eumdem præuaricatorem, qui inordinate ordinatus est, protinus misi, vt omnino Missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius à serenissimis dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi iussissent [k]. Quod ei sub excommunicationis ‖ interpositione mandaui. Qui †contempto me, atque despecto, in audaciam quorumdam sæcularium hominum, quibus, denudata sua ecclesia, præmia multa præbere dicitur, nunc vsque Missas facere præsumit, atque ad me venire secundum iussionem dominorũ noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens [m] eidem Maximo, qui me nesciente ordinatus est, hoc, quòd in ordinatione sua me, vel responsalem meum præter mittere præsumpsit, ita ex corde laxaui [n], ac si me [o] auctore fuisset ordinatus. Alia vero peruersa illius, scilicet mala corporalia, quæ cognoui [p], vel quia cum pecuniis est electus, vel quia excommunicatus Missas facere præsumpsit, propter Deum irrequisita relinquere non possum. *& infra.* ¶ Et si ad me diu venire distulerit, in eo exercere districtionem canonicam nullo modo cessabo.

Item ex concilio Toletano, 12. c. 6.

¶ In electione episcoporum, principis desideratur assensus. [q] C. XXV.

CVm †longe lateque diffuso tractu terrarum, commeantium impeditur celeritas nuntiorum, quo aut non queat regis auribus decedentis præsulis transitus

[l] ¶ *Sub excommunicationis.*] ‖ Ex hoc videtur quòd per talia verba fiat excommunicatio: cũ sic dicitur; præcipio tibi hoc sub pœna excommunicationis. Et est argu. ad idem extra de eo qui or. fur. rece. c. 1. Argu. contra extra de iure patro. relatum. in fi. & de sagittariis. cap. vno. vbi de hoc. Hu. dicit quòd si talis prohibitio fiat à canone, non fit excommunicatio per illa verba, vt 30. dist. per totum. secus si ab homine [c]: quia canon mitius agit quàm homo, vt 16. q. 7. alligant. & ff. de arb. Celsus. Alij dicunt, quòd refert an diffiniendo illa verba proferantur, vt tũc per ea fiat excommunicatio, an cõstituendo ius & tunc non fiat excommunicatio per illa verba. Sed hæc veritas est, quòd illa verba non habẽt vim sententiæ, sed tantũ comminationis, vt C. cõmina. epistolas, per totum. Hoc autem scias, q̃ sub conditione potest quis excommunicari: & taliter hic intelligo latã sententiam: vnde existente conditione ligat excommunicatio, & non prius: & tamen à tali excommunicatione potest appellari: licet H. contrarium scripserit, vt extra de appel. præterea 2. & hoc ideo, quia excõmunicatio tũc non trahit secum suam executionem; quia non cedit, nec venit dies ante existentem cõditionem, vt ff. de verb. signific. cedere. Sed quid si excommunicans moritur priusquam existat conditio? tunc dico excommunicatum quando extat conditio; ‖ & ita aliquis excommunicatur à mortuo [d]. Vtrum autem conditione existente intelligatur retro fuisse excommunicatus, per id quod legitur. ff. qui pot. in pigno. hab. l. potior. & ff. de manumiss. test. Neratius. Vel tantum à tempore conditionis extantis, per id quod est. ff. de ædil. edi. bouem. §. si sub conditione. disputationi relinquo. Ioan. Ego credo quòd à die existentis conditionis per decret. illam, præterea. extra de appel. B.

m ¶ *Obedient.*] hoc dicit ex humilitate, quia ei præcipere non poterant. Hug.

n ¶ *Laxaui.*] Not. ‖ episcopum remittere posse quæ ad ipsum spectant, non quæ ad Deum [e]: argu. 23. q. 4. si is qui prælatus. Sed nonne quæ fiunt in personam episcopi, vel alterius prælati, fiunt in contemptum ecclesiæ, & ideo in Deum? vtique: sed principaliter in prælatum. §. distin. 45. & qui emendat. & 23. q. 4. inter.

o ¶ *Ac si me.*] Argu. quòd ratihabitio sequens facit aliquid legitimum, quod ab initio factum fuit illegitime. extra de iure patro. curã. 18. q. 2. de monachis. 9. q. 2. Lugdunen.

p ¶ *Cognoui.*] per auditum. 2. q. 5. quanto. 22. q. 5. hoc videtur. non tamquam iudex. 2. q. 1. §. quando.

Vm longe.] CASVS. Consuetudo erat in Hispania, quòd quoties moriebatur episcopus, omnes episcopi cõprouinciales congregabantur,

gregabantur, vt Regi de obitu præsulis significarent. Sed quia quandoque nuntiorum impediebatur celeritas, ita quòd sine magno incommodo electio principis non valebat expectari: & si recederent, oportebat eos iterum conuenire ad consecrationem electi: & sic eis difficultas maxima incumbebat: similiter & Regi imminebat difficultas, cum aliis negotiis impeditus non

a Et sic nota, quòd consentiri aliquid faluo iure suo. i. §. cad. cap. nosse.

posset tam cito consulto episcoporum respondere: quod consultum numerosa necessitas expectabat: ideo placuit omnib⁹ episcopis Hispaniæ, vt archiepiscopus Toletanus haberet potestatem confirmandi & ordinandi in quibuslibet prouinciis episcoposque regalis potestas eligat saluo priuilegio cuiuslibet prouinciæ: ita tamen vt quicumque fuerit ordinat⁹, post suam ordinationem intra spatium trium mensium ꝓprio archiepiscopo se præsentet.

a ¶ *Potestati.*] nihil tamen hic Regi subtrahitur: quia sicut prius eligebat, ita & modo post priuilegium Toletano episcopo concessum. B.

b ¶ *Atque Galliciæ.*] connumerat hic Galliciã Hispaniæ, cum tamen sit pars eius: & ita pars connumeratur suo toti. sic ff. eod. ego. & C. de excusatio. tut. exactores. vbi dicitur, oneribus & tutelis.

ADDITIO. Cum tamen omnis tutela sit onus: & ita ius non respicit talem connumerationem. Vel locus est sicut loquuntur peregrini. vel non est pars eius, secundum Laur.

c ¶ *Priuilegio.*] id est, iure. sic 9. q. 3. saluo [a]. ff. quib. mod. pig. vel hypo. fol. si debitor. §. 1. potius ergo onus quàm ius primatię cõcessum fuit huic Toletano episcopo. cum enim Rex eligeret olim de consilio omnium episcoporum, hoc consilium conceditur ei hic.

d ¶ *Maneat.*] Arg. propter loci & temporis difficultatem electionẽ fieri à quo non debeat: sic extra de iure patro. si vero. & 24. q. 1. pudenda. 93. distin. iuxta.

e ¶ *Episcopis eligere.*] id est, à Rege electos cõsecrare & confirmare.

f ¶ *Infra.*] infra distin. 93. iuxta. extra de iure patro. si vero. ſ. 65. dist. si quis contra. sed non est contra [b].

ELECTIONES. CASVS. Ite §. respicit proximum cap. cum longe. Non solum in Hispania eligebantur episcopi per Reges, sed etiam electiones summorum Pontificum & episcoporum quondam Imperatoribus repræsentabantur: sicut factum est de Ambrosio & Gregor. Vnde apparet laicos ab electione non esse excludendos. Hanc vero contrarietatem soluit Gratianus, dicens quòd laici non debent vocari ad electionem faciendam, sed ad præbendum electioni consensum. Nam clericorum est eligere, & populi consentire: vt supra in cap. nosse. in fin. Et quòd laici vocentur ad electionem patet ex hoc quòd dicitur, ad electionem capitula, quorum primum patet.

Electiones quoque summorum Pontificum, atque aliorum infra præsulum quondam Imperatoribus repræsentabantur: sicut de electione beati Ambrosij, & beati Gregorij [g] legitur. Quibus exemplis, & præmissis auctoritatibus liquido colligitur, laicos non esse excludendos ab electione, neque principes reijciendos ab ordinatione ecclesiarum. Sed quòd populus iubetur electioni interesse; non præcipitur aduocari ad electionem faciendam, sed ad consensum electioni adhibendum [1]. Sacerdotũ enim (vt in fine superioris capituli Stephani [h] Papæ legitur) est electio: & fidelis populi est humiliter consentire. Desiderium ergo plebis requiritur, vt clericorũ electioni concordet. Tunc enim in ecclesia Dei rite præficietur antistes; cum populus pariter in eum acclamauerit, quem clerus communi voto elegerit.

Vnde Cœlestinus Papa ait ad episcopos Galliæ, epist. 2. cap. 5.

¶ Plebis non est eligere, sed electioni consentire. C. XXVI.

2 CLeri, plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur.

Item Leo primus ad episcopos Vienensis prouinciæ, epist. 87. al. 89. [sed paulo aliter, & copiosius.]

¶ De eodem. C. XXVII.

g ¶ *Et beati Gregorij.*] non in hoc volumine, nisi arg. §. ea. Agatho.

h ¶ *Stephani.*] §. ead. distin. nosse.

Ota.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quæ debeant in electione concurrere, scilicet conniuentia & consensus ciuium, bona fama populi, maiorum laicorum arbitrium & voluntas, & electio clericorum, & subscriptio.

VOta [i] ciuium [k], testimonia populorum, honoratorum [l] arbitrium [m], electio clericorum in ordinationibus [n] sacerdotum expectantur. *& infra.* ¶ Per pacem, & quietem sacerdotes, qui præfuturi sunt, postulentur: teneatur subscriptio clericorum; honoratorum testimonium, ordinis consensus [o] & plebis [p].

3 *Principibus vero, atque Imperatoribus electiones Romanorum Pontificum, atque aliorum episcoporum referendas vsus, & cõstitutio tradidit pro schismaticorum, atque hæreticorũ dissensionibus; quibus nonnumquam ecclesia Dei concussa periclitabatur: Contra quos legibus [q] fidelissimorum Imperatorum frequenter ecclesia munita legitur.* ¶ *Repræsentabatur ergo electio Pontificum catholicorum principibus, vt eorum auctoritate roborata nullus hæreticorum, vel schismaticorum auderet contraire, & vt ipsi principes tamquam deuotissimi filij in eum consentirent, quem sibi in patrem eligi viderent, vt ei in omnibus suffragatores existerent; sicut Valentinianus beato Ambrosio supra legitur dixisse [3] Noli timere; quia & Deus, qui te elegit, semper te adiuuabit, & ego adiutor, & defensor tuus, vt meũ ordinem decet, semper existam.]*

Vnde Stephanus Papa statuit, dicẽs.

¶ Præsentibus legatis Imperatoris ordinetur Pontifex Romanus. C. XXVIII.

4 QVia sancta Romana Ecclesia, cui, auctore Deo, præsidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte; quæ ob hoc inferuntur, quia absque imperiali notitia Pontificis fit consecratio; nec canonico ritu, & consuetudine ab Imperatore directi intersunt nuntij, qui scãdala fieri vetent: volumus, vt cum instituendus est Pontifex, conuenientibus episcopis, & vniuerso clero eligat præsente [r] senatu, & populo, qui ordinandus est; & sic ab omnibus electus præsentibus legatis imperialibus cõsecretur; nulluſque sine periculo fui iuramenta [s], vel promissiones aliquas noua adinuentione audeat extorquere; nisi quæ antiqua exigit consuetudo [t]; ne vel ecclesiarum ordinationes, vel alia quælibet negotia, quæ ad vtilitatem ecclesiæ pertinent, ab aliquibus ambitiosis, & sæcularibus personis, quæ ad hoc non pertinent, impediantur.

i ¶ *Vota.*] id est, conniuentia & consensus, vt §. dist. 24. episcopus.

k ¶ *Ciuium.*] non rusticorum extra ciuitatem consistentium.

l ¶ *Honoratorum.*] scilicet maiorum de populo, & clero. §. ea. Hadrianus, in fin.

m ¶ *Arbitrium.*] §. distinct. 23. cap. 1. 24. distin. cap. nullus.

n ¶ *In ordinationib⁹.*] id est, electionibus.

o ¶ *Ordinis cõsensus.*] quia dicitur ordo cerdonum, pelliparionum, vel alterius corporis.

p ¶ *Et plebis.*] ‖ nomine plebis censentur illi, qui nõ sunt collecti ad aliquod corpus [c] faciendum: de quo corpore habes ff. quod cuiusque vniuer. l. 1. & est ad hoc bonum simile. C. de episco. aud. l. iubemus.

‖ Plebis nomine qui censentur.

c De hoc leg. & no. extra de excess. prælat. delicta. & per Inno. extra de offic. ord. cum ab ecclesiarũ. Archid.

PRINCIPIBVS. Hæc est tertia pars huius dist. in qua reddit rationem, quare vocabantur principes ad electiones. Archidiacon.

CASVS. Hic duplex ratio redditur, quare quondam Regibus & Imperatoribus electiones repræsentabantur: scilicet vt nullus hæreticorum & schismaticorum electioni contraueniret, pro quibus fæpe ecclesia periclitabatur: & vt ipsi principes tamquam filij deuotissimi consentirent in electum, quem sibi viderent in patrem eligi: sicut de Ambros. fecit Valentinianus. Et quòd principes interessent propter hæreticos & schismaticos, probat per sequens capitulum.

3 §. cap. Valentinianus.

q ¶ *Legibus.*] 23. q. 7. cap. 1. & 2. & distinct. 8. quo iure.

4 Pannor. l. 3. cap. 1. §. Stephanus Papa.

Via.] CASVS. Romana Ecclesia fæpe patiebat molestias in obitu Papæ, & in electione successoris: quia nuntij Imperatoris defuerant: ideo statuit Stephanus, quòd electio Papæ non fieret nisi præsente populo, & senatu, & Imperatore, vel eius legatis: vt scandala removeantur, & eis præsentibus consecretur: & nullus audeat extorquere iuramenta vel promissiones, nisi quæ fuerint de antiqua consuetudine.

r ¶ *Præsente.*] infra 79. distin. nullus.

s ¶ *Iuramenta.*] ‖ videtur ergo, quòd ante electionem non sit præstandum iuramentum de indemnitate ecclesiæ, vt 8. q. 3. Artaldus. & §. 28. distin. de Syracusanæ. præsumetur enim hæc ideo facere vt eligeretur. Dicunt tamen quidam, quòd si est consuetudo, quòd præstetur, præstari potest: & sic intelligunt quod dicitur hic in fin. Quid tamen iuris sit de hoc, habes 8. q. 3. in summa.

‖ Iurandum non est de indemnitate ecclesiæ ante electionem.

t ¶ *Consuetudo.*] ‖ Per hoc videtur, quòd in spiritualibus seruanda

‖ Consuetudo ea potest induci, vt recipiatur in spiritualibus.

fit consuetudo in recipiendis muneribus [2]:vt ℨ.eod.Agatho.& in auth. de sanct.episco.§.4.collat.9. & 1.q.3.quæsitum.& 9.q.3.conquestus. & extra de simo.ad Apostolicam. Argu.contra extra de simon.cum in ecclesiæ.& cap.sicut. Ad hoc dicunt quidam,quòd licitum est aliquid petere in spiritualibus, sed non pro spiritualibus, vt non petatur pro consecratione, sed pro consuetudine. Vel dic quòd si consuetudo illa pietatem continet, non potest peti; tamen superior cogere potest, vt seruetur talis consuetudo,vt dicit illa constitutio, ad Apostolicam. H. tamen dicit, quòd istud referatur ad legatos Imperatoris, vt non aliud Romana ecclesia petat ab eis,quàm ipsi soliti sunt facere, scilicet vt Papa non cogat eos aliud iuramentum facere Papæ,quam iuramentum fidelitatis,quod Imperator consueuit præstare,vt ℨ.ead.tibi. & hoc indicat illud verbum, minuatur.

a Quia hoc affectiue ponit. Ioan.B.Hosti. extra de simo. & facit ad hoc quòd consuetudo facit non delictu, quod aliàs esset delictũ.32. q.4.objiciuntur. Ad idem habes.ar.opt. extra de tẽp. ordi.cap.2.ibi videas. Arch.

4. Reg. 18.

VERVM. Hæc est quarta pars huius dist. in qua dicitur, quare principes postea fuerunt prohibiti,scilicet quia impedimentum præstabant:& quia ipsi renuntiauerunt. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est ℨ. in cap.quia.quòd constitutio facta fuit quòdam, quòd Imperatores deberent interesse electioni Papæ & episcoporum,vt ℨ.patet in multis c. Nunc vero dicit Gratianus in hoc §. quòd postea statutum fuit contrariũ propter tres rationes. Prima ratio est,quia Imperatores abutebantur priuilegio suo: quia non solum consentire volebant, sed etiam electionibus se ingerebant. Secunda ratio fuit, quia in hæresim labebantur, & sæpe ecclesiam impugnabant. Et q Apostolici potuerunt in contrarium statuere, & destruere constitutiones quas antecessores fecerunt pro bono, probat exemplo Ezechiæ, q serpentem æneum, quem fecerat Moyses pro liberatione populi, destruxit: cum populus illum coleret sicut Deum. Tertia ratio est, quia Imperatores suis priuilegiis renuntiauerunt:& postea electiones Apostolicorum celebratæ sunt præsentibus & inconsultis legatis Imperatoris : quod probat sequens capit.

2 ¶ *Excelsa.*] id est, templa idolorum in excelsis posita.

b ¶ *Ideo.*] quia iussu domini factus erat : & quia cum respicientes liberabantur.

§ Exechiæ cõmendatio.

c ¶ *Destruxit.*] ‖ Hic Ezechias commendatur ex destructione imaginis,quę erat occasio superstitionis. quare ergo Massilienfis episcopus condemnatur, qui destruxit imagines , in quibus populus idolatriam committebat,vt de consecrat. distin.3. perlatum ? Dic quòd serpens ille fuit temporalis ad sanandum vulnera. vnde cessante causa cessare debuit effectus : sed causa imaginum perpetua est, vt habeatur in eis memoria Dei.

‖ Successores, prædecessorũ statuta mutare possunt.

d ¶ *Destruantur.*] Argu. ‖ successores debere mutare facta & institutà prædecessorum etiam bona,si viderint esse ea pernicioſa exemplo. 7.quæst.1.videntes.35.quæst.1.cap.1. & 96.distin.bene. in fin. distin.68. chorepiscopi. & extra de deci. suggestum. vbi est argumen.quòd priuilegium quod est exemplum mali, remouendum est. instit. vi bon.rap. §. sed ne dum talia.

Cvm Hadrianus.] CASVS. Hadrianus secundus ab ecclesia sanctæ Mariæ maioris deportatus est à clero & populo & proceribus certatim ad patriarchium Lateranense. quod audientes nuntij Ludouici Imperatoris molestè tulerunt, quòd cum præsentes essent, vocati non fuerunt ; qui audientes quòd non fuit factum in contemptum leste tulerunt, indignati scilicet, q dum præsentes essent, non fuerunt inuitati, nec optatæ à se futuri præsulis electioni interesse meruerunt. Qui accepta ratione, quòd nõ causa contemptus Augusti , sed futuri temporis [f] prospectu omissum hoc fuerit [2] (ne videlicet legatos principum in electione Romanorum præsulum expectandi,mos per huiusmodi fomitem inoleſceret)omnem indignationem medullitus sedauerunt, & ad salutandum [g] electum etiam ipsi humiliter accesserunt *ß*.

« ¶ Gregorius.] *Hoc antea citabatur ex Gregorio quarto, cuius esse non potest,cum Hadrianus secundus,de quo hic mentio fit, posterior sit Gregorio quarto. In Pontificalibus vero manuscriptis inter gesta Hadriani secundi , itemque in collectione manuscripta decretorum Romanorũ Pontificum in decretis eiusdẽ Hadriani secũdi habetur.*

ß ¶ Accesserunt.] *In ipsdem Pontificalibus hæc continenter sequuntur :* Audiens hoc Ludouicus Imperator Christianissimus,mox Imperialem scribens epistolam,cunctos Romanos,qui dignum tanto peregissent officio præsulem, collaudauit : per quam epistolam videlicet innotuit , nulli quidpiam præmij fore pro consecratione Romani Pontificis quoquomodo pollicendum : cum ipse hanc non fuorum suggestione , sed Romanorum potius vnanimitate ardentissime cuperet prouenire ; maxime, cum reddi, quæ ablata fuerant , non auferri à Romana ecclesia, vel deperire quidquam se diceret anhelare.

Item pactum constitutionis Imperatoris primi Ludouici cum Romanis Pontificibus.

¶ Electio Romanorum Pontificum à Ludouico conceditur Romanis. C. XXX.

3 EGo Ludouicus Imperator Augustus statuo, & concedo per hoc pactum cõfirmationis [h] notitæ tibi beato Petro principi Apostolorum, & per te vicario tuo domino Paschali summo Pontifici,& vniuersali Papæ,& successoribus eius in perpetuum ; sicut à præ decessoribus nostris vsque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis,& disposuistis Romanam ciuitatem cum ducatu suo , & suburbanis, atque viculis † [i] omnibus,

† al. vilis

pediat,vel electoribus contradicat : scilicet Cardinalibus, sed eo electo & consecrato nuntij dirigantur ad regem Francorum ad pacem & amicitiam inter eos sociandam. Secunda pars incipit ibi , *Idem quando diuina.* Sequens cap. patet.

h ¶ *Confirmationis.*] Argum. quòd aliquid simul datur & confirmatur, vt not.ℨ. ead. in synodo.

i ¶ *Viculis.*] id est, villulis. ff. ad muni. qui ex vico. nec posset Imperator illam donationem reuocare. nam dicit lex , quòd sola immensitas est mensura rerum donatarum in ecclesia. C. de sacrosanct.eccles. authent. sed hodie. immo nec concedit hic : sed concessa confirmat. nam omnia hæc & alia plura iam prius fuerant ecclesiæ concessa. 7.96. distinct. Constantinus ‖ præterea quia Imperator potest alienare [c] res imperij, vt ff. de legat. 1. apud Iulianum. §. vltim. Item quia per hanc concessionem non lædit imperium, ex quo res redit ad primum statum, vt ff. de pact. si vnus. §. pactus. & 35.distin.ab exordio. non ob. 12.quæst.2. non liceat. quia ille non poterat legem imponere suo successori. extra de elect. innotuit.

a ¶ *Et*

a ¶ *Et territoriis.*] Quid sit territoriũ, quid sit oppidum, quid vrbs, habes ff.de verb.signific.pupillus.§.territorium. ‖ Et sic est argu. quòd nomine ciuitatis non comprehenduntur eius territoria, vt 12.q.2.cap. vlti.& ff.de verb.signific.l.2.& ff.de arbit. si cum dies.§.fi arbiter. Argu. contra. ff.de verb.signific.qui in continentibus. & l.ædificia.ff.de iudic. insulæ.ff.de offi.præ. vrb. l.1. ibi, *Cum vrbem.*

f Ciuitatis appellatione ei territoria non comprehenduntur.

b ¶ *Seu.*] Hæc dictio, seu , potius auget donationem,q disiungat inter res donatas, vt ff. de aur. & argen. leg.l.fi quis ita.

c ¶ *Migrauerit.*] ‖ olim enim nullus audebat tra ctare de electione Papæ ante tertiũ diem post sepulturam præmortui , vt ℨ.dist.79.nullus.sed p consuetudinẽ hoc hodie abrogatum est.

ADDITIO. Idem sentiunt hic Hug.& L. quorum fuit hæc gloss.

d ¶ *Omnes Romani.*] Nota quòd olim omnes Romani intererant electioni ex consuetudine. ℨ.cap.proxi.& cap.seq.

e ¶ *Francorum.*] ‖ Nota imperium prius Francorum [a] fuisse : sed postea Teutonici virtutibus promeruerũt imperium, vt 28.quæst.1.§.ex his.in quos hodie translatũ est imperium.extra de elect. venerabilem.

Papæ electio olim per tridoum differebat.

2 Concor. tex. in l. fi quis. datus. & in l. fi propositi. ff. de testa.

‖ Imperium Franci primo, deinde Teutonici habuerũt. a Not. hic, q tunc Fr&cium tenebat Roma n' Imperator.

Constitutio.] CASVS. Dicitur hic quòd primus Henricus & primus Otho constituerunt cum Romanis Pontificibus, vt nullus eorũ nuntius vel alius cuiuscumque sit gentis vel cõditionis,in electione Romani Pontificis audeat contradicere:& qui contradicere voluerit, exilio perpetuo tradatur.

Ibi domino.] CASVS. In hoc cap. cõtinetur qualiter Otho iurauerit fidelitatẽ Ioanni Papæ per suum procuratorem : in quo dicitur quòd in 8.cap. tenetur.

f ¶ *Tibi domino.*] Arg. ‖ quòd qui feudum recipit ab ecclesia, iuramentum fidelitatis nõ solum ecclesiæ , sed etiam prælatis præstare debet , vt extra de iureiurand. Ego N.episcopus [b] ℨ.dist.23. quamquam.& 22.q.5. de forma. immo etiam ipsi capitulo,vt extra de verbor. signific. cum clerici. cum ipsi sint pars corporis sui,vt 6.quæst.1.si quis cum [c]. Non obst. extra de simo.ex diligenti.quia ibi non erat ius feudi, de quo iure plene habetur in cõstitutione Friderici, de feudis.

§ Exechiæ cõmendatio.

c ¶ *Destruxit.*] ‖ Hic Ezechias commendatur ex destructione imaginis,quę erat occasio superstitionis. quare ergo Massilienfis episcopus condemnatur , qui destruxit imagines , in quibus populus idolatriam committebat,vt de consecrat. distin.3. perlatum ? Dic quòd serpens ille fuit temporalis ad sanandum vulnera. vnde cessante causa cessare debuit effectus : sed causa imaginum perpetua est, vt habeatur in eis memoria Dei.

‖ Succeſſores, prædecessorũ statuta mutare possunt.

d ¶ *Destruantur.*] Argu. ‖ successores debere mutare facta & institutà prædecessorum etiam bona,si viderint esse ea pernicioſa exemplo. 7.quæst.1.videntes.35.quæst.1.cap.1. & 96.distin.bene. in fin. distin.68. chorepiscopi. & extra de deci. suggestum. vbi est argumen.quòd priuilegium quod est exemplum mali, remouendum est. instit. vi bon.rap. §. sed ne dum talia.

g ¶ *Et iurare.*] ‖ Nota quòd œconomus siue syndicus iurat in animã propriam : extra de iura. cap.in prætractandis. sed procurator iurat in animam domini,vt hic,& 100.dist. optatum. & 17. q.4. metuentes. & extra de offic. leg. nouit. in parte decisa. Fit autem hoc iuramentum sub talibus verbis. Ego iuro in animam domini mei, quòd ipse hoc seruabit d. Vel sic iurat. Dominus meus iurat per me, quòd hoc seruabit:sic ipsum Deus adiuuet. Sed [illegible]ligat aliquis

b Ad hoc fac. quòd leg. extra de præben. dicitur, in glos. hoc videtur. Sed potest dici,quòd ibi præcepit ipse rabat illis. nus cæterum fuisse recepti & ideo ibi fuit arg. ff. de interrog. in de statu. ho fum. Arch.

1 S.Antoninus ibidem. Ino p.5. c.14.

‖ Vasallus ecclesiæ cui debet fidelitatis iuramentum præstare.

b Melius cod. tit. cap. 5. nũc igitur. in prin. & deprærscrip. cum sit licet. 5. ideoque. in prine. Archid. 2 Anſel.l.4.c. 37. & l.6. c.7. Ino p.5.c.51. c Alias, ſi, verum.

3 S. Antonin p.2.tit.16.c.1. §.1.2. Volaterr.lib. Anſ.l.4.cap. Ino p.5.c.51.

‖ Imperator imperij co p lians reperitur. c Ad hoc facit. cpti. quòd ibi & not.16.c.p placuit. c. ſecundum hoc

d De consili. ma.no. Inn. in l.6.de test. præterea. que est Ioan.in gl. ſi liceret otius, &c.

alium per iuramentum contra id quod legitur instit. de inuti.stipul.§.ſi quis alij ? Sed dic q dominus semet obligat , sed per alium, vt extra de sent.excom.mulieres.ff.de admi.tuto. ita autem. §. gefsiſſe. ‖ Sed quid si dominus reuocet mandatum [e] , numquid intelligitur obligatus per tale iuramentum ? ita,si non peruenit reuocatio ad procuratorem:sicut id quod facit iudex tenet,donec ignorat reuocatum mandatum,vt extra de app. ſi duobus. & ratione ignorantiæ tenet ſententia,vt 3.q.7.§.tria. in princ.& 9.q.1.ordinationes.ff.de offic.præſi. ſi forte.ff.de procur.ſi procuratorem. in ſi.ff.mand. ſi mandaſſem.Ioan.Si autem lis esset contestata, oporteret q reuocatio peruenire ad iudicẽ vel aduerſariũ : alioquin firmum est quod fit cũ procuratore, vt extra de procura. mandato. Si autem non sit lis contestata, videtur ſufficere ſi reuocatio peruenit ad procuratorem , vt dicit expresse decre.extra de procur.ex iniſinuatione. & cap. ſeq. B. Sunt tamen ſpeciales caſus in quib[a] requiritur perſeuerantia: ſicut cum matrimonium contrahitur per nuntium,ſi dominus reuocat mandatum, non dico dominũ obligatum,licet nuntius ignoret reuocatum f ; & cum pater mandat filio vt aliquem manumittat. ff. de manu. vindi. ſi pater. & hoc ideo quia pater & filius cenſentur vna perſona,vt 35.q.3.§.hac auctoritate. Ioan.

‖ Procurator reuocatus ſi aliqua facit, an teneant.

e Idem no. Inno. extra de ſpon.ſuper rubr.& ſatis etiã no.j.10.q.vlti. nec illud. ibi videas. & hæc ſententia etiã hodie approbatur extra li. 6.de procu. c. procurator. [abeſt à Giat. & Ino.]

4 S. Antonin[o] p.2.tit.16.c.1. §.16.in medio. Anſ. l.1. c.90. & l. 4.c.36.

f Concor. tex. in l.ſtipulatio iſta.in prin.& in l.cum filius. §. 1. cum ibi no.ff.de verb. obligat.

4 ¶ Ibi domino [d] Ioanni Papæ ego rex Otho promittere, & iurare, [g] facio per patrem , & filium,& ſpiritum ſanctum,& per ligneum hoc viuificæ crucis,& per has reliquias ſanctorum : quòd ſi permittente Domino Romam venero ; ſanctam Romanam Eccleſiam, & te rectorem ipſius exaltabo ſecundum poſſe meum;& numquam vitam,aut membra,& ipſum honorem , quem habes , mea voluntate, aut meo [h] conſilio , aut meo conſenſu, aut mea exhortatione perdes:& in Romana vrbe nullum placitum,aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent, ſine tuo conſilio : & quidquid de terra ſancti Petri ad noſtram poteſtatem peruenerit, tibi reddam:& cuicumque Italicum regnum commiſero, iurare faciam illum, vt adiutor tui ſit ad defendendum terram ſancti Petri ſecundum ſuũ poſſe. Sic me Deus ß adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

ß ¶ Sic me Deus.] *Addita hæc ſunt ex Centio Camerario, in cuius libro habentur multæ formæ iuramentorum ; & extat manuſcriptus Romæ.*

Item ex primo libro capitulorum † Caroli,& Ludouici Imperatorũ, c.84.

¶ Liberum ſit clero , & populo de propria diœceſi epiſcopum eligere. C. XXXIIII.

5 SAcrorum canonum non ignari, vt in Dei nomine ſancta eccleſia ſuo liberius potiretur honore, aſſenſum ordini eccleſiaſtico præbuimus, vt ſcilicet epiſcopi per electionem [i] cleri,& populi ſecundum ſtatuta canonum de propria diœceſi [k] , remota perſonarum [l] ,,

g De hac mat. extra de ſponſal. ſicut. Archid.

† *al. capitularium*

5 Anſ.l.1.c.6.

‖ Familiæ delictum an dominum obliget.

i ¶ *Per electionem.*] Hoc nomen proprie & improprie ſumit hic cũ illis genitiuis cleri & populi:arg. ff.commo.ſi vt certo.§.commodatum.

k ¶ *Diœceſi.*] Not. pro Hug.quòd examinandi ſunt omnes de diœceſi priius quàm eligatur extraneus, vt dixi 61.dist.nullus.

l ¶ *Perſonarum.*] ſic 8.q.2.dilectiſsimi.& extra de instit.ad decorem.

z ¶ *Et muneruin.*] Cum talis eligatur; à Deo dicitur eligi. 8.quæst. 1.si ergo. Hug.

b ¶ *Vt exemplo.*] nam cœpit Iesus facere & docere, vt 26.distinct. ecce.& §. ex his.

EX HIS. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, quòd Imperatores renũtiauerunt priuilegiis quæ sibi concessa fuerant de electione summi Pontificis. Et cum constet ex supradictis, q electio est clericorum tantũmodo: nunc quæritur incidẽter, an sit tantum canonicorũ matricis ecclesiæ, an etiam aliorum religiosorũ eiusdem ciuitatis. Cui quæstioni respondens primo probat auctoritate Nicæni & Gangrensis concilij, quòd sufficiant clerici matricis ecclesiæ ad eam eligendum. Postea videtur hoc corrigere per auctoritatem Nicolai, dicẽs quòd sicut electio Papæ nõ fit à Cardinalibus tantum, sed etiam ab aliis religiosis: sic & electio episcopi nõ à canonicis tantum, sed etiam à religiosis fieri debet: quod probat auctoritate Innocentij Papæ.

c ¶ *Maioris.*] ‖ Sic ergo nomen clericorum restringitur ad maioris ecclesiæ canonicos [a],vt 10. q.1. antiquos.8.q.1.cap.2. extra de verb.signif.cum clerici. benigne est in talibus seruanda consuetudo,vt extra de causa pos. cum ecclesia.

d ¶ *Nõ à Cardinalib*[b].] vt 3.dist. 23.cap.1.&c.

Beuntibus.] CASVS. Constituit in hoc cap. Innocent.Papa, quòd cum vltra tres menses à tempore vacationis episcopalis ecclesia vacare non debeat: canonici sub vinculo excommunicationis non faciant electionem episcoporum religiosis exclusis, vt eorum consilio idonea eligatur persona. Si autem fuerit aliter factum, irritum erit & vacuum. Nunc quærit Gratianus incidenter, si duo à partibus eligantur, quis sit alteri præferendus: quod per sequent. cap. declaratur.

e ¶ *Sub anathematis.*] quid de hoc tenere debeas, dixi 3. eadem, Salonitanæ.

f ¶ *Excludant.*] ‖ dicit Hug. istos tripliciter excludi. tunc proprie excluduntur, cum non vocantur: vel si vocati non audiuntur: vel si sponte veniant, non admittantur. Credo hoc cap. non tenere [b], aliud enim seruatur,& religiosi hic vocantur clerici ciuitatis,vel prælati episcopatus. argum.79. distin. si quis pecunia.

g ¶ *Religiosissimos.*] id est, prælatos aliarum ecclesiarum

h ¶ *Exclusis.*] quia inuitæ nuptiæ,&c. 31.q.2. §.1.

i ¶ *Assensu.*] ‖ Videtur quòd non tantum consilium religiosorum, sed etiam consensus ipsorum requirendus est: & ita videtur quòd religiosorum personæ faciant partem in electione. argu. extra de electio. cum in veteri. nam & sequaces sunt aliorum in electione, vt 79. dist. cap.1. & cap. si quis pecunia. & 23.distinct. cap.1. & satis potest dici, quòd nisi consilium ipsorum fuerit requisitum, quòd nulla sit electio. si tamen fuit habitum consilium,& non consensus, tenet electio, vt extra de arbit. cum olim. & est si.ff.de adminiſt.tutor. quidam decedens. §. Papinianus. & extra de reg. licet. C. de iure emphyt. l.vlti. Et expone consensu requisito, licet non habito.

k ¶ *Eorum.*] Argum. quòd non sufficit religiosorum præsentia, nisi habeatur consilium. argumen.ĩ. 10.quæst.2. casellas. argum.12.quæst.2. sine exceptione. §.1.

l ¶ *Et conniuentia.*] Argu. quod aliquorum consensu fieri debet, eorum dissensu impeditur faciendum, & dissoluitur factum, vt 3. distinct.51. qui in aliquo. & 31.quæst.2. si verum.3.distin.62. nulla ratio. 1.quæst.1. ordinationes. 10.quæst.2. casellas. 12.quæst.2. alienationes. & cap. sine. 15.quæst.7. episcopus nullius. 33.q.5. quod Deo. & cap. manifestum. 20.quæst.2. puella.

& munerum [a] acceptione,ob vitæ meritum, & sapientiæ donum eligantur; vt exemplo [b], & verbis sibi subiectis vsquequaque prodesse valeant.

Ex constitutionibus his, & pacto Ludouici Imperatoris deprehenditur, Imperatores illis renuntiasse priuilegijs, quæ de electione summi Pontificis Hadrianus Papa Carolo Imperatori, & ad imitationem eius Leo Papa Othoni primo Regi Teutonicorum fecerat. Cum ergo præmissis auctoritatibus cunctis liqueat electionem clericorum tantummodo esse; quæritur, quorum sit ipsa electio; an clericorũ [c] maioris ecclesiæ tantum, an etiam aliorum religiosorum, qui in eadem ciuitate fuerint. Sed (sicut in breuiatione canonum Fulgentij Carthaginensis ecclesiæ diaconi inuenitur) in septimo capitulo [†] Niceni concilij, & in Gangrensi statutum est, vt ad eligendum episcopũ sufficiat ecclesiæ matricis arbitrium. Nunc autem sicut electio summi Pontificis non à Cardinalibus [d] tantum, verum etiam ab alijs religiosis clericis auctoritate Nicolai Papæ [1] est facienda; ita & episcoporum electio non à canonicis tantum, sed etiam ab alijs religiosissimis clericis; sicut in generali synodo Innocentij Papæ [2] Romæ habita constitutum est. Ait enim.

¶ Absque religiosorum virorum consilio canonici maioris ecclesiæ episcopum non eligant. C. XXXV.

Beuntib[b] sane episcopis, quoniam vltra tres menses vacare ecclesiam sanctorũ Patrum prohibent sanctiones; sub anathematis [e] vinculo interdicimus, ne canonici de sede episcopali ab electione episcoporum excludant [f] religiosissimos [g] viros; sed eorũ consilio honesta & idonea persona in episcopum eligatur. Quòd si exclusis [h] eisdẽ religiosis electio fuerit celebrata; quod absque assensu [i] eorum [k], & conniuentia [l] factum fuerit, irritum habeatur & vacuum.

Nunc ergo quæritur [m], *si vota eligentium in duas se diuiserint partes; quis eorum alteri sit præferendus. De his ita scribit Leo episcopus ad Anastasium Thessalonicensem episcopum epistola* 82. *al.* 84. *cap.* 5. [*sed paulo aliter.*]

¶ Cum vota eligentium in duas se diuiserint partes, quis sit præferendus alteri.
C. XXXVI.

SI forte [quod [a] nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus] vota eligentiũ in duas se diuiserint [n] partes; metropolitani iudicio [o] is alteri præferatur, qui maioribus & studiis [p] iuuatur, & meritis; tantum vt nullus [q] inuitis, & non petentibus ordinetur; ne ciuitas † episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit.

a ¶ Quod nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus.] *Hæc verba, quæ à ceteris collectoribus non referuntur, non sunt inuenta apud Leonem; sed apud Gregoriũ, ex quo referuntur* ĩ. 8.q.1. *c. nec nouum.*

m ¶ *Nunc ergo quæritur.*] Super isto §. posuit Hug.distin.qui cum eligentes dissentiunt, tria consideranda sunt auctoritas, numerus, & bonus zelus. Auctoritas consideratur in dignitatibus, zelus consistit in animo, vt sine carnali amore eligant, sed secundum meritum personæ. ‖ De numero patet, & dicit quòd vbicumque duo ex illis concurrunt, præponderant tertio. vnde si ex vna parte est auctoritas & bonus zelus, & ex altera numerus: pro priore iudicatur, vt 23. distin.cap.1. & 93.distin. miratus. 7. q.1. denique. Item si ex vna parte est numerus & auctoritas, & ex altera est bonus zelus, pro primo iudicatur. argu.28. dist. de Syracusanæ. Ibi enim bono zelo contradicebant qui significabant Papæ electum habere vxorem & filios: sed tamen quia plures erant ex alia parte,& maioris auctoritatis, consensit Papa illis. Item si numerus & bonus zelus est ex vna parte, & ex altera parte auctoritas, statur primo. 65. dist. cap.1. & 2. Hanc dist. non approbo: quia licet ex vna parte sit auctoritas & melior zelus, ex altera numerus: statur pro numero, vt extra de elect. dudum 1. & extra de appel. constitutus. nisi numerus esset in partu maior: & auctoritas aliorum longe præcelleret: & posset eo casu fieri compensatio, vt extra de testi. in nostra. nam vbi est par debitum, & dispar numerus creditorum, semper numerus præfertur, vt C. qui bo. ced. poss. l. vlti. §.1. tunc enim decurritur ad dignitatem cum par numerus est hincinde. ff. de pact. maiorem. Similiter dico ad zelum decurrendum, cum par vel fere par numerus est hincinde. ‖ Sed quid si par est zelus, numerus & auctoritas hincinde? tunc recurratur ad meritum personæ, vt ĩ.cap. proxi. Sed si omnia sunt æqualia, tunc cassetur [c] vtriusque electio, & nouus eligatur, vt 79.distin. si duo. Vel iudex cogat eos ad concordiam, vt instit.de satisda. tut. §. fin autem. Vel res forte dirimatur, vt in Matthia,vt 21.distin.cleros. & C.commu. de leg.l.vlti.in princ. & ff.de iudic. sed cum ambo. Vel metropolitanus gratificet cui velit, vt extra de paroch. cap.1. & argu.ff.ad Sylla. l.3. §. si cum omnes. & ff.de relig. l.vlti. Vel præferatur ille qui prius ordinatus est, vt 75.distin.cap.vlti. vel senior præferatur, vt 35.q.6.cap.1.ff.de fide instrum. l. vlti. Vel ille qui prius nominatus est, vt in authent. de mona. §. penult. collat.1. Vel præferatur ille qui quandoque deliquit, illi qui semper bonus fuit. Vel præferatur ille qui diutius militauit in ecclesia, vt 61.dist. quid proderit. Si autem vtraque electio est vitiosa, vtraque cassatur, vt extra de elect. consideruimus.

SI forte.] CASVS. Quæritum fuit à Leone, si duo ad episcopatum eligantur, quis sit alteri præferendus? Et respondet quòd iudicio metropolitani præfertur ille qui maioribus iuuatur meritis & studiis: & licet possit archiepiscopus alterum alteri præferre; tamen omnibus canonicis inuitis vel plebe non potest episcopum dare: ne quem nolunt, odiant & contemnant.

n ¶ *Se diuiserint.*] quia natura hominis prona est ad dissentiendum. ff.de arbit. item si vnus. §.vlt.argu. 20.q.3. procliuus. Et præsumit hic canon, quòd licet discordia sit in electione, quòd vtraque pars bono zelo moueatur, vt 8.q.1. nec nouum. Sed contra. 3.ead. nosse. Illud est frequentius. hoc autem rarum. 12.q.1. omnis æras.

o ¶ *Iudicio.*] Sed quid si metropolitanus non vult ipsum consecrare? videtur quod tunc à suffraganeis petenda sit consecratio, vt 89.distin. volumus. Sed melius est, quòd à superiore petatur [d], vt 9.q.3. nunc vero. & 8.q.3. Artaldus. extra de iure patro. nullus.

p ¶ *Studijs.*] eligentium: quia magis appetitur iste quàm ille.

q ¶ *Tantum vt nullus.*] quasi dicat, ‖ si timetur scandalum, tunc vtriusque electio cassabitur, vt 79.dist. si duo. tunc enim est aliquid detrahendum fauerieari, vt 50.distin, vt constituerentur.

Hinc consi

Hinc considerandum.] Hæc distin. diuiditur in tres partes. In prima probat, quòd episcopus debet consecrari in loco vbi mandauerit metropolitanus. Secunda ibi, *Quia per ambitiones.* Tertia ibi, *Episcopum.* Ioan.de Fant.

CASVS. Supra ostensum est, à quibus episcopi sint eligendi. Amodo vult ostẽdere Gratianus, à quib[a] sacri ordines sint conferendi: & quo tempore sint tradendi: & in quibus locis patriarchæ, primates, archiepiscopi, episcopi, chorepiscopi & reliqui sacerdotes sint ordinandi. Et durat tractatus vsque ad 81.dist. videlicet à quibus ordinentur episcopi, in Nicæno concilio diffinitum est. Vnde in hac 64. dist. docet, q episcopi sint ordinandi ab archiepiscopo cũ omnibus suffraganeis: vel saltem à tribus possint ordinari de mandato archiepiscopi.

a ¶ *Hinc considerandum.*] Hinc depingitur 64. distin. In præcedenti distinctione docuit ad quos pertineat episcopo rum electio. In hac ordinatur tractatum suũ vsque ad 81.dist. ostendendo à quibus sacri ordines sunt distribuendi, & quo tempore, & in quibus locis. A quib[a], hoc facit in hac distinctione [a]. Ex quo tẽpore, hoc facit in 75.dist. In quibus locis, hoc facit in 80.dist. Primo dicit de consecratione episcoporum. Nota ergo, q electus in episcopum confirmatus debet consecrari à metropolitano cum suis suffraganeis: vbi autem metropolitanus adesse non potest, vel etiam non vult, præstabit auctoritatem hoc faciẽdi [b] tribus ad minus, aliis omnibus per litteras suas consensum præbentibus. Item metropolitanus ab omnib[a] suis suffraganeis debet consecrari, aut saltem à tribus.

Episcopi.] CASVS. Quæritũ fuit in concilio à quot episcopis sit aliquis ordinandus in episcopum? Et respondetur, q ab omnibus comprouincialibus episcopis, aut à tribus saltem præsente metropolitano, vel eo mandante, ita vt illi qui interesse non possunt, suum consensum litteris præbeant. Potestas autem conuocandi, vel confirmandi episcopos, spectat ad metropolitanum. Duo capitula sequentia plana sunt.

b ¶ *Tres episcopi.*] absque metropolitano. extra de tempo. ordin. cap. nec episcopi. Vel dic, quòd duo sufficiunt cum metropolitano. & secundum hoc dic, quòd hæc dictio, præter, ibi ponitur inclusiue. sic præter, nec littera contradicit. B.

c ¶ *Litteris.*] argu. quòd in quocumque contractu vel causa consensus aliquorum desideratur, nil refert, an præsentes consensum exprimant, ‖ an absentes per litteras consentiant [c], vt 100.dist.optatum. Et est arg.de consensu absentium, vt dist.63. quanto. & dist. 18.placuit. Et est arg. matrimonium contrahi inter absentes, vt ĩ.30.q.5.nec illud. & extra de conuer. coniug. ex parte.ff.de sponsa.l.vlti. Nam in consensu non exigitur verborum solennitas.ff.de act.& oblig.consensu. Sed licet ita sit in consecratione, secus est in electione, nisi per procuratorem fieret electio, vt extra de elect. quia propter. Ioan.

d ¶ *Potestas.*] quo ad confirmandum. ‖ nam consecrare non potest episcopum contempto minimo episcopo, qui in prouincia sit; nec ille reciperet executionem: nec dico eum plus posse hoc casu, quàm alium episcopum. arg.9.q.3.c.1. & 2. Confirmare autem debet statim vel infirmare, si ei notus est electus, etiam simplici verbo, & in camera. extra de appel. qua fronte. Sufficit enim si est notus, vt dicat; eligatis magis idoneum. argu.28.distin. priusquam. 39.distin. Petrus. vbi est ignotus, examinet eum. In consecratione vero semper examinet, vt 23.distinct. qui episcopus.

DISTINCTIO LXIIII.

1 2 *Hinc considerandum* [a] *est, à quibus, vel quo tempore sacri ordines sunt tribuẽdi; vel quibus in locis patriarchæ, primates, archiepiscopi, episcopi, chorepiscopi, & reliqui sacerdotes sint ordinandi. A quibus ordinentur episcopi, in Nicæno primo concilio definitum est, in quo sic legitur, cap.*4.

¶ Ab omnibus comprouincialibus episcopi ordinentur. C. I.

1 EPiscopi ab omnibus, qui sunt in prouincia sua, debent ordinari. Si vero hoc difficile fuerit, vel aliqua vrgente necessitate, vel itineris longitudine, certe tres episcopi [b] debent in vnũ congregari; ita vt etiam ceterorum, qui absentes sunt, consensum in litteris [c] teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas [d] sane vel confirmatio ptinebit per singulas prouincias ad metropolitanum episcopum.

Item Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

De eodem. C. II.

2 ORdinationes episcoporum auctoritate [e] Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, episcopis sunt celebrandæ. *& infra.* ¶ Quòd si simul omnes conuenire minime poterunt; assensum [f] tamen suis apicibus [α] præbeant, vt ab ipsa ordinatione animo non desint.

α ¶ Apicibus.] *In epistola est*, precibus. *Apud Iuonem, & Burchardum*, precibus, & scriptis.

[*Ex concilio Arausicano, i. c.* 21.]

PALEA. C. III.

3 DE abiectione eius, quem duo præsumpserint ordinare episcopi in nostris † prouinciis, placuit de præsumptoribus, vt si cubi contigerit duos episcopos tertium ordinare †, & ipse β, & auctores damnabuntur, quo cautius ea, quæ sunt antiquitus instituta, seruentur.

¶ *In concilio ipso hoc est initium huius capitis*, Duo si præsumpserint ordinare episcopum, &c. *ac deinde tota res plenius exponitur. Apud ceteros vero collectores eodem fere modo habet, atque hic: & in multis vetustis Gratiani codicibus adest.*

β ¶ Et ipse.] *Sic emendatum est ex originali, & ceteris collectoribus. Antea legebatur*, & episcopi, & auctores.

Item Anicetus in epistola ad episcopos Galliæ.

¶ Ceteris assentientibus eum tribus prouincialibus ordinetur episcopus.
C. IIII.

4 COmprouinciales episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus, à tribus, iussu [g] archiepiscopi consecrari possunt epis.

*Item Innocentius Papa ad Victricium episcopum Rothomag. epist.*2.c.1.

¶ Non ordinetur episcopus extra conscientiam metropolitani. C. V.

5 EXtra conscientiam metropolitani episcopi nullus audeat ordinare episcopum: Integrũ enim est iudicium, quod plurimorum [h] sententiis confirmatur. Nec vnus episcopus ordinare præsumat episcopum, ne furtiuum [i] præstitum beneficiũ videatur. Hoc enim & synodus Nicæna constituit, atque definiuit.

Item Gelasius vniuersis per Dardaniam constitutis.

¶ Episcopi a suo metropolitano, & ipse ab eisdem consecretur. C. VI.

6 QVia per ambitiones [k] illicitas [l] non pudet quosdam ecclesiarum iura turbare, ac priuilegia, quæ metropolitanis [m], vel prouincialibus episcopis [n] decreuit antiquitas [o] temeraria præsumptione peruadere; quia per ambitiones.] Hæc est secunda pars dist.in qua probat, q metropolitanus debet à suis suffraganeis cõsecrari, & non ab aliis. licet littera sit obscura, ab isto intellectu non recedatur. Io.de Fan. CASVS. Ab antiquo fuit statutum, vt archiepiscopus cum omnibus suis suffraganeis ordinaret & consecraret suos episcopos; & suffraganei consecrarent suum archiepiscopum. Sed hoc male in Dardania seruabatur: immo archiepiscopus alienos suffraganeos, & suffraganei archiepiscopum alienum consecrabant. Et ideo Gelasius monet omnes episcopos per Dardaniam, vel quamlibet prouinciam constitutos, vt ab antiqua consuetudine non recedant, ita quòd nullus archiepiscopus ordinare præsumat alterius suffraganeos, & nulli episcopi consecrent archiepiscopum alienum, & præcepit eis vt regulas veterum seruent, sicut patres nostri fecerunt. Sequens cap. eumdem habet casum cum primo cap. huius distinct.

k ¶ *Ambitiones.*] id est, dissensiones.

l ¶ *Illicitas.*] dimitte, quia, & incipe ibi, non pudet.

m ¶ *Metropolitanis.*] in consecrandis episcopis.

n ¶ *Episcopis.*] in metropolitanis consecrandis.

o ¶ *Antiquitas.* ‖ Nota quòd consuetudo priuilegium inducit. 9. quæst.3. conquestus. & præstationes quæ fiunt à rusticis, tempore acquiruntur. C. de agri. litibus. l.11. Argum. contra. 10. quæst.3: quia. & dixi 18.quæst.2. seruitium.

a ¶ *Vel impune.*] id est, saltem de facto. Laur. aliàs est in text. velut impune.
b ¶ *Sinceritatis.*] quia catholicam sinceritatem non obseruant.
c ¶ *Duximus.*] hic resume, quia, quasi dicat: quia hoc & hoc est, ideo duximus eam, &c.
d ¶ *Meministis.*] & ideo debitum honorem eis exhibeatis.
e ¶ *Et.*] id est, etiam.
f ¶ *Decernentes.*] in commune, communem vtilitatem considerantes, & ad scrutinium venientes: vos omnes inquam vnanimiter.
g ¶ *Statuatis.*] & hoc fieri.
h ¶ *Antistites.*] substitui loco defunctorum, sicut vetus, &c.
i ¶ *Et vicissim.*] omnibus modis censeatis. metropolitanũ subaudi.
k ¶ *Sacrari.*] à comprouincialib⁹ episcopis, si metropolitanus de hac vita, &c. hic est verus intellect⁹ huius litteræ nec habet contrarium. Alij intelligunt sic, quòd mortuo metropolitano suffraganei possunt interim aliquem electum consecrare, secundum hoc hæc dictio, sacrari, ponitur passiue: & nó subauditur ibi, metropolitan⁹, vt 65. dist. si forte. Sed contra 100. dist. quoniam. ibi dicitur quòd vacante sede metropolitana non debent episcopi ordinari.

a Concord. l. præses. C. de fer. & l. 2. C. vt ne. priua.

‖ decedentes } vera lectio.

‖ Ecclesia non semper vicem defuncti sustinet.

‖ nec enim ecclesia sustinet semper vicem defuncti episcopi, vt 12. q. 2. si qua. & extra de præscrip. cap. 1. Sed illud cap. quoniã. potest intelligi quando ille fuit in mora petendi pallium. Ioan.

‖ Vim vi repellere licet. 2 In capitulis Martini Brac. cap. 4. ex concil. Nic. c. 4. a Arg. ad idẽ 7. q. 1. quia frater. ibi spiritu cõtumaci. sumpto arg. à contrario sensu, de hoc no. 11. q. 3. nõ debet.

1 ¶ *Patiamini.*] ‖ & ita resistere potest quis pro iure suo ²: arg. C. vnde vi. l. 1. ff. ad leg. Aquiliam. l. scientiam. §. penult. argu. Vnde versus,

Cuilibet est homini licitum sua iura tueri:
Quodque resisto tibi: non potes inde queri.

† al. colliganp

23. q. vlt. igitur cum sæpe. ff. de peti. hæred. illud. & 61. dist. nullus.

ADDITIO. Nota tamen, quòd quis dicitur mouere controuersiam etiã resistendo. ff. de procura. non solum. §. si dauus. C. de euict. si controuersiam. & not. ff. ad senatusconsult. Trebel. Lucius Titius. §. 1. Archidiacon.

Episcopum.] Hæc est tertia pars distinct. in qua idem dicit quod iam dictum erat, scilicet quòd episcopus sine consensu archiepiscopi ordinari non debet. Ioan. de Fant.

m ¶ *Oportet.*] id est, congruum & opportunum est. Laur. ᵇ
n ¶ *Difficile.*] ℨ. dist. 61. Catinensis. ibi, vt impossibile, &c. Laur. ita sumitur hic difficile, vt ibi impossibile.

ᵇ Sic ponitur 25. q. 1. c. 1.

Illud generaliter.] CASVS. Statuitur in hoc cap. ꝙ si quis præter conscientiam metropolitani fuerit ordinatus in episcopum, debet deponi. vel melius ab executione episcopalis officij remoueri.

o ¶ *Si quis.*] ℨ. dist. proxi. cap. 2. & 3. & 1. q. 1. ordinationes. & q. vlt. quoniam quidquid. §. 1.

Comprouincialium.] Hæc distinctio diuiditur in tres partes. Secunda ibi, *Si autem.* Tertia ibi, *His auctoritatibus.* Ioann. de Fant.

CASVS. Dictum est supra, quòd comprouinciales episcopi debent interesse consecrationi episcopi. Nunc vero in hac 65. dist. propter quod etiam communionis Apostolicæ desiderant diffidium tenere; quo scilicet ab eius auctoritate diuisi, vel impune ² proprias vsurpationes exerceant; non respicientes, quia æterno iudici rationẽ tam de catholicæ sinceritatis ᵇ iniuria, quàm de traditionum præiudiciis paternarum, non sine perpetuæ sint dãnationis interitu reddituri, si in hac obstinatione permanserint; charitatem vestrã duximus ᶜ instruendam ¹, vt vos omnes in commune fratres, siue per Dardaniam, siue per quamque contiguam prouinciam constituti, qui vos sub metropolitanis vestris esse meministis ᵈ, & ᵉ ab eisdem substitui decernentes † ᶠ, sicut vetus consuetudo deposcit, vnanimiter statuatis ᵍ antistites ʰ, & vicissim ⁱ si metropolitanus humanæ conditionis sorte decesserit, à comprouincialibus episcopis, sicut forma transmisit, sacrari ᵏ modis omnibus censeatis: nec quemquam sibi, quod vobis antiqua dispositione concessum est, patiamini ˡ vendicare: quatenus & inter ipsas aduersantium voluntatum procellas, veterum regulas nullatenus custodire cessetis: sicut persecutionum tempore diuersarum patres nostros constanter fecisse non dubium est.

Item ex concilio Martini Papæ.
¶ De eodem. C. VII.

² EPiscopum oportet ᵐ maxime quidem ab omni concilio constitui. Sed si hoc pro necessitate, aut pro longinquitate itineris difficile ⁿ fuerit, ex omnibus tres eligantur †, & omnium præsentium, vel absentium subscriptiones teneantur; & sic postea ordinatio fiat. ¶ Huius autem rei potestas in omni prouincia ad metropolitanum pertineat episcopum.

Item ex concilio Nicæno, 1. c. 6.
¶ Non erit episcopus, qui præter metropolitani sententiam fuerit ordinatus.
C. VIII.

dicit, quòd si aliqui contradixerint, obtinere debet sententia plurimorum. & est primus articulus huius distinctionis, quæ quattuor habet articulos: qui per quattuor. §. distinguuntur.

p ¶ *Comprouincialium.*] Hic intitulatur 65. dist. ‖ in qua quattuor, articuli ponuntur ᶜ. Primus est, quid iuris sit in ordinatione episcopi, si aliqui episcopi dissentiunt. Secundus, ꝙ metropolitanus non debet consecrare episcopum præter conscientiam primatis vbi primas est. Tertiᵖ, quòd episcopus non consecratus in præsentia archiepiscopi, debet eũ intra spatium trium mensium visitare. Quartus est, quòd si vnum tantũ episcopum contingit in prouincia superesse, inuitare debet vicinæ prouinciæ episcopos, & cũ eis consecrare comprouinciales episcopos: aut si ipse negligit, episcopi cõuenient ipso cõtradicente, & consecrabunt episcopos. In primo ergo articulo obtinebit sententia plurimorum.

SAne. CASVS. In Nicæno cõcilio quæsitum fuit si in ordinatione episcopi duo vel tres contradicant pluribus, quorum sententia obtineat? Respondet ꝙ plurimorum sententia obtinebit.

q ¶ *Animositate.*] Per hoc patet eos malo ᵈ zelo duci: quia cuncta mala ministrat impetus. de poe. nit. dist. 3. inter hæc hircum. aliàs secus. idem si non animositate. 31. dist. Nicæna.

r ¶ *Contradicãt.*] ‖ Sed quid si archiepiscopus solus contradicat, nec vult consecrare, & omnes alij volũt: vel ipse vult, & ipsi nolunt? Dico archiepiscopum præferendum, nisi ille malo zelo moueret: vel nisi ipsi causam dissensus afsignarent: & ordinabit ipsum cum episcopis vicinæ prouinciæ secundum Hugo. Tu dic, ꝙ si archiepiscopus causam non afsignet suæ contradictionis, pro cõsentiente habetur: argu. ff. soluto matrim. dotem. extra de his quę fiunt à maio. parte capit. cum in cunctis. ff. de lega. 1. filiusfamilias. §. diuus. extra de iure patro. pastoralis. & vnus omnibus resisteret, si causam afsignauerit. 31. distin. Nicæna. immo si non audiretur, deponeretur & ordinator & ordinatus. 81. distinct. tantis. & in authent. de sanctiss. episcop. §. 2. colla. 9. Vel dic quòd petetur consecratio à superiore ᵉ, vt dixi 63. distinct. cap. vlti.

NOn debet. CASVS. Quæsitum fuit qualiter debeat fieri ordinatio episcopi. Et respondet quòd debet fieri ab omnibus comprouincialibus episcopis, & metropolitano præsente: qui per suam epistolam conuocabit omnes comprouinciales episcopos: & si omnes interesse non possunt, saltem tres conuenire debent, ceteris præstantibus consensum per suas litteras. & si aliter fiat ordinatio, non valebit. Si vero duo vel tres malitiosè contradicant, obtineat sententia plurimorum. Idem est casus cap. sequen.

s ¶ *Oportet concurrere.*] duos ad minus. 66. distin. porro.

t ¶ *Præsentiam.*] ‖ Exhibet ergo quis per suas litteras tantum præsentiam suam, & exoneratur procurator à satisdatione, ac si præsens esset cum litteris de rato ᶠ. ff. de procu. si procuratorem. Argu. contra de pœnit. distinct. quem pœnitet. in fin. instit. de auctor. tutor. §. 1. & ff. de auctori.

‖ Hic 65. quattuor articulos continet. hinc. c Concord. nouarum. C. de fer. & l. 2. cum fecit. quòdammodo. vnitur. 3 Anast. Bibl. cap. 47. Deusdedit par. 1.

1 cap. 18.

‖ Archiepiscopus in confirmatione non tenetur prima tem cõsulere. 2 Deusdedit par. 1. lno p. 5. c. 348.

† al. consensu

e Sub. & diffinitum est. primates vel patriarchas nil, &c. 9. q. 3. cõquestus. extra de offi. ordi. duo. sic 1. q. 1. quia cognouimus. 16. q. 1. nulli episcoporum. & 18, 93. hoc tantũ. 35. q. 2. amputato. Arch.

d Aliàs hoc verbum sententiam interpretatur, vt 85. distinct. quisque.

4 In capitul. Martini Brac. c. 3. ex concil. Antiochen. ‖ Metropolitanus & sui suffraganei fidei sententiam in creatione episcopi quæ præferunt. † al. suffragia

† al. consensu

e Hæc sententia. Hugo ‖ intelligit hoc esse verum nisi metropolitanus non vult consecrare & omnes alij velint. ‖ Præsentia fit per litteras. f De hoc articulo notentia de procuratore. accelens. in gl. 2. & c. mandato. & in gl. mandato. & 2 de cognitionibus. dicam 16. & 17. monachis. in canone. Arch.

de auctori. tutor. obligari. §. pupillus. similiter per legatum repræsentatur superioris auctoritas. 93. distinct. cap. 1. & extra de appell. cum parati. Lauren.

SI AVTEM. Hæc est secunda pars distinct. secundum Ioan. de Fant. & dicit hic Hugo. quòd generaliter nõ seruatur quod hic dicitur.

² *Episcopus.* ¶ *Propriis litteris.*] Si etiam omnes contradicerent, & vnus consentiret, non potest ille vnus reuocare consensum suum. ff. quorum legat. l. 1. §. si alter. contrarium not. ℨ. 63. distinct. quanto.

SI VERO. Hic est secundus articulus huius distinct. vbi dicitur, quòd si prouincia primatẽ habeat, archiepiscopus sine eius conscientia episcopũ consecrare nõ debet.

b ¶ *Contemptis.*] id est, omissis. ff. de mino. si iudex. 11. q. 3. qui resistit. nam neminem debemus contemnere.

c ¶ *Plurimorum.*] Regulare est quòd præiudicet consensus maioris partis, vt hic dicitur ª, nisi in casu, vt extra de rescript. pastoralis. & in causa patronorum, vt extra de iure pat. quoniam. & cũ examinatur causa criminalis episcopi, vt 6. quæst. 4. c. 1. & 2. & in re communi. vt ff. com. diui. Sabinus. & in iudicibus delegatis à principe ᵇ, vt C. de appella. in offerendis. & in causa liberali, vt C. de com. ser. ma. l. 1. §. 2. & dũ quis plᵉ iuris habet in re, vt C. de dona. sancim⁹. §. ne autẽ. Item dum quis facit hoc, quod religio requirit, vel natura rei, vt insti. de rerũ diu. §. religiosum.

d ¶ *Episcopũ.*] ‖ Ex quo ergo primatẽ habet archiepiscopus, semper consulat eum super consecratione episcopi, & si primas forte non vult consentire, dicit H. cum superiore esse agendum: argum. 8. q. 3. Artaldus. Vel forte extunc Archiepiscopus poterit consecrare. In confirmatione autem facienda non dico primatem consulendum: quia non inuenio expressum ᶜ: nec primas consulat Papã super consecratione sui suffraganei, vt argum. 63. distin. cum longe. aliàs nulla vel modica esset auctoritas primatis. Quid iuris primas habet, dixi ℨ. 18. distinct. cap. 1. &c.

ª Concor. rex. in l. & suum hæredem. 4. fi. & l. seq. ff. de patt. & l. quod maior. ff. ad munici.

ᵇ Dehoc vide quod not. 2. q. 6. §. item si plures. in gl. 1.

2 ¶ Si autem secundum canones ordinatio episcopi fuerit facta; & aliquis cum malitia in aliquo contradixerit, plurimorum consensus obtineat.

Item ex concilio Antiocheno 5. c. 19.[1]
¶ De eodem. C. III.

EPiscopus non est ordinandus sine concilio, & præsentia metropolitani episcopi; cui melius erit, si ex omni prouincia congregentur episcopi. Quod si fieri non potest; hi qui adesse non possunt, propriis litteris ᵃ consensum suum de ipso designent; & tunc demum post plurimorum siue per præsentiam, siue per litteras consensum sententia consona ordinetur. Quòd si aliter, quàm statutũ est, fiat; nihil valere huiusmodi ordinationẽ. ¶ Si vero etiã secundum definitas regulas ordinatio celebretur, contradicant autem aliqui propter proprias, & domesticas simultates; his contemptis ᵇ, sententia de eo obtineat plurimorum ᶜ.

Si autem prouinciã primatem habere constiterit; nec etiam à metropolitano absque eius conscientia episcopum ᵈ *consecrare licebit.*

Vnde Leo Papa Anastasio episcopo, epist. 82. al. 84. c. 6.
¶ Absque primatis consensu metropolitanus episcopum non ordinet. C. IIII.

² DE persona autem consecrandi episcopi, & de clerici, plebisque consensu metropolitanus episcopus ad fraternitatem tuam ᵉ referat; quodque in prouincia bene placuit, scire faciat, vt ordinationem rite celebrãdam tua quoque cõfirmet auctoritas. Quæ rectis dispositionibus nihil morę ᵍ, aut difficultatis debet afferre, ne gregib⁹ Dñi diu desit cura pastorũ.

Itẽ ex concilio Carthaginensi 2. c. 12.
¶ De eodem. C. V.

PLacet omnibus, vt in consulto primate cuiuslibet prouinciæ, tam facile nemo præsumat, licet cum multis episcopis, in quocũque loco ʰ sine eius, vt dictum nam concilium sine eo celebrare potest. argumen. 92. distinct. cap. pen. 18. distinct. c. 1. vbi no. Io. de Fant.

f ¶ *Confirmet.*] infra 16. quæst. 7. nullus omnino.

g ¶ *Morę.*] sic 2. q. 1. sicut. & extra de sent. & re iudi. iurgantiũ. immo ‖ & vbi pœna est imponẽda, nulla mora debet interuenire. de pœ. dist. 1. Adam. arg. cõtra 11. q. 3. cũ apud. negotia ergo cũ celeritate experiẽda sunt.

‖ Pœna est imponenda hic mora.

PLacet. CASVS. Hoc c. duas habet partes. In prima dicitur, quòd archiepiscopus inconsulto primate nõ debet episcopum cõsecrare. In secunda dicitur, ꝙ si archiepiscopus abest ex præcepto primatis, tres episcopi possunt episcopũ ordinare. Secunda incipit ibi, *Si autem.*

3 Anst. l. 4. c. 46. Pol. l. 2. tit. 22. ‖ perdurer.] κρατέιτω

h ¶ *In quocumque.*] dũ tamen honesto. nam dicit lex, quòd cũ dicitur, quidam sunt aliis præferendi, intelligendum est si sint honesti. ff. de mune. & ho. vt gradatim. ff. de recept. arbit. si cum dies. §. si arbiter.

i ¶ *Si autem necessitas fuerit.*] idest, si archiepiscopus nõ est in 4 uincia.

MOs antiquus.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ secundum antiquam consuetudinẽ honor prius referuatur per suas prouincias Alexandrino patriarchæ, qui similis est Romano. Idem dicit, de Antiocheno, & aliis patriarchis. In sequen. cap. dicit ꝙ honor proprius deferatur Hierosolymitano patriarchæ, ita quòd non fiat præiudicium metropolitano.

k ¶ *Mos antiquus.*] arg. pro cõsuetudine seruãda, vt 9. q. 3. conquestus.

l ¶ *Et Pentapoli.*] regio est.

m ¶ *Parilis.*] id est, similis quibusdam: quia vterque deponit episcopos. Vel dic ᵈ Ro. i. Constantinopol. sic ponitur. 24. q. 2. sane profertur hæc enim subest Papæ sicut aliæ. 9. q. 3. cuncta. & 24. q. 1. quoties.

† al. Hierosolymæ

d Melius & planius secundum Hu.

n ¶ *Ecclesiæ.*] infra dist. 99. ecce.

e Quæstore. Immo ab Helio Hadriano Imperatore. Euseb. hist. ecclesi. l. 4. c. 6. ‖ Hierusalem varia habet nomina.

o (*Voniam.*] ¶ *Vt Aeliæ.*] Aelia vocata est ciuitas Hierosolyma ab Helio quæstore ᵉ, qui situm ciuitatis mutauit: ‖ cũ primo dicta fuit Salẽ, postea Hiebus, postea Salomonia à Salomone, inde dicta est Hierosolyma à Hieron, quod est sacra, & Salomon, quasi sacra ciui as Salomonis.

p ¶ *Manente.*] vt non minuatur ab eo. electio enim episcoporum ad solum metropolitanum est referenda, sed consecratio non debet fieri sine notitia primatis.

QVI VERO. CASVS. Hic est tertius articulus, vbi dicitur, quòd episcopus consecratus de metropolitani licentia, absente tamen, eius se conspectui præsentet intra tres menses.

Si quis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ si episcopus in sede metropolitana nõ fuerit ordinatus, intra tres menses à tẽpore ordinationis conspectui metropolitani se repræsentet, vt ab illo doceatur quid debeat obseruare: quod si negligat episcopus, in synodo corrigatur. Si vero ire non potest, hoc suis litteris studeat iudicare.

q ¶ *Non fuerit.*] vbi enim vult metropolitanus, ibi ordinandus est episcopus, vt 51. distinct. qui aliquo.

v Episcopi in scio metropolitano consecrati quid facere debent.

a Quidam dicunt, q̃ hoc dictum nó est verum, quia hic non loquitur de eo qui præter conscientiam est promotus ad ordines, sed loquitur quãdo ordinatur ex mandato archiepiscopi confirmati nó consecrati. & sic est simile extra de elec. suffraganeis. & hic tenebat Iac. de Al. Archi. tamen contra.

a ¶ *Impletis.*] ‖ sic ergo episcopus consecratus præter conscientiam[a] metropolitani eius cõspectui debet præsentari intra tres menses, vt 5. dist. 63. cum longe. sed ordinati à Papa debent se præsentare conspectui eius singulis annis. 93. distinct. iuxta sanctorum.

b ¶ *Duobus.*] 5. distin. 63. cum longe contra. sed potius consonat: quia ibi & hic intra tertium mensem hoc facit.

c ¶ *Et si forte infirmitate.*] simile 5. distin. 18. episcopus ad synodum. 5. quæst. 3. c. 1. vbi de hoc tractaui, & ff. de leg. 1. si grege. §. fin. idem est in aliis impedimẽtis. & hoc ponitur gratia exempli.

HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Supra dictum est, quòd episcopi à comprouincialibus episcopis debẽt ordinari, sed nunc quæritur quid fieri debeat, si tantum vnus episcopus in prouincia remanserit ceteris defunctis. Et de hoc quid fieri debeat, in sequen. cap. dicetur.

‡ al. non fuerint

SI forte.] CASVS. Quæsitum fuit in cõcilio Sardicensi, si contingat, quòd omnes episcopi prouinciæ sint defuncti præter vnum, & aliquis velit episcopum promoueri siue ordinari, à quibus sit ordinãdus. Et respondet quòd ille superstes debet episcopos vicinæ prouinciæ conuocare, vt cum ipsis ordinet. Si autem hoc negligat facere ‡, populi conueniant episcopos vicinæ prouinciæ, & illum solum episcopum qui in prouincia remansit, ipsi episcopi citabunt, vt veniat. Si vero non venerit, ipsi nihilominus eũ ordinabunt.

d ¶ *Si forte.*] Hoc cap. semper ad hoc consueuit induci, q̃ vniuersitas stet in vno, vt ff. quod cuiusque vni. l. sicut. immo potius in contrariũ potest induci, cum iste solus non possit id quod vniuersitas potuit. vnde dico, quòd vniuersitas periit cum redigitur ad vnũ caput. arg. ff. de leg. 1. si grege. Vnde satis dici potest, q̃ si omnes delinquant in eligendo præter vnum, q̃ ille solus non potest eligere, cum non consistat in eo ius vniuersitatis. Io. quod credo falsum, vt ff. quod cuiusque vniuer. l. sicut municipij. in fin. & extra de elect. bonæ memoriæ 2. Vnde dico, quòd si omnes peccent præter vnum, quòd ille solus potest eligere, per iura superius posita.

‖ Ius eligendi potest in vno remanere.

e ¶ *Superstes.*] ‖ & ita ius vniuersitatis deuoluitur ad vnum. instit. de leg. §. si grex. ff. quod cuiusque vniuer. sicut. §. in decurionibus. B. Sed quis dabit ipsis episcopis expensas? Ecclesia quæ vacat. argumen. 4. q. 3. venturis. & 10. q. 3. cauendum. & 12. q. 2. charitatem. si est tenuis, comedent de suo, vt extra de vita & honesta. cler. cum ab omni.

f ¶ *Conuocet.*] Sed numquid tenetur illi conuenire ad conuocationem illius? Tenentur quidem: & nisi venirent, peccarent, argu. 11. q. 1. sicut enim. argu. dist. 90. præcipimus. & debent tunc cogi ab ipsorum prælato vel Papa. H. dicit quòd ab isto compelli possunt auctoritate huius canonis. ‖ nam quandoque par in parem habet imperium, vt 2. quæst. 6. placuit 2. & 6. quæst. 4. cap. 2.

‖ Par in pari quandoque imperium habet.

f ¶ *Conuocet.*] argum. q̃ vacante ecclesia clerici possunt vicinos episcopos conuocare, vt 7. quæst. 1. Pontifices.

g ¶ *Neglexerit.*] Arg. quòd si subdita negligunt facere quæ debent, ea debeant suppleri à maiori vel per se vel per alium, & econuerso. argumen. 9. quæst. 3. cum simus. argumen. 89. distinct. volumus. 8. quæst. 3. Artaldus.

h ¶ *Populi.*] large sumitur hic populus, quia causa communis est, & ita non est contra. 9. q. 3. cum simus.

i ¶ *Tarauerit.*] hic tacẽs pro cõtumace habetur. Alibi pro fugiẽte, 63. dist. sit rector. Alibi pro contradicente, vt ff. de procur. filius famil. §. inuitus. 86. distin. tanta. Alibi pro consentiente. 54. distin. si seruus. ff. de interro. act. de ætate. §. qui tacuit. Alibi pro neutro. ff. de reg. iur. qui tacet.

Archiepiscopus. hæc distinct. diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *De episcopis.* Io. de Fan.

CASVS. Supra in duabus proximis distin. dictum est de ordinationibus episcoporum: nunc vero dicit Gratianus de ordinatione archiepiscoporum in hac 66. dist. in qua dicitur, quòd debet ab omnib' episcopis prouinciæ ordinari, & repetit de ordinatione episcoporum.

k ¶ *Archiepiscopus.*] hic depingitur 66. dist. in qua ostendit magister duo: scilicet qui debeat interesse in consecratione metropolitani: quia omnes suffraganei, & q̃ nullus debeat consecrari in episcopum à paucioribus quàm à tribus. Dicit ergo Hu. hoc referre inter consecrationem episcopi, & archiepiscopi; ‖ quia in consecratione archiepiscopi omnes epi intererunt, nisi esset vrgẽtissima necessitas, in cõsecratione episcopi etiã si nõ sit grauis, dum tamen aliqua sit necessitas, sufficit per litteras consentire. 51. distinct. cap. fin.

‖ Confertur episcopo & archiepiscopo differentia.

† Sic infra. mobili. 22. 2 prius.

Archie

q. 3. venturis. & 10. q. 3. cauendum. & 12. q. 2. charitatem. si est tenuis, comedent de suo, vt extra de vita & honesta. cler. cum ab omni.

f ¶ *Conuocet.*] Sed numquid tenetur illi conuenire ad conuocationem illius? Tenentur quidem: & nisi venirent, peccarent, argu. 11. q. 1. sicut enim. argu. dist. 90. præcipimus. & debent tunc cogi ab ipsorum prælato vel Papa. H. dicit quòd ab isto compelli possunt auctoritate huius canonis. ‖ nam quandoque par in parem habet imperium, vt 2. quæst. 6. placuit 2. & 6. quæst. 4. cap. 2.

‖ Par in pari quandoque imperium habet.

f ¶ *Conuocet.*] argum. q̃ vacante ecclesia clerici possunt vicinos episcopos conuocare, vt 7. quæst. 1. Pontifices.

g ¶ *Neglexerit.*] Arg. quòd si subdita negligunt facere quæ debent, ea debeant suppleri à maiori vel per se vel per alium, & econuerso. argumen. 9. quæst. 3. cum simus. argumen. 89. distinct. volumus. 8. quæst. 3. Artaldus.

h ¶ *Populi.*] large sumitur hic populus, quia causa communis est, & ita non est contra. 9. q. 3. cum simus.

i ¶ *Tarauerit.*] hic tacẽs pro cõtumace habetur. Alibi pro fugiẽte, 63. dist. sit rector. Alibi pro contradicente, vt ff. de procur. filius famil. §. inuitus. 86. distin. tanta. Alibi pro consentiente. 54. distin. si seruus. ff. de interro. act. de ætate. §. qui tacuit. Alibi pro neutro. ff. de reg. iur. qui tacet.

Archiepiscopus. hæc distinct. diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *De episcopis.* Io. de Fan.

CASVS. Supra in duabus proximis distin. dictum est de ordinationibus episcoporum: nunc vero dicit Gratianus de ordinatione archiepiscoporum in hac 66. dist. in qua dicitur, quòd debet ab omnib' episcopis prouinciæ ordinari, & repetit de ordinatione episcoporum.

k ¶ *Archiepiscopus.*] hic depingitur 66. dist. in qua ostendit magister duo: scilicet qui debeat interesse in consecratione metropolitani: quia omnes suffraganei, & q̃ nullus debeat consecrari in episcopum à paucioribus quàm à tribus. Dicit ergo Hu. hoc referre inter consecrationem episcopi, & archiepiscopi; ‖ quia in consecratione archiepiscopi omnes epi intererunt, nisi esset vrgẽtissima necessitas, in cõsecratione episcopi etiã si nõ sit grauis, dum tamen aliqua sit necessitas, sufficit per litteras consentire. 51. distinct. cap. fin.

‖ Confertur episcopo & archiepiscopo differentia.

† Sic infra. mobili. 22. 2 prius.

Archie

3 *His auctoritatibus datur intelligi, quòd episcopi à cõprouincialibus suis debeant ordinari. Sed quæritur, si in in prouincia plurimi episcopi fuerint* ‡ *, & contigerit forte vnum remanere episcopum, quid fieri debeat. Ille, quia solus est, ordinare non potest episcopum: comprouinciales enim non habet, cum quibus episcopum consecrare valeat. Cum ergo talis necessitas fuerit, quid faciendum sit, in Sardicensi concilio definitur; in quo, cap. quinto sic statutum legitur.*

¶ Si forte vnus tãtum in prouincia remanserit episcopus, ad consecrationem episcopi de vicina prouincia conuocentur. C. IX.

1 SI forte [d] in prouincia vnum tantum contigerit remanere episcopum; superites [e] episcopus conuocet [f] episcopos vicinæ prouinciæ, & cum eis ordinet comprouinciales sibi episcopos. Quod si facere neglexerit [g], populi [h] conueniant episcopos prouinciæ vicinæ, & illi prius commoueant episcopum, qui in eadem prouincia commoratur, & ostendant, quòd populi petant sibi episcopum rectorem, & doceant iustum esse, vt veniat [a] ipse, & cum eis ordinet episcopum. Quòd si litteris conuentus tacuerit [i], & dissimulauerit, nihilque rescripserit; tunc satisfaciendum est populis, vt conueniant ex vicina prouincia episcopi, & ordinent episcopum.

‡ al. non fuerint

3 *His auctoritatibus datur intelligi, quòd episcopi à cõprouincialibus suis debeant ordinari. Sed quæritur, si in in prouincia plurimi episcopi fuerint* ‡ *, & contigerit forte vnum remanere episcopum, quid fieri debeat. Ille, quia solus est, ordinare non potest episcopum: comprouinciales enim non habet, cum quibus episcopum consecrare valeat. Cum ergo talis necessitas fuerit, quid faciendum sit, in Sardicensi concilio definitur; in quo, cap. quinto sic statutum legitur.*

¶ Si forte vnus tãtum in prouincia remanserit episcopus, ad consecrationem episcopi de vicina prouincia conuocentur. C. IX.

1 SI forte [d] in prouincia vnum tantum contigerit remanere episcopum; superites [e] episcopus conuocet [f] episcopos vicinæ prouinciæ, & cum eis ordinet comprouinciales sibi episcopos. Quod si facere neglexerit [g], populi [h] conueniant episcopos prouinciæ vicinæ, & illi prius commoueant episcopum, qui in eadem prouincia commoratur, & ostendant, quòd populi petant sibi episcopum rectorem, & doceant iustum esse, vt veniat [a] ipse, & cum eis ordinet episcopum. Quòd si litteris conuentus tacuerit [i], & dissimulauerit, nihilque rescripserit; tunc satisfaciendum est populis, vt conueniant ex vicina prouincia episcopi, & ordinent episcopum.

¶ *Capitulum hoc quomodo refertur à Gratiano, præcipue in priore parte, neque cum latino, quod geminum est in tomis conciliorum, multoque minus cum græco canone conuenit: quinetiam apud Burchardum, & Iuonem varie legitur. Huius vero concilij canones à Latinis latine, & à græcis græce à principio scriptos*

Archiepiscopus ab omnibus.] CASVS. Anitius Papa statuit in hoc cap. vt Archiepiscopus ordinetur ab omnibus episcopis suæ prouinciæ nec debet hoc mutari: quia qui omnibus episcopis debet præesse, debet ab omnibus approbari & constitui: quod si aliter factum est vel fierit, irritum erit. Sequens §. patet. in quo dicitur quòd episcopus debet ordinari saltẽ à tribus episcopis.

a ¶ *Archiepiscopus.*] Argum. ‖ quòd si eligitur abbas alicuius monasterijs, qui præest aliis monasterijs, omnes abbates illorum monasteriorũ debent consentire, & electioni intereſſe.

‖ Electioni abbatis quis cõsentire debet. Extra de rẽ. ordi. cle. archiepiscopus. Poly. l. 2. c. 18. Anf. l. 6. c. 39. Burc. l. 1. c. 28. Iuo p. 5. c. 137. Pann. l. 3. c. 10.

b *Ab omnibus.*] Argum. quod omnes tãgit, ab omnib' debet approbari, vt 8. quæst. 1. licet. C. de auctoritate præstan. l. vlti. & 54. distinct. cap. 1.

c ¶ *Irrita.*] quo ad officij executionem.

d ¶ *Quàm à tribus.*] Sed quare tres episcopi debent interesse? quia in tribus est fidei fundamẽtum: quam puris & simplicibus verbis confiteri tenentur. 23. dist. qui episcopus. & 24. dist. quãdo.

PORRO.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Anacleto vtrum episcopus posset ordinari à paucioribus quàm à tribus episcopis. Et respondet quòd non, & hoc exemplo Iacobi Hierosolymitani archiepiscopi, qui fuit ordinatus à tribus: scilicet à Petro, Iacobo, & Ioãne. Et in hoc dederũt formam suis successoribus, vt ad minus à tribus episcopis ceteris consentientibus consecretur episcopus.

e ¶ *Archiepiscopus.*] supra 21. distinct. cleros. contra. Sed Matthias fuit primus ordinatus in clericum, ‖ iste primus in archiepiscopum.

‖ Iacobus fuit primus archiepiscopus. ‖ Iacobus frater domini nũcupabatur.

f ¶ *Nũcupatus.*] ‖ quia filius fuit fororis matris Domini: vel quia fuit ei similis prorsus in persona: vel quia mater sua fuit filia fratris Ioseph, qui putabatur pater Domini [a]. 27. quæst. 2. coniunx.

a Arg. 22. q. 2. quæritur.

g ¶ *Ordinatus.*] id est, ad certi loci administrationem electus: vel ordinatus simpliciter. ‖ Sed nonne omnes apostoli erant episcopi? Videtur quòd sic: quia Petro primo fuit datus pontificatus: & omnes alij fuerunt pari potestate præditi, vt 21. distin. in nouo [b]. Item episcopi successerunt in locum apostolorum, vt 68. distin. quorum. ergo apostoli fuerunt episcopi. Item legitur de Iuda, q̃ episcopatum eius accipiat alter. Ad hoc dicunt quidam, quòd omnes apostoli erant simplices sacerdotes, & tamen consecrare poterant. nam Moyses simplex sacerdos erat [c]: & tamen consecrauit Aaron, vt 21. dist. §. 1. nec tunc differentia erat inter episcopum & sacerdotem: vt 95. distin. olim. Vel dic quòd tantum visibili vnctione hi tres consecrauerũt eum: sed prius erat inuisibiliter vnctus à Domino. vel dic quòd non ordinauerunt eũ: sed tantum formam ordinandi aliis ostenderunt. Vel dic quòd non in episcopum, sed in archiepiscopum eum ordinauerunt. Vel dic ordinauerunt, id est, in chronizauerunt eum ad administrationem certi loci. prius enim erat episcopus sine titulo.

‖ Apostoli omnes virtũ fuerũt episcopi. b Et 24. q. 1. loquit. iuxta principi.

c Ad hoc vide ne facere qd dicit pfal. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Die secũdum d. Hug. Card. quòd non legitur quod Moyses fuerit sacerdos nisi quia aliqua fecit quæ pertinent ad sacerdotẽ. ideo fal. dicit, Moyses & Aaron, &c.

Resbyteri.] Hæc distin. diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Episcopus.* Ioan. de Fant.

CASVS. Expedito tractatu de ordinatione episcoporum & archiepiscoporum: nunc in hac 67. distin. ostendit Gratianus à quibus presbyteri, chorepiscopi, & reliqui clerici sint ordinandi. Et quòd ab vno episcopo sunt ordinandi, & non à pluribus.

h ¶ *Presbyteri.*] Hic depingitur 67. dist. ostenso quòd episcopus non potest ordinari nisi à pluribus: ostendit hic quòd reliqui sacerdotes & clerici ordinari possunt ab vno solo episcopo. In ordinatione tamẽ sacerdotum & diaconorũ alij sacerdotes & ciues assensum debent præstare. In reliquorum ordinatione sufficit testimonium trium.

¶ Ab omnibus suffraganeis suis archiepiscopus ordinetur. C. I.

1 ARchiepiscopus [a] ab omnibus suæ prouinciæ episcopis ordinetur. *& infra ß.* ¶ Illud tamen, quod de archiepiscopi cõsecratione prædictum est, atque præceptum, id est, vt omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia, qui illis præest, ab omnibus [b] episcopis, quibus præest, debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit; viribus carere non dubium est; quia irrita erit eius secus acta ordinatio.

a ¶ Archiepiscopus.] *Hæc prior pars in epistola ipsa, & apud ceteros collectores fusius exponitur.*

ß ¶ *Hic in epistola cum multa alia sint interiecta, tũ c.* cõprouinciales *supra di. 64.*

De episcopis autem non ordinandis à paucioribus quàm tribus. ‖ episcopis, Anacletus epist. 2. ad episcopos Italiæ scribit, dicens.

¶ Episcopus non minus, quàm à tribus episcopis ordinatur. C. II.

2 PORRO & Hierosolymitarum primꝰ archiepiscopus [c] beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnẽ Domini nuncupatus [f] est frater, à Petro, Iacobo, & Ioanne apostolis est ordinatus [g], successoribus videlicet suis dãtibus formã, vt nõ minus, quàm à tribus episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, vllatenus episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

DISTINCTIO LXVII.

Resbyteri vero, & chorepiscopi ab vno episcopo ordinari possunt.

Vnde Anacletus epist. 2. ad episcopos Italiæ.

¶ Sacerdotes ab vno episcopo possunt ordinari. C. I.

3 RElicti sacerdotes à proprio ordinentur episcopo, ita vt ciues [i] & alij sacerdotes [k] assensum præbeant, & ieiunantes [l] ordinationem celebrent. Similiter & diaconi [m] ordinentur. Ceterorum autem graduũ distributioni triũ [n] veracium testimonium, cum episcopi scilicet approbatione, suffi-

3 Pol. ibidem. Anf. l. 6. c. 53.

cere potest.

Item in Hispalensi concilio secundo, capite 6. legitur.

¶ Decodem. C. II.

4 EPiscopus sacerdotibus, ac ministris solus [o] honorem dare potest, solus auferre [p] non potest.

DISTINCTIO LXVIII.

Veritur de illis, qui ordinãtur ab his, quos non constat fuisse episcopos, an sint iterũ consecrandi, an non. Quòd vero consecrandi non sint, probatur auctoritate Gregorij, qui scribens Ioanni Rauennati episcopo, lib. 2. epist. 32. ait.

¶ Semel consecratus iterum consecrari non debet. C. I.

5 SIcut [r] semel baptizatus iterũ baptizari non debet; ita qui consecratus [s] est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cum leui culpa [t] ad sacerdotium venit,

Væritur.] Hæc dist. dividit in quat tuor partes, in quarum prima quæritur, si aliquis fuerit ordinatus ab eo de quo dubitatur an esset episcopus, vtrum debeat iterum ordinari. & primo probatur, quòd non, superficialiter. Secunda ibi, *Inter episcopos.* Tertia ibi. *Hi vero.* Quarta ibi. *Quod autem.* Ioan. de Fan.

CASVS. Supra ostendit Gra. de ordinatione eorum quos constat esse episcopos: in hac vero 68. distin. quæritur, an illi sint reconsecrandi qui ordinantur ab illis, quos non constat esse epos. Et primo probat, q̃ non sint reconsecrandi qui ordinantur ab illis quos constat non esse epos. Postea probat contra. Tandem dat solutionem. 7. in §. *Quod ergo.*

q ¶ *Quæritur.*] Hic depingitur 68. dist. in qua magister ostẽdit quid iuris sit de clericis qui ordinantur ab eis quos nõ constat esse epos: & quæ differentia sit inter epos & chorepos [q], & quare chorepi recesserunt ab aula dñi. quarto ostendit, qui successerunt in loco apostolorũ.

Icut.] CASVS. Ioan. archiepiscopus Rauẽnæ de duobus quæsiuit.

Primo, vtrum sacerdotes semel consecrati essent iterum consecrandi. Et respondet q̃ non: sicut non sunt rebaptizandi. Secundo, vtrum illi qui cum leui culpa sunt ordinati presbyteri, debeant deponi. Et respondet quòd non, sed eis debet pœnitentia imponi.

r ¶ *Sicut.*] Hoc cap. non facit ad propositum Gra. quia hoc c. loquitur de illis qui sunt ordinati à talib' quos cõstat esse episcopos: & illud contra quod sequitur, similiter male inducitur: quia nullo modo est cõtrarium: & ita superficialis est argumentatio magistri.

s ¶ *Consecratus.*] Prima q. 1. si quis confugerit. cõtra. & 1. q. 7. Daibertũ. contra. ibi dr. ‖ q̃ ordinatus male vel baptizatus, iterũ ordinatur. Sed illud verum est, cum extra formam ecclesiæ est ordinatus vel baptizatus: aliàs secus. de consec. dist. 4. ostenditur. ver. fi. & c. quomodo.

t ¶ *Cum leui culpa.*] Dicunt quidam, veniali: arg. 25. dist. §. criminis.

‖ Episcopus solus beneficia conferre non potest ex consuetudine.

5 4. sent. dist. 25. B. Pol. l. 2. tit. 36. Anf. l. 7. c. 104. Fon. l. 1. c. 76. Iuo par. 6. cap. 82.

‖ Ordinatus semel, an possit iterum ordinari.

Alij

Allj leui[a], id est, mortali præeunte, non tamen permanente: nam peccauit, sed pœnituit. Sed quia post talem culpam se per misit promoueri, aliam culpam contraxit, cum qua promotus est: de qua hic loquitur. Tu dic quòd promoueri potest cum culpa existente & manente mortali, dum tamen leui. De huiusmodi culpis collige exempla 5.q.4. in loco. 21. q. 4. cap. vltim. 18. distin. cap. vltim. de consec. distin. 2. relatum. Sed hic nota, quòd omnes concordantiæ istę de promotis loquuntur. sed si enorme peccatum tacuisset, secus esset, vt 50. distin. ex pœnitentibus. Io. nisi esset occultú peccatú, vt extra de temp. ordi. quæsitum. nisi in homicidio, vt ibi B.

a Hæc fuit sententia H. & Lauren. & hic videas quod not. 15. quæst. vltim in summa. & quod quædam mortalia sint grauiora, quædam leniora: habetur de consec. dist. 3. de pœnitentibus. Archid.

1 Ansl. 1. 7. cap. 110. Iuo p. 6. c. 117.

ECONTRA. CASVS. Modo vult probare contrarium: scilicet, quòd sunt consecrandi.

† *a quibus fuerint ordinati* orig.

PResbyteri.] CASVS. Quidam cum putarẽtur episcopi, quosdam presbyteros ordinauerunt: sed postea dubitabatur vtrum fuerint episcopi in veritate, aut non. vnde fuit quæsitum à Gregorio, vtrú illi sint iterum à proprio episcopo ordinandi & consecrandi. Et respondetur quòd sic, ex quo scilicet dubitabatur: si tamẽ sint bonæ vitæ, & eruditi in ministerio Christi, & in lege diuina.

a ¶ *Qui ordinãt.*] Vera littera est, ordinãt. ad hoc facit 3.q.4. omnes quos.

b ¶ *Et consecrentur.*] Hic in dubio potius præsumitur non ordinatus quã ordinatus. similiter in dubio præsumit potius non baptizatus quã baptizatus, vt de cõsecr. distin. 4. paruulos. & in dubio potius præsumitur ecclesia non consecrata quam consecrata, vt de consecra. distin. 1. solennitates. ‖ Sed cum ita præsumitur in his sacramentis: quare in sacramẽto matrimonij potius præsumitur pro ipso, quã contra ipsum, vt 33. q. 1. si quis acceperit? Respon. sine omni periculo est, si sacramenta illa iterẽtur. Sed periculum esset, si iudicaretur non esse matrimonium vbi est. Item quare non creditur hic verbo illius, qui se dicit ordinatum: ‖ sicut creditur ei qui se dicit baptizatum, vt de consecra. distin. 4. placuit. & cap. de infantibus? Respon. quia sola fides confert alicui sacramentum baptismi, vt extra de presby. non bapt. cap. 2. sed sola fides non dat ordinem. ad hoc facit. 1. quæst. 1. cap. spiritus sanctus b : §. ecce quandoque. Item licet in vitio præsumatur aliquis potius non baptizatus, tamen in mortuo præsumitur c potius baptizatus, vt de consecr. distinct. 4. si eos. supple vt suffragia ecclesiæ ei proficiant. 13. q. 2. non æstimemus. & c. animæ.

‖ Sacramenta non præsumitur, excepto matrimonio.

† *lotione*

‖ Baptizatum se dicenti crẽditur.

b Aliàs. 1. q. 6. cum honoris. c In hoc puncto videas qđ not. 3. q. 4. cõsanguineorũ. & extra de præsump. illud in gl. sed qua re. & extra qui fil. sint. legi. lator, in glo. sed videtur. Archid.

QVOD ERGO. Soluit Gratianus contrarietatem prædictam, dicens quòd illud cap. sicut intelligitur de eo quem constabat esse episcopum: & ideo non deberet reordinari ordinatus ab eo. Illud autem. cap. presbyteri, intelligitur de eo quem non constabat fuisse episcopum: & ideo ab eo ordinati reordinãtur: qui si prius non fuerint ordinati, secunda ordinatione vere recipiunt ordines. si vero in prima ordinatione ordines receperunt, in secunda nihil recipiunt nisi solam vnctionem. Et hoc probat ad instar baptismi. & idem dicit esse faciendum de ecclesiis.

‖ Baptizatus vel ordinatus pluries, an plures recipiat characteres.

c ¶ *Non reiteratur.*] Hæc solutio est canonica. dixit tamen G. ‖ quòd si millies ordinatur presbyter, tot presbyterales ordines recipit quot recipit sacerdotalia. Idẽ dicit de baptismo. aliter enim quomodo fieret iniuria sacramento, vt ĩ. de consecra. dist. 4. ostenditur, vel quomodo diceretur quis bis baptizari, vt ĩ. de consecra. distinct. 4. qui bis.

pro culpa pœnitẽtia indici debet, & tamen ordo seruari.

Contra Gregorius tertius ad Bonifacium episcopum, epistola 2. scribens testatur.

¶ De presbyteris, qui ordinantur ab eis, quos constat episcopos non fuisse. C. II.

1 PResbyteri, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint illi, qui † ordinant [a], & dubiũ est eos episcopos fuisse, an nõ, qui eos ordinauerunt; si bonæ actionis, & catholici viri sunt, ipsi presbyteri, & in ministerio Christi, omnique lege sancta edocti, ab episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant, & consecrentur [b]: & sic ministerio sacro fungantur.

Quòd ergo consecratus, in eodem ordine iterum consecrari prohibetur, de eo intelligendum est, qui consecratus est ab illo, quem certum erat consecrandi ius habere. Qui autem ab illo consecratur, quem non constat ius consecrandi habuisse, iterum consecrandus est: quia si ille consecrandi ius non habuit, iste ex olei effusione nil consecrationis accepit. Et quia in ipso ordine consecratus non erat, nunc quasi primum ad consecrationem veniens ab episcopo sacerdotalem benedictionem, & consecrationem consequitur. Si autem ius consecrandi habuit, in prima vnctione consecutus est consecrationem: in secunda vero non reiteratur [c] consecratio, sed sola vnctio: sicut, de quo dubium est, an sit baptizatus, vel non; debet baptizari; qui si prius baptizatus non fuerat, consequitur gratiam baptismi: si autẽ baptizatus erat, nihil accipit in secunda vnctione † : nec pertinet hoc ad reiterationem baptismi, sed ad cautelam salutis. Hoc & de ecclesiis consecrandis similiter obseruandum est. Vnde in Nicæno concilio legitur.

¶ Non debet iterum consecrari ecclesia semel consecrata. C. III.

[d] ECclesiis semel consecratis Deo nõ iterũ debet consecratio adhiberi; nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cuiuscũque semine [e] fuerint pollutæ: quia sicut infans à qualicũq; sacerdote in nomine patris, & filij, & spiritus sancti semel baptizatus, non debet iterũ baptizari; ita nec locus Deo dicatus, est iterum consecrandus, nisi propter eas [f] causas, quas superius nominauimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eum consecrauerunt.

2 *Inter episcopos, & chorepiscopos autem hæc est differẽtia, quòd episcopi non nisi in ciuitatibus, chorepiscopi etiam in vicis ordinari possunt: episcopi formatas [h] tribuunt; chorepiscopi non nisi commendatitias [i], & pacificas dare valent. Episcopi ius cõsecrandi habent; chorepiscopi tantum minores ordines tribuit; leuiticam [k] autem, & sacerdotalem benedictionẽ non valent præstare. De his ita scribit Leo. I. ad episcopos Germaniæ, & Galliæ, epist. 86. al. 88.*

¶ In quibus chorepiscopi ab episcopis differant. C. IIII.

3 QVamuis chorepiscopi, & presbyteris plurima [l] cum episcopis ministeriorum cõmunis sit dispensatio; quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam nouellis, & ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint: sicut est presbyterorum & diaconorũ, aut virginum consecratio; sicut consecrare non licet. Item quare non creditur ei qui se dicit baptizatum, vt de consecra. distin. 4. placuit. & cap. de infantibus? Respon. quia sola fides confert alicui sacramentum baptismi, vt extra de presby. non bapt. cap. 2. sed sola fides non dat ordinem. ad hoc facit. 1. quæst. 1. cap. spiritus sanctus b : §. ecce quandoque. Item licet in vitio præsumatur aliquis potius non baptizatus, tamen in mortuo præsumitur c potius baptizatus, vt de consecr. distinct. 4. si eos. supple vt suffragia ecclesiæ ei proficiant. 13. q. 2. non æstimemus. & c. animæ.

d Dicatur quòd sacramenta cunctis quo à deputatum, vel ad fabricã argum. C. ad el. eum. Nam hic dum manus, nisi nolle & dicitur, & ad ecclesias, ita quòd ad ecclesias. 2 De consecrat. c. nolle fiat.

e Hoc dicit Lau. sed litera hoc non patitur, quia aperte loquitur de hereticis. Io de Fan.

1 Polyc. ibidẽ Ansl. 7. c. 123.

f ¶ *Semine.*] fornicatio. nam dicit G. quòd etiam in ecclesia vir vxori tenetur debitum reddere, sed male. arg. ff. de solutio. quod dicimus.

g ¶ *Inter episcopos.*] Ponit tres differẽtias inter episcopos & chorepiscopos. ‖ Isti autem chorepiscopi aliquid habebant supra presbyteros, sed non bene determinat quid.

h ¶ *Formatas.*] ‖ formatæ siue dimissoriæ dicuntur litteræ, quibus quis eximitur à iurisdictione sui episcopi, quæ olim cum solennitate magna fiebant, vt 73. distinct. cap. 1. Commendatitiæ siue pacificæ dicuntur, quæ dantur clerico viatori, quibus commendatur, vt pacifice possit exequi officium suum. Et licet Gratianus dicat, quòd chorepiscopi dare tales poterant, illud non credo [e], sed solus episcopus, vt de consec. distin. 5. non oportet. 71. distin. extraneo. Quod archidiaconus eas dare non possit, habes extra de offi. archid. significasti.

i ¶ *Commendatitias.*] argumen. contra 71. distin. extraneo.

k ¶ *Leuiticam.*] nec subdiaconalem, nisi tantum lectoratum, vt infra proxi. distinct. cap. 1. in fin. Sed G. fuit deceptus ex cap. seq. vbi non dicitur nisi de duobus ordinibus tantum. Io. de Fan.

l ¶ *Plurima.*] quo ad minores ordines conferendos, quo ad prædicationem, quo ad confessionem; ita tamen, q non possit conferre nisi le-

a ¶ *Erige*

[e] Chorepiscopi aliquid habebant vltra presbyteros. ‖ Formatæ dimissoriæ.

[f] Chorepiscopi non fuerunt ab Apostolis instituti.

c Et hæc de Fan. dicit est argum. q chorepiscopi non possunt dare litteras clericis, vel laicis, vt eant in peregrinationem, cum nõ possint dare litteras, nisi secundum l. & Hug.

b Addit. extra de præscrip. cum dilecto, vbi de hoc & 29. quæst. 4. de ymn.

c Vide Nico. Euang. de loc. lega. ac Ecclesiolegia. cap. vltim.

‡ Altaria ante consecrationẽ erigi possunt.

a ¶ *Erigere.*] in ecclesia consecrata. ‖ nam ante consecrationem licet presbyteris constituere altaria, sed post non nisi de consensu episcopi, quod si fecerit, deportatur. argu. ĵ. de consec. dist. 1. nullus presbyter. hæc expositio est illius verbi, constitutio altaris.

b ¶ *Fidelibus baptizatis.*] Hugo intelligit litteram sic, baptizatis, scilicet extra ecclesiam, & redeuntibus ad eam, vt de consecra. distin. 4. ab antiqua. quod postea sequitur, de hæreticis intelligit in ecclesia baptizatis. Vel dic q̃ idem reperitur in sequen. littera. Alij intelligunt de insolenniter baptizatis in necessitate à parte vel à marre. 30. quæst. 1. ad limina. quibus postea episcopus in cõfirmatione debet ea conferre, quæ collata eis non fuerunt, vt hic. 1. q. 1. §. ecce. sequens vero littera intelligitur de baptizatis non in necessitate, & ita non repetit idem [a].

* *baptizandis* orig. & Iuo *ex hæresi* orig.

c ¶ *Hæreticis.*] ĵ. de cõsec. distin. 4. quamuis.

d ¶ *Nec publice.*] qđ solus episcopus potest. 50. distin. in ea. nisi in necessitate, vt 26. quæst. 6. c. vltim. &c. cap. 1.

HI VERO. Hæc est tertia pars distin. in qua probat, quòd chorepiscopi recesserunt ab aula. Io. de Fant.

CASVS Dicitur in hoc §. quòd chorepiscopi episcoporum officia vsurpabant, & ordo eorum est hodie extirpatus.

e ¶ *Vnde Damasus.*] sed tamen hũc Nicolaus est secutus, & sic est contra distin. 50. studeat. sed iam tẽpore Nicolai aboleuerat constitutio Damasi, vel fuerunt prohibiti, non quin essent, sed ne essent vt prius.

1 Polyc. ibidẽ Ansl. 7. c. 123.

† *al. lexij.*

† *al. enim*

[g] Chorepiscopi aliquid habebant supra presbyteros.

[h] Chorepiscopi non fuerunt ab Apostolis instituti.

3 Iuo p. 6. c. Ansl. 7. c. 11. Poli. 4. tit. 6.

CHorepiscopi.] CASVS. Quæritũ fuit à Damaso Papa, quare ordo chorepiscoporum sit hodie prohibitus. Et respondet, propter duas rationes. Prima est: quia sibi improbe vsurpabant officia episcoporum. Secunda est: quia tantum duos fuisse ordines legitur inter discipulos Christi, scilicet duodecim apostolorum, & septuaginta duorum discipulorum. & cum non possit ratio reddi, vnde iste tertius ordo processerit, ideo merito extirpari debet. Et istud quod postea sequitur, est pars ca. vt dicit Hug. Alij tamen dicunt, quòd est §. Casus patet per se.

f ¶ *Vnde.*] id est, ex qua causa.

g ¶ *Processerit.*] quo ad talem præsumptionem.

h ¶ *Ignoramus.*] Sed nonne per totum orbem fuerunt chorepiscopi, ergo præsumendum est, ‖ quòd fuerunt ab apostolis vel conciliis instituti, vt 12. distinct. illa. Sed hic non negat illos ab apostolis institutos, sed causam institutionis ignorat. Et est hic argu. quòd à quocumque auctore aliquid sit institutum, & quamtumcumque diu obtentum, si non subest causa, vel si onerosum est, extirpandum est, vt 12. distinct. omnia. ĵ. de consec. distinct. 1. placuit. 10. quæst. 1. hanc. & 63. distin. §. verum. extra de censi. peruenit.

i ¶ *Et quod ratione.*] institutionis. Et est argumentum pro ratione reddenda b, vt extra de censi. peruenit. & C. de codicilis. l. pen. ff. sol. matri. dotem.

QVOD AVTEM. Hæc est quarta pars distin. in qua probat, quòd filij ecclesiæ possunt fieri patres: scilicet possunt fieri episcopi loco apostolorum. Io. de Fan.

k ¶ *Nomen non habent*] argumen. *Si re priueris, nec nomen habere videris.* 32. quæst. 4. dicat. in fin. C. de fer. à nullo. argumen. 86. distinct. fratrem. 16. quæst. 1. si cupis.

Quorum vices.] CASVS. Quæsitum fuit ab Vrbano quorũ locum episcopi hodie teneant in ecclesia, & quorum vice fungantur. Et respondet, quòd locum tenent apostolorum, & eorum vice funguntur. Et hoc probatur auctoritate Augustini dicentis, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, &c. quæ auctoritas durat vsque in finem.

l ¶ *Quorum vices.*] infra 12. quæst. 1. videntes. ĵ. distinct. 21. in nouo.

‖ Ecclesia est mater, vxor, & filia.

m ¶ *Ecclesia.*] ‖ ergo est ecclesia mater & filia. Item ecclesia quãdoque dicitur vxor. 7. q. 1. sicut. & 21. q. 2. sicut. quandoque mater. 12. q. 2. qui abstulerit. quandoque dicitur filia, vt de consec. dist. 1. ecclesia. nam catholicorum collectio, quæ est ecclesia, per episcoporũ prædicationem generatur, vt 23. q. 4. recurrat. Item ecclesia etiam dicitur locus vbi Deum timentes veniam postulãt. in Authen. vt liceat ma. & auiæ. §. quia vero. coll. 8.

In Psal. 44.

n ¶ *Patres.*] quia eam protegunt, & defendunt.

o ¶ *Genuit.*] per baptismum. & ita ecclesiæ filius datur ei curator, quòd etiam lex dicit. ff. de tuto. & cur. datis ab his. l. is qui. dic vt notatur. 12. q. 1. cap. vltim.

p ¶ *Illos.*] ‖ in hoc cõparatur patri episcopus, & ecclesia filio: quia sicut filius non potest sine auctoritate patris litigare, vt C. de bonis quæ lib. l. vltim. sic ecclesia sine auctoritate prælati, vt extra de iud. causam. & 16. quæst. 1. monachi. Item sicut filius nõ conuenitur, sed pater nomine filij, vt C. de bon. ma. l. 1. C. de anna. excep. l. 1. sic ipse prælatus est conueniendus, non ecclesia, nisi negotia ecclesiæ distincta sint à negotiis prælati, vt extra de rescri. cap. edoceri.

‖ Episcopus patri, & ecclesia filio comparatur.

q ¶ *Per quos.*] per eos pullulauit, & creuit, cum nulla esset tunc temporis.

2 Iuo par. 5. c. 376.

r ¶ *Nata es.*] id est, augmentata.

qui ab vno, vel à duobus sunt ordinati episcopis, nec nominentur episcopi. Si nomen non habent [k], qualiter officium habebunt?

Item Vrbanus secundus.

¶ Apostolorum in ecclesia locum episcopi tenent. C. VI.

QVorum vices [l] in ecclesia habeant episcopi, & quis eis hanc dignitatem dare debeat, sanctus Augustinus ostendit, inquiens [Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.] Quid est pro patribus tuis nati sunt tibi filij? Patres misi sunt Apostoli: pro Apostolis filij, nati sunt tibi. constituti sunt episcopi. Hodie enim episcopi, qui sunt per totum mundum, vnde nati sunt? Ipsa ecclesia [m] patres [n] illos appellat, ipsa illos genuit [o], & ipsa illos [p] constituit in sedibus patrum. Nõ ergo te putes desertam; quia non vides Petrum; quia non vides Paulum: quia non vides illos, per quos [q] nata es [r]. de prole tua tibi creuit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terrã.] & infra. [Filios genuit ecclesia; constituit eos pro patribus suis principes super omnem terram.]

DISTINCTIO LXIX.

Onsura vero [s] clerici de manu abbatis suscipi potest, si eidem abbati manus impositio ab episcopo facta noscatur.

Vnde in septima synodo cap. quartodecimo legitur.

¶ Abbates, quibus ab episcopo manus impositio, diaconos ordinare possunt. C. I.

2 QVoniam videmus sine manus impositione à paruula ætate tonsurã [t] cleri quosdã accipientes, nondumque ab episcopo

Onsura.] Hec di. diuiditur in tres partes. Secunda ibi, *Lectoris.* Tertia ibi, *Simili modo.* Io. de Fan.

CASVS Hic intitulatur 69. distinct. in qua ostendit, quòd non solum episcopi possunt conferre minores ordines, sed etiam abbates in propriis monasteriis possunt conferre lectoratum: quibus abbatibus ab episcopo manus impositio facta est.

s ¶ *Tonsura vero.*] in hac 69. distin. tractat de collatione minorum ordinum vsque ad lectoratum. ‖ Et nomine tonsuræ, accipe hic tres minores ordines, psalmistatum, ostiariatum, & lectoratum. & hoc licet abbati tantum in suo monasterio: exorcistam tamen facere vel acolythum non licet. ĵ. ea. cap. vltim.

‖ Tõsura quandoque tres ordines comprehendit.

Quoniam.] Hoc capitulum diuiditur in duas partes. In prima parte prohibetur, ne aliquis super pulpito in ecclesia vel monasterio legat epistolam, vel lectionem, nisi primo fuerit ordinatus, & tonsuram habeat ad modum clerici. In secunda parte dicitur, quòd abbates & sacerdotes, quibus ab episcopo manus imponitur iuxta morem præficiendorum abbatum conferre possunt in suis monasteriis lectoratum. Idem licebat quondam chorepiscopis. Et nota quòd legere epistolam pertinet ad subdiaconum, legere lectiones ad lectorem pertinet.

t ¶ *Tonsuram.*] id est coronam, nam aliam tonsuram posset femina dare.

a ¶ *Lecto*

manus impositione percepta super ambonem irregulariter in collecta legentes ; præcipimus amodo id minime fieri. Idipsum quoque obseruandum est etiam inter monachos. ¶ 2 Lectoris [z] autem manus impositione [+] [b] licentia est abbati solummodo in proprio monasterio [c] faciendi ; si dumtaxat eidē abbati manus impositio [d] facta nosca tur ab episcopo, [secundum] morem [e] præficiendorū Abbatum,] dum cōstet illum esse presbyterū. ¶ Simili etiam modo secundum antiquam consuetudinem chorepiscopos præceptione [f] oportet episcopi promouere lectores.

Item ex concilio Laodicensi, c. 26.

¶ Non exorcizent, qui ab episcopo promoti non sunt. C. II.

NOn oportet exorcizare [g] eos, qui necdum ab episcopis sunt promoti [+] [h], neque in ecclesiis, neque in domibus [i].

DISTINCTIO LXX.

AB episcopis [k] alterius [l] ciuitatis clericus ordinari non poterit, nec etiam à proprio [m] absolute ordinandus est : absoluta enim ordinatio Chalcedonensi concilio prohibetur, & vacuū habere manus impositionē præcipitur : in quo sic statutū est canone 6.

g ¶ *Exorcizare.*] id est, legere exorcismos.

h ¶ *Promoti.*] ad ordinem exorcistæ.

i ¶ *In domibus.* id est in ecclesiis nō sacratis. Superfluūt duo neq; Ioā.

AB episcopis.] CASVS. Supra ostensum est, quòd clerici sunt à proprio episcopo ordinandi. nunc autem vult ostendere Gratianus quòd nullus episcopus debet ordinare clericum alterius sine eius licentia : quod ostendit. ℣. 71. distin. Et ostendit quòd nullus debet ordinari sine titulo: & si ordinetur, irrita erit talis ordinatio quo ad executionem: quòd ostendit in hac 70. dist. in cap. 1. & 2. Ioan. de Fant.

k ¶ *Ab episcopis.* Hic depingitur 70. dist. Quia dixerat presbyteros & reliquos clericos ab epō debere ordinari, inde sumpta occasione ostēdit, q̄ nullus ordinandus est sine titulo, id est sine ecclesia vel ecclesiastico beneficio. ‖ & si fuerit ordinatus, debet deponi tā in iniuriā ordinantis q̄ ordinati: quia permisit se sic promoueri. 16. q. 7. decernimus. 21. q. 2. C. 1. sed quoniam epi hanc pœnam nullam reputabant, hodie prouisum est, vt remaneant promoti, & episcopus vel etiam eius successor eis prouideat. extra de præben. episcopus. extra eo. tit. cum secundum.

l ¶ *Alterius.*] hoc exequitur in distin. sequenti.

m ¶ *A proprio.*] hoc exequitur in ista distinct. &c.

NEminem.] CASVS. Statutum fuit in Nicæno cōcilio, vt nullus episcopus ordinet aliquem clericū sine certo titulo alicuius ecclesiæ in ciuitate vel extra ciuitatem. & si ordinauerit aliquem clericū sine titulo, in opprobrium ordinantis officij executione carebit.

n *Neminem.*] etiam in minoribus ordinibus non debet ordinari. argum. 12. quæst. 1. videntes. 32. distinct. si qui vero, cum enim habeat officium in ecclesia, ergo & beneficiū debet habere. extra de præben. dilectus. extra de fil. presby. proposuit. ne dicatur : ‖ Mendicat in plateis infelix clericus, vt 93. distinct. diaconi.

o ¶ *Absolute.*] id est, sine titulo.

p ¶ *Ciuitatis.*] hoc ideo dixit, ‖ quia potius est præsentandus clericus qui est de ciuitate quàm extraneus, vt ℣. distinct. proxi. hortamur. C. de episco. & cleri. in ecclesiis.

q ¶ *Siue possessionibus.*] i. si ordinaē ad titulū patrimonij sui, vt extra de præbē. c. tuis. Vel hoc ideo dicit, quia potius sint illi clerici instituendi de quorū bonis fundata [d] est ecclesia, vt extra de rescript. cum adeo.

r ¶ *In martyrio.*] Vbi sunt reliquiæ martyrū. vel loquitur de regulari ecclesia. Colligitur etiā hic ex eo, q̄ dicit, siue possessionis, arg. q̄ si quis habet patrimoniū sufficiēs, ordinari pōt sine titulo. extra de præbē. eps.

s *Vacuum.*] quo ad executionem.

t ¶ *Ad iniuriam.*] & etiam suum delictum : quia se sic permisit promoueri, alias alteri [e] odio nō debet alius prægrauari. C. de inofficio. testa. si quis in suo. extra de his quæ fiunt à maio. parte capit. cap. quæsuit. in fine.

Anctorū.] CASVS. In hoc cap. quinque per concilium Vrbani statuuntur. Primū est, vt ordinatio sine titulo facta irrita habeatur. Secūdum est, vt clericus perpetuo perseueret in ecclesia in qua est intitulatus. tertium est, vt clericus nō intituletur in duabus ecclesiis : quia licet ex dispensatione episcopi clericus possit duabus ecclesiis præsidere, canonicus tū præbendarius in duabus ecclesiis esse non potest. Quartū est, vt præpositus maioris ecclesiæ curā habeat de ecclesiis pauperibus, quæ clericos suos sustētare nō possunt. Quintum est, vt præter notum præfationes decima dicatur, quæ incipit: Aequum & salutare.

v ¶ *Perpetuo.*] i. dum viuit [f]. ff. pro sol. l. 1. filius enim nō debet esse temporalis nec hæres. ff. de adop. quæsitum. ff. & instit. de hære. instit. §. hæres.

x ¶ *In duabus.*] Qui enim titulum habet in vna ecclesia, si recipit secundam ecclesiam vel præbendam pro titulo, perdit primam, vt extra de concess. præben. & eccle. nō vacan. litteras. fed si recipit ipsam quasi beneficium, & quasi commendatam siue stipēdium, tunc secus. & tunc non est canonicus secundæ præbendæ, nec cum eis potest eligere. Si quæras quare canon iste permittit episcopo dispensare in ecclesiis, & non in præbendis : dico quòd æque potest dispensare in præbendis sicut in ecclesiis, dummodo sint de eodem episcopatu. Est ergo hæc, veritas, quòd de iure communi non potest quis habere duas ecclesias vel præbendas in eodē episcopatu vel in diuersis, nisi in casibus notatis 21. q. 1. in summa. ‖ Sed numquid hodie beneficium huius canonis est sublatum epis per illam nouam constitutionem, de multa, in titu. de præben. ex eo quòd dicitur ibi, per sedem apostolicam poterit dispēsari ? Dico quòd non: fed tantum vaga & indiscreta dispensatio est ablata ab eis non probabilis: sicut per remotionem appellationis nō remouetur necessaria appellatio vel probabilis. extra de appel. pastoralis. sic cum dominus prohibuit iurare, non prohibuit iuramētum necessarium, fed temerarium, vt 22. q. 1. c. ita. sic cum dominus prohibuit vxorem separari à viro, intelligendum est tantum de illa separatione, quæ fit sine ratione, vt 33. q. 2. quos Deus. ‖ Si obiicias, q̄ punitur episcopus, qui permittit ipsum habere prius stipendium, vt ibidem dicitur extra de præben. quia in tantum. de cle. non resi. quia nonnulli. ergo dispensare non potest. Non sequitur : quia episcopus punitur qui ordinat clericum concubinarium, vt 51. dist. qui in aliquo. & tñ cum ipso dispensare potest: sed ideo punit, quia indiscrete dispēsat. Si obiicis qđ dicitur ibi per sedem apostolicā: ergo nō potest per aliū. non sequitur: quia eodē modo decretū dicit q̄ ordinationes epōrū faciendæ sunt auctoritate apostol. 64. dis. ordinationes. & tñ propria auctoritate fieri possunt. Sic etiā alibi dī, q̄ quilibet presbyter pōt & debet baptizare, vel celebrare. de licentia epi, vt 16. q. 1. cunctis. & tñ suo iure potest baptizare : sed ideo dicit hoc, q̄ eius auctoritate saltem generali debeat fieri dispensatio. Vel dic q̄ tunc solus Papa dispensat, cum quis diuersa beneficia in diuersis episcopatibus vult habere, propter repugnātiam quæ ex hoc proueniret: quia nemo duobus dominis potest seruire [h], vt 21. q. 1. c. 1. Ioan. Hæc glossa nihil valet: q̄a Papa tantū dispēsat circa plures ecclesias habētes curā animarū. & plures dignitates, vt expresse dicit decre. de multa sed circa plura beneficia simplicia non vī epo dispensare prohibitū.

x ¶ *In Duabus.*] Nec iure ciuili quis in duobus collegiis potest cōmerari.

a Hæc fuit sententia H. & Lan. qui dicunt idē quod proxi. sequitur.
b Credo Aug. Clauas. ver. ordo. 2. 1. 1. semper requiritur iurisdictionē quasi episcopalem in omni ordine conferendo.
c al. impositionem
† Hæc nō sunt in græco canone
c Hoc cap. nō obstat, quia hic loquitur de impositione manus ori ina ia, sed contrariū de consecratoria secundum H. & idē sētit Gof. extra de æta. & qual. cū contingat. Arch.
d al. prouecti
e Adde cū proprie cōtur propri. & quā nemo nec ei debet eliminan. fi de fer. vbi pādio.
25. Antonin. par. 1. cap. 22.
f Alias inspi, fratio.
‖ Ordinatus sine titulo deponi debet.
‖ Clericus infelix efurit in plateis.
‖ Clericus ciuitatensis est extraneus præferendus.
d Fundata. Idē Arch. propsohic vi e Rochum Curt. de iure patr. ver. honorificum. quæst. 18.

merari. ff. de col. l. 1. §. 1. nec duas militias habere. C. qui mili. non pos.

l. 1. §. in posterū. nec duos honores. ff. ad munici. libertus. §. præscriptio.

a ¶ *Diuersis.*] non couentualibus : cum enim nec canonicus in diuersis conuentualibus esse possit, ergo multo magis nec prælatus, ita quòd sit in eis canonicus.

b ¶ *Cura.*] 12. quæst. 2. bonæ rei. Lau.

c ¶ *Præposito.*] Id est, episcopo, qui est ordinator in cunctis, vt in contrario hic signato. 25. dist. cap. 1. Vel dic præposito, id est, archidiacono. arg. extra de ver. sig. quāuis. & sic nec illud erit contrarium.

d ¶ *Tam de possessionibus.*] Arg. pro capel. vt decimæ debitæ maiori ecclesiæ sic cōmunicentur illis. Argum. contra 12. quæst. 1. videntes [a]. 1. quæst. 1. cap. 1.

e ¶ *Prouideat.*] vt dentur vni, vel simul vnianter, vt 10. quæst. 3. vnio. de consc. distinct. 1. c. 2. & extra de præb. exposuisti.

f ¶ *Nouem.*] de consec. dist. 1. inueniemus.

De clericis.] CASVS. Hic ponitur 71. dist. in qua ostendit Gratianus, quòd clericus vnius episcopi non est ab alio episcopo ordinandus, vel in ecclesia recipiendus sine licentia & litteris sui episcopi: alioquin irrita erit ordinatio & receptio : nisi causa hostilitatis fuerit ab ecclesia sua eiect[b] clericus: quia tunc dum durat hostilitas, recipi potest, vt 7. quæst. 1. pastoralis. Io. de Fan.

g ¶ *De clericis vero.*] In hac distin. 71. ostendit Gratianus, quòd clericus vnius episcopi non est ab alio ordinādus episcopo, vel in aliqua ecclesia instituēdus sine litteris sui episcopi. quod si factum fuerit, irritabitur, nisi hostilitatis causa clericus exularet. ℣. eod. clericos.

Llud.] CASVS. Quidam episcopi ordinabant & recipiebant in suis ecclesiis aliorum episcoporū clericos, eis irrequisitis: vnde contentiones & discordiæ nascebantur: & ideo statutum fuit in concilio Sardicen. ne hoc decreto fieret, nisi cum licentia suorum episcoporū: alioquin irrita erit talis ordinatio. Duo sequentia cap. plana sunt, quæ fere idem dicunt cum isto.

h ¶ *Contentionibus.*] ‖ Nam communitas mater discordiæ est. ff. de leg. 2. cum pater. §. dulcissimis.

i ¶ *Et sine voluntate.*] Arg. expressum ad id quod dixi. 7. q. 1. placuit.

k ¶ *Ordinatio.*] nisi postea ratum haberet suus episcopus [b], vt 63. distinct. Salonitanæ.

l *De aliena.*] ¶ *Exoratus.*] Sed numquid sufficeret vt dissimularet [c] ? Non vt 85. distinct. Florentinum. & 63.

m *Iquis ausus.*] ¶ *Consensum.*] Ergo cum consensu eius poterit. C. de sacr. sanct. eccl. qui sub prætextu. & expresso consensu, non tacito. ff. de procura. filius fami. §. inuitus.

a Et 16. q. 1. quicūque. vbi de hoc extra de præscript. ex tribus. vbi de hoc. Arch.
b Et ita glo. refertur quòd, tali habitio retrahitur. Gor. tex. in l. vero. 1. fed &. & ibi Bar. ff. de fil. & in l. obseruare §. ff. de officio procon.
c Dicit ibi Lau. fufficere facere vt canonicum, non vt prælatum.
‖ Communitas discordiam parit.
d Ex ista glo. refertur quòd, tali habitio retrahitur. Gor. tex. In l. vero. 1. fed &. & ibi Bar. ff. de fil. & in l. obseruare §. ff. de officio procon.
e Dicit ibi Lau. fufficere facere vt canonicum, non vt prælatum.
f Epiſcopi tituli hodieq; fine cura & nedum ab epiſcopis ratificantes perdere.
g Sed nisi in casibus per legem cardinalem cit. Ro. bene. vbi curia tenet monachū ab officialibus referatur. & hoc præsertim in suo libelli iuris canonici. B. ‖ An plures præbendas sine alicuius dispensatione ferri, fuit primo. Abb. 3. dispēsatio. Archi. ‖ Debet esse in 21. q. 1. c. 2. & ideo fere Hu. ca. 2. q. 1. in prin. & Goffr. & ca. extra de præben. dilectus. Archidia.

Clericos.] CASVS Quæsitum fuit in Chalcedon. concilio, vtrum episcopo liceat ordinare in sua ciuitate clericos alterius ciuitatis ? Et diffinitum est quòd non: sed vnusquisque clericus perseueret in ea ecclesia in qua ab initio consueuit: exceptis illis, qui causa hostilitatis & necessitatis suas ecclesias perdiderunt & ciuitates. & quicumque episcopus contra fecerit, excommunicatus permanebit cū eo quem susscepit, donec ad suam ecclesiam reuertatur clericus.

n ¶ *Sed quiescant.*] nisi vocentur, & eligantur ad alias ecclesias. tunc enim auctoritate maiores possunt transire ad alias, vt 7. q. 1. episcopus de loco.

o ¶ *Ex necessitate.*] Sed pone quòd presbyter amisit ecclesiā suam, episcopus ciuitatem suam: tamen remanent in aliqua parte sui episcopatus ‖ numquid clericus recedet, quo voluerit sine litteris episcopi ? Dicunt quidam q̄ non. nam adhuc prælatus remanet amissæ ecclesiæ. Alij dicunt contrarium, vt dixi 7. quæst. 1. pastoralis. Sed verior est ratio prior: quia episcopus adhuc nō desinit esse suus prælatus: quia non tantum ratione beneficij, sed etiam ratione ordinis est prælatus suus. Alij dicunt in pendenti esse vtrum sit prælatus. nam si postea liberatur ecclesia, remanet ecclesiæ prælatus. alias non. 7. q. 1. pastoralis. Et arguitur ad hoc extra de cleri. non resident. fraternitati [d]. Item pone q̄ episcopus dat ei licentia transeūdi ad alium episcopatum sub ea conditione, vt si redierit prior ecclesia ad libertatem, redeat ad eam: numquid epiſcop' interim est prælatus eius ? Sic: non tamen potest eum excommunicare nisi forte ecclesia liberata non velit redire. licet eñ interim sit eius prælatus, ligatus tñ tamen habet execūtionē. Item si ad aliā ecclesiam vellet eum reuocare, nō posset nisi ad suam, ex quo ei licentiam dedit: nisi ei sub hac conditione licēt iam dedisset, vt posset eum quandocūque vellet reuocare. Item si totus episcopatus occupatus est à Saracenis : numquid remanent clerici istius episcopi, cum omnes sint in episcopatu alterius ? Dico quòd remanent, sed non habet iurisdictionem liberam in eos. Item numquid possunt eos vicini epiſcopi recipere sine litteris eius ? Sic : ipse tamen si epiſcopatus eius esset liberatus, posset eos reuocare, etiam si eis licentiam dedisset : nisi forte licentiando eos absolueret. Vel dic quòd prior definit esse prælatus ipsorum, vt no. 7. quæst. 1. pastoralis.

p ¶ *Tamdiu.*] infra 21. quæst. 4. epiſcopi. Argum. ℣. 7. q. 2. cap. 2. &c.

Fraternitatem.] CASVS. In ecclesia Benafrana erat quidam diaconus nomine Gratianus : quem Fortunatus epiſcopus volebat in sua ecclesia ordinare : & eum propter hoc postulauit à Papa. & quia in ecclesia Benafrana non erat epiſcopus hostilitate faciente à quo peti posset diaconus ille: Papa eum sibi sine mora concesit.

quem titulari nō liceat, sed vnusquisque in qua titulatus est, in ea tantum canonicus habeatur. Licet enim epiſcopi dispositione vn[o] diuersis præesse possit ecclesiis; canonicus tamē præbēdarius, nisi vnius ecclesiæ, in qua cōscriptus est, esse non debet. ¶ Si quæ tamen capellæ sunt, quæ suis reditibus clericos substentare nō possunt; ea cura, & dispositio præposito [c] maioris ecclesiæ, cui capellæ subditæ esse videntur, immineat; & tā de possessionibus [d], quàm de ecclesiasticis capellarū officiis ipse prouideat [e].

In eodem etiam concilio antiquis nouem [f] præfationibus decima addita est, quæ ita se habet [Aequum, & salutare, & te ven. vel assumptione beatæ Mariæ collaudare, benedi. & prædi. quæ, & vnigenitum tuum S. S. obumb. concep. & virginitatis gloria permanente lumen æter. mūdo effudit, Iesum Christum dominum nostrum.]

DISTINCTIO LXXI.

DE clericis vero [g] non ordinandis ab episcopo alterius ciuitatis, in Sardicensi concilio, c. 18. & 19. statutum est, in quo Ianuarius episcopus dixisse legitur.

¶ Clerici ab episcopo alterius ciuitatis non ordinentur. C. I.

ILlud quoque sanctitas vestra statuat, vt nulli episcopo liceat alterius ciuitatis ecclesiasticū hominem [a] solicitare, & in sua diœcesi clericū ordinare. Vniuersi dixerūt, Placet: quia ex his cōtentionibus [h] solent nasci discordiæ; & ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat. ¶ Ofius epiſcopus dixit. Et hoc vniuersi constituimus, vt quicumque ex alia parochia voluerit alienum ministrum sine consensu epiſcopi ipsius, & sine voluntate [i] ordinare, non fit rata ordinatio [k] eius.

a ¶ Hominem.] *In concilio latino legitur:* ecclesiasticum ministrum solicitare, & in suis parochiis clericum, &c. *Infra ead. c. primatus. (vbi huius canonis sententia videtur referri) legitur*, vt nemo alterius

1 Ancil. 1. cap. 1. Pol. 1. cap. Bure. 1. 1. c. 1. Ioan. 1. 1. c. 1. Panorm. 1. 1. c. 1.

1 Fan. 1. 3. c. 6. 1.

† al. vsurpet

1 Cleri i obedie neantu copo uit. t in amit 2 Bur. 1. 109. Ino p. 5. c. ex alia versio ne

2 Anſl. 1. 6. cap. 125 N. l. 1. 1. 1

‖ Capitulum non potest licentiare clericum sede vacante.

a Sub. quoniã debet constitui auctoritate metropolitani. Lau. qđ dic vt plene dixi 61. dist. ca. vlt. & ibi de hoc.

2 ¶ *Habituro.*] absolute ponitur sine verbo. 63. distinct. Agatho.

b ¶ *Licentiam.*] ‖ Sed numquid capitulum dum ecclesia vacat posset ipsum licentiare? Non: quia quædam alienatio est, quæ non potest fieri vacante ecclesia. 12. quæst. 2. si quis. de hac materia habes 24. dist. c. 2. Ioan. Sed quid si ecclesia habet visitatorem [a]? Videtur quòd iste posit alienare, vt instit. de cura. §. vlt. nam auctoritate metropolitani debet constitui visitator. Sed videtur contra quod dicit lex: quia ad ea quæ solemnitatem iuris desiderant, tutore opus est. ff. de consensu & aucto. præstan. l. curatorem. vnde non credo hæc fieri posse per visitatorem, cũ solennitatem exigant 10. q. 2. hoc ius. Ioan.

P*Rimatus.*] Casvs. Episcopus Vegeselitanus surrexit in concilio Carthagin. & suggessit concilio, vt statueret ne aliquis episcopus vsurparet clericũ vel parochianum alterius, nec apud se retineret sine alterius episcopi licentia: cuius dictũ Gratus episcopus approbauit: & per conciliũ Sardicen. confirmauit, & auctorizauit. Sequens cap. patet.

c ¶ *Sine litteris.*] ℑ. proxi. dist. ca. 2. & 3. & ℑ. 76. dist. c. vlt. & ℑ. c. proxi. & ℑ. 61. dist. Osius. & 85. distinct. Florentinum. in fin. & ℑ. 63. distinctio. litteras.

1 Bur. l. 2. c. 43. ‖ no p. 6. c. 144. Ans. l. 6. c 124. † *al. primatus*

c ¶ *Sine litteris.*] credere tamen & testes sufficere. C. de fi. instr. in exercendis. & extra de cler. pere. tuæ. Lau.

‖ Licitus an possit ordinari à non suo episcopo.

d ¶ *Obtineat.*] ‖ Sed nonne extraneus episcopus potest ordinare laicum de alterius episcopatu, cũ laicus possit transferre domicilium quo voluerit; Dico q̃ fic: sed domicilio non translato nõ potest eum ordinare: sicut nec alia sacramenta ab extraneo recipere posset, vt de pœn. dist. 6. placuit. de conse. dist. 2. tribus. nec peregrinari potest laicus sine licentia episcopi. de consec. dist. 5. non oportet.

2 Ex isto text. infertur, quòd litteræ episcopi sunt authenticæ: cum (vt hic) faciant fidẽ. Concord. text. in l. monumentorum. & ibi gl. & doc. C. de reli. & sumpt. fu. No. Bald. Pe. de Bel. per ti. & Cy. in leg. si qua per calumniã. C. de epis. & cleri.

† *ordinet* Ioti.

e ¶ *Eius episcopi.*] fic C. de offi. ma. mi. milites. vbi dicitur, quòd sine licentia Imperatoris, &c.

f ¶ *A collega suo.*] Sed pone q̃ eũ concedat: vbi dicitur iste habere domicilium? Dic q̃ si vtrũque beneficium retinet, vtrobique [b]. ff. ad munici. l. Labeo. & l. assumptio. §. à viris prudentibus.

3 Bur. l. 2. cap. 139. Ans. l. 7. c. 162. Pol. l. 4. tit. 31.

b Ad hoc C. de in col. ciues. l. 10.

4 Bur. l. 15. c. 30 Iuo p. 16. c. 31.

‖ Clerici de diœcesi sunt extranei præferendi.

dum, habituro[a] licentiam [b] diaconum illum, nostra interueniente auctoritate, ecclesiæ tuæ, Deo propitio, constituere cardinalem.

ß ¶ Cardinandum.] *Antea legebatur*, ordinandum. *Emendatum est ex ipsa epistola. Cardinare vero, seu cardinalem constituere, (quod est in fine huius capitis) ita videtur B. Gregorius accepisse, vt canonicam translationem significet. Nam cum tempore S. Gregorij canon sextus concilij Chalcedonensis accurate obseruaretur, vt nullo modo daretur alicui locus in ecclesia (qui nunc titulus vocatur) nisi simul ad eũ locum ordinaretur; cum aliquis iam ordinatus, necessitate aliqua in aliã ecclesiam transferebatur, vt in illa in eodẽ gradu, quo in prima ordinatus erat, deseruiret: in secunda dicebatur incardinari; quod ex isto nunc indicato loco patere potest, & ex lib. 3. epist. 14. & alibi. Quod etiã in episcopis B. Gregorius faciebat, lib. 2. in dict. 10. epist. 6. & epist. 25. (quod refertur infra. 7. q. 1. c. pastoralis) & indict. 11. epist. 13. & sequẽtibus: quod habetur infra 21. q. 1. c. relatio. de hac re Ioãnes diaconus lib. 2. c. 8. & 11. & 16. Gregoriũ vero Ioannes viij. & facto ipso, & vocabulo in eadẽ notione accepto, est imitatus: quod ex aliquot manuscriptis ipsius epistolis constat.*

Itẽ ex concilio Carthaginensi 1. c. 5.

¶ Sine litteris episcopi sui in aliqua ecclesia clericus non suscipiatur. C. VI.

1 PRimatus † episcopus Vegeselitanus dixit. Suggero sanctitati vestræ, vt statuatis nõ licere clericum alienũ ab aliquo suscipi sine litteris [c] episcopi sui [2]; neque apud se retinere; nec laicum vsurpare sibi de plebe aliena, vt eũ obtineat †[d] sine cõscientia eius episcopi [e], de cuius plebe est. Gratus episcopus dixit. Hæc obseruantia pacẽ custodit: Nam & memini in sanctissimo cõcilio Sardicensi statutum, vt nemo alterius plebis hominem vsurpet: Sed si forte erit necessarius; petat à colega [f] suo, & per consensum habeat.

Item ex concilio Calcedonensi, c. 13.

¶ Sine litteris commendatitiis clericus exera suam ecclesiã non ministret. C. VII.

3 EXtraneo clerico [g], & lectori extra ciuitatem suam sine commendatitiis [h] litteris proprij episcopi nusquã penitus liceat ministrare.

Item ex sermone Sancti Augustini ad populum.

¶ Eeedem. C. VIII.

4 HOrtamur christianitatem vestram iuxta sanctorum canonum instituta, vt in ecclesiis à

Hortamur.] Casvs. In hoc cap. monet Augu. patronos, ‖ ne aliquem clericum in suis ecclesiis eligant, nisi fuerit ordinatus ab episcopo, in cuius diœcesi sita est ecclesia: vel nisi recipiatur ab eo per litteras commendatitias. Sequens cap. patet per se.

h ¶ *Veniens.*] Hoc verum est, cum ille qui clericum præsentat, laicus est: quia quãdiu idoneus est in suo episcopatu, non præsentabit extraneum. episcopus enim vndecumque posset præsentare, vt ℑ. 16. quæst. 2. si quis episcoporum [c].

i NVllum absque.] ¶ *Peregrinorum.*] Clerici peregrini large possunt appellari omnes, qui non sunt de episcopatu ordinantis: siue sint clerici, siue laici: quia nulli talium debent recipi ab aliquo episcopo ad dignitatem, vel ordines, vel alia sacramenta ecclesiastica. 5. ea. distl. per totũ. & specialiter. eod. tit. primatus. & hoc extra de cle. peregri. c. 2. & 3. Et quòd omnes tales dicantur peregrini & extranei, est argu. 3. q. 6. peregrina. 6. q. 3. c. 1. & 2. Ignoti dicuntur quorum origo, vita, & singularitas sunt ignota episcopo, non distincto, sint de eodem episcopatu, vel alio. 24. dist. quando. 42. distinct. quiescam. versic. si enim in clero, &c. Ar. 2. q. 7. quærendũ. ver. quorũ vita secundum Ra. & Gof.

Imissorias.] Casvs. Supra in pro xi. distin. dictum est, qui clericus sine litteris dimissoriis vel cõmendatitiis suis episcopi, & sine eius licentia recipi non debet: ideo supponit hanc 72. distin. in qua ostendit, quòd clerico non debet patere licentia sine litteris dimissoriis: quas episcopus non debet dare nisi rogatus. Et casus omnes plani sunt.

5 Ans. l. 6. cap. 111.

k ¶ *Dimissorias.*] Hic depingitur 72. distinct. Dixerat supra magister, clericum sine commendatitiis litteris sui episcopi non esse recipiendũ. nunc ostendit, q̃ episcopus nõ debet eas dare nisi instanter rogatus.

l Bur. l. 2. c. 42. Iuo p. 6. c. 12.

l *Episcopus.*] ¶ *Nisi ab ipso.*] scilicet qui eum habere desiderat & postulat: sicut cum quis transit in familiam alterius, vt ff. de adop. l. 2. sic ℑ. 70. dist. c. 2.

† *al. paternitas*

† *Ermanus* Burch.

† *al. retinet*

m ¶ *Postulatus.*] ‖ Sunt enim quædam quæ non conceduntur nisi cum instantia, vt pallium. 100. dist. prisca. & apostoli. 2. q. 6. post appellationem bene accedit ad hoc quia qui præsentat, parcissime debet cõmeatum dare. ff. de re. milit. officiũ.

‖ Concedatur instanter id instans.

† *al. retinet*

† Conc. Afric. canon. 5. p.

† *de.*

n *Levicum.*] ¶ *Episcopo.*] fic C. de emancip. iubemus.

o ¶ *Clericorũ autem.*] ℑ. dist. 21. cleros. ergo & qui eos verberat, incidit in canonẽ. 17. q. 4. si quis suadente.

† *al. patris n. & filij v. & spiritus sancti. a.*

8 Ex Attici fidem. ostilij Calcedonẽsis. Ans. l. 6. ca. Iuo p. 6. cap.

p *Lacuit.*] ¶ *Eligitur.*] Argu. ex electione ius acquiri d. quidam tamen dicunt contrariũ & exponũt semel,

alio p. 6. cap. 434. simile.

d Quod dicit not. & dilig. q. anno. & ibi q. 7. cetera fantasmata intelligo hoc ca. nisi in determinatione. Acquiri, &c. vt in clem. 1. de electio.

vobis fundatis aliunde veniens [h] presbyter non suscipiatur; nisi à vestræ fuerit ecclesiæ consecratus episcopo, aut ab eo per commendatitias litteras suscipiatur.

Item ex concilio Antiocheno, c. 7.

¶ Absque formata clerici peregrini non suscipiatur. C. IX.

NVllum [i] absque formata [α], quam Græci epistolam dicunt, peregrinorum clericorum suscipi oportet.

α ¶ Formata.] *Græce est μηδένα ἄνευ συνιστῶν ἀδέχεσθαι τῶν ξένων, quod Dionysius vertit.* nullus peregrinorum sine pacificis, id est cõmendatitijs suscipiatur epistolis. *atque ita Burc. & Iuo habent.*

DISTINCTIO LXXII.

Dimissorias [k] vero litteras episcopus nisi rogatus, non tribuat: sicut statutum est in synodo habita Romæ.

Vnde Leo Papa.

¶ Nisi eodem petente, nulli dimissoriæ litteræ præstentur. C. I.

E Piscopus [l] subiecto sibi cerdoti, vel alij clerico, nisi ab ipso postulatus [m], dimissorias non faciat; ne ouis quasi perdita, aut errans inueniatur.

Itẽ ex concilio Carthaginensi 3. c. 21.

¶ De eodem. C. II.

6 CLericum [n] alienũ, nisi concedente eius episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promouere in ecclesia sibi credita. Clericorum [o] autem nomẽ lectores, & psalmistæ, & ostiarij retineant †.

Item ex concilio Mileuitano, c. 15.

¶ In vna ecclesia ordinatus, in alia non suscipiatur †. C. III.

7 PLacuit [p], vt quicumque in vna ecclesia vel semel eligitur ß; ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur.

ß ¶ Eligitur.] *In concilio Mileuitano est* vel semel legeris; *itemque in concilio Carthaginensi græco, c. 91.* ἅπαξ ἀναγνῷ, *Africano autem. c. 57.* vel semel suscepto officio legerit.

DISTINCTIO LXXIII.

8 *Valiter vero commẽdatitia, vel dimissoria, seu formata epistola faciendasit, videndũ est. Debent namque litteræ græcæ in-*

Valiter.] Casvs Hic intitulatur 73. dist. quæ in scholis nõ legitur: quia ea quæ ibi continentur, in desuetudinẽ abierunt: nec modo locũ habent: ibi enim cõtinetur qualiter & quibus litteris vel græcis vel latinis formatæ debent fieri: sed nunc non sic sunt: & ideo quia in ea nulla vel modica vtilitas continetur, ideo membranas occupare non debet. 19. distin. si Romanorum.

Quæ

terponi in ea epistola, & non sine causa. Græca enim elementa litterarum, numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos latinus formatas vocat, aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur; hoc à patribus cccxviij. Nicææ congregatis saluberrime inuentum est, & constitutum; vt formatæ epistolæ hanc calculationis, seu supputationis beant rationem: id est, vt assumantur in supputationem prima græca elementa patris, & filij, & spiritus sancti, hoc est α, υ, α: quæ elementa octogenarium, & quadringentesimũ, & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima littera, id est, π, quæ numerum octoginta significat: eius quoque, qui scribit, episcopi† prima littera; cui scribitur, secunda littera; accipientis, tertia littera; ciuitatis quoque, de qua scribitur, quarta, & indictionis, quæcumque est illius† temporis, numerus assumatur. Atque ita his omnibus græcis litteris, quæ, vt diximus, numeros exprimunt, in vnum ductis, vnam, quæcumque fuerit collecta, summam epistola teneat: hanc qui suscipit, omni cum cautela requirat expresse† . Addat præterea separatim in epistola etiam nonagenarium, & nonum numerum, qui secundum græca elementa significat ἀμήν.

† *al. epistolam*

† *al. id.*

† *al. expressam*

¶ Exemplar formatæ epistolæ, quæ in Nicæna synodo à ccxxviij. Patribus facta est. C. I.

1 Bur. l. 2. c. 227. Iuo p. 6. c. 434. simile quidã maltoque magis, c. 435.

1 IN nomine patris. π, & filij. υ, & spiritus sancti. α. π. Vualterio Spirensi episcopo. Ego Burchardus sanctæ Vuormaciẽsis ecclesiæ deuotus, gregis Christi famulus, in Deo vero summæ felicitatis beatitudinem. Cum sancta catholica ecclesia prompta sit sequi documenta Euangelica; quæ dicunt [Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, accipiet mercedem prophetæ: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedẽ iusti accipiet, &c.] & Apostolus iubeat hospitalitatem sectari, & necessitatibus sanctorum virorum communicare; tamen propter eos, qui cauteriatam habent suam cõscientiam, dicentes se esse simplices, cum sint astutia diabolica repleti; & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cum sint, sua malitia faciente, fugitiui; & dicunt se esse ministerio sacro insertos, cum non sint; statutum est à sanctis patribus, neminem clericum alienum, & ignotum recipi ab aliquo episcopo & inthronizari in sua ecclesia; nisi habeat à proprio episcopo epistolam, quæ in canonibus nominatur formata. Idèo notum facimus fraternitati† vestræ; quòd præsens frater noster harum litterarum portitor nomine Hermannus† non pro sua nequitia expulsus est à nobis; sed postulantibus fratribus, eo quòd ex familia nostra fuit, & noster baptizatus, fecimus ei libertatem receptam in† cornu altaris canonice; & ordinauimus eum ad gradum presbyterij. Cui etiam has dimissorias, siue commendatitias litteras facimus; & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus; vt in vestra parochia sub vestro sacro regimine, & defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus humilis episcopus in nomine patris, † & filij, & spiritus sancti, & in vnitate sanctæ ecclesiæ, in qua Petro datum est ius ligandi, atque soluendi, absoluo Hermannum presbyterum de ciuitate Vuormaciensi indictione x. & licentiam do vobis inthronizandi eum in quacumque ecclesia vultis vestræ parochiæ. ¶ 2 Hanc ergo epistolam græcis litteris hinc inde munire decreuimus, & annulo nostræ ecclesiæ firmare censuimus. Fraternitatem vestram Christus nobis incolumen cõseruet *α.π.υ.α.π.β.ε.ζ.ξ.ἀμήν.* Data Vuormaciæ. Idib. Martij, an. Dñicæ incarnationis, MXII. Indictiõe X.

α ¶ Conseruet.] *In hoc & sequenti capite ea tantum sunt emendata, quæ exemplarium auxilio restitui poterant. Ceterum quæ hoc loco sequuntur, etiam apud Burchardum sunt depravata. Facile autem restitui possunt ex regulis initio distinctionis traditis. Quibus quidem regulis optime respondet exemplum ab Iuone allatum par. 6. cap. 435. si litteræ. in extremo 434. capitis ponantur loco earum quæ in ipso 435. afferuntur. Addita enim illis dictione, ἀμήν. resultat numerus ibi notatus, i. IↃCCLXXVIII. Bene etiã procedet exemplum c. 434 si vbi nũc summa est 1539. fiat 1439. Satis sit locũ indicasse.*

Veritur.] Hæc distinct. diuiditur intres partes, in quarum prima probat magister, quòd clerici nõ sunt ad ordines compellendi. Secunda ibi, *Sane.* Tertia ibi, *Verum.* Ioan. de Fan.

Casvs. Suprà in pluribus locis facta est mentio de promotione clericorum. Sed quia clerici quandoque nolunt promoueri:

¶ Incipit epistola formata à ccxxviij. episcopis, & ab Attico Constantinopolitano archiepiscopo edita. C. I.

3 SAnctissimo in Christo fratri summa dulcedine charitatis amplectẽdo. A. illius ciuitatis episcopo, *v.* illius ecclesiæ præsul perpetuæ beatitudinis optat in Christo salutem. *π.υ.α.π.* De cetero nouerit sancta fraternitas vestra, quòd iste clericus Hermannus nomine, nostra in parochia instructus, ac detonsus paruitatem nostram rogauit; quatenus illi commendatitias litteras conscriberemus; quibus vestræ celsitudini commendatus, sub tuitione vestri regiminis degere posset: cuius voluntati consentientes, secundum canonicam auctoritatem litteras ei dimissorias dedimus; per quas & ipsi concedimus, vt sub vestro magisterio diuinæ seruituti insistens suæ deseruiat vtilitati; & vobis licentiam tribuimus, vt, si dignum eum iudicaueritis, ad sacros ordines promouea-tis. Commendatum ergo eum curæ vestræ suscipite; & nostris ex partibus absolutum in vestrarum ouiũ numero custodite. Quas litteras, vt vigore veritatis firmatæ, indubitanter à vobis suscipiantur; litteris græcis, vt canonica docet auctoritas, cõfirmare sategimus. Sancta Trinitas vestram beatitudinem ad regimen sanctæ suæ ecclesiæ perpetualiter bene valere concedat, *ἀμήν*, vel sic, ϛϑ. (quæ eamdem summã exprimũt) indictione x. Continet hæc formata epistola summã numeri. M. CCC. XV. † Y, græcã in nomine illius primam ponimus; quia græci eam in quibusdam locis pro, u, consonante ponunt; sicut est *Δαυὶδ & ἐναγγέλιον.*

3 Anf. l. 6. cap. 112.

α ¶ Ab Attico.] *Antea legebatur*, abbatibus. *Restitutus est locus ex cõiectura (quod perraro factum est) quoniam euidenti ratione nitebatur.*

‖ Ordinandus est qui inuitus fatente vtilitate aut necessitate.

β ¶ *ἀμήν*, vel sic. ϛϑ.] *Addita sunt hæc ex aliquot vetustis exemplaribus, & vtrisque istis notis idem numerus nonagesimus nonus significatur. In codicibus vero impressis vel nihil erat; vel dictio*, amen, *latine scripta: in qua nulla est numeri significatio.*

DISTINCT. LXXIIII.

1 ps

Væritur [a] *de his, qui ab episcopis suis promoueri † contemnũt, an inuiti sint sublimãdi, an non.*

De his ita statutum inuenitur in concilio Aurelianensi 3. cap. 7.

a Vbi de hoc in glo. 1.

† *al. ordinari*

‖ Honores nõ sunt inuitis dandi.

‖ Officio subtracto subtrahi debet beneficium.

men quòd debeat præcedere suspensio ab officio, quasi quædã excommunicatio: quam si contemnit, sequitur beneficij subtractio: vt 60. dist. innouamus. 23. quæst. 4. c. forte. Si vero nec necessitas nec vtilitas exigit, non est cogendus: & si episcopus eum cogat, videtur causa odij & ingratitudinis eum cogere. ℨ. cap. episcopus. & ca. gesta. Quidam tamen volunt remouere distinctionẽ de necessitate & vtilitate, arg. ℨ. e. episcoporũ. & dicunt q diuersi canones diuersas pœnas imponũt nolẽtibus promoueri: & est in arbitrio episcopi quam imponat. Aliter tamẽ soluitur hæc cõtrarietas extra de æta. & qualitate. quæris. Ioan. Quidquid dicat Ioan. decret. illa, quæris. dicit q cogi possũt, si vtilitas vel necessitas exigat, p subtractionẽ officij & beneficij. & tũc dico vtilitatẽ esse ecclesiæ, cum ille qui promoueri petitur, vtilior est in officio quã alter qui iam est promotus: & vtile est plures esse in ecclesia in eodem officio. Necessitas est cum iam promotus non sufficit: vel non est aliquis promotus. B.

¶ Annuæ suspensioni subiaceat episcopus, qui inuitum ordinare præsumpserit. C. I.

EPiscopus, qui inuitum [a], aut reclamantem [b] præsumpserit ordinare, annuali pœnitentiæ subditus Missas facere nõ præsumat [c].

Itẽ Gregorius Natali episcopo Salonitano, in primo lib. reg. epist. 19.

¶ Nullus promoueatur inuitus. C. II.

1 GEsta [d], quæ nobis in concilij vestri confecta secretario [e] direxistis, in quibus archidiaconus Honoratus addicitur †, plena esse cognouimus semine iurgiorum: cum vno eodemque tempore vna persona [f] uolens ad sacerdotij ordinem prouehitur, quæ [g] tamquam immerita à diaconatus officio remouetur. Et sicut iustum est, vt nemo crescere [h] compellatur inuitus; ita censendum puto similiter, ne quisquã insons ab ordinis sui ministerio deiiciatur iniuste.

Contra inuenitur in conc. Carthag. cap. 31. [2]

¶ Qui ab episcopis suis promoueri contemnunt, à locis suis deiiciantur. C. III.

3 SIa [a] qui clerici ab episcopis suis promoueri contempserint; nec illic maneant, vnde recedere [i] noluerunt.

α ¶ Si qui.] *Verba huius capitis sunt tituli sequẽtis capitis, Placuit. qui est proprius canon trigesimus primus cõcilij Carthaginensis in codice canonum, & apud Græcos.*

¶ De eodem. C. IIII.

4 PLacuit, vt quicumque clerici, vel diaconi pro β necessitatibus ecclesiasticarum † rerum non obtemperauerint episcopis suis volẽtibus eos ad honorem ampliorem in ecclesia sua promouere: nec illic ministrẽt in suo gradu, vnde noluerunt recedere.

β ¶ Pro necessitatibus.] *græce est, διὰτινας ἀναγκαιὰς αἰτίας τῶν ἰκκλησιῶν αὐτῶν i. ob* quasdã cogẽtes causas suarum ecclesiarum.

Item ex concilio Agathensi, c. 23.

¶ Posteriores prioribus episcopi non præponant. C. V.

EPiscoporum [b] etiã, quorum vita non reprehenditur, posteriorem priori nullus præponat, nisi † forte superbia elatus, quod pro necessitate ecclesiæ episcopus iusserit, implere contemnat.

2 ¶ Sane [c] si officium Archidiaconatus † propter simpliciorem [m] naturam implere, aut expedire nequiuerit, ille loci sui nomen teneat, & ordinationem [n] γ ecclesiæ, quem elegerit episcopus præponendum.

γ ¶ Et ordinationem.] *Quamuis in recentioribus conciliorum editionibus Colonien-sibus legatur*, & ordinationi ecclesię, quem elegerit episcopus, præponatur: *tamen in vetere Colonien-si. duobus Parisien-sibus, & duobus codicibus conciliorum Vaticanis est eodem modo, atque apud Gratianum.*

Item Gregorius Ioanni episcopo, Syracusano, lib. xj. epist. 34.

¶ In quo loco quisque ordinatus est, inuitus teneri non debet. C. VI.

QVorumdam ad nos relatione peruenit Cosmã, qui ex monacho monasterij sanctæ Luciæ à decessore vestro memorãdæ † memoriæ Maximiano in ecclesia Syracusana [a] factus subdiaconus, atque à vobis postea in possessione, quæ Iuliana dicitur, presbyter est ordinatus, ita nimia tristitia, & loci qualitate [b] vehementer afflictum, vt vitam sibi pœnam existimet, & contritionis [c] suæ fugam quærat auxilium. Et ideo [d], quia tales erga subiectos nostros [e] debem [f] existere, quales nobis, si subiecti fuissem [g], nostros volueramus esse præpositos [1] magnæ benignitatis est, si eum in ecclesiam, vbi subdiaconi est functus officio, sanctitas vestra reducere, atque illic presbyterum voluerit constituere Cardinalẽ. Quod & facere, quantum arbitramur, debebitis; si tamen nihil est, quod iuste contra ipsum animos vestros exasperet. Si vero aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis vestra fraternitas, vt scire possimus, insinuet.

3 *Verum illud Gregorij de his intelligendum est, qui non causa necessitatis, sed causa ingratitudinis callide ab episcopis suis promoueri quærunt. Illud autem Carthaginensis concilij de his intelligitur, qui nolunt obtemperare episcopis suis propter necessitatem ecclesiæ volentibus eos ad altiora promouere. Hanc distinctionem ex decreto Simplicij Papæ quilibet corroborare valet, qui scribens Ioanni episcopo Rauennati, epistola* 2. *ait inter cetera.*

¶ Non est aliquis inuitus ad episcopatum perturbandus. C. VII.

2 VBi ista didicisti, quæ in fratrem, & coepiscopum nostrum Gregorium nõ dilectione †, sed inuidia perpetrasti? quẽ inexcusabili violentia perrahi ad te passus es, atque vexari, vt ei honorem [c] tantum, non per animi tranquilitatem, sed per amentiam, sicut dicendum est, irrogares? Neque enim talia potuissent fieri sanitate consilij. Nolumus exaggerare, quod gestum est, ne cogamur iudicare, quod dignum est. Nam priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. *& infrà* 3. ¶ 4 Denuntiamus autem, quòd si posthac quidquam tale præsumpseris, & aliquem seu episcopum, seu presbyterum, seu diaconum, inuitum [d] facere forte credideris; ordinationes tibi Rauennatis ecclesiæ, vel Æmilien-sis noueris auferendas.

Item Gregorius Antonino subdiacono, lib. secundo, epistola sextadecima, indictione x.

¶ Quo ordo iudicum. C. VIII.

5 HOnoratus archidiaconus ecclesiæ Salonitanæ [e] à sanctæ memoriæ decessore meo, missa supplicatione popposcerat; vt ab antistite suo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinẽ contra morem nullatenus cogeretur. Hoc enim fieri sibi non prouehendi gratia, sed causa ingratitudinis [h] perhibebat. Pro qua re tunc iam sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri, coepiscopoque nostro interdixerat, ne prædictum Honoratum archidiaconum inuitum proueheret, neve dolorem conceptæ ingratitudinis diutius in corde retineret. Cumque & à nobis hæc eidem summopere fuerint interdicta, non solum mandata Dei negligens, sed & scripta nostra contemnens, præfatum archidiaconum quasi ad fortiorem honorem [i] prouehens, conatus est arte callida degradare. Vnde actum est, vt eo de archidiaconatus loco summoto alium ascisceret qui eius obtemperare moribus potuisset. Quem Honoratũ archidiaconum arbitramur antistiti suo aliũde displicere nõ potuisse; nisi quòd eum vasa sacra suis dare parẽtibus prohibebat. Quam causam subtili voluimus, & tunc sanctæ memoriæ decessor meus, & nunc ego indagatione discutere; sed ipse suorum sibi actuum conscius [k], personam ad iudicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuam præsentis præcepti auctoritate duximus fulciendam, quatenus conueniens in Salona, Natalem fratrem, coepiscopumque nostrum saltem tot scriptis [l] admonitum studeat adhortari; vt supra memoratum archidiaconum in suo statim loco suscipiat. Quòd si facere hoc contumaciter, vt consuevit, forte distulerit, vsum ei pallij, qui ab hac sede concessus est, ex auctoritate [m] huius sedis [n] indulsimus, quandoque iudex. Auth. qui semel. Nec dicitur antea contumax quantum ad excommunicationem [o], vel missionem in possessionem: puniri tamen debet in expensis si in prima citatione non venit [p]. ff. si quis ius dicenti non ob. l. vna. & ita in publico conuentu responderunt Ia. T. & H. Et est arg. contra H. sententiam, quam not. 4. q. 1. in summa. Nam si post contumaciam infamis esset, non retineret ecclesiasticam dignitatem. C. de dignit. l. 2. lib. 12. extra de excess. prælat. inter.

a * *Syracusana.*] quæ monachorum est, sicut & Cantuariensis. Et ita non est arg. hic, ‖ p monachus posse esse secularis canonicus: licet enim posset esse prælatus, tamen non potest præbendam habere, quæ priuatæ est vtilitatis. H. contra sentit, vt dixi 63. dist. c. 2. & 16. quæst. 7. in nona.

‖ Monachus nõ potest esse secularis canonicus.

b ¶ *Qualitate.*] arg. quòd si quis trãslatus est de vna ecclesia in aliam ecclesiã, & deceptus est qualitate loci, restituendus est. ‖ Et ita error qualitatis dissoluit matrimonium spirituale [a], & addo quod dixi. 23. distinct. cap. communis.

‖ Error qualitatis dissoluit matrimonium spirituale.

a Idem dicerẽ in socio Laur. & facit pro re stitutione illius arg. ff. de adop. & fi pubes. Io. de Fã. † al. contrafactos

c ¶ *Et ideo.*] vt in Authen. vt cum, de appel. cog. §. cõsiderare. coll. 8. d ¶ *Subiectos nostros.*] sic 95. distin. esto. 22. q. 5. de forma.

VERVM Hæc est tertia pars huius distin. in qua soluit & dicit, q præcise nõ est quis compellẽdus ad aliquam dignitatem. & hoc probat tribus auctoritatibus. Io. de Fant.

CASVS. Soluit Gratianus prædictam cõtrarietatem, dicens q illud ca. gesta. intelligitur de his qui non causa necessitatis, sed causa odij volunt clericos promouere. Illa vero ca. si qui. & placuit. intelligũtur de his clericis qui causa necessitatis contemnunt promoueri. Et hãc distinctionẽ probat sequens cap.

VBi.] CASVS. Ioan. episcopus Rauẽnas cõsecrauit quendã Gregorium inuitũ in episcopum, de quo conquestus est Papæ: quare Papa scribit archiepiscopo, & redarguit eum super hoc, & si decetero talia fecerit, priuabit eum ordinatione Rauennatis, & Aemilien. ecclesiæ. Nã priuilegium meretur amittere, &c.

e ¶ *Honorẽ.*] ‖ hic patet, q licet quis coactus ordinetur, tamen recipit ordinem. arg. 1. q. 1. quod quidam. & 45. distinct. de Iudæis. Sed si absoluta esset coactio, tunc nullum reciperet ordinẽ, vt extra de baptismo, maiores. Sed nunquid istę qui cõditionali coactioe ordinatus est, tenetur continere? videtur q sic, vt 45. distin. de Iudæis. Item quia coacta voluntas est volitas: vt 15. q. 1. merito. maxime secundum illos qui dicũt, q ordini sit votum annexum, vt 27. dist. diaconus. 84. dist. cum in præterito. Dicũt quidã b, q talis teneatur cõtinere, & licet non debeat q cogi ad recipiẽdum ordinem, tamen receptum cogitur seruare. Sed hoc non credo vbi metus talis est, qui cadit in constantem virum, vt extra quod metus causa, cap. perlatum. & cap. cum dilectus, quia integritas est res voti. & non præcepti. 32. quæst. 1. cap. integritas. & continentia non debet esse nisi voluntaria: vt 31. distinct. cap. ante triennium. & 20. quæst. 3. cap. præsens. sed tũc cõtinere tenetur. Secus autẽ in baptismo, q a illud est sacramẽtum. C. de dignit. l. 2. lib. 12. extra de excess. prælat. inter.

b Vt Lau. de hoc satis not. Gosf. & Rayn. in suis sum mis. vt dixi fu pra 15. distin. de iudæis ibi videtur. & no. extra. de ba. maiores. 4. vl. ‖ Cõcu rens. in l. qui sint. ff. de mag. gest. & in l. Iudæos. C. de epa. fisci. & temp. 4. li. q. 1. de priuilegium. 25. q. 2. c. de. diaconus autem.

‖ Ordinatus coactè an tor. dinẽ recipiat, & continere debeat. a Fol. l. 1. ci. 33. Ant. l. 6. c. 66. & 67. Bar. l. 1. c. 19. Ilo. p. 5. c. 140. † al. electione

‖ Contumacia prima an faciat aliquem puniri.

d In gl. fed ob iicitur. ibi videas propter id quod sequitur.

e Arg. cõtra ℨ. 24. q. 3. si quid Potẽtibus. vbi de hoc. ‖ Adde ad hoc Bar. & Bal. & Alber. de Rosa. in l. 3 ci m°. C. de iudi.

c Vbi de hoc plene habetur.

‖ Voluntas manifestatur signis & voce. 4 Bure. l. 2. c. 178. Ilo p. 6. c. 42. Ant. l. 6. c 103. a Ad idem extra de spon. cũ apud. Itẽ adde Pal. in l. quamuis. C. de inoff. & alibidem.

† *ecclesiarum non obtemperauerint*

‖ Indignus minoribus ad maiora non promouetur.

‖ Contraria allegans audiri non debet.

‖ Monachis in uitis an dispẽsatior vita possit imponi. b Hoc asserit que ponunt. T. & B. extra ne cle. vel monach. relatũ. sed hoc dictũ forte verũ est in clericis nõ professis. Arc.

‖ Ordinatus coactè an tor. dinẽ recipiat, & continere debeat. a Fol. l. 1. ci. 33. Ant. l. 6. c 66. & 67. Bar. l. 1. c. 19. Ilo p. 5. c. 140. † al. electione

‖ Politici clouibus ecclesiæ præferendi.

‖ Simplicitas promouẽtibus impedit. d Adde quæ dicentur infra. 1. in prin. & de milit. ab. e secundũ illi sententiã videtur, quòd coadiutor non possit præsumi qũ le. & no. extra de cle. ægr. c. 3. ra dicitur. Tancred. Gosf. & Ray. coadiutor habet eam animam. et. Sed vltimus. Bal. videtur velle.

1 Pol. l. 2. tit. 31. Ilo par. 6. c. 379.

† *al. adducitur*

2 In codice canonum.

3 Ilo p. 5. c. 42.

a ¶ *Contradices.*] attende archiepiscopum à subdito excommunicari posse, & eiusdem censuræ similitudine posse deponi illius auctoritate personæ à quo fuit destinatus: vt 2. quæst. 6. si episcopus. Bar.

b ¶ *Adhuc.*] arg. quòd crescente contumacia debet crescere & pœna. ff. de inter. & releg. relegatorum. ‖ Et iste ordo est seruandus, cum aliquis punitur pro contumacia, vt post admonitionem suspẽdatur, fecũdo excommunicetur, tertio deponatur, quarto curiæ tradatur: vt 23. q. 4. forte. in fi. 34. dist. quorumdam. Sed si pro crimine quis punitur, tunc primo deponitur, postea excommunicatur: vt 81. distinct. dictum. extra de iud. cũ non ab homine[a]. c ¶ *Priuabis.*] id est, priuatum esse ostendes. nam eo ipso, quòd contumax erat, priuatus erat. vel priuabis quo ad hoc vt possit vitari ab aliis in sacramentis.

ADHIBENDA EST. CASVS. Suprà in c. placuit. & suprà c. si qui. ostẽsum est qualiter in tempore necessitatis nolẽs promoueri sit puniẽdus. Nunc vero docet Gratianus, q̃ si est vtilis ecclesiæ, & non vult promoueri, qualiter prouocetur, vt episcopo suo in hoc obediat. Dicit enim quòd minores paulatim sunt promouendi, vt contemnens promoueri, doleat minores sibi esse prælatos in ordine, & præbenda: & sic de nolente fiat volens.

Consuluit.] CASVS. Victor episcop[e] cõsulvit Gelasium quid esset sibi faciendum, cum diaconi sui pro vtilitate & necessitate ecclesiæ promoueri in sacerdotes cõtemnant: qui respondet dicens, quòd inuiti compellendi non sunt; sed debet acolythos & subdiaconos (si digni sunt) in presbyteros ordinare, eis maiora beneficia assignando, vt hac ratione constricti & honorem quærant, & quæstum.

d ¶ *Indigere.*] Hoc verbum temperat H. ita quòd sonat in vtilitatem, non in necessitatem. Dicitur enim quis indigere eo quod bonum & vtile est sibi habere, si enim necessitas esset, compelleretur per subtractionem beneficij vel officij. 3. eod. cap. 3. 4. & 5. licet sit arg. cõtra 3. ea. episcoporum. extra de ætat. & qualit. quæris. secundum quã potes soluere canones istos. illa tamen loquitur de his qui habent plura beneficia, prout ipsa littera dicit; & quod ibi dicit, priuabis, dic parte stipendiorum, non omnibus. Io. quidquid dicatur, illi decret. quæris. ſ. tabis. B.

e ¶ *Commoda.*] Nam exhortatione præmiorum, &c. ff. de iusti. & iur. l. 1. & 23. quæst. 4. cap. vltim. Ioan.

f ¶ *Propensius.*] Sed quomodo hoc procedet, vbi præbendæ omnes æquales sunt? Potest dici, quòd decurrentur præbendæ eorum. Vel dic consequantur spe, non re.

f ¶ *Propensius.*] ‖ Est hic argu. de iure communi plus presbyteros quàm diacones de oblationibus & decimis debere habere: ar. 32. dist. præter hoc. quod verum est: sed de specialitate quandoque aliter fit. 1. quæst. 2. cap. vltim.

ADDITIO. De hoc etiam not. 1. quæst. 2. cap. vltim. vbi videas 16. quæst. 7. cap. 1. Archid.

g ¶ *Vt hac.*] Hic vt, consecutiuum est. 1. quæst. 1. quisquis. si enim esset causatiuum, simoniam committeret qui propter quæstum Deo seruiret.

‖ Deo enim propter Deum seruiendum est principaliter: vt 8. quæst. 1. sunt in ecclesia. & 1. quæst. 1. non est. & si esset causatiuum, videretur eos inuitare ad inuidendum aliis. Item argum. beneficium sicut priuilegium quandoque concedi [b] alicui odio alterius.

h ¶ *Ratione.*] Graue enim videtur quòd plus detur socio quàm sibi etiam fratri. C. de bo. quæ lib. cum oportet. 1. respons. nec de eadem societate debet vnus plus quàm alius consequi. ff. pro soc. verum. §. si cum tres nec est alicui conferendum vnde alij scrupuloso corde moueantur: vt 16. quæst. 7. cap. 1.

i ¶ *Nitantur.*] Argum. quòd fit quandoque secundario quod principaliter fieri non potest: vt hic, & ff. de postulat. l. 1. §. pe. & vltim.

Empus autem.] Hæc distinct. diuiditur in quinque partes: in quarum prima dicitur, quòd die Dominica & hora tertia & ieiuni debent episcopi consecrari quocumque tempore: & hoc probat per cap. sequens. Secunda ibi, *Tempus autem.* Tertia ibi, *Cæterorum.* Quarta ibi, *Quod die.* Quinta ibi, *Ordinationes.*] Ioan. de Fan. CASVS. Ostenso qualiter & à quibus fit clericorũ ordinatio facienda, nunc ostendit Grat. quo tempore fit ordinatio faciẽda. Et primo de ordinatione episcoporũ, postea de ordinatione ceterorum explicat, & dicit hic quòd in consecratione episcopi certum tempus nõ eligitur: dũ modo in die dominica & hora tertia & ieiunãtibus fiat: vt 7. e. c. 1. Ceterorũ vero ordinationes fiũt in certis tẽporibus: vt 7. e. c. vlt. k ¶ *Tẽpus autem.*] Hic depingitur 75. distinct. in qua agit magister de cõsecratione episcoporum, & de temporibus ordinationũ. subiungit etiam de ordinatione aliorum clericorũ. Debet autem ordinatio episcoporũ fieri hora tertia die Dominico. 7. ead. cap. 1. & cap. quod die. ceterorum vero in sex partibus anni, ſ. in quatuor temporibus, & in sabbato mediæ hebdomadæ quadragesimæ, & in sabbato sancto. 7. ea. cap. vlt. extra de temporibus ord. cap. 3. & 63. distinct. litteras.

l ¶ *Non eligitur.*] id est, non est electum, vel determinatũ in canone.

m ¶ *Omni enim tempore.*] id est, omni mense, vel septimana similiter restringitur de consecrat. distinct. 4. omni tempore. ibi exponitur, id est, omni anno.

ADDITIO. De hoc etiam not. 31. distinct. tenere. Archidiacon.

Ordinationes.] CASVS. Anacletus docet in hoc cap. quòd ordinationes, id est, consecrationes episcoporum debent fieri ab omnibus comprouincialibus episcopis die Dominica, & hora tertia, sacra vnctione interueniente, exemplo prophetarum & apostolorum & Moysi. Nam Samuel inunxit Dauid. & Helisæus Iehu Regem, apostoli Iacobum, & Moyses Aaron.

n ¶ *Ordinationes.*] CASVS. Ostenditur à quibus, qualiter, qua hora, qua die episcopus debeat ordinari.

o ¶ *Auctoritate.*] generali. extra de elect. cum in cunctis. 16. quæst. 1. cunctis.

p ¶ *Scrutinium.*] i. examinationem, de qua habes distin. 23. qui epis.

q ¶ *Manus.*] Duo ponent super caput consecrandi codicem euangeliorum: tertius fundet benedictionem: alij omnes ponent manus super caput eius; vt 23. distinct. episcopus.

r ¶ *Tertia.*] ‖ Multiplex est ratio de hora tertia: quia debẽt tunc Missa publice celebrari, vt de consecrat. distinct. 1. nocte. sine qua Missa non potest consecrari: quia nec ecclesia sine Missa consecratur. de consecr. distinct. 1. omnes: ‖ licet quidam dicant contra, quòd scilicet non fit de substantia consecrationis: quibus ego assentio [c]: quia non est de substantia vnctio ipsa, de qua magis videtur quòd sit de substantia. immo si omissa est, suppletur. extra de sacra vnct. cap. 1. in princ. Alij tamen dicunt omnia ista esse de substantia: arg. 23. distinct. quorumdam. præterea tempus, vel horam, quia quocumque tempore ordinatur, recipit ordinem. arg. infrà 77. distinct. subdiaconus. extra de temp. ord. sane. nam quamdoque citius, quamdoque tardius Missa celebratur. Item ideo est facienda consecratio hora tertia: quia spiritus sanctus in igneis linguis hora tertia, &c. de consecrat. distinct. 1. nocte. quorum loco succedunt episcopi. 21. distinct. in nouo. & quia hora illa dominus est crucifixus, vt ibidem dicitur. & tali hora apostoli consecrauerunt Paulum, & Barnabam, &c. infrà eod. quod die.

s ¶ *Exemplo.*] ‖ quia Samuel inunxit Dauid & Saulem: Helisæus Iehu in regem Israel.

a ¶ *More*

a ¶ *More apostolorum.*] qui inunxerunt Iacobum. 3. 66. dist. porro.

b ¶ *Et Moysis.*] qui inunxit Aaron & filios eius. 21. dist. §. 1.

c ¶ *Sanctificatio.*] id est, omnis vnctio sanctificans, & efficax est [a] à spiritu sancto. ‖ Et sic patet q̃ in collatione sacramenti confertur gratia: & illa gratia inuisibiliter operatur. 1. q. 1. multi. & si sacramentum aliquod cõfertur digno, tũc corroborat virtutem priorem, vt de consecr. dist. 5. nouissime. & augetur in eo gratia. de cõsec. dist. 4. non ex quo. Sed si sacramentũ cõfertur indigno, solũ sacramẽtum recipit, & illud recipit ad sui malũ: sed non recipit rem sacramenti. Hæc materia optime tractatur extra de sacra vnctio. cum venisset.

d ¶ *Chrismati.*] Et ita chrisma est sacramẽtum: quod cõcedo. sic & aqua. 1. q. 1. detrahe. & c. multi.

TEMPVS. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur, q̃ ecclesia episcopalis vltra tres mẽses vacare non debet: & postquã electus fuerit, vsque ad alios tres mẽses consecratur: interim ecclesia per œconomũ gubernatur, & hoc probat per c. sequen. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra dictum est qua die, & qua hora debet episcopus consecrari: nunc autem dicit intra quod tẽpus à tempore electionis & cõfirmationis debeat consecrari. Et dicit Gratianus, q̃ intra tres mẽses, nisi p necessitatem differretur.

Quoniã.] CASVS. Duo dicuntur in hoc c. Primum est q̃ nullus archiepiscopus differat ordinationes episcoporũ vltra tres mẽses, nisi necessitas cõpulerit amplius protelari. Secundum est q̃ reditus viduatæ ecclesiæ debent esse in potestate œconomi, donec episcopus eligatur, & confirmetur.

e ¶ *Tres.*] ‖ vsque ad tres menses fit electio. 50. dist. postquam. & vsq; ad alios tres menses consecratio: vt hic dicitur, & 100. dist. quoniam.

f ¶ *Necessitas.*] propter quam quandoque posset differri per totam vitam electi, maxime confirmati, vt si vitietur in corpore: arg. extra de elect. cum in cunctis. licet sit arg. contra extra de ætat. & qualit. c. 1. vel si non reperiretur idoneus in ecclesia, nisi in minoribus ordinibus: vt infrà 7. quæst. 1. constitutum. 3. dist. 61. Ofius. 28. distinct. de Syracusanæ.

g ¶ *Episcoporum.*] vel metropolitanorum, vel electorum, qui epi sunt destinatione. cõtra vtrosque enim pœna est statuta. 100. dist. quoniam.

h ¶ *Apud œconomum.*] De hac materia dixi infrà 12. q. 2. illud.

CETERORVM. Hæc est tertia pars huius di. in qua dr̃ q̃ ordinationes clericorũ nõ debent fieri nisi congruo tempore. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra dictum est quo tempore ordinentur episcopi. Nunc vero docet Gratianus quo tempore ceteri debeant ordinari. Et dicit q̃ certis temporibus, scilicet sex, id est, in quattuor temporibus anni. & in sabbato sancto, & in sabbato quod est ante Dominicam de passione Domini: vt infrà eod. cap. vltim. Minores etiam ordines possunt conferri in die Dominica ab episcopis, vt extra de tempor. ordin.

¶ Casus, sequen. cap. planus est.

i *Ordinationes.*] ¶ *Leuitarum.*] Hoc idem in subdiacono: nisi in Papa tãtum. extra de tempor. ord. c. 1. sed secundum hæc decreta nondum subdiaconatus erat sacer ordo. arg. 7. e. c. pen. 60. dist. c. fi.

k ¶ *Tempore.*] & in maiori ecclesia: vt arg. 3. dist. 67. reliqui. & arg. 24. dist. c. 1. minores autem ordines, vbi, & quando libuerit potest episcopus conferre [b], vt extra ea. c. 3. & omnes simul si consuetudo habeat hoc in prouincia. extra de eo qui fur. ord. recep. cum H. lator.

Quod à patribus.] CASVS. Quæsiuit Dioscorus Alexandrinus patriarcha à Leone, vtrum indifferenter omnibus diebus sacri ordines possunt, vel debent conferri. Et respondet quòd non: sed tãtum Post diem sabbati, & post exordia noctis, quæ lucescit in prima sabbati, vel in Dominica in mane continuato ieiunio sabbati vsque ad diem Dominicam: in quibus, id est intra quæ tempora ieiunis, & à ieiunantibus debet fieri consecratio. sic vt videtur Beneuen. & etiam mihi casus ponendus: licet non seruetur de consuetudine.

l ¶ *Sabbati.*] Quidam intelligunt hoc cap. de sabbato paschali, vt si quis tunc velit conferre ordines, debeat eos conferre in occasum solis: q̃a Missa tunc non est cãtanda nisi die illa finita [c], vt infrà de consecrat. dist. 3. sabbato. quod patet ex eo quod dr̃ tunc, Deus, qui hanc sacratissimam noctem. H. dicit q̃ omnes ordines sunt conferendi die Dominico. Et dicit, q̃ vespera præcedentis noctis trahitur ad diem sequentem [d], vt siue de vespere in sabbato, siue de mane in Dominico conferantur, semper in die Dominico videãtur conferri. sed certe secundum hoc non esset necessaria continuatio ieiunij. Præterea omnia iura dicunt, q̃ tãtum in sabbato conferendi sunt ordines, vt extra. e. c. 3. Alij dicunt, q̃ omnes ordines sabbato conferuntur, & dicunt, q̃ mane Dominicæ diei potius trahitur ad vesperã præcedentem, quàm vespera ad mane. Et ita siue cõferãtur vesperæ in sabbato, siue in mane sequẽti, semper fictione canonica conferentur sabbato: & secũdum hoc de iure debet continuari ieiunium. Innoc. autẽ non determinat, an mane trahatur ad vesperam præcedentem, an vespera ad mane. de temp. ord. litteras, cõsuetudo tamẽ habet, q̃ tantũ circa horam nonam sabbati fiunt ordinationes, secundum H. exponitur post diẽ sabbati. i. post finitũ diẽ sabbati. Alij exponunt post diem sabbati. i. post incœptum diẽ sabbati. Io. certe H. opinio vera videtur: & male reprehenditur de continuatione ieiunij: quia iam incœpta est dies Dominica: & ideo est necessarium ieiunium: licet non seruetur de consuetudine: nisi velis dicere q̃ hæc c. sint abrogata per decre. extra eo. tit. c. 3. B. in consecratione autem episcopi non est necessaria continuatio ieiunij: ‖ cum tantum die Dominico consecretur: & in mane quilibet intelligatur ieiunus, vt extra. e. litteras. sed licet quis possit ordinare aliquem in sacerdotem, in sabbato, & in mane in episcopum [e], tamen alium ordinem non posset eidem conferre in mane cui vnum contulerat in sabbato. extra. e. litteras. Sed nunquid Dominico die in mane potest quis ordinari in sacerdotem, & eadem die hora tertia in episcopum? H. dicit quòd sic, quia numquam inuenitur prohibitum.

m ¶ *In prima.*] id est, mane die Dominico.

n ¶ *Eligantur.*] id est, electi consecrentur. Hypallage. 18. quæstione 2. diffinimus.

o ¶ *Quod eiusdem.*] id est, conferantur ordines.

p ¶ *Continuato.*] ab ordinatoribus vel ordinandis. Lau.

q ¶ *Ieiunio.*] ‖ quid si pransus conferat ordinem: numquid confertur ordo? H. dicit, quòd sic, & idem dicit in aliis sacramentis, præterquam in eucharistia, & forte idem posset dici de eucharistia. arg. de consecr. distinct. 2. liquido, quòd concedo, quia pransus bene potest conficere, licet non debeat. arg. illius. c. liquido.

r ¶ *Declaratur.*] Legitur enim in quadam Homilia Bedæ, quæ legitur nocte illa super Euangelio illo: Vesperæ autem sabbati, vbi dicit Beda, quòd in die ista noctes incipiunt præcedere dies, ideo [f] forte, vt tres dies & noctes haberi possint in quibus Dominus fuit in ventre terræ, quod nec sic habetur nisi synecdochice [g], vel declaratur, quia Missa non decantatur in sabbato, sed in principio sequentis noctis, & dicitur, Deus qui hanc sacratissimam noctem, &c. & ita est de die Dominica nox illa. Lau.

a Contumax quo ordine puniatur.

† al. contradicito] orig.

a Vbi de hoc, & extra de cons. cogen. cũ super.

† al. episcopo Alexandrino

1 Anſ l. 7. cap. 102. Iuo par. 6. c. 106. 1 ol. 1. 2. tit. 31.

† al. proficere † al. qui scilicet si quos Iuop. 6. c. 43.

‖ Presbyteri plus in decimis habeant quàm diaconi.

‖ Deo propter Deum est seruiendum.

b Dic q̃ hoc totũ ideo est, quia habetur respectus ad vtilitatem ecclesiæ aliàs in odiũ alterius non esset priuilegium conferendum alicui. C. de stat. & ima. l. fin.

a Ad l. 7. c. 102. Iuo par. 6. c. 106. 1 ol. 1. 2. tit. 31.

2 Sup. dist. 3 ordinatus episcopus. Burc. l. 1. c. 10. Iuo p. 5. c. 66. Anſl. l. 6. c. 40. Iuo p. 5. c. 135.

† ris voluntatis

‖ Electio debet fieri intra trimestre.

1 Pol. l. 1. c. 10. Burc. l. 1. c. 24. Anſl. l. 6. c. 40. Iuo p. 5. c. 135.

‖ Episcopi cõsecratio fit hora tertia.

‖ Ecclesia potest sine Missa consecrari. c. Et hoc cõstat Lau. cum sit gl. ista. dicit plene nec ita de ista sicut vbi dicitur.

b Ad idem ſ. quando patea est.

[Samuel inunxit Dauid.

2 Pol. l. 1. c. 24. Anſl. l. 6. c. 40. Iuo p. 5. c. 135.

a ¶ *More apostolorum.*] qui inunxerunt Iacobum. 3. 66. dist. porro.

b ¶ *Et Moysis.*] qui inunxit Aaron & filios eius. 21. dist. §. 1.

c ¶ *Sanctificatio.*] id est, omnis vnctio sanctificans, & efficax est [a] à spiritu sancto. ‖ Et sic patet q̃ in collatione sacramenti confertur gratia: & illa gratia inuisibiliter operatur. 1. q. 1. multi. & si sacramentum aliquod cõfertur digno, tũc corroborat virtutem priorem, vt de consecr. dist. 5. nouissime. & augetur in eo gratia. de cõsec. dist. 4. non ex quo. Sed si sacramentũ cõfertur indigno, solũ sacramẽtum recipit, & illud recipit ad sui malũ: sed non recipit rem sacramenti. Hæc materia optime tractatur extra de sacra vnctio. cum venisset.

d ¶ *Chrismati.*] Et ita chrisma est sacramẽtum: quod cõcedo. sic & aqua. 1. q. 1. detrahe. & c. multi.

TEMPVS. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur, q̃ ecclesia episcopalis vltra tres mẽses vacare non debet: & postquã electus fuerit, vsque ad alios tres mẽses consecratur: interim ecclesia per œconomũ gubernatur, & hoc probat per c. sequen. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra dictum est qua die, & qua hora debet episcopus consecrari: nunc autem dicit intra quod tẽpus à tempore electionis & cõfirmationis debeat consecrari. Et dicit Gratianus, q̃ intra tres mẽses, nisi p necessitatem differretur.

Quoniã.] CASVS. Duo dicuntur in hoc c. Primum est q̃ nullus archiepiscopus differat ordinationes episcoporũ vltra tres mẽses, nisi necessitas cõpulerit amplius protelari. Secundum est q̃ reditus viduatæ ecclesiæ debent esse in potestate œconomi, donec episcopus eligatur, & confirmetur.

e ¶ *Tres.*] ‖ vsque ad tres menses fit electio. 50. dist. postquam. & vsq; ad alios tres menses consecratio: vt hic dicitur, & 100. dist. quoniam.

f ¶ *Necessitas.*] propter quam quandoque posset differri per totam vitam electi, maxime confirmati, vt si vitietur in corpore: arg. extra de elect. cum in cunctis. licet sit arg. contra extra de ætat. & qualit. c. 1. vel si non reperiretur idoneus in ecclesia, nisi in minoribus ordinibus: vt infrà 7. quæst. 1. constitutum. 3. dist. 61. Ofius. 28. distinct. de Syracusanæ.

g ¶ *Episcoporum.*] vel metropolitanorum, vel electorum, qui epi sunt destinatione. cõtra vtrosque enim pœna est statuta. 100. dist. quoniam.

h ¶ *Apud œconomum.*] De hac materia dixi infrà 12. q. 2. illud.

CETERORVM. Hæc est tertia pars huius di. in qua dr̃ q̃ ordinationes clericorũ nõ debent fieri nisi congruo tempore. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra dictum est quo tempore ordinentur episcopi. Nunc vero docet Gratianus quo tempore ceteri debeant ordinari. Et dicit q̃ certis temporibus, scilicet sex, id est, in quattuor temporibus anni. & in sabbato sancto, & in sabbato quod est ante Dominicam de passione Domini: vt infrà eod. cap. vltim. Minores etiam ordines possunt conferri in die Dominica ab episcopis, vt extra de tempor. ordin.

¶ Casus, sequen. cap. planus est.

i *Ordinationes.*] ¶ *Leuitarum.*] Hoc idem in subdiacono: nisi in Papa tãtum. extra de tempor. ord. c. 1. sed secundum hæc decreta nondum subdiaconatus erat sacer ordo. arg. 7. e. c. pen. 60. dist. c. fi.

k ¶ *Tempore.*] & in maiori ecclesia: vt arg. 3. dist. 67. reliqui. & arg. 24. dist. c. 1. minores autem ordines, vbi, & quando libuerit potest episcopus conferre [b], vt extra ea. c. 3. & omnes simul si consuetudo habeat hoc in prouincia. extra de eo qui fur. ord. recep. cum H. lator.

Quod à patribus.] CASVS. Quæsiuit Dioscorus Alexandrinus patriarcha à Leone, vtrum indifferenter omnibus diebus sacri ordines possunt, vel debent conferri. Et respondet quòd non: sed tãtum Post diem sabbati, & post exordia noctis, quæ lucescit in prima sabbati, vel in Dominica in mane continuato ieiunio sabbati vsque ad diem Dominicam: in quibus, id est intra quæ tempora ieiunis, & à ieiunantibus debet fieri consecratio. sic vt videtur Beneuen. & etiam mihi casus ponendus: licet non seruetur de consuetudine.

l ¶ *Sabbati.*] Quidam intelligunt hoc cap. de sabbato paschali, vt si quis tunc velit conferre ordines, debeat eos conferre in occasum solis: q̃a Missa tunc non est cãtanda nisi die illa finita [c], vt infrà de consecrat. dist. 3. sabbato. quod patet ex eo quod dr̃ tunc, Deus, qui hanc sacratissimam noctem. H. dicit q̃ omnes ordines sunt conferendi die Dominico. Et dicit, q̃ vespera præcedentis noctis trahitur ad diem sequentem [d], vt siue de vespere in sabbato, siue de mane in Dominico conferantur, semper in die Dominico videãtur conferri. sed certe secundum hoc non esset necessaria continuatio ieiunij. Præterea omnia iura dicunt, q̃ tãtum in sabbato conferendi sunt ordines, vt extra. e. c. 3. Alij dicunt, q̃ omnes ordines sabbato conferuntur, & dicunt, q̃ mane Dominicæ diei potius trahitur ad vesperã præcedentem, quàm vespera ad mane. Et ita siue cõferãtur vesperæ in sabbato, siue in mane sequẽti, semper fictione canonica conferentur sabbato: & secũdum hoc de iure debet continuari ieiunium. Innoc. autẽ non determinat, an mane trahatur ad vesperam præcedentem, an vespera ad mane. de temp. ord. litteras, cõsuetudo tamẽ habet, q̃ tantũ circa horam nonam sabbati fiunt ordinationes, secundum H. exponitur post diẽ sabbati. i. post finitũ diẽ sabbati. Alij exponunt post diem sabbati. i. post incœptum diẽ sabbati. Io. certe H. opinio vera videtur: & male reprehenditur de continuatione ieiunij: quia iam incœpta est dies Dominica: & ideo est necessarium ieiunium: licet non seruetur de consuetudine: nisi velis dicere q̃ hæc c. sint abrogata per decre. extra eo. tit. c. 3. B. in consecratione autem episcopi non est necessaria continuatio ieiunij: ‖ cum tantum die Dominico consecretur: & in mane quilibet intelligatur ieiunus, vt extra. e. litteras. sed licet quis possit ordinare aliquem in sacerdotem, in sabbato, & in mane in episcopum [e], tamen alium ordinem non posset eidem conferre in mane cui vnum contulerat in sabbato. extra. e. litteras. Sed nunquid Dominico die in mane potest quis ordinari in sacerdotem, & eadem die hora tertia in episcopum? H. dicit quòd sic, quia numquam inuenitur prohibitum.

m ¶ *In prima.*] id est, mane die Dominico.

n ¶ *Eligantur.*] id est, electi consecrentur. Hypallage. 18. quæstione 2. diffinimus.

o ¶ *Quod eiusdem.*] id est, conferantur ordines.

p ¶ *Continuato.*] ab ordinatoribus vel ordinandis. Lau.

q ¶ *Ieiunio.*] ‖ quid si pransus conferat ordinem: numquid confertur ordo? H. dicit, quòd sic, & idem dicit in aliis sacramentis, præterquam in eucharistia, & forte idem posset dici de eucharistia. arg. de consecr. distinct. 2. liquido, quòd concedo, quia pransus bene potest conficere, licet non debeat. arg. illius. c. liquido.

r ¶ *Declaratur.*] Legitur enim in quadam Homilia Bedæ, quæ legitur nocte illa super Euangelio illo: Vesperæ autem sabbati, vbi dicit Beda, quòd in die ista noctes incipiunt præcedere dies, ideo [f] forte, vt tres dies & noctes haberi possint in quibus Dominus fuit in ventre terræ, quod nec sic habetur nisi synecdochice [g], vel declaratur, quia Missa non decantatur in sabbato, sed in principio sequentis noctis, & dicitur, Deus qui hanc sacratissimam noctem, &c. & ita est de die Dominica nox illa. Lau.

c Ad hoc de cõsec. dist. 1. §. in ieiuniis. ibi videas.

2 Pol. l. 1. 2. ti. 28. Anſ. l. 7. c. 43. Burc. l. 2. c. 3. Iuo par. 6. c. 23. & 47.

d Adde qualiter accipiatur dies pro intellectu huius gl. Bar. in l. 2. ff. de verb. signi. & in l. more Romano. ff. de feri. & l. aut facta. §. tẽpus. ff. ad Sylla.

3 Pol. ibidem. Anſ. l. 7. c. 44. Iuo p. 6. c. 71.

† *exordia deligantur, hoc est sub lege duum officij substituantur*] orig.

† *quam* ſori.

‖ Episcoporũ cõsecratio fit tantũ die Dominico.

e Hoc etiam de plano cõcedunt Vin. & Inno. vt no. extra de tempo. ord. litteras.

‖ Sacramenta cõferri possũt post commẽstionem.

f Aliàs, adeo, sed non est bona littera, & sic etiam ponit Lau. & Io. de Fan.

g Ista est figura tribuens toti, quod est partis, vt cum dicitur Ethiops est albus, propter dentes quos habet albos. Nec enim Dominus steterit, siue fuit in ventre terræ per tres dies & noctes, nisi fit aliud à suis partibus, vt not 61. dist. nullus ſc. cundum Io. de Fan.

Quòd die.] Hæc est quarta pars huius distinctionis, in qua probat, q̃ episcopi semper debent consecrari die Dominico more Apostolorum, qui de mandato Domini imposuerunt manus Paulo & Barnabæ, & quia eodem die Dominus resurrexit. Io. de Fan.

CASVS. Leo Papa in hoc c. ostendit, q̃ ordinationes sacerdotũ debent tãtum in die Dominica fieri, quæ dies Dominica initiũ habet à vespera sabbati, quod probat per cõsuetudinem, & etiam per doctrinã Apostolorum: qui die Dominica Paulũ, & Barnabam consecrauerunt. Nam in hac die mundus sumpsit exordium, & vita principium, & mors interitum habuit.

a ¶ *Quòd die.*] H. ponit fundamentum suæ opinionis in ca. isto, quòd scilicet in die Dominico possunt ordines conferri. quod patet per hoc, q̃ dicit ordinationes sacerdotum, & per id quod dicit initium, &c. nos qui contrariũ dicimus, exponimus ordinationes sacerdotũ, i. episcoporũ cõsecrationes [a]. pro quo intellectu bene facit q̃ infrà subiicit, ex Apostolica, &c. Nã Paulus & Barnabas epi fuerunt. vnde per eorum exẽplum nihil probatur nisi de epis: & quod dicit, cui initiũ, &c. dic nihil facere ad rem, sed dicit incidenter, immo adscribit ei fictione canonis, nõ in veritate.

b ¶ *Sacerdotũ.*] i. episporum. sic nõ erit pro H.

c ¶ *Vt quidquid.*] 16. quæst. 1. cap. vltim. de consecrat. dist. 4. quæris.

ADDITIO. Ex hoc colligitur, quòd generalis sermo nõ accipitur gñaliter, vt ibi not. Archid.

Ordinationes.] CASVS. Duo dicuntur in hoc c. Primum est, q̃ ordinationes sacerdotum, diaconorum & subdiaconorum non sunt faciendæ, nisi in sex temporibus anni. s. in quatuor temporibus, & in sabbato ante dominicã de passione Domini, & in sabbato sancto. Secũdum est, q̃ nullus episcopus debet præferre posteriorem priori.

d ¶ *Quarti.*] i. ieiunij. hoc semper in omni septimana Pentecostes occurrit, ‖ & loquitur secũdum antiquã cõputationem Latinorũ, qui incipiebant annũ à Martio.

e ¶ *Et septimi.*] id est, Septembris.

f ¶ *Decimi.*] id est, Decembris.

g ¶ *Quadragesimalis.*] id est, in prima septimana quadragesimæ.

h ¶ *Medianæ.*] in qua cantatur, Sitientes, quæ præcedit Dominicam de passione.

ADDITIO. Et extra de tempor. ordin. cap. 3.

i ¶ *Seu presbyterum.*] de hoc dixi suprà 74. distinct. e piscoporum. 8. quæst. 1. licet ergo.

¶ Quare die Dominico sacerdotum ordinationes celebrentur. C. V.

4 1 QVòd a die [2] Dominico [2] ordinationes sacerdotum [b] celebrentur, non tantum ex consuetudine, sed etiam ex Apostolica nouimus venire doctrina; scriptura manifestante, quòd cum Apostoli ¶ Paulum, & Barnabam ex præcepto spiritus sancti ad Euãgelium gẽtibus mitterent prædicandum, ieiunantes, & orantes imposuerunt eis manus: vt intelligamus, quanta & dantium, & accipientium deuotione curãdum sit, ne tantæ benedictionis sacramentũ negligẽter videatur impletum. Et ideo pie, & laudabiliter Apostolicis morem gesseris institutis; si hanc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias, quibus Dominus præesse te voluit, etiam ipse seruaueris, vt his, qui consecrandi sunt, numquam benedictio † , nisi in die Dominicæ resurrectionis tribuatur: cui à vespera sabbati initiũ constat adscribi † ; & tantis diuinarum dispensationum [3] mysteriis est consecrata, vt quidquid [c] est à Domino insignius constitutum, in huius dici dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium: in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium, In hac, &c.

a ¶ Quòd die.] *Sumptum est caput hoc ex eodem loco, vnde & antecedens, mutato tamen verborum ordine, & nonnullis initio adiectis. In ipsa enim epistola post vltima verba præcedentis capitis, sequitur cõtinenter.* Nam præter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina: etiam sacra scriptura manifestat, quòd cum Apostoli, &c.

[*Item in ordine Romano, cap. de gradibus ecclesiæ.*]

¶ De eodem. C. VI. PALEA.

4 QVando, & vbi libitum fuerit, vsque ad subdiaconatus officium ordinantur clerici: diaconi vero, atque presbyteri nũquã † nisi in publica ordinatiõe.

Item Gelasius ad episcopos per Lucaniam, epist. 1. cap. 13. [5]

¶ De temporibus ordinationis. C. VII.

5 [6] ORdinationes presbyterorum, & diaconorum, nisi certis tẽporibus, & diebus exerceri non debent; id est quarti [d] mensis ieiunio, septimi [e], & decimi [f]: sed & etiam quadragesimalis [g] initij, ac medianæ † [h] hebdomadæ, & sabbati ieiunio circa vesperam nouerint celebrandas: nec cuiuslibet vtilitatis causa, seu presbyterum [i], seu diaconum his præferre [k], qui ante ipsos fuerint ordinati.

a Ino p. 6. c. 50. Pann. l. 3. c. 3.

b Sx isto text. infertur, quòd dies Dominicus non accipitur generaliter. ff. in l. 1. §. hoc autem. & ibi Bar. ff. de oper. no. nunc.

Act. 13.

† *al. benedictiones tribuatur*] orig.

† *dispositionũ*

§ Concor. tex. in l. more Roma. not. ff. de feriis. Bar in l. aut facta. 6. tẽpus, ff. ad Syll.

4 Ans. l. 7. cap. 61.

† *al. non*

‖ Annus à Martio quãdoque incœpit.

5 Et Gregori 9 2. epist. 3.

6 Pol. l. 2. tit. 28. Ans. l. 7. c. 45.

Ino p. 6. c. 74. Pan. l. 3. c. 25.

† *mediana quadragesimæ die sabbati ieiunio*] orig.

k ¶ *Præferre.* Iecce hic habes, q̃ pri⁹ ordinati pferũtur aliis, vt in habẽdis honorib⁹, & in aliis, vt 17. dist. §. hinc. & extra de maior. & obedic. c. 1. & 74. di. epoporum etiã. licet posteriores sint meliores, nõ obstat 23. q. sicut. 7. quæ. 1. licet. vt ibi notatur, licet sit argumentum contra. suprà distinct. 16. sexta c. ver. prima. Ioan. Hodie sufficit si electus à maiori parte capituli sit bonus, vt extra de elect. cum nobis 2.

Vibus tẽporibus.] Hæc dist. dividit in tres partes, in quarum prima dicitur quando debent fieri ieiunia quattuor temporum, & hoc probat per sex auctoritates. secundum c. in fi. nõ tenet, neque prima pars tertij c. tenet, sed secunda pars tenet secundum Io. de Fan. Secunda ibi, *Primum.* Tertia ibi, *Non autem.* Io. de Fan.

CASVS. Supra facta est mẽtio de quattuor temporibus, & ideo Gratianus supponit distinct. 76. in qua primo ostẽdit qũ quattuor tẽpora sunt celebranda, & vnde originẽ habuerunt. Addit etiã q̃ inter Pascha & Pentecostẽ nõ sunt ieiunia indicẽda: nec genua flectẽda. l ¶ *Quibus tẽporibus.*] in hac dist. 76. agit magister de temporibus ieiuniorum. Ostendit etiam diuersas origines eorum. Postea ponit differẽtiam inter nos & Hebræos in cõputatione mensium [d]. Ostẽdit etiam, quòd non sit ieiunandum à Pascha Domini vsque ad Pentecosten, nec esse flectenda genua [e].

b Fit ista distinctio diuersimode per partes. quia primo ponit regulam. 2. ibi. 3. ibi. & ultimo. 4. ibi. & ultimo. ex cellentia. ex. dimanis. dist. albo fin. vel extra de ieiu. & obser. mus. Archi. c. Aliis facit.

c Vid. ordinatum. § Capitul. 5 cap. 86. Dist. 1. q. 1. Ino p. 6. c. 5. Pan. l. 2. c. 6. e Vid. infra. & c. seq. † alium

d Vid. ordinatum. § Capitul. 5 cap. 86. Dist. 1. q. 1. Ino p. 6. c. 5. Pan. l. 2. c. 6. e Vid. infra. & c. seq. † alium

Ieiunium.] CASVS. Quæritur Bũdictus epi scopus à Calixto quoties quattuor tempora essent in anno celebranda, qui respondit dicens, q̃ hactenus ter celebrata fuerũt: sed melius est vt quater in anno celebretur solenne ieiunium, ad instar quattuor tẽporum anni, per quæ voluitur annus. m ¶ *Volvitur.*] Hæc tamen in æstatẽ & in hyemẽ annum distinguit. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. hoc interdictum.

n *Constituimus.*] hoc ca. est abrogatũ.

De ieiunio.] CASVS. Hoc ca. habet duas partes. Prima est abrogata, quia nõ habet locũ quod in ea dicitur. Secũda est authẽtica, vbi dicitur q̃ ieiunii æstiuũ celebrãdum est in prima hebdomada post Pẽtecosten: in quo tẽpore diaconi dalmaticis induãtur, & alleluia cantetur, sed genua non flectimus. Ieiuniũ vero autumnale celebratur in Septẽbri in tertio die Mercurij Septẽbris computãdo à prima die mercurij eiusdẽ mẽsis, Hyemale autem ieiunium celebrandum est in mẽse Decembri ante vigiliam natiuitatis Domini. Secunda pars incipit ibi, *Et hoc sciẽdum.*

o ¶ *Martiæ.*] non semper, immo prima septimana quadragesimæ.

a ¶ *Iunij.*] nec hoc semper, immo in septimana Pentecostes.

b ¶ *Et hoc sciendum est.*] quod ab hinc dicitur manet immutatum, superiora per sequentem canonem mutantur, scilicet statuimus. & ita vtile non vitiatur per inutile. contra. 9. distinct. fi ad sacras. Lau.

c ¶ *Celebrari.*] cedit ergo in ieiunio minus dignum digniori. arg. ff. de minor. verum. §. vlti. extra de consecr. eccl. vel alta. c. quod in dubiis. Et est arg. q̃ si festũ alicuius apostoli die lunæ euenerit, sabbato vigilia ieiunanda est: quia ieiunium & Dominica simul concurrere non possunt. extra de obser. ieiu. c. 1. arg. contra extra de verb. sig. quæsiuit. Lau.

d ¶ *Ieiunium.*] infrà de consec. dist. 3. quoniam.

e ¶ *In Decembri.*] *Prima quadragenæ seruat ieiunia veris. Pneumatis hebdomada seruare secunda iuberis. Tertia sepтẽbris cultũ fert mercuris* [a] *istũ. Sabbata ieiunent vigilem præcutia Christum.* Lau.

Statuimus.] CASVS. In hoc c. recte continetur in quibus tẽporibus ieiunia quattuor tẽporum sunt celebranda, & corrigit & emẽdat illud c. cõstituimus. & primam partem illius capituli, de ieiunio.

f ¶ *In Septembri.*] secũdum distinctionem ca. superioris. in fin.

Gitur.] CASVS. Docet Leo, quòd post quinquaginta dies lætitiæ cõputandos à die resurrectionis, quos in honorẽ Domini celebrauimus [a], indicitur ieiuniũ, vt fi quid per abundantiam lætitiæ deliquimus, abstinentia ieiunij castigetur.

Hvius.] CASVS. Dicitur in hoc c. q̃ ex doctrina sancti Spiritus constitutũ est, vt quaternũ ieiuniũ celebretur in quattuor temporibus anni, s. in vere, & æstate, & autũno, & in hyeme: ad instar quattuor elemẽtorum, & quattuor cardinum mundi, & quattuor euangeliorũ. Et primum est ieiuniũ in Quadragesima. Secundum, s. æstiuum post pentecostẽ. Autũnale est in Septẽbri. Hiemale in Decembri.

PRIMVM. Hæc est secunda pars huius dist. in qua dicitur vnde habuerunt ortũ ieiunia Iudæorum, qui aliter computãt quàm nos. Io. de Fan.

CASVS. Iste §. respicit illud cap. ordinationes. s. 75. distin. in quo facta est mentio de primo mense, quarto, septimo, & decimo. Et dicit Gratianus q̃ debem⁹ ibi ſtelligere primum mensem & ceteros secundum cõputationem nostram, & non secũdum cõputationẽm Hebræorũ apud quos Aprilis est primus mensis: quartus Iulius, septimus October: & Ianuarius decimus. Sed Romani olim primum mẽsem dicebant Martium: nunc vero Ianuarium. Præterea quare Hebræi ieiunabant in Augusto, qui est eis quintus mensis, rationem assignat Zacharias in sequenti cap.

g ¶ *Primum.*] accipe in superiori distinct. cap. vltim.

Ieiunium.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima ponit Hiero. verba Zachariæ, vbi dr q̃ Hebræi ieiunãt in quarto, quinto, septimo, & decimo mẽse: & ostẽdit q̃ Latini expositores hũc locũ variis modis exposuerũt & diffonãtibus. In secunda parte ponit multiplices causas quare ieiunãt Iudæi in prædictis mẽsibus. In tertia parte primo exponit verba Zachariæ secundum litteram: postea secundum anagogicũ intellectũ. Secũda pars incipit ibi, *Cogimur.* Tertia ibi, *Hoc igitur est omne.* Et verba sunt prophetæ vsque illud, *In hoc loco.* & q̃d dr ibi, *Quarti, &c.* subauditur mẽsis. *In hoc loco,* verba sunt Hieron. inserta illi auctoritati.

h ¶ *Ieiunium quarti.*] Subauditur mẽsis. & arg. sumi potest ex hoc c. ‖ q̃ etiã ea, quæ moralia sunt, immutantur per ecclesiã hodie. Nam aliis temporibus celebrabatur olim hæc ieiunia, aliis nunc.

‖ Præcepta etiam, moralia sunt per ecclesiã mutabilia.

i ¶ *In hoc loco.*] Verba Hiero.

k ¶ *Dixerunt.*] Ostendẽdo causas constitutionis talis vel talis ieiunij.

l ¶ *De fonte.*] Collige in dubijs ad rei originem recurrẽdũ: ‖ & plus magistro quã discipulis credẽdũ, vt dixi dist. 9. vt veterũ. & dist. 20. de q. bus. 24. q. 1. loquitur. s. dist. 12. ſceptis. arg. cõtra nũquã ad rei originẽ recurrẽdũ. ff. de leg. & senatusc. & ideo nã dicit lex, q̃ nõ de oĩb⁹ q̃ cõstituta sunt reddi rõpõt, &c. ff. tit. eo. nõ oĩm.

‖ Magistro plusquam discipulis credẽdum est.

m ¶ *De riuulis.*] arg. nõ valere sumptũ sine originali. c. de edẽ. auth. ibi posita, arg. cõtra extra de fideiuss. puenit. Dicit Albericus, ‖ q̃ si est trãscriptũ per manũ tabellionis, valet: arg. ff. de admin. tu. chirographis. Azo dicit nõ valere nisi per iudicẽ fiat trãslatio. vt in auth. vt fratrũ filij. §. illud coll. 9. c. de test. publicati. Ioan. Hæc. q̃stio determinatur hodie per decre. quã habes extra de fide instrumẽto. c. vlt. vbi dr q̃ exẽplata instrumenta aliqua iusta causa auctoritate iudicis scripta eandem vim habeant cum authenticis & originalibus. B.

‖ Transferptũ an valeat sine originali.

ADDITIO. De hoc not. 100. dist. contra morẽ. & extra de verborum signific. abbate. Archid.

n ¶ *Quærere.*] 3. dist. 9. vt veterum.

o ¶ *Quarti.*] mẽsis, scilicet secundum Hebraicam computationem.

p ¶ *Abiecit.*] cum inuenisset Iudæos conflasse vitulum, vt 45. distin. disciplina. 7. de pæ. distin. 2. §. item opponitur.

q ¶ *Ciuitatis.*] à Nabuchodonosor, qui cum Chaldæis cœpit ei-

¶ Si autem Calendæ Martiæ in quintam feriam, aut sextam, aut sabbatum distendantur; in sequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoque modo, si Calendæ Iunij [a] in quarta feria, aut antea euenerint; in subsequenti hebdomada ieiunium celebretur: & si in quinta, aut sexta feria, aut sabbato cõtingerint; ieiunium in tertiam hebdomadam referetur. ¶ Et hoc sciendum [b] est, quòd si quando ieiunium mensis Iunij in vigilia Pentecostes secundum prædictam regulam euenerit; non ibi celebrandum erit, sed in ipsa hebdomada solenni Pẽtecostes; [quia [a] vigilia simul, & ieiunium celebrari [c] non debent:] & tunc propter solennitatem spiritus sancti, diaconi dalmaticis induantur, & alleluia cantetur; &, flectamus genua, non dicatur. ¶ Eodem modo de Septembris ieiunio constitutum est, vt si Calendæ Septembris in quarta feria euenerint, aut antea; ieiunium [d] in tertia hebdomada celebretur; & si in quinta, aut sexta, aut sabbato cõtingerint, in quarta hebdomada ieiunandum erit. ¶ In Decembri [e] vero illud obseruãdum erit, vt proximo sabbato ante vigiliam natalis Domini celebretur ieiunium; quia si vigilia in sabbato euenerit, simul vigiliam, & ieiunium celebrare non conuenit.

a ¶ Iunij.] *Hæc vsque ad verbum* debent, *non sunt in ipso concilio impresso ex Burchardo eadem vero sententia repetitur in fine capitis.*

Contra Vrbanus in concilio Placentino, cap. 15.

¶ De eodem. C. IIII.

1 STatuimus etiam, vt ieiunia quattuor tẽporum hoc ordine celebrentur: primum in initio Quadragesimæ: secundum in hebdomada Pentecostes: tertium vero in Septembri [f]; quartum in Decembri more solito fiat.

Item Leo Papa, sermone primo de ieiunio Pentecostes.

¶ De eodem. C. V.

2 IGitur post sanctæ lætitiæ dies, quos in honorem Domini à mortuis resurgentis, ac deinde in cælos ascendentis exegimus, postque acceptum sancti spiritus donum, salubriter, & necessarie cõsuetudo est ordinata ieiunij, vt si quid forte inter ipsa festiuitatum gaudia negligens libertas, & licentia inordinata præsumpsit, hoc religiosæ abstinentiæ cẽsura castiget.

Idem sermone octauo de ieiunio decimi mensis.

¶ De eodem. C. VI.

3 IVius obseruantiæ vtilitas, dilectissimi, in ecclesiasticis præcipue est constituta ieiuniis: quæ ex doctrina sancti spiritus ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit adscripta temporibus. Si quidẽ ieiunium vernũ in Quadragesima, æstiuum in Pentecoste, autumnale in mense septimo, hyemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus; intelligentes diuinis nihil vacuum esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram omnia elemẽta seruire, dum per ipsius mundi cardines, quasi per quattuor euangelia incessabili tuba discimus, quod & prædicemus, & agamus.

2 *Primum* [g] *vero mensem, quartum, septimum, & decimum, non Hebræorum ratione, sed nostra debemus accipere. Primus enim mensis apud illos est Aprilis, quartus Iulius, septimus October, decimus Ianuarius. In quibus, & præterea in quinto mense, qui est Augustus, quæ fuerit eis causa ieiunij, Hieronymus in commentariis ad cap. octauum Zachariæ exponit dicens.*

¶ Quare in suprascriptis mensibus ieiunia lex imperatur. C. VII.

4 TEiunium [h] quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi (*ἀπὸ κοινοῦ* enim subauditur mensis) domui Iudæ, & Hierusalem in dies festos vertetur & gaudiũ: veritatem tantum Deus quærit, & pacem. In hoc loco [i], nostrorum multi multa dixerunt [k], & inter se dissonantia, *& paucis interiectis.* ¶ Cogimur igitur ad Hebræos recurrere, & scientiæ veritatem de fonte [l] magis, quàm de riuulis [m] quærere [n]. *& paulo post.* ¶ Ieiunium quarti [o] mensis, qui apud Latinos vocatur Iulius, die septima, & decima eiusdem mensis illud arbitrantur, quando descendens Moyses de monte Sina tabulas legis abiecit [p] atque confregit, & iuxta Hieremiam muri primum rupti sunt ciuitatis [q]. In quinto mense, qui apud latinos appellatur Augustus, cum propter exploratores terræ

1 Pol. l. 2. tit. 27.

‖ Annus incipiebat & finiebat à Martio.

2 Pol. ibidem

3 Pol. ibidem

4 Pol. ibidem

‖ Transferptũ an valeat sine originali.

5 Ex isto text. infertur quòd quãdoque magis considerantur accidentalia. concor. l. 2. §. exactis. ff. de orig. iur. & l. 1. ¶. bestias. ff. de postu. *Exo. 32. Hier. 52.*

uitatem Hierusalem. 23. quæst. 5. §. hinc. in fine.

a ¶ *Omnes.*] qui diffidere cœperunt: sed cum Moyses non diffideret, & esset maior xx. annis: quare non intrauit terram promissionis? rationem habes 23. quæst. 4. §. his omnibus. Et dic omnes, qui à xx. an. & supra exiuerunt de Aegypto.

Num. 14.

b ¶ *Multa.*] Sed quare inducit hoc de Tito & Vespasiano, cum ante per multa tempora fuit illud ieiunium constitutum? & dicimus q̄ istud nō facit ad propositum: vnde est arg. q̄ quandoque aliqua inferuntur decretis, quæ non faciūt ad propositū principale. arg. §. proxi. dist. q̄ die. ver. cui initiū.

† *ad terram sanctam* } or.

c ¶ *Hierosolymis.*] Legitur[a] in psalterio. Vt q̄d Deus repulisti: ‖ q̄ Hierusalē capta est eo tēpore, quo interfecerunt Iesum Christū, s. in Pascha: possumus dicere q̄ tūc fuerit capta: sed illæsa cōseruata in se vsq; ad Augustinū, quando fuit accēsa ab Ismael qui Iudæus erat: & à quibusdam aliis.

4. *reg.* 25. *Hier.* 39. & 41.

a Die legitur, id est, habetur in Iosephō secundum Goff. ‖ Hierusalem quando fuit capta.

Hier. 52. *Ezechiel.* 33.

d ¶ *Hoc igitur est omne.*] id est, hoc signat apud nos: nā apud Græcos decim' inuenitur October: vt §. dist. 18. propter.

e ¶ *Anagogen.*] i. superioré & spirituálé vel moralē intellectū: nā ana, supra: agoge, ductus: inde pædagogus quasi ductor. ‖ hoc modo exponitur: hic est enim quidā intellectus historicus [b], allegoricus, moralis, siue tropologib', & anagogicus: sicut diximus §. dist. in. 37. vino. sic hæc vox, Hierusalem, historice signat ciuitatē illā terrestrē: allegorice ecclesiam: moraliter animā fidelē: anagogice cælestē Hierusalem. Moralis intellectus attēdit quæ iuxta nos sunt: allegoricus q̄ intra nos; anagogic' quę suprà nos. hic ergo ponitur anagogicus pro allegorico.

‖ Scriptura diuina quadrupliciter exponi potest.

b Historia secundum ysi. in 2. l. etymo. dē ab historein Græce, quod est Latine cognoscere, vel videre. apud veteres enim nullus scribebat historiam, ni i quæ interfuit: c. Alij dicunt quod dicitur ab historon Græce, quasi gesticulatio, id est, gestuum repræsentatio: vnde & nisi reo vocatur gesticulator: i. alium gestorum recitator & repræsentator. Archid.

f ¶ *Et fames.*] infrà 8. quæst. 2. audacter.

Ioann. 16.

NON AVTEM. Hæc est tertia pars huius dist. in qua dicitur, quòd à Pascha vsq; ad Pētecostē nō debemus de necessitate ieiunare. Io. de Fan.

CASVS. Dictū est supra in c. de ieiunio, quòd post Pentecostē ieiunium quattuor temporum est celebrandum: modo vult hic Gratianus ostendere quare non ante, s. quia à Pascha resurrectionis vsq; ad Pentecostē nō indicūtur ieiunia ex necessitate. & hoc ‖ bat p̄ seq. c.

g ¶ *Non autem videntur.*] Improbat quod dictum est supra de ieiuniis §. ea. c. statuimus. &

‖ Fluuius etiā quādoque arescens dicitur perennis.

c Scilicet an illi tres dies de quibus loquitur præd. cap. rogationes. sint ieiuniū Ioan. de Fan.

cap. de ieiunio. in princ.

h ¶ *Ieiunio.*] §. de cōsecr. di. 3. rogationes. contra Sol. licet ibi ieiunemus tribus diebus, nihilominus tamē est ibi cōtinuata festiuitas. ‖ Nam dicit lex q̄ perennis est siue cōtinuus fluuius, licet quādoque exaresc at. ff. de flu. l. 1. 1. respon. Vel dic consuetudinem sequendam c. 12. dist. illa.

Scire debet.] CASVS. Docet Ambros. q̄ quinquaginta dies à Pascha resurrectionis vsque ad Pentec. reputantur velut dies resurrectionis & dies dominici, quia resurrectio die dominica fuit: & hos dies cum hominibus & discipulis suis ſtetit: & ideo sicut in resurrectione gaudēdum est, & non ieiunamus: sic & in his quinquaginta diebus gaudendum est, nec ieiunia sunt indicēda: nec genua flectimus.

i ¶ *Succedamus.*] quia vnum genu succedit alij: & ita factum notat.

k ¶ *Quinquagesima.*] Si quadragesimā dixisset, melius dixisset: ‖ nā post quadraginta dies ascēdit in cælū. de cōsec. dist. 5. ieiuniū, & sic ponitur totū pro parte. sic 23. quæst. 4. cum superna. sic ecōuerso pars ponitur pro toto. 14 quæst. 5. pœnale.

Secundum Greg. dicit. Quinquagesima plenitudo remissionis. Glossa. Quadragesima ieiunia. Glossa.

‖ Vtrumque est in vsu communi. Quadragesima dicitur. Quinquagesima dicitur.

l ¶ *Eorū.*] arg. ‖ p̄ omnibus vigiliis apostolorū ieiunādis, vel pro nullis: quod falsum est: ecclesia tñ Romana consuetum in vigiliis omniū ieiunare. extr. de obser. ieiunio. cōsiliū. nisi Ioannis Philippi & Iacobi, vt ibi Laurem.

† *sequitur orig.*

m ¶ *In apologia.*] sermone excusatorio de adulterio, quod Dauid cōmisit cum Bethsabee, ab apo, quod est re: & logos, quod est sermo: quasi responsio pro aliquo.

C. 8.

n ¶ *Chirographo quoque.*] id est, peccato quo tenebamur diabolo obligati tāquam chirographo.

Glossa.

o ¶ *Euacuato.*] vt C. de plus pe. l. vna. & est arg. q̄ cācellato instrumento liberatur debitor d: quod verum est nisi creditor probet contrarium. ff. de prob. si chirographum.

d Debitor extra de restitu. spol. Glossa. Archid.

p ¶ *Cātatur.*] infra de consecratio. distinct. 3. ne quis. & cap. ieiunium.

NECESSARIO. CASVS. Concludit Gratianus ex supradicto cap. dicens quòd ecclesia necessario instituit ieiuniū post Pentecostem: quod dicitur non esse ieiunandum in his quinquaginta diebus, intelligitur ex necessitate: de facto tamen ieiunamus in vigilia Pētecostes, sicut in vigilia resurrectionis, & ad hoc inducitur sequen. c.

q ¶ *Obseruantiæ.*] hic male dicit & in sequ. §. ‖ imo vigilia Pentecostes necessario ieiunanda est, vt infra cap. nosse, & supra cap. de ieiunio. non obstat cap. scire. quia pro vno die, nec plus, nec minus e, sed q̄ ieiunari debeat. hoc habet ecclesiæ cōsuetudo generalis.

e De cons. dist. 2. non & vide qd dixi suprà dist. 54. cap. 1.

Posse credo.] CASVS. Docetur hic, quòd cum tanto gaudio celebrādus est dies Pentecostes, quanto dies resurrectionis. Et hoc ‖ probat per similem obseruantiam: quia vigilia Pentecostes celebratur sicut vigilia resurrectionis, vnde similis obseruantia simili debet gaudere lætitia.

‖ Vigilię ecclesiæ celebrātur sicut vigilia resurrectionis.

r ¶ *Pernoctantes.*] per totam noctem significat. ff. de verb. significa. vrbana. §. pernoctare.

Necesse est.] id est, conueniens est f secundum G. nam consilium est. non enim quidquid consulitur, iuris necessitati subiicitur. de pœn. distinct. 6. cap. 1. in fin. ff. de iudic. non quidquid.

f secundum orig. & alios. Gratian. de pœnitentia. dist. 6. cap. 1. ff. de iudic. non quidquid. Archid.

† *al. festiuis*

† *al. sexaginta*) otig.

† *al. Cusilinafit*

‖ Pœnitentia est in vigilia Pentecostes celebranda.

‖ Pœnitentia est in vigilia Pentecostes celebranda.

‖ Pœnitentia est in vigilia Pentecostes celebranda.

scentiæ vsque ad xx.annum fiat acolythus, & subdiaconus, sed in xv. anno acolythus, in xxj. subdiaconus.

a ¶ *Pontificatum.*] ℣. de consecr. dist.5. de his vero. ℣. dist. 18. si episcopus, & dist. 59. si officia.

b ¶ *Defensores.*] id est aduocati castaldi. 1. q. 3. saluator [a].

c ¶ *Ex laicis.*] ℣. distin. 89. indicatum. contra. Sed hic isti laici erant de foro ecclesiæ, ibi non. & constitui debent isti quo ad temporalia, non quo ad spiritualia. 16. q.7. in nona.

d ¶ *In ordine.*] contra. Nonne isti sunt grandæui, cum eis committatur administratio. ergo per septem annos tantū possunt ascendere ad omnes ordines, vt ℣. c. prox. quare ergo hic. dicit, supradicta obseruatione. Respideo vt gradatim omnes recipiant, & nullum permittant, nec tamen per tanta interstitia, vel hoc corrigitur. Io.

Q *Vicumque.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima prosequitur de pueris: in secunda de grādeuis. In prima igitur dicitur quod pueri ante pubertatis annos baptizari debent, & fieri ostiarij, lectores, & exorcistæ, deinde vsque ad xx. ann. ita quod vsque teneatur inclusiue: inde fiat acolythus & subdiacon[y]: post xxv. diaconus: post xxx. presbyter, post decenniū computandum à xx. ann. fiat episcopus: quia postquam est presbyter, statim potest fieri episcopus. In secunda vero parte dicitur quod si quis est grandis ætatis, prius baptizetur, & in primo biennio fiat ostiarius, lector & exorcista. In sequenti quinquennio fiat acolytus & subdiaconus: postea diaconus, postea presbyter, episcopus. Secunda pars incipit ibi, *Qui vero iam.* Sed duo sequentia ca. plana sunt.

e ¶ *Pubertatis.*] id est, annum xiiij. secundū quosdam: secundum H. ante xij. insti. qui. mod. tute. fin. in prin. extra de despon. impu. puberes. 20. q. 1. illud. ‖ vbi incipit adolescentia, exsufflatur & exulat pubertas. Ioan. quod dicit H. de xij. annis, non est verum in masculo, sed in puella, vt insti. qui. mo. fi. tute. in prima colum. B.

f ¶ *Baptizari.*] Sed quare dicit q̄ tunc debeat baptizari, cum sit dubium & periculosum intantum differri baptisma, vt de conse. distin. 4. quando quis. & c. ne quod absit ‖ idem dicit quia cū baptisma sit ianua omnium sacramentorum, vt 32. dist. §. verum. in fi. non posset ordinari si non esset baptizatus, extra de presby. non bapti. cap. 3. non quod debeat differri: sed si casu dilatum est, baptizari debet.

g ¶ *Acolythus.* ‖ Et ita videtur quod de iure non debeant minores ordines simul conferri: quod credo nisi dispensatiue: vel nisi sit consuetudo, vt extra de eo qui fur. or. re. cum. H. l. tor.

h ¶ *Ad diaconij.*] Continentia præeunte. ideo hic non dixit de subdiaconatu, quia nondum erat sacer ord. o tempore Syrici, qui antiquissimus fuit. 32. dist. erubescant. hodie vero est sacer ordo.

i ¶ *Exinde.*] ℣. ea. dist. episcopus. cōtra. Sed referas hoc ad xx. annū, de quo sermo præcesserit, non ad quinquennium proximū: & sic erit in xxx. anno, vt ibi dicitur, & extra de elec. cum in cunctis. Vel dicas esse constitutionum varietatem. Hug.

k ¶ *Grandæuus.*] ſ. xxiij. anno [b]. vel xxx. quia hæc est virilis ætas. ℣. ea. c. episcopus [c]. ætas enim multum facit ad eruditionē. 16. q. 7. ho c fit. & si sit xxiij. annorum, ita recipit omnes ordines intra xxx. annum, sicut quilibet alius, q̄ à puericia deseruiuit ecclesiæ. Vel grādæuus, ſ. xviij. annorum: arg. 28. dist. de his. & 32. dist. lectores.

l ¶ *Statim.*] ℣. dist. 47. §. 1. arg. contra. Sed non dicit statim, idest, incontinēti: sed statim, id est, paulo post. tale statim habes. ff. de procura. qui procurato rem. vel ibi nō prohibetur, nisi de episcopatu & presbyteratu.

m ¶ *Vel habere.*] Ita tñ q̄ dudum iam promiserit continētiam. nā præire debet continentia, vt 28. dist. cap. priusquam. præterea de isto grandæuo non exprimitur in ca none. 26. dist. qui sine. distingue tamen inter ordinem & ordinē. & ita arbitrio boni viri relinquitur. extra de of. deleg. de causis. ff. de iure deli. l. t. n ¶ *Aliud.*] à biennio si esset in xv. anno. nec refert ad antecedens quinquennium: quia non præcesit aliud. sic c. quomodo & quando iudex. Authen. qui semel.

n ¶ *Vbdiaconus.*] o ¶ *Non minor xx. annorum.*] Ita vt cōpleuerit xx. annum. ‖ hoc enim requiritur in honoribus ecclesiasticis, vt extra de elect. cum in cunctis. licet secus sit in honoribus ciuilibus [d], vbi sufficit attigisse xxv. annum, vt ff. de mu. & ho. ad rem: licet sit arg. contra ℣. dist. proxi. cap. presbyter. In vsufcapionibus sufficit attigisse vltimum diem, vt ff. de diuer. & tempo. præscr. in vsucapione. & similiter quantum ad factionem testamenti sufficit attigisse vltimum diem xiiij. anni, vt ff. de testa. qua ætate. Sed quantum ad excusationem ciuilium munerum requiritur quod annus sit completus, vt ff. de iure immuni. maiores. Sed quantum ad beneficium restitutionis sit computatio de momento. vt ff. de minoribus. l. 3. §. minorem. Sed in temporalibus actionibus oportet vt vltimus dies sit completus, vt ff. de act. & oblig. l. in omnibus temporalibus. Ioan.

p ¶ *Placuit.*] ℣. 20. q. 1. placuit.

q ¶ *Salutent.*] Solebant forte lecturi in pulpito aliquam salutationem nobis ignotam præmittere, vel dicebant, Dominus vobiscum. vbi modo dicunt: Iube domine benedicere. 21. dist. denique.

E *Piscopus benedictionem.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur quod minor xxv. annorum fieri diaconus non debet. In secunda parte dicitur, quod si coniugatus iuuenis voluerit ordinari, requirenda est vxoris voluntas: & sequestrato cubiculo & religione promissa ordinetur. In tertia parte dicitur, quod ante xxx. annum presbyter vel episcopus non ordinetur. Secunda pars incipit ibi, *Sane.* Tertia ibi, *Presbyterum vero.*

r ¶ *Iuuenes.*] idē ē de aliis regulariter. ar. 32. q. 5. p totū. si sūt senesbene [illegible] pōt alter cōuerti: & alter ſ sæculo remanere. extra de cōuer. cōiug. cū fis.

a ¶ *Sequestrato.*] infra 81. dist. volumus. cōtra. Sed hic de suspectis. Vel dic q̄ thalamus tantū debet sequestrari, non autem mansio [a]: & hoc obtinet in vxore promouendi: secus est in vxore illius qui vult conuertiquia tunc vxor intrabit religionem. vel si est senex promittet continentiam, vt extra de conuer. coniu. cum sis. & de illa materia no. 28. dist. quia sunt culpæ. ‖ Quid si vxoratum promouet epūs ad minores ordines? debet ne ab eo exigere cōtinentiam: cū sine titulo eum nō debeat promouere, & beneficium simul cū vxore habere nō possit: extra de cler. coniug. c. t. & c. diuersis? Sic: si tamen promouetur, nec exegerit, habebit beneficiū: arg. 32. dist. si qui. ab eo autem qui vxorē non habet, non est exigenda continentia. 15. q. 3. §. cum autem. Ioan.

b ¶ *Religione.*] idest, castitate: quæ qualiter promitti debet, dixi 32. dist. seriatim. nec enim ista debet religionem intrare: quia nec vir eius intrat. sec' est in vxore monachi vel episcopi. extra de conuer. coniug. sahe.

c ¶ *Antequam.*] No. ‖ q̄ canon aliter interpretatur virilem ætatem, aliter interpretatur lex. ff. de minoribus. l. 1. c. his qui veni. æta. impe. l. vlti. sed diuersificant: quia diuersos habent respectus. prætor nō habuit respectum nisi ad rerum suarum administrationem.

d ¶ *Ne per ætatem.*] Ar. ratione ætatis præsumi pro aliquo vel cōtra, vt ℣. 34. dist. quorumdam. 33. q. 2. antiqui.

I *Nveteri.*] CASVS. Quidam episcopi ante xxv. annū leuitas ordinabant: sed Toletanum concil. prohibet ne hoc decetero fiat: sed post xxv. annum leuitæ ordinētur: & presbyteri post xxx. quod probat auctoritate legis Mosaicæ & canonicæ.

e ¶ *Leuitæ.*] ‖ In veteri lege à xxv. anno Leuitæ deseruiebant tabernaculo, & custodiebant: vasa tabernaculi aurea: antea non.

f ¶ *Tabernaculo.*] ‖ Quid sit tabernaculum, habes ff. de verb. sig. l. inde tabe macula.

g ¶ *Nos.*] commiscet se aliis, vt citius reprehendat.

h ¶ *Pueros.*] ‖ Puer q̄nque seruū, q̄nque puellam significat. ff. de ver. sig. pueri. quandoque dicitur puer 18. annorum. ff. de ali. & ci. l. l. mela.

i ¶ *Leuitæ.*] Omnes qui in templo seruiebant, dicebantur Leuitæ: ‖ q̄ a tribu Leui assumebantur, Sed numquid confrebatur eis tunc chara? Sic. arg. de consecratio. dist. 1. c. t. sed non idem qui hodie. argu. Hug. quam dixi ℣. 75. dist. c. 1. quòd scilicet sine Missa conferatur charane Missa conferret hodie characterem.

S *Iquis.*] CASVS. Dicitur hic quod si quis monachus voluerit p̄ moueri, vita eius præterita requiri debet, si fuerit criminosus vel irregularis, contrahendo cum secunda vxore, vel repudiata.

k ¶ *Munus.*] idest, si vult ad ordinem promoueri, archidiaconus.

M *Onachus.*] CASVS. Hoc capit. diuiditur in duas partes. In prima loquitur de monacho. In secunda de laico. In prima ergo dicitur q̄ monachus nouitius, si bonæ vitæ & bonę conuersationis fuerit, intra annum potest omnes ordines recipere per interstitia breuia in cap. assignata, vt deuotio sancti propositi legitima suppleat interstitia. In secunda parte dicitur, quod laicus intra annum & dimidium poterit promoueri ad omnes ordines si fuerit commendabilis vitæ, vt q̄ deest tempori, & quod prolixior consuetudo non contulit, suppleat in eo morum probitas: & hæc omnia fiunt de dispensatione propter necessitatem: qua cessante vetus forma seruetur. Secunda pars incipit ibi, *Si vero laicus.*

l ¶ *Monachus.*] Hoc c. loquit̄ sc̄dum casum illū ℣. dist. 55. prisc̄is. ſ. de dispensatione, procedente de iure communi.

m ¶ *Nouitius.*] quia de nouitio maior dubietas videbatur esse.

n ¶ *Vel notarius.*] A notis. i. litteris legendis [b]. Pedius tñ scripsit litteras non esse notas. ff. de bon. possess. ſ. sed cum patrono. §. notis. Notæ autē quādoque dicuntur cicatrices. Vnde lex dicit, q̄ & notæ & omnia fugitiuorum ad magistratus sunt referēda. ff. de fer. l. g. l. 2. iuxta illud. *Folijsque notas & nomina mandat.*

o ¶ *Defensor.*] exorcista. nam prius fit ostiari[o], post exorcista. ℣. ea. cap. 1. dicitur exorcista defensor: quia defendit corpus à dæmonibus.

P ¶ *Deuotio.*] ‖ Sicut enim ingenium supplet tempus in bene studēte, sic & bonitas ætatem: & ita compensatur probitas cum tempore. sic ergo bonitas supplet ætatem sicut tenpus, vt. C. de præposi. sacro. scri. l. 1. lib. 12. & malitia dicitur ætatem supplere. C. si mi. ma. se dixe. l. 3. extra de desponsa. impuberum, de illis. ita probitas & honestas supplet tempus. C. de his qui ve. æta. impe. l. omnes. & ff. de decre. ab or. fa. l. 1. sic aliquid quod est minus, æquiparatur alij quod est maius, facta cōpensatione hinc inde. 7. q. 1. quero & 19. distin. in canonicis. Istud idem confideratur in testibus: quia fit compensatio auctoritatis ad numerum. extra de testi. in nostra.

q ¶ ¶ *Examinare.*] Arg. q̄ si laicus s inducitur in testem. diligentius est examinādus quàm clericus, propter maiorem duritiam. 12. q. 1. duo.

r ¶ *Conuenientia.*] idest, conuenientibus ministris.

s ¶ *Vitia.*] idest, vitiosos clericos.

t ¶ *Compendia.*] idest, vtilitates, vel vtiles ministros.

v ¶ *Quorum.*] ‖ Argumentum potest colligi ex hoc quod tantū valeat testimonium quatuor clericorum, quantum sex laicorum. nam in sesquialtera proportione videtur quod se habeant, sicut se habent sex & quattuor: quia tantum potest clericus facere per annum, quantum laicus per annum & dimidium. 46. dist. cap. penul.

x ¶ *Metas.* ℣. dist. ead. quicumque. contra. Sed ibi de neophyto: hic de renato ab infantia loquitur. Vel illud regulariter & de iure communi: hoc specialiter ex dispensatione. vnde subiicit, quæ tamen, &.

y ¶ *Distare.*] ℣. 8. q. 1. nec sufficere [c].

z ¶ *Cessantibus.*] Cessante causa concessionis cessare debet pariter & concessum. vt 1. q. 7. quod pro remedio. & c. exigunt. ℣. dist. 55. prisc̄is. ¶ 6. dist. Ismael. ar. contra. c. fami. ercif. l. 2. l. au.

ADDITIO.

a Adde hic q̄ defensor appellatur patronus siue ad tuendum ecclesiæ, extra de ecclesiast. vener. bīle. Ité reus dicitur defensor. 4. q. 1. c. 1. Ité custos patronæ Romanæ ecclesiæ. 28. dist. quia sunt culpæ. Ité ecclesiæ siue cuiuslibet ecclesiæ, vt hic. Ité exorcista. ſ. eo. mense nouitius Arch.

b Hanc lectionem approbat glossa, secundum quam ponitur. 81. dist. de his. Ité secundū Hugo. per quas dicit posse recipere omnes ordines. c Cocce. secundū glossam. 3. in fi. 1. c. dominus.

a Videtur littera idē dicere, cū dicat sequestrato mansionis cubiculo. De hoc le. & no. extra de conuer. coniug. coniugatus. ibi vide. ‖ Cōiugati an possint promoueri. 1. C. 17. Burc. l. 2. c. 9. Ioa. p. 6. c. 29. Paul. l. 3. c. 28.

b Secūdū hoc expone vel notarius, vel pro idest, & sic exponunt Grat. & Hug.

1 Pol. l. 2. tit. 27. Burc. l. 2. c. 12. Ioa. p. 6. c. 32. Paul. l. 3. c. 31. Num. 8.

‖ Aetas virilis dupliciter interpretatur.

† In codice regio admonuit exemplar vel. fol

d Dicit hoc ratio, quia non est capax omnium honorum. 1. illud. de Fin. 2 Et cons. Cantha. cocis. c. anus. 3 Burc. l. 2. c. 9. Ioa. p. 6. c. 30. Paul. l. 3. c. 30. Ant. l. 3. c. 9.

4 Ioa. p. 6. c. 365.

‖ Lectio officium.

‖ Tabernaculum.

‖ Puer quid significet. Leuita à leui dictus.

‖ Character baptismo. Missa non confertur.

‖ Clericus laico præfertur.

c Ad idem 61. dist. in sacerdotibus. ℣. 4. dist. statuimus & c. denique. q. 1. villissimo.

† al. deputandis

† al. nec

† al. interdisse intellecemur.

ADDITIO. Dic vt no. 61. dist. neophytus. & 19. q. 2. duæ. Archid.

Va vero ætate.] CASVS. Supra in proxima dist. in cap. episcopus benedictionem. dictum est quòd qui ordinatur in presbyterum debet esse 30. annorum. Nunc vero in hac 78. distin. idem repetit, vt addat causam quare tunc, & non ante: scilicet quia Christus in 30. anno baptizatus fuit, & postea cœpit prædicare, vt ff. ea. psbyter. Et omnia plana sunt vsque ad c. quid est.

a ¶ *Qua vero.*] Hic intitulatur. 78. dist. in qua ostendit magister non debere ordinari sacerdotes de iure communi ante triginta annos completos: ‖ quia in tali ætate Dominus baptizatus est, & prædicare cœpit: & quidã alij prophetæ. sed quia & ante hoc tempus prophetæ ad prædicandum missi sunt, possunt necessitate imminente à 25. anno ordinari. ff. ead. dist. ca. vlt. arg. ff. ad Treb. filium. §. 1.

‖ Christus qua ætate baptizatus est.

b ¶ *Si quis.*] ¶ *Non impleuerit.*] Extra de elec. cum in cunctis.

c ¶ *Sit dignus.*] Arg. est non debere derogari iuri communi propter per sonã. 3. dist. 50. ex pœnitentibus. distin. 61. miramur. Sed propter necessitatem vel vtilitatẽ derogatẽ iuri, licet non propter dignitatem tantum, vt 1. q. 7. capitulo tali a.

Vid est manus.] CASVS. Super epistolam ad Timotheũ habetur. Manus cito nemini imposueris, ne c cõmunicaueris peccatis alienis. Nũc vero Leo Papa exponit litteram Apostoli: & dicit, quod ille cito manum imponit qui ordinat aliquem ante congruam ætatem, & ante examinationem, & antequam sit disciplinatus. Et ille communicat peccatis alienis qui efficitur malus: sicut est ille quẽ ordinat, & in malo est ei similis.

1 Po. l. 2 ti. 20. Bur. l. 2. ca. 10. Iuo p. 6. c. 30. Pan. l. 1. c. 29.

a Ad idem 15. q. vlt. cap. vlt. & de hoc. etiã ff. ff. ea. c. vlti.

2 Pol. li. 2. tit. 27.

d ¶ *Quid est.*] Hoc est in epistola ad Timotheum b: Manus cito nemini imposueris: neque communices peccatis alienis.

b Cap. 1.

e ¶ *Communicare.*] Cõmunicat peccatis alienis qui illis consentit, argu. dist. 86. c. 1. & c. culpã. & c. facientis. 83. dist. c. quid enim. & c. error.

3 5. dist. 61. ca. miramur. ver. quid est cito.] Aust. li. 6. c. 34. Iuo p. 5. c. 105. ‖ *al laboris*

b Hoc forte intelligitur de conuentuali, secundũ Laur. sed intelligas indistincte, vt ꝓbatur. extra li. 6. de ele. licet canon. quæ est cõcilium. G. x. Ætatis probatio, cui incumbit.

c Ad de an de ætate filii creditur libro patris vel eius affertioni: not. glo. in l. ẽt. ff. de prob. Bal. i l. neq; natales C. eo. titu.

d Nam factum domini nõ est trahendum ad cõsequentiã, secundum B.

Resbyter ante xxx.] CASVS. Dicit hic, ꝙ presbyter ante xxx. annos ordinari non debet, licet sit vitæ probabilis: quia Christus tantum in trigesimo anno cœpit prædicare, & baptizatus est.

f ¶ *Ante triginta.*] Potest tamen ei concedi in vigesimoquinto anno regimen parochialis b ecclesiæ. extra de electio. cum in cunctis. Sed cui incumbet probatio de ætate, si dubitatur de ætate? Dico quòd ei qui agit, scilicet qui petit ordinem. vnde si maior est actor, ipse probabit se maiorem, sine minorem c, vt C. de proba. cum te. C. de in integ. restitu. mi. si minorem. ff. de min. minor ex aspectu. Sed si minor est reus tunc aduersarius probabit, vt C. qui & aduersus quos. l. 1. ff. de mino. 8 o ẽle ætate.

g ¶ *Prædicauit.*] Sed sacerdotis officium est prædicare, vt 16. q. 1. adiicimus. Vnde est hic ar. cõtra id quod diximus quod debeat implere trigesimum annum. Dicit Ioan. Chrisost. quod de trigesimo anno nondum attigerat Iesus nisi 30. dies. sicut in Euangelio cõtinetur: Erat Iesus quasi annorum 30. Sed est argu. superficiale d: sed probatur per hoc quod ante xxx annum non posit promoueri.

HOC REGVLARE EST. CASVS. Dicit nunc Grat. quod hæc quæ dicta sunt. s. de xxx. an. vera sunt, & seruanda de iure cõmuni. Et hoc probat exemplo Christi, & Ioannis Bap. & Exechielis qui tantum in xxx. anno ꝑdicare cœperunt, sed dispensatiue ante tale tẽpus potest aliquis ad dignitatem presbyterij promoueri. & hoc probat ex exemplis: scilicet Hieremiæ & Danielis, Dauid & Salomonis, Ioãnis euangelistæ & Pauli: qui omnes ab adolescentia acceperũt officiũ prædicandi, & gubernationem super alios. Et ad hoc probandum inducit sequens cap. cuius casus per se patet.

h ¶ *Prædicasse.*] ante hoc tempus.

I xxx. annorum.] i ¶ *Necessitas.*] vel vtilitas, cum illa etiam in ducat dispensationem, vt 1. q. 7. tali. immo de iure communi (vt videtur) cum enim in xxv. anno ad regimem ecclesiæ possit assumi, vt extra de electio. cum in cunctis. ‖ & quilibet prælatus debeat esse presbyter. 21. quæstio. 2. sicut cum etiam talis debeat eligi, qui per breue tempus posit promoueri, vt extra de ætate. & quali. præterea. Et breue tempus est vt non vacet ecclesia nisi per tres menses ad plus, vt 50. di. postquam. ergo prædicta cap. videntur correcta. Io. quod nõ credo, vt extra de ele. dilũ. & extra de præben. cum ramdudum. in fi.

4 Polyb. c. 27. Aust. li. 2. c. 4. Paul. 4. 5 S. Greg. Ecclesiast. hom. 2.

d De hoc. ff. ea. ꝙ pecuniã. Archid.

Hier. in Dani. li. 1. Primasius libro 3. de hac. dist.

Mat. 4.

Act. 1.

Apostolicus.] Hæc dist. diuiditur in sex partes: in qua ri prima dicit, ꝙ nullus debet eligi in ecclesia Romana nisi à Cardinalibus, nec ante mortẽ Papæ aliquo verbo, vel facto de Papatu debet promitti. Et hoc probat per sex auctoritates. Secũda ibi, *Null' Pontifice.* Tertia ibi. *Sed q̃ritur.* Quarta ibi, *Hoc autem.* Quinta ibi, *Electio.* Sexta ibi, *Sicut supra.* Io. de Ean.

CASVS. Supra in 23. distin. ca. 1. tractatum est de electione & confirmatione Papæ: nunc vero in hac 79. distin. idem repetit, vt aliquid addat. Continet enim hæc dist. quattuor articulos. In primo dicit, quod Papa non debet eligi nisi à Cardinalibus. In secundo dicitur quid iuris si duo apostolici eliguntur. In tertio dicitur quod electio successoris debet fieri cum deliberatione prædecessoris. In quarto dicitur quòd electio apostolicorum soli Deo reseruatur quæ omnia per suos §§. patebunt.

‖ Papa ſi ſit hæreticus eſt eligendus.

k ¶ *Apostolicus autem.*] Hic depingitur 79. distin. in qua specialiter magister agit de electione summi Pontificis, ostendens à quibus debeat eligi: ‖ & dicit quod à Cardinalibus & quando: quia die tertia post depositionem defuncti, vt ff. eod. nullus. subdit etiam quid iuris sit cum duo malo zelo eliguntur, vt infra e. ad. si duo. vel cum simoniace aliquis eligitur, vt ff. ead. si quis pecunia e. & dicit quod à solo Deo potest deiici. de ordinatione eius non tractatur hic, quia de ea dictum est. 23. dist. in nomine.

e Eligere.

ADDITIO. Istud ca. non fuit ibi introductum nisi propter ordinationem: & ideo repetit hoc de electione & inthronizatione, & non de ordinatione, secundum Hug.

Si quis.]

Si quis.] CASVS. Statuit Nicolaus in hoc c. quod si quis sine cõcordi & canonica electione Cardinalium & aliorum religiosorum clericorum fuerit electus vel inthronizatus, non habeatur apostolicus, sed apostaticus.

‖ Electio Papæ ꝙ habet aliqua specialia.

a ¶ *Et canonica.*] Quam electionem vocas canonicam? ‖ numquid discordi & canonica electione Cardinalium & aliorum religiosorum clericorum fuerit electus vel inthronizatus, non habeatur apostolicus, sed apostaticus.

¶ Dicõ, qui sine concordi Cardinalium electione inthronizatur. C. I.

‖ 1 *Si quis* a Apostolicæ sedi sine concordi, & canonica a electione Cardinalium eiusdem ecclesiæ, ac deinde sequentium b religiosorum c clericorũ inthronizatur; non Papa, vel apostolicus, sed apostaticus habeatur.

a ¶ Si quis.] *Verba Nicolai in epistola, quæ in voluminibus conciliorum impressis post decreta Nicolai primi habetur, hæc sunt.* Primo namque inspectore Deo est statutum, vt electio Romani Pontificis in potestate Cardinalium episcoporum sit; ita vt si quis Apostolicæ sedis fine præmissa concordi & canonica electione eorum, ac dein de sequentium ordinum religiosorum clericorum, & laicorum consensu inthronizatur, &c. *Idem fere habetur ad finẽ illius synodi, & refertur infra c. si quis pecunia.*

Item Symmachus Papa in synodo Romana prima, c. 3. & 5.

¶ Papa superstite, eo inconsulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui. C. II.

2 Bute. l. 1. c. 23. Iuo p. 5. c. 336. Pol. l. 1. ti. 4. Aust. li. 6. ca. 1.

in 2 *Si* ß quis, Papa superstite, pro Romano d Pontificatu cuiquam quolibet modo fauorẽ præstare conuincitur; loci sui honore, vel communione priuetur. Si vr quis presbyter, aut diaconus, aut clericus, Papa incolumi, & eo inconsulto, aut subscriptionẽ e pro Romano pontificatu commodare, aut pyctaciaf promittere, aut sacramẽtum præbere tẽtauerit, aut aliquod certe suffragium polliceri, vel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare, atque decernere; loci sui dignitate, atq; † cõmunione priuetur. *& infra.* ¶ 3 Propter occultas fraudes, & coniurationum secretas insidias, quas huius sententia distinctionis§ consequitur †, si quis ad ecclesiasticum pertulerit h notitiam cõsilia eorum qui contra hanc synodum de pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione cõuicerit; particeps actionis huiusmodi non solum purgatus ab omni culpa sit, sed etiam remuneratione i, quæ non indigna sit, subleuetur. Vniuersa synodus, &c.

† al vel & ſ. 3 Poly. ibidẽ.

§ Si quis Papa.] *Initium hoc vsque ad versiculum.* Si quis presbyter. *est caput secundum Suggestionis Fulgentij archidiaconi Romanæ ecclesiæ: quod vna cũ tribus aliis*

f al perſequitur

ADDITIO. Quidam dicunt ꝙ est generis feminini: vnde in quibusdam libris inuenitur hæc pyctacia: sed dico esse litteram corruptã: vel esse accusationem pluralem: & quod dicitur pyctaciolas. ff. 16. q. 7. non

g ¶ *Distinctionis.*] idest, districtæ constitutionis sententia.

h ¶ *Pertulerit.*] Ar. in simonia aliquẽ de se confessum audiri cõtra scios eiusdem criminis e. Sed est arg. contra 15. q. 3. nemini. sed subintelligendum est ibi cum simonia: & ita per hoc c. determinatur & suppletur illud. vnde colligitur quod crimen simoniæ & crimen lęsę maiestatis æquiualent, & æquis pasibus ambulant, vt 15. q. 3. sane. & quidem ieſtatis, recipiuntur in crimine simoniæ: & cum ibi recipiant socij initæ sequens fere eumdem habent casum. Dicitur enim hic quod si quis clericus vel laicus electioni cardinalium contradixerit, vel sedem apostolicam voluerit vsurpare, anathema sit: & non solum ipse, sed etiam omnes ei fauentes. In sequenti c. dicitur, quod si quis contradixerit eligentibus Romanum Pontificem, anathema sit.

k ¶ *Presbyterorum.*] Arg. Cardinales presbyteros maiores esse diaconibus h: & ex illis primo debere eligi, & postea ex diaconis si illis non inueniatur idoneus: arg. 3. dist. 23. in nomine. Argu. contra, 3. c. proxi. quia ibi prius dicit diaconus, &c. Sed ordini litteræ non est standum. ff. de solu. nec. enim.

ADDITIO. Et videas quod de hac materia no. 63. dist. c. metropolitano. Archid.

a ¶ Perpe

f Aliàs §. verum.

‖ Simoniacus an socium accusare possit.

4 Deusdedit p. 1. Anſ. l. 6. c. 25. Pol. li. 1. tit. 4.

5 Deusdedit ibid. Poly. ibidem. Anſ. l. 6. c. 24. S. Ant. l. 6. ca. 2. 4.

g Ité quianon agitur ad hoc vt crimen sit publicum: ergo non fiat ei præiudicium, vt ff. de li. agno. l. 1. in fi. Archid.

‖ Accusatoribus quãdoque præmium datur.

6 Deusdedit ibid. Anſ. l. 6. c. 26. & 27. In Pontificali Rõ. manuſcr.

h Adde not. Alb. de R in rubr. C. ſum. trin. Sp in cit. de li te. 6. iam nunc videndũ. ver ſi vera omni

a ¶ *Perpetuum.*] donec pœniteat. 10. q. 1. quia sacerdotes. simile extra de consti. ex litteris. & insti. locati. §. adeo. Aliter sumitur. ff. pro so. l. 1. & 10. q. 2. perpetua. ex. de iure. iu. veritatis.

ADDITIO De hoc not. 7 o. dist. sanctorum. in 1. gl. & 1. q. 1. reperiuntur. in fi. Archi.

b *Si quis.*] ¶ *Seu primatib⁹.*] Primates appellat quosdam forte nobiles, qui inter sunt vt populum arceant[a], qui si iuste mouerentur, exaudirentur.

Vllus.] CASVS. Mortuo Apostolico vel epo aliquo. Cardinales vel canonici intantum festinabant, q̃ nihil curabãt de sepultura defuncti: quare statutũ fuit, quòd nec Papa nec episcopo viuente, nec etiam eo defuncto electio fiat successoris, nisi tertia die post sepulturam.

c ¶ *Viuente.*] Idem dicitur extra de elect. bonæ. Sed nũquid mortuo Papa ecclesia erit mõstrũ sine capite, vel numquid vniuersitas Cardinalium erit caput? Si hoc dicas, Cardinales tunc temporis possunt deponere episcopum: eadem ratione canonici mortuo episcopo possunt deponere clericũ aliquẽ. Dic ergo & ecclesiã tũc viuere, & tñ carere capite. ‖ Ar. tamen est, quod Cardinales suppleãt defectum mortui Papæ. j. eo. dem. si q̃s. Ioã. melius extra de maior. & obedient. his quę. & cap. cum olim. B.

SED QVERITVR. CASVS. Hic est secũdus articulus, vbi quæritur quid iuris sit, si duo apostolici eligantur temeritate certãtium: & quis alteri sit præferendus: & quid de hoc sit, legitur sequenti ca.

d ¶ *Honorius.*] Sed qd spectat ad Imperatorem statuere aliquid de electionibus, contra id 96. dist. bene? Sed istud fecit rogatu ecclesiæ. ‖ Et est arg. ad quæstionem illam q̃ laicus de rebus ecclesiasticis vel spiritualibus possit iudicare. Arg. contra. j. dist. 96. denique: sed ibi intelligitur præter auctoritatem ecclesiastici prælati. De hoc dixi extra de arbi. contingit.

Si duo.] CASVS. Bonifacius Papa rogauit Imperatorem Honorium vt conderet legem, qua doceretur quid esset faciendum, si duo apostolici temeritate certantium eligantur. Constituit ergo Honorius, quòd neuter illorum duorum sit Papa. sed noua electione communi consensu tertius eligatur.

e ¶ *Contra fas.*] Et ideo neuter obtinet, vt extra de elec. considerauimus. nec priuantur Cardinales hoc casu potestate eligendi, contra id extra de elec. cum in cunctis. ‖ Sed quis erit Iudex de hoc an electio sit contra fas? Non ipsi Cardinales: quia si sic, essent iudices in proprio facto. nam nullus superior potest inueniri, vt extra de elec. licet. in fin. Dic istud c. locum habere quando neuter est electus à duabus partibus. Vel dic quòd concilium conuocabitur.

f ¶ *Nullum.*] supra dist. 63. si forte contra. Sed quod hic dicitur, sit cũ vtraque pars ducitur malo zelo. ibi cum vtraque pars bono zelo ducitur: & hoc patet per hæc verba, contra fas.

HOC AVTEM. CASVS. Dicit nunc Gratianus, quòd capitu. si duo. intelligitur quando vterque male est electus: & non intelligitur quando vnus per apostasiam ordinatur. & alter canonice: cuius electio facta fuit extra Vrbem propter intrusionem alterius.

I quis pecunia.] CASVS. Constituit Nicolaus Papa, quòd si quis pecunia, vel alio modo illicito vsurpet sedem apostolicam: non apostolicus, sed apostaticus habeatur: & liceat Cardinalibus eum anathematizare, & laicorum auxilio eum repellere: & si electio successoris intra vrbem fieri non potest, fiat extra: & electus habeat plenam potestatem disponendi res i vtilitatẽ ecclesiæ, & faciẽdi omnia quasi esset inthronizatus.

g ¶ *Non apostolicus.*] videtur per principium istius cap. ‖ quod Papa de simonia possit accusari: quia non est apostolicus, sed apostaticus. & quia simonia hæresis est. 1. q. 1. eos qui. & cap. fertur. & ca. liqueat. & per primũ cap. huius dist. quod non credo. & loquit hic de eo qui per simoniam electus est ab illis. qui non habebant potestatem eligendi, non à Cardinalibus. ‖ Simonia autem large dicitur hæresis, non secũdum q̃ Papa vel alius de hæresi põt accusari, cum scilicet erret aliquis in articulis fidei, sed antequã eligatur Papa, exceptione cuiuslibet criminis repelli poterit. Sed pone q̃ aliquis accusat Cardinales, q̃ simoniace elegerint Papam (hoc enim licite potest fieri, vt j. cap. proxi.) numquid si probata fuerit simonia, Papa deponetur? Non. arg. 2. q. 5. interrogatum. ff. de adulte. denũtiasse. Sed qd si dum vxor tua creditur mortua, eligeris in Papã & cõsecraris, & vxor tua te repetit. an ei reddendus es? vel si tu neges eã tuam vxorem esse, apud quem cognoscetur, cum Papa iudicari non possit nisi de hæresi? Respon. si reuocetur in dubium, non est cogendus stare iudicio alicuius, immo excipere potest, Dominus est qui me iudicat. 9. quæstio. 3. aliorum. ‖ Si autem certum est, tenetur ei reddere debitum, nisi mulier induci possit ad continentiam obseruandam, vel abrenuntiabit papatui, & satisfaciet vxori, &c.

h ¶ *Laicis.*] j. dist. 96. c. 1. contra. Sed illud generaliter prohibetur b in aliis quod specialiter contra inuasorem Apo. sedis permittitur, vel singulis referenda sunt singula: licet clericis anathematizare, & laicis humano auxilio à sede Aposto. pellere. Et sic aliquis punitur simul pœna canonica & ciuili c, contra id extra vt lit. non contest. quoniam. in fi. Sed hoc speciale est in intruso, in quo non sufficit altera pœna. 23. q. 5. c. quid ergo.

i ¶ *Inthronizatus.*] si. 23. dist. in nomine.

ELECTIO. CASVS. Hic est tertius articulus, vbi dicitur quod electio successoris debet fieri cum deliberatione antecessoris.

Si transitus.] CASVS. Symmachus Papa statuit, vt si mors inopinata contingat, ita vt antecessor non possit ante decernere de electione sui successoris, si quidem ab omnibus fuerit canonice electus, cõsecretur. Si autem (vt fieri consueuit) duo eligantur, electus à pluribus præferatur, nisi fuerit simoniace electus.

k ¶ *Non possit.*] j. 8. q. 1. episcopo non. contra. Solutio ‖ aliud est de sui successoris electione cum fratribus deliberare, quod posset fieri, vt hic permittitur, & aliud est ex testamento quasi dignitatis suæ hæredẽ substituere, quod ibi penitus prohibetur, quia nec Papæ licet [a]; quia hoc nec Moyses potuit. 8. q. 1. Moyses. nec est trahendum ad consequentiam factum Petri Clementem substituentis sibi. 8. q. 1. c. 1. quia & ad eius vmbram curabantur infirmi. de hoc dici consueuit. 1. q. 1. Petrus.

a ¶ *Snia plurimorũ.*] f. duarum partiũ extra de elec. licet.

b ¶ *Careat.*] accusabitur ergo iste de simonia, nec præiudicabitur Papæ, arg. 2. q. 5. interrogatum est.

SICVT. CASVS. Hic est quartus articulus in quo dicitur, q̃ electio summorũ Pontificũ soli Deo referuatur, licet electio à Cardinalibus fiat. Quod probatur sequenti c. cuius casus planus est.

c *Lectionem.*] & ita fallit regula, ad quem spectat institutio, & destitutio. 16. q. 2. visis. qa benedicere potest, & maledicere, qui ligare, & absoluere pt, vt 21. dist. inferior, & c. denique.

Oca vero.] Hæc dist. diuidit in duas partes. i quarum prima quæritur vbi debeat fieri sedes patriarchalis, vel primatum vel metropolitanorum vel episcoporum vel aliorũ minorũ. Secunda ibi, *Sedes autem.* Ioan. de Fan. CASVS. Supra ostẽdit quando & à quibus clerici debeãt ordinari: nũc vero in hac 80. dist. ostẽdit in quibus locis debeant præponi patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, & presbyteri. Patriarchæ debent poni in capitibus prouinciarum, vt j. 99. dist. prouinciæ. archiepiscopi in singulis prouinciis, vt j. 6. q. 3. scitote. episcopi vero in ciuitatibus. Presbyteri per castella & villas, vt j. eo. episcopi.

d ¶ *Loca.*] hic intitulatur 80. dist. supra magister ostendit à quibus & quãdo sunt ordinandi clerici, nunc subdit in quibus locis ordinandi debeant ordinari. & quidẽ primates ibi constituuntur, vbi olim ponebantur ‖ protoslamines gentiliũ. archiepiscopi vbi ‖ archiflamines. episcopi vbi eorum ‖ flamines. & hoc ex maxima parte factum est institutione beati Petri, vt j. eo. c. 1. & 2.

Vrbes.] CASVS. Hoc cap. loquitur de primatibus gentilium & Christianorum. Est ergo casus. Lucius cõsultus fuit in quibus locis primates Christianorũ sunt collocandi: qui respõdet dicens, quòd multo tẽpore ante aduentum Christi vrbes sunt statutæ, in quibus erãt primates gentilium, ad quos ipsi gentiles pro maioribus negotiis appellabant, & in eisdem locis post aduentum Christi apostoli & eorum successores posuerunt primates Christianorum, ad quos (salua apostolica auctoritate episcoporum maiora negotia sunt referenda.

e ¶ *Statutæ.*] à gentibus. & ita est arg. q̃ constitutiones gentiliũ sunt authenticæ. arg. 99. dist. c. 1. Nec est contra. 13. q. 1. c. 1. nam illud de parochiis, hoc de ciuitatibus.

a Ad hoc art. 63. distin. quia sancta. 64. dist. quia per ambitiones. Arc.

† *al hanc canonicam.*

1 Deusdedit ibidem. Anſ. l. 6. c. 28.

2 In Pontificali Rom. manusc. ‖ Cardinales ã suppleãt defectum mortui Papæ.

3 Anſ. l. 6. c. 11. Deusdedit p. 1.

4 In tomis cõciliorum inter epistolas Bonif 5 j. dist. 97. ca. Victor Honorius. Anſ. li. 6. c. 17. † *certante.*} orig. ‖ Laicus an possit de rebus ecclesiæ iudicare.

a Sed nũquid Papa põt dare licentiam alij vt eligat sibi successorẽ. scer te 80. 7. q. 1. pe stiti. quare ergo non potest sibi eligere? Respondet H. q̃ multa sunt, quæ aliis indulgemur licere, nobis tamẽ talia indulgere nõ licet. Episcopus enim potest cum aliis diligẽtiã prestare priuilegium vel honorem dare alijs. Sed num quid talia pos sit sibi impendere? nõ: quia neno assumit sibi honorem. 8. q. 1. in scripturis secundũ H.

† *al. nouerint*

1 leo 9. c. cap. 2.

b Alij ſi bene in ea his, hoc sibi liter. &c.

c De hoc q. dist. 22.

d Papa vna persona totius Ecclesiæ. 6 in fine.

† Simonia ciuse hæresis.

† Papa apud Stephanum. 1. epist. c. 5.

† Anſ. li. 6. ca. 118.

‖ Contingit in Papa & debilitari debere. 8 Dist. ibidem. Polyc. lib. Anſ. li. 6. ca. Paul. in. Imp. 44. ci.

‖ Protoflamines. ‖ Archiflamines. ‖ Flamines.

† dia

† Sic. ſi. dist. 23. c. 5. Apoſtolus. Anſ. li. 6. c. Paulus. Imp. 44. ci.

† Ecclesiæ

† Ecclesiæ

† Ecclesiæ

Illud. CASVS Statuitur in hoc cap. vt in minoribus locis,& vbi est paucitas hominum ponantur presbyteri,& eorum cura sufficiat: episcopi vero in frequentioribus ciuitatibus,& maioribus populis.

a ¶ *Et vbi.*] vt & ſ.16. quæſt.1.felix episcopus. & c. multis conciliis. & 16. quæſt.1.plures.

b ¶ *Consecrentur.*] nisi multitudo excreuerit,vel gens de nouo sit conuersa ad fidem, vt ſ. 16. q. 1. præcipimus.arg.dist.99. nulli archiepiscopi.extra de eccle.edifi.ad audientiam [a].

1 Po.l.2.ti.23. Eur. l. 1. c.32. Iuo p.5.c.107. & 143.

a Idem & falso catu7.q.1. ¶Sporis. 12. q. 2.abbatibus.

On debere. CASVS. Laodicense concilium statuit vt episcopi non ponant per vicos & villas,sed visitatores. i.archipresbyteri, q debent visitare parrochias:q sine cõsilio & conscientia episcopi ciuitatis nihil agere debent.

2 ext.de priui. ca.1.

Sed visitatores.] id-est,archidiaconos,vel archipresbyteros.

d ¶ *Similiter etiam presbyteri.*] ſ.12.q.2.abbatibus.

e ¶ *Sine præcepto.*]si volüt res ecclesiæ alienare. 12.q.2.abbatibus. vel intellige de præcepto generali [b],vt 16.q.1.cũctis.

b Sic etiã no. 75. dist. c.1.& hoc ratiõe officij ecclesiastici. secundũ H.

SEDES AVTEM. Hæc est secunda pars di. in qua dicitur quòd episcopales sedes debent esse vicinæ.Io.de Fan.

Fraternitatem tuã.] CASVS Præcepit Gregorius Augustino Anglorum episcopo, vt ordinaret episcopos non longo interuallo inter se distantes, vt leuiter possint conuenire ad episcoporum ordinationẽ faciẽdam : quæ ad minus cum tribus epis, vel quattuor fieri debet & conuenit.

f ¶ *Longo.*] Dicũt quidam longo, vt xx. miliarium. argum. ff. de verb. sign. l. 3. melius hoc relinquitur arbitrio boni viri, idest, iudicis. argu. ff.de iure delibe. l. 1. extra de offic.iudi. dele. de causis. Vnde si multum distant ciuitates illæ inter se,in locis intermediis debet poni episcopus.‖conuenienti ergo interuallo debet distingui, habita cõsideratione situs & qualitatis regionis ipsius, & difficultatis viarum. sic 16. q. 1.& temporis.

3 Pan.l. 3.c.16.

‖ Episcopatus sunt distinguẽ di interuallo conuenienti.

g ¶ *Tribus.*] ad minus. ſ. dist.51.c.vlt.ſ. dist.64.episcopum.

Hæc de ordinandis.] In hac dist.incipit sexta pars tractatus distinctionum,& protenditur vsque ad 93.distin. Et diuiditur hæc dist.in quattuor partes : in quarum prima probat qualiter.intelligitur illud verbum, *Oportet episcopum esse sine crimine*, Secunda ibi. *Quolibet.* Tertia ibi, *Clericus.* Quarta ibi, *Opportet.* Ioan.de Fant.

CASVS. Egit supra Gratianus de ordinationibus & officiis singulorum.Ab hoc vero loco vsque ad 91.distinct. breuiter epilogat quædam cap.apostolicæ regulæ,vt addat quædam quæ prætermiserat. Et continuans dicta dicendis, primo ponit de primo cap. apostolicæ regulæ: scilicet,oportet episcopum esse sine crimine,id est,sine peccato mortali:quod verum est non solum de episcopo, sed etiam de quolibet prælatotquòd probat per sequens cap.

h ¶ *Hæc de ordinandis.*]A 25.dist vsque ad 50.tractauit magister xiij. ca.apostolicæ regulæ.Sed q̃a quædam omisit,ideo ab hac 81.dist. vsque ad 93.dist.nouẽ c.apostolicæ regulæ repetit:non ordine illo quo illa executus est.Et in hac exequitur illud ; oportet episcopum esse sine crimine. addit etiam de incontinentibus:in quo includitur secundum c.apostolicæ regulæ:& quòd qui priuatur officio, debet priuari beneficio [c], & q̃ archidiaconus solus nõ debet accedere sub prætextu humilitatis ad tabernacula matronarum [d].

c ¶ Vt clerici non vagentur. Archi. & Vigi. nec sine licentia suorum episcoporum.

¶De eodem. C. IIII.

TIlud sane, quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem,inter omnia volumus canonum statuta seruari, vt non in quibuslibet locis, neque quibuslibet castellis,& vbi ante non fuerunt , episcopi consecrentur[b] : cum vbi minores sunt plebes, minoresque conuẽtus,presbyterorum cura sufficiat. [2] episcopalia autem gubernacula non nisi maioribus populis,&frequentibus ciuitatibus oporteat præbere : ne, quod sanctorum Patrum diuinitus inspirata decreta vetuerunt , vicuiis,& possessionibus , vel obscuris, & solitariis municipiis tribuatur sacerdotale fastigium.

Item ex concilio Laodicensi,c.57.

¶De eodem. C. V.

NOn debere in vicis , & villis[e] episcopos ordinari; sed visitatores[e] « id est,qui circumeãt, constituì:hos autem , qui ante hac ordinati sunt , nihil agere cẽsemus sine conscientia episcopi ciuitatis. Similiter etiam presbyteri[d] nihil sine præcepto[e] , & consilio episcopi agant.

e ¶ Sed visitatores.] *In codice græco impresso legitur,* ἢ περιοδευτὰς, *in trib. autem manuscriptis.* ἀλλὰ περιοδευτὰς.

2 *Sedes autem episcoporum non longo interuallo debent disiungi, vt ad consecrationem sui comprouincialis sine difficultate possint occurrere.*

Vnde Gregorius Augustino Anglorum episcopo,responso octauo.

¶Episcopales sedes non longo interuallo à se debent disiungi. C. VI.

3 FRaternitatem tuam ita volumus in Anglia episcopos ordinare, vt ipsi sibi episcopi longo[f] interuallo minime disiungangantur : quatenus nulla sit necessitas, vt in ordinatione alicuius episcopi conuenire non possint.Nam episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus[g] ,vel quattuor episcopis fieri non debet.

DISTINCTIO LXXXI.

HAec de ordinandis[h] ,& ordinatoribus,atq; de singulorum graduũ distinctionib[i] , & officiis dixisse nos sufficiat. Verũ quia aliquantulum diffusius in his immorati sumus ; quædam præcedentibus cohærentia sub epilogo[k] ad memoriam subiiciamus. Debet ordinandus in episcopum (vt Apostolus scribit) esse sine crimine , id est sine peccato mortali: quod non solum de episcopo,sed etiam de quolibet electo ad aliquam præposituram ecclesiæ oportet intelligi.

Vnde Augustinus scribit tractatu 41.ad c.8.Ioannis.

¶Sine crimine , & graui peccato debet esse , qui ordinatur episcopus. C. I.

APostolus Paulus quando eligit[l] ordinandos vel presbyteros , vel diaconos,& quicumque ordinandus est ad præposituram ecclesiæ; non ait,si quis sine peccato est:(hoc enim si diceret,omnis homo reprobaretur[m] ,nullus ordinaretur[n] .)sed ait[si quis sine crimine est]sicut est homicidium , adulteriũ,aliqua immunditia fornicationis,furtum,fraus,[o] sacrilegium, & cetera huiusmodi.*Item.*¶ [4] Crimẽ autem est peccatum graue accusatione,& damnatione[p] dignissimũ.

2 *Quolibet itaque horum implicatus ordinari non debet ; vel si iam ordinatus , ante tempus , vel post tempus suæ ordinationis aliquod eorum admisisse conuincitur , suscepti gradus officio priuabitur. Vnde Symmachus Papa ait.*

¶Monitoris personam non recte suscipit,qui verbis non operibus docet. C. II.

NEmo recte monitoris[q] personam suscipit, nisi qui actibus suis errata[r] condemnat , & amorem innocentiæ conuersatione demonstrat.

i ¶ *Sub epilogo.*] idest, breui repetitione superiorum.

ADDITIO. Et dicitur ab epi,quod est supra; & logos , quod est sermo. Archidia.

APostolus.] CASVS Paulus apostolus docuit, q̃ quãdo eligitur aliquis ad ordines,vel ad aliquam dignitatem,debet esse sine crimine, q̃d sit dignum accusatione, & depositione, vt homicidium,& adulterium,& huiusmodi. Sed non ait sine peccato : quia si hoc dixisset,omnis homo repelleretur.

k ¶ *Quando elegit.*]idest,eligi præcepit.6.q.1.si sacerdos.

l ¶ *Ad præposituræ.*] i. ad quodcũq; ecclesiastici officiũ & ita patet[s] q̃ criminosus ét à minimo ordine prohibet, vt hic, & 33.dist.c.1.& 2.34.dist. cognoscamus. 24.dist.c. vlt. hoc hodie terminat extra de temp. ordi.cap. vlti.

m ¶ *Reprobaretur.*]ſ.d pæn.dist.3.septies.§. Niniuitæ.

n ¶ *Ordinaretur.*] similedepæn. dist.3.c.pen.& dist.2.si enim.

o ¶ *Fraus.*] Hoc verum est,‖cum fraudi dolus inest. nam omnis dolus est fraus:sed non cõuertitur. ff.de pactis , iurisgentiũ. §.dolo.& sic sumit extra rescrip. ceterũ. q̃q; large sumitur fraus.ff.de regu.iur.fraudis.

p ¶ *Et damnatione.*]Solet quæri pp quę crimina q̃s deponi[t] debet.nõ est p quolibet deponitur.7. q. 4. in loco. Et est super hoc duplex opinio.‖Qui dã dicũt, q̃ pro quolibet crimine deponit, nisi expressũ sit in contrariũ, q̃ pro eo deponi nõ debet. Alij dicũt,q̃ numq̃ deponi debet pro aliquo nisi expressum sit,p quo ego dico,q̃ p quolibet crimine,in quo q̃s [u] incorrigibilis , deponi debet : sed statim tã nõ deponit aliquis pro prima contumacia,vt 45.dist.licet.& 74.dist.honoratus, illud autem non est crimen.5.q.4. in loco. nec illa quorũ exempla posui.68. dist.cap.1.& multa exempla de hoc posui 15.quæst.8.in summa.

q ¶ *Monitoris.*] ideſt,prædicatoris.

r ¶ *Errata.*] ideſt,maiora [x]. 68.dist.c.1.aliàs contradiceret proposito Gratia.sic 25.dist.c.vlt.& 3.q.7.iudicet.

Tantis.]

Tantis.] CASVS Daniel cum esset electus in episcopum,accusatus fuit apud Cælestinum de multis criminibus , & præcipue de incestu cum monialibus : propter quæ crimina inuestiganda citatus fuit vt Romam veniret. qui contemptis litteris Papæ, in episcopum est promotus. committit igitur causam quibusdam Cælestinus:& præcipit eis vt de his cognoscant,

Item Cælestinus ad episcopos Galliæ, epist.2. cap.3.

¶ Quæ ab ordine, quem præstat, qui indignum sublimare non metuit. C. III.

TAntis Daniel grauatus testimoniis , tanta facinorum accusatione pulsatus,sacrarum,vt dicitur,virginum pollutus incestu, episcopus asseritur ordinatus. Et, vt in nostri libellis scrinij continetur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus, in Pontificij dignitate,hoc tempore, quo ad causam dicendam,missis à nobis litteris [a], vocabatur,obrepsit [b].Sacro nomini absit iniuria. Facilius est,vt hanc dignitatem tali dando, ipse amiserit ordinator,quàm eam obtineat ordinatus. Cui conuicto [c] sociabitur [d], qui sibi eum credidit , largiendo Pontificium , fociandum. Qualis enim ipse sit, quisquis tales ordinauerit, ostendit.

Item ex concilio Nicæno,cap.9.

¶ Non recipit ordo ecclesiasticus eum, qui sine examinatione, vel postea confessus ordinatur. C. IIII.

SI qui sine examinatione promoti presbyteri sunt , & postea examinati [f], confessi sunt peccata sua ; & cum confessi fuissent , contra regulam [g] venientes homines eis manus imposuerunt; hos ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est,sancta † defendit ecclesia.

• *Item eiusdem concilij, cap.10.*

¶ Lapsi per ignorantiam, aut contemptu ordinantium, ordinati deiectantur. C. V.

QVicumque ex his , qui lapsi sunt, per ignorantiam [h] sunt ordinati,vel contemptu [i] « eorum, qui eos ordinauerũt ; hoc non præiudicat [k] regulæ ecclesiasticæ.Cum enim compertum [l] fuerit, deponuntur.

SI qui.] CASVS. Quidam presbyteri promoti sunt sine examinatione : & postea cum examinarentur,ipsi in iudicio confessi sunt omnia peccata sua. Alij ante ordinationem cum examinarentur, confessi sunt peccata sua,& tamen episcopi promouerunt eos. quæsitum est in Nicæno concilio, vtrum isti debeant recipi & defendi in suis ordinibus ? Et respondet quòd non. Sic ponit casum Beneuen. H. vero intelligit de eisdem personis casum sic. Aliqui sine examinatione in presbyteros sunt promoti:postea examinati in iure confessi sunt peccata sua: nihilominus tamen promoti sunt ad episcopatum, vel ad aliam dignitatem ; quæritum est in concilio , vtrum tales debeant recipi ? Et respondet quòd non.

e ¶ *Sine examinatione.*] ‖ Sed quid de episcopo , qui sine examinatione tales ordinat ? Dicit lex & canon eum deponendum. in authent. quomodo opor.episc.§.oportet. & 1.q.1. si qui episcopi.& ſ. dist.24.§. vlt.ſ. dist.50.de his vero.& cap.ex pœnitentibus.Item quid si dicat eps se dispensasse cum eis ? non est ei credendum,nisi probet se cum eis dispensasse : vel nisi sibi bonas litteras dederit. nam hæc res commissa est episcopo quærenda,non negligẽda.ff.de transact.cum hi.§. si prætor [e]. debet ergo probari dispensatio,vt est expressum extra de schisma. c. 2. maxime cum episcopus dispensare non debeat sine consensu capituli vel maioris partis:aliàs post errores suos semper mentiretur episcopus se cum eis dispẽsasse:quod verum credo etiã circa notum.hoc tamen non nego , quin circa notam personam solo facto dispensat episcopus, vt dixi ſ. dist.51.c.vlt. punitur tamen episcopus si indiscrete dispensat.

f ¶ *Examinati.*] cum ad maiora promouẽtur, scilicet ad episcopatũ.

g ¶ *Contra regulam.*] quæ interdicit tales ordinari.

Vicumque.] CASVS. Quidam criminosi ordinati sunt ignoranter ab episcopis:quidam vero scienter. Quæritur an debeant deponi ? Et respon. q̃ sic.

h ¶ *Per ignorãtiam.*] ordinantium:& dic ignorantiam iuris vel facti:secundum Hug.

i ¶ *Vel contemptu.*] id est, eis scientibus.

k ¶ *Non præiudicat.*] Factũ enim prætoris iuri publico non derogat. ff. de fer. l. 1.

l ¶ *Compertum.*] Arg. quòd quandocumq; de veritate constat, sequenda est.8. dist.qui contempta.nam diuturnitas temporis,&c. extra de simo. non satis. inducit tamen dispensationem. 35. q. 8. de gradibus [c]. & ex. qui ma.accus.pos. per tuas.

c Aliqui habẽt hoc extra qui ma.accus.pos. per tuas.vt hic habet:sed non debet esse : qa illa decreta. ẽ remota:fuit tamen in tertia compilatione. eo. tit. Patronus prælatum de dilapidatione accusare potest.

Maximianus[o].] CASVS. Quidã presbyteri ex concubinis filios habuerunt:quos Maximianus zelo Dei accensus,coram Apostolico accusauit. commisit ergo causam Innocentius quibusdam, & præcepit eis, si hæc vera inuenerint, re moueant eos ab officio sacerdotali.

m ¶ *Maximianus.*] ſ. 3.q.2. quia ea.

n ¶ *Qualem querelã.*] subaudi criminalem.nam clericus erat iste.nõ enim laicus posset istos accusare. 2.q.7.per totum.nisi forte patronus prælatum de dilapidatione:q̃a tunc sua interest. argu.16.q.7. filiis. aliàs laicus non auditur de hoc crimine , vt 28.dist.consulendum.

o ¶ *Libelli.*] Per hoc q̃ dicit, libelli, & postea presbyteris. argumentatur ‖quòd quis in eodem libello plures accusare possit.Ioan.Quid iuris sit de hoc, not. plene. 2.q.1. prohibentur. in glos.quæ incipit, quæstus. B.

o ¶ *Libelli.*] id est, chartæ quam Papa misit. 30.q.3. Pyctacium. B.

p ¶ *Perspecto.*]videtur ergo , quod non sufficiat si authentice ipsum exhiberet ; sed vt etiam teneatur exhibere libellum quem porrexerat Papæ,vt 7.q.1. præsentium. & 55.distin. præcepta.& maxime vbi procurator impetrauerat litteras, & dubitatur an ille de hoc habuit speciale mandatum,vt extra de rescript. nonnulli : vel an fuerit excommunicatus, vt extra de probat.cap. post cessionem.

q ¶ *Remoueantur.*] ‖ ergo presbyter propter simplicem fornicationem deponitur,vt 27. q.1.vt lex. contra. & ſ.82.dist.cap.presbyter. & 34.distin.fraternitatis.Ioan.Communiter autem dicitur, quòd pro simplici fornicatione quis deponi non debet, cum pauci fine illo vitio inueniantur, vt 50.distin.quia sanctitas tua.

r ¶ *Polluerunt.*] quantum ad se. 49.distin. cap.vlti.

Acerdos.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si sacerdos de aliquo crimine conuincatur, deponi debet,& episcopus ei locum prouidere debet, in quo pœnitentiam agere possit.

s ¶ *Si in eo.*] ergo pro omni causa non deponitur. B.

t ¶ *Prouiso loco.*] id est, monasterio, vt cap. sequen.

Ictum.] CASVS. Dicitur hic, q̃ si sacerdos propter delictum vel negligẽtiam suam fuerit degradatus, detrudi debet in monasterium,vel canoniã regularem ad pœnitẽtiam agendã, nec debet amodo viuere sæculariter,& si contra facere præsumpserit, excõicari debet.

v ¶ *Negligentiam.*] not.‖ quòd aliquis æque deponitur propter ne-

tiquis apparatibus:tamẽ secundum istam correctionem B. Brix. nõ est de glo.sed ita debet esse vt hic est posita cũ additione Bart. Brix. sed Ioan.de Fant. hoc ponit in suo apparatu sicut iacet.

2 Polycarp. l. 4. tit.39. Anſ. l.8. c. 15. Iuo p.6. c.96. *al Maximilianus*

3 Anſel. l.5. in princ.

‖ Accusari pos sunt plures simul.

4 In conc.Cabilonen.c.40. Burc. l.2.c.191 Iuo p.6.c.236.

‖ Presbyter an q̃ simplici sit fornicatione deponendus.

‖ Negligentia quãdoque dolo cõparatur.

gligentiam, sicut propter dolum. 86.dist. c.1. & 11.q.3. placuit. & 100. dist.quoniam. & extra de statu mona. cum ad monasterium.in fi. & C. de offic.præfe.ori.si quos.& ff.de custo.& exhib.re. l.carceri. & l.milites. quod intelligo cum crassa est negligentia, vt 1.quæst.1. quidquid. & ff. de verbor. significc. magna.

a ¶ *Gradu.*] arg.pro illis qui dicunt exauctoratum priuari sacramẽto [a]. vnde colligitur talẽ posse verberari sine sacrilegio. argu. est ad hoc 50.dist. accedens.

b ¶ *Saculariter.*] hic patet,q̃ depositus secundum regulam ecclesiasticam tenetur viuere. arg. ad hoc 32.dist. si qui vero. & 20.q.3.eos. ‖vnde verberans eos incidit in canonẽ:& ecclesia eos tuer debet, nisi sint incorrigibiles,vt extra de iudic. cum non ab homine. Io. quod falsum credo, cum sit exauctoratus,& nudatus omni priuilegio [b]. B. ‖ Sed numquid qui hoc modo detruditur in monasteriũ, ibi cogitur esse perpetuo, quòd videtur dist.50.cap.1.j. ea. si quis clericus.Sed dic hoc esse in arbitrio iudicis, & secundum qualitatem delicti; nam quandoque ad tempus detruditur, vt 2. q.1.in primis.quandoque iubetur peregrinari per orbem, vt de pœnit.dist. 6.sacerdos.quandoq; traditur curiæ sæculari, vt 11.q.1.statuimus. aliàs nũquam cogitur quis inuitus ingredi monasterium nisi propter delictum, vt 20.q.1. sicut. & 55.dist. si euangelica. Ioan.

a Arg.contra. 3.q.1.quod quidam. versic. si forte.

‖ Clericum de positum verbo rans incidit in canonem.

b Arg.ad hoc 54. dist.c.2. in fi.vbi de hoc. ‖ Detrusus in monasteriũ an cogatur ibi perpetuo esse.

V*Alet.*] CASVS. Statuitur hic, quòd si aliquis de crimine fuerit conuictus, debet separari à loco in quo commisit delictum ad pœnitentiam peragendã.Nam interdum valet loci mutatio cum affectus mentis sæpe cum loco mutetur, cum non videat vbi male gesit.Sequẽtia duo c. plana sunt, quæ de hac materia loquuntur.

§ Tuo par. 8.c. 385. Pan. l.3.c.143.

c ¶ *Valet.*] gratia cooperante.

d ¶ *Interdum.*] interdum nocet, vt 3. dist.74. quorumdam. & C. quomodo. & qñ iudi. l.5.sed valet si fiat ex charitate.

e ¶ *Mutatur locus.*] j. 35.q.6.ab isto die. j. dist. 86. fratrem.

f ¶ *In aspectu.*] ‖ Memoria delictorũ, quæ est concupiscentia, detestabilis est c. 15.q. 1. mulier. quæ autem est ad cõpunctionẽ,illa bona est. Nullum enim tale delictorũ remedium est sicut eorũ continua memoria. de pœn.dist.3.Iudas. de pœn. dist.1.§. his auctoritatibus.versic.non tibi dico. & versi. nunc autem. & quandoque bona est memoria rei ad terrorem,vt 7. q.1.denique.in fin.

§ In conc.Tribur.cap.11. Rab. l. pœnitent.cap.1. Ancl.11.c.19. Burc.l.3.c.189 Iuo p.6.c.234. Polycarp l.4. tit.31.

* *Episcopus aut presbyter, aut diaconus*] orig. ‖ Delictorum memoria an sit bona.

c Ad hoc 32. q.7. non solũ. in prin.vbi de hoc.

g *Si quis clericus.*] ¶ *Communione.*] scilicet fidelium & sacramentorum. Hug. Alij dicunt, scilicet fidelium, non autem fratrum. argu.j.eod. si diaconus. Archidiaco.

h *Romanus.*] ¶ *Romana.*]Sed qua rõne dutrudit ibi,cũ aliunde esset? quæ ibi forte cõmiserat,vt in auth.vt nulli iud.§.si vero.

pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Vnde statuimus, vt gradu [2] amisso, agendæ pœnitentiæ gratia, in monasterium [α], aut in canoniam regularem mittantur. ¶ Si vero hoc fieri causa quælibet prohibuerit, vbicumque sint, pœnitentiam agere non desistant.Si autem amisso gradu sæculariter [b] viuere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab ecclesiæ communione separentur.

α ¶ In monasterium.] *In concilio Cabilonensi, vbi hic canon habetur (licet Burchardus etiam, & Iuo ex Moguntino citent) & apud ceteros collectores legitur*, in monasterio,aut canonico, aut regulari:*in vno autem peruetusto Gratiani codice*, in monasterio iuxta canonicam regulam.

Item Isidorus, sententiarũ de summo bono, lib.2. cap.10.

¶ Mutatio loci aliquando valet conuersis ad pœnitentiam. C. I X.

V*Alet* [c] interdum [d] conuersis pro animæ salute mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur [e] locus, mutatur & mentis affectus. Congruum est enim inde etiam corporaliter auelli,vbi quisque illecebris deseruiuit. Nam locus,vbi quisque praue vixit,hoc in aspectu [f] mentis apponit,quod sæpe ibi vel cogitauit, vel gessit.

Item ex 3. Synodo Aurelianensi,c.7.

¶ Clericus adulteraſſe conuictus, vel confessus, in monasterio detrudatur. C. X.

i SI quis clericus adulteraſſe aut confessus,aut conuictus fuerit, depositus ab officio,communione [g] concessa,in monasterio,toto vitæ suæ tempore detrudatur.

Item Pelagius Papa Constantino defensori.

¶ De eodem. C. X I.

2 ROmanus ecclesiæ Thæanensis clericus pro crimine adulterij, quod admisisse perhibetur, à clericatus ordine depositus, in monasterio hic in vrbe Romana [h] ad agendam pœnitentiam ex nostra iussione detrusus est.

Item ex canone Apostolorum 25.

¶ In crimine captus presbyter, vel diaconus deponatur, non tamen communione priuetur. C. X I I.

3 PResbyter †, aut diaconus, qui in fornicatione,aut periurio, aut furto [i], aut β homicidio captus [k] est, deponatur:non tamen communione priuetur [γ]. Dicit c-

PResbyter.] CASVS. Quæsitum fuit ab Apostolis quam pœnam pati debet presbyter vel diaconus,qui publice in adulterio,vel fornicatione,periurio vel homicidio fuerit deprehensus. Et resp. q̃ debet deponi,sed excõicari non debet,cum non debeat duplici cõtritione flagellari,more tñ laicorũ debet pñam agere,cũ eius crimen sit manifestũ.

i ¶ *Aut furto.*] sed qua liter laici probabit istud esse ‖ cum nõ possint testificari contra clericum. 2.q.7. episcopi.

k ¶ *Captus est.*] & conuictus. extra de iud. cum non ab homine. de hoc dixi 50.dist.de his.1.& c. si quis diaconus [d]. vnde cum capitur,detineri debet per xx.horas diurnas, & nocturnas,vt videatur, vt ff.de adult. capite. sed nec testibus admissis creditur, nisi à principio clericum in adulterio viderint, nec laicis credetur de hoc:quia laici oppido nobis infesti sunt. 2.q.7. laici. Vel dic, captus per sententiam , vel per confessionem [e] propriã, vel rei euidentiã, vt extra de cohab.cle.vestra.& c.vlt.

l ¶ *Scriptura.*] extra de iudic. at si clerici, de pœn.dist. 3.§.auctoritas. ff.nau.caup.licet.§.vlt.

m ¶ *Bis.*] i. perfecte.

n ¶ *Inter laicos.*] hoc intellige, qñ crimen venit in notitiam populi, vt 3.27.dist. presbyter f.

*I diacon*ᵉ.] CASVS. Dicitur hic, q̃ si diaconus, vel presbyter cõmisit crimen aliquod dignũ depositione, ab officio & communione debet repelli : si vero non est depositus, sed se propter delictum ab altaris ministerio remouit more pœnitentis,si alij presbyteri desunt, poterit in necessitate baptizare.

o ¶ *A communione.*] corporis Christi, vel ad tempus. & sic soluitur contra. illius cap. presbyter. vel expone,id est beneficio , & sic soluitur cõtra.3.ea.c.presbyter §. p ¶ *Necessitatis.*]arg. aljcui licere causa necessitatis baptismum conferre , cui non licet aliud sacramẽtum conferre. j. de cõsec.dist.4. constat.1. q.1.sicut Christus.cõtra.3. dist.50.c.qui sub gradu.

q ¶ *Liceat.*] cum solennitate. aliàs etiam laicus hoc posset.

r ¶ *Baptizare.*] dic vt 50.dist. qui sub gradu.

I qui.]CASVS. In Italia Teutonia presbyteri,diaconi & subdiaconi publice tenebant concubinas, quibus omnibus Greg. officium interdixit donec pœnitentiam agerent,& si vellent in crimine perseuerare, præcepit omnibus vt eorum officia non audirent:quia eorum benedictio in maledictionem conuertetur. & hoc probat auctoritate prophetæ dicentis:Maledicam inquit,&c. Et quicumque præceptis nostris non obedierit, peccatum idololatriæ, & paganitatis incurret.

s ¶ *Dum pœniteant.*] ex hoc determinantur contraria. 3.distin.61. miramur. versicu. sicut enim.

t ¶ *Emendent.*] ex hoc videtur, q̃ sicut tales ipso facto suspendũtur, sic ipso

nim scriptura [l] [Non † vindicabit Dominus bis. [m] in idipsum.]

β ¶ Aut homicidio.] *Hæc dictio non est in canone 25. Apostolorum. Sed in concilio Triburiensi, cum Patres illi ita dixissent*, legimus in canonibus Apostolorum , quòd episcopus, presbyter,& diaconus,qui in fornicatione, aut periurio,aut furto captus est, deponatur:*hinc argumentatur idem multo magis statuendum esse de homicida: quæ fortasse causa fuit, quamobrem à Gratiano, & alijs collectoribus ea dictio huic canoni adiecta sit. In canone autem.32.Basilij idem statuitur de clericis peccantibus peccatum ad mortem,quod etiam de fornicatoribus expositum erat in canone tertio.*

γ Priuetur.] *In codicibus impressis sequebatur*, si paruerit sententiæ, *quæ verba sunt expuncta,quia neque in originali,neq; in vetustis Gratiani exemplaribus legũtur.*

Item.

¶ De eodem. C. X I I I.

ij 4 SI quis episcopus, aut presbyter , aut diaconus post diaconij gradum acceptum fuerit fornicatus , aut mœchatus, deponatur, & ab ecclesia proiectus , inter [n] laicos agat pœnitentiam.

¶ *Proprius auctor huius capitis non est inuentus: sed simile habetur in cõcilio Neocæsarien*ſ*i , cap. 1. & in capitulis Martini Bracarensis, cap.27.*

n ¶ Inter laicos.] *Hæ duæ dictiones non leguntur in cap.1. concilij Neocæsarien*ſ*is citato.3.distin.28. cap.presbyter.(vt ibi notatum est) neque in capitulis Martini Bracarensis.*

Item ex concilio Aurelianensi primo, cap.II. & 14.

¶ De eodem. C. X I I I I.

5 SI diaconus, aut presbyter crimen capitale commiserit, simul & ab officio,& à communione [o] pellatur. Si vero pro reatu suo se ab altaris communione sub pœnitentis professione submouerit; his † quoque si alij defuerint , & causa certa necessitatis [p] exoritur [6] poscentem baptisma liceat [q] baptizare [r].

Item Gregorius septimus omnibus per regnum Italicum , & Teutonicorum debitam S. Petro obedientiam exhibentibus.

¶ Non ingrediantur ecclesiam presbyteri, diaconi,subdiaconi,qui in fornicationis crimine iacent. C. X V.

iij 7 SI qui sunt presbyteri,diaconi,vel subdiaconi , qui in crimine fornicationis iaceãt, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis , & sancti Petri auctoritate, ecclesiæ introitum, vsque dum pœniteant [s],& emendent [t]. Si qui

l Iuo p.6.c. 368. & 369. cap.38. C.14.

† *al.si*

6 Concor.ca. in l. fi.liber ff.de bonis d. l. fi.ff.de his d. l. praetor. ff. de procur. ‖ Non est o tranea illius positio , si beneficia de ricorum cõmonia fiscũ. dist. c. presbyter.16.q.1.a fin.

7 Ancl.l.1.c. cap.177. Pannor.l.3.c. 134.

sic ipso facto per contrarium restituitur eis officium, vt dixi 32.distin. nullus.arg.ad hoc 15.q.6.nos sanctorum. & 16.q.7. si quis deinceps [a].

a ¶ *Audive.*] 3.32.dist.nullus.& cap.præter hoc. sed j.15.q.8. scifcitantibus. contra. sed ibi soluam.

b ¶ *Maledicam.*] id est, reprobabo , vel reputabo maledictionem

a Dicit Laur. hoc speciale esse in notario.

b Vel dic vt no.10.q.1. in c. maledicam. & c.multi.Arch.

vero in suo peccato perseuerare maluerint , maluerint eorum audire [2] præsumat:quia benedictio eorum vertitur in maledictionem,& oratio in peccatum, testante Domino per Prophetã [Maledicam [b], inquit,benedictionibus vestris.] [1] Qui vero huic saluberrimo præcepto obedire noluerit,ido lolatrię peccatum incurrit,Samuele testante , & beato Gregorio adstruente [Peccatum ariolandi est non obedire, & quasi scelus idolatriæ non acquiescere.] Peccatum igitur paganitatis [c] incurrit , quisquis dum Christianũ se asserit,sedi Apostolicæ obedire contemnit [d].

*¶ In regesto epistolarum Gregorij septimi non est inuenta hæc epistola,in qua sint omnia prorsus verba huius capitis. Sunt tamẽ in eo multæ,quæ huius decreti faciunt mentionem. Libro primo epistola 30. episcopo Salzburgensi , & lib. 2. epist.61. Leodiensi episcopo , & sequenti epistola Sicardo Aquilegiensi. De quo decreto, vt ipsum exequi omnino curarent,eodem lib.2.epist.66. Burchardo Halberstatensi episcopo,& epist. sequenti, Annoni Colonien*ſ*i Archiepiscopo diligentissime scribit.& lib.2.epist.4.Sigifredo Archiepiscopo Moguntino idem mandat,& lib.4.epist.10 comitissæ Flandrien*ſ*i, & sequenti,comiti de eadem re scribit. Inter decreta etiam Innocentij ij. fit istius decreti mentio. Verum propria verba huius capitis vsque ad versic.* Qui vero huic saluberrimo , *Marianus Scotus refert in fine suorum chronicorum. Sequentia autem verba valde sunt ipsi Greg. vij. familiaria.*

Item Alexander secundus, episcopis, & Regi Dalmatiarum.

¶ Officio, & beneficio priuatur episcopus, presbyter,vel diaconus feminam accipiens, vel acceptam retinens. C. X V I.

iij 2 SI quis amodo episcopus, presbyter, aut diaconus [e] feminam acceperit , vel acceptam retinuerit , [f] prio gradu decidat vsque dum ad satisfactionem veniat : nec in choro psallentium maneat , nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

*Idem clero Mediolanen*ſ*i.*

¶ De eodem. C. X V I I.

iiij 3 SI quis sacerdotum , vel diaconorum, vel subdiaconorum , officium [g] contumaciter deserens feminam sibi potius eligit; sicut sponte ob fornicationem dimittit officium ; ita ob præuaricationem dimittere cogatur [h] etiam inuitus beneficium.

*Idem populo Mediolanen*ſ*i.*

¶ De eodem. C. X V I I I.

4 EOs etiam, qui vt fornicari eis liceat,diuinum officium derelinquunt,& à Deo recedentes, diabolo & operibus eius seruiunt; sicut se iustissime ab officio alienos faciunt; ita beneficio [i] eccle-

Clericus qui vxorem accepit, an statim sit suspendendus.

Beneficium quandoq; permittur & nõ officium.

Eligens vnũ, renuntiat alteri.

Pann. l.3.c. 196.

† *al.sic*

Pannor.l.3. cap.135.

lex. & plus peccat cum ista quàm cum soluta. Hug. argu. contra. j. dist. proximi. propositi.

l ¶ *Sacrarij.*] id est, sacrorum vasorum.

m ¶ *Ab offerentibus.*] ‖ id est, sacerdotibus,qui offerunt,id est,conficiunt. Vel expone:nec ad oblationem aliis porrigendam. quasi dicat, nec ipsi sumant corpus Christi , nec aliis porrigant.Vel melius hoc vult dicere:diaconi nec exerceant officium diaconale, nec presbyteri presbyterale.Vel expone,nec ab offerẽtibus,id est,subdiaconis , qui offerre solent diacono patenam eum eucharistia.

‖ Offerente. qui dicunturs

ADDITIO. 91.distin. cleros.

n ¶ *Holocausti.*] id est, eucharistiæ. & dic intransitiue.

o ¶ *Accedant.*] presbyteri, id est, non conficiant.

p ¶ *Minora.*] id est,minorum ordinum officia sine licentia superioris:& planum est capitulum,vt 16.q.6.illud. Arg. contra. C.de vsufru.l.vlti.& ff.de supel.leg.l.1.

† *al.portationem*

Clericus.] Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur , quòd archidiaconus non debet frequentare domos matronarum vel aliarum mulierum , nec mittere xenia per clericos, & hoc probatur in sequen. cap.Ioã. de Fant.

† *al. suggerat*

CASVS. Hoc cap. de tribus personis loquitur, scilicet de clerico , presbytero,& archidiacono. Dicitur ergo hic, quòd clericus solus non debet, intrare tabernaculũ mulierum : nec etiam cũ socio sine iussu prælati. nec presbyter cũ sola femina confabuletur. Archidiaconus vero sub prætextu officij sui non frequentet domicilia matronarum : nec illis p clericos suos vel domesticos aliquid secrete mittat. de quo si conuincitur:& ille deponatur, & illa excõicetur.

6 Clemẽs Papa ibidem pau lo inferius. Iuo p.6. c.89. Ancl.l.7.c.147. Polycarp.l.4. tit.31.

* *al. frequentet*

* *al. ac sacerdotes* † *al. principes*

q ¶ *Fœmina.*] arg. ‖ ex solitudine vel societate præsumi pro aliquo vel contra.j.ea. in omnibus. & cap.clerici.arg.18.q.2. in decima.& c.diffinimꝰ.

* *al.domesticos eius* † *al. secreti aliquid* ‖ Præsumptio sumitur ex solitudine & societate.

r ¶ *Humilitatis.*] Prætextu enim pietatis non est committenda impietas.ff.depos. si hominem. & 30.q.1.nosse.& 14.dist. quod ait.

s ¶ *Frequenter.*] Ratione frequẽtiæ pro aliquo, vel contra aliquem præsumit [d], similiter ex longa mora arg.34.dist. quorumdã.19.dist.Anastasius.

7 Clemẽs ibidem continenter. Polycar. ibid.

t ¶ *Secrete.*] ‖Magis enim peccat occulte peccans quàm manifeste , vt 19. distin. Anastasius.Sed contra.ff.de rit.nup.l.vlt. ff.de auctor.tut.pupillus. §.vlt.qui enim male agit, odit lucem.18.q.2. pernicio sam.extra de offi.iud.

d Concor. ex. in l.cum alius. C.de cur.fu.& in l. fi. §. pen. C.de bon.quæ liber. ‖Peccare vter magis dicitur, an manifeste delinquens. 2. *Cor.*2.

d ¶ Dirigat.] *In epistola S. Clementis sequitur*: cum duobus, ac tribus,qui hoc sa-

deleg.consuluit. & extra vt eccl.benefi.vt nostrum.Ioan.Sol. * vbi quis magis contemnit, ibi magis peccat, siue secrete siue palam. De hoc 40. distinct. homo Christianus a.

I quispiam.] Hæc palea habetur extra de cohab.cler.& mul.cap.2. ibi exponitur.

a ¶ *Iudicetur.*] Nota quòd ratione delicti mulier efficitur de foro ecclesiæ. Archid.

Oportet.] Hæc est quarta pars distinctionis in qua probat per 10. cap. sanctorum Patrum, quòd cum clericis non debent cohabitare suspectæ mulieres, nec solus cum sola debet confabulari. Ioan. de Fant.

CASVS. Greg. monet hic presbyteros esse vigilantes super gregem sibi commissum: ne lupi morsibus, id est, diaboli laniétur. & reprehendit eos de cõsortio mulierum: quia vbi fuerit cum mulierib' cohabitatio, antiqui hostis stimulus non deerit, cum quibus si fornicentur, sacrificare nõ debẽt. Quod probat tribus auctoritatibus prophetarũ, scilicet Moysi, Sophoniæ, & Malachiæ. Sequens ca. patet.

b ¶ *Nefarium.*] id est, horribile. nam si nefariũ esset dicere, male faceret Gregor. dicendo.

c ¶ *Stimuli.*] Nam ex cohabitatione præsumitur accessus. 18. q. 2. diffinimus.

d ¶ *Ne fallamus.*] Publicum enim testimoniũ & opinio non est fallenda. C. de la. lib. tol. l. 1. §. fed & qui scimus. & argu. 27. distinct. quod interrogasti.

e ¶ *Qui fallitis.*] Dicuntur enim fallere, ex quo habent voluntatem fallendi b. nec minus peccat. de pœnit. dist. c. 1. si cui. aliàs autem non fallunt. 24. q. 3. Deus. mentiri enim Deo, & c. de consecr. dist. 2. panem.

f ¶ *Pollutos.*] quantum ad sacerdotes. 49. distin. cap. vlti.

ADDITIO. Ad hoc 49. dist. c. vlti. de consecr. distin. 4. quæris. & 1. q. 1. quod quidam. Archid.

g *Volumus.*] Quod dicitur in istis c. videtur corrigi extra de cohabit. cler. & mul. c. 1. Vel intellige illud quãdo personæ sunt suspectæ, vel secum habent suspectas. ‖ Sed vsque ad quem gradũ licet clericis cum consanguineis habitare? Dici potest, quòd vsque ad secundum in linea transuersali. ȝ. ead. cum omnibus. sed in ascendente vel descendente vsque ad septimum, vel hodie vsque ad quintum: quia cum his naturale fœdus nihil fœui criminis, &c. vt extra de cohabit. cler. à nobis. & C. de episc. & cler. eum qui. etiam si illæ personæ iuuenes sint. Vltra secundum vero distingue an suspectæ sint, quia iuuenes sunt: an non, quia sunt senes; & tunc potest. in primo casu, non. sic etiam distingue in ancillis: & sic intellige ȝ. eod. feminas. Sed contra, nonne clerici debent simul dormire. 12. q. 1. necessaria? sed hoc de aliis qui simul non viuunt. Ioan. Et no. quòd illi decret. à nobis. est standum, quæ vltima

nare? debeant. Sane ad visitandum mulierem infirmam nullus clericus ingrediatur, nisi cum duobus, aut tribus. Nemo tamen, &c.

[*Ex a decreto Eugenij Papæ.*]

¶ De eodem. C. XXIII.

PALEA.

1 SI quispiam sacerdotum, id est presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus de quacumque femina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem β inueniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo conuersari, excommunicetur: femina vero canonice iudicetur 2.

α ¶ Ex decreto.] *Hic canon in concilio Romano primum ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in concilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus titu. de cohabit. clerico. & mul. Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine.*

β ¶ Admonitionem.] *In eodem canone sequitur*, metropolitani, vel alterius episcopi, aut eius, cui subiacere videatur.

Item Gregorius.

¶ Simul cum mulieribus sacerdotes habitare non licet. C. XXIIII.

4 2 OPortet sacerdotes, quibus Domini populus cõmissus est, cum magna animi constãtia vigilare super dominicas oues, ne lupinis morsibus, id est diaboli stimulis laniẽtur. ¶ Neque enim hoc silere debeo, quod cũ graui animi tristitia dico: sacerdotes cum feminis habitare conspicio: quod nefarium b est dicere, vel audire, & contra sanctorum canonũ sancita. Vbi enim talis fuerit commorantiũ cohabitatio, antiqui hostis stimuli c non desunt. Ideoque admonendi sunt, vt non antiqui hostis decipiantur fraude; quatenus iuxta Apostoli vocem non vituperetur ministerium nostrum. Cauere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, vt mundas valeamus ad dominum leuare manus: ſcriptum est enim [Sancti estote, quoniam sanctus ego sum Dominus Deus vester.] Si quis vero præsumpserit aliter agere, sacerdotij sui honore priuetur. Vnde omnimodo cauendum est, fratres, ne fallamus d populum, & illud prophetæ dictum impleatur in nobis [Sacerdotes mei contaminant sanctũa, & reprobant legem] quos & alius Propheta increpat dicens [O vos sacerdotes, qui fallitis e nomen meum, & dixistis, in qua re fallimus nomen tuum? quibus respõsum est: offerentes ad altare meum panes pollutos f. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & sacrificium non accipiam de manibus vestris; quia polluti estis.]

Item Symmacho defensori, lib. 1. reg. indict. 9. epist. 50.

¶ De eodem. C. XXIIII.

3 VOlumus g vt sacerdotes † prohiberi debeant, ne cum mulieribus conuersentur: excepta dumtaxat matre, sorore, vel vxore h, quæ caste regenda est.

Idem, lib. 7. epist. 39.

¶ De eodem. C. XXV.

4 LEgitur i, quòd beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit † dicens: quæ cum sorore mea k sunt, sorores l meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet esse instructio.

Item ex 7. synodo.

¶ De eodem. C. XXVI.

IN omnibus obseruare cõuenit, vt certus m quis, & certo tempore, & certo loco n, & certis personis vel apparere clericus, vel loqui debeat mulieribus, vt excludatur omnis nefanda suspicio. Certe solum & ad solam accedere nulla religionis ratio permittit. Melius est enim duos o esse simul, quàm vnum. Simul enim & fidelius, & tutius res geritur. [Væ enim vni; quia si ceciderit, non est qui erigat eum.]

60 ¶ *Caput hoc etiam in aliquot manuscriptis citatur ex septima synodo, in cuius sane postremo capite aliqua huc spectantia habentur. Cetcrum in plerisque citatur ex octaua; & sententia videtur sumpta ex c. 83. Asceticorum B. Basilij; cuius regulas sub nomine octauæ synodi sæpe citari alibi notatum est.*

Item ex concilio Carthaginensi, 3. cap. 17.

¶ De eodem. C. XXVII.

CVm omnibus omnino clericis extraneæ feminæ non cohabitent, sed solæ matres, auiæ, & materteræ, amitæ, sorores, & filiæ fratrum, aut sororum, & quæcumcontra. 21. distin. q. 1. in apibus. Solut. horum brocardorum est vt referas te ad id de quo agitur: licet enim binarius reprobetur. 32. q. 1. nuptiæ. non tamen quo ad omnem significationem. 28. q. 1. sæpe. id est, non quo ad omnem locum in quo ponitur. & solue per cap. sæpe.

CVm omnibus.] CASVS. Statuitur in hoc cap. quòd clerici non habitent cum mulieribus, nisi sint sibi coniunctæ in primo gradu vel secundo consanguinitatis, vt mater, auia, foror, & amita. Item cum ancillis, & pedissequis quæ cum eis erant ante quàm ordinarentur. Item cum nuribus, & vxoribus seruorum suorum.

2 ¶ *Vt*

2 ¶ *Ex familia.*] quis enim ferret coniuges à viris, vel patres à filiis separari? C. commun. vtriusque iudic. possessionum. argu. ad hoc 11. quæst. 3. quoniam multos. ‖ dura enim esset talis separatio. ff. de fun. instru. quæsitum. §. saltuarium.

b ¶ *Etiam antequam ordinarentur.*] idem si post: sed ideo dicit, quia forte non haberet necesse tot personas recipere iam ordinatus, vt filius duceret vxorem in domum patris clerici: sed si prius ante ordinationẽ patris iam eam habebat in domo, non debet eam eijcere. Nam, Turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes. extra de iureiurando, quemadmodum.

NOn oportet.] CASVS. Prohibetur hic ne aliquis clericus, vel continens, nec etiam aliquis Christianus communia lauacra cum mulieribus habeat: quia etiã gentiles hoc maxime reprehendunt.

c ¶ *Omnino.*] ‖ Vnde si vir accedit ad balneum extraneæ mulieris, priuatur donatione propter nuptias, & mulier dote si cum viro alio habuit balneum. C. de repu. l. vlt. immo etiam infamis est, qui tenet mulieres custodientes balneatorum vestes, vt ff. de iis qui not. infam. athletas.

ARchidiaconum.] CASVS. Iantarius episcopus bis prohibuerat archidiacono suo, ne cum mulieribus habitaret. Sed ipse propter hoc non dimittebat. præcepit ergo Greg. vt eum tertio admoneat, & si cõtemnit, eum ab officio deponat.

d ¶ *Qui nisi.*] vt 24. q. 3. de illicita.

e ¶ *Priuatum.*] post trinam cõmonionem a, vt extra de cohabit. cler. & mulier. si quispiam.

QVidam.] CASVS. Quidam clerici cũ non haberent vxores, appetebant extranearũ mulierum, vel suarum ancillarum consortia. Quare Toletan. concilium statuit, vt episcopus vendat tales mulieres, clericis ‚P tempore ad pœnitẽtiam relegatis. Casus sequentis cap. patet.

f ¶ *Mulierum.*] id est, ancillarum.

g ¶ *Et venundentur.*] Et hoc si filios habuerint. ‖ si autem filios non habuerint, clauduntur in monasterio, vt distin. 34. fraternitatis. ne filij pereant propter eorum absentiam. Item hic subaudi quando contrahunt cum eis tamquam cum vxoribus, aliàs non concedo, quòd venundari debeant, vel in seruitutem redigi propter simplicem fornicationem. argu. 15. q. vlt. cap. vlti. vt no. 32. dist. eos. & 34. dist. fraternitatis.

h ¶ *Eminas.*] ¶ *Synodus Nicæna.*] quæ est supra eadem, in omnibus.

CLerici.] CASVS. Idem fere est casus istius capit. cum illo ȝ. eod. clericus solus. Duo cap. seq. plana sunt.

i ¶ *Continentes.*] vt sunt conuersi & deuoti.

k ¶ *Aliqui.*] hoc non potest intelligi, nisi de laicis propter litteram præcedentem. Sed quid si duo clerici dicunt me commisisse fornicationem cum aliqua tali die, duo laici dicunt me fuisse secum tota die in alio loco? ‖ dico præponendos laicos b; quia stant pro reo. & ita patet hic, quòd clericus potest se purgare quandoque cum laicis, vt 18. quæst. 2. in decima. vt ibi dixi.

1 AD reatum.] ¶ *Vitæ.*] Coguntur enim quandoque sanctimoniales propter defectum rerum operas aliquas facere clericis, vel aliis, & per talem familiaritatem, & propter rerum defectum coguntur aliqua turpia facere. ‖ Præcipitur ergo hic, q̃ si aliquæ sint pauperes, quòd episcopus eis prouideat, & hoc faciat de quarta pauperum. Si obijcias. ȝ. de consecr. dist. 5. numquam. ‖ vbi numquam permittitur, immo iubetur ne sint otiosæ, sed faciant calathos, vel similia, illud intellige, q̃ ecclesiæ possunt facere operas, non extraneo. 54. dist. si seruus. in fin.

m *VIduæ.*] ȝ. 87. distinct. cap. 1.

GEneraliter.] Hæc distinct. diuiditur in tres partes, in quarũ prima dicitur, quòd episcopus debet prouidere pauperibus secundum posse suum, scilicet illis qui laborare nõ possunt. Secunda ibi, *Pro posuisti.* Tertia ibi, *Qui autem.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur distin. 82. in qua ostendit, quòd clerici in sacris ordinibus cõstituti nec suis vxoribus, nec cum alienis mulieribus debent commiscere carnaliter, & qualiter sint puniendi qui post promissam continentiam fornicantur, vel de facto contrahunt, vel suis vxoribus commiscentur, & quæ pœnitentia iniungatur presbytero fornicanti. Et spectat hoc ad cap. Apostolicæ regulæ, oportet episcopum esse sine crimine. vel ad hoc, oportet episcopum esse monogamum. In principio tamẽ ponit de hospitalitate. Et primum cap. huius dist. planum est.

n ¶ *Generaliter.*] Hic depingitur 82. distin. in qua tractat adhuc magister de continentia ministrorum, & addit, quòd si quis ministrorum fornicationem committit, & agat pœnitentiam, ex dispensatione potest remanere in ordinibus, vt ȝ. ead. cap. vlt. & referuntur hæc duo, quæ dicuntur in hac distin. ad id, oportet episcopum esse sine crimine: & ad id, oportet episcopum esse monogamum. tamen præmittit in cap. 1. qualiter episcopi pauperibus, & infirmis debeant prouidere.

o ¶ *Quisquis.*] pauper enim qui laborare potest, si se immiscet eleemosynæ Imperatoris, redigitur in seruitutem. C. de mendi. vali. l. 1. lib. 11.

80 p ¶ *Non possunt.*] ei qui potest laborare, non debet ecclesia prouidere: integritas enim & robur membrorum in conferenda eleemosyna est attendenda. C. de mendi. vali. l. 1. lib. 11. quia robusti de cibo securi sine labore, frequenter iustitiam negligunt, vt 5. q. 5. non omnis. & dicit glos. super Matthæum. Iustius feceris si iniuste petentem correxeris quàm si ei dederis, &c.

q EPiscopus pauperibus.] ȝ. distinct. 87. cap. 1. & 2.

r ¶ *Innocentius.*] qui fuit tertius à Syricio.

Iuo p. 6. c. 87. Pan. l. 1. c. 137. Anſ. l. 8. c. 8. Polycarp. l. 4. tit. 31.

Luc 2. Paralip. cap. 24.

al. puri, & purgati al. ſacrificia

Leuitic. 11. & 20.

Num. 18.

Quanto] orig.

Vide ſupra diſt 21. in prin cip. in gl. verb. ſubdiaconos.

Dies pro anno inuenitur.

Sufficit ita eſſe ſcriptū.

Idem tenet Specu. in titul. de eo. qui mit. in poſſ. verſic. porro. & Bart. in Lmulier. c. apponebatur. ff. ad Turp.

De hoc leg. & no. de conſecr. diſt 3. omnis homo.

Affirmatiua in negatiuam reſoluitur.

Concor. tex. in l. nō debet. ff. de do. & in l. nam etiam. ff. de inoffic. teſta.

PROpoſuiſti.] Hæc eſt ſecunda pars diſtinct. in qua dicitur, quòd puniantur ſacerdotes & diaconi, qui non ſeruauerunt ſententiam Syricij de caſtitate. Ioan. dē Fant.

CASVS. In archiepiſcopatu Toloſano ſacerdotes & leuitæ incontinenter viuebant: quod manifeſtabant filij ab eis generati. quod cum vidiſſet Exuperius archiepiſcop⁹ Toloſanus, quęſiuit ab Innocentio quid eſſet de his faciendum. Sed antequam reſpondeat, dicit ſuper hoc conſtitutionem factam à Syricio, quæ tales præcipiebat ab omni honore eccleſiaſtico remoueri. Deinde oſtendit, quòd ſacerdotes & leuitæ debent viuere cotinenter, ita etiam vt cum vxoribus carnaliter non commiſceantur. Et hoc probat vno exemplo, ſcilicet ſacerdotum & leuitarum veteris teſtamenti, qui in hebdomada ſua viuebant continenter, ita etiam vt cum vxoribus non commiſcebantur carnaliter: nec diſcedebant à templo: quibus propter ſobolis ſucceſsionem vxoris vſus fuerat relaxatus? Multo magis ſacerdotes debent abſtinere: cū quotidie ſacrificent, & poſſint eligi de qualibet natione: Et vna auctoritate Pauli Apoſtoli. Poſtea docet, quòd illi clerici qui in ſacris ordinibus contraxerūt, vel ſuis vxoribus ſe iunxerunt: ſi poſſunt probare conſtitutionem Syricij non peruenisſe ad eos, in ſuis ordinibus remaneant: ſed ad altiores non aſcendant: de cetero tamen abſtineant, qui autem contra Syricij conſtitutionē ſcienter cōtraxerint de facto, vel ſe propriis vxoribus miſcuerint, deponantur.

a ¶ *Diaconij.*] Ideo non dicit de ſubdiaconis, quia non erat tunc ſacer ordo: non tamen poterant contrahere. 32. diſt. ſi qui.

b ¶ *Filij.*] ‖ illius enim eſt argumentum ambulans ſuper terram de incontinentia patris. 28. diſtin. priuſquam.

c ¶ *Quod ſola.*] id eſt à ſolis continentibus, vt 84. diſtinct. cum in præterito.

d ¶ *Iam inde.*] id eſt, de hoc articulo.

e ¶ *Quod in templo.*] Sufficit ergo ſcholari ad hoc vt ſtipendium conſequatur, vt ſua vice ſeruiat eccleſiæ, ſcilicet cum ibi eſt.

f ¶ *Vicis.*] id eſt ſeptimanæ. ‖ aliàs eſt dies pro anno, vt 33. quæſt. 2. hoc ipſum.

g ¶ *Cum vxore.*] multo ergo fortius ſi cum alia.

ADDITIO. Dicit quòd propter reuerentiam ſacramentorum vult eos eſſe ſanctos, id eſt mundos ab omni labe mortali vel veniali: ſpirituali vel corporali: quod non poteſt eſſe quando carnaliter vxoribus commiſcentur, ſecundum Hug.

h ¶ *Scriptum eſt.*] ‖ Sufficit ergo ita ſcriptum eſſe, licet ſit durum. argu. 19. diſtin. in memoriam. ff. qui & à qui. li. ma. l. proſpexit.

i ¶ *Eſtote.*] Argu. contra. 31. diſt. Nicæna. nam caſtitas eſt cum propria coniuge [a].

k ¶ *Quo magis.*] id eſt, quanto magis.

l ¶ *Nec præterit dies.*] præter ſabbatum magnum, & idem præcedentem, vt de conſecr. diſt. 3. in ſabbato. Vel dic, ſacrificiis, id eſt officiis diuinis.

m ¶ *Vel baptiſmatis.*] cum neceſsitas exigit. aliàs baptiſmus qui fit cum cerei benedictione, & ix. lectionibus, bis in anno tantum fit. de conſecrat. diſtinct. 4. proprie.

n ¶ *Præcepit.*] id eſt, perſuaſit, vt 33. q. 4. Chriſtiano. Vel præcepit vxoribus nolentibus continere. Vel dic præceptum eſſe cum vir accipit corpus Chriſti, vt ſcilicet non exigat [b]: ſed reddere teneat omni tępore.

o ¶ *Vxoris.*] id eſt, non ideo dicit eum eſſe virum vxoris vnius, vt ea vtatur tempore ſacerdotij.

p ¶ *Vt permaneret.*] Argu. ‖ voces affirmatiuas reſoluendas in negatiuas. arg. 5. diſt. 26. vna tantum. & cap. vnius [c].

q ¶ *Sed propter incontinentiam.*] id eſt, vt ea mortua contineat, & ſecundam non ducat, & ſic negatiue legitur, vnius, id eſt non plurium: argum. extra de teſti. licet.

r ¶ *Futuram.*] id eſt, quam timebat.

s ¶ *In carne ſunt.*] id eſt, carnaliter viuentes.

t ¶ *Sed ea plane.*] Hic reſpondet conſultationi, & reuertitur ad conſtitutionem Syricij, de qua dixerat. Dicit autē Hug. & alij quòd Syricius bis emiſit conſtitutionē: primo illam quæ erat data ab Apoſtolis, ſcilicet vt in ſacris ordinibus nullus contraheret, & ſi contraheret, deponeretur, vt 84. diſtin. cum in præterito. ‖ hæc fuit primo ab Apoſtolis ſtatuta: ſed quia aboleuerat, renouata eſt à Syricio. procedente tempore referebatur quæſtio de talibus de quibus Innocen. hic loquitur: ſed tamen quia quidam prætendebant ignorantiam primæ conſtitutionis Syricij, inde ſumpta occaſione Syricius aliam edidit humaniorem, mitigando rigorem primæ, ſcilicet vt ignorantes excuſarentur, vt 3. ea. pluribus. & hanc formā ſcribit, ſcilicet ſecundæ; Innocentius Exuperio. & quòd ſcripſit bis Syrici⁹, patet ex hoc cap. & ſeq. ibi dicitur, quòd quidam excuſantur ignorātia conſtitutionis Syricij. Sed qualiter hoc, dicetur in prima conſtitutione. Quidam dicunt, q⁹ non dedit de hoc facto niſi ſemel conſtitutionem, renouando conſtitutionem Apoſtolorum, & mitigando eam cum ſua diſtinctione. & ſecundum hoc eadem eſt cauſa deciſionis Innocentij: niſi quòd Innocentius vtitur diſtinctione circa conſtitutionem Syricij: & Syricius circa conſtitutionem Apoſtolorum. Tertij dicunt, quòd Syricius duas emiſit conſtitutiones, ſed in nullo renouauit Apoſtolorum conſtitutionem: ‖ quia Apoſtoli nihil conſtituerunt de continentia: argu. 31. diſt. quoniam. & dicit Hug. quòd quædam conſtituit eccleſia, quæ non fuerunt ſtatuta ab Apoſtolis, vt de continentia miniſtrorum. 35. q. 1. §. hac itaque. in fi. Quod autem dicitur 3. 83. diſt. cum in præterito, quòd ſcilicet Apoſtoli docuerunt: verum eſt exemplo. 31. diſt. omnino. non conſtitutione. ſed de hoc dixi 28. diſt. diaconi. Prima ergo conſtitutio Syricij fuit de continentia, vt quicumque vellet promoueri ad ſacros ordines, faceret hoc non tantum promiſſa, ſed etiam præeunte continentia. hoc innui videtur 77. diſt. quicumque. ſed quia illa non ſeruabatur à quibuſdam prætendentibus ignorantiam, ideo aliam fecit cum diſtinctione 3. ead. plurimos. nec fecit primam niſi in promouendis. promotos enim non poſſet adſtringere ſine ſuo velle: ſicut nec poſſet Papa conſtituere de acolythis iam promotis ne contraherent. arg. 32. q. 1. integritas. Ioan. quod falſum eſt [d], cum habeat plenitudinem poteſtatis. 2. q. 6. decreto. nec legibus adſtringitur, vt ff. de legib. & conſtitutio. princeps. & C. eo. digna vox. Bart. nec in primo vel in ſecundo capit. habes, quòd Syricius aliquam conſtitutionem fecerit: ſed intuebitur in ſecundo cap. contra incontinentes: de quibus conſultus fuerat, diſtinguendo, immo potius diſpēſando: quod patet ex verbo, monita, in principio cap. & per verbum, admonitionem, in fin. & dic commeauit non conſtituendo, ſed ignoſcendo & diſpenſando, vt 3. ead. presbyter.

v ¶ *Et diuerſa.*] diuerſa & bimembris. nam recipit diuiſionem, id eſt diſtinctionem, & hoc de ſecunda.

x ¶ *Prouinciæ.*] pro maiori parte.

y ¶ *Non probatur.*] ‖ Ex hoc videtur quòd dicit citationem ad ſe non peruenisſe, quòd hoc non tenetur probare: ſed potius aduerſarius tenetur probare quòd peruenerit ad eum: cum talis negatiua nō poſsit probari, vt extra de elect. bonæ. Sed non eſt verum quia credendum eſt verbo nuncij donec contrarium probetur, vt no. 4. q. 3. §. item in criminali. verſi. item teſtes quos. ſic ergo expone, non probatur peruenisſe, id eſt probatur non peruenisſe: ‖ cum enim conſtitutio ſit publice promulgata,

Innocentiam debere quis cogitat præſumptionem. al. ignorantiam

Dicunt quidam apicibus imaginant, regulare eſſe ignorantiā nō debere probari: ſed ſcientiam. al. deuegentur

Ad hoc facit quod leg. & not. extra de ſent. excō. ſi vero. & de homic. ſignificauit. n. & de iura. calum. c. 2. Idē late ſaſ. §. ſed iſta, inſtit. de actio. Concor. gl. ſi an l. ſi cui. & ibi Bart. ff. de accuſa. ‖ Collegium numquid iuriſdictionē poſſit.

Decretum non ligat ignorantes.

Ioan. 8. c. 59. Polycarp. l. 4. tit. 31.

probatur] orig.

Apoſtoli ſi ſtatuerunt, ſed hoc exemplo docuerunt.

Leuit. 20. Lur. 1.

Concordat gl. in l. 1. C. de inter dic. matri. inter pup.

Lurimos ſacerdotes.] CASVS. Qui dam ſignificauerunt Syricio Papæ, q⁹ plurimi ſacerdotes poſt longa tempora ſuæ ordinationis filios habuerunt tam ante ſacros ordines, quàm de vxoribus, quas poſtea de facto duxerunt. quorum quidam allegabant hoc ſibi licere ad inſtar ſacerdotum & leuitarum veteris teſtamenti. Quidam vero dicebant ſe per ignorantiam lapſos: & inde dolebant: quare Syricius Papa reprehendit eos, qui ſuum crimen defendebant exemplo ſacerdotum veteris teſtamenti: cum alia cauſa fuerit in illis quàm in iſtis: & dicit eos eſſe deponendos: cum ex certa ſcientia deliquerint. Illi vero qui per ignorantiam dolent ſe lapſos fuiſſe, ad altiora non aſcendant: ſed in ſuis ordinibus remaneant: ita tamen quòd decetero viuant continenter. Sequens §. patet.

Ioan. 6. c. 50. Polycarp. l. 4. tit. 31.

Decretum non ligat ignorantes.

Leuit. 20.

Deut. 23.

Ioan. 8. c. 59.

Rom. 8.

1. Tim. 3.

1. Cor. 7.

Tit. 1.

1. Tim. 3.

Polycarp. l. 4. tit. 31.

Concordat gl. in l. 1. C. de inter dic. matri. inter pup.

Polyc. ibid. Iuo p. 6. c. 50.

orig.]

Addē quòd quandoq; iuris ignorantia excuſat à pœna propter ruſticitatem, nō autem excuſat à nullitate actus, vt no. in l. 1. C. de inter dic. matri. inter pup.

al. deteſti

‖ Conſuetudo antiqua non excuſat.

Polycarp. l. 4. tit. 39. Can. Apoſt. 25.

Præſumitur ex præſentib⁹ circa futura.

excidantur] orig.

Fornicationis cauſa hodie nemo deponendus.

Sacerdotis fornicarij pœnitentia.

mulgata, quilibet eam tenetur ſcire, vt 16. diſt. quod dicitis. extra de poſtul. præla. ad hæc. 12. q. 2. qui & humanis. & ſecūdum leges tenetur eam quilibet ſcire vſque ad duos menſes, vt in Authen. vt factæ nouæ conſtitutiones. §. 1. coll. 6. ſecundum canones vſque ad ſex menſes, vt 18. diſt. decernimus. quia ergo præſumebatur peruenisſe ad iſtos, tenebantur ipſi probare ignorantiā: ‖ & hoc eſt generale q⁹ propter præſumptionem cogitur probare aliquis ignorātiam, vt hic, & extra de elect. innotuit. & 1. q. 1. ſi qui à ſimoniacis. & C. de peri. cut. l. penul. aliàs qui dicit aliquem ſciuiſſe, hoc tenetur probare [a], vt 3. q. 9. indicas. & ff. de adminiſtr. tuto. l. hoc autē. quid enim peccat qui præſentis legis in ſcius priſtinam ſequitur obſeruantiam? vt C. de teſta. iubemus. in fin. Sed qualiter ꝓbat ſe aliquis ignoraſſe? dico ſuo ſacramento [b], vt 34. q. 2. in lectum. extra de ſent. excō. ſi vero, vt not. 4. q. 5. quiſquis. in fin. [c] Ioan. Vel etiam alio modo ſi poteſt probare ſe fuiſſe in alio loco: & forte ſi præſumptio eſt contra eum, non crederem iuramēto ſuo. B. ‖ Sed quid ſi collegiū vel aliquis cōuentus dicit ſe ignoraſſe, nūquid tunc omnes iurabunt? dico q⁹ ſufficit, ſi epiſcopus cum maioribus de capitulo iurat, vt ff. de condi. & demonſt. municipibus. Alij dicunt, q⁹ eo ipſo probatur ignorantia, quòd non probatur ſcientia, vt C. qui mili. non poſſ. ſuper ſeruis. lib. 12.

a ¶ *Ignorantib⁹.*] ‖ Decretum non ligat ignorantes. ff. de decre. ab ordin. fac. l. vlti. ff. loca. l. ſi ignorans.

ADDITIO. Ad idem 12. q. 2. de laicis. vbi de hoc. Dic q⁹ decretum ſecundum canones ligat ignorantes, vt dixi 19. diſtin. 1. ſuper ſumma. ibi videas. Archid.

b ¶ *Negabitur.*] Arg. neminem ligari antequā conſtitutio ad eum peruenit: arg. diſt. 31. ante triēnium. 36. q. vlti. ſi autem. 12. q. 5. ſicubi. & 47. diſt. quoniam. 14. q. 4. ſi quis obſtitus. 54. diſ. ex antiqs.

c ¶ *Deteguntur.*] eo ipſo q⁹ non probant ignorantiam, cum ad omnes commeauerit.

Concupiſcentia.] Emendatus, & locupletatus eſt hic locus ex ipſa epiſtola Innocentij, quemadmodum & multa alia in hoc capite, vbi per gloſſam licuit. In epiſtola autem Syricij, quæ refertur in concilio Teleptenſi (ita enim pro Tellenſi legendum videtur) ſic legitur. Quid faciet? excuſabit? quo pudore? qua mente vſurpabit? qua conſcientia, quo merito hic exaudiri ſe credit?

β ¶ Non dixit hoc.] *In originali ſic legitur:* non ad permanentem in concupiſcentia generandi hoc dixit.

Item Syricius Papa ad Himerium Tarraconen. epiſcopum, epiſt. 1. c. 7.

¶ De eodem. C. III.

PLurimos ſacerdotes Chriſti, atque leuitas, poſt longa conſecrationis ſuæ tempora, tam de coniugibus propriis, quàm etiā de turpi coitu ſobolem didicimus procreaſſe, & crimē ſuum hac præſcriptione defendere, quia in veteri teſtamento ſacerdotibus, ac miniſtris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quiſquis ille eſt ſectator libidinū, præceptorque vitiorū, ſi æſtimat, quod in lege Moyſis paſſim ſacris ordinibus à Deo noſtro laxata ſunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus commit tebantur ſancta ſanctorum, præmonet dicens [Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum dominus Deus veſter?] Cur etiam procul à ſuis domibus, anno vicis ſuæ, in templo habitare iuſſi ſunt ſacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum vxoribus poſsint carnale exercere commercium, vt conſcientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam expleto deſeruitionis ſuæ tempore, vxorius vſus ſolius ſucceſsionis cauſa [d] peruenisſe; his ignorantibus [a] † venia non negabitur [b] ita vt de cetero penitus incipiant abſtinere: & ita gradus ſuos, in quibus inuenti fuerint, retentent, vt eis non liceat ad potiora conſcendere: quibus in beneficio eſſe debet, quòd hunc ipſum locum, quem retinent, non amittunt. ¶ Si qui autem ſciſſe formam viuendi miſſam à Syricio de teguntur [c] †, neque ſtatim cupiditates libidinis abieciſſe; illi ſunt modis omnibus ſubmouendi: quia poſt admonitionem cognitam, præponēdam arbitrati ſunt voluptatē.

α ¶ Concupiſcentia.] *Emendatus, & locupletatus eſt hic locus ex ipſa epiſtola Innocentij, quemadmodum & multa alia in hoc capite, vbi per gloſſam licuit. In epiſtola autem Syricij, quæ refertur in concilio Teleptenſi (ita enim pro Tellenſi legendum videtur) ſic legitur.* Quid faciet? excuſabit? quo pudore? qua mente vſurpabit? qua conſcientia, quo merito hic exaudiri ſe credit?

β ¶ Non dixit hoc.] *In originali ſic legitur:* non ad permanentem in concupiſcentia generandi hoc dixit.

Item Syricius Papa ad Himerium Tarraconen. epiſcopum, epiſt. 1. c. 7.

¶ De eodem. C. III.

PLurimos ſacerdotes Chriſti, atque leuitas, poſt longa conſecrationis ſuæ tempora, tam de coniugibus propriis, quàm etiā de turpi coitu ſobolem didicimus procreaſſe, & crimē ſuum hac præſcriptione defendere, quia in veteri teſtamento ſacerdotibus, ac miniſtris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quiſquis ille eſt ſectator libidinū, præceptorque vitiorū, ſi æſtimat, quod in lege Moyſis paſſim ſacris ordinibus à Deo noſtro laxata ſunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus commit tebantur ſancta ſanctorum, præmonet dicens [Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum dominus Deus veſter?] Cur etiam procul à ſuis domibus, anno vicis ſuæ, in templo habitare iuſſi ſunt ſacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum vxoribus poſsint carnale exercere commercium, vt conſcientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam expleto deſeruitionis ſuæ tempore, vxorius vſus ſolius ſucceſsionis cauſa [d] fuerat relaxatus: quia non ex alia niſi ex tribu Leui, quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti.

Idem paulo inferius.

¶ De eodem. C. IIII.

OVia aliquanti, de quibus loquimur, vt tua [e] ſanctitas retulit, ignorātia † ſe lapſos [f] eſſe deflent; his hac conditione miſericordiam [g] dicimus non negandā, vt ſine vllo honoris augmento, in hoc, quo deiecti † [h] ſunt, quamdiu vixerint, officio perſeuerent: ſi tamen poſthac continentes ſe ſtuduerint exhibere. Hi vero, qui illiciti priuilegij [i] excuſatione nituntur, & ſibi aſſerunt veteri hoc lege conceſſum; nouerint ſe ab omni eccleſiaſtico honore, quo indigne vſi ſunt, Apoſtolicæ ſedis auctoritate deiectos: nec vmquam poſſe veneranda attrectare myſteria, quibus ſe ipſi, dum obſcœnis cupiditatib⁹ inhiant, priuauerunt. Et quia exēpla præſentia cauere [k] nos præmonent in futurum; ſi quilibet epiſcopus, presbyter, atq; diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inuentus; iam nunc ſibi omnem p nos indulgentiæ aditum intelligat obſeratum: quia ferro neceſſe eſt vt abſcindantur [l] † vulnera, quæ fomentorum nō ſenſerint medicinā.

¶ *Caput hoc in aliquot manuſcriptis Gratiani exemplaribus coniunctū eſt ſuperiori.*

¶ *Qui autem propter peccata iubentur deponi; poſt condignam pœnitentiam in ſuo ordine poterunt reparari.*

Vnde in concilio Hybernenſi α.

α ¶ Hybernenſi.] *Caput hoc citabatur ex concilio Gangrenſi, in quo non legitur. Emendatum eſt ex Polycarpo; & alio libro manuſcripto peruetuſto; in quo libro ſunt multi canones pœnitentiales: & hic refertur ex Theodoro Archiepiſcopo Hybernenſi.*

¶ Quæ pœnitentia ſit imponenda ſacerdoti, qui de fornicatione conuictus fuerit. C. V.

PResbyter [m], ſi fornicationē fecerit, quāmquam ſecundum canones Apoſtolorum [n] debeat deponi; tamen iuxta auctoritatem [o] beati Papæ Silueſtri, ſi in vitio nō perduraverit, ſed ſua ſponte confeſſus adiecit, vt reſurgat; decem annis [p] in hunc modum pœniteat: tribus quidem menſibus priuatus communione, & ab ecclęſia longe ſtet, & cum pœnitentibus ſe proſternat, & cum his ſtet, & cum his egrediatur, & ſic ei manus imponatur, & ſic abeat. Deinde ſex menſibus communicet laicis, & ſtet in choro cum laicis, & ſic abeat. Deinde annis duobus communicet ſine oblatione, & ſtet in choro cum laicis, & ſic abeat. Deinde annis duobus communicet cum oblatione, & ſtet in choro cum laicis, & ſic abeat. Deinde annis duobus communicet cum oblatione, & ſtet in choro cum cleric

impositur pœna xij.annorum,& episcopo xv.30.q.1. si quis sacerdos. & cap.non debet. alibi vij. vt 33.q.2. hoc ipsum. Sed varietas delicti inducit varietatem pœnæ:scilicet cum fornicatio est simplex, vel incestuosa, poterit sacerdos mitigare pœnam pro quantitate criminis, & qualitate personæ. 26.quæst.7. tempora.

‖ Ieiunātes in vespera comedere debent.

a ¶ *In vesperam.*] ‖Nā ea hora debent comedere ieiunantes. de consecrat.dist.1.folent.

b ¶ *Pœnitere.*] 5. dist. proxi. si quis episcopus. contra & 28.dis. presbyter. contra. Sed expone publice,id est solenniter.

c ¶ *Sagimine.*] Argu. ‖ quòd licet comedere ♂ sagimine illis diebus qui bus oua & caseum licet comedere. 4.dist.deniq;.

d ¶ *In choro.*] vt ibi ministret.

e ¶ *Vocem.*] quam nō habem⁹ in hoc corpore.

f ¶ *Tres legitimas ferias.*] ‖ scilicet 2. & 4. & 6.feriam,vt j.eod.innuitur.de consecr. dist.3. ieiunia. & 22.q.5.cap.1.

g ¶ *Expleto.*] Ergo reconciliādus est quis peracta parte pœnitētiæ:etsi tota finita non sit, vt 12. q.2.de viro. extra de fur. ex litteris.

h ¶ *Denarium.*] Et ita potest dare denariū pro ieiunio, quod spirituale est:nec tamen simoniam committit: quia cū Deo intelligitur contrahere: sicut nec lex Iulia de ambitu locum habet in Romana ciuitate [a]: immo spirituale datur hic tantum,scilicet eleemosyna pro spirituali. bene facit ad hoc:quia sicut ære peccatorum iste se vendidit, vt 15. q. 1. non est quòd cuiquam. ita & pecunia sua se redimat. de pœn. dist.1.medicina.Et est arg. pro commutatione pœnæ.36.q.1.de rap.‖ Numquid autem potest hic ieiunare per alium? quod videtur [b]:quia denarium potest dare vt se redimat à ieiunio:ergo multo fortius per alterius ieiuniū potest liberari.Item quia ieiuniū viui liberat mortuum,vt 13.q.2.animæ.de pœn.dist.6.c.1.quod concedo si per propinquam personam ieiunet. & debet iste denarius esse talis, quòd non euincatur ab eo cui donatur:aliàs non contingeret liberatio,vt C.de senten.& inter.libera.ff.de leg.3.qui concubinam.§.si hæres. quia non intelligitur datum quod euici potest, vt ibi dicitur:argu.14.q.5. immolans.‖ Sed numquid pœnitens sua auctoritate potest hanc commutationem facere? Dicunt quidam quòd sic [c]: quod non concedo in pœnitentia imposita ab homine [d], vt extra de vo.& vo. redemp.ex multa.in fi.Ioan. Sed certe quod hic dicitur de denario,auctoritate huius canonis facere potest pœnitens: nec decret. illa in aliquo contradicit. Bart.

‖ Pœnitentia imposita auctoritate propria mutari non potest.

c Adde bonū text. in l. plegamque. ff. de iure don. & in l.2.ff.de li. le.

d Videtur innuere q̄ si se ens in scientiis indictis ab ecclesia. Sed potest dici secundum Innoc. q̄ licet ieiunia indicta ab ecclesia non debeant commutari, tamen ea possunt mutari:

i ¶ *Redimere.*] Argu. ea quæ facere tenemur, alia æquiualentia faciendo posse recompensari: & ita commutationem pœnarum posse fieri:argu.36.q.1. de raptoribus. dist.12. non cogantur.contra.1.quæst.1. nullus episcopus 2.

k ¶ *Sextam feriam.*] Ergo quartam posset redimere. quod enim de vna negatur, de alia concedi videtur. 25.dist.qualis.

l ¶ *Eadem.*] non tamen eadem dispensatio est in omnibus: quia in aliquibus prohibetur. 50.distin. miror.

Rouidendum.] Hæc distinct. diuiditur in duas partes: in quarum prima punit negligentes prælatos, & qui gaudent adulationibus: & hoc probāt per 7. auctorit. Secunda ibi, *Quamquam.* Ioan. de Fant.

Casvs Hucusque tractauit Gratianus, quòd oportet prælatum esse sine crimine, quod in faciendo consistit. sed quia consentiens malo aliorum dicitur committere crimen; ideo subiungit hanc 83. distin. in qua ostendit, quòd prælatus etiam consentire non debet peccatis alienis : quia parum differt vtrum quis homicidium committat propria manu, vel facienti consentiat:quia mortem probatur inferre, qui hanc cum potest non excludit.

m ¶ *Prouidendum.*] In duabus superioribus distinctionib⁹ tractauit magister, quòd ordinandus debet esse sine crimine proprio. In hac distinctione ostendit, quòd nō debet alienis criminibus consentire.

n ¶ *Inferas.*] Simile est 7.86.dist.pasce.& extra de senten. excommu. quātæ.& patet hic, quòd medicus gratis tenetur curare pauperem infirmum:quia plus debet valere apud eum vita illius, quàm propria pecunia, vt 86.dist. non satis. Sed quid si infirmus dives est, & nihil vult dare medico:numquid gratis tenetur eum curare? Videtur quòd non.cum nemo de suo cogatur facere beneficium, vt 10.q.2. præcarie. cum etiam medicus licite pōt recipere mercedem [e], vt 14.q.5. non sane. Dico quòd tenetur eum curare suis impensis f:& si conualuerit,repetat expensas: quia viliter gesit negotiū eius, vt ff.de negot.gest.Pomponius.etiam si moriatur æger, potest petere impensas:quia sufficit si viliter cœpit gerere, licet euentus non sit secutus, vt ff.eod.tit.sed an vltro. ff.de offi.præsid. illicitas. §.sicuti.nec potest ei obijci, quòd causa pietatis fecerit sumptus illos:nisi esset propinquus infirmo g,vt C.eo. alimenta. Sed quid si infirmus prohibet ne aliquæ medicinæ dentur ei? tunc dicūt quidam, quòd medicus nullam habet actionem, vt C.de negot.gest.l.vlt. Sed dico quòd eum inuitum potest curare:sicut inuitum posset extrahere de domo ruitura. 23. q. 4. ipsa pietas. Inuito enim potest conferri beneficium, vt 45.distin. & qui emendat h. immo præsumo ipsum fuisse furiosum, cum illa verba dixit in ægritudine, vt ff. de condit. institut. quidam. & extra de succeff. ab intesta. capit.finali. Sed quid dices, si quis vult me interficere nisi dem ei pecuniam; numquid teneor ei dare vt me liberem à morte? ita videtur, per hoc quod hic dicitur, & 86. distinct. non satis. in princip. Dicunt tamen quidam, solos prælatos ad hoc teneri, vt 12.quæst.2. gloria. & 16. quæst. 1. capit. vltim. Alij dicunt, quòd quilibet teneatur redimere vitam alterius. Verum autem quilibet teneatur defendere alium, dixi 23. quæst. 3. non inferenda.

3 Deuidit p.2.Eleutherius Papa ad Galliz:gronicas, & orientales in epi. ad Iulium, & Aegrtij in epist. ad Felicem II.

e De hoc vi. 14.q.5. quæ. dec. ibi vide.

f Adde quod hoc bonū in Anon. mem. ff. de negot. g. & de ecclesiast. fund. l. fin. §. Labeo. & Anch. hic cap. 177.

g Si ch. quis ex pietate curat alterum nisi promittat sibi vt ff. de negot. gest. l. 1. §. 1. & ff. de condict. ex iniust. Archid.

h Adde facit not. in l. si mendacio 3. ff. de negot. gest. & in l. iuliano. ff. de solu.

Si quis episcopus.] Casvs. Quidam episcopi pretio interueniente vel precibus consentiebant clericis suæ diœcesis in fornicatione stare vel incestu: & eos non puniebant. Quæritum fuit à Gregorio quam pœnam pati debeant? Et respondet quòd suspendi debent ab officio & beneficio.

o ¶ *Pretio.*] De hac materia inuenies. 16. quæst.7. decimas. & 1. quæst.1. cap.vlti. & cap. nullus episcopus. j. 23.quæst.4. cap. si is qui. & cap. si illic.

p ¶ *Suspendatur.*] id est,deponatur. 1.quæst.3.si quis episcopus. aliàs esset contra. 11.quæst.3. Teugualdum.

ADDITIO.

demptione) obseruet in pane & aqua. Eadem [l] quoque pœnitentia erit sacerdoti, de omnibus aliis peccatis,& criminibus,quę eum in depositionem inducunt. Neque hoc cuilibet videatur onerosum; si sacerdos post lapsum, digne, vt supra dictum est, pœnitens, ad pristinos redeat honores.

« ¶ Et caseo.] *In vulgatis sequebatur,* vtatur : *quæ vox sublata est auctoritate omnium fere exemplarium Gratiani manuscriptorum, & Polycarpi,& libri manuscripti in superiore notatione indicati.*

DISTINCT. LXXXIII.

Prouidendū [m] *quoque est, ne is, qui ad ordinandum eligitur,& si à proprio vitio videatur alienus, consentiendo alienis inquinetur. Vt enim Symmachus Papa ait 3; non est grandis differentia,an lethum inferas* [n]*,an admittas. Mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cum posit, non excludit.*

Hinc Gregorius vij. ait in reg. lib. 6. cap. 12. Romanæ synodi celebratæ anno Domini 1080. *al.* 1078.

¶ Suspendatur episcopus ab officio, clericorum suorum fornicationi consentiens. C. I.

4 SI quis episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum subdiaconorum β, vel crimen incestus in sua parochia, pretio [o] interueniente, vel precibus consenserit, vel commissum, sibique compertum auctoritate officij sui non impugnauerit; ab officio suspendatur [p].

β ¶ Subdiaconorum.] *Additum hoc est ex originali,& Anselmo; quemadmodum & paulo post verba illa,* sibique compertum. *Notum autem est à tempore Gregorij primi subdiaconos eadem lege continentiæ, qua presbyteros, adstrictos fuisse.*

Item Gregorius prima parte pastoralis, cap.2.

ADDITIO. Vel dic quòd ponit pœnam solius consensus secundum L. cuius etiam fuerant verba quæ præcedunt. De hoc legitur & not. §. 32. dist. eos. in fin. ibi videas.

Nemo.] Casvs. Dicitur hic, quòd nemo magis in ecclesia nocet quàm prælatus delinquens:quia nullus audet eum redarguere propter ordinis reuerentiam: & alij sumūt ab eo exemplum delinquendi: & ideo episcopus qui tales non corrigit, magis dicendus est canis impudicus quàm episcopus.

a ¶ *Redarguere.*] 5. dist.40. si Papa 6.quæst.1. oues. quia vult magis placere silendo,quàm displicere redarguendo.

b ¶ *Extenditur.*] ‖Delicta enim maiorum trahuntur ab aliis in exemplū,vt 11.q. 3. præcipue.

c ¶ *Non corrigit.*] cū est clamor de talibus.extra de fi. licet Heli.

Error.] Casvs. Dicitur hic q̄ si possum resistere errantibus, & perturbare peruersos, & negligo: mala eorum videor approbare per consensum: & socius criminis sum, cum manifesto faciniori nō obuiem. Sequentia autem duo cap. plana sunt.

d ¶ *Cum posis.*] Ex officio. hoc enim intelligunt quidam de prelato. argumen. 23. quæst. 4. ita plane.Sed H. de quolibet. 24. quæst. 3. tam sacerdotes.

e ¶ *Societatis.*] Impropriè sumitur hoc nomen societatis: quia inhonestarum rerū societas nulla est. ff. pro socio. nec mittendum.

f ¶ *Non pollui.*] directe. nam occasione alterius bene polluitur si ei consenserit.

g ¶ *Qui.*] infra 22.q. 5. si quis.

h ¶ *Consensum.*] De triplici consensu dicitur 2. quæst. 1. notum. in fin.

Consentire videtur.] ¶ *Corrigi.*] j.11. quæst. 3. qui consentit.j.i 23. quæstio. 3. ostendit. & 24. quæst. 3. qui aliorum.

k ¶ *Non occurrit.*] si. ff. de iure pat. adigere. ff.de noxa.si feruus. in fi. ff. de iis qui no. infa. quid ergo. §. 1.

SICVT AVTEM Casvs. Hucusq; ostēdit quòd aliquis peccatis alienis consentire non debet. Nunc vero ostendit,quòd laudibus malorum aliquis gloriari non debet, nec gratulari.

Nihil.] Casvs. Quidam prælati gloriabātur laudibus malorū. Sed dicit Anacletus, q̄ ex hoc facto maxima pernicies oritur circa subiectos. quia prælatus qui laudibus gloriatur, timet corrigere delinquentes: & sicut nouerca odit priuignum, ita negligentia correctionem & disciplinam.

4 Poll.4.1231.

5 Sect. ecclesiasticis disciplinis quisq; ecclesiæ est. vbi tenetur ecclesiasticus non professus. ff. de const. dict. q. quidam. vbi gl. & Bar. & Alex. & Ias. hic. & Ioan. de Imo. ff. de iust. & iur. l. 1. §. fi. & Lan.

l ¶ *Luporum.*] id est laicorum [a]: qui quandoque dicuntur oues, vt 2. quæst. oues.

m ¶ *Placere.*] sic 21. q. 1. cap. 1. simile extra de cleri.coniug. c. diuersis:simile.ff. de oper. liber.duorum.

n ¶ *Labiorum.*] id est, prædicandi : vel etiam redarguendi.

o ¶ *Obligata.*] si infra, 8. q. 2. c. vlti. & c. dilectissimi.

p ¶ *Negligentia.*] supra 38. dist. ignorantia.

QVAMQVAM. Hæc est secunda pars huius dist. in qua dicit,q̄ licet mali sacerdotes sint culpandi:tamen nō despiciendi. Io. de Fan.

ADDITIO. Et nota, hic malum prælatum lixiuio comparari:alibi lapideo canali, vt in prædic. cap. si fuerit. Alibi monetario. 1. quæst. 1. quod quidam. & vide quod dixi. 44. dist. cap. 1. & in summa. & dic, lauat, scilicet cōditionaliter, secundum Hug.

Casvs. Dictum est supra, quòd prælatus debet esse immunis à suis peccatis & alienis. sed quamuis sit peccator, nō tamen eius doctrina debet contemni:quia sicut lixiuium per cinerē fluēs lauat sordes, & non lauatur : sic doctrina per malum sacerdotem ministrata lauat auditores à sorde delictorum.

5 Anf.l. 6.c. 154. Iuo p. 5. cap. 237. in fine.

al. Sicut ante

Solicitum.] Hæc dist. diuidit in quatuor partes: in quarum prima reprehēdit desides episcopos, & hoc per duo c. Secūda ibi, *Quod autem.* Tertia ibi, *Similiter.* Quarta ibi, *Presbyterorum.* Ioan. de Fan.

Casvs. Supra ostensum est quòd prælatus debet esse sine crimine. Nunc vero supponit 84. dict. In qua ostēdit Grat. quòd prælatus debet habere solicitudinem circa subiectos. Et habet hæc dist. 4. articulos. In primo dicitur,quòd episcopus debet esse solicitus circa tuitionem pauperū & monasteriorum. In secundo agitur de raunditia sacerdotum. In tertio, quòd episcopus debet esse monogamus. In quarto vnde dicatur presbyter.

6 Burch.l.2.c. 204. ex dictis Hiero. Iuo p. 5.c.238.

q ¶ *Solicitum.*] Tria c. apostolicæ regulæ hic breuiter tāgit,quòd episcopus debet esse prudēs [b], continens,monogamus.

Peruenit ad nos.] Casvs. Paschasius episcopus in duabus delinquebat.f.q̄ nō curabat defendere monasteria & pauperes & oppressos: & præterea consilia sapientum audire nolebat. Scribit ergo Greg. Anthemio subdiacono reprehendendo eum, quòd talia permittebat,& mādat ei, vt eū corrigat coram aliis episcopis, vel coram quibusdā de nobilibus subiectis, quòd si se non corrigat, Romam est transmittendus : vbi saltem discat qualem conueniat esse sacerdotem, vel prælatum ecclesiasticum.

b Prudentia consistit in scientia litterarum : sed nō videtur esse astutus qui in his quæ debet agere reperitur in eis quæ scripta sunt. & solicitus.& de ita patet q̄ esse solicitū referetur ad esse prudētem secūdum Hug.

al. vel pauperes

his] orig.

r ¶ *Pauperes.*] quorum curā non per se, sed per archipresbyterū vel archidiaconū gerere debet, vt j. 88. distin. episcopus gubernationem.

s ¶ *Consilia.*] Vnde Augu. dicit, ‖ quòd à puero nondū anniculo paratus est doceri,vt 24. q. 3. si habes.aliàs stultus esse conuincitur,vt 22. dist. de Constantinopolitana. ‖Qui enim bono consilio non acquiescit, amittere debet dignitatem:exemplo Roboam, qui senioribus non acquieuit. 7. q. 1. denique. vel ad instar vxoris Loth, quæ conuersa est in statuam salis, & dicit lex quòd ea firmitate nituntur, quæ consilio geruntur. C. de repud. l. 3. cum etiam consilio clericorum debeat episcopus disponere de rebus ecclesiæ. extra de iis quæ fiu. à præla. sine

Doctrina est ab omnibus accipienda.

‖ Consilio bono est acquiescendum.

consecr. cap. nouit. & iste non excusatur quando potuit scire. sed noluit [a], 38. distin. qui ea. nec iudici licet deuiare à responsis prudentũ. instit. de iure nat. §. responsa. ‖ & dicit lex quòd tunc non prodest alicui ignorantia, quando potuit scire per se vel per alium. ff. de bon. poss. in bonorum. ff. de iuris & facti ign. regula.

a ¶ *Sapientum.*] prima q. 1. estote.

b ¶ *Ab altero.*] supra, dist. 38. c. vlt.

c ¶ *Posset.*] Nam omne artificium, &c. ff. de leg. 3. seruis legatis. §. ornatricibus.

d ¶ *Distuliſti.*] Hoc ideo, quia iste erat legatus istius prouinciæ.

e ¶ *Sacerdotalis.*] id est, episcopalis.

ADDITIO Hoc ideo vt magis verecundetur. H. & hoc si publice peccauit. 45. distin. sed illud. aliàs secus, vt in gl. seq. alleg. 15. q. 5. cap. 1. secundum Io. de Fan.

f ¶ *Discere.*] 15. q. 5. c. 1.

g ¶ *Dei timorem.*] 28. dist. quia sunt.

NVntiatum.] CASVS Episcopi Campaniæ negligentes erant circa ecclesias & monasteria, & circa pauperes & oppressos. Scribit ergo Greg. Anthemio subdiacono, vt episcopos in vnum conuocet: & eos super his rebus ita corrigat & emendet, quòd de cetero apud Papam querela iterari non possit. quòd si negligentes fuerint, Romam transmittãtur, vt ibi per districtionem sentiant quàm graue sit à prauis nõ corrigi.

‖ Vigilantibus iura scripta sunt.

† *al. ad*

h ¶ *Vigilantes.*] ‖ Nam vigilantibus ius ciuile scriptum est. ff. de iis quæ in frau. credit. pupillus. in fine.

i ¶ *Aliqua excusatione.*] Argu. in hoc casu nõ licere appellare [b]. Argu. 7. 27. q. 1. si custos. & c. si homo. ar. extra de appel. cũ sit Romana. & c. reprehensibilis. dic insufficienti, ne sit contra. extra de offi. deleg. cap. ex parte.

k ¶ *Insolualeat.*] vt si stultus fuit inculpa, sapiens sit in pœna, vt 38. dist. qui ea. & 27. q. 1. si custos. & c. si homo.

QVOD AVTEM. Hæc est secunda pars huius distin. in qua probat duabus auctoritatibus, q; diaconi, presbyteri, & subdiaconi, debent esse casti. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in 82. dist. ostensum est de mundicitia sacerdotum & diaconorum. Nunc vero dicit idem esse intelligendũ de subdiaconis. & est iste secundus articulus.

3 In Carthag. codicis cano. c. 3. & 4.

CVm in præterito.] Hæc duo cap. intelligit H. & B. de matrimonio non contrahendo in tribus sacris ordinibus, & in ecclesia orientali. Est ergo casus. In primo concilio Carthaginen. constitutum fuit, vt episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi abstinerent à matrimonio contrahendo sicut à tempore Apostolorum fuit obseruatum. Postea secundo fuit congregatum concilium ab ipsis episcopis: & forte alij plures etiam prædictã constitutionẽ confirmauerunt, & approbauerũt.

l ¶ *Cum in præterito.*] Scilicet in primo concilio Carthag. [c] Hoc cap. & sequens intelligit H. de matrimonio contrahendo, quod scilicet non licet presbyteris vel diaconis.

c Quod debet distingui, cui intelligi Aug. vt. distin. c. diuersi. ver. secundus. & l. de fan.

m ¶ *Qui sacramentis diuinis inseruiunt.*] id est subdiaconi & quod dicit 7. ead. ab vxoribus abstinendum, dicas de ducendis: & secundum hoc suppletur hic, quod dicitur in cap. seq. in quo non fit mentio de subdiaconis, per illud quod habemus 32. dist. placuit. in quo sunt fere eadem verba. & est similiter Carthagin. concil. & hic dicit H. quòd Apostoli non instituerunt de non vtendo iam contracto: quia si Apostoli hoc instituissent, orientales hoc admisissent [d]. Alij vero intelligunt ea de contracto: & quod dicit infra, etiam ab vxoribus, dicunt ante legitime sibi copulatis, aut de facto. Nam dicunt, quòd ista [e] cap. facta fuerunt ante tempus Gregorij, qui introduxit continentiam ministris. 31. dist. ante triennium. id est subdiaconis: presbyteris vero & diaconis Syricius introduxit. immo dicũt, quòd olim sacerdotes poterant contrahere ante Syricium, vnde & Moyses contraxerit. Exponũt ergo Apostoli docuerũt exemplo & opere, & admonitione, secundum Hug. nõ institutione vel constitutione secundum alios.

a ¶ *Vniuersis.* 5. distinct. verbatim. ‖ prim. ‖ al. c

d Videtur contra 31. dist. aliter.

e dist. 31. aliter.

n ¶ *Antiquitas.*] à tẽpore Syricij hic vocat antiquitatem. 82. distin. plurimos.

CVm de quorumdam.] CASVS. In concilio Carthagin. 6. relatum fuit, q; quidam clerici continentiam nõ seruabant. & ideo statutũ fuit, vt episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi abstineant ab vxoribus ducendis; & si duxerint, deponãtur. Ceteri autem clerici ad hoc cogi nõ debent, sed vniuscuiusque ecclesiæ consuetudo debet seruari. sed ego Bartholo. Brixie. satis credo, q; hæc duo cap. intelligi possunt in ecclesia occidẽtali. & de matrimonio iam contracto, quo vti non debent clerici in sacris ordinibus constituti. Et ita formabis casum vt suprà dicti non vtantur matrimonio iã contracto promissa iam continentia cũ vxoribus, & bene etiam dixit quosdam sic intelligere.

6 In concilio cap. 5. In Africano 37. dist. ‖ plenum. f al. propè

o ¶ *De quorũdam.*] Iordo. cum referretur de incõtinentia quorũdam clericorum, placuit, &c.

p ¶ *Vxores.*] cum quibus profesi erant continentiam seruare.

q ¶ *Et diaconos.*] & subdiaconos. 32. distinct. placuit. vbi sunt eadem verba.

r ¶ *Remoueantur.*] 5. distin. 81. ministri.

s ¶ *Consuetudinem.*] 32. dist. cap. placuit. & c. quoniã in quibusdam.

SIMILI

SIMILITER. Hæc est tertia pars huius distin. in qua probatur, quòd nullus bigamus potest esse clericus. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra 26. distinct. dictum est, quòd episcopus debet esse monogamus. Nunc autem dicit Gratia. idem esse seruandum in aliis clericis. & iste est tertius articulus.

QVisquis.] CASVS. Tarraconẽsis episcopus quæsiuit à Syricio Papa quid debeat fieri de clericis, qui ducunt viduas, vel secundã vxorem. Et respondet, quòd debent deponi, & inter laicos redigi.

a ¶ *Clericus.*] in minoribus ordinibus constitutus, quia de aliis non posset intelligi [a].

b ¶ *Viduam.*] 5. distin. 34. lector. contra Ioan.

c ¶ *Duxerit.*] & ita nõ incidit in canonem qui eum verberauit. & hoc verum erat tempore Syricij, qui præfuit Innocentium qui edidit illud. 17. q. 4. si quis suadente. Sed quid hodie? H. dicit, quòd incidit, quia iste coronam tenetur portare. extra de vit. & hone. cle. clericus. ‖ Tu dic, q; vbi contraxerit cum corrupta, vel vidua, statim priuatur omni priuilegio, prout hoc cap. dicit. & c. altercationis, constitu. Grego. x. de big. lib. 6. Si vero cum virgine, tunc est in eius optione, an velit retinere priuilegium, an non. Si vult retinere, portabit coronam, & viuet clericaliter. si non, exuitur omni dignitate & honore clericali, licet quidam contradicant. Io. hoc hodie corrigitur per decre. extra de cle. coniug. Ioan. B. Item patet hic, quòd priuilegium perditur per actum cõtrarium, vt extra de consti. cum accessissent. & c. cum M.

a Nam l. 8. c. 5. Iuop. 6. c. 15. Nam si primo tales contraxissent bigamiam, ordinari non possent. 32. dist. si quis viduam. 50. dist. non confidat. Archid.

‖ Clericus cõtrahens cum corrupta perdit omne priuilegium clericale.

a Anſl. l. 7. c. 96. Burch. l. 2. c. 5. Iuop. 6. c. 15. Pron. 20. Num. 11. exod. 29.

† absunt ista ab orig.

Sap. 4. apud 70.

‖ al. hic

d ¶ *Quam.*] scilicet cõmunionem.

e ¶ *Possidere.*] arg. ‖ in corporalia possideri. de hoc dixi 2. q. 2. nullus 2. & scientia possidetur [b], vt 16. q. 1. reuertimini.

‖ Incorporalia dicuntur quãdoque possideri. b Et ideo ius eligendi præsbiterum quod dic, vt plene no. Gof. extra de elect. huma na. & hic adde quod not. 1. q. 1. nullus epis copus.

Similiter, quòd monogamus episcopus esse iubetur, etiam ad reliquos ordines ecclesiasticos deriuari oportet.

Vnde Siricius Papa Himerio Tarraconen. episcopo, epist. 1. c. 11.

¶ Laica sit tantum communione contentus clericus viduam, aut secundam dicens vxorem. C. V.

1 QVisquis clericus [a], aut viduam [b], aut certe secundã coniugem duxerit [c], omni ecclesiasticæ dignitatis priuilegio mox nudetur; laica sibi tãtum communione concessa. Quam [d] ita demũ poterit possidere [e], si nihil postea, propter qđ hanc perdat, admittat.

Presbyterorum vero nomen, quamquam à senectute sit sumptum, magis tamen maturitatem [f] indicat sapientiæ, quàm caniciem corporis.

Vnde Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Presbyteri seniores dicuntur non tam ætate, quàm sapientia. C. VI.

2 POrro Moysi præcipitur, vt eligat presbyteros [† id est seniores.] Vnde & in prouerbiis dicitur] Gloria senũ canicies], hæc † vero canicies sapientiam [g] designat, de qua scriptũ est [Canicies hominum prudẽtia est.] Cumque nongentos, & amplius annos ab Adam vsque ad Abraham vixisse homines legerimus; nullus alius [h] prius appellatus est presbyter, id est senior, nisi Abraham, qui multo paucioribus vixisse annis conuincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur.

DISTINCT. LXXXV.

Hospitalitas vero vsque adeo episcopis est necessaria, vt si ab ea inueniantur alieni, iure prohibeantur ordinari.

Vnde Gregorius scribit Ioanni episcopo, lib. 12. epistola 6. 3

¶ Hospitalitatem negligens non fiat episcopus. C. I.

ARchidiaconum † Florentium [i] ecclesiæ Anconitanæ, qui ad episcopatum fuerat electus, scripturæ quidem sacræ scientiam habere; sed ita ætatis senio [k] iam confectũ accepimus, vt ad regiminis officium non possit assurgere: adiicientes etiam ita illum tenacem [l] existere, vt in domo eius amicus ad charitatem numquam introeat. Rusticus autem diaconus eiusdem ecclesiæ, qui similiter electus fuerat, vigilãs quidem homo dicitur; sed, quantum asseritur, psalmos ignorat. Florentiũ vero diaconum ecclesiæ Rauennatis, qui ab omnibus [m] electus dicitur, solicitum esse nouimus; sed qualis sit interi[o] omnino nõ scimus. Ideoque fraternitas tua vnà cum fratre, & coepiscopo nostro Armenio suprascriptę ecclesiæ Anconitanæ visitatore illuc festinet accedere, & diligenter de moribus † singulorum [p] requirere, si de nullo sibi sunt crimine cõscij, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum est, si hoc, quod de præfato archidiacono dictum est, quia numquam amicus domum eius ingressus est, si ita se veritas habeat, & vtrum ex necessitate, an ex tenacia † talis sit; aut si ita senex est, vt ad regendum nõ possit assurgere; vel si tactis sacrosanctis [q] Euangeliis (sicut nobis nuntiatum est) iusiurandum præbuerit, nũquam

3 Ioã. Diac. l. 3. ca. 12.

† al. Florentinum, al. Florentium archidiaconum

‖ Senectus impedit promouendum.

† al tenacitate

‖ Auaritia promouẽdum impedit.

d Adde ad hoc quod le. & no. extra de præben. cum iam dudum. 16. q. 7. & hoc in fin. ver. & arbitror.

‖ Canonicus de gremio præfertur extraneo.

‖ Maiores minoribus in electione præferuntur.

‖ Iuras ad epis copatum non accedere, an sit ab episcopatu repellendus.

e Ad idem 16. q. 1. 5. nos autem. secũdum Laur.

f Vel dicitur temerarium i. de re illicita factum, vt no. 22. q. 4. si simplicio. Arch.

‖ gl. de vita, & moribus

i ¶ *Archidiaconũ Florentium.*] alias Florentinum archidiaconum. propriũ nomen, vel quia inde fuit.

k ¶ *Senio.*] ‖ ecce quòd senectus impedit promouendum, sed non deiicit promotum, vt 7. q. 1. petisti. extra de renuntia. litteras.

l ¶ *Ita tenacem.*] nota, ‖ quòd auaritia impedit promouendũ, vt 42. dist. §. 1. d nam domus clerici erit omnibus communis. 16. quæst. 1. quoniam.

m ¶ *Qui ab omnibus.*] id est, à maiori parte capituli. Vel dic, quòd hic plures simul fuerunt electi, vt si quis reprobaretur, alter assumeretur, vt 61. dist. studij. & 56. dist. apostolica.

n ¶ *Singulorum.*] item hic patet, q; primo examinantur electi de propria ecclesia, quàm de extranea: & satis patet hic, q; licet extraneus electus sit à maiori parte, ‖ q; tamẽ præfertur ille, qui est de gremio ecclesiæ, vt dixi 61. dist. ca. nullus inuitis. & cap. quid proderit. Item hic prius examinatur archidiaconus tãquam maior, quàm diaconus: ‖ quia maiores & seniores semper præferuntur in electione minoribus, vt 74. distin. episcoporum. & 75. dist. cap. vlt.

o ¶ *Sacrosanctis.*] ‖ Videtur ergo, q; propter tale iuramentum aliquis repellitur ab episcopatu. quare. n. iuberetur de hoc inquiri, si propter hoc non repelleretur? H. distinguit, si iurans hoc intellexit, quòd nollet recipere episcopatum quæcũque necessitas instaret, iuramentum tale nullum fuit: nec tenetur illud seruare, vt 7. q. 1. scias. 8. q. 1. in scripturis [e]. Sed si alio modo intellexit, venialiter peccauit, quia temere iurauit, vt 22. quæst. 4. §. illicitum. Semper autem intelligitur iuramentum esse temerarium cum non subest necessitas [f], vt extra de iureiur. & si Christus. Si autem ignoratur an generaliter intellexit, vel non: tunc præsumo, quòd tantum de licitis iurauerit, licet generaliter iurauerit, vt extra de iureiur. ad nostram. Sed numquid tale iuramentum excludit electum. Non videtur, vt extra de renun. cum inter. in fine. extra de iureiuran. sicut nostris. Nec temerariũ iuramentũ repellit à beneficio, vt extra de resti. spo. solicite. nec à testimonio, vt extra de testi.

e Vbi patet q; quis repellitur propter de fectum ætatis. Archid.

de testi. intimauit.extra de testi. cog. peruenit cum pœnitentia vnius anni imponatur pro temerario iuramento, vt 22. q.4. qui sacramento. Econtra videtur, quòd non posit eligi, vt hic patet: sicut nec eligere potest qui illud iurauit, vt extra quod me.cau. ad aures. Item quia etsi esset illicitum, tamen propria auctoritate non potest venire contra illud,vt 22. q. 4. innocens.

extra de elect. venerabilem. Item quia lex dicit, quòd gratia ei facienda est, qui hoc iurauit. s. se ordini nō interfuturum, vt ff. ad municip. Imperatores. non ergo est ius commune. Sol. credo q posit eligi, dummodo pœnituit de tali delicto: quia temerarium iuramentum nō irrogat perpetuam infamiam iudicio meo, sed tantum solenne.Io.Ego credo Ioānem benedicere. B.

a ¶ *Quantos.*] de iure debet totum psalterium scire.38.distin. omnes.& 23. distin. qui episcopus. extra de electio.cum nobis olim.

b ¶ *Apud episcopum.*] not. q aliquis ante potest eligi, quàm postulari à suo episcopo.76.dist. dilectionis, & 63. distin. litteras. extra de renunt. post translationem.

c ¶ *Voluntatem.*]argu. ‖ episcopum non debere cogi, vt concedat clericum suum sine voluntate sua.arg.dist.63.litteras.76.distin.dilectionis. nam nemo cogitur aliquem à sua potestate liberare. C.de emanci.nec cogitur quis inuitus mutare familiā. C. de adop. l. penul. §. 1. similiter nec abbas compellēdus est monachum suum cōcedere.1. q. 2. quàm pio. & 58.dist.c.1.& 2. ita nec episcopus,in Authen. de sanctiſ. episcop. §. nullum autem episcopum. Item argu.q mandatum Papæ sic est interpretandum, vt nulli faciat præiudicium [a], vt 9. quæst. 3.nunc vero.extra de offi.deleg.super eo. 99. dist. ecce. C. de mancip. nec alius.

a Scilicet multum.sic no.Io. & B. extra de ver.sign.olim. in glo. vlt. in fin. Archidia.

Doctorem.] Hæc distin. diuiditur in 8. partes;in quarum prima probat tribus auctoritatibus, q episcopus & quilibet prælatus debet subditos corrigere benigne: sin autem, eorū peccata imputantur illis. Secunda ibi, *Si autem.* Tertia ibi, *In doctrina.* Quarta ibi, *Liberalem.* Quinta ibi, *In ipsa.* Sexta ibi, *Similiter.* Septima ibi, *Vel percussor.* Octaua ibi, *Prohibetur.* Ioan.de Fant. CASVS. Repetit hic Gratianus illud cap. apostolicæ regulæ;oportet episcopum esse doctorem,vt inferiorum culpæ in eum non refundantur: quod fieret si nescirent docere, vel negligeret. Et habet hæc 86. dist.7.articulos. qui in suis locis distinguentur.

‖ Doctrina episcopi in quo consistit.

d ¶ *Doctorem autem.*] In hac distin.86. repetit illud capitulum apostolicæ regulæ:oportet episcopum esse doctorem. ‖ Hæc autem doctrina debet consistere in disciplina correctionis, & in sermone prædicationis. In disciplina, vt corrigat ex charitate, & cum lenitate: non ex odio:nec modum excedat in correctione.sed si excesserit, veniam non cogitur à subditis postulare [b].In sermone prædicationis:scilicet vt prædicet scientiam sacræ scripturæ,non humanæ. infra.ead. cū multa. Replicat etiam in hac distinctione capitulum, oportet episcopum esse hospitalem: sed verbis aliis: scilicet oportet episcopum esse liberalem. Lau.

b Vt j. eo. c. quando.

ADDITIO. vt j. eod. fratrem. cum cap. seq. vsque ad §. similiter. vbi repetit cap. non parcus. sed alio modo in cap. fin. repetit. cap. non cupidus. Archidia.

Inferiorum culpæ.] CASVS. Aquilegien. patriarcha non corrigebat vitia subditorum: vnde Leo ipsum reprehendit, & ostendit, quòd inferiorum culpæ prælatis negligentibus imputantur:& dum vitia corrigere negligunt,faciunt in populo pestilentiam.

se ad episcopatū accedere. Sed & de Rustico diacono,quātos psalmos minus teneat, perscrutandum est. Florētino autem diacono Rauennati, si nullum, sicut diximus, crimen est, quod obsistat, apud episcopum [b] eius agi necesse est, vt ei debeat cessionem concedere: non tamen ex nostro mandato,vel dicto;ne contra suam volūtatem [c] eum cedere [†] videatur.

† al. concedere.vel in recensionibus editoribus,

DISTINCT. LXXXVI.

Doctorem autem [d] episcopum oportet esse, ne inferiorum culpæ in eum reſundātur, qui docendi officium accepit; quod exequi nescit, vel negligit. Vnde Leo episcopus scribit Aquilegiensi episcopo, epist. 3. & 84. seu 86.

¶ Negligentes eorum imputantur culpæ inferiorum. C. I.

INferiorum culpæ [e] ordinum, ad nullos magis referēdę sunt, quàm ad desides,negligentesque [f] rectores:qui multam sæpe nutriūt pestilentiam, dū austeriorem [α] dissimulant adhibere medicinam.

α ¶ Austeriorem.] *Sic legitur in epistola 84. Verum in epistola tertia eiusdem Leonis legitur*, necessariam. *Reliqua vtrobique eadem sunt.*

Item Leo episcopus Rustico Narbonensi episcopo, epi.90. seu 92. in princ.

¶ Homines sunt diligendi, peccata odio habenda. C. II.

ODio habeantur peccata, non homines [g]: corripiantur tumidi,tolerentur infirmi:& quod in peccatis seuerius castigari necesse est, non sæuientis [h] plectatur animo, sed medentis [i].

Item Ioannes VIII.

¶ Qui negligit emēdare,quod valet,faciens culpam habet. C. III.

HAcientis [k] culpam proculdubio habet,qui quod potest corrigere,negligit emēdare[l]. Scriptum quippe est [Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus] participes iudicantur.

¶ Et libat Domino prospera, qui ab afflictis pellit aduersa. Et negligere,cum possit deturbare peruersos, nihil aliud est, quàm fouere. Nec caret scrupulo cōsensionis oc cultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Et probat odisse se vitia,qui cōdemnat errantes. Nec re linquit sibi locum deuiandi, qui nō pepercerit excedēti. Et primus [m] innocentiæ gradus est odisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui iungit cum prauitate consensum. Et nihil prodest alicui non puniri proprio, qui pu niendus est alieno [n] peccato.

¶ *Caput hoc ex variis sententiis hinc inde collectis confectum est: quarum prima vsque ad vers.* emēdare, *sumpta est ex epistola beati Gregorij 114.lib.7.indict.2.Theodorico, & Theoberto Regibus Francorum.*

Si autem in corripiendo quis modum excesserit, non à subditis, sed à Domino veniam petat.

Vnde Augustinus de vita α clericorū.

¶ Veniam a subditis non petat,qui in corripiendo modum excesserit. C. IIII.

QVando necessitas disciplinæ, minoribus coercendis dicere vos verba dura [o] cōpellit;si etiā ipsi [†] modū vos excesisse sentitis; non à vobis exigitur, vt ab eis veniā postuletis:ne apud eos [p], quos oportet esse subiectos, dum nimia seruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas [b]. Sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui nouit etiam eos, quos plus iusto forte corripitis, quanta benevolentia diligatis [c].

† forsitan scis.

α ¶ De vita.] *Inter opuscula B. Augustini anno Domini 1481. Parmæ impressa, sunt tres sermones de communi vita clericorū, ex quibus in vulgatis tomis operum B. Augustini, tomo decimo referuntur duo sub numero 52.& 53. ad fratres in eremo. Tertius autem cum epistola 109. omnino conuenit:sed quæ in epistola diriguntur ad monachas, in sermone diriguntur ad viros. Ex istis tribus sermonibus de cōmuni vita clericorū multa capita accepit Gratianus (vt suis locis notabitur), & hoc quidem ex tertio.*

In doctrina vero sacræ scripturæ, auctoritatem debet episcopus præferre, non sæcularium litterarum peritiam ostentare. Non enim episcopalis officij est grammaticam exponere, ne laudes [d] Iouis personent ore pōtificis.

Vnde Gregorius scribit Desiderio episcopo, lib. 9. epist. 48.

¶ Sacram scripturam, non grammaticam debet episcopus exponere. C. V.

CVm multa nobis bona de vestris fuissent studiis nuntiata, ita cordi nostro nata est lætitia, vt negare [e] ea, quæ sibi fraterni tas vestra cōcedenda popoſcit, minime valeremus. Sed post hoc peruenit ad nos (quod sine verecundia memorare non possumus) fraternitatem tuam, grammaticam [f] quibusdam exponere. Quam rem ita moleste suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, vt ea, quæ prius dicta fuerunt, in gemitum & tristitiam verteremus [g]: quia in vno se ore cum Iouis laudibus [h] Christi laudes non capiunt [i]. Et quàm graue, nefandūque sit episcopis, canere [k], quod nec laico religioso conueniat, ipse considera.

Liberalem [l] quoque necessitatem patientibus sacerdotem esse oportet: aliàs autem vacuum portabit nomen episcopi. Vnde Gregorius scribit, lib. 5. epist. 29. seu cap. 129. Secundino seruo Dei inter cetera.

¶ Sine liberalitate inane portatur nomen episcopi. C. VI.

TRatrem nostrū Marinianum [m] episcopum verbis, quibus vales, excita, quia obdormisse eum suspicor.*& infra.* ¶ Dic ergo ei, vt cum loco mutet [n] & mētem. Non sibi credat solam lectionem,& oratione sufficere, vt remotus [o] studeat sedere, & de manu minime fructificare: sed largam manum habeat;necessitatem patientibus [p] concurrat;alienam inopiam, suam credat:quia si hæc non habet, vacuum [q] episcopi nomen [r] tenet.

In ipsa autē liberalitate modus adhibendus est rerum,& personarum:rerum, vt non omnia vni, sed singulis quædā præstentur,vt pluribus prodesse possimus:iuxta illud Prophetæ [Dispersit, dedit pauperibus:] personarum,vt primū iustis, deinde peccatoribus:quibus tamen dare prohibemur [s], nō quia homines sunt, sed quia peccatores.

Vnde Augustinus tract. 100. ad cap. 16. Ioannis.

¶ Immane peccatum est res suas donare histrionibus. C. VII.

DOnare res suas histrionibus [t] vitiū est immane, nō virtus.Et scitis de talibus [u] quàm sit frequens fama cum laude: quia sicut scriptum est,[laudatur peccator [x] in desideriis animæ suæ; & qui iniqua gerit, benedicitur.]

Idem in psal. 102. ad vers. [Faciens misericordias.]

¶ Granter delinquunt, qui venatori aliquid donant. C. VIII.

QVi venatoribus [x] donant: quare donant? dicant mihi: quare donant venatori? Hoc in illo amant [†], in quo nequissimus

† Familiaritas nimia parit contemptum.

a ¶ *Ne apud eos.*] 2. 9. 7. nos si incompetenter. contra.

b ¶ *Frangatur auctoritas.*] Augere enim ex ingenio debet dignitatem: ‖ quia sæpe nimia familiaritas contemptum generat. ff. de officio proconſu.ne quidquam. §. circa. quod verum est inter fatuos.ita exponebat Azo, vt ab eo audiui. Ioan. illa ergo auctoritas,Vade prius reconciliari fratri tuo antequam offeras ad altare: de prælatis nō intelligitur,nisi quando ex odio procedunt.

c ¶ *Diligatis.*] id est, diligere debeatis.

IN DOCTRINA. Hæc est 3. pars distin. & tertius articulus, vbi continetur, quòd prælati debent proferre auctoritates diuinæ scripturæ in sua doctrina, & non grāmaticam exponere:quia in ore pontificis non bene sonant laudes Iouis.

d ¶ *Ne laudes.*] Iupiter ex alto periuria ridet amantum.

Vm multa.] CASVS. Multa bona relata sunt Gregor. de episcopo Desiderio: de quibus lætatus est Papa intantum etiam, q quidquid dignum peteret ab eo,cōcederet.Postea fuit ei significatum, q grammaticam suo populo exponeret. propter quod intantum Greg. est contristatus, quòd totum gaudium quod prius habuit, conuertebatur in luctum. Scribit ergo ei Greg. & docet ne de cetero talia faciat:quia laudibus Iouis cū Christi laudibus non conueniunt.

e ¶ *Vt negare.*] Arg. ‖ q si subditus honestus est, prælatus eius iustas preces eius debet exaudire. j.12.quæst. 2. religiosam. & 35.quæst.9.veniam.

f ¶ *Grammaticam.*] Sed quomodo iste exponebat grammaticam populo? quia forte dicebat: cum ego dico homo, intelligatis tam de mare quàm de femina: quia communis generis est.ff. de verb. sig. hominis appellatione. Sed melius dic, quòd grammaticam hic appellat scientiā auctorū. ‖ Recitabat enim in ecclesia fabulas Iouis, & eas moraliter expone bat in prædicatiōe sua [a].

a Et hoc patet ibi, cum laudibus Iouis, &c. Lau.

g ¶ *Verteremus.*] id est, deberemus vertere.

h ¶ *Laudibus.*] §. distin. 37. cap. 1. & 2. c. legimus. & §. cur ergo.

i ¶ *Non capiunt.*] Vnde Ouidius : ‖ *Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur Maiestas & amor, &c.*

k ¶ *Cancre.*] Laudes Iouis, agmina Christi.

LIBERALEM. Hæc est quarta pars distin. & quartus articulus: vbi dicitur quòd episcopus debet esse liberalis circa egentes: aliàs vanum habet nomen episcopi.

l ¶ *Liberalem.*] Hic §. respicit illum §. prox. s. dist.65. hospitalitas. ADDITIO. Et scias, q hospitalitas dicitur in recipiendo & procurando fecum in domo: liberalis est aliàs largus & munificus, licet non hospitetur alios,secundum Hug.

m ¶ *Marinianum.*] CASVS. Marinianus de monacho factus est episcopus:& nolebat aliud facere,nisi legere & orare,sicut in monasterio consuerat facere:sed de pauperibus & hospitibus nullā curam habebat. Vnde Gregor.scribit Secūdo seruo Dei, vt moneat eum,quatenus habeat largam manum,& pauperibus prouideat.

m ¶ *Marinianum.*] iste de monacho factus fuit episcopus: & tota die volebat legere, vt in monasterio faciebat.

n ¶ *Mutet.*] supra distin. 81. valet.j. distin. 100. rationis.

o ¶ *Vt remotus.*] infra distin.88.episcopus nullam. contra. Sed aliud est nulla necessitate faciente curam rei familiaris suscipere, & lectionum atque orationum studio tepide inhærere (quod ibi interdicitur:) aliud in necessitate aliis subuenire: & propter proximos contemplationis studium temperare: quod hic præcipitur.

p ¶ *Patientibus.*] magis tamen religiosis succurrat.16.q.1.c.vlt.

q ¶ *Vacuum.*] quo ad etymologiam: ‖ quia non est superintendens. 8. q. 1. qui episcopatum.

‖ Episcopus superintendēs dicitur

r ¶ *Nomen.*] immo & nomine & re priuandus est,vt 88.distin.quæ ipsis. 68.dist. chorepiscopi [b].

b 2.c.7.9.quibus ergo. C. de fer. à nullo. Archid.

IN IPSA. Hæc est quinta pars distin. in qua dicitur, quòd episcopus non debet dare histrionibus, nec venatoribus, nec meretricibus:nisi forsan in summa necessitate intuitu naturæ. & hoc probat x. auctoritatibus. Ioan.de Fan.

CASVS. Hic est quintus articulus, vbi docetur, quòd in liberalitate habendus est modus rerum & personarum. Rerum, vt non omnia dentur vni, sed singulis diuidantur, quod probatur auctoritate psalmi. Personarum, vt primo iustis subueniamus, postea peccatoribus, quibus debemus subuenire in eo, q sunt homines, & non in eo quòd sunt peccatores: quod per sequentia probat.

Tsal. III.

s ¶ *Prohibemur.*] aliter debemus.

Donare.] CASVS. In istis quattuor c. scilicet donare qui venatoribus.vident. reprehendit Augustinus illos, qui donant histrionibus, venatoribus, & meretricibus ea tantum causa, vt malam exerceant artem, non attendentes in eis naturam Dei, sed nequissimam artem:sed si donarent eis quia homines sunt,non esset peccatum.

2 Ioa. p. 11. c. 84.

s ¶ *Histrionibus.*] ‖ isti histrionis prohibentur à promotione. 33. distin. marium. & à corpore Christi.de consecr.distin. 2.pro dilectione.& infa-

Psal. 9.

‖ Histriones à promotione prohibentur. 3 Ioa p.13.c.31.

amat } ori. & sic deinceps.

mes sunt.4. quæst.1. c.1.& ff. de iis qui no.infa.l. 1. §. ait prætor.

t ¶ *Talibus.*] ‖ dare causa vanæ gloriæ pro exercitio sui vitij, immane peccatum est, sed in necessitate [c] non. Idem de venatoribus & meretricibus: in talibus enim non vitium est fouendum, sed natura sustentanda est. ‖ Sed quid de citharistis & aliis qui variis vtuntur instrumentis,numquid est licitum audire ea vel tangere, vel talibus personis aliquid dare? Et quidem si ad voluptatem vel luxuriam, non: quia Deum manibus stimulat, qui populum vocibus delectat, vt 92. distinct. in sancta. sed ad laudem Dei bene, vel ob aliam iustam causam, puta recreationis; quia debilis est vel infirmus. de consec. distin. 3.peruenit. versi. fin.

c Arg.u.23.q.3. duo ista.11. q. 3. quoniā multos. in fi.

‖ Dare turpibus,an sit permissum.

‖ Citharistæ, & alij variis vtentes instrumentis an peccent.

ADDITIO. Dum tamen obscenos motus corporum ante se fieri nō patiatur.34. dist.presbyteri.de consecr.dist.5.non oportet. Arch.

v ¶ *Peccator.*] j.23. quæst. 4. duo.

x *Vi venatoribus.*] No. ‖ quòd venatio quædam oppressiua est, & hæc illicita est, vt 5.distinct.6. §. vltim. quædam arenaria, quædam saltuosa. Arenaria est, cum quis pugnat in arena cum bestia dentata, & ad hoc locat operas suas. hanc qui exercet, peccat mortaliter,& qui eam aspicit:& qui eam exercet,infamis est:nisi gratia

‖ Venatio est multiplex.

virium

virium suarum experiendarum. ff. de postulat. l. 1. §. Item senatus. De hac loquitur hoc cap. & duo seq. & 3. q. 7. §. tria. Saltuosa est, quæ fit in syluis & saltibus, & hæc licita est: tamen est illicita ex tempore, vt in Quadragesima, & diebus ieiuniorum. ℣. ead. an putatis. nisi in necessitate. argu. ℣. 23. q. 8. si nulla. Item ex persona: quia clerico non est licita, etiam si pauper sit

† al. pulli: ant

secundum quosdam, vt 34. distinct. quorumdam. quia potest alias victum quærere. 91. distin. clericus. nam faciat cistas & calathos & retia. de consecr. distin. 5. numquam. Laico licita est ob necessitatem pro pellibus & carnibus, non ob voluptatem: & hoc de ea, quæ cū clamore fit. Ponere autem laqueum, vel rete sine strepitu & clamore & canibus licet etiam clericis: cum monacho etiam liceat texere linum pro capiendis piscibus. de consec. dist. 5. numquam. De saltuosa loquitur infra ea. Esau. & duo. seq. capit.

1 Iuo ibidem.

a ¶ *Meretricibus.*] meretrix tamen non turpiter accipit, licet turpiter meretricium[2] faciat. ff. de condi. ob turp. ca. l. 4. §. sed quod meretrici. Sed nonne causa affectionis meretricibus dare possumus. ff. de do. affectionis? Dicunt quidā, q̄ sic pactione non præcedente, sed causa remunerandi bene possumus post factum, quod non credo: ‖ quia semper peccatum est dare. argum. 16. quæst. prima, legi. ff. de dona. inter vir. & vxor. l. 3. §. 1. Rem autem quā dedi meretrici, repetere nō possum. Sed pignus non pignoratitia, sed rei vendicatione possum, vt C. de condic. ob turp. cau. l. 2. non in text. sed in glo. Hug. quia cōuenitur tunc tamquam quilibet alius possessor[a]. ff. ad exhib. de eod. §. heres.

2 Iuo p. 13. c. 32.

3 Inter opera adscripta Hieronymo, tomo 8.

‖ Meretricibus sine peccato dari nequit.

4 Iuo p. 13. c. 33.

5 Iuo p. 13. cap. 34.

a Arg. contra. C. de don. l. 11. vbi de hoc.

6 Iuo ibidem.

E *Sau.*] CASVS. Hæc tria cap. intelliguntur de iis qui venantur causa delectationis. Dicitur ergo hic, quòd Esau non venaretur nisi peccator fuisset. Nam piscatorem sanctū inuenimus, sed venatorē non.

b ¶ *Venator erat.*] dū venator permanet, ne obiiciatur de Eustachio. 50. distin. ferrum.

‖ Venatio prohibetur, sed non piscatio.

c ¶ *Piscatores.* ‖ sed quare prohibetur venari, & non piscari? quia forte piscatio fit sine clamore, venatio non: vel quia maior est delectatio in venatione: dum enim quis est in venatione, nihil potest de diuinis cogitare.

Quid prodest.] CASVS. Dicitur hic, q̄ non prodest abstinentia ad vitā æternā si quis luxuriari in venationibus velit. Idē dicitur in sequēti cap. immo (quod plus est) non solū tenetur de suis peccatis: sed etiam de peccatis seruorum suorum, quos secum ducit.

d ¶ *Ieiunare.*] efficaciter ad salutem.

e *An putatis.*] ¶ *Seruulos.*] non tamen serui debent ei obedire. 11. quæst. 3. non semper. excusantur tamen quo ad quid, vt 22. q. 5. qui compulsus. C. de sepul. vio. l. 2. C. de iis qui sibi in test. adscri. l. vlt. nō in totum; quia in atrocibus non debent obedire. ff. de reg. iur. ad ea. ff. de act. & obl. seruus. & dominus tenetur pro omnibus peccatis eorum. extra de testi. sicut. & 22. q. 5. qui compulsus.

ADDITIO. argum. ad hoc. C. de accusa. l. non ideo. Archid.

NOn *satis.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd non sufficit opera charitatis velle, nisi opus addatur exterius, si fieri potest, & econuerso. In secunda parte ostenditur q̄ in operibus charitatis nouem sunt considerandā. s. fides, causa, locus, tempus, modus, proximitas, ætas, debilitas, & nobilitas. In tertia dicitur, q̄ misericordia communis & generalis est omnibus, & ab ea nullus excluditur. Secunda pars incipit ibi, *Item perfecta.* Tertia ibi, *Nam & si.* Sequens cap. patet.

Item Ambrosius lib. 1. de officis, c. 30.

¶ Quæ sint in liberalitate secunda. C. XIIII.

7 NOn[a] satis est bene velle[b], sed etiā bene facere. Nec satis est iterum benefacere; nisi id ex bono[c] fonte, hoc est ex bona[d] voluntate proficiscatur. *& infra.*

7 Ancl. 19. q. 28. Pol. 4. dist. 21.

¶ Perfecta liberalitas [1] fide, causa, loco, tempore cōmendatur, vt primum opereris circa domesticos[e] fidei. Grandis culpa, si sciente te fidelis egeat; [2] si scias eū sine sumptu esse, fame laborare, ærumnam perpeti; qui præsertim egere erubescat: si in causam ceciderit aut captiuitatis suorum[f], aut calūniæ, & nō adiuues: si sit in carcere & pœnis, & suppliciis propter debitū[g] aliquod iustus excrucietur[h] (nam etsi omnibus debetur misericordia, tamen iusto amplius): si tempore afflictionis suæ nihil à te impetret: si tēpore periculi, quo rapitur ad mortem[i], plus apud te pecunia tua valeat, quàm vita moriturī; non est leue peccatum *β*.

a Videas quod leg. & not. 12. q. 1. omnino.

1 al. premium + accusatori. & sic deinceps.

b Vide quæ not. Gal. 6.

c Vide quæ not. ‖ Valuerunt ea fatis.

d Vide quæ not. 8 Tex. est satis in l. 3. §. 1. ff. de iust. & iur. cond. dotem, causam, dan. l. 1. §. 1. ff. de reb. cred. ff. de acquir. & Vtrq; ibi. Bal. & omnes. Ang. ibi. Alex. in 3. col. vers. 4. limit. 3. & enim. Ias. in 1. 3. quæst. 3. col. 2. vers. 4. limit. 3. & quæst. 4. col. 2. vers. 4. limit. 3. & quæst. 5. col. 2. vers. 4. limit. 3. & quæst. 6. col. 2. vers. 4. limit. 3. & quæst.

Siquid. CASVS. Ioan.episcopus Corinthiorum statim cum audiebat aliquem deliquisse, causa incognita puniebat. de quo Grego.eum reprehendit, & docet quòd si aliquid dicatur sibi de aliquo clerico,nō statim credat,sed præsentibus senioribus ecclesiæ suæ veritatem inuestiget: & tunc, si oportuerit,culpam feriat delinquentis.

a ¶ *Si quid.*] 15. q. 7. c. 2. Qualiter hoc cap. debeas intelligere, habes extra de simo.licet Hely.

b ¶ *Non credas.*] J. 22. q. 3. innocens. contra. Ibi de incredulitate quæ inter socios habenda est, loquitur: sed hic de illa quæ ad iudicē pertinet. Vel refert vtrum bona vel mala de aliquo dicātur. De hac materia not. 23. q. 4. quàm magnum.

c ¶ *Ecclesiæ.*] Cum hoc cap. de causa inquisitionis loquatur, vt extra de accus. qualiter 2. ergo in causa inquisitionis nō habet necesse episcopus alios conuocare, nisi canonicos tantum. Nā nomine ecclesiæ tuæ maior ecclesia intelligitur. arg. extra de verb. sig. cum clerici. Arg. contra. 18. q. 2. si quis abbas. & extenditur hoc nomen, ecclesiæ tuæ, ad omnes ecclesias diœcesis, extra de vsu pal. c. 1. Item, est arg. hic, quòd episcopus non vocatis aliis episcopis posit sacerdotem condemnare. Sed dic quòd seniores hic vocat episcopos: cum iste Corinthiorum esset archiepiscopus [a]. Vel loquitur tātum de causa pecuniaria, quam potest tractare episcopus tantum cum suis clericis. Vel canonica districtio dicatur pœna suspensionis [b], quam episcopus cum suis clericis potest inferre. Vel loquitur de clericis infra sacros ordines constitutis: quorum causas etiam criminales potest episcopus cum suis clericis tractare & decidere. arg. 15. quæst. 7. in summa. Ioan.

Tanta nequitia.] CASVS. Iāuarius episcopus cum habuisset rixam cum quodam suo subiecto: consilio quorumdam malorum mes- ses illius ante Missarum celebrationē & die Dominica exarauit: & post Missam illuc reuertēs, terminos agri eiulsit & amouit. Quod cū Greg. audisset, non credebat: sed postea certificatus est per abbatē Cyriacū. Sed q Ianuarius nimis erat simplex & senex, propterea Papa ei pepercit: monens eum vt decetero talia non faciat. consiliarios tañ ipsius spatio duorum mensium cōmunione corporis & sanguinis Christi priuauit.

d ¶ *Tanta.*] 1. quæst. 7. tanta.

e ¶ *Fixa.*] id est certa. ‖ Sed cum iste absens esset, quomodo Papa ferret in eum sententiam? Dic quòd hic loquitur de sententia comminatoria, scilicet comminando ei. Vel citatus fuit, & noluit venire: & dominus Papa recepit testes eo absente. De vno habes hic. De duobus habes 11. q. 1. fratris. Alij dicunt sententiam fuisse latam sub conditione, si scilicet constaret de iis quæ dicta fuerunt de ipso.

f ¶ *Etiam terminos.*] In hoc peccauit grauiter & secundum leges talis punitur pœna quinquaginta aureorum, vel relegatione, vt ff. de termi. moto. l. 2. & 3. cum distinctione vtrum sit iuuenis, an senex, vt ibi dicitur. secundum legem autem diuinam maledictus reputatur. 12. q. 2. in legibus.

g ¶ *Sed filius.*] Arg. ‖ quòd creditur dicto vnius, vt 7. 8. q. 3. talia. & 97. dist. nobilissimus. In forma iudicij [c] quantum ad veram probationem vni testi non creditur, vt extra de testib. licet. in fin. & eo. titu. veniens. sed quantum ad præsumptionem, vt G. de reb. cred. in bonæ. nisi casus aliquis specialis inueniatur, vt extra de in inte. restit. ex litteris. & de procur. ex insinuatione. & extra quod met. cau. cap. vlt. & extra de testi. in omni. Ioan. Similiter vbi non sit præiudicium alij, creditur vni testi, vt de consec. distin. 4. cum itaque. B.

h ¶ *Quia simplicitatem.*] Not. q' parcitur senectuti, vt 34. dist. fraternitatis. 26. q. 7. hoc sit. & c. tempora. Item parcitur simplicitati, de consecra. dist. 2. cap. 3. & extra de re. permu. cum vniuersorum.

i ¶ *Tacemus.*] Non ergo semper qui tacet consentit [d]: nec semper idē est tacere quod voce cōsentire. argu. de consec. dist. 4. cum pro paruulis. & 65. distin. c. si forte. de hoc 27. dist. diaconus.

k ¶ *Eos.*] ff. de reg. iur. consilij. Lau.

ADDITIO. Videas quod legitur & nota. institut. mādati. §. tua gratia. versic. cuius generis.

l ¶ *Excommunicatos.*] Argu. quòd quandoque magis puniuntur consiliarij quàm facientes [e]. distin. 96. duo. 11. q. 3. qui consentit. & 24. q. 3. qui aliorum. Sed hoc ideo factum est, quia in iftis non conueniebāt ea propter quæ fieret dispensatio circa eos. Sed licet iste debuit puniri, tamen indultum est ei ratione ætatis & simplicitatis.

VEL PER CVRSOR. Septima pars.

CASVS. Exposuit supra Gratianus ne eps sit per cussor, id est, ad vindictam facilis, modo exponit & alio modo scilicet ne percutiat aliquē pria manu, vt 7. ea. proxi. cuius casus planus est.

m *Non licet.*] quod tamē potest per alium: etsi non per se, vt 5. q. 5. illi qui. & 14. q. 6. c. 1. sicut & aliquis gerit & facit per aliū. 88. dist. episcopus gubernationē. ita tamen, quòd sit clericus. si enim per laicum percutit, incidit in canonem. extra de sen. excō. vniuersitatis. ‖ Sed quid si clericum non habet? Tunc verberet per se, vt dixi 45. distinct. in summa.

n ¶ *Manibus.*] C. de epis. & cler. Authen. sed neq; propriis manibus.

PROHIBETVR. Hæc est octaua pars dist. in qua dicitur, q' clerici non debent tractare res laicorum nec possessiones eorū conducere, nec esse tutores, nisi suorū propinquorū, id est, quibus succederent ab intestato, nisi de mandato epi egissent causas pauperum. Io. de Fant.

CASVS. Hic ponitur septimus articulus, in quo repetit Gratianus illud c. Apostolicæ regulæ, s. oportet epum non esse cupidum, & turpis lucri sectatorē. quod de omnibus clericis generaliter est intelligēdum.

Eruenit.] CASVS. Quidam episcopi, clerici, vel monachi possessionem laicorum causa cupiditatis cōducebāt, cum suæ possessiones ei sufficerent, & procurationes sæcularii negotiorum propter lucrum suscipiebant, officia sua penitus dimittentes: præcepit conci. Calcrum suscipiebant, officia sua penitus dimittentes: præcepit conci. Calcedo. ne hoc decetero fiat, excepta legitima tutela, vel cura miserabiliū personarum, quā clerici suscipere debent ad iussionem suorū episcopo rum. & quicunque contra hoc statutum fecerit, debet excommunicari.

o ¶ *Conductiones.*] Contra extra de deci. c. dilecti. ‖ nam ibi non reprobantur monachi, qui habent terras ad firmam. sed dic, quòd illud est cum sua eis non sufficiunt [f], vel cum ipsimet excolunt non vt inde plus lucrentur, sed vt de fructibus viuant. Adeo autem hoc prohibet clericis, quòd si propter hoc deprehendantur in fraude, non subuenitur eis. extra ne cle. vel mo. cap. sacerdotibus.

p ¶ *Causas.*] de hoc notaui 15. quæst. 2. in summa.

2 ¶ *Auaritiæ.*] nam propter necessitatem bene possent. 91. dist. ca. 2. ADDITIO. Adde quod le. & no. 88. distinct. c. 1. in princ. ibi videas.

b ¶ *Tutelas.*] J. dist. 88. c. vlt. contra. 21. q. 3. Cyprianus. contra. ‖ Sed illud Cypriani de testamentaria tutela, siue datiua, hic autem de legitima tutela intelligitur. Item, 16. q. 1. generaliter. contra. Ad hoc dic, q' clerici non coguntur recipere aliquam tutelam: possunt tamē legitimam recipere tutelā si volunt, vt hic dicitur & est hoc priuilegium clericorum, q' licet ipsi possunt succedere alicui ab intestato, ‖ non tū tenentur recipere tutelam, licet aliàs illud obtinet: vt instit. de legit. pa. tu. §. 1. Sed epūs vel monachus etiā volēs non posset recipere legitimam tutelam. in Auth. de sacrosan. episc. §. Deo amabiles. Vel dic, q' illi Authē. præiudicatur per canonē istū, vt epūs & monachus, si velint possint recipere legitimam tutelam, sed non datiuam, vel testamētariam. sed ad tutelam miserabilium personarū omnes clerici siue monachi [a] tenentur, vt 88. distinct. c. 1. & cap. episcopus gubernationē.

c ¶ *Correctioni.*] id est, suspensione. Lauren.

Viduis autem.] Hæc dist. diuidit in tres partes, in quarum prima probat per sex auctoritates sanctorum patrū, q' viduis & orphanis debet sustētationis beneficium præberi ab ecclesia. Secūda ibi, *Libertos.* Tertia ibi, *Si expositus.* Ioan. de Fant.

CASVS. Supra dictum est, q' epūs debet esse liberalis, sed quia hoc nō sufficit nisi miserabiles personas tueatur, ideo subiungit hanc 87. dist. in qua ostēdit, q' epi debent defendere viduas & miserabiles personas, & etiā libertos, qui sunt ecclesiæ commendati.

d ¶ *Viduis.*] in hac dist. 87. ostendit magister, ‖ q' viduis & pupillis, libertis & oppressis tenetur prælatus patrocinium impēdere, & etiam manumissos defendere. Ad vltimum subiungit de expositis. infra ead. cap. vltim.

Licet.] CASVS. Quædam viduæ & quidā orphani conquesti sunt Gelasio Papę de violentia quorumdam, vnde præcipit duobus episcopis, scilicet Petro & Gerontio, vt eas personas tueantur. Et quòd hoc facere debent, probatur assertione diuina.

e ¶ *Licet.*] 11. q. 1. Christianis.

f ¶ *Plus tamen.*] not. q' etiam causæ pauperum & oppressorum, & peregrinorum spectant ad ecclesiam: vt 24. q. 3. si quis de potentibus. & c. seq. & 8. c. proxi. & extra de verb. sig. super quibusdam. in fin. spectant etiam ad iudicium regis: vt 23. q. 5. regum. & c. administratores. ‖ Similiter viduis & pupillis concessit Imperator magnum priuilegium. s. q' aliquis non posit illos trahere ad iudicium extra prouinciam, ipsi tamen possunt alios trahere. c. quando impe. inter pu. & viduas. l. vna. Vidua est quæ etiam maritum non habuit. ff. de ver. sig. malum. §. viduam. Pupillus est q' intra pubertatē desit esse in pris ptāte. ff. e. pupillus. rñ. 1.

DEFENSIONIS. CASVS. Maximus & Ianuarius clerici paruuli desolati erant auxilio parentum & propinquorum, qui cum non possent violentias quorumdā sustinere, Gelasio sunt conquesti, Præcepit ergo Gelasius Anastasio episcopo, vt eos tueatur à violentia improborum, cum diuina auctoritas hoc præcipiat. Sequen. duo c. plana sunt.

g ¶ *Pupillis.*] pupillo tu eris adiutor.

h ¶ *Executionis.*] id est, defensionis.

i ¶ *Commenta.*] id est, fraudes.

Viduis autem, & orphanis ecclesiæ præsidium implorantibus episcopi debent adesse: & contra improborum violentias, protectionis patrocinium eis negare nō debēt.

Vnde Gelasius Gerontio †, & Petro episcopis.

¶ Impetrantibus patrocinium episcopi debent adesse. C. I.

LIcet omnibus de nobis spē rantibus non debeamus, inquantum possumus, nos negare; plus tamen [f] viduarum, & orphanorum causas, & impensius ducimus exequendas: quas tueri à nobis, vel ab omnibus diuina manifestat assertio.

Idem Anastasio episcopo.

¶ De eodem. C. II.

DEfensionis propriæ desolatis auxilio, & qui suis actibus adesse † prō ætatis infirmitate non possunt, exoratum pontificem decet subuenire: quia pupillis [g] tuitionem etiam diuinitas iussit impēdi. Et ideo Maximo, & Ianuario, clericalis officij (qui se solatio parentum, vel propinquorum asserunt destitutos) auxilium ex nostra delegatione præstabis: vt aduersus improbitates aduersariorum suorum protecti, tuæ executionis [h] annisu noxia commenta [i] non sentiant.

α ¶ Pupillis.] *In codicibus impressis sequebatur.* & viduis. *quæ voces expunctæ sunt. quia absunt à pleriſque vetustis. Et quæ antecedunt, ac sequuntur, ostendunt agi hic tantum de pupillis.*

Idem Leontio, & Petro episcopis.

¶ De eodem. C. III.

QVisquis in negotiis suis nostri nominis intercessione sperat sibi remedia [k] posse conferri, prona nos [l] conuenit animositate [m] præstare.

Idem Honorio episcopo.

¶ De eodem. C. IIII.

DIuinæ retributiōis [n] memor ad pontificalē conscientiam nō ambigas pertinere, egentiū cōmodis piā solicitudinē nō negare.

Idem Fortunato episcopo.

¶ Tueatur ecclesiæ suos in fui detensione iuscepit. C. V.

IRreligiosum [o] prorsus, & exe crabile iudicam [p], si quisquā β vel extraneos in sua tuitione susceptos, non omni fide [q], & tota animi sui educauerit sanctitate. Ac cum Olympius diaconus dilectionis tuæ, Felicis, & Olympij suggeratur auunculus, eosque paruulos [r] tutelæ vice susceperit nutriendos; vltra latrocinium esse iudicamus, quòd eos bonisculis † parentum (sicut asserunt) reliquit extorres; alia retinendo, alia contra leges [s] & iura vendendo.

β ¶ Quisquam.] *In vulgatis codicibus sequebatur vox,* clericos, *quæ in aliquot manuscriptis, & apud Iuonem non habetur, ideoque sublata est. Non enim hic clericos cum laicis, sed extraneos cum sanguine iunctis comparat.*

Item ex concilio Arausicano primo, cap. 5. & sequentibus.

¶ Confugientes ad ecclesiam extrahere non licet. C. VI.

EOs, qui ad ecclesiā cōfugerint, tradi non oportere: tantum. c. de iudic. properandum. in fi. Sed cōtra. ff. de minor. l. etiā. §. 1. Sed illa lex, properandū intelligitur qñ tm̄ circa instātiam iudicij læsus est. Illa lex etiam in principali causa loquitur, cū restituatur in iudiciis minor: vt ff. de minor. ēt. §. ex cā. & c. si aduersus rē iud. per totū. Io. immo ēt restituitur minor, etsi cōtumax fuerit: vt ff. de mino. l. minor ēt. B.

r ¶ *Contra leges.*] C. de prædi. minor. per totum.

EOS.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd qui ad ecclesiam confugiunt, propter loci reuerentiam debent ab ecclesia defendi. In secunda parte dicitur, quòd si quis mancipia ecclesiæ occupauerit propter sua quæ ad ecclesiam confugerint, excōicari debet. In tertia parte dicitur, quòd si quis vult reuocare in seruitutem, vel ad obsequium, vel ad colonariam conditionem manumissos in ecclesia, & ecclesiæ commendatos, censura ecclesiastica coerceatur. Secunda pars incipit ibi, *Si quis autem.* Tertia ibi, *In ecclesia.*

s ¶ *Ad ecclesiam.*] infra 17. quæst. 4. reum.

1 15. q. 7. si quid

‖ Tutela est triplex.

‖ Tutelam nō tenentur clerici recipere.

a Vbi c, &, prox. dictū est de monachis intelligo cum de comminatione eius qđ habetur 16. q. 1. qui vero, & c. monachi à monasterio. Archid.

d Sic etiam 1. q. 7. tanta.

e Sic aliquis plus potest cōsules eius si ipse idē fec. quod cō- sulit, vt fr. l. 1. §. 6 depos. cti. vtri dicta eo tit. l. ne patr. exempli in medico, qui filio dedit ventosi vi dere. vel patrem in hoc ctō plus quinmedic' cum fi. ipse patrem illius figuram. nouissimi patet. 4 Butr. l. ac. 202. Iuo p. 3. p. 58.

‖ Oppressis de bet prælatus patrocinari.

‖ Clericus quem cathedralis est ep̄s potest ordinare. al. secus.

1 al. Leontio

1 al. professe

‖ Viduæ & pupillis sunt circa suum priuilegiati.

‖ Monachi sunt terræ ad firmā habere. f Adde quod leg. & c. sequ. ne clerici vel mo. cō. 21. quæst. 2. cuit. Archi.

a Subaud. & suffraganei sint de clero metropolitanæ ecclesiæ, vt colligitur 93. dist. miratus. Ioan. de Fan.

b Scilicet per petuæ, secus in temporalibus. quod die vt not Inno. extra de excess. præla. c. 1.

al. hortamur aliquando resipisce al compesce

2 Concor. l. 1. ff. de don. tu. & l. tutor. ff. de suspec.

‖ Papa in absentem an sententiam ferre possit.

‖ Vnius dicto quā doque creditur.

c Concor. tex. in l. si quis decurio. C. de fal.

‖ Animositas quandoque in bonam, quandoque in malam partem sumitur.

1 Iuo p. 6. cap. 109.

‖ Clericus tutor esse potest si vult.

† al. bonuscul is

b Adde ad hoc gl. in Authen. presbyteros. C. de epis. & cle. & insti. de excu. tuto. §. idē in milite. no. B. in l. legitimas. §. fi. ff. de legi. tuto.

2 Raban. pæn. cap. 22. Bur. l. 3. c. 395. Iuo par. 3. c. 112. Ibidem. c. 6.

c Arg. contra. ff. de mino. in causa 2. in prin. sed non ob. quia illud intelligitur quādo contra eūdem habet ordinariū auxilium & extra ordinariū, secus si contra diuersos. Archid.

a ¶ *Mancipiis.*] de istis manumissis ab ecclesia vel de commendatis ecclesiæ dicit H. ‖ cp si postea impetantur super libertate, ipsi coram ecclesiastico iudice debent respondere. vnde & si quis eos detineus nollet respõdere, nisi sub sæculari iudice, posset statim ecclesia ipsum excommunicare. si vero non est manumissus in ecclesia, tũc primo debet conueniri, qui eos molestat, sub sæculari iudice. ‖ & si non vult satisfacere per eũ, tũc ecclesia eũ compellet excõicando, vel alio modo. Laur. dicit, cp vbicũq; manumittãtur, nisi manumittãtur in ecclesia [a], vt clerici fierẽt, vt extra de ser. nó or. c. 1. in parte decisa, cp semper primo conueniendus est, qui eis litẽ facit, sub iudice suo sæculari. Io. nisi hoc forte faceret laicus in fraudem. extra de iure pa. relatum. §. ad hæc. B. Sed quæro, ad quid ergo ecclesia recipit libertos sub protectione sua: cum illud ius sit in aliis omnibus, cp si aliquis nõ potest habere iustitiam coram iudice sæculari, accedit ad iudicẽ ecclesiasticum, vt extra de foro compe. ex transmissa? Videtur ergo cp liberti spectant ad iudiciũ ecclesiæ: vt 11. q. 1. Christianis. Vel dic, cp licet istæ personæ, & aliæ de quibus hic agitur, recipiãtur sub protectione ecclesiæ: non tamen eximuntur à iudicio sæculari: vt extra de priuil. recepimus. & est expressum in iudiciis extra, de foro cõpe. ex tenore.

b ¶ *Per omnes.*] in vna excõmunicetur, in aliis denuntietur. Si dices, cp nemo potest pluries excommunicari, dic vt not. 3. q. 4. cap. vlt. & extra de sent. excomm. officij.

c ¶ *Et per testamentum.*] extra de seru. non ordinan. cap. 1.

d ¶ *Coerceatur.*] nisi admonitus satisfaciat. & est arg. hic, ‖ quòd omne crimen est ecclesiasticum, 35. quæst. 6. episcopus in synodo.

ADDITIO. Arg. ad hoc j. cap. proxi. vbi Laur. idem sentit dicens, quòd hoc etiam potest videri per auctoritatem domini, si peccauerit. 2. quæst. 1. si peccauerit. extra de iudic. nouit. De hac ma. le. & no. extra de offic. ordinar. cap. 1. & de purg. cano. nos quidem. Archidiac.

Libertos.] Hæc est secunda pars distinct. in qua dicitur, quòd ecclesia debet libertos defendere: præsertim eos qui eius patrocinio commendantur. Ioan. de Fan.

CASVS. Hæc duo cap. li bertos. & liberti. vt dicit Beneuen. Ioquuntur de libertis ecclesiæ commendatis: quos si aliquis inuadere sua auctoritate voluerit, vel in seruitutem reuocare, vel bona eorum auferre conatur: & ecclesia & episcopus debent eos defensare.

e *Liberti.*] ¶ *Peculio.*] Sed numquid liber homo habet peculium? Non: ‖ quia sicut seruus non habet bona, ita pater familias non habet peculium. ff. de verborum significatio. paterfamilias. sed loquitur hic secundum tempus quo seruus erat, vel peculium sumitur hic improprie. arg. c. de inoffic. testa. l. vltima. ff. ad Trebellian. l. cogi. 1. respon. De peculio autem serui qui manumittitur, hoc in summa notabis, quòd si manumittitur inter viuos, dominus videtur ei concedere peculium, nisi adimat expresse. Si autem in testamento libertas ei relinquitur, peculium apud hæredem remanet, nisi expresse ei concedatur. C. de pecul. eius qui li. me. l. vna.]

Si expositus.] Hæc est tertia pars distinctionis. in qua ponit de infantibus expositis. Ioannes de Fant.

CASVS. Quæsitum fuit in concilio Toletano, quid fieri debeat cum aliquis colligit puerum expositum ante ecclesiam. Et respondet quòd debet in publicum duci, vt cuiuscumque sit ille puer, siue sit dominus siue pater, veniat intra decem dies, & puerũ recipiat. si autem post decem dies venerit, audiri non debet: sed tamquam homicida puniatur.

f ¶ *Expositus.*] ‖ Exponitur autem aliquis à patre vel domino, vel ab extraneo. Si à patre vel domino, aut necessitate, vel sponte. Si sponte, numquam potest recolligere eum postea: nec enim suum dicere potest quem pereuntem contempsit. C. de infan. expo. l. prima & secunda. Si necessitate, repetit quandocumque: quia inuitus videtur exposse. C. de infan. expositis. l. prima, & in his casibus locum non habet contestatio. quod tamen dixi de necessitate, videtur male dictum. nam dicit lex, cp si ipse non potest eum alere, debet eum in xenodochium b mitrere. C. de lati. li. tol. l. vna. §. sed scimus. Sed quod dixi c intelligas cum nullum talem locum inuenit: & intelligas maxime hoc de filiis: nam de seruo videtur, cp potius debeat eũ vẽdere, quã exponere. & est ille casus in quo seruus habitus pro derelicto, statim in libertatẽ eripitur, vt C. de lat. lib. tollen. l. vna. in Authẽ. de nupt. §. hoc amplius. & §. multo magis. collat. 4. aliàs occupanti cõceditur. Si autẽ ab extraneo, & sciẽte domino vel patre; tũc locum habet quod hic dr. Si vero ignorãte, semper potest repetere quandocumq; voluerit. C. de infan. expo. l. prima. Hug. dicit, cp tantum vsque ad decem dies auditur pater in hoc casu: quod verius credo d: quia de iis quæ publice fiunt, non potest prætẽdi ignorantia: vt 17. dist. cp dicitis. Idẽ potest dici quãdo pater propria voluntate exposuit. Ioan. Hoc teneas breuiter, cp si à patre infans exponitur, vel ab alio, eo sciente vel ratum habente, statim liberatur à patria potestate. & si dominus idẽ facit, seruus statim eripitur in libertatẽ, & libertus in ignorantiam. Idem est si alimẽta fuerint istis languentibus denegata, aut si isti languentes expositi fuerunt, cuiuscumq; fuerint ætatis: & qui eos suscipiunt, non habent aliquod ius in ipsis, vt extra de infan. vel languen. expositis. cap. 1. Bar.

g *Intra decem dies.*] De his decẽ diebus dic, cp currunt à tẽpore sciẽtiæ, & sunt continui: & si in tali loco est, cp venire non potest, restituitur per clausulam generalem: arg. ff. ex quibus causis maiores. l. prima. Alij dicunt cp sunt vtiles: cum s. experiri potest. ff. de ædil. edict. cum lex. & de diuer. & temp. præ. l. prima. ‖ Si vero ille qui colligit, expendit aliqua in puero eruditionem in aliqua arte, repetit à recolligente. c. de infantibus expositis. l. prima, quod autem causa alimenti expendit, non repetit nisi in duobus casibus: s. cum protestatus est. ff. de nego. gestis, Nesennius. vel vbi collectus non vult dicere filiam suam in vxorem. c. de nuptiis. patrem.

h ¶ *Habeat.*] non in seruũ. c. de infantibus expositis. l. vltima. & ideo dicit iste eum habere, quia alius iam non potest petere puerum: puer tamen bene recedet ab eo cum voluerit: & continebit epistola, scilicet quòd si quis in eo aliquid iuris sibi vendicet, exeat & probet esse suum: aliàs non crederetur ei. arg. contra, extra qui filij sint legitimi, transmissæ. ‖ vbi creditur patri & matri dicentibus aliquem non esse filium suum: quia non est præsumendum aliquem denegare filium suum.

Rohibentur.] In hac distinctione prohibetur cupiditas & mercatio omnibus clericis. Et diuiditur in duas partes: in quarum prima probat per decem auctoritates sanctorum Patrum, quòd clerici non debent esse mercatores. Secunda ibi, *Neque apud.* Ioan. de Fant

CASVS. Facta interpositione miserabilium personarum, in hac 88. distinct. redit Gratianus ad materiam suam: scilicet ad capitulum cupiditatis: cuius cupiditatis negotia clerici suscipere prohibentur: sed non prohibentur opera pietatis orphanis & viduis impendere.

i ¶ *Prohibentur.*] Facta interpositione de viduis, & libertis, & expositis, reuertitur in hac distinct. 88. ad propositum suum: scilicet ad illud capitulum, non cupidum: & ostendit clericos causa turpitudinis & cupiditatis non debere opera exercere. tandem subiicit quòd nullus presbyterum in testamento debet nominare tutorem, &c.

Decreuit.] CASVS. Statuit Melchiades Papa in synodo sua, cp clerici causa cupiditatis & lucri non cõducant possessiones, nec negotiis sæcularibus se immisceant: nisi in duobus casibus: s. propter curam miserabilium personarum, & propter curam ecclesiasticam ab episcopis sibi commissam, & cp curam talem debeant suscipere clerici, probat duobus exẽplis: s. Moysi & angelorum ascendẽtium descendentium

dentium per scalam quam vidit Iacob: ad instar quorũ prælati ecclesiæ debent ascẽdere contẽplando, & descẽdere curam subditorũ habẽdo.

a ¶ *Conducere.*] s. causa cupiditatis, vt notaui 86. dis. c. vlt. & semper intelligo causa cupiditatis hoc fieri, nisi necessitas, vbeſ arg. 12. q. 1. c. 1.

b ¶ *Vbi patet.*] id est, propter quod patet.

c ¶ *Angelos.*] ‖ Per angelos intelligũtur prædicatores, qui pro ingenio auditorũ debẽt se aptare, vt 8. q. 1. c. oportet. & distinct. 43. sit rector. §. vlt. vnde non propter Iacob, sed propter angelos inducitur hæc auctoritas.

Consequens.] CASVS. Clerici in Piceni partibus turpibus negotiationibus & lucris inhonestis immiscebãtur: sed Gelasi[us] docet hoc nõ esse faciendũ: & hoc probat exemplo Christi, qui negotiatores de templo expulit. Et duabus auctoritatibus: s. Pauli, vt nemo militans Deo, &c. & Dauid: quoniam non cognoui, &c. Si quis autem negotiari voluerit, officio carere debet. Sequens c. planum est.

d ¶ *Consequens.*] quia sacerdotes erãt instituti, vt 2. q. 7. accusatio. Laur.

e ¶ *Cantantem.*] id est, metrice describentem.

f ¶ *Negotiationes.*] i. falsam traditionẽ Iudæorum: quia s. credebant se iustificari ex operibus legis, figuras legis sectãtes, à gratia refilliẽtes: vel negotiationes, i. vt viliùs emant, & carius vendant.

g ¶ *Ingenio.*] Argu. ‖ cp nec sub qualibet fraude excogitata possunt exerceri negotiationes, ergo nec causa necessitatis, vt quidam asserũt: nec causa lucri captãdi ad opus pauperũ. 1. q. 3. si quis obiecerit. arg. contra extra ne cle. vel monac. cap. 1. 91. distinct. clericus. Laur.

h ¶ *Cessãdũ, aut ĩ, &c.*] Videtur ergo, cp in eius optione sit an velit abstinere à quæstu, aut ab officio. ff. de iure do. plerumque. §. vltim. quod falsum est. Sed hic, aut, comminatiuum a est. 11. quæst. 1. placuit.

i *Episcopus.*] ¶ *Curas.*] 7. 21. q. 3. c. 1. 2. & 3. & 11. q. 1. te quidẽ.

Perlatũ.] CASVS. Basilius episcop[us] tãquam aliquis laicus ibat extra suum episcopatum corã iudicibus sæcularibus aduocãdo. Quod cũ audisset Gregorius, præcepit Romano defensori, vt præfatum Basiliũ intra quinq; dies cogat reuerti: quoniam propter hoc dignitas episcopalis vilescit. Nam si ibi amplius eũ stare permiserit, vterq; grauiter punietur. Sequntia capitula plana sunt vsque ad paleam illam, *Eiiciens.* quæ in scholis non legitur: sed in ea ratio assignatur quare in domo, vel re consimili non est vsura, sed pecunia sic: & hoc triplici ratione. Prima est: quia possessiones conducere[a], aut negotiis sæcularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum. [& orphanorum,] ac viduarum, aut si forte episcopus ciuitatis ecclesiasticarum rerum solicitudinem habere prẽcipiat. Vbi liquido patet[b], quia alia sunt negotia sæcularia, alia ecclesiastica. Nonne Moyses in sæculo erat, cum crebro tabernaculum intraret, & exiret; qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium negotiis vrgebatur? *& infra.* ¶ Sic & Iacob ascendentes, & descendentes Angelos[c] vidit: quia videlicet rectores ecclesiæ non solum Deum cõtemplando superna appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Et Domini sacerdotes horum facta imitantur, & & se custodiunt, & subditorum onera portant.

α ¶ Melchiades.] *Caput hoc habetur in scripto de primitiua ecclesia, & munificentia Constantini, quod in antiquis conciliorum voluminibus continenter sequitur post decreta Melchiadis (quamuis in recentioribus concilium Neocæsariense sit interpositum) & ex illa coniunctione fortasse factum est, vt hoc quoque scriptum olim decretis Melchiadis adnumerari solitum esset: cum tamen in eo de Nicæno concilio, & aliis quæ post Melchiadem gesta sunt mentio fiat: quod ex capite, ad futuram. infra 12. q. 1. apparet.*

Item Gelasius Papa ad episcopos per Lucaniam, cap. 17.[1]

¶ De eodem. C. II.

CONsequens[d] est, vt illa quoque de Piceni partibus nuper ad nos missa relatio nuntiauit, non prætereunda putaremus: id est plurimos clericorum negotiationibus inhonestis, & lucris turpibus imminere†, nullo pudore cernentes cuãgelicam lectionem, qua ipse Dominus negotiatores è templo verberatos flagellis asserit expulisse, nec Apostoli verba recolentes, quibus ait. [Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus,] Psalmistam quoq; Dauid surda dissimulantes aure, cantantem[e] [Quoniam non cognoui negotiationes[f], introibo in potentias Domini. [Proinde huiusmodi aut ab indignis posthac quæstibus nouerint abstinendum, & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio[g], vel cupiditate cessandũ[h]: aut in quocumque gradu sint positi, mox à clericalibus officiis abstinere cogantur: quoniam domus Dei, domus orationis & esse debet, & dici, ne per† officia negotiationis potius sit latronum spelũca.

Itẽ ex Septimo canone Apostolorũ.

¶ In locis ecclesiasticis conuertus sæculares curas assumere non debet. C. III.

EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus nequaquam sæculares curas assumat; sin aliter, deiiciatur.

Item Gregorius Romano defensori, lib. 8. epist. 11.

¶ Episcopum sæcularibus causis occupari non debere. C. IIII.

PErlatum est ad nos reuerendissimum fratrem nostrum Basilium episcopum, velut vnum de laicis in causis sæcularibus occupari, & prætoriis[i] inutiliter deseruire. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit, & reuerentiam sacerdotalem annihilat; statim vt experientia tua hoc præceptum susceperit; eum ita ad reuertendum districta executione compellat, quatenus ei illicite insistente quinque diebus[j] sub qualibet excusatione immorari non liceat: ne si quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiseris; cum ipso apud nos grauiter incipias esse culpabilis.

Itẽ ex cõcilio Carthaginensi. 4. c. 18.

¶ Testamentorum tuitionem & curam rei familiaris episcopus non suscipiat. C. V.

ij EPiscopus tuitionẽ[k] testamẽtorũ nõ suscipiat.

Item ex eodem, cap. 20.

¶ De eodem. C. VI.

iij EPiscopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet[l]; sed lectioni, & orationi, verbi Dei prædicationi tãtũmodo vacet.

Item ex eodem, c. 17.

¶ De eodem. C. VII.

iiij EPiscopus gubernationem[m] viduarũ, & pupillorum, ac peregrinorum, nõ per seipsum, sed per archipresbyterũ, aut per archidiaconum agat.

Item Gregorius Quertino expræfecto, epist. 30. lib. 10.

¶ Ratiociniorum causas clericus suscipere non debet. C. VIII.

INutile, & valde laboriosum est, hominem litteratum, ratiociniorum causas assumere, & in eis se, quod non expedit, obligare.

Item Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum.

ADDITIO. Circa hoc dicas, quòd quando aliquis potest aliquid facere sua auctoritate: tunc non est vis siue per se siue per alium faciat,

‖ Manumissi ab ecclesia vbi sint conuenicndi.

[a] Quidã enim manumittitur in ecclesia, & charta manumissionis legitur in ambone. 54. dist. nulli, & tales generaliter ecclesia defendet, secundum Hug C. 7.

1 Iuo p. 3. c. 154. & 245. Pan. l 2. c. 84. † *corrcebitur*] orig.

2 Iuo p. 3. c. 159. & p. 16. c. 51. Pan. l. 2. c. 82.

3 Bure. l. 3. cap. 186. Iuo. p. 6. cap. 246. & p. 16. c. 52. Pan. lib. 2. cap. 83.

‖ Crimẽ quodlibet est ecclesiasticum.

‖ Peculium seruus habere potest, sed nõ liber homo.

‖ Exponens filium vel seruum an possit illum recolligere.

‖ Negotiationes per clericos quæcunque causa exercerii non debent.

1 Cõcil. Aquisgran. c. 93. 9. q. 4. c. clericis. fol. 1. 41. 31.

‖ Expositi ex infantia quo pacto possint nisi an possint repeti.

† al. inhiare

‖ Pater potest eum filium a negotiis prohibere.

Luc. 19.

‖ Potest quis per aliũ quod nõ potest per se.

d An hoc procedat regulariter: not. in l. Labeo. ff. de vsuc. Dy. in regula, cp alteri. lib. 6. bonus tex. & ibi Par. & Bal. in l. 1. c. aut. C. de cad. tolle. e 63. dist. Hadrianus 2. 4 Pol. l. 4. ti. 5.

5 Pol. ibidem.

f Hic vide qẽ le. & not. de consc. dist. 4. quando. 2.

† *ne officina negotiationis, & spelũca potius sit latronum*] orig.

b Adde an & quando posit mora purgari vel non: no. Bar. in l. si in fusã. ff. de verb. oblig. Bal. in l. & si post tres ff. si quis caut. glo. & doc. in c. potuit. de loc.

3 Anf. l. 6. cap. 179.

c Dic quòd vbi persona à testatore deputata est: illa exequitur 12. q. 2. de laicis. in fin. Arch.

nisi specialiter prohibeatur: sed vbi sua auctoritate nō potest facere. sed alterius: tunc locum habet quòd non potest alteri cōmittere. extra de offic. deleg. quoniam apostolica. vbi Innocent. sic not. Archidiac.

‖ Clericus tabernam habere potest
a Adde quid veniat appellatione tabernæ.not.in leg. tabernæ. ff. de verb. sign. & in l. ni tabernas ff. de contrah. emp.
1 Iuo p. 8.c 89 Pan. l. 7. c. 26.

a *Negotiatorem.*] ‖ Sed numquid licet clerico habere tabernam [a]? videtur quòd sic. C. de episc. & cle. l. 2. sed dicimus, quòd licet lex concedat, canon tamen nō permittit 15.q.3. cum autē. Vel dic, quòd potest habere tabernam propter necessariā & honestam negotiationem.

b *Ornicari.*] ¶ *Sēper non licet.*] id est, nunquam. 32. quæs. 4. nemo. arg. contra. 31. q. 1. hac ratione. sed licet aliquādo licentia pœnæ, sed licentia culpæ non, quia non euadit culpam. dist. 4. c. denique [b].

b Dic q̄ formicatio nullis vmquam impune cōceditur. 27. q. 1. nubendi. Archid.
2 paulo aliter.

c *Non licet.*] Argu. quòd propter mutationē statūs quod ipsi erat licitum, fit illicitū: & econtra. arg. dist. 31. c. lex continentiæ. argu. contra 12. quæst. 1. non dicatis.

Psal. 70. *Neque.*]

¶ Fugiendus est clericus negotiator
C. IX.

NEgotiatorem [2] clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili glorioſum, quasi quamdam pestem fuge.

Item Augustinus in libro quæstionum veteris, & noui testamēti, c. 127.

¶ Clerico negotiari non licet. C. X.

1 FOrnicari omnibus semper non licet [b]: negotiari vero aliquando licet; aliquando non licet. Antequam enim ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: facto iam, non licet [c].

[*Item Ioannes Chrysostomus super Matthæum*, [*id est Auctor operis imperfecti, hom. 38. ad c. 21. Matth.*]

¶ De eodem. PALEA. C. XI.

2 FIciens Dominus vēdentes, & emētes de templo, significauit, quia homo mercator vix, aut nunquam potest Deo placere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator; aut si voluerit esse, proiiciatur de ecclesia Dei; dicēte propheta. [Quia non cognoui negotiationes; introibo in potentias Domini.] Quemadmodum enim, qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & se commendare, sine maliloquio esse non potest (necesse est enim, vt isti male loquatur de illo, & illi male de isto) sic qui emit, & vendit, sine mendacio, & periurio esse non potest. *& paucis interiectis.* ¶ Sed est nec stabilis substantia eorum, neque ad bonum proficit, quod de malo cōgregatur. Quemadmodum enim si triticū, aut aliud † tale cernas in cribro; dum huc, & illuc iactatur, grana omnia paulatim deorsum cadunt; & tandem in cribro nihil remanet, nisi stercus solum; sic de substantia negotiatorum nouissime nil remanet, nisi solum peccatum. Sed omnes homines videntur esse mercatores. Ostendam ergo, quis non est negotiator; vt qui talis non fuerit, eum intelligas esse negotiatorem. Quicumque rem comparat, non vt ipsam rem integram, & immutatam vendat; sed vt materia sibi sit inde aliquid operandi; ille non est negotiator. Qui autem comparat rem, vt illam ipsam integram, & immutatam dando lucretur; ille est mercator, qui de templo Dei eiicitur. Vnde super omnes mercatores plus maledictus est vsurarius. Ipse namque rem datam à Deo vendit, non comparatam, vt mercator; & post fœnus rem suam repetit, tollens aliena cum suis; mercator autem non repetit rem vēditam. Adhuc dicit aliquis. Qui agrum locat, vt agrariam recipiat, aut domum, vt pēnsiones recipiat, nonne est similis ei, qui pecuniam dat ad vsurā? Absit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem vsum disposita est, nisi ad emendum. Secundo, quoniam agrum habens arādo accipit ex eo fructum; habens domum, vsum māsionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum vel domum, suum vsum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodo quasi commutare videtur cum lucro lucrum: ex pecunia reposita nullum vsum capis. Tertio ager, vel domus vtēdo veterascit. Pecunia autem cum fuerit mutuata, nec minuitur, nec veterascit [Et mēsas nummulariorum subuertit.] Pecunia spiritualiter homines intelliguntur; quia sicut nummus habet charagma Cæsaris, sic homo habēt charagma Dei. Et quemadmodum solidus, qui non habet charagma Cæsaris, reprobus est; ita & homo, qui non ostendit in se imaginem Dei, reprobus æstimatur. Vnde Esaias dicebat ad Hierusalem [Pecunia tua reproba est, caupones tui miscent vinū cū aqua, & c.] Ideo ergo mensas nummulariorum euertit, significans, quia in templo Dei non debent esse nummi, nisi spirituales, id est, qui Dei imaginem, non diaboli portant. Aut certe mensas nummulariorum, sacerdotum dicit scripturas. Nouo enim testamento succedente priori, euersæ sunt scripturæ illorum.

Esa. 1.

Psal. 81.

Psal. 72. *Aug.*

Luc. 19.

Ioa. 2.

Item Cassiodorus in eumdem psalmum 70. in eumdem versiculum.

¶ De eodem. C. XIII.

QVid est aliud negotium †, nisi quæ possint vilius comparari, carius velle distrahere? *& infrà.* Negotiatores ergo illi abominabiles existimantur, qui iustitiam Dei minime considerantes per immoderatum pecuniæ ambitum polluuntur, merces suas plus periuris onerando, quàm pretiis. Tales eiecit Dominus de templo dicens. [Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.]

Item Cyprianus ad clerum, & plebem Furnitanorum, lib. 1. epistola 9.

¶ Homine

† aliquā blado speciem

† al. negotia

Neque.] Hæc est 2. pars dist. & est pars illius 21. q. 3. Cyprianus.

CASVS. Statutum fuit in concil. Calcedon. ſ. 86. dist. in c. peruenit: vt nullus laicus clericum in testamento ad tutelam nominaret: contra quam constitutionem Victor cū moriebatur presbyterum Geminium Faustinum in testamento suo fecit tutorem: & ideo præcepit Cyprian[9], vt pro eo nullæ orationes in ecclesia fiant, nec oblationes recipiantur.

2 ¶*Dei.*] Et nonne accusatur iste post mortem, cōtra id 23. dist. quorumdam. C. si reus vel accusator. fue. l. 1. & 2 [10] Sol. ‖ dicunt quidam, q̄ accusari potest [a] quis post mortē per instrumentum, sicut hic: quia apparebat per instrumētum, i. per testamentum eū decessisse in mortali peccato. Sed H. dicit, q̄ iste nō accusatur: quia notorium erat eum impœnitentem decessisse [b]: aliàs non posset accusari post mortē nisi de hæresi. 23. q. 2. sanè. & in illo casu. Item & in aliis secūdum quosdam: vt 24. q. 2. in summa. C. ad legē Iul. ma. l. vlt. Sed nōne debet præsumi pro isto: q̄ etiam in vltimo instanti potuit pœnitere: vt 26. q. 6. qui recedunt, &c. cognouimus? arg. contra de pœ. dist. in. 1. c. agite. Dicit ergo H. q̄, cū mortaliter peccauerit, nec pœnituerit, nō debet pro eo orari. 13. q. vlt. c. vlt. & punitur hic in quo deliquit. 12. q. 2. de viro. Vel hoc intelligas quo ad sepultūrā tantū. extra de tornea. ca. 1. Io. Credo [c] hoc ad terrorem instituтūm: nec modo locū habere. Quod vltimo dicitur, fertur de facto. 86. dist. in. cap. vltim. B.

1 Vide p. 6. cap. 393.

‖ Accusari potest quis post mortem.
a Adde quòd regulariter nō potest. l. 1. 2. & 3. C. si re. vel accusa.

b Decret enim cōstat id, quod in cōcilio cōmunctur: & ita notorium erat eum impœnitentem decessisse: & ideo non fit pro eo oblatio in altari. 13. q. 2. pro obeuntibus. Archid.
2 Tit. 3.

c Idem not. hic Lan. & idem credit Archid.

1 Pol. l. 4. tit. 19. Auſl. 7. c. 108. Inop. 6. c. 344. Rom. 12.

Omni quoq; fuæ.] Hæc di. diuidit ī tres partes: ī quarum prima dicitur, q̄ vni personæ non debent cōmitti duæ dignitates vel officia. Secūda ibi, *Volumus.* Tertia ibi, *Propinquis.* Ioan. de Fan.

CASVS. In hac 89. dist. repetit illud c. apostolicę regulæ: Oportet ordinandum domui suæ esse bene præpositum. Et ostendit quòd in hoc debet esse prouidus, vt sicut in domo sæculari diuersa officia vni personæ non committuntur, sed pluribus: sic episcopus in ecclesiasticis officiis obseruabit, singula officia singulis committendo: ita tamen quòd administrationem rerum ecclesiæ laicis non committat. Et habet hæc distinct. quattuor articulos.

b ¶*Domui.*] Hoc c. tractauit magister suprà 47. distin. §. necesse. Sed aliter hic, & aliter ibi [d]. ibi enim exposuit, domui, id est, familiæ suæ, hic aliter, domui suæ, id est, ecclesiæ suæ. & illud est quasi præparatorium ad illud, vt in hoc §. innuit G. Ostendit ergo in hac distinct. 89. qualiter, prælatus ecclesiastica beneficia debeat dispensare: quia plura non debet committere [e] vni: & quòd non debet laicos œconomos constituere in ecclesia vel vicedominos [f]: & quòd ecclesiastica officia propinquis non concedat. Laur. infra ead. decenter.

d Qualiter in domibus & quæ litera legitur cōpatur hoc nomē domus, vide per Ear. ad lex Cornelia. de domū. & de iniur. & lqui domum. & l. nec La. beo. ff. de adul. &c.

e Vt 3. c. 1. 4. vt 3. c. 1. quia. & c. sequen.

f Adhoc 1. q. 3. c. 1. 2. 3. & 4. dominus. & c. 21. q. 3. c. 1. q. 4. pro. c. 1. 2. 3. & 4.

Ingula.] CASVS. Episcopi plura officia vni committebant personæ: sed docet Gregor. hoc non esse faciendum. Nam sicut in humano corpore singula membra suum habent officium: ita in ecclesia Dei (secundum Pauli sententiam) singuli singula debent habere officia: nec vni personæ quantumcumque exercitatæ vno tempore sunt plura officia committenda: & sicut varietas membrorum per officia diuersa præstat corpori fortitudinem & venustatem, sic personarum varietas per singula officia distributa ecclesiæ præstat fortitudinem & venustatem: alioquin esset ibi confusio.

c ¶*Singula.*] Not. q̄ difficile est, vt vnus vicem duorum obtineat 8. ff. de pact. si plures. C. de assesso. nemo. extra de test. adhæc. C. de testa. cōsulta, vbi dī q̄ absurdū est, si promiscuis actibus rerū turbētur officia. arg. contra ſ. 21. q. 1. c. vlt. & ff. quod cuiusq; vniuer. sicut. §. vlt. Similiter lex dicit q̄ nō pōt quis per plures ciuitates plures habere potestarias. ff. ad munic. libertus. §. præscriptio. Sol. ‖ regulare est, q̄ vna persona nō suppleat vicē plurium [h], nisi in causa necessitatis, vt idē sit carnalis & spiritualis pater [i]. 30. q. 1. ad limina. Vel prælat[9] in diuersis ecclesiis. 10. quæſ. 3. vnio. vel idem sit eligens & confirmans. extra de elec. cum inter. vel vt ipsemet tradat sibi possessionem. ff. de contrahen. empt. fistulas. §. fundum. vel nisi causa vtilitatis, vt cū duę ecclesiæ vni committantur. 16. q. 1. & temporis. vel vt idē seruus vicem pluriū dominorum sustineat. ff. de ſtip. ser. l. 1. §. communis. vel vt apud semetipsum aliqs emancipetur vel adoptetur. ff. de adopt. si consul. Laur.

ADDITIO. Vbi de hoc, & extra de probat. ex litteris. ibi videas.

d ¶*Ecclesiastici.*] Non ordinū, sed dignitatum. vnus enim bene habet omnes ordines: licet ab vno tātum denominetur.

e ¶*Singulis.*] infra 21. q. 1. ca. vlt. contra. Sed illud ex speciali priuilegio: hoc ex generali iure. 16. quæst. 1. hinc. Laur.

f ¶*Cōmittendum est.*] Alius habebit archidiaconatum: alius autem archipresbyteratum: & sic de aliis [k]: arg. ſ. 13. quæſ. 1. cap. 1. & 2. Laur.

g ¶*Quantumlibet.*] arg. non esse derogādum iuri generali, ppter personæ prærogatiuā. supra distinc. 61. miramur. supra distinct. 78. si quis. Laur.

ADDITIO. Sed tamē propter personę vtilitatē bene receditur. 1. q. fi. tali. 15. q. vlt. c. 1. Io. de Fan.

h ¶*Oculus.*] i. si omne officiū attribuitur ei, qui dicitur in ecclesia oculꝰ: vbi erit auditus. i. auris. i. officiū quod ei attribuitur, qui dicitur in ecclesia auris? Per oculum intelliguntur maiores in ecclesia, qui sibi & aliis prouident. Per aurem in ecclesia discreti intelliguntur & scientes. Vel referas hoc ad illud quod dixit, quòd diuersitas officiorum sit in ecclesia: aliàs non obstaret: quia si totum, &c. quasi dicat, si omnes in ecclesia essent vnius officij, quomodo impleretur corpus ecclesiæ, cum diuersis opus est?

i ¶*Et pulchritudinem.*] Singula quæque locum teneant fortita decenter. Lauren.

Volumus.] Hæc est secūda pars dist. in qua probat per quattuor c. quòd in qualibet ecclesia debet esse œconomus. Ioan. de Fan.

CASVS. Paschasius episcopus nec vicedominum, nec maiorem domus in sua ecclesia ordinabat, qui causis interesset, & hospitibus prouideret. Quare Gregorius præcipit Anthemio subdiacono, vt moneat Paschasium quatenus vicedominum, & maiorem domus in sua ecclesia ordinet. Si vero hoc negligat, clerus ecclesiæ eligat aliquos, quorum personæ ad hoc valent ordinari.

k ¶*Et vicedominum.*] Exponit H. i. œconomum rerū episcopalium, qui rebus episcopalibus, & hospitibus superuenientibus prouideat.

l ¶*Et maiorem.*] i. œconomum rerum canonicarum, & iste intellectus habetur ex rubrica quadam. ‖ Vel maioratus est quædam dignitas, quæ est in quibusdam ecclesiis, vt Vercellis in ecclesia S. Mariæ.

m ¶*Vel hospitibus.*] quia episcopus non potest in propria persona tractare talia negotia. 5. quæst. 3. quia episcopus. & referas quod dicitur de hospitibus, ad vicedominum.

n ¶*Clerus.*] ar. ‖ quòd si prælatus non vult vel negligit facere ea quæ

‖ Vnus vicem pluriū supplere non potest. h Concor. tex. in l. si plures. cum concor. ibi addi. ff. de pac.
i Ad hoc ff. de aucto. tut. l. accipientis. arg. ff. de ma. vin. si rogatus. §. vlt. licet videatur contra. ff. de offi consul. l. 1. §. fin. secundum Io. de Fan.

k Ad hoc plene facit quod no. extra de cōce. præben. liter. s.
3 Poly. l. 4. tit. 22. Auſl. 6. c. 145.

‖ Maior est dignitas in quibusdam ecclesiis.
‖ Negligentia prælati supplitur per subditos.

debet,debent suppleri per subditos:& econuerso.arg.ℨ.9.q.3.eũ simus. & videtur q̃ in talibus non sit necessaria admonitio [a], vt extra de sup. ne.præl.c.licet.extra de concess.præb. & eccles.non va.quia. in fi.

a Arg. ad hoc extra de accu. sicut & de foro compe. ex transmissa. nã tempus ei est præfinitum. de institution.c.C. de iure emphyt. l. 2. extra de locato. potuit, Archid.

OFFICIVM. CASVS. Hic est secundus articulus : in quo docetur,quòd officium vicedomini est episcopatum disponere.

† *episcopium*

Diaconum.] CASVS. Clementina patricia postulauit à Gregor.Anatoliũ diaconum: Sed quia fecerat eũ vicedominum, vt gubernaret res episcopatus,non potuit eum sibi concedere: & magis propter hanc causam quàm propter aliquam aliam duritiam eum sibi non concessit.

|| Vicedominus.

a ¶ *Vicedominum.*] Ex hoc c.patet, ‖ q̃ vicedominus est qui habet potestatem super res ipsius episcopatus : œconomus qui super res canonicorum: cui s.res ecclesiastica gubernãda mãdatur. C. de sacrosanct. eccles. iubemus.in prin. Et sicut episcopus dispẽsat res episcopales sub testimonio vicedomini:sic canonici res ecclesiasticas sub testimonio œconomi:& econuerso:vt 16. q.7. quoniam. & 12. q. 1. manifesta. Iste œconomus in quibusdam ecclesiis appellatur præpositus.

b ¶ *Episcopos.*] vel etiã alios prælatos.q̃libet eñ prælatus debet œconomum constituere. C. de episc. & cler. oẽs.§.hoc nihilominus. argu.9.q.3. cũ simus. extra de offic. ordi.cum vos. De officio œconomi,syndici, actoris,not.16.q.7.qñ.ar. ‖ q̃ episcopum posset corrigere œconomus res ecclesiæ dispensantem : sicut & archidiaconus b; arg.dist.n.74.honoratus.

c ¶ *Testimonio.*] Episcopo enim perhibẽt testimonium œconomi suę administrationis : sed cubiculari sui perhibent testimonium suæ conuersationis:vt 2.quæst.7.cum pastoris.Io.

‖ Episcopus œconomũ corrigere potest. 3 Anf l.6.cap. 146

† *corrigentem.*

b Immo & patronus, & quilibet alius sub ditus 16.q. 7. filius ar. secũdum Hu.

2 16.q.7. quoniam in quibusdam. Anf.l.6.c.143. Pol.l 4.tit 22. Deusdedit par.4.

Via in quibusdã.] CASVS. Dictũ fuit in concilio Calcedoneñ. q̃ quidã sine œconomis res ecclesiæ gubernabãt.præcepit ergo concilium,vt vnusquisq; episcopus, habeat œconomum de proprio clero : qui arbitrio episcopi res ecclesiæ gubernet:ne propter absentiã œconomi res ecclesię dispergantur , & episcopo infamia generetur;& qui contra hoc fecerit, diuinis regulis subiacebit.

b ¶ *Episcopos.*] vel etiã alios prælatos.q̃libet eñ prælatus debet œconomum constituere. C. de episc. & cler. oẽs.§.hoc nihilominus. argu.9.q.3. cũ simus. extra de offic. ordi.cum vos. De officio œconomi,syndici, actoris,not.16.q.7.qñ.ar. ‖ q̃ episcopum posset corrigere œconomus res ecclesiæ dispensantem : sicut & archidiaconus b; arg.dist.n.74.honoratus.

c ¶ *Testimonio.*] Episcopo enim perhibẽt testimonium œconomi suę administrationis : sed cubiculari sui perhibent testimonium suæ conuersationis:vt 2.quæst.7.cum pastoris.Io.

Indicatum est.] CASVS. Ioan.episcopus Caroltanus cõmiserat curam episcopatus in temporalibus quibusdam laicis , qui rusticos ecclesiæ suis bonis expoliauerunt:de quo rusticis fuerunt Papæ conquesti. præcipit ergo Papa Ioanni episcopo , vt rei veritatem inquirat : & si laici inueniantur in culpa , cum pœna legali compellantur reddere vniuersa, & de cetero non committat curam episcopatus laicis , sed clericis , quos corrigere possit.

‖ Laici coram iudice ecclesiastico possũt quandoque conueniri.

c Dicit hic Hug.q̃ in hoc puncto pote-

Hinc a colligi potest archidiaconi electionem à cuncto clero.si episcopus negligens,vel differens fuerit,canonice fieri posse. Officium vicedomini est episcopatum † disponere.

Vnde Gregorius Clementinæ patricie,lib.1.epist.11.post alia.

a ¶ Hinc.] *Verba hæc vsque ad vers.* officiũ.*absunt à pleriſq; vetustis exẽplaribus.*

¶Quod sit officium vicedomini. C. III.

1 DIaconũ verò Anatolium, quem ad nos dirigi poposciſtis , hoc nos facere non posse, causæ magis modus, quàm rigoris austeritas facit. Vicedominum [a] enim eum constituimus, cuius arbitrio episcopium commissimus disponendum.

Itẽ ex concilio Chalcedonensi, c.26.

¶De eodem. C. IIII.

2 QVia in quibusdam ecclesiis , sicut ad nos peruenit, sine œconomo episcopi res ecclesiasticas tractant;placuit omnes ecclesias habentes episcopos [b] ,etiã œconomũ habere de proprio clero, qui gubernet ecclesiæ res cum arbitrio sui episcopi : vt non sine testimonio [c] sit gubernatio ipsarũ rerum ecclesiasticarum ; & ex hoc eueniat res eiusdẽ ecclesiæ dispergi , & sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si vero quis hoc non obseruauerit , diuinis subiaceat regulis.

¶ *Hic idem canon refertur infra 16. q.7. c. quoniam in quibusdam. ex versione Dionysii. Hic enim est ex prisca , quæ extat in collectione Isidori.*

Item Gregorius Ianuario Caralitano episcopo,lib.7.epist.66.

¶Sæcularibus viris res ecclesiasticæ non committantur. C. V.

3 INdicatum est nobis, quòd laicis quibusdam curam vestri patrimonij cõmiseritis† , qui postmodum in rusticorum vestrorum deprædationibus,atque ß fatigationibus fuerint deprehensi ; & reddere res , quas indecenter retinent habitas , quasi suæ ditionis, quippe vestræ non suppositi curationi, postponant, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem. Quod si ita est , districte à vobis discuti conuenit, atque inter eos [d] ,ecclesięq; vestrę rusticos causam examinare subtilius. Et quidquid in eis fuerit fraudis inuctum, cum pœna [e] legibus statuta reddere compellantur. De cetero vero cauendum à fraternitate vestra est,ne sæcularibus viris , atque non sub regula nostra degẽtibus , res ecclesiasticæ committantur;sed probatis de vestro officio clericis.In quibus , si quid reperiri poterit prauitatis , vt in subditis [f] , emendare quod illicite gestum fuerit, valeatis : quo γ videlicet apud vos habitus sui officium magis conuenienter administrẽt, quàm accusent [g] .

ß ¶ Atq; fatigationibus.] *In plerisque manuscriptis legitur*, atque ex fatigationibus: *in editionibus epistolarum B. Gregorij*, atq; per hoc & fatigationibus , *in vno autem vetusto earumdem epistolarum codice*, atque per hoc exfugationibus.

γ ¶ Quo videlicet.] *Apud B. Gregorium legitur* , quos apud vos habitus sui magis officium commendet,quàm excuset.

Propinquis etiam , vel fauore sibi coniunctis ecclesiastica officia episcopus committere non audeat.

Vnde in Toletano concilio 10.cap.3. legitur.

¶Ecclesiastica officia non committat episcopus propinquis,vel fauore coniunctis. C. VI.

DEcenter omnibus placet, & in præsenti tale rescindere factum , & non esse de cetero faciendum.Quicũque† igitur pontificum deinceps aut sanguine [h] propinquis , aut fauore personis quibuscumque sibi cõiunctis† talia lucra† commendare tẽtauerit; ad suum nefandæ præsumptionis excidium , & quod iussum fuerit, deuocetur in irritum ; & qui ordinauerit , annuæ excommunicationi subiaceat. Quæ vero ablata fortasse fuerint;ab eo,qui tulerit,reddantur in duplum [i] .

† *Non plus quàm otig.*

† *dona otig.* † *alia*

h ¶ *Aut sanguine..*] sic decima,q.2.hoc ius, in fin. Vel intellige de iis qui malæ vitæ sunt.aliàs videtur esse cõtra,3.dist.86.non satis. quis enim carnem suam odio habuit?3. q.2.non æstimemus. Sed quare prohibet hoc de propinquis?ideo, ‖ quia magis proni sunt epi ad dandum cõiunctis personis, quã aliis.Sic sæpius & fortius prohibetur fornicatio, quia potius peccatur hoc genere peccati. 50.dist. quia tua. Item sicut magis punitur qui interfecit vxorẽ,quã matrem: quia proniores sunt homines ad illud faciendum,vt 33.q.2.admonere. ‖ Item sicut hac ratione subeunitur mulieri cum intercedit,non tamen cũ dat: quia pronior est ad intercedendum, quã ad dandum:vt ff.ad Velleia.l.4. Item & alia ratione prohibetur dare propinquis:quia semper præsumitur,quòd res ecclesiæ latenter lædantur per eos.1.quæst.3.peruenit.& 10.quæst.2. episcopis,

‖ Concubinis parcus.

‖ Ecclesiæ quandoque augmentare parcus.

i ¶ *In duplum.*] sic 12.quæst.2.cap.in legibus.

ADDITIO.

ADDITIO. Hoc cap.videtur potius contra. sed ibi dicam , & pro contrario hic alleg.Hug.

PORRO. CASVS. Hic est quartus articulus , vbi ratio redditur quare vni personæ non sunt danda diuersa officia.

A D hoc dispensationis.] CASVS. Gregorius & Bonifacius dicũt, q̃ ideo est cõstitutum,vt diuersa officia diuersis committãtur personis, quatenus ex obedientia minorum , & ex dilectione maiorũ erga minores,recta fiat administratio singulorum officiorũ. aliter enim vniuersitas rerũ rationabiliter gubernari nõ posset. & quod in ecclesia Dei debeãt esse officia diuersa,probatur ad instar curiæ cælestis , vbi quidam angeli sunt minores , & quidam maiores.

Porro ipsa officia quare ita sint distinguenda , & non vni personæ omnia committenda,ex auctoritate Gregorij,& Bonifacij Papæ datur intelligi , qui sic aiunt.

¶ *Caput hoc pene iisdem verbis legitur in epistola Bonifacij secundi ad Eulalium,& Gregorij primi ad episcopos Galliarum, lib. 4. epist. 52.Sic quoque in aliis epistolis B.Gregorij multa leguntur ; quæ in scriptis superiorum Pontificum habentur.*

¶ Gradus,& ordinum distinctio ecclesiasticam vitam esse conseruat. C. VII.

a ¶ *Diuersos.*] inter prælatum & subditum.

b ¶ *Et potiores.*] hoc erit vsque in diem iudicij tãtum. Dicit enim Apostolus,Dum mundus iste durabit, homines præerunt hominibus, dæmones dæmonibus , Angeli Angelis. ‖ Cũ autẽ Deus erit omnia in omnibus, cessabit omnis prælatio, non tamen ordo vel maioritas. aliquis enim maior erit alio,nã in domo patris mei , & c. de pæn. dist. 4.in domo. sed non præerit ei, & vide quomodo prælatus & subditus sibi connectuntur : vt 95.dist.esto.& hæc diuersitas ordinũ propter maiorem concordiã est ſtatuta:vt 45.distin. licet.2.

† *Vel potestate.*] scilicet coercitione : vt ff.de officio præsidis , congruit:& ℨ.eod.placuit.

Dissidentium fratrum , in ecclesia oblationes diuina non recipiunt. C. IX.

2 OBlationes [k] dissidentium fratrum neque in sacrario , neque in gazophylacio [l] recipiantur.*Similiter.* † ¶ Dona [m] eorum,qui pauperes opprimunt [n] , à sacerdotibus refutanda sunt.

Item Cyprianus de vnitate ecclesiæ.

¶ Extra ecclesiam esse probatur qui pacem cum proximo non habet. C. VIII.

NEque ad Cain munera respexit Deus. Neque enim pacatum habere Deũ poterat, qui cum fratre pacem per zeli discordiam non habebat. Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum ? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum , cum collecti fuerint,opinantur,qui extra Christi ecclesiam [o] colliguntur ? Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint,macula ista nec [p] sanguine abluitur ℨ.Inexpiabilis [r] , & grauis culpa discordiæ nec passione purgatur.

Item ex octaua Synodo.

¶ Murmurantes à fratrum vsitare alieni efficiantur. C. IIII.

3 ALienus sit à fratrum vnitate , qui murmurat ; & opus [s] eius abiiciatur , qui murmurat , & discordat à fratribus,abiiciendus est ipse , & factum eius: qui ne exterminetur ab angelo exterminatore (sicut fuerunt exterminati Iudæi murmurantes in deserto) agere debet pænitentiam ad arbitrium sacerdotis, iuxta magnitudinem peccati sui.

s ¶ *Opus.*] id est,oratio eius si clericus est. opus enim eius est orare.

DISTINCTIO XC.

Litigiosus § quoq; prohibetur ordinari:quia qui sua potestate discordãtes ad cõcordiam debet attrahere , qui oblationes dissidentium prohibetur recipere ; nequaquam litigandi facilitate alios ad dissidium debet prouocare.

Vnde in cõcilio Carthaginẽsi quarto,cap. 59. legitur.

¶ Clerici discordes debent corrigere , vel reuocare ad concordiam. C. I.

1 DIscordantes clericos episcopus vel ratione [b] , vel potestate [c] ad concordiam trahat: inobedientes synodus per audientiam damnet.

Item ex eodem,cap.93.& 94.

¶Dissidentium fratrum , in ecclesia oblationes diuina non recipiunt. C. II.

2 OBlationes [k] dissidentium fratrum neque in sacrario , neque in gazophylacio [l] recipiantur.*Similiter.* † ¶ Dona [m] eorum,qui pauperes opprimunt [n] , à sacerdotibus refutanda sunt.

Item Cyprianus de vnitate ecclesiæ.

¶ Extra ecclesiam esse probatur qui pacem cum proximo non habet. C. III.

NEque ad Cain munera respexit Deus. Neque enim pacatum habere Deũ poterat, qui cum fratre pacem per zeli discordiam non habebat. Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum ? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum , cum collecti fuerint,opinantur,qui extra Christi ecclesiam [o] colliguntur ? Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint,macula ista nec [p] sanguine abluitur ℨ.Inexpiabilis [r] , & grauis culpa discordiæ nec passione purgatur.

Item ex octaua Synodo.

¶ Murmurantes à fratrum vsitare alieni efficiantur. C. IIII.

3 ALienus sit à fratrum vnitate , qui murmurat ; & opus [s] eius abiiciatur , qui murmurat , & discordat à fratribus,abiiciendus est ipse , & factum eius: qui ne exterminetur ab angelo exterminatore (sicut fuerunt exterminati Iudæi murmurantes in deserto) agere debet pænitentiam ad arbitrium sacerdotis, iuxta magnitudinem peccati sui.

Itigiosus.] Hæc dist.diuiditur in duas partes.in quarũ prima probatur,quòd clerici non debent esse litigiosi: quia ex officio suo tenentur alios ad concordiam reuocare, & si talis fuerit,ordinari non debet : & hoc probat x. aucto.sanctorum. Secunda ibi,*Præcipimus.*Ioan. de Fan.

CASVS. Repetit hic illud c. Apostolicæ regulæ,non litigiosum : qui ordinari prohibetur. Nam cum discordantes debeat concordare, & oblationes dissidentium non recipere,non debet esse talis,vt inter alios discordiam ponat.hæc continuatio mihi placet, & littera hoc videtur velle.Sed Benenten.& H.sic continuant.ℨ.46.distinct.ostendit Gra. episcopum non debere esse litigiosum in se.i. quòd non debet lites amare. Nunc autem aliter repetit , scilicet vt non amet litigia inter alios : sed discordantes reconciliet.Et est casus primus planus.

g ¶ *Litigiosus.*] In hac dist.90.tractat hoc c.non litigiosum,quod tractauit 46.dist.sed dissimiliter.ibi enim ostendit, q̃ eps nõ debet esse litigiosus.hic vero.q̃ discordãtes debet ad cõcordiã reuocare. vltimo additur,q̃ epi debẽt sibi vicissim præstare auxilium ad pacem seruandam.

h *Discordantes.*] ¶ *Ratione.*] i.amicabili cõpositione extra iudicium,& de plano. ‖ nam iudex ad concordiã laborare debet. 5.q.2.si primates [a] .& litigantes recõciliare.ff.de vsufru.si cuius.§.æquissimum.& de offi.præsi.illicitas.§.ne potentiores. Si ergo inter se cõpositionẽ faciant,rem nebunt crimina impunita,contra illud. ff. ad le. Aquil.ita vulneratus [b] ,sed hoc in crimine iniuriarum obtinet,quod quilibet potest remittere. sed si criminaliter ageretur , esset falsum : sed si delictum tangeret ecclesiã, ibi non posset subditus cõponere cũ prælato:vt 23.q.4.si is q.pòt tũ renũtiare accusationi,vt extr.de accu.veniẽs.

ADDITIO. Ad idem in Auth.de man. prin.§.deinde. coll.3. Pacis enim turbator capite plectendus est.ff.de re mili.qui metu. Archid.

i ¶ *Vel potestate.*] scilicet coercitione : vt ff.de officio præsidis , congruit:& ℨ.eod.placuit.

Oblationes.] CASVS. Dicitur , q̃ sacerdos non debet recipere oblationes discordãtium fratrum , nec eorum qui pauperes opprimunt.

k ¶ *Oblationes.*] cũ odium eorũ apertũ est & notoriũ: hoc intellige de volũtariis oblationibus, non de decimis & primitiis.ext.de deci.de terris. 16.quæst.1.decimæ. Laur.

l ¶ *In gazophylacio.*] ‖ id est,arca, vel locus est vbi reponuntur oblationes,à gaza, quod est diuitiæ,& phylattein,quod est seruare.

m ¶ *Dona.*] dicit Hug. hoc gñaliter intelligẽdũ esse de quolibet qui est in mortali peccato c , & gratia exẽpli est illud positũ,s.dissidentiũ.Tu melius dic,q̃ cũ hæc sit pœna , non debet extẽdi nisi quatenus reperitur delictũ. ‖ nã specialiter de q̃busdã personis inuenitur prohibitũ, vt hic de isto. Itẽ de eo qui pauperem opprimit. Itẽ de sacrilego:vt 12.q.2.de viro. Itẽ de eo qui vi extrahit seruum ad ecclesiam confugientem:vt 17.q.4.miror. Item de raptore.extr.de rapt. super eod. Item de vsurario. extra de vsuris, quia in omnibus.sed etiã pœnitẽtes q̃nque prohibẽtur oblationes facere.de consec. dist. 4. eos. Idẽ dico de meretrice.

n ¶ *Opprimunt.*] si q̃s tamen officiatus opprimit rusticos ; quia forte debet habere decem , & accipit duodecim : dona eius non sunt respuenda de iure secundum quosdam: quia trãsfertur dominium in huiusmodi,& fieri potest inde eleemosyna: nec est vera rapina, arg.14.quæst. 5.non sane.

‖ Garophilacium quid est.

1 Bur.l.1.c.215. Iuo p.6.c.290.

2 Burch.l 4.c. 38. & 39. Iuo p. 2. cap. 47. & 48. ℨ. c. eorum.

† *al.similiter dona eorum*

c Subau. in quo quis cõtumaciter peccat.

3 Bur.l.10.cap. 52. & 54. Iuo p.13.c.55. & 53.ex conc. Moguntino.

d Arg. ad hoc bona in Auth. de leno ℨ prin. & quod ibi not. coll.3.

‖ Oblationes facere multis modis. c A vitium.

‖ Desperandum est de nemine.

c A Hug. quod le not. 1. q. de.

36.distinct.cap.vltim.vel si est laicus,opus eius,id est,oblatio eius. suprà ead.distinct.oblationes.& 12.quæst.1. duo.

a ¶ *Neque.*] sic 2.quæst.7.§.de his etiam.

b ¶ *Murmurauerunt.*] & perierunt in deserto.illa pœna est, vt citius moriatur.11.quæst.3.episcopi si sacerdotali.

c ¶ *Ab exterminatore.*] id est, ab angelo malo: q̃ exterminauit murmurãtes in deserto à terra promissionis.B.

1. Cor.10. S *I quis monachus.*] CASVS. Quęsitum fuit quãtam pœnam debeat pati monachus qui rixatur,vel fratribus cõuitia infert? & respõdet, iuxta modũ peccati diuturna pœna purgẽtur ad arbitriũ sui prælati.Idem est & si fuerit murmurator.Sequens c.planũ est.

d ¶ *Vel manifestum.*] id est,manifeste.

e ¶ *Diuturna.*] Videtur q̃ tanto tempore debeat q̃s esse in pœnitẽtia, quãto fuit in peccato.3. q.2. c.1. ‖Sed dicimus hoc ponendum in arbitrio prælati. nam quandoque inuenitur,q̃ debet esse tanta.de pœn. dist.1.quamobrem.quandoque minor. de pœn.distinct.vlt.c. vlt. quandoque maior.de pç. distinct.3. productior.

‖ Pœnitentia est arbitraria.

f ¶ *Prioris.*] i. abbatis. ‖ abbas enim potest absoluere monachũ suũ iniicientem manus in monachum suũ,vel alterius. sed non potest si percusserit clericũ sæcularem[a], vt extra de sent. excom. cum illorum,&c.

j Abbas monachum excommunicatũ absoluere potest. 1 In regula Isidori.c.17. Bur.l.10.c.62. Iuo p.13.c.63. † *abest a multis exempl.*

a Isto casu debet absolui à diœcesano episcopo: quod dic vt extra de sen.excom. religioso. ibi videas. 2 In l. sententiarum Patrũ, c.96. ex statutis seniorum. Bur.l.10.c.53. Iuo p.13.c.54.

S *Tudẽdũ.* CASVS. Dicitur hic, q̃ episcopus discordantes clericos vel laicos debet ad [b] concordiam reuocare,potius quàm ad iudiciũ vocare. & cõsueuit hoc capitulũ intelligi in crimine iniuriarũ.Seq.c.patet.

g ¶ *Ad pacem.*] Hęc & similia intelligo, cũ ciuiliter agit de crimine : vel in causa ciuili: secus vbi criminaliter agereẽ, expedit enim peccata nocentium nota esse. ff. de iniur.eum qui. & extr.de col.deteg.c.1.Io.vel. cum agitur actione iniuriarũ, vt dictum est.ſ.ea.ca.1.B.

h ¶ *Coerceãt.*] Arg. ‖q̃ episcopus si quis corã eo accusauerit aliquẽ,& velit desistere, & ille velit ei remittere, non debeat eos cogere prosequi causam illam [b] etiã lite contestata : & q̃ illi possint desistere,cum eps debeat eos magis hortari ad pacem quàm ad contentionẽ.arg.5.q.2. si primates. Ioã.q̃ verũ credo in crimine iniuriarũ, vel. cum agitur ciuiliter:aliàs nõ[c], vt extra de collu.cap.2.B.

‖ Accusitor pendente accusatione potest desistere. 3 Bur.l.1.c.63. Iuo p.5.c.172.

b Adde an & quãdo potest accusator desistere, notat Cyn. in l. fin. C. de accu. & in l. 2. C. de exhiben.re.B. in l. athletas. ff. de fal. 4 Burch.l.1.c.101. Iuo p.5. c.203. † *cohortentur*] vera lectio. c Et est ratio: quia expedit peccata nocẽtium , &c. vt dicitur in gl. præ.ſcũ.lũ R.

P *Lacuit etiã.*] CASVS. Dr hic,q̃ si q.s habet discordiã cũ aliquo, debet moneri,vt ad pacẽ redeat:& si cõtempserit,debet excõicari.

i ¶ *Arguantur.*] Argum.quòd admonitio semper debet præcedere vindictam. art.12.quæst.2.indigne.

ADDITIO. Ad idem 32.q.5.præceptum. ff.de fideicom. lib. cũ vero §.subiectum.& §.seq.Ad idem 45.distinct.licet plerumque. Archid.

murãs [a] extiterit : ne pœnam murmurantium incurrat:de qua Apostolus dicit [Neque [d] murmurateritis , sicut quidam murmurauerunt [b],& perierunt ab exterminatore [c] .] iuxta [β] mensuram itaque operis peccator (quod in hac sententia Apostoli plenius declaratur) sacerdotis iudicio pœniteat.

¶ *In libello B. Basilij de institutis monachorum Rufino interprete(qui nuper Coloniæ cum regula B. Benedicti est impressus.) c.42.in vltima responsione habetur prima pars huius capitis vsque ad ver.* abiiciatur.

α ¶ Qui murmurans.] *Eiusdem libelli,ca. 50.penultima interrogatio sic habet,* si vero etiam quis murmuret propter escã, quæ erga eum sententia seruabitur ? Respon.Ea, quæ circa eos, qui murmurauerũt in deserto. Dicit enim Apostolus [neque murmuraueritis,sicut quidam eorum murmurauerunt.& perierunt ab exterminatore.]

β ¶ Iuxta.] *Hæc pars non habetur, in eo Basilij loco. Apud Burchardum vero & Iuonem (à quibus citatur ex concilio Moguntì.) sic legitur* , iuxta mensuram, opusque peccati,quia in hoc sententia,&c.

Item ex eodem.

¶ Corripiantur,qui rixas,& contentiones amant. C. V.

1 S I quis monachus [γ] † cõtentiones , vel rixas amauerit, vel manifestum [d] conuicium fratri intulerit, iuxta arbitrium rectoris, modũque peccati , diuturna [e] expietur pœnitentia. *Item.* ¶ [2] Qui contentiosus , aut murmurans extiterit , secundum arbitrium prioris [f] tamdiu [A] pœniteat , quamdiu culpæ qualitas extat.

γ ¶ Si quis monachus.] *Hãc priorem partem Burchardus.& Iuo citant ex concilio Agathensi, in quo etiam habetur ex codice librorum sexdecim.lib.5.c.22. abest autem fere vbique,etiam in multis Gratiani exemplaribus,vox,* monachus.

A ¶ Tamdiu.] *Apud Burchardum.& Iuonem(qui citant hanc partem posteriorem ex Moguntino.habetur autem in libro sententiarum Patrum,cap. 96.ex statutis seniorum) legitur,* ita pœniteat, qualiter culpæ qualitas extat.

Itẽ ex cõcilio Carthaginensi,4.c.25.

¶ Dissidentes episcopi ad concordiam redire cogantur. C. VI.

3 D Issidẽtes episcopos, si non timor Dei , synodus reconciliet.

Item ex eodem.cap.26.

De eodem. C. VII.

4 S Tudendum est episcopis, vt dissidẽtes fratres,siue clericos, siue laicos, ad pacem [g] magis,quàm ad iudiciũ coerceãt. † [h].

Item ex eodem,cap.94.

d Coger.vide legitimi.vbi allegatur. vide de pe.

k ¶ *Excommunicatione.*] Videtur tamen, quòd primo iudex sæcularis coget [d] eos ad concordiam : & si hoc non sufficiat,quòd tunc excommunicabuntur.17.quæst.4.de presbyterorum, &c.

I quis contristatus.] CASVS. Quidam satisfacere nolebat alicui cui iniuriam fecerat:sed iniuriam passus recõciliari volebat. Quæsitũ fuit, quid de illo fieri debeat:& respõdet,quòd debet fame macerari, do nec de nolẽte fiat volens.

1 ¶ *Satisfaciẽte.*] ‖ Immo etiam [a] nõ satisfaciẽte eo,rancorem tenetur dimittere:vt de pæn.dist.5. c.vlt. quia nõ est licitum nobis aliquẽ odio habere:vt 23.q.4.c. cũ in lege. 11.q.3. inter verba.sed actionẽ iniuriarũ,i.satisfactionẽ, non tenemur dimittere.Nã ad remittendam iniuriam nullus est cogẽdus [e]. 23.q.4.fillic. immo bene facit qui dimisso rancore agit iniuriarum.45.distinct.& qui emendat.23. quæst. 5. de occidendis.

m ¶ *Inediis.*] id est,pœnis excommunicationis.

P *Recipimus.*] Hæc est secunda pars dist, in qua probat q̃ epi debent sibi præstare consilium & auxilium ad pacem tenendam.Ioan. de Fant.

CASVS. Dicitur hic q̃ ad pacem firmiter tenendam & obseruandam debent episcopi sibi mutuũ auxilium exhibere:& qui hoc nõ fecerit , deponat. n ¶ *Præcipimus.*] Per ista c.patet, q̃ ad iudiciũ ecclesiæ spectat facere pacẽ:vt hic,& extr.de treuga & pace. treugas. ‖ Itẽ patet hic q̃ episcopi puniuntur,qui sibi non præstant mutuum auxilium, vt 3. quæstio. 1. nulli. & etiam mortuo episcopo vel infirmo vicini episcopi tenentur supplere defectum episcopi : vt 7. quæst.1.pontifices,Ioan.

ADDITIO. Hinc eliciunt aliqui quare per diuersa anni tẽpora treugæ constituantur. extra de treu.c. 1. vt ſ.eo tempore paci reformãdæ detur opera.arg. C.de fer.l.dies. arg. 33. q.2.placuit.Io,de Fant. & hic adde , & videas quod dicam 24.q.3. illi qui.Archid.

P *Erlatũ.*] CASVS Quidã conabãtur vt alij ab officio caderẽt,& ordinibus:in sacramẽtis, ab aliis discordãtes, vt in baptismo & aliis sacramẽtis,vnde discordię ortæ sunt inter eos. Quod cũ Victor Papa audiuisset,præcipit vt ad pacem velociter redirent,& auxilium sibi vicissim conferrent. Si vero contempserint, à communione ecclesiæ repellantur.

o ¶ *Discrepare.*] Hoc dicit canon, ‖ vt simplam teneamus baptismi formam propter schisma vitandum.de consecrat. distinct. 4. propter vitandum. vbi tamen consuetudo est diuersa,nihil officit , vt de consecr. distinct.4. de trina.

p ¶ *Concordare.*] cum metropolitana ecclesia.12.distinct.cap.penul. de consecrat.distinct.1.altaria.& distinct.3.cap.litteris. Ioan.

DISTINCTIO XCI.

Vi autem turpi.] CASVS. Supra in dist.88.dictum est quod clerici negotiari non debent. Sed quia dubitari posset vnde viuere debeant;ideo subiungit hanc 91.dist.Gratianus,vbi docet q̃ viuere debẽt de oblationibus, & de decimis:quæ si deficiant,ad instar Pauli quærant sibi victum de aliquo artificio : dũmodo pp hoc officia sua nõ negligant,nisi esẽt infirmi.

2 ¶ *Qui autem.*] Dictũ est ſ.88.dist.clericis non licere negotiari : vnde ostenditur in hac 91. dist. ex quo debeant sustẽtari, quia de eccle siasticis stipendiis. ‖ vbi autem clerico non sufficit ecclesia, propriis manibus sibi quærere victũ debet iuxta Apostolum:non tamẽ quod ex hac occasione subtrahatur ab ecclesiasticis officiis.H.

b ¶ *Quod absque inæqualitate.*] id est, nisi cum inæquale est corpus exuberantia vel defectu humorũ:hoc est ex causa infirmitatis.

E *Leutherius.*] CASVS. Pelagius quãdo cõsecrauit Eleutheriũ, compulit eum ad præstãdum cautionem, vt vigilias quotidianas in ecclesia sua faceret rite celebrariin quo cum clerici sibi non obedirent , sed potius negotiationi intenderent , conquestus est Papæ : præcipit ergo Papa cuidam vt illos clericos contumaces compellat vigiliis insistere omnibus modis.

c ¶ *Promisit.*] q̃ promittenda sunt,notaui 23. dist.quamquam.

d ¶ *Vigiliæ.*] idest,mortuorum exequiæ:vel generaliter ecclesiastica officia [a]. 61. dist. quoniam festus. ‖& propter causã hęc cautio fuit exacta ab episcopo isto:quia clerici sui negligentes erant circa diuina officia:aliàs de iure communi huiusmodi cautio non est in ordinatiõe episcopi exigenda. Sed videt q̃ Eleutherius hoc modo pro suis clericis obligari non potuit , ꝓmittendo eorũ factũ [b]. inst. de inuti. stipu.ſ.si quis aliũ. Sed dic q̃ bene potuit,cũ ad eius officium spectaret eos ad hoc cogere:& ita sua interfuit 3.prætерea per illa verba videtur promisisse se curaturum vt illi intersint : sicut cum quis promittit aliũ iudicio sisti:arg. ff.de verb. oblig. quoties quis aliũ.& est ſi.ſ.63.dist. tibi dõmino. Item est arg. hic ‖ quod episcopus potest inducere consuetudinem nouã in sua ecclesia quo ad officia celebrãda. 12. dist. nouit.& de cõſ.dist.3. c.1.

Lericus.] CASVS. Dicitur in hoc c.quod clericus quærere debet sibi victũ de artificio vel agricultura:dummodo officium suũ non negligat:& si clericus(nisi ꝓpter infirmitatẽ suã) officiũ suũ diserit excõicari debet.Idem dicit in seq.c.Additur tñ,q̃ si clericus vadat vagãdo p nũdinas , deponi debet:& q̃ si propter emptiones ab officio declinet,remouebitur ab officio.Aliud c.quod postea sequit, planũ est.

DISTINCTIO XCI.

Vi autem [a] turpi lucro, vel inhonesto negotio victũ sibi quærere prohibentur; de oblationibus ecclesiæ stipendia consequantur. Quòd si ecclesia ei sufficere non potuerit; proprio artificio [b] , vel agricultura (exemplo Apostoli, qui de labore manuum viuebat) sibi necessaria inueniat : ita tamen, vt occasione sui operis vigilijs ecclesiæ non desit. Quod absque inæqualitate [b] sui corporis nulli impune conceditur. Vnde Pelagius. † Papa.

¶ Corripiantur clerici,qui officiis mysticis, vel vespertinis se subtrahunt. C. I.

1 E Leutherius frater, & coepiscopus noster quæritur clericos suos sibi contra canones superbire;& id,quod nobis iubentibus facta in scrinio cautione promisit [c], vt quotidianis diebus vigiliæ [d] in eis celebrarentur ecclesia,illis contemnentibus implere non posse:sed magis vnumquemque suis(postposito ecclesiæ seruitio) vacare negotiis. Et ideo experientia tua eos,quos tibi esse ostenderit contumaces, debita obiurgatione compesce , & modis omnibus,vigiliis vacare compelle.

[*Item ex concilio Nannetensi.*]

¶ De eodem. PALEA. C. II.

2 P Resbyter mane , matutinali officio expleto,pẽsum seruitutis suæ,canendo primam , tertiam, sextã, nonamque persoluat: ita tamen vt postea horis competentibus,& signis designãtibus iusta posibilitatẽ aut à se, aut à scholaribus publice compleantur.Dein de peractis horis,infirmis visitatis, si voluerit,ad opus rurale exeat iejunus ; vt iterum necessitatibus peregrinorum , & hospitum , siue diuersorum commeantium , infirmorum quoque , atque defunctorum succurrere posit vsque ad statutam horam pro qualitate temporis,& opportunitate † .*Item ex dictis S. Benedicti.* ¶ [3] Propheta dicente. [Septies in die laudẽ dixi tibi:] qui septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur,si matutinæ,primæ,tertiæ, sextæ,nonæ, vesperæ,completoriique tempore nostræ seruitutis officia persoluamus : quia de his dixit propheta. [Septies in die laudem dixi tibi.] Nam de nocturnis vigiliis idẽ ipse propheta ait [Media nocte surgebam ad cõfitendum tibi.]Ergo his tẽporibus referamus laudes creatori nostro super iudicia iustitiæ suæ.

Item in concilio quarto Carthaginensi,c.52.& 49.

¶ De officij detrimento,artificiolo sibi [e] ecclesiæ necessaria quærat. C. III.

4 L Ericus victũ & vestimentum sibi artificiolo , vel agricultura [e],absque officij [f] sui dũtaxat detrimento,paret † . *Item.* ¶ Clericus, qui absque corpusculi sui inæqualitate vigiliis [g] deest,stipendio priuatus [h α] excommunicetur.

α Priuatus.] *in postrema Colonienſi concilio legitur,* priuetur. *Sed in vetustioribus Colonienſibus,duabus Parisienſibus , exemplaribus duobus huius concilij manuſcriptis Vaticanis,& vno Sorienſi regio legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

Item ex eodem,c.51.53.& 48.& 50.

¶ De eodem. C. IIII.

5 C Lericus,quantumlibet verbo Dei eruditus , artificiolo [i] victum quærat. *Item.* ¶ Omnes clerici,qui ad operandum validi sunt,& artificiola,& litteras discant. Qui vero non pro emendo aliquid in nundinis,vel in foro deambulant,ab officio suo degradentur.Interemptores β [k] autem ab officio declinantes [l] , vel negligentius agentes , ab officio suo remoueantur.

Caput hoc confectum est ex multis capitibus Carthaginensis quarti non suo ordine dispositis.

β ¶ Interemptores.] *In exemplaribus concilijs etiam manuſcriptis legitur,* clericum inter tentationes ab officio suo declinantem; vel negligentius agentem , ab officio suo remouendum. *Contra enim in canone. 42.iubet,* clericum inter tentationes o fficio suo incubantem , gradibus sublimandum. *Sed ob gloſſam non est mutatum.De tentationibus vero,ob quas (præter tyrannorũ perſecutionem) aliqui clerici officium suũ deſerebant,agit B. Ambroſius.epiſt.17.*

Item ex concilio Aurelianensi, 1. cap.30.

¶ De eodem. C. V.

C Lerici vero, qui ad opus sanctum ad esse contemserint, secundum arbytrium episcopi ecclesiasticam susciṕiat disciplinam.

a ¶ *Agricultura.*] arg.C.de epi.& cle.l.2.nam mercari non potest.88. dist.fornicari.H.

ADDITIO. Subaudi vt ibi dicitur.sed ipsa mercatio debet esse honestatis conscia,vt ibi etiam dicitur,quod erit secundum Azo.si faceret libros,& postea venderet.ad hoc 14.q.4.c.1.& 10. q.3. cauendum : in fi. quod dic vt no. 14.q.3.in summa.in fin.& q. 4.c.3. & 88.dist.c.1.& 2.Archi.

f ¶ *Officij.*] ‖ Ergo clericus non potest operas suas per totam diem locare , cum non [a] debeat officio deesse, vt 54.dist. si seruus.

Psal.118. ‖ Clericus locare per totã diem operas suas nõpotest.

g ¶ *Vigiliis.*]non tamen videntur puniendi si desint diuinis officiis , cum non possint percipere necessaria ab ecclesia, cũ de altario debeant viuere:secus tamen est , quia fecerunt sibi præiudiciũ, quando permiserunt se promoueri ad tam tenuem ecclesiam , sicut est in matrimonio canali.arg. 32.q. 5. horrendus. ‖ Vnde sicut vir tenetur ministrare necessario vxori , quæ tamen est talis,quod ei debitum reddere non valet, vt 32. q. 7. quod proposuisti.& c. 2. qui. ita iste tenetur officiare ecclesiam, licet pauper sit,& dicere cum Apostolo : Scio & abundare,& esurire,&c. 41.di. quod dicit. & ministrent ei manus. 21.q.1.clericus. in fi.immo videtur quod debeat auferri ei ecclesia,eo quod ad tenue beneficium se promouendum consenſit,vt dicitur extra de præb.c. vlt. Sed quid si à principio fuit dies ecclesia cum ad eã promotus est , sed post vergit ad exiguitatem? Dices clericum ad hoc teneri ? sic. episcopus tamen in hoc casu,& præmisso debet eã vnire ecclesiis aliis. 10. q. 3.vnio. de cõſ.dist.1.omnes.

4 Burc.l.2.ca. 103. Iuo p.7.c.180.

h ¶ *Stipẽdio priuatus.*] sed cui applicabitur hoc? Potest dici , quod canonicis insimul cũ episcopo. Hoc verum est in eo, quod de communi percipiebatur:aliàs videtur, quod tantũ canonicis.ar. C. de hered. decurio. & naui. l. 1. 2. & 3.nisi cum iniuste priuatus est. tunc enim omnia ipse recuperat quæ amisit. ff. de re milita.l.penul.C.eo.l.1.li. 12.Laurentius. ‖Sed certe ego credo , quòd suum beneficium debet assignari alicui qui celebret pro eo donec ipse est excommunicatus , vt extra de appel.peruenit.B.

‖ Excommunicati beneficiũ cui est assignãdum.

i *Clericus.*] ¶ *Artificiolo.*]ex quali artificio clericus potest sustentare se , notaui 14.q.3.in summa.

6 Bur.l.2.c.102. Iuo p.6.c.179. & 180. C.53. C.48. Burc. l. 2. c. 102. Iuo p.6.c.185. Burc.l.2.c.51. C.50.

k ¶ *Interemptores.*]id est,illud secundum quod solet esse inter emptores; & sic idem repetit:& tunc sunt duæ partes, secundum quod est hic interemptores, est vna pars, ‖ & vocat interemptores proxenetas, de quibus habes ff.de proxenetis.l.2.

‖ Interemptores sunt proxenetæ.

l ¶ *Declinantes.*]scilicet clerici.Io.

CVm autem. Hæc dist. diuiditur in quattuor partes: in quarum prima dicitur, q̃ corde Deo est cantandum, non tm̃ voce: & hoc ꝓbat duabus auctoritatibus. Secunda ibi, *A quibus.* Tertia ibi, *Nunc autem.* Quarta ibi. *Quòd autem.* Io. de Fan.

CASVS. Proxima distinctione supra dictum est, quod clerici debent vigiliis insistere, & conuenire ad officia celebrãda. Nunc vero in hac. 92. dist. ostendit Gratianus, qualiter debeãt celebrare, cantando. s. magis cor de quàm ore. Et continet quinque articulos.

a ¶ *Cum autem.*] Ostẽdit magister in præcedẽti distin. quod clerici debẽt celebrare diuina officia in ecclesia. In hac 92. dist. ostendit magister qualiter, q̃a scilicet nõde bent vocis modulationi insistere [a], adiicitur etiã, quod in eccleſia Romana diaconi cantare non debent, sed verbo prædicationis vacare [b]. Postea mouet incidentẽ q. vtrũ episcopi qui nõ recipiũtur ī sua ecclesia, possint in alia parochia episcopale officium exercere [c], *Cantantes.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte ponuntur verba Apostoli, vsq; ibi, *Audiant.* In secunda parte ponuntur verba Hieronymi, quibus reprehendit eos qui in ecclesia voce tantum cantant, & non corde, & vngũt fauces & guttur, vt dulcius resonent in conspectu populi.

b ¶ *Cantantes.*] hæc sũt verba Apostoli.

c ¶ *Audiant.*] verba Hieronymi exponentis.

d ¶ *Non voce.*] tantum. nam & voce decantandum est, vt de conſ. di. 5. non mediocriter. & ibi, psallite Deo in iubilatione. ‖ tamen magis cordis deuotione, quam vocis iubilatione, vt 38. dist. sedulo. Vnde versus.

Non vox, sed votum: non chordula musica, sed cor: Non clamans, sed amãs: cantat in aure Dei.

e ¶ *Liniendæ.*] vt populum delectent: nam nec ipsa veritas pronuntianda sic est, vt quis hominibus placeat. 22. q. 2. primum. ‖ linire autem vt melius cantent & pronuntient, vel vti electuario, peccatum non est, si ad laudem Dei, & non gratia laudis consequendæ deliniantur, arg. 32. q. 4. obiiciuntur. procurare enim debent, vt clara voce non rauca pronuntiet, vt 21. dist. c. i. vt populus plane intelligens dicat, Amen. vt 38. dist. sedulo.

f ¶ *Theatrales.*] Tragœdi sic faciebant in theatro decantando tragœdias. ‖ & dicuntur à tragos, quod est hircus, & oda, quòd est laus: quia hirco remunerabatur, propter fœtidam naturam hirci.

AB OFFICIO. CASVS. Dictum est s. quòd corde cantandum est. Nunc vero ostendit, quod diaconos ab officio cantandi sunt exempti, ne dum studeant cantilenis, ab altaris officio remoueantur. Et hic est secundus articulus.

g ¶ *Exempti.*] hoc intellige quando induti sunt in ecclesia ad cantandum Euangelium, & sic intellige sequens cap.

IN sancta.] CASVS. In ciuitate Romana cantores assumebãtur ad administrandum altari: & diaconi dum deberent insistere officio prædicandi, vel eleemosinarum largitioni, cantibus operam dabant; & sæpe ad iactantiam cantabant, vt à populo laudarentur, ex quo Deus stimulabatur; quòd Gregorius valde reprehendit: vnde statuit, vt diaconi tantum Euangelium dicant; alia vero officia, scilicet cantandi psalmos & lectiones per subdiaconos expleantur, & per minores ordines in necessitate. Et dicunt quidam, quòd hoc c. loquitur de diaconis Romanæ curiæ, potest tamen intelligi de aliis diaconis, qui dum ministrant altari, cantibus non debent intendere, cum duo officia simul exercere non possint.

h ¶ *Prædicationis.*] s. 16. q. 1. adiicimus. contra. sed illud ex causa dictũ est propter quosdam improbos monachos hoc sibi vsurpantes, 16. q. 1. peruenit. aliàs etiam diaconi possunt prædicare. Vel hoc intellige ex delegatione. ‖ aliàs solius facerdotis officium est prædicare. Vel prædicationem appellat lectionem Euangelicam.

i ¶ *Stimulet.*] idest, exasperet contra se.

k ¶ *In hac sede.*] Apostolica. ex hoc dicit quidam hãc prohibitionem in ecclesia Romana tũc locum habere. alij tm̃ de Cardinalibus intelligũt. H. vero generaliter intelligit esse prohibitum, cũ s. ad legendũ Euãgelium induti sunt, quod patet ex illo verbo quod s. dicit, inter Missarũ. & causa huius constitutionis fuit honestas.

l ¶ *Solumq;.*] arg. q. 1 diaconus non nisi causa necessitatis debet legere epistolam. 25. dist. c. 1. &c.

ADMIRVS. Hæc est secunda pars dist. in qua dicit, q̃ nullus debet cantare in pulpito nisi sit ordinatus. & hoc probat per c. seq. Ioan. de Fan.

CASVS. Dictum est s. à quibus clerici debent esse immunes. Nunc vero ostendit, q̃ presbyteri, & ceteri inferiores à suis episcopis debent ordinari. q̃d probatur seq. c. cuius casus planus est: & est tertius articulus.

m ¶ *On liceat.*] *Psallere.*] arg. ‖ pro laicis qui non cantant in pulpito, sed alibi in ecclesia.

n ¶ *Qui ab episcopo.*] vel abbate. 69. dist. c. 1. vel etiam à sacerdote, vt 23. dist. psalmista. Sed aliter accipitur ibi psalmista.

DE EPISCOPIS. CASVS. Ostensum est supra à quibus, & in quibus locis episcopi sunt ordinandi. Nunc vero incidenter queritur de episcopis ordinatis, qui a parochianis suis non recipiuntur, vel aliqua de causa illuc ire nolunt, an in alterius episcopi parochia possint episcopale officiũ exercere? Et respondet, q̃ nõ, nisi inuitarent: sed officiũ sacerdotale pũt exercere. Et est iste quartus articulus.

NVNC AVTEM. Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur. quod si episcopus ad parochiam ad quam ordinatus est, non potest venire: ex causa potest exercere officiũ suum in ecclesia presbyterali vbi prius fuerat, ita q̃ non sit episcopo iniuriosus, in cuius parochia fuerit: & hoc probat per quinque auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de Fan.

SI quis ordinatus.] CASVS. Aliquis ordinatus in episcopum non poterat ire ad ecclesiam, ad quam electus erat, non sua culpa interueniente, sed propter populi contentionem, vel aliam iustam causam. Quæritur ergo an in parochia alterius possit officia celebrare? Et respondet, q̃ sic, tanquam sacerdos, ita tamen, vt de rebus ecclesiæ sibi diuina celebrat, nihil sua auctoritate vsurpet, sed expectet quid synodus de eo statuat. Idem est casus sequentis c. & quod dicitur ibi, honoris, id est, honorabilis officij, idest, presbyterij.

o ¶ *Si quis.*] hæc tria capitula loquuntur de eadem materia: ‖ scilicet cum quis est ordinatus episcopus ad aliquam ecclesiam, sed non audet ire illuc propter scandalum, vel propter hostilitatem, vel quia ibi non recipitur aliqua de causa: sine culpa tamen sua, iste non debet aliquid præsumere de rebus ecclesiæ ad quam diutertit, & expectabit quousque prouideat ei synodus alibi. 7. q. 1. pastoris.

p ¶ *Pro contentione populi.*] arg. contra. 16. q. vlt. si plures.

q ¶ *Aut pro aliqua.*] scilicet de iure: quia dicunt se non eligisse eum, vel

DISTINCTIO XCII.

CVm autem [a] *ad ecclesiam venerint, corde magis, quàm voce Deo cantandum meminerint.*

Vnde Hieronymus lib. 3. comment. ad cap. 5. epistolæ ad Ephesios.

¶ Corde non voce tantum Deum laudare debemus. C. I.

CAntantes [b], & psallentes in cordibus vestris Domino.] Audiãt hæc adolescentuli: audiãt ij, quibus psallendi in ecclesia officiũ est: Deo non voce [d], sed corde cãtandum: nec in tragœdorũ modum guttur, & fauces dulci medicamine liniendæ † [e] sunt, vt in ecclesiatheatrales [f] moduli audiãtur, & cantica; sed in timore, in opere, in scientiam scripturarum.

Ab officio autem cantandi, & psallendi diaconi inueniuntur exemptis, ne dum vocis modulationi student, altaris ministeria negligant.

Vnde Gregorius lia, 4. epist. 44. seu c. 88. & lib. 12. post finem epistolarum in concilio ab ipso habito.

¶ Cantandi officium diaconi sibi non vsurpent. C. II.

IN sancta Romana ecclesia dudum consuetudo est valde reprehensibilis exorta, vt quidam ad sacri altaris ministeriumª cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti, modulationi vocis inseruiant, quos ad prædicationis ʰ officium, & eleemosynarum fiudium vacare congruebat. Vnde fit plerumque, vt ad sacrum ministerium dum blanda vos quæritur; quæri congrua vita negligatur, & cantor minister Deũ moribus stimulet ⁱ, cum populum vocibus delectat. Qua de re præsenti decreto constituo, vt in hac sede [k] sacri altaris ministri cantare non debeant, solumque [l] Euangelicæ lectionis officium inter Missarũ solennia exoluant: psalmos vero, ac reliquas lectiones censeo per subdiaconos, vel si necesitas exigit, p minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meũ venire tentauerit, anathema sit.

ª ¶ Ministerium.] *In impressis sequebatur, constituti, quæ vox expuncta est, quoniam neque in vetustis Gratiani exemplaribus est. neque apud B. Gregorium, neque apud alios collectores, & videtur addi in glossa ad verst.* ministerium., *quæ etiam glossa non est inter vetustiores.*

2 A quibus ordinandos oporteat esse immunes; breuiter monstratum est. De quorum vero manibus ordines suscipere debeant, facile patet. Sacerdos enim, & cunctis infra ipsum constituti ab episcopis suis debent ordinari.

Vnde in concilio Martini Papæ legitur. 3

¶ Qui non sunt ordinati ab episcopo, in pulpito non psallant, neque legant. C. III.

NOn liceat in pulpito psallere [m], aut legere; nisi qui ab episcopo [n] lectores sunt ordinati.

De episcopis autem, à quibus, vel in quibus locis ordinari debeant, supra definitum est. 3 ¶ Nunc autem quæritur de his, qui ordinati, à parochijs suis non recipiuntur, vel propter aliqua causa eas adire noluerint, an in alterius parochia episcopale possint officium celebrare. De his in concilio Martini Papæ sic statutum est. 4

¶ Sacerdotis tantum officium gerat episcopus, quem sua parochia non recipit. C. IIII.

SI quis [o] ordinatus episcopus [p], pro contentione [γ] populi [P], aut pro aliqua [q] ratione, nõ pro sua culpa in parochiam, quæ ei fuerit data, non ierit; hunc oportet honorem sacerdotij tantummodo contingere [2]; ita vt de rebus ecclesiæ, in quã venit †, nihil sibi præsumat subsistineat autem, quod de eo sanctum concilium iudicare [b] voluerit.

β ¶ Episcopus.] *In vulgatis sequebatur,* ad parochiam, cuius est electus: *quæ inducta sunt auctoritate manuscriptorum, & originalis, ac ceterorum collectorum.*

γ ¶ Contentione.] *in duobus vetustis exemplaribus Gratiani, & vno conciliorum Regis Catholici legitur,* contemptione.

Item ex concilio Antiocheno, c. 18. 1

¶ De episcopo ordinato, quem sua parochia non recipit. C. V.

SI quis episcopus ordinatus ad parochiam, cuius [c] † est electus, minime accesserit, non suo vitio, sed quòd eum aut populus vetet [α] †, aut propter aliam [d] causam, non tamen eius vitio perpetratam, hic & honoris [e] sit, & ministerij particeps: dummodo rebus ecclesiæ, vbi ministrare cognoscitur, in nullo molestus existat. Quẽ etiam obseruare [ζ] conuenit; quidquid synodus perfecta [γ] prouinciæ [f] iudicando decreuerit.

α ¶ Vetet.] Διὰ τὸν τοῦ λαοῦ παραίτησιν, eo quòd populus recusẽt.

β ¶ Obseruare.] ἐκδέχεσθαι. *idest,* expectare & suscipere.

γ Perfecta.] *Antea legebatur,* perfectæ, *Restituta est vera lectio ex originali, & Burchardo & Iuone. Quid autem sit synodus, quæ hic perfecta, & in paulo post sequentibus capitibus integra dicitur, exponitur infra ead. c. si quis episcopus, tertio.*

Item ex concilio Ancyrano, c. 18.

¶ A sua parochia non recepti aliis molestia m non inferant. C. VI.

SI qui episcopi ordinati sunt [g], nec recepti ab alia parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias, & vim præsulibus earum inferre, seditiones aduersus eos excitando; hos abiici † placuit. Quòd si voluerint in presbyterij ordine, vbi prius [h] fuerant vt presbyteri resi-

dere; non abiiciantur [i] a propria dignitate [k]. Si autem seditiones cõmouent ibidem constitutis episcopis, presbyterij quoque honoratibus auferatur, fiantque damnatione [ɛ] notabiles.

Item ex concilio Antiocheno, c. 17.

¶ Communione priuetur episcopus, qui sibi commissam ecclesiam adire neglexerit. C. VII.

iij [3] SI quis episcopus per manus impositionem [l] episcopatum acceperit, & [d] sibi commissum ministeriũ subire neglexerit, nec acquieuerit [m] ire ad ecclesiam sibi commissam; hunc oportet cõmunione priuari, donec [n] susceperit coactus officium, aut certe de eo aliquid integra decreuerit eiusdem prouinciæ synodus sacerdotum.

d ¶ Et sibi.] *Ita etiam Burchardus, & Iuo. Sed in versione Dionisij, quam inceteris partibus referunt, legitur:* & præesse populo constitutus ministerium subire, &c. *quod ad verbum de græco expressum est.*

Item ex eodem, c. 16.

¶ Sine concilio integri ordinis vacantem episcopus vacans ecclesiam non adeat. C. VIII.

iiij [4] SI quis episcopus [o] vacans in ecclesiam non habentem episcopum surripiens populos sine concilio integri ordinis irruerit [p], etiam si populus, quẽ seduxit, desideret [q] illum: alienum eum ab ecclesia esse oportet. Integrum autem, & perfectum [r] concilium dicimus illud, cui metropolitanus [s] episcopus interfuit.

¶ *Hæc versio, quam & Gratianus, & Burchardus, & Iuo sequuntur, eadem fere est atque illa Martini Bracarensis. Dionysiana vero longe magis accedit ad verba græca.*

s ¶ Metropolitanus.] *Addendum est,* Metropolitanus etiam. *Sic enim græce:*

καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως.

4 5 Quòd autem supra clerici se vigiliis subtrahentes excommunicari iubentur, de his intelligendum est, qui ab episcopo frequenter admoniti negligentiã suam corrigere contemnunt.

Vnde in concilio Martini Papæ legitur. 6

principio, non conualescunt, quamuis ad eum casum deueniant, à quo recte possent incipi, vt 7. q. 1. episcopũ. extra de elec. auditis d. Arg. cõtra extra de iure patro. cura pastoralis: extra de conuer. coniug. placet Ioan. Dic, quod ipso iure nullum est, non conualescit. alias secus [e]. extra de elec. auditis. & c. quod sicut. B. Item argu. quòd non valet electio cõcors, nisi canonica fit. 18. q. 2. si quis abbas. 63. dist. c. 1.

q ¶ *Et perfectum.*] Et nota quòd concilium dicitur perfectum, licet non adsit primas, vt 18. dist. c. 1.

QVOD AVTEM. Hæc est quarta pars dist. in qua dicitur quod omnis sacerdos compellatur interesse officiis. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra in capitulo, clericus victum. dist. 91. dictum est quod clerici debent excommunicari qui vigiliis se subtrahunt, & artificiis se applicant. Nunc autem dicit illud esse intelligendum de illis qui frequenter ab episcopis communiti nolunt obedire: quod probat sequenti capitulo. Et est iste quintus articulus huius distinctionis.

Si quis

1 Ans. l. 7. c. 70. *Eph. 5.* a Vtj. ca. c. 1.

b Vtj. ca. ca. 2.

+ *al. colliniendas, vt*

c Vtj. ca. 5. de episcopis, cũ ca. seq.

2 Ans. l. 7. c. 69. Pol. l. 4. tit 31. Iuo p. 2. c. 2. 79.

‖ Cordis deuotione magis. quã vocis iubilatione, cãtandum.

‖ Vocẽ aptare ad clarius cantandum, nõ est peccatum,

‖ Tragœdi vnde dicuntur.

1 Anſ. l. 7. c. 69. Pol. l. 4. tit 31. Iuo p. 2. c. 79.

2 Et j. c. 2. pe. sed hoc cap. pastoralis, hoc nõ probat, qa loquitur in papali ecclesione. Archid. ‖ Excommunicandus est populus si suũ non recipiens episcopum.

† *al. consentit*

‖ Sacerdotis tantum officium gerat episcopus.

3 Vide Ioh. 11. incipit. Beniguus. Pol. l. 2. c. 3. Burc. l. 2. c. 3. Iuo p. 5. c. 142.

In epist. Pelag. Poly. ibidem. Burc. l. 1. c. 141. Iuo p. 5. c. 152.

† *al. cui*

† *al. vitet*

a Poly. ibidẽ. Burc. l. 1. c. 26. Iuo p. 5. c. 147. ‖ Probatur an sit recipiẽdus qui ad ecclesiam dimissã redit.

† *al. reprehendus, idẽ, segregatus.*

b Scilicet parochiam, vel q̃ non fuerit suo nutu ea habituri. extra de ẽlec. c. fin. & de ẽlec. ẽps. Archid.

3 In epist. Martini Papæ ad cantẽsem.

‖ Laicis non licet in ecclesia cantare.

4 Capit. Martini Bracarẽsis cõ.

‖ Mulier vacãs est quæ virum non habet.

4 Apud Martinũ. Bracar. c. 9. Burc. l. 1. c. 39. Iuo p. 5. c. 150.

5 5. dist. 91. ca. clericus victũ.

e In ipso introitu.

6 In cap. Martini Bracar. c. 64. ex. Tolet. 1. c. 5.

d Concor. tex. in authẽ verũ. sine quo. fuſſra. 4. cogitatio. colla. 2.

e Dic vt dixi 63. dist. Salomõ tanæ. Archid.

Si quis presbyter.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod si quis clericus noluerit diuinis officiis admonitus interesse, deponi debet.

¶ *Deputatus.*] Per hanc litteram dicunt quidam illum teneri ad hoc tantum qui alicui ecclesiæ intitulatus est: aliàs non, etiam si ordinatus sit ad titulum suæ possessionis. extra præben. episcopus. Tu dic eum & quemlibet clericum teneri ad hoc, licet non teneatur specialiter ad hâc vel illam ecclesiam. sic subaudi extra de reg. super eo.

¶ Excommunicetur clericus, qui ab episcopo commonitus, matutinis, vel vespertinis horis deesse neglexerit. C. IX.

SI quis presbyter, aut diaconus, vel quilibet clericus ecclesiæ deputatus: si intra ciuitatem fuerit, aut in quolibet loco in quo ecclesia est, & ad quotidianum psallendi officium + matutinis[b], vel vespertinis horis ad ecclesiam non conuenerit[c], deponatur a clero: si tamen castigatus[d] veniam ab episcopo per satisfactionem noluerit promereri.

¶ Officia matutina & vespertina.

[a] Exclusiue tenetur, secũdũ Hugo. + *al sacrificiũ*

[b] ¶ *Matutinis.*] ¶ Matutina dicuntur officia quę celebrantur à manevsque [a] ad nonam, vespertina à nona vsque ad noctẽ. 11. q.3.si quis episcopus in concilio.

ADDITIO. Sed aliter ibi exponitur secundum Laur. vt ibi dicam. Archi.

[c] ¶ *Conuenerit.*] Nam ex præcepto tenẽtur clerici ad horas. extra de celeb. missa. dolentes. in fi. ibi videas. Archid.

¶ Offensa prima debet esse impunita + *al. ex ordine*

[d] ¶ *Castigatus.*] ¶Nota quòd pro prima offensa non est quis puniẽdus, vt 74.dist.honoratus. & extra de offic. custo. c.1.

DISTINCTIO XCIII.

Bedientiam autẽ inferiores ordines + superioribus debent. Sũmo enim Pontifici ea debetur ab omnibus obedientia, vt nulli liceat ei communicare, cui pro actibus suis inimicus ipse extiterit: nec in ecclesia esse poterit, qui eius cathedram deserit. Vnde Beatus Apostolorũ princeps Petrus in ordinatione Clementis populum alloquens inter cetera ait.

¶ Cui pro actibus suis Apostolicus inimicatur, communicare non debemus. C. I.

SI inimicus est + iste Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite[h] expectare[i], vt ipse vobis dicat[k], cum illo nolite] amici esse: sed prudenter obseruare debetis, & voluntati eius absque commonitione obsecundare, & auertere vos ab eo, cui ipsum sẽtitis aduersum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur[l]: vt vnusquisque, qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre +, festinet citius reconciliari ei, qui omnibus præest, & per hoc redeat ad salutẽ, cũ obedire cœperit monitis præsidentis. Si vero quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his, quibus ipse non loquitur; vnus est & ipse ex illis, qui exterminare[m] Dei ecclesiam volunt; & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis[n] hic, quàm illi, qui foris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quę sunt inimica, gerit, & ecclesiam dispergit, ac vastat. Ideoque[o] charissimi his Apostolicis institutis vos monẽtes instruim⁹, vt effecta certior charitas vestra solicitius deinceps agere studeat, & cautius; ne peruersi, & infideles homines lædendi fideles, ac beneuolos habeant facultatem.

[e] ¶ *Obedientiam.*] Hic intitulatur 83.distinct. in qua ostendit magister hactenus qualiter & à quibus & in quibus locis clerici & prælati debent ordinari: sed quia dignitas prælatorum sine obedientia contẽptibilis est; ideo ostendit hic de obedientia quam debẽt inferiores superioribus. Et primo de obedientia quæ debetur Papæ. Secundo de obedientia quam debent minores maioribus ratione ordinis: postea de obediẽtia quam subditi clerici debẽt episcopis suis. ostendit etiam differentiã inter presbyteros & diaconos: quãdoque loquens contra istos: quandoque contra illos. ad vltimũ ostẽdit ꝓsbyteros maiores esse diaconis. ¶ Nota autem quod obedientia consistit in tribus, in reuerentia exhibenda, in mandato suscipiendo, in iudicio subeundo. Reuerentiam debet minor vt assurgat maiori, & cedat ei primum locum in sedendo & eundo: nisi minori maior administratio commissa sit. vnde archiprebyter vel prebyter archidiacono debet reuerentiam, licet ordine maior sit, ratione maioris administrationis. 25.dist.cap.1.hac consideratione quandoque presbyter tenetur obedire diacono prælato. In mandato autem & iudicio nemo tenetur obedire, nisi ei qui habet administrationem vel iurisdictionem super eum: & nisi ab eo absoluatur per appellationem, vel recusationem: vel si ei controuersian[b] moueat: vel si prælatus deponatur. 8.q.4.in summa. & cap. nonne. Lau.

¶ Obedientia in tribus consistit.

[b] Id est, si moueatur quæstio inter prælatũ & clericũ suũ. 11.q.1.de persona. extra de foro compe. si quis contra. Archid.

[f] ¶ *Clementis.*] in presbyterum. nam Petro viuente non fuit Clemens Papa. 8.q.1.si Petrus.

ADDITIO. Ad hoc 14.q.6.c.alius. & cap. seq. Archid.

Inimicus est.] CASVS. Petrus apostolus cum instituit sibi Clementem successorem, docuit populos & omnes subiectos vt nulli cõcarent cui viderent Clementem pro suis actibus nõ communicare: sed recederent ab eo sine aliqua communione, quamuis eis a Clemẽte non dicatur: ad hoc vt ille peccator erubescat, & citius ad obedientiã reuertatur, & petat reconciliari. Si quis vero contra fecerit, hostis est ecclesiæ: & est nequior hostis, quàm illi qui sunt foris.

[g] ¶ *Si inimicus est.*] inimicus dicitur hic quo ab opinione excõmunicati: sicut iudex dicitur crudelis latroni. 23.q.5. non est crudelis. ‖ aliàs Papa neminem debet habere odio: immo pacem cum omnibus habebit. 11.q.3. inter verba. Vel inimicus est actibus, vt 86.distinct. odio.

[h] ¶ *Nolite.*] sic 7.q.1. scire. 11.q. 3. quibus episcopi. Arg. contra. 6.q.2. si tãtum. sed ibi solutum est.

[i] ¶ *Expectare.*] Ergo denuntiatio non est expectanda. extra de sen. excom. cum non ab homine. ‖ tamen sola fama semper non sufficit ad hoc vt quis vitandus sit, vt extra de excom. prælato. inter. licet sit arg. contra extra de elect. venerabilem. ‖ Sed quid si Papa communicat excommunicato? Non incidit ideo in canonẽ, quia Papa non ligatur à canone, vt extra de elect. innotuit. ff. de recep. l. penult. Nec eo ipso eũ absoluit: arg. extra de sentẽ. excõmu. cum desideres. Si tũ ei communicaret intendendo eum absoluere facto, etiam si non verbo, habendus est pro absoluto: cum princeps sola voluntate libertatem concedat. ff. de manumis. l. apud. & facit ad hoc extra de sen. excom. si aliquando. extra de priuil. cum olim. c. de fideicõmiss. liberta. l. fi voluntate.

[k] ¶ *Dicat.*] non enim debet certiorari qui non ignorauit. ff. de actio. empt. l.1.

[l] ¶ *Nolite.*] ‖ Nam eo ipso quis suspectus est, quod inimicorum est amicus. arg. 3.q.5.c.3. & ob hoc filius matrem exheredat. C. de inoffi. testa. l. liberi. Et est simile extra de accusa. cum oporteat.

[m] ¶ *Non loquitur.*] hoc verum est in hoc casu, si qui scilicet excõmunicati sunt: secus si propter priuatum odium alicui non loqueretur.

[n] ¶ *Qui exterminare.*] ȝ.24.q.1.quoniam vetus.

[o] ¶ *Hostis.*] Vnde Boetius. ‖ Nulla pestis efficacior est ad nocendum, quàm familiaris inimicus. arg. c. de dolo. l. lata. vnde, Non est deterior hostis, quàm fictus amicus. Non odium grauius, quàm simulatus amor. vnde illud etiam. Mus in pera, &c. argu. 13.q.1.§. item præcepit. simi. est. 12.q.1.certe Ioan.

Iratus valde sum.] CASVS. Gregorius excommunicauit Maximum archiepiscopum Salonitan. qui fuerat simoniace ordinatus, à cuius communione nullus se remouit, nisi eps Paulinus, & Honoratus eius ecclesiæ archidiaconus. vnde Gregorius omnes alios reprehendit: quia quẽ Apostolica sedes repellit, omnes debent habere repulsum, donec ab illatis criminibus mundetur. Sequens capitulum patet.

[p] ¶ *Clero.*] & ita quilibet episcopus suffraganeus est de clero metropolitani. arg. extra de postul. præla. bonæ. arg. 86.dist. si quid vero. Forte iste fuerat canonicus, & ad hoc retinebat ibi præbendam.

[q] ¶ *Vix.*] ‖ quod ergo vix fit, tamen fit. ff. de iudi. vix. 19.dist. in memoriam. arg. contra. ff. ad Vellei. tutor. quia ibi dicitur vix fieri, vt quis pro se apud eumdem intercedat. & ita vix. idest, numquam. sic 2. q. 6.§. biduum. ver. si aduersus.

[r] ¶ *Ordinibus.*] arg. pro eis qui multitudinem non sequuntur, vt 7.q.1. denique. ‖ & quod consuetudo non excusat à delicto vel pœna arg. 2.q. 1. multi. ȝ. dist. 23. in nomine. arg. contra ȝ. dist. 19. in canonicis.

[s] ¶ *Filij.*] qui ergo priuati sunt à sacramentis, filij sunt ecclesiæ: quia

quia sunt episcopi, ſ. filij. ‖ cum certum est, ꝙ qui non est cum episcopo, extra ecclesiam est. ar. 7.q.1. scire. Vel dic, quod iam erant absoluti; vel quia causa humilitatis hoc dixit. 2.q.7. nos si incompetenter.

‖ Extra ecclesiam est qui cũ episcopo non est.

Vi cathedram episcopi.] CASVS. Dicebant obedire Papę. Nunc autem dicit, ꝙ episcopi qui subsunt Papæ immediate, hanc ei reuerentiam debent, vt singulis annis curiam visitent. & hoc probatur seq. cap.

Vxta.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ episcopi qui subsunt Ro. eccl. nullo mediãte, si vicini sunt, quolibet anno sedẽ Apostolicam visitent per se vel per alium. Si vero sunt remoti, faciant sicut in chirographo suo continetur. Et quicumque hoc contempserit, nisi sit valitudine ꝓditus, canonicis regulis subiacebit.

[a] ¶ *Iuxta.*] hoc cap. loquitur de eis qui subsunt Dño Papæ nullo medio.

[b] ¶ *Propinqui sunt.*] q scilicet in eadẽ prouincia sunt, illos vocat lex præsentes. C. de præscr. decem ann. l. vlt.

‖ Papa non p. cap. sũ. + *al. quem*

‖ Ad hoc extra de maio. & obe. humilis. vbi de hoc.

[c] ¶ *Præsententur.*] per se vel per alios. extra de iureiur. ego N.

[d] ¶ *De longinquo.*] arg. hõe loci permittit quod aliàs non permittitur. ar. 24.q.1.pudenda. ȝ.dist.63. cum longe, ȝ.dist. 29.c.1. & 2. ȝ.dist. 4. erit. ȝ. distin. 63.c.1. & 2. Et dic de longinquo, vt sunt vltra Italiã constituti, vt extra de elect. nihil est quod eccle siæ. ‖ Vel remotos vocat vltra duas dietas, vt extra de rescrip. nonnulli.

[e] *Iuxta.*] ar. ‖ ꝙ expediri per alios sufficit qđ iuste impeditus per se facere non potest. 18.distin. episcopus.

[f] *Chirographum.*] extra de elect. significasti. in parte decisa. ȝ.65. dist. si quis. 5.q.3.§ ægrotans.

[g] *Canonicis.*] ȝ.dist.18. si quis episcoporum.

Hęc est secunda pars huius dist. in qua dicitur, ꝙ omnes minores in ordine, vel dignitate debẽt suis maioribus reuerentiam præstare, & hoc probat per 7. auct.

Dictum est ȝ. qualiter omnes debent obedire Papæ. Nunc autẽ dicit Gratianus, ꝙ in ecclesia ab ostiario vsq; ad episcopũ gradatim minor debet obedire superiori. quod probat per sequens capitulum.

Subdiacono.] Dicitur hic, ꝙ subdiacono vsque ad lectores debent oẽs obedire Cardinali diacono, deinde Pontifici presbyter, presbytero diaconus, &c.

[h] *Ad lectores.*] hic nomine lectorum omnes inferiores ordines comprehendit.

[i] ¶ *Honorem.*] ratione ordinis. hæc est enim iustitia, vt minor seruiat maiori. 33.q.vlt. est ordo. nisi minor in administratione maioris sit. 95. dist. c.1. vel nisi obtineat locum superioris, ȝ. eo. c. vlt.

[k] ¶ *Abbas.*] ‖ loquitur secundũ ea tempora cũ monachi nõ erãt clerici, vt ȝ.16.q.1. generaliter. ‖ Vel forte qlibet clericus dignior ẽ quolibet monacho. arg. 16.q.1. alia est causa. & c. legi. hodie maior honor debeť abbatibus, quam aliis clericis. arg. extra de æta. & qual. c.1.69. dist. c.1.

‖ Monachi olim nõ erãt clerici.

‖ Clericus secularis est dignior monacho.

[l] ¶ *Sine in gremio.*] arg. contra 95. dist. episcopus 2. Nam ibi dicitur, quod in domo collega debet esse, prælatus in ecclesia.

Iaconi.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ diaconi velut oculi episcopi debent omnia cõsiderare, & si viderint aliqua corrigẽda, significẽt episcopo. & per hoc ostenditur, quòd debent episcopo obedire.

5 Et 1.2. const. ca. 48.

[m] ¶ *Oculi.*] Et no. ꝙ loco diaconorum succeſſerunt archidiaconi, ‖ qui dicuntur oculi episcopi, qui perlustrãt. alia causa habetur ȝ. eo. diaconi.

‖ Archidiaconi sunt oculi episcopi.

[n] ¶ *Oberrantes.*] Sunt & alij oculi circumlustrantes synodales testes. 35. q. 6. episcopus in synodo. Vel ibi loquitur de excessibus laicorum, hic clericorum. Hu.

[o] ¶ *Præcipitio.* Jergo nõ tãtum tenetur quis denuntiare iam commissũ crimen, sed ẽt committendum. quod verum est. 22.q.5. hoc videtur. arg. extra de cogna. spi. tua. de consec. dist. 2. cũ omne crimen.

Acerdotes vero.] CASVS. Probat Clemẽs in hoc capitulo, ꝙ reuerentia est sacerdotibus exhibenda, & hoc probat auctoritate Petri dicentis. Vos estis sal terræ. & auctoritate Dñi dicentis, Beati estis. &c. ꝙ ¶ *Sal terræ.*] in omnibus enim operibus nostris sal offerre debemus. de consec. dist. 4. sal. & per sal sapientia intelligitur. 43. dist. sit rector. q¶ *Maledixerint.*] non ꝙ ex maledictiõe benedictionem qs cõsequať, sed ex patientia quã sustinet. 11.q.3. qui iustus. Lau.

6 Anf. l.7. ca. 67.

Mat. 5.

7 Concordat. conc. Mogunt. sub Carolo, c.22.

8 Bure. l.2. ca. 226. Iuo p.6.c.301

Vlla.] CASVS. Quæritũ fuit quid debeat fieri de illis clericis, qui sub nullius episcopi disciplina gubernantur? Et respõdet quod debent à suo officio remoueri. tales enim acephali dicuntur: qui vero suis maioribus recte obediunt, donum consequitur à Deo. Sequens capitulum patet.

[r] ¶ *Nulla.*] ȝ.18.q.2. abbatibus.

[s] ¶ *Acephalos.*] priuilegiati tamen qui Papæ subsunt,

& quem sedes Apostolica repellebat, repulsum cognoscere, vt prius, si posset, ab illatis criminibus mũdaretur; & tunc ei vestra dilectio communicaret, ne particeps obligationis eius existeret.

Item Cyprianus de vnitate ecclesiæ.

¶ Quòd ecclesia, quæ cathedrã Petri non se[q] habet. C. I.

[q] VI cathedram Petri, super quam[r] fundata est ecclesia deserit; in ecclesia se esse non confidat.

Apud Cyprianum Romæ impressum hæc leguntur. Hanc ecclesiæ vnitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui ecclesiæ renititur, & resistit, in ecclesia se esse confidit? *Verum in vaticana bibliotheca, præter octo integra Cypriani exemplaria, est etiã aliud, in quo tantum opuscula quædam continentur. & inter ea hic tractatus. Atque in eo codice, itemque in altero integro Monasterij S. Saluatoris Bononiæ sunt verba hæc, quæ à Gratiano, & Iuone afferuntur. Ac sane paulo ante Cyprianus hanc ipsam Petri cathedram esse ostenderat, vnde vnitas ecclesiæ penderet.*

Episcopi vero, qui Apostolicæ ordinationi subiacent, etiam hanc reuerentiam debent, vt se singulis annis, Apostolorum liminibus repræsentent. Vnde Anacletus, & Zacharias Papa.

¶ Quòd singulis annis Apostolorum limina visitent episcopi, qui ordinationibus Apostolicis subiacent. C. III.

[1] VXta[a] sanctorum Patrum, & canonum instituta omnes episcopi, qui huius Apostolicæ sedis ordinationi subiacent, qui propinqui[b] sunt annue circa[c] Idus Maij sanctorum principum Apostolorũ Petri, & Pauli liminibus præsentẽtur[d] omni occasione sepositã: Qui vero de longinquo[d], iuxta[e] chirographum[f] suum impleant. Qui autem huius constitutionis contẽptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus; sciat se canonicis[g] subiacere sententiis.

Hic est canon quartus synodi Romæ habitæ sub Zacharia Papa, quæ extat in bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla sunt in hoc capite emendata.

Reliqui vero in ecclesia minores semper debent maioribus subesse, sicut in synodo Romana S. Syluestri, cap. 7. legitur.

¶ Minores maioribus obedientiam exhibeant. C. V.

[2] Subdiacono 4 vsque ad lectores[h] omnes subditi sint diacono Cardinali vrbis Romæ, in ecclesia repræsentantes ei honorẽ[i]. Porro Pontifici presbyter, presbytero diaconus, diacono subdiaconus, subdiacono acolythus, acolytho exorcista, exorcistæ lector, lectori ostiarius, ostiario abbas[a k], abbati monachus in omni loco repræsentent obsequium siue in publico, siue in gremio ecclesiæ.

Caput hoc & apud Gratianum, & in ipsius synodi editionibus videtur valde mendosum: Burchardus & Iuo sic habent. A subdiacono vsque ad lectorem, omnes subditi sint diacono Cardinali vrbis Romę, in ecclesia honorem repræsentantes tantũ. Pontifici vero presbyter, diaconus, subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, abbas, monachus in omni loco repræsentent obsequium, siue in publico, siue in gremio ecclesiæ. *Verum ob magnam codicum varietatem, & propter glossas ac doctorum dicta nihil fere in textu mutatum est.*

[a] ¶ Abbas. *De abbate, & monacho in synodi editionibus nulla mentio est.*

Item ex epist. 1. Clementis ad Iacobum fratrem Domini. 5

¶ Quòd episcopi sint habendi clerici, qui episcopali prouidentia non gubernantur. C. VIII.

[5] IAconi ecclesiæ tamquã oculi sint episcopi, obe rrãtes[n] & circumlustrantes cum verecundia actus totius ecclesiæ, & perscrutantes diligentius, si quem videant vicinum fieri præcipitio[o], & proximum esse peccato, vt referãt hęc ad episcopum. *& infra ß.* ¶ Sed & de peregrinis similiter episcopo suggerant refouendis; & cetera his similia, quæ ad cultum ecclesiæ, & disciplinam eius pertinent, diaconis curæ sint.

ß ¶ Et infra.] *Sic legitur in plerisque manuscriptis in vulgatis legebatur. & ita. alia vero nonnulla verba restituta sunt ex originali.*

Item ex eodem, eadem epistola.

¶ De eodem. C. VII.

[6] SAcerdotes vero beatus Petrus sal terræ[p], & mundi lumen docens, præcepit in splendore bonorum operum patrem glorificare Deum; de quibus Dominus ait [Beati estis, cum maledixerint[q] vobis homines, & rel.] & iterum [vos estis sal terræ.]

Item ex concilio Parisiensi. 7

¶ Quòd non sunt habendi clerici, qui episcopali prouidentia non gubernantur. C. VIII.

[8] NVlla[r] ratione clerici, aut sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius episcopi disciplina, & prouidentia gubernantur. Tales enim acephalos[s], idest sine capite, prisca ecclesiæ consuetudo nominauit.

Item ex epist. 3. Clementis.

¶ Quòd qui suis episcopis nõ obediũt, indubitanter rei, & reprobi existunt. Porro ipsi à Deo donum summi muneris consequuntur, qui per iustitiæ, & præceptorum eius semitas incedẽtes, doctoribus suis, qui recte episcopi intelliguntur, libenter obediunt.

Item Anacletus epist. 1.

subsunt,non sunt acephali a:quia Papa episcopus eorum est arg. extra de priuileg.recepimus.tales sicut excommunicatos debet quilibet excludere de ecclesia sua.ext.de parochi. & alie.paro. c.2. Et est hic arg. pro prælatis:& ‖quòd etiam eremitæ subsunt episcopo; in cuius territorio sunt,vt 16.q.1.qui vere.Ioan.

a ¶ *Alle proculdubio scãdalizatur.*] i. scandalizat Deum.8. q. 1. qui vos.Ioan.

ADDITIO. Ad idem 3.q.1.nulli ſ. 21.dist.in nouo.Archid.

Iaconi. CASVS. Præcipit Euaristus, vt in qualibet ciuitate sint septem diaconi , qui custodiant episcopum à malis hominibus, ne præ dicatio eius impediatur, & ne ipse despiciatur. Se quens capitulum patet.

b ¶ *Diaconi.*] hoc capitulum loquitur de episcopali ecclesia, vbi debent esse septem diaconi ; vt de consecratio. dist. 1. episcopus Deo. Et vbi facultates suppetunt, vt 7.q.1.illud.

c ¶ *Neipse episcopus.*] quoqtio modo infestetur , aut lædatur ab istis insidiatoribus , idest hæreticis ſvel ita , ne quoquo modo offendatur ab illis,aut lædatur à suis clericis per oppressionẽ. Et ideo debent ei astare, & ab eo auertere huiusmodi oppressiones.

d ¶ *Aut verba.*] hæc est secunda causa huius constitutionis.

e ¶ *Detrahendo.*]timore hæreticorum b scilicet subticendo.

f ¶ *Redoleat.*]i.exeat in publicum ex frequenti ardore.

g ¶ *Cum voluntate.*] ſ. de consec. dist.2. reuera. Ioan.

h *Iaconi.*]¶ *Actuum.*] 6.vbi agitur de septem diaconibus ordinatis ab Apostolis.Io.

VT IGITVR EX PRAEMISSIS. Hæc est tertia pars huius distinctionis,in qua dicitur quod diaconi debent subdere se presbyteris, & non præferre. & hoc probat per nouem auctoritates.Io.de Fan.

CASVS. Supra in cap. à ſubdiacono. dictum est quod sicut presbyteri obedire debent , episcopis,sic diaconi presbyteris.Sed quia diaconi non solum volebant adæquari presbyteris , sed etiam præferri : ideo vt eorum superbia opprimatur, statutum fuit, vt sacerdotibus dignam reuerentiam exhibeant,& sibi nihil vsurpent.

i ¶ *Ex præmissis.*] Ab isto loco incipit magister altercationem suam inter presbyteros & diacones.Et primo allegat pro presbyteris,quod diaconi debent eis subesse, vsque ad illud cap.diaconi. post in illo cap. diaconi.allegat pro diaconis.vltimo in cap. legimus. dabit sententiam contra diaconos.H.

Iaconos.]CASVS. Diaconi vsurpãt officia episcoporũ & presbyterorum:baptizãbant enim eis præsentibus,& non præcipiẽtibus : & corpus Domini propria auctoritate populis distribuebant. quare Pelagius statuit ne decetero talia faciant sine præcepto eorum, nisi in necessitate presbyteris absentibus.

k ¶ *Deputatum.*] ſcilicet diaconis.fic 18.q.2.hoc tantum.

l ¶ *Primis.*] idest,maioribus : episcopali ſcilicet,& presbyterali: ‖& ita episcopatus est ordo,vt 83.dist.cum in præterito.21.dist.clericos. ad idem 21.dist.cap.1.

‖Illi in Deum scandalizantur, qui suo non obediunt episcopo. D. X.

1 ILle proculdubio scandalizatur[2] in Deum , qui recte non docet , & qui eius scandalizat[1] episcopum,vel sacerdotem.

Item Euaristus ad episcopos Africanos, epist.1.

¶Septem debent esse diaconi in vnaquaque ciuitate. C. XI.

2 Diaconi[b] (qui quasi oculi videntur esse episcopi)in vnaquaque ciuitate, iuxta Apostolorum constituta, septem debent esse, qui custodiant episcopum prædicantem;ne aut ipse episcopus[c] ab insidiatoribus quoquo modo infestatur , aut lædatur à suis : aut verba[d] diuina, detrahendo[e] aut insidiando, polluantur. vel despiciantur; sed veritas spirituali redoleat[f] feruore , & pax prædicata labiis,animi cum voluntate[g] concordet.

Item ex concilio Neocæsariensi,c.14.[3]

¶De eodem. C. XII.

DIaconi septem esse debent secundum regulam,quamuis[a] magna sit ciuitas. Regulæ autem auctoritas ista est , quòd & liber actuum[h] Apostolorum idem insinuat.

a ¶ Quamuis magna.] *Antea legebatur,* quamuis non magna. *Emendatum est ex canone græco.(qui etiam recitatur in sexta synodo c.16.) & ex vulgatis etiam versionibus.In canonibus primæ Nicænæ synodi , qui ex Arabico in Latinum conuersi nuper editi sunt,canone 62.multa habẽtur ad hanc rem pertinentia: quem fortasse canonem significauit Andreas Colossensis septima actione synodi Florentinæ.*

3 *Vt igitur ex præmissis*[i] *apparet, diaconi debent obedientiam presbyteris,sicut presbyteri episcopis. Sed diaconi superbientes , sacerdotibus æquari,vel potius præferri quærebant:contra quorum insolentiam multorum auctoritates manauerunt , eorum supercilium reprimentes,atque vt sacerdotibus condignam obedientiam exhibeant,decernentes.*

Vnde Gelasius ß Papa in epist. ad episcopos per Lucaniam,c.9.& 10. ait.

ß ¶ Gelasius.] *Sic est in pleriſque manuſcriptis,& apud Burc.& Iuonem. Nam in impressis erat* Pelagius.

¶Nihil eorum quæ sunt decreta primis ordinibus, vendicent diaconi. C. XIII.

4 DIaconos propriam constituim[o] seruare mẽsurã, nec vltra tenorem paternis canonibus deputatum[k] quippiam tentare permittimus : Nihil eorum suo ministerio penitus applicare, quæ primis[l] ordinibus propriè decreuit antiquitas. Absque episcopo[m] , vel presbytero baptizare non audeãt; nisi prædictis fortasis ordinibus[n] longius constitutis,necessitas[o] extrema compellat. Quod & laicis Christianis[p] facere plerumque conceditur. *& infra.*¶ 5 Sacri corporis prærogationem[q] sub conspectu pontificis , seu presbyteri (nisi his absentibus) ius non habeant exercendi.

Item in concilio Niceno,c.14.seu 18.[6]

¶Inferiores presbyteris se diaconi cognoscant. C. XIIII.

7 PEruenit ad sanctum concilium, quòd in locis quibusdam,& ciuitatibus, presbyteris sacramenta[r] diaconi porrigant.Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit,vt hi qui offerendi sacrificij non habent potestatem , his qui offerunt,corpus Christi porrigant. Sed & illud innotuit , quòd quidã diaconi etiam[q] ante episcopos sacramenta[r] sumunt. Hæc ergo omnia amputentur : & in sua diaconi mensura permaneant ; scientes, quòd episcoporum quidem ministri sunt , inferiores autem presbyteris habentur. Per ordinem ergo post presbyteros gratiã sacrę communionis accipiant,aut episcopo, aut presbytero porrigẽte. Sed nec sedere in medio[r] presbyterorum diaconis liceat : quia si hoc fiat, præter regulam , & ordinem probatur existere.Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit,a ministerio cessare debebit.

¶ *Prior pars huius capitis vsque ad ver.* amputentur,*est ex prisca versione in canone quartodecimo. Reliqua vero pars est ex versione Dionysij in canone 18. quam quidem totam offerunt , & codex canonum, & Burchardus, & Iuo.*

q ¶ Sacramenta sumunt.] *Græce est.τῶν ἁγιασμάτων ἅπτονται, quod Dionysius vertit,* oblata contingant.*quamquã Burchardus, & Iuo hoc vno fere loco discrepantes habent, ille quidem,*sacra oblata contingant: *hic vero,* sacram oblationem contingant.

Item ex concilio Laodicensi , c. 20.

in pœnam dicitur de diaconis , panem offerant : quare de iure licitum esse videtur.Ioan.Sed illud intelligitur quando in principio secretorum diaconus accipiens patenam cum pane offert sacerdoti. Imponitur ergo dia conis ad pœnam,ne panem offerant altario ministrando: hic autem prohibetur ne post sacramenta confecta corpus Christi porrigant sacerdoti,vt sumat.B.

q ¶ *Etiam ante episcopos.*] idest,antequam episcopi sumant.

r ¶ *In medio.*] secundum consuetudinem diuersorum locorum hæc variãntur d. in quibusdam enim locis hæc obseruantur : in quibusdam non.

Nonapor

a ¶ *Non oportet.*] ¶ *Sed iussione.*] hoc obseruatur secundum consuetudinem quarumdam ecclesiarũ cum redit à lectione Euangelij.Lauren.

b ¶ *Non oportet.*] ¶ *Panem.*]idest,corpus Domini.Dare,idest,porrigere,scilicet aliis post confectionem sine licentia sacerdotis. Vel dic,dare,idest conficere:quod ad solum presbyterum pertinet. 1.q. 1. dictum. extra de summa trini.firmiter.

c *Iaconi ita se.*] in Missa:nam alibi magis sunt ministri episcopi.

d *Resente.*] ¶ *Eroget.*]iussus vel nõ iussus,longe tamẽ positis episcopo vel presbytero. ſ.eadem,diaconus.

e *Iaconus.*] ¶ *Loco.*] idest, in aliquo;de omni[a] tamen honesto. ff.de arbitr. ſi cum dies.§.ſi arbiter. & ff. de mune.& hono.vt gradatim.§.1.

f ¶ *Diaconus in conuẽtu.*] vbi conueniunt ad synodum.

g ¶ *Loquatur.*] id est, prædicet , nam officium prædicandi ꝓsbyterorũ est,16.q.1.adiicimus. Hu. h ¶ *Alba.*]i.dalmatica. arg.11.q.3.eps ꝓsbyter. i ¶ *Vel lectionis.*]Euangelij.

Omnulli.] CASVS. Quidam diaconi in choro volebant esse in loco digniori , volẽtes sacerdotibus præferri: sed concilium Toletanũ statuit vt tam diacones quam presbyteri perseuerẽt in locis sibi deputatis : ita vt diaconi cognoscãt presbyteros esse maiores se.

k ¶ *Atque in primo.*] idest,in primo ordine, vt fit Parisius.

l ¶ *Vt sublimiores*[b] .] Sic construe. ergo tam illi , quã isti consistant in vtroque or. ita scilicet vt diaconi agnoscant presbyteros sublimiores se, scilicet diaconis : & stabunt secundum tempus suæ ordinationis. 17.dist. cap.episcopos.

COMPAGIS. Hæc est quarta pars huius di. in qua dicitur,ꝙ compagi,idest,sandalia & mappulæ , idest , linteamina, quæ portant Cardinales. ſolis Romanis clericis cõpetunt:& hoc probat per duo capitula. Ioan.

CASVS. Supra in c.dia cones prohibitũ est , ne diacones vsurpẽt officia cporum vel presbyterorum. Nunc vero dicit. ꝙ nõ debent vti compagis. i. calceamentis cporum, quibus nulli diaconorũ vti licet absq; apostolica licentia : sicut nec mappulis vti debẽt absq; eius dẽ auctoritate, quas concessit Costantinus cardinalibus,vt ſ.96.di. in illa palea, Constantinus.

m ¶ *Compagis.*] idest, sandalibus, ‖ & dicuntur compagi sandalia vel caligæ episcopales,& est masculini generis.Ioan.

ADDITIO.ſcilicet compagus compagi.Hug.

n ¶ *Nec mappulis.*] ‖ idest, ornamentis equorum, quæ Constantinus concesit cardinalibus.ſ.96.dist.Constantinus. nam mappa ornamentum est equi.similiter in Authen.de consuli.§.quantacumque c. & sunt quædam alba linteamina quibus cooperiuntur equi Cardinalium , cum processionem faciunt. Alij dicunt quòd mappulæ sunt mitræ epales.

¶ *Diaconus honorem exhibeat presbytero [illegible] C. XV.*

1 NOn oportet diaconũ coram presbytero sedere: sed iussione[a] presbyteri sedeat : similiter autem diaconus honorem habeat à sequentibus , id est à ſubdiaconis,& omnibus clericis.

Item ex eodem.c.25.[2]

¶ Cui cum benedicere,& panem dare diaconis non licet. C. XVI.

1 NOn oportet diaconos[a] panem[b] dare , nec calicem benedicere.

a ¶ Diaconos.] *In vetustioribus priscæ versionis editionibus est*, diaconem. *Græce est,*ὑπηρέτας *quod Dionysius vertit,* ſubdiaconos; *& sic habetur in concilio Aquisgranensi.*

Item ex concilio Carthag.quarto ß,37.

¶Sicut episcopus,ita & presbyteri diacones mittirent. C. XVII.

3 DIaconi ita sec presbyteri,ſicut episcopi ministros esse cognoscant.

ß ¶ Quarto.] *Caput hoc cum duobus sequentibus habetur in concilio quarto Carthaginensi,& in codicibus Gratiani etiam manuscriptis , itemque apud Anselmum titulo huius capitis erat additum:*Carthaginensi quarto, cui Papa Zozimus interfuit per Vicarios, *quod minime conuenire ostẽdunt acta sextæ synodi Carthaginensis : ad quam Zozimus Faustinum Potentinæ ecclesiæ episcopum , Philippum, & Asellum legatos misit.Nam quarta habita est.Honorio iiij. & Eutychiano coss : sexta vero Honorio xij. & Theodosio viij cossidest anno vigesimo post. Quo anno(prout ex africano concilio can. 76. & sequentibus apparet) contra Pelagij , & Cælestij hæresim quædam sunt definita , cum Cælestinus ad Zozimum Papam appellasset:quod ex nõnulli manuscriptis Zozimi , & episcoporum Africæ ad ipsum epistolis , quæ in bibliotheca Vaticana seruantur, demonstratur. Quare,cum Zozimus in Pontificatu duos tantum annos, & menses aliquot vixerit,necessarium est multo ante ipsius Põtificatum quartam synodum Carthaginensem habitam fuisse.*

Item ex eodem, c.38.

¶ De eodem. C. XVIII.

4 PRæsente presbytero diaconus Eucharistiam corporis Christi populo,si necessitas cogat, iussus erogẽt[a].

Item ex eodem,c.39.& 40.& 41.

¶ De eodem. C. XIX.

5 DIaconus sedeat quolibet loco[a] , iubente presbytero. Item diaconus[b] in conuentu presbyterorum interrogatus loquatur[c]. Alba[d] vero tempore oblationis tantũ,vel lectionis[e] vtatur[f].

Item ex concilio Toletano 4.c.38.

¶ Diaconi presbyteris se superiores non cognoscant. C. XX.

6 NOnnulli diaconi in tantam erumpunt superbiam , vt

‖ Mappulæ ad signant.

c Idem arg.C. nulli hic: e in frænis, &c. l. vnica , libro 11.

sese presbyteris anteponant, atque in primo[a] choro ipsi priores stare præsumant , presbyteris in secundo choro cõstitutis.Ergo,vt sublimiores[b] se presbyteros agnoscãt, tã hi quam illi in vtroq; cõsistant.

b ¶ In vtroque.] *Licet in vulgatis Gratiani codicibus legatur,* in vtroque ordine. *& in tomis conciliorum impressis.* in vtroque choro : *tamen in vetusto codice conciliorum Regis Catholici , & plerisque vetustis Gratiani,et impressis neutra vox habetur.*

a *Compagis* [illegible] *vero calciari absque Apostolici licentia diaconis non permittitur,sicut nec mappulis*[n] *vti absque eiusdem auctoritate quibuslibet clericis conceditur. Vnde Gregorius Ioanni episcopo Syracusano, lib.7.epi. 28.indict.prima.*7

¶ [illegible] clerici sine Apostolici licentia vti non debent. C. XXII.

10 ILlud autem, quod pro vtendis à clero vestro mappulis scripsistis,à nostris est clericis fortiter obseruatum,dicentibus nulli hoc vmquam alij cuilibet ecclesiæ concessum fuisse:nec Rauẽnates clericos illic, vel in Romana ciuitate tale aliquid cum sua cõscientia præsumpsisse;nec si tẽtatũ esset,ex furtiua vsurpatione sibi præiudicium generari. Sed etiam , si in qualibet ecclesia hoc præsumptum[r] fuerit, asserunt emendandum , quod non cõcessione Romani Pontificis,sed fola surreptione præsumitur†.

Item Hieronymus de septem ordinibus ecclesiæ,c.5.[11]

7 Ioa. diac. l. 4.c.8.

‖ Prohibitum videtur, quod concessum nõ ostenditur.

8 Anſ.li.6.ca. 74.

d Et extra ne ſe.vacan. illa. vbi de hoc,& extra, de trãſ. inter.

8 Eruenit ad nos , diaconos ecclesiæ Catinensi ſcalceatos compagis procedere præsumpsisse:quod quia nulli hactenus per totam Siciliam licuit nisi ſolis tantummodo diaconis ecclesiæ Messanensis,quibus olim à prædecessoribus nostris non dubitatur esse cõcessum , bene recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis ausus non est leuiter attendendus , cum omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat:& ſi[a] ita,ſicut ad nos peruenit , inuenerit verum esse ; vtrum vel à se,vel alicuius[b] hoc auctoritate[c] præsumpserint, nobis subtiliter innotescat : vt cognita veritate,quid fieri debeat , disponamus. Nam si negligenter ea,quæ male vsurpantur , omittimus , excessus viam[d] aliis aperimus.

a ¶ Et ſi ita.]*Hic & paulo inferius addita sunt aliquot verba ex originali.*

Item Ioanni Rauennati episcopo, lib.2.epist.54.seu c.93.[9]

¶ Mappulis clerici sine Apostolici licentia vti non debent. C. XXII.

10 ILlud autem, quod pro vtendis à clero vestro mappulis scripsistis,à nostris est clericis fortiter obseruatum,dicentibus nulli hoc vmquam alij cuilibet ecclesiæ concessum fuisse:nec Rauẽnates clericos illic, vel in Romana ciuitate tale aliquid cum sua cõscientia præsumpsisse;nec si tẽtatũ esset,ex furtiua vsurpatione sibi præiudicium generari. Sed etiam , si in qualibet ecclesia hoc præsumptum[r] fuerit, asserunt emendandum , quod non cõcessione Romani Pontificis,sed fola surreptione præsumitur†.

9 Ioan. dia. l. 4.c.2.

10 Anſli.7.c. 168.

‖ Antiquitas non dat priuilegium.

r ¶ *Præsumptum.*] Arg. ex hoc & sequen.c. ‖ habes quod illud videtur prohibitum quod non ostenditur esse concessum. ar. dist.100. contra morem. arg.25.q.2.amputato. ar. 10.q.1.hanc ar.2.q.1.conſuluiſti d. Et est hoc verum in iis, quæ sunt de iure speciali. aliàs quod non est prohibitum , intelligitur esse concessum. 27. quæst.2. lex diuina.& 30. quæstio. 3.illud.& de despon.impu.cap.1. in fi.

‖ Præscribi nõ possunt aliqua.

† *al. præsumi*

p ¶ *Auctoritatem.*] Nam si maioris auctoritate hoc fecisset , hoc esset vtcunque excusabile. ar.dist.63.Salonitanæ. & dist.28.diaconi c.

c De hoc not. 86.dist.an putatis.

q ¶ *Viam.*] C. de indi. vidu.l.2.in fin.C.vnde vi. memineri nt.ſ.21.q.2.c.2. ſ.23.q.4.est iniusta.1 q.7. exigunt.contra.ſ.35.q.9. loci nostri.

Ilud.] CASVS. Ioannes archiepiscopus Rauennas supplicauit Papæ vt liceret suis clericis vti mappulis:sed Papa ei rescribit dicens, ꝙ Cardinales ei fortiter obuiauerũt,asserẽtes hoc nulli ecclesiæ fuisse concessum,nisi Romanæ. & ſi esset ab aliquibus vsurpatum , non fieret per hoc præiudiciũ ecclesiæ Romanæ.

11 Inter opera B.Hiero.tom 4.vel 9.

ADDITIO.

ADDITIO. Dicas quòd sunt multa, quæ non præscribuntur: quod dic vt leg.& not.extra de præscrip.cum liceat.in fi.& 16.q.3.clerici, in fine.Archidia.

Iaconi.] Hæc est quinta pars huius distin. in qua laudat diaconos qu attuor modis: scilicet à significatione, quia significant septem candelabra aurea.A virtute, quia debent esse virtuosi.Ab officio, quia sine illis episcopi cantare non debẽt, Ab institutione, quia à Domino fuerunt instituti.Ioan.de Fant.

CASVS. Supra dictum est diacones subesse sacerdotibus:sed ne sacerdotes nimium inde superbirent, commendat Hieronymus in hoc cap. diacones.Diuiditur ergo hoc c. in tres partes. In prima parte commendat Hieron.diacones quadruplici rõe. Rõe significationis: quia significantur per septẽ candelabra aurea, & septẽ angelos ecclesiarũ.Rõne vitæ & cõuersationis. Ratione ministerij:qa sine his sacerdos ministrare nõ potest: maior est qui ministrat, quam cui ministratur. Et ratione institutiõis:quia à Deo sunt instituti. In secunda parte reprehendit rapacitatẽ episcoporum, qui volũt omnia rapere, & omnia sibi vendicant. In tertia pte ostendit, qꝑ sicut in hoc mundo raptor punitur à iudice: ita episcopꝰ qui bona clericorũ rapit,a Domino punietur, nisi vniuersa reddantur. Secunda pars incipit ibi, *Nunc autem*. Tertia ibi, *Certe vt ipse*.

¶Sicut in ministerio ita in dispensatione sine diacono episcopus non vitat. C. XXIII.

1 Po.l.1.ti.19. Anf.l.7.c.72.

Apoc.1.

† Abest ab orig. *Deutcr.* 33.

† *al. nouimus*

† *al. nomen habet Marc.*10.

† *conseratio*] vera lect:o.

1 DIaconi sunt,quos in Apocalypsi legimus, septem Angeli[a] ecclesiarum.hi sunt septẽ candelabra[b] aurea:hi voces[c] tonitruorum. *& infra.* ¶ Virtutum operatione præclari,humilitate prædicti, quieti, humiles, euangelizantes pacem,annuntiantes bona, dissensiones,& rixas,& scandala resecantes,docentes † [d], soli Deo [e] colloquentes [f], in templo nihil de mundo penitus cogitantes,dicentes patri [g],& matri[h], non noui † [i] vos, & filios [k] suos non agnoscentes [l], *& paulo post.* ¶ Sine hoc sacerdos nomen[x] † non habet,ortũ non habet [m]; officium non habet.Hic minister [n] Dei dicitur,quia scriptũ est. [Quis maior est,qui ministrat, an cui ministratur?] Et sicut in sacerdotio ministratio † [o], ita in ministro est sacramenti [p] dispensatio. *& paulo post.* ¶ Sacerdotibus etiam propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem; nisi eis traditus fuerit à diacono. *& paucis interiectis.* ¶ Ita enim Deus noster omnipotens vniuersa dispo fuit, vt qui maiorem qse esse crediderit,minor sit, & qui videretur minor, maior existeret. Deniquẽ quam hoc verum sit, ipse perpende. Leuitæ inferunt oblationes in altari,Leuitæ componunt mensam Domini:Leuitę cum sacerdotibus, dum sacramenta benedicunt †, assistunt: Leuitæ ante sacerdotes orant [r], vt si distinctio locorũ creditur, etiam in altari Dei videant sibi episcopi,si superbi sunt,diaconos anteponi. Si humilitatem diligunt; maiores se esse in eo, quòd sunt humiles, cognoscant. Tunc demum † [s], vt aures habeamus ad Dominum, diaconus acclamat: ipse prædicat [t],ipse hortatur, ipse commonet adstantibus sacerdotibus [v], ne leuiter hanc vocem, quæ loquitur hæc, & pacem annuntiat, aut negligenter aspicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic [x] ordini tãtum, per Dominum fuisse concessum, vt non solus sacerdos in templo totum agere, & implere videatur. *& infra.* ¶ Nunc autem ex quo in ecclesiis, sicut in Romano imperio, creuit auaritia; periit lex de sacerdote [y], & visio [z] de propheta.Singuli quique per † potẽtiam [a] episcopalis nominis, quam sibiipsi illicite absque ecclesia[b] vendicarunt [2],totum,quod leuitarum est, in vsus suos rediguntꝫnec hoc sibi,quod scriptum † est,vendicant; sed cunctis auferunt vniuersa.Mendicat infelix clericus in plateis; & ciuili † operi mancipatus publicam à quolibet deposcit alimoniam †. Et quidem [c] ex eo despicitur cunctis sacerdotale officium, dum misericordia desolatus,iuste [d] putatur ad hanc ignominiam deuenisse. *& infra.* ¶ Solus incubat bonis †, solus ministerio vtitur [e], solus vniuersa sibi vẽdicat:solus partes inuadit alienas [f], solus occidit [g] vniuersos. *& paulo post.* ¶ Hinc propter sacerdotum auaritiam odia consurgunt : hinc episcopi accusantur [h] à clericis; hinc principum † lites; hinc detractionis † causa; hinc origo criminis. Etenim si vnusquisque ita in hoc † mũdo visibili aliquid possidere [i] iubetur,vt sua tantum possessione contentus sit, ac res non inuadat alienas, non agrum pauperi tollat,non vineam,non subuectorium † aliquod, non famulos, non fructus; quanto magis,qui ecclesiæ Dei præest,debet ita in omnibus seruare iustitiam, vt sibi [k] hoc tantum vendicet, quod sui iuris esse cognoscit? aliena non rapiat? aliena nõ contingat?æqualẽ [l] se ceteris faciat? & sicut sine his in ministerio non viuit,ita in dispensatione mõ viuat? ¶ Certe,vt ipse nosti, qui visibiliter in hoc mundo ius inuadit alienum; accusatur à paupere, damnatur à iudice : Ita & in ecclesia Dei, cum vnusquisque stipendia sua perdit; clamat ad Deũ; exauditurà Christo:nec differtur in hac parte vltionis [n] sentia; si non redduntur vniuersa. Moderatio enim Dei †, ac pietas solum nostrum reditum quærit; ac nos cupit sua longa † bonitate saluari.Sed si non conuertimur,si duri corde sumus,si in peccatis vsque ad mortem illicite perduramus;assidue [a] peccanti,sicut scriptum est, Deus non miseretur.

Ezechiel.

propatior. otig.

2 Quod ehi tra iuris pr ceptum,vt decretis. Ho ab.sup tum

† *al.sprnib*

† *al.alienã nam*

† *diuitias qu. al.diuus*

[Virtutes non ades aduentio dentium tur.

† *al.quia pa tiuntur*

† *destituens cauſe? orig. hunc mo dum vſus terpolati orig.*

al.fabri rum.] *Alsi inuitum*

Act.20. ‖ Iacens est qui sanctus loquitur.

‖ Episcopus sine diacono non celebret.

a ¶ *Angeli.*]idest,plati.

b ¶ *Candelabra.*] quæ erant in templo Domini.

c ¶ *Voces.*] auditæ à Ioãne in Apocalypsi.

d ¶ *Docentes.*] populũ quo ad vitam actiuam.

e ¶ *Soli Deo.*] ‖ quod solus Deus nouit eorum conscietias,ei nãque cor omne patet,& omnis loquitur voluntas, vt 24.q. 3.Deus [b].

f ¶ *Colloquentes.*] quo ad contemplationẽ : vel hoc dum sunt in oratione.de consecra. distin.1. quando.

g ¶ *Patri.*] Hoc potest intelligi historice quãdo Moyses in vltionem idolatriæ [c] vituli conflati, præcepit leuitis vt nemini parcerent, nec etiam patri. similiter diaconi non deberẽt eos cognoscere, i.amore Dei amorẽ eorum præponere: ‖ Vel potest intelligi mystice de diabolo, & de concupiscentia carnis,& eius moribus,vt in glo.hic de pictis.

h ¶ *Et matri.*] idest,carnali concupiscentiæ.

i ¶ *Non noui.*]idest,nolo præponere vestrum amorem amori Dei.

k ¶ *Et filios.*] idest,illicitos motus.

l ¶ *Non agnoscentes.*]idest,non nutrientes:sed ad petram illidentes.

m ¶ *Habet.*] ‖ quia sine diacono episcopus Missam celebrare non poterit:nisi necessitate instante; tunc enim etsi non posset habere diaconum,absque eo Missam celebrare poterit.

n ¶ *Minister.*] Hic commendat eos à ministerio.

o ¶ *Ministratio.*] idest,consecratio Eucharistiæ.

p ¶ *Sacramẽti* [d].ſ.psentibus sacerdotibus corã eis,vt 3.di.ea.diaconi,

q ¶ *Maiorem.*] idest,meliorem,vel hoc cum bene administrat.

r ¶ *Orant.*]idest,prædicant,vt dist.25.vnum.& 11.q.1.ſicut enim.vnde exponendo subdit tunc demum.quod autem dicitur in altari anteponi, respicit quod de calice præmiseratcalicem non tollere,nisi eis traditus fuerit à diaconis.Vel dic,orant,idest,ad orandum inuitant, cum dicũt, flectamus genua.

s ¶ *Tunc demum.*]ſ.circa finem Missæ,cum diaconus clamãdo dicit populo : Humiliate vos ad benedictionem.

t ¶ *Prædicat.*] 7.11. q.1. ſicut enim.scilicet legendo Euangelium.

v ¶ *Sacerdotibus.*]Quædam hic referuntur, quæ ex toto bene non intelliguntur:quia non omnibus ecclesiis hæc officia habet diaconus.

x ¶ *Huic.*] Commendat hic eos ab institutione.7. ea.dominus.cõtra.ſ.dist. 21.§.1.contra.Sed intelligas tantũ per Deũ principaliter:quia, eius auctoritate hoc in vete. testa, fuit institutum.77.dist. in veteri.argu.extra de sententen.excom.mulieres.

y ¶ *Petiit lex de sacerdote.*]verba Esaiæ,idem, multi sacerdotes nõ adimplent legem.

z ¶ *Et visio.*] idest,gratia prophetizandi, propter auaritiam:‖quia oẽs virtutes patiuntur detrimentũ ab vno vitio, &c. de pæni.dist.5.c.1.

a ¶ *Per potentiam.*] inuehitur in episcopos.

b ¶ *Absque ecclesia.*] scilicet in tali modo vt aliena vsurpent,aliter videtur contra.7. ead. cap. prox.95.dist.olim.

c ¶ *Quidem.*] ſ.dist.86. non satis.

d ¶ *Iuste.*]i.suis meritis.

e ¶ *Vtitur.*] idest, non vult partiri onera administrationis cum fratribus.extra de offi. archid. c.vlt. & de præsum. mãdata. Vel dic,idest,de rebus ecclesiasticis.

f ¶ *Alienas.*] cum qđ suum non est,scire debet ad alios pertinere. c.vnde vi. cum quærebatur.

g ¶ *Occidit.*]hoc refertur ad laicos, quibus occasionẽ mortis præstant. 11.q.3.præcipue. 86. dist. pasce.

h ¶ *Accusantur.*]‖nam episcopi omnia etiã ea, quæ de nouo eueniunt, in simul cum aliis debent diuidere:argum. 12. q. 2. cognouimus. Item nec ea distribuere debet sine consensu canonicorum. extra, de his quæ fiunt à præla.sine consen.ca.nouit.licet sit præordinator in cunctis. 25. dist.perlectis.nisi hoc sibi vendicaret episcopus ex consuetudine. extra de his quæ fiunt à præla.ea nosscitur.Et est arg.‖quod semper præsumitur quod accusatio episcoporum fiat ex odio,vt no. 2. q.7. si quis episcopus.Arg.contra.6.q.1.ſi omnia.

i ¶ *Possidere.*]Hoc ad laicos refertur.vnde caute dixit,in hoc mũdo. & in clericis secus,vt 7.12.q.1.cap.duo sunt.

k ¶ *Sibi.*]Arg.pro distributione portionum inter clericos.

l ¶ *Aequalem.*] ſi. 95.dist.episcopus 2.& iste est vnus gradus humilitatis,vt 3.dist.22.de Constantinopolitana.

m ¶ *Ita in dispensatione.*]idest,distributione prębendarum.

n ¶ *Vltionis.*] ex toto : quod non dicitur differri, ‖quia totum tempus huius

Ad Tim. 1.

‖ Ioannes dicitur filius tonitrui.

1. Tim. 4.

‖ Prælatio inter ministr.s ecclesiæ ad qđ facta fuit.

1. Pet. 5.

Marc. 3.
1. Ioannis.
3. Ioannis.

a Ipse Hugo sic dicit, ego credo qꝫ ab initio differentia fuit inter episcopos & simplices sacerdotes, sicut modo est & in administratione, & in prælatione, & in officiis, & in sacramentis: sed quo ad appellationẽ nõ erat differentia:quia communiter & indifferenter illi & illi dicebantur episcopi & presbyteri. Arch. †

† *Et hæc Archid. de differentia episcopi & presbyteri sententia tenẽda est. Vide conc.Trid sess.* 23.c.4.& *can.* 7. *S.Th.* 2.2. *q.*184.6.1.

‖ Marcus, Petrus, & Clemens, fuerunt contẽporanei.

‖ Electio fcla non facit verũ imperatorem. b Adde Alberi.de Rosa. in 1. bene à Zeno. ar. C. de de quadrup. præscript. & Bar. in extraug. ad reprimendã.in ver. rege.

pus huius vitæ breuissimum reputatur. de pœniten. dist. 5. consideret. Nam quòd quandoque pœna differatur, est expressum 7. 23.q.4. quod Christus. 45.dist. licet 1. & est ratio quare quandoque differatur, vt de pœnit.dist.3. quod ergo. de pœnit.dist.1. prædixerat.

a ¶ *Assidue.*] id est, iterato non miseretur de facili. nam vulnus iteratum tardius sanatur,vt 7.de pœnit.dist.3. inanis.

HOC CAPITVLO. Hæc est sexta pars huius dist. in qua laudat presbyteros,& humiliat diaconos.Ioan.de Fant.

CASVS. Supra proximo cap.diaconi sunt cõmendati. sed quia nimis contra presbyteros superbiebant: ideo Hieronymus contra eorum supercilium scribit.

b ¶ *Insolescentes.*]‖qa sæpe ex laudis præconio innascitur superbiæ inflatio,vt 6.q.1.ſunt plurimi. superbiebant forte ex eo quòd 7.cap. proxi. commendati sunt.

Egimus.] CASVS. Euagrius episcopus quæsiuit à Hieronymo, vtrum sacerdotes essent diaconis præferendi? Et respondet qꝫ sic, & probat tripliciter:scilicet ratione nominis siue appellationis : quia olim idem dicebatur presbyter & episcopus.Et hoc probatur septem auctoritatibus. Ratione officij siue institutionis:quia ad maius officium sunt instituti presbyteri quàm diaconi.quia sacerdotes orant & prædicant:sed diaconi ministrant. Et respondet obiectioni quam fecit sibiipsi de diaconis ratione ecclesiæ,& ratione promotionis : quia diaconus promouetur in sacerdotem,& non econuerso.& hæc promotio nõ fit nisi de mandato ad maius. Ratio officij sicipit ibi, *Quid enim facit.*Ratio prohibitionis est ibi,*Qui prohibetur à minori.*

c ¶ *In Esaia.*] 32.cap.

d ¶ *Fatua loquetur.*] Nota arg. ‖ quòd qui fatua loquitur, fatuus est, vt 23.q.8. conuenior. & ff. de condit.instit.quidã. 7. de pœnit. dist.1. §. poteſt. & 1.q.1. ita fit.

e ¶ *Mensarum.*] quam iniuriam patitur.

f ¶ *Audi.*] ideo dicit testimonium , quia duo sunt per quos probat.

g ¶ *Philippis.*] nomen ciuitatis in Macedonia.

h ¶ *Cum episcopis.*] cum in vna ciuitate plures episcopi non debeant esse: argu.dist.80.in illis. & cap.episcopi.& 13.q.1.cap. 1. & ideo hoc ipso nomine presbyteri intelliguntur.

i ¶ *Episcopos.*] id est, presbyteros,cum in vna ecclesia episcopi plures esse non debent.

k ¶ *Contentiose.*] quia singularum ecclesiarum singuli sunt episcopi,vt 7.quæst.1. in apibus.

l ¶ *Reliqui.*] Verba Apostoli ad Titum c.1. post sequit ad Timotheũ.

m ¶ *Luxuriæ.*] id est, de luxuria accusabiles. ideo non subditos,quia propter peccata filiorum citius rapitur quis morte. 47. dist. §. necesse. cum scilicet ipse est negligens.

n ¶ *Per prophetiam.*] id est, per electionem.

o ¶ *Presbyterij.*] scilicet presbyterij mei, & sic loquitur de seipso: cum tamen ipse Paulus esset episcopus, cum eum ordinaret.

P ¶ *Compresbyter.*] ‖ Ecce Petrus se vocat presbyterum, cum tamẽ esset eps & summus.5.dist.75.quòd die Dominico,in versi. sacerdotum.

q ¶ *Non ex necessitate.*] id est, ex gratia turpis lucri:arg.7.dist.95. esto. Et ita est argum. quòd presbyter non debet locare operas suas: argu.21.quæst.2. præcipimus.

r ¶ *Significantius.*] scilicet quòd episcopus dicitur presbyter. q. d. vbi pro episcopo dicitur presbyter,significantius diceretur sic : scilicet

Ad Tim. 1.

comprobatur,eumdem esse episcopum atque presbyterum. [Propter hoc reliqui † te in Creta, vt quæ deerant, corrigeres, & constitueres presbyteros per ciuitates, sicut & ego tibi mandaui. Si quis est sine crimine,vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ [m], aut non subditos. Oportet enim episcopum sine crimine esse, quasi Dei dispensatorem.] Et ad Timotheum [Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiam [n] per impositionem manuum presbyterij [o].] Sed & Petrus in prima epistola. [Presbyteros, inquit,in vobis precor compresbyter [p], & testis passionum Christi, & futuræ gloriæ, quæ reuelanda est, particeps, regite gregem Christi,& inspicite non ex necessitate [q], sed voluntarie iuxta Deum.] Quod quidem Græce significantius [r] dicitur ἐπισκοποῦντες, id est superintendentes:vnde & nomen episcopi tractum est. Parua tibi videntur tantorum virorum testimonia? Clangat tuba Euangelica,filius [s] tonitrui,quem Iesus amauit plurimum; qui de pectore Saluatoris doctrinarum fluenta potauit [Presbyter [t] Electæ [v] dominæ, & filiis eius,quos ego in veritate diligo.] Et in alia epistola[Presbyter Caio [x] charissimo, quem ego diligo in veritate.] Quòd autem postea [y] vnus electus est,qui ceteris præponeretur,in schismatis remedium factum est; ne vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium episcopos, presbyteri semper vnum ex se electum,in excelsiori gradu collocatum, episcopum nominabãt:quomodo si exercitus Imperatorem [z] faciat;aut diaconi [a] eligant [b] de se, quem industrium nouerint,& archidiaconum

1. Tim. 4.

‖ Prælatio inter ministr.s ecclesiæ ad qđ facta fuit.

1. Pet. 5.

Marc. 3.
1. Ioannis.
3. Ioannis.

quo ad quædam ministeria,quæ spectant tantum ad officium episcopale:& fuit hæc prælatio facta à tempore Petri. & hoc innuit hæc littera ibi,Nam & Alexandriæ à Marco euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium: ‖ quia Marcus fuit contemporaneus Petro & Clementi: argu. 24.q.1.cum beatissimus. Heracla autẽ & Dionysius fuerunt contemporanei ipsi Hieronymo:& ita est illud contra sed atum,80. dist.in illis. & illud de consec.dist.5.manus.Ante prælationem ergo ista nomina,presbyter,episcopus,erant prorsus synonyma:& etiam administratio communis erat:quia communi consilio sacerdotum regebãtur ecclesiæ. 95. dist.olim. In schismatis ergo remedium (vt hic dicitur) facta est prælatio,vt vnus præsset & quo ad nomen, & quo ad administrationem, & quo ad quædam sacramenta quæ modo appropriantur episcopis.

z ¶ *Imperatorem.*] ‖ Ex sola enim electione principum dico eum verum Imperatorem ante, quàm à Papa confirmetur. Argu. hic, licet non ita appelletur,vt dixi 63.distin.quanto. contrarium est verum,extra de elect. venerabilem. 23.distin. in nomine [b].

a ¶ *Diaconi.*] supple & quomodo diaconi eligunt, &c.

b ¶ *Eligant.*] Ecce quòd episcopi non est archidiaconũ eligere,&c.

Argu.contra.74.distin. episcoporum. Sed variæ sunt consuetudines. 21. distin.§.1. extra de electio. ecclesia Vulterana.

a ¶ *Ordinatione.*] In ordinatione cetera intelliguntur quæ non fiunt, nisi ab episcopis. hæc continentur ℣.dist.68.quamuis chorepiscopis.

‖ Diaconi Cardinales Romani præponuntur omnibus presbyteris.

b ¶ *Nec altera.*] Responsio est ad tacitam quæstionem:‖nonne diaconi Cardinales Romani præponuntur omnibus ꝓbyteris, exceptis presbyteris Cardinalibus,quibus videntur parificari? Respond. ꝙ consuetudo Romanæ ecclesiæ non est trahenda ad consequentiam. vel respõsio est hic in princ.cap.1. ibi, audio quædam, &c. dicebant enim quidam, quòd sicut Romæ honorabiles erãt diaconi:ita debebant esse vbique locorum.

c ¶ *Totius.*] immo fideles sunt vna ecclesia:& hoc est quod sequitur, & Galliæ, &c.

‖ Consuetudo generalis est sequenda.

d ¶ *Maior est.*] ‖ Et idoo magis sequenda est consuetudo generalis, vt ℣. dist.12.nouit. 5.dist. 40. nos qui.& ea.non loca a. Et est hic argu. ꝙ statuta concilij præiudicant statuto Papæ si contradicãt, vt dixi 9.q.3. nemo.

a Concor.tex. in 1. obseruare. ff. de offic. proconſ. in 1. idemque. ff. mandati.

e ¶ *Eiusdem meriti.*] quantum ad sapientes & peritos & discretos.‖ Nã idiotæ & vulgares episcopum paruæ ciuitatis contemnere solent.argu. dist.80.episcopi.

‖ Episcop' paruæ ciuitatis cõtemnitur ab idiotis.

f ¶ *Et paupertatis.*] Nem paupertas ciuitatis non minuit prærogatiuã regni,vt ℣.96.dist. ‖ sicut nec mulier propter paupertatem dicitur humilis vel abiecta. C. de incest.nup.l.humilem.Arg. contra. in auth.de defen. ci.§.nos igitur.coll.3.

‖ Paupertas nõ facit mulierẽ abiectam.

b Ad idem 16. q. 1. sint nonnulli.in fin.

g ¶ *Diaconi.*] Hoc non solum Romæ fit, sed etiã aliarum ecclesiarum consuetudo obseruat:sed forte tempore Hieronymi non fiebat: hodie fit. extra de scru.in or.fa.c.1.

ℵ al. benedictionem cordi presbyteri

Act. 6.

h ¶ *Vrbis.*] ℣.distin.11. quis nesciat.contra. & c. nolite. contra.Sed ibi de ea consuetudine agitur, quam ecclesia Romana seruat,& aliis mandat seruandam: hic vero de ea, quam sola seruat,nec vult ab aliis seruari. vnde ibi dicitur, quam Romanam ecclesiam viderit sequi & docere. de consecrat. dist.1.basilicas.

i ¶ *Consuetudinem.*] q. d. nõ quod fiat, sed quod fieri debeat considerandum est,vt extra de elec. cap.venerabilem. 12.q.2. gloria.in fi.de offi.præsid. sed licet.

k ¶ *Paucitatem.*] quia pauci erant tales diaconi:& ideo superbiebant.

‖ Miraculũ est quod raro accidit.

‖ quidquid enim raro accidit, miraculum est, vt in authent. de consuetud. §. itaque. collat.3.

l ¶ *Pretiosius.*] sicut & pretia rerum in quibusdam locis variantur secundum plus & minus.ff.de eo quod cer.lo.l.ideo.

m ¶ *Mensis.*] viduarum & pauperum,sed tñ instemus prædicationi.

n ¶ *Dignitatis.*] ℣.8.q.1. qui episcopatum. contra.Sed ibi iuxta etymologiam vis nominis designatur:hic quod ex vsu loquendi ex nomine concipitur. Vel dicendum, quòd non est nomen honoris tantum, sed etiam oneris. 8.q.1. illud inferendum.

o ¶ *Continetur.*] ‖ Nam in toto continetur & pars,vt 14.q.5.pœnale. & ff. de reg.iur.in toto. & est si.ff.quod met.cau.l.1.

‖ Pars continetur in toto.

p ¶ *De minori.*] Hoc bene dicitur.ff.de mu.& ho. vt gradatim.

ADDITIO. Extra de transla.c.1.& cap.licet.

q ¶ *Sacerdotibus.*] ℣. de pœniten. distin.1.§.ex his itaque.

P*Recipimus.*] CASVS Statutum fuit in sexta synodo, quòd diaconus non sedeat ante presbyterum nisi sit legatus patriarchæ vel archiepiscopi, pro aliquo negotio decidendo.In quo casu honorandus est sicut ille cuius vice fungitur. & si quis diaconus aliter facere præsumpserit, repellitur ab officio suo.

1 Ioan.ep.6.c. 123.

a ¶ *Ante presbyterum sedeat.*] in concilio. 17. dist.episcopos. in fin.

b ¶ *Tunc.*] arg. aliquẽ tamdiu habere priuilegium, quamdiu tenet eũ locum a.16.q.1.generaliter.C.de test. milit.l.vlti. & hæc dictio,tunc,extremitatem,id est, finem iurisdictionis cõplectitur. argu.ff.de condit. & demonstr. l. 4.§. si ita.item arg.quòd quis consequetur ex alterius persona quod non habet ex sua. ff. quæ res pign. obligat. posl. Aristo. Et dicit lex, quòd si non potest prohibere me euntem per fundum,nec aliquem nomine meo.ff.de verb. oblig. si stipulatus.tamen ea tantum habet iste quæ iurisdictionis sunt, non quæ ordinis. arg. ad primum, extra de offi.dele.sane 2.

a Concor.tex. in lpen.in fi. C.de aquæduct. l.1.n.8.Alex. de Imo.inrub. de offic. eius cui mand. est iurisdi.col.4.

c ¶ *Vltimus.*] nota, ꝙ qui deliquit in aliquo ordine, in hoc punitur, ꝙ postponitur aliis sui ordinis,vt 50.dist. accedens. & 19.q.3. mandamus. 25. q.2. sic decet.24.dist.§.2. & 1.q.7. cap.1.

Vbdiacono.] Hæc dist. diuidit in tres partes,in qua rum prima dicitur, quòd etiam summus Pontifex potest subdiacono committere vices suas,& hoc probat per cap. seq. Secunda ibi, *Legatum.* Tertia ibi, *Archidiaconos.* Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est ℣. quòd diacono potest patriarcha vel archiepiscopus vices suas committere. Nunc autem dicit Gratianus in hac 94.dist.

1 Pannor. l.1. tit.14. Aufi.l.1.c.26.

‖ Præsentia nõ exhibetur per alium.

‖ Papa laico causam spiritualem committere potest

‖ Nemo scriptor illi ꝙno beneficii recipit.

4 Delegatus non habet plꝰ iurisdictionis, quam delegãs.

5 Iuo par.3.c. 134.

quòd etiam subdiacono potest summus patriarcha committere vices suas. Et est iste primus articulus huius dist. quæ tres habet articulos.

d ¶ *Subdiacono.*] hic intitulatur 94.dist. in qua magister idem dicit de subdiacono quod dictum erat in superiori cap. de diacono. quòd scilicet etiam legatus Papæ potest esse. Exponit tres §§.& in §. singulis, mutatur materia. In primo dicitur quod dixi. In secundo, quod si quis impedit legatum domini Papæ, excommunicandus est. In tertio, quòd archidiaconus vltra suum statum exigere non debet. Ioan.

Valde.] CASVS. Symmachus intra Siciliam prouinciam comisit vices suas Petro subdiacono.Vnde præcipit Symmachus,vt de eo non dubitent quem ipse præuidit præferendũ,sed eum recipiant.

e ¶ *Omnia.*] ℣.dist.89.singula.contra. Sed dic, omnia quo ad cognitionem causarum,non quo ad dignitates vel officia ecclesiastica,vt ibi.

f ¶ *Præsentes.*] argum. ‖ quòd præsentia non exhibetur per alium. argu. contra. 65.distin.cap.2.

g ¶ *Præcipimus.*] argu.‖ quòd Papa etiam laico causam spiritualem committere potest. 32.dist.§.verum. & §.ad hoc.

h ¶ *Repræsentetur.*] nam idem ipse videtur cognoscere qui dedit iudicem, vt extra de offic. de leg.sane. C. vbi & apud quem restitutio peti debet. l. 3. C.de iudic.l.vlti.

i ¶ *Auctoritas.*] nota,‖ quòd delegatus non habet plus iuris, quàm delegans, siue par sit alias delegatus. arg.ff.de dam. infect. qui bona.§. vlti.siue sit maior.ff.de offic. eius cui man.est iurisd. & si prætor. quandoque tamen habet minus quis si ex delegatione cognoscat, quàm si de iure suo. extra de offic. deleg. super quæstionum. §. si vero. argu.C. de procur. maritus.

k ¶ *Dubitare.*] arg.quòd si Papa ex certa scientia dat iudicem,quòd ille non potest recusari.ff.de offic.præfe.præto.l.vnica.sic ℣.17.q.4.§.qui autem. extra de rerum permut. cum olim. & extra de appell. nouit. Sed contra extra de appel.cum speciali. & cap. postremo. Ioan. Solut. iudex poterit semper recusari iusta causa interueniente b, ‖etiam si esset legatus Papæ,vt extra de officio leg. licet. cum legitimæ. exceptiones cuilibet reseruentur,vt extra de officio deleg. ex parte. B.

LEGATVM. Hæc est secunda pars huius distinctionis, in qua dicitur, quòd nullus debet impedire legatos Romanæ ecclesiæ, & si fecerit, excommunicetur, vt in cap.seq.Ioan.de Fant.

CASVS. Hic est secundus articulus,vbi dicitur, quòd qui impedit legatum Apostolicę sedis,excommunicari debet.

1 ¶ *Patrocinium.*] ‖ergo Sicilia est de patrocinio beati Petri,vt arg.10. q. 3.relatũ. 11.q.1. puenit.

‖ Sicilia est de patrocinio Petri.

ℵ al. exercite

ℵ al. arcendus

Si quis.] CASVS Dicit Alexander in hoc cap. quòd quicumque legatum impedit, nõ vnius, sed multorum pro fectum turbat; & ideo à multis est arguendus, & à liminibus ecclesiæ arcendus donec resipiscat.

m ¶ *Legationem.*] immo qui legatum hostium impedit,tradẽdus est hostibus,vt ff.de leg.l.vlt.

n ¶ *Sed multorum.*] argu. ‖ quòd qui peccat in multos, grauius peccat. extra de testi. sicut. 22.q.5.qui compulsus. sicut qui circa eamdẽ personam multis modis peccat, grauius peccat.23.q. 5. relegentes. Sed numquid qui eum capit, potest ab eo absolui?sic,extra de senten. excom. ad eminentiam. Et no. quòd legatus huiusmodi non potest episcopum deponere,nec mutare de loco ad locum,nec in eius manibus potest episcopus resignare, nisi ad hoc haberet speciale mãdatum. extra de offic.leg.c.quod translationem. argu.ff.de offic. eius cui mand. est iur. l.1. Bart. legebat hoc cap. trusando:si quis impedit legatum,*non auer-*

6 Iuo p.6.c. 123.

cumque impedierit,vsque ad satisfactionem excommunicetur.

Vnde Alexander Papa I. epist. 2. omnibus episcopis 3.

¶ Excommunicetur, qui legatum sedis Apostolicæ impedire contenerit. C. III.

4 SI quis autem legationem β impedit,non vnius,sed multorum n profectum auertit †. Et sicut multis nocet o, ita à multis arguendus est,& bonorum societate priuandus †. Et quia Dei causam impedit p, & statum conturbat ecclesiæ; ideo ab eius liminibus q arceatur r. Ab omnibus itaque † talis est cauendus, & non in communionem fidelium vsque ad satisfactionem recipiendus.

β ¶ Legationem.] *In epistola ipsa, concilio Triburiensi, & apud Burchardum additur,* vestram. *Ea enim legatio videtur significari, qua Apostolos, & episcopos pro Christo fungi docuit beatus Paulus 2.Corinth. c.5.*

3 *Archidiaconus vero, quamuis ex officio suo clericorum vitam diligenti examinatione debeat inquirere, & quæ corrigenda inuenit, episcopo nuntiare; tamen dominationem super eos exercere, & censum ab eis exigere phibetur.*

Vnde in Cabilonensi concilio, cap.15. legitur.

¶ Archidiaconi super presbyteros parochiales dominationem non exerceant. C. III.

5 DIctum est, quòd in plerisque locis archidiaconi super presbyteros parochianos quãdam exercent dominationem,& ab eis censum exigunt. Quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis s pertinet ordinem. ¶ Si enim iuxta Apostoli t sententiam, episcopi non debent esse dominantes

5 Iuo par.3.c. 134.

1. Petr.5.

tit profectum vnius tantum, scilicet Cardinalis:sed multorum,id est,familiæ suæ & parentum:& sicut multis nocet ille, scilicet Cardinalis, ita à multis est redarguendus: & ita vsque in finem.

o ¶ *Nocet.*] ergo quicumque aliquid nocumenti sentit, admittitur ad agendum vel accusandum, vt 12.q.2. non liceat.

p ¶ *Impedit.*] nec legatus delegatum impedire debet.extra de offic. leg. studuisti.

q ¶ *Liminibus.*] argu. ‖ in quo quis deliquit, in eo debere puniri. 12.q.2. qui & humanis. 27.q.4. frater. & coepiscopus.

‖ Punitur quis in eo in quo peccat.

ARCHIDIACONVS. Hæc est tertia pars distinctionis, in qua dicitur, quòd archidiaconi non debent facere collectas in subditos; & hoc probatur per cap. seq. Ioan.de Fant.

CASVS. Hic est tertius articulus, vbi dicitur, quòd archidiaconi non debent grauare clericos auferendo eis pecuniam,& dominationem in eos exercendo,licet quæ corrigenda viderint,debeant ẽpo nuntiare.

Dictum.] CASVS Quidam archidiaconi dominationem exercebant in presbyteros, & parochianos suos, & ab eis censum exigebant: quod etiam episcopis facere non licet, iuxta Apostoli sententiam: ideo prohibetur no archidiaconi de cetero istam cupiditatem exerceant; sed teneant propriam mensuram, & faciant quod episcopi eis præceperint.

r ¶ *Rectitudinis.*] sed numquid de consuetudine præscripta possunt archidiaconi multare? videtur, quòd non: extra de pœn. licet. ‖ Sed dic, quòd bene possunt, ex quo iudicare possunt de consuetudine præscripta c.arg.ff.de iudic.l.2.§.vlti. extra de offic.deleg. ex litteris. Illud ergo exaudi cum pecuniaria pœna non timetur. aliàs si illa magis timetur, imponenda est, 23.q.5. prodest. dum tamen pœna pro eodem peccato non infligatur nisi ter in anno.C.de mo.mul.eos.

‖ Archidiaconi multare possunt.

c Ad hoc extra de electio. dudum 1.& de offic. Archid. c. vlt. Archid.

s ¶ *Apostoli.*] id est,Petri:licet alibi dicatur, quòd nomine Apostoli,

7 *Hoc autem, quod de diaconorum minoritate dicitur, vbique seruandum est; nisi cum locum diaconus habuerit aut propriꝰ patriarchæ, aut sui metropolitani.*

Vnde in sexta Synodo, c.7. legitur.

¶ Diaconus sacerdotibus non præferatur; nisi locum metropolitani sui obtineat. C. XXVI.

quando diaconus vel subdiaconus tenet locum patriarchæ, superior est. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra dictum est, quòd officium diaconorum minus est, quàm officium sacerdotum. quod verum est generaliter, nisi cum diaconus est legatus patriarchæ, vel archiepiscopi, vt seq. cap.

Præcipimus.]

Paulus designatur. 16. q.1. prædicator. 10.q.3. quia cognouimus.

a ¶ *Ex animo.*] id est, ex dilectione, vt non velit dominari.

b ¶ *Iniungitur.*] Videtur ergo, quòd archidiaconus non habeat nisi demandatam iurisdictionem. De hoc notaui.25.dist. perlectis.

‖ Archidiaconus an habeat iurisdictionẽ delegatam.

Vòd autem.] Hæc dist. diuiditur in tres partes, in quarum prima quæritur vtrum sacerdotes possint chrismare siue confirmare pueros in fronte? & dicas, q̃ non: tamen vult probare per cap. Greg. q̃ possunt. ℣.93. dist. à subdiacono. H. Secunda ibi, *Sed quæritur.* Tertia ibi, *Chrisma.* Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est ℣. q̃ sacerdotes episcopis debent obedire. Nunc in hac 95. dist. dicit Gratianus, quòd hoc non debet ita intelligi quin possint Missam coram episcopo celebrare: sed quia debẽt eis sicut filij obedire. Et primo ponit quamdam contrarietatem: postea soluit eam in §. sed istud. Postea auctoritate Innocentij soluit duas quæstiones, vt ℣. ead. istud. Ad vltimum repetit de dignitate presbyterorum, ostendẽs multa esse eis licita etiam in episcoporum præsentia.

c ¶ *Quòd autem.*] hic intitulatur 95. dist. in qua ponit Gratianus quamdam contrarietatem, & eam soluit [a] postea ponit duas quæstiones, & eas soluit auctoritate Innocentij. Repetit postea de dignitate presbyterorum, ostendens multa licere presbyteris in episcoporum præsentia.

d ¶ *Chrismate.*] ℣. de consec. dist. 5. manus, contra. & cap. nouissime. cõtra. ℣. dist. 21. cleros. contra. Hoc ad tempus propter scandalum fuit concessum: nunc vero antiquatum. vel in primitiua ecclesia presbyteri chrismabant, nunc vero minime. extra de consuetu. quanto. Ioan.

a ℣. eod. cap. presbyteros §. sed istud. Arc.

in clero, sed forma facti gregis ex animo [a]; multo minus facere isti hoc debent; sed contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram: & quod ab episcopis eis iniungitur [b], hoc per parochias suas exercere studeant, nihil per cupiditatem, & auaritiam præsumentes.

DISTINCTIO XCV.

Vòd autem [c] *sacerdotes supra iubentur episcopis tamquam subditi obedire, non ita intelligendum est, quasi non liceat eis, præsentibus episcopis sacra mysteria celebrare (sicut episcopali supercilio quidam ab his volebant presbyteros prohibere:) sed quia presbyteri Pontificibus tamquam filij parentibus debent obedire. Baptizatos etiam chrismate* [d] *eis tangere conceditur.*

Vnde Gregorius scribit Ianuario episcopo Caralitano, lib. 3. epistο. 26. indict. 12.

¶ Vbi episcopi desunt, baptizatos in frontibus presbyteri chrismate tangant.

C. I.

PEruenit quoq; ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, q̃ presbyteros chrismate tangere in fronte eos, qui baptizati [†] sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum vsum veterem ecclesiæ nostrę fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, vbi episcopi desunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizatos [†] chrismate tangere debeant, concedimus [e].

† *baptizandos* } orig.

PEruenit.] CASVS. Quidam presbyteri pueros in fronte chrismabant. quod cum Grego. prohibuisset, quidam ex hoc scandalizati fuerunt: & ideo propter scandalum remouendum concesit presbyteris, vt in absencia episcoporum chrismarent.

e ¶ *Concedimus.*] hoc expeditum est, q̃ presbyter chrismando si sua auctoritate hoc facit, nihil agit, nec pueri aliquid recipiunt. extra de consuet. quanto. ‖ Sed numquid Papa ei demandare hoc potest? Quidam dicunt, q̃ sic [b], ex quo omnia sacramenta quæ recipit presbyter, ex delegatione Papæ cõferre potest. arg. hic. vnde diaconus potest conferre diaconatum, & confirmare in fronte; sed non potest Papa ei demandare, vt conferat ordinem quem non habet, vel etiam vt conficiat corpus Christi: quia solis presbyteris dictum est: Hoc facite in meam commemorationem. arg. 1.q.1. dictum. hoc* dicit H. Alij dicunt, quòd non potest Papa delegare presbytero, vt chrismet in fronte. vnde isti nihil conferebant. Si obijciatur: quare hoc permisit Grego. illis, cum in hoc videatur eis dare licentiam peccandi? Dicunt quidam, q̃ hoc inuitus permisit ob nimium scandalum: nec dabat eis occasionem malis; quia inuitus hoc concedebat. 35. q. 3. quod scripsit. & 23.q.2. si quod verius. Alij dicunt, q̃ hoc cap. loquitur secundum antiqua tempora. sed hoc nihil est: quia littera huius cap. contradicit, ibi, secundum veterũ vsum. & quia secundum hoc Greg. nihil hic concederet. Sed numquid Papa posset eis concedere, vt chrisma conficerent? H. dicit, quòd non. ‖ Item quæritur, numquid episcopus demandare potest ea, quæ sunt ordinis episcopalis? Sic [c], sed ea non potest demandare nisi episcopo. argum. extra de consecr. eccl. aqua. Ea vero quæ iurisdictionis sunt potest etiã demandare presbytero, sicut & reconciliare. 26.q.6. presbyter. & cap. Aurelius. Sed etiam inter ea quæ iurisdictionis sunt, quædam non possunt demandari nisi eis qui adminiculo ordinis illa exercere possunt,

‖ Papa verum possit delegare simplici sacerdoti, vt in fronte chrismet.

b Illud dictum confirmat extra de consue. quãto. §. 1. ibi, sua temeritate, &c. quasi dicat ibi ex nostra auctoritate bene possent, & sic ibi tacitè dicit Host. *Vide R.Tb. 3.p.q.72. 11. primo. & 4. sent. d.7.q.3. a.3.*

‖ Episcop⁹ demãdat tam ea quę sunt ordinis, quãm ea quæ sunt iurisdictionis.

c Sub. licet ab Apostolis fue-

vt deponere, verberare clericum. Alla sunt quæ etiam laicis demandari possunt: sicut iudicare in causa ciuili. Item dico quòd episcopus nihil habet hodie quod sit meri imperij quod demandari non possit: de quo lex loquitur. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. l. 1. quia omnia alij episcopo demandare potest: nisi vsum pallij. extra de vsu pallij. ad hoc.

Supra Leo episcopus cõtra [a] *Quæ-quis chorepiscopis, &c.*]

Item Gelasius Papa episcopis per Lucaniam, &c. epist. 1. cap. 8.

¶ Vltra finita modum presbyteros tendere non prohibemus.

C. II.

PResbyteros vltra suum modũ tendere prohibemus; nec episcopali fastigio debita sibimet audacter assumere; non conficiendi chrismatis, nõ consignationis Pontificalis adhibendæ sibimet arripere facultatem.

Sed istud [b] *Gregorij pro scandalo sedando semel concessum legitur. Illud autem Leonis Papæ, & Gelasij, vsu approbante, præualuit; nisi forte, vbi aliquorum consuetudo hoc admisit, vt in absentia episcopi, extrema necessitate cogente, ex concessione Gregorij, presbyteri baptizatos in fronte liniũt:*

Prohibitio vero Leonis, & Gelasij in eo casu intelligatur, cum episcopi præsentes sunt, vel cum non cogit vltima necessitas. Oleo vero sanctificato [c] *permittitur eis vngere infirmos. Vnde Iacobus ait* [Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, qui orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei saluabit infirmum.] [2] ¶ *Sed quæritur, an episcopis liceat eodẽ oleo vngere infirmos: vel si impœnitentibus huiusmodi vnctio sit concedenda.*

De his vero ita scribit Innocentius Papa ad Decentium Eugubinum episcopum, epist. 1. cap. vlti. 3

¶ Oleo sanctificato non prohibetur episcopus infirmos tangere.

C. III.

ILlud superfluum videmus adiectum, vt de episcopo [a] am-

Modo vult probare contrarium: & inducit cap. supra 68. dist. cap. quamuis. & cap. sequens: cuius casus patet.

Resbyteros.] Soluit Gratianus dicens, quòd illud quod Gregor. concessit supra in cap. 1. huius distin. factum fuit propter scandalum vitandum. & quod dicitur supra in c. quamuis. & cap. presbyteros. est generaliter obseruandum. Ponitur & alia solutio, scilicet vbi consuetudo est, absente episcopo & in necessitate possunt presbyteri hæc facere: & ex concessione Greg. Cap. vero quamuis. & cap. presbyteros. intelliguntur cum episcopi sunt præsentes. sed de iure oleo sanctificato possunt vngere infirmos presbyteri: & hoc probatur auctoritate Iacobi. Sed quæritur an episcopis licet eodem modo vngere infirmos: & an illa vnctio sit impœnitentibus concedenda, quæ quæstiones in proximo cap. soluuntur.

f ¶ *Sed istud.*] Hoc allegando dicit, aliàs consuetudo non iuuaret in hoc, vt extra de consuet, quanto.

g ¶ *Sanctificato.*] quo deficiente admiscetur aliud. extra de consecrat. eccles. vel alta. c. quod in dubijs. ‖ Et est duplex causa quare infirmi inunguntur: scilicet quia venialia delentur: & præstat augmentum virtutibus; arg. de consecr. dist. 5. c. 1. & 2. & extra de sacra vn.

cap. 1. & quia infirmus citius liberatur ab infirmitate corporali: argu. hic. ‖ Sed quid si quis non habet oleum, & inungit chrismate, tenet vnctio? Videtur quòd sic: quia prope eadem vsia est: quia chrisma non est nisi oleum balsamo admistum. extra de sac. vnct. cap. 1. sicut & tenet emptio cum acetum venditur pro vino: quia est prope eadem vsia, vt ff. de contrahen. empt. l. in venditionibus. sed forte secus: quia non est forte prope eadem vsia. ‖ Item numquid confert hoc sacramẽtum, si quis inungit oleo non consecrato? videtur quòd sic: quia & baptismus conferetur in aqua non consecrata. de consecr. dist. 4. cap. si quis. Alij dicunt contra, nec est simile [c]: quia vis baptismi tota est in verbis: hæc autem vis est in re ipsa: scilicet in oleo. Sed ista ratio calumniam habet. extra de bapt. cap. pen. Sed numquid potest hoc sacramentum iterari? Dicũt quidam quòd non. 1.q.1. quod quidam. de consecr. dist. 4. ostenditur. Si obijciatur de matrimonio, non valet: quia veritate inspecta matrimoniũ non iteratur. 31.q.1. hac ratione. prius enim vnum deletur, q̃ secundum contrahatur. ‖ Alij dicunt, q̃ potest iterari: quia cum quis secundo infirmatur, definit in eo esse istud sacramentum quod prius acceperit*.

SED QVAERITVR. Hæc est secunda pars dist. in qua quæritur, si episcopus potest inungere infirmos; est dicendum quòd sic infra cap. proxi. Ioan. de Fant.

Llud.] CASVS. Quidam episcopus cum legeret in epistola Iacobi, inuenit eum dixisse tantum de presbyteris vt vngant infirmos: quare quæstum est ab Innoc. an episcopus oleo sanctificato infirmos vngere possit. Et respondet quòd sic: & ideo tantum de presbyteris Iacobus fecit mentionem: quia episcopi aliis negotiis impediti non possunt infirmos visitare. Secundo quæsuit, an hæc vnctio sit impœnitentibus concedenda. Et respondet quòd non: quia cui negantur cetera sacramenta, non debet istud concedi.

h ¶ *Vt de episcopo.*] Argu. ‖ quòd licet minori ex officio, multo fortius maiori

a Addeam posse fieri monachus. Bal. in l. qui sub §. item. C. de iure emphy. eccl.

b Si malo mi-ſtrum tur, vt leg. & nor. §. fin. in gloſ. in princ. De hoc etiam not. in cconſtitut. ff. nau. caupalia. l. fi. C. fenorum. Archid.

c Sch. & Deo melior. Hæc dicebant quia credebant ea materia ba-ptismalis eſſe aliquid operis in baptiſmo eſt, & ſacramẽtum. de conſe. diſt. 4. Sacerdos. & ſic non eſſet vnum ſacramentum.

‖ Maiori licet quod licentia-tum.

a De consecr. dist. 4. presbyteri. Butchard. l. 4. cap. 76. Ino p. c. 130. Panor. l. 1. c. 100.

b *Vide notata ℣ dist. 93 col. penult. in gloſ. ad ver. poſſea.*

3 Alcuines de diuinis officiis pag. 94. a Vngunt infirmi propter duas cauſas. 4. Conc. Vienneſe. c. 31. Ino p. c. 131.

tius maiori licere. arg. 33.q.2. historia. 35.q.6 si duo. argu. contra. 88. dist. epiſcopus gubernationem. arg. ſi per contrarium. 8.q.1. ſi ergo.

a ¶ *Dictum.*] à Iacobo, vbi dixit, Infirmatur quis, &c. quamuis in hoc nomine presbyteri possunt intelligi episcopi. Argu. contra distin. 50. placuit. versic. vt manum non imponant.

b ¶ *Chrismate.*] id est, oleo: vel, vt dicunt quidam, episcop⁹ chrismate, ℣ presbytero oleo inungit H.

c ¶ *Non pœnitẽtibus.*] ita cõtinua, vere ei, quem episcopus dignum duxerit ad visitandum, & ita in originali habetur, non pœnitentibus: quod intelligit de solenniter pœnitentibus.

d ¶ *Non potest.*] sic 50. dist. cap. vlti.

e ¶ *Negantur.*] Argu. quòd excommunicatus vel anathematizatus non posit contrahere matrimonium [a]: quod non est verum, vt extra de eo qui du. in matrimonium quã polluit per adult. significasti, in fin. Hug.

e ¶ *Negantur.*] Argu. omnia eiusdem generis eodem iure censeri. arg. ℣. dist. 4. denique. argu. ℣. dist. 2. comperimus. Arg. contra. 50. distin. ſtudeat. arg. dist. 81. ſi quis facerdottum.

CHRISMA. Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, quòd presbyteri debent chrisma à suo episcopo recipere: & episcopi debent honorare presbyteros: quia & ipsi presbyteri sunt: & insimul debent Dei ecclesiã gubernare. Quia autem vnus episcop⁹ est maior, hoc fuit de consuetudine*. & hoc probat per octo capitula. Io. de Fan.

CASVS. Nunc vero dicit, quòd presbyteri debẽt petere chrisma à suis episcopis quolibet anno non per clericum minorem, sed aut per se, aut per sacristam, vt ℣. seq. c. cuius casus idem dicit.

f ¶ *Resbyteri qui.*] ℣. de consecr. dist. 4. presbyteri.

g ¶ *Episcopis.*] Peccant ergo abbates, qui volunt potius hoc accipere ab aliis, quàm à suis: nisi forte priuilegiati sint, vt posſint petere à quibuscumque velint.

h ¶ *Omni anno.*] Hoc exponitur de consecr. dist. 4. omni tempore.

i ¶ *Per illum qui sacrarium tenet.*] id est, per diaconum. 23. dist. non oportet 3. Et nota quòd ex quo rex datur certo nuntio, eius est iam periculo cuius est nuntius, ſi nuntio rem dari voluit: secus ſi misit nuntium b, vt eum admoneret, quòd ei res mitteretur. & hæc colliguntur ff. com. eum qui rem. §. ſi rem. & legibus duabus ſequentibus. & est arg. ff. de solu. ſi quis. & l. ſi soluturus. extra de pign. significante.

Lim.] CASVS. Nunc repetit Gratianus de dignitate presbyterorum. Est ergo casus. Infra ostendit Hieron. in hoc cap. quòd olim idem erat presbyter quod episcopus, & ecclesię regebantur communi eorum consilio. Postea vero cum schisma ortum esset, & vnus diceret, ego sum Pauli; ego sum Cephæ; ego sum Apollo: quasi sum melior te, quia sum baptizatus à meliori: ideo statutum fuit, quòd vnus de presbyteris præsset omnibus, sicut ergo consuetudine presbyteri episcopis subijciuntur, ita episcopi sciant se magis consuetudine, quàm constitutione aliqua præferri: nec sine presbyterorum consensu disponant ecclesias.

k ¶ *Pauli.*] id est, baptizatus baptismo Pauli c.

l ¶ *Tollerentur.*] Et dicit lex, quòd commodius est singulas res singulis nominibus siue appellationibus distingui. instit. quib. mod. test. infir. §. sed quia distinctio nominum differentiam rerum declarat, vt 21. distin. cleros. fic. C. de codi. nec codicillos.

m ¶ *Consuetudine.*] Nihilominus ex institutione, vt ℣. dist. 93. legimus. & ita exaudi quod sequitur, magis consuetudine communi: argu. extra de his quæ fi. à prælat. nouit.

mum epistolæ ad Titum, ad ea verba [*& constituas.*]

¶

2 CLim idem erat presbyter, qui & episcopus. Et antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis, [Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ] communi presbyterorum consilio ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero vnusquisq; eos, quos baptizauerat, suos putabat esse, non Christi; in toto orbe decretum est, vt vnus de presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur [†]. *& paulo post.* Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos; ita episcopi nouerint se magis consuetudine [n], quàm dispensationis Dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in commune debere ecclesiam regere.

Idem ad Rusticum Narbonensem episcopũ de septem gradibus ecclesiæ [3].

¶

4 CCe ego dico, præsentibus episcopis suis, atque adstantibus in altari presbyteros posse sacramenta conficere. *& infra.* ¶ Sed quia [o] scriptum est [Presbyteri duplici [p] honore honorentur, maxime qui laborant in verbo Domini,] prædicare eos decet, vtile est benedicere [p], congruum confirmare [q], conuenit reddere communionem, necesse est visitare infirmos, orare pro inualidis, atque omnia [r] Dei sacramenta complere. *& infra.* ¶ Nemo hinc episcoporum inuidia diabolicæ tentationis inflatus irascatur in templo, si presbyteri interdum exhortentur

2 Ansel. l. 7. cap. 127. Polycarp. l. 2. tit. 39.

† *Idem ergo est presbyter* } orig.

1. *Cor.* 1.

† *supponeretur* } orig.

† *dispositio-nis* } orig.

3 Inter opera Hiero. tom. 4. vel 9. *al. non licet.*

4 Ansel. l. 7. cap. 128.

1. *Tim.* 5.

‖ Presbyter simplex, an possit benedicere episcopo præsente.

episcopus. Vel intelligas istud quando benedicit priuatim sine solennitate [d], aliàs contra. 21. dist. denique. item contra. 26.q.6. ministrare. Sed & illud similiter intelligitur de solenni benedictione. Vel dic quòd quando cantat Missam præsente episcopo, debet innuere episcopo vt ipse benedicat. & si vult episcopus benedicere, non benedicet presbyter. argum. de consecrat. distinct. 1. cum ad celebrandas. aliter presbyter suo iure potest benedicere. nam eo ipso quòd ei dat potestatem benedicendi, supponitur ei tamquam minor: & potest ab eo benedici: argu. ff. de iurisdict. omn. iudic. l. est receptum. & ff. ad Trebell. ille à quo. §. tempestiuum. Hug. Vel dic quòd eo ipso, quòd permittit ei Missam celebrare, per consequens omnia quæ sine Missa esse non possunt, vt extra de offic. delega. præterea.

q ¶ *Confirmare.*] in fide. 11.q.3. quòd prædecessor. vel inungere oleo infirmorum, vel chrismate in vertice.

ADDITIO. Prima expositio prævalet secundum H. & hoc patet per id Hierony. quod sequitur, exhortentur. Archid.

r ¶ *Omnia.*] quæ ad eos pertinent. argum. vocabulum generaliter prolatum non omnia particularia comprehendere: argum. contra. 28. distinct. de Syracusanæ [e].

d Sed nec tales benedictiones licet presbyteris dare in præsentia episcoporum siue licentia eorũ, vt in c. hic alleg. 21. distin. denique. secũdum, Hug.

e Adde q̃ concordia huius gloſ. an & quando verbum generaliter prolatum restringatur. gloſ. in l. 1. vnusquisque. C. de sacroſan eccleſ. Bart. in l. 1. 6. hoc autem. ff. de noui oper. nunc.

a ¶ *Benedicere.*] id est, absoluere, vel priuatim reconciliari, non solenniter, vt 26.q.6. cap.1.

b ¶ *Non debet.*] Argu.cui licet plus, licet & minus,vt 16.q.2.cap.1. Sed maius tripliciter dicitur efficacia,vt baptismus,vt 32.dist.§.verum. scilicet quia mortalia tollit & venialia. propter rem subiectam, & sanctitatem, vt corpus Christi,vt hic.auctoritate ministrantium,vt quæ ad episcopos solos pertinẽt, vt j.de consecra.distin.5. manus. & quarto modo propter significationem, vt matrimonium quod significat Christi & ecclesiæ coniunctionem. extra de biga. debitum. quinto propter multitudinem conuersorum. 1. quæst. 1. interrogo.

c ¶ *Nomen.*] Argu.C. de curat. fur. cum aliis. in fin.

d ¶ *Damnum gibbi inferatis.*] id est,remoueatis presbyteros à consecratione & prædicatione, sicut illum qui gibbum habet, vt 8.dist.69. hinc etenim. vel demum gibbi,quia non prædicantibus presbyteris incuruatur populus in delictis, & quasi gibbosus efficitur.

e ¶ *Patrimonij.*]id est, rerum ecclesiæ. 8. 21.dist. in nouo.

2. *Tim.* 3.

f ¶ *Negotiorum.*] id est, causarum,vt 11.q.1.relatum.& 2.q.5.si quis.

g ¶ *Sacerdotum.*] id est,episcoporum. ergo & omnes intererunt concilio metropolitani, vt 18. dist.cap.penult.& vlti.

h ¶ *Error.*] Hic collige quòd ea quæ per errorẽ statuta sunt, ex diuturna vtentium approbatione ius faciunt.Ioan.quod falsum est, cum consuetudo debeat esse rationabilis & præscripta [a], vt extra de consuetu.cap.vlti. nec ista littera contradicit. B. vt ratione multitudinis excusentur à pœna, non à culpa,vt 8.dist.4. denique. quod enim factum est, infectum esse nõ potest.in Auth.de æqua.do. §.1. collat.4.ff.de capt.l. in libello.§.factæ.

1. *Tim.* 4.
a Adde quæ sit consuetudo rationabilis & præscripta in l.de quibus.ff. de legib.
Act. 20.

i ¶ *Vel ad præsens.*] id est, amodo.

Ioan. 13.
Matth. 3.

k ¶ *Quod Romæ.*] scilicet vbi minores exercent sua officia præsentibus maioribus.

l *Sto subiectus.*] IOANNES. Quædam consuetudo pessima erat in quibusdam ecclesiis, scilicet q presbyteri præsentibus episcopis nõ audebant prædicare vel loqui. Sed Hieron. ostendit quòd subditi debent obedire prælato, & prælatus non debet subtrahere subditis debita. & hoc probat quinque rationibus. Prima est ibi, *Scitum est illud.* Secunda ibi.*Quod autem Aaron.* Tertia ibi, *Vnus dominus.* Quarta ibi, *Redemptor.* Quinta ibi, *Sed si aliquid,vt inquit.* Omnia capitula quæ sequuntur vsque ad distinct. plana sunt.

m ¶ *Quasi clericos.*] Hoc est contra supercilium episcoporum ‖ qui subditos appellant filios, cum debeant eos appellare fratres, vt 8. q.1. quid autem. vel socios, vt 10.q.3. cauendum.

‖ Episcopus discat deferentes appellare.

gregibus] vera lectio

plebem, si in ecclesiis prædicent, si plebibus,vt scriptum est, benedicant. Etenim abnuenti mihi ista sic dicam:qui non vult presbyteros facere,quæ iubentur à Deo ; dicat, quis maior est Christo ? aut quid corpori eius, aut sanguini poterit anteponi ? Si presbyter Christum consecrat, cum in altario Dei sacramenta benedicit ; benedicere[a] populo non debet[b] qui Christũ etiã meruit consecrare ? *& paulo post.* ¶ Circa[α] laicos,ac mulieres iubẽtibus vobis, ô iniustissimi sacerdotes, presbyter Dei,bñdictionis perdit officiũ,amittit linguę opus,non habet confidentiã prædicandi,truncatus est omni parte virtutũ,solum presbyteri nomen[c] habet, plenitudinem,ac perfectionẽ, quæ cõsecrationi eius competit, non retentat. ¶ Quis hic,rogo, ô sacerdotes, honor vester est, vt damnũ gibbi † inferatis[d] ? Quoniam cum pastoribus per potentiã vestram aufertur Deo digna diligentia,contagiũ quoddã, & calamitas crescit in gregibus : ac Dñici β patrimonij[e] damna conquiritis, dum soli vultis in ecclesia potẽtari. *& paucis interiectis.* ¶ Presbyteri ab initio, vt legimus, negotiorum[f] iudices esse mandati sunt, presbyteri interesse sacerdotum[g] concilio † : quoniam & ipsi presbyteri vt legimus,episcopi nuncupantur, secundum quod scriptum est ad γ episcopum [Noli negligere gratiam,quæ data est tibi per impositionem manuum presbyteri] & alibi ad maiores natu [Qui vos posuit episcopos regere ecclesiam Dei.] *& infra.* ¶ Sed oderunt hoc sacerdotes superbi in presbyteris nomen, qui nolunt esse hoc, quod Christus, qui discipulorum pedes lauit ; qui baptizatus est à Ioanne, licet baptizandum se Ioannes à Domino proclamaret. Propterea hæc scribo, vt si præteriti temporis error[h] non potest iam reuocari, vel ad præsens[i] in ecclesiis seruetur humilitas, vt presbyteri hoc in ecclesiis suis faciant, quod Romæ[k], siue quod in oriente,quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias,quod in omnibus locis,vbi humilitas perseueret,quod in cælis fit (quod maius est) vbi sedes Angelorum † legis esse dispositas.

γ ¶ Ecce ego.] *Principium huius capitis longe aliter legitur in libello de septem gradibus,& additur negatio,*Nec ego dico *tordemur.* Quinta ibi, *Sed si aliquid,vt inquit.* Omnia capitula quæ sequuntur vsque ad distinct. plana sunt.

l ¶ *Quasi clericos.*] Hoc est contra supercilium episcoporum ‖ qui subditos appellant filios, cum debeant eos appellare fratres, vt 8. q.1. quid autem. vel socios, vt 10.q.3. cauendum.

‖ Frõsequitur dicta deferentes appellare.

præsentibus episcopis,atque adstantibus altari, presbyteros posse sacramenta conficere:sed si forte vsus exegerit, vt venientes ad ecclesiam sacerdotes eisdem horis, quibus aut oblatio parata non sit,aut non possit offerri, non debere episcopum repudiare Euchariſtiam presbyterorum, &c.

α ¶ Circa laicos.] *In libello sic legitur*, tamen credendum est summi sacerdotis iudicio,& hoc faciendũ, quod iusserit circa laicos, & mulieres. Iubentibus vobis iniustissime sacerdotibus,non rectè presbyter Dei, benedictionis, &c.

β ¶ Ac Dominici.] *Ibidem est*, ac Deo nostro, non patrimonij sui damna conquiritis, dum soli vultis in ecclesiis potentari?

γ ¶ Ad episcopum.] *Hoc loco longe plenior est ratio in libello, & pro hac auctoritate Apostoli ad Timotheum,multa alia afferuntur.*

Item ad Nepotianum, epist.2.

¶ Episcopi, & clerici inuicem sibi honorem exhibeant. C. VII.

1 ESto subiectus Pontifici tuo, & quasi animæ parẽtem suscipe. *& paulo post.* ¶ Sed episcopi sacerdotes se esse nouerint,non dominos,honorent clericos quasi clericos[l], vt & ipsis à clericis, quasi episcopis honor deferatur[m]. ¶ Scitũ est[n] illud oratoris Domitij,Cur ego te inquit, habeã vt principẽ[o], cum tu me p no.1 habeas vt senatorem? ¶ Quod Aaron & filios eius, hoc episcopum,& presbyteros esse nouerimus. ¶ Vnus Dominus, vnũ templum ; vnum sit etiam ministerium. ¶ Recordemur semper,quid Apostolus Petrus præcipiat sacerdotibus [Pascite eum, qui in vobis est gregem Domini, prouidentes non coacti, sed spontanee, secundum Deum ; neque vt turpis lucri gratia, sed voluntarie ; neque vt dominantes in clerum, sed forma facti gregi † ex animo,vt cum apparuerit princeps pastorum, percipiatis immarcescibilẽ gloriæ coronam.] ¶ Pessimæ consuetudinis est in quibusdam ecclesiis tacere presbyteros,& præsentibus episcopis non loqui:quasi aut inuideãt[q], aut non dignẽtur audire. [Et si alij, inquit Apostolus Paulus, fuerit reuelatum[r] sedenti[s], prior taceat[t]] *& paulo post.* ¶ [Gloria patris est filius sapiens.] Gaudeat episcopus iudicio suo, cum tales Christo clegerit sacerdotes.

1. *Petri* 5.

‖ Episcopi ligerates secus habeant.

† *al.*grege

Item ex concilio Laodicensi, c.56.

¶ Presbyteri episcopos non præcedant, sed comitentur,vel subsequantur. C. VIII.

NOn oportet[v] presbyteros ante ingressum episcopi ingredi,& sedere[x] in tribunalibus[y], sed cum episcopo ingredi ; nisi forte aut ægrotet episcopus, aut in *d* peregrinationis[z] commodo cum abesse constiterit.

1. *Cor.* 14.

Prouer. 10. & 13.

z EPiscopus.] ¶ *Non patiatur.*] ita q non liceat ei sedere : nisi presbyter assumeret sibi officiũ stãdi.C.de postu.q.quis.§.vlt.

b EPiscopus.] ¶ *Collegam se.*] ita tamen quòd non contemnatur.ff.de officio prætor. obseruandum. Ioan.

c PResbyter.] ¶ *Non signet.*] in vertice:quia in fronte non potest etiam auctoritate episcopi,vt de consecr.dist.4.presbyteri.

Illud autẽ.] In hac distin. probatur, q cõstitutiones laicorũ non præiudicant ecclesiis: quia nihil iuris laicis de rebus ecclesiasticis concessum est, nisi sola defensio:& hoc probat per 12. auctor. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in dist. 79. posuit Gratia.constitutionem Honorij latam super electione Romani Pontificis. sed ne aliquis crederet,quòd laicis esset attributa potestas disponẽdi aliquid de rebus ecclesiæ, & faciendi constitutionẽ super ipsis : ideo Gratianus nunc dicit, q illa cõstitutio nullius fuit momenti:cum à laico facta fuerit:quia non habet potestatem aliquid disponendi de rebus ecclesiæ: quare constitutio Basilij nihil valebat, vt j.ea.c.1. bene tamen dicit, quòd constitutio Honorij facta fuit auctoritate Papæ: ideo valuit.

1 hoc par. 5.c. fin.

d ¶ *Illud autem.*] Hic depingitur 96. dist. magister posuit constitutionem Honorij Augusti latam super electione Romani Pontificis.79.dist. si duo. Sed ne viderentur laici habere potestatem constituendi vel disponendi de rebus ecclesiæ ; ideo reducit hic illã constitutionem ad memoriã, ‖ vt ostendat quod laicus non habet potestatẽ suo iure constituendi aliquid de rebus ecclesiæ. bene tamẽ possunt laici rogati conciliis interesse, & de rebus ecclesiasticis constituere; non tamen vt valeat eorum constitutio,quia ipsi constituerũt: sed quia ratum habet ecclesia, vt dicit Gratianus j. dist.proxi.§.1. &c.

3 In capitul. Martini Brac. cit. de consecr.dist.4. omni tempore.Martini Brac.56.

Ene quidem. CASVS. Symmachus Papa ægrotans cum de salute corporis desperaret,timens schisma posse contingere post mortem suam, iniunxit Basilio, vt interesset electioni successoris post mortem suã propter schismæ remouendum. tempore procedente quidam episcopi tractabant de electione successoris Symmacho adhuc viuente. quo audito Basilius congregauit concilium, & fecit constitutionem ne liceret electionem Papæ fieri sine eius præsentia ; nec liceret Papæ alienare res

4 dist.69.c. 1 dist.

e ¶ In peregrinationis cõmodo.] *Sic prisca versio:sed Dionysius longe propius ad verba Græca*, nisi forsitan infirmitate detineatur, aut proficiscatur episcopus. ἀλλὰ ἐν μὴ ἀναμαλοῖη, ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος.

Item ex concilio Carthaginensi 4. cap.34.

¶ Episcopus non dominum, sed collegam se presbyterorum cognoscat. C. IX.

EPiscopus in quolibet loco sedens stare presbyterum non patiatur[a].

Item ex eodem, cap.35.

¶ De eodem. C. X.

1 EPiscopus in ecclesia, & in consessu presbyterorũ sublimior sedeat.Intra domum vero collegam se[b] presbyterorum esse cognoscat.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ Sine præcepto episcopi presbyter non signet infantes.

2 PResbyter præsente episcopo non signet[c] infantes,nisi ab episcopo fuerit illi præceptũ.

[Item ex concilio Neocæsariensi α, cap.13.]

¶ De eodem. C. XII.

PALEA

3 PResbyter ruris,in ecclesia † ciuitatis, episcopo præsente, vel presbyteris ipsius vrbis, offerre non possunt, nec panem sacrificatum β dare, calicemque porrigere. Si vero absentes hi fuerint,& ad γ dandam orationem vocentur soli, dare debebunt.

3 Ancyr. l. 7. cap.188. Basil.c.44. Ioa p.2. c.53. ὑγιὴς κεφαλὴ

α ¶ Neocæsarienses.] *Antea citabatur ex Genuensi. Restituta est inscriptio ex ceteris collectoribus. Est autem hæc fere Dionysij versio.*

β ¶ Sacrificatum.] *Alibi vbique legitur*, sanctificatum,*Græce est in concilio impresso.* ἄρτον διδόναι ἐν εὐχῇ : *Sed apud Balsamonem* ἄρτον εὐχῆς. *Id est*, panem mysticæ precationis.

γ ¶ Ad dandam orationem.] καὶ ἐὰς εὐχὰς κλαθῆναι μόνον, διδόασιν: *Id est*, & solus ad mysticam precationem vocatus fuerit, dat.

DISTINCTIO XCVI.

4 *ILlud autem d Honorij Augusti,quod de electione Summi Pontificis supra constituisse legitur,nullius esse momenti probatur : cum non solum de ordinibus, sed nec etiam de rebus ecclesiasticis legatur aliquando laicis attributa disponendi facultas. Vnde quæcumque à Principibus in ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus decreta inueniuntur, nullius auctoritatis esse monstrantur.*

Vnde Symmachus episcopus catholicæ ecclesiæ vrbis Romæ synodo præsidens dixit 5.

¶ De rebus ecclesiasticis disponendis, laicis nulla facultas relinquitur. C. I.

SEne e quidem fraternitas vestra ecclesiasticis legibus obsecuta sub diuini timore iudicij, quæ erant statuenda, definiuit ; & ad iustitiæ cumulum peruenit,dum sufficienter vniuersa complectitur: nec adiectione indiget plenitudo[f], maxime g de clericis, quos amor dominationis inuasit, & iugum disciplinæ ecclesiasticæ fecit respuere, *& paulo post.* ¶ Quorum excessus enarrare difficile est : vnum tamen, quod occurrit,venerando ordini vestro intimare nõ differo. Dixerunt inter alia,scripturam quamdam illustris memoriæ h Basilium, quasi pro ecclesiasticæ amore substantiæ,conscripsisse ; in qua nullus Romanæ ecclesiæ,nec interfuit,nec subscripsit i antistes, per quem potuisset fortiri legitimam firmitatẽ. Ne vero ego inde disputem k, vnde † potest vestrum iudicare concilium ; requiratur, & deferatur in medium, vt ex lectione cognoscatis, cuiusmodi possit habere substantiam. ¶ Sancta synodus l respondit, deferatur in medium, vt cuiusmodi sit, possit agnosci. Et dum diceret, Hormisda diaconus recitauit. [6 Cum α in † Mausoleo m, quod est apud beatum Petrum Apostolum, resideret † sublimis, & eminentissimus vir præfectus prætorio, atque patritius, agẽs etiam vices præcellentissimi Regis Odoacris Basilius, dixit 7. Quamquam studij vestri † , & religionis interfit, vt in episcopatus electione n concordia principaliter seruetur ecclesiæ : ne tamen † per occasionem seditionis,status ciuitatis † vocetur in dubium,admonitione beatissimi viri Papæ nostri Symmachi 8 Simplicij, quam ante oculos semper habere debemus,hoc nobis meministis sub obtestatione fuisse mandatum,vt propter illum strepitum, & venerabilis ecclesiæ detrimentum, si eum de hac luce transire contigerit, non sine nostra consultatione, cuiuslibet celebretur electio.] Hæc cum legerentur, Cresconius episcopus ciuitatis Tudertinæ ecclesiæ , surgens è consessu dixit. [Hic perpendat sancta synodus, vti † prætermissis † personis religiosis, quibus maxime curæ est de tanto Pontifice, electionem laici in suam redegerint potestatem: quod contra canones esse manifestum est.] ¶ Item Hormisda dia-

‖ Basilij à Symmacho rogatus interfuit electiõi Papæ.

e ¶ *Bene.*]Symmachus Papa laborabat in extremis, & timuit ne in electione sui successoris propter strepitus hæreticorum schismæ interueniret. rogauit Patritium Basilium, qui gerebat vices Odoacris regis,quòd ipse interesset in electione sui successoris.Basilius statim Symmacho viuẽte fecit quamdam constitutionem , scilicet quòd fine eius consultatione nõ fieret electio summi Pontificis. Præterea,quòd nõ liceret alicui prædiũ ipsius ecclesiæ alienare:q constitutio retractãt hic; tum quia ibi quædã constituta sunt quæ à laico non possunt constitui : tum quia res esset mali exempli. 63. distinct. §. verum.

† *sed vt possis*] orig.

f ¶ *Plenitudo.*] j. 6.q. 1. si omnia.

g ¶ *Maxime.*] bene dif finiuit, supple.

h ¶ *Memoriæ.*] ergo iam decesserat Basilius tempore huius synodi.

i ¶ *Vel subscripsit.*] ar. in contractibus rerum ecclesiasticarum non sufficere consensum clerico rum : nec in alienationibus, nisi specialiter subscribant a, argu.10.quæst. 2.casellas.12.quæst.2. abbatibus. & cap. fine exceptione.

6 *Ibid. c. 2.*
‖ *in vnum apud beatum*] orig.
‖ Cõsensus clericorum non sufficit in contractibus rerũ ecclesiasticarum.

k ¶ *Inde disputem.*]nõ est disputãdum de eo, de quo statim constare potest.si ergo vxor petat sibi virum restitui, & vir paratus est incontinenti probare consanguinitatem, non est audienda.ff. vt in possessione lega.si is à quo. argum. contra extra de restit.spol. cap. litteras.

l ¶ *Synodus.*] verba notariij.

m ¶ *In Mausoleo.*]ver ba sunt scriptoris.‖Mausoleum proprie est sepulchrum principis.Et dicitur à Mausoleo Rege, cui vxor Arthemisia pudicitiæ insignis construxit sepulchrum miræ pulchritudinis. Vnde & alia sepulchra sic sunt appellata.

resedisset, sublimis orig.
a De hoc no. 100.dist.optatũ. ibi videas. Item adde in quibus casibus requiratur sub scriptio.no.8. in l diuus.§.scnat'.ff. de fal. 7. Verba Basilij.

n ¶ *Electione.*] non tamen , vt aliquid inde constituere, & ita excessisti finem mandati Basili.

nostri] orig.
al. ne per
al. ciuilitatis
al. tamẽ admonitione
8 Abest-licẽtio [Symmachi] ab orig. sed auctor cassus, & glossæ habuit.
‖ Mausoleum quid sit.

al. vtrum praetermissas per omnes religiosas] codex can.

a ¶ *Ac ne confusionis.*] profectũ legis,& continuantur verba sic, non celebretur de electione Papæ,&c. ac ne.
b ¶ *Nihil debuisset.*] hoc dicit propter quosdam,qui viuente priore Symmacho tentauerunt alium eligere, vt distin. 79. si quis Papa. & cap. nullus. Ioan.
c ¶ *Præferẽtes.*] id est, primo statuentes.
d ¶ *Rusticum.*] ‖ quid sit rusticum prædium, & quid sit vrbanum prædium,habem⁹ ff.de seru. rust.prɔed. & ff.de ser.vrb. præd. per totum.
e ¶ *Titulis.*] siue donationis, siue emptionis.
f ¶ *Maximus.*] sic & iurisperiti dicũt quid sentiant.ff.de his quæ in testam.delen.l.proxime.
g ¶ *Laico.*] ‖ non licuit laico iure suo, sed ex delegatione Papæ bene: argu.32.dist.§.verum. 10. q. 3. cap.vlti. Sed vtrum episcop⁹ laico posit hoc committere, iam dicem⁹ J.ead. cap. quòd non. Mamen dicit contra: quia mucro est episcopo nec presbyter hoc potest.
h ¶ *Munitum.*] nam si quis emit rem ecclesiæ, vel aliam rem in casu illicito,non potest prescribere. Nam dicit lex, q̃ non est dubiũ eum malæ fidei possessorẽ, qui contra legum interdicta mercatur. C.de agricolis, & censi. lib.11. quemadmodum.nam nec iuris ignorantia potest eum excusare. ff. de iuris & facti ignorantia.l.iuris. & hoc benigne statuerat: secus tamen est de iure; ‖ quia bene præscribit laicus rẽ ecclesiæ cum fructibus etiam percipiendis, si sit malæ fidei possessor. de restit.spol.grauis.

ADDITIO. Ad hoc extra de præscrip. ad audictiam. iuxta finem. Super hoc videas quæstionem B. quæ incipit, esto q̃ res ecclesiastica,&c. & quod no.J.16.q.3.vniuersas.in gl. non dicit.Arch.
i ¶ *Perlegatur.*] ff. de legi. & senatusconsult. l. inciuile.
k ¶ *Heredes.*] turpia enim lucra ab heredibus sunt extorquenda. extra de vsuris,tua.ff.de calum. in heredem. Sed & alienator posset conueniri,vt not.12.q.2.monemus.
l ¶ *Reliquerit.*] in morte. relinquendi namque verbum,&c.ff.de tabulis exhib.l.1.§.vlti.ª
m ¶ *Vendqntur.*] argu. C.de admi.tut.lex.
n ¶ *Proficiant.*] hic terminatur lex ipsa.
o ¶ *Mediolanenſis.*] argu.Mediolanẽsis prærogatiuam sedis habere ante Rauennatem, cum ante eum responderet, sicut in alia synodo ante eum scripsisse legitur. J. dist.17.§.hinc. & §. illud igitur. G.tamẽ aliter hoc soluit.dist.17.§.illud.

conus legit. [1 Nam & cũ quid confusionis ᵗ ,atque dispendij venerabilis ecclesia sustineret,miramur, p̃ termissis nobis,quidquã de rebus ecclesiæ fuisse tentatũ,cum etiã sacerdote nostro supstite nihil sine nobis debuisset ᵘ assumi.Quare si amplitudini vestrę † vel sanctitati placet, incolumia omnia quæ ad futuri antistitis electionẽ respiciũt, religiosa veneratione seruemus, hãc legẽ specialiter præferẽtes ᶜ, quã nobis, heredibusq; nostris, Christianę mẽtis deuotione sancim⁹:ne vmquam prædiũ,seu rusticum ᵈ ,seu vrbanũ, vel ornamenta,aut ministeria ecclesiarũ,quæ nũc sunt,vel quæ ex quibuslibet titulis ᵉ ad ecclesiarũ iura peruenerint, ab eo, qui nũc antistes sub electione cõmuni fuerit ordinãdus,& illis, q̃ futuris sæculis sequentur,quocumq; titulo,atque cõmento alienari liceat.Si quis vero aliqd eorũ alienare voluerit; inefficax,atque irritum iudicetur; sitque facienti,vel consentienti, accipientique anathema.] Maximus ᶠ episcopus Bleranæ ecclesiæ dixit,[Modo sancta synodus dignetur edicere; si licuit laico ᵍ homini anathema in ordinem ecclesiasticum dictare: aut si potuit laicus sacerdoti anathema dicere,& cõtra canones, quod ei nõ competebat, constituere. Dicite, vobis quid videtur? Deme licuit laico legem dare?] Sancta synodus dixit,Non licuit;& adiecit,lege sequentia. ¶ [2 Hormisda diaconus legit. [Et is, qui prædiũ rusticum, vel vrbanum iuris ecclesiastici fuerit consecutus,nouerit se nulla lege, vel præscriptione munitum ʰ ; sed siue is, qui alienauerit, siue qui eum † sequetur,voluntate contraria prædium huiusmodi alienatum reuocare β voluerit, id cum fructibus restituat, quos † illic fuerit consecutus. ¶ Hæc cum legeret; Stephanus episcopus Venusinæ ecclesiæ surgens è consessu dixit, perlegatur ⁱ, Hormisda diaconus legit.[3 Quaᵞ pœna placuit accipientis etiam heredes ᵏ afficere. In quà re cuilibet clericorũ contradicendi libera sit facultas. Iniquum est enim,& sacrilegij instar, vt quę vel pro salute,vel pro requie animarum suarum † vnusquisque venerabili ecclesiæ, pauperum causa,contulerit,aut certe reliquerit ˡ, ab his quos hæc maxime seruare conuenerat, in alterum † transferantur. Plane quæcumq; in gẽmis, vel auro,atque argento, necnon & vestibus minº apta vsibus,vel ornatui videbunt ecclesiæ,quæ seruari, ac diu manere nõ possunt,sub iusta æstimatione vendantur ᵐ , & erogationi † religiosæ proficiant ⁿ .]

¶ Cumq; lecta fuisset; Laurentius epʃ Mediolanensis ᵒ ecclesiæ dixit [Ista scriptura nullũ Romanæ ciuitatis potuit obligare Pontificẽ:quia nõ licuit laicos statuẽdi in ecclesia, p̃ter Romanũ ᵖ Pontificem,habere aliquam potestatẽ:quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi ᑫ:maxime cum nec Papa Romanus subscripserit,nec alicuius secundum canones metropolitani legatur ʳ assensus.]¶ Petrus episcopus Rauennatis ecclesiæ dixit [Scripturam,quæ in nostra cõgregatione vulgata est, nullis eam viribus subsistere manifestum est; quia nec canonibus ˢ conuenit, & à laica persona concepta videtur: maxime quia in ea nullus præsul sedis Apostolicæ interfuisse, vel propria subscriptione firmasse mon ſtratur.] ¶ Eulalius episcopus Syracusanæ ecclesiæ dixit [Scripturam,quę in sacerdotali concilio recitata est,euidentissimis documentis constat esse inualidam.Primum, quòd contra Patrum regulas à laicis,quãuis religiosis ᵗ (quibus nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur vmquam attributa facultas)facta videtur:deinde quòd nullius præsulis Apostolicæ sedis subscriptione firmata dꝛ cetur ⁴.Quòd si cuiuslibet prouinciæ sacerdotes intra terminos suos concilio habito, quidquid sine metropolitani sui auctoritate tentauerint,irritum esse debere ᵛ sancti Patres sanxerunt;quanto magis,quod in Apostolica sede,non † existente præsule (qui merito † ˣ beati Petri Apostoli per vniuersum orbem primatum ʸ obtinẽs sacerdotij,statutis synodalibus consueuit tribuere ᶻ firmitatem) à laicis (licet consentientibus aliquantis episcopis,q̃ tamen Pontifici à quo consecrati probantur,præiudicium inferre nõ potuerunt) præsumptum fuisse cognoscitur,viribus carere ᵃ non dubiũ est, nec posse inter ecclesiastica vllo modo statuta censeri.] ¶ Sancta synodus dixit.Licet † secũdum ꝓsecutionem venerabiliũ fratrũ nostrorũ,Laurentij, Petri,Eulalij,Cresconij,Maximi,vel Stephani ᵇ ,nec apud nos incertũ habeᵗ hanc ipsam scripturã nullius esse momenti; verumtñ etiã si aliqua posset ratione ᶜ

a ¶ *Actione.*]

p ¶ *Præter Romanum.*] id est, Papæ auctoritatẽ, & consensum eius. Sed contra.16.q.vlt.in nona actione. Sed ibi non prohibetur,quòd episcopus laico non possit committere officium ad tempus; sed ne iurisdictionem largiatur ei in perpetuũ.] Et est argumentum,Papam quamlibet causam ecclesiasticam committere posse laico:arg.23.dist.mulier. & 94.dist.valde.5.q.3.qui episcopus.contra 79.dist. si duo.J.eod.denique.cõtra. Intelligendum est nõ sua auctoritate ‖ Sed nũquid auctoritate episcopi potest laicus aliquid constituere in ecclesia? videtur, quòd prædicare potest inuitatus à clericis.23. dist. mulier. argu. extra de foro competen. nullus iudicum.Dic cum Hug. quòd non potest ex delegatione episcopi causas spirituales tractare, nec excommunicare.vnde nihil faciunt qui per pueros excommunicant & per seruiẽtes. Causam autem ciuilem laicis episcopus committere potest, & ita intellige prædictam decretalem, in nona. Et quod dicitur de p̃dicatione, speciale est. Quid ergo dices de templariis? nonne ipsi possunt excommunicare fratrem suum? Dici potest, quòd sic; quia ipsi non sunt laici arg. 12.q.1.duo. Credo quòd nõ possunt, nisi sint presbyteri. extra de senten. excommunic. canonica.
q ¶ *Imperandi.*] J.16. q.vlti. non placuit.
r ¶ *Legatur.*] verũ est, quòd nõ legitur assensus metropolitanorũ secundum canones,id est, legitimus : bene tamen legitur consensus episcoporum. argumen.J.eod.cap. 1. Illa autem determinatio quæ præcedit, secundum canones,soluit contra.
s ¶ *Nec canonibus.*] coniunctim accipe hæc duo diuisa.
t ¶ *Religiosis.*] J.16.q. vlti. laicis.
v ¶ *Debere.*] J. 9. q. 3. cap.2.
x ¶ *Qui merito.*] J. 40.dist.non vos.
y ¶ *Primatum.*] J. 9. quæst. 3. nemo. & cap. antiquis.
z ¶ *Tribuere.*] J. dist. 16.cap.1. & 2.
a ¶ *Carere.*] J. dist. 21. in tantum.
b ¶ *Vel Stephani.*] iste tamen Stephanus nõ dixit, nisi perlegatur : & sic per tale verbum intelligitur aliquis consentire, vt not. J. 63.distinct. cum Hadrianus.
c ¶ *Ratione.*] argu. ratione auctoritatis aliqua repelli, licet sint bona. argu.16.distin.cap.1.1.q.1. principatus.ff.de re mili. l.3.§. in bello. argu.contra. 1. q. 1. Dominus declarauit. argum. contra. 1. quæst. 1. nonne Sodomitæ.

a ¶ *Actione.*

‖ Causa quæ ibet ecclesiastica pertinens Laico committi potest.

‖ Laicus episcopo committere potest ecclesiã aliquid constituere.

al. negatiue reliquum probatur

¶ Verba Basilij.

‖ Prædium est duplex.

† *al. vestra sanctitatis*

‖ Laicꝰ potest excommunicare ex Papæ delegatione.

‖ Laicus vtrũ rem ecclesiæ possit prescribere.

a Verba Basilij.

† *al. consequenter*

† *al. qui illud*

b cap 3.Basilij verba.
a Et habes hoc quod hic dicitur. 16.q.1. in canonibus. Archidiac.

al. sacrorum

al. alienitatem

† *al. non.*

† *al. præceptiua*

† *al. consecrari*

al. Ligui

a ¶ *Actione.*] dicitur prima actio : quia fiebat pro prima die in synodo. 16.quæst.7. in nona.
b ¶ *Os.*] ¶ *Interesse.*] Similiter solebat interesse electioni Papæ propter hæreticorum scandalum:argu.dist.63. quia sancta.
c ¶ *Inuenta.*] ‖ Et ita videtur quòd possit de fide catholica disputari.

‖ Disputari vtrum possit de fide catholica

argu. contra. C. de sum. trin. nemo. 24. q. 3. cum quibus. Respondeo:dubitando non licet disputare de ea: quia dubius in fide, hæreticus est. extra de hæret.dubius.aliàs disputatur.J.ead.satis.23.q. 6.vides.C.de episcop. & cler. quoniam.

Quædam.] infra ea. satis.
d ¶ *Seruandmus.*] confirmanda & terminanda. Hugo.
e ¶ *Sanciri.*] quasi dicat,volumus eam per nostram legem siue constitutionem determinari & confirmari. Hug.

Vbi nam.] CASVS. Hæc quattuor cap. de Ignatio loquuntur iniuste deposito auctoritate Michaelis Imperatoris.Reprehendit ergo hic Nicolaus Imperatores, qui concilijs episcoporũ interesse volebant: quod non est faciẽdum,nisi vbi de fide tractatur,quæ cõmuniter pertinet ad omnes tam clericos quàm laicos.
f ¶ *Vbi nam.*] Hæc quattuor cap. ª loquuntur de materia Ignatij,de quo dicitur ɔ.21.dist.submittitur. Argu. omissum intelligi quod scriptum non inuenitur.arg.10.q.1. hanc consuetudinem. de consecra.dist.4. cum itaque.& c.seq.ff.de verbo. oblig. quidquid.
g ¶ *Interfuisse.*] nisi rogatos ᵇ. 63. distin. Hadrianus.
h ¶ *Ad clericos.*] Dic quòd hoc nomen, clericos, stricte accipitur, vnde per fidẽ & ad omnes, &c. comprehendit Deo deuotos & tales personas.Vel dic prout sonat.
i ¶ *Pertinet.*] Argum. ‖ quod omnes tangit, ab omnibus debere tractari, & approbari ᶜ. argu. dist.66.c.1. C. de au. præstan. veterem.de hoc extra de iis, quæ fi. à prælat. cap.fin.

Enique.] CASVS. Statuit hic Nicolaus, vt Imperatores, qui tantum rebus humanis præsident,se de rebus ecclesiasticis non intromittant, nec de clericis iudicent.
k ¶ *Denique.*] Argu. q̃ episcopus in causis ecclesiasticis laicum non possit præficere.Argu.contra.J.ea.bene quidem.
l ¶ *Iudicare.*] J.17.q.4.diffiniuit. contra.in fi.sed ibi dic, principis, id est, principalis personæ vel,id est, episcopi. 35.dist. ecclesiæ.
m ¶ *Præsumant.*] Argu. quòd clericus diffinitionibus principum & laicorum non debeat supponi ᵈ nisi per reconuentionem.

Cum ad verum.] CASVS. Michael Imperator auctoritatem præstitit: & præcipit vt Ignatius Constantinopolitanus patriarcha ab episcopis deponeretur:quod factum est. sed dicit Nicolaus Papa, quòd hoc facere non potuit nec debuit : nam cum in veteri testamento eadem persona Rex erat & sacerdos, & temporalia simul cum spiritualibus administrabat. Sed post quam Christus venit in mundum, præcepit vt Rex tantum terrenis præsideret : Pontifex vero cælestia dispensaret : ne propter superbiam dignitatis vtriusque alteruter superbiret. sed sibi inuicem (si necesse fuerit) auxilium præbeant.

a Scilicet ibid & tria sequent.

1 Ansel. l. 3. cap. 107.

b Et fecdum hoc cessat constitutum. 35.q. 2.ad sedem.Archidiac.

2 Ansel. ibid. Deusdedit p.1

‖Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.
c Concor. extra de his quæ fiunt à prælat. Con.cap.ca. vltra hæc.

3 Ansel. l. 1. cap. 51.

d Concor.tex. in l. 1. C. de sum. tri. & in l. nemo.tex. C.de com. & merca.& in l. 1.com glos.C. de cadu.

se ᵉ , nisi forsitan in quibus de fide tractatum est, quæ vniuersalis est; quæ omnium communis est; quæ non solum ad clericos ᶠ , verum etiam ad laicos, & ad omnes omnino pertinet ᵍ Christianos?

Idem in eadem epistola.

¶ De gradibus [illegible]

4 ENique ʰ hi, quibus tantum humanis rebus,& non diuinis,præesse permissum est;quomodo de his, per quos diuina ministrantur,iudicare ⁱ præsumant ᵏ , penitus ignoramus.

Idem paulo inferius.

¶ Nec [illegible]

5 CVm ˡ ad verum ᵐ ventũ est,vltra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vsurpauit ⁿ : quoniam idem mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus sic actibus propriis ᵒ ,& dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusque discreuit ᵖ propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia retrusus ᑫ in infernum ʳ demergi, vt & Christiani Imperatores pro æterna ˢ vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium ᵗ tantummodo ᵛ rerum imperialibus legibus vterentur; quatenus spiritalis actio carnalibus distaret incursibus; & ideo militans Deo minime se negotiis sæcularibus implicaret; ac vicissim non ille rebus diuinis præsidere videretur, qui esset negotiis sæcularibus implicatus.

A Ad verum.] *Post vltima verba capitis antecedentis sequitur continenter in eadem Nicolai epistola.* Fuerunt hæc ante aduentum Christi, vt quidam typice reges simul & sacerdotes existerent. Quod sanctũ Melchisedech fuisse sancta prodit historia; quodque in membris suis diabolus imitatus: (vt pote, qui semper quæ diuino cultui conueniunt, sibimet tyrannico spiritu vendicare contendit) vt pagani Imperatores ijdem & maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum est, eumdem Regem atque Pontificem, vltra sibi,&c. *Nihil autem mutatum est,& ob glossam, & quoniam est initium capitis. Nonnulla vero alia huc pertinentia notata sunt supra dist. 10. cap. quoniam.*

Idem in eadem paucis interiectis.

2 VAdam capitula sunt,quæ ad honorem vestræ reuerentiæ vobis seruauimus ᵈ, decorũ esse iudicantes à vobis hæc regulariter potius firmari per synodum, quàm nostra lege fanciri ᵉ.

Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaelem Imp. quæ incipit [Proposueramus.]

¶ Synodali conuentui Imperatores licet [illegible]

3 VBi nam ᶠ legistis,Imperatores antecessores vestros synodalibus conuentibus interfuisse legibus imperialibus. argum. 32. q. 2. inter hæc. 11.q.1. continua. argu. de consecrat.distin.3. celebritatem. Sed in aliis licet eis vti, si non obuient canonibus ᵍ, argum. distinct.10. si in adiutorium. argum. distin. 54. ex antiquis Ber.
x ¶ *Tantummodo.*] Hoc aduerbium determinat tantũ illud adiectiuum,temporaliũ,non illud verbum,vterentur:& sic est falsum hic notatum ab Hug. arg. q̃ in causis spiritualibus,&c.Nam bene licet leges allegare in spiritualibus.35.q.5.ad sedem.15.q.3.§. cum autem. Laur.ʰ Vel dic tantummodo,id est,maxime. sic econtra.11.q.3.si quis episcopus.

n ¶ *Cum.*] Hoc cap.expositum est supra 10.dist. quoniam. ideo hic non labores.
o ¶ *Ad verum.*] id est, ad discussionem veri. vel id est, ad tempus Christi.
p ¶ *Vsurpauit.*] ‖ Arg. cum iste potestates sint diuisæ,Imperator non habet gladium à Papa,vt J. ead.in scripturis. & cap. duo.& cap.si Imperator. & 93.dist.legimus.& quia imperium à solo Deo est. 23.q.4. quæsitum ᵉ. Arg. contra.63.dist.c.1.& cap. tibi domino. Item quia Petro sunt datæ claues cælestis & terreni imperij. 22.dist.c.1. Item quia deponit Imperatorem. J. 15.q.6.alius. & cap.iuratos. & 1.q.4. quia præsulatus ᶠ quære. §. de hac materia. 10.distinct. cap. quoniam.
q ¶ *Proprijs.*] id est, imperij & sacerdotij:vel propriis quo ad Christũ. ‖ quædam enim gesiit tamquam Imperator:puta cum eiecit de templo, &c. 2. q. 7. accusatio. & cum coronam de spinis portauit. quod est signũ regni.12.q.1.duo.quędam gesʃit vt sacerdos : quando seipsum obtulit in ara crucis pro sacrificio.
r ¶ *Discreuit.*] Immo videtur contra: ‖ quia nõ discreuit,sed confudit,cũ ipse vnus & idem vtrumque officium gesʃit. sed dic q̃ ideo ipse vtrumq; officium gesʃit per se, vt notaret quòd ex eodem fonte processerunt.21.distin.cleros.in fin.nam dicit lex, quòd summa nobis dona à Deo cõcessa sunt, scilicet sacerdotiũ, & imperium. in Authen. quomodo oportet episcopos, in princ. coll.1.
s ¶ *Rursus.*] Primus ꝓ superbiam cecidit. vnde homines in infernum demergebantur. ‖ Christus autem nos humilitate sua rursum erexit : sed si haberent omnes omnia officia, superbirent, ita quòd iterum demergerentur in infernum.
t ¶ *Pro æterna.*] J. de pœn.dist.1.multiplex.
v ¶ *Temporalium.*] Argum. ‖ quod in causis spiritualibus (vt in matrimonio) non sic vtendum

2. Tim. 2.

Gen. 14.

‖ Imperator vtrum habeat iurisdictionẽ à Papa.

4 Ansel. ibid.

e Concor.tex. in authent. vt præpo.no.Imper. in princ. collat.6.

5 ɔ. distin.10. cap.quoniam. Ansel. [illegible] f In princ.sed parum facit.

‖ Christus quædam vt Imperator, & quædam vt Rex gessit.

‖ *al. inferna*

‖ Christus officium sacerdotis & Imperatoris gessit.

‖ Legibus an sit vtendũ in causis spiritualibus.
g Adde quid quando contrariantur canonibus, not Cy. in l.fin.C. de inter. matrim. & in auth. cassa. C.de sacrosan.eccl. h Adde ad hoc Cy. & Pet. de Be.perti. in l. 1.C.quę sit lõga consuet. & in l. cum clericis. C. de episc & cler.

Satis.] CASVS. Ostendit hic Nicolaus, quòd Ignatius auctoritate Michaelis Imperatoris deponi non potuit: & hoc probat duobus exemplis, scilicet Constantini & Theodosij Imperatorum.

a ¶ *Ostenditur.*] in alia parte cap. quæ hic non est.

b ¶ *Appellatum.*] Legitur enim omnes clericos deos appellasse, vt 11. q.1. sacerdotibus. 12.q. 1.futuram. secundum hâc rationem nec ab episcopo possent iudicari clerici: sed hoc dixit vt ostenderet quanti sint habendi. si. extra de iudi. nouit.

c ¶ *Ephesinæ primæ.*] quia secunda non est recepta in auctoritate.

d ¶ *Seu potius.*] optime corrigit se: quia quæstiones non debent fieri super fide dubitãdo, arg. extra de hæret. dubius. ‖ Dogma autem per g, est doctrina in fide; sine g, est angulus: vnde illud, sedebat domate domus. 25.q. 2. si quis.

Scripturis.] CASVS. Ludouicus Imperator quando audiebat sacerdotem deliquisse, statim erat paratus credere & punire. Sed Nicolaus docet hoc nõ esse faciendum, sed potius esse defendendum, & peccatum eorum celandum: qđ probat duobus exemplis, scilicet Constantini, & exemplo filiorũ Noe, scilicet Sem & Iaphet, qui verenda patris operuerunt.

e ¶ *In scripturis.*] 11.q. 1.cap.sacerdotibus.

f ¶ *Et cooperirem.*] ff. de iniur. eũ qui nocẽtem. contra. ‖ Sed hoc de occulto quod non posset probari: quia talia non habent vindictam: & sic solue contrarium illud. 83.dist.cap.3.illud autem in manifestis, in quibus etiam non deberet eum prodere, vt not. 2. q.1. si peccauerit.

g ¶ *Contegatis.*] Et tamen corripiatis. 2. q.1. si peccauerit. hoc de occultis intelligitur. nam de manifestis cogimur accusare; præmissa tamen admonitione. 2.q. 7. qua propter. Arg. contra ª. j. 5.q.2.c.vlti. & q.5.c.1.

Vis dubitet.] CASVS. Hermanus episcopus interrogauit, an Pontifices regibus & principibus sint subijciẽdi. Et respondet q non, & hoc probat duobus similibus, scilicet filij & discipuli: qui insani reputantur, si velint sibi patrem & magistrum subjugare.

h ¶ *Si filius.*] 21.distin. nolite. sic in Authen. de nupt. §. si vero. coll. 4. vbi dicit, ‖ quòd erubescit lex filios esse correctores patrum. si tamen pater caderet in furorẽ, filius daretur tutor, vt eum regeret. ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. his qui. 6.q.1. omnes. & cap. sacerdotes.

¶ A sæculari potestate Pontifex prorsus non solum, nec ligari valet. C. VII.

1 SAtis euidenter ostenditur [b], à sæculari potestate nec ligari prorsus, nec solui posse Pontificẽ; quem constat à pio principe Constantino (quod longe superius memorauimus) Deum appellatum [c]: nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestũ est. [2] Sed & Theodosius [a] minor sanctæ synodo scribens Ephesinæ [c] primæ, dixit [Deputatus est igitur Candidianus magnificentissimus comes strenuorum domesticorum transire vsque ad sanctissimam synodum vestram, & in nullo quidem iis, quæ faciendæ sunt [d] de piis dogmatibus quæstiones, seu potius [e] expositiones, communicare. Illicitum namq; est eum, qui non sit ex ordine sanctissimorũ episcoporum, ecclesiasticis interesse tractatibus [f].] *& post pauca.* [g] His itaque manifeste repertis apparet comministrum nostrum Ignatium per imperialem tantummodo sententiam nullo modo potuisse prorsus expelli. In cuius damnatione, quia præsulum quoque assensus est subsecutus, apparet id causa fuisse patratum adulationis, non legitimæ sanctionis.

a ¶ Theodosius minor.] *Verba hæc sunt accepta ex epistola Theodosij, ac Valentiniani Imperatorum synodo Ephesinæ per Candidianum missa, quæ est in extremo primæ actionis ipsius synodi. In versione antiqua, quæ seruatur in bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita est, eadem plane hoc loco habentur verba cũ his, quæ refert Nicolaus, & optime conueniunt cum Græcis.*

Idem Ludouico Imperatori 3.

¶ Pacis Pontificum Imperator iudicare non debet. C. VIII.

4 IN scripturis [a] narratur Constantinus Imperator dixisse [Vere si propriis oculis vidissem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui monachico habitu circũamicti sunt, peccantẽ, chlamidem meam expoliarem [b], & cooperirem [c] eũ, ne ab aliquo videretur.]

5 In quibus desideratissime fili necessario commonemini, vt quemadmodum fide, & religione, ac honoris paritate ei adæquari videmini; ita quoque humilitate, atque deuotione æquiparari nihilominus anheletis: ita vt in nullo inferior eo, sed potior inueniamini post illius exempla, qui talem se exhibuit ante alia [d] prorsus exempla. Sed hoc quidem diximus cautos vos reddere cupientes, vt si de Domini sacerdotibus, qui iure Patres dicũtur, aliquid contigerit vos audire, quod confusionẽ piis mentibus ingerat, non infrunitum, sed pudoratos filios Noe imitantes paternam de reliquo verecundiã contegatis [e], vt affluenti, quemadmodum & illi benedictione repleri, moderante Domino mereamini.

Item ex epist. Gregorij vij. ad Hermannum Metensem epm, lib. 8. epist. 21.

¶ Regum, & principũ potestates sacerdotes esse censentur. C. IX.

6 QVis dubitet sacerdotes Christi, regum, & principum, omniumque fidelium patres, & magistros censeri [7]. Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius [a] patrem, discipulus magistrũ sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subijcere; à quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse, & solui?

Itẽ Gelasius Papa Anastasio Imp. 8

¶ Auctoritas sacra Pontificũ, & regalis potestas, huius mundi gubernacula regentes. C. X.

9 DVo [a] sunt [b] quippe Imperator Auguste, quibus [c] principaliter hic mundus regitur: auctoritas [d] sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus [e] tãto grauius pondus est sacerdotum; quanto etiam pro ipsis regibus [f] hominum, in diuino sunt reddituri examine rationem [g].] *& post pauca.* ¶ [Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere [h] iudicio [i]; non illos ad tuam redigi posse [k] voluntatem.] ¶ Talibus igitur institutis, talibusque fulti auctoritatibus plerique Pontificum, alij Reges, alij Imperatores excommunicauerũt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur exemplum; beatus Innocẽtius Papa Arcadium Imperatorem (quia consensit [l], vt sanctus Ioannes Chrysostomus à sua sede pelleretur) excommunicauit [m] β. Beatus etiam Ambrosius, licet sanctus, non tamen vniuersalis ecclesiæ episcopus pro culpa, quæ aliis sacerdotibus non adeo grauis videbatur [n], Theodosium magnum Imperatorem excommunicans ab ecclesia exclusit: qui etiam in suis scriptis ostendit, quòd aurum non tam pretiosius sit plumbo, quàm regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis, hoc modo circa principium sui pastoralis scribens [10 Honor, fratres, & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principum diademati; lõge erit inferius, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorem [o] compares: quippe cum

Si Imperator.] CASVS. Imperator volebat iudicare de causis clericorum & sacerdotũ: sed Papa probat, quòd hoc facere nõ debet; quia ipse filius est ecclesiæ, & non præsul; & quia Deus voluit sæculi principes, si fideles sunt, esse ecclesiæ subiectos. Si vero contra hanc Dei dispositionem facere voluerit Imperator tamquam ingratus perdat potestatem, quam ab ipso est consecutus.

a ¶ *Filius est.*] j. 23. q. vltim. conuenior. qui tamen prælati ecclesiarum dicantur: dixi 11. q. 3. præcipue.

b ¶ *Non docere.*] j. 16. q. 1. adiicimus.

c ¶ *Diuinitus.*] non ergo à Papa. nã imperium à solo Deo est, vt 23.q.4. quæsitum. nam à cælesti maiestate habet gladij potestatem. C. de vet. iu.enu. l. 1. in prin. quod concedo de vero Imperatore. Sed quis est verus Imperator? ‖ Dicũt quidam quòd Constantino politanus: sed iste alius procurator est siue defensor Romanæ ecclesię. arg. de consec. dist. 5. in die. §. hinc. & huic Rom. eccl. concedit gladij potestatem, & coronã. Sed contra extra de elect. venerabilem. ‖ Dicitur ibi quod Ro. ecc. transtulit imperiũ in occidẽtem à Græcis, & ita iste Romanus est verus Imperator.

ADDITIO. Ad hoc extra de iud. significauerunt. in prin. Arch.

d ¶ *Quas.*] ergo debet dici, bona potestas est ista.

e ¶ *Ius.*] §. dist. 10. imperium. & c. certum est. 11. q. 1. si tributum.

f ¶ *Beneficia.*] argum. clericum stantem contra ecclesiam vnde habet beneficium, debet illo priuari [a]: nisi forte pro talibus personis pro quibus licitum sit ei contra quemlibet agere: quas habes ff. de postu. l. hi qui. & 3.q.7. §. tria. in fi. scilicet in propria causa vel parentum suorum. Simile est inter vasallum & Dominum, vt j. 22.q. vlti. de forma. Simile de aduocatis. C. de aduoc. diuer. iudi. l. 2. C. de reuo. do. l. 1, & 7.q.1.q.2 frater. & dixi de hoc 3.q.1. nulli. Hoc tamen exactio de ecclesia ad quam intitulat est pro qua stare potest cõtra quamlibet ecclesiam, etiam in qua habet beneficium; quia saltum fuit ius primæ: immo si aliquod munus ei injungitur ab ecclesia, nulla excusationem potest prætendere. C. de excu. tut. libertos. 23.

Si Imperator.] videas regum colla, & principum submitti genibus sacerdotum, & osculata eorũ dextera, orationibus eorum credant se communiri.]

x ¶ Duo sunt.] *Caput hoc sumptum est ex eadem epistola Gregorij septimi, ex qua antecedens: & ab hoc initio vsque ad verb. voluntatem, sunt verba ipsius Gelasij ex epistola, quæ habetur impressa, citata à Gregorio septimo.*

β ¶ Excommunicauit.] *Si hic interponatur caput*, Alius item. j. q. 15. 6. hæc pars epistolæ integra habebitur.

Item Ioannes Papa.

¶ Imperatores debent Pontificum sibi non præsse. C. X.

1 SI imperator catholicus est, (quod salua pace ipsius dixerimus), filius est [a], non præsul ecclesiæ: quod ad religionem competit, discere ei conuenit, non docere [b]: habet priuilegia suæ potestatis, quæ administrandis legibus publicis diuinitus [c] consecutus est; vt eius beneficiis non ingratus cõtra dispositionẽ cælestis ordinis nil vsurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, quæ ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates; quas [d], si fideles sunt ecclesiæ suæ sacerdotibus voluit esse subiectas. Non sibi vindicet alienũ ius [e], & ministeriũ, quod alteri deputatũ est: ne contra eum tẽdat abrumpi, à quo omnia cõstituta sunt; & contra illius beneficia [f] pugnare videatur, à quo propriam consecutus est potestatẽ. Non à legibus publicis, non à potestatibus sæculi, sed à pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deꝰ Christianæ religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti [g], recipique de errore remeantes. Imperatores Christiani subdere debent executiones suas ecclesiasticis præsulibus [h], non præferre.

Item Gelasius ad episcopos Orientales.

¶ De eodem. C. XII.

2 NVmquam de pontificibus, nisi ecclesiã iudicasse: non esse humanarum legum de talibus ferre sententiã, absq; ecclesiæ principaliter constitutis pontificibus; obsequi solere principes Christianos decretis ecclesiæ, non suã præponere potestatem; episcopis caput subdere principẽ solitum, non de eorum capitibus iudicare.

¶ De eodem. C. XIII. PALEA.

3 COnstantinus Imperator coronam, & omnem regiam dignitatẽ in vrbe Romana, & in Italia, & in partibus occidentalibus Apostolico concessit. Nam in gestis beati Siluestri (quæ beatus Papa Gelasius in concilio lxx. episcoporum à catholicis legi cõmemorat, & pro antiquo vsu multas hoc imitari dicit ecclesias) ita legitur.

¶ *Apud Anselmum libro quarto pro rubrica capitis 32. hæc habentur.* Quòd Constantinus Imperator Papæ concesserit coronam, & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & Italia, & in partibus occidentalibus. *In principio vero eiusdem capitis 32. hæc leguntur*, In gestis beati Siluestri, &c. *vsque ad finem huius, & seq palea, quem admodum etiam in collectione Deusdedit.*

¶ [Ecclesiam] C. XIII. PALEA.

4 COnstantinus Imperator quarta die sui baptismi priuilegium Romanæ ecclesiæ põtifici contulit, vt in toto orbe Romano sacerdotes ita hũc caput habeant, sicut iudices Regem. In eo priuilegio ita inter cetera legitur. [Vtile [a] iudicauimus vnà cum omnibus Satrapis nostris, & vniuerso senatu, optimatibusque meis, etiã & cuncto populo Romanæ gloriæ imperio subiacenti, vt sicut beatus Petrus in terris Vicarius filij Dei esse videtur constitutus; ita & Pontifices, qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatus potestatem, amplius, quàm terrena imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, cõcessam à vobis, nostroque imperio obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum, vel [b] eius vicarios firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostram terrenam imperialem potentiam, sic eius sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus veneranter honorari, & amplius, quàm nostrum imperium, & terrenũ thronum, sedem sacratissimam beati Petri gloriose exaltari: tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatẽ, atq; vigorem, & honorificentiam imperialem. Atque decernẽtes sancimus, vt principatum teneat tam super quattuor præcipuas sedes Alexandrinã, Antiocheuam [†], Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quàm etiã super omnes in vniuerso orbe terrarũ ecclesias Dei: & Pontifex, qui pro tẽpore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior, & princeps cũctis sacerdotibus totius mũdi existat; & eius iudicio, quæque ad cultũ Dei, vel fidei Christianorum stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. *& infra.* ¶ Ecclesiis beatorum apostolorum Petri & Pauli pro continuatione [‖] illuminariorũ, possessionum prædia contulimus, & reb⁹ diuersis eas ditauimus, & per nostram imperialem iussionem sacram tam in oriente, quàm in occidente, vel etiam septentrionali, & meridiana plaga, videlicet in Iudæa, Græcia, Asia, Thracia, Africa, & Italia, vel diuersis insulis nostra largitate ei [†] concessimus; ea prorsus ratione, vt per manus beatissimi patris nostri Siluestri summi Pontificis, successorumque eius omnia disponantur. *& infra.* ¶ 5 Beato Siluestro patri nostro, summo Pontifici, & vniuersalis vrbis Romæ Papæ, & omnibus eius successoribus pontificibus, qui vsque in finem mundi in sede beati Petri erunt sessuri, de præsenti contradimus palatiũ imperij nostri Lateranense, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulque phr[ygiũ] [†], necnon & superhumerale, videlicet lorum, quod imperiale circumdare assolet collum; verum etiam & chlamidem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia imperialia indumenta; sed

§ Anfel. l. 1. cap. 71.

‖ Dubitandum non est de fide.

z Rufinus in hist. lib. 1. c. 2.

‖ Dogma & doma differunt.

Scripturis.

Scilicet ad terrorem capituli.

explicassem, & cooperuissem eum

5 Nicolaus in epist. ad Michaelem.

‖ Crimina occulta vindicta non habent.

‖ Filius patrẽ corrigere non debet.

† al. talia

‖ Clerici nõnquam fuerunt de iurisdictione sæculari.

a In scholio Constantini, quod est per conc. Neocæsariense. Anf. l. 4. c. 32. Deusdedit ibid.

6 Anfel. l. 1. cap. 84. Ino 93. capit. Pãn. l. 3. tit. 6.

7 Conue. Alexand de Imo. in l. generali. ver. col. 1. dict. in his verb.

1 Poly. l. 1. tit. 15. Anch. 4. c. 11. ex hoc vsq;

8 In ea Legib. Gregorij 7. Capitul. 5. can. Concil. Paul. l. 1. c. 19. q. ‖ Imperator imperii sui initius coniectus est.

9 Polycarpl. 1. tit. 15. Anf. l. 1. c. 17. Pãn. l. 3. c. 29.

Papa transfulit imperium.

al. regni nidum

‖ Regem Francorum Papa deponere potest. al. vide

‖ Princeps si ab ep̃o excommunicari potest.

‖ Excommunicatus quis an sit pro minimis causis.

‖ Commodi ecclesiastici quanto ex re minori consurgit, tanto maior videtur contumacia. 23. q. 7. non potest. Sacerd. cap. 2.

‖ Imperij minus est sacerdotio.

Anch. 4. c. 31. Deusdedit l. 4. c. 1.

a Inoriginali hæc pertinent ex superiori bus. Poly. ibidem Anch. 6. c. 157. a C. nouv. rem. in l. qui cum mate. 4. pen. & ita cum ibi ff. de bo. lib.

‖ Clericus quãdo ab officio, & beneficio.

Si Imperator.

Antioc. Adex. Jorig im pressum.

al. concessione

al. eis libertatem concessimus.

5 Iuo p. 5. cap. 49. Can. l. 4. c. 1.

al. phrygiũ, id est mitram

& dignitatem imperialiū præsidentium, equitum, conferentes etiam & imperialia sceptra, simulque cuncta signa, atque banda, [1] & diuersa ornamenta imperialia, & omnem processionem imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. Viris autem reuerendissimis clericis in diuersis ordinibus eidem sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ seruientibus illud culmen, singularitate, potētia, & præcellentia habere sancimus; cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est patritios [a], atque cōsules effici, necnon & ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut imperialis militia ornatur; ita & clerum sanctæ Romanæ ecclesiæ ornari decernimus. Et quemadmodum imperialis potentia officiis diuersis, cubiculariorum nempe, & ostiariorum, atque omniū excubitorū ornatur, & ita sanctam Romanam ecclesiā decorari volumus. Et vt amplissime pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, clericorum ciusdē sanctæ Romanæ ecclesiæ, manipulis & linteaminibus, id est cādidissimo colore decorari equos, ita & equitare. Et sicut noster senatus calceamētis vtitur cum [e] vdonibus, id est candido linteamine illustratis; sic vtantur & clerici, vt sicut cælestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus ipsi sanctissimo patri nostro Siluestro, & successoribus eius ex nostro indicto, vt quem ζ placatus proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero clericorum connumerare; nullus ex omnibus præsumat superbe agere. Decreuimus itaque & hoc, vt ipse, & successores eius diademate, videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis prætiosis vti debeāt, & in capite ad laudem Dei pro honore beati Petri gestare. Ipse vero beatissimus Papa, quia super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam beati Petri, omnino ipsa ex auro non est passus vti corona; nos phrygium candido ϟ nitore splēdidum resurrectionem Dominicam designans, eius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænū equi ipsius pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes eius successores singulariter vti in processionibus ad imitationem imperij nostri. Vnde vt pontificalis apex non vilescat, sed magis, quàm terreni imperij dignitas, gloria ϟ, & potentia decoretur, ecce tam palatium nostrum, vt prædictum est, quàm Romanam vrbem, & omnes Italiæ, seu occidentalium regionum prouincias, loca, & ciuitates, præfato beatissimo Pontifici nostro Siluestro vniuersali Papæ contradimus, atque relinquimus: & ab eo, & à successoribus eius per hanc diualem nostram, & pragmaticum constitutum decernimus disponenda, atque iuri sanctæ Romanæ ecclesiæ concedimus permansura. Vnde congruum perspeximus nostrū imperium, & regni potestatem in orientalibus transferri regionibus, & in Bizantiæ prouinciæ optimo loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium: quoniam vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cælesti constitutum est, iustum non est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hæc vero [g] omnia, quæ per hanc nostram imperialem sacram, & per alia diualia decreta statuimus, atque confirmauimus, vsque in finem mundi illibata, & inconcussa permanere decernimus. Vnde coram Deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obtestamur per hoc nostrum imperiale constitutum omnes nostros successores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas etiam, amplissimum senatum, & vniuersum populum in toto orbe terrarum nunc & in posterum, cunctis retro temporibus imperio nostro subiacentem, nulli eorum quoquomodo licere hæc aut infringere, aut in quoquam conuellere. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subiaceat innodatus, & sanctos Dei, principes Apostolorum Petrum & Paulum sibi in præsenti, & in futura vita sentiat contrarios; atque in inferno inferiori concrematus, cum diabolo, & omnibus deficiat impijs. Huius vero imperialis decreti nostri paginam propriis manibus roborantes, super venerandum corpus beati Petri principis Apostolorum posuimus. Datum Romæ iij. Kal. Aprilis, Domino nostro Flauio Constantino Augusto quater, & Gallicano v. c. Coss.

x Hæc palea in multis habetur exemplaribus, in quibus aliæ palææ esse non solent.

α ¶ Constantinus.] *Verba hæc vsque ad vers.* In eo priuilegio, *non solum habentur apud Anselmum, & Deusdedit, sed etiam in gestis beati Siluestri in his, quæ à Constantino per octo dies post baptismum acta referuntur.*

β Vtile.] *Hinc vsque ad finem sumpta sunt ex gestis seu actis sancti Siluestri, in quibus multa præcedunt, ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hic ea tantum videntur relata, quæ in collectionibus Anselmi, & Deusdedit habentur. Titulus proprius huius partis in gestis ipsis est huiusmodi.* Priuilegium sanctæ Romanæ ecclesiæ, quod cōstituit D. Constantinus Augustus sancto Siluestro episcopo vrbis Romæ, & omnibus successoribus eius vsque in perpetuum, & obtulit super corpus beati Petri Apostoli. *De quo item priuilegio Leo nonus in epistola prima, seu libello aduersus inauditas præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani episcoporum, c. 13, sic loquitur:* Pauca ex priuilegio eiusdem Constantini manu cum cruce aurea super cælestis clauigeri venerabile corpus posito ad medium proferemus. *De iisdem gestis siue actis Gelasius in concilio LXX. episcoporum (& refertur 5. dist. 15. in c. sancta Romana) sic loquitur, vt ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano, & Vsuardi in festo S. Siluestri legitur,* cuius actus clari habentur. *Inueniuntur vero etiam hodie peruetustis litteris descripta in bibliotheca Vaticana, & Abbatiæ Nonantulæ: quorum interpres in præmio hæc ait:* Historiographus noster Eusebius Cæsareæ Palestinæ vrbis episcopus cum historiam ecclesiasticam scriberet, prætermisit ea quæ in aliis opusculis sunt, vel quæ se meminit retulisse. Nam viginti libros omnium pene prouinciarum, passiones martyrum, episcoporum, & confessorum, & sacrarum virginum, ac mulierum continere fecit. Deinde secutus, & ab Apostolo Petro, omnium episcoporum nomina, & gesta conscripsit, & earum vrbium, quæ arcem pontificatus per Apostolicas sedes tenere noscuntur, vt vrbs Roma, Antiochia, Hierosolyma, Ephesius, & Alexandria. Harum vrbium episcoporum omnium præteritorum nomina vsque ad tempus suum, & gesta græco sermone conscripsit. Ex quo numero vnum episcopum vrbis Romæ sanctum Siluestrum me de græco in latinum transferre præcipisti domine sancte, ac beate pater. *Quibus verbis, quicumque sit auctor istius præmij, eadem gesta ab Eusebio græce scripta fuisse clare profitetur. Quæ etiam in vetustissimis Pontificalibus, & codicibus, in quibus sanctorum vitæ sunt descriptæ, in vita beati Siluestri referuntur. Partem horum actorum (quod ad Baptismum Constantini, & imagines sanctorum Petri, & Pauli spectat) refert Hadrianus Papa in epistola Constantino Imperatori, & matri Irenæ scripta, quæ in secunda actione septimæ vniuersalis synodi habetur. Ipsum autem priuilegium fere integrum refert Leo nonus loco superius indicato, & Theodorus Balsamon in Photij nomocanonem, tit. 9. c. 1. quamquam aliis in rebus (quod Græci plerumque solent) Romanæ ecclesiæ non satis æquus. Hanc eādem donationem ante Gratianum recitarant Anselmus, Deusdedit, Ivo locis notatis: Quo ea pertinent, quæ Petrus Damianus in disceptatione synodali inter regium aduocatum, & Romanæ ecclesiæ defensorem scripsit.* Lege, inquit, Constantini Imperatoris edictum, vbi sedis Apostolicæ constituit super omnes in orbe terrarum ecclesias principatum. Nam postquàm supra corpus beati Petri basilicam fundator erexit; postquam patriarchium Lateranense in beati Saluatoris honore construxit; mox per imperialis rescripti seriem Romanæ ecclesiæ constituit dignitatem, vbi nimirum beato Siluestro, suisque successoribus obtulit, vt regali more, & aurea corona plecterentur in capite, & ceteras regij cultus insulas vsurparent. Verum beatus Siluester ornamenta, quæ sacerdotali congruere iudicabat officio, in proprios vsus assumpsit: coronā vero, vel cetera quæ magis ambitiosa, quàm mystica videbantur, omisit. Cui etiam Constantinus Lateranēse palatium, quod eatenus aula regalis extiterat, perpetuo iure concessit, regnum Italiæ iudicandum tradidit. Nam & ipsius Regis hæc verba sunt. Vnde congruum, inquit, prospeximus nostrum imperium, & regni potestatem orientalibus transferri, ac mutari regionibus, & in Bizantina prouincia in optimo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium: quoniam, vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cælesti constitutum est; iustum non est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatem. *De hac eadem re scribit Ado Viennensis in commentario ætatis sextæ, & Gotfredus Viterbiensis in chronicis par. 6. cap. 2.*

γ ¶ Præsidentium equitum.] *Græce est apud Balsamonem,* καὶ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων, *id est,* & dignitates imperialium equorum.

δ ¶ Id est patritios.] *Locus hic græce sic habet,* καὶ ἔκγρηξεν τὴν ὑμολόγησιν, καὶ μεγαλοψύχως, ἢ κενότμησαι ἢ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, καὶ οἱ ὑπατικοὶ ἢ τοι οἱ ὕπατοι, καὶ λοιπὰ ἀξιώματα, *id est,* & illam habere celsitatem, atque amplitudinem, qua ornatus est magnus noster senatus, siue patritij & consules, siue hypati & reliquæ dignitates.

ε ¶ Cum vdonibus.] *Græce totus hic locus habet paulo aliter,* καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑπὸ ἅμαξα ἢ τοι σανδάλια λευκὰ διὰ βυσσίνου, οὕτως, καὶ τὰ ἀυράνια ὡς καὶ τὰ σκιὰ πρὸς λίνεσιν τῷ θεῷ: *id est,* Et quemadmodum senatus noster fert calceos, seu sandalia cum linteis albis; ita etiam cælestia, sicut terrestria ad Dei laudem.

ζ ¶ Quem placatus.] ἵνα ἐὰν ἢ τῶν συγκλήτου βουλῆς μετὰ ἰδίου θελήματος, καὶ ἐναφέρῃ γένεσθαι κληρικὸν. καὶ ἐν τῷ ἀγῷδι μηδὲ τῶν ἁγίων κληρικῶν σιωπᾷ δὲ μήτις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ὑπερβάλλειν τῷ λόγῳ *id est:* vt si quis ex senatu sponte sua, quodque ita ipsi libeat, voluerit fieri clericus, & in sanctorum clericorum numerum adscribi, ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.

η ¶ Hæc vero omnia.] *hic quoque est magna verborum varietas, sed eadem fere sententia.*

Itē Gelasius ad episcopos Dardaniæ.

¶ Imperialis auctoritas religiosæ dispensationis mensuram non mutat. C. XV.

SIcut [2] quamuis parua ciuitas prærogatiuam præsentis regni non minuit, sic imperialis præsentia mensuram dispensationis religiosæ non mutat. *& infra.* ¶ Semper ϑ est effectum in sacerdotali concilio de sacerdotibus iudicia prouenire. Nam qualescumque Pontifices sint, & si errore humanitus [b] accidente, non tamen [c] contra religionem vllatenus excedentes, nullatenus [d] videantur à sæculari potestate posse percelli.

ϑ ¶ Semper.] *Mutatus est à collectore orationis ductus, ne quæ antecedunt, recitanda essent.*

Item Marcellus Papa Maxentio [ι].

ι ¶ Maxentio.] *In impressis addebatur,* episcopo, *quæ vox abest ab omnibus manuscriptis.*

¶ Ecclesias restaurare contritas, non Pontifices persequi boni principis est. C. XVI.

BOni principis est, ac religiosi [f], ecclesias contritas [e] atque conscissas restaurare [f] nouas ædificare, & Dei sacerdotes honorare, atque tueri. Vnde sanctos Apostolos, eorumque successores sub diuina contestatione constituisse legimus, non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro Dominico; neque expellere æterni regis dispensatores.

DISTINCTIO XCVII.

HOc capitulo [g] patenter ostenditur, *quòd nec Imperatori, nec cuilibet laico licet decernere, vel de electione Pontificis †, vel de rebus ecclesiasticis. Quæcumque autem ab eis constituta fuerint, pro infestis habenda sunt: nisi subscriptione Romani Pontificis fuerint roborata.* [2] *Vnde illud Honorij [h] Augusti, vt supra dictum est, vanum esse videtur, quod contra auctoritatem sacrorum canonū de electione summi Pontificis decernere tentauerit. Sed sicut ex eodem capitulo habetur, ecclesiæ precibus Imperator in præsumptores valet decernere: sicut pro defensione fidei quondam decreuisse leguntur; ne hæretici [i] aliquid, nomine ecclesiæ, possiderent. Ab ea autē non inuitati [k] de rebus ecclesiasticis aliquid disponēdi non habent facultatem. Honorius vero Augustus non sua auctoritate, sed beato Bonifacio supplicante, ecclesiastica quieti consulere, & concertantium ambitionem punire curauit.*

Vnde idem Bonifacius Episcopus supplicationis epistolam Honorio Augusto destinauit, dicens.

¶ Epistola Bonifacij ad Honorium Augustum. C. I.

3 ECclesiæ [l] meæ, cui Deus noster meum sacerdotium, vobis res humanas regentibus, deputauit, nos cura cōstringit; ne causis eius, quāuis adhuc corporis incōmoditate detinear, propter conuēctus [m] qui à sacerdotibus vniuersis, & clericis, & Christianæ plebis perturbationibus agitātur [n], apud aures Christianissimi principis desim. Si enim secus, quàm oporteat, eueniat; nō vos id facere [o] qui cūcta æqua moderatione cōponitis, sed nos per nostram tacentem † [p] delidiam videbimur, quod ciuitatis quietem, & ecclesiæ pacē pertuertere valeat, admisisse. Cū enim humanis rebus diuinæ cultor religionis domino faucte prouideas †; nostra culpa erit, si non id sub vestra gloria (quā certum est diuinis semper rebus animo promptiore fauisse) firmo, & stabili iure custodiatur, quod per tot annorum seriem, & sub illis [q] etiā principibus obtinuit, quos nulla nostræ religionis cura constrinxit; id est, vt [r] licita seruētur, & sub vestræ imperio clementiæ minime, quæ sunt illicita, formidētur [s]. ¶ Ipsa enim ecclesia deuotionem tuā Christianissime Imperator, meo † quidem sermone, sed suo venerabili appellat affectu †, quā Christus Deus noster, vestri fidus rector, & gubernator imperij, vni desponsatā sibi, & intactā virginem [t] seruat; ne in eā aliquos patiamini insidiantiū procellarum [u] fluctus illidi, & quietā faciem [v] tempestatis insolitæ tumore turbari, gloriosissime, & tranquillissime Imperator Auguste †. Ipsa ergo (quæ vni desponsata, nostra † tamen mater est) Ecclesia, hac pietatem vestram legatione, quam suis sacerdotibus commisit, appellat, præterita [x], præsentiaq; repetit [y]. Vobis, inquit, religioso imperan

---

a ¶ Tibi.]

1 Imperiū non potest sacerdotum impugare.

2 Dist. 79. si duo

3 epistola ad Honorium.

† al. tacentes

† al. præsideas

† al. semper Auguste

† al. vestra

† al. non meo

‖ Peccatū futurum Deus non indulget.

† al. affatu

a Dist. 6. cap. 1.

† al. regis

b Humanitus.] id est, consuetudine humana, id est, fragilitate humanæ naturæ. H.

c ¶ *Non tamen contra religionem.*] Nam in eo casu posset à quocumque redargui. 40. dist. fi Papa. vel etiam si chisma faceret. 23. q. 5. de Liguribus.

‖ Laici super clericos quandoque iurisdictionē habēt.

‖ Et plures casus in quibus laici habent iurisdictionem super clericos, dixi 23. q. 5. principes.

d ¶ *Nullatenus.*] 63. dist. Valentinianus.

B *Oni principis.*] CASVS. Hic dicitur, ϙ officiū principis est, ecclesias destructas restaurare, nouas ædificare: & clericos potius defendere quàm destruere, vel ali quo modo subiugare.

e ¶ *Contritas.*] 25. q. 1. diuinis, &c.

f ¶ *Restaurare.*] 27. q. 4. diffiniuit. 16. q. 1. statuimus.

IOc capitulo patenter.] Hęc diffinctio diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Sine signatis.* Io. de Fan. CASVS. Hic intitulatur 97. dist. in qua concludit Gratianus ex illo capitulo, bene quidem, ϙ nullo laico de rebus ecclesiasticis iudicare licet sine auctoritate ecclesiæ. & si aliter factum fuerit, irritum erit, nisi ecclesia subscribat, vel auctoritatem præstet. Et ideo videtur ϙ constitutio, quam fecit Honorius Imperator 3. 7. 9. dist. si duo. non valuit, cum fuerit à laico facta. postea soluit dicens, quòd si laicus inuitetur ab ecclesia, vt de rebus ecclesiasticis faciat constitutionem, sicut fuit Honorius à Bonifacio inuitatus, valebit constitutio.

g ¶ *Hoc capitulo.*] Ref-

h Dist. 6. cap. 1.

† al. Pontificis

i Dist. 23. cap. 32.

k Dist. 96. cap. 6.

l ¶ *Ecclesia.*] 3. cap. proxi. victor. contra. Sed vt ibi dicitur iam erat in conualescentia: adhuc tamen erat debilis, vt hic.

m ¶ *Conuentus.*] id est, conuenticulas. C. de epi. & cle. conuenticulam.

n ¶ *Agitantur.*] q. d. licet adhuc simus inualidi tamē cura ecclesię nos compellit vt inuigilemus ecclesiasticis negotiis, & ϙ eis intercedamus apud vos: quia multi clerici turbant ecclesiam Dei. Archidiaconus.

o ¶ *Facere.*] scilicet vidimini.

p ¶ *Tacentem.*] extra de testa. quia ingredientibus. & 63. dist. c. 1.

q ¶ *Sub illis.*] vt 11. q. 1. sacerdotibus.

r ¶ *Formidentur.*] à Christianis.

s ¶ *Virginem.*] vt 27. q. 1. nuptiarum. in fi.

t ¶ *Procellarum.*] id est, hæreticorum.

v ¶ *Faciem.*] Ecclesiæ.

x ¶ *Præterita.*] scilicet beneficia sic intelligitur de consec. dist. 2. panis. ϙ scilicet pro omni munere debemus Deo gratias referre, præsenti, scilicet & præterito, nō futuro: ‖ quia nec Deus futurum peccatum indulget. 3. de pœni. dist. 3. sane cauendum. nec pactū valet, si fiat ϙ non agam de futura iniuria. ff. de pactis, si vnus. §. pacta.

y ¶ *Repetit.* iterum recollit, & ad memoriā redducit.

a ¶ *Tibi.*] ne fis ingratus.
b ¶ *Euulsa.*] per effectum: id est, euellens.
c ¶ *Prosequentibus.*] legationem nostram. Argum. ad quæstionem magistri P. quòd archiepiscopus Bracaren. potuit eum spoliare.
d ¶ *Postulatis.*] datiui casus.

V *Victor.*] CASVS. Honorius nunc rescribit Bonifacio: & primo salutat eum referendo gratias Deo de sanitate sibi reddita: & deprecatur ipsum, vt debeat prare pro ipso, commendans eum in solicitudine sua: & significat ei, q ad postulationem suorũ legatorum fecit constitutionẽ, per quam satis putat esse prouisum ecclesiasticæ quieti. tandẽ rogat vt constitutionem illam publicet, quatenus omnes clerici sciant ab ambitionibus apostolicę sedis esse cessandũ: quia de cetero ad hoc nullæ dissentiones valebunt.

secutra} ori.
‖ Adde q imperator est defensor & filius ecclesiæ. no. in cle. Romani. de iureiuran. & in auth. vt omnes obe. iu. prouin. §. & hoc considerantes. coll. 5. ‖ Papa tamen alios sibi præponit. 12. q. 1. dilectissimis. Vel forte tunc nouella erat Ecclesia, & adhuc obtinebat illud, Quare fremuerũt gentes, &c.

a 23. q. 4. non inuenitur. *facũt istiusmodi* orig.

e ¶ *Victor.*] Sed quare præmisit hic Imperator nomen suum? Forte hæc consuetudo erat olim. C. de sum. trin. inter claras. ‖ Papa tamen alios sibi præponit. 12. q. 1. dilectissimis. Vel forte tunc nouella erat Ecclesia, & adhuc obtinebat illud, Quare fremuerũt gentes, &c. a postea autem Imperator subiecit se Papæ, vt 23. q. 4. displicet.

f ¶ *Suaſtudia.*] idẽ, cõspirationes. simile 61. dist. obitum. aliàs in bonã partem. ead. dist. studij. Io.

SINE CASV.

Quia in superiori cap. facta fuit mentio de signatis apicibus: ideo nunc vult ostendere, quòd ecclesiæ Romanæ mos est non suscipere legatum sine signatis apicibus.

N *Obilissimus.*] CASV. Mandauit Nicolaus Papa cuidã principi, q licet mos sit Romanæ ecclesiæ nõ recipere legatum alicuius sine litteris sigillãtis: tũ legatũ illius principis sine litteris recipit honorifice: & verbis eius fidem adhibuit: honorans principem in persona ipsius.

g ¶ *Nobilissimus.*] Ar. q sine litteris non est adhibenda fides legatis 11. q. 2. Lugdunensis.

h ¶ *Signatis.*] ‖ Oportet ergo quòd legat⁹ exhibeat litteras legationis suæ ad hoc vt cedatur ei, vt hic, & 63. dist. lectis. & C. de man. prin. l. vnica. Sed quid si perdidit litteras, & vult probare. b amissionẽ? Dico q pòt: nõ tñ sufficit probare tenorem litteræ, nisi & probetur, q illa littera fuerit sine vitio, vt extra de priui. cũ olim. in fin. & C. de fide instru. l. vlt. Sed nũquid sufficit mandatũ sine litteris? Dico q legato non sufficit probare mandatũ, vt C. de man. princ. l. 1. quia legati nõ sine periculo recipiũtur. Vnde maior est in eis facienda examinatio, vt 42. dist. quiescamus. ‖ Sed delegatus potest probare mãdatũ sine litteris, vt in auth. de liti. §. omnẽ. coll. 9. & arg. extra de offi. deleg. prudentiã. & extra de rescrip.

‖ Legato sine litteris suæ legationis credendũ non est.
b Quod dic vt etiã notat ipse Io. & H. in præced. decre. de priui. cũ olim, in gl. hoc est. vbi dicunt & Goff. cum eis hoc esse verũ nisi honestus & notus esset: & tunc potest & debet ei ere di, vt in hoc c. nobilissimus. Archid.
‖ Delegatus mandatũ sine litteris probare potest.

imperantibus β creuit meus, qui modo tuus est, populus, tam fidus Deo, quàm tibi γ, qui es princeps Christian⁹. Ecce em̃ inter ipsa mysteria, inter preces suas, quas pro vestri felicitate depẽdit imperij, teste (apud quẽ, & de cuius sede agitur) sancto Petro, solicitis pro religionis obseruãtia vocibus clamat; cũ solicita petitione miscetur oratio, ne humanas res solito tẽtatore occulte solicitante semel euulsa discordia distrahat. Augeretur pluribus, Princeps christianissime, mater Ecclesia; nisi apud te suarũ esset cura causarum[1], & nisi in oppressionibus idolorũ, in hæreticorũ correctionibus, fide tua, diuino cultu pariter cum imperio semper florente, vicisset. ¶ Habet refugiũ, pium tuæ mansuetudinis animum cũ suæ religionis veneratione coniunctum: cũ quidquid huic proficiat, vos agatis, & conferatis fratribus, & cõsacerdotibus meis, pro batisimis viris, à me, & ab omnibus (qui Ecclesiam faciunt †) legatis: quib⁹ (precamur) sacræ causam religionis prosequentibus ζ, in vrbe vestræ mansuetudinis hoc animo, quo postulatis d annuitis, in perpetuum statui vniuersalis ecclesiæ consulatis.

α ¶ Id est, vt licita.] *In epistola ipsa legitur*, id est, vt fidens vtar licitis.
β Imperantibus.] *Additis aliquot ex epistola vocibus emendatus est hic locus*, creuit meus, qui modo tuus est, populus.
γ ¶ Ne humanas.] *In plerisque vetustis legitur*, ne hos in varias res solito, &c. *In originali vero*, ne hos [*aliàs* vos] in varias res semel euulsa distrahat à cultu solito, tentatore solicitante, discordia.

¶ Reſcripta Honorij Imperatoris ad Bonifacium.

Victor Honorius inclytus triũphator semper Augustus sancto, ac venerabili Bonifacio Papæ vrbis æternæ. Scripta Beatitudinis tuæ debita reuerentiæ gratulatione suscepimus: quibus recensitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quòd sanctimoniã tuam post longum incommodum optatæ reddità didicimus sanitati. Et ideo reuertẽtibus venerabilibus viris gaudium nostrum, sacrorum apicum attestatione signamus, ac petimus, vti quotidianis orationibus Apostolatus tuus studiũ, ac votum suum circa salutem, atque imperium nostrũ dignetur impendere. Illud autem pietati nostræ satis placitum esse cognosce, quòd sanctimonia tua de ecclesiarũ, aut populi perturbatiõe solicita est. Quę, ne aliqua ratione posit euenire, satis clementia nostra credidit esse prouisum. Denique beatitudine tua prædicante id ad cunctorum clericorum notitiã volumus peruenire, vt si quid forte religioni tuę (quod non optamus) humana sorte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum. [2] Ac si duo, *vt supra. Et infra.* ¶ Vnde id obseruandum est, vt omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex serenitatis nostræ admonitione custodiant, nec aliquid seditiosis conspirationibus tentare conentur: cum certum sit, nulli partium sua studia ε profutura.

Sine signatis apicibus non est mos Romanæ ecclesiæ vndecumque legationẽ suscipere. Vnde Nicolaus Papa.

β ¶ Suscipere.] *In vulgatis sequebatur* neq; mittere: *quæ absunt à vetustis, neque cõe niunt cũ his, quæ sequẽti capite afferuntur.*

¶ Nomina eorum, qui tenuerũt ecclesiã sine litteris apicibus legationem vndecumque suscipere. C. III.

N Obilissimus vir, atque strenuus vestræ sublimitatis legatus, licet nullam epistolam iuxta consuetudinẽ à vobis nostro Pontificio detulisset, licet numquam Apostolicæ sedis modus † fuerit absque signatis apicibus vndecumque legationẽ suscipere; Nos tamen vos in illo honorantes, eiusque grauitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoscentes assertiones; nihilominus ι cum, & sicut decuit, suscepimus, & ei, sicut honestum fuit, credidimus κ;

DISTINCTIO XCVIII.

Væ circa ordinandos sint obseruanda, quæ in eorum electione diligenter sint considerenda, multorum auctoritatibus monstrata sunt. Sed quia veritas rei nonnumquam obscuratur mutatione prouinciæ; decretum est sacris canonibus, vt peregrini, nisi quinque, vel eo amplius suorum episcoporum fuerint commendati chirographis, non ordinentur.

Vnde Siluester Papa generali concilio præsidens dixit.

non recipiantur, nisi cum litteris quinque episcoporum, eum à proprio episcopo fuerunt commendati.

ζ ¶ *Quæ circa.*] Hic depingitur 98. distin. in cuius principio vtitur Gratia. transitu: in quo ostendit quid dixerit hactenus, & quid in hac dicturus sit. ‖ Nam quia clerici sæpe mittuntur de prouincia ad prouinciam, breuiter ostendit, quòd non sunt recipiendi in alia prouincia

ex parte. Io. Tan. & quidam alij dicunt, q in iudice delegato nõ sufficit probare amissionem rescripti, nisi ostendat authenticũ, vt extra de offi. deleg. cũ in iure. 25. q. 2. sancimus. & extra de fide instr. c. 1. Ita notat T. super illa decre. cum olim. Sed pone, q partes viderũt & approbauerũt rescriptum, & postea redactum fuit in publicam formã per tabellionẽ: nũquid amisso postea rescripto iudex procedere poterit? Satis credo q sic. Ioan. vt notaui in quæstionibus c meis. B. Sed cũ hic indistincte dicat, q litteræ debeãt esse signatæ, ‖ videtur à quocũque fint signatæ, q sufficiat ad hoc vt scriptura dicatur authẽtica, vt extra de appel. personas, & extra de fideiuss. peruenit. Nam & episcopus sigillat sigillo ecclesiæ suæ, vt 73. dist. in nomine Domini. in fi. item & alieno annulo potest quis signare testamentum, vt instit. de test. §. possunt autem. Item & alienũ sigillum d etiam non iudicis sui fidem facit, vt infra dist. prox. cap. 1. & 2. Sed dic, q alienum sigillum facit fidẽ, si non habetur pro priũ: aliàs non, vt extra de appel. significauit. & 65. dist. episcopus. Item litteræ nõ dicũtur signatæ si legi nõ possunt characteres, vt extra de fide instr. inter. & ff. de testa. ad testium. §. si signa. & §. signum. Item si filum ruptum, sit non dicuntur signatæ, vt extra de crimi. fal. c. licet. Si autẽ filum ex toto non est fractum, bene dicuntur signatæ, vt ff. de bo. poss. secundum tabu. l. 1. §. si linum. extra de fide instr. sicut.

i ¶ *Nihilominus.*] Ergo & Cardinali qui bene notus est in aliqua prouincia, credendum esset sine litteris: maxime cũ non contingat Cardinalẽ vmquam abesse nisi legationis causa. Ioan.

k ¶ *Credidimus.*] Arg. ‖ q interdũ voci & assertioni vnius credendũsti, si persona sit honesta & authentica e; arg. 8. q. 3. c. 1. Argu. contra. 9. dist. ego solis. sic conuerso ex persona proferentis instrumentum, minus creditur instrumẽto, vt ff. de eden. si quis. §. 1. sic si malus aliquid dicat, non facile ei creditur, vt 24. q. 1. quisquis. Argu. contra. 19. dist. secundum.

Væ circa ordinandos.] CASVS. Egit. s. Gra. diligenter de ordinatione & electio ne clericorum: sed quia per mutationem locorũ veritas occultatur: ideo in hac dist. 98. ostenditur vt clerici peregrini

¶ Nisi quinque episcoporũ litteris designatum tranſmarinum hominem ad clericatum nullus ſuſcipiat. C. I.

NVllus aliqua ratione transmarinum hominem penes vos † in clericatus gradus suscipiat, nisi quinque b [aut † eo amplius] episcoporum delignatus sit chirographis.

Item Anastasius I. vrbis Romæ episcopus ad omnes Germaniæ, ac Burgundiæ episcopos, epist. 1. c. 2.

¶ De eodem. C. II.

TRansmarinos c homines in clericatus honorem † nemo suscipiat, nisi quinque, aut eo amplius episcoporum chirographis d sint designati: quia multa per subreptionẽ e solent euenire.

Itẽ Gregorius Romanæ Ecclesiæ præsul Squillatino episcopo, lib. 2. ep. 25.

¶ De eodem. C. III.

AFros † pasim, vel incognitos peregrinos, ad ecclesiasticos ordines tendentes nulla ratione suscipias g: quia Afri quidem aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati; peregrini vero plurimi etiam in minoribus ordinibus cõstituti fortiores a h de se prætendisse honores sæpe probati sunt.

a ¶ Fortiores.] *Sic legitur in vetustis Gratiani & B. Gregorij codicibus; verum in Frobeniana, ac Lugdunensi eiusdem B. Gregorij operum editione*, ad fortiores prætendisse honores.

Item ex concilio Eliberitano, c. 24.

¶ Non sunt promouendi ad clerum, qui peregre fuerint baptizati. C. IIII.

OMnes i qui peregre † fuerint baptizati, eo quòd eorum minime sit cognita vita, placuit ad clerum non esse promouendos in alienis prouinciis.

DISTINCTIO XCIX.

Primatibus k autẽ (quorum supra mẽtionem fecimus) quæritur, quę gra-

prouincia sine *litteris* episcoporum suorum.

Nullus.] CASVS. Dicitur hic, quòd nullus episcopus debet recipere clericum tranſmarinum in sua ecclesia, nisi habuerit litteras sigillatas quinque episcoporũ, vel eo amplius fuerit cõmendatus: quia multa per subreptionem solent euenire. Idem dicitur in seq. cap.

a ¶ *Nullus aliquę.*] Ista cap. introducta sunt ad cautelam: vel leguntur de primitiua ecclesia: & sic secus hodie.

b ¶ *Nisi quinque.*] Cõtra 71. distin. cap. 2. Sed hæc capitula loquuntur, quando ita remoti sunt, quod sigilla episcoporũ & etiã loca ignota sunt: illud quando episcopus propinquus est, & eius sigillum bene cognoscitur: & hoc colligitur extra de cler. pereg. tuæ. Sed pone quòd non habet litteras: est ne recipiendus si probet per testes? ita. extra de cleri. pereg. c. vlt. ‖ Nam magis credendum est viuæ voci, quàm mortuæ. in auten. de fide instrum. §. si vero. coll. 6. H. intelligit hæc capitula abrogata. olim enim habuit locum hoc capitulum propter multitudinẽ hæreticorum. Sed illud capitulum, tuæ. euacuat opinionem istam. Sed certe non videtur recipiendus, & si mille sigilla haberet ignota: quia non plus fidei præstant mille ignota, quàm vnum ignotum. præterea in testamento ita inuenis quòd cum signa sunt ignota, connocantur omnes illi, quorum dicuntur sigilla, vt sciatur an recognoscant sua signa, vt ff. quẽadmodũ testamenta aperiantur. cum ab initio. ‖ ex hoc concedo, quòd nisi aliqualis habeatur notitia de sigillis, & de illis remotis ecclesiis, q non sit eis credendum, & si mille sint: arg. extra de fide instru. cap. quod super his.

c ¶ *Ranſmarinos.*] Idem intelligo de quolibet ignoto, qui sigilla repræsentat ignota. Ioan. a

d ¶ *Chirographis.*] id est, litteris, in quibus continebitur de vita, de moribus, de ordinibus, & de irregularitate sua.

e ¶ *Per subreptionem.*] sicut extra de procur. cap. 1. & 3. q. 3. inducię.

Fros.] CASVS. Præcipit Grego. in hoc c. episcopo Squillatino, vt afros & peregrinos clericos ad ordines non suscipiat: quia quidam eorum sunt hæretici: quidam sunt rebaptizati: quidam vero sunt peregrini: & ordines quos non habent, se mentiũtur habere.

f ¶ *Afros.*] Ratione prouinciæ præsumitur contra aliquem. arg. 24. distin. quando. ff. de ædili. edi. cap. q si nolit. §. qui mancipia. b.

g ¶ *Suscipiat.*] vt efficient populum. aliàs bene: extra de cle. pereg. cap. pe.

h ¶ *Fortiores.*] Hæc est vna ratio, quare non admittuntur. aliæ assignantur 19. quæst. 2. duæ.

Omnes.] CASVS. In hoc cap. statuitur, vt illi qui in peregrinatione sunt baptizati, non promoueantur: quia eorum vita est incognita, & possunt esse irregulares.

i ¶ *Omnes.*] Hoc cap. loquitur de adultis ‖ Sed nonne baptismus tollit omnem peccati maculam? Vtique, sic j. de pœn. dist. vlt. cap. vlt. hoc ergo ideo quia forte isti bigami vel aliàs irregulares sunt, quia ante baptismum forte fuerunt bigami.

Primatibus.] Hæc distin. diuiditur in tres partes, in quarum prima dicitur, quòd vbi erant primates gentilium olim: ibi sunt modo primates, id est, patriarchæ, qui idem habent officium, licet nomina sint diuersa. Secunda ibi, *Nulli archiepiscopi.* Tertia ibi, *Vniuersalis.* Ioan. de Fant.

CASVS. Quia supra in 80. distin. c. 1. Gratianus fecerat mentionem de primatibus & patriarchis, nec assignauerat differentiam inter eos; ideo supponit hanc 99. distinct. in qua ostendit, quòd primates & patriarchæ quo ad officia non differunt, sed quo ad vocabula, ad quos primates vel patriarchas ab archiepiscopis appellant episcopi. Ostendit etiã q archiepi debent primatibus obedire in his, quę iuste fuerint imperata.

k ¶ *De primatibus.*] Fecerat Gratianus 5. in dist. 80. mentionẽ de primatib⁹ & patriarchis: sed ne quis crederet, ppter nominum diuersitatem aliquam esse realem differentiam; ideo ostendit in hac dist. differentiam esse tantum in nomine. Ostendit etiam de reuerentia quam debent archiepiscopi suis primatibus. Ostendit etam quòd nec Romanus Pontifex debet vniuersalis appellari.

4 Iuo p. 5. c. 5. Panor. l. 4. c. 13.

P *Rouinciæ.*] CASVS. Quæsitum fuit ab Anacleto in quibus locis primates instituendi sint: & an archiepiscopi eis debeant obedire. Et respondet quòd leges ecclesiasticæ iusserunt poni primates vel patriarchas, qui eamdem formam tenent (licet diuersa sint vocabula) in capitibus prouinciarum, vbi olim erant primates paganorum: ad quos primates vel patriarchas ab archiepiscopis appellatur. In aliis vero ciuitatibus metropolitanis debent archiepiscopi residere, qui debent prædictis primatibus obedire, nec debent nominari primates, sed archiepiscopi vel metropolitani.

al. leges

al. nostris.

l ¶ *Ante Christi aduentum.*] ‖ Ergo ante tẽpus Gelasij & Dionysij distinctæ erant prouinciæ. vnde reprobatur quædam solutio, quæ ponitur 10. quæst. 3. nec numerus. q

‖ Prouinciæ quo tempore fuerũt distinctæ.
al. maiorum consensu

scilicet tunc non erant prouinciæ limitatæ. Sed dic q prouinciæ fuerunt diuisæ, vt hic, sed diœceses non nisi à tempore Dionisij. 13. q. 1. c. 1. Vel solue per illam litteram, maxima ex parte: quasi dicat, non omnes.

m ¶ *Quibus permissum.*] q via modica erat summa. 2. q. 6. anteriorum. §. illud.

n ¶ *Non erat.*] vt clericis, qui in causis ecclesiasticis non possunt appellare ad principem, vt j. 11. q. 1. placuit.

o ¶ *Quoties.*] id est, bis ante sententiam: vel post sententiã secundum canones. Et no. q dicit, quoties, secundum leges. ‖ sed tamen non licet secundum leges appellare ad principem nisi in casu ante sententiam. & ita est arg. ad expositionem illius 2. q. 6. omnis oppressus.

‖ Appellare ante sententiam secundum leges non licet
c Adde quod sit comitatus, & in quo differt a ciuitate, dubitatur vel territorio text. in l. 1. C. quando impe. inter pu. & vi lu.
‖ Metropolitani iurisdictio.
‖ primatis iurisdictio.

p ¶ *Ipsis.*] repetit quòd dixerat.

q ¶ *Formam.*] Argu. C. de codic. si idem. contra. quia diuersitas nominum debet designare diuersitatem rerum, vt 21. dist. cleros.

r ¶ *Comitibus.*] id est, comitantibus vel sequentibus eos. vel comitatibus, id est. epis. Comitatus enim dicitur c districtus alicuius ciuitatis, vbi est episcopus. Vel hoc vult notare, q archiepũs maiorẽ habet potestatem in prouincia & iurisdictionẽ quàm primas. ‖ nã metropolitanus est iudex ordinarius omnium episcoporum prouinciæ: ‖ primas tantum archiepiscopi, vnde secundum hoc maior est patriarchis.

r ¶ *Comitibus.*] i. propter comites & ppter episcopos suffraganeos.

a ¶ No

a *Nomine.* Iargu. ex nominibus semper res nominum, id est res significatas per nomina debere attendi.

Vlli archiepiscopi.] Quæsitum fuit ab Aniceto Papa, vtrum archiepiscopi sint appellandi primates vel patriarchæ. Et respondet quòd non, nisi multitudo populorum intantum excrescat, vt de archiepiscopo fiat patriarcha.

b *Vocentur.*] C. de lib. cau. iubemus. C. de proba. nec epistolis.

c *Qui primas.*] sicut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus. ℨ. 21. dist. cleros. Quid de Veneto? dic ergo qđ est primas respectu inferiorũ. extra de priuile. cap. antiqua.

d *Ad fidem conuertatur.*] ‖ Nam & apes accrescentes. 7. quæst. 1. in apibus. de consecr. distin. 5. numquam. & iuuentus Romana excrescens nouam sibi ciuitatem ædificauit: argu. C. de sac. san. eccle. iubemus. Et bene dicit, cõuertatur: nam aliàs vix posset contingere, quòd in aliquo loco intantum excresceret populus, vt primate indigeret, vt 34. dist. fraternitatis.

e *Constitui.*] argum. infra parochiam alicuius non debere constitui ecclesiam, nisi multitudo fidelium excreuerit. ‖ Sed numquid illo inuito cuius est parochia, poterit hoc fieri & irrequisito? Non, vt 16. quæst. 1. multis conciliis. & 16. quæst. 1. felix. & c. seq. Sed si requisitus nollet consentire: non minus tamen fieret per maiorem, scilicet per Papam. extra de eccle. ædil. c. 3. eius tamen consensu primo requisito. Et not. quòd huiusmodi requisitio facienda est, cum ille locus esset, in quo excreuit multitudo fidelium, iam deputatus alicui episcopatui, al iàs non.

f *Rima.*] id est, patriarchalis.

Hæc est tertia pars distinctionis: in qua dicitur, ꝙ Papa non debet vocari vniuersalis Ioan. de Fant.

Vllus patriarcharum.] Episcopi in suis epistolis appellabant patriarchas vniuersales: quare prohibet Pelagius omnibus episcopis vt neminẽ de cetero appellẽt vniuersalẽ: quia sicnus appellatur vniuersalis, ceteris honor debitus subtrahitur.

Cce.] CASVS. Eulogius Alexandrinus patriarcha in sua

1 Poly. l. 3. tit. 31. Iuo p. 5. c. 54. Pan. l. 4. c. 25. *al. fides*

‖ Multitudine excrescente multa fiunt. *al. episcopum*

2 Et Carthag. 3. c. 26.

3 Poly. l. 2. tit. 26. Burch. l. 1. c. 3. Iuo p. 5. c. 57.

‖ Multitudine excrescẽte an possit ecclesia in alterius parochia fine ipsius cõsensu construi.

4 Poly. l. 2. tit. 25. Ans. l. 6. c. 130. *al hoc tam profano vocabulo* orig. *al summus* orig.

5 Io. dia. l. 3. c. vlt. 6 Poly. l. 2. tit. 26. Ans. l. 6. c. 131.

bus, sicut & in legibus, sæculi olim ordinatum erat; qui non primatum, sed aut metropolitanorum, aut archiepiscoporum nomine fruerentur.

Hoc caput integrum repetitur à Gregorio VII. lib. 6. reg. epist. 35. Rothomagensi, Turonensi, ac Senonensi archiepiscopis, scripta, ex qua & originali nonnulla sunt restituta.

Item Anicetus ad episcopos Galliæ.

¶

1 VLli archiepiscopi primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent ciuitates; quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum, regulariter patriarchas, & primates esse cõstituerunt: nisi aliqua gens deinceps ad fidem cõuertatur, cui necesse sit propter multitudinem eorum, primatem constitui. Reliqui vero, qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non primates, sed metropolitani nominentur.

Item ex concilio Africano, c. 6. 2

¶

3 PRimæ sedis episcopus nõ appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi; sed tantum primæ sedis episcopus.

Vniuersalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.

Vnde Pelagius II. epist. omnibus episcopis illicite à Ioanne Constantinop. conuocatis, &c.

¶

4 NVllus patriarcharum vniuersalitatis vocabulo vmquam vtatur: quia si vnus patriarcha vniuersalis dicitur, patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed absit hoc, absit à fidelis cuiusquam mente, hoc sibi vel velle quempiam arripere, vnde honorem fratrũ suorum imminuere ex quantulacumque parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem vmquã suis in epistolis vniuersalem nominet; ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem offert indebitum.

Item Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino, lib. 7. epi. 30. indic. 1. 5

¶

6 ECce præfatione epistolæ, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superbiæ appellationis verbum, vniuersalem me Papam dicentes imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi sanctitas vestra vltra non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quàm ratio exigit, præbetur. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus; nec honorẽ esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est, honor vniuersalis ecclesiæ: meus honor est, fratrum meorũ solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cũ singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim vniuersalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur vniuersũ. Sed absit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, & charitatem vulnerant.

Apud B. Gregorium hæc sequuntur. Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atque post à subsequentibus patribus hoc decessoribus meis oblatum vestra sanctitas nouit. Sed tamen nullus eorum vti hoc vmquàm vocabulo voluit, vt dum in hoc mundo honorem sacerdotũ diligerent omnium, apud omnipotentẽ Deum custodirẽt suum. *Quam rem etiam plenius exponit, lib. 4. epist. 32. Refert autem B. Thomas in opusculo cõtra errores Græcorum totam illam synodum sancto Leoni sic acclamasse,* Leo sanctissimus Apostolicus, & œcumenicus, id est vniuersalis Patriarcha permultos annos viuat. *Et Leo ix. Michaeli Constantinopolitano archiepiscopo de hac eadem appellatione scribens ait,* Licet magno Leoni prædecessori nostro, & successoribus ipsius hoc sancta decreuit Chalcedonensis synodus. *Sed in multis quoque libellis, qui actio ne tertia eiusdem synodi habentur, hæc est inscriptio,* Sanctissimo, ac beatissimo vniuersali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni. *Et in codicibus multarũ epistolarum ad Romanos Pontifices, quæ manuscriptæ in Vaticana bibliotheca seruantur (quarũ multa exempla sunt penes priuatos) ad Hormisdam Papã plusquam trecenti Archimandritæ, ac monachi secundæ Syriæ sic scribũt,* Sanctissimo, ac beatissimo orbis terræ Patriarchæ Hormisdæ continenti sedẽ principis Apostolorum Petri, deprecatio, & supplicatio minimorum Archimandritarum, & ceterorum Monachorum secundæ Syriæ. *Et in media fere epistola.* Quoniam Christus Deus noster principem pastorũ, & doctorem, & medicum animarum constituit vos nostrum sanctum angelum; dignum est passiones, quæ nobis cõtigerunt, exponere, *&c. Auitus quoque Galliæ episcopus ad eumdem Hormisdam sic scribit,* Dum religionis statui, & plenis catholicæ fidei regulis perspicitis cõuenire, vt gregem per tota vobis vniuersalis ecclesiæ membra commissum, peruigil cura me adhortationis informat. *Et Ioannes episcopus Nicopolitanus ad eũdem,* Decenter ad vestras orationes cõcurro, vt iuxta consuetudinẽ Apostolicæ sedis vestræ cunctarũ ecclesiarũ, curã, & Nicopolitanorum habere dignemini, secundũ antiquã specialẽ dispositionem vestrã. *Et in breuiario Liberati, c. 22. episcopus Patera hæc Imperatori de Syluerio Papa ait,* multos esse in hoc mũdo reges, & nõ esse vnũ, sicut ille Papa est super ecclesiam mundi totius. *Et Regino Germanus lib. 11. Chronicorum de Nicolao primo loquens, sæpe illum vocat vniuersalem Pontificem. Sed istius dictionis,* vniuersale, *duæ sunt notiones, quod Innocentius iij. lib. 2. epist. 206. (quæ incipit,* Apostolicæ sedis) *Patriarchæ Constantinop. scribens exponit his verbis,* Dicitur enim vniuersalis ecclesia, quæ de vniuersis constat ecclesiis, quæ græco sermone catholica nominatur, & secundum hanc acceptionem vocabuli ecclesia Romana non est vniuersalis ecclesia, sed pars vniuersalis ecclesiæ, prima videlicet, & præcipua: veluti caput in corpore; quoniã in ea plenitudo potestatis existit, ad ceteras autem pars aliqua plenitudinis deriuatur. Et dicitur vniuersalis ecclesia illa vna, quæ sub se continet ecclesias vniuersas. Et secũdũ hanc nominis rationẽ Romana tantũ ecclesia vniuersalis nuncupatur: quoniam ipsa sola singularis priuilegio dignitatis ceteris est prælata, sicut & Deus vniuersalis Dominus appellatur (non quasi iam diuisus in species aut specialissimas, aut etiam subalternas) quoniam omnia sub eius dominio continentur. Est enim vna generalis ecclesia, de qua veritas inquit ad Petrum, [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.]

epistola Gregorium vniuersalẽ appellauit: quod ipse Gregorius ante prohibuerat: quare præcipit sibi vt hoc de cetero non faciat: quia non verbis, sed moribus quærit prosperari: & si ipse vniuersalis appelletur, nullus honor ceteris remanebit. quod ei non placet: quia tunc ipse honoratus cum aliis honor debitus non negatur.

g *Subtrahitur.*] Arg. ‖ quòd Papa per suum mandatum non vult derogari iuri alicuius. ℨ. 25. quæst. 2. quod vero dicitis. ℨ. 9. q̃. 3. nunc vero. ℨ. 11. quæ. 1. peruenit. ℨ. 63. distinct. quanto. ℨ. 85. dist. archidiaconum Florenti num. in fin. Argum. con tra 8. quæst. 3. Artaldus, 9. quæst. 3. conquestus. in fin. sic extra de offic. deleg. super eo. vbi dicitur, non est intentionis nostræ alicui derogare per rescriptum nostrum. & ita arg. quòd vni attribuitur, alij subtrahitur: arg. 45. distin. disciplina. ff. de iudic. cum prætor. in fin. & extra de b rescrip. olim in fine 85. dist. archidiaconum. argu. nemini consulendum cum alterius iactura, vt infra 9. quæst. 3. si quis vero. not. 22. quæst. 2. primũ. 14. quæst. 5. denique.

h ¶ *Præbetur.*] Non enim debent plus esse subditi quàm expedit. 2. q̃. 7. admonendi, ‖ nec prælati ita humiles vt contemnantur. 86. dist. quando. ff. de offi. præsi. obseruandum.

i ¶ *Non negatur.*] Sic C. de cad. tollen. l. 1. §. vlt. C. de nup. imperialis. in prin. nec enim publice prodest, &c. c C. de sen. præf. præ. l. 1.

k ¶ *Negat se hoc esse.*] id est, esse de vniuersitate, cum tamen Romana ecclesia non sit vniuersalis, licet sit de vniuersitate. Ioan.

Episcopos.]

‖ Papa per tale mandatum non vult derogari iuri alterius de rogari velle.

a Adde adhuc dubium tex. in l. nec ann. C. de emẽdã. & in l. 3. §. 6 si quis à principe. ff. ne quid illoq.

b Aliàs eam de præsitu. cum olim.

Piscopos.] Hæc distinctio dividitur in quinque partes, & loquitur de pallio, quod est Pontificalis officij plenitudo; & hoc probat per capit. sequen. Secunda ibi, *Prisca.* Tertia ibi, *Caussarum.* Quarta ibi, *Pallium.* Quinta ibi, *Priuilegia.* Io. de Fant.

CASVS. Supra tractatum est de patriarchis & archiepiscopis: sed quia eorum dignitas est imperfecta sine pallio: ideo supponit hic cõsequenter distinctionem, in qua specialiter de pallio tractatur, ostendens primo, ꝙ patriarchis, vel archiepiscopis sine pallio consecrare non licet. Secundo, quòd intra tres menses à tempore consecrationis pallium sit petendum, vt ℨ. cap. quoniam. Tertio ostendit quibus pallium sit dandum, scilicet benemeritis, & instanter postulantibus, vt ℨ. eo. cap. prisca. Quarto quo tempore pallio sit vtendum, scilicet tantum in celebratione Missæ, vt ℨ. ea. pallium. Quinto vero, quòd cum donatione pallij noua priuilegia conceduntur, vel vetera confirmantur, vt ℨ. ea. rationis.

a ¶ *Episcopos.*] Hic intitulatur 100. dist. & quia fecerat mentionem de primatibus & archiepiscopis, & eorum dignitas videtur esse imperfecta sine pallio, vt extra de electio. significastis; ideo specialiter tractat de pallio, ostendens, quòd nisi habeant pallium, non possunt episcopalia exercere officia. ‖ Ponit etiam intra quod tempus debeat peti & dari, quia intra tres menses: & quibus, quia benemeritis: & fortiter postulantibus a, & quo tempore sit eo vtendum, vt in alio tempore vti eo non possit: quia tantum in celebratione Missæ, nisi plus ex priuilegio alicui concessum sit, vt in alio tempore vti possit. & qualiter sit dandũ: quia cum donatione noui priuilegij, vel renouatione veteris. ℨ. eadem, optatum.

Voniam quidam.] CASVS. Hoc c. in duas partes diuiditur. In prima dicitur, quòd si archiepiscopus vltra tres mẽses à tempore consecrationis pallium petere distulerit, carere debet dignitate sibi commissa, & alij metropolitani cum consilio summi pontificis viduatæ ecclesiæ prouidebunt. In secunda parte, quæ loquitur de episcopo, dicitur, quòd episcopus intra tres menses à tempore electionis debet consecrari. Sed si vltra menses quinque distulerit, nec ibi, nec alibi in episcopũ consecrabitur, immo iudicio sui metropolitani cedat, & abrenuntiet vel recedat. Secunda pars incipit ibi, *Si vero consecrandi.*

b ¶ *Fidem.*] id est, fidelitatem, vel etiam symbolum, vt ℨ. ea. optatum.

c ¶ *Episcoporum.*] ‖ sed quare differunt per hoc consecrationes episcoporum, cum ecclesia vacante comprouinciales episcopi aliquem consecrare in episcopum possint, vt 64. distinctione, quia extra de electi. quia diligentia? Item etsi ipse non habeat pallium, tamen aliis mandare posset consecrationem, vt extra de electio. suffraganeis b. Ad hoc potest dici, ꝙ illud cap. loquitur quando electus est in mora petendi pallium. f. post tres menses elapsos: vnde ipse aliis nõ potest cõmittere consecrationem, nec etiam tunc suffraganei sui possunt consecrare aliquem, vt per hoc maior rubor incutiatur electo, cum viderit sum suffraganeum consecrari ab extraneis: quia non multum curaret, si à suis consecraretur. sed vsque ad tres menses antequam sit in mora petendi pallium, satis vr, ꝙ comprouinciales episcopi possunt episcopalia iura supplere: cũ semper vicini epi ſuppleant defectum alicuius vacantis ecclesiæ, vt ℨ. q. 1. pontifices. 65. dist. si forte. Sed ipse electus licet sit consecratus, iura epalia non potest exercere ante receptum pallium: nec virgines consecrare, nec ordinare clericos, nec synodum celebrare, vt ext. de elec. ꝙ sicut. in fi. ext. ea. significasti. ‖ Sed numquid electus in archiepiscopum, & confirmatus potest confirmare eos qui sunt electi in episcopos? Dico, ꝙ sic. ext. de elec. nosti. & c. transmissam. de transla. cum ex illo. immo & capitulum potest confirmare, quia supplet vicem prælati. ar. extra de hære. ad abolendã. & ar. de concess. præben. nulla. Sed dico, ꝙ nec capitulũ supplet in hoc defectũ prælati, vt extra ne sede. va. illa. licet sit argu. ꝙ solus Papa possit. 24. dist. presbyteri. extra de concess. præben. quia diuersitatem.

d ¶ *Viduatis.*] olim. nã post confirmationem electi iam est matrimonium inter eum & ecclesiam. de transla. prælato. inter corporalia. Vel dic, ꝙ vidua est quo ad epalia.

e ¶ *Tres menses.*] accusatus de hoc coram Papa aliàs non.

f ¶ *Consecrationis.*] id est, confirmationis, si ante erat episcopus.

g ¶ *Post secũdam.*] dicunt quidam faciendam ipsi metropolitano intra alios duos menses antequam deponatur: sicut post sequitur de episcopis. quod enim dicitur de episcopis, ℨ. hoc exam di de metropoli. vnde hæc determinatio post se cundam, &c. determinat illud verbum, careat. & secundum hoc est hic ar. ꝙ mora potest purgari. ‖ Alij dicunt, ꝙ hæc admonitio debet fieri tantummodo à suffraganeis metropolitani, ad quos (vt dicit) translata est potestas cũ metropolitanus negligens existat. Si ergo suffraganei post admonitionem neglexerint confecrare vel eligere, vicini metropolitani consecrabunt consilio Papæ. ‖ Sed quare aufertur capitulo potestas eligẽdi? Respon. Quia neglexerũt admonere suũ electũ ad petendum palliũ aliàs dico reuerti ad eos ius eligendi. Sed quare descendit ad metropolitanum, cum tantum ad Papam deuoluuntur episcopatus, vt extra de concess. præben. & eccle. nõ va. dilectus? Sed hic præcise non descendit, ad Metropolitanũ, sed ad Papã cum eis vel tũc descendit ad Papam cum aliquis sit negligens in eligendo c. Et est ti. 65. dist. si forte. Io. Hodie solus Papa facit hoc per decre. illam dilectus. E.

h ¶ *Cum consilio.*] dicunt quidam hoc generale esse, ꝙ vbicũque per negligentiã vnius trãsfertur potestas ad aliũ, ille nõ procedet, nisi prius requirat auctoritatem superioris. sed hoc nego, & est hic specialis aliàs secus. 9. q. 3. cũ simus. ar. ff. de condi. instit. quæ sub conditione. §. vlti.

i ¶ *Vltra tres menses.*] sed quare non dantur nisi tres menses archiepiscopo, vt ℨ. eo. ca. quia maius periculum est in mora metropolitani. 42. distinct. quiescamus.

k ¶ *Cedat.*] ergo metropolitanus potest deponere electum. contra 7. quæst. 1. mutationes. & 3. q. 6. quamuis. extra de transl. inter. ‖ Sed hoc speciale est, vt confirmatum posset metropolitanus deponere, & hoc in odium negligentiæ. Alius est casus 92. dist. si quis episcopus per manus. Tertius 23. dist. illud. Sed certe hic non deponitur nisi ab obtinendo, non ab ordine quem habet, vt extra de accusa. c. super his.

Risca.] CASVS. Docet hic Gregori. Brunichildam Reginam, quòd pallium non datur nisi benemerito, & fortiter postulanti.

l ¶ *Et fortiter.*] sed si fortiter postulet, non ne potest notari ambitio? Non: ‖ quia cum quis suo iure vtatur, prodest instantia. de pœni. distinct. 1. importuna. 72. dist. cap. 1. & 2. q. 6. post appellationem.

Nouit.] CASVS. Palea est, in qua præcipitur, vt pro recipiendo pallio nihil detur, sicut olim consuetudo erat; cum hoc habeat speciem simoniæ.

CAVSARVM. Hæc est 3. pars huius distin. in qua dicitur, quòd qui pal

1 Poly. l. 2. tit. 10. Ferd. l. 1. c. 25. Ans. l. 6. c. 91. Iuo p. 5. cap. 56. Ioan. l. 3. c. 11.

‖ Archiepiscopi pallium nõ petentes negligenti animo quibus præbeat detrimentum.

b Quidam dicunt quòd ista clausula, quæ sequitur, scilicet, nec ibi, nec alibi, non potest dici, nisi in casu huius c. quia ibi non potest consecrari, nisi in sua prouincia. Sed hoc non videtur verum. extra de transla. c. 1. in glo. penultima. Archid.

‖ Electus in archiepiscopũ, & cõfirmatus electos in episcopos confirmat.

‖ Archiepiscopum negligentem pallij petitio eum quis monere debet.

‖ Prælati negligentia auferit capitulo ius eligendi.

‖ Petenti instãtia prodest. orig.

6 7. q. 1. c. de ordinationibus.

c Hoc est falsum: vt extra de elect. nec ꝙ defectus. vbi dicitur quod pro summis superiorem deuoluitur in hoc casu quod dic. vt extra lib. 6. c. tit. quamquam.

‖ Cõfirmatus quãdoque deponitur.

3 Ansel. lib. 6. cap. 93. Pol. l. 2. c. 11. 24.

4 Io. Diac. l. 3. cap. 5.

5 Ans. l. 6. c. cap. 90. Pol. l. 2. tit. 2. ℨ. si summus *vel* ℨ. si summus *vel* ℨ. si summus *vel*

qui pallium accipit, obedientiã iurare debet,& quòd canones feruet, quod nisi fecerit, pallium non habebit. & hoc probat tribus capit. Io. de Fan.

CASVS. In hoc §. exponit Gratianus quæ sunt merita causarum, scilicet, vt is qui postulat pallium, mereatur recipere, & fidem suam iuramento adstringat, vt apostolicis decretis & statutis synodalibus obediat. Postea ostendit, q̃ pallio non est vtendum nisi certis diebus, & inter Missarum solennia. Et ad hoc probandum inducit sequentia capitula.

Pallio autem nõ nisi certis diebus, & intra ecclesiam ad Missarum solennia cuiquã Metropolitano vti licebit.

Vnde Ioannes episcopus Vuliberto α Agrippinensi episcopo.

α¶ Vuliberto.] *Restitutum est hoc nomen ex Anselmo. Nam antea erat*, Giliberto, *Nam Regino in ea ætate, qua Ioannes octauus Romanæ ecclesiæ præfuit, meminit Vuliberti episcopi Agrippinensis: & inter epistolas Ioannis Papæ octaui, quæ in biblioteca Vaticana seruantur, est epistola alterius arg. ad eumdem, & Deusdedit refert integram eiusdem Ioannis epistolam ad eumdem Vulibertum.*

¶Nisi post confirmam fidei professionem pallium dari non debet. C. III.

1 OPtatum tibi pallium nunc conferre nequiuimus: quia fidei tuæ paginam minus [a], quàm oporteat, continere reperimus: cum videlicet in ea nullam sanctarum vniuersalium synodorum, in quibus fidei nostræ symbolum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum constitutorum secundũ morem feceris mentionem [b]: sed nec illam propria subscriptione [c] munieris, nec aliquem [d], qui hanc iureiurando [e] firmaret, miseris.

1 Ansel. l. 6. c. 92.

Item Gregorius Aregio episcopo Francorum, lib. 7. epist. III.

¶Qui pallium desiderat accipere, prius à se remouere illicita promittat. C. V.

2 INea synodo, quam contra simoniacam hæresim per fratrem, & coepiscopum nostrum Syagrium decreuimus congregari, sanctitatem vestram volumus interesse, atque eidem fratri ita pallium, quod transmisimus [f], tribui, si prius se promiserit illicita, quæ prohibuimus, per definitionem synodicam à sancta ecclesia remouere. De qua synodo omnem nobis subtiliter ordinẽ tuam fraternitatẽ volumus scriptis discurrẽtibus ‖ nũtiare; vt ipse, cuius nobis sanctitas valde experta est, nos reddas de omnibus certiores.

2 Ansel. l. 6. cap. 90.

Idem Virgilio episcopo Arelatensi, lib. 4. epist. 51. seu c. 95.

& hoc à maiori non à minori exigi potest: arg. 27. dist. de Syracusana, vt no. 8. q. 3. in summa.‖Vel dic quòd hæc dictio, si, non notat hic conditionem, sed quamdam modificationem: arg. ff. de tutel. muto. §. secundo. sic ponitur extra de ele. significasti [b]. immo nec dicitur cõditio, cum subintelligatur. ff. de condi. & demon. conditiones. Arg. cõtra. quia cõditio est. Nam si dico: date illi si iurauerit: hoc est dicere, non da te illi nisi iurauerit. ff. de condi. & demo. quibus diebus. §. 1. Io. Ego credo quòd honesta & licita conditio apponi potest in collatione spiritualiũ: vt extra de elect. significasti. & extra de fer. non or. eo libentius. B.

[a] Si, non, per conditionem notat.

[b] Immo dicitur ponitur quia, vt extra de spon. c. 1. & gl. ibi. & ratio. Archid.

3 Ansel. l. 1. cap. 98.

¶Non nisi ad Missarum solennia archiepiscopo vti pallio licet. C. VI.

3 PAllium tibi transmisimus, quo fraternitas tua intra ecclesiã [h] ad sola Missarum [i] solennia vtatur.

[*Item Ioanni Rauennati episcopo, lib. 2. epist. 54. seu c. 93. indict.* II.]

¶De eodem. C. VII. PAPA.

4 NOn multum temporis interuallum est, quòd quædam nobis de tua fraternitate fuerunt nuntiata, de quibus vobis, veniente illuc Castorio notario sanctæ, cui Deo auctore præsidemus, ecclesiæ, subtiliter nos indicasse meminimus. Peruenerat nãque ad nos quædam in ecclesia vestra contra consuetudinis, atque humilitatis β tramitem geri; quæ sola, vt bene nostis, est officij sacerdotalis erectio. Quæ, si sapientia vestra mansuete, vel cum episcopali sulcepisset studio, non de illis accendi debuerat; sed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere.

4 Ansel. l. 2. cap. 87.

β¶ Humilitatis.]*Restitutus est hic locus ex ipsa epistola. Antea enim legebatur*, contra vtilitatem ecclesiæ, & consuetudinis tramitem geri: quæ sola, vt bene nostis, est officij sacerdotalis ereptio.

Item Ioanni episcopo Rauennati, in eadem epistola.

¶De eodem. C. VIII.

5 COntra morem quippe ecclesiasticum est, si non patietissime [k] toleratur, (quod à vobis absit) etiam iniusta correctio †. *& infra.* ¶ Illud frater charissime tibi non putamus ignotũ, q̃ pene de nullo metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra Missarum tempus, vsum sibi pallij vindicasse. Et quòd bene hãc consuetudinem generalis ecclesiæ nouceritis, vestris nobis manifestissime significastis epistolis: quibus præceptũ beatæ memoriæ decessoris nostri Ioannis Papæ nobis in subditis transmissistis annexũ, continens omnes consuetudines ex

5 Ansel. l. 6. cap. 97. Pol. l. 2. tit. 21.

‖ Si, non, per conditionem notat.

‖ Archiepiscopus antequã ipse suffraganeũ suũ consecret synodum.

‖ Priuilegium & iuri communi licet quãdoque imitari.

‖ Priuilegia exceptum tanquã iniuste dicendas.

‖ Concor. text. in 8. q. 3. sacerdotales. Cde. cdd.

‖ Priuilegia exceptionis habere non iudicia.

‖ Canonicus de communi iure nõ potest dare præbendas possidere.

nium. & distinct. 19. in memoriam. 23. quæst. 1. quid culpatur.

l ¶ *Consuetudines.*] ‖ Sed numquid valet priuilegium ita generale? Sic, vt 19. distin. si Romanorum. Et est si. 9. q. 2. epi scopi. 23. dist. præterea. ff. de leg. 1. l. si quando. tamen cum hoc priuilegium obscure loquatur, & faciat mentionem alterius priuilegij vel consuetudinis, necesse est vt illud exhibeatur, vt 76. distinct. ieiunium. in princ. & extra de verbo. signi. abbate. vt no. §. distinct. 9. vt veterum. Ad hoc dicunt quidam, quòd si in hoc priuilegio inseritur totus tenor primi, non est necesse primum exhiberi. extra de iur. cal. inhærentes. C. de do. si donatio. ff. de do. ex hac scriptura. ff. de admi. tuto. chirographis. Sed certe illud non sufficit. nam adhuc potest esse falsitas in bulla vel filo, vt extra de priuil. cum olim, in fin. Alij dicunt, quòd si auctoritate iudicis est rescriptum publicatum, non est necesse exhiberi; secus si per tabellionem: quia publicatio facta coram iudice fidem facit, licet postea perdatur, vt C. de testa. publicati. & iudex diligentius singula considerat quàm tabellio. Sed istis ob-

extra de

a In fine verietate. vbi dicitur, q̃ omnia gesta præsumantur per omnia rite cẽlebrata, si contra nihil obijciatur. Archid.

extra de sen. & re iu. cum inter [a]. in fi. Ad hoc dico, q̃ sufficit si coram iudice est publicatum: ita vt non teneatur exhibere prius instrumentum nisi aduersarius dicat se velle probare falsum: tunc enim debet illud exhibere, licet prius fuerit ei fides impositi: nisi iuret illud se perdidisse, vt C. de fide instr. l. vlt. Ioan. Hoc hodie determinatur contra de fide instru. c. vlt. B.

a ¶ *Priuilegio.*] vide qualiter argumẽtatur: ex quo per priuilegium hoc vendicatur: non ergo de iure cõmuni hoc potest vendicari: quasi simul non possit quis in initi priuilegio, & iure communi, vt 16. q. 1. hinc est. & ff. de leg. 1. fi quando. ‖ Sed certe quãdoque vtitur quis & priuilegio & iure cõmuni, vt extra de consue. cum dilectus. ‖ nec renuntiat quis priuilegio militari, licet vtatur iure communi, vt ff. de mili. testa. l. 3. sic ff. de priuile. cre. l. antepe. 23. dist. quamquam. in princi. Sic iuri communi, & etiam consuetudini potest quis inniti, vt extra de censi. c. sopitæ. & 95. distin. olim. Io. Sed certe quidquid dicat Io. non dicitur priuilegium de eo quod competit de iure communi, cum priuilegium sit lex priuata §. distin. 3. priuilegia. nec illa decre. de consue. cũ dilectus. contradicit: immo concordat: cum confirmatio ad priuilegium, & electio ad ius cõmune pertinere dicatur. extra de elect. cum inter. ad fin. Bar.

b ¶ *Omnium.*] Vide qualiter argumẽtatur, ex quo aliæ ecclesiæ vtuntur tali consuetudine: ergo & ista debet vti eadem. argum. si. extra de censi. ex parte. Sed huic argumento posset respõderi, ‖ quòd consuetudo aliarum ecclesiarum non derogat consuetudini istius, vt §. 12. dist. illud. & extra de capel. mo. dilectus. circa. fin.

c ¶ *Ostendi.*] Hoc est contra tres regulas. ‖ Vnam, quòd tenetur possessor dicere titulum suæ possessionis. hoc est contra id, 2. quæst. 5. §. 1. Aliam, quòd ab eo qui ius negat, non requiritur probatio: quod est contra id. ff. de probatio. ab ea. Tertiam, quòd actore non probante reus non absoluitur. 6. quæstio. vltim. actor [b]. sed hoc est ideo quia præsumptio contra ipsum facit.

d ¶ *Non ostenditur.*] Qui enim priuilegium allegat, debet probare & ostendere: extra de priuile. porro. & ca. seq. & capit. pastoralis. nullus tamen tenetur edere, nisi illum articulum qui facit ad rem. extra de fide instrum. contingit. licet aliàs nemo posset iudicare de priuilegiis sedis Apostolicæ. extra de iudi. cum venissent, tamen qui defendit se per tale priuilegium, oportet vt illud exhibeat, vt extra de fid. instrum. accepimus. ‖ Sic ergo canonicus, qui possidet duas præbendas, cum de iure non possit eas possidere: si contra eum agatur, ipse tenetur probare qualiter habet. secus si conueniatur super prima tantum. Dicunt tamen quidam, quòd canonico indistincte incumbit onus probandi, scilicet institutionem suam. extra de app. personas. argumen. extra de procura. ex insinuatione. argumen. 2. quæst. 1. legum.

e ¶ *Te comprobes.*] Nonne præscriptione posset iste se tueri? Non: quia nullum ius proditum est, quo talia à talibus taliter possideantur. & quod de iure communi non possidetur, nec præscriptione acquiritur, vt hic, & 93. distinct. illud. & cap. peruenitur.

f ¶ *Splendidius.*] ‖ Sic nihil est splendidius in principe quàm fides. C. de fum. trin. inter claras.

g ¶ *Ex non scripto.*] infra 25. quæst. 2. institutionis. §. distin. 1. consuetudo.

h ¶ *Tueri.*] supra distin. 11. catholica. argumen. contra. Sol. onus potest quis inducere sibi ex consuetudine, non honorem. 8. quæst. 1. in scripturis.

PRIVILEGIA.

Hæc est quinta pars huius distin. in qua ostendit Gratianus quòd priuilegia cum pallio sunt concedenda.

Rationis.] CASVS. Syagrius episcopus à Gregorio pallium postulauit. Gregorius vero pallium sibi largitus est & priuilegia. Sed quoniam cum honore debet crescere solicitudo: ideo præcipit sibi vt solicitus sit circa curam subiectorum. Duo sequentia capitula plana sunt, & per te videbis.

i ¶ *Cura.*] Arg. ad quẽ pertinet honor, & onus, vt dist. 56. Dominus noster. dist. 86. fratrẽ. dist. 13. nerui. 40. distin. ante omnia. distin. 35. ecclesiæ. ‖ nam dicit lex, quòd vtilitas per dignitatem augmentatur. ff. de iudi. l. si longius. in fi. ff. de donatis filius. §. 1.

k ¶ *Subiectorum.*] §. 87. dist. §. 1. & c. diuinæ.

l ¶ *Alliũ.*] ¶ *Vices.*] Per priuilegium fecerat eũ legatum suum, sicut suus prædecessor fuerat. Vel ideo dicit, quia omnes vocantur ab eo in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis, vt 2. quæst. 6. decreto. Vel prius erat legatus, sed esse desiit factus archiepiscopus: argum. ff. de arbi. non distinguemus. §. 1.

Criptorum vestrorum.] ¶ *Ordinatum.*] à suis episcopis: ‖ nam hoc est regulare, vt à suis suffraganeis consecretur archiepiscopus. 63. distinct. quanto. & potest perpendi ex hoc cap. & §. eod. quoniam. & 44. distinct. quia. q̃ metropolitanus etiam sine licentia summi Pontificis potest consecrari: & ad Papam non spectat (vt videtur) nisi datio pallij. Alij dicunt istud obtinere, vbi metropolitanus habet primatem: vel cum hoc habet ex consuetudine. hodie tamen vult Papa, quòd petatur ab eo confirmatio cum pallio, vt extra de elect. quòd sicut, vt dixi 51. distinct. cap. vlt.

n ¶ *Atque priuilegia.*] Ista priuilegia fuerunt personalia, & transierunt cum persona. ff. de regulis iur. priuilegia. & extra de institi. cum venissent. ‖ Sed licet transeant cum persona, tamen debent concedi successori cum petierit: & fit iniuria ei nisi concedatur sibi: beneficium tamen est si ei conceditur. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. pen. nam si impetraui vt ducam aquam de flumine publico per prædium meum, & vendo tibi prædium, priuilegium non transit ad te [c]: sed tamen impetrabile est à te: & iniuria fit tibi si non conceditur. Sed tamen multa potest iudex & debet facere, ad quæ compelli non potest. ff. de iudic. non quidquid. C. quomodo & quando iudex. l. 1.

Vna autem.] CASVS. Quia supra facta est mentio de tropolitanis: ideo supponit hic distin. 101. in qua ostendit, quòd in vna prouincia duo metropolitani esse non debent: quod verum est, nisi multitudo populi excrescat, vt 16. q. 1. præcipimus. & 99. distin. nulli. & hoc non potest fieri nisi de speciali licentia Papæ, vt 7. q. 1. mutationes.

Peruenit.]

*Illationes interuenire possunt in spiritualium donatione.

*Epi scopi donatio sine sub scriptione nõ valet.

*Add rex. in l. si quis ex argentariis. §. si initium. ff. de eden. no. in authen. vt præpo. no. impe. in prin. & §. fi qua. coll. 5.

Mentionem. de eis conseruandis. Quid autem iurare debeat qui pallium petit, habes extra de iureiur. ego. & de elect. significasti. & notatur 23. distin. quamquam.

Subscriptione. argumen. ‖ donationem episcopi nihil valere, nisi eius subscriptione firmetur, sicut cum concedit aliquem locum, vel iurisdictionem alicuius loci alicui loco vel hospitali: argum. distin. 96. bene. argumen. 12. q. 2. sine exceptione. & c. cum redemptor.

Aliquem. argum. quem per alium iurare. §. dist. 63. tibi domino. §. 17. q. 4. metuentes.

Iureiurando. extra de iura. calum. inhærentes.

Nea synodo, quam. CASVS. Gregorius præcepit Syagrio archiepiscopo, vt deberet contra simoniacam hæresim synodum congregare: huic synodo vult Aregium episcopum Francorum interesse. præcipit ergo Grego. episcopo, vt illuc vadat, & pallium quod transmisit Syagrio episcopo cõcedat, si prius promiserit illicita, quæ prohibita sunt in synodo, ab ecclesia remouere. Item præcipit ei, vt omnẽ veritatem & ordinem de illa synodo scriptis planis & apertis debeat significare. Capitulum quod postea sequitur, planum est: in quo dicitur quando archiepiscopus, & vbi pallio vti debet.

Quod transmisimus. Argum. ‖ pactiones in donatione spirituallium posse interuenire, & conditiones: arg. contra. 1. q. 2. quàm pio. Sed ibi intelligitur pactio & conditio illicita, sed hæc est licita, cum ad eam nihilominus teneretur. Vel ante electionem nulla debet esse, sed post electionem. ante cõsecrationem potest esse, saltẽ licita, vt de rebus & consuetudine ecclesiæ, & fidei articulis, & huiusmodi obseruandis.

*Priuilegia quædam licet personalia transeunt ad successores.

*Archiepiscopus à suis suffraganeis cõsecratur.

*c Concor. text. in 9. sed quod principi. verfic. piane. cum glo. in verb. personales. institu. de iu. nat. Anf. l. 6. c. 86.

*4 Anf. l. 6. cap. 100.

*3 Ansel. 6. cap. 99.

*Dignitas augmentat vtilitatem.

¶ Duo metropolitani in vna & eadem prouincia esse non debent.
C. I.

PEruenit.] CASVS. Relatum est in concilio Chalcedonēsi quòd quidam episcopi sine auctoritate Papæ per imperialem constitutionem vnam prouinciam diuidebãt in duas:& ita duo metropolitani in vna & eadem prouincia inueniebantur: quare concilium statuit, vt episcopi qui talia, de cetero facere tentauerint, deponantur.

a ¶ *Peruenit.*] supra, distin. 10. cap. 1.

b ¶ *Per pragmaticum sacrum.*] id est, principis rescriptum: pragma enim causa dicitur. ‖ vnde pragmatica sanctio dicitur causa in consistorio principis ventilata coram proceribus sacri palatij: & constitutio principis facta ex cognitione causæ dicitur pragmatica sanctio. Io.

c ¶ *Vnam.*] Nam ex quo princeps diuidit, duæ sunt prouinciæ.ff.de offi. assess. si eadem.

d ¶ *In vna.*] quod fieri non debet nisi excrescat multitudo populi, vt 8. 99. dist. nulli. Ioan.

e ¶ *Tale.*] Arg. q licet princeps legitimet aliquem a, non tamen erit legitimus quo ad ecclesiam:& ita erit legitimus quo ad vnum forum,non tamen quo ad aliud,ad hoc facit 10. dist. cap. 1. & 15.q.3.cum autem.

a Sequuntur doc. in c. per venerabilem per illum tex. extra qui filij sint legi. & Cyn. instit. ex complem. C. de ean. & to. in Louis prouincia. de rit. nupti.

¶ Pragmatica sanctio.

¶ *Pragmaticum sacrum.*] *Versiones priscæ, & Dionysiana habent*, per pragmaticam formam: *græce autem est διὰ πραγματικῶν; quod in eodem capite paulo post dicitur διὰ γραμμάτων βασιλικῶν. id est, per litteras Imperiales.*

Hactenus de electione, & ordinatione clericorum tractauimus. Nunc ad simoniacorũ ordinationes transeamus. Et vt facile liqueat, quid super hac hæresi, sanctorum patrũ decreuit auctoritas, causa deducatur in mediũ: cuius negotiũ & de scienter à simoniacis cõsecratis, & de ordinationibus, quæ per pecunias fiunt, contineat.

PRIMÆ PARTIS DECRETI FINIS.

Vidam.] CASVS Expedito tractatu de ordinationibus, promotionibus,& officiis clericorum: accedit Gratianus ad negotia,quorum quædam sunt ciuilia, quædam criminalia,in quorum prosecutione maiora minoribus præponit.Et quoniam omnia crimina respectu simoniæ nihil reputantur:vt 3.ea.q.7.patetideo de ea præmittit quærens,an sit peccatum spiritualia emere, de quo thema proponit, septem eliciens quæstiones.

a ¶ *Quidam.*] Quia hic tractatur de simonia, videamus quid sit simonia, & vnde dicatur, quibus modis contrahitur, quis ad accusandũ vel testificandũ in tali crimine admittatur, quæ pœna imponatur, quæ dispensatio circa tales admittãt.‖Simonia em̃ est studiosa a cupiditas vel voluntas emendi vel vendendi, aliquid spirituale:vt 3.ead. qui studet b. nec oportet addi, vel annexum spirituali,propter illud c.3.q. 3.si qs obiecerit. videtur nñ q hoc addi debet arg. extra de iur. pat.de iure. licet quidam dicant iuspatronatus spirituale esse, & male. De fructibus vero nõ est quæstio, quia etiam dari porcis & vẽdi possunt, vt extra ne pla. vi.su cap.fi.& de emp.& vend.c.cõstitutus. ‖Dicitur autẽ simonia à Simone Mago, qui primo in nouo testamẽto hui⁹ sceleris auctor extitit. Sicut enim Giezi in veteri testamento voluit vendere sanitatem Naaman Syro regi, sic & iste voluit emere donũ Dei, vñ Giezi ticus est dicẽdus q vẽdit gratiam: Simoniacus qui emit. vnde simoniaci sunt appellãdi emptores. Cõtrahitur autem tribus modis, à manu, ab obsequio,& à lingua: vt 3.ea. sunt nõnulli. Et cõtrahitur q̃nque ex parte dãtis, q̃nq; ex parte accipiẽtis, q̃nque ex vtraque, quandoque ex neutra. extr. de sim.& si quæstiones, & not.3.ea.q.5.ca. 1. Admittitur autẽ quilibet contra simoniacum, sicut in crimine læsæ maiestatis.15.q.3.sanẽ.si tñ clericus accusatur,cum distinctione admittitur laicus, s. si est bonæ famæ, cõtra eũnõ tñ secundũ distinctionẽ.extra de fi.per tuas.2.q.1.in primis. in fi.Imponitur autẽ eis pœna quadruplex,q̃nque excõicatio, q̃nque in monasteriũ detrusio:vt 3.ca.reperiũtur, q̃nque spoliatio omniũ bonorũ: vt 23. q. 5. de Liguribus. q̃nque depositio:vt hic, & in multis capitulis Clerici enim deponuntur:vt 3.ea.statuimus.& sunt infames:vt 3.ea. q. 3. c.fi.& accepta tenẽtur restituere.extra de simo.de hoc.3.ead.q.3. si quis dator. Dispẽsatur autem circa tales q̃nque vt laicã habeant cõiugem:vt 3.ea.q.7.c.1. & ministrant quandoque in minoribus ordinibus cõstituti: vt 3.ead.c.5.c.1.quandoque remanent in acceptis.3.ead.q.7. saluberrimum. Quis autem valeat dispensare,habes 3.ead.q.5.cap.fin.Ioan.

Vod autem.] Hæc quæstio diuiditur,in 15. partes; in quarũ prima probatur 16. aucto.q pro ministeriis ecclesiasticis nihil debet dari.Ioan.de Fan.Secunda ibi.*Quia ergo.*Tertia ibi.*Sed obiicitur.* Quarta ibi, *Item opponitur.* Quinta ibi, *Sed obiicitur.*Sexta ibi,*Sed notandum.*Septima ibi,*Patet ergo.* Octaua ibi *Ex his,*Nona ibi,*Sed notandum.*Decima ibi, *Nemo.* Vndecima ibi, *Hoc ergo.*Duodecima ibi.*Ex his.*Tertia decima ibi.*Sicut ergo.*Quartadecima ibi, *Quia ergo.* Quintadecima ibi,*Quolibet.*Ioan.de Fant.

CASVS. Hic ponitur prima quæstio, in qua quæritur an emere spiritualia sit peccatum.& probatur quòd sic,per sequentia cap.

b ¶ *Spiritualia.*] ‖ Spiritualia autẽ dicũtur tribus modis.Vno modo dicitur gratiæ virtuum, & dona Dei. hæc non possunt emi vel vendi quantum in eis est,non enim conferuntur nisi gratis.3.ead.q.3.Saluator. & hic c.1. Quandoque dicitur dignitas ordinis, & omne sacramentum ecclesiasticum præter c matrimonium.Item & omnia iura ecclesiastica spiritualium rerum, vt administrationes, præbendæ, ius decimarum cœmiteria; ordo. hæc vendita transferuntur quo ad characterem tantum, non quo ad vitæ meritum. de facto enim non de iure procedit in talibus venditio. ‖ Quandoque ipsæ res sacræ vt vasa, & omnia vtensilia: hæc bene venduntur clericis vel laicis conflata & confracta, vt 10. quæst.2.hoc ius. In summa ergo scias, quòd pro spiritualibus incorporalibus vt sunt beneficia & ordines,quandoque munus datur pro digno,nec est peccatũ si est munus à lingua.3.ea.filium. sed & obsequiũ tẽporale, dum tamen sine pactione, extra de cleric.non resi.decetero. ‖De spirituali obsequio quin quandoque dari possit, non est quæstio,etiam ex conuentione. extra de præbend. significatũ. immo semper præmium aliquod debet interuenire speciale scilicet meritum hominis.talis em̃ simonia spiritualis nõ reprobatur, sicut nec spiritualis vsura,argu. 24. q.1.aduocauit. ‖ Pecunia autem pro spiritualibus incorporalibus nũquam interuenire debet nisi in quinque casibus. In matrimonio.3.ea. quidquid. 32.q.2.honoratur.In operis etiã quas clericus nõ debet, vt si sacerdos locat operas suas p annum. arg.extra ne præla. vices suas.c.vlt.12.q.2.charitatem. Idẽ est & si sint debitæ,dum tamẽ ius dicat aliquid dandum, arg. 10. q.3.relatũ. extra de simo. cum iit. Item pro salute æterna, & peccatorũ remissione.de pœnit. dist.1. medicina. 13.q.2. animæ. Item secũdum quosdam pro iure sibi competẽte, ne vexetur in eod.3. ead. q.3.quæsitum.extra de vsur.cap.1.& extra de sim. dilectus. Spirituale autẽ pro spirituali permutari potest.extra de rerũ permu.ad quæstiões.Pro spiritualibus aũt corporalibus pecuniã dare non est simonia,vt pro calice, pro libro 12. q. 2. aurum. nisi inueniatur prohibitum, vt in ecclesia, in cœmiterio & chrismate:vt 3.e.placuit.

c *Vide* 5 *dist.* 23.c.*hi igitur. in ver. pro beneficiis. & Tuscor. 1 iſta super c.1 ad 3.*

‖ Res sacræ quãdoque pos sunt vendi.

‖ Dari aliquid pro rebus spiritualibus incorporalibus an liceat.

‖ Pecunia pro spiritualibus interuenire nõ debet, nisi in quinque casibus.

SECVNDA PARS DECRETI.

CAVSA PRIMA.

VIDAM a habens filiũ, obtulit eum ditissimo cœnobio: exact⁹ ab Abbate, & à fratrib⁹ decẽ libras soluit, vt filius susciperetur; ipso tamen (beneficio ætatis) hoc ignorante. Creuit puer, & per incrementa tẽporum, & officiorum ad virilẽ ætatem, & sacerdotij gradum peruenit. Exinde suffragantibus meritis in episcopum eligitur, interueniẽte obsequio, & paternis precibus, data quoque pecunia cuidam ex consiliariis archiepiscopi; consecratur iste in Antistitem, nescius paterni obsequij, & oblatæ pecuniæ. Procedẽte vero tempore nõnullos per pecuniã ordinauit; quibusdam vero gratis benedictionem sacerdotalem dedit: tandem apud metropolitanum suum accusatus, & conuictus sententiam in se damnationis accepit.

1. *q. Hic primum quæritur, an sit peccatum emere spiritualia.*

2. *q. Secundo, an pro ingressu ecclesiæ sit exigẽda pecunia; vel si exacta fuerit, an sit persoluenda.*

3. *q. Tertio, an ingressum, vel præbendas ecclesiæ emere sit simoniacũ.*

4. *q. Quarto, an iste sit reus criminis, quod eo ignorãte pater admisit.*

5. *q. Quinto, an liceat ei esse in ecclesia, vel fungi ea ordinatione, quã paterna pecunia est assecut⁹.*

6. *q. Sexto, an illi qui ab eo iam simoniaco ignoranter ordinati sunt, abiiciendi sint, an non.*

7. *q. Septimo, si renuntians suæ hæresi sit recipiendus in episcopali dignitate, vel non.*

QVÆSTIO PRIMA.

VOd autem spiritualia b emere pec catum sit, probatur multorum auctoritate.

Ait enim Leo Papa.

¶ Simoniaci gratiam non præstant, quam vendere quærunt. C. 1.

1 GRatia c si non gratis d datur, vel accipitur e, gratia f non est. Simoniaci autẽ non gratis accipiunt:igitur gratiã, quæ maxime in ecclesiasticis ordinibus operatur,non accipiunt.Si autem non accipiunt, non habent;si autẽ non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquã dare possunt g. Quid ergo dant ? profecto,quod habent: quid autem habent ? spiritum h vtique mendacij. Quomodo hoc probatur ? Quia scriptum est, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, qui sunt sine intellectu. Quid ergo dant simoniaci? Vtique spũm mendacij, quẽ solũ habent.

¶ Hug. vero sic ponit casum.Dicit enim quòd Leo hic intendit dicere, quòd simoniaci qui pretio ordinantur, gratiam cum ordine non recipiunt, & ideo cum alios ordinant gratiam quam non habent, cum ordinibus non conferunt, sed sicut cum peccato ordinati sunt, ita cum peccato alios ordinant. Quòd autem gratia non detur cum ordo pretio tribuitur,præmittitur in princ.cap.

c ¶ *Gratia.*] i. donũ spiritus sancti,vel ecclesiastica dignitas, vel ordo.

d ¶ *Si non gratis.*] sine munere aliquo non debito.

e ¶ *Accipitur.*] Argum. contra 23. quæst.4.ille gladium.quia ille dicitur gladium accipere, qui illicite accipit.

f ¶ *Gratia.*] id est,cum gratia,id est, cum charitate, id est, non confertur gratia nisi gratis, &c.

g ¶ *Possunt.*] Arg. quẽquam nõ posse dare quod nó habet. 1.q.7.Daibertum.ff.de regu.iur.nemo. de consecr.dist. 4. quomodo,3. ea. q. qui perfectionem. de consecrat.distinct. 4.solet. Contra, creditor distrahit pignus,cuius dominium non habet.Vnde argu. contra, ff.de acquir. re. do.non est nouum.& extra de elect. suffraganeis.Ioan.Sol.generalẽ est, q. nemo de iure dare potest quod non habet.fallit in certis casibus.ℓ.

h ¶ *Spiritum mendacij.*] id est,effectum diaboli, qui pater est men-

‖ Deus fecit in tract. de Simonia.

‖ Nemo dat quod non habet.

‖ Diabolus est pater mendacij.

dacij: quia isti sunt mendaces, cum sint hæretici, & omnis hæreticus mendax est, infrà eadem. si quis inquit. vel dic spiritum, id est, characterem sine executione.

a ¶ *Tesiante.*] cum ait, Gratis accepistis gratis date, &c. arg. à cõtrariis. ‖ contraria enim contrariis opponũtur, ‖ contraria sunt contrariis opponuntur. §. dist. 9. c. 1. & 25. q. 2. decessorum. & 24. q. 2. sane. 32. dist. hospitiolũ. 5. q. 6. delatori. & de pæn. dist. 2. cap. 1. & vide quod no. 8. q. 1. sciẽdum. iuxta finem. *Matth.* 10.

QVicumque.] CASVS. Dicitur in hoc c. q̃ quicũque per pecuniam est ad sacerdotiũ promotus, in veritate nõ est sacerdos, sed tãtum nomen sacerdotis habet inane.

b ¶ *Studet.*] ‖ Hic ergo sola volũtas facit hominem simoniacũ: vt j. ead. reperiũtur. & q. 3. non solum. sicut spes sola facit hominẽ vsurarium: vt 14. q. 3. c. 1. Item hic volũtas sine effectu imputatur 2. & dicit Baz. q̃ huiusmodi peccatũ si non processerit ad actũ, sola volũtate deletur, sicut & sola volũtate commissum est. arg. extr. de regulis iuris, omnis. Vel intellige hoc verbũ, studet, cũ effectu. j. 36. q. 2. si quis nõ dicã. cõtra, arg. ff. dist. 51. si qs post. contra ff. di. 19. Anastasius. ff. dist. 50. is vero q̃ contra. 6. q. 1. §. verũ. 50. dist. si quis post. Ioã. Sol. ‖ hodie sola pœnitẽtia sine resignatione quæsitorũ sufficit, cũ simonia in animo gerebatur vtrinq; vt extr. de simo. c. fi. B. ‖ Voluntas sola facit simoniacum.

c ¶ *Concupiscit.*] id est, ex sua cõcupiscentia, sequitur, vt inaniter dicatur sacerdos.

PResbyter.] CASVS. Dicitur hic, q̃ si q̃s emit ecclesiam per pecuniam, & eam perdet, & præterea deponi debet: quia emere decimas vel altaria est simonia. Sequen. cap. patet. 3 Infra c. cum liquet.

d ¶ *Sacerdotij.*] Hoc verum est, ‖ si in modũ accusationis est conuictus. sed si in modũ exceptionis, secus: vt extr. de accusa. super his b. Item, si in modum inquisitionis cõuincitur, tunc priuatur beneficio. & non ordine. extra de sim. dilectus 2. Dic vt in decre. inquisitionis. q̃nque etiã nõ priuatur omnibus beneficiis in eo casu, vt ext. de elec. per inquisitionẽ. Itẽ regulariter hæc vera sunt, q̃ perdit propria beneficia, si eo sciẽte fuerit data pecunia. aliàs sine culpa sua priuaretur, eo q̃ esset legitime adeptus: vt 16. quæst. 7. inuentum. Item nec ipsum beneficium nec ordinem perdet, si in fraudem ipsius fuerit data pecunia, vt extra de simon. sicut. & cap. nobis, j. quæst. 6. §. vltimo. 4 Pol. ibidem. Anſ. l. 6. c. 80. Bur. l. 1. c. 21. Ino par. 5. c. 77 & 112. ‖ Simoniacus duobus modis potest commini. b Addem ff. de his qui no. insa. Lucius. & est ratio extra de excep. c. 1. 5. vlt. & de or. cog. cũ dilectus. in fi.

e ¶ *Et spiritum sanctum.*] id est, ordinem, & alia officia, quæ dona sunt spiritus sancti.

f ¶ *Simoniacam hæresim.*] Argum. infra ead. quæst. 3. altare, infra ead. quæst. 1. quicumque sacros. infra e. quæst. 5. cap. 1. 5 Conc. Med. c. 42. Decusladit par. 2. Pol. l. 2. tit. 1. Ino p. 1. c. 84. & p. 5 c. 77.

g BEnedictio illi.] ¶ *Ad hoc.*] id est, qui sic honorem accepit, hæresim incurrit. Est enim, vt, consecutiuum c, non causatiuum: vt distinct. 74. consuluit. & 3. quæst. 7. §. item. & 6. quæst. 1. ex merito. 6 Pol. l. 6. Decusladit par. 2. Burch. Lan. Ino p. 5. c. 3. Ant. 1.

mus? quia si spiritus veritatis (testante [2]ipsa veritate, de qua procedit) spiritus accipitur, proculdubio spiritus mendacij esse conuincitur, qui non gratis accipitur.

a ¶ Gratia.] *Simillima primis verbis huius capitis habentur in epistola Leonis primi Nicetæ Aquilegiensi episcopo scripta, quæ est 84. Loquens enim de gratia ait,* quę nisi gratis detur, non est gratia, sed merces. *Reliqua apud ipsum non sunt inuenta.*

Item Gregorius Syagrio episcopo Augustudunensi, lib. 7. epist. 110.

¶ Inaniter sacerdos dicitur, quicumque simoniace ordinatur. C. II.

1 QVicumque studet [b] pretij datione sacrum ordinem mercari, dum non officium, sed nomen attendit, sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit [c].

¶ *Caput hoc ex originali est emendatum, & locupletatum.*

Item ex regesto.

¶ Spolietur honore, qui ecclesiam per pecuniam obtinet. C. III.

2 PResbyter si per pecuniam ecclesiam obtinuerit, non solum ecclesia priuetur, sed etiam sacerdotij [d] honore spolietur: quia altare, & decimas, & spiritum sanctum [e] emere, vel vendere, simoniacam hæresim [f] esse nullus fidelium ignorat.

¶ *Non est inuentum in regesto B. Gregorij, vnde videtur citari. similia habentur apud Gregorium vij. lib. 6. reg. in indice concilij eo anno habiti, & in concilio Turonensi sub Carolo magno, ca. 5. in Remensi. ca. 21. Maguntino sub Rabano. cap. 12. & altero Maguntino sub Arnulpho. cap. 5. & infra ead. q. 3. c. altare. quod ibi citatur ex Paschali.*

Idem Gregorius primus dicta epist. 110. lib. 7. 3

¶ De eodem. C. IIII.

4 BEnedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc [g], vt fiat hæreticus, promouetur.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori, & præter epistolam 110. indicatam, eadem sententia habetur lib. 4. epist. 55. & lib. 5. epist. 107. episcopis Epiri.*

Idem in eodem.

¶ Partem habebit cum Simone, qui contra simoniacos vehementer non exarserit. C. V.

5 QVisquis per pecuniã ordinatur, ad hoc vt fiat hæreticus promouetur. Quisquis ergo

Et est simile, Lex subintrauit, vt abundaret delictum. simile C. de obseq. patro. præstan. si manumissori. & ff. ad legem. Aquil. l. si ex plagis. §. 1. sic & C. de iudic. properandum. in prine.

QVisquis per pecuniam.] CASVS. Dicitur hic, q̃ si quis per pecuniam ordinatur, ipsum esse hæreticum est manifestum. & qui contra talem vehemẽter non inuehitur, velut particeps minis deponatur. h ¶ *Neophytorum.*] quia à neophyto. f. à Simone ortũ habuerit: qui de nouo ad fidem cõuersus fuit: vel ga neophyti solebant dare pecuniam, vt cito promouerentur: quia aliàs non poterant: vt 48. distinct. cap. 1. i ¶ *Exarserit.*] vt j. eo, quicunque. & ca. placuit. ‖ hoc verum est si potest probare illud; aliàs non noceret ei taciturnitas: vt 2. q. 7. plerique. sed si nõ potest probare, faciat quod dicit Augu. 22. q. 5. hoc videtur. Itẽ & si probare potest, & si timeatur scandalũ: tũc faciat id quod legitur 24. q. 3. tam sacerdotes. 2. q. 3. forte. k ¶ *Piaculare.*] ‖ Ideo dicitur piaculare, q̃a secundum leges comparatur ei quod morte expiat. 15. quæst. 3. sane. 5. q. 6. delatori. &c. ‖ Tacitumitas in praxim simoniacam. ‖ Piaculare. Fagnian.

QVos] constituerit indignos meritis sacrã mercatos esse pretio dignitatem; conuictos oportet arceri, non sine periculo facinus tale perpetrãtes; quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio [m] testatur, inuoluit.

Item Ambrosius [a] in libro pastorali.

a ¶ Ambrosius.] *Caput hoc in libro pastorali B. Ambrosij vnde citatur, non est inuentum. Habetur tamen in concilio Toletano vij. cap. 3. quem canonem integrum Anselmus, lib. 6. cap. 85. partem vero ipsius Ino p. 5. cap. 83. ex dicto concilio citant.*

¶ Anathematis sententia damnatur, qui simoniace ordinatur. C. VII.

7 REperiũtur quamplurimi negotio [†] muneris periturj, mercari velle [n] gratiam spiritus sancti: dum vile pretium donant, vt pontificalis ordinis sublime culmen accipiant; obliti verborum Petri, qui dixit ad Simonem [Pecunia tua tecũ sit in perditionem; quoniam donum Dei existimasti per pecuniam possideri.] Proinde, quia & vsitatum [o] est tãtum malum, & maiorum frequẽter cõstat mucrone succisum [p]; detrudatur. Venditor vero puniatur, vt emptor. Si vero laicus fit qui simoniam committit, excommunicari debet. 7 Anſelmus in ſuis collectionibus. Deusdedit par. 2. Burch. Lan. Ino p. 5. c. 3. Ant. 1.

m ¶ *Sacra lectio.*] ‖ actuum Apostolorũ, cum dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionem. j. cap. proxi. & cap. qui studet. & cap. Petrus. Ioan. ‖ Sacralectio

REperiuntur quam plurimi.] CASVS. Quidã obliti verborum Petri dicentis ad Simonem, Pecunia tua tecum, &c. episcopatus per pecuniam acquisierũt, & licet de hoc iam pœna fuerit statuta, Ambrosius tamen huic vulneri cancerosso ferrum ignitum apponit, statuens vt quicumque detectus fuerit simoniam commisisse, à communione altaris sit ipso iure suspensus; & si per accusationem fuerit depositus, in monasterijs

a ¶ *Inicimus.*] Hoc dicit quia adiicit pœnam. Vel dic, iniicimus, id est, iniectum esse ostendimus, &c.

b ¶ *Anathematis.*] Argum. quòd ipso iure sit anathematizatus clericus simoniacus: vt infra eadem quæst. quicumque & cap. placuit. Vel dicit anathema separationem à corpore & sanguine Christi: vnde subdit atque, pro, id est, &c.

nam postea excommunicandus est. infra ead. q. qui studet. & quæst. 3. ex multis. quod est p quolibet mortali peccato. sed ad detestationẽ ipsius a dicitur, quod generaliter intelligitur. hoc tamẽ est speciale in notorio crimine fornicationis, & simonię, quòd suspẽsi sunt, vt distin. 32. §. verum. sed argum. tamẽ est, quòd simoniacus nõ sit ipso iure suspẽsus. extra ea. ex tuæ. Dicas ergo, quòd omnis peccator occultus suspẽsus est quo ad seipsum: vt infra ead. sacerdotes. ‖ sed simoniacus suspensus est quo ad se, & quo ad alios vt extr. de simo. tãta. & hoc verum est de illo, qui emit ordinem. talis enim pœnitere nõ potest, cum rem furtiuam habeat: vt 14. quæst. 6. si res. c ¶ *Condemnatum.*] à statutis patrum ipso iure ex genere delicti. 3. q. 7. §. porro. a Scilicet crimine simoniæ, & de anathemate similiter proprie. Ad eum dicimus. ‖ Simoniacus, ut sit ipso iure excommunicatus. ‖ Piaculare Fagnian. ‖ Tacitumitas in praxim simoniacam. ‖ al. negetur

d ¶ *Ex quo.*] ‖ quasi ex eo tempore sit excõmunicatus, vel sciat se condemnatum, ex quo tempore constat vobis, &c. quasi dicat ex eo tẽpore sit excommunicatus, vel sciat se condemnatum, ex quo tẽpore perpetrauit crimen. & est si. in cri. læsæ maiest. argu. C. ad leg. Iul. ma. quisquis. ver. donationes, &c. Et ita illud verbũ, ex quo, determinat verbum, perpetrasse. & secundum hunc intellectum etiam occultus simoniacus suspensus est. Vel determinat hoc verbum, constat; & tunc est sensus, ex quo cõstat eum simoniacum, tũc demum erit suspẽsus. hoc vltimũ dicebat Marti. Hispanus. e ¶ *Extiterit.*] hoc verum est, si potest probare illud: aliàs non nocet ei taciturnitas: vt 2. quæst. 7. plerique b. Sed si nõ potest probare, faciat quod dicit Augustinus. 22. q. 5. hoc videtur. Item & si probare potest, & timeat scandalum, faciat id quod legitur 24. quæst. 3. tam sacerdotes. & 23. quæst. 4. forte. Ioan. Ad. l. 1. Ad. l. 1. Ad. l. 1

§ Simonia quatuor exemplis est detestabilis.

Qui studet.] Dicitur in hoc capitulo, ꝙ qui spiritualia emit, deponi debet, nec poterit de iure cõi amplius reuocari. ‖ Quòd autẽ detestabile sit crimẽ simoniæ, quattuor exẽplis probatur. Primo exẽplo Giezi, qui propter simoniã, quã cõmisit, factus fuit leprosus. Secũdo exẽplo Iudæ, qui vẽdidit redẽptorem omniũ: propter quod laqueo se suspẽdit. Tertio exemplo Simonis magi, qui propter simoniã quã committere voluit, fuit à Petro damnatus. Quarto exẽplo Christi, q̃ omnib⁹ peccatoribus in tẽplo dimissis, solos simoniacos in detestationẽ criminis exclusit. In fi. dicit, ꝙ qui simoniaci sunt, spũs sancti gratiam habere nõ pñt.

CASVS. Dicitur, ꝙ simoniacus non possit in ordine remanere: sed talis à communione removendus est: & quã graue sit peccatũ, probat exẽplo Giezi, Iudæ, Simonis, & Domini, qui vendentes eiecit de templo.

a ¶ *Studet.*] cũ effectu. verba enim sunt recipiẽda cum effectu. ff. quod quisq; iur. l. 1. extr. de clericis non resid. relatum. vel sufficit, ꝙ det operã.

b ¶ *Ordine.*] ‖ bũ dicit, ordine: q̃a si qs emit ordinẽ, nõ potest dispensari circa ipsum: vt j. ead. erga. & extr. de simo. nobis. in fi. nisi à patre suo, & eo ignorante esset emptus ordo, tunc dispẽsari posset. 1. q. 5. c. vlt. Sed secus est in beneficiorum emptione. cum enim renuntiat qs beneficio empto, potest in illo vel in alio tolerari: vt j. e. 1. q. 5. c. 1. & in decretali de simo. ex insinuatione. Illa tamẽ decreta. loquitur cum à patre ipso ignorante est commissa simonia.

c ¶ *Permanere.*] i. e. si quis. nisi ex dispensatione. j. ead. q. 5. præsentium.

d ¶ *A communione.*] ‖ nũquid pro sola voluntate est excõicandus qs, cum sit simoniacus? Certe non: quia ex voluntate non scãdalizatur ecclesia nisi processerit in actum. arg. 24. q. 3. Deus. & dist. 32. erubescãt. & intellige à cõione. s. fideliũ. ab alia ipso iure separatus est & occultus, quod tenẽdum est: extr. de simo. c. tanta. Ioannes. quod forte hodie correctum est, extra de temp. ord. cap. fin. B.

e ¶ *Capitale.*] i. mortale, vel dignũ depositione.

f ¶ *Sanitatis.*] ‖ numquid ergo licitũ est medico recipere pecuniam pro conferenda sanitate? Sic: quia illud potius dicitur honor, quàm pretium: vt 14. quæst. 5. non sane. vnde non recipit pecuniam pro danda sanitate, cum illud fit gratia, sed pro labore suo. & sic magister non recipit pecuniam pro scientia quam dat, sed pro labore, vel honore, sicut propheta recipit: vt infra ead. quæst. iudices. sic Deus recipit decimas pro honore, non pro pretio: vt 16. quæst. 1. decimæ.

g ¶ *Iudas.*] ‖ Sed numquid Iudas commisit simoniam? Certum est. Et quidem plagium commisit in eo, quòd liberum hominem vendidit. ff. ad leg. Flau. de plagi. l. 1. Simoniam etiam cõmisit in eo, ꝙ rem sacram vendidit. Dicit H. quòd Dominus non potest vendere seruum iam ordinatum; commutare tamen poterit, vel alio genere contractus alienare. Quidam tamen dicunt contra: vt hic, & 54. distinct. generalis.

h ¶ *Vendidit.*] not. quòd dicit, vendidit: & tamen iste quando exegit mercedẽ, iam ille gratiam fuerat consecutus, & ita est argumẽtum contra eos, qui non exigunt ante collationem beneficij, sed post. arg. infra ead. eos. & quæst. 3. si quis obiecerit. ff. de calum. l. 1. §. qui autem. Tamen quidam dicunt Giezi damnatum non pro venditione, sed pro mendacio, quod mihi non placet.

i ¶ *Pecunia tua.*] hoc in detestationem criminis dictum est. 1. quæ. 3. §. econtra. argu. contra.

k ¶ *Dimisit.*] argu. expressum contra Baz. dicentem, ꝙ quilibet propter peccatum mortale erat priuatus introitu ecclesiæ. ar. de pæn. distin. 1. qui sanctus sacerdos. 33. q. 4. vir cũ propria. nam Dominus solos simoniacos de corpore ecclesiæ eiecit, relictis aliis peccatoris intelligẽ. tñ hoc de illis, qui simoniã committunt in ordine accepto: licet auctoritas generaliter loqui videatur. Vnde dic cum Baz. & M. quòd nec talis simoniacus nec publicus fornicator debet ecclesiam ante pœnitentiam intrare. De hac materia notaui 33. q. 4. vir cũ propria. Io. tñ dicit, (quod etiam mihi semper respondit) ꝙ peccator quilibet, & etiã excõicatus potest intrare ecclesiam causa orandi, dummodo nõ interfit diuinis officiis, cum nõ inueniatur prohibitum. extra de sen. exc. cum nuper. H.

Vicumque.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ Simoniaci promoueri non possunt, siue dantes, siue accipiẽtes. Nã dantes & accipientes simoniaci sunt, & cũ maledicti sint, alios bñdicere nõ possũt.

l *Sacros ordines.*] q̃a si per pœnitẽtiam reconciliẽtur, quod tamen per pecuniã acquisierint, retinere non possunt, vel quantum ad imprecationum effectum.

m *Vnde scriptũ est.*] qui offert aliis, vel accipit ab aliis, vt ordinetur, excommunicatus est: vt hic, & j. ea. c. perlatum.

n *Hoc est simoniaca hæresis.*] id est, sic dare vel accipere, simoniaca hæresis est. B.

o ¶ *Christi corpus tradere.*] id est, digne exercere officium sacerdotis.

Vm liqueat.] CASVS. Cũ in nouo testamento præ ceteris criminibus simonia, quæ hæresi cõparatur, sit damnata; cur nõ præcauetur, cum benedictio in simoniaco in maledictionem conuertatur? Duo sequẽtia capitula plana sunt.

p ¶ *Ante omnes.*] contra de consecr. distinct. 2. prima. sed hoc verum est post resurrectionem. vel ante, id est, præ omnibus aliis.

q ¶ *Origine.*] not. ꝙ dicit origine. Hoc verum non est, quo ad nouum testamentum, nam Iudas ante commisit a. Vel dic fatis fuisse in origine: quam cito hoc fecit, fuit damnatus statim. j. ead. cito.

r *Vm ordinaretur.*] ¶ *Lepra fuit.*] id est, peccati vulnere sic infectum reddidit.

s *Ratiam.*] ¶ *Non meruisti.*] argum. vigesima prima quæst. quarta, cap. vltim.

Ito.] CASVS. Tangitur hic quod dicitur in quarto lib. Regum, ꝙ Naaman Syrus postquã ab Helisæo lepra mũdatus esset recessit: Giezi autem puer Helisæi: videns, ꝙ Dñs suus nihil acceperat ab eo, clã secutus est eũ dicens duos filios prophetarũ venisse ad Dñm suum, mãdareq; ei Helisæũ, vt mitteret sibi talentum argẽti, & duo mutatoria vestimenta eos, qui non exigunt ante collationem beneficij, sed post. arg. infra ead. eos. & quæst. 3. si quis obiecerit. ff. de calum. l. 1. §. qui autem. Tamen quidam dicunt Giezi damnatum non pro venditione, sed pro mendacio, quod mihi non placet.

i ¶ *Pecunia tua.*] hoc in detestationem criminis dictum est. 1. quæ. 3. §. econtra. argu. contra.

k ¶ *Dimisit.*] argu. expressum contra Baz. dicentem, ꝙ quilibet propter peccatum mortale erat priuatus introitu ecclesiæ. ar. de pæn. distin. 1. qui sanctus sacerdos. 33. q. 4. vir cũ propria. nam Dominus solos simoniacos de corpore ecclesiæ eiecit, relictis aliis peccatoris intelligẽ. tñ hoc de illis, qui simoniã committunt in ordine accepto: licet auctoritas generaliter loqui videatur. Vnde dic cum Baz. & M. quòd nec talis simoniacus nec publicus fornicator debet ecclesiam ante pœnitentiam intrare. De hac materia notaui 33. q. 4. vir cũ propria. Io. tñ dicit, (quod etiam mihi semper respondit) ꝙ peccator quilibet, & etiã excõicatus potest intrare ecclesiam causa orandi, dummodo nõ interfit diuinis officiis, cum nõ inueniatur prohibitum. extra de sen. exc. cum nuper. H.

Vicumque.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ Simoniaci promoueri non possunt, siue dantes, siue accipiẽtes. Nã dantes & accipientes simoniaci sunt, & cũ maledicti sint, alios bñdicere nõ possũt.

l *Sacros ordines.*] q̃a si per pœnitẽtiam reconciliẽtur, quod tamen per pecuniã acquisierint, retinere non possunt, vel quantum ad imprecationum effectum.

m *Vnde scriptũ est.*] qui offert aliis, vel accipit ab aliis, vt ordinetur, excommunicatus est: vt hic, & j. ea. c. perlatum.

n *Hoc est simoniaca hæresis.*] id est, sic dare vel accipere, simoniaca hæresis est. B.

o ¶ *Christi corpus tradere.*] id est, digne exercere officium sacerdotis.

Vm liqueat.] CASVS. Cũ in nouo testamento præ ceteris criminibus simonia, quæ hæresi cõparatur, sit damnata; cur nõ præcauetur, cum benedictio in simoniaco in maledictionem conuertatur? Duo sequẽtia capitula plana sunt.

p ¶ *Ante omnes.*] contra de consecr. distinct. 2. prima. sed hoc verum est post resurrectionem. vel ante, id est, præ omnibus aliis.

q ¶ *Origine.*] not. ꝙ dicit origine. Hoc verum non est, quo ad nouum testamentum, nam Iudas ante commisit a. Vel dic fatis fuisse in origine: quam cito hoc fecit, fuit damnatus statim. j. ead. cito.

r *Vm ordinaretur.*] ¶ *Lepra fuit.*] id est, peccati vulnere sic infectum reddidit.

s *Ratiam.*] ¶ *Non meruisti.*] argum. vigesima prima quæst. quarta, cap. vltim.

Ito.] CASVS. Tangitur hic quod dicitur in quarto lib. Regum, ꝙ Naaman Syrus postquã ab Helisæo lepra mũdatus esset recessit: Giezi autem puer Helisæi: videns, ꝙ Dñs suus nihil acceperat ab eo, clã secutus est eũ dicens duos filios prophetarũ venisse ad Dñm suum, mãdareq; ei Helisæũ, vt mitteret sibi talentum argẽti, & duo mutatoria vestimenta

1 Deusdedit p. 2. & 4.

a Concor. tex. iuncta sua gl. in l. si quem quam. C. de epi. & cle. 4. Reg. 5.

3 Id est, Giezi peccauit, quia tunc constitutione vel consuetudine prohibitum fuit aliquid accipere in casu in quo ipse accepit: aliquin nõ peccasset. ar. 22. q. 4. dixit. B.

Matt. 27. al. redemptionis.

‖ Simonia cõmittitur & circa ordinem, & circa beneficium. Act. 8.

Ioan. 2.

‖ Simoniacus ex sola voluntate nõ est excommunicandus.

4 Deusdedit p. 3 ex Pascha lij. c. Placuit.

‖ Medicus pro sanitate conferenda potest pecuniã recipere.

‖ Iudas vẽdens Christum commisit simoniã & plagium.

1 Qui studet donũ Dei pretio mercari; in sacro ordine nulla ratione de cetero permanere, aut reuocari posse dubium non est. Talis à communione omnibus modis abscindatur. Nam spiritus sancti donum pretio comparari, quid aliud est, quàm capitale crimen, & simoniaca hæresis? quod quàm detestabiliter in vtroque testamẽto vindicatum sit: multorum exemplis facile apparet. Giezi 3 gratiã sanitatis Naaman Syro vendidit, eamdem gratiam sanitatis, Helisæo vindicante, leprosus factus amisit. Iudas omnium redemptorem vẽdidit, mox laqueo suspẽsus eamdem redẽptoris gratiam non obtinuit; & merito, quia nemo potest retinere, quod vendidit. Simon etiam magus cum eamdem spiritus sancti gratiam emere vellet, damnationis sententiam à Petro audiuit [Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei existimasti pecunia possideri.] Dominus etiam, vt vendentes, & ementes huius gratiæ expertes ostenderet, cũctos peccatores per gratiam in templo dimisit, singulariter vendentes, & ementes increpans, & flagellans de templo eiecit, in quo venditores, & emptores suos gratia spiritus sancti constat destitutos esse, & vacuos. Quos enim Christus eiecit de tẽplo, numquid spiritus Christi faciet sibi tẽplum.

In operibus B. Gregorij Nazianzeni. quæ multa græce, & latine extant, nihil tale repertum est. Habentur autem similia in epistola Tarasij ad Hadrianum.

Item Gregorius.

¶ Simoniaci, sacerdotes esse non possunt. C. XII.

4 Vicũque sacros ordines vendunt, aut emunt, sacerdotes esse non possunt. Vnde scriptum est a anathema danti, anathema accipienti; hoc est simoniaco in maledictionem conuertatur? Duo sequẽtia capitula plana sunt.

p ¶ *Ante omnes.*] contra de consecr. distinct. 2. prima. sed hoc verum est post resurrectionem. vel ante, id est, præ omnibus aliis.

q ¶ *Origine.*] not. ꝙ dicit origine. Hoc verum non est, quo ad nouum testamentum, nam Iudas ante commisit a. Vel dic fatis fuisse in origine: quam cito hoc fecit, fuit damnatus statim. j. ead. cito.

r *Vm ordinaretur.*] ¶ *Lepra fuit.*] id est, peccati vulnere sic infectum reddidit.

s *Ratiam.*] ¶ *Non meruisti.*] argum. vigesima prima quæst. quarta, cap. vltim.

Ito.] CASVS. Tangitur hic quod dicitur in quarto lib. Regum, ꝙ Naaman Syrus postquã ab Helisæo lepra mũdatus esset recessit: Giezi autem puer Helisæi: videns, ꝙ Dñs suus nihil acceperat ab eo, clã secutus est eũ dicens duos filios prophetarũ venisse ad Dñm suum, mãdareq; ei Helisæũ, vt mitteret sibi talentum argẽti, & duo mutatoria vestimenta

niaca hæresis".] Quomodo ergo, si anathema sunt, & sancti non sunt, sanctificare alios possunt? & cum in Christi corpore non sint, quomodo Christi corpus tradere, vel accipere possunt? Qui maledictus est, benedicere quomodo potest?

Deusdedit in tractatu contra Simoniacos refert hoc ex epistola Paschalis Papæ secundi ad Mediolanenses.

Idem Gregorius Syagro, & de aliis episcopis, lib. 7. epist. 110.

¶ De eodem. C. XIII.

5 Vm liqueat hanc hæresim ante omnes a radice pestifera surrepisse, atque in ipsa origine sua, apostolica esse detestatione damnatam; cur non cauetur? cur non perpenditur; quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc, vt fiat hæreticus, promouetur?

a ¶ Omnes.] *Antea legebatur, omnia. sed glossa videtur magis conuenire lectioni restitutæ: quæ est in aliquot manuscriptis, & ipso originali.*

Item Ambrosius de ministeriis, seu de dignitate sacerdotali, cap. 5.

¶ Qui precio ordinat, damnatur, qui ordinatus confertur. C. XIIII.

6 Vm ordinaretur episcopus, quod dedit, aurum fuit; quod perdidit, anima fuit: cũ alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit; quod dedit, lepra fuit.

Idem Ibidem.

¶ De eodem. C. XV.

7 Ratiam, cum ordinareris, non suscepisti; quia gratuito eam non meruisti.

Idem lib. 4. ad cap. 4. Lucæ.

¶ De eodem. C. XVI.

8 Ito turpem sequitur lepra mercedẽ, & pecunia corpus, animũque male quæsita commaculat. & *paulo post.* Vides, quia facto auctoris successio damnatur

1 Deusdedit p. 2. & 4.

a Concor. tex. iuncta sua gl. in l. si quem quam. C. de epi. & cle. 4. Reg. 5.

3 Id est, Giezi peccauit, quia tunc constitutione vel consuetudine prohibitum fuit aliquid accipere in casu in quo ipse accepit: aliquin nõ peccasset. ar. 22. q. 4. dixit. B.

Matt. 27. al. redemptionis.

‖ Simonia cõmittitur & circa ordinem, & circa beneficium. Act. 8.

Ioan. 2.

‖ Simoniacus ex sola voluntate nõ est excommunicandus.

4 Deusdedit p. 3 ex Pascha lij. c. Placuit.

‖ Medicus pro sanitate conferenda potest pecuniã recipere.

‖ Iudas vẽdens Christum commisit simoniã & plagium.

1 Qui studet donũ Dei pretio mercari; in sacro ordine nulla ratione de cetero permanere, aut reuocari posse dubium non est. Talis à communione omnibus modis abscindatur. Nam spiritus sancti donum pretio comparari, quid aliud est, quàm capitale crimen, & simoniaca hæresis? quod quàm detestabiliter in vtroque testamẽto vindicatum sit: multorum exemplis facile apparet. Giezi 3 gratiã sanitatis Naaman Syro vendidit, eamdem gratiam sanitatis, Helisæo vindicante, leprosus factus amisit. Iudas omnium redemptorem vẽdidit, mox laqueo suspẽsus eamdem redẽptoris gratiam non obtinuit; & merito, quia nemo potest retinere, quod vendidit. Simon etiam magus cum eamdem spiritus sancti gratiam emere vellet, damnationis sententiam à Petro audiuit [Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei existimasti pecunia possideri.] Dominus etiam, vt vendentes, & ementes huius gratiæ expertes ostenderet, cũctos peccatores per gratiam in templo dimisit, singulariter vendentes, & ementes increpans, & flagellans de templo eiecit, in quo venditores, & emptores suos gratia spiritus sancti constat destitutos esse, & vacuos. Quos enim Christus eiecit de tẽplo, numquid spiritus Christi faciet sibi tẽplum.

In operibus B. Gregorij Nazianzeni. quæ multa græce, & latine extant, nihil tale repertum est. Habentur autem similia in epistola Tarasij ad Hadrianum.

Item Gregorius.

¶ Simoniaci, sacerdotes esse non possunt. C. XII.

4 Vicũque sacros ordines vendunt, aut emunt, sacerdotes esse non possunt. Vnde scriptum est a anathema danti, anathema accipienti; hoc est simo-

vestimẽtorum. quæ cũ misisset, accepit ea Giezi, & abscondit. Dũ autẽ postea staret coram Domino suo, dixit ei Helisæus, vnde venis? respondit, Seruus tuus non iuit quoquam. at ille, cor meum erat in præsenti. nunc autem accepisti argentum & vestes, & lepra Naaman adhærebit tibi & semini tuo in æternum. & egressus est ab eo leprosus sicut nix.

2 ¶ *Inexpiabilis est.*]

1 Facit. ad hoc ca. 1. cũ hinc. ff. de cõsue. & tempo. præscrip. & l. Papinianus. l. 1. ff. de reg. iur. & l. ult. vbi. C. cod. ‖ al. manifestũ

3 Deusdedit p. 2.

quo ad ordinis executionem, vel dic, ꝙ in detestationẽ criminis dr, & sicut culpa discordiæ, quæ forte nec passione purgat, vt 5. dist. 90. neque ad Cain. vel quia pœnitet vsque ad mortem: vt j. ead. si quis.

DENIQVE. CASVS. Dicitur etiã. quòd Ammonitæ & Moabitæ, qui processerunt ex filiis Loth, restiterunt filiis Israel veniẽtibus de Aegypto, propter idololatriã ad quã eos induxerũt, & ideo, phibiti sunt intrare ecclesiã vsque ad tertiã & quartã generationem. Casus ergo huius ca. talis est. Intẽdit Ambr. probare, ꝙ crimen simoniæ sit grauius, quã crimen idolatriæ. Nã crimẽ idolatriæ vsque in tertiã & quartam generationẽ punitur; cum semẽ idololatrum vsque in tertiam & quartam generationẽ intrare ecclesiã prohibeatur: semen vero simoniacorũ in æternũ punitur. Semẽ autẽ mystice intelligitur in successione vitiorum, & non in successione generis, sicut accipitur ibi vivos ex patre diabolo nati estis. Simoniaci autẽ & Gieziticihic largẽ intelliguntur omnes cupidi, & omnes auari. Et poteris prius ponere casum, & postea narrare historias; & econuerso.

a ¶ In quartam.] *Antea legebatur, in tertiam & quartam; Sed & à B. Ambrosio. & ab vno vetusto Gratiani codice abest vox. tertiam. Deuteronomij autem 23. Idumæorum quidem, & Aegyptiorũ filij permittuntur tertia generatione intrare in ecclesiam Domini, sed de Moabitis sic scribitur.* Ammonites, & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Domini in æternum.

b ¶ *Moabitæ.*] isti Moabitæ & Ammonitæ idolatræ erãt, & cũ redirẽt filij Israel de captiuitate Aegyptiaca, & sciret isti, ꝙ sitim patiebantur, obuiauerunt eis cũ pane sine potu: ducẽtes secũ Balaam ariolũ, vt eis malediceret; ppter quod peccatum præcepit Dñs ne eos factos proselytos a reciperent in ecclesiam Dei vsque in septimã generationẽ: licet secũdum aliã trãslationem dicatur vsque in x. sed non contradicunt sibi: nã descendẽtes per sexum masculinum non recipiebantur vsque in septimã: per femininum vsque in x. Sed Hebræus dixit, quòd nihil aliud erat recipere eos ad ecclesiam Dei, nisi dare eis nuptui filias suas, historiã de illis Moabitis habẽs 35. di. c. 6. die.

c ¶ *Vsque ad tertiam.*] id est, nisi habeant fidem Trinitatis, & quattuor genera virtutum, vel quattuor Euangeliorum.

d ¶ *Multiplicis.*] arg. ‖ culpam vel dolum purgari processu temporis: vt 2. quæst. 1. in primis. 35. quæst. 8. de gradibus. ff. de hær. vel ac. vend. l. venditor. ff. de ac. & ob. is qui. extra d. fi. presbyt. per totum. extra si ma. ac. posf. insuper. argum. contra in ra ead. ventum. ff. depo. l. 1. §. si rem. ff. de cond. furt. l. qui furtum. & l. vltim. Sed rei veritas est, quòd licet non possit purgari processu temporis quo ad præsentem casum, purgatur tamen per ecclesiæ dispensationem: vt 23. quæst. 4. ipsa pietas. versic. est enim. Vnde versus.

Composito lacte fœtenti quæso cibate.
Qui putat exclusum crimen per tempora vsum.
de consuet. cap. quanto. in gloss. solam consuetudinem.

heredis x. Inexpiabilis est 2 enim venditi culpa mysterij +, & gratiæ vindicta cælestis trãsit ad posteros.

e ¶ 2 Denique Moabitæ b, & ceteri non intrabunt ecclesiam vsque ad tertiam c & quartã generationem; tamdiu videlicet (vt simplicius interpretemur) donec culpam auctorum multiplicis d succession generationis aboleret. Sed cum illi, qui in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in quartam e α, generationem videantur esse mulctati; profectò durior f videtur esse sententia, qua Giezi semẽ vsque in æternum pro cupiditate habẽdi, prophetica auctoritate dãnatur (præsertim g cum Dominus noster Iesus Christus per lauacri h regenerationem omnibus 3 remissionẽ dederit peccatorum β) nisi + vitiorum i magis quam generis semen intelligas. Sicut enim qui filij promissionis sunt, æstimãtur in semen bonum; ita etiam, qui filij erroris sunt, æstimantur in semen malum. Nã & Iudæi ex patre diabolo, non vtique carnis successione, sed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes auari Giezi lepram cum diuitiis suis possident, & male quæsita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm thesaurum criminum congregarunt æterno supplicio, & breui fructu.

α ¶ In quartam.] *Antea legebatur, in tertiam & quartam; Sed & à B. Ambrosio. & ab vno vetusto Gratiani codice abest vox. tertiam. Deuteronomij autem 23. Idumæorum quidem, & Aegyptiorũ filij permittuntur tertia generatione intrare in ecclesiam Domini, sed de Moabitis sic scribitur.* Ammonites, & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Domini in æternum.

β ¶ Peccatorum.] *sequebatur*, cur ergo Giezi semen in æternum damnatur? *quæ apud B. Ambrosium non habentur.*

2 *Quia ergo auctoritate Leonis Papæ simoniaci non nisi spiritum mendacij accipiunt, secundum Gregorium apud simoniacos sacerdotium nõ subsistit* γ, *benedictio eorum in maledictionem conuertitur, apud eos manet anathema danti & accipienti, cũ sanctificare alios possunt, nec corpus Christi tradere, vel accipere, nec benedicere aliis valent: secundum 3 Ambrosium vero anathematis opprobrio condemnantur, atque à participatione corporis & sanguinis Christi alienantur, cum accipiatur aurum, & lepra detur; cum inexpiabilis sit culpa venditi mysterij +, secundum Chalcedonense concilium ex tali ordinatione nihil proficere iudicantur, secundum Gelasium Simonis damnatione inuoluuntur, secũdum Gregorium Nazianzenum in sacro ordine permanere, aut renouari nulla ratione possunt, ab Helisæo lepra perfunduntur, à Petro in perditionem dãnantur, à Christo vero de templo eiiciuntur; quid aliud simoniacus simoniaco in sua ordinatione potest cõferre, nisi quod Innocentius de ceteris hæreticis testatur dicens epistola decima octaua ad Alexandrum, cap. 3.*

γ ¶ Non subsistit.] *Simoniaci recipiũt quidem characterem, sed sunt ipso facto suspensi. Ita ratione habita vsus, vere dici potest ipsorum sacerdotium non subsistere, ac propterea rectissime B. Gregorius lib. 10. epist. 33. Victori episcopo scribens simoniacam ordinationem vocat illicitam, & effectu carentem.*

¶ Qui spiritus perfectionem non habent, ipsam dare non possunt. C. XVII.

4 Vi perfectionẽ spiritus, quam acceperant, perdiderunt, non eius dare plenitudinem k possunt (quæ maxime operatur in ordinationibus) quam per suã perfidiã perdiderũt. *& iterum.*

¶ 5 Qui honorem non habuit, honorem dare non potuit: nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dante: sed dãnationem, quam habuit, per prauam manus impositionem dedit.

¶ *In hoc capite non referũtur ipsa prorsus verba Innocentij. quæ tamen habẽtur partim j. ead. cap. Arianos. partim in capite nunc sequenti*, ventum est, *in versiculo*, Sed econtrario.

Idem Rufo, & aliis episcopis, epist. 22. cap. 3.

e ¶ *In quartam.*] Hic non prosequitur Ambrosius nostram interpretationem, sed 70. interpretum. Vel dic, quòd refert se hic ad mysticum intellectum. i. donec habeat fidem Trinitatis, & quattuor Euãgeliorum.

f ¶ *Durior.*] ‖ & quis dubitat sceleratius esse commissum quod durius est vindicatum? vt j. 24. q. 1. non afferamus. in fin. quod perpetuum est, licet & propriæ vxoris interfector grauiꝰ puniatur (vt j. 33. q. 2. admonere) quàm matricida. 33. q. 2. latorẽ. quod tamen speciale est ob frequentem causam factũ, & ob pronã in vxores suas malitiam refrænandam. talia (quia sunt specialia) ad cõsequentiam trahi non debent. Io. vt 27. q. 1. nuptiarum. & dist. 27. si vir.

g ¶ *Præsertim.*] respicit id quod dixerat durior: vel incipit ibi versus. & respicit ad litterã sequentem, s. cur ergo.

h ¶ *Per lauacri.*] sine quo nemo habet vitã æternã, nisi pro Christi nomine quis fuerit baptizatus sanguine: vt 15. q. 1. ca. firmissime. & de consec. dist. 4. c. firmissime.

i ¶ *Nisi vitiorum.*] sophistice argumẽtatur. nã idẽ est in idololatria: sed in prædictis nõ cõsiderat nisi litteralẽ intellectum.

OVIA ERGO. Hæc est secũda pars quæstionis, in qua latẽter supponit de ordinatis ab hæreticis. s. præter formam ecclesiæ, & dicit ꝙ tales non recipiuntur nisi ad dãnationem. Io. de Fan.

CASVS. Cõcludit nũc Gratianus fere ex omnibus c. supradictis, dicens ꝙ simoniaci, secundum Leonem, non accipiunt nisi spiritum mendacij, & quia secundũ Greg. apud eos sacerdotiũ non subsistit, & q̃a benedictio eorũ in maledictionẽ conuertitur, &c. nihil aliud potest conferre simoniaco quàm hæreticus hæretico.

Vi perfectionem.] CASVS. Hoc c. intelligitur de illis, qui in ecclesia catholica ordinati fuerunt, sed postea labuntur in hæresim: & sic gratiam spiritus sancti quam acceperant (quæ maxime in ordinibus operatur) amiserunt. cum ergo eam non habeant, eam dare non possunt: quia qui non habet honorem, eum alij dare nõ potest: sed dãnationem dabit, quam cum vero ordine habet.

k ¶ *Plenitudinem.*] i. executionem ordinis. hic interserit magister de ordinibus hæreticorũ b. Sed quidquid Io. de Fan. & alij de hac materia dixerunt, istud est tenẽdum, ‖ ꝙ quilibet episcopus siue catholicus siue hæreticus, siue in ecclesia siue extra cõferat ordinem, dum tamen conferat secũdum formã ecclesiæ, recipit ordinatus ordinem, licet non recipiat executionẽ ordinis. similiter si taliter ordinati alios ordinẽt, idem est, & sic in infinitũ: vt j. ead. quod quidã. 9. q. 1. ordinationes. Idem dico de conficiendo corpore c Christi. j. ead. dominus declarauit. & cap. non nocet. j. de consecr. dist. 4. non in vobis. loquitur ergo principium capituli de his qui in forma ecclesiæ receperunt ordinem. Secunda pars de illis qui extra formam, illi nihil recipiunt: nec aliquid conferunt: quia nemo dare potest, &c. vt supra cap. 1. & infra quæst. 7. Daibertum.

ADDITIO. Dicit Lau. de huiusmodi hæreticis multa mendacia scripta sunt & inutiliter. Ioan. de Fant. & Gof. dicunt, quòd hæreticus

5 Epist. 22 c. 3. ad episcopos Macedoniæ in fine.

† al ministerij

b Et hoc vt. que ad 5. constat j. ea.

‖ Episcopus etiã hæreticus confert ordinem, sed non ordinis exercitionem.

c De hoc no. 9. q. 1. in summa. Sed contra de consecr. dist. 2. vtrum. & c. quid sit. vbi contra notata. Arch.

qui recipit vltimam manus impositionem extra ecclesiam, non confert, sed confundit eos. ℣. ead. quæst. 7. conuenientibus. Archid.

Ventum.] CASVS. Tres quæstiones fecerunt episcopi Macedones Innocentio. Prima fuit, vtrum ducens viduam in vxorem possit promoueri, vel iam promotus debeat deponi. Secũda fuit vtrum dicendus sit bigamus qui ante baptismum habuit vnam vxorem, & post baptismum aliam: quibus explicitis. ℟. 34. dist. si quis viduam. & 26. dist. deinde opponitur. accedit in hoc c. ad tertiã, quę talis est, s. vtrum redeuntes ab hæreticis qui apud eos ordinati fuerunt, apud nos ad ordines sunt admittẽdi. Et respondet q̃ non: q̃a in recõciliatione imponĩ eis pœnitẽtia, post quã remanet quædã cicatrix, i. irregularitas, quę eos à promotione repellit. Sed cõtra hoc dupliciter opponitur. si hæreticus aliquẽ ordinauit q̃ honorẽ amisit, nihil contulit ordinato. ergo perinde poterit à catholicis ordinari, ac si numquam ordinatus fuisset. Sed respondet Innocentius falsum esse: quia damnatio quã accepit, eũ nõ impedit promoueri. Secundo obiicitur, si quã maculã ex ordinatiõe hæreticorũ incurrit, ex canonica ordinatiõe deletur. Et ad hoc respõdet, q̃ illud est falsum. nã si ita esset, pro nihilo criminosus ageret pœnitentiã, sed accederet ad ordinationẽ vbi omnia crimina delentur. De consuetudine igitur Romanæ ecclesiæ est, vt veniens ab hæreticis, ad laicalẽ cõionem tãtum admittatur, & nõ clericalẽ: & ita tres q̃stiones ponũntur hic. vna principalis, & duę incidẽtes, & ad oẽs sufficienter respõdet.

¶ Simoniacus per prauum manus impositionem, non benedictionem, sed damnationem præstat. C. XVIII.

1 VEntum est[a] ad tertiã quæstionem, quæ pro sui difficultate [b] longiorem exigit disputationem. Cũ nos dicamus ab hæreticis ordinatos, vulneratum [c] per illam manus impositionem habere caput[d], vbi vulnus [e] infixum est, medicina[f] est adhibenda, qua possit recipere sanitatem [g]. Quæ sanitas post vulnus secuta sine cicatrice[g] esse non poterit, atque vbi pœnitẽtiæ remedium necessarium est, illic ordinationis honorem locũ habere[h] nõ posse decernimus 3. Nam si vt legitur, quod tetigerit immundus, immundum erit; quomodo ei tribuetur[i], quod munditia, ac puritas consuevit accipere? ¶ 4 Sed econtrario asseritur, eum, qui honorem amisit, honorem dare non posse, nec illum aliquid accepisse[k]: quia nihil in dante erat, quod ille posset accipere. Acquiescimus, & verũ est certe, quia quod non habuit, dare non potuit. Damnationem[l] vtique, quam habuit, per prauam manus impositionem dedit, & qui particeps effectus est damnato, quomodo debeat honorem accipere, inuenire non possumus. ¶ 5 Sed dicitur[n] vera, ac iusta legitimi sacerdotis benedictio[o] auferre omne vitium, quod à vitioso fuerat iniectum [6]. Ergo si ita est, applicẽtur ad ordinationẽ

1 Pol 1.2.ti.31. & 1.7 tit. 7. Anf. l. 6. c. 73. al. 70. Iuo p. 6. c. 59. Pan. l. 3. c. 130.

2 Tex. est simi. in l. archia tri. & ibi Bar. C. de profes. & me. lib. 10.

3 ℣. ead. Arianos. *Num.* 19. *Leuit.* 15. & *Aggæi.* 2.

4 Supra qui perfectionem, vers. qui honorem.

5 ea epist. c. 4.

6 Iuo. p. 6. c. 60.

‖ Tres quæstiones.

a Scilicet primo: ibi tamen scribit archiepiscopo Rothomagen. sed potest esse q̃ solutionẽ eius dem quæstionis misit illis vel illis. Arch.

‖ Anima pro homine ponitur.

‖ Irregularitas per pœnitẽtiã non aboletur.

‖ Vxor vel leprosa debitũ reddere nõ tenetur.

‖ Impedimentum non præstat quod nihil est.

pedimentum, vt extra de iure pa. quod autem. in fi. Sed hoc fallit extra de spon. c. ad. audientiam.

l ¶ *Damnationem.*] id est sacramentum quod damnabiliter habuit, damnabiliter dedit: & ita factus est particeps damnationis. infra ead. quæst. 7. fi quis. ℣. ead. q. 4. §. cum ergo. ℣. de consec. distin. 4. ab antiqua.

m ¶ *Non possum.*] de mero iure. nam ex dispensatione possum. infra ead. quæst. vltim. conuenientibus.

n ¶ *Sed dicitur.*] id est obiicitur. & hæc erat secũda obiectio, quæ fiebat Innocentio. prima fuit ibi, sed contra.

o ¶ *Benedictio.*] quę est cum ab hæreticis rediẽs recõciliatur ecclesiæ. Vel quæ erat secundum illos contra quos hic agit Innocen. quando reuertentes ad ecclesiam iterum ordinantur, vel quandocumque aliquis ordinatur. H.

p ¶ *Sed nostra.*] scilicet occidentalis. Hęc est tertia ratio.

q ¶ *Lex.*] ‖ id, est consuetudo. C. de eman. li. l. 1. alibi ponitur pro regula. infra ead. quæst. 7. c. 2. alibi ponitur pro ratione. 1. distinct. consuetudo. alibi pro canone. supra distinct. 31. Nicæna b.

r ¶ *Per manus impositionem.*] q. d. non solum qui ab hæreticis ordinati sunt, non possunt habere honorem in ecclesia; sed etiam qui apud eos baptizati sunt tantum, ita quòd non ordinati: vt ℣. ead. q. 7. qui in qualibet.

s ¶ *Vel exiguum.*] secus in orientali ecclesia, quæ illos per vnctionem chrismatis reformat. vt infra de consecrat. distin. 4. ab antiqua. infra ead. quæst. 4. placuit. contra. Sed ibi de infantibus. hic de adultis & discretis. de consecrat. distinct. 4. cap. sicut c.

7 Tom in præmio Pand. l. 3. §. 5 cap. 17.

b Addepti aliquando pœnã. l. 15. C. de pœn. & l. fi tibi. fi it ado.

c Idem tamen videtur dicendum quod infantes, furiosi, & furiosa contracto matrimonio, si forte, fed in eum statum reuertantur, diuisio hic à quinto. Inf. Pan.

SED OBIICITVR. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua dicitur quòd non videtur idem de simoniacis quod de hæreticis: & respondet quòd idem est quòd simoniaci sunt in fideles: & hoc probat per quattuor auctoritates. Ioan. de Fan.

CASVS. Dictum est supra. in §. quia. & cap. seq. q̃ simoniaci cõparantur hæreticis. obiicit nunc Gratianus dicens: Hæretici fidem non habent: sed simoniaci sic, licet gratiam spiritus sancti vendem putant, & quod dictum est in illo cap. qui perfectionem. non potest de hæreticis intelligi. Ad hoc rñdet dicens q̃ simoniaci & si fidẽ habere videantur, tamen infidelitati subiiciuntur, quod probatur per capitulum sequens.

t ¶ *His.*] dictis à se. Nam sibi ipsi opponit propter comparationem inter simoniacos & hæreticos. in §. quia. in fin. & ita sub alternatione veniet vsque ad §. constat ergo.

Petrus.] CASVS. Apparet ex historia, quæ talis est. Legitur in actibus Apostolorum quòd cum Simõ magus nuper ad fidem conuersus videret ad vmbram Petri infirmos sanari, vt hoc donum carius aliis venderet, voluit à Petro emere. & obtulit ei pecuniam, quem Petrus damnauit dicens; Pecunia tua sit tecum in perditionem, quia existimasti, &c. & ideo quia cor eius apud Deum rectum non erat, eum damnauit. Sequens cap. patet.

v ¶ *Deprauatus.*] Similiter dicit capit. de Salue, quòd deprauatus causa peccati ad hoc se contulit, quòd damnauerat. 26. quæst. 5. nec mirum. vltra medium.

x ¶ *Per impositionem.*] scilicet vt cuicumque imponeret manum, acciperet spiritum sanctum, & ei infunderetur spiritus sanctus.

y ¶ *In hac fide.*] scilicet nostra catholica: sed in actibus Apostolorum habetur in sermone isto: vt infra ead. eos qui. vnde potest dici, in fide tua, id est, in eo quod credis obtinere, scilicet, vt pecunia infundatur spiritus sanctus [4]. In hoc facit ad propositum Gratiani, quia dicit, non est tibi pars in hac fide, & ita infidelis, ergo hæreticus. & sic exaudi cap. sequens, &c.

d Licet. fides & credulitas Hu.

2 ¶ *Puram conscientiam.*] quæ etiam ad actum progressa est. sic exaudi de pœni. distinct. 1. cap. si cui etiam non contingat.

b ¶ *Fidei.*] Et in hoc facit ad propositum.

c *Vm omnis auaritia.*] ‖ Ideo dicitur auaritia specialiter seruitus idolorum, quia tanquam Deo exhibet auarus nummo reuerentiam. infra 11. quæstione 3. pauper.

d ¶ *Idolorum.*] arg. 6. quæst. 1. quæro.

e ¶ *Perditione.*] & ita est hæreticus secundum propositum Gratiani.

f ¶ *Subiicitur.*] Potius enim vocatur [a] quàm fit. infra 24. quæst. 2. sane. & infra 22. q. 5. cauete. 8. q. 1. sciendum. infra 23. q. 4. forte. Ioan.

Eos.] CASVS. Sicut beat⁹ Petrus Simonem dãnauit, ita omnes simoniacos non immerito damnat & deponit, quod sex rationibus probatur. Prima est, quia deteriores sunt Macedonianis, qui spiritum sanctum dicunt esse seruum patris & filij. Isti vero seruum suum faciũt, ipsum vendentes. Secunda est, quia blasphemãt in Deũ: sicut illi q̃ dicebãt Christũ in Beelzebub eiicere dæmonia. Tertia, quia similes sunt Iudæ proditori. Quarta, quia sunt dãnati in canone Apostolorum. Quinta exẽplo Hieroboam, de quo legitur in tertio libro Regũ, q̃ ip se dabat sacerdotij principatum implẽtibus manum suam. Sexta exemplo Giezi, de quo habetur in quarto libro Regum. Sequens cap. patet, in quo quæ iam dicta sunt, repetuntur.

g ¶ *Diuinus.*] in bona significatiõe à deitate sumitur [b], vel à diuinitate. sic supra, 38. dist. omnes. non à diuinatione, vt infra ead. numquam.

h ¶ *Et eorum.*] id est, sequacium eius.

i ¶ *Efficiunt.*] scilicet quantum in se est; sicut emere & vendere dicuntur. infra e. causa. quæst. 3. Saluator. B.

ADDITIO. 49. distin. cap. vltim. de consecratio. distinct. 4. cap. quæris infra eod. iudices Archid.

k ¶ *Si vult.*] nihil enim tam consonum, &c. infra. de re. diu. §. per traditionem. C. de contrahend. empt. dudum. in fin. nisi vbi lex inhibet venditionem. extra de iure patronatus. de iure. C. de reb. alien. l. vltima. ‖ Immo & quandoque compellitur

a Idem quod videtur dicendum quod infantes, furiosi, & furiosa contracto matrimonio, si forte, fed in eum statum reuertantur, diuisio hic à quinto. Inf. Pan.

b Sic. 16. q. 1. prædicator in princi.

Matt. 10.

Matt. 16.

Act. 8.

Act. 8.

d Videt quid, & que quis compellitur.

toritate condemnet; & eo magis, quia puram conscientiam [a] fidei [b] non habebat?

α ¶ In hac fide.] *Vulgata editio habet*, in sermone isto, *græce est*, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.

Item Gregorius lib. 9. epist. 53. ad Theodoricum Regem.

¶ Simoniacus, infidelis esse probatur. C. XX.

1 CVm omnis auaritia [c] idolorum [d] sit seruitus, quisquis hanc, & maxime in dandis ecclesiasticis honoribus vigiliter nõ præcauet, infidelitatis perditioni [e] subiicitur [f], etiam si tenere fidem, quam β negligit, videatur.

β ¶ Quam negligit.] *Sic est emendatum ex manuscriptis exemplaribus, & originali. In vulgatis enim legebatur*, fidem verbis, quam negat facto, videatur.

Item ex epist. Tharasij Constantinopolitani epi missa Papæ Hadriano.

¶ Simoniacorum hæresis, ceteris damnabilior esse probatur. C. XXI.

2 EOs, qui per pecunias manus imposuerunt, vel imponũt, Petrus diuinus [g] Apostolus (cuius cathedram sortita est sanctitas vestra) tamquam Simonem magum deponit. *& infra.* ¶ Tolerabilior est enim Macedonij, & eorum [h], qui circa ipsum sunt, spiritus sancti impugnatorũ impia hæresis. Illi enim creaturam, & seruum Dei patris, & filij, spiritũ sanctum delirando fatentur: Isti vero eumdem spiritum efficiunt [i] suum seruũ. Omnis enim dominus, quod habet, si vult [k] vendit, siue seruum, siue aliquid aliud eorum, quæ possidet. Similiter & qui emit, dominus eius volens esse, quod emerit, per pretium pecuniæ [l] illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur; detrahunt [m] spiritui sancto; æqualiter peccantes his, qui blasphemauerũt dicẽtes Christum in Beelzebub eiicere Dæmonia; atque vt verius dicamus, Iudæ comparantur proditori, qui Iudæis Dei occisoribus Christum vendidit. Cũ ergo [n] spiritus sanctus consubstantialis sit Christo, eiusdem omnino & ipsi portionis erunt. Et proculdubio in eis non est gratia spiritus sancti, id est sacerdotij sanctitas. Nam quod non acceperunt, non habent. Ait enim Petrus Simoni [Non est tibi pars, neque sors in sermone isto, quia existimasti donum Dei pecunia possideri.] *& supra.* ¶ Nam & vicesimus nonus canon sanctorum [o] Apostolorum, & actus eorumdem, & tertius, & quartus q liber regnorum alienum omnino à sacerdotio pronunciant eum, qui aliquando dederit, vel acceperit pecuniam in aliquo tempore; siue ante manus impositionem, siue in ipsa manus impositione, siue post. Accipere enim est quandocumque accipere 3.

¶ *Caput hoc est pars epistolæ Tarasij ad Hadrianum. Sed immutata est aliquot locis series verborum, & epitome quædam adhibita: quemadmodum & apud Anselmum. Integra habetur manuscripta post septimam synodum in Vaticana bibliotheca, & in græcis eius synodi codicibus, & in latina ex versione Anastasij bibliothecarij. Extat etiam latine impressa apud Balsamonem. Sed in ea versione, aut interpretis, aut exemplaris, quod secutus est, vitio, flagitiosum mendum inest. Nam vbi Tarasius Hadrianum mirifice laudat: interpres reprehendentem inducit his verbis.* Fraterna ergo vestra sacerdotalis sanctitas, quæ non iure, nec ex Dei voluntate pontificale munus administrat, magna laborat infamia. *quamuis cum alia multa tum proxime sequẽtia verba manifestò repugnent: in quibus eum vocat virum desideriorum spiritus, & aliis præclaris titulis ornat. Exemplaria quidem Græca Vaticana, & septimæ synodi, & ipsius Balsamonis optime habent. Quare necessarium visum est priorem epistolæ partem cum græce, tum noua cum versione afferre. Reliqua ex Balsamone impresso peti poterunt.*

Τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ Πάπᾳ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης.

Ταράσιος ἀνάξιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν κυρίῳ χαίρειν.

ΠΟλυμερῶς καὶ πολυτρόπως εὐαγγελικῶς τε καὶ ἀποστολικῶς τε καὶ πατρικῶς διδασκόμεθα ἀφιλάργυρον τὸν τρόπον ἔχειν ἐν τῇ τῆς ἱερωσύνης ἀγιστείᾳ, καὶ μὴ χρυσίζεσθαι, ἢ ἀργυρίζεσθαι, ἢ λιτερίζεσθαι ἐπὶ χειροτονίᾳ παντὸς ἱεραλικῶς ἀνδρὸς, ὡς ὑποδεξόμενον ἐν τοῖς καθ' ὑποτελαμένας χρήσεσιν ἀποστολικοῖς τε γραφικοῖς γενεσίοις, καὶ πατρικοῖς διδασκαλίοις. Οἱ γὰρ ἐπιτιθέντες τὰς χεῖρας ὑπηρέται τῶν πνευμάτων εἰσὶν, οὐχὶ πρᾶται τῶν πνευμάτων. Δωρεὰν γὰρ λαβόντες τὴν χάριν τῶν πνευμάτων, δωρεὰν διδόντες τοῖς παρ' αὐτῶν μελλομένουσιν ἀπεφήναντο ὅτι ἡ κηριακὴ φωνὴ ταύτην τὴν ἐλευθεριότητα ἐληφότες. Εἰ δέ τις ἐλεγχθείη χρυσιῳτούτην ὠνησάμενος, ἀποκήρυκτον διαγορεύσει τὸν τοιοῦτον τῆς ἱεραλικῆς τάξεως †. Καὶ εἰ καὶ ὀνόματι τὴν ἱερωσύνην κεκλήρωται· ἀλλ' ὃν διαψεύδεται ὁ λόγος ἐπὶ τῷ πράγματι. ὃ δεῖ καὶ διαλεύειν διωάμαι, καὶ μαμωνᾶσθαι, καὶ ἐμπορεύεσθαι, καὶ ἐμπορεύεσθαι, καὶ ἐμπορεύε

νᾷ, ὡς εὐαγγελικῶς ἐμάθομεν. Καὶ ἐπεὶ ἡκούσαμεν προφητικῶς τοῦ θεοῦ βοῶντος, [ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν ἱερουσαλήμ,] αὖθις τε ἐπαπειλοῦντος, ἢ λέγοντος. [ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην ἢ μὴ σημάνῃ τῇ σάλπιγγι ἢ ὁ λαὸς μὴ φυλάξηται, ἢ ἕλῃται ἡ ῥομφαία λαόν ἐξ αὐτῶν ψυχήν, τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω.] φόβῳ τοῦ τῆς σιωπῆς κατακρίματος ἀναγγέλλομεν τοῖς προέδροις πᾶσι τῶν κατ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν: ἵνα μὴ παρρησίας χάριν τὸν θεῖον ἀπόστολον ἐπόμενοι καθαροὶ ἐσμὲν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, ἢ φανεροὶ μᾶλλον τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονησάντων ἢ χειρολογησάντων, Πέτρου τοῦ θείου ἀποστόλου, ὃς ἢ τὴν καθέδραν ἐπληρώσατο ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν ἁγιότης, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον, τότε καθελόντος. τότε ἕνεκεν οὐκ ὑποτελλόμεθα τῷ ἀναγγέλλειν τὴν ἀλήθειαν, φυλάττοντες δὲ κρατοῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων ἢ πανδοφίμων ἀποστόλων ἢ τῶν ἀοιδίμων πατέρων ἡμῶν κανονικῶς ἐκδοθέντα. ἢ ἔτι τούτων παρεδάτη ὑπό τινων, βδελυτλόμεθα. ἡ οὖν ἀδελφικὴ ὑμῶν ἀρχιεροπρεπὴς ἁγιωσύνη ἐνθέσμως ἢ καὶ θεῷ βλέπουσα πρυλανέουσα τὴν ἱεραρχικὴν ἁγιστείαν, διαδόχον ἔχει τὴν δόξαν. Εὗρηκε δὲ διὰ τοῦ προφήτου ὁ πρῶτος ἢ μέγας ἀρχιερεὺς ὁ χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν [ζῶ, ἐγὼ, λέγει, ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω.] οἴδας δὲ ἀνέρ ἐπιθυμῶν τῶν τοῦ πνεύματος, ὅτι φρηλιτέρα μᾶλλόν ἐστι Μακεδονίς καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν πνευματομάχων ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις. ἐκείνων δὲ κτίσμα ἢ δῆλον τοῦ θεοῦ ἢ παλροὺ τὸ ἅγιον πνεῦμα ληροδούντων, οὗτοι ἑαυτῶν, ὡς δοκοῦσι, δῆλον αὐτὸν ποιοῦσι· πᾶς δὲ διεστός τι ἂν ἔχοι, εἰ βύλοιτο, πιπράσκει, εἴτε οἰκέτην, εἴτε ἕτερον ὧν κέκληται. ὡσαύτως δὲ ὁ ἀγοράζων διεστὸς βυλόμενος εἶναι τῷ ἠγορασμένῳ διὰ τιμὴν ἀργυρίου τοῦτο κτᾶται. ὅτως οἱ ταύτην τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν ἐργαζόμενοι καθαιροῦσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἴσα ἁμαρτάνοντες τοῖς βλασφημοῦσιν ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια τὸν χριστὸν, ἢ, τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν, πανοικασὶν ἴσθα τῷ προδότῃ, ὃς τοῖς θεοκτόνοις ἰουδαίοις τιμῆς ἀργυρίᾳ τὸν κύριον ἀπημπωλήσατο. ὡς οὖν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμούσιον ἐστὶ χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν, τῆς αὐτῆς πάντα πᾶ δῆλον ἐσονομερίδος, ὡς ἀποδεδειγμένοι εἰ ὃ ὠπράσκεται, πρόδηλον δὲ ὑδαμῶς, ἀναμφιλέκτως ἐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς † ἄτοπον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος ἦσι † ἡ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστεία, καὶ οὐκ ἔλαβον, οὐδὲ ἔχουσι. μνησθήσωσαν τοῦ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τοῦτο ἐπιδεύσαντα οὕτωσι λέγοντος, [οὐκ ἔστίσοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ.] εἰ δὲ ἀπεπεπωλεῖται ἡ τῆς ἱεροσύνης ἀξία, ἆρα † περιτὴ παρ' αὐτοῖς ἡ καλὰ τὸν βίον σεμνὴ πολιτεία, καὶ ἡ ἐν ἀγνεία καὶ ἀρετῇ ἀναστροφή. περιτὸς κατ' αὐτοὺς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκων δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, διδακτικὸν, ξενικτὴν, νηφάλεον, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν οἴχεται τοίνυν ταῦτα πάντα ἐκ τοῦ πράτου, καὶ ἀγοραστοῦ τῆς ἱεροσύνης. αἱ οὖν ὑποκείμεναι ἁγιό-

λεκτοι χρήσεις ἀλλότριον πάντη τῆς ἱερωσύνης ἀποφαίνουσι, τὸν πωλοῦντα ἢ λαβόντα ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, εἴτε καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ, εἴτε ἢ μετὰ τὴν χειροτονίαν. λαβεῖν γάρ ἐστὶ τὸ λαβεῖν ὅτε δήποτε. ἀλλὰ ἢ πάσας τὰς ῥᾳδιουργὰς τὰς συκοφαντικὰς ἀφορίζουσιν † ἐπὶ τῇ τῶν † ἀφορίσῃ χρημάτων δόσει.

Fratri, & comministro vsquequaque sanctissimo, & beatissimo domino Hadriano Papæ veteris Romæ,

Tarasius indignus episcopus Constantinopolis nouæ Romæ, In Domino S.

Multipliciter, multisque modis ex Euangelio, & Apostolorum, patrûque præceptis docemur in sanctificatione sacerdotij mores ab auaritia longe alienos præstare; neque in vllius sacerdotalis viri ordinatione aurum, argentumve accipere, aut aliud quidpiam nobis vendicare: quod sententiæ ex diuinis scripturis, & patrum doctrinis infra subiectæ demonstrabunt. Qui enim manus imponunt, ministri sunt spiritus, non venditores spiritus. Nam cum gratis gratiam spiritus acceperint, gratis etiam iis, qui ab ipsis accipiunt, dare iussi sunt ex voce Domini hac ipsa libertate, potestateque accepta. Quòd si quis eam auro emisse conuictus fuerit, hunc ex sacerdotali ordine excidisse pronuntiant: quamquam nomine sacerdotium fortitus est, sed in eum falsò nomen istud conferri re ipsa comprobatur. Nemo enim potest Deo, & mammonæ seruire, pro vt ex Euangelio didicimus. Et quoniam audiuimus Deum per os prophetæ clamantem [Sacerdotes loquimini ad cor Hierusalem] rursusque minantem, ac dicentem [Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram, huius igitur, quæ ex silentio imminet, condemnationis metu, omnibus earum, quæ apud nos sunt, ecclesiarum præfectis annuntiamus; ita vt fideliter diuinum Apostolum imitantes, dicamus, mundi sumus à sanguine eorum, qui transgrediuntur canonicas constitutiones, & multo magis eorum, qui ob pecunias ordinauerunt, aut ordinati sunt: quippe cum Petrus diuinus ille apostolus, cuius & cathedram sortita est fraterna vestra sanctitas, hos depositerit, vt Simonem Magum. Propterea non refugimus, quin veritatem prædicemus, seruantes, ac retinentes ea, quæ à sanctis, & omni quaque benedictis Apostolis, & ab inclytis patribus nostris canonice sunt tradita. Et si quid horum ab aliquibus violatum est, auersamur. Fraterna igitur vestra summo sacerdotio congruens sanctitas, legitime & apte ad voluntatem Dei sacerdotalem sanctificationem administrans, celebrem adepta est gloriam. Dixit enim per prophetam primus & magnus Pontifex Christus. [Viuo ego, nisi eos, qui me glorificant, glorificabo.] Nosti enim ô vir eorum desiderium, quæ spiritus sunt, lõge tolerabiliorem esse Macedonij, & eorum, qui ab illo, sancti spiritus impugnatorum hæresim. Nam cum illi sanctum spiritum Dei, & patris creaturam, & seruum nugentur, hi suum ipsorum, quantum putant, seruum ipsum faciunt. Omnis enim dominus, quidquid habet, cum libuerit, vendit, siue famulum, siue aliquid aliud ex his, quæ possidet. Similiter & qui emit volens emptæ rei dominus fieri, argenti pretio eam acquirit. Ita qui hoc nefarium facinus admittunt, sanctum deprimunt spiritum, æque peccantes, atque illi, qui Christum in Beelzebub eiicere dæmonia ore blasphemo dicebant; vel, vt verius dicam, Iudæ proditori sunt similes, qui Dei interfectoribus Iudæis argenti pretio Dominum vendidit. Quando igitur spiritus sanctus consubstantialis est Christo Deo nostro; perspicuum omnino est, eos in eadem parte, ac sorte numerandos esse, vt demonstrauimus. Quòd si non venditur, quemadmodum certe non venditur, compertissimum quoque est in istis sancti spiritus gratiam non esse, aut sacerdotij sanctificationem: Et quod non acceperunt, non habent. Meminerint sancti Petri ad eum, qui id procurarat, hoc modo dicentis [Non est tibi pars, neque sors in sermone isto.] Nam si venditur sacerdotij dignitas; superuacua igitur apud ipsos est honesta vitæ institutio, & puritatis, virtutisque cultus: superuacuus apud ipsos & Paulus diuinus Apostolus, docens oportere episcopum esse sine crimine, temperantem, modestum, aptum ad docendum, continentem, sobrium, insistentem fideli secundum doctrinam sermoni, vt potens sit & exhortari in doctrina sana, & contradicentes refellere. Pereunt igitur hæc omnia ex eo, quòd sacerdotium venditur, & emitur. Subiectæ igitur sententiæ ex sanctis collectæ alienum omnino à sacerdotio pronuntiant eum, qui quocumque tempore dederit, vel acceperit, siue ante ordinationem, siue in ordinatione, siue post ordinationem. Accipere enim est, quandocumque accipere. Sed & omnes ecclesiasticas promotiones, in quibus pecunia interuenit, irritas esse iubent.

Item ex

a *Licuit vt de.*] Argu. propter indignos hanc prohibitionem institutam fuisse; porrigitur tamen ad omnes. ℣. eadem q. 3. peruenit infra 19. q. fecunda, duæ.

b ¶ *Oportet.*] supra dist. 85. cap. 1.

c ¶ *Per multorum.*] supra dist. 67. reliqui, in fi. contra. ℣. 23. distin. lector. contra. & 20. q. 2. oportet. fi. ℣. dist. 75. cap. 3. Solu. hic appellantur multi duo vel tres. Vel hoc intellige cum clerici sunt ignoti.

Item ex concilio Bracarensi 2. c. 3.

¶ Emi qui dat, & qui accipit, vt ordinatio fiat, prætentatus anathema sit.

C. XXII.

EX ILLA. CASVS. Concludit Gratianus ex duobus capit. suprapositis; scilicet cap. Petrus: & cap. cum omnis. q. simoniaci, sicut hæretici à fide deuiant.

ITEM OPPONITVR. Hæc est quarta pars quæstionis, in qua vult probare sophistice, quòd dare aliquid pro rebus ecclesiasticis, non est peccatum. Ioannes. de Fan.

CASVS. In hoc §. & sequenti capitulo probat Gratianus superficialiter quòd vendere spiritualia non sit peccatum. Et hoc facit tribus exemplis. Exemplo Saulis, qui non iuit ad Samuelem sine munere pro vaticinio expetendo. Exemplo vxoris Hieroboam, quæ non iuit sine munere ad hominẽ Dei: scilicet Achiã prophetam. Et exemplo Christi, qui venditus auriculam serui sanauit. Sed has obiectiones soluit sequenti cap. & §. cum ergo. c. numquam. secundum Hieronymum.

d ¶ *Item opponitur.*] Ei scilicet, quod propositũ est principaliter: q̃ scilicet vendere spiritualia sit peccatum, vel quòd ordo venditus non habet gratiam spiritus sancti.

e ¶ *A Iuda.*] Huius obiectionis solutionem ponit ℣. in §. cum ergo. in c. numquam.

Item opponitur à, quòd prophetia donum spiritus sancti est: hæc † autem in veteri testamento à sanctis prophetis vendi consueuerat. Vnde Saul ad Samuelem pro vaticinio expetendo non nisi cum munere ire præsumpsit. Vxor etiam Hieroboam ad hominem Dei non nisi cum munere accesit. Item Christus à Iudæ venditus auriculam serui sanauit. Exemplo itaque Saulis, & vxoris Hieroboam patet, quòd donum spiritus sancti emere, vel vendere non est peccatum. Exemplo Christi liquet, quòd spiritus sanctus est iniuste à simoniacis venalis putetur, virtutis tamen suæ non obliuiscitur, nec desinit effectum suæ gratiæ etiam venditus præstare. Sed de prophetia beatus Hieronymus in caput tertium Michææ competenter soluit, malos tantum accepisse, non bonos denuntians.

Tertio, excusat Samuelem de quarta parte sicli à Saule oblata. Quarto, excusat Achiam de panibus sibi ab vxore Hieroboam oblatis. Quinto, Helisæum de pecunia quàm Azael nuntius Benadab sibi obtulit: quia non est verisimile quòd acceperit.

g ¶ *Eius.*] populi Iudaici Ioan.

¶ Mali propheta, non boni prophetiam vendebant.

C. XXIII.

1 Vdices, inquit, eius g in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede respondebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant, & super Dominum requiescebant h dicentes. Nonne Dominus in nobis est? non venient i super nos mala k. Idcirco propter vos Sion quasi ager arabitur l, & Hierusalem, vt custodia pomarij erit. m [Nemo ambigit Hierusalem propter scelera, quæ in hoc capitulo describuntur, fuisse subuersam. *& infra.* ¶ Poterat vtique Petrus Simoni mago vendere, quod petebat; immo poterat simulare vendentem (spiritus enim sanctus nec venundari, nec emi potest:) sed oblatam pecuniam cum offerente damnauit. *& paulo post.* ¶ Nec quemquam moueat illud; quod in primo Regum † libro legimus, Saulem n volentem ire ad Samuelem dixisse puero suo, ad eum se ire non posse; quia pretium quod offerret pro vaticinio, non haberet; & puerum respondisse. [Ecce inuenta est in manu mea quarta pars sicli pecuniæ, & dabo viro Dei, & annuntiabit nobis viam nostram.] Non enim scriptum est, quòd Samuel acceperit, aut quòd illi obtulerint: quin potius à propheta pascuntur, & inuitantur ad prandium. Sed fac o eum accepisse: stipes magis æstimandæ sunt tabernaculi, quàm munera prophetiæ: siclus enim viginti obolos habet; & quarta pars sicli, quinque sunt oboli p. Et nostri igitur sacerdotes, si volunt vendere prophetiam, & columbas in cathedris suis proponere, quas Dominus flagello subuertit, quinque tantum obolorum sint mercede contenti: qui vtinam q non pretia villarum, sed quinque obolos acciperent. ¶ Hoc ipsum sonat, & in tertio regnorum libro, quòd vxor r Hieroboam infirmãte ideo forte hoc dicit: quia si plus non deberent accipere, nullus esset qui vellet simoniam committere, vel ideo forte, quia quanto minus quis acciperet, tanto minus peccaret b: secundum quòd dicitur de abigeis. l. r. 1. respon. Vel posset intelligi secundum illam decr. extra de simo. & si quæstiones. Argum. contra ℣. 14. quæst. vlt. cap. vlt. 17. quæst. 4. quicumque. extra de simo. ex tuæ. Sed hæc contraria habent locum quando mens eorum pitur.

r ¶ *Quod vxor.*] Historia. Legitur in tertio libro Regum, quòd cum ægrotaret primogenitus filius Hieroboam, dixit vxori suæ: Tolle te cum munera, & mutato habitu, vade ad Achiam prophetam vt indicet tibi quid futurum sit de puero. Quæ cum venisset ad prophetam:

h ¶ *Requiescebant.*] ‖ Ille dicitur requiescere super dominum qui obtentu a sacerdotij vel prophetiæ non viuit luxuriose & expone, requiescebant, idest, gratiam eius habebant secũ, secũdum opinionem suam.

‖ Requiescere super dominũ quis dicitur.

a Aliàs cõtẽptu, secundum Laur. *Michææ 3. secundũ 70.*

i ¶ *Non venient.*] quasi impunitatem sibi promittebant.

k ¶ *Mala.*] quæ minantur nobis prophetæ.

l ¶ *Arabitur.*] hostili aratro, idest, desolabitur, & esse desinet: argu. ff. quib. mod. vsus fructus amit. si vsus fructus. & hoc factum est à Romanis,

ADDITIO. 76. distinctio. Zeitunium. Archid. *Act. 8.*

m ¶ *Pomarij erit.*] Custodia enim pomarij collectis pomis deseritur: & ideo hoc dicit. *1. Reg. 9.*

n ¶ *Saulem.*] Historia. Legitur in primo libro Regum, quòd cum Saul cum quodam seruo suo asinas quæsiuisset patris sui, & non inuenisset: dixit seruus Saul: Hic est vir Dei, qui sine ambiguitate loquitur: eamus & quæramus ab eo. & ait Saul. Quid feremus ei? iam panis defecit in sitarchiis nostris, & sportulam non habemus. ait seruus: Habeo in manu mea quartam partem stateris argenti. & iuerunt ad prophetam: & inuenerunt est Saul in regem à Samuele de præcepto Domini.

o ¶ *Sed fac.*] idest, pone. & ita secundum canones potest pars ponere falsum. de consc. dist. 4. sanctum.

p ¶ *Quinque sunt oboli.*] Argumen. in delicto quantitatem rei attendi. ℣. 14. quæst. vlt. capit. vltim. ℣. 17. quæst. 4. quicumque. ℣. 17. q. vlt. quæsti sunt.

q ¶ *Qui vtinam.*] Et hoc negatiue legas, idest, vtinam non plus acciperent. simile etiam habes 23. quæstio. 4. si ea. & 26. quæstio. 5. episcopi. & *3. Reg. 14.*

b Concor. cor. in l. aut fact § quãtitas. ff. de pœn. & ibi glo. cum concor.

† *al regnorũ*

etsi præ caligine oculorum videre non poterat, dixit tamen: Ingredere vxor Hieroboam: quare te aliam simulas? ego missus sum ad te durus nuntius. & cum multa nuntiasset ventura super domum Hieroboam, subintulit: Vade in domum tuam, in introitu tuo in vrbem mo rietur filius tuus: qui solus de semine Hieroboam in sepulchra patrum suorum inferetur. Historia de Helisæo propheta in littera patet.

a ¶ *Achiam hominem Dei.*] q ei prædixit mortem filij Abiæ: & qui ei peccata sua exprobraret, & suam vltionē prædiceret, vt j. ead. si quis inquit. dic vt 23. q. vlt. cap. vlt.

b ¶ *In sumptum.*] Ad sumptus enim & sustentationem accipere licet. extra de simoniis, cum sit. 23. q. 5. dicat. ff. de officio proconsulis, solent, ff. de officio præsidis, plebiscito? ‖ Et ita præsbyter si pauper est*, accipere potest pro celebratione Missæ. extra. de præbendis, significatum. nisi sit proprius sacerdos. de consecr. distin. 1. sufficit.

ADDITIO. quod no. 21. quæst. 2. cap. vlt.

c ¶ *Helisæus.*] qui misit lignum in aquam, & natauit ferrum. j. de consec. dist. 2. reuera.

d ¶ *Ad Azaelem.*] suarum rerum dispensatorem.

e ¶ *Bona.*] ideſt, aliqua de omnibus bonis, ideſt, de omni genere bonorum. ff. de regu. iur. aliud. §. refertur.

f ¶ *Obtulit.*] Arg. in eodem facto secundum diuersitatem intentionis alterum peccare, & alterum non, vt 32. q. 5. ꝓposito.

g ¶ *Viuit.*] Hæc iuratio erat in veteri testamento. 22. quæ. 1. & iurabitur.

h ¶ *Faceret.*] Arg. contra Cathalanos.

Nvmquam.] CASVS. Dicitur hic, quòd diuinatio raro in bonam partem accipitur. vnde illi, qui pro indicatione futurorum pecuniam accipiebant, non erant veri prophetæ, sed diuini: licet se crederent esse prophetas.

a Concor. gl. in l. si hæreditatem. ff. ma. & de cõse. dis. 5. numquam.

i ¶ *Numquam.*] ideſt, raro a pro maiori enim parte dictum est. aliter falsum est, vt j. eadem, eos qui.

‖ Diuinatio nõ potest esse prophetia.

k ¶ *Diuinatio.*] ‖ Hoc enim impossibile est, q̃ diuinatio sit prophetia. expone ergo sic: facta est diuinatio. i. diuinatio eorum, quæ credebatur esse prophetia, eorum enim declarata est non esse ꝓphetia.

Num. 23. ADDITIO. Vt hoc melius intelligas. scias quòd prophetia est rerum latentium præteritarum, præsentium, vel futurarum ex diuina inspiratione manifestatio, filio pergit ad Achiam hominem Dei[2], & defert ei decem panes ß, & crustulam, & vas mellis; quia hæc magis in sumptum[b] prophetæ, quàm muneri prophetiæ reputanda sunt. Licet potuerint hi, qui ad ariolos ire consueuerant (quia multi diuini, & arioli erant in Israel) mala consuetudine æstimasse id ipsum etiam de prophetis, & voluisse sanctis viris offerre, quod diuinis offerre consueuerant. ¶ Vnde[d] in quarto libro Regum † legitur, [quòd Heliseus[c] venit Damascum, & Benadad Rex Syriæ ægrotabat, annuntiaueruntque ei dicentes. Venit vir Dei huc: & ait Rex ad Azaelem[d]: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicēs, si euadere de infirmitate hac potero. Iuit igitur Azael in occursum eius, habens secum munera, & omnia bona[e] Damasci, onera quadraginta camelorum.] Sed non est credendum acceptisse: sicut de eodem Helisæo legitur, quòd Naaman mundatus à lepra obtulit[f] ei munera dicens [Obsecro, vt accipias benedictionem à seruo[e] tuo. At ille respondit. Viuit[g] Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret[h], penitus non acquieuit.]

4. Reg. 5.

¶ *Caput hoc in vno vetusto exemplari coniunctum est superiori, & loco primæ dictionis*, Iudices, *legitur*, Duces. *quemadmodum est apud B. Hieronymum in versione* 70.

α ¶ Quinque tantum obolorum sint mercede contenti, qui.] *Ista omnia absunt à recentioribus editionibus B. Hieronymi, atque etiam à vetustioribus, præter dictionem*, qui. *Sed non sunt expuncta, quia sententiæ non officiunt.*

ß ¶ Decem panes.] *Sic in vulgata Latina B. Hieronymus habet.* panes, & vuas passas, & vasculum mellis. *In Græca autem & crustula. & vuæ passæ commemorantur*, ἄρτους, inquit, καὶ πολλὰ βρώματα τέκνοις αὐτῶ, καὶ σταφύλας.

γ ¶ Quia hæc magis.] *Ista vsque ad* γ. *Licet non habentur hic apud B. Hieronymum, sed loco eorum hæc.* Dicitur enim, quid secum illa portauerit: & tamen propheta non scribitur accepisse: quippe cum & corripuerit eam, & venturũ luctum prædixerit. licet, &c. 7

δ ¶ Vnde in quarto.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum.*

Idem in eodem capite.

¶ Quòd diuinatio in bonum non accipitur. C. XXIIII.

NVmquã diuinatiõ in scripturis in bonam partem accipitur. [Non est augurium in Iacob, neque diuinatio in Israel.] Videbantur sibi quidem esse prophetę: sed quia pecuniam accipiebant; prophetia ipsorum facta est diuinatio.

secundum Papiam.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex præmissis, quòd vacua est gratia spiritus sancti in eis qui munera accipiunt: non obstante exemplo quòd Petrus venditus fecit miracula, quia hoc fecit causa mysterij ad exemplum patientiæ, vel vt prodesset aliis, & non

¶ *Hoc etiam caput in aliquot vetustis est coniunctum superiori, & legitur vt in originali*, Numquam enim.

Cum ergo secundum] *Hieronymum boni prophetæ non munera prophetiæ accipiebant, sed stipes tabernaculi: malis autẽ, qui accipiebãt, prophetia, quæ Dei erat donum, in diuinationem, quæ diabolica est, conuertebatur; quid aliud colligitur, nisi quòd simoniaci (quod superius dictum est) nulla spiritualis gratia cooperatur? Cum enim in sacramentis neque qui plantat, neque qui rigat, sit aliquid; sed qui incrementũ dat, Deus; quis operatur in eis, si Dominus, qui incrementum dat, in eis non lucet, sed est otiosus? Item, quod dicitur de Christo, quòd sicut Christus venditus auriculam restituit Malcho, & fecit miracula; sic & spiritus sanctus possit vendi, & in ipsa venditione suam gratiam operari, non valet hæc similitudo. Non enim hoc operatur spiritus sanctus spiritualiter in perfidis mercimoniis auaritiæ, quod Christus gesit corporaliter certi mysterij causa ad exemplum patientiæ. Si enim omnifaria est similitudo, cum credatur posse vendi, sicut Christus; credatur etiam spiritus sanctus posse crucifigi: quod impossibile est. Potest etiam intelligi (vt à similitudine non recedamus) quòd sicut Christus venditus non venditori, vel ementi, sed eis, qui nescientes aderant, dona suæ gratiæ contulit, pro quibus etiam in cruce supplicauit; sic & spiritus sanctus non vendenti, vel ementi, sed his, qui de manibus eorum, ignorantia ducti, sacramenta Dominica accipiunt, suæ gratiæ effectum largiri probatur. Item obijcitur*[m]. *quòd etsi malum sit ecclesiastica emere, tamen sæpe sinistra principia ad felices perueniunt exitus. Vt Iacob per supplantationem*[n] *peruenit ad benedictionem, vt seges, quæ leprosa manu scritur, munda tamen metitur, vt ex adulterino concubitu pulchra soboles nascitur; sic & pecunia, quæ per simoniam acquiritur, felicem habet exitum, cum pauperibus profutura erogatur. Sed nihil horum simoniacis patrocinatur. Ait enim Leo episcopus ad Mauros episcopos, epist. 85. al. 87.*

¶ Quæ male inchoantur principio, non peraguntur bono exitu. C. XXV.

1 PRincipatus, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit; etiam si moribus, atque actibus non offendit o. ipsius † tamen initij sui est pernicios⁹ exemplo p.. Et difficile est q, vt bonor peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio[r].

ementi vel vendenti: sicut simoniaci prosunt ignorantibus eos esse simoniacos: & non obstãte eo q̃ sæpe ad bonum finem veniunt quæ malo principio inchoantur.

l ¶ *Secundum.*] Et ita docet nos magister resistere. Arg. à simili. 28. q. 1. nuptiarum. ff. de condi. indebi. si re[p]. 32. q. 7. Apostolus præterea responderi potest per id quod nota. ſ. eo-eos b.

m ¶ *Item obiicitur.*] In defensionem simoniacorum vsque ad §. sed nihil. & ibi statim incipit impugnare eos.

n ¶ *Per supplãtationẽ.*] tamẽ factã institũctu dñi. 7. q. 1. quãm periculosum.

1 *Principatus quem.*] CASVS. Prælati q dignitates male acquisierunt. etsi alios nõ offendant: malos tamen exitus consueuerunt habere. difficile enim est vt bono peragantur exitu, &c. Seq. c. pater.

o ¶ *Non offendit.*] sic 14. quæst. 5. neque.

p ¶ *Exemplo.*] Habetur & ratio exempli. Nonnulla siquidem in canonibus operãtur. ‖ Multa enim reprobantur ne sint pernicios⁹ exemplo, quæ possent tolerari, vt 11. q. 3. præcipue. ſ. 50. dist. de his vero. ſ. dist. 82. plurimos. ſ. distin. 96. bene. & arg. 21. q. 2. si quis iam. ar. 27. q. 2. nec aliqua. j. 27. q. 2. institutum est.

‖ Reprobitur multa ne fiat exemplo pernicioſa.

q ¶ *Difficile est.*] ideſt. c numquam. j. eo. si quis neque. quandoque ponitur pro vix. 47. dist. quantumlibet d.

c Cõcor. tam in l. adiuſti. cõ hi mos. ff. de iudi. & in l. cũ gl. ibi. ſe ſumo. ad Macedo. ſi Sed hic dist. difficile quẽ ſi non impoſſibile.

r ¶ *Bono.*] sic 14. q. 5. neque. Arg. contra. extra q. fi. sint legi. tãta. & de matrimonio contracto post votum de futuro.

s ¶ *Principio.*] Arg. initium spectandum e: & quantum valeat bona fides à principio, collige ex his arg. 3. quæſt. 10. placuit. 20. q. 3. propositum. 61. dist. miramur. 92. dist. si quis epſs. extra de electi. auditis. extra de cen. peruenit. ff. de rei vend. si in aliena. & de publicana. depretio. ff. de his qui no. infa. quid ergo. & de orig. iur. l. 1. Arg. contra. ff. de legib. non omnium. 16. q. 3. §. poteſt. ſ. distin. 17. regula. j. 14. q. 5. neque. j. 16. quæſt. 1. c. vlt. & q. 3. si sacerdotes. extra de iure patro. cura pastoralis. Ioan. Si quis semper habet malam fidem, numquam habebit extum bonum: secus in cõtrariis. B.

e Ad hoc etiã tra de re dẽ dum. 1. ubi hoc. & 16. q. 3. si ſacerdos Archi.

Cum Tan

2 *Vm Paulus dicat.*] ¶ *Fundamentum.*] Argum. contra. Debile principium melior fortuna sequetur. Et argu. ‖ non baptizatum non suscipere ordinem. 24. q. 1. vbi sana. j. ead. q. si quis per ignorantiam. & j. eo. si quis confugerit. extra de presby. non bapti. veniens. &c. si q̃s.

‖ Horatius in arte poetica.

d ¶ Prius vires tuas.] ‖ *Sumite materiam vestris qui scribitis æquam Viribus: & versate diu quid ferre recusent, Quid valeant humeri.* ar. ff. de excu. tuto. paupertas. Idem dicit lex in mulione. ff. ad legem Aquil. l. idem iuris. §. 1. & l. qua actione. §. 2.

Non est putanda.] CASVS. Ostendit Grego. in hoc c. quòd nullus debet simoniã cõmittere, vt postea ex pecunia velit ecclesias cõstruere, vel eleemosynas facere: tum quia scriptum est: Honora Deum de tuis iustis laboribus. Tũ quia dicit Salomon, Qui offert sacrificium de substantia pauperis, &c. Et hæc in prima parte. In secũda parte instruit clericos ad dignitatem, vt antequã accedant ad dignitatẽ, vires suas metiãtur, vt ad quam se sufficere credunt, cum metu accedant. Vel sic.

1. Corin. 3.

CASVS. In prima parte probatur triplici auctoritate, quod de illicitis acquisitis non est eleemosyna facienda. Prima auctoritas est illa. *Hostiæ impiorum*, &c. Secunda, *Honora Deum*. Tertia, *Qui offert sacrificium*, &c. In secunda parte dicitur, quòd si aliquis ad honorẽ debet accedere, prius vires suas consideret: & etiam si se sufficiẽtem videat, cum timore accedat: aliter nullo modo accedat.

Prou. 3.

b ¶ *Ex illicitis rebus.*] Hic dicitur q̃ de male acquisitis non debet fieri eleemosyna: quod verum est cum dominium non est translatũm: vel si repetitio competit, vt dixi in summa, 14. q. 5. sed vbi nõ cõpetit repetitio, bene: vnde & meretrix potest facere eleemosynam, sed non latro: arg. ff. de condi. ob tur. cau. l. idem. §. quoties. Sed q̃d si de pecunia simoniaca fundata est ecclesia? Dico q̃ non demolitur. 14. q. 6. comperimus. & 12. q. 2. aurũ. Sed quid de iure patronatus[a] illius ecclesiæ? Dic q̃ datur ecclesiæ cui facta est ignominia. extra de simon. de hoc autem. in authen. de san. episco. §. pro omnibus. ff. de calum. generaliter. §. illud. Item quid si ex pecunia simoniaca quis emit vineam; numquid de fructu faciet eleemosynam? Non: quia eodem iure censentur cum pecunia: cum fructus in locum pecuniæ succedant. arg. extra de vſu. cum tu. in fin. ff. de le. 2. Imperator. §. viti, & l. sequen. & ſ. 94. dist. cap. 1. Argu. contra. ff. de fur. qui vas. §. penul. & vlt.

a Scilicet empto per pecuniam. licet de Fran. contrahitur de iure patron. de iur.

1 Pol. l. 1. ti. 1. Anſ. li. 5. c. 30. Paul. c. 1. 94. Iuo p. 5. c. 132.

Ecclí. 34.

c ¶ *Facere.*] Sed opponitur, Fac tibi amicos de mammona iniquitatis. ‖ Sed sic exponitur, ideſt, de diuitiis, solicitudinibus & laboribus acquisitis: vel quibus abstulisti sua, restituas b, vel eorum parentibus: vel illis mortuis sacerdotibus offeras: & isti omnes facti tibi amici orabunt pro te ad Dominum. licet enim dictum sit: Quæ in malum acquisisti, in bonum expende: non tamen id tibi patrocinabitur. H. maliud est quàm filium in conſpectu patris mactare. 14. q. 5. immolantis. aliter autem acquisitum. vt amore filiorum, & in bonum expensum, id

‖ Facere amicos de mammona iniquitatis, quid. & hoc videtur quod habet. 14. q. 5. sed hic ibi expunitur. præſtita auctoritas.

tibi patrocinabitur ad præmium. Hugo.

e ¶ *Abstineat.*] Hic ꝓsumitur contra indignũ prælatum statim q̃ male sit electus: arg. à contrario sensu, 61. di. miramur. verſicu. nec putandus est honor.

Fertur.] CASVS. Gregorius reprehẽdit hic reges Franciæ eo quòd in suis finibus sinunt simoniam vigere. Et ostendit hoc esse damnũ regi: quia simoniaci nocent regimini eorum de suis iniustis orationibus, quorum intercessionibus debuerat adiuuari. quis enim de ipsorum orationibus confidere potest, quos intus cognoscat esse vulneratos? & qualis fructus producitur cum radix est infecta?

† al. perpetrare

f ¶ *Simoniaca.*] Notat Gregorius primo de negligentia reges istos Frãciæ, ‖ eo quòd dominatur simonia in regno eorum. Secundo dicit quòd ipsorum prælatorum culpa in eorum regimen retorqueatur. Tertio timendũ est de his qui tales apud Deum intercessores habent, qui in se prouocant iram Dei, quam placare deben

† al. qui

‖ Simonia dominatur in Francia.

g ¶ *Et in ipso ortu.*] quo ad nouum testamentum: & intellige post resurrectionem: & sic non est contra de consecra. dist. 2. prin as.

† al. Theodeberto

h ¶ *Fides.*] profeſsionis scilicet.

3 Pol. ibidem. Anſ. li. 6. c. 78. Iuo p. 5. c. 111.

i ¶ *Operibus.*] exterioribus.

Ioc. 2.

k ¶ *Mortua est.*] si tempus datur vel locus. de pœni. dist. 3. cap. vlt.

l ¶ *Verumetiam excellentiæ.*] ‖ Ecce quòd crimen alicuius nocet innocenti, arg. dist. 61. miramur. verſic. ſicut enim. arg. ead. quæſtio. dominus, contra j. ea. q. 4. cap. 1. arg. 8. quæ. 4. c. 1. contra dist. 81. si qui sunt presbyteri. Arg. distin. 37. §. vt itaque. arg. de consecra. dist. 1. in sancta. Arg. contra, 24. q. 1. non turbatur. arg. 6. quæſt. 1. ex merito. arg. 49. dist. §. 1. argu. 2. q. 7. cap. sicut 2. arg. j. ea. q. multi. Et est arg. quòd res inter alios acta aliis non præiudicat. j. de pœnitẽtia dist. 6. cap. 1. ff. de re iudi. fæpe. Ioan.

‖ Crimen alterius nocet innocenti.

c De hoc no. B. extra de pœ. quibusdam.

* al. regni. & vt strorum epiſcoporum.

4 Sic contigit, qa Theodoricus fuit decapitatus apud Coloniam & Thedeber tus intoxicatus a Brunichilda.

‖ Hoc breuiter tene, quòd res inter alios acta, aliis non nocet generaliter: nec crimen alterius alij nocet, in casibus tamen specialibus fallit qui in iure expresse inueniuntur. extra de re iudica. quamuis. & 6. q. 1. §. verum. & aliis similibus casibus, vt 2. q. 6. §. diffinitiua.

m ¶ *Suffragatur.*] Nam dicit lex qualiter quisque meretur, non quantum dare sufficiat æstimetur. C. de epiſcopis & cleri. si quemquã. Sed quæritur quare scribit Papa regi, cum non habeat potestatem super his. 11. q. 1. sacerdotibus? Ideo, quia participes erant: vel quia erãt incorrigibiles, vt j. ea. q. vlt. c. vlt. 17. dist. nec licuit. extra de iud. cum non ab homine.

a Propria. q. d. assumit officium vltoris ille, de quo debet vltio fumi.

a ¶ *Vltoris.*] ideſt, prælati, qui vitia aliorum debet vlciſci.
b ¶ *Vlciſcendus.*] ideſt, propter peccata [a] puniendus.
c ¶ *Prouocant.*] in ſe, non in illos pro quibus ſupplicant. & ita etiam exaudi 3. quæſt. 7. in grauibus.

CVM ERGO. Concludit Gratianus ex omnibus ſupradictis, quòd ex malo initio bonus exitus non ſperatur.

Gen. 39.

Icut. CASVS.
Dicitur in hoc cap ꝙ ſicut eunuchus fuit qui Ioſeph comparauit: ſic eunuchi ſũt, ideſt, ſine humore gratiæ qui ſimoniã cõmittunt. & in eis ignis ſpiritus ſancti non viget. Quod probatur exemplo Antiochi, quo vendente ſacerdotium ignis qui vixerat ſub aqua ſeptuaginta annis, extinctus eſt. Et nota duas hiſtorias in hoc ca. ſcilicet de Ioſeph, & igne. ‖ Legitur enim in Geneſi quòd Ioſeph venditus eſt à fratribus ſuis Iſmaelitis eũntibus in Aegyptum: qui poſtea vendiderunt cum Phutifar eunucho Pharaonis Regis: quem exiſtimo miraculoſe eunuchizatum: ideo quia emerat Ioſeph vt eo abuteretur, cum ante conſtet eum vxorem habuiſſe & filiam. ‖ Item legitur in libro Machabæorum ꝙ filiis Iſrael in perfidiam deductis. Hieremias cũ quibuſdã aliis ignem ſacrificij abſconderunt in valle vbi erat puteus occultus: poſt multos antè annos ad præceptũ regis Perſidis quæſitus eſt ignis ille: quo inuento hauſerũt aquam, qua ligna compoſita aſpergebantur, & ſtatim ardebant. pro quo miraculo Rex ſuper puteum illum templũ ædificauit. tempore vero ꝓcedente cum Rex Antiochus regnum ſuſciperet & regnaret in Iudæa, Iaſon frater ſummi ſacerdotis adito rege obtulit ei talenta xl. & accepit ab eo ſummi ſacerdotij principatum: & ſtatim extinctus eſt ignis ſacrificij. Sequentes duo §§. plani ſunt.

‖ Ioſeph venditio.

‖ Ignis diu occultati miraculoſa inuentio.

2. Mac. 1. & 4.

al. ſimoniacorum

‖ Phutifar generi Pharaonis in ſacerdotio fuit exectus.

d ¶ *Sicut eunuchus.*] ‖ Phutifar qui primo habuit vxorem filiam Pharaonis: cum poſtea fuiſſet ordinatus ſacerdos Heliopolis, fuit exectus. Vel vt quidam dicunt, ſiccauit Dominus genitalia eius, quia ad turpes vſus emerat Ioſeph.

e ¶ *Viuum ſemen.*] ſcilicet boni operis.

f ¶ *Sub aqua.*] Arg. dist. 81. cap. ſi qui. Argu. tamen contra 28. dist. cap. vlt. & ſ. ea. Dominus. Ioan.

‖ Antiochus multa ſacrilegia perpetrauit.

g ¶ *Antiocho.*] ‖ Iſte Antiochus Græcus fuit: & multum Iudæos oppreſsit: & vendidit ſacerdotium templi. Et eſt ar. hic quod in vete. teſt. ſimonia erat ordinem emere.

‖ De igne Hieremiæ.

h ¶ *Non lucere.*] ‖ Ignis miſſus à Hieremia in puteum: qui tamen poſt nunquam fuit inuentus; ſed aqua pinguis lapidi ſuppoſita illum comburebat. de iſto igne habes de pæni. dist. 3. inter hæc hircum. & puteus erat in valle Ioſaphat: vbi Rex Perſarum fecit fieri templum, & appellatum eſt à Hieremia nepthar, quod interpretatur purificatio. Ioan.

SED OBICITVR. Hæc eſt 5. pars huius quæſtionis, in qua vult probare quòd ſi catholicus malus, ſcilicet toleratus conferat ſacramentum aliquod, bene valet, dummodo accipiens non ſit in culpa: & idem credo de ſacramentis ab hæreticis collatis in forma eccleſiæ. In tali tamen indiget manus impoſitione propter immanitatem hæreſis. & hoc probat 18. authe. Ioan. de Fan.

locum vltoris [a] is, qui fortaſſe fuerat vlciſcendus [b], adducitur: atque hinc ſacerdotes non proficere, ſed perire potius iudicantur. Vulnerato namque paſtore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis ſe hoſtilibus feriendum exponit? aut qualem de ſe fructum producturus eſt, cuius graui peſte radix infecta eſt? Maior ergo metuenda eſt locis illis fore calamitas, vbi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe magis iracundiam prouocant [c], quã per ſemetipſos populis placare debuerant.

Cum ergo ſecundum Leonem ſimonia non bono peragatur exitu, ſecundum Gregorium nullum boni operis ſequatur ædificium; nec ſit putanda eleemoſyna. quæ ex pretio ſimoniæ erogatur pauperibus; vulnerato paſtore medicina non adhibeatur curandis ouibus; de infecta radice fructus non producatur; maior etiam calamitas in futuro metuatur; de tam ſiniſtro principio quis felix exitus ſperatur?

Hinc etiam Auguſtinus ait.

¶ Simoniacorum ſacramenta effectu gratiæ carent. C. XXIX.

SIcut enuchus [d] fuit, qui Ioſeph comparauit; ita qui gratiam mercatur, viuum [e] ſemen non habet ſiccis genitalibus. Sic quoque ignis ſacrificij, qui per ſeptuaginta annos babylonicæ captiuitatis ſub aqua [f] vixerat, extinctus eſt, Antiocho [g] Iaſoni vendente ſacerdotiũ: quod ſignificauit ſpiritus ſancti ignem non lucere [h] in ſimoniacis † ſacramentis.

Quid in his ſimilitudinibus beatus Auguſtinus notare voluit; niſi quia ſacramenta ſimoniacorum (ſicut & ceterorum hæreticorum) licet ſint vera quantum ad formam; inania tamen, & falſa ſunt, quantum ad effectum, cum non poſſint in cordibus hominum gignere, vel accendere cæleſtem gratiam?

5 ¶ *Sed obijcitur* [i] *illud Auguſtini contra hæreticos tractatu 5. ſuper Euãgelium Ioannis.*

¶ Siue bonus, ſiue malus ſit miniſter, per vtrumque effectus gratiæ conferetur. C. XXX.

1 SI iuſtus [k] fuerit miniſter, compũto eum cũ Paulo, qui gloriam ſuam non quærit, dicens [Ego plantaui [l], Apollo rigauit [m], Deus autem incrementum dedit.] Qui vero fuerit ſuperbus miniſter, cum diabolo computatur: ſed non contaminatur donũ Chriſti; quia per illum purus fluuius tranſit, & venit ad fertilem terram. Scio quia lapis ex aqua fructum ferre non poteſt: & ſi per lapideos canales tranſit [n] aqua ad arcolas, in canali lapideo nihil generatur; ſed tamen hortus plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus ſacramenti vt lux pura ab illuminandis excipitur; ſed per immundos tranſiens non coinquinatur.

¶ *Ab initio huius capitis vſque ad u.* donum Chriſti. *Algerus lib. 3. c. 5. citat ex bea to Auguſtino, cuius tamen propria verba habentur infra de conſec. diſt. 4. c. aliud. §. ſi fuerit.*

α Quia per illum.] *Apud B. Auguſtinum tractatu 5. legitur*, Quod per illum fluit, purum eſt; quòd per illum tranſit liquidum, venit ad fertilem terram: puta, quia ipſe lapideus eſt, quia ex aqua fructum ferre non poteſt: per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans; ſed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus ſacramenti ita eſt, vt lux: & ab illuminandis pura excipitur, & ſi per immundum tranſeat, non inquinatur.

Idem ad Vincẽtium Donatiſtã, ep. 48.

¶ De eodem. C. XXXI.

2 EX catholica [o] eccleſia ſunt omnia [p] Dominica ſacramenta: quæ ſic habetis, & datis, quemadmodum habebantur [q], & dabantur, etiam priuſquam inde exiretis.

Idem de baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 5. c. 19.

ADDITIO. Arg. de conſecrat. diſt. 2. quid ſit. Archid.

l ¶ *Plantaui.*] prædicando.
m ¶ *Rigauit.*] baptizando.
n ¶ *Tranſit.*] infra eadem, ſic populus. contra. Sol. ‖ hoc de ſacramentis neceſsitatis, quæ ſemper habent effectum niſi culpa ſuſcipientis impediat, & ibi de ſacramentis dignitatis. vel hic de ficte ordinatis: ibi de his quos eccleſia tolerat. Vel dic quod ſunt polluta quãtum ad illos, vt 49. dist. cap. vlt. 15. q. vlt. c. ſi.

‖ Sacramenta ſunt duplicia.

EX catholica. CASVS. Dicit Aug. quòd à catholica eccleſia vera ſumpſerunt hæretici ſacramenta, qui ſic habent & conferunt ſicut habebant ante quàm de eccleſia exirent. Sequentia tria cap. plana ſunt, & per ſe patent.

o ¶ *Ex catholica.*] In hoc & in duobus cap. ſequentibus dicitur quòd vera ſunt ſacramenta hæreticorum, quæ in forma eccleſiæ celebrantur.

p ¶ *Omnia.*] ideſt, omnium ſacramentorum veritas & forma.

q ¶ *Habebantur.*] Arg. contra. ſ. c. extra catholicam, ſed ibi expone, ideſt, extra formam catholicæ eccleſiæ.

Sic autem

a ¶ *Ic autem Deus.*] Deus dicitur adeſſe talibus ſacramenti, ſvt veritas ſubſiſtat, & vt virtus præſtetur ei qui accipit ignoranter. ſ. ea. ſi iuſtus.

b ¶ *Et verbis ſuis.*] Et ita verba neceſſaria ſunt: arg. ſ. e. detrahe.

c ¶ *Sacramenta.*] ‖ *Non mutaſtis.*] ideſt, non extra formam eccleſiæ tradidiſtis.

d ¶ *Iniuriam.*] Argu. ꝙ propter alterum non debet alteri iniuria fieri. de conſecr. diſt. 4. oſtẽditur. ſi. de reg. iur. non debet.

Ioan.

Icut ficti. CASVS.
Dicitur hic quòd ſicut ſi quis adultus ficte vel ſine contritione accedit ad baptiſmum, veruntamen recipit ſacramentum: ſic & vera ſunt ſacramenta, quæ ſchiſmatici & hæretici in forma eccleſiæ conferunt. Sequens cap. patet.

e ¶ *Ficti.*] Sed nũquid dandum eſt baptiſma ei, qui ficte accedit? Dic ꝙ ſic, ſed poſt compellendus eſt fidem obſeruare: arg. 45. diſtin. de Iudæis. Vtrum autem baptizetur ingnoris vel inuitus, vel dormiens, habes extra de bapti. & eius effectu. capit. maiores. §. itẽ quæritur.

f ¶ *Non emendamus.*] ſ. de conſe. diſt. 4. oſtendit. & c. ſolet quæri. ſ. e. ſi quis inquit. Sed contra. ſ. ea. q. ſicut vrgeri. Sed hic de fictione accipientis, quæ non impeditibi de fictione dantis, quæ impedit: vel quando non in forma eccleſiæ. 32. diſt. §. verum.

g ¶ *Neque in homine malo.*] ideſt, tolerato [a], vel in neceſsitate. & ſic non eſt contra 5. diſt. 32. nullus. & c. præter hoc. H.

Onne. CASVS.
Hic oſtendit quòd apud malos erant ſacramẽta. ‖ Nam peiores Sodomitis erant Iudæi: & tamen Dominus eorum ſacramenta vera eſſe probauit, dũ ad ea celebranda leproſos quos mundauerat miſit: & dũ eius angelus Zachariæ in templo miniſtranti aſtitit: & eum exauditum denunciauit, nec etiam gentilium verba reprobant ſancti patres, vbi verum dixerunt.

h ¶ *Nonne.*] vult probare Aug. in hoc c. quod apud hæreticos ſunt vera ſacramenta: quia erant apud Iudæos, qui peiores erãt Sodomitis. item & alia ratione: quia ſi gentiles aliquid boni habuerunt. hoc ſancti viri nõ reprobauerũt. ‖ Quod autem apud Iudæos eſſent vera ſacramenta, probat exemplo Domini & Zachariæ. Zacharias tamen bonus fuit: vnde ratione perſonæ nulla eſt probatio: ſed iſte eodem modo ſacrificabat quo & alij Iudæi.

i ¶ *Peiores.*] ſ. 24. quæſt. 1. non afferamus: quia illi tantum naturalem legem tranſgreſſi ſunt, Iudæi etiam ſcriptam: illi prædicatores non habuerunt, iſti etiam Ieſum Chriſtum: apud illos nulla miracula facta ſunt [b]. apud iſtos multa facta ſunt: & præterea iſti Chriſtum crucifixerunt. de pæn. diſt. 1. periculoſe.

k ¶ *Iuſta.*] ideſt, minus mala. arg. 8. q. 1. vereor. vnde dic, iuſtificaſtis, comparatione melioris vitæ, non poteſtate iudicij.

¶ De eodem. C. XXXII.

1 SIc autem Deus [a] adeſt ſacramentis, & verbis [b] ſuis, per quales libet adminiſtrentur, & ſacramẽta Dei vbique recta ſunt; ſicut mali homines, quibus nihil proſunt, vbique peruerſi ſunt.

Idẽ li. 4. de bapt. cõtra Donatiſtas c. 12.

¶ De eodem. C. XXXIII.

2 NEc foris ergo, ſicut nec intus quiſquam, qui ex parte [c] diaboli eſt, poteſt vel in ſe, vel in quoquam maculare ſacramentum, quod Chriſti eſt.

Idem ad Emeritum, epiſt. 164.

¶ Sacramenta legitima non ſunt amittenda, & quare ea communia dicuntur. C. XXXIV.

3 SAcramenta, quæ non mutaſtis [c], ſicut habetis, approbantur à nobis: ne forte cum veſtram prauitatem corrigere volumus, illis myſteriis Chriſti, quæ in veſtra prauitate deprauata non ſunt ſacrilegam faciamus iniuriam [d]. Neque enim & Saul deprauauerat vnctionem, quam acceperat, cui vnctioni tãtum honorem rex Dauid pius Dei ſeruus exhibuit.

Idem ad Donatiſtas.

¶ De eodem. C. XXXV.

4 SIcut ficti [e] veraciter, non ficte recipiunt, nec eorum baptiſma reprobatur; ſic & illa, quæ ſchiſmatici, vel hæretici, ſi non aliter habent, nec aliter agunt, quàm vera eccleſia, cum ad nos veniunt, non emendamus [f], ſed potius approbamus.

Verba ipſa prioris partis huius capitis vſque ad v. reprobatur. *non ſunt inuenta apud B. Auguſtinum; ſed habetur ſententia lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas c. 12. Reliqua autem huius capitis pars eſt in eodem lib. c. 13.*

Idem contra litteras Petiliani, li. 3. c. 9.

¶ Non fugiendæ ſacramenta Dei, à quocunque miniſtrentur. C. XXXVI.

4 NEque in homine bono aliquis Dei ſacramenta fugiat, neque in homine malo [g].

Libro tertio contra litteras Petiliani, vnde videtur ſumptum eſſe hoc caput, ſic legitur. Nemo gl orietur nec in homine bono: nemo bona Dei fugiat nec in homine malo. *Hoc autem caput ſignificatur ſupra diſt. 32. c. præter. §. verum principia.*

Idem de baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 6. cap. 44.

¶ Homitiæ, damna ſacramenta non profanat. C. XXXVII.

NOnne [h] Sodomitæ ethnici erant, ideſt, gentiles? Peiores [i] ergo erant Iudæi; quibus Dominus dicit [Tolerabilius erit Sodomis in die iudicij, quàm vobis.] & quibus prophẽta dicit [Iuſtificaſtis Sodomam] ideſt in comparatione veſtri [k] iuſta facta eſt. Nũquid tamen ideo ſacramenta diuina, quæ apud Iudæos erant, talia erant quales ipſi erant: quæ [l] Dominus quoque ipſe percepit, & ad ea celebranda leproſos, quos mundauerat, miſit; & ea Zachariæ miniſtranti angelus [m] aſtitit, eumque in templo ſacrificantem exauditum eſſe nuntiauit. Hæc eadem ſacramenta & in bonis hominibus illius temporis erant, & in malis peioribus, quàm ſint ethnici; quandoquidem Sodomitis in malitia prælati ſunt & tamen illa ſacramẽta erant in vtriſque integra, atque diuina. Nam & ipſi gentiles, ſi quid diuinum, & rectum [n] in doctrinis ſuis habere potuerunt, non improbauerunt ſancti noſtri [o]: quamuis illi per ſuas ſuperſtitiones, & idololatriam, & ſuperbiam, ceteroſque perditos mores deteſtandi eſſent, & niſi corrigerentur, diuino iudicio puniendi.

Idem lib. 3. c. 16.

¶ Sacramenta malã habere poſſunt, licet virtutem ſpiritus ſancti habere non poſſint. C. XXXVIII.

5 MVltæ autem operationes [p] ſunt ſpiritus ſancti, quas Apoſtolus, cum quodam [q] loco, quantum ſufficere arbitratus eſt, commemoraſſet, ita cõcluſit [Omnia autem hæc operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult] Cum ergo aliud ſit ſacramentum, quod habere etiam Simon magus potuit: aliud prophetia [r], quæ in malis hominibus etiã fieri ſolet, vt in Saul [s]; aliud operatio eiuſdem ſpiritus, quam niſi boni [t] habere non poſſunt, ſicut eſt finis præcepti charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta; quodlibet hæretici, & ſchiſmatici accipiãt, charitas, quæ cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum eſt catholicæ vnitatis, & pacis: nec eſt in omnibus, quia nec eius ſunt omnes.

Idem eodem libro, c. 18.

¶ Licet ſacramenta malã habeantur, remiſſionem peccatorum non præſtant. C. XXXIX.

b 23. q. 4. ca. Nabuchonoſor. §. de Tyriis.

Matth. 10.

Exech. 16.

al. veſtra, Sodoma iuſtificata eſt.

Luc. 17.

Zach. 1.

al. virtutes

‖ Perſonæ deteſtatio non tribuat illius dicta reprobari.

5 Po. 1. 3. 11. 6. Anſil. 9. c. 19.

1. *Corin.* 12. *Act.* 8.

† *al operatio ſpiritus, quæ in m. b. e. ſ. ſi cut Saul habuit prophetiã aliud, &c.* ſ. orig.

1. *Tim.* 1. 1. *Per.* 4.

‖ Caiphas prophetauit.

l ¶ *Talia.*] ideſt, tale ſacrificium eſt qualis ſacrificans. ſ. eo. Dominus declarauit. ver. item nos dicimus.

m ¶ *Angelus.*] Hiſtoria. Narratur hiſtoria in nouo teſtamento, quod fuit in diebus Herodis ſacerdos nomine Zacharias, & eius vxor nomine Elizabeth. Dauid autem volens ampliare cultũ Domini, xxiiij. inſtituit ſummos ſacerdotes, quorum tamen vnus maior erat, qui princeps ſacerdotum dicebatur, quorum de numero vnus fuit Zacharias, qui cum in die propitiationis incenſum poneret, prædixit ei angelus filium naſciturum de vxore ſua, qui vſque ad diem partus obmutuit, quia credere noluit.

n ¶ *Et rectum.*] argum. ‖ propter perſonæ deteſtationem non reprobari dicta illius. ſ. 37. dist. ſi quis veri. & c. turbat. ſ. 23. q. 4. quid ergo. ſ. e. q. 1. Dominus declarauit. ſ. 19. dist. ſecundum. 1. q. 2. ſi de area. contra. 9. dist. ſi ad ſacras. contra dist. 16. canones. Dic vt in decret. ſi ad ſacras. Vel dic quòd vtile vitiatur per inutile: cum alteri ſit præiudiciũ. 65. dist. cap. 1.

o ¶ *Vltæ autem.*] CASVS. Multæ ſunt operationes ſpiritus ſancti, quas hic non enumerat Aug. ſed non miſit ad Apoſtolũ qui enumerans eas ſubiungit. Omnia autem hæc, &c. Earum operationum quædam ſunt in bonis & malis, quædam in bonis tantum. In bonis & malis, vt ſacramẽta, baptiſmus in Simone, & prophetia in Saule, quorum vterque malus erat. In bonis tantum, vt charitas & aliæ virtutes.

p ¶ *Operationes.*] ideſt, multa ſunt dona quę ſpiritus ſanctus operatur. 38. q. 1. peruenit.

q ¶ *Cum quodam loco.*] ideſt, in epiſtola prima ad Corinthios, 12. cap.

s ¶ *Vt in Saul.*] ‖ Et in Caipha, Expedit vt vnus moriat, &c. ſ. e. q. prophetauit.

t ¶ *Boni.*] ſcilicet per gratiam inhabitantem. ſ. 24. q. 3. de illis qui. & ead. cau. q. 1. vbi ſana. H. Ioan. de Fan.

Remiſſio

Remissionē.] CASVS 5. Dicitur hic quod cū aliquis baptizatur à quocumque siue bono siue malo, remissionem peccatorum quā consequitur per baptismum, nō dat ei malus, sed meritum ecclesiæ. Nā bonis tantum dictum est, Cuicumque remiseritis peccata. &c. Illa sola columba pacem habet, & ideo ligat & solnit. & solus ille soluitur qui cum columba, idest ecclesia habet pacem. Vel sic, dictum est supra quasdam operationes spiritus sancti esse in malis, vt baptismum, quasdā vero nō esse in malis, vt remissiones peccatorum quæ dātur ad preces bonorum ecclesię, qui cum columba, idest, ecclesia habent pacem. non enim malis, sed bonis, dictū est, Quorū remiseritis peccata, &c.

a ¶ *Auari.*] idest, idololatræ, idest, qlibet malus. 8. q. 1. idololatria.

b ¶ *Auari non dant.*] ‖idest, indigni sunt dare. ȝ de consecr. dist. 4. quo modo. Vel intellige de præcisis, quia non dant in veritate nisi sacramentū in necessitate, & eius etiam virtutem.

c ¶ *Quæ per orationē.*] ‖ quia facilius precibus iustorum qui sunt in ecclesia, obtinetur remissio ª, vt ȝ. 23. q. 4. obtineri. Vel quia per vinculum charitatis ecclesię dimittuntur peccata. ȝ. de consec. distin. 4. ecclesię charitas.

d ¶ *Foris.*] sic intelligas cap. de toleratis, dic foris, idest, extra ecclesiam, quæ complectitur tantum grana. sed si de præcisis, dic foris, idest, extra ecclesiam militantē, quæ complectitur grana cum paleis. 7. q. 1. §. cum vero.

e ¶ *Aperte.*] cum sit Christianus ecclesiā impugnans manifeste, siue perturbans ecclesiam occulte. 32. q. 4. recurrat. ver. fi.

SI ERGO. CASVS. Infert Gra. ex supradicto c. si iustus fuerit. quòd simoniacorum sacramenta aliis vtilia sunt, & si iſtis non prosint, similitudine aquæ currentis per canales, & lucis, quæ ab immundis non coinquinantur. Sed obiicit de sacramentis hæreticorum, quę vera sunt quātum ad formam, & quo ad effectum. Sed soluit dicens, quòd sacramenta necessitatis cum effectu conferunt, sed sacramenta dignitatis, quo ad formā tantum, quæ carent officio diuersis ex causis.

f ¶ *Sacramenta.*] respicit illud cap. si iustus fuerit. ȝ. eo.

g ¶ *Et non inania.*] Verum est hoc in sacramento necessitatis. 24. q. 1. si quem forte.

SED NOTANDVM. Hæc est 6. pars quæst. in qua facit differentiam inter sacramenta necessaria & voluntaria. Necessaria enim sacramenta sine quibus nemo saluatur (vt est baptismus) possunt recipi a quocumque. Sed sacramēta voluntaria (vt sunt ordines) nisi rite dentur, data nō sunt: sed cessant vel loco, vel ordine, vel promotione: de quibus multa ponit exempla, quæ probat per 6. cap. Ioan. de Fan.

h ¶ *Sed notandum.*] scilicet contra simoniacos. nūdet enim per distinctionē sequentē suæ conclusioni. ‖ sacramentum enim male acceptū duplici caret effectu, aut quia in eo præstito non percipitur gratia, sed arguitur malitia recipientis: & hoc omnibus sacramentis est commune: vel quia negatur executio, quòd speciale est in sacramentis dignitatis.

1 Pol. ibidem. Anſ. l. 9. c. 31. † *Remiſſam* } orig.

Io. 20.

‖ Auari non dant peccatorum remissionem.

‖ Iustorū preces facilius ex auditiuntur.

a De hoc de pe. dist. 1. multiplex.

‖ Sacramētum male acceptū duplici caret effectu.

1 REmissionem † peccatorum auari [a] non dabant [b]: quæ per orationes [c] sanctorū, idest per columbæ gemitus datur, quicumque baptizet, si ad eius pacem illi pertinēt, quibus datur. Non enim raptoribus, & fœneratoribus diceret Dominus [Si cui dimiseritis peccata, remittuntur illi; si cui tenueritis, tenebuntur.] Foris [d] quidē nec ligari aliquid potest, nec solui, vbi non sit qui aut ligare posit, aut soluere: sed soluitur, qui cum columba fecerit pacem, & ligatur, qui cum columba non habet pacem, siue aperte [e] foris sit, siue intus esse videatur.

Si ergo sacramenta [f] *in modum lucis ab immundis coinquinari non possunt, si in modum puri fluuij per lapideos canales ad fertiles areolas perueniunt; patet quòd simoniaci sacramentum vnctionis sibi quidem inutiliter, & pernicioſe habent; alijs autem vtiliter, & salubriter eamdem vnctionem administrāt. Sicut ergo sunt vera sacramenta hæreticorum quantum ad formam; ita sunt vera, & non inania* [g] *quantum ad effectum.*

Sed notandum [h] *est, quòd sacramentorum alia sunt necessitatis, alia dignitatis. Quia enim necessitas non habet legem, sed ipsa sibi facit legem; illa sacramenta, quæ saluti sunt necessaria, quia iterari non possunt, cum sint vera; auferri, vel amitti non debent: sed cum pœnitentia rata esse permittuntur. Illa vero sacramenta, quæ sunt dignitatis, nisi digne fuerint administrata ita vt digni digne à dignis prouehantur, dignitates esse desinunt: non vt minuatur veritas sacramenti, sed vt cesset officium administrandi, vel loco, vel tempore, vel promotione.*

Loco, vt ait Leo ad Rusticum Narbonēsem episcopū, epistola 90. al. 92. c. 1.

¶ De his, qui a pseudo episcopis ordinantur. C. XL.

2 SI qui clerici ab istis pseudo episcopis [i] in eis ecclesiis ordinati sunt, quæ ad proprios episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu, & iudicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis ecclesiis [k] per seuerent: Aliter autem vana est habenda ordinatio, quę nec loco fundata est, nec auctoritate munita.

* *Caput hoc emendatum est, ac locupletatum ex ipsa epistola, & refertur 8. dist. 62. c. 1. §. si qui.*

Ecce aliquis à pseudo episcopis ordinatus, si locum suæ ordinationis mutauerit, vana est; & sine administratione erit talis ordinatio.

Tempore, vt ait Innocentius epist. 22. c. 5. de ordinatis à Bonoso.

¶ Quæ propter necessitatē concediuntur, eadem cessante cessabunt. C. XLI.

3 QVod pro necessitate tempo ris [l] statutum est, cessante necessitate, debet vtique cessare pariter quod [m] vrgebat [n]: quia alius est ordo legitimus, alia vsurpatio, quam [α] ad præsens fieri tempus impellit.

α ¶ Quam ad præsens. ‖ *Hæc sunt addita ex Innocentio, cuius verba in hoc capite in summam redacta. infra autem q. 7. c. quod pro remedio plenius referuntur.*

Ergo aliquis alio tempore ab eo qui Bonoso similis sit, ordinatus cessabit ab administratione, quæ pro necessitate illius temporis fuit permissa.

Item promotione, vt ait Leo epist. 3. ad Iulianum † Aquilegiensem.

¶ Qui ab hæreticis ordinem suū spe promotionis in suis ordinibus recipiunt. C. XLII.

5 SI quis [o] hæreticę communionis cōtagione se macularit [β], hoc in magno habeat beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis [p] in quo inuenitur [q] ordine, permaneat.

β ¶ Macularit. ‖ *Hic apud B. Leonem cum alia verba sunt interiecta, tum c. saluberrimum. infra q. 7. caput enim hoc est quasi summa quædam, quem admodum & c. omnis. infra eadem, tametsi illud paulo plenius sit.*

Ecce [r] *si clericus vel ordinatio-*

i ¶ *Necessitatis.* ‖ Necessitatis quinq; sunt sacramenta. baptismus, cōfirmatio, pœnitentia, vltima vnctio, corpus Christi b. In baptismo tū hoc est speciale, q̄p in summa necessitate accipi potest à quocūque. 32. dist. §. verum. ver. finem. & idem [a] circa penitentiam. nam confiteri possum cuicunque in necessitate. de pæ. dist. 1. quē pœniter. Circa alia sacramenta necessitatis, vel circa ista duo cū non instat necessitas, hoc est attendendū, q̄p cum peccat q. s accipiēdo, acta pœnitentia rata intelligitur quo ad effectū. ‖ In sacramentis vero dignitatis hoc est de iure, q̄p nō habeant executionem cum pœniteant accipiētes, nisi cū eis dispensetur. Et sacramenta dignitatis sunt ordines: & ideo dicit in plurali, quia sunt plures species ordinis. 21. di. clericos. Et dicuntur dignitatis: q. a à dignioribꝫ, idest, epis conferuntur vel qa nōnisi digne e assumendi sunt. Videtur etiam q̄p baptismus non sit necessitatis sacramentum arg. de conse. dist. 4. c. baptismi vicem.

k ¶ *Illa.*] Hic assignat vnā differentiā inter baptismum & alia sacramē ta: alia ponit ȝ. in se. §. ecce si clericus. aliam in illo §. ecce cum honoris.

Qui clerici.] CASVS. Dicit in hoc c. q̄p si quis cōi consensu ab eo qui male fuerit electus, toleratus tamen fuerit promotus: dispensatiue poterit ministrare in ecclesia ad quam fuerit ordinatus, sed nō in alia. Seq. §. planus est, & omnia vsque ad §. ecce.

l ¶ *Si qui clerici à pseudo episcopis.*] id est, non canonice electis, toleratis tamen. sic 62. dist. c. 1. arg. contra 12. q. 2. alienationes. Ibi ius commune: hic misericordia.

m ¶ *Ecclesiæ.*] ȝ. ea. q. 5. c. 1. contra. Sol. ibi, propter scandalū in ecclesia quā per manifestam adeptus est simoniam non pmittitur ministrare hic ecōtra, scilicet propter scandalum, cum occultum sit delictum in ecclesia cui intitulatus est, & non in alia suscipitur, vel hoc cum emit illum ordinē, illud cum dignitatem vel bene ficium. ȝ. ea. erga.

n *Quod pro necessitate temporis, &c.*] Cessante necessitate & dispensatio cessare debet.

o ¶ *Quod.*] id est, quia dispensatio vrget, vel quod est accusatiui casus, idest, quod necessitas vrgebat, id est, inducebat. Arg. contra ȝ. 19. q. 2. duæ. ibi propter criminosos. B. sol. ibi de causa impulsiua, hic de fina. ff. de postu. l. 1.

p *Si quis.*] Hoc capitulum non loquitur de mero iure.

q ¶ *Promotionis.*] ȝ. 34. dist. præcipimus. C. depos. si depositi. de hoc enim gratificare debet, vt ibi.

r ¶ *Inuenitur.*] nisi in casibus notatis. 9. q. 1. in summa [d].

ECCE. CASVS. Hic ostendit Gratianus aliud esse in sacramento ordinis vel dignitatis, quod nō confertur cum effectu ab hereticis: aliud in sacramento necessitatis, quod cum effectu confertur etiam ab hereticis, vt baptismus, pœnitentia, & Eucharistia: quia sacramentū ordinis nō solū ꝓpter culpā interdū, sed etiā propter irregularitatē, vnde sacramēta necessitatis potēst conferre qui istud solum conferre non potest.

s ¶ *Ecce.*] Ostendit magister in hoc §. differentiam inter sacramenta dignitatis, & alia, & causam differentiæ.

a ¶ *Infamia.*] quæ etiam sine culpa contrahitur. 8. q. 1. §. verum.

b ¶ *Mundatiæ.*] vt in illo qui contrahit cum ancilla. 34. distinct. si quis viduam.

c ¶ *Istud solum.*] scilicet ordinem.

Si qui episcopi.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod si quis ordinauerit indignum, etiam si depositionem euadat, de cetero nō ordinabit, nec intererit illi ordinationi, quam contulit indigno.

d ¶ *Talem.*] extra de temp. ord. litteras.

e ¶ *Qualem.*] extra de præben. graue.

f ¶ *Aliquo modo.*] ‖ dispensatiue. ſ. cum punitur aliquis in eo in quo deliquit. In increpatione, vt 45. dist. cum beatus. Item in scientię recognitione. 16. q. 1. reuertimini. in fi. Item in potestate ligandi vel soluendi. 24. q. 3. de illicita. Item in priuilegiis. 11. q. 3. priuilegiū. Item in ordinis collatione, vt in c. præsenti, si qui epi. Item in honoris ablatione, vt dixi 99. dist. nullus. Item in armorū retētione, vt 1. q. 7. c. 1. H.

g ¶ *Ordinationis.*] ȝ. di. 50. ex pœnitentibus. contra. ȝ. dist. 36. qui ecclesiasticis. contra ȝ. 55. dist. nullus. ȝ. dist. 51. c. 1. in §. 1. Sol. ibi de his qui ex pertinatia contra canones ordinant tales: hic de illis qui ex fola negligentia hoc faciunt, intelligitur [a] ar. 2. q. 1. in primis. nec est contra extra de temp. or. litteras. quia ibi non indignum, sed indigne ordinauit. ‖ aliàs ſp est hæc veritas, quod qui promouet indignum, depositionem meretur, vt 50. dist. ex pœnitentibus. & arg. hic ibi. euaserint, ita tamen si scienter hoc facit, cum & ille sit in notorio crimine. aliter non posset eum repellere ab ordine suscipiendo. extra de temp. or. ex tenore. Vel dic, quòd variæ sunt pœnæ, hodie mitius agitur, vt extra de præb. graue.

h ¶ *Non habebunt.*] ſ. cum aliquis punitur in eo in quo deliquit.

i ¶ *Illi.*] Baz. dicit, q̄p illum eumdem ordinem non potest conferre, sed minorem vel maiorem bene. ar. extra de temp. ord. litteras. ‖ quia hæc pœna est, & ideo non debet amplius extendi, quam inueniatur delictum. H. contradicit quòd hæc actio illi, facit simplicem relationem.

k ¶ *Vmquam.*] ‖ ar. in eo puniendum esse aliquem in quo deliquit. 12. q. 2. de viro. & c. qui & humanis. ȝ. ea. q. 5. c. 1. ȝ. di. 81. valet. 17. q. 4. frater.

ECCE. CASVS. In hoc §. ostendit G. quare sacramentum ordinis magis discrete conferendum est, quam cetera sacramenta; q̄a alia ferri non solum sine omni culpa. sed etiam sine omni infamia.

l ¶ *Ecce.*] adhuc per seuerat assignādo differētiā, & causam differētię.

Hi quoscumque.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod episcopi, q̄ seruum qui scandalizantur propter hoc. Quæ sequuntur plana sunt vsque ad c. dedit. Sed scias, quòd §. ille, Patet, respicit supradicta c. scilicet si iustus fuerit. & c. ex catholica.

1 Et sic videtur intelligere Gratianus. ‖ nec sacramentum } orig.

‖ Prælati in malis excedunt.

‖ Ordinationi indignos putatio.

[a] *al. Innocentium*

‖ Pœna in illigatur secundum delictum.

‖ In quo quis deliquit, in eo puniri debet.

[d] *Illos calumniatur Hug.*

115. q. 1. c. si q. episcopi. Anſ. l. 1. c. 74. hoſp. 5. c. 107.

ne, vel quolibet sacramento hæreticis communicat, cessans à promotione vix in suo ordine perseuerat. Non est enim de sacramento hoc, vt de ceteris. Cetera enim vel ad culpas abluendas dantur, vt baptismus, & pœnitentia; vel pro culpis non in æternum, sed ad horam negantur, vt Eucharistia, quæ in articulo mortis pœnitenti etiam de nefariis peccatis conceditur: Hoc solum non solum pro culpa, sed etiam pro infamia [a] *interdicitur* †, *& pro immunita munditiæ* [b] *suæ, vel extrinsecæ, vel intrinsecæ perfectionis prærogatiua, vt bigamis, vel viduæ maritis, vel illiteratis, vel corporis qualibet parte vitiatis denegatur: quibus tamen baptismus, vel Eucharistia non negatur. Potest etiam talis cetera sacramenta administrare; qui istud solum* [c] *non valet conferre.*

Vnde Leo ait ad episcopos Africæ, epist. 85. al. 87. c. 2.

¶ De episcopis: qui talem confecrant, qualem confecrare non licet. C. XLIII.

1 SI qui episcopi talem [d] conse crauerint sacerdotem, qualem [e] non liceat, etiam si aliquo modo [f] damnum proprij honoris euaserint, ordinationis [g] tamen ius vlterius non habebunt [h] nec illi [i] vmquam sacramento intererunt; quod neglecto diuino iudicio, immerito præstiterunt.

Ecce [l] *cum honoris periculum euadant, vt cetera sacramenta sacerdotaliter administrare permittantur, ab hoc solo non modo pro hæresi, vel pro qualibet maiori culpa, sed etiam pro negligentia remouentur. In quibus omnibus solicite notandum est, quòd sacramentum sacerdotalis promotionis præ ceteris omnibus magis accurate, & digne dandum, vel accipiendum est: quia nisi ita collatum fuerit, eo desinet esse ratum, quo non fuerit rite perfectum. Cetera enim sacramenta vnicuique propter se dantur, & vnicuique talia fiunt, quali corde, vel cōscientia accipiuntur. Istud solum non*

m ¶ *Quoscumque.*] i. aliquos indignos, quòd collige ex illo verbo, assecliſ, ab assequor [b] assequeris. vnde & assecla seruus. aliter si essent digni, plus eis tenerentur. arg. 12. q. 2. hæc huius. 86. dist. non satis.

n ¶ *In scandalum.*] qui ergo occasionem damni dat, damnum, &c. extra de iniur. & dam. si egressus [c] ȝ. ea. placuit 2. arg. contra 23. q. 5. de occidendis. §. 1. Dic, prima intelligitur de causa proxima, & cum culpa: contraria de causa remota, & sine culpa. ff. de ser. cor. l. Neratius.

o *Vt Iliſsimus.*] ȝ. dist. 25. §. nunc autem.

p ¶ *Nisi præcellat.*] ‖ id est, nisi habeat illam discretionem, quæ in prælato exigitur, etsi non eminentem, tamen sufficientem, extra de elect. cum nobis olim. sufficit enim, quòd sit bonus [d] 65. dist. cap. vlt. Quid ergo si omnes sint valde periti? Non ideo erit iste vilissimus, quia non est, vt Salomon. de hoc octaua quæstio. prima, licet.

PATET ERGO. Hæc est 7. pars huius q. in qua dicitur quod sacramentum collatum in forma ecclesiæ à malo catholico tolerato, ratū est. Io. de Iant.

q ¶ *Patet ergo.*] respicit illud cap. ex catholica. & ca. si iustus. Io.

Edit.] CASVS. In catechumeno baptizando non attenditur meritum dantis, vt probatur exemplo Iudæ: quia quos baptizauit, nō sunt postea baptizati: q a Christus eos baptizauit. sed bene baptizati à Ioāne sunt postea baptizati: quia Ioannis erat baptismus. Sic ergo quos baptizat ebrius, adulter, & homicida, Christus baptizat.

r ¶ *Dedit.*] q a baptismꝰ collatus à Ioanne erat quoddā sacramētale, quo abluebāt corpus exterius tātū. de consecr. distin. 4. baptismus. & valebat ad assuefactionem.

s ¶ *Dedit.*] in nomine Christi, vel in nomine patris, & filij, & spiritꝰ sancti: & ideo non fuit, &c. de con. ec. dist. 4. aliud.

t ¶ *Dedit Ioannes.*] in nomine venturi. &c. & ideo fuit Ioannis.

v ¶ *Et baptizatumest.*] ȝ. de consec. dist. 4. non regenerabantur.

x ¶ *Baptismus Christi erat.*] i. quarto libro sententiarū legit. ‖ Hic considerandū est si baptizati sunt baptismo Christi à Ioanne baptizati: & qua forma verborū sit vsus Ioānes. Illi respondent, q̄ baptizati sunt à Ioāne nescientes spiritum sanctum esse, ac spē ponētes in illius baptismo, postea baptizati sūt baptismo Christi. b baptismus autē Ioannis tm̄ dabatur in nomine venturi. Vnde Hierony. super Io. Qui dicit se in Christū credere, & non credit in spiritū sanctū, nōdū habet claros oculos. Vnde baptizati à Ioanne in nomine venturi, idest, domini nostri Iesus Christi: q̄ dixerūt, sed neq; si spiritus sanctus est audiuimus, iterū baptizati sunt in nomine Christi explicite. Illi vero q̄ spem in baptismo Ioannis habebāt, & patrē, & filiū, & spiritū sanctum credebant: non fuerunt postea baptizati: sed impositione manuum ab Apostolis super eos facta spiritum sanctum receperunt. Alij vero qui non ita credebant, baptizati sunt baptismo Christi, vt dictum est. Vnde Hierony. Qui spiritum sanctum nescit bene baptismum à Ioanne acceperunt, iterum baptizati sunt, ne quis ex Iudæis vel gentilibus putaret aquam sine spiritu sancto sufficere ad salu

b Assecla dicitur assectator, ab assequendo, eo quod sequatur aliquē lucri causa secundum Papi. c Cōcor. text. in l. si quis ad se. cū ibi not. C. ad legē Iuliā de vi publ.

‖ Sciētia prælati sit saltem sufficiens.

d Grauitas & industria in prælato requiritur. c. 2. de fer. quar. verſic. ſi enim, &c.

† *Vtiliſsimus* } *separatus* } orig.

2 ex catho lica. & ca. iustus.

‖ Baptizati a Ioanne an buerunt reb ptizari baptismo Christi.

ad salutem. De hoc etiam Ambrosius. Quidam negauerunt se scire spiritum sanctum cum baptizatos se dicerent baptismo Ioannis: quos tamen in aduenientis Iesu non in suo baptizauit nomine. Isti ergo qui nec in Christi nomine, nec cum fide spiritus sancti baptizati fuerant, non poterant accipere baptismi sacramentum. Baptizati sunt igitur in nomine Christi, nec iteratum est in eis sacramẽtum, sed innouatũ. ‖ Sed quæritur, cum in baptismo Ioannis non conferatur remissio peccatorũ, vt de consec. dist. 4. non regenerabantur. nec ad veritatem baptismi valeat fides alicuius, vel infidelitas officiat. de consec. dist. 4. quomodo. & seq. c. cur reiteratur baptismus in quibusdam à Ioanne baptizatis, maxime cum per circumcisionem originale fuisset deletũ, vt extra de bap. maiores. §. caute. Nam si dicas baptismum Christi necessarium esse etiã circuncisis, concluditur ergo, quod in omnibus baptizatis à Ioanne necessarium est, siue bene crederent, siue male. Si autem dicas non esse necessarium: quare ergo baptizati sunt baptismo Christi iam a Ioanne baptizati. cum iidem essent circuncisi? potest dici forte, quod antepassionem Christi nulli erat baptismus necessarius [a], sed tãtum baptizati sunt ab Apostolis ne putarent aliqui baptismũ sine spiritu sancto sufficere ad salutem, quod credo. Vel forte a baptismo Christi, ideſt, postquam Christus baptizatus fuit, omnibus baptismus fuit necessarius, siue Ioannis *, siue Christi: sed baptismus Christi tanquam a seipso ratus non indiget fidei adminiculo. secus in Ioãnis baptismo. vnde baptizati sunt quibus recta fides non affuit: quod locum habuit in baptismo Ioannis. Vide quod no. de consec. dist. 4. ex quo.

a ¶ *Ebrius.*] *Addita sublata. & emendata sunt nonnulla in hoc capite ex originali, non tamen vox ista ob glossam. Legendum est enim,* ebriosus.

Idem de baptismo contra Donatistas, lib. 4. c. 4.

¶ De eodem. C. XLVII.

[2] Sicut vrgeri videor, cum mihi dicitur, ergo hæreticus dimittit [b] peccata? sic & ego [c] vrgeo, cũ dico ergo qui cælestia mandata nõ seruat, auarus, raptor, fœnerator, inuidus, verbis, non factis sæculo renũncians dimittit peccata? si per vim sacramenti Dei; sicut & ille, ita & ille. Si per meritum suũ; nec ille, nec ille. Illud enim sacramentum & in malis hominibus Christi esse cognoscitur. In corpore autem vnicæ [d] columbæ, incorruptę, sanctæ, pudicæ, non habentis maculam, aut rugam, nec ille, nec ille inuenitur. [Vt si cuius β manus esset arida, verum quidem esset mẽbrum, quamuis sine sanguine, & inefficax esset, & mortuum: sic & fides, cum sit vera, tamen sine operibus mortua est]. *item paulo post.*

¶ Sic ergo in hæresi baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, tamen non fit templum Dei, si ab hæresi non recesserit; quomodo neque in auaritia in eodem nomine baptizatus fit templum Dei, si ab auaritia non recedat, quę est idolorum seruitus.

β ¶ Vt si cuius.] *Verba hæc vsque ad versi.* Item. *in vulgatis B. Augustini codicibus co loco non leguntur, neque apud ceteros collectores.*

8 *Ex his itaque verbis apparet baptisma, quod ab hæreticis tribuitur, virtute sua remissionem conferre peccatorũ.*

Sed idem Augustinus econtra testatur libro sexto de baptismo contra Donatistas, c. 1. dicens.

¶ Baptisma Christi, etsi nulla peruersitate violetur, apud hæreticos tamen caret effectu. C. XLVIII.

[3] Etiam [e] corde tardiores, quantum existimo, intelligunt baptismum Christi nulla peruersitate hominis, siue dantis, siue accipiẽtis posse violari. Sed [f] quia [g] aliud est sacramentum ab effectu sacramenti; cum eos, qui in ipsa vnitate ecclesiæ perdire viuunt, constet remissionem peccatorum nec dare, nec habere posse, quia non malignis, sed bonis filiis dictum est [Si cui dimiseritis peccata, dimittũtur ei; si cui tenueritis, tenebuntur;] patet ergo hæreticos [h] tantum dare, vel accipere sacramentum baptismi, & non dare remissionem peccatorum.

γ ¶ Sed quia aliud.] *Hinc vsque ad finẽ verbis B. Augustini in summam redactis sua tamen manet in columnis. Integer locus habetur de consec. dist. 4. Quomodo. §. Non ob aliud:*

Idem in sermone xj. de verbis Domini, de blasphemia in Spiritum sanctum.

¶ De eodem. C. XLIX.

[4] Corporalia [i] sacramenta, quæ portant, & celebrant etiam segregati ab vnitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis [k]: Virtus vero pietatis inuisibilis, & spiritualis ita in eis non potest esse; quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur à corpore.

¶ *In aliquot vetustis codicibus hoc, & sequens caput sunt coniuncta superiori.*

Item Ambrosius in libro de initiandis rudibus.

¶ De eodem C. L.

[5] Non sanat baptismus [l] perfidorum; non mundat, sed polluit [m]: quia in diluuio [n] aquarum multarum ad Dominum non approximatur; quia, vt per Apostolum dicitur. [Quidquid non est ex fide [o], peccatum est:] & ipsis qui faciunt, & quibus faciunt, non solum non prodest; sed & ad iudicium est.

δ ¶ Polluit.] *Hucusque Ambrosius. Sed Algerus libro tertio, c. 1. referens hunc locum, addit vsq; ad ver.* approximatur, *ac deinde c. 13. citans etiã cũdẽ librũ B. Ambrosii, adiungit reliqua huius capitis vsque ad finẽ.*

i ¶ *Pietatis.*] ideſt, sanctæ religionis & veritatis: sed ideo dicit, quia tunc est ibi pietas, cum & veritas, &c.

Non sanat.] CASVS. Dicitur in hoc ca. q. baptisma perfidorum nõ prodest. Et hoc probatur Apostoli auctoritate dicẽs, omne q. nõ est ex fide, pctũ est: imo potius nocet assumẽtibus illud baptisma. k ¶ *Baptismus.*] datus extra formam ecclesiæ, vt ff. c. 5. sed notandum. l ¶ *Qui in diluuio aquarum.*] ideſt, multiplicatę diuersarum sententiarum, vel sectarum [p], vel in diluuio tantum; quia solus baptismus non sufficit nisi & gratia detur.

m ¶ *Ex fide.*] ideſt, cum fide operante per dilectionem.

Ili qui]

521

Hi qui.] CASVS. Dicitur hic, quòd hi qui ab hæreticis baptizantur, per impositionem manus episcopi sunt confirmandi, vt sic gratiam spiritus sancti in ecclesia recipiant: baptisma tamen reiterari non debet, dicente Apostolo: Vnus Deus, &c.

a ¶ *Baptizati.*] nam tunc nihil acceperunt ab eis. 68. dist. §. hi vero.

b ¶ *Vnus.*] id est, incommutabilis.

c ¶ *Vna.*] id est, ab vno veniens.

d ¶ *Vnum.*] id est, vnã habens efficaciam in omnibus siue paruulis, siue adultis: nisi malitia suscipientis impediat, vel vnum, quia non iterãdum.

e ¶ *Vt quod.*] scilicet sanctitatis virtutem, gratiam remissionem peccatorum, exaudi tamen, vt dicit Gratianus. ℣. ead. §. nemo. Nam aliter constitutus in necessitate accipit. 32. dist. §. verum.

SED NOTANDVM. Hæc est 9. pars. quæst. in qua dicitur, q. quidam hæretici non baptizant in forma ecclesiæ, & talis baptismus iteratur. Alij hæretici dãt in forma ecclesię, & talis nõ reiteratur. Io. de Fant.

CASVS. Soluit tunc Gratianus dicens, quòd supradicta c. & maxime cap. non sanat. intelligũtur de his qui non baptizati sunt in forma ecclesiæ, qui debent iterum baptizari. Et hoc probat per seq. cap.

f ¶ *Quorum.*] vt Ariani, qui dicunt filium non cœternum patri. 24. q. 3. c. quidam. versi. Ariani.

g ¶ *Personarum.*] ¶ vt Sabelliani, qui dicunt eãdem personam esse patris, & filij, & spiritus sancti, vt 24. q. 3. quidã. versi. Sabelliani.

h ¶ *Ecclesiæ.*] quæ necessaria est. 32. dist. §. verum. & ℣. eo. c. detrahe.

Si quis confugerit.] CASVS. Statutum fuit in Nicæno concilio, vt baptizati à Paulianistis præter formam ecclesiæ, ad nos redeuntes debeant iterum baptizari, & eorum clerici, si aliàs fuerint inculpabiles, post baptisma apud nos ordinentur. si vero minus idonei inueniantur, repellantur.

i ¶ *Paulianistis.*] ¶ qui dicebant Christum non fuisse semper, sed à Maria sumpsisse initium, vt ℣. 24. q. 3. quidam. §. Paulianistæ.

k ¶ *Cataphrygis.*] Cataphrygæ dicunt spiritum sanctum paruulum hominem, &c. vt in prædi. c. quidam. versi. Cataphrygæ. qui non baptizant in forma ecclesiæ. & sic soluuntur contraria. ℣. de consecr. dist. 4. qui bis. ‖ sed hic non fuit facta iniuria sacramento, cum nullum præstiterit, nisi necessitas, &c. Item contra. ℣. ead. si quis per ignorantiam. sed hoc de dispensatione, illud de rigore. Vel hic loquitur de iure; quia cum hic nullum fuit prius baptisma, nec ordo, vnde non fit hic iniuria alicui sacramento: sed tantum baptizantur, & ordinantur. nec tangit illud cap. hoc: quia ibi alius casus, scilicet quia ibi sunt duæ quæstiones secundum vnum casum.

l ¶ *Rursus.*] argu. ‖ quòd non baptizatus nullum recipit ordinem. extra de presbyt. non bapti. cap. si quis presbyter. ℣. eod. tit. si quis per ignorantiam. 5. ead. cum Paulus.

m ¶ *Deponi.*] de facto [a]. vel deponi, id est, non admitti.

Paulianistæ.] Isti non baptizabant in forma ecclesiæ; sed Nouatiani sic; sed rebaptizabant iam baptizatos. Sed illi qui ab eis in forma ecclesiæ sunt baptizati, si eis communicant in hæresi: tunc

o ¶ *Alij.*] hic §. respicit §. 5. positum, sed notandum.

Item Leo ad Nicetam Aquileiensem episcopum, epist. 77. al. 79. cap. 7.

¶ De his qui semibaptizati, id est, qui à Paulianistis, & Cataphrygis ad ecclesiam redeunt. C. LI.

[1] Hi, qui baptismum ab hæreticis acceperunt, cum baptizati [a] antea non fuissent, sola inuocatione spiritus sancti per impositionem manuũ confirmandi sunt; quia formam tantum baptismi sine sanctificationis virtute sumpserunt. [2] Et hanc regulam, vt scitis, seruandam omnibus ecclesiis prædicam [o], vt lauacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente Apostolo [Vnus Dominus, vna fides, vnum [b] baptisma:] Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est: sed, vt diximus, sola sanctificatio sancti spiritus inuocanda est, vt quod [c] ab hæreticis nemo accipit, à catholicis sacerdotibus consequatur.

Sed notandum est, quòd hæretici, vt Ariani, & Sabelliani, quorũ [d] alij inæqualitatem, alij indiscretionẽ personarum [e] confitebantur, baptisma nõ in forma ecclesiæ [f], sed suæ peruersitatis ministrabant. ¶ *De his specialiter Ambrosius locutus est dicens* 3 [*nõ sanat baptismus perfidorum, &c.*] *sed etiam, vt rebaptizentur, & reordinentur, in concilio Nicæno, c. 19. statutũ est.*

¶ Redeuntes, & Cataphrygas ad ecclesiam reducunt. C. LII.

Si quis confugerit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis [g], & Cataphrygis [h], statutum est rebaptizari eos omnino debere. Si qui vero clerici erant apud eos; si quidem inculpati fuerint, & irreprehẽsibiles, rebaptizandi sunt, & rursus etiam ab episcopo ecclesiæ catholicæ ordinentur. Si vero examinati, minus fuerint apti deprehensi; deponi [m] eos oportet. Similiter autem & circa diaconos, & de omnibus, qui in eodem clero inueniuntur, eadem forma seruabitur.

a ¶ Cataphrygis.] *Legitur hæc dictio in prisca versione, quæ est in variis exemplaribus collectionis Isidori impressis, ac manuscriptis: sed non est in canone Græco, neque in versione Dionysij, aut alijs recentioribus. Quòd autem & isti baptizandi sint, traditum est in concilio Laodiceno, cap. 8. in synodo septima, seu secunda Nicæna, cap. 7. & ℣. de consecra. distin. 4. c. hi vero. quod est Gregorij.*

β ¶ Diaconos.] *Græce est,* περὶ τῶν διακόνων, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένων. *Id est,* De diaconissis, & de his omnino, qui in canone connumerantur.

Item Innocentius ad episcopos Macedoniæ, epist. 22. cap. 5.

¶ De eodem. C. LIII.

In Paulianistæ [i] in nomine patris, & filij, & spiritus sancti minime baptizabant; & Nouatiani iisdem tremendis, venerandisque nominibus baptizant; nec apud istos de vnitate potestatis diuinæ, hoc est patris, filij, & spiritus sancti quæstio aliquando mota est.

Alij formam ecclesiæ in baptizãdo seruant. Sed, dum ab eis baptizantur, qui in hæresi, vel schismate eis cõmunicant, sacramentum quidem baptismi ab eis accipiunt, virtutem vero non consequuntur, quam sine fide nullus consequi potest. Vnde de Domino dicitur, quòd in patria [p] sua non poterat [q] facere signum propter incredulitatem eorum.

Vnde Augustinus tract. 80. ad cap. 15. Ioannis, & sermone de cataclysmo, cap. 3. initio.

¶ Quòd verbum accedit ad elementum, & fit sacramentum. C. LIIII.

De trahe [r] verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum [s] ad elementum, & fit sacramentum [t]. *& infra.* ¶ Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tãgat, & cor abluat; non tamen quia verbum dicitur, sed quia fides adhibetur. Sequen. §. patet.

r *Detrahe.*] ‖ id est, si aliquis immergat aliquẽ, & non proferat verba, non baptizat: quia nec solum elementum, nec sola verba ad hoc sufficiunt. Vel aliter; quidam baptizant tantum in nomine patris & spiritus sancti, & tunc expone, detrahe verbum, id est filiũ: quid est aqua nisi aqua? quasi dicat, non est ibi baptismus, de consecr. dist. 4. in synodo. Vel aliter, detrahe verbũ ab aqua, id est formã, & non erit sacramentum baptismi. ‖ Et not. q. Gandulphus dixit, quòd ipsa aqua fit sacramentum, scilicet ipsum elementũ. arg. de consec. dist. 2. c. sacrificium. vnde si asinus bibat aquã illam, bibit sacramentum: sicut de mure diximus. de consecr. dist. 2. qui bene non custodiunt. Alij dicunt, q. impossibile est, q. asinus bibat sacramentũ. ‖ nam dicunt, quòd aqua illa in eodem instanti incipit & definit esse sacramẽtum, scilicet in vltima prolationc ipsius formę. Baptizo te in nomine patris, &c. vt notaui de consecr. distin. 4. c. 1. sed per alias orationes, quę primo fundũtur super ipsam aquã, non fit aqua sacramentũ, & hoc ita verum est secundum eos, q. si in eo instanti quo forma finitur, & aqua fit sacramentum, puer non esset in aqua, puta ante quàm dixisset, & spiritus sancti, leuasset eum de aqua: non esset baptizatus. Nec est mirum si incipiat & desinat esse in eodem instanti, cum sit idem etiã in aliis casibus secundũ legem. nam si quid mihi debetur sub conditione, & illud accepero, tuli ante existentiam conditionis: si post existat conditio, eodem instanti incipit & definit esse debitum. ff. de accep. l. antepenul. & l. quod in diem. vt dicit lex. Sed falsum est quod lex dicit: quia intelligitur olim liberatus, vt ff. de sol. sub conditione debitor. Melius potest poni exemplum in seruo datõ vxori à viro, vt eum manumittat. nam in eodem instanti incipit & definit habere dominium. ff. de don. inter vir. & vxo. quod autem. §. vlti. arg. hic in fi. contra: quia alius est sonus, &c. sed quod dicit, quòd virtus permanet, non intellige in aqua, sed in puero. Item argu. contra. ff. de vsufru. Titio cum morietur. Item aliud exemplum potest poni vbi quis si nul incipit & definit esse debitor, vt ff. ad Velleia. debitrix. Quidam autem intelligunt aliter illam litteram.

s ¶ *Verbum.*] nam verba necessaria sunt. arg. in l. 1. ff. de verb. oblig.

t ¶ *Et fit sacramentum.*] id est, sacramentũ fit ibi ex forma verborum & aquæ: quod est baptismus. ‖ Sed quæritur si in littore maris baptizetur quis, an tota aqua consecretur, an non? Dicendum est, quòd illa tantum quę puerum tangit. arg. ff. de relig. l. 2. §. Celsus. nam ibi dicitur, quòd sola terra, quæ tãgit corpus hominis, est religiosa. Vel potest dici, quòd eti am illa quæ istam tangit, vt ff. de re. vend. quæ religiosis. sed

‖ Baptismus Ioãnis non cõferebat peccatorum remissionem.

1 Alg. l. 3. c. 10.

2 Pol. l. 3. ti. 10. Anselm. c. 13. Ius p. t. c. 165. & p. 2. c. 94.

a Scilicet qa ianua paradisi nondũ erat aperta. extra de baptismãtoribus. Arch.

Ephes. 5. * *Vide B. Tho. 3. q. 38. ad per totam, & præsertim ar. 6. Iacob. 2.*

Colos. 3.

b Arg. contra de consec. di. 3. baptismus, ſi fi. & c. non illud. Arch.

‖ Instructio respondentis. c Instantiã gl. sing. secũdum Iasonem in l. vlt. in fi. C. vn de liberi. Gl. similis in l. creditori. de operono. nun. vbi Alexan. & Iason.

1 Polycarp. l. 3. tit. 20.

2 c. ac hanc regulam.

Ephes. 4.

‖ Hæretici ni confitẽtes effectum sacramẽti.

3 Algerus lib. 1. c. 4. & 13. Psal. 31.

Rom. 14. d Vel dicit hoc dicit differentiã spiritualis cognitionis enim. hoc est quia spiritus sanctus est veritas, virtus est etiam ipse Deus, & sic potest dici, quòd virtus sacramenti sit ipse Deus. Arch.

Error Paulianistarum.

‖ Baptismo an fiat iniuria p reiterationẽ.

‖ Ordinatus ne quit qui baptizatus non est.

a Scilicet de ordine qui è quod hæreticus videbatur habere. Archid.

‖ Sacramẽtũ gratiæ in malis esse potest.

Error Sabellianorum.

Luc. 4.

‖ Idem incipit & definit in eodẽ instanti.

‖ Aqua baptismi, an sit sacramentum.

‖ Baptismus in maris littore factus nõ cõsecrat totum mare.

ekaudi per canonem. 11.q.3, quoniam multos. quia excommunicatio non transit in tertiam personam: sic nec religio.

a ¶ *Faciente.*] i.in forma Euãgelijin noíe patris,& filij,& ſpũs ſancti.

b ¶ *Creditur.*] ſ.ead.ſicut. Videtur ergo, ꝙ mutus poſsit baptizare: quia matrimonium poteſt contrahere; maxime ſi tres perſonas poteſt exprimere; quod concedo ſi eſt mutaſter:aliter ſi loqui non poteſt, nõ baptizabit a. & quod dicitur, ſed quia creditur, hoc ad ſuſcipiẽtem refertur: quia non exigitur fides conferentis,ſed ſuſcipientis.de conſec.diſt.4. tunc valere. ab ipſo enim dãte ſola intentio requiritur, vt dixi ſ.ead.ſicut.

c ¶ *Sonus.*] eſt ſonus vocalis,& eſt ſonus mẽtalis.

d ¶ *Aliud.*] id eſt, efficacia à Deo ſibi collata. ĵ.de conſecra. diſt.4.cap. ſolet. & cap.quamuis. & cap. eccleſia paradiſo.

e ¶ *Cumulari.*] ad cumulum ſupplicij. 32. q. 7. vſque adeo.

f ¶ *Teneamus.*] Probat baptiſmum poſſe cõferri à malis, & ipſi poſſunt miracula facere. ĵ. ead. prophetauit.

g ¶ *Nihil eſt.*] quo ad vitam æternam.

h ¶ *Magi.*] Ioannes & Mambres. iſti magi ſcilicet Ioannes & Mambres tria fecerũt miracula, virgas in ſerpentes conuerterunt, & aquam in ſanguinem,& fecerunt aquã ranis ebullire. Sed Cyniphes non potuerunt ẽducere vt Moyſes. vnde dixerunt c, Digitus Dei eſt hic. & ita defecerunt in quarto miraculo,ſcilicet in tertia plaga d, quia primũ non fuit plaga. & ideo quandoq; dñr defeciſſe in tertio miraculo,quia in tertia plaga. 26.q.5.c.nec mirum.

i ¶ *Hanc.*] Hoc cap. eſt pars illius cap. ſ.ead. hi qui. & repetit hic finem illius capituli, vt exponat in §.ſequenti.

NEMO Hæc eſt decima pars quæſtionis, in qua dicitur ꝙ baptiſmus poteſt dari à quocumq; & hoc vſque ad §.hoc ergo.Io.de Fant.

CASVS. Supra in quibuſdam cap. dictum eſt ꝙ baptizati ab hæreticis conſequuntur effectum baptiſmatis,& remiſsionem,vt ſ. c. ſi iuſtus fuerit. & in capitulis ſequentibus. poſtea dictum eſt in quibuſdam cap. contrarium. vt in c. etiam. & ſequentibus. Nunc Gratianus ſoluit hanc contrarietatem,dicens ꝙ illi qui ignoranter vel in neceſsitate & in forma eccleſiæ recipiunt baptiſma ab hæreticis,conſequuntur remiſsionẽ, aliàs non. & hæc eſt bona ſolutio & vera quæ probatur p ſequens cap.

k ¶ *Nemo.*] Argu. ad quæſt. de inuaſore, vtrum per eum poſsit præſentari clericus in eccleſia, & ſi per hæreticum ſententia iuſta detur e. de confecra. diſt.2. & dixit dominus. Ioan. quorum vtrumque falſum eſt, quia inuaſor non toleratur, & hæreticus eſt excommunicatus. B.

a Adde idem eſſe in furdaſtro.facit g o. in ſi.in l.n.ff. de leg.tuto.

Exo. 7.

Act. 9. & 8.

Luc. 10.

Epheſ. 4.

b 37.diſt. cap. legim'. §.huic etiam.

c Exodi 8.

d 26.q.5.nec mirum.verſic. nec ideo.

e Arg ĵ. ead. quod quidam. in princ.

1 *Forma.*] ſcilicet in neceſsitate, vel ignoranter.

m *Per lapideum canalem.*] ſ.ead. ſi iuſtus.

Spiritus ſanctus.] CASVS. Dicitur hic, quòd ſpiritus ſanctus,& ſi nullius fictione fallatur, ſic tamen fictis vtitur, vt per eorum miniſterium bonos colligat.

catholicis ſacerdotibus conſequatur.

10 Nemo. *In hæreſi,vel ſchiſmate cõſtitutus intelligendus eſt. Ceterum ſi cum fidei integritate,& animi puritate de manu hæreticorũ in forma eccleſiæ aliquis baptiſma acceperit; tunc impletur illud Auguſtini* [3 *per lapideũ canalẽ aqua trãſit ad areolas*]*& iterũ*[*ſpiritalis virtus ſacramẽti,&c.*]

Idem ſermone 11. *de verbis Domini, de blaſphemia in ſpiritum ſanctum.*

¶ Etiam per malos bonã colliguntur. C. LVIII.

4 SPiritus ſanctus in ſancta eccleſia, etiam iſto tẽpore, quo velut granum cum palea triturtur, ſic operatur, vt nullius veram cõfeſſionem aſpernetur, nullius ſimulatione fallatur, atque ita reprobos fugiat,vt etiam per eorũ miniſterium probos colligat.

Eccè quando ab hereticis baptiſma cum ſua virtute accipitur: cuius tam neceſſaria adminiſtratio eſt, vt nec etiam à pagan's datum poſsit reiterari. Vnde in eccleſiaſtica hiſtoria legitur, quòd Alexander epiſcopus Alexandriæ,cum Petri martyris ſolennia celebraret, poſt expleta Miſſarum ſacramenta vidit ſuper oram maris puerorum ludum imitantiũ,vt fieri ſolet,epiſcopum,& gerentium ea, quæ in eccleſia geri mos eſt. Mox eos ad ſe perduci iubet; & quid egiſſent, percunctatur. Illi rei ordinem pandunt: baptizatos à ſe eſſe quoſdam catechumenos confitentur per Athanaſium puerum,qui illis fuerat epiſcopus ſimulatus. Vbi ex reſponſis eorum vidit ſecundum religionis noſtræ ritum cuncta conſtare; ſtatuit, illis quibus, integris interrogationibus, & reſponſionibus aqua fuerat infuſa, iterari baptiſmum non debere, ſed adimpleri ea, quæ ſacerdotibus mos eſt.

Hinc etiam Iſidorus ait.

¶ De his, qui per ignorantiam ordinantur, antequã baptizentur. C. LIX.

6 SI quis per ignorantiam ordinatur, antequã baptizetur,

n *Fallatur.*] ‖ Nam mentiri Deo poſſumus, ſed ipſum fallere nõ poſſumus. de conſecr.diſt.2. panem. omnia enim certa ſunt ei. ff. de iudic. ſed & ſi reſtituatur.§.vlt.Argu. contra. 81.diſt. oportet.16.q.1. reuertimini.

o ¶ *Reprobos.*] Argu. non præiudicare alicui in ſua cauſa religionem alterius. ‖ non enim melius debet alicui credi, quia ſigna & miracula facit, cũ & bonis & malis ſint communia.ſ.ea.c.multæ.

p ¶ *Probos.*] quia illud ſacramentum puro corde ſumunt. ĵ.ea. non nocet.

ECCE Iſte §. & hiſtoria in eo poſita patent ex textu.

q ¶ *A paganis.*] ſi in forma eccleſiæ detur. de conſecra.diſtin.4. à quõdam.

r ¶ *Puerorum.*] doli capacium,aliter nihil ageret ſ. nam tales furioſis comparantur. ff. de acq. poſſeſſ. l. 1. §.15.q.1. illud. Quis autẽ ſit doli capax, lex dicit, ſcilicet qui eſt proximus pubertati.ff.de reg. iur. pupillum. ignorans tamen acquirit aliquid,ff. quemadmod. ſer. amit. ſi partem. §. 2.

s ¶ *Per Athanaſium.*] proprium nomen eſt.

t ¶ *Integris interrogationibus.*] Per hoc quòd dicit, integris, patet non iocoſum factum fuiſſe:& ita non ſoluitur hic illa quæſtio,arg.de conſecra. diſtin.4.ſolet quæri. licet quidam dicant eam hic ſolui. Sed dico etiam ꝙ licet formã ludendo accipiat,dum tamen baptizare intendat, baptizat. ‖ Si autem omnia iocoſe fiant,non erit baptiſmus. argu.22.q.2.c.quod ait.ff. de actio.& oblig.obligationum ſubſtantia.§.vlti. extra de ſentent.excom. ſi vero.

ADDITIO. De hoc etiam not.in præced.cap. ſolet. in glo. vlti. ibi videas. Archid.

v ¶ *Baptiſmum.*] ‖ Argum. non iterari ſacramentum, licet non ſit perfectum.

x ¶ *Non debere.*] Argu. ſimulationem alicui præiudicare g. ſ.diſt. 27.quod interrogaſti,ĵ.22.q.5.ecce.ĵ.de conſecrat.diſt.4.ſolet quæri h. contra.ĵ.ead.22.q.2. quod ait.ff.de act.& oblig.obligationum.

y ¶ *Sed adimpleri,*] argu.23.diſt.quorumdam. 7.q.1.nihil.

z ¶ *Ea quæ.*] ſcilicet vt in vertice & pectore & in ſcapulis vnguntur. extra de fac. non iter. cap.1.in fin. Ioan.

I quis.] CASVS. Aliquis ante quàm baptizaretur fuit ordinatus in presbyterum, & ante baptiſma multos baptizauit. Modo quæritur vtrum baptizati ab eo debeant iterum baptizari,& an debeat ipſe à promotione repelli; Et reſpondet Romanus Pontifex quòd non debent iterum baptizari; ſed de ordinatione non reſpondet. Et legitur littera interrogatiue vſque ibi, Sed Romanus Pontifex.

a ¶ *Si quis.*] Quidam ponunt ita caſum iſtum. Duæ quæſtiones ſunt hic Iſidoro. Prima, vtrum baptizati ab ordinato ante baptiſma ſint rebaptizandi? Secunda, vtrum ipſe debeat ordinari i? Ad primam quæſtionem

‖ Mirac. 5. poſtea. non ſunt lecta.

‖ Miracula non ſunt comm.

‖ Baptizati iocoſe non baptizantur. c. Capellã. ca.4. Burchard.in capa.100. Alger.lib.1. Ino p.1.c.1. Pannor. l. cap. 97. Magiſter 2. diſt.5. in fi. ‖ Baptizati cram erunt etiam ſimulate, contaminatum non eſt.

g Adde quod ſit ſimulatio, à non per rem. nec.fal.infa. C. plus videt quod agi à 1.ſecut.ff. de iuriſdi. omn. iudi. mod.pignor. hypo. fol. h Arg ad hoc ĵ.23.q.1.c. Nieces. ibi. vbi de hoc. i Et eſt ibi dum quis ſic extra de ſponſa. Ino p.t.c.1.c.5 Archid.

1 Extra cap.1. de presbytero non baptizato lib.6. capitul. cap.fi. Barcl.q.c.74. Ino p.t.c.268. Pann.l.c.96.

5 Libro 1.

f Quod nec. extr. de cler. in fol.

ſtionem reſpondet ab illo loco, Sed Romanus. Secundæ quæſtioni non reſpondet:ſed poteſt decidi per cap. ſ.ead. ſi quis confugerit. & ſecundum hoc legitur totum ſub interrogatione vſque ad illud, ſed Romanus. Sed ſupplebis ſecundum hoc in littera, vlterius non ordinetur:ſed, id eſt,quia, &c. Et ita reſpondet vni quæſtioni, non alij. argu. extra de præſump.nonne.inſtit.de inutil.ſtipu.§.quoties. C. de diuer. reſcript. l. 1. & hoc verum eſt, cum ſint connexæ.Alij legunt cap. plane.& dicunt ꝙ baptizati ab eo debent rebaptizari. Sed male dicunt, vnde illud,ſed Romanus, eſt correctiuum. & ipſe vlterius nõ ordinetur. & hoc corrigitur ſ. ead. ſi quis confugerit. Vel hic loquitur de rigore ſecundum Iſidorum, ſecũdum caſum quem ponit Iſido. ſecundum falſam quorumdam opinionẽ, quòd ſcilicet tales debent rebaptizari. vnde corrigit ſe ſtatim ibi, ſed Romanus. quaſi dicat; ita alij dicunt, ſed Romanus, &c.

a ¶ *Non ordinetur.*]de rigore, aliàs ſecus. extra de cler. non ordin. miniſtran. cap.1.

b ¶ *Paganus.*] ſ. diſt. 32. §.verum.ĵ.de conſec. diſt.4.quos à paganis contra, ſed ibi præter formã eccleſiæ fuerunt baptizati; hic autem de eo baptiſmo agitur, quod in forma eccleſiæ traditur.

QVOD AVTEM. CASVS. Dictum eſt ſ. quòd ſacramentum baptiſmi ſumptum ab hæretico in neceſsitate vel ignoranter, valet, cetera vero ſacramenta ab eis miniſtrari non poſſunt;& ſi fiant ab eis,inania ſunt, & intelliguntur ſequentia cap. de ſacramentis hæreticorum in quibus forma eccleſiæ prætermittitur,vel quando recipiuntur ab eis præter neceſſitatem & ſcienter.

c ¶ *Non poſſint.*] cum effectu gratiæ. not. facti gratiam nocere.Item no. non quod quis faciat,ſed cuius auctoritate quid faciat, conſiderandum.

SIc *populus.*] CASVS. Dicitur in hoc cap.quòd oblationes hæreticorum vel vota, ſiue pro pace, ſiue pro peccatis ſiant, item ſacrificia, ieiunia, & eleemoſynæ, & caſtitas eorum, omnia ſunt contaminata in conſpectu Dei. Sequentia c. vſque ad cap. ſi quis inquit. plana ſunt: quia de eadem materia loquuntur, & idem repetunt, & per te videbis.

d ¶ *Sic populus.*] Sic, conſecutiuum eſt,& hæc ſequentia cap.loquuntur quãdo forma prætermittitur, vel ſcienter præter neceſsitatem ſacramenta

e ¶ *Vel vota.*] generale eſt, & poſtea ſubdiuidit per partes.

f ¶ *Vel pro ſalute.*] pro ſalute, & pro peccato dicit, quaſi ſint nomina ſacrificiorum a: quorum vnum ad ſalutem conſeruandam, alterum ad peccata purganda offerebatur: quidam codices non habent ſecundum Hug.

g ¶ *Vel pacifica.*] ſic autem dicebatur ſacrificium quod offerebatur pro pace adepta, vel adipiſcenda.

h ¶ *Vel in holocauſtum.*] Holon totum, cauma incendium. 50.diſt.

debent ab eo baptizati iterum baptizari,& ipſe vlterius non ordinetur a. Sed Romanus Pontifex non hominem iudicat,qui baptizat,ſed ſpiritum Dei ſubminiſtrare gratiam baptiſmi, licet paganus b ſit qui baptizat.

¶ Caput hoc Burchardus,& Iuo citant ex dictis Iſidori:ex qua citandi formula ſolet indicari non eſſe propria auctoris verba. Videtur autem in priore parte vel proponi quæſtio,vel falſa alicuius opinio recitari, cui deinde in poſteriore parte opponatur vera, Sed Romanus,&c. *quæ infra etiam de conſecr. diſt.4. cap.* Romanus, *citatur ex Iſidoro. Idque clarius lib.5. capitularium, cap.4. exponitur his verbis.* Si quis baptizatus eſt à presbytero non baptizato, & ſancta Trinitas in ipſo baptiſmo inuocata fuit, baptizatus eſt, ſicut Sergius Papa dixit; impoſitione vero manus indiget. Gregorius epiſcopus Romanus, & Ioannes Sacellarius ſic ſenſerunt.

PALEA. C. LX.

1 SI presbyter ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum *a*.

¶ Hæc Palea & locis indicatis, & in collectione, quæ eſt in tomo tertio conciliorum poſt decreta Alexandri tertij, & cap.1. de presbytero non baptiz. citatur ex concilio apud Compendium.

a ¶ Iterum.] *Sequebatur*, & omnes, quos prius baptizauit: *quæ ſunt expuncta, quia non habentur in dicto cap.1. de presbytero non bapt.neque in cap.veniens eod.tit. vbi refertur, licet habeantur in alijs locis indicatis.*

Quòd autem cetera ſacramenta ab hæreticis miniſtrari non poſſint c, *teſtatur Hieronymus in Aggæum prophetam, cap.2.*

¶ Non placent Deo quæ ab hæreticis offeruntur. C. LXI.

SIc †populus ß diſte hæreticorum omnium eſt in conſpectu meo,dicit Dominus,omne quod ſe cerint, quod mihi obtulerint, vel γ vota e, vel pro ſalute f, vel pacifica g, vel pro peccato, vel pro delicto,vel in holocauſtum h, ſiue eleemoſynas, ſiue ieiunia, ſiue victus continentiam, & corporis caſtitatem, contaminata erunt in conſpectu meo i. Quamuis enim ſancta videantur ſpecie k ſui, quæ offerun tur à talibus;tamen, quia tacta ſunt ab eo, qui pollutus in anima eſt, omnia polluentur.

ß ¶ Sic populus.] *In originali legitur*, ſic populus iſte,& ſic gens iſta,Iudæorum videlicet, atque gentilium, & hæreticorum omnium, &c.

γ ¶ Vota.] *Ibidem habetur*, vel vota pro ſalute. *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

Item in Amos prophetam, cap.5.

¶ De eodem. C. LXII.

2 ODit Deus ſacrificia hæreticorum, & à ſe proijcit; & quotieſcumque ſub † nomine Domini fuerint congregati, deteſtatur fœtorem eorum, & claudit nares l ſuas.

Idem in Oſeæ, cap.6.

¶ De eodem. C. LXIII.

ILli offerunt panem ſacrilegum, & dant eleemoſynas, & ſectari videntur humilitatem. Quæ ego, ſi vere m fiant, holocauſta interpretor. Cum autem ſcientiam Dei reliquerint; fruſtra truncato n capite fidei, cetera membra habere ſe iactant.

Idem in epiſtolam ad Gal. cap.1.

¶ Sine fide,& charitate nec Euangelium habetur, nec proſunt aliqua bona.

C. LXIIII.

MArcion o, & Baſilides p, & ceteræ hæreticorum peſtes non habent Dei Euangelium; quia non habent ſpiritum ſanctum, ſine quo humanum q fit Euangelium, quod docetur. Nec putemus in verbis r ſcripturarum eſſe Euangeliũ, ſed in ſenſu s; non in ſuperficie, ſed in medulla; non in ſermonum foliis,ſed in radice rationis.

Idem ad cap.5. eiuſdem epiſtolæ.

¶ De eodem. C. LXV.

VIde quantum bonum ſit charitatis. Si ita martyrium fecerimus †, vt noſtras velimus ab hominibus reliquias honorari; ſi opinionem vulgi ſectantes, intrepidi, ſanguinem fuderimus,& ſubſtantiam noſtram vſque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi t non tam præmium, quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta ſunt, quàm corona v victoriæ.

Item ex concilio Laodicenſi, cap.32.

¶ Hæreticorum benedictio, maledictio eſt. C. LXVI.

3 NOn oportet hæreticorum benedictiones x accipere: quoniam magis ſunt maledictiones, quàm benedictiones.

Item ex concilio Martini Papæ, cap.70. 4

¶ Neque cum hæreticis, neque cum ſchiſmaticis licet orare. C. LXVII.

NOn liceat clericis, vel laicis ab hæreticis eulogias accipere; quia maledictiones ſunt magis, quàm benedictiones:neque liceat aut cum hæreticis, aut cum ſchiſmaticis y orare.

2 Alg.l.3.c.12. Deuſſedit p 2 Auſ. l.9. c.48. † antea lege batur] *in nomine*

l ¶ *Dit.*] ¶ *Et claudit nares.*] humana loquitur ſimilitudine, vt 24.q.1.odi.

m ¶ *Lli.*] ¶ *Vere.*] id eſt, ex charitate & fide. de pœnit.diſtinct.4. cap.penul.& vlti.

n ¶ *Truncato capite.*] ‖ id eſt, fide, quæ eſt fundamentum omnium bonorum.ſ.ea.cum Paulus.

‖ Fides eſt fundamentũ omnium bonorũ.

o ¶ *Marcion.*] iſte Marcion dixit duo eſſe principia, vnum ſuperiorum, aliud inferiorum. 24.q.3.quædam. verſic.& Marcioniſtæ.

p ¶ *Baſilides.*] ‖ iſte negauit Chriſtum fuiſſe paſſum, vt 24.quæſt.3. cap. quidam.

‖ Error Baſilidis hæretici.

q ¶ *Humanum.*] id eſt, non diuinum, non conferens gratiam.

r ¶ *In verbis.*] argum. ‖ verba rebus, non res verbis deſeruire. præfertur enim intentio verbis. argum. 13.q.1.§. 2. verſic. verba. argu. 38.diſtin. ſedulo. arg.22.quæſt.5. humanæ.& quæſt.2.ne quis. argu.23.quæſt.1. paratus. & quæſt.8.occidit. argu. 29.diſt.regulæ.

‖ Verba rebus deſeruiunt.

s ¶ *Sed in ſenſu.*] argu. 11. quæſt.3. anteceſſor. & cap. quod prædeceſſor. argu.ff.de leg.& ſenatuſconſul. ſcire leges. argu. extra de verb. ſigni.proterea.& c.intelligentia. argu.22.q.2. is qui.

tal. ferimus

t *Vide quantum.*] ¶ *Operi.*] argu. quòd dare eleemoſynam ad vanam gloriã ſit peccatum. arg.23.q.1.militare.24.q.1.odi.

v ¶ *Quàm corona.*] ſ. diſt.90.neque. in fin.&c. ſi quis autem. ĵ. de pœn. diſt.3.§.pe.contra. ibi dicit Auguſt.‖ quòd ſi quis non habens charitatem patitur martyrium; & ſi non prodeſt ei ad vitam æternam, prodeſt tamen ei ad minus ſupplicium ſubeundum. Sol. ibi agit de illis qui bono zelo,etſi non ſecundum conſcientiam martyriũ ſubeunt:hic de illis qui arroganter,vt hic innuitur.Io.

3 Deuſſedit p. 2. & 4. Burchard. l. 3. cap. 259. Iuo p.3.c.260. ‖ Martyrium non ſemper prodeſt ad ſalutem æternam. 4. In capitulis Martini Brac.

x ¶ *Non oportet.*] ¶ *Benedictiones.*] id eſt, ſacramenta, vel dogmata:vel hoc dicit ironice, benedictiones,id eſt,dignitates & prædicationes, quæ idiotis videntur benedictiones, vel benedictionum abuſiones.

b Sub. & corrigitur.11.q.3. excommunicatos. & c. excommunicatos. & per hoc cap. A l id 21.diſt.cler in fi.& 75 perfectis ad oſtia Archid.

y *Non liceat.*] ¶ *Schiſmaticis.*] ĵ. de conſecrat. diſtin. 1. epiſcopus nullum. contra.Solut. illud antiquitus b, iſtud de con-

suetudine ecclesiæ roboratum. H.

a IN *ecclesia Dei.*] ¶ *Nec vera.*] quantum ad habendum rem sacramenti, & licita m executionem.

b ¶ *In nostræ proprietate.*] id est, vera fide incarnationis, qua credimus Christianos Deo reconciliari nascendo,moriendo & resurgēdo, &c.23.dist.qui episcopus.

ADDITIO. Vel in sua propria natura humana. q.d.non sunt rata & vera quo ad effectum executionis,vel gratiæ & salutis, sine fide mediatoris, id est, nisi credatur Christus verus Deus: & nos reconciliasse patri. sine hac fide nil valet offerentibus quo ad vitam & salutem, & similiter sumentibus. Pet.

c *Manifestum est per crudelissimam.*] scilicet Arianam.

d ¶ *Extinctum.*] vt 24. q. 3. refecandæ.

e ¶ *Intercepta.*] id est, prorsus quo ad effectū a cōsumpta.& ita dicit Ouidius in sexto metamorpho. in fabula ranarum:

Colla intercepta videntur.

Si quis.] CASVS. Hoc cap.diuiditur in tres partes. In prima dicit Cyprianus, q̄ si quis sequitur hæresim iam dānatam, seipsum damnare videtur, nec cum eo cibū vel potum sumere debemus: sicut testatur Apostolus, & hoc etiam probatur per historiam de Abdo b propheta. In secunda dicitur quòd sacramenta non sunt ab eis recipienda; quia falsa sunt, cum nec cibus temporalis sit cum eis sumendus: & quòd falsa sint, multipliciter probat. In tertia parte dicit, quòd quicūque eos defendunt, punientur, & non solum duces & auctores, sed etiā participes.Et hoc probatur auctoritate Mosi, & Oseæ prophetæ.Secunda pars incipit ibi, *An debet.* Tertia ibi, *Quare qui.* Ioan. etiam posuit in suo apparatu casum,& eum videbis.

CASVS. Intendit Cyprianus probare, q̄ non debemus vti sacramētis hæreticorum. Primo auctoritate Apostoli,qui cibum corporalem prohibet cum eis sumi.Secundo auctoritate Domini, qui ,phibuit Abdon prophetam cum eis cibum sumere.Tertio,quia hæretici more simiæ imaginē tantum habent sacramentorū,sed non habent vera sacramēta.Quarto, quia si mali qui sunt in ecclesia, post trinam monitionem comparantur ethnicis & publicanis, vt cum eis non sumamus cibum, multo fortius ipsi hæretici præcisi. Quinto, quia non tantum ipsi puniuntur, sed etiā eis fauentes, & eorum sacramentis vtentes. Sexto auctoritate Oseæ prophetæ dicentis, sacrificia eorum esse panem luctus.

f ¶ *Exierit.*] id est, egerit, propter quod meretur exire & damnari. argum.24.quæst.3. si quis non recto.

g ¶ *A semetipso.*] id est, ad suum effectum, siue factum cadendo in hæresim iam damnatam,vt 7.q.5.c.1. 7.24.q.1.c.1.2. & 3.

h ¶ *Damnatus est.*] id est, ipse iniecit se in excommunicationem c. 7.quæst.1. denique.

i ¶ *Ad Hieroboam.*] historia. Legitur 3. lib. Reg. quòd cum Abdo propheta mitteretur ad Hieroboam, vt eum de idololatria redargueret,dictum est ei ne comederet ; vel biberet in Samaria, cumque negotio finito reuerteretur, decepit eū propheta, & in Bethel induxit eum, vt secum comederet ; cumque comedissent, locutus est ei propheta in spiritu dicens,quia contra verbum Dei in loco prohibito comedisti, & bibisti, non inferetur cadauer tuum in sepulchra patrum tuorum.cum ergo sedens super asinum rediret, inuasit eum leo, & interfecit.

i ¶ *Ad Hieroboam.*] vt 7.q.1. denique. qui fecerat duo idola,& vnum posuerat in Bethel aliud in Dan.

k ¶ *Non posse.*] ‖ quia scilicet effectus, vel res sacramenti non est apud illos:sed nec veritas sacramenti secūdum Cyprianum,vt 1. de consec.dist. 4. quomodo. 5.dist.32.§. verum. Sed contra eum est. 1.ea.q.c. per Esaiam. 5.dist.19. secundum.

l ¶ *Per mendacium.*] hic errauit Cypria.prout dicit Augustī.& eum corrigit. 32.dist. §.verum. 1. de consecrat. dist.4.quomodo. Quidam tamen volunt eum hic excusare: quia intellexit hoc de hæreticis,qui formam ecclesiæ non tenent: vel hoc verbum vbi omnia per mendacium,& cap. eum excusat. arg.de consecra. dist.4.solet quēri.Vel hoc dixit contra hæreticos quos semper insequebatur: sicut & Pelagius.24. q.1.schisma.& fuit ibi excessus veritatis. argu. de consecr. dist.2.ego Berengarius. Magis tū credo Aug. qui dicit eū errasse.

m ¶ *Non statim.*] arg. ‖ quòd non omni verbo doctrinæ credendum est. 1.24.q.1.aduocauit.5.dist. 19.secundum.arg.contra. 5.50.dist.si quis præpostera.1.23.q.4.ille.& q.5.miles. & q.1.quid culpatur. 8.q.1. sciēdum.arg.11.q.3. si quis episcopus. & cap. non semper.& cap.si dominus.arg.H.‖ Hic est ar. contra sigilla,quæ nō statim debent recipi. argu. extra de proba. c.tertio. nam litteræ approbandæ sunt.ff.de proc. si procuratorem.ff.quòd cuiusq; vni. item eorum. §.quòd si actor. non tamen sigillum reprobatur, si nomē auctoris non habet.extra de eo qui mit.in pos.cum sicut in parte decisa.

n ¶ *Separauerint.*] hic est. argu. ‖ quòd maritus sciens se vxori in propinquo gradu consanguineum : licet in probando consanguinitatem defecerit,debet abstinere ab eius toro, etiam iubente epō ne abstineat. arg.dist.50.si quis præpostera. Quid ergo si episcopus eum excommunicat ? patienter ferat, nec curet, cum non ligetur apud Deum,vt 11.q.3.quomodo.& cap.quid obest.1.ead.vt euidenter. H.

o ¶ *Per Moysen.*] historia legitur in lib.Nume.quòd Chore,Dathan, & Abyron,& alij 250.viri de tribu leui cum eis volentes habere honorem sacerdotij surrexerunt contra Moysen,& Aaron,& murmurauerūt contra eos,spernentes eorum sacrificia, & conficientes propria. Misit autem Moyses , & vocauit eos : qui dixerunt, non veniemus. ad quos Moyses. Vos inquit & omnis congregatio vestra state constituti coram Domino & Aaron. Similiter locutus est Dominus ad Moysen,& Aaron, Separamini ab inuicem de medio congregationis huius pereuersæ. & cum omnis

sint, humana tamen imitantur,vult ecclesiæ catholicæ auctoritatem sibi,& veritatem vendicare, quando ipse in ecclesia non sit. 7 Benedicit à Deo maledictus ; vitam pollicetur mortuus : Deum inuocat blasphemus ; sacerdotium administrat profanus, ponit altare sacrilegus. 8 Ad hæc omnia accedit & illud malum, vt antistes diaboli audeat Eucharistiam facere, quando nec sanctificari oblatio illic possit, vbi spiritus sanctus non sit,nec cuiquā Dominus per eius orationes,& preces prosit,qui Dominum ipse violauit. 9 Si enim qui ecclesiam contemnunt & ethnici,& publicani habentur; multo magis vtique rebelles,& hostes, falsa altaria, & illicita sacerdotia,& sacrificia sacrilega, & nomina adulterata fingentes inter ethnicos, & publicanos necesse est computentur:quos omnes constat à charitate, atque ab vnitate ecclesiæ recessisse. 10 Ergo omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt,& inania, & falsa, ita vt nihil eorum, quæ illi gesserint, à nobis probari debeat.Non statim ᵐsuscipienda sunt,& assumenda, quæ iactantur in Christi nomine; sed quæ geruntur in Christi veritate. Quomodo enim perficere quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo possunt ; qui cōtra Deum,quod eis non licet, moliuntur ? ¶ 11 Quare,qui hæreticis †, & schismaticis patrocinantur, censura ᵃ diuina in eorum probantur facinore, & pœnis non solum duces, & auctores, sed etiam participes destinari, nisi se à communione malorum separauerint ⁿ, præcipiente per Moysem Domino , ac dicente [Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorū, & nolite tangere ab † omnibus, quæ sunt eis , ne simul pereatis in peccato eorum.] Et quod comminatus per Moysem ᵒ Dominus fuerat,impleuit,vt quisque se à Chore, & Datan, & Abyron non separaret, pœnas statim pro impia cōmunione persolueret:sicut etiam ᵃ per Oseæ prophetam spiritus sanctus contestatur,& dicit [Sacrificia eorum tamquam panis luctus:omnes,qui manducant ea,contaminabuntur:] docens scilicet, & ostendens omnes omnino cum auctoribus supplicio coniungi,qui fuerint eorum peccato ᵇ contaminati.

¶ *Caput hoc collectum est ex varijs locis epistolarum B.Cypriani, & concilij ab ipso habiti,interdum immutatis,& in summā redactis, quæ in margine sunt indicata.*

ᵃ-ᵃ Censura.] *In epistola ipsa sic habetur:* Frustra contendunt baptizari, & sanctificari illic aliquē salutari baptismo posse, vbi constet baptizantem baptizandi licentiam non habere. Atque vt magis intelligi possit,contra eiusmodi audaciam,quæ sit censura diuina,inuenimus in tali facinore non solum duces & auctores, sed & participes pœnis destinari, &c.

Item Augustinus lib. sententiarum [per Prosperum Aquitanicum episcopum Regien. collectarum, cap. 15.]

¶ Vera sacrificia non nisi in fide ecclesiæ celebrantur. C. LXXI.

EXtra catholicam Ecclesiam ᶜ non est locus veri ᵈsacrificij.

Item Gregor.in 3.lib.dialog.c.31. ait de Ermigildo rege Leouigili † filio.

¶ De manu hæreticorum communio non est recipienda. C. LXXII.

SVperueniente paschalis festi suitatis die , intempestæ noctis ᵉ silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopum misit , vt ex eius manu, sacrilegæ consecrationis cōmunionem perciperet ᶠ, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano episcopo venienti exprobrauit, vt debuit , eiusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit.

Item Innocentius ad Alexandrum episcopum, epist.18. cap.3.

¶ Sacerdotes hæreticorum , Christi honoribus non habentur digni. C. LXXIII.

ARianos ᵍ præterea , cetēraſque huiusmodi pestes ᵅ, quia eorum laicos conuersos ad Dominum,sub imagine ʰpœnitentiæ, ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem susc ipimus ; non videtur clericos eorum cum sacerdotij,aut ministerij cuiuspiam suscipi debere dignitate. Quoniam quibus solum baptismum ratū esse permittimus (quod vtique in nomine patris, & filij, & spiritus sancti perficitur) nec spiritum sanctū eos habere ex illo baptismate ⁱ,illique mysteriis arbitramur ᵏ,3 Quo niam ˡ cum à catholica fide eorum auctores desciscerent , perfectionem ᵐ spiritus, quam acceperant, amiserunt ; nec dare eius plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam potius, quàm per fidem dixerim, perdiderunt. 4 Propter † quod fieri non potest, vt eorum ⁿ profanos sacerdotes,dignos Christi honoribus arbitremur ; quorum laicos imperfectos ᵒ,vt dixi,ad sancti spiritus percipiendam gratiam cum pœnitentiæ imagine recipimus. *Item.* ¶ 5 Si, vt legitur [Qui tetigerit ᵖβ immundum, immūdus erit;] quomodo ei tribuetur,quod munditia, ac puritas consueuit accipere ? *& infra.* ¶ Qui particeps effectus est damnati † ᵠquomodo debeat honorem accipere,inuenire non possum.

Item Augustinus lib. sententiarum [per Prosperum Aquitanicum episcopum Regien. collectarum, cap. 15.]

¶ Vera sacrificia non nisi in fide ecclesiæ celebrantur. C. LXXI.

EXtra catholicam Ecclesiam ᶜ non est locus veri ᵈsacrificij.

Item Gregor.in 3.lib.dialog.c.31. ait de Ermigildo rege Leouigili † filio.

¶ De manu hæreticorum communio non est recipienda. C. LXXII.

SVperueniente paschalis festi suitatis die , intempestæ noctis ᵉ silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopum misit , vt ex eius manu, sacrilegæ consecrationis cōmunionem perciperet ᶠ, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano episcopo venienti exprobrauit, vt debuit , eiusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit.

Item Innocentius ad Alexandrum episcopum, epist.18. cap.3.

¶ Sacerdotes hæreticorum , Christi honoribus non habentur digni. C. LXXIII.

ARianos ᵍ præterea , cetēraſque huiusmodi pestes ᵅ, quia eorum laicos conuersos ad Dominum,sub imagine ʰpœnitentiæ, ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem susc ipimus ; non videtur clericos eorum cum sacerdotij,aut ministerij cuiuspiam suscipi debere dignitate. Quoniam quibus solum baptismum ratū esse permittimus (quod vtique in nomine patris, & filij, & spiritus sancti perficitur) nec spiritum sanctū eos habere ex illo baptismate ⁱ,illique mysteriis arbitramur ᵏ,3 Quo niam ˡ cum à catholica fide eorum auctores desciscerent , perfectionem ᵐ spiritus, quam acceperant, amiserunt ; nec dare eius plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam potius, quàm per fidem dixerim, perdiderunt. 4 Propter † quod fieri non potest, vt eorum ⁿ profanos sacerdotes,dignos Christi honoribus arbitremur ; quorum laicos imperfectos ᵒ,vt dixi,ad sancti spiritus percipiendam gratiam cum pœnitentiæ imagine recipimus. *Item.* ¶ 5 Si, vt legitur [Qui tetigerit ᵖβ immundum, immūdus erit;] quomodo ei tribuetur,quod munditia, ac puritas consueuit accipere ? *& infra.* ¶ Qui particeps effectus est damnati † ᵠquomodo debeat honorem accipere,inuenire non possum.

Item Augustinus lib. sententiarum [per Prosperum Aquitanicum episcopum Regien. collectarum, cap. 15.]

¶ Vera sacrificia non nisi in fide ecclesiæ celebrantur. C. LXXI.

EXtra catholicam Ecclesiam ᶜ non est locus veri ᵈsacrificij.

Item Gregor.in 3.lib.dialog.c.31. ait de Ermigildo rege Leouigili † filio.

¶ De manu hæreticorum communio non est recipienda. C. LXXII.

SVperueniente paschalis festi suitatis die , intempestæ noctis ᵉ silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopum misit , vt ex eius manu, sacrilegæ consecrationis cōmunionem perciperet ᶠ, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano episcopo venienti exprobrauit, vt debuit , eiusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit.

Item Innocentius ad Alexandrum episcopum, epist.18. cap.3.

¶ Sacerdotes hæreticorum , Christi honoribus non habentur digni. C. LXXIII.

ARianos ᵍ præterea , cetēraſque huiusmodi pestes ᵅ, quia eorum laicos conuersos ad Dominum,sub imagine ʰpœnitentiæ, ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem susc ipimus ; non videtur clericos eorum cum sacerdotij,aut ministerij cuiuspiam suscipi debere dignitate. Quoniam quibus solum baptismum ratū esse permittimus (quod vtique in nomine patris, & filij, & spiritus sancti perficitur) nec spiritum sanctū eos habere ex illo baptismate ⁱ,illique mysteriis arbitramur ᵏ,3 Quo niam ˡ cum à catholica fide eorum auctores desciscerent , perfectionem ᵐ spiritus, quam acceperant, amiserunt ; nec dare eius plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam potius, quàm per fidem dixerim, perdiderunt. 4 Propter † quod fieri non potest, vt eorum ⁿ profanos sacerdotes,dignos Christi honoribus arbitremur ; quorum laicos imperfectos ᵒ,vt dixi,ad sancti spiritus percipiendam gratiam cum pœnitentiæ imagine recipimus. *Item.* ¶ 5 Si, vt legitur [Qui tetigerit ᵖβ immundum, immūdus erit;] quomodo ei tribuetur,quod munditia, ac puritas consueuit accipere ? *& infra.* ¶ Qui particeps effectus est damnati † ᵠquomodo debeat honorem accipere,inuenire non possum.

cum omnis turba recessisset à tentoriis eorum per circuitum , & Dathan, & Abyron essent in introitu papilionum suorum cum filiis , & vxoribus:aperta est terra sub pedibus eorum,& deuorauit eos cum vniuersa familia & substantia eorum : sed &-ignis egressus est à Domino, qui interfecit 250. viros tenētes thuribula sua, & offerentes incensum: præcepitque Dominus p Moysen Eleazaro filio Aaron, vt thuribula eorum acciperet, & produceret ea in laminas , & affigeret altari,vt esset in signū filiis Israel,ne quis auderet accedere & ponere incensum Domino , nisi de semine Aaron. Sequēs cap. patet.

a ¶ *Sic etiā per Oseæ.*] Oseæ 9.

b ¶ *Peccato.*] id est, consensu peccati eorum. 8. q. 1. §. cum autem. & 23.q.4. ita plane. & cap. si quis à catholica.

c *Extra catholicam Ecclesiā.*] id est, extra formam ᵃ ecclesiæ.

d ¶ *Veri.*] ratione effectus.

Sperueniente.] CASVS.Pater Ermigildi misit ad filium Arianū episcopum hæreticum,vt de sua manu communionē acciperet , quam quia filius accipere noluit,pater eum occidit.

e ¶ *Noctis.*] ‖ quattuor sunt partes noctis:conticinium,intempestum,gallicinium,antelucanum ᵇ.

f ¶ *Perciperet.*] Quare in necessitate possunt ab hæretico baptismum accipere , & non Eucharistiam, dixi rationem 24. q.1.si quem.

Rianos.] CASVS. Hoc cap.continuū est illi cap.5.ead.ventum. Dicitur enim hic, q̄ licet laici qui ab hæreticis reuertuntur per impositionem manus recipiantur, & recōcilientur quasi publice pœnitentes : tamen clerici , qui ab eis reuertuntur , non recipiuntur cum clericatus vel sacerdotij dignitate:hoc ideo, quia tantum ᵃ baptisma ratum est apud ipsos : nec reconciliari possunt nisi tantum sub imagine publicæ pœnitentiæ.Seq.§. scilicet,item legitur,cum sequen.patet.

g ¶ *Arianos.*] sacerdotes indignos ᶜ Christi honoribus.

h ¶ *Sub imagine pœnitentiæ.*] Imaginem pœnitentiæ appellat publicam reconciliationē,quæ fit p manus impositionē.

i ¶ *Baptismate.*] quod fecerunt vel acceperunt. 5.ea.q.si quis contra.

k ¶ *Arbitramur.*] ‖subaudi, dici. Non enim videntur clerici , &c. quia eorum laicos,&c. quasi dicat, cum hoc aliàs sit de laicis:merito sic debet esse de clericis. non enim clerici simili forma recipiuntur : & ideo patet quòd sunt digni ecclesiasticis honoribus.& continuatur hoc cap. cum fine illius. 3.ead. superueniente. Vel dic quia eorum, id est, quamuis laicos eorum ita suscipimus : non tamen clerici ita suscipiendi sunt in honore.

l ¶ *Quoniam.*] Hæc ratio non videtur sufficiens : sed facias vim in hoc quod dicit, auctores eorum. nam tunc sunt auctores eorum , cum illi & isti sunt extra ecclesiam. Vel dic quòd sufficiens est quo ad hoc quòd non possunt conferre de merito vitæ. 40.dist. multi.

m ¶ *Perfectionem.*] id est, sanctitatem, & officij executionem.

ADDITIO Hic vide quod leg.& no.ea.q.qui perfectionem.

n ¶ *Vt eorum.*] id est, quia eorum, vt sit relatiuum cum causa;& ita per hoc præcedens lectio approbata non videtur , id est, ideo non videtur , quia, &c.

o ¶ *Imperfectos.*] quia non receperunt gratiam per illud baptisma.

p ¶ *Qui tetigerit.*] tactu mentis. extra de sent. excommu. nuper.

q ¶ *Damnati.*] id est, damnationis,vel auctoris iam damnati,&c. d

r ¶ *Ex eo.*] Non est ratio hæc : quia sunt quædā sacramenta, quæ iterantur : quædam non, vt vnctio infirmorum , & dedicatio ecclesiarum. de consecrat. distin.1.solennitates.

s ¶ *Impositio.*] reconciliatoria:& intelligas de priuata : quia solennis nō reiteratur.

t ¶ *Præcipitur.*] quotiescumque reuertuntur ab hæresi.5.ea. hi qui baptismum, &c. e

Manus impositio.] CASVS.Dicitur hic (licet obscure) quòd manus impositio reconciliatoria quandoque reiteratur,etsi baptisma reiterari non possit. & est similitudo p contrarium.

v ¶ *Manus.*] Sensus est: manus impositio potest repeti,vt 7. de consecrat. dist.4. quomodo. baptismus non. 68.dist.sicut.

x ¶ *Impositio.*] ‖ consecratoria ᶠ:sed confirmatoria non.Item nec ordinatoria:sed curatoria bene iteratur , de qua dicitur : Super ægros manus imponent,&c.vt 96.dist. §.sedillud.Reconciliatoria similiter,vt hic.imponitur enim reconciliatoria manus hæreticis reuersis, vt 5.ead. Arianos. de consecrat.dist.4. quomodo.& excommunicatis,vt 9.q.3. cum aliquis. & pœnitentibus , vt 50. dist.in capite. Et in hæreticis vel excommunicatis non est sacramentum: & ideo repetitur.In pœnitētibus si est publica ᵍ, est sacramentum:& ideo non iteratur:& conuenit tantum episcopis , vt 17. q.6.c.1.& 50.dist.in capite. Si est priuata, non est sacramentum.& iteratur: & conuenit etiam presbyteris,vt 26.q.6.c.presbyteri. §. ecce.

y ¶ *Non sicut.*] id est, licet.

z ¶ *Repeti.*] 7.ead.q.quòd quidam. contra. Sol.est ibi manus impositionem consecrationem nominat:hic vero manus extensionem super pœnitentem cum oratione inuocato sancto spiritu paraclito. Vel ibi prohibet reiterationem manus impositionis fieri in publico:hic autem permittit fieri in occulto.

CVM ERGO. Concludit Gratia. ex quattuor supradictis cap

a Lanfran.in l. de Eucharistia Alg. l.1. c.10. Iuo p.2. c.9.

b Aliàs, Gaddo. *Tit.* 3. 1. *Cor.* 5. 4 Ibid. paulo infra. 3. *Reg.* 13.

c *illos*] orig.

d 1.1. epist.12. & in conc. ipsius, cap.1.sub ipsona Cæcilij. Alg.l.3. c.1.

e *schismatici*] orig.

f Idem ad Iubaianum.

g *Noustianus*] orig.

h Vel dic damnat⁹ est, id est, ipse fecit vnde meritō dānatus est.5.11. q.3. placuit vniuerso, &c. & c.ipse ligandi. Archid.

a Ansel. l. 9. cap. 40.

b *al. vasanis* à Id est salutem , scilicet ministrorū & susc ipientium. Archid.

c 3 l.1. epist.6. ad Magnū,vbi declarat locū Pauli ad Titū 3. 4 sent.dist.25.

d Ansel. l. 9. cap. 18. Fulg.l.3.c.129.

e Vide hæc gl. infere, quòd sacerdotes mali qui ceteris præsunt.argum. 1. presbyteris. C. de epis. & cle. & 1. mortis. §. ita ferat. ff. de pœn.

f Ex eadem Magnum.

g Sigilla non statim sunt recipienda. *Num.* 16.

h *al. de*

i Ex epist.1. ad Fl. Sacramenta effectus sui apud infideles & hæreticos

k Non omni verbo credendum est.

l Ad Iohan. Ex eadem Magnum. † *Nouatum, sine ceteris modis sibi propriis*

m Ex eadem epistola.

n Ex eadem epistola ut.

o Ibidē pōtifex. Ex conc.6. Ex eadem epistola 11.

p Nocti quatuor sunt partes.

q Iidem sunt presbyteri.

r Ideo in Ecclesia Romana non rebaptizantur hæretici. Ex conc.6.

s Ideo in Ecclesia Romana non rebaptizantur hæretici. Ex conc.6.

t Ideo in Ecclesia Romana non rebaptizantur hæretici. Ex conc.6.

u Ideo in Ecclesia Romana non rebaptizantur hæretici. Ex conc.6.

v Ideo in Ecclesia Romana non rebaptizantur hæretici. Ex conc.6.

x Ideo in Ecclesia Romana non rebaptizantur hæretici. Ex conc.6.

y Ideo in Ecclesia Romana non rebaptizantur hæretici. Ex conc.6.

z Ideo in Ecclesia Romana non rebaptizantur hæretici. Ex conc.6.

3 sup. ead. c. qui perfectionem.

4 Innocentius episcopis Macedoniæ, epist. 22. cap.1.

† *al Quomodo fieri potest*

d Ad hoc videas quod le. & not. 5. ead. ventum Arch 5 7.ead.c.ventum est. *Nume.* 19. *& Leui.* 22.

† *al.damnato*

e Et c. Arianos.de consec. dist.4.antiqua. & ca. Arianos qui,secundum Hug.

‖Impositio manus est multiplex.

f Vnde Apostolus. 1.ad Timo. 5. nemini cito manū ᵒ imponas , id est, nullū cito consecrabis.Ioan. de Fantu. De hoc habetur 23.dist.episcopus. Archid. 6 Polycarp.l. 3. tit. 10. Anſ.l.9. c.24.

Non quia publica sit sacramentū priuata non sit, ideo illa non iteratur , hæc iteratur,sed ob eas causas quæ afferuntur ca. quāuis. de pœnitentia. dist. 3. Vide etiam Turrecrē ibid.

scilicet Arianos. si quis inquit. sic populus. & cap. in ecclesia. quòd nullum sacramentum præter baptisma potest ab hæretico ministrari: sed contra hoc obijcitur.

SIcut Christus.] CASVS. Luciferianus dicebat malum sacerdotem verum baptisma conferre: sed Eucharistiam nullo modo conficere. quod Hieronymus reprobat. dicit enim, aut vtrumque approbet, aut vtrumq; reprobet. Nam qui profanus est ad vnũ, non est sanctus ad alterũ: & econuerso.

a ¶ *Baptizat.*] interp. de consecr. dist. 4. nemo. vel cum effectu.

b ¶ *Vnde oro te.*] Putabat ille eum qui homicida vel adulter fuerat, mundari in baptismo: nõ ita tamen vt dignus esset sacerdotio. Gratianus tamen hoc intelligit de occulto peccatore. ‖ Nam dicebant quidam de tali, & male, quòd licet posset baptisma dare, non tamen conficere. & hic tales reprehendũtur. & secundum hoc est arg. contra. 50. dist. qui sub gradu. Sed ibi de deposito, cum quod dispensatur vt baptizet: hic de tolerato.

c ¶ *Esse sacerdotem.*] id est, sacramenta posse conficere.

d ¶ *Potest fieri.*] Arg. ‖ quòd vno de duobus quæ sunt eiusdem iuris concesso, alterum conceditur. ex quo enim aliquid alicui conceditur: eius cohærens conceditur [a], vt ff. 3. q. 6. hæc quippe. & 16. q. 1. si monachus. & q. 2. cap. 1. §. 8. dist. quo iure. H.

SED HOC CASVS. Dicit Grat. supradictum capitulum de malo catholico intelligi: & nõ de hæretico. alioquin idem Hieronymus esset sibi contrarius, vt probatur sequenti cap. & §. sequenti: quæ per se patent.

e ¶ *Cooperante.*] Istud cooperãte falsum est quãtum ad dantem, vel facientem: non quãtum ad recipientem. ff. ea. Dñs.

f ¶ *Maledicam.*] Aliam expositionem huius verbi habes. ff. ea. multi fœcularium.

HOC ERGO. Hæc est 11. pars huius quæstionis, in qua probat qp malitia sacerdotis non nocet aliis in sacramentis, quamuis sibi noceat: & hoc vsque ad §. ex his. Ioan. de Fant.

INtra catholicam.] CASVS. Hæc omnia cap. vsque ad c. sacerdotes. legunt de malis presbyteris catholicis adhuc in suo officio toleratis. Dicitur in hoc cap. quòd in traditione veritatis sacramenti non distinguuntur merita conferentis vel consecrantis: sed potius virtus creatoris. Nam sicut Christus est qui baptizat: ita ipse est qui per spiritũ sanctum hanc suam carnem efficit. Sequen. cap. patet.

g ¶ *Intra.*] Ab isto loco vsque ad cap. sacerdotes. loquuntur omnia cap. de malis sacerdotibus toleratis ab ecclesia.

Item obijcitur illud Hieronymi aduersus Luciferianos [1].

¶ Qui in baptismo sanctus est, ad altare peccator non erit. C. LXXV.

[2] SIcut Christus est, qui baptizat [a]; ita Christus est, qui sanctificat. Vnde oro te [b], vt aut sacrificandi licentiam ei tribuas, cuius baptisma probas; aut reprobes eius baptisma, quem non putas esse sacerdotem [c]. Neque enim potest fieri [d], vt qui in baptismo sanctus est, sit ad altare peccator.

¶ *Initium huius capitis vsque ad versic.* oro te. *non est eo loco apud B. Hieronymũ. Est tamẽ apud Algerum, lib. 3. cap. 10. apud quem etiam nonnulla verba ex ijs, quæ sequuntur, eodem modo habentur atque apud Gratianum, licet apud B. Hieronymum aliter legantur.*

Sed hoc de peccatore α *tantum catholico, non de hæretico intelligendum est. Quidquid enim cum fide catholica pro officio suo facit, licet indignus, tamen diuina gratia cooperante* [e] *ratum esse creditur. Alioquin si de hæreticis dictum intelligeretur, ipse sibi contrarius esset, cum dicat ad cap. 5. Amos* [*Sacrificia eorum odit Dominus*] *& alibi in persona Domini.*

α ¶ Peccatore.] *B. Hieronymus eo loco argumentatur, vt solent Dialectici dicere, ad hominem: neque id agit, vt constituat, ac sanciat aliquid; sed tantum vt aduersarium modestum reddat. Nam postquam illum eò adduxit, vt se non amplius aduersarium, sed discipulum profiteatur, tunc verisimam ei rationem exponit, cur ecclesia episcopos recipiat, qui in Ariminensi concilio imprudentes hæreticis consenserant.*

¶ Benedictionibus hæreticorum Deus maledicit. C. LXXVI.

[3] MAledicam [f] benedictionibus vestris] hoc est, quidquid à vobis benedicitur, à me erit maledictum.

¶ *Hæc sunt in glossa interlineari ad cum Malachiæ locum ex Hieronymo.*

11 *Hoc ergo intelligendum est de hæretico: illud autem aduersus Luciferianos de ecclesiastico peccatore. De quo Augustinus* β *ait in libro de corpore Domini.*

β ¶ Augustinus.] *Caput hoc etiam ab Algero lib. 3. cap. 8. citatur ex Augustino in libro de corpore Domini: sed Possidius in indiculo operum B. Augustini nullam huius libri mentionem facit, & ad verbum (excepto vltimo versiculo) hæc leguntur in libro Paschasij abbatis de corpore, & sanguine Domini, cap. 12. ex quo etiam libro sunt cap. iteratur, cum sequentibus infra de consecrat. distinct. 2.*

¶ Boni & mali sacerdotes æque corpus Christi conficiunt. C. LXXVII.

[4] INtra [g] catholicam ecclesiam in mysterio †corporis, & sanguinis Domini nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur creatoris, & virtute spiritus sancti. *& infra.* ¶ 5 Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christũ pertineret. Nunc autem sicut ipse est, qui baptizat, ita ipse est, qui per spiritum sanctum hanc, suam efficit carnem, & transfundit in sanguinẽ. Credendum γ est enim, quòd in verbis Christi sacramenta conficiantur. Cuius prius creantur imperio, eius vtique verbo recreantur [h] ad melius.

γ ¶ Credendum.] *Hæc eodem modo leguntur apud Algerum. Sed Paschasij verba, cap. 15. hæc sunt:* Cuius ergo potentia creata sunt prius, eius vtique verbo ad melius recreantur: quia nemo creator alicuius rei, aut recreator, nisi vnus Deus, catholice prædicatur. Propterea veniendum est ad verba Christi, & credendum, quòd in eiusdem verbis ista conficiantur.

Item Augustinus lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 10.

¶ De eodem. C. LXXVIII.

[6] OMnia sacramenta cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamẽ per eos digne sumentibus: sicut & verbum [i]Dei †. Vnde dictum est [k] [Quæ dicunt, facite: quæ autẽ faciũt, facere nolite.]

Idem in Psalmum 103. versiculo, Qui tegis.

¶ De iis, qui sanctis male vtuntur. C. LXXIX.

PRophetauit [l] & Saul malus rex, & tunc prophetauit, cum Dauid sanctum persequeretur. *& infra.* ¶ Non ergo se iactent, qui forte sine charitate habuerint hoc munus Dei sanctum: sed videant, qualem rationẽ habituri sunt cum Deo, qui sanctis non sancte vtuntur. Ex his erunt, qui dicturi sunt [In nomine tuo prophetauimus.] Non illis dicetur, mentimini: sed dicetur, [Non noui [m] vos, &c.]

¶ *In tractatu 7. in epistolam Ioannis sunt aliqua, quæ ad sententiã huius capitis referri possunt, atque inde antea citabatur. Sed ipsa prorsus verba sunt loco indicato.*

Spiritum ergo prophetiæ dicendi sunt habuisse, non meritum.

Item Hieronymus in cap. 2. Aggei.

¶ Quisque non tam sanctificatur ex hostiis, quàm pro peccato polluitur. C. LXXX.

OPropheta [n], qui altari tantum extructo, & domo mea diruta [o] hostias mihi offers in altaquo iussus est ædificare templum cœptum ab Aggæo propheta ad hoc exhortante populum. Loquitur ergo Hieron. de tempore in quo immo labant in altari: sed domũ Dei, scilicet templũ reædificare negligebant, cum domos proprias reædificarent: quod in ipso Aggæo plenius patet.

o ¶ *Domo mea diruta.*] id est, ædificatione virtutum. ‖ diruitur enim remotis

h ¶ *Recreantur.*] quo ad sustentationem corporis, & post animæ, vt de consecrat. dist. 2. non iste panis [b].

i OMnia sacramenta.] ¶ *Et verbum.*] id est, prædicatio: quæ si fiat ab indigno, aliis prodest: sed sibi nocet. argu. dist. 83. §. quamquam. argum. 15. quæst. vlti. cap. vlt.

k ¶ *Dictum est.*] tales instruunt Deum qualiter eos punire debeat. 40. distinct. multi.

PRophetauit.] CASVS. Probatur in hoc cap. quòd malus sacerdos ministrare potest: quia Saul malus erat, & prophetauit. Legitur enim in 1. l. Regum quòd cum Saul persequeretur Dauid, ipse fugiens venit in Ramatha ad Samuelem: quod cum nuntiatum esset Sauli, misit lictores vt caperent eum: qui cum vidissent cœtum prophetarum, & Samuelem itantem super eos: factus est in eis spiritus Domini, & prophetare cœperunt & ipsi: quod cum nũciatum esset Sauli, misit alios nũtios: prophetauerunt autem & illi. rursus misit & tertios, & ipsi prophetauerũt: & iratus Saul abiit, & factus est spiritus Domini super ipsum: & prophetauit cum ceteris coram Samuele: & cecinit nudus tota die ac nocte, vnde exiuit prouerbium, Saul inter prophetas.

l ¶ *Prophetauit.*] ‖ hic probat quod malus facere dos potest cõficere: quia Saul malus erat, & prophetauit: immo mali habent omnia dona spiritus sancti præter charitatẽ. §. ea. multæ. Historia autem erit hic pro casu.

m ¶ *Non noui.*] id est, non approbaui. ‖ ita dicunt aliqui scholares qui noti sunt aliquibus i scholis: cum vident eos in terra sua, dicunt, non noui vos: vel quando sunt diuites dicunt pauperibus c: non noui vos: vel (quod peius est) nolunt loqui cum eis.

OPropheta.] CASVS. In hoc cap. mali sacerdotes reprehẽduntur: qui etsi verũ corpus Christi conficiant in altari, ex hoc non sanctificãtur: sed potius ex suis malis operibus polluunt.

n ¶ *O propheta.*] Ad litteram intelligitur de Babylonica captiuitate. ‖ Nam Cyro dante licentiam reuertendi de Babylonica captiuitate, populus Israel ædificauit altare, & deiecerunt fundamentum templi: sed per litteras Cambysæ ducis militiæ ipsius Cyri prohibitus est in ædificatione procedere vsque ad secundum annum Darijin

remotis virtutibus anima. 15. quæst. 1. merito.

Ita fit verbum.] CASVS. Dicitur quòd tunc peccat hæreticus in spiritum sanctum, cum de schismate ad vnitatem & congregationem ecclesiæ redire contemnit: in qua ecclesia spiritus sanctus per catholicum & fictum & reprobum operatur remissionem peccatorum: & mali per talem colliguntur.

a ¶ *Ita fit verbum.*] id est, blasphemia. ff. de pœn. distin. 1. §. potest. & dist. 4. §. siue. H.

b ¶ *Congregationem.*] id est, vnitatem ecclesiæ.

c ¶ *Numquam.*] ‖ & ita peccatum in spiritum sanctum est finalis impœnitentiæde qua dicit August. de pœn. dist. 7. c. 1. & fin. & notaui 25. distinct. qualis.

d ¶ *Et tamen.*] Hoc dicit: quia ab isto possum accipere etiam sine necessitate.

VT euidenter.] CASVS. Ostẽditur in hoc cap. quòd non homo, sed spiritus sanctus peccata remittit: & hoc probatur auctoritate Domini dicentis: Si cui dimiseritis peccata, &c. & ideo euenit qp ille, quem sacerdos tolerat, sit extra ecclesiam, si ei Christus non aperit: & iniuste excommunicatus sit intus.

e ¶ *Quodam loco.*] ita & aduocatus potest allegare vt dicit quædam lex 45. dist. cum beatus.

ADDITIO. Ad idem 8. ead. multæ. 45. distin. §. hinc etiam. & 32. q. 7. quædam. Archid.

f ¶ *Et continuo.*] Arg. verborum ordinem spectandum esse, vt 20. dist. §. 1. argu. ex serie verborum aliquid perpendi. ff. 24. q. 1. alienus.

g ¶ *Dimiseritis.*] Bene dixit, dimiseritis: non cui putaueritis dimitti [a].

h ¶ *Hoc est spiritus.*] ff. 1. quæst. 3. illud. & cap. nemo contemnat. ff. ead. q. dictum est. ff. de consec. dist. 4. nemo. H.

i ¶ *Ostiarius.*] id est, Christus. idem est & ostium, vt ff. ead. quæst. ordinationes.

k ¶ *Præiudicio.*] ‖ id est, præiudicium. ff. 24. q. 3. si quis. & 11. q. 3. si episcopus. forte. ff. ead. q. remissionem. ff. 11. q. 3. quid obest. H.

CVm scriptura.] CASVS. Quis dubitat spiritum sanctum adesse sacramentis sacerdotum: cum in veteri testamento ad preces tam bonorum, quàm malorũ legatur ignis descendisse de cælo? quorum vtrumque probatur per historiam Hieroboam, qui fuit malus secundum quosdam, aliàs Hieroboal, & Heliæ prophetæ qui bonus fuit.

l ¶ *Cum scriptura.*] ‖ Hic intendit Ambrosius probare qp spiritus sanctus tempore hoc operatur inuisibiliter in sacramẽtis ecclesiæ: quod ex eo probat, quia olim visibiliter operabatur in legalibus sacramentis.

I ¶ *Cum scriptura.*] quam non habemus: sed est in scriptura 70. interpretum.

m ¶ *Testetur, &c.*] quasi diceret, cum nullus dubitare hic debet, mendaciter apposuit Gratia. sicut datur intelligi vsque ibi, ignis, nec reddit rationem Ambrosius quare olim visibiliter, nunc verò inuisibiliter operetur spiritus sanctus: nec fit ibi malorum mentio sacerdotum, vt c. interposuit: sed dumtaxat bonorum, puta Heliæ, Hieroboam, & aliorum sanctorum, quos ibi Ambrosius nominat: vnde ad præsentem materiam nihil operatur. Ioã. & ita falsa est littera cum Hieroboam, &c.

n ¶ *Hieroboam.*] qui fuit malus secundum falsum intellectum Gratiani. ‖ aliàs Hierobaal, quasi sacra Baal destruens. Hieron enim sacrum dicitur. sic enim dictus est Gedeon [b]: sed hoc non faceret ad propositum Grat. Ioan.

Vlti.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in quattuor partes. In prima parte Gregorius redarguit quosdam qui peccata propria negligẽtes, vitam sacerdotum reprehendunt, & eorum sacramenta contemnunt. In secunda parte ostendit vnde dicatur mysterium, & vnde sacrificiũ, & vnde sacramentum, & vnde Eucharistia. In tertia parte dicit, quòd ad preces mysticas malorum sacerdotum vera Christi sacramenta celebrantur. In quarta parte exponit verbum Osææ prophetæ, scilicet, Maledicam (inquit) benedictionibus vestris. Secunda pars incipit ibi, *Mysterium.* Tertia ibi, *Siue ergo.* Quarta ibi, *Maledicam inquit, &c.*

o ¶ *Multi.*] Hoc cap. intelligitur de malis tolerandis: quia generaliter loquitur de omnibus sacramentis. In prima parte reprehenduntur, quidam laici, qui vitam sacerdotum reprehendendo, diuina sacramenta ab eis collata contemnebãt: gerentes trabem in oculis suis, & festucam volentes mouere de oculis aliorum. In secunda parte dicitur, quòd quamtumcumque sit sacerdos malus, sacramenta tamen eius vera sunt: nec magis sanctificantur à bono. In tertia ostendit quid sit mysterium, & quid sit sacrificium. Vltimo ponuntur verba Osææ prophetæ.

p ¶ *Læderet.*] Arg. alterius crimen non nocere innocenti [c]. ead. q. 4. cap. 1. §. ead. quæst. fertur contra. H.

q ¶ *Spernunt.*] Ex his conuincitur quòd Missa malorum sacerdotum audiri possit, & si prohibitum sit in casu, vt ff. 15. quæst. vlti. cap. vlt. ff. 8. quæst. 3. cap. vlt. §. 19. distinct. cap. fin. contra. §. distin. 32. nullus. distin. 81. si qui presbyteri. Sed illud de publico vel

‖ Tomo fecundo.

[2] Alg. l. 3. c. 10.

‖ Homicida & adulter, an cõficere possint.

‖ Concesso aliquo eius cohærens conceditur.

[a] Concor. tex. so l. 2. ff. de iustit. omn. iud. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procur.

§ Sententi. 4. dist. 19. *Malach. 2.*

4. De consec. dist. 2. vtrum. Mag. 4 sentenc. dist. 13.

‖ *al. ministeria*

[1] Ioa. par. 2. cap. 104. ‖ *deinde* ‖ *ori.*

2 Sup. ead. spiritus sanctus.

6 Tract. 7. sup. Ethian. pũc. pore. ‖ Sicut sua lux confer. † *Deus illuminat* ‖ *erit* Matth. 15.

[3] Vt de pœn. distin. 1. quem pœnit. arg. 50. dist. si quis præpositus. Archidiac. ‖ Iob. 13. homilia homag.

c A Me glo in 1. 2. interficiũ. ff. ad de testi.

‖ Præiudicii, id est, malum iudicium.

Matth. 5

Ioan. 20.

‖ De Babilonica captiuitate.

‖ Spiritus sanctus olim visibiliter nõ inuisibiliter operatur.

‖ Anima fit vita corporis.

[4] Alg. l. 3. c. 10. ‖ Hierobaal vn de dicatur. † *Hieroboal* ‖ orig. Ambr. sed scriptura, *Hierobaal Iud. 6.* *3. Reg. 18.* † *Sacrificium confecrauit* ‖ orig.

b Ab ea nocte qua Dominus dixit ei, destruc aram Baal, quod & fecit, exinde Gedeon dictus est Hierobaal. Hic non enim tacrũ. inde Hierobaal, sacra Baal destruẽs. vel Hierõ fortis, quasi fortis cõtra Baal. Archid. *Matth. 18.*

[5] 4. sent. dist. 13. C

Matth. 7.

c Hoc est generaliter verũ nisi noceat occasionaliter, secundum Hug. Vel in corpus. & sic loquitur contrarijs hic signatum.

de damnato. sed hic de tolerato. H.

a ¶ *Minus.*] id est, non.

b ¶ *Incomprehensibiliter.*] ‖ Non enim à nobis comprehendi potest qualiter transubstãtiatio sub specie panis & vini corpus Christi & sanguis fiat.

ADDITIO. Vt de consecrat.dist.2.panis. & intellige quod dicit Grat.

c ¶ *Itaque.*] & quia occulte & inuisibiliter.

d ¶ *Dispensationem.*] id est, virtutem & gratiã à Deo dispẽsatam & collatam.

e ¶ *Quia prece.*] Sacrificia veteris testamenti non faciebant quod figurabant. arg.de consec. dist.2.sacrificium,& quod dicit prece mystica consecretur, hoc referas ad speciem facti secundum H.‖quia nec corpus Christi consecratur, quia & prius corpus sacratissimum gratinec panis,quia ibi definit esse statim.

f ¶ *Quid melius corpore.*] certe anima Christi. vnde hoc dictum intelligas dumtaxat amplificationis gratia.simile ℣. 32.q.6.nihil.& q.7. quid in omnibus. ‖Vel dic hoc maius inter sacramenta ecclesiastica quo ad sanctitatem & reuerentiam, vt ℣.de consec.dist.2.nihil.& cap.qui manducat. & 95.dist.ecce. Vel inter res eiusdem generis, scilicet inter corporalia.Vel intellige de corpore, qđ est Christus. arg.℣.ead.q. interrogo contra.Sed ibi expone verbum,id est,filium. Et sic non est contra. de pœnit. distinct. 1. verbum.

g ¶ *Attenuatur.*] sed contra. ℣.81. distin. si qui sunt presbyteri.

h ¶ *Vel quia.*] ista duo vel,respiciunt tantũ proximum membrum,cuius duæ inueniuntur expositiones per sequentia.

Significastis.] Hic probatur malos sacerdotes tolerandos duplici exemplo Christi; tum quia Pharisæos & Scribas docuit esse audiendos: sed non in malis operibus imitandos: tum quia misit Iudã traditorem suum ad euangelizandum cum aliis discipulis, & eum vsque in finem toleravit:nec Apostoli etiam sacramẽta talium despiciebant.

i ¶ *Non congruenter.*] ideo vitabant eorum sacramenta.

k ¶ *Docuerunt.*] Ergo nec nos præsumere, vel inuenire debemus, vt ℣. dist.27. qui de mensa.℣.2. q. 5. consuluisti.℣.31.q.1. quòd si.5.dist.55.si euan-

putantes hanc minus a esse sanctificatam, si illorum fiat officio,quorum vita eorũ oculis videtur ignobilis. ¶ Heu in quàm magnum laqueum incidunt, vt diuina, & occulta mysteria plus ab aliis sanctificata posse fieri credant: cum vnus idemque spiritus sanctus in ecclesia diffusa per totum orbem terrarum incomprehensibiliter b ea mysteria,& occulte,atque inuisibiliter & operando sanctificet,& benedicendo ¶ benedicat. ¶ 1 Mysterium c itaque ¶ fratres, ob hoc dicitur, q secretam,& reconditam habeat dispensationem :sacrificium autem, quasi sacrum factum:quia prece e mystica consecratur pro nobis in memoriam Dominicæ passionis. *& infra.* ¶ Sacramentum vero est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit, vt aliquid significare intelligatur, quod sancte accipiẽdum est. Sunt autem sacramenta, baptisma, chrisma,corpus,& sanguis Christi: quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus diuina secretius salutem eorumdem † sacramentorum operatur. Vnde & à secretis virtutibus,vel sactis, sacramenta dicuntur. Quæ ideo fructuose penes ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens spiritus eorumdem sacramentorum latenter operatur effectum. Cuius panis,& calicis sacramẽtum Græce Eucharistia dicitur, Latine bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore f,& sanguine Christi? ¶ Vnde siue per bonos,siue per malos ministros intra Dei ecclesiã dispensetur ; sacramentum tamen est ; quia spiritus sanctus mystice illud viuificat, qui quondam Apostolico in tempore visibilibus † apparebat operibus. Nec bonorum meritis dispensatorum amplificatur,nec malorũ attenuatur g : quia neque qui plantat, est aliquid , neque qui rigat ; sed qui incrementum dat Deus. 2 Hoc de corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi, hoc etiam de baptismate, & chrismate sentiendum est, & tenendum : quia virtus diuina secretius operatur in eis,& diuina solum modo hæc est virtus, siue potestas, non humanæ efficaciæ. 3 Polluimus β itaque panem, id est corpus Christi,quando indigni accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus. *& infra.* ¶ 4 Maledicam γ, inquit,benedictionibus vestris hoc est iis ,quæ nunc meis benedictionib[a] possidetis,seu quidquid à vobis benedicitur, maledicam:vel quoniam δ non benedicũt sanctis ex vero corde:vel quia[b] qui inique agunt, benedicuntur ab eis,

adulanturque peccatoribus, dummodo diuites sint.

c *Caput hoc collectum est partim ex sententijs B. Gregorij, partim ex verbis ipsis BB. Isidori atque Hieronymi.*

a ¶ Mysterium itaque.] *Hæc vsque ad vers. hoc de corpore. sunt apud Isidorum, non tamen eodem prorsus ordine.*

β ¶ Polluimus.] *Sumptum est ex B. Hieronymo in commentarijs ad cap.primum Malachiæ in illis verbis;* & dicitis, in quo polluimus, &c.

γ Maledicam.] *Apud eumdem ad c. 2. sic habetur.* & maledicam, inquit, benedictionibus vestris,hoc est,quæ nunc meis benedictionibus possidetis:siue quidquid à vobis benedicitur,à me maledictum erit; & maledicam illis , subaudi, benedictionibus vestris : quoniam noluistis intelligere, quæ dicuntur, hoc est enim quod dicitur [non posuistis super cor.]

δ ‹ Quoniam.] *Sumptum est ex eodem loco paulo inferius:vbi hæc leguntur,* vel certe, quia ad sacerdotes proprie mandatũ est, vertuntur benedictiones eorum in maledictionem ; quando non benedicunt sanctis ex vero cordis affectu,sicut Isaac, Iacob, & Iacob patriarchis , & Moyses duodecim tribubus: sed per dulces sermones, & benedictiones decipiunt corda innocentium;& qui inique agunt , benedicuntur ab eis , adulanturque peccatoribus,dummodo diuites sint, atque eorum vitiis blandiuntur.

Item Fabianus Papa episcopis orientalibus, epist.2.

¶ Non esse bonum vitium, sed ejus doctores & ministrum considerare debemus.
C. LXXXV.

5 Significastis insuper plerosq; attendere,multos in ipsis honoribus ecclesiasticis nõ congruenter i viuere sermonibus, & sacramentis , quæ per eos populis ministrantur. O miseros homines , qui hos intuendo,Christum obliuiscuntur;qui & multo ante prædixit , vt legi Dei potius obtẽperetur, quàm imitandi videantur illi, qui ea,quæ dicunt,non faciunt : & traditorem suum tolerans vsque in finem, etiã ad euangelizandũ cum ceteris misit. Nam Apostoli talem consuetudinem non habuerunt , nec habendam docuerunt k ,

Item Nicolaus Papa Michaeli Imperatori, in epist.quæ incipit [*Propofueramus.*]

¶ De eodem. C. LXXXVI.

6 NOn quales sacerdotes Domini sint,sed quid de Domino loquantur, est vobis magnopere præuidendum : nec in vicariis beati Petri Apostoli vobis est attendendum,qui sint l sed quid pro correctione ecclesiarum, quid pro salute vestra satagant. Nec enim illos l inferiores dicẽtis Scribis, & Pharisæis sedentibus super cathedram Moysi;de quibus Dominus præcepit dicẽs [Quæcumque dixerint vobis , obseruate, & facite ; secundum opera vero eorum nolite facere.] Ergo Imperator considera , si illos dixit audiendos , qui super cathedram Moysi sedebant; quanto potius his,qui super cathedram Petri resident, esse existimetis obaudiendum ?

Item Augustinus contra litteras Petiliani, lib.2. c.22.

¶ Sacerdotum immunditia, sacramenta non polluit.
C. LXXXVII.

7 DOMINVS declarauit m in vno cœtu

gelica.5.dist.45.cap.epiſcopum.7.q.1.c.1.

On quales.] Quidã continebant sacramenta malorum sacerdotum : sed probat Nicolaus hoc nõ esse faciendum : quia si mali sacerdotes sedentes super cathedram Moysi sunt audiendi,multo potius regentes cathedram Petri sunt audiendi.

l ¶ *Nec enim illos.*] Nota modum arguendi de malis ad bonos. de consecrat. dist.1. cap.1. j. 11.q. 1. facerdotibus.5.dist. 21. ſubmittitur a.

Dominus declarauit.] Petilianus dicebat p præsumptionem sacerdotem vera sacramenta non conferri nec confici : & hoc per quamdam suam quæstionem nitebatur probare. Diuiditur ergo capitulũ istud in quinque partes. In prima parte Aug. reprehendit eum de sua stulta quæstione.In secunda parte ostendit apud malos sacerdotes vera esse sacramenta,& si non sint veri sacerdotes:cum quæratur vtrum sit verũ sacramentum , & non vtrum sit verus sacerdos: & hoc probat exemplo Caiphæ, qui malus erat, & tamen prophetauit. exemplo Pauli, qui verũ testimonium pessimi approbat. exemplo Dauid, qui Saulis sacram vnctionem honorauit. In tertio ostendit quòd meritum conferentis non attenditur in veritate sacramenti. In quarta parte ostendit, quòd Optati hæretici sacrificium illis tãtum nocuit , quibus vita sua non displicebat. In quinta parte refert gratias Deo de victoria quam habuit contra Petilianum. Secunda pars incipit ibi, *Qui autem solo.* Tertia ibi , *Item nos dicimus.* Quarta ibi.*Per hanc sententiã.* Quinta ibi, *Item gratias ago.*

m ¶ *Dominus declarauit.*] Nota quòd Aug. in hoc capit. improbat duas

a Hinc ſcire quidam ſibi eſſe materiã Mali. Argu. tra. pri. qui ſi ignorat.

b Augin. mil. 30. dep. nit. cap.

c Augin. mil. 30. dep. nit. cap.

d Epimenides Thebanus facerdos mendax fuit. 2 Cap. 1. de hoc tãã not. 3. dd. tãã not. Aristoteles. Archãdaco.

e Hæc ſcripta ſunt ab Auguſtino in libro de vnitate eccleſiæ cap. 19.

f Augin. in c. 2.

g Hieronymus in cap. 1. Malachiæ.

h Idem in c. 2.

i Bede in c. 35.

k Ibidẽ c. 47.

l Ibidem c. 48. 1. Reg. 10. & 14.

m Aug. in Iuo p. 2. c. 8. & 59.

duas opiniones Petiliani : ‖ qui Petilianus dicebat, immunditiam malorum mundis obesse : Dicebat etiam, quòd mali sacerdotes non conferebant vel conficiebant vera sacramenta. Dicit ergo in prima parte, quòd immunditia malorum bonis & mundis non obest. In secunda ponit quandam obiectionem Petiliani,quæ non tangit propositum , & eam soluit.In tertia ostẽdit quòd sacramenta si in forma ecclesiæ conferantur à quocumque,vera sunt : & hoc ostendit triplici exẽplo Caiphæ, apt , & Dauid In quarta ostẽdit quòd quales sunt qui sacramenta accipiũt, talia sunt eis ipsa sacramenta. In quinta infert duplicem conclusionem contra duplicem opinionem Petiliani , gratias agens Deo quòd acquieuit Petilianus suis rationibus.Io.

m ¶ *Dominus declarauit.*] ‖ In parabolis de zizania separãda à tritico. 11. q. 3. nolite. & de hœdis, vt 23. q.7.c.1.Vel declarauit sustinẽdo Iudam.2.q.1.vnus ex vobis.

a ¶ *Cœtu.*] id est, collectione Apostolorũ : vel Ecclesiæ,vbi sunt boni & mali.32.q. 4.recurrat.

ADDITIO. De consec. dist. 4. est vnitas ecclesiæ. Archid.

b ¶ *Petilianus dixit.*] obiicidẽo. dicebat enim malum sacerdotem non posse conficere. quia nõ est verus sacerdos : sicut nec laicus potest.

c ¶ *Baptisma.*] quasi hoc quærimus , & non illud. & ideo non valet obiectio, &c.

d ¶ *Sacramento.*] Iordine & officio,sine iustitia.arg.contra. 40. dist.sicut viri. Sed ibi agitur de essentia sacerdotis : hic de qualitate.

e ¶ *Si non dat suum.*] i. si non sua, sed Dei:in forma, scilicet ecclesiæ.

f ¶ *Item.*] ‖ Verba sunt Epimenidis illius Thebani facerdotis , qui malus fuit:& Apl, sumit eadem verba in testimonium in epistola ad Titum a.

g ¶ *Si ergo.*] & verum est supple:& ideo approbemus.

h ¶ *Habet.*] argũm. pro testimonio alicuius , qui nõ est bonus,vt credatur testimonio in quo verũ dicit,& si in aliis mentiatur. ℣. dist. 37. turbat. & c. si quid. sed contra 3.q. 9. pura.

i ¶ *Verum.*] quasi dicat , non:& ita non quicumque verũ dicit,verax est, 22.q.2.homines.

k ¶ *Violatis.*] id est,violanda esse creditis.

l ¶ *Sacrilegiũ.*] quasi comprobare schisma videamur.ex eo quod sacramenta vestra non reprobamus.

m ¶ *Si non habebat Saul.*] quem Dominus elegerat & fecerat Regem,id est fieri iusserat,vt ℣.8.q.1.audacter.

n ¶ *Panniculum.*] quando præcidit chlamydem vestimenti sui , vt 2. q.7. c.plerumque obiicitur.§.de his. & §.item opponitur.

o ¶ *Omnia munda mundis.*] Iuxta illud : *Qui manibus sordes;operũ prius ablue sordes. Intus te munda:quia mundis omnia munda.*

p ¶ *Optati.*] proprium nomen est,‖& erat malus catholicus,vel hæreticus,scilicet occultus.

q ¶ *Sacrificio.*] ‖ Hic patet qp præcisus conficit, vt ℣. c. non nocet. & cap. dictum. & de consecr. distinct. 4. non in vobis. præterea quæ esset ratio quare damnatus à Deo posset

cœtu hominũ eadem sacramenta sumentiũ,aliquorũ immunditiam mundis obesse non posse. *& infra.* 10 ¶ 1 Petilianus dixit a. Aut si quisquã carmina sacerdotis memoriter teneat, numquid inde sacerdos est,qđ ore sacrilego carmen publicat sacerdotis? Augustin[o] respõdit. Ita istud dicis quasi modo quæramus quis sit ver[o] sacerdos, & nõ qđ sit verũ baptisma. Vt enim sit quisque verus sacerdos, oportet, vt nõ solo sacramẽto b ,sed iustitia quoque induatur ; sicut scriptum est. [Sacerdotes tui induãtur iustitia.]

¶ Qui autem solo sacramento sacerdos est, sicut fuit pontifex Caiphas persecutor vnius & verissimi sacerdotis ; quamuis ipse non sit verax; quod dat tamen verum est, si non det suum c sed Dei. *Item paulo inferius.* ¶ Dixit quidem ex ipsis proprius eorũ propheta. Cretenses semper mendaces,malæ bestiæ , ventres pigri d testimonium hoc verum est.] Si ergo e Apostolus nescio cuius alienigenæ testimonium , quia verum comperit, etiam ipse attestatus est ; cur nos apud quẽlibet inuenerimus , quod Christi est,& verum est,etiam si ille,apud quẽ inuenitur , peruersus, & fallax est ; non discernimus vitium , quod homo habet f , & veritatem , quam non suam , sed Dei habet? & dicimus , sacramentum hoc verum est,sicut ille ait,testimonium hoc verum g est? Num quid ideo dicimus, etiam ipse homo verax est , quia dicimus sacramentum hoc verum est ? *& paulo post.* ¶ Vos autẽ necesse est, vt semper erretis, quamdiu propter hominum vitia, Dei sacramenta violatis h , aut nos propter Dei sacramenta, quæ in nobis † violare nolumus , etiam vestri schismatis sacrilegium i assumere putatis. *Item.* ¶ 3 Baptismi ergo puritas à puritate,vel immunditia consecrãtiæ, siue dantis,siue accipientis omnino distincta est. *Item.* ¶ 4 Memento ergo sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum , quò illa vel omnino non sint,vel minus sancta sint. *Item.* ¶ 5 Quæro si non habeat Saul m sacramenti sanctitatem,quid in eo Dauid venerabatur? si autem habebat innocentiã, quare innocentem persequebatur? Nam eum propter sacrosanctam vnctionem & honorauit viuum, & vindicauit occisum. Et quia vel panniculum n ex eius veste præscidit,percusso corde trepidauit.Ecce Saul non habebat innocentiam; & tamẽ habebat sanctitatẽ , non vitæ suæ o (nam hoc sine innocentia nemo potest) sed sacramenti Dei, quod & in malis hominibus sanctũ est. *Item.* ¶ 6 Nos dicimus tale cuique sacrificium fieri , qualis accedit,vt offerat, & qualis accedit , vt sumat : & eos de sacrificiis talium manducare, qui ad illa tales accedunt quales & illi sunt. Itaq; si offerat Deo malus,& accipiat inde bonus; tale cuique esse , qualis quisque fuerit ; quia & illud scriptum est [Omnia munda mundis p] Per hanc sententiam veridicam,& catholicam etiam vos Optati q sacrificio nõ estis polluti r ,si facta eius displicebant vobis. Nam vtique panis illius , panis luctus erat , sub cuius iniquitatibus Africa tota lugebat : sed panem luctu , omnibus vobis communem esse , omnium vestrum malum schismatis facit. *Item.* ¶ Gratias Deo,quia tandem confessus es posse valere inuocatũ nomen Christi ad aliorum salutẽ etiam si à peccatoribus inuocetur. Hinc ergo intellige , cum Christi nomen inuocatur,non obesse aliorum saluti aliena peccata.

Christus quid fecit.] ‖ Probatur in hoc cap. qp mali sacerdotes sunt tolerandi , & quòd sacramẽta sunt ab eis recipienda, hoc probatur exemplo Domini, qui Iudam tolerauit , & eum cum aliis discipulis ad prædicandum misit. Sequens cap. patet.

s ¶ *Christus quid fecit.*] qui signa patientiæ ostendit non nobis.

t ¶ *Primam.*] id est, primo confectã Eucharistiam dedit. nam vna sola est , & ideo non est prima vel vltima. Vel sic,primam. id est, vnicam & non plures.

v ¶ *Ore.*] cum dixit, hoc est corpus meum. ℣. de consec.dist.2. accipite.

x ¶ *Cæteris.*] ℣. 23. quæst. 4. tu bonus. & cap. quàm magnum. ℣. deconsec.

2. cum omne. contra. Sol. sed ibi de buccella panis , quam soli Iudæ tradidit posteà:hic de corpore Christi,quod primo tradidit sibi , postea omnibus dedit.

y ¶ *Nominauit.*] vbi , nescio , sed credo quòd ibi,qui intingit mecum manum , & c.arg. instit.de exhæred.lib. §. sed feminini.

z ¶ *Loculis.*] argum. cõtra infideles seruientes quòd sint sicut diaboli. de pœni. distin.1. §.hoc idem.c

‖ Optatus malus fuit catholicus.

‖Sacerdos præcisus conficere potest.

b Adde hæc de consec. dist. 2. quid si fatuus.vetũ.quæstis.vbi de hoc.

6 Ibidem c 51.

Ti. 1.

Ibidem. c. 54.

7 Iuo. p. 2. c. 105. *Io.13. 6, & 12.*

Matt. 10.

c Ad idem 13. q. 1. §. ad hoc, vbi de hoc scribit quòd sint sicut diaboli. de pæ. dist. 1. §. hoc idem Archi sia.

a NOn nocet.] ¶ *Ad eccleſiæ.*] ℣. de conſe. diſt. 2. eccleſiis contra. ſed illud quando forma ſeruata non eſt.

b ¶ *Conſecrationem.*] dum tamen eſſet omnis pactio vel aliqua turpis promiſsio; alioquin execrata potius quàm conſecrata dici debet, vt ℣.ea.q.4.eccleſia. ſed hoc in odium conſecrantis. nam reuera conſecrata eſt a.

à Dummodo forma eccleſiæ fuerit ſeruata. de conſe. diſt.1.eccleſiis, quod etiã videtur contra. Ioan. de Fant.

SED OBIICITVR. CASVS. Nunc obiicit Grat. contra prædicta, & ita alternatim modo ex vna parte, modo ex alia allegãdo procedit in hac quæſtione, & ſolutiones inferendo.

c ¶ *Sed obijcitur.*] Reſpicit §. ſi ergo. ℣. prox. poſitum. Nã inducit iſta lex c. quædam directe: quædam à ſenſu cõtrario ad probandum ꝙ malus ſacerdos nõ poſsit conficere ſacramenta, ſed ibi rñdet in ſeq. §. cum vita.

Acerdotes.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ nõ tantum verba ſed etiam merita ſacerdotũ concurrere debent, quia ſcriptum eſt, Nec maculam habens ad ſacrificãdum accedat. Sequentia tria c. plana ſunt, in quibus dicitur ꝙ mundi debent eſſe ſacerdotes qui pro aliis intercedũt, quia facilius exaudiuntur.

d ¶ *Imprecãtis.*] id eſt, inuocantis per preces. H.

e ¶ *Non vitam.*] quantum ad rem ſacramenti. l. vt digne cõficiant; aliàs vita non exigitur vt conficiant.

Leuit. 21.

ADDITIO Sub. ſed vt proficiant offerenti. ℣. eo. cum vita. Archid.

f ¶ *Macula.*] mortalis peccati b arg. de conſec. diſt. 2. quotidie. vel venialis, & tunc eſt cõſiliũ. ar. diſt. 6. teſtamentum. H. Tamẽ hæc auctoritas intelligitur de macula corporali, vt 49. diſt. hinc etiã. & ita ſophiſtice inducit §. non accedat. dũ enim æſtuauerit in pectore precantis ignis alienus qui eſurit, & non ſatiat: non poteſt digne accedere ad altare. de pœni. 3. c. inter hæc hircum.

‖ Vnde notatur hic ꝙ qui libet ſacerdos pro macula mortalis peccati ſuſpenſus eſt quo ad ſe, quo ad accipientes vero non, niſi vt notatur 32. diſt. §. verum. & c. nullus.

Pſi ſacerdotes.]

g ¶ *Comedunt.*] i. oblata pro peccatis c. ‖ vel dicuntur comedere peccata populi, quia delent, & ſic comedunt peccata populi ordinationibus ſuis. vel forte quia exemplo bonæ operationis, & verbo prædicationis corrigunt homines, & ita quantum in ſe eſt delent. 36. diſt. §. ecce. ver. ex quibus. ſolus. enim. Deus delet peccatum id eſt peccati reatum d. ſacerdos pœnam infligendam pro peccato orationibus minuit e propter quod peccatum delere dicitur. 13. quæſt. 2. animæ. H. Vel illi dicuntur comedere peccata populi, qui de ſuis poſſunt ſuſtentari, & tamen percipiunt de eccleſiaſticis. 12. q. 2. illud. cum habenti dare, & c. 1. q. 2. paſtor.

h ¶ *Acroſancta.*] id eſt religioſa ſacramentorũ reuerentia. vel id eſt, Euchariſtia, vel quodlibet aliud ſacramentum. ℣. ea. ventum.

i ¶ *Conſecrationem.*] quam diuinum miniſterium fecit, non miniſtri adminiſtratio, vt ℣. de conſec. diſt. 4. non eſt aqua.

k ¶ *Aduenier.*] Aduenier quidem magis ad conficientis detrimentum, quàm ad ſalutem. vt de conſec. diſtin. 2. c. & ſancta.

cælorum miſit; vt demõſtraret dona Dei peruenire ad eos, qui cũ fide accipiunt, etiam ſi talis ſit, per quem accipiunt, qualis Iudas fuit?

Item Gregorius.

¶ Sacramentis, epiſcopi malitia non nocet. C. LXXXIX.

NOn nocet malitia epiſcopi neque ad baptiſmũ infantis, neque ad eccleſiæ a conſecrationem b: quia baptiſma à Deo datur, non ab homine venit. ſic & Euchariſtia & omnia, quæcũque in altari ponuntur, non ab homine, ſed à Deo ſanctificationem accipiunt.

Sed obijcitur c *illud Hieronymi in Sophoniam, c. 3.*

¶ Non verba, ſed merita ſacerdotum Euchariſtiam faciunt. C. XC.

1 SAcerdotes, qui Euchariſtiæ ſeruiunt, & ſanguinem Domini, populis eius diuidunt, impie agunt in legem Chriſti, putantes Euchariſtiam, imprecantis d facere verba, non vitam e; & neceſſariam eſſe tãtum ſolennem orationem, & non ſacerdotum merita, de quibus dicitur [Et ſacerdos, in quo fuerit macula f non accedet offerre oblationes Domino.]

Item Alexander, epiſt. 2.

¶ Tanto facilius ſacerdotes exaudiuntur, quanto apud Deum ſunt digniores. C. XCI.

2 IPſi ſacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt g; quia ſuis precibus, & oblationibus ea delent, atque conſumunt: in quanto digniores fuerint, tanto facilius pro neceſsitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.

Item Gelaſius Elpidio epiſcopo.

¶ Non ad eſt ſacramentis ſpiritus ſanctus, quæ per criminoſos miniſtrantur. C. XCII.

3 SAcroſancta h religio, quæ catholicam continet diſciplinam, tantam ſibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet, niſi pura conſcientia, non audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini myſterij conſecrationem i cæleſtis ſpiritus inuocatus † aduenietk, ſi ſacerdos, & † qui eum adeſſe deprecatur, criminoſis plenus actionibus reprobetur?

Item Gregorius in regeſto lib. 1. epiſt. 24. 4

¶ Manus immunda, tacta inquinat, non mundat. C. XCIII.

NEceſſe eſt, vt eſſe mũda ſtudeat manus, quæ diluere ſordes curat: ne tacta quæq; deterius inquinet, ſi ſordida ipſa ſtercoris † lutum tenet: ſcriptum namque eſt [Mundamini, qui fertis vaſa l Domini] Domini etenim vaſa ferunt, qui proximorum animas ad interiora m † perducendas, in conuerſationis ſuæ exemplo ſuſcipiunt.

Item Auguſtinus lib. 50. homiliarum, homil. 26.

¶ Aeque ſeruandum eſt verbum Chriſti, & corpus Chriſti. C. XCIIII.

5 INterrogo vos fratres, vel ſorores: dicite mihi, quid vobis plus eſſe videtur, verbũ Dei, an corpus Chriſti? Si verum vultis reſpõdere; hoc vtique dicere debetis, ꝙ non ſit minus verbum Dei, quàm corpus Chriſti. Et ideo, quanta ſolicitudine obſeruamus, quando nobis corpus Chriſti miniſtratur, vt nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat; tanta ſolicitudine obſeruemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde noſtro pereat: quia non minus reus erit, qui verbum n Dei negligenter audierit; quàm ille, qui corpus Chriſti in terram cadere o negligentia ſua permiſerit.

Idem lib. 4. de Trinitate, c. 14.

¶ De eodem. C. XCV.

6 NEque p poteſt id rite q offerri, niſi per ſacerdotẽ iuſtum, & ſanctum; nec niſi ab eis accipiatur, quod offertur, pro quibus offertur r; atque id ſine vitio s ſit, vt pro vitioſis t mundandis v poſsit offerri. Hoc certe omnes cupiunt, qui pro ſe offerri ſacrificium Deo volunt.

Cum vita x *ſacerdotum Euchariſtiæ neceſſaria eſſe dicitur, non conſe-*

l Iſa. 52.

m al. in ſpeque Eſa. 52.

n ¶ *Verbum.*] id quod verbo ſignificatur, vel per verbum concipitur.

o ¶ *Cadere.*] de conſec. diſt. 2. qui bene.

Eque.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ ad hoc vt rite & rectè ſacrificiũ offeratur, debet ab honeſto miniſtrari, & à iuſto recipi: & hoc dicit littera. Pro quibus offertur, ſupple digne.

p ¶ *Neque.*] Nota, ꝙ tria dicuntur hic: ſcilicet ꝙ ſacramenta Dñi non rite vel rectè conferũtur niſi à dignis conferantur, & à dignis ſumantur, & in forma eccleſiæ. Primũ notatur ibi, *Niſi per ſacerdotem.* Secundũ ibi, *Nec niſi.* Tertium ibi, *Adque id, &c.* Quidam diuidunt c. in duas partes. In prima fit mentio de ſacrificio, quod ab eo accipitur pro quo offertur, & hoc vſque ad illũ locum, *Atque id.* In ſecunda fit mẽtio de ſacramento quod non accipitur ab eo pro quo offertur: & dic, ſine vitio, id eſt, ſine peccato.

q ¶ *Rite.*] quo ad offerentem & accipientem.

r ¶ *Pro quibus offertur.*] ſupple, nec poteſt rite offerri niſi ab eis.

6 Iuo p.2.c. 109.

s ¶ *Sine vitio.*] id eſt, non fit citra formam eccleſiæ, ſed in ipſa forma eccleſiæ.

t ¶ *Vt pro vitioſis.*] Expone vt rectè poſsit offerri pro vitioſis, id eſt, Venialia habentibus. Sed intellige generaliter, quia offertur etiam pro habentibus mortalia g.

v ¶ *Mundandis.*] id eſt, venialis peccati maculam habentibus.

CVM VITA. CASVS. Iſte §. reſpicit illud capit. ſacerdotes. vbi dicitur quòd bona vita ſacerdotis neceſſaria eſt ad conficiendum corpus Chriſti. Modo ſoluit & dicit quòd intelligendum eſt hoc non de conſecratione, quia in veritate conficit etiam malus ſacerdos, ſed de effectu conſecrationis, quia nihil prodeſt ſi ſumatur ab indigno, & quòd malus ſacerdos conferat gratiam digne ſumentibus, ſequenti capitulo probatur.

x ¶ *Cum vita.*] Reſpicit hoc capitulum ſacerdotes, & bene ſoluit. & ad

g Scilicet ꝙ compurgatur, & ſic negatur peccatum. 24. q. 3. ſignum. de ſimo. Ioan. de Fant.

& ad confirmandam ſuam ſolutionem inducit cap. ſequens.

Dictum.] CASVS. Hic primo probatur per verba Domini & exemplo Caiphæ, ꝙ apud malos ſacerdotes vera ſunt ſacramenta, & ꝙ ex officio ſuo gratiam hominibus transfundunt. Secundo ꝙ tanta eſt vis ſacerdotij dignitatis, ꝙ ſine eo etiam apud bonos non eſt auctoritas benedicendi.

2 ¶ *Dictum eſt.*] Probat Augu. ꝙ benedicere non tãtum meritum, ſed etiã ordinem requirit. In prima ergo parte ponit auctoritatẽ Domini vſq; ibi, *Quanta.* In ſecunda probat intentionẽ ſuam & auctoritate, & exemplo Caiphæ.

b ¶ *Vos ponite.*] id eſt, intiocate a.

c ¶ *Prodeſſe.*] hic colligitur, ꝙ licet voluntas ſacerdotis non ſit vt proſit, prodeſt tamen, infra de conſec. diſt. 4. non illud te. Sed quid ſi cantet Miſſam, vt Deus perdat aliquos? conficiet reuera, ſed debet puniri. arg. 26. q. 5. quicumque.

QVOD VERO. CASVS. Dictum eſt ℣. in §. ſi ergo ſacramenta. ꝙ ſacramenta dignitatis ab hæreticis collata non habent effectum, contra quod allegat Gra. auctoritatem Anaſtaſij, quam friuolã eſſe oſtendit auctoritate Gelaſij, & Felicis, qui cum Hormiſda excõmunicauerunt Acacium ante quàm excommunicaſſent Anaſtaſium. Sed H. exponit ante quã Anaſtaſium, id eſt, ante quàm Anaſtaſius eſſet Papa; quia Acacius mortuꝰ fuit ante Anaſtaſium, & Anaſtaſius ſucceſsit illi. Et ita cũ ſucceſſerit Gelaſio, non fuit excommunicatus ab eo, nec à præcedentibus.

d ¶ *Quòd vero.*] Dictũ eſt ℣. in §. ſi ergo. ꝙ ſacramenta dignitatis ab hæreticis collata effectum non habent: contra quod allegat auctoritatẽ Anaſtaſij, quã oſtendit friuolam eſſe auctoritate Gelaſij & Felicis.

e ¶ *In tractatu.*] per hoc probatur, ꝙ Gratianus non diuiſit per diſtinctiones hoc opus. arg. 11. q. 3. §. euidenter.

ITEM OBIICITVR. CASVS. Dictũ eſt ſupra in cap. Arianos. & ℣. in §. cum ergo Innocentius. quòd ſolum baptiſma ratum eſt apud hæreticos. contra quod obiicitur modo in hoc capitulo.

f ¶ *Item obijcitur.*] ei ſcilicet quod dictum eſt ℣. ead. §. cum ergo Innocentius. & c. Arianos.

QVod quidam.] CASVS. Quidam dixerunt, ꝙ catholici ab eccleſia recedentes retinent poteſtatem conferendi baptiſma, ſed non poteſtatem conferendi ordinem, ſed eam amittunt. Contra quos probat Auguſtinus quattuor rationibus hoc eſſe falſum. Primo, quia qua ratione perditur vnum, & reliquum, cum vtrumque quadam confecratione conferatur. Secundo, quia conſuetudo eſt eccleſiæ, quòd tales non reordinantur cum redeunt, ne fiat iniuria ſacramento retinet ergo vtrumque, ſed ad perniciem. Tertio, quia ſi aurum, vel argentum furtiue fuerit ſignatum, ſi fur poſtea deprehenditur à principe punitur, ſed ſignum monetæ non reprobatur. Quarto, quia character militiæ non reiteratur circa redeuntem, cum miles ad gratiam principis reuocatur. Quinto, concludit ex præmiſsis, quòd non debent iterari ſacramenta ab eis collata, ne fiat iniuria ſacramento. Prima ratio eſt ibi, *Primo, quia.* Secundo ibi, *Nam ſi quando ex ipſa.* Tertia ibi, *Si enim aliqui.* Quarta ibi, *Si forte.* Quinta ibi, *De his qui.*

3 ℣. diſt. 19.

g ¶ *Quod quidam.*] CASVS Opinio eſt quorumdam, quòd ſacerdos, vel epiſcopus recedens de eccleſia ad hæreticos, ſacramentũ baptiſmi non amittit: ſed ſacramentũ ordinis amittit. Iſtud improbat Auguſtinꝰ multipliciter. Primo ſic: quia cum vtrumque ſit ſacramẽtum, non poteſt aſsignari ratio, quare potius perdatur vnum quàm aliud. Secũdo ſic: quia conſuetudo eccleſiæ eſt, ꝙ cum tales redeunt, non ſolent reordinari ſi eos eccleſia vult tolerare. Tertio dicit ꝙ ſicut recedens ab eccleſia vtrumque retinet: ſic videtur, quòd vtrumque poteſt conferre aliis extra eccleſiam, licet male conferat, & cum quis recipit ſacramentum extra eccleſiam, ſi reuertitur ad eccleſiam, non eſt ſacramentum iterandum in eo. Et hoc probat tripliciter; per baptiſmum datũ à laico, quod nõ iteratur licet illud iniuſte detur: per ſignũ publicæ monetæ impreſſum ab eo, qui non debuit imprimere, & per characterem militiæ qui non repetitur b.

4 Sent. 3. diſt. 25. Alg. l. 3. c. 10. Pann. l. 1. tit. 2. cap. 80.

5 Iuo p. 2. c. 97. Pann. l. 3. c. 77.

h ¶ *Dandi.*] ſcilicet ordinem.

i ¶ *Amittit.*] characterem enim non poteſt amittere, licet videatur aliter dici 11. q. 3. epiſcopus.

k ¶ *Amittere.*] nam vbi eadem ratio, & idem ius. ff. ad leg. Aquil. illud. An tamen hoc ſit verum, notatur 28. q. 1. ſic enim. 32. q. 7. Apoſtolus. ℣. ea. q. §. cum ergo.

l ¶ *Ius dandi.*] ſcilicet ordinem. de conſec. diſt. 4. oſtenditur. Vel poteſtatem conferendi baptiſma. ℣. 32. quæſt. 7. licite.

m ¶ *Vtrumque.*] ſcilicet baptiſmus & ordo.

n ¶ *Homini.*] hoc de baptiſmo ſacerdotis, in quo poteſtas baptizandi eſt ſacramentum. in laico eſt quædam licentia, non ſacramentum c. arg. quòd ſententia *hæretici valeat, & ligatio & ſolutio, cum ius ligandi, iudicandi, atque ſoluendi à tempore confecrationis acceperit. ℣. diſt. 48. d c. 1.

o ¶ *Parte.*] collectio enim hæreticorum, rectiſsime pars appellatur; à partiendo, id eſt, diuidendo.

p ¶ *Non in ſacramentis.*] fuit vitium ſcilicet.

q ¶ *Sunt.*] quia à quocumque dentur, iterari non debent, & ideo ipſa ſunt, id eſt, firma & vera ſunt, & bona.

r ¶ *Manus.*] ℣. ea. q. c. manus impoſitio. cõtra. ſed hic de cõſecratoria.

à ¶ *Dandi.*]

Ioannes Fantonus Vallis Aurea Ordinis Cruciferorum Prior Generalis Decretorum Gratiani Emendator.

‖ Baptizandi ius non habẽt laici.

ordinatione ius dandi a: vtrumque quidem ad perniciem suam, quãdiu charitatem non habent vnitatis: sed tamẽ aliud est, prorsus nõ habere; aliud, pernicioſe habere; aliud b, ſalubriter habere. Quidquid non habetur, dãdum eſt, cum opus eſt dari: quod vero pernicioſe habetur, per correctionem depulſa pernicie, agendum eſt, vt ſalubriter habeatur. Quamquam, & ſi laicus aliqua †pereũtis dederit neceſsitate c cõpulſus, quod cum ipſe acciperet, dandum eſſe addidicit; neſcio d, an pie quiſquam dixerit eſſe repetendum. Nulla enim cogente neceſsitate ſi fiat, alieni muneris vſurpatio eſt. Si autem neceſsitas vrgeat, aut nullum, aut veniale delictum eſt e. Sed, etſi nulla neceſsitate vſurpetur, & à quolibetcuilibet detur, qđ datũ fuerit, non poteſt dici non datum, quãuis recte dici poſsit illicite datum. Illicitã ergo vſurpationẽ corrigit reminiſcentis, & pœnitentis affectus. Quòd ſi non correxerit, manebit ad pœnã vſurpatoris quod datũ eſt, vel eius, qui illicite dedit, vel eius, qui illicite accepit: non tame pro nõ dato habebitur f. Neque β vllo modo per deuotũ militem, quod à priuatis vſurpatum eſt, ſignum regale violabitur. ¶ Si enim aliqui furtim, & extraordinarie non in monetis gpublicis aurũ, vel γ argentum percutiendo ſignauerint, cum fuerit deprehenſum, nonne illis punitis, haut indulgentia liberatis, cognitum regale ſignũ theſauris regalibus cogetur inferri? *& paulo poſt.* ¶Si forte illũ militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pauidus exhorruerit i, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſa, & impetrata iã venia militare cœperit; numquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur? ac non potius agnitus approbatur? An forte minus hærent ſacramenta Chriſtiana, quàm corporalis hæc nota; cum videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti nõ poſſe iudicatur? *& paulo poſt.* ¶De iis k, qui ab eccleſiæ vnitate ſeparati ſunt, nulla iam quæſtio eſt, quin & habeant, & dare poſsint, & quin pernicioſe habeant, pernicioſeque tradant extra vinculũ pacis. *& infra.* ¶Neutri ſacramento iniuria facienda eſt. *& infra.* ¶Sicut non recte habẽt, qui ab vnitate diſcedũt, ſed tamen habent, & ideo redeunti non redditur; ſic etiam non recte dat, qui ab vnitate diſcedit: ſed tamen dat; & ideo, quod ab eo accepit venienti ad vnitatem nõ iteratur. *& infra.* ¶Sicut redeunti non redditur, quod & foris habebat; ſic venienti repetendum nõ eſt, quod etiã foris accepit. Vnde conſequẽter intelligitur peruerſitatẽ hominum eſſe corrigẽdam; ſanctitatem autem ſacramentorũ in nullo peruerſo eſſe violãdum. Conſtat enim eã in peruerſis, & ſceleratis hominibus, ſiue in eis, qui intus ſunt, ſiue in eis, qui foris ſunt impolluta, atque inuiolabilem permanere; & quia dicũtur ea mali polluere quãtum in ipſis eſt, dicuntur; cum illa impolluta permaneant: ſed in bonis permanent ad præmiũ; in malis permanent ad iudicium. *& infra.* ¶ Quomodo catholici non clarificãt Deum, qui promiſſa eius nullis hominũ ſceleribus, quominus implerentur, impediri poſſe confidunt? qui ſacramẽta eius tam debita veneratione proſequuntur, vt ea, ſi etiam ab indignis tractata fuerint, illis ſua peruerſitate damnatis, illa intemerata ſanctitate permanere demonſtrentur?

a Concor. tex. in l. non omnes. 6 item qui deſertorem. cũ ibi no. p doc. ff. de re mil.

† al laicus parcunt

§ Infamis eſt de bello publico fugiens.

a Concor. tex. in l. non omnes. 6 item qui deſertorem. cũ ibi no. p doc. ff. de re mil.

a ¶ *Dandi.*] id eſt, conſecrandi. vel dandi ipſam ordinationem.
b ¶ *Aliud.*] arg. contra illud generale quod eſt extra de tranſlatio. inter corporalia. & 7. q. 1. factus. ff. ſi quis cau. quoties. arg. 63. diſtin. Salonitanæ. 45. diſt. de Iudæis. 7. q. 1. epiſcopus.
c ¶ *Neceſsitate.*] hic aperte colligitur, ‖ qp laici nõ habent ius baptizãdi: niſi large dicatur ius vel poteſtas. i. permiſsio, vt ff. de conſe. diſt. 4. conſtat. & c. à quodam. & 39. q. 1. ad limina.
d ¶ *Neſcio.*] id eſt, non approbo, ſi quis dixerit repetendum.
e ¶ *Veniale delictum eſt.*] ‖ hic philoſophicum temperamẽtum eſt, nam in veritate nullum eſt. Et eſt ſimile, 22. quæſt. 2. in quibus.
f ¶ *Habebitur.*] arg. cõtra extra de iurepatro. quod autem, in fine.
g ¶ *In monetis.*] id eſt, ſigillis, vel ſigillis, numiſmatibus, vel inſtrumentis monetam cudendi.
h ¶ *Punitis.*] iſti variis pœnis puniuntur. C. de ſal. mo. per totum. parcitur tamen illi qui formauit, ſi ante quàm ſignum imprimat pœniteat. ff. ad leg. Corn. de fa. qui falſam, &c.
i ¶ *Exhorruit.*] ‖ qui fortẽ fugit de bello publico: & ita infamis effectus eſt a. 6. q. 1. infames. & hoc intelligitur de militibus illis qui iurauerunt ſe morte non euitaturos pro re publica. & iſti habebant ſtigmata, vel alia ſigna de aliquo colore, de quibus dictũ eſt, Milites noſtros arma ſcire volumus nõ leges. C. de iure deli. ſancimus. Vel ſenſus eſt huius litteræ, qp ſi aliquis præter auctoritatem principis adeptus eſt militiæ cingulum, & poſt reconciliatur ipſi principi, erit ne in eo iterandus character? quaſi dicat, non.

ADDITIO. Et ſecundum iſtam lecturam dic, exhorruit, ſcilicet quia à principe non acceperat. & no. hic militibus characterem imprimi. Io. de Fan.

k ¶ *De his.*] repetit, quæ iã dicta ſunt dubitatur hic fore §. ſed nõ eſt dubitandum; quia nõ eſt.

EX HIS. Hæc eſt duodecima pars huius quæſtionis, in qua intendit probare, qp ſacramentum eccleſiæ tale eſt illi qui accipit, qualis eſt ille qui accipit: vel qualis eſt qui ſacrificat, nec malitia dantis impedit bonitatem: & hoc probat per multas ſimilitudines quas ponit in hoc §. & per nouem auctoritates. & hoc probat vſque ad cap. ſtatuimus. 2. Io. de Fant.

CASVS. Infert Gratianus ex ſupradicto, capitulo, qp vera ſacramẽta ſunt apud hæreticos quãtum in ſe, ſed ad damnationem ſunt dantium, accipientium, vel habẽtium, niſi redeant, ſicut verum aurum fuit Craſſo nociuum.

l ¶ *Ex his.*] infert ex præcedenti c. qp ſacramenta vera ſunt apud hæreticos indiſtincte vſque ad §. opponitur. & ibi obiicit Augu. prout ipſe intelligit Aug. dicere vſque ad §. ſed nc. ibi ponit vnam ſolutionem vſque ad §. quamuis. vbi ponit aliam boni & catholicam, ad quam probandam inducit quatuor exempla, quæ notabo in littera.

m ¶ *Perimant.*] illa, id eſt, eorum abuſio b. ab iſto loco dicit Ioan. de Fan. qp verba ſunt Augu. vſque ad §. opponitur. Hug. contra, immo Gratiani, vt in notula hic apparet. ſ. eo.

n ¶ *Craſſus.*] ‖ iſte dictator fuit contẽporaneus Iulio Cæſari, & Põpeio: & a Parthis auro feruenti interfectus eſt.

ITEM AVRVM. CASVS. Dicitur hic, qp æque verum eſt aurum in arca furis, & in arca Regis, ſed à fure illicite datur, & illicite retinetur: & ideo fur & cõmunicator furti puniũtur: niſi innocentiam ſuã allegauerint. Et eſt §. Gratiani ab illo loco, ex his. vſq; ad cap. per Eſaiam, ſicut dicit H.

o ¶ *Aurum.*] cuius opere vel conſilio furtũ cõmittitur c, tenetur. ff. de cõ. fur. proinde. ‖ Eſt autẽ differentia inter furem, & communicatorem: quia cõmunicator manifeſtus eſſe non poteſt. ff. de fur. is qui opem.

p ¶ *Furti.*] videtur ergo & tenetur quis ſe purgare de conſcientia. argu. inſti. de obli. quæ ex delic. §. ſed hæ actiones. C. de fur. ciuile. arg. 1. q. 4. q. a præſulatus. cũ ſuis cõcor. ‖ Et ita eſt arg. qp quis poteſt & tenetur indicare furem. arg. ext. de fur. qui cum fure. cum concor. ibi poſitis. ar. contra. ff. de cond. ob tur. cauſ. idem. & ſi ob ſtuprum. §. vlt. & ff. de præſc. ver. l. ſolet. Nam in vtraque dicitur, qp licite poſſum accipere d pecuniam à Domino, vt ſeruum indicem fugitiuum. Io. Sol. in caſu iſto videtur poſſe dici, qp ſecundum canones nõ eſt licitum accipere: ſecus ſecundum leges. B.

q ¶ *Vt perhibet.*] hic apparet potius hæc eſſe verba Gratiani, quam Auguſt.

OPPONITVR. CASVS. Opponit hic Gratia. contra ſupradicta. ſ. quòd hæretici non poſſunt conferre ordines, & ſi baptizare poſſint. Nam ſacerdos etiã depoſitus etſi baptizare poſsit, conficere tñ non poteſt: nec epiſcopus depoſitus. põt ordines conferre, etſi poſsit baptizare. Sed huic oppoſitioni opponit

a Id eſt, qui factus eſt epiſcopus in eccleſia, & poſt modum ſic hæreticus. ordinem confert: Sed qui extra eccleſiam recipit vltimam manus impoſitionẽ id eſt extra eccleſiam factus eſt epiſcopus, ordines conferre non poteſt: & qui a tali ordinatus eſt, nihil recipit ſecundum. Hu. Matt. 13.

b Iſta tenet Poſito N. A L.

‖ Matrem Chriſti, & Iulius Cæſar & Pompeius fuerunt cõtemporanei.

c Sup. ea. c. ſi quis epiſcopus. ſup. ea. c. qui perfectionem.

d Sub. diſtinctione accipiuntur ea: accipes ſecundum quæ nones. & ſic eſt intelligendum. Vide Lan. & Tan. de Ber. in diſtinctione qui cum facto Archid.

a Aug. de gen. ad lit.

Io. 13.

b Conc. ea. in l. vnico. ff. ibi not. & ita videtur. ‖ Fur & communicator diſtinguuntur.

‖ Furem tenetur ſi quis indicare.

opponit dupliciter ſolutionem. Prima hæc eſt, quæ incipit ibi, *Sed ne.* qp qui extremam manus impoſitionem recipiunt in eccleſia, eius potentiam retinent, etiam recedentes ab eccleſia, ac ſimilitudinem characteris matrimonij, qui poſt diuortium, vel votum retinet: ſecus ſi extra eccleſiam. Ponit & aliam ſolutionẽ Grat. quæ incipit ibi, *Quamuis.* vbi dicit, qp ſacramenta hæreticorum vera ſunt, dũmodo in forma eccleſiæ ſint celebrata, ſed nõ habent effectũ in male miniſtrãtibus, & male ſuſcipiẽtibus. Quod probatur quattuor rationibus. Primo per veram Euchariſtiam traditã proditori. Secundo per veram pœnitentiã Chriſti in patria ſua, quæ ibi non habuit effectũ; quia ibi fidẽ non inuenit. Tertio, per duplicem transfigurationem Chriſti, quarũ vna incredulis nõ profuit. Quarto, quia ita virginitatem habuerũt fatuæ virgines, vt prudentes. Demum concludit, qp vera ſunt hæreticorum ſacramẽta in ſe: ſed obſunt male ſuſcipiẽtibus, & male miniſtrantib. Et ad hoc inducit ſequens capitulum.

a ¶ *Opponitur.*] hoc modo procedit in hoc §. primo ponit obiectionẽ ſuã contra Aug. quã tangit vſque ad §. *Sed ne.* ibi ponit quãdam ſolutionẽ ſuã, q̃ protenditur vſq; ad §. *Quãuis.* & c. ibi aũt ponit aliam quæ magis cõis eſt, ad quam probandam inducit quadruplex exẽplũ. primũ ibi, *Ipſa enim.* Secundũ ibi, *Item Dominus in patria*, &c. Tertium ibi, *Quod vt plane.* Quartũ de decẽ virginibus, qđ incipit ibi, *Sic & omnes*, &c. Vltimo concludit ab illo loco: *Sciendum vero.* & ad probandam concluſionem ſuam inducit c. per Eſaiam.

b ¶ *Sententiæ.*] ca. præcedẽtis, vbi dicit, qp vtrũque quadã conſecratione datur, & ita vẽ parificare ordinem & baptiſmum.

c ¶ *Pagano.*] §. ea. q. ſi quis per ignorantiam. §. ea. §. ecce. quando. ſ. de conſe. diſt. 4. quos à paganis. ſ. de conſe. diſt. 4. à quodam.

d ¶ *Conſequenter.*] nõli hic reprehẽdere magiſtrũ, nã opponendo dicit hoc, vt patet ex ſolutionibus ſequentibus, maxime ex ſecunda.

e ¶ *Poteſtas.*] id eſt, executio poteſtatis, & ſic verum dicit. aliàs mentitur. nam poteſtas ſacrificandi, id eſt, ordo ſacerdotalis in eo remanet.

f ¶ *Poteſtatem.*] non bene argumentatur: quia ſi vocet poteſtatem ſacerdotalem ordinẽ vel ſacramẽtũ, nec hic, nec ibi amiſit poteſtatẽ: ſed ſi executionẽ, & hic & ibi amiſit.

g ¶ *Largiendi.*] ſed cũ hæreticus præciſus poſſet conferre tã baptiſma, quàm ordinem, quæ ſpecialitas erit in baptiſmo? Dico qp in caſu neceſsitatis nõ peccat baptizans. quod nũquam eſt in collatione ordinũ.

torem, vterque iuſte, & digne damnabitur. ¶*Opponitur* a *autem huic ſententiæ* b *Auguſtini: poteſtas dandi baptiſmum, & ius conſecrandi Dominicum corpus, & largiẽdi ſacros ordines, plurimũ inter ſe differunt. Suſpenſo enim, vel depoſito ſacerdote, nulla ei relinquitur poteſtas ſacrificandi. Sacramentum tamen baptiſmi non ſolũ à ſacerdote depoſito, vel laico catholico, verum etiam ab hæretico, vel pagano* c *ſi miniſtratũ fuerit, nulla reiteratione violabitur; nulla autẽ ratio ſinit, vt inter ſacerdotes habeãtur; qui de manibus laici, vel pagani oleum ſacræ (immo execrandæ) vnctionis aſſumunt. Non ergo conſequenter* d *colligitur, vt ſi recedentibus à fide ius baptizandi relinquitur, poteſtas* e *etiam diſtribuendi ſacros ordines relinquatur; quamuis vtrumque à conſecratione proueniat. Degradatus enim epiſcopus poteſtatem* f *largiendi* g *ſacros ordines non habet, facultatem tamen baptizãdi non amiſit* h. ¶*Sed ne* i *Auguſtinum in hac ſententia penitus reprobemus; intelligamus aliud eſſe poteſtatem diſtribuẽdi ordines ſacros; aliud eſſe executionem illius poteſtatis. Qui enim intra vnitatem* k *catholicæ eccleſiæ conſtituti, ſacerdotalem, vel epiſcopalem vnctionem accipiunt, officium, & executionem ſui officij ex conſecratione adipiſcuntur. Recedentes vero ab integritate fidei poteſtatem acceptam ſacramento tenus* l *retinẽt; effectu ſuæ poteſtatis penitus priuantur: ſicut coniugati abinuicẽ diſcedentes, coniugium ſemel initũ non diſſoluunt* m *; ab opere tamen cõiugali inueniũtur alieni.* ¶*De his ergo, qui accepta ſacerdotali poteſtate ab vnitate catholicæ eccleſiæ recedũt, loquitur Auguſtinus; non de illis, qui in chiſmate vel hæreſi poſiti ſacerdotalem vnctionẽ accipiunt. Alioquin eſſet contrarius Chalcedonenſi* n *cõcilio* o *, in quo ordinati à ſimoniacis, in nullo proficere iudicantur, & Innocentio* p *, qui ordinatos à ceteris hæreticis, per prauã manus impoſitionem ſolam dãnationem, & capitis vulnus aſſecutos teſtatur.* ¶*Quamuis* q *poſsit generaliter dici ſacramẽta, quæ apud hæreticos nõ aliter, quàm in eccleſia Dei celebrãtur, vera, & rata eſſe, quantum ad ſe; falſa vero, & inania quantum ad effectum, & in iis, à quibus male tractantur, & in illis, à quibus male ſuſcipiũtur. Nec mirum. Ipſa enim ſalus noſtra bucellã Iudæ dedit: ſtatim cum bucella nõ bonus, ſed malignus ſpiritus intrauit: quare? non quia bonus non daret bonum: ſed quia malus male accepit bonum: ſicque bonum, eſſectum bonum non habuit; quia, vbi illud faceret, non inuenit.* ¶*Item Dominus in patria ſua præſens, & verus affuit: non per malũ miniſtrum, ſed per ſeipſum nihil potuit; quia fidem non inuenit, pro perfidia aliorum non caruit ſua veritate, ſed effectus boni virtute.*

¶ *Quod, vt plane in omnibus ſacramentis oſtenderet, bis* r *eſt transfiguratus, cũ eſſet in carne. In vna transfiguratione, ſicut ſol* s *, apparuit* t *mirabilis, vt fides credentium angeretur ad contemplandum cæleſtem gloriam ſuper ſe eleuatam. In altera, vt peregrinus, & incognoſcibilis de ſe dubitãtibus ire lõgius ſe finxit, & ne agnoſceretur, oculos eorum tenuit: ad quid aliud? niſi, vt quia per fidem non erat in cordibus eorum, longius ſe ab eis recedere oſtenderet, & quia ipſum non credebant eſſe, quod erat, viderent & eum alium* u *, quàm erat? Ecce in vtraque viſione, ſua erat præſentia, & veritas: ſed in vna exercebatur fides, vt magis crederent, quàm credebant: in altera tenebatur incredulitas, ne etiam agnoſcerent, quod videbant. Sacramẽtum ergo corporis & ſanguinis ſui aliis eſt ad ſalutem, aliis ad iudicium. Fides etiam, quãuis ſit vera, tamen ſine operibus mortua eſt. Sic & omnes decem virgines æqualiter erant virgines: ſed ex his quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. Aequa erat virginitatis veritas; ſed pro eiuſdem virginitatis intentione non omnibus æqua meriti identitas. Sic etiã eſt æs ſonans* v *, aut cymbalum tinniens, martyrium vel eleemoſyna, quam neſcit charitas* x *. Si vero cæcus cæco* y *lucernæ miniſtret veritatem; neuter tamen ideo magis ſuam illuminat cæcitatem: Sic & malus miniſtrat malo vera ſacramenta; ſed non ideo dona ſpiritualia: quia mali* z *eorum meritis ſpiritus ſanctus impeditur, ne in eis* 2 *, quod ſuum eſt operetur. Vnde Innocentius* 22 *, cum hæreticorũ baptiſma cõcedat eſſe ratum: non tamen ex illo baptiſmate cõcedit haberi ſpiritũ ſanctũ.* 3 *Et Leo hos, qui formã baptiſmatis acceperunt, nõ ſinit rebaptizari: ſed iubet ſpiritũ ſanctum, quẽ ab hæreticis nemo accipit, per eius inuocationẽ, & manus impoſitionẽ à catholicis ſacerdotibus conſequi. Sciendũ vero eſt, quòd ſacramenta hæreticorum*

h ¶ *Non amiſit.*] in neceſsitate, & cum ſolemnitatibus. 50. diſtin. qui ſub gradu.
i ¶ *Sed ne.*] hoc dicit Gratianus ac ſi Aug. intellexiſſet, ius dandi habent, id eſt, executionem. & ita ſoluit.
k ¶ *Vnitatem.*] hic tangit Gra. opi. Io. de Fan. dicentis, qp qui recepit vltimam manus impoſitionem in eccleſia, &c.
l ¶ *Sacramẽto tenus.*] id eſt, quia ſi ordinant, conferunt ordines, licet non debeant. & hoc eſt quod ſequitur, ſine effectu, &c.
m ¶ *Diſſoluunt.*] 32. q. 7. cap. 2.
n ¶ *Chalcedonenſi.*] §. ea. quæſt. cap. ſi quis epiſcopus.
o ¶ *Et Innocentio.*] §. ea. ventum.
p ¶ *Quamuis.*] Sol. vera eſt, quam & §. tetigit, & quæ recitatur ſ. 11. q. 1. in princ. & §. ea. §. ſi ergo.
q ¶ *Bis.*] quantum ad primam, vel quantum ad ſecundam, prout videbatur duobus diſcipulis in caſtellum Emaus eũntibus. Sed quare dicit in carne cum etiam modo ſit Dominus in carne? ſed dicunt quidam in carne. ſcilicet mortali, ſed male. nam in carne mortali ſemel tantum transfiguratus eſt; poſt paſsionem vero etiam ſemel. & ideo poteſt dici cum eſſet in carne, id eſt, inter carnales, vbi carnem aſſumpſit. Vel poteſt intelligi in carne. ſ. mortali, & ſic fiet ibi punctus. ‖ bis transfiguratus eſt, cum eſſet in carne in vna trãſfiguratione, &c. quaſi diceret in carne mortali. i. in vna tranſfiguratione. ſ. in monte Thabor; in altera poſt reſurrectionem, in ſpecie. ſ. peregrini apparens.

ADDITIO. Scilicet duobus diſcipulis in caſtellũ Emaus eũntibus. H.
r ¶ *Sol.*] ſcilicet Chriſtus. & hoc eſt primum exemplum.
s ¶ *Apparuit mirabilis.*] coram Iacobo, Petro, & Ioanne in monte Thabor.
t ¶ *Alium.*] id eſt, alteritus modi.
v ¶ *Sonans.*] quia ſe ipſum conſtringit alij ſonum præſtans.
x ¶ *Charitas.*] §. ead. quæſt. vide.
y ¶ *Cæco.*] ‖ ſi cæcus cæcum conetur ducere ſecum: In foueam ductor primum cadet, inde ſecutor.
z ¶ *Ne in eis.*] exiſtendo in hæreſi, vel quo ad effectum: niſi in cauſa neceſsitatis, vel ignoranter. §. ea. quæſt. ſuperueniente.
a ¶ *Innocentius.*] §. ea. q. qui perfectionem. ſ. ea. q. 7. c. 5. §. item Innoc. & c. quod pro remedio.

a Id eſt, qui factus eſt epiſcopus in eccleſia, & poſt modum ſic hæreticus. ordinem confert: Sed qui extra eccleſiam recipit vltimam manus impoſitionẽ id eſt extra eccleſiam factus eſt epiſcopus, ordines conferre non poteſt: & qui a tali ordinatus eſt, nihil recipit ſecundum. Hu. Matt. 13.

Matt. 17.

Luc. 24.

Matt. 25.
1 Cor. 13.
‖ Chriſtus bis in carne trãsfiguratus eſt.

Iac. 2.

2 Sup. ead. c. Arianos.

3 Sup. ea. c. hi qui

‖ Cæcus cæco ducatum præſtare non debet.

a ¶ *Sacrifi*

a ¶ *Sacrificia.*] vt dicitur 5. ea. quęst. §. sed hoc. 5. ea. illi, & c. Dominus, versi. nos dicimus. & c. si quis inquit.

b ¶ *Non quantum.*] dist. 49. sacerdotes. j. ea. q. 3. saluator.

PEr Esaiam.] Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte ponuntur verba prophetæ. In secunda dicit Aug. q̃ vbicũque malus offert sacrificium, sibi perniciem irrogat, sed non illis qui digne assumunt. In tertia parte dicit, q̃ spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum, nec operatur per eum remissionẽ peccatorum. Secunda pars incipit ibi, *Quilibet.* Tertia ibi, *Spiritus sanctus.*

CASVS. Primo ponuntur verba prophetæ. Secundo, dicit Augu. q̃ vbicumque malus Deo offert sacrificium, sibi perniciem irrogat, nõ digne sumenti. Tertio, dicitur, q̃ spiritus sanctus disciplinæ scilicet dator effugiet fictum. nam per eũ non operatur remissionẽ peccatorum, sed per officium operatur, & de malis toleratis intelligitur quod hic dicitur.

c ¶ *Vitulum.*] talis est, & ita agit, quasi &c.

d ¶ *Coquit.*] aliàs colit. id est in cultu quasi colendo in sacrificio offert. ‖Et est similago flos farinæ, de quo fiebat panis propositionis.

e ¶ *Hoc vt.*] quod dicit propheta.

f ¶ *Audire.*] scilicet sibi dictum esse.

g ¶ *Non illis bonis.*] accipientibus ab eis sacramenta.

h ¶ *Non aliis.*] Argumentum, quod de vno, &c. vt distinct. 45. disciplina. ibi, meus non est. Argumen. contra infra 23. quæstione 4. forte.

i ¶ *Mercedem.*] id est, retributionem æternam.

k ¶ *Regenerationem.*] vt infantum.

l ¶ *Vel ædificationem.*] vt adultorum.

m ¶ *Non deserit.*] 5. ea. cap. remissionem.

CONSTAT ERGO. CASVS. Superius in cap. 1. huius quæstionis dicit Leo, quòd Simoniaci non accipiunt nisi spiritum mendacij, & damnationem. in cap. fertur. dicit Greg. quòd simoniaci vulneratã habent animã lethali vulnere. In cap. ventum, dicit Innocen. quòd ordinati ab hæreticis vulneratum habent caput. per quæ c. infert Gratianus idem esse de hæreticis & simoniacis, sed suæ conclusioni statim obiicit ibi, *Sed obijcitur.* Et

dicuntur irrita, vel etiam damnanda, falsa, & inania, non quantum ad se, cum sint sancta, & vera etiam ab hæreticis celebrata: sed quia, cum illicite dantibus perfidis sint ad iudicium, illicite ab eis accipientibus non conferunt spiritum sanctum. Irrita, & non vera dicuntur; quia quod promittunt, & conferre creduntur, non tribuunt: & ideo damnanda, vt ea dari, vel recipi ab hæreticis non approbetur, sed interdicatur. Non enim quantum ad se, polluta sunt; quamuis ab hæreticis pollui dicantur, [1] *Vnde Gregorius commonens Arij vocat execrationem, & Innocentius vocat Bonosi ordinationem, damnationẽ: non quòd ita in se sint, sed quia male dantibus, vel accipientibus id efficiunt. Sic etiam Hieronymus in Osee sacrificia* [2] *eorum panem luctus vocati non quantum* [b] *ad se, sed quantũ ad effectum: quod ipsemet ostẽdit, subiũgens* [*Quicumque comederit ex eo, contaminabitur, quia sibi ad iudicium sumet.*]

Hinc etiam Augustinus lib. 2. cõtra epist. Parmeniani, cap. 5.

α ¶ Sed ne Augustinum.] *Hic Gratianus ita videtur loqui de B. Augustino, quasi ipsius hac in re sit dubia, aut incerta sententia: cum tamen nemo ipso melius, ac fusius in libro contra Donatistas rem hãc exposuerit, omninoque cum Chalcedonensi concilio, & Innocentio concordat.*

¶ Sacramenta quamuis obsint indigne tractantibus, prosunt tamen digne sumentibus. C. XCVIII.

PEr Esaiam Dominus dicit [Facinorosus, qui sacrificat mihi vitulum [c], quasi qui canem occidat: & α qui coquit [d] similaginem, quasi sanguinẽ porcinum, & qui offert thus in memoriã, quasi blasphemus.] *& paucis interiectis.* ¶ Quilibet vbilibet offert sacrificiũ tali † corde, vel factis hoc, † [e] vt mereatur audire [f]; perniciẽ sibi infert, non illis bonis [g], qui accipiunt ab eis sacramenta eadem, qui secũdum prophetam Ezechielem gemunt, & mœrent peccata, quæ fiunt in medio eorum, quamuis non se inde corporaliter separent. *& infra.* ¶ 3 Sacrificia impiorum eis ipsis oberunt, qui offerunt impie. Nam vnum atque idem sacrificium propter nomen Domini, quod inuocatur, & semper sanctum est, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit. [Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit.] non ait, aliis [h], sed, sibi. *& infra.* ¶ 4 Hoc pene in omnibus talibus quæstionibus intelligendum admonemus, scilicet quia omnia sacramẽta cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumẽtibus. *& infra.* ¶ 5 Spiritus sanctus in ecclesiæ præposito, vel ministro sic inest, vt si fictus nõ

est, operetur per eum spiritus sanctus, & ad eius mercedem [i] in salutem sempiternam, & eorum regenerationem [k] vel ædificationem [l], qui per eum siue consecrãtur, siue euangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissime scriptum est [Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum,] deest quidem saluti eius, vt auferat se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu: ministerium tamen eius non deserit [m], quo per eum salutem operatur aliorum.

α ¶ Et qui coquit.] *Apud beatum Augustinum legitur*, & qui similaginem, quasi sanguinem porcinum, & qui offert thus, quasi benedicat idolo, *& sic etiam Iuo: nisi quod habet*, & qui ponit similaginem. *sicut etiam beatus Augustinus contra litteras Petiliani lib. 2. cap. 52. Lectioni græcæ vulgatæ optime respõdet versio beati Hieronymi secundum LXX.* Iniquus autem, qui immolat vitulum, quasi percutiens virum; sacrificans de grege, quasi qui occidat canem: qui offert similam, quasi qui sanguinem suillum: qui dat thus in memoriale, quasi blasphemus. *Vulgata autẽ latina ex Hieronymo secundum hebræum exemplar sic habet.* Qui immolat bouẽ, quasi qui interficiat hominẽ; qui mactat pecus quasi qui excerebret canẽ; qui offert oblationẽ, quasi qui sanguinem suillum offerat; qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolum ¶.

6 Constat [n] *ergo, vt Innocentius ait, de ceteris hæreticis, ordinatos à simoniacis per prauam manus simoniacæ impositionem vulneratum habere caput.* ¶ *Sed obijcitur* [o] *quòd in ordinatione simoniacorum hoc solum* Prehensibile *inueniatur, quod gratia spiritus sancti sub pretio redigi putetur: aliorsum autẽ in omnibus integra forma sacramentorum seruetur. Cum ergo illicita sacramenti vsurpatio per pœnitentiã correcta fuerit, vt gratia spiritus sancti gratuita, & non venalis existimetur, integer debet adesse vnctionis effectus: Immo etiam, si non sequatur pœnitentia, licet simoniace; tamen reuera consecratus reputetur* [q]: *sicut illi, qui quondam non nisi pretio dato, nec ad sacri baptismi regenerationem, nec ad sanctæ communionis participationem admittebantur; licet simoniace, tamen non ideo minus baptizati, vel sacræ communionis participes reputati sunt: sed hoc, tantum* † *sacris canonibus constitutum est, ne de cetero sacramenta Christi simoniace distribuãtur.*

Vnde Gelasius ad episcopos per Lucaniam, epist. 1. c. 7.

¶ A baptizandis, vel consignandis pretia non exigantur. C. XCIX.

7 BAptizandis, consignandisque [r] fidelibus sacerdotes pretia nulla præfigãt [s], nec illationibus quibuslibet impositis exigitare cupiant renascentes [t]: quoniã, quod gratis accipimus, gratis dare mãdamur. Et ideo nihil a prędictis prorsus exigere [v] moliãtur [x] quo

ibi, *Immo.* Concludit tamen quòd sacramenta non debent simoniace concedi.

n ¶ *Constat.*] Superius introduxit magister multa capitula per quæ ostẽdit. ‖de hæreticis & simoniacis idẽ esse. ex quibus infert conclusionẽ suam in isto §. [a] sed suæ conclusioni obiicit statim dupliciter, ibi sed obiicitur. & ibi, immo.

o ¶ *Sed obiicitur.*] Ad hoc quod dixit de simoniacis locũ habere quod de aliis hæreticis dicitur.

p ¶ *Hoc solum.*] quod non est in ordinatione hæreticorum.

q ¶ *Reputetur.*] verum est quantum ad characterem.

BAptizandis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q̃ nec pro baptismo, nec pro chrismatiõe debet pretiũ exigi, ne propter paupertatem vel indigẽtiam homines suam negligant salutem, & qui hoc decreto fecerit, deponetur.

r ¶ *Consignandisque.*] i. chrismandis. idem est in quolibet sacramento. extra de sim. cũ in ecclesiæ.

s ¶ *Præfigant.*] sic infra 10. q. vlt. nec numerus. secundum q̃ ibi est in littera nummus, est simile. aliàs si est numerus, non est simile.

t ¶ *Renascentes.*] id est, renasci volentes voluntate sua vel parentum.

v ¶ *Exigere.*] aliquid tamen sponte oblatum recipi potest, vt 5. dist. 18. de eulogiis.

x ¶ *Moliantur.*] Sed qd si sacerdos nullo modo vult baptizare, nisi ei detur pecunia? Dicunt quidam quòd si baptizandus est adultus, nihil ei debet dare, quia sola fides ei sufficit. de consec. dist. 4. baptismi. vel ipsemet baptizet se arg. ff. de adop. si consul. arg. contra, extra de baptismo & eius eff. debitum. Io. ‖ Sed certe si in necessitate tali aliquis seipsum baptizet, non est tamen baptizatus [b], licet ad patriam, si decederet, conuolaret, vt dicit decret. illa, debitum. ‖. Si est puer, baptizet eum offerens, vel pater: sed si illi ita debiles sunt, vel nesciunt formam baptismi, vel nullus est alius qui baptizet in necessitate, non ideo danda est pecunia, & committẽda simonia, potius permittatur mori sine baptismo. arg. hic. & j. ea. placuit. Ego tamen potius darem pecuniam quàm eũ sic dimitterem mori, & bene, licet non deberem facere. arg. hic, & j. ea. placuit.

2 ¶ *Corre*

a ¶ *Correxerint.*] relinquendo honorem, & perpetuo pœnitendo vt j. ea. q. si quis neque. Ioan. Vllus.] Dicitur in hoc cap. quòd nullus clericus à percipiente gratiam cõmunionis pretium exigere debet. quod si quis fecerit, deponetur.

b ¶ *Diaconus.*] j. de cõse. dist. 2. peruenit. cõtra. ibi dicitur, q̃ presbyter dare debet Eucharistiã; sed hoc in necessitate. 93. distin. diaconis. & c. præsente. H.

c ¶ *Exigat.*] cum effectu a. vel etiam ipse conatus puniendus est in detestationem criminis. 5. ea. qui studet. arg. 6. q. 1. §. verum. arg. 47. distin. quoniam. H.

Vidquid.] Dicitur hic, q̃ pro sacramentis vel ordinibus conferendis aliquid accipi non debet, nisi qd̃ sponte fuerit oblatum. & clericus qui contra fecerit, deponetur. & si sciente episcopo & negligente corrigere aliquid fuerit exactũ: duobus membris communione priuetur. Si vero ipso ignorante clerici aliquid acceperint: pro qualitate personarum & ordinum punientur pœnis hic positis, & nihilominus deponentur.

d ¶ *Inuisibilis.*] id est, sacramẽtum in quo gratia inuisibilis continetur per significationem.

e ¶ *Consolatione.*] Nota coniugium non * esse de his sacramentis, quæ consolationem cælestis gratiæ tribuunt: & ideo in ipso posse pretium interuenire. 32. q. 2. honorantur. Cetera ita sacræ rei tenent significationem, vt eius pariter habeant virtutem, istud solam significationem. Cetera verbo, sed istud ex consensu perficitur. Cetera à iure canonum initium habuerunt, hoc à iure naturali initium habuit. extra de biga. debitum. Illa autem non est ratio sufficiens, quòd pecunia interueniat, quia in eo non confertur gratia: ‖ quia nec in sepultura nec in funeratione gratia confertur: est tamen simonia. 13. q. 2. quæsta. Imo dicit lex, matrimonia non debent esse venalia. ff. de do. inter virum & vxo. l. 2. & dic quod licet quæratur in matrimonio quantũ detur pro dote, hoc non est simonia. ar. de consec. dist. 1. nemo. nam episcopus non consecrat ecclesiam nisi dos fuerit ei assignata, vt ibi dicitur; & tñ illud non est simoniacum. j. ea. q. 2. placuit.

f ¶ *Quæstibus.*] A quæro quæris, non à queror quereris.

g ¶ *Excommunicationi.*] id est, suspensioni. 32. dist. eos. ‖ no. episcopum suspendendum esse, quia non corrigit subditum.

h ¶ *Cyediderit.*] ad hoc vt occultet illud crimen.

i ¶ *Si presbyter.*] Hanc leuem pœnam antiquitus sustinuit: ex posterioribus autem decretis pro huiusmodi sui honoris periculo subsunt, & nota infamiæ percelluntur, vt 5. ea. q. baptizandis. & 1. q. 3. c. vlti.

k ¶ *Excommunicatione.*] ‖Hic grauius punitur sacerdos quàm episcopus. arg. cõtra. 40. dist. homo [b]. Sed hic presbyter in duobus deliquit, & quia contẽnit, & quia simoniã cõmittit, eps tantũ in negligentiæ [c]. Et qđ dicit, quattuor mensium excõicatione plectatur, hæc pœna non excludit depositionẽ. Alij intelligunt hoc capitullũ tantũ de negligente [d], non de cõmittente. sed huic intellectui obuiat illud, accipiendum: & illud, cupiditatib⁹. Sed exaudi hoc per illud. extra de simo. nemo. cum s. quis celat crimẽ alterius pro pecunia: arg. 5. e. c. ibi, cõtexit. B. Sed ad huc contradicit huic intellectui qđ dicit de pœna. quia minor imponitur maioribus. Sed dic quod maior pœna est episcopo cessare per duos mẽses, quàm presbytero per quattuor. 40. dist. homo Christianus. 1 ¶ *Clericus.*] & secundum hoc clericus in minoribus ordinationibus potest esse prælatus.

m ¶ *Cõpetenti pœna.*] depositionis j. ea. quæst. 3. cap. vlt.

¶ *Lacuit, vt nullus.*] CASVS. Statuitur hic, vt nullus episcopus pro chrismate tremissem exigat, sicut olim episcopi facere consueuerunt, ne ipsi venumdantes, sicut Simon magus voluit emere, dãnabiliter venumdentur.

n ¶ *Balsami.*] i. chrismatis. nam post consecrationem chrisma est. ‖Chrisma ergo vendi nõ potest, nec etiã in necessitate, cum sit sacramentũ. 1. q. 1. multi. & 1. q. 3. si quis præbendas. & 5. ea. quidquid.

o ¶ *Tremissem.*] ‖ tertia pars solidi est tremissis, De hoc tremisse habes C. de veste milit. fortissimis. lib. 12. & inde dicitur tremissis secundum Isidorum, quasi tertiussus solidum constituat.

¶ *Lacuit.*] CASVS. Statuit in hoc c. vt pro baptismi collatione nihil exigatur: sponte tamen oblatum potest recipi, & si timore extortionis aliquis se subtraxerit à baptismo, anima periclitantis à tali presbytero requiretur.

p ¶ *Eorum.*] argu. ‖ qp in eadem sit perditione & qui damni causam, vel occasionem dat, & qui damnum dedisse videtur. j. 23. quæst. 5. de occidendis. & cap. cum homo. contra. 26. q. 6. si presbyter. j. 27. quæst. 2. si tu abstines. 3. distin. 55. si quis absciderit. j. 17. quæst. 4. diffiniuit. 5. 50. distinct. studeat. & cap.

‖ Sacerdos grauius punitur quàm eps.

b Arg. extra de cle. venat. c. r.

c Sic not. j. 24. qõ. 1. qu. contra. in gl. vlti.

d Et talis non est simoniacus: quia nil videtur emere vel vendere: sed pro tanto dicitur simoniacus, quia simoniã cõmittit & cõtegit. extra de simo. nemo. Hug.

‖ Tremissis est tertia pars solidi.

† *al. à singulis tremisses exigi*] *al. singuli tremisses exigi. Act.* 8.

‖ Chrisma vẽdi non põt.

& c. sæpe. ĵ. 16. q. 1. decimæ. Io. Sol. hoc intelligendum est de causa proxima, maxime cum malo zelo causam vel occasionē præstant. H.

a ¶ *Perditio.*] nihil enim interest an occidat quis, an causam mortis præbeat. ff. ad l. Cor. de sic. nihil. vnde si præstito impunitatis sacramento feruos fugientes ad ecclesiam sacerdos non reddiderit, & postea fugerint: fuga eorum à sacerdote quærēda est, vt ĵ. 17. q. 4. diffiniuit. qui enim occasionē damni, & c. ff. ad l. Aquil. qui occidit. §. vlt.

b ¶ *Requiratur.*] no. q̄ pro loco, & tempore illicita reddūtur, quæ simpliciter licita sunt, vt 27. q. 1. neque viduas.

Mendari. CASVS. Dicitur hic, q̄ pro baptismo nihil recipiatur, nec pedes baptizandorum lauentur. Sequentia duo cap. plana sunt, in quibus dicitur, q̄ pro sacramentis, vel ordinib[b], sepultura, chrismate, cōmunione, & luminaribus, nihil exigi debet.

b Bureh. l. 4. c. 91. Ino p. 1. c. 195.

c ¶ *Non mittāt.*] præsumitur enim simonia [a], similis præsumptio est ex tempore vel loco. ĵ. 31. q. 1. relatum. s. distin. 81. in omnibus. ĵ. 8. quæst. 3. c. 1. & 2. s. dist. 57. si quis in ægritudine. ĵ. 18. quæst. vlt. Eleutherius. contra. extra de simo. cum sit Romana. ĵ. ea. q. 2. placuit Sol. exaudi hoc de nūmis exactis. nam sponte oblatos accipere possum. argum. ĵ. c. proxi. Alij dicunt hoc vitādum propter speciem mali. arg. extra de transac. c. 6. stitutus. ff. ad leg. Iul. de ambitu. l. vna. vbi dicitur, q̄ accusatus non debet intrare domum iudicis. ‖ Hic argue opus per se laudabile ratione temporis reprobæri, & ne malignandi occasionem inducat. licet enim nummos in concham mittere opus pietatis sit, tempore tamen suscipiendi baptismi simoniæ suspicionem inducit. arg. est ff. ad l. Iul. de ambitu. l. vna. in fi. adeo vt si etiam sub aliquo prætextu tempore prohibito detur, præsumptio simoniæ nō euanescat. arg. 57. distin. si quis in ægritudine [b]. 8. q. 3. c. primo.

a Vnde subdit, ne sacerdos, &c.

2 Bure. l. 4. c. 95. Ino p. 1. c. 287. Pann. l. 1 c. 98.

‖ Opus per se laudabile ratione tēporis reprobatur.

d ¶ *Ne sacerdos.*] arg. ‖ non solum abstinēdum esse a malis, sed etiam ab omni specie mali. arg. s. 54. dist. generalis.

3 Sup. c. remissionem. 6. sed notandum.

‖ Abstinēdum est ab omni specie mali.

e ¶ *Lauandi sunt.*] ‖ quia Mediolanenses primo aqua consecrata puerorum pedes lauant, & postea baptizant: & non peccant, quia auctoritate Ambr. hoc faciunt: quia qui est mundus totus, non indiget nisi vt pedes lauet. ‖ Tamen in illa auctoritate intelliguntur pedes, id est affectus, scilicet, vt habeant cor purum, iuxta illud: Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, &c.

‖ Lotio Mediolanensium.

‖ Pedes in literis sacris significant affectiones.

f ¶ *Tatuimus.*] ¶ *Luminaribus.*] Etiam in conficiendo chrisma necessariis fraudem remouet. Nota pro tempore etiam luminum pretium interdici in extrauagan. Alexan. iij. de his sane. Hug. satis dicitur extra de simon. non satis, & cap. cum ecclesiæ.

ADDITIO. Adde ad hoc quod legitur, & not. supra ea. emendari. Archid.

SICVT ERGO Hæc est 13. pars huius quæst. in qua intendit probare magister, quòd si aliquis ignoranter ordinatus fuerit à simoniaco, vel etiam compulsus, quòd dispensatur cum tali. Si autem scienter fuerit simoniacus, vel ordinatus à simoniaco, non dispensæur cum illo. & hæc probat per sex auctorit. Io. de Fan.

perditio requiratur [a], quorum spolia pertimescentes, à baptismi gratia se retraxerunt.

Item ex concilio Eliberitano, c. 48.

¶ Qui bapt. [illegible] in concham mittit. C. CIII.

Emendari placuit, vt qui baptizantur (vt fieri solebat) nummos in concham non mittant [b]: ne sacerdos [c], quod gratis accepit, pretio distrahere videatur. Neque pedes eorum lauandi sunt [d] à sacerdotibus, vel clericis.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Pro perceptione baptismi vel [illegible] aliquid exigi non debet.

Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos dari, similiter pro baptismo, & cōmunione. Hoc simoniacæ hæresis semen detestata est sancta synodus, & anathematizauit, & vt de cetero nec pro ordinatione, nec pro chrismate, vel baptismo, vel pro balsamo, nec pro sepultura, vel communione quidquam exigatur, statuit; sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur.

Item ex concilio Cabilonensi tempore Caroli magni, c. 16.

¶ Quo modo [illegible] ecclesiæ conferantur. [illegible] C. CV.

Tatuimus, vt sicut pro dedicandis basilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum est; ita etiam pro balsamo, siue luminaribus [e] emendis, nihil presbyteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque de facultatibus ecclesiæ balsamum emant, & luminaria singuli in ecclesiis suis concinnanda prouideant.

Sicut ergo hæc sacramenta licet simoniace ministrentur, tamen benedictionis effectum conferunt accipienti; sic & sacerdotalis vnctio, licet simoniace ministretur, suo tamen non debet carere effectu. 3 *Sed, sicut*

CASVS. Infert Gratia. q̄ sicut hæc sacramenta, s. baptisma & chrisma habent effectum licet simoniace ministrentur, sic & vnctio sacerdotalis. Sed est aliud in illis quàm in istis; quia illa sunt sacramenta necessitatis; hæc vero dignitatis. Simoniaci enim habent caput vulneratum, quos ignorantia, vel alia causa non excusat. Vnde Nicolaus distinguit.

supra dictum est, illa sacramēta sunt necessitatis, hæc dignitatis; & ideo priuilegia illorum non possunt generare communem legem istorum. Habent ergo simoniaci vulneratum caput per simoniacæ manus prauam impositionem. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excusat ignorantia, nec attractionis violentia; qui ab illis ordinantur, quos indubitāter sciunt esse simoniacos; siue simoniace, siue non simoniace ordinentur ab eis. Vt enim distinguit Nicolaus Papa, alij simoniace ordinantur à simoniacis; alij simoniace à non simoniacis; alij non simoniace à simoniacis. Hanc distinctionem innuit Nicolaus Papa secundus scribens omnibus episcopis.

¶ [illegible] simoniacorum. C. CVI.

Statuimus decretum de simoniacis tripartita hæresi, id est, de simoniacis simoniace ordinatoribus, vel ordinatis, & de simoniacis simoniace à nō simoniacis, & de simoniacis non simoniace à simoniacis. ¶ Simoniaci simoniace ordinati, vel ordinatores secundum ecclesiasticos canones à proprio gradu decidant. 5 Simoniaci quoque simoniace à nō simoniacis ordinati, similiter ab officio male accepto remoueātur. ¶ Simoniacos autem non [f] simoniace à simoniacis ordinatos, misericorditer per manus impositionem pro tēporis necessitate in officio concedimus permanere [m].

Sed hoc intelligendum est de iis, qui ordinantur à simoniacis, quos ignorabant esse simoniacos. Hos facit simoniacos non reatus criminis, sed ordinatio simoniaci.

De quibus Vrbanus Papa in concilio Placentino, c. 3. & 4. ait.

¶ De [illegible] non simoniace à simoniacis ordinatis. C. CVII.

Qui à simoniacis nō simoniace ordinati sunt, si quidē

4 4. fere dist. 25. Pan. l. 3. c. 25.

Vide p. 5. c. 75. Pan. l. 3. c. 126.

5 Addenda hic ex. no. in l. quemquam C. de epis. & cle.

‖ Ignorantiam excusans, eam probare tenetur.

‖ Concor. text. hl. verius. & hugol. & in l. cum dein de bon. ingl. in ver. ignorāti. fide proba.

‖ Magister ibidem Decidit quæst.

Vide p. 5. c. 79. Pan. l. 3. c. 125.

6 Magister ibidem.

‖ Secus contrarius nō est semper prolegi suscipienda.

‖ Ordinanti simoniace culpa attribuitur etiam executienti.

supra dictum est, illa sacramēta sunt necessitatis, hæc dignitatis; & ideo priuilegia illorum non possunt generare communem legem istorum. Habent ergo simoniaci vulneratum caput per simoniacæ manus prauam impositionem. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excusat ignorantia, nec attractionis violentia; qui ab illis ordinantur, quos indubitāter sciunt esse simoniacos; siue simoniace, siue non simoniace ordinentur ab eis. Vt enim distinguit Nicolaus Papa, alij simoniace ordinantur à simoniacis; alij simoniace à non simoniacis; alij non simoniace à simoniacis. Hanc distinctionem innuit Nicolaus Papa secundus scribens omnibus episcopis.

¶ De [illegible] simoniacorum. C. CVII.

Statuimus decretum de simoniacis tripartita hæresi, id est, de simoniacis simoniace ordinatoribus, vel ordinatis, & de simoniacis non simoniace à nō simoniacis, & de simoniacis non simoniace à simoniacis. ¶ Simoniaci simoniace ordinati, vel ordinatores secundum ecclesiasticos canones à proprio gradu decidant. 5 Simoniaci quoque simoniace à nō simoniacis ordinati, similiter ab officio male accepto remoueātur. ¶ Simoniacos autem non [f] simoniace à simoniacis ordinatos, misericorditer per manus impositionem pro tēporis necessitate in officio concedimus permanere [m].

Sed hoc intelligendum est de iis, qui ordinantur à simoniacis, quos ignorabant esse simoniacos. Hos facit simoniacos non reatus criminis, sed ordinatio simoniaci.

De quibus Vrbanus Papa in concilio Placentino, c. 3. & 4. ait.

¶ De [illegible] non simoniace à simoniacis ordinatis. C. CVIII.

Qui à simoniacis nō simoniace ordinati sunt, si quidē

n ¶ *Sed hoc.*] respicit vltimam partem capituli præcedentis, scilicet ad simoniacos non reatu, sed propter ordinationem, infra c. proximo.

Qui à simoniacis.] CASVS. Dicitur hic, q̄ si aliquis gratis ab episcopo, sed aliàs simoniaco fuerit ordinatus; si probauerit illum tunc temporis ab ecclesia toleratum, & nescisse illum simoniacum fuisse, poterit cum illo misericorditer dispensari. si vero sciuerit illum simoniacum esse, deponi debet. Sequens. c. patet, quod est notabile.

o ¶ *Si qui.*] H. intelligit hoc c. de præcisis, qui tamen nesciebantur præcisi esse ab ordinatis. ‖ Nam opinio eius est, quòd si occultum est eum ordinatorem esse simoniacum, qui toleratur, ordinatus suscipit executionem, vt 15. q. 7. c. vlt. nisi fit notorium, vt 32. dist. §. verum. Vel nisi testibus hoc probari possit, vt s. ea. quisquis. & ideo vt locum habeat secundum eum quod hic sequitur, misericorditer, & c. necesse habet legere de præcisis. Nos vero qui aliter sentimus. arg. ĵ. ea. quibusdam. & s. c. reperiuntur. legimus hoc capitulum de occultis. nam quamtumcumque occulti sint, & etiam ignoretur, iste non consequitur executionem, & hoc in simoniaco in ordine, & licet sine culpa istius ordinati contingat, indiget tamen dispensatione; & hoc in dete

in detestatione criminis, & ideo dicit misericorditer, & licet hoc ignorante, secus tamen in eo qui coactus est: vt ĵ. ead. cōstat. Nā ille de iure admittēdus est ad executionem: & ea est ratio, quia magis cōstat nobis de voluntate coacti, quā ignorātis. nec intelligas illud capitulū de absolute coacto, q̄ nō recipiet characterē. extra de bap. maiores. §. si autē.

a ¶ *Probare.*] p̄ sacramētū. extra de sent. exc. si vero. Vel probatur eo ipso, q̄ non probatur cōtra. C. qui milit. non pos. super seruis, lib. 12. ‖ Sed pone prælatū meū esse simoniacū, & vult me ordinare. si ꝓbare possum, nō debeo ab eo ordines recipere: si non possum, debeo recipere ordines secūdū plurimos doctores: exequi tamē nō possum ordines sine dispēsatione Papę tātum secūdū quosdā, secūdū alios cuiuscūque superioris. Ista tamen dispensatio debet fieri in occulto, ne infametur ille prælatus cuius crimē occultum est. huic tamē obniat extra c. per tuas. Io. Hoc teneas pro certo, q̄ si ego scio simoniacum esse aliquē, licet occultū, non debeo recipere ordines ab eo: vt in præ. decre. per tuas. & ĵ. ead. decetero. & si vellet me cogere, potius debeo pati excōmunicationem, vt extra de sent. excom. inquisitionē. B.

‖ Simoniacus præfat. si vult sibi fidē instrumentum exhibere, audi iuris. c. 4.

a ¶ *Probare.*] hinc arg. ‖ q̄ qui ignorātiam allegat, eā probare debet [a]. & cum probatio triplicitер fiat, tūc ſ. directe cum probato eo ex quo id q̄ intēdit, necessario aut verisimiliter sequitur: ignorantiæ tamen verisimilis ꝓbatio sufficit; quod patet ex eo quod dicitur, tunc pro catholicis habebantur. ex his quoque verbis seq. si tñ eos laudabilior vita commēdat, argui potest præcedētia merita ad delicti post cōmissi veniā impetrādam prodesse. ar. ff. de re mili. nō omnis. Io. arg. allegātem ignorantiam debere eā probare: vt ĵ. 9. q. 1. ordinationes. ĵ. 34. q. vlt. in lectū. extra de elect. innotuit. supra distin. 82. proposuisti contra ĵ. 3. q. 9. indicas. contra. B.

‖ Ignorantiam allegans, eam probare tenetur.

‖ Concor. text. hl. verius. & hugol. & in l. cum dein de bon. ingl. in ver. ignorāti. fide proba.

b ¶ *Et quod tunc.*] 15. q. vlt. c. vlt. ar. ĵ. 9. q. 1. c. 3. contra. Sol. ibi nāque dicitur q̄ si q̄ ab hæreticis nominatim excōicatis fuerint ordinati, ignorātes illos esse damnatos: eorum ordinationes ratæ habebūtur. hic autem dicit tūc ratas esse si eorū ordinatores pro catholicis habebātur. vnde colligitur q̄ si tunc non catholici sed dānati habebantur, talium ordinatio nō toleratur. ‖ sed sciendum est q̄ non semper contrarius sensus auctoritatis pro lege & certa ratione suscipiendus est: sicut in nonnullis decretorū locis diligentia lectoris inueniet. Vel dicatur strictius se habere in simoniacis propter odium ipsius horrendi criminis: & mitigantius in aliis peruersis ordinationibus: quod illo cap. demonstratur. 9. quæst. 1. ab excommunicatis. Vel quod hic dicitur catholicis, non ad ordinantes, sed ad ordinatos refertur. B.

‖ Secus contrarius nō est semper prolegi suscipienda.

‖ Ordinanti simoniace culpa attribuitur etiam executienti.

supra dictum est, illa sacramēta sunt necessitatis, hæc dignitatis; & ideo priuilegia illorum non possunt generare communem legem istorum. Habent ergo simoniaci vulneratum caput per simoniacæ manus prauam impositionem. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excusat ignorantia, nec attractionis violentia; qui ab illis ordinantur, quos indubitāter sciunt esse simoniacos; siue simoniace, siue non simoniace ordinentur ab eis. Vt enim distinguit Nicolaus Papa, alij simoniace ordinantur à simoniacis; alij simoniace à non simoniacis; alij non simoniace à simoniacis. Hanc distinctionem innuit Nicolaus Papa secundus scribens omnibus episcopis.

¶ De [illegible] simoniacorum. C. CVII.

Statuimus decretum de simoniacis tripartita hæresi, id est, de simoniacis simoniace ordinatoribus, vel ordinatis, & de simoniacis non simoniace à nō simoniacis, & de simoniacis non simoniace à simoniacis. ¶ Simoniaci simoniace ordinati, vel ordinatores secundum ecclesiasticos canones à proprio gradu decidant. 5 Simoniaci quoque simoniace à nō simoniacis ordinati, similiter ab officio male accepto remoueātur. ¶ Simoniacos autem non [f] simoniace à simoniacis ordinatos, misericorditer per manus impositionem pro tēporis necessitate in officio concedimus permanere [m].

Sed hoc intelligendum est de iis, qui ordinantur à simoniacis, quos ignorabant esse simoniacos. Hos facit simoniacos non reatus criminis, sed ordinatio simoniaci.

De quibus Vrbanus Papa in concilio Placentino, c. 3. & 4. ait.

¶ De [illegible] non simoniace à simoniacis ordinatis. C. CVIII.

Qui à simoniacis nō simoniace ordinati sunt, si quidē

n ¶ *Sed hoc.*] respicit vltimam partem capituli præcedentis, scilicet ad simoniacos non reatu, sed propter ordinationem, infra c. proximo.

Qui à simoniacis.] CASVS. Dicitur hic, q̄ si aliquis gratis ab episcopo, sed aliàs simoniaco fuerit ordinatus; si probauerit illum tunc temporis ab ecclesia toleratum, & nescisse illum simoniacum fuisse, poterit cum illo misericorditer dispensari. si vero sciuerit illum simoniacum esse, deponi debet. Sequens. c. patet, quod est notabile.

o ¶ *Si qui.*] H. intelligit hoc c. de præcisis, qui tamen nesciebantur præcisi esse ab ordinatis. ‖ Nam opinio eius est, quòd si occultum est eum ordinatorem esse simoniacum, qui toleratur, ordinatus suscipit executionem, vt 15. q. 7. c. vlt. nisi fit notorium, vt 32. dist. §. verum. Vel nisi testibus hoc probari possit, vt s. ea. quisquis. & ideo vt locum habeat secundum eum quod hic sequitur, misericorditer, & c. necesse habet legere de præcisis. Nos vero qui aliter sentimus. arg. ĵ. ea. quibusdam. & s. c. reperiuntur. legimus hoc capitulum de occultis. nam quamtumcumque occulti sint, & etiam ignoretur, iste non consequitur executionem, & hoc in simoniaco in ordine, & licet sine culpa istius ordinati contingat, indiget tamen dispensatione; & hoc in dete

probare [a] potuerint se, cum ordinarētur, nescisse eos simoniacos esse, & si [a] tunc [b] pro catholicis habebātur in ecclesia, talium ordinationes misericorditer sustinemus: si tamē eos laudabilis vita commendat. Qui vero sciēter se à simoniacis cōsecrari (immo execrari) permiserint; eorum consecrationem omnino irritam esse decernimus.

¶ [a] Et si tunc.] *Antea legebatur*, & quòd tunc. *quasi onus id probandi incūberet volēti se purgare. Emendatū vero est ex duobus manuscriptis istius cōcilij exēplaribus.*

Idem Nicolaus iunior. Hoc idem Alexander secundus.

¶ Verba huius, & sequentis capituli erga simoniacos sunt in epistola Nicolai secundi, in qua concilium à se habitum refert: atque earepetiuit Alexander secundus in epistola omnibus catholicis episcopis directa, quæ habetur Romæ manuscripta in tribus peruetustis codicibus.

¶ De eo, qui ordinatur ab illo, quem scit simoniacum esse. C. CIX.

De cetero statuimus, vt si quis in posterū ab eo, quē simoniacum esse non dubitat [c], se consecrari permiserit; & consecrator, & consecratus non disparem damnationis sententiam [d] subeant: sed vterque depositus pœnitētiam agat, & priuatus propria dignitate persistat.

Item paulo superius.

¶ Simoniacis in dignitate seruāda, nulla est impendenda misericordia. C. CX.

Erga simoniacos nullā [e] misericordiam in dignitate [f] seruanda habendam esse decernimus; sed iuxta canonū sanctiones, & decreta sanctorū Patrū, eos omnino dānamus, ac deponēdos esse, apostolica auctoritate sancimus.

Subaudiendum est, nisi violēter attracti fuerint. De his enim, & à quibuslibet hæreticis violenter ordinatis

b ¶ *Et quod tunc.*] 15. q. vlt. c. vlt. ar. ĵ. 9. q. 1. c. 3. contra. Sol. ibi nāque dicitur q̄ si q̄ ab hæreticis nominatim excōicatis fuerint ordinati, ignorātes illos esse damnatos: eorum ordinationes ratæ habebūtur. hic autem dicit tūc ratas esse si eorū ordinatores pro catholicis habebātur. vnde colligitur q̄ si tunc non catholici sed dānati habebantur, talium ordinatio nō toleratur. ‖ sed sciendum est q̄ non semper contrarius sensus auctoritatis pro lege & certa ratione suscipiendus est: sicut in nonnullis decretorū locis diligentia lectoris inueniet. Vel dicatur strictius se habere in simoniacis propter odium ipsius horrendi criminis: & mitigantius in aliis peruersis ordinationibus: quod illo cap. demonstratur. 9. quæst. 1. ab excommunicatis. Vel quod hic dicitur catholicis, non ad ordinantes, sed ad ordinatos refertur. B.

c De cetero. ¶ *Non dubitat.*] quia est notorium: vel per sententiam. H. sed contradicit littera.

d ¶ *Sententiam subeant.*] Tu intellige de eo quem probare potuit simoniacum, qui est ordinandus. melius intellige secundum quod dixi in glossa supra proxi. c. in glossa, per sacramentum. ver. hoc teneas, A.

e Erga *simoniacos.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd simoniaci ad aliquam dignitatem promoti deponi debent: & nulla cum eis poterit fieri dispensatio. Patet sequens §. vbi excipit violenter attractos: siue à simoniacis, siue ab hæreticis attracti fuerint.

‖ Matrimonium non tenet si mulier inuita alicui tradita fuerit.

f ¶ *In dignitate.*] id est, in ordine. extra de simon. tāta. & no. infra ea. q. 5. c. 1. b cum enim furtiuus sit character. infra ead. ordinationes. non potest dispensari. M. secus dixit extra de simo. ex insinuatione.

b Et not. extra de rescript. a. post tertiationem. ibi vt deas.

Constat.] CASVS. Dicitur hic, q̄ si qui per coactionem ab hæreticis fuerint ordinati; si eorū cōiōni non consenserint. sed statim cessante violentia ad ecclesiā redierint, sufficienter excusantur: at q̄ post mēsem redeunt, rei tunc sunt acceptæ dignitatis.

g ¶ *Si statim.*] arg. ‖ q̄ si qua alicui traditur inuita, & pro viribus renuens: si statim post traditionem fugerit, non tenet illud matrimonium: quod præsumitur ex verbo, si statim. maxime si numquam cōsensit. H. & ita per sequentia deprehenduntur præcedētia [c]. 22. quæst. 2. quod ait. de pœnitent. distin. 3. Iudas.

‖ Matrimonium non tenet si mulier inuita alicui tradita fuerit.

h ¶ *Rediit.*] eo animo vt iterum nō redeant ad eos: sicut dicit lex q̄ is q̄ fugit ab hostibus eo animo vt iterum ad eos redeat, nō habet postliminium. ff. de c. & postli. re. l. nihil interest. C. e. l. pen. nec enim satis est domū quem rediisse, si mente alienus est: vt ff. de offic. præs. l. 1. diuus. & 3. quæs. 9. indicas.

c Adde ad hoc quod legi. & not. 3. 44. d. 11. multis.

i ¶ *Excusationis.*] arg. ‖ q̄ coactio excusat in ordinibus. sic 50. dist. presbyteros. 15. q. 6. c. 1. 20. q. 3. præsens arg. contra. 15. quæst. 1. merito. & infra de cōsec. dist. 4. cos quos.

‖ Coactio in ordinibus excusat.

k ¶ *Post mensem.*] arg. q̄ si aliqua alicui inuita tradita fuerit: & aliquātō tēpore cum eo in domo manserit: & cū potuerit nō effugerit: si postea virū dimiserit, poterit reuocari ab eo: quia ex tāto tēporis cōsensu ratum fuit matrimonium. ar. 31. q. 2. de neptis. 63. dist. quāto. 50. dist. presbyteros. & dist. 45. de Iudæis. & extra de spon. ad id quod.

l ¶ *Amplius.*] argu. ad probandū consensum interfuisse matrimonio, si non statim dissentit dum poterit. 16. quæstione 1. reuertimini.

3 Supra ea. c. quodquidam. vers. sed sicut.

ait Innocentius ad Episcopos Macedoniæ, epistol. 22. cap. 5.

¶ De iis, qui inuiti ad hæreticorum ordinationem trahuntur. C. CXI.

Constat multos vim passos, atque inuitos, attractos, repugnātesq; ab hæreticis † ordinatos. sed huiusmodi aliquis, si post ordinationem talem nō interfuit, cum illi conficerent sacramenta, si communioni eorum participatus non est, si statim [g] discedentibus illis [β] pessimo conciliabulo eorum abrenuntiauit, & ad Ecclesiam rediit [h]; iste talis potest habere colorem aliquem excusationis [i]. Ceterum qui post [k] mensem, aut amplius [l] redierūt, cū se cōsiderarent ab hæreticis ordinatos; quāuis nihil ab eis acceperūt, rei sunt vsurpatæ dignitatis.

† *Eodem.*] or. i. d est, *Bonifa*

g ¶ Illis.] *In editione trium tomorum legitur*, discedens de eius pessimo, *Sed editio quattuor tomorum, & codex canonū habet vt Gratianus: multa autem in hoc capite collector arbitratu suo aptauit.*

Tales [m] plerumque intuitu pietatis reformat catholicæ manus impositio cum satisfactione, & medicina pœnitentiæ: sed damnationem simoniacorum, & eorum, qui eis consenserunt, legimus; medicinam vero authenticam [n] ex hac hæresi nominatim non legimus: nisi quòd, sicut vsurpatum est [o] in Nouatianis [p], vel Donatistis, minoribus [q] vtique hæreticis non canonice, sed ex intuitu pietatis, ita etiam [r] ex his posse fieri colligimus, ideo etiam, quia aliorsum [s] per omnia orthodoxam habent fidem, nisi quòd spiritum sanctum credunt esse venalem. 3 Et, vt ait beatus Augustinus, hæretici, cum redierint, qua parte se abscinderint ab ecclesia, curentur; qua vero parte adhæserint, cognoscatur [t].

TALES. CASVS. Dicitur in hoc §. quòd tales, scilicet ab hæreticis violenter attracti: siue statim redierunt, siue non, quamdoque de misericordia tolerantur: sed cum simoniacis non dispensatur: nec authenticam, id est, fructuosam possunt agere pœnitentiam, nisi renuntiauerint rei quam sunt simoniace adepti: & tunc dispensatur cum eis, vt cum minoribus hæreticis dispensatur. Seq. cap. patet, in quo ostenditur qualiter cum hæretico dispensetur.

m ¶ *Tales.*] scilicet qui cōsenserint hæreticis: vel statim recesserunt, vel non statim. idem intelligo etiam post momentum si iam consensissent: & idem post centum annos si non consensissent. Nam semper accusarentur. ff. de re mil. non omnes. §. qui captus. factum ergo tangit hoc dicendo, ideo tamen dicit, qui post mensem: quia & si intra mensem redierint, semper fuisse inuiti præsumuntur: nisi contrarium probaretur: sed post mensem præsumerentur consensisse, nisi contrarium probaretur. Et est si. C. ad Velleia. l. fi mulier perfecte,

n ¶ *Authenticam.*] id est, fructuosam: nisi executioni rei adeptæ renuntiauerint: vt infra ead. quæst. si quis neque.

o ¶ *Vsurpatum est.*] i. cōtra rigorem factum est: arg. C. de iur. do. vbi.

p ¶ *Nouatianis.*] infra ead. quæst. 7. maximum. & cap. donatum.

q ¶ *Minoribus.*] non enim cum maioribus hæreticis dispensatur; vt infra quæstione 7. cap. 1.

r ¶ *Ita etiam.*] cum simoniacis est dispensandum, vt iam habebitur.

s ¶ *Aliorsum.*] quasi dicat, & hoc facit ad dispensationem.

t ¶ *Cognoscantur.*] argum. ‖ quòd si instrumentum sit falsum in aliqua

‖ Instrumentū pro parte veri & pro parte falsum esse potest.

parte, & in aliqua verum: vbi verum est,debemus illud recipere. C. de transl.si ex falsis.arg.contra.9.dist.si ad sacras.& 42.dist.c. quiescamus.

a *Mnis* | ¶ *Habeat.*] Si tamen iterata vnctione non fuerit maculatus:vt infra quæstione 7.saluberrimum.

b ¶ *Inuenitur.*] Si tamē illos ordines simoniace nō reciperet,& cū quibus dispēsetur,& cū quibus nō,dicunt a isti versus

a Et no. 9.q.1. in fum, ibi videas. nam ibi ponuntur cōcor. ad ea quæ sequuntur. Ar.

Si bis ordo datur,seu baptismus repetatur.
Vt subuertatur fidei status ordo petatur.
Vel si præsetur quod vtrūque Simon operetur.
Vt dispensetur, spes irrita prorsus habetur.

Versus.

supra eadem,si quis.

DE HIS. CASVS.

Prosequitur de his Gratianus hic qui simoniace à nō simoniacis ordinantur,& casus planus est.

Ordinationes.] CASVS. Dicitur hic quòd falsa iudicatur ordinatio q̄ pretio, precibus vel obsequio confertur. idē dicitur de ordinatione eius qui canonice nō eligitur: quia taliter ordinatus nō intrat per ostium,sed fur est & latro. Patet seq.§.

c ¶ *Pretio.*] dato, vel retento vel promisso. C. de transa.transactio.nam remittere dare est, extra de test.veniens 1.ff.de his quę in frau.cre.si pignus.

|| Beneficij renuntiatio vt alij detur,non est semper simoniaca.

|| Item nunquid est simonia abrenuntiare beneficio vt alij detur?Non:nisi deducatur in pactum: vt extra de præb. dilecto. b spem tamen inde habere non est simonia. extra de pact.cum pridē. Item qualiter regnum Dei pecunia possit emi:cum nihil sit spiritualius. de pæ. distin.1. medicina. & non ordo vel honor ecclesiasticus, & est ratio: quia cum vendente regnū cælorum nō potest esse malitia:hic secus. sed falsum est regnum Dei emi: sed ex misericordia meritisque præcedētibus acquiritur.13. quæst. 2. animæ. de pæ. distin.1. medicina.

b Spem not. Pan. Feli. in c. cōsultationes. de simo. Ang. & legistæ in l. sed & filege. 6. cōsti. luit. de pæ. hered.

d. ¶ *Vel precibus.*] Hoc de precibus pro indigno, & carnali amore impensis,vel a se porrectis:aliàs non:vt infr. ead.latorem. ead.sunt nonnulli. 8.q. 1.

2 Pol.2.lti,38. Iuo p. 5. c.81.

d ¶ *Vel precibus.*] ||Hic habes quod preces inducunt simoniam: vt infra

† *irritas*] orig. & Polyc. Io. 10.

|| Preces quādoque simoniam inducūt.

Moyses. & hoc verum est si aliquis pro seipso petat.talis autem se ingerit:quod non licet:vt 8. quæst.1. in scripturis. & extra de iure patro. per nostras. Alij dicunt quòd aliquis pro se,si est dignus, potest petere. nam Petrus dixit: Quid ergo fiet nobis qui secuti sumus te? & ita pro seipso petiit.Sed si preces porriguntur ab alio,distinguitur: vt 8.quæ.2. in summa,& quæst.1.cap.Moyses.Io.

e ¶ *Intentione.*] Ergo sine ea intentione non est simonia: aliàs secus, vt nota.extra de simon.nemo. H.

|| Simoniacus furi comparatur.

f ¶ *Fures.*] || Videtur ergo cum simoniacus furi comparetur q̄ cum simoniaco nemo possit dispensare,nisi renuntiet ordini male suscepto: vt infra ead.si quis neque.& supra eadem erga.& extra ea.nobis. in fin. quia nec vitium furti purgatur, nisi res furtiua redeat in potestatē Domini:vt 14.quæst.6.si res aliena.Istud satis concedi posset;& secundum hoc posset dici, quòd simoniacus nec etiā characterem reciperet: quia simoniacus debet renūtiare rei quam vitiose est adeptus.Constat quòd executioni non renuntiet: quia executionem numquam habuit,characteri etiam non potest renuntiare. Vnde satis videtur, quòd non receperit characterem:nisi velles dicere quòd recepisset possessionem characteris:sicut fur dicitur habere rem furtiuam, id est, possessionem rei.

|| Papa dispēsare potest cū simoniacis. dist. 1. c. Papa. & 4. q. 5. c. 1. & 5. q. 3. c. 1. & 4. dist. 5. c. 1. & 5. q. 3. c. 1. & 4. dist. 5. c. 1. & 5. q. 3. c. 1. & 4. dist

tum. 77. distinct. in singulis. ‖ Tamen si puer ordinetur in sacris ordinibus, bene recipit characterem: cum possit recipere minores ordines: vt in d.c. in singulis. Sed numquid tenetur continere? sic, si est doli capax: aliàs non [a]. Nam & voto & sacramento se obligare potest doli capax. extra de deli. pue. cap. 1. sed religioni non: vt not. 27. quæst. 2. §. cum ergo. 20. quæst. 2. c. 2.

‖ Puer in sacris ordinatus characterem recipit.

p ¶ *Ad sacros.*] si tamen ordinentur, ordines suscipiunt sacros etiam septennes.

a ¶ *Quanto citius.*] 5. distinct. 48. sicut. nam casum appetit. &c. ‖ Gerendorum enim honorũ nõ promiscua facultas est. nõ enim prius gerere debet maiorem honorem, quã minorẽ. ff. de mu. & ho. honor. §. gerẽdorum.

‖ Ordo sit in honoribus gerendis.

ADDITIO. Ad idem 58. distinct. c. 1. & 2.

b LAtorẽ.] ¶ *Per intercessionem.*] Nam sæpe Papa ad intercessionem laicorum ordinat vel dispẽsat vel tolerat: vt 28. dist. de Syracusanæ. 50. distin. clerico. 63. distinct. Salonitanæ.

c ¶ *Proficere.*] extr. de ma. & obe. per tuas. extr. de tem. or. cum in distribuendis.

ADDITIO. Iste concor. probant quòd iste sine licentia Papæ non poterat promoueri: & ad hoc inducuntur. Arch.

1 Anſ. l. 7. c. 79 pal. pro intercessione

FIlium.] CASVS. Helias abbas rogauit Papam vt quemdam suum clericũ promoueret, & eũ postea sibi trãsmitteret. Ad cuius preces Papa eum in diaconum promouit, sed eum sibi non transmisit: quia non est consuetudo ecclesiæ Romanæ, cum sit in ea consecratus: & quia absentiam illius abbatis in eius presentia voluit compensare.

2 Anſ. l. 7. c. 78. nostrũ poti-

d ¶ *Mandastis.*] & ita mandat minor maiori. sic 11. quæst. 3. rogo.

e ¶ *Non habet.*] sine licentia eius. 63. distinct. litteras. & quo ad hoc nihil est speciale in ecclesia Ro. vt 21. q. 2. c. 1. 70. dist. sanctorum. Sed ordinati à Papa licet inter alios digni honore sint, subsunt tamen episcopis. extr. de ma. & obe. per tuas. ff. de albo scri. l. vlt. & præferẽtur eis tantum qui sunt eiusdem ordinis. ff. e. l. 1. & ab episcopo põt deponi

‖ Ordinati à Papa subsunt episcopis.

b Communiter not. cõtra in præce. decre. per tuas. f ex non potest episcopus talẽ deponere. qđ ibi approbatur per Vin. Inn. Ho. & B. sed Ho. & I. sic sentiunt cum Io.

7 al. sacrum ordinem

‖ Preces dignas pro se potest quis cõferre.

c In hac sententia est H. sed Lau sentit cum Io.

d Sed contra 18. q. 1. cũ pro utilitate. vers. de hoc.

ordinatus à Papa.

tanto periculosius cadant; quanto citius [1] cõscendere ad altiora festinant. Nulla sit in ordinatione venalitas: potentia, vel supplicatio personarũ nihil aduersus hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam proculdubio Deus offenditur, si ad sacros ordines quisquam non ex merito, sed ex fauore (quod absit) aut ex venalitate prouehitur.

10

Ecõtra idem Gregorius quibusdam supplicantibus vnum acolythum, & alterum diaconum legitur ordinasse: sicut ipse scribit lib. 7. indict. 1. epist. 2. Petro x episcopo Corsicæ, inter cetera.

20

x [a] Petro.] *In codicibus impressis epistola vnde caput hoc sumptum est, inscribitur* Chrysantho episcopo. *Verũ in codice peruetusto Vaticano. earumdem epistolarum, inscribitur* Petro episcopo per Corsicam. *Anselmus autem eodem modo habet ac Gratianus. Ad Petrum episcopum Alexandriæ de Corsica legitur epistola alia quinto libro cap. 122. quamuis sit fortassẽ mendum in voce,* Alexandriæ, *& scribendum videatur,* Aleriæ.

30

¶ Episcopo interueniente, Papa quemdam acolythum ordinauit. C. CXXI.

1 LAtorem præsentium per † intercessionem [b] sanctitatis vestræ acolythũ fecimus: quem ad obsequia vestra transmisimus, vt si in lucrandis animabus amplius seruierit, ꝓficere ꝯplius possit.

40

Idem Heliæ presbytero, & abbati, lib. 4. epist. 30. seu. c. 74.

¶ Quisquis in Romana ecclesia sacrum ordinem acceperit, ab ea vlterius egredi non poterit. C. CXXII.

2 FIlium vestrum † Epiphanium mandastis [d], vt ad sacrum ordinem prouehere deberemus, vobisque transmittere. Sed in vno vos audiuimus: in alio autem minime audire potuimus. Diaconus quidem factus est. Sed quisquis semel in hac ecclesia ordinem † acceperit, egrediendi ex ea vlterius licentiam non habet [e]. Si ergo vos videre non potui; hac ex re consolationem habeo; quia in filio vestro requiesco.

50

60

NON ITAQVE CASVS. Gratia. soluit hic contrarietatem præmissorum ca. quam fecit de precibus: & interserit quædam verba in §. ibi, non solum. propter sequẽs capitulũ, cuius casus cum seq. §. patet.

70

f ¶ *Ordinandi.*] ‖ ita aliquis potest pro se dignas preces offerre. quod H. non concedit [c]: in quo non credo eum benedicere: quia multos condemnat. arg. pro Io. 14. quæst. 5. non sane. 16. quæst. 1. reuertimini.

g *Per principalẽ.*] Hoc cap. habes 9. quæst. 3. §. vlt.

h ¶ *Potestatem.*] Hoc idem potest [d] episcopus. 2. quæst. 7. cum pastoris. extra de cleric. non resi. de cetero.

80

ADDITIO. Idem tenet Ioan. de Fan. de hoc legitur & no. 43. distin. cap. 1. & 11. quæst. 3. qui resistit. Archid.

QVOLIBET. Hæc est 15. pars q. in qua intẽdit ꝓbare, q̃ sicut ordines pretio nõ sunt dãdi, ita nec pretio restituendi: & q̃ sit simoniacus (s. indirecte) & sacrilegus qui promotionẽ vel electionẽ alicuius impedit, vel ecclesiæ cõsecrationem vel fundationem: & hoc probat per tres auctoritates sanctorum, & per sex leges principum. Ioan. de Fan.

i ¶ *Redimendi.*] extra de simo. querelam. & cap. si nullus.

NVllus *episcopus.*] CASVS. Præcipitur in hoc cap. vt episcopus prætextu alicuius consuetudinis clericis vel abbatibus grauamen aliquod non inferat, nec pretio intercedente officium restituat: quod si fecerit, tamquam simoniacus punietur.

Non itaque quorumlibet precibus ordinationes factæ, falsæ diiudicantur; sed hæ demum, quæ precibus ordinandi [f], vel eius amici, non spiritualibus, sed carnali affectu porrectis fiunt, cum aliàs futuræ non essent: quas non charitas intervenientes, sed ambitio supplicans extorquet. Non solum autem clericos cuiuslibet episcopi summus Pontifex in ecclesia Romana valet ordinare; verumetiam opportunitate exigente monachos, & quoslibet clericos conuocare potest, & inuitare.

Vnde Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epist. quæ incipit [*Proposueramus.*]

¶ De eodem. C. CXXIII.

3 PEr principalẽ [g] beatorum apostolorum Petri & Pauli potestatem [h] ius habemus non solũ monachos, verũetiam quoslibet clericos de quacumque diœcesi, cum necesse fuerit, ad nos conuocare, atque ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus inuitare.

1 ¶ *Quolibet ergo munere intercedente falsa diiudicatur ordinatio. Sicut autem pretio intercedente sacri ordines non sunt tribuendi; ita nec restituendi. Vt enim ait beatus Ambrosius, sacri ordines nec pretio sunt emendi, nec redimendi [i]. Hinc etiam Gregorius VII. ait lib. 6. reg. in concilio habito anno Domini 1078. pontificatus sui vi. cap. 10.*

¶ Pretio intercedente sacerdotale officium non restituatur. C. CXXIIII.

4 NVllus episcopus grauamẽ, seu seruile [k] seruitium ex vsu [l] contra ecclesiasticam [m] normam abbatibus, seu clericis suis imponat: vel interdictum sacerdotale officium pretio intercedente restituat [n]. Quod si fecerit, officij sui periculum subeat.

Qui autem [o] pecuniam accipiunt, vt ordinandi sacros ordines non tribuant, vel vt canonicæ electioni assensum non præbeant, aut ecclesiis ædificandis, vel consecrandis lapidem

k ¶ *Seruile seruitium.*] Vocat angaria vel perangaria quod lex vocat fore fordidũ munus, 16. q. 1. §. nouarum e. in l. placet. l ¶ *Ex vsu.*] id est, non assuescat. vel ex vsu præter id quod hactenus est cõstitutum: quasi ratione præscriptionis, vt angarias facerdotibus nõ imponat. Cum enim de aliqua rerum præscriptione agitur, inspiciendum est vtrum communi iure talia à talibus possideri valeant, necne. Primo casu sola longe vsurpationis detẽtione currit præscriptio [f]: vt 16. q. 3. & 4. per totum. saluo eo quod de limitibus dicitur ea. causa. & q. cap. licet. & cap. inter memoratos. Secundo casu non currit præscriptio. Præscriptio enim ius aduocat creatum: nouum autem non creat: vt 33. q. 5. quod Deo. & dist. 100. contra morem. & di. 93. illud autem. 16. q. 1. c. vlt. & q. 3. §. potest etiam. & quæst. 7. decimas. & ſ. ead. quæst. 3. quæstum, in his omnibus, & in aliis infinitis casibus præscriptio euanescit: quia non est proditum ius commune scriptum, vel non scriptum, quo tales talia valent possidere. Ioan. Hæc regula fallit extra de cau. si pos. cum ecclesia. & extra de præscri. auditis. Ioan. Sed certe non fallit. quia iura incorporalia quasi possidentur: & interdicta pro eis possessoria constituta sunt. ff. de seruit. quoties. B.

e Adde cũ dicentibus de præscri. in l. 1. C. eo. ad cuius. indict. in. vi. nemini. C. de fact. nor.

l ¶ *Ex vsu.*] ‖ Nã tempus non est modus, & ca. 10. quæst. 3. quia cognouimus. ff. de act. & oblig. obligationũ fere. §. placet. nisi forte cuius non extat memoria. arg. um. ff. de aqua quoti. & assi. & extra de verb. sign. ca. abbate.

m ¶ *Ecclesiasticã normam.*] Nã iusta de causa bene potest ab eis auxiliũ petere extra de censi. cũ Apostolis. Et sic non est contra 18. q. vlt. seruitium. quia illud intelligitur de licitis: hoc de illicitis.

n ¶ *Restituat.*] nec absoluere potest pro pretio, nisi sit consuetudo. extra de simo. nemo. Item nec reconciliare. extra de sim. cap. nemo. Sed numquid ipsi clerico licet redimere, cum iniuste suspensus est? Videtur quòd non. supra §. prox. in fin. extra de si. Matthæus. Argu. contra scilicet quòd possit redimere ius suum & vexationem suam. infra quæst. 3. quæsitum 8. extra de vsu. cap. 1. & extra de simo. dilectus. dic vt ibi: immo & si quid dederit, repetere poterit. C. de cond. ob tur. cau. quod cas. & si quid dederit, repetere poterit. C. de cond. ob tur. cau. quod cas. tandi. Quidam dicunt quòd non potest in aliquo casu redimere. Alij contra, scilicet cum iniuste suspenditur. hoc not. 16. q. 7. decimas 3.

f Dicunt. adde hoc ſ. dicit, quòd vt plene extra de præscri. diligenti. ‖ 3 q. 6. per totum. Archid. 2. q. 2. c.

g Vitetur vana locutio de præscri. & ibi Archid. & Ioan. de Fan. de hoc.

QVI AVTEM CASVS. Dictũ est 3. q̃ simonia cõmittit qui pro munere ecclesiastico cõferendo pecuniã accipit. Nũc dicit Gratia. q̃ etiam ille simoniam committit, qui pecuniam accipit vt ordines non conferat, vel munus aliquod ecclesiasticum illi cui esset conferendum. & ad probandum vtrumque inducit leges seq. cap. patet.

o ¶ *Qui autem.*] Tractauit magister quæstionẽ istã affirmatiue. Nunc autem

autem vult tractare eam negatiue, scilicet vtrum sit simonia dare pecuniam vt non ordinetur quis. Sed quoniam non habuit canones, induxit leges, quæ in hoc faciunt ad propositũ, vbi in eis aliquid dicitur negatiue. Quòd aũt hoc sit simoniacũ, habetur extra de simonia, nemo. in fi.

a ¶ *Infames.*] & simoniaci large. arg. extra de simo. nemo. arg. C. de inoffi. test. si quando. Sed alij contra, propter descriptionem simoniæ: sed mortaliter peccant. infra ea. q. 3. vendentes. L. Sed certe simoniaci sunt, vt dicit illa decre. nemo. Io.

simoniaci dicuntur sacrilegi.

b *Vnt.*] ¶ *Sacrilegos.*] ‖ id est, simoniacos. aliàs non facit ad propositum Gratiani. Et quòd sit sacrilegium, sic probatur. Si enim ille, qui frãgit immunitatem ecclesiæ, vel qui inde aliquid eripit, sacrilegus iudicatur [a]: multo fortius qui facit ne ecclesiæ ordinentur, vel ne ordines tribuantur, vel impediatur alicuius electio vel promotio.

a Vt extra de immu. ec. in. cap. & ca. vii. 17. q. 4. omnes. & c. seq. Archid.

‖ Tit. 17. lc. 4. in cod. Theo. lib. 9. cod. tit.

I *Vbemus.*] CASVS. Dicitur in hac l. quòd si quis honorem habens sine administratione possessor alicui[b] decurio vel colon[a] reipub. ab aliquo iudice fuerit concussus, id est, grauatus in pecunia: ité si iudex venalem tulit sententiam: vel pretio pœnã imposuerit vel remiserit: vel aliqua ratione improbus repertus fuerit aũ administrationem vel post poterit accusari: & si cõuictus fuerit, remouebitur.

b Tit. 6.

c ¶ *Iubemus.*] Ad hoc introducit has leges, vt ostendat pari pœna multandos qui pretio inducti impediunt fieri quod de iure fieri debet, & qui faciunt quod de iure fieri non deberet.

d ¶ *Hortamur.*] Forte se temperat. ne videatur quẽ iubere accusare inuitum. C. vt nemo inuitus. in rubro & nigro.

e ¶ *Administrante.*] Si is talis sit quem in ius vocari liceat. Sed contra 2. quæst. 1. prohibentur. Sed illud de maioribus magistratib[b]: hoc de minoribus. argu. ff. de iniur. nec magistratibus. & ff. de in ius vocan. l. 2. Vel hoc de perpetuo iudice. ar. ff. de re cred. præsidis. & l. præcedenti. in auth. vt differentes iudices. §. si tamen. coll. 9. & hoc ne crimẽ eius inultus remaneat, illud de temporali. Vel hic cum peccauit in ipsa administratione: ibi de eo qui extra administrationem commisit. ff. de iudic. l. 2. §. legatis. in auth. vt iud. sine quoquo suffra. §. si quis autem, coll. 2.

d al. dicitur

f ¶ *Reportaturus.*] reportabit enim quadruplum. infra l. prox. 12. quæst. 2. cum deuotissimam.

I *Nem.*] CASVS. Qui pecuniam accepit vt controuersiam alicui causa calumniæ faceret, vel non faceret cum iure facere tenebatur: intra annum tenetur in quadruplum, postea in simplum.

g ¶ *Vtilem.*] à principio: post continuum ff. de calum. annus.

h ¶ *In quadruplum.*] in quo continetur rei persecutio, vt tantum triplum sit pœna: vt ff. eo. l. in hæredem. §. fin. & hoc est verum cum ipse idem dat. nam si alius daret pro eo, tunc totum quadruplum est pœna: quia ille qui dedit, repetit pecuniam quam dedit, ff. de calum. si quis ab aliquo. huius autem quadrupli medietas dabit fisco: medietas spoliato

b Ad hoc C. de assess. l. 3.

i ¶ *Competit.*] Non ei qui dedit, cum turpiter dederit. sed ei ad cuius lesionem data est: vt ff. de calum. l. & generaliter. §. illud erit.

benedictum, vel consecrationem subtrahant, multis argumentis acceptæ pecuniæ rei, & infames [a] esse probantur.

Ait enim Paschalis secundus.

¶ Sacrilegi sunt iudicandi, qui ecclesiam Dei non permittunt regulariter ordinari. C. CXXV.

SVnt quidam, qui vel violẽtia, vel fauore non permittunt ecclesias regulariter ordinari. Hos etiam decreuimus vt sacrilegos [b] iudicandos.

Codicis lib. 9. ad legem Iuliam repetundarum Imppp. Gratia. Valentin. & Theodosius [1].

C. CXXVI.

IVbemus [c], & hortamur [d], vt si quis forte honoratorum, decurionum, possessorum, postremo etiam colonorum, à cuiuslibet ordinis iudice fuerit aliqua ratione concussus, si quis scit de iure venalem fuisse sententiam, si quis pœnam vel pretio remissam, vel vitio cupiditatis ingestam, si quis postremo quacũque de causa improbum iudicem potuerit approbare; is vel administrante [e] eo, vel post administrationem depositam in publicum prodeat, crimen deferat, delatum approbet, cum probauerit, & victoriam reportaturus [f], & gloriam.

Item in digestis, lib. 3. titulo de calumniatoribus, le. prima [*Vlpianus lib. 10. ad Edictum.*[2]

¶ De eodem. C. CXXVII.

IN eum, qui vt calumniæ causa negotium faceret, vel non faceret, pecuniam dicetur † accepisse; intra annum vtilem [g], in quadruplum [h] eius pecuniæ, quam accepisse dicetur, post annum simpli † in factum actio competit [i].

¶ *In hac, & sequentibus legibus, quæ ex ff. citantur, reperiti sunt tituli ex vetustis exemplaribus Gratiani, quæ cum Pandectis Florentinis valde conueniunt.*

α ¶ Vtilem.] *Hæc dictio non est in antiquis codicibus Gratiani neque in Pandectis. sed ob glossam non est sublata.*

Ibidem lib. 47. tit. 13. le. 2. de concussione. Macer, lib. 1. publicorum ind.

C. CXXVIII.

COncussionis [k] iudicium publicum [l] non est. Sed si ideo pecuniam quis accepit, quòd crimen minatus sit, potest iudicium publicũ esse ex senatusconsultis [m], quibus pœna legis Corneliæ [n] teneri iubentur, qui in accusationem innocentium [o] coierint, quiue ob accusandum, vel non accusandum, denuntiandum, vel non denũtiandum testimonium, pecuniam acceperint.

[*Ibidem, lib. 48. tit. 11. ad legem Iuliam repetundarum, le. 3. Macer lib. 1. public. iudic.*]

PALEA. C. CXXIX.

LEge Iulia repetundarum tenetur, qui cum aliquam potestatem haberet, pecuniam ob iudicandum, vel non iudicandum [β], decernendumue acceperit [Venuleius Saturninus l. vel quo, eo. tit.] vel quo magis, aut minus quid ex officio suo faceret.

β *Vel non iudicandum.*] *Sic etiam in digestis vulgatis: sed à Pandectis Florentinis absunt istæ voces. Est autem Palea ista fere in omnibus vetustis exẽplaribus Gratiani: & à cap.* sunt quidam. *vsque ad finem quæstionis nulla est distinctio capitum.*

Idem eodem tit. l. 6.

¶ [illegible] C. CXXX.

EAdem lege tenetur [p], qui ob denuntiandum, vel non denuntiandum testimoniũ pecuniam acceperit. *& post pauca.* ¶ Lege Iulia repetũdarum cauetur, ne quis ob militem legendũ [q] mittendumue [r], æs accipiat, neue quis ob sententiam in senatu, consilioue publico dicẽdam pecuniam accipiat, vel ob accusandum vel non accusandum. ¶ Macer lib. 1. pub. iudic. l. 7. Lex Iulia de repetundis præcipit, ne quis ob iudicem, arbitrumue dandum [s]. mutandum, iubendumue, vt iudicet, neue ob non dandum, non mutandum, non iubendum, &c. neue ob litem æstimandam [t], iudiciumue capitis, pecuniæve faciendum, vel non faciendum aliquid accipiat. *& infra.* ¶ Hodie ex lege Iulia repetundarum extra ordinem puniuntur: & plerumque vel exilio puniuntur, vel etiam durius, prout admiserint. Venuleius eodem, tit. l. 6. Hac lege damnatus testimonium publice dicere, aut iudex esse postulareue prohibetur.

k Crimen concussionis.

c De hoc le. 1. & no. ea. q. patratus, in fin. ibi videas.

l ¶ *Publicum.*] id est, ordinarium, & hoc semper: vel non est publicum nisi cum quis pecuniam extorserit, & hoc est qđ sequitur: sed si ideo. Publicum est ad cuius accusationem quilibet de populo admittitur, nisi infamis sit, vt Instit. de pub. iudi. circa principium.

m ¶ *Senatusconsultis.*] Volusiano & Liboniano. ff. ad l. Cor. de fal. l. 1. ff. ad le. Iu. de. vi pub. ex senatusconsulto.

n ¶ *Legis Corneliæ.* ‖ cuius pœna in libero homine est deportatio: si seruo vltimũ supplicium. ff. ad leg. Cor. de fal. l. 1. §. vlt.

‖ Pœna legis Corneliæ.

o ¶ *Innocentium.*] secus si nocentium. 16. quæstione 7. sane.

P EAdem lege tenetur.] quia reddit quadruplum, & infamis efficitur. ff. eadem, l. eadem. §. 1. hoc crimen etiam extraordinarie punitur. ff. eodem l. lex Iulia. §. fin.

q ¶ *Legendum.*] id est, eligendum, vt eligatur qui non debet, vel contrarium.

r ¶ *Mittendumue.*] vt mittatur, in legationem qui non est mittendus, vel nõ mittatur qui mittendus est.

s ¶ *Dandum.*] puta non ad probandos fideiussores, vel loco iudicis recusati.

t ¶ *Aestimandam.*] ne scilicet æstimet litem minoris vel maioris pro pecunia: quod quandoque facere tenetur. ff. ad l. Aquil. proinde. §. notandum.

Equitur.] Hæc est secunda quæstio, quæ diuiditur in duas partes, in quarum prima quæritur vtrum pro ingressu ecclesiæ sit dandum aliquid. & primo dicitur quòd non. Secunda ibi, *Item opponitur.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur secunda quæstio, qua quæritur an pro ingressu ecclesię pecunia sit exigenda, vel exacta persoluenda. & certum est ꝙ non. quia simoniacũ est. Et primo probat ꝑ duas historias, de Anna ſ. & Anania, ꝙ pro ingressu ecclesiæ pecunia sit exigenda. Sed statim rñdet Gratianus, ꝙ Anna non fuit exacta, sed ſponte quędam obtulit. Ananias vero non ideo damnatus est, ꝙ sua nollet conferre, sed quia fuit mentitus.

QVÆSTIO II.

Equitur a secunda quæstio, qua quæritur, an pro ingressu monasterij, pecunia sit exigenda, vel exacta persoluenda. Hoc vtrumque licite fieri, vtriusque testamẽti serie comprobatur. Legitur enim in primo libro Regum, quòd Anna detulit secum Samuelẽ, postquàm ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modiis farinæ, & amphora vini ad domum Domini in Silo.

1. Reg. 1.

a ¶ *Sequitur.*] Hæc q̃stio non habet quæstionem. extra de simo. cum in ecclesiæ, melius extra ea. veniens. & melius extra ea. quoniã simoniaca.

Act. 4.

‖ vnde nec ante nec post põt peti aliq̃d: vt 3.e.q.1. eos q. & 3.e.q.3.ſi q̃s prębẽdas. nisi forte monasterij ita esset tenue, ꝙ non posset prouidere ei: tunc enim bene posset dici ei (nec esset simonia) bene reciperemus te ſi haberemus a possesiones vnde posses subſtentari: arg. 3.ea. ſi quis propter hoc. Hoc tamẽ videtur reprobare illa cõstitutio, quoniam simoniaca, ꝙ prætextu paupertatis posſit peti pecunia. Ioã. Quidquid dicat Ioã. ſi ſic dicatur, simonia est, vt videtur expresſe dicere decretalis extra de ſi. quoniam simoniaca. B.

Act. 5.

a Al. haberes, secundũ Laur.

b ¶ *Multitudinis.*] 12, quæſt. 1. cap. 2.

c ¶ *Aliter.*] Hoc non est verum: ſed allegando dicit hoc.

d ¶ *Sponte.*] quod licet 19. q. 3. ſi qua mulier.

e ¶ *Ex parte.*] ar. ꝙ nõ debeat quis cõmunicata reuocare. 3. de pæ. dist. 3. sunt plures. 16. q. 4. sunt qui opes.

Lacuit.] CASVS. Statuitur in hoc ca. vt pro consecrandis ecclesiis episcopi nihil exigant à patronis, & præcipue ſi pauperes fuerint: ſpõte tamen oblatum ab eis poterunt episcopi recipere. Itẽ nullus episcopus debet eccleſiam consecrare, nisi dotẽ necessariam habuerit, quæ ſufficiat luminaribus, & subſtẽtationi eorum qui eidẽ eccleſię sunt ſeruituri.

f ¶ *Ex debito.*] argum. 1. q. 1. placuit. 3. e. quæſt. 4. eccleſia. 3. e. q. 1. ſtatuimus. 3. 18. q. 2. Eleutherius. contra. Sol. ibi.

g ¶ *Munus aliquod.*] aliud à conuiuio, vel à procuratione. in auth. de man. princ. §. illud. & in auth. vt nulli iud. §. nulli. ſed bene illam exigit b. extra de ſi. cum ſit, ‖ alia non debet exigere, ſed ſponte oblata recipere poteſt. Vel poteſt dici quòd & illa quæ consueuit percipere propter procurationem, exigere poteſt quaſi pro labore: arg. 12. quæſt. 2. charitatem. vbi hoc diu obtinuit. 18. quæſt. ſi. seruitium.

h ¶ *Dotem.*] immo nec primarium lapidem ponere debuit, vt infra de consec. dist. 1. nemo. in auth. vt de ter. ſit numerus cle. §. inueſtigantes igitur. coll. 1. infra 16. quæſt. vlt. pie. & c. Frigentius. ſed hic omiſſum fuit, & ideo est reſtaurandum. vel iam dederat prius, ſed hic debet facere inſtrumentum. vnde ſi dotem non dediſſet prius, nunc est compellendus, quia ibi fecit poni primarium lapidem, ſicut in eo qui promiſit reipublicæ pecuniam dare. ff. de pollicit. l. 1.

i ¶ *Eorum.*] Pluribus ergo ſufficere debet eccleſia: vt 7. q. 1. illud. & de conſe. di 1. hoc quoq;.

k ¶ *Ibidem.*] ar. ‖ contra clericos, qui alibi quã in eccleſia ſua morantur. 3. dist. 37. de quibuſdam. contra. j. 16. q. 1. ġaliter. infra 12. q. 2. concesſo.

‖ Clerici in ſua eccleſia morari debẽt.

Vãm pio.] CASVS. Cũ quidã monaſterij lõgo tẽpore caruiſſet abbate, tãdem monachi ſibi abbatem de alio monaſterio pauperrimo elegerũt: ſed ille venire recuſabat, vel monachi eũ nõ concedebãt, niſi illi monachi ſuo pauperi monaſterio aliqua conferrent. vnde præfati monachi conſuluerunt Papam, ſi hoc eis liceret; quod penit⁹ prohibet, docẽs exemplo Apoſtolorum neminem ad religionem, fidem, vel eccleſiæ regimen interuẽtu munerũ debere accedere, cũ ſit ſimoniacũ: quia nũquam à ſanctis patribus talia petita fuerunt. Sed ſi electus ad eos ſpõte venerit, & omni pactiõe ceſſante, poſtea poterũt illi pauperi monaſterio aliqua gratis offerre, & hũc caſum ponit H. quem ego Bart. Brixi. approbo magis quã caſum Beneuẽ. qui breuior fuit.

† al. Nempè

l ¶ *Quàm pio.*] Quidã petebãt ab aliis vt darẽt eis abbatem ipſorum: ſed hoc illi nolebant facere gratis, cũ eſſet eis vtilis, & hæc eſt conſultatio an eis liceret aliquid dare.

m ¶ *Reſponſum.*] Non, dubitauit Papa quid iuris eſſet in quæſtione, ſed ironice hoc dicit.

n ¶ *Anxium.*] quia dubitatis vtrum ad Dei cultum quiſpiam interuentu muneris prouocandus ſit, ſed dubitandum non eſt, extra de ſimon. & ſi quæſtiones.

Iat. 1.

o ¶ *Interuentu.*] infra 23. quæſtione 4. debet, ſupra 45. diſtinctione, qui ſyncera, contra. Sed non videtur prohiberi niſi pactio. ‖ nam & dando & honorando & loquendo poſſumus blãdiri infidelibus vt conuertantur c. H. Sed tu dic ſimoniacum eſſe, ſi pagano vel hæretico detur vt Chriſtianus fiat. extra de ſimon. quereläm. Sed videtur contra: quòd cũ me poſſim

† alamphra. tam

c Sub. vt ſi præced. cõcedunt ibidẽ Fãt. quidam glo. ſequitur vltimo.

‖ Blandiri infidelibus.

pecunia redimere, vt de pæn. dist. 1. medicina. videtur quòd & aliũ poſſim, & Silueſter promiſit omnibus munera qui vellent baptizari.

p ¶ *Alimento.*] quod dabant Apoſtoli pauperibus conueniſ. ſupra verſus princ. quæſtionis. ver. ſed illud.

q ¶ *Inconcinne.*] quia non competit oppoſitio.

r ¶ *Quorum.*] id eſt, quia eorum.

s ¶ *Negabantur.*] Argum. ‖ quòd anathematizato debet dari eleemoſyna. ſupra diſtinctione 42. quieſcamus. 11. quæſtione 4. quoniam. 23. quæſtione 4. debet. contra. Sed illud de iam catholico. 16. quæſtione 1. ſi cupis. Sed contra. 5. quæſt. 5. cap. 2.

‖ Elee. ſunt danda etiã anathematizat.

2. ¶ *Pactio.*]

1 Et in Vuormac. cap. 3. ſere idem.

2 Bur. l. 3. c. 37. Iuo p. 3. c. 42. b ſic ita habes vnũ caſum, in quo munus à manu poteſt recipi. ſ. pro operibus ſpiritualibus, ad quæ quis tenetur. Alius caſus eſt pro operibus ſpiritualibus ad quæ quis non tenetur ex officio. 12. q. 2. charitatem. ſecundum Ray. & Goffre.

‖ Recipere licet quæ non licet exigere.

ſi ipſe quidem aliquid ex ſuo voto obtulerit, non reſpuatur: ſi vero aut paupertas illum, aut neceſſitas retinet, nihil exigatur ab illo. Hoc tamen vnuſquiſque epiſcoporum meminerit, vt non prius dedicet eccleſiam, niſi antea dotem h baſilicæ & obſequium ipſius per donationem chartulæ cõfirmatum † accipiat. Nam non leuis culpa eſt iſta temeritas, ſi ſine luminariis, vel ſine ſubſtantiali ſubſtentatione eorum i, qui ibidem k ſeruituri ſunt, tamquam domus priuata, conſecretur eccleſia.

Item Bonifacius vrbis Romæ epiſcopus ſcribit omnibus Caralitanæ eccleſiæ cœnobitis.

¶ Ab iis, qui ad conuerſionem accedunt nihil eſt exigendum, nec pretio aliquis ad conuerſionem eſt inuitandus. C. II.

Vãm pio l mentis affectu, fratres chariſſimi, veſtræ deſtitutioni Romana compatiatur eccleſia, vobis fortaſſis eſt incognitum; ſed cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem veſtræ quod idoneum demus reſponſum m, Deum teſtificor, ipſa quoque me dubitatio reddit anxium n, & ineptum. Nuſquam † enim legimus Domini diſcipulos, vel eorũ miniſterio conuerſos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interuentu o prouocaſſe; niſi forte de pauperum alimento p quis inconcinne q proponat, quorum r nulli, cuiuſcumque profeſſionis eſſet, victualia negabantur s. Scimus equidem, quòd omne datum optimum, & omne donum perfectũ deſurſum eſt deſcendens à patre luminum; à quo bonæ volũtatis donum accipit, qui ſancto deliberationis arbitrio gratis Deo ſeruire diſponit. Reſtat ergo, vt qui pro aliqua eccleſiaſtica ſuſceptione munus accipit, donum Dei, quod à patre luminum deſcendere debuit, vendat; munus autem largiens importunus emat. Quid autem de diuini doni venditoribus, vel emptoribus conſequatur, concludi neceſſe non eſt.

2. ¶ *Pactio.*] non remouetur; niſi pactio inhoneſta. nam honeſta non remouetur. arg. 23. diſtin. quamquam. 2. diſt. c. in ea ſynodo. arg. 18. q. 2. Eleutherius. extra de præben. ſignificatum. 16. q. 7. per laicos. ſupra dist. 59. hoc ad nos. 7. quæſt. 1. mutationes. hoc no. 8. quæſt. 3. in ſumma.

b ¶ *Conuentio.*] nomen conuentionis generale eſt. ff. de pa. l. 1. §. 2.

c ¶ *Poſtmodum.*] arg. ‖ q̃ licet poſt, quod non licet antea: vt infra 8. q. 3. talia. & c. Artaldus a. Arg. q̃ non licet ante b, nec poſt: vt ſupra e. q. 1. eos. ad fi. & q̃ licet ante quod non poſt: vt 3. dist. 4. in iſtis. 2. q. 6. quoties epiſcopi. & 8. q̃ę. 2. dilectiſſimi. ſupra e. q 1. eos. contra. Sol. ibi ex pactione datum fuit quidquid datum fuit, hic vero ex mera liberalitate vel gratia ſubſidij conceditur. extra de ſimo. & ſi quæſtiones. Ioan.

[licet poſt, quod non licet antea.

a Circond. itez. nul. quod ante. & l. ſeq. ff. de eis quæ in fraud. cred.

b Nec in ipſo pact. ſup. e. q. 1. eos. conuenit. & facit. q. 2. dilectiſſimi.

† alapſus tam

d ¶ *Subſidij.*] vel honoris: vt infra e. q. 3. ex multis. & ff. mandati. ſi remunerãdi. & certe hoc caſu idẽ eſſet ante & poſt. ſed hoc ſit hic propter præſumptionem vitãdam. & hoc ſoluit contrarium. 3. e. q. 1. eos. ſed ex quo ambitio præceſſit, & petitio pecuniæ, nocere certe debuit etiam poſt: vel gratia ſubſidij debuerũt percipere. argu. infra ead. ſicut epiſcopum, in fin. à contrario ſenſu.

Sicut epiſcopum.] CASVS. Dicit hic, ꝙ ſicut epiſcopus nõ debet aliquid accipere pro ordinatione: ſic diaconus nõ debet aliquid accipere pro Euãgelio quod legit, vel notarius pro ſcriptura quã fecit ordinato in teſtimonium ſuæ ordinationis. Sed poſt negotium expeditum ſi quid ſpõte offerãt, recipi põt.

e ¶ *Miniſter.*] id eſt, archidiaconus, cum examinat vocãdo ordinandos. 24. diſtinct. quando.

f ¶ *Vocẽ.*] i. lectionem Euangelicam. extra de ſimo. c. 1. & ar. in ſuperiori palea. §. regulam, &c.

g ¶ *Calamum.*] id eſt ſcripturã, quã ordinatus recipit ab ordinatore, ne dubiteturde eius ordinatione: vt 7. 2. q. 1. legũ. hoc olim H. Vel hoc intelligit cũ habet ſalariũ de publico alias deputatum c. hoc tamen dico, ꝙ in collatione ordinis nõ eſt diſtinguẽdum an habeat ſalariũ de publico, vel non: ‖ nam dicit, ꝙ in collatione ordinis, nec ꝙ labore, nec pro charta debet aliquid recipere, ſed epiſcop⁹ procuret ita vt ſine muneris alicuius acceptione feribatur, nec tenetur lex in Auth. de ſanc. epiſc. §. 4. coll. 9. ADRIAN. Ad hoc 61. diſtinct. Neophytus. Archid.

c Addend. hoc not. inſt. cum alleg. & vide Cod. de rein. ager. te. lib. 11.

‖ Notarius an pro ſcriptura poſſit ab ordinato aliquid recipere.

¶ Cauete ergo fratres, quàm ſit ambiguum quod petiſtis cõſilium: quòd quidem ſecũdum veſtræ voluntatis propoſitum nulla inuenimus ratione cõfirmatum. Verumtamen, ſi veſtræ neceſſitati adeo est opportunus, quẽ reperiſtis †, dum tamen omnis abſit pactio 2, omnis ceſſet conuentio b, nullaque veſtræ eccleſiæ fiat diſtractio, accedat, gratis Deo ſeruire incipiat, ſui que regiminis deuote geſſet obſequium: & poſtmodum c vos quaſi ſubſidij d gratia, aliqua ſuæ eccleſiæ munera largiri fratrum ſolatio Romana permittit eccleſia.

e *B. Thomas citat hoc caput 2.2.q.100. in fine articuli tertij. & vem, quam ibi tractat, ſola huius capitis auctoritate conſtituit.*

[Vnde Vrbanus Papa in concilio apud Melſiam, cap. 12.]

¶ De eodem. PALEA. C. III.

INVllus abbas pretium ſumere, vel exigere ab eis, qui ad conuerſionem veniunt, aliqua pacti † occaſione præſumat. Regulam antiquam ſequens, nulli vnquã de ordinationibus aliquid omnino accipiendum eſſe conſtituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam noua per ambitionem ſimulatio inuenit, appellatione paſtelli. Quia a enim ordinando epiſcopo, Pontifex manum imponit, euangelicam lectionem miniſter legit; confirmationis autem eius epiſtolam notarius ſcribit.

¶ *In nõnullis vetuſtis exẽplaribus, in quibus paucæ ſunt paleæ, habetur caput hoc vſque ad verſ.* Regulam. *Reliqua vero ſunt B. Gregorij locis indicatis.*

a ¶ Quia enim.] *In pleriſque exemplaribus, quæ habent hanc paleam, non ſunt iſtæ duæ voces. Verum apud B. Gregorium leguntur, quoniam pendet adhuc oratio, & coniungitur cum iis, quæ in ſequenti capite afferuntur, hoc modo,* Quia enim ordinando epiſcopo Pontifex manum imponit, Euangelicam lectionem miniſter legit, confirmationis autem eius epiſtolam notarius ſcribit; ſicut Pontificem non decet, &c.

Item Gregorius in Regeſti lib. 4. epiſt. 44. ſiue cap. 88. in ſynodo Romæ habita.

¶ Ab ordinando non debet aliquid exigi, ſed nec voluntarie oblata reſpui oportet. C. IIII.

1 ¶ *Conuerſionem.*] i. fidem & cultum Dei. 61. diſtinct. §. his omnibus.

ITEM OPPONITVR. Hæc est ſecunda pars q. in qua probat, quòd diuites non debent ſumere partes de bonis eccleſiæ, quod intelligitur de illis qui corporaliter non ſeruiunt eccleſiis, & hoc probat per quattuor auctoritates ſanctorum patrum. Ioan. de Fant.

2 SIcut epiſcopum non decet manum, quã imponit, vendere, ita miniſter e, vel notarius non debet in ordinatione eius vocem f ſuam, vel calamum g venumdare. *& paulo poſt.* ¶ Is autem, qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito †, neque exactus, neque petitus, poſt acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex clero, gratiæ tantummodo cauſa, dare voluerit; hoc accipi nullo modo prohibemus: quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non h ex ambientis i petitione proceſſit.

Auctoritate Bonifacij patenter oſtenditur, quòd ſicut nullus pretio eſt inuitandus ad conuerſionem k; ita nulli, pecuniæ interuentu, eccleſiæ largiri oportet ingreſſum. Auctoritate vero Gregorij datur intelligi, quòd pro ingreſſu eccleſiæ non licet pecuniam exigere; ſed ſponte oblatam licet ſuſcipere.

2. ¶ *Item opponitur* k *illud Apoſtoli, 1. ad Timotheum, cap. 5.*

C. V.

VIduas honora l, quæ vere viduæ ſunt m. [*Quæ autem non ſunt vere viduæ, id eſt, quæ ſuis, vel parentum opibus ſubſtentari poſſunt, non recipiantur* n,] *vt Eccleſia ſufficiat* o *iis, quæ vere viduæ ſunt.*

¶ *Caput hoc in multis vetuſtis codicibus eſt coniunctum ſuperiori.*

Item Hieronymus ad Damaſum Papam.

¶ *Infra etiam. 16. quæſt. 1. cap. fin. citatur ex Hieronymo. Ac ſimilia habentur in regula monachorum ex dictis Hieronymi, in cap de paupertate, & in gloſſa ordinaria ad cap. 5. primæ ad Timotheum ex Hieronymo.*

¶ Qui ſumptibus propriis ſubſtentari poteſt, ab eccleſia ſtipendia non accipiat. C. VI.

3 CLericos autẽ illos conuenit eccleſiæ ſtipendiis ſubſtentari, quibus parentum, & propinquorum nulla ſuffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus ſuis ſubſtentari poſſunt; ſi quod pauperum eſt, accipiunt p, ſacrilegium q profecto committunt, & per abuſionem talium; iudicium ſibi manducant & bibunt.

Item Proſper de contemplatiua vita, lib. 2. cap. 9. & 10. 4

1 Et in Vuormac. cap. 3. ſere idem.

2 Bur. l. 3. c. 37. Iuo p. 3. c. 42. b ſic ita habes vnũ caſum, in quo munus à manu poteſt recipi. ſ. pro operibus ſpiritualibus, ad quæ quis tenetur. Alius caſus eſt pro operibus ſpiritualibus ad quæ quis non tenetur ex officio. 12. q. 2. charitatem. ſecundum Ray. & Goffre.

‖ Recipere licet quæ non licet exigere.

a ¶ *Pactio.*] non remouetur; niſi pactio inhoneſta. nam honeſta non remouetur. arg. 23. diſtin. quamquam. 2. diſt. c. in ea ſynodo. arg. 18. q. 2. Eleutherius. extra de præben. ſignificatum. 16. q. 7. per laicos. ſupra dist. 59. hoc ad nos. 7. quæſt. 1. mutationes. hoc no. 8. quæſt. 3. in ſumma.

b ¶ *Conuentio.*] nomen conuentionis generale eſt. ff. de pa. l. 1. §. 2.

c ¶ *Poſtmodum.*] arg. ‖ q̃ licet poſt, quod non licet antea: vt infra 8. q. 3. talia. & c. Artaldus a. Arg. q̃ non licet ante b, nec poſt: vt ſupra e. q. 1. eos. ad fi. & q̃ licet ante quod non poſt: vt 3. dist. 4. in iſtis. 2. q. 6. quoties epiſcopi. & 8. q̃ę. 2. dilectiſſimi. ſupra e. q 1. eos. contra. Sol. ibi ex pactione datum fuit quidquid datum fuit, hic vero ex mera liberalitate vel gratia ſubſidij conceditur. extra de ſimo. & ſi quæſtiones. Ioan.

[licet poſt, quod non licet antea.

a Circond. itez. nul. quod ante. & l. ſeq. ff. de eis quæ in fraud. cred.

b Nec in ipſo pact. ſup. e. q. 1. eos. conuenit. & facit. q. 2. dilectiſſimi.

† alapſus tam

d ¶ *Subſidij.*] vel honoris: vt infra e. q. 3. ex multis. & ff. mandati. ſi remunerãdi. & certe hoc caſu idẽ eſſet ante & poſt. ſed hoc ſit hic propter præſumptionem vitãdam. & hoc ſoluit contrarium. 3. e. q. 1. eos. ſed ex quo ambitio præceſſit, & petitio pecuniæ, nocere certe debuit etiam poſt: vel gratia ſubſidij debuerũt percipere. argu. infra ead. ſicut epiſcopum, in fin. à contrario ſenſu.

c Addend. hoc not. inſt. cum alleg. & vide Cod. de rein. ager. te. lib. 11.

‖ Notarius an pro ſcriptura poſſit ab ordinato aliquid recipere.

i ¶ *Conuerſionem.*] i. fidem & cultum Dei. 61. diſtinct. §. his omnibus.

ITEM OPPONITVR. Hæc est ſecunda pars q. in qua probat, quòd diuites non debent ſumere partes de bonis eccleſiæ, quod intelligitur de illis qui corporaliter non ſeruiunt eccleſiis, & hoc probat per quattuor auctoritates ſanctorum patrum. Ioan. de Fant.

2 SIcut epiſcopum non decet manum, quã imponit, vendere, ita miniſter e, vel notarius non debet in ordinatione eius vocem f ſuam, vel calamum g venumdare. *& paulo poſt.* ¶ Is autem, qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito †, neque exactus, neque petitus, poſt acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex clero, gratiæ tantummodo cauſa, dare voluerit; hoc accipi nullo modo prohibemus: quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non h ex ambientis i petitione proceſſit.

Auctoritate Bonifacij patenter oſtenditur, quòd ſicut nullus pretio eſt inuitandus ad conuerſionem k; ita nulli, pecuniæ interuentu, eccleſiæ largiri oportet ingreſſum. Auctoritate vero Gregorij datur intelligi, quòd pro ingreſſu eccleſiæ non licet pecuniam exigere; ſed ſponte oblatam licet ſuſcipere.

2. ¶ *Item opponitur* k *illud Apoſtoli, 1. ad Timotheum, cap. 5.*

C. V.

VIduas honora l, quæ vere viduæ ſunt m. [*Quæ autem non ſunt vere viduæ, id eſt, quæ ſuis, vel parentum opibus ſubſtentari poſſunt, non recipiantur* n,] *vt Eccleſia ſufficiat* o *iis, quæ vere viduæ ſunt.*

¶ *Caput hoc in multis vetuſtis codicibus eſt coniunctum ſuperiori.*

Item Hieronymus ad Damaſum Papam.

¶ *Infra etiam. 16. quæſt. 1. cap. fin. citatur ex Hieronymo. Ac ſimilia habentur in regula monachorum ex dictis Hieronymi, in cap de paupertate, & in gloſſa ordinaria ad cap. 5. primæ ad Timotheum ex Hieronymo.*

¶ Qui ſumptibus propriis ſubſtentari poteſt, ab eccleſia ſtipendia non accipiat. C. VI.

3 CLericos autẽ illos conuenit eccleſiæ ſtipendiis ſubſtentari, quibus parentum, & propinquorum nulla ſuffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus ſuis ſubſtentari poſſunt; ſi quod pauperum eſt, accipiunt p, ſacrilegium q profecto committunt, & per abuſionem talium; iudicium ſibi manducant & bibunt.

Item Proſper de contemplatiua vita, lib. 2. cap. 9. & 10. 4

2 ext. de ſimonia. cap. 1. Polyc.] Ant. ibidem. Iuo]

d Quod loquitur de iam ſuſceptis, nõ de ſuſcipiendis, ſecũdum Ho. † al. pacto

‖ Viduæ ſunt ſumptibus eccleſiæ ſubſtẽtandæ. † al ex accipientis ambitu non proceſſit.] orig.

e Vide 81. diſt. c. pen. & vlt. & 31. quæ. 1. quo vnde exponit, honora. i. de ſumptibus eccleſiæ ſuſtẽta. Archid.

‖ Suſcipiendus nõ eſt aliquis vltra facultates eccleſiæ.

3 16. q. 1. c. fin.

‖ Eccleſiæ ſtipendia non ſunt diuitibus danda. 4 in conc. Aquiſgr. c. 107. f Argu 16. q. 1. generaliter.

g iſta eſt ſententia Laur. quã ſequitur Io. de Fan. ar. op. 42 dist. 6. j. 47. dist. ſicut. h Die ſi ſint tales habentes patrimonium amplum qui bene diſponſant dãdo pauperibus & aliis, quibus debent dare: tales poſſunt bene habere ſtipẽdia eccleſiæ. arg. 12. q. 1. illi qui.

¶Quibus sua sufficiunt, ecclesiæ alimentis non subsistentur. C. VII.

1 PAstor ecclesiæ iis, quibus sua sufficiunt, non debet aliquid erogare, quando nihil aliud sit, habentibus dare, quàm perdere. Nec illi, qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine grãdi peccato suo, vnde pauper victurus erat, accipiunt. De clericis quidem dicit per prophetam spiritus sanctus [Peccata populi mei comẽdunt.] Sed sicut nihil habẽtes propriũ, nõ peccata, sed alimẽta, quibus indigere videtur, accipiunt; ita possessores nõ alimẽta, quibus abũdant, sed aliena peccata suscipiũt.

Verum his auctoritatibus prohibentur ab ecclesia suscipi b *non illi, qui quondam fuerunt diuites, postea vero omnia reliquerunt, vt Petrus* ‖ *, & Matthæus, & Paulus; aut pauperibus distribuerũt, vt Zacheus; aut ecclesiæ rebus adiunxerunt, sicut illi, qui prædia sua vendẽtes ponebãt pretia ante pedes Apostolorũ, vt essent omnia cõia: sed illi, qui in domibus parentum resídẽtes, vel sua relinquere nolẽtes, ecclesiasticis facultatibus pasci desiderant.*

De quibus in eodem libro Prosperi, cap.10. subinfertur 2.

¶ Qui sua relinquere nõ vult, nõ debet sumptibus ecclesiæ subsistentari. C. VIII.

SI quis propter hoc non vult sua relinquere, vt habeat vnde viuat; vt quid d accipit vnde rationẽ reddat? vt q̃d peccatis alienis e sua multiplicat? *Idẽ ibidẽ paulo superius.* ¶ Nõ est meũ dicere, quali peccato cibos pauperũ p̃sumẽdo suscipiunt, qui ecclesiam, quã iuuare de propriis facultatibus debuerãt, suis expẽsis insuper grauãt; propter hoc fortassis in cõgregatione viuentes, ne aliquos pauperes pascant, ne aduenientes excipiãt, aut ne suũ cẽsum expensis quotidianis imminuant. ¶ Quòd si aliquid de fructibus suis ecclesię, velut p̃ro ipsa expensa sua contulerint; non se præferant inani iactantia § illis, quos nihil habentes pascit, & vestit ecclesia; quia perfectior h est ille, qui se mundi rebus expoliat i, aut † qui cum nihil habuerit, nec habere desiderat, quàm ille, qui ex multis, quæ possidet, ecclesię aliquid præstat, ac se de eo, quod præstiterit, forsitan iactat.

Ecce, qui prohibentur ab ecclesia suscipi. Illi vero, qui omnia sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel ecclesiæ rebus adiungunt, & ab ecclesia laudabiliter suscipiendi sunt, & eius opibus subsistentandi.

Vnde in eodem lib. cap. II. legitur 3.

¶ Qui sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel ecclesiæ rebus adiungunt, laudabiliter ecclesiastica dispensant. C. IX.

SAcerdos, cui dispensationis k cura commissa est, non solum sine cupiditate, sed etiam cũ laude pietatis accipit l à populo dispensanda, & fideliter dispensata accepta: quia omnia sua aut parentibus a reliquit, aut pauperibus a distribuit, aut ecclesię rebus adiunxit, & se in numero pauperũ, pauperatis amore cõstituit; ita vt vnde pauperibus subministrat, inde & ipse tamquam pauper voluntarius viuat. Clerici quoq; quos pauperes aut volũtas, aut natiuitas fecit, cum perfectione o virtutis, vitæ necessaria siue in domibus p suis, siue in congregatione viuentes accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, sed cogit viuendi necessitas. *& infra cap.14.* ¶ 4 De talibus dicere videtur Apostolus [Qui in sacrario q operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui in altario deseruiunt, cum altario participant.] Qui nisi de hoc de contemptoribus facultatum suarum vellet intelligi, numquam secutus adiungeret: [Ita & Deus ordinauit his, qui Euangelium adnuntiant, de Euangelio viuere.] De Euangelio viuunt, qui nihil proprium habere volunt; qui nec habent, nec habere aliquid concupiscunt, non suorum, sed communium possessores. Quid est aliud de Euangelio viuere, nisi laborantem inde, vbi laborat, necessaria vitæ percipere r? Apostolus tamen, qui sic Euangelium prædicauit, vt nec de Euangelio viueret, sed necessaria sibi suis manibus s ministraret, de se confidenter eloquitur [Ego autem nullo horum vsus sum t.] Et quare hoc dixerit, secutus aperuit dicens [Expedit mihi mori magis, quàm vt gloriam meam quis euacuet.] Euacuari dicit gloriã v suam, si ab eis, quibus prędicabat, voluisset accipere vitæ temporalis † expẽsam. Nolebat quippe in p̃senti laboris sui fructum, sed in futuro recipere. α ¶ Aut parẽtibus.] *In aliquot manuscriptis Gratiani legitur, aut pauperibus reliquit. in vetusto autẽ Prosperi codicæ, & in cõcilio Aquisgranensi legitur*, quia omnia sua aut reliquit, aut ecclesiæ rebus adiunxit. *Sed quoniam multa exemplaria Gratiani, & Prosperi habent vulgatam lectionem, nihil est mutatum.*

Item ex concilio Agathensi, cap.36.

¶ Iuxta meritum laboris, ecclesiastica stipendia sacerdotes distribuat. C. X.

CLerici omnes, qui ecclesiæ fideliter, vigilanterque deseruiunt x stipendia sanctis laboribus debita se cundum seruitij sui meritum y per † ordinationem canonum à sacerdotibus consequantur.

Multorum β *auctoritatibus luce clarius constat, quòd ab ingressuris monasterium non licet pecuniam exigere; nec & ille, qui exigit, & ille, qui soluit, simoniæ crimen incurrat.*

¶ Multorum.] *In vulgatis codicibus huic* §. Multorum. *præponebatur hic titulus.* Item ex concilio Vrbani Papæ habito Aluerniæ, *qui futur hic titulus. blatus est, quoniam abest ab omnibus vetustis exemplaribus collatis, & in plerisque hic* §. *est initium sequentis tertiæ quæstionis.*

QVAESTIO

1 Prosper ibidem cap.10.

Osee. 4.

Matt. 4.

Luc. 19. *Act.*

‖ Petrus propter Christum seipsum abnegauit.

2 Et in concil. Aquisgr. ibid.

‖ Ecclesiæ dare aliqua pro sua sustentatione nemini licet.

† *al. &*

3 Et in Aquisgr. c. 108.

a ¶ *Pauper.*] Panis egẽtium vita pauperis est, qui fraudat illum, homo sanguinis est: vt 7. 14.q.5.c.2.& 3.q.1. nulli. VERVM. CASVS. Cõcludit Grat. ex supradictis, quòd relinquentes propria pro Deo, sunt recipiẽdi, alij vero non: sed H. intellexit de susceptis iam in ecclesia; qui nõ debẽt ali de bonis ecclesiæ, si aliunde habent. vnde dicit Gratianus non rectè procedere.

b ¶ *Suscipi.*] i. susceptí alimẽti. non enim tãtum de suscipiendis loquitur.

c ¶ *Petrus.*] nõ videtur competere exẽplum de Petro, qui fuit pauper piscator, & ita reliquit pauperatem tãtum propter amorẽ Dei, & sic faciunt multa tẽplarij, & hospitalarij hodie, & quasi omnes religiosi: ‖ sed Petrus seipsum abnegauit.

I qui.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima reprehendit illos qui propria retinẽtes ideo viuũt in collegiis, vt suis sumptibus parcãt, & vt pauperes & aduenientes non recipiant. In secũda parte reprehẽdit illos, qui ideo aliis se præferunt, quia in suo ingressu monasterio plus ceteris contulerunt. Secunda pars incipit ibi, *Quod si.* Seq. §. patet.

d ¶ *Vt quid.*] 12.q.1.expedit. 23.q.7. quod autẽ. 12.q.1. illi autem. §.1.

e ¶ *De peccatis alienis.*] id est, de oblatis pro peccatis aliorum.

f ¶ *Velut pro ipsa expẽsa sua.*] ar. aliquem posse dare ecclesiæ de propriis pro sua sustentatione. H. ‖ hoc non est verum nisi illud fiat sine peccato: vt extra de simon. tua. nec excusat paupertas: vt extra ea. quoniã simoniaca.

g ¶ *Iactãtia.*] nã nocet iactantia. 6.q.1. imitare.

h ¶ *Perfectior.*] i. expeditior ad seruiẽdũ Deo ẽ.

i ¶ *Expoliat.*] nam tũc dicitur in eo manere spiritus sanctus, cum voluntariam diligit paupertatem. de pænit. distinct. 2. quærendum. diuites tamen cum bonis, &c. 30. distinct. hoc scripsimus.

Acerdos.] CASVS. Dicunt hic, quòd clerici, qui bona sua parentibus vel pauperibus ecclesiis reliquerũt, vel qui à natiuitate sua pauperes fuerunt, viuere debẽt de bonis ecclesiæ. & ꝓbatur auctoritate Apostoli dicẽtis: Qui in sacrario, &c. licet Apostolus noluerit de Euangelio viuere: sed suis manibus victũ quærere, vt liberius arguere posset. Seq. c. cũ §. patet.

k ¶ *Dispensationis.*] 7.12.q.1.cap. expedit.

l ¶ *Accipit.*] id est, accipere debet.

m ¶ *Dispensat.*] id est, dispensare debet tam sibi, quàm aliis, &c.

n ¶ *Pauperibus.*] quod ei licet. 12.q.3.c.1.2.& 3.

o ¶ *Cum perfectione.*] id est, expeditione ad seruiendum Deo.

p ¶ *In domibus.*] infra de consecrat. distinct. 5. in omnibus. contra. infra 12. quæst. 1. necessaria. cõtra, infra 12. quæst. 2. nobis. Sol. ‖ hic loquitur de clericis indigẽtibus, quibus tenetur prouidere sicut aliis pauperibus. isti tales accipiũt ab ecclesia: non quia clerici, sed quia pauperes. arg. canonicis licere beneficia diuidere, vt priuatim percipiãt, quod in communi solitũ erant habere: vt distinctione 32. si qui vero.

q ¶ *Sacrario.*] infra 13. q.1.§. quia ergo. infra 16. q.1.c. pen. & vlt.

r ¶ *Percipere.*] 12. q. 2. charitatem.

s ¶ *Manibus.*] infra 16. quæst. 3. cauendum. infra 21. quæst. 1. clericus.

t ¶ *Vsus sum.*] ne ea occasiõe pseudoapostoli acciperent, & sic in prædicatione persisterent. nã ex quo videbãt eum non accipere, verecundabantur & ipsi accipere. AVDITO. De hoc legi. & not. 28. q. 1. iam nunc. in fin.

v ¶ *Gloriam.*] quã habeo apud Deum de hoc quod non accipio, vel si acciperem cum scãdalo, vel vltra quàm deberem, vel si prædicarem eo obtentu, vt acciperem a.

x CLerici.] ¶ *Deseruiunt.*] etiam infirmi seruiunt. extra de cle. ægro. c.1. ff. de stat. lib. I. cum heres. §. Stichus.

y ¶ *Meritum.*] 12. q. 2. Vulteranæ. & c. de reditibus. sed 7. 16. q.7. cap. 1. contra. sed ibi soluitur. Vel meritum, i. vt præsbyter plusquàm alij percipiat b, vt distinct. 74. cõsuluit. quod non est in alia societate. ff. pro socio. verum. §. sed cũ tres. *Sed*

a 8.q.1.fit in ecclesiasticis quam bene ca.eo, quod pro pretio commentis ad humanum vtentis.

al. corpus lis.

b Sed ea 32. distinguitur hoc ab & hoc enim etiam quia c. hic dispensum, contuit. vbi tra. Arch.

al. vel

Simoniacum est emere officium spiritualis.

Angelo administratio ecclesiastica dimoniaca.

Ratio est, quia non præsumitur, quod ita faciat vt admittat in recompensationem, quod debet. ff. de fidei. cum de inhibito. lo. de Fan.

Sed adhuc obijcitur. CASVS. Hic tractatur tertia q̃stio in qua quæritur an ingressum ecclesiæ, vel præbendas emere sit simoniacum. Sed de ingressu ecclesiæ est expeditum in prima q. Et certum est, quòd emere præbendam (secundum quod dicitur præbenda ius spirituale) simoniacum est: sed præbenda, id est, fructus præbendæ emere non est simoniacũ. Sed obiicit hic adhuc, q̃ pro ingressu monasterij aliquid sit dandum: quia qui monasterium intrat, non religionem, sed stipendia emit. Et respondet Grat. quòd simonia est, quia non solum emere spiritualia, sed spiritualibus annexa simoniacum est, & hoc probatur auctoritate Malachiæ prophetæ.

a ¶ *Sed adhuc.*] Hic depingitur 3. q̃stio an sci licet ingressum, vel præbendas emere sit simoniacum. primum membrum expeditũ est 3. eo. proxi. quæst. secundum expeditur hic. ‖ No. quòd præbenda a dicitur quãdoque ius quoddam spirituale b percipiendi ecclesiam, velipsam præbẽdam hoc modo emere simoniacũ est. Quandoque dicuntur ipsi fructus præbendæ: quos emere non est simoniacum, vt extra ne prę la. vices suas. c. vlt. nisi quis forte emeret fructus ab initio fiæ ordinationis, vel institutionis in ipsa ecclesia, vt habeat dum vixerit. argum. 7. ead. si quis obiecerit. & cap. Saluator. tũc enim ita sunt annexa, vt qui priuetur officio, priuetur & illis, vt 81. dist. si quis sacerdotum.

b ¶ *Annexa.*] arg. quod idem iuris sit in vno cohærentium & connexorum, quod in altero. vnde qui priuatur officio, & beneficio, vt 7. dist. 28. decernimus. 5. dist. 81. si qs sacerdotũ. & c. eos. 5. dist. 50. studeat. contra. ibi de gratia, hic de rigore.

c ¶ *Qui claudat ostia.*] ideſt, qui gerat officium ostiarij. ‖ Vnde videtur, q̃ emere huiusmodi officiũ ostiarij, vel pulsandi campanas, sit simoniacum: cũ illud spectet ad officium primicerij. 25. dist. perlectis. quod concedo. ‖ sed emere quamcumque administrationem rerũ ecclesiæ, puta quod det panem in refectorio, vel vinum, vel cuiuscumque alterius rei, dicit H. simoniacum esse. arg. contra. 5. ea. q.1. si quis episcop'. ꝓpe fi. & 7.e.q. Saluator. & dicit, q̃ licite põt dari pecunia alicui, vt suscipiat tale officiũ: sed tamen ille non posset dare pecuniã, vt ei daretur. c & sic aliquid vẽdi posset licite, quod non potest emi. Alij dicunt, quòd tunc est simonia emere aliquam administrationem ecclesiasticam cum aliquod spirituale exerceri, & ratione officij, quod magis credo.

Aduiuimus.] CASVS. Dicitur hic, quòd sacrilegium, & simoniam acquirunt, & qui ea concedunt pro pecunia. vnde præcipitur ne decetero fiat: & quod factum est in præterito, irritetur.

d ¶ *Sacrilegio.*] & crimine læsæ maiestatis. 15. quæst. 3. sanc. 2. quæstio. 1. in primis.

e ¶ *Causatur.*] ideſt, in causam ducitur, vel pro causa, scilicet pro acceptione, vel datione pecuniæ sit: vel causatur, ideſt, facit vnde causari, id est, accusari, debeat.

QVÆSTIO III.

Sed adhuc a *obijcitur, quòd qui ingressuri monasteriũ pecunias tribuunt, non propositum religionis, sed participationem stipendiorum ecclesiæ emunt. Temporalia ergo, non spiritualia ementes, nequaquam simoniaci habendi sunt,* ¶ *His itaque respondetur. Non solum, qui spiritualia, sed etiam. qui temporalia eis annexa* b *pretio accipiunt, vel tribuunt* †, *simoniaci iudicantur. Vnde Malachias loquens ex persona Domini [Quis est, inquit, in vobis, qui claudat ostia* c*, & incendat altare meum gratuito? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra.] Ostia claudere non est sacri muneris officium, sed tantum sibi adiunctum.*

Item Gregorius scribit vniuersis episcopis Hispanis.

¶ De iis, qui sacros ordines munerum acceptione dispensant. C. I.

AVdiuimus dilectissimi, quod nos audisse oportuit: sed audisse profecto non libuit: quosdam scilicet esse sacrorum ordinũ professores, qui sub munerum datione, vel acceptione, Dei ecclesias, vel earum sibi beneficia vsurpant. Quod quidem scelus nos non iamdudum acriter correxisse vehemẽter admiramur. Iuste enim vterque corripiendus est, & à sanctæ liminibus ecclesię submouendus, & qui pro ecclesiæ ambitu munera largitur, & qui vt ecclesiam adeat, quid quam præsumit accipere. Iste quippe donum Dei emere, hic autem præsumit vendere. A sacrilegio d quoque hoc facinus non dispar dixerim: cum id, quod sponte, & sacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, sub pecuniæ pactione causatur e. Quare fratres charissimi, quæ taliter facta sunt, curiose refellite, infecta prohibete, vestrisque iussionibus resistentes digno anathematis vinculo percutere non dubitate.

Item Rothomagensi episcopo, & Gallicis omnibus.

¶ De iis, qui ecclesias: vel ecclesiastica beneficia vendunt. C. II.

SI quis dator, vel acceptor, Dei ecclesias, vel ecclesiastica beneficia (quæ quidam præbẽdas vocant) sub pecuniæ interuentu susceperit, siue dando emerit, siue accipiendo vendiderit, à Simonis nõ excluditur perditione. Sed si perseuerans fuerit, perpetua mulctetur damnatione. Nam qui sub religionis obtentu Deo famulari voluerit; si quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto frustratur. Rationis ergo vigore cogitur, quòd iniuste receperit, restituere f & quidquid turpis lucri gratia receperat, non tenere.

Item Gregorius vij. Papa lib. 6. reg. in synodo, c. 4.

¶ An officio suspendatur episcopus beneficia, vel ecclesiastica officia vendens. C. III.

1 SI quis episcopus præbendas, archidiaconatũ g, præposituras, vel aliqua ecclesiastica officia vẽdiderit, vel aliter, quã statuta sanctorum Patrum præcipiunt, ordinaue rit; ab ecclesiæ officio suspẽdatur h. Dignũ est enim, vt sicut gratis episcopatum accepit; ita membra h eiusdem episcopatus gratis distribuat.

Item ex concilio Vrbani Papæ habito Aluerniæ.

¶ Nec alteria, nec præbendas episcopis vendere licet. C. IIII.

QVæsitum est 1 de episcopis, qui altaria monasteriis data k frequenter redimi compellebant pecunia: quia quidam simoniacæ prauitatis vsus in Galliarum partibus iam diutius inoleuit, vt ecclesiæ, vel decimæ (quæ vulgari vocabulo apud eos altaria nuncupantur) monasteriis datę, sæpius ab episcopis sub palliata auaritia vendantur: mortuis nimirum, seu mutatis clericis, quos personas † vocãt. Nos auctore Deo venalitatem omnẽ tam ex rebus, quã ex ministeriis ecclesiasticis propellentes 2, hoc vlterius fieri auctoritate Apostolica prohibemus; sicut etiã præbendas omnes venumdandas interdicimus. Porro quæcũque altaria, vel decimas ab annis triginta 3

d *supra ea. q. 1. Petrus. & c. qui studet. & Act. 8.*

1 Pol. 1.2.ti.4.

‖ Pecuniasimoniaca cui est restituenda.

‖ Ius idem est in toto quod & in parte.

† *al. personatus*

2 Adde idem esse ẽt pro honoribus consequẽdis. prohibitum enim est. no. Bal. in l. 1. Sper totum tit. 1. l. 1 legem. Ital. d. amb.

e Ex parte episcoporũ recipientiũ, monasteria tamẽ crimen simoniæ nõ incurrebant; quibus suum redimebant, secũdum Hu.

‖Simonia nisi quid cõmittit dans pecuniã pro spiritualibus sicut accipiens?

à monasteriis:sed non est ita,quia furtiue recepit; & ideo non præscripsit. ‖Item licet monachi singulis annis emerent ius instituendi,non tamen episcopis ex hoc fuit ius quæsitum instituendi. Et licet hic fuerit simonia ex parte episcoporum,non tamen ex parte monachorum:quia illi quod eorum fuit redimebant:quod licite facere poterant, vt dixi ſ. ea.q.1.nullus.& sic simonia esse potest ex vna parte, & non ex altera. Simile fuit in Giezi: sicut etiam sponsalia possunt esse ex vna parte, & non ex altera.extra de despõ. impu.de illis. & plura similia notaui 32.q.5. proposito.& licet episcopus peccet recipiendo pecuniam:tamen monachi nõ peccabant dando, vt 23. q. 1. quid culpatur. Contrarium huic signatur. ſ. 16.q. 4. possessiones. sed non est contra, quia monachi licite quæsierant ista altaria, vnde non habuerunt ea iure præscriptionis, sed ex iusta donatione.

a ¶ *Et supra.*] hæc dictio. supra, ad modicum tempus refertur [a]. ff. ex quib.cau. maio.ab hostibus.§.sed quod.arg.ff.de verb.signifi. hæc adiecto.

b ¶ *Redemptione.*] sed numquid est licitum redimere ius suum? Hoc no. ſ. q.1. nullus episcopus grauamen. & 16. q. vlt.decimas 2. Dici enim potest quòd vbicumque quis scit aduersariũ suũ non credere se ius habere, redimat vexationem suam. Sed quare non deponuntur isti episcopi? Dic, quia non agebatur ad hoc.‖& sententia debet dictari secundum formam petitionis.extra.de accu.qualiter & quando.

‖Sententia dictari debet secundum petitionis formã.

c ¶ *Saluo vtique.*] non enim pleno iure omnino videtur donasse ecclesias episcopus,nec potest donare sine consensu capituli. extra de donat.pastoralis.

d *Ea, quæ.*] ¶ *Vel promissa.*] Tertiũ casum habes,scilicet, vel retenta,vt extra de transact. super eo. Nam remittere, est dare. extra de test. veniens. & ff. de calum.l. 2. ‖Et ita in spiritualibus non potest interuenire [b] transactio:cum his tribus modis tm̃ fiat transactio.C.de transa.l.transactio.ff.eo.l.1.Sed nec permutatio potest fieri super beneficio habito vel habendo: aliàs bene. ad hoc extra de rerum permu. quæsitum. nec etiam transactio, vt extra de transact. super eo.ar.contra extra de of. iudi. deleg. si quando, Sed ibi fuit facta transactio non super beneficio,sed super proprietate:& sic intellige extra de deci.ex multiplici.Io.Item super re spirituali tamquam proprietate potest fieri permutatio.extra de rer.permu.ad quæstiones.non tamen vt detur temporale pro spirituali.extra de rerum permu. c. vlt.illud autem dubium non est,quin amicabilis compositio interuenire possit.extra de transact. c.2. Item ex auctoritate iudicis potest interuenire pecunia.extra de præben.nisi,in fine.& extra de transa.statuimus. ff.de iis,qui notan.infa.furti.Ioan.

‖Trãsactio in spiritualibus interuenire nõ põt,sed bene amicabilis cõpositio.

b De hoc dixi sup.e q.2. quam pio. ibi videas. Arch.

1 C. 2.

† *al.data, vel accepta, vel promissa.*

Totum.] Casvs. Dicitur hic quòd nomine pecuniæ intelligitur quidquid ab hominibus possidetur:& ideo si aliquid tale pro spiritualibus datur,simoniacum est.

o ¶ *Totum.*] probatur per hoc c.quòd sicut in pecunia simonia committitur,ita & in alia re.

f ¶ *Pecunia.*] strictius accipitur tantum pro pecunia numerata. ſ. 14. q. 3. cap. 1. 2. & 3.

g ¶ *Pecunia.*] Nomen enim pecuniæ etiam iura continet quandoque ff.de verb.signifi pecuniæ.Item quandoque etiam speciem & rem quãlibet [c],vt hic.& ff.de leg. 3. quisquis. Item quandoque ea tantum quæ consistunt in pondere,numero,vel mensura. ff.de leg. 1.l. talis scriptura [d]. Prætium autem non consistit nisi in numero tantum, vt insti. de emp.& vend.§.item pretium.

c Dicit largo pecunia. quidquid. 2. pecunia accipitur. ff.de leg. 1.l. talis scriptura. & l.1. d. Adde not. Bar ind.l. si scripturæ. ff.de leg. 1.& l. 1. ff. de thesaurus. & ff. de pecu. 2 Decadeus. pa. Magd.q.48. 25. Pol.l.e. cit. Andl.d.q.49. Inop.a.41. Par.l.1.c.21. 3 Idem Host. in summa de. ecclesiast. alic. in princ. Panor.in ge. Decret fin. col. 4.Mol. Affli. de ma. prohibita col.vlt. Res spiritus. res emi non possunt.

I quis obiecerit.] Casvs. Quidam simoniaci excusabant se dicentes se nõ emere præbendas, sed fructus præbendarum:sed dicit Paschalis,q. si quis pro temporali fructu pecuniam offerat sine quo ecclesiasticum beneficium esse non potest, neutrum inuenditũ derelinquit, nec solum pecuniam,sed nec pastum vel pastillum ante vel post licet offerre.

h ¶ *Sed res.*] non de rebus corporalibus, sed de iure spirituali cui cohæret officium, intelligitur. Vel intellige de iure percipiendi res vel de rebus ipsi officio adhærentibus, vel de rebus consecratis, vt in findone.arg.17.q.4. si forte. arg. ſ. q. 6. hæc quippe.ſ.16.q.2.c.1.§. vl. Vel intelligas de rente administratione [e]. Et sit in hoc capit. de duobus mentio: scilicet de consecratione &administratione ex ordine proueniente. & facit ad hoc 1. q.6.§.1. vel de iure [f] quo res ipsę percipiuntur.Vel hoc intellige de rebus ipsis secundum Hug. & tunc quando quis promouendus est ad ecclesiam vel ordinem fructus prouenientes iure ecclesiæ vel ordinis non licite emit perceptos vel percipiẽdos:tunc enim præsumitur emere ecclesiam vel ordinem. alio autem tempore emere non est peccatũ,vt extra ne prælati vices suas. cap. 3. in. q.2.alienationes.

d Adde not. Bar ind.l. si scripturæ. ff.de leg. 1.& l. 1. ff. de thesaurus. & ff. de pecu. 2 Decadeus. pa. Magd.q.48. 25. Pol.l.e. cit. Andl.d.q.49. Inop.a.41. Par.l.1.c.21. 3 Idem Host. in summa de. ecclesiast. alic. in princ. Panor.in ge. Decret fin. col. 4.Mol. Affli. de ma. prohibita col.vlt. Res spiritus. res emi non possunt.

e Super hoc vide de ecclesiast. sicut in Arch.

f Vtu exposition applicabilis hic videtur. Vide casus de usu. consimilis glo. super ni. iuriali.

i ¶ *Aut episcopus.*] idest, dignitas episcopalis.

k ¶ *Aut abbas.*] idest, dignitas abbatialis.

l ¶ *Nullo.*] Bene accedit ad id quod legitur in Auth.vt iud.sine quoquo suſ.§.cogitatio.‖Namibi dicitur quòd fiscus abũdare dicitur si vtatur subiectis locupletibus, vt ſ.ea.q.2. contra.ſ.ea.q.1. eos.contra.Sed hoc cum ex pacto præcedenti.

† Ansel. Anſ.

4 Decadeus. pa. Anſ.q.49. *Matt.14.* Si fuerint subiecta abere hoc tes.

m ¶ *Nec anima.*] idest,ipsum collegium.vel ad litteram.

n ¶ *Viuit.*] [illegible] 32.q.2.Moyses.

o ¶ *Neutrũ.*] ar.idẽ iuris esse in vno cõnexorũ qđ in reliquo:ar. ſ.dist. 8.quo iure.3.q.6.hæc quippe.& 16.q.2.c.1.&ff.de iurein.eũ q. §.si libert. q ¶ *Pastum.*] arg.contra in Authen.de sanctiſ. episco.§. pro consuetudinibus.colla.9.

p ¶ *Vel postea.*] arg.ff.de pactis,iurisgentium. §.dolo. ibi, ne quid fiat ei quod ante promisit.

r ¶ *Soluat.*] non etiam sub obtentu consuetudinis. ſ.ea.q. c. vlti. contra.Dic vt ibi.

Aluator.] Casvs.Hoc cap.diuiditur in duas partes.In prima parte ostendit Vrbanus auctoritate Christi, mundi finem imminere ex eo quòd pseudo apostoli & pseudoprophetæ apparent multos seducentes,quibus à bonis fortiter est resistendum, vt qui probati sunt manifesti fiant. In secunda parte ostendit quòd rem ecclesiasticam vendere simonia est, quòd probat quinque rationibus. Primo per damnationem Simonis donum Dei emere volentis, vt postea venderet, per quod res ecclesiastica intelligitur.Secundo per synodum Chalcedonensem. in qua procurator vel defensor ecclesiæ, vel quilibet regulæ subiectus fieri per pecuniam prohibetur. Tertio auctoritate Paschalis

[Fides nostra est quod quotidie Deus nouas creat animas et infundit nouis corporib, et infundendo creat et non creando infundit.] ex eadem mat Glosse ꝙ dꝫ. 32q2.

Paschalis, quam ſ.habuimus. Quarto auctoritate August. qui reprehendit præpositurarum venditiones.Quinto auctoritate Euangelij clamantis contra simoniacos.Vos fecistis domum patris,&c.nec'excusat sine in ecclesia siue extra ecclesiam res ecclesiastica vendatur. Secunda pars incipit ibi, *Igitur quia.*Vel sic:

1. Corint. 11.

Casvs. In prima parte ostenditur auctoritate Euangelij, hæreses debere circa finem sæculi imminere. vnde oportet nos ex aduerso cõsurgere cum prophetæ, & cum Apostolo pro domo Israel. In secunda ostenditur quinque auctoritatibus, quòd vendere ecclesiastica beneficia sit simoniacum.

Prech. 13. Act. 14. Rom. 8.

a ¶ *Sed tamen portas.*] idest, vitia & etiam hæreses quibus intratur in infernum, quæ non præualent ecclesiæ, ‖ quia semper aliqui boni sunt in ecclesia [a]. 24.q.1.a recta.& c.pudenda.

Ecclesia semper aliquos bonos habet.

a Pro qua ratione dominus. dist. 8. dicit. dist. 8 enim ver. Petrus.

b ¶ *Oportet.*] idest, vtile est vt nos excitent. ſ. 24.q.vlt.c.vlt.

Act. 4.

c ¶ *Ecclesiasticam.*] idest, ecclesiasticum beneficium, vel aliquam rem consecratam in casu non concesso, puta calicem [b] secundum quosdã.‖Nam & nomen rei generale est. ff. de verb.signifi. rei appellatione.ſ. ea.quæsitum.Vel dic ecclesiasticã rem,idest,administrationem. & sic bene adaptatur littera Calcedonensis synodi.

b De hoc nota q.2. hoc ibi videas al hoc ſ.c. q. ma Archid. ‖ Res est nomen generale.

Cap. 1.

d ¶ *Et donum.*] idest,officiũ per quod datur spiritus sanctus,scilicet potestas faciendi miracula.

Affectus sine effectu punitur.

e ¶ *Sed ambitionem.*] Arg.‖affectum vel conatum sine effectu puniri. arg.22.dist.c.1.

Simonia est mere vel vltere res corporales eccle.

f ¶ *Quisquis.*] ‖Hic colligę corporales res ecclesiæ emere vel vendere simonia est in tali casu cũ quis intrat ecclesiam, vt ſ.ea.in prin.

ſ. res eccle.

g ¶ *Propter sua.*] hic vacat arg.à cõtrario sensu, vt ſ.ea.q.1. quos cõstiterit.& c.ſi qs episcopus.ſ. 29.q.2.perlatum.

h ¶ *Sed ad propria.*] id est,precibus quas pro se quis offerre non potest, secundum H.vt no.ſ. ea. q.1.sunt nõulli.sed quid teneas,ibi dixi.

i ¶ *Calcedonensis.*] si illi qui emunt vel vendũt res ecclesiasticas,nõ sunt simoniaci,cur.&c.

Clericorum arma quę sint.

k ¶ *Milites.*] clerici scilicet,qui tales milites sunt, ‖quorum arma lacrymæ sunt.13.q.vl.conuenior. vel orationes.23.q.8.c.reprehẽsibile; vel excõicatio.16.q.2.c.1.& castra eorum sunt ecclesiæ.54.dist.c.nullus.

l ¶ *Non militantes.*] cõtra.ſ.dist.19.nulli fas.ſ.8. q.1. illud. & 32. q. 5. qui viderit.ſ.dist.40.homo.ſ.11.q.3.præcipue.ſ.25.q.1.nulli fas. ſ. ea.q. peruenit.cõtra.Solu.potest dici, q ideo dr laicus peccare magis, quia peccat in duobus,& quia rem ecclesię emit,& quia suo officio non debitam:arg.ff.de re iu.culpa.clericus autem in vno,quia emit tantum.

m ¶ *Damnabilius.*] idest,damnabiliter,arg. 27. q.2.coniuges. Vel hic appellat non militantes ecclesiæ, non laicos,sed clericos qui ecclesiæ non seruiunt.illi enim,qui emunt & non seruiunt,magis peccant; quo niam in pluribus quàm qui emunt & seruiunt. & secundum hoc non sunt contraria quæ hic signantur.

c Sic extra de prebe petitio. Archid.

n ¶ *Procuratoris.*] Generaliter sumitur hic nomen [c] procuratoris. arg.ff.de procu.l.1.

Addition. Aliquando procurator actoris vocatur responsalis, vt extra de restitu.spo.ex conquestione.in fi.

o ¶ *Præpositum.*] ‖Sed quam differentiam facit inter ista nomina,potest dici quod nomen præpositi generale est,& continet alia subse. arg. extra de ver. signifi. quamuis. Vel dic quod præpositus & œconomus nomina diuersa sunt, sed idem significant sicut primas & patriarcha. 99. distin. c. 1. vel bene possunt esse in eadem ecclesia præpositus & œconomus. De vicedomino planum est, quia ille est qui præest rebus episcopi.89.dist.cap. volumus. vicedominus in rebus episcopi, œconomus [d] in rebus canonicorum: sæpe tamen vnum ponitur pro alio.

‖Prepositus & œconomus differunt.

Coloss. 3. C. 2.

d Adde gl. & Bart. in l.1.ff. aduocatos. ff. de var. & extraor.cog.

p ¶ *Oeconomum.*] Oeconomus est cui res ecclesiastica gubernanda mandatur. C. de sacrosanct.eccle.iubemus.

†al. militãtes

q ¶ *Aduocatum.*] scilicet qui præest tantũ causis tractandis, qui aliàs dicitur syndicus.

r ¶ *Castaldum.*] scilicet qui habet curam externarum rerum, qui dicitur aliàs maior domus. 89.dist.volumus.

2 ſ. ea. cap. si quis.

s ¶ *Et iudicem.*] sicut in ecclesia Bon.sed nonne isti tres possunt esse laici, sic sine dubio.Qualiter ergo in istis officiis, quæ nihil spiritualitatis habent annexum, simonia committitur? dicit H. ‖quòd in omni administratione rei ecclesiasticæ committitur simonia,si ematur,sicut no. ſ. e.in prin.&hoc est simoniacum, quia prohibitũ; non ideo prohibitum, quia fuit ante simoniacum. sed alij non ita late extendunt simoniam,inhærentes consuetudini generali. dicunt enim quòd tunc tantum est simonia in empta administratione,idest dignitate, si talis est quæ habeat ali quod spirituale annexum sibi,aliàs non.

‖ql,intelligit ‖Emere administrationem rei ecclesiasticæ committitur simoniacũ est.

3 Tract. 10. in c.2.Ioannis. ‖ Oeconomus debet esse clericus.

t ¶ *In subiecto vero.*] ‖nonne etiã œconomus clericus debet esse? vtique prout cõcilium Hispaleñ. interpretatur 16. q.7.in noua. Dic ergo qꝺ istud,vero,potius aduersatur officio quàm ordini. nam circa alia constitit officium œconomi, & circa alia archipresbyteri, & aliorum hic sequentium.Quidam autem intelligunt hoc totum de clericis, in quibus dicunt simoniacum esse huiusmodi officia emere:& quod dicit, in subiecto vero,&c.ideo dicit,quia illi magis sunt subiecti regulæ ecclesiasticæ quàm iuri:licet omnes sint clerici. nam dum illi versantur circa exteriora negotia & administrationes, isti circa diuina officia: & ideo dicit,mancipatum officio,& non dixit, ordini. vel ideo dicit, in subiecto, &c. vt notetur quòd isti habent curam animarum annexam. & quod dicit de canonico vel monachò,nõ referas ad administrationem, sed ad emptionem præbendæ, vel ingressus monasterij. Vel ideo dicit, in subiecto regulæ,quia eos ligat illa constitutio, Nemo militans Deo, &c. [e] Superior autem administratio circa temporalia. & eos non ligat illa constitutio,Nemo militans Deo.

e 21.q.3.c.1.& 2.ad Tim. 2. cap.

Addition. Hic adde quod not. ſ. ead. quæstio. 7. si quis omnem. Archid.

v ¶ *Archidiaconum.*]Hoc totum intellige de dignitatibus ipsis.

a ¶ *Laudat.*

a ¶ *Laudat.*] in eo, q̃ laudat, nõ committit simoniã, sed in eo qđ vendit: quia quod commendandi causa dicitur, pro non dicto habetur. ff. de dolo, quod venditori; sed hoc verum est, dum commendatio consistit in genere. Nam vbi descendit ad specialia, tenetur ex eo, q̃ commendãdo plus vendidit, nisi quòd commendando dicit, sit in euidenti. ff. de contrahen. ea quæ.

b ¶ *Indefinite.*] [no. ex indefinita colligi vniuersalem, vt §. q.t. eos qui. ff. de aleato. l. 1. §. quod autem. ex quo enim à canone nil excipitur, nec nos excipere debemus, vt 31. q. 1. quòd si dormierit. ℣. 2. q. 5. consuluisti. §. dist. 19. si Romanorum. arg. §. dist. 55. si euangelica. §. ea. q. 1. sunt nonnulli. arg contra. ℣. 27. q. 1. idolatria a.

c ¶ *Hæc circa.* hæc particula de capitulo non est, &c.

Ex multis.] In hoc capitulo Alexander reprehendit Lucenses, qui non nisi per pecuniã clericis quamuis digniis ecclesiastica beneficia conferebãt, q̃ Alexãder detestatur, & auctoritate Calced. cõcilij ostẽdit eos dẽponendos, & auctoritate Christi eos de ecclesia deiiciendos, & ne tantum malum de manibus Alexandri requiratur, statuit & decreuit ne decetero aliquis q̃ ecclesiastico beneficio conferẽdo pecuniam fumat, nec aliquis pro eo habendo conferat: & qui contra hoc fecerit, deponatur, & ecclesia priuetur, & nisi resipuerit, anathematizetur.

CASVS. In prima parte reprehendit Alexander omnes simoniacos, & speciãliter Lucenses, inducendo auctoritatem Calcedonensis concilij & Domini qui vendentes & ementes eiecit de tẽplo. In secundã cõstituit, quod nullus committat simoniam. In tertia constituit pœnam depositionis cõtra transgressores huius constitutionis.

d ¶ *Nisi ei.*] simile habes. 32. distinctio. interdixit.

e ¶ *Ex principalibus.*] Papa tamen bene potest dispensare contra, si non sit in articulis fidei. vt. dist. sicut sancti. vel de vniuersali stratu ecclesię. vt not. 25. q. 1. c. sint quidam. ℣. dist. 16. sancta.

f ¶ *Inexpugnabili.*] quantum ad ordines retinendos.

g ¶ *Illos.*] scilicet emẽtes sacram manus impositionem.

h ¶ *Istos.*] scilicet emẽtes facram manus impositionem.

i ¶ *Corripiendi.*] arg. si moniacos sine precedenti admonitione esse puniendos, quod Hug. non concedit: ‖ quia secundum eum etiam in accusatione necessaria est admonitio propter euãgelium. 2. quæst. 1. si peccauerit b. Item vt volens accusare si defecerit, subeat pœnam quam conuictus aduersarius subiret. Item vt aduersarius non grauetur in expensis, & vt disciplina ecclesiæ non deseratur. 23. q. 5. excommunicatorum. argu. contra Hug. extra de simo. licet Hely. Ioan. Quidquid dicit Hug. illi decret. licet, stabitur. B.

k ¶ *A sancta ecclesia.*] id est, à consortio fidelium per anathema. ‖ nã ipsi fideles sunt domus Dei, vt ℣. de pœni. distinctione. 4. in domo. nam alias ipso iure sunt suspensi, vt no. ℣. ea. q. 1. reperiuntur.

l ¶ *Sanguis.*] idest, vindicta vel proditio, vel peccatum. ℣. 9. quæst. 3. episcopo.

m ¶ *De manu.*] ‖ nota prælatum ex negligentia sua teneri. 81. distinct, dictum.

ADDITIO. Adhoc 18. quæst. 2. cognouimus, 83. distin. inferior. 81. distin. dictum. vbi de hoc. Archid.

n ¶ *Conferre.*] isti volebant facere fraudem legi: quia nec etiam tali prætextu debet quis aliquid accipere vel dare. extra de vsu. c. super eo. & hoc est fraudulentum munus, vt ℣. eod. q. 1. si quis neque. Argum. contra. ℣. ea. q. 1. iudices.

a ¶ *Scriptu*

vnusquisque laudat a præpositũ d suum, quòd vendit, &c.] Ecce venerabilis Augustinus de præposituræ distractione agens, nomine columbæ sancti spiritus venditionem, vel emptionem accipit; sicut & omnes huius Euangelici capituli tractatores. Pensandum vero est, quã pœna mulctẽtur, qui iam Deo, & ecclesiæ suæ oblata vendunt, vel emunt: si cum flagellis à Dei templo eiecti sunt, qui, quæ Deo erant offerenda, vendebant, vel emebãt, Si de offerendorum venditoribus, vel emptoribus dictum est [Vos fecistis domum patris mei, domum negotiationis, & speluncam latronum;] quid dicetur de ecclesię iam oblatorum venditoribus, vel emptoribus? Et ne quis insanus obiiciat merito hoc Dominum tam acerbe vindicasse, quia tunc illa in Dei templo vendebantur; ecclesiasticæ vero res modo extra templum distrahuntur; attende superius Augustinum non determinantem locum venditionis, vel emptionis præpositorum; sed tantum indefinite b dicentem [Circuit aliquis emere columbam; vnusquisque præpositum suum laudat, quòd vẽdit:] non adiiciens, in templo, vel extra templum. Hæc circa c venditores, vel emptores rerum sacrarum sufficiant.

¶ *Integram epistolam Vrbani ij dilecto filio L. præposito ecclesiæ B. Inuentij apud Ticinum refert Deusdedit in sua collectione.*

o ¶ Propter spiritum sanctum.] *Additæ sunt hæ duæ voces, & totus hic locus emẽdatus ex ipsa epistola, quemadmodum & alia nonnulla.*

p ¶ Paschalis.] *Antea legebatur*, Paschasius libro de consecratione. *restitutus autem est locus ex vetustis codicibus, & originali Citatur enim hic quod habetur in capite antecedente ex epistola Paschalis Papæ.*

q ¶ O quot præposituras.] *Apud B. Augustinum (cuius multi vetusti codices hoc loco collati sunt) legitur.* ó quot proposita fecerunt: alterum propositum, &c. *Apud Vrbanum vero vbique est*, propoſita, & propoſitum.

r ¶ Præpositum suum.] *Apud B. Augustinum legitur*, vnusquisque ad propositum suum laudat, quod vendit. *In epistola vero Vrbani.* vnusquisque propositum suum laudat, quod vendit. *Nomine autem propositi apud B. Augustinum interdum significari sectam quamdam constat ex 2. lib. contra Cresconium, c. 56.*

Item Alexander secundus episcopus seruus seruorum Dei Lucensis ecclesiæ clero, & populo salutem perpetuam.

¶ Ministri, & seruitores ecclesiæ absque vlla venalitate ab episcopis ordinentur. C. IX.

EX multis temporibus hoc detestabile malum intra vestram ecclesiã inoleuisse cognouimus, vt nulli vmquã clerico, quamuis religioso, quãuis scientia & moribus prædito ecclesiasticum beneficium concederetur; nisi ei d, qui profano pecuniæ munere illud emere studuisset: fiebatque ecclesia, & res eius ita venalis, veluti quædam terrena, & villis merx à negotiatoribus ad vendẽdum exposita. Quod malum, quàm detestabile, quantũ Deo, sanctisque sit contrarium, & sacri canones docent, & fere omnibus manifestum existit. ¶ 2 Chalcedonense namque cõcilium vnum ex principalibus e, simili pœna condemnat eos, qui ecclesiæ beneficium interuentu pecuniæ acquirunt, & eos, qui sacram manus impositionem (per quã spiritus sanctus confertur) mercari dinoscuntur. Vtrosque enim auctoritate inexpugnabili f, illos § à beneficio, istos h à sacro ordine iubet expelli. Vnde humani generis redemptor omnes ementes, & vendentes de tẽplo eiiciens, cathedras vendentium columbas euertit, nũ mulariorum effudit æs, præcepti sui auctoritate denuntians, & dicens [Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.] illud quoque in eodẽ facto solicite considerate, quòd per totum textum sancti Euangelij nusquam repetitur Dominum tãta feueritate, tam districta censura iustitiæ, peccantes corripuisse, cum nõ solum eloquio increpans, verum etiam facto flagello de similibus verberans omnes eliminauit de tẽplo; aperte demonstrans, quòd tales negotiatores, non sicut ceteri peccatores sunt corripiendi i, sed à, templo Dei, idest à sancta ecclesia k lõgius sunt proiiciendi. Nam sicut per columbarum venditores illi denotantur, qui sacram manus impositionem vendere conantur; sic per nummularios, ecclesiastici beneficij venditores designantur, qui domum Dei, teste Euangelio, speluncam latronum efficiunt. Quapropter ergo Alexãder sanctæ Romanæ ecclesiæ, & Apostolicæ sedis episcopus (immo minister indignus) tot & tantæ mala in multis ecclesiis, & maxime in Lucensi ecclesia, ex iniqua concupiscentia fieri conspiciens, ne sanguis l iniquorũ à destricto iudice de manu m nostra requiratur, illa extirpare, & penit9 eradicare decreuimus. Cõstituimus itaque, & præsenti decreto firmamus (sicut olim nostri decessores fecisse noscuntur) vt nullus deinceps episcoporum, beneficium ecclesiæ (quod quidam canonicam †, vel præbendas, seu etiam ordines † vocant) pro aliquo pretio, vel munere clericis audeat vmquam conferre n: sed omnes ministros, & seruitores ecclesiæ gratis, & absque vlla venalitate in sancta ecclesia studeant ordinare. Nec eligant in domo Domini, qui maiores sacculos pecuniæ conferant; sed eos, qui moribus, & disciplina atque scientia diuites pro officio suo ipsã valeant subsidiare ecclesiã. Cõstituimus, & eodẽ modo firmamus, vt nullus cuiusquãque gradus clericus pro ecclesię beneficio aliqđ audeat cõferre, aut fabricæ ecclesiarũ, vel donariis ecclesiarum, seu

tes ecclesiasticum beneficium.

a ¶ *Scriptura.*] ℣. ea. q. 1. non est putanda. 14. q. 5. forte.

b ¶ *In Calcedonensi.*] ℣. ea. q. 1. si quis episcopus.

c ¶ *Posit.*] arg. cum simoniaco non posse dispensari in ordine, vel beneficio simoniace acquisito. arg. ℣. ea. q. 7. requiritis. ℣. ea. q. c. si quis neq;. Io. ‖ tamen cum eo qui scienter committit simoniam, solus Papa dispensat. 25. q. 1. §. his ita. verſi. fic & summæ. sed si eo ignorãte simonia cõmissa fit, vel sit tãtum in animo, episcopus dispensat, vt extra de simo. de regularibus. & c. ex inſinuatione. & c. fin. immo cum solo animo cõmittitur simonia, sola pœnitentia sufficit. extra de simo. c. fi. & ita dixit T. super decr. de simo. nobis. Io. Vel sic, in prælatione non potest episcopus dispensare, nec in ordine per simoniam acquisito, sed in beneficio sic a, vt innuit illa decre. nobis. B.

Vrbani.] CASVS. Aug. tripliciter exponit Euãgelij verba, vbi dicitur, q̃ Christus eiecit de tẽplo vendentes, & ementes. Et dicit primo, q̃ ementes, & vendentes intelliguntur, qui emũt vel vendũt spiritualia. Secundo, qui cõtra iustitiam vendunt & de iure facere tenentur. Tertio, qui quod debent proximo, persoluere nolunt gratis.

d ¶ *Competit.*] arg. q̃ in transactione illicite pecunia interuenit, cũ remittitur alicui q̃ de iure erat illi remittendum.

e ¶ *Iustitiam.*] arg. ‖ q̃ sententia etiam iusta si pecuniã data fuerit, nullius momenti sit, & simoniam committit, vt 14. q. 5. non sane. 11. q. 3. qui recẽte b. sed quiæ præmisit expositionem de simoniacis, videtur, quòd in his duobus modis non sit simonia, quod verum est: aliàs tamẽ graue peccatum committitur, & sententia non valet. 2. q. 6. §. diffinitiua, ver. venales. C. de pœ. iudic. qui ma. iu. l. 1. Dicunt tamen quidam, q̃ si causa est ecclesiastica, q̃ qui iustitiã emit, simoniam committit, nisi in matrimonio. ℣. ea. q. 1. quidquid inuisibilis.

f ¶ *Debitam.*] ‖ videtur ergo, q̃ theologi, & decretistæ non possunt aliquid percipere ex eo, qđ docent. nam ad hoc tenentur, vt 43. dist. Ephesiis. 16. q. 1. renertimini. ar. contra. 28. q. 1. iam nunc. 12. q. 2. charitatem. Sed dic accipi posse licitæ c, vt ℣. ea. q. 1, qui studet. super ver. sanitatis. Sed pone promissionem factam: quando tenetur sibi soluere? Dico, quòd in principio anni. arg. c. de profes. l. medicos, lib. 10. Item aduocatus in principio debet salarium accipere d. ff. loca. qui operas. arg. contra. c. de suffra. l. vna. Salarium autem non debet excedere summam centum aureorum. ff. de var. & extraord. cog. l. 18. si cui cautum est.

f ¶ *Debitam.*] i. quam iure tenentur soluere, scilicet cum aduocato dat pecuniam, vt ipsum defendat, sic vacat illa glo. Videtur ergo.

Non solum.] CASVS. Non dicuntur tantum simoniaci qui ordines, vel beneficia ecclesiastica prætio largiuntur, sed etiam ij, qui officium suæ dignitatis, scientiæ, vel alterius doli nolunt exercere, nisi causa retributionis humanæ, quia faciunt contra auctoritatem Apostoli dicentis: Qui loquitur. & c. sequens c. patet. in quo dicitur, q̃ qui res quæ intuitu consecrationis ecclesiæ proueniunt, illicite alienat, simoniam committit.

rum, seu etiam quod pauperibus sit tribuendum; quia (teste a scriptura 21) qui aliquid male accipit, vt quasi bene dispenset, potius grauatur, quàm iuuatur. Quòd si aliquis diuinorum præceptorum, & animarum salutis immemor, præfatũ beneficium ecclesiæ, iniqua cupiditate ductus vendere, vel emere temerario ausu præsumpserit, sicut in Chalcedonensi b concilio definitum est gradus sui periculo eum subiacere decernimus: nec ministrare posſit c ecclesiæ, quam pecunia venalem fieri concupiuit, & insuper terribili anathematis mucrone perfossus (nisi resipuerit) ab ecclesia Dei, quã læsit, modis omnibus abscindatur.

a *Extat integra hæc epistola in bibliotheca Vaticana post librum Anselmi Lucensis.*

a ¶ Teste scriptura.] *Hic referuntur verba ipsa beati Gregorij ex epistola ad Syagrium, quæ habentur. ℣. ead. q. 1. c.* non est putanda.

Item Gregorius homilia 39.

¶ Qui dona Dei vendunt, vel emunt, pariter a Deo damnantur. C. X.

2 VEndentes, & ementes è templo eliminat Christus; quia vel eos, qui pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos, qui donum spiritus emere nituntur, damnat. *Item infra.* ¶ Vendentes in tẽplo sunt; qui hoc, quod quibusdam iure competit d, ad præmium largiuntur. Iustitiam e enim vendere, est hanc pro præmij acceptatione † seruare. Ementes vero in templo sunt qui dum hoc persoluere proximo, quod iustum est, nolunt, dumque rem iure debitam f facere contemnunt, dato patronis pretio † emunt peccatum.

Item Beda ad c. 2. Ioannis.

¶ Qui gratiam, quam à Deo accipiunt, non gratis exercent, venditores columbarum sunt. C. XI.

3 NOn solum venditores sunt columbarum, & domũ Dei faciunt domũ negotiationis, qui sacros ordines, largiendo pretiũ pecuniæ, vel laudis, vel etiã honoris inquirunt, verum ij quoque qui gradum vel gratiam g in ecclesia spiritualem, quam Domino h largiẽtes perceperunt, non simplici intentione, sed cuiuslibet humanæ causa retributionis i exercent, contra illud Petri apostoli [Qui loquitur, quasi sermones Dei k: qui ministrat l, tamquam ex virtute, quã administrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus per Iesũ Christum] Quicumque ergo tales sunt, si nolunt veniente Domino de ecclesia auferri; auferant ista de actibus suis, ne faciant domum Dei, domum negotiationis.

Item ex epistola Vrbani Papæ.

¶ Quæ ex consecratione proueniunt, in suum ius vi, vel nomine nemo conuertat. C. XII.

RES ecclesiæ quæ ex consecratione proueniunt, in suũ ius, vel vi, vel aliquo munere aliquẽ m conuertere non debere docens sanctus Vrbanus n ait [4 Quisquis] res ecclesiasticas (quæ dona Dei sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donãtur, quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debẽt) propter sua lucra vẽdit, vel emit, cũ eodẽ Simone donũ Dei pecunia possideri existimat.

β ¶ Quisquis.] *Hæc sunt ex epistola Vrbani II. quæ refertur ℣. c. saluator. Verba autem antecedẽtia nusquam reperta sunt: quamuis similia quædam. dissimili tamen sententia, legantur in epistola B. Vrbani primi. In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus caput hoc sic citatur*, Item Beba ex epistola Vrbani Papæ: *quod non cohæret.*

Item Gregorius septimus.

¶ Simoniacus est episcopus, qui decimas, & oblationes laicis, non clericis distribuit. C. XIII.

5 PEruenit o ad nos fama sinistra p, quòd quidã episcoporũ nõ sacerdotibus proprię diœcesis decimas, atque Christianorũ oblationes q conferant; sed potius laicalibus r personis, militũ videlicet, siue seruitorũ, vel (quod grauius s est) consanguineis. Vnde si quis amodo episcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos, & inter antichristos non minimus habeatur. 6 & sicut Nicæna synodus de simoniacis censuit, & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici siue prætio, siue beneficio, æterni incendij ignibus deputentur.

g ¶ *Vel gratiam.*] alicuius scientiæ, vel alterius doni.

h ¶ *Domino largiente.*] ℣. 16. q. 1. reuertimini.

i ¶ *Retributionis.*] Cum enim sint litterati, & aliis donis prædi, nolunt nisi intuitu humanæ retributionis hæc exercere in ecclesia, vt ℣. e. q. 2. quàm pio. & extra de magistris. c. 1. 2. & 3. ‖ nã dicit etiam lex, quòd ciuilis iuris sapientia non sit pretio nũ mario dehonestãda, &c. ff. de va. & extraor. cog. l. 1. §. 1. dicit tamẽ lex, quòd tutor q̃ facultate pupilli debet magistro dare. ff. de admi. tuto. l. cum plures. §. si tutor.

k ¶ *Dei.*] idest, Deo attribuit, non sibi.

l ¶ *Qui ministrat.*] i. loqui & ministrare debet.

m ¶ *Aliquem.*] Et ita videt q̃ simoniacus sit violẽtus raptor vel detẽtor c: sicut alias dicit cõmittere sacrilegiũ qui res ecclesiæ promissas non dat. arg. 17. q. 4. c. 2.

n ¶ *Vrbanus.*] Hic vnus Vrbanus de alio facit mẽtionẽ: & ita fuerunt duo. 81. dist. & si qui sint.

Peruenit.] CASVS. Dicitur hic q̃ inter maximos hæreticos debet computari qui laicis extraneis, seruiẽtibus vel consanguineis & non sacerdotibus decimas & oblationes cõcedit: & q̃ dant & qui recipiunt, æterno incendio puniuntur. quod H. videtur intelligere de iure spirituali: sed Bene intelligit etiã de temporali fructu. Sequens cap. patet.

o ¶ *Peruenit.*] ℣. 16. q. 7. peruenit.

p ¶ *Sinistra.*] No. de episcopis qui oſa agunt sinistre, vt 35. di. ecclesiæ.

q ¶ *Oblationes.*] 10. q. 1. quia sacerdotes.

r ¶ *Laicalibus.*] qđ fieri non debet, vt extra de deci. prohibemus. Vnde nota, q̃ fructus bene possunt dari laico ex causa: ‖ sed ius decimale nequaquam: nam aliud est ius, aliud est ipsa res: sicut dicit iurisperitus, quòd cũ dicimus vitulum esse fructum vaccæ, non ius, sed corpus demonstramus. ff. de eui. l. vaccæ. possunt ergo dari decimæ, id est, res ipſæ in feudum; sed tamen non transibit ad heredes. extra de deci. ad hoc. vnde forte secundum q̃ feudum proprie accipitur, non possunt dari in feudum. extra de deci. quamuis f. De hoc dixi. 16. q. 1. c. vlt. Et no. quòd si dantur decimæ laicis, & aliqua crescant noualia, non accrescunt eis decimæ noualium, sed ecclesiis. extra de elec. c. tua. Et dicit Innocentius quòd in his restringenda est potestas, non prorogãda. extra de dec. c. tua nobis.

s ¶ *Grauius.*] Not. q̃ minus peccatũ propter adiunctum grauius punitur. minus enim peccatum est dare consanguineo quã extraneo. 86. dist. non satis. hæc est ordinata charitas: sed q̃a prouidẽdo cõsanguineis enormiter

Ioan. 2.

‖ Vniuersalis ex indefinita colligitur. Matt. 21.

Papa non dispẽsat in duobus casibus.

e Deusdedit p. 2.

f Vbi de hoc & 16. q. 3. §. fie etiam. ibi videas.

1. Pet. 4.

5 ℣. 16. q. 7. c. 1. Pol. l. 3. tit. 11.

6 In canonibus Nicænis ex Arabico versis. c. 29. ‖ Decima non quid põ dari laico.

4 ℣. ead. c. saluator.

c Et sic tãquã violentus tenetur de vi: & ve: ũ est quòd violentia cõmittit. q. a non gratis accipit & quodãmodo ab initio extorquet secundum Ioan. de Fan.

enormiter lædũ: ecclesias, idcirco dicit, q̃ peius est dare cõsanguineis, idest, inde grauiorẽ læsionẽ sentit ecclesia. ſi.ſ.33. q.2.latorem. Vel dic grauius, idest, communius, 32.q.7. quid in omnibus. nam cæci sunt episcopi circa nepotes. 8.q.2.dilectissimi. vnde tantus impetus in eo omnia fundendi fuit restringendus, vt dicit l.in alio casu. ff.a dleg.Iul.de adul.nec in ea.

a ALtare.] i. quæ in altari offeruntur: vel in administratione altaris: vel in ecclesia.

b ¶ *Et decimas.*] scilicet si eps ab aliquo milite redimeret decimas, nõ est simoniacum: sed rei ecclesiasticę libaratio. sed si emeret à laicis cũ nollent tribuere, simoniacum esset.

ADDITIO. De hoc no.16.quę.7.decimas.ibi videas. Archid.

[1] Pol.l.3.ti.11. SI quis præbendas.] CASVS. Dicit hic q̃ qui beneficium vel dignitatem vel sacramentũ ab ecclesia per pecuniã acquirit, acquisito careat: & emptor & venditor & interuentor nota infamiæ percellantur. Vnde statuitur vt nec pro pastu nec sub obtentu alicuius cõsuetudinis aliqd exigat.

c ¶ *Præbendas.*] vel benedictiones nubentium: vel sepulturas. extra de simo. cum in ecclesiæ.

d ¶ *Sacramentum.*] in quo confertur gratia: aliter sumi potest pecunia. 32.q.2.honorantur. M. tamen contrariũ dicit. arg. extra de offic.deleg. causam. extra de sponsa duobus.

[2] a Pan. 1.8 ca. 118 ex Cabilonensi.

e ¶ *Et consecrationes.*] ‖Sed numquid consecratio altaris est sacramentũ? Sic, large sumptum, cum sit sacræ rei signum, vt hic, & extra de simo. cum sit Romana. arg.24. q.1.§.sed illud.

‖ Consecratio altaris est sacramentũ large sumptum.

f ¶ *Intereuniente.*] militiam sæcularẽ bene potest quis emere. ff. de act.emp.creditor.§.inter venditorẽ. & §.sed quod ante.

[3] a De hoc ſ. c. q.6.c. vlti.

g ¶ *Percellantur.*] scilicet in perpetuũ. ſ.ea.q. 3. ſi qs. & c.saluator. ſ.ea.q. 1.ſi quis episcopus.

h ¶ *Consuetudinis.*] Ar. ‖consuetudinem longam nõ facere ad licentiã vel excusationẽ simoniæ. extra de sim. cum in ecclesiæ. Arg. contra in authẽ. de sanc.epi.§.pro cõsuetudinibus. coll.9.q.3. conquestus. ſ. 100.dist.c. nouit. ſ.ea.q.1. reperiuntur. ſ. dist.4.denique. Ar. cõtra. ſ.32.q.4.obiiciuntur. contra. ſ. dist.8. ſi consuetudinem. ſ.8.q.2. quæsta est. Io. Hodie ꝓtexeu consuetudinis nihil peti potest, nec ante nec post, vt extra de simo. Iacobus. B. nisi hoc reperiatur à iure permissum, vt no. ſ. q.2. placuit.

‖ Consuetudo non excusat simoniam.

i ¶ *Diminutione.*] nisi cũ ex causa detinet fructus episcopus: vt extra, vt ecclesiasti. benefi. sine dimi. vt nostrũ. Et ita si dignitas deferat alicui diminuta, insolidum potest eam petere. ar. extra de inst. cum venissent.

Vnc ergo.] Hæc quæstio dinidit in quattuor partes. Et ꝗritur hic vtrũ teneatur filius ꝓ paterno crimine: & in hac prima pte q̃stionis ꝓbat p x. auct. q̃ nõ tenet. Secũda ibi, *Sed obijcit*. Tertia ibi, *His itaq;*. Quarta ibi, *Notãdũ*. Io. de Fã. CASVS. Hic intitulatur 4.quæstio qua quæritur an quis reus sit criminis quod eo ignorante pater admisit: & q̃ ignorantia eum excuset, multorum auctoritatibus probatur. Sequens c. patet.

¶ *Infra etiam 16. q. 7. c. peruenit, citatur caput hoc ex Gregorio. Ac sane Lambertus Scafneburgensis narrat episcopum quẽdam Bambergensem, ecclesiam illam contra excommunicationem, & priuationem Gregorij septimi fauore militum, quibus multa largiebatur, per aliquod tempus retinuisse: & in ipsius Gregorij vegesto lib. 6. epist. 5. simile quiddam reprehenditur in Herimanno episcopo Metensi.*

Item Paschalis secundus.

¶ Spiritum sanctum vendit, qui decimas pro pecunia tribuit. C. XIIII.

[1] ALtare a, & decimas b per pecuniam dare, & spiritũ sanctum vendere, simoniacam hæresim esse nullus fidelium ignorat.

¶ Supra ead. q. 1. c. presbyter.] *Hoc idem tribuitur Gregorio, quod hic Paschali secundo. Et fortasse Paschalis hoc, vt multa alia, accepit à Gregorio septimo, quæ ipse innouauit. In Polycarpo lib. 3. tit. 9. citatur ex concilio Toletano.*

Item Innocentius secundus in synodo Romana, c. 2.

¶ Careat honore male acquisito qui ecclesiastica beneficia pro pecunia intenire tentauerit. C. XV.

[2] SI quis præbendas c, vel prioratum, seu decanatũ, aut honorem, vel promotionem aliquam ecclesiasticam, seu quodlibet sacramentum d ecclesiasticum, vtpote chrisma, vel oleum sanctum, & consecrationes e altarium, vel ecclesiarum, interueniente f execrabili ardore auaritiæ per pecuniam comparauerit; honore male acquisito careat; & emptor, atque venditor, & interuentor nota infamiæ percellãtur g: & nec pro pastu, nec sub obtentu alicuius consuetudinis h ante, vel post à quoquam aliquid exigatur, vel ipse dare præsumat; quoniam simoniacum est: sed libere, & absque diminutione i aliqua, collata sibi dignitate atque beneficio a perfruatur.

a ¶ Beneficio.] *Ex duobus manuscriptis huius concilij exemplaribus in vno sic legitur, in altero vero,* officio.

De secunda, & tertia quæstione quid sacri canones diffiniant, auctoritatibus hincinde in medium deductis patefactum est.

QVÆSTIO IIII.

[1] NVnc ergo de quarta k quæstione est pertractandum; an paternũ crimẽ huic imputetur, quod eo ignorante constat admissum. Quòd ignorantia hunc excusęt, multorum auctoritatibus probatur.

Ait enim Augustinus, epist. 48. ad Vincentium.

¶ Alienum crimen, nescientem non maculat. C. I.

NVllius l crimen maculat m nescientem.

Item eadem epistola.

¶ De eodem. C. II.

QVis locus innocentiæ relinquitur, si alienum crimen maculat nescientem?

¶ *Verba B. Augustini sunt hæc*, Quis locus innocentiæ reseruatur, si crimen est proprium, nescire crimen alienum?

Item in Africano cõcilio, c.14. legitur.

¶ De infantibus, qui ab hæreticis baptizantur. C. III.

[4] PLacuit de infantibus, qui ab hæreticis baptizantur; ne, quod non suo fecerunt iudicio, cũ ad ecclesiam Dei salubri proposito fuerint conuersi, parentum illos error impediat, quominus promoueantur n sacri altaris ministri.

Item in eodem, c.24.

¶ De eodem. C. IIII.

[5] QViapud Donatistas paruuli o baptizati sunt, nondum scire valentes erroris eorum interitum, & postea quàm ad ætatem rationis capacem peruenerunt, agnita veritate falsitatem eorum abhorrentes, ad ecclesiam Dei catholicam per vniuersum mundũ diffusam, ordine P antiquo per manus impositionẽ recepti sunt; tales ad susciendum munus clericatus nõ debet impedire nomen erroris.

Item Leo quartus † Ebrunio, & Adelfrido episcopis.

¶ Consanguineorũ maleficia in nullo clericis obsunt, nisi conscij fuerint. C. V.

QVia præsulatus nostri (quod bene nostis) magisterium non solum de sacerdotum, verum etiam de sæcularium vtilitatibus postquam ad discretionem peruenerint, errori non consenserint, recepti ab ecclesia poterunt promoueri.

o ¶ *Paruuli.*] idest, doli non capaces. de consecratio. dist.4. paruuli.

p ¶ *Ordine.*] idest, secundum antiquam regulam ecclesiæ.

Via præsulatus.] CASVS. Quidam presbyter iniuste fuit sua ecclesia spoliatus, quam alius presbyter simoniace acquirere nõ erubuit. vnde consanguinei primi presbyteri dolore conuicti secundum presbyterum comprehendentes, ei oculos eruerunt: pro quo facto primus presbyter fuit excommunicatus. Sed quia primus sacerdos (vt dicebat) nullo modo consensit: mandat de hoc Papa inquiri: & si inculpabilis inueniatur, absoluatur. Sequens lex, & c. quòd sequitur, plana sunt.

Ablata.

a ¶ *Ablata.*] Et ideo erat ei restituenda, licet hoc expresse non dicatur. sufficit enim conqueri de spoliatione, licet expresse non petatur re stitutio, vt 2.q.1.notum. extra de causa pos. cum ecclesia. hic tamen non respondet ad hoc: sed respondeo eum innocentem, ergo & restituendum. arg. C. de diuer. rescr. l.1. extra de coniu. lep. c.2.

b ¶ *Voluntate.*] Arg. ꝙ nudam voluntatem teneatur quis purgare si suspectus habetur: ‖& ali bi nuda voluntas legitur grauiter plectenda, vt ſ. de pæ. dist. 1. si quis eum. & cap. si quis pulsatus. & 32.q.5. qui viderit. Argu. contra de pæ. dist. 1. cogitationis. Dicas igitur, &, pro ideſt. Vel dic de voluntate in actum producta: aliàs non tenetur purgare eam: argu. 23.q. vlti. ca. vlt. & est si. extra de homi. Petrus. extra de testi. constitutis.

‖ Voluntas nuda est quando que plectenda.

c ¶ *Canonicæ.*] Arg: ‖ ꝙ si consanguinei alicuius clerici absque eius consensu episcopum suum offenderent, propter hoc episcopus non potest priuare clericum beneficio. arg.24.q.3.cap.1. ipse tamen episcopus non debet conqueri de consanguineis. si credit quòd ita acerbe eum puniant. Sed numquid tenetur eis remittere actionem iniuriæ, cum sciat quòd si nõ remiserit, interficient eũ fratres sui? Non, dum tamen ipse eis nihil dicat: rancorem tenetur dimittere. 90. dist. si quis contristatus.

‖ Episcopus hæretico priuare non potest clericũ, cuius parentes ipsum offenderunt.

d ¶ *Remissio.*] Nullam enim pœnã patietur iniuste excommunicatus, vt 9.q.3.non debet. ‖sit enim vt iniuste, & c.C.de pœ. sancimus.

[1] Lib. 48. tit. 19. l.16.

e ¶ *Rimen.*] ¶ *Ex suo admisso.*] Non enim debet aliquis alieno odio prægrauari. C. de inof. test. si quis in suo. §. legis. & hoc est verum in pœnis: secus in vsucapionibus: quia vitiũ trãsit ad heredẽ. ff. de acqu. pos. Pomponius. Item q̃ hic dicitur, ‖regulare est, vt 56. dist. vndecumque. & c. nasci. & c. satis. in casu tñ quandoque aliter inuenitur de temporali pœna, vt 6.q.1.§.verũ. &c. ex merito. 15.q.vl.cũ multę. & 14.q.3.§. is ita. ſ.q.1.ferẽ. 3.q.1. audacter. & dist. 48. §. ecce cum multis aliis capitulis.

3 Ex Cath. c.48

4 paulo ante in origin.

f ¶ *Vdei.*] ¶ *Fideles.*] Sed nihil speciale cõstituitur hic circa Iudæos. idem enim fit in filiis aliorum damnatorum. C. de bo. dã. auth. bona. nisi in damnatis crimine læsæ maie. vt 6.q.1.§. verũ. ‖Præterea si cõuertantur filij ad ecclesiam, non pñt eos parentes exheredare. extra de Iu. Iudæi. Quid iuris sit de filiis hæreticorum, dixi 23.q.7. in princ. Ioan.

‖ Iudæi filios suos ad ecclesiam conuertentes exheredare non possunt.

Am.] CASVS. Dicitur hic quod ex quo filius à patre suo diuisus est, & alter effectus: patris delictum filium non grauat, si filius non consenserit: sed peccatum originale filius à patre contraxit: quia tunc non erat alter ab eo: immo vnus cum ipso: quod crimen contrahitur ab Adam: & sicut per alienum officium quis nescíens regeneratur, ita nescíens peccato originali coinquinatur.

5 Decretũ p. 2.

g ¶ *Genuit eũ.*] siue de natiuitate ĩ vtero, siue de natiuitate ex vtero a. scilicet cum consentit ad peccatum alterius. ſ. dist. 56. vndecumque. ſ. 15.q.8.c.3. contra ſ.23.q.4.ita. & cap. si quis à catholica.

6 alterius

h ¶ *Consensione.*] Sed nec tunc dicitur teneri peccato alterius: sed suo, scilicet cum consentit ad peccatum alterius. ſ. dist. 56. vndecumque. ſ. 15.q.8.c.3. contra ſ.23.q.4.ita. & cap. si quis à catholica.

i ¶ *Reatum.*] idest, causam reatus, scilicet originale peccatum. ex ‖hoc cap. colligitur quòd aliud est in via, aliud in inuio. nam non potest quis peccare per alium: licet posit saluari per alium, vt de pæ. dist.1. tres. & de conf. dist.4. quæris. & bonum simile est in lege. nam dicit lex quòd si quis habet filium, & postea creatur decurio, iste non dicetur filius decurionis: sed illi tantum qui postea geniti sunt. C. de decur. l. vlti. ff. eod. l.1.§. in filiis.

7 Sub. quibus non nocet. c. amissa gratia. & hic videtur. ar. contra. de consec. dist.4. ex hoc videtur q̃d vot. extra de tempo. or. quæs. 1. in gl. f. ‖ & c. Archi. in via, & in inuio, differt.

k ¶ *Vnus.*] Partus enim pars viscerum est, vt ff. de ven. inspi. l.1.§.1. licet sit arg. contra de conse. dist.4.si quidquid.

‖ Partus est pars viscerũ.

l ¶ *Admissum.*] ideſt, receptum.

m ¶ *Anima.*] sicut Dominus per Ezechielem ait, vt ſ.24.q.3.si habes.

n ¶ *Consecrandus.*] ideſt, baptizandus. Io.

effectus, peccato alterius sine sua cõsensione nõ tenetur obnoxius. Traxit ergo reatũ i: quia vn° k erat cum illo, & in illo, à quo traxit quãdo, ꝙ traxit, admissum + est. Non autẽ trahit, alter ab altero, quando sua vnoquoque propria vita viuente iam est, vnde dicatur [Anima m, quæ peccauerit, ipsa morietur.] Vt autem posit regenerari per officiũ voluntatis alienæ, cũ offertur consecrandus n, facit hoc vnus spiritus, ex quo regeneratur oblatus.

Hinc etiam Gregorius in lib. 26. Moralium, c. 8. in c. 35. Iob.

¶ Sacramentum, impietas alterius nocet. C. IX.

[6] HOmini o, qui similis tui est, nocebit impietas tua; & filiũ hominis adiuuabit iustitia tua. ‖Humana impietas ei nocet p, quẽ peruertẽdo inquinat: & rursus cũ adiuuat nostra iustitia, quẽ à prauis actionibus mutat. Nocere enim vel iuuare nesciunt ea, quæ q vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non possunt.

Econtra Dominus ad Moysem: [*Ego sum Deus zelotes, qui visito r peccata patrum in filios vsque in tertiam, & quartam generationem,*] *licet nõ inæqualitate iudicij, sed magnitudine clementiæ Augustinus asserit hoc dictum, ita dicens:* [*Intertia, & quarta generatione peccatum patrum se Dominus comminatur in lege filiis reddituruṁ t, non inæqualitate vindictæ, vt alij peccent, & alij puniantur; sed magnitudine clementiæ: dum semper expectat ad pœnitentiam; & quod in prima generatione delinquitur, non prius corrigit, & emendat; nisi & tertia, & quarta generatio venerit u,*] *Cum ergo v de baptizatis ab*

‖ Delictorum quadruplex est generatio.

quæ non punitur. de pæn. dist.1. cogitationis. Tertia dicitur consensus: & iste punitur. nam facientem & consentientem par pœna constringit. 2. q.1.notum. Quarta est opus: & ista similiter punitur in filios: cũ sint imitatores paterni sceleris: aliàs non. ſ.ea.q.1.cito turpem. Aliter numeratur istæ quattuor generationes. de pæ. di.1. super tribus.

Ezech.18.

t ¶ *Redditurum.*] ideſt, vsque in tempus filiorum, & vltra eos expectaturum ad pœnitentiam de peccatis suis.

7 o ¶ *Inæqualitate.*] vt alij peccẽt, & alij puniãtur, put sequit: & est vna dictio inæqualitate. & hæc verba, licet nõ inæqualitate, sũt verba Aug. & auctoritas ista facit ad propositum G. expositio vero contra eum.

x ¶ *Venerit.*] ideſt, nisi cum vitam finierit. Io.

Iob.c.25.

CVM ERGO. CASVS Dixit supra Gratia. quòd peccatum patris filiis imputari non debet. & quòd per ignorantiam excusantur. Sed cum Inno. dicat, quòd baptizati ab hæreticis scienter promoueri non possunt: patet quòd infantes ab hæreticis baptizati, cum ipsi iuxta Africanum concilium valeant promoueri, sola ignorantia excusentur. Nam vt ait Aug. peccata parentum filiis non imputantur: nec spirituali pœna propter hæc puniuntur: quare ab officio & beneficio ecclesiæ propter hæc priuari non debent, cum sit pœna spiritualis. Præterea si excusatur qui ignoranter à simoniaco ordinatur: ergo iste de quo dictum est in themate, excusandus est: quia per ignorantiam simoniace ordinatur. Innoc. ſ.1. quæst. ventum est. in fin. Africanum concilium ſ.ea.d.q.placuit. Sicut Augu.24.q.3.si habes. Vrbani. ſ.1.q.1.si qui à simoniacis.

Exo.20.

y ¶ *Cum ergo.*] Hic ostendit quòd ignorantia excusat infantes ab hæreticis

hæreticis ordinatos: & à simili videtur excusandus cui ignoranti pater ecclesiam adeptus est.

a ¶ *Ignorantia.*] sed non semper. de pæn. dist. 2. sciendum. & j. c. prox. turbatur. §. notandum.

b c N *On imputantur filiis.*] 5. ead. q. placuit.

¶ *Pœna.*] scilicet excommunicationis. j. 24. q. 3. si habes. sed alia bene. extra de fil. presb. c. 1. & j. ea. q. 1. c. 1. & ideo sophistice procedit de vna ad aliam. arg. contra 56. dist. c. 1.

d ¶ *Item si excusatur.*] vt 5. ea. q. 1. si qui à simoniacis.

e ¶ *Excusandus.*] Excusantur à reatu criminis: sed non quin priuentur beneficio. j. ead. q. 5. c. 1. & c. præsentium.

SED OBIICITVR. Hæc est secunda pars qst. in qua probatur contrarium per tres auctoritates. Io. de Fan.

f E *Ecclesia.*] ¶ *Pactione.*] j. 18. q. 2. Eleutherius. contra. Sol. aliud est non prius consecrare nisi aliquid ex pacto detur vel promittat, quod hic penitus reprobatur. aliud est post dedicationem pacisci de annuo reditu ex oblationibus ecclesiæ suggerente episcopo, & eius ecclesiæ presbyteris pro futuro: quod ibi fieri pmittitur. H. contra 7. q. 1. episcopus. 5. ead. q. 1. non nocet. Sed dic q hic nõ fuit consecrata in forma ecclesiæ: & ideo debet cõsecrari. de consec. dist. 1. ecclesias. Vel dic in odiũ consecrantis hoc dici. simile 24. q. 1. pudenda. & ideo ita interpretat Gratia. j. §. his ita. ver. in detestatione. quia reuera est consecrata.

ITEM PECCATO. CASVS. ‖ Hic probat quòd vnus punitur pro alio temporaliter: & primo per historiam de Achan. Secundo per historiã de Achab. Tertio per plagas Aegyptiorũ. Quarto per arcæ domini captionem. Quinto per historiam filiorum Heli, quæ habetur 36. dist. legant. Sexto per prophetas, pter peccata populi captiuatos.

g ¶ *Item peccato.*] Hic probat, quòd vnus punitur pro alio temporaliter. primo per historiam de Achan. secundo per historiam de Amalecitis. tertio per plagas Aegyptiorũ. quarto per arcæ captionem. quinto per prophetas propter peccata plebis captos.

h ¶ *Acquisita.*] Idem est de vsura extra de vsu. cum tu. & est ratio, qa in vitium succedunt parentum. ff. de diuer. & tempo. præscrip. cum heres. nam turpia lucra sunt ab heredibus extorquenda. ff. de calum. l. in heredẽ. Arg. contra. C. ne ex delict. defun. l. vnica. sed de canonica æquitate semper tenetur, etiam si nihil ad eum peruenit ex maleficio, vt dixi 16. q. 6. si episcopum.

i ¶ *Achan.*] & nõne iam dixit de pctõ Achan, sic: sed non de plebe.

k ¶ *In manu.*] ideo repetit, vt addat de populo, de quo nihil dixerat.

HIS ITAQVE. Hæc est tertia pars quæst. in qua dicitur q septẽ hæreticis Innocentius scribat [1 *Lex est ecclesiæ ijs, qui ab hæreticis baptizati sunt. per manus impositionem laicam tantum communionem præbere, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare;*] patet, quòd *infantes, qui ab hæreticis baptizati sunt, sola excusat ignorantia* a; 2 *vt iuxta illud Africani concilij ad suscipiendum clericatus officium non eos impediat nomen erroris.*

Item sicut Augustinus scribit ad Auxilium episcopum, epist. 75.

¶ De eodem. C. X.

N On imputantur b filiis pec-cata parentum, quæ post eorum natiuitatem à parentibus cõmittuntur: nec pro peccatis parentum spirituali pœna c filij sunt plectendi.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus & caput hoc, & sequentia vsque ad finem quæstionis coniuncta sunt superiori. Nam sententiis hinc inde acceptis, verba fere de suo (quod sæpe facit) in his Gratianus refert. Et huius quidem partis sententia est apud B. Augustinum loco indicato. Verba autem ipsa referuntur* j. 24. q. 3. c. si habes.

Officio autem, vel beneficio ecclesiæ priuari, spiritualis pœna est: non igitur hanc ex peccato patris prometur filius. Item si excusatur d, *qui ignoranter à simoniaco ordinatur, vt supra in cap.* 3 *Vrbani legitur; & iste excusandus est* e, *qui per ignorantiam simoniace ordinatur.*

2 *Sed obijcitur illud Gregorij.* α

α ¶ Gregorij.] *In aliquot vetustis codicibus legitur*, Augustini. *Anselmus vero citat ex Alexandro secundo.*

¶ De ecclesia, quę pactione consecratur. C. XI.

4 E Ccleſia, quæ pactione f consecrata fuerit; potius execrata, quàm consecrata dici debet.

Item peccato g *ciuium, thesauri Hiericho anathematizati leguntur, Vnde Achan, qui regulam auream, & quædam alia pretiosa furatus est, de anathemate dicitur tulisse.* ¶ *Item peccato Amalechitarum, animalia eorum iussa sunt interfici: quibus quia Saul pepercit, audiuit à Samuele* [*Nescis, quia peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere?*] ¶ *Item peccato Aegyptiorum possessiones eorum grandini traditæ, iumenta, & primogenita eorum, morte consumpta sunt.* ¶ *Item peccato Israelitarum, arca Domini Philistæis tradita est. Si ergo quæ sensa carent, vt ecclesia, altare, arca Domini, lapides Hiericho vel execrantur, vel peccatoribus traduntur, vel anathematizantur, vel grandine deuastantur; si ea quæ vim intelligendi non habent, vt animalia Aegyptiorũ; & Amalechitarum, peccatis hominum perducuntur morte; patet, quòd nullum excusat ignorantia criminis: maxime cum ex eo vtilitas deferatur ignoranti: veluti si quispiam de latrocinio, & rapina filio suo ignoranti diuitias congreget, non excusat filium ignorantia; quin post mortem patris cogatur reddere male acquisita* h.

¶ *Item peccato Achan,* i *plebs Israelitica in manibus hostium tradita est.*

¶ *Item peccato filiorum Heli, populus in manu* k *Philistinorum corruit.*

¶ *Peccato quoque plebis, electi eorum sæpe sunt impediti, & tandem cum eis prophetæ ducti sunt captiui.*

3 *His ita respondetur. Insensibilia, & irrationabilia peccato hominum vel execrantur, vel anathematizantur, vel morte perduntur, non participatione peccati, sed causa sacramenti* l, *vel detestatione peccati, vel flagello* m *delinquentium. Causa sacramenti, vt thesauri Hierico* n, *& animalia Amalechitarum. Hiericho enim Luna interpretatur, & significat mundum istum; Amalechitæ interpretantur lingentes sanguinem, & significant cupidos, & auaros, & dæmonas. Israelitæ interpretantur viri videntes Deum, & significant multitudinem sanctorum. Lapides ergo, & thesauri Hierico anathematizantur; animalia Amalechitarum* o *interfici iubentur ad examinandam* p *cupiditatem Israeliticæ plebis, & vt significaretur, quòd muri vitiorum, & huius mundi thesauri, qui per lapides, & thesauros Hierycho designantur, irrationabiles quoque vitiorum motus, qui per animalia Amalechitarum intelliguntur, non debent transire in sortem sanctorum. Animalia* q *vero*

a ¶ *Aegyptiorum.*] Historia. Legitur in Exodo quòd cum Pharao nollet dimittere populum Israelem exire de Aegypto, percussit Dominus Aegyptum x. plagis, quæ in Exodo exponuntur.

b ¶ *Eorum.*] simile 16. q. 1. reuertimini.

c ¶ *In detestationem.*] Hæc est detestatio criminis.

d ¶ *Ecclesia.*] De consecr. dist. 1. Arianorum. & cap. ecclesias. Ista duo c. male inducit Gratia. quia Arianorum ecclesiæ non consecrantur à catholicis in detestationem criminis: sed quia non fuerunt cõsecratæ in forma ecclesiæ: ergo melius potuisset inducere. 5. ead. q. ecclesia quæ pactione.

e ¶ *Sanctificationem.*] 5. ead. q. 1. qui studet.

f ¶ *Cæbant.*] id est, extra formam ecclesiæ consecrabant: aliàs falsum esset.

g ¶ *Item populus.*] Hic addit quartam.

SIC ET NAVICVLA. CASVS. Nũc redit Gratianus ad propositum, vt probet alios puniri pro peccatis aliorum. Et primo per exemplum Ionæ. Secundo per peccatum Dauid populum numerantis. Tertio per paruulos Sodomitarum. Quarto per paruulos Dathan & Abiron. Quinto per Chanaan, qui patre peccante factus est seruus. Sexto per successionem Giezi. Septimo per reliquias Iudæorum. Octauo per quattuor successores Achab. Nono p Idumæos, qui descenderunt ab Esau.

h ¶ *Ionæ.*] Historia. Legitur in Iona, quòd cum vellet Dominus Iona mittere in Niniuem, vt prædicaret: surrexit Ionas vt fugeret à facie Domini in Tharsis: & descendit in Ioppem, & intrauit nauem euntem in Tharsis, & descendit ad inferiora: & dormiuit sopore graui. cum autem tempestas immineret, miserunt sortes vt scirent cur hoc accideret: & cecidit sors super Ionam. At ille dixit ad eos: mittite me in mare: quia propter me hoc accidit vobis, & miserunt, & statim cessauit tempestas.

i ¶ *Pro meritis.*] j. 6. quæst. 1. ex merito. j. 2. quæst. 7. cap. 1.

k ¶ *Portantes.*] id est, tolerantes.

l ¶ *Dauid.*] Historia. Legitur in secundo libro Regum, quòd Dauid præcepit Ioab principi militię vt populum numeraret: numerauit ergo, & dedit numerũ Regi: & factus est sermo Domini ad Gad prophetam dicens: Vade & loquere ad Dauid, hæc dicit Dominus: Elige vnum de tribus quod volueris: aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies inimicos tuos, aut tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Cum autem Dauid vltimum elegisset, misit Dominus pestilentiam in Israel à mane vsque ad tempus constitutum: & mortui sunt de populo extra Hierusalẽm 70. millia hominum. cumque extendisset Angelus manum suam super Hierusalem vt percuteret eam, apertisunt oculi Dauid: & videns Angelum exclamauit dicens: Ego sum qui peccaui: conuertatur obsecro manus tua super me, & contra domum patris mei. Tunc autem pepercit ei Dominus, & iussit Angelo vt manum suam contineret.

m ¶ *In lata.*] hoc soluit statim.

Aegyptiorum a, *& possessiones eorum* b, *& primogenita grandine, & morte consumpta sunt; vt in illis punirentur, quorum felicitate lætabantur: & vt daretur intelligi, quòd mundus peribit, & concupiscentia eius. Sed & terra Israelitarum in salsuginem versa est, & segetibus eorum imbres aduersi sunt, animalia eorum sterilitate, & morbo confecta sunt; vt auctorem suum, quem per beneficia cognoscere noluerunt, saltem inter supplicia sentirent. In detestationem* c *vero peccati, pecunia Simonis damnata est, cui dictum est* [*Pecunia tua tecum sit in perditionem: quia existimasti donum Dei pecunia possideri.*] *In detestationem quoque eiusdem criminis altare, & ecclesia* d, *quæ per simoniam consecrantur, non tam consecrari, quàm execrari dicuntur: quia qui interuentu pecuniæ oleum consecrationis effundit; non consecrare, sed execrare dicendus est.* 1 *Hinc est, quòd beatus Gregorius ecclesias ab Arianis consecratas iterũ consecrari præcepit: quia sanctificationem* e *consecrationis, quæ non nisi in fide trinitatis perficitur, præstare non poterant, qui fide carebant* f. *Arca vero, & prophetæ peccato suorum ciuiũ hostibus traditi sunt. Electi quoque, qui murmure eorum impediti sunt, non in pœnam criminis, sed in experimentum, & exemplum patientiæ hæc passi sunt.* ¶ *Item populus* g, *qui peccato Achan, & filiorum Heli in manibus hostium traditus est, significat subditos corporaliter flagellari, vt inter ipsa flagella, peccata prælatorũ feriantur: sicut Achan sorte deprehensus, lapidibus obrutus est.*

Sic & nauicula Ionæ h *periclitatur, vt fugitiuus sorte deprehensus fluctibus immergeretur. Aliquando pro meritis* i *prælatorum deprauatur vita subditorum, vt prælatis suis subditi fauentes ad malum cum eis simul corruant: sicut filij Israel diu portantes* k *peccata sacerdotum, tamdem cum eis ceciderunt in manibus hostium. Item Dauid* l *populum numeraturus: quo peccato gladius Domini desæuit in populum. Sed in lata* m *gente gloria regis est, in diminutione plebis contritio principis. Qui ergo de numerositate suæ gentis superbiuit, iure in eius diminutione* n *punitus est.* ¶ *Item paruulos* o *Sodomitarum non excusauit ignorantia, quin pro paterno scelere cælesti igne consumerentur: sed igne hoc pœna illis diminuta est; quibus successio paterni sceleris est adempta. Pariter* p *etiam demonstratum est peccatis parentum paruulos aliquando corporaliter flagellari* q. *Illud idem intelligendum est de paruulis, qui peccato Dathan, & Abiron viui descenderunt ad inferos.*

¶ *Item Cham peccante, Chanaan* r *filius eius maledicitur: Giezi delinquente, lepra transmittitur ad posteros. Iudæis clamantibus* [*Sanguis eius super nos, & super filios nostros*] *etiam reliquiæ eorum* s *pœnæ mortis Christi addictæ* t *sunt. Achab* v *quoque peccante posteri eius* x, *regni solium amiserũt:* 2 *& qui de eius semine in regno Iudæ nati sunt, vsque ad purgatam labem illius familiæ, à genealogia Domini sunt excluſi. Odium quoque Esau* y *(vt Malachias testatur) transiuit ad Idumæos. Ex quibus omnibus colligitur, quòd ignorantia peccati non excusat aliquem.* ¶ *Sed his exemplis* z *nõ probantur teneri peccato aliorum; nisi imitatores nequitiæ eorum. Quicumque enim de semine Esau, & ceterorum ad Deum conuersi paternam malitiam detestati sunt; non odium, sed Dei clementiam experti sunt.*

Item vt Ambrosius ait sermone II.

C. XII.

3 T Vrbatur a nauicula Petri, in qua erat Iudas: quia, qui suis meritis erat firmus, turbatus est alienis.

¶ *Huius etiam capitis sententia sumpta est ex sermone* II. *Ambrosij, & lib.* 5. *c.* 1. *comment. ad cap.* 5. *Lucæ. Ipsa autem verba habentur* j. 24. q. 1. *cap. non turbatur.*

Ignorabat autem Petrus peccatum Iudæ. Non ergo ignorantia excusauit illum. Sed turbatio hæc nõ peccati conquinatio, sed corporalis persecutio

n ¶ *In diminutione.*] Argu. quòd in eo punitur quis, in quo deliquit. j. 17. q. 4. frater. j. 16. q. 1. reuertimini. j. 12. quæst. 2. de viro. & cap. qui & humanis. 5. distinct. 81. valet.

o ¶ *Paruulos.*] historiam habes 42. distin. §. 1.

p ¶ *Pariter.*] hic habetur alia responsio.

q ¶ *Flagellari.*] licet etiam in eis crimen paternum non timeretur.

r ¶ *Chanaan filius.*] & ideo maledixit Chanaan, & non Cham, quia Dominus benedixit ei: & ideo non fuit ausus ei maledicere: vel ratio in lege est, vt ff. quod metus cau. ifti quidem.

s ¶ *Etiam reliquiæ eorum.*] id est, isti addicti sunt pœnæ propter mortem Christi.

t ¶ *Addictæ.*] j. de pœnit. dist. 3. §. ecce.

v ¶ *Achab.*] Historia. Iste Achab fuit Rex Israel maritus Iezabel nequissimæ mulieris: cuius filiã duxit in vxorem Ioram Rex Iuda filius Iosaphat: cuius filius nepos & pronepos, scilicet Ochozias, Ioas, & Amazias, qui & ipsi succedentes sibi inuicem reges Iuda fuerũt, in generatione Domini à Matthæo præmittũtur: sed à Ioram transitum facit ad Oziam, qui fuit quartus post eum: quia dictum fuit per prophetam in throno regni quemquam non esse sessurum de domo Achab vsque ad quartam generationem. quod intellegẽdum est de merito vitæ: quia tres præcedentes fuerunt reges, sed tamen mali fuerunt.

x ¶ *Posteri eius.*] Euãgelista enim trãsitum facit à Ioram vsque ad Oziam: qui fuit quartus a post eum: quia dictũ erat per Heliam prophetam in throno regni quemquam non esse sessurum de domo Achab, nisi in quarta generatione. tamen illi tres qui omissi fuerunt, bene fuerunt in throno: sed dicuntur non sedisse ex merito vitæ.

y ¶ *Esau.*] Historia. Legitur in Genesi, quòd Dominus Iacob dilexit: Esau autem odio habuit. Esau autem dictus est Edom: vnde & Idumæi, qui ab ipso nati sunt: ad quos testante ꝓpheta Malachia transiuit odium Domini.

ADDITIO. Ad istos testante propheta Malachia transiuit odium Domini. Etenim de Esau legitur ibidem quòd Dominus dilexit Iacob: Esau autem odio habuit. Archid.

SED HIS. CASVS. Respondet illos pro peccatis aliorum puniri, qui sunt imitatores nequitiæ ipsorum: aliàs non.

z ¶ *Exemplis.*] scilicet postremis de Cham, Giezi, Achab, Esau. Ioan. de Fant.

T *Vrbatur nauicula.*] CASVS. Adhuc ostendit quòd iustus punitur pro impio, vt Petrus pro Iuda: sed illa turbatio non fuit peccati coinquinatio, sed temporalis persecutio, & ita prædictis auctoritatibus non probantur simoniaci pro quibus ignorantibus pecunia data sit.

a ¶ *Turbatur.*] j. 24. q. 1. non turbatur. j. 7. q. 1. aduersitas. j. de consecrat. distin. 1. in sancta.

1 supra ea q. 1. ventum.

2 supra ea. qui apud.

‖ Conferatio an possit fieri intercedente promissione.

3 supra ea q. 1. si qui à simoniacis.

‖ Punitur temporaliter vnus pro alio.

4 Anſt. l. 5. cap. 20.

Iosue 6.

1. Reg. 15.

Exo. 9.

1 De consecr. distin. 1. cap. Arianorum.

Ioan. 1.

1. Reg. vlt. Prouer. 14. secunda 70.

Psal. 77.

a Vnde dic q excluſi, id est, prætermiſſi a Matthæo in euangelio: vbi isti inter alios non connumerantur. Arch.

3 j. 24. q. 1. c. non turbatur.

Num. 16.

Gen. 9.
4. Reg. 5.
Matth. 27.

3. Reg. 21.

2 Hieron. ad cap. 1. Matth.

Malach. 1.

NOTANDVM. Hæc est quarta pars quæstio. in qua distinguit inter ignorantiam iuris & facti. Ioan.de Fant.

CASVS. Hic innuit Gratia. talem distinctionem. Ignorantia alia facti, alia iuris. Facti, quod scire non oportet, vt si apponatur tibi ignorantia idolothitum ad comedendum: facti, quod scire oportet,vt eorum quæ dicta sunt per prophetas de aduentu Christi. Ignorantia iuris, alia iuris naturalis, quæ omnibus adultis damnabilis est. Alia iuris ciuilis, quæ in damno vitando nulli nocet. In tali casu, scilicet, si minor filio familias pecuniam dederit, mutuam repetit:sed maior non repeteret: vel si talis casus incidit vt successionem sine iudice diuidas cum alio, quem putabas coheredem, cum non sit: vel si soluas per errorem, vel promittas pecuniam indebitam iure naturali tantum, vel tam iure ciuili, quàm naturali:sed in delictis ignorantia iuris nullum excusat.

intelligitur:quia meritis malorum non numquam adeo premuntur boni, vt eorum turbetur firmitas. Non itaque his auctoritatibus simoniaci probantur, pro quibus ignorantibus pecunia data est. Non ergo potest probari iste reus criminis, cuius non habuit conscientiam.

4 *Notandum quoque est, quòd non omnis ignorantia* a *aliquem excusat. Est enim ignorantia, alia facti, alia iuris. Facti, alia est eius facti, quod oportuit eum scire:alia,quod non oportuit eum scire. Quod non oportuit eum scire; sicut Apostolus ait* [*Si quis infidelium vocauerit vos ad cœnam, & vultis ire, quidquid vobis appositum fuerit, comedite, nihil interrogantes. Si quis vobis dixerit* b *hoc idolis immolatum est, nolite comedere* c.] *Ecce quod vocatum ad cœnam non oportuit* d *scire carnes sibi appositas fuisse idolis immolatas. Quod oportuit eum scire, sicut ignorantia Iudæorum* e*, & reliquorum infidelium qui ea, quæ à prophetis de Christo fuerunt prænuntiata, adhuc ignorant esse completa: vnde à Iudæis adhuc expectatur venturus. Hæc neminem excusat.* ¶ *Item ignorantia iuris, alia naturalis, alia ciuilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis* f *est. Ius vero ciuile aliys* g *permittitur ignorare, aliys non. Iuris ciuilis ignorantia nemini obest in damno vitando, si negotium* h *inde contigerit, vt si minor pecuniam dederit filio familias* i*, repetit:in maiore vero quasi delictum est* k*.* ¶ *Item si successionem etiam tibi maiori delatam cum alio, sine iudice* l *diuidas, putans testamentum iure subnixum, cum non esset, solidam successionem obtinebis: vel si id, quod nullo iure debuisti, aut iure naturali* m *non debuisti, sed ciuili, tamquam ex chirographo soluas, aut promittas, repetis* n*: non ita, si delictum. Nam si putat rem suam sibi per legem licere rapere, incidit in constitutionem* α *illam codicis lib. 8. titulo, vnde vi* 1.

[*Imperator Valentinianus Augustus.*]

PALEA. C. XIII.

SI quis in tantam furoris audaciam peruenerit, vt possessionem rerum apud fiscum, vel apud quoslibet homines constitutarum ante euentum † iudicialis arbitrij violenter inuaserit; dominus quidem constitutus, possessionẽ, quam abstulit, restituat possessori, & dominium eius † rei amittat: Sin vero alienarum rerum † possessionem inuasit, non solum eam possidentibus reddat, verumetiam æstimationem earumdem rerum restituere compellatur.

α ¶ Constitutionem.] *In plerisque vetustis codicibus legitur*, incidit in constitutionem, si quis in tantam. *reliqua vacant.*

In hoc autem non fuit ignorantia iuris, sed facti, & illius, quod non oportuit eum scire. A reatu ergo criminis cum ignorantia excusat paterni delicti: quod & si oportuisset eum scire, infirmitate tamen ætatis deprehendere non poterat o.

§. Cor. 10.

‖ Ignorantia est duplex,scilicet facti & iuris.

a ¶ *Omnis ignorantia.*] ‖ Est ignorantia facti, & ignorantia iuris. Ignorantia facti semper excusat, siue ignoret de alieno facto,siue de propriis, dum tamẽ probabilis sit. Ignorantia proprij facti excusat,vt 34. q.2. in lectum.& 1.q.1. si qui à simoniacis. magis tamen excusat error in alieno facto quàm proprio:quia probabilis est ignorantia in alieno facto,vt ff. pro suo. l.vlti. sed non est verisimile quòd quis dubitet siue erret de proprio facto, vel de propria re, vt C.de rescind.ven.quisquis. Licet autẽ sit ignorantia de alieno facto: dum tamen non sit probabilis, non excusat, vt 12. q. 2. qui & humanis. 16.distin.quod dicitis. ad hoc autem vt quis probabiliter dicatur errare, non requiritur quòd sit nimis scrupulosus & diligens & curiosus in inquirendo:nec quod sit nimis negligens & dissolutus non inquirendo,vt ff.de iur. & facti ignor. nec supina. ‖ Ignorantia iuris, alia est iuris naturalis, alia iuris canonici siue ciuilis. Ignorantia iuris naturalis neminem excusat, quia ibi nihil interest in vitio decipere,vel decipi, vt 16.quæst.1. si cupis. & C.de in ius vocan.l.2. & de hac ignorantia dicitur: Ignorans ignorabitur. 37. distin. §. vlti. 38. distin. qui ea a. Ignorantia iuris canonici siue ciuilis neminem excusat,vt 38.distin. si in laicis. & cap. quæ ipsis. & hoc intellige cum ius tale est, quod aliquis de facili per seipsum scire potuit, vel etiam per alios, dum tamen habuerit copiam iurisperitorum,vt ff. de iur. & fac. igno. regula. & ff. de bon. possess. in bonorum. vbi enim de bona fide agitur,non est de iuris apicibus disputandum, vt ff. mand. si fideiussor. quædam. ‖ & hæc vera sunt nisi sint mulites b, rustici, minores, & mulieres. istos enim excusat iuris ignorantia. Item iuris ignorantia si est de damno vitando, excusat; si est de lucro captando,non; vt ff.eo. iuris. Si quæras ergo quæ sit differentia inter has quattuor personas, & inter alias quantum ad ignorantiam iuris, cum nulli noceat in damno vitando,vt d.l.iuris. dic quòd licet omnibus aliis noceat in lucro, non tamen istis; aliter non esset aliquod speciale in istis. Sed tamen not. differentiam inter istas quattuor, quia non concedo quòd mulieribus & rusticis noceat in lucro, nisi vbi expresse inuenitur, quod not. c nam nocet quandoque,vt C.eo. si emancipata. aliàs vbi expresse inuenitur. sed vbi non inuenitur expressum, non subuenitur eis. Subuenitur enim eis in Velleiano,& in aliis casibus not. C.eo.l.vlti. Sed militibus & minoribus vbique subuenitur, nisi vbi expressum inuenitur quòd non sit subueniendum. Item ignorantia iuris ciuilis siue canonici nocet omnibus in damno vitando, vt in temporalibus præscriptionibus: quia præscriptio introducta est ad rigorem iuris conseruandum. idem est in constitutione, si quis in tantam.C.vnde vi. Hug.

‖ Ignorantia iuris est duplex.

a De hac materia not. 27. dist.in fum.

‖ Ignorantia iuris quattuor genera personarũ excusat. b Sub.qui propter rem publ. occupantur in castris, quos magis arma vult scire Imperator quàm leges. Archid. c Cum ista gl. concor.l.fi. & ibi Bart. C.de iur.& fa.igno. & Fulg. in l. iuris.C.qui ad mit. & est de mente Bar. in l.1. in ver.quærit. glos. C. de iur.& fa.igno. & plene per doct.mode. in l.1. §.nũtiatio. ff.de oper.nouunt.post Bar ibi in vlt.col.

b ¶ *Dixerit.*] Argum. quòd ad dictum vnius statim aliquis teneatur & possit credere, vt 22.quæst. 4. innocens. De hoc not. 23.q.4. quàm magnum. & 11.q.3. non solum in princ.

c ¶ *Nolite comedere.*] expresse ergo nocent,non tacita: argu.ff.de condi.& demonstrat. nonnũquam. & ff. de euict. ferui venditor. diuersa est enim causa voluntatis expressæ, & eius quæ inest.ff.de verbor. obligat. cum qui certarum.

d ¶ *Oportuit.*] hæc nõ excusat,cum sit iuris naturalis.38.distinct.quamuis.

e ¶ *Iudæorum.*] hæc ignorantia iuris etiam dici potest, eo quòd ignorabant prophetas:quia si eos intelligerent, non ignorarent facta eorum, id est, Christum natum.

f ¶ *Damnabilis.*] vel ut de patronis absque venia impetrata in ius non vocandis ab eorum libertis: nec enim in ea re parcendum est rusticitati,cum naturali ratione huiusmodi personis honor debeatur,vt C.de in ius vocand.l.2.

g ¶ *Aliys.*] non in lucro captando,quia in damno vitando omnibus. ff. de iur.& facti ignor.l.iuris ignorantia.

h ¶ *Negotium.*] id est, si errat in contractu:nam aliter est in maleficio, in quo nec etiam minor excusatur d. C.si aduer. delict.l.1. & 2.

i ¶ *Filio familias.*] maiori. nam tunc potest repetere. ff.de min. verum. in fin. Si autem filius familias minor esset, non repeteret si consumpta esset vel deperdita. ff. eo. titu. si minor.

k ¶ *Quasi delictũ est.*] ff. ad Maced. l.2. & bene dicit,quasi delictum nam si vere esset delictum, nec minori subueniretur.

l ¶ *Sine iudice.*] secus si per iudicem. ff. famil. ercisc. cum putarem. & hoc cum fidem & confessionem eius iudex secutus est. nam alias repetere posset. C. de iur. & facti ignor. si post.

m ¶ *Iure naturali.*] cum quis soluit indebitum, aut indebitum est iure ciuili tantum:quale est illud quod potest per Falcidiam retineri.C. ad leg. Falcid. error. hic si per ignorantiam facti soluit, repetit. C. de iur. & facti ignor. cum quis.C. ad leg.Falcid. error. ‖ Si per ignorantiam ius soluit, non repetit, vt in legibus prædictis, nisi à minore, vel muliere, vel alia persona priuilegiata soluatur. ff. de prob. cum de indebito.§. si autem. & ff. de condit. indebit. interdum. aliàs indebitum aut est de iure naturali tantum, quale est illud ad quod per chirographum obligamur, vt spe futuræ numerationis, aut indebitum vtroque iure. In his duobus casibus quacumque ignorantia soluat, repetit.ff.de condit.indebit. indebitam.& ff. de proba. cum de indebito. aut per c exceptionem tantum, & tunc si temporalis est exceptio: dum tamen sit certum debitum,non repetit f ff.de condit.indebit. sub conditione. l.nam & maritus. Si autem est perpetua & fauorabilis, hic quacumque occasione soluit, repetit. C.ad Velleian. quamuis.ff.de condit. indebit. qui exceptionem. Si est odiosa, vel sciens soluit, vel ignorans. si ignorans: aut ius, aut factum. his duobus casibus non repetit. ff. de condit. indebit. qui exceptionem. aliàs si rigore iuris conferuandi gratia est exceptio introducta: hic sciens si soluit, non repetit. ff. de condit. indebit. Iulianus. si ignorans, repetit secundum Pileum, cum illa exceptio sit perpetua, & non odiosa. Alij vero contra. nam & post sententiam remanet debitum naturale: quia sententia de iure ciuili est, & ideo ea quæ iuris naturalis sunt, tollere non potest g. quare si soluat, non repetit: argum. ff. de condit. indebit. Iulianus. Si autem dubitatur an temporalis, an perpetua, hic repetit. ff. de condit. indebiti, sufficit.

n ¶ *Repetis.*] hoc tamen intra biennium, & hoc cum promittit spe futuræ numerationis.

o SI *quis.*] ¶ *Poterat.*] & ita dupliciter eum excusat. *Quòd vero.*]

Quòd vero.] Hæc quæstio diuiditur in tres partes. In prima parte probat, quòd filij non possunt tenere beneficium emptum à patre cum erat puer. Secunda ibi,*Hoc autem.* Tertia ibi, *Ex hac.* Ioan.de Fant.

CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, qua quæritur an liceat ei esse in ecclesia, vel fungi ea ordinatione,quam pater na pecunia est assecutus ignorãter. De primo casu quid iuris sit,dicitur in primo capitulo. De secundo dicitur in capitulo, præsentium.

QVÆSTIO V.

Vòd vero a *quinto loco quæritur, an liceat ei esse in ecclesia, vel fungi ordinatione, quam paterna pecunia est assecutus; auctoritate Vrbani definitur; qui scribens de simoniacis ait inter cetera in concilio Placentino,cap.5.& sequentibus,itemque in concilio Romano.*

¶ De paruulis, qui cupiditate parentum, ecclesias emunt. C. I.

1 QVicumque sane cupiditate parentum,cum adhuc paruuli b essent, ecclesias, vel ecclesiarum partes c α per pecunias adepti sunt, postquàm eas omnino dimiserint, si canonicè in eis viuere voluerint pro magna d misericordia ibidem eos esse concedimus e: neque pro hoc facto à sacris ordinibus remouemus, si aliàs digni inueniantur. ¶ 2 Illi vero,qui per seipsos, cum iam maioris essent ætatis, nefanda ducti cupiditate eas emerunt, si in aliis f ecclesiis canonice viuere voluerint, seruatis propriis ordinibus pro magna misericordia g ibi eos ministrare permittimus. Quòd si ad alias fortassis transferri non potuerint, & in eis canonice viuere promiserint, minoribus ordinibus contenti ad sacros ordines h non accedant; salua i tamen in omnibus Apostolicæ sedis auctoritate. ¶ 3 Si qui tamen ante emptionem k catholice ordinati sunt, cum ea, quæ emerunt, dimiserint,& vitam canonicam egerint, in suis gradibus permittantur l nisi m forte ciusmodi ecclesia sit, vt ibi primum n locum debeant obtinere. Primum enim, vel singularem, vel præposituræ β locum in emptis o ecclesiis eos habere non patimur.

α ¶ Partes.] *In concilio ipso legitur*, berent,vt 3. ead.q.1. presbyter. & 7.q.1. præsentium. & cap. sancitum est. & vere de misericordia, nam de iure non potest:& ideo hac misericordia digni sunt qui alieno laborant vitio.C.de natu.li.legem.

h ¶ *Ordines.*] id est, ad ministerium sacrorum ordinum, quos tamen post emptionem ecclesiæ receperant, & ita grauatur eorum pœna in ecclesiarum emptione.

i ¶ *Salua.*] vt scilicet Papa possit dispensare si velit; vel hanc reuocet, si iterum ei videbitur expedire.

k ¶ *Ante emptionem.*] argu. ‖ superueniens delictum, vel nouam causam,non vitiare legitime factum.30.q.1.nosse.& c. dictum.& 3.dist.55. præcepta. 32.q.7. c. 2. qui. 3. ead. q. 7. si quis omnem. contra.

‖ Delictum superueniens nõ viriat legitime factum.

l ¶ *Permittantur.*] in eadem ecclesia. hæc est differentia inter istum casum & secundum.

† al.canonicis

ADDITIO.Ad hoc.ff. de verb. oblig. pluribus. §.vltim.

m ¶ *Nisi.*] istud, nisi, respicit duos articulos. nam in primo casu bene potest ex dispensatione singularem locum obtinere, sed male dicit qui hoc dicit:nam cum vltimo magis dispensãt quo ad executionem ordinis, quàm cum medio. vnde istud, nisi,refertur ad primum membrum ca. Ego cum H.dico, quòd istud, nisi, respicit omnes tres casus prædictos. nam in nullo ipsorum primũ vel singularem locum in empta ecclesia poterit obtinere,vt in fin.cap.dicitur manifeste Phi.additio est.

n ¶ *Primum.*] arg.extra de si. ex insinuatione. & intelligunt quidã hoc tantum de prælatione.H. intelligit de qualibet dignitate; quia nec archipresbyter,nec decanus.

o ¶ *In emptis.*] fi. 12. dist. nos consuetudinem.

HOC AVTEM. Hæc est secunda pars qõ. in qua dicitur, quòd de rigore debent deponi simoniaci quocumque modo. Ioan.de Fant.

PEr *os qui.*] ¶ *Absque tamen.*] 3. dist.55. priscis. quasi non de iure communi, sed ex dispensatione.

EX HAC. Hæc est tertia pars quæstio. in qua dicitur,quòd si ordinatus fuerit inuitus simoniace eo ignorante, cum eo dispensatur. Ioan.de Fant.

CASVS. Infert Gratia.ex illa auctoritate,quicumque,quòd ignorantia excusat tales,cum possint ad sacros ordines ascendere; sed à fructu emptionis non excusantur.Idem intelligitur de eo,qui sacrum ordinem habuit per pecuniam, eo & ordinatore ignorantibus.

q ¶ *Dimiserint.*] hoc idem habes extra de simo. de regularibus.

r ¶ *Reportare.*] nam ex alieno dolo alius lucrum deportare non debet.ff.de eo per quem fac. erit. l. vlt.1.ref. & hoc verum est, nisi in casu. extra de simon. nobis. scilicet per fraudem alterius.

PResentium.] CASVS. Data pecunia cuidam amico,vel familiari principi episcopi, quidam ordinatus est presbyter ab eo vtroque ignorante pecuniã esse datam, qui presbyter ex quo factum cognouit, rogauit eum vt eum deponeret. vnde Papa eo super hoc cõsulenti rescribit dicens,q ex misericordia (licet de rigore deberet deponi) tolerẽt in eodẽ ordine:& si ecclesia in qua deseruit,non habet penuriã sacerdotũ,à sacerdotali officio cesset. Sed si vtilitas ecclesiæ exegerit,vt locũ regiminis accipiat,poterit de licentia epi sacerdotale officium exercere.

s ¶ *Præsentium.*] tria pro isto faciunt:coactio accipiendi illum ordi-

nem, scilicet sacrum, spontanea confessio, renuntiatio. Duo faciunt contra, detestatio criminis, & disciplina ecclesiastica.

a ¶ *Incuria.*] id est, negligentia, vel stultitia, vel ignorantia iuris.
b ¶ *Cuidam.*] idem si episcopo. ℨ.ead.q.1.statuimus.
c ¶ *Inuitum.*] i. coactum à parentibus, vel inuitum postquam sciuit.
d ¶ *Culpam.*] not. fermonis improprietatem. nam exponitur, culpam, id est, defectum. ℨ.dist.56. cap.vlti.
e ¶ *Istam.*] hic colligere rationē cum quis obijcit aliquid esse culpam, non quòd culpa sit, sed solet esse. sic 15.q.1. cap. mulier.
f ¶ *Supplicauit.*] vnde mitius cum eo agendum fuit. ℨ.12.q.1. non dicatis. ℨ.dist.50. quia te. C. ne tu. vel cura. vec. conducant. l. vna. Sed nonne male rogabat, ‖ cum depositum sequatur infamia. ff. de his qui not. infam. l. 2. §. ignominiæ. nec etiā quis deponi debeat nisi proximo crimine. 81. distin. Apostolus. Dic ergo, rogauit vt deponeretur, id est, ab executione suspendi deretur.
g ¶ *Fratrumque.*] & sic episcopus in tali casu dispensare non potest sine consensu & auctoritate fratrum. arg. 15.q.7. episcopus nullius. nam in omni dispensatione consensus capituli requirendus est. præterea per c. istud no. dispensari circa simoniam commissam in ordine. nam si ipse ordinatus dedit pecuniā vel aliusdum tamen det episcopo, non poterit episcopus hoc casu dispensare. & hoc notauit cum dixit, non episcopo. q.d. secus si episcopo esset data. vnde strictior erit episcopi potestas dispensandi in simonia cōmissa in ordine, quàm in beneficio. ℨ.ead.q.c.1. sed hoc non admitto. ‖ vnde dico, quòd siue simonia fuerit commissa in ordine, siue in beneficio, dum tamen episcopo fuerit data pecunia, quòd episcopus non possit dispēsare: sed in hoc dico esse differentiam, quòd si episcopo data fuerit pecunia pro beneficio: tunc non episcopus, sed quilibet superior possit dispensare siue in illo beneficio, siue in alio, secundum eum modum qui traditur. ℨ.ead. cap.1. Sed si fuerit episcopo data pecunia pro ordine, tunc non possit secum dispensari nisi à solo Papa [a], vt ℨ.q.1. ergo. & cap. si quis neque. & ℨ.q.7. si quis omnem. & cap. requiritis. Illud autem expeditum est, quòd episcopus vel capitulum potest dispensare cum eo qui ignoranter est adeptus beneficium etiam simoniace, vt extra de simon. ex insinuatione. Ioan. Quid autem iuris hodie seruetur, dixi per decret. ℨ.quæst.3. multis. in vlti. glos. B.

‖ Infamia sequitur depositum.

† *al. quia* *al. deseruiuit*

‖ ead. q. 1.

‖ Episcop⁹ an dispensare possit in simonia ordinis vel beneficij.

[a] Rayn. dicit eum eo qui recipit simoniacū beneficiū, postquam resignauit in executione ordinum post legitimam pœnitētiam potest episcopus suus si ab illo sit peccato immunis, alioquin metropolitanus debita discretione adhibita in pœnitentiali iudicio dispensare. Arch.

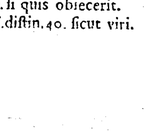

Vid vero h *de his fieri debeat, qui ignoranter à simoniacis ordinati sunt (quod sexto loco quæsitum est) supra, in capitulo videlicet Vrbani, quod sic incipit* [1 *Si qui à simoniacis, &c.*] *requiratur. Nunc autem* i *de illis quæritur, qui non pro ordinatione pecunias offerunt; sed pro electione, vel vt decretum electionis fiat, vel vt subscriptione firmetur, vel vt electioni non resistatur, aliquibus præmia largiuntur; an eorum electio vitiosa sit iudicanda. Non enim videntur spiritus sancti donum emere, qui non pro consecratione, sed pro electione munera largiuntur; cum nullius spiritualis gratiæ aliquos faciat electio participes. Sed sicut ecclesiasticarum rerum* k *emptores simoniaci iudicantur, quia ecclesiasticis officijs ita adiunctæ sunt, vt alterum sine altero alicui non proueniat; ita quia per electionem* l *venitur ad consecrationem, perinde simoniacus habetur, qui pro electione* m *præmia largitur, ac si pro consecratione munera dedisset.*

Vnde Symmachus scribit Cæsario episcopo epist. 1. cap. 5.

¶ De iis, qui muneribus ordinationem faciunt. C. I.

2 SI quis autem episcopatū desiderat, data pecunia n potentes personas minime suffragatrices o adhibeat: nec ad decretum sibi faciendum clericos, vel ciues ad subscribendum p adhibito cuiuslibet generis timore q compellat, vel prēmiis quibuslibet exhortetur.

Item Gregorius Salonæ † consistentibus, lib. 5. epist. 26.

¶ Simoniacus est; qui, vt elegatur, præmia largitur. C. II.

3 EGo autem & vestræ dilectioni prouidens, & meæ animæ omnipotētis Dei iudicium pertimescens, eiusdem Maximi r causam subtiliter exquiri s desideroj si nullis criminibus pressus, quę sacro ordini contradicunt; si non per simoniacā hæresim, id est, præmia quibusdam se eligentibus præbendo, ad sacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum intercessor erit; si non obligatus de suis, ad locum intercessionis t venerit.

Item Gregorius Syagrio episcopo Augustudunensi, & alijs episcopis, lib. 7. epist. 110.

¶ Sicut ordinatio, sic electio, vel consensus fine venalitate debet præferri. C. III.

4 SIcut is, qui inuitatus renuit v, quæsitus refugit x, sacris est altaribus admouendus; sic qui vltro ambit, vel importune y se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere; quid agit, nisi vt crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat? [1] Itaque fratres charissimi in sacerdotibus ordinandis sinceritas vigeat: sit simplex sine venalitate consensus, pura præferatur electio, vt ad summa [a] sacerdotij non suffragio venditorum prouectus, sed Dei credatur esse iudicio.

a ¶ Summa.] *In vulgatis codicibus legebatur,* ad summum sacerdotij, vel Pontificij, *Emendatus vero est hic locus ex originali, Anselmo, Polycarpo, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus.*

Si autem pecunia promissa fuerit, vel soluta, electo, vel ordinato penitus ignorante, nec eo modo ad electionem, vel ordinationem peruenerit; ei nullatenus obesse videtur; nec ad reatum criminis pertinet, cuius conscientiam non habuit; nec ad electionis, vel ordinationis cassationem; ad quam alias non per prauam illorum cupiditatem peruenisse docetur.

QVÆSTIO VII.

Vnc autem de septima quæstione tractandum est; an renuntians suæ hæresi sit recipiendus a *in episcopali dignitate.*

De his ita scribit Cyprianus, lib. 2. epistola prima.

¶ Qui redeuntes ab hæresi in suis ordinibus recipiantur. C. I.

2 SI qui presbyteri, aut diaconi, qui vel in ecclesia catholica prius ordinati fuerint, & postmodum perfidi, ac rebelles contra ecclesiam steterint; vel apud hæreticos à pseudoepiscopis, & antichristis contra Christi dispositionem profana ordinatione [b] promoti sint, & contra altare vnum, atque diuinum, sacrificia foris falsa, ac sacrilega offerre conati sint; eos quoque hac conditione suscipi conuenit ß cum reuertuntur, vt communicent laici †, & satis habeant, quòd admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint; nec debere eos reuertentes ea apud nos ordinationis, & honoris arma retinere, quibus [c] contra [d] nos rebellauerint.

ß ¶ Conuenit.] *In originali non est verbum istud, sed loco ipsius hæc huic capiti antecedunt.* Addimus plane, & adiungimus frater charissime, consensu, & auctoritate communi, vt etiam si qui presbyteri, &c. *Multa vero in hoc capite ex ipso B. Cypriano sunt emendata.*

Item ex septima synodo.

¶ De iis, qui pro muneribus ordinationem faciunt, & qui redeuntes ab hæresi, in suis ordinibus recipiuntur. C. II.

3 SI quis [γ] omnem [e] traditionem ecclesiasticam scriptam, vel non scriptam violat, anathema sit. ¶ Omnis [d] episcopus, vel presbyter, aut diaconus cōuictus, quòd pro muneribus ordinationem dederit, vel acceperit; à sacerdotio [f] cadat. ¶ Sed dicunt fortasse quidam; quia pœnitentiam agimus [β] peccato, & Deus indulget [g] illud. Ita & ego dico, quia omnem pœnitentiam [h] recipit Deus, & indulget per pœnitentiam peccata, quæ iam facta sunt. Noui enim quòd Dauid fornicatorem & homicidā per pœnitentiam receperit Deus, & quòd dixerit [i] de eo [Inueni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.] Noui rursus eumdem audientē à Deo [Non ædificabis mihi domū, quia vir sanguinum es.] Scio Manassem [k] per confessionem dimissam impietatem suam. Scio meretrices, & telonarios per pœnitentiam receptos: nullum tamen eorum, qui ante [ε] baptismum peccauit [ζ], facer dotibus cōnumeratum. Scio quosdam, dum essent in mundo, in multa fornicatione manssisse: monachos vero factos quasi luminaria mundi resplenduisse; nullum tamen ad sacerdotium ascendisse. Quod [η] etsi [ζ] raro [η] contigit; nulla [ο] tamen lex [ρ] ecclesiæ fuit. Nouimus peccatum esse [ρ] ecclesiasticum scriptum, vel non scriptum violat, anathema sit. ¶ Omnis [d] episcopus, vel presbyter, aut diaconus cōuictus, quòd pro muneribus ordinationem dederit, vel acceperit; à sacerdotio [f] cadat. ¶ Sed dicunt fortasse quidam; quia pœnitentiam agimus [β] peccato, & Deus indulget [g] illud. Ita & ego dico, quia omnem pœnitentiam [h] recipit Deus, & indulget per pœnitentiam peccata, quæ iam facta sunt. Noui enim quòd Dauid fornicatorem & homicidā per pœnitentiam receperit Deus, & quòd dixerit [i] de eo [Inueni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.] Noui rursus eumdem audientē à Deo [Non ædificabis mihi domū, quia vir sanguinum es.] Scio Manassem [k] per confessionem dimissam impietatem suam. Scio meretrices, & telonarios per pœnitentiam receptos: nullum tamen eorum, qui ante [ε] baptismum peccauit [ζ], facerd

Can. 30. Apostol.

a ¶ *Traditio.*] id est, ad inuétitia machinatio, quia per simoniá sacerdotiũ obtinuit à Romanis.

b ¶ *Et si in fornicationem.*] hoc intelligit G.& M.cum ipso iure infamis est,puta deprehensus in adulterio , & in aliis, quæ infamant. 6.q.1. §. porro.arg.25.dist. primum.& hoc de rigore iuris. sed de misericordia secus,vt 34.dist.fraternitatis,vt ibi no. Dicit tamen Hu.hoc esse verum, quod dicitur hic,licet durum sit.25.dist.vlti.

Ioan. 11. Act. 8. Can. 16. Apost.

c ¶ *Pœnitenti.*] C. de summ.trinit.liquet igitur.

1 Conc. Neocæs. cap.9. 15. q.8.c.1. Polycarp.l.6. tit.12.

d ¶ *Sacerdotio.*] id est, clericatui. argu. extra de cohabi.cler. si quisquam.

e ¶ *Religiosarum.*] & ità in hospitali committitur simonia.

f ¶ *Orphanotrophiorum.*] argu. ‖ simoniam esse dare pecuniam pro administratione pauperum,& hospitalis.7.23.q.8.§.quamuis. in Auth.de sanctiss.episc.§.sed neque. collat.9.

‖ Simonia est dare pecuniá pro hospitali.

1. Tim. 3.

g ¶ *Timeri.*] §.45.dist. quid autem.

h ¶ *Qui per sæculares.*] §.16.quæst.7. si quis deinceps.

C *Onuenientibꝫ.*]Hęc est secunda pars q. in qua probat,quòd tales sunt recipiendi de mera consuetudine canonum. Io.de Fant.In prima parte huius capit. ponuntur verba notarij. In secunda dicitur q sancti patres in Nicæna synodo præsidentes,& de futuro statu ecclesiæ inquirentes,decreuerunt ab hæresi reuertentes ad statum pristinũ esse reparandos.ita quòd per scripturam abnegent hæresim,& fidem catholicam cõfiteantur. illi tamen non sunt recipiendi qui sponte sunt ab hæreticis ordinati,vel qui studiose ad subuersionẽ nostræ fidei elegerũt ab hæreticis ordinari,& ad robur sui propositi sancti patres in synodo residentes multas auctoritates sanctorum patrum induxerunt. Secunda pars incipit ibi, *Dignum est.*

In epist Tarasij ad Hadrianum,& in 7. syno. c.5.ex canone Apost. 30. In ea.epist. & c.5.ex conc Chalc. cap.2. nouella 123.c. 24. apud Iulianum antecess. Conc.Neocæs.cap.9.

CASVS. Conuenerunt sancti patres in septima synodo vt tractarent qualiter episcopi ab hæreticis venientes recipi debeant. In prima parte ponuntur verba notarij. In secunda dicit sic eos esse recipiendos sicut vj. vniuersales synodi receperunt. postea auctoritatibus sanctorum patrum probatur,quòd recipiendi sunt, nisi vbi ad fidei subuersionem sunt ab hæreticis ordinati.

i ¶ *Conuenientibus.*] verba notarij,quibus cre

catricem prius Mariam: post conuersionem,quamuis sancta,& casta, tamen inter diaconissas non est cõputata.Sed quid hoc dico?Sequens sanctos Apostolos , & venerabiles patres cũ omni fiducia clamo. Qui per simoniã ordinatus est, siue episcopus, siue presbyter , siue diaconus ; alienus est à sacerdotio:neque enim venalis est gratia spiritus sancti. Caiphæ traditio [a], & adinuentio Simonis, à sancto sacerdotio est aliena. ¶ [1] Et si in fornicationem [b] lapsus est aliquis post baptismum, in sacerdotium non recipitur. Canones enim hoc prohibent. Si quis vero cum hoc peccato ad sacerdotium prouectus est ; cognitus degradetur. *Item paulo post.* ¶ Episcopum, qui per pecuniam ordinatus est,confiteor,quia per pœnitentiam recipitur. Deus enim bonus est in omnibus ; & aperta viscera eius omni homini pœnitenti [c]. Sed quoniam iuxta Apostolum, oportet episcopum irreprehensibilem esse; quicumq; per pecuniam, vel ordinauerit aliquẽ, vel ordinatus est,ab omni sacerdotio [d] alienus sit. ¶ Tarasius [g]Patriarcha dixit.[2] Quicumque per pecuniam vel ordinant,vel ordinauerũt,vel ordinati sunt episcopi, vel presbyteri,vel diaconi,vel quilibet de numero sacerdotali; repellantur omnino à sacerdotali honore , sicut Simon magus à Petro. Quicumque [θ] per pecuniã dispensationem, vel curã sortiti sunt monasteriorum,vel ecclesiarum,vel religiosarum [e] domorum , gerontocomiorum, xenodochiorũ, orphanotrophiorum [ζ] ; cum depositione expellantur à dispensatione illa, & cura. Qui post baptismum cadens in fornicationem ordinatus est , si postmodum confessus fuerit, cesset à ministerio ; si vero conuictus ab aliquo,deponatur omnino. [3] Similiter percussor episcopus , aut presbyter,aut diaconus per se , vel per aliquem alium quasi per hoc timeri [ι] volens, deponat. *Item.* ¶ [4] Qui per sæculares [ια] potestates ordinatus fuerit ,aut ecclesiam obtinuerit ; deponatur:si vero [ιβ] religiosam domum, expellatur.

3 Can. 26. al. 28. Apost.dist. 63. omnis cle.

4 Can.Apost. 8. al.31. & in sept. synodo, ca.3.

γ ¶ Si quis.] *Caput hoc ex magna parte collectum est ex variis locis septimæ synodi; sed non ex versione Anastasij bibliothecarij,qua alioqui sæpe uti solet Gratianus. Initium quidem est in actione prima anathematismo septimo.*

Δ ¶ Omnis episcop⁹.] *Hinc vsque ad vers.* Tarasius Patriarcha. *sumpta sunt ex epistola Tarasij ad Ioannem presbyterum, omissis tamen interdum nonnullis verbis : quæ quidem epistola in versione Anastasij est post actiones , & canones septimæ synodi: sed in noua versione impressa in tomis conciliorum, est ante ipsam synodum.*

ε ¶ Ante baptismum.] *Hoc quidem loco perspicuum erratum est, quod auctori glossę negotium exhibuit.* Δὸς ἕνα δὲ τούτων ἀεὶ ἐφορεύοντα ἀριθμεῖσθαι , εἰ μόνῳ τῷ βαπτίσματι & τοῦτο πέφυκεν. *Id est,* neminem vero horum in sacerdotio adnumeratum, nisi si forte ante baptismum hoc admisit.

ζ ¶ Etsi raro.] *Longe plenius in noua versione.* Quòd si autem id semel, atque iterum factum est , non tamen confestim legem in ecclesia præscribit. *Græce est,* ἐὰν δὲ καὶ ἄπαξ γένοιτο & νόμοι ἐκκλησίας τοῦτο.

η ¶ Tarasius.] *Hæc videntur sumpta ex epistola Tarasij ad Hadrianum (de qua dictum est.§.q.1.ad c. eos,qui.) aut ex quinto capite septimæ synodi : quibus locis refertur canon trigesimus Apostolorum.*

θ ¶ Quicumque per pecuniam.] *Hæc habentur etiam nouella 123.cap.24. apud Iulianum anteccessorem.*

ι ¶ Si vero religiosam.] *Hæc non sunt in canone Apostolorum.*

[Item ex concilio Meldensi, c.43.ς]

¶ De eodem. PALEA. C. III.

6 CAuendum est, & summopere studendum ϛ, ac per virtutem Christi sanguinis interdicendum & episcopis,& regibus, & omnibus sublimioribus potestatibus , atque cunctis fautoribus, & electoribus quorumcumque, atque consensoribus , seu ordinatoribus in gradu ecclesiastico,vt nemo per simoniacam hæresim, regiminis locum obtineat, quacumque factione, calliditate, promissione,seu cõmoditate, aut datione per se, aut per submissam †personam.

Item in eadem synodo septima , actione prima.

¶ Qui redeuntes ab hæreticis recipi possunt, vel non. C. IIII.

2 COnuenientibus [ι] apud Nicæan Bithyniæ, & considentibus Petro archipresbytero,& Petro presbytero,& abbate monasterij sancti Sabæ, locum tenentibus Hadriani Papæ , & Tarasio archiepiscopo Cõstantinopolis,& Ioanne [κ], & Thoma apochrisariis [λ] Apostolicarũ sedium orientalium [μ], & ceteris episcopis,episcopi Siciliæ dixerunt. Dignum est [α], vt de futuris inquiramus. ¶ Item Basilius [ν] episcopus Ancyræ dixit. Constitutio [β] ecclesiastica habet canonice tradita ab antiquo à sanctis Apostolis,& successoribus eorum , sanctis patribus nostris,& magistris & sanctis vniuersalibus [ο] sex synodis, & localib⁹ synodis orthodoxis,vt qui ab aliqua hæresi reuertuntur ad orthodoxam fidem , & traditionem catholicæ ecclesiæ , scripto [ρ] negare debeant hæresim suam,& confiteri catholicam fidem. ¶ Item Tarasius Patriarcha dicit , Videtur vobis,vt sedes suas recipiant,qui ab hæresi reuertuntur? ¶ Religiosissimi monachi [σ]dixerunt: sicut receperunt vniuersales sex synodi ab hæresi reuertentes, ita & nos recipimus. ¶ Sancta synodus dixit : placet omnibus nobis. Et iussi sunt Basilius [τ] episcopus Ancyræ , & Theodorus episcopus Mylorum † ciuitatis, & Theodosius episcopus Amorij sedere in gradibus , & in sedibus suis. ¶ Item Constantinus

dendum est. Arg. ff.quod metus causa. metum. §. sed quod prætor.nam ibi interlocutoria sententia ius facit.

ADDITIO. Ad huius declarationem videas quæ not.Innoc.extra de offic. deleg.cum in iure.in glo. hic videtur. & de proba. quoniam.in glos.propter hoc satis, &c.

κ ¶ *Et Ioanne.*] qui dixit esse melius iurantem peierare,quàm sacramentum in fractione sacramentum imaginum seruare, vt 22.q.4. actione.

λ ¶ *Apochrisariis.*] apostolicus, quasi de aurati nuntij. tales hodie non sunt Papæ, sed applumbarij.

μ ¶ *Orientalium.*] Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymis.

ν ¶ *Item Basilius.*] nó videtur quod ille Basilius debebat loqui [a] ; quia erat hæreticus,vt j.per 12. lineas ibi, & iussi sunt, &c. Sed dic quòd loquebatur vt excusaret se. vel forte adhuc de hæresi nó constabat. 2.q.1. multi.

ο ¶ *Vniuersalibus.*] vniuersales synodi dicuntur quibus intereſt Rom. Pontif. vel eius legatus. Locales quas congregãt primates vel metropolitani absque præsentia domini Papæ,vel eius legati.Hic ergo colligitur ista distinctio : synodorũ alia vniuersalis,alia localis & est argum. quòd authenticæ sunt locales sicut vniuersales.

ρ ¶ *Scripto.*] Hic colligitur quòd illi qui ab hæresi reuertuntur ad fidem catholicam, scripto debent negare hæresim suam,vt j.ead.q.quoties. & cap.si quis.j.de consecrat. distin.2. ego Berengarius. j. 26. quæst.6. his qui tempore.

σ ¶ *Monachi.*] Et ita monachi interesse debẽt synodo , quod verum est in abbatibus , vt 18. dist. episcopus non debet.

ADDITIO. Nota sub nomine monachorum siue fratrum,abbates contineri , vt patet extra de fi.cap.vlti.& de priuileg. cap.ex ore. Archid.

τ ¶ *Basilius , &c.*] isti tres reuertebantur ab hæresi.

a ¶ *Opor*

Eccth. 18. 4. Reg. 14.

† al. Patriarchæ

† al. Mim

γ Concord. l. cum clericus. §. qui vero. C. de epis & cle. & in auth. con ficut. cur de digni. §. cum

a ¶ *Oportet.*] Sed ad quid respondet iste sic? Dic quòd reprehẽdit Tarasium,qui dixerat, videtur vobis,&c.& ideo statim respondet iste Tarasius reprehendendo Constantinum.

b ¶ *Sed aliorum.*] vt §.ea.q.1. vilissimus. & est argu. contra malos doctores.nam qui alios docere debent,&c. ff.de eden. si quis ex argentariis, §. prætor.

c ¶ *Si aliqua alia.*] quę impediat dispẽsationem. §.q.5.c.1.in fi.

d ¶ *Romæ exulatus.*] id est,per excommunicationem exilio condemnatus.§.dist.16.sexta.

e ¶ *Macharius.*] pronuntiatus.

f ¶ *Quotidie.*] j.24.q. 3. dixit Apostolus.

ADDITIO. Nam ibi dicitur post secundam & tertiam admonitionẽ hæreticum esse videndum. Sed illud intellige quantum ad secreta fidei nostræ,non quantum ad admonitionem.42.distin. in mandatis. Archid.

g ¶ *Mittebat.*] §. dist 19. Anastasius. contra.

h ¶ *Princeps.*] id est, promulgator vel auctor canonum,vt dist.16.sexta. ver.quarta. Ioan.

i ¶ *Item vere.*] quasi dicat licet parentes,scilicet episcopi hæretici fuerunt, non tamen filij in hæresi susceptí & ordinati cum ad ecclesiam redierunt minus recipiendi sunt in ordinibus, vt §.dist.19.Anastasius.

k ¶ *Morietur.*] quasi dicat, tamdiu morietur, quamdiu pœnitentiam non agit, & sic facit ad propositum.

l ¶ *Ordinatio.*] facta p hæreticos in forma ecclesiæ:& ideo non est reiteranda,vt §.ea.q.4. Iudæi. j.24.q.3.§. his ita.

m ¶ *Ordinatos.*] Argu. pro opinione dicentium, quòd ille qui recipit vltimam manus impositionem extra ecclesiam, ordines confert , quod est contra Ioan. de Fant. vt dixi 9. q.1.in summa.nam recipiuntur hic in ordinib⁹ ordinati ab illis qui receperunt in hæresi episcopalem vnctionem , vt à Sergio , Petro , Paulo, Pyrrho.

n ¶ *Non recipiatur.*] in casu sequenti , vel de iure.

EX HAC. Hæc est tertia pars quæst. in qua dicitur quòd simoniacus in ordine in perpetuum est suspensus,& hoc probat per cap.Leonis.Ioan. de Fant.

CASVS.Infert Gratianus ex supradictis capitulis vij.synodi,& ex 1.c.

nus γ episcopus Cypri dixit : non oportet [a] nos, qui episcopi sumus, indigere doctrina, sed aliorũ [b] esse doctores [1]. ¶ Item Tarasius episcopus dixit malorum [d] doctorum mala est doctrina. Ecclesia de malis doctoribus sacerdotes non recipit. ¶ Item Ioãnes [ε] Apochrisarius orientalium sedium dixit : hæresis separat omnem hominem ab ecclesia. ¶ Item Tarasius episcopus dixit, Ecce multi canonici libri,& synodici, & paterni lecti sunt : & ab hæresi reuertentes docuerunt nos recipere, si aliqua [ζ] alia [c] causa nõ est in eis. ¶ Item Petrus [η] Apochrisarius Papæ dixit, Romæ exulat⁹ [d] est Macharius [e] hæreticus a sancta sexta synodo, & quo fraguta dierũ inducias dedit illi [f] noster Benedictus Papa,& quotidie [f] mittebat [g] ad eum Bonifacium consiliarium suum,& instruebat eum commonitoriis verbis ex diuina scriptura, & nullatenus voluit emendari. Hoc autem faciebat, vt cum reciperet in ordine suo. ¶ Item Tarasius episcopus † dixit:quid dicitis de Anatolio ? nonne etiam in quarta synodo fact⁹ est princeps [h] ? & ecce ab ipso Dioscoro ordinatus est ? Et nos igitur ita recipiamus eos, qui ab hæreticis ordinati sunt, sicut & Anatolius receptus est. ¶ Item vere [ι] vox Dei est, quoniam non moriũtur filij pro patribus:sed vnusquisque in peccato suo morietur [k] :addatur,quoniam ex Deo est ordinatio [l]. ¶ Item Tarasius Patriarcha dixit: audiuimus paterna mandata. Quid igitur?Oportet recipere ab hæreticis ordinatos [m]? ¶ Sancta synodus dixit:audiuimus domine, & oportet nos recipere. ¶ Tarasius Patriarcha dixit:Piures eorum , qui in sexta synodo conuenerunt, à Sergio, Pyrrho,Paulo, & Petro ordinati sunt, qui fuerunt principes hæreseos Monothelitarum : quoniam isti continuatim † in Constantinopolitana sede sederunt:& ab vltimo eorum,Petro scilicet, vsque ad sextam [θ] synodum non fuerũt plures quàm duodecim anni. Thomas vero, & Ioannes, & Constantinus ab hæreticis illis archiepiscopi facti sunt,& tamen propter hoc non sunt reprobati. ¶ Sancta synodus dixit, hoc manifestum est. ¶ Constantinus episcopus Cypri dixit: sufficienter ostensum est, quòd ab hæreticis venientes recipiendi sunt. Si vero quis sponte ad hæreticum vadit,& accipit ordinationem, non recipiatur [n]. ¶ Item Tarasius Patriarcha dixit. Et ego refuto eos, qui ob huiusmodi causam ad fidei subuersionem ordinati sunt:& maxime cum præsentes essent orthodoxi episcopi , à quibus poterant ordinari. Sic est enim paternus intellectus. Si vero [ι] synodalis consonantia fuerit, & vnitas ecclesiarum de orthodoxis;qui præsumpserint ab immundis hæreticis ordinari , depositioni subiaceant. Sancta synodus dixit: hoc est iustum iudicium.

¶ Hoc etiam caput collectum est ex variis locis primæ actionis eiusdem septimæ synodi, omninoque operæpretium est integrã illam actionem perlegere : nonnulla tamen notabuntur.

α ¶ Dignum est.] *Locus hic est post recitationem nominum episcoporum, qui conuenerant : sed valde concise refertur:quod in alijs etiam locis huius capitis euenit.*

β ¶ Constitutio.] *Verba,quæ proxime huic parti antecedunt , sunt hæc ,* ἀπὸ βιβλίων ἀνέγνω ὅτως. *Id est,vt interpretatur Anastasius,* ex libello legit ita. *Non enim sententiam dicit nunc Basilius , sed abiurat hæresim, in quam cum alijs lapsus fuerat: quam abiurationem vnà cum professione catholicæ fidei oportuit ipsum ex libello, quod nunc etiam in more positum est , recitare. Libellus vero hic incipit ,* Constituti , &c.

γ ¶ Constantinus.] *Post receptionem Basilij, Theodori, & Theodosij accesserunt alij episcopi, qui in eamdem hæresim lapsi, admitti se à sancta synodo eodem modo postulabant ; & cum vnus ipsorum excusationis gratia,dixisset, se à malis magistris seductum fuisse,Constantinus episcopus Constantiæ, quæ in Cypro est , hoc ei exprobrauit. Exprobratio Græce sic habet* εἶτι ὑμᾶς ὑπεισῆλθας οὔτως μὴ διδασκαλίας διέσυρε ἀλλὰ διδασκάλων ἦναι ἑτέρων *quæ sic Anastasius vertit,* Oportebat vos , cum effetis episcopi , discendi nullam necessitatem habere: sed magistros esse potius aliorum.

δ ¶ Malorum.] *Cum Hypatius, & alij episcopi, qui à sancta synodo admitti petebant,dixissent, à malis magistris malas se doctrinas accepisse, respondens ei Tarasius Patriarcha inquit :* ἐπειδήπερ εἴπατε, κακῶν διδασκάλων κακὰ τὰ μαθήματα,ἢ ἐκκλησία ἐκ κακῶν διδασκάλων ἱερᾶς λήξεως & πεῖραν ἔλαβε, *Id est,* Quando quidem dixistis, malorum doctorum malæ disciplinæ ; ecclesia, vt ex malis doctoribus sacerdotes admittat, non facile adducitur. *Ex quo apparet Tarasium non contradicere Constantino, vt auctor glossæ putauit.*

ε ¶ Item Ioannes.] *Post recitata verba Tarasij, cum in synodo dubitaretur, an etiam hi, sicuti tres priores recepti erant, statim essent recipiendi , Ioannes Apochrisarius Patriarchæ Antiochiæ, & Constantinus episcopus Constantiæ Cypri petierunt, vt canones , & sanctorum Patrum libri eò spectantes legerentur , vt maturius posset constitui, quomodo redeuntes ab hæresi ad ecclesiam catholicam essent recipiendi ; & cum de octauo canone primæ Nicænæ synodi (in quo de Catharis recipiendis agitur) dissereretur ; Ioannes hæc est interlocutus.*

ζ ¶ Si aliqua alia causa.] *Græce est ,* καὶ ἐάν τις ἄλλα τοιαῦτα ὂν ἔστιν ἐν λαοῖς *quæ Anastasius vertit,* nisi forte in eis maligna fuerit noxa reperta. *& paulo post,* si non est in illis aliqua causa nefaria.

η ¶ Petrus.] *Post multos canones lectos, & multas sanctorum Patrum auctoritates recitatas cum Tarasius ex illis collegisset, ab hæresi reuertentes esse recipiendos in catholica ecclesia ; Petrus legatus Hadriani Papæ, exemplo Benedicti Papæ id confirmat.*

θ ¶ Vsque ad sextam.] *Græce est,* ἕως τῆς ἕκτης συνόδου ἐπιπλέον & ἐλαττόνων, ἢ δεκατέσσαρες. *Id est,* vsque ad sextam synodum non interfuerunt anni plures, quàm quindecim.

ι ¶ Si vero synodalis.] *Græce legitur ,* ἐὰν δὲ συνοδικὴ ἐκφώνησις γένηται, καὶ ὁμόνοια τῶν ἐκκλησιῶν ἐπ' ὀρθοδοξίᾳ, ὁ τολμῶν, ἀπὸ τῶν βεβήλων ἀρρήτων χειροτονεῖ θη, τῇ καθαιρέσει ὑποπιπτέτω , *Quæ Anastasius vertit :* Si autem synodica promulgatio, & concordia ecclesiarum , causa orthodoxiæ, facta fuerit, qui præsumpserit à profanis hæreticis ordinari, depositioni succumbet.

ϛ Ex hac auctoritate datur intelligi, quòd qui ab vnitate catholicæ fidei in hæreticorum societatem transierit, vt de manibus eorum , ecclesiasticæ dignitatis sacramenta percipiat ; vel qui contemptis orthodoxis ab hæreticis ordinari desiderauerit, & si postea suæ abrenuntians hæresi ad ecclesiam redierit , officio tamen accepto fungi non poterit. Auctoritate vero Cypriani ο 2 *prohibentur ab administratione ecclesiastica, qui intra catholicam ecclesiam ordinati ad fidei impugnationem dilabuntur. Porro simoniaci nec ab hæreticis ordinantur ad fidei subuersionem ; nec intra ecclesiam catholicam*

2 §. ead. ſi qui presbyteri.

a Et c. presbyter si per pecuni. & c. qui ituiet. & q.3. si quis dator. & cap. si quis epis. li.

‖ Ordinũ emptores & venditores qualiter pœnitere debent.

b Arg. instit. de vsuc. §. furtiuæ, in fin. & not. ff. ca.q.1. ordinationes. Archid.

c force sup. ea. q.1. qui per pecunias. aut q. 7. c. si quis omnem. §. quicũque per pecuniam. 2 sup. ea. q. 7. si quis, q.3. c. vlti. q. 8. cap. Arianos.

d q.1. c. si quis conſugerit. & c. qui ſtuder. & cap. ſi quis epiſcopus per pecuniam.

e Iuo par. 3. cap. 115.

e Sub. vt ſic per dignã pœnitẽtiam poſſint vel mereantur in ordinibus miniſtrare, an omnino deijci. Archid.

‖ Diſpenſari quandoque non poteſt.

a ¶ *Si quis.*] 3.ead.quæſt.7. ſi quis a.

b *Et Innocentij.*] 3.ead.q.3.cap.vlti.3.ead.q.1. Arianos.

e *Et aliorum.*] 3.ead.quæſt.1. ſi quis confugerit.cap.qui ſtudet. & cap. ſi quis epiſcopus per pecuniam.

d *Requiritis.*] ¶ *Vendere.*] id eſt, emere. nam veteres indifferenter vtebantur his verbis.ff.de actio. emp.veteres.Nam de vẽditore non videtur dubium quin remanere poſſit. ‖ vnde loquitur de emptoribus,quia agere pœnitentiam non poſſunt in ordine empto niſi purgetur vitium rei furtiuæ, id eſt, niſi dimiſſo quod ſimoniace acquiſierũt b, ſed vendentes poſſunt ſi vitium occultum eſt. Vel indifferenter de emptoribus & venditoribus intelligitur, quòd non poſſunt agere pœnitentiam remanendo in ordinibus ſuis,niſi ex diſpenſatione, ſi crimen ſimoniæ ſit notum. Loquitur enim de conuictis, & quorum crimina ſunt publica. de talibus quidem interrogatus eſt Papa,& de talibus reſpondet.

e *Vtrum poſſint.*] id eſt,vtrum poſſint retinere ordines poſt pœnitentiam c, & hoc notat ſequens littera,an tantummodo extra ordinem,& facerdotalem fieri gradum. Quod nos quidem conuictis & iis,qui tam deteſtabile nefas (quod iam multis eſt damnatum conciliis) peregiſſe noſcuntur, nulla poſſumus pœnitentia ſubuenire d,& tot ſpiritualibus Patribus obuiare e; ſed in illorum f patrũ me ſententia conuenire omnibus certum ſit.

¶ *Epiſtolæ huius Leonis quarti ad epiſcopos Britanniæ magna pars, (in qua etiam eſt hoc caput) habetur in codice peruetuſto.*

4 *Niſi rigor diſciplinæ quandoque relaxetur ex diſpenſatione miſericordiæ. Multorum enim crimina ſunt dãnabilia, quæ tamen eccleſia tolerat pro tempore, pro perſona, intuitu pietatis, vel neceſſitatis , ſiue vtilitatis g, & pro euentu rei. Pro tempore : ſicut Geláſius,qui cum neceſſitate temporis videret Italicam eccleſiam propter belli famiſque incurſionem fere omnium clericorum officio deſtitutam, adeo vt pleriſque h populis ſubſidia regenda-*

NISI RIGOR. Hæc eſt quarta pars quæſtio. in qua probatur per 17.auctorit.quòd diſpenſationes fiunt ſex modis. Ioan.de Fant.

k ¶ *Vtilitatis.*] ſicut etiam ius ciuile quædam admittit propter vtilitatem.ff.de pign. ſed an vix.

l ¶ *Vt pleriſque.*] Hic incipit tractare de diſpenſatione,vnde videndum eſt quid ſit diſpenſatio, quid diſpenſare, & quod ius ſit diſpenſabile, & quis poſsit diſpenſare. Diſpenſatio eſt iuris communis relaxatio facta cum cauſæ cognitione ab eo,qui ius habet diſpenſandi.arg.12.q.1. ex his. Diſpenſare eſt diuerſa penſare. Nam omnia hæc de quibus fit mentio in hoc §. penſare debet qui diſpenſare vult. ‖ Scias ergo , quòd vbicumque decoloratur ſtatus eccleſiæ, non poteſt diſpenſari, vt ȝ.ead. & ſi illa. Dicunt quidam indiſtincte,quòd contra quattuor conciliа non poſsit diſpenſari,vt 3.15.diſtin.ſicut. nec contra Euangelium, vel præceptum Apoſtoli, vt 25.q.1. ſunt quidam. vt ibi notaui. De diſpenſatione epiſcoporum dico , quòd vbicumque non eſt eis prohibita diſpenſatio, ibi poſſunt diſpenſare d: vt extra dẽ cler.pug.in duel.cap.1.& de ſenten. excom. nuper. In quibuſdam tñ caſibus inuenio eis permiſſam diſpenſationem,in quibuſdam prohibitam.‖ quandoque enim diſpenſant cum ſacrilego, vt 50.diſtin.ſi quis presbyter. Item cum hæretico. 50.diſtin. presbyteros qui. Item cum adultero, vt extra de iudi. at ſi clerici. Item cum ſimoniaco diſpenſant quandoque in beneficio:quandoque in ordine, vt 3. ead.q.5.cap.1. & cap. vlti. Item cum ſchiſmatico, vt 50.diſtinct. vt conſtitueretur. In maioribus autem criminibus etiam diſpenſant in beneficiis ſi ſunt occulta e, vt 50.diſtin. de his vero. Item cum homicida diſpenſant in beneficio , vt extra de cle. pug.in duel. Henricus.& de homicid. interfeciſti. 50.diſtin.ſtudeat. ſed non in officio, vt 50.diſtin. miror. Item quandoque cum aliquo diſpenſant in matrimonio contrahendo, vt 33. q.2. aut qui. Item in ordinibus , & dignitatibus, niſi tantum in epiſcopatu,vt extra de elect.innotuit.Item diſpenſant cum excõmunicato miniſtrante, vt 2.q.5.quanto. licet ſit contrarium. 11. q. 3. ſi quis epiſcopus. ‖ Fit autem diſpenſatio cum hoc requirit neceſsitas , vel vtilitas. ȝ.ea.tali. Item ſit quandoque diſpenſatio, quia timetur maius malum , ſicut cum Anglicis fuit diſpenſatum,vt 35.q. 3. quod ſcripſi.& c.quædam lex. Item quandoq; propter futurum bonum, vt quando diſpenſat cum hæreticis , vt alij facilius reuertãtur ad eccleſiam, vt 23.q.4. ipſa pietas. Ité quandoque propter multitudinem,& propter ſcẽdalum vitandum. 50.diſt. vt conſtituereturr.

rum deeſſent animarum ; conceſsit de monachis m, vel de laicis clericos aſſumi , ita dicens epiſcopis per Lucaniam, epiſt.1. cap.1.

¶ Pro temporum neceſsitate Apoſtolicæ ſedis decreta temperatur. C. VI.

5 NEceſſaria rerum diſpenſatione conſtringimur,& Apoſtolicæ ſedis moderamine conuenimur ſic canonum paternorum decreta librare,& retro præſulum, deceſſorumque noſtrorum præcepta metiri, vt quæ præſentium neceſſitas temporum in reſtaurandis eccleſiis relaxanda depoſcit , adhibita diligenti conſideratione(quantum poteſt fieri) temperemus.

Item. Priſcis igitur, &c. 6 [*Require ſupra in tractatu ordinandorum.*] *Item Innocentius Papa cum pro neceſsitate temporis, ne nimium ſcandalum eſſet in eccleſia,ordinatos à Bonoſo hæretico ſuſciperet , ait in decretis ſuis, epiſt.22. ad epiſcopos Macedoniæ, cap. 5.*

¶ Ceſſante neceſsitate debet ceſſare quod vrgebat. C. VII.

7 QVod pro remedio , ac neceſſitate temporis ſtatutũ eſt ; conſtat primitus non fuiſſe. *& infra.* ¶ Quod ergo neceſſitas pro remedio reperit ; ceſſante n neceſsitate o debet vtique ceſſare pariter quod vrgebat p: 8 quia aliud α eſt ordo legitimus ; aliud, quod vſurpatio q ad præſens fieri tempus impellit.

α ¶ Quia aliud.] *In originali , & apud Iuonem,& in multis manuſcriptis Gratiani legitur,* alius eſt ordo legitimus ; alia vſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit.

Similiter ex diſpenſatione etiam in Niceno concilio, cap.8. de Nouatianis ſtatutum eſt, vt ad eccleſiam redeuntes ordinentur r.

¶ Iterum ordinentur, qui ex Nouatianis ad eccleſiam redierint. C. VIII.

SI qui voluerint s venire ad eccleſiam catholicam, & Apoſtolicam ex Nouatianis ; placuit ſancto concilio, vt ß ordinentur,& ſic

f Excommunicare ſeipſum nemo poteſt.

g Concerne in I. libro: cum glo. ſic hiu quitant. & Barto. in l. fi. ff. de ſtatu li.

7 Significat quod prius ceſſauit. Imo in præſ.

‖ Ceſſante ceſſat effectus ſuus cauſa.

h Quod libet & non ſolum illa. Sed ceſſante, ceſſat, vt dicit Bar. in l. ſi ita ſcripſerit. ff. de adim. legat. Nam ſublato fundamento tollitur opus. Item ſublato principali tollitur quod eſt acceſſorium. Item ſublata cauſa tollitur effectus. Item ſublato priori tollitur poſterius

¶ Pietas multa facit.

a ¶ *Pietatis.*] ¶Dicitur autem pietas quãdoque respectu naturæ[2], vt quia nostra natura hodie fragilis est, exercẽda est pietas, vt 34. dist. fraternitatis. Item aliàs propter fragilitatem, vel pietatis intuitu dispensatur. 33. q. 2. antiqui. Item adhibetur pietas propter innocentiam. sic puer baptizatus ab hæretico admittitur ad sacros ordines propter pietatẽ innocentiæ, vt 5. ead. q. 4. placuit.

2 Sup. dist. 36. Illiteratos.

b ¶ *Tales.*] pro quibus supponit istud tales, non potest haberi ex c. nisi ex §. præcedenti: sed credendũ est Gratiano, qui vidit originale. & est simile j. c. tali. & 33. q. 5. cap. 2.

3 Ante cap. 1.

c ¶ *Necessitatis.*] vt 50. distin. de eo.

d ¶ *Metropolitani.*] 5. distin. 65. c. 2. & 3.

Quoniam.] Casvs. Quidam episcopus præter notitiam sui metropolitani fuit ordinatus. Sed propter graue scandalum, quod propter hoc ab vtraq; parte fiebat, Papa tolerat quod factũ est, ita q; de cetero simile non fiat.

† consecretur] orig.

e ¶ *Ab alterutra.*] id est, ab altera. Sed tamen aliter intellexit G. vt patet per præcedentem. §. vnde potest dici ab alterutra proprie: quia iam forte metropolitanus ali quid fecerat vnde scandalum esset ortum.

f ¶ *Vel consensum.*] 5. 64. dist. cap. vlt. 5. 65. dist. cap. 1. 2. & 3.

Quoties.] Casvs. Dicitur hic, q; propter multitudinem, delictum sæpe inultũ remittitur propter scandalum quod timetur: & Dei iudicio relinquitur. Sed ne de cetero tale quid accidat, præcauendum est.

g ¶ *A turba.*] extra de cleri. excommu. latores.

h ¶ *Propter multitudinem.*] Arg. ¶q; parcendũ est multitudini, vt 44. distin. comessationes. 50. dist. vt constitueretur. 23. q. 4. ipsa pietas. & c. non potest. 9. q. 1. ordinatores. Sed quot dicentur multi? Dic quantum ad hoc q; multi dicuntur, quo ad respectum. nam aliàs 40. dicuntur multi. extra de cler. excom. latores. aliàs xxiij. millia dicũtur pauci. 45. dist. disciplina præterea. Arg. contra, extra de reg. iu. qui scandalizauerit. de pœ. dist. 6. c. 1. r. in fi. 25. q. 2. ita nos. vbi nõ parcitur multitudini. Solu. videtur haberi per id quod legitur 23. q. 4. cum quisque. vel per fi. illius de pæ. dist. 6. cap. 1. vt extunc eis non parcatur, cum ex auctoritate vo-

¶ In prima actione septimæ synodi. 4 Ito in prologo. Pan. in prologo cap. 23.

¶ Multitudini est parcendũ.

5 Ito ibidem. Pann. ibidem. cap. 24.

Pietatis[2] *intuitu: sicut de illiteratis, & corpore vitiatis Gelasius ait episcopis per Lucaniam epist. 1. c. 18.*

¶ Canonum decreta pietatis intuitu non numquam relaxantur. C. XII.

1 Si qui, vel temeritate propria, vel in curia præsidentium tales[b] ante suscepti sunt; in his, in quibus constituti sunt, locis eatenus perseuerent, vt nihil vmquam promotionis accipiant, satisque habeant hoc ipsum sibi pro nimia miseratione concessum.

Necessitatis[c] *intuitu; sicut Hilarius Papa, qui cum de quodam episcopo præter notitiam atque consensum metropolitani*[d] *ordinato loqueretur, ne in vtroque graue scandalum fieret, ait in epistola*[2] *sua ad Ascanium, & vniuersos episcopos Tarraconensis prouinciæ.*

¶ Necessitatis causa quædam in ecclesia tolerantur. C. XIII.

Quoniam quidquid ab alterutra[e] parte est indicatũ, omni videmus peruersitate cõfusum; temporum necessitate perspecta, hac ratione decernimus ad veniã pertinere quod gestum est, vt nullus α deinceps præter notitiam, atque consensum f metropolitani ordinetur† antistes.

α ¶ Nullus.] *Hoc loco verba Hilarij summatim referuntur.*

Item Innocentius episcopis Macedoniæ, epist. 22. cap. 6.

¶ De eodem. C. XIIII.

Quoties à populis, aut à turba[g] peccatur, quia in omnes propter multitudinem[h] non potest vindicari, inultũ solet transire. Priora ergo dimittenda diço Dei iudicio, & de reliquo[i] maxima solicitudine præcauendum.

Item ex epistola Cyrilli missa Maximo diacono Antiocheno. 3

¶ Ex dispensatione quædam tolerantur, quæ canonum rigor condemnat. C. XV.

4 Dilici à diligẽdo mihi Paulo Monacho; quia recusat pietas tua vsque hodie cõmunionem reuerẽdissimi episcopi Ioannis amplecti, pro eo, quòd quidam in Antiochena ecclesia male adhuc cum Nestorio vel sentiant, vel iam senserint quidem, sed forsitan resipuerint. Probet igitur tua modestia; vtrum aliquando hi, qui dicuntur colligi, nude, ac irreuerenter cum Nestorio sentiant, & inuicem colloquantur[k]: licet aliquando cauteriatam[l] habuerint conscientiam: colligantur autem nunc acta pœnitentia super iis, in quibus subrepti sunt[m] quamuis confiteri[n] fortassis reuereantur excessum. *& infra.* ¶ 5 Vt autem non æstimemur amare contentionem; amplectamur episcopi reuerendissimi Ioannis communionem, indulgentes ei; & causa dispensatio-

nis eius negotium non subtillius, vel districtius[o], siue vehementius erga se recognoscat agitari. Dispensationis enim gratia, sicut dixi, eget negotium multum[p].

¶ *Hæc epistola beati Cyrilli refertur in actione primæ septimæ synodi. Et quoniam in magni ponderis argumento versatur, ac prudentissime scripta est; multa autem in hac versione corrigenda fuissent; placuit græcam ipsam epistolam cum interpretatione noua afferre.*

Τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Μαξίμῳ διακόνῳ Ἀντιοχείας, ὑπομνηστικόν.

Ἐμαθον παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μοναχοῦ Παύλου, ὅτι παραιτεῖται ἡ σὴ θεοσέβεια μέχρι σήμερον τὴν κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Ἰωάννην, διὰ τό τινας ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ ἢ φρονοῦντας ἔτι τὰ τοῦ Νεστορίου, ἢ τεφρονηκότας μᾶλλον, ἀποσχομένους ἴσως εἶναι. δοκιμασάτω τοίνυν τὸν τοιοῦτον ἐπιεικὲς, πότερον πολλοί λεγόμενοι σωάζεσθαι, γυμνῶς, καὶ ἀναισχύντως τὰ τοῦ Νεστορίου φρονοῦσιν, καὶ λαλοῦσιν ἑτέροις, ἢ κεκαυτηριασμένην μᾶλλον ἔχηκασί πως τὴν συνήθειαν, συνάγονται ὅ νῦν μεζαμεληθέντες ἐφ' οἷς συνεπάγησαν, ἀσχυνόμενοι ἴσως ὁμολογεῖν τὸ πλάσμα: συβαίνει γάρ τινα τοιαῦτα περὶ τοὺς ἀπαλληγέντας γίνεσθαι: κἂν εἴδῃς σωτρέχοντας νῦν τῇ ὀρθῇ πίστει, ἀμνησικακεῖ περὶ τῶν παρελθόντων: βαλόμεθα δὲ μᾶλλον ἀριθμοὺς αὐτοὺς ὁρᾶν, ἢ ἀνεσχύντῳ γνώμῃ σωπορεῖσθαι τοῖς Νεστορίου κακίαις. ἵνα δὲ μὴ δοκῶμεν τιμᾶν τὸ φιλόνικον, ἀσπασώμεθα τὴν θεοσέβειαν τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπίσκοπον Ἰωάννην κοινωνίαν, συγχωροῦντες αὐτῷ, καὶ οἰκονομίας ἕνεκα μὴ ἀκριβολογούμενοι σφόδρα, περὶ τὰς μελαγχολώσκλας: οἰκονομίας δὲ, ὡς ἔφην, δέεται τὸ πρᾶγμα πολλῆς.

Sancti Patris nostri Cyrilli archiepiscopi Alexandrini ad Maximum diaconum Antiochenum admonitio.

Cognoui ex dilecto Monacho Paulo pietatem tuam vsque ad hunc diem recusare cõmunionem religiosissimi episcopi Ioannis: eo q; aliqui sunt in ecclesia Antiochena, qui vel adhuc cũ Nestorio sentiunt, vel senserunt quidem, nunc autem ab eo fortasse abstinent. Perpendat igitur æquitas tua, vtrum tandem, qui dicuntur conuenire, palã, atq; impudenter Nestoriana & sentiant, & cũ aliis etiam loquantur: an aliquãdo quidem cauteriatam habuerint conscientiam; nunc autem ideo conueniant, quòd ipsos pœnituerit erratorum, quibus simul abrepti fuerant; pudeat autem fortasse lapsum suum fateri. Solet enim fere tale quiddam iis, qui decepti sunt, vsuuenire. Quod si illos nunc ad rectam fidem conuersos videas, malorum præteritorum memoriam depone. Malumus enim eos videre negantes, quàm defendentes Nestorij vitia. Ceterum, ne videamur contentionis cupidi, religiosissimi Ioannis cõmunionem amplectamur, indulgentes ei, atq; vt cõueniens in his rebus moderatio teneatur, nõ nimium diligenter in eos, qui resipiscũt, inquirentes. Res enim, vt dixi, magnæ eget moderationis.

¶ *In eam*

2 Archimandrita erat enim princeps Antioch. Hu.

2 ¶ *Archimandritam.*] Archos princeps: mandros ouis. vnde archimandrita princeps ouium[a].

Dispensationes.] Casvs Dicitur hic, q; oportet quosdã excommunicari & eiici extra ecclesiã, ne multitudo pereat: sicut in naufragio quædã merces abiicitũtur, vt cetera salua permaneãt patet seq. §.

b Ad hoc 18. dist. debis in fine.

c ¶ *A debito.*] i. à iure cõmuni, quod omnibus æqualiter debetur. & ita dispensatio non est ius, vt 31. q. 1. hac ratione. quandoque tamen dispensatio debetur[b], vt 50. dist. vt constitueretur.

c ¶ *Exonerant.*] j. 22. q. 4. non solum. j. 13. q. vltim. animæ. ff. si quis cau. l. 4. ff. ad legem Rhodiam, qui leuandæ.

d ¶ *Despicimus.*] id est, cõmittimus: quia eaſdem res non habent pro derelicto. ¶ Vnde male faciũt Reges Hispaniæ, qui naues fractas occupant. nam dicit lex, q; fiscus nõ debet diteſcere calamitatibus miserorum. C. de naufra. l. 1. lib. 11. committit etiam furtum, si quis inde quid accipit, cũ distinctione tamẽ. ff. de fur. falsus. §. vlti.

¶ Regum Hispaniæ reprehensio.

e ¶ *Dispendia.*] Esse solent magno damna minora bono.

1 Ead. act. 1. septimæ synodi ex versione Anastasij. 2 Ito in prologo. Pann. in prologo cap. 25.

Ali.] Casvs. Si raptor ducat raptã in quem rapta nunquam cõsensit, filius de rati con tubernio natꝰ nõ potest promoueri, nisi ꝓpter ne cessitatẽ vel vtilitatem, vel propter personæ prærogatiuam. Vel intellige cap. loqui secundum eos qui dicũt inter raptorem & raptam non esse matrimonium. sed verior est opinio, quòd inter eos sit verum matrimonium.

¶ Matrimoniũ tenet inter raptam & raptorem.

f ¶ *Tali coniugio.*] ¶Sed nonne inter raptam & raptorem tenet matrimonium, vt 36. quæst. 2. tria? Quare ergo filij cum legitimi sint, repelluntur à promotione? Resp. hoc non tenet. Vel dic, q; hic loquitur de monialibus raptis, cum quibus matrimonium non tenet. & dic, coniugio, id est, coniunctione vel coniugio de facto: aliàs legitimi essent, nisi forte quo ad episcopatum. extra de ele. innotuit. Sed certe illa decretalis loquitur tãtum in concubina.

HVIC PETRVS Hoc adaptatur ad proxime dictum: quasi diceret; nõ est mirũ, si spurius pro mouetur, cũ Deus non sit personarum acceptor.

g ¶ *Vtilitatis.*] scilicet vt necessitate vel vtilitate promoueantur tales.

h ¶ *Petrus ait, &c.*] quia apud Deum non est personarum acceptio.

i ¶ *Pro cuentu.*] Et hoc ad necessitatem, vel vtilitatem, refertur.

Exigunt.] Casv Quidam de laicis nõ seruatis interstitiis promoti sunt in episcopos nimis præcipitanter: quia debebant de iure deponi: sed ex misericordia Leo dicit eos tolerandos, in quibus aliud reprehensibile non inuenitur, nisi q; nimis festinanter promoti fuerint, ita quòd ex hac remissione non sumant licentiam delinquendi. & prohibet ne de cetero hoc fiat: ne cogatur iuste punire, quod nunc ex misericordia inultum dimittitur.

k ¶ *Causæ.*] Cum ergo hic sit rigor, & ibi misericordia: ¶ potius debet iudex sequi misericordiam, quàm rigorem[c], vt extra de fortile. c. 2. & C. de iud. placuit. ¶ & sic iã videtur q; dispensatio sit debita, quia præceptũ misericordiæ omnibus est commune, vt 86. dist. non satis. & sententia, quæ misericordiã vetat, fugienda est, vt 50. dist. ponderet. in fi. quod concedo q; quandoque sit debita: & iudex peccaret si non dispensaret: nõ tñ est proditũ ius per quod petatur dispẽsatio: sicut ad eleemosynam tenemur pauperi[d]: pauper tamen eã nullo iure petit. tamen ad petendam dispensationẽ potest implorari officium iudicis. & si nollet episcopus dispensare, petet hoc à superiore. & est si. extra de iure patro. nullus.

¶ Misericordia est rigori anteponenda. c Ad hoc 9. dist. sana. vbi de hoc vt leas. ¶ Dispensatio est quãdoque debita.

d Vt 47. dist. sicut. 86. dist. pasce 16. q. 1. quonia Arch.

l ¶ *Quòd ex laicis.*] supra 77. dist. monachis. §. 59. dist. si officia. contra, supra dist. 61. quod proderit cõtra, supra dist. 61. cap. 1. & 2. contra. Sol. ibi ius commune, hic dispensatio.

m ¶ *Quia remissio.*] infra, 23. q. 4. est iniusta. in fi. cõtra, supra dist. 93. peruenit. & 35. q. 9. loci. j. 21. q. 2. placuit. Sol. ibi factum respicit, hic ius. & expone quod sequitur.

n ¶ *Non dat.*] id est, nõ debet dare. nam leges, quæ periuria puniũt, &c. C. de iud. vidu. l. 2. ar. C. vnde vi, meminerint. j. de consec. distin. 4. quæris. arg. de pæ. dist. 3. §. sed verba. & cap. sane. Sed aliud est impunitas occasione amplius peccandi cõfidentiã sumere: quod ibi dicitur. aliud pro vno concesso reliqua similia vsquequaque concedere: quòd hic negatur. Vel dic non dat, id est, nõ dare debet.

ADDITIO Sub. & nõ debet quis inde sumere audaciam & confidentiam delinquẽdi. Dic ergo, remissio, id est, impunitas: id est, dispensatio, qua impune peccata dimittuntur, non dat licentiam, id est laxamentum delinquendi in similibus. secundum Io. de Fan.

Maximum.] Casv Maximus Donatista fuit: sed postea conuersus ad fidẽ ex laico est in episcopum promotus. Leo Papa eum tolerat: mandat tamen sibi, vt in libello ad Papam misso se esse catholicum manifestet. Sequens cap. patet, in quo tolerat Donatum cũ sua plebe cõuersum. mandat tamen ei, vt mittat libellum in quo confiteatur fidem, & abneget hæresim illam. & mandat Leo, vt hoc de cetero non fiat.

o ¶ *Ex laico.*] Iste fuerat factus episcopus non seruatis interstitiis temporum in minoribus ordinibus e: & ideo dicit tex. ex laico. argu. superficiale pro illiteratis. 5. 61. distinct. cap. 1. 2. & 3. & cap. quid proderit. contra. Ioan.

e De quibus habetur 77. dist. in singulis. & ca. lec. Archid.

a ¶ *Ab*

a ¶ *Ab episcopali.*] ℑ. 16. quæst. vlt. inuentum.
b ¶ *Quoquo.*]i. non legitimo,sicut illud:Quos genui quocũque toro.
c ¶ *Dignitate.*]Quid si patronus labsus in hæresim : an reuersus recuperet iuspatr. quod habebat ? Argu.quòd sic , extra de elec. quia diligentia. ff. de in ius voc. l. sed si.ff. de bo. lib. l.3. §. si deportatus. Ioan. tamen si lata fuisset sententia cõtra eũ de amissione iurispatronatus,amplius non recuperat. extra de diuor. de illa. extra de conuer. coniug. cap. vlt. Ber.
d ¶ *Libello.*] ℑ.7. q.1.§. ecce. & c. qualiter.s. ea. q. si qui voluerint.

† *al. Seminagentisem*

e ¶ *Donatũ autem.*] ¶ *Causarum.*] Collige ex hoc intelligentiam eius quod dicifolet in litteris , ‖ salua apostolica auctoritate.

‖ Salua Apostolica auctoritate.

f ¶ *Antiquis.*]id est,secundum antiquas regulas.& ita nisi exprimeretur hoc,videretur constitutio perpetua. argum. C. de pœ. seruos [a] . Sed tamen quid iuris sit super hoc,not. 61.distin. §. ex his omnibus.

[a] Ibidem c.2.

[a] Vt sit glo. Planior sub. sic debet enim lex esse perpetua & communis.4.dif.crit. nisi ex aliqua illarũ causarũ 29.dist. sciendum. facta fuerit. quo casu cessante causa, & c. Io. de Fant.

† *al. Iuliano*

Aluberrimũ.]CASVS. Dicitur in hoc cap. q; si quis clericus ab hæresi ad ecclesiam reuertatur , profiteatur in scriptis hæresim suam cũ auctore eius esse damnatam,ne amplius corrumpatur, cũ suæ professioni non possit de cetero obuiare. & pro magno beneficio habeat , si adempta omni spe promotionis , in quo inuenitur ordine permaneat:dum tamen iterata tinctione nõ fuerit maculatus.

2 Itẽ epist. 83. ad Septimũ. Anſ. l.12.c.39. Iuo p. 6.c 97. 8. q. 1. omnis cuiuslibet.

g ¶ *Sensibus.*] id est, opinionibus hæreticorũ.
h ¶ *Professio.*] C. de non numer. pecu. generaliter. ℑ. 2. q. 1.legum. ℑ. 27. q. 1. omnes feminæ. extra de appel. personas.
i ¶ *Maculati.*]Idem est si fuerũt rebaptizati. arg. de consec. dist. 4. qui ius. & ca. eos quos. Vel si ad subuersionẽ fidei adhæserunt hæreticis [b] .s.ead.q. conuenientibus.

b In istis casibus Papa sibi reseruat dispensationem: & in casu quẽ habes extra de apostat. c. vltim. vbi de hoc. Archid.

Si quis.]CASVS. Si quis pro aliqua hæresi excõmunicatus fuerit,non debet ad communionẽ admitti , nisi prius cum debita satisfactione fuerit in concilio reconciliatus.

3 In capitulis Martini Braca.

k ¶ *Concilio.*] Hodie sufficit solus episcopus. extra de hæreti. ad abolendam. §. quia vero.
l ¶ *Libello.*] s. ea. quæst. si qui voluerint.
m ¶ *Purgationem.*] idem etiam si de simonia suspectus sit. extra de purga. cano. quoties.
n ¶ *Opinione.*] s.distinct. 30. cap. vltim.

ECCE QVIBVS. Hæc est quinta pars q. in qua quæritur qualiter debeat dispensari:quod probat per c.sequens, Ioan. de Fan.

o ¶ *Distinguit.*] & protinus agit de illis quæ dispensari solent.

Et si illa.]CASVS. Hugo. sic ponit hunc casum. Quamuis dispensabilia ex causa quandoque relaxantur : indispensabilia tamen nulla causa sunt relaxanda. & si illa numquam relaxari debent , nisi ex magna causa:quanto magis ista ex nulla causa sunt relaxanda?

¶ Beneuenta. sic ponit casum. Quamuis toleremus quæ per exempla non nocentin illis tamen dispensare non debemus, quæ scandalum vel deformitatem inducunt. nam si in præmissis tantum pro necessitate vel vtilitate dispensamus : quare his causis absentibus iura communia mutilamus , quæ nisi pro necessitate mutilari non debent?

p ¶ *Et si illa.*] vt dispensabilia.
q ¶ *Sinenda sunt.*] id est dispensanda [c] : & ita ceterorum impropriesumitur.argu. ff. de min. patri. 26. dist. deinde.

[c] Legitimum principes de hiis que dispẽsari possunt. Ioan.

r ¶ *Quæ si ceterorum.*] id est , quæ dispensari possunt.
s ¶ *Illa.*] Hoc de illis quę dispẽsari nõ possunt.
t ¶ *Decoloratione.*]puta si esset latro,vel ebriosus [d] , vt extra de regu. iur. estote.
v ¶ *Et si ea ipsa.*] & sic forma constructionem. si illa nullatenus sunt mutilanda , quæ nullo detrimento , &c. quanto magis nec illa sunt mutilanda. & est sensus:si in dispensabilibus non debet iudex dispensare nisi ex magna causa:quãto magis in iis quæ sunt indispensabilia , nullo modo debet iudex dispensare. 14. distin. cap. 2.

[d] Scio de eis bus non dẽ benignitate patrum inco prehendam si sint mutilãda. Hug.

x ¶ *Vel rerum temporumque.*] vel personarũ. nam pro qualitate personarũ & actio formatur, & condemnatio moderatur.ff.de neg. gest. Põponius in negotiis. ‖ Habes ergo hic causas propter quas est dispensandum, scilicet causa vtilitatis & necessitatis. Sed nũquid ex causa probabili, videtur argum. quòd sic. 57. dist. c. 1. quod concedit Alanus.Ego cõtra [e] . Nec obst. 57. dist. c. 1. quia si post fides eius appareat probabilis, abolet irregularitas ibi præsumpta, & promouetur de iure cõi.

[e] Illud fortẽ dum l. à hoc eum tẽdet. Ioan de Fanto.

y ¶ *Vel accelerate.*] nam quæ de nouo emergunt , & c. ff. de interro. act. ætate.
z ¶ *Mutilanda.*] ‖ Dispensationes quas extorquet necessitas , cessante necessitate mutilãdæ sũt: quæ vero regulariter fiũt, non,vt ℑ.9. q.1.ab excommunicatiõis.s.dist.50.placuit.ℑ.7. q.1. mutationes.
a ¶ *Præcepta.*] quædã, non omnia.

‖ Dispensationes quædam mutilandæ.

BREVITER. Hæc est 6. pars q. in qua quæritur si ordinati ab hæreticis sint iterũ reordinandi.& dic q; non,si fuerint ordinati in forma ecclesiæ. & hoc ꝙbat per tres auctoritates.Io. de Fan.

4 Sup. dist. 49. cap. 1.

CASVS. Hic mouet Gratia.incidentẽ quæstionem, vtrum s.ordinati ab hæreticis debeãt iterum ordinari.& primo probat q; non, auctoritate Gre. & Aug.& postea soluit,& male:dicẽs vt circa baptizatos & in ordine facerdotali, vel episcopali inuentos, sacramentum non reiteretur. Ea vero quæ cũ quadam distributione vasorum vel indumentorũ præstantur interueniente episcopali benedictione , vt ordo leuitarum, & ℑ. eum ordines positi reiterari pñt cum ab hæreticis conferuntur : nec dicitur aliquid iterari, cũ nihil ab eis sit receptum. ad quod inducit sequens cap.

5 Sup. est ca. quod quidã.

b ¶ *Ordinibus.*] scilicet illi qui coacti sunt , vel ignoranter ab hæreticis ordinati sunt.
c ¶ *Vtrum in eodem ordine.*]& dic quòd non,si in forma ecclesiæ ordinati sunt.extra de apostat. ex litteris.nec bene soluit hic Gratianus.
d ¶ *Vt ait beatus Gregorius.*] s. dist. 68. cap. 1.
e ¶ *Augustinus.*] s. ead.quæst. 1. quod quidem.

a ¶ Reite

SI quis episcopus, siue alicuius episcopi presbyter , aut diaconus in alicuius hæresis opinionem offenderit, & ob hanc causam fuerit excommunicatus ; nullus episcopus eum in communionem recipiat , nisi prius in communi concilio [k] , porrecto fidei suæ libello [l] , satisfaciat omnibus, & ita liberam suam teneat,purgationem [m] . Hoc idem & de fidelibus laicis sit decretum,si in aliqua hæresis opinione [n] fuerint nominati.

5 *Ecce quibus de causis quædam in ecclesia tolerantur , quæ eisdem cessantibus pia seueritate vindicantur. Quando autem toleranda sint, quando resecanda , Gelasius Papa distinguit [o] dicens episcopis per Lucaniam, epistola prima , cap. II.*

¶ Quando in ecclesia , aliqua sint tolleranda. C. XXIIII.

ETsi illa [p] nonnũquam sinenda [q] , sunt,quæ,si ceterorum [r] constet integritas, nocere sola non valeant:illa [s] tamen sunt magnopere præcauenda , quæ recipi , nisi manifesta decoloratione [t] non possunt. Ac , si ea ipsa [v] , quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur , vel rerum temporumque [x] cogit intuitus,vel accelerate [y] prouisionis respectus excusat;quanto magis illa nullatenus mutilanda [z] sunt,quæ nec vlla necessitas , nec ecclesiastica prorsus extorquet vtilitas?

Aliquando enim pro necessitate, vel vtilitate ecclesiæ mutilantur , & laxantur præcepta [a] canonica.

6 *Breuiter ostendimus,qui reuertentes ab hæresi , in suis ordinibus [b] valeant recipi, vel qui non. Nunc autem quæritur de iis , qui ab hæreticis ordinati sunt , si ad vnitatem catholicæ matris ecclesiæ redierint,vtrum in eodem ordine [c] iterum valeant ordinari [4] . Semel enim consecratus (vt ait beatus Gregorius) [d] iterum consecrari non debet. ¶ Item sacramenta , quæ ab hæreticis in forma ecclesiæ ministrantur(sicut Augustinus [e] testatur)*

a ¶ *Reiterari.*]vt s. ea. quæst. 1. ventum.

DAibertum.] CASVS. Nezelon ordinatus fuit ab hæreticis in episcopum præter formam ecclesiæ , & sic ordinem episcopalem nõ recepit:qui postea Daibertum præter formam ecclesiæ vel cum forma (non refert) in diaconum ordinauit. Sed quia illum ordinem cõferre non potuit, Daibertus nihil 'accepit ab eo. vnde Vrbanus cum dispensaret cum eo,fecit illum. ordinari auctoritate Damasi Papæ & Innocentij.

reiterari [a] non debent ; ne non homini , sed sacramento videatur iniuria fieri. ¶ Sed illud Gregorij de his intelligitur, qui consecrationem sacerdotalem, vel episcopalem acceperunt:qui aut per manus impositionem , cum ad ecclesiam redeunt , effectum suæ vnctionis † accipiunt , aut ab eius administratione perpetuo cessare iubentur. Similiter illud Augustini de eadem mystica vnctione , & de sacramento baptismatis intelligitur.

¶ *Sunt autem in ecclesia alij ordines, qui sine sacramentali vnctione , sola episcopi benedictione , cum quadam vasorum , vel indumentorum distributione præstantur, vt sunt leuitæ, & ceteri infra eos constituti. Hi quamuis ab hæreticis ordinentur; tamen ad ecclesiam redeuntes in eodem ordine (si alias digni fuerint) ab ecclesia ordinentur:nec fiet in eis reiteratio muneris,cum ab hæreticis nihil doceatur eis fuisse collatum. Vnde Vrbanus secundus scribit Petro Pistoriensi episcopo, & Rustico abbati vallis vmbrosæ.*

¶ Redeuntes ab hæresi non ordinandi. C. XXVI.

DAibertum [b] à Nezelone [α] , licet simoniaco, non simoniace eiusdem confessione reperimus in diaconum ordinatum : & beati [c] Innocentij Papæ sententia constat declaratum , quòd Nezelon(quem constat ab hæreticis ordinatum)quia nihil [d 2] habuit,nihil dare [e] potuit ei, cui manus imposuit. Nos igitur tanti Pontificis auctoritate firmati , & Damasi Papæ testimonio roborati , qui ait [3 Reiterari [f] oportet,quod male actum est ;] Daibertum ab hereticis corpore , & spiritu digressum, atque vtilitatibus ecclesiæ pro viribus insudantem, ex integro [g] (ecclesiæ necessitate ingruente) diaconum [h] constituimus. Quod nõ reiterationẽ existimari censemus, sed tantum integram diaconij dationem : quoniam,vt prædiximus, qui nihil habuit,nihil dare potuit.

α ¶ Nezelone.] *Marianus Scotus in vita Gregorij VII. mentionem facit archiepiscopi Magdeburgẽsis hoc nomine appellati.*

[b] Qui nihil habet nihil dat.

[a] Et extra de sup. neg. prælat. c. 1. vbi de hoc pro & cõtra ibi videas.

[1] Pan. l. 3. c. 81.

[‖] Quod minus plene fit , est iterandum.

[2] Sup. 1. q. 1. ventum.

[c] Dispensationes quædam mutilandæ.

[3] sequẽti, per illicitam.

[b] Idem sentit hic Io qui refert quod sequitur. Arch.

[c] Item ar. ad hoc quod no. sup. prox. c. in gl. quo ad speciem. Iré arg. ad hoc ff. de op. l. 2. præter ea cum nõ teneat electio perinde est ac si non elegisset. Archid. d Adde quod no. Bar. & gl. in l. cum quidam. 2. ff. de leg. 2. 4. 9. q. 1. per illicitam.

Er illicitam.] CASVS.Quidam fuerunt ab hæreticis præter formam ecclesiæ ordinati : vnde mandat Papa , vt iterum tales ordinentur, cum nihil acceperint ab hæreticis.

i ¶ *Per illicitam.*] id est , non iustam.
k ¶ *Vulneratum caput.*] id est,mentem macula culpæ infectam.
l ¶ *Medicinam adhiberi.*] id est, reiterari , vt ita & illud intelligatur de ordinatis in forma ecclesiæ.
m ¶ *Reiterari.*] Not. hanc expositionem , &c. & hæc expositio est subintelligenda s. ea. q. 1. ventum.vbi eadem sunt verba.
n ¶ *Legitime.*] Arg. ex hoc loco quòd si potestas translata est in aliquem vt eligat episcopum , & ipse minus bonum eligit , iterum possit eligere. ar. 7. q. 1. factus.8. dist. quæ contra.nam reproba pecunia non liberat debitorem.ff.de pigno. ac.eleganter. §. qui reprobos.& est ar. ad hoc extra de cle. in causis. in fi. c. Argu. contra extra de offi. deleg. in litteris.nam functus est officio suo. Nam etiã ipsi canonici male eligendo priuantur potestate eligendi. extra de elec. cum in cunctis. & not. d 61. dist. studui. Quid iuris sit , not. in quæstionibus. Bar. ,

Item Damasius Papa , epist. 4. de chorepiscopis.

¶ De eodem. C. XXV.

PEr illicitam [i] manus impositionem vulneratum [k] caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant:& vbi vulnus infixum est, necesse est medicinam [l] adhibere ; qua , infixa sanetur macula : id est, reiterarim [m] necesse est, quod legitimẽ actum,aut collatũ minime probatur β.Nam quomodo [n] honorem possit retinere , qui ab illo acceperit , qui potestatem dare legitime non habuit , inuenire non possum.

¶ Probatur.] *In originali hæc adduntur,* si perfectum esse debebit.

Item libro nono Cod. titulo ad legẽ Iuliam repetundarũ, 5 Impp.Theodosius,ac Valentinianus AA.Florentino.

C. XXVI.

SAncimus [o] eiusmodi viros ad prouincias regẽdas accedere , qui ad honoris insignia non ambitione ¶ ,vel pretio,sed probatæ vitæ,& amplitudinis tuæ [†] lent testimonio promoueri : ita sane, vt quibus hi honores per sedis tuæ , vel per nostrã fuerint electionem commissi,iurati [s] inter gesta depromant, se pro administrationibus fortiendis [t] neq; dedisse quidpiam, neque daturos vmquã postmodum [v] fore,siue per se [x] ,siue per interpositam personam in fraudẽ legis,sacramentique, aut donationis , venditionis ve titulo, aut alio velamẽto cuiusque [y] contractus: & ob hoc(exceptis salariis) [z] nihil penitus tã in administratione positos, quàm post depositũ officium pro aliquo præstito beneficio tempore administrationis, quã gratuito meruerint , accepturos. Et licet neminem diuini timoris, contemnendo iusiurandum, arbitremur [a] immemorem , vt saluti propriæ vllum commodum anteponat; tamen vt ad salutis timorem etiam necessitas periculi subiungatur , si quis ausus fuerit præbita sacramẽta negligere , non modo aduersus accipientem , sed etiam aduersus

5 Tit. 27. le.

† *al. sua*

x ¶ *Per se.*] extra de pecu. cler. inquirendum. extra de sententia excommu. mulieres.
y ¶ *Cuiusque.*] Sed videtur contra.ff.de pol. l. 1. §. 1.Sed aliud est publice promittere aliquid Reipublicæ : aliud occulte alicui , vt eius suffragio promoueatur.

ADDITIO. Et sic soluitur aliud quod videtur contra. ff. de do. hoc iure,in prin.de hoc no. s. ea.q.6.c.vlt.Io. de Fan.

z ¶ *Salariis.*]infra 23.q.1. militare.s.distin.86.non satis. Ioan.de Fant.
a ¶ *Arbitremur.*] Argu. ‖ pro teste præsumendum esse , quòd nolit peierare. extra de test. cum tu fili. & dicit canon , quos scimus nolle periurare,& cap. 2. q. 5. si mala fama. Sed licet præsumatur , est tamen nota dignum quòd lex non stat huic præsumptioni : immo subiicit pœnam in peieratione. ℑ. ea. ibi , quadrupli , &c.

‖ Testis præsumitur nolle peierare.

a ¶ Publi

a ¶ *Publicum crimen.*] ℣. 6. q. 1. §. vlt.

b ¶ *Convictus.*] Nam post depositam administrationem debet esse præsens per 50. dies. C. vt omnes iud. tam ciui. quàm mil. l. 1. & conuenitur sub episcopo loci, in authen. vt iu. sine quoquo suf. §. necessitatem. colla. 2. Sed ex contractu non potest iudex conueniri post depositam administrationem, si contractum aliquem fecit nomine ciuitatis, vt ff. de admi. rerum ad ciui. perti. curatores. §. in eũ. & ff. de euic. illud. §. 1. sed procurator negotiorum bene cõuenitur post

a Post. falsum est nisi se nomine suo obligauerit, vel nisi vt doceat de mandato quod negatur,

a depositum officium, vt ff. de procur. procurator. Bart.

ADDITIO. De hoc not. extra de immu. eccles. aduersus. §. vlt. Et est ratio quare aliud in iudicio, aliud in cõtractu: quia qui contrahit, solã intuetur personam venditoris: cum rem alienam vendere possumus. ff. de contrahen. emp. l. rem alienam. In iudicio autẽ potius persona domini inspicitur, secundum Io. de Fant.

Patet.] CASVS. Cum omnia crimina ad comparationem simoniæ pro nihilo reputentur, patet quòd simoniaci sunt ab omnibus reſpuẽdi, & ab extraneis potestatibus opprimendi si non resipuerint.

c ¶ *Ab exteris.*] id est, laicis, qui extra ecclesiã habent hãc potestatem, vt ℣. dist. 17. nec licuit. ℣. 23, q. 5. principes.

d ¶ *Pro nihilo.*] Hoc in detestationem huius sceleris dicitur ℣. dist. 90. neque. & ℣. ea. q. 1. cito. ℣. 32. q. 7. quid in omnibus & c. non solum. & extra de simo. tanta.

e ¶ *Reputãtur.*] hoc dicitur in detestationẽ criminis, & ad terrorem: sicut illud, Omnis peccator, & c. extra de simo. tanta. ‖ Vel est grauius, quia facilius dicitur hoc crimen cõmitti in Deũ b quàm aliud: quia donum Dei volunt emere pecunia. ℣. 1. quæst. 1. eos. & ideo grauius dicitur. arg. 17. quæst. 4. sicut, 22. quæst. 1. mouet. Vel ideo hoc dicitur quia nulla certa pœnitentia pro hoc crimine indicitur, nisi quòd vsque ad mortem aspere pœniteat. ℣. ea. q. 1. si quis neque. Ioan.

‖ Simoniæ crimẽ dicitur ceteris grauius.

b Sub. specialiter. i in his quæ specialiter ei sunt deputata & dedicata. ſ. res & dignitates & sacramenta, & officia ecclesiastica. argu. 17. q. 4. sicut qui. 27. q. 1. nuptiarum. Arc.

HIS BREVITER. CASVS. Transitu vtitur, scilicet colore rhetorico, quo dicta dicendis continuat, & dicenda dictis, summatim dicenda perstringens.

Vidam.] CASVS. In superiori causa actum est de crimine simoniæ: & prius de eo, quod grauissimum est: sed quia crimina sine ordine iudiciario puniri non debent, ideo congrue hanc causam anectit, in qua de ordine iudiciario tractat, ostendens quòd nemo condemnandus est nisi conuictus vel confessus, & quòd spoliatus præter iuris ordinem, sit restituendus, & qualiter puniantur, qui in accusatione deficiunt, qualiter obiecta crimina non probata purgentur, & qualiter sententia releuetur per appellationem, & vtrum laici admittantur ad accusationem clericorum, & qualiter sit accusatio facienda. Vt autem competentius agat, proponit thema, de quo octo elicit quæstiones.

Vòd autem.] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes, in quarum prima probat per 13. auctoritates, quòd nullus sine iudice debet damnari, id est, nisi canonice sit damnatus. Secunda ibi, *His omnibus.* Tertia ibi, *Sed sciendum.* Quarta ibi, *Quando vero.* Quinta ibi, *Quando autem.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur prima quæstio, in qua probatur, q̃ præter iuris ordinem non est aliquis condemnandus præterquã in notorio crmine.

dantem, accusandi cunctis, tamquam publicum crimen [a], concedimus facultatem; quadrupli pœna eo, qui conuictus [b] fuerit, modis omnibus feriendo.

Item Paschalis Papa.

¶ De eodem. C. XXVII.

PAtet simoniacos, veluti primos, & præcipuos hæreticos, ab omnibus fidelibus respuendos, & si cõmoniti non resipuerint, ab exteris [c] potestatibus opprimendos. Omnia enim crimina ad comparationẽ simoniacæ hæresis quasi pro nihilo [d] reputantur [e].

¶ In tribus vetustis exemplaribus post caput, sancim⁹: omissa inscriptione Paschalis, & capite isto, Patet. *sequuntur continẽter subiecta Gratiani verba,* His breuiter, *&c.*

His breuiter præmissis ad ea venimus, quæ ecclesia, seueritate disciplinæ parata est vlcisci; ostendentes, quibus accusantibus, vel testificantibus quilibet sint conuincendi; quo iudice quisque debeat condemnari, vel absolui; si causa vitiata fuit, quo remedio possit subleuari; si accusatores defecerint, an reus sit cogendus ad purgationem. Et vt facilius pateat quod dicturi sumus, exemplum ponatur sub oculis, in quo auctoritates hinc inde controuertantes distinguantur, & quid sanctorum Patrum sentiat auctoritas, liquido intimetur.

CAVSA II.

Vidam episcopus de lapsu carnis à laico impetitur. Duo monachi, vnus subdiacon⁹, & duo leuitæ aduersus ipsum, testimonium ferunt.

e ¶ *Reputãtur.*] hoc dicitur in detestationẽ criminis, & ad terrorem: sicut illud, Omnis peccator, & c. extra de simo. tanta. ‖ Vel est grauius, quia facilius dicitur hoc crimen cõmitti in Deũ b quàm aliud: quia donum Dei volunt emere pecunia. ℣. 1. quæst. 1. eos. & ideo grauius dicitur. arg. 17. quæst. 4. sicut, 22. quæst. 1. mouet. Vel ideo hoc dicitur quia nulla certa pœnitentia pro hoc crimine indicitur, nisi quòd vsque ad mortem aspere pœniteat. ℣. ea. q. 1. si quis neque. Ioan.

HIS BREVITER. CASVS. Transitu vtitur, scilicet colore rhetorico, quo dicta dicendis continuat, & dicenda dictis, summatim dicenda perstringens.

Vidam.] CASVS. In superiori causa actum est de crimine simoniæ: & prius de eo, quod grauissimum est: sed quia crimina sine ordine iudiciario puniri non debent, ideo congrue hanc causam anectit, in qua de ordine iudiciario tractat, ostendens quòd nemo condemnandus est nisi conuictus vel confessus, & quòd spoliatus præter iuris ordinem, sit restituendus, & qualiter puniantur, qui in accusatione deficiunt, qualiter obiecta crimina non probata purgentur, & qualiter sententia releuetur per appellationem, & vtrum laici admittantur ad accusationem clericorum, & qualiter sit accusatio facienda. Vt autem competentius agat, proponit thema, de quo octo elicit quæstiones.

Vòd autem.] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes, in quarum prima probat per 13. auctoritates, quòd nullus sine iudice debet damnari, id est, nisi canonice sit damnatus. Secunda ibi, *His omnibus.* Tertia ibi, *Sed sciendum.* Quarta ibi, *Quando vero.* Quinta ibi, *Quando autem.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur prima quæstio, in qua probatur, q̃ præter iuris ordinem non est aliquis condemnandus præterquã in notorio crmine.

f ¶ *Quod autem.*] Tu dicas, quòd in manifestis requiritur ordo iuris 11. q. 3. eorum. sed non in notoriis, vt dicam ℣. ea. manifesta. & habes extra de iureiur. ad nostram. ‖ Et notandum, q̃ quædam sententia est diffinitiua, quædam interlocutoria, quædam præcepti. Quælibet istarum requirit ordinem iuris, & si diffinitiua sententia fuerit lata omisso ordine iuris, ipso iure nulla est, vt ℣. ea. quæst. 6. §. diffinitiua. ‖ Hoc tamen scias, quòd duplex est ordo iuris. Vnus qui est de natura siue de substantia iudiciorum, scilicet, vt quis post citationem habeat indicias, vt fiat litis contestatio, & testes recipiãtur, & quòd sententia feratur in scriptis, si contra hunc ordinem feratur sententia, non tenet d. §. diffinitiua. Est alius ordo qui nõ est de substantia iudiciorum, scilicet vt sententia non feratur sub conditione, & non prius pronuntietur de possessione, quàm de proprietate. si tamen hoc non seruatur, nihilominus tenet sententia. ℣. ea. q. 6. biduum. & C. de appel. l. 1. Item sententia interlocutoria siue sit excommunicationis, vel suspensionis, vel missionis in possessionem, requirit ordinem iuris. De ordine excommunicationis sententiæ habes ℣. ead. nemo. & 34. q. 3. de illicita. & melius extra de sent. exc. sacro. De ordine suspensionis habes ℣. ea. nomen. Si tamen iste ordo non fuerit seruatus, tenet excõmunicatio vel suspensio, vt 11. quæst. 3. si episcopus. ‖ Item in sententia missionis in possessionem requiritur semiplena causæ cognitio, vt extra vt lit. non contest. quoniam frequenter. in fi. Et siue talis ordo fuerit seruatus, siue non, si absens potest probare se non fuisse contumacem, sententia talis retractatur. vt extra de sent. & re iud. cum Bertholdus. & ff. quib. ex cau. in pos. ea. Fulcinius. §. quid sit autem latitare. & ff. de priui. cred. Imperatores. Sententia præcepti est, cum iudex sine causæ cognitione præcipit alicui, vt soluat alij decem, quæ petit. si ille soluat, & pecunia illa debita est, licet iudex præceperit c iniuste, tamẽ non potest repeti pecunia, vt ff. quod met. cau. l. vlti. A prædicta regula plerique doctores excipiunt infamatos, circa quos non requiritur ordo iuris, vt ℣. ead. quæstio. 5. presbyter. & extra de simo. quoties. quod non admitto, vt dicemus in loco suo in illo cap. presbyter. & in illa decret. quoties. habita fuit causæ cognitio. Item excipiunt dilapidatores, vt 3. quæst. 2. quia ea. quod non est verum, quia hodie propter solam suspicionem non remouetur quis ab administratione, vt extra de simo. licet Hely. Io. de Fant.

Si ipse in quemquam.] CASVS. huius c. est, q̃ non debemus aliquẽ condemnare, vel in aliquem ferre sententiam, nisi probationibus vel confessione sua conuincatur. Idem est casus sequentis cap.

g ¶ *Conuictum.*] ‖ Quatuor sunt modi conuincendi, aut iure, scilicet instrumentis vel testibus; aut facti euidentia, vt extra de cohabitat. cleric. tua. & infra eadem quæst. quæ Lotharius. aut iuris interpretatione, vt sæpius citatum esse reum, vt 3. quæst. 9. decernimus. aut violenta suspicione seu præsumptione. 32. quæst. 1. dixit. & C. de adulter. authentica, si quis.

h ¶ *Confessum.*] ‖ Habes ergo hic, q̃ sententia ferenda est in confessum: hoc verum est etiam si aduocatus alicuius confiteatur, nec reuocat confessionem suam, vt extra de sen. c. olim. & est ferenda sententia in confessum in causa ciuili, vt ff. de confes. l. Iulianus. & etiam in criminali,

‖ Semiplena cognitio.

‖ Ord. iuris est duplex.

‖ Sententiæ missionis in possessionem requisita semiplena cognitio.

c Dicit hoc tenere eas de verisimili. & dicit. ita. ff. de confes. l. fi. & dicit. ita. ff. de testa. l. fi. & quod sic tenet Archid.

‖ Confessus quis condemnatur.

criminali, vt ff. de custo. & exhi. reo. si confessus. ‖ Nisi aliquis metu tormentorum aliquid confiteatur dum est in carcere. tali enim confessioni non statur, vt ff. de quæstio. l. 1. §. diuus. & §. si quis vltro. nisi post tormenta in confessione perseueret, vt ff. de quæstio. l. 1. §. quæstioni. Mentitur ergo lex, quæ dicit q̃ nullæ sunt partes iudicis in cõfitentem, vt ff. ad leg. Aquil. proinde. §. vlti. Sed dic q̃ nullæ sunt quantum ad examinationem causæ, sunt tamen aliquæ quantum ad prolationẽ sententiæ. Vel dic q̃ si post receptionẽ libelli & inducias datas reus confiteatur, tunc iudex fert sententiã, sed sine omni porrectione libelli. Si ex abrupto confiteatur, tunc non est ferenda sentẽtia: sed iudex simpliciter præcipiat ei vt soluat. ff. de iud. si debitori. ‖ Quæ autẽ confessio præiudicet, his versibus collige. *Maior sponte, scient, contra se, ius fit & hostis. Nec natura neget, fauor, & lis, ius ve repugnet.* Maior, ff. de confes. certum. in fi. Sponte, 31. q. 2. Lotharius. Sciens. C. de iur. & facti igno. error. Contra se, ff. de interrog. actio. de æta te. Ius fit, extra de iud. at si clerici. Hostis, ff. de interrog. act. l. vlt. Nec natura neget, ff. de interrog. act. Confessionibus. Fauor. C. de libe. causa. interrogatũ. Et lis. ff. ad leg. Aquil. inde Nerati⁹. §. vlt. Iusve repugnet, ff. d̃ pact. si vnus. §. pacta. Melius, ff. de interro. act. l. si is cuius. 32. q. 2. solet quæri.

‖ Confessioni metu tormentorum facta non statur.

1 In capitulis per Hadrianũ collectis, c. 57.

2 Capit. 5. cap. 156. Barc. l. 16. c. 6. Pann. l. 4. 111.

‖ Confessio coram absente non facit fidem, nisi multa intruenian.

3 Ansl. l. 3. c. 30.

4 Ansl. l. 3. cap. 54. Polyt. l. 5. tit. 1. Pan. l. 4. c. 115. † abſunt illa ab originali.

‖ Et Zepherinus epist. 1. ad episcopos Sicilię, vsque ad vers. Aliter. 6 Ansl. l. 3. cap. 68. Bar. l. 1. c. 157. Ioo. p. 5. c. 245. & 247. Pann. l. 4. c. 13. n. 13. irritam

a Nam quantum ad ipsos litigantes ius & sententia facta fuit post quam in rem transiit indicata tam. extra de reiudi. cũ in causis. Archi.

‖ Sententia nulla in se possit retractari.

‖ Sententiæ missionis in possessionem requisita semiplena cognitio.

e Nam sententia lata contra aliquem ex iniqua causa non potest retractari. ita tenet Archid. & Ioan. de Fant. & Ioan. de Imo. & Ioan. de Anan. & Ioan. de Lig. & Ioan. de Plat. & Ioan. de Ter. & Ioan. de Ter. & Ioan. de Ter

uitis,vt 16. q. 6. de lapsis. & C. de epis. & cler.si quis ad declinandam. Sed dic, quòd hic vltimo iubetur tractari causa episcopi, vt ea melius memoriæ commendetur, vt ff. de confecr.distin.2.liquido [a].Sed quare iubet inquiri, scilicet an ordo iuris fuerit seruatus, cum ipsi depositi essent à non suo iudice, vnde ſtatim deberent restitui? Dic quòd hoc fuit propter scandalum Comitioli, & est ſi.3.q.6. hæc quippe.

a ¶ *Presbyteri dilectiſſimi.*] transitiue ponitur.

b ¶ *Mota, siue probata.*] siue, pro &: & tunc planum est. non enim eo solo, q9 quis est accusatus, reus est, vt 15.q.vlt. c. vlt. Vel dic, mota, ita q9 sit infamatus, & in purgatione deficiat. hoc enim solum sufficit ad depositionem, vt extra de ſi.de hoc. & c. insinuatũ. hoc verum est, quando crimen, in quo deficit, inducit depositionem.

c. ¶ *Præſente.*]& intelligente. aliàs non diceretur præſens.ff.de ver. sig. coram. Io. Quid iuris sit de hoc, habes 3.quæſt.9. in ſum.

d ¶ *Et genuscauſæ.*]ſcilicet an ſit ciuilis, an criminalis, quia alij teſtes admittuntur tam in vna quàm in alia, vt 14.q.2.ſuper prudentia. Vel dic, genus cauſæ, id est, an tale ſit crimen quod inducat depositionẽ, vel nõ: quia non omne crimen inducit depositionem. dist. 81. Apoſtolus.& 5.q. 4.in loco.15.q.8.in ſum.

e ¶ *Modus probationis.*] non intelligas vt inquiratur, an ciuiliter an criminaliter agatur. ‖ nã propter crimen ciuiliter probatũ remouetur quis à beneficio, vt extra de offi. cuſt.cap. 1. extra de fideiuſſ.peruenit.de iureiuran. querelam. Sed dic modus probationis, , id est, an excipiendo vel denuntiando, vel alio modo probatũ ſit crimen: quia ſi excipiendo vel denuntiando, non est remouendus, vt extra de acc. ſuper his. Si autem directe agatur de crimine, licet ciuiliter, bene remouetur ab administratione: sed non à dignitate, vt extra de ſimo. per tuas. in fi.

‖ Criminis probatio an ſemper remoueat promotum.

f ¶ *Peruerſe.*] quid iuris de hoc ſit, habes 3. q. 9. in ſumma.

ADDITIO. De hoc etiam no. extra de do. & contu. veritatis. Et not. quòd præſentia & abſentia dicitur multis modis, prout not.ff.de procu. præſens.

g ¶ *Repellatur.*] niſi feciſſet ignoranter, vt ſ. 7. quæſt. 1. præſentium. & cap. eum qui.

h ¶ *Ab ipſo.*] non vt ab ipſo iudicetur, vt ſ. 3.q. 5. quia ſuſpecti.

i ¶ *Sex menſibus.*] poſt hoc tempus forte ipſo iure reſtituuntur. arg. ff. de poſtula.l. Imperator.ẽ.dist.50.ſi ille.contra, ſed ibi erant detruſi in monaſterium, vt ibi perpetuo eſſent.

k ¶ *Metu.*] ‖ metus hic attenuat peccatum, vt extra quod met.cau. ſacris. quandoque penitus excuſat, vt 50. dist. presbyteros. quandoque in nullo excuſat, vt ſ. de conſe. dist. 4. eos. & 11.q.3.quiſquis.

‖ Metus quandoque attenuat peccatũ.

l ¶ *Sua ſponte.*] arg. quòd mitius agitur cum ſponte confeſſo, quàm cum conuicto, vt 50. dist. c. 3. arg. extra de elect.innotuit.

‖ Fides mala ſtefuncti, an nocet ſucceſſori.

m ¶ *Quia leuioris.*] ‖ Cum enim ſit ſingularis ſucceſſor, mala fides defuncti non nocet ſucceſſori. Secus ſi eſſet vniuerſalis ſucceſſor. C. de acq. poſſ. l. vitia.& ff. de di. & temp. præſcr.l. an vitium. & l. cum hæres. purgatur ergo hoc vitium per ſucceſſorem. ſic extra de fil, presbyter.ex tranſmiſſa. vnde dicit lex, quòd non videor vi poſsidere, ſi recipiam poſſeſsionem ab eo qui poſsidet, licet ille vitioſe poſsideat, vt ff.vti po. l. ſi duo. etſi extra de reſt.ſpol.cum ad ſedem. in fi. Io. Hodie tamen ſpoliatus poteſt conuenire quemlibet poſſeſſorem conditionis cuiuſcunque, vt extra de reſt. ſpo. ſæpe contingit. Ba.

ADDITIO. Ad huius glo. declarationem vide quod le. & no. extra de iud.quia V.

n ¶ *Reuerſurus.*] argu.quòd dignitas non conualeſcit in inuaſore, ſi electus moritur. arg. ſ. 21.q.1. relatio.

ctiſſimi † [2]fratris, & coepiſcopi noſtri Ianuarij, & ſi ita ſe veritas habet, ſicut eiuſdem epiſcopi petitio continet, in eccleſia, atque in loco ſuo, modis omnibus idem presbyter reuocetur. Si autem dictum fuerit; quia contra ipſum cauſa aliqua mota b, ſiue probata eſt, ſubtiliter ipſo præſente c, & pro ſe rationem reddente, quærendum eſt & genus cauſæ d & modus e probationis, vt ex hoc colligere valeas, vtrum adhuc in exilio α demorari, an certe in eccleſia ſua, & officio ſuo debeat reuocari. ¶ De epiſcopi ſupradicti perſona hoc ſtatuendum eſt, vt ſi nulla contra eum criminalis cauſa, quæ exilio vel depoſitione digna eſt, mota ſiue probata eſt, is qui eo ſuperſtite epiſcopus peruerſe f, ac contra canones in eccleſia eius ordinari præſumpſit, ſacerdotio priuatus, ab omni eccleſiaſtico miniſterio repellatur g. Qui etiã eidem dilectiſsimo Ianuario fratri, & coepiſcopo noſtro tradendus eſt, vt ab ipſo h in cuſtodia habeatur; aut certe ab eo ad nos per omnia tranſmittatur. Epiſcopi vero, qui eum ordinauerunt, vel ordinationi eius conſentientes interfuerunt, ſex menſibus [i] Dominici corporis, & ſanguinis communione priuati, agere pœnitentiam decernantur in monaſterio, & ſupradictus Ianuarius loco, & ordini ſuo modis omnibus reformetur. Si vero communione priuatis mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem epiſcopi in præiudicium β condemnationis, vel depoſitionis memorati epiſcopi, ſe metu k iudicis conſenſiſſe, ac talia feciſſe non ſua ſponte l, faſsi fuerunt; & tempus eis abbreuiandum eſt, & modus pœnitentiæ temperandus. Si vero ille, qui locum eius inuaſit, de hac fortaſſe luce migrauit, & alter eſt ordinatus, quia leuioris †m culpæ videtur; cum non quaſi iſti ſuperſtiti, ſed ſucceſsiſſe defuncto videatur) epiſcopatus illi officium in illa eccleſia tantummodo interdicatur, vt in alia eccleſia, quę ſacerdote vacauerit, ſi electus fuerit poſsit eſſe epiſcopus; ad Malachitanam tamen eccleſiam numquam aliquo modo reuerſurus n.

¶ Glorioſus autem Comitiolus, quidquid prædictus epiſcopus per violentiam, atque inſecutionem ipſius expendiſſe o, vel damnũ pertuliſſe dato ſacramẽto p firmauerit, eidem epiſcopo reſtituere cõpellatur †. Si autem aliter, quàm antefati epiſcopi petitio continet, actum eſſe forſitan perhibetur, ſubtiliter quærẽdum eſt, & veritate cognita, cum Dei timore, quod iuſtitiæ ordo ſuaſerit, iudicandum. ¶ [1] Quia ergo Stephanus epiſcopus odio † ſui quædam ficta, & de falſis ſe capitulis accuſatum, neque aliquid ordinabiliter factum, ſed iniuſte ſe aſſerit condemnatum, diligenter quærendum eſt primo, ſi iudicium ordinabiliter eſt habitum, id eſt †, ſi alij accuſatores q, atque alij teſtes fuerunt. Deinde cauſarũ qualitas eſt examinanda; ſi digna exilio, vel depoſitione fuit; ſi eo †præſente r, qui accuſatus eſt ſub iureiurando contra eum teſtimoniũ dictum eſt; ſi ſcriptis actum eſt, vel ſi ipſe licentiam reſpondendi, & defendendi ſe habuit. Sed & de aliquis perdidiſſe inſtrumentum ſuum, vt C. de fid. inſtrument. l. vlt. eodem modo probat ſibi res aliquas mobiles eſſe ablatas. C.vnde vi. ſi quando. extra quod me.cau. cap.vlti. ‖ Hoc tamen teneas pro certo, quòd nullus in principali cauſa condemnatur in expenſis poſtquam iurauit de calumnia, cum poſtea præſumatur bona fide litigare s, vt ff. de leg.2.qui ſolidum.& in hac opi.fuit Io. Cremonenſis, & alij doctores legum. vnde dixit Bulgarus, exceptionem facit contumacia abſentis actoris, & iuſta ignorantia. Io. Et ita ſeruatur de facto in hac ciuitate Bononienſi. Sed in cauſa appellationis indiſtincte quilibet condemnatur, vt 2. q. 6. omnimodo. Bart.

p ¶ *Dato ſacramento.*] ſi aliter nequit probare. C. vnde vi. ſi quando. Ioan.

q ¶ *Accuſatores.*]id eſt, accuſator. non enim plures accuſatores admittuntur d; quia poſſet eſſe, quòd vnus probaret, & alter deficeret in probatione, ſed ſi plures ſunt, iudex eliget magis dignum, vt ff. de accu. l. ſi plures. tamen intantum præiudicabit eis, quòd qui ſemel apparuerit inter accuſatores, non poteſt poſtea in illa cauſa teſtificari, vt extra de accuſa. cap. cum P.

r ¶ *Si eo præſente.*] Teſtes iurare debent præſente vtraque parte, vel altera per contumaciam abſente. extra de teſti. in nomine Domini. ſed teſtimonium non debent dicere coram partibus, exemplo Danielis, qui ſolus ſecrete quærebat à teſtibus. 2. q.7.§. hisita. ver. item Daniel. Ego credo, quòd quæcumque pars velit intereſſe interrogationibus, quòd poteſt, quia partes melius nouerunt quærere omnes circumſtantias: & o ¶ *Expendiſſe.*] ‖ de expenſis conſueuit notari extra de pœ. calũniam. immo melius de do. & contu. cũ dilecti. ſed hic aliqua adiiciam. Dico ergo, quòd omnes expẽſæ ſoluuntur, quæ factæ ſunt in eundo & redeundo, extra de ele. vt præteritæ. etiam circa aduocatum vt C. de iud. l. ſancimus. & hoc obtinet cum victus ſuccumbit victori: ſecus eſt ſi quis condemnatur pro contumacia b. tunc enim tantum ſoluit expenſas factas à tempore contumaciæ, vt extra de do. & contu. cum dilecti. illas tamen expenſas dico deducẽdas, quas domi conſueuit facere, vt ff. ad exhi. fed & ſi. §. 1. & ff. de pe. he. l. ſed & ſi. §. quod autem. & ff. de rei vend. ſi res. nec illas petit quæ caſu fortuito factæ ſunt, vt ff. mand. l. inter cauſas. §. non omnia. Item iſtæ expenſæ erunt mediocres, & non delicatæ, vt ff. de pig. ac. l. ſi ſeruos. in fin. & ff. de dam. infec. inter quos 1. §. 2. & l. ſe. q. ſolas enim illas præſtabit quæ propter ipſam cauſam factæ ſunt, vt extra de ſeq. po. & fructu. ad hoc. in fi. & ſolas neceſſarias non vtiles præſtabit: vt extra de eo qui mit. in poſſ. cum veniſſent. in fin. Illud autem non obſtat ei, quòd minores facere potuiſſet, vt ff. man. l. ſi quis. §. impendia. Item iudex prius taxabit expenſas, quàm pro eis iuretur, vt tertia quæſt. 3. §. ſpatium. verſi. quod fieri. & eſt iſtud ſpeciale quod probatur aliquid proprio iuramento, & hoc ideo eſt: quia res talis aliter nequit probari. ſic per ſacramentum ſuum probat ſe

‖ Expenſarum materia.

‖ al. leuior. ſ. a

b Cõmutatio in quelibet ciuili contract. vt in expenſis ex demonſtratione vincat incia principali, ſic ſuccumbat. C. de iu. propter rudium. ſ. ſi autem ex gẽtilis. & ſecũ. Ina. cura ſi. 6. de ap. coſti. in ſi. Arch.

‖ Exceptio in actu quando obiicitur.

a Adde Bal. in 1. minanis. C. de ac. & Ale. in mol. in l. in domi. col. 2. de pro. vt. Vt ſ. e. q. ſ. guendum.

† al. condemnatur

1 Ioa. p. fc. 349. Ioan. l. 4. ch. ſ. in colaju

† al. aut ſi q accuſatores, alij tefte. fuerint

† al. aut ſi

‖ Iuramentum de calumnia præſtatum in demonſtratione expenſarum. Cremonenſis tamen tenet contrarium. Pe. de Bel. in Cy. & Ioan. gen. gener. C. de pro. & fac. fol. & Imola in quiſtibet. C. etiam ſi de leg. 1. & Ioan. l. eum ſpectare. ff. de ſti. & libe. veniũ. & l. Titio. ff. de in ius. vocã. de per lẽtes. Gof. in Cod. in fin. Cuſtodia rũ iuſtrarum. ſ. Bal. in illa. gen. de leg. Ioan. de Ale. in addi. ad Bal. & Salic. de Bel. per. & Cyn. l. 2. C. de accuſat. C. de ſent. Bar. in l. 1. ff. de priuil. vrbis. & Ioan. de Imo. in l. 1. C. de cert. de cert. & Ioan. de Imo. in l. 1. C. de cert. de cert. & Ioan. de Imo. in l. 1. C. de cert. de cert

a S *Tatutis.*] ¶ *Vt sententia.*] Per hanc legem non potest Greg. probare, quòd in criminalibus causis debeat interuenire scriptura: quia lex illa tantum de ciuilibus causis loquitur. nam episcopus inter subditos suos sine scriptura iudicat: vt 11. quæst. 1. si quis cum clerico. & C. de sent. ex bre. rec. Auth. nisi. similiter sæcularis iudex in modicis causis, vt ibi dicitur,
& in Auth. de man. princ. §. sit tibi. coll. 3. & quòd partes illud mutuo consensu possunt remittere: vt C. de episcop. & cler. Auth. & generaliter. in fi. & C. de priui. eorum qui in sacro palatio cõsistũt. l. quoties. in fi. lib. 12. Dicas cum Greg. q; in criminalibus causis requiritur scriptura, & etiam in ciuili. extra de probat. quoniã cõtra nisi in casibus s. exceptis, & in causa dilapidationis: vt in Auth. vt iud. sine quoquo suf. necessitatẽ. coll. 2. Io.

b ¶ *Requiratur.*] tamẽ si appellauerit, videtur q; debeat prosequi appellationẽ: vt extra de sent. & re iud. sententia. quia appellatio cõfirmat sniam, ff. rem ra. ha. l. 3. §. falsus. extra de off. deleg. corã.

L *Egum.*] CASVS. Probat hic Hincmarus, q; in causis gestorum interuenire debet scriptura. nã baptizãdus nomen suũ debet in scriptis dare; & electio & ordinatio debet fieri cũ scriptura, & similiter excommunicatio & reconciliatio, & alia similia, debent fieri cum scriptura.

c ¶ *Fontem.*] infra de cõsecr. dist. 4. baptizãdi 2.

d ¶ *Proueh ibitur.*] supra distin. 61. epi's dum fuerit.

e ¶ *Societate.*] vt hæreticus: vt s. 1. q. 7. quoties.

f ¶ *Excommunicatur.*] 11. q. 3. debent. & c. curæ.

N *Otum.*] CASVS. Quidã presbyter nomine Christophor' nõ conuictus, vel confessus de aliquo crimine iniuste fuit ab ecclesia sua expulsus, & alius loco eius substitutus: quia non potuit vel noluit dare, quod substitutus eius æmulus dedit, cũ trina facta fuerit contra eum inquisitio, nec culpabilis est inuentus. vnde conquestus est Christophor' Papæ, quare mandat episcopo, qui eum expoliauit, vt eum restituat, nec excusatur si dicat se non facere: cum fieri permittat. Nam faciens & consentiens pari pœna puniuntur.

g ¶ *Per tres.*] not. sæpius posse inquiri de eodem crimine.

h ¶ *Nisi.*] istud, nisi, nõ ponitur hic exceptiue.

i ¶ *Monemus.*] per hoc verbum nõ præcipitur a: vt infra 28. q. 1. sic enim, & ff. de leg. 3. fideicommissa. §. hæc verba. & 11. quæst. 3. rogo. & 3. quæst. 9. reuera. & 2. quæst. 7. sicut inquit. in gl. 2.

k ¶ *Tuæ.*] remittitur hæc causa ad eũ à quo appellatũ est, nõ vt ipsum iudicet, sed vt ipsum restituat, & sic non obstat extra de appel. accepta.

l ¶ *Restituendo.*] causa prius cognita, ne obstet 7. q. 1. præsentium.

m ¶ *Et consentientem.*] hoc ideo dicit, quia ipse eum non priuauerat, sed alij de consensu suo. ‖ Et hoc est notabile, quòd potest conueniri, non solum qui deiecit vel mandauit, vel ratum habuit, sed etiam qui consensit. extra de rest. spo. cum ad sedem. in fin. ‖ Consentire dicitur quis tribus modis, scilicet vt qui ad hoc cooperatur, vt in simonia. 1. q. 1. si quis episcopus. Et in incestu. 3. quæst. 4. consanguineorum. Item & in raptu virginis. 36. q. 2. de puellis. In rapina. 17. q. 4. omnes ecclesiæ. Item in iniusta sententia: vt supra ead. in primis. Secundo modo dicitur, cõsentire, cum nõ corrigit quos tenetur ex officio corrigere: vt 83. distinct. cap. 1. & 2. & 86. distinct. inferiorum. Tertio modo dicitur consentire, cum defendit peccantẽ, vel quãdo sua auctoritate delinquitur. 11. quæ. 3. qui consentit. 24. quæ. 3. qui aliorũ. & talis magis est puniendus, quã ipse faciens, vt ibi dicitur. Io.

N *emo.*] CASVS. Statuitur in hoc c. quòd nullus debet iniuste & sine causa interueniente ab episcopo, vel archipresbytero excommunicari: quod si factum fuerit, iniuste excommunicatus absoluatur à maiori, & iniuste excommunicãs punietur superioris arbitrio pœna consimili.

n ¶ *Excommunicet.*] Argu. ‖ quòd simplex sacerdos habet potestatem excommunicandi: vt extra de offic. ord. cum ab ecclesiarum b, & c. si sacerdos. & de app. reprehensibilis. & extra de eo qui fur. ord. re. ca. 1. Nam quilibet sacerdos habet claues ligandi: vt infra ea. quæst. 7. §. item cum Dauid. & 11. quæst. 3. quomodo. Item quia de causis possunt cognoscere vt extra de iud. cap. 2. & extra de immu. eccl. nõ minus. & etiã de matrimonialibus causis. extra de sent. & re iud. tenor. in prin. in parte decisa. Cum ergo excommunicatio sit potius iurisdictionis quã ordinis, vt extra de elect. transmissam. & tales minores prælati habent iurisdictionem: vt dictũ est, ergo possunt excõicare. Sed cõtra: excõicatio est mucro episcopalis. 16. q. 2. visis. ‖ Item excommunicatio dicitur maxima pœna: vt 24. quæst. 3. corripiantur. Præterea archidiacono modicam habẽt iurisdictionem: vt extra de offic. Archidiac. cap. 1. & vlt. ergo multo fortiꝰ simplices sacerdotes. Sol. vbi consuetudo est, ibi bene possunt excommunicare. consuetudo enim dat iurisdictionem: vt 9. quæst. 3. conquestus. in fi. De hac materia inuenies. 11. q. 1. de persona. Io. Probabiliter potest dici, q; ecclesiarũ prælati de iure cõmuni possunt excõicare, vt extra de offic. ord. cum ab eclesiarũ. licet episcopi iam præscripserunt contra multos prælatos. lícet episcopus. forte notatum ibi inuenies. & extra de sent. excom. sacro.

o ¶ *Causa probetur.*] infra 11. quæst. 3. nemo episcoporum.

p ¶ *Maiorit sacerdotis auctoritate.*] cum distinct. 11. quæst. 3. sicpius.

Nomen.]

a ¶ Sed & qui.] *In originali est*, sed qui accusatur, vel qui excommunicatur, reconciliatus per scripturam accusari, vel reconciliatus commendari iubetur. Et sic, &c.

Itẽ Nicolaus Papa Girardo † Turonensi Archiepiscopo.

¶ Restituendus est, quem neque conuictum, neque confessum constat esse eiectum. C. X.

4 N *Otum* sit tuæ fraternæ charitati, quòd iste presbyter pauper, nomine Christophorus de sua angustia ad nostram clementiam lacrymabiliter sit conquestus: dicens se falsis criminibus impetitum, & ab ecclesia sua non conuictum, neque confessum, irrationabiliter fuisse eiectum. Nam, vt ipse refert, tua diligentia per tresg vices inquisitione facta, nulla in se neq; de fornicationis crimine, neque de homicidij consensione β (de quibus impetebatur) reperiri potuit culpa: nisih quia suæ paupertatis causa, quæ petebantur aut consentire noluit, aut implere non potuit. Quæ suus tamen æmulus vltroneus egit, qui iniuste illius ecclesiam præripuit. Idcirco magnopere monemus i reuerentiam tuam, vt etiam quæ, te forte ignorante, gieziaca cupiditate peracta esse videtur, tuæk fraternitatis censura celeri emendatione corrigantur; scilicet restituendo l ecclesiæ propriæ iam dictum sacerdotem, atque ei reddendo tua pietate pristinum, quem perdidit, honorem; & nullatenus canonica instituta alicuius temeritate contemni permittas: quia facientem & consentientemm par pœna constringit.

§ ¶ Consensione.] *Sic est emendatum exemplaribus. Nam antea legebatur*, confessione. *Iuo autem habet*, consensu.

Item de libro constitutionum.

¶ Antequam causa probetur, aliquis excommunicari non debet. C. XI.

5 N *Emo* episcopus, nemo presbyter excommunicet n aliquem, antequam causa probetur o, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubẽt. Si quis autem aduersus eam † excommunicauerit aliquem; ille quidem, qui excõmunicatus est, maioris sacerdotis auctoritate p ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitime excõmunicauit, in tantum abstineat tempus sacrosanctæ cõmunione, quãtum maiori sacerdoti visum fuerit; vt quod iniuste fecit, ipse iuste patiatur.

Item Augustinus in epistola 137. ad clerum, & vniuersam plebem Hyponensem.

¶ Incerta, & dubia iudicari non possunt. C. XII.

1 N *Omẽ* presbyteri propterea non ausus sum de numero collegarum eius vel supprimere, vel delere, ne diuinæ potestati, sub cuius examine causa adhuc pẽdet, facere viderer iniuriam, si illius iudicium meo vellem iudicio præuenire: quod nec in negotiis sæcularibus iudices faciunt, quando causæ dubitatio ad maiorem potestatem refertur, vt pẽdente relationeb aliquid audeant commutare. Et in episcoporum concilio constitutum est, nullum clericum, qui nondum conuictus sit, suspendi c à communione debere, nisi ad causam suam examinandam se non præsentauerit.

Item Melchiades Papa episcopis Hispaniæ.

¶ Nec suspicionis arbitrio, nec ante verum, & iustum iudicium aliquis condemnetur. C. XIII.

2 P *Rimo semper* ante omnia diligẽter inquirite, vt cum iustitia, & veritate † definiatis: neminem condemnetis ante verum, & iustum iudicium: nullum suspicionisd arbitrio iudicetis: sed primum probate, & postea charitatiuam proferte sententiam: & quod vobis non vultis fieri, alteri nolite facere.

Item ff. libro xlviij. tit. de accusationibus, & inscriptionibus, l. Qui accusare 3.

¶ Qui ab accusatione prohibeantur, & qui recipiantur. C. XIIII.

P *Rohibẽtur* accusare alij propter sexum, vel ætatẽ, vt mutor ab accusatione desistat, & hoc in prima parte. In secunda parte dicitur, quòd propter vtilitatem publicam quidam admittuntur ad accusationem fraudatæ annonæ, qui aliàs non admitterentur. vt mulier, infames, milites, & seruus. Secunda pars incipit ibi, *Mulierem.*

o ¶ *Non potest.*] siue enim quis sit condẽnatus, siue absolutus, tamen super eodem crimine sæpius agi non potest, vt extra de acc. de his.

p ¶ *Abolitione publica.*] ‖ Tripliciter fit abolitio, aut publice ob diem insignem, vel ob rem prosperè gestam f: aut priuatim accusatore petente: aut ex lege quando accusator desistit, vel mortuus est g. In publica abolitione potest accusator repetere reum finiris feriis, intra xxx. dies: vt ff. ad Turpil. si quis. & 1. seq. Sed in aliis duabus non admittitur ille qui destitit: vt ff. ad Turp. qui destitit. Sed alius bene admittitur intra xxx. dies infra ead. quæst. vlt. in fi.

q ¶ *Ad annonam.*] cum hoc crimen, scilicet fraudatæ annonæ, pœnatur inter excepta crimina, & istud crimen æquiparetur crimini dilapidationis, videtur quòd ibi quilibet admittatur. Nam & semina cuius lier, vt pupillus. Alij propter sacramentum e, vt qui stipendium merent. Alij propter magistratũ f potestatem ve: in qua agẽtes sine fraudeg in ius vocari † non possunt. Alij propter delictum proprium, vt infames. Alij propter turpẽ quẽstumh, vt qui duo iudicia aduersus duos reos subscripta habent, nummosve i ob accusandum, vel non accusandum acceperint. Alij propter conditionem suam, vt libertini † contra patronos. Alij propter suspicionem calumniæ, vt illi, qui falsum testimonium k subornati dixerunt. Nonnulli propter paupertatem l, vt sunt, qui minus, quàm quinquaginta aureos habent. Hi tamen omnes, si suam iniuriam exequãtur, mortemve propinquorum defendant, ab accusatione non excluduntur. Liberi, libertique non sunt prohibendi suarum rerum defendendarum gratia de facto parentum, patronorumve queri, puta † si dicant, vi se de possessione m ab his expulsos: scilicet non vt crimen n vis eis intendant, sed vt possessionem recipiãt. Nam & filius quidem non prohibitus est de facto matris queri, si dicat suppositum ab ea partum, quo magis coheredem haberet: sed eam reã lege Cornelia facere permissum ei non est. ¶ Ab alio delatum alius deferre non potest o: sed eum, qui abolitione publica p, vel priuata interueniente, aut desistẽte accusatore de reis exemptus est, alius deferre non prohibetur.

¶ Mulierem propter publicam vtilitatem ad annonam q pertinentem audiri à præfecto annonæ deferentem Diui Verus † & Antoninus rescripserunt. Famosi quoque accusantes sine vlla dubitatione admittuntur. Milites quoque, qui causas alienas deferre non possunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hanc accusationem

‖ Accusare simul plures, an liceat vni.

‖ Accusatori in causa sanguinis licet pecuniã dare.

† *al. euocari*

† *al. liberti*

lege. ix.

lege. x.

lege. xi.

‖ Paupertas quãdoque repellit à testimonio.

† *al. velut.*

lege. xiij.

† *al. Severus* reposita hic sunt aliquot verba ex pandectis Flor.

‖ Abolitio fit tripliciter.

f Vt puta nato filio principi, vel de victa ciuitate. & propter hoc feriæ repentinæ indicuntur à principe: & de repentinis feriis est tantum intelligendi: & tunc sua auctoritate põt accusator petere reũ desistere. Arc. g Adde ad hac glo. no. per Pet. & Cy. in l. 1. ff. de abo. & in tit. de gene. abo.

e Verum est q; contra eos nõ datur interdictum vnde vi, nisi esset vis armata, quia tunc bene datur. ff. de vi & vi arg. l. 1. §. interdictum.

Nomen.] CASVS. Quidã presbyter fuerat accusatus, & etiam infamatus. Vnde clerus illius loci rogat Augustinum, vt eum excommunicaret vel deponeret. Respondet Aug. dicens, q; non potest, nec est ausus eum supprimere de tabula clericorum, cum occultum sit eius delictum. & Dei iudicio reseruetur, cui faceret iniuriam si eius iudicium

Vel supprimere.] nomina excommunicatorum tempore excommunicationis supprimebantur in matricula, sed nomina depositorum radebantur. sic 50. distinct. contumaces.

b ¶ *Relatione.*] simile extra de offic. dele. licet. ex eo etiam quòd iudex dicit se velle referre, non potest ampliꝰ cognoscere. C. de app. ex illo. & extra de offi. deleg. cũ super. quod intelligo si relatio fuerit à partibus approbata: vt C. de rela. l. 2.

c ¶ *Suspẽdi.*] nisi sit infamatus. j. e. q. 5. presbyter.

Primo semper.] CASVS. Quicumque vult sentẽtiam ferre, debet primo causam & omnia diligenter inquirere, quibus peractis sentẽtiam ferre debet non suspicionis arbitrio: ne alteri faciat quod sibi non vult fieri.

d ¶ *Suspicionis.*] ‖ Triplex est suspicio. Temeraria de qua hic dicitur: quæ expurgationem non inducit. Probabilis, quæ expurgationem inducit, vt j. q. 5. presbyter. Violenta, quæ ad cõdemnationem sufficit: vt 32. q. 1. dixit Dominus a. Tamen quandoque violenta suspicio vel præsumptio nõ sufficit ad condemnationem, vt extra de testib. cogen. præterea. extra de psump. litteras. in fine. b

Prohibentur.] Lex incipit, qui accusare possunt.

CASVS. Hic enumerãtur nouem personæ, quæ propter noue causas ab accusatione prohibẽtur, vt mulier, pupillus, &c. nisi suam vel suorum iniuriam prosequantur. Et hic ostẽdit Gratian' qualiter in accusationibus ordo iudiciarius sit seruandus.

e ¶ *Propter sacramentum.*] quod præstant, s. se non euitaturos mortem propter salutem reipublicæ c. Milites enim nostros magis volumus scire arma quã iura, vel leges, vt C. de iure delib. l. scim'. C. loca. milites.

f ¶ *Magistratum.*] sed contra s. 1. q. 1. in illa. l. iubemus. Sed illud cum delinquit iudex in administratione sua, vt tunc possit conueniri d; vt in authen. vt iud. sine quoquo suffragio. §. illud. Vel hic loquitur de eo qui ante administrationem deliquit. Vel ibi de minoribus iudicibus, hic de maioribus: vt ff. de iniu. nec magistratibus. tamen etiam maiores iudices præstabunt cautionem stándi iuri post depositã administrationem: vt ff. de adult. si adulterium. §. vlt.

g ¶ *Sine fraude.*] id est, sine pœna.

h ¶ *Quæstum.*] id est, quæstus suspicionem. Qui enim duos cœperit accusare, si vult tertium accusare, præsumitur quòd hoc causa quæstus faciat. Sed huic est contra. ff. de ac. l. hos accusare. §. lege Iulia. vbi dicitur quòd nemo potest duos simul accusare. nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. ‖ Sed dic quòd in diuersis libellis possunt duo accusari: sed tertius non potest, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, vt hic dicitur, & C. qui ac. non pos. l. cum rationibus. sed in vno libello non potest duos accusare, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur: vt in illa. l. hos accusare. nisi cum crimen commune est: vt ff. de adu. qui pupillam. §. 1. sed in crimine adulterij non possunt duo simul accusari. C. de adult. reos.

i ¶ *Nummosve.*] ‖ Accusatori licet nobis dare pecuniã in causa sanguinis: sed qui dat pecuniam & nõ in causa sanguinis, pro conuicto habetur: vt infra q. 3. §. præuaricator. vers. in omnibus causis. sed nõ licet accusanti recipere: vt supra 1. q. 1. cõcussionis tamen post finitam accusationẽ quandoque remuneratur accusatorꝰ: vt 3. 79. dist. si quis Papa. & j. 3. q. 5. accusatores. 6. q. 1. si quis cum. versic. sane si quis.

k ¶ *Qui falsum testimonium.*] isti repelluntur, licet non sint infames: vt extra de ordi. cogni. cum dilectus. in fine.

l ¶ *Paupertatem.*] ‖ propter hoc repellũtur testes: vt 4. q. 3. testium. dum tamen ratione paupertatis sit suspectus, vt inst. de susp. tuto. §. vlt. paupertas enim non est de numero malorum. 15. quæst. 1. illa, in fi.

m ¶ *Apossessione.*] nõ tamen ab eis possunt repetere possessionem per interdictum vnde vi e. licet enim nullum interdictũ infamet, tamen diminuit & sugillat opinionẽ eius cõtra quem proponitur: vt ff. de obse. l. 2. nec etiam in integrũ restitutio petitur cõtra parẽtes vel patronos: vt C. qui & aduer. quos in integ. rest. l. vlt.

n ¶ *Non vt crimen.*] nisi atrocem iniuriam fecissent, vel nisi nomine alieno cõueniantur: vt ff. de in ius voc. sed & fi. §. pe. & vlt. & 12. q. 2. §. qui manumittitur. Aliàs non potest agere pro iniuria contra tales personas: vt ff. de iniur. non solum. §. quamquam.

AB ALIO. CASVS. Dicitur hic, quòd accusatus durante accusatione illa ab alio accusari nõ potest, nisi abolitio interueniat, vel accu-

Lex. 6. cap. 48.

Tob. 4.

b Vbide hoc & 6. q. 1. nouer. Archid.

‖ Sospicio est triplex.

1 Pol. l. 2. ti. 8. Pan. l. 4. tit. 11. 15.

† *al. damniate*

c Extra de præsump. ca. 1.

‖ Excommunicatio nunquam ponitur pro simplici prohibitione. Apollinaris Antoch. de nouat. cap. 13. 3. de dist. 1. cap. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Nomen.]

non interest, si pietate ducitur, admittitur ad crimen suspecti tutoris. instit.de suspec.tut.§.consequens. Nec in hoc crimine tenetur quis inscribere:vt in auth.vt iud.sine quoquo suffra.§. necessitatem.coll. 2.

HIS OMNIBVS. Hæc est secunda pars quæstionis,in qua probat,quòd in notoriis non obseruatur ordo iuris, nec accusator est necessarius. & hoc probat per tres auctoritates. Io. de Fant.

CASVS.Cócludit Gratianus ex supradictis, q̃ in causis criminalib⁹ semper est ordo iudiciarius, obseruandus,nisi sint crimina manifesta, in quibus ordo iudiciarius non seruatur, & hoc probatur tribus cap.seq.& appellat hic Gratianus manifestum.i.notorium.

¶ Casus seq.c.paret, & ideo positione nõ indiget.

a *Manifesta.*] De notorio loquimur, & quid sit notoriũ, ignoramus. Scias ergo,q̃ aliud est fama,aliud manifestũ, aliud notorium. Fama quãdoque ex scientia, quandoque ex suspicione procedit; quandoque ex certo, quandoque ex incerto auctore,vt de consec.dist.4.sanctũ.in fi. Manifestũ est quod semper ex sciẽtia,& ex certo auctore ꝓcedit, & quod potest probari [2]: vt ff. de test.heredes palam. Item etiam quãdoque dicitur occultum , quod potest probari.C.de ap.eos.§.2. & occultũ dicitur quod quinque sciunt: vt de dist.1.§.hæc ergo secreta. Item notoriũ dicitur manifestum , quod patet vel per cõfessionem , vel per probationẽ , vel per euidentiam rei , vt extra de verb. sig.cũ olim. Notorium triplex est. est enim notoriũ facti , notorium iuris , & notorium præsumptionis. Notoriũ facti est , quod exhibet & offert se oculis omnium, id est, quod ita habet facti euidẽtiam, q̃ non potest negari,supple probabiliter , vt extra de cohab.cler.tua.& extra eo. tit.vestra,in tali nõ auditur appellans.extra de appel.cum sit Romana. & c.præterea. & c.pernenit.& creditur simplici assertioni officialis:vt 4.q.4.§.aliquando.Nec requiritur hic scientia omnium,sed plurium:vt ℣.e.de manifesta.Est autem quoddam factum continuum siue permanens[b],quoddam interpolatum,quoddam ſtatim transiens. In notorio facti continui nullus ordo iuris exigitur : vt in decre.tua. In notorio facti interpolati semiplena probatio requiritur:vt extra de vsur.cum in dioceseſi. Notoriũ actu non permanens probabiliter potest negari:vt extra de sorti.ex tuarum.Notorium iuris est de quo aliquis est condemnatus vel confessus,tamen in hoc notorio quãdoque contra negantem se esse conuictum' requiritur probatio:vt extra de sent.& re iud.sicut.Item quandoque non sufficit, quòd quis sit confessus,nisi sit confessus & conuictus: vt ℣.e.q.6.§. sunt etiam quorum.ver.in occultis.Notorium præsumptum est,vt si aliquis publice habitus est pro filio alicuius , ibi non requiritur aliquis ordo iuris:vt extra de fi.presbyt.Michael, & c. quoniam.hoc enim quòd aliquis sit alterius filius , non potest vere probari: vt ff. de condi. & demon.Lucius.sed potius per præsumptiones.

Væ Lotharius Rex.] CASVS. Lotharius Thebergam vxorem suam legitimam abiecit,& Gualdradam pellicem accepit,& publice tenuit. De hoc Nicolaus Papa scribit Carolo Regi dicens, quòd scelus nepotis sui accusatione non indiget , cum sit manifestum, nec potest quis conqueri eum iniuste damnatum.

b ¶ *Manifesta.*] ℣.11.q.3.eorum. contra, Sed ibi non erat notorium, sed manifestum;& sic non obstat. 3.q.5. quia suspecti. Etiam si sit notorium,tamẽ nihilominus hæc citatio forte [c] est facienda [d],℣. ea.§.quandoque admittendi sunt.Serui quoque deferentes audiuntur.

2 *His omnibus auctoritatibus datur intelligi, quòd nullus est condemnandus , nisi iudicio ordinabiliter habito aut conuincatur,aut reum se ipse confiteatur.Verum hæc de illis intelligenda sunt , quorum crimina sunt occulta:cetcrum,quæ manifesta sunt,iudiciarium ordinem non requirunt.*

Vnde Ambrosius.

¶ Sine accusatione , manifesta iudicentur. C. XV.

MAnifesta [2],accusatione non indigent.

¶ *Iuo in epistola ad Hugonem,quæ incipit,* Litteras v.P. *sic ait,*Manifesta autem, accusatione non indigere testatur beatus Ambrosius super epistolam ad Corinthios , ita dicens de eo, qui cum nouerca Iudicis non est,&c.]*vt infra c.de manifesta.*

Itẽ Nicolaus Papa Ludouico Regi in epistola , quæ incipit[*Syllabarum.*]

¶ De eodem. C. XVI.

1 QVæ Lotharius Rex nepos Qvester facit,accusatore nõ indigent.Manifesta [b] quippe sunt (teste Apostolo) opera carnis, fornicatio,immunditia,&c.

¶ *Sumptum est ex epistola , quæ habetur in codice sæpe memorato monasterij Dominicanorumin qua hæc præcedunt.* Accusatorem autem habere Lotharium non nisi illum, qui accusator fratrum in Apocalypsi appellatur, & opera eius , quæ & ipsa eiusdẽ antiqui hostis instinctu patrantur, profecto cõpetimus.Quæ vero Lotharij [2] Rex,&c.

In manifestis enim calliditate accusantium non opprimitur reus , nec tergiuersatione proprium crimen celatur , cum culpa sua oculis omnium sponte se ingerat:atque ideo in talibus iudiciarius ordo non requiritur : qui ideo institutus est , vt nec innocentia insidiis pateret aduersantium,nec culpa delinquentium sententiam effugeret iusti examinis.

Vnde Stephanus Papa V. Leoni episcopo Theanensi [2].

¶ *Extat integra hæc epistola in collectione canonum sine auctoris nomine in Vaticana bibliotheca.*

¶ Ordinem iudiciarium manifesta non desiderat causa. C. XVII.

3 DE manifesta & nota pluribus [c]causa nõ sunt quærendi testes,vt sanctus Ambrosius in epistola ad Corinthios dixit,de fornicatore sententiam exponens Apostoli. [Iudicis, inquit, non est sine accusatore [d] damnare:quia & Dominus Iudã,cum fur esset, sciebat:sed quia nõ est accusatus,minime abiecit. [Vt tolleretur de medio vestrum , qui hoc opus fecit.] Cognito opere isto pellendum illum fuisse de cœtu fraternitatis Apostolus censuit. Omnes [e] enim crimen eius sciebant [f],& non arguebant. Publice enim nouercam suam loco vxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat : neque tergiuersatione ꝙaliqua poterat tegi crimen,] & paulo post. [Absens facie , præsens autem auctoritate spiritus,qui nusquam abest, iam iudicauit [h] , vt præsens eum, qui hoc admisit [4] tradi satanæ in interitum carnis.]

3 *Sed sciendum est,quòd eorum,quæ manifesta sunt , alia sunt nota iudici,& incognita aliis , alia sunt manifesta aliis, & occulta iudici, quædam vero sunt nota iudici, & aliis. Quæ iudici tantum nota sunt, sine examinatione feriri non possunt : quia dum accusatoris persona assumitur, iudiciaria potestas amittitur.In vna enim eademque causa nullus simul potest esse accusator & iudex.*

a Anſl.12.c.35. *Gal.5.*

b Puta si episcopus sine licentia Papæ transit ad aliã ecclesiam. extra de clc.bonæ i.& de trãsla.quãto. Arc.

c Pro illo forte facit quod no.Vin.& Ber. extra de diuor. porro. d Concor.tex. in l.3. §. si ad diem. ff. de re mili,not. Bal. in l. cũ fratrẽ. C. de his qui vt in dig.

do.24.q.3.de illicita,& ℣.e.Deus omnipotens. & sententia ferẽda est:vt extra de app.cum sit Romana.in fi.sed neque probatio, neque purgatio est requirẽda:vt ℣.e. Deus omnipotẽs.& extra de purg.can.cũ dilectus. fit tamen probatio quãdoque ex abundanti.extra de elect.bonæ i. & ff. de ma. causam. in princ.& 24. q.1.pudenda , in fi.nihil enim tam inuenit. IN MANIFESTIS. Casvs. Docet hic Gra. q̃ crimẽ dicatur manifestum, ſ. quod negari non potest: cum se ingerat oculis omnium:in quo ordo iudiciarius nõ requiritur, qui inuentus est,vt innocentia non damnetur,& delinquentis culpa puniatur.

[2] Vide sup. c. manifesta.

[3] Huo p.6.29. 31. Pan.l.4.c.17. Ambr.ad.q. 24.q.4.§.qui

DE manifesta.] CASVS. Stephanus in hoc c. inducit auctoritatẽ Ambr.exponẽtis sententiam Apostoli de Corinthio fornicatore,q̃ talis est, q̃ iudex non debet aliquem sine accusatore damnare. Vnde Dominus Iudam furem non condemnauit,quia accusatus nõ fuit. Sed hoc verum est cũ est occultum crimen: sed si crimen est adeo manifestum, quòd negari non possit, quale fuit crimẽ Corinthi:non est opus testibus, vel accusatore: & hoc ideo gaõs crimen eius sciebãt. Ideo Apostolus tradidit eum absentem satanæ, vt spiritus eius saluus fiat.

1. Corinth.

c ¶ *Pluribus.*] ergo nõ requiritur omniũ sciẽtia, forte sufficiunt x.vt 10.q. 3.vnio.iudici tamẽ debet esse notum.23.q. 4. cum quisq;. Vnde potest contingere,q̃ aliquid est notorium apud delegatum, quod non est notorium apud delegantẽ.& si causa audiretur coram delegante,ille procederet secundum ordinẽ iuris, sed delegatus nõ:vt extra de pur.c.cum dilectus.Idem est in inquisitione. Potest enim esse,quòd delegans possit inquirere de crimine alicuius, si apud eũ est infamatus:sed delegatus non.extra de accu.cum oporteat.

4 Concor. s fim.glo.in fi. interpellare. 61.dist.etc. Bal.in l.1.C. qui admi.il bono.pot.

d ¶ *Sine accusatore.*] not.q̃ nemo est cõdemnandus sine accusatore: vt ff.de mu.& hon.rescripto.§.fi quis accusatorem. ‖ sed fallit in charta suspecta,cui fides non fit.C.de proba.iubemus.& cum testis fraudulenter,& procaciter respondet. C. de test.nullus. & in tutore suspecto. ff.de suspe.tu.l.3.§.1.& 3.q.2.quia ea.& quãdo maritus excipiendo condẽnatur de lenocinio.ff.de adul.l.2.§.fi publico.& quãdo calumniator punitur.C.de calum.l.1.Additur vj. casus quando crimen probatur per inquisitionem. extra de accus. qualiter & quando. Item vij.cum deficit reus in purgatione.extra de sim.de hoc viij.in notoriis:vt hic.

‖ Corrector quãdo in accusatore.

e ¶ *Omnes.*] scilicet Corinthij.

f ¶ *Sciebant.*] eo quòd publice in domo sua videbant eam,& sic extra de cohabi cleri.& mulie.tua.C.de Iudæ.l. ne quis.

g ¶ *Tergiuersatione.*] id est, dissimulatione.

h ¶ *Iudicauit.*] ergo absens excommunicatur:vt extra de appel.cum Romana.in fi.& extra de simon.accusatum. Sed nunquid absens absoluitur [e] arg.q̃ sic.℣.ea.q.5.quanto.arg.contra de sent.exc. à nobis. in fi.vbi certa forma absolutionis exprimitur?Respon.sic [f],non est absolutus.si tamen taliter absoluitur,tenet absolutio, vt extra de regu.iuris. omnis res.30.quæst.5. §. sed obiicitur.

e De mutua hostig.in.in Lib.in d. de pa. Bal. in Autẽtica. C. de epos. f Et concordat formam hic decre. i. in his.Archi.

SED SCIENDVM. Hæc est 3. pars q. in qua probat, quòd si qua sunt nota tantum iudici, scilicet tanquam homini : non debet fieri examinatione sententia ferri,& hoc probat duobus c.seq.Io.de Fan. CASVS. Dicit Grat.quòd eorum quæ sunt manifesta , alia sunt manifesta iudici tantum, alia iudici & aliis. In iis , quæ sunt nota iudici tantum,

MVlti corriguntur.] CASVS. Cap.istud diuiditur in tres partes.In prima parte dicitur, q̃ multi corrigũtur, & propter scandalum multi tolerantur:multi autem nesciuntur esse criminosi, qui diuino iudicio reseruantur. In secunda parte , quæ incipit ibi, *Nos vero.* dicitur,quòd nos non debemus aliquem à cõione repellere, nisi sponte confessum, aut in iudicio accusatum, & cõuictum. Si enim (sicut dicit Apostolus) vellemus omnes occultos peccatores vitare,nõ oporteret de hoc mundo exire, qui tales docet tolerandos vsque ad vltimum vẽtilabrum, vt posimus eos lucrifacere Christo,nec vitãdos nisi essent per sententiam nominati, & sic docet eos tantum iudicio ecclesiæ condemnandos, non arbitrio suspicantis , sed ordine seruato. Hoc idẽ probatur exẽplo Domini, qui comedit cum publicanis , & peccatorib⁹, inquiens; nõ est medicus necessarius sanis,sed male habentibus. In tertia parte q̃ incipit, *Nõ ergo.* dicitur, quòd illi qui hortantur ad pœnitentiã,non debent gaudere eo quòd multos habeãt socios ad supplicium:quia non minus ardebunt,&c.

1 Reda.1. Cor. 5.

Anſl.12.c.70. Pol.1.7.tit.7. 8. Cor. 4.

a ¶ *Non possumus.*] nominatim, sed in generet 5.q.1.quidam. extra de offic.ord.si sacerdos.

1. Cor. 5.

ADDITIO. Et dicas, non possumus de iure,id est,non debemus.H. nam id possumus,quod de iure possumus.

b ¶ *Quamuis.*] interpositio est.

c ¶ *Mortalis.*] antecoẽptum.24.q.3.notãdum.

d ¶ *Medicinalis.*]vt spiritus eius saluus fiat, 11.q. 3. audi, nisi sit incorrigibilis:vt 11.q.3. nemo episcoporum. & ℣.24. q. 3. corripiantur. & cap. notandum.in fin.

e ¶ *Sæculari.*] id est,de rebus sæcularibus,vel loquitur de laico [a] , quasi dicat laicum conuictum coram sæculari,clericum coram ecclesiastico,vitare possum⁹,vt reddamus singula singulis,& sic non est contra extra de; iudi. at si clerici. arg. huius c. ‖ videtur, quòd clericus de crimine ciuiliter conuictus infametur per sententiam latam in ipsum à laico per reconuentionẽ: vt 6.q.1.beatus Petrus,& c.infames.arg.extra de testi.decetero.& 3.q.5.de accusatoribus.35.q.3. coniunctiones.3.q.8.cuius.immo si coram quocumque in modum exceptionis probatur crimen,cogetur ad pœnitentiam.nam vndecumque clarueriut crimina,&c.24.q.3.ecce.nam & iudicium hæreticorum certificat ecclesiam:vt ℣.24.q.1.quisquis,& c.subdiaconus. & in Auth. de san,episc.§.si vero crimen.coll.9.& sententia in vno iudicio lata,fidem facit in alio.ff.de iureiu.si duo.C.de li. cau. iubemus. Io. hoc verum est inter easdem personas,quia res inter alios acta,& c. extra de re iud. quamuis.cum similibus.B. Similiter fit fides sæculari iudici per iudicem ecclesiasticum: vt 11.q.1.statuimus.& hoc satis potest admitti. Iudex tñ conuictum.si tamen infamia crebrescit,ex tali sententia potest episcopus ipsum cogere ad purgationem,in qua si defecerit, puniatur, vt extra de si. de hoc. nec testes purgationis sunt contrarij prioribus testibus:quia isti iurant de credulitate, & illi de scientia; & bene potest esse,quòd isti credant eum innocentem, & illi sciant eum nocentem. nec obest ei illa sententia quo ad beneficium,vel quo ad ordinem.extra de excep.denique.de ordi.cog.cum dilectus.in fin.Sed forte potest ipsum cogere ad pœnitentiam.nam etiam in causa correctionis tenuis probatio,& scientia sufficit,vt extra de spo.præterea.22.q.5.hoc videtur.immo sufficit vnus testis quo ad sententiam medicinalem animæ: vt extra de test. cog. peruenit. de consec.dist.4.cum itaq;. extra de consan. & affin. super eo.& extra de test. super eo.

Matt. 9. 1. Cor. 5.

a laico. Idem Pano.in d.c. ut clerici.

‖ Sententia super crimine, in demnem in tota causa. consentiens per indefectum ejus, an ipsum infamet.

Vnde Augustinus in homilia de pœnitentia(quæ est 50.) cap.12. [1]

¶ Quando aliqui sunt corrigendi,quando tolerandi. C. XVIII.

2 MVlti corriguntur, vt Petrus:multi tolerantur, vt Iudas:multi nesciuntur,donec veniat Dominus,qui illuminabit abscondita tenebrarum. *& infra.*

¶ Nos vero à communione prohibere quẽquam non possumus [2] (quamuis [b] hæc prohibitio nondum sit mortalis [c] , sed medicinalis [d])nisi aut sponte confessum, aut in aliquo; siue sæculari [e] siue ecclesiastico iudicio nominatum, atque conuictum. Quis enim sibi vtrumque audeat assumere , vt cuiquam ipse sit & accusator [f] & iudex? Cuiusmodi regulã etiam Paulus apostolus in eadem ad Corinthios epistola breuiter insinuasse intelligitur, cum quibusdam commemoratis criminibus,ecclesiastici iudicij formam ad omnia similia ex quibusdam daret. Ait enim [Scripsi vobis in epistola nõ commisceri fornicariis [h] . Non vtique fornicariis huius mundi, aut auaris , aut raptoribus, aut idolis seruientibus : alioquin debueratis de hoc mundo exisse.] [2] Non enim possunt homines in hoc mũdo viuentes,nisi cum talibus viuere:nec eos possunt lucrifacere Christo; si eorum colloquium cõuictumque vitauerint. Vnde & Dominus cum publicanis, & peccatoribus comedens. [Non est opus, inquit , sanis medicus,sed male habẽtibus.Non enim veni vocare iustos , sed peccatores.] Et ideo sequitur Apostolus,& adiungit. [Nunc scripsi vobis non commisceri. Si quis [k] frater nominatur [l] in vobis, aut fornicator, aut idolis seruiens , aut auarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax; cũ huiusmodi nec quidem cibum simul sumere. Quid enim mihi de his , qui foris [m] sunt iudicare [n] ? Nonne de his, qui intus sunt, vos iudicatis? De his autem,qui foris sunt,Deus iudicabit. Auferte malũ à vobis ipsis,] Quibus verbis satis ostẽdit non temere,aut quomodolibet , sed per iudicium auferendos esse malos ab ecclesiæ communione: vt si per iudicium auferri non possunt , tolerentur potius ; ne peruersè malos quisque [+] euitando,ab ecclesia ipse discedens,eos,quos fugere videtur,vinciat [+] ad gehennam. Quia & ad hoc nobis sunt in scripturis sanctis exempla proposita:velut in messe, vt palea sufferatur vsque ad vltimum ventilabrum:vel intra illa retia, vbi pisces boni cum malis vsque ad segregationem , quæ futura est in littore,id est in fine sæculi,æquo animo tolerentur. Non enim contrarium est huic loco id, quod alio loco dicit Apostolus [Tu quis es qui iudicas alienũ seruum ? suo Domino stat aut cadit.] Noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspicionis [o] , vel etiam extraordinario [p] vsurpato iudicio : sed potius ex lege Dei secundum ordinem ecclesiæ , siue vltro confessum , siue accusatum, atque conuictum. Alioquin illud cur dixit? [Si quis frater nominatur aut fornicator , aut idolis seruiens, &c.] nisi quia eam nominationem intelligi voluit, quæ fit in quemquam, cum sententia ordine iudiciario , atq; integritate profertur? Nã si nominatio [q] sola sufficit: multi damnandi sunt innocentes; quia sæpe falso in [+] quoquam crimina nominãtur. ¶ Non ergo illi, quos monemus agere pœnitẽtiam, quęrãt sibi comites ad supplicium; nec gaudeant , quia plures inuenerint. Nõ enim propterea minus ardebũt,quia cum multis ardebunt.

Idẽ sermone 16.de verbis Domini.

¶ Peccatum, quod tantum iudici notum est, ab eo damnari non valet.

C. XIX.

SI peccauerit , inquit , in id est,infamatio. infra 25. quæst. vlt. cap. vlt.35.quæst.6.fi duo. Argum. ‖ quòd per famam non probatur aliquid. extra de coha. cleric. & mulie.tua.extra de eo qui cog.consang.vxo.suæ.super eod.Sed fama cum aliis adminiculis probat.4.q.3.fæpe.extra de præsump.illud.de ap p.c.1.

SI peccauerit.] CASVS. In hoc cap. exponitur auctoritas Euangelica:Si peccauerit in te frater tuus, &c. Capitulum ergo istud diuiditur in duas partes.In prima parte dicitur,quòd si frater tuus peccauerit in secreto , eum in secreto corrigere debes : alioquin non esses corrector,sed proditor si in publico corrigeres.Et hoc probatur exemplo Ioseph , qui cum sciret beatam Virginem grauidam, ad quam sciebat se non accessisse, eam noluit diuulgare , sed occulte à se dimittere; quare quæ in secreto fiunt , corripienda sunt in secreto : quæ publice, coram omnibus arguenda sunt. Et ita concordant duæ authoritates, quæ videntur contradicere;vna Domini, scilicet si peccauerit in te, &c. quæ intelligitur de occultis : alia Apostoli ; scilicet, peccantem coram omnibus argue.cuius tenor hic ponitur, quæ intelligitur de manifestis,

1 ad Corin.

c Idem etiam & pecuniariter punit ecclesia vbi iura de manutenẽtione. ca. de rap. in archiepiscopa. Bero.

† *forsitan pro crimine.*

‖ Vsurpare q̃ dicitur.

§ Fama an probet.

& hoc intelligendum est non solum quando in nos peccatur, & nobis scientibus, sed etiam quando nescitur nisi præsumptiue, & hoc in prima parte. In secunda parte quæ incipit ibi, *Nescio*, dicitur, quòd prælati sæpe corrigunt peccatores occultos aliis nescientibus: quia nolunt manifestare eorum delicta. homines tamen credunt, quòd ipsi hoc non faciant, & ideo eos reprehendunt.

Matt. 18. §si peccauerit in te &c. de quo peccato debet intelligi.

a ¶ *In te.*] scilicet læsum, vel testem. ‖ Quidam totam hãc auctoritatem intelligũt de occulto peccato: & exponunt, adhibe vnum vel duos testes, qui sint testes factæ admonitioni: & quod sequitur, dic ecclesiæ, id est sacerdotibus, qui orent pro ipso, vel admoneant eum desistere à peccato: & tali qui potest prodesse, & non obesse. 22.q.5. hoc videtur, & quod sequitur, sit tibi ethnic⁹, &c. quãtum ad priuatã communionem intellige: sed non in publico: vt 6.q.2. si tantum. Sed huic opin. contradicit 45.distin. sed illud. & extra de iudi. nouit. 11. q.3. præcipue. vbi habes, quòd etiam in manifestis loquitur hæc auctoritas. Alij intelligunt totam de manifesto: sed eis cõtradicit. Aug. ibi, si solus nosti. Tertij dicunt, quòd principium de occulto, & sequens de manifesto loquitur. sed eis cõtradicit quod dicit: distribue tempora, & concordat scriptura. Io. intelligit de tali occulto qđ scitur à multis, & potest ab aliquibus probari: & vocãtur testes, vt probetur admonitio facta: quia nisi præcessisset admonitio, accusare non posset: vt 7.ea.q.7. accusatio. &c. si quis erga.nã si post admonitionẽ ecclesiæ nollet pœnitere, isti possunt esse testes admonitionis factæ, & hoc innuit littera vbi dicit, forte quod tu scis, & ego scio. Ar. est ad hãc solutionem extra de iud. nouit. Sed isti opponitur: quare ergo dicit Aug. tu solus nosti? Resp. hic, solus, non excludit paucos, sed multitudinẽ. si. distin. 8. si solus, & ibi, Quomodo sedet sola ciuitas, id est cum paucis.

‖ Correctio fraterna an sit de præcepto.

a Et sic intellige hoc si peccauerit, &c. sed dic, quòd ibi Mat. 8. loquebatur dominus Petro, per quod patet quòd prælatis tantum modo dabat hoc præceptũ. Oppo. Bar. 16. dist. deinde. secundum Ray.

te? frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum. Quare? quia peccauit in te. Quid est [In te peccauit?] Tu scis, quia peccauit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccauit, secretum quære, cum corrigis, quod in te peccauit. Nam si solus nosti, quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor[b]. Attende, quemadmodum vir iustus Ioseph, tanto flagitio, quod de vxore fuerat suspicatus[c], tanta benignitate pepercit; antequam sciret, vnde illa conceperat, quam grauidam senserat, & se ad illam non accessisse nouerat[d]. Restabat itaque certa adulterij suspicio: & tamen, quia ipse solus senserat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Euangelium? [Ioseph autem, cum esset vir iustus, & nollet eam diuulgare.] Mariti dolor non vindictam quæsiuit: voluit prodesse peccanti, non punire peccantem. [Cum, inquit, nollet eam diuulgare; voluit eam occultè[e] dimittere.] *& infra.* ¶ Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccãtur coram omnibus. Ipsa vero corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distribuite tẽpora, & concordat scriptura[f]. Sic agamus, & sic agendum[g] est, non solum, quando in nos[h] peccatur, sed etiam, quando peccatur ab aliquo, vt ab altero nesciatur, in secreto debemus corripere. *& paulo post.* ¶ Nouit enim nescio quem homicidam episcopus[i], & alius illum nemo nouit. Ego nolo † illum publice corripere, & tu quæris inscribere? Prorsus nec prodo, nec negligo: corripio in secreto; pono ante oculos eius Dei iudicium, terreo cruentam conscien-

† al. volo ‖ oti.

Matth. 1.

10

20

30

40

50

60

70

80

tiam, persuadeo pœnitẽtiam. Hack charitate prẽditi esse debemus. Vnde aliquando homines reprehendunt nos, quòd quasi non corripiamus: aut putant nos scire, quod nescimus; aut putant nos tacere, quod scimus. Sed forte quod scis, & ego scio: sed non coram te corripio, quia curare volo, non accusare. ¶ Sunt homines adulteri in domibus suis; in secreto peccant: aliquando nobis prodũtur ab vxoribus suis, plerumque zelantibus[k]; aliquando maritorũ salutem quærentibus. Nos non prodimus[m] palam, sed in secreto arguimus. Vbi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia ostendentes homini in tali peccato constituto, fauciamque gerẽti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum.

4 *Quando vero crimen est notum aliis, & non iudici, nec tunc sine examinatione feriendum est: quia in crimen sibi occultum iudex sententiam ferre non debet.*

Vnde Euaristus Papa ait epistola secunda[1].

¶ Sententia non præcipitanter ferenda est. C. XX.

2 DEus omnipotens, vt nos à præcipitatę sentẽtię prolatione compescęret, cum omnia nuda, & aperta sint oculis eius; mala tamẽ Sodomæ noluit audita iudicare, priusquam manifeste agnosceret, quæ dicebantur. Vnde ipse ait [Descendam[n], & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint; an non est ita, vt sciam[o].] Deus omnipotens, cui nihil est absconditum, sed omnia ei manifesta sunt, etiam antequam fiant; non ob aliud hæc, & alia multa (quæ hic prolixitatem

QVANDO VERO. Hæc est quarta pars huius quæstionis, in qua vult probare, cp si notũ est aliis, & nõ iudici tãquam iudici, nihilominus est causa examinanda: & hoc probat per c. seq. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponit Gratianus secundum membrum suæ distinctionis: scilicet quando crimen est notum aliis, & non iudici: & in hoc casu seruandus est ordo iuris, & hoc ostendit per sequens capitulum.

Deus omnipotens.] CASVS. Sodomitæ erant in notorio delicto, quia seipsis abutebantur: Dominus tamen, licet manifesta essent ei facta Sodomorum, quem nil latet, noluit eos iudicare statim: sed ipse cum fidelibus testibus diligenter veritatem inquisiuit antequam eos iudicaret. Cuius exemplo monemur ne præcipites simus in sententia ferenda: quia si Dominus, qui sciebat factum, veritatem diligenter inquisiuit: multo fortius homines iudicantes, qui veritatem nesciunt, dequisiuit: multo fortius homines iudicantes, qui veritatem nesciunt, debent inquirere diligenter omnia, & neminem ante probationem condemnare, veritate dicente: Nolite iudicare, & non iudicabimini. & Ademnare, veritate dicente: Nolite iudicare, & non iudicabimini. & Apostolo dicente: Tu qui es qui iudicas, &c.

n ¶ *Descendam.*] Angelos mittendo: vt infra sequitur.

o ¶ *Sciam.*] tamquam iudex. si habes, sciam; tunc transpone litteram

a ¶ *Præsu-*

a ¶ *Præsumat.*] Præsumendum est enim quemlibet esse bonum: vt 11.qu 2.§.3. absit. extra de præsum. dudum.

b ¶ *Quam probare.*] id est, examinare.

c ¶ *Quoquo modo.*] id est, diffinitiue, vel interlocutorie.

d ¶ *Audita.*] supra distinct. 81. si quid vero. infra 11.q.3. in cunctis. & extra de præsum. dudum.

e ¶ *Inquirat.*] Cũ istud c. locum habeat tantum in causa inquisitionis: vt extra de accus. qualiter 2. ‖ videtur quòd tantũ honesti testes sint ibi admittendi in causa inquisitionis, eo quòd dicit; fidelibus, & eadem dec. dicit, de prouidis & honestis. & dec. dicit, vbi de simonia agitur, propter immanitatem sceleris admittuntur criminosi, & loquitur ibi in causa inquisitionis: & sic videtur q̃ in minoribus criminibus non sint admittendi criminosi: vt extra de si. per tuas. Sed est argu. contra, extra de re iudica. cum I. & A. Satis potest dici, q̃ si extranei testes inducũtur in causa inquisitionis, requiritur quòd non sint criminosi: sed in illis qui sunt testes de ipsa ecclesia, sufficit qualescumque sint: dummodo non sint inimici vel corrupti. Ioã. Quidquid Ioã. dicat, ego non credo, quòd testes criminosi admittantur in causa inquisitionis: nisi essent de crimine emendati. extra de testi. testimonium. In exceptis tamẽ criminibus bene admittuntur criminosi, nisi sint cõspiratores, vel capitales inimici. extra de si. per tuas 2. quod intelligunt quidam si ille contra quem fit inquisitio, fuerat malæ famæ: alioquin criminosi non admitterentur, vt innuit illa decre. per tuas. & supra ead. in primis. versic. de persona Stephani. ibi, quod autem, &c. B.

‖ Inquirens quos testes admittere debeat.

Matth. 7.

‖ 30. q. 1. nulli ne

† al. opiniones hæreticorum, & peccatores, quibus

Rom. 14.

QVANDO AVTEM. Hæc est 5. pars q. in qua dicitur, quòd si notoriũ est omnibus & iudici, scilicet per euidentiam facti: tunc potest iudex illum punire, & hoc probatur per sequen. ca. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponit Grat. tertium mẽbrum suæ distinctionis: scilicet quãdo crimen notum est iudici & aliis, & tũc subdistinguit: quia aut negat, aut confitetur: vel notorium est ita quòd inficiari non potest. Si negat, ordo iuris seruari debet: licet iudex & alij multi sciant. Si ipse confitetur, vel factum est ita notorium, quòd inficiari non potest, tunc post secundam & tertiam admonitionem, si incorrigibilis erit, poterit condemnari: & in hoc casu intelliguntur c. manifesta. quæ Lothaf ¶ *Iudicis.*] non sedentis pro tribunali. si enim pro tribunali sederet: & contingeret te aliquid ibi facere, posset te statim punire, ac si profactum, quàm per testes. ff. de fer. l. 2. in fi. & extra de app. dilecti. & ff. de mino. minor. & 27.q.1. nec aliqua. ‖ Sed pone quòd reus neget aliquid esse notorium: numquid sufficiunt duo testes ad probandum aliquid esse notorium? Sic, sicut duo possunt probare famam: vt extra de testi. tam litteris. & per duos testes probatur quòd septem interfuerunt a. C. de bon. posses. bonorum. & per duos probatur subscriptio trium: vt C. de fide instrumen. comparat. C. de testi. l. testium.

1 Aselli. 2 c. Polyc. 3 c. Bonc. Luc. 4 Paul. 4 cap. Euop. 5 cap.

Hebr. 4. Gen. 11.

g ¶ *Correctionem.*] Argu. admonitionem debere præcedere in notoriis: vt 3.ea.q.vlt.c.vlt. 12. q.2. indigne. Ioan.[b]

tentia Apostolica processerat, publice coram omnibus nouercam suam pro vxore habebat Lotharius quoque, de quo Nicolaus scribit, similiter publice vxorem suam dimiserat, & aliam super duxerat.

Vnde idem Nicolaus Papa scribit archiepiscopis, & episcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam constitutis.

¶ Sine accusatione, manifesta feriendа sunt. C. XXI.

3 SCelus, quod Lotharius Rex (si tamẽ Rex veraciter dici possit, qui nullo salubri regimine, corporis appetitus refrænat, sed lubrica eneruatione magis illicitis eius motibus cedit) in duabus[i] feminis, Thietberga scilicet, & Gualdrada commisit, omnibus manifestum est. ¶ Sed & dudum episcopos Thietgandum, & Gunterium in tali facto cum habuisse tutores, atque fautores pene totus nobis orbis vndique ad limina, seu sedem cõfluens. Apostolicam referebat[k]. *& infra.* ¶ Igitur decernente nobiscum sancta synodo in præsentia depositi, & ab officio sacerdotali excommunicati, atque à regimine episcopatus alienati indubitanter existunt.

QVÆSTIO II.

Vòd autem[1] *expoliatus ante iudicem stare non possit, multis auctoritatibus probatur.*

Ait enim Ioannes Papa I. ad Zachariam archiepiscopum. 4

¶ Ante litem contestatam possessori cuncta sunt restituenda. C. I.

5 ANtiquitus decretum est, vt omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus[m] cunctos ante litem contestatam[n] perceptos[a] episcopus, vel primas possessori restituat[o].

a ¶ Perceptos.] *In vetustis exemplaribus, & epistola Ioannis, itemque Eusebij est,* perceptor, vel primas possessori restituat.

Item Nicolaus Papa.

a ¶ Concor. cũ hac g̃lo. Nar. in 1.1.§. si quis neget. ff. quæ admo. testi. aperiã. & in l. 2. C. de cito. aduo. & Alc. de Imo. in l. bonorũ. C. de bon. pos. secundum tabu. b Ad idẽ cap. 81. dist. si quis sunt. Arch. cõtra. 24.q.1. de illicita. quod admitto de notorio manente actu. Lau.

3 Ino p. 8. cap. 226. Regino omnia hæc refert lib. 2. Chrõ. nu. 875.

4 Et Eusebius Papa epist. 2.

5 Pann. l. 4. cap. 47.

‖ Fama sola nõ sufficit ad depositionẽ.

‖ Exceptio spoliatus ad. dilatoria.

non ideo fit restitutio: vt extra de or.co.cum dilectus. Dico tamen decre. illam hic non habere locum: quia vbi excipitur de spoliatione contra illum qui crimen intendit, bene restituitur si spoliationem probat, prout intelligo omnia hæc iura. secus vbi vtraque quæstio est ciuilis, vt in illa decre. cum dilectus. ‖ In hoc tamen cautus sis, quòd si aduersarius tuus conuenit te super re aliqua, si vis dicere te spoliatum esse eadem re, vtilius est tibi vt directe petas restitutionem: quia si probas spoliationem directe agendo, duo consequeris; & quòd prius audieris, & quòd restitueris, si prius probes restitutionem, licet aduersarius prius proposuerit actionem suam: vt extra de restit. spo. ex conquestione. Sed si de alio agit aduersarius, & tu super alio dicis te spoliatũ, vtilius est tibi vt in modum exceptionis, ponas spoliationem, si aduersarius te præuenit in querela. Nam si directe velles agere, prius audiretur aduersarius quàm tu. secus si excipiendo: vt extra de ordi. cog. cum dilectus.

‖ Conuentus sic cautus circa spoliationẽ (ponendã. 2 33.q.2. historia. hæc omnes. In præfatione huius. in collectionem tuam.

3 Bur. l. 1. cap. 141. & 142. Iu. p. 5. c. 155. & 156. Con. er. Pane l. 4. cap. 49.

¶ De eodem. C. II.

1 OMnes leges tam ecclesiasticæ, quàm vulgares, & 10 publicæ præcipiunt, vt omnia sibi ablata restituantur ei, qui suis est rebus exooliatus.

Item Stephanus Papa, epistola secunda.

¶ Nullus debet accusari, dum suis rebus fuerit spoliatus. C. III.

2 NVllus episcoporum, dum 20
suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria, qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquam potest ei crimen obiici, priusquam integerrime restauretur, & omnia, quæ illi ablata quocumque ingenio[a] fuerant, legibus redintegrentur, & ipse propriæ sedi, & pristino statui regulariter reddatur: ita vt omne possessiones, & cuncta sibi iniuste ablata, atque fructus omnes ante cœptam accusationem, primates, & synodus episcopo, de quo agitur, funditus restituant. 30

¶ *Caput hoc suæ integritati ex originali est restitutum.*

Item Eusebius fratribus constitutis per Alexandriam, & Aegyptum, epistola secunda 3.

¶ Nec conuocari ad synodum, nec in aliquo debet iudicari spoliatus. C. IIII.

4 IN scripturis vestris reperimus, quosdã episcopos ves- 40
tris in partibus à propriis ouibus accusatos: aliquos videlicet ex suspicione, & aliquos ex certa ratione: & idcirco quosdam suis esse rebus expoliatos; quosdam vero à propria sede pulsos. Quos sciatis nec ad synodum cõprouincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in aliquo iudicari[b], antequã cuncta, quæ ei sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur.

Item Iulius Papa in epistola ad Orientales, cap. 35. & 8.

¶ De eodem. C. V.

5 NVllus potest conuocari, 50
aut iudicari, antequam omnia sibi ablata, & omnia iura[c] sunt resistere inimicis: vt infra 3. quæst. 2. cap. 3. & cap. si quis episcopus. & etiam communio hominum est restituenda, si est iniuste excommunicatus vel suspensus. argum. 7. quæst. 5. super causa. in fi. quia verbum restituendi, plenam & perfectam habet significationem. argumen. infra capit. proxi. & argum. extra vt lit. non contest. accedens. in fi. ff. de vsur. l. videamus. §. in Fauiana;

3 Bur. l. 1. cap. 141. & 142. Iu. p. 5. c. 155. & 156. Con. er. Pane l. 4. cap. 49.

d PRæceptũ.] ¶ *Ecclesias.* Extra de app. qua fronte. infra 23. quæst. 8. conuenior. extra de immunit. eccles. cap. 1. & cap. cum ecclesia.

e ¶ *Testes.* Argum. ibi causam tractandam vbi testes possunt haberi. 3. quæst. 9. hortamur. & extra de app. ex parte. & extra de offic. iudic. ordi. significauit. & 33. quæst. 2. fin. Ioan.

6 Cap. 6. ult. Item capitula Hadriani c. 1.

7 Ioan p. 5. cap. 246. Panl. 4. cap.

Va autem. Hæc qstio diuiditur in quinque partes: in quarũ prima probat tribus auctoritatibus, quòd accusator calũnioſe debet ferri pœna talionis. Secunda ibi, *Aliud.* Tertia ibi, *Sed aliud.* Quarta ibi, *Notandũ est.* Quinta ibi, *Notandum quoque.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur tertia quæstio, qua quæritur, qua pœna sint feriendi, qui in accusatione deficiunt. & certum est, quòd pœna talionis, cũ infamia notẽtur: quod probatur per sequentia can. nisi errore deceptus, vel temeritate, vel iracundia accusauerit.

f ¶ *Quia autem.* Accusator in quinque peccare potest: aut errore decipi ur, aut temeritate seu calore iracundiæ ad accusandum c prouocatur, aut calumniatur, aut præuaricatur, aut tergiuersatur. sed in omnibus his casibus, si desistit impetrata abolitione quacumque, nõ punitur. nec infamis est: vt C. de abo. l. 1. & 2. Item si non impetrauit abolitionẽ. parcitur ei in duobus primis casibus: vt infra eadem. §. norandum secũ. si est vel calumniator, vel præuaricator, vel tergiuersator. ‖ Calumniator tenetur ad pœnam talionis: vt infra ead. cap. 2. & 3. Præuaricator postea neminem potest accusare: & extra ordinem punitur: vt infra eadem. §. notandum in fin. Tergiuersator d punitur in quinque libris auri: vt ff. de præuaric. l. 3. in fin. Testis etiam calumniator pœnam talionis sustinet. 3. quæstione 9. nihilominus, 33. quæstione 5. hæc imago. & C. de testi. l. nullum. & hoc secundum opin. H. nos tamen dicimus, quòd testis nullo modo substinet vel se obligat ad pœnam talionis: vt not. 33. quæstione 5. hæc imago. Si autem tulerit alias falsum testimonium, punitur extra ordinem. 6. quæstione 1. quicumque. De teste possit Gratian. in themate. sed hic omisit.

‖ Accusatio quinque peccare potest.

8 In cap. Hadrianus capite. Sicut tit. cod. Theo. l. 1. c. 12. & Alexandrina collige tur 3. q. 9. vers. sed.

9 Cod. Theo. l. 3. tit. 1. l. 1. ministerio interpretatione & in ca. 1. 5. c. 364. & in capitl. Sicti tertij cap. & in cap. Hadriani. cap. 5.

5 Ant. l. 3. c. 8. 9 Ioan par. 6. ca. 314. Panl. 4. c. 74.

Si quis iratus. Casus huius c. talis est. Si ali quis calore iracundiæ alicui conuicium intulerit, hoc non est habendum pro accusatione. Si autem quod iratus obiecerit, voluerit probare: hoc faciat per scripturam, se ad pœnam talionis obligando. Si autem quod per iracundiam dixerit, noluerit probare, reus obiecti criminis non habebitur.

‖ Si accusator in accusatione defecerit talionem recipiat. C. II.

1 CAlumniator[a], si in accusatione defecerit; talionem[b] recipiat[2].

¶ *Verba ipsa Damasi referuntur infra 4. q. 4. c. nullus introducatur.*

Item ex decreto Hadriani PP. in capitulis ab ipso collectis, c. 52. in medio 3.

¶ De eodem. C. III.

QVi non probauerit, quod obiecit; pœnam quam intulerit, ipse patiatur.

Item a.

a ¶ Item.] *Sic est in plerisque vetustis codicibus. In vulgatis autem legebatur,* Item Damasus Papa. *Extat autem caput hoc in capitulis Hadriani, c. 62. & in concilio Eliberitano, c. 75. Iuo citat ex Carthaginensi. Et in tomis conciliorum adiungitur Carthaginensi tertio.*

¶ De iis qui falsis criminibus aliquem impetunt. C. IIII.

3 SI quis episcopum[c], aut presbyterum, aut diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit; nec ß in fine dandam ei communionem[d] cẽsemus.

ß ¶ Nec in fine.] *Sic legitur in concilio Eliberitano non in hoc tantum canone, sed etiam in aliis. Quam ob causam, atque etiam ob glossam nihil est mutatum. Apud Hadrianum tamen est,* nisi in fine dandam ei nõ esse communionem. *Apud Iuonem*, non nisi in fine dandam ei esse communionem.

2 *Aliud est accusationem non implere, & aliud est, conuicium non probare. Illud enim nulli sine abolitione; hoc omnibus licet.*

Vnde Fabianus Papa ad Hilarium episcopum, epist. 3. 4

¶ Conuicium non est pro accusatione habendum. C. V.

5 SI quis iratus[e] crimen aliquod cuilibet temere obiecerit, conuicium non est pro accusatione[f] habendum: sed permisso tractandi[g] spatio id, quod iratus[h] dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur, vt si fortasse resipiscens, quæ præ iracundia dixit, iterare[i], aut scribere noluerit; non vt reus criminis teneatur.

3 *Sed aliud est crimen illatum nõ posse probare; aliud aliqua promissione accusationem deserere. Huic enim, qui promissione[k] deceptus accusationem deserit, venia datur: illi vero, qui crimen illatum probare non valuerit, infamia irrogatur.*

Calumniator.] CASVS. Calumniator si in accusatione defecerit, pœna talionis, idest, pœna simili punietur. Idem dicitur in sequenti cap. si quis episcopum.

2 ¶ *Calumniator.*] Fallit in sex casibus, vt 33. q. 5. hæc imago. & 7. 5. q. 6. c. 3. tamen satis punitur qui admittit sacerdotium quod receptu- rus erat. 23. q. 4. Guilisfarius. Item fallit extra de accu. super his. & in priuatis criminibus. ff. ad Turpil. l. 1. & l. in priuatis. & forte in denuntiatione. extra de calum. cum dilectus. sed in inquisitio ne non est pœna ordinaria statuta: & ideo in arbitrio iudicis relinquitur. extra. de offi. iudi. delegat. de causis.

‖ Calumniator tenetur ad pœnam talionis.

6 Pol l. 1. ti. 6. Anf. l. 3. c. 113.

B ¶ *Talionem.*] idest, aliam pœnam similem, vt 5. e. c. proxi. ff. de iur. deli. l. 1. extra de transac. c. fi. Dic quòd pœna quæ à lege statuitur, retractari non potest; quę ab homine bene potest. ff. de verb. signi. l. pen.

Si quis episcopum.] CASVS. Si quis episcopum vel alium clericum falsis criminibus accusauerit: si defecerit, etiam in fine non erit ei communio danda.

c *Si quis episcopum.*] ff. de re mili. l. omne. §. 1. & extra de sen. excom. mu. à nobis.

d ¶ *Communionem.*] nisi resipiscat, vt 5. distin. 50. pœnitentes. contra. & 3. q. 10. eos. 27. q. 1. virgines;

ALIVD. Hæc est secunda pars huius q. in qua dicitur, quòd si aliquis irato animo verba contumeliosa dixerit, non est habendum pro accusatione. & hoc probat per c. sequen. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est 5. quòd calumnioſe accusantes si in accusatione defecerint, sunt puniendi. Nunc dicit Gratianus, quòd aliud est crimen falso obiectum non probare: & aliud si conuicium non probauerit, primum sine abolitione nulli conceditur: hoc omnibus licet.

Si quis iratus. Casus huius c. talis est. Si ali quis calore iracundiæ alicui conuicium intulerit, hoc non est habendum pro accusatione. Si autem quod iratus obiecerit, voluerit probare: hoc faciat per scripturam, se ad pœnam talionis obligando. Si autem quod per iracundiam dixerit, noluerit probare, reus obiecti criminis non habebitur.

e ¶ *Si quis iratus.*] ‖ Ira rescindit contractum. ff. de publ. licitatio. in prin. & minuit delictum, vt C. de adul. Gracchus.

f ¶ *Pro accusatione.*] Sed pro iniuria 2. ff. de iniur. item apud. §. 1. per totum. 7. 11. q. 1. si qui sacerdotum. contra. vbi deponitur & curię traditur, qui dicit episcopo conuicium. Sed ibi loquitur de eo qui ex deliberatione, & sæpe loquitur conuicia.

g ¶ *Tractandi.*] idest, deliberandi. Et per hoc est ar. q. ibi non erratur, vbi ex deliberatione aliquid fit. Item ex hoc arg. est, quòd etiam accusatori danda sint inducię: arg. contra. 3. q. 3. 5. spatium[b].

H ¶ *Iratus.*] quod probabit. C. de iniur. si non conuicij animo. fi. extra de præsum. cap. 1.

i ¶ *Iterare.*] Hoc ideo dicit, quia si iterauerit conuiciũ, non videtur ex iracundia, sed ex deliberatione dixisse. fic c C. ad Vellei. si mulier 2. in fi.

b Adde & 5. ei autem. Sed non ob. quia loquitur hic de inductis de liberationis, ibi de præparatoriis. Arc. c Adde hic Alt. de Imo. in 1. 1. C. de error. cal.

SED ALIVD EST.

Hæc est tertia pars quæstionis, in qua dicitur, qđ si aliquis est deceptus promissione testium, par citur ei, si autem pecunia defecerit, nõ parcit illi: & hoc probat duabus auctoritatibus. Io. de Fan.

CASVS. Adhuc distinguit Gratianus, & dicit, quòd aliud est nõ probare crimen, quia falsum est illatum crimen: quo casu non parcitur aliud promissione aliqua deserere accusationem, in quo casu venia datur: quia deceptus fuit promissione pecuniæ: vel quia testes ei promiserunt se veritatem de crimine commisso dicturos.

Aulum.] CASVS. Paulus episcopum suum accusabat: promissione eius deceptus destitit ab accusatione. Dicit Papa, quòd licet valde deberet puniri, tamen ei pœnam remittimus.

k ¶ *Promissione.*] non promissione pecuniæ, talis enim non posset petere abolitionem[d]. nam solus ille petit, qui errore vel temeritate, vel calore iracundiæ ad accusandum venit: vel qui suam iniuriam profequitur: vel qui suos consanguineos accusauerit. C. de abol. l. 2. ideo dic, promissione, scilicet testium qui ei promiserant ferre testimonium contra illum. sed tunc sequens c. non facit ad propositum magistri.

d Quæ fit triplicitèr vt no. 5. ca. q. 1. prohibentur. Arch.

l ¶ *Culpam.*] sed non infamiam, vt 7. ea. indulgentia.

Euphemium.] CASVS. Isti duo episcopum suum accusabãt: sed ab eodem ad sacros ordines promoti fuerunt, vt ab accusatione desisterent: quare dominus Papa eos deposuit ab omni officio priuando.

7 Anf. l. 8. ca. 36.

m ¶ *Pro deserenda.*] Qui ex pacto desistit, fortius incidit in Turpilianum, quam alter: quia etiam femina in hoc casu incidit, quæ aliàs non incideret, vt C. ad Turpilia. si femina. ff. ad Turpilia. mulier.

HINC COLLIGITVR. CASVS. huius §. sic ponitur. Dictum est 5. in illo c. Paulum, quòd Dominus Papa culpam remisit: & sic per consequens videtur q. infamiam posit remittere. Sed cõtradicit Gelasius: qui dicit quòd quãquam animas saluare per pœnitentiam possumus, infamiam tamen abolere non possumus. Similiter Stephanus contradicit: qui dicit: Hos enim sub nota infamiæ perpetuæ ad pœnitentiã suscepimus. soluit statim vbi dicit, vel non fiunt: & dicit quòd non omnes sunt infames secundum canones quos sæculi leges infames dicunt, & ita Paulus non fuit infamis secundum canones, licet secus sit secundum leges. Et hoc probatur exemplo mulieris, quæ

3 Et in decretis Ioannis I.

a Cum dolus delict cauſm contractui L. de quo no extra de emp. & ven. cap 3. in fin. & 7. q. 1. c. suggestum. in glos. vlt. Arc. 4 Anf. l. 3. cap. 44. Ino p. 5. c. 249, Pan. l. 4. c. 45.

‖ Spoliato à spoliatore nul li m crimẽ po test obiici.

b Stmpto ar. à cõtrario ibi: nec respondere æmulis, L. & secũdum L, & Hug.

‖ Inermes non possunt inimicis resistere.

c NVllus potest.] ¶ *Omnia iura.*] etiam incorporalia: vt extra vt lit. pendẽ. à memoria. Et est ratio, ‖ quia inermes non pos-

nubit intra tempus luctus: quæ non est infamis de iure canonum, licet sit secus secundum leges. Sed opponit Gratianus huic solutioni. nam dicit Stephanus: Omnes infames dicimus quos sæculi leges infames pronuntiant: & ita Paulus & mulier quæ nubit intra tempus, &c. erunt infames secundum canones. Sed soluit dicendo quòd illud Gelasij & Stephani, quamquam animas saluare, &c. & hoc, sub nota infamiæ perpetuæ, &c. intelliguntur de iis quibus est infamia irrogata per ciuilem iudicem, quæ aboleri non potest nisi per ciuilem iudicem. Nec est contrarium quòd dicitur de muliere, quæ nubit intra tempus luctus, ei quod dicit Stephanus, infames dicimus, &c. quia in matrimonio leges sacros canones imitantur: & ipsa mulier non est infamis, nec Paulus: cum ei nondum sit infamia per ciuilem iudicem irrogata.

miama per Romanum Pontificem aboleri posse cõtra illud Gelasij [1 *Quãquam animas per pœnit entiam saluare possimus, infamiam tamen abolere non possumus*] *contra illud Stephani, qui cum causas enumerasset, ex quibus infamia irrogatur* [*Hos omnes, inquit, sub nota perpetuæ infamiæ ad pœnitentiam suscipimus.*] [2 *Vel non fiunt infames lege canonum omnes, quos leges sæculi infames pronuntiant, cum Paulus diaconus, qui non impetrata abolitione ab accusatione desiterat, hac auctoritate dignitatem officij sui recuperauit, quem senatusconsultum Turpilianum infam.em pronuntiat*[3]. *Quod etiam de ea fateri cogimur, quæ intra tempus luctus nubit: cum matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori; & iure poli mortuo viro mulier soluta est à lege viri: nubat, cui vult. Sed idem Stephanus contra scribit dicens.* [4 *Infames dicimus; quoscumque leges sæculi infames pronuntiant.*] *Sed illud Gelasij, & Stephani* [*Quamquã animas, &c.*] & [*Sub nota perpetuæ infamiæ, &c.*] *de illis intelligitur, quibus per iudicem ciuilem infamia irrogatur: quorum* d *sicut examinatio & castigatio, ita & in integrum restitutio non nisi ad ciuilem* e *iudicem spectat. De ea vero quæ intra tempus luctus nubit, non est contrarium ei, quòd Stephanus ait* [*infames dicimus, &c.*] *Cum enim leges sæculi præcipue in matrimonio sacros canones sequi* f *non dedignentur; non videntur pronuntiare infamem, quæ apostolica, & canonica auctoritate non illicite nubit.* 4 ¶ *Notandum est quoque, quòd aliud est, cum aliquem pœnituerit criminaliter accusasse, & inscriptionem feciſſe, si ab innocente* g *fuerit absolutus: aliud, si pecuniam à nocente acceperit, vt à probatione eius, quod obiecerat, desistat.*

Vnde in libro capitularium, c. 175. *legitur.* 5

¶De eo quem pœnitet criminaliter accusasse. C. VIII.

SI quem pœnituerit h accusasse criminaliter, & inscriptionem feciſſe de eo, quòd probare non potuerit; si ei cum accusato innocente conuenerit k, inuicem se absoluant. Si vero iudex eum, qui accusatus est, criminosum esse cognouerit, & inter reum, & accusatorem per obreptionem α conuenerit de colludio; pœnam accipiat legibus constitutam.

Per obreprionem.] *Apud Iuonem legitur.* factum per corruptionem consensum, de colludio pœnam excipiat legibus constituram. *Sed in interpretatione legis primæ, quæ est in Codice Theodosiano, hoc modo*, per corruptionem de absolutione reatus conuenerit, is qui reus probatur, remoto coludio pœnam excipiat legibus constitutam.

5 *Notandum quoque est, quòd sicut digest. libro.* 48. *titulo de abolitionibus criminum lege prima, legitur.*

[¶ 7 *Accusatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis subiicitur Aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiuersantur. Calumniarim* i *est falsa crimina intendere: prævaricari vera crimina* n *abscondere: tergiuersari in vniuersum ab accusatione desistere. Calumniatoribus* β *pœna legitime* † *irrogatur. Sed non vtique, qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam eius rei inquisitio arbytrio cognoscentis committitur: qui reo absoluto* o *de accusatoris incipit consilio quærere, qua mente* p *ductus ad accusationem processerit: & si quidem iustum eius errorem reperit, absoluit eum: si vero in euidenti calumnia*

k ¶ *Conuenerit.*] Immo etiam eo inuito intra 30. dies potest: nisi reus iam sit passus aliquam iniuriam, vt C. de abol. l. fallaciter.

l ¶ *Legibus.*] pœna 40. solidorum, vt est in Lombardia: ‖ nam secundum legem Lombardam qui desistit ab accusatione criminis, condemnatur in 40. solidis: sed secundum legem Romanam qui desistit ab accusatione publici criminis, punitur in 5. lib. auri. ff. de præuar. l. 3. & hanc pœnam nemo præstat, nisi qui desistit à publico crimine. ff. ad Turpil. l. si quis. §. si Stellionatus d, sed qui desistit ab accusatione priuati criminis infamis est, & extraordinem arbitrio iudicis punitur, vt ff. ad Turp. & in priuatis. & C. el. 2. Sed si accusator absens est, & citatus noluerit procedere in accusatione, tum grauius punitur quã pœna 5. lib. auri, vt ff. de pœ. absentem. §. 2. Io.

NOTANDVM.

Hæc est 5. pars quæstionis, in qua facit differentiam inter calumniatorem & tergiuersatorem, & prævaricatorem. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in primo, secundo & tertio c, huius quæstionis fecit mentionem de calumniatoribus, & in illo c. Paulum de tergiuersatore, & ideo hic dicit, quid sit calumniator, quid prævaricator, & quid tergiuersator, & qua pœna puniatur.

ACCVSATORVM. CASVS. Accusator tripliciter delinquit. Aut enim calumniatur, idest falsa crimina intendit. Aut prævaricatur, id est, vera crimina absondit. Aut tergiuersatur, idest, in totum ab accusatione desistit sine iudicis auctoritate. Sed qui non probat, non statim calumniari videtur, immo iudex inquirere debet, qua mente, & qua intentione ad accusationem profilijt & si in eo iustum errorem deprehenderit, absoluet eum. si eum in calumnia deprehenderit, condemnabit. sed si ita pronuntiauerit, calumniator es, condemnabit eum, & si pœnam non dixit, quæ legis auctoritate imponitur, & non arbitrio iudicantis. Si autem ita pronuntiauit, non probasti, vel eum temere accusasti, pepercit ei. temeritas enim, &c.

m ¶ *Calumniari.*] Immo sic videtur quòd calumnietur, vt §. eod. q. proxi. qui non probauerit. Sed intellige in his e quos excusat necessitas, pietatis officium, & criminis enormitas, & iustus dolor. C. de adul. quamuis. C. qui accu. non possunt. l. 2. & C. de fal. mone. l. 1. & C. de calum. l. 2.

n ¶ *Crimina.*] idest, probationes.

o ¶ *Absoluto.*] idest, absoluendo f: ne sit contra. C. de calum. l. 1. Vel dic absoluto quo ad animum, vt ff. de ver. signi. fugitiuus. Vel dic quòd si iudex ex officio suo vult punire calumniantem, hoc faciat ante sententiam absolutionis, vt C. de calum. l. 1. sed aliquo accusante ipsum de calumnia quandocumque potest vel idem iudex, vel alius, C. de aduo. diuer. iudi. l. 1. & ff. ad Turpil. l. 1. in prin.

p ¶ *Qua mente.*] idest, quo animo venit ad accusandum.

2 ¶ *Legis.*] forte secundum dist. quæ est ff. de pœ. absentem. in fi.

b ¶ *Arbitrio.*] idest, inquisitione.

c ¶ *Voluntati.*] vt §. 3. q. 7. iudicet. C. de pœ. si operis. C. ad leg. Iul. de pu. seruos. in fi. & ff. ad Turp. l. 1. in prin. Sed contra C. de infa. & si seuerior. 45. dist omnis qui contra. & §. 23. quæst. 5. c. 1. contra, de pœ. distin. 1. §. pœnæ. In omnibus istis contrariis dicitur, quòd iudex potest moderari pœnam. Quidam dicunt istud loqui de ordinariis pœnis, illud de extraordinariis. Sed hoc nihil est, quia in illo cap. circumcelliones. 23. quæst. 5. c. 1. loquitur de ordinario crimine. scilicet homicidio. ¶ Sed dic quòd ex causa & persona & ætate & ratione scandali, potest iudex arctare vel ampliare pœnam. Ex causa, vt 50. distin. vt constitueretur. & ff. de pœ. aut facta. §. vlti. Ex persona, 23. quæst. 1. qui contra. & ff. de pœ. capitalium. §. vlti. vbi dicitur maiores puniri minori supplicio, & seuerius seruos quàm liberos, famosos quàm integri status. Aetate, 86. dist. tanta nequitia. Ratione scandali, vt §. q. 1. in primis. Vel dic, non potest fine causæ cognitione, sed cũ causæ cognitione potest. Vel dic, non potest post sententiam, sed ante potest, vel in sententia. C. de pœ. l. pœnam. vbi dicitur, sua dicta præsidi reuocare non licet. ff. de re iud. cum quæratur.

d ¶ *Et inconsultus.*] ar. non esse imputandum quod fit cum impetu mentis, vt §. eo. si quis iratus. C. si quis Imperatori maled. l. vna. contra. §. 17. quæst. 4. sunt qui opes, & extra de cle. male. innotuit a.

PRÆVARICATOR EST. CASVS. Prævaricator dicitur ille, qui simulat diligere vnam partem & iuuare, & alteram iuuat, & dicitur proprie prævaricator in publico iudicio. Aduocatus non proprie dicitur prævaricator. vnde si prævaricatus sit in publico iudicio vel priuato, extra ordinem punietur. omnis autem prævaricator extra ordinem punitur, & de cetero non accusat: sed qui accusatorem suum corrumpit (nisi in causa sanguinis) habetur pro conuicto. Ponit etiam aliam acceptionem huius nominis prævaricator, & hoc in prima parte. In secunda parte quæ incipit ibi, *Si quis autem.* dicitur quòd nullus debet cessare ab accusatione fine abolitione, alioquin punitur. Dicitur etiam qualiter debeat abolitio impetrari, & quòd de singulis criminibus debet impetrari iudice pro tribunali sedente.

e ¶ *Quinimo.*] ‖ correctiue ponitur. sic ff. de her. instit. si ita fuerit scriptum. aliàs pro vel, ponitur. C. de sacrosan. eccl. iubemus. §. œconomus. non proprie, sed abusiue.

f ¶ *Prodiderit causam.*] vel qui reuelant secreta causæ aduersario, vt ff. de re mili. omne. §. exploratores.

g ¶ *Sciendum.*] lex secunda.

h ¶ *Accusator.*] hæc est lex quinta.

i ¶ *In omnibus.*] Scias quòd in omni crimine capitali quod irrogat pœnam sanguinis, licet transfigi, præterquam in crimine adulterij. Sed in aliis capitalibus quæ non irrogant pœnam sanguinis, non licet transigi, nisi in crimine falsi, vt C. de transac. l. transigere. ‖ sed in priuatis criminibus non inuenio prohibitum quin possit transigi. Sed videtur quòd secundum canones non possit transigi super aliquo crimine, quia secũdum canones nullum crimen irrogat pœnam sanguinis. 23. q. 8. his a quibus. & ita super publico crimine non licet transigi. item nec super priuato, quia secundum canones omne crimen publicum est b. In causa ciuili licet quandoque ab accusatione desistere, etiam sine iudicis auctoritate: siue pecunia accepta, siue gratis. nisi sit actio famosa, vbi requiritur iudicis auctoritas. ff. de iis qui no. infa. furti. §. pactus. & §. qui iussu. In causa criminali ante inscriptionem semper potest recedere, dum tamen gratis fiat. ff. ad Turp. mulier. & l. quæsitum. & extra de accu. licet, sed postea non licet nisi iudicis auctoritate, & rei consensu, si reus fuerit aliqua tormenta passus. sed si non fuerit aliquid passus tunc vsque ad triginta dies potest accusator, eo inuito, deserere accusationem. C. de aboli. l. 12. & vlt. secundum canones forte non licet recedere ab accusatione pro pecunia, nec transigi: quia omne crimen videtur secundum canones esse publicum, vt hic, & extra de collu. dete. c. 1. & 2. arg. tamen est quod possit auctoritate iudicis. §. q. 2. si primates. & extra de offi. arch. ea quæ in parte decisa contra §. 90. dist. dissidentes. arg. contra. 2. q. 7. quapropter c. extra de simo. nemo. Sed in causa spirituali nullo modo licet pecunia accepta desistere, quia in ea non licet transigi pro pecunia extra de rer. permu. c. fi.

k ¶ *Delatorem.*] idest, accusatorem· punitur enim talis in §. li. auri. ff. ad Turpil. l. & in priuatis. ff. de præua. l. 3. ff. ad Turpil. l. 1. §. abolitio.

l ¶ *Priuatim.*] id est, priuata.

m ¶ *Demandare.*] ff. de reg. iur. omnia quæ.

n ¶ *Singulorum.*] sic extra de senten. excom. officij. & ff. de appe. cum in vna. ff. de ope. nou. de pupillo. §. si pluribus.

o ¶ *Animum.*] præsumitur deposuisse, quia tempore statuto non procedit ad accusationem, vt extra qui ma. acc. pos. cum in tua. & C. qui accusa. non poss. si ea. nisi cum est protestatus, vel cum biennium est elapsum, vt C. vt intra certum tempus criminalis quæst. l. vlti.

p ¶ *Abolitio.*] ‖ Hic fuit deceptus Gra. ex eo quod legem istã reperit insertam in tit. illo, quam non alia de causa iurisperitus ibi inseruit, nisi propter similitudinem: quia sicut abolitio infamiam tollit, sic indulgentia pœnam.

INDVLGENTIA. CASVS. princeps alicui damnato pœnam remittit, non tollit infamiam, secus si dicat. te in integrum restituo. Et hoc probatur lege sequenti, cuius casus patet.

q ¶ *Notat.*] §. 1. q. 1. ventum. & §. ea. §. hinc colligitur d.

r ¶ *Et omnibus ceteris.*] Argu. quòd rescriptum principis est latissime interpretandum, vt 12. quæst. 2. §. qui manumittitur. & extra de donat. cum dilecti. in fi. Fallit hoc, nam licet mulier restituatur famæ, quæ nubit intra tempus luctus, tamen semissem bonorum tenetur dare filiis prioris matrimonij. C. ad Tertul. si qua mulier. Sed forte hoc falsum est secundum ius canonicum, ‖ cum mulier quæ nubit intra tempus luctus, non notetur aliqua infamia: & in hoc leges non dedignantur sacros canones imitari, vt extra de secun. nup. cap. penul. & fi. nec canon aliquam pœnam imponit fic nubenti. Ioan. & fic non punietur aliqua pœna ex eo quòd nubit intra tempus luctus.

β ¶ Calumniatoribus pœna legitime irrogatur. *Hæc verba licet in collatis Gratiani manuscriptis exemplaribus non habeantur, tamen quia sunt etiam in Pandectis, non sunt expuncta.*

γ ¶ Si autem interloquendo.] *Hactenus retulerat Gratianus verba Iurisconsulti. Hinc autem vsque ad ver.* oportet. *refert tantummodo sententiam.*

1 Iuo p 9. c. 23. omnia hæc ex Calixto, i cuius secundã epistola habẽtur.

2 ℣. proxime antecedenti cap.

3 l. 1. ff. ad senatusc. cõ Turpilianum. a Cõcor. l. in bello. §. fac. ff. dec. capi. & l. 1. C. de iis qui accu. non poss. & l. 1. §. de qua. ff de postu.

3 l. Cor. 7. 4 6. q. 1. infames, & in capit. Hadriani. c. 21.

‖ Infamiã tollit episcopus.

a De hoc leg. & no j. e. præuaricationem ver. si quis autem. & j. e. si quem. dic vt ibi, Archid,

b Vt colligitur ex canone. 6. q. 1. in fames. vt ibi. not. & in seq.

† al. præside

† al. omiserit

5 l. 13. destitisse.

† al. accusatione

6 Adde hoc esse verum, ni si a curator fraudulenter impetret eam. l. 2. cũ ibi no. per Cyn. C. de abolitio. 7 tit. 43. le. 3. & Ieo. Theo. lib. 9. tit 38. c Dic q. prima pars vera est, & hoc c. quapropter intelligitur in causa denuntiationis, vbi delinquens pœnitere non vult. non ob. extra, de collu. c. 2. quia locũ habet potiquam de crimine constat, quo † vndecũque claruerit, est puniendũ. 24. q. 1. c. c. c. secundum Tan. 8 tit. 51. l. 1. §. restituo.

7 Et expone notat, id est, notatos, infamia relinquit, nisi specialiter nominatim ei etiam remittat infamiã, vel in integrũ ad omnia restituat. Archid.

‖ Mulieri nubens intra tẽpus luctus non infamatur.

d Adde vtque ad quæ tempora desistere licet ab accusatione. Ioan. Andreas, & Turpil.

e Desistere à nõ potentem dicitur cũ ea miseri. p.

f Adde quãdo ex præsumptione dicitur calumniari. & absolutus, & absolutio. l. in cõtumacia. ff. de re iud. & ff. ad Turpil.

g Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

h Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

i Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

k Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

l Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

m Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

n Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

o Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

p Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

q Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

r Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

s Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

t Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

u Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

v Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

w Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

x Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

y Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

z Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

a Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

b Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

c Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

d Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

e Tit. 16. de l. Iulia de vi pub.

f Tit. 16. de l. Iulia de vi pub

Deficientibus.] Hæc quæstio diuiditur in quattuor partes. In prima parte probat per quattuor auctoritates Sanctorum, quòd sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Secunda ibi, *Verum.* Tertia ibi, *Iuramento.* Quarta ibi, *Sed quælibet.* Ioan. de Fant. & potest superaddi quinta ibi, *Contra in concilio.* Archid.

CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, qua quæritur, vtrum deficiente accusatore reus cogatur ad purgationem, & allegat pro vtraque parte, & primo quòd non: quia clerici iurare non debent. Et ponitur hic quæstio quinta vel vitio scriptorum, vel ex oblitione vel negligentia Gratiani: vel quia magis erat affinis tertiæ quàm quartæ. Dicitur ergo in hoc §. quòd sicut aliquis non cogitur dicere titulum suæ possessionis, ita deficientibus accusatoribus, reus non cogitur ad purgationem, quia clerici iurare non debent. Et probat hoc per seq. cap.

a ¶ *Cogendus.*] Primo probat, quòd non sit cogendus clericus ad purgationem, quia clerici non debent iurare. Sed no. ‖ quòd vulgaris expurgatio prohibetur, q̃a fabricante diabolo est inuenta, vt ℣. ead. Mennam. Et contraria capit. sunt abrogata. cum sint contra præceptum Domini. Non tentabis dominum Deum tuum. Canonica purgatio indicitur cum deficiente accusatore reus laborat infamia: aliàs non [a], vt 6. q. 5. quod autem. fama autem orta a detractoribus vel malis non inducit purgationem, vt 11. q. 3. in cunctis. item nec orta ab inimicis. extra de purg. can. cum in iuuenture [b]. sed sola illa quæ ex probabili præsumptione est orta. Quidam tamen dicunt, quòd vndecumque sit orta, inducit purgationem. arg. extra de acc. accedens. Sequitur videre quota manu fit expurgatio facienda, episcopus xij. sacerdotes, vij. diaconus tertia sui ordinis, vt ℣. ea. si legitimi. & c. presbyter. &c. omnibus. subdiaconus vel inferior potest sola manu, nam à solo episcopo iudicari potest in crimine 15. q. 7. felix. hodie sunt arbitrariæ expurgationes, vt ℣. e. omnibus. expurgatio fiet publice coram omnibus, si est publice infamatus. ℣. e. presbyter si a plebe. si apud clerum, tunc tantum priuatim. ℣. 15. q. 5. cap. 1. Ioan.

b ¶ *Non cogitur.*] vt ℣. 6. q. 5. c. 1. & vlt. nisi in casibus quinque, scilicet cum quis possidet pro herede vel pro possessore, vt C. de pe. hel. cogi. Et etiam fundata intentione actoris, vt C. de prob. siue. Et cum aliquid possideatur contra ius commune. 100. dist. contra morem. Et cum iam est præsumptio contra eum. C. de fur. ciuile. Et cum potest probari, quòd quandoque alieno nomine possederit. extra de præscrip. si diligenti. C. de præscrip. xxx. ann. male. Item & in vi. casu, cum ordinatus [c] ministrat, vt ℣. e. quæst. 1. legum, & extra de appel. personas. aliàs semper obtinet quod hic dicitur, & C. de rei vend. l. vlti. & ff. vti poss. iusta.

a De hoc ℣. e. c. omnibus. in gloss. aut pro, &c. ibi videas. sed hoc dictum hic approbat L. & per idē c. Sed ar, contrà ℣. e. legitimi. & ibi dicā. Arch. b Al. c. pen.
2 Iuo p. 12. ca. 77.

‖ Purgatio est duplex.
1 Burc. l. 1. ca. 193.
Iuo p. 5. c. 308. & p. 12, c. 77.

QVÆSTIO V.

¶ *Quintam ponit post tertiam, quia harū quæstionum simillimum est argumentum.*

1 pt. *Deficientibus vero accusatoribus reus non videtur esse cogendus* a *ad purgationem. Sicut enim rei possessor deficiente actore titulum suæ possessionis probare non cogitur* b *; ita qui impetitur, ad innocentiam suam probandam cogendus esse non creditur. Auctoritate quoque Papæ Cornelij, & Triburiensis concilij sacerdotes iurare prohibentur, nisi pro rectæ fidei.*

Ait enim Cornelius epist. secunda ad Rufum episcopum orientalem.

¶ Iuramentum à sacerdotibus non est exigendum. C. I.

1 SAcramentum c hactenus d à summis e sacerdotibus, vel Dei ministris exigi, nisi pro fide recta, minime cognoumius: nec sponte eos iurasse reperimus.

f *In vetustis codicibus caput hoc coniunctum est cum duobus sequentibus, quæ sunt ex eadem epistola Cornelij Papæ.*

c ¶ Summis. *Sic habet originale. Sed Burchardus & Iuo in quinta parte*, ab episcopis, & reliquis ordinibus exigi, *Idem vero Iuo in parte* 12. à summis sacerdotibus, vel reliquis Dei ministris.

Item paulo inferius.

¶ De eodem. C. II.

2 NOs sanctorum exempla sequentes, sanctorum Apostolorum, eorumque successorum iura firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus.

Item ibidem.

¶ De eodem. C. III.

NOs sacramentum episcopis nescimus oblatum: nec vmquam fieri debet g.

g ¶ Debet.] *sequebatur*, nisi pro recta fide, *quæ sublata sunt: quia neque in optimis manuscriptis, neque in ipsa epistola hoc loco habentur; sed vide ad c. 1.*

Item ex concilio Triburiensi, c. 21.

¶ Sacramentum.] CASVS. Dicit Cornel. quòd sacramentum à sacerdotibus fieri non debet nisi pro fide. Idem prohibet sacramenta incauta fieri, & dicit se nescire sacramentum oblatum ab episcopo.

c ¶ *Sacramentum.*] scilicet incautum.

d ¶ *Hactenus.*] vt C. de epis. & cle. cum clericis. & 22. q. 5. ca. vlt. Sed forte hoc obtinet in sacramento calumniæ, q̃d clerici per se prohibentur præstare, sed per alium possunt, vt extra de iura. cal. ca. 1. & 2. sed cap. in pertractandis, contra. ‖ Iurant tamen pro recta fide pro obedientia & pro pace, & pro indemnitate ecclesiæ. extra de elect. significasti. vltra medium. 28. dist. de Syracusanæ. & cum quis absoluitur ab excommunicatione, vt extra de senten. excom. c. nuper.

¶ Si quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum querimoniam habeat, episcopo præcipiente terminetur. C. IIII.

3 SI quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum aliquam habet querimoniæ controuersiam, episcopo præcipiente † e, sine personarum acceptione finiatur [4], & laicus per iuramentum † (si necesse sit) se expurget †: presbyter vero vice iuramenti †, per sanctam consecrationem [f] interrogetur; quia sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Manus enim per quam corpus, & sanguis Christi conficitur, iuramento polluetur? absit: cum Dominus in Euangelio discipulis suis (quorum vicem nos indigni in sancta gerimus ecclesia) dicat [Nolite omnino iurare, Sit autem sermo vester, est, est; non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est,]

2. Verum his auctoritatibus non omnimoda iuramenta prohibentur fieri à sacerdotibus, sed tantum incauta, & ea, quæ profert qualibet causa temporali iudicio offeruntur. Cum autem popularis infamia sacerdotes opprimuntur; tunc ad innocentiæ suæ assertionem iuramenta debent offerri.

Vnde Gregorius Papa tertius ad Bonifacium, epist. 1. 5

¶ Sacerdos à populo accusatus iuramento innocentiam suam asserat. C. V.

6 PRresbyter, vel quilibet sacerdos, si à populo accusatus fuerit, & certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem; iusiurandum [g] in medio [h] erit, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia.

Item ex regesto Gregorij lib. secundo, indict. x. epist. 23. ad Iustinum prætorem γ.

γ ¶ Prætorem.] *In codicibus Gratiani est*, Imperatorem, *in epistola excusa legitur.* Iustino presbytero, *emendatum vero est ex duobus vetustis codicibus epistolarum, & Polycarpo, estque idem Iustinus, ad quem*

qua probatur contrarium eius quòd præmissum est, scilicet, quòd ex causa iusta sacerdotes possunt iurare. Ioan. de Fant. & hoc probat per xiij. auctoritates sanctorum patrum. Io.

CASVS. Dicitur hic, quòd per supradicta prohibentur à sacerdotibus fieri incauta iuramenta. sed si essent infamati à populo iurare debent. Et hoc probat per sequentia cap.

Presbyter.] CASVS. Si presbyter fuerit infamatus, & testes non inueniantur, suo iuramento expurget suam innocentiam.

g ¶ *Iusiurandum.*] ℣. 6. q. vlt. c. vlt. contra. Sed dic quando infamatur, ibi quando non infamatur.

h ¶ *In medio.*] ℣. 15. q. 5. c. 1. contra. Sed illud verum est, cum non est publice infamatus. sic 23. dist. illud.

Habet.]

¶ Si quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum querimoniam habeat, episcopo præcipiente terminetur. C. III.

3 SI quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum aliquam habet querimoniæ controuersiam, episcopo præcipiente † e, sine personarum acceptione finiatur [4], & laicus per iuramentum † (si necesse sit) se expurget †: presbyter vero vice iuramenti †, per sanctam consecrationem [f] interrogetur; quia sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Manus enim per quam corpus, & sanguis Christi conficitur, iuramento polluetur? absit: cum Dominus in Euangelio discipulis suis (quorum vicem nos indigni in sancta gerimus ecclesia) dicat [Nolite omnino iurare, Sit autem sermo vester, est, est; non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est,]

2. Verum his auctoritatibus non omnimoda iuramenta prohibentur fieri à sacerdotibus, sed tantum incauta, & ea, quæ profert qualibet causa temporali iudicio offeruntur. Cum autem popularis infamia sacerdotes opprimuntur; tunc ad innocentiæ suæ assertionem iuramenta debent offerri.

Vnde Gregorius Papa tertius ad Bonifacium, epist. 1. 5

¶ Sacerdos à populo accusatus iuramento innocentiam suam asserat. C. V.

6 PRresbyter, vel quilibet sacerdos, si à populo accusatus fuerit, & certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem; iusiurandum [g] in medio [h] erit, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia.

Item ex regesto Gregorij lib. secundo, indict. x. epist. 23. ad Iustinum prætorem γ.

γ ¶ Prætorem.] *In codicibus Gratiani est*, Imperatorem, *in epistola excusa legitur.* Iustino presbytero, *emendatum vero est ex duobus vetustis codicibus epistolarum, & Polycarpo, estque idem Iustinus, ad quem*

qua probatur contrarium eius quòd præmissum est, scilicet, quòd ex causa iusta sacerdotes possunt iurare. Ioan. de Fant. & hoc probat per xiij. auctoritates sanctorum patrum. Io.

CASVS. Dicitur hic, quòd per supradicta prohibentur à sacerdotibus fieri incauta iuramenta. sed si essent infamati à populo iurare debent. Et hoc probat per sequentia cap.

Presbyter.] CASVS. Si presbyter fuerit infamatus, & testes non inueniantur, suo iuramento expurget suam innocentiam.

g ¶ *Iusiurandum.*] ℣. 6. q. vlt. c. vlt. contra. Sed dic quando infamatur, ibi quando non infamatur.

h ¶ *In medio.*] ℣. 15. q. 5. c. 1. contra. Sed illud verum est, cum non est publice infamatus. sic 23. dist. illud.

Habet.]

Habet.] CASVS. Leo episcopus erat infamatus, quare Papa de hoc quæsuit diligenter, & in eo crimen aliquod non inuenit. verumtamen ne sibi aliqua ambiguitas remaneret, eum super corpus beati Petri fecit iurare. eo sic expurgato mandat Imperatori, vt habeat eum pro episcopo, & ei tamquam episcopo reuerentiam præbeat.

a ¶ *Proprium.*] ex abundanti fiunt aliqua ad superandam hominū malitiam, vt C. de iud. Auth. iubemus. 11. quæst. 3. inter verba extra de elec. bone. extra de dolo & contu. cum olim. Et quæ abundant, non solent vitiare contractū. ff. de reg. iur. non solent. & ff. de ver. ob. quæ extrinsecus. Sed quare dicit, ex abundanti. Dicunt quidam [a], quòd ita exilis, ideest, leuis vel modica fuit infamia, quòd nec erat necessaria expurgatio. Certe secundum hoc non debuisset facta fuisse inquisitio: ‖quia inquisitio non est facienda nisi ita publica fit infamia, quòd vlterius sine scandalo non possit tolerari, vt extra de accusa. qualiter. Melius dicas, q̃p iste non tenebatur expurgare se. Nam cum inquisitio præcedit expurgationem, si testes per quos fit inquisitio, dicunt ipsum reum, statim punitur, nec auditur expurgatio sua. sed si semiplene probant, tunc inducitur expurgatio, vt extra de pur. canonic. inter. Sed si per dicta testium nulla est suspicio contra ipsum, tunc non est onerandus expurgatione, vt hic. ‖Sed quid si infamatus vult expurgare se: iudex antè vult inquirere de fama eius? Videtur quod iudex potius inquirere possit, vt hic. & extra e. iter. Sed contra, illud est ordinarium, quòd infamatus se expurget: ergo beneficiū illud non est ei auferendum b. ℣. e. q. 1. multi. circa. fin. Sed dic, q̃p episcopus si vult potest inquirere: quia crimen quā doque per inquisitionem reuelatur, quod per purgationē occultatur. Sol. si infamia orta est contra eum, iudex inquirere potest. extra de ac. qualiter. b ¶ *Dubitas.*] ergo post purgationem non potest accusari ab aliquo super illo crimine, vt extra de acc. de his crimibus. & 23. q. 4. si illic. Nec enim sæpius quærendum est de delicto eiusdē hominis, vt ff. nau. cau. fta. licet. arg. contra. 33. q. 2. admonere. 25. dist. primum. extra de acc. dicas, quod illum qui semel est absolutus, amplius nullus potest accusare. ‖ Tu dic super illo crimine, nisi in duobus casibus [c], scilicet si suam iniustitutam, vt ff. de acc. si cui. §. 1. & cum vult probare de præuaricatione, quòd solum isti prohibentur accusare, qui prius stabant contra ipsum, vt extra de accus. cum P. manconella.

Ennam.] CASVS. Beatus Grego. de crimine Mennæ episcopi qui fuerat infamatus, diligenter inquisuit, & cum in eo crimen

¶ De Leone episcopo, quem beatus Gregorius purgationem præbere fecit. C. VI.

1 HAbet hoc proprium [a] antiqui hostis inuidia, vt quos in prauorum actuum perpetratione (Deo sibi resistente) deiicere non valet opiniones eorum falsa ad præsens simulando, dilaceret. Quoniam igitur quædam contra sacerdotale propositum de Leone fratre, & coepiscopo nostro sinister rumor aspersit, vtrum vera essent, districta diutius fecimus inquisitione perquiri: & nullam in eo de his, quę dicta fuerant, culpam inuenimus. Sed ne quid videretur omissum, quod nostro potuisset dubium cordi remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta cum ex abundanti fecimus sacramenta præbere. Quibus præstitis magna sumus exultatione gauisi, quòd huiuscemodi experimento innocentia eius euidenter enituit. Pro qua re gloria vestra prędictum virum cum omni charitate suscipiat, & reuerentiam ei, qualem sacerdoti decet, exhibeat; ne qua in cordibus remaneat, de his quę sunt iam purgata, dubietas. b S ed ita suprascripto vos episcopo deuotissime oportet in omnibus adhærere, vt congrue, decenterque Deum in eius persona, cuius minister est, videamini honorare.

Item ex eodem ad Brunichildam Reginam Francorum, lib. xi. epist. 8.

¶ Quomodo Beatus Gregorius Mennam episcopum iuramento purgari fecit. C. VII.

2 MEnnam vero reuerendissimum † fratrem, & coepiscopum nostrum, postquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo inuenimus culpabilem esse, qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri Apostoli sub iureiurando satisfaciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant, se

demonstrauit alienum; reuerti illuc purgatum, absolutumque permisimus: quia sicut dignum erat, vt si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonice puniremus, ita dignum non fuit, vt eum adiuuante innocentia diutius retinere, vel affligere in aliquo deberemus.

¶ 3 Purgationem [a] tamen ante te duobus sibi sacerdotibus iunctis, vbi accusator cessauerit [c], eumdem ex se præbere tuo committimus arbytrio [d]. Vulgarem denique, ac nulla canonica sanctione fultam legem, feruentis scilicet, siue frigidæ aquæ, ignitique ferri cōtactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino ficta inuidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo Apostolica auctoritate prohibemus firmissime.

a ¶ Purgationem.] *Hic erat grauissimus error. Coniungẽte enim hæc legebantur cum superioribus, quæ Brunichildæ sunt scripta: quasi purgatio presbyteri à B. Gregorio mu lieri committeretur. Sed nil tale legitur in epistola B. Gregorij, ex qua prior pars huius capitis est accepta. Verum Iuo p. 10. c. 15. & Pan. l. 5. c. 8. citāt hoc ex epistola Alexādri secundi Raynaldo Cumano episcopo, cuius epistolæ initium est, infra eadem c.* super causa. *Et hic versiculus*, Purgationem. *continenter legendus est post extrema verba illius capitis. Ac propter citationes doctorum hinc quidem motus non est: sed additum est in margine nomen Alexandri secundi. Ita nihil loci relinquitur admirationi auctoris glossæ. Nusquam enim Romani Pontifices huiusmodi causas mulieribus leguntur commisisse.*

Item Gregorius Castorio Notario Rauennæ lib. 7. indict. 2. epist. 80.

¶ De Maximo Salonitano episcopo, qui sacramento se ipsum purgauit. C. VIII.

QVanto à nobis [e] credi tibi, & necessarias vides causas iungi; tanto te strenuum debes & solicitum exhibere. Proinde, si Maximus Salonitanus præstito sacramento firmauerit se simoniaca hęresi non teneri, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus innoxiū se esse respondeat [f], & de inobedientia sua

scopo gratiam facere, præcepit notario suo Rauennæ moranti, vt si per iuramentum suum de simonia se purgauerit, & de fornicatione, & aliis quæ sibi obiiciebantur, se responderit innocentem, & de eo, quòd excommunicatus celebrauerit, pœnitentiam egerit, reddat ei epistolam, in qua ei gratiam suam reddit, & absolutum ostendit. De eodem loquitur c. 63. dist. Salonitanæ.

e ¶ *Anobis.*] Maximus Salonitanus archiepiscopus sine licentia Papæ fuit consecratus: propter quod à Papa fuit excommunicatus, & postea missā celebrauit, similiter imponebatur ei simonia & fornicatio.

f ¶ *Responderit.*] exilis enim hæc fuit infamia [h], & ideo vnius iuramentum admittitur.

2 ¶ *Pœni*

a Pol. l. 6. c. 11. Auc. l. 6. c. 162. Burc. l. 1. c. 194. Iuo p. 5. c. 309. Pann. l. 5. c. 5.

a Vt Iuo.

‖ Inquisitio quando fieri debet.

a Fol. ibidem. Burc. l. 1. c. 196. Iuo p. 5. c. 311. Pann. l. 5. c. 6. Idē præterea. ¶ Gloss.

‖ Absolutus se potest in duobus casibus accusari potest. c. 1. ff. gloss. & D. d. in l. C. de acc. gl. magistratus in c. ex dilectus. de rest.

b Quando præsumptio facti contra aliquem est, non potest. C. de fur. ciuile. Burc. 5. dist. 7. cap. 1. ad fin.

b 18. dist. de his. in Auth. de nup. ‖ aut. tem.

6 Aethicus 79. Burc. l. 2. c. 18. Iuo p. 6. c. 19. Pann. l. 5. c. 6.

f Obligari potest aliquis sub pœna ad necessit.

f Potest dici secundum Io. q̃ hoc totum ideo fuit, vt fama eius clarior appareret. ar. 5. q. 1. quidam.

d Hoc dicebat L. & est sensus, quia destitit accusator.

3 Alex. 11. Raynaldo episcopo. Iuo p. 10. c. 15. Pann. l. 5. c. 8.

g Adde ad hoc gl. & ibi Bar. in l. aut priuatim & in l. mulier. ff. ad Turpil. no. in l. 1. C. si reus vel accu. mor. fue.

e Scilicet lex proxime allegata. ‖ Papa quādo. quę nimium papaliter dispensat.

h Propter quā non indicitur purgatio vt patet ex eo quòd legitur & no. 33. distin. habuisse.

a ¶ *Pœnitentiam.*] sed quæro an ei soli sit credendum? De hoc videtur quod sic: quia in nullius vergit præiudicium, sic ff. de confec. dist. 4. placuit.

b ¶ *Epistolam.*] ergo quis potest absolui per litteras & excommunicari [a], vt extra de simo. accusatum, & ff. q. 1. de manifesta. Quid si moreretur prius, quam litteræ peruenirent ad ipsum. Tunc dicam eum absoluendum post mortem, vt extra de sen. exc. à nobis. & est arg. quòd tunc demum sit quis excommunicatus vel absolutus litteris receptis. ar. 4. q. 5. quisquis. & extra de app. super eo. in fin. & ff. dist. 4. leges. arg. contra. ff. si cer. pet. eius qui in prouincia. ibi, status sui ignarus. Sed distinguit, vt ff. de acq. poss. qui absenti. vbi dicitur quòd si quis manumittit absentem, refert an velit eum esse liberum quando scribit litteras manumissionis, vel quando litteræ ad eum peruenerint. Probabilius est dici, quòd excommunicatio non ligat nisi à tempore scientiæ, sicut nec lex, vt dist. 4. leges. & 82. dist. proposuisti. nec sententia, vt ff. ea. q. 6. biduũ. Io. Sed certe si quis absens excommunicatur, statim est excommunicatus ante quam sciat: quia sententia excommunicationis statim trahit secum suam executionem. extra de appel. pastoralis. dummodo sit pura, & non conditionalis: verumtamen non punitur cum ingerit se communioni hominum ante quàm sciat. ex. de cler. exc. mi. illud. Error enim facti nemini nocet, vt ff. de iur. & fa. igno. l. error. B.

[a] Adde ad hoc not in l. seruũ. ff. de procur. & l. absentem. C. de acc.

b ¶ *Epistolam.*] de grauibus expurgat [b] se iuramento, de minoribus nuda promissione. Io.

[b] Sol. 8 q. 3. c. vltim. vbi de hoc.

c ¶ *Pœnitentibus.*] simile extra de postul. prælat. ad hæc, circa fi.

d ¶ *Non debemus.*] qui tamen de rigore esset deponendus. ẽ. dist. 50. accedens. contra. 11. q. 3. si quis episcopus. & cap. penul.

[1] P ol. 1. 2. ti. 37.

[2] Nic. epist. 7. ad Michaelẽ.

Quæ de causa.] CASVS. De eodem Maximo scribit Rauennati archiepiscopo: & mandat ei, vt si expurgauerit se, vt ẽ. dictum est, coram archiepiscopo & notario supradicto, imponat ei pœnitentiam de eo, quod excommunicatus celebrauit, & quidquid de eo disposuerit, ratum habet.

e ¶ *Quæ de causa.*] de eodem Maximo loquitur hoc capitulum.

f ¶ *Quidquid.*] arg. Papam seruaturum quod legatus statuit: & idem honor ei exhibendus est sicut Papæ. 93. distin. c. vlt. & ff. de offi. præfec. præto. l. vnica. in fin. ibi credidit enim princeps eos qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & gratia ad huius officij magnitudinem, &c. Item est hic ar. quòd generali mandato dispensatio delegatur ar. contra extra de of. dele. quod translationem. cum enim dispensatio habeat instar restitutionis in integrum, & restitutio in integrum nõ delegatur per generale mandatum, vt ff. de mi. illud, ergo nec dispensatio. Io. Ego dico, quòd legatus Domini Papæ generalis omnia potest, nisi ea

‖ Legatus an virtute generalis mandati dispensare possit.

pœnitentiam [a] sicut deputauimus) egerit; volumus, vt ad consolandum illum, epistolam [b], quam ad eum scripsimus (vbi ei & gratiam nostram, & communionem nos reddidisse signauimus) experientia tua dare debeat: quia sicut in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit, sic iterum humiliatis, & pœnitentibus [c] negare locum veniæ non debemus [d].

Idem Mariniano episcopo Rauennæ, lib. 7. epist. 79.

¶ De eodem. C. IX.

[1] QVæ de causa [e] Maximi sint agenda, ex epistolis, quas ad vos ante transmisimus, agnouistis. Sed quia, qualis de hac re fraternitatis vestræ volũtas sit, ac magis petitio, à præsentium latore Castorio chartulario nostro renũtiante cognouimus; ideo, si idem Maximus coram vobis, & prædicto chartulario nostro, de simoniaca hæresi præstito se sacramento purgauerit, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris (vt scripsimus) tantummodo requisitus liberum se esse responderit, causam ipsius, fraternitatis vestræ, de eo, quòd excommunicatus Missarum solennia agere præsumpserit, iudicio committimus, qua debeat pœnitẽtia, talis culpa purgari. Et ideo quidquid [f] vobis secundum Deum placet, securi disponite: nec aliquod de nobis dubium habeatis. Nam quidquid à vobis de hac causa fuerit ordinatum, nos & grate suscipimus, & libenter admittimus.

Item Sixtus Papa III. epistol. ad Orientales episcopos, c. 1.

¶ Quidam excusat semetipsum purgauit. C. X.

[2] MAndastis [g], vt scriberem vobis, qualiter instans iurgium contra me suscitatum sit, vel à quo, vt vestro adminiculo pelleretur, & causa mea firmaretur. Scitote me criminari à quodam Bas-

a ¶ *Suspendatur.*] forte secundum distinctionẽ, extra de pur. cano. c. 2. 5. 33. dist. c. vlt. cõtra dic, qp ibi fuit exilis infamia.

a ¶ *Suspendatur.*] [a] hoc est verum secundum distinctionem si fuerit notorium, vel manifestum, vel famosum. extra de coha. cle. vestra. & c. fi. & tunc refert, si fuerit famosum sine scandalo vel cum scandalo. extra de coha. cle. tua, contra. 28. dist. consulendum. Sol. ibi non imminebat scandalum, hic sic, puta ex eius celebratione. extra de coha. cle. tua. ſ. 28. q. 1. iam tunc. & 3. q. 2. audiuimus. aliter obtinet. ẽ. ea. q. 1. c. 2. Sed numquid à beneficio suspenditur? Videtur quòd non: quia pœnæ sunt emoliendæ, & quia crescente cõtumacia cresscere debet & pœna, vt dist. 74. honoratus. Sed contra videtur, quia hæc duo sunt connexa. 81. dist. si quis facerdotum. & 32. dist. præter hoc. ‖ Sed dic, quòd non est priuandus beneficio: nisi secundum ordinem iuris. extra de iudi. c. 1. nisi forte propter scandalum. ẽ. co. super causa. & cum magna laborat infamia, vt extra de purg. cano. inter.

[a] Hoc obtinet nisi scandalum imminet ex eius celebratione, vt hic dicitur.

‖ Beneficio quis priuari nõ debet, nisi secundum ordinem iuris.

a ¶ *Suspendatur.*] hic colligitur, quod infamatus statim debet suspendi vsque ad dignam satisfactionem. ar. ſ. 3. q. 2. quia ea. extra de pur. ca. inter. & extra eo. ex tuarum. Sed contra, ẽ. c. 9. 1. nomen [b]. & extra de ac. qualiter, & quando. extra de pur. ea. c. 2. & vlt. In his habes, quòd prius inquirendum est de crimine, quam priuetur officio ille qui est infamat[a], & ar. 3. q. 2. audiuimus. ‖ Notandum ergo, quòd cum clericus ali quis coram iudice suo est infamatus, præfiget [c] episcopus certum tempus volentibus accusare. extra de clande. despon. c. vlt. & si accusatores apparuerint, canonice audiẽtur. ſ. eo. omnibus nobis. 15. q. 5. c. 1. extra de purg. ca. c. ex tuarum. Si vero accusator non apparet, & mala fama crebrescit, tunc episcopus vocatis ecclesiæ senioribus procedat ad inquisitionem. extra de acc. qualiter. 86. dist. si quid vero. & ipsemet episcopus inducet contra eum testes si alius non apparet. 11. q. 3. præcipue. in fi. extra de acc. cum oporteat. ẽ. e. presbyter. & lite nõ cont. hoc facere potest, vt extra vt li. nõ contest. quoniam frequenter. & si fuerit conuictus, canonice puniatur. Si autem nõ

b Al. notum.

1 Ext. de pur. can c. 1. Bur. 1. 16. c. 19. ‖ Infamatus super crimine non est statim suspendẽdus. c Præfiget. Barth. Capol. cap. 49.

suspendatur † [2] vsque ad dignam satisfactionem; ne populus fidelium in eo scãdalum patiatur. Digna vero satisfactio est (sicut [α] à maioribus constitutum esse docetur) quando siue secundum canones, siue ad arbitrium [b] episcopi septem sibi collegas adiungit, & iurat in sacrosancto [β] Euangelio coram posito, quòd crimen sibi illatum non perpetrauit. Et hac satisfactione purgatus, secure deinceps suum exequatur officium.

α ¶ Sicut à maioribus constitutum.] *Hoc loco sicut & paulo inferius, plura sunt verba apud ceteros collectores.*

β ¶ Sacrosancto.] *Apud eosdem legitur*, in sacro coram posito Euangelio, *quòd facit. c. testimonium. in vers. nemo clericum, infra 11. q. 1.*

[*Item Syluester Papa.*]

De eodem. PALEA. C. XIIII.

ACcusatum simoniacum necesse habuimus summopere per scripturam prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisset, donec quid esset verius, potuissemus cognoscere.

¶ *Citatur hic ex Syluestro. fere idem est in decret. tit. de simo. c. accusatum, & ibi tribuitur Deodato Pontifici. Sed in nullis horum duorum Pontificum scriptis, quæ extent, tale aliquid est inuentum. In regesto B. Gregorij lib. 5. epist. 3. Maxime præsumptori ecclesiæ Salonitanæ hæc leguntur.* Peruenit ita que ad nos, quòd per simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed alia de re multa hic dicta sunt, de quibus vnum quàm maxime fuit, propter quod necesse habuimus te summopere per scripta nostra prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec quid esset, vere potuissemus addiscere. *Et ex hac epistola videri potest accepta hæc palea, & c. accusatum. & c. quoties. extra de simo. Nam initium ipsius epistolæ est*, Quoties contra, &c.

[*Item in concilio Triburiensi.*]

PALEA. C. XV.

[1] NObilis homo, vel ingenuus, si in synodo accusatur, & negauerit; si eum constiterit fidelem esse, cum duodecim ingenuis se expurget, si antea deprehensus fuerit in furto, aut periurio, aut falso testimonio, ad iuramentum non admittatur, sed (sicut qui ingenuus non est) feruenti aqua, vel candenti ferro se expurget.

¶ *Burchardus etiam citat ex concilio Triburiensi c. 10. & in Triburiẽsi illo quod extat impressum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia.*

Item Hincmarus Rhemorum episcopus.

¶ De eodem. C. XVI.

[2] SI mala fama de presbytero exierit, & accusatores, ac testes legales defuerint †, ne, contra Apostolum, infirmorum corda de mala fama presbyteri percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, ne ve securiores presbyteri existentes licentius in peccatum prolabantur; secundum decreta [γ] maiorum cum denominatis sibi vicinis presbyteris, quos scimus se nolle [c] peierare, sacramento famam suam purget.

¶ *In concilio Rhemensi Trosleiano 9. c. refertur synodus ab Hincmaro Rhemorum archiepiscopo habita, in qua habetur hoc caput.*

γ ¶ Secundum decreta.] *In synodo legitur*, secundum decretum Gregorij iunioris sit iusiurandum in medio, & habeat malæ famæ presbyter in sacramento purgationis suæ eum testem, quem habebit & iudicem.

Item Innocentius Aquileiensi patriarchæ, & Mantuano episcopo.

¶ De eodem. C. XVII.

QVoties frater noster Tridentinus episcopus in nostra præsentia de simonia sit impetitus, prudentiam vestrã latere non credimus: cuius causa tandem in nostra præsentia ventilata producti sunt aduersus eum accusatores viua † voce, & scripto asserentes, quòd ecclesiam sancti Petri de Pado †, presbytero Paulo dederit [p] quattuor modiis frumenti †, quos ab eiusdem ecclesiæ laicis acceperit. Verum quoniam nec accusatores, nec testes secundum formam canonum, & sanctorum Patrũ statuta in causa ipsa procedere potuerunt, communi fratrum nostrorum concilio iudicamus, vt tertia manu sui ordinis & quattuor † abbatum, & religiosorum sacerdotũ de supradicta simonia in vestra præsẽtia se debeat expurgare. Porro purgationis tenor erit huiusmodi. Idẽ episcopus super sancta Euangelia primum iurabit, quòd pro ecclesia sancti Petri de Pado presbytero Paulo danda, neque ipse per se, neque per submissam personam, neque alius pro eo, se sciente, pretium receperit. Deinde vero purgatores super sancta Dei Euangelia iurabũt, quòd sicut ipsi credunt, verum iurauit. Nos itaque causæ huius seriem committentes prudentiæ vestræ, mandamus vobis, vt congruo loco in vnũ conuenire curetis, & ita causam ipsam iuxta præsentium tenorem præstante Dño restauretis: quatenus, & omnis decetero huius quæstionis scrupulus auferatur, & vtrique parti sua iustitia conseruetur. Si quis vero de vobis, certa præpediente causa, interesse non poterit, vos, qui adesse poteritis, idem iudicium terminate. Quòd si prædictus frater noster A. prædictam purgationem fecerit, vos ei auctoritate nostra prædictum officium & Tridẽtinam ecclesiam restituite. Hanc autem purgationem ante proximam purificationẽ beatæ Mariæ Virginis adimplere iubemus.

¶ *Caput hoc extat in decret. tit. de purg. canon. & tribuitur Innocentio tertio. Sed visum est ibi esse mendum, vt iij. sit positum pro j. Nam collector Decretalium solet in Pontificibus hunc ordinem obseruare, vt eos qui antecesserunt prius citet. Ita, cum ibi hoc caput habeatur ante aliquot canones Alexandri, ac Lucij tertij, qui præcesserunt Innocentiũ iij. non videtur huic posse tribui: quãquã habeatur etiam eidem adscriptum inter opera ipsius post sermones, & in concilijs, quæ in quattuor tomos sunt diuisa, tomo tertio. A plerisque autem manuscriptis Gratiani codicibus, etiam ijs, in quibus palea esse solent, totum istud caput abest. A versiculo autem.* Nos itaque. *vsque ad finem abest ab omnibus.*

† al. quarta manus

† al. Paio

† al. farine

In præ

IN PRÆMISSIS. Hoc allegando dicit Gratianus propter duo cap. scilicet Sixti & Leonis.

a ¶ *Se purgare.*] falsum dicit allegando.

ADDITIO. Dic vt ꝯ. ea.c.vlti.

b ¶ *Sixti Papæ.*] ꝯ.eod. mandastis.Io.

c ¶ *Et Leonis.*] hoc est in seq.c.Io.

In præmissis auctoritatibus subintelligitur, si reus se purgare a voluerit, vt sacri canones modum, non necessitatem purgandi accusato imponant: sicut apparet ex fine capituli Sixti Papæ b, & auctoritate Leonis c qui data purgatione ait de se ipso.

¶ De Leone qualiter se purgauit. C. XVIII.

1 AVditum est, fratres charissimi, qualiter mali homines in me grauia crimina confinxerũt. Quamobrẽ ego Leo Põtifex sanctæ Romanæ ecclesiæ purifico me in conspectu vestro corã Deo, & angelis eius: quia istas criminosas, & sceleratas res, quas illi mihi obiiciunt, nec perpetraui, nec perpetrari iussi d. Hoc autem faciens non legem præscribo ceteris, qua id facere cogantur e.

¶ *Caput hoc est Leonis tertij. Tota vero historia falsæ accusationis & purgationis ipsius refertur in vetustis Pontificalibus, ex quibus magnam partem accepit S. Antonius p.2.hist.tit.14.c.1.§.de qua etiam re meminit Marianus Scotus, & Aymoinus lib.4.c.90. Apud Burchardum & Iuonem plenius est hoc caput, atque hæc ipsa sunt notatu digna.* Quamobrem ego Leo Pontifex S.R.E.à nemine iudicatus, neque coactus, sed spontanea mea voluntate, purifico me in conspectu vestro coram Deo & Angelis eius, qui conscientiam meam nouit, & beato Petro principe Apostolorum, in cuius conspectu consistimus, quia istas criminosas, & sceleratas res, quas illi mihi obijciunt, nec perpetraui, nec perpetrari iussi. Testis est mihi Deus, in cuius iudicium venturi sumus, & in cuius conspectu consistimus. Et hoc propter suspiciones malas tollendas mea spontanea voluntate facio, non quasi in canonibus inuentum sit, aut quasi ego hanc consuetudinem, aut decretum in sancta ecclesia successoribus meis, necnon & fratribus, & coepiscopis nostris imponam, sed vt melius à vobis abscindatis rebelles cogitationes.

Ecce qualiter summus Pontifex semet ipsum purgat, nec tamen ceteris necessitatem f purgandi præscribit. Vnde datur g intelligi, quòd satisfactio purgationis in voluntate consistit accusati, non in arbytrio iudicis. 2 *Sed cum in Ilerdensi concilio presbyter iubeatur suspendi vsque ad dignam satisfactionem, cum etiam decreto h Leonis in arbytrio ponatur episcopi, quota manu sacerdos purgare se debeat, patet quod ad purgationem cogendus est, nec in sua voluntate, sed in arbitrio iudicis consistit.*

Vnde Leo Papa scribens ad Carolum Regem ait.

¶ Qualiter sacerdotes se purgare debeant. C. XIX.

3 OMnibus vobis visu aut auditu notum esse non dubitamus, quòd sæpissime, suadente antiquo hoste, sacerdotibus crimina diuersa obiiciantur. Sed qualiter †ex eis ab his rationabilis examinatio, & satisfactio fiat, licet tẽpore bonæ memoriæ Domni genitoris vestri † Pipini, siue priscis temporibus a sanctis patribus, & reliquis bonæ deuotionis hominibus sæpissime ventilatum fuerit; nos tamen pleniter, & ad liquidũ definitum reperire minime quiui mus. Nostris quippe temporibus id ipsum, a sanctis episcopis, & reliquis sacerdotibus, & ceteris ecclesiasticæ dignitatis ministris vestris † in regnis, seu in aliis Deo degentibus, nobisque vnà cum eis agentibus sæpissime propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diuersis partibus venerunt, ventilatum est. Sed qualiter consultu Domini & patris nostri Leonis Apostolici, ceterorumque Romanæ ecclesiæ episcoporum, & reliquorum sacerdotum, siue orientalium, & græcorum patriarcharum, & multorum sanctorum episcoporum, & sacerdotum, nec non & nostrorum α episcoporum, omniumque ceterorum sacerdotum, ac leuitarum auctoritate, & consensu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum cõsiliariorum nostrorum consultu definitum est, vos † omnes vtriusque ordinis ministros scire volumus. Statutum est namque ratione, & necessitate, ac auctoritate prædicta consultu omnium, vt quotiescumque cuiquam sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit, vt recipi debeat (quia quales ad accusationem sacerdotum admitti debeant, in canonibus k pleniter expressum est) si autem, vt dictum est, ille accusator, qui canonice est recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum testium approbare in conspectu episcoporum poterit; tunc canonice diiudicetur: & si culpabilis inuentus fuerit, canonice damnetur. Si vero eum suprascripto prætextu approbare ipse accusator minime poterit, & hoc canonice definiatur. Ipse ergo sacerdos, si suspicionibus, aut l incredibilis suo episcopo 4, aut reliquis suis consacerdotibus m, siue bonis n & iustis de suo populo, vel de sua plebe hominibus fuerit; ne in crimine, aut in prædicta suspicione remaneat, cum tribus, aut quinque, vel septem bonis, ac vicinis sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ, (qui duodecim β episcopos in sua purgatione habuit) vel eo amplius, si suo episcopo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse prospexerit, & cum aliis bonis & iustis hominibus se sacramento coram populo super quattuor Euangelia dato purgatum ecclesiæ reddat. Si quis autem scire desiderat, quales testes ad accusationem sacerdotũ recipi debeant, & quidquid † de accusatore faciendum sit, pleniter in canonibus reperire poterit.

¶ *Apud collectores caput hoc ita refertur, quasi acceptum sit ex aliqua decretali epistola Leonis ad Carolum. Verum ex lib. quinto capitularium (vbi hoc ipsum est caput 34.) atque ex ipsa etiam orationis forma satis constat editum fuisse hoc capitulare nomine Caroli Maioris, ipso Leone tertio consulto, & cum consilio multorum episcoporum. Quod tamen pius princeps, quia sibi iurisdictionem in presbyterorum. Quod tamen pius princeps, quia sibi iurisdictionem in presbyterorum arrogasse videbatur, libro septimo capitularium, c. 281. emendauit, ita scribens.* Omnibus vobis, tam præsentibus, quàm & futuris scire cupimus, quia de consultu sedis Apostolicæ, & omnium nostrorum episcoporum, ac reliquorum sacerdotum, atque maxime cunctorum fidelium

episcopo videbitur quales autem testes in accusationibus recipiantur, est in canonibus diffinitum.

i ¶ *Auditu.*] aliquid ergo scitur auditu. 22. q. 5. hoc videtur.

k ¶ *In canonibus.*] ꝯ.e. q.7.testes.& c.ipsi.

l ¶ *Aut.*] pro & b. Non enim sufficit, quòd soli episcopo sit suspectus. ar. contra extra de offi. iud. or. ex parte. & 30. distin. cap. vlt. & sic c non obst. 6.q. 2. placuit. credo tamen quòd si est accusatus, & episcopo est suspectus, quòd poterit eum cogere ad purgationem secus si non est accusatus secundum Lau. d per illud 6.q.2.placuit. ‖ immo inuenio quòd propter calumniosam accusationem cogitur quis se purgare; vt extra de accus. veniens. & arg. ff. ne quis eum qui in ius voc. est. l. penult. §. 1.

m ¶ *Consacerdotibus.*] vel etiam abbatibus. extra eo. cum in iuuentute.

n ¶ *Bonis.*] 11. q. 3. in cunctis. hic patet quomodo intelligatur illud verbum a plebe. ꝯ. ead. presbyter. quia erat bonis & iusti, immo non admittuntur licet sint boni si tamen leues fuerint. ‖ Nam leues sunt qui ex facili credunt quæ probari non possunt. 11. q. 3. in cunctis. & est expressum extra eo, cum in iuuentute. aliàs solus qui esset bonus sufficeret. extra de adult. significasti. Ioan.

IVRAMEN

Hæc est tertia pars quæst. in qua quæritur si parentes debẽt se purgare igne vel aqua filios non oppressisse? Respon. quòd non: & hoc probat per c.seq. Ioan. de Fant.

CASVS. In §. isto dicitur, quòd vulgaris probatio indici non debet. Et hoc probatur per sequens cap.

Consuluisti.] CASVS. Quidam par uulos filios suos secum collocabant in lecto: quibus dormiẽtibus filij eorum inuenti sunt mortui. Quærebatur vtrum iudicio candentis ferri, vel aquæ feruentis se expurgare deberent filios non oppressisse? respõdet Stephanus, & dicit, quòd talis examinatio non approbatur in canone, sed monendi sunt parentes, vt filios suos secum non habeant in lecto: sed cum occultũ sit eos filios oppressisse, puniri non debent nisi de hoc conuincantur, vel fuerint sponte confessi: & tunc puniantur, quia sunt homicidæ, cum homicida dicatur etiam qui conceptum in vtero deleuerit per abortum.

a ¶ *Homicidij.*] qui homicidam occidit, si animũ occidendi non habuit, non tenetur l. Cornelia de sicar. vt ff. ad legem Cornel. de sicar. l. 1. §. diuus. tenetur tamen lege Aquilia. licet etiam nocere noluerit, dum tamẽ fuerit in culpa licet leuissima. ff. ad leg. Aquil. sed & si quemcumque. §. 2. & l. in lege. quod non est in leg. Cornel. de sicar. ff. de sicar. in l. culpa autem est. quòd à diligente potuerit præuideri, & non est præuisum. ff. ad leg. Aquil. l. si putator. tenetur etiã quantum ad Deum, vt hic, & 50. dist. clerico. & 34. q. 2. in lectum. non tamen punitur ratione homicidij, sed ratione negligentiæ, vt 15. q. 1. inebriauerunt. minor etiam iniungitur pœna siue pœnitentia ab ecclesia pro negligentia, vt 50. distin. eos, & cap. si quis voluntate. & 15. quæst. 1. si quis non iratus.

b ¶ *Superstitiosa.*] vtili enim & necessaria a, licet, vt 33. quæst. 2. quos Deus. de consecrat. distin. 2. liquido. 28. quæst. 1. sic enim. in principio tit. Et est argumen. aliquid inhibitum, eo quod non est concessum. 40. distin. si Papa. & ff. de colleg. illi. l. 3. §. 1. argum. extra de vo. & vo. redemp. ex multa. Contra extra de sentent. excommunic. nuper. ꝯ. ead. cap. monomachiam. & vbi canon non excipit, nec nos, vt 5. distin. 12. omnia. 55. dist. si euangelica. & 31. q. 1. quòd si dormierit. C. de here. vel act. vend. l. vlt. ff. de public. act. de pretio. ff. de aleato. l. prima. §. quod autem. ff. de ritu nup. palam. in fin. extra de deci. ad audientiam. 22. quæst. 5. hoc videtur. argu. contra. 27. quæst. 2. lex diuinæ. Ioann. Solut. ‖ omnia concessa intelliguntur de iure communi, nisi prohibita in certis casibus inueniantur, vt innuit cap. lex diuinæ. & extra de sentent. excommuni. nuper. B. & ff. de testib. l. quæsitum. C. de testib. l. fancimus.

c ¶ *Per abortum.*] & hoc si puerperium est formatum, vt 32. q. 2. Moses. & cap. quod vero. Sed licet secundum legẽ Mosaicam non sit homicidium: tamen punitur lege Cornelia de sicar. ff. ad leg. Corn. de sicar. si mulierem. & etiã leg. Aquil. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si mulier. tamen qui opprimunt pœnitẽtia trium annorum. extra de his qui fil. occi. de infantibus b. Item qui procurat venena sterilitatis, dicitur homicida, vt extra de homicid. si aliquis. vbi de hoc.

HOC AVTEM. Dicitur in hoc §. quòd dubitari potest, vtrum purgatio ferri candentis, & aquæ feruentis sint tantum interdicta, & in aliis concessa. & merito dubitatur, quia aliqua mulier probat se virginem per verum iudiciũ, id est, per aspectum corporis. Similiter in veteri testamento probatur vtrum mulier commiserit adulterium per quasdam aquas amarissimas, & statim respondet Gratianus in sequenti §.

d ¶ *Hoc autem.*] hic §. legitur.

e ¶ *Si vir.*] 33. q. 1. c. quod autem. Ioan.

SED

Hoc autem d vtrum ad omnia genera purgationis, an ad hæc duo tantum, quæ hic prohibita esse videntur, pertineat, non immerito dubitatur propter sacrificium zelotypiæ; & illud Gregorij [2 *Si vir e, qui frigidæ naturæ esse dicitur, per verum iudicium probare potuerit vxorem suam numquam se cognouisse, separetur ab ea.*]

¶ Concessa intelliguntur quæ prohibita non sunt.

† *al. Numeri Num. 5.*

C. XXI.

IN libro namque Numerorum † legitur Dominum præcepisse Moysi, vt loqueretur filijs Israel, & diceret eis. [*Vir, cuius vxor erraverit, maritumque contemnens dormierit cũ altero viro, & id maritus deprehendere nequiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro; si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ, vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur, adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleũ, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio inuestigans adulterium. offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino, assumetque aquam sanctam in vase fictili; & paxillum terræ de paumento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu Domini; discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit, adiurabitque eam, & dicet: Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non nocebunt te aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi. Si autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro; his maledictionibus subiacebis: det te Dominus in maledictionem, & exemplum cunctorum in populo suo: putrescere faciat tuum femur, & tumens vterus tuus dirumpatur: ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumescente putrescat femur tuum. Et respondebit mulier, amen, amen. Scribetque sacerdos ista maledicta in libello, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit, & dabit ei bibere; quas cum exhauserit, tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita dumtaxat, vt prius pugillum sacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat super altare, & sic potũm det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur, eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Maritus α vero absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam. Quòd si polluta non fuerit, innoxia erit, & faciet liberos.*

IN FRAEMISSIS. Infert ex supra dictis duobus c. quòd purgatio voluntaria est, & non necessaria. Sed statim dicit contrarium per alia c. & ad hoc inducit seq. cap.

f ¶ *Necessitatem.*] extra de elect. innotuit.

g ¶ *Datur.*] allegando dicit.

h ¶ *In decreto.*] Leonis ꝯ.c. prox. & seq. Ioan.

Omnibus vobis.] CASVS. Leo tertius interrogatus fuit a Carolo Rege, & suis subditis, qualiter sit procedendum, si crimen sacerdoti obiiciatur. Et respõdet Leo & dicit, quòd ista quæstio fuit sæpius ventilata à temporibus multis, nondum tamen fuit ad plenum definita. verumtamen post reclamationes multas, habito concilio multorum episcoporum, & aliorũ prælatorum, & sacerdotum, & aliorum multorum: statuit & definiuit, quòd si legitimus apparuerit accusator, & β bauerit crimen, puniatur accusatus: & si non probauerit, puniatur accusator de calumnia. tamẽ si sacerdos accusatus remanserit infamatus, indicatur ei purgatio cum iij. v. vel vij. manu sacerdotum, vel cũ pluribus se expurget, si

1 Ioan p. 10. cap. 27.

2 Magistri tamen aliquando exponunt quod non est expositum 32. dist. relatum. De quo habetur 11. q. 1. 5. ex his. extra de postul. c. 1. 3. Reg. 8.

1 Burc. l. 1. ca. 198. Iuo p. 5. c. 313. Pann. l. 5. c. 4.

‖ Purgans se, quid debet asserere.

a Dicit Io. de Fant. hoc non credo. cũ conscientiam suã non teneatur quis purgare, nisi vbi inuenitur expressum, vt in casu illius legis. C. de his qui ad eccle. confu. præsenti. cum si. Archid.

2 ꝯ. ea presbyter si à plebe. c. sequenti.

3 l. capit. c. 34. Iuo p. 6. c. 419. Pann. l. 5. c. 3.

† *al. quoniam qualiter.*

† *al. nostri* } cap.

2 33. q. 1. c. 1. & 2.

b Adde ad hoc & ad fin. glos. Bar. & glos. 1. in 1. necare. ff. de lib. agno. & in 1. si quis. §. abortiuus. ff. de pœn.

SED QVAELIBET. Hæc est quarta pars quæstionis, in qua quæritur vtrum monomachia, vel alia vulgaris purgatio sit concessa? & respondet quòd non. & hoc probat per duas auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicit quòd quælibet talis purgatio prohibetur, cum Stephanus dicat, Cõfessione, &c.

¶ *Onomachiam.*] CASVS. Singulare certamen inter duos prohibetur: quia tales videntur Deum tẽtare. nec est trahendum ad consequentiam quod fecit Dauid cum Golia, cum instinctu spiritus sancti fuerit factum.

a ¶ *Monomachiam.*] istos etiam lex Romana condemnat, vt C. de gladiato. l. vna, lib. 11. ‖ Eucharistia gladiatoribus non est danda. ‖ Eucharistia ergo non est danda talibus, cũ peccent mortaliter. de consecr. dist. 2. §. sed si non. Dicunt quidam, quòd defendens potest sumere; quia cuilibet licitum est defendere se. Sed nonne Dauid peccauit? Non: quia instinctu spiritus sancti fecit vt Sanson, & alij. 23. q. 5. si non licet. & extra de diuort. gaudemus. Et est hic arg. quòd non est arguendũ ab exemplis. 26. q. 2. non statim. & c. non exemplo. 14. q. 5. dixit. 22. q. 2. si quis per vetus. ℣. de consec. dist. 2. liquido. extra de elect. licet. C. de sentẽn. & interlocut. omn. iud. nemo.

b ¶ *Tentare.*] 23. q. 8. si nulla verget. & 22. q. 2. quæritur cur.

CONTRA IN CONCILIO. Hic allegat in contrarium eius quod permittitur, & intendit probare per quatuor cap. seq. quòd vulgaris purgatio possit fieri, & potest dici, quòd hic incipit quinta pars. Archidiacon.

Sed quælibet huiusmodi purgatio videtur esse inhibita, cum in præmissa auctoritate Stephani Papæ dicitur [spontanea confessione, &c.]

¶ *Capiti huic in vulgatis erat præpositum nomen Paleæ: sed in omnibus, quæ collata sunt, manuscriptis habetur sine vllo nomine Paleæ, & quidem coniunctum cum præcedenti capite. Ac certe versiculus*, Sed quælibet, *videtur indicare locum hunc Numerorum ab ipso Gratiano recitatũ fuisse.*

¶ Maritus vero.] *Hæc vsque ad versic.* quod si, *sunt huc transposita ex extremo eiusdem quinti capitis Numerorum.*

Item ex decretis Nicolai Papæ.

¶ In nouo testamento monomachia non recipitur. C. XXIII.

1 MOnomachiam a vero in lege non assumimus †, quam præceptum fuisse non reperimus: quia licet quosdam iniisse legerimus, sicut sanctum Dauid, & Goliam sacra prodit historia, nusquam tamen, vt pro lege teneatur, alicubi diuina sanxit auctoritas: cũ hoc, & huiusmodi sectantes, Deum solummodo tentare b videantur.

¶ *Epistola scripta Carolo Regi patruo Lotharij, (ex qua caput hoc est acceptum) extat Romæ in codice sæpe citato monasterij Dominicanorum. In qua inter alia refertur, Lotharium, cum scire vellet an Theuperga, siue Thietberga (vt vocat Rhegino) ipsius vxor adulterium patrasset, vobuisse duos homines monomachiam committere: ita vt, si ille, qui partes Theupergæ tueretur, caderet, ipsa plane adulterij conuicta censeretur. Hocque valde reprehendit Nicolaus, docens hanc non esse legitimam rationem probandi crimina (quamuis in Longobardicis constitutionibus, & in Capitularibus habeatur) sed potius nihil aliud esse, quàm Deum tentare. Addit vero denegatam fuisse à Lothario Theupergæ iustam purgationem, his verbis*, sed de adulterio illa coram missi nostri præsentia purgare se voluit; sed ipse non annuit. *Totam hanc historiam describit Rhegino lib. 2. Chronicorum. Ex his vero ostenditur rubricam huius capitis apud Gratianum nimis esse generalem; quippe cum Nicolaus hoc tãtum velit demonstrare, non esse vtendum monomachia ad purgationem.*

Contra in concilio Vormacienſi, cap. 15.

¶ Si furta in monasterio fiunt, iudicio monachi se expurgent. C. XXIIII.

2 SÆpe c contingit, vt in monasteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcirco statuimus, vt quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint †, Missa ab abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipse abbas præceperit, præsentibus fratribus: & sic expleta d Missa, omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.

e ¶ *Profitetur.*] Notandum b quòd victoria vnius prodest alteri: sed condemnatio non nocet. ff. de adult. denuntiasse. extra de adul. significasti. ff. de inoffi. testa. posthumus. §. si quis ex his. ff. si serui. vend. loci. §. mimi. Argu. contra. 59. dist. ordinatos. & 81. dist. tantis. Et est verum quòd non nocet alij quantum ad condemnationem: nocet tamen quantum ad præsumptionem, vt extra de adul. significasti, &c. c

Tatuit.] CASVS. Si duo de adulterio accusantur, & negauerint ambo: si vnus de voluntate alterius alterum purgat, si in probatione vulgari cecideris, ambo puniantur.

f ¶ *Duo.*] Arg. contra. C. de adult. reos. Sed dic quòd non agitur hic criminaliter, sed ad pœnitentiam, vel ad thori separationem d.

g ¶ *Alter illorum.*] velut procurator e. 63. dist. tibi Domino. Sed si directe ageretur, cum sit causa criminalis, nõ posset vnus alterum constituere procuratorem, vt 3. q. 9. absens. Nisi velis dicere, quòd in causa criminali vnus socius auditur & pro se & pro aliis, vt est arg. 3. quæst. 6. hæc quippe. & extra de dolo & contuma. eum dilecti. in princip. f

I episcopo.] CASVS. Si episcopo vel presbytero crimina imponantur, pro singulis Missam celebret, & pro singulis se innocentem reddat. sed ista capitula sunt abrogata: prout faciunt ad propositũ Grat. h ¶ *Quinquennio.*] Hodie deponitur qui in purgatione deficit, vt extra de simon. de hoc. vbi habes quid fieri debeat cũ volẽs purgare se, nequit.

ILLVD VERO. Dictum est §. in c. omnibus. & cap. presbyter. g clerici compelluntur ad purgationem: sed illa duo cap. mandastis. & auditũ. contradicunt eiideo magister hoc determinat.

Vòd vero.] Hæc quæstio. diuidit in duas partes: in quarum prima quæritur, an ad condemnationem alicuius sufficiant duo legitimi testes: & respondetur quòd sic. Secunda ibi, *Ex præmissis.* Io. de Fant.

CASVS. In hac quarta quæstione quæritur, an duo testes sufficiant ad condemnationem episcopi. Et probat Gratianus quòd sic, auctoritate Domini, & duabus auctoritatibus Pauli.

i ¶ *Duorum.*] Semper duo sufficiunt. 4. q. 3. §. item in criminali. verſic. vbi numerus. nisi in casibus specialibus. ‖ Sed in isto casu vnus sufficit, vt extra de testi. cogen. peruenit. & vbi nulli fit præiudicium. de consecrat. distinct. 4. placuit de infantibus. & in causa denuntiationis, extra de testib. in omni. & in alio casu:

a ¶ Sic expleta.] *In hoc capite addita sunt nonnulla verba ex concilio, quæ à collectoribus videbantur omissa. Sed hoc loco satis visum est, varietatem indicare. Nam in concilio ipso sic legitur*, & sic in vltima Missæ celebratione, pro expurgatione sua corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi percipiant, quatenus ita inde innocentes se esse ostendant.

Item in Saleguſtadienſi concilio, c. 7.

¶ Quicumque de adulterio accusatur, probabili iudicio se expurget. C. XXIIII.

3 INterrogatum est, si duo de adulterio inculpati d fuerint, & vnus profitetur e, & alter negat; quid inde agendum sit. Decretum est, à sancto concilio, vt ille, qui negauerit, probabili se iudicio expurget; & qui professus fuerit, dignam pœnitentiam agat.

Item in eodem, cap. 14.

¶ Cum plures de adulterio accusantur, & vnus ceteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, si ipse in iudicio ceciderit. C. XXV.

4 STatuit quoque sancta synodus, vt si duo f de adulterio accusati fuerint, & ambo negauerint, & orant sibi concedi, vt alter illorum g vtrosque diuino purget iudicio; si vnus in hoc ceciderit †, ambo rei habeantur.

Item in concilio Vormacienſi, c. 10.

¶ Pro singulis Missa celebretur, qui de aliquo crimine accusantur. C. XXVI.

5 SI episcopo, aut presbytero causa criminalis, hoc est homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit; pro singulis Missam celebrare β debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere †. Quod si non fecerit, quinquennio à liminibus ecclesiæ extraneus habeatur.

β ¶ Celebrare.] *In concilio, & apud Burchardum, & Iuonem sequitur*: & secretam publice dicere.

Illud vero, quod Sixtus, & Leo in fine suæ purgationis addiderunt, ex eorum exẽplo intelligendum est: exemplo enim suæ satisfactionis noluerant ceteris præscribere legem purgandi.

QVÆSTIO IIII.

Quod vero quarto loco quærebatur, an duorum i testimonio episcopus sit condemnandus, multorum auctoritate probatur. Sicut enim in Euangelio Ioannis legitur, ait Christus ad Iudæos [In lege vestra scriptũ est, quoniam duorum hominum testi-

monium verum est.] Hinc consequenter contra eos argumentatur dicens; [Si duorum hominum testimonium verum est, quare testimonium meum & patris a non accipitis?] Item Paulus in epistola ad Corinthios [In ore duorum, vel trium b stabit omne verbum.] Item in epistola ad Hebræos [Quis præuaricans legem Moysi duobus, vel tribus testibus conuictus, sine miseratione lapidabitur †.]

Item ex concilio Bracharenſi 2. cap. 8. 1

¶ Quot testibus quisque clericorum conuinci debeat. C. I.

2 PLacuit, vt si quis aliquem clericorum in accusatione † fornicationis impetit, secundum præceptum Pauli Apostoli duo, vel tria c testimonia requirantur ab illo. Quòd si non potuerit datis testimoniis approbare quod dixit, excõmunicationem d accusati accusator accipiat.

Ex præmissis itaq; colligitur, quòd dnorum, vel trium testimonio episcopus conuinci, & damnari potest. Porro Siluester Papa in generali synodo residens è contra dixit 3.

¶ Quot testibus episcopus, vel presbyter, vel reliqui clerici sunt conuincendi. C. II.

4 PRæsul e non dãnabitur nisi cum † lxxij. testibus: nec præsul α summus à quoquam iudicabitur, quoniã scriptum est [Non est discipulus super magistrum.] Presbyter autem Cardinalis † nisi cum xliij. † testibus non damnabitur: diaconus vero Cardinalis vrbis Romæ, nisi cum xxvij. testib' † non condemnabitur. Subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, ostiarius, non nisi septem testibus non condemnabitur. Testes f autem, & accusatores sine aliqua sint infamia.

α ¶ Nec præsul summus.] *Ex concilio Romano sub Siluestro, & ceteris locis indicatis (excepta Pannormia) addita sunt hæc vsque ad versic.* presbyter. *Ac mirandum est de auctore glossæ, qui putauit Pontificem Maximum minore numero testiũ posse condemnari, quàm diaconum Cardinalem, atque ostiarium: cum tamen ipse Pontifex*

Præsul.] CASVS. icitur hic quot testes sufficiant ad condemnationem episcopi, Cardinalis, presbyteri, & aliorum clericorum Romanæ ecclesiæ. In fine dicitur quòd testes sine infamia debent esse.

e ¶ *Præsul.*] id est, Cardinalis episcopus. Sed numquid contra Papam duplicabuntur testes * non, immo duo sufficiunt. & in hoc est demaior: & ideo sine spe veniæ condemnandus est vt diabolus. de pœnit. distinct. 2. principium.

f ¶ *Testes.*] extra de testi. personas. & cap. super eo.

Nullam.] CASVS. Si episcopus Cardinalis de crimine accusatur, duodecim episcopi debent de causa cognoscere: nec potest conuinci nisi lxxij. testibus. In secunda parte dicitur quæ quæliter testes iurare debent, & quid. In tertia parte dicitur, quòd si appellauerit ad Papam, audiri debet: nec alius debet de causa cognoscere. Secunda pars incipit ibi, *Et prius.* Tertia pars ibi, *Et si inter.*

g ¶ *Nullam damnationem.*] episcoporum. Sed hoc non videtur posse stare: quia nullus potest iudicare clericos Romanæ ecclesiæ nisi solus Papa. ‖ Item quia episcopi episcopum deponere non possunt, vt 3. q. 6. quamuis. Respondeo quòd loquitur in eo casu quando Papa committit aliis causam suorum clericorum, ne ipse suspectus habeatur, vel ne fauore pro eis, vel odio contra eos iudicaret. ff. de iurisdict. omnium iud. l. prætor.

5 Iuo p. 5. c. 116. ‖ Episcopi episcopum deponere non possunt.

6 Zepherinus epist. 1.

g ¶ *Nullam damnationem.*] infra 3. quæst. 6. accusatus. & cap. quamuis.

h ¶ *Episcoporum.*] infra 5. quæst. 4. duodecim.

i ¶ *Falsum.*] ‖ Quinque capitula iurabũt testes: scilicet vt dicant veritatem, vt 3. quæst. 9. hortamur. & quòd testentur pro vtraque parte veritatem, vt 14. quæst. 5. non sane. quòd non admiscant falsitatem, vt hic. quòd nec amore, nec odio, nec proprio commodo testentur, vt extra de testib. quoties. Item quinto requiritur, quòd dicant quidquid de re ipsa nouerint, siue fuerint interrogati, siue non, vt extra de accusa. cum dilectus b. quod non credo, nisi hoc liqueat ex forma iuramenti, vt infra.

‖ Testes quinque capitula iurare debent.

SED HOC. Modo dicit quare de tot testibus fuit statutum: propter scilicet priuilegium clericorum Romanæ ecclesiæ. & hæc solutio est vera. vel propter malitiam hæreticorum fuit statutum de omnibus clericis, qua cessante cessabit constitutio. Sed verius est, quòd propter malitiam hæreticorum vel malorum hominum statutum fuit de clericis Romanæ ecclesiæ, quibus hoc priuilegium datum fuit, quod non cessat causa cessante: & hoc innuit B.

b De hoc etiã not. extra de testi. fraternitatis. in glos. vlti. vbi addit Ho. alium casum: scilicet q̃ neutri parti manifestabunt dicta sua antequã sint publicata. arg. 4. q. 3. item qui falso. Arch.

à generali saltem præsulis nomine minime esset excludendus.

Item Leo quartus in epistola episcopis Britanniæ.

¶ Episcopi non nisi lxxii. testibus condemnandi sunt. C. III.

5 NVllam damnationem g episcoporum vmquam esse censemus, nisi aut ante legitimum numerum episcoporum h (qui fit per duodecim episcopos) aut certe probata sententia per lxxij. testes idoneos, qui tales sint, qui & accusare possint. ¶ 6 Et prius ad sacra Christi quattuor Euangelia sacramẽta præstent, quòd nihil falsum i depromãt: sicut β nobis beatus Siluester tradidit, & Romana sancta videtur tenere ecclesia. ¶ Et, si inter eos, quos damnandos esse dixerint homines, fuerit episcopus, qui suam causam in præsentia Romanæ sedis episcopi petierit audiri, nullus super illum definitiuã præsumat dare sententiam: sed omnino eum audiri decernimus.

β ¶ Sicut nobis.] *Hinc vsque ad dictionem*, ecclesia, *non leguntur in epistola Leonis manuscripta: habentur tamen apud Iuonem.*

Sed hoc vel speciali priuilegio de clericis Romanæ ecclesiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorumdam; qui cum non sint spectatæ vitæ, & scientiæ; in accusationem ministrorum Dei repente prosiliunt. Quorum vero vita adeo laudabilis est, vt omnibus imitanda appareat, de quorum assertione, nulla dubitatio nasci poterit, eorum testimonio duorum, vel trium testium quilibet iure conuinci & damnari poterit.

QVÆSTIO VI.

Equitur sexta quæstio, qua quæritur, quo remedio causa vitiata subleuetur: & si remedium illud sit dandum ei, qui causa dilationis vocem appellationis exhibuerit. Causa vero vitiata remedio appellationis subleuari poterit.

Vnde Fabianus Papa ait ad Hilarium episcopum, epist. 3. cap. 3. 7

Equitur.] Hæc quæstio diuiditur in octo partes: in quarum prima probat per nouem auctoritates sanctorum patrum, quòd quandocumque quis grauatus fuerit, poterit appellare: & eius appellatio tenebit. Secunda ibi, *Cum ergo.* Tertia ibi, *Qui vero.* Quarta ibi, *Post datã.* Quinta ibi, *Non solent.* Sexta ibi, *Notandum.* Septima ibi, *Si vero.* Octaua ibi, *Diffinitiua.* Io. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur sexta quæstio, in qua quæritur quo remedio causa vitiata subleuetur: de quo non fecit in themate mentionem: & si remedium dandum sit ei qui causa dilationis appellat: de quo fecit in themate mentionem. Causa autem vitiata remedio appellationis subleuatur: & hoc probat per sequens cap.

7 Et in decretis Sixti tertij cap. 3.

a Lliceat.] ¶ *Appellationis.*] Appellatio est prouocatio iniquæ sententiæ querelam continens. ff. de mino. præfecti. tamen & in iis quæ extra iudicium agunt ur, appellatur, vt in electione, vt extra de appel. constitutus. Quis appellet, dicetur ff. ea. non solent. & hoc in ciuili causa. In criminali autem quilibet etiam inuito reo appellat. ff. de appel. non tantum. & in causa liberali, vt ff. de liber. causa. l. 1. & 2.

¶ Causæ vitiatæ remedium appellationis subueniat. C. I.

1 LIceat appellatori vitiatam causam remedio appellationis 2 subleuare.

[*Idem paulo ante.*]

¶ De eodem. PALEA. C. II.

2 APpellantem non debet afflictio vlla, aut detentionis iniuriare custodia.

Item Anacletus Papa, epist. 1. in fi.

¶ De eodem. C. III.

OMnis b oppressus libere c sacerdotum d (si voluerit) appellet iudicium, & à nullo prohibeatur: sed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles causæ, aut maiora negotia orta fuerint, ad maiorem e sedem referantur. Et si illic facile discerni † non potuerũt, aut iuste terminari, vbi fuerit summorum congregata cõgregatio α, (quę per singulos annos bis fieri solet, & debet) iuste, & Deo placite coram patriarcha f, aut primate ecclesiastica β negotia, & coram patritio sæcularia γ iudicentur negotia in cõmune h †.

α ¶ Congregatio.] *In vulgatis sequebatur parte cap. 1. Item, contumax non appellat, vt 24. q. 3. de illicita, j. ea. 9. sunt etiam quorum. C. de iud. properandum.* §. *sin autem. Item ab executore non appellatur. j. ead.* §. *diffinitiua. ver. ab executore.*

OMnis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si aliquis grauetur, à minori prælato ad sacerdotem, id est episcopum debet appellare: & si ibi propter aliquam difficultatem negotium non poterit terminari, metropolitanum appellet: & si ibi negotiũ non fuerit terminatum, vel grauabitur: ad concilium recurrat, in quo patriarcha vel primas præsidet, & in quo causę maiores ecclesiasticæ tractari debent: & coram patritio sæculari iudice sæcularia.

tur, sub metropolitano: quæ sublata sunt, quia in nullo manuscripto neque in originali habentur, & in sequentibus verbis exponitur, coram quibus sit habendum concilium.

β ¶ Ecclesiastica negotia.] *In epistola legitur*, primate ecclesiastico, & coram patritio sæcularia, &c.

Item Sixtus Papa epist. 2. omnibus rectoribus ecclesiæ scribit dicens.

¶ Quisquis pulsatus fuerit, Apostolicam sedem appellet. C. IIII.

3 SI quis vestrum pulsatus fuerit in aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam, & Apostolicam i sedem appellet, & ad eam, quasi ad caput, suffugium habeat, ne ipse innocens damnetur, aut ecclesia sua detrimentum patiatur.

Item Grato γ, epistola prima.

γ ¶ Grato.] *Sic est restitutum ex plerisque vetustis (nam in vulgatis erat*, Item Gregorius) *quamquam in tomis conciliorum hæc epistola tribuatur Sixto secundo: illa vero, ex qua caput antecedens, Sixto primo.*

¶ In grauioribus causis pulsati Apostolicam sedem appellent. C. V.

4 OMnes episcopi, qui in quibusdam grauioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties k necesse fuerit, libere Apostolicam appellent sedem, atque ad eam, quasi ad matrem confugiant.

Item Marcellus Papa, epist. 1. ad episcopos Antiochenæ prouinciæ.

¶ Ab omnibus appelletur ad Romanam ecclesiam. C. VI.

1 AD Romanam ecclesiam omnes episcopi, qui voluerint 2, vel quibus necesse fuerit, quasi ad caput suffugere, eamque appellare debent, vt inde accipiant 2 tuitionem, atque α consecrationem b. Quod omnibus minimè conuenit denegare episcopis: sed absque vlla custodia c, aut excommunicatione d vel damnatione, vel expoliatione libere ire concedatur.

α ¶ Atque consecrationem.] *In originali est*, vt inde accipiant tuitionem, & liberationem, vnde acceperunt informationem, atque consecrationem. *sed ob glossam non est mutatum.*

Item Victor ad Theophilum Alexandrinum, epist. 1. cap. 3.

¶ Qui à proprio metropolitano se grauari putauerit, maiorem sedem appellet. C. VII.

2 SI quis putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud patriarcham, vel c primatem diœceseos, aut penes vniuersalis Apostolicæ ecclesiæ iudicetur sedem.

Item Zepherinus vrbis Romæ episcopus, epist. 1.

¶ Ad Romanam ecclesiam, quasi ad matrem appelletur ab omnibus. C. VIII.

ij 3 AD Romanam ecclesiam ab omnibus, maxime tamen ab oppressis appellandum est, & concurrendum quasi ad matrẽ l, vt eius vberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à suis oppressionibus releuentur: quia non potest, nec debet mater obliuisci filium suum.

Item Iulius Papa in decretis, siue in rescripto ad orientales, cap. 22.

¶ Quoties aliquis appellauerit, audientia sibi non denegetur. C. IX.

4 PLacuit, vt à quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos (vbi est auctoritas maior ε) fuerit prouocatum; audientia non negetur.

Item cap. 30.

¶ Iniuste damnati, restitutionem, & oppressi auxilium à Romana ecclesia debent habere. C. X.

IDeo huic sanctæ sedi præfata priuilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis conciliis h, & iudiciis, ac restitutionibus i episcoporum, quàm & de summis ecclesiarum negotiis; vt ab ea omnes oppressi auxilium, & iniuste damnati restitutionem sumant: Et talia ab improbis ne præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque damnatione.

2 *Cum ergo k Zepherinus dicat ab omnibus esse appellandum, maxime tamen ab oppressis, & Marcellus scribat* [*Omnes episcopi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit, appellare debẽt;*] *patet, quòd accusato (siue grauetur, siue non) vox appellationis non est deneganda. Quidam tamen ita distinguunt, vt* [*volentes*] *ad consecrandos,* [*necessitatem patientes*] *ad oppressos referant, vt sit sensus; omnes, qui voluerint à Romana ecclesia consecrationem accipere, & ab aliquibus impediuntur, eam debent appellare; quibuscumque in suis oppressionibus necesse fuerit ad eam suffugere, similiter vocem appellationis exhibeant, vt isti tuitionem, & illi consecrationem ab ea accipiant. Similiter, & illud Zepherini distinguitur* [*Ab omnibus est appellãdum ad Romanam ecclesiam;*] *intelligendum est, qui ab ea consecrationem voluerint accipere, vel qui à prælatis suis aliquam iniuriam passi fuerint, maximè tamen ab oppressis. Secundum primam interpretationem, oppressi intelliguntur aliqua iniuria affecti: iuxta secundam vero, oppressi dicuntur à iudice iniuste condemnare possunt: infert Gratianus quòd siue quis accusatione, appellare potest. Quidam tamen dicunt appellandum esse frustratorie: & distinguunt ita dicentes, quòd dictum est supra in cap. ad Romanam. Vt volentes, &c. refertur ad eos qui veluntˆ recipere consecrationem à sede Apostolica. & si ab aliquo impediantur, appellabunt. Necessitatem patientes, refertur ad oppressos, & iniuste per sententiam condemnatos, vt isti defendantur & illi accipiant consecrationem. Eodem modo intelligitur illud Zepherini. Sed certe dicit Gratianus, quòd secundum primam interpretationem, id est, opinionem, quæ est in princ. §. quæ dicit, quòd siue quis grauetur, siue non, appellare licet: oppressi intelliguntur aliqua iniuria affecti. Sed secundum secundam, qua dictum est, vt volentes ad consecrationem, necessitatem patientes ad tuitionem referantur, oppressi intelliguntur per sententiam iniuste damnati. & secundum hanc vltimam opinionem non licet frustratorie appellare.*

k ¶ *Cum ergo.*] magister magis approbat opinionem, quæ dicit, quòd frustratoria admittitur. & probat hoc sequen. 4. cap. & suspenditur constructio vsque ad illum §. patet ergo. vnde in titulo cuiusli-

a Cod. Theod. l. 2. tit. de appell. in inter. le. 15. Anf. l. 2. c. 11. & l. 3. c. 88.

‖ Appellans à delegato ad quem appellare debet.

2 Lib. 7. cap. 1. 333. Bure. l. 1. c. 148 Pannor. l. 4. cap. 121. Sixtus ibidẽ. Polycarp. l. 1. tit. 7. Anf. l. 2. c. 11.

¶ al. decretũ

Fal. communi à Dicas quòd siue appellet in iudicio siue extra debet obseruari quod dicitur extra lib. 2. de app. cord. quæ est Innoc. tiij. & hoc cum à iudice appellatur ad Papã: & hoc ibi intelligit. Ho.

‖ Appellatio his tempus potest iudex moderari.

‖ Appellatio in multis casibus non admittitur.

b Melius diceret. §. sunt etiã quorum. ver. de posse. vbi de hoc.

1 Anfel. l. 2. cap. 7. Paul. 4. c. 23.

3 Iuo 29. cap. 3. Anfel. l. 2. c. 8. & l. 3. c. non tamen sic. Sicuti episcopis sacra hoc solum licet, ea vice de confirmatione quam petunt. Archid.

4 Iulius ibid. epist. 1. ad ciuitates ea. Burch. l. 2. c. 13. Ino 29. cap. 3. Pãdect. 2. c. 16. Anfel. l. 2. c. 11. Polycarp.

‖ Appellare à iudice ipsius ad iudicem sedis Apostolicæ.

1 Iulius ibid. epist. 4. in cap. Hadriani cap. 6. Polycar. ibid. Burchard. l. 1. cap. 144. Pannor. l. 4. cap. 116. Ino 29. c. 2 3 7.

d Sub. quid eo copulatiue: & hoc quod huic cit. licet a fine. in eumme. item dum Ioan. de Fant.

3 Anfel. l. 2. cap. 6. a Sub. & sic remouet. quod de iure communi est remoti. sed con tra hoc est C. de Thesa. l. 1. & fi ad municip. l. 1. & ideo plus placet quã dixit S. Ioan. de Fant. nam si hæc clausula nihil operatur quare dec. extra eo. inquisitionis fundamentum linget cap. vbi his etiã fit de reple. in 6. & fam. ea. l. 6. quomodo dect. vt decimas. ver. aliquæ rationabili. & Archidiac.

‖ Appellare extra ius licet.

¶ Cod. Theod. l. 2. tit. de appell. in inter. le. 15. Anf. l. 2. c. 11. & l. 3. c. 88.

‖ Appellans à delegato ad quem appellare debet.

2 Lib. 7. cap. 1. 333. Bure. l. 1. c. 148 Pannor. l. 4. cap. 121. Sixtus ibidẽ. Polycarp. l. 1. tit. 7. Anf. l. 2. c. 11.

¶ al. decretũ

Fal. communi à Dicas quòd siue appellet in iudicio siue extra debet obseruari quod dicitur extra lib. 2. de app. cord. quæ est Innoc. tiij. & hoc cum à iudice appellatur ad Papã: & hoc ibi intelligit. Ho.

‖ Appellatio his tempus potest iudex moderari.

‖ Appellatio in multis casibus non admittitur.

b Melius diceret. §. sunt etiã quorum. ver. de posse. vbi de hoc.

1 Anfel. l. 2. cap. 7. Paul. 4. c. 23.

3 Iuo 29. cap. 3. Anfel. l. 2. c. 8. & l. 3. c. non tamen sic. Sicuti episcopis sacra hoc solum licet, ea vice de confirmatione quam petunt. Archid.

4 Iulius ibid. epist. 1. ad ciuitates ea. Burch. l. 2. c. 13. Ino 29. cap. 3. Pãdect. 2. c. 16. Anfel. l. 2. c. 11. Polycarp.

‖ Appellare à iudice ipsius ad iudicem sedis Apostolicæ.

1 Iulius ibid. epist. 4. in cap. Hadriani cap. 6. Polycar. ibid. Burchard. l. 1. cap. 144. Pannor. l. 4. cap. 116. Ino 29. c. 2 3 7.

d Sub. quid eo copulatiue: & hoc quod huic cit. licet a fine. in eumme. item dum Ioan. de Fant.

3 Anfel. l. 2. cap. 6. a Sub. & sic remouet. quod de iure communi est remoti. sed contra hoc est C. de Thesa. l. 1. & fi ad municip. l. 1. & ideo plus placet quã dixit S. Ioan. de Fant. nam si hæc clausula nihil operatur quare dec. extra eo. inquisitionis fundamentum linget cap. vbi his etiã fit de reple. in 6. & fam. ea. l. 6. quomodo dect. vt decimas. ver. aliquæ rationabili. & Archidiac.

‖ Appellare extra ius licet.

4 In epi. Lucij 1. & in conc. Carth 3. c. 10. In capitul. Hadriani. Anf. l. 1. c. 88. Ino p. 6. c. 326. ex Lucio.

‖ Papa solus an clericum depositum restituat.

b De hoc no. 50 dist. contumaces. ibi videas.

bet cap. ponitur hæc dictio, cum.

DEcreto.] CASVS. Aldricus Cœnomanenſi epiſcopus timebat accuſari coram ſuo primate, vel metropolitano: & timebat ne audiretur appellans ſi ad ſedem Apoſtolicã appellaret. vnde Grego. præcepit, quòd ſi Aldricus accuſatus fuerit & appellauerit, audiatur: & cauſa coram ſummo Pontifice vel eius legato terminetur; interim autem contra eum nihil iudicetur: & qui contra hoc fecerit, punietur: quia alij vocati ſunt in partem ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis.

a¹ Polycarp. l. 2. tit. 7. Iuo p. 5. c. 349. Anſ. l. 2. c. 19.

a ¶ *Æmulorum.*] Si æmuli erant, quomodo admittebantur ad accuſationẽ: cum de iure hoc ſit prohibitum, vt infra ead. q. 7. ſi qui ſunt. & 3. quæſt. 5. cap. 2. 3. & 4. Reſpond. Omnes accuſatores vulgo dicuntur æmuli. præſumitur enim quòd ſemper inuidiæ cauſa fiat accuſatio. Vnde canon vocat accuſationem illaudabilem intẽtionem, vt ſ. ead. q. 7. ſi quis epiſcopus. nam non ſolum videtur eſſe diſcordia inter accuſatorem & accuſatum: ſed etiam inter domeſticos & amicos accuſatoris & accuſati, vt ff. de legi. ſciendũ. §. 2.

‖ Accuſatio præſumit ſemper inuidiæ cauſa fieri.

b ¶ *Auditionem.*] Videtur hic quòd non licet appellari ad Apoſtolicũ omiſſo metropolitano, vt ſ. q. 7. metropolitanum. & ſ. ead. ſi quis putauerit. & ff. de appel. Imperatores. Sed non tenet hoc in foro eccleſiaſtico. ſ. ead. ſi quis. Sed ſubaudi, maxime.

c ¶ *Legatos.*] Ad hoc deſtinatos. Vel dic quòd in legato Papæ ſpeciale eſt ſecundum quoſdam vt de crimine poſſit diffinire, vt 16. q. 1. frater. aliàs ſecus, vt ff. de off. pro conſul. l. ſolent. & ff. de eo cui manda. eſt iuriſdict. l. 1. immo nec dico legatum Papæ hoc poſſe facere ſine mandato ſpeciali, vt extra de offi. leg. quòd tranſlationem.

d ¶ *Actiones.*] Notandum actiones eſſe proponendas. 11. quæſt. 1. experientiæ. & extra de mutuis pet. cap. 1. extra de iudic. examinata. Argum. contra, extra eod. tit. dilecti. Ioan. Solut. ‖ ſecundum ius canonicum non tenetur aliquis proponere actionem, vt extra de iud. dilecti. Sed ſi proponatur inepta, cadit à cauſa proponens, vt extra eod. tit. examinata. B.

2 Anſel. l. 2. cap. 20. Polycarp. l. 1. tit. 14.

‖ Actio ſecundum canones non eſt de neceſſitate proponenda.

a De hoc leg. & not. 8. dift. quo iure. ibi videas.

nati. Secundum hanc diſtinctionem, qui in aliquibus negotijs non ad releuandum, ſed ad differendum, vocem appellationis exhibuerint, appellandi auctoritatem non habent.

Sed cum Gregorius ſcribat omnibus per diuerſas prouincias.

¶ De cauſa appellationis cognoſcere non licet, niſi ei, ad quem appellatur. C. XI.

1 DEcreto noſtro veſtram rogantes charitatem mandamus, vt ſi aliquis (quod non optamus) ſuorum æmulorum [a], Aldricum Cœnomanenſis eccleſiæ epiſcopum accuſare damnabiliter attentauerit; vt [α] honoretur beati Petri Apoſtolorum principis memoria, eccleſiæque Romanæ, cui præſedit, priuilegium, noſtri nominis auctoritas; liceat illi poſt auditionem [b] primatum diœceſeos (ſi neceſſe fuerit) nos appellare, & noſtra auctoritate aut ante nos, vt ante legatos [c] noſtro † ex latere miſſos iuxta patrum decreta ſuas exercere, atque diffinire actiones [d]: nullúſque illum ante hæc iudicet, aut iudicare præſumat. Sed ſi quid (quod abſit) graue, intolerandumque ei obiectum fuerit; noſtra erit expectanda cenſura, vt nihil prius de eo, qui ad ſinum ſanctæ eccleſiæ Romanæ confugit, & eius implorat auxilium, decernatur; quàm ab eiuſdem eccleſiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ vices ſuas ita aliis impertiuit eccleſiis, vt in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, nõ in plenitudinem poteſtatis. *& infra.* ¶ Si autem (quod non arbitramur) à quoquam ſecus præſumptum fuerit; ab officio cleri ſubmotus [e], auctoritatis † Apoſtolicæ reus ab omnibus iudicetur: ne lupi, qui ſub ſpecie ouium ſubintrauerunt, beſtiali ſæuitia quoſque audeant lacerare: & quod ſibi fieri nolunt, aliis inferre præſumant.

† al. iniuriarum reus

α ¶ Vt honoretur.] *Hinc vſque ad verſi.* auctoritas, *addita ſunt ex ipſa epiſtola, quæ extat in bibliotheca Dominicana, & videtur eſſe Gregorij quarti, ex qua etiam ſumptum eſt caput*, Nulli fas. *diſtin. 19. & apud Iuonem vtrumque caput ſimul habetur. Iſtius autem Aldrici (vt ex catalogo epiſcoporum eccleſiæ Cœnomanenſis colligitur) mentio eſt in concilio apud ſanctum Medardum, quod paulo poſt Gregorium quartum habitum fuit. Itaque defenſio ipſi à Gregorio præſtita profuit.*

Item cum Vigilius Papa in epiſtola ad Eutherium, cap. vlti. dicat.

¶ Iudicia appellantium ab eis ſunt audienda, ad quos appellatur. C. XII.

2 QVi ſe ſcit [f] aliis eſſe præpoſitum, non moleſte ferat aliquem eſſe ſibi prælatum. Ipſa namque eccleſia, quæ prima eſt, ita reliquis eccleſiis vices ſuas credidit largiendas, vt in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Vnde omnium appellantium Apoſtolicam ſedem epiſcoporum iudicia, & cunctarum maiorum negotia cauſarum eidem ſanctæ ſedi reſeruata eſſe liquet; præſertim cũ in his omnibus eius ſemper ſit expectandum conſultum: cuius tramiti ſi quis obuiare tentauerit ſacerdotum, cauſas ſe non ſine honoris ſui periculo apud eamdem ſanctam ſedem nouerit redditurum.

¶ Reſtitutum eſt caput hoc Vigilio antiquorum exemplarium auctoritate. Antea vero tribuebatur Iulio, in cuius etiam epiſtola prima habetur prior pars huius capitis vſque ad verſ. ipſa namque. *(quemadmodum & apud Iuonem epiſt. 84. quod refertur 3. diſtinct. 23. cap. quamquam. & in cap. ſequenti, qui ſunt.) & etiam ſententia ceterarum partium.*

Item cum Nicolaus Papa in Hincmarum Rhemenſem Archiepiſcopum inuehatur, qui Rhotandum epiſcopum appellantem Apoſtolicam ſedem damnare auſus eſt, ita dicens 3.

¶ De Rhemenſi Archiepiſcopo, qui appellantem Romanam ſedem iudicare eſt auſus. C. XIII.

4 ARguta ſapientia tua, vtinam in bono accepta, fomitem iudicij, & materiam depoſitionis aduerſus Rhotandum aſſumpſit, & ab itinere Apoſtolicæ ſedis remouit †, & continuatim [g] Apoſtolicam ſedem appellantem damnauit, & carcerali [h] cuſtodiæ mancipauit. *& infra.* ¶ Priuilegia tamen Apoſtolicæ ſedis vos obliuioni tradere nullatenus debuiſtis; quibus venerandi canones iudicia totius eccleſiæ ad hanc deferri iubent. *& infra.* ¶ 5 Hæc quippe nos in Rhotando idcirco noueritis operatos, vt priuilegia ſedis Apoſtolicæ, quæ male à vobis violata videbantur, & à nobis tot impenſis laboribus, veſtra reſiſtente contumacia, recuperari non poterant; auctoritate Apoſtolica, & cana patrum deliberatione priſtino tamdem genio, & proprio decorarentur honore [i].

β ¶ Cana.] *Cum antea legeretur*, canonica, *emendatum ſic eſt ex epiſtola ipſa, quæ habetur manuſcripta & nuper eſt impreſſa in appendice bibliothecæ: & in libro Ennodij pro Symmacho legitur*, cana miracula, *& canum genium. iuxta illud Virgilij.*

Cana fides, & Veſta, Remo cum fratre Quirinus, Iura dabant.

Item Leo Papa ad Anaſtaſiũ Theſſalonicenſem epiſcopum, epiſt. 2. al. 84.

¶ Quiſque eam obedientiam maioribus exhibeat, quam ab inferioribus deſideret. C. XIIII.

QVi ſcit [k] ſe quibuſdam eſſe præpoſitum, non moleſte ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam, quam exigit [l], etiam ipſe dependat: ſicut non vult grauis oneris ſarcinam ferre, ita non audeat alij importabile pondus imponere. Diſcipuli enim ſumus humilis, & mitis magiſtri dicentis [Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.] Matth. 11.

Patet

PATET. CASVS. Ab illo cap. decreto. eſt ſuſpenſiua conſtructio vſque ad hunc §. Ex ſupradictis ergo infert, quòd appellari poteſt etiam fruſtratorie: ſi tamen fruſtratorie appellauerit à iudice appellationis, punietur. Poſtea dicit quòd appellari poteſt, quoties grauamen infertur. & ad hoc inducit capitula ſequent.

a ¶ *Condemnabitur.*] ſi appellatio alicuius fuerit pronuntiata fruſtratoria, tunc ſi prior iudex à quo eſt appellatum, nõ admittit appellationem in criminali negotio, lite perdita notatus abſcedat. C. de appellat. à proconſulibus. ſed ſi prior iudex admiſit appellationem, pro arbitrio iudicis punit, vt C. eo. l. eos. §. ne temere. ‖ Sed ſi in ciuili negotio per calumniam appellat, punitur in quinquaginta libris argenti. C. quorum appel. non reci. ab executore. l. ſi. Si ſine calumnia, non punitur niſi in expenſis. extra de appel. ſæpe. extra de eo qui mittitur in poſ. cauſa rei ſeru. cum veniſſent. Item remittitur ad eum à quo appellauit. extra eod. cum in eccleſia. Dicunt tamen quidam, quòd niſi euidẽs ſit aliquem calumnioſe appellaſſe, non debet puniri in expenſis. Argum. optimum. ff. de leg. 2. qui ſolidum. §. etiã. alioquin quilibet metu expenſarũ relinqueret ius ſuum indefenſum, vt ff. de petiti. hære. illud. tunc autem præſumitur non fieri calumnioſe, cum iuratũ eſt de calumnia, vt 1. q. 7. ſancimus. ſed hoc nõ credo, immo ſemper in cauſa appellationis condemno victum, vt ſ. ead. omnino. & in cõſtitutio. noua Innocen. de appel. vt debitus [a]. & ff. de appella. negotiorum. in princip. & ſupra eadem quæſt. 1. in primis. Ioan.

Appellans grauatus ad quid punitur. Et Vitior e. ad. l. & Iuſt. Lan. c. ſi quis putauerit. 1. ſupra cap. 7. 3 Polycarp. l. 2. tit. 6. Anſel. l. 2. c. 16. Plat. 4. c. 116.

4 ¶ *Et carcerali.*] Qã poteſt fieri in cauſa criminali, ſi condemnatus appellans eſt ſuſpectus: nec poteſt dare fideiuſſorem, vt C. de appel. eos.

i ¶ *Honore.*] Vt ſicut de facto fuerat depoſitus: ſic de facto reſtituatur [b], vt de appel. ad hæc ſicut. & cap. ad præſentiam. ſ. ea. q. 1. primates.

b Scilicet habeandus epiſcopus. 5 Anſel. l. 2. cap. 15.

k *Vi ſcit.*] Ita ſacit hoc capitulum ad propoſitum, quia ſicut epiſcopus vel alius prælatus eccleſiæ vult deferri appellationibus ad ipſum factis; ſic & ipſe tenetur deferre appellationibus factis ad ſedem Apoſtolicam. & eſt ſimile bonum C. de off. præfect. vrb. l. 1. vbi dicitur, quòd eſt ſocietas muneris, quòd magiſtratus gradum ſuperioris agnoſcat.

l ¶ *Exigit.*] ſimile 32. q. 6. cap. 1. & 2. & 74. diſt. quorumdam. & diſtin. 9. neque. in fin. ff. de adult. ſi vxor. §. iudex. Ioan.

PATEAT

ADDITIO. Et capit. multum. & cap. dudum. Laur.

ARguta.] CASVS. Archiepiſcop[g] Rhemen. Rhotandum ad ſedem Apoſtolicam appellantem de facto depoſuit, & incarcerauit. Dominus Papa hoc audito eum reſtituit: quo reſtituto, ſcribit illa archiepiſcopo, & inuehitur contra eum, dicẽs quòd ideo eum reſtituit, ſcilicet epiſcopum, ne priuilegia ſedis Apoſtolicæ violentur. Caſus ſequentis capituli facilis eſt: & per te ponere potes.

g ¶ *Continuatim.*] id eſt, iterum & iterum.

h ¶ *Et carcerali.*] Qã poteſt fieri in cauſa criminali, ſi condemnatus appellans eſt ſuſpectus: nec poteſt dare fideiuſſorem, vt C. de appel. eos.

i ¶ *Honore.*] Vt ſicut de facto fuerat depoſitus: ſic de facto reſtituatur [b], vt de appel. ad hæc ſicut. & cap. ad præſentiam. ſ. ea. q. 1. primates.

k *Vi ſcit.*] Ita ſacit hoc capitulum ad propoſitum, quia ſicut epiſcopus vel alius prælatus eccleſiæ vult deferri appellationibus ad ipſum factis; ſic & ipſe tenetur deferre appellationibus factis ad ſedem Apoſtolicam. & eſt ſimile bonum C. de off. præfect. vrb. l. 1. vbi dicitur, quòd eſt ſocietas muneris, quòd magiſtratus gradum ſuperioris agnoſcat.

l ¶ *Exigit.*] ſimile 32. q. 6. cap. 1. & 2. & 74. diſt. quorumdam. & diſtin. 9. neque. in fin. ff. de adult. ſi vxor. §. iudex. Ioan.

PATEAT

tiam in eccleſiaſticis vero quandocumque grauatur, poteſt appellari.

f ¶ *Non ita.*] ſecundum leges ante diffinitiuam ſententiam non appellatur, vt C. de Iud. apertiſſimi. & ſ. ead. non ſolent. tamen clericus ante diffinitiuam ſententiam appellat, vt C. de epiſc. aud. l. 2. & cum actorum vel pronuntiationis editio negatur. C. vt lite pend. l. 2. & cum ab iniuria appellatur, vt de minor. ait prætor. §. permittitur. Idem dico vbi appellatur, à grauamine manifeſto, vt C. de appel. ſi quis prouocationẽ. Item vbicumque iudex aliquid facit contra legẽ negando dilationem, vel quid ſimile, vt ſ. ea. non ſolent. Hodie autem ſecundum ius canonicũ non appellatur ante ſententiam, niſi euidens fuerit cauſa grauaminis, vt in conſtit. Innoc. vt debitus. & ſic videtur idem iuris ſecundũ leges, & etiam ſecundum canones, quod falſum eſt, vt dicunt doctores legũ. & ſ. ea. non ſolent.

4 ſupra ead. cap. ideo.

g ¶ *Non licet.*] Alia eſt ratio negotiorum eccleſiaſticorum, alia ſæcularium, vt ſ. de conſecra. diſtin. 3. celebritatem. 10. diſt. leges. 33. q. 2. admonere. argu. contra. 11. q. 1. quicumq; litem. ſed hoc non tenet, vt extra de ſo. compe. propoſuiſti. Quidam tamen dicunt, quòd vbicumque tam ſecundũ leges quàm ſecundum canones poteſt fieri appellatio à manifeſto grauamine. Alij dicunt quòd ante ſententiam ſecundũ leges non appellat, niſi in caſibus in iure expreſsis.

5 Anſel. l. 3. cap. 73. Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 6. c. 336. Pannor. l. 4. cap. 100.

h ¶ *Dicta cauſa.*] id eſt, aſsignata cauſa appellationis, ſed non oportet ibi probari, ſed coram iudice ad quem appellat, vt C. de appel. eo. & ſ. ea. q. in fi. niſi in caſu. C. de preci. Imper. offer. authent. quæ ſupplicatio. & extra de his quæ fi. à maio. parte cap. cum in cunctis. nec prius eſt audiendus appellans à iudice ad quem appellauit, quàm conſtet ipſum appellaſſe ab aliquo grauamine. Aliter enim remittendus eſt ad eum, à quo appellauit, vt extra de appel. cum in eccleſia. ‖ Videtur ergo q[p] quilibet teneãt aſsignare cauſam appellandi, vt hic, & extra de appel. conſtitutus 2. & ff. de appel. appellanti. ſicut in ſuſpecto iudice cauſa eſt aſsignanda, licet alibi probanda ſit. ſed q[p] non ſit aſsignanda, probatur: quia fruſtratoria appellatio ſecundũ hæc iura eſt admittenda. Item non vi eſſe neceſſariũ q[p] allegeãt cauſa, quia poteſt ab ea recedi. ff. eo. ſcio quæſitum. in fi. extra eo. tit. conſtitutus. Item q[p] non ſit neceſſe cauſam aſsignare, probat extra vt lit. non conteſt. accedens 2. Et dicit lex, q[p] cum coram iudice appellat, ſufficit dicere, appello, vt ff. de app. ſcio. Dicas ergo, q[p] ſemper appellans tenetur aſsignare cauſam, vt extra eo. vt debitus [c]. tamen ſi cauſam non aſsignat, & poſtea contra iudicem appellationis probat iuſta fuiſſe cauſam appellandi, bene caſſabitur quod factũ eſt, vt extra vt lit. nõ conteſt. accedens 1. Et ita prior iudex bene facit non deferendo appellationi, cum cauſa appellationis non ſit expreſſa. Secundus ſimiliter bene excuſat quod factum eſt, cum iuſta cauſa ſubfuerit appellandi. Alij exponunt dictam cauſam, id eſt lit. non conteſt. quia ante litem conteſtatam non eſt appellandum, vt extra de appel. reprehenſibilis. niſi fiat apertum grauamen, vt extra eo. conſuluit 1. & cap. cum ſit Romana. Ioan. Hodie ante ſententiam qui vult iudicem recuſare, ſemper proponat cauſam, vt extra eod. vt debitus. & offerre debet proponens ſe velle eam probare coram arbitris ſi iudex petit, alioquin eius appellatio non valet, vt extra de appellat. interpoſita. Si vero non recuſet iudicem, ſed aliam cauſam proponat, alleget talem, qua probata ſit legitima, & eam coram iudice offerat ſe probaturum ſi iudex petit. B.

‖ Appellationis cauſa vtrũ ſit aſsignanda.

c Hoc melius habetur eod. tit. cum ſpecia li. vbi inn. no. quòd ſufficit ei qui recuſat, cauſas recuſationis legitimæ proponere. Arch.

QVI VERO. Hæc eſt tertia pars quæſtio. in qua dicitur, quòd contumaces ſunt puniendi ſecundum maius & minus: tamen grauatus ſemper poterit appellare: & hoc probat per tres auctoritates ſanctorum patrum. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicitur hic qualiter puniri debet contumax, & ad hoc inducit ſequens capit.

Visquis.] CASVS. Si aliquis præcepto vel sententiæ iudicis parere non vult, significet hoc superiori, & ille excommunicabit eum, & faciet euitari donec pareatur sententiæ vel præcepto.

a ¶ *Quisquis.*] Istud cap. intelligunt quidam de delegatis iudicibus, quorum sententiam episcopus loci tenetur mandare executioni, vt extra de offic. deleg. significasti. ‖ Alij intelligunt de iudicibus datis ab ipso episcopo, qui suam sententiam non possunt mãdare executioni: quia tantum delegati à principe possunt mãdare suas sententias executioni. ff. de re iud. à diuo. sed hoc nõ est verum, quia subdelegati hoc possunt. vt extra de offic. deleg. ex litteris. & extra de sen. & re iud. cum Bertholdus. Io. Fere omnes dicunt, quòd subdelegatus non potest sententiam mandare executioni per legem. ff. de re iud. à diuo. & si excommunicare possit, vt extra de offic. deleg. ex litteris, quia iubere cauere, & in possessionẽ mittere, magis est imperij quàm iurisdictionis, vt ff. de iurisdict. omn. iud. iubere. B. Sed quòd potest mittere in pos. causa rei seruandæ habetur extra de eo qui mit. in pos. causa rei seruan. cap. 3.

‖ Delegati in feriorum suas sententias exequi non possunt.

t Pannor. l. 4. cap. 132.

b ¶ *Probatum.*] ergo qui dicit aliquem contumacem, hoc probabit a, sicut qui dolum obijcit. arg. ff. q. t. c. 1. & ca. nemo. extra de restit. spol. audita. Argu. contra. ff. de re iudic. contumacia. & 65. distin. cap. vlti.

a Scilicet per testes, vel instrumenta, vel citatiões, quæ in scriptis redigendæ sunt extra de probat. quoniam. Bernard.

c *Liceat etiam in criminalibus.*] Immo potius in criminali quàm in ciuili, vt ff. de appel. non tantum. & ‡. ead. non solent. & §. est autem quando. ver. nullus.

Vnde in concilio Mileuitano, c. 24.

¶ Excommunicetur, qui iudicibus suis obtemperare non vult. C. XIX.

1 QVisquis a probatus fuerit per contumaciã nolle obtemperare iudicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum b, det litteras, vt nullus ei cõmunicet episcoporum, donec obtemperet.

Item, quòd post datam sententiam appellari possit, Fabianus Papa testatur dicens Hilario episcopo, epist. 3. c. 2. 2

¶ Non denegetur appellatio ei, quem in supplicium sententia destinauit. C. XX.

3 LIceat etiam in criminalibus, c causis appellare: nec appellandi vox denegetur ei, quem supplicio ✝ sententia destinarit.

Quod paulo ante idem affirmat eodem cap.

¶ Ante datam sententiam licet alicui appellare. C. XXI.

4 SI quis iudicem aduersum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat.

Post datam vero sententiam, qui appellare voluerit, intra quinq; dies d *appellet, & intra eosdem, à quo prouocauit, litteras dimissorias accipiat, & intra eosdem, ad quem appellauit, iter arripiat.*

Vnde in Theodosianis a *legibus,* e *sic statutum inuenitur.*

a ¶ Theodosianis.] *Hoc & quattuor sequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodosianis, habentur lib. 5. sententiarum Iulij Pauli cum interpretatione. Ex quo apparet Gratiani etiam tempore has sententias coniunctas fuisse cum codice Theodosiano, seu breuiario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur se volumen illud non ex solo Theodosiano codice, sed ex variis libris collegisse, & in legum collectione, atque interpretatione episcoporum præcipue opera vsum fuisse.*

¶ Post latam sententiam intra quod tempus quisque appellare debeat. C. XXII.

5 PRopter superfluam appellatorum licentiam, ne in retractandis, vel reuocandis sententiis liberum habere arbitrium videantur, & tempora appellationis, & pœnæ constitutæ sunt; vt quicumque apud iudicem, qui causam eius audiuit, appellare, & ad alium iudicem appellare ✝ voluerit, intra quinque dies appellet, & his ipsis quinque diebus ad iudicem, ad quẽ prouocauerit, sine aliqua dissimulatione perueniat: & ipse dies, quo accepit litteras, in his quinque diebus specialiter computetur. Quòd si longius iter sit, exceptis his quinque diebus, spatium dierum, quo iter f agi possit, computetur.

a Cod. Theod. l. 11. tit. 30. in interpr. l. 20.

3 Ansel. l. 2. cap. 11. Burc. l. 1. c. 148 Iuo p. 5. c. 261. Pãn. l. 4. c. 122.

4 Iuo par. 5. cap. 248. Ans. ibidem. Burc. ibidem. Pãn. l. 4. c. 116.

in sup. plicio

al. prouocare

C. XXIII.

6 HAbita dinumeratione xx. millium diurnorum per singulos dies, computetur.

e *Caput hoc abest à vetustioribus Gratiani codicibus, & ab originali, & Iuone, & Pannormia. In vno autem Gratiani valde emendato est in margine superioris capitis tamquam glossa quædam.*

Item ibidem titu. 34.

¶ A quo appellatur, ad quem appellatum fuerit, dimissoriæ litteræ dirigantur. C. XXIIII.

7 AB eo, quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cognituras est, dimissoriæ litteræ dirigantur, quæ vulgo Apostoli appellantur, quarum ✝ postulatio, & acceptio intra quinque g dies ex officio finienda ✝ est. [‖ Ista iam superius sub titulo de cautionibus, & pœnis appellationum interpretata sunt.] ¶ Qui intra statuta h tempora dimissorias non postulauerit, vel acceperit, vel reddiderit; præscriptione ab agendo submouetur, & pœnam appellationis ferre cogitur.

Item ibidem titu. 35. cap. 2.

¶ De his, qui causa dilationis appellant. C. XXV.

8 QVicumque i non confidentia iustæ causæ, sed causa afferendæ moræ, nè cõtra eum sententia proferatur, appellauerit, vel si de facto suo confessus, ne addicatur ✝, appellare voluerit; huiusmodi appellationes non recipiuntur.

Item ibidem titu. 36. cap 1.

¶ Cum possessor appellat, dum euentus causæ dubius est, possessionis fructus sequestrentur. C. XXVI.

9 QVoties post auditam causam iudici possessor appellat; fructus possessionis, de qua agitur, dum secundæ audientiæ euentus dubius est, merito sequestrantur k. Nam si petitor appellauerit, hoc ab eo postulari non potest: quia non potest sequestrari, quod non habet. 10 Si propter prædia vrbana, vel mancipia appelletur, pensiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, si de naui agatur, deponi solent.

Item ibidem titu. 37. cap. 1.

¶ Iniuste appellans omnino puniendus est. C. XXVII.

11 OMnino a puniendus est, vt quoties iniusta appellatio

Omnino.] CASVS. Si aliquem iniuste appellasse pronuntiatum fuerit, aduersario condemnabitur in expensis, non tantum in simplum, sed in quadruplum.

2 ¶ *Sum*

5 In sententiis Iulij Pauli cũ interpret. Aniani lib. 5. ti. 31. cap. 1. Iuo p. 5. c. 281. Pãn. l. 4. c. 127.

d ¶ *Intra quinq; dies.*] olim statuti fuerunt duo dies. ‡. ead. biduum. postea Theodosi⁹ dedit quinque, deinde Iustinianus decem, vt ead. anteriorum.

e ¶ *Vnde in Theodosianis legibus.*] qui has leges allegat, falsarius est, vt C. de vetere iure enucleando. l. 2. §. hæc igitur omnia. & C. de nouo. cod. confirman. in fine.

f ¶ *Quo iter.*] vt semper viginti milliaria pro die computentur b, vt ff. si quis cau. l. 1. & si quid supererit, hoc etiam pro die computetur, vt ff. de verb. signific. l. 3.

b De Sacre. extra de cler. cum inferior. & ibi Archi. & Cler. inferior. in glossa. quidq; hac.

6 ff. si quis cau. l. 1.

A B eo.] CASVS. Dicitur hic, quòd litteræ dimissoriæ porrigi debẽt iudici ad quem appellatur, intra quinque dies, & intra eosdem peti & accipi: & si hoc appellans non fecerit, cadit à causa: & verba ista, scilicet *Ista iam*, vsque ibi, *Qui intra*, &c. non sunt de lege, sed Gratiani, vel alterius. *Superius*, id est, in codice Theodosiano. & hoc similiter est abrogatum.

g ¶ *Intra quinque.*] hodie xxx. vt infra ead. q. in fi. §. pen.

h ¶ *Statuta.*] sic & hoc hodie non tenet, vt C. eo. quoniam.

7 Iuo par. 5. cap. 281. Pãn. l. 4. c. 127.

‡ al. quem

Vicumque.] CASVS. Non auditur frustratorie appellans c, vel qui in iure confessus fuit contra se.

c Sabaudi ferunt eos proinde rorem. si sic ad auditur. vers. de confess. vbi & intra de test. & expar. ius.

i ¶ *Quicumque.*] quod obtinet in ciuili, vt confessus non audiatur appellãs in criminali aliud, vt infra eadem, sunt quorum d. nisi alia probatio iudicem instruat. ff. de quæstio. l. prima. §. diuus. secundo. Ioan.

d Conuela cum glossis Bar. Cyprian. pel. non recipi & Leon. tor. consul. da appel.

Voties post auditam causam.] CASVS. Dicitur hic, quòd si possessor rei immobilis confessus fuit, & condemnatus fuit ad restitutionem rei; si appellauerit, causa pendente fructus sunt sequestrandi: quod in petitione fieri nõ posset, cum nihil possideat. Sed si propter prædia vrbana, id est, domus vel mancipia, vel iumenta fuerit appellatum, pensiones, mercedes & vecturæ debent sequestrari: quod intelligi debet. & si propter nauem naulum fuerit acquisitum, quod datur nautis propter aliqua in naue ferenda.

8 Ex interpretatione. Iuo p. c. 281. Pãn. l. 4. c. 127.

k ¶ *Sequestrãtur.*] hoc non tenet hodie, vt infra 16. quæst. 4. volumus. infra ead. appellatione pendẽte. & extra de sequest. ad hoc. Vel tenet in casu qui est ff. de appel. Imperatores, scilicet quando possessor dilapidat fructus, vt ibi dicitur. hoc expresse patet de sequest. cap. pen. & fi. ‖ Vel dic. q; si appellatur ab executore, q; tunc sequestrantur fructus, sed non res ipsa, vt C. quorum appel. non recip. ab executore.

9 Ex interpretatione. Iuo p. c. 281. Pãn. l. 4. c. 127.

10 Ex Paulo ibidem.

‖ Appellatio ab executore facit fructus sequestrari. Iuo par. 5. cap. 281. Pãn. l. 4. c. 127. Ex Paulo.

Mnino.] CASVS. Si aliquem iniuste appellasse pronuntiatum fuerit, aduersario condemnabitur in expensis, non tantum in simplum, sed in quadruplum.

2 ¶ *Sum*

‖ Appellantis iniuste puniatur.

a ¶ *Sumptus.*] secundum canones punitur in expensis, vt hic, & extra eo. reprehensibilis. secundum leges punitur in ciuili causa. in 50. litra eo. reprehensibilis. secundum leges punitur in ciuili causa. in 50. litra eo. reprehẽt

vsque ad xx. marcas: alibi vsque ad duos aureos. ff. de dolo. si oleum. alibi quinquaginta solid. C. de defen. ciui. l. 1.

‖ Appellans secundo, multis in casibus non auditur.

a ¶ *Post diffinitiuam sententiam.*] ‖ not. casus in quibus secũdo non auditur appellans. C. de epis. aud. Authen. si quis litigantium. C. de asser. tol. l. 1. C. de appel. iubemus. & l. in offerendis. in Authen. de sanc. epis. co. §. si quis vero. coll. 9.[a]

b ¶ *Sacri cognitoris.*] id est, principis.

ILLO VIDELICET. CASVS. Statuitur hic, vt à minori iudice ad maiorem appelletur. vnde à spectabilibus ad spectabiles non est appellandum in quacumque quantitate: sed ad illustrissimam præfecturã, qui simul cum quæstore cognoscant; ita tamen quòd à ducibus, vel à spectabilibus qui priuati sunt, id est, sine administratione, ad spectabiles non appelletur: licet habeant administrationem, & videantur maiores nõ habentibus, sed vbi delegatur causa præfidialis alij minori iudici nõ spectabili, ad spectabilem appelletur. Vbi vero causa à principe delegatur illustri vel spectabili qui habet ducatum, vel spectabili qui est sub ducatu, & si non est dux, in regiam vrbem ad competentem iudicem appelletur. Sic mihi Bart. videtur casus ponendus sine præiudicio hominis prudentioris, & prudens lector, si ei videbitur, casum in melius reformabit.

Dicit L. ista l. 1. corrigitur per aut. de defen. ciu. de hoc etiam no. cx. de appellationibus. Archid.

c ¶ *Quæ vna cum.*] s. præfectura illustrissima.

d ¶ *Vtroque.*] s. prætoris & quæstoris. quæstor enim qui præfuit scriniis Imperatoris, audiuit causas appellationis.

e ¶ *Subministrante.*] id est, cognoscente.

‖ Appellare nõ licet à maiori ad minorẽ.

f ¶ *Ita tamen.*] ‖ sensus est, non est appellandum à iudicibus qui sunt illustres, ad spectabiles qui sunt minores; nec à spectabilib[us] ad alios spectabiles, cum sint pares; sed à præsidibus, qui sunt minores, appellãdum est ad spectabiles.

† *qui* } orig.

g ¶ *Priuati.*] quando delegatur eis causa; sed pendente iudicio fiunt spectabiles, vt C. de appell. præcipimus. in fin. ‖ & sic nõ semper consideratur principium accepti iudicij. sic 3. q. 7. §. tria. in fin. sic ff. de pig. act. l. si rem. §. fin. argu. contra extra de prob. c. post cessionem. de elect. dudum.

‖ Iudicij principiũ non semper consideratur.

h ¶ *Non gradatim.*] C. de appel. præcipimus.

i ¶ *Sed à præsidibus.*] qui sunt clarissimi & minores.

k ¶ *Datis.*] non tamen delegatis.

l ¶ *Referetur.*] appellatio ad iudices spectabiles.

m ¶ *Sub quacumque.*] hoc verum est cum appellatur à spectabilibus: sed si à clarissimis, tunc non appellatur ad vrbem, nisi sit supra decem lib. auri, vt §.

n ¶ *Ad competentes.*] per hoc not. appellationẽ ad alium fieri quàm ad delegantem, contra id ff. quis & à quo appella. l. secunda. & extra de offic. deleg. super quæstionum. sic infra eod. placuit, vt presbyteri.

non in hanc regiam vrbem eam venire, sed ad præfectum Augustalem, qui audiat, & causam dirimat vice sacri cognitoris, nulla ei penitus post diffinitiuam [a] sententiam appellatione porrigenda. Similique modo quoties in Asiana diœcesi, vel Pontica tale aliquid emerserit vsque ad prædictam quantitatem decem librarum auri appellationes ad viros spectabiles, comites forte, vel proconsules, vel prætores, vel moderatores, quibus specialiter eãdem lites peragendas deputauimus, remittantur: quatenus & hi ad similitudinem præfecti Augustalis, vice sacri cognitoris [b] intercedant, & causas sine spe quidem appellationis, Dei tamen, & legum timore perferant decidendas: Orientalem autem tractum causas appellatione suspensas, & vsque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum spectabilem comitem orientis mittere, simili modo audientiam, & finem eis impositurum: Illo videlicet obseruando, vt viri spectabiles duces, vel alij spectabiles iudices non ad alios eadem spectabilitate decoratos iudices suas transmittant appellationes in litibus, quantæcumque sint quantitatis (cum non oporteat ad compares iudices appellationes referri, sed à minori iudicio in maius tribunal ascendere): sed ad Illustrissimam præfecturam illorum appellationes, cuiuscumque sint quantitatis (vt dictum est) dirigantur, quæ † vnà cum [c] viro excelso pro tẽpore quæstore eas dirimat, vtroque [d] officio subministrante [e], id est tam ex sacris scriniis more solito, quàm præfectorio. Ita tamẽ [f] hæc sancimus, vt nec à ducibus, vel aliis spectabilibus iudicibus (quibus forte, & si priuati [g] sint, imperialis maiestas causas iniunxerit) appellatio ad memoratos spectabiles iudices currat, ne causa non gradatim [h] procedere, sed perperam videatur: sed à præsidibus [i] quidem prouinciarum, & iudicibus à nobis datis [k], si non sint spectabiles iudices, intra memoratam quantitatem referetur [l]. Si autem vel illustres sint dati à nobis iudices, (quibus apices dignitatum super spectabilitatem sunt) vel duces, qui omnimodo spectabilitate sunt decorati, vel hi, qui à principe delegati sunt, spectabilem habeant dignitatem; eorum appellationes sub quacumque [m] quantitate in hanc regiã vrbem ad competentes [n] antiquo more iudices referuntur: omnibus aliis, quæ in appellationibus [o] statuta sunt, vel ab antiqua prosapia, vel ab auctoritate anteriorum constitutionum, vel à nostra humanitate, intactis, illibatisque custodiendis.

Item libro 49. digest. titu. quando appellandum sit, lege prima, §. Biduum.

¶ Quando appellandum sit primo, vel secundo. C. XXIX.

BIduum, vel triduum appellationis ex die sententiæ latæ computandum erit. ¶ Quid ergo, si sententia fuerit sub conditione [p] dicta, vtrum ex die sententiæ latæ tempus computamus ad appellandum, an vero ex die, quo conditio sententiæ extitit? Sane quidem non est [q] sub conditione sententia [r] dicenda. Sed si fuerit dicta, quid fiet? Et est vtile statim [s] tempora ad appellandum computari debere. ¶ Quod in sententiis receptum † est; vt vel altera die, vel tertia prouocetur, hoc etiam in ceteris obseruandum est, ex quibus sententia quidem non profertur [t], appellari tamen oportere, & posse supra relatum est, *vt a cum quis ad tutelam, vel ad alia ciuilia munera nominatur, & eius excusatio v non admittitur.*

¶ Dies autem istos, in quibus appellandum est, ad aliquid vtiles esse oratio diui Marci voluit, si forte eius à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur. Ait enim, is dies seruabitur, quo primo facultas adeundi erit. Quare si forte statim post dictã sententiam copiam sui non fecerit is, qui pronuntiauit (vt fieri assolet,) dicendum est nihil nocere appellatori. Nam vbi primum copiam tiæ retrotrahitur quandoque, vt ff. de iis qui not. infa. furti.

o ¶ *Quæ in appellationibus.*] id est, ad principem, vt C. de excus. tuto. quinquaginta. ff. quando ap. sit. l. 1. §. si quis.

Biduum.] CASVS. Dicitur hic, q̃ biduum, vel triduum cõputandum sit à tempore latæ sententiæ ad appellandum: sed vbi sententia lata est sub conditione, quæ tamen sic ferri non debet, similiter à die sententiæ & non existentis conditionis est appellandum intra biduum vel triduum. quod seruandũ est non solũ in sententia, sed etiã extra sententiam, vt puta cum quis ad turelam, vel ad alia munera nominatur. hoc etiã intelligas, vt hoc tempus computetur à tempore sententiæ, si potuit copiã iudicis habere, vel illius à quo appellauit, vel ad quem appellauit.

p ¶ *Sub cõditione.*] de futuro: tunc suspenditur sententia ff. si certũ pet. respiciendũ. conditio autẽ de præsenti, vel præterito nõ suspendit sententiam. ff. si certum per. cũ ad præsens. & l. seq. ‖ tũ sententia excommunicationis lata sub conditione tenet b. 63. dist. Salomitanæ. extra de sent. exc. à nobis 1. & ext. de ap. vel præterea. 2. ff. de ver. sig. cedere diem.

‖ Excommunicatio lata sub conditione tenet.

b Non tamen nisi in certis conditionibus, vt in l. hicle. leg. citatis hoc no. l. 2. §. si quis à fi. & in glo. in aliis. Archi.

q ¶ *Non est.*] prohibetur quid fieri, quod tamen factum tenet. tic 45. distin. de Iudæis. ff. de interdictis, & releg. relegatorum. §. ad tempus.

r ¶ *Sententia.*] diffinitiua, sed interlocutoria sic, vt 7. 17. q. 4. si q̃s suadente, & extra de ap. præterea 2. quę est huic legi cõraria.

s ¶ *Statim.*] in aliis præscriptionibus nõ nisi à tempore conditionis existentis currit præscriptio. ff. quando actio de pecu. est annalis. l. 1. §. annus. & C. de præscript. xxx. anno. cum notissimi. §. aliud. ‖ Sed obiicitur, hæc sententia non continet in se absolutionẽ vel condemnationem, ergo nulla est, vt C. de senten. & interlocu. præs. ergo. nec ab ea appellari est necesse. vt j. ea. §. diffinitiua, ver. est autem quando. Respondeo, licet modo nulla sit, speratur tñ & timetur, q̃ sit valitura [c], nam in conditionalibus obligationibus spes est debitum iri, vt ff. de verb. signi. cedere diem. instit. de verb. oblig. §. ex conditionali. vnde licet appellatio nõ inueniat quid extinguat [d], tamen cõditione existente retrofingitur extitisse. vt ff. de sol. sub conditione debitor. & effectus sententiæ retrotrahitur quandoque, vt ff. de iis qui not. infa. furti.

‖ Sententia sub tali conditione non condemnatio non continere debet.

c Concor. inl. 3. §. libelli. debi. kart. ff. de appel. & l. imperio. circlem legis prime.

d Quidem

t ¶ *Non profertur.*] vt in electionibus, & præsentationibus, vt extra de appel. constitutis. & c. reprehensibilis. & extra de offic. deleg. super eo. & est hic argum, quòd à tempore electionis vsque ad decem dies potest appellari.

v ¶ *Excusatio.*] nota, q̃ quinquaginta dies dantur ad excusandum se illi, qui vocatur ad munus ciuitatis: similiter ad munus tutelæ, sed si excusatio non fuerit admissa, tunc poterit appellare, vt instit. de excu. tut. §. qui autem. ff. quando appella. sit. l. 1. §. si quis tutor. C. de excus. tuto. l. quinqua

l. quinquaginta. nec tenetur nunc appellare cum nominat tutor, sed tunc cum excusatio eius non admittitur, vt ibidem dicitur. Sed cum aliquis eligitur ad dignitatem aliquam, statim tenetur appellare ante, quàm se excusset, vt ff. quando appel. sit. l. 1. §. si quis tutor. nisi eligatur, vt sit defensor ciuitatis, ibi non habet locum appellatio, vt in Auth. de defen. ciui. §. item illud. coll. 3.

‖ Iudex vsque ad quam horam expectare debet.

a ¶ *Suprema hora.*] ‖ videtur, quòd iudices vsque ad supremam horam tenentur expectare partem aduersam, sicut totus dies quo pecunia debetur, cedit arbitrio soluentis [a]. Instit. de verbo. obliga. §. 2. & dicit lex: Audient iudices vespere, mane, & meridie, vt in Authen. de iud. §. fedebunt. coll. 6. & qui ante calendas promisit, idem est acsi in calendis promisisset, vt ff. de verb. obli. qui ante. argumen. contra. ff. de orig. iur. l. 2. §. & quia magistratibus. vbi dicitur, quòd incongruum est, quòd iudices vespere præsideãt. sed distingue, vt dicitur extra de offic. iud. deleg. consuluit.

a Hoc est verum contra ribus, sed in iudiciis fecus, vt colligitur extra de offi. deleg. c. consuluit. iuxta fa. extra vt lis non contesta. & de dolo prout.

b ¶ *An imputetur.*] propter hoc verbum dicunt quidam, ‖ quòd non posit appellari, nisi in præsentia iudicis: quia si eo absente potest appellari, ergo non refert siue subtrahat se index, siue non, & est argu. pro eis. extra eo. cum sit Romana. Sed contra eo. suggestum. extra de alie. iud. mutan. c. 1. C. quomodo & quando iudex. ab eo. & C. de iud. l. vlt. [b]

† al. ea ‖ Appellandum est iudici presenti.

b Et ff. quando app. sit. l. 1. & ideo dicebat Go. q̃ app. emissa in absentia iudicis bene excusat si non fit fraudulenter. hoc ipse not. in præsc. e. suggestum. Archid.

c ¶ *Appellauit.*] id est, appellare voluit.

d ¶ *Libellos daret.*] ipse iudex, scilicet dimissorios. vel intellige de libellis appellationis, quos appellãs vult dare iudici.

† al. accipimus

e ¶ *Quòd eum.*] facto enim sicut voce quis appellat, vt extra de appella. dilecti [c].

ET PALAM. CASVS. Illa causa dicitur propria alicuius, cuius damnum, vel emolumentum principaliter ad eũ spectat. sed si sententia contra absentem lata sit, non currit ei tempus nisi à tempore scientiæ, nisi per procuratorem fuisset defensus: quia tunc difficile audiretur.

c Concor. text. in l. 3. §. libelli. debi. kart. ff. de appel. & l. imperio. circlem legis prime.

f ¶ *Palam est eam.*] potest enim damnũ pertinere ad aliquem, & fieri non suo nomine. 12. q. 2. §. qui manumittitur. 14. q. 2. super prudentia.

g ¶ *Scit.*] simile extra de appella. super eo. ver. fin. C. quomodo & quando iud. ab eo.

‖ Difficile dum piciter fumitur.

h ¶ *Difficile.*] ‖ id est, non: nam alibi ponitur hæc dictio, difficile, pro vix 47. distin. quantumlibet.

i ¶ *Audiatur.*] No. cum aliquis est absens post lit. contest. aut abest ex iusta causa, aut ex iniusta. Ex iusta tripliciter potest abesse, quia aut abest ex causa necessaria & probabili, aut ex causa necessaria tantum, aut ex probabili tantum ‖ Si abest ex causa necessaria & probabili, vt ex causa reipubli. tunc si est legitime defensus restituitur ad appellandum [d], vt ff. de in integ. resti. l. vlt. si vero nullo modo est defensus vel fuit minus legitime, ad totam causam restituitur, vt C. ex quib. cau. maio. l. 1. & C. de proc. quia. Si abest ex causa probabili tantum, vt ex causa peregrinationis vel studiorum, tunc si est legitime defensus, ad nihilum restituitur: & ita loquitur hæc lex. ff. ex quib. cau. maio. l. necnon. Si autem non est legitime defensus, tunc si constituit procurator quem reliquerat, mortuus sit, vel forte soluendo non sit, vt ff. ex quib. cau. maio. sed & si. §. 1. decre. tamen dicit indistincte retractandum quod factum est, si probatur iusta causa absentiæ, vt extra de sent. & re iudi. cum Bertoldus. nec distinguitur an potuerit constituere procuratorem, an non, val an abfuerit, ex probabili causa, non. & est argum. ad hoc C. quomodo & quando iudex. l. ab eo. ibi enim videtur quòd non sit opus restitutione, sed q̃ de iure communi posit appellare, si abest ex causa necessaria tantũ, vt cum quis sit deportat' propter suũ delictum, tunc si potuit constituere procuratorẽ, non subuenitur ei, vt ff. de mino. Papinianus ait. sed si abest ex iniusta causa, numquam auditur appellãs, nec subuenitur ei, quia contumax non audi tur appellans, vt 24. q. 3. de illicita. & j. e. §. sunt quorum. nisi veniat iudice adhuc sedente pro tribunali, vt ff. de in integ. resti. diuus. sed si est absens ante lit. contesta. tunc vel excõmunicatur, vel fit missio in poss. vt distinguitur extra vt lit. non cõtest. tuæ. & c. quoniam frequenter.

† al. scripserit

SI QVEM IN INSVLAM. CASVS Si præses iusit aliquem deportandum, rescripsit Imperatori, & Imperator rescripsit vt deportetur, quæritur quã do appellandũ sit: & cèrte dicitur q̃ vtroque tẽpore appellandum est, sci licet cũ præses præcipit eum recipi inter cõdemnatos, & cum rescribit Imperatori, nec appellat aduersus principem, sed aduersus calliditatem iudicis: quia forte eũ mendaciis apud principem onerauit. sed si cum Imperatori scriberetur, ostẽsum fuit exemplum litterarum litigantis; si tunc non appellauit, cõsensisse videtur, nec postea auditur appellans.

a. l. vlt. co. tit.

k ¶ *Deportandũ.*] præses enim deportare non potest, vt ff. de leg. 3. l. 1. §. deportatus. Sed relegare potest. ff. de iniu. rup. test. l. si quis. §. eius qui. & §. seq. & ff. de interdict. & releg. l. interdictum.

l ¶ *Adnotauerit.*] i. iudicauerit. Argu. ‖ q̃ metropolitanus potest cognoscere de causa criminali episcopi, & talẽ ferre sententiam, iudico te esse deponendum, sicut hic præses iudicat deportandum.

‖ Metropolitanus de causa criminali episcopi cognoscere potest.

m ¶ *Aduersus.*] ‖ Ergo qui appellat à grauamine, iuste appellat, licet remota sit appellatio in rescripto: quia non aduersus litteras principis, sed aduersus malitiam iudicis appellat. sic extra de of. iud. deleg. cap. sane. in fin. ff. de cust. reo. l. diuus. C. de rela. l. 2.

‖ Appellans à grauamine, iuste appellat.

ILLVD QVOQVE. Hæc est vltima lex istius tit.

n ¶ *Imperatori.*] consulendo ipsum, vel referendo. H. & tñc litigatori bus edi debet consultatio, vt C. de rel. at. l. 2. extra de ap. intimasti.

o ¶ *Qui tunc.*] ‖ Hic manifeste videtur, quòd si quis non appellat à suspecto iudice cũ recipit litteras iudicis, vel si quis nõ proteſtatur causa suspicionis vel appellationis, q̃ postea non possit appellare vel recusare, vt arg. extra de sen. & re iud. quod ad consultationem. & extra de of. deleg. gratum. sed cõtra petitis induciis à iudice potest ipsum recusare etiam allegata causa absentiæ coram eo, vt extra vt lit. non conte. accedens. immo & post præstitam cautionem standi iuri potest appellare, vt extra de eo qui mit. in pos. cum venisset. & 3. q. 3. §. offeratur. & non videtur consensisse in iudicem, qui postulat sibi edi genus actionis. ff. de iudi. non videtur. & post receptas litteras iudicis, quas remittit Papæ, possem iudicem recusare, vt extra de of. delegat. cum olim 2. item argu. extra de rest. spol. ex conquestione. Dic quòd semper potest à grauamine appellari, vt extra de appel. vt debitus.

Non

On solent.] Hæc est quinta pars quæstionis, in qua ponit sex casus diuersos. Ioan. de Fant.

CASVS Dicitur hic, q̃ potest appellare is ad quem negotium pertinet, vel verus eius procurator, ver negotiorum gestor. Similiter mater pro filio potest appellare; nec tunc intercedere videtur, licet ab initio eum defendere non posit.

a ¶ *Interest.*] sic extra de of. deleg. super eo. ff. de inof. testa. si suspecta. immo etiam si nõ interest, dummodo qualecumque timetur præiudiciũ fieri, vt ff. eo. à sententia, in princ. & extra de senten. & re iud. cum super.

b ¶ *Mox.*] id est, intra decem dies, quia ratum debeo habere quod meo nomine factum est, cum adhuc agere possim. ff. rem rat. hab. l. penul. Vel dicit, mox, id est, modico temporis spatio, quod magis intellectu quàm locutione exprimi potest, vt ff. de sol. ratum. ff. rem rat. habe. quo enim.

c ¶ *Ratum.*] ‖ sed nonne si aliquis appellat pro altero, ille cogitur habere ratam appellationẽ, cum negotium eius vtiliter sit gestum, vt ff. de neg. gest. Põponius? Arg. contra quòd tantum in criminib⁹ appellatur inuito condemnato, vt ff. de appel. non tantum.

d ¶ *Prouocauerit.*] ‖ pro filio condemnato vel pro cõsanguineo etiã possunt appellare aliqui, vt extra de reg. iur. cum in contemplatione. in parte decisa. melius de reg. cum simus. in parte decisa.

e ¶ *Litem.*] appellationis: quia si ab initio defenderet, oporteret eã satisdare: quia in aliena re nemo idoneus est defensor sine satisdatione. ff. de procur. qui proprio. sed hoc est virile officium. C. de procur. alienum.

f ¶ *Ab initio.*] ‖ pro filio non potest mater agere, vel ipsum defendere, quia hoc est virile officium. C. de procu. alienam. potest tamen postulare pro parentibus valetudine detentis. ff. de proc. feminas. sed aliena negotia potest mulier gerere extra iudicium. ff. de neg. ge. l. 3. §. 1. ‖ Si tamen vis recipere mulierẽ intercedentem pro aliquo, facias eam renuntiare auxilio Velleiani, vt C. quando mulier. tu. offi. fungi. l. vltima.

ANTE SENTENTIAM Hic ponit tres casus, in duobus appellatio conceditur, qui satis sunt faciles, & in tertio prohibetur.

g ¶ *Si quæstionem.*] ‖ In criminibus tantum fit quæstio, vt 5. q. 5. illi. ff. de quæ. l. 1. in prin. sed in pecuniariis causis non facile, nisi cum aliter veritas non potest liquere. ff. de q. Diuus pius. liberi etiam torquentur si. facto interfuerint, ff. eo. vnius. §. testes. aliàs nõ. C. de quæst. decuriones

h ¶ *Si contra leges.*] i. si vult torquere aliquem nulla præsumptione præcedente: quod non licet, vt extra de re. iur. cum in contemplatione.

i ¶ *Eius qui.*] Hoc intelligunt omnes cum nũtium misit. Sed aliud est si per se in propria persona & ante citationem iter arripuit, vt extra de ap. meminimus. & c. suggestum. Sed contra hanc distinctionem est arg. extra de of. dele. cum causa. vbi differtur causa propter missionem nuntij. & est hodie expressum in decr. de appel. ad hoc. sic non obstat eo. tit. vt debitus honor. illud enim intelligitur quando hoc tantum dicit, & non probat. & ibi dicitur, quòd primo conuenit qui primo litteras dedit iudici. hodie statur decre. vt debitus.

Post appellationem.] CASVS Dicitur quòd iudex à quo appellatur, debet dare litteras dimissorias appellanti ad eum ad quem appellauit, continentes qualiter appellauit. & si appellans instanter petat, licet iudex ei non dederit, non nocebit ei.

k ¶ *Post appellationem.*] similiter si appellationem non recipit debit litteras appellanti, vt eas det superiori, in quibus significabit ei quare appellationem non recipit, vt ff. de appel. reci. vel non sciendum.

l ¶ *Tempus.*] ‖ xxx. dierum, vt ĵ. ea. §. vlti. in fin. & si intra id tempus non petierit, videtur renuntiare appellationi, vt ſ. ea. ab eo. §. ista. & C. eo. quoniam. nec iudex ad quem appellauit, eum audiet: iudex tamen etiam non petenti tenetur offerre apostolos, vt C. eod. eos. in fine.

m ¶ *Instanter.*] supra. 100. distin. prisca.

n ¶ *Per eum steterit.*] Ergo si per ipsum stet, hoc ei nocebit, vt iudex superior ipsum non audiat sine apostolis. hoc autem hodie in paucis locis seruatur, tamen Inno. iiij. hoc idem statuit.

Item Vlpianus lib. 49. in tit. de recipiendis appellationibus, vel non, le. prima.

C. XXX.

NOn solent audiri appellãtes, nisi hi, quorum interest [a], vel quibus mandatum est, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox [b] ratum [c] habetur. Sed etsi mater [d] cum filij rem sententia versam animaduerteret, prouocauerit [d], pietati dans, dicendum est & hanc audiri debere, & si litem [e] præparãdam curare maluerit, intercedere non videtur, licet ab initio [f] defendere non potest.

¶ *Scæuola libro quarto regularum.* [1]

Ante sententiam appellari potest, si quæstionem [g] in ciuili negotio habendam iudex interlocutus sit, vel in criminali, si contra leges [h] hoc faciat. ¶ *Macer libro primo de appellationibus lege quarta.* Eius, qui ideo causam agere frustratur, quòd dicit se libellum Principi dedisse, & sacrum rescriptum expectare, audiri desiderium prohibetur: & si ob eam causam prouocauerit; appellatio eius recipi sacris constitutionibus vetatur.

x ¶ Mater.] *Antea breuius legebatur*, sed & si mater ex pietate prouocauerit, dicendum, &c. *Multa vero alia in hoc, & sequenti capitulo ex ipsis Pandectis sunt emendata.*

Itẽ Martianus lib. 2. de appellationib. tit. de libellis dimissoriis, l. vnica [2].

¶ De dimissoriis libellis. C. XXXI.

POst appellationem [l] interpositam litteræ dandæ sunt ab eo, à quo appellatũ est ad eum, qui de appellatione cognituras est, siue principem, siue quem alium: quas litteras dimissorias, siue apostolos appellant. Sensus autẽ litterarum talis est; appellasse, puta, Lucium Titium à sententia illius quæ inter illos dicta est. Sufficit autem petiisse intra tempus [l] dimissorias instanter [m], & sæpius: vt & si non accipiat, id ipsum cõtestetur. Nam instantiã repetentis † dimissorias. constitutiones desiderant. Æquum est igitur, si per eum steterit [n], qui debebat dare litteras, quominus det; ne hoc accipienti [3] noceat.

¶ *Vlpianus libro quarto de appellationibus, titulo nihil innouari appellatione interpositа, lege vnica.* 4 Appellatione [o] interpositа [p], siue ea recepta fuerit, siue nõ, medio [q] tempore nihil [r] nouari oportet.] *& infra.* ¶ Si quis [s] ex pluribus facinoribus condẽnatus, propter quædam [t] appellauit, propter quædam non, vtrũ differenda pœna eius sit, an non, quæritur. Et si quidem grauiora [u] sunt crimina, ob quæ appellatio interpositа est; leuius autẽ id, propter quod non appellauit; recipienda est omnino appellatio, & differenda pœna. Si vero grauiorem sententiam meruit ex ea specie, ex qua non est appellatum; omnimodo pœna imponenda est.

o ¶ *Apellatione.*] planus est iste casus, nec eget expositione.

p ¶ *Interpositа.*] ita q̃ teneat.

q ¶ *Medio.*] dum tamen sit recipienda.

r ¶ *Nihil.*] ‖ nisi cum appellatur ab executione, tunc siue sit. mobilis res siue immobilis, fructus sequestrantur [2]. C. quorum ap. non re. ab executore. Item in alio casu cum dilapidat fructus. ff. eo. Imperatores. extra de sequestra. pos. cap. vltim. & cum appellans est in notorio crimine. extra eo. cum si Romana. vel est inuasor ecclesiæ. ĵ. ea. §. sunt etiã. Item si heres conuictus de legato vel fidei commisso præstando appellat, tunc non deferetur appellationi, cauebit tamen de eo restituendo. ff. vt legatorum, vel fideicom. nomine caueatur. l. postquam. §. 1. ita etiam est in supplicatione. C. de precibus Imperato. offe. authen. quæ supplicatio. Item potest nouas probationes inducere post publicationem testium, quas prius non poterat habere. C. de tempo. ap. per hanc. extra de fide instrumen. cum Ioannes. Item de reo fit actor, & tenetur probare victus appellationẽ esse iustam, vt extra de ap. cum in ecclesia. ‖ Cum ergo appellationi quandoque non deferatur, patet quòd differt à nuntiatione noui operis, quia post illam, siue ipsa sit iusta siue iniusta, nihil est innouandum, vt extra de noui operis nunt. cap. cum ex iniuncto. iudex ergo à quo appellatur, si non recipit, superiori mandabit opinionem suam & causam, quare non recipit appellationem, vt ff. de appel. re. sciendum. Ioan.

SI OVIS EX PLVRIBVS. CASVS Si quis de pluribus criminibus fuerit condemnatus, si propter grauiora appellauerit, non est mandanda sententia tunc executioni: si propter leuiora, est mandanda executioni.

s ¶ *Si quis.*] Hanc legem intelligunt quidam, quando crimina sunt connexa, vt ff. de mi. etiam si. sed hoc falsum est, ‖ quia non potest quis simul accusari de criminibus pluribus descendentibus ex eodem facto. C. de accus. qui de crimine. Verum est ab vno, secus si à diuersis, item si ex diuersis factis posset etiam ab vno. ĵ. quæstio. 8. §. libellorum. sed intellige quando minor pœna præiudicat maiori. Vel dic quòd si maior pœna includit in se minorem, vt depositio priuationem officij, defertur etiam pœna in minori. nam satis est si punitur in maiori pœna: argum. ad hoc 23. q. 5. relegentes.

t ¶ *Quædam.*] ‖ Sententia ergo pro parte tenet, pro parte non, vt ff. de minor. etiam si. §. ex causa. C. de transact. si ex falsis. extra de præb. dilectus. extra de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. sed sententia arbitri non potest pro parte tenere, & pro parte non. ff. de arbit. diem quidem habent qualem pro lege. §. sed. & sicut licet contrarium inueniatur extra de arbit. cum tempore. Hoc tamen scias, quòd rerum pluralitas non facit plures sententias, licet secus sit quandoque in stipulationibus ff. de verborum obligat. quod dicitur. & l. scire. & ff. familiæ erciscun. in hoc iudicio. ff. ad exhib. Celsus. §. item. Celsus. Ioan. Probabiliter potest dici, quòd tot sunt sententiæ, quot sunt articuli expressi. argumen. ff. de verborum obligat. l. scire. B.

u ¶ *Grauiora.*] quid si sunt æqualia? idem credo. Et sic patet hic, quòd magis dignum trahit ad se minus dignum. simi. extra de consecr. eccle. vel alt. quod in dubiis.

FORMA

FORMA. CASVS. Ponit hic magister qualiter formari debeãt libelli appellationum, dicens: Ego N. sanctæ Bononien. &c. Postea dicit, quòd huiusmodi libelli fieri debent in scriptis.

a ¶ *Mcxli.*] dicit Hugo, quòd hic est falsa littera: quia non sunt tot anni, quòd liber iste compositus fuit: fuit enim editus docente Iacobo Bononiensi in legibus, & Alexandro in theologia, qui fuit postea Papa Alex. tertius, ‖ & fuit anno domini Mcl. vt ex chronicis patet.

b ¶ *Si autem vnus.*] ‖ si plures condemnati sunt, & volunt appellare, libellus appellationis omnium nomina continebit: sed si vnus est ex pluribus condemnatus, si vnum in libello non exprimit, illi non nocebit, vt ff. eo. scio quæsitum.

c ¶ *Syndici.*] possunt ergo esse duo syndici, vel procuratores, vt hic, & extra de test. insuper. & extra de do. & cõt. cũ & dilecti. & extra de sen. & re iud. cũ I. & A. melior tamen erit cõditio occupãtis, vt ff. de procur. pluribus [a]. arg. tamen contra. ff. de admini. tut. decreto in fin. & ff. de procura. si quis cum. ‖ Tu dicas, quòd bene possunt esse plures procuratores, sed tantum vnus aget causam; quia si ambo ageret, forte quod vnus concederet, alter negaret. immo & si plures sunt qui agunt, omnes debent cõstituere vnum procuratorem, ne causa spargatur in plures aduersarios, vt ff. familiæ ercis. si familiæ. ff. de ædil. edic. quod si nolit. §. si plures. Melius potes distinguere: quia si plures sunt rei qui conueniuntur, omnes tenentur dare vnum procuratorem, ne causa spargatur in plures aduersarios. sed si plures sunt illi qui conueniunt aliquem, nõ habet necesse dare vnum procuratorem. sic distinguit lex ff. iud. fol. iam tamen. §. vlti. Ioan. H. tamen dixit, quòd plures procuratores possunt simul agere, sicut notauit in distinctionibus suis. B.

d ¶ *In scriptis.*] si corã iudice appellat, sufficit si dicat appello. ff. eo, l. 2. ‖ sed si appellat sine iudice, tunc scribet quis, & à quo, & contra quem appelles, & à qua sententia. ff. eo. l. 1. in fi. Idem videtur si à grauamine appellatimmo sufficit si dicat, appello. extra ea. cordi.

Catholicus.] CASVS Dicitur, quòd si catholicus condemnatus ad iudicem alterius fidei appellauerit, debet excommunicari.

e ¶ *Fidei iudicis.*] infidelibus enim sunt interdicta officia publica. C. de Iudæ. l. vltim. 17. quæst. 4. constituit.

f ¶ *Excommunicetur.*] nisi sit sub rege infideli, vt Paulus, qui appellauit ad Cæsarem. 23. quæst. 1. paratus. 10. distinct. si in adiutorium. 11. quæst. 3. Iulianus.

NOTANDVM. Hæc est sexta pars quæstionis, in qua probat, q̃ ab arbitris non est appellandum: & licet verũ dicat, tũ superficialiter inducit canones, quia loquũtur in iudicib⁹ ordinariis electis à partibus ex causa, excepto c. seq. qđ intelligitur in arbitro, secundum Io. de Fant.

CASVS Modo dicit Gratianus à quibus appellari non licet. Et hoc probat per sequens cap. cuius casus facilis est, & intelligitur de arbitris, vt dicit sequens §.

g *Iudicibus.*] Si consensisti in iudicem aliquem, propter iniquitatem personæ non potes appellare, vt hic, & extra de off. deleg. super quæstionum. sed ab iniqua sententia potes appellare: quia licet reprobare dicta, sed non personam, vt 4. quæst. 3. si quis testibus. vnde appellatur si vocauerit litigatores ad inhonestum locum. ff. de arb. si cum dies. §. si arbiter. vel ad periculosum locum. extra de appel. ex parte 1. ‖ Dicas ergo, quòd nisi remota sit appellatio, bene appellatur à iudicibus de communi consensu electis: nisi sint electi, vt arbitri, vt ff. de appel. ex consensu. vel etiam si sunt arbitri tales, qui electi sunt ex necessitate: quia à talibus appellatur, vt C. de iudi. l. vlt. ‖ Item scias, q̃ luo sunt genera arbitrorum. quidã sunt arbitratores, qui cõponũt inter partes, & taliũ arbitriũ si est iniquũ, est reducendum ad arbitriũ boni viri, vt ff. pro socio. si societatem. Sed arbitrium illorum qui eligũtur sub pœna, licet sit iniquum, tamen tenet. ff. eo. diem. §. ſturi. sed à superiori potest retractari, vt extra de arbit. non sine. Item si per dolum sententiam tulerãt, licet non retractetur per appellationem, tamen per exceptionẽ retractatur. ff. eo. ti. nõ distinguemus. §. cum quidam.

h ¶ *Communis consensus.*] secus in causa criminali, vbi consensus rei sufficit. 11. qu. 3. cap. 3.

QVOD DE ARBITRIS. CASVS Not. quòd iudicum alij sunt ordinarij, vt potestate à principe, vel à lege. Alij arbitrarij, in quos compromittitur, nullam tamen habent potestatẽ. sed istorum arbitrorum alij sunt ordinarij & arbitrarij, vt pote qui legitimam potestatẽ habentes, ad arbitrandũ eligũtur. Alij arbitrarij tantũ. Ab his q̃ sunt ordinarij & arbitrarij appellari licet ratione ordinariæ potestatis, & iurisdictionis. Et ad hoc inducit c. seq. i ¶ *Potest.*] *item.*] eius rei de qua est ordinarius iudex, potest amicabiliter componere, vt 23. q. 8. si quis membrorum. in Auth. collatio. 9. vt dist. iud. §. si vero. 5. q. 2. si primates. sed non potest in se recipere arbitrium secundum vnam lectoram, vt 3. quæst. 7. §. tria. circa finem. Ioan.

6 Notandum vero est, quòd quidam iudices sunt, à quibus appellari non oportet.

Vnde in concilio Mileuitano, cap. 24. legitur. [1]

¶ A quibus iudicibus prouocari non licet.

C. XXXIII.

AIudicibus [g], quos communis consensus [h] elegerit, non licebit prouocare.

Quod de arbitris intelligendum est. Iudicium enim alij sunt ordinarij, alij arbitrarij. Ordinarij vero sunt, qui ab Apostolico, vt ecclesiastici; vel ab Imperatore, vt potestates seculares, legitimam potestatem accipiunt. Arbitrarij sunt, qui nullam potestatem habentes, cum consensu litigantium in iudices eliguntur, in quos compromittitur, vt eorum sententiæ stetur. Horum alij sunt ordinarij & arbitrarij, alij arbitrarij tantum. Ordinarij & arbitrarij sunt, qui legitimam potestatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrãdum, qui non sunt sue ditioni suppositi. Ab his, etsi vt arbitrarij sedeant, & non vt ordinarij, priuilegio tamẽ ordinariæ dignitatis grauatus aliquis appellare valebit [l].

Vnde in concilio Carthaginensi 3. cap. 10. 3

¶ A iudicibus, qui eliguntur communi consensu, prouocare licet. C. XXXIIII.

SAne, si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam à pauciore numero, quàm cõstitutum est, liceat [m] prouocari.

β ¶ Liceat.] *Hunc canonem citat Gratianus (quod ipsemet aperte profitetur) vt ostendat ab huiusmodi iudicibus licere appellari. Verum in concilio Carthaginensi tam impresso, quàm manuscripto cum variis exemplaribus collato, & vnico codicis canonum etiam impresso, ac manuscripto, & græco; quod cum ipso concordat, & Africano, vbi hoc repetitur, & apud Iuonem legitur,* non licet. *Et quæ in ipso canone antecedunt, & referuntur ĵ. ead. c.* hoc etiam, *ostendunt omnino cum negatione legendum esse.*

Placuit.]

‖ Decretũ fuit etiam anno Mcl.

‖ Appellatio plurium.

‖ Sequestratio fit in aliis casibus.

a Sicb. & in de qua quæst. fit mentio, annotaui: & possessor sequestratus condemnatus in expensis tenetur ad restitutionem. † al. ponas

a Extra de præscr. non infinit. ff. eo. & hoc. & ibi nota. Glo. quòd ille dicitur occupare qui prius ad litis cõtestationẽ peruenit. ff. de rei. vin. Archid. ‖ Procuratores possunt esse plures.

3 Adde quæ scripsimus extra de rescript. in fi. ff. de testam. ff. de pact. 4. cod. l. 4. & vide.

‖ Appellat coniunctus pro coniuncto.

‖ Appellatio nem pro me factam an tenear ratificare.

2 lib. 49. digest. tit. 7.

‖ Mater pro filio agere nõ potest.

‖ Cautela ad obligandas mulieres.

‖ Quæstio in quibus causis fit.

‖ Apostolos non petens intra tempus iudicem videtur renuntiare appellationi.

‖ Appellatio & nuntiatio in quo differant.

‖ Accedit non posse simul & de diuersitate.

‖ Appellis absente iudice, quid debet facere.

‖ Sententia pro parte tenet, & pro parte non.

‖ Appellatio à iudice communiter electo non licitam fit.

‖ Arbitrorum, duo sunt genera.

1 Et in Afric. cap. 89.

2 In epist. Nic. 1. Iuo p. 6. c. 365. Pan. l. 4. c. 132.

3 & Afric. c. 89.

4 Iuo p. 6. c. 363. Anſ. l. 3. c. 123.

‖ Ordinarius & perlegatus possunt esse arbitri.

b Idem Spec. in tit. de arb. §. 1. ver. arbitrator. & no. Bal. & Sal. in l. 1. C. de arb. & ff. de le. 2. l. cũ quidam. la secunda. & ibi per Sal. in l. si seruus plurium. §. fi. de le. 1. & Pe. de Anch. in cle. fœpe. de ver. si. per Pan. de C. in l. nam & post ea. ff. si mino. de iureturan.

c Sub. immo bene dicit Gra. quia nisi, &c. secũdũ L. d Sub. maxime cum appellatio sit tempore peritura, non debet expectare cõiudicem. arg. ff. de admini. tuto. tutor qui 6. r. secundum L.

l ¶ *Valebit.*] hoc falsum est: quia à compromissario numquam appellatur, siue aliàs sit iudex, siue non. C. de arbi. l. 1. & nisi q̃ exprimatur, quòd eligitur vt arbiter, tenebit eius sententia, vt iudeis. C. de iurisd. omnium iud. l. 1. & appellatur, vt ff. qui satisd. cogan. l. arbitrio. Ioan.

m ¶ *Liceat.*] licet sit remota appellatio: tamen quia tertius deest, qui posset alios reuocare, potest appellari d. extra de eo qui mit. in possessio. cum sicut. in parte decisa. Vel intellige quando vnus delegauit aliis vices suas. Tunc enim appellatur. extra de off. delegati. super quæstionum.

Lacuit.] CASVS. Quidam clerici conuenti coram episcopis suis, iusta de causa recusabant eos. Dicitur, quòd vicini episcopi electi à partibus de consensu suorum episcoporũ cognoscant de causa, à quibus non appellatur, nisi ad Africana cõcilia, vel primates. si ad concilia transmarina appellauerint, excommunicentur. sed dicit Gratianus, hoc verũ esse, nisi ad sedem Apostolicam appellauerint, vt in sequenti §. dicitur.

a ¶ *Fuerint.*] recusando eos, & intra triduum alios eligendo. 3. quæst. 3. §. offeratur.

b ¶ *Vicini.*] forte non erat metropolitanus, & ideo prouinciales episcopi supplent defectum metropolitani.

c ¶ *Consensu.*] maxime. Vel ideo dicit, quia sine licentia eius non potest clericus renuntiare foro. extra de foro cõpet. si diligenti. sed de licentia episcopi potest adire iudicem ecclesiasticum, vt extra de foro compet. significasti. vel ideo dicit ex consensu, quia episcopus delegabit ei causam: tamen ille non cogitur eam recipere: quia par in parem nõ habet potestatem vel imperium. & est simile 6. quæst. 4. si quis episcopus.

d ¶ *Concilia.*] casus vbi non appellatur ad delegantem, hoc ideo fit, quia est suspectus. & est simile §. ea. anteriorum. in fine.

HIS AVTEM. CASVS. Dicit Gratia. q̃ appellator non debet remitti ad eum, à quo appellauit. Et hoc probatur sequenti cap.

Si quis episcopus.] CASVS. Aliquis episcopus damnatus fuit ab episcopis suæ prouinciæ: appellatum fuit ab eis ad Romanum pontif. Et certe dicitur hic, quòd si Papa receperit appellationem suam, & æquam reputauerit, vt causa reuocetur vel renouetur, committat causam episcopis vicinæ prouinciæ, qui cognoscant de causa cum aliquo legato Domini Papæ, si ei placuerit aliquem destinare: alioquin soli episcopi procedent in causa.

e ¶ *Vt reuocetur.*] alia est ergo causa appellationis quàm principalis, vt 6. quæst. 4. Ostius.

f ¶ *In finitima.*] non ergo remittitur causa ad eum à quo appellatum est, nisi partes [a] hoc petãt, vt extra de ap. accepta. &c. interposita. §. 2. nisi velit ei deferri à quo appellauit, vt reuocet, nõ vt cognoscat, vt extra de sen. exc. per tuas. & extra de matri. contracto contra interdictum ecclesiæ, litteræ. & quãdo frustratoria est appellatio. vt extra de appel. cum in ecclesia.

g ¶ *Et propinquæ.*] vt nec sit vltra duas dietas, vt extra de rescri. nonnulli. sic ff. 3. q. 6. neminem. extra de off. deleg. prudentiam. §. fexta. & extra de app. cap. vltim.

h ¶ *Auctoritatem.*] Et sic videtur quòd episcopi vicinæ prouinciæ ordinario iure cognoscant. argu. §. cap. proximo. & sic ordinarius & delegatus simul poterunt cognoscere de causa. Quid ergo iuris est si isti dissentiant in sententia? Dic vt §. ead. §. si plures. extra de sent. & re iudi. cap. fin.

ARBITRARII. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, arbitrarij tantum sunt qui non habent potestatem, à quibus non appellatur: & imputet sibi qui tales elegit. Secũdo dicitur, quòd si sententia iudicum à quibus appellatur, fuerit retractata, non obest eis nisi conuincãtur iniusta tulisse sententiam inimicitia vel gratia deprauati: & hoc probat per sequens cap.

i ¶ *Arbitrarij.*] Hæc verba habes. ff. de arbi. l. diem. §. ftari. nisi contra ius sit quod proferetur j. ea. §. est autem quando.

Hoc etiam.] Hæc est 7. pars quæst. in qua ponit x. diuersos casus in x. cap. Ioan. de Fant.

CASVS. Dubitabatur vtrum iudices puniri debeant, quorum sententia per appellationem fuit retractata: & statuitur in concilio quòd propter hoc puniri non debent, nisi conuicti fuerint odio vel gratia vel pecunia sententiam protulisse.

k ¶ *Obsit.*] nisi quantũ ad hoc quòd in aliis causis possint suspecti recusari. extra de ap. ad hæc. & c. proposuit.

l ¶ *Si conuinci.*] Argumentum, quòd contra aliquẽ ex officio suo facientem aliquid non sit malum præsumendũ nisi conuincatur. 11. quæst. 3. absit. & c. si episcopus forte. 9. quæst. 2. Lugdunensis. extra de renuntia. in præsentia. de sen. & re iudi. sicut. Hodie non præsumitur pro solo iudice, nisi hoc legitimis constiterit documentis, vt extra de proba. quoniam contra falsam.

m ¶ *Vel iniquo.*] Si iudex per suam imprudentiam iudicauerit male, punitur quantum iudici videtur æquum. ff. de var. & extraor. cog. l. vltim. sed si per imprudentiam assessoris, tunc assessor tantum punitur, vt ff. quod quisque iur. l. 2. Sed si iudex per dolum, vel per gratiam, vel odium, vel pro pecunia male iudicauerit, punitur in veram litis æstimationem: & etiam infamis fit. C. de pœna iudi. qui ma. iud. l. 2. & instit. de obli. quæ ex quasi delic. nasc. §. 1. Si autem iudex non vult iudicare, facit litem suam, vt 32. quæst. 1. dixit Dominus. dic vt ibi dixi.

QVERITVR. CASVS. Mouet hic Grat. q. an iudex à quo appellatur, possit esse testis in causa propter quam est appellatum ab eo: & probat quòd non, sequenti cap.

Tatutum.] CASVS. Appellatũ fuit à sententia iudicis: alter litigatorum corã iudice appellationis volebat ducere in testimonium iudicem, à quo appellatũ est: similiter assessorẽ vel aduocatum, quæritur vtrum possit? Et Respondet quòd non. In fin. dicitur, quòd clericus ad testimonium compelli non potest.

a ¶ *Apostolico.*] id est, canonico.

b ¶ *Decisio.*] id est, sententia.

c ¶ *Clericorum.*] id est, iudicum.

d ¶ *Displiucerit.*] & ideo appellauerit.

e ¶ *Præses.*] id est, præsidium ferens, i, aduocatus [a] vel assessor. præses enim dicitur defensor. 22. quæst. 4. nemo.

f ¶ *Cognitor.*] Instrumento tamẽ iudicis creditur super his quæ acta sunt coram eo: & etiam dicto suo creditur, vt extra de restit. spol. olim. in fi. & c. cum ad sedem. & extra de senten. & re iud. cum super. & ca. sicut. & extra de eo qui mit. in pos. cap. 2. & de testi. cũ à nobis. C. de contrahen. stipul. optimam. C. de fal. si quis decurio. Arg. contra. C. de reli. l. 1. C. de arbi. ne in arbitris. ff. de custo. re. diuus. §. ea. biduum. in fin. extra de cõdi. appo. per tuas. extra de accus. cum dilecti. in fin. Creditur tamen iudici cum aliis adminiculis, extra de testib. cum à nobis.

f ¶ *Vel cognitor.*] Pro hibetur ergo ne iudex, vel aduocatus, vel assessor fiat testis in causa illa iudex enim offensus & suspectus est appellãti, vt extra ea. proposuit. Itẽ quia iudex semper vellet tueri suam sententiã: & ita non esset ex vtraque parte, quod est officium testis, vt 14. q. 5. non sane. instruere tamen potest eum qui cognoscit de appellatione, vt 18. dist. cap. 1. licet sit arg. contra. ff. de iud. eum qui. Nec etiam assessor potest esse testis: quia ipse libellis & sententiis & cognitionibus præsest. ff. de assess. l. 1. licet sit arg. quòd possit. ff. quod metus cau. l. metum. §. sed quod prætor. in fi. Item aduocatus [b] executor negotij non potest esse testis, vt ff. de testi. l. vlt. & 4. quæst. 3. testes quos. circa medium. sicut nec aduocatus iudex potest esse: nedum aduocationis suæ memor, &c. C. de assesso. nemo. Ioan. Quidam dixerunt, quòd in principali negotio non admittuntur hæ personæ: sed super his quæ acta sunt in causa, sic extra de accusa. cum dilecti. hoc tenet Hug. Alij vero contra. B.

g ¶ *Ad testimonium.*] Regulare est, quòd in ciuilibus negotiis cogi potest quilibet testificari. 11. q. 3. quisquis metu. C. de testi. si quando. sed clerici non coguntur ad testimonium: sicut nec ad alia officia publica, vt 16. q. 1. generaliter. quia clerici non de facili debent iurare. 2. q. 5. si quis presbyter. Sed si aliter veritas non potest manifestari: tunc per episcopum possunt cogi clerici ad testificandum. 14. q. 2. quãquam. Item & si gratia, odio, amore vel timore se subtrahunt. extra de testib. cog. cap. 1. & c. dilectorum.

h ¶ *Pulsetur.*] id est, cogatur.

AB EIS. CASVS. Modo probat Gratianus quòd non licet tertio super eodem negotio appellare.

Sautem.] CASVS. Quæritur fuit vtrum ei qui bis appellauit super eodem articulo, liceat super illo, tertio appellare. Et respondet quòd non: sed eligantur iudices de consensu partium, à quibus non prouocetur. Et quòd ita intelligi debeat cap. probat Gra. §. sequenti. qui per se patet. & l. sequen.

i ¶ *Si autem.*] pone casum §. ea. à iudicibus.

k ¶ *Vt ab ipsis.*] Si hæc dictio, vt, ponitur consecutiue, vt Gra. vult, tunc intelligas prout dixi §. ea. à iudicibus. sed si ponitur modaliter, nihil est hic iuris: quia taliter bene possunt eligi iudices, vt non liceat prouocari. vt C. de tempo. appel. l. vltima.

l ¶ *Eademque.*] Argu. contra aduocatos: quia eadem causa dicitur appellationis cum principali. sic §. e. si episcopus. & 16. dist. habeo. Arg. contra. 6. q. 4. Ostius. Sol. eadẽ est causa, id est negotium: sed non est idem iudicium: quia alij sunt iudices. Ioan. & pronũtiant appellationẽ iustam vel iniustam, vt §. ead. §. vltim. sed in priori causa pronuntiatur de ipso principali. & hoc notaui in quæstionibus meis. B.

c

IQVIS. CASVS. Tria dicuntur in hac lege. Primum est, q̃ in vna causa & super eodem articulo non licet tertio prouocare. Secundum est, quòd sententia præfecti prætorio retractari nõ potest. Tertium est, quòd si in causa in qua secundo appellatum est, datus fuit iudex delegatus: licet ab eo appellari non possit, recusari tamen potest ante litcontest. & implorari audientia delegantis.

m ¶ *Tertio in eadem.*] Ergo qui bis appellauit, non auditur tertio appellans. hoc ideo, quia præsumitur quòd toties iuste condemnatus sit, quod facere potest, vt infra ea. appellatore. Vel intellige quando idẽ qui appellauit, impetrauit iudicem illum: quia eum potest recusare propter nouam causam superuenientem, vt extra de offi. delega. insinuante.

n ¶ *Super eisdem.*] §. ea. omnes. in prin.

o ¶ *Arbitro.*] id est, iudice delegato [d]. Vel intellige de arbitro coram quo probanda est causa recusationis.

p ¶ *Qui eum dedit.*] Per hoc patet, quòd cum delegatus recusatur, & recusatio sit probata, statim euanescunt litteræ, & remittitur negotium ad delegantem. sed si ordinarius recusatur, tunc tenet illud quod est in illa constitutione speciali. extra ead. ad hæc 1. & j. 11. quæst. 1. peruenit. Ioan.

q ¶ *Litis contestationem.*] quia est dilatoria exceptio, vt 3. quæst. 6. §. exceptio. sic 3. quæst. 5. quòd suspecti. de hoc dicemus j. 3. quæst. 3. §. offeratur. Et sic patet quòd in causa appellationis est lis contestanda. extra de testa. Raynaldus. ergo & libellus est porrigendus: tamen aliter fit de consuetudine Ioan. Certe immo de cõsuetudine porrigitur libellus talis: Peto sententiam confirmari vel infirmari latam inter me & talem. B.

r ¶ *Innocare.*] & istum recusare.

CVM AVTEM. CASVS. Dicit Gratianus quòd causa status vel criminalis si appellatum fuerit, non agitur per procuratorem. Et hoc probatur sequenti ca. cuius casus planus est. H. tamen intellexit idem ante appellationem, vt dicit in summa.

s ¶ *I quando in causa capitali.*] j. 5. q. 3. in criminalibus.

t ¶ *Status.*] In causa status non constituitur procurator, nisi ille qui constituit, sit in possessione libertatis, vt 54. distin. frequens. & C. de asser. tol. l. 1. in prin.

v ¶ *Per exploratores.*] i. procuratores. sed in causa appellationis in his casibus admittitur procurator etiam in causa criminali e, & in causa status, vt ff. de appel. non tantum. & ff. de libe. cau. l. 1. vbi filius pro patre, & econuerso, potest appellare, etiam ipsis inuitis: quia interest filiorum parentes habere liberos, & econuerso, vt ibi.

v ¶ *Per exploratores.*] Regulare est, quòd per procuratorem non agitur de crimine: sed fallit de crimine iniuriarum, vt j. quæst. 9. §. nisi. Item quis se excusare potest de crimine conuentus & accusatus per procuratorem. 5. quæst. 3. reos. Item excipere. extra de accusa. veniens. & c. super his. Item in leuibus criminibus. ff. de accus. leuia. Item si crimen non excedit pœnam relegationis, vt ff. an per alium causæ appellationis exerceri possint. l. 1. Item si agatur ad pecuniariam pœnam, licet infametur reus, vt in eadem lege. Item in crimine suspecti. ff. de procu. non solum. §. vltim. Item vbi quis alium vult accusare de ingratitudine. ff. de procura. sed & hæ. §. 1. Item in actione populari interuenit procurator ad defendendum, sed non ad agendum, vt ff. de popul. act. qui populari. Item secundum quosdam per nuntium potest agi in causa criminali, vt extra de rest. spol. litteras. Item cum causa non est pure criminalis, vt extra de procu. tuæ. Item per socium litis agitur in causa criminali; vt 3. q. 6. hæc quippe. & extra de do. & contu. cum dilecti. in princip. & 2. q. 5. statuit.

TEM-

Item ex concilio Mileuitano, c. 22.[1]

¶ Qui de episcoporum iudiciis queruntur, à vicinis episcopis audiantur, vel ab aliis ex consensu eorum adhibitis. C. XXXV.

PLacuit, vt presbyteri, diaconi, vel ceteri inferiores clerici in causis, quas habuerint, si de iudiciis episcoporum suorum questi fuerint [a], vicini [b] episcopi audiant, & inter eos quidquid est finiant, adhibiti ab eis ex consensu [c] episcoporum suorum. Quòd si & ab eis prouocandum putauerint, non prouocent, nisi ad Africana cõcilia [d], vel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putauerit appellandum, à nullo intra Africam in communione suscipiatur.

Nisi forte [e] *Romanam sedem appellauerint. Is autem qui appellauerit, ad eum, à quo appellauit, remitti non debet.*

Vnde in Sardicensi concilio, c. 7.

[e] ¶ Nisi forte.] *Hæc in antiquis codicibus scribuntur tamquam Gratiani verba. Et ad hanc sententiam demõstrandam affert sequens capitulum ex concilio Sardicensi.*

¶ De eodem. C. XXXVI.

SI quis episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum deiecerint; si appellauerit, qui deiectus fuerit, & cõfugerit ad beatissimum Romanæ ecclesiæ episcopum, & voluerit se [β] audiri, si iustum putauerit, vt [γ] reuocetur [e], vel renouetur examẽ, scribere episcopis dignetur his, qui in finitima [f], & propinqua [g] prouincia sunt, vt ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quòd [δ] si is, qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua mouerit episcopum Romanum, vt de latere suo presbyteros mittat, erit in potestate eius, & quid velit, & quid æstimet. Et si decreuerit mittendos esse, qui præsentes cum episcopis iudicent, vt etiam habeant auctoritatem [h] personæ illius, à quo destinati sunt; erit in eius arbitrio. Si vero crediderit sufficere episcopos [ε], vt negotio terminum imponant, faciat quod sapientissimo consilio suo iudicauerit.

β ¶ Se audiri.] *Græce est,* καὶ βούληται αὐτὸ διακοῦσαι *id est,* si Romanus episcopus voluerit ipsum audire.

γ ¶ Reuocetur, vel.] *Hæc absunt à concilio tam impresso, quàm manuscripto cum variis exemplaribus collato, & legitur tantummodo* renouetur; *quemadmodum Græce est,* ἀνανέωσαθῆ. *& sic refertur à Nicolao, & Iuone, sed ob glossam non sunt inducta.*

δ ¶ Quòd si is, qui rogat.] *Græce est,* ἐὰν δὲ τὶς ἀξιῶν καὶ πάλιν ἀκοῦσαι παρακαλέσει. *id est,* Si quis autẽ postulet, & rursus negotium suum audiri, *vt sit secunda appellatio, quæ etiam significatur in capite,* Gaudentius. *quod apud Græcos proxime antecedit huic capiti.*

ε ¶ Episcopos.] *Sequebatur in codicibus Gratiani, etiam in manuscriptis quemadmodum & apud Iuonem* comprouinciales; *quæ vox non est in concilio, neque apud Nicolaum. Græce legitur* καὶ ἀπόφασιν τῆ ἐπισκόπῳ. *id est,* & ipsius episcopi sententiam. *Balsamon tamẽ videtur legisse* τῶν ἐπισκόπων, *& primum interpretatur de episcopis prouincialibus, deinde de aliis.*

Arbitrarij [i] *tantum sunt, qui nullam legitimam potestatem acceperũt, à quibus appellari non licet; quia eis imputandum est, quòd sibi tales elegerunt. Si vero sententia eorum, à quibus appellatur, soluta fuerit* [ζ]*, nihil eis oberit; nisi forte vel inimicitia, vel pecunia deprauati iniustam probentur tulisse sententiam.*

Vnde in concilio Carthaginensi 3. cap. 10. legitur.

ζ ¶ Fuerit.] *Sequebatur in vulgatis,* per eum, ad quem appellatũ est: *quæ sunt expuncta; quia in vetustis codicibus nõ habẽtur.*

¶ Cum per appellationem sententiæ soluitur, non debet obesse ei, qui non iniquo animo iudicauit. C. XXXVII.

[η] HOc etiam placuit, vt à quibuscũque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, fuerit prouocatum; non eis obsit [k] quorum fuerit soluta sententia, si conuinci [l] non potuerint, vel iniquo † [m] animo iudicasse, vel aliqua cupiditate, aut gratia deprauati.

Quæritur autem de eo, à quo appellatur, an sit euocandus in testimonium apud eum, ad quem appellatur, super negotio, cuius cognitionem suscepit. De hoc ita statutum est in concilio Carthaginensi, 5. cap. 1. [5]

¶ Clericus non deuocetur in testimonium illius causæ, cuius primũ cognitionem suscepit. C. XXXVIII.

[6] STatutum † est, vt qui forte in ecclesia quãlibet causam

1 & Afric. c. 9...

11. q. 3. presbyteri.

Suffraganei quidoque sup lent defectũ archiepiscopi.

Nicol. in epist. ad Michaelem, quæ incipit [Proposueramus] & in epist. ad episcopos apud Conuinci num cõgregatos. Iuo p. 5. c. 27. conc. Afri. c. 101.

a 4. q. 3. testes. cau. 1. l. 6. c. 1. ff. c. Romanus. cui Ioannis. Iudex infamis & de creditur. vel cognitori, vel procuratori.

b al. ecclesiastico cum subditis vrbanis

i Vt, dupliciter ponitur.

Appellationis causa non est ad iudicem à quo, remittenda.

2 Id est, pars. extra de app. interposita §. 2. nisi pars appellata petet. quòd appellans instruendus, & cum suis muniendus ad sedem Apostolicam accederet, vt lib. 6. ea. tit. cordi secundũ Iuno.

Adde pro hoc tex. in l. deferre. §. iidẽ decreuerunt. & ibi Bart. & glo. ff. de iure fisci. no. Inn. & moder. in cap. 2. de arbi.

c Q. veneream lis est. & incipit, quæritur vtrũ in causa appellationis. vbi dicitur q̃ in causa appellationis iterũ effet iudex. andum. extra de appellationibus. Archi.

aliquid facere ex officio.

4 Inno. cap. 36. Paul. c. 19. ¶ Iudex male iudicando peccat.

† [inimicitia] vtra lectio.

b Adde per Doc. de hac materia in l. argentarius. ff. eo. cõgru. ff. de eden. & quæ no. in c. 1. de re iud. lib. 6.

5 Extra Arbitr. cap. 16.

6 Inno. c. 2. 30. ¶ al. Statutum dum origi.

TEMPVS. CASVS. Modo ostendit, quòd annus vel biennium datur ad prosequendam appellationem. & hoc probatur l. sequenti.

EI qui appellat.] CASVS. Quæritum fuit intra quod tempus debeat quis appellationem suam prosequi. Et certe respondetur quòd intra annum, & iusta causa interueniente dabitur ei biennium. Sed si infra hoc tempus suam appellationem non fuerit prosecutus solus vel cum aduersario, rata manet sententia.

a ¶ *Alius.*] Idem beneficiū dant antiquæ decre. vt extra de appellatio. ex ratione. & c. cum sit Romana. Similiter nouæ. extra eo. constitutus. hoc tamen tempus iudex potest arctare. extra eod. reprehensibilis. & c. cum sit Romana. licet sit argu. contra ff. de re iud. l. 4. §. si quis. vbi dicitur quòd iudex beneficiū legis nō potest diminuere.

ADDITIO. De hoc dic vt not. in prædictis cap. cum sit Romana.

b ¶ *Annus.*] ‖ Si appellatur ad alium quàm ad principem, tunc videntur sex menses dandi. Item si appellatur à delegato qui non recipit appellationem, dantur tres menses. C. de temp. appe. l. 2. §. quòd si secundum. si à pedaneis iudicibus, tunc duo menses, in authen. de iud. §. audiant ergo. colla. 6.

c ¶ *Manet.*] quia fingitur non prouocasse, vt C. de temp. app. l. vlt. circa fin. fuit tamen extincta sententia per appellationem, vt ff. ad Turpil. l. 1. in fin. sed ante sententiam appellans si non prosequatur appellationem, stabit iudicio eius à quo appellauit. extra eo. personas. nec post auditur appellans, vt extra eo. reprehensibilis. & c. consuluit. & c. personas. Ioan. nisi iterum grauetur, vt extra eo. vt debitus. & c. directe. B.

APPELLATORE. CASVS. Dicitur in hac lege, quòd si appellator non prosequatur intra biennium, victor in vltimo mense debet adire iudicem: & requisito reo, siue inueniatur siue non, procedatur in causa, absente omnino in expensis condemnando. Si vero neuter adiuerit iudicem intra biennium, rata manet sententia.

d ¶ *Vnus mensis.*] Hic habes quòd victor potest præuenire legalem terminum appellationis per mensem, vt C. de temp. appel. l. vlt. §. in his autem casibus. sed victa pars potest quattuor diebus præuenire, vt ea. l. §. præced. ‖ Et no. quòd triplex est terminus appellationis. quandoque statuitur terminus ad iter arripiendum, vt extra de sen. & re iud. cum ex causa. extra de ap. peruenit. quandoque statuitur terminus ad præsentandum se a iudici appellationis, vt extra eo. cum sit. & c. significauit. tertius terminus est qui statuitur à lege, scilicet annus vel biennium: & intra illum debet esse finita causa appellationis, vt hic, & C. de tem. ap. l. nemo. & l. vlt. circa medium: & in auth. de ap. circa medium. coll. 8. Hoc autem scias, q̄ terminum statutum ab homine nō potest altera pars præuenire, vt extra eo. sæpe. sed terminū legalem potest præuenire, cum modicum superest de tempore, vt hic dicitur, & extra eo. oblatæ. Secundum legem antiquam potérat & debebat elapsa medietate termini legalis victor se exhibere iudici appellationis, vt C. de temp. ap. nemo. sed tamen (vt patet ex illa decre. oblatæ.) quandoque ante terminum potest altera pars prosequi causam appellationis, dum tamen altera pars non præueniat diligentiam alterius. argum. 16. quæst. 3. placuit 2. & extra de ap. vt debitus.

e ¶ *Inuento.*] ‖ Hic patet q̄ etiam in causa ap. partes sunt citandæ b. si tamen altera pars non venerit, iudex ea absente potest procedere, vt hic dicitur: quia priuilegium eius est qui de ap. cognoscit, quòd possit vna parte absente litem audire, vt C. de temp. ap. l. vlt. §. pe. Si tamen absens probat iustam causam absentiæ, bene retractatur quod factum est, vt extra de sen. & re iud. cum Bertholdus.

f ¶ *Omni casu.*] i. siue vincat, siue vincatur, vt extra de ap. reprehēsibilis. & c. sæpe. & C. de iud. properandum. §. si autem. & 3. q. 3. libellum.

SED LIS. Casus istius legis habetur ē. ea. c. anteriorum. §. ad hoc.

SI VERO. CASVS. Modo ostendit Grat. q̄ quilibet potest suæ appellationi renuntiare, etiam si libellos appellatorios receperit, & hoc probat lex sequens, quæ satis plana est: & per te casum formabis.

Tempus autem exequendæ appellationis annus est; vel si iusta causa interceſſerit, biennium.

Vnde in Authenticis constit. II. *collatione* 5. ¹ *legitur.*

¶ De eodem. C. XLI.

EI, qui appellat, impetitur annus, intra quem, secūdum se, communiter cū aduersario litem exequatur; aut, si iusta causa interceſſerit, alius a annus b indulgeatur: quo transacto, lite non completa, rata manet c sententia ¶ Appellatore cessante, cum vnus mensis d supereſt ex biennio, licet victorii ingredi, vt reus quæratur: quo siue inuento e, siue non, suas afferat allegationes; & vel confirmetur, vel rescindatur sententia, omni casu † absente expensis, † condemnando secundum tempora fatalium dierum. Neutro vero concurrente post secundum fatalem permaneat sententia rata. *Constitutione secunda in collatione quarta.*

¶ ² Sed lis, quæ sperātur in cōsistorium principis inferri, absque dāno moræ manet intacta, donec ipse faciat eam introduci, & à proceribus secundum morem dirimi.

Si vero is, qui appellauit, pœnitentia ductus g *ab appellatione deſiſtere voluerit, non prohibetur: ſicut in* 7. *lib. Codicis, tit. de appellationibus lib.* 28. *Impp. Archadius, & Honorius ſtatuiſſe leguntur.* ¶ *Si* h *quis libellos appellatorios ingeſſerit; ſciat ſe habere licentiam arbitrium commutandi* h, *& ſuos libellos recuperandi: ne iuſtæ pœnitudinis humanitas amputetur.* ¶ *Eſt autem, quando appellationem interponi non eſt neceſſe. In eodem nāque libro, & eodem titulo. l.* 27. *ijdē Impp. decreuerunt.* ¶ *Nominationes vero libellis, vel edictis factæ citra concilium † publicum* i *non valent, de quibus nec appellare* k *neceſſe eſt; ſi ſolennitas deeſt.*

§ *Diffinitiua* l 3 *quoque ſententia, quæ condemnationem, vel abſolutionem non continet, pro nulla habetur.* ¶ *Item ſententia citra ſolitum ordinem* m *iudiciorum à præſide prolata, auctoritatem rei iudicatæ non obtinet.* ¶ *Item ſi ſententia lata fuerit contra res prius iudicatas* n, *à quibus prouocatum non eſt; ſententiæ auctoritatem non obtinebit, & ideo appellare non eſt neceſſe.* ¶ 4 *Item ſi ſententia*

g ¶ *Pœnitentia.*] ff. de dona. qui saxum. ff. de repu. si pœnituit. ff. locati. l. si in lege. §. penul. ff. de in ius voc. quamuis. ff. de mino. quòd si minor. §. Scæuola.

g ¶ *Pœnitentia ductus.*] Intellige si pœnitet cum adhuc nihil interest aduersarij. ff. de cond. ob cau. si pecuniam. potest tamen iterum appellare c. extra de ap. directe.

h ¶ *Commutandi.*] Sic extra de ap. cap. directe. quod tamen verum est re adhuc integra: quia si aduersarius iam recesisset, non posset iste mutare confilium in iniuriam alterius ff. de reg. iur. nemo.

EST AVTEM. CASVS. Supra dictum est, quòd licite quis appellat. Nunc ostendit in quibus casibus non exigitur appellatio.

NOMINATIONES. CASVS. Aliquis nominatur ad aliquam dignitatem præter publicum concilium. dicitur hic q̄ talis nominatio non valet, nec ab ea necessitas est appellare.

i ¶ *Publicum.*] Et cleri & populi, vt 24. distinct. episcopus. etiam absentibus ad xij. dietas vocatis, vt extra de elect. cum inter. si sine periculo possunt vocari, vt extra de elec. quod sicut. Hodie qui non potest interesse, hoc iurabit d, & sic potest cōmittere vices suas alicui de ecclesia sua, vt extra de elect. quia propter. De hac materia notatur 7. q. 1. factus est, & vocabuntur qui sunt in prouincia, vt extra eo. coram. Hodie ſtatur consuetudini. extra de elect. in Genesi. Item patet hic q̄ licet omnes canonici elegerint aliquē seorsum non conuocato concilio, q̄ electio non valet. 63. dist. c. 1.

k ¶ *Appellare.*] Appellatio tamen tuetur electionem minus benefactam, vt extra de elect. considerauimus.

DIFFINITIVA. Hæc est 8. pars, in qua ponit xx. casus diuersos. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicitur hic, q̄ sententia quæ absolutionem vel condemnationem non continet, nulla est ipso iure. Idem dicitur de sententia lata contra solitum ordinem iudiciorum. Idem dicitur de sententia lata contra sententiam à qua non fuit appellatum: nec in his casibus appellatio necessaria est.

l ¶ *Diffinitiua.*] ‖ Diffinitiua sententia est, quæ finem imponit negotio. ff. de arb. qualem. & 11. quæst. 3. summopere. alia omnis est interlocutoria. sufficit tamen proferre verba, quæ habent vim condemnationis vel absolutionis, vt extra de ver. si. in his. & ff. de arb. quid tamen. §. si arbiter. Item si cōtinet condemnationem, sed tamen incertam, non valet, vt si iudex præcipiat solui debitum, vt C. de sent. quæ sine certa quantitate profertur. per totum. quandoque etiam tenet sententia, licet non contineat condemnationem vel absolutionem, vt in sententia sub conditione lata, vt ē. ea. biduum.

m ¶ *Citra ſolitum ordinem.*] scilicet generalem. nam si primum sententiam fuerat de proprietate quàm de possessione: licet hoc fieri non debuerit, tamen nisi appelletur, sententia tenet. C. de ap. l. 1. T.

n ¶ *Iudicatas.*] ‖ nisi in causa matrimoniali. 25. q. 9. §. quia ergo. Et in crimine falsi. C. de fal. l. querela. Et vbi negatur iudicatum. ff. quæ sententiæ sine ap. re. l. 1. in prin. Et cum dolo omisit exceptionem quæ competebat ex prima sententia, vt extra de sen. & re. iu. inter. quæ huic legi videtur contraria. sed dec. intelligo e cū aliquis ex certa scientia & ex dolo omisit exceptionē, volens decipere aduersarium. arg. ff. ad Vell. si decipienti. hæc autem lex loquitur cū ex ignorātia omisit exceptionem rei iudicatæ: vel etiam si ex certa scientia omisit. sed ideo omisit, quia non poterat eā tunc tēporis probare. hoc enim nō præiudicat, vt ff. e. q. 7. plerūque. Item fallit ff. de iureiur. admonēdi. vbi retractatur prior sententia propter periurium. Io. Ego intelligo decr. inter cum prima sententia non valebat, vt ibi dicitur: quod poterat esse ex multis causis. li.

ITEM SI SENTENTIA. CASVS. Dicitur hic, q̄ si sententia lata fuerit contra ius scriptum, nulla est ipso iure, nec ab ea necesse est appellari: veluti si pronuntietur defunctum fuisse minorem xiiij. an. & rite testamentum fecisse. Si autem fertur sententia contra ius litigatoris, tūc est appellatio necessaria: veluti si pronuntietur minorem xiiij. an. annum impleuisse. & rite testamentum fecisse.

a ¶ *Contra*

a ¶ *Contra ius.*] nisi iudex æstimet leges illas non iuuare causam: vt ff. de re iud. cum prolatis. M. Sed hoc est falsum: quia error iudicis non debet excusare sententiam: vt ff. quæ sententiæ sine appellat. re. l. 1. in princ. & illa lex, cum prolatis, loquitur quando contra ius litigatoris sententiarum fuerit. ‖ Et sic patet quòd sententia lata contra ius litigatoris quantum ad litigatores transit in rē iudicatā: vt hic, & extra de sen. & re iud. cum inter. in fi.

ITEM SI PLVRES. CASVS. Si plures iudices dati sunt, & vnus tātum pronūtiauerit, nulla est sententia ipso iure: nec exigitur appellatio ipso iure. Item si iudex punit aliquem vltra modū sibi à lege præfixum, pœnam maiorē quàm debeat irrogando, talis sententia non valet: nec ab eo appellari oportet.

b ¶ *Iudices.*] Sitne iudices sint ordinarij, siue delegati, siue arbitri, & omnes sint præsentes: q̄d quid maior pars statuit, illud tenet: vt 65. dist. c. 1. & 2. & ff. de re iud. duo ex tribus. & ff. de arbitris, item si. §. vlt. & l. diē. §. si plures. nisi in solo casu quem habes. extra de rescrip. pastoralis. ‖ Sed si impari numero dissentiant, tunc si sint arbitri, neutra sententiarū tenet: vt ff. de arb. diē. §. si plures. & tūc iudex ordinarius coget arbitros aliquam personam eligere, cui' auctoritati sterur: vt ff. de arb. item si. §. principaliter. In delegatis autē iudicibus tenet vtriusque sententia, sed suspenditur quousq; altera cōfirmetur à superiore. ff. de re iud. duo iudices. nisi velit dicere aliud esse in delegatis à principe a, vt C. de ap. in offerendis. vbi dicitur, quòd si dissentiunt, eligant tertium. In ordinariis vero si dissentiant in pari numero, tenet sententia pro reo lata, nisi in causa liberali, vt extra de prob. ex litteris. ff. de re iud. inter pares. similiter tenet sententia lata pro testamento. ff. de inof. testa. si pars. Tertius casus pro matrimonio: vt 33. q. 1. si quis acceperit. & extra de præsump. illud. Quartus in dote, extra de sententia & re iud. cap. si. vnde versus.

Stat teſtamentum. libertas, coniugium, dos.
Si ſunt æquales qui producuntur vtrinque.

Et hæc quæ supra dixi, vera sunt, quando omnes iudices sunt præsentes. si autem quis abest, & non per contumaciam, sententia aliorum nulla est: vt hic, & ff. de arb. itē si. §. vlt. & l. seq. & extra de offic. deleg. quamuis. & cap. causam. Io. & ponit hodie dec. totam hanc distinctionem de sentent. & re iud. cap. vlt. B.

c ¶ *Item cum certa.*] Quidam enim iudices possunt punire vsque ad duos aureos: quidam plus: vt C. de mo. mul. illustres. & l. seq. & tamen propter inopiam condemnati potest iudex sententiam moderari b, vt ff. de offi. præsi. illicitas. §. pen. & 23. q. 5. c. 1. & C. eod. eos. in fi. Sed numquid vsque ad modum legitimum valet? non. arg. ff. fa. ercisc. in hoc iudicio. arg. contra. C. de do. fancimus. & extra de præben. dilectus. 1. & cap. nisi. & 12. quæst. 2. si quos.

VENALES. CASVS. Venales sententiæ, quæ à corruptis iudicibus proferuntur, nullæ sunt ipso iure. Similiter si aliquis nominatus est ad honorem decurionatus, qui esse non poterat propter infirmitatem ætatis, puta quia minor erat xv. annis, vel forte minus grandæuus: citra appellationem si probauerit se inhabilem, excusatur.

d C *Venales.*] Sed si arbiter tulit sententiam per gratiam, tenet: sed datur doli exceptio. C. de arb. l. 3. ff. ad Trēb. seruo. §. cum prætor. sed si corruptus tulerit, nulla est sententia: vt hic, & C. si ex fal. all. l. vlt.

SVNT ETIAM QVORVM. CASVS. Modo ostenditur, qui non admittuntur ad appellandum: & numerantur hic vij. personæ, quæ appellare non possunt: scilicet contumax: homicida: veneficus: maleficus: adulter: raptor publicus fur: similiter conuictus testibus, & confessus suum scelus non auditur appellans. Si autem conuictus fit, & non cōfessus, vel cōfessus metu tormētorum, auditur appellans. Et sunt hæc omnia C. quorum ap. non reci. l. 2. hæc autem verba, & hoc in notoriis. in occultis autē, sunt verba Gratiani: postea quæ sequuntur, verba legis.

e ¶ *Per contumaciam.*] sic ff. 24. q. 3. de illicita. nisi veniant iudice sedente pro tribunali. ff. de in integ. rest. diuus. Item bene audietur appellatio contumacis qui præsens est: vt ff. de appellatio. creditor. §. missus.

f ¶ *Summatim.*] id est, semiplene inquiret iudex de negotio cum aduersarius absit. ‖ non enim statim absente aduersario mittet præsentem in possessionē: sed faciet ipsum iurare q̄ credebat se iuste litigare: & sic intelligitur quod est extra vt lite non cont. quoniam frequenter in fi.

NVLLVS. Verba legis. C quorum appellat. non rec. l. 2.

g ¶ *Veneficorū.*] idem est in aliis: vt extra de spon. ex litteris. 2.

h ¶ *Et hoc in notoriis.*] Illud de suo ponit Gratianus, & male. ‖ in notoriis enim non est opus testibus, supra ead. q. 1. de manifesta. nec in notoriis appellari potest: vt extra eod. cum sit. & cap. penult. Si ergo hęc duo, cōuictio & cōfessio concurrunt, non auditur appellans: quia sola confessio in criminali nō nocet, nec etiam in ciuili secundum quosdā quin possit appellari. ff. de cōfes. cum fideicōmissum. sed contra, sup. ead. quicumque.

i ¶ *Formidine tormentorum territus.*] infra 15. quæst. 6. cap. 1.

NVLLI. CASVS. Officialis præsidis prouinciæ vel alterius præsidētis in administratione vel officio suo deliquit: de quo postea conuictus & condēnatus à proprio iudice volebat appellare. Quærit an possit? & certe dicitur quòd non potest: si tamen condemnatus esset in causa ciuili super patrimonio suo, bene admitteretur ad appellandum.

k ¶ *Officialium.*] vt executori, vel tabellioni quando delinquunt circa fu am administrationem: quia præsumitur, quòd iudicem offenderint: & quia non præsumitur quòd iudex injuste contra eum aliquid faciat. Item quia non potest abesse à curia.

CVOTIES. CASVS. Ponuntur hic quattuor casus, in quibus non appellatur, scilicet cum ratio computationis postulatur à procuratore fisci: vel cum petitur tributum: aut cum debitum publicum, i. fisci; vel priuatum, i. Cæsaris, de quo aliquis est euidenter cōuictus, flagitatur.

l ¶ *Quoties etiam fiscalis.*] id est, quoties ab aliquo ratio administrationis requiritur: & intellige quando euidens est tributum: alioquin secus: vt C. de ap. quoniam nonnulli. ‖ Patet ergo quòd in tributis non appellatur: ergo nec in decimis: cum decimæ sint tributa egentium animarum: vt 16. q. 1. decimæ. & est expressum extra de deci. tua. in fin.

m ¶ *Calculi.*] id est, computationis.

n ¶ *Publici.*] id est, fisci.

o ¶ *Priuati.*] id est, de proprio patrimonio Imperatoris: quod respectu fiscalium priuatum dicitur.

p ¶ *Et.*] pro, id est.

AB EXECVTORE. CASVS. Iudex mandat officiali suo vel alij vt mandetur sententia executioni. Quæritur vtrum à tali executore sit appellandum? Et certe dicitur quòd non, nisi modum in exequendo excedat. Similiter si aliquis appellat ne testamētum aperiatur, vel ne heredes scripti mittantur in possessione, non auditur: & appellator & iudex qui recipit talem appellationem, puniuntur in xx. libris argenti.

q ¶ *Non potest.*] ‖ Distingue tamen: quia aut executor habet meram executionem, aut mistam. Si meram, non appellatur ab eo nisi mandati fines excedat, vt hic dicitur: & si suspectus est, non appellatur ab eo, vt extra de appel. nouit. nisi obiiciatur crimen falsi coram eo: tunc enim supersedebit executioni: vt extra de crimine falsi, super eod. & C. si ex falsis instru. iudicati, & de tali executore loquitur lex C. de executione rei iud. si vt proponis. & extra de sententia & re iud. de cetero. Quandoque dicitur executor, qui habet mistam executionem: & talis potest recusari propter suspicionem. extra de offic. deleg. super quæstionum. §. si vero. de tali loquitur 25. quæst. 2. & si non cognitio. & talis executor audiet & admittet exceptiones rationabiles, quantumcumque absolute ei scribatur: vt extra de offic. deleg. ex parte. & extra de ætat.

& qual.cap.eam te.& extra de rescriptis,cum adeo. Item licet. mistus sit executor,non potest appellari à grauamine vel iniuria [a],vt C.de ap. si quis. Item videtur quòd differenda sit executio si incontinenti volo probare sententiam iniustam: vt extra de test. veniens 2.& ff. de iud. si prætor.De hac materia plene inuenies 25.q.2.& si non cognitio.

a ¶ *Defuncti.*] arg.contra.extra de ap.qua fronte.in parte decisa. sed ibi debitum erat liquidum: vnde ibi valebat appellatio ne corpus sepeliretur ante satisfactionem.

b ¶ *Patuerit.* Nota,q̃ dicit,patuerit: ex hoc est arg.quòd satis est pro illo qui intentauit possessorium,quòd aliquâ præsumptionem pro se habeat, licet non perfecte probet.

c ¶ *Possessionem.*] quia ibi non auditur appellãs, vel aliqua exceptio, nisi prius fiãt missio in possessionem:vt C.de edict. diui Hadrian.tol.l.2.

d ¶ *Ignauam.*] ‖ nota iudicem puniri,qui recipit friuolas appellatiões.

DE POSSESSIONE. CASVS. Si pronuntiatum fuit de aliquo mittẽdo in possessionem causa restitutionis, vel alia de causa, appellari nõ debet: & si fuerit appellatum,nihilominus mandabitur sniа executioni.

e ¶ *Momento.*] i. de momẽtanea possessione. ‖ momentaneam possessionem vocat illam quæ restituitur ei qui spoliatus est, & vocatur momentanea, quia apta est per momentum durare, si aduersarius in momento probet de proprietate.Ioan.

f ¶ *Effectũ.*] secundum canones tamẽ appellatur à momẽtaneæ possessionis sententia: vt extra de testi. significauerunt. vbi ab interlocutoria intra x. dies est appellandum,extra de elec.cum dilectus. extra de appel.super eo 2.& extra de resti.spo.ex conquestione,

QVANDOQVE. CASVS. Dicitur in hac lege, quòd si plures super eadem re vna sententia condemnentur, & omnes appellauerint:vno tãtum illorum prosequente appellationem & obtinente, prodest omnibus.Idem est si vnus illorum tantum prosequitur appellationem, & obtinet. Nam si appellatio iusta pronuntietur, victoria vnius prodest omnibus. Si autem aliquis illorum qui est minor xxv. annis, fuerit restitutus ratione minoris ætatis: hoc non prodest maiori qui non appellauit,& qui cum minore simul fuerat condemnatus.

g ¶ *Quo casu.*] vt in duobus reis debendi.

h ¶ *Ad alios pertinebit.*] vt suprà e.q.5.statuit.& c.interrogatum.

i ¶ *Aetatis.*] nisi sint connexa.ff.de minoribus,etiam.& l.tutor. & ff. quemadmodum seruitus amit.si communem.

IVDICIBVS. CASVS. Dicitur hic, quòd officium est iudicis ordinarij appellationem recipere, & intra xxx. dies à tempore sententiæ computandos gesta causæ litigatoribus præbere vnà cum relatione. Idem dicitur in iudice delegato. Et dicitur relatio ipsi apostoli quibus iudex eximit appellantem à sua iurisdictione:vel responsiones vtriusque partis. Dicitur etiam quòd si litigator statim post sententiam voluerit appellare,hoc potest facere viua voce,& sine scriptis: & hoc tam in ciuili negotio quàm in criminali.

k ¶ *Gesta.*] id est,allegationes.C. de rela.l.2.

l ¶ *Relatione.*] id est,responsionibus partium.

m ¶ *Præstari.*] etiam non appetentibus.C.de ap.eos.in fi.§.1.

AB EO. CASVS. Dicitur hic, quòd à iudice appellationis non debet remitti causa ad iudicem à quo fuerit appellatum: cum iudex appellationis pronuntiare debeat appellationem esse iustam vel iniustam, quod vix faceret iudex à quo appellatur.

n ¶ *Pronuntiare.*] Etiam ex nouis vt C.de tempor.appel.per hanc.C.de ap.eos §.1. nouas enim causas appellationis potest audire iudex: vt extra de app. consuetudinis. in fin. ff. de app. scio in fi.

n ¶ *Pronuntiare.*] ‖ Pone ergo quòd alicui sit commissa causa iudex ille pronuntiat appellationem iustam, numquid incipiet de nouo cognoscere de principali negotio? hæc lex videtur velle quòd non. sed quòd possit,est arg. extra de testa.Raynutius.in fi.& C.de re.cre. generaliter.§.fin autem.in fi.& in authen.de san.epis.§. si quis contra aliquem. coll.9.& extra de app.vt debitus. in fi.

Si[a] testamento scripta reseretur, vel ne ij,quos scriptos patuerit[b] heredes, in possessionem[c] mittantur,& is,cuius de ea re notio erit, appellationem receperit:& iudex,quitam ignauam[d] conniuentiam adhibuerit, & litigator, qui tam importune appellauerit, viginti libris argenti mulctentur.

¶ [1] *De possessione etiam,& eius momento,[e] si causa dicatur(quæ sententia interlocutoria appellatur)quamuis prouocatio interposita fuerit; tamen lata sententia sortiatur effectum[f].*

¶ [2] *Quandoque vnam, & eandem plures simul reportant condemnationem; nec diuersitas factorum separationem accipit: quo casu[g] si omnes appellauerint, & vno ex his agente, eorum appellatio iusta pronũtiata fuerit; emolumentum victoriæ etiam ad alios[h] pertinebit. 3 Si autem vnus tantum appellauit, eiusque appellatio iusta pronuntiata est; ei quoque prodest, qui non appellauit. 4 Quod si ætatis[i] auxilio vnus contra sententiam restitutionem impetrauerit;maiori, qui suo iure non appellauit, hoc rescriptum non prodest. 5 Iudicibus autem non solum suscipiendæ appellationis necessitas videtur imposita; verum etiam xxx. dierum spatia ex die sententiæ definita sunt,intra quæ, gesta[k] vnà cum relatione[l] litigatoribus cõuenit præstari[m].* ¶ *Similiter arbiter appellationem suscipere,& relationem dare compellitur, si delegatus fuerit.* ¶ [6] *Litigatoribus vero copia est etiam non scriptis libellis illico voce appellare,cum res iudicata popoſcerit,tam in ciuilibus, quàm in criminalibus causis.* ¶ [7] *Ab eo autem, qui de appellatione cognoscit, non potest fieri recursus ad iudicem,à quo fuerit prouocatum. Quapropter remittendi litigatores ad prouincias remotam sibi occasionem,atque exclusam penitus intelligant; cum super omni causa interpositam prouocationem vel iniustam tantum liceat pronuntiare[n],vel iustam.* ¶ *Hæc omnia in vij. lib.Codicis inuenies à tit.de appellationibus vsque ad tit. ne liceat in vna eademque causa.*

7 Si quis libellos.] *Hinc vsque ad finem huius capitis varias leges Codicis Gratianus refert.quarum non retulit eadem omnino verba: sed quæ ad quæstionem suam facere iudicauit.*

QVÆSTIO VII.

1 ps *Quod vero[o] laici in accusatione episcoporum non sint audiendi, Euaristus Papa testatur dicens[8] episcopis per Aegyptũ,epist.2.*

¶Laici in episcoporum accusationem non sunt recipiendi. C. I.

9 NOn est à plebe, aut vulgarib[9] hominibus arguẽdus, vel accusandus episcopus, licet sit inordinatus: quia pro meritis[p] subditorum disponitur à Deo vita rectorum. *& infra.* ¶ Ideo ista dico, quia insidiator bona sæpissime solet conuertere in malum, & in electis ponit maculam.

Item Siluester Papa in epilogo concilij Romani.

a Ar. ad hoc ff. dict. nullus nuntiis. circa fi. lo. de Fan.

b ¶ *Patuerit.* Nota,q̃ dicit,patuerit: ex hoc est arg.quòd satis est pro illo qui intentauit possessorium,quòd aliquâ præsumptionem pro se habeat, licet non perfecte probet.

c ¶ *Possessionem.*] quia ibi non auditur appellãs, vel aliqua exceptio, nisi prius fiãt missio in possessionem:vt C.de edict. diui Hadrian.tol.l.2.

d ¶ *Ignauam.*] ‖ nota iudicem puniri,qui recipit friuolas appellatiões.

1 Le. un. C. si de momen. pos.

2 Le. v. C. si vn? ex pluribus. appel.

‖ Appellationes friuolas recipiens punitur.

3 Le. 2. eo.tit.

4 Ibidem.

‖ Possessio momentanea.

5 Le. si appellationem, in fin. eod.

6 Le. litigator. eod.

e ¶ *Momento.*] i. de momẽtanea possessione. ‖ momentaneam possessionem vocat illam quæ restituitur ei qui spoliatus est, & vocatur momentanea, quia apta est per momentum durare, si aduersarius in momento probet de proprietate.Ioan.

f ¶ *Effectũ.*] secundum canones tamẽ appellatur à momẽtaneæ possessionis sententia: vt extra de testi. significauerunt. vbi ab interlocutoria intra x. dies est appellandum,extra de elec.cum dilectus. extra de appel.super eo 2.& extra de resti.spo.ex conquestione,

g ¶ *Quo casu.*] vt in duobus reis debendi.

h ¶ *Ad alios pertinebit.*] vt suprà e.q.5.statuit.& c.interrogatum.

i ¶ *Aetatis.*] nisi sint connexa.ff.de minoribus,etiam.& l.tutor. & ff. quemadmodum seruitus amit.si communem.

k ¶ *Gesta.*] id est,allegationes.C. de rela.l.2.

l ¶ *Relatione.*] id est,responsionibus partium.

m ¶ *Præstari.*] etiam non appetentibus.C.de ap.eos.in fi.§.1.

n ¶ *Pronuntiare.*] Etiam ex nouis vt C.de tempor.appel.per hanc.C.de ap.eos §.1. nouas enim causas appellationis potest audire iudex: vt extra de app. consuetudinis. in fin. ff. de app. scio in fi.

n ¶ *Pronuntiare.*] ‖ Pone ergo quòd alicui sit commissa causa iudex ille pronuntiat appellationem iustam, numquid incipiet de nouo cognoscere de principali negotio? hæc lex videtur velle quòd non. sed quòd possit,est arg. extra de testa.Raynutius.in fi.& C.de re.cre. generaliter.§.fin autem.in fi.& in authen.de san.epis.§. si quis contra aliquem. coll.9.& extra de app.vt debitus. in fi.

o ¶ *Quod vero.*] Hęc quęst.diuiditur in 7. partes. In prima parte probat per xij. auct.sanctorum patrum, q̃ laici clericos accusare non possunt:& quia sunt minores:& quia ad eundem ordinem promoueri nõ possunt:& quia eos non recipiunt in sua accusatione: & (quod est validius)quia oppido eis sunt infesti. Secunda ibi, *His auctoritatibus.* Tertia ibi, *Huic oppositioni.* Quarta ibi, *De his.* Quinta ibi, *Item penitentes.* Sexta ibi, *Item cum Balaam.* Septima ibi, *Item illud.* Ioannes de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 7.quęst.qua quæritur, an laici sint admittẽdi ad accusationem episcoporũ, vel clerici inferiores, vel monachi: & allegat G. pro vtraque parte. & primo quòd non admittãtur: & postea quòd admittantur, opi. plurer faciendo, & inferendo solutiones. Quid autem iuris sit de hoc, in summa huius q̃nis inuenietur.

8 Adde q̃ contrahitur ibi accusatio rem vt q̃ nitio, vt ibi iudicio. l. his accusationibus. C. de accusat. & Panor. Host. & Ioan. And. ibi.

p ¶ *Pro meritis.*] infra 8.quæst.1.audacter.& 6.quæst.1.ex merito.

2 Nullus

Causa II.

¶Laicus clericum non accuset. C. II.

1 NVllus laicus audeat clerico[a] crimen inferre.

Item Marcellinus Papa ad episcopos orientales, epist.2.

¶De eodem. C. III.

2 LAico non licet quemlibet clericum accusare.

Item Iulius Papa in decretis, c.36.

¶Anathematizatus sacerdotes accusare non potest. C. IIII.

IN sancta Nicæna synodo statutum est, vt nemo anathematizatus † b in nostra susciꝑiatur accusatione: nec illi qui nos in sua nolunt recipere querela, vel accusatione: cum nos super illos[c] sciamus à Domino constitutos, non illos super nos: & sicut maior non potest à minore iudicari, ita nec obligari † [d],quia rarum est omne, quod magnum[e] est. Portamus onera omnium,qui grauantur:quinimo hæc portat in nobis beatus Apostolus Petrus, cuius vice fungimur legatione, & cuius regula informamur, quatenus eius fulti auxilio ab omnibus nunc, & in perpetuum tueamur aduersis.

Item Eusebius ad episcopos Galliæ epist. I.

¶De eodem. C. V.

3 LAicos[f] non accusare episcopos[g] hactenus obseruatum,& cõstitutum est: quia eiusdem non sunt conuersationis, & oppido eis quidam infesti existũt, quippe cum vita eorum, & conuersatio debeat esse secreta, & à laicorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant,qui eorum castitatem, & grauitatem nolũt imitari, maxime cum nec hi eos in suis volũt recipere accusationibus.

Item Fabianus Papa ad episcopos Orientales,epist.2.

¶Nec clerici in accusatione laicorum, nec laici in accusatione clericorum sunt susciꝑiendi. C. VI.

4 SIcut sacerdotes, vel reliqui clerici à sæcularium laicorum excluduntur accusatione; ita illi ab istorum sunt excludendi, & alienandi criminatione:& sicut isti ab illis, ita illi ab istis non reciꝑiantur:quoniam sicut Domini sacerdotũ segregata debet esse conuersatio ab eorum conuersatione, ita & litigatio [h], quia seruum Domini non oportet litigare.

Item ex concilio Maguntino.

¶De eodem. C. VII.

5 DEcretum est, vt presbyteri suos plebeios† & accusare, & attestimoniare possint.

a Vel moniali. extra de accusatio.meminimus [a].

CASVS. Quærebat à Iulio Papa, vtrum excõmunicati vel laici possint clericũ accusare. Et respondet q̃ nõ admittũtur excõmunicati, nec laici: & hoc probat pluribus rationibus, Vna,quia non recipiũt clericos in suam accusationem: & quia clerici sunt ipsis maiores: & quia portant onera omnium: & funguntur vice Apostolorum.

b ¶ *Anathematizat[b].*] 7.3.q.4.nullus. hoc proprie est,vel id est,separatus à conuersatione clericorum: quia laicus. infra,ead. laici,& 24. q.3. certum.& 6. q. 1. illi qui. & cap. omnes.

c ¶ *Super illos.*] supra distinct.10. certum.& c. suscipitis.

d ¶ *Ita nec obligari.*] i.accusari.21.dif.inferior.

e ¶ *Quod magnum.*] 5.distinct. 93.legimus.Io.

Aicos.] CASVS. Dicitur hic q̃ laici non admittũtur ad accusationem clericorũ quatuor rationibus, quia nõ sunt eiusdem cõuersationis cum clericis, & quia sunt clericis inimici, & quia nolunt imitari grauitatem eorum: quia nolunt accipere clericos in suam accusationem.

f ¶ *Laicos.*] Certũ est, q̃ laicus prosequẽs propriam iniuriam admittitur ad accusationem clerici corã clerico iudice, vt extra de test.de cæteris. ‖ Nũquid ergo & eõuerso clericus admittitur ad accusationẽ laici corã laico iudice, si prosequatur suam iniuriam? Dicũt quidã q̃ non. nam vbi crimen irrogat pœnã sanguinis, clericus interesse non potest: vt 33. q. vlt. his à quibus. sed fi non irrogat pœnam sanguinis, bene potest. Alij dicũt [b] q̃ in nullo crimine clericus potest accusare laicũ.arg. 11.q.1. nullus quia nõ potest in crimine testari cõtra ipsum. 11.q.1.testimonium,& sic fallit regula, q̃ est 4.q.6. omnibus. agat ergo clericꝰ ciuiliter de crimine.

g ¶ *Non accusasse episcopos.*] in hoc cap.assignantur tres rõnes,quare laici nõ admittũtur cõtra clericos. quarta assignat. 3.e.q.1.c.1. quinta est, q̃ magnũ est q̃ clerici accusent ab eis, vũ debet esse ratum:vt 3.e.a.proxi.c.Io.

Icut.] CASVS. Sicut clerici remouent ab accusatione laicorũ; ita & laici remoueri debẽt ab accusatione clericorũ: q̃ sicut discreti & separati sunt laici à conuersatione clericorũ: sic ẽt debẽt esse clerici diuisi ab accusatione laicorũ.

h ¶ *Litigare.*] extra de syndi.cap.vno.

Acerdotes.] CASVS. In hoc ca.dr̃ q̃ quilibet inferior prælato suo obedire debet, etiã si ma lus sit,nisi erret in fide.

i ¶ *Agant.*] ‖ si prælati sunt hęretici vel excommunicati,vel non seruant canones, vel simoniaci, vel notorij fornicatores; tunc potest recedi ab eis ante sententiam. 19. dist. nulli. 16. quæst. vlt. sane. 32.distinct. nullus. in alio crimine ante sententiam [c] non est recedendum ab eis.8. quæst. 4. nonne. & 15.quæst.6.cap.vlt. Ioan. hoc corrigitur q̃ parte, extra de temp.ord.c.fi.B.

Valis cõdemnatio.] CASVS. Dicitur q̃libet obedire debet suo prælato, nec ei detrahere,& hoc probatur exẽplo Chã, qui maledictus fuit,q̃a non operuit pudendа patris sui. sed multo fortius essent maledicti q̃ patribus suis spiritualibus detrahunt, & contumelias inferunt.

k ¶ *Cham.*] 24. quæst. 3.sed qui.

l ¶ *Ampliori.*] argum. q̃uòd in eodem genere delicti plus peccamus erga patres spirituales [d] quã carnales:vt 30.quęst. 3.Dictaciũ.

PERSONAE CASVS. Ostensum est ꝑ. q̃ laici non admittuntur ad accusationẽ clericorum. modo ostendit q̃ clerici inferioris ordinis nõ admittuntur ad accusationem superioris, vsque ad §.his auctoritatibus.

Lericus.] CASVS. Quærebatur à Siluestro vtrũ minores clerici irregulares vel infames possunt accusare superiores,& certe respõdetur quòd nõ, nec contra eos testificari possunt. Alia cap. plana sunt.

m ¶ *Clericus.*] hoc ca. non tenet. Vel loquitur de his qui propter irregularitatem non possunt ad altiora promoueri, vt bigami, & corpore vitiati. aliàs esset contra omnem rationem: vt infra eadem lator. Et dic clericus,scilicet psalmista & ostiarius.

n *Maiorum.*] Hoc ca.similiter non tenet.

o ¶ *Impetatur.*] criminose, si de clericis intelligas.

Entẽtia Chã,&c.] ꝑ ¶ *Produnt.*] tales deponuntur 45. distinct. accusatores.

q ¶ *Ceu.*] id est,sicut.

a Tolet. provincialis. 21. ponit. 4. q. 1. capitul. ibi.

b Ibi l.1.c.151. Ant. l.3.c.24. Imp.l.c.364. Alb.dec. loquitur de laico inimico & socio. proba tur minor. & fam pro se. contrario probatur contrarium, vt ibi no.

c 11.q.1. clericum. §. nec laico.

d Anathema

e al. colligari

f Clericis. 8.q.4. Laicis. 11.q.1. Nullus.

g Clericis non recipiendis.

h Vt tit. & L. q̃ in nouis. c. 1. dicimus idẽ esse vbi vtrinque prosequitur. propria iniuria prosequens debet repelli corporaliter q̃ non permittitur. aduersaria, vt ibi tex. & ibi allega. com. & Bal. l. 4. Pol. l. 5. ti. 1. Imp l. 6. c. no. Bar. l. 4. c. 61.

i Tim. 2.

k Ber. l. 16. c. 7. & alibi frequen.

6 capit. I. 1. c. 139. in conc. Magũtino sub Arnulpho, c. 12.

‖ Peccamus plus erga patres spirituales quàm carnales.

d Dicit L. patres spirituales dicũtur ꝑ cerdotes. 6. q. 1. ver. hi. quidem. aliàs est. c. per se.

7 Pol. l. 5. tit. 1. Barc. l. 1. c. 151. Imo p. 5. c. 264.

8 Isto p. 5. cap. 245.

9 Isidorus l. 3. sent. c. 39.

10 ꝑ. ea. c. plerumque. Ant. l. 3. c. 37. Deuſsedit p. 3. Imo p. 5. c. 239. *Gen. 9.*

11 Et in 5. Synodo sub Symmacho & Greg. past. p. 3. c. 5.

Quæstio VII.

Si autem neglexerint, sui gradus periculo subiacebunt.

¶ *Caput hoc abest à plerisque antiquis exẽplaribus Gratiani,neque hic rectè collocatur: sed extat apud Burchardum, qui pro voce,*plebeios,*habet,*plebesanos.

Item Clemens ad Iacobum epistola prima.

¶Laici clericos accusare non debent. C. VIII.

SAcerdotes, & reliqui ecclesiæ ministri,omnesque plebes episcopos suos diligere debent, & eorum pręceptis obedire,etiam si ipsi aliter (quod absit) agant[i], nisi in fide errauerint.

In hoc, & sequenti capite non referuntur ipsa prorsus verba sanctti Clementis.

Item ad eumdem epistola secunda.

¶De eodem. C. IX.

QValis condemnatio eis imminеat, qui in patres peccant, scriptura diuina ostendit: Si enim Cham[k], quia non operuit pudẽda patris,maledictus est;multo ampliori[l] condemnatione digni sunt, qui patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.

Personæ inferiorum ordinum in superiorum accusationem recipiendæ non sunt.

Vnde Siluester Papa in epilogo concilij Romani[6].

¶Minores non debent accusare maiores. C. X.

7 CLericus[m] aduersus exorcistam,exorcista aduersus acolythũ, acolythus aduersus subdiaconum, subdiaconus aduersus diaconũ, diaconus aduersus presbyterum, presbyter aduersus episcopum accusationem dare, aut [α] testimonium ferre non valet.

α [6] Aut testimonium ferre.] *Hæc non sunt in originali, neque in aliis locis indicatis, ac totus etiam ordo in enumeratione est immutatus: ita enim in concilio, & apud ceteros.* Fecit hos gradus in gremio synodi, vt non presbyter aduersus episcopum, &c.

Item Zepherinus Papa ad episcopos Siciliæ,epistola prima.

¶De eodem. C. XI.

8 MAiorum[n] quispiam minorũ accusationibus nõ impetatur[o].

In originali, quemadmodum, & apud Iuonem est, nec summorum quispiam minorum accusationibus impetatur, aut dispereat.

Item Anacletus Papa,epistola 3.9

¶De eodem C. XII.

10 SEntentia Cham filij Noe damnantur,qui suorum doctorum,vel præpositorum culpam produnt[p], ceu[q] Cham,qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstrauit.

Item Eusebius Papa ad episcopos Alexandriæ. epist.2.[11]

i ¶ *Agant.*] ‖ si prælati sunt hęretici vel excommunicati,vel non seruant canones, vel simoniaci, vel notorij fornicatores; tunc potest recedi ab eis ante sententiam. 19. dist. nulli. 16. quæst. vlt. sane. 32.distinct. nullus. in alio crimine ante sententiam [c] non est recedendum ab eis.8. quæst. 4. nonne. & 15.quæst.6.cap.vlt. Ioan. hoc corrigitur q̃ parte, extra de temp.ord.c.fi.B.

Valis cõdemnatio.] CASVS. Dicitur q̃libet obedire debet suo prælato, nec ei detrahere,& hoc probatur exẽplo Chã, qui maledictus fuit,q̃a non operuit pudendа patris sui. sed multo fortius essent maledicti q̃ patribus suis spiritualibus detrahunt, & contumelias inferunt.

k ¶ *Cham.*] 24. quæst. 3.sed qui.

l ¶ *Ampliori.*] argum. q̃uòd in eodem genere delicti plus peccamus erga patres spirituales [d] quã carnales:vt 30.quęst. 3.Dictaciũ.

PERSONAE CASVS. Ostensum est ꝑ. q̃ laici non admittuntur ad accusationẽ clericorum. modo ostendit q̃ clerici inferioris ordinis nõ admittuntur ad accusationem superioris, vsque ad §.his auctoritatibus.

Lericus.] CASVS. Quærebatur à Siluestro vtrũ minores clerici irregulares vel infames possunt accusare superiores,& certe respõdetur quòd nõ, nec contra eos testificari possunt. Alia cap. plana sunt.

m ¶ *Clericus.*] hoc ca. non tenet. Vel loquitur de his qui propter irregularitatem non possunt ad altiora promoueri, vt bigami, & corpore vitiati. aliàs esset contra omnem rationem: vt infra eadem lator. Et dic clericus,scilicet psalmista & ostiarius.

n *Maiorum.*] Hoc ca.similiter non tenet.

o ¶ *Impetatur.*] criminose, si de clericis intelligas.

Entẽtia Chã,&c.] ꝑ ¶ *Produnt.*] tales deponuntur 45. distinct. accusatores.

q ¶ *Ceu.*] id est,sicut.

11 Et in 5. Synodo sub Symmacho & Greg. past. p. 3. c. 5.

a OVes.] ¶ Eum.] criminosè, si de clericis intelligas, dic, hoc cum prælatus eorum est bonæ opinionis.
b ¶ Oris.] id est, locutionis.
c. ¶ Gladio.] id est, lingua.
d ¶ Reprehendenda.] id est, reprehensibilia. infra. eadem. nos. fi. ne si contra. supra 21. distinct. nolite. j. 6. q. 1. oues.

HIS AVCTORITATIBVS. Hæc est 2. pars q. in qua vult probare, q laici si boni sunt, accusant clericos: sed huiusmodi allegatio superficialis est, quia aliter canones intelliguntur. hoc tamè probare nititur per ix. auctorit. Ioan. de Fan.

1 Pol. l. 5. tit. 1. Anſ. l. 3. c. 44. Bur. l. 1. c. 139. Iup p. 5. c. 258. Pan. l. 4. c. 39.

2 Concor. 1. in l. quêquam. & ibi doc. & bo. glos. C. de epi. & cle.

† Modo cõcludit G. ex supradictis q subditi laici vel clerici non accusant suos prælatos: sed dicit G. quòd hoc intelligendũ est de infamibus & criminosis, qui parati sunt reprehendere suos prælatos: & hoc probat per sequentia.

† al. tenet

e LAici.] ¶ Nolũt imitari.] Propter hoc verbũ inducit Grat. hoc c. Sed hic vacat ar. à contrario secũdum H. & Lau. vnde subaudi, maxime. Hic videas quod no. 81. dist. presbyter. in glo. cum capitur, &c. Archid.

Accusatio.] Casvs. Quæritum fuit ab Anacleto vtrum episcopi possint accusari à malis hominibus & sceleratis. Et certe respõdet q non, sed à bonis & fide dignis vel fidelibus sunt potius supportandi, & hoc probat exẽplo Domini qui per seipsum ementes & vendentes eiecit de templo. Et exẽplo etiam Domini ſecularis fortiter indignantis cum videt ſeruum ſuum ab aliquo alio iudicari: & hoc in prima parte. In ſecunda parte, dicitur, quòd ſi detractores quorumcumque grauiter puniũtur, multo fortius detractatores famulorum Dei. In tertia parte dicitur, quòd Apoſtoli, & eorũ ſucceſſores talia cõſiderantes ſtatuerunt, ne facile quis attentet accuſare vel lacerare prælatos, & ſi quis eos accuſare vel conuenire voluerit, primo eos charitatiue admoneat: quod ſi nõ fecerit, excõmunicetur. Secunda pars incipit ibi, *Et paulo poſt.* Tertia incipit ibi. *Hæc & alia.*

3 Deus dedit per 4. Anſ. l. 3. c. 3. Iuo p. 5. c. 238. Pan. l. 4. c. 58.

Ioan. 2.

f ¶ Suſpicionibus.] Suſpecti ab accuſatione & teſtimonio repelluntur. infra ead. teſtes 3. quæſt. 5. accuſatoribus.

g ¶ Sacerdotes.] id eſt, ſtmoniacos.

¶ Laicus etiam in exceptis criminibus non admittitur cõtra clericum.

h ¶ Aut prauæ vitæ.] ar. q nec etiã in excepto crimine laicus prauæ vitæ eſt admittendus contra clericum, quod verũ eſt, niſi prius clericus fuerit malæ famæ vel opinionis: vt ſupra e. q. 1. in primis. in fi. & extra de ſimon. licet Helv. &c. per tuas. vt dictum eſt ſupra in ſumma,

i ¶ Seruum ſuum.] Dñs eſt iudex in cauſa ſerui ſui: vt hic, & hoc de conſuetudine: aliàs falſum eſt, vt extra de fo. comp. cum contingat.

k ¶ Columna.] ſic & prohibet lex columnas cuiuſlibet domus tolli. vt ff. de leg. 1. l. cætera. C. de ædi. priua. l. 2.

¶ Oues paſtorem ſuum (niſi à fide exorbitauerit) non poſſunt accuſare. C. XIII.

1 OVes, quæ paſtori ſuo commiſſæ ſunt, cum 2 nec reprehendere (niſi à recta fide exorbitauerit) debent, nec vllatenus accuſare poſſunt 2: quia facta paſtorum oris b gladio c ferienda non ſunt, quamquam recte † reprehendenda d videantur.

His auctoritatibus probatur, quòd ſubditi, ſiue ſint laici, ſiue clerici, prælatos ſuos accuſare non poſſunt. Verum de criminoſis, & de infamibus hoc intelligendum eſt, qui vitam ſuorum prælatorum parati ſunt reprehendere, non imitari: quod ex verbis Anacleti datur intelligi, qui ait.

¶ Quare laici in accuſatione epiſcoporum non audiantur. C. XIIII.

LAici in accuſatione epiſcoporũ audiendi non ſunt; quia oppido eis quidam infeſti ſunt: & indignum eſt, vt ab eis accuſentur, qui eorum grauitatem nolunt imitari. e

¶ *Apud Anacletum, ex quo citatur, non extat. Eadem tamen fere verba habentur in epiſtola Euſebij. ſupra eadem c. laicos.*

Idem Anacletus ad epiſcopos Italiæ, epiſtola ſecunda.

¶ Sacerdotes nõ niſi à viris idoneis. & probatis accuſari poſſunt. C. XV.

3 ACcuſatio quoq; eorum, ſuper qua nos conſulere voluiſtis, non niſi ab idoneis, & probatiſſimis viris, qui & ſuſpicionibus f, & ſceleribus carent, fieri debet: quia Dominus ſacri ſui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis perſonis infamari noluit, nec calumniari permiſit: ſed ipſe proprio flagello peccantes ſacerdotes g à templo eiecit. Vnde liquet, quòd ſummi ſacerdotes, id eſt epiſcopi à Deo ſunt iudicandi, non ab humanis, aut prauæ vitæ h hominibus laceranda; ſed potius ab omnibus fidelibus portandi: ipſo Domino exemplum dante, quando per ſe ipſum, & non per alium vendentes, & ementes eiecit de templo. *& paulo poſt.* ¶ Nullus enim (vt reor) inuenitur inter nos, qui velit ſuum ſeruum i ab alio, quàm à ſe iudicari.

1 ¶ *Sed ſi quis.*] Hæc pars vſque ad finem loquitur de cauſis ciuilibus vel criminalibus ciuiliter propoſitis. nam hoc cap. de laicis loquitur. vnde nõ poteſt intelligi de criminalibus cauſis: quia in illis non auditur laicus contra clericum, etiam ſi præmoneret eum. hoc ideo dico, quia non concedo, quòd in accuſatione ſit præmittenda admonitio: vt extra

Quòd ſi præſumptum fuerit, aut multa ipſe indignatione irascitur, aut potius vltionem quærit ſuper eum. *& infra.* ¶ Vnde & Dominus per prophetam inquit [Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.] *& paulo poſt.* ¶ Si detractores quorumcumque grauiter iudicãtur, & in perditionis laqueũ cadunt; multo magis laceratores, & detractores, atque accuſatores memoratorum Dei famulorum, atque perſecutores dãnantur; & in barathrum (niſi ſe correxerint, & per eorum ſatisfactionem condignam egerint pœnitẽtiam) indubitãter cadunt †, & vindicibus flammis exuruntur. *& infra.* ¶ Hæc & alia periculoſa conſiderantes Apoſtoli ſtatuerunt, ne facile commouerentur, aut lacerarentur, vel accuſarentur columnæ k ſanctæ Dei eccleſiæ, quæ Apoſtoli, & ſucceſſores eorũ non immerito dicuntur. 4 Sed ſi quis l aduerſus eos, vel eccleſias eorum cõmotus fuerit, aut cauſas habuerit, prius m ad eos recurrat charitatis ſtudio, vt familiari colloquio commoniti ea ſanent, quę ſananda ſunt; & charitatiue emendent, quæ iuſte emẽdanda agnouerint. Si autem aliqui eos, priuſquã hoc egerint, lacerare, accuſare, aut infeſtare præſumpſerint, excommunicentur, & minime abſoluantur, antequam per ſatisfactionem n (vt iam dictum eſt) cõdignam egerint pœnitentiam: quoniam iniuria o eorum ad Chriſtum pertinet, cuius legatione funguntur.

Item Alexander epiſt. 1. c. 3.

¶ Communione priuetur, qui publice † aduerſus epiſcopũ conqueritur, priuſquam familiariter eum conuenerit. C. XVI.

5 SI quis ergo epiſcopum, vel actores p eccleſiæ qualibet querelam iuſtam ſe habere crediderit, non prius primates, aut alios iudices adeat, quàm ipſos, à quibus ſe læſum æſtimat, conueniat familiariter, & non ſemel, ſed ſæpiſſime q, vt ab eis, aut ſuam iuſtitiam accipiat, aut iuſtam ſatisfactionem. *& infra.* ¶ 6 Si autẽ ſecus egerit, ab ipſis & ab aliis com-

ad præſentes, & ad futuras. ff. eod. l. 3. & C. de procur. neque Syndicus ab vniuerſitate & ad vnam, & ad plures cauſas conſtituitur præſentes, & futuras, & de auctoritate epiſcopi. C. de epiſc. & cler. omnes qui. §. & hoc nihilominus. Canon tamen omnes adminiſtratores eccleſiæ vocat procuratores. 1. quæſtione 3. Saluator. ſecundum canones prælatus, & ante lit. conte. & poſt procuratores conſtituit; vt extra de iura. calum. cap. cum cauſam.

q ¶ Sapiſſime.] id eſt, ter b. 16. quæſt. 7. omnes decimæ.

a ¶ Priuetur.]

a ¶ Priuetur.] hic videtur, q epiſcopus poſsit aliquem pro propria iniuria excommunicare, & punire: vt 45. diſtinct. & qui emendat. & 23. quæſt. 4. Guiliſarius. contra eſt 23. quæſt. 4. inter querelas. & quæſt. 5. de occidendis. vbi videtur, q iudex pro ſua iniuria non debet reum occidere cuius iudex eſt. Diſtingue quia ſi iniuria tangit ſpecialiter prælatum, non poteſt excommunicare aliquẽ pro tali iniuria: ſi tãgit eccleſiam poteſt 2. Nam epiſcopus poteſt eſſe iudex in cauſa ſuæ eccleſiæ b: ſicut procurator fiſci eſt iudex in cauſa fiſci, vt C. vbi cauſę fiſcales. l. 1. fic Imperator eſt iudex in cauſa fiſcali c. ff. de his quæ in teſta. delen. l. proxime. & tamẽ res fiſci, Imperatoris dicitur. ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. hoc interdictũ.

a Sch. immo debet. 23. q. 4. & quæſt. Arch.

b Adde idem tenuiſſe Bar. & Bal. in l. veni. ca. Cae quis in ſua cauſa ibi. Ar.

c Arg. contra id. q. 6. conſentudo. in gloſ. vbi de iur. 1. Pan. l. 4. cap. 9.

Iudicis delicta corrigantur.

Zach. 2.

Item ex concilio Aurelianenſi primo, capit. 8.

¶ Per ſolã conuentionem epiſcopi non ſubmoueatur aliquis à communione. C. XX.

SI quis ab epiſcopo ſuo, vel de eccleſia, vel de proprio iure aliquid crediderit repetendum; ſi nihil conuicij m, aut criminationis obiecerit, eum pro ſola conuentione à communione eccleſiæ non liceat ſubmoueri.

Item Euariſtus Papa, epiſt. 2.

¶ Quare ſubditi prælatos ſuos reprehendere non poſſunt. C. XXI.

SVnt nonnulli, qui præpoſitos ſuos peruerſe reprehendunt, ſi vel parum ipſis moleſti extiterint.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd illi ab accuſatione remouentur, qui non affectione charitatis, ſed prauitate ſuæ actionis vitam eorum diffamare, & reprehendere quærunt.

¶ Quòd vero præmiſſis auctoritatibus criminoſi prohibeantur ab accuſatione prælatorum, teſtatur Auguſtinus in lib. Soliloquiorum n ita dicens.

¶ Non omnes ſubditi, ſed criminoſi tantum prohibentur accuſare prælatos. C. XXII.

PRæſumunt prælati non debere ſe reprehendi, vel accuſari o, pro eo, quòd canones non eos paſſim conſtituunt accuſandos. Quod tamen negatur ſolis criminoſis p, cum de reprehendendo q veritas ipſa conſtituat [Si male locutus ſum, teſtimonium r perhibe de malo, &c.]

Ioan. 18.

SVnt nonnulli.] EX HIS OMNIBVS. Infert Grat. ex ſupradictis, quòd illi remouentur ab accuſatione, qui mala intentione veniunt ad accuſandum, & non ex charitate, & quòd criminoſi ſimiliter remouentur. Et hoc probat per ſequens cap.

n ¶ *In libro ſoliloquiorum.*] id eſt pſalmorum, id eſt ſolius ſpiritus ſancti eloquium: quia ſolo inſtinctu ſpiritus ſancti ibi locutus eſt: de quo habetur de pæn. diſtinct. 2. quærendum.

‖ Soli loquiũ eſt pſalmus.

PRæſumunt prælati.] Casvs. Quidam prælati dicebant ſe nullo modo eſſe accuſandos, eo quòd canones ſtatuerunt eos non eſſe paſsim accuſandos. Sed Aug. dicit hoc eſſe intelligendum de criminoſis. Et hoc probat exemplo Domini eſſe verum, qui cum accuſaretur, dixit: Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo.

o ¶ *Vel accuſari.*] argum. laicos poſſe accuſare clericos. infra ead. clericos. & 24. diſtinct. illud. & C. de offic. rec. prouin. iuſtiſſimos. ſed corrigitur talium opinio extra de teſti. decetero.

p ¶ *Criminoſis.*] ſcilicet clericis.

q ¶ *Reprehẽdendo.*] ſupple, ſed non debent præſumere, cũ de ſc, &c.

r ¶ *Teſtimonium.*] cum debeat exemplificare de accuſatione, exemplificat de teſtimonio: quod ideo facit, quia qui admittitur ad vnum, admittitur & ad reliquum. 4. quæſt. 3. teſtes. Io.

‖ Epiſcopus excõmunicat propter cõtumacium ſibi ſtatum.

Exo. 23. 1. Tim. 5. ‖ Teſtis eſt de ſua conuerſatione examinandus.

e Annotare ne necatur reſpondere, vide Gal. de Scrin. in l. teſtib. C. de teſt. ſuper Bal. in l. 2. quod obtinuit. in vlt. col. C. de lura calum & aliqui i per Fe. in l. ff. de augu. vi ind. fed tres communi opinio. ne cogitur fa. cit. quod no. per gloſ. in l. qui iuſtas. 4 pan. in ver. accuſãdi. ff. de verbor.

f 5. ſi tres per aliquas litte

propter periculum vitandum potius, quàm non: vt extra de ſent. excõ. per tuas. & c. cũ deſideres. §. ſecundæ quæſtioni. ſic in impetratione ætatis tenetur impetrans probare inſtituta morum ſuorum, & teſtimonium vitæ honeſtioris, & animi probitatẽ, id eſt, ſe eſſe idoneum: vt C. de his qui ve. æta. impe. l. 2. aliàs circa

munione priuetur a, tamquam Apoſtolorum, Patrumque aliorum contemptor.

Item Euariſtus Papa epiſcopis per Aegyptum, epiſtola ſecunda.

¶ Niſi opinione diſcuſſi, non audiantur accuſatores epiſcoporum. C. XVII.

1 SI qui ſunt vituperatores b, aut accuſatores epiſcoporum c, vel reliquorum facerdotum, non oportet eos à iudicibus eccleſiæ audiri, antequam eorum diſcutiatur æſtimationis ſuſpicio, vel opinio, qua intentione d, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conſcientia e, quoue merito, ſi pro Deo, aut pro vana gloria f, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate f iſta præſumpſerint nec ne.

Item Calixtus Papa ad epiſcopos Galliæ, epiſtola ſecunda.

¶ Maiores nisi non accuſent, niſi qui ſint rectæ fidei, & conuerſationis. C. XVIII.

2 QVærendum eſt g in iudicio, cuius ſit conuerſationis, & fidei is, qui accuſat h, & is qui accuſatur; quoniam hi, qui non ſunt rectæ conuerſationis, ac fidei, & 3 quorum vita eſt accuſabilis, & quorum fides, vita, & libertas neſcitur i, non permittuntur maiores k natu accuſare. Neque viles perſonæ in eorum recipiantur accuſatione.

Item Sixtus Papa ij. ad epiſcopos Hiſpaniæ, epiſtola ſecunda.

¶ Abſque duobus, vel tribus teſtibus non recipiantur epiſcoporum accuſationes. C. XIX.

ij ACcuſatio epiſcoporũ non eſt facile l recipienda, dicente Domino [Non ſuſcipies vocem mendacij.] Et Apoſtolus in-

2 Steph. 1. e. pha. c. 10. Cor. Car. 4 c. 36. Bur. l. 1. c. 171. Pan. l. 4. c. 57. Iuo p. 5. c. 289.

3 Clerici depoſitus nõ ſem per eſt curiæ ſæculari tradendus.

4 Muratus eſt verborũ ordo.

d Sollicet q traditur ſtatim curiæ. de hoc le. & no. 8. q. 4. clericus.

Clericis iniectio manũ fit virtus non poteſt.

5 Referenda ea verba in milit. Anſ. l. 3. c. 9. Bur. l. 1. c. 131. Iuo p. 5. c. 289. Pan. l. 4. cap. 9. & ibi doct. & dicta, & ibi tenta.

6 Iuo p. 5. c. 240. Pan. l. 4. c. 9. b Idem ibi & hoc ideo quia ſcimus. b. & hoc quidem. C. de iure & fa. & Dominus in fa. & ſcimus. & ibi doct. & ea. in fa. & ſcimus. epiſcopus ſuper fa. aliquo. & propria cauſa. & ibi tenta.

l Epiſcopus non recipiendus abſque duobus, vel tribus idoneis teſtibus. Si hæc de presbyteris, vel ceteris fidelibus ſunt præcauenda, quanto magis de epiſcopis?

Item ex concilio Aurelianenſi primo, capit. 8.

¶ Per ſolã conuentionem epiſcopi non ſubmoueatur aliquis à communione. C. XX.

SI quis ab epiſcopo ſuo, vel de eccleſia, vel de proprio iure aliquid crediderit repetendum; ſi nihil conuicij m, aut criminationis obiecerit, eum pro ſola conuentione à communione eccleſiæ non liceat ſubmoueri.

Item Euariſtus Papa, epiſt. 2.

¶ Quare ſubditi prælatos ſuos reprehendere non poſſunt. C. XXI.

SVnt nonnulli, qui præpoſitos ſuos peruerſe reprehendunt, ſi vel parum ipſis moleſti extiterint.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd illi ab accuſatione remouentur, qui non affectione charitatis, ſed prauitate ſuæ actionis vitam eorum diffamare, & reprehendere quærunt.

¶ Quòd vero præmiſſis auctoritatibus criminoſi prohibeantur ab accuſatione prælatorum, teſtatur Auguſtinus in lib. Soliloquiorum n ita dicens.

¶ Non omnes ſubditi, ſed criminoſi tantum prohibentur accuſare prælatos. C. XXII.

PRæſumunt prælati non debere ſe reprehendi, vel accuſari o, pro eo, quòd canones non eos paſſim conſtituunt accuſandos. Quod tamen negatur ſolis criminoſis p, cum de reprehendendo q veritas ipſa conſtituat [Si male locutus ſum, teſtimonium r perhibe de malo, &c.]

Ioan. 18.

SVnt nonnulli.] EX HIS OMNIBVS. Infert Grat. ex ſupradictis, quòd illi remouentur ab accuſatione, qui mala intentione veniunt ad accuſandum, & non ex charitate, & quòd criminoſi ſimiliter remouentur. Et hoc probat per ſequens cap.

n ¶ *In libro ſoliloquiorum.*] id eſt pſalmorum, id eſt ſolius ſpiritus ſancti eloquium: quia ſolo inſtinctu ſpiritus ſancti ibi locutus eſt: de quo habetur de pæn. diſtinct. 2. quærendum.

‖ Soli loquiũ eſt pſalmus.

PRæſumunt prælati.] Casvs. Quidam prælati dicebant ſe nullo modo eſſe accuſandos, eo quòd canones ſtatuerunt eos non eſſe paſsim accuſandos. Sed Aug. dicit hoc eſſe intelligendum de criminoſis. Et hoc probat exemplo Domini eſſe verum, qui cum accuſaretur, dixit: Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo.

o ¶ *Vel accuſari.*] argum. laicos poſſe accuſare clericos. infra ead. clericos. & 24. diſtinct. illud. & C. de offic. rec. prouin. iuſtiſſimos. ſed corrigitur talium opinio extra de teſti. decetero.

p ¶ *Criminoſis.*] ſcilicet clericis.

q ¶ *Reprehẽdendo.*] ſupple, ſed non debent præſumere, cũ de ſc, &c.

r ¶ *Teſtimonium.*] cum debeat exemplificare de accuſatione, exemplificat de teſtimonio: quod ideo facit, quia qui admittitur ad vnum, admittitur & ad reliquum. 4. quæſt. 3. teſtes. Io.

OPPONITVR. CASVS. Dictum c. 3. in §. ex his omnibus. & ca. præsumunt. cp subditi criminosi suos prælatos accusare non possunt. Et sic videtur, cp illi qui non sunt criminosi, bene possunt accusare. Sed opponitur huic distin. illud c. oues, &c. vbi dicitur, cp non admittuntur subditi, nisi à fide exorbitauerint prælati: & ita innuitur, cp ex eo solo casu admittãtur subditi.

Sed Gratianus soluit dicẽs, cp illud c. intelligitur tantum de criminosis, & criminosi, & infames, & serui contra quẽlibet admittũtur in hæresi. Et hoc probat per sequentia.

a ¶ *Opponitur.*] dixerat in illo §. his auctoritatibus [a], cp subditi criminosi, siue clerici fuerint, siue laici, non admittantur ad accusationem prælatorum. vnde colligitur à contrario sensu, cp alij admittantur. Huic distinctio obiicit, & postea secũdum suã opinionem soluit: quæ talis est, quòd laici non criminosi possunt accusare clericos; qđ falsum est, vt extra de testi. decetero. nisi suam, vel suorum iniuriam prosequantur, & tunc non admittuntur ad testimoniũ.

HVIC OPPOSITIONI. Hæc est 3. pars huius q. in qua probatur, quòd mali non possunt accusare prælatos suos, vel illi qui ad eumdem gradũ peruenire nõ possunt: & hoc probat per 6. cap. Ioan. de Fant.

Lieni erroris.] CASVS. Dicitur in c. isto, cp hæretici apostatæ, & schismatici non admittuntur ad accusandum (vt Dionysius dixit) contra recte credẽtes, & constitutionibus obtemperãtes. Et inducitur hoc c. à cõtrario sensu, vt apparebit. in §. seq. Et dicitur hic apostata qui recedit à proposito regulari vel clericali, vel à fide.

b ¶ *Alieni erroris.*] ex tribus locis istius c. argumẽtatur Gratianus à cõtrario sensu in sequẽti §.

c ¶ *Recedẽtem.*] id est, apostatam.

d ¶ *Non obedientem.*] id est, schismaticum: vt 19. distin. nulli. & 25. q. 1. violatores.

e ¶ *Non possumus.*] ar. ‖ quòd iudex potest infamem repellere, licet reus ipsum recipiat [b], 45. dist. licet. 30. q. 5. iudicantem. C. de quæst. seruos. in prin. 4. q. 3. parentes. Item argu. cp iudex examinabit accusatores sicut ordinandos, vt eos repellat. 24. distinct. quando. & Greg. præcipit Ioanni, vt inquirat de persona accusatoris. 3. e. q. 1. in primis. sic 23. dist. illud. & 3. e. criminationes. & prætor suæ dignitatis tuendæ gratia indignos à postulatione remouet. ff. de postu. l. 1. in prin. & repellit militem, licet aduersarius velit eum admittere. ff. de proc. filiusfamilias. §. milites. & quos prætor prohibet, in totum & omnino prohibet, etiam si aduersarius consentiat [c]: vt ff. de postu. quos prohibet. immo vbi aduersario non competit exceptio, iudex ex officio suo excipiet, vt extra de appel. constitutis. & ff. de pet. her. l. vlt. Sed contra. nonne sic videtur iudicare secundum conscientiam? & scis quia nihil ea ingenio suo & domesticæ voluntatis motu facere debeat: vt infra cap. proxim. & 3. quæst. 7. iudicet? Respondeo iudicat in hoc casu ex his quæ percipit in exercitio causæ, quæ ante eum agitur. nam cum coram se videt infamem admitti, potest ipsum repellere: sicut cum scit tempora appellatiõis elapsa esse, supplet de facto. C. de appel. l. 2. in fi. sic tẽp. 28. di. priusquã. f. de facto qđ cõstat iudici tanquã iudi. ext. de postu. bonæ.

Non potest.] CASVS. Quidam Iudæi facti sunt Christiani, & postea iterum præuaricati sunt in fide. quærebatur vtrum essent admittendi ad testimonium contra catholicos? Et respondetur quòd non, licet Christianos esse se fateantur: quia sicut in fide suspecti sunt, ita in testimonio, nec potest apud bonos homines esse fidelis qui Deo extitit infidelis.

f ¶ *Præuaricati.*] ergo si non sunt præuaricati, videtur quòd sint admittendi, non obstante præcedenti delicto, sicut & alius qui fuerit in mortali [d]: vt 3. quæst. 1. diffinimus. quod quidam negant, cum nec ad ordines admittatur qui quandoque fuit criminosus: vt 25. distinct. primum. & 6. quæst. 1. qui crimen. & ff. de ritu nup. palam. vbi dicitur, turpitudo licet intermittatur, non tamen deletur. sic ff. de fur. qui ea mente. Ioan. Quid iuris sit de hoc, dicitur extra de testi. testimonium, vbi corrigitur hoc. Per.

g ¶ *Infirmari.*] supra 19. distinct. cap. fi. vel aliter argu. quòd non valet dictũ testis, si postea detegitur eius infamia.

h PAgani.] ¶ *Accusare.*] nisi suã iniuriam prosequãtur: vt 4. quæst. 6. omnibus. sed hæretici nõ: quia excommunicati sunt. extra de hær. vergentis. & cap. excõmunicamus. ‖ Sed nũquid isti, scilicet pagani & Iudæi audiuntur in exceptis criminibus? D. cp non. secundum H. sic. sed quòd Iudæi possint, videtur extra de Iudæ. cap. Iudæi. sed decr. expresse contradicit, quæ dicit, cp testis debet esse fidelis: vt extra de testib. licet. 1. & ea ratione, quia sunt in peccato mortali. & sic non sunt audiendi [e]. extra de testi. super eo.

i ¶ *Aut vocem.* oportet tamen clericos habere testimoniũ bonum ab his qui foris sunt. infra 8. quæst. 1. licet de consec. distinct. 1. iubemus.

k ¶ *Infamationis.*] vt se expurgare debeant.

IN HOC CAP. CASVS. Dicit est supra in c. alieni. quod hæreticus non accusat catholicum: apostatã non accusat illum, qui non est apostata, nec schismaticus potest accusare illũ, qui non est schismaticus.

Concludit ergo Gratianus à contrario sensu, quòd hæretici admittuntur contra hæreticos, schismatici contra schismaticos, apostatæ contra apostatas, quia æqualitas fidei & conuersationis est seruanda inter accusantem & accusatum. Et hoc innuit sequens capitulum, & allegando dicit, cp sufficit, cp aliquis sit bonus ad hoc, vt possit accusare. Item hæreticus non admittitur, cum sit excõicatus: vt 7. 11. q. 3. cum excõicato.

l ¶ *Æqualitas.*] falsum dicit. sufficit enim quòd accusator sit bonæ famæ, licet accusatus sit melioris: vt infra eadem lator. Item in aliis falsum dicit, ‖ quia nec infamis infamem, nec criminosus criminosum accusat: vt 6. quæst. 1. qui crimen. f. nisi prius eum toleraut scient ecclesiæ. Item fallit in arenario, qui potest accusare arenarium: vt C. de inoffi. test. in arenam. Item fallit in casibus, in quibus socius criminis non repellit socium, quos habes notatos. 4. quæst. 3. liberi. & C. de testib. quæ iniam. aliàs quilibet cuiuscumque conditionis, & quantumcumque criminosus viles & criminosos ab accusatione, vel testimonio repellit. vnde etiam socius à sua accusatione repellit socios viles, & criminosos. ff. de accus. hos accusare. §. si seruus. & 3. quæst. 4. cap. pen. quod falsum est in exceptis criminibus: vt supra in princ. quæstionis notaui. *Si hæreti-*

Opponitur[a] *huic distinctioni. Ipsi sacri canones distinguunt in quo casu pastores sint accusandi à subditis dicentes* [1] *Oues pastores suos non accusent, nec reprehendant, nisi à fide exorbitauerint.*] *Ecce in quo casu sunt accusandi à subditis, in aliis autem minime.*

3 *Huic oppositioni respondetur sic. Distinctio illa canonum de criminosis,* [2] *& infamibus intelligitur: Oues enim criminosæ, & infames pastorem suum accusare, vel reprehendere non possunt, nisi à fide exorbitauerit. Ceterum si à fide exorbitauerit, tanta est labes illius criminis, quòd ad eius accusationem, & serui aduersus dominum, & quilibet criminosi, & infames aduersus quemlibet admittãtur.*

Vnde Dionysius Papa ad Seuerum episcopum, epistola secunda.

¶ Infames & hæretici, homines bonæ famæ accusare non possunt.
C. XXIII.

¶ *In multis vetustis exemplaribus rubrica huius capitis sic habet,* Infames accusare possunt hæreticos. *in aliis vero nonnullis,* Infames non possunt accusare catholicos.

2 ALieni erroris [b] socium, vel à sui voluntarie propositi tramite recedentem [c], aut sacris Patrum regulis, & constitutionibus non obedientem [d] suscipere non possumus [e], nec debemus: nec impetere recte credentes, vel sanctorum Patrum sanctionibus obtemperantes permittimus: quia infames omnes esse cẽsemus, qui suam aut Christianam præuaricantur legem 3, aut Apostolicam, vel regularem libenter postponunt auctoritatem.

Item ex concilio Toletano quarto, cap. 63.

¶ Christianos accusare, vel in eos testificari non possunt, qui fidem acceptam deseruerunt. C. XXIIII.

NOn potest erga homines esse fidelis, qui Deo exiterit infidus. Iudæi ergo, qui dudum Christiani effecti sunt, & nũc Christi fidem præuaricati [f] sunt, ad testimonium dicendum admitti non debẽt, quamuis esse se Christianos annuntient: quia sicut in fide Christi suspecti sunt, ita & in testimonio humano dubij habentur 4. Infirmari [g] ergo oportet eorum testimonium, qui in fide falsi docentur; nec eis est credendum, qui veritatis à se fidem abiecerunt.

Item Caius Papa Felici episcopo.

¶ Hæretici, Iudæi, vel pagani Christianos accusare non possunt.
C. XXV.

5 PAgani, vel hæretici, siue Iudæi non possunt Christianos accusare [h], aut vocem [i] eis infamationis [k] inferre.

¶ *Verba epistolæ sunt,* Primo quidem scias paganos, & hæreticos non posse Christianos accusare, &c.

In hoc capite decernitur, vt hæretici non impetant rectè credentes. Vnde à contra intelligitur, quòd hæretici ab hæreticis impeti possunt. Item à tramite sui propositi voluntarie recedentes non possunt impetere seruantes limitem suæ professionis. Ex hoc datur intelligi, quòd recedẽtes à suo proposito, similiter recedentes criminari possunt. Item non obedientes sanctionibus sanctorum Patrum, non possunt accusare obtemperantes sacris constitutionibus. In quo similiter intelligitur, quòd inobedientibus inobedientes accusare licet. Vnde generaliter colligitur, quòd in accusatione æqualitas fidei, & conuersationis inter accusantem & accusatum semper consideranda est, vt is qui accusat, vel par, vel superior inueniatur. Item nouellarum constitutionum, nouella 45. in fine [6].

a Ad hoc p. q. 3. per tot. vbi dicitur.

1 Hop. 16. c. ipse. Panor. c. 2. de.

b Hæreticus nunquam accusat.

2 Hop. c. 95.

c Apostatam non accusat.

3 Hop. c. nõ est eplebe & c. ac cusatus.

d Pagani in dubium accusationis admittuntur.

e Infamis nõ repellit. ff. de testib. l. 1. ff. de accusat. l. 1. & no. extra de accusat. cap. 1.

f Testimonium quæ loque nõ obstat.

4 Sup. ca. cap. sententia. Gene. 9.

5 Concor. tex. in l. libellorũ ff. de accu. & de priu. de lict. l. 1. cum concor.

6 Apostatam accusat. 56.

Hæreticus.] CASVS. In hoc capitulo tria dicuntur. Dicitur enim quòd si hæreticus litiget cõtra hæreticum, inter se admittitur testis hæreticus: sed si orthodoxus contra hæreticum litiget, testimonium hæretici pro orthodoxo valet. sed si inter se litigent orthodoxi, testis hæreticus non admittitur.

¶ Hæreticus hæreticum accusare, & contra eum testificari potest. C. XXVI.

1 SI hæreticus [a] contra hæreticum [b] litiget, liceat cuiuis eorum hæreticum testem adducere. Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget; pro orthodoxo quidem etiã hæretici testimonium valeat: contra orthodoxum autem solius orthodoxi testimonium valeat. ¶ Orthodoxis autem litigantibus ad testimonium nulli hæretico pateat aditus.

Sed quæritur [c], *si flagitiosissimus Catholicus possit conuenire hæreticum de alio crimine quàm de hæresi. Huic quæstioni ita respondetur. In quo hæreticus inferior est, videlicet in regula fidei, in eo à malo catholico accusari potest. In quo autem superior fuerit, videlicet in conuersatione vitæ, in eo à flagitiosissimo conueniri non potest.*

¶ [2] *Item quod dicitur, pastores* [d] *pro suis actibus magis sunt tolerandi, quã corripiendi, dupliciter intelligitur, vel quia à criminosis tolerandi sunt, & non corrigendi: vnde ibi subinfertur, quia sæpe pro meritis subditorum deprauatur vita rectorum. Quorum ergo merito (Deo permittente) vita rectorum deprauatur, ab eis potius sunt tolerandi, quàm corrigendi. Vel quia sunt quidam, qui sæpe deseruntur publicis documentis, & crimen, quod intendunt, probare non valent.*

De quibus in homilia de pœnitentia, cap. 12. Augustinus ait [3].

¶ Quæ publicis documentis probari non possunt, toleranda sunt.
C. XXVII.

PLerumque [e] boni viri propterea sufferunt aliorum peccata, & tacent [e]; quia sæpe deseruntur publicis documentis, quibus ea, quæ ipsi sciunt, iudicibus [f] probare non possunt.

e ¶ *Plerumque.*] *In aliquot vetustis codicibus legitur*, plerique, *quemadmodum & apud Bedam, & in originali, cuius tamen non ipsa prorsus verba hic referuntur.*

4 *De his* [g] *etiam illud Anacleti* [h] *intelligitur* [4] *sententia Cham filij Noe damnantur, qui suorum doctorum, vel præpositorum culpam produnt ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstrauit.*] *Hac enim auctoritate subditi nõ vel etiã erubescit loqui: vt ff. de fur. l. pe. Itẽ nec nocet ei, qui scit suũ ius durare. ff. qui. mo. pig. vel hyp. fol. sicut. §. non videtur. alias semper obstat taciturnitas: vt extra de his quæ fi. à præla. c. 2. & 54. distin. si feruus.*

f ¶ *Iudicibus.*] iudici ergo facienda est probatio [a], non aduersario: vt 4. quæst. 3. §. item in criminali. versic. sæpe. & *prohibentur ab accusatione, sed à proditione. Aliud est enim prodere, aliud accusare. Prodit, qui non probanda defert; accusat, qui reo præsente crimen iudici offert probaturus quod intendit* [5]. *Cham solus vidit pudenda patris, & ideo per eum intelliguntur, qui cum soli sint conscij criminum suorum prælatorum, atque ideo accusare non possunt; vitam tamen eorum infamando aliis ridendam offerunt.* ¶ *Item obiicitur, quòd subditi etiam religiosi prælatos suos accusare non possunt. Legitur enim in Exodo* [i], *quòd Maria soror Aaron, quæ prima post trãsitum maris rubri sumpto tympano hymnum cantare meruit, postea murmurãs in Moysem, eo quòd Aethiopissam duxerat in vxorem, à Domino lepra percussa est.* ¶ *Item in libro Regum legitur, quòd cum Dauid fugeret à facie Saul, latuit in spelunca, in quam cum Saul diuertisset ad purgandum ventrem, Dauid præcidit oram chlamydis eius; quod se feciisse postea grauiter doluit, & vehementer pœnituit. Saul à Domino erat reprobatus, & ex inuidia Dauid persequebatur, vt eum morti traderet. Dauid erat vir humilis, & mitis, Sauli à Domino substitutus, per Samuelem vnctus in regem: sed tamen, quia præcidit oram chlamydis Sauli, grauiter fleuit, cum à Saule sola administratione vnctionis superaretur. Vnde datur intelligi, quòd subditi, quãuis religiosi sint prælatos suos criminosos accusare non possunt.* [6] *Nam per Saulem, qui ventrem purgabat, prælati intelliguntur, qui malitiam suam corde conceptam in opus producunt.* ¶ *Item legitur in libro Regum, quòd cum arca Domini reduceretur de Gabaa in Hierusalem, bubus recalcitrantibus arca inclinata est: cui dum Oza leuita manum adhiberet, vt eam erigeret, à Domino percussus* [k] *interiit. Per arcam prælati intelliguntur, per Ozam subditi, per inclinationem arcæ casus intelligitur prælatorum, per illum qui manum adhibuit, intelliguntur reprehendentes, vel accusantes vitam doctorum, qui à Domino percussi intereunt.* ¶ *His* [l] *ita respondetur. Verum est per arcam significari prælatos, & per Ozam subditos. Illud vero falsum est, quòd per inclinationem arcæ casus significetur præ-*

a Ad idem extra de probat. ex litteris. §. 1. ver. quibus. & de ele. fori potũ. §. vernm. in prin. Arch.

5 Concor. tex. in l. libellorũ ff. de accu. & de priu. de lict. l. 1. cum concor.

Exo. 15.
Num. 12.

1. Reg. 24.

1. Reg. 16.

6 Glos. ordinaria 1. Reg. 24.

2. Reg. 6.

a ¶ *Altiora doceret.*] Argu. quod magister debet docere in alto.

Ioan. 8. b ¶ *Hoc etiam.*] scilicet spūales prædicatores.

c ¶ *Peccatorē.*] in hoc tamen nō peccauit, quia adhuc non erat prohibitum [a], nec hodie est si sub hac conditione ducitur vt fiat fidelis. 28. q. 1. non oportet. Ioan.

a Arg. ad hoc 32. q. 4. obii ciūtur. &c. dixit. vel dic secundum Hug. fecit inscitiā spūs. tuscitādi. arg. 25. q. 1. §. hac itaque. 10.

d ¶ *Item.*] ad hoc similiter tripliciter respōdet, & vltimo male.

ADDITIO. Et est hic responsio ad secundam obiectionem. Arc.

2. Cor. 11. e ¶ *Per Dauid.*] secunda solutio.

Gen. 28. f ¶ *Saul.*] tertia rūsio.

g ¶ *Solus.*] & tamen cū sociis suis.

Psal. 17. h ¶ *Respondetur.*] quibus dicitur, quòd subditi non possunt accusare prælatos.

PAulus.] CASVS. Ianuarius episcopus die Dominica ante missam, & etiam post, exarauit messem cuiusdā laici violenter. de quo reprænendit eum Papa. Ille autem dicebat se non esse arguēdum. Et hoc probat auctoritate Pauli, qui dicit, Seniorem ne increpaueris. sed Gre. respondet & dicit hoc esse seruādum cum seniores boni sunt, sed cū suo exemplo iuuenes corrumpuntur, increpandi sunt seniores: & hoc probat duabus auctoritatibus.

i ¶ *Paulus.*] scilicet in epistola 1. ad Timoth. 5.

k ¶ *Regula.* Arg quòd possumus interpretari & arctare generalia verba Apostoli [b], vt 33. quæst. quos Deus coniunxit. 32. quæst. 5. hoc videtur. & ff de in ius vo. l. quamuis. & ff de resti. quæsirum.

Iac. 2.

b Arg. contra sup. ca. q. cōn fuluisti. 31. q. 1. qñ si dormierit.

Eccle. 7.

l ¶ *Obseruanda.*] exēplia enim prælatorum & seruum facilius corrumpunt, & ideo magis sunt punienda: vt 11. q. 3. præcipue. & 85. dist. tanta [c].

m ¶ *Scriptum.*] scilicet in Esaia.

n ¶ *Laqueus.*] scilicet malo exemplo.

o ¶ *Puer d.*] Canō propter malitiā aliquorum fingit aliquid esse quod non est, & econuerso. 40. dist. multi sacerdotes.

NOn omnes episcopi.] CASVS. Heliodorus q̄suit à Hieronymo, an prælati essent accusandi & eiiciendi. Et respondet quòd boni, vt Petrus & Stephanus non sunt accusandi, sed honorandi: mali vero sunt accusandi & proiiciendi sicut sal infatuatū, vt Iudas & Nicolaus, nec prodest ecclesiastica dignitas in hoc. Et hoc probatur exemplo Centurionis & Danielis.

c Et generaliter quicunque publice peccat exemplum peccandi cuilibet tribuit: & in totam ecclesiam delinquit. 16. q. 2. sed illud. secūdum L. & Hug. Dic q̄ pueritiæ ætas durat vsque ad pubertatē, vt l. pueri. cum glo. ff. de ver. sig.

1 Gregorius past. p. 3 c. 5.

2 Nicolaus in epistola 9. ad Michaelem.

latorum. ¶ *Aliud est enim inclinari, vel descendere; aliud cadere. Legitur enim quòd Saluator noster se inclinauerit, sicut quando digito scribebat in terra; & de montibus frequenter descenderit, in quos ascendebat, vel vt pernoctaret in oratione, vel vt discipulos in monte altiora doceret* [2] *præcepta, vel vt turbas fugiens, ex altitudine montis eas respicere, & libere posset docere. Inclinatio vel descensio humilitatem significat, qua spirituales nonnumquam carnalibus condescendunt*[l]*, & eorum infirmitati compatiuntur, iuxta illud Apostoli.* [*Quis infirmatur, & ego non infirmor.*] *Hoc etiam* [b] *significauerunt Angeli, quos Iacob vidit in scala descendentes. De his etiam per Prophetam dicitur,* [*Inclinauit cælos, & descendit.*] *Per arcam ergo inclinatam intelligūtur prælati, qui subditorum culpam misericorditer portant, & eorum infirmitati humiliter compatiuntur. Vnde benedicitur, quòd bubus recalcitrantibus arca inclinata est. Boues quippe recalcitrantes subditos significant suis doctoribus non obedientes; quibus dum prælati compatiuntur, quasi bubus recalcitrantibus arca inclinatur. Leuita qui manum adhibuit, significat illos, qui misericordiæ cōpassionem in prælatis suis reprehendunt, eosque in seueritatis amaritudinem erigere volūt. Vnde bene Leuita ille Oza dicitur. Oza quippe robustus dicitur. Illi enim robusti dicuntur, qui cum de sua iustitia præsumunt, misericordiam peccantibus negandam putant, & impendentes reprehendunt. Vnde à Domino percussi intereunt; quia iudicium sine misericordia erit illis, qui nolunt facere misericordiam delinquētibus: Cui per Salomonem dicitur* [*Noli esse nimis iustus, quia est iustus qui perit in iustitia sua.*] *Sic & illud Moysi intelligitur. Per Moysem enim prælati intelliguntur, per Aethiopissam peccatores designantur. Moyses Aethiopissam vxorem ducit; cum quilibet prædicator peccatorem* [c] *sibi copulat, vt ex eo sobolem bonorum operum Deo gignere valeat. Hanc copulam dum Maria, id est, subditi reprehendunt, lepra peccati inficiuntur. Vel per Mariam synagoga intelligitur, quæ in Moysem, id est in Christum murmurauit, quia Aethiopissam, id est ecclesiam de gentibus sibi copulauit, quos lepra perfidiæ & erroris sordidos fecit.* [1] *Non ergo his auctoritatibus subditi prohibentur ab accusatione suorum prælatorum; sed monentur, ne reprehendant misericordem compassionem eorum.* ¶ [2] *Item* [d] *per Saulem prælati intelliguntur, & per Dauid* [e] *subditi. Saul* [f] *purgans ventrem eos significat, qui malitiam corde conceptam foras in opus producunt. Sed*

p ¶ *Non omnes episcopi sunt episcopi.*] id est, non omnes episcopi vocē, sunt episcopi re.

q ¶ *Nicolaum.*] q fuit vnus de septem diaconibus quos Apostoli instituerūt, q fuit reprobus [r].

r ¶ *Cornelius,*] qui primus ex gentibus nomen Iesu Christi est secutus. 26. distinct. deinde.

s ¶ *Ethnicus.*] i. gētilis.

t ¶ *Presbyteros.*] qui condēnauerunt Susanā, ead. §. item cum Balaam.

v ¶ *Infatuatum sal.*] id est, stulti prælati, insipidi in prædicando, fatui in delinquendo.

x ¶ *Proiiciatur.*] id est, deponatur.

v ¶ *Et à porcis.*] id est, dæmonibus, ‖ qui dominātur malis prælatis quasi pecori suo. 24. quæst. 1. §. his auctoritatibus.

Non om

3 Sup. c. cum. 4 ad. cap. 9. & ibi dicitur. fuit. ista. chomerus qui colunt pagani. Hu. & de hoc Habetur 3. 24. q. 3. quidam vero. Nicolaus. fecundum L. qui affert q̄ fuit fatuus chomerus.

‖ Demones malis prælatis dominantur.

5 Sup. c. sententia

Item Hieronymus ad Heliodorum, epistola prima, de laude vitæ solitariæ.

¶ Quemadmodum non facit episcopum, sed vita. C. XXVIII.

6 Ioan. discretus lib. 2. cap. 32. 1. Tim. 5. ‖ al. inuc

PAulus [1] dicit [Seniorem ne increpaueris.] Sed hæc eius regula [k] in eo † seruanda [l] est, cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum [m] est [Laqueus [n] iuuenū omnes vos.] & rursus Propheta dicit [Maledictus [y] puer [o] centū annorū.

Esa. 42. Esa. 65.

y ¶ *Maledictus puer.*] *In codicibus B. Gregorij partim isto fere modo legitur, partim vero, & peccator centum annorum maledictus est, quemadmodum & apud Ioan. diaconum. & in vulgata, nisi quòd hæc habet non, est, sed, erit. Septuaginta autem vt est apud B. Hieronymum, habuerunt, & qui moritur peccator centenarius, maledictus erit.*

Item Hieronymus ad Heliodorum, epistola prima, de laude vitæ solitariæ.

¶ Quemadmodum non facit episcopum, sed vita. C. XXVII.

NOn omnes episcopi sunt episcopi [p]. Attendis Petrum: sed & Iudam considera. Stephanum suspicis: sed & Nicolaum [q] respice. *& infra.* ¶ Non facit ecclesiastica dignitas Christianum. Cornelius [r] centurio adhuc ethnicus [s] dono sancti spiritus mundatur; presbyteros [t] Daniel puer iudicat. *& infra.* ¶ Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium. *& infra.* ¶ Infatuatum sal [v] ad nihilum prodest, nisi vt proiiciatu: [x] foras, & à porcis [y] conculcetur.

Item

Act. 10. Dan. 13.

7 Sup. dist. 40. non est facile *Luc. 14.*

Item Augustinus tractatu sexto in c. 1. Ioannis.

¶ Non episcopi nomen, sed vita requiritur. C. XXV.

NOn omnis, qui dicit, pax vobiscum, quasi columba est audiendus: *& infra.* ¶ Corui [a] de morte pascuntur. Hoc columba non habet: de frugibus terræ viuit, innocens eius victus est.

Ité Beda ad c. 2. epist. Secunda Petri. [1]

¶ Docēt ab indoctis, clerici à laicis quandoque merito reprehenduntur.

C XXXI.

SEcuti sunt [b] viam Balaam. &c. Bosor [c] qui mercedem iniquitatis amauit: correptionem vero habuit suæ vesaniæ: Subiugale mutum in hominis † voce loquens prohibuit prophetę insipientiam.] Plerumque hæretici tam stulta dogmata, tam execranda proferunt sacramenta, vt etiam hæbetum sensus, & paganorum, & qui ratione diuinæ agnitionis omnimodis carent, illorum detestetur insaniam, & illorum distorta, & Deo contraria itinera sanius sapiendo redarguat. Et (quod peius quia frequentius est) nonnumquam multi catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis, vt etiam docti ab indoctis, à laicis clerici merito redarguantur † et qui iure comparantur prophetæ, qui verbis asinæ contra naturam loquentis corripitur; nec tamen à proposito praui itineris retardatur. [2] Quibus etiam aptissime nomen congruit ciuitatis, de qua Balaam veniſſe perhibetur. Bosor namque carneus, sive in tribulatione [α] interpretatur. Neque enim alia maior † causa luxuriosis existit, verbum veritatis amore pecuniæ, vel desiderio rerum temporalium adulterare; quàm quòd carnis se concupiscentiæ mancipauerunt. *& infra.*

¶ Sed & nomen ipsius Balaam, qui vanus populus, siue præcipitās eos interpretatur, talibus cōuenit. Qui enim agnitam veritatis viam spōte ipsi deserūt; quid nisi vanus sunt populus? Quid, nisi in præcipitium suos mergunt auditores; quibus non salutaria, quæ corrigant, sed quæ illos delectant, erronea prædicant? de quibus bene subditur [Hi sunt fontes [ε] sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur.]

α ¶ *Tribulatione.*] *sequebatur, positus, quæ dictio sublata est, quia neque apud Bedam, neque apud B. Hieronymum in nominum hebraicorū interpretatione habetur.*

Iud. 13. ε *Quia ergo non omnes episcopi sunt episcopi, presbyteri à Daniele puero iudicantur, sal infatuatum à porcis conculcatur, & qui dicit, Pax vobiscum, plerumque non columba, sed coruus reputatur; patet quòd non sem*

per pro officio, atque auctoritate personæ ab accusatione est cessandum: immo contra prauos est agendum, cum omnis persona criminaliter peccans alteretur, [3] *& (vt ita dicam) legibus capite minor censeatur. Qui enim facit peccatum; seruus est peccati tam in pœna, quàm in culpa.*

Vnde Augustinus ait.

¶ Qui suscepturus officium non examinat, nec episcopus sed cœnis impudicus. C. XXXII.

4 QVi nec regiminis in se rationem habuit, nec sua delicta deterſit, nec filiorum crimē correxit; canis impudicus dicendus est magis, quàm episcopus.

4 *Caput hoc apud B. Augustinum, ex quo citatur, non est inuentum. Burchardus & Iuo citant ex Gregorio, & eadem fere verba ipse quoque Gratianus 3. dist. 83. subnectit capiti. Nemo quippe. quod est Gregorij Simile quiddam Burchardus l. 1. c. 13. & Iuo p. 5. c. 67. afferunt ex Origene.*

Quibus ergo Hieronymus & Augustinus, Gregorius auferunt nomen columbæ, episcopi, senioris, nonne & priuilegium est auferendum dignitatis, vt possint à subditis reprehendi? Vnde scriptura dissimulans ‖ *priuilegium prauæ senectutis, ait* [5 *Maledictus*] *non senior, sed* [*puer centum annorum*] *Apparet ergo, quòd hi ex accusatione prælatorum infames fiunt, qui eorum vitam reprehendere, & lacerare conantur, qui locum sui regiminis non nomine tantum, sed vita, & moribus tenent. Alij autem potius laudabiles fiunt ex accusatione prælatorum suorum, quàm infames. Item, quòd dicitur.* [° *Maiorum quispiam minorum accusationibus non impetatur;*] *minores intelligendi sunt non dignitate, sed vita.*

Vnde Hieronymus ait de Paulo super epistolam ad Galatas.

¶ Maiores & minores non dignitate, sed vita intelligi oportet. C. XXXIII.

PAulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret [α].

¶ *Caput hoc, quod citatur in plerisque exēplaribus ex B Hieronymo. & in aliquot ex B. Augustino, in neutrius libris inuentum est: sed in glossa ordinaria ad ea verba ipsi? epistolæ ad Galatas,* In faciem eius restiti, *additur hæc interlinearis explanatio,* quod non auderet, nisi se non imparem sentiret *Et in commentariis B. Ambrosij in illum eumdem locum hæc leguntur.* Nam quis eorum auderet Petro primo Apostolo, cui claues regni cælorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis, qui fiducia electiōis suæ sciens se non imparem, constanter improbaret, quòd ille sine concilio fecerat?

Hoc non de officio, ecclesiasticæ dignitatis, sed de puritate vitæ, & sanctitate conuersationis intelligitur: solus enim Petrus inter Apostolos primatum gerebat.

Hinc Augustinus ait ad Hieronymum epist. 19. prope finem.

¶ Non episcopi nomen, sed vita maiorem facit. C. XXXIV.

QVamquam secundum honorū vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, ep̄atus maior presbyterio sit tamen Augustin? in multis rebus Hieronymo minor est,

[1] Presbyter malus corrigi nequiuit.

[2] Ibi glos. vel. a Quia ipsas abluentes & virtutum q̄ a & hæ reuelat verunt. fe. cundum H. 1. Pet. 1. Num. 22.

[3] al. naturam humanā

[4] Idem.

[5] al. magis

[6] al. lacera. re.

[7] Can. omn. & c. non omnes.

‖ Nomen aufertur à malitia.

5 ‖ ca. Paulus

‖ Pauli charitas magna fuit.

6 ‖ pra. ea. c. maiorum.

Gal. 2.

y 5

humilitate.22.q.2.cũ humilitatis.& cũ Hieronymus fuit presbyter Cardinalis, patet quòd quilibet epͤs [a] maior est presbytero Cardinalis.

¶ Episcopus maior est presbytero Cardinali.

[a] Illa gl. reputatur à doctoribus fin. ad hoc quòd dicit episcopum maiorẽ presbytero Cardinali. f. dignitate respectu ordinis episcopalis. vnde episcopi dicũtur summi sacerdotes vt c. 1. post me. de iud. vnic. & epparantur illustribus seu pfectis prætorio, vt not. gl. in l. episcopalis. C. de epis. audien. & non habent maiorem dignitatem Cardinales quàm episcopi, sed habent maius officium, vt inquit Bar. in l. 1. §. si quis in 11. col. ff. de ap. facit tex. in c. fi abbate. de elect. lib 6 & no. per Ab in c. ecclesia vestra. Ioannes. de elec. in pe. & vit. col. 1 suo p 5. cap. 24.

¶ al. custoditus

¶ al. prouehitur

PVto.] CASVS. Probatur in capitulo isto, quod concilia vniuersalia præferuntur pp dignitatem statutis vnius episcopi, vel quincialis concilij: quia licet Cyprianus & Paulus sint in martyrio Petro æquales: tamẽ Petrus maior est dignitate, & statuta eius sunt magis seruãda quàm aliorũ. licet. n. vna sit martyrij corona, tamen in cathedris est differentia.

Idem lib. 2. de baptismo contra Donatistas, c. 1.

¶ Episcopi licet pares sint meritis, gradu tamen differunt dignitatis. C. XXXV.

1 PVto, quòd sine vlla sui contumelia Cyprianus episcopꝰ Petro Apostolo comparatur, quãtum attinet ad martyrij coronam. Ceterum magis vereri debeo, ne in Petrũ contumeliosus existam [2]. Quis enim nescit illum Apostolatus principatum cuilibet [b] episcopatui præferendum? Sed etsi distat cathedrarum gratia, vna tamen est martyrum gloria. *Item infra.* ¶ Cũ Petrus à Paulo posteriore corrigitur, & pacis atque vnitatis vinculo custodito † ad martyriũ promouetur † [c]; quanto [d] facilius, & fortius, quod per vniuersæ ecclesiæ statuta firmatum est, vel vnius episcopi auctoritati, vel vnius prouinciæ concilio præferendum est?

Idem tractatu 30. in Ioannem, in fine.

¶ Non in honore, sed in veritate filius æquatur, vel præponitur patri. C. XXXVI.

QVeritur [e] pater de malo filio, aut queritur filius de duro patre: Seruamus honorificentiam, quæ debetur patri à filio, quæ deficit à filio. Non æquamus [f] filium patri in honore; sed præponimus, si bonam causam habet: filium [g] æquamus patri in veritate: & sic tribuimus honorem debitum, vt non perdat æqualitas † meritum.

Item Ambrosius sermone 66. de natali Petri & Pauli.

Æquales fuerunt meritis (licet gradu differentes) Petrus & Paulus. C. XXXVII.

BEati Petrus & Paulus eminẽt inter vniuersos Apostolos, & peculiari quadam prerogatiua præcellunt: verum inter ipsos, quis cui præponatur, incertum est. Puto enim illos æquales esse meritis, qui æquales sunt passione; & simili eos fidei deuotione vixisse, quos simul videmus ad martyrij gloriam peruenisse. ¶ Non enim sine causa factum putemus, quòd vna die, vno in loco vnius tyranni tolerauere sentẽtiam. Vna die passi sunt, vt ad Christum pariter peruenirent; vno in loco, ne alteri Roma deesset; sub vno persecutore, vt æqualis crudelitas vtrumque constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute [h]: Et in quo tandem loco ijdem martyrium pertulerunt? in Vrbe Roma; quę principatum, & caput obtinet nationum: scilicet vt vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis; & vbi gentilium principes habitabant, illic ecclesiarum principes morarentur.

Sermo vnde hoc caput sumptum est, inter sermones B. Ambrosij est 66. inter sermones B. Augustini de sanctis. vigesimus septimus. & apud Maximũ Taurinensem, quintus in festo eodem: qui num. 54. est.

5 *Item pœnitentes* [1], *bigami sacerdotes accusare non possunt. Vnde generaliter colligitur, quòd quicumque sacerdotes non sunt, vel esse sacerdotes non possunt, in sacerdotes accusationem, vel testificationem proferre non possunt.*

Vnde Fabianus ait epistola secunda ad episcopos Orientales.

¶ Qui sacerdotes esse non possunt, sacerdotes accusare non valent. C. XXXVIII.

2 IPsi Apostoli, & eorum successores olim statuerunt, vt sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis [k] non sunt, nec esse [l] possunt.

probantur duobus capitulis sequentibus.

1 ¶ *Item pœnitentes.*] solenniter. 7. 6. q. 1. qui crimen.

Tsi Apostoli.] CASVS. Quæritum fuit à Fabiano Papa qui repellantur ab accusatione in testimonio sacerdotum. Et respondet quòd illi remoueantur, qui non sunt sacerdotes, nec esse possunt, intelligit ratione criminis vel irregularitatis.

k ¶ *Ordinis.*] in criminali. sed in ciuili possunt omnes. extra de testibus, tam litteris.

l ¶ *Nec esse.*] Ex his duobus ca. [d] colligitur, quòd hæc tria, accusatio, testimonium, & ordo, pari passu ambulant, vt quicũque non admittitur ad vnum, nec ac reliquũ. Sed obiicitur: quicũque semel in peccato mortali fuerit, nõ admittitur ad ordines, vt 25. di. primum. ergo nec ad testimonium. Item si crimen ciuiliter fuerit probatum, nõ admittitur ad ordines, vt dist. 24. quando. extra de accusationibus, super his. ergo nec ad testimonium. ¶ & secundum hoc nullus inuenitur testis, cum nemo sine crimine viuat. 25. dist. §. nomine autem. Tu dicas quòd regula quæ hic traditur, locum habet cũ criminaliter agitur. Si enim ciuiliter agitur: aut crimen est occultum quod obiicitur testi, aut manifestum. si occultum, præsumo eum inde egisse pœnitentiam: quia occultum in meliorem partem interpretamur. extra de sortilegiis, cap. ex tuarum. & extra de reg. iuris. est ote. Si autem manifestum, probabit se egisse pœnitentiam per sacerdotem: quod facere potest, vt extra de simo. nemo. 50. dist. in capite. 2. q. 1. si peccauerit, in fi. nisi tale sit crimen, quod etiam post pœnitẽtiam irroget infamiam, vt cum aliquis conuictus est de periurio, vt 3. q. 7. §. porro. Si autem criminaliter agitur: siue sit occultum, siue manifestum: siue inde egerit pœnitentiam, siue non, repello eum, vt 6. q. 1. qui crimen [e]. Vel distingue sicut notaui super illo cap. qui crimen. Ioan. & extra de test. testimonium. vbi diffinitur breuiter. B. circa hanc materiam confuenit quæri: ¶ si quis vinculum non potest bibere, an possit promoueri: cum ipsum ministrantem oporteat communicare. de conse. dist. 1. episcopus Deo. & distin. 2. peracta? Dic quòd non. Nec etiam accusare potest [f] ille qui casu membrum amisit. 55. distin. ca. vlt. tamen inferiorem vel parem potest accusare: quia potest remanere in executione illius ordinis dist. 55. præcepta. nam qui est intra xxx. annos, potest accusare sacerdotes. Item clericus bigamus non potest accusare clericum coniugatum qui vnicam & virginem habuit vxorem: quia clericus coniugatus gaudet priuilegio clericali. 32. distinct. si qui vero. Hug. dicit quòd sacerdos depositus alium potest accusare. Sed hoc non placet, nam ex quo est de crimine condemnatus, statim est delictum eius notorium. extra de crimine condemnatus, statim est delictum eius notorium. extra de cohabi. cler. vestra. ¶ Item nec ille admittitur ad accusationem, cui crimen est in modum exceptionis probatum, per quòd est repulsus à testimonio, licet non sit infamis. argumen. extra de ele. super eod. & 2. q. 1. prohibentur. grauata est tamen eius opinio sicut illius qui ancillam oppressit. C. de adult. & si libidine. Nam inhonestum est tales ad ordines admitti. vt dicit lex de his qui supponuntur fustibus ab zelotibus, licet non sint infames. ff. de decurio eos. nisi sit necessitas. ff. de mune. & hono. l. vt gradatim. & hoc ideo, quia opinio eius in nullo vacillabit, vt 33. distin. laici. & no. ẽ. ea. q. 1. in primis. in fi. Ioan. & probatur hodie tota hæc distinctio in decreta. de testibus, capit. testimonium. Quid

Quid iuris sit de ordinãdo, notaui supra 25. dist. primum. B.

Testes.] CASVS. Idem quærebatur in hoc c. quod quæsitum fuit in superiori. & respõdetur q testes debent esse sine omni macula & suspicione: quia sacerdotes criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eumdem honorem prouehi nõ possunt. & sic intelligitur §. sequens.

a ¶ *Suspicione.*] Repellitur testis propter suspicionem [a], vt 5. ea. accusf. in prin. Arg. contra de conse. dist. 2. non prohibeat.

ADDITIO. Dic quòd assumptio corporis non nocet nisi sumenti: sed accusatio alij nocet.

b ¶ *Sic & illud.*] supra ea. nullus laicus.

c ¶ *Non possunt.*] qualiter hic intelligitur, habetur. 1. 4. q. 1. c. 1.

ECCE. CASVS.

5. probatum est quòd subditi non possunt accusare prælatos: & respõsum est contrariis auctoritatibus. Nunc econtra ostendit, quòd subditi possunt accusare prælatos: & hoc probatur exẽplo Domini & Petri. Nã Dominus permisit Iudæos contra se testificari: & ita per consequens eum accusare potuerunt. Nã cui permittitur testificatio, & accusatio. Sed ad hoc dupliciter respõdetur. Prima responsio est, quòd licet Christus sit pastor ouium: non tamen secundum legẽ veterem & nouam in regẽ vel sacerdotem inunctus erat: quæ vnctio prælaturam confert. Vel dicas q Dominus hoc fecit ex humilitate, & non de rigore iuris. Paulus similiter reprehendit Petrum, qui maior erat eo. Sed respondetur q non fuit miru: quia cogebat gentes Iudaizare, & à fide recedere: in quo casu bene accusantur prælati à subditis. Item Petrus fuit reprehensus à fratribus: quia intrauit in domum Cornelij gẽtilis. Sed huic obiectioni respondetur in sequenti cap.

d ¶ *Nec in regem.*] immo nec regnum eius erat de hoc mundo. 23. q. 3. §. 1.

Petrus.] CASVS. Iudæi reprehendebant Petrum, qui intrauit domum Cornelij Gentilis. sed dicit Greg. quòd Petrus bene poterat suos repellere subditos ex potestate sui officij: sed respondit se hoc fecisse auctoritate diuinæ virtutis.

Item Damasus Papa ad Stephanum archiepiscopum epist. 3. cap. 3.

¶ Sacerdotes accusare, vel in eos testificari non valent, qui ad sacerdotium prohibentur eligi. C. XXXIX.

1 TEstes [a] absque vlla infamia, aut suspicione [2], vel manifesta macula, & veræ fidei plenitudine [β] instructi esse debent, & tales, quales ad sacerdotium eligere iubet diuina auctoritas. ¶ Quoniam sacerdotes (vt antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eumdem non debent, nec possunt prouehi honorem.

a ¶ Testes.] *Damasi verba hæc sunt*, Accusatores autem episcoporum, & testes, super quibus rogitastis, absque vlla infamia, aut suspicione, &c. *sicque referuntur à Burchardo & Iuone: Panormia autem habet vt Gratianus.*

β Plenitudine.] *In epistola ipsa legitur*, pleniter. *Burchardus vero & Iuo habent*, vera fide pleniter.

Sic & illud Siluestri intelligitur

[2 *Laicus non accuset clericum, &c.*] *ideſt, qui in inferiori gradu constituti ad superiorem ascendere non possunt, in superioribus agentes accusare non debent.*

¶ *Ecce ostensum est, quid respondeatur auctoritatibus, & argumentis, quibus subditi ab accusatione prælatorum videbantur repellendi. Nunc demonstrandum est; quibus rationibus probentur recipiendi, & quid cõtra respondeatur a prælatis. Christus, qui erat pastor pastorum, ouibus suis, de quibus ait* [*Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, &c.*] *inter opprobria, & verbera, quæ ab eis patiebatur, ait* [*Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, &c.*] *Item* [*Quis ex vobis arguet me de peccato?*] *At quicumque ad testificandum in aliquem, vel ad arguendum admittuntur; ad eumdem accusandum admitti possunt. Cum ergo oues, vt aduersus pastorem suum testimonium ferant, & vt ipsum (si possunt) reprehendant, admittantur; patet, quòd subditi possunt accusare prælatos suos.* ¶ *His ita respondetur. Christus, quamuis esset pastor suarum ouium, quas verbo & exemplo pascebat; tamen quantum ad officiorum distributionem (ex qua hodie in ecclesia alij præsunt alijs; vnde quidam prælati, quidam subditi vocantur) in populo suo pastorale officium non gerebat. Mystica enim & visibili vnctione nec in regem, nec in sacerdotem vnctus erat: quæ solæ duæ personæ in populo illo prælaturæ nomen sibi vendicabãt.*

Non ergo ex hac auctoritate subditi probantur admittendi in accusatione prælatorum; sed tantum ostenditur, quòd auditores eos reprehendere possunt, & in eos testificari, qui cum officia ecclesiastica non habeant, verbo tamen & exemplo quoscumque valent, lucrari Deo satagunt. Respondetur &

aliter. Aliud est, quod de rigore cogimur seruare disciplinæ; aliud, quod admittitur ex perfectionis consideratione. Christus ad se arguendum Iudæos admisit perfectione humilitatis, non seueritate iuris. Si enim legis rigore essent admissi; hac auctoritate criminosi, & infames in accusatione religiosorum essent recipiendi; cum essent sceleratissimi, qui de Christi nece tractantes innocentem condemnare volebant. Hoc ergo exemplo prælati non coguntur recipere subditos in accusatione sui, sed permittuntur. ¶ *Item Paulus Petrum reprehendit, qui princeps Apostolorum erat. Vnde datur intelligi; quòd subditi possunt reprehendere prælatos suos; si reprehensibiles fuerint. Sed hoc facile refellitur, si vnde sit reprehensus aduertitur. Petrus cogebat gentes iudaizare, & à veritate Euangelij recedere, cum iudeis gregem faciẽs, & à cibis gentilium latenter se subtrahens. Vir autem in se est, à fide exorbitare, & alios exemplo, vel verbo à fide dejicere. Ergo hoc exemplo non probantur prælati accusandi à subditis; nisi forte à fide exorbitauerint, vel alios exorbitare cogerint.* ¶ *Item cum Petrus intrasset ad Cornelium, conquesti fratres sunt, qui erant in Iudæa, & reprehendere uoluerunt eum, quòd ad gentilem diuertisset. Ecce, quòd prælati iure possunt reprehendi à subditis. Sed huic oppositioni B. Gregorius respondit dicens Theotistæ patriciæ, lib. 9. epist. 39.*

¶ Petrus à fidelibus interrogatus cur ad gentes intrasset, non ex potestate respondit, sed humiliter rationem reddidit. C. XL.

PEtrus potestatem regni acceperat: & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officij (qua posset dicere, oues pastorem suum nõ accusent, nec reprehendant:) sed ex ratione diuinæ virtutis, qua gentiles acceperant spiritum sanctũ, respondit [c].

Operæpretium fuerit ad ipsum B. Gregorium adire; copiosè enim exponit, quæ hic à Gratiano concisè referuntur.

Cum ergo Petrus potuit ex officio repellere querelas, sed noluit; non hoc exemplo prælati coguntur suscipere reprehensionem subditorum. Ex hac etiam humilitatis dispensatione intelligitur illud Leonis quarti Ludouico Augusto dictum.

¶ *Apud Iuonem huius capitis hæc est inscriptio.* Quòd in præsentia legatorum Imperatoris Leo Papa causam suam examinari voluerit, idem Nicolaus Imperatori.

¶ Imperiali iudicio Apostolicus se emendare promittit, si quid erga subditos iniuste commisit. C. XLI.

3 NOs, si incompetenter aliquid egimus, & in subditis iustæ legis tramitem non conseruauimus, vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio: quoniam si nos, qui aliena [t] debemus corrigere peccata, peiora committimus; certe non veritatis discipuli, sed (quòd dolentes dicimus) erimus præ ceteris erroris magistri. Inde magnitudinis vestræ magnopere clementiam imploramus, vt tales ad hæc, quæ diximus: perquirenda missos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum si vestra præsens fuisset imperialis gloria) diligenter exquirant: & non tantum hæc sola, quæ superius diximus, quærimus, vt examussim [g] exagitent; sed siue minora,

[1] Pol. hic Cem. Iacob. Carp. Iuo p. 5. 290. Pan. l. 4. ca. 36. Ant. l. 3. ca. 21. Ita. sacerdotes.

d Scilicet a illo c. Ita.

a Ad. l. 3. ca. 47. Polla. ca. Monarchiæ bonum fecit.

e Vide quæ not. p. 5. c. 38. ¶ Si. ex dicto virum licet non possit. l'Hic. ad hoc. 1. 6. ca. in ma. ver. cito

¶ al. ad illo

¶ Accusare pot. de crimine consilia in modum exceptionis.

g Ideſt, ita Hostien. ar. ab incidit. c. 2. de præb. in 6. & 2.

b De hoc etiã no. 23. q. 4. fi ecclesia. in gl. melius ibi videas.

¶ Filius patrẽ conuenire potest

† al. æquitas

e Cũ ex fœnitia persecutoris virtus patriæ claruerit in vtroque. Hug.

f Tuo p. 5. cap. 22.

Act. 11.

Act. 11.

Gal. 2.

ITEM CVM BALAAM Hæc est 6. pars huius quæstio. in qua ꝓbat quod probatum erat quòd subditi possunt ꝓlatos reprehendere, & etiam accusare, si ad eũdem ordinem venire possunt; non autem debent eos de occultis vel pene occultis diffamare, & hoc probat per vij.exempla, & per x.auctoritates sanctorum patrum.Ioan. de Fant.

Num 22.

CASVS. Adhuc probat Grat. quinque exemplis, quòd subditi possunt accusare prælatos, s.exemplo Balaam: qui fuit ab asina reprehensus:& exẽplo Dauid qui fuit à Nathan propheta reprehensus: & exemplo iniquorum presbyterorum qui fuerunt à Daniele reprehensi,& exemplo Damasi & Symmachi, qui fuerunt à suis subditis reprehensi & accusati. Sed singulis obiectionibus singulas ponit solutiones per ordinem respondendo.

a ¶ *Ariolus.*] Ariolus dicitur qui circa aras idolis preces nefarias effundit:& fructum sibi in tristitia affert.26.q.3.igitur genus.

b ¶ *Trahenda.*] 22. q. 2.si quis per vetus.

c ¶ *Sanguinis.*] 23. q. vlt.his à quibus. & c. legi.& c.occidit. & extra, ne cleri. vel mo. sententiam sanguinis.

SI quis.] CASVS. Quidam redarguebant Grego. quòd multa faciebat contra rationem. Dicit Grego. vt veniant ad Apostolicam sedem, & ibi cognoscatur, vt ista inter eos feratur sententia.

2.Reg.12.

‖ Forum rei se qui debet actor.

d ¶ *Si quis.*] ‖ quia actor forum rei sequi debet. extra de fo. compe.cum sit generale. & C. de iurisd. om. iud. Liuris ordinem. vel quia causa fidei est,quę in ecclesia est tractanda.vt 23.q. vlt. conuenior.& ſ. e.q.2.præceptum.23.q 1.quoties.

e ¶ *Confessionem.*] id est,scripturam.

2.Reg.6.

EX HIS. CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis, prælatos posse à suis subditis accusari, cum isti tres Apostolici fuerint à suis subditis accusati. Sed respondet, quod isti Apostolici exẽplo Domini non coegerunt alios prælatos recipere subditos in accusationem suam:sed permiserunt hoc fieri ex humilitate.

2.Para.26.

‖ Accusatus quãdoque dat expensas accusatori.

f ¶ *Prælatos.*] ‖ Et dabuntur eis expensæ ab episcopo, quem accusant si egent, vt ext. de accu. c.ex parte. nam & minora,siue etiam maiora illis sint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine; quatenus in posterum nihil sit, quod ex eis indiscussum, vel indiffinitum remaneat.

6 *Item,cum Balaam ariolus*[a] *iret ad maledicendum populum; Angelus Domini,asinæ,cui insidebat, in via se opposuit; euaginatoque gladio eam ab itinere compescuit; quam dum ille verberibus affligeret, in vocem prorupit, & prophetæ vesaniam redarguit. Si ergo animal mutum angelica virtute, prophetæ insipientiam reprehendit; multo magis subditi possunt accusare prælatos suos.* ¶ *His ita respondetur. Verum est,quòd per asinam subditi significantur; & per Balaam, prælati: non tamen hoc exemplo probantur prælati accusandi à subditis: sed subditis tantum forma datur humiliter renitendi prælatis; si forte eos ad malum cogere voluerint. Balaam namque asinam vrgens, vt ad maledicendum populo Dei eum veheret, significat eos,qui verberibus,& cruciatibus à subditis exigunt,vt eis in malo fautores,& coadiutores existant.Sed quia Angelus, quilibet videlicet prædicator, euaginato gladio aperte scilicet prædicato timore, & horrore futuræ vindictæ, à consensu alienæ malitiæ illos reuocat; licet eis in huiusmodi vocem conquestionis prorumpere, & prælatis suis dicere; cur nos verberibus affligitis? cur nobis iniuste irascimini? numquid vobis inobedientes aliquando fuimus? nisi nunc, cum ad malum cogimur? videte illum, qui prohibet ab incepto.Non ergo hinc prælati probantur accusandi à subditis.* ¶ *Item cum Dauid adulterium, & homicidium commisisset; missus est à Deo Nathan propheta, vt eum redargueret.Ecce,quòd prælati sunt arguendi,& reprehendendi à subditis.* ¶ *Sed notandum est,quòd duæ sunt personæ, quibus mundus iste regitur; regalis videlicet, & sacerdotalis. Sicut reges præsunt in causis sæculi,ita sacerdotes in causis Dei: Regum est corporalem irrogare pœnam; sacerdotum spirituale inferre vindictam. Dauid ergo etsi ex regali vnctione sacerdotibus, & prophetis præerat in causis sæculi, tamen suberat eis in causis Dei. Vnde reges à prophetis, & à sacerdotibus vngebantur; & eorum oblatione peccata regum expiabãtur.* ¶ *Sicut ergo Ozias à Domino lepra percussus est, quia sacerdotum officia vsurpare voluit;sic sacerdotibus,& prophetis regis vsurpare officia non licuit. Nathan ergo propheta cum regem redarguit, suum est executus officium; in quo erat rege superior; non vsurpauit regis officium, in quo erat rege inferior: monuit eum, vt per pœnitentiam pecata sua expiaret; non tulit in eum sententiam,qua tamquam adulter,& homicida morti addiceretur.* ¶ [1] *Sic & beatus Ambrosius Theodosium, & beatus Innocentius Imperatorem Arcadium excommunicauit, & ab ecclesiæ ingressu prohibuit.* ¶ *Sicut enim non sine causa iudex gladium portat; ita non sine causa claues ecclesiæ sacerdotes accipiunt. Ille portat gladium ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: isti habent claues ad exclusionem excommunicandorum*[†], *& reconciliationem pœnitentium.Hoc ergo exemplo subditi probantur reprehendendi à prælatis; non prælati à subditis.* ¶ *Item, Daniel nulla legitima potestate fungens iudices à populo constitutos de falso testimonio conuicit,& conuictos damnauit. Constat ergo, quòd nullam potestatem habentes possunt redarguere dignitatibus sublimatos.* ¶ *His ita respondetur. Miracula(& maxime veteris testamenti)sunt admiranda,non in exemplum nostræ actionis trahendæ*[b]*.Multa enim concedebantur tunc, quæ nunc penitus prohibentur.Tunc enim Samuel Agag pinguissimum regem Amalech in frusta diuidendo conscidit:nunc nulli ecclesiasticorum iudicium sanguinis*[c] *agitare licet. Tunc Phinees Iudæum coeuntem cum Madianita interfecit, & reputatum est ei ad iustitiam: hodie sacerdotibus in perniciem sui officij verteretur.Exemplo ergo Danielis non solum accusandi, vel redarguendi, sed etiam iudicandi potestatem subditi sibi in prælatos vendicarent; si illud in argumentum nostræ actionis liceret assumi, quòd nulla vmquam auctoritate permittitur. Magis ergo ex hoc facto datur intelligi; quòd in nouissimis temporibus suscitaret Deus spiritum pueri iuniores, illius videlicet,de quo per prophetam dicitur*[Puer natus est nobis] *& iterum* [Ecce puer meus] *qui iudices iniquitatis, scribas scilicet, & pharisæos falsis criminibus Susannam,ideſ ecclesiam accusantes,& ream adulterij pronuntiantes,eo quod Christum sequeretur,conuinceret,& condemnaret.* ¶ *Item Hieronymus*[a] *refert in libro virorum illustrium,quòd Damasus Papa à subditis de adulterio accusatus cum quadraginta*[†] *duobus episcopis se purgauit.* ¶ [2] *Item Symmachus Papa in Romana synodo dignitate sua expoliatus prius statui suo reddi decernitur,vt tunc veniret ad causam; & si ita recte videretur,accusantium propositionibus responderet. Digna res visa est maximo numero sacerdotum, quæ mereretur effectum:& cum postmodum ordinaretur,quomodo esset accusandus; præfatus Papa,vt causam diceret,occurrebat: sed ab æmulis est impeditus.*

a ¶ Hieronymus.] *In catalogo B.Hieronymi. aut aliis ipsius libris nihil tale legitur: in vetustis tamen Pontificalibus in vita Damasi hoc refertur.*

Item Gregorius ait de se ipso.

¶ Redarguendi se licentiam beatus Gregorius aliis præbet. C. XLII.

SI quis[d] super his nos arguere voluerit, vel extra auctoritatem nos facere contenderit; veniat ad sedem Apostolicam, quòd omnia ecclesiastica negotia, de quibus quæstio habetur,confluere iussa sunt:vt ibi ante confessionem[e] sancti Petri mecum iuste decertet, quatenus inibi vnus ex nobis sententiam suscipiat suam.

¶ *Est Gregorij quarti in epistola citata* ſ. *ead.q.6.c.decreto nostro.& dist.19.nulli fas in qua epistola cum multa dixisset de priuilegiis,& primatu Romanæ ecclesiæ,ista adiungit.*

Ex his omnibus colligitur,quòd subditi possunt reprehendere,& accusare prælatos[f] *suos. Sed sicut de Christo dictum est, quando Iudæis dixit,* [*Si male locutus sum, &c.*] *ita de istis intelligendũ est,quòd suo exemplo prælatis dederunt facultatẽ recipiendi subditos in accusationem sui,sed non coegerunt.Ité.*

¶ Decreto. C. XLIII.

4 *Aulus Dyaclinæ*[†] *ciuitatis epũs accusatur à subditis de lapsu carnis; cõuincitur, deponitur;alius loco eius substituitur.*¶ *Hoc an ex dispensatione accusati, an ex rigore iuris sit factum voluntate vel necessitate,sequenti capitulo declaratur.*

Ator.] CASVS. Paulus episcopus depositus fuit:& Nemesion fuit ei substitutus:quem Paulus more prædonis episcopatũ ingressus ab ecclesia proiecit, & ad necẽ fere pduxit,res ecclesiæ auferendo, de quibus omnibus Nemesion conquestus est Papæ. Papa mandat Ioãni, episcopo, vt si dictus Paulus res ecclesiæ abstulit:eum reddere compellat. Si vero ipsi Ioanni constiterit eum tantum res proprias abstulisse:licet grauiter deliquerit (ne addatur afflictis afflictio)eas permittatur habere: ita tamen quòd si damnum ecclesiæ intulit, refarcire modis omnibus cõpellatur: & si de cetero ad episcopatum aspirare tentauerit,in monasterium ad agendam pœnitentiam perennem detrudatur.

Oris sit factum, ex regesto Gregorij ad Ioannem episcopum primæ Iustinianæ,lib. 10. *epist.*35. *potest deprehendi,* 10 *vbi ait.*

¶ Verba sunt Gratiani, qui proponit summam sequentis capituli, quod sæpe facere solitum esse multis locis est notatum.

¶ Paulus Dyaclinæ † ciuitatis episcopus, subditorum accusatione conuictus deponitur. C. XLIIII.

TAtor Nemesion ad nos veniens indicauit,quòd Paulus Dyaclinæ † ciuitatis **episcopus** in ter alia mala in corporali[a] crimine lapsus à suis clericis accusatus, & conuictus,episcopali sententia depositus est; postea cum auxilio sæcularium veniens episcopatũ more prædonis ingressus est: ablatisque rebus ecclesiæ dilectissimum Nemesion[b] latorem præsentium sibi substitutum, ab eo episcopatu proiecit,& ad summam iniuriam, ac necem pene perdudit. Fraternitas itaque vestra hæc omnia curet addiscere; & quæcumque ecclesiæ abstulit,omni mora,vel excusatione cessante[c] reddere[d] compellat. Si vero nihil ecclesiæ, sed proprium[e] se dixerit abstulisse(quamuis graue,& iniquum fuerit,vt non à vobis[f],vel à metropolitano eius hoc petierit, sed temerario ausu agere præsumpserit) verumtamen si quid proprium tulit[g],sub fraternitatis vestræ debet examine constare:si verum est. Sed & illud diligenter quærendum est, si quid male de rebus dilapidauit ecclesiæ; vt ex eo quod nunc abstulit, illud reformare, ac satisfacere modis omnibus compellatur.

¶ *In hoc capite non referuntur ipsa omnino verba Gregorij (quod à Burchardo & Iuone fit) sententia tamen satis expressa est.*

Hoc edicto[†][h] *non in accusatores, vel depositos vlciscitur; sed in depositum vlterius prosequitur,vt si vltra ad episcopatum aspirare tentauerit; modis omnibus repellatur, & ad agendam pœnitentiam perennem in monasterium detrudatur. Quem ergo Gregorius ad episcopatum aspirantem omnibus modis repellit,quem gratiæ pœnitentiæ subijcit; patet non sua dispensatione*[i] *, sed canonum censura à subditis esse accusatum, & conuictum. Et vt iam non exemplis, sed legibus agamus; videndum est, quid ex dispensatione, sed ex censura canonum. Et quòd admitti possunt, probat per sequentia cap.*

h ¶ *Hoc edicto.*] Verba sunt Gratiani vsque ad illum locum, vt si vltra.& à loco illo ad locum illum, quem ergo, sunt verba Greg. exinde sunt verba Gratiani.

i ¶ *Dispensatione.*] id est,voluntate.

Gregorius scribat innocentio[a]*, & reliquis episcopus Sardiniæ,lib.7.indict.* 2.*epistola*8.*ita dicens.*

[a] Innocentio.] *In originali impresso est,* Vincentio, atque quamplurimis episcopis. *In vetusto autem exemplari Vaticano exprimuntur nomina episcoporum, ad quos hæc epistola scribitur hoc ordine.* Vincentio,Innocentio,Marinano, Libertino, Agathoni,& Victori episcopis Sardiniæ.

¶ Quòd subditi prælatos suos accusare possint. C. XLV.

METropolitanum[k] vestrum in aliquo[l] postponere non præsumatis; excepto si (quod non optamus) contra eumdem habere vos aliquid causæ contingat,vt ob hoc sedis Apostolicæ iudicũ petere † debeatis.

*Item vniuersis episcopis concilij Bizacij,lib.*10.*epist.*37.

¶ Vitam prælatorum subditi nulla dissimulatione negligant. C. XLVI.

SIcut (inquit) laudabile, discretumque est reuerentiam,& honorem debitum exhibere prioribus;ita rectitudinis,& Dei timoris est, si qua inter† eos correctione indigẽt, nulla dissimulatione postponere; ne totum(quòd absit)corpus incipiat morbus inuadere, si languor non fuerit curatus in capite. Quædam ß enim ad nos de Clementio primatẽ vestro perlata[m] sunt; quæ quoniam ita grauia sunt, vt transire indiscussa vllo modo nõ debeant; fraternitatem vestram hortamur[n], vt cum omni solicitudine, ac viuacitate mentis indagare multis modis debeatis illata; & si sunt,vt audita sunt,vltione canonica resecentur. ¶ Admonemus autem, vt non cuiusquam personæ gratia, non fauor, non quodlibet blandimentum quemquam vestrũ, vel ad discutiendum, quæ nobis nuntiata sunt,molliat;vel à veritate excutiat: sed sacerdotaliter ad inuestigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam si quis in hoc piger,aut negligens esse præsumpserit; dictis criminibus apud Deum se nouerit esse participem, cuius zelo ad perscrutandas subtiliter nefandi causas facinoris non mouetur.

ß ¶ Quædam.]*Et hic summatim referuntur verba B. Gregorij. Quare pauca tantum quædam sunt addita, quæ necessaria videbantur.*

[k] Etropolitanum.] CASVS. Præcepit Grego. Inno. & aliis episcopis Sardiniæ, vt in causis suum metropolitanum non deserant, ni si velint agere contra eum: in quo casu ad Apostolicum recurrant.

k ¶ *Metropolitanum.*] Ex contemptu[d]: aliàs omisso eo possunt adire Papam, vt ſ. e.q.6.c.2. & 3. Itẽ intellige istud quãdo episcopi inter se litigant.nam si episcopus litigat contra clericũ,tunc coram arbitris est litigandum.11.q.1.si clericus. Ex contemptu ergo intellige fieri,quando sine causa declinatur eius iurisdictio sicut dico, ‖ quòd sine causa non potest quis declinare iurisdictionem episcopi etiam per querelã factã Papæ[e],vt plene dixi in constitu.vt debit[o].extra de appell. arg. nõ esse appellandũ omisso medio.sed hic non loquitur de appellatione.

d Adde Alex. de Imol. in l. si videtur. ſ. hoc iudicium. col.4. ff. ea ius dicen.non obstem.

† *al. iudicium requiratur*

‖ Iurisdictio episcopi sine causa non põt declinari.

e Hoc indistincte reprobatur, cũ etiã legatus adeatur. extra de of. leg. c.1 & ita hã et consuetudo seculi. Gof. quæ ẽ o. tim. legum interp. res. extra de consue. cum dilectus Archid.

l ¶ *In aliquo.*] Episcoporum enim est iudex ordinarius primo loco metropolitanus.10.q.3.quia cognouimus.11.q.1.si clericus adiuersus.

Icut.] CASVS. Clementius patriarcha fuerat de quibusdã criminibus accusat[o]:quare Papa delegat causam episcopis cõcilij Bizacij, & præcipit illis, vt cum omni solicitudine ac viuacitate quæ dicta sunt inuestigentur, & si vera fuerint, canonice puniantur,& si quisin hoc fauore personæ, gratia vel quolibet blandimento negligens fuerit, apud Deũ istorum criminum particeps reputabitur.

f Cum isti cognoscere debeant ex delegatione Papæ. L. Idem sentit. hic H. & Ioan. de Fant.

m ¶ *Perlata.*] à subditis, & sic facit ad propositum Gratiani f, aliter hoc cap.nihil facit ad propositum Gratia. nisi velis dicere eo ipso quòd dedit aliis licentiam iudicandi,ergo & accusandi.

n ¶ *Hortamur.*] Nota quòd per verbum, hortamur, & monemus, mandatur iurisdictio. sic ſ. ead. q. 1. notum. ff. de offic. præsi. sæpe. ‖ videtur tamen quòd prouinciale concilium ordinario iure cognoscat de primate, siue de metropolitano suo.nam cũ conciliũ iudicet de Papa in his in quibus ipse potest iudicari:ergo concilium metropolitani potest iudicare de ipso. Ad hoc ſ.ea.si quis.ar.contra.17.dist.multis. nam ibi appellatur à concilio ad metropolitanum:ergo cum conciliũ sit minus metropolitano, non potest ipsum iudicare.21.dist.inferior.Sed potest dici,quòd quãtum ad sua negotia est minor metropolitanus concilio: quantum ad aliorum negotia

‖ Concilium prouinciale, an possit de archiepiscopo cognoscere.

negotia est maior. Sed in c. multis. non appellat à concilio, sed à quadam congregatione episcoporum ad metropolitanũ: sed adhuc obstat 2 1. dist. nunc autem. Sed potest dici, quòd potest iudicare de ipso concilio: non tamen eum condemnare potest. Sed quòd possit iudicari à concilio, bene facit. 9. q. 3, saluo. & ca. si autem, & 63. dist. Salonitanæ. Sed est arg. contra 3. cap. proxi. Ioan.

HAEC SI QVIS. CASVS. Dicit Gratia. quòd quæ supra dicta sunt, quòd subditi possunt accusare prælatos, generalia sunt, & nõ specialia: & si quis dicat ea esse specialia, audiat quid dicit Gelasius de omnibus clericis generaliter cuiusque ordinis.

1 Gelasius epi scopis per Lucaniam, & Brutium, & Siciliam constitutis, epi. 1. c. 30.

QVapropter.] CASVS. Hoc c. continuatur illi c. 12. quæst. 2. quattuor. vbi dicitur, q̃ de redditibus ecclesiæ quattuor debẽt fieri portiones: prima episcopo: secunda clericis: tertia fabricæ: quarta pauperibus est assignanda. Dicitur ergo in hoc c. quòd si quis clericus viderit præ latum suũ in istis quartis distribuendis peccantem & excedẽtem, statim debet Romano Pontifici nũtiare, & probare quòd nuntiat, vt puniatur excedens: quod si non fecerit, deponatur.

† al. huius

† al. prompsimus

† al. nostras

a ¶ *Quapropter.*] Videtur hic specialis casus, in quo quilibet possit accusare suum episcopum, & hoc c. continuatur illi 12. q. 2. quattuor.

† al Sui vero modus omnibus erit vnusquisque pontificum ordinis, & honoris elisor

b ¶ *Protinus.*] Nonne necessaria est admonitio? certe sic. Ideo expone ꝓtinus, idest, post tertiam admonitionem a, vt 3. ea. q. 1. si peccauerit. sic extra de simo. licet.

c ¶ *Pontificis.*] vel alterius superioris. Ioan.

ADDITIO. Idem sentit Hug. in suo casu huius cap.

d ¶ *Deferre.*] idest, denũtiare. ‖ Hic habes quòd aliquis cogitur accusare, vt 1. q. 1. quisquis. & 5. q. 5. c. 1. extra qui si. sint legit. c. causam. & 24. q. 3. tã sacerdotes b. arg. contra extra de accu. licet. in fi. & 5. q. 2. si primates. & 3. q. 4. clericus. & C. vt nemo inuit. agere. l. vna. Sol. ad denuntiationem quilibet tenetur, de qua hic loquitur. non autem ad accusationem, vt in contrariis.

‖ Accusare qs quãdoque cogitur.

3 Ansl. l. 3. cap. 115.

b Ad idem C. de ege. & ma. diffamari. C. de priu. car. l. 1. circa finẽ Et est speciale in dilapidatione vt quilibet clericus teneatur denuntiare & est ratio quia in simul debent administrare. aliàs sec⁹. Sed cõtra quo ad hoc 3. c. prox. ibi, aut in his quæ sunt, &c. vnde dico q̃ quilibet clericus tenetur denũtiare crimen sui prælati secundum L.

e ¶ *Interdictio.*] forte speciale est in dilapidatione, vt quilibet teneatur denuntiare.

f ¶ *Sin vero.*] idest, si non fecerit quod dictum est de quattuor portionibus. 12. q. 2. quattuor.

g ¶ *Supprimenda.*] 3. q. 5. si primates. contra. sed illud de crimine iniuriarum, de quo potest episcopus componere cum clericis suis, siue inter partes.

Hæc si quis specialia, & ex his generalem regulam colligi non oportere contendit; audiat quid Gelasius C. a XXVIII. 1 *dicat omnibus clericis cuiuscumque ordinis, ita scribens.*

a ¶ C. XXVIII.] *Hic citatur numerus capitum, vt est in codice canonum, de quo in præfatione dictum est.*

¶ Clerici excessus sui episcopi auribus deferant Romani Pontificis. C. XLVII.

QVapropter[a] nec clericorum quispiam se apostolicæ † offensæ futurum cõfidat immunem, si in his, quæ salubriter sequenda Apostolica deprompsit † auctoritas, siue episcopum, siue presbyterum, siue diaconum viderit excedentem, non protinus[b] ad aures † Romani Pontificis[c] deferre[d] curauerit; probationibus dumtaxat competenter exhibitis, vt transgressionis vltio fiat, & ceteris interdictio[e] delinquẽdi. Sin † vero[f]; modis omnibus erit vnusquisque pontificum ordinis, & honoris sui elisor, si cuiquam clericorum, vel ecclesiæ totius auditui hæc putauerit supprimenda[g].

Idem.

¶ De eodem. C. XLVIII.

2 SI quid in ecclesia damni, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ auctoritate ß prohibita, põtificẽ vestrum videritis admittere, mox nostris auribus relatiõe[h] signate, vt quid fieri debeat, censeamus.

ß ¶ Auctoritate.] *Abest ista dictio à plerisque vetustis exemplaribus, & ab alijs collectoribus, qui etiam Gelasium citant.*

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 21.

¶ Clerici, aut laici sine examinatione ad episcoporum accusationem non admittantur. C. XLIX.

3 CLericos, aut laicos[i] accusantes episcopos, aut clericos pasim[γ], & sine probatione, ad accusationem non recipiendos decernimus, nisi prius eorum[k] discutiatur existimationis δ opinio.

γ ¶ Pasim.] ἀπλῶς, καὶ ἀδιακρίτως: *quæ Dionysius vertit* temere, *atque indifferenter, possunt quæ etiam coniungi cum sequenti membro. Id vero copiose exponitur in concilio Constant. 1. cap. 6.*

δ ¶ Existimationis opinio.] ὑπόνοψις, *id est, existimatio.*

Item ex synodo Romana. 4

¶ Quilibet persona episcopos, aut alios accusans, monstranda documentis inferat. C. L.

5 SI quis episcopus, presbyter, aut diaconus, vel quilibet clerici apud episcopos (quia alibi[l] nõ oportet) à qualibet persona fuerint accusati; quicumque fuerit ille, siue sublimis vir honoris, siue vllius alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis[m] arripuerit, nouerit docenda[n] probationibus[n], monstranda documentis se debere inferre.

l ¶ Docenda.] *Sic apud Sixtum tertium, & in capitulari: apud Caium vero, & Hadrianum paulo aliter, quemadmodum & alijs locis huius capitis nonnullæ, sed non magni ponderis, sunt varietates.*

Item Damasus Papa, Stephano archiepiscopo, epist. 3. c. 3.

¶ Sacerdotes de maiori sententia, qui ad eumdem ordinem prouecti non possunt. C. LI.

6 SAcerdotes (vt antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eumdem non debent, nec possunt prouehi honorem.

Item Iginus Papa, epist. 1. 7

¶ Nisi irreprehensibiles in maiorum accusatione non recipiantur. C. LII.

8 CRiminationes maiorũ natu per alios[o] non fiant, nisi per ipsos, qui crimina intendunt; si tamen ipsi digni, & irreprehensibiles apparuerint, & actis[p] publicis docuerint omni se suspicione carere, & inimicitia, atque irreprehensibilem fidem habere, ac conuersationem ducere.

Colligitur itaque ex his omnibus, quòd subditi in accusatione prælatorum sunt admittendi. Nunc videndum est, an monachi in accusatione episcoporum sint audiendi. Hadrianus Papa in capitulis, c. 31. videtur eos ab accusatione remouere ita dicens 9

‖ Ex charitate enim debet prouenire accusatio, extra de accu. si quis episcopus. & qui accusat, publicæ salutis custodiam gerit, vt C. de famosis libel. l. vna.

n ¶ *Probationibus.*] sic C. de proba. sciant. Ioan.

Riminationes.] CASVS. Dicitur quòd si aliqui sint ignoti, qui velint alios accusare, quòd non sunt admittendi, nisi prius coram iudice se probent irreprehensibiles esse, & omni suspicione carere. Si in telligas c. de notis, dicitur, quòd non sunt admittendi ad accusationem facerdotum nisi probẽt coram iudice, &c. quod probatur eo ipso quòd contrarium non probatur.

o ¶ *Per alios.*] idest, procuratores. 3. q. 9. absens.

p ¶ *Et actis.*] idest, actionibus e vel litteris episcoporum suorum, vt 19. q. 1. duæ. & hoc si sunt ignoti. & est si. 3. q. 5. canonica. vel tantum valet eis testimonium populi, quantum examinatio, vt 24. dist. c. 1. Ioan.

COLLIGITVR. CASVS. Grat. ex supradictis infert, quòd subditi bene possunt accusare prælatos. Sed postea quærit an monachi possunt accusare episcopos, & videtur quòd remoueantur. & hoc probat per sequen. cap.

Placuit.]

Placuit.] CASVS. Hoc c. intelligitur de monachis secundũ Gra. Sic ergo pone casum. Quæritum fuit ab Hadriano, an monachi vocem accusandi episcopos, vel contra eos testificandi habeant. Et rñdet q̃ non, quia mortui sunt non humanis actibus, quia loquũtur vt alij homines, vel quia intersunt contractibus, vt emptionis vel venditionis, sed diuinis, idest, accusationibus episcoporum, quæ Dei timore fieri debent: in concilio etiam Chalcedonen. præcipitur vt non præsumant ecclesiasticas actiones attrectare. Quidam tamẽ intelligunt hoc cap. de criminosis qui mortui sunt nõ humanis vocibus, idest, malitiis, sed diuinis, idest, bonis operibus: vel humanis, quia vocem habent, vt alij homines. & secundũ hoc non facit ad propositum Gratiani.

a ¶ Non humanis.] *In epistola Stephani est*, quos humanis, & diuinis vocibus damnatos, vel mortuos esse cognoscimus, *In epistola autem Melchiadis est, quemadmodum hic restitutum est ex vetustis exemplaribus Gratiani, & capitulo Hadriani: sed subiungitur.* Quoniam infidelis homo mortuus est in corpore viuente: *& fortasse significatur locus Matt. 8.* Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: *aut locus Paul. 1. Tim. 5.* viuens mortua est. *Quamobrem quod proprie pertinet ad homines infames, maximisque flagitijs obnoxios (vt est infra, 3. q. 5. c. canonica.) non bene videtur hic referri ad monachos: sed minime id malitiose factum est, cum Gratianus monachus esset.*

2 *Item in concilio Chalcedonen. ca. 4. præcipitur, vt ecclesiasticas actiones monachi attrectare non præsumant.*

Item Pelagius II. episcopis Italiæ.

¶ Monachi in accusatione non sunt audiendi. C. LIIII.

3 NVllus monachus talia vnquam arripiat, nec sæculariad, aut ecclesiastica e negotia perturbare præsumat: quia mortua in talibus vox est eorum.

Sed aliud est, quod ex præsumptione assumitur temeritatis; aliud, quod ex necessitate geritur charitatis. Monachi enim ex præsumptione episcopos accusare non possunt, ex charitate possunt. 4 *Vnde & in canonibus præcipitur, vt cubicularij episcopi sint vel religiosi clerici, vel electi monachi, vt de eius vita testimonium dicere possint.*

7 ¶ *Item illud Eleutherij Papæ in epistola ad Galliæ prouincias, omnibus generaliter dicitur.*

¶ Consentire conuincitur, qui cum possit, peruersis negligit obuiare. C. LV.

5 NEgligere, cum possis[f] deturbare[g] peruersos, nihil aliud est, quàm fouere. Nec caret scrupulo[h] societatis occultæ, q̃ manifesto facinori desinit obuiare.

Item Hieronymus tam de se, quàm de alijs monachis in primo prologo bibliæ ß scribit 6 *dicens.*

ß ¶ Bibliæ.] *In plerisque vetustis Gratiani codicibus legitur*, bibliothecæ.

¶ Quantum ex vitæ merito quis ecclesiam ædificat, tantum nocet si destruentibus non resistat. C. LVI.

SAncta quippe rusticitas[k] solũ sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet[l], si destruentibus non resistat.

Item Gregorius.

¶ Subditi vitia prælatorum reprehendere timeant. C. LVII.

ADmonendi[m] sunt subditi, ne plus quàm expedit, sint subiecti: ne cum studentplus quàm necesse est, hominibus subiici, cõpellantur vitia eorum venerari.

n ¶ *Collecta est hæc sententia ex verbis B. Gregorij tertia parte pastoralis, admonitione decima octaua, vbi de elatis & humilibus loquitur.*

Item generali synodo præsidens dixit, c. 2. 7

¶ Clerici, siue electi monachi sint cubicularij episcopi. C. LVIII.

8 CVm pastoris[n] vita[o] esse discipulis semper debeat in exemplo, plerumque clerici, qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt, quam, vt dictum est, sæculares pueri o sciunt. De qua re præsenti decreto constituo, vt quidãp ex clericis, vel etiam ex monachis electi ministerio cubiculi põtificalis obsequantur, vt is, qui in loco 6 Ad Paulinũ. regiminis est, tales † habeat testes[q], qui vitam eius in secreta cõuersatione videant, qui ex visione sedula exemplũ profectus sumant.

a Ansl. l. 6. 87. Ivo p. 16. cap. 91. Can. l. 5. c. 45. Cod. l. penult. ¶ accusare non possunt.

† al. interroges

a Idem sentit hic. sed è non videtur bona littera, cum nullum sit fori capitulorum hic allegatorum: si dicitis. quòd ex ipsorum præscriptione. Archid.

16. q. 1. qui vero.

f ¶ *Negligere.*] ¶ *Cum possit.*] videtur de prælatis tantum loqui.

g ¶ *Detuibare.*] idest, prohibere & remouere à malo, & hoc cum commode potest illud facere. aliàs non peccat qui sic non prohibet. 22. q. 2. primum. & c. faciat. & secundum hoc quilibet tenetur prohibere iniuriam a proximo. 23. q. 3. non in ferenda. Alij hoc cap. intelligunt de prælatis, vt 23. q. 4. duo ista. & cap. ita plane. & q. vlti. præterea. Vel intellige de atrocibus, vt tunc quilibet teneatur. argu. extra de sen. ex. quantæ. 23. c. vlt. & de pæ. dist. 1. periculosæ. Vel dic quòd quilibet tenetur prohibere proximum a peccato committendo. 22. q. 5. hoc videtur. secus in commisso. 93. dist. diaconi. Ioan. b

h ¶ *Scrupulo.*] idest, suspicione.

‖ Males non corrigere an si peccatum.

Antea quippe.] CASVS. Quidam monachi erant valde in se reprehendit Hie. dicens q̃ sancta rusticitas tñ sibi prodest. & quantũ ex vitæ

m ¶ *Admonendi.*] bonũ mediocre q̃nque dimittitur propter bonum obedientiæ. sed malum numquam fieri debet, vt 11. q. 3. quid ergo. Ioan.

Vm pastoris.] CASVS. Quidam episcopi non habebant clericos cubicularios secũ, sed pueros sæculares, quorum vita qualis esset in secreto, erat ignota clericis, sæcularibus autem pueris nota. Præcepit ergo Greg. vt episcopi secum habeant clericos vel monachos cubicularios, qui possint esse testes de vita & conuersatione eporũ in secreto; & ex sedula visione exẽplum profectus sumant.

n ¶ *Cum pastoris.*] generaliter teneas, q̃ monachi possunt accusare, & eos & alios, dumtũ hoc faciant de licentia abbatis. 12. q. 1. nõ dicatis. 16. q. 1. monachi. Et si suum abbatem accusare vult, habebit expensas a monasterio, vt extra de acc. ex parte. & tunc non est necessarius consensus abbatis. sed si alium vult accusare, non habebit expensas a monasterio. Si sunt in scholis, possunt agere de his tantum quæ pertinent ad studium, vt extra de of. dele. præterea. ff. de re iud. quæsitum. & ff. de iud. si longius.

‖ Monachi accusare possunt. † habeat tales. qui vitã} orig.

o ¶ *Pueri.*] i. seruientes. fic 22. q. 2. §. Abraham quoque. & ff. de ver. signi. pueri.

p ¶ *Vt quidam.*] duos habebit sacerdotes, & tres diaconos, vt de cõsec. dist. 1. iubemus. ‖ Sed numquid contradicente abbate potest sumere monachum episcopus sibi in socium? Non videtur, cum hoc sit priuilegium Papæ, vt 9. q. vlt. per principalem. & 58. dist. c. 1. & arg. contra 16. q. 1. qui vere. Ioan. Sol. credo q̃ sic e, nisi monasterium sit exemptum: cum maiora possit, vt extra de excess. præla. sicut venire. B. Sed nonne monachi numquam exibunt de claustro, vt 16. q. 1. placuit? Respondeo quando perfecti sunt, sit hoc vt exterius fructificent, vel quãdo fiunt episcopi, & isti cubicularij possunt esse testes non solum de conuersatione episcopi, sed etiam de facto eius, vt 12. q. 1. manifesta. Io.

‖ Monachũ inuito abbate, sibi potest epus sociare.

q ¶ *Testes.*] proprer hoc inducit c. quia qui possunt testari d, & accusare, nec tales episcopus potest ab accusatione repellere, vt extra de accus. nulli. & C. qui accus. non pos. iniquum. arg. contra speciale est in episcopo. Io.

c Ad hoc facit quod no... 1. q. 1. g prin. cipalẽ. Sed ar. contra 11. q. 1 cum pro veritate. Archid. d Ad hoc 4. q. 3. c. 1.

Perucnit.]

PErvenit. CASVS. Episcopus Massylien. prauos homines habebat in sua conuersatione,& præcipue quemdam presbyterum fornicatorem. hoc peruenit ad notitiam Grego. quare præcipit Vigilio episcopo,vt Massylien. vltione compescat.& presbyterum fornicatorē cogat pœnitere.Casus au em sequentis c.planus est, quia nihil aliud dicitur, nisi quòd episcopi secum debent habere homines boni testimonij, vt irreprehensibiles appareant.

a ¶ *In societate.*] nota quòd præsumitur contra aliquem vel pro aliquo ex societate, vt 28. q.1.sæpe.81.dist.clericus. & 18.quæst.2.diffinimus. Ioan.

b *Episcopi lectionem.*] ¶ *Possint.*]5.dist. 53.diaconi.

ITEM IOANNES. CASVS. Per hunc §. probat Grati. quod subditi possunt accusare prælatos,& dicit, quòd Ioan. redarguebat Iudæos ad se venientes.

c ¶ *Ioannes.*] probat cum hic eremita accusabat,quòd monachi possunt accusare, quod verum est si habent speciale mandatum abbatis 16. q.1.quæ vere a. nisi forte requiri non possit sine magna difficultate. ar.ff. de iniu.sed si vnius. §. filio.vt notaui 12. q. 1. non dicatis.

ITEM EX. CASVS. Nunc concludit Grat. ex supradictis. Dictum est supra, quòd illi possunt accusare sacerdotes, qui ad eumdem gradum ascendere possunt:sed monachi possunt prouehi ad sacerdotium,ergo possunt accusare sacerdotes.

1.Tim.3.

DE accusatione.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes, in quarū prima probatur, quòd accusator debet esse præsens,& obligare se proprio scripto ad talionem. Secunda ibi. *Quæ vero.* Ioan. de Fant.

v.7.ea c.sacerdotes. Luc.3.

CASVS. Hic ponitur 8.q.qua q̄ritur, an accusatio debeat fieri in scriptis, & probat primo, quòd sic:postea probat contrarium,& postea soluit in §. *sed Calixtus.*

d ¶ *De accusatione.*] ‖Circa hoc notandum est, quòd aliud est infamatio,aliud denuntiatio,aliud accusatio.Infamatio prohibetur. 3.ead. q.proxi.accusatio.5.q.1.c.1.& 2.Secunda, scilicet denuntiatio præcipitur 3.ea.q.1.si peccauerit.3.q proxi.quapropter.& fit fine inscriptione. 4.q.4.§.aliquando. Tertia scilicet accusatio permittitur:& in ea inscribitur & subscribitur, 7.ea. libellorum. Fallit tamen hoc in sex casibus.

‖ Accusatio,& denuntiatio, & infamatio diuersa sunt.

‖ Accusator non semper cogitur se ad pœnam talionis inscribere.

b Vbi agitur ciuiliter 4.q. 4.§.ad hæc.

‖ Non enim semper cogitur quis inscribere, vt in leuibus criminibus. 7 0 ff.de acc.leuia.& in crimine abigeatus b. C.de abigeis.1.vna.& in casu vbi mulier accusat.15.q. 3.de crimine. & secundum quosdam in crimine apostasiæ,& vbi Christianus Iudæam duxisse accusatur.C.de apost.apostatarum.C.de Iudæis.ne quis.& vbi maritus accusat vxorem iure mariti.4.q.4.d.c. nullus. §.item. C. de adul. si marirus. C. de adul. quamuis.& l.iure.Ioan. sed hoc falsum est secundum ius canonicum, vt extra de procu. tuæ fraternitatis. Item quando officium denuntiat crimen alicuius.C.de accusa.ea quæ.4.q.4.§.aliquando. B Et cum crimen in modo exceptionis proponitur, secundum quòd distinguitur extra de accu. super his. Nunc videndum quid iuris sit circa sing los 8 0 modos agendi.Et quidem denuntiationem præcedet admonitio, aliàs remouetur denuntians a denuntiatione, vt extra de accusſ. super his. &c.si quis episcopus,& 3.ead.q.7. accusatio. & cap. si quis ergo. Item criminosi, infames, inimici possunt à denuntiatione repelli,vt 3.quæst. 7.qui sine peccato.& c.postulatus.& 35. quæst. 6. episcopus in synodo. & extra de testi.cog.præterea.extra de accusſ.cum oporteat. & dictum

est 3. ead. q. 1. si peccauerit. & extra ea.qualiter 2. ‖ pœna sic commissi modica est,quia debet pœnitere de crimine, & credo eum non esse remouendum ab ordine, vel dignitate. nisi delicti qualitas aliud requirat,vt in simonia.1.quæst.1.si quis neque.& quæst.7.requiritis.seu scandalum inde oriretur,extra de noui oper. nunc. cum ex iniuncto. Si autem agatur in modum inquisitionis,similiter inscriptio non est necessaria, & potest procedi sine ipso qui impetrauit inquisitionem,sicut & cū ipso,sed fama debet precedere in iuisitionem,nō sem.l,sed sæpius,& apud bonos & graues,vt extra de accusſ.qualiter.& cū oporteat.& de simon.licet. Citari etiam debet infamatus, vt audiatur eius exceptio, vt eisdem c. habetur. & extra de sen.& re iud.cum l.& A. Et in hoc casu possunt testes recipi lit.non contest. vt extra vt lit. non contest. quoniam frequēter.§ 3. ‖Pœna huius talis est. prælati sunt ab administratione removendi, minores sunt beneficio priuandi. extra eo. qualiter. & de simo. dilectus.Sed si in modum exceptionis obiicitur crimen, distingue vt extra eo.super his. & extra de ord. cog. cum dilectus, & debet esse præsens, extra eod. qualiter. & in hoc casu laici bonæ famæ addmittruntur ad agendum,excipiendum,& testificandum. extra de testi. tam litteris. & 23. dist.Sed cum crimen obiicitur in modum accusationis, semper est necessaria inscriptio, vt 3. ead. libellorum. fallit in sex casibus supra not. & in septimo secundum quosdam cum officialis accusat. C de accusat. ea quæ. ‖In hoc casu pœna est depositio, vt 3. proxi. q.1.ator & extra de simo. dilectus.

QVÆSTIO VIII.

DE accusatione vero, qualiter fieri valeat,in canonibus aperte decernitur.

*Ait enim Calixtus Papa ad episcopos Galliæ,epistola secunda.*2

¶Accusatio semper fiat in scriptis. C. I.

3 ACcusatorum personæ nūquam recipiantur sine scripto:nec absentes eo,quem accusare voluerint, quibuslibet accusare permittatur.

¶ *In epistola Calixti, itemque apud Burchardum, & Iuonem sic habetur.* Rimandæ sunt enucleatim personæ accusatorum, quæ sine scripto difficile, per scriptum autem numquam recipiantur: quia per scripturam nullus accusare, vel accusari potest, sed propria voce,& præsente eo, quem accusare voluerit, cuicumque accusatori creditur *Quorum verborum bona pars refertur.* 3.3.q.9.c.absente 1. *quod sumptum est ex eodem epistolæ loco. Cod. lib.4.tit. de probationibus,le.fin.*

De eodem. C. II.

SCiant cuncti accusatores eam se rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita iis idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis, vel indiciisg ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.

*Item Eutychianus Papa episcopis Siciliæ,epist.2.*4

¶Accusatio semper debet fieri in scriptis. C. III.

5 QVisquis ille est,qui crimē intendit, in iudicium veniat,nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat[i], custodiæ[a] similitudinem (habita tamen dignitatis[k] æstimatione[†])patiatur; nec impunitam fore sibi nouerit licentiam mentiendi,cū calumnianteEt certe respondetur quòd non.

e ¶ *Nec absente.* C de pœ.ne dtu.contra.Sed illud speciale est in apparitore.sic ead.q.6.§ si sunt quorum.& notaui.1.q.4 nullius.

f ¶ *Quibuslibet.*] 7.q.quæst.2.relatum.Sed contra. 5. quæst. vlt. Epiphanium.

SCiant.] CASVS. Dicitur in hac lege,quòd accusatores accusationem suam debent deferre in publicam notionem,quam possint testibus & aliis probationibus iudici demonstrare.

g ¶ *Indicijs.*] 2.q.1. dicit & 35.q.6.c 1. Sed contra. 3.q.9.absens. Sed ibi non accusatur,sed tantum libellus accusationis proponitur. ff. de adulte. miles.§.sexaginta.Hoc verum est nisi absens sit per contumaciam c, vt 3.q.9.decernimus.

QVisquis.] CASVS. Hoc c.diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur,quòd qui vult alium accusare, in iudicium veniat, & indicet nomen rei,ad pœnam talionis obligando, ita quòd accusator vel accusatus in custodia habeantur,confiderata dignitate personæ: & si accusator non probauerit,puniatur pœna talionis.In secunda parte quæ incipit ibi. *Qui vero.*dicitur,quod qui vadent ad fortilegos,& magos,non admittuntur ad accusationem.

¶ Casus seq.cap planus est.

h ¶ *Quisquis.*]hoc ponitur C.de accu.l.vlt.

i ¶ *Vinculum inscriptionis arripiat.* ideſt,obliget se ad talionem.4. q.4.§.inscriptio. Archi.

k ¶ *Dignitatis.* q̄ pari iure censetur accusator & accusatus. 3.q.9. c.sit.C.ne

f Dignitate p.æditus minus punitur quam alter.

c. vlt. C. de exhib. re. l. vlti. ‖ Tamen ratio dignitatis in hoc habetur, quòd minus punitur constitutus in dignitate, quàm alter. 24. quæst.1. qui contra. & cap. quisquis.

a ¶ *Similitudo.*] nisi in casibus exceptis.3.ead.q.3.§.notandum.2.

¶ *Vi crimen.*] ¶ *Sed Stephanus.*] CASVS. Probauit supra G. q accusatio debet fieri in scriptis,modo videtur probare contrarium, & probat superficialiter.

1 In capitul. Hadriani.6.c. 15.3.q.6.c. constituimus. Ino p.6.c.333.

PEr scripta.] CASVS. Quæsitum est, vtrum per epistolam possit quis alium accusare? Et respondetur quòd nō, sed voce propria & accusato præsente,quia absens ab aliquo accusari non potest.

b *Absens.*] ‖potest enim libellus dari absente accusato,vt 5.q.6.Epiphanium.C.de exhib. re. l.2. & etiam die feriato, vt ff.de adult.miles.§. sexaginta. prius tamen denuntiabit eum accusator quem vult accusare: aliàs non audietur, vt ff.de adult.denuntiasse.& C.de accusſ. absentem. deinde det libellum iudici:iudex tamen nō prius libellum recipiat,quàm inscriptio sit facta, & fideiussorem dederit de lite prosequēda.C. ad Turpil.l.1.& C. qui accusare non possſ.1.3. Postmodum vocādus est reus a secundum legem. C.de exhib.re.l.2. & nomen eius recipietur inter nomina reorum. & hoc fit cum lis est contest. ff. de adult.si maritus.§.præscriptiones. & ff.de iure fisc.fiscus.& prius habebit inducias xx. dierum ad deliberandum,non trium tantum,vt quidam dicūt, vt ff.de pub.iud.inter.habebit etiam inducias triginta dierum ad componendos mœstos penates, vt C. de exhib.re.l.2. secundum canones tamen non videtur,quòd necessaria sit denuntiatio, vel talis solennitas, vt extra de accusſ. licet.in fi.

a Accusato absente potest dari libellus.

a Et Fabianus quia.3.3.q.6. c.1.sup.2.q.3. c.3.& 6.

3 Burchard. l. 16. cap.3. Ex concilio Arausico. Pann.l.3.c.15.

SED CALIXTVS. CASVS. Grat. soluit contrarietatē hāc: quia quod dicit Calixtus, intelligitur,quòd accusator debet præsente accusato & in scriptis accusationem iudici offerre:sed Stephanus prohibet ne aliquis accuset alium per epistolam.

In vulgatis legebatur, si hoc primo. ¶ Lib.4.ff.de accusſ.l.3.qui lib.4.in Pandectis inscribitur [de publicis iudiciis]

a ad hoc. C. de calum. non pœn.ff.de iu. & longius, & in not. Vinc. extra de electi. congregato. 4 Polycarp.l. 5.tit.1. Burchard.l.1. cap.177. Ancl.l.3.c.55. Ino p.5.c.293. & p.6.c.328. Pann.l.4.cap. 3.& 55.

LIBER LORVM. CASVS. Dicitur in hac lege, qualiter libellus accusationis in adulterio concipi debeat: & debet fieri hoc modo.Lucius Titius tali die apud talem iudicem accusat B. mulierem de adulterio, quod dicit eam cum M. commisisse in tali ciuitate, mense tali, in domo tali, talibus consulibus tunc existentibus. sed diem & horam commisi criminis assignare non compellitur. Et si libelli non sunt legitime concepti,nomen rei aboletur, & iterum poterit accusari. præterea inscribere debet accusator, vel alius pro eo, si ipse nescit litteras. & si aliud crimen obijciatur,debet in libello accusationis comprehendi. & si accusator decesserit, vel alia causa eum impedierit accusare, nomen rei aboletur reo postulante, & ex integro intra triginta dies poterit ab eo accusari. Eodem modo secundum Decretistas formabitur libellus, excepto eo, quòd vbi ponitur nomen Imperatoris,ibi ponetur nomen Papæ, & vbi ponitur nomen Consulis, ponetur nomen Episcopi.

tes ad vindictam poscat similitudo supplicij. *& infra.* 1 Qui vero ad fortilegos, magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi.

a Custodiæ similitudinem.] *In originali impresso est,* custodiat similitudinem,habita tamen dignitatis æstimatione potiatur; nec forte sibi nouerit, &c. *itemque apud Hadrianum, nisi quod habet,* nec sibi fore nouerit. *itemque apud Iuonem, & in aliquot vetustis Gratiani codicibus, in quorum vno est,* habitæ tamen dignitatis. *In Pannormia autem legitur,* custodiat similitudinem supplicij, habita tamen dignitatis æstimatione. Nec forte sibi nouerit, &c. *In codice est eadem lectio,quæ hic retenta est.*

*Item Sixtus iij. in epist. ad episcopos orientales, cap.4.*2

¶ De eodem. C. IIII.

3 VI crimen obijcit, scribat se probaturum. Reuera β ibi semper causa agatur,vbi crimē admittitur. Et qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

β Reuera.] *Addita est hæc clausula ex originali: quæ est etiam apud Fabianum. infra 3.quæst.6. cap.1.*

Sed Stephanus Papa contra videtur scribere dicens, epist.2. cap.4.

¶ De eodem. C. V.

4 PEr scripta nullius accusatio suscipiatur, sed propria voce (si legitima, & condigna accusatoris persona fuerit) præsente vidélicet eo, quem accusare desiderat; quia nullus absens b, aut accusari potest, aut accusare.

Sed Calixtus Papa præcipit,vt accusator præsente eo, quem accusat, in scriptis iudici accusationem offerat, & propria voce litteras suæ accusationis legat. Stephanus autem prohibet, ne absens aliquem per epistolam accusare audeat. 2 ¶ *Quæ vero sit forma accusationis,& quis modus concipiendorum libellorum, Paulus in Digestis libro de publicis iudicijs, titulo de accusationibus,& inscriptionibus lege 3. ostendit dicens.* [¶ 3 *Libellorum inscriptionis conceptio talis est. Consul, & dies* c. *Apud illum prætorem, vel proconsulem Lucius Titius professus est se Mæuiam lege Iulia de adulteryjs, ream deferre, quòd dicat eam*

c ¶ *Consul & dies.*] institutæ accusationis:quia de die commissi criminis loquitur.nam consul & dies sunt præponendi. ‖ hodie primo ponitur Imperatoris nomen,postea consulis:postea indictio,postea mensis & dies. in Authen.vt præpo.nomen Imper.collat.5.

d ¶ *Caio Seio.*] ideo nomen exprimitur, vt secundum qualitatem personæ puniatur magis vel minus. Sed quid si ignoratur quæ sit illa persona ? Videtur quòd nihilominus ipsum accusare possit, vt 5.q.1.c.2.

e *Neque autē diem.*] commissi criminis b, sed non concepti libelli, vt supra diximus. penitus contrarium est in ciuilibus actionibus, vt ff. de eden. l. 1. §. diem autem. ‖ A testibus autem quæritur dies, vt 3.quæst.9. nihilominus. & 35. q. 6. de parentela.De hoc plene dicemus 7. 4.quæst.3. in testibus.2.& etiam dicent in qua parte domus secundum Hug. dies est assignanda: quia non licet vagari cum discrimine alterius,vt ff.de iniur. l.prætor.Ioā. Tamen dic, quòd non aliud tenetur dicere testis,quàm accusator proposuit:quia non aliud iudicandū est,quàm in libello comprehensum sit. argum. extra de causa posſ.cum super electione. de simo.licet Hely.vltra medium.Bart.

f ¶ *Se professum esse.*] id est, se velle prosequi accusationem,& subituram talionem si non probauerit. Ioan.

g ¶ *Sed si aliud.*] id est, eodem modo est procedendum ,si aliud crimen obijciat.

h ¶ *Reo.*] hoc etiam fiat elapso biennio,vt C. vt intra certum tempus. l.vltim.

i *Videbimus.*] ff. ad Turpil. l.in senatus.§.vlt.

CAVSA III.

Quidam episcopus k *à propria sede deiectus est, petit restitui: post restitutionem ducitur in causam, inducias postulat, tamdem ad eius accusationem procedit quidam non legitime coniunctus,& duo infames, & tres religiosi; accusatores testes de domo sua producunt,& alios sibi inimicos extra suam prouinciam; reus criminoso iudici offertur ab vno tantum audiendus, & iudicandus. Quidam de accusatoribus & testibus absentes per epistolam illum accusare, & in eum testificari contendunt:cum multa capitula*

6 Adde quòd ratio est,quia locus aggrauat rem gestā. l. prætor. 6.fi. ff. de iniu. & l. aut fuga. §. locus.ff.d pœ. b Sub an testes subornati videantur, secundum L. †abest à Pandectis Florentinis. ‖ Testis an deponere debeat de die.

† *al. libellos*

cit quæstiones.

k *Quidam episcopus.*] Hic primum agitur, an spoliatus sit restituendus,sed supra causa 1.quæst.2. agebatur an spoliatus esset in ius vocandus. ‖ Est autem regulare, quòd spoliatus ab alio, quàm a iudice, vel etiam a iudice est spoliatus sine ordine iuris, semper statim est restituendus non obstante exceptione alicuius criminis, vel non canonicæ institutionis,vt extra de restit.spol.in litteris. & cap. item cum quis. & cap. conquerente. & 6.quæst.3. denique. ‖ Fallit in casibus hic notatis. Intrusio, scilicet quando aliquis occupauit sedem Apostolicam violenter,vt infra ead. §.patet. sed hoc speciale est in Papa. Dilapidatio, vt 3.quæst.2. quia ea. sed hodie hoc non tenet, quia non est spoliandus aliquis nisi probata suspicione: vt extra de simon. licet. Criminis enormitas,vt 2.quæst.5.super causa.Infamia & criminis euidentia,vt 2.quæst.5.

† *al. & ipsum libellis*

† *al. alis ve causa*

† *al. seruatus consulto*

‖ Instrumentū multa habere debet.

‖ Spoliatus est semper restituendus regulariter.

‖ Spoliato in multis casib⁹ denegatur restitutio.

presbyter si.& q.1.scelus.& cap.manifesta. Item crimen simoniæ. extra de simon.accusatum.& cap.tanta. Contumacia, vt 3.quæst.9. decernimus. Scandalum,vt 3.q.6. hæc quippe. Fornicatio notoria. extra de diuort.significasti. Item cum reus est absens. extra de offic.iudic. delegat. consultationibus. Cum incontinenti deiecit.extra de restit.spolia.olim. Item cum spoliatio est probata in modum exceptionis. extra de ordi. cog. cum dilectus. Item secundum quosdam cum incôtinenti spoliator vult probare exceptioné. extra de restit.spol.litteras. ff.ad exhib.l.3.§. ibidem. Item cum à muliere objicitur læuitia viri, vt extra de restitu. spoliat. ex transmissa. Item in casu quem habes extra de diuort. gaudemus, in fin. Item exceptio rei iud. 2. quæst.6.§.diffinitiua. Itê exceptio iurisiurandi, vel pacti secundum quosdã, vt extra de restit.spoliat. accepta. & cap. solicite. Item si sub conditione possedit,extra de restitu. spoliat. olim causam. Itê si ex gratia vel precario possedit. ℣. 10. q. 3. quia cognouimus.& extra de excef.prælat.cum ad quorumdam. Item si possedit, vt colonus.ff.de vi & vi arb. cum fundũ. ‖ Hoc autem scias, quòd quatuor sunt auxilia producta, per quæ petitur restitutio, actio, interdictũ, condictio ex canone, iudicis officium. Actione petitur restitutio, vt actione quod metus causa datur restitutio contra quemlibet [a] possessorẽ. ff.quod metus.l.metu. §. volenti. Item actione de dolo petitur restitutio:& per illam non fit restitutio, nisi contra illum qui dolum fecit.ff.de dolo. l. si plures. Item per interdictum restitutio datur contra illum solum qui vim fecit,vt extra de restit.spolia.cum ad sedem, in fin. Per condictionem ex canone datur restitutio contra quemlibet possessorem,vt extra de app. bonæ memoriæ. & extra eo.cap.sæpe.& ℣.ead.redintegrãda. Item per iudicis officium petitur restitutio,cum aliquis propter absentiam perdit rem suam,de qua agitur.ff.ex quibus causis maio. l.1. & per totum. & illa potest agi contra quemlibet possessorem, vt 16.quæst.3. §. porro.

‖ Restitutio petitur quatuor auxiliis.

a Nisi per hãc actionem adnocatur res etiam ab eo qui metum nõ intulit. ff. quod met.cau. si cũ exceptione. §. 2.C.eo.tit. nõ interest. Arch.

ei obijcerentur; in primo accusatores deficiunt: demum accusatio in accusatorem vertitur.

1 *Hic primum quæritur,an restitutio danda sit quibuslibet expoliatis.*

2 *Secundo de inducijs,an post restitutionem tantum, an etiam post vocationem ad causam quibuslibet concedendæ sint.*

3 *Tertio,quo spatio mensium vtrique sint concedendæ.*

4 *Quarto, an infames, & non legitime coniuncti, ad accusationem sint admittendi.*

5 *Quinto, an testes de domo accusatorum sint producendi, vel inimicorum vox sit audienda.*

6 *Sexto, an extra prouinciam reus sit producendus.*

7 *Septimo,an sit audienda eius sententia, quem cum reo par inficit malitia.*

8 *Octauo,an ab vno tantum episcopus sit audiendus, vel iudicandus.*

9 *Nono, an accusatores, vel testes in absentem vocem accusationis, vel testificationis exhibere valeant.*

10 *Decimo, an deficientes in primo capitulo sint admittendi ad sequentia.*

11 *Vndecimo, an accusato liceat accusationem in accusatorem vertere.*

QVÆSTIO I.

Vòd restitutio quibuslibet danda sit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Gaius Papa, epist. vnica ad Felicem episcopum, cap.3.

¶ Expoliatis, vel eiectis omnia sunt redintegranda. C. I.

1 EPiscopis suis rebus expoliatis,vel à propriis sedibus eiectis,omnia [a], quæ eis ablata sunt, legibus sunt redintegranda: quia priusquam hoc fuerit factum, nullum crimen [b] eis obijci potest.

Item Fabianus epistol.2. episcopis orientalibus.

¶ De eodem. C. II.

2 EPiscopi [c], si à propriis sedibus, aut ecclesiis sine auctoritate « Romani Pontificis expulsi fuerint; antequam ad synodum vocentur, proprius locus, & sua omnia eis redintegranda sunt. Nulla enim permittit ratio,dum ad tempus eorum bona, vel ecclesiæ, atque res ab æmulis,aut à quibuscumque detinentur, vt aliquid illis obijci debeat: Nec quicquam potest eis quoquo modo quilibet maiorum, vel minorum obijcere [d], dum ecclesiis, rebus, aut potestatibus carent suis.

« ¶ Sine auctoritate Romani Pontificis.] *Sunt hæc verba etiam apud Anselmum, licet non sint expressa in originali: cuius hic sententia potius, quàm ipsamet verba referuntur vsque ad versic.* Nulla.

Sed notandum est, quòd restitutionis sententia sola non sufficit, nisi præsentialiter omnia iudicis officio restituantur, vt electus, vel spoliatus etiam naturalem [e] possessionem recipiat, siue animo suo, & corpore alieno, veluti per procuratorem; siue animo, & corpore suo. Cuncta quoque, quæ sibi ablata fuerant, quacumque conditione, in eodem loco, vnde surrepta fuerant, reuocanda sunt.

Vnde Ioannes vrbis Romæ episcopus scribit Zachariæ Archiepiscopo, epistola prima [3].

¶ De eodem. C. III.

5 REdintegranda sunt omnia expoliatis,vel eiectis episcopis præsentialiter ordinatione Pontificum, & in eo ßloco [f] vnde absscesserant funditus reuocanda, quacumq; conditione temporis,aut captiuitate [g], aut dolo [h], aut violentia † maiorum, aut per quascumque iniustas causas,res ecclesiæ,vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur ante [γ] accusationem, aut regularem ad synodum vocationem eorum, & reliqua.

ß § In eo loco.] *Apud Ioannem.& Symmachum legitur,* & in eorum vnde abscesserunt, potestatem, funditus reuocanda. *Apud Eusebium vero,* in eorum vnde absscesserunt, loca funditus reuocanda.

γ § Ante accusationem.] *Hæc vsque ad finem addita sunt ex originali, quibus oratio absoluitur, & quorum pars in fine huius quæstionis à Gratiano repetitur.*

Item Eusebius Apostolicæ sedis episcopus, epist.2.ad Aegyptios.

¶ De eodem. C. IIII.

1 REdintegranda sunt omnia expoliatis,vel eiectis episcopis, &c. *vsque* funditus reuocanda *eodem modo, vt supra.*

Item Alexander Papa epistola secunda in principio.

¶ Non est sacerdos, sed schismaticus, qui fraterna se fabricabit obsequia.

C. V.

NVlli dubium est, quia boni à malis semper persequuntur, & tribulantur. Propter quod humiliemur sub potẽti manu Dei, vt liberet nos in tempore tribulationis. Nam, sicut leo rugiens circuit quærens quẽ deuoret; sic diabolus non cessat circumire,& quærere,quos ex fidelibus perdat,& maxime illos,quos ardentiores in seruitio Saluatoris, eique familiares inuenerit. Familiares dico eos,quos sibi sacrari, & in ordine Apostolatus constituí voluit. Ipsi enim pro populo interpellant, & populi peccata comedunt,quia precibus suis, & oblationibus ea delent, atque consumunt. *& infra.* ¶ [2] Qui autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio [a] vestro [b] se subtraxerit, magis schismaticus,quàm sacerdos esse probabitur. [Ecce (inquit Propheta) quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.] Illi vero in vnum non habitant, quia à fratrũ solatio se subtrahunt, aut (quod deterius est) fratribus infidias præparant, aut laqueos ponunt. *& in fine epistolæ tertiæ.* Dominum crucifigunt,qui eum in sacerdotibus suis persequuntur, quia crux à cruciatu dicitur. Magnum vero cruciatum subsstinet qui vim patitur.

Item Fabianus Papa epistola secunda ad episcopos orientales.

¶ Excommunicentur, quia opprobrium, & calumniam inferunt sacerdotibus.

C. VI.

‖ Spoliatus spoliatores conuenire potest.

2 Aug. l.3. cap.30.

c ¶ Hic locus est intelligendus cum de excommunicatione & deiectione decidit. de restit.spol. frequẽs. lib. 6.

a Ad ibidem. ‖ Ecclesiã suã quilibet defendere tenetur.

b Vbi de hoc 8.q.7.c.1. ibi videas. & q.8 leg. & no.16. q.1. nos aute. & 11. q.3. quid ergo. Archid.

1 Petr.5.

3 Et Eusebius Epist.1. & 2. Symmachus Papa Anastasio, & 44. ‖ Pignus petitorium & actu ventilatorium.

Osee 4. 2 supra 1.q.1. ipsi sacerdotes. Burc.l.1.c.119. Ino p.q.c.119.

Psalm. 132.

† al. vim

‖ Spoliatus vim vel metu agit ad spoliatum.

‖ Dolus in posterum præcauendus.

d ¶ *Non continuato.*] id est, si non interponitur contrarius actus. ff. de test. heredes palam. vel continuato cum primum poterit [b]. ff. ad Tertul. l. 2. §. confestim.

E inducijs.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes,in quarum prima probat per octo auctoritates, quòd inducíæ post restitutionem sunt dandæ spoliatis & restitutis, vt diu gaudeant commodo post sessionis ante quàm spoliatoribus respondeant: quæ tñ arbitrariæ sunt. Secunda ibi, *Quod si male.* Ioan.de Fant.

CASVS. Hic intitulat 2.quæst. qua quæritur an dandæ sint inducíæ post restitutionem. & probat Gratia. per sequen. cap. quòd sic.

e ¶ *De inducijs.*] ‖ quinque sunt genera inducíarum, restitutoriæ, præparatoriæ,citatoriæ,deliberatoriæ, & iudicatoriæ, siue executorię [c]. In causa criminali restitutoriæ non erunt minores vj. mensibus, nec maiores anno, & habent locum ante vocationem in ius in causa criminali. ℣.ead. eiectis. vel verius est, q̃ sint arbitrariæ,vt ℣.ead.si episcopus. Citatorię erũt vnius vel duorum vel triũ mensium, vt 4.q.5.c.1. & 5.q.3.c.1. & habent locũ post citationem & contestationem. illę autẽ quę habenẽ 5.q.2.c.præsenti. sunt paternales adiectiones, de quibus mentiuntur quidam, q̃ sint clericorum minorum vel laicorum, tamẽ arg. est pro eis 15.q.7. si autem. Aliæ sunt presbyterorum vel diaconorum, vt dicunt quidam.Præparatoriæ,erunt anni & dimidij, vel vnius anni, vel sex mensium,vt ℣.ea.q.3.de inducíis. & hę dantur ante lit. conteſt. & post. 5.q. 2. si primates.In ciuili autem causa sunt inducíæ deliberatoriæ xx.dierum, vt ℣.ea.q.3. offeratur. Citatoriæ xxx.dierũ. in auth. de litig.§.omnem. col.9. & per trinum edictum, vt 24.q.3. de illicita. Iudicatorię quattuor mensium, quæ dantur iudicatis, vt extra de offic. iur. deleg.quærenti. In criminali vero non dantur deliberatoriæ [d] quia certus debet esse reus vtrũ velit crimen confiteri, an negare,cum sciat se esse reũ, vel non. Item nec iudicatoriæ dantur, quia ibi pœna non differtur nisi in casibus, vt 11.quæst.3. cum apud.

‖ Inducíarum quinque sunt genera.

Quanto tempore.] CASVS. Dicitur in hoc cap.quòd tantum tempus dandum est expoliatis ante quàm ad synodum vocentur,quanto tempore fuerunt expoliati, vt sub eodem tempore eis inducíæ dentur.

f ¶ *Quanto.*]. id est, quali. id est, si longo tempore fuit spoliatus, longo tempore erit restitutus. sic 90.dist.si quis monachus. in fin.

3 supra dist.n. 79. si quis pecunia.

d Tu dic quòd opi. contraria est verior, vt per Goc.in c. 2. de dilat. & per Bal.& Sal. in auth.offerat. C. de lit. contest. & Alexan.de Imo. in l.1.ff.de eden.post prin.

4 Et Eusebius epist.2.

5 ℣.ea.c.prius. ipsa prorsus verba.

vt ℣.15.q.6.c.1. & ℣.30.quæst.1. dictum.& C.de inoffic. test. eum qui. 1. respon. extra de his quæ vi metusve causa fiunt, cum dilectus. contra. & 20.quæst.3. constituit. contra.

NVlli dubium est.] CASVS. Quidam episcopi iniuste fuerunt expoliati, & à suis sedibus eiecti. alij episcopi non iuuabant eos: immo (quod deterius est) ponebant insidias, diabolo instigante, quos Alexander reprehendit dicens tales esse schismaticos,& Christum crucifigentes in ipsis expoliatis episcopis. & quod facere non debẽt,hoc probat, quia sæpe boni diabolo cooperante tribulationem patiuntur per malos.

2 ¶ *Auxilio.*] Episcopi sibi inuicem debent præstare mutuum auxilium, vt 5.dist.90. præcipimus. & ideo inducit hoc cap. scilicet, quòd semper sit subueniẽdum spoliatis.

b ¶ *Vestro.*] arg. ‖ quòd quilibet tenetur patrocinium pro sua ecclesia præstare.95.dist.si Imperator [a], & si contra ecclesiam suam præstaret, priuandus esset eo quod habet ab ea. 1.q.7.cap.1. C.loc. milites. & est expressum extra de postul. cap. vlti.

Deus ergo.] CASVS. Præcipit Fabianus Papa omnibus episcopis, quòd ipsi opem ferant & auxilium sacerdotibus expoliatis, eos restituendo, & eorum calumniatorem & persecutorem excommunicando.

PATET ERGO. CASVS. Cõcludit Gratian⁹ ex supradictis,quòd expoliati non debent vocari ad causam, nisi prius fuerint corporaliter restituti. Huic conclusioni objcit hoc modo. Nam vbi non fuit legitima institutio, restitutio esse nõ potest. Vnde si qui fuerint expoliati, quia canonice non fuerint electi, vel per simoniam fuerint electi, restitutionem postulare non possunt. Et hoc probat Gratia. per cap.79.distin. si quis pecunia.Postea soluit,& dicit quòd illud cap. intelligitur tantum in eo casu quo sedes Apostolica per violentiam occupatur,& si talis expellatur, non fit restitutio : quia non esset iudex superior, sub quo restitutus conueniretur. Alij vero inuasores & iniusti detentores si spolientur, debent restitui, nisi continuato libello possessio fuerit recuperata: secus si non continuato libello.

c ¶ *Si quis pecuniã.*] 3.distin.79. si quis pecunia. hoc tamen ibi non dicitur, sed melius possset induci quod est 23. distinct. in nomine. vt etiam nulla ei audientia detur. De illo inuenies 14.quæst.1. in princ. & in sum.

a Antichristus. 2 Thessal. 2.

1 Reg. 2.

Quanto tempore expoliati, vel expulsi esse videbuntur, antequam ad synodum conuocentur, quanto tempore fuerunt expoliati, vt sub eodem tempore eis inducíæ dentur.

1 ¶ *Quanto tempore.*] CASVS. Quæritur quanto tempore debeant restitui expoliati, vel expulsi, antequam ad synodum conuocentur. Et dicit Gratia. quòd non est certum tempus determinatum, sed hoc relinquitur arbitrio iudicis, qui debet attendere personam expoliati, & qualitatem rei, & secundum hoc tempus dare. Et hoc probat per cap. sequens.

Quanto tempore.] CASVS. Dicit Gratia. quòd non est certum tempus determinatum, sed hoc relinquitur arbitrio iudicis, qui debet attendere personam expoliati, & qualitatem rei, & secundum hoc tempus dare. Et hoc probat per cap. sequens.

Quanto tempore.] CASVS. Dicit Gratia. quòd non est certum tempus determinatum, sed hoc relinquitur arbitrio iudicis, qui debet attendere personam expoliati, & qualitatem rei, & secundum hoc tempus dare. Et hoc probat per cap. sequens.

Quanto tempore.] CASVS. Dicit Gratia. quòd non est certum tempus determinatum, sed hoc relinquitur arbitrio iudicis, qui debet attendere personam expoliati, & qualitatem rei, & secundum hoc tempus dare. Et hoc probat per cap. sequens.

Quanto tempore.] CASVS. Dicit Gratia. quòd non est certum tempus determinatum, sed hoc relinquitur arbitrio iudicis, qui debet attendere personam expoliati, & qualitatem rei, & secundum hoc tempus dare. Et hoc probat per cap. sequens.

Quanto tempore.] CASVS. Dicit Gratia. quòd non est certum tempus determinatum, sed hoc relinquitur arbitrio iudicis, qui debet attendere personam expoliati, & qualitatem rei, & secundum hoc tempus dare. Et hoc probat per cap. sequens.

Cvm eccleſia.] CASVS. Dicitur hic quòd nihil poteſt obijci ſpoliato, niſi primo ei omnia fuerint reſtituta, quibus fuerat ſpoliatus, & niſi poſt reſtitutionem habuit tempus à patribus diffinitum. Caſus autem ſeq. cap. facilis eſt, & per te videbis.

a ¶ *Sponte.*] argu. quòd ſpoliatus ſuo iuri poteſt renuntiare. arg. contra extra de reſtit. ſpolia. ſolicite.

b *Portet.*] ¶ *Nudi.*] ecce ratio canonis quare ſpoliatus non tenetur reſpondere, & eſt forte ideo ſtatutum, quia cum eſt ſpoliatus, non poteſt ſufficere ad ſumptus iudiciales, nec ſuenit homines adeo fauorabiles, &, per hoc videtur quòd nec ſpoliatori nec alij teneatur reſpondere ſuper aliquo, quod ei obijcitur. argu. 3. ea. cum eccleſiæ. & 3. q. proxi. c. 2. Item videtur q ſi modicum eſſet ei ablatum, quòd tunc quilibet & pro qualibet cauſa teneatur reſpondere, vt extra de reſtit. ſpoliat. frequens. lib. 6.

Audiuimus quoſdam.] CASVS. Quidam quoſdam epiſcopos infamauerunt, & à propriis ſedibus expulerunt, & eis expulſis alios loco eorum ſubſtituerunt expulſis viuentibus: quare Gregor. Papa reprehendit eos grauiter, & mandat deiectoribus vt deiectores reſtituant, & ſubſtitutos deijciant, quos præcipit infames fieri, & ab honoribus eccleſiæ arceri. Si autem iſti deiectores aliquam querelam contra eos habuerint, eis reſtitutis apud Romanam ſedem proponant. Caſus autem ſeq. c. planus eſt.

c ¶ *Infamatos.*] de facto, vel ab æmulis. aliàs enim non reſtituerentur ſi eſſent infames de iure, vt 2. q. 5. presbyter ſi. B. d ¶ *Quia alibi.*] 5. 80. dist. epiſcopi.

e ¶ *Habueritis.*] ſed quæ poſſunt habere querelam? criminalem non poſſunt, cum ſint inimici, extra de reſtit. ſpoliat. item cum quis a. non ciuilem, quia ceciderunt à iure ſuo. 16. q. 6. placuit. forte loquitur de his qui ſuam iniuriam profequuntur, vt 4. q. 6. omnibus.

f *Electis.*] ¶ *Anniuerſariæ.*] ad plus, vel ſex menſium ad minus.

Pius ergo.] CASVS. Hoc cap. idem dicit cum ſuperiori cap. cum eccleſiæ. Sequens vero cap. idem dicit cum illo cap. quanto.

Si epiſcopus.] CASVS. Aliquis epiſcopus erat ſpoliatus rebus ſuis, vel eccleſiæ, vel erat de eccleſia eiectus. Quæſitum fuit à Felice Papa, vtrum poſſit compelli venire ad ſynodum, & reſpondere obiectis ante reſtitutionem. Et reſpondetur, quòd non; niſi ſuo ſtatui & honori primo fuerit reſtitutus, nec vocari poterit niſi ſponte venerit pro ſuis negotiis: minime tamen iudicandus, cum propter hoc non venerit: poſt reſtitutionem vero gaudebit induciis, prout iudices viderint expedire.

centur, ſub eodem ſpatio temporis eis induciæ indulgeantur.

Item Pelagius Papa ſecundus epiſcopis Italiæ.

¶ Dum poſſeſſiones, vel res epiſcopi detinentur, aliquid ſibi obijci non poteſt. C. II.

1 CVm eccleſiæ alicuius epiſcopi, aut poſſeſſiones, vel res ab æmulis eius, vel à quibuſcumque aliis non ſua ſponte a detinentur, aliquid illi non debet aut poteſt à quoquam ante redintegrationem omnium rerum ſuarum obijci. Sed prius illi legibus redintegranda ſunt omnia, & poſtea tempore à patribus definito, ſunt negotia ventilanda.

Item Stephanus Papa quintus Girardo Leodienſi.

α ¶ Quintus.] *Addita eſt hac vox ex vetuſtis codicibus, & reſtituta vox,* Leodienſi: *cum antea legeretur,* Laodicenſi. *Nam manſi, de quibus in ſubiecto capite agitur, oſtendunt non ad Græcum epiſcopum, ſed Germanum, vel Gallum hæc fuiſſe ſcripta.*

¶ Ante litem conteſtatam violenter ablata reſtituantur. C. III.

OPortet, vt primum vos tam de inuaſis ciuitatibus, & monaſteriis, & manſis, quàm de reliquis generaliter rebus redinueſtiri faciatis: quia nec nudi b contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere.

Item Euariſtus Papa epiſt. 2.

¶ Deijciantur à clero, & infames fiant, qui loca expulſorum adulterina fœditate inuaſerunt. C. IIII.

2 AVdiuimus quoſdam à vobis infamatos c, & dilaceratos epiſcopos, ac è ciuitatibus propriis pulſos (quia alibi d epiſcopi conſtitui non poſſunt, niſi in ciuitatibus non minimis) & alios in eis, ipſis viuentibus conſtitutos. Ideo hæc vobis ſcribimus, vt ſciatis hoc fieri non licere, ſed proprios reuocari, & integerrime reſtitui debere. Illos vero qui adulterina fœditate ſponſas ſuas, (quas & vxores eorum præfixo tenore eſſe intelligimus) tenent, eijci vt adulteros, atque infames fieri, eoſque ab eccleſiaſticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduerſus eos aliquam querelam habueritis e, his peractis inquirendum erit, & auctoritate huius ſanctæ ſedis terminandum.

g ¶ *Detentione.*] ſi detines me ne poſsim intrare poſſeſsionem, comperit mihi interdictum vnde vi. ff. ne vis fiat ei qui in poſſ. mi. l. 1. §. ſiue ſpoliat. ſæpe.

h ¶ *Conuocari.*] Sed numquid veniet allegare priuilegium b, vt extra de appel. cum parati. & c. ſi duobus? Reſpondeo non: cum conſtet eum eſſe ſpoliatum. ſic ff. de pec. eo tempore. ¶ Scias ergo, quòd vbi euidens eſt citationem non tenere, reus non tenetur venire etiam ad allegãdum ſuum priuilegium. Scias ergo, quòd quandoque citatio nõ valet, quia intra anguſta tempora fit, vt 5. q. 2. c. vlti. quandoq; non valet: quia non exprimitur cauſa quare fiat citatio, vt 5. q. 2. cap. vlti. quandoq; non valet quia nimis maturatur peremptoriũ, vt extra de dilat. dilecti. qñque non valet citatio ratione tẽporis, vt ſi fiat tempore feriato, vt 15. q. 4. c. 1. & 2. & ff. de feriis. l. 1. quandoque non valet ratione loci, vt ſi citatur extra prouinciam c vltra duas dietas, vt extra de reſcript. nonnulli. vel ſi citatur ad locũ perieuloſum vel inhoneſtũ, vt extra de appel. ex parte. ff. de arbit. ſi cum dies. §. ſi arbiter. quandoque non tenet ratione iudicis, vt ſi euidẽs eſt ipſum non eſſe iudicem qui citat, vt extra de offic. iud. deleg. ex litteris. & extra de appel. ſi duobus. Item non valet ſi reſcriptum Apoſtolicum non inſeritur, vt extra de dilat. præterea. & extra de offi. iud. deleg. cum in iure. Item ſi euidens eſt iudicem eſſe inimicum d, vt 3. q. 5. quia. Item non valet ſi ille qui citatus eſt, ſpoliatus eſt, vt hic. Item nõ valet ſi ad querelam liberti citatur patronus. 4. q. 3. liberti. & generaliter vbicumque euidenti exceptione reus ſe tueri poteſt. ff. de iud. nõ videtur. Sed ſi dubium eſt, an citatio teneat, tunc tenetur venire ad allegãdum ſuũ priuilegium, vt extra de appel. ſi duobus. & cap. cum parati. ff. de iudic. ſi quis ex aliena. Inuenio tamen, quòd citatio quãdoque nulla eſt, & tamen niſi defendatur citatus, procedatur cõtra ipſum, vt ff. iud. ſol. fi reus. Item inuenio, quòd citatio eſt iniuſta ex perſona agentis, cum agens agit calumnioſe, & tamen niſi citatus venerit ad iudicium, punitur, vt extra de accuſ. veniens. & argu. ff. ne quis eum qui in ius voc. eſt, vi eximat. l. pe. Ioan. Tutius tamen eſt, quòd citatus vadat allegaturus priuilegium ſuum, vel appellaturus, ſi eum grauauerit, niſi quando conſtat eum non eſſe ſuum iudicem. B.

i ¶ *Vel præiudicari.*] id eſt, præiudicium fieri.

k ¶ *Sponte.*] hic aſsignant quidam aliquem poſſe iuri ſuo renuntiare. 7. quæſt. 1. quàm periculoſum. & C. de epiſc. & cler. ſi quis in conſcribendo. Certe contrarium innuitur ex illo verbo, minime, nec hoc refertur niſi ad illud verbum, conuocari.

a ¶ *Diu.*] dicitur diu quod eſt vſque ad quattuor menſes. ſic 63. dist. lectis. ſic hæc dictio, mox, ampliatur 30. q. 2. c. 1.

b ¶ *Vel quinque vel ſex.*] argu. ¶ inducias eſſe arbitrarias. extra de appel. cum ſit Romana. ff. de iud. nonnumquam. Sed arg. contra in Auth. de nup. §. ſed hoc quidem. 28. dist. de his. in fi. & 7. ead. q. 3. c. 1.

c ¶ *Ante conuocatus.*] quam poſsibilitas ei ſit.

d ¶ *Si iuſte.*] id eſt, ſi iuſtum crimen ei obijcit.

QVOD SI MALE. Hæc eſt ſecũda pars quæſtio. in qua probatur, quòd dilapidator remouebitur ex ſola ſuſpicione. Sed hoc hodie correctum eſt per decre. extra de ſimon. licet Hely. & de offic. deleg. veneabili. quia primo probari debet, & ea probata datur illi coadiutor vſque ad finem litis. Io. de Fant.

CASVS. Supra dictum eſt generaliter expulſos eſſe reſtituendos, nec aliter cogi poſſunt reſpondere. Modo excipit Gratianus caſum, in quo non videtur reſtituendus ante cauſæ cognitionem, puta ſi ſuſpectus eſt de dilapidatione: exemplo tutorum & curatorum. & hoc probatur ſeq. cap.

Via ea.] CASVS. Clerici quidã accuſabant Maximilianum de dilapidatione: quare Pelagius commiſit cauſam Petro presbytero, cui præcipit, vt eum ab adminiſtratione rerũ eccleſiæ remoueat, donec de cauſa cognoſcaſ; quia ſi remaneret in adminiſtratione, non poſſet de facili veritas cognoſci, cum multa per pecuniã fiant.

e ¶ *Quia ea.*] ideo for te remouetur ſuſpectus ab adminiſtratione, quia forte timor eſt ne corrumpat iudices; & ideo ne creditores ei ſoluentes liberantur. ff. de ſol. quòd ſi forte.

f ¶ *Donec cauſa.*] crimine dilapidationis ſpeciale eſt, quòd ſequeſtratur poſſeſsio a poſſeſſore antequam ſit conuictus, contra id 16. q. 4. volumus. nam & poſt appellationem ſequeſtratur ab eo poſſeſsio. ff. de appel. Imperatores. & 2. q. 6. quoties 2. quam cito ergo aliquis accuſatur, ſtatim b ab eo remouenda eſt adminiſtratio, vt hic, & C. de ſuſpect. tut. l. eum. & ſine accuſatore poteſt remoueri, ſi iudici liqueat ex apertiſsimis argumentis eum ſuſpectum. ff. de ſuſpe. tut. l. 3. §. præterea. ¶ Suſpectum autem dicimus illum qui moribus talis eſt, vt ſuſpectus dici debeat, vt ff. de ſuſpect. tut. ſuſpectum. Nec audiretur talis licet vellet ſatisfidare, quòd bene adminiſtraret, vt inſtit. de ſuſpect. tut. §. nouiſsime. Hodie tamen videtur, quòd non eſt remouendus ab adminiſtratione, niſi probetur ſuſpicio, vt extra de ſimo. licet Hely. & de offic. deleg. venerabili. dic vt ibi. ¶ Item ad accuſationem quilibet admittitur, vt in Auth. de non alien. aut permut. in fin. C. de ſuſpect. tut. l. eum. & l. pietatis. & abſens poteſt condemnari, vt C. de pœn. ne diu. nec enim aliquo debet gaudere priuilegio, qui ſuos contubernales afflixit, vt C. vbi de ratiocin. agi oport. l. 2. tamen probabilius videtur, quòd ſoli illi admittantur quorum intereſt, vt 16. q. 7. filiis. & 3. 2. q. 7. quapropter. vel ſaltem ſoli clerici, vt 12. q. 2. non liceat. nam in popularibus actionibus non admittuntur infames, vt ff. de pop. accu. populari. Item nec ad accuſationem tantum iudex ſtatim remouebit accuſatum ab adminiſtratione, ſed ſummatim cognoſcet an calumnioſe accuſetur, an non. arg. ff. de præto. ſtip. l. 1. §. vlti. & ſi qui ſciuerint ſuſpectũ, & paſsi ſunt eum per aliquod tempus eſſe in adminiſtratione, non videtur, quòd tales poſsint dicere eum ſuſpectum, vt ff. de priuil. credi. ſi creditores. & argu. extra de his quæ ſi. ſcientes & negligentes, ſed ſcientes & quærentes probationes, bene auditur, remouetur ab ordine. ſi vero ciuiliter tantum, ab adminiſtratione. extra de ſimo. per tuas. in fin. & regulares prælati ex modicis cauſis remouentur ab adminiſtratione, vt in eadem decret. per tuas. in fi. Item ſi ideo quis remouetur, quia doloſe adminiſtrauit, infamis eſt factus. ſed ſi propter negligentiam remoueretur, non fit infamis c, vt C. de ſuſpect. tut. l. vlti. Hoc autem ſcias, quòd quandoque adminiſtrat quis temporalia, quandoque ſpiritualia: & ſecundum hoc remouetur ab iſtorum & illorum adminiſtratione. 12. q. 2. Vulteranæ, vnde licet quis ſit remotus ab adminiſtratione temporalium propter ſuſpicionem, adhuc tamen remanet prælatus quo ad obediendum ſibi, vt 8. q. 4. nonne. & 15. q. vlt. c. vlti.

Vòd vero.] Hæc quæſt. diuiditur in tres partes, in quarum prima probat per tres auctoritates, quòd induciæ ſunt dandæ poſt vocationem ad ſynodũ. Secunda ibi, *Spatium vero.* Tertia ibi, *Offeratur.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur tertia quæſtio, in qua quæritur, an poſt vocationẽ facta reſtitutione ſint inducię cõcedendæ. Et reſpondetur quòd ſic, & hoc probatur per c. ſeq. & agitur de præparatoriis inducijs tam in criminali cauſa, vt in ſeq. cap. quàm in ciuili, vt in l. ſeq. in §. ſpatium.

g ¶ *Quòd vero.*] hæc quæſtio loquitur de induciis præparatoriis.

Vm accuſatus.] CASVS. Quæſtum fuit à Felice Papa, an accuſato ſint præparatoriæ inducię denegandæ, cum ad ſynodum venerit? Et reſpondetur quòd non, ſi ipſe eas poſtulauerit, & iudices quos elegerit, tribuantur ſibi.

h ¶ *A ſe electi.*] 5. cauſa proxi. q. 6. à iudicibus. cõtra. ſed iſtud forte obtinet i crimine d, aliàs cõtra. ff. de iud. obſeruandũ. Quid iuris ſit de hoc, quære 11. q. 1. c. 3. & 4.

DE inducijs.] CASVS. Duo epiſcopi Aegyptiorum quæſierunt à Felice Papa qualiter inducię præparatoriæ, & quales eſſent epiſcopis concedendæ. & reſpondet quòd quidam concedunt annum & dimidium, quidam tantum annum; alij vero ſex menſes. & ſi hæc concedantur laicis, multo fortius ſunt facerdotibus concedendæ. Non enim ſub angusto tempore ſunt eis inducię concedendæ, ſed ſub longo, vt poſsint ſe præparare ad ſuos teſtes producendos, & ad quærenda amicorum conſilia, vt reſiſtere inſidiatoribus valeant.

i ¶ *Epiſcoporum.*] eædem ſunt presbyterorum, & diaconorum, & ſubdiaconorum. 15. quæſt. 7. ſi autem.

k ¶ *Reſponſiones.*] id eſt, exceptiones quas probare tenentur. ff. de probatio. in exceptionibus.

l ¶ *Confirmandos.*] id eſt, comprobando eos honeſtos: quod forte poſt publicationem poteſt facere. non quod eos debeat inſtruere quid dicant: quia hoc eſſet ſubornare. vel poteſt confirmare illorum teſtimonium qui ſunt probati criminoſi, adducendo alias præſumptiones pro dictis illorum; quia & ſi debiliter dicta talium, non tamen ex toto euacuant, vt extra de probat. licet. & extra de ſimon. per tuas. & cap. licet Hely. in fin.

m ¶ *Atque amicorum.*] non facile tamen inuenitur, quòd ob hoc ſit data dilatio. argu. ad id ff. de vſu. ſciendum. ſic in aduocato. ff. ex quibus cau. maio. ait prætor. in fi. & l. ab hoſtibus. in fi. extra vt lit. non conteſt. cap. 1. ¶ aliàs prætextu abſentiæ aduocati non poteſt quis petere inducias. extra de do. & contum. prout.

n ¶ *Annum & ſex menſes.*] contra in Auth. vt cleri. apud proprios epiſcop. §. ſi tamen. collat. 6.

o ¶ *Quidam autem annum, in quo plurimi.*] ergo illud eſt potius tenendum, vt 16. diſtin. Iſidorus. 19. dist. in canonicis. Sed obijcitur: reo dantur trinæ induciæ. ff. de fer. l. vlti. ergo cauſa prorogatur vltra triennium; quod eſſe non debet, vt C. de iud. properandum. Sol. hic primo

Vòd vero poſt vocationem venienti ad iudicium, inducię negandæ nõ ſint, Felix Papa ſecundus in epiſtola ad Fratres Aegypti, cap. 8. teſtatur dicens.

¶ Venienti ad iudicium, inducię non negentur. C. I.

1 CVm accuſatus ad iudicium venerit, ſi voluerit, & neceſſe fuerit β, inducię ei petenti à patribus conſtitutæ abſque impedimento concedantur, & iudices à ſe electi h ſibi tribuantur.

β ¶ Et neceſſe fuerit.] *Hæc addita ſunt ex epiſtola ipſa, Iuone, & Pannormia, habenturque infra cad. cap. inducię 2.*

Item ex eadem epiſtola ad fratres Aegypti, cap. 20.

¶ Quot mentium inducię epiſcopis præſtandæ ſint. C. II.

2 DE induciis † vero epiſcoporum i, ſuper quibus conſuluiſtis, diuerſas à patribus regulas inuenimus inſtitutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum † machinamenta, & ſuas præparandas reſponſiones k, & teſtes confirmandos l, & conſilia epiſcoporum, atque amicorum m quærenda annum, &† ſex mandauerunt menſes n cõcedi: Quidam ○ autem annum, quidam tantum annum; alij vero ſex menſes. Et ſi hæc concedantur laicis, multo fortius ſunt facerdotibus concedendæ. Non enim ſub angusto tempore ſunt eis inducię concedendæ, ſed ſub longo, vt poſsint ſe præparare ad ſuos teſtes producendos, & ad quærenda amicorum conſilia, vt reſiſtere inſidiatoribus valeant.

i ¶ *Epiſcoporum.*] eædem ſunt presbyterorum, & diaconorum, & ſubdiaconorum. 15. quæſt. 7. ſi autem.

k ¶ *Reſponſiones.*] id eſt, exceptiones quas probare tenentur. ff. de probatio. in exceptionibus.

l ¶ *Confirmandos.*] id eſt, comprobando eos honeſtos: quod forte poſt publicationem poteſt facere. non quod eos debeat inſtruere quid dicant: quia hoc eſſet ſubornare. vel poteſt confirmare illorum teſtimonium qui ſunt probati criminoſi, adducendo alias præſumptiones pro dictis illorum; quia & ſi debiliter dicta talium, non tamen ex toto euacuant, vt extra de probat. licet. & extra de ſimon. per tuas. & cap. licet Hely. in fin.

m ¶ *Atque amicorum.*] non facile tamen inuenitur, quòd ob hoc ſit data dilatio. argu. ad id ff. de vſu. ſciendum. ſic in aduocato. ff. ex quibus cau. maio. ait prætor. in fi. & l. ab hoſtibus. in fi. extra vt lit. non conteſt. cap. 1. ¶ aliàs prætextu abſentiæ aduocati non poteſt quis petere inducias. extra de do. & contum. prout.

n ¶ *Annum & ſex menſes.*] contra in Auth. vt cleri. apud proprios epiſcop. §. ſi tamen. collat. 6.

o ¶ *Quidam autem annum, in quo plurimi.*] ergo illud eſt potius tenendum, vt 16. diſtin. Iſidorus. 19. dist. in canonicis. Sed obijcitur: reo dantur trinæ induciæ. ff. de fer. l. vlti. ergo cauſa prorogatur vltra triennium; quod eſſe non debet, vt C. de iud. properandum. Sol. hic primo

dabit annum:sed postea minus dabitur:vel hodie sunt arbitrariæ. ℣.ead. quæst. 2. ſi epiſcopus.

a ¶ *Sex.*] in authen.de ſanc.epiſc.§.3.collat.9.

b ¶ *Communicatores.*] id eſt, epiſcopos a.

¶ *Nduciæ.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd magnæ induciæ dandæ ſunt ne inordinate aliquid fiat: quia multa fiũt per obreptionem.

c ¶ *Induciæ.*] ergo tam actori quàm reo dandæ ſunt induciæ.15.q.7.ſi autem.ff.de fer.l.vlti. niſi in caſu, vt ℣. ead. §. iudicantes.

d ¶ *Per ſubreptionẽ.*] ſic 98. diſtinct. tranſmarinos.

¶ *Nduciæ.*] SPATIVM. Hæc eſt ſecunda pars quæſtio. Ioan.de Fant. & hic tractat de induciis præparatoriis in cauſa ciuili,& etiam in criminali,quæ pares videntur. B.

CASVS Hic tractat de induciis præparatoriis in cauſa ciuili, & etiam in criminali, quæ pares videntur ſecundum leges.

e ¶ *Inuenitur.*] in l. 1.

HAC RATIONE. CASVS. Quæſitum fuit ab Imperatore ſub quanto ſpatio induciæ præparatoriæ deberent dari. Et reſpondet dicens,quòd ſi inſtrumenta vel teſtes petuntur in ea prouincia vbi lis eſt, dantur tres menſes. ſi ex cõiunctis prouinciis, ſex menſes. ſi ex tranſmarina, dantur nouem menſes: nec has inducias putant iudices ſemper pro ſuo arbitrio tribuendas: ſed tũc demum cum neceſsitas exegerit: nec facile amplius quàm ſemel, ne cauſa protrahendæ litis dilatio tribuatur.

f ¶ *Vt ſi ex ea.*] hoc non eſt principium legis: quia lex incipit, quoniam plerumque.

g ¶ *Perſona.*] id eſt, teſtis vel aduocatus.

h ¶ *Ex continentibus.*] id eſt,quæ modico freto diſtant,vt ff.de verbor. ſignificat. notionem. §. 1.

i ¶ *Exegerit.*] vſque in finem litis.

k ¶ *Amplius.*] ‖ in cauſis pecuniariis nõ datur amplius dilatio quàm ſemel : niſi inopinatum quid emergat : ſed in criminalibus dantur actori duæ b, reo tres, vt ff.de ſer. l. vlti. ſed in crimine adulterij nulla datur dilatio.ff.de adult. in crimine. licet ſit argu. contra. 33.quæſt.2. ſiue de coniugij fœdere.

l ¶ *Quàm ſemel.*] hic habes quòd tantum ſemel danda eſt dilatio. & ſic eſt contra. extra de teſti. in cauſis. & cap.ſignificauerunt.C.de iu. auct. iubemus. ‖ vbi habes quòd ad teſtes inducendos tres dilationes ſunt concedendæ.Sol.licet plures productiones non poſsint dari:tamen ſub vna dilatione poſſunt mille fieri c productiones. Alij intelligunt q de iure tres poſſunt dari dilationes ad teſtes producendos : & dicunt hanc legem loqui de dilationibus,quæ indulgentur à iudice:ſed authen. & decret. de dilationibus quæ conceduntur à iure communi. H.Dominus meus notauit ſuper legem illam de feriis,quòd in pecuniariis cauſis vna dilatio danda eſt tantum:ſed ſi impedimentum interueniat, dabitur alia cum cauſæ cognitione. & ita propter multa impedimenta multæ induciæ dantur.& authen.de teſti.§.quia vero. collat.7. non eſt contraria:quia vna dilatione multæ poſſunt fieri productiones. Vel ſi dicas introductionem id eſt,dilationem,dic quòd vltra primam non habebit ſine cauſæ cognitione ſecundam vel tertiam. Multi tamen dicunt, quòd authen. corrigit. l.vlti. de fer. Ioan. ſed certe quod dicit. H. non ſeruatur de facto : quia plures dilationes dantur : & plures quàm tres productiones fiunt. B.

m ¶ *Trahendi.*] id eſt, differendi.

EI AVTEM. CASVS Aliquis impetrauit litteras ab Imperatore ad iudicem extraordinarium:poſtea petebat inducias. Quæſitum fuit ab Imperatore an debeant ei dari? Et reſpondet quòd non. Ei vero qui ad iudicium vocatur, dandæ ſunt ad probanda mendacia precum, num, in quo plurimi concordant. Minus vero quàm ſex a menſes, non repperi:quia & laicis hæc indulta ſunt; quanto magis Dominis ſacerdotibus? & *infra.* ¶ 1 Inducias namque non ſub anguſto tempore, ſed ſub longo ſpatio concedendæ ſunt, vt accuſati ſe præparare, & vniuerſos communicatores b in prouinciis poſitos conuenire, & teſtes præparare, atque contra inſidiatores ſe pleniter armare valeant.

Item Eleutherius Papa in epiſtola ad Galliæ prouincias.

¶ De induciis præſtandis. C. III.

j 2 INducias c non modicas ad inquirendum dandas ſunt, ne aliquid præpropere agi à quacumque parte videatur: quia per ſubreptionem d multa proueniũt.

Item Damaſus Papa,epiſt.3.ad Stephanum Archiepiſcopum.

¶ De eodem. PALEA. C. IIII.

jj 3 INducias accuſatis in crimi nalibus cauſis † ſex menſium,vel eo amplius, ſi neceſſe fuerit, concedendas ſunt.

2 *Spatium vero dilationum, ſicut in 3 lib. Codicis, titu. 11. de dilationibus inuenitur* e, *hac ratione moderandum eſt, vt ſi ex ea* f *prouincia, vbi lis agitur,vel perſona* g *; vel inſtrumenta poſcentur; nõ amplius quàm tres menſes indulgeantur.Si vero ex continentibus* h *prouincijs, ſex menſes cuſtodiri iuſtitiæ eſt. In tranſmarina autem dilatione nouem menſes computari oportebit. Iudicantes* α *autem hac ratione non ſibi conceſſum intelligant dandæ dilationis arbitrium : ſed eamdem dilationem (ſi rerum vrgentiſſima ratio flagitauerit, & neceſsitas deſideratæ inſtructionis exegerit* i *) non facile amplius* k *quàm ſemel* l, *nec vlla trahendi*m *arte ſciãt eſſe tribuendam.* ¶ 4 *Ei autem*n *dilatio penitus eſt deneganda* o, *qui reſcriptum ad extraordinarium iudicem deportauerit* † p. *Illi autem qui in iudicium vocatur,danda eſt ad probanda* † *precum mendacia, vel proferenda aliqua inſtrumenta,vel teſtes; quoniam inſtructus eſſe nõ potuit, qui præter ſpem ad alienum iudiciũ trahitur.* ¶ 5 *Cum vero ad appellationem, conſultationemve à principe reſcriptum fuerit; ſiue ſit primo iudicio petita dilatio, & ea tributa non ſit, ſiue nec petita quidem; eam dari cuiquam non licebit* q *eadem ratione,qua ne in iudicijs* r *quidem cognitionum imperialium dilatio tribui ſolet.* ¶ 6 *A iudice* s *procedente dilationem non conuenit poſtulari; etiam ſi vtraque parte præſente tribuatur* t, *cum non aliàs, niſi cauſa cognita,indulgeri queat;& cognitio cauſæ* v *non interpellatione planaria, ſed conſiderante* † x *magis iudice legitime colligatur, vt ſi forte dilationis petitio fuerit improbata; ſuſcepta quæſtio per ſententiam iudicis dirimatur] Conſtitutione* y *ſeptima in collatione ſeptima.* ¶ [7 *Libellum* z *vero non* ſuluit Imperatorem ſuper hoc. Imperator reſcribit qualiter eſſet ſententia differenda. Quærebatur vtrum induciæ ſint dandæ iterum. Et reſpondetur quòd non : ſiue in primo in iudicio datæ ſunt dilationes, ſiue non : quia & ſi princeps vellet ferre ſententiam,nulla daretur dilatio. Et ſecundum hoc dic ad conſultationem,ſcilicet appellationis. Idem etiam credo eſſe & ſi in principali cauſa eodem modo eſſet relatio facta.

o ¶ *Deneganda.*] ‖ hic habes, quòd ſi petit actor inducias ad inducendos teſtes, quòd non dabuntur eiquidam hoc volunt intelligere de inducijs deliberatoriis : ſed littera eis contradicit: quia loquitur de præparatoriis. In hoc autem oneratur actor, qui petit reſcriptum ad extraordinarium iudicem. Item & in alio oneratur, vt ℣. ead. quod fieri. tamen ſi reus excipiat,& actor replicet, bene dicerem tũc actori dandas inducias: quia in tali replicatione non potuit eſſe inſtructus. Item tertiũ ſpeciale hic eſt in eo,qui impetrat reſcriptum ad extraordinarium iudicem, quòd ſi ille iudex nollet procedere, tum ordinarius vtetur ſua iuriſdictione, vt extra de offic.ord. ſignificauit. Sed illud in ſpeciali caſu propter periculum animæ. vnde contrarium tenet in aliis.

p ¶ *Deportauerit.*] Hic adiunge illam conſtitutionem quod fieri non debet.

CVM VERO. CASVS. Quidquid Beneuentanus dicat, ego Bartho.Brixien.ſic credo caſum eſſe ponendum:& ſic intellexi per Hugo. dominum meum. Cauſa appellationis commiſſa fuit iudici, qui plene de cauſa cognouit, renuntiatũ fuit in cauſa. Cum autem iudex de ſententia ferenda dubitaret,cõ-

a In hoc puncto ſic diſtinguas : aut reus pronouciauit actorem per interlocutoriã ; & tunc nõ poteſt iudicem recuſare : Aut fuit pronouciatus ab actore: & tunc ſic.ar. ff.de cõdi.fur. & ideo.ĩ principio. Archid.

b Adde quod leg. & no. 17. q.4. vsor.

6 Polycarp.l. 1. tit.17. Anſ.l.2. c.16. & l.1.c.9. Pãn.l.4. c.70. & 88.

† *al. ſocium à ſui propoſito al. ſocietate maculatum, vel à ſui* † *al. permittimur*] orig.

7 Anſel. l. 3. cap.9. Pãn.l.4. c.60.

iſte tradendus eſt iudici : & iudex eũm porriget reo, vt C. quomo. & quando iud.authen. qui ſemel. nec teneatur reus hunc libellum recipere niſi actor præſtiterit duplicem cautionẽ:vnam quidem quòd intra duos menſes litem conteſtabitur : vel quòd reſtituet reo omne damnum in duplum,vt hic dicit. Item aliam præſtabit, quòd per ſe vel per legitimũ procuratorem cauſam aget vſque in finem : & ſi contumax fuerit iniuſte litem mouiſſe, præſtabit decimam partem rei petitæ in libello. Si autem cautionem iſtam dare nõ poteſt, ſuper hoc præſtabit iuratoriam cautionẽ. hoc totum habes C. de epiſc.& cler.authen. generaliter.Ioan. iſta hodie de conſuetudine non ſeruantur. B.

2 ¶ *Executorem.*] id eſt, iudicem vel officialem. & expone, & p vel: & habes hanc authen.de executoribus. §. ſanctimus. collat.7.

b ¶ *Reſtituturum in duplum.*] ita tñ vt cautio non excedat xxxvj. aureos, vt in authen. de execu.in princ.collat.7.

OFFERATVR. CASVS. Hæc authent. loquitur de induciis deliberatoriis. Quæſitũ fuit à Iuſtiniano qualiter ſit procedendum in cauſa, cum induciæ deliberatoriæ poſtulantur. Et reſpondet quòd prius dari debet libellus reo : deinde præbitis ſportulis & data fideiuſſione habeat inducias xx. dierum, in quibus deliberet an cedat vel contendat,vel recuſet iudicem ſuſpectũ: niſi ille ſit quem petiit alio iam recuſato:vel petat alium ſociari ſuſpecto iudici:& cum reus ad iudicium venerit, interrogetur, an xx. dies tranſierint : quod ex eius reſponſione & libelli ſubſcriptione dignoſci poterit, quàm reus facit cum recipit libellum : aliter autem litis conteſtatio facta pro nulla habetur.

c ¶ *Sportulis.*] ‖ In iudicibus delegatis expreſſum eſt de ſportulis, ſcilicet quòd habebunt duos aureos in principio, & duos in fine cauſæ. in auth. colla.6. de iud. ſ.ne autem. In ordinariis non inuenimus niſi in clericis,qui præſtant quattuor ſiliquas. C.de epiſc. & cler.auth. ſed hodie. debet autem vtraque pars ſoluere officalibus pro labore. 14.q.5. non ſane. de hoc dic vt extra de vit.& honeſt.cler.cum ab omni.

d ¶ *Fideiuſsione.*] iudicio ſiſti, cum ſit poſſeſſor rerum immobilium. ff.qui ſatiſd.cog. ſciendum. non autem iudicatum ſolui:quàm cautionem nemo præſtat conuentus ſuo nomine, inſtit. de ſatiſ. §. ſed hodie. ‖ Sed datio,vt videtur ff.de præto.ſtip.prætorię.Sed non eſt verum,licet enim non teneatur dare pignora,poteſt tamen ſi vult.ff.de coll.bo.l.1.§.iubet. verſic. an pignoribus. immo expreſſe dicitur ibi de ſola fideiuſsione. in authen.de exhib.re.§.ſancimus coll.5. cum tamen hæc auth. indiſtincte dicit dari debere fideiuſſorem, credo quòd ſiue ſit poſſeſſor rei mobilis ſiue immobilis, quòd dabit fideiuſſorem. Ioan. Dominus H. & alij doctores legum dicunt, quòd authen. non corrigit legem, ſed diſtinguit. B. Item hic habes, quòd licet quis dedit fideiuſſorem ſtandi iuri, quòd adhuc poteſt recuſare iudicem, ſicut appellare poteſt, licet iurauerit ſtare iuri,vt extra de appel.ad hæc 2.& ℣. Sed quid eſt quod dicit quòd vſque ad xx.dies debet iudex recuſari. ¶ cum exceptio talis ſit dilatoria: & ſic vſque ad lit.conteſt. poteſt opponi,vt extra de ſent.& re iud. cum inter? Solu.quidquid ab illis cantetur, ego credo quòd proponenda eſt hæc exceptio vſque ad xx.dies tantum. nec dicitur ideo dilatoria,quòd vſque ad litem conteſt. poſsit obiici : ſed ideo, quia ſemper ante lit. conteſt. eſt objicienda, ſi enim poſſet quandocumque obiici vſque ad lit.conteſt. quare diceret lex, quòd ¶ iudex abſens eſt qui eſt recuſandus, debet reus proteſtari coram aliis quòd habet iudicem ſuſpectum, vt C.de iudi. cum ſpecialis. vnde dico, quòd ſi quis omittit exceptionem de ſuſpecto iudice, & proponat alias exceptiones, amodo non poteſt reuerti ad iſtam. argum. optimum.ff.de iud. ſed & ſi ſuſceperit. Item cum multas forte recepit ſententias pro ſe a, qualiter poſſet ipſum amodo recuſare? argum. ad hoc extra de offic. delegat. infinuante. ℣.ead.quæſt.6. §. exceptio. Ioan. quia ſi probo aliquid coram iudice, ſcilicet aduerſarium meum eſſe excommunicatum, videor approbare iudicem, nec de cetero potero recuſare eũ. & ita ſemel Tancr. reſpondit in ſcholis. B.

e ¶ *Sociari.*] quando ordinarius recuſatur.

f ¶ *Niſi ſit ille.*] 32. quæſt. 5. horrendus. ſimile ff. de negot. geſtor. Pomponius. Ioan.

g ¶ *Alio recuſato petiit.*] ſi quis ergo petiit iudicem aliquem, illum non poteſt amodo recuſare, vt hic, & extra de offic.delegat. ſuper quæſtionum. immo ſi procurator alicuius petiit iudices, dominus non poteſt illos recuſare, vt extra de cau.poſ.cum olim. tamen appellare poteſt ab eo,vt not.℣.2.quæſt.6. à iudicibus.

h ¶ *Pro nihilo eſt.*] quantum ad hoc b quin poſsit adhuc recuſari: quaſi lis non ſit conteſta. vt in authen. de exhibit. reis.§. illud.collat.5. Reuera tamen tenet litis conteſtat. ſic facta,vt ibi perpenditur.

QVOD FIERI. CASVS. Hæc authent. continuatur ei quod dicitur ℣.ead. ei autem dilatio. vbi dicitur, quòd quis quandoque trahitur ad extraordinarium iudicem. Dicitur ergo hic, quòd hoc fieri non debet, niſi actor prius ſatisfederit certam promittens quantitatem, ſi non exequatur cauſam, & exequens non vincat: & ſi poſt tempus ſtatutum à iudice intra decem dies reo præſente non occurrat, dimittatur reus exacto eo quod promiſſum eſt. Et ſi quid circa litem plus impenderit, cum taxatione iudicis iuramento præſtito exigatur.

i ¶ *Quod fieri.*] ſcilicet vt reus teneatur reſpondere coram ordinario iudice per reſcriptum ad eum impetratum.

k ¶ *Exacto.*] id eſt, reus exiget ab actore. quod tamen numquam vidi. Hic not.duo ſpecialia, vt certa quantitas promittatur, & tamen plus exigatur:& quòd expectatur actor poſt terminum vſque ad decem dies. tamen coram ordinario iudice expectaretur per annũ, & per tres menſes ſecundum quoſdam,vt C.quomo.& quando iud.authen.qui ſemel. ſed verius eſt quod hic loquitur,cum abſoluitur à iudicio illius iudicis: & loquitur lex iſta cum quis trahitur extra prouinciam per reſcriptum principis,vt in authen.collat.5. de exhib. reis. in princ. ſed illa authent. qui ſemel. loquitur cum penitus abſoluitur.

5 ℣.2 q.7.cap. alieni. ex Dionyſio. Iulius in reſcrip. ad Orie. cap.15.

l ¶ *Iurauerit.*] Nota quoties petitur intereſſe ex delicto alicuius. illud declaratur per iuramentum, vt hic, & 2.quæſt.1. in primis c. C. vnde vi. ſi quando. C.de fide inſtrumen.l. vlti. ſed ſi petatur intereſſe ex contractu, illud probabitur debito modo. ff. de minor. ſi in emptionem. & ff.de præto.ſtipul.l.vlti.ff.de eden.l.argentarius. §. vlti.inſtitu. de verbor. obligat. §. vlti.

c Ver.glorioſus. vbi de hoc.

Vòd vero.] CASVS. Hæc eſt quæſtio quarta, qua quæritur an infames vel non legitime coniuncti poſsint admitti ad accuſationem epiſcoporum, & etiam aliorum. Sed quòd remouenti debeant, multorum auctoritatibus probatur.

m ¶ *Quòd vero.*] maxime : nam etiam poſt admittuntur,vt 5.quæſt. 1. qui crimen.

Lieni.] Caſum iſtum habuiſti ℣. 2.quæſt.7. alieni. & ibi videbis plenarie.

B ‖ *Eatus.*] CASVS. Quæſitum fuit ab Anacleto vtrum apoſtata ſit recipiendus ad accuſandum vel teſtificandum. Et reſpondet quòd non, immo omnis apoſtata refutandus eſt ante reuerſionem:quia hoc ſtatuit Clemens cum ſuis ſanctis collegis.

‖ Dilationes in cauſis dandæ.

b Hoc ideo quia non eſt ſic procedendum in criminalib⁹ ſicut in ciuilibus. arg. 6. ff. de quæſt. Lx 5.diuus. C. de requirendis.l.2.

‖ Teſtes multi ſub vna dilatione poſſunt produci.

c Tangit ſententiam illorum qui dicunt, quòd in qualibet ſtatum diffinitiuũ poſſunt ꝓduci teſtes, quos quis voluerit. refrænata tamen multitudine. Archid.

1 Conuer. ead. hoc l. tex. in authẽ. vt cum de appel. cog. ſi hoc. Cde lite.cõteſt. Hinc libelli oblatum duplicem cautionẽ ſuper hoc debet.

1 Cod.de litis contest. authen. obtentu. Iuliani ante nouellã 99.pap.

4 Ibidem lege 5. ſed nouum eſt verbum ſortis.

a1. reparauerit

b1. impedimenta] orig.

5 Lege ſecundam quidam vocant.

a1. ſuum

b1. ſpondigerit] orig.

c1. docendo] orig.

d Cod. de dilationibus, authen. quod fieri.

4 Ex cod. de excep.l.vlti. & l.ſi. ſed.q.6.c. ſi quis eſporum.

a1. ciſſimus

7 Cod. de litis contest. authẽ. libelli.

Sportula iudicibus debita.

1 Videbimus in ſuo loco quem ſit.

Exceptio iudicis recuſati eſt dilatoria.

Si quis.] CASVS. Dicitur hic quòd omnis apostata infamis efficitur, nec recipitur ad accusandum. Secundo dicitur quòd primo fides & conuersatio est perscrutanda: & si irreprehensibiles apparuerint, admittentur ad accusandum.

a ¶ *Infamis.*] ‖ Dic quòd infamis non admittitur ad accusationem, nisi suam vel suorum prosequatur iniuriam, vt 4. q. 6. omnibus. ℣. 2. q. 1. prohibentur. nisi in criminibus exceptis, vt 6. q. 1. 5. verum. nec in his prout notaui. ℣. 2. q. 1. in primis. in fin. & q. 7. in summa.

‖ Infamis an possit accusare.

Consanguineorum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd illi qui incestuose iunguntur, & qui sine dotali titulo, & sine benedictione sacerdotis, id est, occulte iunguntur, non recipiuntur in accusationem vel testificationem sacerdotum, vel legitime coniunctorum, quia infames sunt: & non solum isti repelluntur, sed etiam omnes eis consentientes. & hoc in prima parte. In secunda parte dicitur quòd raptores, & qui impetunt seniores suos, repelluntur ab accusatione, cum sint infames iure canonum; & leges sæculi eos interficiunt. Secunda pars incipit ibi, *Similiter.*

b ¶ *Dotali titulo.*] ‖ Secundum quosdam dos adeo requiritur in matrimonio, vt sine ea matrimonium non teneat. arg. ad hoc 30. q. 5. nullum. sed verius est quòd teneat. C. de nu. imperialis. §. his autem. tamen præsumit non esse matrimonium, vt 30. q. 5. aliter.

‖ Matrimonium sine dote tenet.

c ¶ *Consentientes.*] ap probando, defendendo, patrocinium præstando: quo casu non minus peccat quàm faciens. 2. q. 1. notum. immo magis peccat 24. q. 3. qui aliorum.

d ¶ *Sub infamia.*] ℣. 27. q. 1. si quis rapuerit. C. de rapt. vir. l. vna. si. ℣. 33. q. 2. quicumque.

ADDITIO. Ad idem ℣. eod. quæst. vlti. si quis. secundum Hug.

d ¶ *Sub infamia.*] Quæritur sit hoc intelligendum, dixi ℣. 2. q. 3. §. hinc colligitur a ℣. 4. q. 1. §. diffinimus. Item patet hic quòd secundum canones ipsum factum infamat. ℣. eod. q. 5. constituimus.

a Dic secundum Gu. quòd ista 4. verific. quamquam. & hoc c. 3. e. o. n. hi qui loquuntur de infamia per sententiã irrogata: & hoc ipse not. extra de simo. ex diligenti. 3 Iuo par. 6. cap. 346.

Conspiratores.] CASVS. Dicitur hic, quòd conspiratores & anathematizati non possunt aliquem accusare.

e ¶ *Conspiratores.*] 11. q. 1. conspirationum. & c. coniurationum. nec ad denuntiationem admittuntur. extra de accus. cũ oporteat. & de sim. licet.

† *al. ledere*

Nullus.] CASVS. Anathematizatus non recipitur in accusationẽ. Et dicitur anathematizatus quem episcopus suis litteris anathematizat: vel qui incidit in canonẽ latæ sententiæ. Casus seq. c. plantis est.

4 Pannor. l. 4. cap. 71. † *al. anathema.*] orig. *al. nos quoque duo.*] orig.

f ¶ *Credantur.*] argu. contra. 23. quæst. 8. vt pridem.

g ¶ *Scriptis.*] id est, per scripta nuntiant vitandos. ‖ & sic aliquis potest absentem excommunicare per scripturam, vt ℣. 2. quæst. 5. quanto. & argum. ff. de testa. feruus.

‖ Excommunicari potest absens per scripturam.

h ¶ *Aut eorum.*] sic de sent. excom. nuper.

i ¶ *Anathematizant.*] vbi est canõ latæ sententiæ.

Clericˢ.] CASVS. Quæritum fuit an clericus, qui suum episcopum per calumniam accusauit, vel inquisitor ei extitit, repellatur ab accusatione? Et dicitur quòd sic. quia infamis effectus est: & deposit.[2] tradi debet curiæ seruituræ.

k ¶ *Accusauerit.*] calumniose, ne sit contra. ℣. 2. q. 7. quapropter.

l ¶ *Curiæ tradi.*] non statim, sed tunc cũ est incorrigibilis b, vt extra de iud. cum non ab homine. 11. q. 1. si quis sacerdotum.

Hi quiˡ.] CASVS. Dicitur hic, quòd qui suos episcopos iniuste persequuntur, & per calumniã a suis sedibus remouere conantur, non possunt suos episcopos accusare, vel in eos testificari: quia infames sunt, & exilio digni iudicantur, licet à morte proheantur, dicente Domino: Nolo mortem peccatoris, &c. Hoc autem verbum *quos non humanis*, &c. ℣. 2. q. 7. fuit expositum in c. placuit eorum.

m ¶ *Hi qui,*] & si à morte corporali.

n ¶ *Et exilio.*] Ergo iudex ecclesiasticus potest in exilium mittere, vt 50. dist. accedens. 63. dist. in synodo. ℣. proxi. q. 3. in fi. vel ponitur exilium pro carcere monasterij, vt 2. q. 1. in primis.

‖ Iudex ecclesiasticus potest in exilium mittere.

Detractores.] CASVS. Dicitur hic, quòd illi qui detrahunt aliis, & qui inter alios discordias ponunt, remouẽdi sunt ab accusatione & testimonio eorum.

o ¶ *Detractores.*] ℣. 6. q. 1. dèteriores.

§ Extra de cler. pugn. in duello. Polycarp. l. 3. tit. 1. 6 Et ibi tenetur. potest interdici ad præsens. crabr. consuet. in Lucan. C. de episcopis. & clericis. ca. quicumque. extra de sent. excõm. fœcta. excl. ad altaris. Et sic nota in quibus per ecclesiã iura efficaciter prohibetur. de hoc materia de iud. ad fi. in glosis.

p ¶ *Inimicorum.*] id est, inimicitiarum.

5 Ansel. l. 3. cap. 16. Polycarp. l. 3. tit. 1.

Vtilˢ.] CASVS. Dicitur hic, quòd nullus infamis vel sacrilegus potest religiosum vel Christianum accusare, vel contra eum testificari, quamuis Christianus ille sit vilis vel seruilis persona.

q ¶ *Vtilis.*] ergo videtur, q̃ si infamis vult agere ciuiliter, quòd non audiatur c: sed intellige vel pro, id est, vel loquitur de excommunicato.

r ¶ *Seruilisque.*] ergo loquitur de criminali cã: quia seruus in causa ciuili se defendere non potest, sed in criminali potest, vt ff. de accusatio. seruos. & l. eos. §. seruos.

NOTAN

NOTANDVM. VERO CASVS. Supra in cap. conspiratores. & c. nullus, & c. sequenti facta fuit mentio de anathemate. ideo Gra. ponit hic hunc §. vt assignet differentiam inter excommunicationem & anathema. & ad hoc inducit sequens cap.

ENgeltrudam.] CASVS. Ad suggestionem Engeltrudæ vxoris Bosonis Lotharius dimisit Thebergam & superduxit Engeltrudam, propter quod Ioan. Papa remouit eam non solum à fraterna societate, id est, à cõmunione sacramentorum, quæ minor excommunicatio dicitur: sed etiã à corpore Christi, id est, à communione fidelium, quæ anathema, id est, maior excommunicatio dicitur.

2 ¶ *Anathemate.*] ‖ anathema est maior excommunicatio. 11. q. 3. nemo episcoporum. Et est hic differentia inter maiorem & minorẽ excommunicationem [a], vt 11. q. 3. audi. 5. q. 2. præsenti. 17. quæst. 4. quisquis. Est etiam hic arg, quòd sæpius quis potest excommunicari. 11. q. 3. cap. excellentissimus. & c. omnis. 12. quæst. 2. de viro. 87. distin. eos qui. extra de postu. præla. ad hæc [b] in parte decisa. & confirmatus potest amplius conĩrmari. 11. q. 3. quod prædecessor. & qui in fordibus est, fordescat adhuc, vt 47. distin. cap. pe. sed contra 24. q. 1. c. 1. Item nihil ad nos de his quæ foris sunt. 2. quæst. 1. multi. & vltra excommunicationem ecclesia non potest quid facere. extra de iud. cum non ab homine. Item qui mortuus est, interfici non potest, sed anathema est æterna mortis damnatio. 11. quæst. 3. nemo episcoporum. Item qui est extra ecclesiam, non potest esse magis extra, vt 11. quæst. 3. omnis. Item argum. contra ff. de verb. oblig. qui bis. ‖ Item Meldendus dixit: qui semel est excommunicatus, non potest amplius excommunicari: sed denuntiari potest excommunicatus, & sic intelligit omnia iura, vbi quis sæpius videtur excommunicari. Sed obiicitur ei q̃ secundum hoc excommunicatus erit melioris conditionis quàm non excommunicatus. Instat in Iudæo: quia licet Iudæus non possit excommunicari, non tamen est melioris conditionis quàm Christianus. ‖ Ego credo q̃ excommunicatio duos habet effectus: vnũ eiiciendi extra ecclesiam: & alium detinendi extra. Et licet excommunicatio non possit consequi primum effectum in excommunicato, tamen consequitur secundum. Item numquid tot erunt absolutiones, quot fuerunt excommunicationes c? & videtur q̃ vna absolutione omnes excommunicationes tollantur, vt ar. ff. de accepti l. pluribus. & l. si ex pluribus. vel quod saltẽ vltima confirmet omnes præcedentes, vt ff. commu. præd. est receptum.

1 anathema est maior excommunicatio. 11. q. 3. nemo episcoporum. Iuo p. 14. c. 51.

a De his excommunicationibus, scilicet maiori & minori, plene not. extra de sen. excõm. si quem. & 11. q. 3. Eminicus. Archid.

b Item tenet gl. opti. & ibi Oc. & Pe. in li. C. quãdo imp. vel curiales. in l. aut damnũ. § feruus. ff. de pœn.

7 Ansel. l. 3. cap. 19.

‖ Index ecclesiasticus potest in exilium mittere.

§ 50. dist. accedens.

Excommunicatus excommunicari non potest.

‖ Excommunicationis duo sunt effectus.

c Addeas per Bart. in l. de populo. §. si pluribus. ff. de oper. nouiter. Bal. in l. &c. desnp.

9 Ansel. l. 3. cap. 15. Iuo p. 5. c. 289.

† *al. adhuc*

Detractores.] CASVS. Dicitur hic, quòd illi qui detrahunt aliis, & qui inter alios discordias ponunt, remouẽdi sunt ab accusatione & testimonio eorum.

o ¶ *Detractores.*] ℣. 6. q. 1. dèteriores.

p ¶ *Inimicorum.*] id est, inimicitiarum.

Vtilˢ.] CASVS. Dicitur hic, quòd nullus infamis vel sacrilegus potest religiosum vel Christianum accusare, vel contra eum testificari, quamuis Christianus ille sit vilis vel seruilis persona.

q ¶ *Vtilis.*] ergo videtur, q̃ si infamis vult agere ciuiliter, quòd non audiatur c: sed intellige vel pro, id est, vel loquitur de excommunicato.

r ¶ *Seruilisque.*] ergo loquitur de criminali cã: quia seruus in causa ciuili se defendere non potest, sed in criminali potest, vt ff. de accusatio. seruos. & l. eos. §. seruos.

c Quod ibi dicit Gl. vt ad c. omnibus. 10. Archid. 24. q. 3. Panor. l. 1. c. 20. Imo p. 5. c. 289. Pan. l. 4. c. 84.

4 Ibi dicit hoc. vt supra dictum. ‖ Et dicit quòd excommunicatus. in gen.

e Ad hoc facit quod no. sup. 29. dist. cap. 2.

2 Ansel. l. 3. c. 55. Pol. l. 5. tit. 1. Bur. l. 1. c. 171. Iuo p. 5. c. 289. Pan. l. 2. c. 85. 3 Cõsilio tex. nuncẽs sup. gl. concor. Al. de Imo. in l. qui iurisdictioni. verſi. secundo fallit. ff. de in. em. iu. per. l. quinetiam. de arbitr. Pro declaratione tamen huius c. dic q̃ in crimi nali cõ potest esse iudex pater in causa filiorum & aliorum de quibus hic fit supposita. tur etiã absq; aliqua excusatione facta ratione suspicionis allegandæ probatur per rex. in l. 1. lex Corne. i prin. de iniu. Sed in ciuili cõ potest esse iudex etiã ordinarius dũmodo non recusetur. q. tex. in l. in primatis. ff. de iud. sed de hoc vide plene in l. aperti simi & ibi docto. maxime sali. C. de indi.

† *accusatores*] orig.

4 Ambrosius Syagrio, epi. 64. Ansel. l. 3. c. 63. Bur. l. 1. c. 152. Iuo p. 5. c. 279. Pan. l. 4. c. 84.

f H. exponit hic parentes, id est, consanguinei: nam fœdus cum hac vulgariter loquitur cap. ‖ Testificari contra cellare tales nemo cogitur.

‖ Inimicitiæ repellũt ab accusando & testificando.

g Vbi de hoc & extra de accu. cum oporteat. & extra vt li. non contest. accedens. in gl. fed non ne. Archid.

Notandum vero quòd aliud sit excommunicatio, & aliud anathematizatio. Vnde Ioannes Papa VIII. scribit cuidam episcopo.

¶ Aliud est excommunicatio, aliud anathematizatio.

C. XII.

ENgeltrudam vxorem Bosonis noueris non solum excommunicatione, quæ à fraterna societate separat, sed etiam anathemate [a], quod ab ipso Christi corpore (quod est ecclesia) recidit, crebro percussam esse.

* *Epistola hæc Ioannis VIII. non est inuenta. Verum Nicolaus primus in concilio à se Romæ habito, de Metensi synodo penitus abolenda, cap. vltimo narrat hanc Engeltrudam bis à se fuisse anathemate percussam. Cuius mulieris flagitia, ob quæ instissime hanc pœnam tulit, refert Regino libro secundo chronicorum. Potuit autem tempore Ioannis octaui viuere hæc femina; quoniam Hadrianus secundus, qui inter Nicolaum primum, & Io. VIII. intercessit, quintum sui Pontificatus annum non impleuit.*

Vnde datur intelligi, quòd anathematizati intelligendi sunt non simpliciter à fraterna societate, sed etiam à corpore Christi (quòd est ecclesia) omnino separati.

admittitur. sed tempore disputationis disquiretur, an sit ei credendum. in authen. de testib. §. si vero odiosus. colla. 7. Item consanguinei omnes secundum Alanũ possunt admitti, si tales appareant qui veritatem gratiæ præponant. 4. q. 3. §. eos testes. Sed hoc non credo verum [e], cum etiam iudex propter hoc possit recusari. extra de appell. postremo. extra de offic. iud. dele. causam quæ. Sed in causa matrimonij admittuntur consanguinei. 35. q. 6. cap. 1. & 2. & arg. ff. de prob. etiam matris extra qui mat. accus. pos. videtur. quod verum est vbi agitur de consanguinitate probanda, vel improbanda. aliàs repelleretur quasi suspecti, vt extra de test. super eo. Io. Sed certe male dixit Io. quoniã parentes bene admittuntur super fœdere matrimonij, vt in illa decre. super eo. & in decre. videtur in fin. & ita seruatur de facto. B.

QVÆSTIO V.

Vòd vero [b] testes de domo accusatorũ producendi non sunt, & quòd vox inimicorũ non sit audiẽda, multorum auctoritatibus probatur.

Ait enim Calixtus Papa, epi. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Consanguinei, & familiares aduersus extraneos testimonium non dicant. C. I.

2 CONsanguinei [3] accusatoris †aduersus extraneos testimonium non dicant, nec familiares [c], vel de domo prodeuntes [d]: sed si voluerint, & inuicem consenserint, inter se parentes [e] tantummodo testificentur, & non in alios.

Item Anacletus Papa epist. 3. c. 5.

¶ Nuper inimici, accusatores, vel testes esse non possunt. C. II.

4 ACcusatores, & testes esse non possunt, qui ante hesternum [f] diem aut nudiustertius inimici fuerunt; ne irati nocere cupiant, vel læsi se vlcisci velint. Inoffensus igitur accusatorum & testium affectus quærendus est, & non suspectus.

Consanguinei.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd consanguinei accusatorum, vel familiares eorum, vel de domo sua prodeuntes cõtra extraneos testificari non possunt: si tamen partes consenserint, consanguinei inter se testificentur, & non in alios.

c ¶ *Nec familiares.*] ff. de verb. sig. pronuntiatio. §. 1. & l. seq. & ff. de fur. si libertas. extra de test. in litteris.

d ¶ *Prodeuntes.*] tempore iudicij: quia ex hoc suspectus esset iudex. ff. ad leg. Iul. de ambi. l. 1. in fin. similiter qui prodiit de domo iudicis, non potest esse testis alterius, vt 4. q. 4. cap. vltim.

e ¶ *Parentes.*] ℣. 4. q. 3. §. parentes. contra. Sed illud intellige de remotis parentibus: istud de vicinis. Vel illud de collateralibus, istud de descendentibus vel ascendentibus [f] contra collateralem enim non cogitur quis testificari vsque ad quartum gradum, vt 4. q. 3. §. lege. Iulia. & hoc intelligunt quidam in criminalibus causis tantum. Sed in ciuilibus (vt dicunt) licite admittitur contra fratrem frater, & pro ipso: quia nulla lege est prohibitum: & edictum de testibus est prohibitorium, vt ff. de testib. l. 1. Item quia in priuatis iudiciis filius potest habere patrem iudicem, vt ℣. ea. q. 7. §. cognitores. & ff. de iud. l. in priuatis. Io. ego hoc non credo: quia propter consanguinitatem aliquis recusatur, vt extra de app. postremo potest tamen dici, quòd collaterales admittantur post tertium gradum, ea ratione: quia vsque ad gradum illum non coguntur inter se dicere testimoniũ. Dominus Hug. dicebat, quòd filius potest habere patrem iudicem, nisi recusetur: quia recusari potest, vt d. c. postremo. B. Sed quid si testis est consanguineus illius pro quo inducitur, & illius contra quem inducitur? Satis videtur quòd tunc par affectionis causa suspicionem fraudis excludit. ff. de rit. nup. non solum. §. 1. Vel videtur quòd in ciuili causa admittuntur consanguinei siue propinqui siue remoti in testimonium: licet non possint esse iudices. minor enim causa repellit iudicem quàm testem, vt dicitur ℣. ea. accusatores. hoc ideo, quia facilius haberentur mille iudices quàm vnus testis. ad hoc facit extra de appell. postremo.

2 Ansel. l. 3. c. 55. Pol. l. 5. tit. 1. Bur. l. 1. c. 171. Iuo p. 5. c. 289. Pan. l. 2. c. 85. 3 Cõsilio tex. nuncẽs sup. gl. concor. Al. de Imo. in l. qui iurisdictioni. verſi. secundo fallit. ff. de in. em. iu. per. l. quinetiam. de arbitr. Pro declaratione tamen huius c. dic q̃ in crimi nali cõ potest esse iudex pater in causa filiorum & aliorum de quibus hic fit supposita. tur etiã absq; aliqua excusatione facta ratione suspicionis allegandæ probatur per rex. in l. 1. lex Corne. i prin. de iniu. Sed in ciuili cõ potest esse iudex etiã ordinarius dũmodo non recusetur. q. tex. in l. in primatis. ff. de iud. sed de hoc vide plene in l. aperti simi & ibi docto. maxime sali. C. de indi.

† *accusatores*] orig.

4 Ambrosius Syagrio, epi. 64. Ansel. l. 3. c. 63. Bur. l. 1. c. 152. Iuo p. 5. c. 279. Pan. l. 4. c. 84.

f H. exponit hic parentes, id est, consanguinei: nam fœdus cum hac vulgariter loquitur cap. ‖ Testificari contra cellare tales nemo cogitur.

Accusatores.] CASVS. Quæritum fuit ab Anacleto, vtrum illi qui ante hesternum diem vel nudiustertius fuerunt inimici, sint in testimonium admittendi? Et respondetur quòd nomine læsi se velint vlcisci: quare quærendi sunt testes inoffensi, & non suspecti. Et dicit ante hesternum diem generaliter pro præterito tempore ponitur: nudiustertius pro die tertia, id est, nunc est tertia dies.

f ¶ *Hesternum.*] argu. q̃ repellitur accusator & testis æque per præteritas sicut per præsentes inimicitias, sic 6. quæst. 1. qui crimen. & hoc in memoriam prioris offensæ, vt ff. de decurio. l. vltim. ff. de quæstionibus. l. vnius. §. feruus. Et est hic argum. ex recentia temporis aliquid præsumendum esse, vt 31. q. 1. si quis viuente. 50. distin. si qua femina. Sed numquid quælibet inimicitiæ repellant. Videtur quòd tantum criminales & capitales, vt extra de simo. per tuas. in fine g, & instit. de excu. tu. §. inimicitiæ. & ff. de arbit. licet. nam non quilibet amicus repellitur, sed solum ille qui maxima familiaritate coniunctus est. ff. de verbo. sign. late. §. amicos. Item lex dicit, q̃ propter leues inimicitias non extinguitur legatum, sed propter graues, vt ff. de adimen. leg. l. 3. in fin. Econtra videtur, quòd inimicitiæ non solum capitales,

sed etiam aliæ repellant: quia ab accusatione repellitur quis propter ciuilem controuersiam. extra de restitut. spol. item cum quis. nec etiam tales inimici admittuntur ad purgandum, vt extra de purgatio. cano. cum in iuuentute. in fin. Tu dicas: quòd semper inimicus repellitur, nisi sint leues & modicæ inimicitiæ. argum. extra de simo. licet Hely. & hoc relinquitur inquisitioni iudicis quales inimicitiæ repellant, vt in authent. de testib. §. si vero dicatur. coll. 8. & 4. quæstio. 3. §. si quis testibus. De tali inimico dicit lex, quòd non semper repellitur quis propter inimicitias: sed iudex æstimabit an ei credi debeat, vel non. ff. de quæstionibus. l. 1. §. quæstionem. in fin. Et est simile. ff. de excusatio. tuto. propter litem. Ioan.

Item Symmachus Papa in quinta synodo Romana sub ipso habita.

¶De eodem. C. III.

A Ccusatoribus vero inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis [a] immorantur, aut suspecti sunt, non credatur; ne irati nocere cupiant, ne læsi vlcisci se velint. *& infra.* ¶ Si quis hæc, quæ hodie in hac sancta synodo prohibita sunt, infringere præsumpserit, aut voluntarie transgredi tentauerit; si clericus est, gradu proprio penitus careat: si vero monachus, aut laicus fuerit cõmunione priuetur: & si nõ emendauerit vitium, anathemate feriatur. Secretas vero insidias, vel manifestas pontificibus à quibuscumque illatas, vel ea, quæ huius sanctæ synodi sententia cõplectitur, si quis ad ecclesiæ pertulerit [b] notitiã; potiatur honore: & hi, qui aduersa eis moliuntur (sicut à sanctis patribus dudum statutum est, & hodie synodali, & Apostolica auctoritate firmatur) penitus abiiciantur, & exilio (suis omnibus sublatis) perpetuo tradantur.

Item Pontianus sanctæ & vniuersalis ecclesiæ episcopus, epist. 2. omnibus Christianis.

¶Qui non possunt esse accusatores, vel testes. C. IIII.

1 SVspectos, aut inimicos, aut facile litigantes [c], & eos, qui non sunt bonæ conuersationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectam non tenent, & docent fidem, accusatores esse, & testes, & antecessores nostri Apostoli [a] prohibuerunt; & nos eorum auctoritate submouemus, atque futuris temporibus excludimus.

¶ Apostoli.] *Sic est emendatum ex Vaticanis codicibus. Antea enim legebatur.* Apostolici. *originale autem impressum sic habet,* & antecessores nostri Apostolica repulerunt auctoritate, & nos submouemus, atque futuris, &c.

Item Eusebius episcopis Galliarum, epist. 1.

¶Ab accusationibus clericorum repellantur, quos leges sæculi non admittunt. C. V.

2 DE accusationibus clericorum, super quibus mandastis, scitote à tempore Apostolorum in hac sancta Vrbe seruatum esse, accusatores, & accusationes, quas exterarum [d] consuetudinum leges non asciscunt, à clericorum accusatione submotas. *& infra.* ¶ 3 Idcirco, & nos sequentes patricos. Qui respondit dicens quòd illi non admittũtur à tempore Apostolorum in ciuitate Romana, quos leges sæculi non admittunt: nec eos admittimus, vestigia patrum sequentes: dicit Eusebius: nec undices tales recipiant.

d ¶ *Exterarum.*] id est, Romanorum. Sed quare vocat eos exteros, cum ecclesia eos approbet, vt 10. distin. per totum? Respondet: quia Gallis loquitur, qui leges illas non tenent. Si. 12. quæst. 2. cum deuotissimam. vbi Papa Reginæ Francorũ Lombardam non Romanam legẽ inducit. Alia littera, exterarũ cõsuetudinem. e ¶ *Publica.*] id est, sæculares [b].

trum vestigia pro saluatione seruorum Dei, quascumque ad accusationem personas leges publicæ admittunt, his impugnandi alterum, & nos licentiam submouemus, & nullæ accusationes à iudicibus audiantur ecclesiasticis, quæ legibus sæculi prohibentur.

Itẽ Pelagius Papa II. episcopis Italiæ.

¶Alienigenæ, & quos diuinæ voces mortuos appellant, episcopos accusare non possunt. C. VI.

4 CAnonica sanctorũ patrum statuta (ne columnæ sanctæ ecclesiæ vacillent) sequentes, ac roborantes, omnes infames, cũctosque suspectos, vel inimicos, & eos, qui non sunt eorum gentis, vel quorum fides [f], vita, & libertas nescitur, & qui non sunt bonæ conuersationis, vel quorũ vita est accusabilis, ab omni accusatione episcoporum funditus submouemus. Similiter & omnes, quos diuinæ leges mortuos [g] appellant, submouendos esse ab eadẽ accusatione, & publicæ pœnitentiæ submittendos iudicamus.

Item ex synodo Romana habita sub Hadriano Papa. 5

¶ *Caput hoc, &c. Neminem, infra ead. q. 6. quæ citantur ex synodo Romana, extant in capitulis Hadriani. ea autem expressius etiam appellantur synodi nomine, infra. 5. q. 3. in principio.*

¶A clericis repelluntur accusationes, quas leges sæculi non asciscunt. C. VII.

6 ACcusationes, & accusatores, atque eorum† negotia [h], quæ sæculares non asciscũt leges, diuina, ac synodica fũditus [i] à clericis repelli auctoritate censemus: quia indignum est superiores [k] pati ab inferioribus, quæ inferiores ab eis pati despiciunt.

Item Stephanus Romanæ ecclesiæ episcopus omnibus episcopis, epist. 2. de accusationibus sacerdotum. c. 3.

¶Nec seruus, nec libertus, nec infamis episcopos accusare præsumant. C. VIII.

7 ACcusatores, & accusationes, quas sæculi leges non recipiunt, & antecessores nostri prohibuerunt, & nos submouemus. Nullus enim alienigena [9], aut accusator fiat eorũ, aut iudex. Vnde, & de Loth scriptũ est [Ingressus es vt aduena, numquid vt iudices?] Accusator autẽ nostrorum† nullo sit seruus, aut libertus [m], nulla que suspecta persona, aut infamis.

3 *Item Eusebius Papa, epist. 3. ad episcopos Thusciæ.* [10]

cipatus. 54. distinct. quicumque ergo nec testari nec accusare, vt 2. quæst. 7. ipsi Apostoli, & c. testes.

Constit

Constituimus.] CASVS. In hoc c. enumerantur xv. genera hominum, qui ab accusatione vel testimonio repelluntur, quia infames sunt, & vox eorum est funesta in talibus. Seq. cap. patet, in quo enumerantur viij. genera hominum qui ab accusatione vel testimonio repelluntur.

a ¶ *Malefici.*] ‖ qui faciunt ne viri possint cognoscere vxores suas, vel qui volunt futura scire. & hoc est crimen publicũ. C. de paga. & fa. & temp. eo. l. 2. & vlt.

b ¶ *Vel falsum.*] extra de ord. cog. cum dilectus contra. Sed ibi non fuit lata sententia contra testem [a], sed contra reum. si vero contra testem, secus esset. contra testem enim potest ferri, vt C. de test. nullũ in fin.

c ¶ *Similesque.*] alij adduntur j. 6. quæst. 1. §. quicumque. & c. infames.

d ¶ *Quia infames.*] hæc non referas ad omnia supradicta, quia suspecti & domestici non sunt infames. Et ita est argumen. quòd verbum sequens in priuilegiis nõ refertur ad omnia supradicta. fi. de consecr. dist. 2. cum omne [b]. fi. ff. de in rem verso. fi pro parte. §. idem. ff. de le. 1. l. talis scriptura. §. vltim. & l. fi seruus plurium. §. vltim. Argumen. contra extra de do. cum dilecti.

ADDITIO. Dic vt legitur & nota. extra de appell. secundo requiritis, & c. inquisitioni. Archid.

e *Similiter.*] ¶ *Aut gratiosi.*] id est, adulatores. 46. distinct. clericus 1.

e ¶ *Aut gratiosi.*] vt j. ea. accusatores. C. de transact. præses.

f ¶ *Vel affines.*] j. ea. quæst. 9. absens. simile ff. de iniur. l. lex Cornelia. in princ. tamen inter se bene admittentur affines: quia affinis potest accusare affinem. C. de abol. l. vltim.

Nullus.] CASVS. In hoc cap. enumerantur ix. genera personarum, quæ ab accusatione epis coporum repelluntur.

Accusatores.] CASVS. Quæsitum fuit à Calixto, vtrum possint accusare vel testificari suspecti, vel familiares, vel de domo prodeuntes: vel vtrum consanguinei eius ad testimonium admittantur. Et respondet quòd non: quia propinquitatis, vel familiaritatis, vel donationis affectio veritatem impedire solet. Et carnalis amor & timor & auaritia sensus hominum consueuit hæbetare.

g ¶ *Ac dominationis.*] dominus enim aduersarij non potest esse iudex. extra de of. deleg. causam. immo propter dominum tota familia declinat iurisdictionem alicuius, vt C. si quacumque præditus pot. l. 1.

Accusatores.] CASVS. Dicitur hic, quòd lex diuina repellit omnes accusationes & accusatores, & eorum negotia, id est, testimonia, quæ sæculares leges non admittunt, & generaliter omnes laici repelluntur, cũ sint inferiores, & à clericis nolunt accusari.

h ¶ *Negotia.*] id est, testimonia.

i ¶ *Funditus.*] Regulariter contra clericos non admittuntur laici. 5. 2. quæst. 7. laicos. & c. sicut.

k ¶ *Superiores.*] id est, clericos.

Accusatores.] CASVS. Dicitur hic, quòd omnes remouet Stephanus ab accusatione, quos leges sæculi repellunt, & Apostolici prohibuerunt. & hoc in prima parte. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Nullus.* dicitur quòd nullus alienigena sit episcoporũ accusator vel iudex: & hoc probatur auctoritate vete. testi. Item nullus seruus, nullus libertus, & nulla suspecta vel infamis persona accuset nostros.

l ¶ *Vt iudices.*] à dictis ergo malorum possumus argumentari. 37. distin. si quid veri.

m ¶ *Aut libertus.*] qui non potest ordinari, nisi pleno iure sit emancipatus. 54. distinct. quicumque ergo nec testari nec accusare, vt 2. quæst. 7. ipsi Apostoli, & c. testes.

¶ Infames, qui ad sortilegos, & diuinos concurrunt, nec accusatores, nec testes esse possunt. C. IX.

1 COnstituimus iterum, firmantes cana patrum statuta, cum omnibus, qui nobiscum sunt episcopis, sicut dudum decretum reperimus, vt homicidæ, malefici [a], fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, venefici, suspecti, criminosi, domestici, periuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum [b] testimonium dixerunt, seu qui ad sortilegos†, diuinosque concurrerunt [c], similesque [c] eorum nullatenus ad accusationem, vel ad testimonium sint admittendi, quia infames [d] sunt; & iuste repellendi, quia funesta est vox eorũ.

Item Iulius Papa in rescripto ad orientales, cap. 33.

¶ Suspecti, aut gratiosi ad accusationem non admittantur. C. X.

3 SImiliter in iam præfixa synodo est decretum, ne suspecti, aut infames, aut criminosi, aut gratiosi [e] vel calumniatores, vel affines [f], aut scelerati, aut facile litigantes suscipiantur accusatores; sed tales, qui omni careant suspicione.

Item Felix Papa. I. epist. 1. c. 14.

¶ Qui inimicitiis studet, vel facile litigat, nec accusator, nec testis esse potest. C. XI.

4 NVllus seruus, nullus libertus, nullus infidelis†, nullus criminib⁹ irretitus, nullus calũniator, nullus qui inimicitiis studet, nullus qui frequenter litigat, & ad accusandum, vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel omnes, quos ad accusanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur episcopos accusare.

Item Calixtus Papa, epist. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Familiares, suspecti, de domo prodeuntes non recipiantur in accusatione. C. XII.

iij 5 ACcusatores vel testes vel suspecti non recipiantur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiam consanguinei accusatoris aduersus extraneos testimonium dicant: quia propinquitatis, & familiaritatis, ac dominationis [g] affectio veritatem impedire solet. Amor carnalis, & timor [h], atque auaritia plerumque sensus hæbetant humanos, & pertuertunt opiniones, vt quæstum pietatem putent, & pecuniam, quasi mercedem prudentiæ.

Item Pelagius† Papa secundus, epist. 1. cap. 4.

¶ Qui inimici, vel suspecti sunt, & qui odio quoslibet insequuntur, ab accusatione remoueantur. C. XIII.

6 OMnes, qui aduersus patres armanturi, vt patrum inuasores, & mactatores, infames esse censemus *& infra.* ¶ Horum ergo vitiorum auctores vel patratores, non sunt in accusatione pontificum recipiendi, sed penitus repellendi: quoniam iubent canonica decreta patrum, vt accusatio, vel testimonium eorum, qui odio quoslibet persequuntur, vel inimici, aut suspecti habentur, nullo modo recipiantur.

[*Item Paschalis Papa. 7*]

¶De eodem. PALEA. C. XIIII.

NVlli episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos [a], antequam ab eis impeteretur, à sua communi familiaritate neglexerit separare.

¶ *In vno peruetusto exemplari Gratiani, à quo pleraque Paleæ absunt, caput hoc habetur, non hic, sed supra, 2. quæst. post. cap. Beati Petrus & Paulus. vbi etiam citatur ex Paschali II.*

a ¶ Quos antequam.] *In eodem codice legitur,* quos & antequam ab eis impeterentur, à sua communi familiaritate neglexerunt separare. *In aliis vero nonnullis, inquibus hæc Palea habetur hoc loco, legitur* quos, antequam ab eis se impetendos cognosceret, à sua, &c. *In decretalibus autem non multo secus* antequam se ab eis impetendũ cognosceret, à sua, &c.

Quòd vero inimici ab accusatione prohibeantur, inde est, quia eorum calliditate, innocentia frequenter opprimi solet. Sed cum Athanasius† suæ cathedræ reddi præcipitur, quia de inimicitia sui Patriarchæ cõquestus est, patet quòd etsi manifesta crimina alicuius sint, non tamen condemnandus est accusatione inimici. 8

Vnde Nicolaus Papa scribit Michaeli Imperatori in epistola, quæ incipit [*Proposueramus.*]

¶ Qui inimici sunt, iudices esse non possunt. C. XV.

QVòd† suspecti k, & inimici iudices esse non debeant, & ipsa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis l. ¶ Nam quid m gratius, & amabilius dare quis inimico potest, quàm si ei ad impetẽdum n commiserit, quem lædere

‖ Iudex facilius repellitur quàm testis.

c Hoc est falsum, vt ibi no. & probat extra de offic. iudi. cap. 1.

1. *Tim.* 6.

Anten. l. gebatur, 6 *Iustus*

6 Pr... Do... a&... Chal... Anf...

d Su... beren... cutiendo... cauen... cusando, se... dum Hug...

7 extra de cusc. nul...

al. Anastasius

8 Concor. tex. in l. qui ... fare. licet ... videatur ... sentire ... no. per D. ... C. de accu...

† *al. Quia*

1 Sup. 2. q. 7. c. quærendum. Poly. ibidem. Anf. l. 3. c. 16.

‖ Filius matrẽ quãdoque potest exheredare.

‖ Admonitio quãdoque est necessaria: quãdoque nõ.

2 Anf. l. 3. c. 26.

a Concor. tex. in l. 1. & 2. & per totum tit. ff. & C. de ac.

3 Sup. q. 1. nos sequentes.

l ¶ *Exemplis.*] à quibus licet argumentari. 10. distin. de quibus. C. de ædifi. priua. an in totum. & 10. distin. si in adiutorium.

m ¶ *Nam quid.*] prima ratio.

n ¶ *Ad impetendum.*] id est, ad puniendum vel iudicandum.

a ¶ *Quod*

a *Quod prouide.*] prima auctoritas.
b *Dignoscitur.*] hoc nescio vbi sit.
c *Veniamus.*]primum exemplum.
d *Canonice.*]Forte ideo dicit, canonice, quia tribus edictis citatus erat, vnde debuisset a mississe responsalem. Vel dic quòd sufficit isti protestari suspicionem, & quidquid post illã protestationem fit, non tenet, sicut si post appellationem esset factum. extra de eo qui mit. in pos. causa rei. fer. cum sicut. in fin. immo. licet non protestetur, tamen si postea probat suspicionem, cassatur quod fit cõtra eum, vt extra vt lit. non contesta. accedens 1.
e *Sed solum.*] ergo cum ordinarius recusatur, non est necesse probare causam recusationis, sicut nec causa appellationis assignatur tunc, licet hoc hodie corrigatur, vt extra de appel. vt debitus. & c. cum speciali.
f *Iudicabat.*] argumen. ‖ ordinarium iudicem recusari posse, vt ſ. 2. quæſt. 6. placuit, vt presbyteri. C. de iurisd. om. iu. nemo. & extra de fo. compe. si quis. quod negant quidam, & dicunt associandum episcopum, vt ſ. quæſt. 3. offeratur. in Authen. vt diffe. iudi. §. si vero. coll. 9. C. de iudi. apertissimi.
g *Et si manifesta.*] argum. quòd notorium crimen non obest petenti restitutionem b. ad idem extra de restit. spol. item cum quis. & quòd in notorio crimine etiã iudex recusatur. argum. contra extra de appell. proposuit.
h *Veniat.*] hæc est ſecunda auctoritas.
i *Tunc ægrotantibus.*] id est debilibus in fide.
k *Et testes.*] propter hoc inducit Grat. capitulum.
l *Quòd si iudicio.*] verba Nicolai.
m *Hinc Iustinianus.*] tertia auctoritas.
n *Inchoetur.*] nõ tamen ſemper ante litis conteſt. vt dixi ſ. ead. quæſt. 3. offeratur vſque ad triduum autem cogitur alios eligere. C. de iud. l. vltim. Sed tamen illa lex loquitur, quando eliguntur iudices ad causam principalem audiendam. vnde ſecus videtur, ſi eligantur ad probandã causam recuſationis. Quid autem iuris ſit de ſuſpecto iudice, dixi in conſtitutione illa extra de appell. vt debitus. & c. cum ſpeciali.
o *Nam quodammodo.*] alia ratio.
p *Hinc sanctus.*] hoc est ſecundum exemplum.
q *Intrare.*] miſit tamen excuſatorem forte, vel ideo non venit, quia citatio non tenuit.
Extra prouinciam.]hæc eſt 6. quæſt. in qua probat magiſter, quòd vnuſquiſque debet à iudice proprio iudicari, niſi ex cauſa fuerit appellatum. probat etiam, quòd epiſcopus non debet deponi niſi à ſolo Papa. Et diuiditur in tres partes in quarum prima probat per 9. auctori. quòd vnuſquiſque debet à ſuo iudice iudicari. Secunda ibi, *Aliquando.* Tertia ibi, *Aliàs autem.* Ioan. de Fan.

a De hoc no, ſup. ca. q. 2. epiſcopus.
b Ad hoc facit quod no. In. extra de ex ceſſ. præla. in fin. in prin.
3 In commonitorio ad Faustum.
4. Cod. de iudiciis. l. apertiſſimi.

forte voluerit? 1 Quod prouidea Conſtantinopolitana ſynodus canonum ſuorum ſexto c dinoſcitur prohibere capitulo. *& infra.*
¶ Veniamus d ergo & ad ſanctam Chalcedonenſem ſynodum, & quid nobis de Athanaſio Parænorum epiſcopo referat, audiamus. Is enim antiſtes tertio euocatus ad ſynodum, quia non occurrit, à Patriarcha ſuo canonice condemnatus extiterat: ſed ſolum e, quia cum vocaretur ad ſynodum, quòd inimicus ſuus eſſet ipſe, qui iudicabat f, clamauit, à ſancta Chalcedonenſi ſynodo 2 ad cauſas illatas ſibi, examinandas reſeruatur: & niſi denuo conuincatur, recipere eccleſiam propriam iudicatur. Quòd ſi Athanaſius à patriarcha ſuo depoſitus, quia de inimicitia ipſius conqueſtus eſt, iterato ad iudicium renouandum dirigitur, & ſi β manifeſta g ſibi officiant crimina; tamen ſuæ reddi eccleſiæ præcipitur; quanto magis Ignatius, qui non à patriarcha, ſed ipſe potius exiſtens patriarcha, minime debuit eccleſia propria (inimicis, & ſuſpectis iudicibus decernentibus) expoliari? *& paulo poſt.*¶ 3 Veniath & facundiſsimus noſter Papa Gelaſius, hæreticorum expugnator fortiſsimus, & quod de Cõſtantinopolitanis epiſcopis more ſolito tunc ægrotantibus i dixit, etiam nunc nobis ediſſerat. [Quæro, inquit, tamen ab his iudicium, quod prætendũt, vbi nam poſsit agitari? an apud ipſos? vt iidem inimici ſint & teſtes k & iudices? Sed tali iudicio, nec humana debent committi negotia.] Quòd ſi iudicio l vbi iidem ſunt inimici qui iudices, nec humana debent committi negotia; quanto minus diuina, id eſt eccleſiaſtica? Qui ſapiens eſt, intelligat. ¶ 4 Et re vera hinc Iuſtinianus m Imperator pius legibus ſuis promulgaſſe dinoſcitur dicẽs. [Liceat ei, qui ſuſpectum iudicem putat, antequam lis inchoeturn, eum recuſare, vt ad alium recurratur, Nam quodammodo o naturale eſt ſuſpectorum iudicum inſidias declinare & inimicorum iudicium ſemper velle refugere.
¶ Hinc p S. Athanaſius inimicorum ſæpe declinauit inſidias: Hinc S. Ioannes os aureum concilij contra ſe congregati renuit intrare q collegium.

c Sexto.] *Hic canon eſt ſextus concilij Conſtantinopolitani primi apud Græcos, qui in conciliis in quattuor volumina conjectis (nam ab aliis editionibus abeſt) tomo primo bis affertur; primum in concilio ipſo Conſtantinopolitano, deinde in libello ſynodicarum conſtitutionum De quo capitulo, & aliis canonibus huius concilij 3. diſtin. 22. eſt notatum, & ſ. 4. q. 1. c. quod autem, aliquid dicetur.*

β Etſi manifeſta.] *Vera lectio eſt*, & niſi manifeſta ſibi officiant crimina, ſuæ reddi eccleſiæ præcipitur, *eſtque idem, quod antea retulerat ex ipſo concilio*, & niſi denuo conuincatur, recipere eccleſiam propriam iudicatur. *Verum non eſt emendatum ob gloſſam, & quia Gratianus in verbis ſequentibus manifeſto oſtendit, falſa lectione ſe vſum eſſe: qui etiam, quod hic dicitur de inimicitia iudicis, ad accuſatoris inimicitiam tranſtulit. Nec vero (quod ex tota illa actione 14. facile conſtat) Athanaſius in ea cauſa erat actor, quirestitutionem peteret (quippe cum, licet in concilio Antiocheno depoſitus, poſtea tamen per Dioſcorum epiſcopatum recuperaſſet, tuncque poſſideret) ſed Sauinianus; qui poſt Athanaſij depoſitionem in eius locũ à metropolitano, & comprouincialibus epiſcopis ſuffectus, ab eodem Dioſcoro electus fuerat, ideoque reſtitui ſibi epiſcopatum petebat. In ipſo autem concilio Chalcedonenſi ſtatutum fuit, vt (quando Athanaſius diceret ſe ad concilium Antiochenum ter vocatum ideo non veniſſe, quòd Domnus eo tempore patriarcha Antiochenus ſibi inimicus eſſet) Sauinianus quidem maneret in epiſcopatu, interim vero cauſa Athanaſij apud Maximum tunc Antiochiæ patriarcham ageretur: atque intra octo menſes cognoſceretur, an Athanaſius crimen depoſitione dignum commiſiſſet; ac, niſi commiſiſſe conſtaret, ſuus illi epiſcopatus redderetur. Ex quo toto facto Nicolaus partem illam accepit: quæ ad rem ſuam optime faciebat.*

Patet ergo quòd, etſi manifeſta ſint crimina alicuius, tamen accuſatione inimici condemnandus non eſt.

QVÆSTIO VI.

r *Extra prouinciam autem reus nullatenus eſt producendus.*

Vnde Fabianus Papa ſcribit Hilario epiſcopo, epiſt. 3. cap. 4.

¶ Vbi crimen admittitur, ibi cauſa ventilet. C. 1.

d Vnde fabricius decem epiſcoporum delinquit, & iniuria facta clericis admittit epiſcopi, ſub quo domicilium non habet extra illi epiſcopum: tamen ſub eo reſpondere tenetur, quia ratione clericatus forticiorum eius. C. de epi. & cle. auth. clericos. & ſic etiã nouiſſ. extra de priuil. ex ore.

e Et ſi manifeſta.] argum. quòd notorium crimen non obeſt petenti reſtitutionem. ad idem extra de reſtit. ſpol. item cum quis. & quòd in notorio crimine etiã iudex recuſatur. argum. contra extra de appell. propoſuit.
f *Veniat.*] hæc eſt ſecunda auctoritas.
g *Tunc ægrotantibus.*] id eſt debilibus in fide.
h *Et teſtes.*] propter hoc inducit Grat. capitulum.
i *Quòd ſi iudicio.*] verba Nicolai.
k *Hinc Iuſtinianus.*] tertia auctoritas.
l *Inchoetur.*] nõ tamen ſemper ante litis conteſt. vt dixi ſ. ead. quæſt. 3. offeratur vſque ad triduum autem cogitur alios eligere. C. de iud. l. vltim. Sed tamen illa lex loquitur, quando eliguntur iudices ad cauſam principalem audiendam. vnde ſecus videtur, ſi eligantur ad probandã cauſam recuſationis. Quid autem iuris ſit de ſuſpecto iudice, dixi in conſtitutione illa extra de appell. vt debitus. & c. cum ſpeciali.
m *Nam quodammodo.*] alia ratio.
n *Hinc ſanctus.*] hoc eſt ſecundum exemplum.
o *Intrare.*] miſit tamen excuſatorem forte, vel ideo non venit, quia citatio non tenuit.
Extra prouinciam.]hæc eſt 6. quæſt. in qua probat magiſter, quòd vnuſquiſque debet à iudice proprio iudicari, niſi ex cauſa fuerit appellatum. probat etiam, quòd epiſcopus non debet deponi niſi à ſolo Papa. Et diuiditur in tres partes in quarum prima probat per 9. auctori. quòd vnuſquiſque debet à ſuo iudice iudicari. Secunda ibi, *Aliquando.* Tertia ibi, *Aliàs autem.* Ioan. de Fan.

Bi ſemper.] CASVS. Quæſiuit Hilarius epiſcopus vbi cauſa criminalis debet agi, & qualẽ pœnam calumniator patiatur. Et reſpondet Papa, quòd cauſa ſemper debet agi vbi crimen committitur, & calumniator debet pœna talionis puniri.
a ¶ *Ibi ſemper.*]‖ vel vbi domicilium habet, vel vbi reperitur. C. vbi de cri. agi oportet, l. 1. ſed ſi grauius eſt crimen, remittitur puniendus ad iudicem vbi deliquit: ſi eſt leuius, ibi poteſt puniri, vt in Authen. vt nulli iu. §. ſi vero cognoſcatur. coll. 9. & §. ſed illud. & de re mili. defertorem. in prin. Nec admitto illud, quod quidam dicunt, q̃ ſemper primo cognoſcat iudex ex prouincia de qua reus eſt an crimen commiſerit: & poſtmodum remittat eum ad iudicem vbi deliquit: quia iudex vbi deliquit, cognoſcet & puniet crimẽ. ff. de accu. l. vltim. poteſt tamen ſi vult tranſmittere eum puniendum. cum litteris ſuis ad ſuæ prouinciæ iudicem. quod tamen non facit niſi ex cauſa. ff. de cuſt. & exhib. reo. non dubium. ſicut Pilatus remiſit Chriſtum ad Herodem. Sed numquid idem in clerico, vt ſi clericus Mutinen. delinquat in diœceſi Bononien. epiſcopo. Reſpon. vt extra. de for. comp. poſtulaſti. & c. 1. & ff. de cuſto. & exhi. re. de militibus. & ff. de accu. l. vltim.
b ¶ *Cauſa.*] ‖ Sed quid ſi mẽtropolitanus, vel alter epiſcopus deliquit in alterius diœceſi, nũquid ab illo poteſt puniri? arg. quòd non 9. q. 3. ſi autem. & in Authen. de defen. ciuit. §. nõ habente. coll. 3. 21. diſtin. inferior. & c. nolite. extra de ſen. exc. à nobis. ff. de arb. l. 3. in fi. Sed contra. C. vbi de cri. agi oportet. Auth. qua in prouincia. & reatus omnem huiuſmodi honorẽ excludit, vt C. vbi ſena. vel clariſ. l. 1. in fi. & 16. q. 3. placuit. in fin. a Item pone, quòd ſic tulerit epiſcopus ſententã: Qui hoc fecit, ſit excommunicatus. dicit Hu. etiam ſi archiepiſcopus hoc fecit in diœceſi epiſcopi eſt excommunicatus non ab homine, ſed à canone: quia ſententia ſequitur factum iam damnatum. 24. quæſt. 1. cap. 1. 2. & 3. Sed contra extra de ſen. excom. à nobis 1. Laurentius dicit, quòd archiepiſcopus non ſit de foro illius, cum ipſe ſit iudex ordinarius totius prouincia. 9. quæſt. 3. cap. 2. 85. diſtin. quoniam. vnde eum non poteſt excommunicare, ſed alium quemlibet epiſcopum poteſt excommunicare, non tamen deponere. Ioan. Ego credo H. bene dicere, quia propter crimen efficitur archiepiſcopus ſubiectus epiſcopi propter rationes ſuperius allegatas. B. ff. de offic. præ. l. 3. de hoc per B. extra de ſen. excom. à nobis 1. Ioan.
Si quis epiſcoporum.] CASVS. Quæſitum fuit ſi epiſcopus accuſatur ſuper aliquibus criminibus, coram quibus debet accuſari. Et reſpondet Papa, quòd coram epiſcopis eiuſdem prouinciæ, & non alibi. Sequens autem §. patet.
c ¶ *Ab omnibus.*] ad minus à xxij. vt ſ. ead. q. 8. ſuggero. 15. q. 7. Felix. d ¶ *Exceptio.*]‖ exceptionum alia eſt dilatoria, alia peremptoria, alia media ſiue miſta. Dilatoriarum alia declinatoria iudicij, alia dilatoria ſolutionis. Declinatoria iudicij in principio litis eſt proponenda, & l. vltim. Niſi exceptio illa de nouo ad notitiam eius peruenerit, vt extra de procura. in noſtra. & extra de excep. paſtoralis. vel niſi de nouo competere cœperit, vt extra de offic. deleg. infinuante. & ff. de arbi.

1 Criminoſus eſt debet puniri.
2 Cyprianus l. 1. epiſt. 3.
3 Pol. l. 5. tit. 1. fol. 1. l. c. 57. 3. l. 2. c. 47. l. 10. p. 5. c. 160.
4 Capit. l. 9. c. 36.
5 Pol. l. 2. tit. 7. l. 10. p. 6. c. 323. p. l. 4. c. 223.
6 In cod. Theod. lib. 9. tit. 1. l. x.
7 Auſt. l. 3. cap. 47. p. l. 1. c. 23. l. alij nonnulli. a Hinc patri conuenit ſi dicam ſi ſi ſecundum H. & Ber. vt nec extra de cens. c. 1. de his no. Gof. hoc & de oct. prælat. l. de iudicem ſimile. & c. 1. & 2.
Exceptiones ſunt multiplices, & variæ ſecundum ſpecies ſuas. l. 2. c. 2.
Metropolitanus delinquẽs in alterna diœceſi, an poſſit ibi puniri.
d Vnde fabricius decem epiſcoporum delinquens, & iniuria facta clericis admittit epiſcopi, ſub quo domicilium non habet extra illi epiſcopum: tamen ſub eo reſpondere tenetur, quia ratione clericatus forticiorum eius. C. de epi. & cle. auth. clericos. & ſic etiã nouiſſ. extra de priuil. ex ore.
Forma ſcribendi quia multis inuoluit.
c 11. q. 1. ſi quis clericus. & c. placuit. & c. quidã.

1 IBi † ſemper a cauſa b agatur, vbi crimen admittitur; & qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.

Idem eadem epiſt. c. 2.[2]

¶ Accuſatus non niſi in foro ſuo audiatur. C. II.

3 CIquis epiſcoporum ſuper cer‖tis accuſetur criminibus, ab omnibus c audiatur, qui ſunt in prouincia ſua epiſcopis: quia non oportet accuſatum alibi, quàm in foro ſuo audiri.

Exceptio d fori dilatoria eſt, atque ideo in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones (vt ſunt præſcriptiones longi temporis) ſufficit in initio litis conteſtari.

Idem Fabianus ibidem. 4

¶ De eodem. C. III.

5 PVlſatus ante ſuum iudicem cauſam dicat; & ante non ſuum iudicẽ pulſatus, ſi voluerit e, taceat f. Pulſatis vero, quoties appellauerint, induciæ dentur.

Hoc autem quod de loco dictum eſt, tunc intelligendum eſt, cum veritas cauſæ non niſi in loco admiſsi criminis deprehendi poteſt; aut niſi altera pars iudicium maioris perſonæ interpellauerit, ſiue declinando iudicii, ſiue releuando ſententiam.

Vnde Stephanus ſanctæ & Apoſtolicæ, atque vniuerſalis eccleſiæ Romanæ epiſcopus ſcribit omnibus epiſcopis, epiſt. 2. cap. 7. 6

¶ Intra prouinciam, & à comprouincialibus tantum cauſa eſt audienda. C. VII.

7 VLtra prouinciarum † terminos accuſandi licentia non progrediatur: ſed omnis accuſatio intra prouinciam audiatur, & à comprouincialibus terminetur, niſi tantum † Ad Apoſtolicam ſedem fuerit appellatum.

Item Sixtus Papa ij. epiſt. 1. ad Gratum epiſcopum. 8

¶ A comprouincialibus accuſatus, vel iudicatus, Apoſtolicam ſedem appellet.

9 ACcuſatus, vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua cauſa epiſcopus licenter appellet, & adeat Apoſtolicæ ſedis Pontificem, qui aut per ſe, aut per vicarios ſuos eiuſdem retractari negotium procuret. Et dum iterato iudicio Põtifex cauſam ſuam agit, nullus alius in eius loco ſ ponatur, aut ordinetur epiſcopus: quoniam quamquam comprouincialibus † epiſcopis accuſati cauſam pontificis ſcrutari liceat, non tamen diffinire † h incõſulto Romano Pontifice permiſſum eſt.

Item Damaſus Papa Stephano Archiepiſcopo, epiſt. 3. cap. 2.

¶ De eodem. V I.

10 DIſcuttere epiſcopos, & ſummas eccleſiaſticorũ negotiorum cauſas, metropolitano vnà cum omnibus ſuis comprouincialibus (ita vt nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum concordent negotiis) licet: ſed diffinire eorum, atque eccleſiaſticarũ ſummas querelas cauſarum, vel damnare epiſcopos abſque huius ſanctæ ſedis auctoritate minime licet; quam omnes appellare, ſi neceſſe fuerit, & eius ſuffragio auxilio oportet.

¶ *Caput hoc in aliquot vetuſtis exemplaribus non habetur, neque in ipſum adeſt gloſſa.*

Item Eleutherius Papa ſcribens ad Galliæ prouincias, cap. 2.

illud cap. ibi, vbi dicitur, quòd ſemper cauſa agitur, vbi crimen committitur. Sed dicit Gratianus, hoc verum eſt, cum alibi de crimine liquere non poteſt. & hoc allegando dicit, vel niſi ad maiorem iudicem recurratur per appellationem, vel per recuſationem primi iudicis.

Vltra.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd vltra ſuam prouinciam reus trahi non debet vel accuſari, niſi ad Papam fuerit appellatum.

Accuſatus.] CASVS. Quidam epiſcopus accuſatus fuit & condemnatus à prouincialibus epiſcopis. Ille volebat appellare, & retractare iudicium; quæritur an poſsit? Et reſpondet, q̃ ſic: & donec iudicium eius pendet, alius nõ ſubſtituatur: quoniam licet epiſcopi comprouinciales poſsint cauſam criminalem epiſcopi examinare, non tamen poſſunt diffinire inconſulto Papa.
g ¶ *Loco.*] 8. quæſt. 4. nonne.
h ¶ *Non tamen diffinire.*] ſuſpendere & excommunicare poteſt metropolitanus. 12. diſtinct. de his. 11. quæſt. 3. ſi quis epiſcopus. & 18. diſtin. propter. Item abſoluere poteſt, ſecundum pleroſque d, ſi eſt innocens. C. vbi ſena. vel clariſsi. l. 3. Ioan. Ego contrarium credo, vt hic. & 5. quæſt. 4. cap. 1. & ſecundo. B. Sed obiicitur. 6. quæſt. 3. denique. & 21. quæſt. 5. ſi quis à proprio. vbi dicitur, quòd primas vel concilium deponit epiſcopum. Sed illud fuit de licentia Papæ. Vel loquitur ſecundum ea tempora quando cauſæ epiſcoporum non deferantur ad ſedem Apoſtolicam. 19. diſtin. ſi Romanorum.

Quamuis.]

b Quod ergo dicit, quæ annua ſunt ad agendum, perpetua tunt ad excipiendum, vt ff. de dol exce. l. pure. §. vltim. C. de exce. licet. ſic eſt examiendum. ſi exceptiones congruo tempore propoſuerit. ſecundũ Gof. qui ita no. in prædic. dec. extra de excep. paſtoralis. in fine.
* *al. tamen*
8 Et Iulius in reſcr. ad cr. ẽt. cap. 3.
9 Poly. ibid. Anſ. l. 2. c. 52. Burc. l. 1. cap. 176. & 144. Iuo par. 5. c. 4. & 257. Pan. l. 4. c. 125.

† *al. à compro uincialibus.*
† *al. diffiniri*

10 Anſ. l. 2. c. 61. Bur. l. 1. c. 179. Iuo p. 5. c. 195.

c Et c. non licebit. 6. q. 3. denique. Arch.

d Vt B. & H. & idem no. 12. diſtin. cap. 2.

Quæsitum fuit à Papa, vtrum comprouinciales episcopi, vel archiepiscopi vel primates possent diffinire causas criminales episcoporum. & respondetur, quòd non, sine auctoritate speciali Papæ; licet possint eas examinare. Sic statutum fuit à tempore Apostolorum, & eorum successoribus: & donec Papa causas eorum diffiniat, alij loco eorū non ponantur. Causas vero aliorum clericorum, & diffinire & ventilare possint.

¶ Comprouinciales, & metropolitani episcoporum causam audire, sed diffinire non possiunt. C. VII.

QVamuis liceat apud comprouinciales† ,& metropolitanos, atque primates episcoporum ventilare accusationes, & criminationes; non tamen licet diffinire a sine huius sanctæ sedis auctoritate: sicut ab Apostolis, eorumque successoribus multorum consensu episcoporum iam diffinitum est. Nec in eorum ecclesiis alij aut præponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum iuste terminentur negotia. Reliquorum vero clericorum causas apud prouinciales, & metropolitanos, ac primates & ventilare, & iuste finire licet.

a ¶ Diffinire.] *In epistola ipsa sequitur*, secus quàm prædictum est: reliquorum vero, &c. *Superius vero hæc prædicta fuerant*, finitiua episcoporum tantum iudicia huc deferantur, vt huius sanctæ sedis auctoritate finiantur, sicuti ab Apostolis, &c. *vsque ad verbum*, Reliquorum.

Item Leo episcopus vrbis Romæ Anastasio episcopo Thessalonicensi, epist. 82. al. 84. cap. 1.

¶ Ante Apostolicam censuram in causis episcoporum non est diffinitiua ferenda sententia. C. VIII.

MVltum stupeo frater charissime, sed & plurimum doleo, quod in eum, de quo nihil amplius indicaueras† ,quàm quòd euocatus adesse differret, & excusationem infirmitatis a obtenderet, tam atrociter, & tam vehementer potueris commoueri; præsertim cum etsi tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua consulta rescriberem. *& infra.* ¶ Sed etiam si quid grave, intolerandumque gessisset, nostra expectanda erat censura, vt nihil prius ipse decerneres, quàm quid nobis placeret, agnosceres. Vices enim nostras ita tuę credidimus charitati, vt in partem sis vocatus solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Vnde, sicut multum nos ea, quæ à te pie sunt curata, lætificant; ita nimirum ea, quæ perperam sunt gesta, contristant.

Item Iulius Papa orientalibus episcopis, epist. 1.

¶ Præter sententiam Romani Pontificis, nec concilia celebrari, nec episcopum damnari oportet. C. IX.

DVdum à sanctis Apostolis, successoribusque eorum in antiquis† decretum fuerat statutis, quæ hactenus sancta, & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia [2], non oporteret præter sententiam† Romani Pontificis concilia celebrari, nec episcopum damnari, quoniam sanctam Romanam ecclesiā primatem omnium ecclesiarum esse voluerunt b: Et sicut beatus Petrus apostolus primus fuit omnium Apostolorum; ita & hæc ecclesia suo nomine consecrata (Domino instituente) prima, & caput sit ceterarum; & ad eam, quasi ad matrem, atque apicem omnes maiores ecclesiæ causæ, & iudicia episcoporum recurrant; & iuxta† eius sententiam terminum sumant: nec extra Romanam quidquam ex his debere decerni Pontificem.

2 *Aliquando in consulto Romano Pontifice plerique episcoporū damnati inueniuntur, & alij in eorum locum subrogati, quorum damnationem, & subrogationem pro bono pacis ex dispensatione tolerasse legitur ecclesia.*

Vnde Ioannes Papa Salomoni tertio & vltimo Regi Britonum. 3

¶ Quorundam episcoporum depositionem extra conscientiam Romani Pontificis factam pro pace tolerauit ecclesia. C. X.

HÆc quippe est ordinatio Dei patris tui, & hæc est lex ecclesiæ matris tuæ, videlicet, vt omnes episcopos regni tui ad Turonensem archiepiscopum mittere non detrectes, ipsiusque iudicium postulare nō dedigneris. Ipse enim est metropolitanus, & omnes episcopi tui regni, suffraganei c eius sunt: sicut cōscriptiones prædecessorum meorū euidenter ostēdunt: qui prædecessores tuos, quia illos ab ipsius cura subtraxerant, forte inuectione corripere studuerunt, quāuis nec nostra scripta super hac re missa deesse videantur. Cumque coram designato Turonicæ ecclesiæ præsulæ, & integro numero collegarum, id est duodecim episcoporū celebrato conuentu fuerint electi episcopi regulariter examinati, apparueritque, q canonice fuerint electi, ipsis in sua electione manentibus, qui in locis eorum consecrati sunt potuerunt vtique episcopatus honore potiri. Quòd si episcopi electi insontes fuerint declarati, his amotis d, qui illis subrogati[2] fuut, ecclesias suas ipsi recipiant. Nam cum antecessores mei præsules electionem eorum episcoporum, qui ab ecclesiis suis expulsi sunt, nec admiserunt nec approbauerunt, nec ipsos, qui eis subrogati a post sunt, viuentibus illis legitimos episcopos dixerūt b. Sane, si ad Turonensem forte archiepiscopum mittere præfatos episcopos dedignaris, stude duos episcopos de expulsis c, & duos de subrogatis vnà cum ecclesiæ tuæ legato ad Apostolicam beati Petri sedem transmittere: vbi digna examinatione præmissa, qui legitimi episcopi sunt, appareant, & suas ecclesias irregulariter non amittant: Nihil enim queo aliud in præsenti negotio diffinire. Quia vero magna, quis sit metropolitanus apud Britannos contentio est, licet nullius memoria teneat vos in vestra regione vllam habuisse metropolitanam ecclesiam; tamen si libet (postquam Deus omnipotens pacem intervos, & dilectum filium nostrum Carolum regem gloriosum constituerit) facile hoc poteritis aduertere. Quòd si adeo contentiose creditis agere, ad nostrum Apostolatum destinare contendite; quatenus nostro libramine, quæ fuerit apud vos antiquitus archiepiscopalis ecclesia, luce clarius innotescat: & deinceps omni ambiguitate recisa, quam sequi episcopi vestri debeant d incūctanter e agnoscant. Neque enim ecclesias Dei per discordias regū, diuisionis aliqua pati damna necesse est, cum (quātum ex se est) pacem, quam prædicant, seruare studeant inuicem, & omnes.

a ¶ Subrogati post sunt.] *Sic restitutū est ex aliquot vetustis & valde emēdatis codicibus. Antea legebatur*, subrogari possunt.

3 *Aliàs autem irrita erit episcoporum sententia, & à synodo retractanda.*

Vnde Felix Papa I. epist. prima ad Paternam. 3

tentiam eis fuerat assignatus. Archid.

ALIAS AVTEM. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua probat quod probatum fuit in prima parte, scilicet quòd vnusquisque debeat à suo iudice iudicari. Ioan. de Fan. & sic continuatur. Dictum est 5. in §. aliquando, quòd pro bono pacis Papa tolerauit depositiones episcoporū ab aliis factas. Nunc vero dicit Gratianus, quòd aliàs nisi pro bono pacis tolerasset, irrita esset depositio, vt in sequenti cap. dicitur.

¶ Damnatio iniusta irrita est, & à synodo retractanda. C. XI.

Irritam f esse censemus & β iniustam episcoporum damnationem, & idcirco à synodo retractandam; ita vt oppressis ab omnibus, in cunctis subueniatur causis.

β ¶ Et iniustam.] *Sic in originali, & antecedit vox*, aliter: *sed in decretis Iulij, & in concilio Carthaginensi quarto (vnde citatur infra 11. q. 3. c. irritam.) & in capitulis Hadriani, & apud Anselmum est*, irritam esse iniustam episcoporum damnationem, &c. *quæ lectio videtur magis conuenire cum rubrica huius capitis.*

Quòd autem metropolitanū suum contemnere, & aliorum iudicium alicui expetere non liceat, Sixtus Papa III. testatur in epist. ad orientales episcopos, c. 3. dicens. 3

¶ Peregrina iudicia sunt submouenda. C. XII.

4 PEregrina iudicia (salua in omnibus Apostolica auctoritate) generali sanctione prohibemus: quia indignū est, vt ab extraneis † g iudicentur, qui comprouinciales, & à se electos h debent habere iudices; nisi fuerit appellatū.

Item Anacletus Papa, epistola prima, cap. 3.

¶ De eodem. C. XIII.

LEges ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submouemus. Vnde & Dñs mentionem faciens Loth, per Moysem i loquitur dicēs [Ingressus es quidem (inquiunt) vt aduena, numquid vt iudices?]

Item Innocentius Papa ad Victricium Rothomagensem episcopum, epistola 2. cap. 3. 5

¶ Nulli liceat aliarum prouinciarum iudicium expetere. C. XIIII.

6 NOn liceat cuiquam (sine præiudicio k tamē Romanæ ecclesiæ, cui γ in omnibus causis reuerentia, & auctoritas debetur) relictis his sacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei ecclesias

---

p Iuo p. 6. cap. 36. Panl. 4. c. 134. & 136.

† al. prouinciales

† gl. iudicaueris

† præfatis loc.

|| Christus ecclesiæ Romanæ primatum dedit.

1 Cyprian. epist. 55. in vi. legio. conc. Carthag.

† al. ecclesia sua seruanda.

2 Ad hoc Dist. 21. Gennisius. c. 1. Papa in 6. c. 1. primo legitur, in 6.

a Ad hoc Dist. 21. Gennisius. c. 1. Papa in 6. c. 1. primo legitur, in 6.

b Si iudex pronuntiat non debere fieri alium actum, huic non fit denegandus iudex, qui quæritur, cui quis possit & recognoscere an illius sit. Archi.

c Ad quæstionem fing. Hadr. 3. c. 1. 2. & 3. fol. mihi.

d ¶ *His amotis.*] Sed quare nocet sententia pro destitutis lata ipsis substitutis, cum res inter alios acta, aliis non præiudicet? vt extra de fi. instru. inter dilectos. & est contra illud quod est ff. de adul. denuntiasse. & extra de adul. significasti. sed hoc est propter causæ cohærentiam. sic 7. q. 1. præsentium. & 81. distin. tantis. in fin. & 45. dist. disciplina. nam. si pronun

1 Et is deberet habit. cast. Cap. Hadrianus. cap. 3.

Dabet no. 3. q. quæ. 8. idem.

a Num liceat alis causa effectibus, sed debat tamen ad depositionem & condemnationem episcoporum, sin ea consta re q legitime fecerit contra illi de crimi secundum. Ibig.

Professor legum nescit fru dices vitur.

e Istam glo. signāt H. & L super verb 3. ea. nisi fuerit appellatum, & melius & clarius ponitur ibi. Archid.

Gen. 19.

d Id est, extranei, & cæcus est qui de hoc dubitat, cum hoc sit certissimum, secundum Hug.

5 Et Marcellus epi. 1. in codice canonū inter decreta Innocentij.

6 Capitulariū l. 6. c. 187. Anf. l. 2. c. 52. & 3. c. 79.

2 11. q. 3. c. irrita. m. ex Carth. 4. cap. 28. Anf. l. 3. c. 69.

3 Et inter decreta Higini, c. 4. in epist. 2. Felicis inter decreta Iulij c. 16. In cap. Hadriani cap. 19. in adiectis capitular.

4 Pol. l. 5. tit. 1. Anf. l. 3. c. 77. Bur. l. 1. c. 147. Iuo p. 5. c. 260. & p. 6. c. 331.

† al. externis

eum potest appellari.argu.ẽ.1.q.7.cap.1. 2. & 3. nam ipse est ordinarius omnium.extra de elec. cum nobis.olim.

a ¶ *Expetere.*] ‖ Hic patet quòd clericus sine cõsensu sui episcopi non potest consentire in alium iudicem. nam sic posset euacuari iurisdictio episcoporum, si omnes consentirent in alium iudicem. ad idem facit 2.q.6.placuit 2.& in authen. de san. episc. §. œconomus.colla.9.Arg. contra.ẽ.ea.pulsatus. Sed extra de fo.comp. si diligenti. expeditum est, q̃ nõ potest per pactum renuntiare foro. De hac materia not. 11. q.1.inolita. Ioan.Quod dicit Io. q̃ expeditum est, in illa decr.extra de fo.compe. si diligenti, nõ est verũ a, quia illa decre. loquitur, q̃ clericus nõ potest consentire in laicum.sed hodie nec in clericum consentire potest,nisi de cõsensu sui episcopi, vt extra de foro compet. significasti. B.

EXVERENTIA. CASVS. Quia ẽ. in c. non liceat. mentionem fecit de reuerentia Papæ: ideo Grat. dicit quæ sit illa reuerentia,scilicet cũ appellatur ad eum, vel cum ab eo iudices extranei conceduntur.

V *Naquæque.*] CASVS. Dicitur hic, q̃ quælibet prouincia proprios debet habere iudices, ad quos cõ.pũiciales recurrãt, nisi sedes Apostolica aliter decreuerit.

Eminem.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̃ nullus debet trahi extra suam prouinciam vel comitatum, ita quòd actor semper forum rei sequatur, nisi fuerit appellatũ ad maiorẽ iudicem, vel nisi ad iusionem maioris iudicis datus fuerit iudex. In secunda parte dicitur, quòd in qualibet prouincia synodus causas audire debet, & terminare intra suæ prouinciæ terminos, & omnis accusatio fiat intra prouinciam, sicut in Nicæno concilio continetur. Secunda pars incipit ibi, *Illa quæ sunt.*

b ¶ *Neminem.*]Est autem hoc ideo statutum, quia alibi non possunt habere testes vel amicos, vt 33. quæst. 2. siue. 2. q. 2.præceptum.& in auth. vt omnes obed. iud. §. 3. coll. 5. ‖ Vnde dico, quòd si aliquis impetrat rescriptum ad iudicem alterius prouinciæ, non sufficit quòd vltra duas dietas non trahat aduersarium, vt dicit illa constitutio, extra de rescrip. nonnulli. Sed etiam requiritur quòd extra prouinciam b eum non trahat, nisi in litteris fiat mentio de prouincia. Cum enim de iure extra prouinciam nemo sit trahendus, vt hic dicitur, ergo nisi rescriptum principis de eo faciat mentionem, non potest auctoritate rescripti trahi extra prouinciam, licet minus sit spatium ad quod trahitur, quàm duæ dietæ. est tamen argum. contra extra de offic. iud. ordi. significauit. Ioan. Certe tamen non nocet contra.sed illi constitutioni,nonnulli. ſtatur. Ista opinio hodie non habet locum, immo contrarium obseruat Romana curia.

Si quis clericus.] CASVS. Dicitur hic, quòd de quocumque crimine quis accusatur, tantum in sua prouincia respondeat, nec accusator eum ad aliam prouinciam trahere nitatur. Sequens cap. planum est, & per se patet.

nutu diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias, vel aliarum prouinciarum episcoporum iudicia expetere ¶ a, vel pati. Quòd si quis præsumpserit;& ab officio cleri submotus, & iniuriarum reus ab omnibus iudicetur.

β Cui.] *In epistola & Marcelli & Innocentij legitur*, sine præiudicio tamen Romanæ ecclesiæ, cui ‡ in omnibus causis debet reuerentia custodiri:*quamuis à posterema conciliorum in quattuor tomis editione absint illæ duæ voces*, sine præiudicio: *quemadmodum, & paulo inferius istæ*, vel aliarum prouinciarum episcoporum iudicia expetere, vel pati:*quæ tamen habentur in aliis locis indicatis.*

Reuerentia autem, quæ Apostolicæ debetur Ecclesiæ,& eius auctoritas intelligenda est,cum vel ad ipsam appellatum fuerit, vel ab ea iudices electi conceduntur.[1] *Vnde Sixtus Papa cum diceret* [*Comprouinciales & à se electos debent habere iudices*] *statim subiungit,* [*nisi fuerit appellatum.*]

Item Anacletus Papa,epist.1.c.3.

¶ Aliquæ Apostolicæ sedis decreto extraneos iudices adire non possunt. C. XV.

V Naquæque prouincia tam iuxta ecclesiæ, quàm iuxta sæculi leges, suos debet iustos, & non iniquos habere iudices,& non extraneos ‡, nisi Apostolicæ sedis huius decreuerit auctoritas.

Item ex Romana synodo.[3]

¶ Nisi per appellationem ad eos pro tribunalia iudices adire non possunt. C. XVI.

4 NEminem exhiberi de prouincia ad prouinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis, ad quem * fuerit appellatum, ita vt actor rei forum sequatur. *& infra.* 5 Illa β, quæ sunt per vnamquamque prouinciam, ipsius prouinciæ synodus dispensset, sicut in Nicæno constat decretum esse concilio. ¶ 6 Vltra prouinciæ terminos accusandi licentia non progrediatur. ¶ Omnis accusatio intra prouinciam audiatur,& à comprouincialibus ter-

a al. experiri

* al. cuius

a Imo est verum, vt patet ver. cũ ergo. Archid.

1 Sup. ea, peregrina

2 Ansel. l.3.c. 80.

* al. externos

3 In capit. Hadriani, cap. 5. 8. 10. Felix 1, epist. 2.

4 Iuo p.5.cap. 248. & p. 6. c. 331.

5 Sup. eod.vltra.

6 ẽ. 5.q.4.cap. duodecim. ¶. item Hadrianus.

‖ Rescripto nõ potest qs trahi extra suam prouinciam.

b Intellige vulgarem, vt dixi 7. q. 1. §. factus.

minetur, nisi γ prælatus sit, qui accusatur.

* Ad quem fuerit appellatum.]*Hæc sunt addita ex Hadriano, epistola synodica Felicis, & Iuone.*

β Illa quæ.] *Hinc vsque ad finem in capitulis tantum Hadriani sunt inuenta.*

γ Nisi prælatus sit, qui accusatur.] *Verba hæc neque in capitulis Hadriani, neque in antiquioribus Gratiani exemplaribus leguntur, in aliis vero, loco ipsorum, sunt hæc*, nisi ad sedem Apostolicam fuerit appellatum.

Item Sixtus.

¶ De eodem. C. XVII.

7 I quis clericus super quibuslibet criminibus accusatus fuerit;in prouincia in qua consistit ille, qui accusatur,suas exerceat ‡ actiones: nec existimet ‡ eum accusator suus alibi, aut longius ad iudicium pertrahendum ‡.

Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epistola Pontificum huius nominis est inuentum.In aliquot vetustis exemplaribus est tantum, Item, *vt videatur citari eadem synodus Romana, quæ in superiori capite, id est quæ continetur in capitulis Hadriani. Iuo autem par. 6. cap. 318. citat. ex Eleutherio:cap. autem 329. citat ex Felice primo.*

Item ex decreto Hadriani Papæ. 8

¶ Vbi crimen admittitur, ibi causa ventilatur. C. XVIII.

9 VI crimen obiicit, sciat ‡ se probaturum. Reuera ibi causa agatur, vbi crimen admittitur.

QVÆSTIO VII.

Vòd iudex c *esse non possit, quem cum reo par, aut maior macula inficiat, multis auctoritatibus probatur.*

Dicit enim sancta Romana synodus.

¶ Infames non iudices esse non possunt. C. I.

10 INfamis ‡ persona, nec procurator e esse potest, nec cognitor.

Tria sunt f*, quibus aliqui impediũtur,vt iudices non fiant.* [*Natura vt surdus,& mutus,& qui perpetuo fu-*

γ Et subintelligitur nisi. Felix 1. c. 2. in decr. Iulij. c. 1. In capit. hadriani, c. 2. Iuo p.6.cap. 8.329. al. esse al. fieri al. procedere.

Ma. capit. hadriani cap. 8 sup. ea. c. ii femperantibiano. c Delatum tertiumdecimum plenarie. In barius Hispanis. Brac. & alii. ff. de off. pr. d. Vrs. n. 1. ff. in fin. de off. dilh. & ca. a. dilh. cap. fi. g Bar. l. 1. n. 3 Iuo p. 6. cap. Pan. l. 1. c. 6. 7. al. fortè.

10 In capit. Hadriani c. 3. 2 in 2. quæst. licit. Ant. l. 3. c. 6. Pol. l. 5. n. 22 Iuo p. 5. c. 248 & p. 6. c. 331. Pan. l. 1. c. 7 Bar. le. cap. tor. ff. de tab. ciis.

‡ Infames a positis differt curator. e Debet tamen non esse tutor. cum Imperatore. Infamis arbitrer esse potest.

canones, vt j. 5. quæst. 4. quia episcopus. nec obstat instit. de excep. §. vltim. quia loquitur hic de infami per sententiam: ibi de tali qui est aliàs infamis,si tamen iudex tolleratur in officio, eius tenet sententia. 8. quæst. 4. nonne. Sed infamis potest esse arbiter, vt j. eod. §. tria. Versi. cognitores.

TRIA SVNT. CASVS. Dicitur in hoc §. quòd tribus de causis repellitur aliquis ne iudex fiat, scilicet natura, lege, & moribus. Natura impeditur surdus, mutus, & perpetuo furiosus, & impubes. Lege, vt ille qui remouetur à senatu propter suam turpitudinem. Moribus, vt mulier & seruus: non ideo quia iudicare non possunt:sed quia moribus obtentum est ne ciuilibus fungantur officiis. sed si delegatur causa seruo, qui putatur liber, eius tenet sententia.

fi ¶ *Tria sunt.*] hoc est sumptum à lege. ff. de iudi. cum prætor. §. non autem omnes.

g ¶ *Et qui perpetuo.*]secus si ad tempus: vt ff. de iud. cum furiosus.

a ¶ *Amotus.*] immo & si eius electio fuerit cassata propter eius vitium: vt extra de elect. c. super.

b ¶ *Moribus.*] id est, consuetudine. immo etiam lege, siue canone.33. q.5.mulierem. Nec obstat 15.q.3.§.1.dic vt ibi dixi.

c ¶ *Iudicium.*] id est,discretionem.

d ¶ *Verumetiam.*]§. & verba Gratian.

e ¶ *Dum putaretur.*] Decce quantum communis opinio operetur: vt extra de iurepa. consultationibus.extra qui filij sint legit.cum inter. & 1. q.1.fi qui à simoniacis. C. de testa.l.1.ar.contra extra q fi. sint leg.per tuas. & ẽ.24.dist.c.vlt. 29. q. 2. fi quis ingenuus, & dist. 8. veritate. & ff.de iudi.l.2. in prin. Sed núquid idem est si excõmunicatus fuerat sententiam, qui publice habetur pro non excommunicato? not.extra de sententia & re iudi.ad probandum. Et est ratio quare aliud sit in seruo: quia seruus in multis casibus habet personã stãdi in iudicio: vt 12. q. 2. §. q manumittitur. sed excommunicatus in nullo. Vel dic (quod verius credo) quòd nec sententia serui teneret, nisi confirmata esset à principe. Io.

INfames.] CASVS In hac lege hoc ordine proceditur. Primo dicitur, q̃ infames nõ possunt esse ¶ procuratores vel aduocati. Secũdo quid sit postulare. Postulare est.f. desiderium suũ vel amici sui in iudicio exponere. Tertio ponit tres ordines hominũ qui aduocare nõ possunt. In primo ordine ponũtur illi, q̃ nec pro se nec pro aliis possunt aduocare, vt minores xvij. annis. & illi qui nihil audiunt. In secũdo vero ordine ponũtur illi qui possunt pro se postulare: sed pro aliis non,nisi pro pupillis, vel adultis, quorum tutelam vel curam gerunt, in quo ordine sunt quinque genera hominum seu personarum, scilicet mulieres, & vtroque lumine orbati, & illi qui sponte muliebria passi sunt,vt Sodomitæ, vel qui de capitali crimine aut de calumnia sunt damnati, & ij qui locauerunt operas suas, vt cum bestiis seu feris pugnarent in arena. In tertio autem ordine ponuntur alij infames, qui pro se & quibusdam certis personis possunt aduocare, quæ infra continentur, & hoc propter quinque causas, scilicet propter reuerentiam, vt in parente & patrono: propter consanguinitatem: propter affinitatem: propter misericordiam miserabilium personarum: propter tutelam, vel curam eis iniunctam.

riosus est, & impubes; quia iudicio carent. Lege, qui senatu amotus a *est. Moribus* b *feminæ, & serui: non quia non habeãt iudicium* c*, sed quia receptum est, vt ciuilibus officiis non fungantur.*]

¶ *Prior pars huius capituli vsque ad versi.* cognitor.*habetur in epistola secunda Felicis primi:in qua refert synodum à se habitam:quod in principio epistolæ commemorat his verbis,* Nos vero ad supplementum vestrum fratres,& coepiscopos nostros vocauimus amplius quàm septuaginta: Cum quibus hæc, quæ subtus habentur inserta, regulariter tractanda decreuimus. *Eadem pars habetur in capitulis Hadriani quæ(vt superius ead. quæst. 5. cap. accusationes. adnotatum est) nomine Romanæ synodi interdum citantur. Reliqua vero huius capitis videntur esse Gratiani; sumpta tamen fere ad verbum ex l. cum prætor. versi. quidam enim. ff. de iudiciis: quemadmodum & in sequenti capite multa colliguntur ex variis legibus digestorum, & Codicis. Quamobrem in antiquioribus codicibus omnia hæc vsque ad cap. qui sine peccato. coniuncte habentur.*

Veruntamen d *si seruus, dum putaretur* e *liber, ex delegatione sententiam dixit; quamuis postea in seruitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta, rei iudicatæ firmitatem tenet.*

In digestis, tit. de postulando[1].

C. II.

INfames non possunt esse procuratores, vel patroni causarũ. Sũt autem tres ordines eorum, qui ‡ postulare f prohibentur. ¶ 2 Est autem postulare, desiderium suum, vel amici sui in iure apud eum, qui iurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. ¶ Nam,vt præmisimus,nõ postulantium tres ordines sunt. Quidam prohibentur omnino g postulare, vel propter ætatem, vt minores decem, & septẽ annis, vel propter casum, vt surdus,qui prorsus non audit h. Alij prohibentur, ne pro aliis postulent, vel propter sexum, vt feminæ; vel propter casum i,vt vtroque lumine orbati; vel propter notam turpitudinis,vt ij, qui corpore suo muliebria passi sunt,nisi forte vi prædonum k,vel hostium stuprati prohibentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumniæ ‡ causa publico iudicio sunt damnati, vel qui operas suas locauerunt, vt cum bestiis depugnarent in arena l,pro aliis postulare prohibentur. His personis pro se allegare permittitur,pro aliis postulare prohibetur; nisi forte tutelam impuberum, vel curam adolescentium non affectatam,sed necessariam administrent. Pro his enim quorum curam gerunt,eis postulare conceditur. Alij enim m omnes, qui vt infames n notantur, nisi pro se, & pro certis personis, postulare non possunt, nisi in integrum restitutionem acceperint.

¶ 4 Permittitur o autem eis postulare pro parente, pro patrono, patronaue,liberis, parentibusque patroni, patronæque: pro liberis etiam suis, fratribus, & sororibus, vxore, socero, socru, genero, nuru, vitrico,nouerca, priuigno, priuigna,pupillo, pupilla, furioso, furiosa,fatuo,fatua,muto,surdo,prodigo,& adolescente. ¶ 5 Item pro iis, quibus propter infirmitatem curatores dari solent, & qui negotiis suis aliquo perpetuo morbo superesse non possunt. ¶ 6 Omnes autem, qui non sponte, sed necessario funguntur officio p, sine offensa edicti postulare possunt, etiam si ij sint, quibus non nisi pro se ipsis postulare permittitur.

¶ 7 Affinitates vero non eas accipere debemus, quæ quondam q fuerunt, sed præsentes. Nurus & generi appellatione, & soceri, & socrus, & vlteriores, quibus [pro] præpositio r solet accedere, continentur.

s ¶ Arcentur etiam à professione aduocatorum (*sicut in secundo libro Codicis titulo de postulando inuenitur* 8) qui sub nomine honorariorum ex ipsis negotiis,quæ tuenda susceperint,emolumentum sibi certæ partis s,cum graui damno litigatoris, & deprædatione poscentes,inueniũtur. ¶ Item si quis adeo procax fuerit, vt non ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suæ imminutionem patiatur. ¶ Præterea non licet aduocato vllum contractum t inire, vllam pactionem conferre cum eo litigatore, quem in propriam recepit fidem, nec ex indu-

a ¶ *Amotus.*] nisi ff. de iudiciis. cõmunis opinio operetur.

b ¶ *Feminæ.*] ff. de iudiciis. ubi alio modo aperatis.

c ¶ *Iudicium.*] ff. de iudiciis. ubi alio modo aperatis.

d ¶ *Veruntamen.*] ff. de iudiciis. ubi alio modo aperatis.

e ¶ *Putaretur.*] ff. de iudiciis. ubi alio modo aperatis.

f ¶ *Postulare.*] ‖ postulare est pro tribunali petere, & non alibi. ff. de dam. infect. dies. §. hoc autem.

g ¶ *Omnino.*] etiam pro se.

h ¶ *Non audit.*] nullus enim adeo surdus est quin aliquid audiat. vt

i ¶ *Vel propter casum.*]digestis,de iud.cæcus.infra 15. quæst.1.§.vlt.

k ¶ *Prædonum*] tunc enim non est imputandum: vt ff. de adult. vim passam. 32. quæst.5. ille.

l ¶ *In arena.*] nisi causa virtutis hoc faciant.ff.eod.l.2.§.quod si.

m ¶ *Alij enim.*] ‖ notãdum, quòd omnes qui maiori infamia sunt notati, non nisi pro se & pro iis quorum sunt tutores, possunt postulare, & illi sunt de secundo ordine. Sed minori infamia notati possunt pro se & pro quibusdam certis personis aduocare, & illi sunt de tertio ordine postulantium, scilicet de minori.

n ¶ *Infames.*] minori infamia.

o ¶ *Permittitur.*]vt sũt illi de secundo ordine.

p ¶ *Officio.*]vt tutores & curatores.

q ¶ *Quæ quondam.*]ergo vno cõiugum defuncto soluitur affinitas. infti. de nupt. §. affinitatis. Sed contra. 35. quæst. 10. cap.1.[a] Sed potes dicere, q̃ quo ad impedimentum matrimonij non deletur, sed quo ad alia, aut quo ad beneficia huius edicti.

r ¶ *Præpositio.*] scilicet patribus istorum,vel viris istarum,& dicitur pro socer,id est, pater soceri. progener, id est, maritus neptis. nã gener filij mei est mihi progener.

ARCENTVR Hæc est secunda pars quæst.in qua ponit 12.articulos legales vsque ad cap. *qui sine.* Ioan.de Fant.

CASVS Dicitur hic,q̃ illi q̃ pacisc̃untur de certa parte litis cũ eo cuius causam defendunt,repelluntur ab aduocando.

s ¶ *Partis.*] de parte litis non licet pacisci: vt ff. de pact. sumptus. sed super certa re licet.ar.C. de sententiam passis, si debitor [b]. licet M. dixerit,q̃ licet de aliquota re pacisci sine graui detrimento partis: vt hic,tamen vltra cẽtum aureos non licet pacisc̃i:vt ff. de va. & extraor. co. l.1. §. inhonorariis.

PRAETEREA. CASVS. Tria prohibet Imperator, vt aduocatus rationibus pugnet, non probris: alioquin erit infamis, vt nullum pactum ineat cum eo quem in propria cura susceperit, post lit. contest. quod intelligit H. si antea fecit pactum. alioquin secus. & vt iurgia ex industria non protrahat.

t ¶ *Contractum.*] ex postfacto,ab initio tamen potest.11.quæst.3.non licet. ‖ sed si non fecit pactum, postea ei dabitur pro modo litis, & facundia aduocati, & pro consuetudine regionis: vt ff. de va. & extraor. cog.l.1.§.in honorariis. Vel loquitur de tali qui sponte se vinci sistinet in aliqua exceptione, vt si asserat se non posse fouere causam nisi augmentetur salarium, quod fieri non debet, argumento medici: vt ff. de var.& extraord.cog.medicus.

1 Infames quãdoque postulare possunt.

2 Ex l. 2. & 3. eod.

3 Ex l 4.& 5.

4 Ex l. 6.

5 Ex l. 3. eod.

6 Secundum Azo. Io. Ber. & L. 8 tit. 6.1.5.

7 Ex l. 9. cod.eo.

‖ Aduocato qualiter fiat satisfactio.

a ¶ *Ex industria.*] quod si fecerit, eum iudex puniat in duabus libris auri. C. de iudi. properandum. §. illo proculdubio.

APVD VRBEM. Casvs. Quæsitum fuit vtrum honorati qui Romæ sunt, id est, qui honorem habent sine administratione, possint aduocare. Et respondet, quòd sic, quamdiu volunt, dummodo tamen turpi lucro pecuniæ, vel alicuius alterius rei non corrumpantur.

b ¶ *Apud vrbem.*] de eadem lege est.

c ¶ *Etiam honoratis.*] etiam melioribus.

d ¶ *Eligendum.*] vt sunt aduocati.

e ¶ *Maluerint.*] id est, quousque tale officiū voluerint exercere. vnde nō est hic argumētum, quòd aduocati tamdiu audiantur, quamdiu volunt allegare b: ‖ quia iudex potest aduocatos remouere cum voluerit: vt ff. de iis quæ in testamēto delentur. l. 3. in fin. & C. de iudiciis, Auth. iubemus.

f ¶ *Non ad turpe.*] id est, ad modicum, & vile. Et est argum. ‖ quòd bona dona danda sunt doctoribus, & ff. de admi. tut. cum plures. & ff. de origine iuris. l. 2. §. vlt.

g ¶ *Pecuniaque.*] modica.

SI VERO. Casvs. Dicitur in hac lege, quòd si duo vel plures in aliquo auditorio prætoris meliores fuerint aduocati, & alter litigatorum velit habere partem bonorum aduocatorū: officio iudicis fiat æqualis distributio causidicorū: & si quis aduocatus monitus noluerit obedire sine iusta excusatione, careat ipse officio aduocādi fine spe aliqua restituēdi.

h ¶ *Si vero.*] C. eodem prouidendum.

i ¶ *Vt par.*] illud olim obtinuit cum salaria dabantur de publico: hodie vtraque pars sibi debet prouidere: vt C. de iud. l. properandum. §. illo. Tamen pueris, & debilibus, & pauperibus prætor dabit aduocatum c; vt ff. de postul. l. 1. §. ait prætor.

k ¶ *Foro.*] ff. de pœn. l. moris. §. 1.

SI QVIS AVTEM. Casvs. Quæsitum fuit ab Imperatore, si alter litigatorum subtraxerit aduersario copiā aduocatorum corrumpendo eos ne ipsum iuuarent, quam pœnam pati deberet. Et respondet, q̄ puniri debet extra ordinē, & ostēdit se iniquam litē fouere.

l ¶ *Iniquam.*] sic extra de testib. cap. intimauit. & extra de testib. cogend. peruenit.

QVAMVIS. Casvs. Quidam fuerunt aduocati fisci, postea volebant præstare patrocinium priuatis contra fiscum. Quæritur fuit an possint. Et respondet, quòd sic hodie, licet olim fuissent secus: dummodo declinent causam illam, in qua fuerunt aduocati pro fisco.

m ¶ *Quamuis.*] verba Gratiani.

n ¶ *Tamen hodie.*] verba legis.

o ¶ *Causam.*] nisi suam, vel parentum suorum, vel pupillorum suorum iniuriam prosequantur. ff. eodem l. pen. §. vlt.

SI CONTRA. Casus sic pone. Ego quondam fui aduocatus contra patrem Petri. pendente causa mortuus est pater Petri, cui Petro datus fum tutor legitimus datiuus, vel testamentarius. Quæritur vtrum possem defendere eamdem causam Petri pupilli mei? Et respondet, quòd sic, quamuis olim ego fui contra patrem eius.

p ¶ *Si contra patrem.*] male ponit litteram, quæ est ff. eod. l. vlt.

q ¶ *Tutor.*] Argum. quòd ratione officij licet quod aliàs non liceret: vt 94. distinct. præcipimus. & C. de administrat. tutor. cum quidam. Item argum. quòd si iudex succesit appellanti, quòd potest propriam sententiam impugnare. ff. de iudic. l. Iulianus ait. ‖ Item argum. quòd si iudex à quo appellatur, efficitur illius iurisdictionis cuius est ad quem appellatur, quòd possit cognoscere: vt 11. quæst. 3. si episcopus 2. quia iam videtur alia persona. ff. quando ap. sit. l. 1. §. fed & si præses. Argum. contra. ff. de iur. om. iud. prætor. Ioan. Sol. consueuit dici, quòd debet causam alicui delegare: vt ff. de iurisd. om. iud. prætor. Vnde glossatur ibi, posset, id est, debet, alioquin posset recusari. B.

COGNITORES VERO. Casvs. Hæc sunt verba Gratiani, & respiciunt ad finem primi capituli huius quæstionis, vbi dictum est, quòd infamis persona non potest esse cognitor, id est, iudex. Sed ne aliquis idem intelligeret de arbitro, dicit quòd arbiter potest esse infamis. Filius (vt lex dicit) potest esse arbiter de re patris.

r ¶ *Cognatores.*] Exponit primum capitulum huius quæstionis.

s ¶ *Non ex arbitrio.*] ff. de arb. Pædius.

t ¶ *Filius.*] ff. de arb. quin etiam.

Aliquando genere pœnæ a: sicut b illi, qui damnantur c in operibus publicum; qui pristinum quidem statum d obtinent; sed damno infamiæ etiam post impletum tempus subiciūtur. Aliquādo genere pœnæ, & delicti declarati e per sententiam f, veluti dum fustibus cæso per præconē dicitur ἐσυκοφάντησας, id est calumniatus es. 1 Aliquando ipso genere facti, vt exercentes improbum fœnus, & illicite exigentes vsuras vsurarum; & mulier, quę intra tempus g, quo moris est lugere maritum, contrahit matrimonium; & qui sciens eam vxorem duxerit.

Idem a testatur Felix Papa & iisdem verbis. ¶ 2 *Item in Euangelio, qui trabem gestat in oculo, probatur non posse educere festucam de oculo fratris sui.* ¶ *Item Dauid in libro psalmorum.* [*Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum? &c.*] ¶ *Item Gregorius:* 3 *Cuius vita despicitur, restat, vt eius prædicatio contemnatur* h.

a *Caput hoc (quemadmodum in superiori notatione significatum est) in vetustioribus exemplaribus non est seiunctum à superiori, & est collectio variarum legum facta à Gratiano. Sed quoniam pleraque verba sunt ipsorummet auctorum, & in vulgatis est distinctum caput, ideo iisdem characteribus impressum est, quibus cetera auctorum capita.*

a ¶ Nihil enim refert.] *Verba legis, ex quibus hunc, & versiculum.* seruus arbiter, *Gratianus accepit, sunt hæc.* Pædius libro nono, & Pomponius libro trigesimo tertio scribunt, parui referre, ingenuus quis, an libertinus sit; integræ famæ quis sit arbiter, an ignominiosus. In seruum Labeo compromitti non posse, libro vndecimo scribit, & est verum.

Idem in moralibus, lib. 14. in Iob, capitulo decimoquinto.

¶ Qui aliorum vitia puniunt, sua prius corrigere studeant.

C. III.

5 4 QVi sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.] Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant, Reuocātur itaque intus ad conscientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc est, quòd cum qui cum vellent lapidare mulierem peccatricem, à Christo sunt repulsi, & redarguti, & populi Israel, qui cum vellent vlcisci iniquitatem, quam fecerat tribus Beniamin, prostratus cecidit in prælio prima die & secūda: tertia vero die cum iam esset purgatus, deleuit tribū peccatricem.

i ¶ *Vlcisci.*] Arg. ‖ quòd si iudex non exhibet iustitiam de aliquo subdito, ipse conueniendus sit: vt 23. quæst. 2. dominus noster. & in constitutione Friderici. C. ne filius pro patre. authent. habita. vbi dicitur quòd si iudex ciuitatis debitam iustitiam non exhibet conueniri potest.

k ¶ *Pene.*] quia tātum fexcenti remanserunt, & sic hæc dictio, pene, ad magnam quātitatem refertur. sic ponitur 23. q. 5. quali a.

l ¶ *Fŭditus.*] arg. quòd post pœnitentiā restituitur aliquis priori dignitati. 26. q. 5. quicumque. & 50. distin. domino sancto. & cap. quia tua sanctitas. Sed illud intellige quo ad iudicādū & prædicandum: non ad accusandum vel testificādum: vt 6. q. 1. qui crimen.

m ¶ *Vdicet ille.*] Casvs. Docet Ambro. in hoc c. quòd nullus iudex, nisi bonus sit, debeat alios iudicare: cum iudex nō debeat esse criminosus, nec leuitate vel odio debeat ad pronūtiandum adduci: & si rancorē vel amorem habeat aduersus alterum litigatorum in cuius partem voluntas sensualitatis declinaret, non obediat tūc propriæ voluntati: sed secundum leges, & sicut audit, & natura negotij se habet, decernere debet & iudicare. De domo, id est, de corde suo.

n ¶ *Condemnet.*] i. dignum sit cōdemnatione. o ¶ *Nullo odio.*] 11. q. 3. quattuor.

ADDITIO. & 23. q. 4. vindicta, in princ. Hu. & dicit B. ad Eugenium: de vultu illius. iudiciū meū prodeat opto; cui insit amor, error absit, & perturbatio.

p ¶ *Volūtatis.*] Sed nōne iudex potest iudicare secundum quod sibi iustum videtur: vt ff. de arb. qualem. & ex sententia sui animi æstimabit quid aut credat, aut parū esse probatum videatur: vt 4. q. 3. sæpe. & potius debet iudex sequi suā opinionē quàm cōsilium aliorum: vt extra de cōsue. ad nostram. ‖ Sed dico quòd tenetur sequi opinionem suā, sed non voluntatem. quandoque tamen sequitur opinionē aliorū potius quàm suam: vt extra de app. cum cessante.

p ¶ *Audit.*] Argum. quòd secundum allegata est procedendum: vt ff. de offic. præs. illicitas. §. veritas. & 2. quæst. 1. Deus omnipotens. ſ. 11. q 3. illa. & cap. summopere. & cap. ita. & cap. tunc vera. & 6. quæst. 2. si tantum. & cap. placuit. Sed contra. 30. quæst. 5. nullum. & cap. iudicantem. contra. ſ. eod. postulatus. contra. Sed secundum H. delegabit causam, si conscientia non concordat allegatis. sed secundum alios potest de ter-

publ. iud. l. vlti. In priuatis delictis si quis criminaliter sit conuictus & condemnatus: si sit tale crimen quod descendit ex actione famosa, tunc infamatur, vt ff. de iis qui no. infa. quid ergo. §. vlt. sed §. ille non bene dicit: sed hoc expresse habetur. ff. de publ. iudi. l. infamem. Sed si ciuiliter agatur, non ff. de cri. Itel. l. 2. nisi in casibus, scilicet in actione furti, vi bo. rap. iniuriarū, & doli mali: vt ff. de iis qui no. infa. Athletas. §. vlt. Item fallit in crimine expilatæ hereditatis: vt C. de iis qui no. infa. si te expilasse, & in crimine sepulchri violati: vt ff. de sepul. violato. l. 1. Et quādo mulier calumnioſe se mitti facit in possessionē tamquam sit grauida: vt ff. eo. l. notatur. ‖ Sed pro actionibus quę ex contractu descendunt, nemo fit infamis, nisi in quattuor casibus: vt ff. de iis q. no. infa. furti. §. mandati. scilicet cum directe conuenitur actione tutelæ, mādati, depositi, & pro socio, vt ibi dicitur. Per sententiam arbitri nemo infamatur. ff. eo. l. qd ergo. §. ex cōpromisso. sed hæc distinctio nō videtur habere locum secūdum canones: cum omne mortale crimen infamet: vt supra ead. quæst. 5. constituimus, & 6. quæst. 1. infames. & cap. omnes.

2 ¶ *Pœnę.*] Hoc falsum est: quia sola pœna non infamat. C. e. l. nullam.

b ¶ *Sicut.*] aliqua euidenti causa præcedente: ex qua si esset cōdemnatus, infamaretur. ff. de iis qui not. infam. ictus fustium, sicut est in furto, cū quis in manifesto furto deprehenditur.

c ¶ *Qui damnantur.*] sine sententia: & sic non est hoc mēbrū superfluū.

d ¶ *Pristinum quidem statum.*] ſ. libertatem.

e ¶ *Declarati.*] Quandoque etiam si non declaratur, vt cum militi detrahuntur insignia militiæ, licet non dicatur causa: vt ff. eo. l. 2. §. 1.

f ¶ *Per sententiam.*] Istud nō videtur differre à prædictis, nisi quòd duo membra cōiunguntur in vnum: nisi velis dicere, q̄ aliquid operātur ista verba cum dicitur ei, Sycophanteis, i. calumniaris.

g ¶ *Intra tempus.*] Hoc tamen non tenet secundum canones: vt extra de secundis nup. super illa.

IDEM. Casvs. Hoc relatiuum, idem, respicit primum capitulum huius quæstionis. Idem, scilicet quod Romana fy nodus. Cætera quæ sequuntur, plana sunt.

h ¶ *Contemnatur.*] id est, cōtemptibilis habeatur, non tamen contemni debet: vt 1. quæst. 1. si fuerit. & cap. multi. & 15. quæst. vlt. cap. vlt.

Vi sine peccato.] Hæc est tertia pars quæ. in qua probat per quinque auct. quòd criminosi iudices esse non debent: & quòd secundum allegata debent iudicare. Ioan. de Fant.

Casvs. Probat Greg. in hoc cap. iniquum hominem iudicare non posse vel punire: & hoc ostendit duobus exemplis, scilicet Iudæorum tribus Beniamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israel vlcisci iniquitatem voluit; sed tamen semel, & iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto enim † Domino, si ad vlciscendum ire debuisset, iussum est, [vt † iret,] qui iuxta diuinæ vocis imperium perrexit, & semel, & secundo perdidit; & tunc demum peccatricem tribum valde feriens pene k funditus l extinxit. Quid est, quòd in vltionem sceleris inflammatur, & tamen prius ipse prosternitur? nisi quòd prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriantur, vt ipsi iam mundi per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant.

Item Ambrosius super [*Beati immaculati*] *sermone* 20. *ad vers.* [*Miserationes tuæ Domine.*]

¶ Ille de vita alterius iudicet, qui non habet in se ipso quod p[illegible] mat. C. IIII.

5 I Vdicet ille de alterius errore, qui non habet quod in seipso condemnet m. Iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit puniendam: ne cum de alio iudicat, in se ferat ipse sententiam. Iudicet ille, qui ad pronuntiandum nullo odio n, nulla offensione, nulla leuitate † ducatur. *& post pauca.* ¶ Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis o: sed iuxta leges, & iura pronuntiat; statutis † iuris obtemperat; non indulget propriæ voluntati; nihil paratum, & meditatum domo defert: sed sicut audit p, ita iudicat; & sicut se habet negotij natura, decernit; obsequitur legibus, non aduersatur; examinat causæ merita, non mutat. Discite iudices sæculi, quem in iudicando tenere debeatis affectum, quam sobrietatem, quam sinceritatem. *& paulo post.* Qui iudicat, non voluntati suæ obtemperare debet, sed tenere quod legum est. *& post pauca.* In iudicando magis cordi sit veritatis custodia, quàm obedientia voluntatis.

Item Gregorius præfationis in Iob, cap. 3. al. 6.

‖ Iudex de subditis iustitiam non exhibens potest conueniri. *Iud. 20.*

† *autem* ori.

k *Pene.* absunt istæ duæ voces ab originali.

a In prin. tamē dicitur, q̄ hæc dictio ad modicū quantitatē refertur: & hæc dictio ponitur etiam 7. q. 1. factus. in prin. Arch.

5 Anſl. 3. cap. 34.

† *al. nouitate* orig.

† *scitis* orig.

‖ Iudex opinionem suam potius quàm aliorum sequi debet.

minare secundum allegata:quia aliud facit aliquis in eo quòd iudex est: aliud in eo quòd homo est:vt 23.quæst.4. si ecclesia. & sic iudicare potest [a] secundum conscientiam,quam habet vt iudex, non vt homo.ar. extra de offic.ord.si sacerdos.& extra de offic.deleg.pastoralis. §. quia vero.& extra de elect.quod sicut.

a Id est,debet, secùdum iura. extra de cens. vene abili. in glo.1. ver.respondeo, quia quando, &c.

¶ Grauatus criminibus iudicare non valet. C. V.

IN grauibus [a] peccatis quis positus,dum suis premitur, aliena non diluit. ¶ 1 Cuncti enim liquido nouimus,quia cum is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubio ad deteriora prouocatur [b]. ¶ Scriptum quippe est [Victimæ impiorum abominabiles Deo sunt,vota iustorum placabilia.] 2 Neque enim in omnipotētis Dei iudicio,quid † [c], sed à quo datur, inspicitur.

¶ Hinc est enim, quòd scriptum est [Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; ad Caim autem, & ad munera eius non respexit.] Dicturus quippe, quia Dominus respexit ad munera; præmisit solicite, quia respexit ad Abel.Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à muneribus,sed munera ab offerente placuerunt.

¶ [Dona [α] quippe iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes eorum;nec in multitudine sacrificium eorum propitiabitur peccatis.[*Item* ¶ Longe est Dominus ab impiis, & orationes iustorum exaudiet.]

1 Past.p.1.c.11.

Prou. 15.

2 14.q.5.scriptum. cit. ex epist 126.l 7. ad Recaredum Regem. † *quid datur* } orig.

Gen. 4.

¶ Orationes malorum an noceant.

Eccli.34.

Prouer. 15.

α ¶ Dona.] *Hæc non leguntur ibi apud B. Gregorium: sunt tamen Eccli. cap. 34. & repetuntur infra 14.quæst.5.cap.scriptum.*

Item Beda, in cap.8.Ioannis de iudicio adulteræ.

¶ Primum nosmetipsos,deinde proximos debemus corrigere. C. VI.

POstulatus Dominus iudicare de peccatrice, non statim dat iudicium, sed prius inclinans se deorsum,digito scribebat [d] in terra; ac si demum, quam obnixe [e] rogatur, iudicat; nos videlicet typice instituens, vt cum quælibet proximorum errata conspicimus, non hæc ante reprehendendo iudicemus, quam ad conscientiam nostram humiliter reuersi, digito eam discretionis solerter exculpamus, & quid in ea conditori placeat,quidue displiceat,sedula examinatione dirimamus, iuxta illud Apostoli; [Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto [f], &c.] *& infra.* ¶ Qui sine peccato est vestrum, id est, primo vos ipsi iustitiam legis implete, & sic innocentes manibus,& mundo corde ad lapidandam ream concurrite.

Item Augustinus ad quemdam comitem.

Gal. 6. Ioan.8.

d ¶ *Scribebat.*] Hoc s. terra terram accusat. vel hoc, si quis sine peccato,&c. & hic est arg. ‖ 9 sufficit si sententia scribatur in pariete: nam & ibi edicta prætorum olim scribebantur in albo. ff.de iurisd.om. iud.l.si quis.

‖ Sententia potest in pariete scribi.

e ¶ *Obnixe.*] id est, instanter.

f ¶ *Delicto.*] Vos qui spirituales estis,iudicate huiusmodi.50.distinct. ponderet. Argum.quòd mali non possunt iudicare.

g *Sacerdos.*] sic 42.distinct.§.1.

h ¶ *Et posłea.*] Argumen. presbyterum post pœnitentiam posse restitui.50.distinct.de his vero.

¶ In vetusta impressione epistolarum B. Augustini extat epistola longissima ad Iulianum comitem: in recentioribus autem omnium operū editionibus habetur quarto tomo sub titulo de salutaribus documentis in cuius libelli ca.52.est hoc caput.

¶ Sacerdos primum sua peccata,deinde aliena detergat. C. VII.

3 SAcerdos [g], vt sapiens, & perfectus medicus,primum sciat curare †peccata sua, & postea [h] aliena vulnera detergere, & sanare;& non publicare [i].

Item in Euangelio sal infatuatum ad nihilum vtile esse dicitur, nisi vt proiiciatur foras, & ab hominibus conculcetur. ¶ *Ex quibus omnibus datur intelligi, quòd criminosus, alterius criminis iudex esse non potest; & seipsum condemnat, dum in alterius crimen sententiam profert. Sed obiicitur. Saul cum à Domino esset reprobatus, populum Dei iudicabat, & eius iudicium vniuersus populus expetebat. Item, Dauid cum esset adulter & homicida, interrogatus à prophetа sententiam in diuitem dedit, qui ouem pauperis rapuit,dicens [Iudicium mortis est viro huic.] Item Salomon cum amore muliercularum Deos gentium coleret;tamen vniuersa plebs Israelitica ad eius iudicium confluebat. Sic & Achab [k] quamuis coleret Baal, tamen decem tribus iudicabat.Multi etiam alij tam in veteri testamento, quàm in nouo inueniuntur, quorum vita cum esset blasphemabilis, tamen eorum sententia, qua ex officio suo seruata iudiciarij ordinis integritate processit, inuenitur seruata. Vnde & Dominus ait in Euangelio[Super cathedram Moysi sederunt scribæ,& pharisæi,&c.] Hinc liquido constat, quòd mali pastores, dum sententia iusti examinis aliorum crimina feriunt, sibi ipsis nocent,dum sine exemplo suæ emendationis aliorum vitia corrigere curant: subditis vero prosunt, si eorum increpatione correcti, vel sententia coerciti, vitam suam in melius cōmutare didicerint. Ac per hoc, dum ab ecclesia tolerati fuerint, eorum iudicium subterfugere non licet.*

i ¶ *Et non publicare.*] Ea quæ quis ei in secreto dixerit, aliàs deponitur.infra de pœ.distin.6. sacerdos. hodie ponitur in arctum monasterium ad agendam pœnitētiam perpetuam: vt extra de pœ.& remiss.omnis.in fi. ‖ Confessio secretissima.

k *Sic & Achab.*] 21.quæst. 2.vtilem.

3.Reg.18.

Matth.15.

‖ Episcopus a quibus et quos iudicabit.

b Ad idem 9.q.3.scitote. & 4.q.6.nō. & 8.q.8.fidelium. Arch.

QVÆSTIO VIII.

VOd autem [l] episcopus ab vno tantum audiri, vel † iudicari non debeat, Zepherin[o] Papa testatur epistola prima ad episcopos Siciliæ,dicens.

l ¶ *Vod autem.*] CASVS. Hic intitulāt, 8. quæst. qua quæritur, an episcopus possit ab vno tantū iudicari vel audiri.Et respondet quòd in ciuili potest, & in criminali à Papa vel eius delegato:aliàs nō potest ab vno iudicari vel audiri.Sed in accusatione episcopi debēt esse duodecim episcopi præter metropolitanū: & in accusatione presbyteri sex; i accusatiōe diaconi tres: vt infra 15.quæst.7. Felix, & cap.si autem. Finis tamen causæ criminalis episcopi summo Pontifici reseruatur:vt infra cap.1. & supra ead. quæstio. 6. quamuis. & cap.dudum. I ¶ *Quòd autem.*] Ab omnibus episcopis prouincię debet audiri causa episcopi: vt supra ea.q.6. si quis episcoporū [b],vel a xij. ad minus, quos ipse met ropolitan[o] eligit,vel ipse reus si electos à metropolitano habet suspectos. infra e.quæst.1.ca.1. & tales coepiscopi non sunt iudices, sed assessores: sicut nec clerici sunt iudices,qui debent interesse,cum episcopus audit causam clerici.15.quæst.7. episcopus.arg.tamen est, quòd sint ordinarii:vt 6. quæst.3.scitote.& si Papa delegat causam episcopi, videtur quòd eodē modo intererunt xij.episcopi.5. ead.quæst.6.hæc quippe. & 34.dist. quorundam. *Accusatores.*]

3.Reg.18.

al.9

Accusatores.] CASVS.Hoc cap.diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicit Zepherinus, quòd accusatores episcoporū debent esse bonæ famæ,& sine suspicione. In secunda parte dicitur, quòd sententia à non suo iudice dicta,nullū ligat.In tertia parte dicitur,quòd in accusatione episcopi debent esse duodecim episcopi, qui ab accusando sunt eligēdi: & ifti simul cum archiepiscopo causam examinabūt: sed Papæ ipsius depositio reseruetur. In quarta parte dicitur, quòd absens iudicari non debet. nisi ex cōtumacia fuerit absens. Secunda pars incipit ibi, *Nullum namque.* Tertia ibi, *Iudices* xij. Quarta ibi, *Absens.*

¶ Episcopus non nisi à pluribus audiatur, & iudicetur. C. I.

1 ACcusatores episcoporum [10] omni careāt suspicione, quia colūnas suas Domin[o] firmiter stare voluit, non à quibuslibet agitari. ¶ Nullū [a] namque eorū sententia à non suo iudice dicta constringat; quia & leges sæculi id ipsum fieri præcipiūt. *vt codice a libro septimo,titulo de sentētiis & interlocutionibus omniū iudicum lege penultima.* [Cuius in agēdo quis obseruat arbitriū,eū habere etiā cōtra se iudicem t in eodem e negotio nō dignetur.] ¶ 2 Iudices duodecim quilibet episcopus accusatus(si necesse fuerit)eligat,à quibus ei[o] causa iuste iudicetur.Nec prius audiatur,aut excōmunicetur vel iudicetur,quā ipsi per se eligātur d,& regulariter vocato † ad suorū primo cōuentum episcoporū per eos eius causa iuste audiatur,& rationabiliter discernatur. Finis vero eius causæ ad sedē Apostolicā deferatur, vt ibidē terminetur. Nec antea finiatur(sicut ab Apostolis,vel successoribus eorū olim statutū est.) quàm eius auctoritate fulciatur. *& paulo superius,* ¶ 3 Absens vero nemo iudicetur e, Nisi β ex cōtumacia absens fuerit: quia, & diuinæ, & humanæ hoc prohibent leges.

1 al.l.2.c.38. dec.5.c.145.

‖ Recōcentio effat in certis casibus.

a Quia nō reperiuntur crimināles sed iurisdictiones defensiones effectuales deputātibus inquit, & 3.c.q.11. arguada i.

‖ Causa recognitionis est eadem ratio quæ in prima capit.

b Vide 8 indices quomodo eligant super causis contra episcopos, & de hoc prouincialiter in causa reconciliationis gratiæ, & pacis ap. glo.in 6. appel. li.vbi decis. Gl. sed ratio re. ne. quidem fa. post in fi. & de. extra de sen. ex. c.n.

α ¶ Vt codice.] *Hinc vsque ad versic. Iudices non sunt in epistola Zepherini, ne-*

que in vetustis Gratiani codicibus.

β ¶ Nisi ex cōtumacia absens fuerit.] *Hæc absunt à plerisque manuscriptis,& epistola ipsa,& Anselmo,& Iuone. Infra vero eadem quæst. 9.cap. Absens.habentur tamquam Gratiani verba.*

Item Felix episcopus dixit in concilio Carthaginensi 2.cap.10.

¶ A quot episcopis audiatur episcopus, qui in reatum meciderit. C. II.

4 SVggero secundum statuta veterū conciliorū,vt si quis episcopus (quod non optamus †) in reatum aliquem incurrerit f,& nimia necessitas ei fuerit non posse plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim audiatur episcopis [7].

7 a Episcopis.] *Quæ hoc loco in capite decimo concilij Carthaginensis secundi addiuntur,referuntur infra 15.quæst.7.cap. Felix,& ibi notabitur varietas.*

QVÆSTIO IX.

1 DE accusatoribus [ps] vero, vel testibus, quòd in absentem, vocē accusationis, vel testificationis exhibere non valeant; multorum auctoritatibus liquet [5]. *Ait enim Telesphorus Papa,epistola vnica.*

¶ Nisi reo præsente, accusator non audiatur. C. I.

6 ACcusatori omnino non credi decernimus, qui absente [h] aduersario causam fugat. Quia non distinguit an lis sit contest. vel non: nam secundum eum non refert an lis sit contest. vel non. Ego tamen dico, quòd cum lis est contest. & liquet de causa, locum habet illud cap. decernimus. Sed si lis non est contest. vel est contest.sed non liquet de causa, locus est illis cap.rursus. & cap. quicumque. nam ante li. contest. numquam sunt recipiendi testes in crimine.extra vt li.non contest.ad hoc Deus. nisi aliquid speciale dicamus de dilapidatione,vbi publica commoda periclitantur: vt supra ea. quæst.2.qui ea.& C.de pœn.ne diu. Nullo enim priuilegio gaudere debet, qui male administrando suos contubernales affligit: vt C. vbi de ratioci. l. 2. c. Idem est in causa inquisitionis:‖ quia testes recipiuntur li.non contest.vt extra,vt li.non contest.quoniam frequenter. Item vbi quis infamatus deficit in purgatione. punitur li. non contest. vt extra de purg.cap.cum Petrus. extra de fi.de hoc. Item in hæresi post mortem:vt 24. quæst. 2. sane profertur. Sed in causa ciuili non proceditur lit.non contest. nisi in casibus qui sunt extra vt lit. non contest. quoniam frequenter. Item in causa appellationis:vt C.de tem.ap.l.vlt. extra de ap. sæpe.& 2. quæst. 6. ei qui. Item in absentia actoris : vt extra de do.& contu.causam. quæ est hodie correcta per decr. quoniam frequenter.sicut credo.C.quomodo & quando iudex.auth. qui semel.Item vbi agitur iudicis officio.C.si mi.se ab hæ.absti.in authen. ibi posita. ff. de min.in causæ.§.causa. Item in causa surreptionis. extra de senten: & re iud.cum olim.Item secundum quosdam in causa libertatis. C.de inge.ma.diffamari.Item in petitione legati,vel fideicommissi. Argumen. C.de vsu.& fru.lega.vel fideicom.l.2. Item in Trebellianica restitutione. C. ad Trebel. l. pe.§.cum autem.Item cum electus non comparet. extra de ele.dudum 1.in fin. Aliàs numquam ferenda est sententia ante lit.contest,sed proceditur contra absentem, prout traditur extra vt lit. non contest.quoniam.in fi.Quod dicitur de officio iudicis, hodie certum est.extra de offic.iud.cap.vlt.

1 Ps.

5 Concor.tex. in l.absentem. C. de accu. & in l. ne diu.C. de pœ.

‖ Absens an possit condēnari. d Ad le ad hāc quæstionē no. in l.secundum §. publice. ff de proc.& in l.2. C.de requi re. 6 Anf.l.3.c.12. & 97.

h *Accusatori.*] *Qui absente.*] quia merita causarum, &c. & C. si per vim vel alio modo. l. vlt. nec etiam in causa restitutionis auditur quis volens de iure suo docere in absentia alterius partis, vt extra de offic.deleg.consultationibus.

e Et sic debet intelligi extra de do. & cōt. veritatis, secundum I. vbi plene de hoc. Archid. ‖ Testes lite non cōtestata possunt quandoque recipi.

ADDITIO. Extra de in integ.rest.cum ex litteris. Archid.

Caueant.] CASVS. Quæsitum fuit ab Eleutherio, an iudices possint sententiare contra absentem non ex contumacia. Et respondet quòd non: & si tulerit, irrita erit sententia ipso iure: vel per sententiam irritabitur: & iudices pœnam sustinebunt: & eius qui semel calumniatus est, accusatio non audietur.

¶ Sententia lata contra eum ad quem citatio non pervenit, an valeat.

a ¶ *Caueant.*] Argum. est hic pro opinione illorum qui dicunt, quòd sententia nulla est cum peremptorio non venit ad notitiam absentis. C. quomodo & quãdo iud. l. ea quæ. & ff. quæ sent. sine ap. rescind. l. 1. §. cum ex edicto. sed ibi nõ peruenit: quia nec propositũ fuit. vnde secundum plerosque bene tenet sententia, licet peremptorium non venerit ad notitiam rei. sed hic expones irrita, id est, irritanda. Vnde satis videtur sufficere si absens sufficienter sit requisitus, ad hoc vt possit ferri sententia, licet non sit inuentus: vt extra de do. & cont. causam. extra de cleric. non resi. ex tuæ. argum. ad hoc. 7. quæst. 1. præsentiũ. C. de iud. properãdum. §. & si quidem. ff. de euict. si ideo. & l. si dictum. §. si præsente. & ff. loc. item quæritur. §. exercitu. Argum. contra extra vt lit. non contest. quoniam. §. si vero 2. nam ibi dicitur, quòd etiam in causa matrimonij non est procedendum contra absentem, licet non inueniatur: quia potest esse quòd habeat iustã causam absentiæ. nec enim videtur cõtumax qui vocem præconis non audiuit. ff. de in inte. rest. l. penult. & vlt. Hoc tamen certũ est, quòd siue peruenerit ad eum citatio, siue non: si probauerit iustã causam absentiæ, retractatur id quod factum est: vt extra de sentent. & re iud. cum Bertholdus. Io. Hoc teneas quòd sufficit si citetur aduersari[x] publice ad domum vbi cõsueuit morari, vt extra de do. & contu. causam. & cap. vlt. & si non veniat lit. non contest. fiat missio in possessionem, vel excõmunicabitur: vt extra vt lite non contest. tuæ. lite vero contest. b ad sententiã proceditur, vt C. de iud. properandũ. §. & si quidem. & §. fin autem. & si postea veniant assignando iustam causam absentiæ, retractabitur quod factũ est: vt extra de sent. & re iud. cum Bertholdus. B.

4 12. q. 8. c. 1. Ans. l. 3. c. 55. Bur. l. 1. c. 171. Iuo p. 5. c. 189.

† *al. qu cũque accusatori*

b Hoc intelligẽ vt no. extra de dolo. prout. & de appel. sæpe. & c. per tuas. & no. Go. in sum. de iud. 5. idem. & post. verſi. ſe ſi. Ar.

5 Ans. l. 3. cap. 62.

6 Ans l. 1. c. 39. Iuo p. 6. c. 347.

b ¶ *Causam.*] i. pœnã. c ¶ *Dabunt.*] id est, substinebunt.

Absente.] CASVS. Quæsitum fuit ab Eleutherio, an absens possit accusari: & an absens possit per epistolam accusari. Et respondet quòd non: sed reo præsente & voce propria, & in scriptis: nisi in casibus exceptis.

d ¶ *Difficile.*] id est, non: vt 2. q. 6. biduum. vel difficile, id est, vix: quia in casibus fit accusatio sine inscriptionis vinculo: vt no. 2. q. 8. in princ.

Omnia.] CASVS. Quæsitum fuit vtrum testes recepti contra absentem, vel sententia lata contra absentem valeat? Et respõdet quòd non: quia nulla lex damnat absentem.

e ¶ *Absentes.*] nõ per contumaciam, & in casibus exceptis in sum. Io.

f ¶ *Agitur.*] Nota etiã quòd gesta, quæ fiunt absente altero, non valent: vt infra eadem chartæ. & supra eadem caueant.

7 Aut. de hæ. ibid. al. primo

g ¶ *Adducit.*] i. punit.

Non oportet.] CASVS. Dicitur hic quòd nullus debet damnari nisi legitimi appareãt accusatores, & præsentes: & tunc locus defendendi accusato præbeatur, id est, inducię dẽtur ad delenda crimina. Idem dicitur in seq. cap.

8 Cod. vbi cri. agi. l. 1. & ibi Theo. lege. 1. in exẽplo ne legatis.

h ¶ *Locumque.*] id est, inducias: vt 7. cap. prox.

i ¶ *Abetur.* & *Examinates.*] Hoc cũ sint ignoti vel suspecti; vt 2. q. 7. cuærendum.

k ¶ *Inducias.*] Argum. sententiam non valere nisi præsefferint legitimæ inducię. extra de dila. dilecti. & 5. q. 2. vocatio.

Vi accusare.] CASVS. Dicitur hic quòd qui vult aliũ accusare, debet præsens hoc facere, & non per procuratorem, vt reo reseruet copia defendendi.

9 Anſ. l. 4. cap. fino. & ibi gl. & De locis. 2. q. 8. in fin.

l ¶ *Præmissa.*] Inscriptio enim semper præcedit accusationem c, vt extra de acc. qualiter 2.

Ignũ.] CASVS. Dicitur hic quòd non debet aliquis accusari nisi præsens fuerit accusator: quia examinari debet, si est idoneus ad accusandum.

10 Ex in Vin. maciſſa. c.

m ¶ *Innocentis.*] Sanctius est enim nocẽtẽ impunitũ relinquere, quàm innocẽtem condemnare: vt ff. de pœn. absentem.

11 Bur. l. 1. cap. 5.

Decernimus.] CASVS. Maximꝰ Valentinę ciuitatis episcopus fuit de multis criminibus accusatus. post lit. cõtest. multoties citatus nõ venit, ita quod causa non poterat terminari. præcipit ergo Papa episcopis Galliæ, vt ante calendas Nouembris synodo congregata illum citent: & si venire noluerit, ferãt sententiam in illum tamquam in cõtumacem: nec curẽt si omnia delicta nõ comprobentur cum per suam contumaciã videatur de omnibus cõstieri. Quidam tamẽ dicunt ꝙ iste fuerat infamatus & procedebatur cõtra eum in modum inquisitionis. Sequens cap. planum est.

12 Ans l. 2. c. 8 Bur. l. 1. c. 18. Iuo p. 1. c. 3. & par. 8. c. 7. al. Decernimus

n ¶ *Decernimus.*] quidam ponunt casum sic, ꝙ episcopus iste fuit infamatus, &

matus, & Papa committit istis vt in modum inquisitionis procedant, & sinon venerit vt se purget, vel si defecerit in purgatione, vt confiteri de crimine. vnde potest condemnari, vt extra de fi. de hoc. & cap. insinuatum. Vel intelliges quòd hic fuit his conte. sicut in summa intellexi hoc cap. vel non loquitur de diffinitiua sententia, sed de interlocutoria,

a Per illo in. c. facit q. sup. q. 3. c. 1. & gl. ibi per contu. mac. & hic in. c. ſi dilectus. Ans.

vel excõmunicatione a, vel missione in possessionem. Videtur tamen ꝙ etiam lit. non conte. ferri possit diffinitiua sententia, sed non de crimine, sed depositionis pro cõtumacia, vt videtur colligi extra de do. & contu. veritatis. Ioan.

a ¶ *Voluerit.*] Maximus Valentinæ ciuitatis epꝰ.

b ¶ *Sententia.*] ferẽdæ. contra. ff. de pœn. absentem. illud secundũ leges.

c ¶ *Manifestum est.*] præsumptiue: vt ff. de re iud. contumacia. §. 1. fi c. 34. q. 3. de illicita. in fi. Sed videtur ꝙ semper liqueat de causa, quia aut probat auctor quod asserebat, & tunc condemnandus est reus. aut non probat, & tunc est absoluendus reus: vt 6. q. vlt. auctor. Respon. istud obtinet cum vterque est præsens & præterea ꝙ reus absoluitur, non procedit ex eo ꝙ de causa liqueat, sed quia partium iura sunt obscura, & in dubio fertur sententia pro reo, vt insti. de interdi. §. cõmodum. extra de fi. instr. inter. in fi. nã quandoque actor probat intẽtionem suam, & tamẽ iudici non liquet de causa. ff. de re iud. l. Pomponius.

d ¶ *Purgandi.*] id est, ostendendi innocentiam suam, vel cãm absentiæ.

e ¶ *Non omnia.*] dum tamẽ illa quæ probata sunt, sufficiant ad condemnationem, & omnia simul obiiciantur: vt 23. distinct. illud. Argu. infra ead. quæst. 10. placuit.

Euera.] CASVS. Quidã conquestus fuit de quodam presbytero absente forte ex iusta causa coram Gallione archiepiscopo, qui testibus receptis sententiam contra eum absentem tulit. & quia sententiæ parere nolebat, dictus archiepiscopus excommunicauit eum, quare facerdos ille appellauit ad sed. apo. sed impediebatur appellationem prosequi, vnde Pa. ipsum archiepiscopum reprehendit, & præcipit ei, quòd si post excõmunicationem suam appellationem voluerit prosequi nullus eius iter impediat.

f ¶ *Monemus.*] id est, mandamus. 2. quæst. 1. notum sit. 28. quæst. 1. fic enim. & no. supra 2. quæst. 7. sicut inquit.

g ¶ *Post excommunicationem.*] nota, quòd excommunicatus appellat. argumen. extra de sententia excommun. per tuas.

h *Absens.*] ¶ *Nisi fuerit.*] Hæc verba ponuntur in authen. vt omnes obe. iu. §. fi vero. coll. 5.

i ¶ *Contumacia.*] sic extra de testi. in nomine domini.

k *Anglicas.*] CASVS. Hermannus episcopus fuit furiosus, quod cõstabat apostolico, qui postea homicidium vel aliud scelus commisit, de quo cum sæpe coram Gallione archiepiscopo accusatus fuisset, appellauit ad Papam. Archiepiscopus autem indignatus rogauit Papam, vt de crimine cognosceret, & ipsum condemnaret. Nicolaus vero dicit, quòd non potest facere tribus rationibus, scilicet quia Hermannus erat absens, & quia non dixerat ei qui fuerunt illi excessus super quibus accusabatur, nec vtrũ tẽpore delicti fuerit sanæ mẽtis, vel non. & ideo

k ¶ *Hermannum.*] iste in furore occiderat hominem.

l ¶ *Quia.*] prima ratio est.

m ¶ *Quamuis.*] secunda ratio est.

rit a, præsens, si confidit, ad obiecta respondeat: si vero adesse neglexerit, dilationem sententiæ b de absentia nõ lucretur. Nam manifestum est c, confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato iudicio purgandi d se occasione non vtitur. Nihil enim interest, vtrum in præsenti examine non e omnia e, quæ dicta sunt, comprobentur; cum ipsa quoque pro confessione procurata toties constet absentia.

a ¶ *Non omnia.*] *In originali, & apud ceteros, collectores, & in vno pernetusto Gratiani codice est omnia: sed quia idem sensus elicitur, & adest glossa, non est mutatum.*

Item Felix Papa ad episcopos Galliæ epistola secunda 1.

¶ Absentes nec accusari, nec iudicari possunt. C. XI.

2 *Absente aduersario* nõ admittur accusator, nec sententia, absente alia parte, à iudice dicta vllam obtineat firmitatem 3.

Item Nicolaus Papa Gallioni archiepiscopo Senensi †.

¶ Altera parte absente, diffinitiua non feratur sententia. C. XII.

4 Euera iustus mediator nõ est, qui vno litigante, & altero absente, amborũ emergentes lites decidere nõ formidat. His ita præmissis, volumus & Apostolica auctoritate monemus f, vt si presbyter, de quo agitur, post excommunicationem g suam, Apostolicam sedẽ adire voluerit, nullus iter eius impedire præsumat.

Item Zepherinus Papa ad episcopos Siciliæ, epistola prima.

¶ In absentem non est ferenda sententia. C. XIII.

5 *Absens vero nemo iudicetur*: quia & diuinæ, & humanæ hoc prohibent leges.

Nisi fuerit h *absens ex contumacia. Pro præsenti namque eum contumacia* i *haberi facit.*

Item Nicolaus Papa Gallioni Senensi † *archiepiscopo.*

¶ De eodem. C. XIIII.

INdicas Hermannum † k episcopum super quibusdam frequenter fuisse accusatum: pro quibus (quia l ex parte ipsius, persona deest) nos vni parti ad discrimen alterius credere proculdubio non possumus: quamuis m nec vsque adhuc, qui fuerint nilli excessus, dixeris, nec vtrum n sanæ mentis erat idem antistes, nec ne, cum ipsos excessus perpetrabat, euidenter ostenderis patefactusque arbitremur, quamlibet interim infirmitatem ad pœnam peccati, quàm ad ipsum pertinere peccatum, cui magis consulendum q sit, & compatiendum, quàm puniendum, vel aliquo modo feriendum.

Item Calistus Papa ad episcopos Galliæ, epistola secunda.

¶ Testes non dicant testimonium, nisi de his, quæ præsentialiter, & veraciter nouerunt. C. XV.

6 TEstes per quamcumque scripturam r testimonium non proferant, sed præsentes s de his, quæ nouerunt, & viderunt t veraciter testimonium dicant. Nec de aliis causis, vel negotiis dicant testimonium, nisi de his, quæ sub præsentia u eorum acta esse noscuntur.

De his etiam, qui audierunt x, *si ad hoc conuocati sunt, in ciuili causa testimonium dicere possunt, vt in Au-*

n ¶ *Fuerint.*] & ita non tenebatur venire: vt 5. quæst. 2. si primates.

o ¶ *Nec vtrum.*] tertia ratio est.

p ¶ *Ostenderis.*] archiepꝰ bene fatebatur, ꝙ quique fuerat furiosus, sed tamen dixit eum modo esse sanũ, & in sanitate occidisse hominẽ, aliàs teneretur ille potius probare, qui dicat aliquem in furore peccasse, vt extra de succes. ab inte. cum dilectus. & C. de cod. l. nou codicillos.

q ¶ *Cõsulendum.*] quasi dicat satis ipso furore punitur. sic 2. dist. 5. baptizari. ff. de offi. præsid. diuus. iudex tamen diligentissime inquiret, an fuerit furiosus quia multi fingunt furorem, vt sic excusentur: vt ff. de cur. fur. obseruare. & infra eadem hortamur.

† *al. Senonẽſi*

† *al. Herimã-num*

Testes. CASVS. Hoc ca. introducitur pro alia parte quæstionis, ſ. ꝙ nõ debet quis testificari cõtra absentẽ. Dicitur ergo hic per Bene. ꝙ Calixtus fuit interrogatus vtrum in causa criminali testes absentes possent testificari per scripturam? Et respondet ꝙ non, sed præsentes debẽt dicere veritatẽ de iis quæ viderunt & nouerunt & non de aliis negotiis nisi de his, quæ sunt acta in eorum præsentia. Posset etiã hoc intelligi in qualibet causa, quia semper debet esse præsens ille cõtra quem inducuntur testes, vnde testes absentes non possunt per scripturã testificari, sed in præsentia partium.

r ¶ *Scripturam.*] numquid litteræ episcoporum non valent? Non in ferendo testimonio, quia testibus, non testimoniis credendum est: vt extra de coha. cle. & mu. tua. De hoc notaui ſ. 11. quæst. 3. curæ b arg. ff. de cust. reo. diuus. aliàs extra iudiciũ secus est: vt 11. q. 3. curæ. 71. distinct. extraneo.

6 Bure. l. 1. c. 71. Ans. l. 1. c. 55. Iuo p. 5. c. 289. Pann. l. 4 c. 93.

s ¶ *Sed præsentes.*] Fallit ff. de iureiur. ad personas. extra de test. si quis testium.

b Adde quod no. 11. q. 6. ita tenendum. in glo. inſt. umẽtum, &c.

s ¶ *Sed præsentes.*] in causa criminali semp testes erunt præsentes, sed in ciuili seruetur consuetudo regionis: vt ff. de testi. l. 3. in fi.

t ¶ *Qui nouerunt & viderunt.*] id est, aliquo sensu corporeo perceperunt c. large enim sumitur visus: vt ibi, Gustate & videte. & legitur in Exodo. Videbant voces, id est audiebant. vnde si auditu aliqui conscij sunt de aliquorum fornicatione, bene possunt de hoc testificari. extra de testi. præterea. & ꝙ de auditu recipiantur testimonia, patet extra de testib. cum causa. nam sufficit qualitercũque aliquid sciatur. 22. q. 5. hoc videtur. ‖ Si ergo aliquis est mutus, dum tamen audiat, & scribere sciat, bene testificatur: vt C. qui testa. fac. poſ. discretis. Similiter cæcus testificatur, si voces contrahentium habet notas. Nec obstat si dicas quòd cæcus potest in voce decipi, vt 27. q. 1. nec aliqua. nam in visu possumus decipi: vt 31. quæst. quomodo & in tactu. 34. quæst. 2. in lectum.

c Sequitur Alc. de ordo. in l. bene ad. cognitionem. col. 6. ff. si cer. pet.

‖ Mutus & surdus testificari possunt.

t ¶ *Nouerunt.*] ergo de iis quæ pupillus vidit, non potest esse testis, quia hæc ætas ignorat quid videat. C. de falsa mo. l. 1. d

d Sed contra do. esse. dist. 3. placuit. de infantibus. & c. fe. vbi de hoc 37. dist. relatum. Arch.

v ¶ *Præsentia.*] dum tamen intelligant. nam aliter non dicuntur præsentes: vt ff. de ver. ſi. coram. Non intellige præsentem prout ponitur 16. quæst. 3. §. poteſt. sed intellige præsentem siue in eadem domo, siue alibi sit, dum tamen audiri possit: vt ff. ad Syl. l. 1. §. eod. tecto.

‖ Testimonia de auditu, seu admittitur.

DE HIS. CASVS. Supra in cap. testes. dictum est ꝙ testes testificantur de iis quæ viderunt & nouerunt. Nunc autem vult ostendere casus in quibus etiam de auditu ferunt testimonium si vocati sunt ad hoc, sed certe si bene inspiciatur, in l. seq. non testimonium de auditu proprie, sed de confessione facta in oculis eorum, qui ad hoc vocantur.

x ¶ *Audierunt.*] ‖ plures possunt notari casus vbi fertur testimonium

de auditu. Vnus hic. Alius cum probatur voluntas obmutescẽtis: vt 26. q.6.qui recedunt. & c.his qui. Alius in matrimonio: vt 35.q. 6. de parẽtela. Alius in probatione periurij, 22.q.5.c. hoc videtur. Alius in memoria facti operis: vt ff.de proba.si arbiter. Ali⁹ extra de testi.præterea. & extra eod.ti.cum causam. Sed certe non concedo,q̃ alicubi sit testimoniũ de auditu,nisi vbi testatur q̃s q̃ sic audiuit recitari à maioribus: vt dicit extra de testi. quoties. & hoc tantum contingit in matrimonio, & in memoria facti operis, licet hodie circa matrimoniũ illud ex parte sit immutatum.extra de testib.licet.2. nisi quis velit dicere ibi ideo esse testimonium de auditu, quia melius in talibus cõprehendimus per auditum quàm per visum. Vnde si duo interessent cõtractui quorũ vnus esset surdus, & alter cæcus, vnus audiret verba cõtractus,alter videret numerare pecuniã, per illos forte non probaretur cõtractus, q̃a singularis. extra de elect. cum dilecti. Sunt tamen hic alia duo specialia,ſ.q̃ valet confessio extra ius, sicut & albi.extra de exce. præla.quàm sit graue. & in alio casu quando q̃s confitetur se debere pecuniam causa adiecta: vt C.de nõ nu. pec. generaliter. in casu qui habetur de secunda cautione quã mulier post bienniũ emisit. C. ad Vell. si mulier, ‖ & gñaliter dicũt quidã valere confessionem factam extra ius, vbi testes intersunt rogati. ‖ Itẽ aliud speciale est hic quòd non valent testes nisi sint rogati, & iidem requiruntur in testamentis, & in codicillis ª.C.de testi. auth.rogati. & in matrimonio,vt videtur 30.q.5. nostrates.& in diuortio.ff.de diuor.l.nullum. aliàs non requiritur quòd testis sit rogatus,vt ſ.proxi.causa.q.3.ad fi.Io.cõsueuit generaliter dici, & est verum,q̃ confessio extra iudicium non præiudicat,nisi causa adiiciatur,vt confiteor me tibi debere cẽtum ex causa mutui,vt C. de non nu. pen.l. generaliter. B. & ſcias q̃ omnes isti testes rogati dicuntur interesse,quia rogati sunt audire,licet ad aliud venerint:vt ff. de testa.hæredes palã. auth.tñ,gñaliter.videtur dicere q̃ testes debeãt esse rogati, vt C. de test.auth.rogati. sed hoc verum est cũ cõtractus est in scriptis.

¶ Cõfessio extra ius quandoque valet.

‖ Testes an debeant esse rogati.

ª & Nouella. 90. nõ iisdem omnino verbis.

SI DEBITVM. CASVS. Debebant alicui pecuniam per scripturam. tempore procedendi in præsentia testiũ pecuniam sibi soluit, vel cõfessus fuit sibi esse solutã, quæritũ fuit ab Imperatore an solutionem illam vel confessionẽ possum probare per testes qui interfuerunt? Et respondet q̃ sic,si ad hoc fuerunt vocati,alioquin non.Idem est in eo casu quando debitor confitetur se debere pecuniam creditori, scilicet vt testes ad hoc probandum non valeant, si ad hoc non fuerunt vocati.

a ¶ *Pro memoria.*] tres hic ponit casus, quod testes rogati possunt testificari vel pro solutione quam voluit facere creditori debitor, vel pro solutione ei facta, vel pro confessione creditoris.

b ¶ *Confessione.*] Immo magis est pro debitore confessio creditoris quàm si sit ei redditum instrumentum b.C.de solu.pecuniæ.

SIMVL. Hæc est 3. pars, in qua probat q̃ testes debent se concordare,& nil falsi admiscere & hoc probat per tres auctos.Ioan.de Fant.

b Super hoc videas q̃le. & no. sup. 76. dist.c.hũc numerum. Arch.

CASVS. Supra in c.testes.dictũ est, q̃ testes debẽt ferre testimonium de iis quæ viderunt.Dicit hic Gratianus,quòd simul videre debent: & si diuersis temporibus viderunt,non valet eorum testimonium.

NIhilominus quoque puniendi[c] sunt testes, qui ad calumniam aliquid testificantur, nec eorum voces tamquam pluriũ admittuntur, quos temporum[d] quidem diuersitas simul[e] interfuisse prohibuit.

Item Ambrosius in libro de Paradiſo,cap.12.

¶ Ad seriem gestorum,testis ex suo nihil adiiciat. C. XVII.

2 PVra[f], & simplex[g] testimonij series intimanda est.

thenticis coll.viij.tit.de testibus[1], *legitur.* ¶ *Si debitum scriptũ sit, & probatio solutionis proferatur à litigantibus per testes sine scriptura, tunc susceptibilem eam apud Iudicẽ esse volumus, dum ad hoc ipsum testes assumantur, vt perhibeant testimonium profacienda solutione,aut pro memoria*[a] *alicui iam factæ solutionis, & pro confessione*[b] *eius, qui pecunias accepit. Hæc autem inania, & extranea ſitu perhibita testimonia(vt si propter aliud q̃us aduenies audiuit aliquem dicentem se accepisse ab aliquo aurum, aut debere alicui) nulla ratione valere censemus.*

3 *Simul autem necesse est vt videant. Quòd si alius vno,alius alio tempore viderit, diuersitas temporum, eorum testimonium non admittit.*

Vnde Leo Papa.

¶ Non admittuntur ad testimonium,quos non eodem tempore,negotio interfuisse constiterit. C. XVI.

NIhilominus quoque puniendi[c] sunt testes, qui ad calumniam aliquid testificantur, nec eorum voces tamquam pluriũ admittuntur, quos temporum[d] quidem diuersitas simul[e] interfuisse prohibuit.

Item Ambrosius in libro de Paradiſo,cap.12.

¶ Ad seriem gestorum,testis ex suo nihil adiiciat. C. XVII.

2 PVra[f], & simplex[g] testimonij series intimanda est.

Plerumque testis, dum aliquid[h] ad seriem gestorum ex suo adiicit[i], totam testimonij fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum[k] est.

g ¶ Simplex. [*Integer locus B. Ambrosij est*, Pura,& simplex mandati forma seruanda,vel testimonij series intimanda est.

Item Felix Papa ad episcopos Galliæ, epiſtola ſecunda.

¶ Absens per alium nec accusare, nec accusari potest. C. XVIII.

3 ABsens per alium accusari, aut accusare 4 non potest,nec affinis[l] testis admittitur.

4 ¶ *Nisi in crimine iniuriarum, in quo illustris persona etiam per procuratorem*[m] *intendere, & excipere potest, seruatis ceteris ſolemnitatibus,vt Cod.tit.de iniuriis.l.vlt.*

Item Pelagius Papa Sindulæ β magiſtro militum.

β Sindulæ.] *Iuo p.8.cap. 67. refert aliud quoddam caput epiſtolæ à Pelagio ad Sindulam magiſtrum militiæ ſcriptæ,*

¶ Reo[n] absente libellus accusationis frustra offertur. C. XIX.

CHartæ,quas dedit nobis Lucidius,si illo tempore aduersarius ipsius illic præsens fuisset, validæ erant. Sed quia aduersario absente[o] gesta, quæ nobis recensuit,facta leguntur,talia leges non recipiunt.

Plerumque testis, dum aliquid[h] ad seriem gestorum ex suo adiicit[i], totam testimonij fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum[k] est.

g ¶ Simplex. [*Integer locus B. Ambrosij est*, Pura,& simplex mandati forma seruanda,vel testimonij series intimanda est.

Item Felix Papa ad episcopos Galliæ, epiſtola ſecunda.

¶ Absens per alium nec accusare, nec accusari potest. C. XVIII.

3 ABsens per alium accusari, aut accusare 4 non potest,nec affinis[l] testis admittitur.

4 ¶ *Nisi in crimine iniuriarum, in quo illustris persona etiam per procuratorem*[m] *intendere, & excipere potest, seruatis ceteris ſolemnitatibus,vt Cod.tit.de iniuriis.l.vlt.*

Item Pelagius Papa Sindulæ β magiſtro militum.

β Sindulæ.] *Iuo p.8.cap. 67. refert aliud quoddam caput epiſtolæ à Pelagio ad Sindulam magiſtrum militiæ ſcriptæ,*

¶ Reo[n] absente libellus accusationis frustra offertur. C. XIX.

CHartæ,quas dedit nobis Lucidius,si illo tempore aduersarius ipsius illic præsens fuisset, validæ erant. Sed quia aduersario absente[o] gesta, quæ nobis recensuit,facta leguntur,talia leges non recipiunt.

dicit de vesperis? Eadem est quæstio si vis probare solutionem decimæ,& vnus dicit frumentum solutum,& alter dicit fabam. Et respond. quòd non valet testimonium : quia omnes sunt in suo testimonio singulares,vt extra de elect. cum dilectus. diem forte non tenetur testis exprimere,sed mensem:vt supra 2. quæst. 8. libelloru.

PVra.] CASVS. Quæritum fuit ab Ambr. si testis admiscet vero aliquid falsitatis,an eius testimonium valet?Et respondet,quòd non:quia pura & simplex est testimonij series intimanda.

f ¶ *Pura.*] id est,sine dolo.

g ¶ *Simplex.*] qualiter hoc intelligatur,dixi 4.quæst.3.in testibus.

h ¶ *Aliquid.*] ar.vtile per inutile vitiarivt 12.quæst.fi quos de seruis. supra distinct.37.si quid veri c.Sed contra,ff. de excu.tu.qui testamento. supra distinct. 9. si ad scripturas.Sol. ‖ vtile per inutile vitiatur , vbi in iure inuenitur expressum,aliàs non.arg.15.quæst.3.§. cum autem.

i ¶ *Adiicit.*] vel subtrahit : vt 5.quæst.vlt. presbyteri.extra de verb. signi.forus.§.vlt.arg.11.quæst.3. quisquis metu.25. quæst.2. præscriptione.33.quæst.2.cum humilitatis.C.de testibus.testium.

k ¶ *Addendum.*] quia non præiudicaret hoc alicui, si de hoc non iurasset,vt extra de testi.cap. de testibus.

ABsens.] CASVS. Dicitur hic,quòd absens non potest accusare vel accusari per procuratorem,nec testis affinis recipitur.

l ¶ *Nec affinis.*] supra eadem, quæst.5.similiter f.

NISI. CASVS. Excipit Gratianus vnum casum in quo absens põt accusare per procuratorẽ,vt illustris persona in crimine iniuriarũ.

m ¶ *Per procuratorem.*] de hoc dixi supra 2.quæst. 6.ſi quando.

n ¶ *Reo.*] hæc rubrica est falsa, quia non intelligitur de libello accusationis,sed de libello attestationum.

CHartæ.] CASVS. Quidam accusatus fuit , vel conuentus coram Sindua magistro militum Domini Papę.In absentia autem rei fuerunt receptiꝫ testes statim cum sciuit,appellauit ad Papam. Sindua vero misit attestationes Papæ per Lucidium accusatorem vel actorem: quas cũ audiuit à Lucido fuisse receptas absente reo dixit esse inualidas,

o ¶ *Absente.*] supra 2.quæst.1. in primis.extra de test. in nomine domini.& capitulo de cetero.

Hortamur.]

HOrtamur.] CASVS Pelagius commisit quamdam causam Decorato patricio.hortatur ergo vt sicut consuevit,ita pure procedat super hoc negotio , & faciat à testibus qui veritatem illius causæ noverunt,omnem formidinem amputari,vt præstito sacramento dicãt testimonium veritatis.& omnibus patefactis causam decidat.

Idem Decorato patricio.

¶ Testes coporaliter præmisso iuramento examinandi dicunt. C. XX.

HOrtamur,vt sub timore Domini consuetam conscientiæ vestræ sinceritatem in hoc quo que negotio conseruantes,omnem personis , quæ veritatẽ causæ istius scire possunt , faciatis amputari[1] formidinem , & vestris præsentari[b] conspectibus , tactis sacrosanctis euangeliis , præbito etiam legaliter sacramento,quę in veritate rerum nouerunt[c] [1], profitendo suæ testificationis aperiant , vt patefactis omnibus , quæ secundum leges , & iustitiam censenda sunt cognoscatis,& competentem[†] legibus , & veritati terminum detis.

Item Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiſcopo.

¶ Accusator, & accusatus simul debent adesse. C. XXI.

NEcesse est secundum sacrarum scripturarum documenta , ac secundum iustitiæ tramitem & accusatum & accusatorem simul adesse,& vnam partem,quamcumque[d] , & qualicumque prædita sit auctoritate , sic prorsus audiri,vt alteri parti nullum prejudicium[e] irrogetur.

QVÆSTIO X.

Vod[f] vero deficientes[a] in primo capitulo non sint admittendi ad ſequentia ; ex concilio Carthaginẽſi ſeptimo confirmatur , in quo ſic cap. tertio ſtatutum legitur.

a Deficientes.] *in vulgatis codicibus legebatur*,testes deficientes : *ſed expuncta est vox*, testes , *quæ abeſt à pleriſque vetuſtis codicibus. Quæ enim in hac quæſtione afferuntur, non ad teſtes , ſed ad accuſatores pertinent. Et ſuperius initio cauſæ in propoſitione huius quæſtionis decimæ nulla eſt mentio teſtium.*

¶ Qui in primo capitulo deficit, ad cetera non admittatur. C. I.

3 PLacuit, vt quotiescumque clericis ab accusatoribus multa crimina obiiciuntur, & vnũ ex his,de quo prius egerint;probare non valuerint , ad cetera iam non admittantur[g].

Probatur illud idem auctoritate Arelatenſis concilij ſecundi , in quo ſic c.24.diffinitum eſt.[4]

¶ Qui talia criminibus obiiciunt , vsque ad exitum non communicent. C. II.

EOs,qui falsa fratribus capitula[†] obiecisse[h] convicti fuerint , placuit vsque ad exitum non communicare,(licut magna synodus[5] ante constituit),nisi digna satisfactione pœnituerint.

Item Felix Papa in ſecunda decretali,epiſcopis Galliæ.

¶ Quod obiicit, probare non valet , de cetero ad arguendum non admittitur, nisi propriam causam ciuilem dumtaxat afferre voluerit. C. III.

6 SI accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles[i] apparuerint, ad arguendum episcopos β de cetero non admittantur,nisi proprias causas afferre (non tamen[k] criminales,vel ecclesiasticas[l]) voluerint.

β Episcopos de cetero.] *voces iſtæ abſunt ab omnibus vetuſtis codicibus, & ceteris locis iudicatis. Auctor tamen caſus eos habuit, & ponderauit.*

Cum ergo qui falſa fratribus obijciunt , vſque ad exitum vitæ à communione prohibeantur,cum illi,qui in epiſcoporum iudicio culpabiles inueniuntur , ad arguendum de cetero admitti prohibeantur, apparet , quòd in primo capitulo deficientes , tamquam falſorum obiectores ad ſequentia procedere non valent. 7

Lacuit.] CASVS. Quæsitum fuit in Carthaginensi concilio,si accusatores cum obiiciunt plura crimina , & in primo deficiunt, an sint admittendi ad sequentia? Et respondet quòd non. Sequens §. patet,sed sequens cap.non probat bene quod dicitur in §. & cap. præcedenti.

¶ Quidam sic ponũt casum.Accuso te super pluribus criminibus simul, & eodem libello , & litẽ super his omnibus cõtestor : licet in vno deficiã, tamen admittor ad sequentia,licet iam sim infamis; & hoc est ideo:q̃a tempore li.conte.fui bonæ famæ , vt ff. de pub. iud.l.is qui.& 2.q.1.in primis.ibi,an grauiora, &c. Si autem te primum accuso de vno crimine , & deficio,non admittor postea ad alia. Io. Sed certe mirum videtur de istis opinionibus. nam si litem contestatus est accusator super pluribus criminibus,publicatis attestationibus postea non admittitur ad probandũ aliud. sed si super vno tãtum litem contestatus est,& non probauit , videtur calumniari ; & ita non admittitur postea ad sequentia,vt hæc capitula dicunt,quæ in hoc casu intelliguntur.B.

¶ *Non admittãtur.*] sed videtur, quòd huiusmodi exceptio non possit obiici post litem contẽte. vt ff.de adul. si maritus. §. præscriptiones. maxime cum exceptio, scilicet tu es calumniatus,sit dilatoria : quia tãtum declinatoria est iudicij. §. q. 6. §. 1. quod ex hoc patet : nam ab alio adhuc accusari potest. Respondet quidam speciale esse in adulterio, vt ẽt perẽptoriã ibi aliquis non possit obiicere post lit.contest. ſ.hanc, tu per quinquennium tacuisti, vt C.de adulte.adulter.sicut & speciale est in illa exceptione , extra q. ma. ac.pos.cum in tua.Alij dicunt,q̃ hæc exceptio , tu es calumniatus:bene potest obiici post litem cõtest.Sed melius dic,quòd hic lis non fuit cõtestata,nisi sup eo in quo defecit. Vnde cum vult,pcedere ad alia sup q̃bus lis nõ est cõtestata , iuste admittit huiusmodi exceptio cõtra illũ.Vel dic,q̃ illa exceptio de nouo cœpit cõpetere,vnde potest ea vti post litem contestatam.vt extra de offi.dele.insinuante.

LOs.] CASVS Dicitur in hoc capitulo, quòd si qui conuincantur falsa crimina aliquibus obiecisse,debent exco mmunicari vsque ad mortem,nisi ante resipiscant.

h ¶ *Obiecisse.*] calumpniose subaudi.

SI accusatorum.] CASVS. Quidam reperti sunt culpabiles in accusatione episcoporum ; quæritur vtrum isti sint de cetero admittendi ad accusandum? Et respondetur,quòd non, nisi in propriis causis ciuilibus:in criminalibus tamen vel ecclesiasticis non admittuntur. Dicit hoc contra episcopos, sed contra alios bene agent proprias causas criminales,vel ecclesiasticas.

i ¶ *Culpabiles.*] idest,calumniosæ subaudi.

k ¶ *Non tamen.*] suam iniuriam non prosequendo , sed publico iudicio accusando,vel speciale est in calumniatore episcopi.ne sit contra. 4.q.6.omnibus,& ſ.2.q.1.prohibentur.

l ¶ *Eccleſiaſticus.*] hoc ideo dicit, quia causa ecclesiastica non est agenda nisi per hominem bonæ opinionis.5.q.3.quia c.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex illo cap. eos. & ex illo, si accusatorem. quod deficientes in primis non admittuntur ad sequentia.

1 Poſſunt eſt gradus in fe-rie.

2 Anſl.l.3.c.58. a. Hoc est falsum , vt C. de codicil. l. vlt. §. finali.

3 Rab.in pœni. c.1. Bur.l.2.c.198. Iuo p.6.c.271. Pãn.l.4.c.64.

4 Capit.l.6.c. 241. & Arelatense 1.c.14.

1 *al.capitalia*

5 Arelat. 1.ca. 14.

6 ſ.4.q.6. ſi ac cuſatorum. In ca.Hadriani.6.4. Capi. l.5.cap. 241. Anſl.l.3.c.86. Iuo p.6.c.418.

7 Cõcor. l.qui crimen. & ibi Cy. C.qui.ac. nõ poſ. gl. in l.ſi. C. de acc.

c De hoc no. ſ.ca. q.7.c.1.

B accusato.] Hæc q. diuiditur in tres partes: in prima quarum probat per tria c. quòd accusatus accusare non potest de minori vel pari prius quàm probauerit se innocentem: potest tamen libellum iudici porrigere. Secunda ibi, *Aliquando.* Tertia ibi, *Causa vero.* Ioan. de Fan.

CASVS, Monitur hic 11. q. qua quæritur an accusatus possit vertere accusationem suam in accusantem. & certum est, quòd non, in aliquo crimine, si nomen accusati iam receptum sit inter reos. vt ff de adult. si maritus. §. præscriptiones. si non est receptum, non potest illum accusare nisi de maiori crimine, vel nisi suam iniuriam prosequatur. si vero in modũ exceptionis crimen obiicit, vt repellat accusatorem ab accusando, semper prius auditur excipiens de quocumque crimine, vt C. de adulte. quoniã Alexandrum. & 32. q. 6. nihil iniquius.

a ¶ *Ab accusato.*] ‖ Si accusatus crimen proponit contra suum accusatorem pendente accusatione, aut proponit in modum accusationis, aut in modum exceptionis. Si in modum accusationis, aut nomen accusati est receptum inter reos, aut non, hoc est dicere si lis est contesta. aut non. Si non, potest a eum accusare de maiori crimine, & audietur pri⁹, vt j. ea. prius. & j. cap. 2. Si est receptum, non potest, sed pendente accusatione potest cõtra eum inscriptionem deponere, & post sententiam eam consummare, vt j. e. c. 2. & ff. de pub. iu. l. iis q. Si autem suam iniuriam prosequitur, tunc & ante & post damnationem potest ipsum incipere accusare. ff. de accu. qui iudicio. 4. q. 6. omnibus. si vero in modum exceptionis proponitur crimen prius, semper auditur excipiens, vt C. de adul. quoniam Alexandrum. & 32. q. 6. nihil iniquius. C. de lib. cau. si filium. & extra de ord. cogni. cum dilectus b.

Neganda.] CASVS. Beñ. sic ponit casum hunc. Quidam accusatus volebat suum accusatorem reaccusare de pari, vel minori crimine ante lit. cont. vel post lit. conte. de maiori. Quæritur an possit. Et respondet quod non, quia non est credendum accusatis contra alios, nisi prius probauerint se innocentes.

b ¶ *Neganda.*] nota in criminibus non habere locum renouentionem, vt hic, & j. cap. prius. vt no. 5. q. 8. c. 1.

c ¶ *Accusatis.*] inter reos receptis, vt ff. de adulte. si maritus. §. præscriptiones.

d ¶ *Criminandi.*] etiam si suam iniuriam prosequatur, secundum R. quia non relatione criminum, sed innocentia reus purgabitur, vt ff. de pub. iud. l. iis qui. sed hoc non est verum, vt j. c. proxi.

e ¶ *Rei.*] idest, accusati.

f ¶ *Quemcumque.*] ergo eoipso, q̃ quis accusatur, p̃dit legitima iura, vt ff. de mu. & hon. reus. 81. dist. tantis. extra de accu. Deus omnipotens.

Neganda.] CASVS. Quæritur fuit ab Imperatore vtrum accusatus possit suum accusatorem reaccusare de pari vel minori crimine? Respondetur, quòd non, prius quam se crimine quo accusatur exuerit: nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam. potest tamen deponere inscriptionem apud iudicem pendente accusatione. Sequẽs c. plagum est, quod habet eumdem casum cum primo c. huius quæstionis.

g ¶ *Suas.*] sed tunc non permittitur, nisi ponas illum primum; qui accusat, similiter prosequi suam iniuriam: alioquin concederetur posteriori, quòd aufertur primo ‖ condemnatus autem non potest nisi suam iniuriam prosequatur. ff. de accus. qui iudicio. cum iam sit infamis. ff. de publ. iud. infamem. & hoc si post condemnationem accusationem inchoat in extraneum, non in suum accusatorem. si enim in suum accusatorem, potest. si non, perdit ex illo crimine ciuitatem, vel libertatem, vt ff. de pub. iud. l. is qui. & hoc ideo, quia paritur illi qui prouocatus vult se vleisci. ff. de bo. lib. qui cum maior. §. fi libertus. secundum canones autem cum quis est damnatus de crimine: amodo non potest accusare nec suum nec extraneum accusatorem, vt 11. q. 1. qui crimen. nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur. 4. q. 6. omnibus.

QVÆSTIO XI.

A accusato[a] *vero accusationem in accusatorem verti, multorum auctoritatibus prohibetur. Ait enim Stephanus Papa, epist. 2. capit. 7.*[1]

¶ Accusati, nisi prius se purgauerint, alios accusare non possunt. C. I.

1 In cod. The. l. 5. tit. 1. leg. 12.

2 Bitr. l. 1. ca. 164. Ant. l. 3. c. 74. Iuo p. 5. c. 274. Pan. l. 4. c. 67.

‖ Accusatus ãpendẽte accusatione possit suũ accusatorem reaccusare.

3 titulo, q accusã. re no possunt, l. neganda.

4] non est credendum. † al. exiguntur a ff. de adul. l. si maritus. §. præscriptiones.

5 In cap. Hadriani. c. 33.

6 Anf. l. 3. cap. 92.

7 c. negãda 1.

b De hac materia. no. q. accꝰ, non pos. l. prima.

c Sub. & Hu. qui etiam idẽ sentit, & eadẽ ratione. & idẽ videtur sentire In. vt dixi 5. e. q. 8. c. 1.

‖ Condẽnatus de crimine, an possit accusare.

Nganda[b] est accusatis licentia criminandi[d], priusquam se crimine, quo premũtur, exuerint: quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probauerint innocentes: quoniam periculosa est, & admitti non debet rei[e] aduersus quẽcumque[f] professio.

Lib. 9. codicis titulo primo, l. 19. 3 Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus, AAA.

¶ De eodem. C. II.

Neganda est accusatis (qui non suas[g], suorũque iniurias persequuntur †) licẽtia criminandi in pari, vel minori, priusquam se crimine, quo premũtur, exuerint, secundum scita veterum iuris conditorum: ita tamen, vt & ipsi inscriptiones contra eos etiam pendente accusatione deponere possint.

Item ex decreto Hadriani Papæ, c. 33.[5]

¶ De eodem. C. III.

On est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicantur, nisi se prius probauerint innocentes: quia periculosa est, & admitti non debet rei aduersus quemcumque professio †.

Hoc autem intelligendum est in pari, vel minori crimine. Ceterum si de maiori crimine eum accusare voluerit (veluti si accusatus de fornicatione, de periurio, de homicidio, vel simonia, vel quolibet alio huiusmodi crimine accusatorem suum impetere voluerit) his auctoritatibus non prohibetur. ¶ *Aliquando enim criminalis quæstio præiudicat ciuili. Aliquando* α *criminali. Vnde in lib. 3 codicis tit.* [7] *de ordine iudiciorum lege quarta legitur.* ¶ *Ciuili quæstione † intermissa sæpe fit* [h]*, vt de crimine iudicetur; quod vt pote maius, minori merito præfertur.*

α ¶ Aliquando criminali.] *Antea legebatur, aliquando ciuilis criminali, expuncta est dictio. ciuilis auctoritate veterum codicum. Nam hic tantum agitur, quando causa criminalis ciuili, aut criminali præiudicat. In sequenti autem c. §. aliquando ciuilis, exponitur, quando ciuilis, & ciuili, & criminali præferatur.*

Item libro nono codicis, tit. Qui accu. non possunt, l. 1.[8]

C. IIII.

PRius[i] est, vt criminibus, quæ tibi, vt grauiora ab aduersario tuo obiiciũtur, cædis atque vulnerũ respõdeas; & tunc ex euentu cau sæ[k] iudex æstimabit, an tibi permittendũ sit eũdẽ accusare, tametsi prior inscriptionem deposuisti.

7 tit. 11. † discrepat acq. corp.

h ¶ *Quia in excommunicatione.*] De prima quæstione non est dubium, scilicet quòd excommunicatus non potest aliquem accusare, sed transfert se H. ‖ ad quæstionem illam, scilicet an excommunicatus post absolutionem possit aliquem accusare. Secundum H. excommunicatus etiam post absolutionẽ non admittitur ad actus legitimos. arg. 46. di. accusatores. Item quia nemo est excommunicãdus nisi propter contumaciam. 11. q. 3. nemo. & c. certum. Præterea inobedientia grauissimum crimen est. 8. q. 1. sciendum. & qui semel fuit criminosus, repellitur b 6. q. 1. qui crimen. 25. dist. c. vlt. Item in veteri testamento puniebatur contumacia capite. 11. q. 3. absit. ergo hodie repellitur à promotione. 54. dist. multos. Item grauissima est pœna contumaciæ 24. q. 3. corripiantur. ergo grauissimum peccatum est c. 24. q. 1. non aferamus. immo est crimen idololatriæ inobedientia, vt 8. q. 1. sciendum ergo maxima pœna puniendum. 14. q. 1. non afferamus. Sed hoc non credo, quia absolutio tollit quod inducit excommunicatio. 2. q. 3. §. notandum. extra de ele. quia diligentia. Ioan. Fab. distinguit, si est excommunicatus pro crimine & contumacia, tunc repellitur etiam post absolutionem. secus si pro contumacia tantum. Alij autem dicunt, aut crimen pro quo est excommunicatus, infamat d, aut non. & quod dicitur quòd inobedientia morte puniebatur, hoc intelligo vbi quis erat præuaricator legis, vel cum quis non obediuit iudici in iis quæ spectant ad vindictam malefactorum, vt 23. q. 5. miles. quis enim diceret quòd talis cõtumax morte puniretur, qui nollet soluere pecuniam ad mandatum iudicis? Conueniri autem potest excommunicatus. extra de iud. intelleximus. & extra de sen. excom. si vere. ‖ Sed an potest reconuenire aliquem excõmunicatus? Videtur q̃ non vt extra de hære. vergentis. & extra de sen. exc. per tuas e. Videtur tamen q̃ possit, quia qui alias nõ potest accusare, si accusatus fuerit, accusat. ff. de bo. li. qui cum maior. §. si libertus. Item q̃ritur an possit excipere? videtur quòd sic, quia ex quo permittitur ei respondere ergo & omnia consequentia, vt extra de of. iud. deleg. ptea. ff. de iurisd. om. iud. l. 2. Econtra videtur quòd nõ, quia tunc cogeret iurare. sed non potest tangere sacramenta, cum ea non possit ingredi f si. 5. di. 5. ad eius vero. vel cui prohibentur alia sacramenta, & illud, vt 95. dist. illud. Item quæritur an compensare possit? Videtur, q̃ sic: quia licet quis non possit petere, potest tamen compensare, vt in naturali debito. ff. de compen. l. etiam. Sed contra, per exceptionem repelleretur si ageret, ergo non posset compensare. ff. de compen. quæcumque. Sed hæc quæstio est soluta extra. de excep. cum inter.

De prima.]

b Sed contra 84. di. honoratus. vbi habetur, q̃ prima cõtumacia nõ punitur. Die vt ibi no. in l. 1. gl. arg. hic, &c.

c Concor. l. o& delic&. in prin. & in ver. cõtumacia. & de 12 milli. & per Bar & ibi est bona gl. in l. si filius. la. l. ff. de iter. actꝰ. q̃ ad hoc allegat q̃ sing. imo. in l. pen. 5. ad crimen. i 24. col. ff. de publi. iud.

d Sub. & tunc tenetur op. H. ar. 5. q. 4. in lo co. secundum quẽ fiam fib. nisi fuerit in integrum restitutus 2. q. 3. §. vlt.

‖ Excommunicatus an p. f. sit post absolutionem accusare.

e Concor. in vers. in alijs exitari, & hoc verum est extra. de exceptio. cum inter. in fi. Arc.

f Hoc sane intellige, quod die vt notat. 1. q. 1. qui filiũ. ff. de compen. l. etiam. Sed contra, per exceptionem repelleretur si ageret, ergo non posset compensare. ff. de compen. quæcumque. Sed hæc quæstio est soluta extra. de excep. cum inter.

De prima.]

accusatorem. Vel pone casum si cœpit te aliquis accusare, quòd sibi eius seruum surripuisti tali die, tu obiicies ei, quòd ille seruum illum interfecit anteriori die, & tunc ex euentu causæ patebit an possit te accusare, vel non.

ALIQVANDO CIVILIS. CASVS. Supra ostensum est, q̃ criminalis quæstio quandoque præiudicat ciuili, & quandoque criminali. Nunc vult Gratianus ostendere, quòd ciuilis quandoque præiudicat ciuili, & quandoque criminali. & exempla de vtroque ponit.

SI DE HEREDITATE. CASVS. Aliquis petebat à me hereditatem: obiecisibi, quòd erat seruus meus: quæritur quæ quæstio debeat præferri? Respondetur, quòd quæstio libertatis.

SI CRIMEN. CASVS. Hæc lex & sequẽs sunt in codice de ordine cognitionum li. 7. Hugolinus casum sic intellexit. Accusabam aliquem de crimine, alius dicebat eum seruum suum esse, quærebatur quæ causa præponi debeat? Et respondetur, quòd causa libertatis, quia primum scire oportet vtrum sit liber, vel seruus, vt cum crimen fuerit probatũ, iudex puniat eum tamquã seruum. & hoc modo Bñuen. ponit casum. Ponit etiã alio modo sic. Accusabam aliquem de crimine; ille replicauit contra me, q̃ ego eram seruus tuus, quæritur quę causa prius agi debeat? & respondetur, quod causa libertatis: quoniam ante scire oportet an ille qui accusat, sit liber vel seruus.

a ¶ *In seruum.*] afr. n. punitur seruus, aliter liber, vt 22. q. 5. qui conpulsus.

QVI CONFITETVR. CASVS. Petebam aliquem in seruum coram iudice, qui lite pendente volebat me de crimine accusare, & bene confitebatur se pati controuersiam seruitutis: quæritur vtrum danda sit ei potestas accusandi eum, qui se suum dominum dicit? Et respondet quod non, nisi prius causa liberali terminata, & si liber fuerit pronuntiatus potest accusare.

b ¶ *Causa.*] verba sunt Gratiani, sumpta ex lege C. eod. si statu controuersiam. & l. cum ipse.

SI QVIS ENIM. CASVS. Aliquis familiaris vel seruus accusabat dominum suum de aliquo crimine, de quo si eõuinceretur dominus infamaretur, vel decapitaretur, vel perderet bona sua. quæritur vtrum sit audiendus. Et respondetur, quòd non, sed ante lit. cont. debet decapitari: excepto crimine læsæ maiestatis.

c ¶ *Si quis.*] C. qui accu. non pos. l. penul. & l. iniquum.

d ¶ *Ex familiaribus.*] idest, nutriciis 2. & sic intellige si accusat dominum de crimine propter quod infamari vel interfici vel proscribi poterit. ff. de bo. lib. in seruitutem. contra. Sed illud intelligitur cum de minoribus criminibus accusabat, & ideo non sic punitur. sed hoc penitus contrarium est in familiaribus episcopi, extra de acc. nulli. sed hoc ideo est, quia religiosos viros debet episcopus tantum habere in familia, vt 2. q. 7. cum pastoris.

e ¶ *Fortunas.*] idest, bona.

SIMILITER ET SI LIBERTI. CASVS. Hæc lex est eo. tit. cum supradicta. Dicitur enim hic, quod si liberti volunt accusare patronos suos vel heredes eorum, eodem supplicio sunt puniendi quo serui puniuntur.

f ¶ *Similiter.*] hoc est verbum Gratiani, & I. C.

g ¶ *Liberti accusatores.*] q̃ hic dicitur, verũ est de priuatorum libertis. secus est de libertis ecclesiæ. nã tales reuocantur in seruitutẽ, vt 12. q. 2. episcopus qui mãcipiũ. & c. octaua discussio. *Vidam.*] CASVS. 3. 3. quæstio. 7. §. tria. dictum est, quòd quidam repellunt ab accusatione propter crimen, vel infamiam. Nunc supponit Gratianus quartam causam, qua quæritur, an propter excommunicationem repellatur quis ab accusatione. Addit etiam in qua ætate admittitur quis vel non admittitur ad testimonium: qua occasione interserit legalem tractatum de testibus, & quærit an idem possit esse accusator & testis, & de inducijs expectatoriis. Vnde thema proponit, de quo sex elicit quæstiones.

h ¶ *Qui in excommunicatione.*] De prima quæstione non est dubium, scilicet quòd excommunicatus non potest aliquem accusare, sed transfert se H. ‖ ad quæstionem illam, scilicet an excommunicatus post absolutionem possit aliquem accusare. Secundum H. excommunicatus etiam post absolutionẽ non admittitur ad actus legitimos. arg. 46. di. accusatores. Item quia nemo est excommunicãdus nisi propter contumaciam. 11. q. 3. nemo. & c. certum. Præterea inobedientia grauissimum crimen est. 8. q. 1. sciendum. & qui semel fuit criminosus, repellitur b 6. q. 1. qui crimen. 25. dist. c. vlt. Item in veteri testamento puniebatur contumacia capite. 11. q. 3. absit. ergo hodie repellitur à promotione. 54. dist. multos. Item grauissima est pœna contumaciæ 24. q. 3. corripiantur. ergo grauissimum peccatum est c. 24. q. 1. non aferamus. immo est crimen idololatriæ inobedientia, vt 8. q. 1. sciendum ergo maxima pœna puniendum. 14. q. 1. non afferamus. Sed hoc non credo, quia absolutio tollit quod inducit excommunicatio. 2. q. 3. §. notandum. extra de ele. quia diligentia. Ioan. Fab. distinguit, si est excommunicatus pro crimine & contumacia, tunc repellitur etiam post absolutionem. secus si pro contumacia tantum. Alij autem dicunt, aut crimen pro quo est excommunicatus, infamat d, aut non. & quod dicitur quòd inobedientia morte puniebatur, hoc intelligo vbi quis erat præuaricator legis, vel cum quis non obediuit iudici in iis quæ spectant ad vindictam malefactorum, vt 23. q. 5. miles. quis enim diceret quòd talis cõtumax morte puniretur, qui nollet soluere pecuniam ad mandatum iudicis? Conueniri autem potest excommunicatus. extra de iud. intelleximus. & extra de sen. excom. si vere. ‖ Sed an potest reconuenire aliquem excõmunicatus? Videtur q̃ non vt extra de hære. vergentis. & extra de sen. exc. per tuas e. Videtur tamen q̃ possit, quia qui alias nõ potest accusare, si accusatus fuerit, accusat. ff. de bo. li. qui cum maior. §. si libertus. Item q̃ritur an possit excipere? videtur quòd sic, quia ex quo permittitur ei respondere ergo & omnia consequentia, vt extra de of. iud. deleg. ptea. ff. de iurisd. om. iud. l. 2. Econtra videtur quòd nõ, quia tunc cogeret iurare. sed non potest tangere sacramenta, cum ea non possit ingredi f si. 5. di. 5. ad eius vero. vel cui prohibentur alia sacramenta, & illud, vt 95. dist. illud. Item quæritur an compensare possit? Videtur, q̃ sic: quia licet quis non possit petere, potest tamen compensare, vt in naturali debito. ff. de compen. l. etiam. Sed contra, per exceptionem repelleretur si ageret, ergo non posset compensare. ff. de compen. quæcumque. Sed hæc quæstio est soluta extra. de excep. cum inter.

De prima.]

CAVSA IIII.

Vidam in excommunicatione constitutus episcopum accusare disponit adolescentẽ infra decimũ & quartum ætatis annum ad assertionem suæ causæ adducit: prohibitus ab accusatione adolescentem accusatorem, & se testem facit; adolescens personam accusatoris, & testis gerere cupit: die statuta ad iudicium electorum iudicum episcopus minime occurrit: à communione suspenditur: tandem renouato iudicio accusator culpabilis in accusatione inuenitur: demum ad assertionem propriæ causæ procedit

1. *Hic primum quæritur, an in excommunicatione constitutus alium accusare valeat.*
2. *Secundo, an infra decimum quartum annum in criminali causa testiari quis possit.*
3. *Tertio, an ab accusatione prohibitus, personam testificantis possit assumere.*
4. *Quarto, an idem possit esse accusator & testis.*
5. *Quinto, an die constituta nõ occurrens à communione sit remouẽdus.*
6. *Sexto, si in episcoporum iudicio accusatoris persona culpabilis inuenta fuerit, an ad assertionem propriæ causæ de cetero sit admittenda.*

1 ¶ *Liberti accusatores.*] q̃ hic dicitur, verũ est de priuatorum libertis. secus est de libertis ecclesiæ. nã tales reuocantur in seruitutẽ, vt 12. q. 2. episcopus qui mãcipiũ. & c. octaua discussio. *Vidam.*] CASVS. 3. 3. quæstio. 7. §. tria. dictum est, quòd quidam repellunt ab accusatione propter crimen, vel infamiam. Nunc supponit Gratianus quartam causam, qua quæritur, an propter excommunicationem repellatur quis ab accusatione. Addit etiam in qua ætate admittitur quis vel non admittitur ad testimonium: qua occasione interserit legalem tractatum de testibus, & quærit an idem possit esse accusator & testis, & de inducijs expectatoriis. Vnde thema proponit, de quo sex elicit quæstiones.

h ¶ *Qui in excommunicatione.*] De prima quæstione non est dubium, scilicet quòd excommunicatus non potest aliquem accusare, sed transfert se H. ‖ ad quæstionem illam, scilicet an excommunicatus post absolutionem possit aliquem accusare. Secundum H. excommunicatus etiam post absolutionẽ non admittitur ad actus legitimos, arg. 46. di. accusatores. Item quia nemo est excommunicãdus nisi propter contumaciam. 11. q. 3. nemo. & c. certum. Præterea inobedientia grauissimum crimen est. 8. q. 1. sciendum. & qui semel fuit criminosus, repellitur b 6. q. 1. qui crimen. 25. dist. c. vlt. Item in veteri testamento puniebatur contumacia capite. 11. q. 3. absit. ergo hodie repellitur à promotione. 54. dist. multos. Item grauissima est pœna contumaciæ 24. q. 3. corripiantur. ergo grauissimum peccatum est c. 24. q. 1. non aferamus. immo est crimen idololatriæ inobedientia, vt 8. q. 1. sciendum ergo maxima pœna puniendum. 14. q. 1. non afferamus. Sed hoc non credo, quia absolutio tollit quod inducit excommunicatio. 2. q. 3. §. notandum. extra de ele. quia diligentia. Ioan. Fab. distinguit, si est excommunicatus pro crimine & contumacia, tunc repellitur etiam post absolutionem. secus si pro contumacia tantum. Alij autem dicunt, aut crimen pro quo est excommunicatus, infamat d, aut non. & quod dicitur quòd inobedientia morte puniebatur, hoc intelligo vbi quis erat præuaricator legis, vel cum quis non obediuit iudici in iis quæ spectant ad vindictam malefactorum, vt 23. q. 5. miles. quis enim diceret quòd talis cõtumax morte puniretur, qui nollet soluere pecuniam ad mandatum iudicis? Conueniri autem potest excommunicatus. extra de iud. intelleximus. & extra de sen. excom. si vere. ‖ Sed an potest reconuenire aliquem excõmunicatus? Videtur q̃ non vt extra de hære. vergentis. & extra de sen. exc. per tuas e. Videtur tamen q̃ possit, quia qui alias nõ potest accusare, si accusatus fuerit, accusat. ff. de bo. li. qui cum maior. §. si libertus. Item q̃ritur an possit excipere? videtur quòd sic, quia ex quo permittitur ei respondere ergo & omnia consequentia, vt extra de of. iud. deleg. ptea. ff. de iurisd. om. iud. l. 2. Econtra videtur quòd nõ, quia tunc cogeret iurare. sed non potest tangere sacramenta, cum ea non possit ingredi f si. 5. di. 5. ad eius vero. vel cui prohibentur alia sacramenta, & illud, vt 95. dist. illud. Item quæritur an compensare possit? Videtur, q̃ sic: quia licet quis non possit petere, potest tamen compensare, vt in naturali debito. ff. de compen. l. etiam. Sed contra, per exceptionem repelleretur si ageret, ergo non posset compensare. ff. de compen. quæcumque. Sed hæc quæstio est soluta extra. de excep. cum inter.

De prima.]

b Sed contra 84. di. honorat. vbi habetur, q̃ prima cõtumacia nõ punitur. Die vt ibi no. in l. 1. gl. arg. hic, &c.

c Concor. l. o& delic&. in prin. & in ver. cõtumacia. & de 12 milli. & per Bar & ibi est bona gl. in l. si filius. la. l. ff. de iter. actꝰ. q̃ ad hoc allegat q̃ sing. imo. in l. pen. 5. ad crimen. i 24. col. ff. de publi. iud.

d Sub. & tunc tenetur op. H. ar. 5. q. 4. in lo co. secundum quẽ fiam fib. nisi fuerit in integrum restitutus 2. q. 3. §. vlt.

‖ Excommunicatus an p. f. sit post absolutionem accusare.

e Concor. in vers. in alijs exitari, & hoc verum est extra. de exceptio. cum inter. in fi. Arc.

f Hoc sane intellige, quod die vt notat. 1. q. 1. qui filiũ. ff. de compen. l. etiam. Sed contra, per exceptionem repelleretur si ageret, ergo non posset compensare. ff. de compen. quæcumque. Sed hæc quæstio est soluta extra. de excep. cum inter.

De prima.]

DE prima.] CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur an excommunicatus possit alium accusare. Et dicendum est indistincte quòd non potest siue iuste siue iniuste sit excommunicatus, dummodo excommunicatio teneat, vt ff.c.1.& 2.nec potest etiam alium ciuiliter conuenire, vt 5. 3.q. 4.nulli.

DIffinimus.] CASVS. In hoc c.ponuntur sex genera personarum, quæ repelluntur ab accusatione, iter quas excõmunicati ponuntur, qui accusare non possunt in excommunicatione perseuerantes.

a ¶ *Adhuc.*] ergo postea restituitur ad accusationem, vt 6.q.1.illi. & c.omnes 2. 32. q. 5. præceptum. in fine. quod est contra H. sed secundum eum vacat hic argu.à cõtrario sensu.

b ¶ *Histriones.*] ff. de conse. distin. 2. pro dilectione.

c ¶ *Pagani.*] 2.q.7.pagani.

Vòd autem.] CASVS. Ignatius patriarcha Constantinopoli.anathematizauit quosdam subditos suos, qui eumdem Ignatium postea accusauerũt,ad quorum accusationem depositus fuit. Sed Nicolaus probat quod anathematizati eum accusare non potuerunt.Et hoc ostendit auctoritate cõcilij Constantinopolitani,in quo statuitur, quòd hæretici, à sacramentis eiecti, anathematizati schismatici, & illi qui ab aliis accusantur, nõ possunt episcopos accusare. Et no. quòd quandoque ponuntur verba synodi, quandoque verba Nicolai,vt per te videbis.

d ¶ *Vniuersalis.*] scilicet Constantinopolitanæ,vt 3.dist. 16.sancta. & 23.q.4.ipsa pietas.

e ¶ *Si vero ecclesiasticum.*] vt simonia, hæresis, vsura.11.q.1. si quis cũ clerico.immo omne crimen est ecclesiasticum a, vt ext.de iud.nouit.

f ¶ *Sed ne hoc.*] verba Nicolai.

g ¶ *Hæreticos.*] verba synodi.

h ¶ *Ab ecclesia.*] scilicet excõmunicati.Not. q omnis excommunicatus dicitur hæreticus, vt ff.23.q.4.ipsa pietas.

i ¶ *Laicali.*] laici vero absoluti possũt clericos accusare sed intellige de clericis depositis, quibus quandoque laica cõmunio conceditur,vt 11.q.3. Thiergandum?

Secunda autem.] Hic intitulatur 2. q. & 3. Hæc quæstio diuidit in quatuor partes,in quarũ prima determinat magister q. f.secundã & tertiã, & hoc per c.seq.in prima pte cuius determinatur 3.q.f.quòd nullus potest esse accusator,& testis.In secunda parte determinatur 2. q.f.q minor xiiij.annorum non possit esse testis.Secũda ibi, *Item in criminali* Tertia ibi,*Item lege Iulia.* Quarta ibi, *Item qui falso.* Ioan.de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 2.& 3.q. secunda q. est an intra annos xiiij. possit aliquis testificari.Et rñdetur quod non,vt ff.ea. l.Iulia. post xiiij. potest in causa ciuili testificari,vt ff.ea.c.1.ar.In criminali vero non admittitur nisi habeat xx. ann. vt ff. ea. §. in testimonium. Tertia quæstio est, an ille qui repellit ab accusatione, repellatur a testimonio.Et respondetur quòd sic,vt ff.c.1.fallit tamen in casibus notatis in summa huius q.

k ¶ *Secunda autem.*] hic quæritur, an ante xiiij.an.aliquis sit admittendus ad testimonium. Et quidem in ciuili causa post xiiij. annos admittitur, vt ff.e.c.1.sed in criminali non ante xx. annos,vt ff. e. in §. in testimonium. Io. Hoc tamen scias, quòd puella post xij.an. in ciuili causa recipitur ad testimonium, quia tunc tutela est finita, vt insti. quib. mo. tu.fi. circa medium, præterea tunc nubere potest puella, vt extra de despon.impu.cap.vlt. tunc etiam potest intrare religionem, vt xx. q. 2.puella. Item post illam ætatem testamentum facere potest, vt ff. qui test. face. pos. qua ætate. Io. Et agere causam matrimonij,vt extra de procu. tuæ.B.

l ¶ *Tertia quæstio.*] tertia q. est; ‖ an omnis qui repellitur ab accusatione, repellatur a testimonio? Et dicendum est, q sic. sed non in omnibus casibus in quibus quis repellitur ab accusatione, repellitur à testimonio. Nam in priuatis delictis non potest accusare ille cuius non interest, tamen bene potest testificari ibi. Similitér qui admittitur ad accusationem, admittitur & ad testimonium : sed non vbicumque quis accusat, potest testificari,vt extra de testi. decætero. Fallit tamen prædicta regula in muliere : nam secundum legem mulier in paucis casibus admittit ad accusationem, sed in multis admittit ad testimoniũ,non tamen in testamenti,vt 15.q.3.de crimine b. Item hæc regula, qui non admittitur ad accusationem,nec ad testimonium, intelligenda est in testimonio in criminalibus causis. Sed in ciuilibus causis bene admittuntur testes,sicut illi qui sunt irregulares,nõ ratione criminis, vt mutilati, bigami, vel aliàs irregulares,qui in criminalibus non testificantur contra clericos,sed in ciuilibus bene. extra de testi.tam litteris.

Testes.] CASVS. Hic tria genera hominum à testimonio repelluntur, scilicet illi qui ab accusatione repelluntur, & quos accusator de domo sua produxerit,& impuberes.

m ¶ *Accusationem.*] nisi in casu,vt 15.q.3.de crimine.

n ¶ *Ad testimonium autem.*] ‖ intra xiiij.annos impubes non recipitur ad testimonium,vt hic, & insti.de test.§.testes .tamẽ quia talis ætas plena est periurijs,vt extra de deli.pue. c.1. & quia nec iurare cogitur, 22.q.5.pueri.& c.paruuli.& c.honestum. Nec obstat. ff.e.§. in testimonium.quia illud loquitur in criminalibus causis. Sed obiicitur, melius elicitur veritas à pueris, q à senioribus,secundum Salomonẽ. Item impubes ferula cæditur pro veritate dicenda.ff.ad Syl.l.1. §.impubes. & ab impubere sumitur initium quæstionis, sicut à timido, vt ff.de q.vnius.in princ. & impubes non intrat. ff.de libe. cau. l. vlt. in fi. Rñ. ideo non iurat,q non põt peierare, vt ff. de iureiu. l.qui iurasse. & quia hæc ætas nescit quid agat. C. de fal.mo.l.1.& obtinent prædicta in contrarium allegata in exceptis criminibus,& in nece occisi domini, & in crimine læsæ maiestatis. arg. 6.q. 1.§.si quis cum.

INCRIMINALI. Hæc est secunda pars quæstionis,in qua ponit quattuor leges,in quibus probatur quæ sint attendenda in testibus, & hoc vsque ad l.illam,Item l.Iulia.Ioan.de Fant.

CASVS. Hæc sunt verba Gratiani, quæ autem sequuntur, sunt verba legis.

b ¶ *In criminali.*] Hoc verbum non est in lege. ff. de testi. produci. Quidam sic intelligunt legem istam, ‖ quòd si aliquis testis inductus est semel contra aliquem,amodo ille testis nec in illa causa nec in alia potest esse testis contra illum.videtur enim esse suspectus,& eum odio habere qui toties vult contra ipsum testificari,& hoc intelligunt in criminali causa.sic & Gratianus intelligit,& est ar. ad hoc extra de appel. ad hæc si in vna.Sed tu dicas,quamdiu attestationes clausæ sunt, etiam in eadem causa, & iidem aliique testes denuo possunt induci a, vt ex.de testi.cum causam.in fi.& C.de testi.l.vlt.sed post publicatas attestationes non possunt induci vel iidem vel alij super eadem causa,& in eodẽ articulo,nisi id quod ego primo probaui in modum exceptionis, modo velim probare directe,vt extra eo.c.veniens 2.tunc autem ante publicationem testium possum eumdem iterum testem inducere, si forte primo non habuit omnia in memoria,vt in auth.eo. tit.§.quoniam vero multi. ff. de quæ. repeti. Item idem testis potest redire, & errorem suum corrigere,vt extra de testi.cog.præterea & 35. q. 6. de parentela. ibi,discordasse.Item si testis aliquid obscure dixit b,potest ab eo etiam post publicationẽ quæri interpretatio, vt ff.de test.heredes.§.1.licet sit ar.contra de prob. in præsentia. sed ibi forte ex causa omisit iudex interrogare testem in fauorem religionis. Alij exponunt reum testimonium, ideſt, malum testimonium & falsum. arg. ad hoc extra de electi. super eo.& 2. q.1. prohibentur. De hoc autem non est dubium quin in alia causa idem testis possit induci denuo contra eumdem, vt extra de testi.c.fraternitatis.

LEGVNT. Casus iste dupliciter poni consueuit. Vno modo sic. Aliquis contra aliquem reum, ideſt,falsum testimonium dixit:postea in alia causa producebatur contra eum,quærebatur an recipi debeat? Et respondetur, quòd non. Alio modo sic.Aliquis fuit inductus in testimonium contra aliquem in aliqua causa, modo quæritur, an possit in alia causa induci contra eum? Et respondetur, quòd non, cum videatur ex odio toties testificari contra eum,& forte prima positio verior est.

Testes.] CASVS. Inducti fuerunt testes in causa aliqua, quærebatur quorum testimonia iudex deberet sequi. & respondet Iurisconsultus,si omnes sint bonæ famæ,& sine suspicione, iudex debet sequi dicta omnium,si omnes concordant,& dicunt naturę negotij contingentia.Si autem discordant,licet in pari numero ; tamen iudex debet sequi eos qui verisimiliora, & aptiora negotio dicunt : & qui sunt sine omni suspicione.licet sint pauciores aliis : quia non est semper ad multitudinem recurrendum ; sed ad eos qui syncera testimonia dicunt. Et potest hoc intelligi de testibus vnius partis tantũ,& de testibus vtriusque partis. Et quidquid hic dicatur per Beñ.vel alios, ego Barth. Brix. hunc casum verum esse credo.

c ¶ *Eorum.*] ‖ circa contrarietatẽ testium plene distinguas, vt si vnus testis contradicat sibi expresse,testimonium eius non valet,vt 3.q.9.pu r2.23.q.7.quod autem. extra de ap. solicitudinem. C. de lib. cau. cum precum.nisi hoc fecerit corrigendo se , & incontinenti. extra de testi. cog. præterea. Idem videtur si quis testis pro parte inueniatur falsus, quòd tunc in nullo valet testimonium eius,vt ff. dist. 9.si ad scripturas. J.ea.item qui falso. Si vero vnus testis contradicit pluribus , talis contrarietas non obstat; quia testimonium vnius nec iustificat nec condẽnat,vt 33.quæstio. 2.admonere e nisi contradicat pluribus testibus cum quibus ipse scriptus est in aliquo instrumento. ff. quemadmo. test.ape. l. 1. in fin. Si vero plures testes contradicunt pluribus , distinguunt quidam , quia aut contradicunt testibus ex eadem parte productis, aut ex aduersa. Si ex eadem parte productis contradicant , nullius testimonium valet,vt 3.q.9.nihilominus.& videtur hoc expressum extra de proba.licet.sicut cum diuersæ scripturæ ex eadem parte producuntur; quæ sibi contrariæ sunt,ex illis nulla valet,vt C.de fi.instru.scripturæ.& extra de fide.instr.imputari. Sed si contradicunt testibus aduersæ partis, tunc prævalet testimonium plurium testimonio paucorũ; nisi illi pauciores meliores sint, vel magis verisimiliter loquantur , vt hic dicitur. Hanc distinctionem non approbo, licet enim testes vnius partis sibi contradicant, non dico, quòd in hoc casu testimonia omnium succumbant , licet ita fit in instrumentis , quia instrumẽta sua potest quis prequidere,an sibi contradicant.vnde imputet sibi si contraria instrumenta exhibet : sed in testibus nescit qd dicturi sint. Dicas ergo, q si testes contradicant testibus , siue ex eadem , siue ex altera parte productis , primo concordabit iudex contrarietatem illam si potest,vt extra de test.cum tu fili.ff. de pæ.dist.1. periculose.extra de ver.sig.nihil.obstat. 11. q. 3. antecessor. Idem potest dici de contrariis instrumentis, vt extra de consue. cum dilectus. nisi manifesta sit contrarietas,vt 3.quæst.9.nihilominus.35. quæst. 6. de parentela.vbi ergo testes contrarij sunt, nec possunt concordari , semper testimonium plurium prævalebit , nisi ex altera parte sit tanta dignitas,vt merito debeat præiudicare numero , vt extra eod. in nostra. vel nisi pauciores verisimiliora loquantur : vt hic , vel nisi per pauciores testes plura probentur, quàm per plures. verbi gratia. Plures testes probant me possedisse rem aliquam per xl.annos : pauciores probant eamdem rem te possedisse per xl. annos , & præterea probant titulum possidendi:tunc dicerem prævalere testimonium paucorum.vt extra de proba.licet.& hæc vera sunt vbi testes de eodem tempore inducti sunt. Si vero testes alterius partis inducuntur contra testes alterius partis,vt si mei testes probent me contraxisse cum aliquo in aliquo loco , & tu induceres testes ad probandum , quòd ego non fuissem tunc temporis in illo loco,hic posset videri , quòd secundis testibus potius esset credendum quàm primis,vt extra eod.ex tenore.& c. series.extra de excep. denique. Sed hoc non credo , immo credo in tali casu , quòd si secundi debent reprobare dicta priorum, quod etiam plures debeãt esse testes,& longe melioris famæ, vt C.de contrahen. ſtip. optimam. hoc ideo , quia præsumitur magis subornatio post publicatas attestationes,quam ante. ‖ si autem testes ex omni parte sunt pares , & in numero & in dignitate : tunc fertur sententia pro reo:vt extra de probat.ex litteris. ext.de fi. inst. inter dilectos.in fi. Ioan. nisi in matrimonio.& in causa liberali.& pro testamento, & in dote , vt extra de sent. & re iud.capit.vltim. B. Si autem neuter possidet , sed vterque rem ab aliquo extraneo petit,tunc si testes vtriusque partis sunt pares, res dividatur si potest,vt extra de præsump.afferte. Si est res indiuidua , potest iudex gratificari & dare cui vult.extra de paro. cap. 1. vel res forte diuidatur , vt 26. q. 2. c.fors. Si vero testes contradicant instrumento, aut contradicunt instrumento proprio , aut extraneo. Si proprio , scilicet in quo sunt scripti, prævalent testes instrumento. extra de probatio. tertio.extra de condit.appo. per tuas. ff. quemad. test. ape. l. 1. in Auth.de fi.instr. §. si vero.coll.6. ‖ Si vero contradicant alij instrumento , in quo non sunt scripti , dixerunt quidam , quòd semper præiudicat viua vox mortuæ , vt in Auth. de fide instrumen. §. si vero. coll. 6. Alij dicunt , quòd si factum est remotum ab hominum memoria , potius creditur instrumentis,quàm testibus. sed fi factum est recens , potius creditur testibus quam instrumentis , tum ideo quia memoria hominum quandoque non habetur vltra annum,vt ff.de proba. si arbiter: tum ideo quia testes consueuerunt fidem suam variare ex tractu temporis.ff.de car.edict.l.3.§.duæ.ff.de dam.infe.l.qui bona.§.vlt. ‖ Ego credo quod contra quodlibet instrumentum admittuntur testes , quantũcumque sit publicum,vt extra de præscri.ad audientiam. C. de proba. cum precibus. non tamen concedo , quòd testimonium duorum vel trium prævaleat instrumento.nam cum instrumentum obtineat vicem duorum testium , & præterea tabellio æquipolleat , vel maior est vno teste , oportet quòd ad minus per quattuor testes. reprobetur instrumentum,vt extra de fide instru. cum Ioannes. fallit tamen hoc in duobus casibus,vbi videtur , quòd contra instrumentum non admittuntur testes d, sicut contra inuentarium publice confectum non admittuntur testes,vt C. arbitrium tu.l. vlti. & in confessione quæ fit à muliere in instrumento in quo confitetur se recepisse pecuniam pro intercessione,vt C.ad Velleia.antiqua.Quædam tamen sunt quæ melius probantur per instrumentum,quam per testes,vt sententia lata,& arbitrium & commissio facta iudicibus. 97. dist.nobilissimus. extra de offi. deleg, cum in iure.

d ¶ *In pari.*] ideſt , quòd tot sunt ex vna parte , quot ex alia. Vel dic impari,vt sit vna pars,quod plus valet.

a ¶ *Ad mul*

a ¶ *Ad testimonium autem.*] quos ipse accusator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem a infra annos quattuordecim ætatis suæ non admittantur.

[*Item ex concilio Maticensi* 5.c.6.]

¶ De eodem. PALEA. C. II

IDLacuit sancto conuentui , vt testes ad testimonium dicendum pretio non conducantur, & vt quique optimi , & fideliores in testimonium assumantur:vt is, contra quem testimonium † ferre debent , nullam eis possit afferre calumniam ; & vt nullus testimonium dicat,nisi iciunus.

2 *Item in criminali*[b] *causa.*

[*Produci testis non potest , qui ante in eum reum testimoniũ dixit.*] *sicut in 22.lib.ff.tit.de testib.lege 23. inuenitur.*

Item titulo eod. l. ob carmen. §. si testes.

C. III.

SI testes omnes eiusdem honẽstatis, & existimationis sint , & negotij qualitas , ac iudicis motus cum his concurrat , sequenda sunt omnino † testimonia. Si vero ex his quidã eorum † aliud dixerũt (licet ibi pari † numero , credendum est illis qui meliora dixerunt.

2 tit. 5 l. produxi.

† *al.omnia*
† abest ab orig.
† *al impari* } orig.

a ¶ *Ad testimonium autem.*] intra xiiij.annos impubes non recipitur ad testimonium,vt hic, & insti.de test.§.testes .tamẽ quia talis ætas plena est periurijs,vt extra de deli.pue. c.1. & quia nec iurare cogitur, 22.q.5.pueri.& c.paruuli.& c.honestum. Nec obstat. ff.e.§. in testimonium.quia illud loquitur in criminalibus causis. Sed obiicitur , melius elicitur veritas à pueris, q à senioribus,secundum Salomonẽ. Item impubes ferula cæditur pro veritate dicenda.ff.ad Syl.l.1. §.impubes. & ab impubere sumitur initium quæstionis, sicut à timido, vt ff.de q.vnius.in princ. & impubes non intrat. ff.de libe. cau. l. vlt. in fi. Rñ. ideo non iurat,q non põt peierare, vt ff. de iureiu. l.qui iurasse. & quia hæc ætas nescit quid agat. C. de fal.mo.l.1.& obtinent prædicta in contrarium allegata in exceptis criminibus,& in nece occisi domini , & in crimine læsæ maiestatis. arg. 6.q. 1.§.si quis cum.

INCRIMINALI. Hæc est secunda pars quæstionis,in qua ponit quattuor leges,in quibus probatur quæ sint attendenda in testibus, & hoc vsque ad l.illam,Item l.Iulia.Ioan.de Fant.

CASVS. Hæc sunt verba Gratiani, quæ autem sequuntur, sunt verba legis.

b ¶ *In criminali.*] Hoc verbum non est in lege. ff. de testi. produci. Quidam sic intelligunt legem istam, ‖ quòd si aliquis testis inductus est semel contra aliquem,amodo ille testis nec in illa causa nec in alia potest esse testis contra illum.videtur enim esse suspectus,& eum odio habere qui toties vult contra ipsum testificari,& hoc intelligunt in criminali causa.sic & Gratianus intelligit,& est ar. ad hoc extra de appel. ad hæc si in vna.Sed tu dicas,quamdiu attestationes clausæ sunt , etiam in eadem causa, & iidem aliique testes denuo possunt induci a , vt ex.de testi.cum causam.in fi.& C.de testi.l.vlt.sed post publicatas attestationes non possunt induci vel iidem vel alij super eadem causa,& in eodẽ articulo,nisi id quod ego primo probaui in modum exceptionis , modo velim probare directe,vt extra eo.c.veniens 2.tunc autem ante publicationem testium possum eumdem iterum testem inducere , si forte primo non habuit omnia in memoria,vt in auth.eo. tit.§.quoniam vero multi. ff. de quæ. repeti. Item idem testis potest redire , & errorem suum corrigere,vt extra de testi.cog.præterea & 35. q. 6. de parentela. ibi,discordasse.Item si testis aliquid obscure dixit b,potest ab eo etiam post publicationẽ quæri interpretatio, vt ff.de test.heredes.§.1.licet sit ar.contra de prob. in præsentia. sed ibi forte ex causa omisit iudex interrogare testem in fauorem religionis. Alij exponunt reum testimonium, ideſt, malum testimonium & falsum. arg. ad hoc extra de electi. super eo.& 2. q.1. prohibentur. De hoc autem non est dubium quin in alia causa idem testis possit induci denuo contra eumdem, vt extra de testi.c.fraternitatis.

LEGVNT. Casus iste dupliciter poni consueuit. Vno modo sic. Aliquis contra aliquem reum, ideſt,falsum testimonium dixit:postea in alia causa producebatur contra eum,quærebatur an recipi debeat? Et respondetur, quòd non. Alio modo sic.Aliquis fuit inductus in testimonium contra aliquem in aliqua causa, modo quæritur, an possit in alia causa induci contra eum? Et respondetur , quòd non , cum videatur ex odio toties testificari contra eum,& forte prima positio verior est.

Testes.] CASVS. Inducti fuerunt testes in causa aliqua , quærebatur quorum testimonia iudex deberet sequi. & respondet Iurisconsultus,si omnes sint bonæ famæ,& sine suspicione , iudex debet sequi dicta omnium,si omnes concordant,& dicunt naturę negotij contingentia.Si autem discordant,licet in pari numero ; tamen iudex debet sequi eos qui verisimiliora, & aptiora negotio dicunt : & qui sunt sine omni suspicione.licet sint pauciores aliis : quia non est semper ad multitudinem recurrendum ; sed ad eos qui syncera testimonia dicunt. Et potest hoc intelligi de testibus vnius partis tantũ,& de testibus vtriusque partis. Et quidquid hic dicatur per Beñ.vel alios , ego Barth. Brix. hunc casum verum esse credo.

c ¶ *Eorum.*] ‖ circa contrarietatẽ testium plene distinguas, vt si vnus testis contradicat sibi expresse,testimonium eius non valet,vt 3.q.9.pu r2.23.q.7.quod autem. extra de ap. solicitudinem. C. de lib. cau. cum precum.nisi hoc fecerit corrigendo se , & incontinenti. extra de testi. cog. præterea. Idem videtur si quis testis pro parte inueniatur falsus, quòd tunc in nullo valet testimonium eius,vt ff. dist. 9.si ad scripturas. J.ea.item qui falso. Si vero vnus testis contradicit pluribus , talis contrarietas non obstat; quia testimonium vnius nec iustificat nec condẽnat,vt 33.quæstio. 2.admonere e nisi contradicat pluribus testibus cum quibus ipse scriptus est in aliquo instrumento. ff. quemadmo. test.ape. l. 1. in fin. Si vero plures testes contradicunt pluribus , distinguunt quidam , quia aut contradicunt testibus ex eadem parte productis, aut ex aduersa. Si ex eadem parte productis contradicant , nullius testimonium valet,vt 3.q.9.nihilominus.& videtur hoc expressum extra de proba.licet.sicut cum diuersæ scripturæ ex eadem parte producuntur; quæ sibi contrariæ sunt,ex illis nulla valet,vt C.de fi.instru.scripturæ.& extra de fide.instr.imputari. Sed si contradicunt testibus aduersæ partis, tunc prævalet testimonium plurium testimonio paucorũ; nisi illi pauciores meliores sint, vel magis verisimiliter loquantur , vt hic dicitur. Hanc distinctionem non approbo, licet enim testes vnius partis sibi contradicant, non dico, quòd in hoc casu testimonia omnium succumbant , licet ita fit in instrumentis , quia instrumẽta sua potest quis prequidere,an sibi contradicant.vnde imputet sibi si contraria instrumenta exhibet : sed in testibus nescit qd dicturi sint. Dicas ergo, q si testes contradicant testibus , siue ex eadem , siue ex altera parte productis , primo concordabit iudex contrarietatem illam si potest,vt extra de test.cum tu fili.ff. de pæ.dist.1. periculose.extra de ver.sig.nihil.obstat. 11. q. 3. antecessor. Idem potest dici de contrariis instrumentis, vt extra de consue. cum dilectus. nisi manifesta sit contrarietas,vt 3.quæst.9.nihilominus.35. quæst. 6. de parentela.vbi ergo testes contrarij sunt, nec possunt concordari , semper testimonium plurium prævalebit , nisi ex altera parte sit tanta dignitas,vt merito debeat præiudicare numero , vt extra eod. in nostra. vel nisi pauciores verisimiliora loquantur : vt hic , vel nisi per pauciores testes plura probentur, quàm per plures. verbi gratia. Plures testes probant me possedisse rem aliquam per xl.annos : pauciores probant eamdem rem te possedisse per xl. annos , & præterea probant titulum possidendi:tunc dicerem prævalere testimonium paucorum.vt extra de proba.licet.& hæc vera sunt vbi testes de eodem tempore inducti sunt. Si vero testes alterius partis inducuntur contra testes alterius partis,vt si mei testes probent me contraxisse cum aliquo in aliquo loco , & tu induceres testes ad probandum , quòd ego non fuissem tunc temporis in illo loco,hic posset videri , quòd secundis testibus potius esset credendum quàm primis,vt extra eod.ex tenore.& c. series.extra de excep. denique. Sed hoc non credo , immo credo in tali casu , quòd si secundi debent reprobare dicta priorum, quod etiam plures debeãt esse testes,& longe melioris famæ, vt C.de contrahen. ſtip. optimam. hoc ideo , quia præsumitur magis subornatio post publicatas attestationes,quam ante. ‖ si autem testes ex omni parte sunt pares , & in numero & in dignitate : tunc fertur sententia pro reo:vt extra de probat.ex litteris. ext.de fi. inst. inter dilectos.in fi. Ioan. nisi in matrimonio.& in causa liberali.& pro testamento, & in dote , vt extra de sent. & re iud.capit.vltim. B. Si autem neuter possidet , sed vterque rem ab aliquo extraneo petit,tunc si testes vtriusque partis sunt pares, res dividatur si potest,vt extra de præsump.afferte. Si est res indiuidua , potest iudex gratificari & dare cui vult.extra de paro. cap. 1. vel res forte diuidatur , vt 26. q. 2. c.fors. Si vero testes contradicant instrumento, aut contradicunt instrumento proprio , aut extraneo. Si proprio , scilicet in quo sunt scripti, prævalent testes instrumento. extra de probatio. tertio.extra de condit.appo. per tuas. ff. quemad. test. ape. l. 1. in Auth.de fi.instr. §. si vero.coll.6. ‖ Si vero contradicant alij instrumento , in quo non sunt scripti , dixerunt quidam , quòd semper præiudicat viua vox mortuæ , vt in Auth. de fide instrumen. §. si vero. coll. 6. Alij dicunt , quòd si factum est remotum ab hominum memoria , potius creditur instrumentis,quàm testibus. sed fi factum est recens , potius creditur testibus quam instrumentis , tum ideo quia memoria hominum quandoque non habetur vltra annum,vt ff.de proba. si arbiter: tum ideo quia testes consueuerunt fidem suam variare ex tractu temporis.ff.de car.edict.l.3.§.duæ.ff.de dam.infe.l.qui bona.§.vlt. ‖ Ego credo quod contra quodlibet instrumentum admittuntur testes , quantũcumque sit publicum,vt extra de præscri.ad audientiam. C. de proba. cum precibus. non tamen concedo , quòd testimonium duorum vel trium prævaleat instrumento.nam cum instrumentum obtineat vicem duorum testium , & præterea tabellio æquipolleat , vel maior est vno teste , oportet quòd ad minus per quattuor testes. reprobetur instrumentum,vt extra de fide instru. cum Ioannes. fallit tamen hoc in duobus casibus,vbi videtur , quòd contra instrumentum non admittuntur testes d, sicut contra inuentarium publice confectum non admittuntur testes,vt C. arbitrium tu.l. vlti. & in confessione quæ fit à muliere in instrumento in quo confitetur se recepisse pecuniam pro intercessione,vt C.ad Velleia.antiqua.Quædam tamen sunt quæ melius probantur per instrumentum,quam per testes,vt sententia lata,& arbitrium & commissio facta iudicibus. 97. dist.nobilissimus. extra de offi. deleg, cum in iure.

d ¶ *In pari.*] ideſt , quòd tot sunt ex vna parte , quot ex alia. Vel dic impari,vt sit vna pars,quod plus valet.

a ¶ *Ad mul*

1 in Affricano c.95.& 96.

2 Iuo p.14.ca. 69. Pãn.l.4. c.72.

3 Iuo p.16.ca. 64. C. 2. eiusdem vij.Cart. & c. 96.Africani. 4 concor.tex. in l. 1. C. de sum. trin. & auth. Gazaros.C. de hære.

5 Anſ.l.1.c.71. Iuo p.14.cap. 70.

a idem no. extra de of.or.c. 1.in gl. canones,&c.& extra de foro cõpet.cum sit.

b Ista clausula respicit primã dictã, & illud aure à diuinis absentetur ad rectorem. Archi. 6 & in Aut. c.3.§.caput 7.c.100.

c Rabanus 3 quæst.2. Burchard.2. Ivo p.6.c.29. Pan.l.4.ch

d Videas quod no.Ioan.in testibus.in gl.1.

e Ista clausula respicit primã dictã, & illud aure à diuinis absentetur ad rectorem. Archi. 6 & in Aut. c.3.§.caput 7.c.100.

f Testis qui se ad citra aliquem deposituri interum contra eundẽ adducitur posse.

g Hoc est propter timorem subornationis Archid.

h Videas de test. Cornelius 1.& 2. cons. 3. de Boc.§.4.in fin. Archid.

i Accusare, habere vel testimonium petitur.

k Testes si cõtradicunt instrumento,q̃d iuris.

l Testes cõtra quodlibet instrumentum admitti possunt.

d Hoc est propter nimiam ipsius solennitatẽ secundã Goff.

a Ad hoc facit quod l.g. & no.23.dist.rales. Archid.

a ¶ *Ad multitudinem.*] arg. pro paucitate contra multitudinem a, vt 31.dist.Nicæna.24.q.1.ordi.ff. de pac.maiorem. nam maior pars est quæ maiori nititur ratione,vt 40.dist.multi.in fi.

IN TESTIBVS. Casvs. Dicitur hic, quòd in testibus quatuor sunt consideranda, scilicet fides, dignitas, mores, & grauitas. & ideo si qui eorum in dictis suis vacillant non valent.

b Add ad hoc gl.o. in Ofi mus. in glo in ver. per dignitatem in Authen. de test. coll. 7. & in l. 3. ff. eo. tit.

b ¶ *Dignitas.*] videtur ergo, quod semper præualet testimonium eorum qui sunt in dignitate constituti, b, vt hic, & 97. dist. nobilissimus. & 40.dist.c.1.& 11.q. 3. absit.& ff.de fi.instru. l. Iti. Sed contra, non est quærendum quis vel qualis dicat. sed quid,dicat, vt 19. dist. secundum. & 3. q.9. c. vlt. & 2.q.7.quæritur.& 6.quæ.2.placuit. Solu.semper præsumitur pro multitudine contra dignitatem c, nisi ex altera parte tanta sit dignitas, vt merito possit præponderare, vt extra eo. in nostra. sed in electione etiam præiudicat numerus dignitati. extra de elect. dudum v. d sed hoc ideo, quia inter multos præsumendum est aliquos esse idoneos, vt 61.dist.nulli is.

¶ Dignitatem hoc loco intelligunt Host. Panor. Fel. in cap. nostra. de rescript. sub.

c ¶ *Examinanda.*] id est,inquirenda.

d ¶ *Vacillant*] dubitando talis tenetur crimine falsi. ff. de fal. eos qui.& est fi. 3. q 9. pura. & ff. de q. de minore. in fi.& l.ex libero. in princ. & extra de accu. super. extra vt ecclc. benefi. vt nostrum.

d Dic vt not. eccli. ecclesiæ 2.& legi. eod. tit. in Concilio Gre. si quâdo. Arch.

TESTIVM. Casvs. Dicitur in hac lege,quòd nouem sunt in quibus iudex debet testem examinare, & demum si testis careat suspicione, vel propter personam à qua profertur vel propter causam: quia gratia, vel lucro vel odio non corrumperetur, recipiendus est. Personam suspectam,secundum se.causam, quæ in rebus & personis consistit secundum Isid.

e ¶ *Exploranda.*] à iudice,vt 2.q.7.quærendum.30.q.5.iudicantem.

f ¶ *Quis decurio.*] arg.quòd testimonium nobilis præualet. ar.41.dist. non cogantur.similiter electio,vt in Auth.de defec.citi.§.1.col.3.& ar. extra de app.constitutus.

¶ Diues aut pauper fieri nemo appetat.

g ¶ *Locuples.* in Salomõe legitur: ¶ Diuitias & paupertates ne dederis mihi,ne repletus mendax fiam: & ne pauper periurem nomen Domini.sic 2.q.1.prohibentur.si tamen aliàs caret suspicione,bene admittitur,vt insti.de suspec.tuto.§.vlt.

h ¶ *Sit.*] supple talis vt.&c.

i ¶ *Inimicus.* capitalis,vt extra de simo.per tuas.& de hoc notaui 3. 7. 3.q.5.c.2.

k ¶ *Lege iulia.*]hic incipit tertia pars huius quæstionis,quæ protenditur vsque ad l.7.eo.qui falso.in qua ponuntur certæ personæ,quę non coguntur dicere testimonium inuitæ,& quædam quæ accusare non possunt Io.de Fant.

Casvs. Hic continentur septem genera personarum,quæ à testimonio repelluntur,quæ in ipsa littera si volueris numerabis.

l ¶ *Ab eo.*] scilicet reo.

e Hoc tamen intellige secũdum dec. coti. testimoniũ. Io. de Fan.

m ¶ *Liberauerit.* 12.q.2.episcopus qui mancipium.

n ¶ *Publico.*] scilicet canonẽ,idem est de priuato.extra eo. super eo e. 8. 0

o ¶ *In vinculis.*]pro crimine,quòd per sententiam infamaret,vt C.de infa.l.1.extra de accu. super his.aliàs nomine vinculorum priuata vincula intelliguntur.ff.de ver.sig.vinculorum. Hic paret, quòd secundum leges repellitur criminosus.etiam si nondum in eum sit lata sententia.& in fi idem innuitur vbi dicit,iudicatus, &c.

p ¶ *Custodiæ.*] donec sit purgatus.

q ¶ *Fecerit ve.*]& sufficit si quandoque fecit,vt ff.de ritu nup. palam.

dum quidem est, sed quod naturæ negotij conuenit,& quod inimicitiæ,aut gratiæ suspicione caret:cõfirmabitque iudex motum animi sui ex argumentis, & testimoniis, quæ rei aptiora,& vero proximiora esse compererit. Non enim ad multitudinem, aspici oportet;sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia quibus potius lux veritatis assistit. *Item lege secunda, ff. eo.* ¶ In testibus† fides,dignitas b, mores, grauitas examinanda c est: & ideo testes, qui aduersus fidem testationis suæ vacillant d, audiendi non sunt. *Item l.3.* ¶ Testium fides diligenter examinanda est: ideoque in persona eorum exploranda e erunt in primis conditio cuiusque,vtrum quis decurio f, an plebeius sit, & an honestæ,& inculpatæ vitæ; an vero quis notatus,& reprehensibilis, an locuples g, vel egens sit h, vt lucri causa quid facile admittat, vel an ei inimicus i sit, aduersus quem testimonium fert, vel amicus ei pro quo testimonium dat. Nam si careat suspicione testimonium, vel propter personam,à qua fertur,quòd honesta sit,vel propter causam, quòd neque lucri,neque gratiæ, neque inimicitiæ causa fiat; admittendum est. *Item eadem lege paulo inferius.*

3 ¶ Lege Iulia k de vi cauetur, ne hac lege in reum testimonium dicere liceat ei,qui se ab eo l, parẽteve eius liberaueritm, quive impubes erit, quique iudicio publico n damnatus erit, qui eorũ in integrũ

LEGE IVLIA. Casvs. hic nouem species hominum continentur,contra quos quis inuitus testificari non compellitur,scilicet cõ.

† ¶ *Ne inuito.*] volens ergo admittitur,vt 3.proxi.q.c.1.

NE LIBERTO. Casvs. Repete semper per singulos gradus hæc verba cum hoc dat iuo, liberto. Item hac lege cauetur, ne denuncietur liberto ipsius, scilicet patroni accusati,vel liberto liberorum eius scilicet rei accusati,vel liberto viri eius, scilicet vxoris,quę accusatur dicere testimonium contra eum, vel liberto vxoris eius.f.viri qui accusatur, dicere testimonium contra eam. & ita suppleas semper in supradictis omnibus. Item cauetur hac lege ne denuntietur liberto patroni dicere testimoniũ aduersus patronam accusatam, vel econtra. Item cauetur hac lege ne denuntietur liberto patroni dicere testimonium aduersus coniunctos suos. idem dices de liberto patronæ. Hæc autem variis modis exponuntur pro varietate doctorum & hanc legem intelligunt doctores in causa criminali tantum, excepto eo, ‖ quòd libertus contra patronum non admittatur in causa ciuili. Sed Huguitio & Orthophagiensis intelligunt eam in ciuili & in criminali. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ibi, *Inviti.*

restitutus non erit,quive in vinculis o,custodiave ppublica erit, quive ad bestias,vt depugnet, se locauerit,quæve palam quęstũ faciat,se cerituve q, quive ob testimoniũ dicendum, vel non dicendum pecuniam accepisse iudicatus, vel cõui ctus erit. *Item l.quarta.* ¶ Lege Iulia publicorum iudiciorum cauetur,ne inuito rdenuntietur,vt testimonium litis dicat aduersus socerum,generum,vitricum,priuignũ, sobrinum,sobrinam,sobrinove natum,eosve,qui priore gradu sint.

¶ Item, ne liberto ipsius s, liberorumve eius t, parentum viri, vxorisve. ¶ Item †, vt nec patroni v, patronæve aduersus libertos, neq; liberti aduersus patronum cogantur testimoniũ dicere. ¶ 1 Cum † autẽ excipitur,ne gener, aut socer inuitus testimoniũ dicere cogatur, generi appellatione sponsum filiæ quoque contineri placet. ¶ Item soceri,sponsæ patrem. *Item lege sexta.* ¶ Idoneinõ videtur esse testes, quibus imperari x potest, vt testes fiant. *Item lege septima.* ¶ Seruiy re sponso tunc credẽdum est,cũ alia z probatio a ad eruendam veritatem non est. *Item lege octaua.* ¶ Inuiti testimonium dicere non coguntur senes b, valetudinarij, vel milites, vel illi, qui cum magistratu reip.causa absunt,vel quibus venire nõ licet c. *Item lege decima nona* 2 ¶ Publicani d etiam testimonium non dicunt inuiti. ¶ Item 15, qui non delectandi e testimonij causa aberit. ¶ Item is, qui exer-

s ¶ *Ipsius.* accusati.

t ¶ *Eius.* scilicet accusati, vel liberto supple parentum rei. hic vult dicere quod libertus cuius non potest ferre testimoniũ contra ipsum nec libertus filiorum suorum, nec libertus parentum suorum, nec libertus vxoris suę. Et repete hanc dictionem liberto,cũ quolibet genitivo.

v ¶ *Ne patroni.*] genitiui casus,& est sensus: Ne denuntietur liberto patroni eius,vel liberto,scilicet accusati vel rei,vel liberto, scilicet patronæ eius,scilicet rei,vt dicat testimonium aduersus eum. f reum, id est,vnus libertus aduersus conlibertum suum eiusdem patroni non cogitur testari.vel melius patronum,vel patronam hic voc at eum,qui est patronus alicuius liberti,& tamen idem est alterius libertus, & fic est patronus & libertus.

x ¶ *Imperari.*] fallit hoc in matrimonio, vt extra, qui matrimo. accusa. possunt.videtur.in fi. ergo vxor non erit testis pro marito; quia ei subiecta est.33.q.vlt.mulierem.

y ¶ *Serui* ff de proba.cum probatio.

z ¶ *Cum alia.*] fi. 14.q.2.c.vl..C. de haretici. l.vlt.fic propter defectũ admittuntur minus boni,vt 55.dist.cap.1.

a ¶ *Probatio.*] plena. ‖nam præsumptio aliqua debet præcedere.non. n,à tormentis est incipiendum,vt extra de reg.iur. cum in contemplatiõe.& intellige cũ de suo facto interrogatur seruus,vt 3 ea.seruit & illud dicitur responsum,non testium, nec creditur ei tunc sine tormentis,vt 5.q.5.illi qui.

INVITI. Casvs. hic ponuntur nouem species hominum.qui ad testimonium dicendum compelli non debent,inter quos est ille qui abest non causa detrectandi testimonij,& qui conducit annonam exercitui,& etiam pupillus,qui testis esse non potest.

b ¶ *Senes.* maiores lxx.an.ff.de excu.tut. l.2.in prin. sed ad domum eorum est mittendum.extra eo.si qui testium.

c ¶ *Non licet.*]propter turpitudinẽ:quibus interdictũ est certo loco.

d ¶ *Publicani.* id est,telonarij.

e ¶ *Non detrectandi.*] id est, euitandi, vt ille qui est in aliena prouincia,vt extra de fide iusſori. constitutus.& C.de fi.instr. iudices. nam ad tales est mittendum. Vel intellige quando iam per xv. dies fuerunt coram iu

coram iudice.tunc enim licite recedunt,vt C.de testi.si quando.

a ¶ *Præbenda conduxerit.*] vehenda.

IN TESTIMONIVM. Casvs. Ego accusabam aliquem & contra ipsum inducebam condemnatum in publico iudicio ad testimonium.quærebatur an possum? Et respondetur quòd non: neque norem,xx.an possum cõtra eum inducere. In seq. lege dicitur, quòd condemnatus in famoso crimine est intestabilis, id est,nec testis esse pót,nec facere testamentum.

b ¶ *Reus.*] idest,accusatus.fi.81.dist.tantis.

c ¶ *Ob carmen famosum.*] ff. de iniur. lex Cornelia. nec ipse potest esse testis, nec testamentum facere.nec aliter pro ipso est testis in testamẽto ff. qui testa. face. pos. cum lege.

SI RES. Casvs. Dicitur in hac lege,quòd si res exegerit:non solum priuati, sed etiam magistratus possunt testificari. Prætor etiam in causa adulterij testificari potest.Si autem ea sit conditio causæ,vt turpis persona sit inducenda in testem, vt puta in excepto crimine, ei non creditur sine tormentis.

d ¶ *Magistratus.*]qualiter iudex posit esse testis,dixi 3.2.q.6.statuendum a.

e ¶ *Conditio.*] scilicet in exceptis criminibus.

f ¶ *Arenarium.*] qui pugnauit in arena, vel in loco rali.

g ¶ *Sine tormentis.*] 5. q.5.illi qui.

TESTES. Casvs. Tria genera personarum enumerantur hic, quæ à testimonio repelluntur: scilicet domestici,aduocati,& iudices in causis in quibus fuerunt aduocati & iudices. Vel intellige executores secundum quosdam, idest, apparitores. Sed partibus volentibus testes admitti possunt,vt in authen. de testi. §. quoniam vero. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ad legem, Hermaphroditus.

h ¶ *Patroni.*] qui non possunt simul esse testes iuris & facti, vt C. de assesso.l.nemo.possunt tamen testificari de transactione facta pro causa sua.extra de transact.ex litteris b.

i ¶ *Patrocinium.*] De hoc dixi 2.q.6.statuendum.

k ¶ *in executoribus.*] idest,procuratoribus & curatoribus.

k ¶ *In executoribus.*] Sed nonne executor iudicis potest esse testis? quare enim destinaretur à iudice,si non crederetur dicto suo? nã & notio creditur c, vt extra de appel.cum parati. ff.de rebus eorum qui sub tu.l.magis.§.illud.& 65.dist.c.pe.in fi.nec de illorum actibus dubitandum est,qui ad officium tale admittuntur, vt 94. dist. valde. ff. de offi. præfect.præt.l.1. qualiter enim probaret quis se non citatum, vt extra de ele.bonæ? Respondeo:creditur eis donec probetur contrarium, saltem per suum iuramentum.argu.82.dist.proposuitti. ff.de cust.& exhi. rei.l.diuus.

QVI FALSO. Hæc est 4. pars q.in qua ponit quasdam leges, quibus probatur quales testes faciunt fidem, & quales non. Ioan. de Fant.

l ¶ *Varie.*] Si.extra vt eccle.benefi.vt nostrum.extra de concef.præb. post electionem.

m ¶ *Prodiderunt.*] dicta.

HERMAPHRODITVS. ‖ Quæsitum fuit vtrum hermaphroditus,idest, qui habet sexum maris & feminæ,possit esse testis in testamento? & respondetur quòd si magis appetit ea quæ viri sunt, potest: aliàs non. Quæ autem sequuntur,plana sunt vsque ibi,*In testibus.*

n ¶ *Ad testimonium.*] scilicet in testamento,vbi mulier non potest esse testis secundum legem,vt insti.de testa.§.testes.in iudicio autem esse potest.15.q.3. de crimine.Sed quid si in omnibus est parilitas? Itẽ numquid talis potest ordinari. Item an contrahet cum viro, an cũ muliere: & si prius cum viro contraxit, an possit eo mortuo cum muliere contrahere? Io.fed certe in omnibus his respici debet sexus qui magis inclinat,demonstro possiut fieri monstruosæ quæstiones. Hug.

o ¶ *Filio.*]ff.de prob.etiam contra. ‖vbi dicitur q mater potest testificari pro filio:sed illud intellige quòd potest pro ætate, vel etiam pro cognatione filij testificari.Item pater testificatur pro filio in causa religionis.20.q.3.præsens.

o ¶ *Filio.*] siue emancipato, vel non. in castrensi autem peculio si filius ante missionem d testamentum fecerit, pater potest testis esse adhiberi.ff. de testa. qui testamento. sed postquam missus est, non. insti. de testa.§.in testibus.

p ¶ *Sua.*] scilicet propria. item nec in communi: quia quod cõmune est, vtriusque est.ff.de ritu nup. illud. nisi indirecte, vt in testamento: vbi quilibet legatariorum testis est.insti.de testa.§.legatariis.

p ¶ *Sua.*]contra.7.14.q. 2.super. sed illa non est sua,vt 12.q. 2. §. qui manumittit. ‖ Res enim sua est cuius commodum vel emolumentum spectat ad aliquem suo nomine,vt 2.q.6.biduum.in ver.palam.Sed contra.ff. finium reg. l.pen.vbi vẽditor potest esse testis pro emptore.

q ¶ *Ad fidem.*] nisi in casibus notatis 3.3.q.9.fi debitum.

r ¶ *Duo.*] Si. de confe.dist. 1. hoc quoque. fi. ff.de manu. test.libertas. §. vlt. arg. contra ff. de opt.leg.l.1.

IN TESTIBVS. Casvs. In testibus iudex debet considerare vtrum sine fraude testimonium dicant: vel vtrũ videatur meditatus sermo quem proferunt: & vtrum ex tempore verisimilia respondeant: scilicet quia dixerunt de nocte, & non est verisimile quòd factum sit de nocte,vel ex tempore, idest,statim respondeãt, idest,sine deliberatione: quibus tanta fides non adhibetur.

s ¶ *Simpliciter.*] i.sine adiectione causæ.vel simpliciter.i.non obscure,vt 3.quæst.9.pura sic 7.distin.4 erit.23. distin. quia episcopus. ‖ nam obscurus testis est suspectus, vt ff.de iu. fis. non intelligitur. & obscure dictum pro non dicto habetur, vt extra de prob. in præsentia. ff. de interrog. act. de ætate.argumen. extra de accus. cum dilecti. & obscure scriptum pro non scripto habetur,vt ff.de iis quæ pro non scrip. ha.l.2.

t ¶ *Ex tempore.*]‖ Ergo videtur quòd testes sunt interrogandi de tẽpore,vt extra eod.ti.cum causam.3.q.9.nihilominus.fed non est verum vt ff.de proba.fi arbiter. 2. q. vlt.libellorum. nisi testes essent suspecti. tunc enim posset quæri de qualitate temporis & testium:& quocumque modo posset iudex inuestigare veritatem, vt C. de eden.is apud quem.30.q.5.iudicantem. Vel ex tempore,idest,ex mora:quia prius cogitabit qualiter respondeat,vt 50.dist. ponderet.nam testimonium repentinum non valet,vt 5.q.5.§.sed aliud.

v ¶ *Responderint.*] sponte.non enim de hoc sunt interrogandi,vt dixi.Ioan.sed certe de tempore in quo res dicitur facta,bene interrogantur,vt extra eod. cum causam. se d de qualitate temporis non, nisi sint suspecti.B.

SAEPE. Casvs. Quærebatur vtrum veritas in causis sine instrumentis possit deprehendi. Et respondetur quòd sic quattuor modis: scilicet numero testium, dignitate, auctoritate, & fama perpetua.

x ¶ *Sæpe.*] Iudici enim facienda est fides, vt 2. quæstio. 7. plerique. & C.de condi.ob turp.cau.l.1.

y ¶ *Fama.*]ergo per famam aliquid probatur,vt 3.2.q.5.si mala fama matrimonium enim probatur per famam.extra de præsum. illud.32.q. 4.dicat.Arg.contra.35.q.6.si duo. extra de eo qui cogno. consan. vxo. suæ.super eo. ‖ Verum est quod fama per se nihil probat: sed si adesset testimonium vnius cum fama per illud probare potest. arg. extra de prob.ficut.C.de re. cre.in bonæ. & si iudex dubitat de fama, quærat à vicinis.ff.de magi.conue.l.1.§.si præses.& magis valet fama quàm vnus testis, vt extra de consan. & af. super eo. potest autem fama probari per duos testes.vt extra eo.tam litteris e.

z ¶ *Vnam probationis.*]extra de senten.& re iud.causam.

ALIA.

a Alias incipit,Facturum, vel fassis, vel simili otig.

b Adde ad hãc gl. quod non. in l. de Fernes, idem dicit Bart. in l. de testes ff.

c Hãc no. fi. quæ propositis in Auth. de Archiep.

d Quia tunc testatur iure militari, & ex priuilegio qua tũc pater potest esse testis. sed post missionem testatur iure communi, & non pót pater esse testis. Archid. 2 L. Repetundarum.

† *testamentis* } otig.

† *al. admittitur*

‖ Res sua quæ dicitur.

3 L. testium. §. tu magis. sed paulo alter.

† *al. æstimare*

‖ Testis obscurus est suspectus.

‖ Testes an sint de tempore in terrogandi.

‖ Fama per se nihil probat.

e Certe hoc ibi non dicit: nec credo vtũ. I. Fan. sed sententia glo. approbat in spe. de notario cri. versi. sed qualiter. Arch.

ALIA. CASVS. Aliqui testificabantur per scripturam sine iuramento: vel sine causa & circunstantiis, cum de hoc essent interrogati, quærebatur vtrum eis esset fides adhibenda. & respondetur quòd non: quia alia est fides testium, quæ valet: alia testimoniorum, quæ non valet.

a ¶ *Alia.*] Hoc est expositum ꝛ. causa prox. q. 9. c. testes.

b ¶ *Alia.*] extra de cohabi. cleri. tua.

SOLI. CASVS. Quærebatur vtrum solùmodo testes sufficiant ad probationem ingenuitatis: & respondetur quòd non: immo etiam instrumenta sufficiunt, & exponе, soli, idest, solo modo, vel prępone negationem, non soli, &c. & verba quæ posuit ibi Grat. nisi instrumentis, & e. nó sunt de lege codicis. Vnde Gratianus non intellexit illam, vt intelligunt eam doctores legum.

c ¶ *Instrumentis.*] verba sunt Grat. & male intelligit: hoc enim vult lex dicere. quòd non tantum per instrumenta, sed etiá per testes potest probari libertas.

d ¶ *Domestici.*] fallit C. de repu. l. consensu. circa fi. extra de testi. veniens 2. in fi. extra qui ma. acc. pos. videtur.

SOLAM. CASVS. Quidá fine iuramẽto vel sine iudice testificati sũt, vel non allegauerunt causam dicti sui: cum de hoc essent interrogati, quærebatur vtrum eorum testimonium valeret. Et respondet Imperator quòd non. Quæ sequuntur plana sunt vsque ibi, *Qui intendit.*

e ¶ *Sola.*] idest, sine adiectione causæ.

f ¶ *Attestatione.*] Causa à teste inquirenda est, vt extra eo. cum causam. si tamen non fuerit quæsita, & testis de causa nihil dixerit. non ideo minus valet testimonium: quia dixit omnia quæ nouit: licet non causam omnium. arg. ad hoc. ff. de no. ope. nun. de pupillo. §. qui opus. Arg. extra de sen. & re iudi. sicut a.

g ¶ *Iudiciaria.*] idest, iudici. No. quòd sufficit si iudici sit probatum, vt extra de rescrip. inter. ꝛ. ea. sæpe.

h ¶ *Nec volentes.*] contra ꝛ. 3. q. 5. c. 1. sed hic vocantur parentes ascendentes & descendentes, non collaterales: prout præsumitur ff. de in ius vocan. l. 4. §. 1.

QVI INTENDIT. CASVS. Quidam petebat ab aduersario suo vt demonstraret sibi instrumenta sua, per quæ suam intentionem fundaret. nunc quæritur vtrum sit audiendus? & respondetur quòd non: sed suas debet habere probationes paratas.

i ¶ *Aduersarium.*] Actor non potest petere vt reus exhibeat sibi instrumenta sua, vt 6. q. vlt. c. vlt. extra de proba. ex epistolæ. ‖ nisi reus sit eis vsurus, vt extra de fide instr. contingit. Item cum instrumenta sint communia, vt C. de eden. procurator.

SERVI CASVS. Dicitur hic q̃ responso serui non est credendũ neque pro domino, neque contra dominum: sed de facto suo potest in terrogari, cum per eum res sunt depositæ, vel commodatæ alijs.

k ¶ *Seruis.*] nisi in casu, vt 12. q. 2. §. in patronos.

l ¶ *Sed pro facto suo.*] quando per eum dicitur aliquid commodatum vel depositum, vt C. de quæst. interrogari. ff. de edil. edi. quæro. & sic patet quòd viles personæ recipiuntur, vbi de ipsorum facto agitur. sic extra de elect. per inquisitionem. & extra de sent. & re iud. cum I. & A.

IVRISIVRANDI. CASVS. Tria hic dicuntur: scilicet quod testes prius iurent antequam testimonium dicant: & quòd potius fides honestioribus testibus adhibeatur quàm aliis: item quòd vni testi non creditur, & si præsidiali honore præfulgeat. Sequens responsum planum est.

m ¶ *Iusiurandi.*] sic 3. q. 9. hortamur. nisi remittatur à parte, vt extra de test. tuis.

n ¶ *Vnius.*] 11. q. 1. quicumque contra. sed illud non tenet. sed fallit hoc extra de test. cog. peruenit 1. Item vni creditur, vt C. de fal. si quis decurio. ff. de do. prælegata. Theopompus. ‖ & generaliter creditur vni quo ad præsumptionem: sed dictum vnius non iustificat, neque condemnat, vt 33. q. 2. admonere.

o ¶ *Omnibus in re propria.*] Arg. contra. C. de fideicom. l. vlt. Sed ibi impropriè ponitur iudex & testis.

LIBERI. CASVS. Dicitur hic quòd si aliquem accusamus de crimine, liberos debemus inducere testes contra eum, si socij non sunt & criminis participes: sed causa & ratio facti debet ab eis quæri. Vel hic vult dicere, quòd ipsi debent subiici tormentis ad veritatem eruendam: & quicũque testes postulauerit induci, eis sumptus necessarios exhibebit: siue in causa criminali siue in ciuili introducantur.

p ¶ *Si socij.*] sed fallit ꝛ. 79. distin. si quis Papa. Item fallit in crimine lęsæ maiestatis. 15. q. 3. nemini. & in crimine simoniæ. extra de simo. quamuis. Sed obstat extra de testi. veniẽs. 1. Sol. ‖ locius criminis & muneris repellitur: sed non criminis tantum.

q ¶ *Sed fides.*] idest, causa.

r ¶ *Venturis.*] De hoc notaui quid iudici vel testi dandum sit. 11. q. 3. nõ licet. videbatur quòd vtraque pars debet producere testibus, quia pro vtraque testantur. 14. q. 5. non sane. sed secus est, vt dicit G.

LIBERTICVS. Dicitur hic quòd liberti contra patronos ſonore testificari non debent, nec debent ad hoc compelli: & si vocati fuerint, non debent cogi venire.

SI QVIS. CASVS. Induxi testes contra aliquem in aliqua causa: contra me iidem inducebantur: volebam eos repellere. quæritur an possum? Et respondetur quod non, nisi probem postea capitales inimicitias interuenisse inter me & illos: arguere tamen potero eorum testimonia ex dictis eorum, si contradicant sibi: vel si probauero eos corruptos promissione, vel etiam datione pecuniæ.

s ¶ *Producantur.*] ‖ Testem inductum pro me teneor recipere contra me, vt hic. Similiter illum qui fuit iudex pro me, teneor recipere contra me, vt 3. q. 8. cuius in agendo b. Item allegationem vel rationem pro me inductam, recipiam contra me. ꝛ. 19. dist. si Romanorum. Similiter instrumentum. extra de censi. cum olim. Item iuramentum. C. de reb. credi. generaliter. Arg. contra ista. 2. q. 7. si hæreticus. 37. dist. si quid veri. Sol. ista sunt specialia fluore fidei.

t ¶ *Arguere.*] Sed hoc non potest fieri nisi per alios testes: ergo visis attestationibus possunt induci alij testes: quòd est contra id extra eo. fraternitatis. Consueuit responderi, quòd directe non possunt induci testes contra testes: sed indirecte, vel probando corruptionem, vt extra eo. series. extra de prob. licet. Vel probando testes aut personas fuisse in alio loco tunc temporis. extra eo. ex tenore. Sed contra. hæc est causa quare non admittantur testes post publicationem, quia timetur subornatio: sed subornari possunt, licet testes indirecte inducantur. Item si testes aduersarij volunt probare de alio tempore: ergo ego inducam testes ad probandum de eodem tempore. iniquum enim esset, quòd aliquid permitteretur impugnanti, & non permitteretur defendenti. ff. de reg. iu. non debet. cum dicta meorum testium possim confirmare, vt dixi ꝛ. 3. q. 3. de induciis. Ad hoc potest dici, quòd speciale est in causa matrimonij, vt inducantur testes quandocumque, etiam post sententiam: quia ibi non transit sententia in rem iudicatam c, vt extra de sent. & re iud. lator. &c. consanguinei. Vel ideo mulier fuit admissa in illa decre. ex tenore. quia ignorauit de quo die testes vellent testari, sed si quis scit de quo die velit quis probare: & ante publicationem nó probatur, quòd die illo non fuerat in loco tali, post publicationem eum non admitterem, & quòd hic dicitur, quòd potest obiici in dicta, verũ est ostendendo eos esse contrarios sibi d. Item instrumentum induci potest post publicationem, vt extra de fide instr. cum dilectus. Si quæritur quare viso instrumento induci possunt testes, vt C. de contrah. stip. optimam. & non visis attestationibus? Rñ. ideo quia si vnus vult improbare instrumentum per testes, reliquus potest per testes instrumẽto fidem facere: quod non est in testibus. Ioan. Ego credo quòd publicatis contestationibus super nouo articulo (sicut dicit T.) possunt induci testes: licet legistæ dicant contrarium. & hoc non solum est in causa matrimonij, sed etiam in alia causa, vt extra de fide instrum. cum Ioannes. & extra de testi. ex tenore. & cap. veniens 2. In causa appellationis inducuntur testes super nouis articulis pendentibus ex veteribus. extra cap. fraternitatis. Legistæ secundum opin. Ioan. induc unt super nouis. & super veteribus articulis. C. de appel. l. eos. B.

a ¶ *Ostenderit.*] vel etiam infamiã postea contractam, vt extra de testi. cogen. præterea. simile ꝛ. distin. 19. si Romanorum. extra de accus. nulli.

SED OBIICIVR. CASVS. Dictum est ꝛ. in c. testes autem. quòd intra xiiij. annum non possunt aliqui testificari. sed contra hoc objicit Gratia. de puero triginta dierũ. Nam cum de fornicatione accusaretur beatus Bricius, & diceretur filium genuisse triginta dierũ: in medio populi professus est ille puer Bricium suum patrem non esse. Sed soluitur hoc, quòd miracula diuina non sunt trahenda ad cõsequentiam, nec in exemplum actionis humanæ.

DE quarta vero.] Hæc quæstio diuiditur in tres partes. in quarum prima probat duabus auctoritatibus quòd nullus debet esse accusator & iudex & testis. Secunda ibi, *Inscriptio.* Tertia ibi, *De domo.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur ‖ an idem possit esse accusator & testis. Et respondetur quòd non, vt 3. c. 1. & 2. nisi forte in causa matrimonij: vbi dicunt quidam, quòd idem potest esse accusator & testis. argu. 35. q. 6. cap. 1. & 2. & in summa vbi notauit Hug. & Ioan. hoc dicit.

b ¶ *De quarta vero.*] Hic quæritur, an aliquis simul possit esse testis & accusator? Et est dicendum quòd non, vt 3. ead. cap. 1. & 2. q. 1. multi. & 79. distin. singula. In matrimonio est speciale vt idem sit accusator & testis, vt not. 35. q. 6. c. 1. tamen improprie dicitur in matrimonio accusatio. nam mista dicitur inter ciuilem & criminalem, vt extra de procur. tuæ. In denuntiatione autem idem est denuntiator & testis, vt extra de testi. in omni negotio. & extra de simon. licet. sed ex quo semel quis apparuit inter accusatores, amodo non potest esse testis, vt extra de accus. cum P. Manconella.

NVllus.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd nullus debet simul accusator esse & testis vel iudex: quoniam in omni iudicio quatuor debent esse diuersitates personarum: scilicet accusatores, rei, iudices, & testes; & ostenditur quod sit officium cuiuslibet eorum: quod in littera patet.

c ¶ *Accusator.*] nisi in causa matrimonij, vt 35. q. 6. cap. 1.

d ¶ *Quatuor.*] extra de verb. sign. forus. contra. Sed dic quòd quatuor sunt personæ, id est, quattuor genera personarum. vel dic quòd appellat ibi tres testes, id est, tria genera probationum, scilicet instrumentorum, testium, & famæ a. Sed obijcit de crimine notorio, vt extra de elect. venerabilem. §. nos igitur. & vbi quis confitetur aliquid, & vbi iudex ex officio procedit. in his enim non est accusator. Sed loquitur hic cum ordinario iure procedit ur: scilicet in forma iudicij.

e ¶ *Aequitate.*] C. de iud. placuit. 45. distin. omnis qui.

f ¶ *Ad minuendam.*] non tamen vt falso inducat aliquod ius. Sed men in corporali bello licitum est decipere hostem, vt 22. quæst. 2. vti-

NVllus.] CASVS. Dicitur hic, quòd iudex in iudicio non debet vti acceptione personarum inter accusatorem & reum: sed æqualiter audiat vtrumque. & q̃ per se debet esse accusator, per se reus, per se iudex, per se testis, & vnusquisque debet esse in suo officio.

g ¶ *Personaliter.*] ‖ id est, cum acceptione personæ, vt 3. q. 9. c. vlti. quia honor vnius personæ non debet obesse alij, vt C. de digni. l. 3. lib. 12. 11. q. 3. si quis vero. C. de stat. & ima. l. 4. iudex tamen magis dignum potest honorare, vt 2. q. 7. quæritur. & q. 8. quisquis. non tamen sedebit cum iudice cum agitur in causa vt C. de offi. ciu. iud. l. 1.

INSCRIPTIO. Hęc est secunda pars huius quęstionis, in qua ponit Gratia. quattuor casus, in quibus non est inscribi necesse. & Io. de Fant.

CASVS. Dicit Gratianus quòd inscriptio semper in accusatione debet fieri, vt accusator obliget se ad pœnam talionis, vt probatur nono libro Codicis de accusationibus, &c. Hug. tamen videtur velle, quòd omnia suprà dicta verba sint de præcedenti capitulo, vsque ibi, *Vt Codice.* postea sũt verba Gratia. Idem videtur velle Beneuen. in casibus suis: sed ego habeo. §. ibi, *Inscriptio, &c.*

h ¶ *Inscriptio.*] Et si non fuerit facta, nihil valet quod actum est. 2. q. 1. in primis. ibi, quòd si forte hæc solenniter. Sed an obligabit se accusans ad talionem? argu. quòd sic, extra de accus. super his. C. de fide instru. l. 2. contra. C. de aduo. diuer. iud. l. 1. Dico quòd sic, licet quidam legistæ secus dicant b.

i ¶ *Semper fiat.*] Nisi in casibus notatis. 2. q. 7. in summa.

k ¶ *Vt codice.*] Istud vt, respicit verba sequentia.

ALIQVANDO. CASVS. Dictum est ꝛ. in §. Gratiani, vel in cap. secundum, quod supra not. quòd in accusatione est inscriptio faciendа semper. Nunc autem ponit Gratianus quattuor speciales casus, in quibus inscriptio non exigitur. Primus est quando per officiales nuntiantur præsidibus aliorum delicta. Secundus quando vir vult accusare vxorem suam de adulterio iure mariti intra sexaginta dies vtiles computandos à tempore diuortij. Tertius est quando quis de abigeatu accusatur. Quartus est in crimine iniuriarum. In aliis vero criminibus semper debent fieri inscriptiones, quæ crimen & tempus designent, vt alterutram partium legum auctoritas terrere possit. Sed in quibusdam male dicit Gratianus hic, vt dicit Hug. in summa, & vt Ioan. notauit in hoc loco.

l ¶ *Per officiales.*] Hoc exemplum non valet: quia ibi non fit accusatio. ‖ loquitur enim in notorio crimine ista lex, quod solum officiati denuntiant. si enim denuntiat officialis aliud crimen, ei non creditur: nisi probet legitime, vt C. de accus. ea quæ. C. de curio. l. curiosi. lib. 12.

ADDITIO. In hac lege non dicitur quòd inscribant: sed dicitur q̃ si non probant, puniuntur vt calumniatores, secundum Laur.

m ¶ *Sexaginta dies.*] A tempore diuortij computandos, vt ff. de adult. l. 15 cuius ope. §. pen. sed iure extranei potest eam accusare post hos dies etiam: dum tamen causa non excesserit quinquennium. ff. eo. tit. mariti. sed ad thori separationem etiam post septennium potest, vt 33. quæst. 2. admonere. ‖ Consistit autem ius mariti in hoc, quòd ex suspicione violenta facit vxorem ream: & quòd præfertur aliis accusatoribus: & quòd non inscribit: & quòd non punitur quasi calumniator, secundum quosdam: nisi euidens sit calumnia, vt C. de adult. iure mariti. ff. eo. is cuius. Iure tamen nouo tenetur c vir inscribere, vt in auth. vt licemat. & auiæ. §. causas. collat. 9. & extra de procur. tuæ. secundum canones non videtur, quòd sustineat pœnam talionis, vt 33. q. 5. hæc imago. Sed hoc est verum, cum agitur ad thori separationem: secus si agatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam f causam.

α ¶ Idoneos.] *Apud Fabianum, & Burchardum, & Iuonem hic locus ita habet,* iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. *Verum, quia voces illæ,* idoneos, congruos, legitimos, *sunt in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & Pannormiæ, nihil est mutatum.*

β ¶ Iudices autem.] *Hæc neque in epistola sunt, neque apud alios collectores, nisi in Pannormia.*

Item Damasus Papa, epist. 3. cap. 7.

¶ Quilibet in causa duas personas gerere non valet. C. II.

4 NVllus iu troducatur personaliter g, sed accusatores, & accusati æqua audiantur ratione, iuxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores vero, & iudices non ijdem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, vnusquisque in suo ordinabiliter ordine. ¶ Nam inscriptio h primo semper fiat 1, vt talionem calũniator recipiat; quia ante inscriptionem nemo debet iudicari, vel damnari; cum & sæculi leges hæc eadem retineant.

2 *Vt codice* k, *libro nono, titulo de accusationibus & inscriptionibus l. 7. & codice, eodem libro de adulteryis l. 6. & titulo de Abigeis l. vnica.* ¶ *Aliquando etiam sine inscriptione accusatio fieri potest.* [*Ea enim, quæ per officiales* † *præsidibus denuntiantur, & citra solennia accusationum posse perpendi incognitum non est.*]

¶ 5 *Item codice de adulteryis l. 6. Si maritus iure mariti, hoc est intra sexaginta dies* m *vtiles adulterium vxoris*

tur ad pœnam legalem, vt extra de procur. tuæ,
a ¶ *Quam ex suspicione.*] 32.q.1.cap.1. & 2.
b ¶ *Abacti.*] id est,cum quis gregem abigit, vel partem gregis,
c ¶ *Inscriptionibus.*] id est, cum agitur criminaliter.
d ¶ *Obseruatione.*] id est, cum agitur ciuiliter.
e ¶ *Si quis.*] C.de accus. si quis se.
f ¶ *Non ad stationarios.*] id est, non pedaneos iudices.
g ¶ *Aut libellos.*] Cũ criminaliter.
h ¶ *Aut querelas.*] Cum ciuiliter.
i ¶ *In aliis.*] Male exemplificat magister vbi non cogitur quis inscribere. sed veros casus posui supra 2. quæst. 3. notandum.& quæst. vlti. in summa.

DE DOMO. CAP. Isse §. respicit illa duo cap. supra posita nullus.& nullus. vbi dictum est quòd non debet esse idem accusator & testis & iudex. Nunc vero dicit, quòd de domo iudicis non debet produci actor vel testis, ne iudex habeatur suspectus.

Contra ritũ.] CASVS. Coram Imperatore accusabat quidam de domo imperiali: & producebatur accusator & testis cui poterat imperari. sed Nicolaus reprehendit hoc, dicens hoc esse contra legem:& ex hoc iudices suspecti fiunt.
k ¶ *Leges.*] Extra de offic. iud. deleg. causam. 2.ff.de iurisd.omn. iudic. qui iurisdictioni.
l ¶ *De imperialibus ædibus.*] id est,de domo cuiuslibet iudicis a. De hoc dixi 3.q.5. accusatores. iudex tamen suos domesticos cogitur recipere contra se,vt C.de assess. si post.

De quinta vero.] CASVS. Hic intitulatur quita quæstio, qua quæritur an sit excommunicãdus accusatus si die statuta non veniat ad causam.Et certum est,quòd sic. si ex contumacia abest. & agitur hic de induciis citatoriis siue expectatoriis.
m ¶ *De quinta.*] ‖ De iure ter est citandus quilibet, vt 24.q.3. de illicita. si tamen ad primam citationem non venerit,delinquit:quia spernit mandatum iudicis, & punitur.ff.si quis in ius voc. non ierit. l.2.ff. si quis ius.dicen.non obtemp.l.vnica. & præstabit sumptus litis de illa factos,vt de iud. sancimus. Et agitur hic de induciis citatoriis siue expectatoriis, quæ dantur episcopis:& eædem dantur presbyteris & diaconibus,vt 15.q.7. si autem. & dictum est de his ℣.3.q.2.in summa.

Visquis.] CASVS. Statutum fuit in concilio Carthaginensi vt episcopi apud primatem prouinciæ accusentur. Et si episcopus qui accusabatur, vocatus ad causam, die statuta, hoc est intra mensem computandum à die receptionis litterarum non venerit, debet excommunicari:& si postea venerit allegaturus causas quare non venerit, dabitur ei spatium alterius mensis:sed remanebit excommunicatus donec probet iustum impedimentum:ita quòd nec suis nec alienis communicet interim. si non venerit finito secundo mense,condemnabitur.Si vero accusator die statuta non venerit, excommunicetur reo vel episcopo præsente communioni reconciliato. Si tamen postea iustum impedimentum probauerit,absoluatur:& causam agere permittatur:& exponе post secundum mensem , id est, post principium secundi mensis. Vel sic: Episcopus accusatus, si intra tempus vnius mensis à tempore receptionis litterarum non venerit , excommunicatur. si allegat iustum impedimentum , datur ei alius mensis : sed remanebit excommunicatus quousque probabit iustum impedimentum : & si non venerit secundo mense, damnabitur. si vero accusator non venit die statuto, excommunicandus est, sed si iustam probat absentiam,absoluetur,& postmodum ager. Iste est casus secundum Hug. & secundum eum exponitur post mensem secundum, id est, post principium secundi mensis.

ALIVS. CASVS. Aliquis vult accusare episcopum , vadit ad primatem,vocatur episcopus : eligit iudices episcopus : deinde vocatur ab eis , vt sit tali die coram eis: & si tunc non venerit , suspendatur. Si autem miserit nuntium quia alleget iustam causam absentiæ , vel aliam iustam excusationem,datur ei alius mensis : & si in fine secundi mensis nõ venerit, tunc excommunicatur.& secundum hoc expone post secundum mensem, id est, post finẽ secundi mensis. & sic nõ obstat.℣.causa proxi.q.3. si ægrotans. quia ibi datur tertius mensis ad conuincendam malitiam.extra de dolo & contuma. cum olim.
n ¶ *Occurrerit.*] Sed pone quòd iudex ita dixerit, si non venerit die illa , sis excommunicatus b : & ille non venit, quia non potest venire, numquid erit excommunicatus ? Videtur quòd non,nam auditur hic causa absentiæ, & probata causa c non absoluit nec enim extat conditio,quia non dicetur non venisse, ex quo casu non venit,vt ff. de conditioni. & demonstra. l.2. nec proposuit iudex excommunicare ipsum in omni casu, sed in casu contumaciæ tantum. argu.ad hoc ff.de sol. si seruus decem. in fi. & cum non sit contumax , pœnam contumaciæ non patitur,si non venit,vt ff.de re iud.contuma.Ioan.Solu. excommunicatus est , sed absoluitur sine expensis : quia excommunicatio tenet, nisi in duobus casibus, vt extra de senten. excom. per tuas. B.
o ¶ *Mensis.*] vel trium mensium, vt ℣.proxi.q.3. c.1, & q.2.c.2. contra.
p ¶ *Ex ea.*] Nota quòd computandum est semper tempus à receptione litterarum , vt hic, & 16.q.3.placuit 2.extra de appel.super eo.2.& C.de excus.tut.l.quinquaginta.nec computabitur dies in quo recepit litteras,vt ff.si quis caut.l.1.
q ¶ *Alterum.*] sed objicitur , aut primus mensis fuit peremptorius: aut non,si non : quare excommunicatur:contra illud 24.q.3. de illicita? Si fuit , quare datur ei alius mensis postea? Item qualiter fuit hic missum peremptorium prima vice : contra illud extra de dilat. cap.dilecti. Si vis tenere casum Hug. dic quod hic ex causa fuit primo missum peremptorium,vt extra de in integ.restit.tum ex litteris. in fi.& ff.de iudi. nonnumquam. & sequens peremptorium datur ad conuincendam malitiam. sic ℣.5.q.3.cap.1. Secundum alium casum non est primus mensis peremptorius. secundum hoc dic quòd non punitur hic sententia excommunicationis, sed suspensionis, vel alia. nam bene punitur quis in citatione non peremptoria, vt 5.q.2. præsenti.C.de iudic.sancimus.ff.si quis in ius voca. non ierit.l.2.
r ¶ *Non communicet.*] in sacramentis.
s ¶ *Damnationis suæ sententiam.*] cum lis est contestata, vt dixi 3. q.9. decernimus. vel legitur de sententia excommunicationis.
t ¶ *Communicet.*] argu. ‖ quòd qui est suspensus in vna ecclesia, & in altera:quia cum sit tantum vna ecclesia , non potest esse partim in ea, & partim extra ecclesiam, vt 24.q.1. loquitur & 6.q.1. si quis presbyter. argu.contra. 58.distin. si quis alterius.
v ¶ *Accusator.*] ‖ sed quare cogitur iste accusare,contra illam regulam G.vt nemo inuitus agere vel accusare compellatur ? Item nonne primo accusator esset admonendus,vt C.qui accusẽ.non pos.qui crimen. Forte hoc est speciale in episcopo, sicut aliud ℣. cãusa proxi. q.2.c.3. & hoc obtinet

hoc obtinet cum ex accusatione orta est infamia contra episcopum:& ideo cogitur accusator procedere,vt ℣.proxi.q.1.quidam.& q.vlti. Epiphanium. Vel hic inscriptum fuit:& ideo cogebatur procedere vt extra de accus.licet.in fin. Si autem nec accusator, nec accusatus venit : tunc neuter est puniendus a. ff.si quis in ius voc. non ier.l.2.§.vlti. Item habes hic : quòd si accusator non probat iustam causam absentiæ, amodo non auditur de illo crimine, vt extra de accus. licet. C. qui accusa. non pos.l. 3. Item forte vbi de crimine agitur etiam ciuiliter. ff. de iure fis.l.2. §. fenatus. Idem vbi accusatur instrumentũ falsum,vt extra de fide instr. accepimus.& cap.contingit. Idem vbi accusatur matrimonium , vt extra qui matri.accus. pos.cap. per tuas. Idem vbi præfigitur terminus ad inducendos testes vt extra de prob.licet.Idem vbi proponitur terminus ad exceptiones proponendas, vt extra de excep. pastoralis. Idem vbi impetitur status alicuius , vt C. de inge.ma.diffamari. Secus autem in ciuilibus negotiis , vbi per trienniũ expectatur,vt C.de iud.pro perandum.
a ¶ *Adimatur.*] vt C. qui accus. non pos. si ea. & l.qui crimen.
b ¶ *Probauerit.*] suum sacramentum sufficit in hoc casu,vt 12.q.1. c.1.C. de reb.cred.in bonę.too. distin. optatum. extra de procur. ex infinuatione. non enim requiritur ꝙ plene probetur causa absentię. vt extra de senten. & re iud.c.cum Bertholdus b.argu. contra extra de in integr.restit.cap.ex litteris c.

Exta vero.] CASVS. Hic ponitur sexta quæstio qua quæritur an illi qui in accusatione episcoporum culpabiles inueniuntur, possint de cetero admitti ad sui vel suorum causæ prosecutionem.Et respondet quòd sic, si suam velint prosequi iniuriam vel suorum ciuiliter , & non criminaliter : nec in causis ecclesiasticis. Casum vero illorum cap. illud.& si accusatorum,inuenies ℣.3.quæst.10.cap.si accusatorum. Aliud cap. planum est.
c *Illud.*] ¶ *Non admittatur.*] illud est expositum ℣.3.q.10. si accusatorum. & c.1.& 2.
c ¶ *Non admittatur.*] Quidam dicunt quod in nullo crimine admittatur contra episcopum.
d *Omnibus.*] ‖ Excipiunt excommunicati, vt ℣.ead.q.1.c.1. Item serui & impuberes, vt ℣.3.q.7.§.tria.in princ. & minores, vt C.de autho. præstan. l. clarum. & in casu quem habes extra qui matri. accus. pos.cum in tua. Item fallit in vsurario,vt extra de vsu. quia frustra. Item fallit in liberis & parentibus, vt 2. quæst.1. prohibentur. Item in mulierе, vt 32.quæst.1. §. hoc in mulieribus.

In infamiam.] CASVS. Supra dictum est de iis qui manifeste accusant. Nunc supponit quintam causam in qua tractat de iis qui occulte accusant , scilicet per libellum famosum quem clanculo scribunt in alicuius infamiam. Interserit etiam Gratianus de iudiciis:& qualiter quis sit vocandus ad catisam:& an causa criminalis possit per procuratorem experiri siue expediri : & quomodo episcoporum iudicium debeat ventilari:& quo illi qui aliorum crimina detegũt,culpãdi sunt vel laudandi. In fine repetit de pœna calumniatorũ.Vt autem hęc & alia faciat,ꝓmittit thema, de quo sex elicit qões.

Prima quæstione.] CASVS. Hic in titulatur prima quæstio , qua quæritur qua pœna debeat puniri qui famosum libellum in alterius iniuriam scribit. Et respondet , si apparet & non probauerit quod cõscripsit, secundũ canones verberatur,vt ℣.ea.c.1. secundum leges decapitatur,vt ℣.ea. si quis famosum. Si vero non apparet, debet moneri vt appareat. Si vero celauerit se,excõicari debet, vt ℣.ead.quidem.
e ¶ *De prima.*] ‖ hic quæritur qua pœna punitur qui famosum libellum vel falsum composuit occulte , & probare non vult quod scripsit,& distinguitur , aut certum est quis composuit , aut non.Si certum est,aut est conuictus , aut sponte confessus. Si cõuictus secundum leges decapitatur, vt §.ea. si quis. & fit intestabilis.℣.causa prox. q.3.§. ob carmen. secundum canones vero subijcitur verberibus,vt ℣.eo. c.1. d Si vero sponte confitetur , cum non potest probare , mitius cum eo agitur,vt ℣.ea.c.2.in fi. Si non est certũ , debet admoneri vt prodeat in publicum , & probet quod scripsit:quod si non fecerit, primo punitur sacramentis,postea excommunicabitur : & est hoc cum innocens aliquis infamatur,secus si reus fuerit q accusatur ; quia expedit peccata nocẽtium esse nota.ff.de iniur.eum qui. in princ. Ioan.

Qui in alterius.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Hadriano q pœnã debet ille pati q libellum scribit famosum , vel alia turpia in alterius iniuriã. Et rñdet , si apparet , & non ꝓbat,debet verberibus flagellari, & quicum que talem scripturã inuenerit , rumpat si non vult pœnã auctoris incurrere.

‖ Libellum famosum componens , qua actione punitur.

† *al. excipias*

d Vbi no. H. quòd istud sit verum:nisi for te sit talis persona , quæ attingi non debet, puta eps.

4 Capitu.1.7. cap.361. Anc.l.1.c.88. Iuo p.4.c.156. & p.16. c.235.

a Generaliter ieruãdum est, quòd nulli fit iudex in omni causa,vbi quis de domo iua est actor, reus vel testis:quia videt esse fi spectus. si hoc contingat,de legetur causa, secundũ Hug. & Laur.

‖ Citatio debet iure debet esse trina.

‖ Suspenditur vna ecclesia à communione specialis ,

‖ Accusator quandoque

Vidam.] CASVS. Gregorius nitebatur quamdam sedare discordiam per quemdam notarium suum nomine Castorium. Sed quidam maligni spiritus scripsit libellum in iniuriam Castorij, & eum nocte posuit in loco publico ciuitatis, in quo continebatur, & Papæ significabatur, quòd Castorius nolebat controuersiam terminare. Dicit Gregor. quòd si ille non vult exire, sit à corpore Christi remotus. Si vero adhuc latere præsumpserit, anathema sit. si vero vult exire, & quod dixit probare, vel publice confiteri errorem suum, non sit suspensus à corpore Christi, vel anathematizatus. Seq. cap. patet.

Item Gregorius lib. 5. epist. 30. siue cap. 130.

¶ De eodem. C. II.

1 QVidam maligni spiritus cõ filio repletus, contra Castorium Notarium, ac responsalem nostrum nocturno silentio in publico α ciuitatis loco contestationem posuit in eius crimine loquentem, mihique etiam de facienda pace callide contradicentem β. Et quia quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare 3 oportet, vt publice exeat, & quæcumque in cõtestatione sua loqui præsumpsit, ostendat. Quòd si non exierit 2 neque publice b confessus fuerit, quisquis ille sit, qui hoc agere præsumpsit, vel consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei, & Domini nostri Iesu Christi spiritu definimus, vt sancti eius corporis, ac sanguinis participatione priuatus sit. Si vero, quia latet, & quoniam nescitur, teneri ad disciplinam † c non valet, si tanti mali conscius, etiam prohibitus, corpus, ac sanguinem Domini percipere præsumit, anathematis vltione percussus γ sit, vt fallax, ac pestifer à sanctæ ecclesiæ corpore sit diuisus. *& infra.* ¶ Sin autem in eadem ciuitate, egressus ad publicum potuerit d docere, quæ dixit, vel certe sciens se non posse, quæ scripsit, ostendere, errorem e suum fuerit aperte confessus; Dominici corporis, ac sanguinis participatione non sit priuatus; neque à corpore sanctæ ecclesiæ alienus existat.

Ocatio autem.] CASVS. Hic ponitur secunda quæstio, qua quæritur quoties aliquis sit vocandus ad causam, & certum emptorio, vt 24. q. 3. de illicita. & quidquid de citationibus dicatur ĩ. c. 1. & 2. hodie inducię citatoriæ arbitrio iudicis relinquuntur, vt ĩ. ea. q. 3. si ægrotans.

Item in concilio Eliberitano, cap. 52.

¶ Anathematizentur, qui famosos libellos in ecclesia ponunt. C. III.

2 SI qui inuenti fuerint famosos libellos in ecclesia ponere, anathematizentur.

Item Codice lib. 9. titulo de famosis libellis, lege vnica. Impp. Valentianus, & Valens AA. [¶ *Si quis famosum libellum domi, siue in publico, vel quocumque loco ignarus reppererit; aut corrumpat prius, quàm alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum. Sin vero non statim eas dem chartulas vel corruperit, vel igne consumpserit, sed vim earum manifestauerit; sciat se quasi auctorem huiusmodi delicti capitali f sententiæ subiugandũ.*] & infra. [*Huiusmodi autem libellus alterius opinionem non lædat.*

QVÆSTIO II.

Ocatio autem eius, qui impetitur, non semel, sed bis & tertio per congruum spatium rationabilibus scriptis fieri debet.

Vnde Damasus Papa Stephano Archiepiscopo epist. 3. scribit, dicens.

¶ Vocatio ad synodum eius, qui impetitur, & in scriptis, & per spatium fiat congruum. C. I.

3 VOcatio g ad synodũ iuxta decreta patrum canonica eius, qui impetitur, rationabilibus d scriptis per spatium fieri debet congruum, atque canonicum: quia, nisi canonice vocatus fuerit suo tempore, & canonica ordinatione, licet venerit h ad conuentum quacumque necessitate, nisi sponte voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus.

Item Siluester Papa.

¶ Quibus temporum spatiis reus vocetur ad causam. C. II.

4 PRæsenti i decreto censem⁹, vt in primis paternaliter † tum eorum, qui propter necessitatem aliquam sit, non tñ synodi causa cõueniunt. Vel dic q speciale est in accusatione vt accusatus non teneat respondere coram synodo, nisi habeat inducias. secus in ciuilibus causis.

Præsenti.] CASVS. Quidam dicunt, quòd hoc cap. loquitur de induciis citatoriis inferiorum ordinum, vel laicorum, qui sunt in eadem ciuitate, vel in locis propinquis. Est ergo casus. Siluester Papa statuit in hoc cap. quòd illi qui accusantur, citari debeant & expectari primo per vij. dies sine aliqua pœna, postea per alios vij. ita vt ecclesiam non ingrediantur ad officia diuina audienda, postea per duos, pasce & communione ecclesiæ eis interdicta, postea per alios duos dies sub eadem pœna, deinde expectentur per vnum diem, quo elapso anathematizentur. hodie tamen quidquid hic dicatur, inducię iudicis arbitrio relinquuntur.

---

1 Iuo p. 6. c. 81.

† *à disciplina* } orig.

‖ Conditio affirmatiua & negatiua diuersimode exponuntur.

a Quod no. 50. dist. de pœnitentibus. Quidam dicunt, quod hic dicitur speciale, & in fauorem infamati, & odium infamantis statuitur. Vel illud de pœna: hoc de accusatione. Archid.

¶ Criminosus quandoq; potest accusare.

α ¶ Publico.] *Hæc vox abest à manuscriptis, & originali, & Iuone: sed ob casum est retenta, & in aliquot vetustis est glossa interlinearis.*

β ¶ Contradicentem.] *Quæ sequuntur vsque ad versiculũ,* Quòd si, *addita sunt ex ipsa epistola, & referũtur etiam ab Iuone.*

γ ¶ Percussus sit.] *Antea legebatur,* percutiatur: *sed cum ea, quæ antecedunt, ipso facto ligent, quia ad occultum delictum referuntur, emendatum hoc est, quemadmodum alia multa, ex epistola ipsa. Apud Iuonem vero legitur,* anathematis vltione percussus, vt fallax, &c.

b ¶ *Publice.*] contra ĩ. de pœn. dist. 1. §. his auctoritatibus, vbi de pœnitenti dicitur, non tibi dico vt te prodas. sed istud est pro detestatione criminis. Vel ibi loquitur de occulto crimine a, sed hic de manifesto, licet persona sit ignota.

c ¶ *Ad disciplinam.*] id est, correctionem.

d ¶ *Potuerit.*] sed nõne reus hunc accusatorem posset repellere, qa eum non præmonuit, vel (quod verius est) quia ei suspectus est. 6. q. 1. quicrimen. sed forte de innocentia sui confidebat. sed certe licet iste sit infamis ipso facto & per sententiam. tantum in odium suum & in fauorem rei admittitur ad accusationem, vt sic clareat de innocentia rei, & vt accusator non probans punitatur de calumnia.

‖ Et sic est speciale, q aliquis criminosus admittitur ad accusationem, licet non prosequatur suam vel suorum iniuriam.

e ¶ *Errorem.*] ĩ. dist. 8. consuetudo. ĩ. 2. q. 3. §. notandum.

Si qui.] SI QVIS. CASVS. Quæritũ fuit ab Imperatore quid fieri debet de libello famoso, quẽ qs in aliquo loco reperit? & rñdet q qui eũ inuenit, statim destruere debet, & nulli ipsũ manifestare. Si vero nõ destruxit, sed alij eũ dolose reuelauerit, decapitari debet, sicut auctor ipsius libelli, ne talis libellus lædat opinionẽ eius cõtra quem factus est.

f ¶ *Capitali.*] si capitale fuit crimen conscriptum, aliàs non, vt ĩ. causa proxi. quæst. 3. §. ob carmen.

---

1 Hinc sentẽtiæ ciuiles ferendæ Laur. Plant. Num ibi intelligit in causa ciuili: habet tales, quales dicimus, diem arrepti ementiri.

2 Capitulis cap. 2. 13. Polycarp. lib. 11. Anfel. lib. 3. Iuo p. 6. c. 82. Burgh. 4. cap.

1 Anfel. l. 3. cap. 48. Burch. l. 3. tit. 1.

3 Polycarp. l. 5. tit. 1. Anfel. l. 3. cap. Burch. l. 1. cap. Iuo p. 5. c. 116.

4 Polycarp. l. 5. tit. 3. Anfel. l. 3. c. 121. *al. perperam lata*

‖ Excepta necessitate domum.

‖ Iudex non potest peremptorie hoc debet imprimere.

‖ Iudex an possit de tertio partes cognoscere. & hoc conducit, quia plerumq; reperiuntur semper cogendi ad accusandũ. L. Sed hoc locũ habet in solenni accusatione, ad cui. nemo appellitur nisi extraliter. 7. q. 1. c. 1. & ĩ. 2. q. 6. Episcopum. Archidiac.

1 corrigi vrgo non } orig.

‖ Testimonia pellitrari possunt exhiberi.

† *Ad. instantiam*

2 q. 3. c. Conuenti qui.

† *testimonia* } orig.

3 Iuo p. 5. c. 116.

4 Burchard. l. 1. cap. 221. Iuo p. 5. c. 335.

5 In capitulis Hadriani. ca. 5. & Felix. 1. epist. 2. Polycarp. l. 5. tit. 1. Burc. l. 1. c. 51. Iuo p. 5. c. 161. Pan. l. 4 c. 19. c Hoc est falsum, vt patet extra de iur. calum. ca. vlt. Archid.

‖ Procurator in causa populari non potest dari.

sticarum, propter odium eorum, vel de clericis in eadem ciuitate constitutis 2, quibus minores dantur inducię quàm remotis, vt ĩ. ea. q. 3. si ægrotans, vel de laicis, vel sunt paternales adiectiones, vel per quas quis expectatur etiam postquam canonice, & per tempus legitimum citatus non venerit, vel non tenet per illud. ĩ. 24. q. 3. de illicita.

a ¶ *Addantur.*] simile C. de iud. auth. iubemus. extra de dolo & contu. cum olim.

b ¶ *Communione.*] sed nonne est eadẽ hæc pœna cum prima? nam cui interdicitur ecclesia, interdicta sunt sacramenta ecclesiæ, vt 12. q. 2. de viro. & 33. q. 2. latorem. Itẽ non potest intelligi de communione fidelium, quia de illa loquitur in fin. Sed dic quòd loquitur de communione fratrũ, id est, quòd non communicabit aliis fratribus vel in choro, vel in mensa, vel in dormitorio.

Elatũ.] CASVS. Quidam iudices ecclesiastici accusationes & testes recipiebant in causa criminali per epistolas, quod dicit Damasus non esse faciendum in futuro, & quod nuper factum est, debeat emendari. Nam accusatus legitime citatus accusatorem & testes debet habere præsentes, & locum defendendi, vel ad abluendum crimina, nec iudex ex iracundia damnat delinquentem.

c ¶ *Scripta.*] sic ĩ. 2. q. 8. per scripta.

d ¶ *Testimonium.*] iudiciale ‖ nam per litteras potest aliquis prohibere alij testimoniũ famæ suæ, vt 71. dist. extraneo. & c. hortamur. & de consecrat. distinct. 1. iubemus. Sed iudiciale non.

e ¶ *Ira.*] quia tempore iræ non discernit homo quod iustum est, vt 11. q. 3. illa.

Si primates.] CASVS. Quidam accusabant episcopos prosequendo suam iniuriã vel suorũ: quærit Anastasius à Felice, qualiter in hoc negotio fit procedendũ? & respondet, quòd ipsi debent ad concordiam reuocari per transactionem, si fieri potest: aliquin debent legitime citari, & eis primates debent quidquid obijcitur significare, vt parati venire possint ad respondendum. Si vero deiecti fuerint vi vel timore, aut suis rebus expoliati, accusatoribus respondere non debent, nisi prius restituantur.

f ¶ *Pacificare.*] ‖ potest ergo iudex componere inter partes, vt 90. dist. studendum. & 23. q. vlti. si quis membrorum. & q. 4. si illic. ff. de nou. ope. nunt. l. 1. §. potest. & est simile. ff. de vsu. æquissimum. Sed hoc verum est in crimine, quod non inducit depositionem: quia in aliis licet cõponere. c. 1. & 2. & C. de abo. l. 2. Similiter in denuntiatione non admittitur de iniuria facta ecclesiæ, sed personæ. 23. q. 4. si is qui. & sic non obst. 2. libet tenetur. De hoc nota. ĩ. 2. q. 3. §. notandum 2. in fin.

g ¶ *Quid eis.*] sic 3. quæst. 9. indicas. extra de dilat. præterea. extra

---

vocentur, & per septem dies expectentur, nullius ecclesiasticæ rei interdicta licentia. Huic vero expectationi iterum addantur 2 septem dies, interdicta ecclesiam intrandi licentia, & omnia diuina officia audiendi. Post vero addãtur duo dies, quibus à pace, & communione b sanctæ ecclesiæ sint suspensi. Deinde vero iterum aliis duobus diebus sub eadem expectatione deportentur α. Quibus vno die super addito, omni expectatione veluti iam desperata, reus mox anathematis gladio feriatur.

α ¶ Deportentur.] *Antea legebatur,* expectentur. *Emendatum est ex Polycarpo, Anselmo, & vetustis Gratiani exemplaribus, in quorum nonnullis hæc est glossa interlinearis,* id est expectentur.

Item Damasus Papa ad episcopos Italiæ, epist. 6.

¶ Nullius accusatio per scripta suscipiatur. C. III.

1 RElatum est ad sedem Apostolicam, vos accusationes fratrum per scripta c suscipere absque legitimo accusatore. Quod de inceps in omni terrarum orbe fieri Apostolica auctoritate prohibem⁹; & quod nuper factum est, absque vlla retardatione corrigere† curamus: nec vmquam prius per scripta eorum, qui accusantur, causam discutere liceat, quàm per querelantiũ institutionẽ † vocati canonice ad synodum veniant, & præsens per præsentem agnoscat veraciter, & intelligat, quæ ei obijciuntur. *& infra.* ¶ 2 Leges enim sæculi accusatores præsentes exigunt, & non per scripta absentes. Vnde canonica Patrum constituta nõ semel, sed sæpissime clamant, nec accusationes, nec testimonium † d, vllum per scripta posse proferre, nec de aliis negotiis quicumque testimonium dicant, nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. 3 Similiter, & qui alium accusare elegerit, præsens per se, & non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissa. Neque vllus vmquam iudicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandũ namque† est, nẽ ira e quemquam subripiat †, faciatque citius omne, quod non licet.

Item Felix Papa secundus Athanasio, & omnibus orientalibus episcopis, epist. 1. cap. 3.

¶ Vi, aut timore electi, aut suis rebus expoliati ad synodum non vocentur. C. IIII.

4 SI primates, accusatores episcoporum cum eis pacificare f familiariter minime potuerint; tũc tempore legitimo eos ad synodum canonice conuocatã, non intra angusta tempora canonice cõuocent, & non prius, quàm eis per scripta significent, quid eis g opponitur, vt ad responsionem præparati adueniant. Nam si aut vi, aut timore electi, aut suis rebus expoliati fuerint; nec canonice vocari ad synodum possunt, nec respondere æmulis debent, antequam canonice restituantur, & sua eis omnia legaliter reddantur.

His auctoritatibus euidentissime datur intelligi, quòd nisi quis canonice vocatus fuerit, etiam si aliqua occasione ad synodum veniat, suis nullatenus cogitur respondere insidiatoribus. Canonica autem vocatio est, quando seruato dierum interstitio, secundum auctoritatem beati Siluestri, causa suæ litteris adesse inbetur, quibus, quid ei obijciatur, auctoritate Felicis Papæ significari oportet.

QVÆSTIO III.

Vòd autem h *per procuratorem suum, causam agere valeat, qui impeditus causa suæ adesse non valet, auctoritate Romanæ synodi, quæ tempore Hadriani Papæ celebrata est, probari videtur, in qua cap. 5. sic statutum legitur.*

¶ Pro se legatum ad synodum mittat, quem grauis necessitas præmit. C. I.

5 SI ægrotans fuerit episcopus, aut aliqua eum grauis necessitas, vel aliqua causa ecclesiastica, aut iniuria ad synodum vocauerit, non tenetur respondere. Quæ autem sit canonica vocatio, dictum est ĩ. in cap. præsenti. quod est Siluestri. & per cap. Felicis dicitur, quòd accusatio debet significari quod ei obijcitur ab accusatore.

Vòd autem.] CASVS. Hæc est quæstio tertia in qua quæritur, an aliquis posit per procuratorem causam suã agere. Et certum est, quòd nõ in causa criminali, vt ĩ. ea. in criminali[b]. nisi in quattuor casibus, vt in crimine iniuriarum, in quo illustris persona agit per procuratorem, vt 3. q. 9. §. nisi. & in crimine suspecti tutoris, vt ff. de procur. non solum. §. vlti. Item ad allegandum causas absentiæ, vt ĩ. c. 1. & 2. Item in minoribus criminibus, vt not. Ioan. in hoc loco, vt ff. an per alium cau. ap. l. 1. quia in leuibus criminibus non fit inscriptio, vt ff. de accu. leuia. In ciuili potest, nisi in casibus aliquibus, vt in accusatione populari, in qua actor nõ agit per procuratorem: vt ff. de procu. licet. & in causa status, vt C. de asser. tol. l. 1. Quidam etiam coguntur dare procuratorem, vt episcopi & sacerdotes, vt ĩ. ea. quia episcopus. & illustres personæ, vt C. de procurat. l. pen. De hoc plenius inuenies ĩ. 2. q. 6. si quando. in apparatu.

h ¶ *Quòd autem.*] In causa iniuriarum datur procurator. Item in crimine suspecti, vt ff. de ‖ procurat. non solum. §. vlt. & in minorib[a] criminibus. ff. an per alium causæ ap. l. 1. quia in leuibus criminibus non fit inscriptio. ff. an per alium causæ ap. l. 1. quia in leuibus criminibus non fit inscriptio. ff. de accu. leuia. & ad allegandum causas absentiæ in ciuili dari potest procurator. ‖ sed in actione populari non potest procurator dari. ff. de procur. licet. & in causa status, vt C. de asser. tol. l. 1. quidam etiam coguntur dare procuratorem, vt episcopi c, vt ĩ. quia episcopus. & illustres personæ, vt C. de procura. l. vlti. De hoc plenius inuenies. ĩ. 2. quæst. 6. si quando.

Si ægrotans.] CASVS. Quæsitum fuit ab Hadriano, an episcopus accusatus debeat excommunicari, quia citatus non venit? & respondet quòd non, nisi per contumaciam die statuta venire cõtemnat, quòd hoc est intra spatium duorum, vel trium mensium, vel eo amplius, prout causa dictauerit, & tunc nisi fuerit impeditus, debet excommunicari: sed si ægritudinem, vel aliud graue impedimentum habuit, mittat legatum ad synodum, qui absentem accusatum excuset. Ite casus planus est & bonus, & sic ponendo casum videbis continuationẽ litteræ, quam per expositionem casus perpendes. Vel pone casum sicut littera sonat. Statuit Hadrianus in synodo, vt si episcopus accusatus æger fuerit, vel aliud impedimentum habuerit, mittat legatum qui eum excuset. Sed si die statuta, hoc est intra spatium duorum, vel trium mensium, vel eo amplius

† *al. quoque a. cuiuscum subrepas*]

prout causa dictauerit, citatus per contumaciam non venerit, debet excommunicari: nisi aliena, id est, grauis eum necessitas præoccupauerit.

a ¶ *Legatum.*] ‖ sed numquid tenetur infirmus vel absens ex iusta causa, ex necessitate procuratorem mittere responsurum nomine absentis? non videtur, extra de procur. querelam. nam si contra absentem feratur sententia, & ipse postmodum probet iustã causam absentiæ, retractatur sententia, licet nõ miserit procuratorem, vt extra de senten. & re iud. cum Bertholdus. & 7.q.1. præsentium. immo & si sub pœna promisisset aliquis stare iudicio ad certam diem, si probaret iustã causam absentiæ, subuenitur ei, vt ff. de arb. si cum dies. §. si quis ex litigatoribus. Nam ægritudo iudicis vel partis prorogat diem. ff. de re iud. quæsitum. immo etiam si probabili causa absit, nõ proceditur contra eum, vt extra de offic. delegat. consultationibus. Itẽ secundũ hoc non esset melior conditio illius, qui abest ex iusta causa, quàm illius qui abest ex iniusta causa, quia qui non vult interesse, sufficit ei si mittat procuratorem, vt ff. de procur. l. 1. & generaliter traditur pro regula, quotiescumque quis abest ex necessitate, non ex voluntate, subuenitur ei, siue habeat procuratorẽ, siue nõ, vt ff. ex quib. cau. maio. sed & ff. §. vlti. Itẽ sufficere debet talis qui alleget causam absentiæ, vt 65. dist. si quis. Econtra probatur, quòd non sufficit mittere procuratorem qui alleget causam absentiæ, nisi alleget causam causæ, vt 18. distin. episcopus. nam sicut quis potest mittere nuncium, sic & procuratorem, vt extra de appellat. constitutus, nec excusatur quis per iustam absentiam qui fiat missio in possessionem bonorum suorum, si non sit qui defendat eum, vt extra de eo qui mit. in pos. cap. vlti. nec exuli subuenitur si non reliquit procuratorem, vt ff. de mino. Papinianus. nec ei qui appellationis causam prosequitur, vt ff. eum. qui app. in prouincia debere defendi. l. 1. & 2. nec subuenitur absenti causa reipublicæ, vt C. de integr. restit. ignorare. Ad hoc dicunt quidam, quòd actor semper tenetur mittere suum procuratorem, siue posit, siue non posit venire, per id quod legitur. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. 1. reus autem non tenetur. Melius potest dici, quòd siue sit reus, siue sit actor, si habet iustam causam absentiæ, non tenetur mittere, nisi sub hac forma sit citatus, vt veniat, vel procuratorem mittat, vt probatur extra de dol. & contu. cum dilecti. in fi. alioquin sufficeret talem mittere qui alleget causam absentiæ. 18. dist. placuit. & extra de senten. & re iud. tenor. tamen si diutino impedimento quis est detentus § si tale sit negotium, quod possit expediri [a] per procuratorem, ita vt plene iudex possit instrui per procuratorem sicut per dominum, bene tenetur mittere procuratorem talem sufficienter instructũ. Et ego credo, quòd decret. querelam, tales causas appellat graues, quæ ita intricatæ sunt & inuolutæ, quod non de facili per procuratorem possunt expediri, sed tamen non nego quin semper possit actor mitti in possessionem rerum absentis ex quacumque causa reus abest, vbi actio est tempore peritura. Ioan.

b ¶ *Nisi.*] id est, si non.

c ¶ *Aliena.*] vel quia vocatur à Rege, vt 18. dist. si episcopus. tamen canon alia tria excipit, ætatem, & ægritudinem & grauiorem necessitatem, vt 18. dist. placuit. Item si ad testimonium dicendum, vel ad municipales necessitates vocetur. ff. si quis cau. l. 2. in princ. Item si occupatio propriorum negotiorum eum vrgeat, vt ff. de re iud. contumacia.

REOS. CASVS. Dicitur quòd si quis de capitali crimine accusatur, potest se excusare per procuratorem qui impedimentum alleget absentis.

d ¶ *Defendi.*] scilicet ad excusationes proponendas, & etiam ad exceptiones obijciendas, vt extra de accus. veniens. & cap. super his. Melius est enim qualemcumque procuratorem admitti quàm absentem, & c. ff. de procur. seruum. § publice. C. de procur. exigendi. licet M. dicat per legem istam, quòd post lit. contest. potest interuenire procurator ad defendendum in crimine.

ECCE. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, quòd in causa criminali potest quis procuratorem mittere si est impeditus, non vt causam agat principalem, sed vt excusẽt absentem. Causam enim criminalem nullus per procuratorem agere potest, sed per seipsum, vt infra cap. 1.

aliam personam se defendere permittitur.

Item Anacletus Papa.

¶ *Hoc capitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in concilio Eugenij Papæ secundi, tempore Ludouici, ac Lotharij Imperatorum habito. cap. 19. Quod etiam à Leone quarto est repetitum. Ex qua canone Lotharius lib. 2. legum Longobard. tit. de aduocatis, & Vicedominis, octauum capitulare composuit.*

¶ In omnibus causis, præterquam in criminalibus, episcopi, & sacerdotes pro se aduocatum habeant.

C. III.

QVia episcopus e, vniuersique sacerdotes ad solam laudem Dei, bonorumque operum actiones constituuntur, debet vnusquisque eorum tam pro ecclesiasticis, quàm etiã pro suis actionibus (excepto publico g videlicet crimine) habere aduocatum h non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis inuentum: ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

QVÆSTIO IIII.

QVòd autẽ absque synodali audientia damnari non debeat, auctoritate Iulij Papæ probatur, qui epistola prima ait [2].

IN criminalibus.] CASVS. Hadrianus fuit interrogatus, an per procuratorem quis accusare posit, vel respondere in causa criminali, & respondet dicens, quòd non: sed in propria persona sit accusator, & etiam accusatus.

e ¶ *In criminalibus.*] nisi in casibus not. 2. q. 6. si quando.

QVia episcopus.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd vnusquisque episcopus vel sacerdos in ciuili causa propria, vel ecclesiastica debet habere procuratorẽ bonæ famæ, & vitæ laudabilis, in causa vero criminali non nisi per se agat, vel respondeat.

f ¶ *Quia episcopus.*] sed quid si ita pauper est sacerdos, quòd non possit constituere procuratorem? Tunc per se litigabit, sicut illustres pauperes, vt in Auth. de illustri. & qui super illustres sunt. coll. 5. ‖ Ideo autem iubentur sacerdotes constituere procuratores: qa non expedit seruos Dei litigiosos esse, vt extra de syndico, cap. vno. & 2. q. 7. sicut. & ne cogantur recedere à diuinis obsequiis, vt C. de epis. & cle. omnes. tum etiam quia causæ materiam criminibus creare nosc untur, vt C. de iud. properandum. in princ. habet ergo quælibet ecclesia œconomum, vt 89. dist. quia. & 9. q. 3. cum scimus. 16. q. 7. quoniam in quibusdam. & constituetur auctoritate episcopi. C. de episc. & cler. omnes. § hoc nihilominus. ‖ Sed quid si canonici aliqui contra episcopum volunt agere, tunc à superiore [b] dandus est procurator ad litem, sicut cum pupillus agit contra tutorem. C. de in lit. dando tu. vel cu. l. 2. & vlti. Sed secundum iura nostra canonici per se sine episcopo constituent procuratorem. Ioan. sed certe procuratorem ad agendum contra alium ab episcopo non possunt constituere sine auctoritate episcopi, nec esse in iudicio, vt extra de iud. causam. & extra de procur. cap. 1. B. Item habes hic, quòd procurator non potest esse infamis, vt dixi 3. q. 7. c. 1. Item habes hic, quòd episcopus & sacerdos semper debent litigare per procuratores. Et sic patet, quòd ante litis contestationem & post, potest clericus secundum iura nostra constituere procuratorem, & per ipsum iurare de calumnia, vt probatur extra de iura. calum. cum causam. nisi velis exponere ibi procuratorem, id est œconomum. vt extra de iura. calum. in pertractandis. Et lex dicit, quòd vbi conuenitur monasterium, vel ecclesiastica persona, possunt constituere procuratorem, vt in Authen. de sanc. epis. § si vero episcopi. col. 9. Alij vero comparant prælatos tutoribus: & dicunt, quòd sicut tutor vel curator non potest ante lit. contest. constituere procuratorem, vt C. de procur. neque. sic neque prælatus: quod non concedo. ‖ Nulla est enim comparatio inter tutores & prælatos, quia tutor est temporalis, prælatus est perpetuus. tutor non vtitur bonis pupilli, sicut prælatus bonis ecclesiæ. tutela est onus, sed prælatura est honor. prælatus habet liberam & generalem administrationem in bonis ecclesiæ, & dare potest bona aliqua, si hoc habeat consuetudo ecclesiæ, sed tutor non. extra de dona. cap. ceterum.

g ¶ *Publico.*] ‖ publicum vocat hic crimen, de quo solenniter & publice potest quis accusari. idem enim est in priuatis criminibus, vt C. de iniur. l. vlti. quia nec in illis interuenit procurator, vt supra eod. in criminalibus.

h ¶ *Aduocatum.*] id est, procuratorem.

VOd autem absque.] CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an episcopus sit damnandus, sine synodali auctoritate. Sed hæc quæstio tractata fuit supra 3. quæstio octaua, sed hoc solum adijcitur hic, quòd Romanus Pontifex potest episcopum sine concilio damnare, vt infra ead. §. quod vero.

Nullus

NVllus episcopus.] CASVS. Quæsitum fuit à Iulio vtrum episcopus sit condemnandus absque synodo episcoporum? Et respondet, quòd non: quæ debet congregari suo tempore, & auctoritate Papæ speciali. sed si aliter præsumptum fuerit, vanum erit.

2 ¶ *Auctoritate.*] generali audiri enim potest causa episcopi: sed nõ potest terminari sine speciali mandato Apostolicæ sedis, licet absolui possit, vt 3. q. 6. quamuis. & cap. dudum. tamen hoc non credo, vt dixi 3. q. 6. accusatus. Et argu. j. cap. proxi. in fin.

Vodecim iudices.] CASVS. Dicitur hic, quòd & necesse fuerit, episcopus accusatus duodecim habeat iudices à se electos, qui crimen examinabunt episcopi: sed Papa sententiam dabit, si necesse fuerit, quod est si metropolitanus non eligit, vel suspectos eligit.

b ¶ *Ipse.*] j. 9. q. 3. cuncta. & c. ipse. & c. saluo.

QVOD VERO. CASVS. Dictum est s. in cap. nullus. quòd episcopus condemnari, non debet nisi sine synodo congregata, quod intelligi debet absque præiudicio Romanæ sedis. Nã Romanus Pontifex quoslibet potest absoluere & condemnare absque synodo congregata, quod duabus auctoritatib' probat Gratia. scilicet Gelasij, & Hadriani, & sequẽti §. dicitur, quod in synodo vbi episcopus accusatur, non debet aliquis facere strepitum, vel tumultum, vel aliquid simile.

c ¶ *Sicut in Nicæno.*] 5. 3. q. 6. neminem [a].

IN loco benedictionis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod in synodo vbi episcop' accusatur, vel causæ difficiles tractantur, nullus debet facere strepitum, vel tumultum, nec contentiosis vocibus acclamare, & hoc probatur auctoritate Apostoli. & Esaiæ prophetæ, sed omnia debent humiliter proferri ne contentiosis vocibus sensus turbetur auditorum, & vigor iudiciarius eneruetur ‖ propter tumultum. & si quis fecerit strepitum, vel tumultum, ejiciatur velut irrisor auctoritate Salomonis dicentis: Ejice derisorem, &c. & sententiam excommunicationis per triduum patietur.

d ¶ *In loco benedictionis.*] id est, synodi.

e ¶ *Mitissima.*] vt C. de obseq. patrono præ. l. si manumissori. & 5. 3. q. 7. si quis adeo. lex punit talem vltimo supplicio, vt C. de his qui ad ecclesia confug. denuntiamus.

f ¶ *Tumultu.*] sic præsumitur de iniusta electione illius, qui per clamorem est electus. extra de elect. Osius. 8. q. 1. si ergo. Et est simile de consec. dist. 3. irreligiosa.

g ¶ *Excommunicationis.*] à consortio fratrum [b]. sic 5. distinct. 45. neminem.

VNc autem.] Hic intitulatur quinta quæstio qua quæritur, an aliquis sit maleuolus iudicandus, quia indicat crimen alterius. Et certe si bono zelo hoc faciat, præmissa admonitione, non debet maleuolus iudicari, vt 2. q. 1. si peccauerit. dum tamen indicet tali, qui possit prodesse, & non obesse, vt 22. q. 5. hoc videtur. Item si crimen, quod proponitur, vult probare: si ex charitate hoc facit, auditur, vt j. c. 1. Si ex odio hoc facit, repellitur, vt 5. 2. q. 7. si qui sunt.

h ¶ *Nunc autem.*] ‖ Si bono zelo quis indicat crimẽ illi qui potest prodesse, & non obesse, non est maleuolus. 22. q. 5. hoc videtur. & si præmonuerit eum quem accusat. 2. q. 1. si peccauerit. Vel si crimen propositum vult probare c. 2. q. 8. qui crimen. 5. ea. q. 1. c. 2. Sed si crimen tantum proponeret, & non prosequeretur, puniendus esset tamquam proditor, vt 46. distin. accusatores.

NOn vos.] CASVS. Quidam se putabant peccare, cum indicabant crimen alterius, sed Augu. dicit, quòd non peccant: si hoc bona fide faciunt, immo magis delinquunt si tacent permittendo perire quos corrigere possunt. Et hoc probatur similitudine morbi corporalis, vel alterius.

i ¶ *Non vos.*] hoc c. loquitur de denuntiatione, & de secreta correctione. Et est argu. hic, q quilibet ad denuntiationem tenetur [d].

k ¶ *Indicatis.*] illis qui possunt prodesse.

l ¶ *Tacendo.*] j. 8. q. 1. quid autem. contra. sed hic de secreta correctione loquitur; ibi de manifesta.

NOn omnis.] CASVS. Vincentius hæretic' compellebatur flagellis ad fidem quam susceperat retinendam, de quo Vincentius conquerebatur. Augustinus vero dicit, quòd cogi potest: quia errantibus & malis non est parcendũ, sed corrigendi sunt; & qa correctores sunt meliores quàm alij: & hoc probat quinque exemplis, scilicet amici, & dispensatoris, medici, Dei, & pastoris. Primũ exemplum est in principio. Secundum est ibi, *Vtilius.* Tertium ibi, *Et qui phreneticum.* Quartum ibi, *Quis potest nos.* Quintũ ibi, *Noueris aliquando.*

m ¶ *Tollitur.*] nõ obst. 86. dist. pasce. quia illud de eo qui ad mortem esurit. sic 11. q. 3. quoniam nibus tumultuosas voces effundere. [Si quis enim, vt Apostolus ait, putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio:] cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicij obstrepentium turba † confundit, dicente propheta [Erit cultus iustitiæ silentiũ.] Debet ergo quidquid aut consultationibus † confidentium agitur, aut ab † accusantium parte proponitur, sic mitissimæ [e] verborũ relatione proferri, vt nec contentiosis vocibus sensus audientium turbent; nec iudicij † vigorem de tumultu eneruent. Quicumque ergo in conuentu concilij hæc, quæ præmissa sunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu [f], aut contumeliis, vel risibus concilium conturbauerit; iuxta diuinæ legis edictum, quo præcipitur, [Ejice derisorem, & exibit cum eo iurgium,] & cum omni dedecore de confessione † abstractus à communi cœtu secedat, & trium dierum excommunicationis [g] sententiam perferat.

QVÆSTIO V.

VNc autem [h] *quæritur, an sit aliquis iudicandus maleuolus; quia crimen alterius indicat. De hoc scribit B. Augustinus serm. 3. de communi vita clericorum, seu regula tertia dicens* [4].

¶ Magis nocet, qui crimen celat, quam qui amicabiliter indicat. C. I

NOn vos [i] iudicetis esse maleuolos, quando crimen alterius indicatis [k], Magis quippe innocentes non estis, si fratres vestros, quos indicando corrigere potestis, tacendo [l] perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, dum timet secari; nonne crudeliter à te fileretur, ac misericorditer indicatur? quanto ergo potius debes † manifestare crimen, ne deterius putrescat in corde?

Idem ad Vincentium Donatistam, & Rogatistam, epist. 48.

¶ Nec qui parcit est amicus, nec, qui verberat, inimicus. C. II.

NOn omnis, qui parcit, amicus est [6]; nec omnis, qui verberat, inimic' [m]. Meliora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici. Melius est cum seueritate diligere, quàm lenitate decipere. ¶ Vtilius est urienti panis tolliturm, si de cibo securus iustitiam negli-

multos. Et est hic argu. quòd excommunicato non est danda eleemosyna. De hoc dixi 42.distin. quiescamus.

a ¶ *Patriarchas.*] Iacob & filios eius, qui per famem coacti iuerunt in Aegyptum.

b ¶ *Flagello.*] not. ‖ voluntatem potius spectandam, quàm factum, vt 23. q.1. paratus. dist.5.

‖ Voluntas potius quàm facti mi attendi debet.

ad eius vero. & qualitas facti ex persona facientis præsumitur. 11. quæst. 3. absit. & 33. quæst. 4. ea vindicta.

Non osculatur.] CASVS. Probat hic Ambros. quòd si ex charitate delinquentes corrigantur, bonum est. Et hoc probat exemplo patris, & auctoritate Salomonis, dicentis Dulciora sunt, &c.

c ¶ *Amarissime.*] id est amare.

EX HIS. CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis. cap. quòd melius est aliorum crimina ex charitate iudicare, q̃ celare. Sed Eusebius videtur dicere contrarium, qui sponte aliorum crimina confitentis repellit ab accusatione episcoporum. Et ad hoc inducit sequentia cap.

Illi qui.] CASVS. In hoc cap. continentur tria genera personarum, quæ repelluntur ab accusatione episcoporũ, scilicet in fide catholica suspecti, inimici, & illi qui sponte aliorum crimina confitentur publice, scilicet detractores, quos si contingat recipi in excepto crimine in accusationem vel testimonium contra eos, quia tales quamuis veritatem sciant, non est eis tamen sponte confitentibus credendum sed elicienda est ab eis veritas per tormenta à iudice ecclesiastico, scilicet archiepiscopo cum reliquis episcopis, vt de suis latebris veritas eruatur. Sequens cap. planum est.

d ¶ *Sponte crimina.*] id est, detractores. 3.q.4. detractores. & 46.distin. accusatores. Vel aliter, id est sine discretione.

e ¶ *Et ideo replicanda est.*] id est, sæpius quæ renda contra omnes supradictos, secundũ quosdam, quod nó placet, sed contra confitentes tantũ, quia inimici & infideles numquam admittuntur.

f ¶ *Religiosus.*] sed qualiter exerceat religiosus vir causam sanguinis. cõtra illud. 23.q.8. his à quibus? ‖ Sed dic quòd ecclesiasticus iudex potest virga punire, vt 23. q.5. cap.1. & hoc non est iudicium sanguinis, sed hic facit quæstiones in causa ciuili, quod fieri licet in defectum probationum. ff. de quæstio. diuus. & etiam in ecclesiastica criminali. 2.quæst.1. in primis. in fin. ‖ Quidam etiam ex hoc loco dicunt viles contra clericos generaliter admitti cum tormentis: sed falsum est, quia tantum in exceptis criminibus admittuntur viles, vt supra. 4.quæst.3. §. si autem ea conditio.

Gen. 42.

2. Cor. 12.

Prouer. 27.

2 Ansel. 1.3. cap.25.

‖ Iudex ecclesiasticꝰ potest virga punire.

‖ Testes viles possunt torqueri.

gebat; quàm esurienti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus acquiescat [1]. ¶ Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus molestus ambos amat. ¶ Quis nos potest amplius amare, quàm Deus? Et tamen nos non solum docere suauiter, verum etiam salubriter terrere non cessat. Fomentis lenibus, quibus consolatur, sæpe etiã mordacissimum medicamentum tribulationis adiungens, exercet fame Patriarchas [2] etiam pios, & religiosos; populum contumacẽ pœnis grauioribus agitat; non aufert ab Apostolo stimulum carnis tertio rogatus, vt virtutem in infirmitate perficiat. *& infra.* ¶ Noueris [x] aliquando furem auertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello [b] ad gregem pecora errantia reuocare.

x ¶ Noueris.] *Apud B. Augustinum legitur.* & noueris, *pendetque hæc pars ex superiore periodi parte.* & putas nullam vim adhibendam esse homini, &c.

Item ex sermone 84. Ambrosij, qui sic incipit. [*Amarior fortasse.*]

¶ Non odio habetur, sed diligitur, qui castigatur, & corripitur.

C. III.

NOn osculatur semper pater filium, sed & aliquando castigat. Ergo, quando castigatur, qui diligitur, tunc circa eũ pietas exercetur. Habet enim & amor plagas suas; quæ dulciores sunt, cum amarissime [c] inferuntur. Dulcior enim est religiosa castigatio, quàm blanda remissio. Vnde ait prophe-
ta [Dulciora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici.]

c *al. amarius*

Ex his verbis datur intelligi, quòd magis confert vtilitati fraternæ, qui crimen accusando, vel indicando persequitur, quàm qui celando fouere nititur. Eusebius autem Papa contra statuere videtur, dum aliorum crimina sponte confitentes in episcoporum accusatione recipi prohibet dicens epist.1. ad episcopos Galliæ.

¶ Ad accusationem non admittantur aliorum crimina sponte confitentes.

C. IIII.

[2] ILli, qui aut in fide catholica, aut inimicitia suspecti sunt, ad pulsationem episcoporum non admittantur: quia veritatem professionis infidelitas, & inimicitia impedire solet. Nec illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte crimina [d] confitentur. Et ideo replicanda est [e] solicite veritas, quam spõte prolata in illis vox habere non potest. Hanc diuersis cruciatibus è latebris suis religiosus [f] tortor exigere [g] debet, vt dum [h] pœnis corpora subijciuntur, quæ gesta sunt, fideliter, & veraciter exquirantur.

2 Anselm. 1.3. cap.25.

d ¶ *Religiosus.*] ideò obtinet in exceptis criminibus, in crimine læsæ maiestatis, vbi accusator torquetur, vt 6.q.1.§. verum. C. ad leg. Iul. maiest. nullus. in fin. sed in ciuili causa numquam torquetur aliquis, nisi in defectum probationum, vt in authen. de testi. §. sancimus. collat 7. Vel dic quòd prima pars loquitur de accusatore secunda de teste. viles enim testes bene torquentur in exceptis criminibus, vt 4.quæst.3. si autem ea. & etiam in ciuilibus negotiis in defectum probationum, vt dixi.

‖ Iudex ecclesiasticꝰ potest torquere.

g ¶ *Exigere.*] non per se, sed per alios, vt 96. dist. non liceat. per clericos autem, non per laicos. extra de senten. excommu. vniuersitatis. hebes ergo hic, quòd prælatus potest subditos corporaliter punire, vt 45. distin. cum beatus.

h ¶ *Vt dum.*] hoc non refertur ad omnia prædicta, sed tantum ad illos qui sponte confitentur. inimicus enim non potest esse testis in aliquo crimine. extra de simon. licet Hely. potest tamen dici, quòd inimicus torqueri quando, potest, & æstimabit iudex an adhibebit ei fidem, vel non, vt ff. de quæstio. l.1. quæstioni. in fin. ‖ Sed vtrum clerici debeant subijci verberibus pro testimonio dicendo dubitatur, quod videtur [2], vt hic, & j.e.q.proxi. quia. & cap. presbyteri. & 45. distin. cum beatus. Dicunt tamen quidã minores clericos posse torqueri, sed non maiores. Alij dicunt omnes suspectos posse torqueri. nam & liberi vicillantes torquentur, vt extra de accus. [b] super his. ff. de quæstio. de minore. & ecclesia virgis potest aliquos corrigere. 24. q.5. cap.1. hoc certum est, quòd minores clerici indistincte [p] quolibet crimine verberibus subijciuntur, vt 35. dist. ante. Sed maiore non, nisi pro enormibus, vt distin. 45. in summa. tamẽ licet clerici torqueantur pro delicto, non tamen pro testimonio dicendo secundum plerosque qui dicunt nó tenere istam legem. j.ea.q.6. presbyteri. Vel dic quòd clerici suspecti possunt torqueri non à laico, sed ab episcopo.

‖ Quis quibus torqueri possit.

2 In 13.q.1. expendam hic de hoc in fin.

Item in prouerbijs, cap. 11.

¶ De eodem. C. V.

QVi ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici cõmissum. *Item infra cap.* 25. Quæ viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis cum dehonestaueris amicum tuum.

Sed aliud est ex charitate aliorum crimina deferre, vt quos secreta admonitione corrigere non possumus, conuictos iudicis sententia corripiat: atque aliud, insidiando falsa obijcere, vel insultando vera facile exprobrare. Illud vero charitatis, hoc autem impietatis est officium. Vnde in eisdem prouerbijs, cap. 12. *dicitur.* [*Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos*] & infra [*qui quod nouit, loquitur, iudex β iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.*]

β ¶ Iudex.] *Sic in bibliis etiam Compluti, & Antuerpiæ impressis. Sed in nonnullis manuscriptis habetur*, index: *Græce autem* ἐπὶ ἐκκυμένῳ τοῦτο ἀκριβέστερον δίκαιος, ὁ δὲ μάρτυς τῶν ἀδίκων διόλου, *id est*, clarum testimonium dat iustus, testis autem iniustorum dolosus.

Item. ¶ [*Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus* [1], *concinnat linguam mendacij*]. *Item cap.* 13. ¶ [*Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratè loquitur, sentiet mala*] & infra. [*Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur*] *Item Augustinus in Psal.* 37. [3] [*Si aliquando γ humana infirmitate pedes nostri in aliquod peccatum mouentur, insurgunt linguæ iniquissimorum inimicorum, cum fuisset miserendum: irridentur impij, vnde dolent pij.*]

γ ¶ Si aliquando.] *Hic versiculus videtur sumptus partim ex verbis B. Augustini, partim ex glossa marginali, & interlineari in eumdem locum ex eod. B. Augustino, & Cassiodoro.*

i ¶ *Repentinus.*] Quale ergo erit responsum testis? nam si cito respondet, videtur mendax, si in mora, videtur dubius, vt 50. distin. ponderet [c].

Qui autem.]

c Vide generaliter intelligas. l. 1. ff. de stat. hom. vt fonat in. 2. dum 8. 18d.

Qui autem.] Hæc quæstio diuiditur in tres partes, in prima quarum probatur, quòd qui calumniatur, tenetur ad pœnam talionis, & hoc probat per tres auctoritates. Secunda ibi. *Presbyteri.* Tertia ibi. *Epiphanium.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur sexta quæstio, qua quæritur qua pœna sit puniendus qui deficit in probatione criminis qđ obiecit. Sed quæstio tractata est 5. 2.quæst.3. Sed Gratianus eam repetit, vt addat quædam cap. de hac materia loquẽtia, & vt addat de commutatione pœnæ, vt qui non potest pati pœnam legitimam, patiatur aliam loco eius. Prima duo cap. sequentia per se patent.

1 capit. 1. c. 27.

a ¶ *Qui autẽ.*] hæc quæstio expedita est 2.q.3.

2 Anselm. 1. 3. c. 92.

b *Omnis.*] ¶ *Puniatur.*] si cõductus fuerit de calumnia, vt 2.q.3.§. notandum. 2.

Via.] CASVS. Quidam subdiaconus crimen cuidam diacono obiecit, sed defecit in probatione. Quæritum fuit à Grego. qualiter debeat puniri? & respondet quòd pœna talionis puniri non potest, cũ sit diaconus, sed careat promotione sacerdotij, quã habere poterat, & executione officij quod habet & tamquam reuera infamis verberibus castigetur velut laicus cõuictus de crimine, & illud verbũ velut laico, in apparatu exponitur multipliciter, sed certe p casum positũ debes litterã intelligere.

‖ Profit quis quodcumque habuit.

c ¶ *Manus.*] presbytero enim & diacono tantum manus imponitur vt 20. distin. presbyter. & cap. diaconus. Sed contra. 49. distin. cap. 1. vbi & clerico iubetur manus imponi, sed illud de manu benedictionis, hoc de manu consecrationis. Vel dic quòd tempore Gregorij, subdiaconatus non erat sacer ordo. 31. distin. cap. 1.

d ¶ *Sacerdotio.*] quod habiturus erat. argu. ‖ ꝙ quis dicitur perdere qđ numquam habuit. 30. q. 1. puella. 17. dist. concilia. 23. quæst. 4. Guilisfarius. 27.q.2.§. ex his [2].

e ¶ *Castigari.*] hic vna pœna cõmutatur aliam pœnam corporalem. sic. 12.q. 2. §. libertus. & 68. dist. presbyter. 14.q.vlti. c. 1. ff. de accu. hos. §. omnibus. in fin.

f ¶ *Veluti.*] hic vult dicere, ꝙ subdiaconus conuincitur veluti laicus quantum ad hoc, scilicet ꝙ sicut causa laici ab episcopo vno audiri potest, sic causa subdiaconi, vt 15.q.8. Felix. secus est in diacono. quidam etiam referunt hoc ad qualitatem testium, vt sicut bigami admittuntur contra laicum, sic contra subdiaconum, quia possunt ex dispensatione fieri subdiaconi, vt 34. dist. lector. sed eadem ratione homicida admittitur contra sacerdotem, cum secum dispensari possit a Papa [b].

‖ De hoc vide infra de bigamis. & de homicidio. dicitur. 5. vlti. Archid.

PRESBYTERI. CASVS. Quæsitũ fuit ab imperatore an presbyteri cũ ferunt testimonia sint verberibus subijciendi? Et respõdet ꝙ non propter prærogatiuam sacerdotij, hac tñ conditione, vt falsa nõ dicant. cæteri vero clerici prout leges præcipiũt, audiantur. sed si presbyteri falsitatẽ dixerint, licentiam habeãt litigatores de falso eos redarguere, & quanto in maiori honore sunt positi, tanto maiori pœna debent affici, si crimine reperiantur falsitatis & illud verbũ, & leges præcipiunt, id est, forte in quibus casibus laici torquentur, & ipsi torqueantur.

QVÆSTIO VI.

QVi autem [a], quod intulit, probare nõ valet puniẽdus est. *Vnde Hadrianus Papa ait in capitulis, cap.* 41. [1]

¶ Puniatur, qui aliis falsa intulerit. C. I.

[2] OMnis, qui aliis falsa intulerit, puniatur [b], & pro falsitate ferat infamiam.

Item Gregorius Papa.

¶ De eodem. C. II.

QVi calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probasset, reus vtique substineret.

Hic Gratianus partem sequentis capituli, quasi quamdam per se sententiam, quod non raro solet, proponit.

Item in regesto.

¶ Qua pœna feriatur, qui crimen illatum non probat. C. III.

[3] QVia iuxta canonicas patrũ sententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probasset, reus vtique substineret, ac per hoc, quia subdiaconus crimen diacono probare non potuit, quoniam impositionem manus [c] (qua carere potuisset) non habuit, non solum [d] sacerdotio [e], sed officio caruit, tamquam reuera infamis meruit verberibus castigari [f]. Nã cui cum tribus testibus, veluti laico crimen quodlibet approbatur, non est mirum, quod obiecit dum probare non sufficit, si corporali infamiæ, quemadmodum laicus, ex iuris similitudine subiugatur. Quod enim esset diacono gradum amittere, hoc fuit subdiacono famæ plenitudine caruisse.

¶ *In regesto B. Gregorij hæc non sunt inuenta, sed habentur omnia in vita ipsius à Io. diacono scripta lib.* 4. *cap.* 31. *Is enim postquam citauit epistolam* 66. *libri noni Anthemio subdiacono scriptam inde ista colligit*, Idcirco Gregorius non probantem quod obiecerat subdiaconum officio iubet priuari, quia iuxta canonicas patrum sententias, qui calũniam, &c. *vsque ad finem. Sicut autem caput hoc ex Io. diacono sumptũ est, ita in Decretalibus caput primum tit. de calumniat. ex ipsa Gregorij ad Anthemium epistola est acceptum.*

a ¶ Solum.] *Vox ista abest ab originali, sed ob glossam non est inducta.*

Codice libro primo tit. de episcopis, & clericis l. 8. *Imperator Theodosius.* 2 ¶ *Presbyteri* g *citra iniurium quæstionis testimonium dicant, ita tamen, vt falsa non simulent. Ceteri vero clerici, qui eorum* † *deinde gradum, vel ordinem sequuntur si ad testimonium dicendum petiti fuerint, prout leges* h *præcipiunt, audiantur: vt salua tamen sit litigatoribus falsi actio si forte presbyteri, qui suo* † [i] *nomine superioris locitestimonium dixere citra aliquam corporalem iniuriam sunt præcepti, hoc ipso, quòd nihil metuant, vera suppresserint. Multo magis enim pœna digni sunt, quibus quam plurimum honoris per nostram iussionem delatum est, si occulte inueniantur in crimine* 3. ¶ *Item constitutione tertia coll. nona.*

¶ 5 *Presbyteri* [k], *seu diaconi, si falsum testimonium dixerint; si quidem in re pecuniaria; diuino ministerio dumtaxat per tres annos separati, monasterio tradantur: Si in criminali, clericatus honore nudati legitimis pœnis* l *subiaciantur. Ceteri vero clerici communi* β *iure ab officio ecclesiastico pulsi: sine delectu causæ legitime coerceantur.*

β ¶ Communi.] *Hæc omnia verba, communi iure ab officio ecclesiastico pulsi, absunt à manuscriptis; sunt tamen in tralatione, quæ habetur in codice. Nec vero Gratianus ipsa omnino verba aut veteris interpretationis, aut Iuliani, aut Irnerij retulit. Quare operæ pretium fuerit nouellam ipsam græcam & vulgatas interpretationes consulere: exstant enim aliquæ varietates non contemnendæ.*

Item Gregorius Ianuario episcopo lib. 3. *epist.* 24.

¶ Ad tangendæ communionis ministerium non accedat, qui crimen illatum non probat. C. IIII.

[3] EPiphanium [m] presbyterũ quorumdam sacerdotum [n] litteris criminaliter accusatum [o]: ...

g ¶ *Presbyteri.*] bonæ opinionis, secundũ H. secus si suspecti sunt, vt 3. ea. q.5. illi. sed hoc non placet [c]. minores ergo clerici possunt coram episcopo torqueri non à laico, vel non credo tenere quod hic dicitur.

h ¶ *Leges.*] circa laicos infames.

i ¶ *Qui suo.*] id est, propter suum honorem.

PRESBYTERI. CASVS Quæsitum fuit à Iustiniano, qua pœna debent puniri presbyteri & diaconi, si de falso testimonio cõuincantur? Et respondet, si in ciuili causa falsum dixerint testimoniũ, separari à ministerio duntaxat per tres annos detraditur in monasteriũ. Sed in criminali primũ degradentur, deinde de pœnis legitimis subijciantur. Cæteri vero clerici sine delectu causæ legales pœnas patiantur.

k ¶ *Presbyteri.*] qualiter statuit hic imperator aliquid de rebus ecclesiasticis, cõtra id 96. dist. bene. quidem. nisi hoc fecerit aucto. Apostolica. 97. dist. ecclesiæ. & c. victor. Sed hic instruit iudicem ecclesiasticũ quid facere debeat. sic j.e. dilatori.

l ¶ *Legitimis pœnis.*] quæsunt ff. de fal. l. 1. §. vlt. vbi dicitur, ꝙ pro crimine falsi, si est liber, deportatur, & omnia eius bona publicantur: si est seruus, patiatur vltimum supplicium. Vel intellige de pœnis canonicis, prout dicitur dist. 50. ei episcopus. Vel dic cum iudex ex officio suo punit testẽ secundum suum arbitriũ punit eum, vt C. de testi. nullum. secus si directe accusatur testis [d], vt 50. dist. si episcopus. & ff. de fal. l. 1. §. vlt.

m ¶ *Epiphanium.*] de eo agitur extra de testi. quoniam.

n ¶ *Litteris.*] sed qualiter hoc fecerit, cum non sit admittenda accusatio per litteras, vt 2. q. 8. per scripta. & 3. q. 9. absente? sed hic non plene examinauit causam.

o ¶ *Accusatum.*] id est, infamatum.

a ¶ *Discutiētes.*]de plano,nō in forma iudicij.extra de accusat.olim.
b ¶ *Absoluimus.*] ab obseruatione iudicij. vnde postea admittitur accusatio.
c ¶ *Paratus.*] nonne potuit accusator pœnitere, & dicere se erraſſe vt s. ea.q.1.quidam. ‖ & ante lit. contest. potest desistere accusator, vt extra de accu. licet a . in fi. sed istud est speciale in accusatione episcopi, vel cum orta est infamia, vt dixi §.4.q.5. quisquis.
d ¶ *Elatori.*] confesso.
e ¶ *Lingua.*] sed qualiter dat Papa iura de pœna sanguinis contra illud 23. q. 8. his à quibus. sed hic docet quid facere debeat iudex sæcularis. sic 27.q.1. si quis rapuerit. Ioan.de Fan.

Vo fornicatores.] CASVS. Supra in 2. & 4. causis in multis capitulis docuit Gra. quòd criminosi,& infames repelluntur ab accusatione & testimonio:sed quia quædam sunt crimina excepta in quibus criminosi vel infames admittuntur ideo annectit hanc causam, vt ostendat, quòd in crimine excepto criminosi & infames admittūtur. Ostendit etiam, quòd simplici assertioni episcopi non creditur , cum vult alium accusare, & quòd episcopus accusatus ad alium archiepiscopū ire non debet, vt hæc & alia faciat, proponit thema, de quo quinq; elicit quæstiones. Sunt autem crimina excepta (vt dicit H. crimen læsæ maiestatis:crimen perduellionis, quod est species criminis læsæ maiestatis , crimen hæreseos , crimen simoniæ , crimen sacrilegij, crimen fraudati census vel annonæ.Inter hæc est crimen simoniæ , quod magis in ecclesia frequentatur.

Vod autem.] Hæc quæstio diuiditur in quattuor partes.In prima ꝓbatur per 16. auctoritates sanctorum, ꝙ infames,excōmunicati, & inimici nō possunt alios accusare.Secūda ibi, *Cum itaque.* Tertia ibi, *Quicūque.* Quarta ibi.*Verum.*Io. de Fan.
CASVS. Hic intitulatur prima quæstio , qua quæritur an criminosi & infames repellantur ab accusatione ? Et certum est quòd sic,vt 2. quæst.1. in primis. nisi in crimine excepto , vt 89. dist.si quis Papa. & 15. q. 3. sane.& procedit hoc ordine Gra. in hac quæstione , Primo probat, quòd criminosi & infames non debent admitti ad accusandum , vsque ad §. sed licet. Postea dicit , quòd

a Accusator an & quando potest desistere.
2 Quod communiter notāt omnes doctores ista decretalis. quæstionē, quæ primo sequitur,vnde de canon cures. Arch.
† *al. mysteriū*
e In capitulis Hadriani.cap. 42. Capit. l. 7. c. 360. Anſ. l. 3. c. 88.
2 Capitul.l.6. cap.244. 3 Burch.l.6.c. 27. Ino p. 10 cap. 856.
5 Anſ.l.3.cap. 116. Burc. l.15.c 5. Ino p.6.c.367. & p.16:c.6.
† *clerum*]ori.

cuius nos, vt valuimus,discutientes 2 causam, nihilque in eo obiectorum reperientes, vt ad locum suum reuerteretur, absoluimus b . Criminis ergo eius auctores te volumus perscrutari:& nisi qui easdē transmisit epistolas, paratus c fuerit hoc,quod obiecit,canonicis,atque districtissimis probationibus edocere,nullaten⁹ ad sanctæ ministerium † communionis accedat.
¶ Epiphanium.] *In epistola hæc antecedunt.* Præterea nostri latorem præsentium Epiphanium presbyterū quorumdam , &c.
Itē ex decreto Hadriani Papæ, c.49.
¶ Qua pœna delator sit feriendus. C. V.
1 DElatori d autem lingua e capuletur , aut conuicto caput amputetur. ¶ Delatores autē sunt, qui inuidia produnt alios.
¶ *Habetur inter capitula Hadriani cap. 49. allatum , quantum conijcere licet , ex legibus sæcularibus. Nā in codice Theod. lib. 10. tit. 10. l. 2. fere idem , in libro autem 7. capitul.c.360.prorsus idē habetur.*
[*Item ex concilio Eliberitano.*] 2
¶ De eodem. PALEA. C. VI.
3 DElator si quis extiterit fidelis , & per delationem eius aliquis fuerit proscriptus , vel interfectus , placuit non α nisi in fine accipere communionem. Si leuior causa fuerit, infra quinquēnium accipere poterit communionem. Si cathecumenus fuerit, post quinquennij tempora admittatur ad baptismum.
α ¶ Non nisi.] *In concilio ipso, & capitularibus legitur*, nec in fine : *quod in multis eiusdem concilij decretis repetitur. Quomodo autem hic , & apud Burchardum, atque Iuonem legitur, conuenit canone 13. Nicæni concilij , in quo sic statutum est.* De his, qui ad exitum veniunt , etiam nunc lex antiqua regularisque seruabitur , ita , vt si quis egreditur è corpore , vltimo & necessario viatico minime priuetur. *Hanc controuersiam copiosè explicat Inn.1.epist. 3. c.2.Exuperio episcopo Tolosano.*
Item ex octaua synodo. 4
¶ Qui innocentem falso crimine maculauerit,sacerdotis arbitrio pœna diuturna purgetur. C. VII.
SI quis falsum dixerit; vel personam innocentis falso crimine maculauerit ; iuxta sacerdotis arbitrium diuturna pœnitētia expurgetur.
¶ *Capiti huic in vulgatis erat præpositum nomen paleæ , quod sublatum est auctoritate omnium vetustorum exemplarium, quotquot collata sunt. Extat autem in regula monachorum.B.Isidori.c.17.*
Item ex concilio Agathensi, cap.32.
¶ A communione coerceatur vel laicus, vel clericus per calumniam fatigauerit. C. VIII.
5 SI quis vero sæcularium per calumniam ecclesiam , aut clericum † fatigare tentauerit , & conuictus fuerit ; ab ecclesiæ li-

4 In regula Isidori. c. 17.
† *clerum*]ori.

in crimine excepto & in crimine simoniæ bene admittuntur testes isti & similes.
f ¶ *Quòd autem.*] in simonia quilibet auditur accusans contra laicum , etiam meretrix , vt 89. distinct. si quis Papa. & extra de simo. tanta. & hoc ideo , quia omnia crimina nulla reputantur respectu

minibus , & à catholicorum communione , nisi digne pœnituerit, coerceatur † .

CAVSA VI.

Dvo fornicatores , & infamia notati, quemdā religiosum episcopum de simonia accusare nituntur : reus alterius prouinciæ archiepiscopi iudicium expetit : tandem in probatione deficit accusator : reus cogitur ad suæ innocentiæ assertionem.

1 *Hic primum quæritur ; an crimine irretiti , vel infamia notati ad huiusmodi accusationem sint admittendi.*
2 *Secundo,si episcopus in eos accusationem vertere voluerit , an simplici assertioni suæ sit fides habenda.*
3 *Tertio , si liceat sibi expetere iudicium archiepiscopi alterius prouinciæ.*
4 *Quarto,cuius iudiciū sibi sit expetendum;si circa suam sententiā episcopos suæ prouinciæ discordare cōtigerit.*
5 *Quinto,si in probatione deficit accusator,an reus sit cogendus ad probationem suæ innocentiæ.*

QVÆSTIO I.

1 ps *Vòd autem crimine irretiti alios accusare non possunt, Anacletus Papa testatur,epist. secunda episcopis Italiæ dicens.*
¶ A criminosis sacerdos accusari non permittitur. C. I.
SI sacerdos sine crimine eligi præcipitur g,nullatenus ab hominibus criminibus irretitis accusari,aut calūniari permittitur, nec ab aliis , quàm ab iis , qui sine crimine sunt , & iuxta β electionem sacerdotes ordinari possunt , & tales per omnia inueniuntur , quales sacerdotes eligi iubentur.
β ¶ Iuxta electionem.] *Sic in omnibus collatis manuscriptis codicibus , præterquàm in vno,in quo est*,iuxta electione, *In vulgatis erat* , iuxta electionem canonicam , *In epistola autem ipsa sic legitur*,& iuxta electionem, si necesitas fuerit, aut ipsi volendo Domino seruire elegerint , sacerdotesque sine crimine fieri , & ordinari possint, & tales per omnia fuerint , quales eligi sacerdotes iubentur.
Item Hadrianus Papa in capitulis,cap. 21.
¶ Infames, & qui culpis exigentibus ad sacerdotium prouehi non possunt,sacerdotes non accusent. C. II.
j 6 OMnes vero infames esse dicimus,quos leges .. sæculi

b Et sic ipse præcepit de Apostolo . dimittendo sine crimine, secundum ea & Laur.

liquerint, B. Dicunt tamen quidam , quòd infamia , quæ irrogata per sententiam, vel quæ contrahitur ipso facto , vt cum aliqua deprehenditur in adulterio,vel cum aliquis contrahit binas nuptias : de qua agitur ff. de his qui notam. infa. ‖ quid ergo.infamia hæc non purgatur per quamcumcumque pœnitentiam a , vt 2. quæst.3.§. hinc colligitur.

Infamia an tollat rei petitionem per ipsum petentem.
Qui pœnitentia, &c. vt hic 33. q. 3. penitent. in fin. extra peniten. &c.

fames appellant, & omnes , qui culpis exigentibus ad sacerdotium non possunt prouehi. Indignum est enim , vt illi eos accusent , qui esse non possunt, quod ipsi sunt: quoniam sicut maiores à minoribus 2 non iudicantur , ita nec criminari possunt.
Item Fabianus Papa, epist. 2. episcopis orientalibus.
¶ Infames sunt , qui regnum Dei consequi non valent. C. III.
ILli, qui b illa peccata perpetrant , de quibus Apostolus ait [Quoniam , qui talia agunt , regnum Dei nō consequentur] valde cauendi sunt, & ad emendationem , si voluntariè noluerint,compellendi c : quia infamiæ maculis sunt aspersi , & in barathrū delabūtur;nisi eis d sacerdotali auctoritate subuentū fuerit. ¶ Similiter, & illi,de quibus ipse ait [Cū huiuscemodi e hominibus nec cibum sumere :] quia infamia sunt notati , antequam sacerdotali auctoritate sanentur , & in gremio sanctæ matris ecclesiæ redintegrētur:quia,qui extra nos sunt,nobiscum communicare non possunt.
Item Fabianus , epistola prima.
¶ Ante satisfactionem excommunicati ad accusationem non admittantur. C. IIII.
2 1 OMnes illi sunt ab accusatione repellendi , quos Apostolus commemorat , dicens [Cum eis nec cibum sumere,] & ante satisfactionem f ecclesiæ non sunt suscipiendi.
Item Clemens Papa Iacobo Hierosolymorum α episcopo, epist. 1.
α ¶ Hierosolymorum.] *Antea erat* metropolitano. *Emendatum est expleriſque manuscriptis codicibus. Nam & Clemens in epistola sic ipsum Iacobum vocat.*
¶ Sacerdotes non nisi à coæqualibus accusari debent. C. V.
2 BEatus Petrus homicidas, & adulteros , & cunctos crirum ? Et respondet quòd quattuor genera hominum ab eorum accusatione debent repelli , sicut docuit beatus Petrus : scilicet criminosi & irregulares : scilicet qui ad eumdem ordinem non possunt promoueri: & infames , & laici omnes : qui debent sacerdotibus subesse: quia non debent maiores à minoribus iudicari vel accusari. Ab humano die,id est, carnali sensu.
g ¶ *Dicente.*] cum dixit , Qui sine peccato, & c. 3. quæstio. 7. qui sine.
h ¶ *Rogabat.*] id est, præcipiebat. sic 11.quæst. 3.rogo.
i ¶ *Quoniam pro minimo.*] sic continua: quoniam & si boni sumus.
k ¶ *Vt à talibus.*] scilicet illis qui semper parati sunt reprehendere: de quibus ait 11. quæst. 3. fenti, sed aliorum reprehensiones attendendæ sunt : qui licet mali non sint , tamen ideo reprehendunt, quia eos malos esse credunt , vt 11. quæst. 3. non sunt. 12. quæst. 1. nolo.
l ¶ *Ab humano die.*] id est , qui tantum humana d non diuina quærunt. 8. quæst. 1. sunt in ecclesia.
Vi crimen.] CASVS. Quæsitum fuit ab Hadriano qui repellantur ab accusatione & testimonio ? Et respondet quòd si à tempore baptismi fuit criminosus , repellitur ab accusatione : quia vox malorum non est admittenda. Infames autem omnes à testimonio repelluntur : & qui non habent filios & vxorem fideles. Habentes, id est, si habuerint , habeant tales.
m ¶ *Qui crimen.*] Si vis dicere ꝙ qui peccauit post baptismā , potest promoueri si egerit pœnitentiam ; tunc dicas illum hic appellari criminosum , qui per sententiam e conuictus est. Vel de enormibus criminibus intelligas , quæ irrogant infamiam ipso iure: vel de illo intellige qui pendente accusatione qua & ipse fuit accusatus , voluit accusare alium : quod non licet

Gal.5.
1.Cor.5. b Hic determinat extra de purgat.can. vltim.
Matth.18. Ioan.8.
Infamia cauſa tollit. ne petatur.
a De hoc no. 33. q.2.c.ibi vltra.
6 Poll.5.dec.

d Humana enim dies appellatur humana prosperitas. Archid. 1. Cor. 4.

3 Anſ.l.3.c.88.
4 Sup. q. 11. neganda.
c Ad hoc facit quod no.3. q.3.c.2.in gl. i.adaptatis.in fin.
‖ Testis repellitur probato crimine contra ipſum.
‖ Pœnitentia non impedit accusationē.
f Concor.ter. in l. qui ea mēte. cum ibi not. ff. de furtis.

3. q. vlt. neganda. Baz. autem facit vim in hoc verbo,criminosus:scilicet plenus vitiis:sicut ille qui est periurus, vt ꝛ. ea. quicumque. & licet quilibet criminosus etiam non conuictus repellatur,vt extra de testib. super eo. tamen si probat se egisse pœnitentiam, bene recipitur, maxime in ciuili. arg. 50. dist. ferrum. & ff. de ædil. edic. quod ita licet sit arg. contra. extra de simo. per tuas. vbi dicitur quòd in exceptis criminibus licet ciuiliter agatur,potius admittatur de æquitate quàm de rigore. Ioan. ‖ Iudicas breuiter , quòd si probatur crimen contra aliquem , semper repellitur in causa criminali,vt ꝛ. 2. q. 7. quærendum. & extra de testi.testimonium. nisi in exceptis criminibus , secundum distinctionem pluries dictam superius. B.
n ¶ *Si ipse ante.*] licet de illo non fit condemnatus. argum. extra de testib. super eo. ‖ Et est hic argumentum,quòd post pœnitentiam accusatur quis de crimine. 33. q. 2. admonere. 1. q. 7. si quis omnem. 50. dist. peruenit. 48. dist. quoniam multa f.
o ¶ *Rei.*] id est,accusati.
p ¶ *Christum.*] non tamen obest eis si eos instruxerint. 47. distinct. quantumlibet. & 43. dist. Ephesiis. Aliud si neglexerint eos corrigere, vt 37. dist. legant.

[*Si omnia.*]

Si omnia.] CASVS. Hoc cap. loquitur de occultis peccatis, quæ soli Deo punienda relinquuntur. Est ergo casus. Quidam æmuli accusabant prælatos suos de occultis criminibus, quæ nullo modo probare poterant: & dicebant se pro bono hoc facere: scilicet vt prælati sui fierent meliores. quæritur fuit ab Anacleto an bene facerent? Et respondet, quòd non: quia si omnia delicta occulta & manifesta accusarentur & vindicarẽtur in hoc sæculo, in futuro nõ Deo reseruarentur: cui soli occulta relinquũtur; & illi qui talia dicunt in vanũ laborant, qui Deum volunt adiuuare: & plus stimulis inuidiæ, quàm amore charitatis agitantur.

a ¶ *Si omnia.*] De occultis loquitur [a], quæ soli Deo reseruantur. 32. dist. erubescant.

b ¶ *Inuidiæ.*] Hic canon præsumit potius accusationẽ fieri causa inuidiæ quàm charitatis, vt dixi 2. quæst. 7. si quis episcopus.

Sacerdotes. ¶ CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes: in prima parte dicitur, q̃ populus, id est, laici non sunt admittendi ad accusationem sacerdotum: quia subesse debent eis, & non præesse. In secunda parte dicitur, quòd accusatores non sunt recipiendi nisi sint idonei: & omnes illi qui armantur contra patres spirituales accusando eos calumniose, sunt infames, secunda pars incipit ibi, *Hi qui non sunt.*

Matt. 10.

Oues.] CASVS. Quidam laici vel clerici criminosi accusabant & reprehendebant episcopos ex suspicione: quod dicit Pius Papa nõ esse faciendum. Et hoc probat trib⁹ rationibus. Prima est: quia non debet esse discipulus supra magistrum. Secũdo, quia episcopi à Deo sunt iudicandi. Tertio: quia laici vel subditi à prælatis talia pati nõlunt.

3 Iuo p.6.cap. 315.

4 Et Cornelij⁹ epist.2.

5 Pol.l.5.tit 1. Iuo p.5.c.243. Pan. l.4.c.36.

c ¶ *Oues.*] Sic 2. q. 7. oues.

b ¶ *Suspicio.*] Sic 2. q. 1. cap. 1. ‖ Suspicioni temeriariæ [b] non creditur. 11. quæst. 3. cunctis probabilis inducit præsumptionem, ff. quod metus cau. l. vltim. 7. quæst. 5. presbyter. violentã condemnationem. 32. quæst. 1. dixit. & C. de adulter. quamuis. licet sit argu. contra. extra de præsumptio. littera.

Luc. 6.

‖ Præsumptio est triplex.
b Dic q̃ hæc præsumptio est inualida & repellitur in iure, in nullo enim debet mouere animum iudicantis. 1. q. 1. primo. & in hoc capit. oues Archid.

IPSA AVTEM. CASVS. Quia supra c. oues. & c. sacerdotes. & c. si omnia. facta est mentio de detractione: ideo subiungit, §. istum, vt ostendat quòd quamuis detractio in se mala sit: tamen iusto Dei iudicio permittitur, vt qui nimis de se præsumunt propter bonum quod inuidorum humilientur Quod probat per duo capitula sequentia.

b ¶ *Domestica.*] id est, propria vel domesticorum persona.

Mitare.] CASVS. Quidam iactabant se de bonis quæ faciebãt: & putabãt se cadere non posse. Sed Ambrosius ostendit, quòd nemo de se præsumere debet, nec multum per iacturam subleuari. Et hoc probat duobus exemplis: scilicet Petri, & Dauid: qui nimis de se præsumentes ceciderunt. Vel sic: Nemo debet se iactare de bonis, ne cadat, vt Petrus & Dauid.

f ¶ *Tertio.*] Hic videtur, quòd toties pœnitentiam faciam, quoties committo fornicationẽ etiam cũ eadem muliere: & q̃ quasi pro diuersis delictis sit mihi pœnitẽtia indicenda, vt de pœn. dist. cõsideret. & de pœ. dist. 1. mensuram c. Item si post primam fornicationem quis pœnitet, iungitur ei pœnitentia. si secundo accedit ad eandem, secundo iniungitur ei pœnitentia. talis ergo erit melioris conditionis si non pœniteat à principio, quàm si pœniteat postea. Item si secundo accedit ad aliã mulierẽ, æquale peccatũ committit, sicut si secũdo accederet ad priorẽ. sed pro illo secundo peccato quod facit cũ altera, noua pœnitentia sibi indicitur. ergo & noua pœnitentia est indicenda sibi, si ad eamdem denuo accedat: cum par sit peccatum: & hoc concedi potest d: licet secundum leges qui sæpius rem contrectat, non committit diuersa furta. ff. de fur. ei qui. g ¶ *Petrus.*] Argum. à maiori. si. 32. quæst. 5. si Paulus.

h ¶ *In abundantia.*] id est, confidentia bonitatis meæ.

Vnt.] CASVS. Dicit Greg. quòd Deus permittit bonos à malis infamari & reprehendi, vt si qua nascitur elatio in corde bonorũ ab ore laudantium. per os vituperantium suffocetur. Et hoc probat exẽplo Pauli, qui dicit: Apud quosdam habiti sumus vt seductores: apud quosdam habiti sumus veraces.

i ¶ *Laudant.*] hoc est veniale peccatũ. 25. dist. criminis. sed qui commendant mortalia vitia, mortaliter peccant. 46. dist. sunt nonnulli.

k ¶ *Inter infamiam.*] id est, quidam despientes dicebãt eos veraces: quidam non. 41. distin. quod dixit Dominus.

VERVM. CASVS. Hic ostendit Gratia, q̃ illud cap. scilicet oues, loquitur de malis & criminosis qui bonos prælatos accusare nõ debent vel reprehendere: quia hoc fit diabolo instigante, vt per tales reprehensiones prælatis languescentibus corruat ecclesiastica disciplina. Et ideo dicit, quòd nemo debet se ingerere ad accusandum, vel reprehendendum prælatos, nisi sit ad hoc specialiter missus à Deo, vel à superiore, vel nisi sit ad hoc electus à populo, vel nisi sit de familia prælati, vel nisi sit de consanguinitate prælati, vel nisi sit ad hoc vocatus à prælato, vel nisi sit ad hoc rogatus à bonis viris. Et ideo dicit, quòd nemo debet se ingerere ad accusandum, vel reprehendendum prælatos, nisi sit ad hoc specialiter missus à Deo, vel à superiore, vel nisi sit ad hoc electus à populo, vel nisi sit de familia prælati, vel nisi sit de consanguinitate prælati, vel nisi sit ad hoc vocatus à prælato, vel nisi sit ad hoc rogatus à bonis viris.

6 Eusebius epistola 4. Gallis quæ post.

1 Ecclesiast. 10. Esa. 1. Pet. 5. 7. 2. cap. 2. 3. mentio.

2 Ioan.

Quæ pati non vult? quia omnis suspicio d potius repellenda est, quàm approbanda, vel recipienda.

Ipsa autem detractio, licet ex vitio detrahentium, tamen iusto Dei iudicio nonnumquam aduersus bonos excitatur: vt quos vel domestica e præsumptio, vel aliorum fauor in altum extulerat, detractio humiliet.

Vnde Ambrosius ad c.22. Lucæ.

¶ Ne quis de se præsumat, linguæ malorum ex Dei præcepto contra eum excitantur. C. X.

¶ Rubricæ hæc non valde conuenit subiecto capiti, & pie est interpretanda: nam simili locutione vtitur Dauid 2. reg. 16. loquens de Semei.

IMitare Petrum tertio alibi dicentem [Domine tu scis, quia diligo te.] Et enim, quia tertio f negauerat, tertio confitetur: sed negauit in nocte, confitetur in die. Hæc autem ideo dicta sunt, vt sciatis, neminem iactare se debere. nam si Petrus g lapsus est, quia dixit [Et si alij scandalizati fuerint in te, sed non ego,] quis alius iure de se præsumat? Denique & Dauid, quia dixerat [Ego dixi, in mea abundantia h non mouebor in æternum;] eam sibi iactantiam obfuisse profitetur dicens [Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.

Item Gregorius lib. 9. epist. 39. ad Theotistam patriciam.

¶ Vt boni salubriter humilientur, linguæ malorum contra eos insurgunt. C. XI.

SVnt plurimi, qui vitam bonorum amplius, quàm debẽt, laudant i & ne qua elatio de laude sur repat; permittit omnipotens Deus malos in obtrectationẽ, & obiurgationem prorumpere, vt si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur, ab ore vituperãtium suffocetur. Hinc est ergo, quòd doctor gentiũ se in prædicatione currere testatur per infamiam k, & bonam famam, qui etiam dicit [Vt seductores, & veraces.]

Verum hac auctoritate l prohibentur spirituales à carnalibus accusari, non carnales à spiritualibus. Quod ex verbis eiusdem datur intelligi, quibus in eodem capitulo a subiunxit, dicens [6 Capite lãguescente, facilius reliqua corporis membra inficiuntur: sicut scriptum est m [7 omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas] Quapropter manifestum est diabolum, (qui sicut Leo rugiens circuit quærens, quem possit deuorare) cordibus plebium suadere,1 vt doctoribus, atque pastoribus suas detractiones irrogent, vel eos accusent, vt plebes languescentes (non tenentibus pastoribus frena eorum) lasciuiant, atque in ima ruant, vt saltem sic periclitari possint. Multum vero distant damna morũ à damnis rerum temporalium, cum ista extra nos sint; illa vero in nobis] & infra [Peius β malum fore non existimo; quàm Christianos suis inuidere sacerdotibus.]

a ¶ Capitulo.] *Quæ subiungit Gratianus,* capite languescente &c. *sunt in epistola 3. Anacleti & apud Isidorum de summo bono lib. 3. cap. 38.*

β ¶ Peius.] *Sunt in prima epistola Alexandri primi.*

Hinc etiam Felix II. ait episcopis in Alexandrina synodo congregatis.

¶ Deo recte famulantes perfequi non licet. C. XII.

QVieſcite (inquit ſancta, & magna Nicæna ſynodus,) & nolite perſequi eos, qui recte † Deo famulantur, & ſincera voluntate ſuperni † Dei mandata cuſtodiunt, & noſtris legibus ſubiungantur; quia nec decet, nec ordo patitur, vt iniqui, & carnales ſpirituales perſequantur.

Item Anterus γ Papa epiſtola vnica.

γ ¶ Anterus.] *Sic reſtitutum eſt ex pleriſque vetuſtis. Nam antea erat* Gregorius. *Confectum autem caput hoc eſt magnam partem ex Anacleti ſentẽtiis in epiſtola 3.*

¶ Subditi prælates ſuos accuſare non debent. C. XIII.

Sapiens.] Ita ordina litteram. Omnis qui nocet non eſt ſapiens, id eſt, nullus qui nocet eſt ſapiens, ſapiẽtia virtutis, id eſt, ſapore virtutis: Sed forte eſt ſapiens ſapientia ſcientiæ, id eſt, ſciens. ſic enim & mali ſunt ſapientes: ſed ſoli boni ſunt ſapientes ſapore virtutis, qui ſapientia dicitur. Et taliter ille qui nocet non eſt ſapiens. Nam innocẽs dicitur qui ignorat quid noceat. 22. quæſt. 4. innocens. H.

Deteriores.] CASVS. Hic detractores reprehenduntur qui ſuos doctores & prælatos infamãt, & dicitur q̃ ſunt deteriores quàm illi qui bona rapiũt temporalia: quia raptores auferunt ea quæ extra nos ſunt detractores vero corrumpunt bonos mores noſtros: & ideo merito ſunt infames.

e ¶ *Deteriores.*] Peius eſt perſuadere, quàm facere, vt ff. de ſer. cor. l. 1. §. perſuadere, & l. vt tantum. & 86. diſt. tanta.

f SVmma.] ¶ *Detrahere.*] ſupra, diſt. 46. accuſatores.

QVieſcite.] CASVS. Docet Felix Papa in hoc cap. quòd boni prælati non ſunt arguendi: & hoc probat auctoritate Nicenæ ſyno di. Quieſcite à vexatione & perſecutione bonorũ prælatorum.

EX merito.] CASVS, Docet hic Grego. quòd omnes homines ſeruare aures & oculos & linguã ſine macula & vitio: & ſimplicitatẽ columbæ habere: nec debẽt alios & maxime prælatos infamare. & hoc probat auctoritate Dauid prophetæ dicentis: Sedens inquit, &c. quoniam propter mala merita plebis permittit Deꝰ prælatos damnari & deprauari, vt qui ſequitur, procliuius corruant: & vt capite langueſcente cætera membra langueſcãt. Seq. cap. patet.

a ¶ *Depraũtur.*] i. praui epiſcopi cõſtituuntur. non enim propter aliorũ merita efficiuntur mali, ſed mali, propter malorum merita prælati fiunt, vt 8. q. 1. audaciter.

b ¶ *Cadant.*] Quia componitur orbis Regis ad exemplum argu. 11. q. 3. præcipue.

c ¶ *Audiat.*] Sic infra, 11. q. 3. non ſolum.

d ¶ *Vnquam.*] Scilicet per detractores: ne ſit contra 5. q. 5. non vos. vel dic per eos, id eſt, per curioſos. Vnde Iuuenalis: *Scire volunt ſecreta domus, atque inde timeri.*

3 Sap. eadem, fere plurimi.

i ¶ *Laudant.*] hoc eſt veniale peccatũ. 25. diſt. criminis. ſed qui commendant mortalia vitia, mortaliter peccant. 46. diſt. ſunt nonnulli.

k ¶ *Inter infamiam.*] id eſt, quidam deſipientes dicebãt eos veraces: quidam non. 41. diſtin. quod dixit Dominus.

VERVM. CASVS. Hic oſtendit Gratia, q̃ illud cap. ſcilicet oues, loquitur de malis & criminoſis qui bonos prælatos accuſare nõ debent vel reprehendere: quia hoc fit diabolo inſtigante, vt per tales reprehenſiones prælatis langueſcentibus corruat ecclesiaſtica diſciplina. Et ideo dicit, quòd nemo debet ſe ingerere ad accuſandum, vel reprehendendum prælatos, niſi ſit ad hoc ſpecialiter miſſus à Deo, vel à ſuperiore, vel niſi ſit ad hoc electus à populo, vel niſi ſit de familia prælati, vel niſi ſit de conſanguinitate prælati, vel niſi ſit ad hoc vocatus à prælato, vel niſi ſit ad hoc rogatus à bonis viris. Et ideo dicit, quòd nemo debet ſe ingerere ad accuſandum, vel reprehendendum prælatos, niſi ſit ad hoc ſpecialiter miſſus à Deo, vel à ſuperiore, vel niſi ſit ad hoc electus à populo, vel niſi ſit de familia prælati, vel niſi ſit de conſanguinitate prælati, vel niſi ſit ad hoc vocatus à prælato, vel niſi ſit ad hoc rogatus à bonis viris.

4 Ier. deterio res, & 9. q. 3. facit.

Pſal. 49.

2. Cor.

6 Euſebius epiſtola 4. Gallis quæ poſt.

1 Petr. 5. 7. 2. cap. 2. 3. mentio.

2 Ioan.

SApiens non eſt, omnis qui nocet.

Item Anacletus Papa, epiſt. 3.

¶ Raptoribus deteriores ſunt epiſcoporum detractores. C. XV.

DEteriores e ſunt, qui doctorum vitam, moreſque corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt. Ipſi enim ea, quæ extra nos, licet noſtra ſint, auferunt: noſtri autem detractores, & morum corruptores noſtrorũ, ſiue, qui aduerſus nos armantur, proprie nos ipſos diripiũt: & ideo iuſte infames ſunt, & merito ab eccleſia extorres fiũt. [o1] Pro meritis ergo plebis ſæpe paſto res deprauantur eccleſiæ, vt procliuius corruant, qui ſequuntur.

A ¶ Diripiunt.] *Antea legebatur*, nos ipſos decipiunt. *Emendatum eſt ex Iſidoro lib. 3. de ſummo bono, c. 38. Anacleti verba, quantum conijci poteſt referente; & optime conuenit cum iis, quæ antecedunt. Verum in duobus antiquis exemplaribus epiſtolarum Anacleti, altero Vaticanæ, altero Florentinæ bibliothecæ, habetur*, non nos, ſed proprie ſeipſos decipiunt.

Item Alexander Papa, epiſt. tertia.

¶ De eodem. C. XVI.

SVmma iniquitas eſt, fratres detrahere f, & accuſare g. Vnde ſcriptum eſt [Omnis, qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt: & omnis homicida non habet partem in regno Dei.

Patet ergo, vt præmiſſum eſt, quòd carnales prohibentur ab accuſatione ſpiritualium, non ſpirituales ab accuſatione carnalium.

2. *Cum itaque criminoſi, & infames ab accuſationibus prohibeantur, videndum eſt, quos canonum ſacra auctoritas infames appellet. De his Stephanus Romanæ eccleſiæ epiſcopus ſcribit Hilario, epiſt. 1. cap. 1. dicens.*

¶ Quę perſonæ infames habeãtur. C. XVII.

INfames eſſe eas perſonas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id eſt omnes, qui Chriſtianæ legis normã abijciunt, & ſtatuta eccleſiaſtica contẽnunt h: ſimiliter fures i, ſacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos; ſepulchrorũ quoque violatores, & Apoſtolorum, atque ſucceſſorum eorum, reliquorumque patrum ſtatuta libenter violãtes, & omnes, qui aduerſus patres armantur, qui in omni mũdo infamia notantur: ſimiliter & inceſtuoſos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis † k fugiẽtes, & qui indigna ſibi petunt l loca tenere, aut facultates eccleſiæ abſtrahunt iniuſte, & qui fratres calũniantur, aut accuſant, & non probant, vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam mprouocant n, & omnes anathematizatos o, vel pro ſuis ſceleribus, ab eccleſia pulſos, & omnes, quos eccleſiaſticæ, vel ſæculi leges infames pronuntiant, Hi nimirum † omnes, nec ſerui ante legitimã p libertatem, nec pœnitẽtes, nec bigami, nec illi, qui cu

g ¶ *Et accuſare.*] ſupra 2. q. 7. ſi quis epiſcopus. de pœn. diſtin. 1. homicidiorum.

PATET. CASVS. Concludit Gra. ex ſupradictis dicens, q̃ carnales & peccatores nõ poſſũt accuſare ſpirituales. Et quia facta eſt mentio de infamibus, qui ab accuſatione repelluntur; ideo oſtẽdit qui ſecundũ canones infames appellentur.

CVM ITAQVE. Hæc eſt ſecunda pars huius q. in q̃ enumerat omnes infames qui accuſare non poſſunt. & hoc probat per c. ſeq. Io. de Fant.

INfamcs.] CASVS. Quæſiuit Hilari⁹ epiſcopus à Stephano Papa quæ perſonę ſint infames ſecundum canones. Papa vero Stephanus reſcribit aſsignãs xx. ſpecies infamium perſonarũ & quaſdam alias perſonas, quæ propter irregularitatem vel alias cauſas, nec ad ſacros ordines aſcendere, nec ſummos ſacerdotes accuſare poſſunt.

6 Idem Hiero. 3. 16. q. 1. ſi cupis.

7 Et Cornelius Papa epiſt. 2.

8 Iuo p. 3. cap. 140.

9 Sur. e.c. ex merito. Ber. l. 1. c. 138. Deuſſedit. p. 3. Iuo p. 5. c. 239. Anſ. l. 3. c. 11.

h ¶ *Contemnunt.*] ſi. 19. diſtin. nulli.

i ¶ *Fures.*] Ex hoc c. patet ‖ q̃ omne crimẽ infamat ſecundũ canones. & ſ. c. omnes. & c. ſe. Itẽ ex hoc c. videtur, q̃ omne crimen ſit publicum ſecundum canones.

‖ Crimẽ quodlibet infamat.

k ¶ *De bellis publicis.*] Tales ſunt rei læſæ maieſtatis, vt ff. ad l. Iul. maie. l. 3. & capite puniuntur: niſi quando dominũ defendere non potuerint. ff. de re militari, omne. §. qui in acie.

l ¶ *Petunt.*] ambitioſe, vt ſ. 1. q. 6. ſicut.

m ¶ *Ad iracundiam.*] extra de homi. ſicut dignum. §. illi vero.

n ¶ *Prouocant.*] i. delatores, vt 5. q. vlt. delatori.

o ¶ *Anathematizatos.*] ſupra 3. quæſt. 5. conſtituimus.

p ¶ *Legitimam.*] id eſt, plenam. aliter enim non promouentur, nec aliquę poſſunt accuſare, vt ſequitur.

11 Pol. l. 5. ti. 1. Deuſſedit. p. 3. Anſ. l. 3. c. 5. Pur. l. 1. c. 173. Iuo p. 5. c. 231. Pan. l. 4. c. 66.

a ¶ *Curiæ.*]

† hæc vox abeſt ab orig.

† paulo aliter in originali

a ¶ *Curiæ.*] 54. distin. cap. 1. & 2.
b ¶ *Mentem.*] vt furiosi.
c ¶ *Manifestantur.*] supra, 33. dist. maritum.

Q Vicumque.] Hæc est tertia pars, in qua ponit pœnam periuro: & ipsecificat de infamibus. Ioan. de Fant.

CASVS. Quæstum fuit quam pœnã debeat pati qui sciens committit periurium. Et respondetur q̃ debet pœnitere per quadraginta dies in pane & aqua, & septem sequentes annos, & in testimonium numquam recipiatur: communionem tamen post pœnitentiam recipiat.

d ¶ *Periurauerit.*] ff. 3. q. 5. constituimus.
e ¶ *Septem.*] 22. quæst. 4. qui sacramento. contra. Solu. ibi.
f ¶ *Sine pœnitentia.*] interiori. si. 50. distinct. clerico.
g ¶ *Testimonium.*] etiã post pœnitentiam peractam, vt j. 22. quæst. 5. paruuli. Et hoc est verum in testibus [a]. secus videtur in accusatore, vt 22. q. 5. si quis conuictus.
h ¶ *Recipiatur.*] alibi dicitur, quòd iuramentum solum Deum habet vltorem, vt C. de reb. cre. l. 2. non ergo incurrit infamiam. Item alibi legitur, quòd periuriũ continetur sub crimine stellionæus, vt ff. de cri. stel. l. 2. sed crimen stellionatus non infamat, vt ff. de crimini. stellio. l. 2. ergo nec periurium. ‖ Sol. vbi iuramentũ non cedit in præiudicium alicuius, solum Deum habet vltorem. Dicunt autem quidam, quòd si iuramentum est de futuro, semper infamat: quia ibi frangitur fides Deo & homini: secus si est de præsenti, vel de præterito, vt C. de transac. si quis maior. Alij dicunt, quòd iuramentum quod interuenit in contractibus, non infamat: secus in iuramento quod fit in iudiciis: hoc est certum, quòd omne iuramentum infamat canonica infamia [b]. Vtrum autem temerarium iuramentum repellat à legitimis actibus, dixi 85. dist. Florentinum. & extra de testi. & attestatio. causam quæ.

[a] Extra de app. quæstioni. ibi videas. de præsum. litteras. & de pur. c. 1. & de testi. testimoniũ. Arc. *al. scitẽ pe-seruarint*
‖ Iuramentum vtrũ infamet.
[b] Cum ista gl. concor. Bar. post glo. in l. Lucius. ff. de infam. & Al. de imo. in l. fi ex falsis. C. de transact. *al. huius*

N Os sequentes.] CASVS. In hoc cap. dicitur, quòd quæcumque personæ repelluntur ab accusatione secundum leges, eædem repelluntur, secundum canones.

SED LICET. CASVS. Dictum est à principio causæ, quòd infames ab accusatione prohibentur. Nunc vero dicit Gra. quòd licet generaliter prohibeantur, non tamen prohibentur ab accusatione huius episcopi, qui simoniacus est. & hoc probat tali ratione, quia hæreticus vel simoniacus minor est catholico: sed hoc an generaliter intelligatur: scilicet vt hæreticus sit minor quolibet catholico. Augu. noluit definire.

i ¶ *Sed licet.*] infert ex prædictis.
k ¶ *Ab huiusmodi.*] id est, simoniæ.

Q Vero.] ¶ *Maiores.*] vt 2. quæst. 7. per totum.

CASVS. Duæ sunt in hoc cap. quæstiones. Prima

qui curiæ [a] deseruiunt, vel non sunt integri corpore, aut sanã non habent mentem; vel intellectum, aut inobedientes sanctorũ decretis existunt, aut furiosi manifestãtur [c], hi omnes, inquam, nec ad sacros gradus debent prouehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti, nec rectam fidem, vel dignam conuersationem non habentes, summos sacerdotes possunt accusare [x].

[x] Accusare.] *In vulgatis codicibus sequebatur*, nec ad accusationẽ, seu ad testimoniũ nullatenus iuste possunt recipi. *quæ sunt expuncta; quoniam absunt à manuscriptis, (vno excepto & originali, & Burchardo, & Iuone. In Pannormia tamen hæc postrema pars post verbum*, manifestantur, *sic habet*; Hi omnes nusquam nec ad sacros gradus debent prouehi, nec ad accusationem, seu ad testimonium vllatenus iuste possunt recipi.

Item Fabianus Papa.

¶ Infamis efficitur, qui sciens peieiurare præsumit. C. XVIII.

3 [1] *Q Vicumque sciens se peieiurauerit* [d], quadraginta dies in pane, & aqua, & septem [e] sequentes annos pœniteat, & numquam sit sine pœnitẽtia [f], & numquam in testimonium [g] recipiatur [h] communionem tamen post hæc percipiat.

Item Eusebius Papa, epistola prima ad episcopos Galliæ.

¶ Accusatores †, & personas, quas leges sæculi non admittunt, ecclesiasticæ quoque repellunt. C. XIX.

2 *N Os sequentes patrum vestigia pro saluatione seruorum Dei, quascumque ad accusationem personas leges publicæ nõ admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam submouemus: & nullæ accusationes à iudicibus audiantur ecclesiasticis, quæ legibus sæculi prohibentur.*

Sed licet [i] *infames ab accusatione episcoporum prohibeantur, non tamen isti ab huiusmodi* † [k] *accusatione prohibendi sunt. Hæreticos namque accusare infamibus non prohibetur, vt supra patuit in ea* † *causa,*

vbi de accusatione minorum aduersus maiores [l] *disputatum est.* 3

Item.

C. XX.

C Vm maiores scientia, & moribus à minoribus accusari prohibeãtur, nõ æquales ab æqualibus, vel minores à maioribus; ab huius [3] *ergo accusatione non sunt hi prohibendi, cũ hæreticus catholico minor sit. Sed hoc an generaliter accipiendum sit, Augustinus non* † *definiuit lib. 4. de baptismo contra Donatistas, c. 5. dicens.*

¶ *Caput hoc in plerisque vetustis exemplaribus comimctum est superiori. Quare coniicere licet hæc esse verba Gratiani.*

¶ *Ab huius ergo.*] *Locus hic emendatus est ex manuscriptis. In impressis legebatur* ab accusatione huiusmodi sunt prohibendi: *ex qua lectione vix apta sententia elici poterat.*

¶ Dubium est, an sciens auarus, an nesciens hæreticus grauius peccet. C. XXI.

Q Væro ergo, quis peccet grauius, an qui nesciens in hæresim incurrerit, an qui sciens ab auaritia, id est ab idololatria non recesserit? Secundum quidem illam [n] *regulã, qua peccata scientium peccatis ignorãtium præponuntur, auarus cum scientia vincit* [o] *in sceleres. Sed ne forte hoc fiat, facit in hæresi sceleris ipsius magnitudo, quod facit in auaritia scientis admissio, vt hæreticus nesciens auaro scienti coæquetur. Item cap. 20. eiusdem libri.* Vtrum autem catholicum pessimis moribus alicui hæretico, in cuius vita, præter id, quòd hæreticus est, non inueniunt homines, quod reprehendant [p], præponere debeamus, non audeo præcipitare [p] sententiam.

4 *Verum hoc Augustini, & illud de infamium accusatione de his intelligendum est, quos constat* [q] *esse hæreticos, non de his* [o] *qui se negant in hæresim lapsos. Hic autem in omnibus religiosus apparens* [r], *dum se negat hæreticæ cõmunionis aliquando maculã infectum; infames, atque alios huiusmodi à sua accusatione ipse repellit.*

crimino si & infames contra eos admittuntur. hic autem episcopus de quo in themate agitur, in omnibus religiosus apparet: & ideo infames ab eius accusatione repelluntur.

VERVM. Grat. tamen illi ca. quæro. & illi §. sed licet. in quibus probauerat infames admittendos contra hæreticos: & ita contra simoniacum: & eius solutio durat vsque ad §. hæc licet ratione. & ibi incipit suam solutionem impugnare.

q ¶ *Constat.*] si constat, ergo non est necessarius [d] accusator. expone ergo constat, id est, tale est crimen, quod constat esse hæresim. Vel dic quòd constat per famam: quia sunt malæ famæ.

r ¶ *Apparens.*] Hæc solutio est canonica: quia concordat cum Grego. 2. quæst. 1. in primis, & impugnatio quam ponit in sequens. §. allegando ponitur.

HAEC

[1] Quicumque & est sensus legis.
[2] Vide Abb. quæst. 3. qui peieiurat. Ius enim & ecclesia sua ipse condidit. Inno. ut. de cas. 15. c. 2. capit. ; ut dicit. Ioã. de Fant.
[3] Peccatum ignorãtiæ minus est quã malitia.
[d] 2. q. 1. ideo nihil. arti. de acce. ex. dentia. Arch.

HAEC LICET. CASVS. Obiicit modo Grat. contra supradicta: & dicit quòd licet videantur quæ dicuntur in §. ratione niti: tamen exemplo criminis læsæ maiestatis falsa intelliguntur: in quo non quæritur, an cogitare contra animam principis sit maiestatem lædere: sed an de eius nece tractauerit. eadem ratione non debet quæri, an simonia sit hæresis, sed an cõmiserit simoniam iste episcopus. & ad hoc inducit legem sequentem.

a ¶ *Tractauerit.*] Sic ſupple in simonia non est quærendum, an simonia sit hæresis. iste enim episcopus negauit simoniã esse hæresim, & male, vt 1. quæst. 7. patet. & sic concludit in fin.

S I quis.] CASVS. Statuerunt Imperatores Honorius & Arcadius, quòd si quis contra principem fecerit coniurationem, vel dederit vel susceperit sacramentum de morte, non solum Imperatoris, sed etiã virorum illustrium & senatorum, vel de morte cuiuslibet militis, qui militat Imperatori, cogitauerit, sacramenta dando vel recipiendo, vel etiam aliud faciendo, gladio feriatur, omnibus suis bonis confiscatis. filij vero eius (quibus vita misericorditer reseruatur) sint remoti à consanguineorum, & etiam extraneorum successione: sint etiam perpetuo infames, & illi qui pro his intercedunt: nec vllos habeant honores, nec ad sacramenta perueniant militaria. Et si quis de coniuratoribus in initio prodiderit factionẽ, præmium habeat & honorem: si vero ſero, veniam habeat.

b ¶ *Priuatis.*] Not. milites non dici priuatos, vt 23. quæst. 1. qui contra.

c ¶ *Voluntatem.*] Not. quòd punitur hic sola voluntas, vt 19. distinct. nulli. 22. distin. omnes. quia in maleficiis voluntas spectatur, non exitus. ff. ad le. Cor. de sic. diuus. Arg. contra. 32. dist. erubescant. de pœ. dist. 1. cogitationes. 32. quæst. 5. Christiana. Solu. ‖ regulariter voluntas non punitur nisi ad aliquem actum procedat.

d ¶ *Fisco.*] idem est in crimine hæresis, vt extra de hære. vergentis. a alias bona damnatorum regulariter reseruantur filiis, vt C. de bon. damna. authen. bona.

e ¶ *Filij vero.*] in potestate constitui. si enim eos postea emancipasset, non valet, vt C. eo. l. perpenditur. argum. ff. de bo. damna. l. vlt. §. ex liberis. filij itaque emancipati non patiuntur hanc pœnam. Dicunt tamen quidam, quòd hæc pœna spectat ad filios postea natos, non ad iam natos. sed littera eis contradicit.

f ¶ *Metuuntur.*] iuxta illud: *Sæpe solet similis filius esse patri. Et sequitur leuiter filia matris iter.* 56. dist. si gens. vnde qui emit mancipia de genere eorum quærit, vt ff. de ædil. edict. quòd si nolit. §. qui mancipia.

g ¶ *Et vita.*] supra 74. dist. quorumdam.

h ¶ *Interuenire.*] Sic supra 50. distinctio. miror. Et nota, quòd quandoque prohibetur supplicari pro aliquo. de pœ. dist. 1. prædixerat. & extra de hære. ad abolendam. & C. de transact. si quis maior.

PORRO. CASVS. Supra in §. *hæc licet.* posuit propositionem, in hoc §. ponit assumptionem sui argumenti, sic:

¶ *Hæc licet ratione niti videantur, exemplo tamen læsæ maiestatis vana intelliguntur: ad cuius accusationem* [e] *dum socius initæ factionis admittitur; non quæritur, an cogitare cõtra animã principis sit maiestatem lædere, sed an aliquis de nece eius tractauerit* [a].

Vnde Impp. Arcadius, & Honorius in nono libro Codicis, tit. ad legem Iul. maiestatis, le. 5. scripsisse leguntur.

C. XXII.

S I quis † *cum militibus vel priuatis* [b], *vel barbaris etiam scelestam inierit factionem, aut factionis ipsius susceperit sacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illustrium, qui consiliis, & consistorio nostro interfuerunt, senatorum etiam (nam & ipsi pars corporis nostri sunt) vel cuiuslibet postremo, qui nobis militat, cogitauerit (eadem enim seueritate voluntatem* [c] *sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt;) ipse quidẽ, vtpote, maiestatis reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fisco* [d] *nostro addictis, Filij vero* [e] *eius, quibus vitam imperiali specialiter lenitate cõcedimus (paterno enim debent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est hereditarij criminis exempla metuuntur † [f]) à materna, vel auita, omnium etiam proximorũ hereditate, ac successione habeantur alieni; testamentis extraneorum nihil capiant; sint perpetuo egentes, & pauperes; infamia eos paterna semper comitetur; ad nullos vmquam honores, nulla sacramenta perueniant; sint postremo tales, vt his perpetua egestate sordentibus, sit & mors solatium, & vita* [g] *supplicium. Denique iubemus etiam eos notabiles esse sine venia, qui pro talibus vmquam apud nos interuenire* [h] *tentauerint. & infra.* ¶ *Sane-*

[1] Vbi nihil de pœna.
[a] Videbilis quæst. de qui peccat. Ius enim & ecclesia sua ipse condidit. Inno. ut. de cas. 15. c. 2. capit. ; ut dicit. Ioã. de Fant.
[b] Quisquis & est sensus legis.
[c] Peccatum ignorãtiæ minus est quã malitia.
[d] alienationem
[e] Vide Abb. quæst. 3. qui peieiurat. Ius enim & ecclesia sua ipse condidit. Inno. ut. de cas. 15. c. 2. capit. ; ut dicit. Ioã. de Fant.
[f] Vide Abb. quæst. 3. qui peieiurat. Ius enim & ecclesia sua ipse condidit. Inno. ut. de cas. 15. c. 2. capit. ; ut dicit. Ioã. de Fant.

ne, si quis ex his in exordio initiæ factionis, studio veræ laudis accensus, initam prodiderit factionem; præmio & honore à nobis donabitur. Ipse vero, qui vsus fuerit factione, si vel † sero, tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolutione tãtum, ac venia dignus habebitur.

¶ *Hoc, & sequens caput in vetustis exemplaribus sunt coniuncta antecedenti; quare nec rubricas habent.*

Porro [i] *simoniæ accusatio ad instar publici criminis læsæ maiestatis procedere debet; sicut Leo Imperator in primo libro Codicis decreuisse legitur, titulo de episcopis & clericis, le. si quemquam.* [1] *Quod de accusatione, non de pœna intelligi oportet.*

Vnde Imppp. Valentianus, Valens, & Gratianus AAA. libro nono Codicis, titulo ad l. Iuliam maiestatis, l. nullus. [2]

C. XXIII.

N Vllus omnino, cui inconsultis, ac nescientibus nobis fidicularum [k] *tormenta inferuntur, militiæ* [m] *vel generis* [n] *aut dignitatis* [o] *vti defensione prohibeatur; excepta* [p] *tantum maiestatis causa, in qua sola omnibus æqua conditio est.*

Sed cum omnes illi assumantur in hac accusatione simoniæ, qui possunt accusare de crimine maiestatis; constat, quòd sicut ibi non dubitatur de crimine maiestatis, sed an reus commiserit illud; sic & hic non negatur hæresis; sed impetitur accusatus, an commiserit hæresim.

QVÆSTIO II.

V od autẽ quæritur, si episcopus in accusatorem accusationem vertere voluerit, an suæ simplici assertioni fides sit adhibenda; facile soluitur, si sanctorum Patrum auctoritas di-

i ¶ *Porro.*] Hic ponit assumptionem argumenti sui, præmisit enim primo propositionem.

k ¶ *Pœna.*] in crimine enim simoniæ conuictus deponitur, vt 15. quæst. 3. sane. sed hic capite punitur. Qualiter isti parificentur, notaui 15. q. 3. sane. & cap. nemini. ‖ Sed numquid ordinatus simoniace potest ordinatorẽ sium conuenire de hoc: cũ accusatores cõsequantur præmium, non credo [b]. licet dicatur hic quòd omnes accusatores admittantur.

N Vllus.] (CASVS. Iudex in causa criminali volebat militem, vel nobilẽ aliquẽ, vel in dignitate constitutũ verberibus subiicere. Quæsitum fuit ab Imperatore, an posit se tueri ratione militiæ vel generis vel dignitatis. Et respondet quòd sic, non tamen in crimine læsæ maiestatis, in quo omnib⁹ æqua est conditio.

l ¶ *Fidicularum.*] id est, chordarum, quæ ligantur circa frõtem hominis, & stringitur caput per eas, & est fides idem quod chorda, vt ibi, *Me fide perspicuus Troiæ munitor amauit.*

m ¶ *Militiæ.*] C. de quæstio. milites.

n ¶ *Vel generis.*] C. de pœn. l. decurionum.

o ¶ *Aut dignitatis.*] C. de quæstio. decuriones.

p ¶ *Excepta.*] vbi nullus potest se excusare aliquo priuilegio, tenet lex. 11. q. 1. quicumque.

SED CVM. CASVS. Hic cõcludit Gratianus ex supradictis hoc modo. Cum simonia & crimen læsæ maiestatis paria sint in accusatione, ergo sicut in crimine læsæ maiestatis non dubitatur, an sit crimen læsæ maiestatis, sed an commiserit illud: sic in crimine simoniæ non dubitatur simoniam esse hæresim, sed an commiserit simoniam, licet neget hæresim esse. Sed nota, quòd Gratia. bene soluit in illo §. verum. & illa solutio concordat cum Grego. 2. quæst. 1. in primis. & quæst. 7. accusatio. & quæ postea dicuntur in sequentibus §. sunt allegationes. hoc dicit Ioan. & etiam Bene. H. tamen & Cardinalis non excusant eum, sed dicunt eum male dixisse, nisi in illo §. verum. Posset etiam dici, quòd episcopus iste de quo agitur in principio thematis, infamatus erat, licet religiosus appareret: ideo non prodest ei si negat simoniam esse hæresim, sed an commiserit. vnde infames bene admittuntur contra ipsum, & ita secundum hoc bene dixit Grat. per totum §. nisi in §. illo, *verum.* vbi loquitur allegando secundum hunc intellectum.

Q Vod autem.] CASVS. Hic ponitur secunda quæst. qua quæritur, si episcopus accusatus vertat accusationem suam in accusatorem, an sit suæ simplici assertioni credendum, scilicet sine testibus. Et respondetur quòd non vt j. ea. cap. 1. 2. & 3.

q ¶ *Quod autem soli episcopo creditur.* 4. q. 3. iurisiurandi. nec tenet lex. 11. q. 1. quicumque.

[1] tal. *si vera*
‖ Simoniace ordinatus ordinatorem suum conuenire nequit.
[b] Et bene. ar. 3. q. fi. c. vl. secũdũ Io. de Fan. In his ergo quæ sunt expressa. simonia est accusatio: scilicet vt accusatores admittantur: & solennitates seruentur. secundum. Ber. Isid.
[2] Tit. 3. l. 29.
Tit. 8. l. 4.

[Episcopus.

Piscopus.] CASVS. Dicitur hic, q̃ si episcopus imposuerit crimen aliquod alicui clerico vel laico, probare debet illud in synodo, & connentu clericorum. Et quod dicitur de laico, intelligas de crimine ecclesiastico, vt est crimen vsurarum, hæreseos, simoniæ, adulterij, scilicet quò ad thori separationem, & omne crimen quò ad denuntiationem ad pœnitentiam.

ligenter inspiciatur. *Vt enim sanctiPatres definiunt, nullius personæ quantumlibet exercitatæ confessioni fides est adhibenda, nisi competentes probationes adhibeat.*

Vnde in Carthag. concilio. 4. c. 29. legitur.

¶ Episcopus alicui crimen obijciens in synodo probet, quod obijcit. C. I.

EPiscopus, si clero, vel laico crimen impegerit, deducatur ad probationem in synodum.

Sed obijcitur. Si se solum alieni sceleris conscium nouerit, probare illud testibus non valet. Quid ergo tunc sibi faciendum sit, ex concilio Vasensi primo, c. 8. sic diffinitur.

¶ Episcopus non proferat quod probare non potest. C. II.

SI tantum episcop' alieni sceleris conscium nouit, quamdiu probare non potest, nihil proferat, sed cum ipso ad compunctionem eius secretis correptionibus elaboret. Quod si forte correptus pertinacior fuerit, & se communioni publicæ ingesserit. etiã si episcopus in redarguẽdo illo quem reum iudicat, probatione deficiat, indemnatus, licet ab iis, qui nihil sciunt, secedere ad tempus, & propersonæ maioris auctoritate iubeatur, illo quamdiu probari nihil potest, in communione omnium, præterquam eius, qui eum reum iudicat, permanebit.

¶ Indemnatus. *In originali legitur.* indemnatus licet, ab his, qui nihil sciunt, secedere ad tempus pro persona maioris auctoritate iubeatur, illo quamdiu probari nihil potest, in communione omnium, præterquam eius, qui eum reum iudicat, permanente.

Item ex concilio Africano. c. 99. & 100.

¶ De episcopo, qui sibi soli dicit aliquem crimen suum fuisse confessum. C. III.

PLacuit, vt si quando episcopus dicit aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, non putet ad iniuriam suam episcopus pertinere quod illi soli non creditur. Et si scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare quamdiu excommunicato non communicauerit suus episcopus, eidem episcopo ab alijs non communicetur episcopis, vt magis caueat episcopus, ne dicat in quemquam, quod alijs documentis conuincere non potest.

Communicare.] *Sic in Carthaginensi septimo, c. 5. cui ad verbum respondet hoc caput. In Africano autem, hic sequitur,* secrete tamen interdicat ei communionem, donec obtemperet, *quemadmodum & apud Burchardum. Sequẽtia autem verba,* Quamdiu, &c. *sunt initium capitis centesimi.*

QVÆSTIO III.

Vdicium vero archiepiscopi alterius prouinciæ alicui expetere non licet.

Vnde Gregorius ait respons. ix. ad Augustinum Anglorum episcopum.

¶ Alterius parochianum alicui iudicare non licet. C. I.

SCriptum est in lege [Per alienam messem transiens, falcem mittere non debet, sed manu spicas conterere, & manducare.] Falcem ergo iudicij mittere non potes in eam segetem, quæ alteri

Sibi soli.] non tamquam Deo, ne sit contra de pœ. dist. 6. sacerdos. & 11. q. 1. quicumque contra. Sed illud non tenet. sic ergo dicto solius episcopi non creditur, nec etiam scripto nisi adsit subscriptio, vt extra de testi. cum à nobis. nisi hoc habeat consuetudo, vt extra de fide instrum. cum delictus. nam litteris suis creditur quibus significat se aliquem excommunicasse, vt 11. q. 3. curæ.

Excommunicato.] id est, quem dicit excommunicatum,

¶ *Caueat.*] ecce pœna illius qui iniuste vitat aliquem vel iudicat sic 2. quæst. 1. nemo.

Vdicium.] CASVS. Hic ponitur tertia quæstio, in qua quæritur, an liceat sibi expetere iudicij alterius metropolitani: & respondet quòd non, vt 7. ea. c. 1. 2. & 3. nisi de licentia sui metropolitani, vt 2. q. 6. placuit. & 11. q. 1. clerum.

Iudicium.] Nulli licet habere iudicem alterius prouinciæ, nisi per appellationem, vt 3. q. 6. non liceat.

Criptum.] CASVS. Docet hic Greg. q̃ iudex iudicare non debet alterius parochianũ, & hoc probat auctoritate legis Mosaicæ, scilicet in Deutero. vbi præcipitur, q̃ transiens per messem alienam falcem immittere non debet, sed conterere spicas manibus potest, & comedere. Hanc auctoritatem exponit Greg. dicens, q̃ in alienã messem, id est, in alienum iudicium non debes manum extendere, sed prædicatione & bonis operibus debes homines à vitiis separare.

Mittere.] nec ordinare, nec aliqua sacramenta dare potest in alterius episcopatu. 9. q. 2. cap. 1. & 2. secus de proconsulibus qui in insignia sua extra prouinciam ferunt, & voluntariam exercent iurisdictionem. ff. de of. proconsu. l. 1. & 2.

2 ¶ *Admo*

2 ¶ *Admonendo.*] non tamen publice eis prædicando tamquam ius in eis habens. 7. dist. hortamur. & 9. q. 2. epm. arg. 13. q. 1. c. 1. 16. q. 1. interdicimus. sed sine solennitate ad bonum monendo, quod quilibet potest facere, & etiam monachus. 16. q. 1. c. 1. & c. quia iuxta. secundum alios possunt prædicare, non tamen concitando turbã. 16. q. 3. placuit 2. quia illud non cõsistit in contentiosa iurisdictione. Nec refert quis prædicet, sed quid prædicet. 19. dist. sacerdotes. Nec refert quis prædicet, sed quid prædicet. 19. distinct. secundum Io.

Citote certum esse.] CASVS. Docet hic Pelagius, q̃ dicatur certa prouincia, scilicet quę habet x. vel xj. ciuitates, & vnum Regẽ, &c. & q̃ ad iudicium comprouinciales omnes causæ episcoporum & reliquorum sacerdotum debẽt referri, vt ab eis voce consona diſcernantur, nisi appellatũ fuerit ad maiorem.

b ¶ *Episcopos.*] Hoc ideo est statutũ, quia causa episcopi coram xij. episcopis tractanda. 15. q. 7. si quis tumidus.

c ¶ *Omnes.*] arg. archidiaconos nõ esse iudices.

d ¶ *Secundum ordines.*] ergo medio prætermisso non est ad superiorem eundum: vt 2. q. 6. ca. anteriorum. ver. illo videlicet, & ca. decreto. & q. 7. metropolitanũ. Et sic est ar. q̃ omisso archidiacono nõ itur ad episcopum: vt extra de offi. arch. c. 1. & 18. q. 2. cognouimus. & arg. contra extra de præben. referente.

ADDITIO Vbi de hoc, & extra de ap. dilecti, dic vt ibi Arch. de hoc etiã habes 25. dist. plectis.

e ¶ *Ab extraneis.*] ergo metropolitan' est extraneus iudex. non est ergo iudex q̃unciæ. Quid iuris sit de hoc, quære 9. quæst. 3. cap. 2. Io.

Denique.] Suffred' episcopus sentiens se criminosum, vel ita infirmitate grauatum, q̃ non poterat prodesse subiectis, adiuit primatem nõ suum, sed episcopos alteri' prouinciæ, & corã eis volebat episcopatui renunciare. Illi autẽ episcopi vel primas crimen eius examinauerunt, & renuntiationem receperunt. Quod quia male actũ est, nec debuit fieri sine auctoritate Papæ: ideo Papa cuidã cõmittit, vt Suffredum restituat, & si postea quid fuerit corrigendum, ab eo diffiniatur: vel ita restituatur, & postea de causa cognoscatur.

f ¶ *Vel infirmitate.*] vel malitia plebis, vel defectu scientiæ, vel irregularitate, vt extra de renun. nisi cum pridem.

g ¶ *Restituatur.*] sed nonne debuit perdere locum suum: quia sponte renuntiando coram extraneo iudice. 11. q. 1. placuit. & 3. q. 6. non liceat? Sed dic, q̃ Papa pepercit ei. ‖ Et est hic argumentum de illicita renuntiatione, quòd non teneat si fiat ignorante prælato suo, vel si fiat in manu alterius. 17. q. 2. Gonsaldus. extra de renuntia. admonet. ff. de offic. præs. legatus. Sed cõtra: quia etiam tacite quis renuntiat iuri suo. extra de iis, quæ fiunt à ma. par. c. ex ore. & 7. q. 1. eos. & extra de renun. quod in dubiis. & 32. q. 1. de beneficio. 7. q. 1. quàm periculosum. Dico, sed ecclesia potest eum repetere, vt 7. q. 1. non oportet. & cap. eos. Vel quòd ipse non potest repetere; quia renuntiatio tenet quantũ ad ipsum: dic, quòd renuntiare potest iis, quæ spectant ad onus, sed non iis, quæ spectant ad honorem. non enim subditus potest abdicare à se iurisdictionem sui episcopi. extra de foro compe. si diligenti. Ioan.

EST TAMEN. CASVS. 5. in c. scriptũ. dictũ est, q̃ aliquis non debet mittere manũ in messem alienã: sed q̃ casus est in quo pòt q̃s alienũ iudicare parochianũ, ideo Grat. ponit istũ 5. vt illũ ostẽdat casum.

videtur esse commissa: sed per effectum boni operis frumenta Dominica vitiorum suorum paleis expolia, & in ecclesiæ corpus monendo, & persuadendo, quasi mandendo, conuerte.

Item Pelagius Papa secundus, epistola prima. omnibus episcopis.

¶ Quot ciuitates vnaquæque prouincia habeat. C. II.

SCitote certam prouinciam esse, quæ habet decem, aut vndecim ciuitates, & vnum regem, & totidem minores potestates sub se, & vnum metropolitanum, aliosque suffraganeos x. vel xj. episcopos b iudices: ad quorum iudicium omnes c causæ episcoporum, & reliquorum sacerdotum, ac ciuitatum referantur, vt ab his omnibus iuste, consona voce diſcernantur, nisi ad maiorem auctoritatem fuerit ab iis, qui iudicandi sunt, appellatum. Vnde non oportet vt degradetur, vel dehonoretur vnaquæque prouincia: sed apud semetipsam habeat iudices, sacerdotes, & episcopos, singulos videlicet secundum ordines suos; & quicumque causam habuerit, à suis iudicibus iudicetur, & non ab alienis; id est à suæ iustis iudicibus prouinciæ, & non ab extraneis, nisi (vt iam est prælibatum,) à iudicandis fuerit appellatum.

Item Nicolaus Papa.

¶ Non aliorum, sed primatis sui iudicio quisque se subijciat episcopus. C. III.

DEnique Suffredus, si tale in se crimen nouerat, quo recte posset episcopatu priuari, vel infirmitate se sentiebat forsitan prægrauari, qua impeditus nullis posset proximis sua prælatione prodesse; primatis sui debuerat, & non aliorum diœceseos antistitum præstolari iudicium.

Quòd si quælibet ambiguitas, vel aliqua fortasse super eius examinatione vel episcopatus abrenuntiatione oborta fuisset contentio; ex more ad Apostolicam sedem referri conuenerat; & nostra in his omnibus debuerant cuncti decreta penitus expectare. Quod quia omissum hactenus dolemus; dilectissimam mihi gloriã vestram vehementer efflagito, vt iam dictus Suffredus episcopus proprio restituatur episcopio: & si quid reprehensione dignum gessit; postea vel correctione, vel digna animaduersione definietur.

¶ Omissum.] *Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis Gratiani codicibus.*

Est tamen casus, in quo episcopus alterius parochianum excommunicare valet.

Vnde in concilio apud Compendium, capit. 5.

¶ Quando episcopus alterius parochianum excommunicare valet. C. IIII.

PLacuit pro communi vtilitate, & instante necessitate, vt nullus episcoporum grauiter ferat; si eius parochianum pro deprædationis causa alter episcopus excommunicauerit.

[*Item ex concilio Meldensi, c. 2.*]

¶ De eodem. PALEA. C. V.

DE illis autem, qui intra parochiam beneficium, aut hereditatem habent, & alterius episcopi parochiani sunt, & de loco ad locum iter faciunt, & rapinam, & deprædationes peragunt; placuit, vt excommunicentur; nec ante ex parochia exeant, quàm, quæ perpetrarunt digne emẽdent. Quorum excommunicatio seniori eorum, & proprio episcopo significanda est, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, vbi rapinam fecerunt; & ibi omnia pleniter emendent.

Porro.] CASVS. Hic intitulatur 4. quæst. scilicet cuius iudicium sit expetendum, si comprouinciales iudices inter se discordant in causa vel sententia episcopi. Et certe consueuit distingui, vtrum sint iudices delegati, vel ordinarij, vel arbitri. & hæc distinctio consueuit notari 2. quæst. 6. §. diffinitiua. ver. itē si plures. & in pluribus aliis locis, legibus scilicet & decretis & decretalibus.

a *Porro.*] Hæc quæst. expedita est 2. quæsti 6. §. diffinitiua. ver. item si plures.

Si quis.] CASVS. Episcopi xij. examinabant causam criminalem episcopi. Sex dicebant eum absoluendum: alij dicebant eum condemnandum, & sic dicebant eum remittendū ad Papam, diuersas sententias inter se, id est, opiniones habentes. Quæsitum fuit in Laodicēsi cōcil. quid sit in tāta discordia faciēdum. Et responsum fuit, quòd archiepiscopus vicinæ prouinciæ cū aliquot episcopis vocari debet: qui pariter residentes dirimant quæstionē, vt eum absoluant, vel iudicent cōdemnandum, & vt negotium ad Apo. sedē transmittatur. Idem est casus cap. seq. sed in eo non fit mentio de episcopis vicinæ prouinciæ. Et intelliguntur ista duo cap. de iudicibus ordinariis secūdum Beñ.

b ¶ *Si quis.*] istud cap. videtur cōtinere iniquitatem, cum ex eo, quòd nō statur hic iudicio maioris partis[a] tum quia ex eo, quòd alienus iudex iudicat non suum subditum, sed expone prout hic notaui. Io.

c ¶ *Episcopos prouinciæ.*] in pari numero.

d ¶ *Sententias.*] id est, opiniones, quibusdā scilicet volentibus eum absoluere, quibusdam volētibus reseruare sententiam Papæ.

e ¶ *Pronuntiare.*] non sententiando, sed opinionem suam recitando; & ideo sic expone: ne sit contra ff. de re iudi. duo. & l. inter pares. & 2. q. 6. item si plures. vbi dicitur, quòd si discordant delegati, ad delegantem est recurrendum.

f ¶ *Aduocari.*] per Papæ rescriptum, id est, Papa committat metropolitanis, & episcopis vicinæ prouinciæ negotium illud. sic exponitur secundū illos qui de iudicibus à Papa delegatis hoc intelligunt. vel etiam de episcopis ipsis qui sui iudices sunt, intelligas: & secūdum hoc est speciale, quòd par pari potest causam delegare. ‖ Nam quādoque in defectum iudicis ordinarij par in parem habet imperium: vt 65. distinct. e. vlt. sic 2. q. 6. placuit 2. vel forte hoc fit de consensu partium. ar. 11. q. 1. iudices. est etiam hic aliud speciale, q̄ si discordant iudices, non obtinet sententia plurimorum. sic C. de app. iubemus. in fi. & extra de rescrip. pastoralis. aliàs secus. 65. dist. sane. Vel forte hoc tenet cum pares sunt hinc inde iudices: sed contrarium est 21. distinct. cap. subdixi) de consensu partium. Vel dic, q̄ omnia ista specialia sunt in causa episcopi, vbi omnes debent concordare in sententia: vt infra c. 4. Ioan.

1 Bur. l. 1. cap. 150. Iuo p. 5. c. 263. *al. de aliquibus causis criminalibus.*

2 Facit adhūc tex. l. 1. & ibi glo. & Doct. ff de var. & extra. ordin. cogni.

a Contra id ff. de re iud. duo.

‖ Par pari potest causam delegare.

QVÆSTIO IIII.

Porro[1] cuius iudicio sibi expetendum sit, si iudices electi inter se discordare cæperint, in concilio Antiocheno, c. 14. sicinuenitur diffinitum.

¶ A quo sit referenda sententia, quando comprouinciales episcopi discordant. C. I.

1 SI quis[b] episcopus criminaliter † in iudicio episcoporum fuerit accusatus, cōtingat autē episcopos prouinciæ [c], qui conuenerint, diuersas habere sententias[d], & alios quidem innocentem eum pronuntiare[e], alios reum; propter huiusmodi controuersiam amputandam, placuit sanctæ synodo, metropolitanum[α] episcopum alterius prouinciæ vicinæ aduocari[f] [2], & aliquantos cum eo episcopos alios; qui pariter residentes, quæcūque fuerint, dirimant quæstiones: propter hoc, vt firmum sit iudicium, quod ab vnius prouincię episcopis fuerit promulgatum.

Caput hoc in multis etiam vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex cōcilio Laodiceno. In vno tamen perantiquo est ex concilio Antiocheno, in quo etiam extat, & est antiqua versio.

α Metropolitanum.] *Græcum exemplar hic valde dissentit ab hac versione. Nam ex his verbis colligitur cōcilium vnius prouinciæ, in quo necesse est adesse proprium metropolitanū, posse aduocare vicinæ prouinciæ metropolitanū, cum aliquot episcopis. Quod Martinus etiam Bracharensis in sequenti capite, quod ex cōcilio Antiocheno accepit, confirmat. Græce vero locus ita habet:* ἐδόξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸ μὲν ἐπόπτας τὴν ἐπαρχίας μεταπαλεῖσθαι ἑτέρας τινὰς τῶν ἐπισκόπων τὰς, τὴν ἀφορισθησιν διαλύοντας, τὰ βεβαίωσαι σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παρισάμενον. *Quod Dionysius, quemadmodum etiam est in codice canonum, sic vertit,* Sanctæ synodo placuit, vt metropolitanus episcopus à vicina prouincia iudices alios conuocet, qui controuersiam tollant, vt per eos simul, & per comprouinciales episcopos, quod iustum visum fuerit, approbetur. *Ac sane, quòd metropolitanus ad alterius metropolitani vocationem deberet venire, atque in eodem concilio duo metropolitani futuri essent, vix videtur conuenire.*

Item ex concilio Martini Papæ, [*id est, episcopi Bracharensis, c. 13.*]

¶ Quando iudices electi de sententia inter se discordes exsterint, de vicina prouincia archiepiscopus aduocetur. C. II.

SI quis episcopus in aliquibus causationibus iudicatur, & vicari non potest: sed sententia firma permanebit, nisi appelletur: vt infra §. proxi. cuius casus planus est.

k ¶ *Ab omnibus.*] per hoc videtur, quòd speciale sit in episcopo, vt ab omnibus debeat absolui, vel condemnari.

derit ipsos episcopos, qui in prouincia sua sunt, inter se iudicio discrepare, & alij videantur eum, qui iudicatur, iustificare, alij condēnare; pro definitione huius dissensionis, hoc placuit sancto concilio, vt de prouincia vicina alter metropolitanus cōuocetur episcopus, vt per eum confirmetur, quod secūdum rectū placuerit canonem.

Nisi eadem prouincia primatem habuerit, ad quem negotia, quæ per metropolitanum terminari non valent, referenda sint.

Vnde Bonifacius Papa, episcopis Galliæ.

β Episcopis.] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis codicibus. Burchardo, Iuone, & Polycarpo. Antea erat,* populis. *Similima vero huic capiti legitur Nouella 123. cap. 34. apud Iulianum antecessorem.*

¶ Primati deferantur negotia, quæ metropolitanus explicare non valet. C. III.

4 SI inter episcopos eiusdem concilij dubitatio emerserit de ecclesiastico iure, vel de aliis negotiis [g]; primum metropolitanus eorum cum aliis in concilio cōsiderans rem diiudicet, & si non acquiescat vtraque pars iudicatis, tunc Primas [h] regionis inter ipsos audiat, & quod ecclesiasticis canonibus, & legibus vestris consentaneum sit, hoc definiat, & nulla pars calculo eius valeat contradicere [i].

[*Item Alexander Papa.*]

¶ De eodem. PALEA. C. IIII.

5 SI metropolitanus à quocūque cōprouinciali episcopo, in causa propria appellatus eū audire distulerit, in proxima synodo negotij sui habeat licentiā exercēdi; & quidquid per † iustitiam, à cōprouincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri.

γ Episcopo.] *Burchardus, & Iuo addunt,* bis fuerit in causa, &c.

Sed si omnium comprouincialium concordi sententia fuerit damnatus, manebit erga eum immobilis censura.

Vnde in Antiocheno concilio, cap. 15. legitur.

¶ Episcopus, qui ab episcopis suæ prouinciæ confessam sententiam repetauerit, ab aliis iudicari non poterit. C. V.

SI quis episcopus criminaliter accusatus, ab omnibus [k], qui sunt intra prouinciam, episcopis, acceperit † vnam, consonamque

NISI EADEM. CASVS. Dictum est 3. quòd archiepiscopus vicinæ prouinciæ debet vocari: sed dicit Grat. hoc esse verum, nisi eadē prouincia primatem habeat, ad quem recurrēdum est: vt seq. cap. patet.

Si inter episcopos.] CASVS. Hoc capitulum loquitur in causa ciuili: & est casus talis. Cōtrouersia mota est inter duos episcopos eiusdem prouinciæ de rebus spiritualibus, vel aliis negotiis; quæritum est quis debeat negotium terminare? Et respondetur, q̄ metropolitanus eorū cū quibusdam episcopis debet negotium terminare: & si alterutra partiū non pareat sententiæ, deferatur causa per appellationem ad primatem: vt per eum negotiū diffiniatur; cuius sententiæ nullus valebit contradicere.

g ¶ *Negotiis.*] no. pro ciuilibus negotiis posse celebrari synodum: vt 5. distinct. 18. propter.

h ¶ *Tunc primas.*] arg. q̄ maiora negotia prouinciæ non licet facere metropolitano sine auctoritate primatis. sic 66. dist. de persona, & 99. distin. c. 1. & 16. q. 6. placuit. sed illud intellige si appellatur ad ipsum: vt 18. dist. c. 1. & 9. q. 3. conquestus.

i ¶ *Contradicere.*] ecce casus vbi non auditur secundo appellans, vt dixi 2. q. 6. anteriorum.

Si metropolitanus.] SED SI CANVM. CASVS. Dictū est 3. in præcedentibus c. q̄ si prouinciales non concordauerint, recurrendum est ad archiepiscopū vicinæ prouinciæ. Nunc ostendit Gratianus, quòd si concorditer sententiam ferant condemnationis, manebit sententia firma.

Si quis episcopus.] CASVS. Hoc c. de delegatis iudicib[9] loquitur, vt dicunt Bene. & H. & dicit etiā H. quòd prima duo capitula possunt similiter de delegatis iudicibus intelligi: possunt etiam intelligi de iis qui bene habēt priuilegium deponendi episcopos suos. Est ergo casus huius cap. Aliquis episcop[9] accusatus fuit, & depositus cōcorditer ab episcopis prouinciæ. Dicitur hic q̄ de cetero ab aliis iudi-

Quod bene.] CASVS. Quæsitum fuit à Nicolao, vtrum sententia semel bene lata iuramentis etiam interpositis posit retractari. Et rñdetur, q̄ non: nisi ad maiorem fuerit appellatum.

2 ¶ *Definitum est.*] à iudice per sententiam, vel etiam à quocumque. Et intellige de iuramento quod iudex parti defert, non quod pars deferat parti: ‖ quia illud nō potest retractari: vt C. de rebus credi. generaliter. & ff. de iureiur. admonēdi. Item argum. quòd qui iurat stare vel parere sententiæ vel mādato alicuius, quòd potest appellare. ff. rem ra. ha. l. 3. §. fallus. ff. iudi. sol. cum apud. extra de appellat. ad hæc 2. & cap. prēterea. & cap. quæstioni.

b ¶ *Maior.*] extra de iureiur. veniens.

Sius episcopus.] CASVS. Sius in concil. Sardicensi surrexit dicēs, si aliquis episcopus fuit cōdemnatus: si putat se bonam causam habere, appellet ad Papam, & hoc significetur Papæ, vel ab his episcopis, qui eum examinauerunt, vel ab episcopis vicinæ prouinciæ; & si placuerit ei, renouetur iudicium, aut sententia confirmetur. Respōderunt omnes, placet. Casus tamē non facit mētionem de appellatione cōdemnati, & dicit H. *Adiudicatus.* i. male iudicatus.

c ¶ *Sius episcopus.*] ar. aliam esse causam appellationis à principali. argu. contra, 31. quæst. 2. Lotharius, & notaui 2. q. 6. si episcopus. & §. post secundum.

d ¶ *Vel ab his.*] ‖ Ille enim iudex, qui tulit sententiam, si non deferat appellationi, rescribet ei ad quem appellatur opinionem suam, & quare non deferat appellationi: vt ff. de app. reci. vel non. l. sciendum.

Vòd autem.] CASVS. Hęc est quinta quæstio, qua quæritur, an deficiente accusatore reus sit cogendus ad purgationem: & quidem si propter hoc laborat infamia, cogitur adpurgationem: aliàs non, vt 5, 2. q. 5. presbyter. & cap. si mala fama. Eademquæstio tractatur 5. 2. quæst. 5. vbi de hac materia satis dicitur. Et nota, quòd sequentia duo capitula intelliguntur de illis qui non sunt de crimine infamati, & ideo non coguntur ad purgationem.

e ¶ *Quòd autem.*] Reus non est cogendus ad purgationem nisi laboret infamia: vt infra eadem, quod autem. & 2. quæst. 5. presbyter, vbi plene de hoc inuenies. Ioan. de Fant.

Vòd autem.] CASVS. Maximus dum accusaretur à quibusdam supplicauit Greg. vt mitteret aliquem Cardinalem vel Legatum ad eum, vt coram eo probaret se innocentem. Respondet Greg. vtcumque esset excusabile, si ratio vlla cogeret reum ostendere se innocentem: sed quia hoc onus accusatoribus incumbit; ideo mandat ei, vt ad eum veniat sine mora, forte se defensurus. Sequens §. patet.

f ¶ *Qua.*] id est, per quam [a]. sic supra 4. quæst. 3. qui intendit. & extra de præsum. cum in iuuentute.

Accusator.] CASVS. Ad hoc vt lex faciat ad propositum Gratiani, debet hic esse accusator, vt videtur dicere Beneuen. licet in I. C. sit actor. & secundum hoc fic pones casum. Quidam profitebatur coram iudice se non posse probare crimen quod obiiciebat, sed postulabat, vt reus cogeretur probare contrarium. Quæsitum fuit ab Imperatore quid iuris esset. Et respondet, quòd per rerum naturam nulla est probatio illius, qui factum negat: vnde reus ad hoc cogi non debet. Etsi sit ibi actor, idem est casus, sed intelligitur in causa ciuili. Sequens §. patet.

g ¶ *Accusator.*] ex hac lege duæ habentur regulæ. Vna, ‖ quòd nisi actor probet quod intēdit, reus absoluitur [b]. Secunda est, quòd negantis factū nulla est probatio. Prior regula recipit exceptiones. Nam ratione præsumptionis transfertur probatio ad reum [c], vt extra vt ecclesi. benefi. vt nostrū. & ext. de proc. ex insinuatione. in fi. & ff. de don. inter vi. & vxor. quintus. Item cum actor intētionem suam fundauit iure communi, vt C. de prob. siue. 28. distinct. quia sunt culpæ. & 100. dist. contra morem. Item cum reus sponte assumit sibi onus probandi: vt ff. de probat. circa. Item in communibus iudiciis vtriusque probatio auditur, vt extra de probat. ex litteris. Ité cum vterque contēdit se possidere. extra de probat. licet. Item in crimine falsi vtriusque testes audiuntur, vt C. de fal. vbi. Similiter in crimine læsæ maiestatis, & in sacramētis defertis, & in proditione patriæ, & in crimine peculatus vtriusque testes audiūtur, vt C. de abol. fallaciter. in fi. ‖ Et de secunda regula notabis, q̄ tripliex est negatiua, facti, iuris, & formæ, siue qualitatis. Negatiua facti est, in qua negatur aliquid factum esse. hæc si non habet determinationē loci vel tēporis, numquam potest probari, vt si quis dicat se citatum non esse, vel se non cōtraxisse cū Berta, tales improbari possunt, sed probari minime. de tali loquitur hic: & hoc ideo, quia negationum non sunt causę. Si autem adiiciatur tempus vel locus, tūc potest probari, si probatū fuerit de alio tempore, & de alio loco, vt extra de testi. ex tenore. & C. de contrah. stipul. optimam. Idem dico de hac negatione, quòd capitulum non fuit citatum: quod cum determinatione temporis potest probari, licet contrarium innuatur extra de electio. bonæ. sed illud non est propter vim negationis, sed potius singularitatis. Quandoque tamen negatiua probatur sine determinatione temporis, vt extra de prob. tertio. Sed illa potius est præsumptiua probatio quàm violenta. Et sic intelligitur quod est extra de testib. tam litteris, in fin. Item negatiua facti probatur cum habet implicitam affirmatiuam, vt extra de renun. super hoc. Item negatiua iuris bene probatur: vt ff. de probat. ab ea parte. quia qui negat aliquid iuste factum, dicit illud iniuste factum: & quia præsumitur aliquid potius iuste quam iniuste factum: ideo illud tenetur probare, Negatiua formæ siue qualitatis dicitur ista: Iste non est idoneus, non est legitimus, non est soluendo. & talis est probanda [d] ab eo qui eam proponit, vt extra de præsumpt. dudum. & ff. de leg. 2. cum quidam. & l. cum pater. §. rogo. &. C. de inoffic. testa. omnimodo.

h ¶ *Per rerum naturam.*] id est, per consuetudinem causarum. Item iste intellectus perpenditur per id quod legitur 35. quæst. 5. cap. vlt. in fi. sic extra de fide instru. inter dilectos. & sic extra de causa poss. & proprie. cum ecclesia. & extra de fide instr. cap. 2.

i ¶ *Negantis.*] sic extra de causa poss. & proprie. cum ecclesia. & extra de probat. quoniam.

‖ Actore non probante reus absoluitur regulariter.

b Cōcor. l. qui accusare. C. de edendo. & in l. actor, q̄ asseuerat. C. de proba.

c Quandoque contra à reo. f. in actorem trāsfertur probatio. ff. de pro. si pactum. & l. si chirographum. & l. cū de indebito. in prin. §. i.

6 Seu cap. 125.

† qua præsente Jorig.

‖ Negatiua est tripliex. 7 tit. 19. l. 23.

† *Actor* ord.

d Scilicet ab eo qui ea obijcit secundum B. quod dic, vt no. extra de ele. bonæ memoriæ magistinensis.

Vidam episcopus.] Casvs. supra 6.q.3. cap. denique. facta fuit mētio de renuntiatione episcopatus. Vnde Grat. nactus occasionem subiicit causam istam, in qua tractat de renuntiatione, & an prælato viuente alius sit ei substituendus, & de mutatione sedis, & quibusdam aliis, quæ omnia, vt competentius agat, thema apponit, duas inde eliciens quæstiones. Est ergo casus. Ad preces cuiusdam ægrotātis episcopi Papa loco eius aliū substituit: postea cū conualuisset, volebat repetere cathedram cui renuntiauerat.

CAVSA VII.

Vidam episcopus loga ægritudine † granatus aliū sibi substitui rogauit, cuius precibus sumimus Pontifex annuit, & quod rogauerat, ei concessit. Postea vero cōualuit idem episcopus, & quod prius fecerat, cupit rescindi: aduersus eum, qui sibi successerat †: quæstionem mouet, suamque cathedram tamquam sibi debitam reposcit.

1 *Hic, primum quæritur, vtrum viuente episcopo alius posit in eadem ecclesia ordinari.*

2 *Secundo, an iste valeat reposcere cathedram, quam sua intercessione alter accepit.*

† al inualetudine

QVÆSTIO I.

1 *Quod autē viuente.*] Hæc quæstio diuidit in ix. partes. In prima probat xv. auctoritatibus, ꝙ nullus debet priuari iure suo fine culpa suamnec etiā pro infirmitate, nisi ipse renūtiauit. nec alius potest eligi altero nō renūtiante, nisi de Papæ licentia speciali. Secunda ibi, *Ne autem.* Tertia ibi, *Ecce quōd.* Quarta ibi, *Ambitionis.* Quinta ibi, *Quod vero.* Sexta ibi, *Hoc non solum.* Septima ibi, *Ecce in quibus.* Octaua ibi, *Itē cum aliquis.* Nona ibi, *Hoc etiā tunc obseruandum.* Ioan. de Fant.

Casvs. Hic intitulatur prima q̄stio, in qua quæritur. ‖an viuēte episcopo alius posit loco ei⁹ substitui, & respondet, quòd non, nisi in casibus. f. nisi deponatur vt 50. distinct. postquā. & nisi renuntiet: vt j.ea.q.qualiter. & nisi mutetur sedes de licentia Papæ: vt j.ead. mutationes. & nisi per ambitionē trāstulerit se ad aliam ecclesiam: quo casu carebit vtraque, habita s. & ambita: vt j.e. si quis eps. ad instar inuasoris, qui amittit rem inuasam, & aliud tātumdem: vt C. vnde vi, si quis in tantam. vel nisi intrauerit monasteriū, vel canonicā regulam de licentia Papæ: vt j.ead. hoc nequaquam. Probat ergo primo per conciliū apud Aruerniam celebratum, quòd episcopo viuente alius substitui nō debet, nisi depositus sit.

‖ Episcopo viuente an posit alius subrogari.

1 In concil. Aurelianensi, c. cap. 2. Bur. l. c. 186. Iuo p.5.c.301.

2 ¶ *Quod autē viuēte.*] Dicendum est, quòd non, nisi sit depositus. 50. dist. postquam. vel nisi renuntiauerit de licētia Papæ: vt j.e.c.mutationes. vel nisi per ambitionem se transtulerit ad aliam, quo casu carebit habita, & ambita. j.e. si quis eps ad instar inuasoris, qui amittit rem inuasam, & aliud tantumdem: vt C. vnde vi, si quis in tantam. In ægrotante autem distinguunt quidam, si ægritudo est incurabilis, vt tunc alter substituatur, vel etiam si nimis senex est, ad instar iudicis. ff. de iud. si longius. C. de offic. præfect. orien. l. si quos. Sed hoc non admitto nisi in leproso, qui à dignitate remouetur propter scandalum. extra da cle. ægrotan. tua. Hoc etiam scias, ꝙ epileptici, & alij diuturno morbo laborantes non promouentur: vt 33. dist. cōiter. & extra de elect. cum inter. sed promotum morbus non deiicit: vt hic, & j.c. 2, sed datur ei coadiutor: vt j.ca. 1. sed ex dispensatione magna quandoque viuenti episcopo alter adiungitur: vt j.ead. non autem. & idem de quolibet clerico intelligas. sed abbates facti inutiles remouentur penitus. 18. q. 2. si quis abbas. sicut etiam fit in iudice. C. de offic. præfect. orien. si quos. cum etiam ex modicis causis remoueantur a. extra de si. per tuas. vbi autem electus siue confirmatus ante ordinationem fit inhabilis, remouendus est, vt videtur extra de ætat. & qualit. c. 1. vitæ tamen necessaria recipiat. infra eadem quamuis.

a Dicunt quidam iuris ordine seruato, vt extra de accu. ad petitionem in fin. vbi de hoc approbat Ho. licet Ber. ibi aliud innuere videatur per eū tit. cap qualiter &, In fin.

Scripsit mihi tua dilectio.] Casvs. Ioannes primæ Iustinianæ episcopus tanta ægritudine capitis laborabat, quòd episcopale officium exercere non poterat. Ne igitur ciuitas præfata diuinaretur ab hoste. Anatolius diaconus Constantinopolitanus supplicauit Gregor. vt alium substitueret episcopum. Gregorius vero scribens ei dicit hoc non esse faciendum. Iniustum est enim, vt quis pro ægritudine sua suo priuetur honore; sed coadiutor ei detur, qui vicem eius gerat, vt Deus nō offendatur, & ciuitas non negligatur.

3 Pol.1.2.

b ¶ *Primæ.*] id est, Salonitanæ, quia ibi Iustinianus primo resedit. Alij dicunt Rauennam, & non Salonitanā esse primam Iustiniani sedem.

c ¶ *Et ideo iniustum.*] prēesse enim intelligitur, licet sit infirmus, sicut seruus seruire intelligitur licet sit infirmus. ff. de stat. lib. cum heres.

d ¶ *Dispensator.*] simile ff. de tutel. solet etiam. vbi dicitur ꝙ si tutor propter lōgam ægritudinem non potest adesse, datur ei curator, qui potius dicitur administrator.

e *Curam omnem.*] i. res eius administrare. sed quæ spectant ad pontificale officium, vicini episcopi supplebunt. j. ead. pontifices. Et est hic arg. ‖ quòd coadiutor & administratores vel visitatores debeant habere liberam & generalem administrationē b. vt j.ead. quāuis. & extra de elect. cū nobis olim in fi. & 21. quæst. 1. relatio. Sed quid si iste nōlit habere coadiutorem? Dico eum cogendum per superiorem. extra de censi. Romana. versi. si vero. li. 6. & ar. ff. de mino. l. ait. §. 1. multa enim bona ff̄antur inutilis, vt 45. dist. & gemēdat.

‖ Confirmat deberi vicinum ordinationi.

b Multa bona cōsideranda vide quod dicit Host. & Ant. de Butr. & c. cum venerabilem. de elect. & c. in nostra. de renunt.

4 Cvm percussio corporalis imminet, vtrum pro purgatione f, an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoratur: & ideo non debet à nobis addi flagellatis g afflictio h 5: ne nos culpæ (quod absit) offensa respiciat.

¶ *In decretalibus tit. de cler ægrotan. ca. 1. affertur initium tantummodo huius capitis, & ex ipso quid agendum sit, definitur.*

Idem Gregorius lib. 3. epist. 13. Maximiano β episcopo Syracusano.

β Maximiano.] *Sic est emendatum ex originali tam impresso, quàm manuscripto. Nam antea erat*, Clementino episcopo primati Bizanceno.

¶ Pro molestia corporis suo honore non priuetur episcopus. C. I.

2 Scripsit mihi tua dilectio, piissimum dominum nostrum reuerendissimo fratri meo Ioanni primæ b Iustinianæ episcopo pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere succedi: ne forte, dum episcopi iura eadem ciuitas non habet, (quod absit) ab hostibus pereat 3. Et quidē nusquam canones præcipiunt, vt pro ægritudine episcopo succedatur: & omnino iniustum c est, vt si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex eius depositione veniat. Sed suggerēdum est, vt si is, qui est in regimine, ægrotat; dispensator d illi requiratur talis, qui possit eius curam omnem e agere, & locum illius in regimine ecclesiæ (ipso non deposito) ac in custodia ciuitatis implere, vt nec omnipotens Deus offendatur, neque ciuitas inueniatur esse neglecta.

¶ *Caput hoc emendatum, & locupletatum est ex originali.*

Item libro secundo, epistola quinta ad Candidum episcopum.

¶ Flagellatis à Domino, afflictio addi non debet. C. II.

4 Cvm percussio corporalis imminet, vtrum pro purgatione f, an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoratur: & ideo non debet à nobis addi flagellatis g afflictio h 5: ne nos culpæ (quod absit) offensa respiciat.

¶ *In decretalibus tit. de cler ægrotan. ca. 1. affertur initium tantummodo huius capitis, & ex ipso quid agendum sit, definitur.*

Idem Gregorius lib. 3. epist. 13. Maximiano β episcopo Syracusano.

β Maximiano.] *Sic est emendatum ex originali tam impresso, quàm manuscripto. Nam antea erat*, Clementino episcopo primati Bizanceno.

¶ Infirmitatis causa loco suo quis priuari non debet. C. III.

Præsentium latoris Adeodati querelam, qui se à sui presbyteratus loco incongrue dicit expulsum, licet subditæ tibi textus plo deterriti, qui vellent ecclesiæ militare. Et iste casus colligitur ex hoc capitulo, & ex decret. quæ est extra de cle. ægro. cum percussio.

f ¶ *Purgatione.*] id est. probatione. infra eadem aduersitas.

g ¶ *Flagellatis.*] sufficienter, ‖ sed non sufficiēter afflictis addi potest: vt 21.q.5. si quis à proprio. & capit. seq. & est arg. quòd post pœnitētiam non potest quis accusari c de crimine: similiter nec duplici dāno debet quis puniri. ff. de iu. do. iure. & ff. de cond. ob. cau. si pecuniam. §. vlt. militer pœna non debet verti in culpam: vt supra distinct. 5. baptizari. & cap. ad eius vero.

‖ Afflictio deberi sua afflictis. c Hoc angi procedit. a. si non procedit. Quod dic. nec. cum de accu.

h ¶ *Afflictio.*] supra 3. quæst. 9. indicas. & extra de iud. at si clerici. & supra distinct. 5. cap. 1.

Præsentium.] Casvs. Adeodatus presbyter accepit à Quintiano episcopo suo licentiam, vt ad certum tempus abesset ab ecclesia sua pro quibusdam suis negotiis ordinandis: sed cum propter ægritudinem stetisset vltra tempus præfixum ei: episcopus eius, scilicet Quintianus, alium sibi substituit. Gregorius autem cum ex hoc querelam suscepisset, scribit Maximiano episcopo Syrac. vt inquirat veritatem huius rei, & si inuenerit quòd ægritudinis causa per duos menses abfuisset,

absuisset, restituat eum in loco suo: substitutum vero presbyterum si non per simoniam fuit ibi presbyter ordinatus, in alia quacumque vacante ecclesia instituatur: si vero per simoniam, degradetur.

2 ¶ *Per duorum.*] idem forte si per vnum: vt infra ead. si quis in clero a, hic sumit argu. M. quòd si episcopus indeterminate licentiauit clericum, non videtur eum licētiasse vltra duos mēses: sed tamen hoc est referendum ad arbitrium boni viri, cōsiderato negotio, arg. ff. de verb. obl. continuus. Ad hoc c. bene facit ff. de re milit. qui commeatus. nam ibi dicitur, ꝙ si aliquis abest vltra statutum tēpus, pro desertore habetur. simi. bonī arg. 21. q. 2. placuit. potest tamē per modicū tempus purgare moram. 88. distinctio. perlatum. ‖ Non enim festinabit iudex ad sententiā, vbi quis iusta causa absuerit b: vt ff. de dam. in fe, si finita. §. si forte. etiam licet ad præfixum terminum reus non veniat, sed habebitur ratio viarum, tēporis, & ægritudinis, & alterius impedimenti: vt ff. de vaca. mu. tēpus. ff. quibus ex causis ma, si cui. §. 1. potest enim absens iustā habere excusationē: vt extra vt lit. non conte. quoniam frequenter. Lex dicit, ꝙ si qui per licentiam abest, si vsque ad quinquēnium non reuertitur, punitur: vt C. de aduo. diiu. l. vlti. Io.

a Ad hoc principium de verb. signific. ad hoc vide quod dicit Host. & Ant. de Butr. & c. cum venerabilem. de elect. & c. in nostra. de renunt.

b ¶ *In alia.*] Arg. ‖ ꝙ si cōcedo alicui ecclesiam, quæ ab eo euincitur, teneor ei aliam concedere, vt extra de præben. inter cetera. q. 2 iuuari nos beneficiis non decipi oportet: vt ff. cōmo. l. in commodato. §. pen. j.ea. omnis. & ca. pastoralis. & est contra id quod dicit lex, ꝙ donator nō tenetur de euictione: vt C. de ædi. edic. ad res donatas. sed hic nō dicitur episcopus donare: qa habet necesse cōcedere ecclesiam, & in necessitatib⁹ nemo liberalis existit. ff. de adi. leg. l. rem legatam. Tamē de dolo possum agere cōtra donatorem, si mihi scienter det rem alienā, vt ff. de don. Aristo. §. vlt. Item si quis per violentiam expellitur de ecclesia, nō haberet recursum ad episcopū: sicut nec emptor ad venditorem in hoc casu: vt C. de actio. empt. & vend. l. expulsos. Et no. ꝙ hoc cap. semper consueuit ad hoc induci c, quòd spoliatus à iudice non possit petere restitutionem d: vt 2. q. 1. notum. Iudex enim non dicitur facere suo facto præsumitur, nisi possit de dolo argui: vt 2. q. 6. hoc etiam. Io.

1 Pontifices, qui aliqua occupantur infirmitate, vel ægritudine, abiiciendi non sunt, petitionis explanet; tamen paulo latius indicauimus, apertiusque retexēdam. Asserit namque à Quintiano fratre, & coepiscopo nostro in loco suo pro quibusdam se suis ordinandis negotiis relaxatum, ægritudinisque causa per duorum 2 mensium spatium suæ se ecclesiæ defuisse: Cuius rei occasionem captantem prædictum fratrem nostrum, alium loco eius illic presbyterum ordinasse. Hortamur itaque fraternitatem tuam, vt causam eius solicite perquiras, districteque discutias; & si manifestæ ægritudinis, sicut dicitur, causa ecclesiæ suæ eum defuisse repereris, nullum ei ex ordinatione alterius presbyteri permittas præiudicium generari: sed in locum suum sine aliqua eum fac dubietate restitui. *& infra.*

¶ Illud autem charitatem tuā specialiter admonemus, vt si vera fuerit huius suggestio, atque in suum fuerit ordinem restitutus, de presbytero, qui in loco eius, ordinatus est, subtiliter, districteque debeas esse solicitus. Et, si quidem sine datione aliqua ad eundem ordinem peruenerit, vt in simoniacam hæresim non potuisset incidere; in alia b quacumque vacante ecclesia eum volumus ordinari. Sin autem in eo quippiam (quod auertat Dominus) fuerit tale repertum, ipso etiam presbyteratus priuetur ordine, quem non causa replendæ necessitatis ecclesię, sed sola comprobatur ambitione suscepisse.

Item Nicolaus Papa Aluino † Iauuensi archiepiscopo.

¶ Pro infirmitate, vel ægritudine Pontifices non sunt abiiciendi, nec in eorum locum alij substituendi. C. IIII.

1 Pontifices, qui aliqua occupantur infirmitate, vel ægritudine, abiiciendi non sunt, nec alios in loco eorum consecrari oportet, nisi ex hac fuerint luce subtracti. Quòd si de ministerio sibi concesso conqueruntur, quæ licita sunt c, facerdotes d expleant. In his vero, quæ his præsumere non licet e, vicinorum f vsque g ad recipiendam sanitatem episcoporum auxilia subrogentur: & hoc cum cautelæ h studio peragatur, ne per necessitatis occasionē præsumptionis pullulet ambitio. Episcopos vero, qui Dominici gregis suscepерunt curam, atque solicitudinem, ab administratione eorum discedere non oportet, vt accepti talenti pulchritudo non deleatur, sed certamine ‡ eorum salubriter augeatur, & triplicetur fructus ‡.

Item ex libro quarto epistola secunda Cypriani episcopi, & martyris ad Antonianum.

¶ Viuente episcopo alius sibi succedere non valet. C. V.

2 Factus est Cornelius episcopus de Dei, & Christi eius iudicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc i affuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio a, cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri, & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret: quo occupato k de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato l, quisquis iam episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est; nec habeat ecclesiasticam ordinationem m, qui ecclesiæ non tenet vnitatem. Quisquis ille fuerit, multum de se licet iactans, & sibi plurimum vendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit; quisquis post vnum, qui solus esse debeat, factus est, non iam

f ¶ *Vicinorum.*] sic 65. distinct. si forte.

g ¶ *Vsque.*] sic C. de cura. furio. cum aliis.

h ¶ *Cum cautelæ.*] id est, præstabit cautionem de bonis ecclesiæ non vsurpandis. Ioan.

h ¶ *Cum cautelæ.*] id est, præstabit cautionem quòd ex hoc sibi nullum ius vēdicabit. & arg. est quòd quis pro possessore habetur ex eo quòd fuit in possessione e, nisi protestatio præcesserit, vt hic, & 3. 24. dist. presbyteri. & extra de iure patr. cōsultationibus. arg. contra extra de restit. spol. olim. 3. & 10. q. 3. quia, & extra de offic. deleg. consultationibus. Ioan.

‡ *Actus.*] Casvs. Hæc quinque ca. loquunt de Nouatiano Papa schismatico, eiusque cōplicibus. Est ergo casus huius c. & sequentis. Defuncto Papa Fabiano, electus est Cornelius vere ab omnibus Cardinalibus, scilicet xvj. habito suffragio plebis, & antiquorum sacerdotum, & bonorum virorum consensu. postea Nouatianus electus est à paucis, q. sic intrusus Cornelium molestādo cœpit orbē peragrare, & catholicos deponere episcopos, & alios substituere. Scribit ergo Cyprianus martyr omnib⁹ Christianis, quòd solus Cornelius est verus Papa: sed Nouatianus Papa, qui post illum Cornelium est electus, profanus est & malus; nec dicitur secundus, immo potius nullus. & hortatur Christianos ne recipiant illū: quia licet nunc in initio feruear, diu tamen durare non potest.

e Istam sentētiam vē tenere Inno. extra de resti. spol. fæpe. in gl. ff. de iud. & c in fing. ver. Inn. plus videtur, &c. Archid.

i ¶ *Quæ tunc.*] ‖ Hic videtur quòd absentes non sunt vocandi ad electionem: vt 10. q. 2. hoc ius. & extra de sentē. & re iud. cum olim. maxime si sint remoti, vt extra de elect. cum inter. immo & si in hortis sunt, non videntur vocādi: vt 2. q. 6. §. biduū. sufficit enim ad citationē pulsatio campanæ, vt extra de offic. cust. c. 1. & 2. extra de elect. in causis. & extra de post. præla. c. pe. & antepe. & lex dicit illos solos vocandos qui sunt in vrbe: vt C. de legatio. l. vlt. lib. 10. Quod autem vocandi sint absentes, probatur 63. dist. quanto. alioquin plus nocet contemptus vnius, quàm contradictio plurium: vt extra de elect. quòd sicut. & cap. cum nobis olim. Nam remoti sunt vocādi vbi tractatur publica vtilitas: vt C. de decur. curiales 2. li. 10. Sol. Semper vocandi sunt vbi commode vocari possunt: vt extra de ele. quòd sicut. sed si absentes non possunt interesse, reliqui possunt eligere, vt ibidem dicitur. tamen si aliquis non potest interesse, si suo iuramento fidem de hoc fecerit, permittitur ei per procuratorem eligere, qui sit de collegio: vt extra de elect. quia propter. extra prouinciam tamen non sunt vocandi: vt extra de elect. coram. quia potest absens habere iustam excusationem: vt extra vt lit. non contest. quoniam frequenter. Hodie autem super ista vocatione sufficit consuetudo ecclesiarum, per decretalem, extra de elect. in Genesi.

‖ Absentes an sint ad electionem vocandi.

k ¶ *Quo occupato.*] id est, canonice sumpto.

l ¶ *Confirmato.*] Ergo electio Papæ est confirmanda f.

f Hoc tamen nō est verum. & speciale est in eo quia cū eligitur, cōfirmatur. & confirmando eligitur, vt 23. dist. in nomine Domini.

m ¶ *Ordinationem.*] Argum. quòd quæ ab intruso fiunt, non tenent: vt 12. quæst. 2. alienationes. 9. quæst. 1. ordinationes.

Additio. Ad hoc no. extra de elect. nihil. in gl. in duobus casibus. extra de schismaticis. cap. 1. ibi videas.

a ¶ *Sed nullus.*] Arg. q̃ nullus est, qui malus est. fim. extra de translat. inter corporalia. sic 2. q. 7. non omnes. & 19. distin. secundum. Arg. contra. 1. quæst. 1. quod quidam.

b ¶ *Diuisa.*] 24. quæst. 1. loquitur.

c ¶ *Humanum.*] id est, non spiritualem.

d ¶ *Initio.*] Arg. contra nouitios magistros, qui primo feruent, & postea deficiunt. 23. quæst. 4. displicet. & c. nõ inuenitur. & cap. si ecclesia. immo à minimis est incipiẽdum: vt 48. distinct. sicut.

Scire debes.] CASVS. Scribit Cyprianus ad Puppianũ, q̃ solus Cornelius est episcopus: & ei obedientes sunt in ecclesia. Nouatiani vero, qui cũ sacerdotibus Dei pacem non habẽt, & per obreptionẽ dignitatẽ arripiunt, non sunt in ecclesia, quæ tãtum vna est, nec potest esse diuisa. *Cũ episcopo non sit:* scilicet in cõmunione episcopi.

e ¶ *In ecclesia.*] 6. q. 2. si tantum. contra. sed ibi solutum est. ‖ hic dicitur ecclesia episcopus: alibi est idẽ quod ecclesiastici viri: vt 8. 63. distinct. ca. 1. alibi ponitur pro maiori parte: vt 8. 51. distin. Apostolica. quãdoque pro cõgregatione fideliũ. infra de consecr. distinct. 1. ecclesia. Et dic per exempla varias significationes: vt extra de testa. relatum. & extra de verb. sig. cũ clerici. extra de vsu pal. ca. 1.

Quàm periculosũ.] CASVS Cornelius Papa volebat renuntiare papatui propter tribulationes, quas à Nouatiano sustinebat: sed Cyprianus dehortatur eum, & dicit hoc nõ esse ei faciendum: quia sibi esset periculosum, si in tanta tribulatione ecclesiã dimitteret: & præterea si modo renuntiaret, de cetero repetere non posset. Et hoc probat exemplo Esau, qui ius primogenituræ cui renuntiauit, repetere non potuit.

f ¶ *Quàm periculosũ.*] Argum. ‖ quòd qui iuri suo renuntiat, illud repetere non potest. infra eadem eos 23. quæst. 4. si illic. ff. de iur. edi. l. 1. §. qui semel. & C. de pac. post quam. infra eadem hoc nequáquam. & ff. de ædil. edi. quæritur. §. si venditor. vbi dicitur, quòd remittẽtibus actiones suas non est dandus regressus ad eas. 92. distinct. si quis episcopus. 18. q. vlt. dudũ. & notaui 6. q. 3. denique.

g ¶ *In diuinis.*] tempore periculi: vt infra ead. suggestum.

secundus ille, sed nullus [a] est.

a ¶ Collegio.] *Sic legitur in codicibus Cypriani impressis, & manuscriptis, & Polycarpo. Ac similis fere locutio est in sequenti capite, & 23. quæst. 8. Si quis membrorum. Antea erat,* consensu.

Item in eadem epistola inferius.

¶ Non est episcopus, qui in locum viuentis irrepserit. C. VI.

NOuatianus [a] episcopus nõ est, qui Cornelio episcopo in ecclesia à sedecim coepiscopis facto, adulter, atque extraneus episcopus fieri à desertoribus per ambitum nititur: & cũ sit à Christo vna ecclesia per totum mundum in multa membra diuisa [b], item episcopatus vnus, episcoporum multorum concordi numerositate diffusus; ille post Dei traditionem post connexam, & vbique coniunctam catholicæ ecclesiæ vnitatem, humanam [c] conatur † ecclesiã facere, & per plurimas ciuitates nouos Apostolos suos mittit, vt quædam recẽtia institutionis suæ fundamenta constituat: cumque iampridem per omnes prouincias, & per vrbes singulas ordinati sint episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutiõe proscripti; ille super eos creare alios pseudoepiscopos audet: quasi possit, aut totum orbem noui conatus obstinatiõe peragrare, aut ecclesiastici corporis cõpaginem, discordiæ suæ seminatione rescindere; nesciẽs schismaticos semper inter initia [d] feruere, incrementa vero habere non posse: nec augere, quod illicite cœperint, sed statim cum praua sua æmulatione deficere. *& infra.* ¶ Qui ergo nec vnitatem spiritus, nec coniunctionem pacis obseruat, & se ab ecclesiæ vinculo, atque à sacerdotum collegio separat; episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem; qui episcopatus nec vnitatem voluit tenere, nec pacem.

β ¶ Nouatianus.] *Recte aptatum est à collectoribus hoc initium, ne superiora etiam afferenda essent. Nam apud Cyprianum sic legitur post multa:* nisi si episcopus tibi videtur, qui episcopo in ecclesia, &c.

γ ¶ Corporis compaginem.] *Sic emendatum est ex aliquot vetustis, & Anselmo, & ipso originali: antea enim legebatur,* ordinis compaginem.

Idem ad Florentium Puppianum, eodem l. 4. epist. 9.

¶ Non est in ecclesia, qui cum episcopo pacem non habet. C. VII.

2 SCire debes episcopũ in ecclesia [a] esse, & ecclesiam in episcopo; & si qui cum episcopo non sit, in ecclesia non esse: & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latẽtes apud quosdam cõmunicare se credunt; quando ecclesia †, quæ catholica vna est, scissa non sit, neque diuisa.

Idem ad Iubaianum.

¶ Suo iure quis cedere non debet. C. VIII.

QVàm [f] periculosum sit in diuinis [g] rebus, vt quis cedat iure suo, & potestate; scriptura sancta declarat, cum in Genesi Esau primatus [h] suos inde perdiderit; nec recipere id postmodum potuerit, quod semel cessit.

Idem lib. 1. epist. 6. ad Magnum.

¶ Per dilectionem sibi acquirunt, qui ab episcopis recedentes vnitatem ecclesiæ scindunt. C. IX.

DEnique quàm sit inseparabile vnitatis sacramentum, & quàm sine spe sint, & perditionem sibi maximã de indignatione Dei acquirãt, qui schisma faciunt, & relicto episcopo alium sibi foris pseudoepiscopum constituunt, declarat in libris regnorum scriptura diuina, vbi à tribu Iuda, & Beniamin decem tribus scissæ sunt, & relicto rege suo [i] † alterũ sibi foris constituerunt. [Et indignatus est, inquit, Dominus in omne semen Israel, & dimouit eos, & dedit eos in direptionẽ, donec abiiceret eos à facie sua; quia dissipatus est Israel à domo Dauid, & constituerunt sibi regem Hieroboam filium Nabat.] Indignatũ esse Dominum dicit, & eos in perditionem dedisse, quòd ab vnitate dissipati essent, atque alterũ sibi regem constituissent. Et tanta indignatio Domini extitit aduersus illos, q̃ schisma fecerant, vt etiam cum homo Dei ad Hieroboam missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque vltionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquã bibere vetaretur. Quod cum non custodisset; & contra præceptum Dei prandisset; statim diuinæ censurę maiestate percussus est, vt inde regrediẽs impetu, ac morsu leonis in itinere necaretur. *& paucis interiectis.* ¶ Satiat [α] adhuc in Euangelio suo Dominus, & maiorem intelligentiæ lucem manifestat, quòd iidem, qui [k] se tunc à tribu Iuda, & Beniamin sciderant, & Hierosolymis derelictis Samariam secesserant, inter profanos, & gentiles computarẽtur. Nam, cum primum discipulos suos in ministerium salutis mitteret, mandauit, & dixit [In viam nationum ne ieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne introieritis.] Ad Iudæos prius mittens, gentiles adhuc præteriri iubet. Addendo autem & ciuitatem Samaritanorum debere omitti, vbi erant schismatici, ostendit schismaticos gentilibus adæquari [l] *& post pauca.* 3 ¶ Quòd vero eumdem, quem & nos Deum patrem, eumdem filium Christum, eumdem spiritum sanctum nosse dicuntur, nec hoc adiuuare tales potest. Nam & Core, & Dathan, & Abyron cum sacerdote Aaron, & Moyse eumdem Deum nouerant: pari lege, & religione viuentes vnum, & verum Deum, qui colendus, atque inuocandus fuerat, inuocabant: tamen quia loci sui ministerium transgressi contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, sacrificandi sibi licẽtiam vendicauerunt, diuinitus percussi pœnas statim pro illicitis conatibus repẽderunt: nec potuerunt rata esse, & proficere sacrificia irreligiose, & illicite contra ius diuinæ dispositionis oblata. Thuribula quoque ipsa, in quibus incensum illicite fuerat oblatum, ne in vsu de cetero essent sacerdotibus, sed potius indignationis, & vltionis diuinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent; iussu Domini conflata, atque igne purgata in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, secundum quòd loquitur scriptura diuina [Memoriale [a], inquit, filiis Israel, vt non accedat quisquam alienigena, qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum, vt non sit, sicut Core.] Et tamen illi schisma [b] non fecerant, nec foras egressi, contra Dei sacerdotes impudenter, atque hostiliter rebellauerant. Quod nunc hi ecclesiam scindentes, & contra pacem, atque vnitatem Christi rebelles, cathedram sibi constituere, & primatum assumere, & baptizandi, atque offerendi licentiam vendicare conantur.

α ¶ Satiat adhuc.] *Antea legebatur,* Sed adhuc. *Emendatum est ex vetustis codicibus Cypriani, quos Romana editio hoc loco secuta est. Hoc verbo vtitur etiam in libro de opere, & eleemosynis sic scribens,* deprecationes solas parum valere, nisi factorum, & operum accessione fatientur. *Ita enim habẽt vetusti codices, & cæteræ editiones præter Romanã, in qua operarũ culpa, eius verbi loco, positum est* adiuuentur.

Itẽ Leo iiij. Vernoni Duci Britãniæ.

¶ Non est defendendus, qui viuentis locum inuasit. C. X.

NOn furem [a], nec latronem, qualẽ Gillãdum † esse sentimus in Nannetica sede, qui viuẽtis (quod non licuit) locum non timuit vsurpare, pro cuiusc ũq; muneris donis vltra debes defensare.

Item Euaristus Papa, epist. 2. omnibus episcopis.

¶ Non licet episcopo ecclesiam suam dimittere. C. XI.

2 SIcut vir non debet adulterare [d] vxorem suam; ita nec episcopus ecclesiam suam, id est vt illam dimittat, ad quam sacratus est, absque ineuitabili necessitate, aut Apostolica, vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa coniungat. Et sicut vxori non licet dimittere virum suum, vt alteri se, viuente eo, matrimonio societ, aut eum adulteret [e], licet fornicatus [f] sit vir eius, sed iuxta Apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut manere innupta; ita ecclesiæ non licet dimittere episcopum suum, aut ab eo se segregare, vt alterum, viuente eo, accipiat: sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat: id est alterum episcopum, suo viuente, non accipiat, ne fornicationis, aut adulterij crimen incurrat. Si vero adulterata [g] fuerit, id est, si se alteri episcopo iunxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desiderauerit; per acerrimam pœnitentiam, aut suo recõcilietur episcopo, aut innupta permaneat. *& paulo post.* ¶ 3 Episcopum vero oportet opportune, & importune, atque sine intermissione ecclesiã suam docere, cãque prudenter regere, & amare, vt à vitiis se abstineat, & salutem cõsequi possit æternam. Et illa cum tãta reuerẽtia eius doctrinam debet suscipere, eumque amare, & diligere vt legatũ Dei [h], & præconẽ veritatis.

Ecce his auctoritatibus patenter ostenditur, quòd episcopo viuente alius superordinari nõ potest, nec etiam pro eius ægritudine [4]. *Sed illud Gregorij intelligendum est, quando ille, qui ægrotat, alium sibi substitui non rogat. Ceterũ, quando aliquis vel senectute, vel infirmitate grauatus susceptum officium administrare non valet, si alium sibi substitui petierit, rationabiliter fieri potest* [5]. *Vnde in eodem capitulo sequitur* [*Si β vero* [k] *idem Ioannes fortassẽ pro molestia sua petierit* [l], *vt ab episcopi honore debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est: aliter autem facere pro omnipotentis Dei timore omnimodo nõ audemus.*] *Hinc etiã beatus Augustinus episcopo suo nondum defuncto, sed senectute grauato cathedrã episcopalẽ suscepit. Vnde in epistola Paulini vnica ad Romanianum legitur.*

β ¶ Si vero idem Ioannes.] *Hæc sunt in regesto B. Gregorij lib. 9. epist. 41. & sequuntur post* 5. *scripsit.* 3. *eadem.*

¶ Augustinus non tam successit quàm accessit. C. XII.

6 NOn autẽ tãtum hoc scribimus gratulãdum, quòd episcopatũ Augustinus acceperit, sed quòd hanc Dei gratia curã meruerint Africanæ ecclesiæ, vt verba cœlestia Augustini ore perciperẽt; qui ad maiorẽ Dñici muneris gratiã nouo more [m] prouectus, ita cõsecratus est, vt non succederet [n] in

messationes. Dico enim quòd si ecclesia vel ciuitas posset excõmunicari, sequeretur absurditas. nam omnibus illis mortuis, & aliis substitutis est eadem ecclesia: ergo adhuc esset excommunicata, si priores canonici non petiissent absolutionem adhuc. de hoc notaui 12. quæst. 2. episcopus qui 2.

h ¶ *Vt legatum Dei.*] Episcop' dicitur legatus Dei: & tamen est iudex ordinarius. vnde patet, q̃ legat' Papæ *est iudex ordinarius, vt proconsul.*

ECCE. CASVS.

Concludit Gratia. ex supradictis. & bene soluit dicens, quòd propter ægritudinem non debet alĩ' episcopo substitui, nisi ipse infirmus singulariter hoc postularet: & tunc licite fieri potest, si hoc in scriptis postulauerit. Et hoc probatur per capitulum supra ead. scripsit, & ad hoc inducit exemplum de Augu. qui postulante Valerio senectute grauato, factus est episcopus: vt in eodem cap. not. supra. Sed in originali quod sequitur postea planum est.

i ¶ *Sed illud Gregorij.*] supra ead. cap. scripsit.

k ¶ *Si vero.*] Hoc habetur in originali vnde hoc extractum est.

l ¶ *Peticrit.*] Ergo nulli infirmo dandus est coadiutor, nisi hoc petat. j. eadem qualiter. & cap. quamuis. & cap. scripsit. Argum. contra extra de ec. ædific. ad audientiam.

NOn autem.] CASVS. Paulinus significauit Romano, quòd Valerio episcopo Hippo. ecclesiæ viuo & incolumi postulante, coepiscopus factus est ei Aug. de cuius promotione & electione non solùm lętatus est, sed etiam lætatur q̃ Africana ecclesia talem meruit habere pastorem.

m ¶ *Nouo more.*] Sed contra. in nullius persona est omittendum, quod statutis generalibus contineatur. 61. distinct. mirabatur. Sed illud nõ fit propter vtilitatem personæ, sed ecclesiæ.

ADDITIO. Dicit Lau. quòd istud fuit speciale ad ecclesiam Hipp. quod dicit littera.

n ¶ *Vt non succederet.*] Sic ergo vtẽque insolidum est episcopus. si. 21. quæst. 1. relatio. & vterque potest hominem per se soluere & ligare. ff. de adm. tu. si plures. ff. de exer. l. 1. §. si plures. & ff. de offic. procon. l. 1. Sed nũquid quem vnus ligat; potest alter absoluere? & videtur quòd non: quia

---

a Anſ. l. 6. c. 59

‖ Iuri suo renũtians, illud repetere non potest.

2 Iuo p. 5. cap. 360.

Vel, ecclesia catholica quæ vna

† contur} OL.

‖ Ecclesia multipliciter dicitur.

a Qui legi. & an. extra eodem. titulo.

Ibidem.

3. Reg. 13.

4. Reg. 17.

Matth. 10.

‖ Excommunicari nequit tolens vel vi ejici.

‖ Ad hoc facit quod leg. in l. 1. ex. quæstor. & habes de hoc plura extra eodem.

Gen. 25.

‖ Irrigatur quæstio an sit spiritualis. a Dicit, hoc esse spiritualem, quia in ea vendentes, & ementes ejiciuntur. & sic de aliis. Dicit, q̃ in ecclesia vitia non exercentur, quia quidam illa

‖ Fornicatio dyuxit coniugia.

‖ Regredi debet ad ecclesiam.

‖ Viuentes dimittere potest.

d Supra eodem

† Excommunicatus non potest ordinare vel celebrare.

† Ad hoc facit quod leg. in l. 1. ex. quæstor. & habes de hoc plura extra eodem.

5 L. 9. reg epi. 41.

1. Cor. 7.

3 Burc. l. 1. c. 189. Iuo p. 5. c. 305.

6 B. Aug. epist. 34. & 10. ‖ Episcopi duo quando esse possunt.

pares sunt. vnde videtur quòd sententia pro reo teneat. ff. de reg. iu. inter pares. Item si simul fera in contrarias sententias, cuius sententia tenebit? Videtur quòd mutuo se impediant. ff. de vsufruct. quoties. & hæc forte vera sunt vbi simul administrant [a]. sed hic forte. Valerius cessit administrationem Augustino: quia facilius expeditur administratio per vnum quàm per plures. ff. de admin. tu. l. 3. §. vlt. vel dic, quòd licet vterque habeat dominium & iurisdictionẽ in solidum, tamẽ vnus sine altero nõ potest iudicare, ad instar plurium iudicum: vt 2. q. 6. §. diffinitiua. versic. si plures. extra de offi. dele. quamuis. & cap. causam. nisi aliter fuerit eis concessum à Papa: sicut quãdoque fuit in duobus legatis Alemaniæ. sed tamen ex hoc posset oriri discordia, vt quem vnus condemnaret, alter absolueret. ‖ Item numquid eodem modo possunt esse duo Apostolici, argu. quòd non. supra eadem factus. & dominus tantum vnum constituit. 24. quæst. 1. ita loquitur. & c. quicumque. quidam contrà quòd dispensari non potest. 25. quæst. 1. sunt quidã. præterea quia vna est ecclesia catholica, & vnum caput, & tamẽ plures Imperatores fuisse legimus. 21. distin. nunc autem. sed hoc non est ita, quia offenderetur illa regula, Vnam sanctam catholicam, &c. 23. distinct. qui episcopus. Itẽ numquid Papa potest renuntiare? Vtique. nam Marcellus renuntiauit. 21. dis. nunc autem. & Clemens Papa: sed post Linum & Cletum iterum recepit cathedram. 8. quæst. 1. si Petrus.

[a] ¶ *Accederet.*] Videtur tamen quòd Augu. in administratione fuit minor [b]. 40. distinct. ante omnia. in fi. quia vt dicetur, in casu necessitatis erit vnus episcopus vicarius alterius: ne sit ibi monstrũ habens duo capita. extra de offic. iud. ord. quoniã in plerisque.

HOC IDEM. CASVS. Supra, in §. ecce. in ca. non autem. dictum est q̃ vno episcopo postulante. potest alius substitui. Nunc vero probat idem auctoritate Grego. qui Arimineñ. episcopo rogante alium sibi substituit.

Q Valiter.] CASVS. Ariminensis episcop' molestia capitis oppressus, Romam iuit, vt ibi liberaretur: quem cum G. ad preces Ariminensium hortaretur, vt si se melioratum sentiret, ad ecclesiam suam reuerteretur: ipse supplicauit vt quadriennio expectaretur, & datæ sunt ei induciæ quadriennij: sed elapso quadriennio cum non conualesceret, & Gregor. ad preces clericorum & ciuium ipsum instantius hortaretur vt rediret, renuntians supplicauit Papæ, quatenus ibi alium ordinaret. Scripsit ergo Gregorius visitatoribus illius ecclesiæ totam seriem rei gestæ: & sic admonuit clerum & populum, vt dignum eligerent, & præcepit eis vt illum examinent quem omnes elegerint sicut etiam ipsi postulauerunt: & si inuenerint eum dignum, mittãt eum Romam eum decreto electionis ad ordinem suscipiendum: & ibi incipit constitutio: Dudum vestra fraternitas cognouit qualiter Ariminensis ecclesia pastorali hactenus ac sacerdotali sit regimine destituta, impediente molestia corporis. *Sacerdotes*, id est, episcopi ordinati à nobis.

b ¶ *Quadriennio.*] Quadriennium enim datur, vt posit abesse causa curationis: sed annus datur ei tantum ad experiẽdum si possit celebrare. supra 33. distin. communiter. vel etiam xxx. dies: vt infra quæst. 2. ca. vlt. potius debuisset ille episcopus fugisse Romã pro sanitate recuperãda sicut communis filius: vt 23. distinct. communis. & est hic argum. quòd Romæ est sanum morari. Ioan.

c ¶ *Data.*] Ergo in scriptis facienda est renuntiatio: aliàs non tenet. supra eadem quæst. §. ecce. Io. quod falsum est, cum etiam solo facto possit aliquis renuntiare, vt extra de ap. solicitudinem. & extra de iis quæ fi. à ma. par. cap. ex ore. & etiam solis verbis: vt C. de pac. postquam. E.

d ¶ *Compulsi.*] Absolute ponitur ille nominatiuus, & non habet verbum.

ADDITIO. Aliàs cõpulsus, & tũc vnitur cum illa dictiõe, nobis. & tũc sic, visum est nobis compulsis precib' illorũ, &c. secundum H. aliàs compulsi est genitiui casus secundum L.

e ¶ *Heptateuchi.*] Heptateuchum ab hepta dicitur, quod est septem: & teuchos, quod est volumen. vnde heptateuchũ, id est, volumẽ septem librorum. supra distin. 49. hinc etenim sunt quinq; libri Moysi, & liber Iosue, & liber Iudicum: qui ibi continentur.

f ¶ *Decreti.*] in quibus testatur de examinatione & vita elect. 61. distin. Catinensis. & cap. episcopum.

Q Vamuis.] Quidã eps tantam passionem capitis incurrit, quòd factus erat mẽtis alienatæ. Ne ergo grex illius ecclesiæ læderetur, scripsit Gregor. Etherio episcopo, & dicit, quòd ex quo infirmitas est in causa, & non crimen: non potest ibi alius episcopus superordinari, nisi eo spõte renuntiante: & mandat ei vt vadat illuc, & si habeat lucida iterualla, moneat eum vt renuntiet, & si renũtiauerit, alius loco eius substituatur: ita tamen, vt episcopo domi nec vixerit debiti sumptus ex eadem ecclesia ministrentur. Si vero ad sanam mentem non redierit, eligatur ibi alius: & committatur ei omnis cura ecclesiæ: sed non consecretur eo viuente: sed eo mortuo consecretur.

g ¶ *Triste.*] Data petitione tempore infirmitatis, non tempore furoris: nam tunc non teneret renuntiatio. 17. quæst. 1. Gonsaldus.

h ¶ *Fateatur.*] Iste æquitate suadente, licet ius deficiat, cogitur renuntiare [c]: cum aliis in hoc profit, & sibi non noceat. argum. ff. de aqua plu. arc. in summa. §. idem Varus. & ff. loc. si quis domum.

2 ¶ *Ministrent.*] sed pro crimine remoto non ministrantur sumptus: quia male meriti publica debent egestate laborare, vt ff. de positi, bona fides.

b ¶ *Eligenda.*] Arg. contra. 5. dist. 79. si quis Papa. & extra de pac. accepimus. & extra de concess. præb. & ec. non va. nulla. sed omnia illa cõtinent ius commune. Vel dic quòd ille fuit electus sub tali conditione, nisi superstes conualuerit: & tunc eo conualescente irritatur electio: eo mortuo, deinde confirmatur. arg. 7. eo. pastoralis. 61. distin. studij. ext. de elect. cum terra. 85. dist. Florentinum. & est si. C. de cu. fu. cum aliis. Quidam dicunt quòd modo tamquam administrator eligitur, sed eo mortuo in episcopum.

NE AVTEM. Hæc est 2. pars q. in qua dicitur, quòd vbi fuerit copia sacerdotum, semper debent esse duo: ita vt si vnus ceciderit, & alius ieiunus incipiat vbi alter dimisit, & finiat. Ioan. de Fant.

CASVS. 3. in c. quamuis. facta est mentio de mentis alienatione: Sed quia hæc alienatio in officio sæpe contingit, ideo constitutũ est, vt vnusquisque presbyter alios secum habeat, qui ministeria inchoata perficere valeant.

Illud diuini.] CASVS. Constitutum fuit in concilio Toletano, vt vbi loci vel temporis vel clerici copia suffragatur, quilibet sacerdos habeat coadiutorem secum: quia si dum officium celebratur; casus inopinatus euenerit, qui corpus obrui faciat, mentem alienet, vel terrore confundat: eius vices exequatur. *Copia temporis*, id est opportunitas. Nã si guerra esset, non posset vel nó audiret alium secum habere. *Loci*, vt si locus sit diues. *Cleri*, quia forte est ibi copia clericorum.

c ¶ *Adiutorem.*] 7. 21. q. 2. sicut contra. Sed dicas talem coadiutorem vel socium, non prælatum. Vel loquitur de ecclesiis conuentualibus, vel quando sufficiunt facultates. sic 93. dist. diaconi 2. & de consc. dist. 1. c. hoc quoque. & c. episcopus Deo.

d ¶ *Elisus.*] Per hoc dicunt quidam loqui de infirmo: quod falsum est: quia infirmus nisi cõaluerit, non celebrabit. 7. ea. q. 2. in litteris.

Nihil contra.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̃ solẽnia Missarum ex quo sunt in cœpta, inexpleta remanere non debent, sed perfici per eum qui incœpit, vel per aliũ, scilicet si meriti fuerit. Vide.

licet episcopum vel sacerdotem, si casus inopinatus contingat: quæ cõgruo ordine perfici debent. Nihil enim interest an per eum, an per aliũ compleantur. Nam cum omnes vnum corpus simus in fide Christi, nihil contrarium format, idest, inducit diuersitas personarum. In secunda parte dicitur, q̃ nullus cantet Missam nisi ieiunus, & q̃ nullus nisi propter impedimentum dimittat officium imperfectũ: & qui contra præsumpserit, excommunicetur. Secunda pars ibi, *Nullus post cibum.*

e ¶ *Soluantur.*] idest, ne inexpleta remaneant.

f ¶ *Vel presbytero.*] ‖ Presbyter ergo potest supplere Missam ab episcopo inchoatam. ar. hic, & 25. dist. c. 1. vbi dicitur, quòd archipresbyter supplet defectum absentis episcopi in cantãdo. Sed contra 7. de consec. dist. 2. c. vlt. [a] Sed dic q̃ nouam Missam nõ potest incipere: sed priorem posset cõsummare. Incipiat ergo vnus vbi alius destitit, nisi sit oratio Dominica cœpta: tunc eam alter reincipiat. Similiter vbi deficit in secreta. alter id in principio incipiat. Idẽ dic in baptismo, vt alter de nouo id reincipiat: quia hæc sunt sacramẽta vnitatis. De ordinatione idem credo. 24. dist. quorumdam. Similiter iudex incipiet, vbi alter terminauit. ff. de iud. edictum. Sed numquid pransus potest supplere id quod alter inchoauit, nõ. Item vsque ad Nonam tantum fit hæc suppletio. Sed Matutinis & Vesperis nõ expletis vsque ad quod tẽpus possit fieri suppletio dubitatur. Sed dic quòd quandocumque expleri possunt ab alio. De sacerdote quid dices, qui dum venit ad consecrationẽ, memor est mortalis peccati. Dico q̃ perficere debet, licet peccet cõficiendo. extra de celebra. Missa. de homine. Itẽ est hic ar. ‖ quod duo imperfecta faciunt vnum perfectũ. sic 4. q. 3. itẽ in criminali. §. sæpe. de pœ. dist. 1. tres sũt. C. de do. sancim' in fi. 16. q. 3. §. põt Arch. contra. 23. dist. quorumdã. & C. qui nu. tute. l. 1.

g ¶ *Compleantur.*] Ar. nihil credas actum, & c. si. 38. dist. quæ ipsis. 23. dist. quorumdam. Itẽ ex eo q̃ dicit, ordine, est arg. quòd ordo turbatus irritat factum, vt 61. dist. miramur. & 68. dist. ficut. quod verum est de ordine qui est de substantia rei.

ADDITIO. Vt extra de rescri. cum delicta. & de resti. spo. Pisanis.

h ¶ *Minimum.*] ‖ Pransso non licet celebrare [b] Missã, vt hic, & de consc. di. 2. liquidonec baptizare nec signare. de consc. dist. 5. vt ieiuni. & c. seq. sed est forte abrogatum id quod est 7. de consec.

Item ex concilio Toletano septimo, c. 2.

¶ Si sacerdos necessitate præoccupatus fuerit, cœpta sacramenta per alium expleantur. C. XVI.

NIhil contra ordinis statutum temeritatis ausu præsumatur: neque illa, quæ summa veneratione censentur, vel minimo præsumptionis actu [g] soluantur [e]; cum ad hoc [d] tantum fieri iussa sunt; ne interrupta noscantur, vel languoris prouentu robore salutis priuetur natura. Non ergo fragilitati solum consulitur humanæ; sed etiam sacro [f] honori mysteriorum Dei prouida cauetur solicitudine. Censuimus ergo conuenire, vt cũ à sacerdotibus Missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si ægritudine acciderit quilibet eũctus, quo cœptum nequeat consecrationis expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero [f] alteri consecrationem exequi officij cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysteriis cõpetit; quàm aut incipiẽtis, aut subsequentis completa [g] benedictio sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur [g 3]. Cum enim simus omnes vnum in Christo, nihil contrarium personarum diuersitas format: vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Quod etiã consultum cuncti ordinis clerici indiuiduum [a] sibi esse non ambigant: sed, vt præmissum est, præcedentibus libenter alij pro complemento succedant. Ne tamen, quòd naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur; nullus post cibum, potũque quamlibet minimum [h] sumptum Missas facere, nullus absque prouentu patentis molestiæ minister, vel sacerdos, cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hæc temerate præsumpserit, excommunicationis sententiam substinebit.

Item ex concilio Toletano septimo, c. 2.

¶ Si sacerdos necessitate præoccupatus fuerit, cœpta sacramenta per alium expleantur. C. XVI.

2 Bur. l. 3. c. 70 Iuo p. 2. c. 124.

‖ Missa p vnũ inchoata an possit per alterum terminari.

a Non obstat. quia ibi loquitur cum expleta fuit Missa ab episcopo nec imminet ne. efsures. Archid.

3 Tex. est pro hoc in l. cum Syllanianum. C. ad Syl. & in l. 1. ff de in ius vocan.

‖ Imperfecta duo faciunt vnum perfectum.

b Quod no 55. di. quòd à patribus in glo. quod fi.

[a] Alij dicunt, q̃ tenet sententia pro reo, vt in l. prædi. inter pares. nisi in casibus. quod dic vt le. & no. extra de reiu. duobus. Arch.

[1] Burch. l. 1. c. 189. Iuo p. 5. c. 307. ‖ Papæ duo nõ possunt esse.

[2] al argumẽtũ

[a] Epiſcopo grauato infirmitate alius ſubrogari poteſt. C. XIII.

QValiter ordinati à nobis sacerdotis, corporis, qua nostis, impediente molestia, Arimenſis eccleſia paſtorali hactenus sit regimine deſtituta, dudum fraternitas veſtra cognouit. Quem, dum habitatorum loci illius precibus permoti sæpius hortaremur, vt si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam auxiliante Domino reuerteretur eccleſiam; datis induciis in hoc quadriẽnio [b] expectatus est. Quem, dum monitu cleri, ciuiumque illinc venientium, nosque precibus vrgentium [†] instantius hortaremur, vt si valeret, cum eis auxiliante Domino remearet; data [c] in ſcriptis ſupplicatione nos petiit: vt quia ad eiuſdem eccleſiæ regimen, vel ſuſceptum officium pro eadem, qua detinetur, moleſtia aſſurgere nullatenus poſſet; eccleſiæ ipſi ordinare epiſcopum deberemus. Vnde, quia cũctarum eccleſiarum iniuncta nos ſolicitudinis cura conſtringit, ne diutius gregi fidelium deſit cuſtodia paſtoralis, illorum precibus, huiuſque ex ſui impoſſibilitate renuntiatione compulſi [d], viſum nobis eſt eidem Ariminenſi eccleſiæ debere epiſcopum ordinari: & datis ex more præceptis, clerum, plebemque eiuſdem eccleſiæ non deſtitimus admonere; quatenus ad eligendum ſibi Antiſtitem concordi prouiſione concurrant. Hortamur igitur, vt fraternitas veſtra eum, quem vno conſenſu omnes elegerint, ſicut & ipſi à nobis popoſciſſe noſcuntur, ad ſe faciat euocari: quem cauta ex omnibus examinatione diſcutite; & ſi [e] ea, in eo, quæ in textu heptateuchi [e]. morte mulcata ſunt, minime Domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium perſonarum relatione eius vobis quoque vita placuerit, ad nos eum cum decreti [f] pagina, veſtræ quoque addita teſtificationis epiſtola deſtinate: quatenus eidem à nobis eccleſiæ Domino diſponente conſecretur antiſtes.

[a] ¶ Heptateuchi.] *Apud B. Gregorium in hac epiſtola, & in multis aliis locis legitur*, Eptatici, *ſicut eſt etiam in Burchardo, & Iuone, & aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus. Et de hac voce notatum eſt ſupra diſtinct. 15. c. ſancta Romana. in ver. Pentateuchum.*

Item ex eodem regeſto, lib. 11. epiſt. 7. ad Etherium epiſcopum.

¶ De eodem. C. XIIII.

QVamuis triſte [g] nobis ſit valde, quod loquimur, atque fraterna nos compaſſio flere potius vrgeat, quàm aliquid de auditis definire permittat; ſuſcepti tamẽ ſolicitudo regiminis cor noſtrum inſtanti pulſat aculeo, magna nos eccleſiis cura proſpicere, & ne qua earum poſſit vtilitas deperire, quod fieri debeat, Deo auctore, diſponere. Peruenit igitur ad nos quibuſdam referẽtibus quemdam epiſcopum ita paſſionem capitis incurriſſe, vt quod mente alienata agere ſoleat, gemitus & fletus audire ſit. Ne ergo languente paſtore grex (quod abſit) inſidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel eccleſię ipſius vtilitates depereant; cauta nos neceſſe eſt prouiſione tractare. Et ideo, quia vigilantem epiſcopum ab officio ſuo neceſſitas infirmitatis, non crimen abducit; alium loco eius (niſi recuſante eo) nulla ſinit ratio ordinari: ſed ſi interualla ægritudinis habere eſt ſolitus; ipſe data petitione non ſe vlterius ad hoc miniſterium intellectum habere, nec ad alia officia ſubuertente infirmitate poſſe fateatur [h] aſſurgere, & aliũ loco ſuo expetat ordinãdum. Quo facto, omnium ſolenniter electione, alter qui dignus fuerit epiſcopus ſolenniter ordinetur: ſic tamen, vt quouſque eumdem epiſcopum in hoc

[b] ¶ Triſte.] Data petitione tempore infirmitatis, non tempore furoris: nam tunc non teneret renuntiatio. 17. quæſt. 1. Gonſaldus.

[c] Contra ¶ dicit. l. cod. & ecce. quod in verbo, ſine dante.

[h] ¶ Fateatur.] Iſte æquitate ſuadente, licet ius deficiat, cogitur renuntiare [c]: cum aliis in hoc profit, & ſibi non noceat. argum. ff. de aqua pluu. arc. in ſumma. §. idem Varus. & ff. loc. ſi quis domum.

2 ¶ Miniſtrent.] ſed pro crimine remoto non miniſtrantur ſumptus: quia male meriti publica debent egeſtate laborare, vt ff. de poſiti, bona fides.

[b] ¶ Eligenda.] Arg. contra. 5. diſt. 79. ſi quis Papa. & extra de pac. accepimus. & extra de conceſ. præb. & ec. non va. nulla. ſed omnia illa cõtinent ius commune. Vel dic quòd ille fuit electus ſub tali conditione, niſi ſuperſtes conualuerit: & tunc eo conualeſcente irritatur electio: eo mortuo, deinde confirmatur. arg. 7. eo. paſtoralis. 61. diſtin. ſtudij. ext. de elect. cum terra. 85. diſt. Florentinum. & eſt ſi. C. de cu. fu. cum aliis. Quidam dicunt quòd modo tamquam adminiſtrator eligitur, ſed eo mortuo in epiſcopum.

NE AVTEM. Hæc eſt 2. pars q. in qua dicitur, quòd vbi fuerit copia ſacerdotum, ſemper debent eſſe duo: ita vt ſi vnus ceciderit, & alius ieiunus incipiat vbi alter dimiſit, & finiat. Ioan. de Fant.

CASVS. 3. in c. quamuis. facta eſt mentio de mentis alienatione: Sed quia hæc alienatio in officio ſæpe contingit, ideo conſtitutũ eſt, vt vnuſquiſque presbyter alios ſecum habeat, qui miniſteria inchoata perficere valeant.

Illud diuini.] CASVS. Conſtitutum fuit in concilio Toletano, vt vbi loci vel temporis vel clerici copia ſuffragatur, quilibet ſacerdos habeat coadiutorem ſecum: quia ſi dum officium celebratur; caſus inopinatus euenerit, qui corpus obrui faciat, mentem alienet, vel terrore confundat: eius vices exequatur. *Copia temporis*, idest opportunitas. Nã ſi guerra eſſet, non poſſet vel nó audiret alium ſecum habere. *Loci*, vt ſi locus ſit diues. *Cleri*, quia forte eſt ibi copia clericorum.

[c] ¶ Adiutorem.] 7. 21. q. 2. ſicut contra. Sed dicas talem coadiutorem vel ſocium, non prælatum. Vel loquitur de eccleſiis conuentualibus, vel quando ſufficiunt facultates. ſic 93. diſt. diaconi 2. & de conſe. diſt. 1. c. hoc quoque. & c. epiſcopus Deo.

[d] ¶ Eliſus.] Per hoc dicunt quidam loqui de infirmo: quod falſum eſt: quia infirmus niſi cõaluerit, non celebrabit. 7. ea. q. 2. in litteris.

Nihil contra.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̃ ſolẽnia Miſſarum ex quo ſunt in cœpta, inexpleta remanere non debent, ſed perfici per eum qui incœpit, vel per aliũ, ſcilicet ſi meriti fuerit. Vide.

licet epiſcopum vel ſacerdotem, ſi caſus inopinatus contingat: quæ cõgruo ordine perfici debent. Nihil enim intereſt an per eum, an per aliũ compleantur. Nam cum omnes vnum corpus ſimus in fide Chriſti, nihil contrarium format, ideſt, inducit diuerſitas perſonarum. In ſecunda parte dicitur, q̃ nullus cantet Miſſam niſi ieiunus, & q̃ nullus niſi propter impedimentum dimittat officium imperfectũ: & qui contra præſumpſerit, excommunicetur. Secunda pars ibi, *Nullus poſt cibum.*

[e] ¶ Soluantur.] ideſt, ne inexpleta remaneant.

[f] ¶ Vel presbytero.] ‖ Presbyter ergo poteſt ſupplere Miſſam ab epiſcopo inchoatam. ar. hic, & 25. diſt. c. 1. vbi dicitur, quòd archipresbyter ſupplet defectum abſentis epiſcopi in cantãdo. Sed contra 7. de conſec. diſ. 2. c. vlt. [a] Sed dic q̃ nouam Miſſam nõ poteſt incipere: ſed priorem poſſet cõſummare. Incipiat ergo vnus vbi alius deſtitit, niſi ſit oratio Dominica cœpta: tunc eam alter reincipiat. Similiter vbi deficit in ſecreta. alter id in principio incipiat. Idẽ dic in baptiſmo, vt alter de nouo id reincipiat: quia hæc ſunt ſacramẽta vnitatis. De ordinatione idem credo. 24. diſt. quorumdam. Similiter iudex incipiet, vbi alter terminauit. ff. de iud. edictum. Sed numquid pranſus poteſt ſupplere id quod alter inchoauit, nõ. Item vſque ad Nonam tantum fit hæc ſuppletio. Sed Matutinis & Veſperis nõ expletis vſque ad quod tẽpus poſſit fieri ſuppletio dubitatur. Sed dic quòd quandocumque expleri poſſunt ab alio. De ſacerdote quid dices, qui dum venit ad conſecrationẽ, memor eſt mortalis peccati. Dico q̃ perficere debet, licet peccet cõficiendo. extra de celebra. Miſſa. de homine. Itẽ eſt hic ar. ‖ quod duo imperfecta faciunt vnum perfectũ. ſic 4. q. 3. itẽ in criminali. §. ſæpe. de pœ. diſt. 1. tres ſũt. C. de do. ſancim' in fi. 16. q. 3. §. põt Arch. contra. 23. diſt. quorumdã. & C. qui nu. tute. l. 1.

[g] ¶ Compleantur.] Ar. nihil credas actum, & c. ſi. 38. diſt. quæ ipſis. 23. diſt. quorumdam. Itẽ ex eo q̃ dicit, ordine, eſt arg. quòd ordo turbatus irritat factum, vt 61. diſ. miramur. & 68. diſt. ficut. quod verum eſt de ordine qui eſt de ſubſtantia rei.

ADDITIO. Vt extra de reſcri. cum delicta. & de reſti. ſpo. Piſanis.

[h] ¶ Minimum.] ‖ Pranſo non licet celebrare [b] Miſſã, vt hic, & de conſ. di. 2. liquidonec baptizare nec ſignare. de conſ. diſt. 5. vt ieiuni. & c. ſeq. ſed eſt forte abrogatum id quod eſt 7. de conſec.

[a] Actu.] *Sic eſt emendatum ex codice regio: nam in impreſſis conciliorũ codicibus, & apud Burchardum, & Iuonem eſt* tactu.

[a] ¶ Cum ad hoc tantum.] *Magna eſt hoc loco varietas. In codice regio legitur*, cũ ad hoc tantum quaqua fieri iuſſa ſunt interrupta noſcuntur, ne languoris, &c. *Apud Burchardum*, cum adhuc tantũ fieri iuſſa ſunt, nec interrupta noſcuntur, ne languoris, &c. *Apud Iuonem*, cum ad hoc &, nec languoris. *cetera eodem modo.*

[b] ¶ Sed etiam ſacro.] *Hic quoque magna varietas. In codice regio plenior eſt oratio*, ſed etiam honori miſteriorum Dei prouidetur abunde, dum ab offen ſionis caſu procurator etiam caueri ſolicite.

dist.1.sacramenta.vbi dicitur,quod in cœna Domini pransus potest celebrare.& intellige si eodem die pransus est, vt dies à media nocte incipiat: & etiam si ante medium noctis comederet, & adhuc sentiret eructationes: quia nondum est cibus digestus: ¶ quamdiu sentiet cibum,abstinebit.ff.de conse.dist.2.tribus.medicinam forte potest sumere: quia illa non connumeratur inter alimenta, vt ff. de penu. lega. l. non omne. quod nō credo: sed nec aquam calidam potest sumere, vt extra de cele. Missa ex parte.

¶ Celebrare nullus debet ante digestionem.

ECCE. Hæc est 3. pars huius q.in qua dicitur quòd propter senectutem vel simplicitatem datur coadiutor: quòd probatur per duo capit. Ioan.de Fan.

1 ¶. ead. c.non autem.

CASVS. ¶.in cap scripsit.& cap. quamuis. dictum est.quòd infirmitate grauato, nisi voluerit, alius subrogari non debet: sedei coadiutor dabitur. similiter senectute grauato dabitur coadiutor. & hoc probatur per sequens capitulum.

PEtiisti vt cum.] CASVS. H.casum istum sic ponit. Iste archiepiscopus tria petiit à Papa, scilicet quòd sibi coadiutorem adiungeret, & quòd eligeret sibi successorem,& quòd ordinaret eum episcopum in eadem ecclesia, vt sic esset sibi coepiscopus in eadem ecclesia. Primum sibi concedit:quia de iure non potuit denegare, cum esset ¶ senectute grauatus. Secundum licet esset contrarium ecclesiæ, concedit tamen ei speciali priuilegio: si vt in articulo mortis eligat eum sibi successorem. Tertium autem quod similiter erat contra ius commune,ei ex toto denegat. scilicet vt ipso viuente in ecclesia debeat ipsum ordinare episcopum. Beneuen. vero fic ponit casum. Bonifacius archiepiscopus Moguntinus tria postulauit à Zacharia Papa, scilicet. vt coadiutorem sibi habere liceret, cum esset senectute grauatus. Secundum, vt liceret sibi successorem eligere. Tertium, vt in vita sua liceret sibi illum consecrare in episcopum. Sed Zacharias primum & secundum sibi concessit: tertium vero concedere noluit. Sed quia littera videtur aliquantulum discordare, tu aptabis eam ad casum secundum, quod melius est. *Ordinabis*. id est, facies & constitues illum episcopum, idest, superintendētem iis quibus coadiutor debet intendere.

a Certe id qđ sequitur, ex textu non habetur:cū dicit tātū præsentib⁹ eūdis, &c & nihil dicit de consensu vel sic continebatur infor ma gratiæ. Archid.

a ¶*Præsentibus*.] 8. q. 1.o. 2.contra.sed istud est dispensatio. Et habes

¶ Completa benedictio.] *Sic restitutum est ex codice regio,cum quo aliquot editiones conueniunt: multaque etiam alia in hoc capite emendata.*

¶ Indiuiduum.] *In codice regio est*, indultum.

3 *Ecce,quòd episcopo petente,precibus etiam populi,in firmitate grauato alius ponit subrogari, patenter monstratur. Senectute autem grauato, non successor,sed coadiutor dari debet,qui ei decedenti in locum regiminis succedat.* 1 2 0 *Sic Augustinus dicitur accessisse, non successisse Hipponensium episcopo.*

Hinc etiam Zacharias Papa scribit Bonifacio Moguntino archiepiscopo.

¶ Senectute grauato coadiutor est dandus, qui morienti succedat. C. XVII.

PEtiisti, vt cum nostro consulto pro superueniente tibi senectute, atque corporis imbecillitate,si poteris inuenire alium in eadem sede,in qua præes,pro tui persona debeas collocare. Nos vero, adiutore Deo, consilium præbemus tuæ sanctitati, vt pro salute animarum rationabilium, fautore Christo sedem,quam obtines,Moguntinæ ecclesiæ nequaquam relinquas. Sin vero Dominus dederit iuxta petitionem tuam hominem perfectum, qui possit solicitudinem habere,& curā pro salute animarum; pro tui persona illum ordinabis episcopū; eritque in Euangelio tibi credito⁄, & ministerio Christi portando in omni loco requirens, & confortans ecclesiam Dei. *Item ad eumdem epistola vltima.* ¶ Si eumdem diuina voluerit clementia post tui diem transitus superesse, si eum aptum cognoueris,& in tua voluntate fuerit diffinitum; ea hora, qua te de præsenti sæculo migraturum cognoueris, præsentibus a cunctis, tibi successorem designa, vt huc veniat ordinandus. Hoc nulli concedi alij patimur; quod tibi charitate cogente largiri censuimus. *Item ibidem paulo superius.* ¶ De eo autem, quòd tibi successorem cōstituere dixisti, vt te viuente in tuo loco eligatur episcopus; hoc nulla ratione concedi patimur: quia contra omnem ecclesiasticam regulam, vel institutа patrum esse monstratur: sed volumus,vt tibi ministret b, & sit in Euangelium Christi adiutor. *& infra.* ¶ Nimis enim reprehensibile esse manifestum est, vt te viuente tibi alium substituamus; sed hoc commonemus, vt quamdiu te diuinā iusserit clementia superesse; sine intermissione orare non cesses,vt tibi Deus illum successorem

hic,quod licet Papa de aliquibus potestatem eligendi prælatum,tamen aliorum consensus est requirendus.sic 21.dist.in nouo. 8.q.1. licet. & ff. de ritu nup.generali.

b ¶ *Ministret*.] & ita iste episcopus erit vicarius huius archiepiscopi,vt extra de offi.iud.ordi.quoniam in plerisque.

concedat, qui ei possit esse placabilis, & populum irreprehensibiliter regere valeat.

¶ *Prior pars huius capituli vsque ad vers.* Item si eumdem.*sumpta est ex epistola Zachariæ Papæ.cuius initium est.* Sacris liminibus:*quæ extat Romæ manuscripta in bibliotheca Dominicana; quam etiam edidit frater Laurentius Surius in vita B.Bonifacij,sed ex codice parum emendato.Reliqua habentur in epistola vltima in tomis conciliorum.*

Item Pelagius Papa clero Narniensi †.

¶ Non successor,sed coadiutor viuenti episcopo datur. C. XVIII.

QVia frater,& coepiscopus noster Ioannes ecclesiaiticę vtilitatis studio suadente, & naturæ suæ simplicitate c laudabili consideratione tractata, ob hoc,quòd se in gerenda patrimonij gubernandi cura,vel in disciplina ecclesiastica conseruanda minime fateatur idoneum; Constituti d presbyteri ad hæc explenda sibi exposcit adhiberi personam:vt ea, quæ sunt necessaria, competenti disponente solicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel vnutile permittatur. Ideoque præsenti vobis iussione præcipimus,vt seruata primo e in loco episcopo memorato reuerentia,quam vos conuenit inculpabiliter exhibere,in omnibus,quę ad diuini cultus obsequium pertinent, vel quæ ecclesiasticæ vtilitatis peragere cura suaserit,prębeatis obedientiam f Constituto competentem,in nullo dispositionibus eius spiritu contumaci resultantes:immo competēti vigilantiæ vestræ studio,quę pro ecclesiastica vtilitate gerenda Cōstitutus monuerit,adimplentes: vt his ita dispositis, & consueta vobis stipendia ministrentur,& quęcumque in præfatæ ecclesiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repetendis g sunt necessaria, compleantur.

2 *Illud vero Cypriani* h, *de hæreticis intelligendum est, qui catholicorum ecclesias sibi vsurpare contendunt.*

¶ 3 *Illud vero Euaristi* i *Papæ tunc intelligendum est,quando nec ineuitabilis necessitas, (persecutorum videlicet)nec Apostolica, aut regularis mutatio, sed ambitio sola episcopum de ecclesia ad ecclesiam transire cogit.*

¶ *Vnde cum in principio sui capituli diceret;* [*Episcopus non debet dimittere ecclesiam suam;*] *subsequenter adiunxit* [*Absque ineuitabili necessitate,aut Apostolica, vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa coniungere.*

Via frater.] CASVS. Ioan. episcopus Narnien. ecclesiæ adeo simplex erat, quòd res ecclesiæ ministrare nescíebat.vndepetit à Pelagio quemdam presbyterū nomine Constitutum in adiutorem. præcepit ergo Pelagius clero illius ecclesiæ,quatenus principaliter Ioanni episcopo, secundario vero illi Constituto obedientiam præbeant competentem: ita vt in nullo eius dispositionibus contradicant: & eis consueta stipendia ministrentur. Et fuit enditur constructio vsque ibi, *Constituti presbyteri.*

c ¶ *Simplicitate*.] ¶. distin.39. Petrus.contra, sed illud de ordinando. tamen iste affectare non debuit id in quo sciuit aut scire potuit infirmitatem suam alij damnosam, ff. ad legem Aquiliam, idē iuris.in fine.

d ¶ *Constituti*.] proprium nomen.

e ¶ *Primo*.] ¶. distin. 8.quæ contra. Vel aliter, huic obediunt in spiritualibus. coadiutori in temporalibus. 8.quæst.1. si Petrus.

f ¶ *Obedientiam*.] Ar. quòd si episcopus præcipit alicui pro vtilitate ecclesiæ ire Romam: q illud teneatur facere 16. q. 1.vos autem b.

g ¶ *Reperendis*.] Ergo qui administrat res ecclesiæ potest agere: & conueniri, vt extra de rescrip.edoceri.

ILLVD. CASVS. Supra in c.quamuis. & c. qualiter. dictum est,quòd episcopo viuente alter potest substitui. Sed quia duo c. superius posita videbantur contraria,scilicet cap. factus est.& c. sicut vir. in quibus videbatur dicere, quod non posset fieri substitutio:ideo Grat. ea exponit,& dicit quod illud ca. factus. intelligitur de hæreticis, idest, schismaticis, qui ecclesias usurpant. sed illud c. sicut vir. intelligitur de illo qui causa ambitionis suā vult ecclesiam deserere, & non causa religionis, vel regularis mutationis:quòd probat per literam eiusdem ca. quam Gratianus de illo capit. subtraxit.

h ¶ *Illud vero Cypriani.*] ¶. ea.factus.& c. Nouatianus.

i ¶ *Euaristi*.] ¶. ead. sicut vir.

AMBITIO

AMBITIONIS Hæc est quarta pars huius quæst. in qua probat per 15. auct. quod nullus sine licentia possit dimittere ecclesiam suam, & transire ad aliam:& si fecerit, reuocabitur. Hoc intelligo in episcopo,& ¶. in aliis autem credo, quòd possint renuntiare si volunt ¶. ead. quàm periculosum. extra de fer. non ord. eo. libentius. aliàs videntur seruti. quod falsum est.

Ioan.de Fant.

CASVS. Dicit Gratia. quod si quis transit causa ambitionis ad aliam ecclesiam, debet reuocari ad suam ecclesiam: & si redire contemnit, aliena carebit & propria. Et ad hoc inducit sequentia c.

a ¶ *Ambitionis*.] Adhuc enumerat Gratianus causas propter quas fiūt mutationes:& quare clericus amittit ecclesiam suam. ¶ Sunt autem quinque causæ mutationum, scilicet causa leuitatis, cupiditatis, necessitatis a,vtilitatis,& humilitatis.Cum causa necessitatis transit, necessitate cessante recuperat ecclesiam, vt ¶. ea. pastoralis. Cum causa cupiditatis transit, tunc vtraque caret,vt ¶.e.c.eos.& si quis episcopus.fed tamen ecclesia potest eum repetere, vt ¶. e. c.1. & cogitur tunc redire, vt ¶. e. si qui vero. In causa leuitatis est vis aliquanta. H.dicit quod idem sit in causa leuitatis, quod in causa ambitionis,quòd scilicet fine admonitione potest priuari si ex causa leuitatis adhæserit alij: nisi prior ecclesia velit eum repetere. si autē non adhæserit alij: aut ecclesia habet eum pro derelicto, aut non.si habet.puta si contrahat matrimonium, vel sit miles: tunc potest priuari. Item secundum H. si defuerit per tres septimanas vel duos menses,& sine iusta causa, & absque licentia prælati est in studio vel in peregrinatione.in his omnibus sine admonitione potest priuari, vt dicit.honestum tamen est,vt admoneatur, vt ¶. e. si quis presbyter. & c.si quis in clero,& extra de coha.cler.& mu. cap.si quisquam. verius credo quòd semper primo admonendus est,vt ext.de ap. peruenit. 2.& ter admonendus est: vt extra de sen. excomm. in audientia. Item argu.ad hoc ¶. ea peruenit. extra de cle.non resi. ex parte. & extra eo. ex tuæ. Nec enim de facili credendum est aliquem habere ecclesiam suam pro derelicto.extra de renun. super hoc. nec enim ex sola absentia præsumitur habere ecclesiam pro derelicto, cum potest quis ex iusta causa abesse, vt extra vt li. non conte. quoniam frequenter. si autem non inuenitur, fiat prout dicitur in illa decreta.ex tuæ. De vtilitate patet:quia causa vtilitatis transire potest ad aliam ecclesiam auctoritate maioris,vt ¶. ea. mutationes. Item si causa humilitatis transit ad monasterium,non potest eam repetere, vt ¶. eo.hoc nequaquam. Alio modo etiam consueuerunt quidam distinguere.vt inuenies in illa glossa,cum quis.

a ¶ *Ambitionis*.] Cum quis sine licentia prælati recedit de ecclesia,si quidem ex causa necessitatis,adhuc eam retinet,vt ¶.eod. præsentium.si ex causa voluntaria,perdit eam. 21. q. 2. si quis iam translatus.si autem ex vtili causa recedat, non perdit eam. sed punitur alio modo à iudice.de conf.dist. 5.non oportet 2. & 91. dist. clericus. Sed si accedit ad aliam ecclesiam. videtur renuntiare primæ b, vt extra de præb. de multa.& de concef.præb.litteras.in fi.populus tamen eum si vult repetere potest.¶.ea.nō oportet. Si autem prælatus per tres septimanas abest,per triennium suspenditur.¶.e. si quis in clero. Si per duos menses, tra de cler.non resi.c.2.¶.ea.præsentium.Si per quinque annos,deponitur.execcclesia.punitur.¶.ea.si quis in clero. immo & clericus si vna hora defuerit.92.dist.c.vlt.ibi deponitur.

b ¶ *Non oportet*.] Hoc cap.respicit primam partem.

c ¶ *Restituatur*.] ecclesiæ,si ecclesia eum repetit c, ¶. ea. si quis episcopus.& tunc cogitur redire,vt ¶.ea.si qui vero.

PEruenit.] CASVS. Pimenius Amalphitanæ ciuitatis episco us non residebat in ecclesia sua:sed foris per diuersa loca vagabatur. Præcepit ergo Gre. Anthemio subdiacono, vt illum admoneat ad ecclesiam suam redire : & si contemnat, detrudat eū in monasterium : & hoc Papæ significet, vt quid sit postea facturus agnoscat.

4 PEruenit ad nos Pimenium Amalphitanæ ciuitatis episcopum d in ecclesia sua residere nō esse contentum; sed foris per diuersa loca vagari. *& infra.* ¶ Idcirco hac tibi auctoritate præcipimus,vt supradicto episcopo interminari nō desinas, quatenus hoc de cetero facere nō præsumat;sed in ecclesia sua sacerdotali more resideat. Quē si forte non emendari post tuam interminationem e cognoueris; in monasterio eum deputare f, & nobis curabis modis omnibus indicare: vt quid facere g debeas, nostra iterum præceptione cognoscas.

d ¶ *Episcopum*.] Episcopus ad plus secūdum iura canonica per sex mēses aberit, vt extra de cleri.nō residē.ex tuæ.tamen dat annū,vt in auth. quomodo opo. episcopos.¶.illud.colla.1.

e ¶ *Interminationem*.] Ergo admonendus est.

f ¶ *Deputare*.] ¶ Hic subditus suspendit suum prælatum. sic 74. dist.honoratus.hoc etiamlaicus posset. 32. dist. ¶.verum. & femina,vt 2.q.5. Mennam. Sed certe in hoc non erat subditus : quia faciebat hoc ex delegatione domini Papę. Idem est de aliis.

g ¶ *Facere*.] Arg.quòd si Papa mandat alicui vt excommunicet aliquem, idem non potest eum absoluere,vt arg.27.q.1.si homo. Sed hoc verū est, cum hoc alicui specialiter demandatur.si autem mādatur decisio causę aliquis iudici, & alteram partem excommunicet, potest illam absoluere.

PLacuit.] CASVS. Statuitur in hoc ca. vt nullus prælatus relicta cathedra principali ad aliam diœcesim se præsumat conferre:ne propter propriam vtilitatem suam,curam ecclesiæ posset negligere.

h ¶ *Relicta*.] Clericus inconsulto episcopo non potest dimittere ecclesiam suam. extra de renun. admonet. & si transit de vna ecclesia ad aliam de eodem episcopatu, ibi sufficit tacitus consensus episcopi: quia tacitus dissensus dissoluit matrimoniū carnale, vt 33. q.5.qui vxorem. Sed si transfert ad aliam diœcesim, tunc quasi liberatur à patria potestate : quod non potest fieri nisi expresso d consensu episcopi. C. de emanci,liber.l.3.& expresse dicitur 71.dist.cap.1.& 19.q.2.c.1.& 21. q.2.c.1.

i ¶ *In diœcesi*.] nisi causa visitandi,vt 10.quæ.1. placuit.seruato quod dicitur.¶.de consec.dist.3.episcopus.

k ¶ *Propriæ*.] No.quòd prælatus non debet præponere suam vtilitatem vtilitati ecclesię.& si in hoc passa sit ecclesia damnum,illud de proprio resarciet.12.q.4.quicumque.

CONstitutum est.] CASVS. Quidam intercessores vel visitatores vacantium ecclesiarum nitebantur retinere illas ecclesias studiis populorum,vel seditionibus. Facta est ergo constitutio, vt hoc de cetero non fiat:sed det operam intercessor, quatenus intra annum episcopus eligatur. Si vero neglexerit, anno elapso remoueatur, & alius intercessor detur.

1 ¶ *Constitutum*.] Curam debet habere visitator in electione e: & ideo prohibetur eligi. ne possit malignari : sicut tutor prohibetur ducere pupillam ante reddita ratiocinia,ne possit malignari. C.de interdict.ma.si tutor.fic nec creditori licet sibi pignus addifcere. C. qui boced.pos.l.4.Item visitator non debet sibi honorem assumere. 8. q. 1. in scripturis.& sic ratione officij aliquid prohibetur,vt 10.q.2.hoc ius porrectum.in fi.& ff.de contrahen.emp.si in emptione.¶.tutor. & est cōtra regulam illam quòd nulli debet suum officium esse damnosum.extra de fideiussori.peruenit.ff.de fur.si seruus communis.Iste visitator mortuo episcopo constituitur : & iste debet admonere clericos vt eligant futurum episcopum,vt 61.dist.obitum.& c. Catinensis. & si plures eligantur,potest examinare,quis sit melior,vt 85. dist. Florentinum. Item custodit redditus ecclesiæ,vt 61.dist.quoniam. Quandoque tamen redditu,ecclesiæ custodiuntur ab œconomis,si eos habeat ecclesia, vt 75. dist.quoniam quidam.

a ¶ *Vt in*

c Et ita hoc statutū est in fauoré ecclesiæ, scilicet qđ pōt cū repetere, sed nō cogit cū recipere. Ar. 32.q.1. de benedicto. Archid.
4 Anſ.l.6.cap. 178.

d De hoc no. 71. dist.c.3. & 21. q. 2. c.1.& hanc sententiam sequitur V. & Tan. in prædic. capit. admonet.

e Et etiam eligat secundum Hu. Alij contra de hoc no. 61.di.obitum. Archid.

¶ Officiū quādoque est dānosum.

6 Anſ.l.6. ca. 176.

7 Et in Africano c.41.

a ¶ *Vt intra annum.*] §.63.dist.obeuntibus.

Si qui vero.] CASVS. Dicitur hic quòd nullus clericus relicta sua ecclesia debet recipi in aliena ecclesia,sed cogi debet redire : quod si non fecerit,excommunicetur.

b ¶ *Cogantur.*] si.ff.de decu.l.1.

c ¶ *Vt redeant.*] si ecclesia vult eum repetere [a], ipse tamen non potest. extra de renun. quòd in dubiis. 32. q. 1. de benedicto. sic 33. q. 5. mulier. Sed nonne hodie ipso iure perdit priorem ecclesiam, vt extra de præb. de multa? Respond. perdit quantum ad se,sed non quantum ad priorem prælatum.

a Non tamen cogitur.j.ea.si quis presbyter. & ea.si qs episcopus secundū. Hug. † *al. exempto*

1 Anſ.l.7.cap. 107. Burc.l 2.c.98. Iuo p.6.c.175.

Si qui presbyter.] CASVS. Quæsitū fuit in concilio Antiocheno quam pœnam debet pati clericus ille, qui sua auctoritate ad alienam transit ecclesiam. Et respondet quòd si monitus ab episcopo suo non redierit, debet suspendi. & si postea contumax fuerit, debet deponi sine spe restitutionis. episcopus autem qui depositū receperit, à coepiscopis increpabitur.

2 & in Chalcedunen. ca.20. In Aquisgranen.c.71. Anſ.l.7.c 170.

d ¶ *Spem.*] Ergo restitui non potest clericus depositus ab episcopo, & hoc verum ; cum pro crimine deponitur,secus si pro contumacia. 50. dist.contumaces.

e ¶ *Alius episcopus.*] si ab vno ep̄o quis suspenditur , vbique habendus est suspensus, vt hic,& 4. q.5.quisquis. quia quantum ad officium sententia ius facit. Secus si est suspēsus à beneficio. sed in excōmunicato idem est,quia cum sit extra ecclesiam,nihil potest possidere nomine ecclesiæ. 23.q.7.c.2. & 3.& 8. dist. quo iure.& arg. 11. q.3.si quis à proprio. §.70.dist. sanctorū. & extra de appel.pastoralis.In fine b.

‖Excōmunicatus nihil potest possidere nomine ecclesiæ.

b Vbi de hoc i gl.quæ enim ibi vide. & 7. 32.q. 6.præceptum.Archid.

Episcopū.] CASVS. Dicit , q̄ nullus ep̄s sua auctoritate ad alienā migret ecclesiam, etiam si a populis fuerit violenter attractus , vel ei ab episcopis suadetur,sed in sua permaneat. Sequentia duo c.plana sunt.

3 9. q.2.nullū. Burc.l.1.c.72. Iuo p.5.c.179.

† ἀναπαλόμενον

f ¶ *Lacuit.*] 13. q. 1. cap.1.

Episcopus.] CASVS. Statuitur hic, quòd nullus ep̄s debet in aliena diœcesi clericos ordinare, vel altaria cōsecrare:quod si fecerit, clerici deponentur : sed altaria manebunt consecrata,& ordinator episcopus vno anno cessabit à Missarum celebratione.

4 supra.ca.nō oportet.ex Nicæna synodo. lib. capitular. 6.c.23.

g ¶ *Amotis.*] 7.16.q.5. c.1.9.q.2.Lugdunen. cōtra. Sed ibi nomine alterius consecrauit , & ille ratum habuit, hic nomine proprio,vt 13.quæst.1. ram , vt intra annum [a] eisdem episcopum prouideat. Quod si neglexerit,anno expleto † interuentor alius tribuatur.

Item ex concilio Nicæno, c.16.

¶ Excommunicentur clerici,qui relicta sua ecclesia ad eam redire noluerint.

C. XXIII.

1 SI qui vero sine respectu agentes,& timorem Dei ante oculos non habentes , neque ecclesiastica statuta custodientes recesserint ab ecclesia sua, siue presbyter, siue diaconus , vel in quocumque ecclesiastico ordine positi fuerint; hi non debent suscipi in alia ecclesia:sed cum omni necessitate cogantur[b] ,vt redeant[c] ad ecclesiam suam. Quod si permanserint, excommunicari eos oportet.

Item ex concilio Antiocheno,c.3.[2]

¶De eodem. C. XXIIII.

j SI quis presbyter, vel diaconus,vel quilibet clericus, deserta sua ecclesia,ad aliam trāseundum esse crediderit,& ibi paulatim tentet,quò migrauit,perpetuo manere; vlterius ministrare nō debet, præsertim,si ab episcopo suo adreuertēdum fuerit exhortatus. Quòd si post euocationem sui episcopi, non obedierit, sed inobediens perseuerauerit; omni modo ab officio suo deponi debere , nec aliquando spem[d] restitutionis habere: si vero propter hanc culpam depositum, alius episcopus[e] susceperit;& ipse à communi synodo pœnam merebitur increpationis[a] , tamquam ecclesiastica iura dissoluens.

a ¶ Increpationis.] *Græce est,τιμίας τυχάνειν quod in aliis versionibus est,* arguatur,*vel* coerceatur,*vel* puniatur.

Item ex eodem Antiocheno,c.21.

¶Non licet episcopo ecclesiam suam relinquere & ad aliam transire. C. XXV.

3 EPiscopū de diœcesi ad diœcesim alteram non debere transire, neque si se ipsū ingesserit, neque si à populis fuerit violenter attractus, neque si etiam hoc ei ab episcopis suadeatur† : manere autem eum debere in ecclesia Dei, quam ab initio sortitus est, & non ab ea alibi demigrare , secundum regulam super hoc olim a patribus constitutam.

Item ex concilio Chalcedonensi,c.5.

¶De eodem. C. XXVI.

PRopter eos episcopos , siue clericos, qui de ciuitate ad ciuitatem transeunt, placuit definitiones datas à sanctis patribus habere propriam firmitatem.

Item ex concilio Carthaginensi, 3.cap.20. 4

quam ad paren.extra de transla. cum ex illo. & est hic præsumptio canonis,quia eo ipso q̄ transit ad maiorē,præsumitur esse ambitio potius quā leuitas: quia nullus transit ad minorē.extra de cleri.non resident.c.1.

QVI VERO. CASVS. Dictum est §. de ambientibus. Nunc vero dicit de his qui pretio vacantem ecclesiam ingrediuntur, qui sunt deponendi.

Ancitum.] CASVS. Statutum fuit in Rothomagensi concilio , vt quicumque pecuniam dederit , vel aliud munus clerico vel laico pro aliqua ecclesia vacante , ab officio suo repellatur.

a ¶ *Aut aliam pecuniam.*] Aliam bene dicit, quia quidquid habēt homines,pecuniæ nomine censetur.1.q.3.per totum.

ADDITIO. Ad idem 18.q.1.si infidelis. in fine. Archid.

QVOD VERO. Hæc est 5. pars quæst.in qua probare intendit, quòd de licentia Papæ ex iusta causa bene possunt fieri mutationes , & quòd vnus debet esse prælatus in vna ecclesia. & hoc probat per sex auctoritates. Ioan.de Fant.

CASVS. iste §. respicit illum §.3. eod. illud vero Cypriani. vbi facta est mentio de mutatione episcoporum, quòd possit fieri auctoritate populi,& communi consilio episcoporum. probat hoc vsque ad §. *Hoc non solum.*

Mutationes.] CASVS. Docet Anterius Papa in hoc capitulo , quòd mutationes episcoporum possunt fieri pro communi vtilitate, vel necessitate, & auctoritate sedis Apostolicæ:& hoc probat tribus exemplis , scilicet Petri, Eusebij, & Felicis: qui de minoribus locis ad maiora sunt translati ; nec dicuntur isti transire, vel sedem mutare , cum hoc non faciunt per ambitionem, sed inspecta cōmuni vtilitate vel necessitate hoc faciunt.

b ¶ *Petrus.*] 22.dist.sacrosancta.

c ¶ *Parua.*] scilicet Vercellina. & regulare est , vt à minori promoueatur ad maius , vt 93. distinct. leginus. in fin. ff. de mune. & hono. vt gradatim. sed non econuerso.

d ¶ *Nec transfertur.*] præsumit enim canon locum non mutari , cum animus non sit mutatus: sicut virgo censetur,cum non sit animus corruptus , licet corpus sit corruptum.32.q.5.ita ne.sic propter animum bonum iudicat canon etiam iniustum factum bonum. 23.q.8.occidit.& quæ. 7. quod autem.& 32. q. 3. proposito,

per auaritiam concupiuit ; nec illis,quos per superbiam spreuit.Suis igitur terminis contentus sit quisque:nec supra mensuram iuris sui affectet augeri.

Item ex concilio Meldensi,c.30.

¶ Vtraque careat ecclesia,qui contemptu minoris ecclesiæ ad maiorem aspirat. C. XXVII.

1 SI quis de ordine sacerdotali, contemptu minoris ecclesiæ ambitiose , & improbe ad potiorē aspirauerit† ; canonica erga eum definitio conseruetur; hoc[a] est, vt vtraque careat,

[a] ¶ Hoc est,vt vtraque careat.] *Hæc non sunt in Meldensi impresso,habentur tamen apud ceteros quoque collectores.*

Qui vero pretio ecclesiam vacantem ingressus fuerit,ab officio suo deponendus est , sicut in Rothomagensi concilio legitur.

¶ Ecclesiasticos, qui muneribus ecclesiam acquirere tentat. C. XXVIII.

2 ANcitum est , atque omnibus modis prohibitum , vt si quis presbyter inuentus fuerit alicui clerico, vel laico munera dare , vel dedisse , aut aliam[a] pecuniam tribuere,vt alterius presbyteri ecclesiam surripiat β,aut vacantem pretio redimat;pro hac cupiditate,seu rapina , seu præsumptione turpis lucri gratia deiiciatur à clero , & alienus existat à regula.

β ¶ Surripiat, aut.] *Additæ sunt istæ duæ voces ex Burchardo.Nam viuente presbytero possessore non potest dici vacans ecclesia.In libro 7. capitularium,c.206.est verbum,* furripiat,*sed deest alterum membrū,* aut vacantem pretio redimat.*Iuo.& auctor Pannormiæ habent vt antea Gratianus,* ecclesiam vacantem pretio redimat.

5 *Quòd vero communi consilio,atque aliorum vtilitate mutationes episcoporum fieri possint , & in ecclesiis , à quibus recesserint, eis viuentibus alij substitui valeant , Anterus Papa demonstrat epistola septima scribens episcopis Bæticæ, & Toletanæ prouinciæ.*

¶ Necessitatis,vel vtilitatis causa episcoporum mutationes fieri possunt. C. XXXIIII.

3 MVtationes episcoporum scitote communi vtilitate,atque necessitate fieri licere;sed non propria † cuiusquam voluntate,aut dominatione. Petrus [b] sanctus magister noster, & princeps Apostolorum de Antiochia vtilitatis causa translatus est Romam, vt ibidem potius proficere posset. Eusebius quoque de quadam parua ciuitate,Apostolica auctoritate mutatus est ad Alexādriam. Similiter Felix de ciuitate, in qua ordinatus erat,electione ciuium propter doctrinam,vitāque bonam quā habebat,[auctoritate[γ] huius sanctæ sedis,&] communi episcoporum, & reliquorum sacerdotum, ac populorum consilio translatus est,Ephesum. Non enim transit de ciuitate ad ciuitatem , nec transfertur[d] de minori ad maiorem , qui hoc non ambitu , nec propria voluntate facit;[e] sed aut via propria sede pulsus,aut necessitate coactus,aut vtilitate loci,aut populi,non superbe, sed humiliter ab aliis translatus, & intronizatus est.*& infra.* ¶ Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos, & reliquos sacerdotes;sic quoties vtilitas,aut necessitas coegerit, suprādicto modo & mutare,& intronizare potestatem habent. [non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate& licentia.]*& infra.* ¶ Alia etenim † est causa vtilitatis,& necessitatis; alia auaritię, ac presūptionis,aut ꝓpriæ voluntatis.

γ ¶ Auctoritate huius sāctæ sedis,&c.] *Hęc verba non leguntur in epistola Anteri , neque in Pannormia , neque apud Burch. & Iuonem.Sunt tamen apud Anselmum , & in Polycar.& vetustis Gratiani exemplaribus.Id em quoque est de verbis illis prope finem capitis* , non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate, & licentia : *quæ propter hanc causam virgulis sunt inclusæ.*

Item Pelagius Papa secundus Benigno Archiepiscopo, epist.2.

¶ Causa necessaria mutationes episcoporum fieri possunt. C. XXXV.

5 SCias frater dilectissime,aliud esse causam necessitatis , & vtilitatis ; aliud causam præsumptionis,ac propriæ voluntatis. Non ergo mutat sedem qui non mutat mentem, id est,qui non causa auaritiæ,aut dominationis, aut propriæ voluntatis,vel suæ delectationis † migrat de ciuitate ad ciuitatem; sed causa necessitatis, aut vtilitatis mutatur. Nam [6] plurimorum [e] vtilitas vnius vtilitati , aut voluntati præferenda est [f]. Aliud [g] est enim mutare , & aliud mutari. *& infra* ¶ Nam aliud est sponte trāsire,& aliud est coacte, aut necessitate venire. Vnde non isti mutant ciuitates , sed mutantur : quia non sponte,sed coacte hoc agunt.*& infra.* ¶ Non ergo bene intelligunt ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis, vel vtilitatis fieri posse , quoties communis vtilitas, aut necessitas persuaserit.

Idem in eadem epistola paulo inferius.

¶ Christum negare conuincitur, qui necessitatem patientibus misericordiam nō impendit. C. XXXVI.

OMnis,qui gemebat,& vexabatur à Saul , fugiebat, & veniebat, [auctoritate[γ] huius sanctæ sedis,&] communi episcoporum, & reliquorum sacerdotum, ac populorum consilio translatus est,Ephesum. Non enim transit de ciuitate ad ciuitatem , nec transfertur[d] de minori ad maiorem , qui hoc non ambitu , nec propria voluntate facit;[e] sed aut via propria sede pulsus,aut necessitate coactus,aut vtilitate loci,aut populi,non superbe, sed humiliter ab aliis translatus, & intronizatus est.*& infra.* ¶ Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos, & reliquos sacerdotes;sic quoties vtilitas,aut necessitas coegerit, suprādicto modo & mutare,& intronizare potestatem habent. [non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate& licentia.]*& infra.* ¶ Alia etenim † est causa vtilitatis,& necessitatis; alia auaritię, ac presūptionis,aut ꝓpriæ voluntatis.

γ ¶ Auctoritate huius sāctæ sedis,&c.] *Hęc verba non leguntur in epistola Anteri , neque in Pannormia , neque apud Burch. & Iuonem.Sunt tamen apud Anselmum , & in Polycar.& vetustis Gratiani exemplaribus.Id em quoque est de verbis illis prope finem capitis* , non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate, & licentia : *quæ propter hanc causam virgulis sunt inclusæ.*

Item Pelagius Papa secundus Benigno Archiepiscopo, epist.2.

¶ Causa necessaria mutationes episcoporum fieri possunt. C. XXXV.

5 SCias frater dilectissime,aliud esse causam necessitatis , & vtilitatis ; aliud causam præsumptionis,ac propriæ voluntatis. Non ergo mutat sedem qui non mutat mentem, id est,qui non causa auaritiæ,aut dominationis, aut propriæ voluntatis,vel suæ delectationis † migrat de ciuitate ad ciuitatem; sed causa necessitatis, aut vtilitatis mutatur. Nam [6] plurimorum [e] vtilitas vnius vtilitati , aut voluntati præferenda est [f]. Aliud [g] est enim mutare , & aliud mutari. *& infra* ¶ Nam aliud est sponte trāsire,& aliud est coacte, aut necessitate venire. Vnde non isti mutant ciuitates , sed mutantur : quia non sponte,sed coacte hoc agunt.*& infra.* ¶ Non ergo bene intelligunt ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis, vel vtilitatis fieri posse , quoties communis vtilitas, aut necessitas persuaserit.

Idem in eadem epistola paulo inferius.

¶ Christum negare conuincitur, qui necessitatem patientibus misericordiam nō impendit. C. XXXVI.

OMnis,qui gemebat,& vexabatur à Saul , fugiebat, & venie-

Cias.] CASVS. Quidam dicebant, quòd nec causa vtilitatis , nec causa necessitatis poterunt episcopi mutare sedes. quare Benignus Archiepiscopus quæsuit à Pelagio,vtrum bene dicerent. Et respondet, q̄ non : quia plurimorū vtilitas præferenda est vnius vtilitati vel voluntati. Nec dicuntur isti transire vel mutare, qui hoc non faciunt per ambitionem, sed potius mutari. Vnde male dicebant illi qui afferebant episcopos non posse sedes mutare causa necessitatis vel vtilitatis.

c ¶ *Plurimorum.*] illuc potius accedat prælatus vbi plus lucri potest facere , licet maior sit ibi pœna sua, vt 7. eo. c.1. & hic apparet ratio , quare episcopus non debeat fieri monachus inuito Papa : quia ibi consulit propriæ vtilitati tantum: vt 2. q. 7. sancta. sed hic communi & propriæ, quæ duo sunt præferenda propriæ tantum , vt 2. q. 7. sancta.

4 Plura sunt verba in originali.

f ¶ *Præferenda est.*] ‖nūcum quis vocatur ad prælaturam , non præponet priuatum commodū cōmuni,vt hic, & 8. q. 1. in scripturis.& 16. q. 6. vos autem. Et hoc intelligas cum per publicum non impeditur priuatū. aliàs enim suam vtilitatem potest præferre. ff. de iudi. si longius. ff. de arbi. licet autem ff. ad legem Aquil. l. si quis sumo. ff. de præscri.ver. l. qui seruandarum. aliud tamen videtur in prælato , vt ille semper teneatur præponere vtilitatem ecclesiæ, suæ propriæ vtilitati,vt 12.q. 4. quicumq; [a]. Cum ergo detrimentum quis patitur pro publica vtilitate,potest suam præponere vtilitatem. 19. q. 2.duæ.14.distin.quòd ait. quia ordinata charitas à se incipit. 23.q.5. si non licet. de pœn. distinct. 6. qui vult. Vel dic , quòd quando priuata vtilitas includitur in communi, tunc præponitur communis , vt est in prælatura,vt argu.ff.pro socio.l. actione.§.Labeo. Vel distingue aut vtilitas in acquirendo consistit, aut in in damno vitando ; tunc secus,vel econuerso.

‖ Vtilitatem suam an possit qs præferre publicæ.

† *al. quoque*

ADDITIO. De hoc no. extra de postu, prælа. bonæ. 1. de reg. licet. Archid.

g ¶ *Aliud.*] vt §. dist.6. testamentum. & extra ꝙ metus cau.sacris.

a De hoc leg. & no. 7, ca. c. placuit.

Omnis.] CASVS Quidam dicebant episcopos expulsos à ciuitatibus non esse recipiendos,& in aliis ecclesiis collocandos.Item asserebant,quòd causa vtilitatis non debebant mutari de minori ciuitate ad maiorem. Sed docet Pelagius exemplo Dauid eos esse recipiendos, qui si sciret esse peccatum , expulsos à Saule non rece-

5 Pol. l.1.ti. 9. Anſl.6.c. 97.

† *al. electionis* ‖ *al. dilectionis*

6 Concor.tex. cum gl.in vet. eo tempore. 1. actione. 1. Labeo. ff. pro soc. & gl. in l. 1. & ibi Pet. Cyn.& Bar.ff. solu.matri.

1 *Reg.*22.

non recepiſſet.non enim peccant expulſi:ſed potius qui cogunt eos fugere.Similiter cauſa vtilitatis licite fit mutatio de minori ad maiorem, & qui contradicunt,miſericordiam negant,ſcilicet qui nolunt mutare, ideſt,mutando tradere epiſcopum cauſa vtilitatis vel neceſſitatis, vel deiectum recipere.

a ¶ *Sciret.*] argu. quòd eo ipſo videtur aliquid bonum & iuſtum, quòd à bono factum eſt. 37. diſt.qui de menſa.& 9.q. 2.Lugdunenſis.

b ¶ *Coactę.*] precibus ſuperiorum,ſic ſ. e. qualiter.videtur enim, quòd non poſsit cogi,vt 74.di. vbi. Vel dic, quòd poteſt quis cogi, vt de nolente fiat volens [a], vt 23. q. 4. diſplicet.& 74. diſt. placuit.Papa tamen abſolute poteſt aliquem cogere,vt 9.q.3.per principalem.

c ¶ *Minor.*] ſed numquid tenetur minor populus ſuum epiſcopum maiori cõcedere. cũ nemo cogatur de ſuo beneficium facere.10.q.2.preceptę? Reſp. ſic, ſi alium poteſt habere [æ] que idoneũ [b],vel loquitur in eo caſu cum ibi magis vtilis erit, vt ff.locati.ſi domo.

d ¶ *Doctiorem.*]omnia cõparatiua poſitiue hic ponuntur.

e ¶ *Et vtiliorem.*] ſcilicet illis.

Piſcopus.] Conſtituit Carthaginen.concilium, quòd nec epiſcopus nec clericus inferioris ordinis trãſeat de loco ignobili ad nobilẽ per ambitionem: ſed ſi vtilitas exegerit, epiſcopus trenſeat auctoritate Papæ, & in præſentia ſynodi, decreto clericorum & laicorum porrecto epiſcopis pro eo,quòd debet transferri. Alij vero clerici transferuntur de volũtate ſuorum epiſcoporum.

f ¶ *Gradus.*] quod verum eſt de iis qui ſubſunt epiſcopis nullo mediãte,vt 71.di.clericos. & extra de renun.admonet. ſed ſi aliis ſubſunt,vt abbatibus vel aliis, eorum conſenſus requirendus eſt,vt 54.diſt. c. 1. & 2.& 9.q.3. conqueſtus.& 63. diſ.quanto.

¶ Quid ſi clericus non vult transire de minori ad maiorem? Dico, ꝙ non poteſt cogi ab epiſcopo, quia nemo creſcere cogitur inuitus. 74.diſt.geſta. & 63. diſt. quanto. hoc autem Papa poteſt.Sed ſi ad aliũ epiſcopatum vocatus eſt epiſcopus,neceſſarius eſt conſenſus epiſcopi.71.di. per totũ.85. diſt.Florẽtinũ.Ioannes.Ego credo [e], ꝙ epiſcopus poteſt cogere clericum vt transeat ad maiorem locum,cum maiora facere poſsit, vt extra de exceſ.præl.ſicut. & ad hoc facit extra de æta.& quali.quæris.B.

bat ad Dauid] Si ergo piiſsimus, atque iuſtiſsimus Dauid ſciret [a] peccatum eſſe perſecutionem ſu- 10
gientes, & tranſeuntes de loco ad locum, & de ciuitate ad ciuitatem recipere; tales nequaquam reciperet,nec ſecũ teneret, nec in aliis ciuitatibus eos collocaret. Qui enim perſequuntur Domini epiſcopos,eoſque de ciuitatibus ad ciuitates tranſire compellunt; non 20
eos tantum perſequũtur,quantum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cuius legatione funguntur. Nec ipſi in hoc peccant epiſcopi, quoniam non ſponte, ſed coacte [b] hoc agunt; ſed illi, qui eos perſequuntur: nec ipſis epiſcopis hoc imputari põt, ſed illis qui eos hoc 30
agere cogunt. *& infra.* ¶ Qui autẽ negant miſericordiam faciendam fugientibus,ac neceſſitatem patiẽtibus,ipſum Chriſtum negant, qui eſt miſericordia,& veritas. *& infra.*

¶ Negat miſericordiam neceſſitatem patientibus, qui populis indigentibus diuinis miniſteriis [†], 40
& non habentibus propriũ epiſcopum,qui eos inſtruat,cauſa vtilitatis,atque neceſſitatis,ex alia ciuitate,licet minor [c] ſit,in eam, quæ nõ habet epiſcopum doctiorem [d],vel vtiliorem [e], meliori conſilio, non ſponte tranſeuntem,ſed maiorum exhortatione mutare [†], aut epiſco- 50
pum eiectum, & perſecutionẽ patiẽtem cauſa vtilitatis, aut neceſſitatis inthronizari non permittit.

Item ex concilio Cartaginenſi 4.c.27.

¶ Non ambitione,ſed ſynodali auctoritate, de eccleſia ad eccleſiam epiſcopus tranſeat. C. XXXVII.

EPiſcopus de loco ignobili ad 60
nobilem per ambitionem nõ tranſeat : nec quiſquam inferioris ordinis clericus.Sane,ſi vtilitas eccleſię fiendum popoſcerit; decreto pro eo clericorum, & laicorum epiſcopis porrecto in præſentia ſynodi transferatur; nihilominus alio in locum eius epiſcopo ſubrogato. 70
Inferioris vero gradus [f] ſacerdotes,vel alij clerici conceſsione ſuorum epiſcoporum poſſunt ad alias eccleſias tranſmigrare.

Item ex eodem Carthaginenſi, 4.c.33.

¶ In proprio gradu epiſcopi, vel presbyteri in aliena ſuſcipiantur eccleſia. C. XXXVIII.

EPiſcopi vel presbyteri, ſi cauſa viſitandi ad eccleſiam alterius epiſcopi venerint, in gradu [g] ſuo ſuſcipiantur; & tam ad verbũ

[g] *Piſcopi.*] ¶ *In gradu.*] ideſt,honore.

[h] ¶ *Inuitentur.*] aliàs non licet. 9.q.2.nullus.& 6.q.3.ſcriptum.

Sicut alterius vxor.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd ſicut vxor alicuius non debet cognoſci vel diſponi niſi à proprio viro; ita eccleſia, vel parochia epiſcopi nõ debet iudicari vel diſponi niſi à proprio epiſcopo: & ſicut vxor (vt dicit Apoſtolus) mortuo viro ſuo poteſt nubere cui vult; ita defuncto epiſcopo eccleſia poteſt alteri cõcedi. In ſecunda parte dicitur, quòd ſi epiſcopus non poteſt permanere in ſua eccleſia, fugiat ad aliam. hoc probat auctoritate Chriſti. In tertia parte dicitur, quod epiſcopus cauſa vtilitatis & fratribus inuitantibus poteſt mutari; ſed hoc cum auctoritate ſedis Apoſtolicæ fiat. Secunda pars incipit ibi, *Si vos perſecuti.* Tertia ibi, *Si autẽ vtilitatis.*

facièdum, quam ad oblationem conſecrandam inuitentur [h].

Item Calixtus Papa omnibus Galliarum epiſcopis,epiſt.2.c.3.

¶ Eccleſia vnius epiſcopi ab alio diſponi non debet. C. XXXIX.

SIcut alterius vxor nec adulterari ab aliquo, vel iudicari [i], aut diſponi, niſi à proprio viro, eo viuente,permittitur; ſic nec vxor epiſcopi [†], quæ eius eccleſia, vel parochia indubitanter intelligitur, eo viuente, abſque eius iudicio, & voluntate alteri [†] iudicari,vel diſponi,aut eius concubitu frui, ideſt ordinatione, conceditur. Vnde ait Apoſtolus [Alligata eſt vxor legi, quamdiu vir eius viuit,eo vero defuncto,ſoluta eſt à lege viri.] Similiter & ſponſa epiſcopi (quia ſponſa,vxorque eius dicitur eccleſia)illo viuente ei eſt alligata : eo vero defuncto ſoluta eſt. [Et cui voluerit,nubat, tantum in Domino] id eſt regulariter [k].3 Si enim eo viuente alteri nupſerit, adultera iudicabitur. Similiter & ille, ſi alteram ſponte duxerit, adulter exiſtimabitur,& communione priuabitur. Si autem perſecutus fuerit in ſua eccleſia;fugiẽdum illi eſt ad alteram, eique eſt aſſociãdus, dicente Domino:[Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate,fugite in aliam.] Si autem vtilitatis cauſa fuerit mutandus: non per ſe hoc agat, ſed fratribus inuitantibus, & auctoritate huius ſanctæ ſedis faciat, non ambitus cauſa,ſed vtilitatis.aut [æ] neceſsitatis.

[æ] ¶ Aut neceſsitatis.] *Hæc non ſunt in ipſa epiſtola, ſed habentur apud Anſelmum. Neceſsitas autem præbet iuſtam cauſam tranſlationi.* ī. *ead.c.*ſcias.

6 *Hoc non ſolum de epiſcopis,verum etiam de quibuſlibet eccleſiæ miniſtris intelligitur,ne videlicet in locum viuentis alter obrepat.*

Vnde beatus Gregorius ſcribit Natali Salonitano epiſcopo de eo, qui in archidiaconatum alterius ſe promoueri conſenſerat, libro ſecundo indictio. 10.epiſt.14.& 16.

¶ Deponatur, qui locum alterius inuadere non timet. C. XL.

3 EVm, qui contra iuſtitiæ regulam in archidiaconatũ [l] alterius ſe prouehi conſenſit, ab eiuſdem archidiaconatus honore deponimus. Qui,ſi vlterius in loco eodem miniſtrare præſumpſerit;ſe participatione communionis ſacræ nouerit eſſe priuatum.

Item Hieronymus ad Ruſticum monachum,epiſt.4.

CASVS. Natalis epiſcop [m] Salonitanus iniuſte repulit Honoratum ab archidiaconatu, & eo viuente alterũ ſibi ſubſtituit.ſed Gre.depoſuit illum ſubſtituti.& ſi præſumeret in eodem loco vlterius miniſtrare,ſacra communione ſe nouerit eſſe priuatum.

[l] ¶ *Archidiaconatũ.*] ¶ *Archidiaconatus.*] ſed nonne iſte debuit deponi,vt 3.

poni,vt 3. queſt. 2. audiuimus.& 2.quæſtio. 1. in primis? Sed iſte excuſabatur auctoritate maioris [a], qui hoc fecerat. 14.q.5.dixit Dominus. & 28.diſt.diaconi.

Napibus.] CASVS. Hieronymus probat hic ſex ſimilitudinibus plures prælatos non debere eſſe in eadem eccleſia:ſed ſinguli prælati debent eſſe in ſingulis eccleſiis.

¶ In vna eccleſia duo prælati eſſe non debent. C. XLI.

1 INapibus princeps [†] vnus eſt, 10
grues vnam ſequuntur ordine litterario:Imperator [a] vnus [b], iudex [c] vnus prouinciæ [3]. Romã [4] vt condita eſt, duos fratres ſimul habere reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ vtero Eſau & Iacob bella geſſerunt: ſinguli eccleſiarum epiſcopi,ſinguli archipresbyteri,ſinguli archidiaconi [5],& omnis ordo eccleſiaſticus ſuis rectoribus nititur.

7 Ecce in quibus caſibus epiſcopo viuente, alius poteſt ei ſubſtitui : quamquam ſecundum rei veritatem non viuente epiſcopo talis probetur ſucceſſor. Tranſlatus enim ab vna ciuitate ad aliam deſinit eſſe epiſcopus illius ciuitatis, à qua tranſfertur, atque ideo, qui huic ſuccedit, non viuente, ſed defuncto [6] quodammodo epiſcopo, probatur ſubſtitui. Sed inter eum qui hoſtilitatis neceſſitate, & eum, qui vtilitatis cauſa tranſfertur, hoc intereſt; quòd ille, qui metu hoſtilitatis ad aliam tranſit. ſi priorem contigerit aliquando ab hoſtibus liberam fieri, ad eamdem illum redire oportet.

Vnde Gregorius Papa ſcribit Ioanni epiſcopo Scyllatino † lib. 2. indict. 10.epiſtola25. [2]

¶ Qui metu hoſtilitatis ad alium locum tranſierit,poſtea ad ſuam eccleſiam redire oportet. C. XLII.

3 PAſtoralis officij cura nos admonet, deſtitutis eccleſiis proprios conſtituere ſacerdotes, qui gregem Dominicum debeant paſtorali ſolicitudine gubernare [i]. Propterea te Ioannem ab hoſtibus captiuatæ Liſsitanæ ciuitatis epiſcopum in Scyllatina eccleſia Cardinalem neceſſe duximus conſtituere ſacerdotem : vt ſuſceptam ſemel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas:& licet à tua eccleſia ſis hoſte imminẽte depulſus, aliam, quæ paſtore vacat, eccleſiam debes gubernare:ita tamen,vt ſi ciuitatem illam ab hoſtibus liberam effici, & Domino protegente ad priorem ſtatum cõtigerit reuocari [k] ad eam, in qua prius es ordinatus, eccleſiã reuertaris [l]. ſin autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur; in hac in qua à nobis incardinatus [æ] es, debeas eccleſia permanere.

[æ] ¶ Incardinatus.] ī. *dist.71. c. fraternitatem. de huius vocis notione eſt adnotatum.*

Qui vero vtilitatis cauſa tranſfertur,nequaquam ad priorem redire cogitur. Eſt etiam alius caſus, in quoeꝑs viuẽti epiſcopo ſuſtituitur. Cum enim aliquis relicta priori cathedra, ſua auctoritate ad aliam tranſierit; ſi alius ei ſubſtitutus fuerit, licet ille prioris eccleſiæ epiſcopus eſſe non deſierit ; ſubſtitutus tamen epiſcopatum habebit.

Vnde Damaſus vrbis Romæ epiſcopus ſcribit ad Paulinum Antiochenum,dicens.

¶ De ſacerdotibus,qui relictis ſuis eccleſiis ad alias migrarunt. C. XLIII.

4 EOs ſacerdotes,qui ab eccleſiis ad eccleſias migrauerunt, tamdiu à noſtra communione habemus alienos, quãdiu ad eas redierint ciuitates, in quibus primitus ſunt conſtituti. Quòd ſi quis alius alio tranſmigrante, in locum viuentis ordinatus [m] eſt; tamdiu pone econuerſo quòd epiſcopus ſit captus, & non ciuitas. tunc bene conſtituetur alius, vt dicunt quidam. quia ſi tutor eſt captus ab hoſtibus,alius dandus eſt; & tamen ſi captus redierit, omnia recuperat iure poſtliminij,& ille alius definit eſſe tutor : vt inſti.de Attilia. tuto. §. ab hoſtibus. quòd non concedo [e], quia ſic offenderetur illa regula. 16.q.7. inuentum.

QVI VERO. CASVS. Dictum eſt ſ. quid iuris ſit, ſi cauſa neceſsitatis transfertur. Nunc vero oſtendit, quòd ſi cauſa vtilitatis tranſfertur,non poteſt ad priorem eccleſiam redire. Eſt etiam alius caſus, in viuente epiſcopo ſubſtituitur alius, ſcilicet cum eccleſia ſua derelicta eſt cauſa ambitionis, & ſua auctoritate tranſit ad aliam, quo caſu licet non deſinat eſſe prælatus prioris eccleſiæ, tamen ſubſtitutus eam habebit.

Eos ſacerdotes.] CASVS Dicitur in hoc ca. quòd ſacerdotes auctoritate propria de eccleſia ſua migrantes ad aliam,tamdiu à cõmunione remoueantur,quamdiu ad ſuas redierint ciuitates. ſed ſi alius iam eſt ſibi ſubſtitutis:tamdiu vacet qui deſeruit ſuam ciuitatem,donec ſubſtitutus quieſcat in Domino.

m ¶ *Ordinatus.*] arg. quod re integra poteſt repeti eccleſia,quæ habita eſt pro derelicto,nam ſi ceſsit quis bonis rebus nondum diſtractis, poteſt eas repetere,vt arg.C. de repu.here.l.vlt.& argu.ff.de ceſ.bonis qui. ſimile. ff. de decu. qui ad tempus. Sed quæro, cum iſte ſubſtituebatur,aut vacabat epiſcopatus, aut nõ? non vacabat, qualiter ſuccẽſsit in locum viuentis ? arg.ff.de ver. ob.l.1. Non poteſt etiam dici, quòd vacabat, quia non fuit eccleſia adiudicata, maxime cum dicatur,quòd

a Hoc no. ſupra. 1. q. 6. ſicut. ibi videas

b Arg. ff. ſol. mac.l.2. in prici. ff. de euic. in creditorẽ, cũ ſuis ſimil. ſecundum.Io. de Fan.

† *myſteriis*

† *al. mutari*

[a] Iuo p.5. cap. 125. Pan.l.3.c. 70.

‖ Clericus an poſsit per epiſcopum cogi transire ad maiorẽ eccleſiã.

e Et male. in prædic. c, geſta ſecundũH, & L. ſe compellipõt à Papa ſolũ, vt ſupra dicit ſecũdũ L. & H.

[a] Pol.l.1.ti. 18.l.1.tit.14. Anſ.l.6.c.93. Bar.l.1.c.13. Ino p.5.cap.

[a] ¶ *Imperator.*] arg. quòd omnes reges coronabit Imperator, vt dixi 63.diſt. Hadrianus 2.cum plures ſunt reges,vt 6.q. 3.c.2.Ioan.

b ¶ *Vnus.*] tamen quãdoque fuerunt duo Imperatores de facto,vt 21. diſt. nunc autem. Quid ergo dicemus de græculo [b], videtur, quòd iſte ſit Imperator:quia Conſtantinus illuc tranſtulit imperium, vt 96.dif.Cõſtantinus. & Imperator appellatur, vt extra de maio. & obed. c. ſolitæ. ſed nõ eſt ita,ꝙ Romana eccleſia tranſtulit imperium ad Alemannos ab oriente.extra de elect.c. venerabilem.Ioan.

c ¶ *Iudex vnus.*] ſed immo decẽ ſunt iudices prouinciæ,vt 6.q.3.ſcitote. ſed hic appellat iudicem regem.alibi tamen videtur, quod vnus ſit iudex prouinciæ præter regem, vt 23.q.4.duo iſta.

d ¶ *Roma.*] ff. de rer. diui.l.vlt.contra ibi dicitur,ꝙ ideo Romulus interfecit Remũ, quia muros tranſiliit:Reſpondeo. Nam potuit hoc idem feciſſe ex inuidia.

e ¶ *Parricidio.*] large ſumpto nomine,vt ff. ad legem Pompeiã de parricidiis.l.1.

f ¶ *Archidiaconi.*] id eſt,in quolibet archidiaconatu erit vnus archidiaconus. non autẽ prohibet quin in vna eccleſia poſsint eſſe plures archidiaconi, vt 93. diſtin. diaconi.

ECCE IN QVIBVS. Hæc eſt 7. pars q. in qua probatur de mutatione cauſa neceſsitatis, & leuitatis. Io. de Fan.

CASVS. Oſtendit ī. Grat. in quibus caſibus viuenti prælato alius poteſt ſubſtitui. Nunc oſtendit,quòd ſi veritatem inſpiciamus, ſupradictis caſibus non ſuccedit quis viuo,ſed mortuo. Nam ex quo quis renuntiat eccleſiæ vel transfertur in aliam ciuitatem, quodammodo dicitur eſſe mortuus quo ad eccleſiã primam; quia in ea definit eſſe prælatus. Ideoque qui ſuccedit huic, non dicitur ſuccedere viuo,ſed defuncto. Et oſtẽdit differentiam inter iſtum qui neceſsitate hoſtilitatis,& illum qui vtilitate transfertur:quoniam qui in hoſtilitate transfertur:hoſtilitate recedente redit ad eccleſiam ſuam quam dimiſit:ſecus ſi vtilitate.

g ¶ *Deſinit.*] 21.q.2.ſi quis iam translatus.

h ¶ *Defuncto.*] cum.n.loco eius ſuccedit,pro mortuo habetur.ff.pro ſoc.l.actione.§.publicatione.

[3] *Paſtoralis.*] CASVS. Ioannes Liſsitanæ ciuitatis epiſcopus ab hoſtibus eſt repulſus,& ideo Gre.dedit eccleſiam Scyllati nã ei hac conditione, vt ceſſante hoſtilitate ad ſuam eccleſiam reuertatur. Si ve-

i ¶ *Gubernare.*] videtur, quòd iſte epiſcopus ſub conditione [c], vel ad certum tempus fuerit inſtitutus : ‖ ſed beneficia ſub conditione non ſanctorum.nec conuenit moribus noſtris temporales filios habere. ff. de adoptionibus,quæſitum.ſic ff. de reg. iur.actus.ſicut nec libertas ad tempus datur. ff. de manu. teſta. libertas. nec hereditas. inſtitu. de heſſe inſtitutionem, ſed ſub conditione reſoluitur,vt ff.de in diem addic. l.2. ſimile extra de ſil.presbyt.veniens.& ſimile extra de pignoribus. c.

[4] Pol.l.1.t.9. Anſ.l.9.c.95.

‖ Eccleſia pro derelicto habita,an poſsit repeti re integra.

f Sub. contra id ī. c. eſt qui. cũ ſimilibus. Arch.

tur, quòd non ipso recessu perdat quis ecclesiã[a]. Sed breuiter potest dici, quòd ille fuit admonitus, & per sententiam fuit ecclesia adiudicata. Vel dic, quòd cum de iure debuit vacare, licet super hoc non esset lata sententia, potest alij adiudicari, vt extra de renun. ex transmissa. extra de concess. præben. & eccle. non vacan. c. litteras.

a De hoc no. 5. ea. 5. ambitio nis. & vide qđ no. 92. distin. si quis epi scopi. in gl. j. in quo. Arch.

a ¶ *Tamdiu vacet.*] & sic videtur, quòd eo mortuo possit repetere ecclesiam; sed non est verum. sic ergo quod hic dicitur, in fauorem ecclesiæ dicitur; quia eum non vult repetere. Vel ideo quia ecclesia post mortem huius eum potest repetere. ‖ Sed pone, morif substitutus, ecclesia repetit primum. ille non vult redire, potest ne compelli? Non videtur. videtur enim ecclesia renuntiasse iuri suo non repetendo, cum potuit eũ repetere, & noluit, sed alium prælegit. immo videtur, quòd ipse repetere possit ecclesiam viuo secundo: & si obiicitur ei, quòd habuerit ecclesiam pro derelicto, replicabit, quod illa alij adhæsit, vt extra de diuor. significasti. quòd non credo, vt 22. q. 6. nihil. ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. idem ait. Ioan.

b Yo. Diac. in vita B Gre. l. 3. c. 17. Anf. l. 6. c. 98. Burc. l. 3. c. 89. Ito p. 3. c. 179. Pann. l. 2. c. 37.

† *al secure.*

‖ Substituto mortuo, ã possit qui renuntiauit ab ecclesia repeti. *al. quem Havenata ad S. Andream apostolic docunt.*

EPISCOPALIVM. CASVS. ostendit Gratianus de mutatione episcoporum. Nunc vult ostendere, quod ecclesia episcopalis mutari potest hostilitatis metu. & hoc probat seq. cap.

Temporis.] CASVS. Ciuitas Vellitrensis multas patiebatur angustias à Barbaris, & ideo Grego. Papa præcepit Ioanni episcopo, vt sedem episcopalem transferret ad sanctum Andream apostolum, vt barbaricum periculum facilius posset declinari, & diuina officia celebrentur festiue.

b ¶ *Transponere.*] ℣. de consec. dist. 1. tribus. ℣. 16. q. vltim. si quis, & q. 1. & temporis. vbi de hoc notaui plene.

ITEM. Hæc est 8. pars. q. in qua quæritur de illis qui causa pœnitentiæ relinquunt episcopatum, vtrum possint fieri episcopi. Quid iuris sit, habes extra de renun. post translationem. Dicas tamen breuius, quòd si fuerint postulati, potuerunt fieri episcopi, nisi pro crimine dimiserint episcopatum. Et hoc probat per v. c. Ioan. de Fant.

vacet [2] sacerdotij dignitate, qui suam deseruit ciuitatẽ, donec successor eius quiescat in Domino.

Episcopalium etiam sedium mutationes, metu hostilitatis interueniente nonnumquam fieri solent.

Vnde Gregorius scribit Ioanni Episcopo Vellitrano, libro secundo, epist. II.

¶ Necessitate temporis episcopalium sedium mutationes fieri possunt.

C. XLIIII.

1 TEmporis qualitas admonet, episcoporum sedes antiquitus certis ciuitatibus constitutas ad alia, quæ securiora putamus, eiusdem diœcesis loca transponere [b]; quo et habitatores nunc †degere, & barbaricum possint periculum facilius declinare. Propterea te Ioãnem fratrem coepiscopum nostrũ Vellitrensis ciuitatis, sedemque tuam in loco quondam †Arenata ad sanctum Andream apostolum præcipimus exinde transmigrari: quatenus ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, & illic cõsuetudinem [a] solennium festiue disponas.

a ℭ Consuetudinem.] *Apud Ioannem Diaconum legitur*, consuetudine solenni festa disponas. *Apud Burchardum & Iuonem*, consuetudinem solennium festorum. *In variis B. Gregorij epistolarum editionibus*, consuetudinum solennium festa disponas.

8 *Item cum aliquis causa humilitatis Apostolica concessione de episcopali sede ad monachalem descenderit subiectionem, alius loco eius subrogari poterit; ille vero ad pontificatum resurgere nequaquam vlterius valebit. Vnde in quinta* β *actione Constantinopolitanæ synodi* CCCLXXXIII. *Patrum, sub Ioanne Papa octauo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus episcopus, & Eugenius Ostiensis episcopus Apocrisarij Papæ dixerunt.*

β ¶ In quinta.] *Apud Iuonem par. 7. cap. 149. pro indice huius capituli leguntur hæc,* Ex actione quintæ synodi Constantinopolitanæ trecentorum & octoginta trium Patrum sub Ioanne Papa octauo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus episcopus, & Eugenius Ostiensis eps. *Initiũ vero ipsius capitis est*, Apocrisarij Papæ dixerunt, Hoc nequaquam, &c.

¶ Episcopus, qui causa humilitatis monachus efficitur, ad Pontificatum redire non valet. C. XLV.

2 HOc nequaquam apud nos habetur, vt quicumque de pontificali ordine ad monachorũ, ideſt pœnitentium descenderit vitam, vlterius [c] possit ad pontificatũ reuerti. *Item.* ¶ Præcepit sancta synodus, vt quicumque de pontificali dignitate ad monachorum vitam, & ad pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam iam ad pontificatum resurgat. Monachorũ enim vita subiectionis habet † verbum, & discipulatus, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios.

¶ *Hæc synodus sub Ioanne octauo extat græca in Vaticana bibliotheca. Cuius synodi tres tantum canones cum explanatione Balsamonis editi sunt Lutetiæ, & apud ipsum inscribitur, Synodus in templo sapientiæ habita sub Photio Patriarcha. In secundo autẽ trium illorũ capitulo habetur sententia huius capitis. Visum autẽ est, vt omnia melius percipiantur, locũ hunc græce, & cum noua interpretatione esse adscribendum.*

¶ Φώτιος ὁ πατριάρχης εἶπε, πῶς ὑμῖν δοκεῖ περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ζάγματος ἑαυτὸν εἰς τὴν τῶν μοναχῶν καταλεγόντων χώραν, ἆρα εἰς ὑποζυγὴν ἑαυτοὺς παραδόντες δύναν) ἔτι οἱ αὐτοὶ ὁ αὐτὸ ποιμνὶ ἀρχίας ἐχέτω, οἱ ἀγιώτατοι τοποτηρηταὶ ὁ πρεσβυτέρας Ρώμης εἶπον, τοῦτο παρ' ἡμῖν σὰκ ἔστιν, ὅδε σώζει· ὅστις δ' ἐὰν ἀπὸ ἀρχιερατικοῦ ζάγματος εἰς τὴν τῶν μοναχῶν, τυτέστι τῶν μεζονοσύνων καταξιωθῇ χώραν, ὁ δυνατὸν ἔτι τὸ τῆς ἀρχιεροσύνης ἐαυτῷ διακδικεῖν ἀξίωμα. Βασίλειος καὶ Ηλίας οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἀναλογικῶν θρόνων εἶπον, ὅδε παρ' ἡμῖν ἐφωράθη τοῦτο πολὲ γνώμενον, τἀναντίον μᾶλλον μοναζόντες πρόδοσιν εἰς ἀρχιερέας, ἀπὸ δὲ ἀρχιερέων εἰς μοναχὸς καὶ ἐρχόμενοι ἀρχιερεῖς μᾶλλον ὁ δυνάν). ἡ ἁγία συνόδος εἶπεν, ὁρισθήτω δὲ περὶ τοῦδε κανὼν, πολλάκις δὲ ἐν ἡμῖν ἀμφιβολίαι γίνον) περὶ τὸ ὑποθέσεως ταύτης, τῶν μὴ λεγόντων μὴ κωλύεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μοναχοὺς γνωμένους ἐκ τῶν ἀρχιερέων τελεῖν, τῶν ὃ ὁ συνοδοσκοπούντων ἐπὶ τούτῳ. οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ εἶπον, ἀκριβήτω κανὼν. ἁγία συνόδος εἶπεν, ἔτι ὁ ἀξιοῦμεν ἀκριβοῦν κανόνας περὶ τῶν εἰς τοῦτο μανίας, καὶ ἀπονοίας ἐληλύθοσιν λαϊκῶν, ὥστε ἀρχιερεῖς ἢ ἱερεῖς θεῦ τύπτειν, ἢ φυλακίζειν. καὶ τὰ λοιπά.

¶ Φώτιος ὁ Πατριάρχης εἶπεν, εἰ κελεύει ἡ ὑμετέρα ἁγιοσύνη, ἀναγνωσθήτωσαν οἱ κανόνες· καὶ λαβὼν Πέτρος ὁ θεοφιλέστατος διάκονος, καὶ πρωτονοτάριος ἀνέγνω, εἰ καὶ μέχρι νῦν ἔνιοι τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν καθίσεις αἶμα ἐπὶ τῷ ἡ ἀρχιεροσύνης ἐβιάζοντο διαμένειν ὕψει, ἢ τέλο πράττοντες παρεωρῶντο, ἀλλ' οὖν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη συνόδος καὶ τέλο ῥυθμίζει τὸ παράρραμα, καὶ πρὸς τὰς ἡ ἐκκλησιαστικῆς κρίσεως θεσμὸς τὴν

CASVS. Ostẽdit Grat. alium casum, in quo vigente prælato potest alius substitui episcopus, scilicet quando ingreditur monasterium causa humilitatis de licentia Papæ, quia de cetero non potest ad episcopatum resurgere. & ad hoc inducit sequens cap.

Hoc nequaquam.] CASVS. Statutũ fuit in synodo Constantinopolitana, vt quicumque episcopus descenderit ad vitam monachorum, decetero non posit ad pontificatum reuerti, quia monachus discere debet, & non docere. Sed credo quòd Grat. melius dixisset, si dixisset propter conscientiam criminis ad agendam pœnitentiam, vbi dixit causa humilitatis, quia tunc resurgere posset. Sed si vis eum saluare, dicas, quòd causa humilitatis trãsiuit, & ideo non potest redire ad episcopatum per se, sed de licentia Papæ. Idem est casus sequentis cap. Hoc scilicet ingredi monasterium, quibusdam conceditur ad agendam pœnitentiam, sed non ad quem seruandam.

c ¶ *Vlterius.*] tamen monachus qui numquã fuit episcopus, bene potest esse episcopus, vt 16. q. 1. vos autem. & 8. q. 1. in scripturis. & 18. q. 1. c. vnico. Item si plebanus aliquis sit monachus, postea potest fieri plebanus, vt 16. q. 1. si quos à clericatu. ‖ Dicunt quidam, quòd cum quis eiusmittit episcopatum vbi plus proficere potuit, præsumitur quòd propter conscientiam criminis hoc fecerit. sed hoc non est verum: quia sæpe ingreditur quis monasterium propter merita augenda, vt 27. q. 1. sunt qui dicunt. Intelligo ergo hoc capit. de eo qui conuictus est de crimine, & detruditur in monasterium propter hoc [b], vt extra de renun. post translationem. Vel intellige de eo qui humilitatis causa transiuit, & de licentia Papæ. & talis per se non potest redire ad episcopatũ, sed de licẽtia superioris. Sed numquid talis potest esse abbas? non videtur, quia maioribus honoribus functo non licent inferiores recipere, vt C. de iis qui ad ciuilia munera vocantur. l. maioribus. li. x. Secus tamen credo. quia etiam potest esse plebanus, vt extra de renun. ad supplantationem. & 16. q. 1. si quos. & c. in parochia. Ioan.

‖ Episcopale mutatio. vitium ingreditur, atque interim mutat episcopum.

b Sicbenlicet pellit sum, & licet permisit ea. dist. Similia sicut, extra, de episcopat.

Suggestum.

ἀτακτίαν ταύτην ἐπανάγοσα πράξει ὥεσεν, ἵνα ἔτις ἐπίσκοπος ἢ ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναδικὸν θελήσδε καταλελοιθέν βίον, ἢ τὸν τ μελανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι τοῦτον τ ἀρχιεραλικῆς ἀνέπαθείδαι ἀξίας. αἱ δὲ τῶν μοναχῶν σωφήκαι ὑποτάγῆς ἔχουσι λόγον ἢ μαθήσεως, ἀλλ' ὐχὶ διδασκαλίας ἢ προεδείας, ὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους ἀλλὰ ποιμαίνεδαι ὑπαγγέλλουσι. διὸ καὶ προείρηται, πεπίζομεν, μηκέτι τινὰ τῶν ἐν ἀρχιεραλικαῖς καταλόγῳ, καὶ ποιμένων ἐξεζελομένων εἰς τὴν τῶν ποιμνιμενίων, ἢ μεζανούντων χώραν ἑαυτὸν μεζαβιβάζειν. εἰ δέ τις τοῦτο τολμήσας πράξει μετὰ τὴν σκφώνησιν, ζυλιάγνωσιν ἢ νῦν σκπε ρωνημένης ψήφε, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀρχιεραλικῆς ἀποστερήσας βαθμοῦ, ὅκ ἔτι πρὸς τὸ πρότερον, ὅπερ διὰ τῶν ἔργων ἠθέτησεν, ἀξίωμα ἐπανατρέψει. *Id est,*

¶ Photius Patriarcha dixit. Quid censetis de iis, qui ex Antistitum ordine seipsos in monachorum locum conferunt? Num qui seipsos subiectos esse voluerunt, possunt adhuc ijdem idem in gregem impetrium tenere? Sanctissimi locum tenentes antiquioris Romæ dixerũt. Id apud nos minime fit, neque in more est positum. Quicumque enim ex antistitum ordine monachorum, ideſt pœnitentiũ ordini adnume ratus fuerit, is antistitis dignitatem nõ potest sibi amplius vendicare. Basilius. & Helias locum tenentes orientalium sedium dixerũt: neque apud nos id vnquã euenisse obseruatum est. Nam cõtra quidem monachi ad antistitum ordinẽ prouehuntur, at qui ex antistibus ad monachos descendunt, hi antistites manere non possunt. Sancta synodus dixit, de hac etiam re canon constituatur. Nam & apud nos sæpe hac de causa dubitationes exoriuntur, nonnullis quidem ita dicentibus, non prohiberi antistites, quo minus eum monachi facti fuerint, antistitum muneribus fungantur: nonnullis vero hanc sententiam minime probantibus. Sanctissimi locum tenentes dixerunt, feratur canon. Sancta synodus dixit, Præterea vero æquũ ducimus ferri canones de laicis illis, qui eò insaniæ, ac superbiæ deuenerunt, vt antistites vel sacerdotes Dei verberent, aut custodiæ tradant, & reliqua.

¶ Photius Patriarcha dixit, si vestra sanctitas iubet, legantur canones, eosq; in manus sumens Petrus Deo amicissimus Diaconus, & protonotarius legit. Quamuis hucusque nonnulli antistites ad monachorum habitum descendentes conati sint in antistitum fastigio manere, cumque id facerent, ea res neglecta est: Sancta tamen, & œcumenica hæc synodus hanc quoque negligentiam corrigens, atque inordinatam hanc actionem ad leges, quæ de statu ecclesiastico sunt, reuocans statuit, vt si quis episcopus, siue quis alius antistitis dignitatem obtinens, ad vitam monasticam descẽdere, & pœnitentiæ locum implere voluerit, hic antistitis dignitatem amplius non retineat. Monachorum enim institutа ad obedientiæ ac disciplinæ rationem pertinent, minime vero ad magisterij, vel præfecturæ: atque eorum sunt, qui non alios pascere, sed pasci profiteantur. Quocirca quemadmodum dictũ est, decernimus, ne quis posthac eorũ, qui in antistitũ cata logo sunt, atq; in pastorũ numero censentur, in eorũ, qui pascuntur, ac pœnitentiã agunt, locũ se transferat. Quòd si quis post promulgationem, ac notitiam huius, quæ nunc pronuntiatur, sententiæ, id face re ausus fuerit, quãdo ipse seipsum antistitis gradu priuauit, pristinam, quam factis contempsit, dignitatem amplius non recuperabit.

Hoc ad pœnitentiam agendam, non ad quietem seruandam quibusdam conceditur.

Vnde Liberius Papa scribit omnibus episcopis, epist. secũda.

¶ Pro infestationibus malorum non licet episcopo gregem relinquere. C. XLVI.

1 *Pulp. l. 2. c. 17.*

1 SVggestum nobis est, quòd pro præteritis laboribus, & infestationibus, nonnulli vestrum assignatas sibimet, & à Deo commissas relinquant plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, ecclesias, & pro quibus sibi cõmissis laborare negligant, & monasteriorum se quieti contradere festinent, & vocationem ab episcopatus laboribus eligere, & silentio, atque otio vitam degere magis apetãt, quàm in his, quæ sibi commissa sunt, permanere, dicente Domino [Beatus, qui perseuerauerit vsq; in finem.] Vnde namque est beata perseuerantia, nisi de virtute patientiæ? quoniam secundum Apostolicam prædicationem [Omnes, qui volunt in Christo pie viuere persecutionem patiuntur.] Ideo fratres charissimi, nõ vos afflictionum amaritudo à pio mentis vestræ proposito coarctet recedere. Considerate namque, quanta pro absolutione nostra, & liberatione creator, dominusque, & redemptor noster pertulerit, quibusue se contumelijs afficiendũ tradiderit, vt nos à vinculis potestatis diabolicæ liberaret. Attendite itaque vobis, & omni gregi, in quo vos spiritus sanctus constituit episcopos, regere ecclesiam Dei, quam aquisiuit proprio sanguine: vt non sit, qui vos decipiat [a], aut seducat in subtilitate sermonis, vt plebes vobis commissas relinquatis, & alicui propter malorũ opprobrium hominum quieti vos tradatis, & vt vos solummodo saluetis, & filios orphanos relinquatis.

Item Nicolaus Papa Humifrido Morinensis ecclesiæ episcopo.

¶ In persecutionibus episcopus ecclesiam suam non deserat. C. XLVII.

CIscitaris itaq; per Guldagariũ presbyterum, vtrum cum à Normannis de episcopo depellaris, debeas de cetero in monasterio conuersari. In quo scias charissime frater, ꝙ, si pernicios um est pretã [b] in trãquillitate nauim deserere, quanto magis in fluctibus? Vbi enim dicimus, quòd persecutorum non fugiamus [d] (maxime paganorum) insidias, cum ad tempus sæuiunt, & ob multitudinem delictorũ nostrorum nocendi facultatem diuinitus [e] assequũtur: præsertim cũ eis prodire [f] vltro non debeamus, & multos prophetas & Apostolos, ipsumque Dominum huiusmodi fugisse insecutores luce clarius constet: sed, quòd præcipue nos, qui tanquam arietes [g] ducatum gregibus præbemus, immo qui & horum pastores sumus, Deo auctore cũ eis in periculis pro viribus persistere pro certo conueniat: & cum tranquilitas reddita diuina fuerit pietate, sopitaque furentium infestatio, mox gregem requirere, & in vnũ colligere, & eius animos cælestis patriæ pace, ac potissimum securitate prædicata sursum erigere debemus. Et tandiu super eorum cautela oportet nos esse solicitos, vt si humiliter tribulationes sustinendo. Et hoc probat duabus auctoritatibus. s. Domini, & Pauli, & exemplo Christi, qui pro nobis redimendis passionem substinuit in cruce.

Matt. 10.

2. Tim. 3.

a ℭ *Decipiat.*] Argum. quòd si quis dolo renũciet, quòd tenet renuntiatio: quod non est verum, vt 3. q. 1. redintegranda.

Ciscitaris.] CASVS. Humifridus episcopus expellebatur a Normanis à suo episcopatu: ideoque vt tribulationes declinaret, volebat in monaſterio conuersari, & interrogauit Nicolaum Papam, vtrum hoc facere posset. Et respondet quòd non: quia periculosum est in tribulationibus gregem deserere: sicut periculosum est, si nauta nauem in fluctib[b] derelinquat: sed dicit ei, quòd fugiat persecutorum insidias, & maxime Paganorum, exemplo Apostolorum Prophetarum, & Christi, & reddita tranquillitate gregem requirat, & colligat in vnum, & doceat, vt quamuis bona temporalia perdant, tamen sperent gaudia percipere sempiterna.

Act. 20.

b ¶ *Proretam.* ‖ ideſt, rectorem nauis, à prora quæ est anterior pars nauis.

‖ Proreta est nauis rector.

c ¶ *Vbi.*] id est, quo exemplo non dicimus, &c.

d ¶ *Non fugiamus.*] id est, fugere debeamus.

e ¶ *Diuinitus.* ‖ Deus propter peccata hominum mittit flagella & persecutiones. 5 6. dist. figens. 16. quæst. 1. reuertimini. & 23. quæst. 4. si quos. & secundũ quosdam potestatem nocendi dat Deus quãdo permittit quosdam nocere, eo ipso quòd se non objicit. secundum alios proprie dat potestatẽ, sed ipse ex se habet potestatem nocendi. vnde Sataną potestas nocendi Iob data fuit. Omnia enim quæ fiunt in ciuitate, aut iusto Dei iudicio, aut eo permittente fiunt, vt 26. q. 5. nec mirum. Ioan.

‖ Persecutiones propter peccata mittuntur.

Io. 8.

f ¶ *Prodire.*] pugnando cum eis, quod in nullo casu possunt clerici, si aliàs possunt euadere. 50. dist. de clericis. Sed possunt alios hortari ad pugnam iustam, & etiã interesse, vt 23. q. 8. igitur. & c. vt pridem.

g ¶ *Arietes.*] alibi dicitur episcopi canes [a]. 2. q. 7. q. nec regiminis.

a Ad hoc 38. di. nemo.

Auersitas.] CASVS. Gregorius docet, quòd in tribulationibus non debet quis perturbari: quia ipsa tribulatio est probatio virtutis, & non est iudicium reprobationis. & quod quis non debet perturbari propter aduersitatem, probatur exemplo Pauli, qui cum veniebat in Italiam, naufragium passus est: & tamen in corde non fuerat turbatus.

a ¶ *Bonis votis.*] id est, propositis.

b ¶ *Probatio.*] i. ead. cum percussio.

ADDITIO. Et dic probatio, id est, examinatio, & experimẽtum virtutis, id est, constantiæ. Vel probatio virtutis, scilicet vt probatione melior quis efficiatur, & ita appareat, vt in prædicto c. cum percussio. secundum Hug.

c ¶ *Nauis cordis.*] id est, constantia fidei.[a]

HOC ETIAM. Hæc est 9. pars quæstio. in qua dicitur quando debet prælatus relinquere subditos, & quando non. Io. de Fant.

CASVS. Dictum est §. in c. suggestum, &c. scisciteris. quod prælatus perseuerare debet cum subditis in tempore tribulationis, licet possit quandoque recedere ad tempus & fugere. Nunc vero ostendit hic tempus seruandum esse, quando inter subditos aliqui boni reperiũtur, & prælatus nõ quæritur specialiter, nec per alios est tuta salus ecclesiæ, in quo casu si gregem sibi commissum deserat, dicetur mercenarius. Si vero persona prælati specialiter quæritur, & salus ecclesiæ tuta est p alios: fugiat tunc prælatus. & hoc probat duobus exẽplis, scilicet Christi & Pauli: & tribus auctoritatibus, scilicet August. Christi, & Dauid. Cum autem quæritur non solum prælatus, sed tota ecclesia: tunc non debet recedere, sed opponere se debet p populo suo, & animam suam ponere pro ouibus suis: & hoc de extrinseca persecutione. Est & alia persecutio intrinseca, quæ fit a subditis in occulto quãdo prælatus cõpati debet pro peccatis aliorum: & hoc probat quatuor auctoritatibus.

d ¶ *Hoc.*] scilicet quòd prælatus maneat cum subditis suis.

d ¶ *Hoc etiam.*] in hoc §. distinguitur quid iuris sit in ‖ extrinseca siue intrinseca persecutione. Extrinseca enim persecutio consistit in manifestis inimicis ecclesiæ, intrinseca in eis qui adhuc non sunt præcip.[b] In exteriori persecutione distinguitur: aut solus prælatus quæritur, aut totus clerus. Si solus prælatus: aut eo recedente tuta est salus ecclesiæ, & tunc fugiet. & hoc probat exemplo Christi & Pauli, & tribus auctoritatibus. August. Domini, & Dauid. Si non est tuta, tunc ponet animam suam pro ouibus suis. Si totus clerus quæritur, indistincte se pro eis hostib[c] opponet: vt 43. dist. sit rector. sed si alias potest consuli ecclesiæ: totus clerus fugiat cum prælato. Si non potest, remaneat cum prælato vel omnes, vel quidam ex eis. si est altercatio inter eos de remansuris, res forte dirimatur. 26. q. 2. fors. Circa intrinsecam distinguitur sic: aut omnes sunt mali, aut quidam. Si boni sunt commisti malis, eos non deseret. 23. q. 4. tu bonus. Si omnes mali sunt, aut spes est de correctione, aut non. Si est, non sunt deserẽdi. Si non est spes, tunc sunt deserendi, vt ĩ. ea. c. vlt. Et nota quòd loquitur de extrinseca persecutione, vsque ibi, *Est & aliud genus*, ab-

Ioan. 10.

Matt. 2. Act. 9.

e Glossa ord. ad cap 11. 2. ad Corint. in fine, ex Augustin. super. 180. ad Hieronym. *Matt. 10. Ioan. 8.*

f Glossa ord. in Canone.

‖ Persecutio est duplex.

‖ Prælatus an propter persecutionem licite possit ecclesiã deserere.

Dei iudicio præsentis tẽporis commoda fortasis amittunt, futuræ vitæ se sperent gaudia absque ambiguitate percipere sempiterna.

Item Gregorius lib. 7. epist. 126. ad Recaredum regem.

¶ Non est reprobatio, sed virtutis probatio, bonorum aduersitas.

C. XLVIII.

ADuersitas, quæ bonis a vobis objicitur, probatio b virtutis est, non iudicium † reprobationis. Quis enim nesciat, quàm prosperum fuit, quòd beatus Paulus apostolus prædicaturus ad Italiam veniebat? & tamen veniens naufragiũ ertulit: sed nauis cordis c in maris fluctibus integra stetit.

9 *Hoc d tunc seruandum intelligitur, quando inter subditos aliqui inueniuntur, quibus prælatorum vita proficiat: quando nec specialiter prælatus quæritur, nec per alios tuta potest esse ecclesiæ salus, necsi deserere incipiat, quibus prodesse potest, dicatur de eo* [*Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & deserit oues, & fugit.*] *Cum vero specialiter quæritur, fugiat exemplo Christi, qui à facie Herodis fugit in Aegyptũ: fugiat exemplo Pauli, qui à fratribus per murũ submissus est in sporta.* α *Vnde Augustinus ait* [1 *Fugiat minister Christi, sicut ipse Christus in Aegyptum fugit: fugiat & qui specialiter quæritur, dum per alios firma est ecclesiæ salus.*] *Hinc etiam ait Dominus discipulis* [*Si vos persecutifuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.*] *Hinc etiam idem abscondit se, & exiuit de templo, quando Iudæi lapides tulerunt, vt facerent in eum. Hinc etiam Augustinus ait de eodem in ps.* e 54. [2 *Ecce elongaui fugiens. illud tangit, quòd Christus vitabat persequentes, vt occasionem* f *iræ demeret, & manebat in desertis orans. in quo docebat nos in secreto cõscientiæ orare, & quiescere, cum à malis premimur.*] *Cum vero non prælatorum tantum, sed totius ecclesiæ salus* g *quæritur, fides* h *impugnatur, necesse est, vt ex aduerso ascẽdant, & in die belli seipsos murum opponant pro domo Domini, & animas suas ponãt pro ouibus suis: vt exemplo suæ passionis accendant, quos sermone doctrinæ diutius confirmare non valent. Et hoc quidem de manifestis persecutionibus. Est & aliud genus persecutionis* i *in quo Apostolus laborabat dicens* [*Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror* k *&c.*][3] *Hinc Augustinus in ps.* l 30. [*Ossa, id est, fortes, quorum fixorum sunt, qui scandalizantur: tantum enim frigitur* m *bonus, quantum amat.*] ¶ *Hinc idem in ps. xxx.* n [*Irascitur iustus pro peccatis palearum* o, *non tamen odit* p, *in quo extingueretur oculus* q *vẽter* r *proinde rioribus* s, *quæ turbantur, quando nec corripi possunt impij, quibus nõ* † *relamat* quia defecit t in dolore vita, *videns non proficere quod prædicat.*] ¶ *Hinc idẽ ait in ps. 69* x *vtrumque hoc genus persecutionis distinguens* [4 *vox tribulatorum* y *Christo, id est, martyrũ, inter passiones periclitantiũ, sed de capite* z *præsumentium* a. *Cum illis* b *vox omnis iusti, cui ex charitate, abũdans iniquitas eti*ã *Christianorum est passio: vt Loth corporalem persecutionem à nullo in Sodomis substinuit, sed à malis factis eorũ, cũ* † *quibus habitabat. Est ergo persecutio iusti, vel à leone* c *in impetu, vel à dracone* d *in insidijs, vnde oẽs* c *clament* Deus in adiutorium meum intende.

¶ *Cum autem* e *vnius subditorum prælatus affligitur, aliquando omnium est vna, & insatiabilis obstinatio, aliquando mali inueniuntur bonis admisti. Quando boni simul cum malis habitant, non sunt deserendi boni propter malos: ne peruerse malos euitando vincamus* 2 *, quos fugimus, ad gehennam* T *, sed potius mali tolleratur propter bonos. Vnde Gregor*ᵘˢ [1 *Abel* b *omnimodo de bonis fructibus deest, fit aliquando de malis labor superuacuus* †: *maxime* è vicino *causæ suppetant, quę fructum Deo ferre valeant meliorẽ. & paulo post.*

¶ Sæpe agitur in animo perfectorum, quod silentio prætereundum non est: quia cum laborem k suum sine fructu esse considerent, in locũ alium ad laborem cum fructu migrant. Vnde ille quoque egregius prædicator, qui dissolui cupit, & cum Christo esse, cui viuere Christus est, & mori lucrum, qui passionum certamina nõ solum ipse appetijt, sed ad toleranda hęc, & alios accendit, Damasci persecutionem passus, vt posit euadere, murum, funem, sportamq; quæsiuit, seque latenter deponi voluit. Nunquid † Paulum mortẽ dicimus timuisse, quam seipse pro amore Iesu testatur appetere? Sed cum in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret, ad grauem † laborem se alibi l cum fructu seruauit: fortis etenim prælator Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campũ quæsiuit.

Multorum auctoritatibus appareat, quando viuentibus episcopis alij possint substitui, & quando non.

QVAESTIO II.

Vòd autem m *iste valetudine recepta sua possit repetere cathedram, nulla auctoritate ratum habetur. Celebrationem vero sacrificiorum, si* † *infirmitatis causa dimiserit, valetudine recuperata exequi non prohibetur.*

Vnde Alexander secundus scribit Gebonardo Viuariensi † *archiepiscopo.*

¶ De quodam presbytero, qui caduco morbo laborabat. C. I.

IN tuis litteris cõtinebatur sic. Hic clericus ordinẽ habet presbyterij: sed quia caduco morbo laborat, & ipsi in præsentiarum hoc agnouimus, non ausi fuimus concedere sibi, vt offerret, vel Missam celebraret. Quia vero languor in culpa non est, super hac re auctoritatis nostræ decreto consulendo deliberauimus. Consulimus itaque, vt si frequenter n hoc morbo tangitur, ab oblatione, & Missarum celebratione modis omnibus prohibeatur. Indecens enim est, & periculosum, vt in consecratione

1 Abel non fuit in malos nõ talem.

2 Gloss. ordi. in c. ad Cor. ex Augustino. 18. dist. Domi-

Ezech. 13. Ioa. 10.

2. Cor. 11.

3 Glossa ordi. ea. dem. [& adi. mali cue in fructu & Beda. Cor. 11. Eadẽ ex Aug. ad verũ ipse rere mei Domine.

Philipp. 1. ‖ dicitur se Bonis separare.

4 Glossa inter lineas ex Augustino ps. 54.

Labor est re muneradus.

a ¶ *Vincamus.*] i. magis sumus digni gehenna, quàm ij quos fugimus.

b ¶ *Abel.*] id est, similis Abel in patientia nõ vult esse, qui non potest tolerare cõsortium malorum. ‖ nam quisquis malos non tolerat, ipse sibi per incolerantiã testis est p bonus nó est, vt. 23. q. 4. hæc autem. & c. tu bonus.

c ¶ *Cain.*] id est, fratris Abel.

d ¶ *Non exercet.*] i. malos non allicit. significat, vt illos corrigat.

e ¶ *Lima.*] id est, per secutio.

f ¶ *Tu bonus.*] ĩ. 23. q. 4. hæc autem. & c. tu bonus.

g ¶ *Bonorum.*] arg. quòd si per aliquem nõ stat quo minus faciat, idem est ac si fecisset. 43. dist. Ephesius.

h ¶ *Cõiunctione.*] fugimus enim malum in hoc, quòd non coniungimur malis: quia si essemus cum eis, possemus corrũpi cum eis: tamẽ maius malum cõmittimus, ex hoc quòd separamur à bonis: ‖ quia separando nos à bonis committimus schisma, quod facere maximum malum est, vt 24. q. 1. nõ afferamus.

i ¶ *Nõ possit.*] id est, nõ debeat propter hos quibus potest proficere. Ioan.

‖ *Bi adunati.*] CASVS. Petrus diaconus quæsiuit à Gregorio, an liceret prælato deserere gregẽ semel susceptũ: qui respondit dicẽs, p si subditi sunt boni malis admisti, tolerãdi sunt mali ,ppter bonos. si vero omnes sunt mali & incorrigibiles, recedere potest prælatus ad aliũ locum, exẽplo Pauli, qui de Damasco fugit, vt alibi magis proficeret. Sequens. §. patet.

k ¶ *Laborem.*] ‖ nota p labor non debet esse sine mercede, vt 12. q. 2. charitatẽ. & in auth. de iud. §. ne autem. coll. 6. vbi dicitur, p labor nõ debet esse sine fructu. vnde versus. *Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.* iuxta illud. *Optat præmia quisque labor.*

l ¶ *Alibi.*] Idem fecit Cyprianus. vt 24. q. 1. aduocauit. §. multorum.

Vod autẽ,] CASVS. Hæc est quæstio 2. qua quæritur vtrum recuperata sanitate possit quis repetere cathedram cui renuntiauit. Et respondet p non: & transfert se G. ad aliam quæstionem incidentem: scilicet vtrum sacerdos qui dimisit celebrationẽ Missę propter mor-

Ecclesiam Agricolarum. lib. M. c. 4. l. 9. tit. 16.

49. 44. tu bonus.

Glossa ordi. in c. ad Cor. ex Augustino. 18. dist. Domi-

Labor est re muneradus.

Philipp. 1. ‖ dicitur se Bonis separare.

Glossa inter lineas ex Augustino ps. 54.

49. 44. tu bonus.

1 Abel non fuit in malos nõ talem.

Ezech. 13. Ioa. 10.

2. Cor. 11.

3 Glossa ordi. ea. dem. [& adi. mali cue in fructu & Beda. Cor. 11. Eadẽ ex Aug. ad verũ ipse rere mei Domine.

a Sub. in qua & per quam transire debemus tribulationes & pericula huius sæculi, si ut in nauimare trãsimus ad littora. iuxta illud Hoc mare magnum, & spatiosum, &c. quitur ibi naues pertransibũt. Psal. 103. Archid.

Ioan. 10.

Matt. 2. Act. 9.

e Glossa ord. ad cap 11. 2. ad Corint. in fine, ex Augustino. epist. 180. ad Hieronymum. *Matt. 10. Ioan. 8.*

f Glossa ord. in Canone.

‖ Persecutio est duplex.

‖ Prælatus an propter persecutionem licite possit ecclesiã deserere.

b Dehac materia plenissime. Innocentius ca. de renun. nisi ei persist. 1. vbi positis ei ita glo. sicut hic iacet multa addit. & lege de hoc per Host.

† *vacuum* lori.

Philipp. 1. 2. Cor. 11.

Act. 9.

† *al. num. nã*

† *& grauila bore ad laborem* lorig.

a Sub. nec distinguendum est quæ fuerit ægritudo dum modo, &c. vt sequitur.

‖ Epilepticus an possit celebrare.

† *al. quam*

† *al Vicentus* b Vt Rayn.

c Laur. & H.

7 Iuo p. 6. c.

¶ Infirmitas nõ repellit ab officio diuino.

a ¶ *Interdicimus.*] ‖ Sic ergo propter infirmitatem non repellitur quis ab officio diuino, vel à perceptione sacramentorum, vt 5. dist. 5, ad eius vero.

Vper foro.] CASVS. Clerici Foropopulenſis eccleſiæ vna cum Sabino & Pelagio & laicis Romam vẽnerunt, & dixerunt Gelaſio, ꝙ epiſcopus eorum lædebatur morbo c duco frequenter, aſſe[illegible]es ſe de eius voluntate veniſſe. quare Papa illi eccleſiæ duos dedit viſitatores, ſcilicet Ruſticum & Fortunatum. ſed quia idẽ epiſcopus poſtea Romam pergens dixit omnia quæ de eo dicta fuerunt, falſa eſſe: ideo Papa præcipit eiſdem viſitatoribus narrãdo prædicta vt veritatẽ perquirant: & ſi prædictum epiſcopum inuenerint fuiſſe repẽte prolapſum cum voce confuſa, & ſpumæ iactatione, eum celebrare prohibeãt. ſi autem hoc inueniri non poteſt: præcipit Ruſtico vt faciat eũ cernibus vti xxx. diebus indifferenter.

† *al.* Foropopilenſis

b ¶ *Segnius.*] Not. ꝙ in magnis rebus diligentior inquiſitio eſt faciẽda, vt 42. dist. quieſcamus. & 61. diſtin. miramur. Et ideo hic actore non ꝓbante, reo indicitur purgatio, vt extra de cauſa poſ. & ꝓprie. cum eccleſia. in fi.

c ¶ *xxx.*] contra 33. diſtin. communiter. Sed ibi certum fuit oum eſſe dæmoniacũ: ſed hic dubium. & omnes cibos ideo iubetur comedere, ne morbus poſsit occultari. quod phyſicum eſt. vnde ſignatur cõtrarium. j. de conſe. dist. 5. cõtraria[a]. ‖ Ideo autem hic dantur omnes carnes iſti præter hœdinas quæ prouocant dæmones.

[a] Non eſt contra, quia hic loquit̃ de experimẽtis meoꝝ inq̃ bona ſunt & neceſſaria, vt hic. ubi autem loquitur d ni mio vſu medicinæ: qui eſt prohibitus vt quòd non ieiunet: vel aliud ſimile, quod eſt contra legem diuinam. Arch.

‖ Carnes hœdinæ prouocãt dæmones.

Vidam epiſcopus.] CASVS. Quia in ſuperioricau ſa in illo c. perijſti. fuit cõceſſum priuilegium Moguntino de eligendo ſibi ſucceſſorem: ne aliquis dubitaret hoc eſſe licitum de iure communi: ideo Grat. hãc 8. cauſam ſupponit. in qua oſtendit, quòd nulli licet eligere ſucceſſorem, & quòd amicorum patrocinia in electionibus cõualeſcere nõ debent: & quòd non eſt ſimoniacus qui poſt electionem præſtat canonicis iuramentum de idẽnitate eccleſiæ: & alia plura, quæ omnia vt plenius eluceſcant, ponit thema de quo quinque eliciũt quæſtiones,

Vod autem.] Hæc quæſtio diuiditur in quatuor partes: in quarũ prima probat magiſter per 4. auctori. ſanctorum patrum, ꝙ poteſt epiſcopus ſeu prælatus ſibi eligere ſucceſſorem: & hoc vſque ad §. *His omnibus*, vbi dat ſolutionem. poſtea quædam adiungit ad electionem pertinentia. Secunda ibi, *Olim.* Tertia ibi, *Oportet eum.* Quarta ibi, *Audaſter.* Io. de Fant.

CASVS. Hæc eſt 1. q. qua quæritur an liceat epiſcopo ſibi eligere ſucceſſorem: & certũ eſt ꝙ non, niſi per priuilegiũ hoc habeat. Primo tamẽ probat Gra. ꝙ ſic, exẽplo Moguntini, & auctoritate Symmachi à cõtrario ſenſu, & exẽplo Petri. Poſtea probat contrarium in §. *Sed in Anthiocheno.* & in §. *His auctoritatibus.* dat ſolutionem.

d ¶ *Quod autẽ.*] Certum eſt quòd nõ licet b niſi cui hoc ſpecialiter permittitur, vt Moguntino. 7. q. 1. petiiſti. nec ob ſtat 79. dist. ſi tranſitus. vbi innuitur quòd Papæ licet ſibi ‖inſtituere ſucceſſorem. ſed dicitur ibi quòd poteſt cum fratribus deliberare de ſucceſſore.

e ¶ *Decernere.*] id eſt deliberare.

I Petrus.] CASVS. Petrus apoſtolus cũ inſtare vellet verbo prædicationis & orationi, in temporalibus Linum & Cletum præfecit: ſed ſolum Clementem ſibi ſucceſſorem elegit, cui poteſtatem tradidit ligandi & ſoluendi.

f ¶ *Si Petrus.*] ſi, id eſt, quamuis.

g ¶ *Aut ligandi.*] Nõ intellige quòd iſti prius non habuerint poteſtatem ligãdi. ſed hoc vult dicere, quòd iſtis nõ dedit Papa plenã poteſtatem: ne ſit contra 2. q. 1. nemo. 24. q. 1. quodcũque. vbi dicitur, ꝙ omnes presbyteri hanc habent poteſtatem. Habuerunt ergo prius hãc poteſtatẽ, ſed non tantam. Iſti autem duo temporalia pauperibus erogabant: ad quod officium Apoſtoli diaconos elegerant. 93. dist. legimus. quod hodie habet camerarius Papæ. & patet ꝙ Linus & Cletus non fuerunt Apoſtolici. & hoc eſt verum, quòd poſt Petrum ſtatim non fuerũt Apoſtolici, ſed Clemẽs fuit poſt eum Apoſtolicus. ‖videns autem Clemẽs quòd hoc eſſet pernicioſum exẽplo, quòd aliquis ſibi eligeret ſucceſſorẽ, renuntiauit patratui: & tũc electus fuit Linus: eo mortuo electus eſt Cler[illegible]: quo mortuo denuo fuit Clemẽs electus: & ſic Clemens ſecũdum vnam computationem fuit ſecundus: & ſecundum aliam fuit quartus. vnde verſus.

Diſputat hic mundus, quartus fuerit̃ve ſecundus.

h ¶ *Tradente.*] ad hoc inducitur capitulum.

Vnde. SED IN ANTIOCHENO. CASVS. Hucuſque probauit Grat. ſuperficialiter epiſcopo licere ſibi eligere ſucceſſorem: nunc autem probat contrarium.

Epiſcopo.]

QVÆSTIO I.

Vòd autẽ epiſcopo ſucceſſorẽ ſibi inſtituere liceat, ex verbis Zachariæ Papæ conijcitur, quibus Moguntino archiepiſcopo permiſit adiutorem ſibi ſtatuere, qui ei defuncto in plenitudinem poteſtatis ſuccederet.

¶ *Item ex verbis Symmachi Papæ dicentis* [2 *Si tranſitus Papæ inopinatus euenerit, vt de ſui electione ſucceſſoris non poſsit ante decernere, &c.*] *apparet, quòd epiſcopi ſucceſſores ſibi inſtituere poſſunt.* ¶ *Item exemplo beati Petri illud idem probatur, qui beatum Clementem ſibi ſucceſſorem inſtituit.*

Vnde Ioannes tertius ſcribit epiſcopis Germaniæ, & Galliæ, epiſtola vnica, c. 2.

¶ Quòd Petrus Linum, & Cletum adiutores ſibi aſciuit, ſed Clementem ſucceſſorem. C. I.

3 SI Petrus[f] princeps apoſtolorum adiutores ſibi aſciuit Linum & Cletum, non tamen poteſtatem pontificij, aut ſoluendi, aut ligandi[g] eis normam tradidit, ſed ſucceſſori ſuo ſancto Clemẽti: qui ſedem Apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem pontificalẽ, tradente[h] ſibi beato Petro, tenere promeruit. Linus vero, & Cletus miniſtrabant exteriora: princeps autem apoſtolorum Petrus verbo, & orationi inſiſtebat.

PALEA. C. II.

Vnde ipſe Clemens 4 *in epiſtola ad Iacobum Hieroſolimitanum*

a ¶ Triginta.] *In duobus vetuſtis codicibus legitur*, octuaginta.

CAVSA VIII.

Vidam epiſcopus ægẽs in extremis, ſucceſſorem ſibi ex teſtamento inſtituit: inde ſuorum amicorum patrocinio in eumdem epiſcopatum eligitur: poſt

Euchariſtiæ morbo victꝰ epileptico cadat. Si vero Dei miſericordia conualuerit (quandoquidem non culpa, ſed infirmitas eſt in cauſa) eum ſacrificare iam non interdicimus.

Item Gelaſius Ruſtico, & Fortunato epiſcopis.

¶ Vel ad hanc ſe fundatur eccleſiæ, qui in eorum frequenter eligitur. C. II.

NVper Foropopulenſis † eccleſiæ clerici, vnà cum Sabino epiſcopo, & Pelagio, & laicis propria ſuggeſtione referarunt, prę ſulem ſuum graui quadam neceſſitate vexari, cuius eum dicerent incurſione frequenter eliſum. Quod ne ſcandalum fidelibus videretur ingerere, & eccleſiam Dei vbique politã hac offenſione turbare, præcipue, cum eodem ipſo volẽte huc ſe perrexiſſe firmarent, ad dilectionem veſtram ſcripta direximus, vt eccleſiæ, cuius rector tali caſu tenetur adſtrictus, viſitationẽ congruã reddatis. Verum, quia nunc idem ipſe venit huc põtifex, falſaq; omnia de ſe iactata diſſeminat, ſub diuini contẽplatione iudicij, veſtræque conſcientię, exiſtimationiſque reſpectu, rerum fide ſolertiſſime perquiſita, ſi aliquando ſcilicet, vel in domo, vel in proceſſione, vel in alio quocumque loco probatur repente collapſus, voceſque dediſſe confuſas, & ſpumas ore iactaſſe, quanta fieri poteſt examinatione quæratur. Quod tamen, ſiue non poſsit aliquorum factum teſtificatione firmari, ſiue numquam conti giſſe dicatur, non putandũ eſt poſſe ſufficere, ſed certum, manifeſtũque documentum, quia de tanta re non ſegnius[b] agendum eſt. Faciat rem tua dilectio, frater Ruſtice, ſui moris, & aptam magno pontifici, vt eum triginta[c] ‖ diebus tecum eſſe conſtituas, eumque carnibus indifferenter vti neceſſaria probatione compellas.

† *al.* Foropopilenſis

b ¶ *Segnius.*] Not. ꝙ in magnis rebus diligentior inquiſitio eſt faciẽda, vt 42. diſt. quieſcamus. & 61. diſtin. miramur. Et ideo hic actore non ꝓbante, reo indicitur purgatio, vt extra de cauſa poſ. & ꝓprie. cum eccleſia. in fi.

c ¶ *xxx.*] contra 33. diſtin. communiter. Sed ibi certum fuit oum eſſe dæmoniacũ: ſed hic dubium. & omnes cibos ideo iubetur comedere, ne morbus poſsit occultari. quod phyſicum eſt. vnde ſignatur cõtrarium. j. de conſe. dist. 5. cõtraria[a]. ‖ Ideo autem hic dantur omnes carnes iſti præter hœdinas quæ prouocant dæmones.

[a] Non eſt contra, quia hic loquit̃ de experimẽtis meoꝝ inq̃ bona ſunt & neceſſaria, vt hic. ubi autem loquitur d ni mio vſu medicinæ: qui eſt prohibitus vt quòd non ieiunet: vel aliud ſimile, quod eſt contra legem diuinam. Arch.

‖ Carnes hœdinæ prouocãt dæmones.

Vidam epiſcopus.] CASVS. Quia in ſuperioricau ſa in illo c. perijſti. fuit cõceſſum priuilegium Moguntino de eligendo ſibi ſucceſſorem: ne aliquis dubitaret hoc eſſe licitum de iure communi: ideo Grat. hãc 8. cauſam ſupponit. in qua oſtendit, quòd nulli licet eligere ſucceſſorem, & quòd amicorum patrocinia in electionibus cõualeſcere nõ debent: & quòd non eſt ſimoniacus qui poſt electionem præſtat canonicis iuramentum de idẽnitate eccleſiæ: & alia plura, quæ omnia vt plenius eluceſcant, ponit thema de quo quinque eliciũt quæſtiones,

Vod autem.] Hæc quæſtio diuiditur in quatuor partes: in quarũ prima probat magiſter per 4. auctori. ſanctorum patrum, ꝙ poteſt epiſcopus ſeu prælatus ſibi eligere ſucceſſorem: & hoc vſque ad §. *His omnibus*, vbi dat ſolu-

Epiſcopo.] CASVS. Statutum fuit in Antiocheno concilio, vt nullus eligat ſibi ſucceſſorem: & ſi factum fuerit, irritum ſit: ſed tantum eligatur à clericis epiſcoporum iudicio. Idem eſt caſus ſequentis c.

a ¶ *Succeſſorem.*] Verum eſt quòd non poteſt de iure communi, ſed de diſpenſatione Papæ. 7. q. 1. petiiſti. nec obſt. 20. q. 3. preſens. vbi pater volebat quòd eo mortuo filius eius fieret monachus. ſed ibi nõ erat ſucceſsio iuris.

b *Epiſcopo.*] ¶ *Epiſcoporum.*] Hoc requiritur in ordinatione: ſed non in electione. 64. diſt. per totũ.

Lerique.] CASVS. Quidam epiſcopi in mortis articulo conſtituti deſignabãt ſibi nominatim ſucceſſores, vt non legitima electio expectaretur: ſed hoc prohibet Hilarius Papa in ſynodo: quia iura ſpiritualia non poſſunt aliquo hereditario iure concedi.

c ¶ *Acclamatũ eſt.*] ab vniuerſis.

d ¶ *Quæ Dei ſunt.*] vt eccleſiaſticæ dignitates, vt 16. q. 1. in canonibus. & 23. q. 8. conuenior. Io.

Moyſes.] CASVS. Hieronymus reprehendit hic illos epiſcopos qui inſtituebant ſibi ſucceſſores conſanguineos vel amicos, vel illos qui vt clerici fierent, muneribus impetrabant. & docet hoc non eſſe faciendum, exẽplo Moyſi, qui filios potuit inſtituere ſucceſſores in principatu: ſed noluit; immo extraneũ, & de alia tribu elegit, ſcilicet Ieſum, qui Ioſue & Ieſus Naue dictus eſt.

e ¶ *Facie.*] id eſt; familiariter.

f ¶ *Deus locutus eſt.*] ſecundum quoſdã apparuerat per angelum in ſpecie viſibili, ſicut dicitur deſcẽdiſſe per Angelos. 2. q. 1. Deus. Ioan. autem dicit in canonica epiſtola: ‖ Deum nemo vidit vmquam. tamẽ ex eo quod dicit Moyſem vidiſſe poſteriora Dei: dicunt quidam eum vidiſſe in ſpecie viſibili

g ¶ *Potuit.*] quia adhuc non erat prohibitum hoc ſimile 32. q. 4. obiiciuntur.

h ¶ *De alia tribu.*] ‖ Moyſes emerat de tribu Leuit: Ieſus naue fuit de tribu Effraim. de his tribubus habes 7. q. 1. denique.

i ¶ *Non ſanguinẽ.*] Arg. quòd ‖reges debent fieri per electionem. 93. diſt. legimus. & j. ea. ſi ergo niſi habeant ex priuilegio conſtituere ſucceſſorem ſibi, vt 63. diſt. in ſynodo. aliàs etiam de iure omnes ſæculares poteſtates non debent ſuccedere, vt C. vt omnes tam ciui. quàm mili. iud. l. vnica. in princ. quòd autem Dauid in vita ſua Salomonem ſibi ſucceſſorem inſtituit, inſtinctu ſpiritus ſancti eſt factum. Arg. tamen contra 7. q. 1. denique.

k ¶ *Sed vita.*] 5. 40. dist. nos qui.

l ¶ *Rogauerit.*] ‖ Ergo videtur quòd preces inducant ſimoniam, vt hic, & 1. q. 1. ſunt nonnulli. Et dici conſueuit, quòd ſi preces ſunt pro digno, non inducunt ſimoniam, vt 1. q. 1. quibuſdam. in fi. hoc verum eſt ſi non ſint conſanguinei ſui, vt extra de ætate & qualit. tuam. in fi. Io. Non credo quod preces conſanguineorũ inducant ſimoniam ſi fiãt pro digno, vt 1. q. 1. latorem. & maxime cum quis poſsit pro ſe rogare ſi dignus eſt, vt extra de ſim. tua nec illa decre. tuam. contradicit ſi bene inſpiciatur. B.

m ¶ *Vt deteriora.*] Color eſt rhetoricus, quando dicit quod dicit ſe velle tacere: & dicitur præoccupatio.

Poſtolica.] CASVS. Statuit in hoc c. ne quis iure hæreditario ſibi vẽdicet vel poſtulet eccleſias, præbendas, præpoſituras, capellanias, vel aliqua eccleſiaſtica officia: qd ſi qs preſũpſerit, careat eiſdem in perpetuum.

n ¶ *Præbendas.*] ‖ Epiſcopo nõ licet filios inſtituere in paternis eccleſiis. extra de ſi. preſbyt. præſentium. niſi per mediã perſonam, vt extra eo. ex tranſmiſſa. prębendam autem poteſt habere in eadem eccleſia, ſi eſt legitimus. extra eo. ti. ad hæc. ſed licet ſit legitimus, beneficium tamen paternũ non poteſt habere: ſicut hic dicit. ſed illegitimus in ea dẽ eccleſia ſæculari eſſe nõ poteſt canonicus, vt extra eo. tit. ad abolendã. tamen p illam cõſtitutionẽ videtur ꝙ etiã legitimus non poſsit habere beneficium cum patre. & hoc intelligas de omnibus deſcendentibus. arg. extra de iure pat. cõſuluit b. extra de inſti. ad decorem. & ff. de verb. ſig filij. Forte aliud in collateralibus & aſcendentibus. ar. de pœ. dist. 1. pœnæ. licet ſit ar. contra extra de inſti. ad decorẽ. Io. ſed ce te poteſt probabiliter dici, ꝙ hoc non extẽditur ad nepotes: quia pœnæ ſunt reſtringendæ. ff. de lib. & poſthu. cum quidam. in fi. nec ſemper nomine filiorum nepotes intelliguntur, vt inſti. q dare tut. poſ. in fi. tit. B. Sed quid de illo qui renuntiat, vt detur alij forte conſanguineo? Hanc renuntiationẽ Papa approbat extra de offi. delegat. ex parte 1. Sed dic quòd ibi fuit pura renuntiatio.

‖ Preces non inducant ſimoniam.

Num. 27. Filiæ ſuccedentes eccleſiã patrẽ nõ habere non poteſt.

7 In commen. ad ea verba, & conſtituas per ciuitates preſbyteros] *Exo.* 33.

HIS OMNIBVS. CASVS. Soluit Grat. dictam contrarietatem, dicens quòd tractare cum fratribus de electione ſucceſſoris licet, ſed eligere non licet. Exemplum vero Petri non debet trahi ad conſequentiam, niſi ab his qui talem vellent eligere ſucceſſorem, qualis fuit Clemens. verum quia conſueuerant eligere conſanguineos & malos: conſtitutum eſt vt clerici vel patroni eligãt prælatos tales qui Deo digne ſeruire valeant. quod ſi facere recuſauerint: iu-

8 Pann. l. 8. c. 152.

b Vbi ſecundum vtcerem compilationẽ erat illud verbum, nepotũ, quod hodie eſt ſublatum. Arc.

† *al.* capellas

re ab ecclesia repudientur, quod probat per seq. cap.

a ¶ *Beatus.*] Sed numquid adhuc Papa posset facere sibi successorem? Non: quia hoc esset immutare statutum ecclesiæ, vt 25.q.1.quæ ad perpetuam. & quia statutum facit in id tempus, in quo non est futurus iudex. ff. de iurisd. om. iudi. eum qui.

O *Lim.*] Hæc est 2. pars. q. in qua redarguit electos & dignos, qui nolūt recipere prælationem: & hoc facit per 4. auctor. Io. de Fan.

CASVS. In veteri lege præcipiebatur, quòd frater duceret vxorem fratris sui defuncti, vt ei sobolem suscitaret, quę soboles defuncti fratris diceretur: quod si recusabat, in faciem eius cōspuebatur, & discalceabatur vno pede. Exinde domus eius vocabatur domus discalceati. Sic vnusquisq; prædicator debet Christo, qui pro nobis mortuus est, filios suscitare: qui Christiani à Christo vocēt. Quod si recusет, respuitur ab ecclesia tanquā vno pede discalceatus: & portabit opprobrium illius non figuratum, sed figurans: quia hoc significat opprobrium illius, qui vero hoc adimplet, vtroque pede dicitur calceatus.

b ¶ *Sobolem.*] tamen istius erat carnalis filiꝰ: sed erat filius mortui legalis, vt 56. dist. Ismael. & Matthæus ponit carnales patres vbi dicit, qui genuit. Et Lucas ponit legales, cum dicit, qui fuit duos enim habebat patres huiusmodi filius, carnalem & legalem.

c ¶ *Nomine*] id est, filium mortui.

d ¶ *Vtroque pede.*] quia & de se curat, & de proximo.

e ¶ *Nō figuratū.*] Sed etiam signum & figurā. & hoc est dicere, factū istius[a] signum est & figurę & figurati. Vel hoc vult dicere, quòd factū istius non significat factum illius sed factum istius significauit factū illius. Vel ideo dicit hoc quia in facto istius compleatur illa figura.

Deuter. 25.

Esa. 52. Rom. 10.

a Sub, quia factum istius est res & significatum, factum illius figura & signans & factū istius, &c. vt sequitur.

IN *scripturis.*] CASVS. Quidam cum eligebantur ad prælaturas, recusabant eas, dicētes se velle esse in contemplatione. Sed Greg. dicit, quòd ex hoc se magis esse dignos ostēdūt; quia sicut ambientibus magis est dignitas denegāda; sic est renuētibus concedenda. Et docet ꝙ qui eliguntur ad dignitates, & ad officium prędicādi, nō debent renuere, si digni sunt. Quod tribꝰ rationibus vel auctoritatibus probat: & hoc in prima parte. In secunda parte ostendit quòd quietem contemplationis debemus desiderare: sed cum necesse est, postponēda est propter multorum vtilitatem. Quod probat duobus exemplis, scilicet exemplo Hieremiæ, qui cum inuitaretur ad prædicandum, dixit: A, a, a, Domine, nescio loqui, quia puer ego sum. Et exemplo Esaiæ, qui de contemplatione obtulit se dicens: Ecce ego mitte me. Sed sciendum, quod isti non fuerunt contrarij: quia Hieremias non ex toto recusauit, sed timuit subire officiū prædicandi. Nec Esaias ante missus est qui se per altaris calculum purgatum vidit, id est, per carbonem sumptum de altari, vbi erat ignis perpetuus ad opus sacrificij. Prima auctoritas vel ratio est ibi, *Et sicut scriptum est*, &c. Secunda ibi, *Et vnus*. Tertia ibi, *Et pastori*. Secunda pars incipit ibi, *Quies itaque*, &c.

Hic verba B. Augustini, & in summam redacta, & interdum mutata sunt, quod alijs etiam locis est adnotatum.

a ¶ Euangelizandi.] *Sequebatur in vulgatis*, & baptizandi: *quæ sunt expuncta, quia in manuscriptis non leguntur, sicut neque in originali.*

Item Gregorius Papa in regesto, lib. 6. epistola 5. siue capite 169. Cyriaco episcopo.

¶ Locus regiminis sicut desiderantibus est negandus, ita fugientibus est offerendus C. IX.

1 IN *Scripturis* † vestris vos magnopere requiem quęsisse narratis: sed per hoc ad pastoralem sollicitudinem vos congrue venisse[f] ostenditis: quia, sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus g offerendus. ¶ Et sicut scriptum est [a] [Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron:] [2] & rursus [3] idem prædicator egregius dicit [Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant: sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit:] & pastori sanctæ ecclesiæ dicitur [Simon Ioannis amas me? Pasce oues meas:] ex qui bus verbis colligitur; quia si is, qui valet, omnipotentis Dei oues renuit pascere, ostendit se pastorem summum minimē amare. Si enim vnigenitus patris pro explenda vtilitate omnium de secreto patris egressus est ad publicum nostrum; nos quid dicturi sumus, si secretum nostrum præponimus vtilitati proximorum? ¶ Quies itaque nobis ex corde appetenda est, & tamen pro multorū lucro aliquando postponenda. Nam, sicut toto desiderio debemus occupationē fugere; ita, si desit, qui prædicet, occupationis onus libenti necesse est humero † subire. Quod ex duorū prophetarum opere [1] docemur, quorū vnus prædicationis officium vitare conatus est, & alter appetiit. Nam mittenti se Domino Hieremias respondit dicens. [A, a, a, Domine Deus nescio loqui, quia puer ego sum.] Et cum omnipotens Deus personam ad prædicandum quæreret dicens [Quem mittā, & quis ibit nobis?] vltro se obtulit Esaias dicens. [Ecce ego: mitte me.] En ab vtrisque exterius diuersa vox prodiit: sed non à diuerso dilectionis fonte manauit. Duo quippe sunt præcepta charitatis; Dei videlicet amor, & proximi. Per actiuam igitur vitam prodesse proximis cupiēs Esaias officiū prædicationis appetiit [3]. Per contemplatiuam vero Hieremias amori conditoris sui sedulo inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter vnus appetiit; hoc laudabiliter alter expauit: iste ne tacitæ contemplationis lucra loquēdo perderet: ille, ne damna studiosi operis tacendo sentiret. sed hoc in vtrisq; est subtiliter intuendum: quia & is, qui recusauit, plenē non restitit: & is, qui mitti voluit, ante se per altaris calculum purgatum n vidit: ne, aut non purgatum adire quisquam sacra ministeria audeat; aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie superbe contradicat.

Idem in Moralibus, lib. 35. c. 13. ad c. 42. Iob. [1]

¶ Locus delectionis in voto, dignitatis sem per sit in necessitate C. X.

2 SCiendum summopere est, ꝙ obedientia aliquando si de [a] suo aliquid habeat, nulla est: aliquādo autem, si de suo aliquid non habuerit † [b], minima. Nam cum huius mūdi successus præcipitur, cum locus superior imperatur: is, qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat: Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius vitæ prospera libidini propriæ [c] ambitionis seruit. Rursus, cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci, & contumeliæ iubentur; nisi ex se ipso animus hæc appetat, obedientia sibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita despecta sunt, inuitus[d] molensque descendit. *& paulo superius.* ¶ Obedientia quippe victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obediētiam vero voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contra, ariolandi peccatū, inobedientia[e] dicitur, vt quanta sit virtus obedientiæ, demonstretur. Ex aduerso igitur melius ostendi tur, quid de eius laude sentiatur. Si enim [3 Quasi ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idolatriæ, nolle acquiescere,] sola est [f], quæ fidei meritum possidet, obedientia † : sine qua quisque infidelis esse conuincitur, etiam si fidelis esse videatur.

Item Augustinus lib. 19. de ciuitate Dei, c. 19.

¶ Qui præesse, & non prodesse desiderat, episcopari non debet. C. XI.

4 QVi episcopatū.] CASVS. Hoc. c. diuiditur in duas partes. In prima parte ponit Aug. litteram Apostoli, Qui episcopatum desiderat, &c. & dicit ꝙ episcopatus est nomen laboris, & non honoris tantum, vt ille, qui præficitur, pro subiectis debeat laborare: & si præesse voluerit, & nō prodesse, episcopum se putare non debet. In secunda parte dicitur quòd otium contemplationis est desiderandum: dignitas autem non est petenda. sed si propter necessitatem imponitur, est suscipienda pro plurimorum vtilitate: ita tamen, vt ex toto contemplatio non deseratur. Secunda pars incipit ibi, *Itaque à studio cognoscendæ.*

esse episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. Itaque à studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Locus vero superior, sine quo regi populus non potest, & si ita teneatur, atque administretur, vt decet; tamen non decenter appetitur [k]. Quamobrem otium sanctum quærit charitas veritatis: negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit percipiendæ atq; intuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur; suscipienda est propter charitatis necessitatem: sed nec sic omnimodo veritatis delectatio deserenda est; ne subtrahatur illa suauitas [l], & opprimatur [m] iusta necessitas.

α ¶ Episcopos.] *Apud sanctum Augustinum, & Anselmum legitur.* Ἐπισκοπῆν, si velimus latine, superintendere possumus dicere.

β ¶ Opprimatur.] *In originali est*, & opprimat ista necessitas: *sed ob glossam non est emendatum.*

Item Petrus. 5

¶ Ro ingenio discentium doctor moderetur verba doctrinæ. C. XII.

3 QVi Portet eum, qui docet, & instruit animas rudes, esse talem, vt pro ingenio [n] discentium semetipsum possit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipse præcipue apprime [o] esse eruditus, & doctꝰ [p], irreprehensibilis, maturus, pauidus † [q] sicut ipsi probatis † [r] fore hunc Clementem post me.

Item eiusdem. 6

¶ Qui omnibus præest, singulos releuare contendat. C. XIII.

CLemens, tamquam qui omnibus præesse te noueris, singulos, prout potueris, iuua [s]; & singulos releua [t], qui & singulorum onus & solicitudinem portas.

Item Hieronymus ad Titum, c. 1. 7

¶ Contra Christum faciunt, qui gratia, non meritis gradum ecclesiasticum tribuunt. C. XIIII.

QVi vos spernit, me spernit. Ex quo manifestum est eos, qui Apostoli lege contempta, ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratia, contra Christum facere; qui qualis in ecclesia presbyter constituendus sit, per Apostolum suum in sequentibus executus est.

Itē Hieronymus in libro Leuitici. 8

¶ *In hoc & duobus sequentibus capitibus pro Origene citatur B. Hieronymus harum homiliarum interpres. Quod cur fieri potuerit, supra dist. 36. c. si quis. est adnotatū.*

1 Ar. ad hoc 2. phisi. quod 2. 2. q. 93. di. 2.

1 Et Augustinus 5. ad fratres in eremo.

2 Cor. 5.

Io. 21.

1 habebat

1 Ibidem. 1 Probatio q sit per sui contrarium, est optima.

1 abest ab vtrq.

4 Aug. 1. 6. cap. 1. Tim. 3.

1 Reg. 25.

1 al. dicere

Hier. 1.

Esa. 6.

3 Concordat. in 1. 3. 4. 6. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48.

Leuit.8.

Licet.] CASVS. Hoc.cap.diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd electio prælati fieri debet in præsentia populi, ne aliqua postea retractatio fiat, & vt sciãt oẽs quis sanctior & melior ad episcopatum eligitur. Et hoc probatur exẽplo Moysi, qui in electione Iosue totam cõgregauit synagogã,& auctoritate Pauli. In secũda parte dicitur q congregare synagogam siue populum, est quando prælatus & electus congregat oẽs virtutes animi simul & sensus,& bonas cogitationes, scientiam & bonos mores, vt ille electꝰ intra se conferens intelligere possit quid sit pontifex, quid vnctio, quid indumeta episcopi.Secunda pars incipit ibi,*Ego tamen.*

¶ Ad sacerdotium non eligatur,nisi qui ceteris & sanctior,& doctior habetur. C. XV.

LIcet ergo Dominus de constituẽdo principe præcepisset [a], & Dominus elegisset; tamen conuocatur etiam synagoga. Requiritur enim in ordinando sacerdote,& præsentia populi [b]; vt sciant omnes,& certi sint, quia qui præstantior [c] est ex omni populo, qui doctior,qui sanctior,qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium, & hoc astante † populo [d] ne qua postmodũ retractatio [e] cuiquam, ne quis scrupulus resideret.Hoc est autem, quod & Apostolus præcepit in ordinatione sacerdotis dicẽs [Oportet autem illum, & testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt.] Ego tamen,& amplius aliquid video in eo, quod dicit, [quia conuocauit Moyses omnẽ synagogam :] & puto quòd conuocare synagogam hoc sit,colligere omnes animi, & in vnum congregare virtutes:vt cum sermo de sacerdotalibus sacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ sint, vt nihil in eis sapientiæ,nihil scientiæ, nihil desit industriæ:sed adsit omnis multitudo sensuum, adsit omnis congregatio sanctarum cogitationum : vt quid sit pontifex [f], quid vnctio, quid † indumenta [g] eius, conferens intra sacrarium cordis sui, possit aduertere.

Idem ex libro Numerorum. [1]

¶ Populi gubernatio diuina electione præstetur. C. XVI.

SI ergo tantus ille,ac talis Moyses nõ permittit† iudicio suo de eligendo principe populi, de cõstituendo successore, quis erit [h], qui audeat, vel ex plebe, quæ sæpe clamoribus [i] ad† gratiam,aut ad pretium fortasse excitatis moueri solet; vel ex ipsis etiam sacerdotibus,quis erit,qui se idoneum [k],ad hoc iudicet,nisi si cui oranti, & petenti à domino reueletur? sicut & Deus dicit ad Moysem [Assume ad temetipsum Iesum filium Naue hominem, qui habet spiritum Dei in semetipso, & impones manus tuas super eum : & statues eum coram Eleazaro sacerdote:& præcepta ei dato in conspectu totius synagogæ, & præcipe de ipso coram eis : & dabis claritatem tuam super illum , vt audiant illum filij Israel.] Audis euidenter ordinationem principis populi tam manifeste descriptam,vt pene expositione non egeat? Nulla hic populi acclamatio [l], nulla consanguinitatis ratio,nulla propinquitatis habita cõtemplatio est. Propinquis , agrorum, & prædiorum relinquatur hereditas. Gubernatio populi illi traditur,quem Deus elegerit; hominis scilicet tali,qui habet, sicut scriptũ auditis, in semetipso spiritũ Dei, & præcepta Dei in conspectu eius sunt, & qui Moysi valde notus, & familiaris sit : id est, in quo sit claritas legis,& scientia, vt possint eũ audire filij Israel.

Item Gregorius clero,& ciuibus Neapolitanis,lib.8.ep.40.

¶ Non ex fauore,sed ex iudicio debet venire electio. C. XVII.

NEc nouum [m], nec reprehensibile [n] est in eligendo episcopo populi se vota in duas partes diuidere : sed graue est quando in huiusmodi causis nõ ex iudicio, sed ex solo fauore venit electio.

3 Cum autem gubernatio populi ei tradi iubetur,quem Deus elegerit,datur intelligi,quod aliquando quibusdã traditur,quos Deus non elegit.

clamorem populi,non valet,vt hic,& extra de elec.Ofius.& est simile C.de pœ.l.decurionum.fic.22.q.4.vnusquisque [o], qui enim ad clamorem populi manumittit aliquem , videtur coactus manumittere. C.qui manumit.non pos.l.2.ff. qui & a quib.si priuatus. Quandoque ad vocem populi aliquid fit.28.dist.de Syracusanæ.50.dist.constituetur.attamen ad clamorem populi remittitur alicui pœna.ff.de sica. l.penul.De hoc not.61.dist.miramur.

k ¶ *Qui se idoneũ,*] Arg.nullus potest se eligere §.ea.in scripturis

l ¶ *Acclamatio.*]§.c.proxi.contra.Sed ibi bonum testimonium populi auditur:hic vero strepitus negatur.5.q.4.in loco.

Nec nouum.] CASVS. Neapolitani non solũ discordabant in electiõe archiepi, sed etiã eligebãt aliquos nõ cõsiderata bonitate,sed potius amore & cõsanguinitate.quare Greg.scribit eis dicẽs nõ esse nouũ nec reprehẽsibile vota eligentiũ se in duas partes diuidere: sed tũc est reprehẽsibile cũ electio non ꝓuenit ex iudicio,sed ex fauore.

m ¶ *Nec nouum.*]simile 63.dist.nosse.quia quot sunt homines,tot sunt sententiæ:quot sunt sententiæ,tot sunt opiniones. §. de consecr. dist.4.sicut in sacramẽtis.& ff.de recep.arb.ité si vnus.§.principaliter.

n ¶ *Nec reprehensibile.*]si non est reprehensibile,quare ergo cassatur electio quæ fit in schismate?vt extra de elec.quia.

CVM AVTEM. CASVS. Supra in hoc cap.si ergo.dictũ est, ꝙ gubernatio populi traditur illi quẽ Deus elegit, de quo colligitur a sensu

à sensu contrario,quòdaliquando traditur dignitas illis quos non elegit Deus,vt infra ca.proxi.

Vdacter.] Hæc est 4.pars q.in qua dicitur quòd quandoque dat Deus malos prælatos propter peccata populi.& hoc probatur per cap.istud & sequens. Io.de Lant.

Origenes hom.in Iudicum , & glossa ordi.ad c.4.iudic.

CASVS. Hieronymus docet in hoc ca.quòd prælatus ecclesiæ quãdoq; datur bonus quãdoq; malus pro meritis subditorũ. Et probatur exemplo Sauli , qui nõ fuit electus Deo iubente , sed prout mala merita populi exigebant , fuit electus Deo permittente. Elegerat permittendo , & elegerat per Samuelem ad instantiã populi petẽtis.Fieri iusserat. nõ secundùm voluntatẽ Dei spontaneã,sed extortã.

Osee 8.

a ¶ *Arbitrium.*] approbatum, ne sit cõtra infra 23.q.1. quid culpatur.vbi dicitur,quòd non est potestas nisi à Deo iubẽte vel sinẽte. 26.q.5.nec mirum. sed non approbat [a], sed permittit eos regnare! si6 .q.1.ex merito.

a scilicet omnẽ potestatẽ: quia aliqua est mala. sed tamẽ permittit Deus regnare eã propter. peccata populi. Vnde Iob. Facit Deus regnare hypocritã propter peccantiũ populi,subintelligitur puniẽdam vel vindicandam, secundum H.& Lau.

b ¶ *Et non per me.*] cõprobãtem , sed tamẽ iubentẽ. Et ita est arg. quòd quãdoq; aliquid iubemus quod nõ approbamus : & est arg. contra ea quæ per improbitatẽ obtinẽtur, ꝙ illa dicuntur fieri inuito dãte,vt extra de rescrip.si quãdo. & C.de pe.bo.subla.l.1. & 7.q. 1.scias.vbi habes, quòd qui inuitus aliquid facit, potius dicitur pati quàm facere, vt supra dist.6.testamentum.

c ¶ *Per consilium.*] id est, approbationem.

Amos 8.

Vnt in ecclesia.] CASVS. Augustinus dicit , ꝙ quidam prælati sunt in ecclesia, qui seruiunt Deo non propter Deũ, sed propter temporalia cõmoda , qui magis dicendi sunt mercenarij , quàm prælati.Et ideo datur intelligi , ꝙ Deo tantum permittente tales eliguntur. Sequens §.per se patet.

d ¶ *Propter hæc.*] argu.pro re temporali nõ esse seruiendũ alicui, nisi secundario , vt 75.dist.c.vlt.& 61. dist. quid proderit , & 74. dist. consuluit. & 59. dist.c.si officia.

Illud.] CASVS. Quidam putabãt se esse vel effici meliores episcopo,ꝙ eligebãtur ad episcopatũ : sed Hieronymus dicit,ꝙ propter hoc nõ sunt meliores. & ostẽdit, ꝙ si quis scit se esse indignũ, non debet recipere dignitatem:quia quanto potẽtior est , tanto magis punietur.Et quòd indignus dignitatem recipere non debeat , probatur exemplo patris, qui propter delicta filiorum repellitur à dignitate.

e ¶ *Meliores.*] arg.quòd non plus debet pro aliquo præsumi ideo quia habet dignitatẽ. 40.dist.nõ loca. & c.multi.& 2.q.7. quæritur. & dist.9.ego solus.ar.cõtra 11.q.3.absit. & 61.dist.miramur. in fi.

f ¶ *Prohibent.*] Propter negligentiam [b], vt §. 47.dist.§.necesse.

Valis.] CASVS. Dicitur hic,ꝙ non solũ episcopi,presbyteri, & diaconi,sed etiã quilibet clericus inferioris ordinis debet præcellere laicos in fermone , & vitæ conuersatione : quia vbi laici sunt meliores,nulla potest esse ædificatio.

g ¶ *Maiorem.*] sic §. 96.dist.quis dubitet. & supra dist.61.statuimus. & c. quid proderit. vnde quidam discipuli in hoc decepti nimis festinant ad cathedram, & dum delectantur in loco gloriæ , fiunt aliis auctores ruinæ, vt 48. distin. quoniam. ‖ cum magister faciat cathedram,nõ cathedra magistrum,vt 40.dist.cap. vlt.magistri enim moribus,& scientia, & facũdia debẽt alios præcedere,vt C.de profes. & medi.magistros , lib. 10.& erit talis magister cuius cõparatione sui discipuli palæ dicantur,vt 25.di.§.criminis.

h ¶ *Meliores, &c.*] id est, clericos esse deteriores quã laicos.sufficit enim clerico si est bonus.

Vereor.]CASVS. Dicit Hierony. se timere ne plures laicorum iudicẽt episcopos male sua officia exercẽtes per comparationem melioris vitę,ficut regina Austri, quæ venit de finibus terræ audire sapientiã Salomonis , iudicatura est homines sui temporis in die iudicij cõparatione melioris vitæ, & Niniuitæ cõuersi ad prædicationẽ Ionæ , iudicaturi sunt illos Iudæos, qui Christum maiorem Iona contempserunt.

i ¶ *Vereor.*] id est, verecundor.

k ¶ *Iudicatura.*] non potestate iudicij [c] , qa illud feminæ nõ habẽt. 3.q.7.§.tria.ff.de regulis iur.l.2.

l ¶ *Condemnabunt.*] melius viuendo.

m ¶ *Eos.*] scilicet Iudæos.

n ¶ *Iudicent.*] §.dist. 28.c.vlt. contra §.dist. 21.nolite contra 6.q.1. oues.contra.sed nõ dicuntur subditi corrigere siue iudicare prælatos potestate officij, sed vitę comparatione, vt 1.q.1.nonne.

Vid autẽ.] CASVS. Ambro.cũ increparet populũ delinquẽtem,dixit, ꝙ populus poterat eũ conuincere vno sermone, & sibi pudorem inferre,cum clericos habeat incorrigibiles , quos emendare non possit, nec eos vult nominare , cum peccata eorum sint latentia,sed vnusquisque consulat suam conscientiam.

o ¶ *Conuincere.*] & ruborem incutere ex hoc,quòd laici meliores

al. quæ

Origenes hom.22. ad c.27.Num.

Electio facta de bono an valeat vbi melior est.

al.permittitur

al. aut gratia , aut pretio forsasse excitata

Secundum L. cuius fuit tota ista glos. vsque ibi,magis,&c.

Tim.3.

a Vbi de hoc & 63 dist.nullus.in gl 2 in fi.& 23.q.4.in nocẽs.in fine.

Principis mandato contradicere licet.

Num.27.

‖ Electio potest poni contradicta

Osee 8.

1 Ansl.ca. Populus.

2 Ansl.7.ca. 146.

Phil.2.

3 supra eo. go.

‖ Electus clamorem populi nõ debet facere.

c Vbi de hoc 8.7.q.1.sin qui ogers, ꝙ prime. ibi te dicat.

4 In cõm.ad Iocũ. [Nemo te contẽnat.]

5 In cõm.ad ea verba.[Sed hospitalem.]

Matth.12.

b Sub.quæ ẽtiã peccatis præpositi : nisi. 7.q.1.§.sicut. auth. ver.tales.

‖ Cathedra nõ facit magistrum.

Sap.6.

c Dicas iudicaturã in die iudicij comparatione melioris vitæ.

d Dic ꝙ cum nõ sit reprehẽsibile vota ne paruorum hominum scindi, nõ sequitur electio esse reprehensibilis.

sunt clericis. non enim posset ob hoc reprehendi. 47. distin. quod ad nos. quia non criminis relatione, sed innocentia reus purgatur. ff. de pub. iud. is qui.

‖ Reus innocentia purgatur.

a ¶ *Cum fratres.*] aliàs socij dicuntur. 10. q. 3. cauendum.

b ¶ *Succenseam.*] id est, irascar.

c ¶ *Neminẽ.*] cõtra, 3. 5. q. 5. non vos. sed hic loquitur quãdo crimẽ non potest probari, ibi quando potest. occulta enim crimina nõ habẽt vindictam. 6. q. 1. si omnia, 22. dist. erubescant.

Nec sufficere.] CASVS. Quidam prælati putabant sufficere si adæquarentur laicis, & negligẽtibus in fide. vel in operibus: sed dicit Beda hoc non sufficere, nisi præcellant eos scientia & doctrina.

1 Simile quidã ante 1 o peris imperf. in Matth. hom. 4.

d ¶ *Credẽdi.*] Quantum ad articulos fidei. laicis tamen sufficit pictura pro doctrina. de conse. dist. 3. perlatum.

NE ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis dicẽs: ne prælati malos sibi eligerent successores, ideo statutum est, vt nemo sibi eligat successorem.

2 Supra Apostolica.

Vod autẽ.] CASVS. Hic ponitur secũda quæstio, vbi quæritur an amicorũ patrocinia cõualescere debeant in electione aliquorum. Et certe si consistãt in pecunia vel obsequio, simonia est, vt 1. 1. q. 1. sũt nónulli. In precibus distinguitur. aut enim sũt carnales, aut spirituales. Carnales pro digno nõ inducũt simoniã, vt prima quæstione prima, quibusdã. pro indigno sic, vt 1. q. 1. de ordinationibus. Spirituales vero valent, nec per eas inducitur simonia, vt prima quæstione prima, latorem. In obsequio etiam consueuit distingui, vtrum sit honestũ vel non: & si honestum, vtrũ exprimatur, vel deducatur in pactũ, q̃ seruiat vt præbenda sibi conferatur.

3 Polyc. l. 2. tit. 3. uo p. 3. a. 229.

e ¶ *Patrocinia.*] patrocinia aut consistunt in pecunia, vel obsequio ‖; & tunc sit simonia: aut in precibus; & tunc aut sunt carnales, aut spirituales. si spirituales, valent: nec per eas simonia cõmittitur a, vt prima quæstione prima, latorem. carnales etiam pro digno sunt recipiendæ, vt 1. q. 1. quibusdam. in fi. sed preces carnales pro indigno factæ, inducunt simoniã. 1. q. 1. de ordinationib. & dic, vt supra e. Moyses.

‖ Simonia an inducatur per amicorũ patrocinia.

a Ad idẽ 50. dist. clerico. vbi de hoc.

Illud.] CASVS. Præcepit Gregorius Antonio subdiacono, cum quædam episcopalis ecclesia vacaret, vt nullam personã eligi permittat per pecuniam vel per preces carnales amicorũ quia qui taliter sublimatur, illis compelluntur obedire quorum preces, vel pecunia interuenerunt: & sic per eos res ecclesiæ dilapidantur. Talis ergo in illa ecclesia eligatur persona, quæ sit vita & moribus decorata, & tanto ordine digna.

f ¶ *Patrocinia,*] nisi dignus sit ille pro quo petitur, vt supra 1. q. 1. nullus itaque. & c. pueri & c. quibusdam. in fi.

g ¶ *Patrocinio.*] sed nonne suffragium patris prodest filio. ff. quod cuiusque vniuer. l. illud? Sed illud quantum ad numerum eligentiũ,

h ¶ *Compellitur.*] quia ad antidota tenetur, vt ff. de peti. hære. sed & ñ. §. consuluit. & 83. dist. nihil. & extra de testa. cum in officijs hu-

cum fratres a emendare non possim? aut qua fiducia succenseam b laicis, cum à consortibus pudoris verecundia cõticescã? Ego autem fratres non de omnibus loquor: sunt certe quidam deuoti, sunt & alij negligentes. Ego neminem c nomino: conscientia sua vnumquemque conueniat.

Item Beda super Matthæum 1.

¶ Episcopo ad salutem non sufficit moribus, & vita populo adæquari. C. XXIIII.

NEc sufficere nobis ad salutẽ arbitremur, si turbis negligentiũ, vel quorumlibet indoctorum, fide, vel actibus adæquemur; quibus, sacris litteris vnica est credendi d pariter & viuendi regula præscripta.

2 *Ne ergo (vt supra dictum est) tales sui officij successores aliquis sibi quæreret; prohibẽtur episcopi alterum pro se successorem sibi statuere, ac designatis nominibus in locum suum alium subrogare.*

QVÆSTIO II.

Vod autem amicorum patrocinia e *in aliquorum electione cõualescere non debeãt, auctoritate beati Gregorij Papæ probatur, qui in secundo libro Regẽsti, indict.* II. *epistola* 22. *seu c.* 61. *scribit Antonio subdiacono dicẽs.*

¶ In electione episcopi non munerum datio, nec aliquorum patrocinia conualescant. C. I.

3 ILlud quidẽ præ omnibus tibi curæ sit, vt in hac electione nec datio quibuscũque modis interueniat præmiorum, nec quarũlibet personarũ patrocinia f conualescãt. Nam, si quorumdam patrocinio g fuerit quisquã electus, voluntatibus eorũ, cum fuerit ordinatus, obedire, reuerentia exigẽ-

magnum enim est ‖, vt quis exhibeat ei reuerentiam à quo percepit beneficium, vt 16. q. 2. visis.

‖ Beneficia cleri laicis cauta debentur.

Dilectissimi filij.] CASVS. Vacãte ecclesia Mediolanen. vnusquisque clericorum nitebatur amicũ suum præficere inspecta tantum vtilitate propria, & neglecta communi. sed docet Gregorius, vt hoc non faciat, ne friuola æstimatione fraudentur, suos fallantur: quia mens quã cupiditas ligat, personam præferendam non examinat iudicio recto: quare præcipit, vt ante electionẽ fubtiliter iudicantes talem eligant, cui debeãt semper obedire: quia post electionem non poterunt iudicare de ipso.

i ¶ *Libero.*] sic 83. distin. nihil. sic 11. q. 3. quattuor.

ADDITIO. Et c. pauper. per quæ iura & hic habet arg. quòd iudex pecunia vel alia affectione corruptus non potest recte iudicare secundùm Hugo.

4 Polyc. ibid. l. uo p. 3. c. 30.

k ¶ *Iudicari.*] arg. ‖ electum quẽ semel cõprobasti, non potes postea reprobare b, vt 7. 32. p. 5. horrendus. ar. extra de his, quæ fiã maio. parte cap. ex ore. in fi. 5. dist. 4. erit. & c. in istis. supra ead. quæst. proxi. c. licet. simile. ff. de decur. l. pe. in fin. & arg. ff. de pact. dot. conuenire. ff. de neg. gest. Pomponius. argu. contra. C. de lib. causa. non idcirco. & l. non mutant. & C. de profess. & medi. l. grammaticos. lib. 10. extra de elect. cum dilectus. cõtra vbi patientia non æquitas let electioni. contra id quod est. ff. de pup. si ego. 5. 1. Sol. electus semel approbatus non potest amplius reprobari ab eligentibus, nisi ex causa nona, vel de nouo ad eorum notitiã veniente. tunc enim bene potest ab eis reprobari, vt extra de office. deleg. infinuante. & extra de excep. pastoralis. & ff. de mune. & ho. vt gradatim. §. reprobari. & ita intelligitur illa decret. &

‖ Electus semel approbatus, an possit postea reprobari.

b Ar. ad hoc extra de despons. impub. de illis. ubi de hoc. & extra de regu. ad nostram. ibi videas in glos. Ad idẽ extra lib. 6. de elect. nulli. Ar.

illa lex, grammaticos.

Vod autem.] Hic intitulatur tertia quæstio, qua quæritur, vtrum sit simoniacum præstare canonicis iuramentum post electionem pro indemnitate rerum ecclesiæ. Et respondet quòd non, nisi ante electionem pepigit, quòd post electionem præstaret iuramentum, vt ead. Artaldus. Si vero ante electionem iuret, vel pactum faciat, simonia est, vt infra ea. c. talia. & hæc vera sunt, cum minoribus & subiectis præstatur iuramentum. præstare autem superiori ante electionem, non videtur simonia: arg. supra 100. dist. optatum.

l ¶ *Quòd autem.*] ‖ & ante & post electionem licite secundùm quosdam petitur cautio, quæ habetur ex iure vel consuetudine. 63. dist. quia. 1. q. 3. quæritur: extra de præben. significatum. A superiore vero quælibet cautio peti potest. 28. distin. de Syracusanæ. 10. q. 3. c. vlt. 18. q. Eleutherius. 100. dist. optatum. & c. contra morem. Quidam tamen dicunt, quòd ante electionem nulla cautio potest peti, & si præstetur, simonia est; quia videtur eam facere, vt eligatur. 7. ea, c. 1. Idem est si promittat ante electionem se iuraturum post electionẽ. vt 1. q. 2. quam pio. sed post electionem bene potest c, quia tunc nihil sperat ab eis: sed à superiore, vt dixi, potest peti, & ei præstari tale

‖ Cautio interpositio in quo differat ab electo, vel postulato.

‖ Scilicet si fuerit iuratum ab electo, nec tunc potest peti, nec ipse potest vendicare. Ad idem extra de iureiur. c. 1. & 2. & extra de elect. c. 1. & 2. & extra de elect. publicato. Ar.

tale iuramentum. siue ante electionẽ siue post. 100. dist. optatum. 28. dist. de Syracusanæ. & 23. dist. quamquam. tamen id quod prius dixi verius videtur, maxime si quilibet canonicorum ita iurat: Ego iuro, q̃ si fuero factus episcopus, nihil alienabo de rebus ecclesiæ: quia tutor eligitur sub tali cõditione, si satisfecerit, vt ff. de tute. muto. §. 1. extra de elec. significasti. nec tamẽ videtur esse cõditio, sed potius admonitio quædam, vt dicit illa l. muto. tamen ex persona contrahentiũ præsumi debet cõtractum siue promissionem esse simoniacã, vel non: sicut & præsumitur circa vsurarium contractum ex persona contrahentis, vt extra de pig. c. illo. in fi.

1 Ancl. l. 6. c. 40. Polyc. l. 2. tit. 3.

Alia.] CASVS. Pelagius facit Eucarpum visitatorẽ Catinensis ecclesiæ, & ei significauit quid deberet fieri circa electionẽ episcopi: sed postea Elpidius diacon? electus est fere ab omnibus. pauci tamen eius electioni cõsentiebant nisi iurareret se illis præstare impunitatẽ de rebus ecclesiæ quas vsurpauerãt. quod totũ cũ audisset Papa relatione clericorũ, & Leonis viri magnifici, de cuius testimonio nõ erat dubitandũ, præcepit Pelagius clericis Catinensibus, vt Elpidiũ diaconũ cũ decreto electionis, & cũ visitatoris epistola Romã perducant, & monet eum, vt clericis resistẽtibus sibi, nec iuramentũ nec promissionem faciat aliquam; quia si fecerit, tãquam indignus repelletur.

a ¶ *Impunitatẽ.*] vt remitteret eis ea quæ abstulerãt. illud enim est simonia. remittere enim est dare, vt extra de testibus, veniẽs 1. ff. de calum. quinetiam.

b ¶ *Viri.*] arg. testimonio vnius credi, vt ff. de dote præle. Teopõpus. 3. 97. dist. nobilissimus. 3. dist. 86. tanta. 7. 23. q. 4. inter querelas. 20. q. 3. præsens. arg. contra. 33. q. 2. admonere a.

c ¶ *Iudicij.*] id est, quod circa eum fecimus, nos mutabimus.

d ¶ *Damno.*] quia retractabimus quod fecimus.

Artaldus.] CASVS. Artaldus fuit electus in episcopum Arelaten. ecclesiæ, post electionẽ præstitit iuramentũ canonicis de indemnitate rerum ecclesiæ, propter quod archiepiscopus Narbonen. noluit eum consecrare, ideoque Romam iuit, & consecratus est ab Vrbano: prius tamen præstito iuramento, quòd nullam conuentionem fecerat ante electionem ad hoc vt eligeretur, & quòd propter nullum aliud crimen ipsum repellebat. Et sunt verba notarij scribentis gesta Vrbani.

e ¶ *Iuramento.*] argumentũ, q̃ solus eps̃ sola manu se expurgat, vt 2. q. 5. quanto. sed istud obtinet cum non habet compurgatores.

f ¶ *Vt eligeret.*] ar. contra, 28. dist. de Syracusanæ.

g ¶ *Nullius.*] ex hoc verbo dixit Io. Fab. quòd infamatus de vno crimine, expurgabit se de omnibus aliis. sed certe hic non fuit generale iuramentum, sed solum iurauit, quòd nullius criminis conscius erat, & quòd archiepiscopus ei aliud crimen non obiecerat. Sed quare Papa consecrauit istũ pendente adhuc obiectione archiepiscopi? Sed dic, q̃ archiepiscopus in forma iudicij nihil obiecit ei.

De priori casu scribit Pelagius Papa clero Catinensi.

¶ Qui in episcopum eligitur, de rebus ecclesiasticis aliquam securitatem nulli faciat. C. I

1 TAlia quidem iam dudũ ad fratrem, & coepiscopũ nostrum Eucarpũ de visitatione Catinẽsis ecclesiæ scripta direximus, vt in eis iudicium nostrum potuissetis agnoscere. Verumtamen, quia quosdam ibi non sana intentione, sed prauis studiis dissensiones suscitare, vestra etiam relatione, cognouimus, qui scitẽtes se ad episcopatum nec ætate, nec scientia, nec vitæ meritis posse perduci, ad hoc tantũmodo inquietate ecclesiã volunt, vt sibi de his, quæ ex ipsa præsumpta sunt, impunitatem a futurus promittat episcopus, & fiat rapinæ securitas, episcopatus ambitio; hoc etiam vos duximus cõmonendos, vt decretũ in Elpidiũ diaconum factum, & subscriptum ab omnibus, quos vestra relatio designauit, ad nos cum prædicti visitatoris epistola, & cum eodẽ diacono maturetis, Deo propitiãte, perducere. *& post pauca.* ¶ Cum igitur huc filius noster magnificus vir Leo prætor venisset, retulit nobis de singulis, quæ ibi mota sunt, & quomodo vota prope totius ciuitatis in Elpidio diacono cõcordarẽt. Vnde quia de memorati viri b testimonio dubitare omnino non possumus: idcirco, sicut dictum est, Elpidium diaconum ad nos facite properare: nec expectetis vlterius, vt admonitio ad eũ nostra debeat destinari †. Quem tamen hoc per vestram dilectionem in præsenti iussione specialiter admonemus, nec cui se aliquid dare, vel daturũ esse promittat: 2 sed neque de ecclesiasticis præteritis causis aliquã securitatem cuiquam audeat facere, siue promittere, aut quasi factus episcopus ea quæ direpta sunt non repetatis, sed apud eos, à quibus direpta sunt, ‖ permanere libere patiatur: sciẽs, q̃ si tale aliquid fecit, vel fecerit, nec à nobis omino permittitur valere ipsa ‖ pmissio, & cũ iudicij c nostri, quod de ipso habuimus, dãno d, pastoralis cõsecrationis ordinẽ ‖ pmereri nõ poterit.

b Ad hoc facit quod not. extra de elec. bonæ memoriæ in glo. fic effet, &c. in prin.

‖ Negatiua testis depositio est benigne interpretãda.

De secundo vero casu in gestis Vrbani secundi legitur.

¶ Post electionem pro indemnitate ecclesiæ licet electo iuramentum præstare. C. II.

Vod autẽ.] Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an prælatus sit deferẽdus ante sententiã condemnationis: siue feratur sententia ab homine, vel à canone. Et dicitur, q̃ nõ, vt 7. c. vno. & 7. 17. q. 4. si quis suadẽte. i ¶ *Quòd autẽ.*] clerici ante suspensionẽ vel depositionẽ prælati nõ negabũt ei obedientiã. 16. q. 4. volumus. 15. q. vlt. c. vlt. Nec obstat. 32. dist. null? 9. 81. dist. si qs. & 16. q. vlt. sane. quia ibi de suspẽsis à canone loquitur. nã in illis tribus criminibus est speciale, scilicet in simonia, & in hæresi, & in notorio fornicatore c, sed de simonia occulta videtur correctũ extra de tempo. ordi. c. vlt. Sed nũquid statim post sententiã recedẽt ab ipso, cũ adhuc possit appellare, & appellatio extinguit pronuntiatũ: itẽ q̃ sententia nõ est statim executioni mandanda, vt extra de sen. & re iud. q̃ ad cõsultationẽ. Econtra videtur, q̃ statim p sententiã amittit dignitatẽ. ff. de pœ. qui vltimo. & l. quod ad statũ. ‖ Itẽ qd si pẽdente appellatione excõmunicat subditũ suũ, an est ille excõmunicatus? Distingue quia si est profectus appellatione suã, tũc licet appellatio sit pronũtiata iniusta excõmunicatio tenet quã fecit. sed si tẽpora appellationis sũt lapsa. & nõ est ‖ secut? appellationẽ, idẽ est ac si nõ appellasset: & secundũ hoc nõ est excõmunicat?, vt distinguitur. ff. de his q. no. insta. furti. 5. 1. & ff. de iniusto rup. test. fi q. 5. § ante penul. 10. Ego credo, q̃ pẽdẽte appellatione clerici debeãt ei obedire, cũ pendẽte appellatione, vel lite nihil sit innouandũ, vt 3. 2. q. appellatione interposita. & extra vt lite pen. nihil innouetur, per totũ. ff. ad Turpil. l. 1. in fi. & excõmunicatio tenet, cũ statim trahat secũ suã executionẽ, vt extra de appel. pastoralis. Bar.

† al. sacerdotio me repellat.

c Ad hoc etiã no. 2. q. 7. sacerdotes. ibi vide.

‖ Prælat? sententialiter depositus si appellauit, an interim possit subditum excommunicare.

3 Iuo p. 6. c. 340 & 341.

‖ Solui potest reo accusato.

Onne.] CASVS. Symmachus Papa docet in hoc ca. quòd nullus clericus debeat deserere suum prælatum ante sententiam, quamuis sit accusatus: & qui contra fecerit, pœnam patietur.

k ¶ *Sententiæ.*] sola ergo accusatio non constituit aliquẽ reũ vel criminosum, vt 15. q. vlt. ca. vlt. ‖ vnde reo accusato potest solui id, quod ei debetur, vt ff. de sol. reo. sola enim nominatio non sufficit, vt 2. q.

3 ONnie directa sunt verba canonũ. 7 [Quicũq; clericorũ ab episcopo suo ante sententiæ b tempus pro dubia suspicione discesserit, manifestam eum manere censuram?] & *infra.* ¶ Lex ec-

vt 2.q.1.multi. & lex dicit, quòd si condemnatus appellauit, status eius integer est.ff.nil inno.pen.ap.l.vnica.nec inter infames interim est habendus.ff.de his qui not.infa.furti. impeditur tamē interim ab honoribus,vt 81.dist.tantis [a]. & extra de accu. Deus omnipotens. nec procurator esse potest.C.de procur.reum.

a ¶ *Priusquam.*] sic extra vt lite pend.c.2. si.33. q.2, fæculares. & 35. q.6. multorum. & 15.q.vlt.c.vlt.

Iue.] CAVS. Hic ponitur 5. q.qua quæritur vtrum episcopus accusatus vocatus ad sedem Apostolicam si sententia pro eo ferat̃,debeat ad ecclesiā suam sine literis Papæ reuerti. Et respōdetur, quòd non, vt j.c.seq.

Vilibet.] CAVS. Sixtus Papa docet hic, quòd si episcopus accusatur coram Papa,si non potest sibi crimen probari,non debet ad ecclesiam suam reuerti sine litteris Apostolicis, in quib⁹ cōtineatur quāliter suā causam finierit, & post reuersionē suam vicini episcopi hoc cognoscere possint:quoniam episcopi sicut ab Apostolis sunt instituti Domino disponente, ita à sancta sede Apostolica debent defendi, dispositioni cuius omnia maiora sunt iudicia reseruata.

b ¶ *Repræsentauerit.*] clericus etiam se non repræsentabit Papæ sine litteris sui episcopi,vt C.de episco.& cler.si qua per calumniam. & in Auth. quo modo oportet episcopos.§.nō aliter. coll.1.

c ¶ *Ambiguitate.*] si.ext.de of.ord.ex parte.extra de fi.inst. quod super.

d ¶ *Eorum.*] id est, Apostolorum.

Sententia excōmunicationis.] CAVS. Supra in viij.causa ostēsum est de epis q vsurpāt sibi eligere successores. Nūc vero vult tractare de episcopis excommunicatis, qui præsumunt clericos ordinare,& de archiepiscopis,qui damnant clericos sui suffraganei inconsulto illo;quæ omnia vt competentius ostendat, thema proponit,& tres inde elicit quæstiones.

e ¶ *Sententia excōmunicationis.*] In superiori causa dictū est, q̄ episcopi quādoq; vsurpāt sibi aliquid de iure suorū clericorū, quādoq; sibi cōstituunt successorē:hic agit qualiter vsurpāt quādoq; de iure vicinorū episcoporū,& ostēdit hic q̄ nemo ordinabit clericos alterius episcopi eo nō requisito,nec etiā iudicabit,& q̄ metropolitanus clericos sui suffraganei nō potest iudicare.& vt hæc & alia, &c.

Vòd ordinatio.] CAVS. Hic intitulatur prima quæstio,qua quæritur,vtrum ordinatio facta ab excōmunicatis possit rata haberi.Et certe de hoc ita dicit H.quòd quilibet episcopus siue excōmunicatus siue non, siue catholicus siue non,siue vltimam manus impositionem recepit in ecclesia siue extra,ordinem confert, & ordinati ab eo ordines recipiunt, dummodo in forma ecclesiæ hoc fiat;& si illi alios ordinauerint,ordinati erunt,& sic in infinitum,vt 1.q.1.quod quidam.& infra c.ordinationes.idē dicit de corpore Christi.ar.de cōsec.di.4. ostēditur, sicut in sacramentis.1.q.1.Dominus declarauit. Sed in hoc est differentia,quia ordinati ab eo qui recepit vltimā manus impositionem in ecclesia,siue scienter siue ignoranter, si digni sunt tolerantur ex misericordia,vt infra c.2.& 3.nisi in quatuor casibus notatis in apparatu.Sed si ab eo qui non recipit in ecclesia,si scienter, non tolerantur.si ignoranter,& hoc probauerint,tolerantur, vt infra ea ordinationes.Rufinus tamen & Io.Faētinus dicebāt, quod episcopus qui recepit vltimā manus impositionem extra ecclesiam,id est, ordinem episcopalē,quia post illū nullus est ordo,ordinē conferre nō potest, & qui ordinatur à tali, nihil recipit: secus si intra ecclesiam recipiat vltimam manus impositionem. De corpore Christi dicebant, q̄ nullus extra ecclesiā cōficitur.ar.24.q.1.schisma.& forte Gratia.fuit huius opinionis, vt j. ea.§.sed excōmunicati, & 1.q.1. §.sed opponitur.Ibi tamē post hanc opinionem ponit Gratianus catholicā veritatē.Et videtur hic primo probare Gra.q̄ talis ordinatio nō valet.

f ¶ *Quòd ordinatio.*] Hic quæritur an ordinatio facta ab excōmunicato fit rata.Excōmunicatus hic dicitur præcisus ab ecclesia propter hæresim, vel schisma,vel aliquā aliā causam.Dicit Io.Fa.& Rufinus, q̄ qui recipit vltimam manus impositionem, id est ordinem episcopalē in ecclesia, ordines,cōfert,sed non executionē ordinis. Si autē extra, nihil cōfert nec ordinem nec executionē, cū tales nihil habeant:arg.1.q.7.Daibertum.19. dist. c.propter.1.q.1.si quis cōfugerit. sed hæc opinio reprobatur.1.q.7. cōuenientibus. j.ea.ordinationes [b]. Dicas ergo,q̄ siue quis recipiat vltimā manus impositionē in ecclesia, siue extra, dū tamē forma ecclesię seruetur in ordinando, semper ordinē cōfert, sed non semper executionē:& hoc siue sciēter siue ignoranter ordinētur ab eo.Sed in hoc solo est differētia,q̄ ordinati ab episcopis,qui recipiūt vltimam manus impositionē in ecclesia siue ignoranter siue sciēter,si aliàs digni fuerint,possunt tolerari, vt j.ea.c.2.& 3.nisi in quattuor casibus.Si sunt maculati iterata vnctione,vt 1.q.7.faluberrimū.in fi.Vel si sunt ordinati simoniacè à simoniaco,vt j.ea.ab excōmunicatis.Vel si sunt rebaptizati, vt de conse.dist.4.eos. Vel si ad subuersionē fidei adhæserint hæreticis,& in cōtemptū ecclesiæ voluerint ordinari ab eis [c], vt 1.q.7.cōuenientibus. Si autē sunt ordinati ab episcopo,qui extra ecclesiā recipit manus impositionem, si sciēter,nūquam tolerātur:si ignoranter,& hoc probauerit, tolerantur,vt j.ea.ordinationes.Hæc ergo sit fides tua, q̄ hæretici & excōmunicati & depositi vera sacramēta cōferunt,& verū corpus Christi conficiunt,vt no.1.q.1.dominus declarauit.Io. Quod Io.dicit de deposito,non credo esse verum,vt 50.dist.c.neccedens.B.

Nos.] CAVS. istius capituli patet,& intelligitur de eo qui præter formā ecclesiæ ordinē cōfert,vel in odiū consecrantis sicut dictū est.vel secundum Rufinum & Io.Fauen. & Gra.intelligitur de eo qui vltimam manus impositionem recipit extra ecclesiā.

g ¶ *Nos consecrationē.*] 5.q.q.7. conuenientibus.& ca.Daibertū.

h ¶ *Ab excommunicatis.*] id est,hæreticis vel schismaticis. tales enim ipso iure sunt excommunicati.

i ¶ *Celebrata.*] præter formā ecclesiæ. Vel dic q̄ in odium eorū hoc dictum est,sicut ecclesia per pactionem cōsecrata,potius dicitur execrata quā consecrata, vt 1.q.4.ecclesia.24.q.1.pudenda.

SED

a Adde ad hoc cgl.op. in 6 si quis autē. in gl. j. insti. de iudic. tut.

a Anſl.2.c.8.

b Supra c.7. pe illicitum.

c Vide dicit Hug. q̄ illud verbū epūdā, &c. additū potius vt ostēdatur diff. critia in dispositione.nā cū ordinati cōfert ab illis qui nunquam fuerunt catholici, epi scopi non dispendunt,vt j. ea.proxi. fecit dan Hug. 1.c.nos cognitionem.

d Adſ.l.in.c. Julio p.6.c. 446.

e Ordinans i hæresim ex ignorantia.

f Excōmunicatus prælatus, an possit ordines conferre.

a Apostolici.

b Ignorantiā allegans, illā probare debet. 6 C. 11.

SED EXCOMMVNICATI CASVS. Videtur hic Grat. ponere opinionem Rufi.& Io.Fauentini, dicens quòd ordinationes eorum qui numquam fuerunt catholici,irritæ sunt;sed ordinationes eorū qui fuerūt episcopi catholici,licet postea fuerint excōmunicati,misericorditer ab ecclesia tolerātur. & ad hoc inducit sequens ca.

Excommunicatio.] CAVS. Quida catholici episcopi excōmunicati fuerunt, & in tēpore suæ excōmunicationis quosdā clericos ordinauerunt. Quæritum fuit ab Vrbano vtrū possent in suis ordinibus tolerari. & respōdet quòd sic, si sint bonæ vitæ, & non sint ordinati simoniacè,vel nō cōstat episcopos esse simoniacos:sed de cætero non ascendant ad ordines superiores, nisi necessitas vel vilitas exegerit.

a ¶ *Quondā.*] hic habuit Io.Fau.fomentum sui erroris, & pro se inducit.1.q.1.si quis inquit.& 1.q.7.Daibertū. & extra de schisma.c.1. & 2. fed hoc ideo dicitur,quia facilius dispēsatur cū ordinatis à talibus [a],qui vltimā manus impositionem receperunt in ecclesia. & capitula quæ inducit, intelligo cum non fuit forma seruata : & contra eum expresse est j. de cōsecr.dist.4. ostenditur.& c.quomodo.& 1.q.1. quod quidā. Videtur autem hic q̄ siue scienter, siue ignorāter ordinetur quis ab hæretico præciso & simoniaco, nō debeat cū eo dispensari:quod verum est, nec obstat 1.q.1. si qui à simoniacis. vbi innuitur si ignorāter à talibus quis ordinatur, quòd possit secum dispensari.sed illud intelligimus cū G.de prælato tolerato ab ecclesia, hic de præciso. vel ibi nō fuit simoniacus & hæreticus,hic autem simoniacus & hæreticus. ‖ Si quis ergo est ordinatus à simoniaco etiam ignoranter, executionem non recipit, cum simoniacus sit suspensus ipso iure, vt 1. q.1. reperiuntur. extra de simo.tanta.Sed quid faciendum est huic, si suus episcopus quem scit esse simoniacum vult ipsum promouere.H.dicit q̄ qui promouetur à simoniaco prælato suo adhuc tolerato, nō peccat,& libere potest suū officiū exequi.sed cōtrari. legitur extra de simo.per tuas,De hoc dixi 5,1.q.1.si qui à simoniacis.

b Quod lg. & can. supra 1.c.2. sagittarium.

c Cū postea ordinatus à dño suo. 1. ipsum sciēs & postea ipsum promouens. 2. ipsum ordinans. 3. ipsum ordinans & promouens. 4. ipsum ordinans & promouens. 5. ipsum ordinans & promouens. 6. ipsum ordinans & promouens. 7. ipsum ordinans & promouens. 8. ipsum ordinans & promouens. 9. ipsum ordinans & promouens. 10. ipsum ordinans & promouens. 11. ipsum ordinans & promouens. 12. ipsum ordinans & promouens. 13. ipsum ordinans & promouens. 14. ipsum ordinans & promouens. 15. ipsum ordinans & promouens. 16. ipsum ordinans & promouens. 17. ipsum ordinans & promouens. 18. ipsum ordinans & promouens. 19. ipsum ordinans & promouens. 20. ipsum ordinans & promouens. 21. ipsum ordinans & promouens. 22. ipsum ordinans & promouens. 23. ipsum ordinans & promouens. 24. ipsum ordinans & promouens. 25. ipsum ordinans & promouens. 26. ipsum ordinans & promouens. 27. ipsum ordinans & promouens. 28. ipsum ordinans & promouens. 29. ipsum ordinans & promouens. 30. ipsum ordinans & promouens. 31. ipsum ordinans & promouens. 32. ipsum ordinans & promouens. 33. ipsum ordinans & promouens. 34. ipsum ordinans & promouens. 35. ipsum ordinans & promouens. 36. ipsum ordinans & promouens. 37. ipsum ordinans & promouens. 38. ipsum ordinans & promouens. 39. ipsum ordinans & promouens. 40. ipsum ordinans & promouens. 41. ipsum ordinans & promouens. 42. ipsum ordinans & promouens. 43. ipsum ordinans & promouens. 44. ipsum ordinans & promouens. 45. ipsum ordinans & promouens. 46. ipsum ordinans & promouens. 47. ipsum ordinans & promouens. 48. ipsum ordinans & promouens. 49. ipsum ordinans & promouens. 50. ipsum ordinans & promouens. 51. ipsum ordinans & promouens. 52. ipsum ordinans & promouens. 53. ipsum ordinans & promouens. 54. ipsum ordinans & promouens. 55. ipsum ordinans & promouens. 56. ipsum ordinans & promouens. 57. ipsum ordinans & promouens. 58. ipsum ordinans & promouens. 59. ipsum ordinans & promouens. 60. ipsum ordinans & promouens. 61. ipsum ordinans & promouens. 62. ipsum ordinans & promouens. 63. ipsum ordinans & promouens. 64. ipsum ordinans & promouens. 65. ipsum ordinans & promouens. 66. ipsum ordinans & promouens. 67. ipsum ordinans & promouens. 68. ipsum ordinans & promouens. 69. ipsum ordinans & promouens. 70. ipsum ordinans & promouens. 71. ipsum ordinans & promouens. 72. ipsum ordinans & promouens. 73. ipsum ordinans & promouens. 74. ipsum ordinans & promouens. 75. ipsum ordinans & promouens. 76. ipsum ordinans & promouens. 77. ipsum ordinans & promouens. 78. ipsum ordinans & promouens. 79. ipsum ordinans & promouens. 80. ipsum ordinans & promouens. 81. ipsum ordinans & promouens. 82. ipsum ordinans & promouens. 83. ipsum ordinans & promouens. 84. ipsum ordinans & promouens. 85. ipsum ordinans & promouens. 86. ipsum ordinans & promouens. 87. ipsum ordinans & promouens. 88. ipsum ordinans & promouens. 89. ipsum ordinans & promouens. 90. ipsum ordinans & promouens. 91. ipsum ordinans & promouens. 92. ipsum ordinans & promouens. 93. ipsum ordinans & promouens. 94. ipsum ordinans & promouens. 95. ipsum ordinans & promouens. 96. ipsum ordinans & promouens. 97. ipsum ordinans & promouens. 98. ipsum ordinans & promouens. 99. ipsum ordinans & promouens. 100. ipsum ordinans & promouens.

CAVSA IX.

Ententia excōmunicationis notatus quidā Archiepiscopus aliquot clericos alterius metropolitani ordinauit: quemdā capellanum sui suffraganei,illo inconsulto, depositi, atque alium in loco eius ordinauit.

1 *Hic primū quæritur, an ordinatio, quæ ab excommunicatis facta est, aliquo modo possit rata haberi.*

2 *Secundo,an liceat episcopo, primati, vel patriarchæ clericos alterius sine propriis litteris ordinare.*

3 *Tertio,an Archiepiscopis clericos suffraganei sui,illo inconsulto, dānare valeat,vel damnatos absoluere.*

QVÆSTIO I.

Vòd ordinatio f, quæ ab excōmunicatis celebratur, nullas omnino vires obtineat, nec etiam consecratio appellanda sit,testatur Gregorius lib. 3.epist.20.dicens.

¶Non potest appellari consecratio, quæ fit ab excommunicatis. C. I.

NOs consecrationem g dicere nullo modo possumus, quæ ab excommunicatis h hominibus est celebrata i.

sas, & iudicia seruauerunt) protectione futuris temporibus sint ab omnibus peruersitatibus semper liberi. Vnde culpantur ij, qui aliter circa fratres egerint, quā huius sedis rectorib⁹ placere cognouerint.

QVi vilibet fratrū pulsatus, atque ab hac sancta sede vocatus,cum se nobis repræsentauerit b,, ad ecclesiam tamen suam nō prius reuertatur, quā litteris Apostolicis,vel formatis, pleniter instructus,atque purgatus sit:si fuerit vnde:vt postquam domum reuersus fuerit, cognoscant vicini sui, qualiter suā, aliorumque causam hic finierit : quatenus eam absque ambiguitate c vlla nūtiare,& prædicare omnibus possit. Ab hac enim sancta sede à sanctis Apostolis tueri,defendi,& liberari episcopi iusti sunt:vt sicut eorū d dispositione,ordināte Domino, primitus sunt constituti;sic huius sanctæ sedis(cuius dispositioni,eorū cau-

Ine litteris Apostolici[a] episcopus accusatus, & à sancta sede vocatus,ad suā nō reuertatur ecclesiam.

Vnde Sixtus Papa 1.ait epist.2.c.2.

¶A sede Apostolica vocatus episcopus ad domum non reuertatur, nisi purgatus, & Apostolicis litteris instructus. C. I.

recipiūt vltimam manus impositionē in ecclesia siue ignoranter siue sciēter,si aliàs digni fuerint,possunt tolerari, vt j.ea.c.2.& 3.nisi in quattuor casibus.Si sunt maculati iterata vnctione,vt 1.q.7.faluberrimū.in fi.Vel si sunt ordinati simoniacè à simoniaco,vt j.ea.ab excōmunicatis.Vel si sunt rebaptizati, vt de conse.dist.4.eos. Vel si ad subuersionē fidei adhæserint hæreticis,& in cōtemptū ecclesiæ voluerint ordinari ab eis [c], vt 1.q.7.cōuenientibus. Si autē sunt ordinati ab episcopo,qui extra ecclesiā recipit manus impositionem, si sciēter,nūquam tolerātur:si ignoranter,& hoc probauerit, tolerantur,vt j.ea.ordinationes.Hæc ergo sit fides tua, q̄ hæretici & excōmunicati & depositi vera sacramēta cōferunt,& verū corpus Christi conficiunt,vt no.1.q.1.dominus declarauit.Io. Quod Io.dicit de deposito,non credo esse verum,vt 50.dist.c.neccedens.B.

Nos.] CAVS. istius capituli patet,& intelligitur de eo qui præter formā ecclesiæ ordinē cōfert,vel in odiū consecrantis sicut dictū est.vel secundum Rufinum & Io.Fauen. & Gra.intelligitur de eo qui vltimam manus impositionem recipit extra ecclesiā.

g ¶ *Nos consecrationē.*] 5.q.q.7. conuenientibus.& ca.Daibertū.

h ¶ *Ab excommunicatis.*] id est,hæreticis vel schismaticis. tales enim ipso iure sunt excommunicati.

i ¶ *Celebrata.*] præter formā ecclesiæ. Vel dic q̄ in odium eorū hoc dictum est,sicut ecclesia per pactionem cōsecrata,potius dicitur execrata quā consecrata, vt 1.q.4.ecclesia.24.q.1.pudenda.

SED

PALEA. C. II.

EXcōmunicati illicite manus imponūt:quia potestatē ordinandi nō habēt. Vbi autē illicita est manus impositio,vulnus infigitur. Vnde reiterari necesse est, quod minime probatur esse collatum.

¶ *Hæc & sequēs Palea absunt à plerisque vetustis exemplaribus : habentur tamē in vno valde emendato,in quo pauca haberi solent.Prior autem hæc videtur esse summa quædam sequentis.*

[Vnde Damasus Papa epist.4.ait.]

PALEA. C. III.

1 PEr illicitā manus impositionem vulneratum caput illi,qui videbātur aliquid accepisse,habebāt : & vbi vulnus infixum est,necesse est medicinā adhibere, qua infixa sanetur macula, id est, reiterari necessum est, quod legitime actū, aut collatū minime probatur;si perfectū esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere,qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit inuenire non possum.

2 *Sed excōmunicati hic intelligēdi sunt , qui in ipsa sua ordinatione pœnā excōmunicationis contraxerūt, qui numquam in numero catholicorū fuerunt.Ceterū, qui inter catholicos prius deputati sunt,si postea excommunicationis sententia notati fuerint , ordinationes tamen eorum ab ecclesia misericorditer tolerantur.*

Vnde Vrbanus Papa secundus scribit dicens.

¶Ordinationes ab excommunicatis non simoniacè factæ, ex misericordia tolerantur. C. IIII.

3 AB excōmunicatis , quondam a tamen catholicis episcopis ordinatos, si quidē non simoniace ordines ipsos acceperunt,& si ipsos episcopos simoniacos non fuisse constiterit; ad hæc,si eorum religiosior vita, & doctrinę prærogatiua visa fuerit promiseri, pœnitentia indicta, quam congruā duxeris, in ipsis, quos acceperunt, ordinibus permanere permittas. Ad superiores autem conscendere non cōcedimus,nisi necessitas, vel vtilitas maxima flagitauerit , & ipsorum sancta conuersatio promeruerit.

scopis ordinatis in hæresi vel ab intrusis, nō tolerantur in suis ordinibus quo ad executionem , nisi probent se nescisse in tēpore ordinationis eos fuisse damnatos.In secūda parte dicitur,quòd illi qui receperunt ordines à schismaticis quōdam tamē catholicis episcopis,ex misericordia in suis ordinibus tolerātur,si boni sunt,propter necessitatē:sed cessante necessitate facri canones propriū robur obtineant. Secunda pars incipit ibi, *Qui vero.*

b ¶ *Hereſiarchis.*] id est præcisis ab ecclesia, qui nūquam catholici episcopi fuerūt.De aliis habes supra c.proxi.

c ¶ *Nisi probare.*] isti forte erāt pueri, cū illi erāt præcisi.Vel forte Romæ à Papa fuerāt præcisi,& ante quā fama crebresceret,fuerūt aliqui ordinati ab eis, aliàs in his quæ publice fiunt, nō potest quis ignorantiā allegare.16. dist.quod dicitis. Et est hic arg.‖quòd qui allegat ignorantiam, ipsam probabit. 3. q.9. indicas.1.q.1. si qui à simoniacis. extra de ele.innotuit. 82. dist.propositi.& hic manifestè reprobatur distinctio Io.& Rufi.hic enim distinguitur inter ordinatos ab illis qui receperūt vltimam manus impositionem in ecclesia,& ordinatos ab illis qui receperunt vltimā manus impositionē extra ecclesiā, & tam hi quàm illi recipiunt ordinem , scilicet characterem , sed non executionem.

d ¶ *Nescisse.*] ff.de probat. verius. contra. Sed hic præsumebatur eos scire. sic 82.distin. proposuisti.in fi.

e ¶ *Multorum.*] simile 3.44. dist.comessationes. & supra dist. 50. vt constituerētur.

ELECTIO. CAVS. Dictum est supra quòd ordinatio hæreticorum irrita est. Nunc dicit G. quòd electio facta à non catholicis irrita est, sicut habetur in seq. cap. cuius casus planus est.

f *Nos.*] Simile 24, q.1.aperte. & c. miramur.

g ¶ *Eligitur.*] constat quòd suspēsus nō potest eligere, vt extra de consue.cum dilectus,& extra de æta.& qualit. cum bonæ. Sed quid si maior pars fuerit excōmunicata,an possint alij eligere sine ea? ar. q̄ non. extra de conces. præ. & ec.non va.quia diuersitatem.Item quid si vnus est excommunicatus, & eligit eum aliis,an tota electio b vitietur?non , nisi ipsi communicent consentiendo.extra de sent.& re iud.ad probandum. vbi cassatur sententia iudicū,quia vnus iudicū fuit excōmunicatus.Et arg.ad hoc extra de offic.dele.cum super. & ff.de recep.ar,Pædius.ar.contra. ff.quod cū fal.tu.l.1.§.1.vbi dicitur,quòd nō obest si tutor falsus interponit auctoritatem suam cum tutore vero. quia tenet quod actū est.suspensus autem hodie eligit,vt extra de cle.excomm.mi. si celebrat.

Nos f in hominem, qui non à catholicis g eligitur , nulla præbemus ratione cōsensum : nec, si alicuius præsumptionis vsurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem, illū sacerdotis suscipimus.

4 *Sed & illud Gregorij de nominatim excommunicatis intelligitur:quorum ordinationes sunt irritæ,si eorum ordinatio non erat ordinādis incognita.*

Vnde idem Vrbanus ait in Synodo Placentina,c.9. & sequentibus.

¶Qui nominatim excommunicati sunt,& qui aliorum sedes inuadunt,alios ordinare non possunt. C. V.

5 ORdinationes , quæ ab hæresiarchis b nominatim excommunicatis factæ sunt , & ab eis,qui catholicorū adhuc viuentium episcoporū sedes inuaserunt, irritas esse iudicamus , nisi probare c valuerint,se cū ordinarentur, eos nescisse d damnatos. ¶ 6 Qui vero ab episcopis quōdam catholice ordinatis, sed in schismate à Romana ecclesia separatis consecrati sunt,eos,nimirū, cum ad ecclesiæ vnitatem redierint, seruatis propriis ordinibus misericorditer susci pi iubemus : si tamen vita , & scientia eos cōmendat. ¶ 7 Amodo vero,quicumque à prædictis schismaticis,sanctæque Romanæ ecclesiæ aduersariis se ordinari permiserit, nullatenus hac venia dignus habeatur. ¶ 8 Quamuis autē misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente hāc in sacris ordinibus dispensationem constituerimus,nullum tamē præiudiciū sacris canonibus fieri volumus: sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate illud quoque cesset,quod pro necessitate e factum est. Vbi enim multorum e strages iacet, ibi subtrahendum est aliquid seueritati , vt a addatur amplius charitati.

a ¶ *Vt addatur,&c.*] *Hæc sunt addita ex concilio ipso.*

Electio quoque,nisi à catholicis facta fuerit,irrita esse probatur.

Vnde Gregorius scribit Mediolanēsibus,lib.8.epist.65.

¶Irrita sit electio,quæ non à catholicis facta probatur. C. VI.

10 NOs f in hominem, qui non à catholicis g eligitur , nulla præbemus ratione cōsensum : nec, si alicuius præsumptionis vsurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem, illū sacerdotis suscipimus.

Quòd

1 Supra c.nos cōsecrationē.

2 Poly.c.7.ti. 16 & 12.tit. 38.C.9.& 10.

3 Poly.l.2. tit.1. [catholicis, & maxime à Longobardis] orig.

4 C.cor. tex. in l.liberorū. cum glo.ff.de his qui sunt.in fam. & tutis in ...an prin. C.de c.ad tol.

5 Tota. dic vt per Panc. c.vlt.de pcu.

Vòd autem.] Hæc q. diuiditur in duas partes, in prima quarum quæritur si quis debet ordinari ab extraneo episcopo sine litteris? & respõdet, ꝙ nõ: & hoc probat 6. auctorit. Secunda ibi, *His auctoritatibus.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 2.q.qua quæritur an episcopus vel archiepiscopus possit ordinare clericos alterius episcopi sine propriis litteris. Et respondet, quòd non, vt probatur per sequentia cap.

‖ Episcopus clericũ alterius episcopi nõ ordinet.

a ¶ *Quòd autẽ.*] ‖certum est, ꝙ nullus episcopus debet ordinare, vel recipere clericos alterius episcopi sine litteris sui episcopi, vt 71. dist. per totũ. nec sufficiũt ad hoc litteræ archidiaconi, vt extra de offi. archi. significasti.

Vllus.] CASVS. Calixtꝰ Papa docet hic, ꝙ nullus episcopus debet terminos alterius vsurpare, vel alterius parochianũ ordinare, dãnare vel excõmunicare: quia talis ordinatio, dãnatio, & excõmunicatio irrita erit: & ꝙ hoc fieri nõ debeat probatur auctoritate Deut. & Prou. dicentis, Ne transgrediaris, &c.

Deute. 19, Prou. 22.

b ¶ *Iudicare.*] nisi in casibus, vt de pœ, dist. 6. placuit. ſ. 6. q. 3. c. vlt. ſ. 3. q. 6. peregrina. & c. 1. & 10, q. 3. nec numerus, 2. q. 5. Mennã. & q. 7. nos si incompetenter. & in casibus vbi quis sortitur forum, ꝛ & cum quis negligit suum locum conuertere ad fidem 16. q. 3. placuit. 2. & cũ episcopus solus est in vna prouincia, vt 65. dist. si forte. in fine.

ꝛ Qui not. 3. q. 6. iij prin. 2 Sent. 44. dist. 21. g. De pœnitentia. dist. 6. c. fi.

c ¶ *Rata.*] ‖ Sed quæritur si vnus iudex sententiã excõmunicationis latã ab alio, ratam habere posſit? ar. quod sic, ſ. ea. Lugdun. & 3. q. 6. hæc quippe. 63. dist. Salonitanæ. nam factũ falsi procuratoris posſum ratum habere. extra de offic. deleg. cum olim. ff. de iud. licet. & electionem quæ nulla est, posſum ratã habere. extra de ele. ꝙ sicut. Itẽ adoptio iniusta potest confirmari. ff. de adop. adoptio. Itẽ sententia feminæ & serui cõfirmatur, licet nulla sit, vt 3. q. 7. infamis. ſ. vria. in prin. & ff. de off. præto. Barbarius. extra de arbit. dilecti, & est ar. ad hoc insti. de testa. milit. ſ. sed si quis. nam & per appellationem potest cõfirmari, quod nullum est. ff. rem ratã habe. l. 3. ſ. falsus. Sed contra ext. de cõsue. ad nostrã. Itẽ quod meo nomine gestũ nõ est, ratũ habere nõ posſum, vt ff. de neg. gest. ſi pupillis. ſ. sed & si ego. Itẽ cuius præsentia desideratur, eius ratihabitione nõ potest cõfirmari, vt instit. de aucto. tuto. in fin. Itẽ si sententia excõmunicationis cõfirmaretur, retro esset quis excõmunicatus, quod esset absonũ. Dicas ergo, ꝙ sententia quæ nulla est, nõ potest ratihabitione cõfirmari: quia sententia plus habet iuris, quã facti, & in illa l. ff. rẽ ratã habe. fuit sententia lata à suo iudice, sed cõtra ius. & sufficit ꝙ litigator credat se condemnatũ, ad hoc vt teneat iudiciũ. ff. famil. erciſc. cũ putarẽ. solus tamẽ princeps potest sententiam, quæ nulla est, cõfirmare, vt 2. q. 1. in primis. & 3. q. 6. hæc quippe. quia & ipse mutat substantialia rei. C. de rei vxo act. in prin. sic intellige. 3. q. 6. hæc quippe. Alia autẽ quæ plus habẽt facti, quàm iuris, vt emptio, locatio, & traditio, possunt confirmari. ff. de cura. fur. consilio. ſ. vlt. vnde donationẽ factam à laico, & non nomine episcopi potest episcopus cõfirmare, vt 16. q. 1. ca. vlt. & extra de iure patro. cura pastoralis. Si autem aliquis ordinat clericos alterius credens suũ episcopũ ratũ habiturũ, tũc potest talis ordinatio cõfirmari per ratihabitionẽ, vt ſ. ea. Lugdunensi, secus si nõ poneret spem in ratihabitione illius, vt ff. de solu. si quis offerẽti. In sententia autem dici potest, quòd si aliquis nomine alterius tulit sententiam, ꝙ tunc possit ratificari. Io. Quid iuris sit de hoc, & de sentẽ. excom. notaui in questionibus. B.

3 exc. de paroch. Rotal. 2. cap. fin. ſ. 2. cast.

Vllus primas.] CASVS. Cælestinus prohibet in hoc c. quòd nullus patriarcha vel archiepiscopus vel episcopus iudicet, vel ordinet vel disponat aliquid in parochia alterius nisi fuerit inuitatus. Si vero præsumpserit, damnabitur cum cooperantibus & consentientibus ei. Nam si ordinare nõ potest, nec iudicare poterit. idem dicitur de episcopo in duobus sequẽtibus ca. ſ. scilicet, quòd irrita erit talis ordinatio, & ipse damnabitur.

6 Extra eod. Lucap. 7 Burchard. 9. ad ſcholas manũ ad ſuperiora.

Metropolitanus.] Si metropolitanus non põt intrare dioecesim ſuffraganei ſui, nisi vocatus, vt hic dicitur, qualiter ergo visitat dioecesim, & recipit ibi procurationes, vt extra de cẽſibus ſopitæ. extra de præſcri. cũ ex officij? Sed illud intelligo in eo casu quãdo per negligẽtiã deuoluitur ius ad metropolitanũ, vel etiã per appellationem.

8 Burc. l. 1. c. 106. Ino. 3. c. 1. & inſr. p. c. 1. & ex epiſtola Bonifacij. ‖ al. Nec a hoc ille a trahat epiſcopũ.

Ordinare.] arg. ſex quo minus nõ licet, nec maius, vt 44. dist. nulli. 16. q. 2. visis. & ſecundũ hoc minus est ordinare, quàm iudicare: quia ſolus potest ordinare, ſed nõ ſolꝰ iudicare ad depositionẽ, ſ. 15. q. 7. ſi aũt. & c. Felix. & c. vlti.

‖ Maioris ẽſt cæci, cui nõ licet mus. al. cæci ꝙ

9 Et ecce epiſcopum cõſungimus, vt ſit in ſimia.

Iudicabit.] ſæpe tamẽ iudicat ꝙ nõ potest ordinare, vt archidiaconus, vt 25. dist. perlectis. & extra de tempo. ord. cũ in diſtribuẽdis. vt 7. q. 1. episcopus in dioecesi.

Vllum.] ¶ *A metropolitano.*] hoc intelligas in arduis negotiis. aliter ſufficit voluntas episcopi, vt ſ. c. proxi. ¶ *Vacua.*] quantum ad executionem altaris, tamen conſecratio manebit, vt 7. q. 1. episcopus in dioecesi.

ordinare c nõ poterit, qualiter iudicabit? nullatenus proculdubio iudicabit ſ, aut iudicare poterit.

Item ex concilio Nannetensi, c. 1.

¶ De eodem. C. III.

IN Dominicis, vel festis diebus presbyteri, antequã Missas celebrent, plebem interrogẽt, ſi alterius parochianus in ecclesia ſit, qui proprio cõtempto presbytero ibi Missã velit audire. Quẽ ſi inuenerint; ſtatim ab ecclesia abiiciant, & ad ſuã parochiã redire cõpellãt.

¶ Hoc & ſequens caput absunt à ſex vetuſtioribus & emendatioribus Gratiani exemplaribus. In cæteris autem habentur ſine nomine Paleæ, quemadmodum & in excuſis. Extat autẽ vtrumque in concilio Nannetẽſi, & ex eo citatur hoc primũ in Decretalibus tit. de paroch. c. 2. & à Burchardo, & Iuone. ſicque emendatum eſt, cum antea citaretur ex concilio Meldẽſi.

Item ex eodem concilio Nannetensi, c. 2. 6

¶ De eodem. C. V.

7 NVllus presbyter, aut ꝺ diaconus alterius plebanũ † (nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit) ad Missam recipere audeat.

β ¶ Aut diaconus.] *Iſtæ duæ voces neque in concilio, neque in capitularibus, neque apud Burchardum leguntur.*

Item ex concilio Antiocheno, c. 13.

¶ Ad ordinationem clericorum, vel ecclesiarum alterius episcopi, nisi ab eodem inuitatus, non accedat episcopus. C. VI.

8 NVllum episcoporũ audere debere ex alia prouincia ad aliam transitum facere, & ordinare aliquos in ecclesiis, aut proferre ad ſacrũ ministeriũ. Nec † ab aliis illuc trahatur episcopis: nisi forte per litteras rogatus abierit, non ſolum à metropolitano g, ſed & ab his, qui cũ eo ſunt, omnibus ipsius prouinciæ episcopis. Quòd ſi nullo inuitante inordinate ſuperueniat, & aliquos, vel ordinare præſumpſerit, vel quoſlibet actus illi ecclesiæ competẽtes, qui ad ſe minime pertinent, vſurpare tentauerit; vacua h quidem & inania erũt omnia, quæ gesſerit: ipse vero huius indiſciplinati auſus, & irrationabilis cœpti dignas cauſas expendat †, tãquam depoſitus à ſancta ſynodo, & propter huiuſmodi præſumptionem iam prædãnatus.

f ¶ *Iudicabit.*] ſæpe tamẽ iudicat ꝙ nõ potest ordinare, vt archidiaconus, vt 25. dist. perlectis. & extra de tempo. ord. cũ in diſtribuẽdis. vt 7. q. 1. episcopus in dioecesi.

g *Vllum.*] ¶ *A metropolitano.*] hoc intelligas in arduis negotiis ᵇ. aliter ſufficit voluntas episcopi, vt ſ. c. proxi.

h ¶ *Vacua.*] quantum ad executionem altaris, tamen conſecratio manebit, vt 7. q. 1. episcopus in dioecesi.

ꝺ Et ecce epiſcopum cõſungimus, vt ſit in ſimia.

ᵇ Et ecce epiſcopum cõſungimus, vt ſit in ſimia.

QVÆSTIO II.

Vòd autẽ a episcopus, vel quilibet superiorum clericos alterius ſine propriis litteris ordinare nõ debeat; Calixtus Papa ſcribit epiſtola 2. ad episcopos Galliæ dicens.

¶ Alterius ecclesiæ parochianum nullus iudicare præſumat. C. I.

1 NVllus alterius tẽrminos vſurpet, nec alterius parochianum iudicare b, vel ordinare †, aut excõmunicare præſumat: quia talis iudicatio, vel ordinatio, aut excõmunicatio, vel damnatio nec rata c erit, nec vires vllas habebit: quoniã, nullus alterius iudicis, nisi ſui, ſententia tenebitur, aut damnabitur. Vnde & Dominus loquitur dicens, [Ne transgrediaris terminos antiquos, quos poſuerũt patres tui.]

[*Vnde a Vrbanus Papa.*]

a ¶ Vnde.] *Antea erat,* Idem, *hoc eſt Calixtus: quia cum Palea hæc non dum eſſet inſerta, ſequebatur, c.* nullus primas, *quod eſt Calixti. Hanc autem Paleam citat Gratianus ex Vrbano ſecundo, infra de pœnit. diſt. 6. c. fin.*

PALEA. C. II.

2 PLacuit, vt deinceps nulli ſacerdotum liceat quemlibet cõmiſſum alteri ſacerdoti recipere ad pœnitentiam ſine eius cõſensu, cui prius ſe cõmiſit, nisi per ignorantiam †illius, cui pœnitens prius confeſſus est. Qui vero contra hæc ſtatuta facere præſumpſerit, gradus ſui periculo ſubiacebit.

Item Calixtus epist. 2.

¶ In alterius parochia, nisi eo vocante, nulli aliquid agere licet. C. III.

3 NVllus primas, nullus metropolitanus d, nulluſque reliquorũ episcoporũ, alterius adeat ciuitatem, aut ad poſſeſsionem accedat (quæ ad eum non pertinet, & alterius episcopi est parochiæ) ſuper cuiuſquã diſpoſitione, nisi vocatus ab eo, cuius iuris esſe dignoſcitur, aut quidquam ibi diſponat, vel ordinet, aut iudicet, ſi ſui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præſumpſerit; dãnabitur, & nõ ſolum illi, ſed cooperatores, eique conſentientes: quia ſicut ordinatio, ita eis & iudicatio, & aliarum rerũ diſpoſitio prohibetur. 4 Nam qui ordinare e nõ poterit, qualiter iudicabit? nullatenus proculdubio iudicabit ſ, aut iudicare poterit.

Item ex concilio Nannetensi, c. 1.

¶ De eodem. C. III.

IN Dominicis, vel festis diebus presbyteri, antequã Missas celebrent, plebem interrogẽt, ſi alterius parochianus in ecclesia ſit, qui proprio cõtempto presbytero ibi Missã velit audire. Quẽ ſi inuenerint; ſtatim ab ecclesia abiiciant, & ad ſuã parochiã redire cõpellãt.

¶ Hoc & ſequens caput absunt à ſex vetuſtioribus & emendatioribus Gratiani exemplaribus. In cæteris autem habentur ſine nomine Paleæ, quemadmodum & in excuſis. Extat autẽ vtrumque in concilio Nannetẽſi, & ex eo citatur hoc primũ in Decretalibus tit. de paroch. c. 2. & à Burchardo, & Iuone. ſicque emendatum eſt, cum antea citaretur ex concilio Meldẽſi.

Item ex eodem concilio Nannetensi, c. 2. 6

¶ De eodem. C. V.

7 NVllus presbyter, aut ꝺ diaconus alterius plebanũ † (nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit) ad Missam recipere audeat.

β ¶ Aut diaconus.] *Iſtæ duæ voces neque in concilio, neque in capitularibus, neque apud Burchardum leguntur.*

Item ex concilio Antiocheno, c. 13.

¶ Ad ordinationem clericorum, vel ecclesiarum alterius episcopi, nisi ab eodem inuitatus, non accedat episcopus. C. VI.

8 NVllum episcoporũ audere debere ex alia prouincia ad aliam transitum facere, & ordinare aliquos in ecclesiis, aut proferre ad ſacrũ ministeriũ. Nec † ab aliis illuc trahatur episcopis: nisi forte per litteras rogatus abierit, non ſolum à metropolitano g, ſed & ab his, qui cũ eo ſunt, omnibus ipsius prouinciæ episcopis. Quòd ſi nullo inuitante inordinate ſuperueniat, & aliquos, vel ordinare præſumpſerit, vel quoſlibet actus illi ecclesiæ competẽtes, qui ad ſe minime pertinent, vſurpare tentauerit; vacua h quidem & inania erũt omnia, quæ gesſerit: ipse vero huius indiſciplinati auſus, & irrationabilis cœpti dignas cauſas expendat †, tãquam depoſitus à ſancta ſynodo, & propter huiuſmodi præſumptionem iam prædãnatus.

f ¶ *Iudicabit.*] ſæpe tamẽ iudicat ꝙ nõ potest ordinare, vt archidiaconus, vt 25. dist. perlectis. & extra de tempo. ord. cũ in diſtribuẽdis. vt 7. q. 1. episcopus in dioecesi.

g *Vllum.*] ¶ *A metropolitano.*] hoc intelligas in arduis negotiis ᵇ. aliter ſufficit voluntas episcopi, vt ſ. c. proxi.

h ¶ *Vacua.*] quantum ad executionem altaris, tamen conſecratio manebit, vt 7. q. 1. episcopus in dioecesi.

ꝺ Et ecce epiſcopum cõſungimus, vt ſit in ſimia.

ᵇ Et ecce epiſcopum cõſungimus, vt ſit in ſimia.

2 ¶ *Episcopus.*

3 Poly. l. 2. tit. 34. Burc. l. 1. c. 66. Anſ. l. 6. c. 120. Iuo p. 5. c. 291. Panh. l. 4. 6. 28.

4 ¶ Epiſcopꝰ] Verſ. nam ſi.

¶ *Hæc eſt priſca verſio. Dionyſij autem interpretatio, quæ & conciliorum tomis eſt inſerta, & à Burchardo, & Iuone affertur, aptius exprimit ſententiam canonis græci. Tamen, quoniam neque ipſa omnibus locis omnino reſpondet, viſum eſt verba græca noua cum verſione apponere.*

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν κὴ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὸς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μὴ ὑ ἐι σωεπάγοιτο ὰς ἑαυτῷ ἑτέρους, ἐι μὴ παρακληθεὶς ἀφήκοιτο διὰ γραμμάτων τῶτε μητροπολίτου κὴ τῶν σὺ αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χῶραν παρέρχοιτο. Ἐι ὑ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀδόκλως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν, κὴ καταφρονῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσκάλων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτῦ πεπραγμένα τυγχάνειν, μὴ αὐτὸν ὑ ὑπερχύσης ἀτοξίας αὐτῦ κὴ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν δίκην, καθηγμένον ἐνθένδε ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου.

Nullus episcopus audeat ab vna prouincia in aliam transire, & in ecclesia aliquos ordinare ad promotionem liturgiæ †, nec ſi alios vnà ſecum adducat: niſi accitus venerit per litteras metropolitani, & eorum, qui cum illo, epiſcoporum, in quorum regionem accedat. Quod ſi neminẽ vocante inordinate aduenerit, vt aliquos ordinet, ac negotia eccleſiaſtica ad ſe minime pertinentia conficiat: irrita quidem ſunto, quæ ab eo geſta fuerint: verum & ipſe ſuæ impudentiæ, & iniquiincœpti iuſtam pœnã ſubeat, hinc iam à ſancta ſynodo depoſitus.

1 Burch. l. 1. cap. 106. Ino. 3. c. 178.

Item ex eodem Antiocheno, cap. 22.

¶ Ad ordinationem eccleſiæ, quæ ſibi commiſſa non fuerit minime accedat epiſcopus. C. VII.

1 EPiſcopum non debere in alienam irruere ciuitatem, quæ illi probatur non eſſe ſubiecta, neque in regionem, quæ ad eius curam minime noſcitur pertinere, ad aliquid a ordinandum, nequepresbyteros, aut diaconos cõſtituere, ad alios β episcopos pertinẽtes, niſi forte cum voluntate, & teſtimonio γ proprię regionis epiſcopi. Quòd ſi quiſpiam, horũ quid tale facere voluerit; irrita quidem erit huiuſmodi ordinatio: & quæ male d vſurpauerit, à ſynodo arguantur. 2 Nam ε ſi ordinare non potuerit; nullatenus ad alios pertinentes iudicare præſumat.

a ¶ Ad aliquid.] *In hoc etiam canone Dionyſij verſio purior eſt: hic autem habet:* ſuper ordinatione cuiuſquam: *quod Græce eſt,* τὴ χειροτονίαν τινὸς. *id eſt*, vt quempiam ordinet.

β ¶ Ad alios episcopos.] *eodem fere modo Dionyſius. Græce legitur*, ἐς τόπους ἑτέρου ὑποκειμένους *id eſt*, in locis alteri epiſcopo ſubiectis.

γ ¶ Et teſtimonio.] *Græce tantum eſt,* μετὰ νόμου *quod Dionyſius vertit*, cum conſilio, & voluntate.

ꝺ ¶ Et quæ male.] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis exemplaribus, & ex cæteris editionibus conciliorum, præter hanc poſtremam quattuor tomorum. Dionyſius habet*, & ipſe coërceatur à ſynodo: *quod Græce eſt*, καὶ αὐτὸν ἐπιζημίας ὑπὸ τῆς συνόδου τυγχάνειν, *id eſt*, & ipſe puniatur à ſynodo.

ε ¶ Nam ſit.] *Tota hæc clauſula in Græco canone, cuius tria exemplaria manuſcripta collata ſunt, minime habetur: ſed & priſca verſio, & Dionyſiana habent. Similis ſententia legitur* ſ. *nullus primas.*

Item ex ſynodo Conſtantinopolita prima, cap. 2.

¶ Non accedant epiſcopi ad eccleſias, quæ ſunt extra eorum dioeceſim. C. VIII.

EPiſcopi, qui extra dioeceſim c ſunt, ad eccleſias, quæ extra terminos eorum ſunt, non accedant, neque confundant, & permiſceant eccleſias. Secundum ζ regulas ſtatutas, Alexandriæ quidem epiſcopi ea, quæ ſunt in Aegypto tantũmodo gubernẽt. Orientales autem epiſcopi ſolius orientis curam gerant, ſeruatis tamen honoribus primatus eccleſiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ ſynodi continentur. Sed & Aſianæ dioeceſis epiſcopi ea, quæ ſunt in Aſia, & quæ ad Aſianam tantũmodo dioeceſim pertinent: gubernent. Ponti autem epiſcopi, Ponticæ tantum dioeceſis habeant curam. Thraciæ vero, ipſius tantummodo Thraciæ.

ζ ¶ Secundum.] *Mutata eſt interpunctio, vt magis reſpondeat Græco canoni,* ἀλλὰ κὴ τοὺς κανόνας τοὺς μὲν Ἀλεξανδρείας, &c. *quod Dionyſius vertit*, ſed iuxta canones Alexandrinus antiſtes, &c. *In editione, autem conciliorum in tribus tomis deerant hæc verba*, ea quæ ſunt in Aegypto tantummodo gubernẽt. Orientales autem epiſcopi.

Item ex eodem, c. 3.

De eodem C. IX.

NOn inuitati epiſcopi vltra dioeceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus, vel quibuſcumque diſponendis eccleſiaſticis cauſis, ſeruata regula, a quæ ſupra ſcripta eſt de vnaquaque dioecẽſi. Manifeſtũ namq; eſt, quòd per ſingulas quaſq; prouincias prouincialis ſynodus adminiſtrare, & gubernare omnia debeat, ſecundùm ea, quæ ſunt in Nicæa definita.

a ¶ Seruata regula.] *Ita in omnibus editionibus huius priſcæ verſionis: ſed in Græco canone hic eſt initium periodi, & quæ ſequuntur ex ipſo pẽdent, quemadmodum Dionyſius vertit*, ſeruata vero quæ ſcripta eſt de gubernationibus. † regula, manifeſtum eſt, quòd illa, quæ ſunt per vnamquamque prouinciam, ipſius prouinciæ ſynodus diſponeſt, &c.

2 *His auctoritatibus prohibentur quilibet epiſcopi clericos alterius ordi nare, Sed quæritur, ſi contingat eos aliquibus ſacros ordines diſtribuere, an ordinati ab epiſcopis ſuis in propriis ordinibus recipi poſſint.*

De his ita ſcribit Vrbanus Papa Hugoni Lugdunenſi archiepiſcopo.

¶ Clerici ab epiſcopo alterius parochiæ ordinati à proprio in ſuis ordinibus recipi poſſunt. C. X.

3 LVgdunenſis parochiæ † clericos, quos contra ſtatuta canonum ab alterius parochiæ epiſcopis ordinatos litterarũ tuarum ſignificatione mõſtrasti, cum graduum ſuorum honore recipere religionis tuæ prudentia poterit d, ſi eos aliàs canonice, & ſine prauitate aliqua ordinatos conſtiterit: ſi tamen eorum probabilem vitam id indulgentiæ perſpexeris promereri. 4 Legimus quippe ſanctum Epiphanium epiſcopum ex dioeceſi ſancti Ioãnis Chriſoſtomi quoſdam clericos ordinaſſe: quod

2 ¶ *Ordinãdum.*

3 Iuo p. 6. c. 412.

† al. eccleſia

4 Socrates l. 6. Hiſto. c. 12. & 13. Trip. l. 10 c. 1. Nicepho l. 13. c. 11.

d ¶ *Quod*

a. ¶ *Quod sanctus vir,*] Sic ℨ. 37. distin. qui de mẽsa. 7.q.1.omnis. Sed nonne iste eps delinquit ordinãdo clericos alterius, quomodo ergo sanctus fuit? Omissis multis solutionibus dic, quòd excusatur ideo quia vtiliter gessit:& quia credebat hoc Io.placere [a]: sicut non facit furtũ qui credit hoc placere domino,vt insti,de obl.quæex qua, delic.nascuntur,§.1. [b]

a Quod not. supra c.c.1. in glo.2.in fi.

b Idem tenet Bar.in l.inter. omnes. § rẽtic.ff.de fur, al.vis.

b ¶ *Moderatio tua.*] Permittitur hic episcopo dispensatio canonis vel criminis pœnalis. fi.est ℨ.1. q.5. c.vlt. in fi. sed non permitteretur si simoniace fuissent ordinati,1. q.1. erga. de pœnitentialibus nõ est dubium, quia hoc potest quilibet sacerdos, vt 26,q.7. tẽpora pœnitudinis.

Quod autem] CASVS. Hic instituitur 3. quæstio, qua quæritur, an archiepiscopus possit absoluere vel damnare clericos sui suffraganei illo inconsulto:& certum est quòd non, nisi cũ appellatur ad eum: vel habetur de consuetudine:vel si episcopus decederet, & res arbitrio archiepiscopi dispensari voluerint clerici, vt infra e.conquestus, vel nisi episcopus sit negligens, vt infra e. cum simus, vel nisi cõtrouersia sit inter episcopum & suum clericum, vt infra 11. q.1.si clericus,vel nisi dissensio est de electione episcopi,vt supra 33.dist.si forte. Sed hoc hodie corrigitur per constitutionẽ Innocentij Papæ.Sed quia cõmunia negotia prouinciæ, vt synodum congregare, episcopum examinare potest facere:non tamẽ sine consensu aliorum, vt infra c.1.2.3. & 4. & 5.Et procedit hoc ordine. Primo probat superficialiter, quòd archiepiscop[a] potest absoluere & dãnare parochianos sui suffraganei illo inconsulto, vsque ad §. *Sed contra*, deinde probat contrarium vsque ad §, *Sola*, in quo tractat de excellentia Papæ: & hoc vsque ad §.*vltimum*. in quo soluit contrarietatem. Dicit ergo q̃ sicut ecclesiæ totius episcopatus sunt in potestate episcopi, sic ecclesiæ totius archiepiscopatus sunt in potestate archiepiscopi; ita quòd episcopo non licet aliquid agere sine consilio metropolitani: sed intellige in iis quæ pertinent ad generalem statum prouinciæ totius episcopatus.

a Apost. can. 34.

† al.sibi assũmat.

c ¶ *Quod autem*] ‖ Metropolitanus episcopo inconsulto nõ potest iudicare clericos suos,nisi in casibus specialibus,scilicet quãdo causa per appellationem defertur ad ipsum,vt infra ea.conquestus. vel nisi causa sit inter episcopum & clericum, vt 11.q.1.si clericus. Item cum dissensio est de electione episcopi,vt 63.distin. c.vlti.hoc vero non tenet hodie per id quod est extra de ele.quia propter c. Item cum suffraganeus est negligens,vt infra ea.cum simus,Itẽ omnia male acta potest punire & retractare, vt 26.q.5.quicumque. & 12.dist.de his.Item si de consuetudine aliquid obtinuit: aut si episcopus decesserit,vt infra ea.conquestus. Aliter de specialibus negotiis episcopatuum se non potest metropolitanus intromittere; sed communia negotia, quæ non magis pertinent ad vnum quàm ad alium:sed ad statum totius prouinciæ,vt congregare synodum,examinare episcopum & ordinare,hoc potest: non tamen sine consilio aliorum episcoporum,vt infra ead.c.1.2.3.4.& 5.

‖ Metropolitanus clericos suffraganei iudicare non potest.

c Versi.vt is collatione habita eligatur, &c.quasi dicat, licèt cognitio electionis & electorũ pertineat ad metropolitanum, tamen ipse eligatur a clericis & comprouincialibus, & consecretur a suffraganeis, & confirmetur ab ecclesia.

Per singulas.] CASVS. Dicitur hic quòd episcopi in singulis prouinciis debent recognoscere suum metropolitanũ, sibi obediendo: & nihil agere de cõmunibus negotiis sine metropolitani cõsilio. Similiter nec metropolitano licet sine cõsilio episcoporũ aliquid facere de negotiis communibus.

d ¶ *Cognoscere,*] id est,reuereri, idest, diligere, vt ibi. Non nouivos.7.q.1.sicut vir.in fi.

e ¶ *Agere.*] Quod ad statum cõmunem pertinet, vt infra e.archiepiscopus. sic supra 80, dist.non debere.

Per singulas.] CASVS. In Nicæno concilio fuit statutũ,vt archiepiscopus per singulas prouincias curã gereret,& ad archiepiscopũ appelletur: sine cuius consilio episcopi nihil agere possunt nisi de his quæ ad proprias eorum parochias spectant:& econuerso metropolitanus sine consilio episcoporum nihil agere potest.

f ¶ *Per singulas.*] Simile 2.q.7. metropolitanum.

g ¶ *Totius prouinciæ.*] Hic videtur quòd archiepiscopus est iudex ordinarius totius prouinciæ d.nã habet procurationem & visitationem totius diœcesis, vt extra de præscri. cum ex officij. & quia vnus est iudex prouinciæ, vt 7.q.1. in apibus. ex quo enim archiepiscopus est iudex episcopi,ergo est iudex diœcesis suæ. arg.ff.de pecu.ser. si seruus meus. Nam ex eo q̃ vicarius est in peculio ordinarij, ergo & peculiũ vicarij, vt ibi dicitur:& præterea hic dicit q̃ omnes qui causas habẽt, concurrant ad metropolitanum. Itẽ quia determinat causas delatas ad ipsum per querelam,vt 10. q.3. quia cognouimus. ‖ Sed licet posset dici q̃ sit ordinarius, sẽ tamen nõ potest intromittere de causis subditorũ, nisi in casibus exceptis, vt extra de offic.ordi.pastoralis.in princ.si tamẽ ferat sententia aliquã in subditos suffraganei sui, bene tenet:cũ sit iudex ipsorũ.arg.in authen. de defen.ciui.§.& iudicare. & §.seq.vbi dicitur, q̃ præses vel maiores iudices nõ possunt ferre sententiã vltra summã ccc.aureorũ.si tamẽ tulerint,tenet. vt ibi insententiã vltra summã ccc.aureorũ.si tamẽ tulerint,tenet. vt ibi innuitur.H.dicit nõ tenere talẽ sententiã, cum metropolitanus fert in subditos suffraganei:quia metropolitanus iudex alienus est respectu subditorũ suffraganeorũ,vt 6.q.3,scitote. & 3.q.6. peregrina. sicut subditorũ suffraganeorũ,vt 6.q.3,scitote. & 3.q.6. peregrina. sicut absoluere nõ potest nisi appelletur ad eũ.extra de sententia excõ,per tuas.extra de offi.deleg.cũ cõtingat.Item quia dicitur quidquid fecerit,irritum est,vt infra ea.nullus.Hoc sciãs quòd de causis episcopi potest per solam querelam cognoscere.11.q.1.si clericus adueršus. Ioãn.quod dicit H. verum est,vt extra de of.ord.pastoralis.B.

d Hoc vide est licentia L.vt notat. 6.c.1.in gl. 2.vbi dicit hoc.Arcti.

h ¶ *Singulis.*] Potest ergo anathematizare aliquem incõsulto metropolitano : immo & quilibet sacerdos inscio suo epo, vt extra de of.ordi.cũ ab ecclesiarũ. nec tenet quod legitur 11.q.3.nemo episcorũ.

NISI FORTE. CASVS. Dictum est supra, quòd archiepiscopo nihil agere licet sine consilio episcoporum. quod verum est, nisi episcopi post annuntiationem contempserint in suis ecclesiis œconomos ordinare, vt probatur sequenti capitulo.

Cum simus.] CASVS. Statutum fuit in synodo Constantinopolitana, vt omnes regulæ sanctorum patrũ custodiantur:& præcipue illa quæ præcipit œconomos debere esse in vnaquaque ecclesia: quod si metropolitan[a] facere neglexerit, licentiam habeant episcopi in sua ecclesia œconomũ ordinare. & econuerso. Idẽ seruandũ est in monasteriis.

a ¶ *Oeconomos.*] ‖ Oeconomus dicitur cui res ecclesię gubernãda mandatur,vt C.de sacrosanct. eccles.iubemus.

‖ Oeconomus græc.

b ¶ *Oeconomum.*] qui clericus erit: & de proprio clero debet esse.89. dist.cap.quia.& 16.q.7.in nona actione.De hoc notaui 16.q.7. quoniam.

c ¶ *Episcopis.*] Ergo ficut superiores inferiorũ, sic inferiores superiorum supplent defectum,vt extra de concess.præben. & eccles. non vacan. nulla. & 89.dist.volumus.

πρωτῶν

PROBATVR. CASVS. Adhuc probat,quòd archiepiscopus inconsulto suffraganeo suum possit parochianũ absoluere, exemplo Pauli metropolitani Corinthiorum, qui Corinthiũ fornicatorẽ tradidit sata nę:& postea recõciliauit.

d ¶ *Corinthum.*] & in hoc suppleuit negligentiam Apollinis, vt infra ead.cap.vlti.

SED CONTRA

Nunc probat Gratianus contrarium,scilicet quòd metropolitanus non potest disponere de negotiis episcoporũ sine consensu ipsorum. & omnia c.vsque ad §.*Sola*. intelligũtur de communibus negotiis, vel de specialibus, cum episcopi non sunt negligentes, sed diligenter agunt quæ debent. H.

1 Ino p.s. c. 3 & Cõc.Chalc. 1.c.26.sup. cõsti.30.quia is;quibusdam. & ℨ.16.q.7. eosnam in quibusdam.

SAluo.] CASVS. Quęritum fuit ab Eugenio vtrum archiepiscopus possit cognoscere de causis criminalibus episcoporum sine consensu aliorum episcoporum.Et respondetur quòd non: saluo Romanæ ecclesiæ priuilegio.

e ¶ *Saluo.*] Debet quis ius suum protestari, ne fiat ei præiudicium. sic 28.dist. diaconi. & 7.q.1. Pontifices. ff. quib. mod. pign.vel hypo.sol.l.si debitor. §. fi in venditione.

Con.5. Con.2.

ADDITIO. Ad hoc facit C.de his qui spon.mune.sub.l.1.lib.10. sed argum.contra.ff.de cond.institit. quod quis.ff.de act. & oblig. obligationum. §. placet. de hoc leg.& not.28.distin.cap.1.

[Causa inter episcopum & clericum coram quo debet tractari.

f ¶ *Instantia.*] id est, præsentia.

g ¶ *Aliquorum.*] scilicet episcoporum.

h ¶ *Causas.*] scilicet criminales,vt 3.q.8.suggero. ‖ Et no.quòd cu causa est inter clericum & episcopum, quòd metropolitanus in synod comprouinciali tractabit causam. 11.q.1. si clericus. nisi velis dicere, q̃ hodie solus metropolitanus obtinet vicem synodi quantum ad istud.18. dist.cap.1. & 10.q.3.quia. De hoc dixi 6.q.2. episcopus.

Archiepiscopus.] CASVS. Anicius Papa statuit vt archiepiscopus de causis episcoporum aut communibus, scilicet criminalib[b] nihil agat sine consilio suorum suffraganeorum, nec episcopi sine consensu archiepiscopi aliquid agant,nisi quantũ ad suas parochias pertinet.

i ¶ *Archiepiscopus.*] ‖ Metropolitanus sine episcoporum consensu, vel præsentia alicuius eorum non audiat causas. C. IIII.

2 Et Iulius cap.4.

3 SAluo[c] in omnibus Romanæ ecclesiæ priuilegio,nullus metropolitanus absque ceterorum omnium comprouincialium episcoporum instantia[f], aliquorum[g] audiat causas[h] :quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conspectu eorum omnium ventilatæ; & ipse, si fecerit, coerceatur à fratribus.

3 Burchard. l. 1. cap. 65. Iuo p.5. c. 99. & 174.

† al. causas eorum

Item Anicetus Papa episcopis Galliæ, cap. 1.

¶ De eodem. C. V.

ARchiepiscopus[i] nihil de episcoporum causis, aut de aliis communibus, iuxta statuta Apostolorum 4, absque cunctorum illorum agat consilio; nec ille, nisi quantum ad suas parochias pertinet, sine suo: quoniam tali gaudet concordia altissimus, & gloriatur in membris suis.

4 Can.Apost. 34.

a Dic quòd est triplex reprehensio, vt no. sup. 21. distin. nolite. in fi.

*Item in eadem epistola, cap.*3.

¶ De eodem. C. VI.

5 SI autem aliquis metropolitanorum inflatus fuerit, & sine omnium comprouincialiũ præsentia,vel cõsilio episcoporum, aut eorum,aut alias causas, (nisi eas tantum, quæ ad propriam suam parochiam pertinent) agere,aut eos grauare voluerit; ab omnibus districte corrigatur,ne talia deinceps præsumere audeat. Si vero incorrigibilis, eisque inobediens[k] apparuerit; ad hanc Apostolicam sedem, cui omnia episcoporum iudicia referri † præcepta sunt, eius contumacia referatur, vt vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant.

5 Polycarp. l. 1.tit.24. Burc. l.1. c.63. Pãn. l.4. c.26.

† al. terminare

*Item Calixtus Papa episcopis Galliæ, epist.*2. *cap.*3.

¶ De eodem. C. VII.

6 Concor. Lucius epi.1. c.3.

7 NVllus primas, vel metropolitanus diœcesani ecclesiam,vel parochiam,aut aliquem[l] de eius parochia præsumat excommunicare, vel iudicare, vel aliquid[m] agere,absque eius consilio, vel iudicio:sed hoc obseruet, quod ab Apostolis, ac patribus, & prædecessoribus nostris est statutum,& sia suffraganei, potest tamen de episcopo iudicare.11.q.1. si clericus. ‖ Et sic fallit illa regula : Si vinco vincentem te, multo fortius vinco te.ff.de diuer.& tempor. præscrip. de accessionibus.§.1.item fallit.ff.qui potio. in pigno. habean. Claudius. est libertus liberti mei, non est meus libertus,vt ff.de verb.significat. Modestinus. & non omnes quæ sunt cum sorore mea, sorores meæ sunt. 81.dist.legitur.

7 Polycar.ibidem 6. Burc. l.1.c.60. Iuo p.5. c.10. & p.14.c.72. Pãn. l.4. c.27

‖Si vinco vincentem te,vinco te:quandoque fallit.

‖Excommunicatum ab episcopo non absoluit archiepiscopus.

m ¶ *Vel aliquid.*] ‖ Ergo nec absoluere potest excommunicatum à

QVÆSTIO III.

Vòd autem archiepiscopus clericos sui suffraganei illo incõsulto dãnare valeat, vel absoluere, sic videtur posse probari. Sicut totius episcopatus ecclesiæ in potestate sunt episcopi; sic & ecclesiæ totius archiepiscopatus ad diœcesim pertinent archiepiscopi. Vocantur enim episcopi à metropolitano in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Sic quippe vices eis impertit, vt potestatem suam sibi nõ adimat. Vnde & sine eius consilio nihil eis agere licet, sicut in concilio Martini Papæ legitur, c.4. [1]

¶ Nec episcopi sine metropolitani consensu, nec ille sine eorum consensu aliquid agere debet. C. I.

j PEr singulas prouincias oportet episcopos cognoscere [d] metropolitanũ tantũ † suũ; & ipsum primatus curã suscipere: nihil autem agere ereliquos episcopos præter eum; secundũ quòd antiquitus à patribus nostris constitutum continetur in canone. [2] Propter quod metropolitanus episcopus nihil præsumptiue assumat † absque consilio ceterorum.

*Item ex concilio Antiocheno, c.*9.

¶ Sine metropolitani conscientia extra suam diœcesim nihil agat episcopus. C. II.

ij PEr singulas prouincias episcopos singulos scire oportet, episcopum metropolitanũm, qui præest,curam & solicitudinem totius prouinciæ gsuscepisse. Propter quod ad metropolitanam ciuitatem ab his, qui causas habent, concurratur. Quapropter placuit eum,& honore præcellere, & nihil vltra sine ipso reliquos episcopos agere secũdum antiquum patrum nostrorum canonem, [3] nisi hoc tantum, quod vnicuique ecclesiæ per suam diœcesim competit. Vnumquemq; enim episcopum oportet habere suæ diœcesis potestatem,vt regat, & gubernet secundum competentem singulis reuerentiam, & prouidentiam gerat omnis regionis, quæ sub ipsius est ciuitate: ita vt etiam ordinare ei presbyteros, & diaconos probabili iudicio liceat,& de singulis ipsius regionis causis cum moderatione, & pondere disceptare. Vltra autem nihil agere permittitur citra Metropolitani episcopi conscientiam [e]: nec metropolitanus sine ceterorũ aliquid gerat concilio facedorum.

3 Apost.can. 34.

e ¶ Conscientiam.] *Græce est, Αἰχα τῶ μητροπόλεως ἐπισκόπε, μὴ δὲ αὐτὸν ἄνευ τῶν τῆς λοιπῶν γνώμης. Itaq; eadem vocẽ vtitur canon tam in consensu metropolitani,quàm suffraganeorũ. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum versione noua.*

Τὸν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ, τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν, μηδὲν νεᾶσαι τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ, αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κανόνα, ἢ ταῦτα μόνα, ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις : ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τοῦ ἑαυτοῦ

d Hoc vide est licentia L.vt notat. 6.c.1.in gl. 2.vbi dicit hoc.Arcti.

ditorũ, nisi in casibus exceptis, vt extra de offic.ordi.pastoralis.in

h ¶ *Singulis.*] Potest ergo anathematizare aliquem incõsulto metropolitano : immo & quilibet sacerdos inscio suo epo, vt extra de of.ordi.cũ ab ecclesiarũ. nec tenet quod legitur 11.q.3.nemo episcorũ.

suffraganeo suo, extra de sent.excommu.per tuas. episcopus tamen absoluere potest excommunicatum ab archidiacono: quia archidiaconus est vicarius episcopi, vt extra de offi. archid. c.1. sed episcopus non est archiepiscopi vicarius. Quid de hoc iuris sit, dixi 25.dist.perlectis.

a ¶ *Irritum.*] id est, irritandum. si dicas quòd habet iurisdictionem ordinariã prouinciæ. sed

1 Anscl. l. 3. cap. 82.

si non proprie, tunc erit hic argu. quòd metropolitanus non habet iurisdictionem ordinariã totius prouinciæ. Quid iuris sit de hoc, no. 2. 3. c. 2.

Conquestus est.] CASVS. Archiepiscopus Narbonensis cõquerebatur de Rodulpho patriarcha Bituricen. qui erat suus patriarcha, quòd ipse cõpellebat clericos suos eo inuito ad suum iudicium venire: & res ad suam ecclesiam pertinentes eo inconsulto disponebat. Præcipit ergo sibi Nicolaus vt de cetero hoc nõ faciat, nisi fuerit ad ipsum appellatum: vel nisi mortuo episcopo clerici voluerint res ecclesiæ dispensari per ipsum: q̃a primates nil priuilegij super episcopos habent, nisi quantum canones concedunt, vel cõsuetudo antiqua: vel nisi Romana ecclesia aliquẽ voluerit suo priuilegio decorare. *Episcopo scribit*, hæc sunt verba Bedę. *Et angelo Ephesi*, &c. sunt verba Ioannis. Vnde melius esset ibi principiũ capituli, vt dicit Hug. Dicit ergo Beda exponens verba Ioannis, & dicit q̃ Ioan. scribit illi episcopo de cuius manu Ioannes requirebat peccata subditorum eius, vt esset diligens: ne sine eius consilio de suis subditis iudicaret, nisi esset negligens.

ꝗcl. cum omnium

Matth. 20.

Matth. 23.

2 Iuo p.5.c.56. Pãn. l.4. c.29.

b ¶ *Archiepiscopus.*] Hic patet quòd archiepiscopi subsunt primatibus & patriarchis, vt 21.dist.cap.1.& 65.dist.de persona.17. dist.multis.

‖ Archiepiscopi subsunt patriarchis.

c ¶ *Prouocauerint.*] Hic patet quod nec archiepiscopus, nec primas põt cognoscere de causis subditorum episcoporũ, nisi per appellationẽ deuoluantur ad ipsum. 11.q. 1.peruenit. & extra de of. deleg. cum nõ ignoretis. Idem dico in legato Papæ, vt dixi 2.q.6.c.3.præter hos casus est alter 12. dist. de his. Item cum a absolutus ab archiepo non vult parere epõ. extra de offi.ord. ad reprimendam. Item cum est causa inter episcopũ & clericum. 11.q.1. si clericꝰ. & 3. 6.q.2. cap.2. & hoc cum episcopus est reus. sed si est actor, non videtur quòd archiepiscopus

‖ Archiepiscopus de causis subditorũ episcopi cognoscere non potest.

a Istud, item, recipitur textu[illegible] & quẽtibus Archiepiscopus est iudex cõpetens.

sit iudex rei, vt extra de offic.ordin. pastoralis. Item cum episcopus non vult absoluere excommunicatum, vt extra de appel. qua fronte. Item cum archiepiscopus prouinciam visitat. extra de præscrip. cum ex officij. sed illud non dico esse generale, nisi vt dixi supra ead. quæst. 2. nullus primas. Item cum euidens est sententiam episcopi iniustam esse. extra de appel. solicitudinem.

à nobis confirmatum 1. id est, si quis metropolitanꝰ episcopus (nisi quod ad suã solũmodo propriã pertinet parochiam) sine consilio, & voluntate omnium comprouincialium episcoporum extra aliquid agere tentauerit; gradus sui periculo subiacebit; & quod egerit, irritum a habeatur, & vacuum. Sed quidquid de prouincialium coepiscoporum causis, eorumque ecclesiarum, & clericorum, atque sæcularium necessitatibꝰ agere, aut disponere necesse fuerit, hoc communi †consensu cõprouincialium agatur Pontificum; nec aliquo dominationis fastu, sed humillima atque concordi administratione, sicut Dominus ait, [Non veni ministrari, sed ministrare.] & alibi [Qui maior est vestrum, erit minister vester.] Similiter, & ipsi comprouinciales episcopi cuncta cum eius consilio (nisi quantũ ad parochias proprias pertinet) agant, iuxta sanctorum constituta patrum. *& infra.* ¶ Vt vno animo, vno ore concorditer sancta glorificetur Trinitas in sæcula.

Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo.

¶ In suffraganei parochia nihil absque eius consilio metropolitanus agat.

C. VIII.

2 COnquestus est Apostolatui nostro frater noster Sigedolus Archiepiscopus b Narbonensis, quòd clericos suos eo inuito ad iudicium tuum venire compellas, & de rebus ad ecclesiam suam pertinentibus, eo inconsulto, quasi iure patriarchatus tui disponas: cum hoc nec antiquitas (cui patres sanxerunt reuerentiam) habeat; & auctoritas sacrorum canonum penitus interdicat: nisi forte pro causis, quæ apud se terminare nõ possunt, ad te quasi ad patriarcham suum prouocauerint c; vel si episcopus suus decesserit, res ecclesiæ suæ iudicio tuo d dispensare voluerint. Primates enim vel patriarchas nihil priuilegij habere præ ceteris episcopis, nisi quantum sacri canones e concedunt, & prisca consuetudo f illis antiquitus contulit, definimus: ita vt secundum Nicænas regulas sua priuilegia seruentur ecclesiis: præterquam si Apostolica sedes aliquam ecclesiam, vel ipsius rectorem quolibet speciali g priuilegio decreuerit honorare.

Item Beda super Apocalypsim [& Angelo h ecclesiæ Ephesi scribe 3.]

¶ De eodem. C. IX.

EPiscopo i scribit, de cuius manu peccata subditorum requirit: ne sine eius consensu, subditos iudicare debeat.

¶ In glossa ordinaria sic legitur, & Angelo,] id est. episcopo scribit: de manu cuius peccata subditorum requirit, & sine cuius consensu subditos iudicare non præsumit ipse Ioannes.

Sola enim Romana ecclesia, sua auctoritate valet iudicare de omnibus: de ea vero nulli iudicare permittitur.

Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epistola, cuius initium [Proposueramus.]

¶ Apostolicæ sedis iudicium à nemine est retractandum. C. X.

4 PAtet k profecto sedis Apostolicæ (cuius auctoritate maior non est) iudicium à nemine fore retractandum: neque cuiquam de eius licere iudicare l iudicio: iuxta quod α Innocentius ... Papa Ruffo, & ceteris episcopis p Thessaliam constitutis scribens ait [Nemo vmquam Apostolico culmini (de cuius iudicio non licet retractare) manus obuias audacter intulit n: nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit iudicari,] & beatus Papa Gelasius. [5 Nec de eius iudicio: (id est, Romanæ ecclesiæ) canones vmquam præceperunt iudicari: sententiamque illius constituerunt non oportere dissolui: cuius potius sequenda decreta mandarunt.]

¶ *Caput hoc apud ceteros etiam collectores, multis verbis omissis in summã quamdam redactum est.*

α ¶ Innocentius.] *In epistola Nicolai, & apud reliquos collectores est*, Bonifacius. *Verum neque in Bonifacij, neque in Innocentij epistolis inuentum est quod hic affertur. In ea vero epistola Nicolaus refert etiam alia quædam ex epistola Bonifacij ad episcopos per Thessaliam.*

Item Athanasius patriarcha Papæ Felici secundo 6.

¶ Ab aliis damnatos, vel excommunicatos Apostolica soluit auctoritas.

C. XI.

7 FVit semper vestræ sanctæ Apostolicæ sedi licentia iniuste o damnatos, vel excommunicatos potestatiue sua auctoritate restituere, & sua eis omnia reddere,

d ¶ *Iudicio tuo.*] aliter enim non potest. 12.q.2. non licet.

e ¶ *Canones.*] sic 18.quæst.2. hoc tantum.

f ¶ *Consuetudo.*] ‖ Ergo ratione consuetudinis potest aliquid peti, vt 18.q.2.seruitium. ff. de pub. & vect. licitatio. §. earum. ff. communia prædi. venditor. Argu. contra. 10.q.3. quia. Item ratione diuturnitatis probatur negatiua: quia aliter non probatur. ff. de probat. si arbiter. Item diuturnitas constituit ius. ff. de aqua quo. & æstim. l. hoc iure. §. ductus aquæ. & extra de his quæ fi. à præla. si. consen. c. ea noscitur. & argu. 3.q.6. hoc quippe. Item consuetudo dat iurisdictionem, vt C. de eman. li. l. vlti. & extra de arbit. dilecti. Item consuetudo dat priuilegiũ b, vt hic, & 64. distin. quia. Arg. contra. 93. dist. illud. 100. dist. contra morem. hoc prosecutus sum. 3. dist. 8. frustra.

1 Confuetudo multa tribuit.

2 Glos. ordi. ad cam. Apost. 2.

b Aliàs, præscendo quinquennium priuilegium acquirit. nouit. de hoc.

g ¶ *Speciali.*] Ergo Papa in totum potest auferre priuilegium vni ecclesiæ, & alij concedere, vt 16.q.1. frater noster.

h ¶ *Et angelo.*] Hæc sunt verba Ioan. in Apoc. & deberet esse initiũ c. i ¶ *Piscopo.*] Hęc sunt verba Bedæ.

SOLA. CASVS. Hactenus ostensum est q̃ archiepiscopi & primates subiectos suffraganeorum suorum iudicare nõ possunt illis inconsultis, nisi in casibus concessis. ne autem credatur idem esse in Papa, dicit nunc aliud esse i eo. Sola enim Ro. eccl. potest de omnibus iudicare: sed nullus de ea potest iudicare. & ad hoc inducuntur c. seq.

3 Papa Papam inducit in totum.

6 In tomis concil.

c. Ad hoc fa. 3. relia. 7 Iuo p.5.c.

PAtet.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd nullus debet tractare vel iudicare de iudicio se. Apo. quia firmũ debet esse quod ipsa iudicat. Et hoc probat Nicolaus duobus exemplis, scilicet Inno. & Gelasij.

5 ¶ Exemplum. 6 Ante decret.

k ¶ *Patet.*] Ab hoc loco vsque in finem agitur de excellentia Papæ. & omnia cap. quasi idem dicunt.

l ¶ *Iudicare.*] nam talis crimen sacrilegij incurrit, vt 17. quæst.4. §. qui autem.

m ¶ *Innocentius.*] ‖ Familiaris est hæc probatio, quòd vnus Papa inducit alium in testem: sed hoc ideo, quia de ipsorũ testimonio non est dubitandum c: sicut Dominus mala Sodomæ per angelos probauit. 2. quæst.1. Deus.

n ¶ *Intulit.*] Qui manus intulit præposito, vel contumax est erga ducem vel præsidem, capite punitur. ff. de re mi. l.

omne. §. 1. & 2. irreuerens miles, & contumelia parentis capite punitur. 86. distin. non satis. in fin.

FVit.] CASVS. Dicitur in hoc quòd semper fuit licentia sedi Apost. iniuste damnatos vel excommunicatos restituere; & eos qui iniuste damnant vel excommunicant punire.

o ¶ *Iniuste.*] & iuste. 35.quæst.9. Gregorius.

Antiquis.]

Antiquis.] CASVS. In regulis antiquis fuit constitutum, vt siue in prouincia remota siue in vicina quis appellet in causa ciuili vel criminali, nihil debeat innouari antequam causa ad Apostolicũ deferatur, vt per ipsum sententia confirmet. vel infirmet. Seq. c. patet.

1 Ibi ibidem. d. cessatum

a ¶ *Vt quidquid.*] id est, vt si appellatur Romam, vel à remotis vel à vicinis partibus: nil attentetur ante sententiam Papæ. 5. dist. 17. multis.

b *Nemo.*] Nisi se alicuius iudicio submittat, vt 2.q.7. nos si. & in causa hæresis. 40. distin. si Papa. ‖ & cum submittit se confessori suo, tenetur ei parere: & ligabit eum sententia illius. Arg. contra est quod dicitur de dedicatione ecclesiarum, extra de pœn. & remiss. quod autem. Itẽ cum Papa peccat, potest eius peccatũ etiam ecclesiæ denuntiari secundum admonitionem Euãgelij, vt 3. 2.q.1. si peccauerit. hoc determinaui 40. dist. si Papa.

‖ Papa cõfessori suo parere debet.

3 Silueter in concil. Roma. cap. 10.

5 Polycarp. l. 2. tit. 15. Decret. lib. 3. Anſel. l. 1. c. 19. & l. 4. c. 59. Pann. l. 4. c. 5.

c ¶ *Neque ab omni clero.*] Argu. quòd concilium non potest Papam iudicare, vt extra de ele. significasti. vnde si totus mundus sententiaret in aliquo negotio cõtra Papam, videtur quòd sententiæ Papæ standum esset, vt 24.q.1. hæc est fides. Arg. contra: quia orbis maior est vrbe. 93. dist. legimus.

¶ *In omnibus vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex Innocentio. Sed fere eadem habentur in concilio Romano sub Silvestro, cap. 20. & ex ipso citant indicati collectores.*

β ¶ Iustitiam temperare desiderantem.] *Sic etiam in Pannormia ex Siluestro. Sed in vulgata concilij editione est*, quoniam omnes sedes à prima sede iustitiam desiderant temperari.

4 In lib. Ennodij.

Item Symmachus Papa 4.

¶ De eodem. C. XIIII.

5 ALiorum hominum causas Deus voluit homines terminare; sed sedis istius præsulis † suo fine quæstione reseruauit arbitrio. Voluit beati Petri Apostoli successores cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam exhibere conscientiam. Nolite æstimare eas animas inquisitionis † non habere for midinem d, quas Deus præ ceteris suo reseruauit examini. Non habet apud illum reus de allegationis nitore subsidium, quãdo ipsorum factorum vtitur eo teste, quo iudice. Dicas forsitan, omnium animarum talis erit in illa disceptatione conditio: replicabo e, vni dictum, [Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo ecclesiam meã: & quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in cælis.] Et rursus sanctorum f voce patet, Pontificum dignitatem sedis eius, factã toto orbe venerabilem: dum illi, quidquid fidelium est vbique, submittitur: dũ totius corporis caput esse designatur. De hac mihi videtur dictum per prophetam g. [Si hæc humiliatur h; ad cuius confugietis auxilium? & vbi relinquetis gloriam vestram?

4 Polyc. ibid. Anſ. l. 1. c. 24. Iuo p.5. c.10. Pann. l. 4. c. 8.

5 ¶ exemplum. 6 ante decret.

4 Ab inquisitionibus

Item Anterus Papa ad episcopos prouinciarum Bæticæ, & Toletanæ.

¶ De eodem. C. XV.

6 FActa subditorum iudicãtur à nobis: nostra vero iudicat Deus. *& infra.* ¶ Deteriores sunt qui vitam, moresque bonorũ corrumpunt i, his, qui substantias aliorum prædiaque diripiunt.

Item Gelasius Papa ad Faustum legatum 7.

¶ De eodem. C. XVI.

8 IPsi sunt canones k, qui appellationes totius ecclesiæ ad huius sedis examen voluere deferri. Ab ipsa vero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt: ac per hoc illam de tota ecclesia iudicare; ipsam ad nullius commeare iudicium 9: nec de eius vmquam præceperunt iudicati, sententiamque illius constituerunt non oportere dissolui, cuius potius decreta sequenda mandarunt.

Idem omnibus episcopis 10.

¶ De eodem. C. XVII.

CVncta per mundum nouit ecclesia, quòd sacrosancta Romana ecclesia fas de omnibus habeat iudicandi: neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio 11. Siquidem ad illã de qualibet l mundi parte appellandum est; ab illa autem nemo m est appellare permissus. ¶ Sed nec illa præterimus, q̃ Apostolica sedes sine vlla synodo præcedente, & soluendi, quos synodus inique damnauerat, & damnandi, nulla existente synodo, quos oportuit, habuit facultatem: & hoc nimirum pro suo principatu, quem beatus Petrus Apostolus Domini voce & tenuit semper, & tenebit.

h ¶ *Si hæc humiliatur.*] de arca a fœderis loquitur propheta quam Iudæi ferebant ad bella.

a De ista l. cetur sup. 32 dist. 5. ecce. 2. q. 7. 5. de baptism. 24. q. quia. in qua significabitur sedes Romana.

i FActa.] ¶ Corrumpunt.] 8.6.q. 1. ex merito, & cap. deteriores.

6 Polyc. ibid. Anſ. l. 1. c. 5. supra 6. q. 1 c. 10. ex mer. 40 cum seq.

k ‖ Si sunt canones.] sicut Imperator est lex animata in terris, vt in authen. de consulibus. in fin. collat. 4.

CVncta.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd ecclesia Romana de omnibus iudicat: ipsa vero à nemine iudicatur. Item quòd ad Papam de omni parte mundi appellatur: ab eo vero nullus appellat. In secunda parte dicitur, q̃ ecclesia Romana semper habuit potestatem & habebit quoslibet absoluere & damnare nulla synodo congregata. Secunda pars incipit ibi, *Sed nec illa.* Seq. cap. planum est.

7 Nicolaus ad Michaelem, epist. 7.

8 Anſel. l. 2. cap. 56. Iuo p. 5. c. 9

9 supra ea parte in fin.

l ¶ *De qualibet.*] Ergo à legato appellatur, vt extra de sent. & re iudic. cap. vlti. & extra de offic. leg. licet. Sed numquid à laico appellatur ad Papam? Non, nisi in his quæ spectant ad iurisdictionẽ ecclesiæ, vt extra de app. si duobus.

10 In epist. ad episcopos per Dardaniã constitutos.

m ¶ *Nemo.*] A principe enim & à senatu appellari non valet, vt ff. à quibus app. non li. l. i.

11 Polycarp. l. 1. tit. 8. Anſ. l. 1. c. 47. & l. 2. cap. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 9.

FRatres.] CASVS. Episcopi Hispaniæ auctoritate regum quosdam iniuste damnauerãt, quos Sixtus Papa restituit, & præcepit episcopis, vt omnia eis integre reddant, nisi ipsi & principes eorum velint ab ecclesia separari.

Nunc

¶ Omnia, quæ in hoc capite leguntur, habentur in epistola Gelasij ad episcopos per Dardaniam: sed non eodem ordine composita. Caput autem sequens, in quo multa huius ipsius capitis verba continentur, in eadem epistola eodem prorsus modo habetur. Itaque fieri potest, vt ex alia epistola caput hoc sumptum sit, quæ non extet: aut Gratianus hæc duo tamquam diuersa capitula referat, quòd apud antiquiores etiam collectores distincta repererit. In epistola etiam Nicolai ad episcopos Galliæ, quæ nuper est impressa in appendice bibliothecæ, hoc citatur ex Gelasio.

Idem episcopis per Dardaniam constitutis.

¶ De eodem. C. XVIII.

CVncta per mundum nouit ecclesia, quoniam quorumlibet sententiis ligata Pontificum, sedes beati Petri Apostoli ius habeat resoluendi; vt pote, quæ de omni ecclesia fas habeat iudicandi, &c.

Item Sixtus Papa secundus Hispanorum episcopis, epistola secunda cap. 4.

¶ De eodem. C. XIX.

12 FRatres, quos timore terreno iniuste damnastis, scitote à nobis iuste esse restitutos: quibus ex sancti Petri & Apostolica auctoritate omnia, quæ eis ablata sunt, integerrime reddi præcipimus, si non vultis & vos, & principes vestri à collegio nostro, & membris ecclesiæ separari.

12 Anſel. l. 2. cap. 25. Poly. l. 1. tit. 8. Burc. l. 8. c. 192 Iuo p. 5. c. 247.

NVnc vero.] CASVS. Gualbertus patriarcha antistitem Cumensis ecclesiæ consecrare nolebat, sed Stephanus scripsit ei vt eum consecraret,& quia eum adhuc non consecrabat, iterum scribit ei præcipiens vt eum debeat consecrare: & si non fecerit, dicit quòd si Romam venerit, consecrabit eum.

a ¶ *Priuilegium.*] Rescriptum Apostolicũ sic interpretaberis, vt nulli afferat præiudiciũ,vt hic & extra de consuet. cum olim. in fin.63.dist.quanto. sic 99.dist.ecce. C.de emand. nec auus [a].

PEr principalem.] CASVS. Dicit in hoc cap. quòd Apostolicus habet potestatem de qualibet parte mũdi monachos vel clericos sæculares ad se vocare, & opportunitatibus exigentibus inuitare ad ordinem vel dignitatem vel officium aliquod.

b ¶ *Per principalem.*] Hoc cap. est 3. 1.q.1. cap. per principalẽ. post principium.

c ¶ *Ad nos.*] sicut Papa priuat aliquem clerico suo,eadem ratione potest Imperator aliquem priuare seruo suo. C.qui. ex cau. seruii. pro præ. liber.accipi.l.1.Item alicui potest rem suam auferre, vt C.de quadr.præ.bene. ‖ Similiter auferre potest & Papa beneficium. 19. distin. in memoriam. Item potest alicui auferre ius præsentandi,etiam legatus Papæ, vt extra de offi. leg.dilectus. & extra de concess. præb. & eccl. non vac. quia diuersitatem. & episcopum deponere. Sed numquid omnes simul? Non, quia sic vniuersalem ecclesiã turbaret,quod esse non debet. 1.q.7. & si illa.

SED ALIVD. CASVS. 3. probauit Gratia. quòd archiepiscopus potest iudicare parochianum sui suffraganei eo inconsulto:postea probauit contrariũ. Nũc autem soluit dicẽs, quòd quando suffraganei fauent subditis suis ad malum,& circa eos sunt negligentes in corrigendo, potest tunc archiepiscopus soluere vel ligare inuitis suffraganeis. quãdo vero sunt soliciti circa subiectos,non potest tũc eis inconsultis. Et hanc solutionem probat auctoritate Martini & duobus exemplis, scilicet Pauli & Ioan.

d ¶ *Negligentes.*] ‖ Magister dicit, quòd quam cito negligens est prælatus in corrigendo, sine omni admonitione auferetur ei iudicium [b] vel iurisdictio. sic 3.ead.cum simus. sic extra de accus. sicut olim. & ex eo quòd non vult iudex procedere, videtur quòd statim expirauit sua potestas,vt extra de offic.deleg.cum super.& C.de appel.ex eo.& C.de offic.præfect.orien.si quos. & extra de fo.compet. ex transmissa. Argu. contra 3.ead.nunc vero & extra de stat.monach.in singulis.

QVidam laicus.] CASVS. In superiori causa dictum est quid iuris habet archiepiscopus super suffraganeis suis. Nunc vero supponit x.causam, in qua ostendit Grat. quid iuris habeat episcopus in ecclesiis sui episcopat[e]. Et vt hoc cõpetentius agat, proponit thema,de quo tres elicit qões.

e ¶ *Quidam laicus.*] ‖ Lex diœcesana consistit in recipiendo vel cathedraticum,vel tertiam partem decimarum, vel quartam,vel hospitiũ. Lex iurisdictionis, consistit in conferendo. potest enim conferre sacramenta, coercere delicta, de causis cognoscere. Quandoque lex diœcesana comprehendit etiam legem iurisdictionis, vt extra de præscrip.auditis. quantum ad legem iurisdictionis subsunt episcopo & ecclesiæ, & monasteria omnia.18.q.2.hoc tantum.& cap.monasteria.& cap.cognouimus.& 16.q.1.interdicimus. quantum ad legem diœcesanam solæ sæculares, vt 3.ea.de his.& cap. antiquos. 2.q.2. statuimus. sed regulares ecclesiæ vel monasteria nõ, vt hic,& c.1. & 16.q.1. cũ pro vtilitate. & 18.q.2. quàm sit necessarium.cathedraticum enim non soluunt.3.ea.q.3.inter cetera.nec partem decimarum.16.q.1. cum pro vtilitate.c. quæsti.&c. decimas. nec episcopum ad missas publicas recipiũt. 18.q.2. luminoso. & cap. dudum. præstant tamen seruitium episcopo, vel ex prima institutione, vt 18.q.2.Eleutherius. vel etiam ratione visitationis, vt extra de præscrip.cum ex officij.vel quod debetur ex consuetudine, vt 18.q.2.seruitium.Capellæ vero monachorum subsunt episcopo quantum ad vtramque legem.16.q.2. sane. & extra de priui. cum & plantare. in ecclesiis.nisi pleno iure fuerint monasteriis collatæ. sed de hoc dicemus 16.q.2. in princ.

DE prima quæstione.] Hæc quæst.diuidit in quattuor partes, in quarum prima probat magister per x. aucto. quòd ecclesia cum omnibus suis rebus debet esse sub potestate episcopi; & de rebus ecclesiæ,scilicet decimis,& primitiis, & de talib[9] debet episcopus habere tertiam vel quartã; vel mediam secundum diuersas consuetudines. Secunda ibi, *Si autem.* Tertia ibi, *Visitantes.* Quarta ibi, *Quia sacerdos.* Ioan. de Fantu.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio,i qua quæritur, an ecclesia cum omni dote sua pertineat ad dispositionem episcopi. Et est dicendum quòd omnes ecclesiæ præter monasteria subsunt episcopo quo ad legem diœcesanam,& quo ad legem iurisdictionis, vt 3.ea.q.fere per totum. & 16.q.7. omnes basilicæ. sed monasteria exempta sunt à lege diœcesana,vt 3.ead.c.1. & q.3.inter.& 16. q.1. cum pro vtilitate.& hoc in fauorem religionis. sed non sunt exempta à lege iurisdictionis,vt 16.q.1. interdicimus.Idem est de capellis mopta à lege iurisdictionis,vt 16.q.1. interdicimus.Idem est de capellis monasteriorum. Est autem lex diœcesana qua episcopus recipit cathedraticum [e], tertiam,scilicet vel quartam partem decimationum secundum diuersas consuetudines,& qua vocat clericos ad synodum vel exequias. Lex iurisdictionis est qua episcopus potest clericos ordinare, altaria & ecclesias & virgines consecrare, corrigere, suspendere, cognoscere de causis ciuilibus & criminalibus, & generaliter ad suam iurisdictionem pertinet omnia sacramenta conferre.

SI ex laicis.] CASVS. Quidam laicus capellam quamdã construxit, & cum peteret eam consecrari, volebat eam non subesse episcopo ante consecrationem.extra de iur.pa.cap. præterea. Quidam dicũt, quòd hic loquitur in eo casu quãdo primo dedit pure, sed postea voluit adijcere conditionem, quod non licet,quia perfecta donatio non recipit conditionem,vt C.de do. quæ sub modo.l.perfecta.& 32.q.vlt.c.vnico. in fin. Alij dicunt, q[9] dos ecclesię spectat ad ius publicum,vt 3.1.dist.ius publicum.sed ius publicum pacto priuatorum tolli non potest [a]. ff. de pact. ius publicũ. extra de fo. compet. si diligenti. Tu breuiter dicas,quòd illud pactum est contra naturam illius contractus, & est contra leges. nam secundum iura res omnes ecclesiasticæ ad ordinationẽ episcopi spectãt,vt 3.ea.nouerint.aliàs si non obuiat honestati vel iuri, licite potest pactum quod approbatum est præmissis canonibus apponi,vt in præmissis casibus. nam quilibet in traditione rei suæ potest apponere legem quam vult,ff.de pact. l.in traditionibus.

b ¶ *Ad episcopi.*] in ecclesiis autem monachorum abbati presbyter respondebit in temporalibus, episcopo in spiritualibus, vt 16.q.2. sane. & extra de cap.mon.in ecclesiis.

DEcretum.] CASVS. Hoc cap. cum tribus sequentibus fere eumdem habent casum, scilicet quòd ecclesiæ cum omnibus suis rebus debent esse in potestate episcopi, vt de eis disponat & ordinet secundum quod fuerit disponendum & ordinandum, visitando eas tempore opportuno.

c ¶ *Cum dotibus.*] nihil tamen de eis disponet citra consensum præ-

Vidam laicus [c] basilicam à se factam à diœcesana lege segregare quærit: episcopus ecclesiam cum omni dote sua ad suam dispositionem pertinere contendit:tamdem euincit episcopus,& per parochias militibus comitatus crudeliter desæuit: quæ ecclesiæ sunt, tamquam sibi debita, vsurpare contendit.

1 *Modo primum quæritur, an basilica cum omni dote sua ad episcopi ordinationem pertineat.*

2 *Secundo, an res ecclesiarum episcopis vsurpare liceat.*

3 *Tertio, quid nomine cathedratici à suis sacerdotibus exigere valeat.*

QVÆSTIO I.

1 ps *DE prima quæstione sic definitur in concilio Ilerdensi, c.3.*

¶ Basilica, quæ consecratur,à diœcesana lege non segregatur. C. I.

SI ex laicis quispiam à se factã basilicam cõsecrari desiderat; nequaquam eam sub monasterij [f] specie vbi congregatio [g] non colligitur β, à diœcesana lege audeat segregare.

β ¶ Colligitur.] *In concilio impresso, ac manuscripto sequitur*, vel regula ab episcopo non constituitur.

absque eorum consilio] *vt vitium præsumptionis videatur improbatum, non officium charitatis 4. Sic & Apostolus,quia Corinthios vidit negligentes circa correctionem fornicatoris, sua auctoritate illum damnauit 5. Ioannes vero, quia episcopum Ephesiorum vidit paratum ad corrigenda vitia subditorum, sine eius auctoritate illos corrigere noluit: sed illum tantum de eorum correctione admonuit.*

4 Supra eo. fuerunt, 63. dist.

5 Supra eo. capo.

1 Sub. & sic non obstat lex prolix. in tractatibus[9] quæ loquuntur quoad ius per pactum inter publico ad derogand. ex l. de pact. incognitum. Archid.

4 In 41. quæstione. ‖ ex can. Apost. 41.

c Quod est practicũm ad ius cundum id q[9] ius. ius cũ dicit. 3. in fin.

chorum? Respondet duo vel tres, vt extra de elect.c.1. secundum leges tres.ff.de verb.sign.Neratius. Sed decem homines faciunt populum, vt 10.q.3.vnio.ff.vi bono. rapt. prætor. §. 1. & decem oues gregem, licet quattuor vel quinque porci gregem faciant.ff.de abigeis,oues. Sed duo non faciunt familiam, vt ff.de verb.signific. si detestatio. in fin.

Item ex concilio Toletano 3. c.19. [1]

¶ Ecclesiæ cum dotibus suis in episcopi potestate consistant. C. II.

2 SIc quidam contra omnem † auctoritatem ecclesias, quas ædificauerint, postulant consecrare,vt dotem, quam eidem ecclesiæ contulerint, censeant ad episcopi ordinationem non pertinere [a]. Quod factum taliter α in præterito corrigatur, vt & in futuro, ne fiat, prohibeatur: sed omnia secundum constitutionem antiquam ad episcopi [b] ordinationem, & potestatem pertineant.

α ¶ Taliter.] *Sic est in antiquioribus editionibus,& duobus Vaticanis conciliorum codicibus: sed in Colonensi quattuor tomorum editione, & in codice Lucensi Regio, & in concilio Vvormacensi, & Moguntino,& in Pannormia hoc modo*, quod factum,& in præteritum displicet, & in futuro prohibetur.

Item ex concilio 2. Cabilonensi.

¶ Ecclesiæ, & omnia iura earum ad ordinationem episcopi pertinent. C. III.

3 DEcretum est,vt omnes ecclesiæ cum dotibus [c] suis, & decimis,& omnibus suis β, in episcopi potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

β ¶ Suis.] *In vulgatis sequebatur*,iuribus, *quæ vox abest ab omnibus collatis manuscriptis. Apud Iuonem, & Burchardum est*, omnibus rebus suis.

Item Leo Papa quartus in epistola ad episcopos Britanniæ, cap.2.

¶ Vnaquæque parochia, episcopi prouisione regatur. C. IIII.

REgenda est vnaquæque parochia sub prouisione, ac tuitione episcopi per sacerdotes, vel ceteros clericos,quos ipse cum Dei timore prouiderit, cui iure pertinere videtur, & circumire, vt sibi necessarium visum fuerit ecclesiastica vtilitate cogente.

Item ex concilio Antiocheno, c.24.

¶ Iudicio & potestate episcopi res ecclesiasticæ gubernentur. C. V.

4 QVæcumque γ res ecclesiæ sunt, conuenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur,qui omnia prouidet, atque iudicat, gubernari, & dispensari cũ iudicio & potestate episcopi, cui totius plebis animæ [d] videntur esse commissæ.

γ ¶ Quæcumque.] *Græce significantius*, τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῇ ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι δεῖν καλῶς ἔχειν *id est*, recte habet, quæ ecclesiæ sunt, ipsi ecclesiæ seruari oportere.

Item ex concilio Toletano 4. c.32.

¶ Basilicarum conditores in rebus ecclesiarum nullam potestatem sibi habere cognoscant. C. VI.

5 NOuerint conditores basilicarum,in rebus, quas eisdem ecclesiis conferunt, nullam [e] se potestatem habere:sed iuxta canonum instituta,sicut ecclesiam,ita & dotem eius ad ordinationem episcopi pertinere.

Item ex cõcilio Aurelianensi I.c.17.

¶ De eodem. C. VII.

6 DE his,quæ parochiis,in terris,vineis,mancipiis,atque peculiis quicumque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta seruentur,vt omnia in episcopi potestate consistant:De his tamẽ,quæ altario accesserint,tertia [f] pars fideliter episcopis deferatur.

Item ex eodem, cap.16.

¶ De his, quæ altario deferuntur, medietatem sibi vendicet episcopus. C. VIII.

NTiquos canones relegẽtes, priora statuta credimus renouanda: vt de his, quæ in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem [g] sibi episcopus vendicet, & medietatem sibi dispensandam secundum gradus clerus accipiat; tam de propriis prædiis, quàm de omni commoditate in episcoporum potestate durantibus.

Item ex concilio Toletano.

¶ *In libro manuscripto priuilegiorum ecclesiæ Toletanæ refertur hoc, tamquam caput 15. quarti concilij Toletani: sed in duobus ipsius exemplaribus ex Hispania missis non habetur; Burchardus, & Iuo citant ex concilio Triburiensi tempore Arnulphi regis.*

¶ De episcopis, qui diœcesim suam visitare contemnunt,& ad redimendas mansiones, quæ visitantibus debentur, clericos cogunt. C. IX.

7 RElata † est corã sancta synodo querimonia plebiũ, quòd sint quidam episcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum suas per annũ parochias circumire: qui tamen exigunt, vt

b Subau. hoc autem dicit,q[9] non habẽt potestatem dilapidationis. secundum L. & hic adde quod no.16.q.7.pientis.in glo. vlt.de consec. dist. 1. fi quis basilicam.

5 Polycarp.l. 3. tit.12. Burc.l.3.c.203 Iuo p.3.c.255. Pann.l.2.c.4. c De hac manet. extra de consti.cũ olim. vbi Ho.dehoc notãdo ponit hanc sententiam. & eam attribuit Bar. pronin.qui ita ad litterã sentit hic dicitur per Bar.

6 Polycarp.l. 3. tit.11. Burc.l.3.c.136. Iuo p.3.c.202. Pan.l.2. c.61.

7 Burchard.l. 2 cap. 229. Iuo p.5.c.341. † *al. Delata*

‖ Præiato negligenti auferetur iurisdictio.

b Sed Hug.intelligit post admonitionẽ.

3 Supra ea.per singulas 2.

‖ Lex diœcesana & iurisdictionis in quibus consistunt.

a ¶ *Aliquo pretio.*] si isti parochiales ita soluerunt aliquos denarios aliquot annis, numquid episcopus postea potest ad procurationem petendam redire? arg. quòd sic, extra de censi. olim. arg. contra. ff. quemadmodum serui. amit. si communem. vbi dicitur, quòd qui vna seruitute vtitur pro alia, perdit primam. Sed quid si partem procurationis recepit aliquot annis, numquid per partem intelligitur retinuisse totum? videtur quòd sic. ĵ. de pœn. dist. 1. vulgaris. ff. quemadmodum ser. ami. si stillicidiũ. §. vlt. & l. seq. vbi dicitur, quòd per partem retinere totum videtur. ff. de ser. rusti. præd. vna est via. arg. contra. extra de præscrip. auditis. extra de capel. mo. dilectus.

¶ al. aliq

‖ Præscribi nõ potest procuratio.

‖ Breuiter respondeas, quòd in procuratione nulla currit præscriptio. extra de præscript. cum ex officij. vnde siue partem soluerit, siue nihil, semper potest petere procurationem, vt no. in prædi. cap. cum ex officij.

1 Burchard. l. 3. cap. 33. Iuo p. 3. c. 38.

b ¶ *Redimant.*] tamẽ redimi potest procuratio, vt ĵ. ea. q. 3. relatum.

c ¶ *Parare.*] vel præparare.

Decreuimus.] CASVS. Statuitur hic vt episcopi singulis annis suas ecclesias visitent; & si qua basilica fuerit destructa, præcipiatur ordinatori suo, vt eam debeat reparare. de omnibus autem reditibus episcopus tertiam tollat.

d ¶ *Ordinatori.*] id est, sacẽrdoti. & hoc verum est si partem fabricæ recepit. ĵ. ea. q. 3. vnio. aliter non tenetur: sed tamen conferre debet cum aliis, vt 16. q. 1. si monachus. extra de ecc. ædi. de his 2.

a De hoc no. eo. tit. c. 1. & 12. q. 2. quattuor. Arch.

SI AVTEM. Hæc est secunda pars q. 3. in qua dicitur, vt hic & in sequen. cap. continetur. Ioan. de Fant.

2 Burchar. l. 1. cap. 87. Iuo p. 5. c. 193.

CASVS. 5. in cap. decreuimus. & cap. relata. dictum est, quòd episcopi debent suas parochias visitare. sed nunc Grat. dicit, quòd si est valetudine impeditus, officium visitationis aliis iniungat.

Episcopum.] CASVS. Statutum fuit in concilio Toletano, vt episcopi suas parochias visitent: quòd si non possunt, presbyteros bonos vel diaconos mittant, qui omnia diligenter inquirant, scilicet basilicarum reparationem, & vitam sacerdotum.

3 Burchard. l. 2. cap. 85. Iuo p. 1. c. 75. & p. 5. c. 191.

e ¶ *Annos.*] ‖ cum necessaria causa subest, tũc singulis annis potest visitare, vt hic, & ĵ. ead. q. 3. cauendum. immo tunc quandocumque & quotiescumque opus est, potest omnes ecclesias visitare, vt extra de offi. arch.

‖ Visitatio quoties fieri debet.

b Ista quæstio melius esset gl. per se signata sup verbo presbyteros. & ita cam ponit. Ioan. de Fant.

mandamus. sed si non est necesitas, de triennio in triennium visitabit, vt extra de offic. arch. vt archidiaconus. vel hodie bis in anno, vt extra de censi. cum venerabilis. Sed qualiter b istud mandatur aliis, cum istud sit officiũ archidiaconi, vt 15. dist. perlectis? Sed loquiẽ de ea visitatione, quam habet episcopus in re sua, vel secundũ consuetudinem loci dicit. VISITANTES. Hæc est tertia pars quæst. in qua dicitur vt hic & in sequen. cap. continetur. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est 5. quòd episcopi debent ecclesias visitare. Nunc autem dicit Grat. quid episcopi debent docere, & quid à presbyteris requirere cum suas parochias visitant.

Placuit.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd episcopi suas parochias visitantes, prima die debent à clericis exigere, qualiter baptisma & Missam, &cet. officia peragant: & si bene inueneriẽt, Deo gratias agant: alioquin ignaros instruant. Ordinent etiã, vt catechumeni ante xx. dies baptismi ad purgationem exorcismi veniant, in quibus discant, Credo in Deum. In secunda die debent docere laicos, vt fugiant idolatriam, & omnia mortalia crimina; & quod sibi nolunt fieri, aliis ne faciant, vt fidem rectam teneant, & hoc facto ad alium locum pergant.

4. De consecr. dist. 4. ante vigesi.

f ¶ *Ignaros.*] arg. contra illos qui statim suspẽdunt simplices sacerdotes, vt 38. dist. fedulo. & c. quando. Item argu. pro illo qui consecutus est præbendam dum finxit se sciolum, id est simulatorem scientiæ.

c Ad idē. 38. & 2. q. 1. in Gallia. rum. magis. non mouenda quam commouenda. &c. 16. dist. licet. & 2. & 24. dist. consecrationem. 29. q. 1. & ibi. Archid. Tomo. 4. 5 Polycarp. l. 3. cit. p.

g ¶ *Dies.*] Paschæ.

h ¶ *Purgationem.*] nõ tamen statim purgantur vitia: sed sunt signa futuræ purgationis. infra de consecrat. distinct. 4. sicut.

i ¶ *Alia die.*] ĵ. ea. q. 3. contra. inter cetera. in fi. vbi dicitur, quòd tantum per vnam diem morabitur in qualibet basilica. sed dic, quòd vno die erit cum sacerdote, altero cum populo.

Via.] Hæc est 4. pars quæst. in qua dicitur, & probat quòd laici non debent accipere oblationes de altaribus vel crucibus, quę deferũtur sacerdotibus ratione officij, cum laici pro se vix orare possint. Ioan. de Fant.

CASVS. Laici in ciuitate Romana auferebant oblationes de altaribus, & comedebãt. quare Damasus Papa quæsuit à Hieronymo quid de his deberet fieri. Et respondet, quòd debent excommunicari, vt ceteri meretrices terreanturque cum non orent pro populo, oblationes populi comedere non debent.

k ¶ *Comedere.*] hic habes decimas appellari non solum ipsa iura, sed etiam ipsos prouentus, & quòd etiam prouentus non possunt concedi laicis. argumen. contra extra ne prælat. vices suas. cap. vlti. Sed dic vt dicitur 1. quæst. 3. si quis obiecerit. quòd ad tempus potest decima laicis concedi, non tamen in perpetuum.

Sanctorum.]

Sanctorum.] CASVS. Calixtus Papa duo in hoc cap. prohibet, scilicet ne laici de altari alcuius ecclesiæ oblationes auferant, & vt ecclesiæ à laicis non incastellentur, vel in seruitutem redigantur.

a ¶ *Oblationes.*] laici ergo possunt cogi ad oblationes. 16. q. 1. statuimus. sicut ad decimas & primitias. 16. q. 1. reuertimini.

b ¶ *Et sub districtione.*] de hoc dic vt 63. dist. Salonitanæ.

c ¶ *Incastellari.*] vt inde fiant propugnacula. ADDITIO. Hoc intelige, secundum quod habetur extra de cust. Euch. c. 2. & ad hoc 12. q. 1. necessaria. & c. nulla. Arch.

Hanc consuetudinem.] CASVS. Damasus prohibet ne hoc cap. ne Romani auferant oblationes de altaribus, & comedant: sed solum sacerdotibus relinquant, qui quotidie pro nobis orant. & hoc probat exemplo veteris testamenti, vbi solum sacerdotib⁹ permittebat panes propositionis comedere. Si quis vero contra constitutum cccxviij. patrum Nicæni concilij venerit, anathematis vinculo sit obligatus.

1 Polyc. ibid.

d ¶ *Comedere.*] argu. quòd clerici concubinarij non debent comedere bona ecclesiæ. 32. dist. præter hoc. Arg. contra. 32. dist. si qui vero. & 31. distin. omnino.

e ¶ *Aaron.*] illi vero sacerdotes semper come debant panem durũ: quia quolibet sabbato ponebantur eis illi xij. panes ‖ qui fuerunt dicti panes propositionis. Sed numquid de illo pane poterant pascere familiã suã, vel etiam canes suos? nõ: sed tantum in necessitatibus poterant, quia tunc etiam aliis licebat comedere eos. Vnde Dauid & Abimelech excusantur, vt 25. q. 1. §. fi ergo. & §: his ita respondetur.

1. Reg. 21.

‖ Panes propositionis.

PRAEMISSIS. CASVS. Infert Gratia. ex supradictis, quòd ecclesiæ, & oblationes, & res ecclesiæ in episcopi potestate consistunt.

Ed cum in episcoporũ.] Hæc quæst. diuiditur in quattuor partes: in quarum prima probat, quòd res ecclesiæ non sunt alienandæ nisi in casibus quos ponit. Secunda ibi, *Perpetua.* Tertia ibi, *Episcopus habeat.* Quarta ibi, *Si vero.* Ioan. de Fantu.

CASVS. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur an episcopo liceat auferre, distrahere, vel dilapidare res ecclesiæ. & certe dilapidare non potest, nec etiã alienare, nisi in casibus concesis à iure. & hoc probatur per seq. c.

f ¶ *Sed cum.*] quæritur an liceat episcopo vsurpare res ecclesiæ. Hæc q. non habet dubitationem: quia constat, quòd non potest vsurpare.

Casellas.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quòd omnia bona ecclesiarum mobilia & immobilia debent esse in potestate episcoporum, ita vt non liceat eis vendere directa venditione, vel indirecta: nisi imminente necesitate vel vtilitate ecclesiæ, qua primitus comprobata fiat venditio coram duobus vel tribus vicinis episcopis subscribentibus venditioni cum aliis clericis. Si vero aliter fiat, irrita erit venditio. In secunda parte dicitur, quòd episcopus potest peregrinis, vel clericis cõcedere in vsum possessiones minus vtiles saluo iure ecclesiæ. Secunda pars ibi, *Minus vero vtiles.* Indirecta est quando solus vsusfructus alicnatur. Et scias, q hodie coram proprio episcopo potest fieri alienatio.

¶ Minime auferantur à laicis oblationes altaribus, vel crucibus factæ. C. XIIII.

1 SAnctorum patrum canonibus consona sancientes, oblationes a de sacratissimo & reuerendissimo altari beati Petri, & Saluatoris, & sanctæ Mariæ rotundæ, aut aliis ecclesiarum altaribus siue crucibus, à laicis auferri penitus interdicimus, & sub districtione b anathematis prohibemus, & ecclesias à laicis incastellari c, aut in seruitutem redigi auctoritate Apostolica prohibemus.

Item Damasus Papa.

¶ Ecclesiarum oblationes sub laicorum dominio non detineantur. C. XV.

2 HAnc consuetudinem, quæ contra sanctam ecclesiam catholicam augeri † videtur, omnino interdicimus; vt nullo modo vmquam oblationes, quæ intra sanctam ecclesiam, offeruntur, sub dominio laicorum detineantur: sed tantũmodo sacerdotibus, qui quotidie Domino seruire videntur, liceat comedere, & bibere: quia in vetere testamento prohibuit Dominus panes sanctos comedere d filiis Israel, nisi tantummodo Aaron e, & filiis eius: qui panes longe erant ab istis panibus, qui nunc in sancta ecclesia offeruntur: quia illi sub vmbra legis erãt; qui vero modo sub gratia spiritus sancti, toto mundo Euangelio coruscante lucidiores esse videntur. Qua fronte, aut qua cõscientia oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, nedum pro aliis Deo preces offerre? quia prauum est, & contra Dominicum præceptum, & detrimentum animæ suæ infert, qui illud agere conatur, quod ei nulla ratione conceditur. Quia omnibus sanctis patribus, nostrisque prioribus placuit hanc sanctionem fieri; & nos similiter in eisdem persistere volumus, vt nullus audeat irritum facere hoc, quod constitutum est, si in perpetua damnatione noluerit persistere. Si quis vero contra hanc regulam nostram, & contra regulam sanctorum cccxviij. patrum, qui in Nicæno concilio hoc constituerunt, temerarius præsumptor fuerit, & de cetero oblationes de sacris ecclesiis auferre molitus fuerit; sub anathematis vinculo sit colligatus, & condemnatus. Responderunt omnes, fiat, fiat.

Præmissis auctoritatibus, ecclesiæ cum omnibus rebus suis ad episcopi ordinationem pertinere monstrantur, & tam ecclesiæ, quàm oblationes, & facultates earum, à laicorum dispositione probantur esse immunes.

QVÆSTIO II.

Sed cum f in episcoporum potestate facultates ecclesiæ constitutæ esse dicantur; potestas dispensandi [illegible] est, non distrahendi, vel dilapidandi.

Vnde in Agathensi concilio, cap. 7. legitur.

¶ Res ecclesiæ aliquo modo episcopis alienare non licet. C. I.

CAsellas, vel mancipiola ecclesiæ, episcopi (sicut prisca canonum præcepit auctoritas) vel vasa ministerij, quasi commendata fideli præposito, integro ecclesiæ iure possideant: id est, vt neque vendere, neque per quoscumque contractus res, vnde pauperes g viuũt, alienare præsumant a.

a ¶ Præsumant.] *In aliquot melioribus Gratiani codicibus post hoc verbum sequitur* §. *quod si necesitas. vsque in finem, (qui nunc habetur* ĵ. *ead. ad finem Palea, huiusmodi.) & sic legit, qui casum scripsit.*

Codicis lib. 1. *titulo de sacrosanctis ecclesiis, lege* [*sancimus nemini* 3.] *Imp. Iustinianus* [*excepta* h *videlicet causa captiuitatis.*]

Impp. Leo & Anthemius 4.

¶ De eodem. C. II.

EA enim, quæ ad beatissimæ ecclesiæ iura pertinẽt, vel post hac forte peruenerint, tamquam ipsam sacrosanctam, & religiosam ecclesiam, intacta conuenit venerabiliter custodiri.

Constitutio noua.

5 Hoc ius i porrectum est ad omnem venerabilem locum, omneque collegium, quod actio pia constituit, vt nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuo seruetur in his rebus immobilibus k, quæ ab imperiali l domo prædictis locis applicantur. In ceteris eatenus exci-

a Adde quòd prohibitus alienare, potest res alienare q̃ seruari nõ pos sunt. not. glo. fin. in c. 1. de cler. ægro lib. 6. & in l. hoc quæ tutores. in fi. de admini. tutor.

3 tit. 2. le. 17.

4 tit. 2. le. iubemus. versic. scientes.

5 eo. tit. auth. hoc ius, Iulianus ante cod. const. 7. c. 1.

‖ Ecclesiæ res aliquando nullo modo possunt alienari.

scilicet cum sub ea conditione datæ essent ecclesiæ, vt non alienentur, in Authen.de alien.& emphyt.§.sanctissimas.coll.9. & extra de condi. appo. cap. verum. sed hoc non est verum. non enim valet hoc pactum, cum sit contra legem [a] Dei,vt 12.q.2. aurum.

a ¶ *'Conflata.*] quia ad profanos vsus non debent redigi,vt ff.de consecrat. dist.1. in sancta. & 12.q.2. aurum. tamen in necessitate potest obligari ad tabernam, & sub eadem forma,vt extra de pign. c. 1. Dicunt tamen quidam, quòd nec obligari possunt,cum sint res sacræ. C. quæ res pigno. oblig. non pos.l.4. & dicunt ibi non esse nexum pignoris, sed solum detentionem habet quousque reddatur ei sua pecunia, sicut aliàs pignus detinsri potest pro ea pecunia pro qua non est obligatum,vt C.etiam ob chirographariam pecu.l. vnica. Idem potest dici de libero homine qui obligatur, vt no.23.q.vlti. vt pridem.

a ¶ *Conflata.*] extra de pignio. nullus. ff.12.quæst. 2. aurum.

b ¶ *In sortem.*] litteræ est præposteratio. prius enim computat in vsurã, quàm in sortem, vt ff.de sol.in his.§.vlt.nisi dicas, quòd hoc aliter fit in fauorem ecclesiæ.

c ¶ *Centesimæ.*] ‖vsura dicitur centesimã, quæ æquiparat sorti in anno.

d ¶ *Absque dispẽdio.*] id est, quòd ecclesia nil dat tabellioni, sed solus emptor, sicut est in contractu dementis & furiosi.C.de episco.aud.l.pen.

e ¶ *Seruientium.*] Arg. contra.63.dist.quanto.

f ¶ *Vt plus.*] quid si offerat plus quàm valet? tunc tantum iustum pretium recipiet, licet lex dicat quòd contrahentes possunt se inuicem fallere.ff.de minori. in causæ. sed ecclesia in suis contractibus non debet dolum facere, vt extra de donat. per tuas.

g ¶ *Districte.*] scilicet vt consideretur quantum inde posset colligi in xxv. annis, & pro tanto vendatur,vt in Authen.de eccles.tit.coll.9.§.sinautem hæres.

h ¶ *In solutum.*] hic inuito creditore aliud pro alio soluitur,contra. ff.si cert.pet.l.2.Item datur ei res mediocris in solutum cum optima dari debeat. C. de sol. authen. nisi. Item quòd tenetur probare pecuniam versam esse in vtilitatem ecclesiæ. ‖ & sic in tribus oneratur creditor:& ideo ei additur decima pars, licet hoc aliter alij intelligant, vt si res valebat decem, quòd ei vendenda sit pro vndecim.

i ¶ *Addita.*] hoc est fauore ecclesiæ,sicut aliàs fauore libertatis quis cogitur rem suam vendere. 54.dist.fraternitatem.

k ¶ *Probat.*] Sed numquid creditor ita curiosus erit, vt semper teneatur scire ad quem vsum conuertatur hæc pecunia:sed secundum hoc nullus inueniatur qui cum ecclesia contraheret,vt ff.de mino.verum. §. si locupleti. & l.quòd si minor. Sed dic quòd sufficit probare quòd ecclesia tunc temporis [b] egebat pecunia, vt ff.de exerci. Lucius. ne si nimia subtilitate circa res ecclesiarũ laboremus, illa subtilitas eis in perniciem vertatur,vt C.adTreb.l.penul. in prin.C.de verb.signi.l.3.in fi.est tamen argu.contra.ff.de in rem verso, quòd si seruus.§.penul.

l ¶ *Processisse.*] simile extra depositi, grauis.

SICVT. CASVS. Dicitur hic quòd sicut res ecclesiæ alienari non debent, sic etiam prohibetur ne sterilis possessio vel tributaria ecclesiæ tribuatur.

m ¶ *Onerosa.*] quæ plus habet incommodi quàm commodi. res enim transfertur cum onere suo, vt 16.q.1. si quis laicus.

PRAEDIVM. CASVS. Dicitur hic, quòd si ecclesia habet prædium inutile propter onus fiscalium, potest illud alienare habitis gestis,vt supra dictum est, scilicet præstito iuramento, quòd non alienetur nisi vt immunitas ecclesiæ seruetur.Immunitas,id est,indemnitas.

SED ET PERMVTARE. CASVS. Dicitur in hic quòd ecclesia potest permutare cum principe ℟ re maiori vel æquali, imperiali rescripto sup hoc procedente. Item potest & cum alia ecclesia cum vtriusque indemnitate, habito consensu eorum qui supra leguntur.

n ¶ *Recte.*] si prædium vnius alij est vicinum, vt in authen. de eccle.tit.§. finautem.coll.9. & extra de rerum permu.ad quæstiones.

PERPETVA. Hæc est 2.pars q.in qua loquitur de emphyteusi, & ponit quid iuris sit, & similiter, de scariis, & ponit hic 12.artic.Io.de Sant.

CASVS. Dicitur hic, ℔ possessio ecclesiæ potest dari in emphyteusim per petuam si fiat in præsentia episcopi,& clericorũ, œconomo iurante nihil ad læsionem diuinæ domus fieri, nec pensio diminuatur nisi in sextam partem de eo quod potest haberi, cum res sit donata ecclesiæ.sed si res sit diminuta propter cladẽ, accipiatur pensio quanta potest haberi. si vero res sit pretiosa, de qua parũ vel nihil pensionis habeatur, re subtiliter æstimata, iusta pensio tribuatur; & ea etiam res detur in emphyteusim, quæ videtur idonea ad hoc œconomo, & aliis gubernatoribus ecclesiæ.

PERPETVA. ‖ Vsque ad xxx.an. instit. de ppe.& temp.act.in prin. vel perpetua,id est,quam diu viuit.ff.pro socio.l.1, & ff.eo.precariæ.vel perpetua, id est,quãdiu pensio soluitur, vt instit.locati.§.adeo. sicut excommunicatio dicitur perpetua,id est, quousque pœnitet, vt ff.ea.q.1.quia. & 27.q.1. de viduis. vel vsque ad tertiam generationem, vt in authent.de non alien.aut permut. §. emphyteusim. & §. quia vero Leonis. collat.2. c

o ¶ *In his permittitur rebus.*] id est,in rebus non multum vilibus.

p ¶ *Non minuendo.*] id est, si est minuenda, non est plus minuenda.

q ¶ *Sextam.*] non remouet quin plus possit dari.

r ¶ *Nunc pensione.*] id est,quanta pensio nunc possit [d] haberi.

s ¶ *Subtiliter.*] id est, vt consideretur quantum in viginti annis inde colligatur,vt in auth.de non alie.aut permu.§.quia vero Leonis. coll.2.

QVI REM. CASVS. Aliquis rem ecclesiasticam conductam vel in emphyteusim acceptam fecit deteriorem, vel pensionẽ per biennium non soluit. quærebatur quam pœnam pati debeat. Et respondetur quòd expelli potest de possessione, ita quòd soluat totius præteriti temporis pensionem,& damnum rei restituat,non petiturus si quid impenderit nomine melioration is.

t ¶ *Per biennium.*] ‖ hoc est enim priuilegium ecclesiæ, vt statim expellat colonum non soluentem pensionem, vt argu. extra de iureiur. peruenit. & cap. querelam. idem est in colono fisci.ff.de pub. & vect.l. vectigalia. inter priuatos requiritur triennium [e]. C.de iure emphyt.l.2. in locatione biennium, vt ff.locat.quæro.§.inter.

v ¶ *Temporis.*] præteriti, secundum alios futuri in odium istius, & in fauorem ecclesiæ.

x ¶ *Impendit.*] sed huic obst.54.dist.generalis.& extra de in integr. rest.c.1.sed ibi bona fide fecit sumptus,hic mala fide.12.q.2.c.Vulteranæ.

SI QVAS.

SI QVAS. CASVS. Ecclesia domos habet ruinosas, quas quidam in emphiteusim vult recipere. Quæritur pro quanta pensione debeant dari. Et respondet. quòd si conductor vult vti materia destruendæ domus,scilicet lapidibus & lignis, pensio non debet minui nisi in tertiam partem ab ea quæ extantibus adhuc habitationibus haberi poterat. Si vero vult domos reædificare, dabitur ea pensio, quæ inde poterat haberi ante reædificationem, & ex eo ℔ modo plus inde haberi potest quàm antiquitus dabit medietatem arbitrio boni viri,ita videtur sentire H. & etiam Ben.

a ¶ *Ex additis.*] de no uo,id est, medietas quæ accrescit,dabitur cũ anti qua pẽsione [a]. Alij dicũt ℔ medietas antiquæ & medietas nouæ dabitur.

b ¶ *Medietas.*] ei[b] quæ accrescit.

QVI VERO. CASVS. Hic tractatur de quattuor generibus hominum recipientium res ecclesiæ citra legis formam, scilicet de emptore, donatario, creditore,& emphyteuta, qui omnes debent res restituere cum omni incremento medij temporis: & pretium quod dedit, ab ecclesia non repetet, sed ab eo qui alienauit. Donatarius autem rem cũ omni causa restituat, & aliud tantũdem. Creditor rem restituet,& pecuniam suam non recuperabit.Emphyteuta vero cadet à re conducta; nec quod dedit repetet, & soluet pensionẽ tẽporis præteriti, & q̃d soluere in præsenti tenebatur ac si iure contraxisset.

SED MELIVS. Hæc verba non sunt de auctoritate, sed Guarnerius apposuit ea de lege. C.de sa. san. eccl. sancimus nemini.Sed hoc corrigitur hodie per c. 12.q. 2. Vulteranæ. & in auth. de non alien.§.quia vero Leonis.coll. 2.

c ¶ *Non gratuito.*] vt emptor.

d ¶ *Incremento.*] i.omnes fructus præceptos medio tempore. 12. q. 2. non liceat.

e ¶ *Venerabilem.*] vt 12.q.2. diaconi. & cap. si quis. & c. quiquid.C. de rei vendi. si mancipium.

f ¶ *Aliud.*] contra. 12. q. 2.diaconi. vbi sufficit quòd tantumdem restituatur, sed ibi loquitur de alienatore, hic de eo cui est alienatum.

g ¶ *Sed melius.*] hoc apposuit Guarnerius de lege quæ est C. de sa.san. ecclesiasticam. nemini.sed corrigitur [b] in auth.coll. 2. de no. alie.§.quia vero Leonis.& per canonem 12.q.2.Vulteranæ.vnde siue bona fide siue mala accepit,habet regressum ad auctorẽ suum,vt ex. de reb. ecc. non alie.ad audientiam [c].licet sit arg.contra C.de euic.si fundũ.vbi dicitur, ℔ malæ fidei possessor non aliter habet regressum ad suum auctorem, nisi sit fibi cautum de euictione.Dicunt tamen quidam,℔ si est malæ fidei possessor ille qui recipit, tunc nec aduersus ecclesiam nec aduersus alienantem habet actionem,vt 16.q. 3. vniuersas. si est bonæ fidei possessor, habet actionem aduersus eum tantum qui alienauit, vt 12. q. 2. Vulteranæ. melius est vt dicas siue bona fide siue mala cõtraxerit, semper habet actionem aduersus alienantem.

SI OECONOMVS. CASVS. Aliquis volebat habere vsum fructum in domo vel agro ecclesiæ vsque ad certum tempus, vel toto tẽpore vitæ suæ; quærebatur qualiter hoc fieri deberetur? Et respondetur si œconomus hoc viderit expedire ecclesiæ, pacta cũ eo ineat vtrum ad certum tempus vel toto tempore vitæ suæ rem ecclesiæ velit habere, & hoc redigetur in scripturam; & secundum quòd conuenerit, dabit sibi œconomus rẽ ecclesiæ, & ille q̃ accipit rẽ ecclesiæ debet facere pactum vt finito tempore restituat ecclesiæ quod accepit ab ea, & tantumdem de suo eiusdem bonitatis & reditus cum eo quod accepit, & cum totidem mancipiis & colonis, ℔ perpetuo penes ecclesiã remanebit. Si vero aliter fiat, irritum erit. H. vero casum ponit breuiter sic. Hic dicitur in hac l. Aliquis vult accipere prædiũ ecclesiæ in vsum fructum vsque ad certũ tempus, vel vsque ad mortem suam. non potest hoc facere nisi statim prædium suum æque bonum per omnia conferat ecclesiæ quo ad prietatem, & sic vsque ad statutum tempus remanebit vtrumque prædium quo ad vsum fructum. postea vtrumque perueniat ad ecclesiã plene iures & res quæ datur inuicẽ, nõ debet esse grauata tributis maioribus,quã pre cariam œconomus non potest facere sibi nec cõsanguineis suis.

i ¶ *Cognatis.*] Et sic damnosum est alicui officium suum, vt 7.quæst. 1. constitutum.

k ¶ *Duos.*] Hodie sufficit solus consensus episcopi cum canonicis. 12. quæst. 2. fine.& si res venalis est in parochia alterius, ille interponet decretum, vt C. de præd. & aliis reb. mino. l. si prædium. & ex.de fo. comp. sane.Ioan. quod non credo verum,cum sufficiat consensus episcopi cum capitulo 12.q.2. fine exceptione. B.

l ¶ *Vel transactio.*] id est, permutatio.

m ¶ *Non valebit.*] argumen.non valere contractum nisi adsit subscriptio.extra de his quæ fi.à præl. cap. 1. 96. distinct. bene quidem. 12. quæst.2.fine exceptione.

n ¶ *Saluo iure.*] id est, vt non intelligatur esse perpetua donatio, sed temporalis [d], vt no. 16.q. 1. possessiones. sed si ecclesiæ daretur:

tunc intelligeretur esse perpetua, vt extra de his quæ fi. à præla. fine consen. cap. cum Apostolica. in fin. & c. seq.

1 In concilio Meldensi, cap. 22. In adiectis capitulo. c. 37.

2 Pol. l. 3. ti. 14. Bur. l. 3. c. 167. Iuo p. 3. c. 228.

Recariæ.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quòd precariæ debent fieri hoc modo: Si rusticus dat proprietatem sui fundi tantum, & retinet vsumfructū sibi, accipiat ab ecclesia vsum fructum duorum fundorum suo nomine tātum, & non filiorum. Si vero dat ecclesiæ proprietatē statim pleno iure, accipiat ab ecclesia vsumfructum trium fundorū nomine suo tantum, & non filiorum. In 2. parte dicitur, quòd nulla potestas debet cogere ecclesiam precariam facere, cum nemo debeat cogi de suo facere beneficium. In tertia parte dicitur, ꝙ sine licentia Regis non debet fieri commutatio rerum vel seruorū ecclesiæ. Secunda pars incipit ibi, *Decreuit.* Tertia ibi, *Nec commutationes.*

al. quisque

3 Barch. l. 3. c. 68. Iuo p. 3. c. 220.

al. quę

4 Burc. l. 3. c. 171. Iuo p. 3. c. 233. ‖ Precariæ precaria, & p. ecarium, differunt.

religionis} Iuo

a ¶ *Precaria.*] ‖precariæ hic dicūtur quædam præstationes vsusfructus in recompensationē eius proprietatis, quæ datur ecclesiæ. præterea precaria est quidam cōtractus affinis emphyteusi: sed in hoc differt, ꝙ de quinquennio in quinquennium renouatur, vt in palea seq. & extra de præca. c. 1. quandoque est precarium quod precibus ad vtendū alicui datur, & illud reuocari potest quādocumque, non obstante aliquo pacto, vt ff. de preca. cum pecario. & extra eo. c. vltim.

b ¶ *Duplum.*] videtur contradicere illi. 5. ea. si œconomus. vbi dicitur ꝙ tantūdem dari debet; sed lex illa benignior est canone: vel canon loquitur in eo casu cum se nex est vel debilis, qui recipit rem ecclesiæ.

a Vel dic, ꝙ loquitur quādo ecclesia debet ei ꝙ potest facere in duplum, & vltra tibi quātō ipse dat ecclesiæ. vbi nō cogitur vltra tātum dem, & ita canon benignior est. Vel dic, vt sequitur in glo. secundum Io. de Fan. 5 In Meldensi, c. 22. in fine. ex. de præscriptis, cap. 1. 6 Burc. l. 3. c. 169. Iuo p. 3. c. 230.

c ¶ *Cogi.*] sed fallit, vt 7. q. 1. omnis. & vbi aliquis aliis prodest, & sibi non nocet, vt ff. de aqua plu. arg. in summa. §. itē varus. & 86. dist. pasce.

d ¶ *Nec commutationes.*] hoc intelligas de rebus collatis ecclesiæ ab Imperatore, vt 5. ea. hoc ius. prin. vel loquitur secūdum sua tēpora.

7 ext. de prescript. ‖ *Episcopus habeat.*] Hæc est tertia pars huius quæstionis.

CASVS. Statutum fuit in concilio Martini Papæ, quòd episcopus debet dispensare res ecclesiæ cum reuerentia & timore, & inde suscipiat q̄tum sibi & suis fuerit necessariū: si vero res ecclesiæ vsurpauerit, vel cōsanguineis dederit, eas paenitentiis subtrahendo, sit obnoxius cōcilio, & corrigatur. Sequens. §. patet. e ¶ *Indiguerint.*] no. qualiter exponitur hoc verbū, indiguerint, vt arctetur tantum ad victum & vestitum b ‖arg. contra extra de præben. de monachis.

f ¶ *Victu.*] qui tamen melior vel peior dandus est secundum qualitatem personarum, vt 41. dist. nō cogantur. Et nomine cibariorum non intelliguntur vestimēta; ‖sed nomine alimentorum intelliguntur vestes c & habitatio, vt ff. de alimen. le. l. vlt. & l. antepe.

g ¶ *Aut fratribus.*] præsumitur enim, ꝙ hoc carnali amore faciat, vt 89. dist. decenter. sic 5. ea. nā hæc vsus. sic extra de app. postremo. ‖sic econuerso consanguinitas quandoque elidit suspicionem, vt extra de coha. cle. & mu. à nobis.

h ¶ *Presbyteri.*] æque punitur illi qui non restituit, s. officiati, sicut ipse eps, vt C. de app. quoniā. & 2. q. 7. qua propter.

i ¶ *Si vero.*] quarta pars, in qua dicitur, vt in c. seq. continetur. Io. de Fan.

I quis episcopus.] CASVS. Quæritum fuit quā pœnam debeat pati episcopus, q̄ alienat rem ecclesiæ nulla necessitate cogēte, vel qui alienat res vacantis ecclesiæ, quod intelligit Hug. nulla necessitate cogente. Et respondet, quòd conuictus debet rē restituere, & postea deponi.

k ¶ *Non est.*] quia forte mortuus est: quia fede vacāte nō potest alienari res ecclesiastica. ita. 12. q. 2. si qua de rebus. & melius extra ne se. va. nouit d. tñ H. dicit, ꝙ sede facerdotali vacāte, auctoritate epi potest fieri alienatio, vt 71. dist. fraternitatem. & 5. ea. q. 1. decretū. & est arg. pro ipso. C. qui admi. ad bo. pos. bonorum. Sed ecclesia episcopali vacāte, clerici nihil possunt alienare. Item paret hic, quòd episcopus nihil potest alienare sine consensu facerdotis. 12. q. 2. placuit. & c. abbatibus.

l ¶ *Honore.*] pœna enim alienatoris indebite, est depositio. 12. quæst. 2. Vulteranæ. & c. abbatibus. & c. Apostolicos. 18. quæst. 4. nullus.

Quid

Vid vero.] Hæc quæst. diuiditur in duas partes. In 1. ponit 5. aucto. per quas probat de cathedratico, & de aliis. Secunda ibi, *Cathedraticum.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 3. quæst. qua quæritur, quid episcopus exigere debeat nomine cathedratici. & respondet, quòd duos solidos, vt ſ. ead. illud. præterquam à monasterio, vt ſ. ead. inter cetera. hi autem duo solidi erunt illius monetæ, quæ frequentatur in regione, vt ff. de leg. 3. nummis. Item procurationes potest petere tempore visitationis, vt 5. ead. q. 1. relata. Itē collectas impone re, vt ext. de cen. cū Apostol. Iré præter cathedraticum medietatē vel tertiam partē oblationum, vt ſ. ea. 5. cathedraticum.

a ¶ *Quid vero.*] ‖duos solidos à qualibet ecclesia potest episcopus petere a nomine cathedratici præterquam à monasterio, vt ſ. ea. inter. potest tamen in necessitate à clericis collectam petere. extra de cen. cum Apostolus. appellatur etiam quandoque synodaticum, vt extra de cen. olim. quoniam frequenter in synodo dantur. isti autem denarij erunt secundum cōmunem monetam regionis, vt ff. de le. 3. nummis. & si plures monetæ sunt forte, meliores dabuntur. extra de iureiu. quanto. in fin. vel saltem mediocres, vt extra de cens. ex parte. Item præter cathedraticum potest episcopus petere moderatam procurationem, vt ſ. e. inter.

‖Cathedraticum nomine quid exigendum sit. a De hoc notum de offic. ordinarij, vbi videtur.

Quid vero ‖ *duos solidos.*] ad plus b. minus enim quandoque datur, vt extra de cen. olim. & ſ. ea. nec numerus. Et forte solidus hic appellatur aureus, vt C. de spōrtu. l. 2. & insti. de pœna temere litigantium. in fine.

Quid nomine monetæ intelligatur. Et forte solidus hic appellatur aureus, vt C. de spōrtu. l. 2. & insti. de pœna temere litigantium. in fine.

Quid nomine monetæ intelligatur.

Quid nomine monetæ intelligatur.

Quid nomine monetæ intelligatur.

Illud.] CASVS. Præcepit Pelagius Cresconio illustri defensori Siciliæ, vt non permittat episcopis Siciliæ petere à parochiis suæ diœce. vltra duos solidos nomine cathedratici: nec conuiuia nimis magna sibi per eos fieri.

a ¶ *Supra vires.*] ne victum lõgi tẽporis breuis hora consumat. extra de censi. cum Apostolus.

& secundum quosdam à paupẽribus nil petet, vt 1. quæst. 2. placuit. argu. ff. e. cauendum. sed hoc non est verum: quia si aliquis vltra vires fuerit grauatus, fiet collectio ab aliis vicinis ecclesiis, vt extra de censi. cum instantia. & c. procurationes: ‖ non autem debit episcopo nisi lac ad bibendum: ne ieiuniorum doctrinã rubentibus buccis prædicet, vt 35. dist. sexto. & c. ecclesiæ. Nec bibet vltra tertiam vicem, vt 44. distin. in illa palea, quando presbyter. & comedet lardum vel carnes vaccinas vel veruecinas cum aceto, vt C. de ero. mili. an. l. 1. lib. 12. arg. ſ. 41. dist. non cogantur. & c. episcopus.

1 Iuo p. 3. cap. 136.

‖ Episcopi visitanti dandum est lac ad bibendum.

Nec numerus.] CASVS. Fabianus episcopus quæsuit de tribus à Gelasio Papa. Primo, vtrum certus numerus pẽcuniæ sit imponendus baptizandis. Et respondet quòd non: ne baptizãdi à baptismi gratia repellantur. Secundo, vtrum sit exigendum pro cathedratico vltra antiquam consuetudinem. Et respõdet quòd non. Tertio quam partem debeat recipere episcopus de oblationibus, quæ offerũtur in die dedicationis. Et respondet quòd cõsuetudo illa debet seruari quæ omnibus ecclesiis est præscripta.

b ¶ *Nec numerus.*] Forte consuetudo fuerat quòd secundum numerũ baptizandorum tantum vel plus recipiebatur: quod erat iniquum vt 1. q. 1. baptizandis. & cap. placuit. Ioan.

c ¶ *Aut in electa.*] cõtrarium est ff. 13. quæst. 1. cap. 1. vbi dicitur, quòd ideo parochiæ sunt distinctæ, ne aliquis iura alterius vsurpet. Ad hoc dicunt quidam, quòd hoc capitulum loquitur secundum ea tempora quando nondum parochiæ erant distinctæ. sed hoc stare non potest a: ‖ quia Dionysius qui distinxit diœceses, diu præcessit Gelasium cuius istud c. est. Dicasergo q̃ loquitur de Iudæis & Paganis, & transeuntibus, & talibus qui nõ habent certum domicilium. q̃ enim hic de pueris non loquatur, patet ex eo quod dicitur, aut in electa. ipsi enim non possunt eligere.

a Ad hoc q̃ not. glo. supra 99. dist. c. 1. ‖ Diœceses fuerunt à Dionysio distinctæ.

d ¶ *Consuetudinem.*] Secundum quod conuenitur cum episcopo tempore dedicationis. 18. q. 2. Eleutherius.

CATHEDRATICVM. Hæc est 2. pars q. in qua loquitur de procurationibus & de exactionibus, & dicitur q̃ procuratio vna sola dicitur esse in anno: & exactio nulla, nisi à iure permissa. extra de censi. cum Apostolus. & hoc probat per v. auctoritates. Ioan. de Fan.

CASVS. Gra. dicit quòd episcopus accepit cathedraticum præter medietatem vel tertiam partẽ oblationum quæ offeruntur in die anniuersariæ dedicationis, vel alterius solennitatis, prout conuenerit inter episcopum & sacerdotem.

DE HIS VERO. Dictum est ſ. de visitatione episcoporum. Sed quia quidam crudeliter sæuiendo parochias visitabant; ideo nunc ostendit Grat. quid super hoc tenendum sit.

Via.] CASVS. Quidam episcopi visitando parochias suas in clericos crudeliter sæuiebant eos angariis & indictionibus fatigando. super hoc vero facta querimonia in concilio Toletano constitutum est, vt de cetero talia non faciant, & quæ hactenus præsumpta sunt in futurum denegentur. si vero contra hoc venire præsumpserint, apud metropolitanũ clerici conquerantur: qui sine mora præsumptiones debet remouere. *Angariis.* Angariæ sunt onera quæ personis imponuntur: per angariæ possessionibus. *Indictionibus.* id est, illicitis exactionibus vel conditionibus.

e ¶ *Quod veterum.*] nihil ergo potest episcopus petere ab aliquo, nisi ostendat per canones illud sibi debitum b, vt 9. quæst. 3. conquestus. 18. quæst. 2. cap. 1.

f ¶ *Præsumpta.*] No. quòd longinqua vsurpatio non facit ius, vt 93. dist. illud. 100. distinct. contra morem. 24. quæst. 1. schisma. extra de sim. cum in ecclesia. & c. non satis. 1. quæst. 1. nullus episcopus. 2. extra. de præscrip. causam. Item arg. no. quòd sua auctoritate quis potest detinere qđ de iure nõ præstitit, licet illud diu soluerit, vt C. de agri. & cen. litibus. l. 1. tempus enim nõ inducit obligationem. extra de censi. peruenit. ff. de act. & obli. obligationum fere. §. placet. prætor enim non tuetur iniquam possessionem. ff. de publ. cũ spõsus. §. si res. non enim sufficit possedisse nisi causam possessionis probet. extra de præscri. si diligenti. ff. de iti. actuque priua. l. vltim. licet enim lõgissimo tempore aliquid gratis præstitum sit, in hoc non currit præscriptio, vt 16. quæst. 3. clerici. & c. si episcopus. C. de præscrip. xxx. vel xxxx. anno. male Argumen. contra. 18. quæst. 2. seruitium. nam libertas non dandi decimam præscribitur c. extra de præscrip. de quarta. Item argum. contra. 1. quæst. 3. quæsitum. nec cogitur quis causam possessionis probare. ff. si fer. ven. si quis diuturno. Sol. nec in longa nec in longissima præscriptione sufficit allegare diuturnam possessionem, nisi aliquã causam possidendi alleget. Sed allegata causa, cum de tempore constet, præsumitur esse debitum. argum. 12. distin. illa tamen non tenetur probare causam siue titulum possidendi: quia potest esse quòd non habet de hoc instrumenta, nec testes, nec est hoc in memoria hominum, vt 3. quæst. 6. hæc quippe. Ioan. T. dicit contra: quia sufficit si dicat, præscripsi, nisi præsumptio sit contra eum d.

1 Iuo p. 3. cap. 137.

b Argentea ad hoc. ‖ Angaria quid. ff. de iti. actu. priua. l. 1. Pitth. Archid. 1. Toss. 3.

c Sub. ciuitatis quid dicit no. extra de præscri. si diligenti. ex hoc videtur. Archid. Possessio sine causa possidendi non sufficit ad præscriptionem.

d Debet teria no. ff. de q. q. diuersis. Archid.

Item ex concilio Cabilonensi 2. c. 14.

¶ A parochianis stipendia non nisi cum charitate episcopi exigant. C. VII.

CAuendum est, ne cum episcopi parochias suas peragrant, quamdam damnosam erga subditos g, seu erga socios h tyrannidem exerceant, nec (quod absit) cum charitate, sed cum quadã iudiciaria inuectione † stipendia ab eis exigant. Obseruandum etiam modis omnibus, vt si quando eis peragrãdæ parochiæ necessitas incumbit; in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi Dei, in lucris animarum potius, quàm in deprædandis, & spoliandis hominibus, & scandalizandis fratribus operam dent. Et si quando eis ad peragendum ministeriũ suum à fratribus, aut subditis aliquid accipiendum est; hoc summopere obseruare debent, ne quẽ scandalizent a, aut grauent. Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, vt & verbi Dei prædicator, vbi proprij sumptus b desunt, à fratribus accipiat, & item fratres, illius potentia non grauentur, exemplo apostoli Pauli, qui, ne quem grauaret, arte & manibus victum quærebat.

† al. stipendia exercere.

c Sup. eod. ‖ Monasteria sunt exempta à lege diœcesana. † al. solutione pensionis Bert. 1. c. 86. lib. 3. p. c. 152.

Item ex concilio Toletano septimo, cap. 4.

¶ Vltra duos solidos à parochianis ecclesiis episcopus non præsumat accipere C. VIII.

INter cetera denique, quæ communi consensu nos conferre competenter oportuit, querimonias etiam parochialium † presbyterorum Galliæ α prouinciæ solertissime discernere decuit, quas contra pontificum suorum rapacitates necessitas, vt comperimus, tandem cõpulit in publicum examen deferri. 1 Hi enim pontifices, vt euidens inquisitio patefecit, indiscreto moderamine parochianas † ecclesias prægrauantes, dum in exactionibus superflui † frequenter existunt, pene vsque ad exinanitionem extremæ virtutis quasdam basilicas perduxisse probãtur. Ne ergo fiat de cetero, quod constat hactenus inordinate præsumptum; nõ amplius quàm duos solidos vnusquisque episcoporum præfatæ prouinciæ per singulas diœcesis suæ basilicas iuxta synodum Bracharensem 2 annua illatione sibi expetat inferri: monasteriorum c tamen basilicis ab hac solutionis † d pensione seiunctis.

¶ 3 Cum vero episcopus diœcesim visitat, nulli præ multitudine onerosus existat, nec vmquã quinquagenarium e β numerum euectionis excedat, aut amplius, quàm vna die per vnamquãque basilicã remorandi licentiam habeat. Quicumque vero pontificum eorumdem aliter, quàm decernimus, agẽdum præsumpserit, correptioni proculdubio canonum subiacebit, tamquam constitutorum synodalium transgressor, & priscorum patrum edictorum † corruptor.

α ¶ Galliæ.] *In conciliis impressis, & aliquot Gratiani exemplaribus legitur,* Galliæ. *In aliis autem, & emendatoribus, atque in codice conciliorum Lucensi regio habetur,* Gallicanæ prouinciæ. *Nam eo tempore archiepiscopus Narbonensis, & eius prouinciæ episcopi ad synodos Toletanas conueniebant; quod ex subscriptionibus Toletani tertij apparet. In eo enim Nigetius Narbonensis metropolitanus, Sergius episcopus Carcassonensis, & Nebridius episcopus Agathensis, & procuratores Magalonensis & Nemausensis episcoporum subscribunt. Eiusdem quoque metropolitani, & ipsius prouinciæ episcoporum subscriptiones in quarto & sexto Toletanis conciliis impressis leguntur, vt illæ quæ in manuscriptis habentur, omittantur.*

β ¶ Quinquagenarium.] *In variis editionibus huius concilij legitur,* quinarium. *Verum in codice Lucensi regio, vno Vaticano, & altero Bibliothecæ Dominicanæ manuscriptis, & vetustis exemplaribus Gratiani, & Burchardo, & Iuone est,* quinquagenarium. *Et hanc lectionem secutus est Innocentius iij. in concilio Lateranensi, c. cum Apostolus. extra de censi. & exact.*

Item Gregorius episcopis Siciliæ, lib. xj. epist. 20.

¶ Sacerdotes ab episcopis suis vltra modum non grauentur. C. IX.

RElatum est nobis sanctæ memoriæ decessoris mei temporibus per seruum Dei diaconum, qui tunc ecclesiastici patrimonij curam gessit, fuisse depositum, vt sacerdotes per vniuersas vestras diœceses constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, vltra modũ grauari minime debuissent. Summa e enim præfixa fuerat vobis, vt audio, consentientibus, quæ ab eisdem sacerdotibus pro labore clericorum f dari debuisset, Atque hoc, quod tunc placuit, sicut nunc dicitur, minime custoditur. Vnde fraternitatem vestrã admoneo, vt subiectis vestris non graues studeatis existere,

e ¶ Summa.] ſ. ea. q. 1. relata. argu. ‖ quòd pactio interuenire potest in spiritualibus c, vt hic, & 18. quæst. 2. Eleutherius. 12. quæst. 2. cap. quicumque. extra de deci. ex multiplici. quandoque enim prohibetur transigi vel pacisci. si tamen fiat auctoritate iudicis, tenet, vt extra de præben. nisi. ff. de his qui no. infa. furti. ſ. pactus. ff. de transactio. cum hi. §. si cui. Sed quare recipitur pecunia pro actu cõsecrandi. vt hic dicitur, & extra de simo. cum sit Romana. & nõ pro actu baptizandi? ideo dico, ne aliqui propter paupertatem vel auaritiam se subtrahant à baptismo, vt 1. quæst. 1. baptizandis.

‖ Pactio an in spiritualibus interuenire possit.

c Verum est hoc, dũmodo sit licita, vt 18. quæst. 2. Eleutherius. secundum L. hoc dixi 8. q. 2. quãm plo. de hoc not. 100. dist. in ca. Archid.

Item Pelagius Cresconio Illustri.

¶ Secundum loci mediocritatem episcopis constituta parentur. C. X.

4 ILlud magnitudinem tuã minime volumus ignorare, q̃ Syracusanæ ciuitatis episcopus inter alia, quæ in cautionum suarum pagina spopondit, hoc etiã specialiter sub interpositione pœnæ i legitime promisisse legitur; nũquam se à quolibet suæ diœcesis presbytero vltra duos solidos cathedratici nomine petiturum, nec per quãlibet aliam occasionem quidquam in eius se dispendio esse gesturum. Quod magnitudo tua, non solum à prædicto episcopo, sed de omniũ episcoporum Siciliæ personis cõpetenti solicitudine custodire non desinat; nec ipsa quoque prandia enormia fieri, sed secundum mediocritatem vniuscuiusque loci episcopo ad consignationem venienti susceptionis præparari conuiuium: quia nec eo prætextu pauperibus incuti dãna volumus, aut qualibet ratione permitti mus.

4 Anſ. l. 6. cap. 171. Pol. l. 4. tit. 21.

g ¶ *Pro labore.*] ſ. 1. q. 2. cap. vltim. ſ. 12. quæst. 2. charitatem.

h ¶ *Clericorum.*] qui laborant cum episcopo in visitatione.

Illud.] CASVS. Syracusanæ ciuitatis episcopus cum à Pæpa ordinabatur, sub interpositione legitimæ pœnæ promisit specialiter quòd ab aliquo clerico suæ diœcesis vltra duos solidos pro cathedratico nihil esset petiturus. Præcepit ergo Grego. Cresconio illustri vt faciat hoc obseruari, non solũ ab episcopo Syracusanæ ciuitatis, sed etiam ab omnibus aliis Siciliæ episcopis: nec ipsa prandia enormia fieri finat: sed secũdum mediocritatem cuiuscumque loci visitanti episcopo ea faciat præparari: ne sub hoc prætextu dãna pauperibus inferantur.

i ¶ *Pœnæ*] Nota quòd aliquis sub pœna potest obligari in spiritualibus, vt 23. dist. quamquam. 16. q. 1. statuimus. 1. q. vlt. quoties.

a ¶ *Scandalizent.*] exigendo vltra licitum, vt 11. q. 3. nolite.

b ¶ *Sumptus.*] Videtur ergo quòd si habet sumptus vnde possit expendere, non debet alios grauare. nam potius videntur hæc peti ex gratia quàm de iure, vt extra de cen. cum Apostolus. & ea quæ domi consueuit expendere, debet expendere cum est in via a, vt in authen. de manc. princ. §. illud. colla. 3. & in authen. vt iud. sine quoquo sustraga. §. nulli. coll. 2. sed non est ita, vt extra de simo. cum sit Romana. in parte decisa.

a Sol. Go. putabat ciuitatem quia à ea ciuitate multi & nobiles episcopi exierunt procurationes extra diœcesim venerabiles. Archi. 1. Toss. 3.

INter cetera. CASVS. Episcopi Galliæ cum visitabant parochias suas, fœuas rapacitates in suos subditos exercebant, centum vel ducentas equitaturas secum ducendo: & ab eis vltra duos solidos pro cathedratico, & prandia nimis magna exigebant: & in ecclesia per duos vel per plures dies morabãtur, ita quòd ecclesias vsque ad exinanitionem perducebant: & ideo statuit concilium Toletanum, ne vltra duos solidos exigãt pro cathedratico, à quo monasteria sunt exempta. & vltra quinquaginta equitaturas non ducant: nec amplius quàm vna die in basilica morentur. episcopus vero qui contra hoc fecerit, correctioni canonum subiacebit.

a de parochiis

b de parochiis frequentes

c ¶ *Monasteriorum.*] ſ. 16. quæst. 2. cap. 1. & 2. contra ſ. 16. quæst. 1. cum pro vtilitate. ſ. 18. quæst. 2. quàm sit. & cap. seruitium. contra.

d ¶ *Solutionis.*] ‖ ipsa enim monasteria à lege diœcesana sunt exempta, vt hic, & 16. q. 1. cum pro vtilitate. & 18. q. 2. quàm sit. sed eorum capellæ non, vt extra de capel. mona. c. vlt. & penul. & extra de præbendis, de monachis.

e ¶ *Quinquagenarium.*] ‖ Hodie numerus singulorum in euectionibus est taxatus, vt extra decensi. cum Apostolus. nec numerus ibi taxatus recipiendus est fi ecclesia grauetur, vt ibidẽ dicitur, & ex. de excom. præl. cum ad quorumdam. extra de pœnis. cap. pe. illos ergo qui superflui sunt poterit remouere facerdos b: quia si habens seruitutem adaquandi certum numerum pecorum: si plus ducis ad aquam quàm debeas, superflua possunt à domino remoueri, vt ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. Trébatius. Item si causa proprij commodi venit ad ecclesiam, de proprio

Wem sit concessum diuersa in vna casula.

Vide si episcopus potest remouere ar. 8. q. 1. c. 1. item quæst. Arc.

† al. Quæstio

Clericus.] CASVS. In superiori causa ostensum est, q ecclesiæ cum omnibus suis possessionibus ad dispositionem pertinent episcoporum: sed quia posset aliquis dubitare sub quo iudice clerici debeant conueniri; sub ecclesiastico, scilicet, an sub seculari: ideo Grat. hanc 11. causam subnectit, in qua ostendit clericos sub ecclesiastico iudice esse cōueniendos: quod vt cum petentius ostendat, thema proponit: de quo tres elicit quæstiones.

CAVSA XI.

Lericus aduersus clericum quæstionem de prædiis agitauit, quē ad ciuilem iudicē producere voluit. reus non nisi ante iudicem ecclesiasticum stare volebat; actor vero potentia ciuilis iudicis illum à possessione sua deiecit. Quo audito episcopus eum ab officio suspendit: ille contempta episcopi sententia officium suum administrauit. Hoc comperto episcopus, sine spe restitutionis in eum sententiam dedit.

1 *Hic primum quæritur, vtrum clericus ante ciuilem iudicem sit producendus.*

2 *Secundo, si producendus non est, an hæc culpa sit digna suspensione.*

3 *Tertio, si digna non fuerit, an contemptorem sententiæ sui episcopi irreparabiliter oporteat deponi.*

QVÆSTIO I.

Vod clericus apud seculares iudices accusandus non sit, Caius Papa, epist. ad Felicem episcopum, cap. 2. scribit dicens.

¶ Apud læcularem iudicem nullus clericus conueniatur. C. I.

NEmo vmquam episcopum apud iudicem sæcularem, aut alios † clericos accusare præsumat.

PALEA. C. II.

j NVllus iudicum, neque presbyterū, neque diaconum, aut clericum vllum, aut iuniores† ecclesiæ, sine licentia† pontificis per se destringat, aut condemnare præsumat. Quòd si fecerit, ab ecclesia, cui iniuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum agnoscat, & emendet.

¶ *Apud Burchardum, & in aliquot Gratiani codicibus ex iis qui hanc paleam habent, & in Decretalibus tit. de foro competenti, c. 2. citatur ex concilio Pharisiensi c. 10. Verum in concilio Rhemensi Trosleiano, c. 6. refertur ex capitularibus: in quibus habetur bis, id est lib. 6. cap. 154. & lib. 7. cap. 139. Simile quid legitur in concilio Aurelianensi 4. cap. 20. & Antissiodorensi, cap. 43.*

Item Marcellinus Papa, epist. 2.

¶ De eodem. C. III.

j 3 CLericum ab cuiuslibet ordinis absque pontificis c sui permissu nullus præsumat ad sæcularem † iudicem attrahere: nec laico quemlibet clericum liceat accusare.

a ¶ Clericum.] *In epistola Marcellini secunda, & concilio Aurelianensi 3. vbi hoc repetitur, & in Panormia sic legitur,* clericus cuiuslibet ordinis absque pontificis sui permissu nullum præsumat, &c. *Verum ob glossas, & citationes doctorum nihil est mutatum.*

Item ex Niceno concilio.

¶ *In concilio Niceno hodie canon hic non habetur: sed fuisse olim plures canones illius concilij supra dist. 16. cap. septuaginta est adnotatum. Quorum partem refert Iulius in rescripto contra orientales, vbi numero 34. habetur hoc caput: & ex eo citatur in Polycarpo.*

¶ Ab eis quisque iudicandus est, quos sibi iudices elegerit. C. IIII.

4 IVdices autēm alij esse non debent, quàm quos ipse, qui impetitur d, elegerit; aut quos suo cū consensu hæc sancta sedes, aut eius primates e auctoritate huius sanctæ sedis delegauerint.

Item Valentinianus, Theodosius, & Arcadius Imppp.

& cle. l. 1. & 2. sed illa quæ non est legitima vxor, non fortitur forum à persona viri. ff. ad muni. de iure. §. vlt. Ioan. quod dicit de coniugato, falsum est, vt extra de cle. coniug. Ioannes. & forte idem est in deposito, cum sit exauctoratus, vt 50. dist. accedens. B.

c ¶ *Absque pontificis*; Hodie nec cum consensu episcopi potest, vt extra de fo. compe. si diligenti. aliàs ab officio suspenditur, vt 3. q. 6. non liceat. præterea causam perdit, vt j. ea. inolita. & cap. placuit.

Vdices.] CASVS. Reus & actor contendebant de iudicibus eligendis. quæsitum est in Nicæno concilio ad cuius petitionem deberent dari? Et respondet, quòd illi iudices debent dari quos reus elegerit, supple cum consensu alterius partis, vel illis quos sedes Apostolica. vel eius primates delegauerint.

d ¶ *Qui impetitur.*] Argu. ‖ iudices esse dandos ad arbitrium rei, vt hic, & 15. quæst. 7. si autem. & 3. quæst. 6. peregrina. & 4. quæst. 5. quibus. sed contra. ff. de iud. obseruādum. vbi dicitur, quòd ille iudex non est dandus quem altera pars nominatim petit. Sed potes ibi illud alterare, intelligere de actore, non de reo c. Vel dic. si non possunt concordare actor & reus, tunc dabuntur secundum petitionem rei, vel simple in omnibus istis istud, & actoris. Vel dic quòd hoc c. loquitur in criminali causa. tunc enim ex pluribus episcopis potest eligere reus quem vult, vt 3. q. 8. accusatores.

e ¶ *Primates.*] id est, episcopi, qui concilium celebrant auctoritate Papæ d.

Continua.]

† *al. reliques*

‖ Causa est duplex.

‖ Causa sæcularis est duplex.

Continua.] CASVS. Valentinianus, Theodosius, & Arcadius constituerunt hac lege præsente, vt nec episcopi nec clericus protrahatur ad iudicem sæculare ordinarij vel delegatum. Similiter Constantinus Imperator præsidens in Nicæna synodo, cū quidam coram eo de clericis conquererentur, ait clericos à nullo laico, sed ab ecclesia iudicandos.

a *Ordinariorum.*] id est, ad ordinarios, vel delegatos ab Imperatore.

b *Cum legibus.*] quæ dicit clericum posse trahi ad ciuilem iudicem, vt j. ea. si quis cum clerico.

c ¶ *Quia ad Dei.*] id est, clericorum, qui dij appellantur, vt j. ea. sacerdotibus.

Vllus episcopus.] CASVS. Statuit Bonifacius Papa, vt nullus episcopus producatur in ciuili vel criminali causa ad ciuilē iudicem vel militarem. si vero iudex hoc iubere audeat, amittet omnia bona sua, & à dignitate repelletur siue deponetur. Quæ autem sequūtur, plana sunt vsque ibi, *Episcopus non flagitetur. Honore*, id est, iure prætorio: vel honore iudicis, vel litigatoris. *Excepta*, i. priuilegiata: vel excepta ab hac necessitate p leges.

d ¶ *Vel exhibeatur.*] ‖ Sed numquid teneatur venire, & allegare forū, vt extra de ap. cum parati? non: quia citatio nulla est. Nam vbi quis citari non potest vel ratione personæ, vel ratione temporis vel causæ, non tenetur venire, vt notaui 3. q. 2. si episcopus. & quæst. 1. cap. 2. & ff. de fer. l. 1.

e ¶ *Cinguli.*] Nota q ecclesiasticus iudex priuat etiam laicum sua dignitate, vt 32. quæst. q. 5. præceptum. in fi.

¶ De eodem. PALEA. C. VII.

4 QVæcumque contentiones inter Christianos ortæ fuerint, ad ecclesiam deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur. Et si a obedire noluerint, quousque obediant, à liminibus ecclesiæ excludantur.

a ¶ Et si obedire.] *Hinc vsque ad finem non leguntur in ipsa epistola: sunt tamen apud Burchardum & Iuonem.*

Item Bonifacius ad episcopos Galliæ.

¶ *Hoc adscribebatur Marcello: sed, vt dictum est in proxima superiore notatione, in vetustis codicibus Gratiani, & apud Burchardum, & Iuonem parte 5. c. 278. tribuitur Bonifacio: & sic est mutatum. Fere eadem habentur apud Iulianum antecessorem nouell. 123. c. 10. quod in aliis, quæ nomine Bonifacij citantur, solet euenire. Et Iuo eadem parte, c. 369. hoc ipsum caput citat ex libro constitutionū, additis nonnullis verbis, quæ sunt apud Iulianum.*

¶ Neque pro ciuili, neque pro criminali causa episcopus apud ciuilem iudicem producatur. C. VIII.

iij 5 NVllus episcopus neque pro ciuili, neque pro criminali causa apud quem uis iudicem siue ciuilem, siue militarem producatur, vel exhibeatur a. Magistratus enim, qui hoc iubere ausus fuerit, amissionis cingali c condemnatione plectetur.

Item Siluester Papa in synodo Romana, cap. 14.

¶ Quilibet clericus non est in publico examinandus. C. IX.

6 TEstimonium clerici aduersus laicum nemo recipiat f: nemo enim † clericum quemlibet in publico g examinare præsumat, nisi in ecclesia.

In Synodo Romana sub Siluestro, c. 14. & in Pannormia legitur eodem modo atque apud Gratianum, ac propterea nihil est mutatum. Verum in epilogo eiusdem concilij habetur, Testimonium laici aduersus clericum nemo recipiat. *Et eodem modo legitur in capitulis Hadriani, c. 72. in concilio Triburiensi, cap. 4. & ex ipso apud Burchardum & Iuonem.*

Iudex mittat.] Extra de testi. qui testibus. ff. de iureiurā. ad personas.

PLacuit.] CASVS. Dicitur hic quòd si aliquis ingreditur ad Imperatorem vt ibi contra aliquem clericū causam tractet criminalem, depo ni debet: si vero rogat Imperatorem vt scribat episcopo q sibi iustitiam seruet, non punitur.

n ¶ *Petierit.*] ergo ex sola porrectione libelli perdit quis causam b. & sic est contra. ff. de in ius vo. si libertus. & ff. rem ra. ha. l. amplius, vbi habes quòd non incidit in pœna si desistat ab agendo. ‖ Sic ergo videtur q quādoque confugitur ad sæcularem iudicem propter desidiam ecclesiastici iudicis, vt 16. q. 7. filius. sicut econuerso recurritur ad ecclesiasticum iudicem à sæculari, vt j. 23. q. vlt. sæpe. & c. his. & c. si vobis. & extra de foro cōp. licet. & c. ex transmissa. sed non est hoc verum, vt extra de iud. qualiter. in fine.

o ¶ *Episcopale.*] In his quæ spectant ad iudicia Imperatoris, vt extra de foro compe. verum. Vel intellige q Imperator rogat episcopum cognoscere de causa.

SIC

Subaudiendum est, si publicorum iudiciorum cognitionem petierit: episcopale namque iudicium nihil obest ab Imperatore postulare.

Vnde in Carthaginensi concilio octauo legitur.

In antiquis etiā codicibus citatur Carthaginense octauū, quo nomine videtur significari cōcilium Mileuitanū, in quo caput hoc extat c. 19.

¶ De [illegible] cognitionem ab Imperatore postulandis. C. XI.

PLacuit, vt quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum iudiciorum petierit n, honore proprio priuetur. Si autem episcopale o iudicium ab Imperatore postulauerit, nihil ei obsit.

Sic &

5 Authen. nullus episcopus. cod. de episcopis, & clericis. Bur. l. 1. c. 168. Iuo p 5. c. 278. & 369.

6 Bur. l. 2. cap. 204. Iuo p. 6. c. 278. Pan. l. 4. c. 89.

† *al. etiam*

7 Tit. 3. le. 7. & in cod. Theodosi. 11. tit. 34. Ibidem.

† *al. interratur*

† *al. exempta*

8 Nouella 123. §. præterea autē [illegible] epud Iulianum nouel. 123. cap 9.

b Quod præcedit non bene colligitur ex textu, licet dicat q priuetur honore: & secundum hoc non ob. qđ sequitur.

9 Iuo p 5. cap. 369 Authen. fed iudex cod. de episcopis & clericis.

‖ Iudex ecclesiasticus negligente non recurritur ad sæcularem.

SIC ET SEQVENTES. CASVS: Superiores auctoritates prohibent clericum ante iudicem sæcularē protrahendum sic & sequentes auctoritates sunt intelligendæ.

a ¶ *Sic & sequentes.*] id est, sicut præmissæ auctoritates dicunt, quòd non nisi coram clericis sint conueniendi clerici, sic, &c.

C*Hristianis.*] CASVS Hoc c. & sequens de eadem materia loquuntur. Quidam manumisit duos seruos, scilicet, Faustinianum & Siluestrū in pueritia sua, & eo viuente facti sunt clerici, post mortem cuius manumissoris Theodora & filij sui cōmunicabantur trahere illos ante iudicē sæcularem per archidiaconum Grumentinum, qui hoc à rege impetrauerat, vt in seruitutem redigerentur, super quo cum conquesti fuissent, præcepit Pa. Ezec. comiti in hoc c. Christianis, vt si aduersārij eorum ad iudices delegatos à Pa. venire contempserint, eos à violentia tueatur. *Depenso*, id est transmisso. In c. sequenti delegat causam Crispino & Sabino episcopis, narrando eis totum factum, & præcepit eis vt citent ad suum iudicium quisquis illos voluerit cōuenire. *Per eorum absentiam*, id est dum essent absentes. *Moderatoris*, id est iudicis sæcularis. Promisit, iste archidiaconus quòd ipsi starent iudicio sæculari. *Calcatis*, id est, spreto iure ecclesiastico & humano.

b ¶ *Cælestem militem.*] Clerici em̄ milites Christi sunt [a]. 23. quæst. vlt. reprehensibile.

c ¶ *Contempserint.*] si non veniunt ad iudicium isti actores, in optione rei est an velit vt circunducatur edictum, vel q̄ admittantur probationes, [b] suæ, sed iudex auditis probationibus suis non pronuntiabit eum liberum, sed seruum illius non esse, nisi euidentissimas probationes habeat, vt ff. de li. cau. diui fratres. vel iudex potest imponere actoribus perpetuum silentium. C. de ing. ma. l. diffamari.

d ¶ *Refugit.*] sic 74. dist. honoratus. & 3. q. 9. decreuimus.

e *Siluester.*] ¶ *viuente.*] hoc multum facit pro eis cum pater eos non reuocauit: vt filij non possint reuocare, vt ff. de prob. Procula.

f ¶ *Patris.*] secundum legem antiquam heres qui non adimplebat voluntatem defuncti, omni successione priuabatur. C. de fideic. l. vltim. hodie autem hoc tenet in extraneo herede: sed si filius instituus heres nō implet voluntatem defuncti, priuatur successione, relicta tamen sibi legitima, vt C. de fideicom. authen. amplius. & forte lex præualet in hoc casu huic canoni. Inn. tamen idem dicit quod hic dicitur, extra de vot. & vo. redem. licet in fin. vnde potest dici quòd canon iste corrigat authenticam.

g ¶ *In vestro.*] auctoritate enim episcopi voluntas defunctorum mādatur executioni. extra de testa. si heredes.

Sic & sequentes[a] *auctoritates intelligendæ sunt, quibus clericorū causas nō nisi clerici cognoscere iubentur.*

Vnde Gelasius Papa scribit Ezechiel† *comiti.*

¶ A sæculari iudice clericus non est audiendus. C. XII.

CHristianis gratum semper debet esse quod ab eorum poscitur dignitate præstandum: quia Deo seruientibus beneficium negare non conuenit. [1] Siluester itaque atque Faustinianus, qui se à cunabulis clericos confitentur, à Theodora se opprimi per violentiam conqueruntur: quia dicunt se ingenuos, atque Deo auctore, pristinæ conditionis nexibus absolutos, in sortem deterrimæ iterum seruitutis addici, & per auctoritatem regiam contra leges publicas, cum clericali cingulo tenerentur adstricti, per archidiaconum vrbis Grumentinæ esse conuentos; cum constet eum, qui cælestem[b] militem pulsat, non nisi eius forum debere sectari. Et ideo dilecte filij depenso salutationis affatu, supradictos clericos tibi commendo, vt si ad delegatorum iudicium, eorum aduersarij † venire contempserint[c], sublimitatis tuæ tuitione vallentur: ne quid illis, aut surreptio, aut inimica legibus violētia necessitatis imponat: quia, qui iudicium refugit[d], apparet eum de iustitia diffisum.

Idem Crispino† *, & Sabino episcopis.*

¶ Non nisi ad episcoporum iudicium clericus vocetur. C. XIII.

[2] SIluester, & Faustinianus ecclesiæ Grumentinæ clerici lacrymosa nobis insinuatione conquesti sunt, libertatem sibi domini sui benignitate concessam, heredū eius oppressione pulsari, sibique in clericatus officio pene à cunabulis seruientibus, etiam manumissore viuente[e] in eodem actu nihilominus cōstitutis, diuinis ministeriis † impendere seruitium non licere, cum (si petitionem veritas subsequatur) contra patris[f], & auctoris sui factum venientibus, vt indignis, hereditas legibus auferatur: nec eis liceat hereditatem capientibus contra auctoris sui prosilire iudicium. [3] Et ideo, fratres charissimi, quoniam se etiam ab archidiacono dictæ ecclesiæ querūtur oppressos, qui per eorum absentiam moderatoris iudiciū promisit eos esse secuturos, calcatis omnibus rationibus †, & contra leges diuinas, & publicas pulsatis forum suum putauit auferri; in vestro[g] iudicio, quisquis ille est qui clericum lacesit, adueniat: vt ecclesiæ iura quæ vetusti principes assidua sanctione firmauerunt, impetitis clericis non negentur.

Item Alexander omnibus orthodoxis per diuersas prouincias Christo Domino famulantibus, epist. I. c. I.

¶ Ante iudicem ciuilem sacerdotes non accusentur. C. XIIII.

RElatum est ad huius sanctæ & Apostolicæ sedis apicē cui summarum dispositiones causarum, & omnium negotia ecclesiarum ab ipso Domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso dicente principi apostolorum Petro [Tu es Petrus, & super hāc petram ædificabo ecclesiam meam] quòd quidam æmuli Christi, eiusque sanctæ ecclesiæ insidiatores, sacerdotes Dei ad iudices publicos accusare præsumant: cū magis Apostolus Christianorum[h] causas ad ecclesias deferri, & ibidem terminari præcipiat. Taliter præuaricantes præuaricati sunt in Deū suum, & non obediunt præceptis eius.

Item Pelagius Benegesto Defensori.

¶ Actor forum rei sequatur. C. XV.

EXperientiæ tuæ præsenti auctoritate mādamus, vt in causis, in quibus quælibet ecclesiastici officij persona loco petitoris existit, quemquam laicum pulsatura apud suæ prouinciæ iudicem suas proponere actiones non deferat [5]. In iis vero negotiis, in quibus ecclesiastici officij persona pulsatur, totius submoto pulsationis obstaculo, ad episcopi, vel presbyterorum[i] in loco vbi quæstio vertitur, constitutorum occurrat indifferenter examen.

Item † *Sergio cancellario.*

¶ De eodem. C. XVI.

SI quisquam clericus, siue inferioris, siue potioris gradus petitor existat, & cōtra laicam personam suas dirigat actiones; iste modis omnibus non alibi, quàm apud prouinciæ iudicē negotium suum dicturus occurrat. Si quis autem laicus clericum cuiuscumque gradus duxerit esse pulsandū, ad episcoporum iudicium in eadem ciuitate, vel territorio constitutorū proponat eas, quas se habere existimat, actiones. Quem ordinem legibus per omnia conuenientem, atque consentaneū demūstrari illa regula[k] manifestat, quæ præcepit actorē forū semper sequi pulsati. [6]

Elatum.] CASVS. Apostolus præcepit causas Christianorum ad ecclesias deferri: sed relatum fuit ad Apostolicam sedem, quòd quidam æmuli Christi, & insidiatores ecclesiæ sacerdotes apud sæculares iudices accusabant: quare etiam Papa scripsit omnibus Christianis, q̄ tales accusatores præuaricantur in Deum, & non obediunt præceptis eius.

h ¶ *Christianorum.*] hoc obtinuit secundum primitiuum statū ecclesiæ: vt 2. q. 5. si quis presbyter. & 95. distin. ecce. Vnde adhuc secundum legem si iudex sæcularis est suspectus, episcopus ei adiungitur, vel causa transfertur ad iudicem ecclesiasticū, vt in auth. vt diffe. iu. §. si tamen. coll. 9. in criminalibus causis tū scilicet sanguinis, nō sunt clerici iudices. 23. q. vlt. his à quibus.

Experientia.] CASVS Dicitur in hoc cap. q̄ si aliquis clericus vult laicum conuenire, apud iudicem prouinciæ sæcularem, suas accusatio nes proponat. & si laicus vult clericum conuenire, ad episcopum proprium recurrat, vel ad synodum constitutam, vbi quæstio vertitur, id est, vbi est res de qua agitur, vel vbi crimen quod intenditur, est commissum. Idem dicitur in sequenti cap. in quo supradicta probantur per regulam legis præcipientis actorem sequi forum rei.

i ¶ *Presbyterorū.*] hoc intelligit H. cū causa his delegatur ab epō: aliàs episcopus solus iudex est ordinarius, vt ȝ. eadē per sona. Vel expone vel pro &, vt 15. q. 7. episcop⁹. vel dic q̄ prælatus quilibet, qui ex electione habet prælaturam, habet etiā iurisdictionem, vt extra de offi. ord. cum ab ecclesiarū. extra de elect. c. i. sed qui non est electus ab vniuersitate vel collegio, non est iudex ordinarius. ‖ iudicem enim facit aut consensus populi, vt 93. distin. legimus. in fin. & authen. de defen. ciui. §. interim. colla. 3. aut cōsuetudo vt 9. quæst. 3. cōquestus. C. de eman. l. 1. & l. fin.

k *Iquisquā.*] ¶ *Regula.*] quæ est §. 3. q. 6. neminem. C. de iurisdictione omnium iudicum. iuris ordinem. *Clericum.*]

C*Lericum.*] CASVS. Statutum fuit in concil. Agatheñ. vt nullus conueniat clericum apud iudicē sęcularem: & si conuentus fuerit, non respondeat vel proponat excipiendo, nec causam criminalem criminaliter agendo coram iudice sæculari proponat clericus.

a ¶ *Secularem.*] ‖ nisi in casibus exceptis in summa. Item excipitur si Papa delegat laico causam spiritualē: vt 10. q. 3. illud. Itē forte cū succedit clericus laico: vt ff. de iud. heres absens. quod falsum est. Item secūdum quosdam cū tenetur de euictione. sequitur forū emptoris. ff. de iud. vēditor. sed hoc nō est verū: quia per hoc non fit de foro illius [a], licet præstet ei auctoritatem.

b ¶ *Vel proponat.*] id est, excipiat.

Iquis sacerdotum.] CASVS. Quia fecit supra mentionem de clerico non cōueniendo coram iudice sæculari: ideo Gratian. ponit casum in his tribus capitulis, in quibus potest à laico iudicari s. cū est incorrigibilis. Est ergo casus huius cap. Quinque maleficia enumerat Papa in hoc c. super quibus si sacerdos vel clericus cōiūctus fuerit, deponi debet, & curiæ tradi, id est, à sæculari potestate capi permittitur, vt recipiat pœnam prout inique gessit.

c ¶ *Si quis.*] In his tribus cap. ponit q̄ clericus à laico potest iudicari, cum est incorrigibilis.

d ¶ *Cōtumeliam.*] si illa non tātum episcopum, sed etiam ecclesiam eius tangat, aliàs non posset eum pro sua contumelia excommunicare [b]. 23. q. 4. inter.

e ¶ *Mox depositus.*] si fit de nouo coniumax, vt extra de iud. cum non ab homine. Vel dic, q̄ iste casus est specialis vbi aliquis statim traditur curiæ, sicut est in falsario, vt extra de fal. ad falsariorū. Vel dic, traditur curiæ, id est, permittitur tradi, ita q̄ ecclesia nō tenetur eū defendere. ‖ Itē in tertio casu, traditur curiæ, scilicet in crimine hæresis, vt in cōstitutione Innocentij, excommunicamus. Qualiter hoc verbū exponatur, habes extra de verb. sig. nouimus.

Etimus.] CASVS. Quidam epūs multoties monit⁹ nolebat reddere plebem quam inuaserat: quare quidam episcopi petebant in concilio Carthaginensi, vt per rectorem prouinciæ expellatur. Et respōdet Aurelius episcopus. Nulla fit ei iniuria si per sæcularem potestatem expellatur, ex quo admonitus non desistit. Postea Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt: Hoc omnibus placet. *Fiduciam*, id est, licentiam & auctoritatem. *Appetitus*, id est, iniuste expulsus, vel appetitus nomen, id est, cupiditas nocendi.

f ¶ *Fiduciam.*] id est, auctoritatem.

g ¶ *Excludatur.*] Argum. ‖ quòd si quis auctoritate iudicis mittitur in possessionem, & aduersarius eum non admittat, qui nec attendit excommunicationem, videtur, quòd manu militari ei possit auferri res: vt 23. quæst. 5. principes. 24. quæst. 3. de illicita. 17. distinct. nec licuit. & est expressum. ff. ne vis fiat ei qui in possē. si quis missus. ff. de rei vendi. qui restituere. hodie tamē talis efficitur possessor post annum, vt extra de do. & contu. contingit, & concordat legi. ff. de bo. aucto. iud. pos. quamuis.

h ¶ *Appetitus.*] id est, iniuria facesitus.

Clericos vero pulsatis in episcopali iudicio forum competere, principalium quoque sanctionum designat auctoritas.

Itē in cōcilio Agathensi, c. 32. legitur.

¶ Episcopo non permittente, apud iudicem clericus pulsari non debet. C. XVII.

[1] CLericum nullus præsumat apud sæcularem[a] iudicem, episcopo non permittente, pulsare: sed si pulsatus fuerit, non respondeat, vel † proponat [b]: nec audeat criminale negotium in sæculari iudicio proponere.

¶ *In cōcilio Agathensi c. 32. in prima parte legitur*, clericus nec quemquam præsumat, &c. *& posterior eiusdem capitis pars (quæ habetur supra 5. q. 6. cap. fin.) in qua quasi ex aduerso, agitur de laicis, qui ecclesiam, vel clerum vexant, ostēdit in priore dictum esse de clericis, qui sine permissis episcopi sui laicos pulsarent, & cum originali concordat Iuo.*

Item Pius Papa epistola secunda.

¶ Clericus suo inobediens episcopo deposicus curiæ tradatur. C. XVIII.

[2] SIquis[c] sacerdotum, vel reliquorum clericorum suo episcopo inobediens fuerit, aut insidias ei parauerit, aut contumeliam[d], aut calumniam, aut [α] conuicia intulerit, & cōuinci potuerit; mox[e] depositus β curiæ tradatur, & recipiat γ quod inique gessit.

α ¶ Aut conuicia intulerit.] *Sic etiam in vetustis, & apud Anselmum, & Polycarpum: sed in epistola ipsa, & apud Iuonem non habentur ista verba.*

β ¶ Depositus.] *abest ista dictio ab originali, & Iuone.*

γ ¶ Et recipiat.] *In epistola, Polycarpo, & apud Anselmum legitur.* Qui autem facit iniuriam recipiat hoc, quod inique gessit.

Itē ex cōcilio Carthaginensi 3. c. 38.

¶ Principali cogātur auctoritate, qui plebē inuasam non vult deferre. C. XIX.

PEtimus, vt dignemini dare fiduciam[f], qua† necessitate ipsa cogente liberum sit nobis rectorem prouinciæ secūdum statuta gloriosissimorū principum aduersus illum adire, qui d plebem, quam inuaserat, vsque hodie commonitus, secūdum quod statutum fuerat, relinquere cōtemnit: vt qui miti admonitioni sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare illicitum; auctoritate iudiciaria protinus excludatur[g]. Aurelius episcopus dixit. Seruata forma disciplinæ, non æstimabitur appetitus[h], si à vestra charitate modeste † conuentus, recedere detrectauerit; cum fuerit, suo contemptu, & contumacia faciente, etiam auctoritate iudiciaria cōuentus. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt. Hoc enim omnibus placet.

Ab vniuersis episcopis dictum est Iustum est, Placet.

d ¶ Qui plebē.] *Hæc vsque ad vers.* contemnit, *sunt à collectore ex verbis in eodem capite præcedentibus huc comportata, ne illa omnia referenda essent.*

Item Gregorius Papa.

¶ A principibus corrigantur, quos ecclesia corrigere non valet. C. XX.

[4] STud est[i], quod à vobis poposcimus, & nūc iterum postulamus, vt Paulinū Aquileiēsem, pseudoepiscopū, & illum Mediolanensem episcopum ad clemētissimum principem sub digna custodia dirigatis; vt & iste, qui episcopus esse nullatenus potest, quia contra omnem canonicam cōsuetudinem factus est, alios vltra non perdat; & ille, qui contra morem antiquum eum ordinare præsumpsit, canonum vindictæ subiaceat.

Hoc capitulum in Polycarpo refertur sine auctoris nomine. In libro autē septimo, titulo quinto, simile quiddam refertur ex Gelasio ad Ioannem magistrum militum: sed in eo libro sæpe pro Pelagio scribitur Gelasius. Anselmus quidem integram epistolam, Pelagij refert, cuius prior pars est hoc caput posterior vero cap. nec licuit supra distinct. 17.

Itē in concilio Chalcedonēsi, c. 18. [5]

¶ Proprium gradum amittant clerici conjurantes, vel conspirantes. C. XXI.

COniurationum[k], & cōspirationum crimen (quod apud Græcos dicitur φραγρία,) publicis etiam legibus certū est penitus inhiberi. Hoc multo magis in sancta Dei ecclesia ne fiat, conuenit abdicari. [6] Si qui vero clerici, vel monachi inuēti fuerint coniurantes, aut conspirātes, aut phratrias[l], vel factiones componentes aliquas suis episcopis, aut clericis aliis; omnino cadant de proprio gradu.

Itē Calixt⁹ Papa epīs Galliæ, epist. 2.

¶ Clerici cōspirantes, proprio amisso gradu, rerrudantur in carcerem, ceteri excommunicentur. C. XXII.

[7] COnspirationū crimina vestris in partibus vigere audiuimus, & plebes cōtra episcopos suos cōspirare nobis manifestū est: cuius criminis astutia nō solū inter Christianos abominabiles sunt: non solum inter Christianos, sed etiā inter ethnicos; quas leges sæculi & ecclesiasticæ damnant, & eis consentientibus. Sequens capitulum est. Similiter illud capit. si qui clericorum. de eadem materia loquitur. & per te videbis casum, qui planus est. Et eandem pœnam imponit Beneuenē. etiam in istis quattuor, cap. vnum pro omnibus. & breuem ponit casum. *Labatur*, id est, elidatur, vel multa relinquatur. Supra sacras leges, id est, contra sacras.

† al. aduersa-ria venire cō-tempserit

a Vel ecclesiæ. 50. dist. clericum.

† al. Crispo

b Quibus se probarent ingenuos. ff. de li. cau. ordinata. secundū. L. 3 Iuo p. 6. cap. 108.

† al. mysteriis

c Heres non adimplens de functi voluntatem qualiter punitur. 3 Sup. ea. Christianis.

† abest à multis.

1 ℣. cad, Siluester,

2 Polli.

3 Tex. dep hoc in l. 1. l. in crimi li. C. decu com. iud. & fi. C. vbi de acc. nomina.

4 Pollicē

† al. Idē

‖ Iudicē enim faciente.

5 Sup. 3. q. 6. neminem.

6 Sup. 3. q. 6.

1 Militari manu potest quādoque aliquis res auferri.

2 Ans. l. 12. c. 42. Pol. l. 1. tit. 15.

3 Et in Vorma ciensi, c. 74.

4 ℣. ea. si qui clerici.

5 Polyc. l. 4. tit. 30. Ans. l. 8. c. 18. Bur. l. 10. c. 64. Iuo p. 12. c. 85. & p. 6. c. 346.

† al. cadere.

‖ Coniuratio an ſit licita.

a Adde an & quales coniurationes, vel cõſpirationes prohibeãtur, not. in l. non dubito. ff. de capti. & in l. r. ff. de colle. illic Bar. in l. hac edictali. §. conueniecu-las. de pa. te. c. ll. 9.

b Hanc opinio. iſti colligunt ex eo. quod ſ. in text. dicitur: iuguia ſi charitas, &c. & ex verbo inter dicente Archid.

1 Sup. eadem iurationem.

2 Pol. l. 4. tit. 34. Bur l. 10. c. 68. Iuo p. 12. c 87. † al. concleri-cis

3 Poly. ibidem Bur. l 10. c. 69. Iuo p. 12. c. 88. Anſ. l. 8. c. 18.

c 9. q. 3. archie piſcopus cum cap. ſeq.

† al. preua-leat} al. preualetur]

† al. Dominicõs

† al. quod ad-mittitur. eſt re p. intendum.

4 Capit. l. 6. c. 287.

5 Anſ. l. 3. cap. 5.

6 C. 5. eõ. Nic.

† abeſt à non-nullis conci-liorum editio nibus

1 Quæſtio I.

Extorres fieri iuſſerunt, omneſque ſimul vtriuſq; ordinis viros infames eſſe cenſuerunt, & non ſolum facientes, ſed & eis conſentientes.

Item ex cõcilio Chalcedonenſi, c. 18. 1

¶ Clerici aut monachi cõiurantes, proprio priuentur honore. C. XXVIII.

2 SI qui clerici, aut monachi reperti fuerint coniurantes, aut conſpirantes, aut inſidias ponentes epiſcopis, aut clericis †; gradu proprio penitus abiiciantur.

Hic canon eſt pars canonis 18. concilij Chalcedonenſis, qui paulo ante c. coniurationum integer ex alia refertur verſione.

Item ex concilio Toletano.

¶ De eodem. C. XXIIII.

3 SI clerici, aut monachi inuẽti fuerint conſpirantes, aut per coniurationem calũniam machinantes epiſcopis, vel clericis; proprium amittant gradum.

Iuo etiam & auctor Polycarpi citat ex Toletano: ſed in nullo eſt inuentum & eſt idẽ canon cũ priore verbis tãtum mutatis.

Item ex cõcilio Aurelianenſi 3. c. 21.

¶ De eodem. C. XXV.

ij SI qui clericorum (vt nuper multis locis per ſuperbiam, diabolo inſtigante, actũ fuiſſe perpatuit) rebelli auctoritate ſe in vnũ coniuratione intercedente collegerint, &, aut ſacramenta [2] inter ſe data, aut chartulam conſcriptam fuiſſe patuerit; nullis excuſationibus hæc præſumptio [b] elabatur †: ſed re detecta, cum in ſynodum ventum fuerit, in præſumptores iuxta perſonarum & ordinũ qualitatem, à pontificibus, qui tunc in vnum collecti fuerint, vindicetur: quia ſicut charitas ex præceptis diuinis † corde, non chartulæ conſcriptione, vel coniurationibus eſt exhibenda; ita quæ † ſupra ſacras admittuntur ſcripturas, auctoritate & diſtrictione pontificali ſunt reprimenda.

Item Innocentius Papa ad Victricium Rhothomagenſem, epiſt. 2. c. 3. 4

¶ Inter clericos & laicos cauſæ exortæ ab epiſcopis audiantur. C. XXVI.

5 SI quæ cauſæ [c], vel contentiones inter clericos, vel [α] inter laicos & clericos, tam ſuperioris ordinis, quàm inferioris fuerint exortæ; placuit, vt ſecũdum ſynodum Nicænam [6] congregatis omnibus † eiuſdem prouinciæ epiſcopis iudicium [β] terminetur.

α ¶ Vel inter.] *Sic in editione conciliorum tribus tomis. In illa autem quattuor tomorum abſunt hæc,* vel inter laicos & clericos: *in Gratiani codicibus legebatur,* contentiones inter clericos & laicos.

reſtituat. 12. q. 2. quiſquis. 16. q. 1. in canonibus. ‖ Videtur tñ. q; ſi agrie-eccleſiæ nõ ſoluant tributum, q; poſſit Imperator vẽdicare agros illos: vt hic, & C. de epiſco. & cle. de his. nã omnia bona illorũ qui tenẽtur alicui ſoluere tributũ, ſunt illi iure pignoris obligata. C. in quib. cau. pign. ta. cõtra, l. 1. d Sed iſtud non eſt verum: quia tãtum intelligitur de propriis prædiis patrimonialibus aliquorũ, vel clericorum, vel laicorũ. Licet eſſ prædia eccleſiæ ceſſent à tributo, nõ deo poſſũt vẽdi cariue 16. q. 1. §. nouarũ.

‖ Ecclesiæ non debent ſolui-re tributum. vel ſolui-tur. ſi ſint pa-trimonia-les. ſecus ſi eccle-ſiaſtica.

d Ex. vide, quod dicam in præcedẽt. q. 1. §. item. Archid.

g ¶ *Non nego.*] corporaliter me opponẽdo: qa pro tẽporalibus me mori opponere nõ debeo; p altaribus libẽter immolabor. 23. q. vlt. cõuenior.

Magnũ.] CASVS. Ambr. in hoc cap. oſtendit, quòd tributum eſt ſolucũm ſublimioribus poteſtatibus exemplo Chriſti, & duabus auctoritatibus, vna ſcilicet Apoſtoli, & alia Petri.

h ¶ *Subiecti.*]tributum eſt, p bitio ſubiectionis, extra de cẽſi. c. 2. Sed arg. cõtra extra de priuil. recepimus. verum eſt, q; eſt ſignum ſubiectionis, licet non plena probatio.

7 dist. 1. pe iure.

i ¶ *Soluit.*] nõ ex debito, ſed ne ſcãdalizaret alios: vt 28. q. 1. iam nunc.

k ¶ *Omnis anima.*] ſubdita peccato. ‖ Chriſtus enim nemini fuit ſubiectus. 23. q. 3 in prin.

‖ Chriſtus non fuit ſubiectus.

l ¶ *Siue regi.*] hæc verba interpretatur Innocẽ. extra de maio. & obed. ſolitæ.

m ¶ *Epiſtola prima Clementis.*] i. miſſa Clemẽti à Petro [e] ſicut dicitur inſtrumẽtũ meũ quod mei cauſa factũ eſt. ff. de edẽ. prætor. §. 1. & dicitur etiã epiſtola illius cui eſt miſſa: tamen cum diſtinct. ff. de fur. eum qui. §. vlt.

8 l. 1. priuilegia poſtgrad. 3.

e Quod falſo.

Idem in commentariis ad cap. §. Lucæ, lib. 4. cap. penultimo.

¶ Poteſtatibus tributa non ſunt deneganda. C. XXVIII.

Magnum quidem eſt, & ſpirituale documentum, quo Chriſtiani viri ſublimioribus poteſtatibus docẽtur debere eſſe ſubiecti [h]: ne quis cõſtitutionem terreni regis putet eſſe ſoluendam. Si enim cenſum Dei filius ſoluit [i], quis tu tantus es, qui non putes eſſe ſoluendum?

Matt. 17.

Item Apoſtolus [Omnis anima [k] ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit.]

Rom. 13.

item Petrus apoſtolus generaliter omnibus fidelibus ſcribit, [Eſtote ſubditi dominis veſtris, ſiue regi [l], quaſi præcellenti, ſiue ducibus, tamquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.]

1. Petr. 2.

Itẽ ex epiſtola prima Clementis [m] ad Iacobum fratrem Domini.

¶ De ſæcularibus negotiis epiſcopus cognoſcere non debet. C. XXIX.

9 TE quidẽ oportet irreprehẽſibiliter viuere, & ſummo ſtudio niti, vt oẽs vitæ huius occupationes abiicias: ne fideiuſſor [1] exiſtas: ne aduocatus [b] litium fias: neve in vlla aliqua occupatione prorſus inueniaris mũdialis negotij occaſione perplexus. Neque enim iudicem [c], aut cognitorem ſæcularium negotiorum hodie te ordinare vult Chriſtus: nec præfocatus præſentibus hominum curis non poſſis verbo Dei vacare, & ſecũdũ veritatis regulã ſecernere bonos à malis. Iſta nãq; opera, quę tibi minus cõgruere ſuperius expoſuimus, exhibeãt ſibi inuicẽ vacãtes [α] laici: & te nemo occupet ab his ſtudiis, per quæ ſalus omnibus datur.

1 Interpretatur. ſecũdũ ſuperiora.

Item ibidem continenter.

¶ In his, quæ ad communis vitæ vſum pertinent, laici ſibi inuicem operam dent. C. XXX.

Sicut enim tibi impietatis crimẽ eſt, neglectis verbi Dei ſtudiis, ſolicitudines ſuſcipere ſæculares; ita & vnicuique laicorum peccatum eſt; niſi inuicem ſibi etiam in his, quę ad cõmunis vitę vſum [d] pertinent, operã fideliter dederint. Te vero ſecurum facere ex his [e], quibus non debes inſtare [f], omnes communiter elaborent. Quòd ſi forte à ſemetipſis hoc laici non intelligunt; per diaconos [g] edocendi ſunt, vt tibi ſolius eccleſiæ ſolicitudines derelinquant.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd in ciuili cauſa clericus ante ciuilem iudicẽ conueniẽdus eſt. Sicut enim eccleſiaſticarum legũ eccleſiaſticus iudex eſt adminiſtrator; ita & ciuilium non niſi ciuilis debet eſſe executor. Sicut enim ille ſolus [h] habet ius interpretãdi canones qui habet poteſtatem condendi eos; ita ille ſolus ciuilium legum debet eſſe interpres, qui eis ius, & auctoritatẽ impertit. In criminali vero cauſa non niſi ante epiſcopum eſt clericus examinandus. Et hoc eſt illud, quod legibus & canonibus ſupra definitum eſt: vt in criminali videlicet cauſa ante ciuilem iudicem nullus clericus producatur, niſi forte cum conſenſu epiſcopi ſui veluti: quando incorrigibiles inueniuntur; tunc detra-

d ¶ *Vſum.*] Argu. quòd peccat qui nõ recipit arbitriũ [2], & qui non componit inter partes. 90. diſtinct. præcipimus.

e ¶ *Ex his.*] id eſt, ab his.

f ¶ *Inſtare.*] id eſt, intereſſe ſupra 90. diſtinct. præcipimus.

g ¶ *Per diaconos.*] arg. quòd diaconi debent laicis exponere, & inſtruere modum viuendi. 25. diſtinct. audire.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Concludit Gratian. ex ſupradictis, quòd clericus in ciuili cauſa coram ſæculari iudice eſt cõueniendus; quia ſicut iudex eccleſiaſticus legum eccleſiaſticarum eſt executor, & eas ſolus facit, condit & interpretatur ſic iudex ciuilis leges ciuiles exequitur, & eas ſolus facit & interpretatur. In criminali vero cauſa clericus apud eccleſiaſticum iudicem eſt tantum conueniẽdus, niſi de conſenſu epiſcopi ſui ad ſæcularem iudicẽ pertrahatur cum incorrigibilis reperitur, & hoc allegando dicit Gratianus, niſi forte hoc vltimum, ad quod inducit ſequens capitulum.

h *Sicut enim ille ſolus.*] nam vnde ius prodiit, ab eo interpretatio requiritur, vt extra de ſent. excom. inter. quandoque legatus Papæ indium. & extra de ſequeſtra. ad hõc. iudex etiam interpretatur legem: vt ff. de legi. nam vt ait. ſed non poteſt interpretari ſententiam ſuam, niſi ſit præſes prouinciæ. ff. de app. ab executore, ſimiliter conſuetudo interpretatur legem, vt extra de verb. ſign. abbate. ‖ Interpretatio quædam

(Decem an ſint fideiuſſ.

2 ¶ *Ne fideiuſſor.*] ‖ clericus regulariter non debet fideiubere: vt hic, & extra de fideiuſſ. clericus. niſi neceſſitas ſit. tunc enim ex pietate tenetur ſubuenire alij: vt 86. diſtinct. non ſatis. Item clerici poſſunt fideiubere pro eccleſiis ſuis, vt in Auth. de ſanc. epiſc. §. alium autẽ. coll. 9. Item inter ſe mutuo fideiubent cum conueniuntur: vt C. de epiſc. & cle. l. omnes. §. in hac. Item nec adſtrictus curiæ poteſt fideiubere. C. loca. curialis. & ſi clericus fideiuberet, poteſt dici, q; non tenet fideiuſſio niſi tali priuilegio ſuo renuntiet: nam fideiuſſor pro non dato habetur, niſi priuilegio ſuo renuntiet: vt ff. ſi quis in ius voc. nõ ierit. l. 1. Vel dic, quòd licet non debeat fideiubere, ſi tamẽ fideiuſſerit, tenet obligatio, vt extra de fideiuſ. cap. peruenit. & cap. conſtitutus.

b ¶ *Ne aduocatus.*] quod prohibetur facere dotib. vt infra 14. quæſt. 5. denique. & 15. q. 2. cap. 1.

c ¶ *Iudicem.*] contra infra 23. quæſt. vlt. c. ſæpe. & cap. his à quibus. ſed dic, quòd poſſunt tractare de illis temporalibus quæ ſpectant ad eccleſiã.

Icut enim.] CASVS. Docet Petrus, quòd ſicut impium eſt ſi Clemens neglecta prædicatione ſuſcipiat curas ſæculares: ita peccatum eſt in ſæcularibus laici viciſim ſibi non ſubuenire: quod ſi per ſe non intelligant, per diaconos edoceantur.

d ¶ *Vſum.*] Argu. quòd peccat qui nõ recipit arbitriũ [2], & qui non componit inter partes. 90. diſtinct. præcipimus.

e ¶ *Ex his.*] id eſt, ab his.

f ¶ *Inſtare.*] id eſt, intereſſe ſupra 90. diſtinct. præcipimus.

g ¶ *Per diaconos.*] arg. quòd diaconi debent laicis exponere, & inſtruere modum viuendi. 25. diſtinct. audire.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Concludit Gratian. ex ſupradictis, quòd clericus in ciuili cauſa coram ſæculari iudice eſt cõueniendus; quia ſicut iudex eccleſiaſticus legum eccleſiaſticarum eſt executor, & eas ſolus facit, condit & interpretatur ſic iudex ciuilis leges ciuiles exequitur, & eas ſolus facit & interpretatur. In criminali vero cauſa clericus apud eccleſiaſticum iudicem eſt tantum conueniẽdus, niſi de conſenſu epiſcopi ſui ad ſæcularem iudicẽ pertrahatur cum incorrigibilis reperitur, & hoc allegando dicit Gratianus, niſi forte hoc vltimum, ad quod inducit ſequens capitulum.

h *Sicut enim ille ſolus.*] nam vnde ius prodiit, ab eo interpretatio requiritur, vt extra de ſent. excom. inter. quandoque legatus Papæ indium. & extra de ſequeſtra. ad hõc. iudex etiam interpretatur legem: vt ff. de legi. nam vt ait. ſed non poteſt interpretari ſententiam ſuam, niſi ſit præſes prouinciæ. ff. de app. ab executore, ſimiliter conſuetudo interpretatur legem, vt extra de verb. ſign. abbate. ‖ Interpretatio quædam eſt probabilis, & non neceſſaria, vt magiſtri: vt C. de profeſ. qui in vrbe Conſtantinopo. l. vnica. Quædam eſt neceſſaria, ſed non generalis, vt iudicis: vt ff. de legi. nam vt ait. Quædam eſt probabilis, neceſſaria & generalis. ſed non eſt in ſcriptis redigenda, vt conſuetudinis, vt ff. de leg. ſi de interpretatione. & extra de verbo. ſign. abbate. Quædam probabilis neceſſaria & in ſcriptis redigenda, vt principis: vt C. de legi. l. 1. & l. vlt.

Eto eis officio, curiæ tradendi ſunt.

Vnde Fabianus Papa ait epiſtola 2. epiſcopis orientalibus.

¶ Qui epiſcopo inſidiatur, ſemotus a clero curiæ tradatur. C. XXXI.

1 TAtuimus, vt ſi quis clericorum ſuis epiſcopis infeſtus, aut inſidiator fuerit, eoſque criminari voluerit, aut conſpirator fuerit; mox ante examinatum iudicium ſubmotus à clero, curiæ tradatur; cui diebus vitæ ſuæ deſeruiat, & infamis abſque vlla reſtitutionis ſpe permaneat.

Quia ergo iſte non in criminali, ſed in ciuili cauſa clericum ante ciuilem iudicem produxit; non eſt iudicandus tranſgreſſor canonum, nec eſt dicendus pertraxiſſe reum ad iudicem non ſuum; quia de ciuili cauſa non niſi iudex ciuilis cognoſcere debet.

Econtra ea, quæ in actoris defenſione dicta ſunt, veriſimilia quidem videntur; ſed ſpondere [+] carent. Sacris enim canonibus, & forenſibus legibus, tam in ciuili, quàm in criminali cauſa clericus ad ciuilem iudicem pertrahendus negatur.

Vnde in epiſtola prima Clementis ad Iacobum legitur.

¶ Fratres apud presbyteros iudicentur. C. XXXII.

2 iij SI qui ex fratrib' [k] negotia habent inter ſe, apud cognitores ſæculi non iudicẽtur: ſed apud presbyteros eccleſiæ, quidquid illud eſt, dirimatur.

Item Silueſter Papa in epilogo concilij Romani. 3

¶ Nullus clericus propter aliquam cauſam intret curiam. C. XXXIII.

4 iiij NVllus clericus, vel diaconus, vel preſbyter propter quamlibet cauſam intret in curiam, nec ante iudicem ciuilem [β] cauſam dicere præſumat.

β ¶ Ciuilem.] *In epilogo ſynodi Romanæ ſub Siluẽtro, vnde hoc videtur ſumptum, legitur,* cinctum: *cingulo enim milites, ac magiſtratus ab Imperatore donabantur.*

Item Leo Papa ad Ruſticum, epiſt. 90. al. 92. cap. 9.

¶ Eccleſiaſticum non forenſe iudicium pœnitens expetat. C. XXXIIII.

5 ALiud quidẽ eſt, debita iuſte repoſcere; aliud, propria perfectionis amore cõtẽnere.

Aliud quidem.] CASVS. Quidam laicus ſolenniter pœnitens cauſam habebat cum alio laico. Quæſtũ eſt à Leone Papa vtrum petere debet iudicem eccleſiaſticum, vel ſæcularem? Et reſpondet, qui vult de illicitis veniam poſtulare, vt ſit perfectus, debet à multis illicitis abſtinere: verumtamen ſi cauſam non vult negligere, melius recurret ad eccleſiaſticum iudicem, quàm forenſem. Intellige ſi reus conſentit, vel intellige cum pœnitens ſolenniter conueniebatur.

1 Anſ. l. 7. cap. 159. Pol. l. 4. tit. 31.

b Sic ſumitur ibi: procli-amus añ Deũ, id eſt eo am Deo, ſecundũ Hug. ... al. pondere veritatis

2 Pol. l. 5. tit. 1, Iuo p. 6. c. 345. Anſ. l. 6. c. 158.

3 Et in conci lio ipſo. c. 16.

4 Pan. l. 4. cap. 30.

5 3. de pœ. diſt. 1. c. aliud.

k *Si quis ex fratribus.*] Fratres hic

c Infra ead. q. 3. ad menſam.

[Omnia licēt, sed non expediunt.

1. Cor. 6.

a Argu. ad hoc 14. q. 1. §. 1.

2 ¶ *Postulantem.*] pœnitentes enim sub regula ecclesiastica viuere debent: vt hic, & infra eadem de persona. & infra de pœn. distinct. 5. contrarium. & cap. falsas.

b ¶ *Omnia mihi licent.*] ‖ tunc non expedit id, quod licitū est, quando vsus ipsius aliis infert impedimentum: vt 28. quæst. 1. sic enim. Licet quod fidelis discedat ab infideli, sed non expedit, vt ibi dicitur. Vel aliter, mihi licet mea repetere, sed non expedit ad vitam consequēdam, quia scandalizantur illi à quibus repetūtur [a], vel sic: Omnes cibi liciti sunt, sed nō expediunt propter infirmos fratres, qui tunc quosdam cibos reprobabant, vel sic. Licitum est prædicatori sumere sumptus ab illis quibus prædicat: sed non expedit propter Corinthios qui aliari erant.

c ¶ *Pœnitens.*] scilicet solenniter, & loquitur de actore pœnitēte, & cum est de voluntate rei, vel loquitur cum ipse pœnitens conuenitur.

d ¶ *Ecclesiasticum.*] supple vel reus: quia de actore minus videbatur.

e ¶ *Quamlibet.*] supra in cap. nullus episcopus.

Sed illicitorum veniam postulantem[2] oportet etiam à multis licitis abstinere, dicēte Apostolo [Omnia mihi licēt[b], sed non omnia expediunt.] Vnde si quis pœnitens[c] habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit ecclesiasticum[d] quàm forense iudicium.

Non ait propter criminalem tantum, sed generaliter propter quamlibet[e] causam, tam ciuilem, quàm criminalem intelligens.

Vnde Theodosius Imperator[1].

¶ Cuicūque licet sacrosanctę sedis antistitis iudicium eligere. C. XXXV.

QVicūque[f] litem habens, siue possessor siue petitor fuerit, vel in † initiolitis, vel decursis tēporū curriculis, siue cū negotiū peroratur, siue cū iam cœperit promi sententia, iudicium elegerit sacrosanctæ sedis † antistitis; illico sine aliqua dubitatione, etiam si alia pars refragatur, ad episcoporum † iudicium cum [h] sermone litigantium dirigatur [α].

Quicumque.] CASVS. Hæc lex diuiditur in tres partes. In prima parte dicit, ꝙ quicumque. Item habet siue actor, siue reus, potest appellare à iudice sæculari ad episcopum ante litem contestatam vel sententiam, etiā aduersario refragante cui debent apostoli dari cum gestis causæ. In secunda parte dicitur, ꝙ causæ terminatæ p episcopos retractari non debēt. In tertia parte dicitur, quòd vbi vnus solus episcopus fert testimonium, alius contra ipsum non audiatur: sed habeatur firmū & incorruptū quod per os episcopale profertur. Secunda pars est ibi, *Omnes*. Tertia ibi, *Testimonium*. Et not. ꝙ hæc lex est tota abrogata, nec habet locū hodie.

f ¶ *Quicumque.*] supra in hac lege quinque notantur. Primū, quòd à iudice sæculari appellatur ad episcopum. Secūdum quòd ante sententiam appellatur. Tertium, quòd ab episcoporum sententia nō appellatur. Quartum, quòd vnius episcopi testimonio fides adhibetur. Quintum, quòd alij non audiuntur post testimonium episcopi. Prima pars tollitur per id extra de appell. si duobus. Secunda per id. 2. q. 6. non ita. Tertia per id. 2. quæst. 6. omnis oppressus. Quarta per id 6. q. 2. si tantum. & c. placuit. Quinta per id quod testimonium solius episcopi non valet. 4. q. 3. §. iurisiurandi. Et licet hæc lex sit abrogata, tamen Inno. argum. ex ea extra de iud. nouit. non vt confirmet eam, sed vt ostendat quantam affectionem Imperatores habuerunt erga sacerdotium.

g ¶ *Decursis.*] id est post litem contestatam [b].

h ¶ *Cum sermone.*] in allegationibus.

Omnes itaque.] HAEC SI QVIS. CASVS. Ne forte aliquis opponeret Gratian. dicens supradicta esse antiquata: ideo Grat. respondet dicens, quòd Carolus ea per legem sequentem confirmauit, in qua præcepit Romanis & Francis, & omnibus hominibus sui imperij vt legem illam teneant quam ad interrogata Ablauij ducis illi & omnibus transmisit, extractam de 17. Theodosij Imperatoris libro, hanc inquam sententiam. *Quicumque litem habens, &c.* Et nota, quòd talis confirmatio nulla est, cum per legem illam Longobardam quæ est inualida, aliam confirmet inualidam. vnum enim inualidum aliud inualidum confirmare non potest. & non loquitur de Longobarda, quæ nunc est, quia in ea hoc non inuenitur, sed in ea quæ est in Gallia.

i ¶ *Capitularibus.*] id est, in Longobarda, non tamen inuenitur quæ in ea nunc est, sed in Gallia.

k *Olumus.* ¶ *Vel cōsuetudinario.*] extra de eo qui mit. in pos. cap. 3.

De persona.] CASVS. Quidā presbyter Hispan[3] accusatus fuit corā iudice sæculari, & conuictus ab aduersario, expulsus est ab ecclesia sua, & in exilium missus, quod cū significatum esset Gregor. delegauit hāc causam Io. defensori eunti in Hispaniam, docens, quòd non debuit accusari nisi coram episcopo suo. Et ad hoc p̄bādum induxit legem Iustiniani, in qua cauetur ꝙ quæcūque sit persona ecclesiastica, non nisi sub proprio episcopo debet conueniri: cuius sententiæ si altera partium non acquiescat, iudex sæcularis eā debet executioni mādare, & si quis obiiciat ꝙ lex hæc loquitur de clerico, & non de presbytero, sciat ꝙ nomine clericorū presbyteri & diaconi cōtinentur, sicut superius in eadem cōstitutione legitur, cuius verba infra ponuntur.

l ¶ *De persona.*] de hac habes 2. q. 1. in primis.

m ¶ *Non ab alio.*] id est, nō à cōtrario. ‖ quandoque enim ab inferiori potest iudicari c. H. tamē huic litteræ adhæsit, qui dixit solum episcopum esse ordinarium iudicem clerici: & per hoc quod dicit, doceat prius, &c. Sed tu dicas quòd prælati ecclesiæ collegiatæ habent iurisdictionē: vt 15. quæst. 4. cap. 1. extra de immu. eccles. non minus. extra de iud. c. 2, C. de iurisdic. om. iud. l. vlt. extra de offic. ord. cum ab ecclesiarum. sed quod hic dicitur, prius doceat, &c. dicas prius quā sæculare. Hug. tamen dixit solum episcopum habere potestatem excommunicādi: vt 16. quæst. 2. visis. in fi. vbi dicitur ꝙ excommunicatio sit mucro episcopalis. & ꝙ solus episcopus debeat de causis matrimonialibus cognoscere. 35. q. 6. multorum. & melius dicit noua constitutio, extra de excess. prælа. accedentibus. confuendo tamen in talibus dat iurisdictionem: vt 9. quæst. 3. conquestus. C. de eman. lib. l. 1.

n ¶ *Aut monachum.*] conuentum nomine monasterij ratione alicuius successionis, quæ obuenit monasterio per eum, alias non competit eis actio contra monachum, cum nihil habeat. vel intellige quòd fideiussit de mandato ecclesiæ suæ, vel etiam sine mādato: sed pecunia est consumpta in vtilitatem ecclesiæ, vt noua constitutio dicit, quòd quibusdam extra de fideiuss. Si autem monachus contra aliquem deliquit, ipse monachus conueniendus est, non ecclesia [d]: vt 18. q. 2. hoc tantum. sicut seruus

3 Olumus, atque præcipimus, vt omnes ditioni nostræ, Deo auxiliante, subiecti, tam Romani, quàm Franci, Alemani, Bauari, Burgundiones, Saxones, Turingi, Frisones, Galli, Brittones, Longobardi, Guascones, Beneuentani, Ghoti, Hispani, ceterique nobis subiecti omnes quocūque videantur legis vinculo constricti, vel consuetudinario[k] more connexi, hanc sententiam, quam ex sextodecimo Theodosij Imperatoris libro, capitulo videlicet vndecimo, ad interrogata Ablauij Ducis illi, & omnibus rescriptam β sumpsimus, & inter nostra capitula pro lege tenendam consultu omnium fidelium nostrorū tam clericorum, quàm & laicorū posuimus, lege[1] cuncti perpetua teneant, id est 4, Quicūque litē habens, siue possessor, siue petitor fuerit, & c. [vt sup.]

β ¶ Rescriptam sumpsimus.] *Sic est emendatum ex capitulari. Antea legebatur,* per scripturam misimus.

Item Gregorius, lib. 11. epist. 54. Ioanni defensori eunti in Hispaniam monendo dicit.

¶ Presbyter apud episcopum tantum iudicari debet. C. XXXVIII.

5 DE persona[l] presbyteri hoc attēdendū est; quia, si quā causam habuit, non ab alio[m] teneri, sed episcopus ipsius adiri debuit: sicut nouella cōstitutio manifestat, quæ loquitur de sanctissimis, & Deo amabilibus, ac reuerentissimis episcopis, clericis, & monachis [6 Imp. Iustinianus Augustus Petro glorioſissimo præfecto α prætorio. Si quis contra aliquem clericum, aut monachum[n] aut diaconissam, aut monastriam,

seruus conuenitur qui deliquit, non eius dominus. C. de noxa. l. penult. & vlt. in fi. Primo autem loco castigatio monachi spectat ad abbatem: vt 24. q. 3. corripiantur. & extra de offic. ordin. quanto. extra de ap. reuocan. fuit. vbi autem procedendum est secundum ordinē iuris, tunc solus episcopus est iudex secundum H. vt hic dicitur. Alij dicunt quòd abbas habet ordinariam iurisdictionē sup monachos suos, & excōicare eos pōt: vt extra de maio. & obed. cum in ecclesiis.

a ¶ *Aut ascetriam.*] id est inclusam, quæ semper assidue moratur ibi.

b ¶ *Doceat.*] i. adeat.

c ¶ *Iudicē hæc.*] si ipse met non pōt. & est simile C. de epis. audi. epale.

d ¶ *Ne vero.*] hæc sunt originaliter verba Greg.

Peruenit.] CASVS. In Sicilia erat quidā defensor Papæ, nomine Romanus, qui despectis episcopis cōpellebat clericos in suo iudicio laicis respōdere. quod cum Gregor. audiuit, præcepit ei ne de cetero hoc faceret: sed sub proprio epō conueniantur, vt vel ipse cognoscat, vel det iudices delegatos, vel p̄ executorē ipsius partes arbitros eligere cōpellantur, si alicui partium episcopus fuerit suspectus. Si vero laicus vel clericus cōtra episcopū causam habuerit, tunc se interponere debet ille Romanus, vt vel ipse cognoscat, vel eo admonēte iudices eligantur. & si aliter fiat, ordo ecclesiasticus confunditur.

e ¶ *Aut si forte.*] extra de foro compet. si quis contra.

f ¶ *Executio.*] id est, executor ad hoc deputatus, scilicet archidiacon[o]: vt 25. distinct. perlectis. & extra de fo. cōp. nulli [a]. Cum autem iudex accusatur, in optione actoris erat an vellet quòd recusat[b] delegaret causam aliis, vel quòd partes cogerentur ad eligēdos iudices: vt extra de foro compe. licet. & c. si quis. ‖ Hodie autē si iudex recusatus fuerit, & probata fuerit causa recusationis, ad arbitrium recusatoris ipse qui recusatus fuerit, dabit iudices, vel transmittet negotium ad superiorem, vt in constit. cū speciali. extra de appell. ‖ Sed quæro an iudices delegati ab episcopo possint partes punire, si non venirent ad iudicium? Nō videtur, quia solus delegatus à principe potest citare: vt in authen. de litig. §. omnem. collat. 8. nec alij possunt suas sententias mandare executioni, quàm ordinarij vel delegati à principe: vt C. de bo. auctor. iud. possi. authen. & qui iurat. ff. de re iud. à diuo. & sol[o] delegat[o] à principe potest mittere in possessionem. ff. de iurisd. om. iud. iubere. Potest tamen dici, quòd secundum iura nostra subdelegatus habet coercionem, quia potest interdicere ecclesiam: vt extra de of. deleg. ex litteris. in fi. & secundum legem, modicam saltem habebunt coercionem subdelegati. C. de sportul. l. 2. & ff. de offic. eius cui manda. est iurisd. l. vlt. in fi.

aut ascetriam [a] habeat aliquam actionem; doceat † [b] prius sanctissimum episcopum, cui horum vnusquisque subiacet [1]. Ille vero causam inter eos diiudicet. Et si quidem vtraque pars his, quæ iudicata sunt non acquieuerit [β], iubemus per loci iudicem hæc [c] † executioni perfectè mandari, &c.]

2 Ne vero [d] obiiciatur, quia de clerico hoc loquitur, non de presbytero, sciendum est, quia superius in eadem constitutione lib. † cod. 1. legitur appellatione clericorum, etiam presbyteros, & diaconos contineri. Verba autem legis ista sunt [Presbyteros autem, & diaconos, & subdiaconos, cantores, & lectores, quos omnes clericos ap pellamus, & reliqua.]

α ¶ Præfecto prætorio.] *Græce est, μαγίστρῳ θείων ἡμῶν ὑπερτίων, id est,* magistro diuinorum nostrorum officiorum.

β ¶ Non acquieuerit.] *In Authentica de sanctiss. episcopis, & apud Iulianum abest negatio.*

Item Gregorius lib. 9. epist. 32. Romano defensori Siciliæ.

¶ Clericus clericum ad publica iudicia non pertrahat. C. XXXIX.

PEruenit ad nos, quòd si quis cōtra clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum episcopis eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si ita est, quia valde constat esse incongruum; hac tibi auctoritate præcipimus, vt denuo hoc facere non præsumas: sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat; vt aut ipse cognoscat, aut certe ab eo iudices deputentur: aut si forte ead arbitros eundum est, partes ad eligendos † iudices ab ipso executio f deputata compellat. Si quis vero clericus, vel laicus contra episcopum causam habuerit; tunc te interponere g debes, vt inter eos, aut ipse cognoscas, aut certe te admonente sibi iudices eligant. Nam si sua vnicuique episcopo iurisdictio non seruatur; quid aliud agitur, nisi vt per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur?

Idem Ianuario episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26.

¶ A laicis iudicibus clerici non sunt opprimendi. C. XL.

FRatris & coepiscopi nostri Felicis & Ciriaci abbatis relatione cognouimus, quòd in insula Sardinia sacerdotes à laicis iudicibus opprimantur, & fraternitatem tuam ministri sui despiciant: dumque solum simplicitati h à vobis studetur, quantum videmus, disciplina negligitur.

Idem Gregorius Mauricio Imperatori, lib. 4. epist. 31. seu cap. 75.

¶ Sacerdotes à Regibus sunt honorandi, non iudicandi. C. XLI.

SY Acerdotibus autem nō ex terrena potestate dominus noster citius indignetur; sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerētiam impendat. 3 Nam in diuinis eloquiis sacerdotes aliquando Dij, aliquando angeli vocantur. Nam & per Moysem de eo, qui ad iuramentum deducendus est, dicitur [Applica illum ad Deos] id est ad sacerdotes. Et rursus scriptum est [Diis non detrahes] scilicet sacerdotibus. Et propheta ait [Labia sacerdotis custodiunt i scientiam, & legem requirent ex ore eius; quia angelus Domini exercituum est.] Quid ergo mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut Deos ipse etiam appellat k Deus? 4 Ecclesiastica quoque historia testatur; quia cum piæ memoriæ Constantino principi, scripto oblatæ accusationes contra episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, episcopos conuocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit l, dicens. Vos Dij estis, à vero Deo constituti. Ite, & inter vos causas vestras discutite: quia dignū non est, vt iudicemus Deos. In qua tamen sententia sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa.

¶ Ante eum quippe pagani in rep. principes fuerunt, qui verū Deum nescientes, Deos ligneos, & lapideos colebant; & tamen eorum sacerdotibus honorem maximū tribuebant. Quid ergo mirū, si Christianus Imperator veri Dei sacerdotes dignetur honorare, dum pagani, vt prædiximus, principes, honorem impēdere sacerdotibus noluerunt, qui Diis ligneis & lapideis seruiebant? Hæc y ergo non tantum specialiter m, quantum generaliter pro omnibus asserimus sacerdotibus: quoniā adhuc nescimus, quis in terribili iudicio Dei qualis fu-

g ¶ *Interpenere.*] hoc verum est in modicis vel minimis causis: nam maiores causę episcoporum ad metropolitanum deferuntur: vt 6. quæstione 4. si inter. 9. quæstione 3. conquestus. & 80. distinctione cap. 1.

Fratris.] CASVS. Ianuarius episcopus Carolitanus intantū erat simplex, quòd clerici sui eum despiciebant, & sacerdotes in Sardinia à sęcularibus iudicibus opprimebantur. Quod cum Gregorius audiuisset per episcopum Felicē & Ciriacum abbatem, præcepit ei vt hoc fieri non permittat, ne dum simplicitati studet, disciplina negligatur.

h ¶ *Simplicitati.*] supra 39. distinctione. Petrus.

Sacerdotibus.] CASVS. Mauricius Imperator cōpellebat clericos sub se respondere: & eis debitam reuerentiam non impendebat. quare Gregor. scribit cōtra ipsum, docēs quòd omnes sacerdotes debet generaliter honorare, cū nesciatur qualis quisque sit futurus in futuro iudicio: & quòd ipsos debeat honorare, probat vna ratione, scilicet quia Deus vocauit eos deos, & Malachias ꝓpheta ipsos Angelos appellauit: & duobus exēplis, scilicet Constantini, & paganorū imperatorum, qui sacerdotibus sui temporis reuerentiam exhibuerunt. Ratio incipit ibi, *Nam in diuinis eloquiis.* Exemplum cōst intini ibi. *Ecclesiastica quoque.* Exem plum paganorum est ibi, *Ante eum.*

i ¶ *Custodiunt.*] id est, custodire debent: vt infra eadem quæst. 3. nolite.

k ¶ *Appellat.*] ergo ex sola appellatione nominis aliquis consequitur ius b. sic 32. quæst. 4. dicat. C. de lati. lib. tol. §. penult. extra de præsumptio. illud. insti. de ado. §. vlt. arg. cōtra. 2. q. 1. multi. in fi. vbi dicit, quòd sola nominatio nō sufficit. C. de prob. non epistolis. & l. fi.

l ¶ *Intendit.*] hīc vides, quòd iudex debet destruere libellum, qui non est legitime compositus: vt 2. quæst. vlt. cap. vlt.

m ¶ *Specialiter.*] pro bonis, sed etiam generaliter pro bonis & malis c, vel non tantum pro præsentibus qui nunc accusantur, & non conuin-

[Omnia licēt, sed non expediunt.] 1. Cor. 6. a Argu. ad hoc 14. q. 1. §. 1. 1 Cod. Theodos. l. 16. de episcopali iudicio, le. j. §. quicūque ext. de iudic. c. nouit. Capitul. l. 6. c. 281. Aufl. l. 1 c. 108. Iuo p. 16. c. 112. ‖ *al. inter initia* * *al. regis.* † *al. episcopū. cum* 2 Capitul. ibidem Anſ. ibidem Iu. ibidem Pann. l. 5. c. 23. † *al. testimonio* b Sub. Ante conclusionem secundum In. Vel ante diffinitiuam sententiam quandoque quę secundum Hug. 1 Delegatus episcopi ut potest citare. 2 Idem statu. In. extra de iudic. cum olim propter. in glo. & ante in materia eorum cauſis potest procedere, vt ff. de iurisd. om. iud. l. 1. extra de offic. ordi. cap. quicumque. 3 Nicolaus epist 7. ad Michaelem Imp. cap. 35. *Exod. 22.* Ibidem. *Malach. 2.* 4 Sup. ea contenta in Edicto Constantini. B. Aug. epist. 66. b Arg. ad hoc 91. dist. de minus vbi ff. hoc. ar. to. tra. C. de test. neque C. de libe. cau. iubemus. ar. c Secundum H bene in textu auctoritas Apostoli. sed quod equitur sola sententia M & H. I. si secundū L.

cuntur, sed etiam pro omnibus aliis.13.quæst.2.non æstimemus.

I *Nolita.* CASVS. Relatum fuit in Mileuitano concilio, quòd clerici clericos suis episcopis relictis ad sæcularem iudicem traherent, quare statuit concilium, vt hoc de cetero non fiat & si quis de cetero præsumet, super hoc cõuictus causam perdat, & etiam à communione repellatur. *Inolita,* id est, consueta. Et loquitur hoc capitulum de actore. sequens de reo.

1. Cor. 4.

a ¶ *Inolita.*] hoc cap. de actore, & sequens de reo loquitur. ‖ Et not. q̃ si actor traxerit reum ad iudicem nõ suum, perdit causam. sed si reus traxerit actorem, pro cõuicto habetur: vt C. de iurisdic. om. iu. in criminali. hoc tamẽ intelligas lite contestata: quia si ante litis contestationem desistit, non incidit in pœnam [a]: vt infra eadem cap. prox. & ff. rẽ rat. hab. amplius. & ff. de in ius voc. quamuis. licet sit arg. contra. C. de transact. si quis maior. supra eadem placuit. Et quod dicit, quod causam perdit, dicunt quidã ipso iure, verius credo, q̃ per sententiam, & hoc innuit hoc verbum, conuentus.

‖ Actoris punitio reum ad iudicẽ non suum trahentis.

[a] Idem Bart. B. l. An. Cy. & Paul. de Castro in d. l. in criminali. in glo. alleg.

b ¶ *Pontifice.*] hic manifeste habes, q̃ in causa ecclesiastica neuter potest adire alium iudicem, siue in ciuili, siue in criminali negotio; laici autem sine consensu ordinarij eligunt alium iudicem in ciuili negotio: vt ff. de iud. l. 1. C. de iurisd. om. iud. l. 1. sed nõ in criminali: vt C. de iurisd. om. iud. in criminali. infra eadem ca. si quis cum clerico. ‖ sed in clerico requiritur consensus episcopi, & etiam proprius consensus. argu. hic, & 9. q. 2. cap. 1. & supra eadem clericum, & nullus. & ca. inolita. & 6. quæst. 3. denique. & 3. q. 6. nõ liceat. extra de fo. comp. significasti. Et est triplex ratio quare laicus potest, & nõ clericus: quia laicus potest iurare sine licẽtia sui iudicis, sed clericus non, vt extra de iur. cal. inhærentes. Sed nõ posset coram laico litigare, nisi ibi iuraret. Item ab alio episcopo non potest ordines accipere, ergo nec iudicium, quod maius est: vt 9. quæst. 2. nullus primas. Item non potest ab alio, quam à suo prælato petere iudicium animæ, quod est occultum, ergo multo fortius nec manifestum: vt de pœn. distinct. 6. placuit. Item inconueniens iam esset, quòd vnus episcopus iudicaret clericos alterius episcopi, quod esse non debet: vt 9. q. 2. per totum. & sic omnes de vno episcopatu possent sibi alium episcopum eligere in iudicem: nec renuntiare potest clericus huic iuri. extra de fo. compe. si diligenti. credo tamen, q̃ licet non possint renuntiare expresse, quòd tamen sponte, id est tacite possunt consentire in alium iudicem [c]. nam arbitrum sponte eligunt & iudicem delegatum, alioquin exsufflatum erit priuilegium clericorum, quòd clericus potest eligere coram quo iudice velit litigare. in constit. Fed. Auth. habita. C. ne fil. pro pa. Item multa possum facere sponte, ad quæ non possum me pacto adstringere. nam possum instituere aliquem hæredem, non tamen pacto ad hoc me adstringere possum: vt C. de pac. l. vlt. Item tacite possum renuntiare foro, licet non expresse, sicut tacite Papa renuntiat priuilegio suo: vt 2. q. 7. nos fi. & q. 5. mandastis. Sicut tacite possum renuntiare exceptioni procuratoriæ contra militẽ, sed non expresse: vt ff. de proc. filiusfa. §. veterani. similiter tacite possum renunciare iuramento cal. sed non expresse. C. de iur. cal. l. 2. in fi. & quòd sponte posit respondere, habes 3. quæst. 6. pulsatus. Io. Quidquid dicat Io. hoc tene, quòd in laicum nullo modo consentit clericus: vt extra de for. comp. si diligenti. nec in clericum sine consensu episcopi, vt extra de fo. comp. significasti. B.

‖ Clerici ‖ possint in iudicẽ non suum cõsentire.

[c] Et in cone. apud Palatiũ Vermis habito, c. 18.

[c] Suo p. 6. cap. 362. 6. item plagnit.

b Hoc non puto verum secundum Go. vt 3. q. 6. non liceat, vt ibi dixi. Arch.

turus sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit: [Nolite iudicare ante tempus, donec veniat Dominus, & reliqua.] Nam sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortasse, quæ vos laudatis, ille reprehendet; & quæ vos reprehenditis, ille laudabit.

γ ¶ Hæc ergo.] *Sic etiam habet locus hic apud Nicolaum in epistola, cuius initium,* proposueramus: *sed in originali pro istis hæc leguntur,* Hæc ergo pietati dominorum non pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. *Et multis interiectis, quæ hic non referuntur, subdit.* Nam adhuc nescimus, quis sibi, qualis sit. & Paulus egregius prædicator, &c. *præstatque omnino integrum illum locum legere Apostolicæ libertatis plenum.*

Item ex concilio Mileuitano.

¶ *In concilio Mileuitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipso tamen citatur etiam ab Innocentio iij. in c. si diligenti extra de foro compe. Habetur autem in Toletano. 3. cap. 13.*

¶ Quæ pœna feriatur clericus clericum ad sæcularia iudicia pertrahens. C. XLII.

1 INolita [a] præsumptio vsque adeo illicitis ausibus aditum patefecit, vt clerici concleric os suos, relicto põtifice [b] suo, ad iudicia publica pertrahãt. Proinde statuimus hoc de cetero non præsumi. Si quis hoc præsumpserit facere, conuentus [x] & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

x ¶ Conuentus. *dictio ista in nullo concilij exemplari aut impresso, aut manuscripto est inuenta.*

Ité ex concilio Carthaginensi 3. c. 9. [2]

¶ Clericus apud ciuilem iudicem iudicari non debet. C. XLIII.

ij 3 PLacuit, vt quisquis episcoporum, presbyterorum, & diaconorum, seu clericorum, cum in ecclesia ei crimẽ fuerit intentatum [c], vel ciuilis causa fuerit commota, si derelicto ecclesiastico iudicio, publicis iudiciis purgari [d] voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum [e] suum amittat. Et hoc in criminali actione. In ciuili vero perdat quod

2 Et in cone. apud Palatiũ Vermis habito, c. 18.

3 Suo p. 6. cap. 362. 6. item plagnit.

c Idem vsque Gili de clericis 1. cum. pal. glo. C. de iudi. omni. iud. & Ang. in Lom. procurator. 6. dominus. de appellat. nouum. & 1. quamuis. de dãno infecto.

d Vide hic in fine capitis

euicit, si locũ suum obtinere maluerit: siquidem β ad eligendos iudices inique [f] de ecclesiæ cõsortio iudicat, qui de vniuersa ecclesia male sentiendo, de iudicio sæculari poscit auxilium: cum priuatorum Christianorum causas Apostolus etiam ad ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

β ¶ Siquidẽ.] *In ceteris cõciliorũ editionibus, & vno Vaticano codice legitur,* siquidẽ ad eligẽdos iudices sibi de ecclesię cõsortio dubitat vileq; ecclesię cõsortiũ iudicat, q̃ de vniuersa, &c. *In recentiore autem quattuor tomorum editione hoc modo,* cui enim ad eligẽdos iudices vndique patet auctoritas, ipse se indignũ fraternq; consortio iudicat, qui de vniuersa, &c. *eodemque fere modo est in codice Lucensi Regio, & refertur in concilio apud Palatiũ Vermis habito, c. 18.*

Item ex eodem.

¶ Clericus non accusetur, nisi ante ecclesiasticum iudicem. C. XLIIII.

4 DE diuersis ordinibus ecclesiæ seruiẽtibus, si quis in causam criminis incurrerit, & abnuerit iudicium ecclesiasticum; debet periclitari [g].

¶ *Est summa capituli præcedentis, & in conciliis olim Coloniæ ac Lutetiæ impressis, duobus exemplaribus Vaticanis, & codice canonum omnino est loco summæ nec multo aliter apud Iuonem p. 6. c. 362.*

Item constitutione 74. cap. 15.

¶ Qui cum clerico litigium habet, episcopum ipsius adeat. C. XLV.

ij 6 SI quis cum clerico litigiũ habuerit, si quidem de causa pecuniaria, adeat prius episcopum, cuius iudicio clericus suppositus est. Ille enim sine damno [h], & sine dilatione competentem finem liti impositurus est. Sin autem noluerit [i] episcopus litem dirimere; tunc ad ciuilem iudicẽ disceptatio causæ perueniat. Vbi autem episcopus causam dirimere vult; sine scriptura [k] omnia procedant, & diffinitiua sententia sine scriptis ab eo proferatur [l].

¶ Quòd si de criminali [c] causa litigium emerserit; tunc competentes iudices in hac ciuitate, vel in

5 Nouellis. apud Iulianũ.

6 Inp. de. 457. hic cap. 1.

e Idem vsque Gili de clericis 1. cum. pal. glo. C. de iudi. omni. iud. & Ang. in Lom. procurator. 6. dominus. de appellat. nouum. & 1. quamuis. de dãno infecto.

f Vide hic in fine capitis

g Vide hic in fine capitis

h Vide hic in fine capitis

i Vide hic in fine capitis

k Vide hic in fine capitis

l Vide hic in fine capitis

primis. vbi dicitur sententia nulla, quæ sine scripto proferetur. illud enim tantum tenet in criminalibus & maioribus negotiis.

a ¶ *Duorum.*] hoc non tenet: vt 3. quæstio. 3. §. spatium.

b ¶ *Puniatur.*] nec illud tenet, vt extra de iud. cum non ab homine.

SI *clericus.* CASVS. Quattuor articuli cõtinentur in hoc cap. Primus est, quòd si clericus litẽ habeat aduersus clericum, coram suo episcopo conqueratur. Secũdus est, quòd si episcopus litem habeat contra suum clericum, coram arbitris ab vtraque parte electis negotiũ terminetur. Tertius est, quòd si clericus habeat causam aduersus suum aut alium episcopum, recurrat ad synodum prouinciæ. Quartus est, quòd si episcopus vel clericus litẽ habeat contra metropolitanũ, pergat ad primatem, vel ad vrbem Constantinopolitanam. Secundus articulus incipit ibi, *Vel certe.* Tertius incipit ibi, *Et si clericus.* Quartus ibi, *Si vero contra ipsius prouincia.*

c ¶ *Arbitros.*] Et hæc est ratio: quia metropolitanus non est iudex clerici: vnde sub eo non debet contineri, nec coram episcopo debent contineri: cum non possit esse actor & iudex. vt extra de restit. spol. cõquerente. & extra de concess. præben. & eccles. non vacan. post electionem. in fi. ‖ Sed quis coget eum eligere arbitros? Respondetur, episcopus, licet sit ei suspectus, vt extra de ap. secũdo requiris. Item in alio casu cogit ipsum eligere arbitros. s. cũ recusat eum vel delegatum ab eo: vt supra eadem peruenit.

d ¶ *Audiatur.*] supra 6. quæst. 2. episcopus. cõtra. sed ibi soluitur.

e ¶ *Synodi.* Ergo si habetur ciuilis causa cõtra episcopum, solus metropolitanus non potest audire: vt hic, & 6. quæst. 4. si inter. sed forte hoc non tenet in maioribus causis: vel loquitur secũdum antiqua tempora, quando pro singulis causis fiebat concilium: vt infra eadem quæstio. 3. cap. 2. & 3.

AVTHENTICA OMNIS. CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte concludit ex supradictis dicens, q̃ ad sæcularem iudicẽ nec in ciuili, nec in criminali causa est clericus producendus, nisi episcopus ci-

d Vide vsque ibi. in fi. Sed contra Auth. de ecclesi. hi qui autem propriam. vbi et hoc.

prouinciis interpellati, consentaneum legibus terminũ causæ imponant: ita tamen, vt disceptatio litis duorum [a] mensium spatium non excedat, à litis contestatione numerãdum [b]. *Item.* [¶ In criminalibus vero causis numquam sine scriptura procedere debet.] Non aliter autem punitur [b] clericus, nisi obnoxius repertus, sacerdotio nudatus fuerit ab episcopo suo, vel clericatus honore. Sin autem crimen ecclesiasticum est; tunc secundum canones ab episcopo suo causæ examinatio, & pœna procedat, nullam communionem aliis iudicibus in huiusmodi causis habentibus.

1. Cor. 6.

γ ¶ Noluerit.] *Ita etiam apud Iulianum, & Iuonem, & sic legit auctor glossæ: sed in nouella ipsa Iustiniani additur*, vel non potuerit.

A ¶ Proferatur.] *In nouella ipsa sequuntur hæc,* nisi forte partes voluerint, vt in scriptis ea inferatur. Quòd si, &c. *Apud Iuonem loco dictionis,* proferatur, *est,* inferatur; *quod suspicionem facit intermedia scriptoris vitio deesse.*

ε ¶ De criminali.] *In nouella Iustiniani additur,* ciuili tamen.

ζ ¶ Numerandum.] *Quæ sequuntur vsque ad versi.* Non aliter: *neque in nouella, neque apud Iulianum, aut Iuonem, nequc in vetustis Gratiani codicibus habentur: sed ob doctorum citationes non sunt expuncta.*

Item ex concilio Chalcedonensi, cap. 9.

¶ Clericus aduersus clericum negotium habens, sæcularia iudicia non exercear. C. XLVI.

1 SI clericus aduersus clericum habeat negotium; non relinquat suum episcopum, & ad sæcularia iudicia non concurrat: sed prius negotium agitetur apud proprium episcopum: vel certe [x] si fuerit negotiũ † ipsius episcopi, apud arbitros [c] ex vtraque parte electos audiatur [d] negotium. Si quis vero contra hæc fecerit, canonum subiaceat correptionibus. ¶ Et si clericus aduersus suum, vel alium episcopũ habeat causam, apud audientiam synodi [e] prouinciæ eius conquiratur. ¶ Si vero contra ipsius prouinciæ metropolitanum episcopum episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius diœcesis primatem, aut certe ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi negotium exquiratur †.

x ¶ Vel certe si fuerit.] *Græce est* Ἤγουν σύνοδος ὡστὸ τὴν ἐπισκόπου πᾶρ οἷς ἂν τὰ ἀμφίσβητα μέρη βάλοιτο), τὰ τοῦ λόγου συγχωρεῖσθω: id est, vel certe ex ipsius episcopi sententia, apud eos, quos vtraque pars voluerit, ea quæ ad iudicium pertinent, agitentur. *Nec longe aliter vertit Dionysius, cuius versionem attulerunt Burchardus, & Iuo, & Innocentius. extra de foro compet. cap. 1. sententia vero, quæ hoc loco ex prisca versione elicitur, habetur paulo post in ver.* Etsi cle-

c Vide vsque ibi. Arbitros.

d Vide vsque ibi. Arbitros.

e Vide vsque ibi. Arbitros.

ricus aduersus suũ. *Quare non bene hic inculcatur: sed ob glossam non est mutatum.*

[*Item ex concilio Agathẽsi, c. 32.*]

PALEA. C. XLVII.

iij 2 CLericum nullus præsumat apud sæcularem iudicem episcopo non permittente pulsare. Sed si pulsatus fuerit, non respondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in iudicio sæculari proponere.

2 Sup. ead. Clericum nullus. Iuo p. 6. c. 362.

¶ *Abest à plerisque vetustis exemplaribus, & frustra hic repetitur, quòd plane idem habetur supra eadem c. clericum nullus. De lectionis autem varietate ibi notatum est.*

Ex his omnibus detur intelligi, quòd clericus ad publica iudicia nec in ciuili, nec in criminali causa est producendus: nisi forte ciuilem causam episcopus decidere noluerit, vel in criminali, sui honoris cingulo eum nudauerit. ¶ 3 *Illud autem quod in epistola Clementis dictum est,* [*Non cognitorem sæcularium negotiorum te vult Deus esse,*] *ex episcopali vnctione intelligendum est. Non enim in episcopum vngitur, vt cognitor sæcularium negotiorum resideat, sed vt procurator animarum, & distributor spiritualium existat. Prohibetur ergo sæcularibus negotiis occupari, non ad tempus sequester fieri. Vel sæcularia iudicia, non de rebus sæcularibus, sed sæcularium virorum intelligenda sunt. Iudicia de rebus sæcularibus sæcularia appellantur, iuxta illud Apostoli* [*Sæcularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in ecclesia, constituite.*] *Iudicia vero sæcularium, sæcularia appellantur, iuxta illud Apostoli in epistola Clementis: quod ex subsequentibus datur intelligi, cum dicitur.* [4 *Hæc opera, quæ tibi minus congruere diximus, exhibeant sibi inuicem vacantes laici.*] *Prohibentur ergo clerici à cognitione negotiorum sæcularium virorum, non sæcularium causarum. Negotia quippe clericorum, siue criminalia, siue ciuilia fuerint, non nisi apud ecclesiasticum iudicem ventilanda sunt.*

3 Sup. ead. te quidem.

Vnde Hadrianus Papa ait, cap. 35. [5]

5 In capit. Hadriani. c. 35.

¶ Non nisi in foro suo audiatur clericus. C. XLVIII.

6 CLericus, siue laicus, si crimine, aut lite pulsatus fuerit, non alibi, quam in foro suo prouocatus audiatur.

6 Ansel. 3 c. 88.

Idem ibidem, cap. 40.

¶ De eodem. C. XLIX.

7 IN clericorum [f] causa, huiusmodi forma seruetur, ne quemquam eorum sententia à non suo iudice dicta constringat.

7 Ans ibidẽ. Deusdedit. p. 4.

Res vero in litigio posita ante legitimum cognitionis euentum in nullam debet omnino transferri personam.

Vnde Gelasius Papa Quingesio θ *episcopo.*

θ ¶ Quingesio.] *In antiquis exemplaribus partim est ista vox, partim* Lucio, *partim* L. *partim* quinquagesimo.

¶ In nullam transferatur personam res in litigio posita ante cognitionis euentum. C. L.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

QVIa res] CASVS Iste dupliciter poni solitus est. Et primo sic. Reus possidebat rem litigiosam; quæsitum est à Gelasio, vtrum actor possit exigere pensiones. Et respondetur, quòd non, ante legitimæ cognitionis euentum: sed res debet apud reum permanere, donec apparuerit cui res potius debeatur: & si quid factum fuerit lite pendente in præiudicium alterius partis, nihil valeat: & secundum hoc expone, *Non finiatur*, supple nisi sit possessor. Potest etiã alio modo poni, vt Beneuentanus ponit. Cũ de quadam re inter actorem & reum litigiũ verteretur, nec aliquis eorum esset in possessione illius rei: quæsitũ fuit quis debeat de illa re recipere & exigere pensionẽ. Et respondet Gelasius Papa, quòd nec actor, nec reus: sed res debet permanere in eodem statu, in quo posita est, vsque ad sententiam diffinitiuam: cessatis omnibus priuilegiis. vel rescriptis, quæ cõtra hoc possunt dari lite pẽdẽte.

† al. constitutionis istem

† V. q. 1. inolita.

a ¶ *Quia res.*] Nec etiã actionem potest quis cedere alij, postquã res est deducta in litigium, vt C. eod. l. 2. nec valet priuilegium imperatum tẽpore litis, vt extra de ref. causam. 16. quæst. 6. placuit. C. vnde vi. authoritatem. C. de fund. & saltibus reipub. lib. 11. l. si qua nec res litigiosa potest dedicari. ff. de liti. l, vlt. qui autẽ rem litigiosam alienat: & alienatio nulla est & præterea punitur venditor & emptor si sciuit rẽ litigiosum: vt extra vt lite pendẽ. ecclesia. C. eod. l. vlt. ‖ In casibus tamẽ licite alienatur res litigiosa, scilicet ex causa dotis, vel transactionis, vel donationis propter nuptias, vel ex causa legati, vel diuisionis rerum hereditariarum: vt C. de litig. l. vlt. Item licite alienatur res litigiosa, quæ seruari non potest. ff. famil. erciscun. alienationes. & ff. de peti. hered. diuus.

‖ Litigiosa res certis in casibus alienari potest,

QVia [a] res in litigio [b] posita in nullam transferri potest omnino personam, donec legitimæ cognitionis euentu, cui potius debeatur, iudiciaria disceptatione possit agnosci; ex eadem re quispiam non sinatur exigere [c] pensiones: sed in eodem statu, re eadem posita, in quo videtur (sicut dictum est) ante constituta †, quisquis sibi putat quidpiam posse competere, iuridico pulset examine, præiudiciis omnibus inde submotis.

QVÆSTIO II.

VÒd vero [d] culpa illa suspensione digna sit, ex capitulo illo Mileuitani concilij liquido constat. Si enim communione priuandus est, qui clericum ad ciuilem iudicẽ crediderit pertrahendum; multo magis suspensione dignus est, qui sui episcopi iudicium interpellantem ad iudicium sæculare pertrahere non dubitauit.

QVÆSTIO III.

I ps *Sed ponatur [e], quod hæc culpa suspensione digna non fuerit; quæritur, vtrũ sit deponendus, qui officium cõtra prohibitionem episcopi celebrare ausus est. Sed quod sententia episcopi, siue iusta, siue iniusta fuerit, timenda sit, Gregorius homilia 26. in Euangelia testatur dicens.*

¶ Timenda est sententia pastoris. C. I.

SEntentia pastoris, siue iusta, siue iniusta fuerit, timenda est [f].

¶ *Ipsa prorsus B. Gregorij verba leguntur infra eadem cap. Non soluꝫ vers. vtrum iuste.*

Item ex concilio Antiocheno [2], c. 6.

¶ A suo episcopo excommunicatus, non est ab alio recipiendus. C. II.

SI quis à proprio episcopo excommunicatus est; non eum prius ab aliis debere suscipi, nisi aut à suo fuerit receptus episcopo, aut concilio [h] facto episcopis [a] occurrat, & respondeat, & si synodo satisfecerit, quòd [i] statuerit: sub alia sententia eum recipi. Quod etiam circa laicos, & presbyteros, & diaconos, & omnes, qui in clero sunt, conuenit obseruari.

[a] ¶ Episcopis.] *Apud auctores indicatos prior tantum pars huius canonis refertur, & ex versione Dionisij: quæ etiam in toto hoc loco longe melior est.* aut certe (*inquit*) ad synodum, quæ congregatur, occurrens pro se satisfaciat, & persuadens concilio, sententiam suscipiat alteram. *Græce enim est,* πάσας τε τῶν σύνοδον, καὶ ἀδέξασθαι ἑτέραν ἀπόφασιν.

Item Nicolaus Papa ad Lotharium Regem in epistola, cuius initium [*Audito.*]

¶ Excommunicationis meretur sententiam, qui excommunicatis communicat. C. III.

PRæcipue Gualdradæ pellicis tuæ & iamdudum à te repudiatæ communionem declina: excommunicata est enim, & vsque ad præsentiam nostram ab omni Christianorum contubernio sequestrata. Quamobrem ca-

uendum est, ne cum ea pari mucrone percellaris sententiæ, ac prouinius mulierculę passione victus, & obligatus ad perenne tra haris exitium. [1] Deterius quippe in populis prælati delinquunt: ac per hoc ipli crudelius, quàm ceteri puniũtur [2], vt ait beatus Gregorius [Scire etenim prælati debent, quia si peruersa vmquam per petrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Vnde ne cesse est, vt tanto se cautius à culpa custodiant, quanto per praua, quæ faciunt, non soli moriantur.] *& infra.* ¶ Ceterum præcaue, ne quando nobis secundum Domini præceptum duos [b], aut tres testes adhibeamus, immo vero, ne hoc sanctę ecclesiæ dicamus, & (quod non optamus) de cetero fias cunctis sicut ethnicus, & publicanus.

Sumptum est caput hoc ex epistola Nicolai, quæ incipit, Audito reuertente nuncio vestro, *& extat Romæ in monasterio Dominicanorum. est autem quasi in epitomen redactum, multis verbis omissis. Huius epistolæ bonam partem refert Regino libro secundo chronicorum.*

Item ex concilio Sardicensi, c. 17. [3]

¶ De eodem. C. IIII.

[1] SI episcopus quis forte iracundus [c] (quod esse non debet) citò & aspere [e] commouetur aduersus presbyterum, siue diaconum suum, & exterminare cum de ecclesia voluerit; prouidendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo habet potestatem [f] is, qui abiectus est, vt episcopos finitimos interpellet [g], & causa eius audiatur, ac diligentius tractetur: quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille episcopus, qui aut iuste, aut iniuste eum abiecit, patienter accipiat; vt negotium discutiatur: vt vel probetur sententia eius à plurimis, vel emendetur. Tamen, priusquam omnia diligenter, & fideliter examinentur; eum qui fuerit à communione separatus, ante cognitionem nullus alius debet præsumere, vt communioni societ.

[a] ¶ *Pœnituerit.* infra 25. q. 1. nulli fas.

[b] ¶ *Duos.*] Ergo in causa denuntiationis idem potest esse iudex, accusator & testis. extra de sim. licet. Item est hic arg. & Euangelica admonitio non solum habet locum in occultis, sed etiam in manifestis. 2. q. 1. si peccauerit [a].

Si episcopus quis forte.] CASVS. Quidam episcopus iracũdus iniuste suũ clericũ excõmunicauit. quæsitum fuit in concilio Sardicẽ. quid super hoc fit faciendum? & respondet quòd excõmunicatus vicinos episcopos debet interpellare, vt cognoscatur vtrum iuste vel iniuste sit excõmunicatus: & episcopus qui excommunicauit, patienter ferat, vt eius sententia probetur vel reprobetur; sed antequã causa diligenter examinetur, nullus excõmunicato communicet. Hoc autem hodie per nouas cõstitutiones corrigitur: quia excommunicatus statim absoluitur per metropolitanum, & non recurritur ad synodum sed ad metropolitanum.

c ¶ *Iracundus.*] idest, vt ex animo sit iniusta.

d ¶ *Cito.*] idest, non seruato ordine iuris.

e ¶ *Et aspere.*] quia nõ adsit causa.

f ¶ *Potestatem.*] auctoritate huius canonis.

g ¶ *Interpellet.*] Secundum hæc iura quilibet excommunicatus audiebatur, qui volebat se probare iniuste excommunicatum: hodie secus, nisi sit post appellationem excommunicatus. vel nisi dicat errorẽ expressum in sententia, vt extra eo. tit. per tuas. ‖ Si quis ergo conqueritur metropolitano de iniusta excõmunicatione: aut appellauit ad eum, aut non. Si appellauit, primo præstabit cautionem absoluendus quòd stabit iuri: deinde in optione habet, an velit eum absoluere, vel remittere absoluendum ei à quo appellauit, vt extra de senten. excõ. per tuas. Si non appellauit ad eum: secundum priora iura debet remittere absoluendum: & si ille noluerit absoluere, tũc metropolitanus poterit eum absoluere, vt extra de of. ord. ad reprimendam, si tamen viderit sententiam excommunicationis euidẽter iniustam, poterit pronuntiare iniustam iniustam, licet non sit appellatum ad eũ, vt extra de app. solicitudinem. Item econuerso, si est appellatum ad eũ, & viderit iustam esse causam excommunicationis: tenetur eum remittere absoluendum, vt extra de sent. excom. per tuas. in fi. hodie autẽ licet non ap. elletur ad superiorem: si tamen est periculum in mora, potest esse statim absoluere, vt extra ead. sacro.

‖ Excommunicationis meretur sententiam iniusta rogitem. Arist gran. qu. 3.

‖ Excommunicationem conquirens metropolitanus absit, finitimum adeundi. ac rogandi. vt extra ead. sacro.

Si quis presbyter.] CASVS. Quidam episcopus suspẽdit quẽdam suum presbyterum ab officio & sacramentis: quæsitum fuit qualiter super hoc fit procedendum? Et respondet quòd suspensus apud vicinos episcopos conqueri debet, vt per eos suo episcopo reconcilietur. si vero inflãmatus schisma faciens diuina contra suspensionem præsumpserit celebrare, anathematizetur, & postea deponatur.

h ¶ *Correptus.*] idest, suspensus vel excommunicatus minori excõmunicatione, vt patet per id quod sequitur, anathematizetur.

Si quis

κλησίας τινὰ ἐθελήσοι, προνοητέον ἐστιν μὴ ἀξρόον τὸν τοιοῦτον καλακρίνειαν, & τῆ κοινωνίας ἀποστερῆσθαι. πάντες εἰρήκασιν, ὁ σκεβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τὸν μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καλαφυγεῖν. Εἰ ὁ τὸν μητροπόλεως ἀπέρχοιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον καλαρέχθω, καὶ ἀξιούτω, ἵνα μὴ ἀκριβείας αὐτῶ ἐξετάζῃ τὸ πρᾶγμα. ἃ χρὴ δὲ μὴ ὑπέχθω τοῖς ἀκοαῖς τοῖς ἀξίοσιν. κἀκεῖνος ὁ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως σκεβαλὼν τὸν τοιοῦτον, φιλανθρώπως φέρθω ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τῶ πράγματος γένῃ), & ἢ κυρωθῇ αὐτῶ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ. πρὶν ὃ ἐπιμελῶς ἢ μὴ πίστεως ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸ τῆ διαλύσεως τῶ πράγματος ἑαυτῶ σὺν ὀφείλει σκδικεῖν τὴν κοινωνίαν:

Osius episcopus dixit. Quod autem me vndequaque commouet, tacere non debeo. Si quis episcopus existat ad iracundiã procliuis (quod quidem à tali viro longe abesse debet) & cito aduersus presbyterum, vel diaconum commotus, ex ecclesia quemlibet eiicere voluerit; rouidendum est, ne is repente condemnetur, & communione priuetur. Omnes dixerunt. Qui eiicitur, facultatem habeat confugiendi ad episcopum metropolis eiusdem prouinciæ: sinautem metropolitanus absit, finitimum adeundi, ac rogandi, vt ipsius causa diligenter cognoscatur. Minime enim decet aures non præbere rogantibus. Et ille vero episcopus, qui iure, vel iniuria istum eiecit, generose ferre debet causam cognosci. ipsiusque sententiam vel confirmari, vel corrigi. Verum, priusquam diligenter, ac fideliter singula quæque examinata fuerint, qui communionem non habet, ante causæ cognitionem non debet suo sibi iure communionem vendicare.

Item ex concilio Carthaginensi secundo, c. 8.

¶ De eodem. C. V.

ij [5] SI quis presbyter ab episcopo [α] suo correptus [h] fuerit; debet vtique apud vicinos episcopos cõqueri, vt ab ipsis eius causa posit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus secernendum se ab episcopi sui cõmunione duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciens, sacrificium Deo obtulerit; anathema habeatur, & locum amittat. At [β] si quærimoniam [γ] iustam habuerit aduersus episcopum, inquirendum est †.

5 Bunc. l. 2. ca. 194. Iuo p. 6. c. 239. Anſ l. 12. c. 38. Pol. l. 7. tit. 1.

† al. erit

[α] ¶ Episcopo.] *In secundo Carthaginensi, c. 8. cum Alipius proponit, ita legitur,* Si quis forte presbyter ab episcopo suo correptus, aut excommunicatus, &c. *Sed cum ab vniuersis episcopis canon fertur, loco episcopi affertur nomen præpositi, & ita in Carthaginensi codicis canonum. c. 11. legitur,* à præposito suo correptus, *Græce est.* ὑπὸ τῆ ἁγιωτάτη ἀυτῆ καθολικῆς ἐκκλησίας, *idest,* in tã sua vitæ agendæ ratione condemnatus fuerit. *Burchardo autem & Iuoni conuenit cum Gratiano.*

† al. in sua conuersatione condemnatus

[β] ¶ At si. *In codice canonum, & Carthaginensi græco, & apud collectores nihil hic est interiectum. Verum in exemplaribus concilij impressis & manuscriptis ante istam clausulam hæc inseruntur,* Nihilominus, & de ciuitate, & de congregatione, in qua fuerit, longius repellatur: ne vel ignorantes, vel simpliciter viuentes serpentina fraude decipiat: quoniam secundum Apostolum ecclesia vna est, vna fides, vnũ baptisma. Et si querimoniam, &c.

[γ] ¶ At si querimoniam.] *Locus hic ita habet apud Burchardum, & Iuonem,* Si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit. *Græce est.* σκεπτέον, μάλιστα ἐὰν τὸ ἐπισκόπε μέμψιν ἔχοι δικαίαν. *idest,* hoc considerato, numquid aduersus episcopum iustam habeat expostulationem.

Eph. 4.

Si quis episcopus.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd si episcopus presbyter. vel diaconus fuerint excommunicati, non audeant in excommunicatione manentes diuina officia celebrare: quod si præsumpserint, spem restitutionis non habeant: communicantes vero cum eis scienter, debent ab ecclesia separari. Idem est casus sequentis cap. sed in eo additur, quòd si talis incorrigibilis manserit ecclesiam concitãdo, excelli debet per secularem potestatem tamquã seditionarius ab omni plebe: & intellige, *maxime*, ideſt tantum.

a ¶ *In alia.*] ‖ Ergo episcopi non possunt dispensare cum talibus qui post excommunicationem celebrant, cum nec concilium hoc possit Argu. contra 2. quæst. 5. quæ de causa. posset tamen dici, quòd episcopus, cum talibus posset dispensare: & expone quòd spem, & c. ideſt ipsi sic delinquentes non debeant habere spem restitutionis: quia sibi inclusserunt. sic 7. quæst. 1. si quis presbyter. ℣. 82. distin. plurimos. in fi. constat tamen quod ipse potest in casibus talibus dispensare.

b ¶ *Maxime.*] ideſt tãtum. sic 12. dist. illud. 18. dist. peruenit. 16. q. 3. per singulas.

c *Si quis.*] Videtur q̃ isti clerici qui communicant excommunicato in diuinis officiis, pari excommunicatione ligentur, vt extra de sententia excommunicationis significauit.

d ¶ *Per forinsecam.*] i. manu laicali. simile ℣. 17. dist. nec licuit.

Episcopi si sacerdotali.] CASVS. Quidam episcopi quosdam innocentes vel pro minimis causis culpabiles excommunicauerunt: & ad baptismum festinantes recipere neglexerunt; quæsitum fuit quam pœnam propter hoc patiãtur? Et respondetur quòd si à vicinis episcopis cõmoniti parere noluerint, ab aliorum episcoporum communione vsque ad tempus synodi separentur: & non maiori tempore in excommunicatione diu manentes, morte præueniantur. Sequens cap. patet.

e *Minimis.*] Ergo pro ¶ minoribus causis non est quis excommunicandus: quod verum est, vt infra. ead. nullus. ‖ Sed contra: nonne pro sola contumacia est quis excommunicandus, vt C. de sta, & ima. l. vlt. nec aliquis debet illud appetere per qđ̃ honor aliorum minuatur, vt 99. dist. nullus. nec tibi debes consulere cum alterius iniuria. 22. q. 2. primum. nec aliquid facias in domo tua, quod vicino noceat, vt ff. de reg. iur. do mum. si tamen facias aliquid eo proposito, vt tibi prosit, licet alij noceat: non peccas. ar. ff. de aqua pluuia arcen. l. 1. §. *Denique* ff. de damno infecto, fluminum. §. vlt. & l. seq.

c ¶ *Ad deformationẽ.*] C. de sta, & ima. l. vlt.

d ¶ *Iterum arguas.*] ideſt, multoties.

Abſit.] CASVS. Quidam subditi propter suspicionem delictorum suis episcopis non obediebant. vnde q̃stium fuit ab Anterio Papa, quam pœnam pati deberent. Et respõsum est, quod in veteri lege tales lapidabãtur vel decapitabãtur. sed in nouo testamento debent anathematizari.

e ¶ *Sinistrum.*] Hoc est verum in his quę possunt trahi ad bonum & ad malum: vbi semper in meliorem partem est interpretandum, vt 41. dist. cap. 1. & extra de regu. iur. estote. ‖ Si ergo clericus amplectitur mulierem, inter retabitur quòd causa benedicendi eam hoc faciat, vt 96. distinctio. in scripturis. tamen quandoque canon solam confabulationem interpretatur in deteriorem partem, vt 27. quæstio. 1. nec

f ¶ *Aut gladio.*] ‖ Hic habes q̃ olim inobedientia capite puniebatur: ergo & hodie repelleret à promotione. 54. distinct. multos. non tamen quælibet inobedientia capite puniebatur, sed sola illa quæ schisma inducebat, vt 7. q. 1. denique. in fi. & de hoc notaui 4. q. 1. in princ.

g ¶ *Dæmonum.*] Hoc olim fiebat ad litteram [b]. hodie tamen Satanæ traditur vt citius conuertatur. vt ℣. c. audi. in princ. & capit. omnis Christianus.

Si inimicus.] CASVS. Dicitur hic, quod si Papa est alicui inimicus, omnes debent eum vitare, nec debent expectare vt ipsi moneãtur a Papa, Hoc c. planius habetur ℣. 93. dist. si inimicus.

h ¶ *Si inimicus.*] ab hoc loco incipit tractare de duplici excommunicatione. ‖ Et no. q̃ quædã excõicatio est simplex siue minor, quæ separat à sacramentis, & ab ingressu ecclesiæ. Alia solennis, quæ proprie dicitur anathema, quæ separat etiam à communione fidelium. De vtraque istarum habes 3. q. 4. Engeltrudam. Maior excommunicatio imponitur vel pro maiori crimine, vel pro contumacia. Minor infligitur pro quolibet mortali, vt ℣. ea. audi. & imponitur siue pœnitenti, siue non pœnitenti. vel à seipso [c], vel à suo sacerdote loco pœnæ: pœnitens tamen melius facit si auctoritate sacerdotis abstinet a sacramentis, vt de pœ. dist. 1. in actione. Impœnitenti autẽ imponitur quandoque à Deo: ſ. quando est in mortali peccato. tunc enim quantum ad Deum priuatus est sacramentis, vt ℣. ea. audi. quandoque à seipso, & male, ſ. cum nõ vult pœnitere, & cessat a sacramentis, quia hoc sibi putat sufficere ad pœnam sine pœnitentia, vt de pœ. distin. 1. sunt qui arbitrantur. sed si nõ putat sibi sufficere, sed abstinet quia putat se indignum, bene facit, vt de conse. dist. 2. qui sceleratę. quandoque infligitur à sacerdote loco pœnæ cum vult pœnitere, quãdoque à canone, ſ. cum quis communicat excõmunicato. in his duobus casibus est necessaria reconciliatio, vt ℣. ea. excellentissimus. 50. distin. in capite. ‖ Si ergo quis sit excommunicatus, semper a suo excommunicatore est absoluendus, nisi vel sit appellatum ab eo, vel ipse sit negligens, vt dixi ℣. ead. si episcopus forte. Sed si à canone est excommunicatus, potest absolui à suo sacerdote, secundũ distinctionẽ, extra de sent. excom. nuper. Hæc autem pœna est

non seruantis excommunicationem, Si clericus est, deponitur, vt ℣. ea. si quis presbyter. si laicus, tardius absoluitur. ℣. ea. qui iubente.

Sicut Apostoli.] CASVS. In hoc cap. & tribus sequentibus fere idem dicitur, scilicet quod cum excommunicatis scienter non cõmunicetur. si quis vero eis communicauerit vel palam, vel occulte, si clericus est, deponatur; si laicus est, excommunicetur.

i ¶ *Sicut Apostoli.*] Paulus statuit 2. q. 1. multi, & Ioan. 24. q. 1. omnis.

a ¶ *Alter*

Item ex concilio Antiocheno, c. 4.[1]

¶ De his qui damnati à synodo sacra ministeria contingunt. C. VI.

iij [2] *Si* tus α à synodo, vel presbyter; aut diaconus à suo episcopo ausi fuerint aliquid de ministerio sacro cõtingere, siue episcopus iuxta præcedentem consuetudinem, siue presbyter, aut diaconus; nullo modo liceat ei, nec in alia a synodo, restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis: sed & communicantes ei omnes abiici de ecclesia oportet†; & maximeb, si postquã didicerint aduersũ memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentauerint.

α ¶ Damnatus.] *Græce est, καθαιρεθὶς ideſt,* depositus.

Item ex concilio Martini Papæ, cap. 37.[3]

¶ Sine spe sit reconciliationis, qui excommunicatis communicare præsumit. C. VII.

iiij *Si* quis episcopus in concilio excommunicatus fuerit, siue presbyter, aut diaconus à suo episcopo, & post excommunicationem præsumpserit, siue episcopus ille aut presbyter, aut diaconus facere oblationem, vel matutinum, aut vespertinum sacrificium, quasi in officio suo agere sicut prius; non liceat ei nec in alio concilio spem reconciliationis habere, nec vltra recolligi†: sed etiam eos, qui ei communicauerint, omnes ab ecclesia respui; maxime eos, qui sciebant eum esse deiectum. Si autem permanserit turbans, & concitãs ecclesiam per forinsecam[d] potestatem; oportet eum sicut seditionariũ ab omni plebe expelli.

b ¶ Forinsecam.] *In aliquot Gratiani & concilij codicibus est* forasticam. *In canone quinto concilij Antiocheni, vnde hoc sumptum est, legitur* διὰ τῆς ἐξωθεν ἐξουσίας: *quæ Dionysius vertit,* per potestates exteras.

Item ex concilio Agathensi, c. 3.[4]

¶ De episcopis, qui innocentes, aut minimis causis culpabiles excommunicant. C. VIII.

v *Episcopi*, si facerdotali moderatione postposita innocentes, aut minimis[e] causis culpabiles excommunicare præsumpserint, aut ad gratiam baptismatis[γ] festinantes fortasse recipere noluerint; à vicinis episcopis eiusdem† prouinciæ, litteris moneantur: & si parere† noluerint; communio illis vsque ad tempus synodi à reliquis episcopis denegetur[δ]. ne forte propter excommunicationis† peccatum[ζ] excommunicati longo tempore morte præueniantur.

γ ¶ Baptismatis.] *Sic etiam in manuscriptis & doctores eam vocem agnoscunt. Verum ab omnibus editionibus conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis, tam in cõcilio Agathensi, quàm in Vormacien si. c. 14. (vbi caput hoc repetitur) & à Burchardo, & Ivone abest ea dictio. Et cum hic de excommunicatis agatur, videtur esse locus iis tantum, qui sunt baptizati, & ad gratiam, ideſt, ad reconciliationem cum suo episcopo festinant.*

δ ¶ Denegetur.] *Sic habet Ivo, & Pannormia, & antiquiores conciliorum editiones, & duo Vaticana exemplaria: videturque huic simile. quod legitur ℣. 6. q. 2. c. fin sed in recentioribus editionibus est.* non denegetur.

Item ex concilio Africano.

¶ De his qui tempore suæ excommunicationis communicare præsumunt. C. IX.

vj [7] *Placuit* vniuersa concilio, vt qui excõmunicatus fuerit pro suo neglectu[η], siue episcopus, siue quilibet clericus, & tẽpore excommunicationis suæ ante audientiam communicare† præsumpserit; ipse in se damnationis iudicetur sententiam protulisse.

¶ *In concilio, quod hodie inscribitur Africanum, caput hoc non habetur, sed in Carthaginensi inserto in codice canonum, & in Græco c. 29. & refertur in quinta synodo, sessione 7. in epist. Vigilij.*

Item Nicolaus Papa.[8]

¶ Deponantur episcopi, qui excommunicatis communicant. C. X.

vij [9] *Eugualdum* † Treuerensem, & priuatem Belgicæ prouinciæ, & Guntharium Agrippinæ coloniæ archiepiscopos, nunc coram nobis, & sancta synodo sub gestorum† insinuatione, qualiter causam Lotharij regis, & duarum mulierum eius, Theibergę scilicet, & Gualdradę, recognouerint, & iudicauerint[θ], scriptum super hoc propriis manibus roboratum offerentes; nihil se plus, vel minus, aut aliter egisse ore proprio multis coram positis affirmantes, & sententiam, quam à sede Apostolica in Engeltrudem vxorem Busonis sanctissimus frater noster Mediolanẽsis archiepiscopus Thado, & ceteri coepiscopi nostri pertulerãt emittendam, & nos diuino succensi zelo sub anathematis attestatione canonice protuleramus, publice se viua† voce violasse confitentes, in quibus omnibus inuenimus eos Apostolicas, atque canonicas sanctiones in pluribus excessisse, & æquitatis normam nequiter temerasse, omni iudicamus sacerdotij officio manere penitus alienos, sãcti spiritus iudicio, & beati Petri per nos auctoritate, episcopatus exutos regimine consistere[ι] definientes. Prædictis autem depositis licentiam concedimus ecclesiam ingrediendi, & communicandi, sicut laici, & loquendi suas vtilitates[κ], non autem turbas concitandi, vel scandalum solicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad episcopale ministerium specialiter pertinet, nulla eis sit licentia contingendi: sicut nos cum sancta synodo iam decreuisse constat.

η ¶ *Lacuit.*] ¶ *Neglectu.*] videtur ergo quòd pro negligentia aliquis excommunicetur, sicut pro negligentia aliquis deponitur[ε], vt 81. dist. dictum est.

θ ¶ *Eugualdum Treuerensem.*] CASVS. Nicolaus Papa delegauit causam inter Lotharium & Theibergam & Gualdradam Teugualdo & Guntharío archiepiscopis: qui amore Lotharij corrupti Gualdradam pellicem adiudicauerunt legitimam vxorem eius esse, & à petitione Theibergæ eumdem Lotharium absoluerunt: & Engeltrudam excommunicatam, quia fauebat Gualdradæ contra Theibergam, iniuste absoluerunt. postea cum citati à Papa Romam venissent, hæc omnia proprio ore coram synodo sunt confessi: & quia Nicolaus Papa dictos archiepiscopos inuenit in hoc & in alijs pluribus excessisse: ideo eos ab episcopali depositit officio: ita tamẽ, q̃ eis liceat ecclesiam ingredi, & cõicare sicut laici: sed non liceat eis ecclesiam perturbare: & debent sic ordinare confessionem. Nos iudicamus Teugualdum & Guntharium archiepiscopos, &c.

ι ¶ *Iudicauerint.*] sic patet ex hoc quod sequitur infra qui male iudicat, vt dixi 2. q. 6. hoc etiam.

κ ¶ *Vtilitates.*] nulli prohibet, vt 4. q. 6. offic. Gaut.

Si autem.] CASVS. Docet hic Clemens, quod omnes clerici & principes & populi si episcopis non obediant, infames erunt: & ab ecclesia repelluntur. Sequens c. patet.

Principes.] Ergo Imperatores subsunt episcopis, & ab eis possunt excommunicari 96. dist. duo. mitius tamen cum eis[a] agendum est quàm cum aliis, vt 12. q. 2. de rebus. & si in pluribus episcopatibus habet Imperator domicilium: quilibet potest eum excommunicare. ff. ad mun. assumptio.

Si quis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quòd nullus debet superbire contra suum epm̃ se exaltando: nec aliquid facere simulando, vt eius auctoritatem obũbret: quia regula veritatis est, vt nullus faciat aliquid commendandi sui causa, vt alius vituperetur. In secunda parte dicitur, q̃ improbus defendi non debet, nec improbo sancta debent committi. In tertia parte dicitur, q̃ iterum redargui & impugnari non debet cuius crimen est incognitum. Secunda pars incipit ibi, *Non defendas improbum.* Tertia ibi, *Neque iterum.*

b ¶ *Comendandi.*] nã aliorum honores aliis nõ debent esse occasio nocendi, vt C. de sta, & ima. l. vlt. nec aliquis debet illud appetere per qđ̃ honor aliorum minuatur, vt 99. dist. nullus. nec tibi debes consulere cum alterius iniuria. 22. q. 2. primum. nec aliquid facias in domo tua, quod vicino noceat, vt ff. de reg. iur. do mum. si tamen facias aliquid eo proposito, vt tibi prosit, licet alij noceat: non peccas. ar. ff. de aqua pluuia arcen. l. 1. §. *Denique* ff. de damno infecto, fluminum. §. vlt. & l. seq.

c ¶ *Caput hoc Ivo citat ex Nicolao episcopis & archiepiscopis per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per vniuersas prouincias constitutis. In qua epistola videtur retulisse, quid in concilio à se Romæ habito de Metensi synodo penitus abolẽda, & depositione Thietgandi, & Guntharij statutũ fuerit. De quo quidem concilio, & horum episcoporum depositione Regino li. 2. chronicorum accurate hæc scribit.* Interea Thietgandus, & Guntharius archiepiscopi Romam profecti sunt, ea animi intentione, vt Regem innoxium in prædicto facto demonstrarent, ac se cum ceteris coepiscopis Ecclesiastica, atque Apostolica exercuisse decreta: stultitiæ quidem elogio decorandi, qui illam Petri sedem aliquo prauo dogmate fallere posse arbitrati sunt, quæ nec se fefellit, nec ab aliqua hęresi vmquam falli potuit. Itaque cum in præsentiam Nicolai Papæ venissent, libellum obtulerunt, in quo continebantur gesta synodalia, quæ in Mediomatrico Vrbe, & Aquis ab eis statuta fuerãt. Qui cum à notorio coram omnibus recitatus esset, interrogauit Pontifex, si hæc scripta verbis confirmarent? Respõderunt inconueniens videri, vt quod propriis manibus roborauerãt, verbis infirmare mallẽt. Et sic nec repulsa, nec admissa eorum assertione iussi sunt ire ad hospitia sua, quousq; reuocarentur. Paucis interpositis diebus ad synodum, quam Papa congregauerat, sunt accersiti: vbi eorum damnata, & anathematizata fuit scripta, & ipsi omnibus adiudicantibus episcopis, presbyteris, & diaconis, sunt depositi, & omni ecclesiastica dignitate priuati.

d ¶ Consistere.] *In secundo capite concilij locus hic ita habet,* consistere: Diffinientes, quòd si iuxta præcedentem consuetudinem tamquam episcopi aus fuerint aliquid de sacro ministerio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis. Sed & communicantes eis omnes abiici de ecclesia; & maxime, si posteaquam didicerint aduersus memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentauerint, *& sunt verba sumpta ex capite si quis episcopus damnatus. ℣. eadem ex concilio Antiocheno.*

Item Clemens epistola tertia omnibus coepiscopis.

¶ Clerici & laici, qui non obediunt episcopis, infames efficiuntur. C. XI.

Si autem vobis episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiacõi, & reliqui clerici, omnesque principes[a] tã maioris ordinis, quàm inferioris, atq; reliqui populi; non solum infames, sed & extorres à regno Dei, & cõsortio fidelium, ac a liminibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt.

Ivẽ Petrus in ordinatione Clemẽtis.[1]

¶ In Christum peccat, qui veritatis doctorem contristat. C. XII.

Quicumque contristauerit doctorẽ veritatis, peccat in Christum, & patrem omnium exacerbat Deum; propter quod & vita carebit.

Item Ambrosius lib. 2. de officijs, c. 24.

¶ Simulata virtutum affectione † obedientia episcopo non denegetur. C. XIII.

v Si quis vero non obediat episcopo, extollere atque exaltare sese desiderans, quærens etiam obumbrare merita episcopi simulata affectione † doctrinæ aut humilitatis, aut misericordiæ; is à vero deuius superbit: quoniam veritatis ea est regula, vt nihil facias cõmendandi[b] tui causa[3], quò minor alius fiat: neq; si quid boni habeas, id ad deformationem[c] alterius, & vituperationem exerceas.

¶ Non defendas improbũ, & sancta indigno committenda † non arbitreris. ¶ Neque iterum[d] arguas †, & impugnes eum, cuius crimen non deprehenderis.

Item Anterus Papa episcopis Hispaniæ.[4]

¶ Episcopo non obedienti, dæmonum ore deseruitur. C. XIIII.

Absit, vt quidquam siniſtrũ[e] de his arbitremur †, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiũt: per quos nos etiam Christiani sumus: qui claues Regni cęlorum habentes, ante † iudicij diem iudicãt. Veteri quidem lege habetur: quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio[f] ceruice subiecta contemptũ expiabat cruore †. Nunc vero in obediens spiritali animaduersione[5] truncatur, & eiectus ab ecclesia rabido dæmonum[g] ore discerpitur.

Item Petrus in ordinatione Clemẽtis.

¶ Quibus Papa est inimicus, his nec loqui debemus. C. XV.

[6] Si inimicus[h] est iste Clemens alicui pro actib⁹ suis; vos nolite expectare, vt ipse vobis dicat, &c. *vt supra in tractatu ordinandorum: vbi agitur de obedientia minorũ erga maiores.*

Item Fabianus episcopus, epist. 1.

¶ Excommunicatus est, qui excommunicatus communicat. C. XVI.

[7] Sicut Apostoli[i] statuerunt discentes [Cum excommunicatis non est communicandum: & si quis cum excommunicatis,

1 Et Aquisgr. c. 47. extra de cle. exc. depo. c. 2.
Nic. Papa epi. 8.
2 P. l. ibidem. Iuo l. 1. c. 199. Iuo p. 5. c. 362. Ans. l. 12. c. 46.

✝ abest à multis,

‖ Excommunicatum celebrarem non absoluit epi scopus.
3 In capitulis Martini Bracharensis.

✝ al. reconciliari

4 Et in Vormac. c. 14.

5 Bur. l. 11. ca. 11. Iuo p. 14. c. 16. & 81. Pan. l. 5. c. 128.

✝ al. cui ſ. bet

✝ al. parcere

6 6. q. 2. c. fin. paulo aliter apud Burch. & Iuonem, c. 81.

✝ al. excommunicator } vera lectio.

‖ Excommunicatio an pro sola cõtumacia fertur.

1 Clericis qui. 4. lu. distin. 1 Alexander ii.

‖ Inobedientia in ſe capite punienda.

a Et Aquisgr. c. 47. extra de cle. exc. depo. c. 2.
Nic. Papa epi. 8.
2 P. l. ibidem. Iuo l. 1. c. 199. Iuo p. 5. c. 362. Ans. l. 12. c. 46.

3 Bur. l. 11. ca. 11. Iuo p. 14. c. 16. & 81. Pan. l. 5. c. 128.

4 Et in Vormac. c. 14.

5 Et in conc. Aquisgran. c. 9.

✝ al. affectatione

‖ Excõicatio duas habet species.

✝ al. affectatione

3 Concor. cũ hoc tex. iuncta sua gl. l. 1. nã hoc. ff. de cõdi. indebi. & l. nec auus. C. de eman. li.

✝ al. committenda aut retinentia

i al. vrgeas

c Vt de pœni. dist. 1. porro. aliàs incipit, facilius ſ. c. 5. cuidenter. Archid.
4 Hieronym⁹ ad Heliodorum.

✝ loquar } orig.

b Vt 45. dist. ſ. Salomon.

✝ quodammodo ante } Hier. *Deuter.* 17.

✝ mucrone } Hier.
5 Adde a l hoc tex. in l. 3. ſ. qui ſtationis. & c. bello. ff. de re militari. Clemens ep. 1.

6 Anſ. l. 1. c. 6. Iuop. 14. c. 22. dist. 93. ſi inimicus.

‖ Excõicatus à quo est absoluendus.

7 can. Apoſt. 11. Burc. l. 11. cap. 35. Pann. l. 5. c. 95.

a ¶ *Auersando.*] idest.contemnendo.
b ¶ *Saltem.*] nedum alibi.
c ¶ *Domo.*] idest, sub eodem tecto, vt 35. q.6. episcopus in synodo.
d ¶ *Vel orauerit.*]si ergo excõicãtus intrat ecclesiam, omnes exibũt vt 24. q. 1. omnes qui. sacerdos tamen si incepit Missam, non exibit, quia non relinquet officiũ inexpletum, vt 7.q.1.nihil.
e ¶ *Communione.*] scilicet maiori, quia iam inciderat in minorem. s. ea. q. si quis presbyter.

‖ Excõicatus non intret ecclesiam.
† *al. auertendo*

‖ Excõicatus, an possit absolui aduersario ignorante.

a Ar. ad hoc extra. li. 6. de appel. Roman. §. sententia qa merita causarum, &c. extra de in integ. restit. cum ex litteris. Archid.
a Pol.l.7.ti.1. Ancl.l.12.c.14. Bur. l.11.c. 8. Iuo par. 14. c. 23. & 102. Pan. l. 5. c. 94. can. Apost. 11.
† *al quoſque*

E Xcõmunicatos.] f ¶ *Vtriusque.*]scilicet, excommunicantis, & excommunicati. ‖Per hoc cap. dixerunt quidã, quòd ignorante aduersario non posset excommunicatus absolui a quod falsum est vt extra de ap. qua frõte. nisi pro crimine sit excommunicatus. tũc enim oportet vt primo satisfaciat, vt extra de verb. sig. ex parte 1. in fi. Vel dic, quòd si iudex ad querelã alicuius excõicauit aliquem; tunc non absoluet eum antequam ab aduersario iustelligatur, an sit vero manifesto delicto excõicat⁹, vel nõ, vt 7. e. 1. restuetur. si autem iudex non ad alicuius q̃relam excommunicauit aliquem: tunc superior ipsũstatim pót absoluere vt in consti. Innoc. extra de app. cum speciali.

2 Pol ibidem Bur. l. 11. c. 31 & 32. Ancl. l. 12. c. 16. Iuo p. 14. c. 95. & 96.

g ¶ *Nec aue.*] 24. q. 1. omnis qui recedit.

h C *Vm excommunicato.*] ¶ *Statim.*] Ergo est canon iste latæ sententiæ minoris excõmunicationis b. prꝛterea si non corrigit se, excommunicatur per sententiã, vt ꝯ. ea. c. proxi.

b Sic ꝯ. sic quis frater. Arch.

i Q *Vi communicauerit.*] ¶ *Excõmunicetur.*] Si communicat in crimine & criminoso, est pari excommunicatione cum ipso ligatus, nec pót absolui nisi ab excõmunicatore: sed si communicat ei, sed non in crimine; tunc potest à solo sacerdote absolui. extra ea. nuper.

C *Vræ.*] CASVS. Dicitur hic q̃ epi nomina excommunicatorum debent tam vicinis episcopis q̃ suis parochianis indicare, vt eis non cõicent: debent etiã præ foribus ecclesiæ ponere, vt nec sui parochiani nec extranei possint aliquo modo prætendere ignorantiam, & excommunicatis ecclesiasticus aditus excludatur.

3 Pol. ibidem Ancl. l. 12. c. 18. Bur. l. 11 c. 44. Iuo p. 14. cap. 28. & 108. Pan. l. 5. c. 99.

k ¶ *Episcopis.* ‖hic habes quod litteris epi creditur. & habes expresse extra de proba. post cessionem. & instrumentis aliorum principum creditur, si consuetudo regionis hoc habet, vt extra de fi. instr. cum dilectus. Sed obiicitur, cum viua vox potior sit quàm mortua, quare non creditur verbo episcopi in talibus, vt 6. q. 2. si tantum. & cap. placuit. nec Papa episcopo credit, qui dicit se excommunicasse alium, vt extra de test. cum tu filij. quãdoque enim elogia ex mala fide scribũtur, vt ff. de custo. & exhi. re. diuus. nec scripturæ tabellionis creditur, nisi habeat testium subscriptionem, vt in authen. de hære. & fal. §. sanctimus. coll. 1. nec instrumento procuratoris. extra de procu. cap. 1. nec instrumento iudicis, vt extra de testibus, cum à nobis c. Et H. dicit quod semper statur sigillo epi. quia obtinet vicẽ publici instrumenti. extra de fide instrum. scripta. & de fideius. peruenit. Alij dicunt, quòd non creditur ei nisi redactum sit in publicam formam, vt in auth. vt nulli iud. §. si vero. colla. 9. & C. de dona. in donationibus. Vel nisi habeat subscriptionem testium, & si non sit per publicam manum factum: quia forte ibi non sunt publicæ personæ, vt 26. q. 2. §. poteſt. Hodie expeditum est circa ordinem iudiciorum, quòd non præsumitur pro iudice nisi quã tum aliàs probari potest. extra de proba. quoniam contra in omnibus aliis præsumo pro sententia iudicis, scilicet, quòd fuit iusta ex animo & ex causa, & quantum ad ius ligatoris, vt in constitutione, cum speciali extra de appel.

c Hic dicit. loquitur in ciuitate Bononiæ, vbi nũtii cinsiderãt iudices, & hoc est verum, quia ecclesia Romana immediate. 4 Pol. ibid. Ancl. l. 12. c. 30. Bur. l. 11. c. 49. Iuo p. 14. c. 83. & 3.
‖ al. semper
5 Cocc. tract. in 1. monitorium. col. 3. C. de epis. & cleric. & l. 1. authen. & l. ultim. C. de epis. & cler.
‖ al. pp

l ¶ *Excommunicatis.*] Arg. q̃ cõtra eã quæ publice facta sunt, nemo postmodum audiendus est, vt 8. q. 1. licet. 54. dist. nulli. 16. dist. quod dicitis. 12. q. 2. qui & humanis. Arg. contra 82. dist. proposuisti. in fi.

1. Cor. 5.

VERVM Hæc est secunda pars q. in qua vult probare, q̃ non tenemur vitare oẽs excõicatos, sed illos solos q̃ sunt excõicati nominatim & ponit multos modos excõiatio nis. & hoc probat per 7. auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est 5. q̃ excõicatis non est cõmunicandum. Nunc vero dicit hoc esse intelligendum de nominatim excõmunicatis, quibus non est communicandum. Et ostẽdit Gra. q̃ dupliciter q̃s excõmunicatus sit, scilicet à communione fidelium, cui numquam est communicandum, & a corpore Christi propter mortale peccatum quod egit, cui quandiu toleratur sine peccato cõmunicamus, quod probat per sequens c.

Ibidem.

A *Vdi denique.*] CASVS. Ostendit Hie. in hoc cap. quòd dupliciter dicitur quis excommunicari, & tradi sathanæ. Primo quando quis anathematizatur, sicut fecit Paulus de fornicatore Corinthio, quem tradidit satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius in die iudicij saluaretur, quod non solum per Apostolos, sed per eos qui in ecclesia præsident, fit quotidie: & dicuntur homines tradi satanæ, cum à tota ecclesia separantur. Secundo modo excommunicatur

+ non solum amoue satisfactionis

Ioanni octauo in concilio apud Rauennam.

¶ Excommunicatorum nomina vicinis omnibus palam, & publice annuntientur. C. XX.

C *Vræ* sit omnibus episcopis k excommunicatorum omnino † nomina tam episcopis vicinis, quàm suis parochianis pariter indicare r, eaque in celebri loco posita præ † foribus ecclesiæ cũctis cõuenientibus inculcare: quatenus in vtraq; diligẽtia, & excõmunicatis l vbiq; ecclesiasticus aditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur.

2 *Verum hoc de nominatim excommunicatis intelligitur. Excommunicationis enim pœnam dupliciter subimus, & dum reatum incurrimus, & dum sententia notamur.*

*Vnde Hieronymus in librum Iudicum, homilia secunda.*6

¶ *In hoc & sequenti capite citatur B. Hieronymus quòd ipse has Origenis homilias Latinas fecit. sicut etiam supra dist. 36. c. si quis. est adnotatum.*

6 Origenes hom. 2. de Iudicum.

¶ Duobus modis aliquis satanæ traditur. C. XXI.

A Vdi denique Apostolum dicentem de eo qui peccauerat: [Tradidi, inquit, huiusmodi hominem satanæ in interitũ carnis, vt spiritus saluus fiat.] Vides ergo, quia nõ solum per Apostolos suos tradidit Deus delinquentes in manus inimicorum; sed & per eos, qui ecclesiæ præsident, & potestatẽ habent non solum soluendi, sed etiã ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cum pro delictis suis à Christi corpore separantur. Et vt mihi videtur, dupliciter etiã nunc traduntur homines de ecclesia in potestatem zabuli. Vno modo quo superius diximus, cum delictum eius manifestum sit ecclesiæ, & per sacerdotes de ecclesia pellitur, vt notatus ab omnibus erubescat: & econuerso conueniat illi illud, quod sequitur [vt spiritus saluus fiat in die Domini nostri Iesu Christi.] Alio autẽ modo quis traditur zabulo, cum peccatum eius manifestũ nõ sit hominibus: Deus autem qui videt in occulto, perspiciens eius mentem, & animam, vitiis ac passionibus seruientem, & in corde eius non † se diligi, sed aut auaritiam aut libidinem, aut iactãtiam, vel alia huiusmodi; istum talem ipse Dominus tradit

1. Cor. 5.

nicatur quis vel traditur diabolo, cum per occultũ peccatũ quod solus Deus in abscondito videt, seperatur à Deo. *Vacuam,* à gratia Dei.

a ¶ *Satanæ.*] satanæ dꝛ tradi, quia diabolus in eo habet potestatẽ quasi in pecore suo, vt 24. q. 1. §. his auctoritatib⁹, in fine.

CVM ERGO. CASVS. Conc udit Gra. ex supradictis c. q̃ cum nominatim excommunicato cõicare non debem⁹. quod probat duabus auctoritatibus, scilicet Euãgelij, & Pauli apostoli. cũ eo vero qui pp mortale delictum quod commisit est excommunicatus possumus communicare: & hoc probat auctoritate Vrbani.

b ¶ *Quidam.*] ꝯ. 24. q. 2. c. 3.

N *Olite recedere.*] CASVS. Hiero. ostendit in hoc c. quod peccatores occultos nõ possumus euitare: & ꝓbat hoc auctoritate veteris testamenti, vbi legit q̃ filij Iuda non potuerũt eijcere Hiebusæos de Hierusalem, siue de terra ꝓmissionis vsque ad hodiernum dié, q̃ spirituaꝛliter significant malos Christianos, quibus ecclesia communicat. Et au ctoritate Euangelij, vbi dicitur, quod zizania nõ sunt eradicãda vel eruẽda à frumento, ne simul eradicetur & triticũ, per quã zizaniã designatur, q̃ occulti pctores debẽt ab ecclesia tolerari, de quibus dicit: Nolite mittere sanctum canibus, neque margaritas ante porcos. Manifesti aũt peccatores si incorrigibiles sunt, non debẽt in ecclesia tolerari. *Patiamini.* tolerando malos manifestos. *Facia tis.* eiiciẽdo malos occultos. Beneuent. tamen dixit in casu suo, q̃ occulti & manifesti pctores sunt tolerãdi: sed littera contradicit. Beneuent.

Matt. 18.

1. Cor. 5.

Isa. 55.

c ¶ *Ostendat.*] supple qui hoc ad litteram vult intelligere.

ADDITIO. Nec semper etiam ad litteram intelligendæ sunt auctoritates. de consc. dist. 2. accesserunt. 37. dist. relatũ. 33. q. 4. ecce arg. extra de verbo. sign. præterea. ff. de leg. 3. non aliter. 26. q. 5. nec mirum. Archid.

d ¶ *De zizaniis.*] i. de occultis peccatoribus.

e ¶ *Vtraque crescere.*] idest, malos esse cum bonis.

f ¶ *Triticum.*] argu. ad quæstionem vbi vnus interfect⁹ est ab vno de tribus, si dubitatur à quo: q̃ ratione dubitationis oẽs debeã promoueri: ‖quia ratione dubitationis vitiosa & superflua tolerãtur. 13. q. 2. non æstimem⁹. extra de sepul. sacris. simile 14. q. 5. denique. & sanctius est impunitum, &c. ff. de pœ. absentem. arg. contra de pœn. dist. 5. si quis vero. ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. 6. q. 2. si tantum & c. placuit. Item est hic argu. q̃ ratione cõnexionis permittitur, quod alias non licet. sic 81. dist. tantis. & ca. omnibus. & ff. de mi. denique. & l. verum. & l. etiam. & quid iuris sit de hoc, in quæstionibus notaui. B.

Matt. 13.

Deuteron. 25.

g ¶ *Neq; Margaritas.*] ꝯ. 43. dist. in mandatis.

Q *uando.*] CASVS. Docet Hier. in hoc c. quòd quando multitudo est in scelere, ita vt etiam iudices pro ptio iu dicẽt, & pauperes vitẽt, & audire contemnãt, q̃a non habent quid offerãt: taceat tunc prælatus, ne det sanctum canibus, & mittat margaritas ante porcos: sed imitetur potius Hiere. dicentem, Solus sedebam: quia amaritudine repletus sũ. & illud in psal. [Singulariter sum ego, donec transeã.]

Matt. 7.

Hier. 15.

Psal. 49.

Item Ioannes Chrysostomus hom. 25. ad c. 11. epist. ad Hæbreos.

¶ Cum pagano comedere, sed cũ excommunicato minime licet. C. XXIIII.

A D mensam quippe paganorum si volueris ire, sine vlla prohibitione permittimus k *& infra.* ¶ [Si enim quis frater, inquit, nominatur inter vos.] fratrẽ in hoc loco omnẽ fidelem simpliciter intellige, non monachũ tantũ. Quid autem est quod facit fraternitatẽ, nisi lauachrũ regenerationis, quod facit posse vocari Deum patrem? *& infra.* ¶ [Si quis, inquit, nominatus a fuerit frater fornicator, aut auarus, aut ebriosus; cum huiusmodi nec cibum sumere. Cum autem de paganis ageret; non ita. sed [Si quis vos vocauerit ex infidelibus (paganos significans), & vultis ire; omne, quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater nominatur ebriosus, &c.] O quanta integritas † . Nos autẽ nõ solum non fugimus ebriosos; sed etiam imus ad eos, participantes cum eis.

k ¶ *Permittimus.*] ad hoc, vt eos lucremur. 23. q. 4. infideles. cum Iudæis tamen non possumus comedere, vt 28. q. 1. oẽs. sed nec hodie cum paganis licitum est comedere, cum & ipsi discernant cibos sicut Iudæi.

1. Cor. 5.

‖ Excõmunicatio non possumus communicare paganis, & non excommunicatis; cum tamen & illi a sint membrũ diaboli, vt eos lucri faciamus: tamen ideo q̃a non multum curarent, licet eos vitaremus: sed excommunicari erubescunt, si non communicaretur eis, vt ꝯ. ea. c. audi denique.

a Scilicet pagani.

EVIDE

4 Hiero. in Amos prophetam, c. 5. circa medium.

† *al diligentia, negligentia*

x ¶ Nomi

¶ Nominatus.] *Gratianus putauit Chrysostomum eo modo interpretari istam vocem quo fere interpretatus est Augustinus . 2. q.1.c. multi. Locus integer græce sic habet.*

καὶ ὅδε τὸν Παῦλον διέδοικας, εἰς μὴ ἑλλήνων τράπεζαν, εἰ βούλοιο μετὰ ἀκωλύτως συγχωροῦντα ἀπελθεῖν, εἰς ἣν τὰς τῶν πλεονεκτῶν ὅδε βουλόμενος εἰσῆλθε; ἐὰν γάρ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἦ φησι. ἀδελφὸν ἐνταῦθα λέγων πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, ὃ τὸν μοναζόντα. τί γάρ ἐστι τὸ ποιοῦν τὴν ἀδελφότητα, τὸ λυσιτελοῦν ἢ σωληγχύεσίας, τὸ δυνηθῆναι καλέσαι πανήμερα τὸν θεὸν. ὥστε ὁ μὲν καθηχούμενος, κἂν μοναχὸς ᾖ, οὐκ ἀδελφός. ὁ δὲ πιστὸς, κἂν κοσμικὸς ᾖ, ἀδελφός ἐστιν. εἴπῃς φησὶν ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος. ὅδε γε οὐχ τοῦτο μοναζόμενος ἦν, ἀλλὰ πάντα πρὸς κοσμικὸς διελέγετο ὁ μακάριος οὗτος. ἐάν τις φησὶν ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ μέθυσος, τῷ τοιούτῳ μὴ δὲ συνεσθίειν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν ἑλλήνων οὕτως, ἀλλ' ἐάν τις ὑμᾶς καλέσῃ τῶν ἀπίστων (τοὺς ἕλληνας λέγων) καὶ θέλετε πορευθῆναι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ φησι μέθυσος. βλέπε πόσῃ ἀκριβείᾳ ἡμᾶς ὁ θεσμὸς τοὺς μεθύσους, ἀλλὰ δὲ ἀπερχόμεθα πρὸς αὐτοὺς, μεθέξοντες τῶν παρ' † αὐτῶν. *Id est,*

In Veronen est aliter

Et neque Paulum veritus es, ad mensam quidem græcorum si voluerimus tremon prohibente: ad mensam autem auarorum, & aliena auferentium ne volentes quidem permittentem? Nam si quis, inquit, qui frater nominatur inter vos] fratrem hoc loco dicens omnem fidelem simpliciter, non monachum tantum. Quid autem est, quod facit fraternitatem? lauacrum regenerationis, id quòd possumus Deum vocare patrem. Proinde, qui catechumenus est, etiam si monachus sit, non est frater: qui vero fidelis est, etiam si sæcularis sit, frater est. ¶ Si quis, inquit, qui frater nominatur.] Neque enim vestigium tunc monachi erat: sed omnia ad sæculares loquebatur tunc beatus Paulus. [Si quis, inquit, qui frater nominatur, fuerit fornicator, aut auarus, aut ebriosus, cum huiusmodi nec cibum sumere.] Cum autem de græcis ageret; non ita sed [Si quis vocat vos infidelium] græcos significans [& vultis ire, omne, quod vobis apponitur, manducare.] [Si quis, inquit, qui frater nominatur, sit ebriosus.] Pape quanta diligētia. Nos autem non solū nō fugimus ebriosos, sed etiam abimus ad eos, vnà sumpturi quæ ab ipsis.

1.Cor.5.

1.Cor.10.

EVIDENTER ITAQVE. CASVS. Cōcludit Grat. ex suprādictis, q̄ eorū peccatorū cōmunionē vitare non cogimur, qui non sunt sententia notati. Et ostēdit q̄ notatio tribus modis intelligitur. Primus modus est, quando aliquis committit mortale delictum, propter quod sentit se indignum communione corporis & sāguinis Christi, iste notatus est conscientia teste. Secūdus modus est, quādo iniungitur alicui pœnirenti vt vsque ad certum tempus à corpore Christi abstineat, vt postea reconcilietur: & cū istis duobus generibus hominum possumus cōmunicare. Tertius modus est, quando aliquis anathematizatur, cum quo non est communicandū: & ad hanc triplicem sententiam excommunicationis siue notationis p̄bandam inducunt quædā capitula, quæ iam habuimus, & quædam quæ infra habentur. Si autem ab omnibus excommunicatis abstineamus, iam esset falsum quod dicitur 3.6.q.2.c.ſi tacuim. & c.placuit. Primus incipit ibi, *Aliquando enim.* Secundus ibi, *Vel ſuā.* Tertius ibi *Eſt & alia.*

Euidenter itaque ex præmissis apparet, quòd eorum communionem vitare non cogimur, qui sententia notati non sunt. Sed ipsius sententiæ notatio multipliciter intelligitur. ¶ *Aliquando enim arcetur quis à liminibus ecclesiæ, & à communione corporis & sanguinis Christi, vel teste* a *conscientia, iuxta illud Apostoli,* [*Probet se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: quia qui indigne manduca t & bibit, iudicium sibi manduca t & bibit.*] *Item illud Prosperi* [*facilius sibi Deum placabunt, &c.*] *require infra causa xxxxiij Maleficijs impeditus, quæstione* b *prima de pœnitentia* c *Vel sententia ecclesiastica: sicut pœnitentes, quibus tempore præfinito* d *beneficium reconciliationis impenditur. Hæc sententia* e *excommunicatio vocatur: quia à communione corporis & sanguinis Christi notatum prohibet: sicut & Adam ab esu ligni vitæ excommunicatus est, Domino dicente.* [*Videte, ne forte sumatis de ligno vitæ.*] *Qua sententia non separatur quis à consortio fidelium, de qua supra*

1.Cor.11.

Gen.3.

[*Cum excōmunicatis nolite cōmunicare.*] 1 ¶ *Hæc distinctionem licet cuique aduertere ex auctoritate Ioannis Papæ.* [*Engeltrudam* f 2 *vxorē Bosonis, &c.*] *require supra in causa* [*Quidā episcopus à propria sede deiectus.*] *Item ex auctoritate eiusdem* [*Si quis domum* g 3 *Dei violauerit, &c.*] *require infra in causa xvij.* [*Quidam presbyter infirmitate grauatus.*] h ¶ *Itē ex auctoritate Syluestri Papæ* [*Præsenti decreto censemus, &c.*] *require supra in causa* [4 *In infamia cuiusdam episcopi.*] 5 *Iuxta igitur hāc distinctionem intelligenda est illa auctoritas Innocētij Papæ secundi* [*Si quis suadente diabolo, &c.*] *vt infra in causa* [*Quidam presbyter. vt iuxta etymologiam vocabuli anathemati, idest separationi subiaceat, qui in edictum illud inciderit. qui à corpore & sanguine Christi & ab ingressu* i *ecclesiæ se alienum facit: qui impias manus in clericum injcere ausus fuerit: qui etiam à nullo episcoporū absolui, idest more pœnitentium reconciliari poterit; nisi primum Apostolico conspectui se repræsentare curauerit.* k *Illud autem Petri de Clemente* [6 *Si inimicus est iste Clemens, &c.*] *de sententia notatis intelligendum est, sicut & illud Vrbani* l *Quibus episcopi non communicant, &c.*] *vt infra in eadem causa. Ceterum* m *falsum esset illud Vasensis concilij secundi* [7 *Si tantum* n *episcopus alieni sceleris se conscium nouit.*] *Item, & illud* [8 *Placuit, vt si quando episcopus, &c.*] *require supra in causa* [*Duo fornicatores, & infamia notati.*

Item Gregorius o *clero, & populo Salonitano* a.

a ¶ Salonitano.] *In regesto B. Gregorij. lib. 5. c. 148. leguntur hæc verba in epi 48. scripta clero, nobilibus, ac populo Iaderæ consistentibus, al.* Iadertino.

¶ Communicare non licet iis, qui excommunicatis communicant.
C. XXV.

ROgo p, hortor, & moneo, vt à prohibitæ vos communionis consortio per omnia suspendatis: ne cuiquam sacerdoti, suprascripto Maximo communicanti q, contra animam suam quisquam vestrum communicare præsumat.

Item ex concilio Toletano primo, capit. 15.

[*Cum excōmunicatis nolite cōmunicare.*] 1 ¶ *Hæc distinctionem licet cuique aduertere ex auctoritate Ioannis Papæ.* [*Engeltrudam* f 2 *vxorē Bosonis, &c.*] *require supra in causa* [*Quidā episcopus à propria sede deiectus.*] *Item ex auctoritate eiusdem* [*Si quis domum* g 3 *Dei violauerit, &c.*] *require infra in causa xvij.* [*Quidam presbyter infirmitate grauatus.*] h ¶ *Itē ex auctoritate Syluestri Papæ* [*Præsenti decreto censemus, &c.*] *require supra in causa* [4 *In infamia cuiusdam episcopi.*] 5 *Iuxta igitur hāc distinctionem intelligenda est illa auctoritas Innocētij Papæ secundi* [*Si quis suadente diabolo, &c.*] *vt infra in causa* [*Quidam presbyter. vt iuxta etymologiam vocabuli anathemati, idest separationi subiaceat, qui in edictum illud inciderit. qui à corpore & sanguine Christi & ab ingressu* i *ecclesiæ se alienum facit: qui impias manus in clericum injcere ausus fuerit: qui etiam à nullo episcoporū absolui, idest more pœnitentium reconciliari poterit; nisi primum Apostolico conspectui se repræsentare curauerit.* k *Illud autem Petri de Clemente* [6 *Si inimicus est iste Clemens, &c.*] *de sententia notatis intelligendum est, sicut & illud Vrbani* l *Quibus episcopi non communicant, &c.*] *vt infra in eadem causa. Ceterum* m *falsum esset illud Vasensis concilij secundi* [7 *Si tantum* n *episcopus alieni sceleris se conscium nouit.*] *Item, & illud* [8 *Placuit, vt si quando episcopus, &c.*] *require supra in causa* [*Duo fornicatores, & infamia notati.*

Item Gregorius o *clero, & populo Salonitano* a.

a ¶ Salonitano.] *In regesto B. Gregorij. lib. 5. c. 148. leguntur hæc verba in epi 48. scripta clero, nobilibus, ac populo Iaderæ consistentibus, al.* Iadertino.

¶ Communicare non licet iis, qui excommunicatis communicant.
C. XXV.

ROgo p, hortor, & moneo, vt à prohibitæ vos communionis consortio per omnia suspendatis: ne cuiquam sacerdoti, suprascripto Maximo communicanti q, contra animam suam quisquam vestrum communicare præsumat.

Item ex concilio Toletano primo, capit. 15.

1 Imperare ſi. in ſententiæ.

a ¶ *Vel teſte.* ergo aliquis cōtra seipsum fert sententiam, vt 21. distin. nunc autem. argu. contra.] quia neme sibi imperare potest, vt ff de arbi. l. pen. melius tamen est, si hoc faciat auctoritate superioris, 7. de pœ. distin. 1. in actione, ll.

b ¶ *Quæſtione.*] idest, distinctiua tractatus de pœ. per distin. diuiditur.

8 Ead. habetur capitulo ſequente.

c ¶ *De pœnitentia.*] 7. de pœ. dist. 1. §. ité sicut.

d ¶ *Tempore præfinito.* in cœna domini 2.

2 33.q.4.c.in.

e ¶ *Sententia.*] sic iudex sæcularis potest aliquem excōmunicare, idest, à legitimis actibus prohibere vt ff. de pœ. l. minoris,

2 Vt ipſi dicit in capite. de conſti. dict. 2. in canon. incip. 1. ea buſſola. Ar. 23.q.4.c.ſi quis domum.

f ¶ *Engeltrudem.*] 33. q.4. cap. vlt.

3 23.q.4.c.ſi quis domum.

g ¶ *Si quis domum.*] 17.q.4.q.1.quis. §. ſi qs domum. 23.q.5.q.2.c.2. Ioan.

4 §. ſi qs.

h ¶ *Ab ingreſſu.*] G. videtur hic fentire, q̄ qui clericum verberat tantū est separatus à sacramentis, & ab ingressu ecclesiæ: nec obstat ille canon si quis suadente. 17.q.5. quia anathema ibi est idē quod separatio: hoc tamen nō tenet ecclesia, & contra eum est extra de app. pertuenit b. Io. Faue. voluit eum corrigere, & dixit talem esse excommunicatum, sed non vitandum ante quam denuntietur. sed expresse contra eum est, extra de sen. excom. cum non ab homine.

5 1.q.1.§.1.

b Vbi Vitalis non. quòd hic dicitur. Arch.

i ¶ *Vbani.*] 7. ead. quibus Episcopi.

6 Ead.

k ¶ *Cererum.*] quasi dicat bene distinguo inter excōicatos simpliciter, & anathematizatos, vt si. illi sint vitandi, isti non.

7 eq.q.1.

l ¶ *Si tantum.*] 5.6.q.2. placuit. c.2. & vlt.

m ¶ *Item Gregorius.*] contra id quod dixerat simpliciter excōicatos non esse vitandos, modo ostendit omnes excommunicatos esse vitandos.

8 Ibidem

ROgo.] CASVS. Maximus nominatim excōmunicatus erat, sicut dicitur 63. dist. Salonitanę. & 93. dist. c. miratus. sed quidam presbyteri ei communicabant. Præcepit ergo Gre. clero & populo Salonitano, vt illis sacerdotibus nō cōicent: & intellige, q̄ cōicabant ei in crimine, vel erat excommunicatus cū omnibus suis fautoribus. Nec obst. 11.24.q.1.c.3. & 7. ea. excellentissimus.

Rogo, cuilibet ponitur.

c Brixiensis ponit figuram ſuper hoc verbo. Rogo. ſed illa non reperitur in antiquis exemplaribus. vnde ſuperflua videtur.

d ¶ *Lapſus.*] 24.q.2.c.3.

e ¶ *Excellentiſsimus.*] 7. ea. excellentissimus.

f QVibus episcopi] ¶ *Non communicetis.*] 7. q. 1. scire debes. 93. dist. c. 1. Nec ob. 6.q.2. ſi tantum. quia hic loquitur cum constat de sententia a. sed scitur eā esse iniustam.

a Ita dicit Ioan. in ſuis dictis. c. 2. Pignatel. hic.

g ¶ *Leget.*] dum tū error non sit expressus in sua. extra ead. per tuas.

QVi merito.] CASVS. Quæritum fuit in concilio Cartha. quam pœnam pati debeat episcopus, presbyter, vel clericus si sciēter communicet excommunicatis. Et respondetur, quod pari crimine obnoxius teneri debet. quod intelligit H. quo ad sacramenta, & ingressum ecclesiæ. Sequentia duo cap. plana sunt.

h ¶ *Pari.*] ‖ quid ergo si eps cōicat alicui excōmunicato à simplici sacerdote? ia ligatus est à canone. Sed à quo absoluetur? Decre. dicit, q̄ cōmunicans excōmunicato, à suo plato est absoluendus. extra de pœ. & remiſ. quod autem. & ita à metropolitano. Sed dicas, q̄ à simplici socerdote pōt absolui nisi cōicet ei in crimine, vt extra ea. nup. videtur tū, q̄ sicut in suspēso à iure post prīam nō requirit aliqua absolutio, sic nec in excōicato à canone: quod nō est verum, vt in c. nuper. in fin. Sed quid si Papa cōicet excōicato? ille non est ligatus: quia nō ligat ipsū canon. 25.q.1.§. his ita.

‖ Excommunicato communicans à quo absoluidebet.

i ¶ *Refugiens.*] id est, contemnens.

k *Clericus.*] intellectū huius cap. habes. 3.c.e.q.1. eps forte.

1 *Emo.*] ¶ *Sed Christus.*] ‖ ex hoc c. dicit P. Hispanus haberi causam, quare non possit appellari à sententia excōicationis, cū Christus eum liget, à cuius sua nō potest appellari. Alia est ratio, quia nemo excommunicatur nisi pro contumacia b. J. ea. nemo. & non auditur contumax appellans, vt 2.q.6.§. est autem quando. ver. sunt etiam quorum. Quidam autem illam assignāt rationem, quia excommunicatio secū trahit executionem suam. extra de ap. pastoralis. vnde sicut ab executore non appellatur, ita nec ab hac sua. Sed hoc non valet: quia quādoque appellatur ab executore, cū scilicet excedit modū, & sententia qua qs absoluit ab alio, secū trahit executionem, tamen appellatur ab ea. extra de app. qua fronte.

‖ Appellari nō potest ab excommunicatione.

b De hoc no. 3. ea. episcopi ſi.

6 Iuo p. 14. ca. 48. Pan. 1. 5. c. 88.

Omnis.] CASVS. Dicitur in hoc ca. q̄ omnis qui excommunicatur, fatanæ traditur: quia sicut extra ecclesiā est diabolus, ita in ecclesia Christus. vnde qui ab ecclesia removetur, quasi diabolo traditur & sic exponit ecclesia de traditis fatanæ ab Apostolo.

1.Tim.1.

1.Cor.5.

m ¶ *Satanæ.*] Dum tamen iusta de causa excōmunicetur, vt 23. q. 3. si quis non recto.

n ¶ *Extra eccleſiam.*] arg. quòd qui semel excōicatus est, amplius excommunicari nō potest; quia qui extra ecclesiam est, non potest magis esse extra eam. arg. contra. 3. quæs. 4. Engeltrudam. De hoc ibi notaui.

Rom.8.

8 Iuo p. 14. ca. 51.

Matt.16.

Nihil.] CASVS. Dicit hic Augu. q̄ Christianus nihil debet magis timere, quam separari à corpore Christi, quod est ecclesia: qui a si ab eo separatur, non est membrum eius, nec ab eo vegetatur. Et hoc probat duabus auctoritatibus, Pauli scilicet, & Hieronymi. *Sic*, idest, tantum.

o ¶ *Quàm separari.*] iuste, aliàs non obest, vt extra eod. à nobis. ℑ. ea. quid

933

Si quis laicus.] CASVS Statutum fuit in concilio Toletano, quod siue clericus siue laicus sit anathematizatus, nullus ei communicare præsumat. si vero contra fecerit, etiam ipse excommunicetur. & hoc verum est de præsentibus, vt etiam de absentibus qui nouerunt clericum vel laicum anathematizatum. *Excommunicetur.* i. pro excommunicato habeatur, quo ad sacramenta ecclesiæ.

¶ Nullus clericorum, vel laicorum ad domum excommunicati accedat.
C. XXVI.

SI quis laicus abstinetur; ad hunc, vel ad domum eius, vel clericorum, vel religiosorū nullus accedat. Similiter & clericus si abstinetur; à clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui, aut conuiuari fuerit deprehensus; etiā ipse abstineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos, qui eiusdem episcopi a sunt, & ad omnes, qui commoniti b fuerint de eo qui abstinetur, siue laico quolibet, siue clerico.

Sed hoc c *specialiter in his, qui excommunicatus nominatim communicant. Vnde Vrbanus* [*Sane quod super Richardo, &c.*] *infra in causa.* [2 *Quidam episcopus in hæresim lapsus* d.] *Item Nicolaus Papa in cap.* [*Excellentißimus* e *Rex Carolus, &c.*] *infra circa finem huius causæ. Item Vrbanus omnibus episcopis, c.5.*

¶ Sententia pastoris timenda est, licet iniuste liget. C. XXVII.

3 QVibus episcopi non cōmunicant, non communicetis f: & quos eiecerint, non recipiatis. Valde enim est timenda sententia episcopi, iocet iniuste liget g.

Item ex octaua synodo.

¶ Excommunicationis contrahit pœnam, qui excommunicatis communicet. C. XXVIII.

vij 4 SI quis frater aut palam, aut absconse cum excommunicato fuerit locutus, aut iunctus communione; statim cum eo excōmunicationis cōtrahat pœnā.

Canon hic neque habetur in octaua synodo, quæ habita fuit tempore Nicolai primi, neque in alia, quæ & ipsa nominatur octaua sub Ioanne octauo celebrata, quæ in bibliotheca Vaticana seruantur. Multa vero quæ à Gratiano ex octaua synodo citantur, in regulis Basilij, Isidori, & alijs scriptis ad monachos pertinentibus inuenta sunt. Hoc quidem. 3. ead. cum excōmunicato, *fuit tributum Isidoro, quemadmodum etiam à Burchardo, & Iuone. Sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti, c. 26. cum antea egisset de monacho, à suo præposito excommunicato, hæc scribit valde similia,* Hinc quidam magister Monachorum ait [Si quis vero frater aut palam, aut absconse cum eo fuerit locutus, aut coniunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat pœnam.] *quæ lectio conuenit cum lectione Burchardi & Iuonis.*

Item ex concilio Carthaginensi 2. c. 7.

¶ De eodem. C. XXIX.

5 QVi merito facinorum suorum ab ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo episcopo, aut presbytero, vel clerico fuerint in communione suscepti, etiam ipse pari h cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens a i sui episcopi regulare iudicium.

a ¶ Refugiens.] *In concilio cum multis impressis, & manuscriptis codicibus collato legitur*, refugientes. *apud Burchardū vero, & Iuonem*, refugientibus, *quod conuenit cum canone græco, qui est nonus: omnia vero hæc verba*, refugientes sui episcopi regulare iudicium. *in recentioribus conciliorum editionibus non sunt hoc loco, sed post verſ. susceptī. A Sorienſi autem codice regis catholici omnino absunt.*

Item ex concilio Carthag. 4. c. 66.

¶ Qui excommunicato communicat, communicari non debet.
C. XXX.

CLericus k, qui episcopi circa se districtionem iniustam putat, recurrat ad synodum.

Item Ioannes Chrisostomus, hom. 4. ad c. 2. epistolæ ad Hebræos.

¶ Vt ecclesiastica non sint contemnenda. C. XXXI.

ij 6 NEmo contemnat vinculā ecclesiasticā. Nō enim homo est, qui ligat, sed Christus, q̄ nobis hanc potestatem dedit, & dominos fecit homines tāti honoris.

Item Augustinus de verbis Apostoli, sermone 68.

Sic etiam citat Iuo p. 14. c. 50. sed p. 2. c. 94. coniunctè cum multis alijs verbis videtur citare ex libris de vnico baptismo.

¶ Excommunicatus quis, qui ab ecclesia excommunicetur. C. XXXII.

7 OMnis Christianus, dilectissimi, qui à sacerdotibus excōmunicatur, fatanæ m traditur †: quomodo? scilicet, quia extra ecclesiam n diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica communione remouetur. Vnde illos, quos tunc Apostolus fatanæ esse traditos prædicat, excommunicatos à se esse demonstrat.

7 Iuo p. 2. ca. 94. & p. 14. ca. 50.

† al. tradit dicitur

Idem tractatu 27. ad c. 6. Ioannis.

¶ De eodem. C. XXXIII.

NIhil sic debet formidare Christianus, quàm separari o à corpore Christi. Si enim separat à corpore Christi; non est membrū eius. Si non est membrum eius; nō vegetatur spiritu eius. Quisquis autem inquit Apostolus, spiritum Christi non habet; hic non est eius.

8 *Item Hieronymus* p [*Quorum remiseritis peccata, &c.*] *idest, quibus ecclesiam interdixeritis nisi reconciliati per satisfactionem fuerint; ipsis ianua regni cælestis clausa erit.*

8 Iuo p. 14. ca. 51.

Matt.16.

j.ead.quid obeſt.tamen ſi contemnitur,ſtatim incipit ligare a. 24. q. 3. notandum.in fi.ſed ideo maxime eſt timenda, quia maxima eſt pœna, vt 24.q.3 corripiantur.

a ¶ Adhoc † ea. § cum ergo. in fi.

Presbyteri.] CASVS. Require caſum huius c.3.2.q.6.placuit.Sequens capitulum planum eſt.*Iyrita*, i.irritanda de facto, ſi eſt ipſo iure irrita. ſed non facit hoc c.directe ad propoſitum Gratia.

a ¶ *Presbyteri.*] hoc c. habetur 3. 2.q.6.placuit.

b ¶ *Ryritam.*] ¶ *Iniuſtam.* i.irritandam. Vel prout ſonat.

1 Et Afric. ca. 92.

c ¶ *Retractandam.*]de facto ſi eſt ipſo iure irrita, vt extra de appel. ad præſentiam.

2 2. q. 6. placuit. vt presbyteri.

Rurſus.] CASVS. Beneuentanus ſic ponit hunc caſum. Quidam clerici fuerunt de quibuſdam criminibus accuſati,citati noluerunt venire,propter quod fuerunt excõmunicati.quæſitum fuit in cõcilio Carthaginenſi qualiter vlterius ſit procedendum? Et reſpondetur quòd quamuis contumacia faciente ſint conuicti vel confeſsi, tamen vt eorum parcat verecundiæ, ad euitandã inſultationem hæreticorum, vel gentilium,intra annum expectãtur, intra quem ſi venerint,cauſam ſuam defendant: ſi vero non venerint intra annũ, poſtea nullo modo audientur.Idem ſentit H.& Io. quia qui ſtat in excõmunicatione per annum. iuris interpretatione pro conuicto habetur de crimine ſuper quo accuſatur,nec de eo auditur vlterius:ſed de excommunicatione vel contumacia quandocumque voluerit ſatisfacere, audiť, iuxta illud. In quacumque hora peccator, &c. 26. q. 6. c. cognouimus. *Purgare*, ideſt, venire ad iudicium,vt de cauſa cognoſcatur, vt ſic purgetur vel condẽnetur.Quidam tamen intelligunt hoc cap.de clericis infamatis qui ſe purgare cõtemnunt.

3 3.q.6. Irrita ex Felice.

† *al. & iniuſtam*

4 Et in Africa no cap. 40. & Vormac.c. 71.

5 Pol.l 7.ti.1. Bur. l.2.c.182. Iuo p.6.c 232.

d ¶ *Rurſus.*] ideſt, poſt alia ſtatuta. Sic pone caſum.Quidam accuſatus b de crimine, legitime fuit citatus,noluit venire,excommunicatur pro contumacia. ſi intra annum venerit,auditur ſuper crimine, poſtea non: quia habetur pro cõuicto vel confeſſo iuris interpretatione.nam qui excommunicatus eſt pro ſuſpicione hæreſis,poſt annum pro hæretico habetur, vt extra de hære. excommunicamus.circa prin.non ob.3.q.9.decernimus.quia ibi loquitur cum lis eſt conteſtata.Vel ibi non punitur de crimine, ſed pro contumacia.Sed P. Hiſpanus propter hoc verbum purgare, intellexit hoc c. de clerico infamato,qui ſi citatur vt ſe purget,& contumax fuerit, iuris interpretatione pro cõuicto habetur.24.q.3.de illicita.Vel dic quod temperat rigorem illorum canonum qui dicebant, quòd ſi clericus contemnit excõmunicationem,ſtatim deponendus eſt.3.ea.ſi quis preſbyter.& ca.ſeq. hic propter inſultationem hæreticorum datur eis annus ad probandum innocentiam ſuam. ſed ſi per annum ſteterit excommunicatus, tunc primo deponitur. Vel dic quòd etiam poſt annũ poteſt audiri de crimine quantum ad hoc vt oſtendat innocentiam ſuam:ſed non quantum ad hoc vt recuperet bona ſua, C.vt de reg.ren. reis. l. 2. quòd tamen hic dicitur de anno, videtur correctum extra de cleri. non reſid.ex tuæ. Sed dic quod non habetur pro conuicto ſpatio minori quàm anno,vt hic dicitur:ſed tamẽ in minori ſpatio poteſt priuari beneficiis,vt ibi.Et not.quòd ſequens cap.loquitur de ciuili negotio & criminali,hoc autẽ in criminali tantum.

b Et in adeſ. expiuia. Caroli filij Ludouici.

3 Bero.l.11.c. 10.Iuo p.14.c. 10. Pan. l.5. cap.

b ¶ *Cõmunione.*] ſacramentorum.

c ¶ *Sine conſictia.*] hoc eſt verũ,cum illud delictum tangit totam prouinciã, alias nõ tenet, vt 9. q.3. c.2. &c. archiepiſcopus.

d ¶ *Mortis.*] ſed cũ ſit perpetua dãnatio, qualiter dicitur medicinalis,vt 2.q.1. multi? Reſpõ.cũ cõtemnitur, eſt dãnatio, aliàs nõ, vt 24.q.3.notandum.in fi. Item videtur hic q̃ nemo ſit excõmunicãdus niſi pro contumacia,vt 45.diſt.ſed illud.& 24. q.3.tam ſacerdos. & c. eccleſiæ.ſed hoc nõ eſt verum a, vt extra de verb.ſign.ex parte. Vel dic q̃ tunc demũ quis poteſt excommunicari pro crimine, cũ eſt incorrigibilis,cum aliter non poſsit corrigi. 24. q.4.forte.Ioan.

a Ad hoc fac pro eſt quod notatur de cõſec. diſt.2. ſi non fuer. ibi. de hoc.not.ſuper c. epiſcopi.ibi pro ea. excõmunicatus. de ſy. q.4. de presbyterorum. Arch.

c *Vllus.* ¶ *Et leuibus.*] Similes.ea.epiſcopi. Vel intellige de venialibus,vt 3.de cõſe. diſt.2. quotidie.& c.panẽ de altari.

f ¶ *Arceri.*] id eſt, excõmunicari. Baz. tamen intelligit, q̃ quicumque eſt in mortali peccato,non debet ingredi eccleſiam, per id quod eſt 33.q.4. vir cũ propria.ſed non eſt verum,vt ibi dixi, & 3.de pœnit.dift.5.falſas.& 1. q.1 qui ſtudet. Ioan.

1 Ivltr. l. 9. tit. 2. Bero. l. 10. c. 74. Iuo p. 14. c. 21. Pan. l. 5. c. 11. d. Decretũ.

Certũ.] CASVS. Quidã clerici vocati ad ſynodũ venire contẽnebant;aut ſi veniebant, nõ obediebãt, vel ſi obediebãt ad tẽpus, ante finem cauſæ à ſynodo recedebant, quæſitũ fuit de iſtis,verũ pro his tribus criminibus ſint excõmunicandi.Et reſpon.quòd ſic.

g ¶ *Tribus.*] id eſt,pro contumacia iſtorum.idem eſt de quolibet alio crimine.

h ¶ *Ante finitam.*] ſic infra de conſecra.diſt.1.miſſus.

al profugus dicer.

contrarium,& reſpond.illis duobus ca.ſententia paſtoris.& c.quibus epiſcopi nõ cõmunicant.& dicit,q̃ loquuntur de ſentẽtia iniuſta,quæ nõ eſt ſeruãda,ſed timenda,quod allegando dicit. Alia vero cap.intelliguntur de cõtumacibus & negligẽtibus, qui licet peccata quibus impetuntur nõ cõmiſerint, tamen excõmunicationis ſentẽtia licite feriũtur:

*quod patet per ſequẽtia.*c. Sequẽs. §.planus eſt. *Hos ſolos*, ſcilicet contemptores vel negligentes.

2 ¶ *Sic & Vrbanus.*] 3.ea.quibus epiſcopi.

Nemo.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur,q̃ nullus epiſcop⁹ debet ſuũ parochianũ excõmunicare,niſi propter manifeſtã cauſã peccati.In ſecũda parte dicitur,q̃ null⁹ debet anathematizari ab epiſcopo, niſi propter contumaciam mortalis peccati, nec ſine cõſcientia archiepiſcopi,aut coepiſcoporum nullum præſumat ponere, niſi vnde canonica docet auctoritas:quia anathema eſt æternæ mortis d damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine,& illi, qui aliter non potuerit corrigi.

a ¶ Sub anathemate.] *In cõcilio Meldenſi, & adiectis capitularibus Caroli filij Ludouici legitur*, Anathema autẽ ſine cõſenſu archiepiſcopi,aut epiſcoporũ, prælata etiam euangelica admonitione, nulli imponat. *ceteri autem collectores parum à Gratiano diſcrepant.*

Item ex concilio Aruernenſi.

¶ *In concilio Aruernenſi,quod extat, nõ habetur:ſed in Aurelianenſi 4.c.2. & in Vormacienſi,c.13.*

¶ Pro paucis,& leuibus cauſis nullus communione priuetur.

C. XLII.

NVllus ſacerdotum quẽquam rectæ fidei hominẽ pro paruis,& leuibus e cauſis à cõmunione ſuſpẽdat:præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri f ab eccleſia iuſſerunt committentes.

Item ex concilio Triburienſi.

¶ Pro his tribus criminibus quilibet communione priuetur.

C. XLIII.

3 CErtum † eſt pro tribus g criminibus aliquem excõmunicari debere, cũ ad ſynodum canonice vocatus venire contemnit: aut ſi poſtquam illuc venerit, ſacerdotalibus reſpuit obedire præceptis:aut ſi ante finitam h cauſæ ſuæ examinationem à ſynodo abire† præſumit.

DE HIS. Hæc eſt quarta pars quæſtio.in qua probare intendit magiſter ſuperficialiter,q̃ ſententiæ iniuſtæ non ſit parendum, ſcilicet quòd neminem ligat apud Deum, ſupple niſi contemnentur, alias contra.24.q.3.notandum.Hoc tamen intendit probare per 19. ca.quæ aliter intelliguntur,quàm in ſententia excommunicationis, Io.de lant.

CASVS. Nunc dicit Gra. quòd de talibus contumacibus loquũtur ſupradictæ auctoritates, quibus non eſt cõmunicandum:ſed nõ loquũtur de iniuſte ſuſpenſis,cui iniuſtæ ſententiæ probat ſophiſticẽ non eſſe parendum multis auctoritatibus, quarum prima eſt, &c.

4 In cõm.ad c.16.

i ¶ *De his.*] id eſt, de contumacibus.

5 Polyc. l. 7. tit. 1. Anſ. l. 7. c. 130. Iuo p. 14. c. 7. Pann. l. 5. c. 86.

Quomodo.] CASVS. Oſtendit hic Hierony. quòd ſicut ſacerdos veteris teſtamẽdum non faciebat leproſum : ſic hodie prælatus non ligat per ſuam ſentẽtiam inſontes, nec ſoluit noxios; ſed ex officio ſuo ſcire debet quis ligãdus ſit, & quis ſoluendus.

k ¶ *Quomodo.*] ſi quis enim dicebatur leproſus ducebatur ad ſacerdotẽ, & ſi ille iudicabat illũ leproſum vel mundum, ita habebatur, vt infra de pœ. diſt.1.§.ex his itaq;.[Et ſic patet,quòd ſentẽtia non dat nouum ius,ſed vetus declarat, vt ff.ſi ſer.ven.ſicuti.§.3. tamẽ ſi ſententia fuerit lata pro reo, per hoc non tollitur obligatio,vt ff. de cond.inde. Iulianus. ſed ſi pro actore ferat,dat ei nouã actionem,vt C.de reb.cred. actori,

¶ Sentẽtia nõ dat nouũ ius.

l ¶ *Non alligat.*] quantum ad Deum, ſed quantum ad eccleſiam. vt 24. q.3.ſi quis non recto,

m ¶ *Nec ſoluit,*] *noxios.*] talis abſolutio non prodeſt quantũ ad eum, qui quærit. indiſcretum ſacerdotem, vt eum per imperitiã abſoluat, vt infra de pœ. diſt.6.qui vult.

n ¶ *Scit.*] id eſt, ſcire debet, vt iudex Io.de Fan.

Vi.] CASVS. Dioſcorus hæreticus Alexandrinus patriarcha quoſdã excõmunicauit,qui eius ſententia credebant ſe eſſe ligatos.quæritur à Gelaſio, vtrum à tali ſententia ſint ligati, & reſpondet,quòd non, nec indigent abſolutione, ſed deponant illam opinionem, & erit ſententia nulla.

6 Sentẽtia habetur aliqua ex parte in tomo Gelaſij de anathematis vinculo.

7 Iuo p.14.c. 8.

8 l.3. de natura boni, ea. 39.

Illata.] à Dioſcoro hæretico,cuius ſentẽtia nulla fuit.Sed q̃d ſi aliã tuliſſet ſentẽtiã in ſuos ſubditos?Dico,q̃ tenet:quia illi qui ſunt extra eccleſiã,bene habẽt iuriſdictionẽ,vt 23.q.5.ſi propterea.& 3.q. 7.c.vlt.Alij contra ſentiunt,vt 24.q.1.audiuimus.ſed illud non tenet eum excommunicatus eſt,vt extra de ſent. & re iud.ad probandum.

S *Ecũdũ.* CASVS. Dicitur hic q̃ naturæ Dei, scilicet homini, nõ potest aliquis iniuste nocere: nec ipsa potest iniuste & sine causa nocere: q̃a Deus nõ patitur quẽquã iniuste nocere. Sequentia capitula. Iana sunt vsque ad c.in cunctis.

a ¶ *Nec Dei.*] id est, Deo.

b ¶ *Nec natura Dei nocere.*] quin puniat malefactores, vt 32.q.4.nemo.

c *Oepisti.*] ¶ *Dirupuit.*] vt 15.q.6.auctoritatem.

d ¶ *Solueris.*] quasi dicat, si iuste ligas, erit ligatus & in cælo, & conuersio, vt de, cæ.dist.1.quem pœnitet.

e *Temerarium.*] ¶ *Plerumq;.*] nocet enim si contemnatur.

f ¶ *Vt noceat.*] quia si per imperitiã iudicat facit lite suã, vt inst.de obli. quæ ex quasi deli. na.5.1. sed si per dolũ, incurrit infamiam ‖ & præterea punitur in tota litis æstimatione 3. C.de pœ.iu. qui male iud.l.2.eodem modo ad interesse punitur, qui iniuste excommunicauit aliquẽ, nisi errauerit ex causa probabili, vt extra de senten.excom.sacro.

g *Quid obest,*] ¶ *Tabula.*] 2.q.1.c.nomen.

h *Senti.*] ead.non sunt cõtra 12.q.1.nolo.de consec.dist.1. iubemus.in illis c.dicitur, ‖ q̃ nõ sufficit conscientia, sed requiritur bona fama quantũ ad alios.sed illa c.loquuntur quãdo sumus inter tales, qui parati sunt imitari, & nõ reprehẽdere.vnde ne tales corrũpamus exemplo, niti debem? vt fama nostra luceat coꝝ eis. sed hic loquitur cũ sumus inter tales, qui nõ curant imitari, sed reprehendere: tunc sufficit nobis quantum ad eos conscientia bona.

i *Nocuit.*] CASVS. Constantius archiepiscopus Mediolan. infamatus erat à quibusdã maledictis super quibusdam criminibus, & ideo corrigere subiectos præter mittebat, nec etiam prædicabat, quia erubescebat vera esse quæ dicta sunt de eo. Papa vero scribit ei, vt propter hoc nõ diuitat vtilitatem subditorũ, sed solã conscientiã mundã retineat apud Deum. & dicit se talia nõ quã credidisse, cũ facerent contra eum.

‖ Iudex male iudicans quali ter punitur. a De hoc no. 2.q.quæs. hoc etiam & ex leg. li 6. de re iudicata ecclesi. quæ est in no. 4

‖ Fama bona cum cõ sentia requiritur.

† *impune.*] ver. licito. *Coloss.3.*

1 Iuo p.14.c.9.

2 Iuo p.14.c.5.Pann.l.5.c.83.

3 Iuo p.14.c.12.

4 Poly.l.7.ti.1.Iuo p.14 ca.32.

5 Iuo p.14.c.12.

6 Nic.epist.2. ad Michaelem Imp.

† *al.audi.*

¶ Deus non nocet, nec nocere aliquem patitur iniuste. C. XLVII.

1 SEcundum catholicã fidem, & sanam doctrinã, & intelligentibus perspicuam veritatẽ, nec naturæ Dei[a] nocere potest quisquam nec natura Dei nocere[b] iniuste cuiquam, vel nocere iniuste[1] paritur quẽquam. Qui enim nocet(ait Apostolus)recipiet, illud quod nocuit.

Idẽ sermone 16.de verbis Domini.

¶ Iustitiæ vincula dirumpit iustitia. C. XLVIII.

2 COepisti habere fratrem tuũ tamquam publicanum, ligas illum in terra: sed vt iuste alliges, vide, Nam iniusta vincula dirumpit[c] iustitia. Cum[α] autẽ correxeris, & concordaueris cum fratre tuo, soluisti illum in terra: cum solueris[d] in terra, solutus erit & in cælo.

α ¶ Cum autem.] *Emendatus, & locupletatus est hic locus ex originali, Iuonc, & Pannormia.*

Idem de sermone Domini in monte, lib.2.c.29.

¶ Temeritas iudicandi non est, qui iudicatur, sed iudici nocet. C. XLIX.

3 TEmerarium iudicium plerumque[e] nihil nocet ei, de quo temere iudicatur. Et autẽ, qui temere iudicat, ipsa temeritas ne cesse est, vt noceat[f].

Idẽ ad clerũ Hipponẽsem, epist.137.

¶ Non obest homini iniusta sententia. C. L.

4 QVid obest homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro viuorum non eum delet iniqua conscientia?

Item in libro contra Secundinum Manichæum, c.1.

¶ De eodem. C. LI.

5 SEnti[h] de Augustino, quidquid libet: sola me in oculis Dei conscientia non accuset.

Item Gregorius Constantio Mediolanensi episcopo, libro 6.epistol.14.seu c.171.6

¶ Quos conscientia iustificat, aliorum maledicta non timeant. C. LII.

IN cunctis, quæ in hac vita aduersa proueniunt, sola est, sicut nostis, omnipotẽtis Dei districtio pensanda, atq; ad cor semper proprium recurrẽdum: vt nullius nos ibi lingua[i] implicet, vbi cõscientia non accusat. Quem enim conscientia defendit; & inter accusationes liber est & liber, vel sine accusatione[k] esse non potest, si sola, quæ interius addicit † [l], cõscientia accuset. De vestra igitur sanctitate absit à Christianorum iudicio, ea quæ maledicorum[m] hominum rumoribus conficta credimus, in qualicumque modulo suspicionis adduci: quia ex sacri eloquij testimonio tenemus, vt maiora β mala, cum forsitan dicuntur, nisi[n] probata, credi non debeant; sed pro bata[o] citius vlcisci[p]. *& infra.*

¶ Hæc igitur dixi, vt nimiæ esse leuitatis oste̊derem: si quis mala grauia credere studeat, quæ probari nõ possunt. Vnde sanctitas vestra debet mentem suam à maledicorum hominum rumoribus, atq; obtrectatione disiungere, & sola, quæ æternæ vitæ sunt, atque ad vtilitatẽ subditorum proficiunt, cogitare.

β ¶ Maiora mala.] *Sic emendatum est ex originali, & Nicolao: & sæpe in hac epistola repetitur, mala gratia. Antea legebatur, mala maiorum.*

Item Augustinus in Psal.56.cõcione 3.ad vers.[*Nec damnabit eum.*]

¶ Frustra damnatur ab homine, quem Deus iustificat. C. LIII.

7 ET si ad[γ] tempus damnaris ab homine, & si dixit sentẽtiam proconsul in Cyprianum q; alia est sella[r] terrena, aliud tribunal cælorum. Ab inferiore accepit sentẽtiam, à superiore coronam[s].

γ ¶ Et si ad tempus. *Apud B. Augustinũ de diuino iudicio agentẽ sic legitur.* Quando ergo ventum fuerit ad illud iudicium, non eum damnabit: & si ad tempus videtur damnari ab homine, & si dixit sentẽtiam. &c.

Idem in Psalm.37.ad vers.[*Quoniam in te speraui.*] C. LIIII.

8 CVstodi[t] intus innocẽtiam tuam, vbi nemo opprimit causam tuam. Præualebit † in te falsum testimonium, sed apud homines. Numquid apud Deum valebit, vbi causa tua dicenda est? Quando Deus iudex erit; alius testis, quàm conscientia tua non erit. Inter iustum iudicem, & conscientiam tuam noli timere, nisi causam tuam.

Itẽ Gregorius Papa Palladio presbytero, lib.8.epist.45.9

¶ Non hominum linguas, sed conscientias curare debemus. C. LV.

INter verba laudantium, siue vituperantium ad mentẽ semper recurrendum est: & si in ea non inuenitur bonũ, quod de nobis † dicitur; magnam tristitiam generare debet: & rursum si in ea non inuenitur malũ, quod de nobis hominesloquuntur; in magnã debemus lætitiam prosilire. Quid enim, si homines † laudent, & conscientia nos accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola cõscientia liberos nõ esse demõstret? Habemus Paulũ dicentem [Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.] Iob quoque dicit, [Ecce in cælo testis meus,] Si ergo est nobis testis in cælo, testis in corde: dimittamus stultos foris loqui, quod volũt. Quid aliud detrahẽtes eri eloquij testimonia dicãt mala nõ esse credenda nisi probentur,

i ¶ *Lingua.*] ablatiui casus, scilicet vt *propter* nullã linguã credat se aliqs implicitũ & rẽũ,

k ¶ *Accusatione.*] interiori.

l ¶ *Addicit.*] id est, condemnat.

m ¶ *Maledicorũ.*] ar, q̃ infamia orta ab inimicis nõ inducit purgationẽ. extra de pur.can, cũ in ituentute. & 2.q.5.omnibus ‖ nec etiã à ieuibꝰ personis, nec ab illis q̃ de facili ꝯ credunt, n ¶ *Nisi probata.*] 30.q.5. nullum ante.

o ¶ *Probata.*] alias prolata.

p ¶ *Vlcisci.*] id est, puniri, quam citius fieri potest, vt 23.q.4.cũ quisque.

Et si ad tẽpus.] CASVS. Dicit Augu. q̃ quãuis homo dãnetur in hoc sæculo iniuste à terrena potestate, vt Cyprianꝰ martyr, nõ est tamẽ curandũ, quoniam à superiori iudice recipiet coronã Et secundum Heſt in littera. *Procõsul.* & secundum hoc erit ibi, *Addixerit.*

q ¶ *Cyprianũ.*] Martyrem.

r ¶ *Sella.*] id est, sedes iudicis.

s ¶ *Coronam.*] si sententiam patiẽter ferat, vt infra ea.qui iustus.

Vstodi.] CASVS. Dicitur hic, q̃ licet falsum testimoniũ faciat alicui iusto præiudiciũ apud sæculares, nõ tamen apud Deum præualebit, cùm Deus erit iudex, & sola conscientia testis: & ideo in anima debet innocentia custodiri, vbi causa iusti non opprimitur.

t ¶ *Custodi.*] q̃a corpori vis potest fieri, nõ animæ. 32.q.5.§.1.23.q.6.in prin.Io.de Fant.

Inter verba.] Hoc ca.diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̃ siue laudamur, siue vituperamur, semper est ad mẽtẽ recurrendũ. & si bonum quod dicitur, non est in nobis; tristari debemus. Si vero malũ, quod homines de nobis loquũtur, nõ est in nobis multum gaudere debemus, nã licet mala de nobis dicãtur; conscientia tamen apud Deũ nos liberos esse demonstrat: quod probat duabꝰ auctoritatibꝰ, scilicet Pauli & Iob. Stulti vero bonis detrahẽtes, pulueré peccati in oculos suos sufflant: quia magis sibi nocẽt quã alij: sicut in pulueré sufflans magis nocet

1 Iuo p.14.c.9.

2 Iuo p.14.c.5.Pann.l.5.c.83.

3 Iuo p.14.c.12.

4 Poly.l.7.ti.1.Iuo p.14 ca.32.

5 Iuo p.14.c.12.

6 Nic.epist.2. ad Michaelem Imp.

7 Iuo p.14.c.13.

b Vide hoc videas.1.q.4.nec tame.nitur. Panormitur. & Archi.

g. Ecin epist. Siqui iij.

† *al.vbi*

† *al.omnes*

2.Cor.1.

Iob 16.

941 nocet sibi quã alij. In secũda parte dicitur, q̃ infamãtibus est satisfaciendũ, si parati sunt recipere satisfactionẽ: ne forte scandalizentur: quod probat exẽplo Christi, qui ne Iudæi scãdalizarentur, soluit tributũ. Si autẽ nolunt satisfactionẽ recipere, de ipsorũ scãdalo non est curandũ. Et hoc probatur duabus rationibus, scilicet exẽplo Christi, qui cũ audisset Pharisæos scãdalizatos, eo q̃ docebat cibos nõ discernendos, nõ curauit; sed ait: Sinite illos: quia cæci sunt, & duces cæcorum. Et auctoritate Pauli qui præcepit Romanis, vt quantũ in eis esset, cum omnibus hominibus pacem haberent, licet scandalizati sint de hoc. Secunda pars incipit ibi, *Vocanditamen.*

a ¶ *Ne forte.*] ‖ hæc fuerunt verba Christi, cum peteretur ab eo tributum, dixit Petro: Vade ad mare, & piscẽ qui tibi prius occurrerit, tolle. & quod inueneris in ore piscis, des p me & pro te, vt 28.q.1.iam nũc. Et est arg. quòd aliquid omittitur ratione scandali. di.50. de his vero.

b ¶ *Verbo.*] nõ quod intrat in os, sed q̃d ꝓcedit ex ore coinquinat hominẽ: tũc dixerũt discipuli: scis q̃a Pharisæi audito hoc verbo scãdalizati sunt? pharisæorum enim erat religio in cibis discernendis.

c ¶ *Scãdalizati sunt.*] id est, indignati ‖ sunt.

d ¶ *Præmisit.*] Arg.ex ordine verborũ argumentandum. arg.43.di. ca.1.in fin.extrã de rescrip.cum dilecta.

e ¶ *Cũ illis.*] Arg.q̃ fides est illi seruanda, q̃ eã non vult seruare. 33.q.5.quod Deo. 22.q.4. innocẽs. cõtra. ar. extra de iureiur. peruenit. in fi.b & est huic simile. ff. de arbi. Celsus. §. idem.

HOC INTER EOS. CASVS. Dictũ est §. in c. inter verba. q̃ dimittẽdi sunt stulti foris loqui: nec est curãdum de detractionibus malorũ. Sed dicit Gra. q̃ hoc intelligendũ est de illis, qui parati sunt reprehẽdere, & nõ imitari, apud quos sola cõscientia sufficit: apud vero illos qui parati sunt audire, cõscientia & fama est necessaria: quod probat sequens cap.

Non sunt audiendi.] CASVS. Quidã sancti viri vel feminæ cũ infamarẽtur à quibusdã, nõ curabãt, dicẽtes solã conscientiã mundã sibi sufficere apud Deũ. quæsitũ fuit ab Aug. vtr bene dicerẽt? & respon. q̃ non: quia conscientia nostra nobis est necessaria: aliis vero fama nostra. Vel etiã cũ excusatione. qui nesciẽtes causam reprehẽdebãt. vnde nõ debẽt hoc facere in publico: vel forte prælatus malum parochianum propter scandalum tolerat in peccato, quod alij nescientes reprehendunt: & ideo causa

f ¶ *Non sunt.*] infra 2.q.1.nolo.

a Forte melius diceret deligunt: ideõ id quod leg. & no.45. dist. vera iustitia.Ar.

b Ad idẽ 95. dicto. vbi de hoc. 11.q.1.nolo, vsque.

† *al.vbi*

† *dicãtur.*

g ¶ *Cum occidant.*] exemplo, vt 2.q.7.Paulus.

h ¶ *Viam Dei.*] id est, Christianam religionem c.

i ¶ *Cum excusatione.*] vt si viderent aliquem soluere ieiunium iusta de causa, ipsi idem faciunt exemplo eorum: cum tamen ignorent causam quare ille faceret: & sic se excusant per alium.

faciũt, nisi in puluerẽ sufflãt, atq; in oculos suos terrã excitant? vt vnde plus detractionis perflãt, inde magis nihil veritatis videãt. Vocandi tamẽ etiã sunt ipsi, & trãquille admonẽdi, eisq; satisfieri modis omnibus debet: sciẽtes, quid de Iudæis veritas dicit [ne forte[a] scãdalizemus eos.] Si autem satisfieri sibi ex veritate noluerint; habes consolationẽ, quã in sancto Euãgelio conspicias. Cũ enim Dño dictũ fuisset [Scis, quia Pharisæi audito verbo[b] hoc scãdalizati[c] sunt:] respondit, [Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorũ.] Paulus quoq; apostolus admonet, dicẽs. [Si fieri potest, quod ex vobis est, cũ omnibus hominibus pacẽ habentes.] Dicturus quippe [Cũ omnibus pacẽ habentes,] quia hoc difficile esse prospexit, præmisit[d] [si fieri potest.] Sed tamen adiunxit, quod posit fieri, cũ dixit [quod ex vobis est.] Quia si nos in mente charitatẽ erga odientes seruare cupimus, & si illi nobiscum pacem non habeant; nos tamen cum illis[e] sine dubio habemus.

α ¶ Quid enim.] *Addita sunt nonnulla ex epistola B. Gregorij, & partim etiam Sixti tertij: in quã idem fere repetitur.*

Hoc inter eos obseruandum est, qui parati sunt suspicari, quod non videti parati semper reprehendere, numquã imitari. Apud alios autem conscientia est necessaria nobis, fama illis.

Vnde Augustinus libro de bono viduitatis, c.22.

¶ Conscientia nobis, & fama proximis est necessaria. C. LVI.

1 NOn sunt[f] audiẽdi siue viri sancti, siue feminæ, quãdo reprehẽsa in aliquo negligentia sua, per quã fit, vt in malã veniant suspicionẽ, vnde suã vitã longe abesse sciunt, dicũt sibi corã Deo sufficere conscientiã; existimationem hominũ nõ solũ impudenter, verũ etiã crudeliter contemnentes, cum occidãt † g animas aliorum, siue blasphemãtium viam Dei[h] (quibus secundùm suam suspicionem, quasi turpis, quæ casta est, displicet vita sanctorum) siue etiã cum excusatione[i] imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis à criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit: quisquis autẽ etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.

Item Hieronymus super epistolam Pauli ad Philemonem.[2]

¶ Apud Deum maledicitur, qui moribus dissonam profert sententiã. C. LVII.

3 SI quis[k] dixerit[l] iustum[m] iniustum, & iniustũ iustũ; abominabilis: vterque apud Deũ est. Similiter, qui sanctũ dicit esse non sanctum, & rursum non sanctum asserit sanctum; abominabilis[n] apud Deum est.

Idem ibidem paulo superius.

¶ Christum violat, qui sanctum non sanctum, vel non sanctum sanctum esse crediderit. C. LVIII.

ix SI quis hominem, qui sanctus non est, sanctũ esse credideritº, & Dei eum iunxerit societati; Christum violat, cuius corporis omnes membra sumus. *& infra.*

¶ Omnes credẽtes, secundũ Apostolum, Christi corpus efficiuntur. Qui in Christi corpore errat[p] & labitur, asserẽs membrum eius vel sanctum esse, cum non sit, vel non sanctũ esse, cũ sit, vide quali crimini obnoxius fiat. [Væ (ait Esaias) qui dicũt dulce amarũ, & amarum dulce, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.] Dulce puto esse sanctimoniam: amarum, quod sanctimoniæ contrarium est.

Item Esaias, c.5.

¶ Acternum væ maledictionis inueniet, qui bonos malos, & malos bonos dixerit. C. LIX.

VÆ, qui dicitis malum bonũ, & bonum malum, ponentes tenebras lucẽ, & lucem tenebras. *& paulo superius.*¶ 6 Propterẽa captiuus ductus est populus meus, quia nõ habuit scientiã; & nobiles eius[q] interierũt fame, & multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatauit[r] infernus animã suã, & aperuit os suũ absque vllo termino: & descẽderunt fortes eius, & populus eius, & sublimes, gloriosiq; eius ad eum: & incuruabitur homo[s], & humiliabitur vir[t], & oculi sublimiũ deprimentur: & exaltabitur[v] Dñs exercituũ in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur[x] in iustitia.

k *Iquis.*] Hic reuertitur Gra. ad propositũ, ad ostẽdendum scilicet q̃ sententia iniqua nocet ei, qui eã protulit, nõ autẽ ei cõtra quẽ prolata est. potest etiam hoc intelligi de rebus ipsis, id est, si quis vitia dixerit esse virtutes, vel ecõuerso.

l *Dixerit.*] iudicãdo.

m *Iustũ.*] absoluẽdo.

n ¶ *Abominabilis.*] q̃a mortaliter peccat: & consonat ei q̃d dicit Aug. super 1. epistol. ad Corinth. ‖ ꝙ errare in rebus, est mortale peccatũ, scilicet cũ putat quis id esse bonũ quod est malũ, vel ecõuerso. nã quilibet adultus tenetur scire hoc esse bonum, illud malum. Vel dic, dixerit, id est, firmiter asseuerauerit, cum non sit certus.

I quis hominem.] CASVS. Redit Grat. ad propositũ suũ, scilicet ad probandum iniquã sententiã nocere ei qui eã tulit: & nõ illi cõtra quẽ lata est, & ita nõ esse ei parcendũ. Est ergo casus huius cap. Quidã dicebãt iustũ hominẽ esse iniustum: alij dicebãt iniustũ esse iustũ. quęritũ fuit à Hiero. vtrũ illi sint mali? & respondet q̃ sic: & hoc ‚ bat auctoritate Esaiæ dicentis. Væ his qui dicunt dulce amarum.

o ¶ *Crediderit.*] id est, asseuerauerit.

p ¶ *Errat.*] nõ opinãdo, sed stulte asserẽdo.

VÆ qui dicitis.] CASVS. Esaias docet in hoc c. q̃ qui dicit malũ esse bonũ, & ecõuerso, habebit pœnã tẽporalẽ & æternã: & hoc probat exẽplo Israelitici populi, q̃ nõ solũ captiuus ductꝰ est in Babylonẽ, sed etiam infernus dilatauit animã suã, vt eos reciperet: & os suũ absq; termino aperuit: q̃a in hoc descenderũt. *Ad eũ,* id est, ad infernũ. Et posũt hæc duo c. intelligi non solũ de pœnis, sed etiã de rebus, scilicet de vitiis & virtutibꝰ, vt si aliquis dicat vitiũ esse virtutẽ, vel ecõuerso. Sequẽtia duo c. plana sũt.

c Sub.in qua isti viuunt, qui tame causa excusant: vel qui vt sũt in malam suspicionem, sicut si aliquis tactus homicidii forsitan Arch.

2 Ad locum [Gratias ago, Deo meo.

3 Iuo p.14.c.6. Pann. l.5.c. 84.

Prou.17.

Psal.70.

‖ Error quandoque est peccatũ mortale.

Esa.5.

Rom.12.
1.Cor.6.

6 *Eod.c.*

q ¶ *Eius.*] id est, Hierusalem.

r ¶ *Dilatauit.*] loquitur humano more.

s ¶ *Homo.*] id est, minor.

s ¶ *Homo.*] id est, superbia.

t ¶ *Vir.*] id est maior.

t ¶ *Vir.*] id est superbus.

v ¶ *Exaltabitur.*] id est, altus apparebit.

x ¶ *Sanctificabitur.*] id est, sanctus apparebit, vt ibi, *Sanctificetur nomen tuum.*

a Id est, facit propter quod debet priuari & est ff.55. or in, pa. tens in l. 82. distinc. pluri mos. iuxta fi. 4 q. 5. quisquis.

b I *Vdicare.*] ¶ *Sua,* vt infra ea.quattuor.

T *Vnc vera est.*] CASVS. Inducit hoc c.Gratianus, q etiam iusta absolutio nõ prodest: & à contrario sensu,nec iusta cõdemnatio. Est ergo casus. Ostendit Gratianus q prælatus nõ debet absoluere delinquentem, nisi prius videat à Dño peccatũ sibi esse remissum. Et hoc pbat exẽplo Lazari mortui quatriduani: quem discipuli non absoluerunt prius quã viderũt ipsũ à Christo viuificatum. Seq.duo cap patent.

c ¶ *Interni.* id est,cõscientiæ,vel Dei.

d ¶ *Iudicis.*] id est, Dei.hic vult dicere, q sacerdos neminem absoluet nisi præcesserit absolutio Dei, id est, contritio.

P *Riuilegium.*] Hæc est pars illius s.dist. 74,vbi itta. & ca.gesta.

e ¶ *Priuilegiũ,*] Perditur priuilegiũ ꝓpter abusum,vt hic b. Propter delictũ 25,q.2. itanos.Itẽ propter cõtrariũ factũ.extra de priuile.si de terra.& extra de consti. cũ accessisset. Item propter negligentiã.ff.de nũdinis. l.1.Item propter enorme dinũ superueniẽs. extra de deci.suggestũ. Sed nũquid ecclesia pdit priuilegiũ si delinquãt canonici vel monachi? Videtur q sic: quia & ciuitas perdit, si deliquerint ciues.25. q.2.ita nos. Item nauis ecclesiæ publicatur ꝓpter delictum.C.de sacrosanct.eccle. iubemꝰ. argu.extra de pri.l.cũ & plantare. in fin. Sed dicas quod nõ.arg.extra de arbi, cap. cum tempore.

f N *On debet.*] ¶ *Pœnam.*] Si ergo cõstet ibi, q sententia iudicis est iniqua, potes iudici violenter resistere. extra de appel. significauerunt. 61. dist. cap. nullus inuitis]. Est ergo hic arg. q si quis celebrat post excommunicationẽ iniuste latã, quòd nõ debet sustinere aliquam pœnã: quia qui probat sententiam excõmunicationis esse iniustam, nõ est cogendus ad aliquam satisfactionẽ.extra de offi.ordi. ad reprimendum.arg.supra ea.cui est.sed hoc non est verum, vt supra ea, si episcopus forte. & c.sep. 9.

EX HIS CASVS.,Cõcludit Grat.ex supradictis,q iniusta sententia nec apud Deũ nec apud ecclesiã quemquã ligare potest,Et ad hoc probandũ sophistice inducit c.Gelasij Papę.s.ea.cui est illata.& ideo dicit ab eius cõmunione nõ esse abstinendũ.Sed postea huic solutioni obiicit duo c.scilicet Carthaginensis cõcilij,& Africani.s.c.clericus.& c.placuit,obiicit etiã c.Moguntinen.concilij, vt j.ea.c.proxi,

Item Gregorius homil.26. in Euang.

¶Ligandi solueṅdique potestate ꝛc priuat, qui hanc iniuste exercet.
C. L X.

1 I Pse ligandi atque soluẽdi potestate se priuat[a], qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subiectorum moribus exercet.

Idem ibidem paulo inferius.

¶De eodem. C. LXI.

2 I Vdicare de subditis digne nequeunt, qui in subditorũ causis sua[b], vel odia, vel gratiam sequuntur.

Idem ibidem paulo inferius.

¶Non est vera præsidentis absolutio, nisi sequatur arbitrium interni † iudicis. C. LXII.

3 T Vnc vera est absolutio præsidentis,cum interni† [c] sequitur arbitrium iudicis [a]. Quod bene quatriduani mortui resuscitatio illa significat; quæ videlicet demõstrat,quia prius mortuũ Dominus suscitauit, & viuificauit dicẽs[Lazare veni foras:]& postmodũ is,qui viuẽs fuerat egressus,à discipulis est solutꝰ, sicut scriptũ est.

Idem in regesto.[4]

¶Priuilegio meretur exui, qui eodem abutitur. C. LXIII.

5 P Riuilegium [e] omnino meretur amittere,qui permissa sibi abutitur potestate [6].

¶ *In regesto B. Gregorij,ex quo citatur,nõ est inuentũ.Habetur autem in epistola secunda Simplicij Papæ,cui etiã Nicolaus primus in epistola ad Hincmarum, cuius initium est,*[E] *istolam beatitudinis tuæ. & Burchardus, & Iuo, & aliquot vetusta Gratiani exemplaria tribuunt: supra etiã dist,74.c.vbi.§.nam priuilegium. citatur ex eodẽ Simplicio.Simile est quod B. Augustinus sermone de tempore 247.scribit* Iudicio enim legum, iure ab obtenta dignitate deiicitur, qui priuilegio sibi concesso abutitur.

Item Gregorius Antonio subdiacono lib.2.indict.11.epist.9.

¶ Is,in quem canonica non fertur sententia,pœnam non debet ferre canonicam. C. LXIIII.

N On debetis pœnam [f] sustinere canonicã, in cuius damnatione non est canonica prolata sententia.

Ex his datur intelligi,quòd iniusta sententia nullum alligat apud Deum: nec apud ecclesiam eius aliquis grauatur iniqua sententia, sicut ex Gelasij [7] *& capite habetur. Non ergo ab eius communione abstinendum est, nec*

g ¶ *Ex Gelasij.*] supra ead.cui est.

h ¶ *Carthaginensis.*] supra ead.si episcopus.

i ¶ *Et Africani.*] supra ead.cap.placuit.

E *Piscopus.*] CASVS. Quidam episcopus vel presbyter vel diaconus iniuste fuit degradatus.quæritur fuit in cõcil.Moguntinen.vtrũ possit exercere officiũ suum sicut prius faciebat? Et respõdetur q nõ,nisi insignia graduum recipiat coram altari de manu episcoporũ,sicut prius amiserat. Idẽ est de reliquis clericis, hodie solus Papa restituit depositos,vtꝭ.2.q.6.ideo. 2.vnde hoc ca.est correctũ. Vel loquitur secundũ antiqua tẽpora: vel de delegatis à domino Papa.

k ¶ *Synodo.*] ‖Hodie concilium nõ deponit episcopũ,sed solus Papa:nec conciliũ restituit episcopũ,sed solus Papa,vt 2.q.6.ideo. Et hic est ar.q episcopus potest restituere clericũ depositũ: quod verum est cũ dicit depositionẽ nullã: quia per falsos testes,vel per allegationes est conuictus:licet fit ar.contra. ff.de quæst.l.in fine.

ADDITIO. Vbi habetur q prẽses prouinciæ illũ quẽ damnauit, restituere non potest: sed illud intellige cum petitur restitutio officio iudicis: secus vbi iure actionis.Archid.

l ¶ *Orarium.*] id est, stolam.

m ¶ *Planctã,*] id est, casulam.

n ¶ *Reliqui.*] Hic patet, q æque deponitur aliquis à minoribꝰ ordinibus, sicut à maioribus,vt 24.dist.c.vlt. & 26.q.1. si quis episcopus, licet fit arg.cõtra. 25.dist.episcopus.

SI ERGO. Hæc est 5.pars,in qua facit distinctionem, & c.Io.de Fan.

CASVS. Cõcludit Gra. ex c.ꝭ.proxi.dicẽs, q si iniuste degradati non possunt esse quod fuerunt, nisi de manibus episcoporum recipiant quod iniuste amiserũt, apparet q iniqua sententia excõmunicationis ligat.Sed statim respõdendo facit trimembrẽ diuisionẽ iniustę sententiæ:dicẽs q sententia quãdoq; iniusta est tãtum ex animo:quãdoq; tantũ ex ordine: quandoque tantũ ex causa. Et ad probandũ istam diuisionẽ sequentia ca.

portet sententiam;iste tamen, qui non amore iustitiæ,sed liuore odij in eũ sententiam dedit,iustitiam Dei, in quem perturbatio non cadit,non imitatur.

Item Gregorius.[1]

¶Sententia iustitiæ non est pro præmio ferenda. C. LXVI.

2 C Vi recte iudicat,& præmiũ inde remunerationis expectat [a], fraudem in Deum perpetrat:quia iustitiam, quã gratis impertiri debuit,acceptione pecuniæ vendit,Bonis male vtuntur, qui iuste pro temporali lucro iudicant. Tales quippe ad veritatem nõ iustitiæ defensio , sed amor præmij † prouocat: quibus si spes nũmi subtrahitur, cõfestim à iustitiæ defensione recedunt. Acceptio nũmorum †, præuaricatio veritatis est. Vnde & pro iusto dicitur. [Qui excutit manus suas ab omni [b] munere,iste in excelsis habitabit.]

¶ *Apud B. Gregorium non est inuentum: sed apud Isidorum lib.3.de sum.bono, ca. 58.quem citant Burchardus, & Beda in scintillis.*

Item Gregorius lib.8.epistol.12. ad Guidiscalcum.

¶In præpositorum operibus sibi rectum ratio vendicet. C. LXVII.

I Lla præpositorum solicitudo vtilis, illa est cautela laudabilis:in qua totum ratio agit,& furor sibi nihil vendicat. Restringenda sub ratione potestas est: nec quidquam agendũ prius , quàm concitata ad tranquillitatẽ mens redeat. Nam cõmotionis [c] tempore iustũ omne † putat,quod fecerit.

Item Ambrosius libro de sancto Ioseph,cap.13.

¶Graviter delinquit,qui ex ira sententiã profert. C. LXVIII.

I Ra sæpe etiam innocẽtes in crimen abducit:quia, dũ iusto amplius irascimur,& volumus alienũ coercere [d] peccatũ,grauiora peccata committimus. Ideo Apostolus ait. [Non vos ipsos vindicantes [e] charissimi; sed date locum iræ.]hoc est , declinemus eam: ne nos illa corripiat. Vnde Dominus Iesus dimittens ad Euangelizandũ discipulos,misit eos sine auro , sine argento , sine pecunia, sine virga: id est, vt & occasiones litis, & instrumenta eriperet vltionis.

Item ex libro vndecimo ecclesiasticæ historiæ Rufini,c.18.

ad alium non,vt 23.q.5.miles.& c.cum ministeꝛ.sic 49.dist.c.vlt.

Q *Vi recte.*] CASVS. Quidã iudex ordine iudiciario seruato iustã tulit sententiã,pro pretio tamẽ.quæritũ fuit à Greg.vtrũ talis iudex debeat dici bonus?Et respõ.q nõ : quia nõ amor iustitiæ, sed pecuniæ illud ad veritatẽ prouocauit:cui si spes nũmi nõ aderit, à iustitiæ tramite deuiabit:sed bonus iudex ab omni munere excutit manus suas:qui pro recto iudicio vitam accipiet sempiternam.

a ¶ *Expectat.*] Arg.q licet nõ interceſsit pactio, peccat tamen qui expectat remunerationẽ,sicut fœnerator , vt 14.q.3.c.1.Sed nunquid peccat q iudici dat pecuniã vt iuste iudicet? Dicũt quidã:si dãs hoc exprimit, q ideo det pecuniã vt pro eo ferat sententiã,turpiter facit: nec tunc repetet quod dedit.sed si simpliciter det ei vt iuste iudicet, vel vt iuste testetur, nõ peccat:& tunc repetet quod dedit 2. 14. q. 5. nõ sane. Pleriq; doctores legũ dicunt: qualitercũque det,nõ repetit: quia voluit corrũpere iudicẽ,vt ff.de cõdi.ob tur.causam.l.2.& venales sententiæ nullæ sunt 2.q.6.§.venales.

b *Ab omni.*] ꝭ.1.q.1.sunt nonnulli.

I *lla.*] CASVS. Mauricius Imperator furiosè delinquẽtes feriebat: quãdoq; quare Greg. ex hoc eũ redarguit:q tẽpore cõmotionis iudex putat esse iustũ quod facit: & tamen est iniustũ. vnde iudex iudicare non debet,nisi mẽte tota trãquilla & pacifica.

c ¶ *Cõmotionis.*] Iudex ergo cũ offenditur, debet dare inducias. arg.23.q.5.c.2.& 5.q.2. relatum, in fin.& q.5. qui ambulat.

I *Ra.*] CASVS. Docet hic Ambro.quòd prælatus in corrigẽdo delinquẽtes,irã debet à se remouere. Et hoc probat duabus auctoritatibus,scilicet Christi,& Pauli.

d ¶ *Coercere.*] Iudex nõ debet plus iusto incandescere in eos quos malos putat.ff.de offic.præsi.obseruandũ.

e ¶ *Vindicantes.*] repercutiẽdo. 23.q.1. §.1. alias possumus vim vi repellere.ff.de iuſ.& iu. vt vi.& C.vnde vi.l.1.

C *Vm apud.*] CASVS. Quidã miles imperu furẽtis populi apud Thessalonicã fuit interfectus : quo audito Theodosius Imperator atrocitate sceleris cõmotus,ad ludos Circẽses iussit populũ cõuocari:& præcepit militibus vt populum indifferẽter obtruncarẽt.Super quo facto cũ ab episcopis Italiæ reprehensus,in cõspectu ecclesiæ indumẽtis regalibus depositis publicã pœnitentiã egit:& statuit vt sententiæ principũ super capitali causa prolatæ,ab executoribus vsq; ad dies triginta differãtur,vt locus esset misericordiæ,si videretur expedire,vel æquitati consonare.

f ¶ *Animaduersione.*] ‖ In ciuilibus causis si actio est personalis, vsq; ad quattuor mẽses nõ mãdatur sententia executioni. extra de offi.de leg.quærẽti.si est realis,statim mãdatur executioni,vt instit. de offi. iud.§.1. ‖Sed si sentẽtia sit lata super crimine,statim mãdatur executioni , vt 2.q.1.sicut.C.de pœnis,cũ reis.nisi in casibus , ſ.cum princeps ex iracundia tulit sentẽtiã,vt hic, & C.de pœnis,si vindicari. Itẽ cũ sententia lata est cõtra mulierẽ prægnãtẽ, differtur executio vsq; ad tẽpus part⁹. ff.de pœ.prægnãtis. Itẽ si est lata in seruũ , differtur executio quousque dño reddiderit ratiocinia. C.de bo.proscrip.l.1. Item differtur quando insula est assignanda à principe. 2.q. 6.bidũ.§.si quide. Itẽ differtur cum quis est cõfessus de crimine [c] donec appareat an velit in confessione perseuerare.C.de custo.rel.2. Hæc habentur in his versibus.

Inpersonali post mẽses quattuor, in re
Protinus est omnis sentẽtia perficiẽda.
Sic in criminibus:sed casus excipe quinq;:
Confessus, prægnans, iratus, & insula, seruus.

S *Vmmopere.*] CASVS. Quidã rectores ecclesiæ vel sæculares iudices ex leuitate vel furore sententias proferebãt. Sed Greg. docet hoc non esse faciendũ : sed re pleniter inuestigata, sine acceptione pſonarũ secũdũ leges & canones dicit esse definiendũ : & hoc probat exẽplo Moysi, qui querelas populi ad Deũ referẽs iuxta Dni præceptum iudicabat: nos instruẽs vt non ex corde nostro, sed ex p̃cepto Dei condẽnationis & absolutionis sententiã ꝓferamus. Seq. duo cap.plana sunt.

g ¶ *Qui publica.*] id est,sæcularia.

h ¶ *Aut furore.*] 2. q.1.Deus omnipotẽs.ſ. 30.q.5. iudicantem.

i ¶ *Resoluatur.*] id est,aperiatur.

k ¶ *Et tunc secundũ.*] Tamẽ bene tenetur iudex iudicare secũdum quod sibi videtur, vt in auth.iusiurãd. quod prẽstatur ab his.§ 2. coll. 2.ff.de arb.qualem. ‖Et est arg.q secundũ alias legationes potius quàm secundum conſcientiã fit procedẽdum, vt supra 25. q.7.iudicet.

l N *On licet.*] ¶ *Iustum.*] Multo magis iniustũ.14.q.5.nõ sane ‖Gan.dixit q aduocatus vel iurisperitus nõ debet vẽdere vel consiliũ vel atrociniũ : quia si causa est iniusta,nõ debet iudex eã assumere:immo semper acceptã vel assumptã deferere debet.C.de iudi.rem nõ nouã.si est iusta, gratis tenetur consulere vel patrocinari.& dicit Augustinũ hic loqui secundũ leges.Sed tu dicas q tales operas bene potest locare quis d. nemo enim de suo cogitur facere beneficium.10.q.2.præcariæ. Tamen

‖ Sententia intra quod tẽpus mandetur executioni.
‖ Sententia super crimine lata statim mãdatur executioni præterquã in casibus quinq.

c Hoc ideo quia non ſtatur confessioni, nisi confitens perseueret.ff.de quæstio. l.1. & 6.diuus. & 4.ſi quis vltro. Arch.

† *al.exegit*

† *al. Gregorius*

4 Bure. l.16; c.1. Anſ.l.13. c.25.

† *resoluatur*

Exod.33.

‖ Iudex in secundum conſcientiam debeat iudicare.

5 Supra 14.q. 5.c.fin.
‖ Aduocatus an possit operas suas locare.
d A Ide an & quãdo aduocatus possit pacisci de salario glo.2.in 1.ſumptus. ff. de pac. & 1.ſi qui aduocatorum & ibi Cy.C.depoſt.

a Infra ead. plerumque. Iuo ibidem. Pa n.1.ſ.c 81. *aeterni.*] or,

b Cõcor. tex. in l. liberam ff.de pecu & in l. qui sine ff.de neg.gest. *Io,*11,

4 Simplicius Papa epist.2.

5 Anſ.l.4 c.3, Bur.l 1.c.29. Iuo p 5.c.149.

6 Concor. l Christianos. C. de paga. sac. & temp. & l. liberam. ff.de pec.

1 Supra ead. plerũque Io ly.l. 7. tit. 1. Ino parisien. 3.Pan. l. 5. c. 79.

2 Iuo ibidẽ. Pan.l.5. c.80.

‖ Excõmunicatus iniuste celebrans, an sit punẽdus.

7 Supra ead. cui est.

c Sed hoc ſophisticũ est: quia illud ea, cui est. intelligitur de sententia quæ ipso iure nulla est: quia ea à non suo iudice : quia ſb hæretico dãnato, Hug,

g ¶ *Ex Gelasij.*] supra ead.cui est.

h ¶ *Carthaginensis.*] supra ead.si episcopus.

i ¶ *Et Africani.*] supra ead.cap.placuit.

E *Piscopus.*] CASVS. Quidam episcopus vel presbyter vel diaconus iniuste fuit degradatus.quæritum fuit in cõcil.Moguntinen.vtrũ possit exercere officiũ suum sicut prius faciebat? Et respõdetur q nõ,nisi insignia graduum recipiat coram altari de manu episcoporũ,sicut prius amiserat. Idẽ est de reliquis clericis , hodie solus Papa restituit depositos,vtꝭ.2.q.6.ideo. 2.vnde hoc ca.est correctũ. Vel loquitur secundũ antiqua tẽpora: vel de delegatis à domino Papa.

k ¶ *Synodo.*] ‖Hodie concilium nõ deponit episcopũ,sed solus Papa:nec conciliũ restituit episcopũ,sed solus Papa,vt 2.q.6.ideo. Et hic est ar.q episcopus potest restituere clericũ depositũ: quod verum est cũ dicit depositionẽ nullã: quia per falsos testes,vel per allegationes est conuictus:licet fit ar.contra. ff.de quæst.l.in fine.

ADDITIO. Vbi habetur q prẽses prouinciæ illũ quẽ damnauit, restituere non potest: sed illud intellige cum petitur restitutio officio iudicis: secus vbi iure actionis.Archid.

l ¶ *Orarium.*] id est, stolam.

m ¶ *Planctã,*] id est, casulam.

n ¶ *Reliqui.*] Hic patet, q æque deponitur aliquis à minoribꝰ ordinibus, sicut à maioribus,vt 24.dist.c.vlt. & 26.q.1. si quis episcopus, licet fit arg.cõtra. 25.dist.episcopus.

SI ERGO. Hæc est 5.pars,in qua facit distinctionem, & c.Io.de Fan.

CASVS. Cõcludit Gra. ex c.ꝭ.proxi.dicẽs, q si iniuste degradati non possunt esse quod fuerunt, nisi de manibus episcoporum recipiant quod iniuste amiserũt, apparet q iniqua sententia excõmunicationis ligat.Sed statim respõdendo facit trimembrẽ diuisionẽ iniustę sententiæ:dicẽs q sententia quãdoq; iniusta est tãtum ex animo:quãdoq; tantũ ex ordine: quandoque tantũ ex causa. Et ad probandũ istam diuisionẽ sequentia ca.

vt Mutatis vtt bi, ſed ſalua ſententia. *Iac.1.*

b Vt supra.1. dist. ante sanctæ.& sic hoc verbum Apostoli. est cõsilium.sed fabrum intuentibus videtur ſſe præceptũ, secundũ Law.

Iam.11.

Lac.9.

Isa.33.

1 id hoc.ff. de condit.ob turpem cauſ. l.2.& l.ſi ob turpem. Arc. *al* mutuo

‖ Iurisperitus an teneatur consilium dare.

3 Iurch.l.15. c.19. Iuo p. 1.ſ.

dicta

Iam.11.

Lac.9.

† *al* premia

Exod.33.

Isa.33.

‖ Excõmunicatus iniuste celebrans, an sit punẽdus.

7 Supra ead. cui est.

c Sed hoc ſophisticũ est: quia illud ea, cui est. intelligitur de sententia quæ ipso iure nulla est: quia ea à non suo iudice : quia ſb hæretico dãnato, Hug,

8 Supra ead. ſi episcopus. & c.placuit.

9 In Toletano 4.c.27.

10 Bure.l.16. c.2. Anſ.l.13. c.27. rubr.l.14. tit. 36. lib. 5.c.36.ſ.1. & c.237. Iuo. 3.p.c.80. † *inuentum.*

‖ Episcopus deponitur & restituitur à ſolo Papa.

1 Iurch.l.15. c.19. Iuo p. 1.ſ.

dico,quòd si sine labore possunt dare consilium non reuoluendo libros,nec laborando in perlegẽdis allegationibus: tunc gratis [a] tenentur subuenire.De iudice delegato dicas,q̃ nihil potest petere nisi expẽsas.extra de vi.& hone.cleri.cũ ab omni.modica tamen xenia potest petere vel accipere: dum tamen talia sint quæ iudicantis animum nõ immutent.

a Contrariũ tenet Io.An. in Mercuri. Fran. Purpur. in l. si me & Titiũ.in prin. si certum pet. Hier. Cagnochar. 46. col. 3.de offic. assess. nisi paupes.i. Alber.l. 1.C.de postul.

arg.extra de simo.& si quęstiones.quia illa nõ cõputantur inter lucra ff.de offic.proconsul.l. solet. §.vlt. nec huiusmodi xenia debent excedere in anno. 100. aureos.ff.ad l.Iuliã repetun.l.ea. in fin. testis etiã sumptus petit. vt 4.q.3.vẽturis. Ordinarius autẽ iudex nõ potest expẽsas petere, cũ ei certi sunt redit⁹ statuti.23.q.1.militare b.

1 Burc. l.16. c.28.

a *Auper.*] 23. q. 4.ne amisso.

b ¶ *Existimat.*] simile dist.50.si lapsis,

3 Adde an pauperi teneatur aduocatus impendere gratuitũ patrocinii: & dic q̃ sic, vt not. Alber.de Roia.in l.1.C. de post.

b Si vis de ista materia plenam habere notitiam videas quid no in Spec.lib 1.de salariis §.1.& de assess. 4, salariũ. Archid.

HINC ITAQVE. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis cap. dicens quòd quamuis sententia non feratur amore iustitiæ, tamen ei humiliter est obediendum.

Eruetur.] CASVS. Quęsitũ fuit in Nicæno cõcilio,vtrum illi qui sunt excõmunicati ab episcopis suis, sint ab aliis episcopis recipiẽdi?Et respon.q̃ non: sed requirendũ est vtrũ iuste vel iniuste sint excõmunicati,vt si iniuste fuerint excõmunicati, absoluãtur.Illi vero q̃ iuste fuerint excõmunicati à ceteris episcopis habeãtur excõicati quousq; resipiscant.

c ¶ *Ab aliis,*] licet etiã priuilegiati sint aliqui:tamẽ tenẽtur vitare excommunicatos.

d ¶ *Episcopi.*] extra de Aent.excom.nulli.

e ¶ *Absẽti sint,*] id est,excõmunicati sunt.

ADDITIO. i.ea. si quis laicus. in princ.

f ¶ *Episcoporũ.*] Ergo si ex iusta causa episcopus aliquẽ excõmunicauit, superior non debet absoluere eũ:sed debet eũ remittere absoluendũ ad episcopũ, etiãsi appellatũ sit ad ipsum: quod verũ est, cũ quidẽ est ipsã sententiã esse iustã. extra de sen.excõ.c.per tuas. in fine. alioquin secus, vt eadem decre. supra ea.si episcopus forte.

al. dicatur

al. pœnitentiam medicinæ.

5 Iuo p.5.c. 247. Pann. l. 4 c.114 q.39. 5.si quis diuinis.Jex Sixto. facile sunt] Vtrig Aliquot verbis mutatis.

ITEM SENTENTIA. CASVS. Hic Grat. ostendit secũdum membrũ dist.scilicet q̃ sentẽtia tunc est iniusta ex ordine,quãdo iudiciario ordine nõ seruato aliquis ꝓpter culpã suã cõdemnatur; quod nõ est faciendũ,& hoc ꝓbat per seq.ca.Duo sequẽtia ca.plana sunt.

g *Raue.*] supra dist.33.c.vlt.de hoc notatũ est.sed vbi ius dubium est,bene fertur sententia certa 30.q.3.c.vlt. quandoq; etiam in dubio facto certum ius statuitur.extra de spon.iuuenis.

h *Vamuis.*] *Iudici.*] Ar.quòd iudicandum est secundum allegata,& non secundum opinionem iudicis.

Eorum.] CASVS. Quæsitũ fuit à Damaso Papa, vtrum crimina aliquorum sint examinanda vel puniẽda antequam canonice vocentur ad synodum.Et respondet quòd non: quod probat auctoritate Salomonis:& quamuis obiecta crimina sint manifesta,non tamẽ iudici tãquam iudici:& ideo semper est examinatio facienda.

Item Damasus Papa epistola 6.

¶Antequam examinentur, aliqui non iudicentur. C. LXXVI.

6 EOrum,qui accusantur,causas discutere nõ licet,priusquam canonice vocati ad synodũ veniant,& præsens per præsentem agnoscat veraciter†, & intelligati, quæ ei obiiciuntur.Quod bene,& per sapientiã Salomonis ß dicitur [Antequam scruteris, ne reprehendas.]Intelligek prius,& tũc increpa,Antequam audieris,ne resᵖõdeas.]Et licet apertissima l sit contrariorum reprehensio, verumtamen oportet ab his, qui dati† sunt ad eorum examinationẽ, ordinem seruari.

6 ¶ *Intellige.*] aliàs dicitur:sicut prauę intellexisti, sic prauę respondes. de cõsec.dist. 2.cap.1.

l ¶ *Apertissima.*] id est, aperta & manifesta:non tamẽ vt iudici notoria. Vel intellige cũ iudici est manifesta.

6 Antiq. c. 51.

l al. veritati

Eccles.1t. secundum ys.

m ¶ *Contrariorum.*] id est, aduersariorum.

m *Non solum.*] supra 86.dist. si quid. supra ea.q.c.in cunctis. & cap.si quis dixerit,

CVM ERGO. Hæc est sexta pars q.in qua probat, quòd si sententia excommunicationis ex ordine nulla fuerit,tamen seruanda est, etiam si sit ex causa iniusta: quia ligatur propter contemptum. & hoc probat per 22. auctor. Ioan. de Fan.

† al.dispuati

CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, q̃ licet sententia sit iniusta ex ordine : ei tamen est obediendum, & allegando quandam falsam rationem assignat, dicens aliquando contingere, quòd aliquis ligatus est apud Deum pro aliquo reatu:& tamen pro reatu alio quem non fecit condẽnatur : velut si adulter de crimine sacrilegij quod non fecit, non seruato ordine iudiciario condemnatur: quæ tamen sententia tenet non sacrilegij ratione quod non fecit; sed ratione adulterij pro quo iamdiu apud Deum fuerat excõmunicatus.Et ad hoc probandũ inducit c.Greg. supra e.sentẽtia.& exponit cap.illud qualiter intelligi debeat.

7 Isidorus l. 3.de sum.bono. cap.59.

n ¶ *Pro sacrilegio.*]G. malè intelligit illud c. supra e.c.1.innuit enim hic,quòd etiam est tũc timenda sententia pastoris quando vel illud crimen pro quo est excõmunicatus,vel aliud est in eo: aliàs si nullũ est in eo crimen, nulla est vel non est timenda sententia.& fuit decepᵗus ex illo verbo,siue ex alia culpa meretur.sed Greg.vocat aliam culpam quam de nouo quærit : contemnendo scilicet excommunicationem c. Vel dicas eum allegando d hoc dicere.

8 Supra eod. c.1.

9 Hom.super Euang.

c Et hoc patet in 6.1.ubi fiat culpa. d Ad hoc dicitur fact. infra ca. 1.hæc est, & vbi patet. q̃ ita intelligenda vt dictum est. Archid.

¶ *Non habet.*] Sic 24.q.3.notandũ.in fine:vbi dicitur, quòd iniusta excõmunicatio non nocet nisi contemnatur.sic extra de sentẽs. excom.per tuas sic nec denuntiatio iniusta est contemnenda, extra de noui operis nuntiatione.cap.cum ex iniuncto.

ALIQVAN

ALIQVANDO. CASVS Hic prosequitur tertiũ membrũ, scilicet,quãdo sentẽtia est iniusta ex causa:scilicet quãdo nullã crimen subest:sed odio iudicis vel machinatione aduersariorũ seruato ordine iudiciario condemnatur.quod probat seq.cap.

QVattuor.] CASVS Docet hic Greg. q̃ quattuor sunt, quibus humana iudicia peruertuntur:scilicet timor, cupiditas, odium, & amor : & de quolibet ponit exẽplũ.

a ¶ *Quattuor.*]Est & quintus modus, quãdo iudex pauperibus miseretur, vt 23.q.4. est iniusta.& ca.ne amisso. Ité sunt alij duo modi: nimia seueritas : & nimia remissio,vt 45.dist. disciplina.non enim est cõstans iudex cuius animi motũ vultus detegit.ff.de of.præsi. obseruãdũ.Ité est & alius modus quãdo per imprudentiam male iudicat.instit. de obli quæ ex quasi deli.nasc. §.1.

1 Isidorus l.3. de sum.bono, c.58.

b ¶ *Timore.*] Sed nũquid tenet sententia, quã iudex per metum tulit? sic : sed eligi potest per exceptionẽ a. 25.q.1.omne. ff.de furt. interdũ.§.1.Arg. cõtra. ff.de acqui.hære.l.6. §. vlt.sententia autẽ quæ per præmium lata est, nulla est,vt 2.q.6.§.venales. sed si odio vel amore lata est : bene tenet:sed irritatur. ff.ad Trebel. l.seruo. §.cum prætor.Io.

† al.deputati

2 Burc.l.16. c.8.

3 Subaud.& sic debet intelligi infra c.ini. iusto, vbi de hoc secundũ Io. de Fant.

† al.muneris alicuius corrumpitur Iisd.

† al.aduersa

c ¶ *Dum amico.*] de hac amicitia vel inimicitia nota.3.q.5.c.1.

d *Quicumque.*] ¶ *Inimicitiis.*]Videtur q̃ iudex æque posit recusari propter non capitales sicut propter capitales inimicitias,vt 3.q.7.iudices. extra de app.ad hoc.vnde patet q̃ pro minori causa recusatur iudex quã testis, vt dixi 3.q.5. accusatores. sed ideo ‖ quia facilius habentur mille iudices quàm vnus testis. extra de ap.postremo.

‖ Recusatur iudex facilius quàm testis.

4 Idã ibid.c. 50.

Quisquis.] CASVS Docet Aug. q̃ excusari nõ debet q̃ metu alicuius potestatis celat in iudicio veritatẽ:quia vterq; reus est,& qui veritatẽ occultat, & qui mendacium dicit : quia ille prodesse non vult : & iste nocere desiderat.

5 Dens dedit 14.Burc.l.16. cit.

6 Extra de crim.falsi.c.vt.

c ¶ *Occultat.*] tunc scilicet cum inducitur in testẽ : aliàs bene potest:& etiã debet quãdoque quis occultare veritatem, vt 22. q. 2. primum. ver. septimũ. & c.ne quis. & 43.distin.in mandatis.& cum à Christo quæreretur quid est veritas, non respondit b.

f ¶ *Occultat.*] ff.de fal.si quis obrepserit.

f ¶ *Occultat.*] contra 22.q.2.ne quis arbitretur.

g ¶ *Prodesse.*] Aliquis ergo cogitur alij prodesse, cum sibi non obest.ff.de aqua pluuia arcend.l.2.§.Item Varus.

NEmo.] CASVS Quæritur quis magis peccet,an qui mentitur,an qui sanguinem effundit? Et respon. quòd aqualiter peccant.vnde non debet aliquis mentiri, sed melius est pro veritate pati supplicium:quàm pro mendacio beneficium. *Melius,* electiue ponitur.Sequens cap.planum est.

Item.

¶De eodem. C. LXXXI

NEmo peritorum,aut prudentiũ putet,q̃ minus sit periculũ in verbis, lingua[h] mentiendo,quã manibus sanguinẽ fundendo. Melius[i] est autem pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium.

Item Pelagius Papa II.epist.2.Benigno archiepiscopo.

¶De eodem. C. LXXXII.

VNicuique prouidendũ est,ne aliquẽ iniuste persequatur, iudicet,vel puniatsne ꝑsum persequatur,iudicet,vel puniat.

Hic quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falsum testimonium contra aliquem dicit; Deũ negare, vel vendere probatur.

Item Beda ad c.14.Marci 7.

¶Qui falsum testimonium dicunt, & veritatem pro pecunia negant, scelcris Iudæ participes fiunt. C. LXXXIII.

ABiit Iudas ad summos sacerdotes,& constituerũt ei pecuniam sedaturos.] ¶ Multi hodie scelus Iudæ,quia Dominum,ac magistrum , Deumque suum pecunia vendiderit,velut immane,& nefarium exhorrent:nec tamen cauent. Nam cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt;profectò,quia veritatem pro pecunia negant, Deũ negat, Saluator. Vel vendunt, id est,à se separãt sicut venditor rẽ venditã à se separat & alienat pretio accepto : ita isti Deum á se alienãt pretio accepto.& sic dicitur per similitudinem.

h ¶ *Lingua.*] mentiẽdo .e. aliquo propter quod ipse perdit vitã. talis enim dicitur homicida. J.de pœ.dist.1. periculose. 50.distin. si quis viduam.

i ¶ *Melius.*] electiue, vt infra ea.iniustũ. 22. q.1.considerat.

k *Nicuique.*] ¶ *Ne Iesum.*] 7.quæs.1.omnis qui gemebat.

HIC QVOQVE. CASVS. Dictũ est 5. in præcedenti ca.ꝙ qui iniuste aliquẽ cõdemnat,Deum negat. Dicit nunc Gratianus q̃ sic Deum negat, qui veritatem occultat pro pecunia,vel falsum testimoniũ dicit.quod probat per seq.cap.

7 Et ad c.26. Matthæi.

Biit Iudas.] CASVS Beda in hoc c.1. ponit verba Marci Euangelistæ,quæ durãt vsq; ibi , *Multi.* Postea dicit,quòd multi hodie abhorrent scelus Iudę, qui Deum pro pecunia vendidit:& tamẽ idem cõmittunt. Nã qui dicit falsum testimoniũ pro pecunia, Deũ negat, qui est veritas. Similiter qui fraternam societatẽ discordat & cõmaculat, Deum qui charitas est prodit,maxime cũ nõ ex infirmitate vel ignorãtia hoc facit,immo faciẽdi opportunitatem quærit.

Marc.14. Matth. 26.

‖ ¶ *Vendunt.*] quantum in se est ‖ : na ipse vendi non potest.1.q.3. Saluator. Vel vendunt, id est,à se separãt sicut venditor rẽ venditã à se separat & alienat pretio accepto : ita isti Deum á se alienãt pretio accepto.& sic dicitur per similitudinem.

‖ Deus vendi non potest. Ioan.14.

1.Io.4.

m ¶ *Infirmitate.*] Corporis c. nam infirmus nescit quid faciat. 17.q.2. cap. Gonsaldus.

c Vers.q.1.5. iesque. Matth. 26.

n ¶ *Arbitris.*]id est, bonis viris,sicut Iudas captauit absentiã Apostolorum.

Existimant.] CASVS Quidam putant quòd Christus tũc tantum negaretur,cum à paganis quis captus se negauit Christianum esse. Sed probat Hiero. auctoritate Apostoli, quòd non solum Dominus verbis negatur, sed etiã prauis factis, sicut etiam bonis factis Deum confitemur. & ostendit quòd non solum illi sunt à Deo reprobandi,qui in martyrio ipsum negant, sed & illi quorũ sermone,opere,& cogitatione Christus negatur. & omnes illos confitebitur Christus coram Patre,quorum opere bono & sermone Christus est confessus.Passiue ponitur hæc dictio *Confessus,*& *Vel,*ponitur pro,id est,potest etiam proprie poni.

Tit.2.

¶ Ipso facto multa fiunt. a Et sic habes hic arg. quòd qs opere negat loquitur, cõfitetur. prędicat. 24. q. 5. cauete. 46. dist. habet hoc. & 1. q. 1. cum annis. Arch.

2 ¶ *Factis.*] No. ¶ ipso facto negamus Christũ vt hic a. Ipso facto metimur. 22. q. 5. cauete. Ipso facto appellamus, extra de app. dilecti. Ipso facto habemus ratũ. ff. de inoffi. test. si ¶ ponas. §. 1. ff. rẽ rat. hab. l. 5. Ipso facto eligimus. extra de iis quæ fiunt à maio. par. cap. ex ore.

b ¶ *Negat.*] quidam habent, negatus negat, vt hic.

On solũ.] CASVS. Quæritum est ab Auguſt. vtrũ ille qui timore mortis negat se esse Christianũ, Christum negare dicatur? Et respondet. ꝙ sic, quia nõ solũ negat ille Christũ qui dicit eũ nõ esse, sed etiã qui negat se Christianum, quod probatur exẽplo Petri, qui Christũ negauit eo ipso ꝙ se eius discipulum esse negauit.

c ¶ *Non ait.*] Arg. hic & ex prædeẽti ca. ꝙ qui vnũ dicit, & omne id quod sequitur ex illo dicit, vt 5. distin. 8. quo iure extra de do. & cõtu. cũ dilecti, in fi. extra de offi. dele. cũ sup. ff. quod met. cauſ. l. 1.

d ¶ *Negare Christum.*] ¶ sed quid si aliquis coactꝰ negat Christum ore, sed corde nõ negat; nõ videtur peccare. ¶ nã ex corde procedunt vitia. 15. q. 6. c. 1. & Deꝰ cor interrogat. 14. q. 5. si quid. tamẽ dico ꝙ mortaliter peccat: quia nulla cõditione debet ad hoc adduci. 12. q. 2. primum. Nam etsi non vult negare Christum, vult tamen istud propter quod negat, scilicet vitam. 15. q. 1, merito.

Olite timere eos.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, ꝙ timore mortis non debet aliquis veritatẽ tacere. In secũda parte tractatur de tribus proditoribus veritatis, scilicet de eo ꝙ pro veritate mendaciũ loquitur, & de eo qui per timorẽ negligit veritatẽ prædicare, & de eo qui veritatẽ audità nõ defendit: Nam sicut sacerdos veritatẽ quã audiuit à Deo, debet libere prædicare: sic laicus veritatem quam audiuit à sacerdotibꝰ, debet libere defendere.

e ¶ *Nolite timere.*] non remouet naturalẽ timorẽ mortis ‖ naturale enim est quẽlibet timere & horrere mortem: vnde Iesus eam timuit, sicut legitur: Cœpit Iesus pauere & tædere. & alibi. Pater si possibile est, transeat à me calix iste. sed dicit ne in tantũ timeamus eam, vt per eius timorẽ aliquid cõtra iustitiam agamus, vel quod nobis per scripturam, vel per magistros, vel per reuelationem diuinam reuelatum est, substineamus. vnde subdit quasi exponendo, nẽ forte, &c.

‖ Morẽ timere naturale est.

Matth. 10. † al. *sed per omnia opera, sermones, cogitatiões Christus vel negatus, &c.*

‖ Christũ negans etiã solo ore, peccat. *Act.* 1.

Luc. 22.

Luc. 11.

Matth. 10.

quæ peruersa sunt, factis 2, Deum asserit denegari. Christus sapientia est, iustitia, veritas, sanctitas, fortitudo. Negatur per insipiẽtiam sapientia, per iniquitatẽ iustitia, per mendacium veritas, per turpitudinem sanctitas, per imbecillitatem animi, fortitudo. Et quotiescũque vincimur à vitiis atq; peccatis; totiens Deum negamus: & cõtrario; quoties bene quid agimus; Deum confitemur. Nec arbitrandũ est in die iudicij, illos tantum à Dei filio denegãdos, qui in martyrio Christum denegarũt, sed † & illos omnes, quorũ opere, vel sermone, vel cogitatione Christus negatus negat b, vel confessus confitetur. De hac puto confessione, & discipulis præcepit, dicens [Eritis mihi testes in Hierusalẽ, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad extremũ terrę.]

Item Augustinus tractatu 115. *ad c.* 18. *Ioannis.*

¶ Qui Christianum se negat, Christum negare conuincitur. C. LXXXV.

ij NOnsolũ abnegat Christũ, qui dicit eũ nõ esse Christum; sed ille etiam, qui cũ sit, negat se esse Christianum. Dominus enim non ait c Petro, discipulum meũ te negabis: sed [me negabis.] Negauit ergo ipsum; cum se negauit esse eius discipulum. Quid autẽ aliud isto modo, quam se negauit esse Christianũ? *Item*ª *tractatu* 66. Timendo mortẽ carnis tuæ, mortẽ dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christũ; tanta mors est negare d Christum. An Apostolus Petrus (sicut eum quidã fauore peruerso excusare nituntur) Christum non negauit: quia interrogatus ab ancilla, hominem se nescire respondit?

ª ¶ Item.] *In duobus vetustis Gratiani exemplaribus hoc est aliud caput, & rubricam habet, De eodem, est enim ex tractatu* 66. *in Ioannem.*

Item Ioannes Chrysostomus, [*id est, Auctor operis imperfecti, in Matt. Hom.* 25.]

¶ Veritatem prodit non solum qui pro veritate mendacium loquitur, sed etiam, qui veritatem non libere prædicat. C. LXXXVI.

NOlite timere e eos, qui occidunt corpus: ne forte propter timorem mortis non libere dicatis quod audistis, nec fiduciali-
ter prædicetis omnibus, quod in aure soli audistis. Sic ergo ex his verbis ostenditur, quòd non solum

f ¶ *Proditor.*] proditor est qui loquitur mendãciũ, vel non libere pronuntiat veritatẽ, vt hic. qui sibi crimẽ cognitũ malitiosè publicat. 2. q. 1. si peccauerit. qui aliũ circũuenit, & eũ in periculũ trahit. & 24. q. 3. trãsferunt. qui res vel munitiones hostibus tradunt. 22. q. 5. de forma. qui secreta sibi commissa reuelat. de pœ. dist. 6. facerdos.

HAEC SENTENTIA CASVS. Supra in §. aliquando. dictum est, ꝙ iudex quidoque ex odio condemnat nõ delinquentẽ. Nunc vero dicit G. ꝙ talis sententia potius iudicem lædit, quam cõdemnatum: quod probat sequenti capitulo.

Illud.] CASVS. Quidã prælatus iniuste quẽndam fiuũ parochianũ excõmunicauit. quæritũ fuit ab Augustino cui talis sentẽtia potius obsit. Et respondet quod prælato. Et hoc. probatur vna ratione, ſquia spiritus sanctꝰ nulli ingerit pœnam immeritã, & peccata tenet, vel dimittit secundũ arbitriũ Dei, & non hominum. Similiter probat vna similitudine Salomonis dicẽtis, ꝙ sicut passer vel auis alia redit illuc vnde volauit: sic maledictum iniuste prolatum reuertitur super maledicẽtem. Et expone, *tenet*, id est, non dimittit. g ¶ *Iniuriam.*] potest ergo agere cõtra excõmunicatorẽ actione iniuriarũ: quod verũ est cũ dolo excõmunicauit, aliàs non. ff. vi bo. rap. l. 2. §. fi publicanus. Lau. Immo semper potest eũ cõuenire ad interesse, nisi iudex probabiliter errauerit, & etiã agere vt aliàs puniatur. extra de sent. excom. sacro. 2. q. 1. nemo. Et si temerarie excommunicat, puniatur supra ea. temerarium.

h ¶ *Immeritam.*] id est, sine causa. nam sine cul a fæpe aliquis punitur temporaliter. 45. dist. sed illud b.

i ¶ *Pax.*] id est spiritus sanctus.

k ¶ *Petra.*] id est, Christus.

l ¶ *Columba.*] id est, ecclesia.

m ¶ *Volans.*] supple reuertitur quandoque.

Lerumque.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte reprehendit Grego. illos prælatos, qui iniuste vel indiscrete subiectos liẽ vel absoluunt. In secũda parte ostẽdit, ꝙ prælatus debet causas cõsiderare, quibus peccator sit ligandus vel absoluẽdus. Vnde si viderit peccatorem interius, id est, in mente à domino viuificatum, absoluat eum exterius; quod probat exemplo Lazari. Si vero videris illum impœnitentem, non absoluat eum, nec

Rom. 10.

1 Aug. in 69. Psal. 1. tract. hoc autẽ nomine.

Rom. 5.

2 Aug. de baptismo contra Donatistas, l. 3. cap. 18.

15. q. 1. omne. § iniustum. ex Marcellino, in c. Hadria. 23. dist. cap. 1. § c. 151.

4 Burch. l. 15. c. 8. Anſel. c. 84. Imp. 5. c. 135. & pa. c. 9.

1 Aug. l. contſ. 3. c. 9.

dam prælatis in rebus illicitis.

*Vnde Eutychianus*ª *Papa ait.*

ª ¶ Eutychianus.] *Burchardus, & Iuo referunt ex Eutychiano simul caput hoc, & c. si quis.* 24. q. 1. *quod tamen Gratianus citat ex Iulio.*

¶ Non est obediendum episcopo, qui pro hæreticis Missam canere iubet. C. XCI.

6 SI quis episcopus, aut abbas presbytero, aut monacho suo iusserit Missas pro hęreticis cantare; non licet, & non expedit obedire eis.

β ¶ Hęreticis.] *Ceteri collectores addunt, mortuis, quam vocem hic auctor glossæ suppleuit.*

Item Augustinus.

¶ Præceptis non obedire multoties expedit. C. XCII.

NOn semper malum est non obedire præceptoh: cum enim Dñs iubet ea, quę sunt cõtraria Deo; tũc ei obediẽdum non est.

¶ *Huic capitis partim verba ipsa, partim sententiæ habentur apud B. Ambrosium lib. de paradiso, c.* 6.

*Item Hieronymus in epistol. ad Titum*ʏ*, c.* 2. *versſ.* [*Serui dominis suis subditi.*]

ɣ ¶ Titum.] *Sic ea emendatum ex Polycarpo, cum antea citaretur, ad Ephesios, emendato etiam, & non nihil locupletato ipso capite ex originali.*

¶ De eodem. C. XCIII.

7 SI dominus ea iubet, quæ non sunt aduersa scripturis sanctis; subiiciatur seruus domino. Si vero contraria præcepit; magis obediat spiritus, quàm corporis domino. *& infra* c. 3. ¶ 8 Si bonum est, quod præcipit Imperator, & præses; iubentis obsequere voluntatisi vero malum; respondeo ei illud de actibus Apostolorũ [Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.] Hoc ipsum & de seruis intelligimus apud dominos, & de vxoribusk apud viros, & de filiis apud parentes: quòd in illis tãtum debeant dominis, viris, parentibus esse subiecti, quæ contra Dei mandata non veniunt.

*Item Ambrosius.*9

¶ Non sunt audiendi, qui cõtra Deum aliquid iubent. C. XCIIII.

IVlianus Imperator quamuis esſet apostata, habuit tamen sub ſe Christianos milites: quibus cum dicebat, producite aciem pro defensione reipublicæ; obediebant l ei. Cum autem diceret eis, producite arma in Christianos; tunc cognoſcebant Imperatorem cœli.

Infra eadem c. Imperatores. §. Iulianus. *habetur hæc sententia: fortaſſeque ea eo loco mutatis verbis, confectum est hoc capitulum.*

Item Fabianus Papa, epiſt. 2. *omnibus episcopis.*

¶ Non iubet aliquid iniustum, qui Deum timere probatur. C. XCV.

QVi omnipotentem Deũ metuit; nec contra Euangelium,

6 Polyc. l. 7. tit. 5. Bu. ch l. 19. c 105. Iuo p. 15. c. 117.

¶ Oratione speciali pro hæreticis orare licet.

Act. 5.

7 Anſ. l. 13. c. 26.

8 Poly. l. 1. tit. vlt.

¶ Excõmunicatio domini nõ liberat vaſallum à ſacramẽto.

9 infra eadem Imperatores, 5. Iulianus.

1 Aug. ſuper Iohã. tract. 124. ca. indica-

sequatur. Vnde fit, vt ipse † ligandi, aut soluẽdi potestate se priuet, *& infra.* ¶ 1 Sæpe fit, vt ergà quemlibet proximum odio, vel gratia moueatur pastor. Iudicare autem digne de subditis, &c. Vnde recte per prophetãb dicitur [Mortificabant animas, quæ non moriebantur: & viuificabant animas, quæ non viuunt.] Non morientem quippe mortificat; qui iustum damnat: & non victurum viuificare nititur; qui reum à supplicio absoluere conatur. Cauſę ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi, atq; soluendi potestas exercenda. Videndum est, quę culpa præceſsit †, & quæ sit pœnitentia secuta post culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sentẽtia absoluat. Tunc enim vera est absolutio, &c. *& infra.* ¶ 2 Ex qua consideratione intuendum est, quòd illos nos debemus per pastoralem auctoritatem soluere, quos auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam viuificare. *& infra,* ¶ Veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator. Venientem vero foras soluant debeant amouere: quã meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. ¶ Hæc de solutionis ordine breuiter dixerim, vt sub magno moderamine pastores ecclesiæ, vel soluere studeant, vel ligare.

Item Calixtus Papa epiſt. 1. *ad Benedictum episcopum.*

¶ Viribus caret sententia iniuste prolata. C. LXXXIX.

3 INiustum iudicium, & definitio iniusta regio metu, aut iussu, aut cuiuscumq; episcopi, aut potentis à iudicibus ordinata, vel acta non valeat c. 4 ¶ Homini religioso parum esſed debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere male loquendo; nisi etiam eas extinguere bene loquendo studuerit. ¶ 5 Melior est in malis factis humilis confeſsio, quàm in bonis superba gloriatio.

Itẽ Auguſt. super psal. III. ad verſ. [*Faciens misericordias Dominus.*]

¶ Præmium meretur, qui iniuste maledicitur. C. XC.

QVi iustus est, & iniuste maledicitur; præmium e illi redditur.

Hic, & ſi, vt dictum est non teneatur ligatus apud Deum; sententia tamen parere debet: ne ex ſuperbia ligetur, qui prius ex puritate conſcientiæ abſolutus tenebatur.

7 *Idem est, quando contra æquitatem* f *sententia fertur: veluti quando ſubditi non poſſunt cogi ad malum, ſcientes obedientiam non eſſe ſeruandam.*

1 Ancſ. l. 13. c. 26.

2 Aug. de baptiſmo contra Donatiſtas, l. 3. cap. 18.

15. q. 1. omne. § iniuſtum. ex Marcellino, in c. Hadria. 23. dist. cap. 1. § c. 151.

4 Burch. l. 15. c. 8. Anſel. c. 84. Imp. 5. c. 135. & pa. c. 9.

1 Aug. l. contſ. 3. c. 9.

b Ad idẽ de conſec. diſt. 1. in ſancta. vbi de hoc ſupra 2. q. 1. ſi quis. 3 Prou. 26. ſicut paulo aliter.

4 Isop. 12. 2 Pſal. 13. & 52. & 80.

† al. *ſubdi ſi*

fuscitaret scãdalum aduersus Christianos.[2] Hoc autem verũ est,quia excommunicatio non tollit obligationem,qua est vasallus obligatus domino, sed tantum effectum obligationis, vnde domino absoluto statim tenetur ei obedire,vt 15.q.6.nos sanctorum.

Ita corporis.] CASVS. Nicolaus Papa in hoc c.redarguit Lotharium regẽ, qui fornicabatur cum Gualdrada, & subiectis ꝓbebat exẽpla similia faciendi, & quod ipse delinquerat in hoc probat per Thiegualdum & Guntharium episcopos, qui depositi sunt:quia crimen ipsius ap robauerunt,ei obedientes in malo.

a ¶ *Probat.*] arg.q̃ sententia lata cõtra vnũ,præiudicat alijs.3.q.6.hiqꝫ quippe.8.t.dist.tãtis.extra de sent. & re ind.cũ super. vbi alter appellans cogitur ꝓbare causam appellationis.

Qui resistit.] CASVS. Dicit hic Aug. q̃ si aliquis nõ obedit potestati in bonis,Deo resistit. Si vero potestas malum iubeat, potius est obediendum domino cœli, quã domino terreno , & hoc probat exemplo sæcularium potestatum, in quibus si maior præcipiat contra minorem, maiori est obediẽdum.

b ¶ *Potestati.*] hæc regula vbique fallit, nam potius tenemur obedire episcopo,quã metropolitano,vt 9.q.3. ꝓ totum. ‖ Itẽ & monachus potius obedit abbati b quã episcopo,vt 58.dist. c.1.& 2.& potius statur excõmunicationi prælati quàm absolutioni episcopi.extra de offic. ordi. cum ab ecclesiarum.nisi intelligas in eo casu loqui quãdo minor habet iurisdictionẽ à maiore, secundum quòd loquitur.ff.de iudi. l. iudiciũ. Vel loquitur in eo casu, cum appellatur ad maiorem:tunc potius maiori, quàm minori parẽdũ est. Itẽ adhuc obiicitur de episcopo, qui potius obedit regi quã suo metropolitano, 18. distin.si quis episcopus, sed ibi loquitur cũ prænenit mandatum regis. Item obiicitur de vxore,quæ potius obedit viro quàm Deo , vt 33. q. 5.manifestum. sed solutũ est.ꝫ.ea.si dominus.

c ¶ *Proconsul.*] si.dist. 8,quæ contra mores. & loquitur hic in eo casu quando in eadẽ ciuitate sunt plures iudices,quorũ vnus maior est alio, vbi maior iudex potest punire minorem , vt C. de offic.rec.prouin.potioris.H.

Imperatores.] CASVS. Donatistæ dicebant , quòd cum Imperatores Christiani iubebant aliquid contra nec contra Apostolos, neq; contra prophetas , vel sanctorum patrũ institutа aliquid vllo modo agere consentit.

Item Nicolaus Papa Lothario regi,

¶Et qui peccat, & qui peccanti consentit, vterque reus est. C. XCVI.

1 ITa corporis tui cedere motibus consensisti , & relaxatis voluptatum habenis temetipsum in laqum miseriæ, & in lutum fecis prohibitum deiecisti:vt qui positus fueras ad gubernationem populorum, effectus sis ruina multorum.[2] Probat[2] hoc Thiegualdi, & Guntharij dudum episcoporum legitimus casus:qui pro eo, quòd te minime cõpetenter erudierunt; quinimmo quia præuaricationem tuam tegere argumentis suis,& sub quadam iustitiæ specie fucatis quibusdam exquisitis adinuentionibus æquitatem obruere studuerũt; nostra sunt Apostolica depositi auctoritate , & ab omni episcopatus regimine regulariter sequestrati.

Item Augustinus sermone 6.de verbis Domini.

¶De eodem. C. XCVII.

3 QVi resistit potestati[b] , Dei ordinationi resistit. Sed quid† si illud iubeat,quod non debeas facere?Hic sane contemne potestatem timẽdo potestatem. Ipsos humanarum legum † gradus aduertite. Si aliquid iusserit curator; nonne faciendum est:tamẽ, si contra proconsul†[c] iubeat; non vtiq; contẽnis potestatem,sed eligis maiori seruire. Nec hinc debet minor irasci,si maior prælata est. Rursus si aliquid ipse proconsul iubeat, & aliud iubeat Imperator; numquid dubitatur illo contempto , illi esse seruiendum?Ergo, si aliud Imperator , & aliud Deus; quid iudicatis? Solue tributum;esto mihi in obsequium;recte; sed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? Maior potestas. Da veniam:tu carcerem;ile gehennam minatur. Hic iam tibi assumẽda est fides tua tamquam scutum;in quo posis omnia ignita iacula inimici extinguere.

¶ *Emendatum & locupletatum est caput hoc ex ipso originali.*

*Item Donatistis,epist.*166.

¶De eodem. C. XCVIII.

4 IMperatores,si in errore essent (quod absit), pro errore suo contra veritatem leges darent : per quas iusti & probarentur , & coronarentur , non faciendo quod illi iuberent; quia Deus prohiberet. Sicut iusserat Nabuchodonosor,vt eos,subditi obedire non debebant,sed Aug.scribit contra eos, docẽs quòd si Imperatores in errore essent, & iuberent iustos aliquid eis nõ esset obediendum : quia Deus hoc prohibet. & hoc probat exemplo Nabuchodonosor,qui cum præciperet auream statuam adorari, qui non obedierunt, placuerunt Deo. Si vero Imperatores contra hæreses,& contra hæreticos pro veritate aliquid iubent, qui nõ obedierit, peccat:&hoc probatur exemplo Nabuchodonosor, qui præcepit, vt quicumque blasphemaret Deum Sidrac,Misac, & Abdenago,iret in interitum, & domus eius iret in perditionẽ. Post miracula præcepit Nabuchodonosor vt Sidrac, Misac, & Abdenago , adorarent statuam auream , & quia facere noluerunt,præcepit eos mitti in fornacem ardẽtem:sed quia ignis non nocuit eis , ideo postea præcepit,vt nullus Deũ eorum blasphemaret.

Exsufflari, & à vobis, & ab illis quos rebaptizatis.

d ¶ *Exsufflari.*] Sicut enim nostri sacerdotes exsufflant in baptismo diabolum : sic sacerdotes hæreticorum Christum, vt 23. q.4.quãdo, & de consec. distin. 4. postea,

IVLIANVS. CASVS Iulianus Imperator,& apostata habebat sub se milites Christianos , qui si præcipiebat eis, vt idola colerẽt, vel alia mala faceremt, non obediebant:si vero præciebat eis,vt contra hostes pro republica dimicarent,obediebant ei.

Quid ergo.] CASVS. Docet in hoc cap. Greg.ꝙ homo peccator in hac vita præsenti debet suo prælato in bono obedire:& hoc probatur exemplo Christi , qui vsque ad mortem patri obediuit. Docet etiam quòd bonum mediocre debet subditus propter obedientiam dimittere:& quod probat exemplo Adæ,cui Dominus præcepit , vt ab esu arboris paradisi abstineret: non quia arbor mala esset , sed vt à bono mediocriter prohibitus,ꝙ obedientiæ meritũ cresceret. Si vero prælatus malum præcipiat, numquam est ei obediendum.

e ¶ *Breuitate.*] breue enim dicitur tempus vitæ huius. 23. quæst. 4. ipsa pietas. & de pœn. distin.5.consideret.

f ¶ *Intermitti.*] ‖ nota pro obedientia omitti bonum, vt hic, 21.distin.denique.& ff. de remili.l.3.§.in bello.& 16. quæst.1.monachi. Item pro obedientia bonum est pati etiam quod iniustum

‖ Obedientia est iustæ necessaria.

957 958

iustum est.ff. 100. distin.contra morem. & licet iste iniuste facit præcipiendo:iste tamen iuste facit parendo.23.q.1.quid culpatur.in fin.& adimplere tenemur præceptum , licet vix tolerabile. 19. distin.in memoriam.Sed quid si episcopus præcipiat alicui,vt eat Romam, & ille se excusat , ideo quia alij inueniuntur meliores ? Hæc excusatio non valeat[a] : ga in legationibus ordo non est seruandus,vt ff.de leg.sciẽdum. §. penul.& est hic arg.quòd si clericus voluerit iter peregrinationis,quod non potest ire inuito episcopo.de cõsec.distin.5.nõ oportet.

Vi consentit.]

QCASVS. In hoc c. tractatur de duobus generibus consensus in malum, scilicet de consensu cooperationis, & de consensu illius , qui hominẽ in malo defendit.Primus cõsensus pariter cum faciẽte punitur,secundus magis. Et hoc probat duabus auctoritatibus sanctorum patrum, quæ sunt in libro qnem dicunt. vitas patrũ.

a ¶ *Qui consentit.*] per cooperationem , & auctoritatem , vt 2. q.1. notum sit.in fine.

ADDITIO. Aliàs est consensus per negligẽtiã.1.q.1.quidquid.aliàs per consilium , siue per approbationem.Arch.

b ¶ *Acrius.*] J.24.q.3. qui aliorum. ꝫ. 86. dist. tanta.

Iis qui.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ nullꝰ ex præcepto prælati debeat aliquid facere quod sit contra Dominum : & hoc probat auctoritate Pauli dicentis,etiam si nos,&c.Seq. duo c.plana sunt.

c ¶ *Etiã si nos.*] ergo aliquis seipsum vel sibi parem excommunicare potest, vt hic, & 12.q.2. non liceat.21. dist. nunc autem.‖ Sed contra:par in parem nõ habet imperium , vt 21.dist.inferior.extra de elect.innotuit.nec aliquis in seipsum habet imperium, vt ff. de arbi.l. pen. Sed dic quòd per hæc verba nõ anathematizauit,sed tantum dixit eum esse anathematizatũ, id est, separatum ab eis , vt ei non esset credendũ, vel ostendit per hæc verba quid fieri debeat. Et est simile, quòd non semper est credendum viro sancto. 50. distin.si quis præpostera.

CVM ERGO. Concludit Casvs Grat. ex supradictis ca.dicens , quòd si subditi excommunicentur à prælato:quia non obediunt ei in malo, tali sententiæ non obediẽdum: quia iniqua sententia non grauat quemquam apud Deum. Et ostendit,quòd supradicta cap. in quibus communicantes excommunicatis ab ecclesia separari iubentur,non intelliguntur de quibuslibet cõmunicantibus. quod probat sequentibus cap. Sententiæ excommunicationis,vt ob hoc faciat malũ quod præcipitur, ei tamen est obediendum; quia se debet gerere pro excommunicato , & petere absolutionem,vel sententiæ præceptis.

d ¶ *Cogi nõ possunt.*] ‖ Quid si episcopus dicat,excommunico te,& absoluo te,an potius sit excommunicatus quàm absolutus? Dua hic sententiæ videntur,sicut plura sunt præcepta iudicũ, vt extra de dolo & contuma. cum dilecti.sicut plures sunt stipulationes cum promittitur hoc & illud. ff. de verb.oblig. scire debemus.&1. quod dicitur.b Dic quòd nulla est excommunicatio,propter fui contrarietatẽ.

¶ Tenuit , & tenendam præcepit.] *Hæc absunt à pleriſque manuscriptis, & ab originali. Simile quiddam legitur apud B. Augustinum sermone 5.ad fratres in eremo.* Nec mirum, inquit, si nos peccatores obedientiæ subiicimur , quando hanc mediator Dei & hominum etiam in morte nõ deseruit , & ei se subiecit , qui per omnia erat patri æqualis.

Item Isidorus.[1]

¶Apud Deum maledicitur , qui peccantibus consentit. C. C.

2 QVi cõsentit peccantibus, & defendit aliũ delinquentem ; maledictus erit apud Deum, & homines,& corripietur increpatione seueriſsima. Hinc etiam quidam sanctiſsimus pater ait.Si quis peccantem defendit,acriꝰ , quàm ille,qui peccauit,coerceatur. Hinc & alius pater ait.Si quis alterius errori consenserit, & illi cõsilium dederit,vt se tardius humilieti sciat se cum illo simili modo iudicandum culpabilem.

¶ *Prima pars huius capituli vsque ad vocem,*seueriſsima, *habetur in regula B. Pachomij Roma edita. Totũ verò extat apud Smaragdum in expositione regulæ B. Benedicti, c. 69. Citat autẽ Basilium quemadmodum & Burchardus & Iuo:& sensus est in regulis ipsius Basilij breuioribus, regula septima.*

Item Isidorus.

¶Non est obediendum, quod cõtra Deum præcipitur. C. CI.

SI is,qui præest, fecerit , aut cuiquam quod à Domino prohibitum est , facere iusserit;vel, quod præceptum est,præterierit, aut præterire mandauerit, sancti Pauli apostoli sententia ei ingerendæ est , dicentis [Etiam si nosc , aut angelus de cœlo euangelizauerit vobis, præterquam quod vobis euangelizauimus,anathema sit.] *Idem.*¶ Si quis[d] prohibet vobis , quod a Domino præceptũ est , vel rursus imperat fieri , quod Dominus prohibet:execrabilis sit omnibus,qui diligunt Deum. *Idem.* ¶ Is, qui præeit, si præter voluntatem Dei , vel præter quod in sanctis scripturis euidenter præcipitur , vel dicit aliquid, vel imperat , tanquam falsus testis Dei, aut sacrilegus habeatur.

¶ *In regulis breuioribus B. Basilij, c. 114. & 303.ſimillima leguntur hiſce omnibus, quæ in hoc capite continentur.*

[d] ¶ Si quis prohibet.] *In lib. B.Basilij de* absoluo te,an potius sit excommunicatus quàm absolutus? Duæ hic sententiæ videntur,sicut plura sunt præcepta iudicũ, vt extra de dolo & contuma. cum dilecti.sicut plures sunt stipulationes cum promittitur hoc & illud. ff. de verb.oblig. scire debemus.&1. quod dicitur.b Dic quòd nulla est excommunicatio,propter fui contrarietatẽ.

*institutis monachorum , Rufino interprete,fere eadem habentur,*c.14.*quemadmodum vltimus vers.* is qui præest, *ibidem* c.16.

Cum ergo subditi excommunicantur ideo , quia ad malum cogi non possunt ; tunc sententiæ non est obediendum : quia iuxta illud Gelasij[3] *Nec apud Deum , nec apud ecclesiam eius quemquam grauat iniqua sententia.*]

[8] *Quòd autem supra , communicantes excommunicatis de ecclesia abijci iubentur, nõ de qualibet modo communicantibus intelligendum est.*

Vnde Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum archiepiscopo.

¶De his , qui cum excommunicatis communicant. C. CII.

4 EXcellentiſsimus rex Carolus Apostolatum nostrum consuluit, quid agendum sit de his, qui cõmunicant cum his , qui cum Engeltrude fœmina damnata femina cõmunicant, quoniam eam cum communicatoribus suis , & fautoribus pari vinculo anathematis cõstat esse adstrictam. 5 Quapropter nunc beatitudini tuæ iniungimus, vt super hoc nostra auctoritate fretus curam de his sumere studeas:& quia docta diuinitus sanctitas tua valde nouit aliud esse ex necessitate,aliud ex ignorantia,atque aliud, quod ex studio delinquitur, istudq; posterius duobus prioribus districtius esse puniẽdum ; idcirco solerter inuigilet , & cauta discretione singulorum modos diiudicet:quatenus,qui ex necessitate , aut ignorantia delinquunt , auctoritate nostra per te absoluantur[f] : si tamen ipsa eorum ignorantia,vel necessitas vera,& non simulata,vel non ex voluntate[g] processerit:quia, vt bene nosti, plerique sunt, qui possunt quidem,sed nolunt recta nosse. Vnde psalmista de huiusmodi [Noluit,inquit,intelligere, vt bene ageret.] Illos autem , qui studio suo obligantur , & contemptu interdicta nostra postponunt ; non nisi digna satisfactione præueniente volumus à te prorsus absolui.

Item Gregorius vij.lib.5.Regesti, in concilio Romæ habito.

¶De iis qui sine culpa cum excommunicatis communicant. C. CIII.

digna satisfactione interueniente absoluantur de facto : quia reuera excommunicati non sunt,vt j. cap.proxi. Vel potest dici , quòd antiquo iure excommunicati erant, sed hoc corrigitur per c.proxi.quoniam multos.

e ¶ *Qui communicant.*] non intelligas , ꝙ hæc excommunicatio trahit in tertiam personam : quia ipsa cum suis communicatoribus omnibus fuit excommunicata. vnde illi communicantes intelliguntur nominatim excommunicati,vt extra de sen.exc.quod in dubiis.

f ¶ *Absoluantur.*]i.absoluti iudicentur , sic 24.q.1.audiuimus.

g ¶ *Vel non ex voluntate.*]sic ff.quod metus cau.si mulier.

Quoniam.

a Sub.ideo ti obe liebatur are.3.q.7. c vit.in c.15.q. 4.5.v t Arch.

1 Iuo p.8. c.227. *Psal.39.*

2 supra ead. Teugualdam,

3 Beda Rom. 13. Poly.l.1.titul. 27.

‖ Monachus abbati potius quàm episcopo obedire debet

† *Sed si* ori. *Rom.13.*

Vel verum

b Nam potius est monachus sub abbate, quã vxor suo viro,vt no.33. q.5.moluit. Archid.

Vel proconsulem

Eph.6.

4 supra dist.9. cap.1. Poly.c.ibidẽ.

Dan.3.

a Idem est leg.& not.23. c.ec.vbi, & hoc vide, & gieg.& no. 16.q.1.inos autem. Archid.

1 Smaragdus 6.p.

2 Abb.l.1.c.5. Barc.tit.c.46 Iuo p.14. cato.

al.fratrem

3 supra eadem cui est illata.

4 Iuo p.14. c.46. Pan.l. c.106.

5 B.Greg.l.34 mor.c.16.

b Sub.& si tu b tui pro ſolutꝰ,& cum absolutꝰ es vltima fuerit, ie eundum v. & idẽ sentit Io. de Fant.

Psal.35.

c Sub.quia re uera excõmunicatio nsunt, vt inf.c. proxi. vel potest dici. ꝙ antiquo iure excõmunicati erãt.sed corrigitur per c. 1 fra proxim. quoniam. secundum B.

1 Idem est leg.& not.23. c.ec.vbi, & hoc vide, & gieg.& no. 16.q.1.inos autem. Archid.

2 Smaragdus 6.p.

3 Abb.l.1.c.5. Barc.tit.c.46 Iuo p.14. cato.

Gal.1.

‖ Excommunicare seipsum nemo potest.

4 Excommunicat & absolut, absligere vel absoluere.

Qvoniam multos.] CASVS. iste tripliciter ponitur ab H. qui notatur etiam in apparatu. Sed ego Barth. Brix. fine præiudicio melioris sententiæ hunc casum sic intelligo. Quidam cõmunicabant excõmunicatis tempore Gre. vij. vel ignorantia iuris, vel propter nimiam simplicitatem: quidam timore vel necessitate, nec curabat postea petere absolutionem: quos cum videret Gre. fine absolutione decedere; antiquum rigorem excõmunicationis temperauit, excipiẽs ab hac excõmunicatione quasdã personas, s. vxores & filios, seruos & ancillas, mancipia, rusticos & seruientes excõmunicatorum & eorũ curiales: dũmodo supra dictorũ consilio scelera nõ perpetrentur: excipit etiam qui ignorãtia facti participant excõmunicatis, & eos qui transeunt per terrã excõmunicatorum. In fine dicitur, q non prohibetur aliquid dari excommunicato intuitu pietatis. Beñ. etiam hunc casum sic ponere videtur. *Ad tempus*, id est, propter tempus futurum, vel propter defectũ nostri temporis.

2 ¶ *Quoniam.*] quidã sic ponũt hunc casum: Aliquis propter enorme crimen fuit excommunicatus, & propter enormitatem criminis prohibebatur tempore Gregorij, q nec filius, nec vxor, nec aliquis de familia ei communicaret: & hoc licite potuit fieri, vt dicunt, per id quod est 24. q. 3. si habes. ibi, *Nisi grauissime commouerer*. sed cũ Gregorius videret eos contemnere talem excõmunicationem, temperauit sententiam circa familiam, & secundũ hoc expone. *perire*, propter contemptum: quia non petebant absolutionem.

b ¶ *Ignorantia.*] facti crassa & supina.

c ¶ *Simplicitate.*] iuris errore.

d ¶ *Necessitate.*] quæ vitari poterat, vel etiam ineuitabili. sed certe Inno. ponit hanc quæstionem, & eam non soluit, scilicet vtrum pro enormi delicto tota familia sit vitanda. extra de sen. exc. inter alia. in fi. & præterea hoc statutum non esset generale, sed tantum in vno casu quando quis committeret crimen enorme. Alij sic ponunt casum. Apostolus ait: si qui fratres nominantur, cum his nec cibum sumere licet. & illa sententia ad omnes fideles extendebatur, vt s. ea. ad mẽsam. vnde vsque ad tempus Gregorij tenebatur ‖ quòd familia excõmunicatorum videbatur saltem in sacramẽtis. hunc nimiũ rigorẽ temperat hic Greg. nec enim quò ad ecclesiam triumphantem ligatæ erant tales personæ, nec etiam credendum est Apostolũ voluisse vxorem separandã esse a viro. & secundum hoc expone, perire, id est, puniri ab ecclesia in sacramẽtis. Tertius casus melior videtur. Ante tempus Gregorij oẽs qui in hoc c. cõtinentur, ipso iure erant exempti ab excõmunicatione, licet cõicarent excõmunicatis: sed quidã simplices credebãt se excõmunicatos, si cõicarent dominis suis, vel vxores maritis, nec tamẽ petebant absolutionẽ: & sic peccabãt mortaliter propter cõscientiã læsam, quia omne quod fit cõtra conscientiã, ædificat ad gehennã. 28. q. 1. §. ex his. & melius extra de simo. cap. p tuas 2. Dat ergo hic Greg. cõstitutionẽ, q tales non sunt excõmunicati habendi: & expone perire propter cõscientiam ignorantia facti, id est, ignorauerunt eos fuisse excõmunicatos, & tamen eis ignoranter cõmunicauerunt. & credebant se teneri, nec petebant absolutionem.

e ¶ *Anathematis.*] impropriè ponitur, i. simplicis excõicationis.

f ¶ *Adtempus.*] scilicet futurum,

g ¶ *Temperamus.*] id est, tẽperata esse ostendimus.] Est ergo hoc verum, q nunquam familia excõicanda est propter delictũ domini, nisi forte vt dixi, propter enormitatem sceleris, vt 24. q. 3. si habes. vbi dicit Aug. Nisi grauissime cõmouerer, nũquam excõicarem filium pro delicto patris. Sed nonne tota familia Bonifacij fuit pro eo excõicata, quia oblationes familiæ nõ recipiebãtur, vt 17. q. 4. miror. Sed dic q tantum in ruborem dominj non recipiebantur oblationes familiæ: sicut non recipiũtur oblationes raptorum, & discordantium & impœnitentium, licet non sint excommunicati, vt 90. distin. oblationes.

¶ Familia pro domini delictis excõicanda.

h ¶ *Vxores.*] Sed nunquid vir excõicatus potest petere debitum ab vxore? dicit H. q nõ: sed ipse teneretur redderes q cõcedo.] Sed si petat vir mulierem in iudicio, & ipsa obiicit ei excõicationẽ, iudex tenetur ex suo officio restituere ei mulierẽ, cum in hoc casu possit ei cõicare. vnde credo q teneẽ ei debitũ reddere. Hoc tamẽ scias, q si filius est excõicatus vel seruus, nõ debet pater vel dominus cõicare ei, vt 27. q. 1. de filia. si filius sit in potestate patris, tenetur filij cohabitare ei. sed si est emancipatus, tunc tenetur filius vitare patrem. huic tamen obstat 22. q. vlt. de forma. vbi eadem fide est superior inferiori adstrictus, qua econtrario. ea tamẽ quæ hic dicuntur, non tenent in clericis, quia semper debẽt vitare suum episcopum excõmunicatum, vt 93. dist. miratus. qa non sunt ita adstricti episcopo vinculo naturæ sicut filius patri.

Gen. 19.

Excõicetur item oppressa vir tus non potẽs.

i ¶ *Scelera.*] id est, si tales sunt q non seruiit ei in crimine, in quo nec filius nec vxor excusat, vt extra de sent. excom. inter alia.

k ¶ *Siue peregrinus.*] extra eo. si vere.

l ¶ *Dare.*] dummodo id quod notat Ber. cõpatibile sit extra de elec. quæ ecclesia.

Dare.] dummodo non sit ecclesiasticum stipendium a, vt extra de cle. excom. mi. postulasti. & est si. 42. dist. quiescamus. quia eleemosyna nulli est denegãda. 86. dist. pasce.

a No. extra id quod notat Ber. cõpatibile sit extra de elec. quæ ecclesia.

Nteccessor.] CASVS. Gregorius misit Bonificiũ martyrẽ ad prædicandũ verbũ Dei Germanicis gentibus, sed eũ sacramento adstrinxit, vt verbo & facto bonis sacerdotibus cõicaret; falsos vero & hypocritas vel corrigeret, vel declinaret: q ex parte seruauit, & ex parte seruare nõ potuit. nã cum venisset in Franciã, non potuit facere quin excõicatis cõicaret. necessitate cogente, nõ tamẽ in sancta cõione corporis Christi illis cõicauit. de quo cum putaret se obligatum, cõsuluit Papã Zachariam. Zacharias vero rescribit sibi sequens c. quod prædecessor. in quo supradicta narrat, dicẽs q ex tali cõmunione necessitatis nullum contraxit detrimentum: ex quo anima eius consilio vel consensu iniquitatis eorum non est conquinata.

Sacramento.] sacramentum forte ideo requisiuit ab eo, quia m habuit eum suspectum, vel ad cautelam.

n ¶ *Adstipulator.*] id est, confirmator.

o ¶ *Sed spiritualiter.*] Arg. ‖ sufficit, quòd quis nõ faciat contra mẽ rem rescripti, licet faciat contra verba. sic 22. q. 2. nec quis. & q. 5. humanæ. ff. de in ius voc. quamuis. Hic enim verbotenus excesit fines mandati: & habemus hic quòd iuramentum pro parte valet, & pro parte non 22. q. 4. inter. sic donatio. 12. q. 2. si quos.

Reiicitur quãtũ ad verba quæ loquebatur non seruauit.

p *Qvod.*] supple scripsisti nobis.

q ¶ *Perfectos.*] ‖ hic habes q perfectũ amplius potest perficere. vnde licet matrimonium dicatur perfici per carnis copulam; non ideo

Perfectus amplius perficere.

ideo prius fuit imperfectum. Et ex hoc est arg. quòd excommunicatus amplius potest excommunicari.

a ¶ *Anima tua.*] sufficit ergo mentaliter aliquid impleri, etiam si non corporaliter adimpleatur, vt 23. q. 4. recedite. Item arg. quòd in obligationibus bonæ fidei plus est intelligendũ quã verbis exprimat. 23. q. 5. si non licet. 32. q. 4. meretrices. Item arg. q si iurani amodo non accedere ad concubinã meã, quòd per hoc non excluditur mihi licitus matrimonialis coitus. arg. 31. q. 1. illud. nam si liberta iurauit non nubere, de illicitis nuptiis intelligitur. ff. de iure patr. adigere. §. vlt.

EXCOMMVNICATIONIS. Hęc est nona pars quæstionis, in qua quæritur qualiter quis debet anathematizari, & absolui, & de hoc ponit quatuor capitula. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra facta est mentio de excõicatione, quæ quia indiget reconciliatione, ideo Gratianus ostendit quæ sit forma vel modus reconciliationis: prius tñ ostendit quæ sit forma excommunicationis.

Debent.] CASVS. Dicitur hic q q̃s eps facit solennem excõicationem, duodecim sacerdotes debent eẽm circũstare, tenentes cãdelas ardẽtes in manib⁹ suis, & in fine anathematis eas debẽt proiicere, & pedibus conculcare: & postea epistola p parochias debet mitti cõtinens nomina excommunicatorũ, & causam excommunicationis.

b ¶ *Debent.*] sed cum dicit, excommunico te videtur q de minori sit intelligendum. arg. extra de censi. ex parte. ff. de leg. 3. nummis. ff. de reg. iu. semper in obscuris. & ff. de pœnis, si præses. Nam maior semper specificanda est. arg. 3. q. 4. Engelrudam. Ioan. sed certe à verbis non est recedendum, vt ff. de leg. 3. non aliter.

Barth. l. 11. c. 7. Ino. pp. c. 16.

c ¶ *Conculcare.*] nec postea sumentur ad aliquem vsum, sed foras proiiciẽtur, vt sal infatuatum. 2. q. 7. non oẽs.

Anonica.] CASVS. Hic docet cõcilium Arausicũ, qualiter episcopus sententiam excõmunicationis formare debeat & proferre, scilicet hoc modo: Tales violatores ecclesiarũ auctoritate Dei & iudicio sanctæ synodi à gremio sanctæ matris ecclesiæ. & à cõsortio totius Christianitatis excludimus donec resipiscant. & ecclesiæ satisfaciant, & dicit H. & Beneu. q sacrilegi non sunt ipso iure excõicati. arg. 12. q. 3. indigne. 17. q. 4. quisquis. Sed tunc temporis erant quidam sacrilegi & violatores ecclesiarum quos concilium excommunicauit.

Barth. l. 11. c. 8. Ino. pp. c. 16.

Sacrilegi non sunt ipso iure excõicati.

d ¶ *Violatores.*] ‖ videtur hic quòd omnes sacrilegi sint ipso iure excõicati, vt extra de sen. excom. cum pro causa. secundum hoc est contra. 17. q. 4. quisquis. 12. q. 2. indigne. Dicas quòd violatores ecclesiarum sunt ipso iure excõmunicati, alij non, vt extra de sen. excom.

a Ar. ad hoc 11. q. 3. clerici. Archi.

b Dic hoc no. 11. q. 3. c. ii. quotiescũq. & extra de iure. excõ. tu. & ibi videas. Archidia.

Conqueriti. & 17. q. 4. omnes. & hic de illis loquitur b.

Vm aliquis.] CASVS. Hic docetur qualiter & cum quibus solennitatibus episcopus anathematizatum debeat recõciliare. Plana est tota littera, & per te videbis.

c ¶ *Et duodecim.*] Arg. quòd in restitutione episcopi vel clerici tot interesse debent episcopi, quot fuerunt in depositione. de hoc 35. quæst. 9. veniam.

f ¶ *Et de futuris.*] si extra de sent. excom. ex tenore.

g ¶ *Cautelam.*] similiter ab hæretico reuertente requiritur iuramẽtum quòd decetero non labetur, vt 1. q. 7. quoties. & ab incendiario, vt 23. q. 8. pessimã, similiter in quolibet horrendo crimine iurabit pœnitens se numquam simile commissurum. 12. q. 2 de viro. non tamen idem credo faciendũ in quolibet mortali peccato: Sed cum hodie simplici verbo q̃s potest excõmunicari e, vt extra de eo qui fur. or. re. c. 1. ‖ videtur ergo quod hodie simplici verbo potest absolui quis; quia omnis res pquasq̃mque causas contrahitur per easdem dissoluitur, vt extra de regulis iuris, omnis res,

e Hoc sane intellige, ne contradicas extra de sen. excom. ne dicinalis. Ar. ‖ Excõicatus an simpliciter verbo possit absolui.

PRESBYTERIS. Hæc est 10. pars. quæ. in qua ponitur quæ pœnitentia debet imponi illis, qui excommunicati celebrauerunt. Ioan. de Fant.

4 Iuo p. 14. c. 35. Pann. l. 5. cap. 104.

CASVS. Supra facta est mentio de presbyteris excommunicatis, q̃ diuina celebrare præsumunt. Nunc vero docet Gratia. quæ pœnitentia sit eis iniungẽda.

Dellis.] CASVS. Tempore Nicolai quidã presbyteri dum essent excommunicati, præsumpserunt diuina officia celebrare; quo mortuo cum ipsi pœnitentiam agere vellent, quæsiuit clerus Salonitanus à Papa Ioane quę pœnitentia sit illis facer dotibus imponenda. Et respondet, quòd de iure deberent deponi; de misericordia tamen sedis Apostolicæ in sancta communione permittuntur, ita vt tribus continuis annis in vnaquaque hebdomada in secũda & quarta & sexta feria à vino & carnibus ieiunent; & vltra lugenda non committant.

† al. Salerni. tano

h ¶ *Statuerunt.*] s. ea. si quis episcopus. contra vbi eis negatur spes restitutionis, sed non negatur quin à Papa d possint restitui.

d Sub. nõ ab alio. 2. quæ. 5. quanto. in fi. 22. q. 4. est iniusta. Lau.

i ¶ *Saginati.*] pingue verbum de pingui intellectu processit. 44. dist. §. fin.

QVI AVTEM. CASVS hic docet Grae. quòd communicantes excommunicatis pro modo peccati maioris vel minoris debent pœnitere, quod probat seq. c.

Sanctis.] CASVS. Quidà cõmunicauerunt excõicatis ex ignorãtia, vel timore, necessitate vel voluntate: quare quæsiuit Geneb. eps Cõstantien. ab Vrbano secundo, qualiter puniri debeãt, vel ad satisfactionẽ reci pi. Et rndet, q̃ nisi respi scãt, anathematizari debent. Si vero satisfacere velint, illi q̃ ignorantia timore, vel necessitate excõicatis participauerunt, sub minori pœnitẽtia sunt recipiẽdi. Qui vero volũtate, vel negligẽtia cõicauerunt, ita di stricte sunt recipiẽdi, vt ceteris metus incutiat.

Qui autem excõmunicatis communicant, pro modo peccati pœnitentiam accipiant.

Vnde Vrbanus ij. Genebaldo † Constantiensi episcopo.

¶ Pro modo peccati punitur, qui excommunicatis communicant. C. CX.

1 SAnctis quippe canonib⁹ cautum constat, vt qui excõmunicatis cõmunicauerit, excõmunicetur. Ipsius † tamen pœnitentiæ, atq; absolutionis modos eo moderamine decernimus, vt quicumq; seu ignorãtia [a], seu timore [b], seu necessitate negotij cuiusquã maximi, & maxime necessarij, eorũ se cõuictu, salutatione, oratione, oscula tione † cõtaminauerit cum minoris pœnitentiæ medicina societatis nostræ participationem † sortiantur. Eos vero, qui aut spõtanee, aut negligenter [c] inciderint: sub ea volumus disciplinæ coercitione † [d] suscipi, vt cæteris metus incutiatur.

† *al. Gebehardo*

1 Tim p. 14. c. 45 Pann. l. 5. c. 107.

† *al Ipsi*

† *al. osculoue*

† *al. participium*

† *al. coercione*

CAVSA XII.

Vidam clerici propria [e] relinquere volũt: de suis & ecclesiæ rebus testamentum conficiunt: de rebus ecclesiæ nonnulla largiuntur.

1 *Modo primum quæritur, vtrum liceat clericis proprium habere.*

2 *Secundo, an res ecclesiæ, quæ ab eis datæ sunt, possint conitare aliqua firmitate eis, qui eas acceperunt.*

3 *Tertio, si ante tempus ordinationis suæ, qui nihil habere videbantur, & post ordinationem aliqua inuenisse noscuntur, an possint ea relinquere quibus voluerint, an non.*

4 *Quarto, si de suis & ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscãtur, an vtriq; communiter, an singulariter ecclesiæ, vel sacerdoti, iure proueniant.*

5 *Quito, si testamẽta liceat eis cõficere.*

QVÆSTIO I.

1 ps *Lericos nihil possidere, multis auctoritatibus iubetur.* †

Ait enim Toletanum concilium quartum, c. 23.

¶ Impuberes, & adolescentes in vno conclaui manentes probatissimo seniori deputentur. C. I.

OMnis ætas ab adolescẽtia [h] in malum prona est. Nihil enim incertius, quã vita adolescentium [3]. Ob hoc constituere oportuit, vt si qui in clero impuberes †, aut adolescẽtes existunt, oẽs in vno conclaui atrij cõmaneant †, vt lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis ecclesiasticis agãt deputati [i] patissimo [i] seniori, quẽ & magistrum [k] disciplinæ, & testẽ vitæ habeant. ¶ Quòd si aliqui ex his pupilli [l] existunt; sacerdotali tutela foueantur: vt & vita eorum à criminib⁹ intacta sit, & res ab iniuria improborum. Qui autem his præceptis resultauerint; monasteriis deputentur, vt vagãtes animi, & superbi seueriori regula distinguant.

Item Clemens in epistola quinta.

¶ Omnibus clericis communis est vita seruanda. C. II.

4 DIlectissimis [m] fratrib⁹, & cõ discipulis, Hierosolymis

1 ps. Clerici nihil possidere debent, sed omnia communia habere debent, ut veteres exponũt: & sic intelligitur hoc capitulum. c. 23. dist. 50.

† *al. ipsum.*

2 Anfl. 9. ca. Gen. 6. & 8.

3 Prou. 30. 3 Concor. gl. in ver. vnctis. l. finis. C. de epis. & cler. lib. xi. c. 1. & ibi Ioan. And. & Abb. in c. 1. de cler. non resid. & in c. 1. de cler. coniug.

† *al. puberes*

† *al. omnes*

† *al. conclaui*

4 Anfl. ibid.

|| Pupillorũ debet educatio.

Ast. 5.

a Concor. citer. in l. 1. & fin. C. quæ res pignor. obli. pot. & in l. 1. C. cum verbi. ff. de offic. privat. verb. *Aff. 4.*

|| Meum & tuũ turbant humanum otium.

|| Amicos facit de mammona iniquitatis qui est.

b Item Alter. de Imola in l. ff. de iur. om. iud. co. 2. fi. dicit, q̃ pro minoribus non potest iurare: sed potest iurare pro ecclesia impunitate. per l. 1. C. si dub. iur. pupill. & vid.

Psal. 132.

Prou. vi. tã liberatur.

b Contra hoc facit textus cõ Item, &c. & hort. nunt. &c. sed sæpe sic fm̃ præsumptionẽ iuris, & mountain pretia præs. &c. sic cui dubid.

Ast. 4.

nota, q̃ Papa hic se postponit, sic postponitur 3. 97. distinct. victor.

a ¶ *Omnium.*] vnde Tullius: Dulcissima rerum possessio communis est. & dicit Philosophus. || Quietissime viuẽt homines in hoc mũdo, si de medio sublata essent duo verba, scilicet meum & tuum.

b ¶ *Sed per iniquitatem.*] id est, per confusionem iurisgentium æquitati naturali contrarium: ne sit contra. 3. distin. 8. cap. 1. Vel per iniquitatem, id est, per solicitudinem, vt ibi, || Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, id est, de pecunia, quæ per solicitudinem est quæsita. 14. q. 5. 3. sed hoc multipliciter.

c ¶ *Et coniuges.*] non quo ad vsum carnis, sed quo ad vsum obsequij, vel quo ad dilectionem. 31. dist. omnino. Et est arg. q̃ verbum generale generaliter intelligendum est. 19. dist. si Roma norum. a

d ¶ *Aer.*] Aer cõmunis dicit quo ad vsum, vt inst. de rerum diui. 3. 1. sed quo ad ius ædificãdi cuius est solum, eius est aer vsq; ad cœlũ, vt ff. quòd vi aut clã. l. vlt. in fine. potest enim ædificare homo quàm alte velit: tamẽ non excedat vsitatum modũ altitudinis, vt C. de ædi. priua. l. 1. e ¶ *Cor vnum & anima vna.*] scilicet vt sint vniti vinculo charitatis.

f ¶ *Possidebat.*] Ergo aliquis potest possidere rem, cuius nõ potest habere proprietatẽ. Arg. cõtra, extra de præscrip. causam. Sed dic possidebat, id est, detinebat sicut seruus dicitur possidere. ff. de acquirend. pos. quod seruus.

g ¶ *Et Sapphira.*] infra 23, quæst. 8. legi. & c. Petrus,

h ¶ *Propter peccatum.*] || propter peccatũ moritur quis citius, 23. q. 4. ea vindicta.

i ¶ *Recordatione.*] alias retractatione.

k ¶ *Præcipimus.*] id est, monemus. simile 28. q. 1. sic enim. videt tamẽ q̃ hoc fuit præceptũ b, quia primitiua ecclesia hoc potuit præcipere: sicut continentiam. sed si hoc hodie præciperetur, deformaret statum ecclesiæ vniuersalis: q̃d non debet esse. 1. q. vlt. & si illa. Vel dic quòd præceptum erat eis qui tunc renuntiauerãt pro priis, non aliis. 17. q. 1. cap. 1.

NEcessaria.] CASVS. Hic repre-

cum dilectissimo fratre Iacobo coepiscopo habitãtibus, Clemens episcopus. Communis vita, fratres, omnibus necessaria est, & maxime his, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. ¶ Communis enim [1] vsus omnium [2], quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit. Sed per iniquitatem [b] alius hoc suum esse dixit, & alius illud; & sic inter mortales facta diuisio est. ¶ Deniq; Græcorum quidam sapientissimus hæc ita sciens esse, ait, communia debere esse amicorum omnia. [In omnibus [a] autem sunt sine dubio, & coniuges [c].] Et sicut nõ potest, inquit, diuidi aer [d], neq; splendor solis: ita nec reliqua, quæ cõmuniter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diui di debere: sed habenda esse cõmunia. Vnde & dominus per prophetã loquitur dicens [Ecce quàm bonũ, & quàm iucundum, & c.] ¶ Istius enim consuetudinis more retento etiam Apostoli, eorumq; discipuli, vt prædictum est, vnã nobiscum & vobiscum cõmunem vitam duxere. Vnde, vt bene nostis, erat multitudinis eorum cor vnum, & anima vna [e]: nec quisquam eorum, aut nostrum de his, quæ possidebat [f], aliquid suum esse dicebat: sed omnia illis & nobis erant communia: nec quisquam egens erat inter nos. ¶ Omnes autem, qui domos, vel agros possidebant, vendebant eos, & pretia eorũ, & reliquas res, quas habebant, afferebant ponentes ante pedes Apostolorum (sicut nobiscũ quidam vestrum cognouerunt, & viderunt:) & diuidebãtur singulis, prout cuiq; opus erat. ¶ Ananias autem vir austerus, & Sapphira [g] vxor eius, qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorũ, quos vendiderant, nobis præsentibus, in conspectu omnium circumadstantium à conspectu Apostolorũ propter peccatum [h] eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui elati sunt ambo. Cetera, quæ de talibus cognouimus, & vidimus, nec recordatione [i], nec demonstratione digna sunt. Quapropter hæc vobis cauenda mandamus, & doctrinis, & exemplis Apostolorũ obedire præcipimus [k]; quia hi, qui mandata eorum postponunt non solum rei, sed extorres fiunt. Quæ non solum vobis cauenda, sed & omnibus prædicanda sunt. *& infra.* ¶ Vnde consilium dantes, vel tram prudentiam hortamur, vt ab Apostolicis regulis non recedatis: sed communem vitam ducentes, & scripturas sacras recte intelligentes, quæ Domino

1 Anfl. 7. c. 5. & 1. 4. c. 2.

vouistis, adimplere satagatis.

a ¶ In omnibus autem sunt sine dubio & coniuges.] *Verba hæc absunt ab originali in recentioribus conciliorum editionibus impressõ, & duobus ipsius manuscriptis codicibus vno Vaticano, altero bibliothecæ sancti Marci Florẽtiæ, & ab Anselmo. Hanc vero sententiam à Platone acceptam hæretici quidam volebant in Christianam religionem inuehere. Ita enim scribit Epiphanius hæresi 32.* Primum quidem, quòd ipse Epiphanes cum patre suo; & sectæ antitite Carpocrate, ac sodalibus eius, communes esse hominum vxores sanciuit, ex Platonis de repub. libris occasione nactus, & propriam concupiscentiam perficiens. *Verum apud veteres etiam Christianos hanc vxorum communionem vehementer damnari solitam Tertullianus in Apologetico euidẽter testatur his verbis.* Omnia indiscreta sunt apud nos præter vxores. In illo loco consortium soluimus, in quo solo ceteri homines consortium exercent: qui non amicorum solummodo matrimonia vsurpant, sed & sua amicis patientissime subministrant, ex illa credo maiorum & sapientissimorum disciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis, qui vxores suas amicis communicauerunt, &c.

Itẽ Eugenius Papa II. & Leo quartus, c. 7.

¶ Iuxta ecclesiã clericorum claustra constituantur. C. III.

1 NEcessaria [l] etenim res exigit, vt iuxta ecclesiã claustra constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis vacent. Itaque omnibus vnum sit refectorium, ac dormitorium, seu cæteræ officinæ [m] ad vsus clericorum necessariæ. Ministri vero post episcopum super eos eligantur; quorum vita, atq; doctrina illos potius exornet, quàm dehoneste.

¶ *Est caput septimum concilij Romæ ab Eugenio II. primum habiti, & postea à Leone IIII. innouati. Antea citabatur Leo nonus.*

Nec in atrio ecclesiæ alia ædificia, ni si clericorum ponantur.

Vnde Nicolaus Papa. 2

¶ Quæ in atrio ecclesiæ, nisi clericorum ædificia ponantur. C. IIII.

3 NVlla ædificia in atrio [o] ecclesiæ ponantur, nisi tantũ clericorum.

¶ *Fere eadem leguntur in concilio Salegunstadiensi, c. 12. quod habetur in fine collectionis Burchardi, & refertur ab Ivone par. 15.*

Item Hieronymus ad Nepotianum.

¶ Clericus nihil sæculare possideat. C. V.

CLericus, qui Christi seruit ecclesiæ, interpretetur primo vocabulum suum: & nominis definitione prolata nitatur [p] esse quod dicitur. Si enim κλῆρος græce, sors latine appellatur; propterea vocantur clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus sors, id est pars clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet; talem se exhibere debet, vt & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino,

l ¶ *Necessaria.*] id est, vtilis & honesta.

m ¶ *Claustra.*] Idem dicitur de conse. dist. 5. in omnibus. 3. dist. 32. præter.

n ¶ *Officinæ.*] 3. dist. 32. si qui vero, cont. 2, 3. 1. q. 2. sacerdos. contra, 3. ea. quia tua. sed ibi loquitur de ecclesiis collegiatis: hic non. vel contra fuetudo diuersarum ecclesiarũ soluit cõtrariũ.

ADDITIO. Quia prouideretur eis vt pauperibus, nõ vt clericis, secundum H. hic autẽ loquitur quando viuunt in communi, & de communi, secundum Laurẽ.

o NVlla.] ¶ *Intrio.*] id est, in cœmeterio, quod habebit xl. passus in circuitu ecclesiæ maioris capellæ, vel minoris ecclesiæ xxx. vt 3. 17. q. 4. sicut antiquitus. sic palatium Imperatori non est priuatorũ parietib⁹ coarctandum. C. de ope. publi. quicumque.

|| Atrium est cœmeterium.

Clericus.] CASVS. Nepotianus rogauit Hier. vt dictaret sibi libellum de clericorum vita. quod Hier. fecit. hoc ergo cap. quod est pars illius libri, tria ostẽdit, 3. quòd clericus debet nomen suum interpretari: & iuxta interpretationem viuere. Secundo ostendit, q̃ clericus non debet habere diuitias: quia cũ is qui talia possidet dominus esse dedignatur, necvult fieri pars eorum. Tertio ostendit, quòd clericus de decimis & oblationibus viuere debet, & relinquere hereditatem parentibus. Hoc vltimũ est de cõsilio, quod datur perfectis. Vel secundum vetus testamẽtum quando leuitæ de decimis & oblationibus cõtenti erant, sicut dixit H. cum hodie etiam monachi ab hereditate paterna vel materna non excludãtur, vt 18. q. 1. statutũ. & 19. q. 3. præsens.

p ¶ *Nitatur.*] Argu. à nominis interpretatione 16. q. 1. si cupis. nomina enim debent esse cõsona rebus. insti. de donat. 3. est & aliud.

2 In conc. Salegunst. c. 12.

3 Iuo p. 15. c. 178.

2 ¶ *si*

‖ Diuitias habere peccatū non est.

a ¶ *Si aurum,*] ‖ non tamen est peccatum habere diuitias, si adsint bona opera, vt 35. dist. hæc autem scripsimus. sed tunc est peccatum, si propter eas iustitia deseritur. ℣. ea habebat. vel cum homo in eis spem suam ponit, vt 8. q. 1. sunt in ecclesia.

‖ Funiculus quid sit.

b ¶ *Et funiculus.*] ‖ Funiculus hic dicitur mensura quædã, qua diuidebatur hereditas post funus defuncti, secundum illud: Funes cecidерunt mihi in præclaris. & dicitur à funere.

Psal. 15.

c ¶ *Nec accipio,*] Monachus tamen succedit in hereditatem, vt 19. q. 3. non liceat. & ecclesia nomine eius recipit, vt 18. quæst. t. cap. 1. Vnde Ouidius.

Alterius vires subtrahit alter amor,

Psal. 15.

d ¶ *Inter ceteras.*] sed singulariter: & est arg. quòd clerici non debẽt partiri hereditatem cũ fratribus.

1. *Tim.* 6.

C *Vi,*] CASVS. Quidam rogauit Ambro. vt scriberet sibi qualiter posset sæculum fugere, & Deo seruire: cui Ambro. rescribit dicens, quòd sæculum duobus modis fugitur, scilicet renuntiando rebus propriis & sæcularibus curis: & abdicando se à domesticis personis & consanguineis, vt suis se abneget, qui Deo seruire eligit.

e ¶ *Necessitatis.*] id est, solicitudinis.

f ¶ *Officia,*] scilicet sæcularia.

g ¶ *Decerpitur.*] id est subtrahitur. sic. 99. dist. ecce.

† *gestis.*] *ori.*

h ¶ *Abdicatio,*] quo ad carnalem affectum, vel copulam.

D *Vo sunt.*] CASVS. Quidam legitima rogauit Hieron. vt assignaret sibi differentiã inter clericos & laicos: & quod esset officiũ vniuscuiusque. Hiero. ergo rescribit ei assignando duo genera hominum, scilicet clericos & laicos. clericorum est officium diuina cõtemplari, orationibus & diuinis officiis insistendo: & ab omni strepitu temporaliũ cessare conuenit: vt sunt clerici, & Deo deuoti, videlicet conuersi i κλῆρος enim græce, latine sors. Inde huiusmodi homines vocantur clerici, id est sorte electi. Omnes enim Deus in suos elegit. Hi namq; sunt reges, id est se, & alios in virtutibus regentes; & ita in Deo regnum habent. Et hoc designat corona in capite. Hanc coronam habent ab institutione Romanæ ecclesiæ in signum regni, quod in Christo expectatur. Rasio vero capitis, est temporalium omnium depositio k .. 1 Illi enim victu & vestitu contenti, nullam inter se proprietatem l habentes, debent habere omnia communia. Aliud vero genus est Christianorum, vt sunt laici, λαὸς enim græce, est populus latine. His licet temporalia possidere, sed non nisi ad vsum m .. Nihil enim miserius est, quàm propter nummum Deum contemnere. His concessum est vxorem ducere, terram colere, inter virum & virum iudicare, causas agere, oblationes n super altari apponere, decimas reddere: & ita saluari poterunt, si vitia tamen benefaciendo euitauerint.

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo, responsionum, c. 1. & 2. 2

¶ Clerici nihil proprium possideant. C. VIII.

3 Q *Via tua fraternitas monasterij regulis erudita seorsum* o *non debet fieri* † *à clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ auctore Deo nuper ad fidem perducta est; hanc debet instituere conuersationem, quæ in initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex iis, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia.* ¶ 4 *Si qui vero* p *sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se non possunt cõtinere; sortiri vxores* q *debent, & stipendia sua exterius accipere: quia & de eisdem patribus, de quibus præfati sumus, nouimus scriptum, [quòd diuidebatur singulis, prout cuiq; opus erat.] De eorum ergo stipendio cogitandum, atque prouidendum est: & sub ecclesiastica* r *regula sunt tenendi: vt bonis moribus viuant, & canendis psalmis inuigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conseruent. Communiter† autem viuentibus iam de faciendis portionibus* s, *vel exhibenda hospitalitate, & adimplẽda misericordia nobis quid erit loquendum? cum omne, quod superest, in causis piis, ac religiosis dum est, quòd clericus sit dominus fructuum collectorum. sed licet proprietas fructuum sua sit: tamen non potest eam in morte eius alicui largiri ratione testamenti, sed intuitu eleemosynæ sic, vt extra de testa. ad hæc, sicut hæres licet sit dominus rerum quas tenetur per fideicõmissum restituere alij: tamen nihil potest inde alienare. ff. ad Trebel. deducta. §. vlt. & l. quidam. §. si quis.*

m ¶ *Ad vsum.*] ‖ Prohibetur etiam laicis ne seruent pecuniã, vt 47. dist. sicut hi. hoc ideo ne quis in auaritiam incidat: aliàs bene licet: quia non debet quis omnia bona sua statim effũdere, vt 86. dist. non satis. & dic non nisi ad vsum, id est, non ad abusum. bene enim possunt habere proprium.

n ¶ *Oblationes.*] immo præcipitur eis oblationes dare, vt 16. q. 1. sta tuimus. ℣. de conf. dist. 1. omnis Christianus. 10. q. 1. quia sacerdotes.

Via tua.] CASVS. Tres quæstiones fecit Aug. Gregorio: quibus quæstionibus Greg. tres dat responsiones. Prima fuit, an clerici Anglorũ debeant propriis renuntiare, & cõmuniter viuere. & respõdet q fic, vt habetur in principio c. Secunda fuit, an clerici cõiugati, & in minoribus ordinibus constituti debeant habere stipendia ecclesiastica. Et respondetur q fic, sicut estis patribus scriptum q diuidebant, &c. qui sub regula ecclesiastica sunt tenẽdi. Tertia fuit si quid superest cõmuniter viuentibus de annuo reditu, quid debeat inde fieri. Et respondet q debet pauperibus erogari: & hoc probat auctoritate Christi dicentis, Quod superest, &c. Secunda pars ibi, *Si q vero sunt.* Tertia ibi, *Communiter autem viuentibus.*

o ¶ *Scorsum.*] ‖ Ergo monachus episcopus status non potest habere proprium. sed si hereditas aliqua deuoluitur ad eum, erit ecclesiæ, vt 18. q. 1. c. 1. in fi.

p ¶ *Si qui vero.*] ℣. distin. 32. si q. vero. & cap. placuit. hoc hodie non tenet a, extra de cle. coniuga. Ioannes. & cap. 1.

q ¶ *Vxores.*] si sint clerici, num quid ergo dormiunt cum aliis, vt ℣. ea. necessaria. nonquia esset inhonestum in vxore rato. Item, cantabunt ne cum clericis? quod videtur: quia non aliter perciperent stipendia. & quod hic dicitur, speciale est in Anglicis: nec enim simul habebit quis ecclesiasticum beneficium & vxorem. extra de cleric. coniuga. diuersis. & cap. Ioannes.

r ¶ *Sub ecclesiastica regula.*] Hic patet, quòd si aliquis in minoribus ordinibus constitutus ducat vxorem, non tamẽ potest more laicorum viuere: nec potest conueniri coram sæculari iudice: nec verberari sine sacrilegio, vt 20. q. 3. eos. & 81. dist. dictum. Io. quod falsum est, vt extra de cle. coniug. Ioannes. B.

s ¶ *Portionibus.*] id est, dandis decimis. ‖ monachi enim communiter viuentes non dant decimas, vt ℣. 16. q. 1. decimas. extra de decimis. fraternitatem.

2 ¶ *Quod*

‖ Conuersum verberans incidit in canonem.

‖ Diuitias solus pauper potest tenere. ℣. 12.

2 ¶ *Quod superest.*] ‖ Videtur ergo quòd si aliquis ita pauper est: quòd ei non sufficiant sua, videtur quòd non teneatur dare decimas: quia nullo præcepto sibi aliquis tenetur subtrahere necessaria, vt 86. dist. non satis. infi. quod non est verum.

Cimus.] CASVS. Quidam clerici catholici vouerant se nihil proprium velle habere: quod votum male seruabant. hortatur ergo Papa Vrbanus illos omnes ad communem vitam habendam, exemplo Apostolorum, quibus erant omnia communia: & vt votum quod fecerũt Domino, fideliter custodiãt, ne damnationẽ, sed præmium sibi acquirant: quoniam melius est non vouere, quàm votum prout melius potest non adimplere: grauius enim puniuntur qui votum vel fidem non seruauerunt, quàm illi qui numquam votum fecerunt, & semper sine fide fuerunt.

‖ Pollicitatio sola quando sit obligat.

b ¶ *Pollicitationem.*] ‖ Nota q ex nuda pollicitatione, quam quis facit Deo, potest conueniri. 22. q. 5. c. iuramenti. sic ex nuda pollicitatione facta reipublicæ, vt ff. de pollicit. l. 1.

c ¶ *Aut fidem.*] Hic videtur Vrbanus soluere quæstionem Aug. 6. q. 1. quæro. in fin. Dicunt tamen quidam magis puniendum esse illum, qui semp fuit infidelis: quàm illum qui quãdoque fuit bonus. nam istius opera quandoque viua fuerunt. tamen hæc littera contradicit eis a.

N *Olo.*] CASVS. Ad euidentiam huius cap. nota quòd Augu. fecit tres constitutiones. Primo constituit nullum ordinare clericum, nisi propriis renuntiet: sed quidam vt clerici fierent, propriis renuntiabant; quod postea male seruabant. quare Augu. videns hoc esse multis occasionem peccandi, primam constitutionem retractauit, vt ℣. cap. certe. volens potius habere claudos quàm mortuos. Tertio iuxta volũtatem suorum clericorum primam constitutionem confirmauit: sicut continetur in hoc cap. in quo statuit, vt nullus clericus habeat proprium. Quod multipliciter ostendit, rationes plures assignando. & si habuit, non potest facere testamentum: immo deponetur. facit etiam mentionem de prima constitutione, & eius retractatione. ℣. c. certe. Sequens ¶. *Qui non vult.* patet.

erogandum est? Domino & magistro omnibus dicente. [Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.]

Item Vrbanus Papa omnibus catholicis, epistola vnica, cap. 1.

¶ Clericis omnia communia esse debent. C. IX.

1 S *Cimus vos nõ ignorare, quia hactenus vita communis inter omnes* † *Christianos viguit, & adhuc gratia Dei viget: & maxime inter eos, qui in sortem Domini sunt electi, id est clericos: sicut in actibus legitur Apostolorum [Multitudinis autem credentiũ erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suũ esse dicebat: sed erant illis omnia communia.] & infra.* ¶ 2 *Quicumque vestrum communem vitam susceptam habet, & vouit se nihil proprium habere; videat, ne pollicitationem* b *suam irritam faciat: sed hoc, quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat: quoniam satius est non vouere; quàm votum, prout melius potest, non perficere. Grauius enim puniũtur, qui votum fecerũt, aut fidem* c *perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierũt; quàm illi, qui vitam sine voto finierunt; aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera.*

Item Augustinus in sermone de communi vita clericorum 3.

¶ De ordeu. C. X.

4 N *Olo* d *vt aliquis de vobis inueniat male viuendi occasionem. Prouidemus enim bona, vt ait Apostolus, non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos, conscientia nostra sufficit nobis: propter vos fama nostra non polluit, sed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt cõscientia, & fama. Conscientia necessaria* e *est tibi, fama proximo tuo. Qui fidens cõscientiæ suæ negligit famam suam, crudelis est. &* ¶ *infra.* ¶ Nulli liceat in societate nostra habere aliquid propriũ: sed si forte aliqui ‖ habent, nulli licet: & qui habuerint, faciunt quod non licet. *& infra.* ¶ Enthecam nobis habere non licet. Non enim episcopi est seruare aurum f, & à se reuocare mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi inopes nos interpellunt: vt plures tristes relinquamus: quia, quod possimus dare omnibus, non habemus. Non habeamus ergo enthecã. *& infra.* ¶ 5 *Qui habere voluerit proprium, & de proprio viuere, & contra ista præcepta facere; parum est vt dicam, non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram* g *enim, & scio me dixisse, quòd si nollent suscipere vitam socialem mecum; non illis tollerem* h *clericatum: sed seorsum manerent, seorsum viuerent: quomodo nossent, Deo viuerent; & tamen ante oculos posui, quantum mali sit à proposito cadere. Malui enim habere cœcos, vel claudos* i, *quàm plangere mortuos* k. *Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo, quicumque voluisset extra manere, & de suo viuere, non tollerem ei clericatum: ita modo, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cũ hypocrisi vixerit, quisquis inuentus fuerit habens proprium, non illi permitto, vt inde faciat testamentum; sed delebo eum de tabula clericorum. Item supra.* ¶ 6 *Qui* α *non vult mecum manere, & in communi viuere, habeat libertatẽ; sed videat, vtrum habere possit felicitatis hereditatem* β.

α ¶ *Initium huius capitis vsque ad vers. Qui habere voluerit. Legitur in sermone 2. de communi vita clericorum, seu 52. ad fratres in eremo: cetera vero partim in sermone 53. ad fratres in eremo, siue sermone 3. de communi vita clericorum, partim in eodem 52. siue 2. de quibus sermonibus adnotatum est* ℣. *dist. 86. Partem huius capitis refert Beda in comment. 2. Cor. cap. 8. sub hoc titulo,* Ex sermone de vita & moribus clericorum.

β ¶ *Qui non vult.*] *In sermone ipso præcedit, cap. certe ego.* ℣. *ead. & paucis interiectis sequitur, qui hoc non vult, habeat libertatem, &c.*

Idem sermone tertio de communi vita clericorum 7.

¶ Non licet habere proprium iis, qui suis renuntiant, & communiter viuere spondent. C. XI.

N On dicatis l aliquid proprium: sed sint vobis omnia communia. *& infra.* ¶ Qui cumque autem in tantum progressus fuerit malum, vt occulte ab aliquo litteras, vel quodlibet munus accipiat; si hoc vltro confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur, atque conuincitur; secundum arbitrium presbyteri, vel præpositi grauius emendetur. *& infra.* ¶ Cum γ *huius nostræ cõgregationis fratres non solum facultatibus, sed voluntatibus propriis in ipsa ordinationis susceptione renuntiauerint, & se per promissam obedientiam penitus aliorum potestati, & imperiis in Christo, & pro Christo subdiderint; certum* δ *est eos nihil habere, possidere* m, *dare, vel accipere debere sine su-*

5 Serm. 53.

al. æternitatem

6 Serm. 52. in eremo.

7 Ex epist. 109. ad monachas.

‖ Religiosus etiam in veste propria est non habet.

vt ff.de acquir.poss.quod seruus. Item qui ab alio possidetur, ipse nihil possidet, vt ff.de adulter.l. fic euenit. Sed dicas quòd ex permissione prælati sui possunt possidere, vt extra de stat.monach.cap.monachi. Et nota quòd monachus ratione contractus nec agere potest, nec conueniri [a]: sicut ille qui cessit bonis, vt ff.de arbit.item si vnus, in princ. Sed hoc notaui 11.q.1.de persona. Item cum monach' dicatur seruus, vt 54.dist. multos. ergo non habet liberum arbitrium, vt 32. q.3. cap. vnico. nec enim velle videtur qui ex necessitate obtemperat. ff. de regu. iur. l.velle. Item agere non potest de iniuria sibi illata: sed tamē eius prælatus potest agere [b], nisi prælatus absit, nec reliquerit procuratorem, ad instar filij familias. ff.de iniu. sed si vnus. §. ait prætor.

[a] Extra de fideiuss. de quibusiam. vbi de hoc.
[1] In prima regula, cap.4.
[b] Quod dic vt not. extra de sent. exc. mm. parochianis.

[a] ¶ *Sine superioris.*] extra de offi. ordi. quanto. habet tamen ius eligendi [c] & ius accusandi suum prælatum siue abbarem: & illud potest facere sine licentia abbatis, quia hoc ire ius conceditur. extra de accus. ex parte.

[c] Vt extra de fetcript. cum dilecta. de cōfuet. cum dilectus. Arch.

Exemplum.] Casvs. Dictum est §. quòd clerici non debent habere propria. Sed quia posset aliquis dicere, ꝙ ecclesia non debet habere propria eadem ratione, quia si haberent clerici non possent ea possidere: ideo Gratianus ab hoc loco vsque ad §. his omnibus. probat quòd ecclesia potest habere propria, & possessiones, & quòd clerici nomine ecclesiæ possidere possunt, etsi nomine suo nihil possideant. Probatur ergo in hoc cap. quòd ecclesia loculos & possessiones habere potest: & hoc probat exemplo Domini, qui loculos habuit, & qui furem admisit, vt ostenderet. ꝙ quando ecclesia persecutionem patitur à furibus, id est. malis, patienter ferat. B.

[‡] Et in conc. Aquisgr. c.15.

[b] ¶ *Exemplum.*] Ab hinc ostendit quòd ecclesia possit habere proprium: & hoc vsque ad §. econtra.

[c] ¶ *Fures.*] id est, occultos peccatores. simile 23. quæstio. 4. tu bonus. extra de tempor. ordin. cap. vlti.

[‡] *quæ sunt profecto communia* } orig.

Expedit.] Casvs. In hoc cap. ostendit Prosper, quòd ecclesia potest habere possessiones. & hoc probat duobus exemplis. scilicet Paulini, qui sua pauperibus erogauit: nihilominus tamen factus episcopus, possessiones ecclesiæ possedit & dispensauit. Et Hilarij, qui omnia reliquit pauperibus: qui factus episcopus non solum res ecclesiæ possedit, sed etiam acquisitis innumerosis hereditatibus fidelium possessiones ecclesiæ augmentauit, qui episcopi si sciuissent esse peccatum ecclesiam habere possessiones, numquam eas dispensandas suscepissent.

‖ Ecclesiasticarum rerum dominiū apud quem est.

d ¶ *Communes.*] ‖ quæritur quis sit dominus rerum ecclesiasticarum, numquid pauperes dicuntur esse domini? argu. quòd sic. 16.q.1. quoniam quidquid. Potest dici, quòd ecclesia sit domina, vt 16.quæst.3. inter memoratos. sicut hereditas est domina, vt ff.de acquir. re do. hereditas. Alij dicunt quòd ipse Deus [d], vt 7. ead. quæst.2. qui Christi. & cap. qui abstulit. Vel dic dominium esse apud clericos, sicut dominium rerum vniuersitatis apud ciues. instit. de re.di. §. vniuersitatis. dicuntur etiam pauperes domini, quia inde sustentantur.

[d] Et ecclesia dicitur hoc tenere. Sic quicunque. Salomon. vbi quidam. Sic quicunque. vers. si. Sic. & hoc verum. secundū. Sic. & Vide. 3. Addita. 12. ori. glo. distinc. fusa.

ADDITIO. De hoc etiam not. extra de verb. signific. causa. & per Innocen. & Hostien. extra de causa poss. cum super. & ibi videas. Archid.

[e] ¶ *Cum præpositus.*] & confirmatus. nam ante nō potest administrare, nisi fit valde remotus, vt extra de elect. quòd sicut. & cap. nihil.

[f] ¶ *Si scirent.*] simile 7.q.1. omnis qui arb. bonum pro illis qui suis renuntiauerunt, quòd semper præsumitur illos iuštam causam & litem fouere. & est bonum. simi. extra de nou. oper. nunt. cap. 1.

[g] *Quoniam.*] ¶ *Velina.*] Not. plurium ecclesiarum visitationem vni committi. Et est argum. quòd ratione propinquitatis aliquid statuitur contra ius. sic extra de postul. ad hoc. & sic ratione remotionis. 63. dist. cum longe.

[h] ¶ *Constituta.*] 7.q.1. constitutum. & 3.61. dist. obitum.

[i] ¶ *Melchiades.*] falsus est titulus: quia Melchiades fuit proximus ante Siluestrum, & eius tempore est Constantinus conuersus. 96. distin. in illa Palea, Constantinus.

[i] Polycarp. l. 1. tit. 19. Barch. l. 4. c. 3. & p. Ino p. 3. c. 6. & p. Paton. l. 1. c. 9.

[k] ¶ *Romani.*] Ergo Imperator est dominus totius mundi. 3.7. quæst. 1. in apibus.

[l] ¶ *Primæ.*] Videtur ergo quòd ecclesia beati Petri sit prior ecclesia beati Ioannis Apostoli Lateranen. [e] 10.q.1. sanctorum. sed expone primæ beati Petri, id est, Apostolicæ.

[m] ¶ *Concederet.*] ergo imperium est apud ecclesiam Romanam, vt 96. distin. in illa Palea, Constantinus.

a ¶ *Synodo.*] nam ante eum non fuerunt generales synodi congregatæ, vt 15. distin. cap. 1.

b ¶ *Basilicas.*] de consecrat. distin. 1. nemo.

Vturam.] Casvs. Dicebant quidam, quòd ecclesia nō debeat recipere prædia: & hoc probant exemplo Apostolorum, qui in Iudæa prædia non recipiebant sed pretia prædiorum, vt pauperes substentarētur. quibus Melchiades Papa respondet dicens, ꝙ ideo Apostoli in Iudæa prædia non recipiebant, quia præuidebant ecclesiā ad Gentes trāsituram. quod cum factum esset, principes Romanorum facti sunt Christiani: de quibus Constantinus fuit vnus, qui legem dedit, vt quicumque vellet fieri Christianus. & ecclesiam fabricaret, & prædia ecclesiæ donaret. & ipsemet multa donauit: & ecclesiam beati Petri instituit: & sedem imperialem ei reliquit. & ab illo tempore cœpit ecclesia possessiones habere: & Christiani cœperunt ecclesias ædificare, & seipsos consecrare.

[k] ¶ *Romani.*] Ergo Imperator est dominus totius mundi. 3.7. quæst. 1. in apibus.

[l] ¶ *Primæ.*] Videtur ergo quòd ecclesia beati Petri sit prior ecclesia beati Ioannis Apostoli Lateranen. [e] 10.q.1. sanctorum. sed expone primæ beati Petri, id est, Apostolicæ.

[m] ¶ *Concederet.*] ergo imperium est apud ecclesiam Romanam, vt 96. distin. in illa Palea, Constantinus.

[a] *Synodo.*] Idem vero præsidens in sancta synodo [a], quæ apud Nicæam congregata est, cum querelam quorumdam conspiceret coram se delatam, ait; Vos à nemine diiudicari potestis: quia solius Dei iudicio reseruamini. Dij etenim vocati estis: & idcirco non potestis ab hominibus iudicari. Ab illo etenim tempore, & deinceps, viri religiosissimi non solum possessiones, & prædia, quæ possederant, sed etiam semetipsos Domino consecrarunt, ædificantes basilicas [b] in suis fundis in honorem sanctorum martyrum per ciuitates, ac monasteria innumera: in quibus cœtus Domino seruientium conueniret.

[c] ¶ *Ceteri etiam collectores Melchiadem citant: quod constare non posse recte animaduertit auctor glossæ. Fit enim in hoc capite mentio Nicænæ synodi: quo tempore (vt ex ipsa synodo, Eusebio, & ceteris historicis apparet) iam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in cripto de primitiua ecclesia, & munificentia Constantini: quod in collectione Isidori, Lutetiæ bis impressa, sequitur statim post decreta Melchiadis, quemadmodum 3. dist. 88. ad cap. decreuit. adnotatum est.*

Item Vrbanus Papa, epistola vnica, cap. 1.

¶ Quare prædia fidelium hodie ab ecclesia non alienentur. C. XVI.

Videntes autem summi sacerdotes, & alij, atque leuitæ, & reliqui fideles, plus vtilitatis posse conferre, si hereditates, & agros, quos vendebant, ecclesiis, quibus præsidebant, episcopi traderent; eo quòd ex sumptibus eorū, tam præsentibus, quàm futuris temporibus plura, & elegantiora ministrare possent fidelius communem vitam† ducentibus, quàm ex pretio ipsorum: cœperunt prædia, & agros, quos vendere solebant, matricibus [c] ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum viuere. ¶ Ipsæ vero res in ditione singularum parochiarum episcoporum (qui locū tenent Apostolorum) [d] erant, & sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, vt nemo in eis egens inueniatur. ¶ Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. *& infra. cap. 3.* ¶ Memoratis ergo augmentationibus, ac cultibus in tantum ecclesiæ, quibus episcopi præsidēt, Domino adminiculante creuerūt, & tantis maxima pars earum abundat rebus; vt nullus sit in eis communem gerens† vitam, indigens: sed omnia necessaria ab episcopo [e], suisque ministris percipit. ¶ Ideo, si aliquis extiterit modernis, aut futuris temporibus, qui hæc auellere nitatur; iam dicta damnatione feriatur.

† *al eligens* } *al. degins*

Item Augustinus tractatu 62. in Ioannem. [2]

¶ De eodem. C. XVII.

Habebat Dominus loculos: & à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus [f] tribuebat. Tunc primum ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta: vbi intelligeremus, quod præcepit, non cogitandum [g] esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, vt nihil pecuniæ seruet à sanctis; sed ne Deo pro ista seruiatur, & propter inopiæ timorem iustitia deseratur.

His omnibus auctoritatibus claret, quòd clericis nullo modo licet habere quid proprium: quòd si habuerint, non clerici erunt; non tamen clericatus eis tollendus est.

Vnde Augustinus in serm. 2. de communi vita clericorum [4].

¶ Clericatus non tollitur eis, qui volunt habere aliquid proprium.

C. XVIII.

Certe ego sum, qui statuerā, sicut nostis, nullū ordinare clericum, nisi qui mecum vellet manere: aut si vellet recedere [h] à proposito; recte illi tollerem [i] clericatum: quia desereret sanctæ societatis promissum, cœptumque consortium. Ecce [k] in conspectu Dei, & vestro, muto consilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus, & ecclesia sua; maneant vbi volunt, & vbi possunt: non eis aufero clericatum: nolo habere hypocritas. Malum [l] enim esse quis nescit? Malum [m] est cadere [n] à proposito: sed peius est simulare propositum. *& post pauca.* ¶ Si non† seruat sanctitatem [o] foris; dimidius cecidit: si vero intus habuerit simulationem; totus cecidit. Nolo vt habeat necessitatem simulandi. Scio quomodo homines ament clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter viuere.

Econtra sunt aliæ auctoritates, qui-

[2] Et Beda ad cap. 13. Ioan. & ibi glos. ord.
[3] Anil. 5. c. 31. Polycarp. l. 3. tit. 24.

[a] Non habet proprietas. nō enim inde cadit qui nō suscipit de unius Hu. Facto pr. prio pōt cuis contrauenire. *Matt. 6.*

[4] al. 52. ad fratres in eremo.

[5] Anil. l. 7. c. 8.

† *Si seruat* } orig.

‖ Hypocrita plus peccat quàm manifeste delinquens.

ECONTRA. Casvs. Amodo vult Gratianus, quòd clerici possint habere propria. quod verum est iis qui nō renuntiauerunt proprijs: in quo casu loquitur vsque ad §. *De rebus.*

[1] In c. 6. Barch. l. 3. c. 3. Ino p. 3. c. 5. Apostolorū bonum tenent vti ecclesiastic. dispensatc.

[1] al. fideles

[1] Ecclesiastic. res sicut pos. in. alienari hodie quàm olim.

[1] Hodie tamen ecclesia est propria.

E *Piſcopi,*] CASVS. Statuitur in hoc cap. quòd ſi epiſcopi habent aliquid de rebus propriis, poſſunt relinquere cui velint. Sed quidquid de rebus eccleſiæ habuerunt, totum eccleſiæ reſeruetur.

a ¶ *Acquiſitis.*] de proprio. Vel dic, acquiſitis non occaſione eccleſiæ, vt extra de teſta. quia nos.

‖ Clerici nihil poſſunt dare in vltima voluntate.

b ¶ *Habent.*] de hoc dicemus ℑ. ea. q. 4. cap. 1.

c ¶ *De prouiſione.*] ‖ clerici de rebus mobilibus nihil in vltima voluntate poſſunt dare, niſi talis ſit eccleſiæ conſuetudo, vt extra de teſta. ad hæc. & c. relatum. § licet,

d ¶ *De fructibus.*] nõdum perceptis. argu. ff. quemadmo. vſusfruct. amit. ſi vſusfructuarius, in fin. immo etiam de perceptis non poſſunt condere teſtamentum. extra de teſtam. quia nos admonet.

† *al. frugibus*

† *al. omnia ſunt*

MAniſeſta.] CASVS. Dicitur, ꝙ mãifeſtũ debet eſſe iis qui circa epiſcopos morantur, quæ ſunt res eccleſiæ. & quæ ſunt res ꝓpriæ epiſcopoꝝ, ne ſi tranſitus inopinatus emergat, propter confuſionem res epiſcopi pro rebus eccleſiæ, vel econuerſo detrimentum patiantur.

‖ In capitul. Martini Bracharẽſ. ex ca. 4. concil. Antio heni mutatis verbis, ſed ſalua ſententia.

e ¶ *Manifeſta.*] facit ergo inuentarium, vt 28. diſt. de Syracuſanæ.

f ¶ *Iis qui circa.*] id eſt, vicedominis, vt 89. diſt. volumus. & cap. ſequi erit teſtis adminiſtrationis ſuæ. alij erunt teſtes vitæ ſuæ. ℑ. 2. q. 7. cum paſtoris.

2 Anſel. l. 6. cap. 167.

Sint manifeſtæ.] CASVS. Dicitur; quòd res ꝓpriæ epiſcopi, & res eccleſiæ debent eſſe ſeparatæ, vt epiſcopus in obitu ſuo ſine interdictione vel contradictione quibus voluerit, propria relinquere poſsit iuſtum enim eſt, vt nec eccleſia nec propinqui epiſcopi detrimentum patiantur, & in cauſas incidant vel lites. Seq. cap. planum eſt, & indicitur à contrario ſenſu, quaſi nõ ſufficiant ei ſua propria.

g ¶ *Sint manifeſtæ.*] id eſt, diſtinctæ.

h ¶ *Dominicæ.*] id eſt, eccleſiæ.

i ¶ *Probãtur.*] ex hoc cap. & in auth. de eccleſ. tit. §. interdicimus. colla. 9. ff. de dona. inter virum & vxor. Quintus Mutius. C. eo. tit. ‖ etiam videtur quòd ſemper res acquiſitæ præſumuntur eſſe de bonis eccleſiæ, niſi probetur contrarium. Argu. contra. C. arbit. tut. ſi defunctus. ibi enim dicitur, quòd tutor qui nihil ante habebat, poſtea per induſtriam ſuam multa potuit fuiſſe lucratus. vnde pupillus cogitur probare illas ſuas eſſe. Tu dicas, quòd, ſi epiſcopus vel alius prælatus permiſtim vtitur rebus ſuis & eccleſiæ, cum non ſit facta diſtinctio, cogentur heredes epiſcopi probare illas res non eſſe eccleſiæ: ſicut vxor cogitur probare res aliquas non eſſe mariti: quia promiſcue vtitur rebus mariti vt ſuis. Vel aliter diſtinguas. Si certum eſt, quòd epiſcopus ante epiſcopatũ habuit proprium, tunc incumbit eccleſiæ onus probandi res acquiſitas eſſe tantum de rebus eccleſiæ. argu. ℑ. q. 4. c. 1. & 2. Vel dic quòd ſi poſt mortem epiſcopi eccleſia inuenitur in poſſeſsione rerum, tunc heredibus incumbit probatio. Sed ſi heredes ſunt in poſſeſsione, tunc eccleſia probabit, vt ℑ. ead. q. 5. c. 1. in fine.

‖ Clericorum bona an præſumantur eſſe de bonis eccleſiæ.

† *al. diuerſimode*

Item ex concilio Martini Papæ, cap. 15. [1]

¶ De eodem. C. XX.

MAniſeſta [e] autem debẽt eſſe, quæ ad eccleſiam pertinẽt, his qui circa [f] ipſos ſunt, preſbyteris, & diaconis; vt ſi epiſcopo contigerit inopinatus tranſitus, res eccleſię nullo modo poſſint minui, & perire; neque res propriæ epiſcopi importunitatem patiãtur pro rebus eccleſiæ: vt nec eccleſia incurrat damnum, nec epiſcopus in ſuis rebus pro rebus eccleſiæ proſcribatur.

1 In capitul. Martini Bracharẽſ. ex ca. 4. concil. Antiocheni ſed ſalua ſententia.

Idem ſtatutum eſt in canonibus Apoſtolorum, cap. 40. vbi legitur.

¶ De eodem. C. XXI.

2 SInt manifeſtæ [g] res ꝓpriæ epiſcopi (ſi tamen habet proprias) & manifeſtæ Dominicæ [h]; vt poteſtatem habeat de propriis moriens epiſcopus ſicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: nec ſub occaſione eccleſiaſticarum rerum ea, quæ epiſcopi eſſe probantur [i], intercidant. Fortaſſis enim aut vxorem habet, aut filios [k], aut propinquos, aut ſeruos [l]. Et iuſtum eſt hoc apud Deum & homines, vt nec eccleſia detrimentum patiatur ignoratione rerum Pontificis; nec epiſcopus, vel eius propinqui ſub obtentu eccleſiæ proſcribantur, & in cauſas [m] incidant, qui ad eum pertinent, morſque [α] eius iniuriis malæ famæ ſubijciatur.

α ¶ Morſque eius.] *Antea legebatur*, mortiſque eius iniuriis infamentur. *Reſtituendum eſt locus ex priſca verſione, cui totum reliquum caput conuenit.* Græce *eſt*, καὶ τὸν αὐτὸν θάνατον διυφημίας † περιβάλλεσθαι. *Id eſt*, & eius mors maledictis vndique appetatur.

Item in eiſdem canonibus, cap. 41.

¶ Ex rebus eccleſiæ epiſcopus, ſi indiget, ſibi, & ſuis neceſſaria ſumat.

C. XXII.

bus conceditur propria habere, non ſolum alijs, ſed etiam epiſcopis.

Vnde in concilio Agathenſi, cap. 48. legitur,

¶ De rebus propriis, vel acquiſitis epiſcopi heredibus ſuis derelinquant.

C. XIX.

EPiſcopi dẽ rẽbus propriis, vel acquiſitis [a], vel quidquid de proprio habent [b], heredibus ſuis, ſi voluerint, derelinquant. Quidquid vero de prouiſione [c] ſuæ eccleſiæ fuerit, ſiue de agris, ſiue de fructibus † [d] ſiue de oblationibus; omnia † in iure eccleſię reſeruare cenſuimus.

Item ex concilio Antiocheno, c. 25.

¶ Res eccleſiaſticas epiſcopus diſpenſet.

C. XXIII.

4 EPiſcopus [e] eccleſiaſticarum rerum habeat poteſtatem ad diſpẽſandum erga omnes, qui indigent, cum ſumma reuerentia, & timore Dei. Participet autem & ipſe quibus indiget (ſi tamen indiget) tam in ſuis, quàm in fratrum, qui ab eo ſuſcipiuntur, neceſſariis vſibus [f] profuturis: ita vt in nullo qualibet occaſione fraudentur, iuxta ſanctum Apoſtolum ſic dicentem [Habentes victum, & tegumentũ, his contenti ſumus.] Quòd ſi cõtentus iſtis minime fuerit, conuertat autem res eccleſiæ in ſuos vſus domeſticos, & eius commoda, vel agrorum fructus [g], non cum presbyterorum conſcientia [g], diaconorumque pertractet, ſed horum poteſtatem domeſticis ſuis, aut propinquis [s] aut fratribus, filiiſque cõmittat, vt per huiuſmodi perſonas occulte [γ] res lædantur eccleſiæ; ſynodo prouinciæ pœnas iſte perſoluat. Si autem & aliter accuſetur epiſcopus, aut presbyteri, qui cum ipſo ſunt, quòd ea, quæ pertinent ad eccleſiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet eccleſiaſtica facultate ſibimet vſurpent; ita vt ex hoc affligantur quidem pauperes; criminationi vero, & blaſphemiis tam ſermo prædicationis, quàm ij, qui diſpenſant, taliter exponantur; & hos oportet corrigi, ſancta ſynodo id quod condecet, approbante.

γ ¶ Occulte res.] *In verſione Dionyſij legitur,* vt per huiuſmodi perſonas occulte ceteri † lædantur fratres eccleſiæ, *& concordat tum alia antiqua verſione, quæ & ipſa eſt in tomis conciliorum*, vt per eorum ſecretam diligentiam eccleſiaſtici lædi videantur. *Græce in codicibus, qui lecti ſunt, habetur ἂς τὸ διὰ τῶν τοιούτων λεληθὸς τοὺς βλάπτεσθαι τὰς λύπας τῆς ἐκκλησίας. Id eſt*, vt ex his rationes eccleſię latenter lædantur.

Item in canonibus Apoſtolorũ, c. 41.

¶ Res eccleſiæ ſint in epiſcopi poteſtate.

C. XXIIII.

† PRæcipimus, vt in poteſtate ſua epiſcopus eccleſiæ res an epiſcopi debent habere poteſtatem de rebus eccleſiæ. Et reſpondetur quòd ſic ad diſpenſandum eas per presbyteros & diaconos cum timore &

Præcipimus.] CASVS. Quæſtio fuit, quòd ſic ad diſpenſandum eas per presbyteros & diaconos cum timore &

more & ſolicitudine. Et hoc probatur argumento à maiori, quia animæ hominum multo pretioſiores rebus ſunt illis commiſsis.

a ¶ *Pretioſiores.*] ſic ℑ. 16. quæſt. 7. cap. 1.

b ¶ *Multo magis.*] ſimile eſt quod oſtendit ius. ex quo mulier credit ſe viro de corpore, dignum eſt vt credat de dote reſtituenda. ‖ vnde non tenetur vir dare fideiuſſorem de dote reſtituenda, niſi vir laberetur in facultatibus, extra de don. int. vir. & vxor. per veſtras. C. ne fideiuſſ. dona. demonſt. l. 1.

c ¶ *Presbyteros.*] ℑ. 89. diſt. cap. volumus.

CVM ERGO. CASVS Cõcludit Gratia. ex c. epiſcopi. & ex c. manifeſta. & ex cap. ſint manifeſtæ. & ex c. epiſcopus. quòd epiſcopis licet habere propria. ſed ex hoc mouet quamdam queſtionem, cum epiſcopus habeat propria, quare dicitur ℑ. in cap. nolo. ꝙ clericus habẽs propria nõ erit clericus? cui quæſtioni reſpondet Gratia. pro ſuo arbitrio, dicens quoſdam epiſcopos in oriente habere vxores & filios, & quoſdam clericos in occidente in minoribus ordinibus habere vxores & filios, quibus licet habere propria: aliis vero clericis qui ab infantia clerici facti ſunt, non licet habere propria niſi retinendo ſua, à ſumptibus eccleſiæ abſtineãt. & ad hoc inducit ſequẽs capitulum.

d ¶ *Cum ergo in concilio.*] concludit quòd clerici poſſunt habere propria.

e ¶ *Quomodo ergo.*] modo quærit de contrarietate illorum capitul. ℑ. c. nolo. & ℑ. ea. expedit.

f ¶ *Sed notãdum eſt.*] male ſoluitur [a]. Sed dic vt dixi ℑ. ead. in princip. quæſtionis.

‖ *Vlli autẽ.*] CASVS. Quidam clerici propriis renuntiare nolebãt. quæſitum eſt à Proſpero, an ſine peccato poſſint hoc facere? Et reſpondet quòd ſic, ſi præbendam diſpenſatori relinquant: quia quodammodo ſua relinquunt, quando contenti rebus propriis nihil de reb' eccleſiæ accipiũt.

g ¶ *Infirmi.*] ſcilicet animo.

h ¶ *Diſpenſatori.*] ſcilicet ſuo: vel diſpenſatori, id eſt, epiſcopo.

i ¶ *Nihil habentibus.*] id eſt, pauperibus. 16. q. 1. cap. fin.

k ¶ *Sine peccato.*] hic patet, quòd ſi clerico ſufficiant propria, non habebit eccleſiaſtica, vt 16. q. 1. quoniam quidquid. 1. quæſt. 2. clericos. & cap. paſtor. & ℑ. ead. ſi priuatum. 10. quæſt. 3. cauendum. Sed contra, nemo ſuis ſtipendiis cogitur militare. extra de ſimon. cum ſit Romana. & qui altario deſeruit, &c. vt ℑ. ead. ex his. Solu. hoc cap. de conſilio loquitur; vel de clericis vagabundis, vel loquitur de oblationibus quæ illis non ſunt communicandæ: vel poſſunt habere dona eccleſiaſtica, non vt ibi referuent, ſed vt diſtribuant pauperibus. 16. quæſt. 1. cap. fin.

DE REBVS. CASVS. Hic Gratia. mouet quamdam quæſtionem incidentem, an poſſeſsiones eccleſiæ poſsint diuidi per prębendas. Et primo probat, quòd non, exemplo Apoſtolorum, & duobus cap. ſequen. Sequens cap. patet.

1 REs eccleſiæ.] ¶ *Propriæ.*] ſi ergo de rebus eccleſiæ emiſti vendiceſt. *Hoc non poſſe fieri, argumento, & auctoritate probatur: clerici ſucceſſores eorum ſunt, de quibus dicitur* [*Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.*] *Neceſſe eſt ergo, vt eorum ſequantur vitam, quorum in eccleſia gradum adminiſtrant. Non ergo aliquid proprium ſibi vendicabunt, ſed erunt eis omnia communia.*

Item Vrbanus Papa ait in epiſtola vnica, cap. 2.

¶ Res eccleſiæ quaſi communes epiſcopus diſpenſet. C. XXVI.

2 REs eccleſiæ non quaſi propriæ [i], ſed vt communes, & Domino oblatæ, cum ſummo timore nõ in alios, quàm in præfatos vſus ſunt fideliter diſpenſandæ.

Item ex ſynodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. cap. 16.

¶ Non liceat epiſcopo res eccleſiarum in proprios vſus conuertere.

C. XXVII.

NVlli epiſcoporum liceat res mobiles, aut immobiles de ſubiectis plebibus, aliiſque piis locis in proprio vſu habere: ne maiores enormiter [m] locupletentur, & minores tali facto pauperes inueniantur. Contra agens, canonica auctoritate coarctatus exiſtat.

Si ergo res eccleſiæ, non quaſi propriæ, ſed quaſi communes habendæ ſunt; cum de communi nullus dicat, hoc meum eſt [n]; *nec de rebus eccleſiæ, hæc eſt mea, poteſt aliquis dicere: ne videatur nõ imitari charitatem illorum, in qua nulli aliquid erat proprium; ſed erant illis omnia communia. His ita reſpondetur. Sicut perfectione charitatis manente, ſecundum diſcretionem eccleſiarum, diſtributio fit eccleſiaſticarum facultatum, dum alijs poſſeſsiones huius eccleſiæ ad diſpenſandum committuntur, ex quibus, licet res eccleſiæ omnibus debeant eſſe communes, primum tamen ſibi, & ſuæ eccleſiæ deſerientibus neceſſaria ſubminiſtret* †, *reliqua, quæ ſuperſunt, fidelium vſibus miniſtraturus; ita & præbendæ eccleſiarum, eadem charitate manente, pie & religioſe poſſunt diſtribui: nec tunc rebus eccleſiæ, vt propriis, ſed vt communibus vtilitatibus deſeruituris: vt ex his, quæ ſibi aſsignata ſunt, primum ſibi neceſſaria percipiat: ſi qua vero ſuis neceſſitatibus ſuperſunt, in communes vſus eccleſiæ expendat* [o].

‖ Clerici quæ bona habent.

Act. 4.

b Ad hoc facit quod leg. & no. 44. diſt. in prin. verſ. ſi facerdos. & 47 diſt. ſicut hi. verſ. proprijs. & ſup. ea epiſcopi. ver. quod quid. vbi de hoc. Arch.

2 Anſel. l. 5. cap. 35. Polycarp. l. 6. tit. 15.

† *al. epiſcopus ſubminiſtret.*

c Argu. extra de vſu pal. c. 1. & de præben. pro illorũ. in prin. & de prælegi. paſtoralis. in princip. argu. ff. de cõtrahen. empt. qui tabulas. Archid.

biguum eſt pro toto, & pro parte. & qui iurat ſuum non eſſe, iurabit etiam ſibi commune non eſſe. ff. de verb. ſignific. pupillus. §. vlti. & cum quis legat ſeruos ſuos, tam illi qui ex toto ſui ſunt, quàm qui pro parte, intelliguntur legati, vt ff. de legat. 3. ſi quis ſeruos. Si autem eſt aliquid vniuerſitatis vel ciuitatis, illud non eſt cuiuſlibet. ℑ. ead. quæſt. 2. qui manumittitur.

o ¶ *Expendat.*] mirum eſt quare Gratianus non inducit cap. quòd

possessiones ecclesiæ possunt diuidi, quæ longe melius faciunt ad propositum,vt ẏ.q.2. quisquis. & cap.sæpe fit. 10.q.2.casellas. in fin. & 16. quæst.1. possessiones & quæst.3. clerici. argum.contra.ẏ.quæst.2. vobis. 10.quæst.3. vnio. & ẏ.ead.quia tua. & cap.necessaria.

a *SI priuatum.*] Potest intelligi si, id est, quamuis priuatum, separatim aliquid ecclesiasticum possidemus: non tamen illud est nostrum. quorum procurationem, id est, quia tantum illius procuratio nobis est commissa.Vel dic, priuatum,id est, propriũ.

b ¶ *Non illa nostra sunt.*] id est, à nobis recipienda & retinenda.

c ¶ *Procurationem.*] ‖ ergo prælati dicuntur procuratores rerum ecclesiasticarum, vt hic, & 14.q.1.§.1. quandoque domini dicuntur. 16.q.1. & temporis. quãdoque defensores. 16.q.1. in canonibus. quãdoque patres, vt 68. distin. quorum vices. non tamen habent liberã & generalem administrationem sicut procurator Cæsaris, vt ff. de officio procur. Cæsaris.l. 1.modicum tamen donare possunt. extra de don. ceterum.tamen loco domini habentur, cum bene administrãt;loco prædonis,cum male,vt ff.pro empto. qui fundum. §. si tutor.

† *priuatim, quæ nobis sufficiant. possidemus*] orig. & ẏ. 23.q.7. q autem.] ē. ſi autem priuatim.

‖ Prælati dicuntur procuratores rerum ecclesiasticarum.

*Vnde Augustinus ad Bonifacium comitem, epist.*50.

¶ De eodem. C. XXVIII.

SI priuatum † [a] possidemus, Quod nobis sufficiat; non illa nostra sunt [b], sed pauperum:quorum procurationem [c] quodammodo gerimus, non proprietatem nobis vsurpatione damnabili vendicamus.

Ostensum est, quomodo liceat clericis habere proprium, & quomodo non. Item, quomodo res ecclesiæ per prębendas diuidi possint.

QVÆSTIO II.

1 ps *NVnc quæritur* [d], *si sacerdotes aliqua de rebus ecclesiæ dedisse noscuntur, an hos, qui eas acceperunt, aliqua firmitate constabit. Quòd res ecclesiæ nullo modo distrahi possunt, & distractæ possideri, multis auctoritatibus probatur.*

Ait enim Stephanus Papa.

¶ Ecclesiæ pecunias auferens velut homicida damnatur. C. I.

1 QVi Christi pecunias [e], & ecclesiæ aufert, fraudat [f], & rapit [g]; vt homicida [h] in conspectu iudicis deputabitur.

¶ *In epistolis Stephani primi, quæ extant, caput hoc non habetur: sed in epistola prima Anacleti, ex quo citatur à Burchardo, & Iuone, & in concilio Triburiensi, & ẏ. ead.cap.qui abstulerit. Idem etiam legitur apud Lucium Papam.*

Item Pelagius Hostilio episcopo.

¶ Quidquid de sacratis vasis, vel ministeriis à quolibet clerico vsurpatum fuerit, ecclesiæ restituatur. C. II.

AVgustino [i] nostræ sedis notario suggerente didicimus, quòd ei dilectio tua directis apicibus indicasset, quosdam de clero tuo,& maxime parochiarum ad te pertinentium nõ pauca sacrata vasa,vel ministeria distraxisse, & aliqua huiusmodi perpetrasse, quæ à religioso aliena sunt ,ppositо.Charitatem vero tuam (vt hoc competenti solicitudine debeat insequi, vel vlcisci) nostrę præceptionis auctoritate cupis communiri [k].Qua de re præsentibus mandamus affatibus ; vt competentis viuacitatis instantia, quidquid de sacratis vasis,vel ministeriis à quolibet clericorum vsurpatum , vel distractum fuisse compereris ; sine cuiusquam moræ interuentu exigere non dimittas , & ecclesiasticis vsibus reformare.

Item Bonifacius † *Papa* [2].

¶ Quidquid Domino consecretur, ad ius pertinet sacerdotum. C. III.

3 NVlli [l] liceat ignorare,omnẽ, quod Domino consecratur [m], siue fuerit homo,siue animal [n], siue ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum [o] Domino erit,& ad ius pertinebit sacerdotũ.Propter quod inexcusabilis erit omnis,qui à Domino, & ecclesia , cui competunt, aufert, vastat, inuadit [p], vel eripit, & vsque ad emendationem, ecclesiæque satisfactionem , vt sacrilegus iudicetur : & si emendare noluerit, excommunicetur [q].

*Item Gregorius Septimus, lib.6.Regesti, in concilio, cap.*1.

¶ Excommunicationi subiaceat, qui ecclesiastica prædia inuadit. C. IIII.

4 QVicumquè militum [r], vel cuiuscumque ordinis, vel professionis persona, prædia ecclesiastica à quocumque [2] rege, seu sæculari principe, vel ab episcopis inuitis,seu abbatibus [b], aut aliquibus ecclesiarum rectoribus [c] susceperit,vel inuaserit,vel de rectorum deprauato , seu vitioso consensu [d] tenuerit ; nisi eadem prædia ecclesiis restituerit , excommunicationi subiaceat.

*Item Pius Papa, epist.*2.

¶ Sacrilegij crimen incurrit, qui prædia ecclesiastica vexat. C. V.

1 PRædia diuinis vsibus tradita quidam humanis applicant vsibus,& Domino,cui tradita sunt, ea subtrahunt,vt sibi † inseruiant. Quapropter ab omnibus illius vsurpationis cõtumelia depellenda est: ne prædia vsibus secretorum cælestium [e] dicata à quibusdam irruentibus vexentur [f]. Quod si quisquã præsumpserit ; vt sacrilegus [g] habeatur.

*Item Anacletus Papa, epist.*1. [2]

De eodem. C. VI.

3 QVi abstulerit aliquid patri [h], vel matri, dicitque hoc peccatum non esse ; homicidæ particeps est. Pater nostер sine dubio Deus est,qui nos creauit [4]: mater vero nostra, ecclesia,quæ nos in baptismo spiritaliter regenerauit [5]. Ergo,qui Christi pecunias,& ecclesiæ rapit,aufert,vel fraudat ; homicida est.

Item Ioannes Papa primus ad Zachariam Archiepiscopum [6].

¶ Quadruplum restituat, qui res ecclesiæ inuadit. C. VII.

7 IN antiquis ecclesiæ statutis decretum est,vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus:sed cũ multiplicatione [i] omnia restituat. Vnde & in Euangelio scriptum est [Quòd si aliquid defraudauit, reddo quadruplum.] Et in legibus sæculi cautum habetur [8 Qui rem surripit alienam, &c.] *vt infra in auctoritate* [k] *Eusebij Papæ.*

Item Gregorius ad Constantiam reginam Galliæ, lib.4. epist.33. seu, c.77.

¶ Pro tenore sæcularium legum puniantur inuasores rerum ecclesiasticarum. C. VIII.

Vnde quæritur.] Hæc quæst.diuiditur in nouem partes : in quarum prima probat magister per 16. canones,quòd res ecclesiæ vendi non debent,vel alienari in casu non concesso,& ponit pœnas diuersas alienantibus , & vendentibus eas quoquo modo.Secunda ibi , *Quæ vero.* Tertia ibi, *Monemus.* Quarta ibi , *Vobis enim.*Quinta ibi,*Statuimus.* Sexta ibi,*Terrulas.* Septima ibi, *Item si rectores.* Octaua ibi , *Item si seruos.* Nona ibi , *Ne vero.* Ioan.de Fant.

CASVS. Supra dictum est, quomodo liceat clericis habere proprium, & quomodo non, & qualiter res ecclesiæ possint diuidi per prębendas. Nunc autem in hac 2.quæst. quæritur, an res ecclesiæ alienatæ possint apud alios remanere quibus alienatæ sunt. & certum est, quòd non, nisi sint alienatæ in casibus concessis à iure,vt ẏ. ead.aurum.& cap.sine exceptione.in quo cap.dicitur, quòd pro vtilitate possunt res ecclesiæ alienari, vt 10.q.2. hoc ius porrectum. & procedit hoc ordine Grat. primo probat , quòd res alienari non possunt, nec alienatæ possideri, vsque ad §.his omnibus auctoritatibus. postea supponit quosdam casus speciales, in quibus licite res ecclesiæ alienantur. Primum autem cap. huius quæstionis planum est.

1 Anaclet. epist.1.c.2. Lucius, cap.6. In conc.Trib. cap.7. Burc.l.11.c.18. Iuo p.14.c.88.

d ¶ *Nunc quæritur.*] ‖ Alienatio est omnis cõtractus per quem dominium transfertur,vt C.de fun.do.l.1.sed hic largius sumitur alienatio; quia nec obligari possunt res ecclesiæ.Quid autem sub se contineat hoc nomen, alienatio,dicitur extra de reb.eccl.non alien. c. nulli.in auth.de non alie.vel permu.coll.2.§.nos igitur. prohibentur res ecclesiæ alienari,vt ẏ.ea.sine. 10.q.2. hoc ius. & res Cæsaris.ff.de leg.1. apud Iulianum. §.vlti. ‖ Sed excipiuntur quattuor casus. Causa necessitatis, vt si debitũ virget,vt in illa l.hoc ius. Causa pietatis pro redemptione captiuorum, vel alimonia pauperum, vt ẏ.ea.aurum. Causa necessitatis vel vtilitatis, vt ẏ.ea. sine exceptione. Causa incommoditatis vel minoris vtilitatis, vt ẏ.ea.terrulas. aliæ causæ possunt assignari ; sed ad has possunt omnes canones reduci : res tamen ecclesiæ quæ seruando seruari non possunt, citra aliquam solennitatem alienantur, vt C. de admin.tut. l.lex,quæ.§. vlti.C.quando decre.non est opus.l.vlt.& 96.distin.bene. ‖ Sed aliæ res ecclesiæ cum solennitate alienandæ sunt [a].& olim quidem duo de vicinis indicassent, & de causa alienationis cognoscebant, & subscribebant,vt 10.q.2. casellas. in fin.ẏ.ea.quicumque suffragio. & 17.q. 4. nullus. sed hodie sufficit consensus capituli & episcopi,vt ẏ.ea.c.sine. capituli,vt ẏ.ea.terrulas. In rebus monasteriorum alienandis requiritur consensus abbatis & capituli & episcopi. ẏ.ead. abbatibus.17.q.4.in vendition ibus. Idem in ecclesiis parochialibus,vbi etiam consensus sacerdotis requiritur.ẏ.e.placuit. 10.q.2. si quis episcopus. Facta alienatio cõtra dictam formam , est nulla, licet sit in casu licito [b], vt ẏ.ea.sine.sed cum præscripta forma facta,& etiam in casu non concesso,tenet ipso iure.arg.extra de his quæ fi. à præla. sine consensu c.cum nos. extra de empt. & vend. cum dilecti. sed si damnosa fuerit,ecclesiæ restituitur. extra de restit. in integr.cap.1.

a Anacletus in hoc cap. q. Deus est pater noster, & ecclesia mater:& ideo qui Dei,& ecclesiæ pecuniam aufert,vsurpat & fraudat, homicida est:sicut ille qui patri vel matri carnali abstulit aliquid iniuste, dr homicida. h ¶ *Patri.*] homicida enim est, qui non pascit patrem vel matrem [b], vt 22.q.4. inter cetera. & 86.distn.non satis. in fin.

e ¶ *Qui Christi pecunias.*] large sumitur,vt ẏ.quæst.3. per totum.

f ¶ *Fraudat.*] occulte.

g ¶ *Et rapit.*] vi.

h ¶ *Homicida.*] etiam est sacrileg[c], vt ẏ.c.prox. & 16.q.1. decimas.

Augustino.] CASVS. Hostilius episcopus significauit Augustino notario Papæ, q quidam clerici sui distraxerãt illicite multa sacra vasa vel ministeria suarũ ecclesiarum,propter quæ reuocanda, cupiebat auctoritate Apostolica cõmuniri. Augustinus ergo illud Papæ significauit, quo audito Pelagius scripsit Hostilio episcopo, vt Apostolica functus auctoritate , sine mora omnia reuocet ad vsus ecclesiarum , per quemcumque clericum fuerint alienata.

i ¶ *Augustino.*] aliàs incipit , Notario nostræ sedis Augustino suggerente, &c.

k ¶ *Communiri.*] cum tamen & illud de iure communi posset facere [c].

Vicumque.] CASVS. In hoc cap. dicitur, quòd quicumque prædia ecclesiastica à rege, vel ab alio principe sæculari susceperit, nisi & sic est contra id quod dicit lex, superfluum est postulare quod lex indulsit. C. de thesau. l.1. sed fit ideo, quia plus timetur quod singulariter pollicetur,quàm quod generali sponsione fit,vt 23.dist.quamquam.

Nulli.] CASVS. Docet Bonifacius Papa in hoc cap.quòd quidquid fuerit semel ecclesiæ oblatum, Domini est,& ad ius pertinet sacerdotum. vnde quicumque illud inuaserit vel vsurpauerit, sacrilegiũ committit:& si non emendauerit, debet excommunicari. *Consecratur*, id est,datur vel deputatur vel offertur. *Sanctum*, id est,ecclesiæ deputatum erit. *Sanctorum*, id est , sacerdotum. & *Domino* , id est, ad honorem Domini. sic construe , quòd omne sanctum quod consecratur Domino, erit sanctum.

l ¶ *Nulli.*] quod semel est consecratum Deo , etiam licet sit alienum, postea non fiet profanum,vt ẏ.17.q.4. quæstio.ff.de re.diui.in tantum,argu.contra. ẽ.distin.54.ex antiquis. & cap.frequens.

m ¶ *Consecratur.*] id est, datur.

n ¶ *Siue animal.*] aliud ab homine. aliàs sequeretur quòd homo non esset animal.

o ¶ *Sanctum sanctorum.*] id est , ad vsum sanctorum sacerdotum pertinet.

p ¶ *Inuadit.*] ergo qui seruum ecclesiæ inuadit , sacrilegus est , sed forte non est : sed reputatur. simi. ẽ.eo.cap.1.

q ¶ *Excommunicetur.*] ergo non omnis sacrilegus ipso iure est excommunicatus,vt ẏ.cap.proxi. De hoc dixi 11.q.3. canonica.

Vicumque.] CASVS. In hoc cap. dicitur, quòd quicumque prædia ecclesiastica à rege, vel ab alio principe sæculari susceperit, nisi & sic est contra id quod dicit lex, superfluum est postulare quod lex indulsit. C. de thesau. l.1. sed fit ideo, quia plus timetur quod singulariter pollicetur,quàm quod generali sponsione fit,vt 23.dist.quamquam.

Nulli.] CASVS. Docet Bonifacius Papa in hoc cap.quòd quidquid fuerit semel ecclesiæ oblatum, Domini est,& ad ius pertinet sacerdotum. vnde quicumque illud inuaserit vel vsurpauerit, sacrilegiũ committit:& si non emendauerit, debet excommunicari. *Consecratur*, id est,datur vel deputatur vel offertur. *Sanctum*, id est,ecclesiæ deputatum erit. *Sanctorum*, id est , sacerdotum. & *Domino* , id est, ad honorem Domini. sic construe , quòd omne sanctum quod consecratur Domino, erit sanctum.

l ¶ *Nulli.*] quod semel est consecratum Deo , etiam licet sit alienum, postea non fiet profanum,vt ẏ.17.q.4. quæstio.ff.de re.diui.in tantum,argu.contra. ẽ.distin.54.ex antiquis. & cap.frequens.

m ¶ *Consecratur.*] id est, datur.

n ¶ *Siue animal.*] aliud ab homine. aliàs sequeretur quòd homo non esset animal.

o ¶ *Sanctum sanctorum.*] id est , ad vsum sanctorum sacerdotum pertinet.

p ¶ *Inuadit.*] ergo qui seruum ecclesiæ inuadit , sacrilegus est , sed forte non est : sed reputatur. simi. ẽ.eo.cap.1.

q ¶ *Excommunicetur.*] ergo non omnis sacrilegus ipso iure est excommunicatus,vt ẏ.cap.proxi. De hoc dixi 11.q.3. canonica.

Vicumque.] CASVS. In hoc cap. dicitur, quòd quicumque prædia ecclesiastica à rege, vel ab alio principe sæculari susceperit, nisi

perit. nisi restituat, debet excommunicari. Idem statuitur de eo qui ab inuitis prælatis bona ecclesiæ susceperit , vel inuaserit , vel de consensu eorum retinuerit.

a ¶ *A quocumque.*] ille ergo conueniendus est, qui rem ecclesiæ qualemcumque detinet,licet exhibeat auctorem suum,vt ẏ.16.q.1.in canonibus. Sed distingue, an rem mobilẽ detineat, vel immobilem,vt C.vbi in rem act.l.2.extra vt lit. nõ contest.quoniam ‖ & hoc intelligas quando quis suo nomine aliquid possidet , vt tunc semper possessor sit conueniendus , & tunc non est necesse vocare illum cuius auctoritate possidet. secus si alieno nomine , vt extra lit.non contest.quoniam. Item hoc scias , q licet conuentus rei vendicatione posset dominũ nominare, nõ tamen conuentus possessorio iudicio, vt hic.

b ¶ *Seu abbatibus.*] inuitis.

c ¶ *Rectoribꝰ.*] inuitis.

d ¶ *Consensu.*] consensus enim prælati non obstat clericis repetentibus res ecclesiæ, vt ẏ.ea.non liceat. ‖ Sed quare nõ est ille tutus qui ab Imperatore possidet.C.de quadri. præscrip. bene. cum iuste possidet qui auctore prætore possidet , vt ff. de acquir. poss. iuste ? Sed dicas [a] istud obtinere in rebus priuatorum: quia nec ecclesia tuta est, si rem recipit ab Imperatore,nisi eam præscripserit,vt 16.q.3.placuit 1.

1 Pelag. ibid. dist.1.c.3.6. Iuo p.14.c.89.

2 Ex epistola Iacob.cap.6.

3 Pelag. ibid. Iuo p.14.c.88. 2 Dicas glos. sing. secundum Io'o. Roma. sing.451.lib.9. Alexan. consil.181.lib.7. Felyn.6.extra de constit. in ecclesiarum.col. 11.de constit. 4 Contor.Ale xand.de Imo. in Leon allie. C.de lega. 5 C.sed.qui Christi.

6 Ex in epist. 2.Eusebij Papæ ad Aegyptios.&in decret. dist.96.c.1. de Symmachus in 5.synodo. 7 Burch.l.11. cap.19. Iuo p.14.cap. & 15.c.ult. & p. 5.c.ult.

Luc. 19.

8 Ex. in lege 20.

1 ¶ *Prædia.*] CASVS. Significatũ fuit Pio Papæ,quòd quidam prædia ecclesiarum vsurpabant, & Deo cui tradita sunt subtrahunt. quare Pius Papa statuit, vt quicumque hoc præsumpserit, debeat vt sacrilegus iudicari.

e ¶ *Secretorum cælestium.*] id est, ecclesiæ. ADDITIO. Vbi tractantur secreta cælestia. de consecra. distin.1.cap. 1. Archid.

f ¶ *Vexentur.*] iniuste. nam ad tributa & seruitia tenentur. 11.quæst.1. si tributum. vel expone, vt ibi dixi.

g ¶ *Sacrilegus.*] alia pœna sacrilegij est secundum legem.ff.ad leg. Iuliam pecul.sacrilegij. Alia secundum canones. 17.q. 4. per totum.

Vi abstulerit.] CASVS. Dicit Anacletus in hoc cap. q

h ¶ *Patri.*] homicida enim est, qui non pascit patrem vel matrem [b], vt 22.q.4. inter cetera. & 86.dist.non satis. in fin.

Antiquis.] CASVS. Quæritur fuit à Ioan.Papa,quam pœnam debeat pati qui inuadit aliena. & respondet quòd secundum antiqua statuta quadruplum debet reddere. Idem probat duabus auctoritatibus, scilicet Euangelij & Eusebij Papæ.

i ¶ *Multiplicatione.*] ‖ ar.pœnam pecuniariã posse ab ecclesia infligi. 21.quæst.5. si quis cuiuslibet. 23.dist.quamquam. extra de arbitr.dilecti. in fin.extra de relig.domi. constitutus. in fin. argu. contra. ẏ.ead. fraternitas. vbi de hoc dicitur. & extra de pœnis. suam [c].Sed illud potest intelligi de æquitate canonica, hoc de rigore iuris.

k ¶ *In auctoritate.*] ẏ.ead. in legibus.

Cvm deuotissimam.] CASVS. Iulianus episcopus conquestus est Papæ de quibusdam , qui de nocte quasdam villas suæ ecclesiæ com busserunt,& prædam inde exportauerunt:nũ sæpe admoniti damnũ emendare noluerũt. Scribit ergo Papa Constãtiæ Reginæ Galliæ, & ei primo applaudit commendando ipsam, & hoc in prima parte. In secunda parte ostendit , q damnũ illud debent cum multiplicatione pœnæ restituere. & hoc probat per legem Lombardam, & per exemplũ Zachæi dicẽtis in psentia Christi se velle restituere quadruplum si aliquem defraudauit , vt continetur in Euangelio secundum Lucã. In tertia parte insinuat ei, quòd in mense Nouembris præsentis anni,mittet in Galliam Petrũ epum, & monet ipsam Reginam,vt cũ eo,& cum aliis epis eiusdem prouinciæ congregaris sic faciat damnum emendari , vt ceteri terreantur.Secunda pars incipit ibi.*Dum & sæculi.* Tertia ibi,*Ea propter.*

9 Burch. l. 11. cap.26. Iuo p.15. c.36. ‖ *serenissimã*] orig. ' *al. patria, atque animæ suæ vita sedulo*

10 Lib. 1. legum Longob. tit. de aggress. in vic. fact. leg. 1.

‖ Emunitas ecclesiæ quæ est.

1 ¶ *Cum deuotissimã.*] Intercedit Papa pro ecclesia apud Reginam , sicut alibi apud principẽ, vt 97.dist.ecclesiæ.

m ¶ *Pro violata emunitate.*] ‖ & dicitur emunitas priuilegiũ quo gaudet ecclesia,vt in ambitu suo nõ fiat pugna vel insultus, vel rapina per qua draginta vel triginta passus, vt 17.q.4. sicut antiquitus. Quæ autẽ pœna pro emunitate ecclesiæ læsa sit soluenda, habes 17.q.4. si quis contumax.

n ¶ *Leges.*] ſ.Lõbardæ.

o ¶ *Vulgari.*] ſcilicet Lombarda.23.q.8. si quis membrorũ.& c.pesimã.

p ¶ *Qui prior est.*] nã tot sunt iniuriæ, quot sũt iniuriantes,vt ff. de iniur. si plures. & ideo pœna vnius non liberat alios. ff. ad legem Aquil. item Mela.§.sed si plures.

q ¶ *Componat.*] instit. de actio.§.omnes. cõtra. ‖ vbi dicitur,q nulla pœna debet excedere quadruplum. Sol.quidam dicunt,q pœna legalis non potest excedere quadruplum,sed conuentionalis potest:melius dicas,q legalis & cõuentionalis in infinitum potest extendi secũdum qualitatem negotij vel delicti. sed si habetur respectus pure ad rem ipsam,tunc sufficit pœna quadrup.arg.C.de ser.fug.quicumq;. & l.si quis seruũ. & licet hæc lex non teneat, tñ ex ea argumentatur hic Greg. sic extra de iud.nouit.

11 Burch. & Iuo ibid. *Luc. 19.*

‖ Pœna an pos fit excedere quadruplum.

r ¶ *Si vero incendium.*] ‖ incendiarius est ipso iure excõicatus, nec priùs absoluitur, q̃ satisfaciat,& iuret se id amodo non facturũ. 23.q.8. si quis membrorũ.& c.pesimam.& si fuerit denuntiatus,amodo nõ põt absolui nisi à Papa, vt extra de sent.excom.tua. secundum leges capite punitur.ff.de pœn.capitalium.§.nonnumquã.vbi dicitur, q si quis intra oppidum vel propter inimicitias, vel ob prædam aliquid exusserit, igne crematur. sed si villam combusſit,leuius punitur.ff.de incen.rui.nau.qui ædes. Ioan. non inuenio, quòd incendiarius sit ipso iure excommunicatus, nisi incendiarius ecclesiæ, vt extra de rap.cap.in litteris.

‖ Incendiarius an sit ipso iure excommunicatus.

s ¶ *Iustitiam colere.*] instit.de iustit. & iur.§.præcepta iuris.

a Hoc fuit ex commissione Papæ.

a ¶ *Regia.*] ergo femina potest esse iudex [a], vt hic, & 23.quæst.4.si quos.& 15.q.3.cap.1. argu.contra. 33.q.vlti.mulierem C. de arbit.l.vlti. Sed dic vbi consuetudo est,bene possunt iudicare.extra de arbit.dilecti.

ADDITIO. Vbi no.Inno.quòd si femina habet regimen vel comitatum, de iure potest iudicare,vt hic patet. Archid.

IN, legibus.] CASVS. Quæsitum fuit ab Eusebio, quantam pœnam debeat pati raptor rerũ ecclesiarum: & respondet, quòd secundum leges sæculi, scilicet Goticam & Salicam,in decuplum debet emendare. dicit enim in fin. cap. vt sacrileguꝫ iudicetur, & quadruplum restituat, & canonicæ pœnitẽtiæ subijciatur.

b ¶ *In legibus sæculi.*] in Lombarda & Gotica, & Salica, nõ in Romana.

c ¶ *Terminos.*] secundum leges punitur talis pœna quinquaginta aureorum, vt ff. de termin. moto.l.1. & 2.

d ¶ *Quadruplum.*] vt in illo quadruplo rei per secutio cõputetur, vt instit. vi bon.rapt.in princ. sed in furto est rei persecutio præter pœnam furti,vt instit. de oblig. quæ ex delic. in fi.& est simile 79.dist.decenter.

CONTRA GREGORIVS. CASVS. Supra in quibusdam cap. dictum est, quòd res ecclesiæ vsurpatæ cum pœna debent restitui. Nunc vero probat contrarium per sequens cap.

FRaternitas tua.] CASVS. Augustinus episcopus de duobus quæsiuit à Greg. Primo qua pœna sit puniendus fur. respõdet dicens, ꝙ quidam furantur propter cupiditatẽ, quidam propter inopiam:& ideo qui cupiditate furantur, damnis; qui inopia,verberibus sunt corrigẽdi, & cum districtius agitur, in verberibus ex charitate agendum est. Secũdo quæsiuit sub quo augmento ecclesia suum debeat recipere. Et respondet, sub nullo augmento. Secunda pars incipit ibi, *Addis etiam.*

e ¶ *Ex inopia.*] ‖ in delictis non excusat inopia,vt hic,& 32.q.4.sicut satius.ff.de rit.nup.l. palam.32.q.5.ita ne.22.q.2. faciat. Argum. contra de consecr.dist.5.discipulos. & dist.1.sicut contra. extra de fur.si quis propter necessitatem.Quidam dicunt, quòd potius debet homo mori quàm furari. Humanius est dicere, ꝙ summa necessitas excusat. extra de reg. iur.cap. quod non est. vnde hic non fuit tanta necessitas quæ posset excusare.

f ¶ *Verberibus.*] hoc generale est, vt verberibus castigentur qui sunt inopes,vt ff. de iurisd.omn.iud. si quis id.§.in seruos.& ff.de in ius voc. l.vlti.ff.ead.q.§.libertus.14.q.6. si res aliena. Alio etiam modo puniuntur nobiles quàm ignobiles, vt 24.q.1. qui contra.

sentis anni,secunda indictione, Petrum fratrem & coepiscopum nostrum à gremio sanctæ Romanæ ecclesiæ transmittemus, vt fratribus eiusdem prouinciæ in vnum congregatis, emunitas violata, & præsumptio, & sacrilegium canonica auctoritate, & vestra regia [a] dignitate talem terminum accipiant; ne posthac membra diaboli, filij nequam, in sancta ecclesia, te etiam ibi regnante, talia præsumant.

¶ *In plerisque vetustis codicibus, & apud Burchardum, & Iuonem caput hoc est coniunctum superiori.*

Item Eusebius Papa epist.2.[1]

¶ Ecclesiæ res surripiens in decuplum restituat, quod abstulit. C. X.

IN legibus sæculi [b] cautũ habetur [Qui rem surripit alienam,illi,cuius res direpta est,in vndecuplum †, quæ sublata sunt, restituat.] Et in lege diuina legitur [Maledictus omnis, qui transfert terminos [c] proximi sunt, & dicet omnis populus,Amen.] Talia ergo non præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque sua damnatione. Proinde [d], si quis ecclesiasticas oblationes, & quod Deo consecratum est rapuerit, vel consenserit facientibus; vt sacrilegus diiudicetur,& damnum in quadruplum [d] restituat, & canonice pœniteat.

a ¶ Proinde.] *Hinc vsque ad finem non sunt in epistola Eusebij, neque apud Ioannem, aut Symmachum. Habentur tamen apud Burchardum, & Iuonem par.13.c.37. & in Polycarpo interpositis etiam aliquot verbis, quæ in epistola habentur post versic.* damnatione.

Contra Gregorius scribit,cap.4. responsionum ad Augustinum Anglorum episcopum de his, qui furtim auferunt aliquid de ecclesia.

¶ Sine augmento sibi ablata ecclesiam recipere oportet. C. XI.

3 FRaternitas tua ex persona furis pensare potest, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes subsidia, furtum perpetrant:& sunt alij,qui hac in re ex inopia [e] delinquunt. Vnde necesse est, vt quidam damnis, quidam vero verberibus [f], & quidam districtius,quidam vero leuius corrigantur. Et cum paulo districtius agitur; ex charitate agendum est, & non ex furore:quia ipsi hoc præstatur, qui corrigitur,ne gehennæ ignibus tradatur. *& infra.* ¶ Addis etiam quo augmento ea, quæ furto de ecclesiis abstulerunt,reddere debeant. Sed absit,vt ecclesia cũ augmento [g] recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere,& lucra dãnis uerat.

Verum illud Eusebij de legum seueritate:illud † Gregorij de ecclesiastica mansuetudine dictum intelligitur.

Idem Gregorius lib. 10. epist. 42. Deusdedit † episcopo Mediolanensi.

¶ Non sunt alienanda in episcopatu acquisita. C. XII.

4 RES in episcopatu acquisitas [h] sacerdotibus nulla est alienandi licentia.

Item ex octaua ß synodo vniuersali, cap.15.

ß [i] Octaua.] *Sic est emendatum ex Anselmo, cum antea legeretur,* sexta. *Est autem canon decimusquintus synodi 8.habitæ tempore Hadriani Papæ ij. contra Photium, ex versione Anastasij bibliothecarij.*

¶ Vasa sacra, nisi pro redemptione captiuorum, non sunt alienanda. C. XIII.

5 A Postolicos,& [j] paternos canones renouãs hæc sancta, & vniuersalis synodus diffinuit neminem prorsus episcopũ vendere,vel vtcumque alienare cimelia [6],& vasa [k] sacrata,excepta causa olim ab antiquis canonibus ordinata,videlicet [7] pro redemptione captiuorum [l]: sed nec tradere salaria ecclesiarum in emphyteutica pacta,nec alias rusticas possessiones venumdare,ac per hoc ecclesiasticos reditus lædere.quos ad propriã vtilitatem, & ob escam pauperum, & peregrinorum substentationem esse decernimus *d. & paulo post.*

¶ Quisquis autem apparuerit post hanc diffinitionem nostram contrarium quid huic sanctæ, ac vniuersali synodo agere; deponatur [m] vt præuaricator diuinarum legum, & præceptorum: cassata videlicet omnino, quæ facta est in scriptis, vel sine scriptis ab episcopo,venditione, vel emphyteutica traditione,vel alia qualibet alienatione,cimeliorum scilicet,& salariorum locorum. Qui vero emerit, aut perceperit aliquid ex prædictis cimeliis,vel salariis,& nõ restituerit ecclesiæ iterum,quæ ecclesiæ sunt,vel non dederit ad incidendum chartam vẽditionis,vel emphyteuseos; quòd sufficit si statim reddat ecclesiam indemnem. Posset dici hoc verum esse, quò ad hoc vt exinde non possit vlterius conueniri:sed non quò ad hoc ne pro huiusmodi mala electione ab administratione removeatur.Arg.contra.ff.vi bo.rap.non prodest. vbi habes ꝙ non sufficit prædoni ad pœnam euitandam rem restituere. Item sufficit semel dolum commisisse, vt de depo.l.i. §. si rem depositam. Ioan. Ego sto illi decr. si quis presbyterorum. B.

1 ¶ *Captiuorum.*] & aliis causis.

m ¶ *Deponatur.*] hæc est pœna male alienantis res ecclesiæ, vt ʒ.ea. quisquis.& c.non liceat.& c.statuimus [d]. Sed cõtra extra de reb.ecc.non alie.si quis presbyterorum.extra de elect.ꝙ sicut.in fi.ff.de alie.iud.mut. caut. l. ex hoc edicto. §. si quis alienauerit. Ex quibus omnibus habes, quòd sufficit anathema vsque dum fecerit, quod ab hac sancta, & vniuersali synodo confirmatum est. [n] Si autem episcopus conuictus fuerit cõstruxisse [o] monasterium de reditibus ecclesiasticis; tradat [p] ipsum eidem ecclesiæ monasterium.

g ¶ *Cum augmento.*] scilicet innaturali & illegitimo, ne sit contra 8.dist.89.decenter.17.q.4.quisquis.ʒ.ea.q.5.c.pen.& 3.ea.q.1.in antiquis. Ad hoc respondent quidam, si vult libere fur vel prædo restituere rem ante quam conueniatur, pœnam euitat: hoc falsum est,quia non sufficit raptori restituere rem ad euitandam pœnam,vt ff.vi bo.rapt.l.non prodest. Vel dic quòd ecclesia non petet pœnam,sed iudex ex officio suo eam infliget,& dabit ecclesiæ, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. C. de episcop.& cler.si quis. & est ad hoc bonum argu. 23.q.3.§.1. in fi. ‖ Vel dic quòd potest petere naturale augmentum, id est, interesse, sed innaturale non potest. Vel dic,quòd non potest petere interesse quod est extra rem. vel si forte occasione rei sublatæ familia vel pecora mortua sunt, illud non potest petere, sicut nec emptor,vt ff.de act.emp. & vend. si sterilis. §.cum per venditorem. Vel ponas casum sic. Quæsitum fuit si aliquis confessus fuit se furtum feciſſe sacerdoti suo, an in pœnitentia debet ei iniungi, vt illam rem restituat cũ pœna [b2] Respondeo ꝙ non c: & sic contraria non tangunt casum.

VERVM. CASVS. Determinat Grati.in hoc §. qualiter intelliguntur duo proxima præcedentia cap. dicens quòd primum ex rigore,secũdum ex mansuetudine intelligitur. Sequens cap.patet.

h RES.] ¶ *Acquisitas.*] occasione ecclæ,vt ʒ.ea.q.5.§. fixũ.

Apostolicos.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte statuitur, ꝙ si quis clericus alienat quocumque titulo alienationis possessiones vel reditus vel vasa ecclesiæ in casu non concesso, deponi debet, alienatione rescissa: siue fit facta in scriptis, siue non: & emptor debet rem restituere,& chartam ad inciden dum:quod si non fecerit, excommunicetur. In secũda parte dicitur, quòd si episcopus construxerit monasterium de reditibus ecclesiæ, eidem ecclesiæ monasterium subijciat.Secunda pars incipit ibi, *Si autem episcopus. Salaria,* id est,reditus. Iterum habeat sicut prius habebat. ‖ Et interferit Grat. tria sequentia c. præter principale propositum, vt ostendat casum in quo licite res ecclesiæ possint alienari, quorum primum patet.

i ¶ *Et.*] pro, id est.

k ¶ *Vasa.*] ʒ. 10. q. 1. hoc ius. contra.

l Adiicium de pœnis ecclesiæ factum an acquirantur ipsi ecclesiæ. 1 Le.Sicimus, cod.de sacros. eccl. Auct. 5. cap. ult.

a Dicas. hanc glo.seq. Spec. de empt.& vē. §.vltrio loco. vers.quod si clerici.& ibi per Ioā. And. in additio. Bal. in l. in tantum.de rei vindicat. Phil. Fran. in cap. fraternitatis.de reg. iur.in 6. 2 Inno.3.cap. 14.

b Idem glo. cit. ese fog. Alex.de ima. in 1.fi. parag. ff. de condit. indebit.

c Tenemus contra ostiensem, vt extra de cohab. fi laicus. & duobus c.seq. & extra de rap. c.2. & ʒ.&. in litteris. in fine.

5 Auth. l.6. cap.pen. 6 sequela Græce thelin ridicunt,pepes, pecunia capolita, instrumenta pertinentia,aurea vasa,clitoria,in de cimiliarchas. C. de sacr. ec. cesid. libros, libra.

d Et cap. sicut nouit.17.q.4. potest tamen episcopus disponere rem sacrã,si hoc fuerit ad vtilitatem ecclesiæ, vt 10. dist.ſi quis presbyter.ibi Archidia.

l ¶ *Captiuorum.*] quæ sit pœna talium qui inferunt iniuriam clericis dum insistunt diuinis officiis & obsequiis, habes 17.q.4. §. qui autem. & c.si quis suadente.C.de epis.& cle. si quis in hoc genus.

g ¶ *Ante fores.*] sed nonne in primo anno est extra ecclesiam? Sed dic quòd in primo anno stet extra cœmeterium quod violauit, & se-

‖ Redemptuab ecclesia,ista li iterum per quinquennũ.

b Quod videtur. idem Felyn.in c.significauit,de iudæis. Phil. Dec.in c. quæ in ecclesiarum de constit. Ludo Gome.super 6.cha.100. in parisi.

‖ Redemptio quãdoque est necessaria.

c Id est, mortis, vt leg. & no.ʒ.ea.aurum ver. cur.tato. Archid.

‖ Pauperias in delictis non excusat.

3 Polycar.l.6. tit.16. Iuo p.13.c.5.

d Et cap. fraternitas.

e Et cap. sicut nouit.

f Et cap. fraternitas.

quòd sufficit si statim reddat ecclesiam indemnem. Posset dici hoc verum esse, quò ad hoc vt exinde non possit vlterius conueniri:sed non quò ad hoc ne pro huiusmodi mala electione ab administratione removeatur.Arg.contra.ff.vi bo.rap.non prodest. vbi habes ꝙ non sufficit prædoni ad pœnam euitandam rem restituere. Item sufficit semel dolum commisisse, vt de depo.l.i. §. si rem deposi tam. Ioan. Ego sto illi decr. si quis presbyterorum. B.

2 ¶ *Construxisse.*] Ita dẽdo ecclesiam priorem. potest tamen construere, cumtamen nõ lædat ecclesiam ʒ.ea.si episcopus. & cap. bonæ rei. Tradetur ergo ecclesiæ, vt habeat in ipsa ius patronatus,quod habetur ex ædificatione seu fundatione. 16.q.7. quicumque. &c. decernimus. & c. filiis. extra de eccle.ædi.ad audiẽtiam. vel aliquod honestum seruitium. extra de iure pat. præterea.vel ob alia temporalia.extra de capel.mo.in ecclesiis. 16. quæst. 2. sane. Et est argu. quòd acquisita de rebus ecclesiæ potest ecclesia vendicare. ʒ.ead.q. 4.sacerdotes. & quæst. vltim.fixum. ‖ Sed quid si clericus de peculio ecclesiæ in proprio solo ædificat?cũ videtur ædificium solo cedere. ff. de re. diui. in tantum. Sed dicas [a] in fauorem ecclesiæ solum ædificio cedere.17. quæst.4.c. quæsti. & hoc est speciale in ecclesia,quòd si res cõparatur de bonis ecclesiæ, statim est facta ecclesiæ, vt hic, & extra de pecu. cle.c.1. & cap. si quis. Idem est in milite. C. de rei vend. vt si proponis. & in pupillo.C. arbi. tut. l. 3. & in vxore. ff. de dona. inter vir.& vxo.vxor.

b ¶ *Tradat.*] id est, subijciat.ʒ.14.q.6. comperimus, 17. quæst. 4.quæsti. contra. vbi habes quòd res cõsecrata nõ debeat restitui. sed supple laicis, & ad profanos vsus. & licet hic dicatur ꝙ debet subijci priori ecclesiæ: nihilominus tamen episcopus potest vnam ecclesiã alij subijcere cui vult: arg. extra de excess. prælat. sicut venire.

Acrorum.] CASVS. Fabius Firmianæ ciuitatis episcopus dedit xj. libras argenti de sua ecclesia pro redemptione quattuor personarũ, s. Pasiui tunc clerici, & vxoris & duorũ suorum filiorum, scilicet Demetrij & Valeriani,quo pręfato episcopo mortuo Pasiuius factus est episcopus, post cuius obitũ filij timebant ne illæ xj. libræ. argenti ab eis vel heredibus eorum repeterentur.& ideo à Papa super hoc postulauerunt securitatem. Papa igitur eis plenam securitatem concedit,ita vt de cetero super hoc nulla quæstio eis moueatur.Sequens cap. patet.

c ¶ *Repetitionis.*] quia quod ex causa pietatis impenditur, non repetitur. C. de nego. gest. alimenta. nisi forte fuerit protestatus. ff. de reli.si quis.§. hæc actio.& in alio casu.C.de nupt.patrem.hic tamen non valet protestatio: quia ecclesia tenetur redimere, vt ʒ. cap. proxi. si vero priuatus redemisset, pretium datum repeteret sine distinctione, secundum quosdam. ‖ Et hic redemptus operas præstabit ecclesiæ per quinquennium,si non possit soluere.C.de cap.l.2. & vltim. Item numquid hoc de quolibet capto verum est? ita. Sed numquid de capto in maleficiis? qđ videtur [b] 86. distin. non satis. 23. quæst. 5. cap. 1.& c.reos. & 14. quæstio. 6. si res. Argu. contra 1. quæst. 1. iubemus. Tamen si priuatus det pecuniam pro redẽptione alicuius, bene eam repetit, vt C. de cap. l. vltim.

d *Icut.*] *Suis.*] Suis potius quam alienis subueniat, subueniat tamen & extraneis. 86. distin. non satis. 42. distin. quiescamus. Sed qui dicuntur hic captiui? ‖ Dicquòd si ab hæreticis vel gentilibus capti sint, vel à talibus vbi timetur periculum corporis [c] vel animæ, tales tenetur redimere ecclesia, & etiam quilibet priuatus, vt 86. distin.non satis.ʒ. ea. aurum. 23.quæst. 3.non inferenda.

QVAE VERO. Hæc est secunda pars quæstio.in qua ponit pœnam sacrilegij, & hoc per capit. seq.Io. de Fan.

CASVS Supra facta est mentio de inuasoribus rerũ ecclesiæ. Nunc vero docet Grat.quę pœnitẽtia sit huiusmodi inuasoribus imponẽda, qui sacra vasa & alia Deo dedicata pollutis manibus quasi profana rapiunt, & contrectant.

DE viro.] CASVS. Frontarius Burdegalen. archiepiscopus cũ vellet beati Petri limina visitare,& in quadam villa suæ ecclesiæ celebraret diuina, & populum saluberrimis dogmatibus erudiret, quidam nomine Burgandus vir nefandus infidians ei, cum cõplicibus suæ malitiæ venit ad villam præfatam, & sacra vasa dominici corporis,& sanctũ chrisma pollutis manibus accipere præsumpsit. quare dictus Frõtarius quæsiuit à Nicolao, si aliquo tempore ad gremium matris ecclesię redierint, quæ pœnitentia sit eis indicenda. Qui respondet dicens, quòd primo debent iurare, quòd talia non faciant decetero, & postea pœniteant iuxta modum in cap. expressum.

e ¶ *Et compita.*] Cõpitum est locus vbi plures viæ concurrunt. 48. distin. sicut.

ADDITIO. Et dicitur à con,quod est simul,& pita, quod est via,secundum Hug. & Lau.

f ¶ *Consuluit.*] quæ sit pœna talium qui inferunt iniuriam clericis dum insistunt diuinis officiis & obsequiis, habes 17.q.4. §. qui autem. & c.si quis suadente.C.de epis.& cle. si quis in hoc genus.

g ¶ *Ante fores.*] sed nonne in primo anno est extra ecclesiam? Sed dic quòd in primo anno stet extra cœmeterium quod violauit, & se-

cundo anno iuxta fores ecclesiæ,

a ¶ *Audientes.*]non communicantes,vt 33. q. 2. Iatorem.

b ¶ *Spondentes.*] sacrilegos argue promittere cogendos se nũquam simile facturos, sic 23. quæst. 8. pessimam.& cap.si quis membrorum, vt dixi 11. quæst. 3. cum aliquis.

Monemus.]Hæc est tertia pars quæst. in qua reuertitur ad principale,& probat per 5.c. quòd res ecclesię nõ sunt alienandæ in casu non concesso.Io. de Fant.

CASVS. Quæritum fuit à Leone Papa quam pœnam pati debeat episcopus. vel sacerdos , qui causa amicitiæ , timoris vel muneris rem suæ ecclesiæ vel salariũ à Christianis oblatum auferre vel vsurpare præsumit. Et respondet, quòd debet deponi , & quod iniuste abstulit , reddere compellatur , & pro his nullas deinceps vires habeat ad litigandum vel possidendum.

c ¶ *Rem tituli.*] id est, spectantem ad ecclesiam suam non aufert alij propria auctoritate [a] . Nam & tutor & curator punitur qui aufert alij rem pupilli sui, vt C. vnde vi. meminerint in fin.

d ¶ *Reddere.*] ipse ergo qui alienauit , potest conueniri,vt hic,& ff. ea. statuimus. & duobus c. sequentibus.Item & possessor potest conueniri,vt ff. ead. Augustino. & no. ff. ead. quicumque. & ff. ead. Apostolicos. cum enim ecclesia habet in optione quem velit conuenire , si primo cœpit vnum cõuenire , & postea velit alium conuenire , non fiet ei præjudicium aliquod per electionem,vt C.si tutor vel cura.l. vlt. ‖ Sed quid si ecclesia est consecuta ius suum à possessore,nũquid adhuc potest conuenire ipsum qui alienauit? non videtur: quia bona fides non patitur , vt bis idem exigatur. ff. de reg. iur. bona fides. Quòd autem posset ipsum conuenire. ad hoc est argu.ff.ea.Vulteranæ. & c. statuimus. &c. quicumque. & ff. de peti. hære. nec vllam. §. vlt. Respondeo , aut ecclesia agit ad pœnã , aut ad interesse. si ad pœnã, potest agere adhuc cõtra alienantem : quia pœna vnius non liberat aliũ, vt ff.e.cum deuotissimam. si agit ad interesse,non potest [b]. Itẽ quæritur si ecclesia consecuta est suum ius à possessore,an teneatur reddere actionẽ quã habet cõtra alienantem? Respondeo , q non:quia qua fronte potest petere cessionem qui ex contumacia sua cõdemnatur, vt ff. de administ. tuto. si plures. & ff. de tuto. si plures. & ff. de tute. & ratio. distra. l.1. §. nunc tractemus.

e ¶ *Litigandum.*] argu. est hic , quòd qui male alienauit rem ecclesiæ , non potest eam repetere.

Visquis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes.In prima parte dicitur , quòd episcopus , vel abbas de salariis episcopi ; vel monasterij principi vel aliæ personæ in casu non concesso nil dare debeat; & si dederit , irritetur. Et ad hoc probandum inducitur canon Apostolorum , qui dicit , quòd de rebus ecclesiæ non debet aliquid defraudari. In secunda parte dicitur , quòd si episcopus dicat agrum occasione , quæ sunt ecclesiæ, defraudentur.] ¶ Quòd si excusationem prætenderit damnum facere , & nihil ad profectũ agrum existere ; nec sic principibus , qui per loca illa sunt , tribuatur ager, vel locus : sed clericis, vel agricultoribus. ¶ Quòd si calliditate vl fuerit, & à colono [g] vel à clerico emerit princeps agrum ; irrita sit venditio , & restituatur episcopio, vel monasterio ; & episcopus , vel abbas hoc faciẽs abijciatur [h] :episcopus [γ] quidem ab episcopio ; abbas autem à monasterio, tamquam qui dispergit, quæ non collegit.

α ¶ Salariis.] *græce est , ἐκ τῶν ἀπ' ἀγρῶν, pro qua voce in Parisiensi græcorum canonum editione legitur in rubrica , ἐκ τῶν προσχέων, id est,* ex suburbanis , *quasi sub urbana vocentur auturgia , quòd ipsius possessoris manibus colantur : Balsamon tamen eos agros interpretatur , qui per se ipsi sine magna cultura fructum ferre possunt,vt siluæ,& alia huiusmodi.*

β ¶ Fraudare.]σφαλερῖσε ϑῃ,*id est*,sibi vendicare , & suum facere.

γ ¶ Episcopus.] quidem ab episcopio , abbas autem à monasterio.]*Hæc ad sententiæ integritatem addita sunt ex ipso canone.*

Item Symmachus Papa in synodo tertia cap. 4. & sequentibus vsque ad nonum 4 .

¶ Prædia ecclesiæ non liceat Papæ alienare. C. X X.

5 NOn liceat Papæ [i] prædium ecclesiæ alienare aliquo modo pro aliqua necessitate , nec in vsumfructũ [d] rura dare:nisi tantummodo domos, quæ in quibusli bet [k] vrbibus nõ modica impensa substentantur. Qua lege omnes custodes adstringãtur;vt donator,accensator, venditor honorẽ perdat. Et q subscripserit, anathema sit cũ eo,qui dedit,vel qui recepit,nisi restituatur. Liceat etiam quibuslibet ecclesiasticis personis cõtradicere, & cum fructibus [l] alienata reposcere.Quod [e] non modo in Apostolica seruãdum est ecclesia , verumetiã vniuersis ecclesiis per prouincias quidem dicitur conuenire.

¶ *Caput hoc collectum est ex pluribus capitibus synodi Romanæ tertiæ sub Symmacho, in epitomen tamen redactis.*

d ¶ In vsumfructum.] *In conciliorum editionibus partim legitur*, sed nec in vsufructuario iure aliquibus dare liceat, *partim*, sed nec in vsufructum iura aliquibus , &c. *quemadmodum & in codice canonum impresso. Nam. in vetusto manuscripto est*, sed nec vsufructuario aliquibus dari liceat. *Idem vero significare vsiufructuarium , &*

Authen.de non alie.aut permu. in fin. coll. 3. & not. 16. quæst.7. filius, & quæst. 1. constitutum.

l ¶ *Et cum fructibus.*]hic aduerte,quòd fructus possunt peti.]Sciendum est , q si agitur per interdictum aliquod ad petendum rem cũ fructibus,tunc restituentur omnes fructus percepti à tempore eo quo est propositũ interdictum,nisi in interdicto vnde vi:in quo veniunt fructus omnes

omnes percepti à tempore deiectionis, vt ff. de interdic. l. interdictis. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. ex die. Si autem agitur rei vendicatio. aut possessor fuit bonæ fidei , aut malæ. Si bonæ, restituet omnes fructus perceptos à tempore litis contest. vel qui culpa sua non sunt percepti, sed ante litem contestatam percepto s non tenetur restituere , sed tantum extantes , vt C. de rei vendi. certum est. Insti. de offic. iud. §. post inchoatam.Si fuerit possessor malæ fidei : tam perceptos , quàm quos percipere potuit , tenetur restituere, vt ext. de rest. spo. gratuis. & ff. de rei vendi. si nauis. §. generaliter. & C. de rei vend. certum est. Si vero malæ fidei possessor titulum habuit , tunc excusatur à percipiendis propter titulum,vt C.de rei ven.si fundum. nisi ita sit , quòd ille titulus habeatur pro non titulo [a] , vt cum quis emit contra interdicta legis , vt C. de agric.& censi.quẽadmodum,lib.11. & alios casus habes notatos ff. quod met. cau. sed & partus.

INdigne.] CASVS. In hoc cap. notantur tria genera hominũ qui contractant res ecclesiarum , scilicet inuasor, & iniuste possidens sua auctoritate , & qui iniuste possident auctoritate alterius ; & isti omnes nisi cito se correxerint male ablata restituendo,debẽt anathematizari etiam cũ admonitiõe. Valde enim iniquum est,vt ab aliquo maxime Christiano vsurpetur quod ecclesiæ relinquitur vel confertur.

a ¶ *Ad altare.*] quia nec oblatio eius recipitur, vt §.ead. de viro. & etiam à sacramentis ecclesiæ suspensus est,vt 17. quæst. 4. quisquis.

b ¶ *Admonitio.*] Arg.‖ quòd admonitio semper præcedat vindictã,vt hic, & 2.quæst.7.accusatio.& ca,sequent.11.quæst.1.petimus. Sed verũ est cum agitur ad pœnam excommunicationis : quia nemo excommunicandus est nisi præcedat admonitio trina [b],vt 16. quæst. 7. omnes decimæ. & 17. quæst.4.presbyterorum. & extra de senten. excommu. cap. sacro.Item & in illis criminibus præcedet admonitio vbi ad brachium sæculare est recurrendũ,vt 1. q.7. patet. Item vbicũque nõ agitur ad depositionẽ. Et generaliter vbicũque agitur ad denuntiationem , vt extra de simo. licet Hely. sed vbicũque agetur ad depositionem , nõ præcedat admonitio. extra de accusat. qualiter. ad quid enim admoneretur tunc , cum sufficit ad depositionem quòd homo semel deliquerit. 25. distin. primum. Non ob. extra de accusat. si quis. quia loquitur in denuntiatione. Item non obst. 2. quæst. 7. si quis erga. quia loquitur ibi de aliis causis , quæ non inducunt depositionem, vt 5. quæstio. 4. in loco.

c ¶ *Maturata.*]id est, matureprolata.ff.16.quæst.1.in canonibus.

d ¶ *Et institutæ.*] id est, destinatæ à talibus.

Derebus.] CASVS. Quidam inuadebant vel rapiebant res ecclesiarum , & dicebant se habere à principibus concessionem. quare Adon Vienẽs. archiepiscopus quæsiuit à Nicolao quid esset *præsumptum fructum scribit Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti.cap.59. his verbis.* vsumfructum dicit , quod nos dicimus vsum fructuarium.

¶ Quod non modo.]*In ipsa synodo longe aliter habetur.* Huius autem constitutionis legem in Apostolica tantum volumus sede seruari , vniuersis ecclesiis per prouincias secundum animarum cõsiderationem, quem proposito religionis cõuenire rectores earum viderint,more seruato.

Idem in synodo sexta.

¶ Qui res ecclesiasticas vendit ; ad altare non audeat accedere. C. XXI.

1 INdigne ad altare [a] Dei properare permittitur ; qui res ecclesiasticas audet inuadere , aut iniuste [α] possidere , aut iniqua, vel iniusta defensione in eis perdurat. *& paulo post.* ¶ Debet tamen esse prouisio , vt vindictam admonitio [β] [b] præcedat , & res vsurpatas iniuste qui abstulit , aut iniuste ablatas retinet , æquitate patrocinante legibus restituat. Quod si neglexerit , & necessitas compulerit ; demũ prædonem sacerdotalis districtio maturata [c] percellat. [2] *& infra.* ¶ Valde iniquum ergo & ingens sacrilegium est , vt quæcũque vel pro remedio peccatorum, vel salute , vel requie animarum suarum vnusquisque venerabili ecclesiæ contulerit , aut certe relinquerit; ab iis, quibus hæc maxime seruari conuenit,id est,Christianis, & Deum timẽtibus hominibus [γ], & super omnia à principibus , & primis regionum in aliud transferri,vel cõuerti permittatur. Propterea, qui hæc non præuiderit, & aliter quàm scriptum est, prædia ecclesiis tradita petierit , vel acceperit , aut possederit , vel [d] iniuste defenderit, aut retinuerit; nisi cito se correxerit , quo iratus Deus animas percutit anathemate feriatur: sitque accipienti , & dãti, & possidenti anathema, & institutæ [d] pœnæ contubernium assiduum. Nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat,qui à religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta, cõtra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit.

α ¶ Aut iniuste.] *In synodo legitur*, aut iniuste,id est sine licentia episcopi possidere.

per hoc faciendum. qui respondet dicens , quòd si princeps concesserit, redarguatur super hoc. Si autem inuasor sua auctoritate facere præsumpserit,excommunicetur donec resipiscat.

e ¶ *Vt prius.*] Et hic argumen. [c] quòd auctoritas maioris excutiat. 28. distinct. diaconi. & 63. distinct. Salonitanæ , ‖ sed non est hoc verum , vt §. ead. quicumque. & licet hic dicatur , quòd princeps sit redarguendus ; bene tamen potest excommunicari. 11. quæstio. 3. si autem nobis. Sed qualiter agi potest contra illũ , qui recipit possessionem vel à principe vel ab alio :cum scriptum sit in lege , Non videor vi possidere si recipio possessionem abillo quem scio esse inpossessione.ff. vti possi. si duo. §. non videor. & argu. extra de resti.spol.cum ad sedem? Sed hæc quæstio. hodie exsufflata est per id qđ est hodie extra de rest. spol. sæpe contingit.

VObis.] Hæc est quarta pars quæstionis , in qua probat quòd ecclesiæ facultates debẽt diuidi in quatuor partes : & hoc probat per 9.auctorit. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidam episcopus suspectus remotus fuit ab administratione rerum ecclesiæ:remansit tamen in officio & administratione spiritualium. committit ergo Gelasius curam rerum ecclesiasticarũ duobus,scilicet archidiacono Iustino , & Faustino defensori : & ne episcopus iste infametur , præcepit Gelasius, vt ab ipso episcopo tertius eligatur : qui nomine episcopi vniuersa disponat:& vt omnia prædia praue alienata ad vsum ecclesiæ reuocent : nec alicui clerico pro sua portione aliquod prædium assignent : & omnem pensionem prædiorum vrbanorum vel rusticorum ad episcopum deferant , vt sequestrando de medio quod ad causas & expensas superueniẽtium necessitatum esse opus prospicitur , de reliquo , & de fidelium oblatione quattuor inde fiãt portiones. Primam habebit episcopus. Secundam canonici.Tertiam pauperes. De quarta ecclesiæ fabrica reparetur : & si aliquid fuerit residuum, idoneo custodi ab vtraque parte electo tradatur, vt vel inde in futuro fabrica reparetur,vel ematur inde possessio pro vtilitate communi. *Ad nostrum studium*,id est,per nostrum studium.

f ¶ *Pontificis vestri.*] Episcopus iste remotus fuit ab administratione temporaliũ : sed non spiritualium.

g ¶ *Ab eodem.*] Isto enim remoto ab administratione reseruatur, vt ipsius auctoritate administratores eligantur.

h ¶ *Quid ad causas.*] scilicet,vt expensæ prius deducantur , quæ factæ sunt in colligendis fructibus : quod ius deductionis nullus casus potest impedire. ff.fami. ercis. fundus. ff. de peti. heredi. si à domino. §.fructus.in decimis secus,vt extra de deci. cum homines.sed cum distinctione,quam habes extra de deci. pastoralis.

1 Deusdedit p. 4. Pol.l.4.tit.19. a Nam pro tali excessu videtur deponendus. L.

‖ Ecclesia cũ ab vno fuit ius consecuta est, an possit aliũ conuenire.

2 Poly.l.6.tit. 15. Anſ.l. 6. cap. 184. Iuo p. 5.c.375.

3 Can. apost. 39.

b Hoc ideo quia iã suum cõsecutus est, & ita interesse desiit. ff. de eo per quem factum est.l.1.§. plures.

c De hoc legi. 8.ca. 15. c. Apostolicos.secundum Hug. sine intelligente cum aliis fuit ab initio cum toto clero ipsius ecclesiæ, Archid.

4 Et in conc. Parisiens.l.a. cap.17.

5 Anſ.l.4.cap. 29.

Fructus ab omni p. ſ. ſint reſtituendi.

Papa nullus mortalium iudicare potest.

Admonitio ſemper vindictã præcedat.

1 Nam tunc eam de petri pendis tenetur. ff. de his qui in fraudẽ alij præstant.per hãc. l.ius.

2 Sel contra 14.q.2.cap.fauorem. impetum. vbi de hoc gl. ſed quære,&c.

1 Iuo p.3.cap. 181.

3 Tuo p.3.c.152.

4 Deusdedit p.3.cap. 98.

d Intelliges non omni : & hoc colligitur ff. vbi dicit q omnes reditus debent adipsum deferri, vel ab eo diuidi. Arch. Expensæ semper sunt deducendæ.

† al. Odone

† al. Fausto

a ¶ *Portiones.*] Argu. quòd prædia ecclesiarum non debent diuidi per præbendas, vt not. ℣. quæst. proxi. §. vlt. hoc non est verum: hic autem prohibentur diuidi, ideo quia clerici fuerunt suspecti a. sed vbi non sunt suspecti, bene diuidentur vt meliorentur per eos possessiones, vt ℣. ea. sæpe fit. nam diligentius tractantur res propriæ quàm communes, vt 47. distin. §. necesse est. vt C. quando & qui. quarta pars debe. l. vltim. lib. 10.

a Hoc colligitur ex illa littera, ne per in curiam, &c. vnde ibi innui videtur à contrario, ꝙ si illa causa cessaret. ſ. ꝙ essent diligentes clerici: ꝙ possunt diuidi secundum H. & Laur.

b ¶ *Vt si maior.*] optimum argu. contra prælatos ecclesiarum, vt non possint allegare sterilitatem temporis, vel incursum hostium, si præcedentibus annis fuerunt vberes anni: ficut nec colonus. ſi. ff. loca. ex conducto. §. ſi vno. huic contrarium signatur. 10. q. 3. vnio. sed ibi soluitur.

† *al. omnium*

Qui & diuinis.] CASVS. Serenus episcopus conquestus est de quibusdam, qui cõtemptis diuinis & humanis legibus ecclesiastica priuilegia deprimebant, siue destruebãt, pauperes opprimentes: nec commoniti res ecclesię ablatas restituere volebant: quos à communione corporis Christi suspenderat propter hoc: quibus supradictus Cælestinus presbyter contra interdictum proprij episcopi sacram præbuit communionem. Commisit ergo Gelasius Maiorico, & Sereno, & Ioanni episcopis mandans eis, vt illos vsurpatores participatione corporis Christi priuẽt. Cælestinus vero presbyter qui sententiam sui episcopi, nec debuit nec potuit ignorare, ab ecclesiastico repellatur officio, vt ceteri metum habeant. Ego Bartho. sic puto casum ponendũ: licet Bene. aliquantulum minus dixerit. *Inciuili*, id est, non ciuili, sed praua & incongrua.

c ¶ *Inciuili.*] id est, impia.

d ¶ *Ignorare.*] sic supra 16. dist. quod dicitis. ℣. 1. q. 1. ſi quis à simoniacis. & 36. quæst. 2. nullus. ℣. dist. 20. ſi decreta. ℣. 87. dist. cap. vlt. & 17. q. 2. c. vlt. audiretur tamen iste ſi vellet probare se ignorasse. 82. dist. proposuisti. in fin. & 1. q. 1. ſi quis à simoniacis. & extra de ele. innotuit. in fin. Sed qualiter probabit se ignorasse? ‖ Respondeo, probabit quòd fuit in alia prouincia, vt extra de testi. ex tenore. & C. de contrah. ſtipu. optimam. vel etiam proprio iuramento, vt 34. quæst. 2. in lectum.

‖ Ignorantia probatur dupliciter.

Vlteranæ.] CASVS. Post damnationem episcopi Eucharisti quantum ad administrationem temporalium, qui patrimonium & quattuor portiones * vel de fidelium oblatione, vel de hac fiant modis omnibus pensiones: ita, vt vnam sibi tollat antistes, aliã clericis pro suo iudicio, & electione dispertiat, tertiam pauperibus sub omni † conscientia faciat erogari: fabricis vero quartam, quæ cõpetit, ad ordinationem põtificis erogatione vestra decernimus esse pẽsandam. Si quid forte sub annua remanebit expensa; electo idoneo ab vtraque parte custode tradatur enthecis: vt si maior b emerserit fabrica; sit subsidio, quod ex diuersi temporis diligẽtia potuerit custodiri: aut certe ematur possessio, quæ vtilitates respiciat cõmunes.

2 Iuo p. 3. cap. 150. & p. 4. c. 185.

† *Qui & humanis*} pleraque exemp. & Iuo.

† *al. Volaterranæ*

Idẽ Maiorico, Sereno, & Ioãni epis.

¶ Diuini muneris participatione priuetur, qui ecclesiastica priuilegia calcat.

C. XXIIII.

1 QVi & † diuinis, & humanis legibus inciuili c damnatione calcatis, & reuerẽtia religionis abiecta, vel ecclesiastica priuilegia calcare cõtendunt, vel vbilibet in pauperum prosilire dispendium, nec huiusmodi, saltem commoniti, conuictique, nequitiam sopire consentiunt, atque illata sacris rebus detrimenta farcire; merito diuini muneris participatione sunt priuandi: vt huius perceptione careant, quod sacrilegis ausibus habuere despectui. Cælestinus vero presbyter fratris & coepiscopi nostri Sereni, qui contra pontificale iudicium, contraque Apostolicæ sedis mandata prorumpens, supradictis communionem sacram ministrare præsumpsit; cum non potuerit ignorare d sententiam proprij sacerdotis, ab officio protinus ecclesiastico pellatur: vt nullus ecclesiæ ministrorum contra pontificalia instituta venire contendat.

Idem eisdem Iustino a archidiacono, & Fausto defensori.

a ¶ Iustino, &c.] *Antea legabatur*, Idem eisdem. *Emendatum est, & posita istorum virorum nomina ex Iuone: ad quos etiam scriptum est superius penultimum caput, vobis enim. Nec vero hæc, quæ nunc afferentur pertinere posse ad episcopos, quibus proxime præcedens caput scribebatur, indicant non modo quæ à Gratiano hic referuntur, sed etiam apertius verba, quæ apud Iuonem post vltima huius capitis sequuntur.* Si quis vero in ecclesiæ vestræ damnum, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ prohibita, pontificem vestrum videritis admittere, &c.

¶ De eodem. C. XXV.

2 VIterànæ † ecclesiæ actus, vel patrimoniũ, quod hactenus cõperimus destitutum, post damnationem Eucharisti, quofue ecclesiæ Vulteranæ dissipauerat, commisit Papa quibusdam episcopis vt reuocent prædia & mancipia male alienata, similiter & possessiones quas Emancius & Opilio episcopi, vel ceteri quocumque modo detinent, reuocent: & emptores recursum habeant ad venditores. Pensiones vero vel oblationes deferant ad episcopum: de quibus fiant quattuor portiones, vt dictum est in cap. supra dicto, vobis.

e ¶ *Reuocentur.*] C. si tu. vel cu. inter. l. vlt.

f ¶ *Emptoribus.*] ℣. 10. quæst. 2. hoc ius porrectum, in fin. §. qui vero res. Sed contra. 16. quæst. 3. vniuersas. C. de euic. ſi fundus. Solu. hoc cap. loquitur de possessore bonæ fidei: contraria de possessore malæ fidei. sed ad hæc obiicitur: male fidei dicitur, qui contra legum interdicta mercatur. C. de agri. & censi. quemadmodum. lib. 11. Respondeo: quantum ad hoc est malę fidei possessor, quia non vſucapit: sed quantum ad hoc est bonæ fidei possessor, ꝙ habet recursum contra suum venditorem.

g ¶ *Locum.*] Arg. ‖ ꝙ secundũ priorem locum & maius meritum conferendæ sunt dignitates, vt ℣. cap. proxi. & ℣. dist. 1. ius militare, & 1. quæst. 2. clerici. & 75. b distin. cap. vltim. & ille gradus ceteros antecedat, quem ſtipendia longiora & labor prolixior fecerunt anteire, vt C. de of. ma. offi. l. nemo. 61. dist. c. t. & c. miramur. & ſtipendiorum ratio habenda est, vt ff. de re mili. l. non omnes. in prin. Arg. contra 16. q. 7. omnes decimæ. & c. 1. in fin. & extra de consti. cum omnes c.

‖ Diuersum constituunt secundum antiq.

b Aliàs, 76.

Idẽ clero, & ordini, & plebi Brũdusij.

¶ Redituum. & oblationum duæ portiones clericis committatur. C XXVI.

3 COncesso vobis, quem petistis, antistite fratre iam & coepiscopo meo Iuliano, necessarium fuit (eodem ad ecclesiã suam mox remisso) ad vos nostra scripta pariter destinari: quibus agnosceretis eidem fuisse præceptum, ne vmquam ordinationes præsumat illicitas. *& infra.* ¶ Reditus, & oblationes fidelium in quattuor partes diuidat: quarum vnam sibi ipse retineat: alteratã clericis pro officiorum suorum sedulitate h distribuat: fabricis tertiam: quartã pauperibus, & peregrinis habeat fideliter erogandam: quarum ratione diuino est redditurus examini.

c Vbi detestatium & grauius extra de ma. Nobis. Instituimus. Arch. 3. cap.

Epistola Gelasij, in qua est hoc caput, missa est cum aliis ex Hispania. Eadem vero inter epistolas Gregorij II. impressas est tertia clero, & plebi Turingiæ scripta. Talis quædã epistola, sed breuior, refertur in libro, qui inscribitur Ordo Romanus, & formata episcopo danda nuncupatur.

Idem in epistola ad episcopos per Lucaniam, & Brutios, cap. 29. 4

¶ De oblationibus fidelium quot portiones fiant, & quæ cuiquæ proueniat. C. XXVII.

5 QVattuor autẽ tam de reditu, quàm de oblatione fidelium, prout cuiuslibet ecclesiæ facultas admittit (sicut dudum rationabiliter est decretum) cõuenit fieri portiones: quarũ sit vna pontificis, altera clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit integram ministris ecclesiæ memoratam dependere quantitatem; sic clerus vltra delegatam sibi summam nihil insolenter nouerit expetendum. Ea vero, quæ ecclesiasticis ædificiis attributa sunt, huic operi veraciter prærogata, locorũ doceat a instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia his deputata conuertat. Ipsam nihilominus adscriptam pauperibus portionem, quãquam diuinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur; tamen iuxta quod scriptũ est [Vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est] oportet etiã præsenti testificatione b prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri. 1 Quapropter nec clericorum quispiam, &c.

Clerici soli ad reparationem fabricæ compelluntur.

a Argu. quòd quia principaliter tenentur ad hoc. 96. dist. c. vlt. l.

b ¶ *Testificatione.*] Argu. quòd res semper sunt gerendæ in illorum præsentia quorum interest, vt 8. quæst. 1.

Matt. 5.

Item Simplicius Papa Florentino, & Equitio, & Seuero episcopis, epi. 3.

¶ De reditibus oblationum, & reditum ecclesiæ quattuor portiones presbytero dispensandæ credantur. C. XXVIII.

1 q. 7. q. propter.

2 DE reditibus ecclesiæ, vel oblatione fidelium quid deceat nescienti nihil licere permittat: sed sola episcopo ex his vna portio remittatur: duæ ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturæ, à Bonagro † presbytero sub periculo sui ordinis ministrentur: vltima inter se clericis pro singulorũ meritis diuidatur. *& infra.* ¶ Cui, *id est Gaudentio*, hoc specialiter præcipimus, vt tres illas portiones, quas triennio † e dicitur sibi tantummodo vendicasse, restituat.

Matt. 5. ch. 66.

† al. ab Ons.

c ¶ *Triennio.*] licet iste episcopus per triennium possederit res ecclesiæ mobiles, non tamen vſucapiebat eas. quia furtum commisit in eis, vt 10. quæst. 2 cap. vltim.

¶ *Addita sunt in hoc capite aliquot verba ex originali, quæ ad sententiam facere aliquid videbantur.*

Item Gregorius Maximiano episcopo Syracusano, lib. 3. epist. 11. 3

¶ De reditibus ecclesiæ etiam nouiter quæsitis quarta pars clericis erogetur. C. XXIX.

4 COgnouimus de reditibus ecclesiæ nouiter acquisitis canonicam dispositionem quartarum minime prouenire: sed episcopos locorum distribuere tãtummodo quartam antiquorum redituum; nunc vero quæsita suis vſibus retinere. Quam rem † prauam subintroductamque consuetudinem fraternitas tua viuaciter emẽdare festinet: vt siue de præteritis reditibus, siue de his, quæ obuenient † d, vel obueniẽtibus quartæ secundum distributionem canonicam dispensentur. Incongruũ namque est vnam, eamdemque ecclesiæ substãtiam duplici a quodammodo iure censeri, id est † vsurpationis, & canonum.

† al. omnium

a Iuo. p. 3. c. 150. & p. 4. c. 185.

Idem Augustino episcopo Anglorũ in respon. ad primã interrogationem.

¶ De dispendio ecclesiæ quattuor debent fieri portiones. C. XXX.

5 MOs est Apostolicæ sedis ordinatis episcopis præceptum tradere, vt de omni stipendio, quod accedit, quattuor fieri debeant portiones, vna videlicet episcopo, & familiæ eius propter hospitalitatem, & susceptionem, alia clero, tertia vero pauperibus, quarta ecclesiis reparandis.

5 Anſ. l. 5. cap. 64. Pann. l. 2. c. 8.

[Item ex concilio Toletano.]

¶ De eodem. PALEA. C. XXXI.

SAncimus omnibus episcopis curam laicorum instare, vt si quos in fide Christi inuenerint, nimio affectu diligant. Insuper cõfirmam⁹, vt si aliqua ab ipsis accipiãt dona ℣ statim in quattuor diuidãt partes: ita, vt prima pars secundũ α Apostolorũ præcepta, titulorum g, necnon cœmeteriorum restaurationibus diligenter attribuatur, secunda clericis, tertia cunctis pauperibus, quarta vero aduenis.

¶ *Caput hoc (quod in omnibus vetustis exemplaribus, exceptis duobus, & sine Paleæ nomine habetur, & glossam habet) in nullo Toletano concilio aut impresso, aut manuscripto inuentum est. In collectione canonum incerti auctoris, quæ asseruatur in Vaticana bibliotheca, tribuitur Siluestro: quamuis in synodo Romana sub ipso habita, cap. 4. paulo aliter hæ partes assignentur, id est, vt in præcedentibus huic capitibus.*

α ¶ Secundum Apostolorum præcepta.] *In ea collectione non sunt hæc verba. In vno vetusto Gratiani codice est*, secundum Apostolicorum præcepta.

Item ex concilio Agathensi, c. 22.

¶ Omnes presbyteri secundum iussionem episcopi res ecclesiæ dispensare studeant. C. XXXII.

6 Poly. l. 3. tit. 12.

6 STatuimus (quod omnes canones β iubent) vt ciuitatenses, siue diœcesani presbyteri, vel clerici, saluo iure ecclesiæ, rem ecclesiæ, sicut permiserunt episcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitus non præsumãt. Quod si fecerint, vel fecerunt; & facta venditio non valebit, & de facultatibus, si quas habent proprias, indemnem h ecclesiam reddant, & communione priuentur.

β ¶ Canones.] *Restituta est hæc vox ex originali. Antea legebatur*, epi. *In Polycarpo autem tantum est*, quod omnes iubent.

Item ex eodem concilio, c. 26.

¶ De clericis, qui documenta ecclesiæ supprimunt, aut aduersariis tradunt. C. XXXIII.

7 SI quis de clericis documẽta i quibus ecclesiæ possessio firmatur, aut supprimere k, aut negare, aut aduersariis fortasse tradere, dãnabili, & puniẽda obstinatione præsumpserit; quidquid l, per absentiã documentorũ, damni

i Addita ex or.

7 Ferend si quis de clericis. Bor. l. 1. c. 183. Iuo p. 3. c. 156.

intereſſe, quod eſt extra rem [a]. ſed illud non eſt extra rem: quia inſtrumento tradito poſſeſsionis, & poſſeſsio tradi videtur, vt C. de dona. l. 1.

a Idem L. & idem no. extra de iniur. in noſtra d. ſent. ex. com. ſacro. in. gl. 1. Arch.

EPiſcopus.] CASVS. Statutum fuit in concilio Agathenſi, vt epiſcopus qui non habet filios vel nepotes, nō inſtituat alium heredem quàm eccleſiam ſuā. ſi verò illicite de rebus eccleſiæ aliquid alienauerit, alienatio talis irrita habeatur: & ad eccleſiam quod alienatum eſt reuocetur. ſi verò filios habet quibus ſua bona relinquit, de bonis illis indemnitati eccleſiæ conſulatur.

† al. pari

a ¶ *Alium.*] hoc eſt conſilium, quia etiam vxorem & ſeruum ſuum poſſet inſtituere heredē, vt ff. ead. quæſt. 1. ſint manifeſtæ.

2 & in Hiſpalen. 1. c. 1.

3 Pol. l. 3. tit. 32.

b ¶ *Ab heredibus.*] Hic duo contraria dici videntur, ſcilicet quòd eccleſia debeat eſſe heres defuncti: & quòd eccleſia poſsit cōuenire filiū defuncti de eo quod male alienauit defunctus. nā ſi eccleſia eſt heres de functi; etiam ſi defunctus aliquid indebite alienauit, illud nō poteſt reuocare eccleſia, vt C. de re. alie. l. 3. & C. de lib. cau. l. ſi ab eo. & C. de rei ven. cum à matre. tenetur enim ſequi voluntatem defuncti, vt 11. q. 1. Silueſter. ideo ſic exponas. eccleſiam ſibi relinquat heredem. ſed ſi eccleſiā nō inſtituit heredem, ſupple tunc ſi quid de eccleſia. & c. ‖ Generaliter enim omnis heres tenetur ad omnia onera defuncti, niſi fecerit inuentarium, vt C. de iur. deli. ſancimus. hoc tamen teneas quòd ſecundum canones in contractibus & in delictis ſiue aliquid peruenerit ad heredem, ſiue non: ſiue lis ſit conteſtata cum defuncto, ſiue non, heres ſemper tenetur inſolidum, vt 16. q. 6. ſi epiſcopum b. in fi. extra de rap. in litteris.

‖ Heres onera defuncti ſuſtineat.

b Vbi de hoc & ſupra 1. q. 4. § item peccato[ciuium. vt ibi ſatis dixi Arch.

DIaconi.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd diaconi, presbyteri vel epiſcopi de rebus eccleſiæ nil debent illicite alienare: quod ſi fecerint, de hoc conuicti deponantur, & de ſuo proprio tantumdem reſtituant. In ſecunda parte dicitur, quòd liberti eccleſiæ, negotia eccleſiæ proſequi debent: quod ſi contempſerint, in ſeruitutem adducentur. Secunda pars incipit ibi, *Libertos etiam.*

c ¶ *Fecerint.*] æſtimatione ſeruorum reddita de proprio: alioquin reuocarentur, vt ff. ead. & ſi illi niſi ſint bene meriti, vt ff. ead. ſi quos de ſeruis. Et eſt in hoc dura conditio libertorum eccleſiæ, quòd propter operas non præſtitas reuocantur in ſeruitutem. aliud in liberto priuati, vt C. de lib. cau. ſolo obſequij. quod eſt hic ſpeciale. ‖ Item aliud ſpeciale, quòd filij iſtorum liberrorum ſunt obnoxij eccleſiæ. ff. ead. de libertis. ſecus in aliis, vt C. de lib. & eorum lib. l. 1. & 2. Item aliud ſpeciale quòd liberti tenentur ſeruire eccleſiæ nulla eis opera impoſita, vt hic, & ff. ead. liberti. hodie tamen diſtinguitur, vt extra de ſeruis non or. eo. libentius.

‖ Liberti eccleſiæ differūt à libertis priuatorum.

d ¶ *Aliud.*] id eſt, ipſam rem reſtituet, & aliud tantum de ſuo. ſic 89. diſt. decenter. & 10. q. 2. hoc ius. ver. qui vero res.

damni eccleſiæ illatum eſt, de propriis facultatibus reddat, & communione priuetur. Hi etiam, qui in damno eccleſiæ impie ſolicitati, à traditoribus aliquid acceperint; ſuperiorii† ſententia teneantur.

† al. papæ

Item ex eodem, cap. 33. [1]

¶ Epiſcopus heredem non habens, non alium, quàm eccleſiam ſibi heredem inſtituat. C. XXXIIII.

EPiſcopus, qui filios, aut nepotes non habuerit [a]; aliū[2] quàm eccleſiam non relinquat heredem. Si quid de eccleſia non in eccleſiæ cauſa, aut neceſsitate præſumpſerit; quod diſtraxit, aut donauit, irritum habeatur. Qui verò filios habet; de bonis, quæ reliquit, ab heredibus[b] eius, indemnitatibus eccleſiæ conſulatur.

2 & in Hiſpalen. 1. c. 1.

a ¶ Non habuerit.] *In originali impreſſo, & manuſcripto & in Polycarpo legitur,* non habens alium, quàm eccleſiam reliquit heredem; ſi quid, & c. *& ad hanc lectionem propius accedunt verba Hiſpalenſis concilij primi, cap. 1. ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

Item ex eodem, cap. 49.

¶ Qui in clero conſtituti ſunt, de rebus eccleſiæ nihil alienare præſumant. C. XXXV.

3 Iuo p. 3. cap. 261.

DIaconi, vel presbyteri in parochia conſtituti de rebus eccleſiæ ſibi creditis nihil audeant commutare, vendere, vel donare: quia res ſacratæ Deo eſſe noſcuntur. Similiter & ſacerdotes nihil de rebus eccleſiæ ſibi cōmiſſæ (vt ſuperius comprehenſum eſt) alienare præſumant. Quod ſi fecerint[c]; conuicti in concilio, & ab honore depoſiti, de ſuo aliud[d] tantum reſtituant, quantum viſi ſunt præſumpſiſſe *ß. & infra.* ¶ Libertos tamen, quos ſacerdotes, vel diaconos de eccleſia ſibi commiſſa facere voluerint, actus[e] eccleſiæ proſequi iubemus. Quod ſi facere contempſerint, placuit eos ad proprium reuerti ſeruitium.

ß ¶ Præſumpſiſſe.] *Si hic interponas. cap. ſi quis qualibet. infra eadam, habebis integrum canonem 49. ipſius concilij Agathenſis.*

e ¶ *Actus.*] id eſt, negotia.

Vidquid.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd ſi presbyter illicite alienat aliquam poſſeſsionem eccleſiæ, irrita ſit talis alienatio: ita vt emptor nullam habeat actionem ad poſſeſsionem petendam: nec venditor ad pretium habendum.

Item ex eodem, cap. 53. [4]

¶ De poſſeſsione eccleſiaſtici iuris quidquid a presbytero diſtrahitur [4 & in Ro. ancilla. cap.] latine habeatur, & vacuum. C. XXXVI.

5 QVidquid parochiarū presbyter de eccleſiaſtici iuris poſſeſsione diſtraxerit; inane habeatur & vacuum vēdicatione [f] comparantis, & actione vendētis.

5 Iuo p. 3. cap. 160.

f ¶ *Vendicatione.*] in emptorē enim non trāſfertur dominium. vnde non poteſt rem vendicare: habet tamen contra venditorem actionē ex empto, vt ff. ea. Vulteranæ. in authen. de non alie. aut permu. §. quia vero leonis. colla. 2. Sed nonne venditor poteſt petere pretium re nondū euicta? quia venditor non ad aliud tenetur, niſi vt faciat emptorem habere rem non enim tenetur rem eius facere: vt ff. de act. empt. ſeruus quem. §. ſi ſciens ſed hic contractus eſt nullus.

Lienationes.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. in prima parte dicitur, quòd alienationes, quæ fiūt ab epiſcopis vel abbatibus intruſis, vel canonice electis; ſimiliter ordinationes factæ ſine conſenſu clericorum, vel per ſimoniā, irritæ ſunt. In ſecunda parte dicitur, q̄ ſi quis clericus ſuam præbendā alienare præſumpſerit, olim, vel modo præſumat alienare, irritum ſit, & canonicæ ſubiacebit vltioni. Secunda pars incipit ibi. illud etiam.

g ¶ *Alienationes.*] hoc ad canonice electos refe ras: quia intruſi vel ſchiſmatici, nec etiā cum conſenſu capituli poſſunt ali quid alienare. ff. c. precariæ. extra de ſchiſma. q̄d à prædeceſſore c. 7. q. 1. factus. 25. q. 1. omne. ff. de rebus eorum, qui ſub tu. vel cu. l. quicumque. arg. contra. ff. de confec. diſt. 2. & dixit. 1. q. 1. ſi quis à ſimoniacis. 3. quæſt. 7. tria, in prin.

h ¶ *Conſecrandus.*] id eſt benedicendus ‖ abbas. nam non conſecratur, niſi cum ordinatur in ſacerdotē: ſed tamen dicitur, quòd ei manus imponitur ab epiſcopo. 69. diſt. quoniā videmus. vnde abbas ſine benedictione poteſt monachos benedicere. extra de ſup. ne. prælā. ſtatuimus.

i ¶ *Ordinationes.*] hoc non poteſt facere ſine conſenſu capituli ſui: vt 24. diſt. c. vlt. & pe.

‖ Abbas non conſecratur.

k ¶ *Præbendam.*] fructus poteſt. extra ne præla. vices ſuas. c. vlti. ad inſtar fructuarij. ff. de vſufru. arboribus ‖ ſicut fructus decimarum & oblationum poſſunt vendi, licet hoc nō ſit honeſtum: quia prohibitum non inuenitur d ſed tantum cum conſenſu epiſcopi extra de re. ec. non alien. nulli. niſi ad modicum tempus. arg. extra de cen. præterea. & extra de tranſa. de cetero. Sed quid ſi obligauit ad quinquennium: numquid ſtabit ſucceſſor contractui? ita, ſi nomine eccleſiæ contraxit, & cum epiſcopi auctoritate. extra de ſol. c. 1. ſecus ſi nomine ſuo. ff. de loca. pi. l. lex vectigali ff. qui mo. pi. vel hy. ſol. ſi res diſtracta ff. de loca. ſi quis domum. §. hic ſubiungi ſolet. Ioan. Sed certe quidquid dicat Ioan. ego credo, quòd ſicut clericus poteſt vendere fructus præbendæ ſuæ ſine conſenſu epiſcopi, ita obligare, maxime ad modicum tempus: ſicut tutor vendit fructus ſine auctoritate iudicis, vt C. de admi. tuto. lex quæ. nec aliqua decre. contradicit legi. B.

‖ Beneficia ſine cura venūdari ſunt.

d Hoc plane olim probatum erat de empt. & vend. c. 1. vbi habetur ſtatuta vetera hic poſita per Ioan.

Hæc

Hæc huius placiti.] CASVS. quærimonia facta fuit in concilio Herdēn. de clericis, qui poſt obitum epiſcopi omnia bona defuncti antiſtitis vſurpabant. facta eſt conſtitutio ne hoc de cetero fiat. ſed œconomus adiuncto ſibi vno vel duobus fidelibus viris paſcat ex illis bonis clericos, ſi qui ſunt in domo epiſcopali: vel ſeruet ad vſum ſucceſſoris, qui vti debet bonis illis cum clericis ſui anteceſſoris. clericus autē contra hāc conſtitutionem faciens, anathematizetur.

ſeruet ad vſum ſucceſſoris, qui vti debet bonis illis cum clericis ſui anteceſſoris. clericus autē contra hāc conſtitutionem faciens, anathematizetur.

1 HÆc huius [a] placiti [b] conſtitutione inter nos cēſura placuit cuſtodiri; vt defuncto antiſtite, vel etiam adhuc in ſupremis agente, nullus clericorum cuiuslibet ordinis, officij, gradusve ſit, quidquam de domo præſumat, vel quod de vtilitate inſtrumenti domus eſſe agnoſcitur, id eſt mobilis & immobilis rei eccleſiaſticæ conetur inuadere; nihil furto [α], nihil dolo ſupprimens, auferens, atque abſcondens. Sed is, cui domus commiſſa eſt, ſubiunctis ß ſibi vno, vel duobus fidelibus ſimis clericis omnia vſque ad tempus pontificis ſubſtituendi debeat conſeruare [c]; & his, qui in domo inueniuntur, clericis cōſuetam alimoniam adminiſtrare. Subſtitutus autem antiſtes ſuſceptæ [γ] ſedis commoda ordinabit, velut Deus imperabit: vt eis vti cum his debeat, quos cognouerit diſciplinæ, & charitati prædeceſſoris ſui fideliter paruiſſe. Quòd ſi quiſquam poſt hæc cuiuslibet ordinis (vt ſuperius dictum eſt) clericus quacumque occaſione de omni facultate quidpiam probatus fuerit abſtuliſſe, vel forſitan dolo aliquo ſuppreſsiſſe; reus ſacrilegij proſtrioni anathema te condemnetur, & vix [d] quoque peregrina ei communio concedatur: quia [e] durum eſt, vt hi, quos contigit in ſeruitio Domini cū primæ ſedis antiſtite deſudaſſe, ab his, qui ſuarum rerum incubatores †, vel vtilitatibus ſeruientes, atque vacantes fuiſſe noſcuntur, deſpecti aliquatenus crucientur.

a ¶ *Hæc huius.*] Sic cōſtrue, hæc cēſura placuit cuſtodiri placiti conſtitutione. & ſecundū hoc verbum, placuit, eſt perſonale verbum.

b ¶ *Placiti.*] id. decreti.

c ¶ *Conſeruare.*] Arg. ſucceſſori omnia ſeruanda à morte prædeceſſoris. extra de of. & po. iu. or. cum vos plerumque. & extra de teſt. relatum. Item argum. quòd mobilia prædeceſſoris pertinent ad ſucceſſorem, vt ff. ea. de laicis.

d ¶ *Et vix.*] Quod vix ſit, tamen ſit. 5. diſt. 19. in memoriam argu. contra ff. ad Vell. tutor. in prin.

e ¶ *Quia.*] hoc refertur ad id quod ſ. dixit.

Eſti illi.] CASVS. Quæſtū fuit in concilio Toletano, an ſucceſſor poſsit reuocare in ſeruitutem illos quos an teceſſor manumiſit, qui nihil de rebus ſuis eccleſiæ contulerat. Et reſpōdet quòd ſic. & ideo qui hoc faciunt, in futuro dānabuntur. & hoc probatur vna ratione: quia ſi illi qui nihil pauperibus erogant, in futuro damnabuntur; multo magis illi qui pauperibus auferunt quod nō dederunt: cum iniquum ſit, vt illi qui nihil eccleſiæ contulerūt, ius eccleſiæ alienare contendant.

f ¶ *Diſtribuunt.*] neceſſitatis articulo. de hoc notatur 47. diſt. ſicut hi.

g ¶ *Quanto magis.* innitur hic q̄ magis ſit auferre quàm non dare: cum tamen quandoque æquiparentur, & ſic eſt contra 67. diſt. ſicut.

h ¶ *Non contulerit.*] ſic videtur, q̄ ſi res ſuas cōtulerit eccleſiæ, q̄ tunc alienare poſſit. arg. ff. ea. ſi quis qualibet. extra de rebus eccle. non alie. epiſcopi. ad hoc dicunt quidam, q̄ nullus caſu poteſt alienare, niſi commuſi conſenſu canonicorū. ſed hoc nihil eſt: quia ſi habet conſenſum cleri, quare reſtituet tantūdem de ſuo: cum nec alienare poſſet, licet adeſſet omnium conſenſus, niſi eſſet communis vtilitas eccleſiæ, vt ff. ea. fine. ‖ Sed intellige cum ille manumiſſus non erat benemeritus: & ſic erat malæ fidei poſſeſſor, aliàs poſſet præſcribere libertatem, vt C. de præſcrip. longi tempo. l. 1.

i ¶ *Succeſſor.*] vel ipſemet. 35. q. 9. q̄d quis. & eſt arg. q̄ ſucceſſor reuocat maleſactū ſui anteceſſoris [a] vt 16. q. 3. ſi ſacerdos. extra de precar. c. 2.

k ¶ *Reuocabit.* niſi per decē annos ſteterint in libertate. ff. qui & à qui. ma. heut. §. Ariſto. ſic ergo reſtituitur contra libertatem eccleſiæ: quod non eſt in minore, niſi ex magna cauſa, vt ff. de mino. ſi ex cauſa, in fin.

I quis de clericis.] caſum iſtum habes ſ. ead. in ca. ſi quis de clericis. & ideo ibi videbis.

Abbatibus.] CASVS. conſtitutum eſt in concilio Aurelianen. vt abbates, presbyteri, vel alij prælati nil de rebus ſuarum eccleſiarum alienare præſumant ſine licentia & ſubſcriptione epiſcopi: & qui hoc præſumpſerit, deponatur. & quod teneme alienatū eſt, per epiſcopum reuocetur.

1 ¶ *Subſcriptione epiſcopi.*] ‖ licet abbas non poſſet ſine conſenſu epiſcopi alienare rem eccleſiæ, vt hic, & ff. 17. quæſt. 4. in venditionibus. & extra de rebus ec. non ali. nulli. tamen ſi conſuetudo loci habet, bene poteſt dare modicū. extra de do. cap. 2. & 3. & infeudare poteſt. extra de rebus ecc. nō alie. ad noſtram. & hoc poteſt epiſcopus vel abbas ſine cōſenſu capituli; ſi ſubeſt neceſsitas, & res eſt modica. ff. e. cap. terrulas. Ioan. quod falſum eſt, niſi in paruis rebus.

‖ Abbas an poſsit donare. † *al libertos ex familiis*

† al. libertos

m ¶ *Siqua de rebus.*] CASVS. Vacāte epiſcopali eccleſia, quidam presbyter vendidit eccleſiaſticam poſſeſsionem: tempore præcedente epiſcopus eſt ſubſtitutus. qua ſitum eſt in ſynodo Ancyrana, vtrū talis venditio poſsit reſcindi. Et reſpondet q̄ ſic. in arbitrio tamen epiſcopi erit, vtrum pretium recipiat, vel recuperet poſſeſsionem: quia quandoque magis expedit habere pretium quàm poſſeſsionem. Sequens cap. planum eſt, & per ſe patet.

3 Iuo p. 3. cap. 256.

4 lib. 7. ca. c. 275.

n ¶ *Presbyteri.*] id eſt, canonici.

5 Pol. l 3. c. 12. ‖ Sede vacante non poſſint clerici de rebus eccleſiæ diſponere.

o ¶ *Reſciſſo.*] ‖ hic patet quod tede vacante clerici nihil diſponere poſſunt de rebus eccleſiæ, vt 10. quæſt. 2. ſi quis epiſcopus. & 75. diſtin. quoniam. immo potius ſede vacante non poſſunt immutare ſtatum eius. extra, ne ſede vacan. cap. nouit. tamen ſi eſt magna neceſsitas, clerici poſsūt aliqua alienare, ſecundum H. vt dixi 71. diſt. fraternitatem. & argumen. ff. ea. precariæ. tamen de auctoritate ſuperioris. Nā & iudex præſtat auctoritatem facto minoris eo tempore, cum nō habet curatorē, vt C. qui admit. ad bon. poſſ. l. bonorum. Item in minoribus eccleſiis poteſt epiſcopus aliqua alienare mortuo ſacerdote [b] tempore neceſsitatis, vt 10. quæſt. 2. ſi quis epiſcopus. & not. quòd contractus ipſo iure tenet, quem faciunt clerici mortuo epiſcopo, ſed reſtituitur eccleſia ſi probat ſe læſam, ſicut eſt in contractu minoris, qui non habet curatorem, vt C. de in inte. reſt. ſi curatorem. & ideo bene dicit, hic reſciſſo contractu, ſcilicet per in integrum reſtitutionem.

c Anſl. 6. cap. 202.

† al. ſi conſtituunt pretiū

† ἀνάξιον τῆς οὐσίας τιμήματος

b Videtur eſtra extra. li. 6. de reb ec. non alien. ducū. ſed poteſt intelligi quod ibi dicitur ſit hac determinati. nec ita hoc non corrigetur ad hoc ſ. ea precariæ. Archid.

p ¶ *Recipi.*] ab emptore.

q ¶ *Propterea quòd.*] id eſt, quia ſæpe contingit ampliorē ſummam reditus diſtractarum rerum reddi, ſ. emptori pretio accepto, hoc eſt dicere, q̄ emptor amplius ſæpe percipit de reditibus, quàm ſit pretium quod

quod dedit, vel quàm ecclesia inueniat pro pretio quod accepit: & ideo magis expedit episcopo repetere fructus perceptos, quàm retinere pretium.

a NOn liceat.] ¶ *Post mortem.*] Narrat, quod contingere solet, vnde sub. maxime. ſ. ea. hæc huius.

b ¶ *Rapere.*] vitium. no. j. ea. de laicis & c. illud. ea. q. 5. ficubi. H.

Precariæ.] CASVS Statuitur in hoc c. vt precariæ, & commutationes, quæ factæ sunt ab intrusis vacantibus ecclesiis, rescindantur: & si expediat, fiant secundum canones, vel secundum leges.

c ¶ *Precariæ.*] ergo clerici possunt alienare ecclesia vacante, quia capitulum supplet defectū episcopi. extra. de hære. ad abolendam. Io. quod falsum est, vt extra ne sede vacan. cap. 1. B.

d ¶ *Vel ciuili.*] ℨ. 96. dist. bene. in fi. Vel dic ciuili, id est, principis: cuius auctoritas requiritur in rebus ab ipso collatis. 10. quæst. 2. precariæ.

Haritatem.] CASV. Hoc cap. duas habet partes. In prima præcipit Gregor. Maximiano episcopo Syracusano, quem fecerat in Sicilia legatum, vt si quis episcopus moriatur vel deponatur, conueniant œconomus & clerici ecclesiæ & prælati: & in præsentia eius de rebus ecc. faciant inuentarium: propter quo neque species, neq; pretium aliud scriptori tribuatur. In secunda parte præcipit ei, vt cum visitatores parochias vacātium ecclesiarum, visitant; eo disponēte, ipsi & clerici eorum qui cum eis visitant; aliquid emolumenti propter suum laborem percipiant, vt illi consequantur stipendium, &c. *Subsidij.* Dicit Hug. q̄ nomine subsidij intelligitur procuratio tantum, licet posset etiam aliter intelligi. Secunda pars incipit ibi, *Visitatores.*

e ¶ *Pro faciendi.*] hoc intellige cum habet Hilarius de publico, vt 23. q. 1. militare. in fi. & 1. q. 3. si quis episcopus. aliàs secus. 10. q. 2. precariæ.

f ¶ *Stipendium.*] arg. quòd ad quem onus spectat, & emolumentum. j. e. quicumque. 7. quæst. 1. pontifices. 16. quæst. 6. de lapsis. Item est hic argu. quòd iudices licite possunt petere sumptus à partibus, vt dixi 11. q. 3. non licet. & est simile quod dicitur alibi, quòd labor non debet esse sine fructu, vt 7. quæst. 1. ibi.

DE laicis.] Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd in Aluernia erat quædam praua consuetudo, scilicet, quòd morientibus episcopis siue aliis clericis laici res defunctorum inuadebant. Statuit ergo Vrbanus Papa in concilio Aluerniæ cōgregato, vt si quis decetero talia præsumpserit, excommunicetur donec resipiscat. In secunda parte dicitur, quod res episcoporum defunctorum per archidiacones, archipresbyteros & secūdum defunctorum iudicium paupertibus erogentur, aut successori reseruentur. Idem etiam seruari debet de rebus aliorum clericorum defunctorum: & qui contra fecerit, anathema sit. Secunda pars incipit ibi, *Episcoporum vero.*

1 Et in Aquisgran. c. 88.

2 In Meldensi cap. 20.

3 Burch. l. 3. c. 166. Iuo p. 3. c. 227. ex Belluacēsi.

rerum reditus ampliorē summam pro accepto pretio reddi α.

α Reddi.] *Sic in quibusdam exemplaribus priscæ versionis. In aliis vero est*, reddidisse *Græce legitur* διὰ τὸ πολλάκις τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπεναγομένων ἀποδιδόναι αὐτοῖς τούτοις πλέονα τὴν τιμήν, *id est*, propterea quòd sæpe rerum venditarum reditus maius pretiū his ipsis reddiderit. *Sed ob gloſſam non est mutatum.*

Item ex cōcilio Chalcedonensi. c. 22. 1

¶ Post mortem episcopi res ad eum pertinentes clerici non rapiant. C. XLIII.

NOn liceat clericis post mortem a episcopi sui rapere b res pertinētes ad eū: sicut iam præcedentibus regulis constitutū habetur. Si vero hoc fecerint, periclitari se nouerint in proprio gradu.

Item ex concilio Mediomatricis 2.

¶ Rescindantur precariæ, & commutationes ab inualoribus factæ. C. XLIIII.

3 PRecariæ c, & commutationes tempore viduatarū ecclesiarū factæ ab his, qui loca episcoporū occupauerant, rescindātur; & cū auctoritate ecclesiastica, vel ciuili d, si faciendæ sunt, fiant.

* *Quod hic ex concilio Mediomatricis citatur, in concilio Meldensi refertur ex cōcilio Belluacensi, ex quo etiam citant Burchardus & Iuo. Sed quia in conciliis Gallicis, & Germanicis sæpe eadem repetuntur, non est mutata inscriptio. In adiectis capitularibus quæ ex Gallia sunt habita, inter cetera leguntur quædam capitula excerpta à domino Rege Carolo & Principibus suis ex his capitulis, quæ anno* DCCCXLVI. *ediderūt episcopi in synodis, &* c. *Quorum capitulorum vnum est hoc*, vt precariæ & commutationes tempore viduarum ecclesiarum factæ ab his, qui loca episcoporū occupauerunt, rescindantur, & cum auctoritate ecclesiastica, vel ciuili denuo si fienda fiant.

Item Gregorius Maximiano Syracusano episcopo, lib. 3. epist. 11. 4

4 Ioan. Diacō nus lib. 3. c. 23.

¶ Pro labore inuentarij nihil accipiat œconomi de rebus ecclesiæ. C. XLV.

GHaritatem tuam commonemus, & curauimus; vt si quispiam episcoporum de hac luce migrauerit, vel (quod absit) pro suis fuerit remotus excessibus; conuenientibus œconomis β, cunctisque clericis ϒ prioribus, atque in sui præsentia inuentarium ecclesiæ rerum facientibus, omnia, quæ reperta fuerint, subtiliter describantur: nec (sicut antea fieri dicebatur) species quædam, aut aliud quodlibet de rebus ecclesiæ, quasi pro faciendi e inuentarij labore tollatur. *& infra.* ¶ Visitatores ecclesiarum, clericique eorum, qui cum ipsis per non suæ ciuitatis parochias fatigantur, aliquod laboris sui capiant te disponente subsidium. Iustum namque est, vt illi † consequantur stipendium ζ

† al. illic

qui ϑ pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium.

β Œconomis.] *Sic etiam in omnibus vetustis: sed in originali tam impresso, quàm manuscripto legitur*, hierarchicis. *Ioannes Diaconus habet*, hieraticis.

Item ex cōcilio Vrbani Papæ Aluerniæ celebrato.

¶ Excommunicentur laici, qui morientium clericorum audent bona diripere. C. XLVI.

DE laicis quæstio facta est, qui morientibus episcopis, siue aliis clericis res defunctorum inuasas, ecclesiæ, pauperibusque subripiunt. Contra quos cōmune totius concilij anathema prolatum est, ipso Papa huiusmodi sententiā promulgante. Si quis post interdicti præsentis cognitionem ι episcoporum, seu presbyterorum, aut aliorum clericorū res ι inuaserit; vsque ad satisfactionē excommunicetur. ¶ Episcoporum vero deficientium res per archipresbyterorum seu archidiaconorum manus, aut secundum mortuorum iudicium κ pro ipsorum salute in elemosynas dispensentur; aut succedi, qui futurus est reseruentur. Idipsum de presbyterorum, seu clericorum aliorum rebus per episcopum, vel supradictas personas, aut cui deficientes commiserint, fiat. Si quis autē aduersus ista præsumpserit, anathema sit.

ϑ Qui pro.] *Sic in originali tam impresso, quàm manuscripto legitur*, hierarchicus. *Ioannes Diaconus habet*, hieraticis.

¶ *In titulis capitulorum concilij Clarmōtensis (quod Aluerniæ celebratum est) titulo penultimo hæc legūtur ad caput hoc spectātia.* Ne aliquis clericus res episcoporum, vel clericorū, vel in vita, vel post mortem eorum diripiat, vel in vsus proprios conferat. Quod si quis fecerit, anathema sit: & dictum est ab omnibus, fiat.

Item Innocentius Papa secundus in concilio Lateranensi, c. 4.

¶ De eodem. C. XLVII.

ILlud, quod in sacro Chalcedonensi concilio constitutum est, irrefragabiliter cōseruari præcipimus: vt videlicet decedentium bona episcoporum à nullo omnino hominū diripiantur: sed ad opus ecclesiæ, & successoris λ sui in libera œconomi m, & clericorum permaneāt potestate. Cessetigitur decetero illa detestabilis, & sæua rapacitas. Si quis autem amodo hoc attentare præsumpserit; excōmunicationi subiaceat. Qui vero morientium γ presbyterorum, vel clericorum bona rapuerunt, simili sententiæ subiaceant.

γ Morientium.] *In vulgatis sequebatur*, episcoporum: *quæ vox & à vetustis, & ab ipso concilio manuscripto ab est, & frustra repetebatur. Sunt autem ex originali addita, paulo superius aliquot verba.*

HOC NON SOLVM. CASVS. Supra dictum est, quòd laici bona clericorum defunctorum inuadere non præsumant: nunc vero docet idem Gratian. de metropolitanis, & de quibuslibet aliis clericis, & ad hoc inducit se. c.

NOn liceat.] CASVS. Constitutum est in sexta synodo, vt moriente episcopo, res illius, vel ecclesiæ suæ nō presumat auferre metropolit. sed seruentur à clericis eiusdem ecclesiæ. si vero clerici non sunt ibi idonei, metropolitanus futuro episcopo omnia illibata reseruet. Seq. §. cum cap. seq. per se patet.

a SIcut.] ¶ *Alienam.*] Ré alienam semper tenetur restituere: nisi illa iam sit consecrata: vt 17. quæst. 4. contra. quia nihil, & cap. 54. distinct. generalis. & 14. quæst. vlt. comperimus.

HIS OMNIBVS. CASVS. Infert G. ex omnibus fere supradictis cap. quòd prælati res ecclesiasticas alienare non debēt; & si alienatæ sunt, restitui debent: quod verum est si illicite alienerūtur. Nūc vero dicit, q̄ ex causa necessitatis vel vtilitatis licite possunt res ecclesiæ alienare. De necessitate probat per cap. prima. De vtilitate probat per tria sequentia c. sine exceptione. itē domus & terrulas. Sed. cap. patet. *Vt meliorari.* vt causa vtilitatis.

b ¶ *Sed notandum.*] nunc incipit ostendere quando possunt alienari res ecclesiæ.

c NOn habenti.] ¶ *Sui tituli.*] id est, ecclesiæ, vel sui tituli, id est, ad suum commodū: vt ſ. ea. monemus. d ¶ *Vsurpare.*] id est, alienare. & ponitur in mala significatione, cum non subest necessitas.

PLacuit.] CASVS. Statuitur in hoc ca. vt sine cōsensu episcoporum presbyteri non vendant res ecclesiarū, sicut nec episcopi vēdere possunt prædia ecclesiarum inconsulto cōcilio. & inducit hoc cap. à cōtrario sensu. *Concilio*, hoc quo ad res matricis ecclesiæ. *Vel cuncto presbyterio.* hoc quo ad res aliarum ecclesiarum quarū prædia alienantur. & sic concilium dicitur collegium matricis ecclesiæ, presbyterium dicitur collegium aliarū ecclesiarum.

e ¶ *Concilio.*] scilicet clericorum: vt ℨ. c. proxi.

ADDITIO. Et vide quod not. 17. distinct. in sum. 33. distinct. quando. in gloss. vlt. vbi hoc cap. placuit. allegatur. Arch.

f ¶ *Presbyterio.*] hic habes, quòd episcopus requiret cōsensum sacerdotum in alienatione: vt 10. q. 2. si quis episcopus.

Hoc non solum de laicis, verumetiam de metropolitanis, & quibuslibet aliis clericis intelligendum est: sicut in sexta synodo, cap. 35. legitur.

¶ Res [illegible] morientis [illegible] episcopi [illegible] inuadere.

NOn liceat alicui metropolitano, mortuo episcopo, qui sub eo est, aut res eius, aut ecclesiæ suæ auferre: sed sint sub custodia cleri ecclesiæ defuncti episcopi, vsque dū alius ordinetur episcopus. Si vero clerici in ecclesia non fuerint; tunc metropolitanus illibata omnia episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.

Sicut autem res ecclesiæ nulli vsurpare licet; ita ecclesiæ aliena inuadere non permittitur.

Vnde Gregorius, lib. 2. epist. 43. ad Bonifacium episcopum.

¶ Aliena, ecclesiæ non licet inuadere. C. XLIX.

SIcut ecclesia proprias res amittere non debet; ita eam rapacitatis ardore inuadere alienas a non oportet.

His omnibus auctoritatibus perspicue monstratur, quòd nulli sacerdotum res ecclesiasticas alicui tradere licet: & ille qui de manu sacerdotis facultates ecclesiæ acceperit, nullo iure eas vendicare poterit: sed potius cogeretur restituere quod illicite accepit. Sed notandum b *est, quòd quibusdam causis exigentibus res ecclesiæ distrahi possunt. Causa enim necessitatis cum cōsilio clericorum, vel vt meliora prospiciant, res ecclesiæ à sacerdotibus distrahi possunt.*

Vnde in Africano concilio legitur 1.

¶ Nisi causa necessitatis nec episcopo rem ecclesiæ suæ vsurpare licet. C. L.

2 NOn habenti † necessitatē nec episcopo licet matricis ecclesiæ rem sui tituli c vsurpare d.

¶ *Gratianus citat hoc ex concilio Africano, & sequens ex Carthaginēsi. Sed in vnico Carthaginēsi inserto in codice canonum hoc quidem est pars posterior, sequen. vero prior capitis eiusdē, quod est vltimum, id est, xxxiij. & Burchardus & Iuo integrum caput referunt ex Carthaginensi.*

a ¶ Ecclesiæ.] *In codice canonum, & apud Burchardum sequitur*, nec presbyterorum: *apud Iuonem vero legitur*, nec episcopo liceat rem matris ecclesiæ ignorante concilio, vel presbyteris, suis titulis vsurpare. *Post sequens autem caput apponetur integer canon græce noua cum versione.*

Item ex concilio Carthaginensi vnico, cap. vltimo.

¶ Nec presbyteri ignorantibus episcopis, nec episcopi ignorante concilio rem ecclesiæ vendant. C. LI.

3 PLacuit, vt presbyteri non vendant rem ecclesiæ, vbi sunt constituti, nescientibus episcopis suis; quomodo nec episcopis liceat vendere prædia ecclesiæ inconsulto concilio e, vel ß cuncto presbyterio f sine vlla necessitate g.

ß Vel cuncto.] *In canone vnici Carthaginensis legitur*, vel presbyteris suis. Non habente ergo necessitatem, & c. *vt proximo superiore capite, quemadmodum apud Burchardum etiam, & Iuonem: licet ipsi legant* habenti: *Græce autem ita totus canon habet.*

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥςτε τὸν πρεσβύτερον παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιέρωνται. ὃν δρόμον καὶ τοῖς ἐπισκόποις ὅτι ἐξέστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ ὄντος τοίνυν ἀνάγκης, μὴ δὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καλαχρήσασθαι πράγματι ὡς τῷ τίτλῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτερος.

Similiter placuit, vt presbyteri præter suorum episcoporum sententiam non vendant rem ecclesiæ, in qua consecrantur: quemadmodum neque episcopis licet prædia ecclesiæ vendere insciente synodo, vel propriis presbyteris. Ergo, nisi adsit necessitas, neque episcopo liceat abuti re aliqua ex titulo ecclesiasticæ matricis.

Item ex epistola Leonis Papæ, vniuersis episcopis per Siciliam cōstitutis.

¶ Nisi vt melioret prospiciens rem ecclesiæ non licet distrahere episcopo. C. LII.

4 SIne exceptione h decernimus, ne quis episcopus de rebus ecclesiæ suæ quidquam donare i, vel commutare, vel vendere k audeat; nisi forte aliquid horum faciat, vt meliora prospiciat, & cum totius l cleri tractatu m: atque consensu id eligat; quod non sit dubium profuturum n ecclesiæ. *& infra.* ¶ s Episcopus rebus ecclesiæ tamquam commēdatis, non tamquam propriis vtatur. Irrita enim episcoporum vēditio, & commutatio rei ecclesiasticæ erit absque conniuentia γ o, & subscriptione clericorum.

γ ¶ Conniuentia.] *Antea legebatur*, absque omnium conniuentia. *Inducta vero est dictio*, omnium; *quia neque in vetustis exemplaribus, neque in Decretalibus, ca. 1. de his quæ fiunt à præl. neque apud ceteros collectores habetur. Apud Iuonem, qui citat concilium Carthagin. 4. & in Pancritat concilium Carthagin. 4. & in Pannormia, qui Leonem ex concilio apud Valentias, loco istius vocis*, conniuentia, *est*, collaudatione.

Item domus vrbium, vel castrorum, quæ ecclesiæ plus incommodi, quàm vtilitatis afferunt, licet rectoribus ecclesiarum (sicut in superiori

a Dic q̄ si tanta imminet necessitas, q̄ concilii canonicorum expectari non possit, tunc episcopus alienare poterit. ar. ff. de adm. tut. §. 1. ff. de pet. here. l. diuus. dummodo id gerat quod de iure erepto tutori non debeat. arg. ff. de ritu nupt. si filius.

b Intelligo ex causa, vt j. sequitur. arg. ſ. 44. distinct. in prin. Arch.

4 Anſl. 5. cap. 69. & l. 6. cap. 189.

c Tenere. q̄ſt est æquissima & tenere Doctor. l. unic. ff. eam tradition. nem. de rei vindicat.

5 in fin. Carthaginens. j. c. 10. ibidem. c. 32. & ext. de his, quæ fiunt à prael. c. 1. in 3. p. j. c. 231. Pan. l. 2. c. 86. d Aide Bal. & Alexan. de Imol. in l. cum aliena. C. de leg.

e Tener. Dē glo. ſ. c. in fin ma. fed communiter reprobantur à Doct. possūt tamen seruari, secundū Ant. Bur. in 3. cum Apostolica. de his, quæ fi. à præla. fine. Ōsen. per gl. ibi, ver. profuturum. quando alienatio cōmuni opinione reputabatur vtilis ecclesiæ, licet non esset. Ant. n. Cons. in singu. versi. lienatio.

Terrulas.] Hæc est 6. pars q. in qua proponit seu proponere intendit casus in quibus posit alienatio fieri, capitulo inconsulto, credo tamen, quòd non in omni casu capitulum sit consulendum. extra de iis quæ fi. à ma. parte. c. per totum. Io. de Fant. sed hic contra dicit.

a Ista fuit sententia Lau. vel dic melius secundum Host. cõsuetudinem terræ & facultates eccl. & rei vẽditæ vel datæ facultate attendendam. vt in decret. hic in fi. gl. l. & hoc ipse Host. not. in sum. de his quę fiunt à prælat. §. vlt. in prin. & hoc etiam tenet Goff. vt no. in sum. e. tit. § in summa notandum est, &c. Arch.

1 Sup. ead.

2 Ita p. 3. cap. 160.

3 Ca. 45. & hoc c. terrulas, seruantur in praxi. & ita consuluerunt Io. Cal. consil. 11. de ju. ju. consil. 7. de reb. eccle. nõ alie. Bald. in l. 156. lib. 1. Soc consil. 203. col. 3. Fab. 1. Guid. Papæ decis. delphin. 156. Idem Paul. c. vt sup. de reb. eccl. non alie. Phi. Frac. cons. col. 6. co. in 6. Fabia. de Monte, in tract. de emp. & vend. q. 5. in principali in fin. Franc. Curtij, tract. feudo. parte 2. q. 21.

al. Carisiacẽsem ext. de rerũ permut. et iniuriam. Bur. l. 3. c. 174. Iuo p. 3. c. 235.

al. remedio

Exiguas.] forte exiguas vocat non valentes vltra xx. solidos [a], vt infra ead. si quos. variis enim modis dicitur aliquid esse modicum, vt dixi 2. q. 6. anteriorum. vbi dicitur, q̃ sine decreto non possunt alienari res exiguæ: vt ff. de reb. eo. q. sub tu. l. vlt. in prin. 17. q. 4. quicunque. & ff. de transact. cum hi. §. si in annos singulos. quod cõcedo, dum tamẽ sint vtiles, nec ineſt necessitas, vt alienentur: aliàs secus. & hoc verũ est, nisi consuetudo sit cõtraria. arg. contra, extra de dona. ceterum.

Vgitivi.] CASVS. Quidam serui eccle siarum fugitiui erant, & si reuocentur siue vocabantur, non poterant teneri. Statuit ergo concilij, vt ab episcopis si voluerint distrahantur tales fugitiui. Idẽ potuerunt episcopi facere. si illi serui meruerint aliàs. Vel forte de aliis seruis, & non fugitiuis loquitur quod dicit cap. in fi.

b *Fugitivi.*] sed quãdiu est in fuga, vendi non potest. C. ad legem Flauiã de plag. in fuga. Item potest fugitiuus vẽdi sub ea conditione, si apprehendatur. ff. eod. l. 2. ideo autem prohibetur vendi seruus fugitiuus: quia fuga est quędam species libertatis. ff. de ædil. edict. quis sit fugitiuus. §. idem recte.

Meruerint. in alio. *Iniustum.*] ITEM. Hæc est 7. pars quæst. in qua dicit, quòd si alienator reddat ecclesiã indemnem, s. spõte, euadet depositionem. Io. de Fan.

CASVS. Ponit quartũ casum Grat. in quo possunt prælati ecclesiæ res alienare licite, scilicet si tãtũdẽ velint de propriis facultatibus recompẽsare, quod probatur sequẽti cap. cuius casus patet. Qualiter tamẽ illud cap. intelligatur, melius dicitur in apparatu.

d *Si quis.*] ¶ *Contulerit.*] Ergo si de suo tãtum ecclesiæ dedit, euadit pœnã depositionis, & sic est contra supra ead. monemus, & cap. statuimus & ca. diaconi. vbi non euadit pœnam depositionis, licet tantum de suo det. sed hic loquitur in eo casu, quando prius habitus est tractatus cum clericis, quòd de suo tantum vellet dare, vt posset rem illam alienare, & clerici hoc permiserunt [b]. Vel dic, quòd si episcopus primo aliquid dedit ecclesiæ, sed postea tantumdem alienat ab ecclesia, hoc intelligitur fecisse ex voluntate ecclesiæ. argum. ff. sol. mat. dotem.

b Ad hoc fuit sententia H. qui credit sufficere consensum clericorũ in genere. fuit etiam sententia. L.

ITEM SI SERVOS. Hæc est octaua pars quæst. in qua ponit quid iuris sit de libertis ecclesiæ: & hæc est sententia, quòd serui bene meriti possunt manumitti, & de rebus ecclesiæ habere vnde viuant, &c. Ioan. de Fant.

CASVS. Ponit hic Gratian. quintum casum, in quo prælatus potest aliquid de rebus ecclesiæ alienare. Nam cum manumittit seruum, potest ei donare vsque ad xx. solidos, & non vltra: & ad hoc inducit seq. c. *capitulo Symmachi* [1 *Non liceat Papæ, &c.*] *continetur) vendere, vel commutare.*

Item, sicut in Agathensi concilio, cap. 45. legitur.

¶ De eodem. C. LIII.

6 2 TErrulas [3], aut vineolas exiguas [4], & ecclesiæ minus vtiles, aut lõge positas paruas, episcopus sine consilio fratrum (si necessitas fuerit) distrahendi habeat potestatem.

Capitulum hoc in aliquot vetustis codicibus est coniunctum superiori.

Seruos quoque fugitiuos, qui reuocati retineri non possunt, similiter episcopis distrahere licet.

Vnde in eodẽ concilio, c. 46. legitur.

¶ Alienentur fugitiui, qui retineri non possunt. C. LIIII.

FVgitiui [b] domos suas, aut familias deserentes, qui etiam si reuocati fuerint, non possunt teneri, simili ratione ab episcopo, si voluerit, aut si ita illi meruerint [c], distrahantur.

[*Item ex concilio apud Tansiacum* [†], *cap. 2.*

PALEA. C. LV.

4 INiustũ videtur, & impium, vt mancipia, quæ fideles viri, seu feminæ pro redemptione [†] animæ suæ Deo, & sanctis eius consecrauerint, cuiuscumque muneris pretio, vel commutationis commercio iterum in sæcularem seruitutem redigãtur: cum canonica auctoritas seruos fugitiuos tantummodo distrahi permittat. Et ideo omnes rectores ecclesiarum summopere caueãt, ne vnius eleemosyna, alterius peccatum fiat: & est absurdum, vt ecclesiastica dignitate seruus decedens, humanæ obnoxius sit seruituti.

A Burchardo, & Iuone citatur ex concilio apud Carisiacum, in Decretalibus vero tit. de verum permut. ex concilio apud Syluanectum. Et habetur hæc palea in pleriſque vetustis Gratiani exemplaribus.

Item si rectores ecclesiæ de rebus propriis tantumdem ecclesiæ restituere voluerint; ecclesiasticas facultates li-

Si quos.] CASVS. Quidam episcopus quosdam seruos suæ ecclesiæ bene meritos manumisit, & eis quædã de rebus ecclesiæ donauit, quos successor eius voluit in seruitutem reuocare, & ea quæ eis donata fuerant. quare quæsitum fuit in concilio Agathen. vtrum hoc facere posit. Et respondetur, quòd non potest eos in seruitutem reuocare, nec quod datum est vsque ad xx. soli. poterit reuocare. vltra vero datum reuocabit.

e ¶ *Benemeritos.*] sed qui dicuntur benemeriti. ‖ Sunt tales qui aliquod insigne seruitiũ fecerunt ecclesiæ. & ponas exemplum 79. dist. si quis Papa. Nam pro præmio remunerãdus est seruus libertate: vt 7. e. §. in criminali. C. de fer. qui pro præl. ac per totum: large tamen bene meritus dicitur quicumque non demeruerit: vt ff. de manu. testa. seruos. sic quilibet dicitur dignus, qui non est indignus, vt extra de præsum. dudum.

f ¶ *Libertatem.*] supra e. q. & si illi. ar. contra. ff. si quid in frau. pa. vnius.

g ¶ *Amplius.*] & ita donatio pro parte valet, & pro parte non. Item est hic ar. quòd vtile non vitiatur per inutile. si. C. de don. sanctimus. infra de consec. dist. 4. si non sanctificatur. 7. 17. q. 4. quęsti, & 7. ead. q. 5. quia. Ioan.

h ¶ *Post manumissoris.*] & ante posset, sed postea magis commode reuocare posset.

SED NOTANDVM EST. CASVS. Supra dictum est quòd serui ecclesiarum possunt manumitti quidoque. Nunc vero docet, q̃ ipsa manumissio nó est facienda nisi retento patrocinio, nisi manumissor recompenset ecclesię alium seruum eiusdẽ meriti, & eiusdem peculij, tamẽ dicit c. de duobus.

Piscopus qui mancipium.] CASVS. Quidã episcopus quemdam seruum ecclesiæ suæ manumittere desiderabat nullo patrocinio in ipso retento: quæsitũ fuit in concilio Toletan, qualiter hoc fieri posset. Et respondetur, quòd si manumissor conferat ecclesiæ duos seruos eiusdem meriti & eiusdem peculij de consensu canonicorum subscribẽtium in commutatione, rata erit commutatio & manumissio talis: quia quem episcopus manumisit, iam iuri proprio acquisierat: ita tamen vt præfatus libertus non habeat licentiam accusandi, vel testificandi contra ecclesiam, quod si præsumpserit, commutatione manente reuocabitur in seruitutem.

i ¶ *Parrocinio.*] talẽ, scilicet, quod consistit in faciendo, scilicet in seruiendo: ‖ sed patrocinium quod consistit in non faciendo, scilicet, quòd eum non vocet in ius, illud non potest remittere: vt patet per id quod sequitur. vtrum autem patronus ex toto possit remittere ius patronatus, no. taui 54. distinct. quicunque. Sed quæritur quare pro vno seruo dantur duo serui, & non pro vna re ecclesiæ datur duæ res: vt supra ead. cap. si quis? Respondeo: quia si seruus est bonus, diligenter gerit res ecclesiæ & negotia, & non permittit fieri fraudem. si est malus, per eum potest extorqueri veritas. hanc rationem assignat lex. C. de admi. tut. lex quæ. in princ.

a ¶ *Diffinitio.*] id est, voluntas.

b ¶ *Iuri proprio.*] id est, seruus ipse proprij iuris est factus.

c ¶ *Accusandi.*] ergo videtur, quod alter quàm libertus possit accusare ecclesiam, vt si accusatur, quòd simoniace elegit aliquem, vt extra de si. veniens. vel quòd metum intulit alicui: vt ff. quod met. cau. metum. §. 2. Sed contra, vniuersitas non potest dolum committere: vt ff. de dolo, sed si ex dolo. sic nec dicitur aliquid possidere. ff. de acq. poss. l. 1. §. vlt. Nec ciuitas potest excõmunicari: vt 24. q. 3. si habes. Item vniuersitas per actorẽ vel procuratorem suum debet se defendere: sed in crimine non interuenit procurator: ‖ ergo vniuersitas nó potest de crimine cõueniri. quod verũ est. Dicas ergo hic poni verbũ accusandi pro verbo agendi 2. Vel intellige cũ episcopus accusatur de crimine, quod commisit de consilio vniuersitatis [b]: vt 16. q. 6. placuit. Item per modum inquisitionis potest agi cõtra vniuersitatem, prout legitur extra de si. veniens 2. Vel dic, q̃ non procedit cõtra vniuersitatem, sed potius contra singulos. Io. ego credo, q̃ vniuersitas (nisi sint infantes & similes personæ) accusari potest: quia dolum committere potest, nec ob. lex illa, ff. de dolo, sed si ex dolo. quia quod ibi dicitur, nó potest cõmittere dolum, sup̃le de facili. & videmus, quòd sæpe capitulũ accusatur, & excommunicatur cõcilium vniuersitatis. Et delictum quod maiores de vniuersitate cõmittũt, ad omnes refertur. ff. de re iu. l. aliud. B.

d ¶ *Vt stãte.*] ergo pœna soluta remanet cõtractus in sua firmitate. 25. q. 2. quæcumque. q̃ aliàs nõ est verum nisi sit hoc dictum: vt ff. de transact. qui fidem. Nam iniquum est, quòd simul habeatur pœna & res. ff. de doli excep. apud. Labeo. extra de pœn. suam.

LIBERTVS. CASVS. Supra dictum est, quòd libertus suum patronum accusare non potest, vel contra ipsum testificari. Nunc vero docet G. quòd in ciuili causa non potest eum in ius vocare, nisi venia impetrata à maiori.

e ¶ *Nisi venia.*] id est, licentia agendi.

SI SINE. CASVS. Quidam libertus licentia non impetrata patronum suum in ciuili causa in ius vocauit, quæsitum fuit quam pœnam libertus ille pati debeat. Et respondet quòd si patronus conqueritur, puniatur libertus pœna aureorum. 50. si fuerit diues. si fuerit pauper, tamquam inofficiosus verberibus castigabitur.

f ¶ *Quinquaginta aureos.*] nisi pœniteat ante litis contesta. vt ff. de in ius voc. quamuis.

g ¶ *Inofficiosus.*] id est, impius.

h ¶ *Si inopia.*] pauperes em̃ semp puniunt verberib⁹. ℨ. e. fraternitas.

SI VERO. CASVS. Supra dictum est, quòd si quis manumittitur à corpore aliquo, id est, à societate cerdonum vel pelliparíorum, vel à collegio clericorum, vel à ciuitate, singulos de vniuersitate in ius vocabit sine venia impetrata: quia non est libertus singulorum, sed vniuersitatis tantum. sed si aduersus ciuitatem vel vniuersitatem aliam cuius est libertus, habeat actionem, non potest in ius vocare rectores vel actorem ipsius ciuitatis vel vniuersitatis, nisi venia impetrata. Sed si princeps aliquem faciat ingenuum, nullam reuerentiam debet patrono. *Corpore*, Corpus dicitur societas hominum non habitantium simul. Collegium vero simul habitantium dicitur.

i ¶ *Singulos.*] sed communis libertus duorum neutrum potest in ius vocare. ff. de in ius vo. commuuis libertus. quia res communis omnium est. ff. de ritu nuptia. illud.

k ¶ *Actorem.*] glossauerunt autem quidam hæc in propria causa, non in causa vniuersitatis: hæc glossa falsa est: quia bene potest conueniri procurator [c] patroni, licet nõ ipse patronus: vt ff. de obseq. l. licet. ff. de in ius voc. sed & si. §. vlt. ‖ sed ipse patron⁹, siue suo, siue alieno nomine agat, non potest conueniri à liberto, vt per eandem legem probatur, sed econuerso est in liberto; quia licet libert⁹ suo nomine non possit conuenire patronum: tamẽ nomine alterius potest: vt ff. eod. quæsitum.

l ¶ *Ingenuum.*] restituendo eum natalibus: vt ff. de natalibus resti. l. 2.

IN CRIMINALI. CASVS. Dictum est §. in l. si fine. quid iuris sit cum libertus vocat patronum in ius fine venia in causa ciuili: Nunc vero docet Grati. quòd si vult patronũ accusare de crimine, de quo patronus caput & diuitias perderet si probaretur, ante litis contestat. debet decapitari libertus: nisi in crimine læsæ maiestatis, & nisi patrona cum seruo suo concubuerit: quo casu cum munere libertatis seruo permittitur accusare. & ad hoc inducit l. seq.

SI QVA CVM SERVO. CASVS. Quædam mulier cũ seruo suo concubuit. quæsitum fuit quam pœnam debeat pati vterque? Et respondetur, quòd femina debet decapitari, seruus autem cõburi debet, & dat licẽtia omnib⁹ accusandi de hoc crimine, & officialibus copia nũtiãdi. Seru⁹ ẽt poterit de hoc crimine accusare, & si crimẽ ꝓbauerit, ꝓ mune re libertatem habebit.

c Id est tutor vel curator. & est pro causa patroni, sed in simplici procuratore sec⁹ secundũ quosdam. ff. de obseq. honori. & quia tunc sem per patronus conuenitur, & habet iurare de calũnia. C. de iura. calũ. l. 2. Archid. ‖ Patronus à liberto nõ potest cõueniri. 5 Cod. qui accus. non poss. 6 tit. 11. le. vnica.

Capitali.] hodie adultera verberatur, & detruditur in monasteriũ: vt C. de adult. auth. sed hodie. Vel dic, quòd auth. intelligitur quando non adulteratur cum proprio seruo. ‖ Sed nunquid seruus potest accusare dominam suam si cum alio seruo adulteratur? Respon. quòd non: quia hic loquitur de proprio tantum seruo. similiter nec domina virum suum potest accusare, si cum ancilla sua iacet vel cum aliena [d], cum hoc cautum non inuenio. hoc ideo, quia detestabilius est hoc crimen in muliere, quã in viro. Io. Male dicit Io. quia accusari potest mulier, & vir si cum ancilla sua fornicetur, aut femina si adulterium committat, vt extra de diuor. ex litteris. B.

d Adde quod no. glo. Bar. Pe. & Cy. in l. 1. C. de adul. Spec. in tit. de adult. versic. sed nũquid.

n ¶ *Verberone.*] id est, seruo qui post verbera comburitur.

IN PATRONOS. CASVS. Supra dictum est quòd liberti patronos suos accusare non possunt. Nunc vero dicit, quòd contra eos testificari non possunt, nisi in casibus quibusdam, in quibus serui contra dominos, & liberti contra patronos verberari iubentur.

Væstionem.] Lex ista diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd serui contra dominos in criminibus non admittuntur sine indiciis aliis, nisi in exceptis criminibus, in quibus serui contra dominos torquentur etiam soli, etsi alia indicia non præcedant. In secunda parte dicitur, quòd in certis criminibus non creditur solis seruis contra dominos, sed eis fides cum aliis probationibus adhibetur. In tertia parte dicitur, quòd in pecuniaria causa, nec soli, nec cum aliis probationibus contra dominos admittuntur. Secunda pars incipit ibi, *In ceteris autem.* Tertia ibi, *In pecuniariis.* Sequens c. patet per se.

o ¶ *Census.*] reipub. vel etiam ecclesiæ: quia ecclesia comparatur reipub. vt C. de sacr. san. eccles. l. vt inter diuinum.

p ¶ *Si aliis.*] dicunt quidam, quòd nec in exceptis criminibus seruus contra dominum admittitur, nisi aliqua præsumptio præcedat. nam

¶ Væstionem de seruis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterij criminibus, item fraudati census [o] accusationibus, & crimine maiestatis, quod ad salutem principis pertinet. ¶ In ceteris autẽ, quamquam ea, quæ seruus contra dominum dixit, iudicaturi sententiam formare non debeant; tamen, si aliis [p] quoque probationibus fides veritatis inuestigetur,

bertus patronum in ius vocauerit, caput eius, & fortunas petiturus; ante litis exordium capite puniendus est.

5 *Crimen vero læsæ maiestatis excipitur, vel si patronum illicito serui concubitu vti deprehenderit: quo casu, etiam seruo cum munere libertatis dominam accusare permittitur: sicut Codi. lib. nono, titulo de muliebribus, quæ se proprius seruis iunxerunt.* 6 *leg. vnica Imperator Constantinus constituisse legitur.*

[*Si qua cum seruo suo occulte rem habere detegitur; capitali* [m] *sententia subiugetur* 7, *tradendo ignibus verberone* [n]. *Sitque omnibus facultas crimen publicum arguendi: sit officio copa nuntiandi: sit etiam seruo licentia deferendi: cui probato crimine libertas dabitur.*] ¶ *In patronos etiam testificari non possunt, nisi in quibusdam casibus, in quibus etiam serui in dominos torqueri iubentur.*

Vnde in libro eo. Codicis, tit. 8 *de quæstionibus. l. prima. Impp. Antoninus & Verus.*

¶ De eodem. C. LIX.

Væstionem de seruis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterij criminibus, item fraudati census [o] accusationibus, & crimine maiestatis, quod ad salutem principis pertinet. ¶ In ceteris autẽ, quamquam ea, quæ seruus contra dominum dixit, iudicaturi sententiam formare non debeant; tamen, si aliis [p] quoque probationibus fides veritatis inuestigetur,

m ¶ *Capitali.*] hodie adultera verberatur, & detruditur in monasteriũ: vt C. de adult. auth. sed hodie. Vel dic, quòd auth. intelligitur quando non adulteratur cum proprio seruo. ‖ Sed nunquid seruus potest accusare dominam suam si cum alio seruo adulteratur? Respon. quòd non: quia hic loquitur de proprio tantum seruo. similiter nec domina virum suum potest accusare, si cum ancilla sua iacet vel cum aliena [d], cum hoc cautum non inuenio. hoc ideo, quia detestabilius est hoc crimen in muliere, quã in viro. Io. Male dicit Io. quia accusari potest mulier, & vir si cum ancilla sua fornicetur, aut femina si adulterium committat, vt extra de diuor. ex litteris. B.

n ¶ *Verberone.*] id est, seruo qui post verbera comburitur.

IN PATRONOS. CASVS. Supra dictum est quòd liberti patronos suos accusare non possunt. Nunc vero dicit, quòd contra eos testificari non possunt, nisi in casibus quibusdam, in quibus serui contra dominos, & liberti contra patronos verberari iubentur.

Væstionem.] Lex ista diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd serui contra dominos in criminibus non admittuntur sine indiciis aliis, nisi in exceptis criminibus, in quibus serui contra dominos torquentur etiam soli, etsi alia indicia non præcedant. In secunda parte dicitur, quòd in certis criminibus non creditur solis seruis contra dominos, sed eis fides cum aliis probationibus adhibetur. In tertia parte dicitur, quòd in pecuniaria causa, nec soli, nec cum aliis probationibus contra dominos admittuntur. Secunda pars incipit ibi, *In ceteris autem.* Tertia ibi, *In pecuniariis.* Sequens c. patet per se.

o ¶ *Census.*] reipub. vel etiam ecclesiæ: quia ecclesia comparatur reipub. vt C. de sacr. san. eccles. l. vt inter diuinum.

p ¶ *Si aliis.*] dicunt quidam, quòd nec in exceptis criminibus seruus contra dominum admittitur, nisi aliqua præsumptio præcedat. nam

‖ Domina adultera an possit à seruo suo accusari.

7 Concor. tex. in l. quoniam Alex. & in l. confitenti. cum ibi not. C. de adult.

8 tit. 41. l. 1.

seruì & viles personæ semper quæstionibus subduntur: vt 4.quæst. 3.si autem ea rei conditio sit. ‖Sed à quæstionibus numquam est incipiendum, nisi præcedant indicia: vt extra de reg. iur. cum in contemplatione. sed littera ista hoc non patitur [a]. Dico ergo hoc speciale, vt initium sumatur à tormentis. similiter cum maritus dicitur vxorem occidisse. C. ad le. Cor. de sic. l. vlt. & cũ agitur de occiso domino. ff. ad Sylla. & si certus sit percussor.

‖ Initiũ quandoq; sumitur à tormentis.

a Dicunt quidam quòd de facto hoc actũ sit hic. q; fortes fuerunt quia sufficienter fuit aliàs probatum. vnde licet dominus dicat non debere torqueri seruum cõtra eum, & vtrũ dicat: non tamẽ per hoc absoluitur, cũ aliàs in sufficienter ãs probarum: & sic domini exceptio nulla est. nrgu. extra de re iudi. cum Io. &c. Arch.

a ¶ *Præscriptionis.*] i. exceptionis talis, s. iste est seruus meus, & ideo non audietur contra me.

b ¶ *Interrogari.*] nisi cum de facto suo interrogatur: vt 4.quæstio. 3. item seruì.

c ¶ *Nisi olitũ.*] ¶ *Matrem.*] Nam mater quãdoque gerit tutelam filiorũ: vt C. quando mut. tut. offic. fungi. l. 2. & finita tutela potest agi contra eos, qui non habẽtur loco dominorum, cum pupillum spoliant. ff. de vsucap. pro emptore. qui fundum. §. si tutor.

SI VERO. CASVS. Dictum est s. in c. episcopus. qui. q. libertus à patrocinio ecclesiæ recedere potest, si episcopus duos seruos eiusdem meriti & peculij pro eo dederit. Nunc vero dicit Grat. quòd si sua auctoritate à patrocinio ecclesię recedat, nisi admonitus resipiscat, reuocetur in seruitutem: & hoc probat per seq. cap.

Liberti.] CASVS. Cõstitutum fuit in Toletano concilio, vt si liberti ecclesiæ ab eius patrocinio decesserint: si commoniti ad ecclesiam non redierint, reuocẽtur in seruitutem. *Ingrati actione*, id est, actione intẽtata propter ingratitudinẽ. s. actione in factum.

d ¶ *Redire.*] sed quare coguntur isti redire, cum nullæ operæ sint eis impositæ: ‖ libertus enim nõ tenetur præstare operas, nisi sint ei impositæ. C. de ope. lib. l. 1. licet honorẽ eis exhibere teneatur. & etiam alere ipsum: vt C. de ope. lib. l. 1. & l. mater. Sed dicas aliud esse in libertis ecclesiæ: vt s. ead. diaconi. tamẽ licet liberti ecclesiæ teneantur ei præstare operas, non tamẽ tales quales serui. aliqua enim debet esse differentia: vt ff. de oper. lib. si libertus.

‖ Bur. l. 3. cap. 184. Iuo p. 3. c. 244.

‖ Libertus an teneatur ad operas.

† *al. maleficis*

e ¶ *Ingrati actione.*] id est, actione in factũ, quæ datur propter ingratitudinem. non enim est hoc proprium nomen actionis, sic dicitur actio oneris aduersi. i. quæ datur propter onus aduersum: vt ff. loc. in naue.

Octaua.] CASVS Elisæus seruus Agabrenſ. ecclesiæ, statim cum fuit ab episcopo manumissus, non solũ voluit ipsum episcopum interficere, sed etiam patronam ecclesiam in quadam causa ciuili, vbi arbiter residebat, iniuste damnauit, vel eius bona propter rapinam vsurpauit: quare quæsitum fuit de isto in Hispalensi concilio in octaua die ipsius concilij, quam pœnam debeat pati iste libertus. Et respondet quòd debet in seruitutem reuocari, vt cuius libertas erat perniciosa, sit seruitus salutifera: & qui adepta libertate voluit superbire, discat obedire subiectus. & dicit H. *damnauit*, id est, damnificauit, vel ad damnificandum ecclesiam alios instigauit, vocando ecclesiam in ius sine venia.

f ¶ *Discussio.*] id est, quæstio.

g ¶ *Prædamnauit.*] id est, valde damnificauit.

præscriptionis [a] inuidia euanescit.

¶ In pecuniariis vero causis ex [a] inopia probationum seruos contra dominum posse interrogari [b] manifestum est.

** In aliquot vetustis codicibus caput hoc coniunctum est superiori.*

a ¶ Ex inopia.] *In antiquis codicibus Gratiani legitur*, nec inopia. *& sic videtur etiã legisse auctor glossæ. In antiquiore etiam editione codicis Iustiniani tit. de quæstionibus, le. quæstionem. eodem modo habet, & eamdemquem lectionem secutus est auctor illarum glossarum, & in Basil. tit. 50. de quæst. ead. est lectio. Sed quia in codice ab Haloandro edito legitur*, ex inopia. *& in l. Diuus. ff. de quæst. videtur statutum, ex inopia probationum etiam in causis pecuniariis posse torqueri seruos, nihil est mutatũ.*

Item ibidem. l. secunda.

De eodem. C. LX.

INsolitum est, & graue exemplo, audiri seruos aduersus tutores, vel matrem [c] dominorum suorum, nisi tutelæ agatur.

Si vero libertus sua auctoritate à patrocinio ecclesiæ recesserit, si admonitus redire contempserit, in seruitutem reuocabitur.

Vnde in eodem concilio Toletano quarto, cap. 70. legitur.

¶ De libertis ecclesiæ, qui ab eius patrocinio discedunt. C. LXI.

ILiberti ecclesiæ, qui ab eius patrocinio discedẽtes quibuslibet personis adhæserunt; si admoniti redire [d] cõtempserint; manumissio eorum irrita sit: quia per inobedientiæ † contemptum ingrati actione [e] tenentur.

Item ex concilio Hispalensi 2. cap. 8.

¶ Reuocentur in seruitutem ecclesiarum liberti, qui contra eius libertatem superbirunt. C. LXII.

OCtaua discussio [f] agitata est de quodam Helisæo ex familia Agabrensis ecclesiæ: qui ab episcopo suo traditus libertati, de libertate confestim ad contumaciæ morbum transiluit; sicque per superbiam non solum eiusdem episcopi veneficis † artibus salutem

† *al. obedientiæ.*

lædere voluit, sed etiam patronam ecclesiã libertatis immemor præ damnauit [g]. Aduersus quẽ ingrati actio, canonum, & legum auctoritate, iuste dirigitur: scilicet, vt immeritæ libertatis dãno mulctatus ad seruitutis nexum reuocetur [b].

b Talium enim status, qui contra episcopum suum, vel patronam ecclesiam nituntur; decidi potius quàm conseruari cõuenit: vt quorum libertas pernicio sa est, sit salutifera seruitus: & qui superbire nouerunt adepta ß libertate, prodi-, discant obedire subiecti.

ß ¶ Adepta libertate.] *Magna hoc loco est varietas in vetustis Gratiani codicibus. Nam partim concordant cum hac vulgata. partim habent*, adempta libertate prodi-, *partim*, adepta libertate prædi-, *vt concilium ipsum impressum, & manuscriptum, etiam in codice Lucensi regio. Apud Iuonem vero legitur.* adepta libertate elati, perdita discant obedire subiecti.

Item ex concilio Toletano 3. c. 6.

¶ A patrocinio non discedant ecclesiæ liberti ad tempus exclusi. C. LXIII.

DE libertis autem hoc præcipit sancta synodus, vt si qui presbyterij, vel diaconi ab episcopis facti sunt secundum modum, quo canones antiqui dant licentiam; sint liberi: & tamen à patrocinio ecclesiæ tam ipsi, quàm ab eis progeniti [k] non recedant [l].

¶ Ab aliis quoque libertati traditi, & ecclesiis commendati, patrocinio episcopi † colligantur: & ne cuiquam donentur, à principe hoc episcopus postulet.

ß Libertum ecclesiæ filij sunt ecclesiæ obnoxij.

† *al. obligati sibi reganter*

y ¶ Presbyteri, vel diaconi.] *In conciliis Coloniæ quattuor tomis impressis, & in codice Lucensi regio legitur.* De libertis autem id Dei præcipiunt sacerdotes, vt si qui ab episcopis, &c. *nulla presbyterorum, aut diaconorum mentione facta.*

Ne vero longinquitate temporis obscuretur conditio originis; tempore suæ manumissionis scribant liberti professionem, qua se profiteantur de familia esse ecclesiæ, & ab eius obsequio se numquam recessuros.

tura prole, quòd ab ecclesiæ patrocinio se non potest subtrahere. Ideo quidam dixerunt istud speciale esse in libertis ecclesiæ, vt filij nati post manumissionem patrum suorum sint liberti ecclesiæ. Tu dicas quòd filij nati post manumissionem sunt ingenui: sunt tamen obnoxij ecclesiæ quo ad quasdam operas, quæ consistunt in honore, in assurgendo, & in salutando: item quòd non vocabunt eam in ius. aliàs reuocantur in seruitutem: vt in cap. seq. Ioan.

l ¶ *Non recedant.*] hic habet locum distinctio decret. extra de ser. non ordin. eo libentius. Est tamen hoc speciale in libertis ecclesiæ, quòd etiam licet facti sint sacerdotes, quòd propter ingratitudinem reuocantur in seruitutem: vt 54. distinctione qui ex famulis. secus tamen in famulis priuatorum.

NE VERO. CASVS. Supra dictum est, quòd liberti ecclesiarum non debent ab eorum patrocinio recedere: sed quia factum sæpe longinquitate temporis obscuratur; ideo hic docetur, vt liberti tempore

pore suæ manumissionis scribant professionem, qua confiteantur se esse libertos ecclesiæ, & ab eius obsequio numquam recessuros: & ad hoc duo cap. seq. inducuntur.

Onginquitate.] CASVS. Statutum fuit in concil. Toletano, vt liberati ecclesiarum professionem facere debeant, qua confiteantur se esse libertos ecclesiæ, & ab eius obsequio non recessuros. Sed cum idem concilium fuit iterum congregatum, adiecit vt cum episcopus ecclesię fuerit defunctus, & ei alius substitutus [a]: omnes liberti ecclesiæ. vel ab eis progeniti substituto põtifici intra annum à tẽpore suę ordinationis charulas suas in cõspectu ecclesiæ debeant publicare & renouare: quatenus illi suum statum teneãt, & ecclesia eorum obedientia nõ careat. si vero hoc contemnent, reuocentur in seruitutem.

a Iuniores. in aliqua fact. Ivo p. 3. cit. 2. Bero. 3. c. 185. Iuo p. 3. c. 245.

a ¶ *Longinquitate.*] quia si per decem ann. steterit in libertate, amodo liber habetur, vt extra de coniu. ser. licet. ff. qui & à qui. ma. si. cũ. §. Aristo. Vel si mater alicuius tẽpore mortis eius se pro libera gesserit, & filius eius per quinquennium vixerit vt liber, amodo liber erit: vt C. ne de sta. defun. l. 2. & 3. sed licet seruus fugitiuus se pro libero gesserit, non ideo est in possessione libertatis: vt C. de agri. & cens. cũ simus. in fi. lib. 11. & ff. de acquir. pos. l. per eum, in fi.

b ¶ *In anteriori.*] non determinat hic de quo dicat.

c ¶ *Intra annum.*] similiter si vasallus intra annum non petit inuestituram, cadit à iure feudi, vt in constit. Friderichi, imperialis. §. præterea. de feud. nec obstat quod legitur extra de iureiu. veritatis. vbi dicitur quòd nõ iuratur successori Papæ. potest enim dici specialem ibi esse indulgentiam: in emphyteota secus est, quia licet nõ soluat canonẽ intra annum, tamen non expellitur: vt 10. q. 2. hoc ius. No. ‖ quòd hic excursus anni priuat aliquem libertate, sicut excursus anni probat crimen. 11. q. 3. rursus. sic 20. q. 2. puella. sic extra de offic. ordin. pastoralis. sic 54. distinct. si seruus.

Iuniores. in aliqua fact. Ivo p. 3. cit. 2. Bero. 3. c. 185. Iuo p. 3. c. 245.

Liberti.] CASVS. Statuitur in ca. isto, vt liberti ecclesiæ à patrocinio ecclesiæ nũquã recedant: quia eorum patrona, s. ecclesia nũquam moritur, nec posteritas eorum, sicut antiqui canones decreuerũt. & hoc in prima parte. In secunda parte dicitur, quòd liberti & eorum filij faciãt professionem, qua profiteãtur se esse libertos ecclesiæ, & quòd ab eius patrocinio non recedent, ne libertas in futura prole non pateat: & ipsa posteritas à patrocinio ecclesiæ se non subtrahat.

d ¶ *Moritur.*] ecclesia enim non potest esse nulla [a]: vt 24. q. 1. pudẽda.

e ¶ *Geniti.*] propter hoc dixerunt quidam, q; speciale esset in ecclesia q; filij libertorum ecclesiæ sint liberti ecclesiæ: quod non est verum, sed tamen quò ad quid sunt adstricti ecclesiæ, vt ei assurgant, vt eam non accusent. supra eadem episcopus qui. cum §. seq.

a Iſtam gl. sequitur Alexã. de Imol. in l. pactum quòd col. 2. C. de pact & idem Alexan. in l. extraneũ. col. 3. de here. insti. vbi vide concor.

Pro remuneratione etiam impensi obsequij res ecclesiasticæ vtiliter possunt donari.

Vnde in Toletano concilio 4. ca. 36. legitur.

¶ Quæ de rebus ecclesiæ in remunerationem obsequij præstantur, rata permaneant. C. LXVI.

QVicumque episcopi suffragio [f] cuiuslibet aliquid ecclesiasticæ vtilitatis prouiderint [g], & pro eo quodcumque commodum in remunerationem promiserint [h]; promissi solutionem eos exoluere oportebit: ita vt id ad cõcilium prouinciale deferatur †, vt eorum consuetudo cõfirmetur; quia (sicut Paulus ait) dignus est operarius mercede sua.

† *al. deducti eorũ consuetudo confirmetur*

Item Gregorius, lib. 2. indict. 11. epist. 18. Theodoro consiliario.

¶ Serui ecclesiarum in eorum dominium conferri possunt, qui ecclesiasticis vtilitatibus deseruiunt. C. LXVII.

ECclesiasticis vtilitatibus desudantes, ecclesiastica dignũ est remuneratione gaudere; vt qui se voluntariis [i] obsequiorum necessitatibus sponte subiiciunt, digne nostris prouisionibus consolentur. Quia igitur te ß Theodorum virum eloquentissimum consiliarium nostrũ mancipiorum cognouimus ministerio destitutum; ideo puerum nomine Acosimum natione Siculum iuri, dominioque tuo dari, tradique præcipimus: quẽ quoniam traditum ex nostra voluntate iam possides; huius te necesse fuit scripti †, profuturi temporis testimonio [k], ac robore largitatis, auctoritate fulciri: quatenus, Domino protegente, secure eum semper, & sine vllius retractationis suspicione, quippe vt dominus, valeas possidere γ.

f ¶ Suffragio.] id est, quia suffragium præstitit ecclesiæ concilio vel auxilio.

g ¶ *Prouiderint.*] alicui.

3 Pol. l. 3. ti. 13.

h ¶ *Promiserint.*] videtur q; aliquis obligetur nudis verbis, licet nõ intercesit stipulatio, vt extra de testa. indicante. 22. q. 5. iuramẽti. & infra ea. q. 5. quia Ioannes. quod verum est. & potest dici, quòd competit actio ex nuda promisione [b], scilicet cõdictio ex canone illo. j. 22. q. 2. iuramenti.

ß ¶ Te.] *Addita est vox ista, & cetera sunt emendata ex originali, vt intelligatur eumdem esse cui scribitur, & cui fit donatio.*

γ ¶ Possidere.] *Apud B. Gregorium hæc sequuntur.* Neque enim quẽquam fore credimus, qui tam paruam largitatem pro tua tibi deuotione concessam desideret, vel tentet vllo modo reuocare: cum vno eodemque tempore & verecundum sit à decessoribus bene gesta resoluere, & verecundum sit docere ceteros in sua quandoque resolutoriam proferre largitate sententiam.

Miserationis quoque intuitu serui ecclesiarum libertati donari possunt.

Vnde Gregorius Montanæ †, & Thomæ lib. 5. epist. 12. seu, cap. 112.

b Hoc nõ habet locũ apud Cathelanos, apud quos nõ datur actio ex promisso. teneri tamẽ debet Cathelanus qui vanis promissionibus & inutilibus inuitationibus detinet viatorem, saltem de dolo. ff. si quis cau. si actio. secundum Vin. qui ita nota. extra in prooem. Rex pacificus. Archid.

† abest ab ori.

† *al. Mõtano*

MISERATIONIS QVOQVE. CASVS. Ponit hic Gratianus vij.

casum, in quo serui ecclesiarum miserationis intuitu libertate donari possunt, & sic quodam modo alienantur.

Vm redemptor nostrer.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd Gregor. intuitu pietatis duos seruos Romanæ ecclesiæ, scilicet Montanum & Thomam manumisit, & eis omne peculium quod habebant relaxauit: & hoc fecit ad instar Iesu Christi, qui venit in mundum, vt vinculum diabolicæ seruitutis rumperet, quo tenebamur adstricti. vñ præcipit Paterio notario, vt scriberet instrumentum, cui Gregor. Papa propria manu subscripsit cũ tribus presbyteris & tribus diaconis.

a ¶ *Cum redemptor.*] hic habetur forma sub qua fiũt manumissiones, & planum est.

b ¶ *Iustentium.*] alibi dicitur, quòd iure diuino est inducta seruitus. Sed de hoc dixi supra distin. 1. ius gentium.

c ¶ *Relaxamus.*] Sed nonne eo ipso, quòd aliquis inter viuos manumittitur, videtur ei peculium datum, nisi expresse hoc adimatur. C. de pe. eius qui li. meruit. l. vnica? Sed dicas, quòd aliud est in libertis ecclesiæ. nã eis in manumissione non licet dari vltra summam viginti solidorum: vt supra eadem si quos.

d ¶ *Cum tribus.*] ergo non requiritur consensus omnium vbi libertas datur [a], & hoc in fauorem libertatis sit: vt C. de cõmuni seruo ma. l. 1. argu. contra. 54. distinct. cap. 1. supra eadem episcopus qui. Itẽ videtur hic, quòd sigillum b Papę non facit chartam authẽticam, nisi adsit subscriptio. Io.

ITEM SERVI. CASVS. Dictum est 3. ead. q. 2. c. prædia. q. possessiones ecclesiarũ non debent à laicis fatigari. Idem nunc dicit Gratianus de seruis ecclesiarũ.

Ecclesiarũ seruos.] CASVS. Relatum est in cõcilio Tolet. quòd quidam iudices & administratores publicorũ officium seruos ecclesiarum vel episcoporũ, vel aliorum clericorum diuersis angariis fatigabãt. Quare concilium postulauit à Greg. vt tales præsumptores prohiberet, & statuit conciliũ, vt si quis de cetero talia præsumeret, ab ecclesiastica communione repelleretur.

e ¶ *Clericorum.*] arg. q. eodem priuilegio gaudẽt serui clericorum quo ecclesiæ. infra 16. quæst. 1. similiter. si. 87. distinct. eos qui. & 89. dist. indicatum.

‖ Clerici enim & eorum mancipia sunt exempta ab omnibus muneribus ciuitatum, nisi subsit magna necessitas extra de immu. eccles. non minus. C. de episc. & cler. l. 2.

¶ Miserationis, & pietatis intuitu serui ecclesiarum possunt manumitti. C. LXVIII.

CVm redemptor [α] noster totius cõditor creaturæ ad hoc propitiatus humanã voluerit carnem assumere, vt diuinitatis suæ gratia, diruptо, quo tenebamur captiui, vinculo seruitutis, pristinæ nos restitueret libertati; salubriter agitur, si homines, quos ab initio natura liberos protulit, & ius gentium [b] iugo subsitituit seruitutis, in ea, in qua nati fuerant, manumittentis beneficio libertate reddantur. Atque ideo pietatis intuitu, & huius rei consideratione permoti vos Mõtanam † ,atque Thomam famulos sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui, Deo adiutore, deseruimus, liberos ex hac die, ciuesque Romanos efficimus; omneque vestrum vobis relaxamus [c] seruitutis peculium α. *& infra.*

¶ Hanc autem manumissionis paginam Paterio notario scribẽdam dictauimus, & propria manu vna cum tribus [d] presbyteris prioribus, & tribus diaconis pro plenissima firmitate subscripsimus, vobisque tradidimus. Actum in vrbe Romana.

α ¶ Peculium.] *In vetusto codice epistolarum B. Gregorij bibliothecæ Vaticanæ legitur*, periculum.

Item serui ecclesiarum publicis angariis non debent fatigari.

Vnde in concilio Toletano 3. cap. 21. legitur.

¶ Serui ecclesiarum publicis angariis non fatigentur. C. LXIX.

1 ECclesiarum β seruos, & episcoporum, vel omnium clericorum [e] à iudicibus, vel actoribus publicis in diuersis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne concilium à pietate gloriosissimi Domini nostri popoſcit; vt tales deinceps, ausus inhibeat: sed serui suprascriptorum officiorum in eorum vsibus, vel ecclesiæ laborent. Si quis vero iudicum, aut actorum, clericum, aut seruum clerici, vel ecclesiæ, in publicis, ac priuatis negotiis occupare voluerit, à communione ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

β ¶ Ecclesiarum.] *In ceteris huius concilij exemplaribus impressis, & manuscriptis, quæ collata sunt, & apud Iuonem legitur quemadmodum apud Gratianum; præterquam in editione quattuor tomorum, & codice Lucensi regio: in quibus initium capitis 21 sic habet.* Quoniam cognouimus in multis ciuitatibus ecclesiarum seruos, &

ITEM PRO ALIMONIA. CASVS. Ponit hic Grat. viij. casum in quo res ecclesiæ licite distrahi possunt, scilicet pro alimonia pauperum: & redemptione captiuorum. Et ad hæc sequentia cap. inducuntur vsque ad §. item largitate.

Vrum.] CASVS. Beneuen. hunc casum sic posuit. Ambr. in hoc ca. ponit tria genera largitionis. Primũ est, cum res ecclesiæ pauperibus vel captiuis largiũtur. Secũdum est, cum alienantur pro tẽplo ædificãdo. Tertiũ est, cum largiũtur pro cœmeterio emẽdando vel ampliando. in istis tribus generibus docet aurum & pecuniam ecclesię non esse seruãdam, sed erogandam tempore necessitatis: quod si prælatus nõ fecerit, asportabit hostis: sicut Assyrij aurum & argentum de templo Domini sustulerunt. Et hoc primo debet fieri de auro & argento, quod non cõstitit in vasis diuino officio deputatis. Si vero sunt vasa diuinis officiis deputata, primo non consecrata, sunt largienda, deinde etiam ea quæ sunt consecrata, in pios vsus sunt expendenda: ita tamen, vt forma calicis in sua forma non remaneat, nisi alij ecclesiæ distrahatur; laicis vero confracta & conflata, H. hunc casum sic ponit. Ambros. intendit ostendere, quòd res ecclesiasticæ debent dari & alienari tẽpore necessitatis. Et ponit quinque casus, quibus licite alienantur res ecclesiæ, scilicet pro alimonia pauperum, pro redẽptione captiuorum, pro loco religioso ædificando, pro cœmeteriis amphidis, pro sepulturis mortuorum extruendis. In his quidẽ vasa pretiosa & sacrata debent alienari alij ecclesiæ in eadẽ forma; laicis confracta & cõflata. *Tribus.* Quinque possunt, non dicit tribus, sed duos primos ponit sub vno mẽbro, & duos vltimos sub alio, mediũ vero sub tertio.

f ¶ *Assyrij.*] id est, Babylonij, q. cũ Nabuchodonosor ceperũt Hierusalẽ, & abstulerũt vasa de templo Domini. infra de consec. dist. 1. vestimenta.

g ¶ *Ministrasses.*] id est, ministrare debuisses.

h ¶ *Occisi sunt.*] ergo tũc demum cum timeatur mors [e], redimi debẽt captiui: vt not. supra ead. sicut omnino.

i ¶ *Quid.*] i. simile illi.

k ¶ *Timui.*] sic forte se excusabat.

l ¶ *Spatia laxata.*] id est, ampliata.

m ¶ *In his tribus.*] in alimonia pauperũ, in redẽptione captiuorum, in ædificatiõe tẽpli, vel augmentatione cœmeterij.

n ¶ *Mysticis.*] i. in forma calicis, in quo mysticum po-

cum poculum sanguinis Christi conficitur. Et quod dixi de ecclesia, intelligunt quidam de ecclesia in qua est: quia cum sit res sacra, non potest vendi etiam alij ecclesiæ. Et de hoc notaui 10. q. 2. hoc ius.

Loria episcopi.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in quattuor partes. in prima parte Hier. reprehendit episcopos, qui cum pauperes erant, vili cibo libenter reficiebãtur: cum vero facti sunt diuites, vel delitiis incumbentes, cibos delicatos abhorrẽt. & vt eos liberius redarguat semetipsum talibus connumerat. In secunda parte reprehẽdit episcopos, qui ornant templum gemmis & lapidibus ad instar sacerdotum veteris testamenti: sed de clericis per quos ecclesia gubernatur, nullam curam habent. & dicit, quòd in veteri testamẽto factus fuit ex præcepto Domini ornatus in templo. In tertia parte dicit, quòd amico aliquid rapere, furtũ est: ecclesiam vero fraudare, sacrilegium est. & de his quę pauperibus sunt erogãda subtrahere prędonis superat crudelitatem. In quarta parte inuitat nos ad contemptum dignitatiarum exemplo Cratis, qui cũ Athenas pergẽret ad philosophandũ, aurũ proiecit quod portabat, cum non crederet se posse virtutes simul & diuitias possidere. Secũda pars incipit ibi, *Multi ędificant.* Tertia ibi, *Amico rapere* Quarta ibi, *Crates ille Thebanus.*

a ¶ *Cibario.*] [. familiæ.

b ¶ *Rugientem.*] id est, famelicum.

c ¶ *Parietes.*] id est, imperitos [a], sic 46. dist. sunt nonnulli.

d ¶ *Columnas.*] id est, peritos.

e ¶ *Subtrahunt.*] id est, non recipiunt.

f ¶ *Opponat.*] argu. ab exemplis non esse argumentandum.

g ¶ *Hæc probãtur.*] sed nõne hæc hodie probantur à Domino. infra de consecra. distinct. 1. & calixita: sed non in superabundantiam, vt non habeatur delectus personarum. 86. distinct. non satis. 47. distinct. sicut.

h ¶ *Peccatorum.*] venialium: quia cęremonialia tollebant tantum venialia peccata, sicut hodie aqua benedicta: vt 7. de consecr. dist. 3. aqua.

i ¶ *Crucem.* sustinendo contumelias.

k ¶ *Vel cautum.*] cum ideo fit quia expectatur maior necessitas.

l ¶ *Timidum.*] si ideo facit, quia timet ne sibi deficiat.

m ¶ *Diuitias.*] nam vere philosophantes contemnunt, [b] pecuniam.

n ¶ *Aliena.*] id est, res ecclesiæ.

o ¶ *Plenus venter.*] id est, prælatus plenus diuitiis.

p ¶ *Non Hierosolymis.*] id est, non tantum esse prælatum: sed opera Prælati facere laudabile est. 27. quæst. 5. cauete.

ITEM LARGITATE. CASVS. Ponit Grat. nonum casum, in quo epi res ecclesiasticas possunt alienare quo ad vsumfructũ, dando eas clericis sub nomine precariæ: & ad hoc probandum inducit seq. ca.

Aepe fit.] CASVS. Quidam episcopus volebat concedere prædium ecclesiæ cuidam clerico quo ad vsumfructum. Quæsitum est in concilio Toleta. qualiter ei concedere posset, ne ecclesia præiudicium patiatur propter diuturnam retentionem. Et respondet, sub precario nomine debet clericus ab ecclesia recipere, & professionem suam scribere, & quod ab ecclesia recepit, fideliter colere: ne res deteriorentur: quod si quis facere contempserit, à precaria repelletur.

q ¶ *Obsistat.*] de facto, non de iure: vt supra ead. cap. longinquitate.

r ¶ *Cuiusquam episcopi.*] infra 16. quæst. 3. si episcopus. & cap. clerici.

s ¶ *Largitate.*] Sed quomodo est largitas, si dicitur precaria; cum de precaria certa pensio statuatur. 10. quæst. 2. precariæ? respon. non est precaria, sed donatio gratuita quoad vsumfructũ: & ideo dicit, quòd interueniet scriptura, ne posit allegare præscriptionem. nam per quantumcũque tempus possideret, numquam præscriberet: vt 16. quæst. 3. clerici. ‖ Fructuarius enim nõ potest præscribere. instit. per quas perso. no. acquiri. §. fructuarius. nec ille qui alieno nomine possidet: vt extra de præscript. si diligenti. C. de præscript. triginta annorum, male.

t ¶ *Sub precariæ.*] id est, sicut solet fieri in precaria. non enim est hic contractus precariæ: sed donatio vsusfructus episcopi. 16. quæstio. 3. si episcopus. & cap. clerici.

v ¶ *Laborare.*] id est, colere.

x ¶ *Priuare.*] arg. clericum posse remoueri ab ecclesia si negligit agros, vel alias vtilitates ecclesiæ. sic ff. de pe. here. ei qui partes. §. cum prædia. & C. locat. l. 3. nam propter negligentiam aliquis deponitur: vt 81. distinct. dictum.

RELIGIONIS. CASVS. Ponit hic G. decimum casum. in quo potest episcopus aliquid alienare de rebus ecclesiæ suæ tradẽdo eas monasteriis causa religionis: dũmodo ecclesiam suam non lædat enormiter. Et ad hoc inducit sequentia cap.

I episcopus.] CASVS. Quidam episcop[o] volebat facere monasterium de quadã ecclesia parochiali: & aliquid de rebus episcopalis ecclesiæ ei conferre volebat. Vnde quæsitum fuit in concilio Toletano vtrum hoc facere posset? Et respondetur quòd sic, dummodo de consensu cap. hoc faciat, & ecclesiæ suæ detrimentum non exhibeat.

80 y ¶ *Si episcopus.*] ‖ hic habes quòd de sæculari ecclesia potest fieri ab episcopo monasterium, vt extra de eccles. ædif. ad audientiam, sed econuerso non potest: vt 19. quæstione 3. quæ semel. extra de relig. don. inter quattuor. nisi fiat auctoritate Papæ, vt extra de censib. cum venerabilis. & extra ne cleric. vel monac. cap. relatum. vel vbi aliter non possit locus reformari, nisi per canonicos sæculares: vt extra in eadem decret. inter quattuor.

a Scilicet à Papa, vt hic fuit: quod non obtinet in aliis prælatis secundum L. & Hug.

b Circa istam materiam, an notarius possit committere in instrumentis sũum solitum signum & apponere aliud, de quo vide per Arch. hic, cui adde G. de Cu. in comparatione & ibi Bal. in vlt. col. C. de fide instru. & per Bald. in princ. C. col. 2. & Aug. in Auth. de instru. cau. & fi. in prin.

‖ Clerici sunt à muneribus ciuilibus, ex. empti.

‖ Ecclesia sæcularis potest reduci in monasterium, sed non econtra.

1 lib. 6. capitul. cap. 290. Iuo p. 3. c. 138.

1 al. Montanũ

2 Polyb. Lacedæmonius. Iosephus. Ant. Lacedæmonius. 4. Reg. 24.

3 Iuo p. 6. cap. 372.

4 Iuo p. 3. cap. 168.

† al. retentionem

a ¶ *Detrimensum.*] graue. si enim læderet ecclesiam grauiter, posset reuocari: vt supra eadem Apostolicos. in fi. & infra cap. proxi.

b ¶ *Consensum.*] quæro de quorum clericorum consensu hoc intelligas, an detur clericis episcopalis ecclesiæ, an de clericis parochiæ illius? respondetur de clericis ecclesiæ cathedralis. ‖ Nã consensus clericorum

‖ Episcopus conuertens ecclesiam sæcularem in regularem quorum clericorum consensum requirere debeat.

ecclesiæ cathedralis requiritur circa ordinationẽ & depositionem clericorum: vt 24. distinct. episcopus. 67. distinct. reliqui. supra eadem. alienationes. Lau. tamen. & H. intelligunt etiam requirẽdum cõsensum clericorum parochialis ecclesiæ. Nam isti sine culpa non debent priuari suis stipendiis. 16. quæst. 7. inuẽtum. videtur a tamen sufficere, si episcopus eis prouidet necessaria, vel ibi vel alibi: vt extra de eccles. ædific. ad audientiam. & sic videtur quòd eis inuitis possit hoc facere. ar. extra de except. præ. sicut vnire.

† *assensit um* a Allegando dicit: quoniã non est ve um secundũ Lau. Vin. G. F. & B. vt ipsi nota. extra de rebus ec. non alie. possessiones. de hoc not. in decre. ad audientiã. alie. in glo. Arch. 1 Tuo p.3.cap.170.

B *Onærei.*] CASVS. Quidam episcopus volebat ædificare monasterium in parochia sua, vel aliquã ecclesiam sæcularẽ magnificare: apud quam forte sepeliri volebat, & desiderabat ditare monasterium vel ecclesiam de rebus ecclesiæ suæ. quæritur est in concilio Toletano quantum monasterio vel ecclesiæ dare posset? Et respõdet, quòd monasterio dabit quinquagesimã partẽ de rebus ecclesiæ suæ, dummodo ei dãna grauia non infligat: ecclesiæ vero sæculari non amplius quam centesimã dabit partem, & in arbitrio episcopi erit vt vel monasteriũ tantum, vel ecclesiam tantum debeat de rebus ecclesiæ ditare.

† *al. munificare*

† *al. remunerandam*

c ¶ *Quinquagesimã.*] Sed nunquid ‖ episcopus potest dare centesimam vel quinquagesimam sine consensu canonicorum? videtur quòd sic extra de iis quæ fi. à prælat. sine consen. cap. pastoralis. etiam non obstante iuramento de non alienandis rebus ecclesiæ: vt extra de ecc. ædific. tua. nemo enim potest accusare episcopum, quòd templum Dei ædificauerit: vt supra eadem aurum. Item quia sufficit semel à iure esse concessum: vnde non est necesse requirere nouum consensum. ff. de condit. instit. quæ sub conditione. §. vlt. sed contra de don. pastoralis. extra de iis quæ fi. à prælat. cum vos. Tu dicas, quòd licet à iure permittatur ei talis donatio, tamen facit eãdem de consensu clericorum: vt supra eadem cap. proxi. supra eadem Apostolicos. vehementer tamen obuiat illa decret pastoralis. nisi vis fiat litteræ. Vnde dic, illis decret. standum est. ‖ Sed quid si episcopus plures donationes fecit, ita quòd omnes simul excedant quinquagesimam, an dices vltimam reuocari, vel omnes? Videtur quòd tantum vltimam: quia sola illa fuit vitiosa: vt supra eadem. si quos. & 17. q. 4. questi. e contra videtur, quòd de qualibet donatione est detrahendum: vt C. de inoffic. don. si totas. ff. ad leg. Fal. pœnales. §. annua. Hæc quæstio soluitur extra de don. Apostolicæ. Io. quid iuris sit de hoc, in quæstionibus notaui. B.

‖ Quæstio singularis.

ADDITIO. Quæstio venerialis est, & incipit, esto quòd episcopus, &c. vbi dicit quòd Tan. dicebat, quòd tantum vltima reuocatur: quod verum credit ipse B. Brix, nam non restituitur minor, nisi in quo quod detrimentum[2] ecclesiæ non exhibeat, eidem loco donauerit; sit stabile. Rei enim bonæ statuendæ sanctum concilium dat consensum[b].

Item ex Toletano 9. cap. 5.

¶ Non vltra quinquagesimam partem rerum ecclesiæ, monasterio, quod constituit, episcopo licet conferre.

C. LXXIII.

1 BOnæ rei dare cõsultum†, & præsentis habetur vitæ subsidium, & æternę remunerationis expectare cernitur præmium. Quisquis itaque episcoporum in parochia sua monasteriũ construere forte voluerit, & hoc ex rebus ecclesiæ, cui præsidet, ditare decreuerit; non amplius ibidem, quàm quinquagesimam[c] partẽ dare debebit: vt hac temperamenti æquitate seruata, & cui tribuit, competens subsidium conferat, & cui tollit, damna grauia non infligat. Ad ecclesiã vero quæ monasticis non informabitur regulis, aut quã pro suis magnificare† voluerit sepulturis; non amplius quàm centesimam partem census[d] ecclesiæ, cui præsidet, ibidem conferre licebit: ea tamen cautela seruata, vt vnam tantummodo, quę placuerit, ex his duabus remunerationẽ† assumat.

Item Gregorius, lib. 2. indict. II. *epist. 17. Gratioso subdiacono.*

¶ Iure proprietatis res ecclesiæ monasteriorum ædificiis tradere licet.

C. LXXV.

2 REligiosam[e] vitam eligentibus cõgrua nos oportet consideratione prospicere, ne cuiusquam necessitatis occasio, aut desides faciat, aut robur (quod absit) cõuersationis infringat. Idcirco præsenti tibi auctoritate præcipimus, quatenus domum positam in hac vrbe, regione quarta, iuxta locum, qui appellatur, ad gallinas albas, vel hortum iuris sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui auctore Deo præsidemus, in qua Cãpana quondam vxor[a] Patritij mansisse dinoscitur, simul & hortum, atque hospitia, quæ intra eamdem domum ianua concludit, Floræ† abbatissæ debeas tradere proprietatis iure proculdubio possidendam: in qua domo monasterium virginum (vbi cum congregatione sua habitare possit) Christo queat adiuuãte cõstruere: &† tam ipsa, quàm quæ in eius loco, honoreque successerit, prædictam domum, & hortum cum omnibus ad se pertinentibus (sicut diximus) quieto, inconcussoque iure à nobis pietatis consideratione cõcessa valeat possidere.

a ¶ Vxor.] *In aliquot epistolarum editionibus, & nonnullis Gratiani exemplaribus non est ista dictio. In vetusto autem Vaticano epistolarum codice legitur*, quondam patritia.

Ecce ostensum est, quomodo res ecclesiæ sine culpa dari possint, & constare his, quibus datæ fuerint.

QVÆSTIO III.

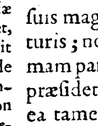

Vnc quæritur[f], *si ante tẽpus suæ ordinationis nihil habere videbantur, quid de his fieri debeat, quæ post ordinationem suam inuenisse noscuntur.*

De his ita statutum est in concilio Carthaginensi 3. cap. 49.[3]

¶ De his, qui primum nihil habentes, tempore suæ administrationis aliqua acquirunt. C. I.

4 PLacuit, vt episcopi, presbyteri, diaconi, vel, quicumque clerici, qui nihil habentes[g] ordinantur, & tempore episcopatus, vel clericatus sui agros, vel quæcumque prædia nomine suo[h] comparant; tamquam rerum Dominicarum inuasionis crimine teneantur†; nisi admoniti ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriæ aliquid liberalitate alicuius, vel successione cognationis[i] obuenerit; faciant inde, quod eorum proposito congruit. Quòd si à suo proposito retrorsum exorbitauerint; honore ecclesiastico indigni tamquam reprobi iudicentur.

Item ex concilio Toletano 9. c. 4.

¶ De ministris, qui nulla ecclesiæ occasione, sed sui vtilitate aliquæ acquirunt. C. II.

3 QVicumque de sacerdotibus, vel ministris pro sui vtilitate, atque amicitia, vel prælatione, aut quocumque modo, aut per scripturę seriem aliquid meruerint à quolibet percipere[k]; in rebus ecclesiæ non poterit numerari: Sed quod exinde voluerint facere ipsorum voluntatis arbitrio subiacebit. Quòd si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit; ecclesia, cui præfuit, vel minister extitit, hoc sibi in perpetuum vendicabit[b].

Ecce quod illa, quæ non ex officio ecclesiastico, sed ex aliqua prælatione suæ vtilitatis lucratus est, potest dare quibus voluerit.

Sed quæritur de his, quæ sibi communiter cum ecclesia, vel sequestratim pro remedio animæ offeruntur, vel de tertia parte, quã de rebus parochialium ecclesiarum sibi debitam accipit; si ea poterit dimittere quibus voluerit.

De his ita diffinitur in concilio Agathensi, c. 6.

¶ De pontificibus, quibus ab extraneis, vel cum ecclesia, vel sequestrat m aliquid dimittitur. C. III.

2 POntifices[l], quibus in summo sacerdotio cõstitutis ab extraneis† d aliquid aut cum ecclesia, aut sequestratim aut dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo sacerdotis offerre probatur) non quasi suum proprium, sed quasi dimissũ ecclesiæ inter facultates ecclesiæ computabunt: quia iustum est, vt sicut sacerdos habere quod ecclesiæ dimissum est; ita & ecclesia habeat quod relinquitur sacerdoti. ¶ Sane quidquid per fidei commissum aut sacerdoti, aut ecclesiæ fortasse dimittitur, cuicumque alij postmodum profuturum; id inter facultates suas ecclesia computare, aut retinere non poterit.

Item ex concilio Toletano 9. c. 6.

¶ Episcopus tertiam partem sibi debitam ecclesiæ relinquere potest. C. IIII.

3 EPiscopus, si tertiam partem, quam de rebus parochialiũ ecclesiarum sanctione paterna sibi debitam nouit, aut ipsi ecclesię, cuius res esse patebit, aut alteri ecclesiæ, quam elegit, conferre decreuerit; & licitum maneat, & irreuocabile robur eius sententia ferat.

QVÆSTIO IIII.

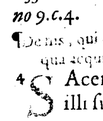

Vod autem quæritur si de suis, & ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur, cui proueniant; ita diffinitur in eodem concilio Toletano 9. c. 4.

¶ De his, qui de suis & ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur. C. I.

4 SAcerdotes, vel quicumque illi sunt quibus ecclesiasticarum rerum cura commissa est; quæcumque administrationis suæ tempore emerint; si de rebus propriis vel vile, vel clarũ habuerint; ad ecclesię nomẽ, cui præsunt, charitarum conficere instrumenta procurent[m]: nõ enim conuenit, vt ecclesia, quem susceperit extraneũ, efficiat in alieno diuitẽ, & in suum retineat fraudatorem. ¶ Hi vero, qui suarum rerum noscuntur habere compendium; ex omni re, quam post ordinationis suæ diem visi sunt acquisisse, siue nulla, siue aliqua sint instrumenta confecta; compensatione[n] tam iuris sui, quàm ecclesiasticarum rerum habita, si se vtriusque rei quantitas debent æqualiter diuidi inter ecclesiam & decedentis heredes, si se vtriusque rei quantitas exequauerit. Secunda pars incipit ibi, *Hi vero.* vile vel charum ideo dicit, quia si constaret eos nihil habere: siue suo nomine siue nomine ecclesiæ emerint, totum ecclesia vendicabit. Et licet c. videatur loqui in prælato tantum, tamen ego Bar. Brix. idem intelligo in quolibet clerico, vt 3. ea. q. 3. placuit.

k ¶ *Procurent.*] vt faciant quantum habent de rebus ecclesiæ; & quantum de propriis rebus.

ADDITIO. Sed pone prælatum fuisse confessum plus esse in bonis ecclesiæ quam esset in veritate. numquid ei præiudicatur? dicit Lau. quod non: nisi hoc scriberet. C. de arb. tut. l. vlti. Arch.

l ¶ *In alieno.*] idest, in rebus propriis ipsius facerdotis, quæ sunt alienæ ecclesiæ, vel propriæ intelligas poni.

m ¶ *Et in suo.*] idest, rebus ecclesiæ.

n ¶ *Compensatione.*] idest, computatione, vel comparatione, vel collatione. ‖ hoc vult dicere, quòd computabit quantum de suis rebus, & quantum de rebus ecclesiæ dedit pro re empta, vt secundum hoc diuidatur

‖ Legata ecclesiæ, an possint defalcari

3 Tuo p. 3. ca. 171.

4 Tuo par. 3. c. 169.

‖ Acquisita de bonis ecclesiæ & de bonis clericorum ad quos pertinebunt.

diuidatur inter ecclesiam & heredes defuncti [a]. Sed pone, postquam adeptus est ecclesiam: nullos sumptus voluit facere de patrimonio proprio: sed quidquid emit, emit de patrimonio proprio tantum: & solis reditibus ecclesiæ fuit vsus. Videtur quod computandi sunt illi sumptus, quos facere consueuit, vel quos facturus fuisset de proprio patrimonio, ac si non haberet ecclesiam, vt ff. de pe. her. sed & si. §. adeo autem. in fi. Et sic proprie ponitur hoc verbum cõpensatione. Item non debet negligere lucrum ecclesiæ propter lucrum suũ, vt 7. cap. proxim. Vel intellige quòd hic dicit, quando dubium est, an de rebus ecclesiæ, an de suo patrimonio emerit. nam tunc diuidi deberet secundum quantitatem sui patrimonij, & rerum ecclesiæ [b].

a ¶ *Conquisitio.*] idest, conquisitum, sic C. communi diuidendo, ad officium. ff. de vsufruct. sed & si quis. §. interdum.

SI QVIS. CASVS. Supra ostensum est quid iuris sit de rebus propriis clericorum, & de rebus ecclesiæ, sed quia occasione rerum ecclesiasticarum clerici in rebus propriis patiũtur detrimentum, vel econuerso: ideo dicit Gratianus, quòd vicissim debent sibi restituere detrimentum, & ad hoc inducit seq. cap.

Vicumque.] CASVS. Docet in hoc cap. concilium Bracharense, quòd si prælatus res proprias augmẽtando, aliquod detrimẽtum vel damnum rebus ecclesiasticis intulerit: totum debet ecclesiæ resarcire. Si vero aliquid de rebus propriis pro vtilitatibus ecclesiasticis expenderit, vel occasione ecclesiæ in rebus propriis passus est detrimentum: si hoc probare poterit, totum sibi de rebus ecclesiæ restituatur. Quæ autem sequuntur plana sunt vsque ad quæstionem.

b ¶ *Neglectu.*] idest, quia negligit res ecclesiæ, augendo suas.

c ¶ *Laborare.*] idest, periclitari vel colere.

d ¶ *Propric auxit.*] idest, in rebus propriis locupletatus est.

e ¶ *Aut neglectum.*] Hic habes quod si prælatus aliquid negligit acquirere ecclesiæ suæ cum posset, & maluit sibi acquirere: quòd hoc imputatur ei; & de hoc tenetur ad instar tutoris. vt C. arbi. tu. quidquid. nec enim præponere debet vtilitatem suam vtilitati ecclesiæ, sicut nec tutor vtilitatem suam vtilitati pupilli. ff. de admi. tu. tutor. §. 1. ff. commo. si vt certo. §. commodatum. in fi. & 7. q. 1. præsentium & cap. placuit.

f ¶ *Pro cuius*] Sic extra de pro. cum procur. causa.

Testamenta vero.] Hæc quæst. diuiditur in duas partes. In prima probat per 5. cap. quod presbyter vel alius clericus potest de rebus propriis facere testamentum. Secunda ibi, *Sed si episcopus.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 5. q. qua quæritur an liceat clericis condere testamentum: & certum est quòd si habent propria, qui non renũtiauerunt propriis, de rebus propriis possunt condere testamentum, vt 7. c. 1. & 2. minus autem idoneos heredes non possunt instituere, vt 24. q. 2. sane. de rebus autem ecclesiæ testari non possunt, nisi tantum de suo ecclesiæ recompensent, vt 7. c. si episcopus.

g ¶ *Testamenta.*] nec aliquid dare, nec testamentum condere licet de rebus ecclesiæ. si tamen consuetudo habet, potest mobilia aliqua dare, vt extra de testa. ad hæc. & c. quia.

Vlli dubium.] CASVS. Lucidius episcopus conquestus est Greg. quòd Constantius suus antecessor reliquit Luminosæ ancillæ & fratribus suis in testamento & nomine ligati quædam mobilia, quæ ipse Constantius acquisierat post tempus suæ ordinationis. Et respond. Grego. quòd si constet res in episcopatu acquisitas alienare non potest prælatus: sic res proprias potest relinquere cui vult. Vnde propter hoc ecclesia non debet præiudicium pati, si potest constare res legatas post ordinationem acquisitas. ipse autem reuersus Luminosam illam super his rebus inquietabat, præcipit ergo Gregorius sibi, quòd sine causæ cognitione nihil de his quæ possidet Luminosa, auferre præsumat. Hug. vero sic casum breuiter ponit. Constantius episcopus testamentum fecerat: in testamento legauerat quædam Luminosæ, quæ dicebantur fuisse ecclesiæ. Lucidus eius successor volebat ea reuocare. scribit ergo ei Gregorius vt de hoc cognoscatur ordine iuris: & si constiterit illa fuisse ecclesiæ, ordine iuris reuocentur. Nam ex quo illa est in possessione, non debet ei auferre sine iudiciali cognitione. sed prior verior est, & magis videtur litteræ consonare.

h ¶ *Vt si hoc.*] ideo episcopo incumbit probationis onus, quia ille erat in possessione, vt dixi 3. ead. q. 1. sint manifestæ.

Bitum.] Significatum fuit G. quòd Theodorus episcopus in obitu suo de rebus ecclesiæ testamentum condiderat. quare Papa præcepit cuidam vt subtiliter inquirat, an de rebus ecclesiæ testamentum condiderit: quod si inuenerit, omnia de rebus ecclesiæ aliis relicta modis omnibus restituantur ecclesiæ.

i ¶ *Interest.*] f. vt heres vniuersa restituat, vt 16. q. 6. si episcopum. & 7. ead. quæst. 2. si episcopus.

Via Ioannes.] CASVS. Ioannes archiepiscopus Rauennas quoddam monasterium construxerat iuxta ecclesiam sancti Apollinaris in ciuitate Rauennæ: & supplicauit Greg. vt bona quæ illi monasterio contulerat confirmaret. postea in mortis articulo constituit testamentum condidit de rebus ecclesiæ: & præcepit in testamento, vt quæ præfato monasterio contulerat irreuocabiliter apud ipsum remanerent, quo mortuo successor eius Marianus volebat omnia reuocare. Sed cum fuisset significatum Gregorio, confirmauit ea quæ illi monasterio fuerant per Ioannem collata: non quòd eius sequatur vltimam voluntatem: sed quia promiserat hoc sibi viuenti. vnde Gregor. mandat Mariano archiepiscopo, vt omnia illa firma studeat stabilitate seruare: sed omnia illa quæ ratione testamenti sunt data, vel facta in damnum ecclesiæ suæ, nullam habeant firmitatem.

a ¶ *Supremum.*] Nota. quòd licet sit magnus fauor vltimæ voluntatis: tamen potius sequitur hic voluntatem viuentis quàm morientis [a]. Item argum. quòd licet aliqua voluntas nõ valeat tamquam testamentum: valet tamẽ tamquam simplex donatio: quod est contra l. 1. ff. de iure codic. Sed videtur quòd post mortẽ episcopi non possit rata haberi donatio facta ab ipso, quia oportet scilicet quod eo tempore rata habeatur, quo potest donatio fieri, vt ff. de acqui. here. si quis alicui. ff. de bo. poss. l. 3. §. acquirere. & l. vlt. sed secus est: quia nec mors nec furor, nec potentis pœnitentia impedit ratihabitionem, vt ff. rem ratam hab. bonorum.

b ¶ *Monasterio.*] Sed nonne canon permittit ei legitimam portionem dare monasterio ad constructũdum monasterium? sic: sed non ad dandum. Vel fuit hic vltra legitimam portionẽ datũ. 5. e. q. 2. bonæ. & c. si quos.

Ixũ ab hinc.] CASVS. Quæstũ fuit in concilio Hispalen. cui debeat episcopus relinquere res, quas ante episcopatum vel postea acquisiuit hereditaria successione? Respondetur q pót relinquere cui vult: illa vero quæ de redus ecclesiæ suo nomine vel alterius comparauit, in iura suæ ecclesiæ tantum deueniant. Sequens §. cum ca. seq. per totum est.

c ¶ *In episcopatu.*] cõtra in authen. de eccl. titu. §. interdicimus. coll. vlt. vbi dicitur, Quocunque modo res aliquas acquisiuit post episcopatum: nisi iure cognationis ad eum pertinerent, non potest eas relinquere alij quàm ecclesiæ. sed illud non tenet.

d *Si episcopus.*] e *Legauerit.*] Licet enim heres teneatur reddere rem legatam a defuncto, vel dare eius æstimationem, vt instit. de leg. §. non solum. secus tamen est cum legatur res ecclesiæ [b], vt extra de testa. filius.

e ¶ *Nisi tantumdem.*] vt 3. ea. q. 2. si quis qualibet

SED SI EPISCOPVS. Hæc est 2. pars huius q. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est 3. quod episcopus vel clericus res proprias potest relinquere cui vult. Nunc vero ostendit Gratia, quod si episcopus vel clericus abintestato decedat, nec aliquos habeat consanguineos, qui ei succedant, sua ecclesia omnia vendicabit, vt 7. c. 1. & 2.

Icubi.] CASVS. In concilio Tarraconen. statutum fuit, vt si episcopus decesserit ab intestato, presbyteri & diacones ipsius ecclesiæ de rebus ipsius faciant inuentarium à minimo vsque ad maximum; ita vt si quis aliquid de illis fuerit furatus, & de hoc conuictus, secundum tenorem furti restitutionem faciat.

Vicumque.] CASVS. Dicitur q si quis clericus sine cognatione ab intestato decesserit, hereditas eius deuoluatur ad ecclesiã.

f ¶ *Deuoluatur.*] Ecclesia enim est ei proximus heres, vt extra de pœ. presbyteri [c], contrarium tamen est huic extra de succeff. ab intestato. capitu. 1. & 2, sed illud fuit locale. Vel illud intelligitur secundũ istud.

g ¶ *De sanctimonialibus.*] Argum. est hic pro sanctimonialibus Theutoniæ, quòd possunt habere propria: quia vestem religiosam potest quis habere in domo propria. 27. q. 1. de viduis. ad id facit 27. q. 1. si quis rapuerit. tamen talium monialium vita cõdemnatur. 18. q. 2. perniciosam. Ioan.

Iæcesani cuiusdam.] CASVS. Sapra dictũ fuit in 12. causa, quòd quidam clerici non debent habere propria. Sed aliquis quæreret vnde viuere debẽt: ostẽdit Gratianus, quod de decimis & oblationibus viuere debent. sed quia de decimis & oblationibus & sepulturis sæpe oritur contentio inter clericos & etiam laicos: ideo G. subnectit hanc 13. causam, in qua ostendit quid de decimis & oblationibus & sepulturis sit obseruandum. Et vt competentius agat, proponit thema, de quo duas elicit quæ

---

a Et qui plus dedit maiorẽ partem habebit. ff. de vsufruct. sed & si quis. & interdum. secundũ. Lau.

b Eccles. Panor. in c. vl. de pecu. cler. Claua. versic. clericus.

a Extra de pecul. cler. cap. presbyter. Bur. l. 3. c. 119. Iuo p. 3. ca. 95. Pan. l. 2. c. 51.

‖ Prælatus tenetur acquirere ecclesiæ suæ.

1 Idem Pan. cons. 10. li. 2.

2 Presbyter, dum diœcesim tenet, de his, quæ emerit, ad ecclesiæ nomen scripturam faciat, aut ab eius, quam tenet, ecclesiæ ordinatione discedat.

¶ *Caput hoc ab Iuone etiam, & auctore Pannorniæ citatur ex Agathensi: in quo extat. In decretalibus vero tit. de pecul. cler. ex concil. Arelatensi: & apud Burchardum, & in prima collectione decretalium ex concilio Arausico.*

¶ De his, quæ sacerdotes emunt, ad ecclesiæ nomen scripturam faciant. C. III.

¶ De eodem. C. IV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ possint testari sacerdotibus. C. V.

¶ Qualiter ordinationem, vel possessionem hereditaria successione acquisiuit episcopus, cui vult, derelinquat. C. VI.

¶ Episcopo intestato res ecclesiæ succedat in integrum. C. VII.

¶ De eodem. C. VIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. IX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. X.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XXXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XXXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XXXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XXXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XL.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XLI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XLII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XLIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XLIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XLV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XLVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XLVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XLVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XLIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. L.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXXXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXXXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. LXXXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. LXXXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XC.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XCI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XCII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XCIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XCIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XCV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XCVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XCVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. XCVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. XCIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. C.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXXXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXXXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXXXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXXXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXL.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXLI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXLII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXLIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXLIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXLV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXLVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXLVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXLVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXLIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CL.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXXXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXXXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CLXXXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CLXXXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXC.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXCI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXCII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXCIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXCIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXCV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXCVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXCVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CXCVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CXCIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CC.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXXXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXXXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXXXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXXXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXL.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXLI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXLII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXLIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXLIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXLV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXLVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXLVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCXLVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCXLIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCL.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLXIV.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLXV.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLXVI.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLXVII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLXVIII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLXIX.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLXX.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLXXI.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLXXII.

¶ De his, quæ ante episcopatum vel clericatum acquisiuit, quomodo disponere debeat. C. CCLXXIII.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ testari debeat. C. CCLX

elicit quæstiones. Est ergo casus thematis talis. Quidã laici hostili metu compulsi in aliam diœcesim domicilia transtulerant: antiqua tamen prædia semper colebant, quorum decimationes per quinquaginta annos soluerunt illi ecclesiæ ad quam transierunt: & apud eam sibi sepulturas elegerunt: elapsis quinquaginta annis clerici quibus quondam soluerant, & à quibus transierũt, cœperũt mouere quæstionem.

Vòd priori.] Hæc q. diuiditur in tres partes: in prima quarum probatur ꝙ postquã ecclesiæ sunt limitatę nõ debẽt decimæ ad alios vsus transire: nec mutari de parochia. & hoc ꝓsequitur vsq; ad §. ilium, *His itaque*. &c. Secunda ibi, *His itaque*. Tertia ibi. *Ad hæc*. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulat prima q. qua queritur cui ecclesiæ sint persoluendę decimæ. Et certum est, ꝙ decimę ꝑdiales sunt persoluendæ illi ecclesiæ intra cuius terminos prædia sita reperiũtur, vt 16. q. 1. si quis laicus. & c. de decimis. nisi præscriptio impediat. Personales vero, vtputa de artificio vel negotiatione, sunt persoluendæ illi ecclesiæ vbi per totum circulum anni audit diuina, vt 16. q. 1. questi. Et procedit hoc ordine G. primo probat, quòd decimæ sunt persoluendæ priori ecclesię: postea probat quod sunt persoluendæ illi ecclesiæ ad quam se trãstulerunt, inducens actores & reos allegantes, & vicissim sibi respondentes.

1 Poly. l. 4. ti. 11. Burc. l. 3. c. 47. Iuo p. 3. c. 47. Anc. l. 5. c. 73. Pãn. l. 2. c. 42.

‖ Decimæ cui ecclesiæ sunt dandæ.

2 ¶ *Quòd priori.*] hic ponit prima q. ‖ an decimæ sint dandæ illi ecclesiæ, à qua se transferunt: vel ad quam se transtulerunt. Distingue ergo aut decimæ sunt prædiales, aut personales. Si prędiales semp dandæ sunt illi ecclesiæ vbi prædia sunt sita, vt 16. q. 1. si quis laicus. Si personales sunt q̃ proueniunt ex artificio vel negotiatiõe: tũc sunt dandæ illi ecclesiæ vbi recipiunt sacramenta, vt 16. q. 1. questi. sicut illi ciuitati est tributũ soluendum vbi agri sunt, vt ff. de cen. forma a. Et hæc distinctio probatur extra de deci. ad Apostolicæ. tamen prædiales decimæ dantur secundũ consuetudinem loci. extra de dec. cum sint homines. & hæc vera sunt circa veteres decimas: & dicendum est circa nouas, vt semper dandæ sint illi ecclesiæ, in cuius parochia sita sunt prædia: sed si parochia non est limitata, in arbitrio est episcopi cui ecclesiæ dentur noualium decimæ, vt extra ea. quoniam. Item in dubio ecclesiis matricibus potius quam capellis dabuntur decimæ, vt extra cap. nuntios. in parte remota. & in dubio ibi potius dabuntur vbi audiuntur frequentius diuina, vt ext. eo. ad Apostolicæ.

a §. si vero q. ff. de eu. bo. dã. l. 2. §. 1. ar. bonum. C. de muli. in quo loco ma. sex. congru. l. vna. in fin. lib. x. in authen de eccle. tit. §. ad hoc. Archid. *Num.* 18.

Modo primum quæritur. si illi quorum domicilia sunt in diœcesi huius baptismalis ecclesiæ debeant persoluere decimas illi ecclesiæ, & celebrare suas exequias apud eam ecclesiam, in qua quondam hæc fiebant à parentibus eorum.

Secundo, an præscriptione temporis, ius percipiendi decimas, & funerandi tollatur.

QVÆSTIO I.

Vòd priori a *ecclesiæ hæc omnia iure persoluenda sint, actores his argumentis probare cõtendunt. Constat vnamquamque baptismalem ecclesiam habere diœcesim sibi legitime assignatam: sicut & parochiales ecclesiæ habent parochias sibi distributas.*

Vnde Dionysius Papa Seuero episcopo, epist. 2.

¶ Singuli sacerdotes proprias debent habere ecclesias C. I.

1 ECclesias singulas singulis presbyteris dedimus: parochias, & cœmeteria eis diuisimus b; & vnicuique ius proprium habere statuimus: ita videlicet, vt nullus alterius parochiæ terminos c, aut ius inuadat: sed sit vnusquisque suis terminis contẽtus, & taliter ecclesiam, & plebem sibi commissam custodiat, vt ante tribunal æterni iudicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat, & noniudicium, sed gloriam pro suis actibus accipiat.

In diœcesi autem disignata quæcumque prædia coluntur; prouentus decimationum baptismali ecclesiæ assignatus debet solui. Quia ergo prædia hæc intra terminos nostræ diœcesis continentur; & prouentus decimationum nobis legitime assignatus, nostræ ecclesiæ persoluendus est.

2 *His ita respondetur. Decimæ à Deo constitutæ sunt per Moysem, vt persoluerentur à populo filiis Leui pro ministerio, in quo deseruiebant ei in tabernaculo. Non accipiebant filij Leui decimas, nisi ab eis, pro quibus offerebant preces, & sacrificia. Quia ergo nos seruimus Domino in tabernaculo, offerendo pro istis preces, & sacrificia; & ipsi debent nobis persoluere decimas, & primitias* d. ¶ *Item, cum decimæ darentur filijs Leui; non electione offerentis persoluebantur, vt contempto Leuita, qui secum erat, ipse eligeret, cui vellet decimas dare. Nam dictum est* [*Leuita qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat, comedet eas.*] *Ideo ex singulis tribubus ciuitates ad habitandum acceperunt: vt vnaquæque tribus illis persolueret decimas, qui secum erant. Nam Moyses præcepit filijs Israel (sicut legitur in Deuteronomio)* [*In loco quem elegerit Dominus Deus vester, vt sit nomen eius in eo, illuc omnia, quæ præcipio, conferetis, holocausta, & hostias, & decimas, ac primitias manuum vestrarum* e; *& quidquid præcipuum est in muneribus vestris quæ vouistis Domino. Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro vos, & filij, & filiæ vestræ, famuli, & famulæ, atque Leuita, qui in vrbibus vestris commoratur. Neque enim habet aliam partem, atque possessionem inter vos.*] *& infra.* ¶ [*Decimam frumenti, vini, & olei tui, primogenita armentorum, & pecorum, & omnia, quæ voueris, & sponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum coram Domino Deo tuo, comedes ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus, & filia tua, seruus* f, *& famula, atque Leuita, qui manet in vrbibus tuis.*] ¶ *Quia ergo nos intra muros vrbis istorum sedemus, & eis habitatione iuncti sumus; rite ab eis decimas accipimus. Itè ait propheta* [*Producens fœnum* g *iumẽtis, & herbam seruituti hominum.*] *Fœnum, & herba ex terra producitur: sed quibus? iumentis irrogantibus eam, id est hominibus colentibus eam* h, *& in hoc seruientibus* h, *ipsi.*

IN DIOECESI CASVS. Concludunt actores ex supradicto c. quòd decimę illi ecclesię sunt persoluendæ intra cuius terminos reperiũtur prædia, de quibus decimæ debent persolui: & ideo concludũt decimas istorum prædiorum, de quibus contentio vertit, suæ ecclesiæ esse persoluendas: cum intra terminos eiusdem prædia ipsa colantur.

HIS ITAQVE RESPONDETVR. Hæc est secũda pars q. in qua probat contra, s. ꝙ ibi debent dare decimas vbi percipiunt baptismã. Ioan. de Fan.

CASVS. Nunc rei respondent allegationib. supradictis ostẽdentes decimas istas nõ actoribus, sed sibi tãtum soluendas, cũ ipsi eis spiritualia quotidie ministrent, & hoc probant 16. auctoritatibus, quas legendo litteram per te videbis, si diligẽter inspexeris, & quæ satis sunt faciles.

d ¶ *Et primitias.*] ‖ primitiæ ergo debitæ sunt sicut & decimæ. 16. q. 1. reuertimini. Quantitas primitiarum non est determinata, sed qui plus dabat, quadragesimam dabat partem: qui minus, sexagesimam: & sic licitum erat dare inter lx. & xl. quantum quisq; volebat, hoc erat in aridis & liquidis. Sed q. dabat primitias animaliũ, dabat vnũ de ducentis, vt ait Hiero. super Ezechiele m. & extra de deci. c. 1.

e ¶ *Manuũ vestrarũ.*] ‖ Arg. ꝙ non excusantur monachi, qui propriis manibus colunt agros, quin teneantur dare decimas: cum illud sit præceptum Domini. sed illi legislatori nemo potest contradicere, vt 27. q. 2. sunt qui dicunt. nec licet dispensare contra præceptum Domini, vel Apostoli. 25. q. 1. sũt quidã. De hoc dicemus 16. q. 1. decimas. & c. reuertimini.

f ¶ *Seruus.*] videtur hic ꝙ laici cum clericis debeant vti decimis. & sic est contra 16. q. 7. cap. 1. ‖ Sed prout Hiero. testatur, in veteri testamento quattuor modis dabantur decimæ. Primo de omnibus bonis, quæ habebat populus, decimam dabat Leuitis. Secundo de residuis nouem portionibus sumebant decimã, & de hac ter in anno, cum ascendebant in templum, pascebant se & Leuitas. de illa hic loquitur. Itẽ de residuis portionibus sumebant decimam, & reseruabant ad vsus pauperum & pupillorum. Item decimabant residuas partes, & ipsam deferebant in templum. de qua hic dicitur. Adhuc dabatur quarta decima, nam de illa decima quam populus offerebat Leuitis, sumebant Leuitæ partem decimã, & offerebant eam summo sacerdoti: & inde fiebant panes propositionis b. Hodie nec vna bene datur, & ideo fame & penuria & aliis pœnis maledicti sumus 16. q. 1. reuertimini.

g ¶ *Fœnum.*] id est, temporalia.

h ¶ *Seruientibus.*] id est, prædicatoribus seruientibus aliis.

a *Item.*]

b Hæc distinctio datur decimæ huius ecclesiæ. hæc ecclesia est illa, quæ ædificata est in illa parochia. & ideo illa ecclesia debet habere illa decimas. Hostiensis.

‖ Monachi tenentur ad decimas.

Tpsal. 103.

‖ Primitiæ vt decimæ soluãtur fructus.

Deuter. 12. & 16.

Deuter. 12.

Tpsal. 80.

16. q. 1. de reuer.

a ¶ *Item Apostolus.*] ad Galatas 5.

b ¶ *Qui cathechizatur.*] id est, instruitur.

c ¶ *Metamus.*] quasi dicat, non. 1. q. 1. nosti.

d ¶ *Potestatis.*] sed si ita potestatiue vtunt alij vestris sicut vosipsi, cur non magis etiam nos qui intendimus saluti vestræ?

e ¶ *Nec vltimum.*] quandoque tamen dicitur primus non respectu vltimi vt extra de ver. sig. Ioseph.

f ¶ *Pascit.*] ‖ Ar. bonũ quòd ibi dandæ sunt decimæ de grege, vbi grex pastus est, & vbi concepit, non vbi moratur. nã & boues dicũtur esse de illo fundo vbi laborant, non vbi morantur, vt ff. de fund. instruct. l. cum quidam. nã seruitus pascendi pecora est prædialis seruitus, cum vsus tãtum prædij consistit in pastu pecoris, vt ff. de seruitutibus prædi. pecoris. & ꝙ sit de foro illius vbi grex suus pascitur, probatur: quia ibi potest constituere tugurium vel officinam, vt ff. de seruitutibus prædi. veluti. sed ratione tugurij vel officinæ sit quis de foro alterius, vt ff. de iud. heres. §. 2. hoc dicto sequitur inconueniens: quia eadem ratione dabuntur decimæ vbi grex parturit, & vbi fœtus pascitur. ‖ præterea coloni non dant decimas a, vbi laborant dominis suis, sed vbi recipiunt sacramenta, vt 16. q. 1. questi.

g ¶ *Sapere.*] Ironice loquitur, quasi dicat: magna sapientia est velle illud quod non potes: scilicet de alieno viuere.

h ¶ *Psalmum.*] id est, spiritualia.

i ¶ *Tympanum.*] id est, temporalia.

k ¶ *De decimis.*] ‡. 16. q. 1. de decimis.

ADDITIO. Dicit L. quòd istud cap. sophistice inducitur, q. a loquitur de personalibus decimis tũ, hic aũt agitur de prædialibus. & idẽ hic tenet Io. de Fan. Archid.

l ¶ *Sinere.*] sponte.

m ¶ *Vel.*] id est, saltem.

n ¶ *Patiamini.*] scilicet coacte.

o ¶ *Audiatis.*] verbũ est Terentij: Qui dicit qđ vult, audiet quod non vult.

ADHAEC CAV. LIDA. Hæc est 3. pars q. in qua inducit plura argumẽta, & finaliter cõcludit Ioan. de Fan.

CASVS. Hic respondent actores supradictis allegationibus, rationes pro se multiplices inducendo, & in summa concludũt, quòd oblationes quotidianæ debent persolui illi ecclesiæ vbi quotidiana officia percipiũtur: decimę vero prędiorum priori ecclesiæ persoluantur, comparantes ipsos reos muri, igni, & serpenti. & ad probandũ decimas priori ecclesiæ fore psoluẽdas, inducunt c. 16. q. 1. si quis laicus.

p ¶ *Verba.*] Res dare pro rebus, pro verbis verba solemus.

q ¶ *Sapienti.*] ironice loquitur.

r ¶ *Recompẽsare.*] hoc est dicere; videte ne ita cõtristemini de illa amissione, ꝙ propter hæc deteriora cõmittatis, s. suspendatis vos, sicut fecit Iudas ‖ qui ita tristabatur de effusione vnguenti, de quo proposuerat decimã partẽ furari: sicut de aliis rebus consueuerat: vnde vt reconpensaret illud damnũ, vendidit dominũ pro xxx. quæ sunt decima pars trecentorũ. tanti enim potuisset vendi vnguentum. & ad similitudinem Iudæ camerarij semper furantur decimã partem illorũ quæ dantur dominis suis b.

f ¶ *Pastinatores.*] pastinare idem est quod colere. sic ponitur ff. quod vi aut clam. l. semper. §. 1.

t ¶ *Recepta.*] id est, si deberetis, recipere aliquid, deberetis tantum mercedem recipere, vnde non conferentur, ꝙ aliq̃d recipere deberent. extra de testi. ex tenore.

v ¶ *In sinu.*] hæc verba habes extra de Iudæ. & fi Iudæos.

x ¶ *Vobis.*] sic 25. q. 2. sic decet. simile 11. q. 3. priuilegium. & extra de simo. quia. in fi.

a ¶ *Laicus.*

Item Apostolus a [*Communicet autem is, qui cathechizatur* b *verbo, ei qui se cathechizat, in omnibus bonis.*] *Hoc Galathis Corinthiis autem probat specialiter sibi deberi sumptus, qui eis spiritualia ministrauit, dicens.* [*Si nos vobis spiritualia seminauimus; magnum est, si nos carnalia vestra metamus* c?] *Item* [*Si alij potestatis* d *vestræ participes sunt; quare non potius nos?*] *Item* [*Quis plantat vineam: & de fructu eius non edit?*] *Nos plantauimus vineam, & vos vultis fructus eius edere? Item præcepit Dominus per Moysem, vt nemo mittat falcem in alienam messem. Hæc messis nostra est,* e *& vos vultis falcem in eam mittere? Item.* [*Non alligabis os boui trituranti.*] *Nos sumus boues triturantes: vos vultis alligare os nostrum, & de nostra tritura victum vobis quæritis? Item Apostolus* [*Qui altario seruiunt, de altario viuant.*] *Sed numquid de eo, cui non seruiunt? Item* [*Qui in sacrario operantur, cum sacrario participant*] *Sed numquid cum illo, in quo non operantur? Nos seruimus altario: vos ei participare vultis? nos vero vacuos, & inanes dimittere quæritis? Item Apostolus.* [*Laborant in agricolam oportet primum accipere de fructibus suis:*] *vos autem e contra quæritis? Nos sumus agricolæ laborantes: vos primum vultis percipere de fructibus nostris? immo non primum: quia nec vltimum* e *nobis relinquere vultis. A prioribus enim incipientes, paulatim serpitis: & totum vsurpare contenditis: vt pro vobis videatur dictum, frustatim lupus comedit agnum. Item.* [*Quis militat stipendijs suis vmquã? quis pascit* f *gregem, & de lacte eius non edit?*] *Nos militamus: & vos stipendia nostræ militiæ vobis quæritis. Nos gregem pascimus: & vos lac eius, & lanam accipere vobis vultis. Sapere* g *est, de alieno labore victum quærere; si sapere est, velle quod non possit.* ¶ *Item Dominus dixit discipulis suis.* [*In quamcumque domum intraueritis; in eadem manete, edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt. Cum autem intraueritis, primum dicite, pax huic domui.*] *Nos domum hanc ingressi sumus, & ei pacem obtulimus: vos autem quasi otiosi alieno cibo pasci gaudetis? Videte, ne in vos vertatur illud* [h *Vide, quid faciat otium, & cibus alienus.*] *Item propheta* [*Sumite psalmum* i, *& date tympanum*] *Isti à nobis sumunt psalmum, & vos ab eis quæritis tympanum* k? ¶ *Item Leo quartus.* [l *De decimis* m *non tantum nobis, sed etiam maioribus nostris iusto ordine visum est plebibus tantum, vbi sacrosancta baptismata dantur, debere dari.*]

¶ *Quibus autem plebibus debentur? illis, à quibus baptisma accipiunt, an aljis? Nos eos baptizamus, & vos ab eis decimas sumitis? Honesta ista interpretatio est: vtinam inueniatis, qui sic pro vobis interpretentur. Quia ergo nos rigamus populum hunc, imbrem doctrinæ ei ministrantes, quia colimus eum vomere prædicationis, corda eius ad fidem aperientes; si non vultis sinere* n, *vel patiamini* o *nobis eum fructificare, & qualia vobis fieri non vultis, nobis inferre cauete.* p *Si pergitis dicere, quæ vultis; audiatis* q, *quæ non vultis.* r ¶ *Ad hæc, Callida quidem, & multiplici arguẽtatione iura nostra auferre cõtenditis: ita, vt si fides verbis adhiberetur, non verba pro verbis, sed res pro verbis reportaretis: Sed Deo propitio, si verba dedistis, verba recipietis.* ¶ *Arguitis nos, quòd ea, quæ vobis debentur, sibi ripere quærimus; quia nostra perse quimur. Sapienti* s *quidem, & philosophico ore prolata sententia: suum persequi, est ne aliena rapere? Vnde ad vos hæc sententia manauit; nisi quia tanto ardore nostra concupiscitis, vt vestra putetis vobis auferri, cum nos nostra consequimur? Vnde, cum causa nostra debitum finem sortita fuerit; exclamabitis,* t *ah miser, crucior tantum bolum esse ereptum ex faucibus. Sed videte, ne damnum effusi vnguenti vobis recompensare* u *quæratis. Constituistis vos plantatores vinearum, fossores agrorum, trituratores arearum, rigatores camporum, & multa alia huiusmodi officia vobis assumpsistis: & debita vobis obsequia à nobis subtrahi conquesti estis. Sed nos non negamus, quod vestrum est Boui trituranti paleæ, & tegumenta seruantur: Sint hæc vobis, & grana, nobis relinquite. Pastinatores* x *vinearum, fossores agrorum, rigatores camporum, trituratores arearum, diurna mercede accepta, prouenientes fructus dominis relinquunt. Vos ergo recepta* y *mercede vestri operis in quotidianis oblationibus, & aljs obsequijs, quæ pro spiritualibus, quæ à vobis accipiunt, quotidie deferuntur; prouenientes fructus decimationum, & primitiarum nobis relinquite.*

¶ *Item præcepit Dominus discipulis suis, vt comederent, & biberent ea, quæ apud auditores suos erant; sed non iussit eis, vt dominos de domibus suis eijcerent, & rebus suis spoliarent. Non facile inuenietis, qui tales hospites libenter suscipiant. Mus in pera, ignis in sinu* v, *serpens in gremio male suos remunerant hospites. Vnde in prouerbijs dicitur* [z *Qui serpentem in sinu suo nutrit, percutietur ab eo.*] *Tales inuenias vobis* x *hospites, quales nobis esse vultis. Non sufficit vobis edere & bibere quæ in domo nostra sunt, dum quotidianos fructus oblationum percipitis; ex quibus victum & vestitum habeatis: quibus cum Apostolo debetis esse contenti: sed non vultis, quia imitatores eius non estis: sed potius nos de domo nostra expellere, & rebus nostris nos penitus expoliare contenditis, dum nec etiam eorum decimationes nobis relinquere vultis. Vt autem vniuersaliter omnia colligantur, cuncta, quæ pro vobis inducta sunt, siue de laborante agricola, siue de eo, qui suis stipendiis non militat, ad hunc articulum deferimus, vt fructum vestri ope*

b Ad idẽ q̃ leg. & not. 1. q. 1. Christus. Arch.

1 Terentius

4 Terentius

z extra de Iudæis, c. etsi. citat hoc tãquã vulgare prouerbium *serpens in gremio*. 1. Tim. 6.

a ¶ *Laicus.*] vt 16.q.1.si quis laicus.

AD hæc. Decimationes.] Hæc q. diuiditur in 12. ptes. In prima quæritur vtrum præscriptione tollantur decimæ, & probat, quod sic, per c. seq. Secunda ibi, *Nunc autem.* Tertia ibi, *Vnaquæque.* Quarta ibi, *Quòd de libero.* Quinta ibi, *Quia ergo.* Sexta ibi, *Oblationes.* Septima ibi, *Item quæritur.* Octaua ibi, *Quibus peccata.* Nona ib, *De obseruatione.* Decima ibi, *Lugere.* Vndecima ibi, *De mortuis.* Duodecima ibi, *De his autem.* Io. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur secunda q. qua quæritur, an præscriptione tẽporis ius percipiendi decimas, & ius funerandi tollatur; & respondet q̃ sic quadragenaria præscriptione, vt j. 16. q. 4. volumus. olim tamẽ præscriptio currebat tricennalis, vt j. c. 1. & continet hæc quæstio duos articulos. Primus est circa ius decimandi, vt in hoc §. Secũdus circa ius funerandi, vt j. e. §. quomodo. Respondent ergo rei in hoc primo articulo, q̃ licet iure territorij priori ecclesiæ decimę sint persoluẽdæ: tamẽ a fua actione excluditur prior ecclesia tricẽnaria vel quadragenaria præscriptiõe. & ad hoc inducit seq. ca. *Ad hæc.* id est, cõtra hæc, vel præter hæc.

b ¶ *Vt asseritis.*] hic de vna exceptione transitur ad aliã. si quis enim succubuerit in vna exceptione, transire ad aliam potest, & etiam ad contrariã transire potest, vt extra de præscri, audiris. ff. de excep. nemo. similiter de vna actione potest transire ad contrariam qui in vna succubuit, vt extra de iudi. examinata. & C. de inoffi. testa. contra maiores. & ff. de euic. minor. Sed quid si iurauit, quòd õmnes exceptiones proponeret intra certum terminum? non videtur, quòd possit vnã post aliam proponere, vt extra de excep. pastoralis. Nam etiam qui vnam exceptionem proposuit, si postmodum cum in illa succubuit, vult aliam proponere, debet hoc facere intra terminũ præfixum, vt insti. de excu. tu. §. qui autem. Ad hoc dico, quod si alicui competerent plures exceptiones, quæ non sunt contrariæ: in eo casu si intra præfixum terminum non proponit omnes exceptiones; si in vna succubuit, non auditur in altera: & sic intelligitur insti. de excu. tut. §. qui autem. & extra de excep. pastoralis. si autem sunt contrariæ, vt si primo dixit se exemptum, tunc licet succubuerit, nihilominus post tẽpus præfixum potest aliam proponere, vt C. de inoffic. test. l. contra maiores. ‖ Sed in actionibus ita est dicẽdum, quod si alicui competebant plures actiones, & poterat eligere qua vellet agere, eligendo vnam, si in alia succubuerit, non poterit transire ad aliam [a], vt ff. de tribu. quòd in heredem. §. eligere. Item qui negat se aliquid debere, si vincatur, potest adhuc alia exceptione vti, nisi in casibus à iure expressis, vt ff. de re. iu. nemo ex his. Nam si quis neget numeratam pecuniam sibi, si postmodum conuictus est, & velit dicere se soluisse, non audietur, vt C. de non nu. pe. in auth. contra qui. & ita non est inconueniens, si de vna exceptione transit ad contrariam. sic 24. q. 1. quisquis. extra de testib. ex tenore. sic extra de excep. cum venerabilis.

c ¶ *Tricennalis.*] hic tacite annectit secundam ‖ quæst. s. an ius decimarũ, vel ẽt ius funerandi possit præscribi. Et* est expeditum, q̃ ius, id est, libertas non dandi [b] decimas à clerico nomine ecclesiæ suæ potest præscribi, vt contra episcopum, vt extra de præscrip. de quarta. Item vna ecclesia potest præscribere decimas intra parochiam alterius ecclesiæ, vt extra de præscrip. ad aures. similiter ius funerandi præscribitur secundum leges, vt C. de reli. monumentorum. similiter alia sacramenta ecclesiastica præscribuntur, vt extra de reli. do. constitutus. Si quæras qualiter præscribuntur decimæ, cum non continue dentur, & seruitutes præscribi non possunt, cum non continuo possideantur, vt ff. de ser. seruitutes? Resp. licet perceptio decimarum non sit continua, tamẽ ius percipiendi est continuum. Vel aliter, licet perceptio non sit continua: tamẽ causa percipiendi (scilicet præceptum Domini, quod perpetuum & continuum est) perpetua est & naturalis, & hoc sufficit ad præscriptionem, quod causa sit perpetua & naturalis, vt ff. de ser. vrba. præd. foramen. ibi enim dicitur, si causam à cælo habet, continuum dicitur.

Aduersus hæc dictio ad hæc adue. bialiter & continuatiue ponitur. idem in l. 1. §. ad hæc. C. de anna. excepti.

‖ *Actiones plures habẽs, an vna electa g dat alias.*
a *Adde an hoc sit indistincte verũ per Cyn. in l. edita & ibi etiam Bal. C. de eden.*

‖ *Decimæ an possint præscribi.*
b *De hoc etiã not. 10. q. 3. quia in gl. 2.*

nis enim possessio tricennaria præscriptione tollitur, vel quadragenaria (sicut possessiones religiosorum domorũ) vel centenaria, sicut prædia sanctæ Romanæ ecclesiæ.

Vnde Gelasius Papa ait episcopis Siciliæ, epist. 2. c. 2.

¶ Quæ originaliter ab ecclesia [illegible] dentur, iure ab eis [illegible]

ACultates ecclesiæ, necnon & diœceses, si quæ ab aliquibus possidentur episcopis, iure sibi vendicent, quod tricennalis lex concluſit: quia & filiorum nostrorum principum ita emanauit auctoritas, vt vltra xxx. annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus excluſit.

At illi econtra. Cuius auctoritate nobis silentium imponitis; eiusdem auctoritate vestra ora claudimus. Ait enim idẽ Gelasius [4] *Nulla præsumptione statum parochiarum, &c.] Si ergo temporalis obiectio diœcesim semel constitutam diuellere non potest; patet, quòd nec vobis patrocinabitur, vt statum parochiæ nostræ mutantes, decimationes nobis quondam legitime assignatas, vindicabili usurpatione vobis vendicetis.* ¶ *Quomodo autem distinguendæ sint hæ auctoritates, in causa monachorum* [5] *inuenietur.*

Nunc autem [k] *quæritur de iure funerandi: quæ harum ecclesiarum habeat ius tumulandi istos. Sicut Hieronymus scribit, coniugati in vno sepulchro videntur esse ponendi.*

g ¶ *Appellare.*] idest, interpellare.

ATTILI CASVS. Per cap. 3. dictum videbatur imponi silentium actoribus: & ideo actores ecclesiæ nituntur claudere os reis eiusdem Gelasij auctoritate, quæ est 16. quæ. 3. licet in regulis, vbi dicitur, quòd status parochiarum temporali præscriptione diuelli non potest & ideo decimationes priori ecclesiæ assignatas nullus sibi debet vsurpare.

h ¶ *Nulla.*] j. 16. q. 3. licet in regulis.

i ¶ *Vindicabili.*] idest, iniusta, Io. de Fan.

QVOMODO. CASVS. Non soluit hic G. contrarietatem duorum præmissorum capit. Gelasij: sed feruat resolutionem j. 16. q. 3. Postea autem annectit secundum articulum huius quæstio. scilicet, vtrum ius funerandi præscriptione tollatur. & certum est, quod sic, cum quadragenaria præscriptione omne ius & omnis actio tollatur. procedit G. sic in hoc articulo. Primo inducit actores allegantes. Secundo reos respondentes. Probant ergo actores, quòd ius funerandi ad suam ecclesiam debet pertinere: quia vxores & filij in sepulchro virorum & parentum sunt collocandi: quod probat ix, auctoritatibus & exemplis.

NVNC AVTEM. Hæc est 2. pars q. in qua probat per ca. Hieronymus. (superficialiter tamen) quòd omnes consanguinei debent simul sepeliri. Ioan. de Fan.

k ¶ *Nunc autem.*] hic explicatur alter articulus primæ quæstionis, scilicet, vbi isti sint sepeliendi. De hac materia loquuntur varie iuristæ. Hug. dicit quòd quilibet potest sepeliri in sua ecclesia, vbi audiuit. Hug. dicit quòd quilibet potest sepeliri in sua ecclesia, vbi audiuit diuinum officium, vt extra de sepul. in nostra. nisi in tribus casibus. diuinum officium, vt extra de sepul. in nostra. nisi in tribus casibus. si velit transire ad episcopalem ecclesiam, vt j. ead. vbicumque. vel si si velit transire ad episcopalem ecclesiam, vt j. ead. vbicumque. vel si elegit sepulturam in loco magis religioso, vt extra de sepul. fraternitatem. vel si velit sepeliri in sepulchris parentum suorum, vt j. ea. placuit. ‖ Ego credo, q̃ libere potest quis eligere sepulturam vbicumque voluerit.

5 16.q.4.

‖ *Sepeliatur clericus vbicunque elegerit.*

voluerit [a], vt extra eo. tit. cum liberum sit. dum tamen legitimam portionem relinquat priori ecclesiæ, vt eo. tit. nos instituta. etiam apud lotionem relinquat priori ecclesiæ, vt eo. tit. nos instituta. etiam apud lotionem minus religiosum, vt extra eo. in nostra. & omnia contraria intelligas, quando est illectus, vel quando ex contemptu vel temeritate deserit suam ecclesiam, vel quando legitimam portionem non vult relinquere ecclesiæ priori, parentes tamẽ non possunt filiis intra annos discretionis eligere sepulturam, nisi hoc habeat consuetudo, vt extra de sepul. de vxore. & extra eo. tit. in nostra. in fi. si quis autem in casu non concesso receperit corpus alienum, etiam sepultum reddere cogentur. cum omnibus quæ occasione ipsius receperat, vt extra eo. fraternitatẽ. in fi. & extra eo. c. 1. & 2.

Ait enim. 1

¶ In sepulchro parentum suorum filij sunt collocandi. C. II.

EBron dicitur esse ciuitas quattuor [a] virorum; quia in ea sepulti sunt tres patriarchæ in spelunca [a] duplici cum tribus vxoribus suis, ideſt, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia, præter [b] ipsum Adam, & Euam vxorẽ suam. Tobia dicit ad filium suum. [Cum acceperit Deus animã meã; corpus meum sepelies, & honorẽ habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius: & cum ipsa compleuerit tempus suum; sepelias eã iuxta me in vno sepulchro. *Ibidem.* ¶ 3 Quos coniunxit [c] vnum coniugium; cõiungat vnum sepulchrum: quia vna caro sunt; & quos Deus coniunxit, homo non separet.

a ¶ Quattuor.] *Sic emendatum est, cum antea legeretur, triũ. Sic enim legitur apud B. Hieronymum in quæstionibus hebraicis in Genesim, de locis hebraicis, & in epitaphio Paulæ. Ac dictio hebraica significat quattuor, & quattuor Patriarchæ hic numerantur, qui ibi sepulti sunt: Abraham, Isaac, Iacob, & Adam cum vxoribus suis.*

Item Augustinus. 4

C. III.

VNaquæque mulier sequatur [d] virum suum siue in vita, siue in morte [e]. *Ité Gregorius.* ¶ 6 Soror beati Benedicti sepulta est in sepulchro quod ipse sibi præparauerat: vt quorum mẽs vna fuit semper in Domino, eorum quoque corpora sepultura non separaret.

[f] In plerisque vetustis caput hoc coniunctum est superiori, nec ipsa prorsus auctoris verba afferuntur.

Item Ioseph moriens in Aegypto rogauit fratres suos, vt tempore visitationis [g] *suæ ossa sua secum deferrent, & in sepulchro patrũ suorũ ea collocarent.* ¶ *Item. Dictum est prophetæ* [h], *qui contra præceptum Domini comederat in Bethel.* [*Non inferetur cadauer tuum in sepulchrum patrum tuorum.*] ¶ *Item. De nonnullis legitur in libro Regum* [*obijt, & appositus est ad patres suos*] *hoc est in sepulchro patrũ suorum.* ¶ 7 *Item. In nouo* [i] *testamento beatus Philippus legitur ædificasse sibi sepulchrum, in quo ipse, & filiæ eius quieuerunt.* ¶ 8 *Item. Beatus Seuerus Rauennatum archiepiscopus tumulum fieri iussit, in quo se, & vxorẽ, & filiam collocauit.* ¶ *His omnibus exemplis colligitur. quòd in sepulchris parentum corpora filiorum collocanda sunt. Quia ergo parentes istorum apud priores ecclesias sepulti sunt; & hi apud eas dem debent tumulari.* ¶ *Ecõtra* [j], *Adam, vt asseritis, in ciuitate Arbee* [k] *tumulatus est. Sed numquid omnes filij eius sepulti sunt ibi? tanta multitudo humani generis tam breui tumulo non tam facile posset includi.* ¶ *Item Abraham ibi sepultus est. Sed numquid Ismael, & Madai, & alij, quos de Cethura* [l] *genuit, ibi sepulti sunt?* ¶ *Item Isaac ibi sepultus est. Sed numquid Esau cum eo tumulatus est?* ¶ *Item Iacob ibi collocatus est. Sed nũquid aliquis filiorũ eius præter Ioseph ibi sepultus est? Rachel* [m] *quoque non in Ebron, sed iuxta Bethleem* † *tumulata legitur. Exemplo igitur istorũ liquet, quòd liberum est filijs sepeliri in sepulchris patrum suorum, & liberum est eis alibi pro locorũ & temporũ opportunitate corpori suo hospitiũ inuenire. Non ergo hoc exemplo isti coguntur sepeliri in sepulchris patrum suorum.* ¶ *Item, quæ legibus definita sunt mutari non licet. Quæ autem legibus expressa non sunt, arbitrium* [n] *sequuntur humanæ voluntatis. At legibus definitũ est, quibus decimæ sint persoluendæ; & ideo danti mutare nõ licet. Vbi autem quisque tumulandus sit, legibus expressum non est; & ideo in voluntate tumulandi consistit.*

Vnde beatus Gregorius ait. 9

¶ Vltima voluntas defuncti seruari debet. C. IIII.

VLtima [o] volũtas defũcti modis oĩbus conseruari debet.

¶ *Sententia huius capituli habetur li. 3. ep. 9. in verbis, quæ referuntur j. 16. q. 1. admonere. itemque li. 9. ep. 20.* Necesse est inquit, vt si impletũ hoc fuerit, defuncti dispositio conseruetur. *Sic enim in manuscriptis: licet in vulgatis sit*, depositio conseruetur.

4 *Quod de libero, & non de seruo intelligendum est. Seruus enim testamẽti paginam condere non potest.*

Vnde Gelasius Papa scribit Honorio episcopo.

¶ Seruus testamentum facere non potest. C. V.

parentela & coniugati omnes sunt in eodem sepulchro ponendi, & hoc probat exemplis v. & auctoritatibus.

f ¶ *Visitationis.*] ideſt, cum Deus eos visitaret, & educeret eos de terra Aegypti. i. Aegyptiaca seruitute: ‖ & hoc petiit, quia ignominiosum erat tunc, quòd aliquis non sepeliretur in sepulchro patrum suorum, vt ſtatim sequitur. ‖ vel quia in spiritu viderat, quia dominus resurgere deberet ibi, & præuiderat multos resurrecturos ibi cum illo, & ipse forte erat vnus ex illis.

‖ *Ioseph in sepulchro maiorũ sepultus fuit certa ratione.*

8 *in vit. SS. to. 1. & in pomerio ecclesiæ Rauennatis.*

g ¶ *Prophetæ.*] Abdo. f. hanc historiam habes. 1. q. 1. si quis inquit.

h ¶ *In nouo testamento.*] i. tẽpore noui testamenti. nõ fuit iste Philippus Apostolus, sed vnus de septem diaconibus.

Gen. 25.

HIS OMNIBVS. CASVS. Concludunt actores ex supradictis x. auctoritatibus vel exemplis, q̃ isti parochiani, q̃ supersunt, apud ecclesiã suam cum parentibus sunt tumulandi, quia parentes apud illam sepulti fuerunt.

Gen. 35. 49. & 50.

ECONTRA. CASVS. Nũc respõdẽt rei, q̃ vxores vel filij non coguntur virorũ suorũ vel parentũ sepulturas sequi: sed vbicũque voluerint, suo corpori sepulturam possunt q̃rere pro locorũ & temporum opportunitate. hoc probant tribus exemplis, vna ratione, & vna auctoritate. Et omnia plana sunt vsque ad §. *quod de libero.*

Gen. 35. ‖ in vulgatis legitur, Bethel

i ¶ *Econtra.*] respõsio defensorum.

k ¶ *Arbee.*] i. Ebron.

l ¶ *De Cethura.*] quæ etiam Agar dicitur.

m ¶ *Rachel.*] vxor Iacob.

n ¶ *Arbitrium.*] sic extra de offic. deleg. de causis.

o VLtima.] ‖ Vltima voluntas defuncti pro lege seruanda est, vt in authen. de nupt. §. disponat. coll. 4. & si quis eã nõ seruat, hoc ipsum q̃ ei est relictum, ab eo aufertur, vt 11. q. 1. Silueſter, & hoc intelligas cum voluntas est rationabilis. nã si moriens exheredare vult filium sine causa, hęc voluntas non est seruanda, vt j. ead. si quis. similiter si quis præcipiat corpus suũ iactari in mare, vt ff. de cond. insti. quidã. sed ipse moriẽs bene põt mutare voluntatẽ suam. nã ambulatoria est voluntas defuncti, vt ff. de adimen. leg. l. 2. Sed pone, quod quis iurauit, quod non veniret contra voluntatem suam, numquid potest venire contra? Videtur quod non [d], quia hoc iuramentum non vergit in interitum salutis æternæ, ergo est seruandum, vt extra de iureiu. si vero. Sed contra nemo potest sibi indicere legem [e], vt non liceat sibi recedere à priori voluntate, vt ff. de leg. 3. si quis. in princ. & libertatem supremi iudicij nemo potest constringere, vt ff. pro soc. cũ duobus. §. Papinianus, in fin. argum. contra extra de iureiu. cum contingat. Ioan. hoc plene notaui in quæstionibus. B.

‖ *Defuncti voluntas in hoc semper seruãda.*

9 *16. q. 1. admonere.*

QVOD DELIBERO. Hæc est quarta pars q. in qua probat contra, scilicet, quòd seruus non potest facere testamentum. & hoc probat per c. seq. Ioan. de Fant.

d *Quod & verum est hic ar. C. si aduersus vẽn. auth. ita. contra de iure in. cũ contingat. secundum Io. de Fan.*

e *Dicas, quod nemo pot sibi imponere legem, nisi in ter fit alterius. ff. de ser. quo ties. secundũ Goff. qui ita not. extra de constit. extitit. Arch.*

CASVS.

CASVS. Dictum est §. quod vltima voluntas defuncti modis omnibus est seruanda. Nunc vero dicit Gratian. quod hoc intelligendum est de voluntate liberi hominis, & non serui. seruus enim testamentum condere non potest. & ad hoc inducit seq. cap. & non facit iste §. ad principale propositum Gratiani.

Illud etiam.] CASVS. Ampliatus seruus Romanę ecclesię cõduxerat quædam prædia, de quibus tertiam partem vel quartã iuxta Sicilię prouincię morem Papæ reddebat: qui cum ægrotaret, condidit testamentum. Præcepit ergo Gelasius Honorio episcopo, vt omne peculium & omnem substantiam eius, filiis eius fideli descriptione faciat tradi, vt per eos ecclesia reddatur indemnis. sic posuit Ben. hunc casum. H. vero ponit sic. Ampliatus iste seruus erat ecclesiæ Romanæ, & cuiusdam patrimonij ecclesiastici procurationẽ gesserat cum quibusdam filiis suis: ex qua administratione adhuc non rediderat ratiocinia. Testamentum tamen licet esset seruus, facere volebat. Scribit ergo Gelasius Honorio episcopo mandans ei, vt non permittat illum facere testamentum, & si contigerit eum mori, totum patrimonium ecclesię sibi cõmissum faciat describi, & intactum apud filios seruari, donec ipsi pro tempore ratiocinia reddant, & ecclesiam seruẽt indemnẽ. Sed certe ego Barth. Brix. magis approbo casum. H.

a ¶ *Conductor.*] impropriè dicitur seruus conductor. Nam nec seruus aliquid debet, nec aliquid ei debetur: sed potius per talia verba respicitur factum quàm ius, vt ff. de pecu. nec seruus.

b ¶ *Obstrictum.*] non intellige obstrictum, idest, obligatum: quia cum peculium quod seruus habet, sit domini, domino non potest res suas obligare, vt ff. de reg. iur. neque.

c ¶ *Contradicat.*] non tanquam heredibus, ‖ quia seruus non põt habere heredẽ, vt C. commu. de suc. feruus. sed consuetudo est plurium locorum, quod filiis relinquatur peculium, quod pater habuit.

QVIA ERGO. Hæc est 5. pars in qua dicitur, quod nullus sine causa debet dimittere sepulturam patrum, & hoc probat per tres auctos. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic reuertitur G. ad principale propositum, & concludit ex illo c. Greg. s. vltima voluntas. quod quilibet potest sibi eligere sepulturam pro arbitrio suo, & non pro arbitrio prioris ecclesiæ, & ad hoc probandum inducit seq. cap.

Vbicumque.] CASVS. Triburien. conciliũ statuit, q̃ si q̃s potest, debet sepeliri apud eẽdem ecclesiã: sinautem, apud aliquod monasterium vel ecclesiã regularem. Sed si hoc apte fieri nõ põt, sepeliatur apud illam ecclesiam vbi viuus decimas magis persoluebat. Et dicit H. quòd illud quod dicitur de episcopali ecclesia, intelligitur de illis qui habent antiquam sepulturam in episcopali ecclesia: quia de omnibus ciuibus non posset intelligi, quia non impediuntur ratione loci vel temporis: nec de illis qui sunt in episcopatu, cum ratio & consuetudo non obtineat, nec de peregrinis potest intelligi, cum eis cap. contradicat: quia tales, ibi decimas non persoluunt.

d ¶ *Vbicumque.* ‖ sed nonne quilibet sepeliendus est, vbi recepit sacramenta ecclesiastica? vt ʒ. c. proxi. & extra eod. tit. in nostra. Ad quid ergo diuisa essent cœmeteria. ã. ead. cap. 1. Respon. verum est. Sed istud can. instruit, quod si quis vult eligere aliam sepulturam, quòd hunc seruabit ordinem in eligendo. potius enim eligat episcopalem ecclesiã q̃ alterã. si tamẽ alio modo eligit, stãdum est voluntati suæ: dum tamẽ habeat iustam causam eligendi, eo autem non præfigitur talis doctrina.

1 Iuo p. 16. ca. 141.

† al. vnam. mitatem

§ 16. q. 1. vbicumque. Bur. l. 3. c. 237. Iuo p. 3. c. 278.

‖ Seruus heredem habere non potest,

‖ Sepulturam an possit aliquis sibi eligere,

1 ILlud etiam sinceritatem tuam volumus non latere; ad nos fuisse perlatum, quòd Ampliatus conductor[a] (quem non solum seruum constat esse ecclesiæ, sed ita eius rationibus à multis temporibusimplicatũ, vt etiã si esset ingenuus, donec ratiocinia cuncta deduceret, modis omnibus obnoxius haberetur) ausu temerario molitus fuerit condere paginam testamenti: cuius omne peculiũ ecclesiastico iuri legibus non dubitetur obstrictum[b]. Quapropter his præsum ptionibus vice nostra, tua fraternitas contradicat[c]: nec fieri prorsus aliqua surreptione permittat. Ac, si idem quidquam humanitus forte contigerit, quia grandæuus esse memoratur; mox eius sine dilatione substantiam præcipiat humanitas† tua filiis eius dũtaxat, quibus patrimonium probatur esse commissum, sub fideli descriptione cõtradi; donec vniuersis temporibus, quibus hoc patrimonium gubernasse cognoscitur, partes Dominicas reddere cogantur indemnes,

5 *Quia ergo scdm Gregorium vltima voluntas defuncti conseruanda est; pro istorũ volũtate corpora eorũ sũt tumulãda, nõ pro arbitrio vestræ dispositiõis.*

Item in Triburiensi concilio legitur.

¶ *In Triburiẽsi impressio. c. 15. habetur eadẽ sñia, sed non ysdẽ omnino verbis expressa.*

¶ Vbi quisque decimas persoluerit, ibi et sepulturam eligere debet. C. VI

2 VBicumque[d] temporum, vel locorum facultas tulerit; apud maiorem ecclesiam, vbi sedes est episcopi, sepulturæ celebrẽtur. Si autem propter temporis, vel loci asperitatem hoc difficile fuerit visum; apud ecclesiam, in qua religiosorum canonicorum, vel monachorum, vel sanctimonialium religiosa congregatio cõmuniter degerit, sepeliatur. Si autem & hoc ineptum visum fuerit; vbi quis decimas persoluebat ab ecclesiã isti parochiani sint tumulandi, duabus rationibus. Prima ex fine præcedentis cap. scilicet, quia viui episcopo ecclesiæ decimas persoluerunt: ergo ibi sepeliendi sunt. secunda ratio, quia postquam quis transit de prouincia in prouinciã, liber factus est à iurisdictione prioris iudicis, & subiicitur illi in cui⁹ pro uincia sedem collocauit: vnde isti subiiciuntur iurisdictioni secundæ ecclesiæ, & apud eam debent sepeliri.

e ¶ *Decimam.*] personalem.

f ¶ *Liber factus.*] hoc est verum, quando plene se transtulit, vt 21. q. 2. si quis iam translatus. secus si transferret se ad secundum locum, non tamen animo relinquendi primum locum. tunc enim retinet primum locum & secundum, vt ff. ad municip. si quis institutus. ‖ Et quod hic dicitur, intelligo quod quis potest se transferre de vno foro ad aliud re integra. nam si quis in vno loco est conuentus, licet transeat ad aliud forum, tamen in priori foro respondebit, vt ff. de iurisd. om. iud. l. penul. Item & hic scias quòd sola habitatio non facit aliquem eẽe de iurisdictione alicuius, nisi per x. annos steterit ibi a, vt C. de inco. l. 2. lib. x. nisi quo ad hoc q̃ ibi respõdebit b, vt ff. de iudi. heres.

SED OBIICIT. Adhuc obiiciunt actores contra reos & inducunt seq. c. sed per illud non respondẽt vltimæ allegationi reorum, sed solũ illis quas collegerunt ex illo cap. vltima voluntas. & etiam ex illo cap. vbicumque.

PLacuit. CASVS. Quæritum fuit à Melchiade Papa, vtrum aliquis potest sepulturam nouam propria temeritate eligere? & antiquam parentum suorum deferre? Et respondet quod non. si quis prælatus contra fecerit, debet excommunicari.

g ¶ *Temeritate.*] istud verbũ soluit contrariam: nam aliàs potest q̃s sibi eligere sepulturam, vt extra eo. c. 1. & ca. cũ sit liberum. & ca. in nostra.

h ¶ *Nisi infirmitatis.*] hoc est contra Hu. qui dicit, quod in tribus casibus potest mutari sepultura, vt dixi, in summa hic habet locum distinctio decret. extra eo. tit. de his.

SED ALIVD. CASVS. Iste §. diuiditur in 3. partes. In prima parte ponit G. quandam solutionem pro reis, dicẽs q̃ aliquis ex temeritate, scilicet superbia, vel odio, vel vanis persuasionibus, vel muneribus illectus non debet eligere sepulturam nouam, & contemnere sepulturã parentum suorum, sed rationabili causa, & iusta nouam eligere potest. Nec obstat quod dicit Grego. quòd vltima voluntas libera debet esse: quia libera est cũ quis certa ratione ductus, nouam sibi quærit sepulturam. In secunda parte ponit quamdam solutionem aliorum, quę videtur eam. In secunda parte ponit quamdam solutionem aliorum, quę videtur facere contra reos, dicentium, q̃ libera est voluntas vltima cuiuscumque, non in sepultura sibi eligenda, sed in testamento conficiendo. Vnde

liter si locus est sacer. Tertio modo dicitur ius inferendi in sepulchrum, nec pro hoc aliquid recipi potest. Quarto dicitur ipse actus vel officium sepeliendi, & illud non possunt vendere clerici, qui ex officio suo ad hoc tenentur, vt j.ea. præcipiendum. & 1.q.1. dictum. & extra de simo. non satis.

¶ Pro sepultura nihil muneris exigendum est. C. XII.

1 QVesta est nobis Nereida fe
mina clarissima, quòd ab
ea centum [a] solidos pro filiæ suæ
sepultura fraternitas vestra velit† exigere. *& infra.*¶ Hoc autem vi-
tium & nos, postquam, Deo auctore, ad episcopatus honorem acces-
simus, de ecclesia nostra omnino
vetuimus; & prauam denuo con-
suetudinem nequaquam vsurpari
permisimus: memores, quia dum
Abraham à filiis Ephron [b], hoc est
à filiis Seor[2], sepulchri terrã pre-
tio ad humandum corpus coniu-
gis postularet, præmium accipere
renuit[b]: ne commodum videre-
tur de cadauere consecutus. Si er-
go tantæ considerationis paganus
vir fuit; quanto magis nos, qui sa-
cerdotes dicimur, hoc facere non
debemus? Vnde ne hoc auaritiæ vi-
tium vel in alienis denuo tentari
præsumatur, admoneo: Sed si quã-
do aliquem in ecclesia vestra sepe-
liri conceditis; siquidem parentes
ipsius proximi, vel heredes pro lu-
minaribus spõre quid offerre vo-
luerint: accipi nõ vetamus. Peti ve-
ro aliquid, aut exigi omnino pro-
hibemus; ne (quod valde irreligio-
sum est) aut venalis fortasse (quod
absit) dicatur ecclesia, aut vos de
humanis videamini mortibus gra-
tulari; si ex eorũ cadaueribus itu-
deatis quærere quolibet modo cõ-
pendium [γ].

Poly.l.8.ti.5. in pr. c.tot.

† *al. non cruciat aut*

Gen.23. Act.7.

[a] ¶ Centum.] *Dictio ista abest à nonnullis exemplaribus Gratiani, & epistolarum B. Gregorij. Sed quia in aliis earumdem codicibus etiam manuscriptis legitur, non est inducta.*

[b] ¶ Ephron.] *Locus hic varie legitur. In epistolis B. Gregorij magis recepta lectio hæc est*, à filius Emor: hoc est Ephron filio Seor. *& Gen.23. habetur*, intercedite pro me apud Ephron filium Seor.

[γ] ¶ Compendiũ. *Post hoc caput in duobus antiquis exemplaribus recitãtur duo Vrbani secundi. quæ placuit hic afferri, ne plane interirent, quòd alibi non facile inueniuntur. & vnum eorum citatur extra de sepul. c. certificari.* Vrbanus II. Gothfredo Migalonensi episcopo.

¶ Mortuorum, qui in monasteriis sepeliri desiderant, aut omnino iuxta prædecessoris nostri Leonis decretum, partem eleemosynarum mediam, aut iuxta dispensatio nem nostram in Lateranensi concilio promulgatam, partem tertiam parochialibus ecclesiis statuimus derelinquendam. Idem eidem.

¶ Capellanos quoque monachorum, sicut reliquos parochiæ tuæ clericos, debitam tibi obedientiam persoluere volumus.

Item Hieronymus in quæst. Hebra. ad c.23. Gen.

¶ Etiam coacti de sepultura pretium non debemus accipere. C. XIII.

2 POstquam pretio victus est Epiron, vt sepulchrũ venderet argento, licet cogẽte Abraham; vau littera, quę apud illos pro od legitur, ablata de eius nomine est, & pro Ephron[c] appellatus est Ephran [d]; significante scriptura non eum fuisse consummatæ, perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vẽdere mortuorũ. ¶ Sciãt igitur, qui sepulchra venditant nec coguntur, vt accipiant pretium, sed à nolentibus quaq; extorquẽt, immutari nomen suum, & perire quid de merito eorum: cum etiam ille reprehendatur occulte, qui inultus acceperit.

Item ex concilio Triburiensi, c. 16.

¶ De eodem. C. XIIII.

3 IN Ecclesiasticos namque li-
bro scriptum est [Mortuo nõ
prohibeas gratiam, sc. ẽs, quoniam
omnes moriemur.] & item [om-
nia, quę de terra sunt, in terram cõ-
uertuntur] Quid terra terram vẽ-
dis. memento, quoniam terra es, &
in terram ibis [e], & quoniam mors
tibi futura e: appropiat, & nõ tar-
dat. Recordare, quoniam non ho-
minis est terra: sed, vt psalmista cõ-
memorat [Domini est terra, & qui
habitant in ea] ut terram[f] vendis,
inuasione alienæ† rei reus teneberis. Gratis accepisti à Deo: gratis
da pro eo. Quare interdictum sit
omnibus omnino Christianis, ter-
ram mortuis vendere, & debitam
sepulturã denegare: nisi forte pro-
xim, & amici defuncti propter no-
men†, & redemptionem animæ
viri gratis aliquid dare velint.

Psal.23.

al omnia

Eccle.

[c] ¶ Ibis.] *In codicibus vulgatis erat*, reuerteris, *& sequebantur hæc, &* alibi de homine dictum est: terram teris, terrã ceris, & in terram conuerteris, qui de terra sumeris: *quæ sunt expuncta: quia absunt à plerisque vetustis, & ab originali.*

Item est concilio Varensi.

¶ De eodem. C. XV.

4 PRæcipiendum est secũdum
canonum auctoritatem, vt de sepulchris, & hominibus sepe-
liendis nihil muneris exigant: nisi
forte qui sepelitur, viuens inferit
ecclesiæ, in cuius atrio sepelitur,
aliquid de suis rebus tribuere, aut
etiam post mortem ipsius, illi, qui-
bus commissum est eius eleemosy-
nas facere de rebus illius aliquid
sponte dare voluerint: & tamen
nullatenus à presbyteris ecclesię †
illius aliquid exigatur; siue ab illis,
qui locis, & villis† præsunt. ¶ Pro
hibẽdum est etiam secundum ma-
iorum instituta, vt in ecclesia nul
latenus sepeliãtur; sed in atrio, aut
in porticu, aut in† exhedris ecclesiæ. Intra ecclesiam vero, & pro-
pe altare, vbi corpus & sanguis
Domini conficitur, nullatenus se-
peliantur [b].

Extat in concilio Nannetensi, c. 6. ex quo citatur à Burchardo, & Iuone: sed quia potuit esse repetitum in aliquo Vasensi, seu Vasensi, non est mutatum. In epitome quidem conciliorum est in Vasensi, c.3.

Item Augustinus.

¶ A sacris locis non auferantur post mortem, quibus peccata non sunt dimissa. C. XVI.

1 QVibus peccata dimissa
non sunt, à sacris locis [c]
post mortem adiuuari nõ possunt:
quia, quos peccata grauiora deprimunt, si in sacris locis se sepeliri
faciunt, restat, vt de sua præsumptione iudicentur: [2] quia eos sacra
loca non liberant, sed culpa teme-
ritatis accusat.

Vm gratia pecca ta.] CASVS. Quæritum fuit à Grego. vtrũ prosit mortuis in cœmeterio sepeliri. Et respondet q; sic, si cũ mortali delicto non decesserint: quia proximi eorum sepulturas aspicientes pro eis orãt ad Dominum. si vero cum mortali decesserint, potius obest, quã prodest. Sequẽs cap. cũ. §. patet.

Caput hoc à Burchardo etiam & Iuone citatur ex Augustino, & nonihil ad hanc rem faciens, habetur in libro de cura agẽda pro mortuis, c.1. sed videtur confectum ex duobus locis lib. dialog. B. Gregorij; vno quidem in c.51. altero autem in c.53. quod refertur in conc. Tribur. c.17. Nam capite quidem. 51. cum narrasset quãdam sanctimonialem, quæ in ecclesia sepulta fuerat, visam fuisse ibi cremari, ex eo colligit, Qua ex re aperte datur intelligi, quia hi, quibus: eccata dimissa non fue int, ad euitandum iudicium sacris locis post mor tem non valeant adiuuari. *In c. autem 53. cum memorasset corpus cuiusdã Valentini è sepulchro per dæmonas fuisse extractum, & extra ecclesiam proiectum, hæc subiungit.* Ex quo Petre collige; quia his, quos peccata grauia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciant, restat, vt etiam de sua præsumptione iudicentur: quatenus eos sacra loca non liberent: sed etiam culpa temeritatis accuset.

Item Gregorius lib. 4. dial. c. 50. 3

¶ Quibus prosit in ecclesia sepeliri. C. XVII.

4 CVm† grauia peccata non
deprimunt, hoc prodest
mortuis, si in ecclesia sepeliãtur; &
quòd eorum proximi quoties ad
eadem sacra loca veniunt, suorum,
quorum sepulchra aspiciunt, recor
dantur, & pro eis Domino preces
fundunt. Nam quos peccata gra-
uia deprimunt; non ad absolutio-
nem potius, quàm ad maiorẽ dam-
nationis cumulum, eorum corpo-
ra in ecclesiis ponuntur.

Itẽ ex concilio Moguntiaco 1.c.52.

¶ Qui sepeliantur in ecclesia. C. XVIII.

5 NVllus mortuus intra ec-
clesiã sepeliatur, nisi epi-
scopi, aut abbates, aut digni pres-
byteri, vel fideles [e] laici.

Quid vero mortuis prosit iuxta ecclesiam sepeliri, quidve ad eos perueniat, Augustinus in libro de agenda cura pro mortuis, c. vlt. ostendit dicẽs.

¶ Quare mortui iuxta ecclesiam sepeliemur. C. XIX.

6 NOn æstimemus† ad mor
tuos, pro quibus curã ge-
rimus, peruenire: nisi quòd pro eis
siue altaris, siue orationum, siue e
leemosynarum sacrificiis [f] solen-
niter supplicamus. Quamuis non
pro quibus fiunt, omnibus prosint:
sed his tantũ, quibus dum viuunt,
comparatur, vt prosint. Sed quia
non discernimus [g], qui sint; oportet ea pro regeneratis omnibus [h]
facere 7: vt nullus eorum præter-
mittatur, ad quos hæc beneficia
possint & debeant peruenire. Me-
lius enim supereruntista eis, qui
bus nec obsunt, nec prosunt, quàm
eis deerunt, quibus prosunt. ¶ Di-
ligentius tamen facit hoc quisque
pro necessariis suis, quo [i] pro illo
fiat similiter à suis. ¶ Corpori au-
tem humando quidquid impẽdi-
tur; non est præiudium salutis, sed
humanitatis officium, secundum
affectum, quo nemo vmquam car-
nem suam odio habet. Vnde opor-
tet, vt quam potest, pro carne pro-
ximi curam gerat, cum ille [k] rece-
serit, qui gerebat†. Et si hæc fa-
ciunt, qui carnis resurrectionem
non credunt; quanto magis debent
facere, qui credunt? vt corpori mor
tuo, sed tamen resurrecturo [l], &
in æternitate mansuro impensum
eiusmodi officium, sit etiam quo-
dammodo eiusdem fidei testimo-
nium. ¶ Quòd vero quisque apud
memoriam martyrum sepelitur;
nati, siue non: dum tamen hoc non conster: sed speciali oratione non
est orandum pro eis mortuis, quos constat esse damnatos. sic loqui-
tur illud c. pro obeuntibus. sed pro illis qui non sunt damnati ora-
tione speciali & generali oramus licite. nisi sint valde boni, vt j. ead.
tempus.

Eccl.7. Eccle.40. Gen.3.

Psal.113.

al. Domini

Decret. 2. caus. 13. Iuo p.3.c.

Poly. ibidẽ. Decr.1.c.113. Iuo p.3. cattis. 1 Quæst. or.

Vic. ad confess. Bulgaror. num.6.99.

Burch.3.20 Iuo p.3.c.

Ecclesiast. 38.

Tob.4.

Matth.25.

Ecclesiast. 9.

Psal.48.

Ecclesiast. 12.

Ecclesiast. 3.

*Ecclesiast. 9

a ¶ *Econtra.*] contra id quod dicit, quod possumus orare pro mortuis. Ioan,

b IN *præsenti,*] ¶ *Iob.*] id est, coniugati.

c ¶ *Daniel,*] id est, virgines vel continentes.

d ¶ *Noe.*] id est, rectores ecclesiarum. & hoc intellige si decesserint in mortali. sic 25. distin. qualis.

e ¶ *Sed laborabit.*] id est, punietur æternaliter.

PRo obeuntibus.] CASVS. Bonifacius archiepiscop⁹ quæsiuit à Gregorio si liceat specialiter pro defunctis celebrare diuina, & oblationes offerre. Et respondet quòd pro catholicis licet: pro impiis autē specialiter hoc fieri non licet.

f ¶ *Pro impiis.*] ‖ Sed quæritur quid ecclesia orabit pro illis quos cōstat decessisse in mortali? Videtur ꝙ sic: quia eis viuis communicauit: ergo & mortuis, vt 24, q. 2. sane. arg. cōtra 21. q. 3. Cyprianus. Respon. si euidens est aliquē decessisse in mortali, vt cum quis suspēdit se, vel præcipitat aut alio modo se interficit, pro illo nō est orādum, vt 23. q. 5. placuit. & q. 8. quicunque clericus, secus si est dubiū. vnde si aliquis occisus est in ebrietate: non oratur pro illo, vt extra de reliquiis, audiuimus. & 23. q. 5. placuit.

‖ Quæritur ne est pro his qui in mortali peccato decesserunt.

Psal. 48.

AN*imæ.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ quatuor prosunt defunctis, scilicet oblatio sacerdotum, preces sanctorum, amicorum eleemosynę, & ieiunia cognatorum. In secūda parte dicitur, ꝙ illa obsequia quę fiūt circa corpus mortui, magis sunt solatia viuorum, quā defunctorum subsidia: nō tamen ideo corpora defunctorum, & maxime iustorū sunt abiicienda. istud tamen ieruitium quod corpori impēditur, apud Deū non perit. multo magis eleemosyna quā viuentibus & sentientibus facimus, apud Deum perire non debet.

1 Poly. l. 8. ti. 7

† *al. Idem*

2 Poly. l. 8. tit. 6. Burc l. 19. cap. 112. Iuo p. 15. c. 224

3 Aug. de cura pro mortuis, c. 2, & lib. 1. de ciuit. c. 12. & 13

g ¶ *Animæ.*] Hoc cap. est quasi pars illius, non æstimemus.

h ¶ *Examinis.*] id est, examinatis. i. mortuis. & est hic arg. ‖ ꝙ magis meretur homo impendēdo aliquid viuis quā mortuis. Vnde patet ꝙ sicut ieiunium alicuius liberat mortuum, multo potius alterius ieiunium prodest viuo. quod concedo si ille est vicine coniunctus illi, vt dixi 83. dist. presbyter. in gl. & ita.

‖ Ieiuniū plus prodest viuis quàm defunctis.

Econtra[a] *Hieronymus in epistola ad Gal. c. 6. ad ea verba* [*vnusquisque onus suum.*]

¶ Post mortem orationes viuentium mortuis damnatis non prosunt. C. XX.

IN præsenti sæculo scimus siue orationibus, siue consiliis inuicē posse nos coadiuuari. Cum autem ante tribunal Christi venerimus; nō Iob[b], nō Daniel[c], nec Noe[d] rogare posse pro quoquam; sed vnumquemque portare onus suum.

¶ *Verba B. Hieronymi sunt hæc.* Obscure licet, docemur per hanc sententiolam nouū dogm. quod latitat, dum in præsenti sæculo sumus, siue, &c.

Verum hoc de impœnitentibus accipiendum est, de quibus propheta dicit. Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ: & ideo frater non redimet eum, sed laborabit[e] *in æternum, & viuet adhuc in finē. De alijs autē intelligi non potest.*

Vnde Gregorius Papa II. Bonifacio episcopo, epist. vltima.

¶ In pœnitentia defunctis bona prosunt viuentium. C. XXI.

1 PRo obeuntibus quippe cōsuluisse dignosceris, si liceat oblationes offerre: sancta sic tenet ecclesia, vt quisque pro suis mortuis vere Christianis offerat oblationes, atque presbyter eorum memoriam faciat: & quamuis omnes peccatis subiaceamus; cōgruit, vt sacerdos pro mortuis catholicis memoriā faciat, & intercedat: non tamē pro impiis[f] (quāuis Christiani fuerint) tale quid agere licebit,

Item †.

¶ Animæ mortuorum quattuor modis soluuntur. C. XXII.

2 ANimæ[g] ‖ defunctorum quattuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorum. ¶ 3 Curatio vero funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, magis viuorum solatia sunt, quàm subsidia mortuorū. Si aliquid prodest impio sepultura pretiosa; oberit pio vilis, aut nulla. *& infra.* ¶ Nec ideo tamen contemnenda, & abiicienda sunt corpora defunctorum, maximeq; iustorum, ac fidelium. *& infra.* ¶ Vbi & illud salubriter discitur, quanta possit esse remuneratio pro eleemosynis, quas viuentibus, & sentientibus exhibemus; si neque hoc apud Deū perit, quod exanimis[h] hominum membris officij, diligentiæque persoluitur.

‖ Hoc ideo tamen non est contra p. Augustinū in epistola 3. ad Simplicianū, quæ. 2. ar. 14 & Sent. 4. dist. 45. Anselm. q. 4.

[a] ¶ Animæ.] *Horum verborum vsque ad vers.* curatio. *nullus auctor inuentus est. Ea Burchardus citat ex dictis Origenis, Iuo ex dictis Gregorij.*

Item Augustinus in Enchiridio, c. 109. *&* 110.

¶ Ante diem iudicij, sacrificijs, & eleemosynis mortui iuuantur. C. XXIII.

39 4 TEmpus, quod inter hominis mortem, & vltimam resurrectionē interpositum est, animas[i] abditis[k] receptaculis continet, sicut vnaquæq; digna est vel requie, vel ærumna pro eo, quod sortita est in carne, dum viueret.

¶ Neque negandum est defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosinæ in ecclesia fiunt. Sed hæc eis prosunt, qui cum viuerent, vt hæc sibi postea possent prodesse, meruerunt. ¶ Est enim quidam viuendi modus, nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem; nec tam malus, vt ei non prosint ista post mortem. Est vero talis in bono, vt ista non requirat: & est rursus talis in malo, vt neq; his valeat, cum hæc vita transierit, adiuuari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam releuari quispiam, vel gratiari. *& post pauca.* ¶ Cum sacrificia altaris, siue quarumcumque eleemosynarum pro baptizatis[l] defunctis omnibus offeruntur; pro valde bonis gratiarū actiones sunt: pro non valde malis propitiationes[m] sunt: pro valde[n] malis, etsi nulla sint adiumenta mortuorum, qualescumque viuorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt; aut ad hoc prosunt, vt fit plena remissio; aut certe, vt tolerabilior fiat ipsa damnatio.

i ¶ *Animas.*] nō summe bonas: nāmrales credo stare ad cœlos volare, iuxta illud: Gaudet in cœlis anima sanctorum. 25. di. sanctorum.

k ¶ *Abditis.*] id est. locis nobis occultis. Ex his verbis videtur quòd Augustinus dubitabat quo animæ defunctorū recedant. cum inferus sit sub terra, & cœlū sit ē. vt 23. q. 4. hæc autem.

l ¶ *Pro baptizatis.*] Tantum prosunt orationes cuilibet, si fiant generaliter * pro omnib⁹, sicut si fierent specialiter pro quolibet vt 1. de conse. dist. 5. non medio critor.

* Hoc etiam p. dictum in ep. ad Dardanum, vide 3. Thom. quæ. 2. art. 14 4 Sent. 4. dist. 45. Anselm. q. 4.

m ¶ *Propitiationes.*] id est, vt Deus propitius sit eis.

n ¶ *Pro valde.*] ‖ Hic Augustinus distinguit quatuor genera hominum, scilicet valde bonos & valde malos, mediocriter bonos & mediocriter malos. pro valde bonis nō est orandum. iniuriā enim facit martyri, qui orat pro martyre, vt extra de celeb. Miss. cum Marthæ. §. vlt. Item nec valde malis prosunt sed mediocriter bonis prosunt, vt ci tius liberentur ab igne purgatorij * mediocriter malis prosunt ad hoc vt minus puniantur, nunquam tamen liberabuntur: & secundum hoc etiam patet, ꝙ oratione speciali oram⁹ pro illis qui decesserūt in mortali: quommodo non sint summe mali. licet arg. contra. 3. ea. pro obeuntibus. ‖ sed pone ꝙ aliquis dat eleemosynam pro eo qui decessit in mortali peccato, qui est mediocriter malus, eleemosynæ vel orationes prosunt talibus ad mitiorem pœnam, vt hic dicit, ergo aliquantulum de pœna sublatum est[a]. Ponamus ꝙ centesima pars pœnæ sit sublata per vnam eleemosynam. si ergo dentur centum eleemosynæ, tota pœna erit remissa, ergo iste liberabitur: quod hic negatur. Ad hoc dico, ꝙ si prima eleemosyna tollit centesimam partem pœnæ, secunda eleemosyna etiam tollit tantam pœnam, sed non tantam in quantitate, sed tantam in proportione, & sic semper aliquid remanet de pœna: & sic soluo illud quod obiicitur de indulgētiis. quòd si propter oblationem vnius denarij tollitur quarta pars peccatorum mortalium vel venialium, per oblationem secundi denarij tollitur tātum in proportione, nō tantum in quantitate: & semper aliquid remanet, licet omne argentum effunderetur.

* Vide S. Tho. 4. Sent. dist. 45. quæ. 1.

‖ Hominis genera quatuor sunt.

[a] Hoc vide S. quæ. 2. ar. 14. ad 3. vbi dicit, quòd pœna non tollitur tota, sed quantum ad effectum, & ad hoc dicit, quòd pœna non tollitur quantum ad essentiam, sed quantum ad effectum. Anselm.

DE OBSERVATIONE. Hæc est 9. pars q. in qua continetur quod in seq. cap. declaratur. Ioan. de Fan.

CASVS. Dictum est 5. ꝙ sacrificia, vel eleemosynæ, & huiusmodi fiūt pro mortuis: sed qa hęc obseruātur circa diuersos dies: ideo vnde sumpsit initium talis obseruatio, videamus: & propter hoc inducit seq. c.

Poly. l. 8. ti. 7. auct. 7. c. 165. Gen. 50.

Via.] CASVS. Quęsitum fuit ab Ambro. vnde sumpsit initiū obseruatio iij. vij. & xxx. & xl. diei in officiis mortuorū. Et rndet ꝙ à veteri testamento: & hoc probat auctoritate Gen. & Deut. nā filij Iacob seruauerunt eū aromatibus conditū in Aegypto xl. diebus: & cum portarent eum sepelien dum in spelunca duplici, luxerūt eum vij. diebus. Similiter legitur, ꝙ filij Israel luxerunt Moysem xxx. diebus. De initio tertij diei nō dicitur aliquid in hoc cap.

Deut. 34.

a ¶ *Lectio.*] scilicet Genesis 50. cap.

LVGERE. Hic incipit x. pars quæ. in qua probat per 4. c. ꝙ non debemus plangere mortuos ex diffidentia tamquam non debeant resurgere. Io. de Fan.

CASVS. Supra facta est mentio de luctu, & ideo ponit hic Gratianus qualiter sit lugendum, & ꝙ lugere nimiū ex desperatione futuræ resurrectionis nō licet, sed intuitu pietatis licet, vt infra ea. habent.

Vàm præposterum.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte ostēditur, ꝙ sicut serui rebelles à dñis suis non remunerātur, sic nos cælestib⁹ præmiis nō honoramur. cū quotidie dicamus, Fiat volūtas tua sicut in cœlo & in terra: & tamen dolētes & inuiti de hoc sæculo recedimus. qñ vocamur à Dño. In secunda parte dicit Cyprianus, ꝙ Deus multoties sibi reuelauit, vt inter homines ꝓdicaret mortuos nō esse lugēdos: quia nō amittur, sed præmittūtur in patriā vbi ꝙ ad in⁹ar proficiscentiū & nauigatorū. Secunda pars incipit ibi, *Nobis quoque.* Seq. cap. planum est *Efficiatur*, id est, debitum officij funeris impleatur.

b ¶ *Postulemus.*] cum dicimus, Fiat voluntas tua. & est arg. ꝙ opere id complere debemus quod voce ptestamur.

d. accus. sine

c ¶ *Inuiti.*] sic 23. q. 5.

9 *De obseruatione autem tertij, septimi, trigesimi, vel quadragesimi, diei quæritur, vnde exordium sumpserit.*

Ambrosius in lib. de obitu Theodosij imperatoris dicit fere in principio.

¶ Quare certo die in mortuorū cōmemoratione ieiunetur. C. XXIIII.

1 QVia alij tertium[α] diem, alij tricesimū, alij septimum, alij quadragesimum obseruare consueuerūt; quid doceat lectio[a], cōsideremus. [Defuncto, inquit, Iacob, præcepit Ioseph pueris suis sepultoribus, vt sepelirent eum, & sepelierūt sepultores Israel, & repleti sunt ei quadraginta dies. Sic enim dinumerantur dies sepulturæ. Et luxit eum Israel β septem diebus.] Hæc ergo sequenda solennitas, quā præscribit lectio. Sic etiam in Deuteronomio scriptum est [Quia plā xerunt filij Israel Moysem diebus triginta; & consumati sunt dies luctus.] Vtraque ergo obseruatio habet auctoritatem, qua necessarium pietatis[2] impletur officium.

α ¶ Alij tertiū.] *Apud B. Ambrosiū legitur* Quia alij tertium diem, & tricesimum, alij septimū, & quadragesimū. *Verum in missalibus Romanis tam antiquis, quàm recentioribus, & Ambrosianis nulla est mentio diei quadragesimi, neque in c. nullus. 3. dist. 44. & infra de consec. dist. 5. ex concilio Nannetensi. Est tamen frequens apud Græcos.*

β ¶ Israel septem.] *Codices B. Ambrosij habent,* & luxit eum Aegyptus septuaginta diebus: *quemadmodum habet editio. 70. & vulgata. Sed tamen visa est ferri posse lectio hæc, quæ est in omnibus etiam Gratiani manuscriptis: quoniā paulo post in eodem, c. 50. Gen. hæc adduntur de Ioseph, & ceteris filijs Israel.* Veneruntque ad aream Adad, quę sita est trās Iordanem: vbi celebrantes exequias planctu magno, atque vehemēti impleuerunt septem dies.

10 *Lugere autem, & tristari tam pro nostra, quàm pro aliorum morte Cyprianus prohibet, dicens in sermone de mortalitate.*

¶ Nec pro nostra, nec pro aliorum morte tristari debemus. C. XXV.

QVàm præposterū est, quàmq; peruersum, vt cum Dei voluntatem fieri postulemus[b], quādo euocat nos, & accersit de hoc mundo Deus, non statim voluntatis eius imperio pareamus: obnitimur, & reluctamur: & peruicaciū more seruorum ad cōspectum Domini cum tristitia, & mœrore perducimur, exeuntes istinc necessitatis vinculo, non obsequio voluntatis: & volumus ab eo præmiis cœlestibus honorari, ad quem venimus inuiti[c]. *Idem paulo inferius.*

¶ Nobis quoque ipiis minimis, & extremis quoties reuelatum est, quàm frequenter, atque manifeste, de Dei dignatione, præceptum est; vt contestarer assidue, & publice prædicarem, fratres nostros non esse lugendos accersione † Domi-

nica de sæculo liberatos: cum sciamus non eos amitti, sed præmitti; recedentes præcedere, vt proficiscentes, & † nauigantes solent.

Item Ioannes Chrysostomus hom. 26. in c. 11. epistolæ ad Hebræos.

¶ Vt pusillanimitate mortuos lugere contingit. C. XXVI.

10 VBicumq;[d] sepeliamur; Domini est terra, & plenitudo eius. Omnino fit, quod oportet fieri. Lugere autem, & deplorare, & lamētari eos, qui de hac vita decedunt, ex pusillanimitate contingit.

Hoc autem ex desperatione futuræ resurrectionis intelligitur. Vnde & Apostolus non simpliciter ait. [*Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini,*] *sed addidit* [*sicut & ceteri, qui spem non habent.*] *Pietatis namq; affectu, & humanitatis intuitu mortuos lugere nō prohibemur: sicut nonnullos sanctorum, aliorū exequiis pias lacrymas impēdisse legimus.*

Hinc etiam Anastasius Papa, epist. 2. ad Nerianum. 3

¶ Quòd non futuræ resurrectionis habēt, de mortuis tristari nō debet. C. XXVII.

4 HAbent forsitan illi iustam lōgi doloris excusationē; qui vitā alteram nesciunt[e], qui de hoc sæculo ad melius esse transitum non confidunt. Nos autem, qui nouimus, qui hoc credimus, & docemus; contristari nimium de obeuntibus nō debemus: ne quod apud alios pietatis tenet speciem, hoc magis nobis in culpa sit. Nam diffidentiæ quodammodo genus est, contra hoc, quod quisque prædicat, torqueri[γ] mœstitia, dicente Apostolo. [Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent.

γ ¶ Torqueri.] *Sic est emendatum ex epistola B. Gregorij, in qua hoc idē habetur. In epistola Anastasij legitur,* contra quod quisq; prædicator queritur, iustitiā amans, dicente, &c. *In codicibus autem Gratiani etiam manuscriptis videbatur mista esse lectio ex vtraque hoc modo,* contra hoc, quod quisque prædicat quærere, iustitiam amans, dicente, &c.

Item ex concilio Toletano 3. c. 22.

¶ De eodem C. XXVIII.

QVi diuina vocatione ab hac vita recedunt; eū psalmis tantūmodo, & psallentium vocibus debent ad sepulchra deferri. Nā funebre[f] carmē, quod vulgo defunctis cātari solet, vel in pectoribus se aut proximos, aut familias cædere omnino prohibemus. Sufficiat autem, quòd in spe resurrectionis, Christianorum corporibus famulatus diuinorum impenditur canticorum. Prohibet enim nos Apostolus nostros lugere defunctos, dicens [De dormientibus autem nolo vos contristari, sicut & ceteri, qui spem non habent.] Et Dominus non fleuit Lazarum mortuum, sed ad vitæ huius plorauit æruinnas resuscitandum. Si autem † potest hoc episcopus omnes Christianos prohibere, agere nō moretur. Religiosis[g] tamē omnino aliter fieri non debere censemus. Sic enim Christianorum per omnem mundum humari oportet corpora defunctorum.

d ¶ *Bicumque.*] *Libera fortuna mors est: capit omnia tellus. Quæ genuit: cœlo tegitur qui nō habet vrnam.* arg. contra. *Mollius ossa cubant manibus tumulata suorum.*

HOC AVTEM. CASVS. Nunc soluit Grat. dicens non esse lugendum ex desperatione futuræ resurrectiōis: & hoc ꝓbat auctoritate Pauli. sed propter pietatem lugere non prohibemur, sicut multos sanctos legimus fecisse: & ad hoc inducit duo seq. cap.

Psal. 23.

1. *Thess. 4.*

HAbēt.] CASVS. Non est mirū, si pagāni lugent mortuos suos, quia excusationē habent, cum de alia vita non confidant. Sed nos Christiani nimiū contristari de obeuntibus nō debemus, ne quodāmodo diffidere videamur; & hoc probatur exemplo Apostoli dicētis: Nolumus vos ignorare, &c. *Apud alios,* id est, laicos aut idiotas.

e ¶ *Nesciunt.*] id est, non credunt. Ioan.

1. *Thess. 4.*

QVi diuina.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Toleta. vtrum mortui sepeliendi sunt cum psalmodia & luctu. Et respondet ꝙ cum psalmodiis sic: & lugere non debemus. quod probatur auctoritate Apostoli dicentis: De dormientibus autē, &c. & hoc quilibet episcopus parochianis suis prohibeat. religiosis tamē hoc specialiter prohibetur.

f ¶ *Religiosis,*] illi enim magis tenētur abstinere ab huiusmodi q laici.

DE

3 Et in regesto B. Gregorij li. 7. epist. 111.

4 Ansel. l. 7. cap. 171. Burc, l. 19. ca. 129. Iuo p. 15. c. 139.

† *al. vt*

† *al. Religiosis*

DE MORTVIS.

Hæc est 11. pars quæst. secundum Io. de Fant.

CASVS. Facit Grat. quã dam incidentẽ quæstionẽ, vtrum defuncti sciãt quæ in mundo gerũtur à viuis? & respondet q̃ non: & hoc probat auctoritate Esaiæ.

Esa. 63.

a *Sciant.*] ‖ mali nesciũt nisi quod eis scire p̃mittitur. similiter nec boni qui adhuc sunt in igne purgatorio: q̃a adhuc nõ fruuntur visione Dei. vt ¶ ea. facẽdum. sed boni q̃ fruuntur visione Dei, sciũt q̃d agatur hic: iuxta illud Gregor. Quid est q̃ nesciãt q̃ videntẽ omniavidẽt? Et alij dicũt, q̃ boni dicuntur scire omnia quę sunt eis necessaria.

‖ Defuncti vtrum sciant quæ hic agantur.

a Dicunt quidam, q̃ animæ immediate vidẽt in speculo trinitatis sicut Angeli. vide Beda super Lucã in illo euãgelio, Homo quidã erat dives, &c. vbi dicitur q̃ iusti q̃ vident claritatem, nihil est in creatura q̃d videre nõ possint; sed. si liceat quantũ permittit diuina potẽtia, secundum Ioan. de hoc fatis notar. inf. a prox. cap. ¶ *

* *3. dist. vide S. Tho. 4. sent. distinct. 45. q. 3. art. 5 & distinct. 49. q. 2. ar. 5.*

b *Nesciuit.*] q̃a nõdũ erat hostia oblata, p̃ quam aperta fuit ianua paradisi, vt extra de baptis. maiores. Ioan.

Etendum.] CASVS. Quæritum est ab Aug. vtrum mortui sciãt quid in hoc mũdo agatur à viuis? & respõdet q̃ nõ, donec aliquid agitur hic. sed postea p̃ mortuos qui vadunt ad eos sciũt nõ omnia, sed quæ illis p̃mittũtur audire, & q̃ stos recordari licet: aut per Angelos q̃ præsentes sunt rebus q̃ in mundo aguntur, aut per ipsos qui quandoq; ad nos venire credũtur, sicut econtrario Paulus viuus dicit esse raptus in paradisum.

1 Et in Vorma cien. c. vlt.

c ¶ *Credunt.*] & male quia sunt phantasmata, vt 26. q. 5. episcopi.

DE MISA VTEM.

Hæc est 12. pars quæst. secundum Io. de Fant.

3 Burc. l. 11. c. 76. Ivo p. 14. c. 124 Pann. l. 3. c. 22.

CASVS. Quæritur an homines qui suspenduntur in paribulis, sint sepeliendi in cœmeterio. Et respondetur q̃ sic, si ipsi pœnituerint.

Quæsitum.] CASVS. Quidã quæ fuerunt in cõcilio Maguntiñ. vtrum corpora illorũ, qui in paribulis suspẽduntur, fuerint ad ecclesias deferenda. & diuina pro eis sint celebrãda? Et respondet q̃ sic, si digne pœnituerint, q̃a sicut communio sacramentorũ eis in fine non denegatur, ita communio corporis Christi vel sepultura eis denegari non debet: quia scriptũ est, Non iudicabit Deus bis in idipsum.

3 Naum primo c. vndum 70.

‖ Sepeliri possunt suspensi.
4 Extra de fur. cap. 1. In Tribarien, cap. 31. Poly. l. 6. ti. 16 Burc. l. 11. c. 59. Ivo p. 13. c. 45.
‖ Ecclesia & nõ corpus Christi protegit male factorem.

d *In paribulis.*] licite ergo sepeliuntur suspensi & cõcremati. dũmodo hoc fiat auctoritate principis, vt ff. de cadaue. l. 2. & non est cõtra. 23. q. 5. placuit. ‖ Quæri consueuit quare libe-

d ¶ *Nam Funebre.*] *Hinc vsque ad vers.* sufficiat. *addita sunt ex originali, vt intelligatur, quæ illa sint, quæ in hoc canone prohibentur.*

11 *De mortuis etiam quæritur, vtrum sciant ea, quæ hic à viuis geruntur. Esaias ex persona populi afflicti ait* [*Abraham pater noster nesciuit.*] p *Augustinus quoque in libro de agenda cura pro mortuis, illud idem testatur, dicens, cap. 15.*

¶ Mortui ex se nesciunt, quid hic à viuis geratur. C. XXIX.

FAtendum est, nescire quidem mortuos, quid hic agatur; sed dum hic agitur: postea vero audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidem omnia, sed quæ sinuntur indicare, qui sinuntur etiam ista meminisse, & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet audire. Possunt & ab Angelis, qui rebus, quæ aguntur hic, præsto sunt, audire aliquid mortui, quod vnũquemque illorum audire debere iudicat, cui cuncta subiecta sunt. *& infra.* e Multi α quoque ad viuos, aliquos ex mortuis venire credunt c, sicut econtrario Paulum ex viuis in paradisum raptum esse diuina scriptura testatur.

e ¶ Multi quoque.] *Apud B. Augustinum sic legitur*, Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis, sicut econtrario Paulus ex viuis raptus est, diuina scriptura testatur. *Sed ob glossam non est emendatum. Veritatẽ vero suæ sententiæ confirmat B. Augustinus aliquot aliis exemplis scripturæ sacræ: quare ex textu depravato auctor glossæ errandi occasionem sumpsit.*

12 *De his autem, qui in patibulis suspenduntur, quæritur, an iuxta ecclesias sint sepeliendi. De quibus in Moguntinensi concilio 2. sub Rabano, c. 27. ita statutum est.* 1

¶ Non est deneganda communio his, qui in patibulis suspenduntur. C. XXX.

2 QVæsitum est ab aliquibus fratribus de his, qui in patibulis d suspenduntur pro suis sceleribus post confessionẽ Deo peractam, vtrum cadauera eorum ad ecclesias deferẽda sint, & oblationes pro eis offerendæ, & Missæ celebrandæ, an non. Quibus respondimus, si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & digne pœnitentibus communio in fine secundum canonicum iussum danda est: cur non β eis, qui pro peccatis suis pœnam extremam persoluunt: Scriptum est enim. [3 Non vindicat Deus bis in idipsum.]

3 ¶ Cur non eis.] *Restitutus est hic locus ex ipso concilio Moguntino, & Vormacien si, inductis aliquot verbis, quæ potius perturbabant, quàm illustrarent.*

PALEA. C. XXXI.

4 FVres, & latrones, si in furando, aut deprædando occidantur: visum est pro eis non orandum. Si comprehensi, aut vulnerati, presbytero, vel diacono confes-

si fuerint: communionem γ eis non negamus.

γ Communionem.] *Antea legebatur*, confessionem. *Emendatum vero sic est ex Burchardo, Iuone, & decretali: quibus locis hoc idem citatur ex cõcilio Triburiensi, & in eo, quod extat, habetur sententia c. 31. copiosius exposita: vbi etiam diaconi nulla fit mentio: sed ita dicitur* Deoque, & sacerdoti.

[*Item ex concilio Aurelianensi.*]

¶ *Sic in omnibus codicibus, in quibus est hæc palea, & apud Burchardum, & Iuonem, & in Decretali: ex quibus sunt multa emendata, & magni ponderis.*

De eodem. PALEA. C. XXXII.

5 SI fur, aut latro captus in præda absque occisione potest comprehendi, & tamen interficitur; quia ad imaginem Dei creati, & in nomine eius baptizati sunt, interfectores eorum quadraginta diebus non intrent ecclesiam. Lanea veste induti ab escis, & potib⁹, qui interdicti sunt, à thoro, à gladio, ab equitatu se abstineãt. In tertia, quinta feria, & sabbato, aliquo genere leguminum, vel olerum, & pomis, paruisque piscibus cũm mediocri ceruisia vicissim vtantur, & temperate. Sin autem à veridicis comprobatur testibus, quòd sine odij meditatione se, fuaque liberando, Diaboli membra interfecerint, & δ capi non poterant; pœnitentiam pro homicidio eis non iniungimus: nisi ipsi voluerint aliquid, quod humanitatis est, facere. At si presbyter est; non deponatur: cunctis tamen diebus vitæ suæ pœnitentiam agat.

δ ¶ Et capi non poterant.] *Loco istorum verborum in codicibus Gratiani erant hæc*, & pariter pœniteant, *quæ videntur pugnare cum proxime sequentibus*, pœnitentiam pro homicidio eis non iniungimus. *Restitutus autem est locus ex ceteris collectoribus.*

CAVSA XIIII.

Anonici cuiusdam ecclesiæ quæstionẽ mouit de prædiis: testes ex fratribus suis produ cunt: negotiatoribus pecuniam crediderunt, vt ex eorum mercibus emolumẽta acciperẽt.

1 *Hic primum quæritur, an liceat eis suam repetere.*
2 *Secundo, an illi testes sint audiendi.*
3 *Tertio, an illud sit vsuras exigere.*
4 *Quarto, an liceat clericis, vel laicis à quolibet vsuras expetere.*
5 *Quinto, an eleemosynæ de vsuris fieri possint.*
6 *Sexto, an vsurarij pœnitentiam agere valeant, nisi, quod male acceperunt, restituant.*

QVÆSTIO I.

VOd autem sua repetere non possint, facile videtur posse probari. Ait enim Dominus in Euange-

experiri possunt, & esse in iudicio, vt 16. q. 1. monachi clerici vero sæculares, & omnes qui non renuntiauerũt propriis, sua repetere possunt, quia neque lege neque canone prohibẽtur. Et procedit hoc ordine Gra. in hac quæstione. Primo probat v. auctoritatibus, q̃ clericis sua repetere non licet, & hoc duabus: Domini, & alia Apostoli, quarta Greg. quinta Carthaginẽ. conc. tandem alle gatis rñdet duplicẽ adhibendo solutionem. & ita omnia plana sunt vsque ad §. *Sicut ergo.*

2 α *Perfectus.*] id est, sine mortali peccato, & sine veniali. nam curam propriorum non possumus habere sine peccato, vt 25. dist. qualis.

b ¶ *Possideri.*] simile est 3. q. 1. §. patet. vnde hæreticus nõ potest petere restitutionẽ aliquo rum: quia nihil proprii potest possidere, vt §. dist. 8. quo iure. & 23. q. 7. c. 1. & 2. nec laicus po test repetere decimas: quia eas nõ potest possidere, vt extra de præscri. causam. ad hoc em vt quis possit aliquid repetere, requiritur q̃ fuerit in possessione iuris vel factis, vt extra de restit. spolia. ex parte. vnde non sufficit probare spoliationẽ, nisi probauerit q̃ possederit, vt ex tra de offi. deleg. cõsultationibus. vnde patet, q̃ quilibet spoliatus ha bet restitutionis beneficium. extra de appel. significauerũt & extra de rest. spo. olim. ‖ Inuenio tamẽ q̃ quis potest petere restitutionẽ, qui de iure possidere non potest. nã petitur restitutio cõsanguineæ cũ qua de iure quis non potest commisceri, vt extra de restit. spo. litteras. Item seruus petit restitutionẽ rerum domini absentis, quas de iure non potest possidere, vt C. si p vim vel alio modo. l. 1. si militer vxor potest petere res à viro sibi datas si spoliata est: quarũ rerũ dominium nõ potest habere. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. deiicitur. Itẽ habens plura stipendia petit restitutionẽ alicuius: cum tamen de iure non possit illud possidere cũ aliis, vt extra de præben. referẽte. Ioan. ‖ Ego credo saluo meliori consilio, q̃ laicus spoliatus decimis potest petere restitutionem, cum latro restituatur, vt extra de rest. spol. in litteris. cũ laici quotidie possideant a decimas ex tolerãtia prælatorum. secus in hæretico, cum sit excommunicatus, vt extra de hære. excommunicamus. & decre. illa, causam. dicit detinere, & non possidere. B.

Matth. 5. 1. Cor. 6.

1. p. moral. cap. 30. lob

‖ Restitutio non quando quis petit quæ possidere nequit.

2 supra. q. 2. facerdotes.

‖ Laicus potest decimas petere quibus spoliatus est.

a Decretũ. quæ fic. vi no. 16. 3. c. 1. Arch.

c *Habueritis.*] iniuriose. ita vt scandalizemini propter hoc.

d *Sub nullius.*] id est, sub rei temporalis potestate nolo redigi intantum vt aliquem offendam, iuxta illud: ‖ *Et mihi res: non me rebus submittere conor*, vt extra de verbo. sig. intelligentia.

‖ Recursus in spiritalibus.

e *Piscopus.*] *Prouocatus.*] id est, in iudicium vocatus. debet enim per alium litigare, vt no. 5. q. 3. cap. vlt. & si mala est causa ecclesiæ, non debet eam fouere: sicut nec tutor pupilli, vt ff. de administ. tuto. l. quoties. §. sicut autem.

f *Quia ergo.*] require supra 1. q. 2. sacerdos.

CONCLVSIO CASVS. Concludit Grã. ex supradictis, q̃ clericis sua repetere non licet. postea respondet dupliciter allegatis.

Euangelio [*Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes; & da pauperibus.*] *Quia ergo isti iter perfectionis arripiunt, non licet eis sua habere. Multo ergo minus licet eis repetere: quia non debet repeti; quod possideri non licet.* Item. [*Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio tecum contendere, dimitte ei & pallium.*] *Item Apostolus in epistola ad Corinthios* [*Sæcularia igitur iudicia si habueritis, omnino peccatum est in vobis.*] *Item Gregorius exponens* [1 *Omnia mihi licẽt: sed ego sub nullius redigar potestate.*] *inquit.* [*Cum mens concepta desideria sequitur; seruire rebus conuincitur, quarum a more superatur.*]

Itẽ ex concilio Carthaginẽsi 4. c. 19.

¶

Piscopus nec prouocatus pro rebus transitoriis litiget.

Quia ergo generaliter perfectis prohibetur in iudicio contendere; patet, quòd istis non licet stare coram iudice. His ita respondetur. Prohibetur perfecto, in iudicio stare captando lucrum, sed non euitando damnum. Vel aliter. Aliud est sua possidere: aliud est communium procuratorem esse. Canonici non possident sua: quia res Deo oblatæ non sunt alicuius. Vtuntur enim rebus ecclesiæ nõ vt suis, sed tamquam ad dispensandum sibi creditis. Vnde Prosper in lib. de vita contemplativa [2 *Sacerdos, cui dispensationis cura commissa est, &c.*] *require in causa eius, à quo pro ingressu monasterij pecunia exigebatur.* ‖ *Sicut ergo isti non sua possident: ita nec sua repetunt; sed res ecclesiæ, quarum procurationem gerunt. Similiter, quòd in iudicio prohibentur contendere; sic intelligendum est: videlicet, vt non sibi stent coram iudice, sed aliis. Aliis autem coram iudice astitisse, & pro eis iudicem interpellasse nonnullos sanctorum legimus. Hi autem non sibi stant, sed pauperibus, quorum necessitatibus profutura repetunt: & ita non prohibentur stare*

Et primo sic: scilicet q̃ perfecti non debent cõtendere in iudicio captando lucrũ, sed vitãdo damnũ possunt esse in iudicio. Secundo dicit, q̃ licet clerici regulares sua repetere non possunt, cum nihil habeãt: tamen res ecclesiasticas tãquam cõmunes quarũ procuratione gerunt, repetere non prohibentur: qui in iudicio contendere possunt nõ sibi, sed aliis, scilicet pauperibus: sicut multi sancti fecerunt.

g *Sanctorum.*] §. 12. q. 1. expedit.

Nunc respondet auctoritati Euangelii, si quis, &c. & dicit quòd consilium Domini est, & nõ præceptum: & ad hoc inducit seq. cap.

Vod debetur.] Quæritum fuit ab Aug. vtrũ sit peccatũ repetere sua? Et respõdet q̃ nõ, licet nõ possint benigne remitti. sed illi peccãt qui vltra debitum exigunt; cõtra quos lex pœnam talionis instituit. sed qui nullo modo petunt, remoti sunt à peccato & pœna iniuste pœnitentis. *Eo*, id est, in tantum. *Quo*, id est, inquantum.

h *Quod debetur.*] ex aliquo maleficio vel intellige ex quolibet debito.

Luc. 6. Matth. 5.

i *Vltra.*] ‖ Videtur ergo quòd non possit licite peti pœna duplì vel quadrupli à fure, vt no. 12. q. 2. in antiquis. quod concedit Hie. sed non est ita: quia hoc habetur ex canone quòd peti possit. 11. q. 3. in legibus.

‖ Fur ad pœnã dupli vel quadrupli potest conueniri.

k *Talionis.*] contra. delinquentẽ, scilicet vt tanta satisfactio peratur ab eo, quãta iniuria præcesserit, vt 23. q. 3. sex differentiæ. vel loquitur de pœna talionis infligenda actori, qui iniuste litigat: & quia calumniose agens punitur in sumptibus litis, vt extra de pœnis calumniam.

l ¶ *Nullum.*] scilicet quo ipse teneatur aliis. vel aliter, id est, nulli vult soluere pœnã pro peccato debitam.

m *Debitum.*] id est, pœnam debitam ex peccato.

n *Sic &.*] hic est §.

o *Cetera.*] id est, q̃ omnia sunt consilij: sicut illud, q̃ percusserit te in vnam maxillã, &c.

Visquis.] In hoc c. & sequenti assignatur differentia inter præceptum & consilium: quia peccatum est non obedire præcepto, & pœnam sustinet, qui non obseruat: consilio vero non obedire peccatum non est; sed qui non obedit, minus boni adipiscitur.

P *Quod præcipitur, imperatur.*] Hic Grego. innuit differentiam inter præcipere & imperare. nam alias Aug. dicit: quod Cæsar præcipit, faciendũ est, quod imperat, tolerandum est. vt 23. q. 1. militare. Item inter mandatum & præceptum videtur esse differentia; quia finitur d mandatum morte mandatoris, vt extra de offi. deleg. relatum. sed præceptum non, vt in Auth. vt nulli iud. §. & hoc vero iubemus. coll. 9. Item quandoque ea quæ sunt præcepti, consuluntur, vt 28. q. 1. sic enim. quandoque etiam quæ sunt mandati. præcipimus, vt sic æquiparentur præceptum & mandatum, vt C. de actio. & oblig. si quidam. Item quandoque verbum rogandi pro verbo præcipiendi ponitur, vt 11. q. 3. rogo.

b Ad literam d. quæ ti. ca. ii. veritatẽ. ii. tali. ingenio defen. ne fiat. essentialis est. transire. ad conditiones tel ut. ecclesiæ. ad. ea. q. 3. ecclesiæ. ad. dus. q. 3. cupi. Christi. alienatis. ea. res. quæ non. de. poti. non. debet. 2. q. 1. q. 3. multi. 35. ti. ecclesiastici. ad. dist. 4. nihil. Archid. q. Sententiã. bene. erunt. homicid. Poly. ibidem. Burc. l. 11. ca. 8. l. 3. c. 3. pœnitentiales. l. 10. p. 13. c. 45.

‖ Clericis possint fieri petitiones.

† *al. Clinis*

‖ Restituendum est quod male acceptum est.

Matth. 19. Luc. 18. Mar. 10.

E eo autem.] CAVSA. Hic intitulatur secunda quæstio, qua quæritur, an fratres vel domestici testes sint audiendi. Et certum est ꝙ in causa criminali non admittuntur, vt 3. q.5.c.1.nisi quando clerici accusant suum prelatum,vt 2.q. 7. lator. & cum accusatur matrimonium propter consanguinitatem, vt 35.q.6.c.1.similiter in causa ciuili, domestici testes nō admittūtur,vt 4.q.3.etiā in re propria. clerici tamen tam pro sua ecclesia quā pro alia bene admittuntur,vt j.e.c.1. & c. quamquā. Et procedit hoc ordine. Primo probat quòd fratres & domestici testes non sunt admittēdi.postea dat solutionē.Dicitur ergo, ꝙ tam leges,ꝙ canones prohibent domesticos testes aduersus extraneū assumi.Nā pro se qs testificari non potest, sed contra se sic. & ideo cum isti ferunt testimonium super rebus ecclesiæ suæ, quæ spectant ad suā vtilitatem,non sunt audiendi. Postea soluit dicens, ꝙ in causa criminali est hoc seruandum, sed in causa ecclesiæ bene admittuntur domestici testes,vt in seq.c.patet.

† al.extraneū

† al.districtio

¶ Testificari possunt quandoque domestici.

à ¶ *An de suis fratribus.*] in causa criminali nunquam admittuntur domestici, vt 3.q.5. c.1.nisi in duobus casibus.s.cum canonici accusant prælatum suum, vt 2, q. 7. lator. & cum accusatur matrimoniū propter consanguinitatem,vt 35.q.6.c.1.similiter in causa ciuili non admittitur domesticus. 4.q.3. etiam ciuili iure. Item etiam nisi in causa ecclesiæ suæ, vt j.ea.c.1, & extra de testi. insup. Similiter ad probādum consanguinitatē admittitur domesticus, vt 35. q. 6. c. 1. siue agatur ad contrahendum, siue ad dirimendum matrimoniū,vt extra qui matrimoni.accusa. pos. videtur. Sed pro alio impedimēto matrimonij domestici non admittuntur, etiam si velint probare affinitatem, vt extra de testi. in litteris.Io.sed contra videtur dicere decre.extra de testa.super eo.& sic de facto seruatur : & in illa decre.in litteris. suspicio erat contra eum : quia steterat cum vxore per septem annos ,& etiam ibi super affinitate inducebantur domestici. Præterea vnotauit ibi T.familiares sui erant, vel domestici , quibus imperare potest ratione dominicæ vel patriæ potestatis. aliàs domestici bene admittuntur. [2] Ber.

[a] Alij contra 4.q.3.etiā ciui iure:nā mercenarij sunt domestici. ff. depoc.respicie tum. §. furti. C. de his qui ad eccl. cōfu. gerunt presenti. Archid.

QVÆSTIO II.

DE eo autē, quod quæritur,an de suis fratribus testes produce re possint, multis auctoritatibus videtur esse prohibitum. Leges enim tam sacrorum canonum , quàm secularium principū prohibent aduersus aliquē, testem de sua domo produci. Contra se enim quisque testari potest,pro se vero minime. Quia ergo isti producuntur, vt pro seipsis testimonii ferant (Non enim vtilitatis suæ ecclesiæ se penitus immunes arbitrantur futuros); patet, quòd eorum vox in talibus non est audienda.Sed distinctio hæc, & tenuis examinatio in criminalibus causis seruanda est:in ciuilibus autem non vsquequaque. In criminali enim causa non licet testem de propria domo produci ; in ciuili autem prælatis ecclesiæ licet.

Vnde Paschalis II. Guidoni archiepiscopo Vienensi Apostolicæ sedis legato scribit dicens.

¶ Clerici pro sua ecclesia testimonium ferre possunt. C. I.

SVper prudentia tua plurimum admiramur, quòd in negotio beati Stephani [b], clericorum ipsorum acceptare nolueris testimonium. Diuersæ namque sunt species causarum:nec in omnibus causis crimina agitantur. In criminibus † siquidem, accusatorum, & testium illa districtio obseruanda est, quæ in canonibus continetur; ne qui ad probationem domestici assumantur. Ceterum in possessionum, vel huiusmodi negotiis hi potissimum assumendi sunt; qui eadem negotia tractauerunt, [c] de quorum auditu,& visu [d] hæsitatio esse non debeat. Si ergo iidem clerici idonei sunt ad assertionem causæ illius:nullatenus remouentur: sed sicut aliis litteris deliberatum est, inter S. Ioānis,& S.Stephani canonicos lis illa plenius decidatur.

† al. criminalibus

[b] Ad litem & de verb. sign. primo. C. de dignitatibus. C. de curatoribus. C. qui accusare non possunt. C. de testibus. C. de infirmandis. Arch.

Potest etiam intelligi aliter. Domestici ad probationem nō admittantur, vt pro his videlicet , quorum sunt domestici,testimonium ferant. Hi autem (sicut supra de aſſtoribus dictum est) non pro domesticis,sed pro ecclesia,quæ mater est omnium pauperum , testimonium dicant.In conficiendis autem instrumētis seculariū negotiorum , presbyteri non vocentur ad testimonium: sed si casu contractui eos interfuisse cōtigerit , iubente episcopo testimonium dicant.

Vnde in synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. statutum est,c.13.

¶ Sacerdotes ad instrumenta faciendos & testimonium ferendum non vocentur. C. II.

1 QVamquam sacerdotum testimonium credibilius habeatur; tamen ipsi in sæcularibus negotiis pro [a] testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur [e]; quia eos in talibus rebus esse non conuenit. Si autem [f] euentu [g] aliquo causæ interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint [g], vbi nullæ idoneæ sæcularium inueniantur personæ; ne veritas occultetur [h], & malus vt bonus æstimetur, in prouidentia proprij episcopi sit, vt aut coram se [i] & competentibus [k] iudicibus, aut aliter [l] honorifice veritatem attollant [m].

[a] ¶ Pro testimonio.] *Sic est emendatum ex conciliis Eugenij II. & Leonis IIII. & Polycarpo. Antea enim legebatur*,pro conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur.

[β] ¶ Et si autem.] *In conciliis ipsis, & Polycarpo legitur* , si enim euentæ causæ aliquid viderint,&c.

[e] ¶ *Vamquam.*] CAVSA. Quæsitum fuit ab Eugenio, vtrum sacerdotes sint vocandi ad testimonium super cōficiendis instrumentis in negotiis sæcularibus ? Et respon.quòd non , si tamen casu interfuerunt,vbi laici non inueniuntur idonei,iubente episcopo possunt dicere testimonium,ne veritas occulteretur.

[e] ¶ *Non rogentur*,] an possit clericus cogi,no.2.q.6. statuendum.

[f] ¶ *Euentu.*] 3.4.q.3.ad fidem.

[g] ¶ *Vel audierint.*] & hoc est in illis casibus,vbi testimonium valet de auditu,vt 3.q.9.si debitum.

[h] ¶ *Occultetur.*]istud est regulare.quòd in defectum probationum quilibet possit cogi,vt extra de testi.cog. peruenit. immo talis admittitur qui aliàs non est idoneus,vt 4.q.3.item serui responso.simile est 55.dist.priscis.& de conse.dist.4.in necessitate.& C.de hær.et.l.vlt.

[i] ¶ *Coràm se.*]sed qualiter testatur clericus coràm epo,cum causa versatur coràm laico iudice , cum continentia causæ diuidi non debeat,vt extra de sequest.ad hæc:Rñ.]hoc est priuilegium clericorū, ꝙ nō coguntur coràm quolibet iudice testificari,sicut egregiæ personæ nō coguntur coràm quolibet iudice testificari, vt ff.de iureiu.ad personas. c

[k] ¶ *Competentibus.*]scilicet iudicibus ecclesiasticis.

[l] ¶ *Aut aliter.*]id est , vt committat episcopus aliquibus,qui recipiant testimonia ipsorum.

Quòd

[m] Clerici non cogantur testificari de crimine alterius. C. de testibus. C. de his qui ad testimonium inuitati. C. de his qui ad testimonium inuitati. C. de testibus. C. de his qui ad testimonium inuitati. Archid.

[1] Polyc.l.4.tit. 31.

[b] Ad litem & de verb. sign. primo. C. de dignitatibus. C. de curatoribus. C. qui accusare non possunt. C. de testibus. C. de infirmandis. Arch.

[a] ¶ Contra testimonium conuentus non potest ordo religiosus iudicare.

[a] al.diffusius

¶ Canonicus per canonico testificari potest.

VOd autem.] CAVSA. Hic intitulatur tertia quæstio , in qua quæritur vtrū sit vsura, si aliquid præter sortem exigatur?Et certum est,quod sic:nisi cum ecclesia mutuat pecuniam laico,ad hoc vt prædium ecclesiasticum de manu laici redimatur : quo casu fructus ecclesiastici fundi præter sortem retinebit, vt dicit Inno. III.in prima decre. de feu. & Alex. de vsu.in prima decre.in fi. Similiter non licet aliquid expectare præter sortē, vt j.e.c.1.Spes enim facit vsurarium sicut fœnoniacum. argu.1.q.3. non solum.

a ¶ *Quòd autem.*] Hic quæritur an ‖vsura sit vltra sortem aliquid recipere ? Et certe sic: nisi in quinq; casibus. Primo in casu fauore ecclesiæ. extra de vsur. c.1.& c.conquestus.Secundo, & cum fideiussor solutit sortē & vsuras,potest vsuras petere, vt ff.de fideiuss.constitutus.Tertio, & cum pœna petitur præter sortem,vt 12.q.2. in legibus. Quarto, & cum petitur vsura tamquam interesse,vt dicā j.ea.q. 4.quoniā multi. & ff.,p foc.l.socius qui. Quinto, & cū recipitur aliquid pro re quæ non cōsistit in pondere,numero vel mēsura, sicut in locatione.Itē in sexto casu ratione incertitudinis,vt extra de vsur.in ciuitate. & non solū quodcūq; lucrum, sed etiā ipsa spes facit hominē vsurariū,vt infra ea.c.1. sicut spes facit hominē simoniacū, vt 1.q.3.nō solum. ‖ Ad intelligētiam autē huius quæstionis scias , ꝙ duo sunt cōtractus,qui de natura sui gratuiti sunt,vt mutuū & commodatū. In mutuo cerui est & requiritur,ꝙ sit gratuitū:alioquin est vsura.Itē si cōmodatū nō est gratuitum,non quidē est vsura, sed tamen si aliquid recipitur pro cōmodato,statim desinit esse cōmodatum:quia aut recipitur aliquid pro re ipsa,aut pro vsu rei.si pro re ipsa aliquid recipitur, aut est pecunia:aut alia res.si pecunia,est emptio seu venditio.si alia res, erit contractus permutationis.si pro vsu rei accipitur pecunia , erit contractus locationis.si res alia erit contractus innominatus,do,vt des,vel do,vt facias.omnes istī contractus sunt liciti laicis etiā causa negotiationis,vt 88.dist.fornicari.Clerici tamen in quantum possunt debet abstinere ab emptione & venditione:quia illud non facile sit sine peccato,vt infra de pœnit.dist.5.qualitas. tamen in causa necessitatis permissum est clericis negotiari,vt extra ne cle.vel mona.c.1.licitum tamen est clericis emere aliquam rudem materiam,& inde aliquod artificium facere,si eis sua non sufficiunt,vt 91.distinc. clericus victum.& 21.q.1.c.1.de consec.dist.5.nunquam.& tunc non acquiritur lucrum ex negotiatione,sed ex artificio. talia enim lucra licita erant Apostolis,vt 21.q.1.c.1.

‖ Vsura aliquando non committitur licet vltra sortem quid accipiatur.

1 Sent 3. dist. 37.lno.q.3.c. ij.

2 Adde hic Bal. in rubri. C.de conditi. pec. in 1.glo. & in l.q.& ibi clarissi per eundem Bald. & Salic. C.de correcto. Bal. ibi.1.in prin. C.de vsu. rei iud. & in ca. 1.in 5.col. de plus pe. late per Sal.in auth.ad hæc. in 11.q. C.de vsur.iusion. in l. cunctos. in 14. coll. ver. sexto & vltimo quæro. C. de sum.trinit. in.C.al.in cōfi. in. posito fob tit. de vsuris Domi. Alex.in cōsil. 39.quod incipit, visa. ꝙ cessio causæ verenti inter lo.in vlti. col.

3 Ribid.glo ord.

4 Sent.ibidē. Inoc.p.q.c.8. Pan.l.q.c. 160.

5 Concord. tertia l.1. §. cum vrbem. ff.de of. præf. vrb.& in l.1. C.de hæred. infirt.

‖ Contractus duo sunt gratuiti.

[a] ¶ *Quòd autem.*] QVÆSTIO III.

VOd autem præter summam emolumēta sectari,sit vsuras exigere,Augustini auctoritate probatur,qui in psalmum 36.ad ver. [Tota die] scribit dicens.

¶ Qui plus quam dederit accipit vsuram. C. I.

1 SI fœnerareris homini, id est, mutuam pecuniam tuā dederis, à quo aliquid plus , quàm dedisti,expectes accipere,nō pecuniam solam,sed aliquid plus, quàm dedisti [2], siue illud triticum sit, siue vinum, siue oleum,siue quodlibet aliud si plus; quàm dediti , expectas [a] accipere,fœnerator es; & in hoc improbandus,nō laudādus.

Item Hieronymus super Ezechielem,lib.6.ad c.18.3

¶ Quidquid supra datum exigitur,vsura est. C. II.

4 PVtant quidam vsuram tantū esse in pecunia [a]. Quod præuidens scriptura diuina omnis rei aufert superabundantiā,vt plus non recipias, quàm dedisti 5. *Item ibidem.* [a] Alij pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diuersi generis:& nō intelligunt vsuram appellari,& superabundantiā, quidquid illud est: si ab eo, quod dederint, plus acceperint

Item Ambrosius in lib.de Thobia, cap.14.

¶ Quidquid supra sortem exigitur vsura est. C. III.

9 VSura est, vbi amplius requiritur,quā datur. Verbi gratia, si deder is solidos decem,& amplius quæsieris : vel dederis frumenti modium vnum, & super aliquid exegeris.

Ecce euidēter ostēditur, quòd quidquid vltra sortem exigitur, vsura est.

6 PLerique refugientes præceptā legis [a], cum dederint pecuniā negotiatoribus [a], non in pecunia vsuras exigunt ; sed de mercibus eorum,tamquam vsurarum emolumenta percipiunt. Ideo audiant,quid lex dicat 7. [Neq; vsuram, inquit, escarum accipies, neque omnium rerum.] *Item paulo post.* Et esca vsura est ; & vestis vsura est,& quodcūque sorti accedit , vsura est;quod velis ei nomen imponas, vsura est. *Item paucis interiectis.* Si quis instaurandū cōuiuium putat ; ad negotiatorem mittit,vt absynthiaci [a] cupellam sibi gratis deferat: ad cauponē dirigit,vt Picenum vinum,aut tyriacum requirat:ad lanium , vt hilam sibi procuret ; ad alium , vt poma sibi adornet.

[a] ¶ Absynthiaci.] *De hoc vino , quod tardam coctionem accelerat,ideoque instaurandis conuiuiis aptum est,meminit Dioscorides,lib.5.c.49. Lampridius de Heliogobalo,inquit* , & rosato, atque absynthio † vulgus ad biberdum inuitauit. *De hoc Alciatus parer.lib.7.c.vlt.*

Item ex concilio Agathensi. [8]

¶ Quando amplius quam deberur, accipitur, vsura est. C. IIII.

9 VSura est, vbi amplius requiritur, quā datur. Verbi gratia, si deder is solidos decem,& amplius quæsieris : vel dederis frumenti modium vnum, & super aliquid exegeris.

Ecce euidēter ostēditur, quòd quidquid vltra sortem exigitur, vsura est.

6 PLerique refugientes præceptā legis [a], cum dederint pecuniā negotiatoribus [a], non in pecunia vsuras exigunt ; sed de mercibus eorum,tamquam vsurarum emolumenta percipiunt. Ideo audiant,quid lex dicat 7. [Neq; vsuram, inquit, escarum accipies, neque omnium rerum.] *Item paulo post.* Et esca vsura est ; & vestis vsura est,& quodcūque sorti accedit , vsura est;quod velis ei nomen imponas, vsura est. *Item paucis interiectis.* Si quis instaurandū cōuiuium putat ; ad negotiatorem mittit,vt absynthiaci [a] cupellam sibi gratis deferat: ad cauponē dirigit,vt Picenum vinum,aut tyriacum requirat:ad lanium , vt hilam sibi procuret ; ad alium , vt poma sibi adornet.

[a] ¶ Absynthiaci.] *De hoc vino , quod tardam coctionem accelerat,ideoque instaurandis conuiuiis aptum est,meminit Dioscorides,lib.5.c.49. Lampridius de Heliogobalo,inquit* , & rosato, atque absynthio † vulgus ad biberdum inuitauit. *De hoc Alciatus parer.lib.7.c.vlt.*

Item ex concilio Agathensi. [8]

6 Tuo.pro.c.26.

[a] Adde ad hoc quæ dicta sunt in c.1. de usuris. Decret. lib. 5.

Deut. 23.

† al.absynthiato

† al.thericum

† al.vnthiacum

d Illam fert. tert. ter. Guill. de de vsu. ibi videas. fea. glo. præcipue lem. vi. de ver. significa. item nomen. Archid.

* fort. syn. ab. aut absynthiato.

8 capit. 125.

9 Ruffin. in 1. 6. tuo. Ioan. 200. Pann.l.3. c.161.

[a] Periculo. l. 3. vnus ex socijs. §. si vnus. pro socio.

[b] Arg. ff. de iureiur. cum oui.

[c] Videre potest. Ioannes. Fran. Ruppula.1.1. col. 8 n.10.68. fi cent. pec.

‖ Legi sit fraus quadrupliciter.

e De hac materia plene not. extra de prui. quāto. ibi videas in summa Hostiē. de contrahen. empt. §. vlti.

‖ Simonia an in modico committatur.

Vòd vero nec.] Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur vtrum laicis vel clericis liceat vsuras accipere: Et certum est, quòd non, nisi in casibus notatis supra in proxi. quæstione. & in apparatu, & in summa illius quæstionis.

a ¶ *Quòd vero.*] Nulli licitum est vsuras sumere, nec etiã Iudæo, vt extra de vsu. post miserabilẽ. videtur tamen q̃ in casu licitũ sit etiã Christiano sumere vsuram, vt ĵ. ead. ca. vlt. tamen licitũ est aliquando vltra sortem aliquid recipere, vt notaui in proxima quæstio. supra in summa.

Clerici.] Præcipit Gelasius in hoc cap. vt clerici ab omni illicita cupiditate cuiuslibet negotiationis se abstineant: alioquin in quocumque gradu fuerint, deponẽtur. Sequens capitulum patet.

dist. 88 conquẽs. 5. prohibe. Iuo p. 3. c. 38.

b ¶ *Indigni.*] licitas enim negotiationes possunt clerici facere, vt extra ne clerici vel monachi. cap. 1. & hoc cum eis sua non sufficiunt, vt 9. dist. clericus.

c ¶ *Si cessare.*] nõ ergo statim deponendus est clericus propter vsuras. 47. distin. c. 1. arg. contra. 47. dist. c. 2. Sol. statim deponendus est, & quod hic dicitur, refertur ad facultatem dispensandi a.

2 Iuo p. 4. c. 10. *De mnifr* orig.

a Vel de turpi lucro hoc intellige; sed contrà in vsura secundum Lau. de hoc le. & no. extra de vsur. præterea. ibi videas Archid. 3 Burc. l. 2. c. 222. Iuo p. 13. c. 13. & p. 6. c. 197.

4 in capitulis Martini, Brachar.

Vòd vero, nec clericis, nec laicis liceat vsuras exigere, probatur auctoritate Gelasij, & aliorum.

Ait enim Gelasius Papa scribens episcopis per Lucaniã, & Sicilia. 1. c. 17.

¶

1 Lerici aut ab indignis quæstibus nouerint abstinendum, & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate cessandum; aut in quocumq; gradu sint positi; si cessare α noluerint, mox à clericalibus officiis abstinere cogantur.

α Si cessare noluerint.] *Hæc non sunt in epistola, neque referũtur supra dist. 88. c. cõsequẽs. sed nõ sunt expũcta ob glossam.*

Item ex concilio Arelatensi primo, quod confirmauit Papa Siluester, c. 12.

¶

2 Inistri, qui fœnerantur, placuit iuxta formam diuinitus datam eos à communione abstinere.

Item ex concilio Tarraconensi, c. 2.

¶

3 Anonum statutis firmatum est, vt quicumque in clero esse voluerit, emendi vilius, vel vendendi carius studio non vtatur. Quod certe si voluerit exercere, cohibeatur à clero.

Itẽ ex concilio Martini Papæ, c. 62. 4

I quis oblitus timorem Domini, & sanctam scripturam, quæ dicit: [Pecuniam suam non dedit ad vsuram.] post hãc cognitionem magni β concilij fœnerauerit, & centesimas exegerit, aut ex quolibet negotio turpe lucrum quæsierit, aut per diuersas species vini, vel frugis, vel cuiuslibet rei, emendo, vel vendendo aliqua incrementa susceperit; de gradu suo deiectus, alienus habeatur à clero.

β Magni concilij.] *Sic loquitur Martinus Bracharensis; quoniam hanc sententiam accipit ex capite 17. concilij Nicæni, quod citatur infra eod. c. quoniam. & in duobus vetustis Gratiani exemplaribus post hoc continuo illud subiungitur.*

Item ex concilio Tarraconensi, c. 3.

¶

Pſalm. 14.

C. V.

eo pretio quo vendi potest tempore solutionis faciendæ, & tantum recipiat sub eo pretio donec perueniat ad summam quã mutuauit. Si vero non vult speciem, sed pecuniam: recipiat eam sine augmẽto. Ita videtur mihi quæstio huius c. formanda, licet Beneuen. aliter eã formauerit: nec in ea casu positio à sua differt, nisi in formatione quæstionis. & Hugo fere idem dicit cum Beneuen. Sequens cap. patet.

5 I quis clericus solidum in necessitate præstiterit; hoc de vino, vel frumento accipiat, quod mercãdi causa tẽpore statuto decretum fuerit venundari. Ceterum speciem non habuerit necessariam: ipsum, quod dedit, sine vllo augmento recipiat.

Itẽ ex conci. Carthaginensi 3. c. 16.

¶

6 Vllus clericorum amplius recipiat, quàm cuiquã accommodauerit: si pecuniã, pecuniã accipiat: speciẽ eãdem, quantã dederit, accipiat: & quidquid aliud, tantum, quãtum dederit, accipiat.

Item Leo Papa epist. 1. c. 3. 7

¶

8 Ec hoc quoque prætereũdum esse duximus, quosdam lucri turpis cupiditate captos vsurariam exercere pecuniã, & fœnore velle ditescere. Quod nos, nõ dicam in eos, qui sunt in clericali officio constituti, sed & in laicos cadere, qui Christianos se dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acrius in eos, qui fuerint confutati, decernimus, vt omnis peccandi opportunitas adimatur.

Item ex Nicæno concilio, c. 17. 9

¶

10 Voniam multi clerici auaritiæ causa turpia lucra sectãtes, obliti sunt diuini præcepti, quo dictum est [Qui pecuniã suam non dedit ad vsuram.] fœnerantes, cẽtesimas exigunt; statuit hoc sanctum concilium, vt si quis inuentus fuerit post hanc definitionem vsuras accipere, vel ex quolibet tali negocio turpia lucra sectari, vel etiam species frumentorum ad sesquplum dare; omnis, qui tale aliquid conatus fuerit ad quæstũ n; deiiciatur à clero, & alienus ab ecclesiastico habeatur gradu.

Supra dist. 47. hic idem canon affertur ex versione Dionysij, qui nunc ex prisca, quæ est in collectione Isidori.

Item Iulius Papa. 11

¶

12 Vicũque tempore messis, vel vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam, vel vinum, verbi gratia de duobus denariis quattuor vendant vel pro pluribus. Quæritur est à Iulio Papa, vtrum hoc sit turpe lucrum? Et respondet quòd sic. & dicit Hugo, quòd hoc cap. loquitur generaliter tam de clerico, quàm de laico. Sequens cap. patet.

a ¶ *Modium.*

a ¶ *Modium.*] ‖ si aliquis vendat merces quæ modo valent quattuor, & facit pactum, vt ei dentur quinque ad terminum præfixum: illud non est vsura, si dubium est quantum possunt valere merces illæ ad terminum præfixum, vt extra de vsur. in ciuitate, licet si venderet longe cariori foro, quàm modo valeant, tunc esset vsura, vt extra eod. tit. consuluit.

1 Vltra q. dãd. nõ fit, licet q. quatuor quinque ad tẽpus exigantur.

Io. Et quod dicitur de venditione merciũ, intelligitur si tẽpore cõtractus non fuerat vẽditurus: alioquin esset vsura, vt extra eo. tit. c. vlti. B.

b ¶ *Iquis.*] ¶ *Rapinam.*] sic ergo vsurarius est raptor. ergo in eum non transfertur dominium, sicut nec in simoniacũ. ‖ potest tamen concedi, q̃ transfertur dominiũ in eum. Item cum vsurarius non audiatur, nisi restituat vsuras quas ab aliquo receperit, ergo nec raptor: vt videtur: quod non admitto, & rapina large sumitur pro qualibet iniusta vsurpatione, vt 32. q. 4. meretrices.

‖ Dominiũ an trãsferatur in vsurarium.

1 Polyc. l. 6. tit. 20.

Vid dicã. CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes, In prima parte dicitur, q̃ crudelis est, qui vsurã exercet, sicut ille qui facit rapinam; quia vsura restitui debet, si sit sub quo iudice repeti posit. In secũda parte inuehitur cõtra auaritiam & cupiditatem vsurarij, quæ satiari nõ potest. Et ostẽdit, quòd vsurarius cum peccato possidet vsuram, quia alienum est: & ideo restituendum, quia iniuste possidet, & eo male vtitur.

PROVER. 17.

c ¶ *Reddi.*] id est, dari; quia verbũ reddendi ponitur pro verbo dãdi. ff. de verb. signi. verbum reddendi. ‖ Potest tamen dici, q̃ secundũ leges non sunt dandæ vsuræ, tum quia sacræ leges non dedignantur imitari sacros canones, vt 2. q. 3. §. notandum. tum quia Imperator iubet seruari ea quæ statuta sunt in Nicæno concilio, vt in Auth. de eccl. tit. in prin. coll. 9. sed Nicænum concilium prohibet vsuras, vt 47. distin. quoniam. & ĵ. e. quoniam. cti ergo Imperator cõstitutione sua confirmauit statuta Nicæni concilij, patet q̃ voluit derogare omnibus legibus, quæ loquuntur de vsuris. Vel dic vt dixi 10. dist. lege.

2 Hinc B. Thomas Aquinas in opusculis trac. de vsur. ca. 5. infert q̃ secundum legẽ diuinam non tribuitur dominiũ in vsurarium, sed tantum secũdum legẽ humanam. ‖ Vsuræ etiam secundum legem non sunt dandæ.

a Hic vult dicere, quòd ea quæ possidet licet pauca, ita ei sufficiũt ac si totus mũdus esset suus secundũ Gof. Arch.

d ¶ *Scriptum est.*] in prologo Bibliæ.

e ¶ *Totus mundus.*] id est, quælibet parua pars mundi a, vt hæc dictio, totus, hic ponatur distributiue.

f ¶ *Nec obolus.*] supple est totus mundus.

g ¶ *Alienum.*] canon fingit rem alienam illam qua quis male vtitur, vt hic, & 47. distinct. sicut hi. & extra de verbor. signific. c. ius dicitur.

PORRO. CASVS. Supra dictum est, quòd vsuræ non debent exigi: nunc ponit casum, in quo possunt exigi. & ad hoc inducit sequens cap.

A Billo.] CASVS. Quæritur fuit ab Ambrosio, à quo vsuræ exigi sine peccato vel recipi possint. Et respondet quòd ab illo cui nocere merito desideramus, & contra quem bellum iuste mouemus, sed bello vincere non valemus. Hoc cap. intelligit H. generaliter de Iudæo, pagano, hæretico, & Christiano quolibet contra quem bellum iuste mouetur.

h ¶ *Cui.*] sicut nulli nocere debes, sic à nullo debes petere vsuras, vt c. intelligatur negatiue, & sic planum est. Alij dicunt, quòd ab hostibus licitum est potere vsuras. nam & omnia eorum licite possumus auferre, vt 23. q. 7. ca. 1. & 2. & quibuscumque insidiis possumus nocere eis, vt 23. q. 2. dominus.

i ¶ *Vbi ius.*] iustum bellum est quod geritur ex edicto principis, vt 33. q. 2. iustum. Ioan.

Vòd vero.] Hæc quæstio diuiditur in quattuor partes, in prima quarũ probat per ix. auctorit. q̃ de vsuris & rebus male acquisitis de quibus dominium non transfertur, non possunt fieri eleemosynæ. Secunda ibi, *Econtra.* Tertia ibi, *Item obiicitur.* Quarta ibi, *Sed. Aug.* Io.

CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, vbi quæritur an ex vsuris & rebꝰ male acquisitis possint eleemosynę fieri. Et certe quidã dicũt, q̃ ex nulla re illicite acquisita potest eleemosyna fieri, vt ĵ. c. eleemosyna. & 1. q. 1. non est putãda. vbi dicitur: Honora Dñm de tuis iustis laboribus. & in Deuter. Non accipies mercedẽ prostibuli. Alij distinguũt vtrũ transferatur dominiũ, vel nõ. Vbi nõ trãsfertur dominiũ, de rebus illis eleemosyna fieri nõ potest, vt de rapina & furto. Vel vbi transfertur, sed datur repetitio, similiter eleemosyna fieri nõ potest, vt in vsura, & re p. metũ extorta, & etiã in simonia. Vbi autẽ transfertur dominiũ, & non cõpetit repetitio, eleemosyna fieri potest, vt de re p. meretriciũ acquisita, & de re quę datur histrioni: vt ĵ. c. qui habetis. & c. non sane. Quòd dicitur; nõ accipies mercedẽ prostibuli, nõ obstat: q̃a oblatio licet de ea fieri nõ possit, nõ phibetur quin eleemosyna fieri possit. & quod dicitur: Honora Dominũ de iustis laboribus, non prohibet quin idem de aliis.

3 Iuo p. 23. c. 37. *Ibi inquit* orig.

4 Iuo p. 13. c. 16.

k ¶ *Quòd vero.*] ‖ Quidã generaliter dicũt, q̃ de nullo illicite acquisito potest fieri eleemosyna, nec de meretricio, nec de vsura, nec de alea, nec de histrionatu, nec de simonia.

‖ Eleemosyna, vtrum fieri possit de illicite acquisitis. *Immolãtis* orig.

num est: male autem possidet, qui male vtitur.

Porro, à quo vsuræ exigendæ sint, Ambrosius testatur dicens in libro de Tobia, c. 15.

¶ Ab illo vsuram exigere possumus, cui iure nocemus. C. XII.

3 A B † illo vsurã exige, cui merito nocere desideras; cui h iure inferuntur arma, huic legitime indicantur vsuræ, quem bello vincere facile non potes. De hoc cito potes centesima vindicare te. Ab hoc vsuram exige; quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vsurã flagitat: sine gladio se de hoste vlciscitur, qui fuerit vsurarius exactor inimici. Ergo vbi ius i belli, ibi etiam ius vsuræ.

QVÆSTIO V.

Vòd verò k eleemosynæ nõ sint faciendæ ex fœnore, vel vsuris, nec ex quolibet male acquisitis; Augustinus testatur in libro de verbis Domini, sermone 35.

De vsuris eleemosynæ fieri non possunt. C. I.

4 NOlite velle eleemosynas facere de fœnore, & vsuris l. *Item Ecclesiastici 34.*

¶ Oblatio de rapina reprobatur ad Deo. C. II.

IMmolans † ex iniquo oblatio est maculata. *& infra.* ¶ Dona iniquorum m non probat altissimus, nec respicit in oblationes scriptũ est enim: Honorabis Dñm Deũ tuũ ex iustis tuis laboribus. 1. q. 1. nõ est putãda. & in Deute. dicitur: Nõ accipies mercedẽ prostibuli. & est ar. ad hoc ĵ. ea. eleemosyna. & 32. q. 4. sicut nõ sunt, nam illicite acquisita nõ sunt in bonis nostris, nec nostra, vt ff. ſ soc. cũ duobus. §. vlt. Alij dicũt, q̃ si de illicite acquisitis nõ transfertur dñium, vel etiã trãsfertur, sed cõpetit repetitio; nõ potest tamẽ fieri eleemosyna, vt in vsura. arg. ext. de iureiur. debitores. & in simonia, vt extra de simo. veniẽs. Sed si nõ datur repetitio, & trãsfertur dñiũ, bene fit inde eleemosyna, vt si aliq̃d datur meretrici, illud nõ potest repeti, vt ff. de cõdi. ob turpẽ cau. idẽ q̃ si. §. quoties. vnde de tali potest meretrix facere eleemosynã. Idẽ de eo est quod datur histrioni, & de eo quod extorquetur ratione officij alicuius, vt ĵ. ead. nõ sanẽ. Quod autẽ dicitur, q̃ sacerdos nõ potest ꝓcipere mercedẽ ꝓstibuli, potest dici, q̃ nõ debet recipi oblatio meretricis, licet eleemosyna possit inde fieri. & hæc est ratio, vt ꝓpter ruboré citius cõuertatur, vt 90. dist. oblationes & 17, q. 4. miror. Sed de illis q̃ sunt extorta ꝓ violẽtiã, nõ ratione officij alicuius, vt de rapina & de furto: nõ põt fieri eleemosyna. Dicũt tamẽ quidã, q̃ si res furtiua vendatur, de nũmis illis potest fieri eleemosyna: q̃a nõ sunt nũmi furtiui qui dãtur ꝓ re furtiua, vt ff. de fur. qui vas. §. vlt. quod non credo, vt extra de vsur. cum tu. in fine b.

b De hoc no. extra de decimis ex transmissa.

1 *Nolite.*] ¶ *Vsuris.*] hic inculcatio verborum est, & fœnus dicitur vsurarum. Vnde Lucanus,

Hinc vsura vorax, auidumque in tempore fœnus.

Immolans.] CASVS. Augu. in hoc cap. reprehendit illos qui ex male acquisito faciunt oblationes. Nam qui offert sacrificium vel oblationes ex iniuste acquisito, similis est illi qui interficit filium in conspectu patris. nam qui rapit pauperibus, & qui sanguinem fundit humanum & homicida reputatur, & similes sunt in malo.

Immolans, id est, immolantis.

m ¶ *Iniquorum.*] Supra 1. q. 1. nullus. & c. non est putanda.

a ¶ Nec

a ¶ *Nec in multitudine.*] sed in meritis, vt 24.q.1.odi.
b ¶ *Sanguinis.*] Supra 86.dist.pasce.
c ¶ *Fratres.*] id est, pares siue similes in peccato. infra ea.c.multi. & de pœni.dist.1.homicidiorum.

FOrte,] CASVS. Quidam putant se non peccare si auferant auaro & diuiti, vt pauperibus largiantur: sed dicit Aug. quòd tales diabolica suggestione mouentur: quia qui tales faciunt, addunt iniquitatem iniquitati.
d ¶ *Non habebo.*] nec enim propter bonum est faciendum malum, vt 39.q.1.nosse. 32.q.4. sicut nō sunt [a]. nō videtur tamē, quòd talis furtū cōmittat: quia furtum non fit nisi adsit animus lucrandi, vt ff. de fur. l.1. sed non est ita: quia species furti est ex alieno largiri, vt ff. de furt. si pignore. §.1.

‖ Malum propter bonum non est faciendum.
a Facit ad hūc text. l. cum hi, cum ibi not. ff. de transactio.
a Ad hoc glo. ne extra, ne cleri. vel mena. c. 3.

SI quid inueneris.] CASVS. Dicit Augustin. in hoc cap. q si aliquis inueniat aliqd, & animo lucrandi retinuit, talis dicitur raptor: nam qui alienum negat, si inueniret alienum, tolleret: & dolet q plus nō inuenit. Deꝰ enim respicit cor, & nō manum. Sequentia duo capitula patent.
e ¶ *Si quid inueneris.*] hic notabis q si inueni rem aliquā habitam pro derelicto, licet intendam eam furari: non tamē cōmitto furtum. Itē si non habetur pro derelicto, credo tamen q habeatur pro derelicto, similiter non committo furtum. si autem non habetur pro derelicto, ne credas q habeatur, si eo animo accepisti, vt domino restituas, non committis furtū: hoc tamen in libello debes protestari. hoc totum habes ff. de furt. falsus, §. qui alienum. ‖ Itē & hoc scias, q si quis inuenit thesaurū in loco proprio, statim inuento is est: si autē in loco alieno, & casu fortuito eū inuenerit, dimidius sit inuētoris, & dimidius sit domini loci. si vero studiose quæsuit, & inuenit eū in loco alterius, totus erit domini loci. si vero in sacro vel religioso loco casu fortuito inuenit thesaurū, totus est inuentoris, vt inst. de re. diui. §. thesaurus. & C. de thesaur. l. nemo. lib. 10. Io.

‖ Furari intēdens quādoque furtū non cōmittit.
† al. in rapina moriens
‖ Thesaurus inuentus cuius est.
2 & ferm. 25. de verbis Apostoli.
3 Polyc. l. 6. tit. 16.

f MVlti. ¶ *Dicūt.*] Isti male dicūt: quia omnes scire debēt quod suum non est, ad alios ptinere, vt C. vnde vi. conquerebatur.

4 Polyc. l. 2. tit. 1. Pann. l. 2. c. 191.

NEque.] CASVS. In hoc c. ostendit Aug. q malū præcedēs (vt rapina vel inuasio) non excusatur propter bonum sequens. & hoc probatur duobus exemplis: scilicet primo & tertio. Et econuerso bonum præcedens non vitiatur malo sequēti. & hoc probat duobus exemplis: scilicet secundo & quarto. Et nō q prima duo exempla opponuntur sibi: & sequentia duo similiter. Secundum exemplū est ibi, *Neque si aliàs.* Tertium ibi, *Nec tyrannice.* Quartum ibi, *Nec vitiperabilis ordo.*
g *Iustificat.*] Arg. q non improbatur propter malū cohærens: nec malū approbatur propter bonum cohærens [b], vt 56.dist. vndecimq;. & 23.q.5. relegentes. Arg. cōtra. 22. q.2. si quælibet.
h ¶ *Laudabilis.*] id est, licet iniuste electus bene vtatur dignitate, per hoc nō conualescit dignitas, vt 1. q.1. principatus. hoc tamen fallit, vt extra de renū. nisi. i & *Iniusta.*] id est, iniuste acquisita. Omnis enim potestas à Deo est. ar. 23.q.1. qd culpatur.

b Adhuc vide 6. colūna. 23. q.5. relegentes. 22. q.2. si quælibet. Gregorius. 6. Leuitici.

DEniq.] CASVS. Quæritum est ab Ambr. vtrū in causa pecuniaria, quæ vertitur inter aliquos, possit sacerdos q altero licite postulare? Et resp. q nō: quia cōmodius est vt neuter iuuetur, quam grauetur alter: quia ad officiū sacerdotis spectat: vt nemini noceat, sed profit omnibꝰ. & facit principiū. c. ad propositum Gratiani, scilicet vt alienū nō auferam, vt alteri subueniā, pecuniariter maxime.
k ¶ *Denig.*] sic 11.q.3. nolite. cū suis cōcor. & 13.q.2. non æstimemus.
l ¶ *Neutrū.*] Arg. ibi nulli subueniēdū est cū iniuria alterius, vt 22.q.2. primū [c]. & cauendū est ne prætextu nocētis innocēs puniatur. C. de his qui latro. occ. l. 2. in fi. q a sanctius est, & c. ff. de pœ. absentem. & pœna suos tenebit auctores. C. de pœ. sanctimus. extra de his quę fi. à maio. pte. c. qſiuit. nec debet alteri per alterū iniqua cōditio afferri, vt ff. de reg. iu. nō debet. m ¶ *Non est sacerdotis.*] Arg. q sacerdotes non possunt cōmutare in causis, vt hic, & 88. dist. perlatum. Arg. contra, 15.q.2. obtemperādum. Solu. corā secularī iudice non possunt allegare nisi pro certis personis, vt extra de postu. c.1. sed corā ecclesiastico bene. Io. Hodie sacerdos non potest postulare nisi pro se & ecclesia sua, vel pro coniunctis & miserabilibus personis, vt extra eo. c. vlti. B.

‖ Potest non debere stare q altero.
c Arg. 23.q.4. ficcos. ff. de rei. vend. l. 3. dist. quod ait. C. de ita. & imp. l. vlti.

SCriptū.] CASVS. Quæritū fuit à Gregorio an de illicite acquisitis possint facere peccatores sacrificia vel oblationes? Et respondet

63.q.7 ingl. ubi. Prouer. 15. Genes. 4.

6 SCriptum n est [Victimæ impiorum abominabiles Deo: q nō: & hoc probat exēplo Cain, ad cuius munera vel personā dñs nō respexit, cū malus esset & impius: sed ad Abel & ad munera eius respexit. Dona enim iniquorum non probat altissimus, sed bonorum.
n ¶ *Scriptū.*] hoc cap. expositū est supra 3.q.7. in grauibus. §. eccc.

CONTRA. Hæc est 2. pars quæstio. secundum Ioan. de Fan.

CASVS. Supra probatū est q de furto, vel rapina, vel consimilibus eleemosynæ vel oblationes fieri non debent. Nunc probant contra exemplo Iudæorū, qui de vasis quę mutuo acceperunt ab Aegyptiis, ædificauerunt postea tabernaculum Domino. Sed huic obiectioni respōdet Grat. per seq. c.

DIxit.] CASVS. Quæritū fuit ab Aug. vtrū exemplo Iudæorū, qui Aegyptios expoliauerunt auro & argento, possit quis suum proximum spoliare? Et respōdet q nō. nec Iudæi furtum fecerunt, sed præceptū Domini seruauerunt.
a ¶ *Sumendū exemplum.*] Arg. ab exēplis nō esse argumentandū. 12. q.2. gloria. ver. neq; vero. Argu. contra. 37. dist. qui de mensa.
b ¶ *Furtū.*] Ar. q hostes possumus decipere & eis sua auferre, vt 43. dist. in mandatis. 23. q.7. c.1. & 2. supra dist. 8. quo iure. & C. de cōmer. & merca. l. 2. ‖ Hic tamē ideo excusantur, quia maioris auctoritate hoc fecerunt: & ita est arg. hic. quòd auctoritas maioris excusat in illicitis, vt 63. di. Salonitanæ. & de consc. dist. 5. discipulos. 23. q.1. quid culpatur. sic Abraham & Sampsōn, & alij multi fuerunt excusati auctoritate Domini, vt 23.q.5. si nō licet. argu. contra 16. q.1. in canonibus. & 12. q.2. quicunque.

Eccles. 34. Prouer. 15.
‖ Dilectio excusatur auctoritate maioris.
Exod. 3.
1 paulò aliter in orig. Iurc. l. vt. c. 5. hoc p. 13. cap.

ITEM OBICITVR. Hæc est 3. pars quæstio, in qua quæritur vtrū rapina in decalogo inueniatur prohibita: & probat q sic per cap. sequens. Ioan. de Fant.
CASVS. Adhuc probat Grat. q ex illicite acquisito velut ex rapina possunt eleemosynæ fieri. nam rapina nullo Dei mandato videtur esse ꝓhibita. sed respondet q cū furtum sit prohibitum, omnis illicita vsurpatio intelligitur esse prohibita, vt probatur seq. ca.

PEnale.] CASVS. Docet hic Augu. q maius est peccatū rapere manifeste, quā occulte furari: & q nomine furti in lege veteri rapina & omnis illicita vsurpatio intelligitur. A parte enim totum significatur. *A parte.* Furtum secundū quod dicitur à furto, & rapina, sunt ſpecies illicitæ vsurpationis: sed secundum quod dicitur furtum contractio rei alienæ inuito domino, furtum non est ſpecies rapinæ. sed ecōtra.
c ¶ *Pœnale.*] id est, dignum pœna [a].
d ¶ *Maioris.*] magis enim delinquit raptor quàm fur, vt instit. vi bono. rap. in prin.
e ¶ *Rapinam.*] arg. quòd aliquo prohibito prohibita sunt omnia similia, vt extra de constit. translato. & supra dist. 4. deniq;. in fi. & quæ sequuntur ex illo; extra de constit. nam concupiscentiam.
f ¶ *A parte enim.*] simile 32.q.4. meretrices. est autem furtū pars rapinæ, eodē modo quo genus est pars ſpeciei. rapina enim est ſpecies furti: nam omnis raptor est fur, vt instit. vi bono. rapto. in prin.

1 Iuo p. 13. c. 16.

HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Concludit Grat. ex omnibus supradictis c. à princ. quæst. quòd ex rebus male acquisitis eleemosyna fieri non debet, postea probat contrarium.
SED AVGV. Hæc est 4. pars q. in qua dicitur, quòd de quibusdam male acquisitis quandoque transit dominium, & tunc potest fieri eleemosyna. Ioan. de Fant.

QVi habetis.] CASVS. Doc et hic Aug. quòd qui habet pecuniam de malo acquisitam, conuertat illam in bonum, & ipse malus nō remaneat. abstit enim vt nummi tui cōuertātur in bonum, & tu remaneas malus.
g ¶ *De malo.*] Grat. tribus modis exponit illud verbum, facite de malo bonum, & bene, &c.
SED HOC MVLTIPLICITER. CASVS. Exponit Grat. hic quod dictū est supra in præcedenti c. vbi dicitur, quòd de malo potest quis facere bonū. & exponit illa verba tripliciter. Primo dicitur de malo facere bonum, cum reddit quæ illicite abstulit. Secūdo, cum pauperibus dispēsat ea, quæ cū malo, id est cura & solicitudine acquisiuit. & hoc probat auctoritate Euangelij dicētis, Facite vobis amicos de māmona iniquitatis. Tertio cum bonum quis expendit, id est, quod ex arte mathematica acquisiuit.
h ¶ *Reddit.*] vt in furto & rapina & in talibus omnibus, vbi non transfertur dominium, nec datur repetitio.
i *De mammona.*] mamon dicitur dæmō, qui præest diuitiis.
ADDITIO. Sub. non quòd in eis potestatem habeat, sed quia homines tentat per eas. Archid.

Luc. 15.

NOn sane.] CASVS. Hoc c. dīuiditur in duas partes. In prima parte ostenditur quæ personæ possint vendere suum patrocinium vel laborem, vt medici, operarij, aduocati, & officiales: sed officiales ab vtraque parte recipiunt: alij vero tantum ab vna. Sunt & aliæ personæ, quæ vendere non possunt, vt iudices & testes, qui magis peccant si pecuniam pro falsis & iniquis iudiciis & testimoniis accipiunt, quàm si accipiunt pro veris. In secunda parte dicitur, quòd illud quod officiales acquirunt ratione officij etiam cum peccato, possunt pauperibus erogare: quæ vero furto vel rapina vel inuasione acquiruntur, non sunt pauperibus eroganda. Secunda pars incipit ibi, *Isti si viam.* Ego B. sic credo casum ponendum. Beneuen. vero breuius ponit. Et scias, quòd H. intelligit illud verbum, *Isti si viam*, de omnibus supradictis, scilicet iudice, aduocato, teste, officiali, & iurisperito.

4 Polyc. l. 6. tit. 20.

vota iustorum placabilia.] Neque enim in omnipotentis Dei iudicio quod datur, sed à quo datur, inspicitur. Hinc est enim quod scriptū est [Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem, & munera eius non respexit.] Dicturus quippe, quia Dominus respexit ad munera: præmisit solicite, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à muneribus, sed munera ab offerēte placuerūt [a]. [Dona quippe iniquorū nō probat altissimus: nec respicit in oblationes eorū, nec in multitudine sacrificiorum, eorum propitiabitur peccatis.] Itē. [Longe est Dominus ab impiis: & orationes iustorum exaudiet.]

Gen. 4.
Eccles. 34. Prouer. 15.

a ¶ Placuerunt.] *Hucusque B. Gregorius: sicut supra 3.q.7.c. ingrauibus. est notatū.*

Contra in Exodo legitur, quod filij Israel exituri de Aegypto à vicinis suis acceperunt mutuo vasa aurea, & argentea: ex quibus postea ædificauerunt tabernaculum Domino.

His respondet Augustinus in lib. quæst. Exodi, q. 30.

¶ Non licet aliena rapere exemplo Israelitarum spoliantium Aegyptios.
C. XII.

1 DIxit Dominus ad Moysem: [Petat vir à proximo, & mulier à proxima, vasa aurea, & argentea, & vestē.] Non hinc quisquam sumendum exemplū [a] putare debet ad expoliandū isto modo proximū. Hoc enim Deus iussit, qui nouerat, quid quemque pati oporteret. Nec Israelitæ furtū [b] fecerunt: sed Deo iubenti ministerium præbuerunt.

2 *Item obiicitur. Aliena rapere non est contra præceptum. Nullo siquidem Dei mandato rapina videtur prohibita. Sed nomine furti omnis illicita vsurpatio rei alienæ intelligitur.*

Vnde Augustinus in eodē lib. q. 71.

¶ Maioris pœnæ est violenter aliquid eripere, quam furari. C. XIII.

2 POenale [c] est occulte auferre: multo maioris [d] pœnæ est visibiliter eripere. Auferre ergo nolenti siue occulte, siue palam, hac ies furti: nam omnis raptor est fur, vt instit. vi bono. rapto. in prin.

HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Concludit Grat. ex omnibus supradictis c. à princ. quæst. quòd ex rebus male acquisitis eleemosyna fieri non debet, postea probat contrarium.
SED AVGV. Hæc est 4. pars q. in qua dicitur, quòd de quibusdam male acquisitis quandoque transit dominium, & tunc potest fieri eleemosyna. Ioan. de Fant.

QVi habetis.] CASVS. Doc et hic Aug. quòd qui habet pecuniam de malo acquisitam, conuertat illam in bonum, & ipse malus nō remaneat. abstit enim vt nummi tui cōuertātur in bonum, & tu remaneas malus.
g ¶ *De malo.*] Grat. tribus modis exponit illud verbum, facite de malo bonum, & bene, &c.
SED HOC MVLTIPLICITER. CASVS. Exponit Grat. hic quod dictū est supra in præcedenti c. vbi dicitur, quòd de malo potest quis facere bonū. & exponit illa verba tripliciter. Primo dicitur de malo facere bonum, cum reddit quæ illicite abstulit. Secūdo, cum pauperibus dispēsat ea, quæ cū malo, id est cura & solicitudine acquisiuit. & hoc probat auctoritate Euangelij dicētis, Facite vobis amicos de māmona iniquitatis. Tertio cum bonum quis expendit, id est, quod ex arte mathematica acquisiuit.
h ¶ *Reddit.*] vt in furto & rapina & in talibus omnibus, vbi non transfertur dominium, nec datur repetitio.
i *De mammona.*] mamon dicitur dæmō, qui præest diuitiis.
ADDITIO. Sub. non quòd in eis potestatem habeat, sed quia homines tentat per eas. Archid.

Luc. 15.

NOn sane.] CASVS. Hoc c. dīuiditur in duas partes. In prima parte ostenditur quæ personæ possint vendere suum patrocinium vel laborem, vt medici, operarij, aduocati, & officiales: sed officiales ab vtraque parte recipiunt: alij vero tantum ab vna. Sunt & aliæ personæ, quæ vendere non possunt, vt iudices & testes, qui magis peccant si pecuniam pro falsis & iniquis iudiciis & testimoniis accipiunt, quàm si accipiunt pro veris. In secunda parte dicitur, quòd illud quod officiales acquirunt ratione officij etiam cum peccato, possunt pauperibus erogare: quæ vero furto vel rapina vel inuasione acquiruntur, non sunt pauperibus eroganda. Secunda pars incipit ibi, *Isti si viam.* Ego B. sic credo casum ponendum. Beneuen. vero breuius ponit. Et scias, quòd H. intelligit illud verbum, *Isti si viam*, de omnibus supradictis, scilicet iudice, aduocato, teste, officiali, & iurisperito.
k ¶ *Auferetur.*] per iudicem.

4 Polyc. l. 6. tit. 20.

a ¶ *Nec medico.*] præmittit enim hic medicos quasi digniores, tum tamen medici non sint maioris valoris, quàm obstetrices, vt C. commu. de leg. si duobus. 1. respon,

b ¶ *Patrocinium.*] Hoc est contra G. qui dixit nihil posse recipi pro iusto patrocinio, vt not. 11. q. 3. non licet a.

c ¶ *Ille.*] arg. contra illos qui dicunt, si dedi tibi pecuniam, vt pro me iudicares iniusta causa, quod nō possum repetere pecuniam datam, vt ff. de condi. ob turp. caus. l. 2. vbi dicitur, q talis lite perdit, quia videtur velle iudicem corrūpere. Ego credo quòd posit talis repetere pecuniā, si nō eo animo dat, vt iudicē corrumpat. nam si dat eo animo vt ius & quietem sibi conferuet, tunc potest repetere, vt probatur extra de simo. dilectus. sed ibi dicitur, quòd repetit si non seruatur pactum.

d ¶ *Accipiūt.*] sportulas.

ADDITIO. Hoc intellige cū nō recipiunt salariū de publico. 23. q. 1. militare. 86. dist. nō satis. ver. in singulis. Io. de Fan.

e ¶ *Amouetur.*] Videtur distinguere inter perpetuos & tēporales officiales. Temporalem vocat eū q amouetur: perpetuū vocat eū cui perpetuo admouetur, id est, traditur tale officium.

f ¶ *Repeti.*] de facto.

g ¶ *Magisque.*] hic vult dicere, q officiati reprehendūtur, non ex eo, q aliqua extorquēt, sed quia ea immoderate exquirūt. Vndè talia nō repetūtur ab eis, nisi certū sit eis salarium cōstitutū: tunc enim si aliquid vltra hoc petierint, crimine cōcussionis tenētur, vt 13. q. 1. militare. & soluēt quadrpulū. 18. dist. quoniā

h ¶ *Necessariæ personæ.*] ad officiū tale.

i ¶ *Taquam sua.*] ar. q de rebus illicite acquisitis, dū tamen trāsferatur dominiū in accipiētem, fit eleemosyna, vt 5. ea. qui habetis.

k ¶ *Donanda.*] pauperibus.

l ¶ *Zachæi publicani.*] Qui dixit: si quem defraudaui, reddo quadruplum. & sic patet, q licite quadruplum, vel duplum peti potest, vt 12. q. 2. cum deuotissimum.

Vàd vero,] Hæc q diuiditur in quattuor partes, in prima quarum probat per c. Aug. quod non agitur pœnitentia digna si res nō restituitur. Secunda ibi, *Si vero.* Tertia ibi, *Pro malis.* Quarta ibi, *Furtum autem.* Io. de Fan.

CASVS. Hic inticulatur 6. q. in qua quæritur, vtrum quis pœnitere possit, nisi reddat aliena? Et respondetur quòd non, si potest reddere ea. vel earum æstimationem.

m ¶ *Quòd vero.*] siue sint raptores, siue fures, veram pœnitentiam non possunt agere, id est fructum veræ pœnitentiæ non consequuntur, vt infra ea. ca. 1. tamen admitti debent ad pœnitentiam, vt extra de pœ. & remiss. quod quidam. & 5. de pœ. dist. 3. §. vlt. & dist. 5. falsas.

Si res.] CASVS. Macedonius de quattuor quæsiuit ab Aug. primo, an dimittatur peccatum nisi restituatur ablatum & respon. q non, si potest restitui. Secundo, an fur possit verberari, cum se negat habere quod reddat, putatur tamen habere. & respon. quòd sic. Tertio, an ecclesia pro talibus verberatis possit intercedere & respō. quod sic. non vt ablata non reddantur: quia sic socia criminis videretur. Quarto, an clerici debeant tales verberare, vel verberādos iudici tradere sæculari: & respon. quòd non: sed minari sibi humanum iudicium aliquādo, diuinū vero semper: quādoque clam, quandoq; manifestè, prout peccatū est occultū vel manifestum, vel prout existit diuersitas personarum. Secunda responsio est ibi, *Huic certe non.* Tertia ibi, *Sed non inhumanum.* Quarta ibi, *Sed nunquid.* Not, fupple clerici.

n ¶ *Nisi restituatur.*] videtur hic, quòd quātocūque tempore quis alienā rem possederit, quòd non curritur ea præscriptio, vt 34. q. 2. si virgo. nam diuturnitas temporis non minuit, sed auget peccatū & agrauat b, vt 24. q. 1. schisma. vnde in præscriptione requiritur bona fides à principio & in medio & in fine, & ex omni tēpore præscriptionis, vt extra de præscrip. quoniā omne. Tu dicas, q si ex omni parte præscriptionis habuit boni fidem; tūc res illa facta est sua, de beneficio iuris, vnde tunc non est dicendum, quòd habeat conscientiā rei alienæ, licet post tempus præscriptionis incipiat scire rem alienam fuisse: nisi velis intelligere. id est, rei quæ fuit aliena. Quidā c tamen dicunt, quòd si aliqui rem præscriptam haberet ex causa lucrativa, tenetur ipsam restituere, si remordet iosum cōscientia: quia nihil deperire credim? ecclesiæ vtilitatibus, si ea quæ sunt aliena reddantur, vt 4. dist. generalis. sed si eam habet ex causa nō lucrativa, non tenetur, vt ff. de his quæ in fraud. cre. qui autem. §. si quid cum pupillo.

o ¶ *Patiendo.*] id est, permittendo, quòd alij male ei auferant.

p ¶ *Redde.*] hoc intelige quando fur vel rapetor non est soluendo. sed si esset soluendo. licet res quam abstulerit, sine culpa sua periisset, tamen tenetur reddere æstimationem ipsius, vt C. de furt. subtracto.

q ¶ *Cruciatus.*] arg. q qui pauperes sunt, & nō sunt soluēdo. semper verberādi sunt pro debito, vt 12. q. 2. fraternitas. & in l. libertus. & hoc est verū vbi cōueniūtur ex maleficio: sed si cōueniūtur ratione cōtractus alicuius, tūc sufficit cedere bonis, vt C. q. 3o. ced. post. l. vlt.

r ¶ *Peccati.*] ergo adhuc non est liberatus à debito, sed tantum à pœna. vnde si postea peruenerit ad inguiorem fortunam, æque potest conueniri sicut ille qui ex aliquo contractu est obligatus. inst. de act. §. vlti. & extra de solu. Odoardus.

s ¶ *Intercedere.*] vt 23. q. 5. reos. 17. q. 4. reum. & est hic arg. quòd clericus in foro sæculari potest aliquem defendere in causa sanguinis. vt 23. q. 5. c. 1. 2 & 3.

t ¶ *Subtrahimus.*] arg. supra 5. q. 5. non omnis.

v ¶ *Adiuuat.*] arguitur, quòd non debemus dominos nostros iuuare in illicitis. 11. q. 3. si dominus. & c. non semper.

a ¶ *Exigere.*] id est, pœnas corporales infligere. Sed nonne clerici possunt vel ecclesia potest pœnas corporales infligere, vt 5. q. 5. illi qui. & 23. q. 5. circūcelliones: Respondeo, potest vel possunt, sed non tantas quantas sæculariis iudex. non enim potest punire quantum ad membri mutilationem, vt extra de rap. in archiepiscopatu.

b ¶ *Tradere.*] Si ergo clericus cepit furem in domo, nō tradet ipsum iudici: sed si iudex furē captū ei abstulerit vi, nō impuratur clerico: alioquin licite auferentur clericis sua, vt 23. q. 5. vnū solū. Itē nec clericū depositum tradet episcopus iudici. extra de iud. at si clerici. Vel dic q clerici tales maleficos possunt tradere curiæ, non vt puniatur ad sanguinis effusionē, sed alio modo, vt extra de Iudæis. ita quorumdam. & 11. q. 1. si quis facerdotum a.

c ¶ *Clam.*] si est occultum. 2. q. 1. si peccauerit.

d ¶ *Palā.*] si est manifestū. 6. q. 1. si omnia.

e ¶ *Diuersitas.*] arg. q secundum diuersitatem personarū diuersæ pœnæ statuūtur, vt 12. q. 2. fraternitas. 24. q. 3. corripiantur.

SI VERO REM ALIENAM Hic est 2. pars. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictū est 5. q. res aliena domino restitui debet. Nunc vero ponit Gratia. casum, in quo non ipsa, sed eius æstimatio est restituenda, puta cum res aliena fuerit consecrata. & ad hoc inducit seq. cap.

Omperimus.] CASVS. Aliquis rapuit argentū, vel aurū. episcopus hoc sciēs, calices inde factos temere & incōsulte cōsecrauit. Præcepit ergo Gregorius cuidam, vt cōpellat episcopum ad æstimationē rei ablatæ, & non ad rē ipsam cōsecratā. Et dicit Beneuen. & etiā Hug. hoc inuit, q episcopus qui cōsecrauit, raptor fuit illius argenti & auri.

f ¶ *Eis.*] id est, laicis: quia res semel consecrata non debet amodo ad profanos vsus redigi, vt 12. q. 2 aurū. & 7. de cōsecra. dist. 1. ligna. Si autem res illa fuisset alicuius ecclesiæ, illi bene esset restituenda, vt 12. q. 2. Apostolicos b. & 17. q. 4. quæst. aliud tamē est in re animata. Nam si seruus alicuius fuit consecratus, bene restituitur dño suo, vt 5 4. dist. ex antiquis. sed hoc ideo est, quia cum seruus sit res animata, delinquit permittendo se ordinari. sed res inanimata in nullo delinquit, vt vides in simili. 7. q. 1. episcopus in diœcesi. Eamdem rationem assignat lex. quòd si nescio vbi sit seruus meus, nō ideo possessionem ipsius perdidi. sed aliud est in his quæ anima carent, vt ff. de acquir. posses. si rem mobilem. & l. pomponius. in princ.

PRO MALIS AVTEM. Hæc est tertia pars q. Io. de Fant.

CASVS. Adhuc probat Gratianus, q ecclesia pro malis intercedere potest, & non eos temere defendere. & ad hoc inducit sequens ca.

¶ *I qui in furtis.*] CASVS. Quidā nomine Romanus, Romanæ ecclesiæ defensor, latrones temere defendebat. quare Gregor. præcipit ei, ne fures iniustè defendat, ne ex hoc ipsa infametur eccle-

1 Adde quæ dicit de hent recipere. no. gl. & Cyn. in l. 1. C. de fuf.

1 Supra 11. q. 3 non licet.

f al. examina

3 Concor. l. dicut, & not ff de iudi. & Bal. in l. 2. pa. 2. ti. nes. C. de iud. inst.

+ al. huc } ozi.

Exo. 19.

2 Cōcor. text. an l. vlt. ff. de crim. ff. de vac. & extraord. cog.

1 Exilio text. infertur, q aliquando quis rē suā vendere cogitur, cōcor. text. in l. 1. ff. ad legē Iul. de anno. Baro. in l. annonam. ff. de var. & extraord.

a Debocretū est. 23. qu. 3. Maximianus. ibi videas. & 24. q. laicos. Archid. † al. vel velle oppra.

b Vt remittit cōsuetudo extra de simo. ex literis. ver. nec dicas. quia in mala habent. ver. finem. Archi.

† al. luat

† al. redhibet Vt Abbas. quod dic. ti. no. extra de præscri. rigilate. & de iudi. præs. ca. nulla. Archid.

‖ Pœnitentia non agitur, si aliena res non restituatur. C. I.

1 Data per tolerabilem consuetudinem non solent.] *Addita sunt hæc ex originali, sine quibus sequentia non satis constabant.*

4 Septime synodus. & Augustinus quod dicit. ti. pœnitentia. q. 4.

QVÆSTIO VI.

Vòd verum pœnitentia agi non possit, nisi res aliena reddatur, testatur Augustinus ad Macedonium, epistola 54.

¶ Pœnitentia non agitur, si aliena res non restituatur. C. I.

QVI res aliena, propter quam peccatū est, cum reddi possit, non redditur; non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur; non remittitur peccatum nisi restituatur a ablatum; sed, vt dixi, cū restitui non potest. Plerūque enim qui aufert, amittit, siue alios patiēdo malos, siue ipse male viuendo; nec aliud habet, vnde restituat. ¶ Huic certe nō possumus dicere, redde p quod abstulisti, nisi cū habere credimus, & negare. Vbi quidem si aliquos substinet cruciatus q à repetente b, dū existimatur habere quod reddat; nulla est iniquitas: quia etsi non est, vnde reddat † ablatā pecuniā; meritò tamē, dum eam per molestias corporales reddere † compellitur; peccati c, quo male ablata est, pœnas luit.

¶ Sed inhumanū nō est, etiā pro talibus intercedere s, tamquam pro reis criminū, nō ad hoc, vt minime restituantur aliena; sed ne frustra homo in hominem sæuiat, *& paulo post.* ¶ Illud vero fidētissime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc interuenit, nec male ablata restituat, & qui ad se cōfugientē (quantum honestè potest) ad restituendū non cōpellit, socium esse fraudis, & criminis. Nam misericordius opem nostram talibus subtrahimus t, quàm impendimus. Non enim opem fert, qui ad peccandum adiuuat v; ac non potius

3 Poly. l. 6. 20. tit. pun. 4. & post. 23.

b Vt remittit cōsuetudo extra de simo. ex literis. ver. nec dicas. quia in mala habent. ver. finem. Archi.

‖ Pœnitentia agi non potest si fictitia sit restitutio.

publicani l Euāgelico exemplo 4.

a ¶ Data per tolerabilem consuetudinem non solent.] *Addita sunt hæc ex originali, sine quibus sequentia non satis constabant.*

¶ *Vàd vero,*] Hæc q diuiditur in quattuor partes, in prima quarum probat per c. Aug. quod non agitur pœnitentia digna si res nō restituitur. Secunda ibi, *Si vero.* Tertia ibi, *Pro malis.* Quarta ibi, *Furtum autem.* Io. de Fan.

CASVS. Hic inticulatur 6. q. in qua quæritur, vtrum quis pœnitere possit, nisi reddat aliena? Et respondetur quòd non, si potest reddere ea. vel earum æstimationem.

m ¶ *Quòd vero.*] siue sint raptores, siue fures, veram pœnitentiam non possunt agere, id est fructum veræ pœnitentiæ non consequuntur, vt infra ea. ca. 1. tamen admitti debent ad pœnitentiam, vt extra de pœ. & remiss. quod quidam. & 5. de pœ. dist. 3. §. vlt. & dist. 5. falsas.

Si res.] CASVS. Macedonius de quattuor quæsiuit ab Aug. primo, an dimittatur peccatum nisi restituatur ablatum & respon. q non, si potest restitui. Secundo, an fur possit verberari, cum se negat habere quod reddat, putatur tamen habere. & respon. quòd sic. Tertio, an ecclesia pro talibus verberatis possit intercedere & respō. quod sic. non vt ablata non reddantur: quia sic socia criminis videretur. Quarto, an clerici debeant tales verberare, vel verberādos iudici tradere sæculari: & respon. quòd non: sed minari sibi humanum iudicium aliquādo, diuinū vero semper: quādoque clam, quandoq; manifestè, prout peccatū est occultū vel manifestum, vel prout existit diuersitas personarum. Secunda responsio est ibi, *Huic certe non.* Tertia ibi, *Sed non inhumanum.* Quarta ibi, *Sed nunquid.* Not, fupple clerici.

n ¶ *Nisi restituatur.*] videtur hic, quòd quātocūque tempore quis alienā rem possederit, quòd non curritur ea præscriptio, vt 34. q. 2. si virgo. nam diuturnitas temporis non minuit, sed auget peccatū & agrauat b, vt 24. q. 1. schisma. vnde in præscriptione requiritur bona fides à principio & in medio & in fine, & ex omni tēpore præscriptionis, vt extra de præscrip. quoniā omne. Tu dicas, q si ex omni parte præscriptionis habuit boni fidem; tūc res illa facta est sua, de beneficio iuris, vnde tunc non est dicendum, quòd habeat conscientiā rei alienæ, licet post tempus præscriptionis incipiat scire rem alienam fuisse: nisi velis intelligere. id est, rei quæ fuit aliena. Quidā c tamen dicunt, quòd si aliqui rem præscriptam haberet ex causa lucrativa, tenetur ipsam restituere, si remordet iosum cōscientia: quia nihil deperire credim? ecclesiæ vtilitatibus, si ea quæ sunt aliena reddantur, vt 5 4. dist. generalis. sed si eam habet ex causa nō lucrativa, non tenetur, vt ff. de his quæ in fraud. cre. qui autem. §. si quid cum pupillo.

o ¶ *Patiendo.*] id est, permittendo, quòd alij male ei auferant.

p ¶ *Redde.*] hoc intelige quando fur vel rapetor non est soluendo. sed si esset soluendo. licet res quam abstulerit, sine culpa sua periisset, tamen tenetur reddere æstimationem ipsius, vt C. de furt. subtracto.

q ¶ *Cruciatus.*] arg. q qui pauperes sunt, & nō sunt soluēdo. semper verberādi sunt pro debito, vt 12. q. 2. fraternitas. & in l. libertus. & hoc est verū vbi cōueniūtur ex maleficio: ‖ sed si cōueniūtur ratione cōtractus alicuius, tūc sufficit cedere bonis, vt C. q. 3o. ced. post. l. vlt.

r ¶ *Peccati.*] ergo adhuc non est liberatus à debito, sed tantum à pœna. vnde si postea peruenerit ad inguiorem fortunam, æque potest conueniri sicut ille qui ex aliquo contractu est obligatus. inst. de act. §. vlti. & extra de solu. Odoardus.

s ¶ *Intercedere.*] vt 23. q. 5. reos. 17. q. 4. reum. & est hic arg. quòd clericus in foro sæculari potest aliquem defendere in causa sanguinis. vt 23. q. 5. c. 1. 2 & 3.

t ¶ *Subtrahimus.*] arg. supra 5. q. 5. non omnis.

v ¶ *Adiuuat.*] arguitur, quòd non debemus dominos nostros iuuare in illicitis. 11. q. 3. si dominus. & c. non semper.

a ¶ *Exigere.*] id est, pœnas corporales infligere. Sed nonne clerici possunt vel ecclesia potest pœnas corporales infligere, vt 5. q. 5. illi qui. & 23. q. 5. circūcelliones: Respondeo, potest vel possunt, sed non tantas quantas sæculariis iudex. non enim potest punire quantum ad membri mutilationem, vt extra de rap. in archiepiscopatu.

b ¶ *Tradere.*] Si ergo clericus cepit furem in domo, nō tradet ipsum iudici: sed si iudex furē captū ei abstulerit vi, nō impuratur clerico: alioquin licite auferentur clericis sua, vt 23. q. 5. vnū solū. Itē nec clericū depositum tradet episcopus iudici. extra de iud. at si clerici. Vel dic q clerici tales maleficos possunt tradere curiæ, non vt puniatur ad sanguinis effusionē, sed alio modo, vt extra de Iudæis. ita quorumdam. & 11. q. 1. si quis facerdotum a.

c ¶ *Clam.*] si est occultum. 2. q. 1. si peccauerit.

d ¶ *Palā.*] si est manifestū. 6. q. 1. si omnia.

e ¶ *Diuersitas.*] arg. q secundum diuersitatem personarū diuersæ pœnæ statuūtur, vt 12. q. 2. fraternitas. 24. q. 3. corripiantur.

SI VERO REM ALIENAM Hic est 2. pars. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictū est 5. q. res aliena domino restitui debet. Nunc vero ponit Gratia. casum, in quo non ipsa, sed eius æstimatio est restituenda, puta cum res aliena fuerit consecrata. & ad hoc inducit seq. cap.

Omperimus.] CASVS. Aliquis rapuit argentū, vel aurū. episcopus hoc sciēs, calices inde factos temere & incōsulte cōsecrauit. Præcepit ergo Gregorius cuidam, vt cōpellat episcopum ad æstimationē rei ablatæ, & non ad rē ipsam cōsecratā. Et dicit Beneuen. & etiā Hug. hoc inuit, q episcopus qui cōsecrauit, raptor fuit illius argenti & auri.

f ¶ *Eis.*] id est, laicis: quia res semel consecrata non debet amodo ad profanos vsus redigi, vt 12. q. 2 aurū. & 7. de cōsecra. dist. 1. ligna. Si autem res illa fuisset alicuius ecclesiæ, illi bene esset restituenda, vt 12. q. 2. Apostolicos b. & 17. q. 4. quæst. aliud tamē est in re animata. Nam si seruus alicuius fuit consecratus, bene restituitur dño suo, vt 5 4. dist. ex antiquis. sed hoc ideo est, quia cum seruus sit res animata, delinquit permittendo se ordinari. sed res inanimata in nullo delinquit, vt vides in simili. 7. q. 1. episcopus in diœcesi. Eamdem rationem assignat lex. quòd si nescio vbi sit seruus meus, nō ideo possessionem ipsius perdidi. sed aliud est in his quæ anima carent, vt ff. de acquir. posses. si rem mobilem. & l. pomponius. in princ.

PRO MALIS AVTEM. Hæc est tertia pars q. Io. de Fant.

CASVS. Adhuc probat Gratianus, q ecclesia pro malis intercedere potest, & non eos temere defendere. & ad hoc inducit sequens ca.

¶ *I qui in furtis.*] CASVS. Quidā nomine Romanus, Romanæ ecclesiæ defensor, latrones temere defendebat. quare Gregor. præcipit ei, ne fures iniustè defendat, ne ex hoc ipsa infametur eccle-

1 Conferatio rei inanimatæ tollit dominiū: secus in re animata, b Vbi de hoc: vbi loquitur de monasterio de rebus ecclesiæ condendo. q. de beat. redi. ipsi ecclesiæ fe eidem Laur. & hoc etiam per Bar. in fin. de iur. ma. eccles. vbi tem. Archid.

‖ Furtum agitur pro modico.

sia: sed monēdo & intercedēdo opē ferat inquantū decet ecclesiam.

g ¶ *Iniuste.*] id est, nimis improbe & importune. & hoc verū est cū scit aut credit eos iuste condemnatos. Si autem fugerint ad ecclesia, tunc omnibus modis quibus potest tenetur eos defendere: ‖ nisi sit publicus latro, vel nocturnus depopulator agrorū, vt 17. q. 4. reum. & ca. sicut. & extra de immu. eccles. inter alia. Si autem fuerit iniuste condemnatus: tunc ecclesia tenetur eum modis omnib⁹ iuuare. vnde illud est præceptū: Eripe eum qui ducitur ad mortem, vt 23. q. 3. non inferenda.

‖ Ecclesia immunitate non omnes malefactores potientur. 2. Poly. l. 6. tit. 16.

FVRTVM AVTEM. Hæc est 4. pars. q. secūdum Io. de Fan.

CASVS. Quia supra facta est mētio de furto: ideo nunc ostendit Gratianus, quòd furtū magis consideratur in affectu furantis, quā in quantitate exteriori: & ad hoc inducit seq. ca.

Vr autem.] CASVS. Ostēdit Hiero. in hoc c. q furtū ita committitur in re parua sicut in re magna: vbi magis attenditur mens furantis, quàm quantitas rei ablatæ. Et hoc probat ad instar fornicationis, quæ ita cōmittitur in muliere pulchra, sicut in turpi: ita in ancilla, sicut in ingenua: æque in paupere, vt in opulenta.

h ¶ *Quod furto.*] Huic obiiat quod dicitur. ff. de abig. l. 1. vbi perpenditur, quod magis quis punitur pro boue quā pro oue: quia pro boue dat v. boues: pro oue iiij. Sed dicas, quòd ibi dicitur q dabit iiij. oues, intellige præter illā quā abstulit. Itē est contra. extra de fi. & fi quæstiones ‖ vbi nō cōmittitur simonia in modico, sicutin magno. sed intellige quòd ita non præsumitur cōmitti in modico sicut in magno. quandoque tamen pro modico nec magis nec minus, vt de conse. dist. 2. reuera. in princi. vbi dicitur, quòd omnes in deserto mortui sunt: & tamen duo ex eis non fuerunt mortui: scilicet Caleph, & Iosue. 76. dist. ieiunium. ‖ sic ergo pro minima re potest agi de furto, vt hic, & insti. de re diui. §. gallinarum. licet actio de dolo non detur pro minima re, vt ff. de dolo. idem.

‖ Simonia non fit in modico.

2 al. Furtum 3 Poly. ibid. Purch. l. 1. c. 51. tit. 9 p. 13. c. 41.

CAVSA XV.

Vidam Sacerdos † in crimē carnis lapsus esse perhibetur, antequā sacerdotalem benedictionem consequeretur. Postquam vero sacerdotiū adeptus est, in furorem versus, quem dā interfecit. Recuperata vero sanitate, apud episcopum accusatur ab ea, cum qua lapsus esse dicitur. Episcopus autē

† al. clericus

‖ Furti agitur pro modico.

c Pulchra. Do. Andr. Tiraq. de le. cōnubia. charta. 5. vbi late.

Vidam sacerdos.] CASVS. Supra in proxima causa tractatum est de auaritia, quæ obumbrat mentem clericorum. sed quia incontinentia idem facit: ideo subiecit xv. causam, in qua de incontinentia tractat, & de his quæ fiunt mente alienata: & de aliis multis, quæ vt melius pateant, thema proponit, de quo octo elicit quæstiones.

CASVS thematis talis est, Quidam cum esset clericus fornicationem commisit: postea sacerdos factus furiosus quemdam hominem interfecit.

interfecit.recuperata sanitate mulier quã cognouit.ipsum apud episcopũ accusat.Die vero Dominica episcopus causam examinat: facę dos crimen negans acquirit patronos pro pretio: tamdẽ episcopus ille confessionem verberibus extorquens, absque synodo episcoporum & concilio illum condemnauit.

Vòd autem.] Hæc q. diuiditur in duas ptes; in quarum prima probatur, q ignorantes & pueri non peccãt,si ignorantia est inuincibilis, scilicet cum nullo modo potuit scire,quãuis daret operã. Si autẽ scire potuit, & non dedit operam, nõ excusatur à toto:sed à tanto, id est, in parte.ita intelligenda est littera vsque ad c.merito quæritur. Secunda ibi, *De furiosis.* Io.de Fan.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, vbi quæritur an ea quæ fiunt mẽte alienata, debeant imputari? Et respon.q nõ,vt j.ead.aliquos. & c.illa & 3.3.q.9.indicas. & procedit hoc ordine G. Primo probat,q ea quæ fiunt in alienatione mentis, imputãtur. postea probat cõtrariũ, & respõdet allegaris: tamdem dat verã solutionẽ, vt infra ea.§.vlt. Ostendit ergo primo G.q̃ siue peccata procedãt ex voluntate, siue ex carnis infirmitate, semper imputantur ad pœnam: quod probat quatuor auctoritatibus. ostea probat contrarium:cũ peccatũ secundũ Augustinum sit adeo voluntariũ, vt nullo modo sit peccatum nisi de voluntate procedat.

1 ¶ *Quòd autẽ.*] Nota, ‖q̃ si quis est ita alienatus mẽte,q̃ nescit qd faciat:nec discernit,nec intelligit:nõ imputatur ei quod facit. infra ead. aliquos.& c.illa. & 17. q.2.Gõsaldus.& 3.q.9. indicas.Quidam tamen distinguũt,q̃ si sua culpa incidit quis in alienationẽ mẽtis,imputatur ei si sine culpa, nõ: vt j.ea.si quis insaniẽs. quã distinctionem non admitto. G.allegat pro & contra. Et ad intelligentiã eius quod dixi, not. ‖ q̃ infirmitas alia est animæ : alia est carnis.Infirmitas animę duplex est:vna dicitur ira vel odiũ,vel delectatio, & hæc est peccatũ:& quæ ex tali infirmitate fiũt,imputãtur. Alia est pœna,vt est obliuio,ignorãtia:& quæ ex hac fiũt, quãdoque imputantur,quandoque non. Similiter infirmitas carnis duplex est.Vna est fomes peccati,scilicet originale peccatum:& quæ ex hac causa fiunt,imputantur. Alia est pœna peccati,vt febris,& furor:& quæ ex hac causa fiunt non imputantur, si nõ discernit quid agat.

b ¶ *Non sint.*] melius esset sine non: quia primo probat quòd imputantur.

c ¶ *Non imitandum.*] id est,non faciendum.

d ¶ *Vel adipiscendum.*] id est,faciendum.

e ¶ *Quod propterea.*] id est,in deffinitione voluntatis ideo ponitur affirmatio & negatio, vt ostendatur qua voluntate quis dicatur volens:& quæ volũtate dicatur nolẽs:nam volũtate ad aliquid faciendum dicitur quis volens:& voluntate ad aliquid non faciendum dicitur quis nolens:& sic omnis nolens dicitur volens: & cadẽ qualitas dici potest voluntas,& noluntas. Nam nolle facere idẽ est quod nõ velle facere.vnde lapis nõ dicitur nolẽs cũ nõ habeat voluntatẽ non faciendi.nam secundũ regulã iuris,eius est nolle cuius est velle, vt ff.de regu.iur. l.eius. Hinc patet q̃ Aug.vult q̃ eadem vis animæ sit vis concupiscibilis, & vis irascibilis. Nam per vim cõcupiscibilẽ appetimus aliquid:& per vim irascibilem detestamur aliquid.

f ¶ *Concupiscentia.*] id est,fomes originalis peccati.

g ¶ *Ad pœnam.*] sed non semper puniuntur peccata quæ proueniũt ex ignorantia. 34. q.2. in lectum

h ¶ *Ignorat.*] id est, qui apperit ignorare: vel qui cõtemnit scire: vel negligit scire, cum possit quærere à perioribus. ‖ Vnde quædã ignorãtia est ex simplicitate,vt illorũ qui ad litterã aliquid intelligunt:quædã ex culpa: quædam ex negligẽtia: & secũdum hoc magis vel minus punitur. 11. q.3.excellentissimus.c. quoniam.& ca. fin.

i ¶ *Zelum.*] ‖ Quidã ex Iudæis de bono zelo mouebantur à contra discipulos Domini & ipsum Dominum:& ipse Dominus in cruce pro illis orauit.cum dixit : Pater dimitte illis quia, &c.Lucæ 23.Isti habebant zelum:sed nõ secundum scientiam, id est, secundum fidem: quia erronea habuerũt conscientiam. alij autem scienter deliquerunt.23.q.1.paratus.

k ¶ *De corpore.*] id est,de dominio carnis, in qua mors est. supra dist.5. sed pensandum. palea est.

l ¶ *Semper.*] allegando dicit.

m ¶ *Cui.*] Hic allegat in contrarium,quòd ea quæ mẽte alienata fiũt, non imputantur: vnde hic ponebant antiquã notulam,defensor.

SED HOC. CASVS. Superius dictum est, quod peccatũ vsq; adeo est voluntarium, vt nullo modo sit peccatum nisi sit voluntarium.sed quia multum facere videbatur pro defensione sacerdotis furiosi:ideo eius impugnator dicit quòd auctoritas illa Augustini intelligitur de eo quod est tamtummodo peccatum:& non de eo quod est pœna peccati. & ad hoc probandum inducit duas auctoritates Aug. quamuis quodam modo voluntaria peccata dici possint quæ à nescientibus & coactis perpetrantur.*Non immerito:*sed merito. Non omnimodo non voluntaria dicit,sed quodam modo voluntaria dici possunt.

n ¶ *Sed hoc.*] est notula impugnatoris.

o ¶ *Nullo modo.*] Quædam dicuntur simpliciter peccatũ, & non pœna;& quædam pœna peccati,& non peccatum.Pœna peccati,simpliciter ignorantia,infirmitas,& obliuio.Illud autem dicitur simpliciter peccatum,quod ex libera volũtate procedit. ‖Quidam tamen dicũt, quòd omne peccatum præter peccatum primi parentis fit peccatũ,& pœna peccati:peccata enim quæ quotidie facimus,sunt pœna originalis peccati. sed qualiter hoc stare potest, cum omnis pœna à Deo sit:& nullum peccatum à Deo sit:ergo nullum peccatum est pœna. Item omnis pœna est passio: & omne peccatum est actio. cum ergo actio non sit passio,non est dicendum quòd peccatum sit pœna. si autem alicubi inuenias quòd peccatum est pœna, expone, id est pro quolibet peccato debetur pœna: quia est pœna & passio animæ.

Erito.] CASVS. Duæ sunt hic quæstiones: quarũ prima est, an peccata nescientium dicantur peccata nolentium? Et respondet quòd sic:& ista responsio est in fin.c.Secunda est,an peccatum quod quis per metum facit, dicat̃ esse peccatum volentis, vel nolentis? & respondetur q̃ volentis: quia licet quis nolit directe ipsum peccatum ad quod compellitur, indirecte tamẽ vult illud per aliud quod habere non potest sine illo peccato. Et ad hoc probandum inducit exemplum de peierante.Hæc sic se habent, sequitur q̃ peccata coactiua sunt volentium.

a ¶ *Compellitur.*] Refert qualis sit coactio a, an absoluta vel conditionalis, vt extra quod metus cau. sacris.

b ¶ *Vult.*] Argu.quòd coacta voluntas, est voluntas, vt hic, & 23.q.4. displiceт.& q.6.vides. & 74.distin.consuluit. & ff. quod met. cau. si mulier. §.vlti. Est ergo in istis casibus arg.quòd tenet matrimonium, licet coactio interueniat,vt 22.q.4.inter cetera. & ff. de ritu nupt. si patre. ‖ Sed hoc non est verum, vt extra de spon.veniens,&c.cum locum.& 31.q.2.c.1.& 2. Ité sicut coacta voluntas, est volũtas:sic̃ decepta voluntas dr̃ voluntas,vt 20. q.3. cõstituit. & extra qd̃ met.cau.cum dilectus. & extra de conuer. coniug. ex parte. Argu.contra. ff. de lib.ho.exhi.l.3. si quis volentem. tamen coacta licentia, non est licentia, vt argu.33.q.5.notificasti.

c ¶ *Vult.*] Certe argumentatio hæc non valet: volo hoc,ergo volo omne quod sequitur ex illo: vt iste vult fornicari, ergo vult damnari: nisi intelligas indirecte, & per consequentiam,vt dist.8. quo iure.

d ¶ *Nemo.*] Vnde Seneca. ‖ Et si scirem Deos ignoscituros, homines autem nescituros; adhuc dedignarer peccare.

e ¶ *Nescientium.*] Sic nescíens non peccat. & sic est contra 32.q.7. quemadmodum.Solut.variis modis dicitur quis nescire. ‖ Dicitur enim nescire qui non scit id quod facit, esse peccatum, vel non scit tantum esse peccatum quantum est:& talis nesciens punitur,licet non adeo graviter, vt 8.distin. consuetudo. & pone exemplum de tali. 14.q.5. forte. Item dicitur nescire qui scit factum, sed nescit qualitatem facti. talis quandoque punitur si erret in iure. sic ignorabat Paulus concupiscentiam esse peccatum. extra de constit.nam concupiscentiam.quandoque non punitur,scilicet cum errat circa factum ipsum, vt 34.q.2.in lectum. Item dicitur nescire propter casum sequentem, vt si aliquis volens interficere Leonem dum vult defendere hominem, casu interficit hominem,vt 50.distin.sæpe. Item dicitur nescire qui omnino nescit,vt puer, ebrius, furiosus. talis enim non peccat. j.eod. aliquos.

Illud.] CASVS. Redit nunc Grat. ad principale propositum, & inducit legem istam ad probandum, quòd ea quæ fiunt ex ignorantia vel mente alienata, non imputantur. Casus ergo sic ponitur. Quæsitum fuit à iurisperito, vtrum quicumque potest pati iniuriam, possit facere iniuriam? Et respondet quòd sic, nisi sit furiosus vel impubes, qui non est doli capax. nam isti iniuriam pati possunt, facere vero numquam, cũ iniuria non procedat nisi ex voluntate. & probat duobus exemplis,scilicet exemplo iocose alium percutientis, & domini interficientis liberum hominem, quem putat esse seruum suum.Et no.quòd lex ista (vt dicit Hug. & Ioan. Bene.) male ponitur hic, cum inducatur pro defensione ad ostendendum, quòd ea quæ fiunt mente alienata, non imputantur. sed deberet legi post §. sequentem, vel in sequenti §.post illud verbum,*non processerunt.*

f ¶ *Furiosus.*] Nota quod furiosus facit,idem est ac si casu accidisset,vt ff. de administr. tutor. l. vlti. in fin.

g ¶ *Qui doli capax.*] si enim est doli capax,bene punitur, vt extra de delic. pue. cap.1. & de consecrat. distinct.4.eos. sed impubere minori distinguitur, an delinquat ex animo,an ex culpa, vt C.si adue.deli.lib.1. & 2. h ¶ *Per iocum.*] dum tamen iocus ille non sit noxius, vt extra de præsump. c.1. nam ludus noxius est in culpa, vt ff.ad l.Aquil.nam ludus.

i ¶ *Seruum suum.*] secus si alienum seruum vel etiam aliquem liberum hominem voluit percutere, & percussit alium: quia tunc tenetur actione iniuriarum illi qui percutitur,vt ff.de iniur.eum qui. §. si iniuria. & noc ideo, quia hic omnibus modis intendit nocere, & si non illi cui nocet: sed secus in casu priori. Et est arg.quòd si aliquis credit soluturam cognoscere, & cognoscat vxoratam, videtur quòd non puniatur quasi adulter c.

ITAQVE CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis dicens, quòd peccata imputantur siue ex voluntate, siue ex infirmitate procedãt. postea respondet huic conclusioni distinguens, quòd infirmitas carnis est duplex. Alia est concupiscentia carnis, quæ imputatur,& hæc non dicitur proprie infirmitas carnis: quia accidit animæ ex coniunctione carnis. Alia aũt turbatio elementorum & humorum, quæ dicitur proprie infirmitas carnis, vnde febris & furor oriuntur: quæ non imputantur. Similiter infirmitas animi duplex est. Alia est mala qualitas,vt ira & odium, quæ imputantur. Alia est obliuio vel ignorantia, quæ non imputantur, cum sint pœna peccati. Sed postea obijcitur de Lamech, quem non excusauit infirmitas cæcitatis, cum Cain interfecit sagittando. Et tamdem soluit, dicens quòd cæcitas & ignorantia similes sunt. Nam ex vtraque quædam fiunt quæ imputantur, & quædam quæ non imputantur. nam si cæcus cognoscat aliquam, quam putat esse suam vxorem, non est reus adulterij. Si vero cæcus aliquem perimat iactando, reus est

α ¶ Cogente nullo.] *Hæc sunt addita ex B.Augustino, vt verba sequentia melius intelligantur.*

β ¶ Imitandum.] *Apud B.Augustinum in lib.de duab.animab.& lib.1. retractationum legitur,* amittendum. *Ob glossam tamen non est mutatum:sed sublata est priore loco vox, imitandum. Quæ abest etiam à manuscriptis Gratiani codicibus. Nam in vulgatis erat,* ad aliquid imitandum, vel non imitandum.

γ ¶ Non immerito.] *In libris B. Augustini impressis legitur,* immerito.

Idem lib.4. quæstionum, q. 24. ad cap.15. Numerorum.

¶ Non sunt peccata nolentium, nisi nescientium. C. I.

MErito quæritur,quæ sint ipsa peccata nolentium; vtrũ quæ à nescientibus committuntur; an etiam possit recte dici peccatum esse nolentis, quod facere compellitur a. Nam & hoc contra voluntatem facere dici solet: sed vtique vult b, propter quod facit: tamquam si peierare nolit: quod tamen facit, cum vult viuere, si scilicet quisquam, nisi fecerit,mortem minetur. Vult c ergo facere, quia vult viuere: & ideo nõ per seipsum appetendo,vt falsum iuret; sed vt falsum iurando viuat. Quod si ita est, nescio vtrum possint dici ista peccata nolentium, qualia hic dicuntur expianda. Nam si diligenter consideratur, forte ipsum peccare nemo velit, sed propter aliud fit, quod vult, qui peccat. Omnes quippe homines, qui scientes faciunt; quod non licet, vellent licere. Vsque adeo ipsum peccare nemo d appetit propter hoc ipsum, sed propter illud, quod ex eo consequitur. Hæc si ita se habent; non sunt peccata nolentium, nisi nescientium e, quæ discernuntur à peccatis volentium.

a ¶ Tamquam si peierare nolit, quod tamen facit.] *Hæc non sunt in vulgatis codicibus B. Augustini.*

ff.tit.de iniurijs, leg.3. I

C. II.

ILlud relatum peræque est, eos qui iniuriam pati possunt,& facere posse:sane sunt quidam, qui facere nõ possunt,vt puta furiosus f, & impubes, qui doli capax g non est. Namque hi iniuriam pati solent,non facere. Cum enim iniuria ex affectu facientis consistat; consequẽs erit dicere hos,siue pulsent, siue conuitium dicant,iniuriam fecisse non videri. Itaque pati quis iniuriam etiam si non sentiat, potest:facere nemo,nisi qui scit se iniuriam facere, & si nesciat, cui faciat. Quare si quis per iocum h percutiat, aut dum certat; iniuriarum non tenetur. Si quis hominem liberum ceciderit i, dum putat seruum suum; in ea causa est,ne iniuriarum teneatur.

In aliquot vetustis exemplaribus à capite, merito. *vsque ad cap.* mulier. *nulla est distinctio capitulorum.*

Itaque,vt ex præmissis apparet, siue ex voluntate, siue ex infirmitate peccata procedant; palam est illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Est enim languor naturæ,qui carnis concupiscentia appellatur:quæ verius animæ infirmitas dici potest: sed ideo carnis infirmitas dicitur; quia accidit animæ ex corruptæ k carnis coniunctione. Porro alia est infirmitas,quæ proprie carnis dicitur: qua elementorum, seu humorum concordia turbata, ipsa caro afficitur, & tamdem dissoluitur. Similiter animi infirmitas duplex est. Vna, quæ vitium appellatur, qua anima à Deo separatur: vt est ira,odium, & alia huiusmodi. Alia infirmitas animi: quæ cum ipsa non sit peccatum; est tamen pœna, & causa peccati, vt est obliuio, & iguorantia. Furor autem, cum non sit peccatum, est tamen pœna peccati: vt febris,& ceteræ passiones,quas proprie carnis dicimus esse:quarum motus, id est, ea, quæ illis perturbantibus fiũt, nulli imputantur ad pœnam. ¶ Sed obijcitur de Lamech,qui cum cæcus esset,Cain interfecit: nec eum excusauit cæcitatis infirmitas. Vnde dictum est [Septuplum vltio dabitur de Cain:de Lamech vero septuages septies.] Sed cæcitas ignorantiæ similis est. ¶ Ex vtraque enim quædam fiunt, quæ imputantur: quædam vero minime. Cæcus namque si debitum suæ vxori se credens reddere, alienam polluit, non ea respondet huic conclusioni distinguens, quòd infirmitas carnis est duplex. Alia est concupiscentia carnis, quæ imputatur,& hæc non dicitur proprie infirmitas carnis: quia accidit animæ ex coniunctione carnis. Alia aũt turbatio elementorum & humorum, quæ dicitur proprie infirmitas carnis, vnde febris & furor oriuntur: quæ non imputantur. Similiter infirmitas animi duplex est. Alia est mala qualitas,vt ira & odium, quæ imputantur. Alia est obliuio vel ignorantia, quæ non imputantur, cum sint pœna peccati. Sed postea obijcitur de Lamech, quem non excusauit infirmitas cæcitatis, cum Cain interfecit sagittando. Et tamdem soluit, dicens quòd cæcitas & ignorantia similes sunt. Nam ex vtraque quædam fiunt quæ imputantur, & quædam quæ non imputantur. nam si cæcus cognoscat aliquam, quam putat esse suam vxorem, non est reus adulterij. Si vero cæcus aliquem perimat iactando, reus est

homicidij: quia officium alienum vsurpat. Sed furiosus cum non sit compos mentis, in occidendo non peccat, quia deliberare non potest. vnde pupillo & furioso in maleficiis subuenitur. Et ad hoc inducit legem illam, scilicet, illud. quæ deberet hic legi. & cap. sequens, scilicet firmissime.

a ¶ *Non est reus.*] vt 34.q.2. in lectum.

b ¶ *Penitus.*] Cum enim insistit quis operi illicito, tunc non excusat casus, secus si licito: quia tunc excusat, vt 50.distin. sæpe.

Firmissime.] CASVS. Petrus quæsiuit ab Aug. vtrum quilibet sit accepturus vitam æternam nisi fuerit baptizatus, & pœnitentiam egerit: & respondet quòd non, nisi fuerit baptizatus sanguine suo, vel in aqua; vel nisi habuerit cordis contritionem: & docet quòd baptismus & pœnitentia adultis sit necessaria, paruulis vero baptismus solummodo sufficit, quamdiu ratione vti non possunt.

c ¶ *Pro nomine Christi.*] dum tamen absit charitas. aliter non sufficit alicui ad salutem pati martyrium, vt 90. distinct. neque.

3-Iuo p.1.c.30.

d ¶ *Per baptismum.*] Deberet addere tertium membrum, scilicet baptismū contritionis. ‖ Est enim triplex baptismus fluminis, flaminis, & sanguinis, id est, aquæ, & sanguinis, & contritionis, vt de consecrat. dist. 4. cap. baptismi vicem.

‖ Baptismus triplex.

EX EO AVTEM. CASVS. Concludit Gratia. ex fine superioris cap. scilicet quòd nec adulto nec paruulo post baptismum peccatum imputatur, nisi vtatur ratione: sicut nec brutis animalibus aliquid imputatur. Et ad hoc probandum inducit auctoritatem Augustini. reperitur tamen in scriptura animalia esse interfecta non ratione delicti, sed quia facti memoriam refricant, vt 7. seq. cap.

e ¶ *De bobus.*] scilicet quo ad vitam æternam: sed quo ad vitam temporalem bene, iuxta illud: Homines & iumenta saluabis Domine, scilicet pro salute temporali prouidendo eis necessaria: iuxta illud. Omnia expectant ad te Domine, vt des illis escam in tempore opportuno.

1. Cor. 9.

Mulier.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ponitur auctoritas Leuitici, in qua dicitur, quòd mulier quæ accesserit ad aliquod pecus, debet interfici, & pecus similiter. In secunda parte ponuntur verba Augustini. exponentis illam auctoritatem: & dicit quòd animalia iubentur interfici, non quia peccauerunt, sed quia refricant memoriam facti. Secunda pars incipit ibi, *Quæritur quomodo.*

f ¶ *Ad omne.*] id est, ad aliquod ex omnibus. simile est 1.quæst.7. si quis omnem.

g ¶ *Memoriam.*] Simile est 81.distin.valet. Alibi tamen reseruantur thuribula laminarum, & publice exponuntur, vt 7.quæst. 1. denique. & de consecrat. distinct. 2. & dixit. sed istud ad terrorem fit, &c.

est reus [2] *adulterij. Si autem ludo, vel exercitatione virium, vel venatione iaculum mittens aliquem perimat; quia ab eo penitus* [b] *hoc debet esse alienum, homicidij reus habetur. Mens vero alienata furore cum sui compos non sit, eorum, quæ admittit, reatum non contrahit: quia facultatem deliberandi non habuit. Vnde pupillo, & furioso in maleficijs subuenitur: vt non eis imputentur ad pœnam, quæ ex mentis deliberatione non processerunt* [a]. *Quod non solum humanis, sed etiam diuinis legibus noscitur approbatum.*

Ait enim Augustinus de paruulis, in lib. de fide ad Petrum diaconum, cap. 30.

a ¶ Processerunt.] *Hoc loco in vulgatis erant interiecta hæc verba,* ff.tit.de iniuriis, Illud relatum. require. s. *quæ absunt à manuscriptis, ideoque inducta.*

C. III.

IFirmissimè tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, q pro nomine Christi [c], suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam; qui non hic à malis suis fuerit per pœnitentiam, fidemque conuersus, & per sacramentum fidei, & pœnitentiæ, id est per baptismum [d] liberatus: Et maioribus quidem necessarium esse & pœnitentiam de malis suis agere, & fidem catholicam secundum regulam veritatis tenere, & sacramentum baptismatis accipere: paruulis vero, qui nec propria voluntate credere, nec pœnitētiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt; sacramentum fidei, quod est sanctum baptisma, quamdiu rationis æta; eorum capax esse non potest, sufficere ad salutem.

Ex eo autem, quod in fine huius auctoritatis dicitur [*Quamdiu, scilicet, rationis eorum ætas capax esse non potest*] *euidenter datur intelligi, nulli post baptismum peccata imputari, siue sit adultus, siue impubes, nisi rationis sit capax. Vnde etiam de brutis animalibus eadem ratio ab Augustino in eodem libro, cap. 3. redditur, quare sua facta eis non imputentur.* [*Animalia igitur, inquit, præsentis sæculi cursum, atque ornatum secundum creatoris incomprehensibilem peragunt voluntatem: quæ de suis factis nullam rationem redditura sunt, quia rationabilia non sunt. Numquid enim de bobus* [e] *cura est Deo? Homines vero, quia rationales facti sunt, & de se, & de omnibus rebus, quas in vsum vitæ præsentis acceperunt, rationem reddituri sunt Deo: & pro suorum actuum qualitate recipient aut pœnam, aut gloriam.*] *Sacræ tamen legis auctoritate animalia iubentur interfici, non propter conscientiam peccati, sed quia refricant memoriam facti.*

Vnde Augustinus super Leuiticum ad cap. 20. quæst. 74.

¶ Non propter culpam, sed propter memoriam facti pecus occiditur, ad quod mulier accesserit. C. IIII.

MVlier, quæ accesserit ad omne [1] pecus ascendi ab eo, interficietis mulierem, & pecus: morte moriātur: rei sunt.] ¶ Quæritur, quomodo sit reum pecus: cū sit irrationale, nec vllo modo legis capax. *& infra.* ¶ Pecora inde credendum est iussa interfici: quia tali flagitio contaminata, indignam refricant facti memoriam [g].

1 Ita ait cap. 15. Leuitic.

De furiosis autem euid entissime scribit Augustinus in libro quæstionum veteris & noui testamenti, quæst. 2. in fine ita dicens

¶ Culpa non necessitate, sed voluntate reum constringit. C. V.

3 ALiquos scimus subito dementes factos fuste, ferro, lapidibus, morsibus, multis nocuisse: quosdam etiam occidisse: captos autem industria, & iudiciis † [h] oblatos, minime reos [i] factos: eo quod non voluntate, sed impellente vi [k] nescio qua hæc gesserint nescientes. Quomodo enim reus constitueretur, qui nescit [l] quid faciat?

Item Ambrosius in Hexameron in tractatu primi diei [4].

¶ Reus voluntate, non necessitate constringitur. C. VI.

ILla cauenda sunt, quæ ex nostra voluntate prodeunt, delicta iuuentutis, & irrationabiles passiones corporis. Quorum igitur nos fumus domini [m], horum [n] principia [o] extrinsecus [p] non requiramus, nec deriuemus in alios: sed agnoscamus [q] ea, quæ proprie nostra sunt. Quod enim possumus non facere, si volumus; uius electionem mali nobis potius debemus, quam aliis adscribere. Ideo etiam in iudiciis istis voluntarios [r] reos, non ex necessitate compulsos culpa stringit, pœna condemnat. Neque enim si per furorem aliquis innocentem peremerit, obnoxius morti est: quin etiam ipsius diuinæ legis [s] oracula, si quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis spem, refugij facultates

2 Ita pæn. cap. 30.

2 An furiosis vel prodigis alienare q. fr. ante interd. sinentes, vel post, si furiis dom. ff. de cur. furi. l. 2. & ff. cit. ff. de iur. eius. ‖ al. subdit.

4 Lib. 6. c. 8.

uitates refugij vltra Iordanem [a], & tres citra [b]: quarum talis erat vsus, quòd si quis hominem nolens occidisset, & fugiebat ad vnam illarum: ibi de consanguineis occisi erat tutus. sed si antequam illuc peruenisset inuentus fuisset, ille qui poterat esse vltor sanguinis effusi, impune occidebat eum. sed postquam illuc venerat, si propinqui occisi volebāt eum

a Antea ista tres ciuitatum nō erāt, Bamoth, Ramoth, Gaulon. Fuerunt Cadesi, Sichem, Hebron.

tem, vt possit euadere. Hoc igitur [a] de eo, quod proprie malum videtur, dictum sit. Mala enim nō sunt, nisi quæ crimine mentem implicant, & conscientiam ligant. Cetera pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem nemo sapiens mala dixerit, nec in malorum sorte numerauerit: quia nec [α] contraria istis in bonis habentur maximis: quorum alia nobis ex natura, alia ex commoditate accidere videntur.

a Nec contraria istis.] *Emendatum est ex originali. Nam antea legebatur*: quia necessaria ista in bonis, &c. *In multis tamen antiquis finis huius capituli est in verbo*, numerauerit.

Idem in libro de Patriarchis, cap. 6. lib. de Abraham.

¶ [illegible]

Ane discimus vitandam ebrietatem; per quam crimina cauere non possumus. Nam quæ sobrij cauemus; per ebrietatem ignorantes committimus. *& paulo post.*

Nesciunt quid loquātur, qui nimio vino indulgent; iacent sepulti: ideoque, si qua per vinum deliquerint; apud sapientes iudices venia [β] quidem facta donantur, sed leuitatis damnantur [γ] auctores.

Item Augustinus libro primo de ciuitate Dei, cap. 25. [1]

¶ [illegible]

I concupiscentia [β], vel inobedientia [δ], quæ adhuc in mēbris moribundis habitat [ε], præter nostræ voluntatis legem, quasi lege sua mouetur; quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque [ζ] culpa est in corpore dormientis [η]?

β Concupiscentia vel.] *In originali legitur.* Quòd si illa concupiscentialis inobedientia.

Idem lib. 22. contra Faustum, c. 44.

¶ [illegible]

3 Nebriauerunt Loth filiæ eius, & se nescienti miscuerunt. Quapropter culpādus est [θ] quidem: non tamen, quantum [ι] ille incestus, sed quantum illa meretur ebrietas.

Item Ambrosius libro primo de Iacob, & vita beata, cap. 3.

i ¶ *Quantum.*] Tripliciter exponitur hoc. Quidam sic exponunt, q punitur pro incestu, & pro ebrietate. vel aliter: non punitur quantum incestus meretur, scilicet si esset commissus ex deliberatione. Alij dicunt quòd nullo modo punitur pro incestu: sed tantum pro ebrietate: ‖ quæ ebrietas tantum est veniale peccatum, vt 25.dist. §. criminis. Laur.

‖ Loth etiam ebrius peccauit.

¶ Nemo trahitur ad culpam, nisi ductus propria voluntate. C. X.

On est, quòd cuiquam nostram adscribamus ærumnam [γ], nisi nostræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deflexerit. Non habent crimen, quæ inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantum commissa sequitur delictorum inuidia [κ], quam in alios deriuamus [λ]. Voluntarium sibi militem legit Christus: voluntarium seruum sibi diabolus auctionatur [μ]. Neminem iugo seruitutis adstrictum possidet, nisi se prius peccatorum ære [ν] ei vendiderit.

γ Aerumnam.] *Apud B. Ambrosium legitur*, culpam: *sed ob glossam non est mutatum.*

μ Auctionatur.] *In vulgatis codicibus sequebatur*, & acquirit iuri suo: *quæ sunt expuncta, quoniam absunt à manuscriptis, & originali.*

Idem in lib. 2. de Cain & Abel, c. 4.

¶ [illegible]

Ec is, qui inuitus [ξ] aliquod fecerit homicidium, extra ministerium est. Si quidem lex ait de eo [Quia Deus dedit eum in manus eius [ο].] Manus ergo eius, instrumenti modo, diuinæ vltioni ministerium præbuerunt. Leuites [π] igitur minister remissionis [ρ] est. Percussor autem, qui tamen non ex dispositione, sed præter voluntatem fecerit homicidium, diuinæ minister est vltionis. [σ] Illud quoque spectat: quia cū interficitur impius, Christus [τ] infunditur [υ]: & vbi abominatio [φ] aboletur, sanctificatio consecratur [χ]; quia Dominus dixit [In ea die, qua interfecero omne primogenitum [ψ] Ægypti, sanctificabo mihi omne primogenitum Israel.] Quod non ad vnum [ω] diem afflictionis Ægypti referes, sed ad omne tempus [ζ].

κ Consecratur.] *Apud B. Ambrosium legitur*, congregatur.

ζ ¶ Omne tempus.] *Post hæc in originali sequitur, cap. cum remuntiatur.* j. 32. q. 1.

Cum itaque, qui inuitus hominem interfecerit, minister Dei sit, cum innocentem furore perimens morti nequaquam obnoxius sit, cum subito dementes, eorum, quæ faciunt, reatum minime gestent; patet hunc sacerdo-

Exod. 21. Deuter. 19.

Num. 3.

ξ [illegible] Quidam sic exponunt. *On est.*] CASVS. Quidam peccata quæ committebant, in alios deriuabant: sed probat Ambros. quòd crimina ex propria voluntate committuntur, per quæ quis se diabolo subijcit: sicut quis ex propria voluntate miles Christi efficitur.

ο *Aerumnam.*] id est, pœnam vel culpam.

π *Reluctantibus.*] id est, ex toto dissentientibus, scilicet cum est absoluta coactio. 50. distin. presbyteros.

ρ *Inuidia.*] id est, pœna.

σ *In alios deriuamus.*] id est, aliis exemplum damus.

τ *Auctionatur.*] id est, emit. Vel auctionatur, id est, per auctionem petit.

υ *Peccatorum ære.*] id est, peccatis delectantibus. nam ipsum peccatum dat nobis diabolus pro pretio, vt nos demus ei ius ad occidendum nos.

φ *Ec is.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q si quis casu interfecerit aliquē, minister Dei est: quod probat auctoritate Deuteron. sicut leuita minister est remissionis. In secūda parte dicitur, quòd cum interficitur aliquis impius, Christus diffunditur per orbem. Et hoc probat auctoritate Domini dicentis in Exodo: In ea die, &c. Secunda pars incipit ibi, *Illud quo que. In manus eius*, id est, occidentis casu.

χ *Inuitus.*] Hoc vult dicere, quòd cum aliquis casualiter occidit hominem, non peccat, vt 23.q. 5. si homicidium.

ψ *Eius.*] scilicet occidentis.

ω *Leuites.*] id est, sacerdos.

ζ *Remissionis.*] peccatorum.

ν *Christus.*] id est, gratia Christi.

ξ *Infunditur.*] aliis. alij enim per hoc emendantur.

ο *Vbi abominatio.*] id est, persona abominabilis.

π *Consecratur.*] in aliis.

ρ *Primogenitum.*] totum hoc mystice potest legi: & sic appellantur primogenita Aegypti, vitia quæ quotidie facimus. primogenita Israel, virtutes.

σ *Non ad vnum.*] Ecce qualiter indifinita exponitur vniuersaliter. sic 1.q.3. Saluator. circa fin. 28.q.1. idololatria.

τ [illegible] CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, q sacerdos iste non est reus homicidij: & ideo sacerdotio priuari non debet. sed contra hoc statim obijcit seq. cap. cuius casus patet.

¶ *Si quis.*] ¶ *Pœnitentia.*] Istis imponitur pœnitentia: & tamen non deliquerunt. sed hoc fit ad cautelam, vt 50.dist.presbyteros. & 34.q.2. in lectum. & ne disciplina ecclesiæ deseratur, vt 23.quæst.5. excommunicatorum. Ioan.de Fant.

SED HOC. CASVS Modo soluit supradictum cap.G.& dicit quòd potest de eo intelligi, qui sua culpa incidit in furorem. Postea obijcit contra hoc, & dicit quòd quædam sunt, quæ non deijciunt promotū, nec imputantur ad pœnam, sed impediunt executionem. Vnde sicut parentum ambitio impedit promouendum, etsi ad pœnam filio non imputetur: ita ea quæ fiunt mente alienata, non imputantur ad pœnam, etsi executionem impediant. & ad hoc inducit sequēs capitulum.

b ¶ *Propria.*] hæc opinio non est approbanda: quia satis ipso furore punitur, vt 3.quæst.9. indicas.ff.de offic.præsid. l. diuus.

c ¶ *Obest.*] vt 1.q.5.c.1. Ioan.de Fant.

Si quis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si quis corrigendo discipulū suum casu eum occiderit: non imputatur ei quo ad Deum, qui voluntatem respicit, & non factum: sed quantum ad legem promotionis est reus: in qua opus requiritur, & voluntas. & hoc probat Hieron. exemplo virginis oppressæ, quæ & si non peccauerit, inter virgines tamen consecrari non potest.

d ¶ *Propter disciplinam.*] Iuuis autem castigatio permittitur magistro, vt ff. ad leg. Aquil. sed & si.§. vlti.

e ¶ *Quantum autem ad legem.*] Mosaicam, quæ permittebat quòd si quis casu occidisset hominem, dummodo non inueniretur intra ciuitates refugij, poterant parentes occisi interficere occisorem secundū quosdam: similiter secundum leges canonum impeditur à promotione [a] secundum quosdam: quod non concedo, vt dixi 150. distinct.de his. Vel intellige quod hic dicit, quando excessit modum in corrigendo.

f ¶ *Lege.*] canonica: quia non potest inter virgines consecrari, vt 33. quæst.5. ille.

g ¶ *Voluntatem.*] sic 14.quæst.5. si quid inuenisti. infra ead.quæst.6. cap.1. in fine.

SICVT. CASVS Infert G.ex supradicto cap.dicens, quòd iste sacerdos innocens est quo ad Deum: sed quantum ad executionem officij reus habetur.

h ¶ *Ad gratiam.*] scilicet Dei.

HIS ITA. CASVS. Modo ponit G. veram solutionem, dicens quòd multa impediunt promouendum, quæ non deijciunt iam promotum. Vnde sacerdos iste & si promoueri non possit, non carebit sacerdotio. iam suscepto: nisi forte numquam ad sanam mentem rediret. & ad hoc inducit cap.5.7.q.1. quamuis sit triste.

i ¶ *Deijciunt.*] vt 68.distin. sicut. 89.dist. Petrus. & turpius eijcitur, & cap.50. distinct. quicumque 2. & extra de iureiurand. quemadmodum.

k ¶ *Quamuis.*] scilicet 5.7.quæst.1. quamuis.

1 In concil. Vvormatien. cap.18.

2 Burchar.l.6. cap.25 Iuo par. 10. cap.154.

3 Auctor operis imperf. in Matth. ho.28.

4 32.q.5.de pudicitia.

a Quia talis de cetero non poterit promoueri, non quia peccauerit: sed propter horrorem facti, & propter ecclesiasticam disciplinam seruandam. Sed H. credit q̄ iste non debeat repelli à promotione. sed quid quid hic dicatur, dic quòd bene per eum distinguitur. 50.dist.5.casu. Archid.

[2] SI quis insaniens aliquem occiderit; si ad sanam mentem peruenerit, leuior ei pœnitentia imponenda est.

¶ *In concilio Vvormacien si, & apud Burchardum, & Iuonem hæc sequuntur,* quam ei, qui sana mente tale quid commiserit.

Sed hoc forte de eo intelligitur, quē propriæ culpa ad furorem perduxit.

¶ *Item obijcitur. Sunt quædam, quæ etsi non imputentur ad pœnam, tamen impediunt sacramenti signaculū. Ambitio namque parentum filio non imputatur ad pœnam: cui tamen obest ad ecclesiæ munus accipiendum. Sic quæ mente alienata fiunt; etsi non imputentur ad pœnam, tamen sacri muneris executionem impediunt.*

Vnde Hieronymus ait. 3

¶ Innocens est, qui non iratus, sed propter disciplinam casu aliquem interfecit.

C. XIII.

[3] SI quis non iratus, sed propter disciplinam palmam alicui dederit, & euentu occiderit, sicut fieri solet; quantum ad gratiam innocēs est: quia voluntatem, non opus requirit. Quantum autē ad legem, reus est: quia opera requirit. ¶ 4 Item si in persecutione virgo fuerit oppressa; repellitur lege: quia opus inspicit, non voluntatem. In gratia autem quasi virgo suscipitur: quia non opera quærit, sed voluntatem.

¶ *Verba huius capitis vsque ad vers.* Item si in persecutione, *leguntur in homil.28. operis imperfecti, ad cap.11.Matth. Reliqua autem, & fere eadem ibi leguntur, & similima in commen.B.Hieronymi in idem 11.cap.Matth. Ipsa autem prorsus B. Hieronymi verba referuntur infra 32. quæst.5. cap.de pudicitia.vers.finge.*

Sicut ergo, qui propter disciplinam casu homicidium facit, quantum ad legem reus est, quantum ad gratiam homicidij reum non esse: vnde nec sacerdotio priuari debet.

Obijcitur autem illud, quod est in pœnitentiali Theodori [1].

¶ In se reuersus pœnitentiam agat, qui infantem aliquem occidit.

C. XIV.

[4] SI quis insaniens aliquem occiderit; si ad sanam mentem peruenerit, leuior ei pœnitentia imponenda est.

¶ *In concilio Vvormacien si, & apud Burchardum, & Iuonem hæc sequuntur,* quam ei, qui sana mente tale quid commiserit.

Sed hoc forte de eo intelligitur, quē propriæ culpa ad furorem perduxit.

¶ *Item obijcitur. Sunt quædam, quæ etsi non imputentur ad pœnam, tamen impediunt sacramenti signaculū. Ambitio namque parentum filio non imputatur ad pœnam: cui tamen obest ad ecclesiæ munus accipiendum. Sic quæ mente alienata fiunt; etsi non imputentur ad pœnam, tamen sacri muneris executionem impediunt.*

Vnde Hieronymus ait. 3

¶ Innocens est, qui non iratus, sed propter disciplinam casu aliquem interfecit.

C. XIII.

[5] SI quis non iratus, sed propter disciplinam palmam alicui dederit, & euentu occiderit, sicut fieri solet; quantum ad gratiam innocēs est: quia voluntatem, non opus requirit. Quantum autē ad legem, reus est: quia opera requirit. ¶ 4 Item si in persecutione virgo fuerit oppressa; repellitur lege: quia opus inspicit, non voluntatem. In gratia autem quasi virgo suscipitur: quia non opera quærit, sed voluntatem.

¶ *Verba huius capitis vsque ad vers.* Item si in persecutione, *leguntur in homil.28. operis imperfecti, ad cap.11.Matth. Reliqua autem, & fere eadem ibi leguntur, & similima in commen.B.Hieronymi in idem 11.cap.Matth. Ipsa autem prorsus B. Hieronymi verba referuntur infra 32. quæst.5. cap.de pudicitia.vers.finge.*

Sicut ergo, qui propter disciplinam casu homicidium facit, quantum ad legem reus est, quantum ad gratiam innocens: sic iste sacerdos, qui furore homicidium fecit, quantum ad culpam innocens est, quantum ad suscepti muneris executionem reus probatur. ¶ *His ita respondetur. Non omnia, quæ ordinandum impediunt, ordinatum deijciunt* [i]. ¶ *Non enim potest ad sacerdotium prouehi, qui aliquando insanuit* [5]. *Verumtamen si post sacerdotium furere cœperit; non ideo sacerdotio carebit: nisi forte numquam ad sanæ mentis officium illum redire contingat.* ¶ *Sicut de quodam episcopo Gregorius scribit in regesto ad Eleutherium episcopum.* [6] *Quamuis triste sit nobis, &c.*] *vt supra in causa* [*Longa inualetudine grauatus.*]

QVÆSTIO II.

*Pro impensis vero patrocinijs in Tarraconensi concilio clerici exigere munera prohibentur: in quo sic statutum legitur, cap.*10.

¶ Pro patrociniis impensis clericus nunquam exigere non debet. C. I.

OBseruandum quoque decreuimus, ne quis sacerdotum, vel clericorum, more sæcularium iudicum pro impensis patrociniis munera audeat accipere; nisi [7] forte in ecclesiis gratuito oblata: quæ non fauore muneris, videantur accepta, sed collatione deuotionis illata. Quòd si quis ista probatur accipere; veluti exactor fœneris, aut vsurarum possessor, secundum statuta patrum se nouerit degradandum.

Hoc autem de illis intelligendum est, qui canonicam vitam professi regulariter se victuros proposuerunt. Generali namque ecclesiæ consuetudine receptum est, & moribus approbatum, vt clerici more aduocatorum patrocinia impendant, & pro impendendis munera exigant, & pro impensis suscipiant.

[1] Femina an possit esse iudex. Ephes.5.

[2] Mulier an possit testificari in crimine contra clerum.

[3] Clerici in publico aduocare.

[4] Concor.ext. in l.4.§.fecundo loco. vers. ferem. ff. de politi.

[5] Alijs iudex est in minoribus. vide in l.2.ff. de offic. eius. & ibi notant. de spania.

[6] 31.quæs.

[7] al. forte. [7] Aliter dicit Ioan. de Fant. quòd potest accipere si sint in paupertate, vel de consuetudine. non habet locum. si adiuncta sint. ff. de vsur. & canonicus. cap. si in hac. 5. posse. de postula. vel. ita

[a] Clericus an possit esse aduocatus. Ioan. de Fant.

[b] Vide quæ not. 12.q.2. in fin. glos.

Obseruandum.] CASVS Quæritur fuit in Tarraconensi concilio, vtrum clerici more sæcularium aduocatorum pro patrociniis munera exigere possent? Et respondet q̄ non: sed sponte oblata possunt recipere: & si quis contra fecerit, tamquam vsurarius deponatur.

¶ *Iudicum.*] id est, aduocatorum. Vel dic istum esse tenorem cap. quòd licet pro sæculari honore aliquid dari, vt ff. de pol. pactum. & l.si quis ob honorem. non tamen pro ecclesiastico aliquid potest peti. Item not. quòd licet pro sæculari honore aliquid possit promitti, non tamen pro sæculari administratione, vt 1.q.7. fancimus [b] Ioan.

HOC. CASVS Dicit Gra. q̄ hoc c. de regularibus loquitur. sæculares vero clerici de consuetudine eccl̄æ p impēsis patrociniis munera exigere pñt. *Tertio.*]

Tertio.] CASVS. Hic ponitur tertia quæstio, in qua quæritur, vtrum ex mulieris confessione presbyter iste sit condemnandus: & certum est quòd non, vt 7.eo.nemini. Primo tamen probat, quòd mulier sacerdotem accusare non valet duabus rationibus. Prima est, quia secundum canones nullus potest sacerdotem accusare, nec in eum testificari, qui non est sacerdos: nec potest ad sacerdotium promoueri: sed mulier ad sacerdotium promoueri non potest, nec etiam ad diaconatum, & ita mulier accusare non potest: ad quod inducit cap.2.q.7. ipsi Apostoli. Secunda ratio est, quia mulier secundum leges apud iudices postulare non potest, nisi suam vel suorum iniuriā prosequatur. Quare cum ista mulier nec suam nec suorum iniuriam prosequatur: ad accusandum admitti non debet. Postea probat contrarium. Nam mulier admittitur ad maius, scilicet ad iudicandum: & hoc probat exemplo Delboræ prophetissæ: quæ populum Israel in veteri testamento iudicauit. ergo etiam potest ad accusandū admitti, cum non prohibeatur per diuinam scripturam.

a ¶ *Tertio.*] ‖ per mulieris testimonium non potest clericus conuinci de crimine, tum quia mulier non est, nec potest esse eiusdem ordinis, vt 3.2.q.7. ipsi Apostoli. & cap. testes. tum quia ipsa quæ confitetur proprium delictum, non potest testificari de alterius delicto, vt 7.ea.nemini. & regulariter confessio vnius alteri non præiudicat, vt 2.q.5.interrogatum. ‖ admittitur tamen mulier cum agitur de crimine in modum denuntiationis, vel inquisitionis, vt extra de testib. quoniam. vel cum agitur in modū exceptionis, vt extra de testi. tam litteris.

b ¶ *Prohibitum.*] vt 3.33.q.5. mulierem. & extra de verb.sign. forus.

c ¶ *Generaliter.*] excipit.

d ¶ *Legibus.*] ff.de regul.iur.feminæ.3.3.quæst. 7.§. tria.

e ¶ *Econtra.*] intēdit.

f ¶ *Mulieres.*] femina de iure non potest esse iudex, vt 33.q.5. mulierem. & 3.q.7.§.tria.ff.de reg.iur. feminæ. nisi ei princeps scienter deleget causam, vt 2.q.5. Mennam. & 23.q.4. si quos. 12.q.2. cum deuotissimam. Vel nisi ex præscripta consuetudine hoc habeat, vt extra de arbi. dilecti. Item nec docere potest, vt 23.dist.mulier.

g ¶ *Iudicum.*] ibi enim legitur, quòd Delbora prophetissa posuit tentorium suum in monte Effraim sub arbore palmæ, quæ dicebatur palma Delboræ: & ibi iudicabat populum Israel.

HIS ITA RESPONDETVR. CASVS. Respondet Gratia. obiectioni supradictæ, dicens quòd licet in veteri testamento populum iudicasset, hodie tamen non permittitur, sed potius propter peccatum quod induxit mulier, debet verecundari, & viro subijci: in cuius signum iubetur habere caput velatum. Postea probat, quòd in quibusdam casibus mulier admittitur ad accusandum, & probatur per leges sequentes.

h ¶ *Indicitur.*] vt 3.33.q.5. mulierem.

De crimine.] CASVS. Quæsitum est ab Imperatore vtrum mulier in publico iudicio quemquam valeat accusare. Et respondetur, quòd non, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, & nisi in criminibus, in quibus est ei specialiter concessum accusare sine inscriptione: & ideo discretus iudex examinabit, vtrum tale sit crimen ad cuius accusationem posit admitti.

i ¶ *Publicorum.*] 3. 32.q.5. publico. quæ sint publica, habes institu. de public.iudic.in princ. & per totum.

k ¶ *Antiqui iuris.*] hoc vult dicere, quòd in quibus casibus antiqua iura permittunt, quòd possit fieri accusatio sine inscriptione, in illis femina nō tenetur inscribere [a]. Qui autem sunt illi casus, habes 4.q.4.§. aliquando. & 2. quæst.8. in summa. Quidam tamen dicunt ex hac lege, quòd femina in nullo casu tenetur inscribere.

Ex eo.] CASVS. Lex Iulia de adulteriis prohibet mulierem condemnatam testificari: ergo à contrario sensu non condemnata ad testimonium potest admitti.

l ¶ *Colligitur.*] argu. quod de vno negatur, de aliis omnibus conceditur [b]. Item argum. quòd possumus argumentari p argu.à contrariis, vt hic, & 25.distin.qualis.& 45. dist.disciplina. & 23.q.4. quæsitum. Et lex dicit, q̄ fortissimū est argumentum à contrario sensu, vt de offic. eius cui manda. est iurisdi.l.1.

m ¶ *Testimonium.*] secundum leges mulier in omni causa potest testificari, siue sit ciuilis, siue criminalis: nisi tantum in vltimis voluntatibus. secundum canones vero mulier in nullo crimine potest testificari, nisi in exceptis, sed in ciuilibus potest testificari. Nec ob. 33.q.5. mulierem. & extra de verb. signific. fortius. vbi dicit, quòd mulier nō potest esse testis, sed intelligas de crminalibus causis, & vltimis voluntatibus. Quidam tamen dicunt, quòd mulier secundum canones, non potest testificari nisi in causis à iure expressis.

NON EST PRESSVM. CASVS. Mulier non potest quemquam in iudicio publico accusare: nisi suam vel suorum prosequatur iniuriam.

Certis de causis.] CASVS. Dicitur in hac l. quòd concessum est mulieribus accusare si suam vel suorum iniuriam prosequantur contra quos non coguntur inuite dicere testimonium. similiter si volunt dicere testimonium suorum consanguineorum, vt liberti paterni vel materni esse falsum: admittuntur ad accusandum. pupillus vero vel pupilla mortem patris vel aui exequi potest auctoritate tutoris: similiter de testamento patris potest experiri.

n ¶ *Inuitæ.*] quædam enim personæ sunt contra quas non cogitur aliquis testificari, vt 4.q.3. item lege Iulia.

o ¶ *Testamentaria.*] vt mulier posit accusare testamentum falsum, si testamentum ad se vel ad suos pertineat.

p ¶ *Paterni.*] quia filij patronorum, & etiam hi qui ex transfuso veniunt vsque ad quintum gradum vocantur ad successionem liberti, vt in instit.de succes.lib.§.si autem sine liberis.

q ¶ *Pupillis.*] ‖ regulare est, quòd minor annis sine tutore, vel curatore nec agere potest, nec conueniri, vt C.de aucto. præstan. l.clarum. alioquin sententia lata contra ipsum nulla est: si tamen lata fuerit pro

[a] Aliter ponit H. & dicit, q̄ antiqua iura fuerunt quæ feminas in certis crimi. sine inscriptio ne accusari p̄mittunt. alia statuta nō habentur in usu ergo. forte apud Græcos habent in forte contingit de crimine lasciua. & de crimine abigeatus. 4. q.4. c. quibus. 5. aliquando secundum H. *al. antiqua tum statuta*

[b] l.ff.12.tit.5. & Text. est pro hoc in l. cum lex. ff. de leg. & in l. cū prætor. cum concor. ff. de iudi.

al. testimonij

[6] lib.48. tit. 2. l. 1.

‖ Minor agere & conueniri non potest, ni si in certis casibus.

ipso, tenet, vt C.de procur. non eo minus. quandoque tamen agit vel conuenit sine tutore vel curatore, vt in casibus hic positis. Item si impetrauit veniam ætatis, vt C.de his qui vet.æta. impetr.l.3. Item si agatur de libero homine exhibendo, vbi etiam pupillus admittitur, vt ff.de lib. ho.exhib.l.3.§. pen. item si agatur de recuperanda possessione, vbi etiã impubes sine tutore auditur, vt C.qui legit. person.l.vlt. item minor potest agere de thoro suo violato, vt ff.de adult.l. si maritus.§. lex Iulia. licet autem minor pro se non posit agere, pro aliis tamen potest si habet mandatum, vt ff.de mino.cum mandato.& ff.de procur.

1 Lib.9. tit.1. l. vxor.

filiusfamilias.in fi.Vtrum autem in causis spiritualibus, vt in matrimonio, vel pro ecclesia possit minor litigare pro se? Dicunt quidã quòd sic: quia in his censetur maior. sed certe cum ibi maius periculum vertitur, magis esset ibi consulendũ minoribus, vt ff.ad Carbo. l.1.§.3. nam circa maiora maius periculum vertitur, vt 42.distin. quiescamus. Item video, quòd in matrimonio locum habet in integrum restitutio, vt extra de in integr. restit.ex litteris. similiter in aliis causis spiritualibus, scilicet in religione assumenda. 20. q.1. illud. in ordine sacro. 77. distin. cap.1. & 2. Item cum filius agit contra patrem secundum canones. 2. q. 7. quæritur. in matrimonio certum est, quòd minor pro se admittitur ad agendum, vt extra de restit. spol. ex parte. sed de hoc posset dubitari, vtrũ ibi locum habeat restitutio. sed de hoc dixi super illa decret. ex parte. §. de restit.spol.

2 Lib.48.tit. 4 l.in quæstionibus.
3 Adde contra quos potest ad mitti.no. in l. si familia. ff. de iurisd. omn. iud. & in l.nemo.C.de epis. aud.
† al. Sergij
2 tit.3.de episcopis & cler. l. si quemquã.
3 Cum sane si quis } orig.
† vel. instar

a ¶ *Testamentaria.*] id est, lege Cornelia de falsis.

b ¶ *Per interdictum.*] scilicet per interdictum de tabulis exhibendis: quo experitur omnis ille cuius interest, vt ff.de tabulis exhiben.locum a.

2 Sub. §. condemnatio. in cuius tamẽ locum successit hodie actio in factum, vt testamẽtum exhibeatur. ff.de auct.p. præstan. l.4.ff.de tabu. exhiben.locũ. Laur.

IN QVAESTIONIBVS. CASVS. Dicitur hic quòd in crimine læsæ Maiestatis mulier põt accusare, quod probat exẽplo mulieris Fuluiæ, quæ Catilinam coniurantem Marco Tullio detexit.

QVAECVMQVE. CASVS. Dictum est supra, quòd mulier admittitur in publico crimine, & in crimine læsæ Maiestatis ad accusandum. Nunc vero probat, quòd admittitur in crimine simoniæ, cum admittitur in publico crimine, & in crimine læsæ Maiestatis. Et ad hoc inducit legem sequentem.

c ¶ *Quæcumque.*] hoc non facit ad propositum: sed hoc ponit vt inducat sequen. cap.

SANE quisquis. CASVS. Statuit Leo Imperator in hac l. vt si quis Romanam sedem per pecuniam acquisierit, vel alium per pecuniam ordinauerit vel elegerit, ad instar criminis læsæ Maiestatis actusatus & conuictus deponatur, & perpetuo infametur, cum ipsi sint in crimine pares.

d ¶ *Sane.*] Hæc lex est pars illius C.de episcop.& cler.si quemquam.

e ¶ *Ad instar.*] ‖ non tamen est ibi omnimoda similitudo inter crimen simoniacum, & crimen læsæ Maiestatis: quia pro crimine simoniæ imponitur pœna depositionis, sed pro crimine læsæ Maiestatis pœna mortis, vt 6.quæst.1.§.verum. sed quo ad accusationem & testimonium

‖ Simonia, & crimen læsæ maiestatis nõ omnino conueniunt.

patris mortem: item pupillæ aui sui mortem exequi concessum est lege testamentaria 2. Nam & de patris quidem testamento pupillis agere diuus Vespasianus permisit. Sed etsi non exhibeantur tabulæ, per interdictum b possunt experiri. *Codice de iÿs, qui accusare possunt, vel non, lege quarta.* 1 Imp. Alex. Dionysio. Vxor tua, si consobrini sui necem vindicandam existimat adeat præsidem prouinciæ. *In digestis ad legem Iuliam Maiestatis, lege octaua, Papinianus libro secundo responsorum.* 2 ¶ In quæstionibus læsæ Maiestatis etiam mulieres audiuntur 3.

¶ Et coniurationem denique Lucij† Catilinæ Fuluia mulier detexit, & M. Tullium consulem indicio suo instruxit.

Quæcumque c vero persona ad accusationem publicorum iudiciorũ, vel læsæ Maiestatis admittitur; eadem accusationem simoniæ subire non prohibetur.

Vnde in primo libro Codicis Imp. Leo Armasio præfecto Præt. leg. 29. 4

¶ Læsæ Maiestatis, & publicorum iudiciorum, & simoniæ accusatio æqualiter proponatur. C. IIII.

SANE† d quisquis hanc sanctã, & venerandam antistitis sedem pecuniæ interuentu subijsse, aut si quis, vt alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepisse detegitur; ad † instar e publici criminis, & læsæ Maiestatis accusatione proposita, à gradu sacerdotij retrahatur. Nec solum hoc deinceps honore priuari; sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: vt eos, quos f facinus par coinquinat, & æquat; vtrosque similis pœna comitetur.

Cum autem sacris canonibus accusationes omnino submoueantur, quas leges sæculi non asciscunt, è diuerso videntur admittendæ, quæ legibus g *sæculi non prohibentur. Verum hoc non infertur. Quicumque enim clericorum sacris canonibus nuptias contrahere prohibentur; & legibus Imperatorum. Non autem consequenter omnium copulam leges admittunt; quorum coniunctionem sacri canones non prohibent. Legibus a enim soli cantores, & lectores: canonibus autem etiam acolythi vxores ducere possunt. Quamuis igitur sacris canonibus submoueantur accusationes, quas leges sæculi non asciscunt; non ideo consequenter recipiuntur, quascumque principum leges admittunt.* ¶ *Sed (sicut circa huius operis initium* h 5 *præmissum est) toties legibus Imperatorum in ecclesiasticis negotijs vtendum est; quoties sacris canonibus obuiare non inueniuntur.* ¶ *Vnde aut specialiter sacris canonibus mulier ab accusatione læsæ Maiestatis, & simoniæ ostendatur prohibita: aut præmissis rationibus ad huiusmodi accusationem admittẽda probetur. Necquisquam distinguere quærat ad aliorum, non ad sacerdotum accusationem in hoc casu simoniæ mulieres esse admittendas* 6. *Cum enim generaliter i legibus hoc eis permissum inueniatur; nisi quis specialiter aliqua lege hoc prohibitum ostenderit, eius distinctio locum non habebit. Verum, cum contra generales regulas quædam crimina specialiter excepta sint, in quibus mulieri accusare permittitur, inter quæ fornicatio non numeratur; patet, quòd huius accusatio dupliciter infirmatur; & quia fornicationis crimen intendit; & quia dum de se confitetur, super alienum crimen ei credi non oportet.*

Vnde Iulius Papa scribit in decretis, cap.18. dicens 7.

a ¶ Legibus enim.] *Discrepantia hæc legum, & canonum vera non est. Sed fortasse in hanc opinionem venit Gratianus ex quibusdam verbis nouellæ vigesimæ secundæ, quæ in vulgatis authenticis habetur colla. 4. tit. de nuptijs.* §. sed & si quis inter reuerendissimos constitutus clericos (vltra lectorem, aut cantorẽ dicimus) omnino contraxerit nuptias; hunc ex nostra constitutione cadere sacerdotio constituimus, atque volumus. *Iulianus autem antecessor eadem nouella. 22. num. 27. illud*, supra lectorem, & cantorem, *exponit*, veluti subdiaconus, & diaconus. *Hos autem canones etiam nuptijs prohibent. Et Leo in cap.* lex continentiæ. 3. *distin. 31. fere iisdem verbis vsus est, quibus Iustinianus in hac nouella, & nomine lectorum omnes minores ordines significauit.*

¶ Rei professio aduersus quemliber admitti non debet. C. V.

1 NEmini (præterquam a de crimine læsæ Maiestatis 2) de se confesso credi b potest† super crimen alienũ: quoniam eius, atque omnis rei professio periculosa est, & admitti aduersus quemlibet non debet.

a ¶ Præterquam de crimine læsæ Maiestatis.] *Hæc exceptio in nullo ex locis indicatis habetur, præterquam apud Anselmum.*

Quia ergo ista de se confitetur, super alienum crimen ei credi non oportet; sed contra eam sua confessio interpretanda est.

QVÆSTIO IIII.

QVòd vero c die Dominico nec episcopo, nec presbytero causam aliquam ventilare liceat, in Tarraconensi concilio prohibetur, in quo sic statutum est, cap. 4.

¶ Ministri ecclesiæ die Dominico causas ventilare non debent. C. I.

Vòd vero die.] CASVS. Hic intitulat quarta quæstio, qua quæritur vtrum die Dominico liceat causas ventilare? Et respondetur, q̃ nec die Dominico, nec aliis diebus feriatis, vt 3. ead. cap. 1. 2. & 3. nisi tractetur de pace, vt 3. 22. q. 5. decreuit. & nisi partes in hoc spõte consentiãt, vt ff. de fer. l. 1. Item si res sit tempore peritura, agitur diebus feriatis. Liberalia quoque iudicia diebus illis tractantur, & de amouendis officiatis, & de alimentis, & atrocibus iniuriis, & vt aliquis in possessionem causa rei seruandæ mittatur, agitur diebus istis, vt ff. eod. l. 2. & 3. & contra insignes latrones agitur diebus feriatis, vt C. eod. l. prouinciarum. & in quibusdam aliis casibus, qui notantur. C. eod. titu. & in summa huius quæstionis.

1 Ioa p.4. c.12

† al. indicare

al. corrupta criminalibus negotijs.

7 Et Diosc. epist.2.

c ¶ *Quòd vero.*] ‖ Diebus feriatis causæ non sunt tractandæ, vt 3. c. 1. & vlti. nisi tantum de pace, vt 22. q. 5. decreuit. agitur tamen in quibusdam casibus, scilicet cum actio est tempore peritura. Item cum agitur de tutoribus dandis, & de amouendis officiatis, & de alimentis, & de atrocibus iniuriis, & de liberalibus causis, vt ff. de fer. l. 1. 2. & 3. Item contra insignes latrones agitur: vt C. de fer. prouinciarum. Item si partes spontaneæ velint litigare feriatis diebus, possunt: aliàs non tenet sententia: vt ff. eo. l. 1. libellus autem potest porrigi die feriato, vt ff. de adul. miles. §. fexaginta. Ioan. tamen dixit, quòd partes mutuo consensu possunt litigare diebus feriatis. hoc tantum intelligendum est de feriis messium, vel vindemiarum: alioquin consensus earum non sufficeret, vt litigent aliquo solennissimo die, vt extra eod. cap. vlti. B. Item satis videtur, quòd causæ matrimoniales possunt tractari diebus feriatis, cum ibi sit periculum adulterij, vel incestus. similiter vbi agitur de electione episcopi vel prælati, propter periculum moræ: quia non debet ecclesia vacare vltra tres menses, vt 50. dist. post quam. & quia in his casibus multa sunt specialia, vt extra vt lite non contest. quoniam. Ioan.

‖ Feriatis diebus an possit litigari.

quòd si dormierit. & 55. distinct. si Euangelica.

NEmini.] CASVS. Quæritum est à Iulio Papa, vtrum alicui de se confesso contra socium criminis sit credendum? Et respondet quòd non; nisi in crimine læsæ Maiestatis: quia omnis confessio accusanti periculosa est adeo vt sua quemlibet. Item §. qui postea sequitur planus est.

a ¶ *Læsæ Maiestatis.*] & præterquam de crimine simoniæ, vt 79. dist. si quis Papa. & §. ead. sane. licet sit argu. contra extra de testib. veniens 1. Quidam tamen dicunt, quod in crimine simoniæ non auditur socius contra sociũ. & ad illud decretum 79. distin. si quis Papa. Respondet, quòd ibi socius admittebatur contra socium. hoc ideo fuit: quia non fuit ibi tantum crimen simoniæ, sed etiam crimen læsæ Maiestatis. ‖ Item auditur cõfessio vniùs latronis contra alios, vt C. de fer. prouinciarum. Item falsarius contra socium suum auditur a, vt C. de fals. mon. l. 1. numquam tamen valet confessio talium ad conuincendum socium, nisi adsit aliqua præsumptio, vt ff. de cu. re. diuus. Ioann.

1 Confessio latronis contra socium audiur.

a Alia fuit sententia. B. Isid. qui dicebat, quamquã valeat confessio socij contra socium, nisi aliqua sit præsumptio contra ipsum: sed Azo dicit semp valere, nisi expressum inueniretur. Arch.

b ¶ *Credi.*] præiudicatur tamen alteri ex tali confessione, intantum, q̃ ei indicitur purgatio, vt extra de adulter. significasti, quod verum est si laboret infamia: aliàs non, vt extra de purgat. cap. nos inter alios. & extra de confess. cum monasterium.

b Et nota hic n. 9. q. 3. & per quæ probetur. Ancha. Ad hoc l. 8. q. 4. quæ sit timenti.

c Concor. tex. in Ligurea. de cum quibus epist. & dec.

¶ Ministri ecclesiæ die Dominico causas ventilare non debent. C. I.

2 NVllus episcoporum, aut presbyterorum, vel clericorum die Dominico propositum cuiuscumque causæ negotium audeat ventilare †; nisi hoc tantum, vt Deo statuta solennia peragant. Ceteris vero diebus, conuenientibus personis illa, quæ iusta sunt, habent licentiam iudicãdi, excepto † criminali c.

Item ex concilio apud Erphesfurt β *habito præsente rege Henrico.*

β ¶ Erphesfurt.] *In vulgatis legebatur, Ephesum, quasi hoc esset decretum aliquod concilij Ephesim habiti tempore Cælestini Papæ, & Theodosij iunioris. Hoc vero est Germanicum concilium habitum præsente Henrico rege, prout etiam apud Burchardum, & Iuonem dicitur. Et codices Gratiani manuscripti habent, quemadmodum est restitutum. In hoc autem oppido petijt Bonifacius à Zacharia Papa constitui episcopum, & impetrauit. Quod apparet ex prima epistola Bonifacij ad Zachariam, & vltima Zachariæ ad Bonifacium.*

¶ Solemnibus diebus, & legitimorum ieiuniorum sæcularia placita non agantur. C. II.

3 DLacita sæcularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis festis, seu etiam in his diebus, in quibus legitima ieiunia celebrantur, secundum canonicam constitutionem minime fieri decernim⁹. Insuper etiam sancta synodus decreuit, vt nulla iudiciaria potestas licentiam habeat sua auctoritate Christianos ad placitum bannire in supradictis diebus, id † est septẽ dies ante Natalem Domini vsque in octauas Epiphaniæ, & à Quinquagesima e vsque in octauas Paschæ, & septem dies ante natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ: quatenus adeundi ecclesiam, orationibusque f vacandi liberius habeatur facultas.

3 Burch. l. 1. ca. cap. 118. Iuo p. 5. c. 3

Item Hadrianus Papa in capitulis, cap. 64.

¶ De eodem. C. III.

4 NVllus episcopus, vel infra positus die Dominico causas iudicare præsumat.

QVÆSTIO V.

PVrgationem g *vero neganti esse præstandam Stephanus scribit Leoni episcopo Theanensi.*

¶ *Idem est titulus in cap. de manifesta. supra 2. quæst. 1.*

4 Burch. l. 1. cap. 112. Iuo p. 5. c. 3

NVllus.] CASVS. Statutum fuit in concilio Tarraconensi, vt in diebus Dominicis, vel aliis solennibus diebus episcopi vel alij clerici causas ventilare non audeant: sed in aliis diebus possunt, excepta causa criminali, vbi agitur ad sanguinis effusionem.

d ¶ *Criminali.*] scilicet cum agitur de effusione sanguinis, tunc clerici non possunt esse iudices, vt 23. q. 8. his à quibus. delegari tamen potest clerico criminalis cã, vt tamen princeps iuret de impunitate rei, vt 23. quæst. 8. sæpe.

DLacita.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, vt in diebus Dominicis & præcipuis festiuitatibus, vel in legitimis ieiuniis sæcularia placita nõ tractentur. In secũda parte dicitur, quòd in septem diebus ante natiuitatem Domini vsque ad octauam Epiphaniæ, & à quinquagesima vsq; ad octauam Paschæ, & septem diebus ante festum sancti Ioannis Baptistæ, non liceat iudici ad placitum aliquem vocare. Secunda pars est ibi, *Insuper.* Sequens capitulum patet.

e ¶ *A quinquagesima.*] alibi dicitur à septuagesima, vt 22. quæst. 5. decreuit. hoc tamen hodie non seruat Romana curia. Ioan.

& } fortasse

f ¶ *Orationibusque vacandi.*] ratio secunda est ob reuerentiam dierum, & tertia fauore partium, vt sic partes à litibus respirẽt, vt C. de feriis, dies. Quarta ratio est, quia talibus diebus non præstatur iuramentum nisi pro pace, vt 22. quæst. 5. decreuit. 1. & sic non posset præstari sacramẽtum calumniæ. Sed pone quòd Papa commisit alicui, q̃ intra triginta dies terminaret causam aliquam, & illi dies incidant intra dies quadragesimales; videtur quòd cum res sit peritura tempore, quòd iudex inuitis partibus ꝓcedere possit. quod quidam concedunt: sed non est verum hoc: quia licet litteræ pereant, lis tamen salua manet coram alio b.

b Idem sentit Inno. extra de offic. dele. de causis. Arch.

Sed pone quòd iudex citet aliquem die feriato; numquid tenetur citatus venire, & allegare priuilegium suum? Videtur, quòd sic: quia si post appellationẽ citat aliquem, tenetur venire, & allegare priuilegium suum, vt extra de appellat. si duobus. & cap. cum parati. Item etsi non teneatur quis respondere die illa: tamen potest ad hoc citari, vt libellus ei detur c, vt ff. de adulter. miles. §. fexaginta. Item quid si sub hac forma fiat citatio, Mando tibi, vt hinc vsque ad diem Dominicam hic compareas, vt extra de dol. & contum. cum dilecti? Respondeo, si citat vt compareat die feriato, bene tenet citatio. Sed si citat vt respondeat, non tenet: quia talis citatio nulla est d, vt ff. de fer. l. 1. & vbi citatio nulla est, & hoc liquet quòd est nulla. non tenetur venire ad allegandum priuilegium suum. sed vbi dubium est an teneat, tenetur venire. vt dixi 3. quæst. 2. si episcopus. Ioan.

c Idem tenet Alex. de Imo. in 1. 1. col. 2. ff. de feriis. & B. in l. 1. 1. 9. nuntiatio. de op. no. nunt. & in l. 1. in ver. cõpellendi. ff. de fer. & in gl. 1. l. iure. in ver. ei⁹. & ibi Bal. C. de adult. & not. glos. in c. fin. & ibi vide doc. de iudic. extra.

d Concor. Alex. de Imol. in l. ex quæsitum. col. 2. ff. si quis i ius vocat. non ier. & c⁹. in l. dies. ff. de feriis. & per Bar. in l. 1. nuntiatio. de op. no. nunt.

DE crimine.] CASVS. Aldericus diaconus habebatur suspectus de quodam crimine: & ideo per ipsum Aldericum Menen. episcopus consuluit Stephanum Papam, qualiter super hoc esset procedendum? Et respondet, si accusatores & testes idonei reperiuntur, coram certo numero episcoporum accusetur ipse Aldericus, & si cõfessus fuerit, vel legitimis testibus conuictus, canonica sententia feriatur. Si vero crimen non confiteatur, nec testibus potest probari, & infamatus est de crimine nõ in publico, sed coram te, & aliquot testibus, presbyteris, & diaconis, secreto se purget, præstito iuramento, & deinde commoneat clericos ne præfatum diaconum infamare præsumant, exemplo Cham, qui maledictus fuit in filiis, quia verenda patris derisit.

¶ Diaconus si de crimine conuinci non poterit, apud episcopum seipsum secreto purificet. C. I.

1 DE crimine sibi illato diaconus tuus verissime fatebatur se esse immunem. Verumtamen si suspicio habetur, & accusatores idonei reperiuntur, & tales testes, quales sacri canones sanciũt; accito tecum certo episcoporum numero [2] veniant accusatores [b], vocetur & ipse Aldericus diaconus: & si negauerit; ventiletur causa canonice: & si vel sponte confessus, vel legitimis testibus fuerit approbatus, canonica feriatur sententia. Qui si nec sponte confitetur, nec accusatores, & testes legitimi reperti fuerint, & mala fama crebuerit; non publico [c] examine, sed coram te, & aliquantis reuerendissimis presbyteris, & diaconis tuæ ecclesiæ secreto iuramento se purificet. Et tu deinceps boni testimonij eum annuntia: & compesce, & commone ecclesiæ tuæ filios, ne sacerdotem [d] Dei vlterius infamare præsumant; timentes, quòd Cham [e] maledictus est, qui patris verenda derisit.

Item Nicolaus Solomoni Constantiensi episcopo.

¶ Non est spoliandus presbyter, vel diaconus, nisi sponte confessus, vel legitime conuictus fuerit. C. II.

2 PResbyter, aut diaconus, quẽ asseris crimina nolle publice confiteri, sed velle cum sacramento [f] defendere se; & si tamen notum sit episcopo esse scelus ab ipso perpetratum; non potest per aliquam pœnitentiam [g] sacerdotali, vel diaconali officio potiri: sed mirandum est [h], si ipse confessus non fuerit, quomodo notum possit esse episcopo scelus ab ipso perpetratum, nisi accusatore forte idoneo per testes idoneos approbante. Vnde si examinante episcopo causam presbyteri, vel diaconi, non fuerit per testium approbationem presbyter [†], vel diaconus forte conuictus; non est scelus episcopo legitime manifestum; nisi sua sponte scelus ipse confiteatur. Quod nisi fecerit, interim non videmus suo debere presbyterũ, vel diaconum officio priuari. Sola ergo spontanea confessio, & canonicus numerus, & qualitas testium (decernentibus episcopis, & accusatore, quod obiecerat, comprobante) clericum priuat proprio gradu.

QVÆSTIO VI.

VOd vero [i] confessio cruciatibus extorquenda non sit, Alexander Papa testatur scribens omnibus orthodoxis, epist. 1. cap. 2.

¶ Ministrorum confessio non sit extorta, sed spontanea. C. I.

3 SI quandoque à sacerdotibus, & auctoribus [α] ecclesiæ, clerico suspicemur, vt 11. quæst. 3. absit. Alij dicunt, quòd delegabit purgationem. Tertij dicunt, quòd non peccat audiendo purgationem: quia auctoritate canonis facit. 23. q. 4. qui peccat.

g ¶ *Pœnitentiam.*] quia pœnitentia non restituit aliquem dignitati, sed gratiæ tantum, vt 7. de pœnit. distin. 6. qui vult. nisi quandoque, vt quãdo crimen occultum est, vt 50. distin. domino sancto. & cap. quia tua. sed per restitutionem in integrum vel dispensationem.

h ¶ *Sed mirandũ est.*] arg. quòd non secundum conscientiam iudicãdum sit [c], vt 3. q. 7. iudicet, & per hoc decretum intelligo illud 32. dist. nullus. intelligo enim illud de scientia iuris, non facti, licet aliàs verbum scindi large sumatur, vt 22. q. 5. hoc videtur.

Vòd vero.] Hæc quæstio, diuiditur in duas partes: in quarum prima dicitur, qp confessio extorta non præiudicat. Secunda ibi, *A fidelitatis.* Io. de Fan. CASVS. Hic intitulatur 6. quæst. qua quæritur, an confessio sit cruciatibus extorquenda. Et respondetur, quòd viles testes possunt cruciari, vt 5. q. 6. presbyteri. & 2. q. 1. in primis. accusator vero non est cruciandus à iudice, nisi in crimine excepto propter inopiã probationum: vel ne falsitatem dicat. C. ad legem Iul. læsæ Maiestatis, si 9. vbi quilibet accusator & reus & testis torqueatur: aliàs à reo veritas non est cruciatibus erunda, vt 7. ead. cap. 1. nisi sit præsumptio contra eum, vt 23. quæst. 5. cap. 1. De hoc satis notatur in summa huius quæstionis.

i ¶ *Quòd vero.*] ab aduersario numquam est extorquenda confessio cruciatibus, vt 7. ead. cap. 1. & 2. sed à iudice licite extorquetur confessio tormentis & quæstionibus. ‖ Nam à iudice quandoque torquetur testis: quandoque reus; quandoque accusator. Testis torquetur tam in ciuili quàm in criminali, vt si est seruus, vel vilis persona: vel etiam si sit liber & sit criminosus & infamis, vel obscurus vel ignotus. tales enim non recipiuntur ad testimonium sine quæstionibus, licet sint clerici. 4. quæst. 3. si res. & 5. quæst. 5. illi qui. & quæst. 6. presbyteri. & 2. quæst. 1. in primis. & in authen. de testi. §. nos igitur. & §. licet. collat. 7. & C. de fals. si quis decurio. Torquetur etiam libera persona licet non sit vilis, dumtamen vacillet in testimonio, vt ff. de quæstioni. ex libero. extra de pœnis. super his [d]. Item reus quandoque torquetur, licet raro, scilicet cum est suspectus, & non potest aliàs res probari, maxime si est vilis persona, & hoc in ciuili causa, vt 14. quæst. 6. si res aliena. similiter in criminali quæstio. Torquetur vero in ciuili causa numquam torquetur, sed accusator in criminali causa quandoque torquetur, vt in crimine læsæ Maiestatis cum criminaliter non potest probari, vt C. ad legem Iulia. Maiestat. si quis. ibi enim qualicumque dignitate sit prædictus, nullo priuilegio se potest tueri, siue sit accusator, siue reus vel testis, vt 6. quæstio. 1. §. porro. & 50. distinctio. nullus omnino. Ioannes.

SI quandoque à sacerdotibus.] CASVS. Significatum fuit Alexandro Bapæ, quòd quidam capiebant episcopos vel sacerdotes, vel auctores ecclesiarum, vel ab eis per metum vel fraudem, aut per vim confessiones extorquebant in scriptis, vt sic suis bonis eos spoliarent, vel vt suas causas non requirerent, vel vt de secta eorum esse confiterentur, & hoc coram populis eos confiteri faciebant. quare statuit Papa Alexander, vt propter hoc nullam infamiam vel calumniam vel præiudicium aliquod patiantur: quia Deus respicit potius ad cogitationes & voluntates hominum, quàm ad actus, qui per simplicitatem vel necessitatem fiunt. nam in talibus non extorta, sed spontanea confessio est exigenda. *Fides non est*, id est, non facit fidem.

a ¶ *Per metum.*] dummodo talis sit metus, qui cadat in constantem virum, vt extra quod met. causa. ad audientiam. ‖ Si quæris qualis metus debeat cadere in constantem virum: dico quòd qui cõtinet metum mortis, vel cruciatum corporis, vt extra eod. tit. cum dilectus. Coactio autem verborum non sufficit, etiam si Rex sit qui minetur, vt extra qui clerici, vel vouen. infinuante. C. de translat. interpositas. ibi merelius dicitur, licet sit arg. contra. 31. quæst. 2. Lotharius. & 5. distin. 7. fuerunt. ff. de acqui. here. l. 6. §. vlt. vbi dicitur, quòd non fit heres qui propter metum verborum adiit hereditatem. Et nota qp canon hic tria æquiparat, vim, metum, & fraudem, vt 3. quæst. 1. re integranda. metus tamẽ pro reuerentia à lege accipitur, & hęc accusat ff. quare. actio non datur. l. 1. §. quæ onerandæ.

b ¶ *Præiudicium.*] benefit præiudiciũ ei quãtum ad hoc, quòd ille cui per metum traditur res, dominus fit rei: sed quantum ad hoc non fit ei præiudicium, quin detur ei actio, quod metus causa ad repetendum; si tradidit, vel exceptio, si non tradidit, vt ff. eod. metum 2. §. sed quod prætor. & §. ex hoc edicto. si tamen primo coactus promisit, & postea spontanee tradidit: non excusat coactio, vt C. quod metus caus. l. 2. & extra qui cle. vel vo. infinuante. ibi, patientia tẽporis, &c. & est simi. extra de eo qui duxit in matrimonio. significauit.

c ¶ *Litteras.*] in quibus fatentur aliqua se debere.

d ¶ *Requisitione.*] id est, confiteantur quòd absoluerũt aliquos à debito, in quo illi tenebantur.

e ¶ *Erroris.*] id est, qui confitentur se tenere aliquam hæresim. Sed nonne peccat mortaliter ille qui confitetur hoc? Respon. fic: nec excusat eũ aliqua coactio: ‖ quia talis coactio non est absoluta: & coactio conditionalis neminem excusat, vt 50. distin. presbyteros. & de consecr. dist. 4. eos. potius enim debet quis pati mortem, quàm malo consentire, vt 32. quæst. 5. ita ne. & occisores corporis non sunt contra iustitiam timendi, vt 11. quæst. 3. non solum. & c. nolite. 31. quæst. 2. Lotharius. Solu. hic non excusantur tales à toto, sed à tanto. metus enim vel coactio conditionalis non excusat peccatum, sed attenuat, vt extra quod metus cau. sacris. Et nota hic quòd contra ea quæ publice facta sunt, admittitur probatio in cõtrarium. sic 31. quæst. 1. Lotharius. extra quod metus causa, perlatum. quod est contra regulam generalem. 8. quæst. 1. licet.

f ¶ *Quę fiunt.*] potius respicienda est causa facti quàm ipsum factum, vt 23. quæst. 8. occidit. de pœn. distin. 1. aut facta.

AVctoritate.] CASVS. Archiepiscopus Treuereñ. & præpositus eius, & multi alij clerici capti fuerũt à quibusdam prædonibus, & coacti fuerunt ab eis se obligare iuramento, & aliis obligationibus: occasione quarum obligationum res ecclesiasticas perdiderunt. quare Nicolaus scribens episcopis Galliæ, absoluit eos ab omni vinculo iuramenti & obligationis, & dicit quòd propter huiusmodi iuramentum vel obligationes, nullam infamiam vel calumniam aut suorum bonorum amissionem, illos habere permitteret. Sed præcepit præfato archiepiscopo & defensoribus Treuereñ. ecclesiæ, vt spirituali & materiali gladio tamdiu malignos illos persequantur, donec ablata reddantur.

g ¶ *Absoluimus.*] Hic cõsueuit dubitari circa duo: scilicet ‖ an iuramentum per vim extortum obliget. Item an Papa possit dispensare in illicito iuramento. Et quòd non obliget tale iuramentum, videtur hic: quia dicitur hic, quòd non debet esse vinculum iniquitatis, vt 22. q. 4. inter. & extra de iureiur. verum. & extra de resti. spo. solicite. & extra quod metus causa. perlatum. Item quia inconueniens esset, quòd male factor ex improbitate sua consequeretur actionem, vt ff. de fur. itaque fullo. Præterea, si malefactor petit rem, potest se reus tueri exceptione metus causa, cũ illa exceptio per iuramentum non sit sublata. Præterea non obstante tali iuramẽto potest petere rem si eam tradidit, cum illud non iurauerit, vt extra, de iureiuran. debitores. & extra quod metus causa. ad audientiam. Ergo cũ potest rem petere, multo fortius potest se tueri exceptione: quia cui damus actionem, multo fortius exceptionem. ff. de superfi. l. 1. extra de iureiuran. quemadmodum. Et contra probatur, quòd obliget: quia licet fuerit coactus, tamen voluit, quia coacta voluntas, est voluntas, vt §. ea. quæst. 1. merito. Item quia non vergit in interitum salutis æternæ. est ergo obseruãdum, vt extra de iureiuran. si vero. nec prodest quòd cõpulsus fuit. 22. quæst. 5. qui cõpulsus. & c. si quis coactus. Solu. quidam dicũt quòd talis sunt metus qui cadit in constantem virum, quòd iuramentum ob talem metum factum non obligat [a]. & secundum eos exponitur hic hoc verbum absoluimus, id est, absolutos ostendimus. Alij dicunt quòd qualiscumque fit metus, tenetur seruare iuramentum factũ de rebus propriis. sed nullum iuramentum adstringit ipsum pro rebus ecclesiæ non repetẽdis, quia istud est illicitum. & hoc magis probabile videtur, ex quo licitũ est quod iurat, & potest adimplere, vt 22. q. 4. si aliquid. Qui priorem opinionẽ substinent, distinguunt inter promissoria iuramẽta, & assertoria. In promissoriis iuramentis excusat metus; in assertoriis non: quia potius debet quis omnia mala pati, quàm falsum asserere, vt 32. q. 5. ita ne. Dicas ergo qp omne iuramentum obligat. Si tu obiicis mihi, quòd iste habet exceptionem quod metus causa; hoc bene concedo: non potest tamen vti ea, ratione iuramenti. si tamen fuerit vsus ea, bene dico quòd repellit agentem, & obtinebit in iudicio non obstante iuramento. peccat tamen vtendo ea. si ergo quis iurauit rem suam per metum alij dare, petat à iudice vt cogat illum non recipere, vel quòd absoluat ipsum à iuramento, vt extra de iureiur. ex administrationis. sed si ad hoc induci non potest, soluat, & postea repetat. si autem iurauerit se non repetere, tunc denuntiet ecclesiæ factum illius. si autem iurauerit quòd non denuntiet, illud iuramentum non est seruandum. vt extra ea. quemadmodum. in fi. quia ex præcepto ad hoc tenetur. 2. q. 1. si peccauerit. Io. Tu breuiter dicas, qp iuramentum super re illicita, ipso iure non obligat, siue quis faciat sponte, siue coactus, vt si iurauit hominem innocentem interficere. & hoc probatur 22. q. 4. in malis. & c. seq. & cap. quòd Dauid. Iuramentum tamen super re licita metu extortum, ipso iure obligat: sed datur exceptio quòd met. causa. ad rescindendum, vt ff. quod me. causa, per totum. &

‖ Iuramentum pervim extortum, vtrum obliget.

a Sup. in hoc eod. cap.

Matt. 5.

a Dummodo sit tale, quòd possit seruari sine interitu animæ: aliàs secus vt legi. & c. extra de iureiur. si vero.

al. iuramentis illis

a Pol. l. 6. tit. 11.

a Iuo par. 6. cap. 46o.

a Item argu. contra. 6. q. 1. testamentum. ibi sol.

Gen. 9.

a Iuo par. 6. cap. 12.

‖ Episcopus an possit clericũ infamatũ cogere ad purgationem.

b Hoc ideo quia leg. permittente fit, &c. C. de adul. Gratchus. C. de cõcu. l. antepe. argu. 32. q. 1. hac ratione 23. q. 4. qui peccauit. in prine.

c Adde an & quando se fecundum conscientiam iudicãdum sit. ter. in l. illicitas. 5. t. ff. de offi. præsi. & in l. ff. de fer.

d Ad idem arg. C. de test. nullum. & 4. q. 3. qui falso. idem videtur & si non vacillet. ff. de quæstio. l. vnius. & testes. secundũ Ioan. de Fant.

al. ille presbyter

Zanem

Torquere potest iudex aliquas personas.

Codicio est cum.

nulla) poti.

C. eo.tit.1, 1. & 3. nisi in casu, vt ff.eo.l.si mulier. §. si dos. Item in matrimonio. extra de spon. cum locum. Item in voto. extra quod met. causa. perlatum. B. Vtrum autem in iuramento Papa posit dispensare, quæritur. Hoc cap. videtur dicere quòd sic, per prædictas decretales, vt extra de vo. & vo. re. magnæ. immo in omni iuramento est exceptа auctoritas maioris, vt extra de iureiur. venientes. & extra de rescri. constitutus. Item Imperator dispensat in eo. ff. ad munici. Imperatores. Item videtur ꝙ non: quia iuramentum est de iure naturali, vt 22. quæst. 4. si ad peccatum. sed in talibus Papa non potest dispensare. 25. q. 1. sunt quidam. Item argumen. ad hoc extra de statu mona. cum ad mosterium. ‖ Hug. dicit ꝙ in nullo iuramento licito potest Papa dispensare, nisi ad hoc solum quòd non habeatur infamis qui transgreditur illud. & hos non absoluit, sed absolutos denuntiat, quoniam iurauerunt de rebus ecclesiæ non repetendis, vt dicit. Tu dicas quòd in voluntariis iuramẽtis nõ dispensat, sed in coactis bene. si tamen absoluit aliquem, tenet absolutio. Dico enim quòd cõtra ius naturale potest dispensare, dum tamen non contra Euangelium, vel contra articulos fidei: tamen contra Apostolum * dispensat. 34. distin. lector. 82. distin. presbyter. Ioan.

Esa. 58.

‖ Papa an possit in iuramento dispensare.

* *Papa quando contra Apostolum dispenset. Vide 34. c. lector.*

a ¶ *Materiali.*] ‖ Argu. quòd iudex ecclesiasticus bene potest indicere bellum, & in bello insequi hostes. vt 23. quæst. 8. igitur. & cap. hortatu. & cap. vt pridem. & 63. distin. Hadrianus. Item argumen. quòd iudex ecclesiasticus potest præcipere iudici sæculari vt puniat maleficos, vt 23. quæst. 4. si quos. & q. 5. relegentes. & q. 8. vt pridem. Argum. contra 23. q. vlt. his à quibus.

‖ Bellum potest iudici à iudice ecclesiastico.

A FIDELITATIS. Hæc est secunda pars quæst. in qua probat ꝙ laicus incorrigibilis per ecclesiam possit deponi à sua dignitate. & hoc probat per tria c. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra in duobus proximis cap. absoluit Papa ab obligationibus & iuramentis coactis. Nunc vero vult ostendere Gratian. quòd idem possit facere de iuramẽto fidelitatis, cum aliquos à suis dignitatibus deponit.

Lius.] CASVS. Gelasius Papa scribens contra Anastasium Imperatorem dicit, quòd potest eum deponere propter malitiam suam, & hoc probat exemplo Zachariæ Papæ, qui Regem Francorum deposuit, non tantum propter sua delicta, quantum pro eo quòd inutilis erat, & loco eius Pipinum patrem Caroli posuit: & omnes Francigenas à fidelitate eius absoluit: & milites à vinculo iuramenti in depositionibus episcoporum. Alij habent verba ista vlti. pro §. Gratiani, qui sic incipit, quod ex frequenti.

b ¶ *Alius.*] quia de alio Papa præcesserat sermo: qui idem fecerat.

c ¶ *Inutilis.*] non intelligas inutilis, id est, insufficiens. tunc enim debuisset ei dari coadiutor, vt 7. quæst. 1. quamuis. & cap. petisti. sed dissolutus erat cum mulieribus, & effeminatus.

‖ Imperator potest à Papa deponi.

a Adde idem tenuisse Bal. in l non ambigitur. ff. de i.

d ¶ *Deposuit.*] ‖ ergo Papa deponit Imperatorem a, vt 96. dist. duo. & c. si Imperator. nam & tranferre potest imperium, vt extra de ele. venerabilem. Argu. contra 93. dist. legimus. in fin. & 96. dist. cum ad verum. Solu. dicitur deposuisse, qui deponentibus consensit.

e ¶ *Iuramento.*] supple ratione dignitatis præstito, non ratione personæ. Ioan. de Fan.

Nos sanctorum.] CASVS. Quidam sacramento fidelitatis quibusdam excommunicatis erant adstricti. quærebatur vtrum tem pore excõmunicationis deberent eis seruire? Et respondetur ꝙ non: nisi mento, id est, sacramento fidelitatis: & etiam sine sacramento faciunt quidam fidelitatem aliis. & ideo hæc diuersificare potes.

tatis, quod illi fecerant, absoluit. Quod etiam ex auctoritate frequenti agit sancta ecclesia, cum milites absoluit à vinculo iuramẽti: quod factum est his episcopis, qui Apostolica auctoritate à pontificali gradu deponuntur.

Item Gregorius vij. Romanæ synodo præsidens dixit 2.

¶ Excommunicati vinculo fidelitatis non tenentur obnoxij. C. VII.

NOs sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate e, aut sacramento constricti sunt g, Apostolica auctoritate à sacramento absoluimus: & ne eis fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemns: quousque β ipsi ad satisfactionem veniant.

β ¶ Quousque, &c.] *Verba hæc non sunt in codice manuscripto Vaticano.*

Item Vrbanus II. episcopo Vapicensi.

¶ Antequam reconcilientur, fidelitatem excommunicatis nullus seruare cogitur. C. V.

IVratos milites Hugoni comiti, ne ipsi, quamdiu excommunicatus est, seruiãt, prohibeto f. Qui si sacramenta prætenderint; st moneantur oportere Deo magis seruire, quàm hominibus. Fidelitatem enim quã Christiano principi iurarunt, Deo eiusque sanctis aduersanti, & eorum præcepta calc anti nulla cohibenturauctoritate persoluere.

QVÆSTIO VII.

Absque synodali vero audiẽtia sacer dotem damnari, in Hispalensi secundo concilio, cui Isidorus interfuit, cap. 6. sic prohibetur.

Vnde Gregorius Papa.

¶ *In manuscriptis est vt in vulgatis* Gelasius Papa Anastasio Imperatori. *Cuius Gelasij esse non potest. Zacharias enim & Carolus magnus, quorum in hoc capite mentio fit, multo post Gelasium vixerunt. Habetur autem in regesto Gregorij vij. lib. 8. epist. 21. Herimanno Metensi episcopo scripta quam refert Iuo. In qua quidem epistola paulo ante multa ex epistola Gelasij Anastasio Imperatori scripta afferuntur.*

¶ Constitutalis auctoritas à iuramẽto fidelitatis nonnullos absoluit. C. III.

ALius b itẽ Romanus Pontifex, Zacharias scilicet, regem Francorũ non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo, quòd tantæ potestati erat inutilis c, à regno deposuit d: & Pipinum Caroli magni Imperatoris patrem in eius locum substituit; omnesque Francigenas à iuramento e fidelitatis, quod eos proinde infamiam, vel calumniam, aut à suis bonis sequestrationem vmquam auctore Deo, & sanctis Apostolis, & nostris prædecessoribus substinere permittimus: sicut per prophetam Dominus dicit [Dissolue colligationes impietatis.] Quinetiam præfato fratri nostro, filiisque Treuerensis ecclesiæ, illiusque defensoribus hæc in mãdatis damus; vt spirituali simul, & materiali a gladio tamdiu malignos illos, eorumque fautores insequantur; quousque cum integritate possessiones, vel quæcumque res ecclesiasticæ hoc facto, vel quocũque pacto distractæ, seu direptæ sunt reuocentur.

Esa. 58.

a ¶ Alexandri.] *Nicolaus citat epistolam Alexan. 1. de qua re notatum est 8. dist. 19. si Romanorum.*

A fidelitatis etiam iuramento Romanus Pontifex nonnullos absoluit, cum aliquos à sua dignitate deponit.

Vnde Gregorius Papa.

¶ *In manuscriptis est vt in vulgatis* Gelasius Papa Anastasio Imperatori. *Cuius Gelasij esse non potest. Zacharias enim & Carolus magnus, quorum in hoc capite mentio fit, multo post Gelasium vixerunt. Habetur autem in regesto Gregorij vij. lib. 8. epist. 21. Herimanno Metensi episcopo scripta quam refert Iuo. In qua quidem epistola paulo ante multa ex epistola Gelasij Anastasio Imperatori scripta afferuntur.*

¶ Constitutalis auctoritas à iuramẽto fidelitatis nonnullos absoluit. C. III.

ALius b itẽ Romanus Pontifex, Zacharias scilicet, regem Francorũ non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo, quòd tantæ potestati erat inutilis c, à regno deposuit d: & Pipinum Caroli magni Imperatoris patrem in eius locum substituit; omnesque Francigenas à iuramento e fidelitatis, quod illi fecerant, absoluit. Quod etiam ex auctoritate frequenti agit sancta ecclesia, cum milites absoluit à vinculo iuramẽti: quod factum est his episcopis, qui Apostolica auctoritate à pontificali gradu deponuntur.

Item Gregorius vij. Romanæ synodo præsidens dixit 2.

¶ Excommunicati vinculo fidelitatis non tenentur obnoxij. C. VII.

NOs sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate e, aut sacramento constricti sunt g, Apostolica auctoritate à sacramento absoluimus: & ne eis fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemns: quousque β ipsi ad satisfactionem veniant.

β ¶ Quousque, &c.] *Verba hæc non sunt in codice manuscripto Vaticano.*

Item Vrbanus II. episcopo Vapicensi.

¶ Antequam reconcilientur, fidelitatem excommunicatis nullus seruare cogitur. C. V.

IVratos milites Hugoni comiti, ne ipsi, quamdiu excommunicatus est, seruiãt, prohibeto f. Qui si sacramenta prætenderint; st moneantur oportere Deo magis seruire, quàm hominibus. Fidelitatem enim quã Christiano principi iurarunt, Deo eiusque sanctis aduersanti, & eorum præcepta calc anti nulla cohibenturauctoritate persoluere.

QVÆSTIO VII.

Absque synodali vero audiẽtia sacer dotem damnari, in Hispalensi secundo concilio, cui Isidorus interfuit, cap. 6. sic prohibetur.

Vratos milites.] CASVS. Hugo comes excommunicatus erat: propter qđ scribit Vrbanus secundus cuidã epo, vt prohibeat ne milites ratione fidelitatis seruiant ipsi comiti quamdiu fuerit excõicatus quia magis oportet Deo seruire, quàm comiti ecclesiæ aduersanti.

Absque synodali.] Hæc quæ. diuiditur in duas partes: in quarum prima probat per quinq; c. ꝙ solus episcopus nõ potest deponere presbyterum, Secunda ibi, *Solus.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 7. quæ. vbi quæritur, an episcopus sacerdotem condemnare valeat absque synodali audientia: Et rñdetur, ꝙ solus episcopus presbyterum suspendere potest, vt j. ea. q. 8. hiqui. & in causa ciuili inter suos clericos cognoscere, vt 3. 10. q. 3. quia. Deponere vero non potest presbyterum, nisi cum sex episcopis, diaconem cum tribus: reliquos vero clericos solus deponere potest, vt j. ea. quæst. 1. Felix. & c. si autem. episcopum vero solus Papa deponere potest. 3. quæst. 6. dudum. De hoc not. in summa huius q.

h ¶ *Absque.*] ‖ si agatur contra clericum de crimine criminaliter, necessaria est præsentia episcoporũ, secundum quod traditur j. ea. si quis. & c. Felix. Distinguitur tamen, quia si agatur de crimine ad depositionem ordinis; tunc habet locum cap. Felix. & c. si quis. Si autem agatur ad depositionem beneficij; tunc solus episcopus potest cognoscere cum clericis suis, vt 18. quæst. 2. si quis abbas. & 16. quæst. 7. inuentum. & extra

‖ Clerico criminoso quis pœnitentiam imponit.

& extra de iud. at si clerici. & 11. quæst. 3. quis episcopus damnatus. & extra de coha. cleri. & mulie. cap. sicut. & c. de sacerdotibus. Item si agatur de crimine in modum exceptionis, solus potest cognoscere. extra de accu. super his. licet sit argumen. contra 23. distin. illud. Tamen quocumque modo agatur de crimine, semper accusator punitur vt calumniator, vt extra de accu. super his. & c. cum dilectus.

‖ Ordinatio clericorum fit ab epo, quam deponitur.

Exta actione.] CASVS Fragitanus Cordubensis ecclesiæ presbyter iniuste à suo episcopo depositus, in exilium est condemnatus. Tandem ab eodem episcopo vel synodo fuit restitutus propter quam præsumptionem remouendam statuit Hispalen. concilium, vt absque synodali præsentia nullus episcopus presbyterum deponat, vel diaconum: & hoc probat ad instar libertorum, qui licet fiãt ingrati: non tamen auctoritate dominorũ, sed in tribunali foro apud iudicem accusati & conuicti in seruitutem reuocantur. Casum sequentis cap. inuenies 86. dist. si quid vero.

a ¶ *Concilij.*] ergo tres episcopi faciunt concilium: quia tres episcopi examinant causam diaconi, vt j. ea. si quis.

b ¶ *Solus.*] incorporalia enim facilius construuntur quàm destruantur. extra de translat. inter. Hæc est vna ratio quare in promotione clericorum non requiruntur plures episcopi, sed in remotione sic. ‖ Item quia sæpius ordinantur clerici, quàm deponuntur: vnde graue esset tot ties vocare tot episcopos. Item quia depositio frequenter fit causa odij, sed ordinatio causa electionis. solus autem confert dignitates, si hoc habet ex consuetudine, vt extra de his quæ fi. à præla. ea noscitur.

‖ Idem 86. fi. & 18. q. 2.

I quis tumidus.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd in causa criminali vbi agitur ad depositionem diaconi, debent tres episcopi interesse: in causa presbyteri sex: in causa vero episcopi xij. qui causam debent diligenter examinare.

c ¶ *Natu.*] quantum ad ordines.

d ¶ *Pro personis.*] i. prout personæ sunt constitutæ in sacris ordinib9.

e ¶ *Ab his.*] id est, ab episcopis.

¶ *Sine concilij examinatione presbyter, vel diaconus non deijcitur.* C. I.

SExta actione cõperimus, Fragitanum Cordubensis ecclesiæ presbyterum iniuste olim à pontifice suo deiectum, & innocentem exilio condemnatum. Quẽ rursus ordini suo restituentes α, id denuo aduersus præsumptionẽ nostram β decreuimus, vt iuxta prisco rum Patrum synodalem sententiã nullus nostrũ, sine concilij a examine quemlibet presbyterum, vel diaconum deiicere audeat. Nam multi sunt, qui indiscussos potestate tyrannica, non auctoritate canonica damnant. Et sicut nõnullos gratia fauoris sublimant; ita quosdam odio, inuidiaque permoti humiliant: & ad leuem opinionis auram condemnant; quorum crimen non approbãt. 1 Episcopus enim sacerdotibus, ac ministris solus b honorem dare potest: solus auferre non potest. Si enim hi, qui in sæculo a dominis suis honorem libertatis adepti sunt, in seruitutis nexũ non reuoluũtur, nisi publice apud prætoris, ac præsidis tribunal in foro fuerint accusati; quanto magis hi, qui diuinis altaribus cõsecrati honore ecclesiastico decorantur? Qui profecto, nec ab vno damnari, nec vno iudicante poterunt honoris sui priuilegiis exui: sed præsentati synodali iudicio, quod canon de illis præceperit, diffiniri.

α ¶ Restituentes.] *Sic est emendatum ex codicibus conciliorum impressis, & manuscriptis. Sic enim apertius declaratur illum canonice à concilio esse restitutum, quàm ex lectione Gratiani vulgata*, restitutum esse comperimus.

β ¶ Nostram.] *Antea legebatur*, vestram. *in recentioribus autem conciliorum editionibus est*, nouam, *Emendatum est ex antiquioribus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Lucensi regio, quemadmodum & paulo post*, nullus nostrum. *cum antea esset*, nullus vestrum. *Modesti enim & religiosi episcopi sibi etiam metuunt. Alia vero quadam sunt ex ijsdem codicibus emendata.*

Item Gregorius Ioanni episcopo Panormitano, lib. II. epist. 49.

¶ Causas clericorum episcopus non nisi cum senioribus ecclesiæ audiat. C. II.

2 SIquid de quocumque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuste posit offendere; facile non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita: sed præsentibus seniorib9 ecclesiæ tuæ diligenter est veritas perscrutanda: & tunc, si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis.

Item ex concilio Carthaginensi tertio, cap. 8.

¶ Absque præsentia clericorum nullius cognitionem episcopus audiat. C. VI.

3 EPiscopus nullius causam audiat absque præsentia suorum k clericorum: alioquin irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum præsentia confirmetur.

SI quis tumidus, vel cõtumeliosus extiterit in maiorẽ natu c, vel aliquam causam habuerit; à tribus vicinis episcopis, si diaconus d est, qui arguitur: si presbyter, à sex: si episcopus, à duodecim cõsacerdotibus audiatur. Vniuersi episcopi dixerunt. Contemptus debet contumaciæ, & superbiæ in omnibus frangi. Causæ vero pro personis † ab his e statuto numero audiantur.

d ¶ Si diaconus est.] *In vulgatis conciliorum editionibus legitur*, si diaconus est, arguatur, presbyter, &c.

Itẽ ex cõcilio Carthaginensi 2. c. 10.

¶ De eodem. C. III.

3 FElix episcopus Selemsselitanus dixit. Etiam hoc adijcio secundum statuta veterum conciliorũ, vt si qui episcopus (quod nõ optamus) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia necessitas, non posse plurimos congregare; ne in crimine remaneat; à duodecim episcopis audiatur, & à sex presbyter f, & à tribus diaconus cum proprio g suo episcopo.

e ¶ Presbyter.] *Sic legitur in cõcilio, quod est in codice canonum, cap. 12. graco, & duobus codicibus conciliorum Vaticanis, & vno alio perantiquo, & concordat cũ sequenti capite. In editionibus autem conciliorum Pharisiensibus, ac Colonien sibus habetur*, & à se presbyteris, & tribus diaconis, *quemadmodum & in multis Gratiani manuscriptis.*

f ¶ *Cum proprio.*] id est, præter proprium episcopum. 2. quæst. 5. presbyter.

g ¶ *Si autem.*] hoc c. est pars illius. 4. quæst. 5. quisquis.

h ¶ *A cõmunione.*] id est, eædem dilationes dantur accusatori, quæ & reo: & æque excommunicabitur accusator si non venerit, sicut reus: vt 4. quæst. 5. quisquis.

i ¶ *Solus.*] id est, sine aliis episcopis: nõ tamen sine clericis suis, vt j. ea. cap. proxi. Ioan.

SOLVS. Hæc est 2. pars q. in qua dicitur, quòd causas aliorum ele ctorũ à sacerdote & diacono in capitulo suo potest episcopus diffinire, supple excepto subdiacono: qui hodie cum diacono pari passu ambulat. extra de feruis non ord. miramur. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est, quòd solus episcopus po test tractare causas criminales clericorum: sed ne aliquis putaret, quòd alij clerici non deberent interesse: ideo dicit Grat. quòd hæc dictio, solus, non excludit clericos: sed alios episcopos. Sequens cap. planum est.

k *Piscopus.*] ¶ *Suorum.* ‖ Sufficit tamen maior pars, si absentes præbeat assensum, vt 64. distin. cap. 1. & 2. Sed numquid & isti clerici sunt iudices istius? Non videtur, cum quilibet eorum sit forte minor eo Quidam dicunt quòd ipsum concilium siue capitulum habet iurisdictionẽ ordinariam: nullus tamen per se est iudex. Alij dicunt, quòd sunt assessores episcopi: & sententia sine talibus assessoribus lata, nulla est: sicut sententia nulla est quæ fertur contra fiscum absente aduocato fisci, vt ff. de iure fisci, si fiscus. sicut videtur dicere lex, vt sententia quæ fertur officio iudicis ipso absente, ꝙ nulla sit, vt C. de sent. & inter. om. iu. cum sententiam. Quòd tamen clerici sint iudices, est argu. 6. q. 3. scitote.

Episcopus.]

al. Causa ad. diatur

al. versus. statuto

33. q. 8. fuggero. Anf. I. c. 125. Bur. I. 1. c. 149. Iuo p. 5. c. 242.

al. opinamur

4 Anf. I. 3. cap. 133. Bur. I. 2. c. 205. Iuo p. 6. c. 280.

cum proprio episcopo

al. discutiãt al. dicrum dilatione

‖ Episcopus an possit solus delinquentem condemnare.

5 Bur. I. 1. c. 114. Iuo p. 5. c. 214.

E *Episcopus.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd episcopus solus dare honorem potest, quem solus auferre non potest. Si enim libertus in seruitutem reuocari non potest, nisi apud iudices legitime fuerit conuictus; quanto magis diuinis altaribus consecratus, ab vno solo non poterit damnari.

DE *vltima.*] CASVS. Hic intitulatur 8. q. vbi quæritur, si aliquis sponte confitetur vel conuincitur peccasse ante ordinationem, vtrum possit officio suo frui. Et respõ. quòd si in præsentia confiteatur, non abstineat, vt 50. distin. de his vero. in fi. si extra ius, non præiudicat sibi, vt ẽ. ead. quæst. 5. presbyter. Si vero in iure confiteatur, & timore probationum deponitur: siue ante ordinationem siue post cõmiserit illud, vt 24. dist. c. vlt. si sponte confiteatur, remouetur ab executione sacerdotij: in aliis tamen ordinibus dispensatiue remanebit, vt ẽ. ead. cap. 1. Si vero confitetur crimen quod fecit post ordinationem, acta pœnitentia dispensatiue in suo ordine permanebit, vt ẽ. cap. 2. & in vtroque istorum casuum de rigore iuris esset deponendus. & hoc verum est in magnis criminibus, quæ inducunt depositionem. Sed pro paruo crimine acta pœnitentia stat in ordine suo, vt 5. quæstio. 4. in loco. & consecr. distinct. 2. relatum. & hoc inuenies in summa hui⁹ quæstionis planius.

a ¶ *De vltima vero.*] Hic quæritur, si aliquis confitetur crimen quod fecit ante ordinationem suam vel conuincitur peccasse ante ordinationem suam, an possit fruit officio suo? Distinguas ergo: quia aut est tale crimen quod inducit depositionem, aut non: si non inducit, acta pœnitentia remanet in ordine suo, vt & hic, 68. dist. sicut. Itẽ si inducit depositionẽ; tunc si cõfitetur illud in pœnitentia, non abstinebit ab officio, vt 50. dist. de his vero. in fin. similiter si confitetur illud extra ius, quòd talis confessio ei non præiudicat, vt ẽ. ea. quæst. 5. presbyter. licet sit argu. contra extra de excess. prælat. quàm sit graue. Si vero confitetur in iure crimen suum commissum ante ordinationem suam, deponitur ab officio sacerdotali: retinebit tamen nomen presbyteri, & omne inferius officium, vt ẽ. ea. c. 1. & c. si quis presbyter. & hoc cum sponte illud confitetur. Si vero cõfiteatur illud timore probationum: tunc siue ante, siue post ordinationem suam illud commisit, deponitur irreparabiliter, vt 24. dist. cap. vltim. 50. dist. ex pœnitentibus. 81. dist. si quis sine examinatione. & c. si quis episcopus. Si ergo quis sponte confitetur crimen commissum post ordinationem, ad tempus debet suspendi ad agendam pœnitentiam: sed postea restituitur ex dispensatione, vt ẽ. ea c. 2. ¶ Si quæras quæ crimina inducũt depositionem, dico quòd non est à canone expressum. videmus enim q̃ quædam non inducunt: nam clericus tumultũ faciens in synodo, non deponitur, vt 5. quæst. 4. in loco. Item qui cantat duas Missas sub vno canone, vt de consec. distin. 2. relatum. Item si episcopus citatus non venit ad synodum. 18. dist. si quis autẽ. &c. decernimus: & tamen quodlibet tale est mortale. Similiter pro temerario iuramẽto non deponitur aliquis, vt extra de iureiuran. sicut. Tradunt autem quidam pro regula, q̃ omne crimen inducit depositionẽ: nisi specialiter à canone excipiatur. Alij dicunt q̃ nullum crimẽ inducit depositionẽ, nisi specialiter à canone excipiatur b. & hæc opinio maiori æquitati innititur: quare tenenda est. Io. Sed hæc materia est hodie determinata extra de tem. ord. c. vlt. B. c.

b Idem tenet Alex. de Imo. in 1. Simon. circa prin. C. de iure delib. per tex. in § cum igitur. in authen. de non eligendo nec eligendo. & c. De hoc etiã no. 81. dist. c. extra de tem po. ord. c. etsi. & extra de cler. non resid. c. vlt. & in prædecret. sicut de quòd ista sententia à quam verior sit tenenda hic. nat. H.

1 Sup. c. sexta actiõe. & dist. 67. episcopus.

¶ *al. nexũ non euoluuntur*

Item ex concilio Hispalensi 2. c. 6.

¶ Nisi ia sanctorũ canonicè vocati sacerdotes damnari non possunt.

C. VII.

1 EPiscopus sacerdotibus, ac ministris solus honorem dare potest, auferre solus non potest. Si enim hi, qui in sæculo à dominis suis honorẽ libertatis adepti sunt in seruitutis iugum non reuocantur, nisi publice apud prætoris, ac præsidis tribunal in foro fuerint accusati; quanto magis hi, qui diuinis altaribus consecrati honore ecclesiastico decorantur? Qui profecto nec ab vno damnari, nec vno iudicante poterunt honoris sui priuilegiis exui: sed præsentati synodali iudicio, quod canon de illis præceperit, definiri.

QVÆSTIO VIII.

DE vltima vero a *quæstione sic statutum est in concilio Neocæsariensi, cap. 9. & 10.*

¶ Presbyter qui ante ordinationem confitetur se corporaliter lapsum, postea non offerat. C. I.

2 QVi admisit corporale b peccatum, & hic postea presbyter ordinatus est; si cõfessus fuerit c, quòd ante ordinationẽ suam peccauerit, non quidem offerat d: maneat autem † in aliis officiis propter α eius studij ε vtilitatem. Nam cetera ϛ peccata censuerunt plurimi etiã ordinatione priuari β. Quòd si de his non fuerit confessus, nec ab aliquibus poterit manifeste conuinci; huic ipsi de se potestas g est committenda. Similiter & diaconus in eodem culpæ genere fuerit inuolutus; sese à ministerio h cohibebit.

2 Rabanus lib. pœnit. c. 1. Pol. l. 4. ti. 39. Bur. l. 2. c. 49. Iuo p. 6. c. 150. Pan. l. 3. c. 152. Cap. 10. ibid.

‖ Crimen ante ordinationem commissum, an impediat frui officio.

al. tamen

a Non contradicit. quoniã ibi accipit propter accidens, f. propter scãdalum & infamiam. non propter cõfessionem, vt ibi no. per Vincen. & B. sed de hac materia dic vt plene notat. in. B. Com. & Hu. extra de ele. per inquisitionem.

‖ Crimina quæ sunt depositione digna.

α ¶ Propter eius studij vtilitatem.] *Græce est διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν id est*, propter studium, ac diligentiam, quam ceteroquin adhibet.

β ¶ Priuari.] *Græce legitur τὴν χειροθεσίαν ἀφέναι id est*, per manus impositionem dimitti. *quemadmodum fere vertit Dionysius, cuius versionem ceteri collectores attulerunt, hæc tamen clausula omissa. Nam hæc versio, quam Gratianus affert, est prisca, quæ in collectione Isidori. Ita ex his verbis longe alia elicitur sententia, atque auctor glossæ putarit.*

Item ex concilio Ilerdensi, cap. 5.

¶ Deseruientes altario, si carnis fragilitate deliquerint, episcopi arbitrio subiacebunt. C. II.

3 HI, qui i altario Dei deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerint k, & Domino respiciente digne pœnituerint, ita vt mortificato corpore cordis contriti sacrificium Deo offerant; maneat in potestate l pontificis vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesiæ corpore segregare: ita tamen, vt sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia vlterius promoueri. Quòd si iterato m velut canes ad vomitum reuersi fuerint, & veluti sues in volutabris luti iacuerint; non solum dignitate officij careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

3 Dist. 51. hi qui. altario. Rabanus l. pœnit. c. 1. Bur. l. 19. c. 74. Iuo p. 15. c. 87.

Item ex concilio Toletano 9. c. 10.

¶ Ex ministris ecclesiæ geniti, in seruitutem deuocentur eiusdem. C. III.

4 CVm multæ super incontinentia † ordinis clericorũ hactenus emanauerint sententiæ patrum, & nullatenus ipsorũ reformari quiuerit correctio morum; vsqueadeo sententiam iudicãtium protraxere commissa culparum, vt non tantum ferretur vltio in

‖ Fornicationem pauci euitant.

4 Iuo p. 6. cap. 425. *al. innocẽtia*

i *Hi qui.*] Hoc cap. ponitur ẽ. distin. 50. hi qui. 2.

k ¶ *Corruerint.*] Loquitur ergo de eo qui post ordinationem deliquit. ‖ Sed nonne magis delinquit ille qui delinquit in dignitate, quàm qui extra dignitatem delinquit, vt 40. dist. homo Christianus. & & 25. quæst. 1. nulli? Resp. sic. sed ideo magis punitur, quia sciens se permisit ordinari 50. dist. ex pœnitentibus.

l ¶ *In potestate.*] Si intelligas hoc capit. de clerico depositio, tunc est hic argumen. quòd episcopus potest restituere clericum depositum. Si autem de suspenso, tunc patet quòd relinquitur arbitrio episcopi, an velit suspenso reddere officium suum. sed cum iste clericus ratione criminis non possit promoueri ad sublimiorem gradum: quomodo ergo potest ipsum restituere famæ: cum per pœnitentiam non tollatur infamia, vt 2. quæstio. 3. §. hinc colligetur? Potest dici, quòd ex quo Papa dat potestatem dispensandi: ergo per consequens restituẽdi famæ.

m ¶ *Iterato.*] argumen. grauius puniri iteratum delictum, vt 25. quæst. 2. ita nos. extra de coha. cleri. clericos. & de hæreti. ad abolendam. Ioan. de Fant.

CVm multæ.] CASVS. Constitutiones multæ factæ fuerant, vt clerici in sacris ordin. constituti viuerent continenter: quod cum non facerent, statutum fuit in concilio Toletano, vt quicumque deinceps ab episcopo vsque ad subdiaconum ex detestando connu

connubio liberæ vel ancillæ liberos procreauerit, canonica censura damnetur: filij vero eius in seruitutem ecclesiæ ad cuius ignominiam nati sunt, redigantur.

a ¶ *Ex ancilla.*] Sed quare punitur Dñs ancillæ illius? Respon. in fauorem ecclesiæ: vel dico quia ratione criminis illa facta est de foro.

b ¶ *Ingenuæ.*] Specialis est iste casus, vbi filius conditionem matris liberæ non sequitur, contra id quod est 32. quæst. 4. liberi.

c ¶ *Connubio.*] Ergo patet quòd loquitur de sacerdotibus, qui legitime ducunt vxores, tales enim grauius puniuntur, vt 32. distin. eos. 81. dist. quidam. & 28. dist. presbyter. Quidquid tamen hic dicatur: cuna ecclesia non sit isto iure vsa, perdit ius istud, sicut & illud, quòd posset exigere pœnam sacrilegij, vt 17. q. 4. quisquis.

d ¶ *Hereditatem.*] scilicet paternam. ‖ nam matri etiam succedit spurius filius: & testamentum matris potest dici inofficiosum, vt ff. de inoffic. testa. si suspecti. §. 1. Ioan. hodie spurij omni beneficio excluduntur, vt C. de natu. lib. authen. licet. B.

SI quis presbyter.] CASVS. Dicitur in hoc capit. quòd si quis presbyter confessus fuerit sponte ante ordinationem feciſſe fornicationem, non habebit executionem sacerdotij, quia non celebrabit: sed tantum nomen sacerdotis habebit. Si autem nõ fuerit spõte cõfessus, sed ab alio conuictus: tunc nec nomen sacerdotis habebit. Idem est de diacono, quod dictum est de sacerdote.

e ¶ *Nomen.*] Si quæris quid ei valeat retinere nomen presbyteri? Dico quòd in omnibus retinet priuilegium presbyteri in loco subscriptionis, & in aliis: præter hoc solum quòd non potest Missam celebrare, vt ẽ. ea. quæst. 7. Felix.

CIscitantibus.] CASVS. Bulgari quæsierunt à Nicolao, vtrũ à sacerdote in adulterio deprehenso, vel tantum de hoc infamato debeamus communionem recipere? Et respõdet quòd sic: quousque episcoporum iudicio reprobetur: quia non potest aliquis quantumcumque pollutus diuina polluere sacramenta. Et quòd recipere debeamus, tribus rationibus probat. Prima est, quia sicut cereus accensus seipsum consumit, aliis vero lumen præbet: sic presbyter peccando nocet sibi, aliis vero ex officio prodest. Secunda est, quia sacramenta non habent

auctores scelerum, verũ & in progeniem dãnatorum. Ideoque quilibet ab episcopo vsque ad subdiaconum deinceps, qui vel ex ancillæ a, vel ex ingenuæ b detestando connubio c in honore constituti filios procreauerint; illi quidem ex quibus geniti probabuntur, canonica censura damnentur. Proles autem aliena d pollutione nata, nõ solum hereditatem d nũquam accipiet, sed etiam in seruitutem eius ecclesiæ, de cuius sacerdotis vel ministri ignominia nati sunt, iure perenni manebunt.

Item ex concilio Martini Papæ, cap. 35.[1]

¶ Qui abiicitur se ante ordinationem peccasse, non sacrificare conuictus autem suspenditur. C. XIII.

2 SI quis ante ordinationem peccauerit, & post ordinationẽ confessus fuerit, quòd ante peccauerit; non offerat, sed tantum pro religione nomen presbyteri portet. Si autem non ipse confessus, sed ab alio publice fuerit conuictus; ne hoc ipsum habeat, vt nomen presbyteri portet. Similiter & de diaconis obseruandum est, vt si ipsi confessi fuerint, ordinem subdiaconi accipiant f.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, cap. 71.

¶ De manu sacerdotis, qui ab ecclesia volebatur, licite sacramenta sumuntur. C. V.

3 CIscitantibus f vobis, si à sacerdote, qui siue deprehensus in adulterio, siue de hoc sola fama respersus est, debeatis cõmunionem suscipere, nec ne, respondemus. Non potest aliquis, quantumcumque pollutus sit, sacramẽta diuina polluere; quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt: nec potest solis radius per cloacas, & latrinas transiens aliquid exinde contaminationis attrahere. Proinde qualiscumque sacerdos sit; quæ sancta sunt coinquinare non potest. Idcirco ab eo, vsquequo iudicio episcoporũ reprobetur, communio percipienda est: quoniã mali bona administrando se tantum modo lædunt: & cerea α fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis vero lumen in tenebris administrat: & vnde aliis cõmodum exhibet, inde sibi dispendium præbet. Sumite ergo intrepidi ab omni sacerdote Christi mysteria: quia omnia fide Christi g purgantur. Fides est enim, quæ hũc mundum h vincit: & quia, non dantis i, sed accipientis fit, dicente beato Hieronymo β. [4 Ad credendum in anima omni baptismus est perfectus: & in omni sacerdote corpus Christi est perfectũ.] ¶ Qui rursus sacræ scripturæ concordans ait [Priusquàm audias, ne iudicaueris quemquam:] atque ante probationem accusationis illatæ neminem à tua communione suspendas: quianon statim, qui accusatur k, reus est; sed qui conuincitur, criminosus.

1 *Liuti Ilerdensis* proem.

f Spiritus sacramenti. in capitul. Petri Bracatensis. Extra. Neocæsariensis. & c. 1. Bur. l. 2. c. 48. Iuo p. 6. c. 149. Pan. l. 3. c. 150.

d Similiter

e Ioan. de Fant. in cap.

α ¶ Et cerea.] *Antea legebatur*, &c. *Restitutum est ex originali, ex quo alia etiam sunt emendata, & addita.*

β ¶ Hieronymo.] *Est in epistola de septem gradibus, quemadmodum & quod sequitur*: priusquam audias, &c. *est ibidem superius.*

CAVSA XVI.

VIdam abbas habebat parochialem ecclesiam: instituit ibi monachum, vt officium celebraret populo: possedit eam per quadraginta annos sine aliqua interpellatione: tandem querela aduersus abbatem mouetur à clericis baptismalis ecclesiæ, in cuius diœcesi parochiana ecclesia illa consistebat.

1 *Hic primum quæritur, vtrum monachis liceat populis officia celebrare, pœnitentiam dare, & baptizare.*

2 *Secundo, si contigerit eos capellam habere episcopali beneficio, an ab eis sint instituend.e, an ab episcopis.*

3 *Tertio, an iura ecclesiarum præscriptione tollantur.*

4 *Quarto, si ecclesia aduersus ecclesiam præscribat, an etiam monasterium aduersus ecclesiam præscribere possit.*

5 *Quinto, si capellam in suo territorio ædificatam iure territorij sibi vendicare valeat.*

6 *Sexto, si archipresbyter, vel episcopus sua auctoritate, non iudiciaria sententia capellam illam irreperit, an cadat à causa: vt ecclesia, cui præsidet, non vltra habeat ius reposcendi, quod suus pastor illicite vsurpauit.*

7 *Septimo quæritur, si laici capellam illam tenebant (vt quibusdam moris est) & in manibus abbatis eam refutauerint, & ordinandam tradiderint, an consensu episcopi, & clericorum abbas possit eam tenere.*

purgantur. Fides est enim, quæ hũc mundum h vincit: & quia, non dantis i, sed accipientis fit, dicente beato Hieronymo β. [4 Ad credendum in anima omni baptismus est perfectus: & in omni sacerdote corpus Christi est perfectũ.] ¶ Qui rursus sacræ scripturæ concordans ait [Priusquàm audias, ne iudicaueris quemquam:] atque ante probationem accusationis illatæ neminem à tua communione suspendas: quianon statim, qui accusatur k, reus est; sed qui conuincitur, criminosus.

a Hic argum. de occulto vel alias manifesto secundum 11. *Act.* 15. 1. *Ioan.* 5.

‖ Infamis nec est in adulterio deprehensus.

7 *al. dantis meritum Eccl.* 11.

4 In epistola de septem gradibus tomo. 4.

α ¶ Et cerea.] *Antea legebatur*, &c. *Restitutum est ex originali, ex quo alia etiam sunt emendata, & addita.*

β ¶ Hieronymo.] *Est in epistola de septem gradibus, quemadmodum & quod sequitur*: priusquam audias, &c. *est ibidem superius.*

Vòd monachi.] Hæc quæſt. diuiditur in 7. partes: in quarum prima probat, quòd monachi debent eſſe in monaſterio, & flere ſua & aliorum peccata. Secunda ibi, *Quod vero.* Tertia ibi, *His autem omnibus.* Quarta ibi, *De his vero.* Quinta ibi, *Quod autem.* Sexta ibi, *Ius ergo.* Septima ibi, *Quàm vero.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur prima quæſtio, qua quæritur, vtrum liceat monachis officia celebrare populis? Et reſpõdetur quòd in monaſteriis ſuis poſſunt celebrare, vt ĵ.18. quæſt. 2. & ĵ. ea. placuit. & in capellis monaſterij pleno iure poſſeſsis, vt ĵ. ead. quæſt. 2. viſis. ſimiliter ſi committitur eis regimen parochialium eccleſiarum, vt ĵ. ead. in parochia. de licentia tamen abbatis, vt ĵ. 58. diſtin. cap. 1. & 2. olim tamen non eligebãtur in ſæcularibus eccleſiis niſi propter neceſſitatem, vt 55. diſt. priſcis. Sed hodie vtilitate tantum inſpecta eliguntur, vt ĵ. ead. cum pro vtilitate. & ſi eliguntur, ſoli morari non debent, vt in concilio Laterañ. de ſtatu monachorum. monachi. Et credo quòd iure communi poſſunt eligi, ſi ſocios ſecum habeant monachos. Et procedit hoc ordine Grat. Primo probat, quòd monachis non licet populo officia celebrare. vſque ad §. *His ita.* Poſtea allegat pro contraria parte reſpondendo allegatis. B.

a ¶ *Quòd monachi.*] De hac materia canones varie loquũtur. ‖ Dicas ergo quòd ſi regimen populi committitur monacho ab epiſcopo cum abbatis licentia: tũc poteſt celebrare officium. 58. diſtin. cap. 1. ſ. ead. doctores. & c. moderamine. & ex auctoritate. Sed an ipſo iure poſsit committi, vel tantum ex diſpenſatione: de hoc dubitatur. Dicunt quidam, quòd hodie iure communi, ſed olim ex diſpenſatione tantum. 55. diſt. priſcis. Alij dicunt quòd nec hodie niſi ex diſpenſatione. extra de capel. mo. in eccleſiis. & extra de ſta. mo. c. 2. Satis poteſt admitti, q̃ ſecundum antiqua iura monachi non poterant præeſſe parochialibus eccleſiis niſi ex neceſsitate, vt 55. diſt. priſcis. hodie vero poſſunt vtilitate etiam ſuadente: quia magis probati ſunt quàm ſæculares: & ſic magis ſunt vtiles, vt ĵ. ea. cum pro vtilitate. & 47. diſt. quantũlibet. & hoc ſi abſit conſenſus epiſcopi & abbatis: ſed ſi monaſterium habet eccleſiam aliquã pleno iure, ſufficit conſenſus abbatis [a], vt ĵ. e. q. 2. viſis. De regularibus canonicis non eſt dubium, quin licite poſsint præſici eccleſiis: ſed in hoc eſt differentia, quòd monachus ſecũ debet habere ſocios ſui ordinis: ſed regularis non tenetur, niſi commode poſsit, vt extra de ſta. mo. quòd Dei timorem. Ioan. & ita de iure communi poteſt præfici monachus eccleſiæ parochiali, ſi poteſt habere ſecum ſocium ſui ordinis, vt extra de ſta. mo. cap. 2. B.

a Dic etiam ſolius ſine ſuo conuentu, vt extra lib. 6. de ele. ſi religioſus. in fin. de hoc etiam ſatis dixi 7. q. 1. epiſcopus de loco. Archid.

‖ Monachus verum poſsit præſici eccleſiæ parochiali.

QVESTIO I.

Vòd monachi officia populis celebrare nõ poſsint. multis auctoritatibus probatur: quarum prima eſt illa ſanctæ Nicenæ ſynodi, quæ dicitur.

Caput hoc neque in prima Nicæna ſynodo, neque in ſecunda hodie habetur. Eſt aliquid ſimile in canonibus Nicænis perſis ex Arabico, can. 76.

¶ [illegible]

LAcuit omnibus reſidentibus in ſancta Nicæna ſynodo, vt monachorum conuerſatio, & vita ſecundũ etymologiam nominis ab omnibus diſcrepet. Monachus enim græce, latine ſingularis dicitur. Vnde monachum per omnia ſingulariter agere oportet. Quamobrem firmiter, & inſolubiliter omnes præcipimus, vt aliquis monachus pœnitentiam nemini tribuat, niſi ſibi inuicẽ, vt iuſtum eſt, mortuum nõ ſepeliat, niſi monachum in monaſterio ſe cum commorantium: vel ſi fortuitu quemquam aduenientium fratrum ibi mori contigerit.

Item Gregorius Ioanni Rauennati epiſcopo, lib. 4. epiſt. 1.

¶ [illegible]

EMo poteſt & eccleſiaſticis obſequiis deſeruire, & in monaſtica regula ordinate perſiſtere: vt ipſe monaſterij diſtrictionem teneat, qui quotidie in miniſterio eccleſiaſtico cogitur permanere.

Item Innocentius ad Victricium, epiſt. 2. cap. 10.

¶ [illegible]

DE monachis, qui diu morantes in monaſteriis, ſi poſtea ad clericatus ordinẽ peruenerint, ſtatuimus non debere eos à priore propoſito diſcedere.

Si ergo (ſicut Innocentius definit) à ſuo propoſito eis diſcedere non licet: & ſicut Gregorius teſtatur, in monaſtica regula deuote perſiſtere, & eccleſiaſticis obſequiis ſimul deſeruire non poſſunt; patet, quòd parochianis eccleſiis monachi præfici non poſſunt.

Item Hieronymus ad Riparium presbyterum aduerſus Vigilantium.

¶ [illegible]

MOnachus non docentis ſ, ſed plangentis habet officium [3]: qui vel ſe, vel mundum lugeat [4], & Domini pauidus præſtoletur aduentum.

Idem ad Panlinum de inſtitutione monachi, epiſt. 13.

Hoſtien. in ſum. ma. de cle. & rem. fa. cui. & conſan. fil. & Gof. in ſum. ti. 8. in fin. ſcientia eſt.

‖ Deliquere in alterius territorio non licet. nec ibi reconciliari. 2 Ioa. p. 3. q. 18.

al. officiat

3 Poly. ibid. Anſ. l. 7. c. 118. Ino. p. 7. c. 118. Pan. l. 3. c. 175. addoctum

4 Poly. ibidẽ. Anſ. l. 7. c. 118. Ino. p. 7. c. 118. Pan. l. 3. c. 175. addoctum

GVla. Hoc cap. eſt pars illius 18. q. 2. peruenit 2. Et non loquitur de monachis, ſed de ſæcularibus clericis, qui volebãt monaſterijs præeſſe: & dicit q̃ non poſſet fieri. Si vis hoc c. de monachis intelligere, tunc dicas q̃ cum monachus præficitur eccleſiæ, non tenetur ſeruare diſtrictam regulam vt prius, ſcilicet in ieiuniis & orationibus & vigiliis.

DE *monachis.*] CASVS. Statuit Innocentius in hoc c. vt quamuis monachi ad ſæculares eccleſias eligantur, à monachali tamen proposito non diſcedant.

g ſ. *Diſcedere.*] quantum ad ea quæ ſunt de ſubſtantia monachatus, vt de habitu ſeruando, & continentia, & de non habendo propria. in his enim non abſoluitur, licet tranſeat ad eccleſiam ſæcularem: ſed in ieiunio, ſilentio, & vigiliis abſoluitur, vt ſ. cap. proxi. Diſtinguitur tamen: quia ſi monachus tranſit ad epiſcopatum, ex toto abſoluitur à iuriſdictione abbatis, vt 18. quæſt. 1. cap. vnico. Si vero tranſfertur ad eccleſiam ſæcularem, quæ non eſt ſubiecta abbati ſuo, vel in ſpiritualibus vel temporalibus, ex toto eximitur à iuriſdictione abbatis, vt ĵ. ead. in parochia. Si vero eccleſia ſubeſt abbati ſuo quo ad temporalia reſpondebit abbati ſuo: ſed quo ad ſpiritualia eximitur ab obedientia abbatis, vt ĵ. quæſt. 2. viſis. & cap. ſane. & extra de capel. mona. in eccleſiis. Si vero eccleſia illa ex toto eſt ſubiecta abbati quoad omnia, tunc remanet obediens abbati niſi in ieiuniis & in aliis, vt dixi. vnde non debet regere eccleſiam illam ſecundum officium monachale. nam ad quãcumque eccleſiam veneris, illius conſuetudinem ſeruabis. 12. diſtinct. illa. 41. diſtin. quiſquis. Sed numquid in comeſtione carnium eximitur à regula monachali? non videtur: quia canon tantum infirmitatis cauſam excipit in monachis, vt ĵ. de confec. diſt. 5. carnem. tamen poteſt ſatis dici q̃ ſic: ne aliis ſit ſcandalum, vt 41. diſt. quiſquis.

SI IRASCATVR CASVS. Concludit Grat. ex ſupradictis duobus cap. prox. quòd monachi parochialibus eccleſiis præfici non poſſunt: quod ipſe allegando dicit. Sequens cap. patet.

h ¶ *Onachus.*] ſ. 7. q. 1. præcepit. & cap. hoc nequaquam

i ¶ *Habet officium.*] non habens curam animarum.

k ¶ *Lugeat.*] ſe vel mundum, id eſt, peccata ſua vel aliorum qui in mundo ſunt lugeat [d].

d vt ĵ. dege. diſt. 1. qui ſunctus.

Si cupis.]

Si cupis.] CASVS. Beñ. ſic ponit hunc caſum. Hieron. de quattuor reprehendit Paulinum. Primo, quia libenter morabatur in vrbibus. Secundo, quia propter ſimplicitatem ſuam aliorum ſupplantabatur inſidiis. Tertio, quia loquentem de pecunia libenter audiebat. Quarto, quia truphatoribus malis monaſterij bona donabat.

¶ In populari frequentia monachi eſſe non debent. C. V.

SI cupis eſſe, quod diceris [1], monachus, id eſt ſolus; quid facis in vrbibus, quæ vtique non ſunt ſolorũ habitacula, ſed multorum? *& infra.* ¶ Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos; & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidiis. Non multum diſtat in vitio, vel decipere poſſe, vel decipi. Chriſtianum ĵ, quem ſenſeris tibi aut ſemper, aut crebro de nummis loquentem (excepta eleemoſyna, quæ indifferenter omnibus patet) inſtitorẽ potius habeto, quàm monachum. Præter victum & veſtitum, & manifeſtas neceſsitates nihil cuiquã tribuas: ne filiorum panem canes comedant.

Idem ad Heliodorum de laude vitæ ſolitariæ, epiſt. 1.

¶ Monachus paſcitur, clerici paſcuntur. C. VI.

ALia cauſa eſt monachorum, alia clericorum. Clerici paſcunt oues, ego paſcor illi de altario viuunt, mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris ponitur ad radicem, ſi minus ad altare non defero. *& infra.* ¶ Mihi ante presbyterum ſedere nõ licet. Illi, ſi peccauero, licet me tradere ſatanæ in interitum carnis: vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini Ieſu.

Idem ad Ruſticum 3.

¶ Non licet aliquid monachis agere ſine presbyterorum conſilio. C. VII.

ECcleſia habet ſenatum cœtum presbyterorum: ſine quorum conſilio nihil monachis agere licet. Roboam filius Salomonis ideo perdidit regnum, quia noluit audire presbyteros ſuos. Senatum quoque Romani habebant, cuius conſilio cuncta agebant: & nos habemus ſenatum noſtrum, cœtum presbyterorum.

Item Eugenius Papa.

¶ Secundum etymologiam nominis ſolitariam vitam ducat monachus. C. VIII.

PLacuit communi noſtro concilio, vt nullus monachorũ pro lucro terreno de monaſterio exire nefandiſsimo auſu præſumat, neque pœnitentiam dare, neque filium de baptiſmo accipere, neque baptizare, neque infirmũ viſitare, neque mortuum ſepelire, neque ad eccleſiam ſæcularem tranſire, neque aliis qualibuſcumque negotiis eſſe implicare; ſit clauſtro ſuo contentus: quia ſicut piſcis ſine aqua caret vita; ita ſine monaſterio monachus. Sedeat itaque ſolitarius, & taceat: quia mundo mortuus eſt, Deo autem viuit. ¶ Agnoſcat nomen ſuum. Monos enim græce, latine eſt vnus: achos græce, latine triſtis ſonat. Inde dicitur monachus, id eſt, vnus triſtis. Sedeat ergo triſtis, & officio ſuo vacet.

¶ *Anſelmus etiam citat ex decretis Eugenij, & ex eodem habetur in vetuſto Decretorum libro.*

Item Paſchalis I I. Victori Bononienſi epiſcopo.

¶ Abſque epiſcoporum conſenſu epiſcopalia iura monachi non vſurpent. C. IX.

PEruenit ad nos (vnde valde miramur) quòd quidã monachi, & abbates in parochia veſtra contra ſanctorum patrum decreta epiſcopalia iura, & officia ſibi diacono. & extra de offi. archidiacon. cap. vlt. eccleſia enim quæ eſt intra territorium alicuius, ſub illius eſt iuriſdictione, vt ĵ. q. 7. omnes. arg. contra 18. q. 2. peruenit 2. & c. dudum. & extra de capel. mo. dilectus.

Eccleſia.] CASVS. Ruſticus monachus erat, nolebat tamen acquieſcere conſilio presbyterorum. de hoc Hieron. eum reprehendit: quia eccleſia habet ſenatum cœtum presbyterorum, ſicut Romani olim habebant ſenatum: ſine quibus monachis nihil agere liceret. vnde dicit eum puniendum. & hoc probat exẽplo Roboam filij Salomonis: qui perdidit regnum, quia noluit audire presbyteros ſuos.

n ¶ *Presbyterorum.*] Si intelligas de illis perſonis, quæ funt prælati monachorũ, planũ eſt. o ¶ *Senatum.*] Et ſic capitulum dicitur ſenatus: & ſenatus reſtituit hominem famæ, vt ff. de poſtulan. l. 1. §. de qua. ergo & capitulum. nam & capitulum quandoque diſpenſat, vt extra de ſim. ex inſinuatione. & argu. extra de præbendis. cum non ignores. Item in hoc comparatur capitulum ſenatui. nam ſicut à ſententia ſenatus non appellatur, vt ff. à qui. appel. non licet. l. 1. ita nec à capitulo, vt extra de his quæ fi. à ma. part. cum in cunctis. ‖ Vnde dico quòd capitulum eligendo indignum quando diſpenſat cum ipſo: niſi ſit talis diſpenſatio, quæ prohibita ſit ei: quem admodum dico in epiſcopo.

b Quia monachi ſine eis nihil agunt. vt ĵ. ea. monachi.

5 Anſ. l. 5. c. 75. & l. 6. c. 213.

‖ Capitulum eligẽdo indignum quando diſpenſat.

† *minus*

Lacuit.] CASVS. Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima parte dicit Eugenius, quòd monachus propter lucrum temporale clauſtrum non egrediatur. In ſecunda parte ponit illa à quibus monachi ſe debent abſtinere, quòd clauſtro ſuo debet eſſe contentus: quia ſicut piſcis vita caret ſi ab aqua remoueatur: ita monachus ſi à monaſterio recedat: ſedeat itaque ſolitarius. In tertia parte dicitur, quòd monachus nomen ſuum agnoſcere debet. & ponitur interpretatio huius nominis, monachus. Secunda pars incipit ibi, *Neque pœnitentiam.* Tertia ibi, *Agnoſcat.*

6 Anſ. l. 3. c. 40. vlt.

p ¶ *Placuit.*] Hic loquitur de monachis non habentibus populum.

q ¶ *Neque filium.*] Non eſt licitum ſibi facere commatres, vt 18. quæſt. 2. peruenit.

r ¶ *Negotiis.*] niſi iubeatur. ĵ. ea. qui vere.

s ¶ *Mortuus.*] ‖ Hic vides quòd ingreſſus religionis æquiparatur morti naturali. vnde quod iuris eſt circa dotem vel donationem propter nuptias in morte naturali, idem eſt in hac morte, id eſt, in ingreſſu religionis, vt C. de epiſc. & cleri. l. vltim. & ſicut donatio cauſa mortis confirmatur morte naturali; ita ſimiliter confirmatur morte ciuili, vt C. de don. inter vir. & vxo. res vxoris. Ioan. & hoc teneas pro regula, quòd in ſolis illis caſibus ciuilis mors æquiparatur morti naturali, vbi hoc in iure cautum inuenitur. B.

‖ Religionis ingreſſus mortis æquiparatur.

Eruenit.] CASVS. Monachi in epiſcopatu Bonon. epiſcopalia iura & alia officia clericorũ ſuperbe ſibi vendicabãt ſine proprij epiſcopi vel Apoſtolicæ ſedis auctoritate. Vnde Paſchalis Papa præcipit Victori Bon. epiſcopo, vt ſicut hoc prohibitum eſt in Chalcedon. concilio; ita prohibeat ſuis monachis, vt de cetero talia non præſumant.

t ¶ *Iura.*] ‖ Ergo abbates non debent exercere epiſcopalia iura, nec de cauſis matrimonialibus cognoſcere, vt extra de exceſ. præl. accedentibus.

‖ Abbates epiſcopalia non exerceant.

dentibus.nisi epalia iura præscripserint, vt extra de præscrip. auditis.

a ¶ *Vel Apostolicæ.*] Argum.contra extra de confir.vti.vel inuti.porrecta [a]. Sed dic quòd non possunt confirmari, quo ad hoc quin possint remoueri cum opus fuerit. extra de sta. mo. cap. 2.

b ¶ *In Chalcedonensi.*] ſ. ea. qui vere.

c ¶ *Et sub anathematis.*] Infligendi.

Nterdicimus.] CASVS. Hic octo interdicuntur monachis à Papa Calixto, in quibus transgrediebantur ante prohibitionem istam.

d ¶ *Publicas pœnitentias.*] Hoc enim ad episcopos pertinet, vt 50. dist.in capite.

e ¶ *Et Missas.*] quas necarij debent in monasteriis publice cãtare populo, nisi fuerint inuitati,vt 18. q. 2. dubium. & c. luminoso.&c. abbaté.

f ¶ *Oleum.*] infirmorũ, vel catechumenorum [b].

g ¶ *Ab episcopis.*] Sed cum hoc cap. loquatur de non habentibus populum, quare recipiunt oleum vel chrisma: cum populum non habeant? Respondeo, hoc præcipitur ad cautelam, ne aliquem ibi nõ baptizatum contingat mori.

Vxta.] CASVS. Monachi quidam per castella & ciuitates peragrabant officium prædicandi siue prædicationis vsurpantes sibi. Præcipit ergo Alexander, vt extra claustrum nõ egrediantur, sicut statuit concilium Chalcedoñ. & vt à populorum prædicatione penitus cessent:nisi intra claustrum aliquis eos consuleret de salute animæ suæ, vt eorum habitum sumat.

Vi vere.] CASVS. Hoc c. diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicitur,q illi qui solitariã vitam eligunt,ſ.eremitæ digni sunt conuenienti honore. In secũda parte dicitur, q monachi subiecti debent esse episcopo loci, & in suis monasteriis permanere: neque ecclesiasticas vel sæculares actiones audeant tractare, nisi propter necesitates à ciuitatis episcopo iubeantur. In tertia parte iubetur, ne seruum aliquem recipiant sine domini voluntate: & qui contra fecerit, excõmunicetur. In quarta parte dicitur, quòd episcopus ciuitatis monasteriis curam & solicitudinem exhibeat competentem. Secunda pars incipit ibi,*Eos vero.* Tertia ibi,*Et neminẽ.* Quarta ibi,*Conuenit.*

h ¶ *Solitariam.*] id est, eremiticam.

i ¶ *Eos.*] qui scilicet digni sint honore.

k ¶ *Vero.*] i. tamen. Ex aduersatione ista, &

a Non est cõtra, quia non tangit casum istum secundũ Ioan.de Fan.

b De hoc habetur 95. dist. § oleo.

f ſ. ea, qui vere.

f gl. ordines

g Tuo p.7.cap. 151.

arroganter vendicãt:videlicet pœnitentiam, remissionem peccatorum, reconciliationem, decimas, & ecclesias: cum absque proprij episcopi licentia,vel Apostolicæ sedis auctoritate hoc nullatenus præsumere debeant:sicut in Chalcedonensi concilio de huiusmodi à sanctis patribus cautum est, & sub anathematis vinculo monachis omnibus prohibitum. Mandamus itaque dilectioni tuæ,vt eos cõuenias, & ne talia deinceps præsumant,omnino prohibeas.

Item Calixtus Papa I I.

¶ De eodem. C. I.

Nterdicimus etiã abbatibus, & monachis publicas pœnitẽtias dare, infirmos visitare, & vnctiones facere, & Missas publicas cantare. Chrisma, & oleum, consecrationes altariũ, ordinationes clericorum ab episcopis accipiant, in quorum parochiis manent.

Item Alexander I I.

¶ Monachi in ciuitatibus morantes, clericorum officia & ecclesiis non inuitati. C. XI.

Vxta Chalcedonẽsis tenorem optimi concilij monachis, quamuis religiosis, ad normam sancti Benedicti intra claustrũ morari præcipimus: vicos, castella, ciuitates peragrare prohibemus:& à populorum prædicatione omnino cessare cẽsuimus:nisi forte quis de suæ animæ salute solicitus, vt eorum habitum assumat, eos intra claustrum consulere voluerit.

Item ex concilio Chalcedonensi,c.4.

¶ Monachi subiecti in ciuitatibus,episcopo debent esse subiecti. C. XII.

Vi vere,pureq; solitariam eligunt vitam; digni sunt conuenienti honore *a. & infra.* ¶ eos vero, qui per ciuitates singulas,seu possessiones in monasteriis sunt; placet nobis episcopo esse subiectos, & quieti operã dare,atq; obseruare ieiunia, & orationes in locis, in quibus semel se Deo deuouerunt, permanentes; & neque *β* communicare ecclasiasticas †, neque sæculares aliquas attrectare actiones, relinquẽtes propria monasteria: nisi forte iubeãtur propter vrgentes necesitates ab ipsi° ciuitatis episcopo. Et neminẽ seruorum susci in monasterium, vt sit cum eis monachus, nisi cum domini proprij licentia †. Præreeuntem vero hæc decreuimus extra communionem esse,ne nomen Domini blasphemetur. ¶ Conuenit vero ciuitatis episcopo curã [m],

3 Concor. capitu. l. 5.c.25. Poly.l.1.tit 1. & l.4. tit.34. Anſ.l. 5.c.54. Ino p.7. c. 1. Pan.l.3.c.174.

† al. ecclesiasticis

† al. cõsortia] μοναχῶν γυναίων

‖ Eremitæ sub sunt episcopis, & possunt ad prælaturam vocari.

ex eo q dicit subiectos,videtur quòd eremitæ non subsunt episcopis: quod quidã concedunt:‖ quia sunt locustæ, quæ non habent regem [c]. Sed nos contra [d] vt 93. distin. nulla ratione. 11. q. 3. si autem. Hic etiam not. quòd eremita potest vocari ad prælaturam, vt extra de elec. cum monasterium. Qualem autem vitã habere debeant, non reperi: tamen priuilegium clericorum habent, vt hic apparet. Sed si quæras quomodo eremita possit eligi ad prælaturam, cum de magis stricta ad minus stricta vitã non est licitum transire, 19. q. 1. c. vno? Respondeo, vita monachorum est magis stricta, quo ad hoc quia renũciant propriis, & ponunt hominem supra se:sed eremita non renunciat propriis, vt 19. q.3.§.ea.contra.

‖ Locustæ sunt genus animalis. c Tangit Salomon in Ecclesiastes. d Et hoc, quia omnis anima subiicitur potestatibus debet esse subdita. 11. q. 3. magnũ, extra de consti. omnis anima. Archid.

1 ¶ *Ieiunia.*] Sed quid si prius tenebatur aliquis aliquos dies ieiunare:nũquid nihilominus monachus factus tenetur eos ieiunare? arg.q non. 33.q.5.noluit.de pœ.dist. 1. §. his auctoritatibus.

m ¶ *Curam.*] 18. quæst. 2. monasteria.& c. abbates.& c. cognouimus.

HIC DICA. CASVS. Dictum est §. in 1. cap. huius quæst.quòd monachus mortuum sepelire non debet. Nunc vero dicit Grat. quòd illud cap. intelligitur de monachis qui more sæcularium confluebãt per capellas ad sepulturas mortuorum celebrãdas, sed in monasterio non prohibẽtur mortuos sepelire, qui ibi eligerunt sepulturam. & ad hoc inducit seq. cap.

n ¶ *Nicenæ.*] supra ea. cap. 1.

Gapitus abbas.] CASVS. Ioan. episcop° prohibebat Agapitũ suo populo Missas celebrare, & mortuos sepelire, super quo cum Grego. conqueretur,præcipit Grego.præfato Ioan. ne hoc de cetero prohiberet. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad cap. quidam monachi.

o ¶ *Missas.*] publicas. Sed nonne hoc licite prohibuit.vt §.ea. interdicimus?Sed dic quòd loquitur hic de monasterio habente populum.

p ¶ *Suspendi.*] id est,abstinere, Ioan. de Fan.

Dmonere.] *Neptæ.*]secus si sunt iniustę.17.q.4.quicũque.ff.de reli.at si quis. §.hęc actio.12.q.vlt.quia. ff.de cond. insti.quidam: immo ad episcopũ spectat exequi volũtates defunctorum [e], vt extra de testa. heredes.

r ¶ *Bicũque.*] ¶ *Legitur.*] 5. 13. q. 2. vbicumque.

s ¶ *Improbitatem.*]imo quia non habẽt populum.

4 Pol.ibidem Anſ.l.5.c.66. Hic aliquot epistulæ verba omittuntur. † al. Georgij

5 Dmonere te volumus, ne piæ q viuorum,aut defunctorum voluntates tua (quod absit) remissione cassentur.

Item Gelasius Papa.

¶ Testatoris arbitrium seruari oportet. C. XV.

Onsideratio ecclesiasticę vtilitatis hoc postulat, ex iusta dispositione [γ] testatoris seruãdum arbitrium.

γ ¶ Dispositione.] *In vetustis exemplaribus legitur,*dispensatione.

Item ex concilio Triburiensi, c.15.

¶ De eodem. C. XVI.

Vicumque facultas rerum, & opportunitas tẽporum suppetit, &c.] sicut in eodem capite supra legitur [r] in causa eorum, qui de diœcesi ad diœcesim transierunt.]

¶ *In aliquot vetustis codicibus caput hoc coniunctum est superiori.*

Ecce his auctoritatibus patet,quòd si quis apud monasterium sepulturam sibi eligere voluerit,libere à monachis poterit sepeliri. Vnde liquido colligitur prohibitionem illam Nicenæ synodi propter improbitatem [s] circumuagantium esse factam.

6 Vicumque. 13. q. 2. vbicumque.

e Idem nota. 6. q. 1. Silueſter. vbi plene dixi. & quod dicit glo. satis probatur per istud cap. & seq. secundum. Hug.

Quidam

Vidam monachi.] CASVS. Monachi quidam sine licentia episcoporum suorum vel abbatum interdum etiam excommunicati ciuitatem Constãtinopolitanam intrabant errores ibi & discordias seminantes. quare statuit concilium Chalcedoñ. vt nisi monachi illi commoniti ad sua loca redeant, inuiti per defensorem ciuitatis expellantur. *Iniunctum,* id est,præceptum.

a ¶ *Episcopo.*] ‖ potest ergo episcop° monacho præcipere, & iniungere [a] aliquam legationẽ: vt sup. c. qui vere. similiter abbas:vt ſ.ead.monachi.

b ¶ *Excõmunicati.*] ergo monachi possunt excommunicari ab episcopo:vt 18.q. 2. abbates.& ab aliis prælatis: vt supra eadem alia.

c ¶ *Inuitos.*] per brachium sæculare est inobediens corrigendus: vt supra dist.17.nec licuit.& 11.quæst.1.petimus.

d ¶ *Vt ad sua loca redeant.*]vel in exiliũ mittantur:vt infra cap.prox.

d ¶ *Vt ad sua loca.*] hoc est regulare. vt semper primo cogãtur redire ad monasteriũ suum, vt 17.q.1.nec aliqua,in fi. & cap.impudicas.& cap. peruenit, nisi sæpius delinquant, vel primũ monasterium sit nimis dissolutum: vt 17.q.1.si qua,& cap.si quis rapuerit.

Robinũ.] CASVS. Paulinus Solitarius supplicauit Papæ, vt in insulam Reatinam quosdã monachos relegaret ecclesiam offendẽtes:scilicet Probinũ Pharię,Milianũ, atque Probinianũ, & alios quosdam falsos monachos. Præcepit ergo Pelagius Ioãni defensori, vt eos detineat, & ad curiam mittat, si de sua contentione aliquam volũt allegare rationem: alioquin in Reatinam insulam eos faciat exulare.

e ¶ *Detinere.*] nec talis detentor incidit in canonem. extra de senten. excom.vt famæ.

f ¶ *Ad nos.*] nã cũ de fide dubitatur, Romana ecclesia est cõsulenda: vt 23.quæst.5. de Liguribus.

g ¶ *Insula.*] not. pœnã canonicam esse exilium. 50.dist.accedẽs. & dixi 3. q.4.hi qui episcopos. Ioã.

Diicimus illud.] CASVS. Monachi quidam non exiſtẽtes in ordine sacerdotij improbe assumebãt officiũ prædicãdi:hoc fuit significatum Leoni Papę:quare statuit vt nullus monachus vel laicus præter sacerdotẽ, vel eorum licentiam audeat prædicare, vt de sua scientia glorietur. *Regionis,* i. parochialis, aliãs littera habet, religionis, & secundum hoc dicas quòd abbati loquitur, vel episcopo, vel monacho.

h ¶ *Sacerdotes.*]vel per licentiam sacerdotũ. Nec

‖ Monachus absque licentia episcopi vagantibus,ad propria non recipiendos cogatur. C. XVII.

Vidam monachi nihil habentes sibi iniunctum à proprio episcopo [a], interdum vero etiam illi, qui ab eo fuerant excommunicati [b], veniunt ad regiam ciuitatem Constantinopolitanam: & in ea perturbationes tranquillitati ecclesiasticæ inferunt, & diuersorum domos corrumpũt. Statuit igitur sancta synodus hos primum commoneri [c], vt exeant à regia ciuitate: demũ eos inuitos [c] deiici, ac inde per defensorẽ compelli, vt ad sua loca [d] redeant.

a ¶ Commoneri.] *In hac potissimum postrema parte videtur de industria versio prisca in epitomem redacta. Integer canon sic habet.*

Ἤλθεν εἰς ἀκοὰς τ ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες μηδὲν ἐγκεχρισμένοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἔτι ὄντες ἐν ἀκοινωνήτοις ἠμύμνοι παρ' αὐτῷ καταλαμβάνοντες τὴν βασιλεύουσαν κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀναστρέπουσί τε οἴκους τινῶν. ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος. τὸν τοιοῦτον ὑπομιμνήσκεσθαι μὲν πρότερον διὰ τὸ ἐνδίκως τ κωνσταντινούπολιν ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τ βασιλεύσης πόλεως. εἰ δ' οὖν τοῖς ἀλλοῖς πράσμασιν ἐπιμένοιεν ἀναχωροῦντες, καὶ ἀκόντας αὐτὸν διὰ τὸ ἐνδίκως ἐκβάλλεσθαι, τὸν ἴδιον καταλαμβάνειν τόπον.

¶ Peruenit ad aures sanctæ synodi nonnullos clericos, & monachos, quibus nihil à proprio episcopo commissum est, quibusque interdum etiam ab eo communione est interdictum, ad regiam Constantinopolim se conferentes diu in ea morari, tumultus excitantes, & statum ecclesiasticum perturbantes, ac domos nonnullorum subuertere. Statuit igitur sancta synodus huiusmodi homines primum quidem per defensorem sanctissimæ Constantinopolitanæ ecclesiæ admoneri, vt ex regia ciuitate exeant:deinde vero,si impudenter agentes iisdem negotiis hærere perseuerauerint, ipsos etiam inuitos per eumdem defensorem eiici,& ad propria reuerti loca.

Item Pelagius Papa Paulino Solitario †:

obest 25.dist,perlectis.vbi dr, q diaconus põt prędicare.sic 92.di. in sancta. vel ibi prædicare ponitur pro legere. Similiter laici prædicant, ‖ & mulieres de licentia sacerdotis:vt 5.distin.23.mulier.in fi.Sed numquid subdiaconus potest prædicare? ita, quia prælationem & curam animarum habere potest:vt extra de ætat.& qualitat.præterea.prędicat ergo rõne prælationis,sed non rõne ordinis:quia locũ sacerdotis obtinet: vt 93. dist.præcipimus. Tẽplarij autẽ & hospitalarij ideo pdicant, q a habẽt de hoc priuilegiũ. Sed quid si aliqui sunt falsi prædicatores, & aliqua lucrẽtur: nũquid restituent illi ecclesiæ? Videtur quòd nõ: quia non refert quis vel qualis prædicet, sed quæ prędicet.93.distin.secundum. Et Apostolus dicit in epistola ad Philippenses. ‖ Siue per veritatem, siue per falsitatem Christus annũtietur,& in hoc gaudeo & gaudebo. Dic q Apostol° gaudebat de conuersis, non de prædicantibus. Argu.tamen q ecclesiæ acquiritur b. ff. de inoffic. test.l. posthumus.§. si quis c.vbi dicitur, quòd si extraneus expugnauit testamẽtum: hoc ei non prodest, sed legitimis. Ioan.

ECCE IN HOC. CASVS. Dicit Grat.q causa est expressa supra in prox.c.quare monachi prædicare non debeant, scilicet improbitas eorũ: quod autem dictum est supra. in c. placuit quòd monachi pœnitẽtias dare, & similia facere non possunt: hoc ideo statutũ fuit, q a nullus parochianũ alterius soluere potest vel ligare.Et licet monachi in tempore suæ ordinationis, sumant potestatem prædicãdi, & alia officia faciendi sicut ceteri sacerdotes: tñ executionẽ illius potestatis non habent nisi à populo eligantur, & cũ consensu abbatis ab episcopo loci ad hoc fuerint instituti. similiter negotia ecclesiastica & sæcularia tractare non possunt, vt patroni causarũ vel cognitores. nisi ab episcopo loci cognoueantur: quod probat seq cap.

i ¶ *Parochianum.*] infra de pœn. dif.6.placuit.

‖ Mulieres prędicare possunt.

1 Pol. l. 4.tit. 34. Anſ.l.7.c.193. † al. Probianis

‖ Prædicant & veri & falsi prædicatores.

† fortasse, Rythyma

b Hoc est verum secundũ Lau. c Ad idem ff. de le. 1. si seruus plurium §. 1.

2 Burch. l. 2. cap. 158.

† al. regionis

¶ Monachi circumuagantes per declamatores sunt compellendi. C. XVIII.

1 Robinum Phariæ β & Milianum, atque Probinianum, vel alios pseudomonachos Ioãni defensori præcipimus, vt eos debeat detinere [e]: quatenus, si quam desiderant suæ contentionis rationem cognoscere,ad nos [f],vt informentur, debeant exhiberi. Certe, si sola obstinatione ab ecclesiastico corpore sunt scissi; in Reatina † (sicut petisti) insula [g] vt exulent, prædicto defensori duximus iniungendum,

β Phariæ.]*Sic est emendatum ex Anſelmo, & Polycarpo, cum antea legeretur,* Samariæ. *Est autem Pharia ciuitas Dalmatiæ.*

Item Leo Papa ad Theodoritum episcopum Cypri,epist.61. al.63.

¶ Nullus monachus præter Domini sacerdotes audeat prædicare. C. XIX.

2 Diicimus illud etiã, quod nobis propter improbitatem quorũdam monachorum religionis † vestræ verbo mandastis per vicarios nostros: & hoc specialiter statuentes, vt præter Domini sacerdotes [h] nullus audeat prædicare, siue monachus, siue laicus ille sit, qui cuiuslibet scientiæ nomine glorietur.

Ecce in hoc capite & vitium est expressum, & generali constitutione euacuatum. Quòd vero pœnitentiam dare prohibentur, inde est, quia nulli sacerdotum licet alterius parochianum ligare, vel soluere. Monachi autem, & si in dedicatione sui presbyteratus (sicut & ceteri sacerdotes) baptizandi,prædicandi, pœnitentiam dandi, peccata remittendi, beneficiis ecclesiasticis perfruendi rite potestatem accipiant, vt amplius, & perfectius agant ea, quæ sacerdotalis officij esse sanctorum Fatrum constitutionibus comprobantur; tamen executionem suæ potestatis non habent, nisi à populo fuerint electi, & ab episcopo cum consensu abbatis ordinati. Ecclesiasticas vero, atque sæculares actiones attrectare prohibentur, vt non præsumant sibi patrocinia causarum, nisi ab episcopo commoniti fuerint, nec sæcularibus causis occupentur, vt resideant cognitores dirimẽdarũ litium.

Vnde Pelagius scribit Antoninæ patriciæ, & Deciæ.

¶ Monachus defensor fieri non debet. C. XX.

3 De præsentium portitore, quòd defensor [k] factus non est, nulla vobis animi molestia

‖ Monachus an possit esse iudex vel aduocatus.

3 Ino p.7.c.23.

tor. & extra ne cle. vel mona. sed nec. Non potest ergo sine superioris licentia esse iudex vel aduocatus [a] vel arbiter. Sed abbas potest hoc facere sine licentia alicuius: nam abbas monachos habet in potestate: vt 12.q.1.non dicatis. vnde ipse non est sub potestate alicuius. ff. de adul. sic euenit. & quòd possit abbas esse procurator, habes extra de cen. sopitæ. extra de transact contingit. sæculares ergo causas etiam iubētibus episcopis nō possunt agere, vt hic & extra ne cleric. vel monach. relatum. nisi miserabiliū personarum: vt 86. dist. c. vlt. & 15.q.2. cap. vnico. vbi plane de hoc. Itē nec syndicus potest constitui in propria ecclesia, vt extra de syn. sicut. nec procurator, vt in auth. de san. episcop. §. alium. nisi alius non sit æque idoneus: tunc potest de licētia abbatis, vt extra de testi. insuper. & j. ea. monachi. iudex tamē constituitur monachus à superiore, vt extra de priuil. cum olim. Et no. quòd si quam causam mouent monachi, psumitur semper quòd bono zelo eam moueant, vt extra de noui oper. nunt. cum ex iniuncto. Ioan. de Fan.

a Concor. tex. ff. l. reperita. C. de episcop. & cle. & tex. in authen. de san. episcopi. §. Deo nobis. coll. 9.

al. aliud

GELASIVS TAMEN. Casvs. Supra c. proxim. dictū est, quòd Papa noluit cōcedere, q; monach⁹ fieret defensor. Sed contrarium videtur supra 77. dist. monachus nouiti⁹. sed quia vile fuit contrarium, non curauit Grat. soluere. nam ibi sumitur defensor, i. exorcista, vel defensor, i. ostiarius, qui defendit inimicos ab ingressu ecclesiæ. Postea trāsfert se ad probandum, quòd monachi officia clericorū possunt exercere. quod ꝓbat per sequentia ca. vsque ad §. his omnibus. quæ omnia loquuntur de monachis quibus animarum cura committitur.

c. dist. 77. cap. vlt.

a ¶ *Defensores*] supra dist. 77. c. vlt. contra. Vile est illud contrarium: quia ibi defensor ponitur pro ostiario, & ideo magister illud noluit soluere.

c. Cor. 9.

QVOD VERO. Hæc est 2. pars q. in qua probat, q; si monach⁹ habet populum de licentia episcopi vel Papæ, quòd potest omnia officia celebrare siue ministrare sicut clerici sæculares. Io. de Fant.

Mōdaramine.] Casvs. Monachi qui sacerdotes erant, in istis quattuor erant, deteriores quā ceteri sacerdotes, scilicet in deideo præcipit Gregor. vt monachi in omnibus istis non minus sibi vendicent, quam ceteri sacerdotes ad suam proximorumque vtilitatem.

d ¶ *Proximorumque.*] argu. quòd de bonis ecclesiarum possumus subuenire cōsanguineis: vt 86. distinctio. non satis. ‖ sed proximos hic appellat fideles.

‖ Proximi qui sunt.

e ¶ *Sibi vendicent.*] ‖ cum ergo ecclesia possit vēdicare decimas, patet, quòd dominium decimarū est penes ecclesiam b, licet decima nondum sit tradita ei. decimæ enim sunt Dei: vt infra ea. reuertimini. Vnde etiam quemlibet possessorem ecclesia conuenit super decimis: vt j. e. decimæ. hoc enim est priuilegium ecclesiæ, quòd re nondum tradita facta est domina rei, vt extra de consuet. c. 2. in fi. & C. de sac. san. eccles. vt inter diuinum. Quidam tamen dicūt, quòd ecclesia non possit vendicare decimā, nisi segregata fit: quia qui rem vendicat, specificare eam debet: vt extra de app. significantibus. sed hoc nihil est: quia incertam partem bene possum vēdicare: vt ff. de rei vēd. quæ de tota. & l. ex diuerso. & l. vlt. Sed adhuc alia ratione videtur, quòd ecclesia non potest decimam vendicare: quia nisi decima sit segregata ab aliis bonis, nō desinit esse patris domini. ff. de pollil. 2. §. vlt. Sed aliud est quando decima debetur ex voto, aliud quando ex iure. Dicas ergo, quòd licet decima nōdum sit segregata, quod tamen est ecclesiæ. Vel dicas, quòd totum illud frumentum est commune: quia cum frumētum voluntate dominorum cōmiscetur, fit commune, & quodlibet granum sit cōmune. tunc detur actio communi dividūdo, vt diuidatur. Sed si sine volūtate dominorum est commixtum, tūc non fit cōmune, sed vendicare potest vterq; partem suam. ff. de rei vend. si frumētū. & instit. de rediui. §. si duorum. sed nec illud videtur posse stare: quia cum semen non fuit commune, ergo nec frumentum. ‖ Vel dicatur quòd decimæ petantur per actionem confessoriam: quia ius præstandi decimam est seruitus quædam. Vel verius dicas, quòd petuntur condictione c ex canone, vel iudicis officio: vt ff. de condic. ex lege. l. vnica.

b Alias, vendicare nō potest. ff. de rei vend. l. inter. in princ. & l. folii. c. 1. to. 2 Anſ. l. 3. in fine.

c Quælibet conditio ex lege vel canone, & quælibet alia conditio effectū in præsentia. instit. de actio. §. fit autem Archid.

‖ Decimæ quæ actione peti possunt.

Idem.

¶ Clericorum officia monachi subditi libere administrent. C. XXIIII.

3 EX auctoritate huius decreti (quod Apostolico moderamine, & pietatis officio à nobis est constitutum) sacerdotibus monachis Apostolorū figurā tenentibus liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata soluere.

Item ex decreto Bonifacij Papæ.

¶ Monachi presbyteri honore decorati ecclesiam habeant curam & fiducia. C. XXV.

4 VNt nonnulli nullo dogmate fulti, audacissime quidē, zelo magis amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, asserētes monachos, quia mundo mortui sunt, & Deo viuunt, sacerdotalis officij potentia indignos: neque pœnitentiam, neque Christianitatē largiri, neque absoluere posse per sacerdotalis officij diuinitus sibi iniunctam potestatem: sed omnino

4 Anſ. ibidem. Pol. l. 4. ti. 31. Iuo p. 7. c. 21.

3 Anſ. ibidem.

qui hoc monachis non interdixerunt. Præcipit ergo vt ab huiusmodi ausibus in posterum reprimantur. nam quanto quis melior est, tanto in illis officiis erit aptior & habilior.

a ¶ *Benedictus.*] arg. quòd omnia quæ non prohibuit sanctus Benedictus, sunt concessa monachis. sic 28. q. 1. iam nunc. 30. q. 3. illud.

b ¶ *Canonicis.*] regularibus, immo omnibus, vt videtur arg. 88. dist. ca. 1. & etiam per totū. 11. q. 1. te quidem. 14. q. 4. cap. 2. & 15. q. 2. c. 1. 23. q. vlt. his à quibus. extra de postul. clerici. & extra. ne cle. vel mona. multa.

HIS OMNIBVS. Casvs. Cōcludit Gra. ex supra dictis, quòd monachi sacerdotalia officia possunt administrare, si ad hoc eliguntur à populo de cōsensu abbatis, episcopo eos instituente. quod probat per sequentia cap. & primum cap. per te videre potes: quia planum est.

c ¶ *Sic viue.*] ¶ *Multo tēpore.*] id est, vsque ad decrepitam ætatem: vt 38. distinct. nullus. vel multo, id est, per quinquēnium, vt in prooemio digestorum. ff. de separat. l. 1. §. quod dictū. Vel per triennium. C. de fideicō. l. 1. vel per biennium a; vt instit. de lite. ob. §. mulsum. argu. hic contra mōnētaneos magistros. 59. distinct. si officia. quia nō mediocriter errat qui minus bonum præfert, &c. vt infra de consecr. distin. 5. non mediocriter. & arg. q; potius seniores magistri sunt audiendi vt 20. dist. de quibus b, argu. contra. ff. de ædil. edict. præcipiunt.

a Vide quod ly. it not. to. 9. 1. cum hesitamus.

Ic viue in monasterio, vt clericus esse mereare. & infra. Multo β tempore c disce, quæ postmodū docceas: & inter bonos semper sectare meliores. Quòd si populꝰ, vel episcopus te in clericū elegerit; age ea, quæ clerici sunt.

β Multo tempore.] *Alia est verborum series, & clarior apud B. Hieronymum.* Cum ad perfectam, inquit, ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel pontifex ciuitatis in clerum elegerit. agito quæ clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores: *& infra.* Multo tempore 80 disce quod doceas

Idem ad eūdem, cadē epist. superius.

¶ Ad ordinem clericatus promouendi monachi qualiter. C. XXVII.

1 SI clericatus te titillat ꝺ desiderium, discas quod possis docere: & rationabilem Christo

d ¶ *Titillat.*] id est, delectat.

e ¶ *Humilitatis.*] id est, paruitatis.

f ¶ *Contubernium.*] argu. quòd plus valet vita communis quàm vita eremitica, ‖ vnde ab eremitica vita licite transitur ad monachatum, vt dixi supra eod. qui vere. sed à monachali ad eremiticam non potest nisi de abbatis licentia fiat ratione debilitatis: vt 20. quæst. 4. monachum.

‖ Eremitæ licite transit ad monachatum.

g ¶ *Et absque doctore.*] fi. 37. distinct. relatum c.

c Et 1. c. 1. quibusdam.

labuntur. *& infra.* Neque enim beatus Benedictus monachorum præceptor armificus huius rei alio quo modo fuit interdictor: sed eos sæcularium negotiorum edixit expertes fore tantummodo. Quod quidem Apostolicis documētis, & omnium sanctorum patrum institutis non solum monachis, sed etiam canonicis maximopere imperatur. [Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.] Nos vero tantorum patrum instituti exemplis (quibus periculosissimum est refragari) credimus à sacerdotibus monachis ligandi soluēdique officium Deo operante digne administrari; si eos digne cōtigerit hoc ministerio sublimari. *& infra.* Decertātes igitur monasticæ professiōis presbyteros sacerdotalis potentiæ arcere officio, omni modo præcipimus, vt ab huiusmodi nefandis ausibus reprimātur in posterū: quia quanto quisque est celsior, tanto est & inhis potentior.

Caput hoc cum nonnullis aliis missum est ex Hispania descriptum ex vetusto codice monasterij Populeti: cuius hic est titulus, Ex concilio Bonifacij Papæ, qui quartus à beato Gregorio: quomodo Monachis liceat cū sacerdotali officio vbi, & vbi ministrare.

α ¶ Nemo enim.] *Hæc scripturæ sententia habetur à codice Populeti. Polycarpo. & Iuone.*

His omnibus auctoritatibus perspicue monstratur, monachos posse pœnitentiam dare, baptizare, & cetera sacerdotalia officia licite administrare.

Quòd vero populi electiōe, episcoporū institutiōe & abbatis cōsensu potestatē suā exequi valeant; Hieronymi, Gelasij, & Gregorij auctoritate probatur.

Ait enim Hieronymus ad Rusticum monachum, epist. 4.

¶ Ligare in monasterio vetus, per populi electionem ad clericatum promoueri. C. XXVI.

IC viue in monasterio, vt clericus esse merearis. *& infra.* Multo β tempore c disce, quæ postmodū docceas: & inter bonos semper sectare meliores. Quòd si populꝰ, vel episcopus te in clericū elegerit; age ea, quæ clerici sunt.

β Multo tempore.] *Alia est verborum series, & clarior apud B. Hieronymum.* Cum ad perfectam, inquit, ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel pontifex ciuitatis in clerum elegerit. agito quæ clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores: *& infra.* Multo tempore 80 disce quod doceas

Idem ad eūdem, cadē epist. superius.

¶ Ad ordinem clericatus promouendi monachi qualiter. C. XXVII.

1 SI clericatus te titillat ꝺ desiderium, discas quod possis docere: & rationabilem Christo

d ¶ *Titillat.*] id est, delectat.

e ¶ *Humilitatis.*] id est, paruitatis.

f ¶ *Contubernium.*] argu. quòd plus valet vita communis quàm vita eremitica, ‖ vnde ab eremitica vita licite transitur ad monachatum, vt dixi supra eod. qui vere. sed à monachali ad eremiticam non potest nisi de abbatis licentia fiat ratione debilitatis: vt 20. quæst. 4. monachum.

‖ Eremitæ licite transit ad monachatum.

g ¶ *Et absque doctore.*] fi. 37. distinct. relatum c.

c Et 1. c. 1. quibusdam.

hostiā offeras: ne miles ante quàm tyro, ne prius magister sis, quàm discipulus. Non est humilitatis meæ, neque mensuræ iudicare de clericis, & de ministris ecclesiarum ministrum quidpiam dicere. Habeant illi ordinem, & gradum suum: quem si tenueris; quomodo tibi in eo viuendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc monachi incunabula, moresque discutimus, & eius monachi, qui liberalibus studiis eruditus in adolescētia iugū Christi collo suo imposuit. Primumque tractandum est, vtrum solus, an cum aliis in monasterio viuere debeas. Mihi quidem placet, vt habeas sanctorum contubernium: nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam, quā numquam ingressus es.

Item Gelasius Papa.

¶ [illegible]

I quis monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito, sacerdotio dignus videatur, & abbas, sub cuius imperio regi Christo militat, illum fieri presbyterum petierit; ab episcopo ɣ debet eligi, & in loco, quo iudicauerit ordinari; omnia, quæ ad sacerdotis officium pertinēt, vel populi ‖, vel episcopi electione prouide, ac iuste acturus.

‖ Populi.

ɣ Episcopo.] *In duobus vetustis codicibus legitur,* ipso.

Item Syricius Papa ad Himerium, epist. 1. cap. 13.

¶ [illegible]

2 MOnachos quoque, quos tamen morū grauitas, & vitæ, ac fidei institutio sancta commēdat, clericorū officiis aggregari & optamus, & volumus: ita vt, qui intra tricesimū ætatis annū sunt digni in minoribus; per gradus singulos crescēte tēpore promoueantur ordinibus: & sic ad diaconatus, vel presbyterij insignia maturæ ætatis cōsecratione perueniant: nec statim saltu ad episcopatus culmen ascēdant; nisi in his eadē, quæ singulis dignitatibꝰ superius præfiximus, tempora fuerint custodita.

Itē Augustinus ad Eudoxiū, epist. 81.

¶ Ecclesiastica officia nec [illegible] monachi suscipiant, nec [illegible] debita reddant. C. XXX

3 VOs autem fratres exhortamur in Domino, vt propositū vestrū custodiatis, & vsque

d Sed nominare secundū H. vt dixi secundum sum S. ec. ii. vive. Vnde Gl. ff. in verbo hic quia ludi, vel, quod ponitur in textu, non discrepat. sed concūrit, vt dicatur vel ꝑ &c. Arc.

2 Pol. l. 2. ti. 51. Anſ. l. 7. c. 101. Iuo p. 6. c. 53.

3 Pann. l. 3. c. 179.

debent,nec eas respuere cum necesse est; sed miti corde obtemperare: quoniam si otium necessitatibus ecclesiæ semper præponeretur, nullus inueniretur,per quem renasceretur ecclesia.

a ¶ *Operam.*] argum.quòd si clericus scit operas aliquas:illas tenetur præstare ecclesiæ.extra de postul.ca. fi. sed cuius expensis præstabit eas? videtur, quòd expensis ecclesiæ:vt argum.12.q.2. charitatē. maxime si non habet proprium, de quo hic loquitur. ‖ Secus tamen est in liberto, qui præstabit operas propriis sumptibus patrono suo, nisi pauper sit: vt ff. de oper.lib. suo. hic tamen non loquitur de talibus operibus, sed tantum de postulatione vel prælatione recipienda. Ité arg. quòd si alicui de ecclesia iniungitur aliqua legatio, tenetur eam recipere: vt 3.quæst.1.cap.nulli.

‖ Liberti propriis sumptibus præstare debet operas patrono.

b ¶ *Suscipiatis.*] fi.8.q.1. in scripturis a.

c ¶ *Necessitatibus.*] supra 7.quæst.1.scias.

¶ *N parochia.*] CASVS. Casum ifium sic pone. Theodorus cõsiliarius Papæ petiit à Papa Ruffinum monachum in presbyterum ordinari in basilica sancti Laurentij: quã quõdam in sua possessione fundauerat,& in parochia Boni epi Sauinati. vnde Papa præcipit Bono episcopo, vt in proximo sabbato faciat eum diaconũ, & in media hebdomada Papa eũ in presbyterum ordinabit, vt in præfata basilica facta ministeria in paschali festiuitate valeat adimpleri.

Psal. 24. 1 Concor. 1. vnica. C. de cap.tol. 5. fin. & C. de ope. pu.l.si quando concessa. a Et ca. sciendum,& c. qui episcopatum 2.q.6.fi sit is. secundum L. ‖ *Pelagius* 2 Poly.l.2.tit. 32. Anſ.l.7.c.96. ex Gelasio.

d ¶ *In possessione.*] id est,quę fuit eius.fi.18.q.2. abbatem. cum enim fundata est ecclesia, nullam habet ibi potestatem: vt 10.quæst.1.nouerint.

e ¶ *Quod subito.*] tẽpore enim indigemus vt aliquid maturi agamus, 50.dist. penderet.in prin.

f ¶ *Prorogata.*] id est, dilarata.

g ¶ *Eum diaconũ.*] ergo subdiaconus erat iste, qui fuit electus ad regimẽ parochialis ecclesiæ. Subdiacon enim ad hoc licite eligitur:vt extra de ætate & qualit.præterea. immo etiam ad episcopatum: vt extra eod. tit.à multis. ‖ Item aliud notabile est hic, quòd si patronus præsentat episcopo monachum aliquem,quòd tenetur episcopus eum instituere. & dicunt quidam quòd tunc tenetur episcopus eum recipere cum subest necessitas,vel vtilitas: vt infra eadem cum pro vtilitate. & 55. distinct. priscis. & id quod legitur extra de stat. monach. & c.quod Dei. intelligunt, quòd non debent præfici parochialibus ecclesiis, nisi subsit necessitas vel vtilitas. Ioan. Sed certe idem est de quolibet alio clerico. B.

¶ Monachum à patrono præsentatum debet episcopus instituere.

b Dic olarius mediana, id est,in sabbato quod præcedit Dominicã de Passione cum cantatur, Sitientes. tunc enim celebratur generalis ordinatio clericorum. 63. dist. principalis. 75. distin. ordinationes Hug.

h ¶ *Mediana.*] cum cantatur,Sitientes.

h ¶ *Mediana.*] supra 77.distinct.in singulis.contra b.

i ¶ *Faciemus.*] per alium. quem enim Papa in diaconum ordinat,a modo non potest recedere ab ipsa curia Romana:vt 1.quæst.1. filium.

Si quem.] CASVS. Quidam clerici facti sunt monachi,quæritum est à Gregor. vtrum de monachali proposito possint eligi ad ecclesiam sæcularem? Et respondet quòd sic:si episcopus cui ante militauerant,eos dignos iudicauerit.

k ¶ *In monasticam.*] supra 7.quæst.1.hoc nequaquam.contra. sed ille ad pœnitentiam descendit,hic meritũ augere proposuit.quod vbi non

ad finem perseueretis: ac si quam operam [a] vestram mater ecclesia desiderauerit; nec elatione auida [10] suscipiatis [b], nec blandiente desidia respuatis: sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, qui dirigit mites in iudicio, qui docet mansuetos vias suas; nec vestrum otium necessitatibus [c] ecclesiæ præponatis [1]: cui parturienti si nulli boni ministrare vellent;quomodo nasceremini,nõ inueniretis.

Item Pelagius Papa Bono episcopo Sauinati.

¶ Celsus † quendam Ruffinum monachum fieri sacerdotem [20] & in quadam basilica ordinari.

C. XXXI.

2 IN parochia tua, basilica sancti Laurentij, quæ in possessione [d] filij, & consiliarij nostri viri magnifici Theodori fundata est, officium presbyterij deesse cognouimus. Et quia præfatus filius noster nobis retulit, se inuenisse Ruffinum quẽdam monachum olim sibi vita, religione, & moribus cõprobatũ, & hunc postulat ibi presbyterum consecrari (quod subito [e] fieri nos prorogata [f] obseruantia non acquieuimus) ideo dilectio tua his litteris acceptis, sabbato veniente faciat eum diaconum [g]: &, si Deus voluerit, & vixerimus, mediana [h] hebdomada presbyterum faciemus [i] quatenus superueniente Paschali festiuitate sacra ministeria in memorata basilica à persona competenti valeant adimpleri.

Item Gregorius li. I. regesti, epi. 40.

¶ Qui de clerico monachus efficitur, proprio episcopo ordinante potest eligi, & consecrari.

C. XXXII.

SI quẽm à clericatu in monasticam [k] cõtigerit venire conuersationem; si talis vitæ monachus fuerit, vt episcopus, cui antea militauerat, eum dignum sacerdotio præuideat; in loco, quo iu-

exprimitur ex varietate præsumitur administrationum relictarum: & hoc bene distinguitur extra de renun.post translationem.

Monachi.] CASVS. Statutum fuit in concil. Agathensi, vt monachi exeuntes de monasteriis causa vagandi,nec in ciuitate nec extra ad clericatus officium ordinentur, nisi abbas dederit eis testimonium. Sed si expedierit, cum consensu & voluntate abbatis,ab ipso fiat. ‖ ¶ *Ad officium.*] officiãdo ecclesiam: sed priuatim possunt celebrare. ext. de cle. peregri. c. tuæ. m ¶ *Nec in ciuitatibus.*] ‖ non est dubium quin à clericatu transeatur ad monachalẽ vitam: qa districtior est vita monachorũ, quã clericorũ. Sed mirum est quomodo ad clericalem vitam permittitur transire à monachali vita, vt hic & in pcedenti, cap.& 58.distin, cap.1.& 2. cum de magis districta vita ad min̄ districtam vitã transire non liceat:vt 93. distinct. legimus.in fi. Respõ. ad prælaturam ideo transit ex dispensatione, vt prosit, & tunc votum non frangit, quia istud in melius commutatur. melior est enim publica vtilitas,quã priuata.supra eadem vos autẽ.qui autem sic trãsit, vt præsit, peccat mortaliter. votum enim frãgit. n ¶ *Consensu.*] hoc est 2. 58.dist.c.1.& 2. Io.

‖ Monachum ad clericalem vitam transire permittitur.

3 Iuo p.1.cap. 157.

dicauerit,eligi poterit, & ordinari. c *Verba ipsa B. Gregorij hæc sunt.* Si quos autem à clericatu in monasticam conuersationem venire contigerit; non liceat eis ad eãdem, vel aliam ecclesiam,quarum pridem milites fuerant, sua voluntate denuo remeare: nisi talis vitæ monachus fuerit, vt episcopus, cui ante militauerat, sacerdotio dignum præuiderit, vt ab eo debeat eligi, & in loco,quo iudicauerit, ordinare.

Item ex concilio Agathensi, c. 27.

¶ Sine testimonio abbatis ad clericatus officium monachi non eligantur.

C. XXXIII.

3 MOnachi vagantes, ad officium [l] clericatus (nisi eis testimonium abbas suus dederit)nec in ciuitatibus [m], nec in parochiis ordinentur [a], *& infra.*

¶ Si enim necesse fuerit clericum de monachis ordinari; cum consensu [n] & voluntate abbatis præsumat episcopus.

a ¶ Ordinentur.] *In concilio ipso sequitur.cap.finale.infra 20.quæst.4.*

Item ex concilio Ilerdensi, cap. 3.

¶ Cum abbatis voluntate monachi ordinentur, quos pro vtilitate ecclesiæ episcopus ordinare voluerit.

C. XXXIIII.

CVm pro vtilitate [o] ecclesiæ aliquos monachorũ episcopus probauerit in clericatus officio promouendos; cum abbatis [p] voluntate debent ordinari. Ea vero, quæ in iure monasterij de facultatibus offerũtur, in nullo diœcesana [q] lege ab epis contingantur.

Item ex concilio Tarraconen. c. 11.

¶ Sine abbatis imperio ecclesiastico ministeria monachi celebrare non præsumant. C. XXXV.

¶ Talis est rubrica in pleriſque vetuſtis. Nam in vulgatis erat, Sine abbatis imperio ad clericatus officiũ monachi non eligãtur.

MOnachi à monasterio foras egredientes,ne aliquod ministerium ecclesiasticum [r] præsumant agere,prohibemus:nisi forte cum abbatis imperio. Similiter,vt nullus eorum,id est monachorum, forensis negotij susceptor, vel executor exiſtat; nisi quod monasterij expoſcit vtilitas [s], abbate [t] sibi nihilominus imperante.

de hoc notatum est 10.quæst.1.in summa.

‖ Monachus potest esse procurator ecclesiæ & non episcopi extra de iudi. cum l. & A.

Monachi.] CASVS. Duo prohibentur in hoc cap. Primum est ne monachi sine abbatis imperio ecclesiasticum assumant officium. Secundum est, vt non sint aduocati vel iudices vel procuratores, nisi pro vtilitate monasterij,& abbate imperante.

r ¶ *Ecclesiasticũ.*] officiando ecclesiã. sed priuatim possunt celebrare.

s ¶ *Vtilitas.*] ergo licet aliquid bonum & vtile sit, non tamen est agendum, nisi eo modo quo fieri debet: vt 11. q. 3. quid ergo.12. quæst.2. quattuor.& 7. de cõsec. dist.5.non oportet.& ff. de re mil.l.3. §.in bello.

t ¶ *Abbate.*] ‖ potest ergo monachus esse procurator ecclesiæ suæ de licentia sui abbatis,& etiam aliorum e,7.ead.qui vere.& 86.distinct. peruenit.& dixi 7.ead.de præsentium.videtur etiã p sine mãdato:vt C. de procur. exigendi. sicut miles procurat causam sui numeri: qui aliàs non potest esse procurator:vt ff. de procur.filiusfamilias. Sed hæc ratio non habet hic locum: quia monachus nec cauere potest de rato, nec præstare cautionem iudicatum solui, ad quæ tenetur procurator, qui fine

Vm pro vtilitate.] Duo episcopi contra iustitiam faciebant. nam sine consensu abbatũ monachos ordinabãt, & à monasteriis tertiam vel quartam decimarum & cathedraticum exigebant: & ideo reprehenduntur in concilio Ilerden.& prohibet concilium ne de cetero talia fiant.

o ¶ *Pro vtilitate.*] vel pro necessitate.supra ca. proxi.& 55.distin.priscis. sed supra ead.ca.in parochia.indistincte loquitur.

p ¶ *Cum abbatis.*] videtur ergo, q̄ episcopus inuito abbate non possit monachum præficere ecclesiæ alicui, vel facere ipsum clericum suum: vt hic,& supra cap.proxi.& 58.distinct. c. 1. & 2. Sed contra supra ead. qui vere.& 2.q.7.cum pastoris.

q ¶ *Diœcesana.*] id est, nec tertiam nec quartam dabunt episcopo: sed

fine mandato interuenit: si tamen gesſit vtiliter, & ecclesia habet ratum, non propter hoc potest irritari,quod factum est: vt C.de procur. non eo minus.argum. contra.96.distinct.bene. in fi.

Egi.] CASVS. Donatus & frater eius monachi erant in parochia Augustini:qui contra voluntatem eius egressi de monasterio, reuersi sunt in regionem suam,vbi præsidebat Aurelianus episcopus,à quo petierũt ad clericale officium promoueri; assentes se de volũtate Augustini veniſſe, vt potius essent vtiles suis quam alienis. sed Aurelianus de hoc dubitãs cõsulit Augustinum, si de voluntate eius recesserint, & an velit vt promoueantur ad ordinem,vt prælationem clericalem. Nunc Augu. rescribit ei dicens, quod eo renuente recesserunt, & dicit quòd promoueri nõ debẽt. Et hoc probatur quattuor rationibus. Prima est propter malũ exemplum:quia si isti fugitiui ordinarẽtur, putabunt alij facilius se promoueri, si eodem modo fugiant. Secunda est: quia iniuria fit ordini clericorũ, si tales eligantur, cum de monasteriis nõ soleãt eligi vel assumi ad clerũ, nisi meliores, & probatiores. Tertia ratio est: qa laici nos deridebunt dicentes, quòd malus monachus bonus cleric̄ est. Quarta est: quia bonus monachus vix bonũ clericum facit. Vbi autem rationes incipiunt,facile per te videbis.

Item Augustinus ad Aurelium, epistola 76.

¶ Ad clericatus ministerium non eligantur distorti monasteriorum.

C. XXXVI.

1 LEgi epistolam benignitatis tuæ de Donato,& fratre eius;& quid responderem, diu fluctuaui. Sed tamen etiam, atque etiam cogitanti quid sit vtile saluti eorum,quibus in Christo nutriendis seruimus; nihil mihi aliud occurrere potuit, nisi non esse istam viam dandam seruis Dei, vt se facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores [a]. Et ipsis enim facilis † lapsus,& ordini clericorum fit indignissima iniuria, si defertores monasteriorum ad militiam clericatus eligantur: [2] cum ex eis, qui in monasterio permanẽt, non tamen nisi probatiores, atque meliores in clerum assumere soleamus: nisi forte (sicut vulgares dicunt) malus choraula [b], bonus symphoniacus eat;ita iidem ipsi vulgares de nobis iocabuntur dicentes, malus monachus, bonus clericus est. Nimis dolendum,si ad tam ruinosam superbiam monachos furrigamus, & tam graui cõtumelia clericos dignos putemus, in quorum numero sumus: cum aliquando etiam bonus monachus vix bonum [c] clericum faciat, si adsit ei sufficiens continentia, & tamẽ desit instructio [d] necessaria, aut personę regularis integritas. Sed de istis credo arbitrata sit beatitudo tua, nostra voluntate (vt suis potius corregionalibus vtiles essent) de monasterio recessisse: sed falsum est: sponte abierunt, sponte deseruerunt, nobis, quantum potuimus, pro eorum salute renitentibus.

His omnibus auctoritatibus monſtratur, quòd monachi, qui ſunt à populo electi, & ab epiſcopo cum conſenſu ſui abbatis ſunt ordinati, legitime poteſtatem ſuam exequi valent. Illud vero Gregorij [3] Nemo potest obseruationibus ecclesiasticis seruire, &c.] de illis intelligendum est, qui in numero Cardinalium, vel episcoporum ordinati, monasterij sui dispensationem sibi reseruare contendunt.

Vnde idem Gregorius scribit Mariniano episcopo Rauennati, lib. 6. epistola 40. seu, cap. 204.

¶ Pro abbate vel monachi promotione nullo modo grauentur monasteria. C. XXXVII.

NE pro † cuiuslibet monachi, aut abbatis promotione onus fortasse aliquod monasteria sustineant, studendum vobis est, vt si quispiam abbatum, aut monachorum ex quocumque monasterio ad clericatus officium, vel ordinem sacrum [e] accesserit [f], non illic aliquam habeat vlterius, vt diximus, potestatem.

Idem Maximiano Syracusano episcopo, lib. 3. epist. 11.

¶ Qui ecclesiis quoquomodo militant, abbates monasteriorum esse non possunt. C. XXXVIII.

4 PResbyteros, diaconos, ceterosq; cuiuslibet ordinis clericos, qui ecclesiis quoquomodo [a] militant, abbates [b] per monasteria esse † non permittas: sed aut admissa [β] clericatus militia monasticis non prouehantur ordinibus: aut si in abbatis loco permanere decreuerint;clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cum vnum ex his præ sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad vtrumque [γ] iudicetur idoneus.

α ¶ Quoquomodo.] *Hæ voces absunt ab originali impreſſo,& manuſcripto.*

β ¶ Admissa.] *Sic in vetustis quoque codicibus Gratiani, & epistolarum B. Gregorij, & ceteris earumdem editionibus, præter antiquam Parisiensem,in qua & apud Anselmum legitur*, aut omissa clericatus militia monachis promoueatur ordinibus.

Hoc vel generaliter, vel speciali priuilegio dictum potest intelligi: sicut & de quodam monasterio in regesto Gregorij legitur hoc modo.

b De hoc ¶ q.1. in summa

† *al. per promotionem*

‖ Clerici sæculares nõ eligũtur ad prælaturas regulares.

4 Anſ.l.7.cap. 163. Pol.l.3.tit.15.

c Scilicet parochiales, in quibus erant intitulati: & hanc lectionem habes ſ. ea. 9. superiori, secundum Lau. † *fieri* orig.

d Aliàs, de ætate.& qualit.

Hinc est etiam.] CASVS. Bene. sic ponit hunc casum. De quodam monasterio Fratrum abbates in episcopos eligi consueuerant, de quorum electione monasterium grauabatur, & postea per seditiones & ambitiones abbates non canonice substituebantur. Dedit ergo Gregor. speciale priuilegium & regi Francorum, & ipsi monasterio. Regi, vt deberet electioni abbatis interesse, ne aliqua seditio oriretur. Monasterio, ne de cetero abbas inde ad episcopatum eligeretur. Quod priuilegiū ita est speciale illius regis & illius monasterij, vt ad cōsequentiam aliorum trahi non debeat.

¶ De quodam xenodochio, cuius abbas ad episcopatum eligi prohibetur. C. XXXIX.

HInc est etiam, quòd xenodochium, atque monasterium, quod in eodem Francorum regno constitutum est, quia per ambitiones, & contentiones quorūdam non canonice tractabatur, à peruersitate malorum liberare cupiens præcepit; vt sine regali prouisione †, & monachorum electione nullus ibi abbas aliqua vmquam subreptione introduceretur. Præcepit etiam, vt eiusdem monasterij abbas numquam ad episcopatum eligeretur: ne forte occasione episcopatus abbatia aliquid detrimenti pateretur. Quod priuilegium ita est illius ecclesiæ; vt communem legem regibus, vel abbatibus omnino dare non possit. Non enim quod vni sigillatim conceditur, statim omnibus conuenit.

¶ *Author huius capitis refert constitutionem B. Gregorij de abbate xenodochij in ciuitate Augustudunensi, quæ habetur lib. 21. regesti, epist. 10.*

Superiori auctoritate cnon prohibentur abbates sacerdotes fieri: cum beatus Benedictus iubeat abbatē fratribus egredientibus, & regredientibus benedictionem dare: quod non nisi sacerdotum est. Lectionem quoque Euangelij similiter abbati ad legendum tribuit: quam subsequenti oratione legere similiter sacerdotalis officij est. Sed tales sacerdotes, vel diaconos fieri prohibet, qui in ecclesiastica militia cogantur iugiter permanere. ¶ *Item illud Hieronymi ad Riparium presbyterum* [1 *Monachus non docentis, sed plangentis habet officium.*] *& ad Heliodorum* [2 *Alia causa est monachi, alia clerici.*] *& ad Rusticum* [3 *Sine consilio presbyterorum monachis nihil agere licet.*] *non ita generaliter intelligendum est, vt nulli monachorum liceat docendi officium assumere: ne beatū Gregorium, aut Augustinum Anglorū episcopum, beatum quoque Martinum, innumeros etiam, quos de monastica conuersatione ad summum sacerdotij gradum scriptura testatur esse promotos, cogamur negare officium docendi habuisse: aut in die consecrationis suæ asseramus eos à priori proposito discessisse: quod (vt Innocentius testatur) nulli facere licet. Voluit ergo Hieronymus distinguere inter personam monachi, & clerici; ostendens, quid cuique ex proprio officio conueniat.*

¶ *Aliud enim cōuenit cuique ex eo, quòd monachus est: aliud ex eo, quòd clericus est. Ex eo, quod monachus est; sua, & aliorum peccata deflendi habet officium: ex eo, quòd clericus; docendi, & pascendi populum.*

¶ *Monachos vero vsque ad tempus Eusebij, Zozimi, & Syricij monachos simpliciter, & non clericos fuisse ecclesiastica testatur historia. Idem etiam Hieronymus refert monachos Scythiæ conuenisse in vnum, vt sacerdotem sibi inuenirent, qui eis Missa rum solennia celebraret.*

¶ Hieronymus.] *Io. Andrea ait esse in epist. de oper. & humil. monachorum. In tomo autem secundo operum ipsius B. Hieronymi in epist. 60. quæ est Epiphanij ad Ioannem Hierosolymitanum, ab eo latine reddita, legitur Epiphaniū ordinasse presbyterum monachis poscentibus, qui eis Domini sacramenta conficeret. Erat autem monasterium in diœcesi Ioannis*

Item Leo Augustus lib. 1. codicis de episcopis & clericis. le. 40.

In codice Iustiniani hæc lex ipsi Iustiniano tribuitur, non Leoni.

¶ Omnes clerici, vel monachi tutelæ immunitatem habere debent. C. XL.

GEneraliter sancimus omnes viros reuerēdissimos episcopos, necnon presbyteros, siue diaconos, & subdiaconos, & præcipue monachos m, licet non sint clerici; immunitatē ipso iure omnes habere tutelę, siue testamētarię, siue datiuæ, siue legitimæ: & non solum tutelæ esse eos expertes, sed etiam curæ, non solū pupillorum, & adultorum; sed & furiosi, & surdi, & muti, & aliarum personarum; quibus tutores, vel curatores à veteribus legibus dantur. Eos tamen clericos, & monachos huiusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas ecclesias, vel monasteria permanent; non diuagantes n, neque circa diuina ministeria desides: cum propter hoc ipsum, beneficium eis indulgemus †, vt aliis omnibus derelictis, Dei omnipotētis ministeriis inhæreant. Et hoc non solū in vetere Roma, vel in hac regia ciuitate, sed in omni terra, vbicūque Christianorum nomen excolitur, obtinere sancimus.

¶ *Non diuagantes.*] argum. quòd scholares in scholis non debent percipere stipendia: vt 12. quæst. 2. concesso.

¶ *Non diuagantes*] arg. causa cessante cessat priuilegium. 84. dist. quisquis. extra de cleric. non resi. quia nonnulli. extra de deci. fuggestum. C. de restit. mil. l. vlt. instit. de excu. tut. §. item hi qui, reipublicæ enim

Licentia, generali. *Iussu*, generali.

o ¶ *Proprij.*] nisi inuitetur ab alio presbytero. tunc enim potest sine licentia episcopi: vt 7. quæst. 1. epi scopi. & 11. quæst. 2. nullus primas. c. priuatim etiam possunt ceebrare: vt extra de cleric. peregri. cap. 3.

P ¶ *Licentia.*] generali.

q ¶ *Missas.*] publice.

enim causa absens excusatur à tutela. sed si ante fuit tutor, similiter refutat onus tutelæ. ff. de iudic. l. 2. §. eleganter. in fi. ff. pro soc. l. actione. §. item. vnde si aliquod priuilegium datum est religiosis, cessante religione cessat priuilegium: vt 25. quæstione 2. cap. vlt. & extra de verbor. signific. abbate. in fin.

NOVARVM. CASVS. In superiori legendum est priuilegiū clericis, vt à tutela & à cura sint immunes. nūc ostendit Grat. quòd & aliud priuilegium habent, scilicet ne collationes & fordida munera præstare cogantur: & ad hoc probandum inducit Cōstantini legem cuius casus patet, & etiam legem Honorij.

a ¶ *Sordidorū.*] vt calcis coquendæ, arenæ fodiendæ, & similium.

b ¶ *Mancipia vestra.*] similiter vxores: vt C. de episcop. & cleric. l. 2. & eorum coloni: vt 89. dist. indicatum. & eorum familia: vt 12. quæstione 2. ecclesiarum.

c ¶ *Nouis.*] sic 10. q. 3. vnio. & cap. quia cognouimus, extra de cen. cum Apostolus.

d ¶ *Collationibus.*] extraordinariis, vel superindictis: vt infra l. proxi. soluant tamen tributum: vt 11. quæstio. 1. sit tributum 33. quæstio. 8. tributum. & C. de episcop. & cleric. de his. sed nouas collationes non possunt laici ab eis petere propter aliquas necessitates, vt hic dicitur, & extra de immu. eccles. non minus. sed episcopus tēpore necessitatis cum charitate aliquid moderate potest ab eis petere: vt extra de cen. cū Apostolus a, non ergo tenet lex quæ dicit, quòd clerici tenentur ad instructionem murorum: aliàs itinerum: vt C. de sacr. san. eccles. ad instructionem.

PLACET. CASVS. Præfectus prætorio quæsiuit ab Imperatore Honorio à quibus muneribus ecclesiæ essent immunes: & respōdet, quòd à sordidis muneribus. sunt immunes omnino. & si honesta sint, nil extraordinarium vel de nouo eis imponatur: sed tantum consueta soluant tributa, & debitas pēsiones, & nisi cum Imperator causa necessitatis per prouinciam transitum fecerit. & si quis contra hoc fecerit, post debitæ vltionis acrimoniam, quæ contra sacrilegos dēpromitur, deportetur. Præscribere, id est, statuere, & in scriptis redigere. *Translationis.* id est, transferendorum agrorum, id est, vt transferatur dominium in rebus ecclesiarum. *Signetur.* id est, asignetur. *Post acrimoniam.* id est, pœnam extraordinariam. vel excommunicationem. *Erga*, id est, contra.

e ¶ *Cœlestium.*] id est, ecclesiarum. Vel intellige secundum quòd est extra de cen. cap. 1.

f ¶ *Extraordinarium.*] i. quod repentino casu superuenit. Extraordinarium & superindictum idem est. C. de exact. tribu. l. fi diuina. lib. 10.

g ¶ *Translationis.*] id est, non est transferenda possessio ab eis, licet non soluant tributum, sicut fit in aliis: vt 10. quæst. 2. §. qui rem.

h ¶ *Necessitatis.*] nec tunc per laicos, sed per episcopum petetur collatio à clericis, vt extra de immunit. eccles. non minus b.

i ¶ *Acrimoniā.*] id est, pœnam, quæ traditur. ff. ad le. Iul. pecu. sacrilegij. & 17. quæst. 4. per totum.

HOC IDEM. CASVS. Supra in §. illo, superiori auctoritate. & in illa l. generaliter. ostendit Grat. quòd monachi quondam non erant clerici. nunc idē vult probare per auctoritatem beati Siluestri, quæ habetur supra 93. distinct. à subdiacono. quibus monachis secundum Hierony. prædicare non licet sine clericorū auctoritate, nisi sancto spiritu reuelante. quod probat exēplo beati Benedicti, & exemplo Equitij. Sed quia hæc solutio videbatur falsa, cū Hierony. sacerdos se talibus connumeraſet: vt s. ead. alia. ideo respondet Gratia. & dicit Hierony. hoc feciſſe, vt alios monachos licentius redargueret. Et ad hoc probādum inducit duas auctoritates, scilicet Pauli & Hieronymi.

k ¶ *Datur intelligi.*] quòd monachi laici erāt.

l ¶ *Ait.*] supra distin. 93. à subdiacono.

m ¶ *Connumerat.*] supra eadem alia. licet ipse esset presbyter Cardinalis.

n ¶ *Alibi ait.*] sup. 12. quæstione 2. gloria.

ECCE. CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis cap. quòd monachis electis à populo, & ab episcopo institutis, si presbyteri fuerint, eadem liceant quæ & aliis sacerdotibus. Nunc vero hoc idem probat ratione cōsecrationis: quia sic benedicuntur monachi cum ordinantur, sicut & alij presbyteri sæculares, & eisdem verbis. Igitur cum cōmunis sit benedictio, ita videntur habere potestatem prædicandi isti sicut alij: & sicut aliis sacerdotibus sine licentia episcoporum non licet suum officium exercere; ita etiam nec monachis. & hoc probat se. cap.

Vnctis.] CASVS. Statuitur in hoc c. vt nullus fidelis, & præcipue presbyter vel alius clericus absque proprij episcopi licentia aliquid agat. nullus presbyter absque eius licentia Missas celebret, vel baptizet.

Tio, 5 *cui Angelus in somnis apparuit, eum ad prædicandum misit: qui cum de vitio linguæ conquereretur; Angelus phlebotomo linguam eius tetigit, & totum illud vitium curauit. Quod vero Hieronymus seipsum talibus cōnumeratum; tale est, quale illud Apostoli ad Philippēses* [*Quicumque imperfecti † sumus, hoc sentiamus*] *seipsum imperfectis connumerans. Hinc idem Hieronymus alibi ait* [*Natus in paupere domo, & tugurio rusticano.*] *& infra* [*Nos suffarcinati auro*] *se famelicum fastidientibus mella, pauperem diuitibus connumerans, supra vbi agitur de clericis, qui propria relinquere nolunt, cap. Gloria episcopi.* ¶ 6 *Ecce sufficienter monstratum est, quòd monachis presbyterij honore decoratis, à populo electis, ab episcopo institutis eadem liceant, quæ & aliis sacerdotibus. Probatur hoc etiam ex similitudine consecrationis. Non enim in consecratione eorum aliud dicitur, & aliud in consecratione aliorum. Vtrisque enim in communi à Domino benedictionem infundi episcopus obnixe deposcit. Et dum consecrat, cunctis sacerdotibus sigillatim dicit* [*Consecrentur, & sanctificentur Domine manus istæ, vt quidquid consecrauerint, consecratum sit; & quæcumque benedixerint, benedicta sint.*] *Ecce communis est benedictio: vnde igitur diuortium? Sicut ergo in benedictione vtrique communem nanciscuntur potestatem: ita in institutione communiter assequuntur potestatis executionem. Ceterùm absque episcoporum licentia non solum monachis, sed etiam omnibus generaliter clericis potestatis executio interdicitur.*

Vnde Clemens, epist. 3.

¶ Sacerdotalia sine permissu episcopum non agant presbyteri. C. XLI.

7 CVnctis fidelibus, & sumopere omnibus presbyteris, & diaconis, & reliquis clericis attendendum est, vt nihil absque episcopi proprij licentia agant: non vtique Missas sine eius iussu quispiam presbyterorum in sua parochia agat: non baptizet; nec quidquam absque eius permissu faciat.

Licentia, generali. *Iussu*, generali.

o ¶ *Proprij.*] nisi inuitetur ab alio presbytero. tunc enim potest sine licentia episcopi: vt 7. quæst. 1. episcopi. & 11. quæst. 2. nullus primas. c. priuatim etiam possunt ceebrare: vt extra de cleric. peregri. cap. 3.

P ¶ *Licentia.*] generali.

q ¶ *Missas.*] publice.

DE HIS VERO. Hæc est 4. pars quæst. in qua probatur per 6. cap. quòd monachi tenentur ad solutionem decimarum. Ioan. de Fan.

CASVS. Facit hic Grat. incidentem quæstionem: vtrum scilicet monachi quibus cura animarum non committitur, debeant decimas dare, vel accipere. Et de hoc ita distinguit Grat. vt de prædiis quæ propriis sumptibus colũt monachi, decimas sibi retineãt. quod probat exẽplo filiorũ Leui, qui decimas à populo percipiebãt pro ministerio qd faciebant. Et ita patet, quòd monachi non magis quam alij sacerdotes decimas soluere cogũtur. Sed postea probat contrarium, dicẽs quòd si prædia cum onere decimarum & primitiarum ad monachos trãsuerint: inde antiquis ecclesiis illas denegare non possunt, cum suo iure priuari non debeãt & hoc probat per sequẽtia ca. Quid iuris de hoc sit, notatur in Decretalibus in titu. de decimis.

¶ Monachi an teneantur ad decimas de agris suis.

a ¶ *De his.*] ‖ Hic inciденter quæritur, an monachi debeant dare decimas de agris suis? Pro regula ergo teneas, q̃ quilibet tenetur dare decimas, nisi ostẽdat se exemptũ esse: vt extra de decim. à nobis. & secundum hodierna iura etiam Cisterciẽses, & alij regulares tenẽtur dare decimas de omnib' prædiis suis, quæ de nouo acquirunt, siue ea manibus propriis colant, siue non: extra de decim. nuper. sed secũdum vetera iura ita tenebatur, quòd omnibus religiosis concessum erat non dare decimas de nutrimentis animalium suorum, & de hortis, & de noualibus, quæ propriis manibus & sumptib' excolebãt, monachis vero Cisterciensis ordinis & templariis & hospitalariis cõcessum erat nõ dare decimas, nec etiã de aliis prædiis, quæ propriis manib' & sumptibus excolebat: vt extra eod. ex parte. & cap. ad audiẽtiam. & cap. statuimus. De clericis sæcularibus dicunt quidam q̃ teneãtur, siue sint prædia ecclesiæ suę, siue propria. Alij fautorabilius dicebãt eos non teneri dare decimas de prædiis ecclesiæ suæ, sed de propriis bene tenentur dare: vt infra eadem quæst. cap. decimas. & extra eod. nouum. in fin. leprosi autem non sunt exempti à decimis, nisi tantummodo in hortis, & in animalibus suis: vt extra de eccles. ædific. cap. 2.

1 bb. q. 1. c. vlt. Bur. l. 3. c. 241. Iuo p. 3. c. vlt.

2 Arelat. 3. c. 20. Capitul. l. 2. c. 37. Mogunt. 3. sub Arnulpho c. 22. & sub Carolo c. 41. & in Rhemẽsi Trull. can. 9.

3 Deusdedit p. 3. Bur. c. l. 3. c. 9. Iuo p. 3. c. 10.

Si quis laicus.] CASVS. Quidam laici vel clerici vendebant prædia sua vel donabant, & decimas prioribus ecclesiis subtrahebant. quare statutum est in concilio Moguntinensi, vt nullo modo faciant. & si quis contra fecerit, irrita erit talis traditio: & vsque ad emendationem excommunicabitur.

‖ Clericus dat decimas de propriis prædiis.

b ¶ *Vel clericus.*] ‖ Clericus ergo dat decimam, quod verum est de propriis prædiis.

c ¶ *Inde abstrahere.*] Res enim transit cũ onere suo: vt extra de deci. cum non sit in homine a. & ff. de contrahen. empt. alienatio. ff. de dona. ad eum. §. 1. & ff. de reg. iur. nemo. ff. de distract. pignor. si creditor.

a Et extra de pig. ex litteris in fin. vbi de hoc.

d ¶ *Irrita.*] Pactum illud non obstat quin ab ecclesia vel alio possessore possit peti decimarum: vt extra eo. pastoralis. ff. de pac. inter. & si possessor partem fructuum, & ille à quo causam habuit, etiam partem fructuum percepit, vter que conueniendus est, vt extra eod. ti. à nobis. & c. tua nobis. Sed nũquid pactũ istud tenet quãtum ad cõtrahẽtes? Videtur q̃ sic: vt ff. dẽ pact. epistola. §. pactum. sed cõtra. extra de pact. plerique,

4 *De his*[a] *vero, qui intra monasterij claustra consistunt, quibus populus ad regendum non committitur, quæritur, vtrum dare, vel accipere decimas debeant. In quibus hæc discretio seruanda est, vt de agris & vineis, quæ ad proprium stipendium coluntur, decimas sibi retineant. Si enim decimæ à populo filiis Leui reddebantur pro ministerio, quo Domino deseruiebant in tabernaculo, offerendo sacrificia, & holocausta pro populo; patet, quòd monachi de propriis prædiis non magis, quàm alij sacerdotes decimas soluere cogũtur. Sed dicitur, quòd prædia monachorum siue pretio sint empta, siue pro salute animarum oblata, antequam in ius eorum venirent, baptismalibus ecclesiis, siue quibuslibet aliis primitias, & decimas persoluebant: illæ autem ecclesiæ suo iure priuari non possunt.*

Vnde in Moguntinensi concilio statutum inuenitur.

¶ Qui res suas alicui delegauerit, decimationum prouentum priori ecclesiæ auferre non potest. C. XLII.

ij 1 SI quis laicus, vel clericus[b], vel vtriusque sexus persona proprietatis suæ loca, vel res alicui dare delegauerit; decimationum prouentum priori ecclesiæ legitime assignatum inde abstrahere[c] nullam habeat potestatem. Quod si facere tentauerit; talis traditio irrita[d] prorsus ducatur, & ipse ad emendationem ecclesiastica coërceatur censura.

Item ex concilio Cabilonensi.[2]

¶ Antiquiores ecclesiæ nec decimis, nec vlla possessione priuentur. C. XLIII.

3 ECclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec vlla possessione priuentur; ita vt nouis oratoriis tribuantur.

Item ex concilio Vuormacien si.

¶ Antiquiores ecclesiæ propter nouas institutiam suam non perdant. C. XLIIII.

4 QVicumque voluerit in sua proprietate ecclesiam ædificare, & consensum[e], & voluntatem episcopi habuerit, in cuius parochia est; licitum sit. Verumtamen omnino prouidendum est episcopo; vt aliæ ecclesię antiquiores propter nouas suam iustitiam, aut decimam non perdant: sed semper ad antiquiores[f] ecclesias persoluatur.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant ex concilio Vuormacien si, cap. 6. quo loco in eo, quod extat, habetur aliquid ad hanc rem faciens.*

Decimas autem baptismalibus ecclesiis persoluendas Leo Papa IIII. affirmat dicens.

¶ Baptismalibus ecclesiis decimæ dari debent. C. XLV.

5 DE decimis iusto ordine non tantum nobis, sed etiam maioribus nostris visum est plebibus tantum, vbi sacrosancta baptismata dantur, debere dari.

¶ *Iuo fere eadem citat ex Gelasio: sed Anselmus & Polycarpus ex Leone, vt Gratianus.*

Si ergo nulli licet decimationum prouentum à priori ecclesia, cui assignatus fuerat, abstrahere, si ius antiquioris ecclesiæ nouis tribuendum non est, si decimæ tantummodo baptismalibus ecclesiis dandæ sunt; patet, quòd monachi ex propriis prædiis decimas dare coguntur. Sed & illa auctoritas Moguntinensis concilij[6] *de venditore, vel donatore loquitur, definiens, quòd ille, qui vendit, aut donat, non potest prouẽtum decimationum illi ecclesiæ detrahere, cui prius legitime fuerat assignatus. Monachi autem decimas, & primitias nõ auctoritate vendentis, vel donantis, sed auctoritate*

de consecrat. distinct. 1. nemo. & cap. si quis etiam.

g ¶ *Ad antiquiores.*] arg. q̃ vbi contenditur pro iure duarũ ecclesiarum, semper ităque dum est antiquiori: vt extra de relig. do. cap. 1. ‖ Item arg. q̃ semper baptismalibus ecclesiis soluendæ sunt decimæ, non capellis: vt ff. c. prox. & c. questi, & c. statuimus. & c. in sacris. & extra eo. ti. nuntios. & secũdum hoc eps nõ debet habere decimas baptismalis plebis. i. ruralis ecclesiæ, sed cãtum epalis plebis. de illis enim loquitur. c. 12. q. 2. vobis. & c. Vulteranæ. & c. cõcesso. & c. quattuor[b]. Tñ dico q̃ quælibet ruralis ecclesia etiã debet suas decimas in quattuor partes diuidere, vt vna sit baptismalis ecclesiæ: alia pauperũ: tertia fabricæ: quarta capellanorum: licet hodie episcopi omnia occupẽt. aliter not. §. 1. q. 1. nouerint. & contra Io. est extra de deci. quoniam. & cap. cum contingat. B.

‖ Decimæ sunt soluendæ ecclesiis baptismalibus, & nõ capellis.

b Ad idem dicunt Vin. & B. extra de eccl. requisiti. in principio.

DE decimis.] SI ERGO. CASVS. Cõcludit Grat. ex suprædictis cap. si quis. & cap. quicumque. & cap. de decimis, q̃ monachi de propriis prædiis decimas dare non tenentur. Postea respondet illi cap. si quis laicus. dicens quòd venditor vel donator auctoritate sua decimas non potest subtrahere priori ecclesiæ: sed monachi non retinent decimas auctoritate sua, sed auctoritate Moguntin. concilij, & Paschalis secundi, à quibus dicitur, quòd monachi non soluant decimas de propriis prædiis. & ad hoc inducit seq. cap.

a ¶ *Paschalis.*] Sed quomodo Paschalis potuit dare hoc priuilegium monachis, cum sit contra præceptum diuinæ legis, vt j. ead. c. decimæ. & ca. reuertimini contra quod non potest dispensari. 25. q. 1. sunt quidã. & 3. dist. 5. cap. 1. & 8. di. 8. quæ contra. ‖ Sed forte non est absurdum, quòd & 3. dist. 5. cap. 1. & 8. di. 8. quæ contra. ‖ Sed forte non est absurdum, quòd

1 Priuilegium contra ius diuinum concessi.

2 ¶ *Pascha lis.*] Sed quomodo Paschalis potuit dare hoc priuilegium monachis, cum sit contra præceptum diuinæ legis, vt j. ead. c. decimæ. & ca. reuertimini contra quod non potest dispensari. 25. q. 1. sunt quidã. & 3. dist. 5. cap. 1. & 8. di. 8. quæ contra. ‖ Sed forte non est absurdum, quòd & 3. dist. 5. cap. 1. & 8. di. 8. quæ contra. ‖ Sed forte non est absurdum, quòd

priuilegium concedatur, quamuis sit contrarius diuinum. sed si contraria constitutione illud tolleretur, non posset fieri. Sed numquid laico posset dare tale priuilegium? Dic quod sic. Ioan.

4 Bur. l. 3. c. 1. Iuo p. 3. c. 9.

Vesti.] CASVS. Quidã clerici conquesti sunt de episcopis & abbatibus, qui decimas dari non permittebant ecclesiis, vbi coloni eorum episcoporum vel abbatũ Missas audiebant, & baptizabantur eorum filij, & ideo statuit cõcilium Moguntinen. vt episcopi & abbates de prædiis quæ propriis colunt ftij, endiis, decimas sibi retineant. coloni vero ibi dẽt decimas vbi filij eorum baptizantur, & vbi per totum circulum anni audiunt diuina.

‖ Episcopus an possit rei auferre, & alteri dare.

b ¶ *Coloni.*] ‖ partiarij, qui partem fructuũ percipiunt. ‖ tales enim pro ea portione quam ipsi percipiunt, tenentur dare decimas: & domini eorum pro ea quam ipsi percipiunt, vt extra eo. quoniam. & capitu. à nobis. & c. tua nobis. immo & in pensionario colono idem iuris est, siue ipse pro pensione seruiat, siue domino det certam pensionem: quia ante, quàm aliqua pensio detur, res est decimanda, vt extra eod. titu. cum homines.

c ¶ *Vt episcopi.*] patet hic quòd clerici non dabunt decimas de bonis ecclesiæ, vt extra eod. fraternitatem. & 100. distinct. nouit. & j. capit. proxi. licet H. contradixerit, qui dixit esse speciale in episcopo. sed obstat. extra eod. quoniam. §. vlt.

d ¶ *Ad ecclesias suas deferri.*] propriis sumptibus.

e ¶ *Decimas.*] si prędia sint in episcoporum parochia. Vel loquitur de decimis personalibus[a]: quæ dandæ sunt vbi sacramenta percipiuntur, vt extra eo. ad apostolicæ.

1 Decimæ debentur parochiæ. Nam 18. dist. inuitis. & in apostolicis. 16. dist. Ita. c. 1. & 2. & in gl. in c. 1. in fin. dist. vlt. vide.

DEcimas.] CASVS. Quæritum fuit à Paschali, vtrum monachi vel clerici communiter viuentes decimas debeant dare. Et respondet, sacerdotes & leuitæ à populo decimas percipere debent. Sed a monachis & clericis communiter viuentibus nullus de prædiis, quæ suis sumptibus colunt, & nutrimentis propriis decimas audeat extorquere. Et ad hoc probandum inducit auctoritatem Grego.

Clerici communiter viuentes non habent decimas in prædiis quæ colunt.

f ¶ *A monachis.*] duplici ratione: tum quia non habent populum: tũ quia non ministrat eis spiritualia.

g ¶ *Communiter viuentibus.*] ecce quod aliud habent priuilegium clerici communiter viuentes, f. quam qui separatim: & q̃ idem habent quod monachi. similiter in absolutione petenda habent idem priuilegium cum monachis, vt extra de vit. & hon. cler. quoniam. in fin. & extra eod. titu. cum homines. ca. 1. & extra de sent. excom. monachi. & c. ex tenore. in fi. contra. extra de sen. excom. cum non ab hominę.

h ¶ *Milites.*] An milites possint habere decimas, dicetur j. q. 7. c. 1.

QVOD AVTEM. Hæc est quinta pars quæstionis, in qua probat Grat. quòd Papa potest episcopatus diuidere & vnire, & quosdam eximere archiepiscopis suis inconsultis. Io.

CASVS. Dictum est §. in c. ecclesiæ. & c. quicũque. quòd antiquiores ecclesiæ propter nouas ecclesias suo iure priuari non debent. Nũc vero

eiusdem concilij, & Paschalis[a] *Papæ detinent: à quibus definitum est, vt monachi de propriis prædijs decimas non soluant.*

Sic enim in Moguntinensi concilio statutum est.[1]

¶ Non persoluant de propriis prædiis decimas, & episcopi sacrificia. C. XLVI.

2 QVesti sunt præterea quidam fratres, quòd essent aliqui episcopi, & abbates, qui decimas non sinerent dari ad[a] ecclesiã, vbi illorum coloni[b] Missas audiunt. Proinde decreuit sacer iste conuẽtus, vt episcopi[c], & abbates de agris, & vineis, quæ ad suum, vel fratrum stipendium habent, decimas ad ecclesias[d] suas[e] deferri faciant: familiæ[f] vero eorum ibi dent decimas[e] suas, vbi infantes eorum baptizantur, & vbi per totum anni circulum Missas audiunt.

¶ *Caput hoc in nullo concilio Moguntino, quod extet, habetur: sed in Cabilonensi. vnde citant Burchardus & Iuo. In libro Vaticane bibliothecæ, in quo sunt duo concilia Vrbani secundi, Placentinum, & Melphiense, hæc etiam legun. ur.* Per latum est ad sanctam synodum, quòd sint quidam episcopi, & abbates, qui colonos ad se pertinentes non sinant decimas dare ad ecclesias, vbi Missas audiunt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decreuit sacer iste cõuentus, vt episcopi, & abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad suum, vel fratrum vsum laborant, decimas sibi pro benedictione, vel hospitum susceptione habeant: familiæ vero ibi dent decimas suas, vbi per totum anni circulum Missas audiunt, & infantes eorum baptizantur.

a-a ¶ Suas.] *vox ista abest ab ipso cõcilio & ceteris collectoribus sunt etiã nõnullæ aliæ varietates. quæ indicatæ sunt in margine.*

Item Paschalis secundus.

¶ De propriis laboribus monachi, & canonici decimas minime soluere coguntur. C. XLVII.

3 DEcimas à populo sacerdotibus, ac Leuitis esse reddẽdas diuinæ legis sanxit auctoritas. Ceterum à monachis[g], siue clericis communiter viuentibus[g] nulla ratio sinit, vt milites[h], aut episcopi, aut personæ quælibet decimas de laboribus, seu nutrimentis suis propriis extorquere debeant. 4 Vnde beatus Gregorius sic ait [Communi[4] vita viuentibus iam de faciẽdis portionibus, vel exhibenda hospitalitate, & adimplenda misericordia nobis quid erit loquendum? cum omne, quod superest, in causis piis, ac religiosis erogandum sit, dicente Domino [Quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.]

4 In respõsione 2. ad Augustinum.

[4] communiter autem viuentibus] in ori. Gregor j cũ aliis etiam verborũ varietatibus.

Quòd autem dicitur, quòd antiquiores ecclesiæ propter nouas, nec decimis, nec vlla possessione priuentur; non ita intelligẽdum est, vt nullo modo credatur licere episcopo aliquam partem possessionum, vel decimationũ vnius ecclesiæ, alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa duos episcopatus in vnum potest redigere; ita & vnus proprio consentiente episcopo in duos potest diuidi, vel etiam metropolitano inuito quælibet ecclesia ab eius iurisdictione Apostolica eximi auctoritate.

Vnde Gregorius Papa scribit Benenato episcopo, lib. 2. epist. 31.

¶ Duos episcopatus in vnum redigere Apostolica potest auctoritas. C. XLVIII.

5 ET temporis qualitas, & vicinitas[i] nos locorum inuitat, vt Cumanam, atque Misenatem[a] vnire[k] debeamus ecclesias: quoniam nec longo itineris spatio à se seiunctæ sunt, nec (peccatis facientibus) tanta populi multitudo est, vt singulos, sicut olim fuit, habere debeant sacerdotes. Quia igitur Cumani castri sacerdos cursum dignitas: & secundum hoc non dicentur esse duæ ecclesiæ, sed vna tantum. & secundum hoc illi qui sunt canonici in vna, erunt canonici in altera. & tam isti quàm alij canonici intererunt electioni episcopi, & aliis communibus negotiis. ‖ In tali vnione distinguendum credo, quòd aut ecclesiæ simul vniuntur, aut vna earum vnitur reliquæ: quæ duo sunt penitus diuersa. Si vna vnitur alteri, secundum hoc illius naturam & consuetudinem & priuilegium assumit cui vnitur: & peribunt iura illius ecclesiæ quæ vnitur, vt extra de statu mon. recolentes, circa fi. Si autem neutra alteri vnitur, sed illæ simul vniuntur. tunc dico quòd consuetudines vel priuilegia quæ meliora sunt & humaniora, retinent illud vnitum. nam cum malum & bonum associantur, malum recipit naturam boni. 32. q. 1. non est culpandus, & ar. C. de rei vxo. actio. in prin. & C. commu. de lega. l. 2. circa finem. Tertio modo possunt vniri ecclesiæ: puta quòd vtraque remaneat episcopalis. & secundum hoc remanent duo episcopatus, licet idem sit episcopus vtriusque ecclesiæ: secundum hoc si primo fuerant istæ ecclesiæ diuersis metropolitanis, propter illam vnionem, neuter metropolitanus perdit ius suum, vt extra de relig. do. c. quia. & episcopus iste erit sub duobus metropolitanis. In primo casu erit sub illo cui Papæ placuerit, vel erit sub metropolitano illius ecclesiæ cui vnita est altera: illius. n. naturam assumpsit. Et sic Imperator quandoque vnit duas dignitates in vnam, vt in authen. vt iudi. fine quoquo susr. §. illud. coll. 2.

i Apost. l. 6. c. 108. Pol. l. 3. tit 30.

k Varie. glos. c. vn. ex vt eccle. benef. sine dimi. cõ. Pet de Per. s. in tract. de vnione.

‖ Ecclesiæ variis modis vniuntur.

a ¶ *Expleuit.*] ergo si esset viuus, non vniretur, vt ff. ead. multis. & extra de eccle. ædifi. ad audiẽtiam. immo potius eo mortuo non debent vniri, vt extra ne sede vacan. c.1.

b ¶ *Vtrarumque.*] in vtraque ergo erit sedes episcopalis, vt 21. q.1. relatio. Vel forte vbi ipse elegerit habitare: & alia erit sibi subiecta.

Postquam. CASVS. Multæ ciuitates, inter quas erat Trium tabernarum ciuitas, intantum erant populis desolatæ, q̃ proprios prælatos habere non poterant, nec erat spes illas ecclesias reparandi, immo timebatur ne illarum ecclesiarum reliquiæ asportarentur. & ideo Ioanni episcopo Veliternen. ciuitatem committit, eã fuæ ecclesiæ vniendo: & dat sibi liberam potestatem quatenus prout melius visum fuerit sibi, vigilanti cura cuncta disponat.

Felix. CASVS. In concilio Carthaginensi, Felix episcopus Seleucitanus dixit, vt in illis plebibus ponantur episcopi vbi quondam fuerunt, in aliis vero nõ. cuius dictum concilium approbauit.

c ¶ *Vt diœceses.*] 5. dist. 80. episcopi. & c. illud.

d ¶ *Non habeant.*] nisi in casu, vt ff. ea præcipimus. 99. dist. nulli.

e ¶ *Proprium.*] nisi in duobus casibus. 5. ead. & temporis. 25. q. 2. ita nos. licet ergo ciuitas per mille annos sine episcopo fuerit, dum tamen. episcopalis limes posit probari, non obstat. præscriptio. ff. q. 3. licet.

Vltis. CASVS. Quæritum fuit in cõcilio Africano, an plebes, quæ sunt in ẽpatu alicuius, possint habere proprios episcopos, quæ scilicet numquã episcopos habuerunt, & respõdet q̃ non sine voluntate illius epi à quo retinent. Et scias q̃ hæc duo c. inducũtur ad probandum, q̃ vnus episcopatus põt in duos diuidi, epo consentiente: aliter nõ licet. quod non est verũ quantũ ad Papam: sed potest dici, quòd quædam cõcilia impetrauerant priuilegium à Papa diuidendi vnum episcopatum in duos, de consensu tamen episcopi cuius erat episcopatus.

f ¶ *Rectores*] idest, episcopos. ‖ Videtur ergo quòd Papa non possit inuito episcopo nouum facere a episcopatũ in diœcesi sua, vt 5. ea. & tempore. Hu. dicit hunc esse tenorem huius ca. quòd null' sacerdos potest institui sine voluntate diœcesani episcopi.

g ¶ *Ioanni episcopo.*] supple & Ioanni patriarchæ: qa archiepo Lariss. scribit p Hadriano.

Rater noster.] ANTE. Antecessor Gregor. exemerat Hadrianum episcopũ Thebanæ ciuitatis à iurisdictione Lariss. archiepiscopi, & Ioannis patriarchæ primæ Iustinianæ, postquam exemptionem præfati archiepiscopus & patriarcha eum grauiter & iniuste in quibusdã causis condemnauerunt. Nam archiepiscopus in causis pecuniariis eũ iniuste spoliauit, patriarcha vero in causa criminali ipsum iinique deposuit. Super quo cum querelam apud Grego. deposuit, honori suo & loco est restitutus, & præcipit Lariss. archiepiscopo, vt de cetero nihil iuris super eo vel eius ecclesia præsumeret vsurpare: sed si qua causa fidei vel criminalis vel pecuniaria inter eos vertitur, per delegatos domini Papæ, si mediocris est; vel per sedẽ Apostolicã. si ardua est, decidatur: cõtra quod si fecerit, sciat se communione priuatum. Itẽ præcipit ei, vt sine dilatione omnes res sacras vel alias mobiles vel immobiles ei restituat. de quibus si quæstio vertitur inter eos, in regia vrbe coram responsali ventiletur. Quæ autem sequitur, plana sunt vsque ad §. *Sicut.*

h ¶ *Necnon à Ioanne.*] sub quo erat Lariss. metropolitanus, de cuius diœcesi fuit Hadrianus, sed fuit exemptus.

i ¶ *Eius.*] scilicet Ioannis.

k ¶ *Depositus.*] etiam de facto. sic 24. q.1. audiuimus.

l ¶ *Aliquid.*] Arg. ‖ ex eo q̃ quis eximitur, videt exemptus vniuersaliter etiã cum suis ecclesiis. in auth. vt ecclesiast. 10. cen. an. gau. præscrip. in prin. col. 2. quia beneficia principum large sunt interpretanda. vt ff. de cõsti. prin. beneficiũ. extra de donat. cum dilectus. 12. q. 2. qui manumittitur. & 24. q. 1. rogamus. & in authen. vt li. decet. §. si quis. coll. 6. 7. ea. q. 2. visis. arg contra. extra de relig. do. cõstituens. in fin. extra de do. pastoralis. extra de priuil. ex ore. in fi. & cap. cum capella. ff. de fun. instruct. l. quæritum. §. vlt. Io. Quid iuris sit de hoc, in quæstionibus not. diligenter. B.

‖ Exceptio simpliciter, non eximat vniuersaliter.

a ¶ *Nostri.*] Videtur quòd per legatum vel etiam delegatum quæstio fidei sit tractanda: cum tantum ad Petrum sit referenda quæstio fidei. 24. q. 1. quoties. ‖ Sed dic quod mediocres causas possunt episcopi tractare, vt extra de hære. ad abolendum. sed magnas non, vt extra de hære. cum Christus.

b ¶ *Si mediocris.*] ‖ Videtur ergo quòd delegatus criminales causas possit audire, vt 2. q. 6. decreto. C. de offi. proconsl. l. 1. Arg. contra. ff. de offi. procon. solent. extra de offi. leg. quod translationem. ‖ Sed dic quòd mediocres causas appellat, cum tale est crimẽ quod non inducit depositionẽ: in quo potest interuenire procurator, vt ff. an p alium causæ appel. respõsl. 1. 1. & vbinõ est opus inscriptione, vt ff. de accus. Ieuia. Vel dic quòd cognoscere potest legatus de crimine episcopi: sed non deponere. Vel dic quòd potest pronuntiare aliquem deponendum: sed eum condemnare non potest. sic 2. q. 6. biduum. verſic. si quem in insulam,

c ¶ *Vel huc.*] Hic arg. delegatũ non posse omnia quæ delegans: quod verum est, nisi ei specialiter aliquid fuerit permissum, vt 25. q. 2. in Galliarum.

d *Recipimus.*] arg. quòd sine auctoritate Papæ episcopatus non fiunt. & argu. 7. q. 1. mutationes.

e ¶ *Debeas.*] vt tamen habeatur consensus episcopi, si regio illa esset intra diœcesim alicuius episcopi: quia quidquid excrescit, spectat ad episcopum, vt extra de deciquoniam. Ioan.

SICVT DEO EPISCOPATVS. CASVS. Supra dictum est in cap. & temporis qualitas, & cap. postquam. & c. Felix. q̃ duo episcopatus in vnum redigi possunt: & vnus in duos potest diuidi. Nunc dicit Grat. q̃ episcopus potest similiter vnam ecclesiam sibi subiectam in duas diuidere, & econuerso cum consensu suorum clericorũ: & facta diuisione, noua ecclesia soluta erit à iure prioris ecclesiæ: & nisi hoc fieret, multitudo ecclesiarum ad paucitatem reduceretur: plures tamen baptismales ecclesias in vna terminatione facere non potest episcopus.

Plures. CASVS. Statutum est in concilio Toletano, vt intra vnã terminationem non sint plures ecclesiæ baptismales, & si contentio fuerit de terminatione duarum matricum ecclesiarum, populi vtraque amicabiliter componant, si autem, lis Dei iudicio discernat.

f ¶ *In vna.*] & intra eosdem limites.

g ¶ *Non possint.*] ita quòd habeant eosdem limites, ex quo enim sunt baptismales, debent habere limites distinctos, vt 13. q. 1. c. 1. vnus enim tantum debet esse princeps. 7. q. 1. in apibus.

h ¶ *Plebes vtrarumque.*] arg. q̃ qui rem melius nouerunt, siue sint meſtici vel consanguinei, vt extra qui mat. accusa. poss. videtur. in fi. & extra de testi. veniens. in fi. C. de repud. consensu a.

i ¶ *Discernant.*] vel per arbitrium, vel per amicabilem compositionẽ: superioris tamen auctoritas est necessaria. extra de transact. decete-

scripta decessoris nostri a, si qua causa vel fidei, vel criminis, vel pecuniaria aduersus præfatum Hadrianum consacerdotem nostrum potuerit euenire; vel per eos, qui nostri sunt, vel fuerint in vrbe regia responsales, si mediocris b est quæstio, cognoscatur: vel huc c ad Apostolicam sedem, si ardua est, deducatur: quatenus nostræ audiẽtiæ sententia decidatur. [1] Quòd si contra hæc, quæ statuimus, quolibet tempore, seu qualibet occasione, vel surreptione venire tentauerit; sacra scias te communione priuatum: nec eam te, excepto vltimo vitæ tuæ tempore, nisi cõcessa Romani Pontificis decernimus iusſione percipere α. *& paulo post.* ¶ Res[3] autem siue sacras, siue aliàs mobiles, immobilesque eius ecclesiæ, quas hactenus diceris retinere (quarum notitiam nobis oblatam præsentibus annectimus litteris) sine aliqua ei dilatione fraternitas tua restituat. De quibus si qua inter vos quæstio vertitur; volumus, vt apud responsalem nostrum in vrbe regia ventilentur.

α ¶ Percipere.] *Hic in epistola inuerjicitur, c. hæc : consona. ff. 25. q. 1.*

Si autem nec dum in diœcesi alicuius episcopi illa loca assignata fuerint, ex vigore Apostolicæ sedis proprium episcopum accipiant.

Vnde Gregorius iunior scribit Bonifacio episcopo, epistola vltima.

¶ Vbi multitudo fidelium excreuit, ibi episcopi fiunt ordinandi. C. LIII.

Præcipimus d, vt iuxta sacrorum canonum statuta, vbi multitudo excreuit fidelium, ex rigore Apostolicæ sedis debeas e ordinare episcopos: pia tamen contemplatione, vt non vilescat dignitas episcopatus.

Sicut duo episcopatus suprascripto modo in vnum possunt redigi, & vnus in duos valet diuidi; sic etiam episcopus de baptismalibus, & paro-

ro. & c. statuimus. & extra de arbi. per tuas. aliàs laicus non posset esse iudex in spiritualibus, vt extra de iud. decernimus. & c. seq. & in consti. Inn. contingit. quæ est de arbit. Et est hic arg. quòd spiritualis causa laico potest committi. 32. dist. §. verum.

k ¶ *Iudicio.*] idest, iuramento, vel etiam sortibus b, quibus Dei voluntas ostenditur. 26. q. 2. §. 1. & c. fin. 6. Vel Dei iudicio, idest, ecclesiastico. 3. q. 5. quia suspecti. ver. veniat. 12. q. 1. futuram.

IVS ERGO. Hæc est sexta ps quæstionis, in qua probare intendit, q̃ omnes ecclesiæ cum rebus suis sint in episcopi potestate, nec decimæ sine eius licentia alibi possint dari, & quod episcopus debet illas dispensare secundum Deũ, prout sibi videbitur melius expedire. Io. de Fan.

CASVS. In c. 5. quicũque. dictum est, vt antiquiores ecclesiæ ius suũ nõ perdant propter nouas, quod verũ est (sicut Grat. hic interpretatur) nisi auctoritate episcopi aliis ecclesiis fuerit assignatum: & ad hoc inducit seq. c. Et hoc intelligit Hug. de ecclesiis quæ tãtum ad episcopum spectant. de aliis non potest sine consensu clericorũ.

Statuimus.] CASVS. Statuitur in hoc c. q̃ si quis sua auctoritate decimas vel oblationes, quas debet populus dare, contenderit retinere, vel extra baptismalem ecclesiã præter conscientiã episcopi, vel eius cui huiusmodi officia sunt commissa, decimas dare voluerit: pœna pecuniaria & excommunicatione puniatur. *Oblationes*, in testamento relictas. Vel potest dici, quod oblationes debitæ sunt, & homines ad hoc compelluntur, vt ff. ea. q. in canonibus.

1 ¶ *Oblationes.*] arg. q̃ excõicari possunt laici, qui non dant sacerdotibus oblationes (scilicet debitas) vt ff. de consecra. dist. 1. omnis Christianus. quod Hug. intelligit & de gratuitis oblationibus, si clericus non habet vnde sustentetur. arg. extra de simo. cum sit. arg. contra. 91. dist. clericus. 12. q. 2. charitatem. m *Baptismalem.*]

‖ decimæ ergo soluendæ sunt baptismalibus ecclesiis, arg. 5. ea. de decimis. & ff. e. in sacris. quod verum est de prædialibus, sed personales debẽtur parochialibus ecclesiis, vt 5. e. q. & dixi. 5. ea. quicumque. Item patet, quod episcopus potest auferre decimas vni ecclesiæ, & dare alteri, vt dixi 5. ea. ecclesiæ.

n ¶ *Bãnum*] lx. solidorum, vt in Lõbarda cõtinetur. & sic semper in tellgitur vbi non determinatur. ‖ & est hic arg. pœnã pecuniã ab ecclesia posse infligi, 18. dist. quoniã. extra de rap. in archiepiscopatu. ar. 23. q. 5. quid ergo. argu contra extra de pœ. licet c. Item arg. quod iudex potest aliquem contumacem excommunicare, & aliter punire, quod non est verum, vt extra vt lit. non conteſt. quoniam. in fin.

CVM ADDIT. CASVS. Dictum est 5. quòd præter conscientiam episcopi decimæ aliis dari non debent. Nunc vero à sensu contrario (vt dicit Grat.) datur intelligi, quod episcopo consentiente aliis dari possunt.

In sacris.] CASVS. Conquesti sunt quidam archipresbyteri de quibusdam laicis, qui decimas ecclesiis baptismalibus subtrahentes episcop i

---

1 *Cedat autem vtrique. ff. Deprecatus. ff. de iudiciis. ea. quæsitum.*

2 *Mediocres dic ff. sent.*

3 *Et in Carthaginen. 3. c. 42.*

4 *Inst. 4. ca. 15.*

5 *Et in Toletano 12. c. 4. 4 Bur. l. 1. ca. 31.*

6 *Burch. ibid.*

7 *Anſ. l. 6. ca. 125. Pol. l. 1. tit. 9.*

† *al. ministerio*

† *al. habebis*

† *al. Iustiniane vrbis*

† *al. acceperunt*

† *al. post ad monasteria gestetam*

‖ *Ecclesia põt pœnam pecuniariam infligere.*

e *Vbi de hoc & 18. dist. quoniam. in fi. & 23. q. 5. si vos & 24. dist. in ẽ. c. vlt.*

a *De hoc no. ff. cap. proxi. in glo. argum. quod 5. 99. dist. c. 2. in glo. fi.*

2 *7. q. 1. tẽporis qualitas. Anſ. l. 5. c. 24. Pol. l. 1. tit. 9.*

3 *Et in Toletano 12. c. 4. 4 Bur. l. 1. ca. 31.*

‖ *Episcopo inuito an possit in sua diœcesi nouus episcopatus fieri.*

a *De hoc no. ff. cap. proxi. in glo. argum. quod 5. 99. dist. c. 2. in glo. fi.*

† *al. accepe-runt*

episcopi dispositióne contempta dabant eas illis ecclesiis, quas ædificauerãt in propriis prædiis, vel in feudis, vel aliis ecclesiis, & ideo prohibet Anastasius ne hoc decetero fiat.

a ¶ *In beneficijs.*] id est, feudo. Et ex arg. ius patronatus cum feudo transire, nisi fuerit exceptum: vt extra de iure patro. ex litteris. ar. contra. ff.ea.q.7.nemini a.

CVM AVTEM. CASVS. Dictum est s. in c. proxi. quòd reprehenduntur qui contẽpta episcopi dispositione decimas aliis ecclesiis tribuunt. Nunc vero à sensu contrario colligit Grat. quòd si eo disponẽte hoc faciunt, irreprehensibiles inueniuntur.

N canonibus] CASVS. Hoc capit. diuiditur in tres partes. in prima parte anathematizatur quicumque oblationes alterius ecclesiæ, quas vel accipere, vel alteri dare volunt, præter conscietiam episcopi, vel alterius ad quem huiusmodi spectant officia: cũ iniquum sit ab aliquibus vsurpari quod relictum est pro remedio animarum, & maxime à Christianis & principibus, à quibus res ecclesiasticas conuenit custodiri. In secunda parte dicit, quod quicumque res ecclesiæ sua auctoritate, vel auctoritate principis inuaserit: nisi commonitus resipiscat, debet excommunicari. In tertia parte ostendit hominẽ inobedientem excõicandum. & hoc probat auctoritate Domini, Secunda pars incipit ibi, *Generaliter*. Tertia ibi, *Similiter & illi*. Et nota q in principio sunt verba Symmachi. Ibi, *Si quis oblationes*: sunt verba concilij: & caute considera, quæ sunt verba concilij legẽdo. & loquitur istud cap. de immunitate rerum ecclesiæ: sequens vero c. de immunitate rerum clericorum.

b ¶ *Maxime.*] quẽ quis tenetur defendere cõtra alios, multo fortius contra se. ff. si fer. vẽdi. altius. 19. dist. nulli fas. ff. ea. nulli episcoporum. extra de nat. ex li. ven. c. vnico.

c ¶ *A principibus.*] quibus Christus ecclesiã commisit. 23. q. 5. principes.

d ¶ *Confiscare.*] secundum leges veteres bona damnatorũ confiscabantur. hodie secus, vt C. de bo. dam. aucto. bona. ‖ Res autem ecclesiæ non possunt confiscari, vt ff. ead. placet. arg contra extra de præscrip. fi diligenti.

e ¶ *Potentum.*] Nota auctoritatem maioris in illicitis non excusare. 12. q. 2. quicũque. & c. de rebus. 11. q. 3. fi dominus. & ff. ead. q. 7. decimas.

dispositionem distribuantur. Quidam autẽ laici, qui vel in propriis, vel in beneficiis, suas habent basilicas, contempta episcopi dispositione, non ad ecclesias, vbi baptismum, & prædicationem, & manus impositionem, & alia Christi sacramenta percipiũt, decimas suas dãt: sed vel propriis basilicis, vel aliis a ecclesiis pro suo libitu tribuunt: quod omnimodis diuinæ legi, & sacris canonibus constat esse contrarium. Vnde b vestram potestatem, vt eos corrigatis, expetimus.

a ¶ Aliis ecclesiis.] *In concilio Ticinensi, vnde hoc capitulum videtur acceptum, legitur*, suis cleri. cis: *Apud Anselmum vero*, suis ecclesiis.

β ¶ Vnde vestram.] *Verba hæc referuntur ad Imperatorem Ludouicum II. qui illi synodo interfuit. Quare in ea sequitur*, sacra docet, &c.

Cum autem reprehendũtur, quia cõtempta episcopi dispositione hoc faciũt, intelligitur, quòd si episcopo disponente hoc fecerint, irreprehensibiles inueniantur.

Item Symmachus episcopus ecclesiæ catholicæ vrbis Romæ dixit in synodo sexta Romana.

¶ Anathema sit, qui præter episcopi conscientiam decimas, & oblationes discerpere voluerit. C. LVII.

2 IN canonibus in Gangrensi ecclesia, Apostolica auctoritate cõditis de fructuum oblationibus, quæ ministris ecclesiæ debentur, & de his, quæ in vsus pauperum conferuntur, scriptum habetur [3 Si quis oblationes c ecclesiæ accipere, vel dare voluerit præter episcopi conscietiam, vel eius, cui huiusmodi sunt officia commissa, nec cum eius voluerit agere consilio; anathema sit.] Et iterum in eodem concilio Gangrensi [4 Si quis oblata Deo dederit, vel acceperit præter episcopum, vel eum, qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus; & qui dat, & qui accipit, anathema sit.] Valde iniquum 5 ergo, & ingens sacrilegium est, vt quæcũque vel pro remedio peccatorum, vel salute, vel requie animarum suarũ vnusquisque venerabili ecclesiæ contulerit, aut certe reliquerit; ab his, à quibus hæc maxime b seruari conuenit, idest Christianis, & Deum timentibus hominibus, & super omnia à principibus 6 & primis regionum in aliud transferri, vel cõuerti. *& infra.* ¶ 6 Generaliter vero, quicũque res ecclesiæ confiscare d, aut competere, aut peruadere periculosa sua infestatione præsumpserit e; nisi se citissime per ecclesiæ, de qua agitur, satisfactionem correxerit; perpetuo anathemate feriatur. Similiter & hi, qui res ecclesiæ, iussu, vel largitione principũ, vel quorumdam potentum e, aut quadam inuasione, aut tyrannica potestate retinuerint, & filius, vel heredibus suis (vt à quibusdã iam factum audiuimus) quasi hereditarias reliquerint; nisi cito f res Dei admoniti à pontifice agnita veritate reddiderint; perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim esse censemus, vt custodes potius chartarum g, quàm defensores rerum creditarum (vt præceptum est) iudicemur. *& infra.* ¶ Ferro enim abscindenda sunt vulnera, quæ fomenta non sentiunt. ¶ Similiter & illi extorres debẽt fieri ab ecclesia, qui sacerdotali admonitione non corriguntur, dicente Domino [Auferte malum ex vobis.] Vniuersa synodus surgẽs acclamauit. Vt ita fiat, rogamus. Dictum est octies. Ista seruentur e precamur. Dictum est decies. Vt in perpetuũ maneant, & vestra auctoritate firmentur. Dictum est duodecies. Exaudi Christe, Symmacho Papæ vita. Dictum est duodecies.

γ ¶ Oblationes ecclesiæ.] *In concilio ipso Gangrensi legitur*, si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam accipere, &c.

δ ¶ Nisi se.] *Hæc vsque ad vers.* Similiter. *sunt addita ex Symmachi synodo.*

ε Ista seruentur.] *Item hæc vsque ad vers.* Exaudi.

Idem in eadem synodo.

¶ Eadem plectuntur pœna, qui ecclesiarum, & bona episcoporum inuadunt. C. LVIII.

7 SImiliter & hoc ad omnium ecclesiarum notitiam vestra cunctorum exhortatione, & iudicio censemus peruenire, & ab omnibus firmiter teneri; quia episcoporum res, ecclesiæ h non dubitantur esse; si in eorum facultatibus similẽ i fuerit crudelitate grassatum; peruasores rerum memoratarum, prædictæ canonũ districtionis feriantur vindicta: vt qui moribus propriis, ac nulla conscientiæ castigatione corriguntur; saltem ecclesiasticæ, & canonicæ vindictæ perfodiantur aculeis.

Item ex libro primo capitulorum Caroli, & Ludouici Imperatorum, capit. 83.

¶ Res Ecclesiæ, principum auctoritate distribui non possunt. C. LIX.

8 QVia iuxta sanctorum patrũ traditionem nouimus res ecclesiæ vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia

25. q. 1. omne quod. 36. q. 2. nullus. ar. cõtra. 63. dist. Salonitanæ. 14. q. 5. dixit.

f ¶ *Nisi cito.*] Primo tamen videtur citandus princeps cuius auctoritate res ecclesiastica tenetur, vt 12. q. 2. de rebus. sed illud ob scandalum principis. sed non est ita.

g ¶ *Chartarum*] idest, librorum: quia episcopus non debet semper libris insistere, vt 86. distin. fratrem.

Similiter.] CASVS. In hoc capit. dicitur quòd res episcoporum patrimoniales esse ecclesiæ non dubitantur: & ideo simili debent priuilegio gaudere: vnde si quis eas inuaserit, nisi admonitus resipiscat, sicuti propter res ecclesiæ, ita propter res episcoporum excommunicari debet. & nota, quod dicitur de rebus episcoporum, est intelligendũ de rebus omnium clericorum

h ¶ *Ecclesiæ.*] quia episcopus est in ipsa ecclesia, vt 7. q. 1. scire. ‖ Ex hoc cap. conslenit dici, quòd res clericorum eodem gaudent priuilegio quo res ecclesiæ. 12. q. 2. ecclesiarum. & 87. dist. eos. vnde videtur quòd æque committatur sacrilegiũ in rebus clericorum, sicut in rebus ecclesiæ. Vel dic quòd tum res ecclesiæ quo ad defensionem: quia ecclesia debet eas defendere b sicut suas. 12. q. 2. de laicis. & 87. dist. eos. Vel dicunt ecclesiæ quoad hoc: quia si damnificat ecclesiam episcopus, ecclesia habet recursum ad res suas, vt 12. q. 4. quicumque. vnde dico quod omnes res clerici sunt obligatæ suæ ecclesiæ: sicut res mariti vxori, vt extra de pig. ex litteris. & C. qui pot. in pig. l. vlt. ficut. & res. tutoris pupilli. ‖ vnde qui minor est xxv. annis, non debet esse prælatus, cum res ipsius non possint obligari ecclesiæ, vt C. de leg. tut. l. vltim. Nec obstant contraria hic signata. ff. 12. quæst. 3. episcopus. & q. 2. sint manifestæ. vbi dicitur quòd aliæ sunt res ecclesiæ, aliæ episcopi: & hoc fateor: sed dicuntur esse ecclesiæ quoad ea quæ dixi 12. q. 5. si episcopus.

i ¶ *Simili.*] quam præmissus circa res ecclesiasticas.

Quia iuxta.] CASVS. Ludouicus & Carolus legem sanxerunt in perpetuum valiturã, vt quia res ecclesiæ sunt vota fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum, nulli liceat ea ab ecclesia remouere sub pœna excommunicationis.

2 ¶ *Diuidendis.*] idest separandis ab ecclesia. consuetum tamen hoc caduci ad probandum, quod res ecclesiarum nõ possunt diuidi per præbendas, vt dixi 12. q. 1. ca. vlti.

b ¶ *Neque filiorum.*] arg. aliquem suo successori legem posse indicere, vt 12. q. 2. non liceat. 63. dist. ego. arg. contra. 2. q. 5. mandastis. vbi de hoc a.

CVM ERGO. CASVS. Dictum est, s. quòd cum episcopi consensu oblationes vnius ecclesiæ aliis distribui possunt, vt innuitur à contrario sensu: sed Gratia. nunc vult probare contrarium. *Constitutum.*] CASVS. Episcopi res ecclesiarum auferebant: & ideo constitutum fuit in concilio Toletano, vt nihil de rebus earũ præsumant auferre: tertiam tamen partem de ecclesiarum obuentionibus consequantur: & si contra hoc fecerint, per cõcilium restaurentur conditoribus ecclesiarum, vel eorum heredibus super hoc appellantibus.

c ¶ *Auferre.*] nisi in casibus, 12. q. 2. bonæ rei. & 10. q. 2. hoc ius. extra de eccle. ædi. ad audientiam.

d ¶ *Tertiam.*] alibi dicitur, quòd quartam. 12. q. 2. concesso. alibi, quòd medietatem. 10. q. 1. antiquos. sed loci consuetudo est obseruanda b, vt dicit Grat. in seq. 5. & 10. q. 3. cathedraticum. Vel dic, diuersitas temporum soluit contrarium. 2. q. 1. si peccauerit.

e ¶ *Quòd si amplius.*] & si fecerint, quasi concussores sunt in quadruplum puniendi. argu. 13. distin. quoniam quidem. 24. q. 1. militare. C. de assesso. l. 3.

f ¶ *Conditoribus.*] idest patronis, qui possunt male alienata repetere, vt infra. ead. q. 7. filiis. immo quilibet de populo hic admittitur. 12. q. 2. non liceat. ‖ Sed numquid patronus laicus potest criminaliter clericũ accusare de dilapidatione, cum suam iniuriam persequatur? argu. quòd sic. 7. q. 7. filiis. & argu. 22. dist. illud. Nam ipsorum interest, vt 7. ead. q. 7. quicumque. Simili ratione videtur quod quilibet de populo: quia publice interest ne res ecclesiæ male tractentur, vt 2. q. 1. prohibentur. in fi. sed tamen secus est, vt notaui 2. q. 7. in summa. & cap. præsumunt. Et est arg. ad hoc 28. distinct. consulendum.

g ¶ *Propinquis.*] ius enim patronatus transit ad filios, vt ff. ead. q. 7.

1121

pauperum; cuique non solum habita conseruare, verum etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Vt a autem ab ecclesiasticis α de diuidendis β rebus ecclesię suspicionem dudum conceptam amoueremus; statuimus, vt neque nostris, neque filiorum b, & Deo dispensante, successorum nostrorũ temporibus, qui nostram, vel progenitorum nostrorum volũtatem, vel exemplum imitari voluerint, vllam penitus diuisionem, aut iacturam patiatur.

α ¶ Ecclesiasticis.] *Sequebatur*, officiis, *quæ vox neque in vetustis, neque in ipso capitulari est. Refertur enim ad homines, non ad officia.*

β ¶ Diuidendis.] *In capitulari impresso legitur*, non diuidendis. *In capitulis autem manuscriptis, quæ ab episcopis prouinciarum Rhemensis, ac Rhothomagensis Ludouico regi missa fuerunt hæc habentur ad hunc locum pertinentia.* Quia vero Carolus princeps Pipini regis pater, qui primus inter omnes Francorum reges, ac principes, res ecclesiarum ab eis separauit, atque diuisit pro hoc solo maxime est ęternaliter peditus. Nam S. Eucherius Aurelianensis episcopus, qui in monasterio S. Trudonis requiescit, in oratione positus, ad alterum sęculum raptus, & inter cetera, quæ Domino sibi ostendente cõspexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti ab Angelo eius ductore responsum est, quia sanctorum iudicatiõe, qui in futuro iudicio cum Domino iudicabunt, quorumcumque res abstulit, & diuisit, ante illud iudicium anima & corpore sempiternis pœnis est deputatus, & recepit simul cum peccatis suis pœnas propter peccata omniũ, qui res suas & facultates in honore & amore Domini ad sanctorum loca in luminaribus diuini cultus, & alimoniis seruorũ Christi, ac pauperum pro animarum suarum redemptione tradiderant. Qui in se reuersus S. Bonifacio, & Fuldradum abbatem monasterij S. Dionysij, & summum capellanum regis Pipini ad se vocauit, eisque talia dicens in signum dedit, vt ad sepulchrum illius irẽt, & si corpus eius ibidem non reperissent, ea quæ dicebat, vera esse concrederet. Ipsi autẽ pergentes ad prędictum monasterium, vbi corpus ipsius Caroli humatum fuerat, sepulchrumque ipsius aperientes, visus est subito exiisse Draco, & totũ illud sepulchrũ interius inuentum est denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem illos vidimus, qui vsq; ad nostram ætatem durauerũt, qui huic rei interfuerunt, & nobis viua voce veraciter sunt testati, quæ audierunt, atque viderunt. Quod cognoscens filius eius Pipinus synodũ apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio legatus Apostolicę sedis Gregorius nomine. Nam & synodum ipsam habemus, & quantumcumque de rebus ecclesiasticis, quas pæter suus abstulerat, potuit, ecclesiis reddere procurauit. Et quoniam res ecclesiis, à quibus ablatæ erant, restituere propter concertationem, quam cũ VVaifaro Aquitanorum principe habebat, non prævaluit; precarias fieri ab episcopis exinde petiit, & nonas, ac decimas ad restauranda terrarum, & de vnaquaque casata duodecim denarios ad ecclesiam vnde res erant beneficiatæ (sicut in libro capitulorũ regum habetur) dari constituit, vsque dum ipsæ res ad ecclesiam reuenirent. Vnde & Dominus Carolus Imperator adhuc in regio nomine constitutus edictum fecit, vt nec ipse, nec filij eius, neque successores, huiusmodi res agere attentarent. Quod manu sua firmauit, cui plenitudinem habemus, & de quo capitulum excerptum in libro capitulorũ eius, quicumque librũ illum habet, & legere voluerit, inuenire valebit. Hãc etiã relationem & in scripturis habemus, & quidam nostrum etiam viua voce Domnũ Ludouicum Imperatorem patrem vestrum referre audiuimus. *Huius historiæ mentio etiam est in vita B. Eucherij episcopi Aurelianensis, & B. Rhigoberti archiepiscopi Rhemensis. Qualis vero esset huiusmodi ecclesiasticorum bonorum diuisio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem & Carolus Imperator prohibuerunt, eodẽ libro primo capitularium ante capitulum istud 83. sic exponitur.* Tempore Hadriani Papæ, & Karoli magni Imperatoris, quando Paulinus episcopus tenuit vices Apostolicæ sedis, in Aquis fuit factum istud capitulum propter hoc, quia laici homines solebant diuidere episcopalia, & monasteria ad illorum opus: & non remanssisset vlli episcopo, nec abbati, nec abbatissæ, nisi tantum, vt velut canonici, & monachi viuerent.

Cum ergo præter conscientiam episcopi, vel eius, cui officia huiusmodi commissa sunt, quilibet prohibetur oblationes ecclesiæ distribuere; liquido apparet, quòd cum episcopi consensu, quibuslibet ecclesiis possint distribui.

Huic interpretationi videtur contraire auctoritas illa Toletani concilij 4. c. 32.

¶ Nulli de iure suæ diœcesis episcopi præsumant auferre. C. LX.

1 COnstitutum est à præsenti concilio episcopos diœceses suas ita regere, vt nihil ex earũ iure præsumant auferre c: sed iuxta priorum auctoritatẽ conciliorũ tam de oblationibus, quam de tributis d, ac frugibus tertiam cõsequantur. Quòd si amplius quidpiam ab eis præsumptum extiterit per concilium restauretur: appellantibus aut ipsis conditoribus e, aut certe propinquis f eorum, si iam illi à sæculo discesserunt.

Item Symmachus Papa ad Cæsarium fratrem, c. 1.

¶ Possessiones ecclesiæ derelictas nulli sit alienandi licentia. C. LXI.

2 POssessiones, quas vnusquisque ecclesiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis, atque distractionibus, vel sub quocũque argumento nõ patimur: nisi forte aut clericis bonorũ meritorũ, aut monasteriis religionis intuitu, aut certe peregrinis, si necessitas largiri suaserit: sic tamen, vt hæc ipsa nõ perpetuo g, sed temporaliter perfruãtur, sed illud Toletani concilij ita intelligendum est, vt episcopi præter quartam, vel tertiam, quæ secundum locorum diuersitates eis debetur, nihil contingant.

Vnde in concilio Leonis Papæ IIII. c. 26. statutum est.

nec ipse, nec filij eius, neque successores, huiusmodi res agere attentarent. Quod manu sua firmauit, cui plenitudinem habemus, & de quo capitulum excerptum in libro capitulorũ eius, quicumque librũ illum habet, & legere voluerit, inuenire valebit. Hãc etiã relationem & in scripturis habemus, & quidam nostrum etiam viua voce Domnũ Ludouicum Imperatorem patrem vestrum referre audiuimus. *Huius historiæ mentio etiam est in vita B. Eucherij episcopi Aurelianensis, & B. Rhigoberti archiepiscopi Rhemensis. Qualis vero esset huiusmodi ecclesiasticorum bonorum diuisio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem & Carolus Imperator prohibuerunt, eodẽ libro primo capitularium ante capitulum istud 83. sic exponitur.* Tempore Hadriani Papæ, & Karoli magni Imperatoris, quando Paulinus episcopus tenuit vices Apostolicæ sedis, in Aquis fuit factum istud capitulum propter hoc, quia laici homines solebant diuidere episcopalia, & monasteria ad illorum opus: & non remanssisset vlli episcopo, nec abbati, nec abbatissæ, nisi tantum, vt velut canonici, & monachi viuerent.

Cum ergo præter conscientiam episcopi, vel eius, cui officia huiusmodi commissa sunt, quilibet prohibetur oblationes ecclesiæ distribuere; liquido apparet, quòd cum episcopi consensu, quibuslibet ecclesiis possint distribui.

Huic interpretationi videtur contraire auctoritas illa Toletani concilij 4. c. 32.

¶ Nulli de iure suæ diœcesis episcopi præsumant auferre. C. LX.

1 COnstitutum est à præsenti concilio episcopos diœceses suas ita regere, vt nihil ex earũ iure præsumant auferre c: sed iuxta priorum auctoritatẽ conciliorũ tam de oblationibus, quam de tributis d, ac frugibus tertiam cõsequantur. Quòd si amplius quidpiam ab eis præsumptum extiterit per concilium restauretur: appellantibus aut ipsis conditoribus e, aut certe propinquis f eorum, si iam illi à sæculo discesserunt.

Item Symmachus Papa ad Cæsarium fratrem, c. 1.

¶ Possessiones ecclesiæ derelictas nulli sit alienandi licentia. C. LXI.

2 POssessiones, quas vnusquisque ecclesiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis, atque distractionibus, vel sub quocũque argumento nõ patimur: nisi forte aut clericis bonorũ meritorũ, aut monasteriis religionis intuitu, aut certe peregrinis, si necessitas largiri suaserit: sic tamen, vt hæc ipsa nõ perpetuo g, sed temporaliter perfruãtur, sed illud Toletani concilij ita intelligendum est, vt episcopi præter quartam, vel tertiam, quæ secundum locorum diuersitates eis debetur, nihil contingant.

Vnde in concilio Leonis Papæ IIII. c. 26. statutum est.

filiis etiam quamuis heredes non sint: argum. ff. de iure pat. filij. ff. de religio. quod pater. & ad heredes extraneos, vt ff. q. 7. si plures. ff. de ope. lib. fabriles. & argu. contra ff. eo. si operarum. & C. eo. liberti. Ioan.

CASVS. *Possessiones.*] Episcopi alienabant possessiones ecclesiarũ, quas quis dederat in vita, vel in morte reliquerat. sed Papa Symmach[us] prohibuit, vt hoc nullo modo fiat nisi in tribus casibus, scilicet clericis bene meritis, vel monasteriis religionis intuitu, vel peregrinis si largiri necessitas suaserit: & hoc faciant non perpetuo, sed ad tempus.

h ¶ *Nõ perpetuo.*] hoc verbũ, perpetuo, spectat tantũ ad clericos, secũdũ qd exponit Gra. ff. ea. §. sed illud. Sed hæc veritas est, q monasteriis & piis locis põt dari aliqd perpetuo, vt ff. ea. q. 2. visis. & 12. q. 2. si quos. & c. ecclesiasticis. Si autẽ simpliciter datur aliquid perfruẽnę, intelligo personaliter esse datũ. ff. 10. q. 2. hoc i[n]. si ecclesiæ datur, intelligo donationẽ esse perpetuã, vt ff. ea. c. vlti. extra de insti. cum venissent. nã cũ res intelligãt data vsque ad mortẽ hominis, & ecclesia non possit mori. 12. q. 2. liberti. semp intelligit perpetuo esse datũ quod ecclesiæ datur. ‖ Sed si quis dederit ecclesiæ tantũ vsum rei, non proprietatẽ: in hoc casu vtitur ecclesia re illa vsque ad centum annos: quia hæc ætas longæui hominis est. ff. de vsufru. an vsufructus. & C. de sacrof. eccl. l. vt inter. Sed nũquid eps sine canõicis temporalem donationẽ facere potest? Dico quod sic: quia tantũ perpetuæ concessiones spectãt ad alienationẽ, vt extra de his q fiũt præla. sine consensu c. tua c. 12. q. 2. bonę. secus sit in concessionibus ecclesiarum: quæ licet temporales sint, tamen solus non concedet, nisi hoc habuerit ex consuetudine, vt extra de his quæ fi. à præla. ea. nosc[itur]. arg. tamen contra. 12. q. 1. episcopus. vbi nec fructus potest episcopus dare sine conscientia cleri sui.

IOAN. LIVD. CASVS. Quia s. in capit. constitutũ. facta est mentio de tertia quam episcopus debet percipere de rebus ecclesiarũ: ideo idem nunc ostendit & de quarta: scilicet, vt episcopi præter tertiam vel quartam secundum diuersas consuetudines nihil auferre præsumant.

1 Burc. l. 3. ca. 203. Iuo p. 3. c. 255.

‖ Vsus fructus ecclesiæ relictus durat cẽtum annis. *al. decimis tributis*

2 Poly. l. 3. tit. 12. Anſ. l. 5. c. 47. c Ad idem extra lib. 6. de reb. eccle. non alien. du sm. vbi de hoc. *al. bonorum mortis*

Nulli epi

1 & in Aquisgranen sub Pipino, c. 26.

2 Deus dedit pac. 4. Ansl. l. 5. c. 44.

3 C. 7. Gãgrẽ. Capit. l. 7. c. 7.

4 In Gang. c. 8. Burc. l. 3. cap. 144. & 149. Iuo. p. 1. c. 209 & 210 12. q. 2. indigne.

5 Hoc etiam habes s. 96. dist. c. 1.

6 Iuo p. 3. ca. 148.

7 Iuo p. 3. cit. 148.

8 Deusdedit par. 3. Ansl. l. 4. c. 41.

a Et illud verum est in singulariter nisi vniuersi ate beneff. de contra. emp. in modicis secundum. Lau.

NVlli episcoporum. Quidam episcopi vltra quam eis canone permittebatur clericos sibi subiectos multis angariis fatigabant exactiones plurimas faciendo in eos:& ideo statuit Leo, vt hoc decetero non faciant:sed proprias oues alant tamquam boni pastores. & hoc probat auctoritate Domini, qui nos docuit pascere & docere.

a *Statuta.*] si ergo episcopus aliquid exigit à subdito suo, negari pôt ei,nisi ostendat hoc à canone ei concessum esse, vt 18.q.2. hoc tantum. & 9.q.3.conquestus [a].

b *Necessitatibus.*] à pauperibus enim nihil petet, vt 1. q. 2. placuit. ‖ sic dicit lex,quòd si patria tenuis est, potius est iuuanda quam spolianda, vt C.noua vectig. insti.non pos.l.1.

D hoc locorum.] Leo episcopus de reditibus vel oblationibus ecclesiæ integram quartam canonicis suis non distribuebat. & ideo Grego.præcepit, vt illam quartam sine diminutione prout sibi visum fuerit cũ discretione inter canonicos distribuat: quia ad hoc sunt ordinati gradus locorũ & distincti, ne prælati opprimant iniuste subiectos:nec subiecti contra prælatos superbiant offrænate.

c *Ad hoc.*] fi. C. de Iudæ.nullus.

d *Et iudicia.*] 3. 89. dist.ad hoc.

e *Vel quolibet.*] ergo nõ solũ de decimis & oblationibus fiant quatuor portiones,sed etiam de pẽsionib. & aliis reditibus.12.q.2.quattuor.

f *Visum*] ergo episcopis pro arbitrio suo potest bona ecclesiæ diuidere.12.q.2.Vulteranæ. 7.ea.q.7.decimas.contra. Sed ibi soluitur,hoc cap. loquitur quando bona non sunt separata : aliàs contra.12.q.1.§.vlt.quod potius concordat.

Rædicator.] Quidam epi turpis lucri gratia à subiectis suis iniuste pecuniã exigebant ; sed sexta synodus ostẽdit, quòd hoc facere non debent : quia non debent res subditorum iniuste desiderare: sed potius illos alere. Et hoc probat tribus auctoritatibus,scilicet duabus Pauli , & tertia Petri.

g *Prædicator.*] Probat sexta synodus auctoritate Petri & Pauli, quòd ‖prælatus à subditis non debet exigere aurum vel argentum:sed potius eos erudire.nam beatius est dare quàm accipere. extra de cele. misc.cum Marthæ.

h *Diuinus.*] quandoque ponitur in mala significatione, vt 1. q. 1. numquam.

i *Immo vero,*]si iudex dicit,condemno te:immo absoluo te:vltimo verbo stando est [b].de ; œnit.dist.2.si enim.

k *Multitudini.*] Arg.quod vbi præcipitur,ad omnes extenditur.61. dist.miramur.38.dist.ignorantia & 3.distin.5.ad eius vero.

l *Aurum.*] verba Pauli.

m *Existimans.*] Verba synodi:immo verba fuerunt Domini, vt extra de cele.Misc.cum Marthæ.

n *Ait enim.*] in secunda epistola ad Corinthios.

o *Thesaurizare.*] superficialis est ista argumentatio ; quia & filij thesaurizant parentibus:quia parentes succedunt eis si quid habent, vt 3.3.q.4.hi qui.& 7.35.q.8.hæc salubriter. Non est superficialis:quia non

p *Parentibus.*] etiam spiritualibus.& respexit Apostolus naturã & votum parentum, ‖ prout voto parentum hereditas filiis debetur, sed filiorum hereditas sola pietatis causa parentibus debetur, vt ff. vnde lib. scripto herede. §. vlti.& ff.de inoffi.test.nam & si. iuxta illud : Ordine turbato succedis Bulgare nato. Itẽ dicit lex, quòd omnia quæ nostra sunt, ex voto filiis paramus,vt ff.de bo.lib.l.pen. 1.resp. & hereditas parentum quasi debita obuenit nobis,vt ff. pro foc.l.& qa. & filij pene ad propria bona veniunt.ff.de succ. edict.l. 1. §.pen. Et dicit Imperator, cogitare debent parentes, q& ipsi fuerunt filij, & ea quæ à suis parentibus sperabãt, suis filiis facere debent. in Auth. vt cum de app. cognoſ. §. confiderare. coll.8.

q *Non coactè.*]idest pro lucro terreno.

Iste §.respicit illud cap.possessiones.& dicit q illud verbum,tẽporaliter perfruatur,non refertur ad monachos, qui perpetuo possessiones illas poterant possidere,sed refertur tantum ad clericos pauperes.Postea probat , quod graue peccatum est decimas & primitias & oblationes non reddere. & ad hoc inducit sequentia c.

r *Capituli.*] 5.ea.possessiones.

Hæc est 7. pars q. in qua probat magister,q& decimæ sunt dandæ clericis pro labore suo:& qui eas non dat,peccat mortaliter, clerici autem debent eas diuidere iusto modo cum pauperibus & religiosis & hospitibus, & hoc probat per 4.c.Io.de Fan.

Euertimini.] Casum hunc sic attende. Iudæi decimas facerdotibus & leuitis non tribuebant, ꝓpter quod penuria & sterilitate sunt puniti. nam in pœnam eorum cataractæ cæli clausæ sunt, nec pluuiæ effundebant, & locustæ,brucus,& ærugo labores suos deuastabant. Hortatur itaque Malachias propheta Iudæos vt reuertantur ad dominum, quia si soluãt decimas & primitias,cataractæ cæli aperientur , & vsque ad abundantiam benedictio super eos effundetur. Procedit ergo Hiero. hoc ordine in hoc cap.Primo ponit verba Malachiæ prophetæ, vsque ad locum illum , verbum effusionis.verba tamen interponuntur quæ sunt Hieronymi,s.nunc sequamur ordinem prophetæ.deinde exponit verba prophetæ secundum litteram, vsque ad illud verbũ : Si quis doctus. exinde ea mortaliter exponit vsque ad finem c. & ita si velles casum breuiter ponere,incipies ibi,*Procedit ergo.* Hieronymus.

s *Reuertimini.*]in prima parte ponit Hierony. verba prophetæ vsque ad illud verbum effusionis.In 2.parte exponit ea ad litteram vsque ad illud,si quis doctus, Abinde mystice siue moraliter.

t *Reuertemur.*]quasi dicãt,nõ discessimus.immo in hoc recessistis, quia conflixistis me:hac tamen conditione,si homo affligit, idest,potest affligere Deũ, & ideo dicit c.si afflig eret, ‖quia naturæ Dei nihil nocere potest.

firmos,beatius existimãs dare, quàm accipere.] Propter quod & nos edocti ab eo definimus episcopum nullatenus turpis lucri gratia excogitare [c] ad excusandas excusationes in peccatis expetere aurũ, vel argentum , aut aliam speciem ab episcopis , vel clericis , vel monachis,qui sub ipso sũt. Ait enim Apostolus [Iniqui regnum Dei nõ possidebunt , nec debent filij thesaurizare [o] parentibus , sed parentes filiis.] *& infra.* Præcepit enim & Petrus Apostolorum summus[Pascite,qui vobis est,gregem Dei, non coacte [q] , sed spontanee secundum Deum; non turpis lucri gratia,sed voluntarie:neque vt dominantes in cleris , sed forma facti gregis.Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.]

Caput hoc antea citabatur ex sexta synodo.Est autem in septima ex Versione Anastasij, ex qua nonnulla hic sunt addita, dempta,emendata.

[c] Excogitare.] *Verba græca, δεῖσθαι μὴ ὅλως αἰσχροκερδῶς ἐπινοεῖσθαι ἐφίσκοπον προφασιζόμενον προφάσεις ἢ ἁμαρτίας, ἀπαιτεῖν χρυσὸν sic clarius verterentur,*statuimus ne vllo modo turpis lucri gratia in mentem veniat episcopo excusanti excusationes in peccatis poscere aurum, &c.

Illud autem, quod in fine capituli Symmachi ponitur[Hæc ipsa non perpetuo, sed temporaliter perfruantur.] ad personales tantum possessiones,clericorum videlicet & pauperum , non admonasteriales referendum est.

Quàm vero sit graue apud Deum decimas , & oblationes , ac primitias sacerdotibus non soluere , auctoritate Hieronymi,& Augustini apparet.

Ait namque Hieronymus in comment.ad c.3.Malachiæ.

Euertimini ad me,& reuertar ad vos, dicit Dominus exercituum , & dixistis ; in quo reuertemur ? Si afliget homo Deũ; *Mal.3.*

quia vos configitis me : & dixistis, in quo cõfigimus te? In decimis [s] & primitiis. In penuria vos maledicti estis:& me configitis gens tota [t].] Nunc sequamur ordinem prophetiæ. [Quia mihi non reddidistis decimas,& primitias; idcirco in fame, & penuria maledicti estis: & vos me supplantatis [u], siue fraudatis, atque priuatis gens tota.] Pro [x] gente , quæ in hebraico scribitur. גוי annum.lxx. trãstulerũt, ἔθνος, pro ἔθνος, & est sensus. Ecce annus expletus est [y],& nihil in meos thesauros, sed in vestra horrea cõportastis:& pro decimis , & primitiis [z], quæ parua erant , si à vobis darentur,vbertatem possessionum vestrarum,& omnem frugũ abundantiam perdiditis [a]. Vt autem sciatis me hoc irasci ẽte perfectum, quia fraudastis me parte mea; hortor vos,atque commoneo,vt inferatis decimas in horrea [β] ;hoc est in thesauros templi:& habeant sacerdotes , atque leuitæ , qui mihi ministrant,cibos; & probate me, si non tantas pluuias effudero, vt cataractæ cæli apertæ esse credantur, [Et effundam vobis benedictiõẽ vsque ad abundantiã [γ]Verbum [δ] effusionis , nomen largitatis ostendit [ε]. Sed fieri potest , vt agros irrigantibus pluuiis sit quidã sterilitas, verũ aut locusta,aut bruc[ζ],aut erugo [η],aut eruca deꝑuant,& labores hominũ pereant.Propterea iungit, & dicit. [Et increpabo pro vobis deuorantẽ.]locustã videlicet,& reliqua,quæ diximus:[Et non corrũpet fructum terræ vestræ.]*& infra.*

[Si quando fames , & penuria, & rerum omnium egestas opprimũt mundum; sciamus hoc ex Dei ira descendere:qui in pauperibus si nõ accipiãt eleemosynam,fraudari se loquitur: & suas [θ] possessiones possumus decimas,& primitias interpretari [ι]. Si quis doctus,& eruditus legẽ Dei, potest ceteros erudire; non debet suæ assignare prudentiæ,ingenioque,quod possidet: sed gratias agat primum Deo, qui cũcta largitur:deinde sacerdotibus eius,ac magistris,à quibus [κ]doctus est.Si enim non egerit gratias ; sed sibi scientiam vẽdicauerit [λ]in penuria maledicetur. Quòd si intelligens largitorem Deum,& agẽs his gratias,per quos à Deo eruditꝰ est, humiliauerit se,& in horreum Dei intulerit cibos , hoc est , scripturæ sanctæ alimenta in ecclesia populis ministrauerit; statim aperientur super eum cataractæ [μ]cæli,& effundetur pluuia spiritalis:& mandabit Deus nubibus [ν]suis, vt pluant super eum imbrem [ξ]: & abundantia rerum omnium perfruetur.

[a] Pro gente.] *Hæc vsque ad vers.* Ecce annus,*addita sunt ex B.Hieronymo ad sententiæ integritatem.*

[β] Et suas.] *In originali sic legitur* , fraudari se loquitur , & sua portione priuari. Possumus decimas,& primitias & sic interpretari. *Sed ob glossam non est mutatum. Alia vero quædam emendata sunt.*

Item Augustinus serm. 219.de tempore.

¶ Quòd decimæ tribuendæ sint sunt tribuendæ. C. LXVI.

1 DEcimæ tributa [t] sunt egẽtium animarum. Quòd si decimas dederis; non solum abundantiam fructuum recipies ; sed etiam sanitatem corporis,& animę consequeris. Non igitur Dominus Deus præmium [υ]postulat,sed honorem. Deus enim noster, qui dignatus est totum dare , decimam à nobis dignatus est recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturã: sed si tardius dare peccatum est; quanto peius est non dedisse ? De militia [χ], de negotio [ψ] de artificio redde decimas. Cũ enim decimas dando & terrena,& cælestia possis præmia promereri; quare pro auaritia duplici benedictione fraudaris ? Hæc est enim Dei iustissima consuetudo : vt si tu illi decimã nõ

[t] *Tributa.*] idest, debita animabus egentibus [c] diuina gratia. Vel melius dicas, quòd dantur egentibus clericis: non tamen ideo minus dandæ sunt etsi diuites sunt. non enim intuitu personarum dantur ecclesiis. si ergo decimæ sunt tributa , ergo non possunt præscribi , vt 1. quæstio.3.§.porro. & C. de præscrip. xxx. anno. competit, quod falsum est extra de præscrip. de quarta. Item si sunt tributa : ergo compensatio in eis non admittitur. C. de compen.l. 3. Præterea si sunt tributa , ergo si quis appellat vt eas retineat, non auditur, vt 2. q.6.quoties fiscalis.& est expressum extra de deci. tua.in fi.

[υ] ¶*Præmium.*] idest, gratis vult beneficium suum concedere , nõ pro pretio, sed tamen honorem vult habere. argum. ff.man.si remunerandi.& est fi.1.q.1.iudices.vbi dicit quòd non sunt dicenda munera, sed sumptus. & facit ad hoc quod dixi 32. quæst. 2. honorantur.

[χ] *De militia.*] licita. ergo & clerici si militẽt. 23.q.1. militare.tenentur dare decimas.

[ψ] *Negotio.*]dummodo licita sit negotiatio, vt extra eo.ex transmissa. ‖ & tamen vix aliqua negotiatio sine peccato potest expediri , vt de pœ.di.5. qualitas.dicitur tñ licita quo ad laicos in quibusdam rebus , vt 88. dist.fornicari. ‖Sed numquid de illicite acquisitis debeant dare decimas , no. 14. q. 5. in princ. Sed numquid de furto vel latrocinio dandæ sunt decimæ ? Dicunt quidam quòd sic,ne apud eos ita remaneant.arg.ad hoc 22. q. 1. considera. alij negant,ne ecclesia videatur approbare delictum. Sed dico , quòd à fure vel à raptore bene petitur decima, non ratione negationis suæ, cum illa sit reprobata : sed quia inuenitur in possessione ; quia decima sequitur quemlibet possessorem siue Iudæum siue excommunicatũ , vt extra de deci. de terris. extra de vsu. quanto. extra de sen. exc. si vero. alioquin esset prædo melioris conditionis, quàm bonæ fidei possessor: quòd esse non debet,vt ff.de peti.here.si a domino.§.vl. ‖ Itẽ numquid Iudæi personales decimas dabunt?Videtur q& sic.vt extra de vsur.quãto. circa fi.de deci.ad audientiã , q.a dicit ibi q& de omnibus prouentibus dabunt:q& concedo.Tan.tñ & B.narrant contrariũ per decr.illam,extra eo.tit.de terris.& per decre.extra de vsur.quanto.quod cõcedo. Itẽ ex omnibus quæ ex lucrativa causa habẽtur,dabuntur decimæ, vt de donatione ex legato; vel si extraneus instituitur in testõ. aliud est si quis ab intesta

re potest.11.q.3.secundum catholicam,quia impossibilis est.22. q.4. incommutabilis.

[a] *In decimis.*] not.Deum dici affligi,cum eius subditi affliguntur [a] 2. fi.2.q.5.habet hoc proprium.& 3.q.1.nulli.in fin.

[b] *In decimis.*] scilicet non solutis.

[c] *Gens tota.*]idest ex toto gentiliter viuentes: vel alias quilibet de populo.

[d] *Supplantatis.*] arg. contra. 7.de consec. dist. 2. panem. sed intellige quantum in vobis est [b]. 11.q.3.inter verba.Vel ita defraudant subtrahendo ista pauperibus.

[e] *Amus expletus est.*]‖non tamen finis anni spectandus est, vt tunc decimæ præstentur , sed præstandæ sunt cum fructus colliguntur.extra de deci. cum homines. immo si ager bis in anno det fructus,toties dandæ sunt decimæ,vt extra eo. ex parte 2. hic ergo iugillauit eos, qui tam tarde dederunt.In personalibus tamen decimis posset dici,quòd in fine dandæ sunt propter lucra minima. Inconueniens enim esset quòd scriptor vel aliquis negotiator singulis diebus deberet decimam partẽ lucri dare ecclesiæ.ar. ad hoc tale quale.extra de pigno. ex litteris. ibi, propter possessionum minutias. & quia talis solutio incommoditatem haberet, vt ff.fami. ercis.plane.idẽ dicendum de caseo & lacte.Io.

[e] *Perdidistis.*] argu. aliquem debere puniri in eo in quo deliquit. 12. q.2. qui & humanis. & qui negat , quòd debet, negari ei debet quod sibi debetur. extra de vsur. quia frustra. C.de fideic. lil.fi quis in suo. 95. dist. esto.

[f] *In horrea.*]ar.quòd ipsi rustici.debent deferre in horrea decimas ad ipsas ecclesias, ar. 7.q.7. decimas. C. de annonis, & trib.l.pro locis.lib.10. non ergo à clericis vel eorum nuntiis sunt colligendæ in agris.

[g] *Ad abundantiam.*] 7.q.7.maiores.

[h] *Verbum.*] hæc sunt verba Hieronymi.

[i] *Ostendit.*] ‖ hic, & C.de inof.dona.l.2.Quãdoque etiam notat vitium.41.dist.sæpe.

[k] *Aut ærugo.*]‖erugo est ros,qui cadit super teneras spicas,& propter hoc sole veniente marcescunt.‖Eruca est vermis , qui ibi nascitur. ff.loca,ex conducto.

[l] *Ex ira Dei.*] homo enim propter peccata sua affligitur,vt 7. q.1. sciscitatis.56.dist.si gens.7.23.q.4.si quos.

[m] *Suas.*] si ergo suæ sunt, rei vendicatio intentabitur pro eis. C. de sacrosan.ecc.vt inter.

[n] *Interpretari.*] idest,mortaliter exponere.

[o] *A quibus.*] argu. quòd discipuli debent referre gratias magistro non tantum verbis,sed etiam rebus,vt 99.dist.ecce.

[p] *Vendicauerit.*] idest,sibi adscripserit.

[q] *Cataractæ.*] idest , feneſtræ.

[r] *Nubibus.*] idest , prædicatoribus.

[s] *Imbrem.*] gratiæ,& scientiæ , quæ in eo augebitur.de pœn.dist. 3. fi.sermo. Io.

DEcimæ.] Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte docet Aug.decimas esse tribuendas de militia,negotio, & artificio,& sine tarditate,& ostendit ex hoc tri licem sequi commoditatem.s.abũdantiã fructuum,corporis sanitatem,& præmij cælestis retributionem,quas si quis non dederit, ad decimam partẽ reuocabitur, & quod Christus nõ accipit, impius miles vsurpabit. In secunda parte dicitur, q& decimæ ex debito requirantur , & qui eas non dederit , tot homicidiorũ in die iudicij re' apparebit, quot pauperes in locis illis fame perierunt:quorũ pœnam si vult euitare , decimam reddat,& de nouem partibus faciat eleemosynã. Sequens c.patet.

[t] *Tributa.*] idest, debita animabus egentibus [c] diuina gratia. Vel melius dicas, quòd dantur egentibus clericis: non tamen ideo minus dandæ sunt etsi diuites sunt. non enim intuitu personarum dantur ecclesiis. si ergo decimæ sunt tributa , ergo non possunt præscribi , vt 1. quæstio.3.§.porro. & C. de præscrip. xxx. anno. competit, quod falsum est extra de præscrip. de quarta. Item si sunt tributa : ergo compensatio in eis non admittitur. C. de compen.l. 3. Præterea si sunt tributa , ergo si quis appellat vt eas retineat, non auditur, vt 2. q.6.quoties fiscalis.& est expressum extra de deci. tua.in fi.

[υ] ¶*Præmium.*] idest, gratis vult beneficium suum concedere , nõ pro pretio, sed tamen honorem vult habere. argum. ff.man.si remunerandi.& est fi.1.q.1.iudices.vbi dicit quòd non sunt dicenda munera, sed sumptus. & facit ad hoc quod dixi 32. quæst. 2. honorantur.

[x] *De militia.*] licita. ergo & clerici si militẽt. 23.q.1. militare.tenentur dare decimas.

[y] ¶*Negotio.*]dummodo licita sit negotiatio, vt extra eo.ex transmissa. ‖ & tamen vix aliqua negotiatio sine peccato potest expediri , vt de pœ.di.5. qualitas.dicitur tñ licita quo ad laicos in quibusdam rebus , vt 88. dist.fornicari. ‖Sed numquid de illicite acquisitis debeant dare decimas , no. 14. q. 5. in princ. Sed numquid de furto vel latrocinio dandæ sunt decimæ ? Dicunt quidam quòd sic,ne apud eos ita remaneant.arg.ad hoc 22. q. 1. considera. alij negant,ne ecclesia videatur approbare delictum. Sed dico , quòd à fure vel à raptore bene petitur decima, non ratione negationis suæ, cum illa sit reprobata : sed quia inuenitur in possessione ; quia decima sequitur quemlibet possessorem siue Iudæum siue excommunicatũ , vt extra de deci. de terris. extra de vsu. quanto. extra de sen. exc. si vero. alioquin esset prædo melioris conditionis, quàm bonæ fidei possessor: quòd esse non debet,vt ff.de peti.here.si a domino.§.vl. ‖ Itẽ numquid Iudæi personales decimas dabunt?Videtur q& sic.vt extra de vsur.quãto. circa fi.de deci.ad audientiã , q.a dicit ibi q& de omnibus prouentibus dabunt:q& concedo.Tan.tñ & B.narrant contrariũ per decr.illam,extra eo.tit.de terris.& per decre.extra de vsur.quanto.quod cõcedo. Itẽ ex omnibus quæ ex lucrativa causa habẽtur,dabuntur decimæ, vt de donatione ex legato; vel si extraneus instituitur in testõ. aliud est si quis ab intesta

‖ Decimę sunt tributa egentium.

c Secundum hoc accipiꝰ egentium animarum, vt sonat ad hoc §. ea, q. in canonibus.Ve. dic, egẽtium animarum,s.filio rum Leui, qui partem possẽ. cũ ceteris non acceperũt, nã clerici sunt de numero pauperum , vt 23. q.7.q.2. sacerdos.Arch.

‖ Negotiatio vix potest esse sine peccato.

‖ Decimæ an sint de illicite acquisitis dandæ.

‖ Iudæi tenentur ad decimas personales.

‖ Quattuor portiones non solum de decimis sunt, sed etiam de pensionib. & aliis reditibus

‖ Prælatus à subditis aurũ. vel argentum non exigat.

b Argum. ad hoc.ff.de manu.test.Stichus ff.de her.inst. & ita scriptũ.

‖ Dro nihil nocere.

f P.d.1.4.tit. 21. Anſ.l.6 c.166.

a Et arg 10.q. 3.quia ognauimus. vbi de hoc. & extra de pœnis in quibus in glo. permissum, &c.

in vulgatis erat{ *suppositæ* } ‖ patris, si reuisis sit , potius iuuanda, quam spoliãda.

al.prospicit et al. exactionibus.

al.Catinen-si

2 Anſ.l. 5.ca. 67.

§ Anſ.l.6. ca. 167. Pol.l.4.tit.81. *Act.* 20.

al. plenitudinem ἀφθονίαν.

3 Anſ.l.5.c.34. Pol.l.3.tit.11.

ab intestato succedit; quia tali debita est hereditas iure naturæ: vnde potius debitum est quam lucrum, vt ff. vnde lib. scripto. §. vlt. idem dico per quæcumque manus ambulauerit, quòd quilibet teneatur ad decimam de lucro suo e. Sed numquid doctor de collecta, vel aduocatus de patrocinio, vel mercenarius de eo quod meretur, dabit decimam: non videtur, cum illud non fit lucrum, sed debitum. Credo tamen quod sic: quia scriptum est: Honorabis dominum Deum tuũ de tuis iustis laboribus, vt 1. q. 1. non est putanda. Item quia hic dicitur, de omni artificio dandæ sunt decimæ, vt extra eo. non est in potestate.

a Alij contra. & melius secundũ B. pro vt not. extra de deci. pastoralis. quæ sententia cõiter approbatur, sed dictum Io. est iustius. & ibi no. Ho.

‖ Aduocatus ã teneatur ad decimas de patrocinio.

a ¶ *Tu ad Decimam.*] ideſt, tantum decima remanebit tibi, vel dæmonibus sociaberis, qui sunt decima pars Angelorũ.

b ¶ *Prohibetur.*] ſ. de pœ. di. 1. si agamus. ſ. 76. dist. ieiunium.

c ¶ *Ex debito.*] ergo videtur, quòd actio personalis cõpetat pro decimis petendis.

d ¶ *Alienas.*] ergo ante seperationem sunt ecclesiæ, vt no. ſ. ead. quæst. moderamine.

e ¶ *Inuasit.*] no. quod idem est iniuste detinere, quod rapere, vt hic, & extra de restit. spol. sæpe. Et idem est auferre q̃ non dare. 47. distin. sicut, & 12. q. 2. indigne.

f ¶ *Homicidium.*] ſ. 11. q. 3. præcipue. & ſ. 86. dist. pasce.

g ¶ *Præmium.*] ſ. 27. q. 2. sunt qui.

Postolicis.]

h ¶ *Necessarijs.*] ideſt, in victu & vestitu, vt 10. q. 2. episcopus. Ioan.

QVOD AVTEM.

CASVS. Supra dictum est in §. de his. monachos de propriis prædiis, quæ ad proprium vsum colunt, non debere decimas dare. nunc ostendit Gratianus, quòd episcopis consentientibus recipere possunt.

Quoniam quidquid.

CASVS. Hoc capitr diuiditur in tres partes. In prima parte quæsiuit Damasus à Hieronym. an clerici intuitu pietatis partem decimarum suarum & oblationum possunt concedere cœnobiis & xenodochiis ad sui substentationem, & an possessiones aliquas suas in dominium eorum transferre possint? & respondet quòd sic. In secunda parte quæsiuit vtrum laici possint vsum decimarum & oblationum habere. Et respondet quòd non, sed si aliquando decimæ ab eis fuerunt detentæ, & consentiente episcopo loci transierunt in vsum monachorum, constabunt eis firmitate perpetua. In tertia parte quæsiuit qui clerici de bonis ecclesiæ sint substentandi. Et respondet quòd pauperes. & qui parentum opibus substentari non possunt, si vero sunt diuites, & quod pauperum est, accipiunt; sacrilegium committunt, & per abusum talium bonorum iudicium sibi manducant & bibunt. Secunda pars ibi. *Quòd autem.* Tertia ibi, *Clericos.* Sequens §. patet.

‖Ecclesiasticæ res sunt pauperum.

i ¶ *Quidquid.*] ‖ res ecclesiæ sunt pauperum, vt 23. q. 7. quod autem. Similiter res cleridorum sunt pauperum, vt 23. q. 8. conuenior. & dicitur esse pauperum, quia tempore necessitatis sunt pauperibus communicandæ, vt 47. dist. sicut hi.

k ¶ *Omnibus.*] no. quæ ecclesia dicatur sufficiens ad hoc vt quis debeat esse cõtentus vna, ideſt, quæ posset omnes recipere, vt 42. di. quiescamus. extra de præben. de monachis. arg. contra. 10. q. 2. episcopus. vbi dicitur quod erit contentus victu & vestitu.

l ¶ *Concedere.*] cum consensu episcopi. aliàs si prælatus præter auctoritatem episcopi concederet, post eius mortem reuocaretur, extra de transactio. decetero.

m ¶ *Non licere.*] ‖ hoc est certum, quod ius decimarũ laicus possidere nõ potest, cum sit spirituale, vt extra de præscri. causam. extra de deci. prohibemus. Sed nũquid fructus decimarum possunt concedi laicis?

‖ Decimæ nõ possunt cõcedi laicis.

dederis; tu ad decimam a reuoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti. Benefacere sem per Deus paratus est: sed hominũ malitia prohibetur b. Decimæ enim ex debito c requiruntur: & qui eas dare noluerit; res alienas d inuasit e. Et quanti pauperes in locis, vbi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint; tantorum homicidiorũ f reus ante tribunal æterni iudicis apparebit; quia rem à Deo pauperibus delegatam suis vsibus reseruauit. Qui ergo sibi aut præmium g comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, reddat decimam: etiã de nouem partibus studeat eleemosynã dare pauperibus.

¶ Caput hoc confectum est ex locis B. Augustini in sermone. 219 (qui est primus Dominicæ. xij post festum Trinitatis) & serie verborum. & verbis ipsis sæpe mutatis, eodemque modo apud Anselmum habetur.

Item Hieronymus in comm. ad c. 3. epistolæ ad Titum, in fine.

¶ Seipsum condẽnat, qui Euangelizantibus necessaria subtrahit. C. LXVII.

APostolicis viris, & Euangelizatoribus Christi in necessariis h vsibus nolle tribuere, sterilitatis seipsum est condemnare.

Quòd autem decimæ, episcoporum consensu monachis licite tribuantur, beatus Hieronymus Damaso Papæ scribit dicens.

¶ Liberum est clericis decimas monachis concedere. C. LXVIII.

QVoniam quidquid i habent clerici, pauperum est, & domus illorum omnibus k debent esse communes, susceptioni peregrinorum, & hospitum inuigilare debent; maxime curandum est illis, vt de decimis, & oblationibus, cœnobiis, & Xenodochiis, qualem voluerint, & potuerint, substentationem impendant. Liberum est enim monachis, & spiritualibus viris Deum timentibus, & colentibus decimas & oblationes, cunctaque remedia concedere l, & de iure suo in dominium illorũ, & vsum transferre; nec tam in pauperibus pauperta tem, quàm religionem attenderẽ. Quod autem beatitudo tua quæsiuit, vtrum vsus decimarum, & oblationum sæcularibus prouenire possit; nouit vestra sanctitas omnino non licere m, protestantibus hoc diuinis n auctoritatibus paternorum canonum. Quamobrẽ, si aliquando fuerint ab his male detenta, quæ diuini iuris esse noscuntur, & in vsum transierint monachorum, & seruorum Dei; episcopo, o tamen loci illius præbente cõsensum p, constabunt eis omnia perpetua firmitate, & stabilitate subnixa. q[1] Clericos autem illos conuenit ecclesiæ stipendiis substentari, quibus parentum, & propinquorum nulla suffragatur. Qui autem bonis q parentum r, & opibus substentari possunt; si quod pauperum est, accipiunt; sacrilegiũ profecto committunt, & per abusionem talium iudicium sibi manducant & bibunt.

¶ Supra enim 1. q. 2. clericos. pars huius capitis citatur ex B Hieronymo, in cuius, quæ extãt scriptis nihil huiusmodi inuentũ est.

De prædijs autem, quæ à colonis eorum voluntur, sic definitum est in Moguntino concilio [Questi sunt præterea, &c.] supra ead.

QVÆSTIO II.

1 pars

DE capellis quæro, q̃ ab eis possidentur, quòd per eorum institutionem à sacerdotibus sint gubernandæ, Ioannes Papa probat scribens Isaac Syracusano episcopo.

CASVS. Hic intitulatur 2. quæst. qua quæritur, an capellæ quæ concedũtur monachis ab episcopis, sint per monachos instituendæ. Et respondetur, si pleno iure, scilicet quantum ad temporalia spiritualia capellę pertinent ad monachos, per ipsos sunt instituendæ, vt ſ. cap. visis. Si vero ad ipsos pleno iure non pertinent, sed tantum quantum ad tẽporalia, per episcopos sunt instituendæ: ita tamen vt monachis respondeant in temporalibus, episcopo vero in spiritualibus, vt ſ. ead. sane. De hoc plenius notatur in summa huius quæstionis.

s ¶ *De capellis.*] hæc est secunda quæstio, an in capellis monachorum presbyteri sint instituẽdi per monachos, quod vt melius pateat, ‖ videndum est quid iuris habent religiosi in suis capellis. Et not. quòd duobus modis fiunt capellę religiosorum, ædificatione. ſ. & collatione. Si ædificatione, habent institutionem temporalium, & episcopus spiritualium, vt infra eadem sane. & capit. vlti. Si autem collatione: aut collatę sunt eis ab episcopo, aut à patrono. Si ab episcopo, aut sub certa forma, aut cum omni iure, aut simpliciter. Si sub certa forma, non habent ibi plus iuris quàm forma contineat. Si vero cum omni iure, tunc habent & temporalem & spiritualem institutionem. ſ. ead. visis. Et sic intelligitur

‖ Monachi habent iuris habẽdi in suis capellis.

a Intelligitur illud: cuius est possessio, eius est & institutio a. In hoc casu loquitur extra de capel. mo. in ecclesiis. remanet tamen ius episcopale in ordinatione clericorũ iudicio, altarium consecratione, & visitatione. 9. q. 3. per singulas. Si autem concesit episcopus simpliciter, quod iuris sit, habetur extra de dona. pastoralis. Si vero patronus concesit capellam domui religiosæ, non plus iuris habet accepior, quã dator. arg. ſ. ea. q. 1. si quis laicus. extra de dona. inter vir. & vxor. nuper. ff. de re. iu. nemo plus. nisi hoc factũ sit de cõsensu diœcesani episcopi, in quo casu cedit in dominiũ religiosorũ. extra de iure pat. quod autẽ ex. de do. pastoralis. Quæ autem dicta sunt, intelligas de monasteriis non exẽptis. In exemptis enim, & eorum capellis quod Principi placet legis habet vigorẽ. Et no. q̃ Io. de F. dixit, q̃ si ecclesia nõdũ est cõsecrata: tantã in ea habet patronus potestatẽ, quòd præter episcopi licentiã potest religioso loco cõcedere nõ solum iuspatronatus, sed etiã ipsam ecclesiã. arg. ſ. ea. q. vlt. nemini. Sed hæc opinio corrigenda est, cũ religiosus locus iam fit, maxime propter solẽnitates, quæ ibi fiunt ab episcopo. de consec. dist. 1. nemo. Et quod religiosus locus fit, habes extra de reli. do. ad hæc, vnde iã in episcopi potestate cõsistit, cũ lapis benedictus ibi iã fit positus. ſ. ea. q. 7. omnes. nã nec à laico potest aliquis institui. infra eod. q. vlt. si plures. multo minus supponi potest loco religioso p laicũ, cum institutio sit temporalis, suppositio vero perpetua. Item est cõtra eũ 10. q. 1 nouerint. vbi dicitur, quòd postquã Deo dederit, quòd nihil habet iuris in re illa patronus. Io.

a Ad hoc sit cit. sed nõ ea. q. 3. 1. si. cui. & 21. q. 1. per. uenit ad hoc. extra de dona. quãuis. liuidem. & ſ. ea. q. 7. cap. 1. in prin.

VIsis litteris.]

CASVS. Beneuen. hũc casum sic ponit, & bene. Quidã episcopus pleno iure quo ad spiritualia & tẽporalia monachis dedit quasdam capellas: postea instigante diabolo humani generis inimico, inter monachos & clericos est orta seditio propter inuestituras illarũ ecclesiarũ, & ad suggestionem clericorũ episcopi nitebantur inuestituras reuocare. Propter hanc ergo altercationẽ Isaac Syracusanus episcopus consuluit Papã Io. vtrum præfatæ capellæ monachorũ debeant gubernari per presbyteros à monachis inuestitos? & respõdet q̃ sic. & hoc probatur quattuor rationibus: quarũ prima est, quia diuinæ leges & sæculares præcipiũt, vt cuius possessio est, eius fiat institutio. Secũda est: q̃ sicut charitas episcoporũ fuit facilis in dãdo, quod maius est, scilicet possessiones: sic & facilior erit in concedendo, quod minus est, scilicet inuestituram. Tertia est: quia sua iura vel tributa monasterio non redderentur si inuestitura per alterum daretur. Quarta est: quia episcopus priuatur mercede, quam fuerat consecutus, ex quo facta charitate vult reuocare quod dederit: monachis tamen si ea quæ sunt episcoporum, vsurpare præsumpserint: episcoporum felici mucrone puniantur. *Institui*, id est, regi & gubernari. *Instituantur.* id est, regantur & gubernentur. Vel potest dici, quòd Isaac quærebat (vt dixit Hu.) vtrum capellæ tales debeant institui per monachos

b ¶ *Pro quiete.*] à curis temporalibus, vt ſ. ea. q. 1. de præsentium.

c ¶ *Constantes.*] ſ. de pœ. dist. 2. principiũ. §. si vero. infra 27. q. 2. §.

¶ De institutionibus monasteriorum ecclesiis per abbates instituendis. C. I.

VIsis litteris charitatis vestræ, quibus satis perpenditur, quanto studio huic sanctæ sedi reuerentiam exhibetis, non modice gauisi sumus. Nunc itaque super ea, quæ consuluistis, vt charissimo fratri benigne discretum cõsilium damus. Delegauit a enim nobis pia mansuetudo vestra, vtrum ecclesiæ pro quiete b monachorum à sanctis conciliis, catholicisq; episcopis eis traditæ, per sacerdotes ab eis ordinatos, & inuestitos debeant institui. Addidit quoque fraternitas tua, litem, & seditionem inter clericos, monachosque ex hac causa non modicam esse ortam: quod instigatione versuti hostis esse factum nemo ambigat. Habet enim mille nocendi modos; nec ignoramus astutias eius. Conatur namq; à principio ruinæ suæ vnitatem ecclesiæ rescindere, charitatem vulnerare, sanctorum operum dulcedinem inuidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus euertere, & perturbare. Dolet enim satis, & erubescit charitatem, quam in cælo nequiuit habere, homines constantes c ex lutea materia tenere in terra. Vnde oportet (quantũ fragilitati nostræ conceditur) vt omnes aditus nocendi eius versutiæ diligentissime muniamus: ne mors ingrediatur per portas d nostras. Consilio itaque multorum fratrum diligenter exquisito decreuimus, vt amodo ecclesiæ monachis traditæ e per suos f sacerdotes instituãtur. Diuinæ enim leges habent, & sæculares, vt cuius est possessio g, eius fiat institutio h: & si in dando, quod maius est i, facilis fuit charitas; sit facilior in concedẽdo, quod minus est, sancta largitas. Maius enim fuit possessionẽ dare, quàm sit inuestituram concedere k. Quomodo possessoris iura cognoscentur, & suatũ † rerum sibi tributa reddentur, vbi quod suũ est, per alterum datur, & cum voluerit, aufertur? Humani moris est illum vereri, cuius iudicio m & voluntate nunc erigitur, nunc deprimitur. Vnde fit, vt in partem episcopi ad seruiẽdum sacerdos procliuior fiat: & sic episcopus, quod sancte & religiose dederat, quadam simulata auctoritate ad se trahat † n. Sic itaque priuatur mercede, quã consecuturus fuerat: tum quia ficta charitate aufert, quod dederat; tum quia prauorũ sacerdotũ discordias, & scissuras amantium, lites, & dissensiones inter episcopos seminantium verbis nimis factus credulus o, quod prius fucate moliebatur lucrari, post detecta fraude p conatur quadam vsurpatione ex toto auferre. Quorum auertentes † calliditates, & hostis versuti suasiones, deinceps omnibus licentiam monachis damus suarum ecclesiarum inuestitores fieri: ita tamen vt iudicio synodi, si contra sacerdotium agere præsumpserint, multentur, & felici mucrone episcopi sacerdotum piacula resecentur.

¶ Caput hoc est cum aliis, quæ ex antiquo codice monasterij Populeti sunt habita: ex cuius codicis exẽplo & vetustis Gratiani aliqua sunt emendata.

Hac auctoritate monachis conceditur inuestitura suarum ecclesiarum. Sed videtur contra ire Vrbanus Papa secundus dicens.

¶ Post hæc verba in exemplaribus, in quibus non sunt palea, sequitur c. sane. In quattuor autem his interpositis paleis nihil de monachis agitur, & hæc prior est in

† al. sucrũ sibi

† al. retrahãt

‖ Episcopus ecclesiam à se non potest totaliter eximere.

† al. aduertentes

b Licet episcopus concedat inuestituram: non tamẽ correctionem. argu. ff. de fer. v ba. præd. l. si domus, secundũ Lau.

f ¶ *Per suos.*] infra q. proxi. c. 3. ſ. 18. q. 2. cellulas. ſ. dist. 54. abbati.

g ¶ *Possessio.*] id est, res possessa. ar. ff. de verb. sign. interdum.

h ¶ *Institutio.*] id est, ordinatio. nam cuique est res sua committenda. C. de Iudæ. l. nemo.

i ¶ *Quod maius est.*] arg. q̃ cui cõceditur maius, & minus, vt 12. q. 1. præcipimus. & extra de deci. ex parte. Itẽ cui phibetur maius, & minus, vt 14. quæst. 5. pœnale. & 44. dist. nulli. & ſ. ea. q. 1. de tẽporis. & c. postquã. ff. de adult. nec in ea. maius enim est dare id ad quod quis nõ tenetur, quã permittere vti datis, ad quod quilibet tenetur.

k ¶ *Concedere.*] id est, permittere re concessa vti.

l ¶ *Moris.*] arg. ex eo q̃ aliq̃ solet fieri, vt 28. dist. de Syracusanæ.

m ¶ *Iudicio.*] supra, 8. q. 2. c. 1.

n ¶ *Ad se trahat.*] supra 1. q. 3. quæsitum. supra 12. q. 2. sacrorum. fic C. de donat. si quis argentum. §. vlt.

o ¶ *Credulus.*] arg. quòd imputatur alicui quòd nimis est credulus. 11. q. 3. non solum. 86. dist. si quid. & 23. q. 4. quàm magnum. arg. contra. 22. q. 4. innocens.

p ¶ *Fraude.*] immo donator cauere debet donatori de dolo. ne res donata benigne, fraudis consilio reuocetur. ff. de ædil. edic. l. ad res.

HAC AVCTORITATE. Hæc est secunda pars quæstio. in qua dicitur quod in §. ecce Vrbanus. qui sequitur, cõtinetur. & probatur per c. sequens. Io. de Fant

CASVS. Dictum est supra in præcedneti ℭ. inuestituras suarũ capellarum pertinet ad monachos. Nunc Gratianus vult probare contrariũ, scilicet ℭ capellæ monachorũ per episcopos sunt instituẽdæ.

Sane quia.] CASVS. Quidam monachi vsurpabant inuestituras ecclesiarũ, quæ ad eos pleno iure nõ pertinebãt: & ideo quidam episcopi de hoc conquesti fuerunt Papæ Vrbano. quare Vrbanus statuit vt ecclesiæ monachorum, quæ ad eos pleno iure non spectant, cum abbatum cõsensu per episcopos instituantur. sed sic instituti abbatibus de temporalibus respondeant: episcopis vero respondeant de cura animarũ. & de eadẽ materia loquitur sequens cap. cuius casus patet.

a ℭ *Episcoporum.*] supra ea.q.1. peruenit.

b ¶ *Tẽporalibus.*] Si quæras in quo sacerdos teneatur respõdere monachis de tẽporalibus, dico in hoc ℭ si ecclesiæ monachorũ non sit aliquis census impositus, eum possunt monachi imponere. sed si est impositus ab antiquo, i. si eum nõ possunt augere, vt extra de cẽsi. prohibemus. Item nõ solũ monachis sacerdos respondebit in tẽporalibus [2], sed etiã episcopo, si ecclesia illa ab antiquo prẽstitit cẽsum episcopo, vt 1.q.3. quæsitũ. & c. peruenit. & 18.q.3.cap.vlt. & pe. Ioãnes, sed certe decre. dicit, ℭ census nouus imponi non potest etiã auctoritate episcopi, vt extra de censi. prætẽrea. & etiam postea si nunquam fuit impositꝰ, potest imponi, vt extra de censi. cũ venerabilis, & hoc cũ ecclesia eximitur. B.

c ¶ *Suacuique,*] ℸ.12. q.2. cũ deuotissimam.

d ¶ *Tatuẽdũ.* ¶ *Regimini.*] Abbates enim corriguntur ab episcopis, vt infra 18.q.2. abbates.

e ¶ *Obsequia.*] sic 1.q.3. quæsitũ. & 18. q.2. cap. vlti. & penul. Ioan.

e ¶ *Obsequia,*] id est, vt in cathedratico & synodatico & in annuo cẽsu, si qua solita sunt præstare, vel si qua alia seruitia consueuerunt eis exhibere, vt in concor. hic alleg. secundum Hug.

ECCE VRBANVS. CASVS. Solebat nisi Gratianus supradictã contrarietatẽ, dicẽs ℭ illud cap. vltis. intelligitur de illis capellis monachorũ, quæ pleno iure, tẽporali scilicet & spirituali sunt eis concessæ. Capitula vero cõtraria loquuntur de illis in quibus abbates habent temporalia tantum.

f ¶ *Sed illud.*] supra ead. vltis,

concilio Moguntino primo, c.38. & sententia repetitur in 2.c.10. & in 3.c.17.

PALEA. C. II.

4 ADmonemus, atq; præcipimus, vt decimas omnino dari Deo non negligatur, quas ipse Deus dari cõstituit: quia timẽdũ est, vt quisquis Deo debitũ suũ subtrahit †, ne forte Deus per peccatũ suũ auferat ei necessaria sua.

Item Nicolaus Papa II. epist. vnica, c.5.

¶ De eodem. PALEA. C. III.

2 PRæcipimus, vt decimæ, & primitiæ, seu oblationes †viuorũ, & mortuorũ ecclesiis Dei fideliter reddantur à laicis: & vt in dispositione episcoporũ sint; quas qui retinuerint, à sanctæ ecclesiæ communione separentur,

Item Leo Papa.

¶ De eodem. PALEA. C. IIII.

NVllus decimas ad aliũ pertinentes accipiat.

Item Ambrosius sermone primo de Quadragesima.

PALEA. C. V.

NAm qui Deo non vult reddere decimas, quas retinuit, & homini nõ studet reddere, quod iniuste ab eo abstulit; nõ timet adhuc Deum, & ignorat, quid sit vera pœnitentia, veraque confessio. Iste talis homo non potest veram † facere eleemosynam.

¶ *Habetur in sermone primo de Quadragesima, cuius initium,* Ecce nunc. *qui cum aliis B. Ambrosij nomen præferentibus seruatur in bibliotheca Vaticana, ac monasterij Mediolanẽsis eiusdẽ B. Ambrosij.*

Item Vrbanus II.

¶ Abbates absque episcopi consilio in parochialibus ecclesiis presbyteros non ordinent. C. VI.

SAne quia monachorum quidã episcopis ius suum auferre cõtendunt: statuimus, ne in parochialibus ecclesiis, quas tenent, absque episcoporum a consilio presbyteros collocent: sed episcopi parochiæ curam cum abbatum consensu sacerdoti committant: vt eiusmodi sacerdotes de populi quidẽ cura episcopis rationem reddant: abbati vero pro rebus temporalibus b ad monasterium pertinentibus debitam subiectionem exhibeant; & sic sua cuique c iura seruentur. *Idem.* ¶ In parochialibus ecclesiis presbyteri per episcopos instituantur †, qui eis respondeãt

g ℭ *Ædificãt.*] & ita pinguius ius habẽt monachi in ecclesiis sun datis in solo suo, quam laici in ecclesiis fundatis in suo. *Ales.*] CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, qua quæritur, an abbates ecclesias in suo territorio ædificatas iure territorij sibi valeant vendicare? Et respondetur quòd non, quoad spiritualia vt infra eadem possessio. Idẽ est intelligendũ de episcopo ℭ. in aliena diœcesi ecclesiã ædificat, sed in fundo suo, h ℭ *De episcopo.*] scilicet qui ædificat ecclesias in alienis diœcesibus. & in propriis prædiis. Et quia continuatur hæc materia cũ præcedẽti ideo tractatur hic quæstio quinta. Sed quare nõ ita fecit magister in themate? quia forte nõ ita competenter posset poni thema. ‖ Nota ergo ℭ si episcopus fundat ecclesiam in suo proprio solo, id est, in patrimoniali loco, & in alterius diœcesi non habet ibi potestatẽ nec quoad tẽporalia, nec quoad spiritualia. Si vero in solo ecclesiæ cui præest, & in alterius diœcesi, habet potestatem ibi quoad tẽporalia, non autem quoad spiritualia, sicut & monachi: licet quidã hoc negent, dicẽtes episcopũ vel clericos nõ habere nisi ius patronatus in ecclesia quã fundant in prædio propriæ ecclesiæ, & in aliena diœcesi. Si ergo legatur hoc cap. de ecclesia fundata in ‚pprio prædio: verbũ illud circa finẽ, scilicet omnis gubernatio: intelligitur quoad tẽporalia & spiritualia. Si vero de ecclesia fundata in fundo ecclesiæ, & in alio episcopatu: dic, omnis gubernatio quoad spiritualia tantum. nam qua ratione concederetur hoc monachis in prædiis monasterij, ea ratione & episcopis & clericis in prædiis ecclesiæ suæ: & hoc modo intelligitur extra de iure patro. significasti.

I quis episcoporum.] CASVS. Episcopus Bonoñ. villã habebat in diœcesi Muti. in qua ecclesiã volebat ædificare. quærebatur vtrũ dedicatio illius ecclesiæ, & alia iura ad ipsum debeant spectare? & respondet ℭ nõ: sed hoc de gratia sibi tamquam patrono reseruatur, vt posset ibidem clericos vndecumque voluerit repræsentare. Inuestitura autẽ & dedicatio, & omnia iura spiritualia ad episcopum pertinebunt, in cuius diœcesi est ecclesia illa. *Territorij,* id est, diœcesis episcopalis, vel iurisdictio: & ita sumas semper in hoc cap.

i ¶ *Territorio,*] id est, diœcesi. Quandoq; accipitur pro ipsa terra & possessione & proprietate, vt ℸ.proxi.§.1.j.q.3.licet. Quid autem sit ter

a Pinguius ius habet monachi in ecclesiis fundatis in solo suo, quam laici.

a Burg. l.3.c.13. Imo p.3.c.192. Paun. l.2. c.57.

† al. abstrahit

2 dist 32 presbyter hoc. & iterum. ‖ Sacerdos parochialis cui dabit cẽsum.

† al. quæ vnguẽ exhibitoribus.

3 Sed ecce monasterium ædificat ecclesiã in suo solo, sed non dotat, dotatur tamẽ ab alio. Habebitne monasterium potestatẽ ibi quoad omnia tẽporalia, nõ. H. infra. q. prox. in summa ℭ sic & ratio est: quia quicquid illi ecclesiæ confertur, datur & monasterio. secundum eundem. Archid.

† al. bonam.

† al. constituantur

territorium, habes. ff. de ver. sig. pupillus. §. territoriũ. ‖ Territoriũ enim est vniuersitas agrorũ intra fines cuiusq; ciuitatis, vt ibi dicitur.

a ℭ *Desiderat.*] & dicit H. quòd priuilegium est episcopi, vt vndecumque velit posit clericum præsentare, contra illud 71. distin. hortamur. Hic tamen non dicitur hoc.

b ℭ *Clericos.*] Arg.

‖ ℭ plures potest præsentare patronus ad vnam ecclesiam. arg. 73. dist. c. de principali.

c ℭ *Ordinet.*] id est, instituat. si autem sint ordinati. quid iuris sit, sequitur in littera.

c ℭ *Ordinet.*] etiam sine examinatione: quia sufficit testimoniũ episcopi præsentantis. 7.q.1. episcopũ de loco. sic & in monacho abbatis. supra ead. q.1. monachi. si tamen sit de suo episcopatu cui testimonium fert. Ioan.

Possessio.] CASVS. Statuitur in hoc c. per conciliũ Toleta. ℭ si quis episcopus habeat villã in episcopatu alterius, in qua ecclesiã de nouo ædificauerit, licet populus illius loci, illuc ad officiũ vadat, propter hoc nec populũ nec ecclesiam quoad spiritualia ædificator episcopꝰ sibi poterit vendicare: quia ‚pprietas territorij non admittit populũ à iurisdictione episcopi, in cuius diœcesi est ecclesia. Hunc tamẽ casum Hugo sic breuiter ponit. Episcopus Bonoñ. ædificauit ecclesiã in episcopatu Mutinen. populus illius loci illuc ad officium vadit episcopus Bonon. vult sibi vendicare populum illum, dicitur, quòd non potest.

d ℭ *Possessio.*] id est prædij proprietas. arg ff. de ver. sign. interdũ.

e ℭ *Conuentum.*] id est, populum, vel iurisdictionem. & ita populus facit conuentum.

f ¶ *Pertinebunt.*] infra ea. q. 7. omnes.

Ator præsentium.] CASVS. Exuperantius episcopus temere construxit oratorium in episcopatu Ioan. episcopi: & ipsum cum Missæ celebratione dedicauit: super quo cũ Ioannes episcopus conquereretur, præcipit Gregorius cuidam vt faceret illum plenitur emendare nec vlterius quid tale fieri permittat.

g ℭ *Lator præsentium.*] infra de consecra. dist. 1. præcepta. §. 7. q. 1. episcopus in diœcesi.

h ℭ *Dedicare.*] sed nunquid fecit locũ religiosum dedicãdo ecclesiam sine cõsensu proprij episcopi? Videtur quòd non. arg. inst. de re. di. §. sacræ. de consec. dist. 1. nemo. Credo tamen contrarium, vt 7.q.1. episcopus in diœcesi.

i ℭ *Emendare.*] non dicit qualiter. Sed nunquid destrui facit ecclesiam? Non arg. 17.q.4. quæsti. 14.q.6. cõperimus. supra 7.q.1. episcopus in diœcesi. ar. contra extra de no. ope. nun. cum ex iniuncto. Dico quòd si denuntiatio præcessit, destrui debet illud, quod factũ est: aliter non, vt in c. prædicto [a].

Dedicationes.] CASVS. Dictum est supra in trib. proximis. c. ℭ ecclesia ædificata subesse debet episcopo, in cuius diœcesi est ædificata. Nunc vero dicit Gratia. hoc esse intelligendum quoad spiritualia tantum: & ideo siue abbas, siue episcopus in suo castello vel villa ecclesiam ædificauerit, non poterit eam subtrahere episcopo in cuius diœcesi est. vnde sacerdotes iuxta Vrbanum & Nicolaum. non poterunt ibi ordinari, & inuestiri, nisi per episcopum cuius est diœcesis, cum consensu tamen ædificatoris.

k ℭ *Quod de iure.*] respicit c. possessio. supra.

Quod autem.] Hæc quæ. diuiditur in x. partes. in prima quarũ probat per quattuor auctoritates, ℭ præscriptio nicennalis currit aduersus ecclesias, quod hodie correctũ est infra ea. quas actiones. Secunda ibi, *Ecce his.* Tertia ibi, *Potest etiam aliter.* Quarta ibi. *Item si de rebus.* Quinta ibi, *Item ea quæ.* Sexta ibi, *Prima actione.* Septima ibi, *Tolluntur.* Octaua ibi, *Præscriptionum.* Nona ibi. *De præscriptionibus.* Decima ibi, *Sed sola.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 3.q.qua quæritur, an omnia iura ecclesiastica temporis præscriptione tollantur? Et respõdetur quòd sic, quadragenaria, vt infra eadem. quas actiones, nisi in his quæ sunt in limite, vel limiti cohærent, vt infra eadem inter memoratos. antiquitus tamen currebat præscriptio tricennalis, vt infra ead. cap. 1.2.3. & 4. quæ capitula sunt abrogata.

l ¶ *Quod autem præscriptione.*] Hic describitur tertia quæstio, an omnia iura præscriptione tollantur. Ad euidentiã ergo dicẽdorum, videndũ est prius de vsucapionibus, post de præscriptione. Videndum ergo quid sit vsucapio, & quid in ea exigatur, & quæ res possit vsucapi. ‖ Vsucapio est acquisitio dominij per continuam possessionem temporis lege diffinitum. arg. ff. de vsucap. l.3. Exiguntur autem in ea quinque, bona fides ab vtraq; parte. arg. ff. pro emp. l. 2. §. fi eam. C. de præscr. long. temp. Autem. malæ fidei possessor. Item iustus titulus, & continua possessio, & quòd res sit mobilis, & ℭ non sit vitiosa: & quod dixi ab vtraque parte, verũ est quo ad initium cõtractus, nõ quo ad cõtractum medij temporis. infra ea. §. potest. secũdũ canones tamen exigitur bona fides continua. extra de præscri. vigilanti. & c. vlt. ‖ Titulus autem est iusta causa possidendi quod nostrum nõ est, & exigitur titulus, vt C. de vsuca. pro emp. l. vlt. & extra de præscr. si diligenti. quandoq; tamen vsucapio procedit sine titulo iusto errore interueniente [b]. C. de vsuc. pro do. l. 1. ff. pro emp. quod vulgò. ff. pro legato. l. 4. & vlt. Iuris tamen error non prodest in vsucapionibus. ff. de iuris & fac. igno. l. iuris. ff. de vsuc. nũquam. 1. respõso. Exigitur etiã cõtinua possessio. hoc planũ est. Et ℭ res sit mobilis; quia in immobilibus non habet locum vsucapio. Quæ autem res vitiosa dicatur, habes inst. de vsuc. §. 1. & 2. ff. de acqui. rer. do. bonæ fidei. Item vsucapio non interrumpitur lit. conte. ff. de rei ven. si quis post acce tum. & ff. pro emp. l. 2. §. rem alienã. ar. C. de an. exce. vt perfectus. ℸ. §. tolluntur. Illi tamen quattuor casus sunt speciales, vnde versus:

Non vsucapies, nisi sint tibi talia quinque.
Recta fides, iustus titulus, res non vitiosa.
Quod res tradatur, possessio continuetur.

Sequitur de præscriptione quid sit quæ eius species, & quæ ad eam exigantur, & quæ præscriptio cu rat cõtra ecclesiã, & qualiter interrumpatur, & quis sit eius effectus. ‖ Præscriptio est exceptio ex tẽpore substantiam capiens. & quæ actioni personali, vel in rem opponitur. est autem quædam longi temporis præscriptio, de qua nihil ad præsens: cum contra ecclesiam non currat [c], quæ contra præsentes, spatio x. an. contra absentes, spatio xx. an. completur. C. de præscri. x. vel xx an. l. 1. It. nec currit nisi cum bona fide. Alia est longissimi temporis, id est, xxx. vel xl. an. in qua, secundum leges non exigitur bona fides, vel titulus. C. de an. exce. l. 1. secundum canones. hæc ratio processit. nisi quis bonam fidem habuit. extra de præscri. vigilanti. & in consti. Inn. quoniam omne. & 34.q.2.si virgo. nec etiam illa quæ est xxx. an. currit cõtra ecclesiam, sed tantum xl. infra ea. quas actiones. Item secundũ canones titulus requiritur in longissima præscriptione, vt extra de præscri. si diligenti. Io. quod T. negat. nisi ratione præsumptionis. B. quandoque tamen minus iustus titulus sufficit causam præscribendi, vt extra de emp. & ven. peruenit. & extra de in. pat. cura. ‖ Interrumpitur autem naturaliter & ciuiliter. Si naturaliter interrumpitur, prodest omnibus iuris habentibus in re. ff. de vsuca. l. naturaliter. Si ciuiliter, prodest interrumpenti tantum, & eius hæredi, vt ff. de diuer. & temp. præscri. inter quattuor. ‖ Est autẽ effectus eius, vt acquiratur tantum exceptio secũdum Io. non dominium nisi vtile, vt infra ea. quicunque. secundum B. & alios, etiam directum dominium acquiritur, vt est expressum. C. de bon. mater. Auth. nisi. & infra ea. inter memoratos. ibi. *Sit æternum dominium.*

m ¶ *Iura.*] hoc non est verum: quia nec omnia iura, nec à quocũque præscribi possunt. quòd non omnia habes infra e. licet. & C. de præscri. xxx. an. comperit. Quod non à quocumque, extra de præscr. cum ex officij. & c. causam. Io.

a Territorium quid sit.

a Patronus plures præsentare potest. 2. vel eccles siam.

1 supra ea.q.1. sicut. item. Burc. l.3. cap. Ioo p. cæsar.

a Inst. l.5. §. Polyc. lib. vlt.

abb sed erit hæc secundum vt ad præsentis. ℸ vi aut cli. vt ff. de no. ope. nun. l. 1. fallo. de Fan.

3 Anf. l.5.c.9.

b Secus si nõ est. t iustus error. C. de vsu. l. fin. ff. de vsuc. ℸ emp. l. 2. §. sed à pupillo.

‖ Præscriptio quæ & quotuplex est.

c Dicũ quidam, ℭ nec erit impro ecclesia. infra ea ℭ cuit. ibi de hoc in gl. arg. q. &c.

‖ Præscriptio duplex interrumpitur.

Præscriptionis effectus.

‖ Titulus qui sit.

3 In Chalc. c. 17. & in sexta syn. c. 25.

Per singulas.] CASVS. Quidam episcopi tenuerunt parochias aliorum episcoporum per xxx.ann.quiete & sine violētia. quæsitum est in Toleta.concil. verum sint tuti. & respondet quòd sic.si vero intra xxx.ann.quæstio super hoc fuerit mota,liceat super his parochiis mouere certamen vellitigium.

¶ *Rusticanæ parochiæ apud episcopos,qui eas per idem triginta annis sine violentia permanent immobiles.* C. I.

1 PEr singulas ecclesias [a] parochias rusticanas, siue [b] in possessionibus, manere immobiles apud eos,qui eas retinent, episcopos decernimus: & maxime [c] si sine violentia eas iam per triginta annos tenentes gubernauerūt. Si vero intra triginta annos facta fuerit,aut fiat de his dubitatio [d]; liceat eis,qui se dixerint læsos propter eas, mouere apud synodum prouinciæ certamen.

[e] *Caput hoc est ex prisca versione, quæ in collectione Isidori:atque ex ea cum duobus Vaticanis eiusdem collectionis codicibus collata,est emendatum.*

[a] Ecclesias.] *Apud Balsamonem in codicibus manuscriptis legitur,* κατ' ἐκαστῶν ἐπαρχιῶν, *id est,* in vna quaque prouincia. *sed in græco τῷ κοινῷ vulgatō,* καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν.

[b] Siue in possessionibus.] *Græce est,* ἀγροικικὰς παροικίας, ἤτοι τὰς ἐγχωρίας, *ideſt,* parochias,quæ in ruribus, aut quæ in vicis, & pagis sunt.

Item Gelasius epist.2.ad Siculos,c.2.

¶ *Triginta annis ab episcopis possessis,immobiles permaneant diœceses.* C. VI.

2 PRæsulum nostrorū auctoritas emanauit, vt facultates ecclesiæ episcopi ad regendū habeant potestatem:ita tamen, vt viduarum,pupillorum,atque pauperum, necnon & clericorum stipendia distribuere debeant. Hoc eis etiam statuimus dari, quod hactenus decretū est: reliquum sibi episcopi vendicent, vt, sicut antea diximus,peregrinorū, atq; captiuorum largitores esse possint.

Item ibidem, c.2. ¶ Illud etiā antecessi placuit, vt si, quod absit, facultates ecclesiæ, necnon diœceses ab aliquibus possidentur episcopis; iure sibi vendicent, quod tricennalis lex conclusit:quia & filiorum nostrorum principum ita emanauit auctoritas.

Item ex concilio Toletano 4.c.34.

¶ *Ecclesiæ non possessio conuentum non adimit.* C. III.

4 SIcut diœcesim [a] alienā tricennalis possessio tollit; ita territorijs cōuentū nō adimit [b].

[a] Territorij.] *In vulgatis sequebatur,* possessio:*quæ abest à vetustis,à Burchardo,& Pannormia,& codicibus conciliorum impressis,& manuscriptis.*

[b] Non adimit.] *Sic in editionibus conciliorum Colonien sibus, & codice regio, & vetustis Gratiani exemplaribus,& in Pannormia.Verum in duabus editionibus conciliorum Parisiensibus & apud Iuonem habetur,* non amittit, *& in duobus codicibus Vaticanis, & apud Burchardum,*non admittit.

Item ex eodem,c.33.

¶ *Tricennalis possessio intra vnam prouinciam seruari debet.* C. III.

5 QVicumque episcopus alterius episcopi diœcesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit;quamuis secundū ius legis eius nō videatur esse diœcesis; admittenda non est contra eum actio reposcendi. Sed hoc intra vnam prouinciā: extra vero, nullo modo;ne dum diœcesis defenditur,prouinciarum termini confundantur.

[a] Quamuis.] *In concilio impresso cum manuscriptis collato legitur,* quia secundum ius legis, eius videtur esse diœcesis, admittenda non est,&c. *Iuo autem in tertia parte etiam clarius post vers.* possederit.*sic habet,*eam teneat: quia secundū ius legis,eius videtur esse diœcesis , & admittenda non est, &c. *Burchardus autem,* quamuis secundum ius legis,eius videtur esse diœcesis. *In Pannormia vero quemadmodum Gratianum.*

[b] Prouinciam.] id est;diœcesim. quādoq; enim prouincia fumitur pro diœcesi, vt 50. dist.ſtudeat. quādoque ecōuerso,vt 9.q.2. episcopi. Quida tamen in loco isto dixerūt, quòd intra aliā prouinciā nō posset præscribi, licet intra aliam diœcesim posit. Quid autē præscribi possit in diœcesi alterius, varie a variis est notatū. & celebris fuit hæc sententia, *q* quidquid est intra terminos alterius diœcesis , præscribi potest, dummodo nō sit in limite, vel coniunctū limiti,vt extra de parochiis,super eo.nō tamē quo ad ꝓprietatē, vt dicunt,& hoc dū contat de limitibus. Sed si de limitibus non contat,tunc quo ad proprietatē,& quo ad episcopalia iura, res alterius episcopi præscribitur, vt infra ea.licet. extra de deci.cum sint homines. Sed illis vehementer obst.extra de præscr.ad aures. & ca. auditis.& c.cum ex officij.quòd de relig. do. c.1.in quibus nō solum res,sed iura episcopalia præscribitur. Similiter hic diſtingui potest inter iura parochialia, & iura episcopalia , vt iura parochialia possint præscribi, siue diœceses sint limitatæ, siue non , vt ius decimarum,vt baptismata,oblationes,& procurationes : dummodo res illæ non sint coniunctæ limiti:sed iura episcopalia non, vt consecratio:immo vlterius procedi potest,*q* similiter iura episcopalia , quæ consistunt in lege iurisdictionis episcopalis præscribi possunt ab alio episcopo,quia taliter præscribitur exemptio,non tamen vnus intrabit terminos alterius:sed intra terminos proprios vetetur iure illo, nisi in casu.vt infra ea.placuit.Sed tamē dicunt quidam, *q* quodlibet ius episcopale potest præscribi,dūmodo nō sit vicinū limiti. Sed quantū ad proprietatē,satis videtur,*q* siue sit in limite,siue aliàs,*q* res alterius præscribi possit,vt extra de prob.ex litteris. ‖Si quæras quare limes non possit præscribi,dico ideo,ne confundantur termini prouinciarum,vel ideo,quia limes cōmunis est,vt probatur. ff.de acq.re.dom.adeo.§.vlt.& l.seq. sed si rem quæ mihi est cōmunis cū alio,ille possederit:ego per ipsum retineo possessionē, vt ff.quēadser.amit.si cōmunē.Vel ideo non præscribitur,quia nō præsumitur, *q* aliquis cōmuni re vitiose vtatur,vt ff.pro soc.merito & sic præsumitur,*q* quantocumque tempore alter possideat,quòd non tantum nomine suo,sed nomine meo possederit.Sed certe hæc ratio non videtur sufficiens:quia eadem ratione,nec fines prędiorū possent præscribi:quod falsum est,vt 7.ea.q.4.volumus,vt extra de præscr. quia. & C.fin.regun.l.vlt. Alij dicunt quòd limes bene potest præscribi:sed nō manens limes:quia quā cito est præscriptus,desinit esse limes.

[c] *Extra vero.*] nullo modo,quantū ad omnia episcopalia iura. ECCE

necti placuit, vt si, quod absit, facultates ecclesiæ, necnon diœceses ab aliquibus possidentur episcopis; iure sibi vendicent, quod tricennalis lex conclusit:quia & filiorum nostrorum principum ita emanauit auctoritas.

Item ex concilio Toletano 4.c.34.

¶ *Ecclesiæ non possessio conuentum non adimit.* C. III.

4 SIcut diœcesim [a] alienā tricennalis possessio tollit; ita territorijs cōuentū nō adimit [b].

[a] Territorij.] *In vulgatis sequebatur,* possessio:*quæ abest à vetustis,à Burchardo,& Pannormia,& codicibus conciliorum impressis,& manuscriptis.*

[b] Non adimit.] *Sic in editionibus conciliorum Colonien sibus, & codice regio, & vetustis Gratiani exemplaribus,& in Pannormia.Verum in duabus editionibus conciliorum Parisiensibus & apud Iuonem habetur,* non amittit, *& in duobus codicibus Vaticanis, & apud Burchardum,*non admittit.

Item ex eodem,c.33.

¶ *Tricennalis possessio intra vnam prouinciam seruari debet.* C. III.

5 QVicumque episcopus alterius episcopi diœcesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit;quamuis secundū ius legis eius nō videatur esse diœcesis; admittenda non est contra eum actio reposcendi. Sed hoc intra vnam prouinciā: extra vero, nullo modo;ne dum diœcesis defenditur,prouinciarum termini confundantur.

[a] Quamuis.] *In concilio impresso cum manuscriptis collato legitur,* quia secundum ius legis, eius videtur esse diœcesis, admittenda non est,&c. *Iuo autem in tertia parte etiam clarius post vers.* possederit.*sic habet,*eam teneat: quia secundū ius legis,eius videtur esse diœcesis , & admittenda non est, &c. *Burchardus autem,* quamuis secundum ius legis,eius videtur esse diœcesis. *In Pannormia vero quemadmodum Gratianum.*

[b] Prouinciam.] id est;diœcesim. quādoq; enim prouincia fumitur pro diœcesi, vt 50. dist.ſtudeat. quādoque ecōuerso,vt 9.q.2. episcopi. Quida tamen in loco isto dixerūt, quòd intra aliā prouinciā nō posset præscribi, licet intra aliam diœcesim posit. Quid autē præscribi possit in diœcesi alterius, varie a variis est notatū. & celebris fuit hæc sententia, *q* quidquid est intra terminos alterius diœcesis , præscribi potest, dummodo nō sit in limite, vel coniunctū limiti,vt extra de parochiis,super eo.nō tamē quo ad ꝓprietatē, vt dicunt,& hoc dū contat de limitibus. Sed si de limitibus non contat,tunc quo ad proprietatē,& quo ad episcopalia iura, res alterius episcopi præscribitur, vt infra ea.licet. extra de deci.cum sint homines. Sed illis vehementer obst.extra de præscr.ad aures. & ca. auditis.& c.cum ex officij.quòd de relig. do. c.1.in quibus nō solum res,sed iura episcopalia præscribitur. Similiter hic diſtingui potest inter iura parochialia, & iura episcopalia , vt iura parochialia possint præscribi, siue diœceses sint limitatæ, siue non , vt ius decimarum,vt baptismata,oblationes,& procurationes : dummodo res illæ non sint coniunctæ limiti:sed iura episcopalia non, vt consecratio:immo vlterius procedi potest,*q* similiter iura episcopalia , quæ consistunt in lege iurisdictionis episcopalis præscribi possunt ab alio episcopo,quia taliter præscribitur exemptio,non tamen vnus intrabit terminos alterius:sed intra terminos proprios vetetur iure illo, nisi in casu.vt infra ea.placuit.Sed tamē dicunt quidam, *q* quodlibet ius episcopale potest præscribi,dūmodo nō sit vicinū limiti. Sed quantū ad proprietatē,satis videtur,*q* siue sit in limite,siue aliàs,*q* res alterius præscribi possit,vt extra de prob.ex litteris. ‖Si quæras quare limes non possit præscribi,dico ideo,ne confundantur termini prouinciarum,vel ideo,quia limes cōmunis est,vt probatur. ff.de acq.re.dom.adeo.§.vlt.& l.seq. sed si rem quæ mihi est cōmunis cū alio,ille possederit:ego per ipsum retineo possessionē, vt ff.quēadser.amit.si cōmunē.Vel ideo non præscribitur,quia nō præsumitur, *q* aliquis cōmuni re vitiose vtatur,vt ff.pro soc.merito & sic præsumitur,*q* quantocumque tempore alter possideat,quòd non tantum nomine suo,sed nomine meo possederit.Sed certe hæc ratio non videtur sufficiens:quia eadem ratione,nec fines prędiorū possent præscribi:quod falsum est,vt 7.ea.q.4.volumus,vt extra de præscr. quia. & C.fin.regun.l.vlt. Alij dicunt quòd limes bene potest præscribi:sed nō manens limes:quia quā cito est præscriptus,desinit esse limes.

[c] *Extra vero.*] nullo modo,quantū ad omnia episcopalia iura. ECCE

1 Poly.l 3.tit. 12. Anſ.l.5 c. 26 Burch l.1. c.148 Iuo p.3. c.105. Pann.l. 2.c.64.

† *al. altercatio*

3 Poly.l 3.tit. 12. Iuo p.3. c. 147.
a vt C.dean. excep. l.1. C de præscr. 30. an.l.vlti.

3 33.q.2.c.1. Iuo p.1 c.144. Bur.l.1.3. c. 149. Pann.l.2. c.65.

ECCE HIS Hæc est secūda pars quæst.in qua probat per tria cap.quòd limites,& ei adhærentia.non præscribuntur.Io.de Fant.

CASVS Concludit Grat.ex suprādictis cap.*q* ecclesiastica iura præscriptione tolluntur:postea probat contrariū per cap.sequentia.

Licet in regulis.] CASVS. Beneuen.sic ponit casum istum.Anconitanus episcopus habebat quasdam villas intra terminos episcopatus Anusćani episcopi,occasione possessionū & villarū inuasit ibi spiritualia.Super hoc cū episcopus Anusćanus cōquereretur, decreuit Gelasius inuasa restitui Anusćano episcopo:& præcepit Maximo & Eusebio episcopis, vt ipsū mitterēt in possessionē. H. vero hunc casum sic ponit: cuius positionē magis approbo. Inter Anconitanū episcopū, & Cōitantinū Anusćanæ ciuitatis episcopū, controuersia erat de quadam ecclesia, posita in limite alterius, puta Cōstātini:alter, scilicet Anconitanus episcop[o] diu possederat eam : de qua cōuentus corā Gelasio per nūtios respōdebat:quā cōtrouersiā sic decidit Gelasius , vt ecclesia restitueretur petēti episcopo : quia limites nulla ratione possunt præscribi:sicut & in antiquis regulis, & in suis asserit cōtinēri decretis. quapropter scribit Maximo , & Eusebio episcopis , vt hāc sententiā mandent executioni. Et similē formā in omnibus similibus casibus dicit fore seruandam.

a ¶ *Parochias.*] ideſt, intra limitē vnius diœcesis.

b ¶ *Dispositione.*] ideſt,terminatione. supra 13.q.1.c.1.

c ¶ *Exempli.*] supra dist.96. bene quidem. supra 1.q.1.principat[o].

d ¶ *Inuasa.*] Nā inuasores non præscribunt. C.de præscript.xxx.an. si quis emptionis. & 83.dist.illud.

e ¶ *Putat.*] Nā diuturnitas temporis, &c. extra de fi.non satis.

f ¶ *Formā.*] Ar. ‖quod certis pſonis mādatur, ad alios extēdi:& quod in vno negotio statuitur, ad omnia similia extēdi.5.2.q.1.multi.14.q.2.super.32.q.7. Apostolus.arg. dist.61.miramur.dist.38. ignorātia. extra de re iu.in causis.

g ¶ *Cōuenit.*] Pone *q* aliquis episcopus possideat ecclesiā intra diœcesim alterius episcopi remotā à limite: & fluuius quidā erat limes : sed fluuius paulatim accedit ad illā ecclesiā,ita *q* efficitur vicina limiti.Dic *q* interrūpitur pſcriptio naturaliter nec præscribitur. Vel dic *q* nihilominus procedit pſcriptio, nec termini episcopales variātur propter hoc,vt ff.de cōtrah.empt. rutilia polla. ‖Quid dices de ecclesia sita in limite, & in vtraq; diœcesi habet parochianos?Die *q* erit cōmunis [a] quoad parochialia:sicut & arbor in cōfinio posita.ff.com.di.arbor.& insula in cōfinio posita.insti.de re.diu.§.insula.insolidū autē habebūt epalia.si discordāt in ecclesiæ dispositione, superioris erit officiū in hāc parte.extra de iure patro.nullus.ver.alternis annis disponāt.ff.de vsufruct. quoties.

[a] *Quoad parochialia.*] *Hæc est quæstio multipliciter disputata.* ECCE MVLTIPLICITER. CASVS. Exponit Grat.§. dictū c.dicens illud loqui de diœcesibus, quę certis limitib[us] sunt distinctæ,quæ nullo modo in limite, vel circa limitē pſcribi possunt. aliæ vero quæ certos limites nō habent præscriptione tolluntur.

¶ *Inter memoratos.*] CASVS. In extremis finibus episcopat[us] Astigitanen.erat Cellanen.ecclesia. in finibus vero episcopatus Cordubę,erat ecclesia Rheginen.quæ plebes erāt: inter quas est quædam basilica,super qua Cellanen.ecclesia , & Rheginen.cōtendebant.occasione quarū ecclesiarum , inter episcopos prædictarū ciuitatum erat cōtētio:quare Innocen. delegat causam iudicibus, mandans eis vt terminos videant:& ostēdit eis sub qua forma procedēt,vt scilicet si inuenerint ecclesiam illā intra termino[s] possidētis,adiudicēt eā sibi perpetuo.si vero extra terminos , & præscribit,similiter adiudicent eā sibi.si vero nōdum præscribit , restituēt eam episcopo,qui appellauit & repetiit. & iste casus verus est: & si bene inspexeris, de litera elicitur.

h ¶ *Discussio.*]id est, quæstio discutiendi.

i ¶ *Alter Cellanensem.*] quæ ecclesia erat subiecta sibi.

k ¶ *Nullū.*] Argu. *q* limitis manifestat o rē iudicatā reuocet b. argu.supra ea.q.1.Felix.

l ¶ *Sententia.*] quā super hoc sentemus.

m ¶ *Mittendos.*] Vbi enim agitur de finibus agri : oculis sunt i- sa loca cōsiderada. extra de pscrip.q.2.ff.si.re.l.si iruptione. & vtriusq; ptis testes audiūtur, vt extra de ꝓb.ex litteris.

n ¶ *Ita vt diœcesis.*] Sic cōstruę,id est,vt æternum dominiū diœcesis.scilicet de qua est controuersia, sit possidentis ecclesiæ , cuius est ius retentionis.

o ¶ *Ius retētionis.*]id est, *q* est in possessione.

p ¶ *Quòd si limes.*] Potest esse sensus,ideſt, si limes ipsius possidētis eam non concludit [c] & tamen ipse præscripsit,habeat ecclesiam. Vel aliter,si diœcesis non est limitata, & eam præscribit,habeat eam.

q ¶ *Appellatio.*] ideſt, interpellatio.

r ¶ *Præsentis.*] ideſt, petentis.

s ¶ *Extra alienos.*] ideſt,illius cōtra quem ius præscribitur.Ioan.

a ¶ Anusćanæ.] *In vetustis codicibus varie legitur,ideſt,* Canusćanæ, Camusćanæ, Tamisćanæ.

b ¶ Territorium.] *Hæc referuntur etiam ab Anselmo,licet non ab Iuone.*

Hoc multipliciter distinguitur.Sūt quædam diœceses , quæ certis limitibus distinctæ sunt:hæ nullo modo præscribi possunt.Aliæ vero, quæ non sunt certis limitibus distinctæ , & de quibus certa definitio non olim præcessit, præscriptione tolluntur.

Vnde Innocentius Papa.

¶ *Limites possessio præscribi non potest.* C. VI.

3 INter memoratos fratres nostros Fulgentiū Astigitanū, & Honorium Cordubensem episcopos discussio [b] agitata est propter parochiam Basilicæ cuiusdā, quam horum alter Cellanēsem [i] alter Rhegiensem asseruit.Et quia inter vtrasque partes hactenus limitis actio ventilata † est; cuius quamuis vetusta retentio , nullū [k] iuris præiudicium affert †: ideo ne in dubiū vtra inter eos nostra deuocaretur sententia [l]; prolatis canonibus synodalia decreta perlecta sunt. Quorū auctoritas præmonet ita oportere inhiberi cupiditatem,vt ne quis terminos alienos vsurpet:ob hoc placuit inter alternas partes inspectores † viros mittēdos [m], ita [n] vt diœcesis [o] possidētis(si tamē basilicā veris signis limes præfixus monstrauerit) ecclesiæ , cuius est ius † retentionis [p], sit æternū dominiū. Quòd si limes [q] legitimus eādem basilicā non cōcludit †. & tam longi temporis probatur obiecta præscriptio;appellatio [r] præsentis † [s] episcopi nō valebit:quia illi tricennalis obiectio silentium imponit. Hoc enim & sæculariū principum edicta præcipiunt, & præsulū Romanorum decreuit auctoritas. Sin vero intra metas tricēnalis tēporis extra [s] alienos terminos basilicæ iniusta retētio reperitur;repetentis episcopi iuri sine mora restituetur.

¶ *Caput hoc extat in concilio Hispalensi 2.c.2.& ex eo Burchardus citat.*

¶ Cellanensem.] *In concilio impresso,ac manuscripto legitur Celticensem:& Plinius lib 3.c.1.inter oppida conuentus Hispalensis numerat Celticam.*

¶ Ita vt diœcesis.] *In conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,*itavt si in diœcesi possidentis sitā basilicam veteribus signis limes præuisus.

1 Præscriptio ad quod sit inuenta.

b Qui fundos in finibus alterius ecclesiæ habet, ibi decimas dare debet. 16.q.1.c.1. 2. in fi. & ca. pto, &c.

4 Supra ea q.3.positione. Poly.l 3.tit. 12. Anſ.l.5.c. 7. Burch.l.1. c. 147. Iuo p.3. c. 212.

‖ Præscribit quis potest in alterius diœcesi.

5 Poly.l.3.tit. 12. Anſ.l.5.c. 28. Burch.l.1. c.67. Iuo p.3. c.131. & l.5.c. 195. Panual.l. c.67.

‖ Limes & eius est præscriptio.

† *al.vendicata*

† *al afferret, ideoque*

† *al.insperctionis*

† *al.iusta retentio*

† *al. concluſit*

† *al.repetentis*

b Nam videtur q̄ alteram iam dederat sententiam: cū dicat vltra quæ reuocata erat propter manifestationem limitis, secundū Hu. dic vltra, ideſt, de cetero.

c Vt quia est in episcopatu alterius , longe tamen à limite secundum H.

Dilectio tua.] CASVS Inter quosdam episcopos erat contentio de limitibus episcopatuum:delegat ergo Gelasius Iusto episcopo causam sub hac forma, vt si aliqua certa diuisio de limitibus quondã inter eos processerit intemerata seruetur. Si vero nihil fuerit terminatũ,recipiat testes,& sacramentũ partis, quæ de præscriptione confidit: & etiã alterius partis, si vult exceptionẽ suam probare. *Si quæ pars cõfidit,*scilicet quæ agit.

a ¶ *De spatiis.*] prædiorũ, nõ limitum.infra quæst.4.c.2. Vel intellige de limitibus.

b ¶ *Intemerata.*] supra 6.q.4. quod bene 7. 18.q.2.Eleutherius.

c ¶ *Sacramentum.*] scilicet testiũ, p quos probat præscriptionẽ. sic 31.q.2.si verum.

d ¶ *Offerre.*] alteri parti.Vel dic q illi parti quæ probauit præscriptionem,si non potest probare titulum & bonã fidem,permittendum est ei iurare q bona fide possederit rem illam,& q iusto titulo habuerit eam. nõ tamẽ dico q cogitur probare titulum, sed si probat cursum temporis, & allegat titulum,præsumo ratione temporis ipsum habere titulũ, vt 12.dist.illa.ff.de vsur.cũ de in rẽ verso. Nec obstat quod dicitur extra de præscrip.si diligenti. & extra de proba.licet. vbi videtur dici, q debeat constare de titulo. Intelligo enim tunc quãdo est præsumptio contra eum, vt ibi fuit. & sic intelligo quod est extra de deci.dudũ. sed fatuus est qui allegat titulũ quem probare non potest.sed dicat,præscri si a.

POTEST. Hæc est tertia pars quæstio.in qua dicitur quòd res vi possessa non præscribitur.Io.de Fan.

CASVS. Secũdo modo exponit illud c.licet.vt non intelligatur de limitibus:sed de rebus inuasis, quæ nullo titulo possidentur: & hæ præscribi non possunt:si vero possidentur iudicis auctoritate, vel longa consuetudine priuilegiorũ; tunc præscriptione tollũtur.

Lacuit.] CASVS. Quidam laici per potentiã sæcularẽ conabantur auferre res,vel priuilegia,quæ ad ecclesiam ex longa cõsuetudine pertinebãt,vel quę donata fuerãt ecclesię ab Imperatoribus,vel aliis,& ab ecclesia per triginta annos possessa:& ideo præcipit Gelasius,vt omnia sint in potestate episcoporum, nec ab eius subtrahantur potestate:& quicumque laicus,vel clericus contra fecerit,debet anathematizari donec resipiscat. Sequẽs capitulũ patet.

e ¶ *Priuilegia.*] infra 25.q.2.c.1.& 2.

e ¶ *Priuilegia.*] id est,chartas ecclesiæ.12.q.2.si quis de clericis.

f ¶ *Consuetudine.*] ergo consuetudo dat priuilegium. 9.quæst.3, conquestus.

g ¶ *Imperatoribus.*] hic canon emendat legem, quæ loquitur de quadrienni præscriptione in rebus donatis ab Imperatore.

h ¶ *Annos triginta.*] arg.q̃ præscriptio decennij vel vicennij,nõ habet locum in ecclesia, vt ipsam rẽ priuati tali præscriptione possit retinere.Alij dicunt contra.Sed nonne contrariũ est. C.de quadr. præscrip.l.bene à Zenone? nam ibi dicitur, quòd si Imperator rem priuati cõferat alij,tutus est donatarius.& hic dicitur necessariã esse præscriptionem.Sed dic,maxime: vel dic,&,pro vel.C,de verb.sig.l. pen.Vel dic q̃ sicut ecclesia noluit hoc recipere contra se,vt 12.q.2. quicũque militum.ita nec pro se b. Vel ibi loquitur cum dedit Imperator rem alienam,tãquam alienã:hic tãquam suã. Vel hoc quod dicit de triginta annis, refertur ad proximũ, scilicet ad alios, & non ad Imperatorẽ, vt extra de sen.& re iudi. cũ inter.in fi.

i ¶ *Inter cetera,*] verba sunt Gratiani.

k ¶ *Post quingentos.* ¶ *Constituta Christi,*] id est,ecclesiæ alicuius.

l ¶ *Lex.*] i. præscriptio à lege introducta. lex enim processu temporis non potest confirmari:quia si est inita, statim valet & confirmatur c. si est iniusta, numquam valet. supra dist. 4. erit autem lex. videtur tamen, q̃ contra legem potest præscribi spatio xx.annorum,vt ff.de orig.iur.l. 2.§.exactis.

ITEM BEDA. Hæc est quarta pars quæst. in qua dicitur;quòd tempore prælati male alienantis nõ currit præscriptio, sed post eius mortem incipit currere:& hoc probat per c. sequens.Io.de Fant.

CASVS. Odedit Grat. in hoc §.q̃ si super rebus ecclesiæ mota sit controuersia. & iniusta sit definitio subsecuta: ille qui cœperit possidere auctoritate definientis, poterit præscribere xxx.annis. sed hæc præscriptio nõ incipit,nisi à decessu male definientis. Et nota q̃ definitio tripliciter potest hic sumi:vel pro alienatione,vel transactione, vel definitiua sententia, vnde iuxta hanc triplicem significationẽ, tripliciter potest poni casus sequentis cap.

m ¶ *Auctoritate.*] Nam iuste possidet qui auctore.prætore possidet.14.q.5.dixit. extra qui filij sint legi. cura inter. ff.de acqui. pos. arg.cõtra.de pœni.dist. 2.si quis semel.

ITEM BEDA. Hæc est 5.pars q.in qua dicitur, quòd si episcopus concedit alicui clerico vineas vel terras ecclesiæ,tamẽ non præscribit eas possessor:& hoc probat per duo cap.Io.de Fant.

CASVS. Supra offensum est q̃ res inuasæ,& quæ sunt in limitibus præscribi non possunt.Idem dicit nunc Grat.de beneficiis, & de rebus per metum possessis,quæ præscribi non possunt *Beneficiis*, idest,rebus quarum vsus conceditur, vel quæ gratis cõceduntur. De beneficiis probat per duo prima cap. De metu hostilitatis, probat per cap.prima actione.& per c.porro.

Clerici.] CASVS. Quidam clerici possidebant quædam beneficia ab ecclesiis sibi cõcessa per xxx.an.quæritum fuit in concilio Agathen.vtrum ratione præscriptionis clerici proprietatem illorum beneficiorum possint sibi vendicare. Et respon. quòd non, dummodo res constet fuisse ecclesiæ.& hoc probatur duabus rationibus.Prima est,quia si præscribi possent:nec episcopi, nec alij prælati precarias facere deberent:& quia prælati secundum hoc in rebus ecclesiæ diu retentis,proprietatem sibi possunt vendicare.

ab ecclesiis possessa fuisse noscuntur. Quisquis ergo sæculariũ a cõtra præsentem definitionem egerit; tanquam sacrilegus iudicetur: & donec se correxerit, & ecclesiæ propria priuilegia,seu res restituerit;anathema sit.

¶ *Quod hic tribuitur Gelasio, habetur in synodo octaua habita ab Hadriano II. c. 18.& ex ea citatur apud Anselmum, & Polycarpũ.Sed manuscripti codices Gratiani concordant cum vulgatis.*

a ¶ Sæcularium.] *In vulgatis legebatur,* Quisquis ergo clericorum,vel sæcularium. *Sed absunt illæ duæ voces*, clericorũ, vel, *ab aliquot vetustis, & ab ipso concilio manuscripto. In cõcilio impresso legitur.* Qui contra fecerit,vt sacrilegus iudicetur, & donec talia priuilegia,&c.

Idem episcopis Dardaniæ inter cetera i *inquit.*

¶ Reperi non possunt quæ triginta annis quieta possiderunt. C. IX.

POst quingentos annos constituta Christi k quosdam audio velle subuertere:cũ triginta annorum lex l hominum nõ possit abrumpi.

¶ *Caput hoc non legitur in epistola Gelasij,quæ extat,ad episcopos per Dardaniã. Nicolaus primus in epistola ad episcopos Galliæ,cuius initium est,*Quamuis singularum,*nuper vt dictũ est, impressa in appendice bibliothecæ, citat ex epistola Gelasij ad orientales.Deusdedit Cardinalis, & Anselmus absolute Gelasium citant.*

Item si de rebus ecclesiæ controuersia mota est, & definitio subsecuta;etsi iniusta sit, tamen quia non sua, sed definientis auctoritate m *possidere cœpit triennalis* n *præscriptio petitori silentium imponit:ita tamen, vt suppatatio præscriptionis non à tempore definitionis,sed à decessu* o *definientis exordium sumat.*

Vnde in Toletano concilio 9.c.8.statutum est.

¶ Vitæ iprite dispontis non poterit peruenire ad tricennium temporis. C. X.

SI sacerdotes † p, vel ministri Sdum gubernacula ecclesiarum administrare videntur, contra patrum sanctissimas sanctiones de priuilegiis ecclesiarum siue rebus ecclesiæ definisse aliqua dinoscuntur;non ex die q, quo talia scribendo decreuerunt,sed ex quo talia moriendo r definita reliquerunt,supputationis s ordo subsistabit t. Numquam α enim poterit ad tricennium † temporis pertinere vita irrite hoc iudicantis:quia status contractũ initia non sumpsit ab origine u æquitatis.

α ¶ Numquã enim.] *Sic in vetustis etiã codicibus Gratiani,& in codice conciliorum Lucensi regio. In duobus Vaticanis est quidem dictio,*tricennium *sed in ceteris verbis aliqua varietas. In cociliis vero impressis legitur* , Numquam enim ad triennium temporis pertinebit potestas irritum (al.irrite) hoc iudicantis, *& ab aliquibus editionibus abest vox*, potestas.

Item ea,quæ beneficiis possidentur, siue quæ metu hostilitatis interueniente diutius possessa fuerint, præscribi non possunt.

Vnde in Agathensi concilio, c.59. definitum est x.

¶ Quæ in beneficiis possidentur, præscribi non possunt. C. XI.

CLerici quilibet quantacũque diuturnitate temporis de ecclesiæ remuneratione aliqua possederint,in ius proprium y præscriptione temporis non reuocentur† z; dummodo pateat ecclesiæ rem fuisse: ne videantur β etiam episcopi tempore administrationis prolixæ aut precarias, cũ ordinati sint, facere nõ debuisse i, aut diu retentas facultates in ius suæ proprietatis posse trãscribere.

β ¶ Ne videantur.] *In concilio impresso, & apud Iuonem legitur*, ne videãtur episcopi administrationes prolixas: aut precatorias,cum ordinati sunt facere debuisse. - *In Epaunensi autem locus manifestio corruptus est.*

Iti ex concilio Aurelianensi I. *c.25.*

¶ Quę humanitatis intuitu aliquibus præstantur,præscribi nõ possunt. C. XII.

SI episcopus humanitatis intuitu mancipiola, vineolas, vel terrulas clericis,aut monachis, vel γ quibuslibet præsiterit excolendas k, vel pro tempore tenendas:etiam si longa transisse annorũ spatia comprobentur, nullum ecclesia præiudiciũ patiatur: nec sæcularis legis præscriptio,quę ecclesiæ aliquid impediat,opponatur.

γ ¶ Vel quibuslibet.] *Hæ voces sunt etiã apud Anselmum,sed absunt à cõcilio impresso,& manuscripto.*

Item ex cocilio Hispalensi 2.cui interfuit Isidorus, c.1.

¶ Temporalis præscriptio non obiicitur, vbi hostilitatis metus interuenerit. C. XIII.

PRima actione l Theodulphi Malacitanæ ecclesiæ antistitis ad nos oblata precatio est, asserentis antiquam eiusdẽ vrbis parochiam militaris quondã † hostilitatis discrimine fuisse decisam,& ex parte aliqua ab ecclesiis Astigitanæ,Eliberitanæ,atque Aegabrensis vrbium esse retentam. Pro qua re placuit,vt omnis parochia, quã antiqua ditione ante militarem hostilitatem retinuisse ecclesiam suã quisque comprobaret; eius priuilegio restitueretur. Sicut enim per legẽ mundialem iis,quos barbarica feritas† captiua necessitate transuexit, postliminio m

vsucap.non solũ. §.qui pignori. & hoc ideo, quia omnes isti alieno nomine possidẽt. vnde illi tantũ dicũtur possidere,quorum nomine possidetur, vt extra de resti. spo. cum venissent. ‖ Si ergo vsque ad centum annos posses probare initiũ possessionis,id est,q̃ tuo nomine possessum est,non obstat tibi aliqua præscriptio,vt hic patet,& C.de pig.act.nec creditores. & C.de præscri. xxx.an.male.& hoc verum est,nisi velis dicere q̃ per lõgã obliuionẽ aliquis perdet possessionẽ, per id quod est.ff.de vsuc.furtũ. vel si tantũ tẽpus effluxit q̃ ignorat dominus vbi sit possessio illa sita, vt ff.de acq.pos.si id quod. in princ. Vel nisi illa persona, quæ possedit nomine alieno, alij postea tradat possessionẽ,vt ff.de acq. pos. possideri.§.q̃ si seruus. aliter nũquã præscribũt tales:nisi forte domino repetẽti nõ reddiderint possessionem: tunc possunt res tales præscribi, non ab ipso, cũ malã fidem habeat: sed à suo successore. Nũc habes quæ psonæ nõ possũt præscribere. Sũt etiã quędã res imprescriptibiles, vt cõtra iura libertatis non præscribitur, vt ff.ead.§. potest. Item nec in tributis præscribitur vt ff. ead.§.porro.C.de prescrip. xxx.ann. cõperit. Item nec in matrimonio.33.q.5. quod Deo.Itẽ nec decimæ à laico extra de præscri.causam.Itẽ videtur q̃ nõ præscribitur in repetitione rerũ peculij, vt C. ne sta.defun.l.repetitio.Itẽ & in seruitutibus quæ continuã causam non habent,vt ff.de serui.seruitutes.Item in limitibus. supra ea.c.licet. Item in procurationibus debitis ratione visitationis. extra de præscr.cũ ex officij.Itẽ & in obedientia,vt extra eo.cum non liceat.

h ¶ *Non reuocentur.*] Arg.quòd quæ de libertate ab aliquo facta sunt,ei præiudicium non faciunt,supra 1.q.1.nullus episcopus 2.

i ¶ *Non debuisse.*] Si enim præscriberent clerici, retardarentur episcopi ad conferenda beneficia,vt C.de bo.quæ libe.l.1.

Si episcopus.] CASVS. Aliquis episcopus pietatis intuitu concessit possessiones,vel mancipia toto tempore vitæ suæ, vel ad certum tempus quibusdam clericis vel laicis,vt ex eis vsumfructum haberent:quæ post longa tempora dicebant ad se pertinere. quare statutum fuit in concilio Aurelian. vt etiam post multa tempora præscriptio legis sæcularis non possit opponi.

k ¶ *Excolendas.*] supra ea.q.1.possessiones.

Prima.] Hæc est 6.pars quæst.in qua probatur,q̃ tempore hostilitatis non currit præscriptio.& hoc probat per duo c.Io.de Fant.

CASVS. Theodulphus Malacitanæ ecclesiæ episcopus de suo episcopatu per Sarracenos est expulsus vel captiuatus:cuius episcopatu parochiã Affligitanus,& Elibertanus, & Egabiẽsis epi inter se diuiserũt.cũ vero rediisset hostilitate repulsa, iura sua sibi reddere contradicebãt.statuit ergo cõc.Hispalẽ.vt omnia sibi reddãtur iure postliminij:sicut p legẽ ciuilẽ restituũtur vniuersa de captiuitate reuersis.Nã nõ est obiiciẽda præscriptio,vbi necessitas interfuit hostilitatis.

l ¶ *Prima actione.*] id est,in tractatu primi diei ipsius concilij. supra dist.1.ius genitum.& 34.quæst.1.c.1.

m ¶ *Postliminio.*] ‖Postliminium est ius amissę rei recuperãdę ab extraneo,& in statũ pristinum restaurandæ.ff.de cap.& postli.reuer.

nauerunt. Vel,secundũ aliũ casum,expone,scripto decreuerunt, idest,scripto transegerunt,& in fraudẽ:cũ enim non poterat dare neelt,scripto transegerunt,& in fraudẽ:cũ enim non poterat dare neotibus suis, fingebat se habere litem cũ eis de illo, & transigebat cum eis.Tertius casus est,episcopus tulit definitiuam sententiã contra aliquã ecclesiã super aliqua possessione ecclesiæ,& cõtra ius scriptum a. dicitur hic, q̃ ipso viuente nõ currit contra eã præscriptio. Sed cũ ista sententia lata fuerit contra leges scriptas, vt hic innuit, & ita nulla actio, vel exceptio ex ea cõpetit, vt arg.2.q.6.§.diffinitiua.versi.item si sententia. qualiter etiam iste poterit pscribere post mortẽ?Dico q̃ iste nõ, sed eius successor: & sic intelligitur extra de iure pat.cura pastoralis.Vel dic, q̃ iste bona fide possedit: q̃a ignorauit illam sententiam non tenere: & sic sententia, quæ nulla est, dat alicui causam præscribendi: sicut titulus qui non valet, dat causam præscribẽdi, vt extra de empt.peruenit. ff.pro empto.q̃ vulgo. & ff.pro leg. l.3.& 4. nec cõtradicit extra de iis quæ fiunt à præl.c. 2.quia ibi sciente capitulo, alienatio fuit facta possessionũ:vnde ibi possessor statim tutus est.sed hic capitulo contradicẽte. vel forte iste non erat malefidei possessor: quia ignorabat sententiam iniquã: videtur tamen q̃ de illicite alienatis nõ possit currere præscriptio. C.de bo.mater.l.1.& in hoc est deterioris conditionis ecclesia, quàm minor, siue filiusfamilias:quia nõ prius contra eũ præscribitur quã suæ potestatis esse incipiat,vt C.de bonis quę liber.quæcumque.

a ¶ *Non ex die.*] si. extra de transl.de cetero.extra de censi.præterea.si.12.q.2. si quos. si. ff.de diuer.tem.præscrip.cum heres.in fi.

b ¶ *Moriendo.*] ideo,quialicet quilibet possit male alienata renocare,vt 12.q.2.non liceat.nõ tamen ita de facili admitteretur, cũ episcopus semper cõtradiceret,& ei litteras de rato denegaret. Arg. C.de anna.excep.l 2.§.vlt.& C.de bo.q̃ lib.l.3.extra de iud.causam.

c ¶ *Supputationis.*] idest,reputationis.

d ¶ *Substabit.*] id est,incipiet numerari.

e ¶ *Contractuum.*] idest,cõtractus,quẽ fecit episcopus, nõ habet iustum initium.hoc ideo dico, quia præscriptio non est contractus.

f ¶ *Ab origine.*] Arg.initium spectandum,vt 61.dist.miramur.1. q.1.principatus.extra de elec.dudum.ff.pro emp.qui fundum.& ff. de diuer.& temp.præscr.cum heres.in fi.

ITEM BEDA. Hæc est 5.pars q.in qua dicitur, quòd si episcopus concedit alicui clerico vineas vel terras ecclesiæ,tamẽ non præscribit eas possessor:& hoc probat per duo cap.Io.de Fant.

CASVS. Supra offensum est q̃ res inuasæ,& quæ sunt in limitibus præscribi non possunt.Idem dicit nunc Grat.de beneficiis, & de rebus per metum possessis,quæ præscribi non possunt *Beneficiis*, idest,rebus quarum vsus conceditur, vel quæ gratis cõceduntur. De beneficiis probat per duo prima cap. De metu hostilitatis, probat per cap.prima actione.& per c.porro.

Clerici.] CASVS. Quidam clerici possidebant quædam beneficia ab ecclesiis sibi cõcessa per xxx.an.quæritum fuit in concilio Agathen.vtrum ratione præscriptionis clerici proprietatem illorum beneficiorum possint sibi vendicare. Et respon. quòd non, dummodo res constet fuisse ecclesiæ.& hoc probatur duabus rationibus.Prima est,quia si præscribi possent:nec episcopi, nec alij prælati precarias facere deberent:& quia prælati secundum hoc in rebus ecclesiæ diu retentis,proprietatem sibi possunt vendicare.

g ¶ *In ius proprium.*] ‖ Hic paret,& in seq.c.q̃ coloni & precario possidentes,nullo tempore præscribũt b, vt 10.q.3.quia cognouimus.extra de poss.bonæ 2.Ita nec aliquis qui alieno nomine possidet vt extra de præscrip.si diligenti.Item nec vsufructuarius.Item nec creditor. ff.de

h ¶ *Annos triginta.*] arg.q̃ præscriptio decennij vel vicennij,nõ habet locum in ecclesia, vt ipsam rẽ priuati tali præscriptione possit retinere.Alij dicunt contra.Sed nonne contrariũ est. C.de quadr. præscrip.l.bene à Zenone? nam ibi dicitur, quòd si Imperator rem priuati cõferat alij,tutus est donatarius.& hic dicitur necessariã esse præscriptionem.Sed dic,maxime: vel dic,&,pro vel.C,de verb.sig.l. pen.Vel dic q̃ sicut ecclesia noluit hoc recipere contra se,vt 12.q.2. quicũque militum.ita nec pro se b. Vel ibi loquitur cum dedit Imperator rem alienam,tãquam alienã:hic tãquam suã. Vel hoc quod dicit de triginta annis, refertur ad proximũ, scilicet ad alios, & non ad Imperatorẽ, vt extra de sen.& re iudi. cũ inter.in fi.

i ¶ *Inter cetera,*] verba sunt Gratiani.

k ¶ *Post quingentos.* ¶ *Constituta Christi,*] id est,ecclesiæ alicuius.

l ¶ *Lex.*] i. præscriptio à lege introducta. lex enim processu temporis non potest confirmari:quia si est inita, statim valet & confirmatur c. si est iniusta, numquam valet. supra dist. 4. erit autem lex. videtur tamen, q̃ contra legem potest præscribi spatio xx.annorum,vt ff.de orig.iur.l. 2.§.exactis.

ITEM BEDA. Hæc est quarta pars quæst. in qua dicitur;quòd tempore prælati male alienantis nõ currit præscriptio, sed post eius mortem incipit currere:& hoc probat per c. sequens.Io.de Fant.

CASVS. Odedit Grat. in hoc §.q̃ si super rebus ecclesiæ mota sit controuersia. & iniusta sit definitio subsecuta: ille qui cœperit possidere auctoritate definientis, poterit præscribere xxx.annis. sed hæc præscriptio nõ incipit,nisi à decessu male definientis. Et nota q̃ definitio tripliciter potest hic sumi:vel pro alienatione,vel transactione, vel definitiua sententia, vnde iuxta hanc triplicem significationẽ, tripliciter potest poni casus sequentis cap.

m ¶ *Auctoritate.*] Nam iuste possidet qui auctore.prætore possidet.14.q.5.dixit. extra qui filij sint legi. cura inter. ff.de acqui. pos. arg.cõtra.de pœni.dist. 2.si quis semel.

ITEM BEDA. Hæc est 5.pars q.in qua dicitur, quòd si episcopus concedit alicui clerico vineas vel terras ecclesiæ,tamẽ non præscribit eas possessor:& hoc probat per duo cap.Io.de Fant.

CASVS. Supra offensum est q̃ res inuasæ,& quæ sunt in limitibus præscribi non possunt.Idem dicit nunc Grat.de beneficiis, & de rebus per metum possessis,quæ præscribi non possunt *Beneficiis*, idest,rebus quarum vsus conceditur, vel quæ gratis cõceduntur. De beneficiis probat per duo prima cap. De metu hostilitatis, probat per cap.prima actione.& per c.porro.

Clerici.] CASVS. Quidam clerici possidebant quædam beneficia ab ecclesiis sibi cõcessa per xxx.an.quæritum fuit in concilio Agathen.vtrum ratione præscriptionis clerici proprietatem illorum beneficiorum possint sibi vendicare. Et respon. quòd non, dummodo res constet fuisse ecclesiæ.& hoc probatur duabus rationibus.Prima est,quia si præscribi possent:nec episcopi, nec alij prælati precarias facere deberent:& quia prælati secundum hoc in rebus ecclesiæ diu retentis,proprietatem sibi possunt vendicare.

Prima.] Hæc est 6.pars quæst.in qua probatur,q̃ tempore hostilitatis non currit præscriptio.& hoc probat per duo c.Io.de Fant.

CASVS. Theodulphus Malacitanæ ecclesiæ episcopus de suo episcopatu per Sarracenos est expulsus vel captiuatus:cuius episcopatu parochiã Affligitanus,& Elibertanus, & Egabiẽsis epi inter se diuiserũt.cũ vero rediisset hostilitate repulsa, iura sua sibi reddere contradicebãt.statuit ergo cõc.Hispalẽ.vt omnia sibi reddãtur iure postliminij:sicut p legẽ ciuilẽ restituũtur vniuersa de captiuitate reuersis.Nã nõ est obiiciẽda præscriptio,vbi necessitas interfuit hostilitatis.

l ¶ *Prima actione.*] id est,in tractatu primi diei ipsius concilij. supra dist.1.ius genitum.& 34.quæst.1.c.1.

m ¶ *Postliminio.*] ‖Postliminium est ius amissę rei recuperãdę ab extraneo,& in statũ pristinum restaurandæ.ff.de cap.& postli.reuer.

1 Tuo p.3.c. 135.& p. 6.c. 105. Panor. l.3. c.69.

2 In syno.8. sub Hadriano 31.c.18.

3 Poly.l 3.tit. 12. Anſ.l. 4.c. 20.

a De hoc no. 30. q. 3. quia cognouimus.

† abest a, i. orig.

† al. prohibere

b Vide supra 12.q.2 cæpit. cumque.

c Sed contra 3.dist.in illa. & 5.seq.

4 Anſ.l.4.c. 27. Deusdedit p.1.

5 Adde q̃ 3, ponitur hic pro ex.simile in l.1. §.adeo. ff.de acquirendo.

Sacerdot, vel ministri orig. & sic cõsequenter.

‖Casus triplicem ponit.

‖ Ecclesia quãtocũque tẽpore potest rem priuati præscribere.

‖ Præscribere non possunt quæ diuturnitate temporis.

b Ad idem quod leg. & not. 12. q. 2. sæpe fit. ibi videtur.

† al. non debuisse.

3 Anſ.l. 5.c. 87.

‖ Præscriptio nõ habet locũ in multis rebus.

† al. quodam

† al. seueritas

‖ Postliminij distinctio.

postlimium.datur autem secundū leges postliminio reuertentibus
reſciſſoria intra quadriennium inſti de ac.§.rurſus. C.de integ.reſti.
l.vlt.ſi tamen nō potuerit agere in hoc quadriēnio per aliquot dies,
reſtituitur ad eos.ff.ex quib.cau.ma.ſed & ſi per prætorem. §.ſi fe-
riæ.ſecundum canones cum non currat in hoc caſu præſcriptio:non
‖ Præſcriptio non currit in aliquibus caſibus. dabiturreſciſſoria. ‖Hic
eſt ergo vnus caſus,
ſcilicet hoſtilitas , in
quo nō currit præſcri-
ptio. Alius dū viuit ini-
quus alienator.ſupra e.
ſi ſacerdotes. Tertius
cū vacat eccleſia. extra
de præſcrip.de quarta.
Vel cū quaſi vacat ec-
cleſia, prælato , ſcilicet
lapſo in hæreſim. extra
de præſcri.c.1. Alius eſt
in pupillari ætate. C.
quibus ex cau.in integ.
reſtit. non eſt ne.l.vlti.
Alius eſt cum quis eſt
in poteſtate patris , vt
C.de bo.quæ lib. quæ-
cūq;. Alius eſt cū mu-
lier eſt in matrimonio
quoad dotē. C.de iure
do.in rebus. quia non
præſcribitur cōtra mu-
lierem in dote repetēda
niſi ſoluto matri-
monio , vt ibi dicitur.
Septimus , cū quid de-
betur ad diem , vel ſub
cōditione:tūc enim nō
currit præſcriptio , niſi
à tēpore diei, vel extā-
tis conditionis. C. de
præſcri.xxx.an. cū no-
tiſ-imi.§.illud. Item &
tēpore excommunica-
tionis non currit præ-
ſcriptio. extra de con-
ceſ.præb.& ec.non va.
quia diuerſitatē. Itē &
in tēpore illo quo quis
impeditus eſt iuſto im-
pediméto,nō poteſt a-
gere,vt extra de ele.ne
pro defectu.& extra de
app.ex ratione. & C.de
inoffi.teſta.contra ma-
iores. & ff. ex quibus
cau.ma.l.quod quidē.
& l.non enim.

a ¶ *Reuertentibus.*] ℟.3.q.1. redintegrāda.℟. 7.q. 1.paſtoralis. C. de poſtli.rel.ab hoſtibus.

b ¶ *Receptura.*] Nā ius redit vt pridē : cum reddatur ſtatus idem, vt extra de elect.quia diligentia.ff.ſi ſer.vend. & ſi forte.1.reſpon. ff. de ſerui.ruſti.prædio.l.& Attilicinus.

c ¶ *Neceſſitas.*] Arg.q̄ non præiudicat patrono inueſtitura tempore hoſtilitatis facta.34.q.1.cum per bellicā,ſupra 7.q.1.pontifices.

Deuter. 4.

1 Poly.l.1.tit. 11.Denſi par. 1. Anſ. l.1. c. 73.

2 Et in Maleuit c.24.& in Carth.græco, ℣.

a Nam nō ligantur canonibus, 15. q.1. §.1. ver. porro.vbi de hoc & extra de diuor. gaudemus.

redditur antiqua
poſſeſsio; non aliter & eccleſia re-
ceptura d eſt parochiam,quam an-
te tenuit cum rebus ſuis : ſiue ab
aliis eccleſiis poſsideatur , ſiue in
cuiuſlibet poſſeſsionem transfuſa
ſit. Non enim erit obiicienda præ-
ſcriptio temporis,vbi neceſsitas e
intereſt hoſtilitatis.

Item Ioannes Papa VIII. Paulo epiſcopo fungenti legatione in Germania, & Pannonia.

¶ Temporis non currit præſcriptio, vbi furor hoſtilitatis incumbit.

C. XIIII.

PORro,ſi de annorum numero forte quis cauſatur,ſciat, quia inter Chriſtianos; & eos , qui vnius fidei ſunt , numerus certus affixus eſt. Ceterū, vbi paganorū, & incredulorum furor in cauſa f eſt;quantaliber præterea tempora, iuri nō præiudicāt eccleſiarū : quæ corporalia neſcientes arma e ſolū Dominum, & propugnatorē ſuū, quando ei placuerit miſereri, patienter expectant. Verum ſi anno-
rum prolixitas in talibus impe-
diat ; Deus ipſe reprehēdendus eſt: qui poſt quadringentos, & triginta annos filios Iſrael de duriſſima ſeruitute f Pharaonis , & fornace ferrea liberauit : ſed ipſe per ſe no-
ſter redemptor fuit,qui humanum genus poſt tot annorum millia de inferni clauſtris eripuit.

7 *Tolluntur etiam præſcriptione illæ diœceſes,quas propriis epiſcopis negligentibus alij ab hæreſi ad fidei integritatem reuocauerunt.*

Vnde in Africano concilio , ca. 88. legitur 2.

¶ Si qui epiſcopi diœceſes ſuas luerari Deo negligunt,poſt triennium eis con-
quis negligit loca ſua,& alius epiſcopus ea liberat ab hæretica fœ-
ditate,poſt triennium præſcribit:& hoc probat c.ſeq.Ioan.de Fan.

CASVS Ponit adhuc Grat.alium caſum in quo res eccleſiæ præ-
ſcriptione tolluntur,ſcilicet cum aliquis epiſcopus negligit popu-
lum ſuum ab hæreſi reuocare,& alius epiſcopus eum reuocat, præ-
ſcriptione contra aliū tutus erit.

Dlacuit.] CASVS Quidam epiſcopi intra ſuas diœceſes parochias hęreticorū cōuertere negligebāt. vnde quęſitū fuit in cōcilio Africano quid eſſet de hoc faciendū. & reſponſum fuit vt à vicinis epis cōmoneantur: & ſi intra ſex menſes à die conuētionis nō effecerint, perueniant ad ipſum qui eas lucrari poterit : ita tamen vt ſi eps in cuius erāt diœceſi , probare potuerit ſuam diligentiam fuiſſe præuentam, & alterius negligentiā electā vt apud alium impune remanerent:ſuæ cathedræ loca reſtituantur.

g ¶ *Negligūt.*] Arg.q̄ delictū plonæ quod eſt in omittendo, redūdat in damnū eccleſię. Illud autē quod conſiſtit in faciēdo, non nocet eccleſiæ , vt ℣.q.6.ſi epiſcopū b. Arg.contra ℣. ea.licet.5.diſt.35.eccleſiæ. Sed ibi nocet delictū qđ cōſiſtit in omittēdo.Arg.contra. C.de acqu.poſ.l.vl.ibi enim. non nocet delictū etiā qđ cōſiſtit in faciendo.

h ¶ *Conueniantur.*] Auctoritate huius canonis.ſi. 65.diſt.c.vlt.

i ¶ *Sex menſes.*] Deputatos ad admonitionem faciendam c.

k ¶ *Pertineāt.*] ‖Expleto triēnio, vt hic in hac rubrica:& extra de præſcrip.c.1.vnde illud trienniū eſt hic intelligendū:ſicut ibi intelligendi ſunt iſti ſex menſes qui dātur ad admonitionem faciendā. dicit tamē H. q̄ pueniant ſtatim : tamen vſque ad
trienniū poteſt epiſcopus ſuus locū illum repetere,vt extra de præ-
ſcrip.c.1.& eſt hic ſpeciale fauore fidei,vt per triēnium cōtra eccle-
ſiam præſcribatur ius epiſcopale,& etiā limes:& excuſatur præſcri-
bens hic auctoritate canonis,licet habeat conſcientiā rei alienæ. ar.
ff.de noxa.& generaliter.& ſi rem pro derelicto habitā mihi vendas:
licet ſciam eam in bonis tuis nōn fuiſſe :ipſum vſucapio. ff.pro dere-
lic.l.vlt.arg.ff.de fundo dot.l.1. Sed nūquid eccleſia læſa in hoc caſu
poteſt petere in integrum reſtitutionē? Poteſt dici quòd ſic,niſi fue-
rint negligentes clerici, & epiſcopus.ar. ff.de mino.verum. §.item
quæritur.vel ſi vult ipſum negligentem, cōueniat.12.q.2. monemus.
& conſequitur ab eo indemnitatem. C.arbi.tu. quidquid.alienauit
enim qui vſucapere permiſit.ff.de ver.ſig.alienationis.

l ¶ *Potuerit.*] intra xxx.annos.à ſententia.

m ¶ *Diligentiam.*] ſcilicet domini.ff.ad ſe.conſ.Tertu.l.2. §.ſi mater.& extra de ap.oblatæ.

POTEST ETIAM ALITER.CASVS. Iſte §.diuiditur in tres partes.In prima parte exponit G.tertio modo illud c.licet in regulis,dicens ipſum poſſe intelligi de præſcriptione longi tempo-
ris:ſcilicet decem vel viginti annorū, quæ eccleſiis obiici nō poteſt.
poſtea ponit diſtinctionē de præſcriptione,dicēs , q̄ præſcriptio de-
cennij vel vicennij introducta eſt odio parentis,& fauore poſſiden-
tis.vnde ſi quis rem præſentis bona fide & iuſto titulo per decenniū.
abſentis vero per vicennium tenuerit,tutus eſt aduerſus omnes : &
ſi in aliquo caſu rem amiſerit , poteſt eam ab omnibus vendicare.
Idem erit ſi per xxx.annos rem alterius ſine titulo. bona tamen fide
poſſederit

3 Bitc.l.1.c. 68.ſuo p.&c. 196.

al.ſolutior al.retiner. tur al.reſtituāt

b Ad idem extra de do. c.1. vbi de hoc. & extra de præſcri.c. 2.in gloſ.vlt.

c Hæc eſt expoſitio H. & Lau. ‖Præſcribitur quādoque et triennio iuxt epiſcopali.

poſſederit : quam bonam fidem in initio ſufficit habuiſſe.Præſcriptio
vero triginta annorū,cum quis mala fide poſsidet,introducta eſt tan
tum in odium negligentium. Vnde ſi quis malā fide rem alterius xxx.
annis poſſederit, tutus erit aduerſus eum:& ſi aliquo caſu malæ fidei
poſſeſſor rem illam amiſerit,repetere non poteſt:niſi p violentiā inde
expellatur.& ſi ad domi
num , vel creditorē ſine
violētia peruenerit,tuti
ſunt aduerſus malæ fi-
dei poſſeſſorem. ſi vero
peruenerit ad alios,do-
minus, vel creditor ad-
uerſus eum habet actio
nem.In fecūda parte di-
citur,quòd ea quæ dicta
ſunt de ſcriptione de-
cem vel viginti annо-
rū,vera ſunt,ſi ſine inter
ruptione poſsideantur:
ſed ſi poſſeſsio naturа-
liter interrūpatur, noui
xxx.anni in omnib⁹ præ
ſcriptionibus numeran
tur à die recuperatę poſ
ſeſsionis. ſi vero poſſeſ-
ſio per li. conteſt.inter-
rūpatur , ab vltimo die
litis xl. anni cōputabun
tur.ſi vero ille,cuius res
præſcribitur, nō poteſt
litē conteſtari propter
abſentiam,vel furorem,
vel infantiam, vel pote-
ſtatem aduerſarij : intra
tempora præſcriptionis
adeat præſidem:quem ſi
adire non poteſt , vadat
ad epiſcopum loci , vel
conſulē ciuitatis,vel po
teſtatē:qui ſi defuerint,
adeat domum aduerſa-
rij:& in præſentia tabel
lionis , vel cum ſubſcri-
ptione trium teſtium, ſi
tabellionem habere nō
poteſt, ſuum ius prote-
ſtetur: & hoc modo in-
terrumpet omnē præ-
ſcriptionē. In tertia par
te dicitur , quòd ſupra-
dicta vera ſunt inter laicos : ſed aduerſus eccleſias non currit præ-
ſcriptio , niſi quadragenaria. & ad hoc probandum inducit duas au-
thenticas.℣.ea.quas actiones.& in nouellis, auth.℟eq; vicennij.Sed ſi
laicus decimas,vel primitias,ſiue cum titulo,ſiue ſine titulo poſſede-
rit:nunquā prſcriptione tutus erit quod enim ab initio de iure non
habet effectū,tractu tēporis non cōualeſcit.& hoc probatur ad inſtar
liberi hominis:qui ſi pro ſeruo detinetur , etiā xl.annis,ſibi nō obeſt.
nam primitiæ & decimationes præſcribi nō poſſunt,ſicut nec ciuiles
ſanctiones, quarū inſtar obtinent:ſic vt eccleſia obtineat ad inſtar rei
publicæ.Secunda pars incipit ibi , *Hæc de præſcriptionibus.* Tertia
pars ibi, *Hæc de præſcriptionibus inter priuatos. Libellum*, con-
uentionalem. *Quod dicitur*,in canonibus antiquis:quia ſecus hodie.

a ¶ *Decennium.*] C. de præſcriptio. decem vel viginti annorum.l. vltl.Ioan.

b ¶ *Non poteſt.*] poſt hoc,ſtatim lege illum §.ſed ſola.cū cap.ſeq. nemo.ad hoc poſtea reuerſus. dicitur enim quòd dominus Iacobus interpoſuit iſtas leges:quod etiam conuincitur ex eo,quòd illæ con-
cordantię bis ponuntur.

‖ Doctrina & ratio qui dicam. PRAESCRIPTIONVM. Hæc eſt octaua pars quæſt.in qua ponit mentes legum de præſcriptionibus:quas tamen eccleſia non re
cipit contra ſe.Ioan.de Fan.

c ¶ *Præſentis.*] ‖Præſens dicitur,qui in eadem prouincia eſt.Abſens qui in alia.C.de præſcript.decem vel viginti anno.l.vlt.tamen abſens dicitur quandoque , qui in iure non apparet. ff. de dam.infect.l.4.§. abeſſe,præſens etiam dicitur quandoque qui in hortis eſt.ff.de procu ra.præſens.

d ¶ *Per decennium.*]Fit etiam alio modo interruptio,vt ff.de vſuc, ei à quo.ff. de dona.qui pro donato. & C.vbi in rem.ac.l.vlt. & C.de præſcrip.xxx,ann.cum notiſsimi.

e ¶ *Perpetua exceptione.*]Hoc habes C.de præſcrip.xxx.ann.ſi quis emptionis.

f ¶ *Creditores.*] Hoc ſi fuerit alius à debitore,aut eius heredi:vel de ſecundo viuente debitore.debitor enim vel eius heredes non poſ-
ſunt ſe defendere contra creditorem,niſi xl.an.vt C.ſi.aduer.cred.l.1. &.C.de præſcrip.xxx.ann. cum notiſsimi ‖ Vſucapio autem numquā currit contra creditores , quia cauſa dominij ſemota eſt à quæſtione pignoris.C.de pigno.vſucapio.

Vſucapio nō currit contra creditores.

g ¶ *Vtiliter.*] Arg.pro Io.& alios, qui dicunt q̄ per præſcriptionem acquiritur dominium,ſecundum M.directe poteſt vendicare:quia ſe-
cundum eum dominium acquiritur præſcriptione.vnde illud aduer-
bium , vtiliter, non eſt de textu : vel ſi eſt de textu,expone vtiliter,id eſt,indubitanter,vel efficaciter.

Gelaſius negat ſtatum parochiarū poſſe mutari. Longum enim tempus,ſicut ex legibus habetur,decennium a, *vel vicennium intelligitur. Huius ergo longi temporis præſcriptio auctoritate Gelaſij, & ſæcularium legum eccleſiis obiici non poteſt* b.

8 *Præſcriptionum aliæ ſunt introductæ odio petentis , & fauore poſſidentis : aliæ tantum odio petentis. Qui enim bona fide, & iuſto titulo rem præ ſentis* c *per decennium* d, *abſentis vero per vicennium tenuerit ; perpetua* e *exceptione tutus erit,non ſolum aduerſus alios,ſed etiam aduerſus credi to res i ,quibus res ipſa obligata fue rat,etiam aduerſus verum dominum. Si vero aliquo caſu à poſſeſſione eciderit ; etiam aduerſus verum domi-
num vtiliter* g *rem vendicare poterit. Si autem nullo titulo, bona tamen fide per tricennium rem alicuius poſſede-
rit:ſimili gaudebit præſidio. Bona vero fides non ad tra um medij temporis, ſed ad initium poſſeſsionis refertur. Sufficit enim in initio* h *cuique bona fide poſsidere cœpiſſe , etiam ſi medio tempore ſcientiam* † *rei alienæ habue-
rit.* ¶ *Hæ præſcriptiones introductæ ſunt fauore poſſidentis, & odio peten-
tis : quia lex fauet his , qui bona fide, & iuſto titulo , bona fide tantum poſſident : odit autem , & punit circa rem ſuam negligentes* i, *& deſides.*

h ¶ *Ipitio.*] Hoc nō te net ſecundum canones: q̄ oportet ex omni pār te præſcriptionis habe-
re bonā fidem , vt extra de præſcript. quoniam.

i ¶ *Negligentes.* Vigilantibus enim nō dor mientibus ſubuemunt iura , vt ff. ex quib.cau. ma.l.non enim. ff. de iis quæ in fraud.cre. l. pu-
pillus.

k ¶ *Cōmodum.*] q̄ ab eo rem illā non po terit euocare, qui mala fide eam poſſedit.

k ¶ *Cōmodum.*] Not. quòd violento detento ri vel malę fidei poſſeſſo rī,res violenter auferē-
da non eſt:niſi incōtinē ti.arg.3.q.1.§.vlt. nec ei tunc dicitur interrum-
pi præſcriptio. ff. de vi & vi ar.qui poſſeſsionē.

l ¶ *Poſſeſsionis.*] Arg. aliquā ex quo cōiunguntur valida eſſe,quo-
rū quodlibet per ſe ſepa ratim inualidum eſt a ,vt fama & teſtimonium v-
nius teſtis.arg.cōtra 23. diſt.quorumdam.

m ¶ *Interrupta.*] ‖ Fit autē interruptio dupli-
citer:naturaliter,& ciui liter b .Naturaliter fit oc cupatione aquæ,& aliis modis,vt ff. de acquirē. poſſ.qui vniuerſas.§.1.& 2. Item ſi longo tēpore omittitur poſſeſsio. ff.ā vſucap.furti. Item per corporalem compulſio
nem,& hoc nocet vel prodeſt omnibus.ff.de vſucap.naturaliter.Ciui liter fit libelli oblatione,& hoc habet locum in annalibus actionibus tantum,quæ interruptione tali perpetuantur.C.quando libellus prin ci.l.2. Item fit per lit.conteſt. quæ locum habet in perpetuis actionibus.C.de præſcrip.triginta ann. ſicut in rem. & hoc prodeſt tantū ei, qui eam facit : & obeſt illi tantum, contra quem fit, vt ff.de diuer.& temp.præſcript.inter quattuor.ei tamen tantum prodeſt,qui eo ani-
mo conteſtatur litem , vt ducat cauſam ad finem,ſed impeditur pro-
pter fortuitos caſus : aliàs non c prodeſt:arg.à ſenſu contrario C.de præſcript.triginta ann.l.vlt. & in authen.de litig.§. omnem.circa fin. colla. 8. Item litis conteſtatio tunc tantum interrumpit cum ſit corā iudice ſuo d : aliàs non,vt C.ne de ſta.defun.l.pe. Interrumpitur etiā præſcriptio ſynodali proclamatione,vt extra de præſcrip.ſanctorum. Item cum exponitur ſecunda cautio,vt C.de præſcrip.triginta anno. cum notiſsimi.§.ſed & ſi quis.Item cum quis ſoluit vſuras.C.de præ ſcript.triginta anno.l.penult.Item alium habes ℣.ead.q.verſi.is autem cuius res.& extra de offic.ordin.paſtoralis. Item alium caſum habes, extra vt lite non conteſtata. quoniam.in fin. Quandoque autem non interpoſitur præſcriptio : ſed dormitat, vacante ſcilicet eccleſia : & in pupillari ætate , & in aliis caſibus quos dixi ſupra eadem prima actione.

n ¶ *Triginta.*] ergo naturalis interruptio non valet tantum,quan-
tum litis conteſtatio: ‖quia litis conteſtatione perpetuatur actio vſ-
que ad quadraginta ann.vt C.de præſcript.triginta.ann.l.vlt.ſed in na-
turali interruptione non , vt hic.Similiter dico quòd nec illa conuen-
tio,quæ fit per executionem , perpetuatur ad quadraginta ann.cum generaliter dicatur,quod omne ius,& omnis actio tollitur ſpatio tri ginta ann.niſi vbi ſpeciale aliquid reperitur,vt C.de præſcripe.trigin-
ta ann.cum notiſsimi.

o ¶ *Cōtinuare.*]licet reuera aliquo tempore intermedio vacet poſ-
ſeſsio, ius tamen fingit eam coniunctim peruenire ad alium ſocium, vt ff. ex quibus cau.ma.cum miles. & eſt ſi. ff. de acqui here.placet.& ſic tempus præcedens dicitur continuari tempori ſequenti , quo al-
ter incipit poſsidere e . ſed contra eſt quod legitur.ff.de acqui.poſ-
ſeſs.l. Pomponius. §. vltimo. vbi dicitur,quòd vitioſa poſſeſsio non continuatur non viti oſx. ſed illud verum eſt in longa præſcriptione: ſecus in longiſsima.

a Al hoc 12. q.1 nihil. vbi de hoc in glo. presbyter ergo.in fi.

‖ Interruptio fit dupliciter.

b Concor.l. naturaliter.& ibi Bart. ff. de pręſc gl.eſt ſi-
milis. ver. in-
terruptio. in
c.illud.de præ
ſcrip.

c Aliàs, non. Idem. Curt.in tract.de ſeque. col. 15 Iaſon in l.ex hoc e-
dicto.in prin-
cipio col 3.de eo per quē fa-
ctū eric. & in
§.annales. col
lū.vlt.nu.134.
init. de actio. Hippolytus
Marſi ſingula. 291. And.Alc. de verbo. ſig. char.26.

d Iudice ſuo Idē Bald.c.il-
lud.de præſcri
ptio. vbi etiā
tenet, q̄ citatio non perdit curſū inter-
rupti ſecus de ea citati ne, & hoc

‖ Actio perpe tuatur litis cō teſtatione.

e hoc ſic ſocialiter, q̄ quia per reti acceſſione tēporis ex au-
ctoris ſui per-
ſona, cum eau ſa ſua ſuiſque vitiis ff.de ac quir.poſ.l. Pō
ponius §.cum quis ſecundo. Lauren.

a ¶ *Litem conteſtari.*]C.de anna.excepct.vt perfectius.
b ¶ *Vel propter aduerſarij.*] hoc bene traditur,extra de offic.ordi. paſtoralis.
c ¶ *Vel quia.*]§.2.quæſt.1.prohibentur.C.de epiſcopali audi.l.vlt.
d ¶ *Domicilium.*] Domicilium large,dicitur quandoque habitatio. ff.de damno infec.l.4.§. ptor.arg.ff.de lib.agno. l.1.in prin.& eſt ſi.extra de cleri.nõ reſi. ex tuæ.
e ¶ *Subſcriptiõe.*] Argumentũ, q̃ inſtrumẽto habenti ſubſcriptionem triũ teſtiũ, ſtandum eſt, etiã ſi per tabellionẽ cõfectum non ſit.arg.C. q̃ po.in pig.ha.l. pe. ‖ Hodie aũt duo teſtes æqui pollẽt tabellioni, vt extra de probationib.quoniã contra.De hac materia nota.11.q.3.curæ.
f ¶ *Neque decennij.*] infra ea.q.4.neque.
g ¶ *Triginta annis.*] hoc hodie non tenet, vt extra de præſcriptio.de quarta.
h ¶ *Permittitur.*]ſ.eadem.q.4.poſſeſsiones.
i ¶ *Priuatus.*]vt extra de præſcrip.cauſam.
k ¶ *Nõ conualeſcũt.*] ſic 1.q.1.principatus. Argu.contra. extra de ma. contrac.contra interdi. eccl.cap.vlt.& extra de conuer.coniu.placeat.
l ¶ *Etiã ſi quadraginta.*]C.de Ion. temp.præſcrip.l.vlt.C.de præſcri. xxx.vel xl.an. comperit.
m ¶ *Mutilabuntur.*] nec confeſsio ei præiudicaret, ſi cõfiteretur ſe ſeruum,niſi in inſtrumẽto hoc fecerit, vt C. de agri.&cen.cum ſcimus.
n ¶ *Functiones.*] id eſt, penſiones a agrorũ.

‖ *Vbemus.*]CASVS. Quidam ruſtici poſſederũt quaſdã poſſeſsiones ſine legitima interpellatione per xl. an. de quibus poſſeſsionibus neq; functiones, neq; ciuilem canonem , neque publicã collationẽ perſoluunt. quæſitũ eſt vtrũ ſint tuti præſcriptione. & reſpõdetur q̃ ſic,quãtum ad dominium . vel poſſeſsionem prædiorũ: ſed quo ad functiones, vel ciuilem canonẽ vel publicam collationem, non ſunt tuti.
o ¶ *Poſſederint.*]C.de præſcrip. xxx.vel.xl.an. comperit.
p ¶ *Parti.*] C.de fun. patri.l.vlt.cõtra. ſed ibi priuilegium habuit ab imperatore:& præterea per xl.an. non ſoluit,inde tutus eſt p illa duo. ſupra ea. verſic. quod ſi ab eo.

SIC ETIAM PRAEDIA. CASVS. Supra fuit aſſumptio ibi,dixit porro hic eſt modo concluſio. Dictum eſt ſupra in illa l.iubemus.quòd prædia tolluntur in præſcriptione xl.annorum ſed functiones non.Nunc dicit Grat.quòd eodem modo prędia eccleſiarum, vel priuatorum præſcriptione tolluntur.ſed decimę,vel primitiæ non præſcribuntur eṗia ſi à ſummo Pontifice reſcriptum ſuper hoc impetretur.Et hoc probatur duabus rationibus. Prima eſt, quia reſcripta contra ius non valent, niſi talia ſint,quæ alicui proſint,& nulli obſint. Secunda ratio eſt,quia contra Domini mandatum eſſet, qui nõ laicis, ſed leuitis decimas dari præcepit:& ita laicis nullo priuilegio concedi poſſunt:ne præceptis Dei præiudicium fiat.
q ¶ *Decimationum.* ‖ Videtur quòd laicus poſsit decimas præſcribere.nam ius habet percipiẽdi & repetẽdi eas:ex quo ei cõcedũtur ab epiſcopo:puta in feudũ, vel beneficiũ ad tempus b. Ad hoc dicũt quidam, q̃ laicus nullã ius habet in eis:nec habere poteſt.11.q.3.peruenit.& ſecundũ iſtos plánum eſt. Alij dicũt q̃ cũ ſic cõceduntur laico ab epõ , laicus habet ius poſsidendi:ſed illud ius nõ eſt ſpirituale:nec ratione illius iuris poſſet præſcribere:quia alieno nomine poſsidet,ſi vero vellet interuertere poſſeſsionẽ, iam inciperet eſſe malę fidei : extra de præſcript.ſi diligenti.& ita nõ poſſet præſcribere eas : quia licet laicus ſit, tamẽ ſup decimis in foro eccleſię cõueniret. Sed nõne ius ſpirituale percipiẽdi decimas habent leproſi,vt extra de eccl.ædi.c.2. & templarij, qui ſunt laici?Dic q̃ non, ſed tantũ à præſtatione ſunt liberi. quod ex eo patet:quia ſi prædiũ,de quo ipſi nõ præſtant decimas, deuoluit ad eccleſiã vel ad priuatum,ſtatim eccleſia vtitur iure ſuo : & ſoluet priuatus decimas.
r ¶ *Etiã ſi à Romano.*] quia in talibus Papa nõ vult diſpenſare.ſ.25.q.1. ſunt quidam.
s ¶ *Ius ſcriptum.*]25, q.2.reſcripta.
t ¶ *Laicis.*] ſ.ea.q.7. decimas.& c.puenit.niſi forte leproſis, ſi huiuſmodi cauſa perpertatis,& intu tu eleemoſynæ remittãtur.25.q.1. §. his ita.verſ.quęcunque.

VNIVERSAS. CASVS. Hanc legem inducit Gratianus ad p̃bandũ, q̃ præter ſupradicta,ſunt quædam.quę præſcribi nõ poſſunt,ne fiat eccleſiæ iudicium. Eſt ergo caſus. Coloni vel Emphyteuticarij Imperatoris, vel reipublicæ,vel eccleſiarum, vendiderunt res Dominicas, vel reipublicæ ; vel eccleſiarum : quæritum eſt vtrum emptor longi temporis præſcriptione poſsit ſe tueri?& reſpondet quòd non : nec iniquis comparationibus pretium repetere licẽt contra leges : quia contra leges facta fuit alienatio.
v ¶ *Templorum.*] id eſt,eccleſiarum.
x ¶ *Longi temporis.*] non dicit longiſsimi,vnde bene præſcriberet,qui à colonis emeret.& longiſsimo tempore : licet ſit argu.contra.96. diſt.bene quidem.nam malę fidei poſſeſſor,ex quo emit rem illam eccleſię contra legum interdicta,vt C.de agri.& cenſi.quemadmodum c.
y ¶ *Pretium.*] ſ.12.q.2. quiſquis.ſ.12.q.2.Vulteranę.contra.ſed hic fuit malę fidei poſſeſſor.hoc not.ſ.10.q.2.§.qui vero.
z ¶ *Quidem.*] hoc notatur ſ.10.q.2.hoc ius.in fi.

DE PRAESCRIPTIONIBVS. Hęc eſt 9.pars q.in qua dicit quòd præſcriptio contra eccleſiã non currit niſi xl.ann.Ioan de Fan.

QVAS

vno autem legitur , vel alius , ſcilicet dominus.

β ¶ Medij temporis poſſeſſoris.] *A vetuſtis codicibus partim abeſt dictio*, temporis;*partim dictio*,poſſeſſoris.
γ ¶ In omnibus præſcriptionibus.]*Hæc voces in aliquot manuſcriptis non ſunt.*
A ¶ Eccleſia, reip.]*Emendatum eſt ex manuſcriptis.Nam antea legebatur*, eccleſia reſpublica. *Omittit autem interdum, & mutat nonnulla verba Gratianus earum legum,quas refert.*

C. XVI.

IVbemus eos, qui rem aliquam per continuum annorum quadraginta curriculum ſine quadam legitima interpellatione poſſederint o ; de poſſeſsione quidem rei, ſeu dominio nequaquam remouerii functiones autem, ſeu ciuilem canonem , vel aliam quampiam publicam collationem impoſitam eis dependere compelli, nec huic parti P cuiuſcumque temporis præſcriptionem oppoſitam admitti.

¶ *In pleriſque vetuſtis exemplaribus caput hoc coniunctum eſt ſuperiori.*

Sic etiam prędia,ſiue ſint priuati, ſiue eccleſiæ,poſſunt præſcribi. Prouentus primitiarum , & decimationum q præſcriptione tolli non poſſunt : etiam ſi r à Romano Pontifice quilibet laicus ſuper his reſcriptum impetrauerit. Reſcripta enim quæ contra ius ſcriptum s 10 fuerint,niſi talia ſint , quæ illis , quibus data fuerint, proſint, & nulli obſint ; nullius momenti eſſe cenſentur. ¶ 11 *Item. Decimæ Deo mandante ſacerdotibus, & leuitis ſeparatæ ſunt,vt de ſorte Domini viuerent,qui in eius ſorte connumerantur. Non ergo cuiuſquam priuilegio laicis t concedi poſſunt:ne diuinis mandatis auctoritas humana præiudicium inferat. Vnde Impp. Valentinianus , & Theodoſius.* § 12 *Vniuerſas terras , quæ à colonis , ſeu emphyteuticariis dominici iuris , reip.ve iuris ſacrorum templorum v in qualibet prouincia venditæ, vel vllo alio pacto alienatæ ſunt , ab his , qui perperam , atque contra leges eas detinent , nulla longi temporis x ſcriptione officiẽte iubemus reſtitui: ita vt nec pretium y quidem z iniquis comparatoribus repoſcere liceat.*

9 *De præſcriptionibus vero longi tẽporis in authenticis inuenitur collationem expeditum eſt hodie q̃ non. Item in eccleſijs locum non habet* præſcriptio niſi xl.annis.vt extra de præſcriptio.de quarta.Ioan.

Vt Olumus.] Quoddam monaſterium Siciliæ ſancti Theodori poſſederat quaſdam poſſeſsiones ſpatio xl.ann. quas Papa priùs dederat cuidam eccleſiæ, quę erat in partibus illis , ſuper quibus cum inter monaſterium & eccleſiam quæſtio moueretur,prę cepit Greg. Petro ſubdiacono , vt iret ad Panormitanam ciuitatem, & poſſeſsionibus remanentibus apud monaſterium ſi poſſet probare illas xl.annis incõcuſſe poſſediſſe, monaſterio adiudicaret. Si vero Syndici eccleſiæ probauerint intra xl. ann. ſuper illis queſtionem motam fuiſſe,electis arbitris legaliter quæſtio ſopiatur. *Arbitris* , id eſt , inſpectoribus , qui debent locum videre. Vel arbitris electis ſi iudicem habent ſuſpectũ: vel arbitris,id eſt,iudicibus delegatis , q̃ de interruptione cognoſcãt. & ita continentia cauſæ diuiditur ; quia ſic placuit Papę.
k ¶ *Dominio.*] id eſt, poſſeſsione : ſicut aliàs poſſeſsio pro dominio ponitur.ſ.ea.q.2.viſis.ff. de verb.ſigni.interdum. Ioan.
l ¶ *Poſſeſſum.*]ſic patet quòd ille qui eſt in poſsione, vſq; ad finem cauſæ manebit in poſſeſsione c, vt 8.q.4.nõne.ſ.2.q.6.quoties 2.cõtra. ſed ibi erat perſona ſuſpecta.argu.ff. qui ſatiſd.cog. ſi fideiuſſor. §. vlt. vnde tunc fructus ſequeſtrari debent,vt ff. de app.Imperator.in fi. ſupra.2.q.6. appellatione.aliàs res ante ſententiam, non eſt auferenda poſſeſſori,vt 11.q.1.quia res.
m ¶ *Fines.*]prædiorũ, non parochiarum.Illi enim non præſcribuntur ſ.ea.q.3.licet.& c. intermemoratos.
n ¶ *Eccleſia.*] ſupra ead. quæſt. 3. nemo. contra. ſed hic monachi poſſederunt tantum ius emphyteuticarum , & præſcripſerunt ius quod clericis competebat : quia erant emphyteutæ Romanæ eccleſiæ. ‖ Vel dic,quòd licet ius Romanæ eccleſiæ non poſsit per ſe præſcribi : præſcribetur tamen cum vniuerſitate. argumen. extra de iure patrona.ex litteris. ff. de contrahen.emp.in modicis. Vel licet confirmetur hæc ſententia quo ad ipſos litigantes , non ideo præiudicabitur Romanæ eccleſiæ , cum voluerit ius ſuum proſequi. extra de cap.mo.dilectus.arg.extra de ſenten. & re iud.cum ſuper controuerſiam.& c. ſuborta.vnde non eſt inconueniens, quòd contra eccleſias ſubiectas ſoli Papæ præſcribatur in rebus aliquibus : quia hoc non fit in præiudicium Romanæ eccleſiæ : quia eodem iure tenetur nunc illa Romanæ eccleſiæ , quo prior tenebatur. Et ſi vere velimus loqui; nec Romana eccleſia aliquid præſcribit , nec aliquis contra eam præſcribit : quia Romana eccleſia cum aliquid contra aliam præſcribit, non plus iuris propter hoc habet, quàm prius habuit:quia illa prius fuit ei ſubiecta : cum ipſa in omnibus eccleſiis habeat plenitudinem poteſtatis,vt 2.q.6.decreto.
o ¶ *Inconcuſſam.*] ecce quòd qui obiicit interruptionem , eam probare debet:ſic quì obiicit præſcriptionem, eam probare tenetur, vt ſuprà.ead.q.3. inter. & c. dilecto.ſimiliter & qui obiicit malam fidem. eam probauit. & ſi vnus obiicit præſcriptionem,& alter interruptionem : vtriuſque teſtes audiuntur , vt extra de præſcr.illud.Sed ſi iam lata eſſet ſententia ſuper præſcriptione , poſtea non admittitur reliquus ad aliquid probandum. extra de præſcript. ſanctorum. hic tamen contrarium innuitur. ‖ Sed numquid ille qui probat præſcriptionem , tenetur probare ſe continue poſſediſſe ? Hoc certe eſt impoſsibile probare : ſed ſufficit probare, quòd à principio poſſedit &

QVAE ACTIONES. CASVS. Antiquitus præſcriptio x. vel xx.vel xxx.annorum ita opponebatur eccleſiæ ſicut in priuato.Iuſtinianus vero ſtatuit , quòd tantum præſcriptio quadragenaria loco religioſo obiiciatur, vſucapione triennij & præſcriptione quadriẽnij in ſuo robore duraturis, Poſtea dicit Gratianus quòd aduerſus eccleſiam tãtum præſcriptio triennalis ſecundũ antiqua tẽpora,vel quadragenaria ſecundũ moderna opponũtur eccleſiis: à qua præſcriptione res Romanæ eccleſiæ excludantur:quæ non præſcribuntur, niſi ſpatio centum annorũ. & ad hoc inducit ſequens cap.
a ¶ *Vſucapione.*] ‖ videtur quòd res eccleſiæ nõ poſſunt vſucapi, nec res fiſci.inſti. de vſucap. §.res fiſci.C. de vſucap. l.1. Itẽ res eccleſiæ cenſentur iure reipublicæ C.de ſac. ſan. eccleſi. vt inter. prętercа cum eccleſia reſtituat iure minoris a, melius eſt intacta iura eius ſeruari , q̃ poſt cauſam vulneratã remediũ quęrere, C. in quibus cau.in integ.reſtit.Dic q̃ non, ſed tantũ à præſtatione ſunt liberi. quod ex eo patet:quia ſi prædiũ,de quo ipſi nõ præſtant decimas, deuoluit ad eccleſiã vel ad priuatum,ſtatim eccleſia vtitur iure ſuo : & ſoluet priuatus decimas.
b ¶ *Quadrienni.*]hoc non approbo,vt patet p cõtraria.ſ.12.q.2. quicũque militum.ſ.ea.q.1.in canonibus,vt dixi ſupra ea.placuit.

SED SOLA. Hęc eſt decima pars quæſtionis,in qua probat quòd contra Romanam eccleſiam non currit præſcriptio niſi centenaria. Io. de Fan.

Emo.]CASVS. Rex Ludouicꝰ dicebat ſe tutũ eſſe cõtra Romanam eccleſiã,quia eius poſſeſsiones p̃ lõga tẽpora poſſederat. Sed Ioannes Papa ſcribens aduerſus ipſum, oſtẽdit q̃ nulla præſcriptio Romanę eccleſiæ obiici poteſt niſi centũ annorũ.
c ¶ *Anguſtantur.*]in ſuis priuilegiis.
d ¶ *Præiudicantur.*]ſ.40.diſt.cap.1.
e ¶ *Principum.*] ſ.11.q.3.Imperatores.
f ¶ *Per centum annos.*] ſimiliter vſusfructus ciuitati relictus ſpatio centum annorum perditur,ff. de vſufruct.an vſufruct. ‖ Hæc præſcriptio centum annorum olim locum habebat in qualibet eccleſia. C. de ſa.ſan.eccl. vt inter.ſed hodie tantum Romanæ eccleſiæ appropriata eſt,in auth.hęc conſtitutio innouat conſtitutionem.coll.8.extra,de præſcrip.cum nobis.Io.

Oſtenſum eſt.] CASVS. Hic proponitur quarta quæſtio, vbi quæritur, an monaſterium præſcribit aduerſus eccleſiã ſpatio xxx.ann.Et reſpon.quod non , vt ſ.eo.c.1.ſed ſpatio xl.ann.ſic,vt ſ.ea.volumus. nam monaſterium & eccleſia ſecundum noua iura non ad imperia iudicantur. Quod ſequitur,patet vſque ad cap.volumus.
g ¶ *Oſtenſum eſt.*] Hæc quæſtio quarta patet per ea quæ dicta ſunt de præſcriptione.dictum eſt enim q̃ & monaſterium contra eccleſiã, & eccleſia contra monaſterium xxx.annis non præſcribit.quo ad hoc enim non ad imperia iudicantur:ſed ſecundum antiquos canones monaſterium & eccleſia ad imperia iudicantur in præſcriptione contra alios,vel ab alijs.nam eccleſia contra eccleſiã,vel contra laicum xxx. annis præſcribebat,& eandem præſcriptionem ab eis patiebatur,ſed monaſterium non,vt ſ.ea.c.1.innuitur.
h ¶ *Poſſeſsiones.*] ¶ *Epiſcoporum.*] res ergo epiſcopi gaudẽt eodẽ priuilegio quo & res eccleſiæ : arg.ſupra.ead.q.1.ſimiliter. quod non credo ‖ rem enim clerici vel epiſcopi præſcribunt laici b ego intelligo de rebus eccleſiæ,quæ epiſcopi ſunt.
i ¶ *Abbates.*] id eſt,eos eſſe præſcriptione triennij tutos,ſcilicet quia poſſederunt rem alicuius eccleſiæ vel epiſcopi xxx. annis. hoc

tione octaua conſtitutione ſexta.

¶ 1 *Quas actiones aliàs tricennalis, decennalis, vicennalis præſcriptio ſecludit,ſi loco religioſo competunt, quadraginta annis clauduntur, vſucapione triennij & quadrienni præſcriptione ſuum locum habentibus* z.

Sed ſola præſcriptio triginta annorum,& deinceps:à quatamen præſcriptione priuilegia Romanæ eccleſiæ ſunt excluſa:quæ non niſi centum annorum ſpatio præſcribi poſſunt.

Vnde Ioannes octauus ſcribit Ludouico regi.

α ¶ Habentibus.] *In pleriſq; vetuſtis exẽplaribus ſequitur* , ſed ſola præſcriptione triginta annorum, &c. *In vno autem hæc ſequũtur.*Huius ergo longi temporis præſcriptio auctoritate Gelaſij, & ſæcularium legum, eccleſiis obiici non poteſt : ſed ſola præſcriptio triginta annorum,&c. *Eod.autem de ſacroſan.eccle.l.fin.locus auth.ita habet.* Quas actiones aliàs decẽnalis, aliàs vicennalis,aliàs tricennalis præſcriptio excludit,hæ ſi loco religioſo competant,quadraginta annis excludũtur, vſucapione triẽnij,vel quadriẽnij præſcriptione in ſuo robore durantibus,ſola Romana eccleſia gaudente centũ annorũ ſpatio, vel priuilegio.

¶ *Priuilegia Romanæ eccleſiæ non niſi centum annorum præſcriptione tolluntur.* C. XVII.

NEmo de annorum numero reſultãdi ſumat fomentum:quia ſancta Romana(cui Deo auctore ſeruimus) eccleſia priuilegia , quæ in firma Petri ſtabilitatis petra ſuſcepit , nullis temporibus angustantur c , nullis regnorum partitionibus præiudicantur d. Sed & venerãdæ 3 Romanæ leges diuinitus per ora piorum principum e promulgatæ , rerum eius præſcri-

ptionem non niſi per centum annos f admittunt.

QVAESTIO VNA.

Stenſum eſt quando eccleſia aduerſus eccleſiã præſcribere poſſit. Nunc videndum eſt , ſi monaſteriũ aduerſus eccleſiam præſcribere valeat.

Quod Vrbanus Papa II. prohibuit dicens.

¶ Interruptio temporis aduersus monasterium abbatem & monachos non nocet. ‖

POſſeſsiones eccleſiarũ,& epiſcoporum b tricennales,abbates i , vel monachos habere omnimodis prohibemus.

Sed ſi eis tollitur tricennalis poſſeſsio,à beato Gregorio conceditur eis quadragenalis præſcriptio.

Ait enim Petro ſubdiacono , lib.1. epiſt.9.

Quadraginta annorum ſpatio reliquis omnibus conceditur. C. II.

Volumus accedentem te ad Panormitanam ciuitatem , quæſtionem ipſam tali ratione diſcutere(domino k rei apud poſſeſſorem,ſicut hactenus poſſeſſum l eſt videlicet permanente) vt ſi monaſterium prefatum ſancti Theodori fines m , 5 de quibus cauſatio mota eſt, inconcuſſos n quadraginta annis poſſediſſe repereris; nullam deinceps(etiam ſi quid ſanctæ Romanæ eccleſiæ o competere potuit)patiaris ſubſtinere calumniam : ſed quietẽ eorum inconcuſſam p omnibus modis procurare. Sin vero actores q eccleſiæ nõ eos

gaudeant p iuſtitia rerũ eccleſiæ niſi in caſibus à iure expreſsis. ſcanor.eccl.ſtab. Martinꝰ de conſtitu.

4 Anſl.5. ca. 75.

c Hoc intelligẽdum ſecundum determinationẽ eius quod habetur extra lib.6. de priuileg. cum perſonæ.6.vlt.ni vbi quis fundat ſuã intentionem, de iure communi:ſecus videtur,vt ibi.

al poſſeſſa
5 Iuo p.3.ca. 146.
Pann.l.2.c.66
incon.uſſa orig.
al. auctores ſanctæ eccleſiæ

‖ Præſcriptionem probans an debeat docere de continua poſſeſsione.

sedit & in fine, & quandoque in medio. nam extrema tempora sunt quandoque consideranda in præscriptione, vt C. de ista. defun. si mater. & C. de apo. publi. quicumque. lib. 10. arg. contra. ff. de distra. pig. & si is.

a ¶ *Arbitris.*] si te habuerunt suspectum: arg. 11. q. 1. peruenit.

a ¶ *Arbitris.*] id est, suspectoribus, vel mensoribus, vt ff. si men. fal. no. dixe. l. 2. ff. si. regũ. si irruptione. ℨ. ea. q. 3. inter. Alius ergo cognoscit hic de præscriptione, & alius de interruptione. nam & ita contingit a causæ diuiditur, contra illud, extra de sequestra. ad hoc. sed hoc fit, quia sub ea forma dominus Papa delegauit causam. sic ℨ. q. 6. placuit. & extra de re iud. decetero.

Neque decennij.] CASVS Dicit hic quòd xl. anno. præscriptio currit aduersus ecclesias, non solum in possessionibus propriis. & dotalibus, sed etiam in legatis, & hereditatibus sibi relictis: sed præscriptio decennij, vel vicenalij, vel xxx. ann. non opponit ecclesiis. Quod sequitur planũ est vsq; ad quæstionem.

b ¶ *Quadraginta.*] sic extra de præscriptio. de quarta. ‖ Sed nonne contra Cistercienses ecclesiã, quæ vlde est priuilegiata, præscribitur spatio xxx. anno. vt extra de priuileg. si de terra? Sol. in actionib⁹ vel exceptionibus, quæ cõmuni iure cõpetunt, tenet quod hic dicitur: sed in actionibus vel exceptionibus, quæ cõtra ius indulgẽtur, citius præscribitur, vt patet extra de constitu. cũ accessissent. in fin. & hęc est ratio: qa non videntur deterioris cõditionis esse si reuertuntur ad suum pristinum statum, vt 35. distin. ab exordio. sicut vides, q̃ licet conditio dotis p pactum non posit fieri deterior, tamẽ si primo fecit mulier pactũ, q̃ hodie redderetur ei dos, deinde facit pactũ, q̃ vsque ad annum. ex quo modo conditio dotis reuersa est ad suam naturam non dicitur deterior facta, vt ff. de pact. si vnus. §. quod & in specie. & est si. C. de test. hac cõsultissima. §. si quis autẽ. Vel dic quòd ibi nõ ratione præscriptionis præiudicatur eis, sed ratione taciti consensus[a]. Vel dic, q̃ licet exceptio perpetua sit, & actio temporalis, vt ff. de excep. doli, pure. §. vlt. tamen facilius perditur exceptio, quàm actio. nam actio non perditur, nisi vsque ad quadraginta ann. sed exceptio vno actu perditur, vt extra de constitu. cum accessissent. & extra de præben. pro illorum, in fin. C. de iure do. impe. l. 2. & ff. de procu. Pomponius. §. rari.

a Hic videas quod no. 1. q. 1. nullus episcopus. ℨ. & 16. q. 2. c. 1.

Vod autem.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima dicitur quòd nemo debet ponere vexilla in rebus suis. Secunda ibi, *Quod autem.* Tertia ibi, *Econtra.* Io. de Fan.

CASVS. Hic ponitur sexta quæstio, quæ duos habet articulos. Primus est, an prælati ecclesiarum auctoritate propria res ecclesiarum repetere possint sine iudice. Et respondetur quòd non: vt ℨ. ead. c. 1. Secundus est, vtrum cadant à iure suo, si sua auctoritate vsurpent, quæ sibi debita putant. & respondetur quòd in causa ecclesiastica non cadunt à iure suo, vt infra ead. si episcopum. sed in propria causa sic, vt C. vnde vi. l. si quis in tantam.

c ¶ *Quòd autem.*] Hæc quæstio habet duos articulos. Primus est, an prælati ecclesiæ auctoritate sua res ecclesiæ repetere valeant. absque iudice: & quidem non, vt ℨ. ead. c. primo. Secundus est, vtrum cadant à causa, si sua auctoritate vsurpent, quæ ad se pertinere putant: & quidem in causa ecclesiastica, licet vsurpent sua auctoritate, non cadunt à causa. ℨ. ea. si episcopum. in causa propria sic. C. vnde vi, si quis in tãtam. & ℨ. ead. placuit. nisi in casibus no. C. quando liceat vnicuique sine iudice se vindi. l. 1.

†al. auctores} al. auctoris

‖ Præscriptio aduersus ecclesias non currit contra Cistercienses.

possedisse quadraginta annis incontuso iure monstrauerint, sed aliquam intra tempora hæc motam aliquando fuisse quæstionem eorundem finium; electis arbitris [2] tranquille, & legaliter sopiatur.

Item ex nouellis Iustiniani, nouel. 131.[1]

¶ De eodem. C. III.

NEque decennij, neque vicennij, vel triginta annorũ præscriptio, sed sola quadraginta[b] annorum curricula religiosis domibus opponantur, non solum in ceteris rebus, sed etiam in legatis, & hereditatibus.

¶ *Hic neque nouellæ, neque Iuliani antecessoris, neque capitularis propria omnino verba referuntur.*

Sicut ergo religiosis domibus ex lege non nisi quadragenaria est obiicienda præscriptio; ita & auctoritate Gregorij aduersus alias ecclesias præscribere possunt eodem spatio temporis.

QVÆSTIO VI.

Vòd autẽ ea, quæ ecclesiæ debentur, rectores † *eiusdem sua auctoritate iudiciis prætermissis repetere non valeant; beatus Gregorius testatur lib. 4. c. 88. dicens.*

¶ *Capitulũ hoc sumptum est ex concilio à B. Gregorio habito, quod in regesto ipsius bis habetur, semel lib. 4. post epist. 43. iterum post librum 12. eiusdem regesti.*

¶ Iudicio, non manibus res ecclesiæ defendantur. C. I.

Onsuetudo.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte Greg. reprehẽdit consuetudinẽ cuiusdam ecclesiæ, vbi suam pertinere, more fisci signa imprimebãt, & violenter sine iudicio possidentibus auferebant. Præcipit ergo Greg. vt quicumq; decetero talia fecerit, anathemati

2 Polyd. l. 5. ti. 8.

2 COnsuetudo noua in ecclesia[d] hac, & vaide reprehẽsibilis erupit, vt cum rectores eius patrimonij vrbana, vel rustica prædia iuri illius competere posse suspicãtur; fiscali more titulos imprimant, atque hoc, quod competere pauperibus exitimant, non iudicio, sed manibus defendant[e]; & cum per prædicatores suos veritas dicat [Nihil per cõtentionem;] etiam ipsum litigiosæ contentionis malum transcenditur[f]: & res quælibet, cum æstimatur ecclesiæ posse competere, per vim tenetur. Proinde præsenti decreto constituo, vt si quis ecclesiasticorum vnquam titulos ponere siue in rustico, siue vrbano prædio sua spõte[h] præsumpserit; anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit.

Quòd autem quisquis sua auctoritate, quod sibi deberi putat, vsurpat, nec per iudicem reposcit, cadat à causa ex auctoritate Nileuitani concilij habetur, in quo ita statutu legitur, c. 21. 3

¶ Causæ suæ detrimentum patiatur episcopus: qui ecclesiasticis rebus ad libidinis propriæ auctoritate quicquid abstulerit. C. II.

4 DIlacuit, vt quicumq; episcopi quæcumque ecclesias, 4 Polyd. l. 5. tit. 12. Burc. l. 1. c. 70. Ino. p. 5. c. 277.

h ¶ *Sponte.*] id est, sua auctoritate. Io.

QVOD AVTEM. Hæc est secunda pars q. in qua dicitur, q̃ nullus sine iudice debet aggredi rem ab altero possessam, quam credit ad se pertinere. Io. de Fan.

CASVS. Hic est secũdus articulus huius quæstionis, in quo hoc ordine procedit. Primo probat q̃ si prælatus sua auctoritate vsurpat rẽ quã putat ad ecclesiã pertinere, cadat à causa. Postea probat contrarium, tandem dat solutionẽ ℨ. ea. §. si ergo. Et not. q̃ quidã habẽt hinc 6. q. in præcedenti articulo 5. Sed Hu. & Beneuen. Archid. & glos. ordinaria sic signauerunt eas. Et reuera ita debet distingui.

QVOD AVTEM. Hic est secundus articulus huius quæstionis. ‖ Dicas ergo, in rebus ecclesiæ non habet locum cõstitutio si quis in tãtam. C. vnde vi, quia delictum prælati, &c. vt ℨ. ea. si episcopum, & prælatus potest facere meliorem conditionẽ ecclesiæ, non deterio rem, vt extra de in integ. rest. requisiuit. sicut nec inuasio tutoris, vel violentia præiudicat pupillo, vt C. vnde vi, meminerint.

‖ Condictiõ. si quis in tantam. nõ habet locũ in rebus ecclesiæ.

Lauit.] CASVS. Quidam episcopi cum putarent quasdã ecclesias vel plebes ad suã cathedrã pertinere, sine iudicis auctoritate inuaserunt eas, & super ecclesiis, vel p̃bibus inuasis, confirmationem impetrauerunt: quæritur an Milevitano concilio quid sit super hoc faciendũ, & quam pœnam pati debeat inuasor. Rñdetur q̃ inuasor pati debet detrimentum causæ suæ, siue volentibus, siue nolentibus plebibus hoc fecerit, & res inuasas debet restituere spoliato & litteras cõfirmationis ei tribuere. Facta vero restitutione si de proprietate quæstio vertitur, per iudices delegatos decidatur. Detrimentum patiatur, id est, deponatur, & ita non poterit postea agere. Vel causæ suæ, &c. id est, in causa sua, id est, re propria, vel pecunia propria si habet: quia puniri debet litis æstimatione. vel causæ suæ detrimentum, &c. quantum ad possessionem: quia decetero non audiretur nisi de proprietate. *Habeat*, inuasor. *Conueniat*, ille cuius fuit. *Eum*, id est, inuasorem. *tenuisse*, aliquando.

a ¶ *Siue*

2 ¶ *Siue volentibus.*] ar. quod illicitus consensus non habetur pro consensu. 92. dist. si quis episcopus. extra de ele. Ofius. 18. q. 2. si quis abbas. C. de saigamo hospitibus non præbendo. l. 1. lib. 12. & C. de rap. vir. l. vna. arg. contra. 28. dist. diaconi.

b ¶ *Causæ.*] quantum ad possessorium iudicium etiam, quia puniri debet in litis æstimatione si habet propria, ad similitudinẽ eius quod de tutore dicitur. C. de admi. tut. non est ignotũ & C. vnde vi, meminerint. vt sicut factum tutoris nõ redundat in pupilli damnum: ita nec hoc delictũ personæ redundabit in damnũ ecclesiæ.

Lapsuum

c ¶ *Detrimentum patiantur.*] quia deponitur, & sic non aget 12. q. 2. monemus. aliter expone it G. ℨ. ea. quæst. §. vlt. a & punitur publicatione bonorũ. arg. C. vnde vi, meminerint. & in expẽsis. C. de admi. tut. non est ignotum. Sed contra 2. q. 7. lator. sed quòd ibi non punitur raptor, ex misericordia factũ est; sed adhuc est cõtra. 18. q. 2. Eleutherius. ibi eñ presbyter cuiusdã episcopi spoliauit monachos pro iure episcopi conseruando, sed tamen non dicitur ibi, q̃ mandauerit hoc episcopus. Sed videtur, quòd si episcopus occupet huiusmodi rem consensu canonicorum, quòd præiudicet ecclesiæ arg. C. de sac. san. eccl. iubem⁹. 25. q. 2. ita. sed hoc non concedo, vt arg. 12. q. 2. fine exceptione. & arg. 18. q. 2. si quis abbas.

d ¶ *Litteras.* confirmationis, quę non valẽt in re violenter possessa. C. vnde vi, auctoritatẽ. sicut nec priuilegiũ sup religiosa, vt extra de rest. causam. sic extra de confir. vti examinata.

a iudicio a Vel dic vt no. ca. a de 6. ca. 1. hoc eam tuoj. c. pulli.

b arc. l. 1. ca. lup. p. c. 238.

c al. Prima. inlibrum

e ¶ *Vt eum appareat.*] non autem auferat ei per vim. Vel dic vt eum appareat detentorem primum.

f ¶ *Pacifice.*] id est, iure, &c.

g ¶ *Retulerit.*] forte excipiẽdo q̃ nõ inuasit, & ita referat quæstionem de eiectione ante restitutionẽ. vel repetendo, volens repetere, q̃ inuasit, & ita referat quæstionẽ ex sententia, vel ex limite, vel ex aliquo iure. & hoc intellige dũ toleratur. extra de reb. ec. nõ alie. si quis presbyterorũ. 12. q. 1. pcipimus. ar. C. de sac. san. ec. iubemus. Io. Sed si in modũ exceptionis aliquid apponit, quare idẽ iudex non cognoscit de exceptione: vel si in modum recõuentionis proponatur, ideo non intelligas de exceptione vel reconuentione: sed hoc vult dicere, quòd facta restitutione potest agi de proprietate corã iudicibus electis cum suspectum habent primatẽ. arg. 11. q. 1. peruenit. Est autem arg. ex eo q̃ dicitur, litteras impetrauit, ‖ quòd primas potest concedere priuilegium. ex. de iis quæ fi. à prela. quanto. similiter archiepiscopus, vt 9. q. 3. per singulas. sed non in diœcesi suffraganei. extra de excess. præla. sicut vnire. nisi hoc fieret de consensu omnium episcoporum, vt 9. q. 3. archiepiscopus. Item per tale priuilegium non cõfirmatur nisi quod aliàs est legitimũ. nam solus Papa id quod nullum est, facit ratum auctoritate sua, si ex certa scientia hoc faciat. arg. ℨ. ea. si episcopum. licet aliàs confirmari non dicatur, nisi quod ante firmum erat. extr. de fi. instr. c. inter dilectos.

‖ Priuilegium potest concedi episcopus.

ECONTRA. Hæc est ℨ. pars q. in qua probat per sex auth. quòd delictum personæ in damnum ecclesiæ redundare non debet, immo persona tantum puniatur. Io. de Fan.

CASVS. Probatum est ℨ. quòd prælatus inuasor patitur suæ causæ detrimentum. nunc probat contrarium.

Si episcopum.] CASVS. Quidam episcopus Hispaniæ, nomine Stephanus, fuit depositus à iudicibus non suis. ꝓcipit ergo Papa Ioanni defensori eunti in Hispaniã, vt propter scandalum eius depositionẽ confirmet si inuenerit eum cõmississe culpam dignam depositione, & Comitiolum, qui illius ecclesiam spoliauit, vel eius heredem compellat ad res ecclesiæ restituẽdas: quia delictum personæ in damnum ecclesiæ non est conuertendum.

h ¶ *Depositio.*] licet mala fuerit, & hoc propter scandalum[b]. sic 3. q. 6. hæc quippe.

ri eunti in Hispaniam scribit lib. II. *epist. 50. dicens,*

¶ Ecclesiæ personæ in damnum ecclesiæ conuerti non potest. C. III.

2 CI episcopum talem culpam admisisse constiterit (quod absit vt constet eum non irrationabiliter fuisse depositũ; eadem eius depositio[a] confirmetur, & ecclesiæ res suæ omnes restituantur, quę ablatæ claruerint: quia delictum personæ[k] in damnum[l] ecclesiæ non est conuertendum. Si enim, vt dicunt, Comitiolus defunctus est ab herede eius, quæ iniuste ab illo ablata sunt, sine excusatione reddantur[m].

Idẽ Petro subdiacono lib. 1. epi. 42. 3

¶ a personam delinquentis, non in facultates eius vltio procedit. C. IIII.

4 COgnouimus, quòd si quis ex familia culpam fecerit ecclesiæ[y], non in ipsum[z]; sed in eius substantiam[a] vindicatur. De qua re præcipimus, vt quisquis culpam fecerit, in ipsum[z] quidem, vt dignum est, vindicetur: à cõmunione[b] autem eius omnino abstineatur.

i ¶ *Delictum.*] sic 18. q. 2. Eleutherius. contra. k ¶ *Personæ.*] ℨ. 25. q. 2, ita nos. contra. sed ibi potius puniti sunt delinquentes, quam ecclesia. vel bene punitur ecclesia non in honore, sed in facultatibus ob delictũ personarum. ℨ. ead. q. 3. placuit.

l ¶ *In damnum ecclesiæ.*] 25. q. 2. ita nos. contra. sed ibi potius puniũtur delinquentes, quam ecclesia. Itẽ contra ℨ. ea. q. 3. placuit. sed delictũ quod consistit in omittendo, bene præiudicat ecclesiæ: sed quod in faciẽdo, nequaquã: aliena re tamẽ dicitur qui vsucapere permittit. ff. de verb. sig. alienatiõis. Itẽ contra, ℨ. 54. dist. si seruus, vbi dicitur, quòd pro vno seruo episcop⁹ duos debet recompensare domino: sed intelligendum est illud debere restituere duos, non de rebus ecclesię sed de rebus propriis si quas habeat.

a Ioãnes diac. in vita l. 2. nu. 62.

a Iuo p. 16. ca. 81

a al ipso

a al substãtia

a al. ipso.

m ¶ *Reddantur.*] licet ad eum non peruenerit, tenetur ex maleficio defuncti secundum canones. extra de pig. c. 3. 12. q. 2. episcopus. qui filios. arg. 96. dist. bene quidem. extra de rap. in litteris[c]. sicut heres defuncti tenetur cõdictione furtiua. ff. de condict. furti. si pro fure. §. condictio. & ff. vi bon. rap. l. 2. §. vlti. quia illa oritur ex maleficio, etiam si lis cum defuncto contestata non sit: immo præsumitur peruenisse ad eum ex quo in vniuersum succedit, ar. extra de vsu. tua. sed hoc ideo, quia ibi defunctus fuit obligatus ex quasi contractu propter indebitum solutum, & bene conuenitur heres, licet ad eum nihil peruenerit. Sed obiicitur: si pro vsuris repetendis agitur actione ex quasi contractu, quid ad ecclesiam si agitur ex contractibus ratione pacti: ergo heres non est conueniendus? Respondeo, licet ex contractu agatur, tamen veritatur ibi delictum, vnde heres potest conueniri, vt ff. de act. & obl. l. ex contractu. secundum legem autem non tenetur ex delicto defuncti, nisi lite contestata. C. ne ex delic. defunct. l. 1.

‖ Heres an teneatur ex maleficio defuncti.

c Concor. tex. in l. veteris. C. de contrahen. & cõmit. stip. & in l. vnica C. vt ac. ab here & cõtra here red.

CO*gnouimus.*] CASVS. Quidam clerici delinquebant, episcopi tamen non ipsos puniebant, sed eorum ecclesias suis bonis spoliabant. quare præcipit Gregorius, vt clerici delinquentes, personaliter puniantur, sed à rebus ecclesiæ abstineantur. *A communione eius*, id est, à communione rerum ecclesiæ, quæ dicuntur eius, quia sunt ei commissæ: *In eius substantiam*, id est, ei commissam, vel communione, id est, participatione rerum eius, non communicemus nobis res eius, sed ipsi puniantur.

n ¶ *Non in ipsum.*] id est, non propria, sed ecclesiæ d. potest enim in propria puniri. 21. q. vlt. si quis cuiuslibet. si illa pœnã plus timeat. o ¶ *A communione.*] scilicet rerũ eius, id est, non cõmunicemus facultates eius nobis, sed locus in quo acturus est pœnitentiã, deputet, vt ℨ. ea. de lapsis vel cõmunione rerum ecclesiæ sibi cõmissæ. nõ enim propter hoc res sunt ecclesiæ auferẽdæ, licet hoc quotidie fiat ab episcopis, & forte nõ minus iniuste, cũ pœna pecuniaria magis timeat, quàm corporis: & ideo iuste videtur posse fieri, arg. 23. q. 4. ea. vindicta. extra, vt lit. nõ cõtest. quoniã. in fi. Et intelligunt quidã hoc tantũ esse de libertis ecclesiæ ꝓmotis, q̃ omnia quæ acquirũt, ipsi ecclesiæ acquirũt, vt extra de ser. nõ ordi. c. 3. vnde ne pp eorũ delictũ dãnificetur ecclesia, statuit hic vt puniãtur in ꝑsona, & nõ in rebus. ‖ Res eñ ecclesiæ nõ possunt confiscari, vt ℨ. ea. q. 1. in canonibus, & §. nouarũ.

d Sicliter sibi comitte. & ita in ꝓcessu Gratiani.

‖ Ecclesiæ res non confiscãtur.

De

De lapsis.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte loquitur de clericis sæcularibus, quos præcipit G. in paucis monasteriis, si deliquerint, detrudi ad pœnitentiam agendam, & vt res eorum eisdem monasteriis tradantur, vt monachi subsidium habeant de rebus eorum, cum onus accipiant personarum. si vero parentes habẽt, res eorum parentibus tradantur: ita tamẽ vt prouideat in necessariis clericis retrusis ad pœnitẽtiam. In secunda parte loquitur de clericis regularibus, qui cum delinquunt, in aliis locis religiosis debẽt ad pœnitentiam redigi: sed res eorum prioribus ecclesiis non subtrahantur: ita tamẽ, vt priores ecclesiæ in necessariis eis subueniant: ne locis in quibus positi fuerint, sint onerosi. Secunda pars incipit ibi, *Si qui vero.* H. tamen dicit q̃ secunda pars intelligitur de illis clericis, qui fuerũt serui ecclesiæ alicuius, quorum res debent dimitti illi ecclesię cuius prius fuerant serui. Seq. duo c. patẽt quæ inducuntur, cum inutilitas vel malitia prælati non nocet ecclesiæ.

Idem in eadem epistola.

1 DE lapsis sacerdotibus, vel leuitis, vel quolibet ex clero obseruare te volumus, vt in rebus eorũ nulla cõtaminatione miscearis: sed pauperrima regularia monasteria require, quę secundum Deum viuere sciuntur; & in eisdem monasteriis ad pœnitentiam lapsos trade: vt res lapsorum in eodem loco proficiant, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenus ipsi ex rebus illorum subsidium habeant, qui de correctione eorũ solicitudinem gerunt. Si vero parentes habentires eorum legitimis parentibus dentur: ita tamen, vt eorum stipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari. Si qui vero ex familia ecclesiastica sacerdotes, vel leuitæ, vel monachi, vel clerici, vel quilibet alij lapsi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus; sed res eorum ecclesiastico iuri non subtrahi. Ad vsum tamen suum accipiant, vnde ad pœnitendum substantiæ: ne, si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint.

Item Leo quartus Carolo Regi.

2 SI fortasis (quod non credimus) apud vos inutiles iudicamur; ecclesia tamen, cui permittente Domino præsumus, non inutilis, sed caput, principiumque omnium merito simul ab omnibus vocatur.

Item in Moguntinensi concilio.

3 EPiscopo non licet possessionem monasterij tollere, quãuis abbas peccauerit: sed subiiciat eum potestati abbatis alterius monasterij.

Item Gelasius.

4 ILlud statuẽdum censuimus, vt quascumq; munificentias clericis, aut sibi seruientibus derebus ecclesiæ in vsum, aut de propriis in proprietatem præcedentes dederint sacerdotes; subsequentes pontifices nullatenus auferre præsumant. Si quid tamen culpæ extiterit, pro qualitate personarum, vel regula præcedẽtium canonum in persona habeatur, non in facultate districtum.

Si ergo delictum personæ in damnũ ecclesiæ conuerti non potest, quia procurator conditionem ecclesiæ potest facere meliorem, non deteriorem; si peccato abbatis posse iones monasterij auferri non licet; quomodo delictum episcopi vertetur in damnum ecclesiæ, vt inde detrimentum causæ suæ patiatur? Sed detrimentum causæ pati non sic est accipiendum, vt ecclesia suo iure priue:ur; sed potius, quia clericis coram suo iudice stantibus episcopus tacebit, & pro iniuria illata multabitur, si propria habuerit.

QVÆSTIO VII.

VOd autẽ ecclesias de manu laicorũ nec abbati, nec alicui accipere liceat, omnium canonum testatur auctoritas. Generaliter enim tam ecclesiæ quàm res ecclesiarum in episcoporum potestate constitunt. Laici autẽ nec sua, nec episcoporũ auctoritate decimas, vel ecclesias possidere possunt.

CAPVT I.

Idem in eadem epistola.

1 DE lapsis sacerdotibus, vel leuitis, vel quolibet ex clero obseruare te volumus, vt in rebus eorũ nulla cõtaminatione miscearis: sed pauperrima regularia monasteria require, quę secundum Deum viuere sciuntur; & in eisdem monasteriis ad pœnitentiam lapsos trade: vt res lapsorum in eodem loco proficiant, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenus ipsi ex rebus illorum subsidium habeant, qui de correctione eorũ solicitudinem gerunt. Si vero parentes habentires eorum legitimis parentibus dentur: ita tamen, vt eorum stipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari. ¶ Si qui vero ex familia ecclesiastica sacerdotes, vel leuitæ, vel monachi, vel clerici, vel quilibet alij lapsi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus; sed res eorum ecclesiastico iuri non subtrahi. Ad vsum tamen suum accipiant, vnde ad pœnitendum substantiæ: ne, si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint.

Item Leo quartus Carolo Regi.

2 SI fortasis (quod non credimus) apud vos inutiles iudicamur; ecclesia tamen, cui permittente Domino præsumus, non inutilis, sed caput, principiumque omnium merito simul ab omnibus vocatur.

Item in Moguntinensi concilio.

3 EPiscopo non licet possessionem monasterij tollere, quãuis abbas peccauerit: sed subiiciat eum potestati abbatis alterius monasterij.

Item Gelasius.

4 ILlud statuẽdum censuimus, vt quascumq; munificentias clericis, aut sibi seruientibus derebus ecclesiæ in vsum, aut de propriis in proprietatem præcedentes dederint sacerdotes; subsequentes pontifices nullatenus auferre præsumant. Si quid tamen culpæ extiterit, pro qualitate personarum, vel regula præcedẽtium canonum in persona habeatur, non in facultate districtum.

Si ergo delictum personæ in damnũ ecclesiæ conuerti non potest, quia procurator conditionem ecclesiæ potest facere meliorem, non deteriorem; si peccato abbatis posse iones monasterij auferri non licet; quomodo delictum episcopi vertetur in damnum ecclesiæ, vt inde detrimentum causæ suæ patiatur? Sed detrimentum causæ pati non sic est accipiendum, vt ecclesia suo iure priue:ur; sed potius, quia clericis coram suo iudice stantibus episcopus tacebit, & pro iniuria illata multabitur, si propria habuerit.

QVÆSTIO VII.

VOd autẽ ecclesias de manu laicorũ nec abbati, nec alicui accipere liceat, omnium canonum testatur auctoritas. Generaliter enim tam ecclesiæ quàm res ecclesiarum in episcoporum potestate constitunt. Laici autẽ nec sua, nec episcoporũ auctoritate decimas, vel ecclesias possidere possunt.

CAPVT I.

1 DEcimas, quas in vsum pictatis concessas esse canonica auctoritas demonstrat, à laicis possideri Apostolica auctoritate prohibemus. Siue enim ab episcopis, vel regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint; nisi ecclesiæ reddiderint, sciant se sacrilegij crimen committere, & æternæ dãnationis periculum incurrere. 2 Oportet autem cõgruentius, nos decimas, & primitias, quas iure sacerdotum esse fancimus, ab omni populo accipere: quas fideles Domino præcipiente offerunt, iuxta illud vaticinium Malachiæ prophetæ. [Inferte omnem decimationẽ in horreum meum, vt sit cibus in domo mea.] ¶ Has vero decimas sub manu episcopi esse censemus: vt ille, qui ceteris præest, omnibus iuste distribuat, nec cuiquã personæ honorabilius exhibeat, vnde alij scrupuloso corde moueãtur: sed sint omnia communia: quia inhonestum videtur, vt alij sacerdotes habeant, alij vero detrimentum patiantur; sed sicut vna est fides catholica, ita necesse est, vt ille, qui prouisor est loci, quamuis multæ sint ecclesiæ, omnibus tamen fideliter distribuat.

Est canon septimus concilij à Gregorio VII. Romæ in Laterano habiti anno Domini 1078. quod habetur lib. 6. regesti eiusdem Gregorij. Eumdem canonem repetiuit Innocentius II. in concilio à se Romæ habito, c. 9. Vtrumque concilium extat in bibliotheca Vaticana.

Oportet autem.] *Qua sequuntur vsque ad finem in neutro concilio, neque in Polycarpo, aut Pannormia, neque apud Anselmum habentur.*

Vnde Vrbanus II.

CAPVT II.

3 COngregato apud Claramontensem vrbem multorum episcoporum synodali conuentu, proposita nobis est à quibusdam eorum quæstio de ecclesiis, vel de ecclesiasticis possessionibus à clericis, vel monachis vsq; in præsentiarum, incõsultis episcopis, acquisitis. Nos autem vsi saniori consilio eorumdem episcoporum, condescendentes pro tempore, prouidentesque ecclesiasticæ paci, vel quia aliter absque inexcusabilis scãdali periculo huiusmodi quæstio non poterat procedere; Apostolica auctoritate decreuimus, vt ea, quæ à clericis, vel monachis, vel à quibuscumque personis, prout potuerint, vsque hodie fuerint acquisita, rata perenniter, & inconcussa permaneant; hoc tamen tenore, ne in posterum inconsultis episcopis talia præsumant.

Caput hoc in cõciliis Vrbani non est inuentum. Habetur autem in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis, titul. de capellis monachorum, ex eodem Vrbano citatum.

Item Gregorius VII.

CAPVT III.

4 PEruenit ad nos fama sinistra, quòd quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis, decimas, atque Christianorum oblationes conferant; sed potius laicalibus personis, militum videlicet, siue seruitorum, vel (quod grauius est) etiam consanguineis. Vnde si quis amodo episcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti trangressor; inter maximos hæreticos, & antichristos non minimus habeatur. Et sicut Nicæna synodus de simoniacis cẽsuit, & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici, siue pretio, siue beneficio, æterni incendij ignibus deputentur.

In vulgatis codicibus huic capiti erat præpositum nomen Paleæ: sed habetur in omnibus manuscriptis. Refertur autẽ plane eisdem verbis 1. q. 3. peruenit. & de eo ibi notatum est. In Polycarpo est longe copiosius, & citatur ex concilio Africano.

Item Ambrosius in sermone Quadragesimæ, cuius initium [*Ecce nunc tempus.*]

CAPVT IIII.

Fideliter decimas dat, qui omnium suarum decimas solut.

QVicumq; recognouerit in se, quòd fideliter non dederit decimas suas, modo emẽdet, quod minus fecit. Quid est fideliter decimas dare? nisi vt nec pejus, nec minus aliquando Deo offerat aut de grano suo, aut de vino suo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, vel monachis vsq; in præsentiarum, incõsultis episcopis, acquisitis. Nos autem vsi saniori consilio eorumdem episcoporum, condescendentes pro tempore, prouidentesque ecclesiasticæ paci, vel quia aliter absque inexcusabilis scãdali periculo huiusmodi quæstio non poterat procedere; Apostolica auctoritate decreuimus, vt ea, quæ à clericis, vel monachis, vel à quibuscumque personis, prout potuerint, vsque hodie fuerint acquisita, rata perenniter, & inconcussa permaneant; hoc tamen tenore, ne in posterum inconsultis episcopis talia præsumant.

Caput hoc in cõciliis Vrbani non est inuentum. Habetur autem in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis, titul. de capellis monachorum, ex eodem Vrbano citatum.

Item Gregorius VII.

CAPVT III.

4 PEruenit ad nos fama sinistra, quòd quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis, decimas, atque Christianorum oblationes conferant; sed potius laicalibus personis, militum videlicet, siue seruitorum, vel (quod grauius est) etiam consanguineis. Vnde si quis amodo episcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti trangressor; inter maximos hæreticos, & antichristos non minimus habeatur. Et sicut Nicæna synodus de simoniacis cẽsuit, & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici, siue pretio, siue beneficio, æterni incendij ignibus deputentur.

In vulgatis codicibus huic capiti erat præpositum nomen Paleæ: sed habetur in omnibus manuscriptis. Refertur autẽ plane eisdem verbis 1. q. 3. peruenit. & de eo ibi notatum est. In Polycarpo est longe copiosius, & citatur ex concilio Africano.

Item Ambrosius in sermone Quadragesimæ, cuius initium [*Ecce nunc tempus.*]

CAPVT IIII.

Fideliter decimas dat, qui omnium suarum decimas solut.

QVicumq; recognouerit in se, quòd fideliter non dederit decimas suas modo emẽdet, quod minus fecit. Quid est fideliter decimas dare? nisi vt nec pejus, nec minus aliquando Deo offerat aut de grano suo, aut de vino suo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, vel

Decimas.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd laici decimas possidere non possunt; & si receptas à quibuscumque personis ecclesiæ cui competunt, non reddiderint, pœnam æternæ damnationis incurrent: & quòd clerici tantum decimas & primitias habere debeant, probatur auctoritate prophetæ dicentis: Inferte, &c. In secũda parte dicitur, quòd decimę debent esse in potestate episcopi, ita vt omnib' clericis fideliter distribuat: nec quicquam alicui personę exhibeat: ne alij propter hoc scrupuloso corde moueantur, vel possint pati detrimẽ cum. *In horreum*, id est, ecclesiam. Secunda pars incipit ibi. *Has vero.*

Quæs.] videtur ergo ex hoc c. & extra de deci. cap. quamuis. & cap. prohibemus. & extra de præscri. causam. quòd laici peccant si decimas possideant. H. dicit quòd episcopus bene potest conferre laico decimas, sicut etiã posset pignori supponere vel vendere, vt extra de pigno. c. 1. sed ius spirituale non potest cõferre. Alij vero dicũt, quòd quocumque modo accipiunt, peccant, per prædicta c. & extra de deci. ad hæc. quia etiã fructibus vti prohibentur: vt 10. q. 1. hanc consuetudinẽ. Ego credo quòd tẽporalia non potest habere laicus iure feudi, vt ad heredes descendant, extra de deci. ad hæc. quia ius spirituale quod reſidet apud ecclesiam, sine temporali cõsistere non potest, sicut corpus sine anima, vt 1. q. 3. si quis. Item quia inutile esset illud ius ecclesiæ, vt dicit lex de vsufru. vt inst. de vsufru. §. 2. Nec obst. extra de jjs quæ fiunt à prælа. cum Apostolica. quia ibi potius factum quàm ius tãgitur. extra de appell. ad pœnitẽtiã.

In horreum.] Arg. quòd non solum dare, sed etiã ad domum deferre decimam debent: arg. 3. c. q. 1. reuertimini.

Sub manu episcopi.] infra ea. q. nemini. cõtra. sed ibi de iure patronatus agitur, quod laicus potest dare, & ab eo recipi. 3. dist. 32. præter. 3. 10. q. 1. decretũ est.

Honorabilius.] supra ea. q. 1. ad hoc. Cõtra. 3. 73. distinct. consuluit. 3. 1. q. 2. cap. vlt. supra 12. q. 2. Vulteranæ. in illis omnibus dicitur, q̃ secundum merita personarum potest res ecclesiasticas diuidere. Solu. hoc cap. loquitur de illis clericis, quorũ præbendæ non sunt distinctæ. Vel dico quòd loquitur de decimis & oblationibus, quæ æqualiter sunt diuidendæ. ‖ pares ergo erunt reditus omnium qui sunt in eadem ecclesia quoad præbendam, vt extra de constit. cum omnes. & cap. cum M. & extra de præben. relatum. sed secundum Apostolum vnus non debet esurire, & alius ebrius esse: & quorumdam remissio aliis non debet esse tribulatio, vt 25. q. 1. §. his ita. in fi. sicut iniquum est inter socios, q̃ vnus consequatur plus quàm alter, vt ff. pro socio. verum. §. si cum tres. Vel dic quòd non negatur hic quin secundum merita personarum possit diuidere res: sed secundum carnalem affectum non debet eos diuidere. Ioannes.

Multa.] quoad mẽbra: quia ipsa ecclesia est vna, vt 7. q. 1. Notanianus. 24. quæst. 1. Ioquiter.

Omnibus.] Arg. pro capellis vt cõmunicentur eis decimæ, vt 70. distin. sanctorum. 3. ea. q. 1. c. decimas. 3. 12. q. 1. videntes.

Peruenit.] CASVS. Quidã episcopi decimas & oblationes nõ dabãt sacerdotibus, sed potius militibus, vel seruitoribus, vel consanguineis: quod cum significatum fuisset Gregorio 7; statuit vt episcop' qui talia fecerit, inter maximos hæreticos, & antichristos computaretur: & episcopus dator & laicus receptor deputentur pœnis æternis.

Quicunque.] CASVS. Statuitur in hoc c. quòd si quis cognouerit se decimas nõ fideliter persoluisse, modo soluat ad plenum, scilicet de omnibus fructibus & fœtibus, & de negotio, & etiam de venatione sua.

Quod minus fecit.] sed pone quòd aliquis diu non soluit decimas: nec modo possit soluere nisi venderet omnia quæ habet: nunquid tenetur ea vendere? Sic, sed ecclesia debet ei dimittere vnde viuat: cum hoc idem esset ei datura. ‖ res enim ecclesiæ omnibus sunt communicandæ. arg. 3. ead. q. 1. quoniam quidquid. nec enim ita aliare sunt omnia extorquẽda: quia habẽda est eius ratio, ne egeat. arg. ff. de re iud. inter. §. vlt. Item patet hic quòd sicut laicus non potest præscribere in decimis, ‖ sic nec in quantitate decimarum: licet sit arg. contra. extra de deci. in aliquib'. vbi dicitur quòd decimæ quædam ex longa consuetudine debentur: sed illud potest intelligi secundum decre. extra eo. ad Apostolicæ. Vel loquitur de decimis personalibus, quæ reddi debent ecclesiæ, in qua recipit sacramentum. sed certe istæ & illæ similiter lege diuina debentur [a], vt 23. quæ. 5. dicat. Et no. quòd licet non currat præscriptio in quantitate decimæ, tamen currit in quantitate cathedratici [b], vt extra de cens. olim: quod mirum videtur: cum clericus possit præscribere in decimis. & non in cathedratico [c]. cum cathedraticum non possit episcopus à se abdicare, vt extra de dona. pastoralis.

a ¶ *De ne*

1 Anſel. l. 8. c. 1 Iuo p. 6. c. 380. & p. 5. c. 20.
a al. sciant
3 Burc. l. 8. ca. 88. Iuo p. 7. c. 106.
a Sine aliis eo epiſcopis, sed nõ sine suis canonicis, secundũ. Hu. & hic videas quod legitur & not. 21. di. submittitur. in fi.
b De hoc no. 35. q. 7. in fum.
b al. pœnitentiam
fortaſſe, ſeruus
2 Iuo p. 5. c. 21.
4 Anſel. l. 6. ca. 172.
laici non poſſint hãc pecuniã decimas percipere. Poly. l. 3. tit. 11.
Anſel. c. 15. Panor. l. 3. cap. 15.
Decretalis. 1. 2.
Mal. 3.
facerdotes. 12. q. 1. cap. mutuo.
‖ Laici eccleſiaſt. nec decimas habere nõ poſſunt.
c 5 illicet ſecundũ capitã merita. cum ea. ſequẽ.
a Hoc videtur inno. tenere. quod die vt plene not. de deci. fig. rub.
b Quantitate. idẽ Cardi. Flo. ren. in clc. 1. col. 2. de iure patrona.
c Arg. contra 13. q. 2. in prin.
a ¶ De ne

a ¶ *De negotio.*] de hoc dixi 3.ea.q.1.cap.reuertimini.
b ¶ *Aut de ipsa.*] 3.86.dist.Esau.contra.& c.qui venatoribus.7.dist. 34.quorumdam.contra.Solu.ibi de arenaria venatione,quę prohibita est:hic de saltuosa , quæ quibusdam est concessa:de qua decimatio dari præcipitur,arg.23.q.1.nisi bella.& c.noli.

Mnes decimæ.] CASVS. Statuit concilium Rothomagen. vt oēs decimæ , siue de fructibus siue de pomis arborum sacerdotibus dentur, & si quis tertio cōmonitus eas dare noluerit,donec satisfaciat, anathematizetur. Quæ sequūtur plana sunt vsque ad cap. & hoc dixinus.

c ¶ *Sanctificantur.*] id est , ministeriis sanctis , id est , sanctæ Dei ecclesiæ,scilicet deputatis conferuntur, vt 12. quæst.2.nullus,3. ead.q. 1.reuertimini.

d ¶ *Admoneantur.*] trina. n. admonitio debet præcedere vindictā: arg.12.q.2.indigne. 3. 5. q.2.præsenti. 7. proxi.q. 4.de presbyterorum.

e *Decimas.*] ¶ *Abraam.*] vt 24.q.5.dicat.

f ¶ *Iacob.*] cum iret in Mesopotamiam,dixit quòd si ei bene succedere t,decimas Deo daret.

g *Decimas.*] ‖ Ex hoc c.& illo. 1. q.1. nullus.& 7.q.1. sanctum. dicunt quidam, q̄ nō licet mihi ius meū spirituale redimere. & exponunt finē huius c. prohibendū est, scilicet episcopis ne fiat ab eis. scilicet,vt redimant, q̄a simonia est. ar. extra de si. Matthæus. & c. querelam. Alij dicunt q̄ si iniustē vexor in iure spirituali, quod ad me pertinet , vexationē meam redimere possum , vt si timeo iniustē deponi. ar. extra de si. nobis. & c.dilectus 1.& 1.q.3.quę situm.& iudicium iustū emere possum.arg.14.q. 5.non sane.C. de adult. ferui.Io.consuevit dici, q̄ si sum in possessione, possum redimere , aliàs nō, vt extra ea. dilectus.

h ¶ *Ne fiat.*] supple redemptio decimarum, &c.sicut dicit lex, q̄ faber non potest dare pecuniā pro specie , vt C. de fabri.l.1.lib.11.ar.cōtra.14.q.6.cōperimus[a]. vbi pretium recipitur pro re spirituali.

i *Maiores.*] ¶ *Abundabant.*] 3.ea.q.1.decimæ.

k ¶ *Cæsari.*] 3.11.q.1. si tributum.7.23.q.8.cōuenior.

‖ ¶ *Partiri.*]id est,decimam partem dare,& [ita] aliud est partiri, & aliud partem dare.ff.de vsufruc.etiam partis.ff.de verb.sig.l.nomen.§.portionis.

Et hoc diximus.] CASVS. Hoc c.diuiditur in quattuor partes. In prima parte exponit Origenes litteram illam Euangelij , Intrauit Iesus in tēplum,& eiecit oēs vendentes & ementes de templo. & ostendit q̄ templum dictum est illud quod fecit Salomon de lapidibus insensatis,de quo visibiliter eiecit Iesus vendentes & ementes: quia fecerunt ipsum domum negotiationis, & speluncam latronum. In secunda parte dicitur, q̄ Dominus hoc fecit in figurā spiritualium actuum:ne scilicet populus cum debebat facere festiuitates ad honorem Dei,& orationibus vacare,intenderet mūdanis negotiationibus.

In 3.parte ostēdit quòd iuxta tropologiā tēplū Dei dicitur ecclesia, vel cōgregatio fidelium , vbi vēdentes & emētes sunt mali prælati,q̄ spiritualia pro pecunia donāt, & ostendit q̄ Christus dolet de peccatis eorū & hoc probat duabus auctoritatib⁹.f. Oseę,& Euāgelij. In quarta parte ostendit, q̄ per vēditores columbarū intelliguntur plati q̄ ordināt indignos & irreligiosos epōs vel presbyteros ad prælaturā ecclesiarum, qui Deo nescīunt reuerentiam exhibere. quod probat auctoritate Hieremiæ. *Secundum simplicem*, id est, litteralē. Pro mundanis,negotiationibus. Secunda pars incipit ibi,*Hoc ergo facto.* Tertia ibi,*Nunc autē arbitror.* Quarta ibi, *Et arbitror conuenire.*

ET HOC DIXIMVS. CASVS. Ponit Origenes auctoritatē illam : Intrauit Iesus in templum eiiciens vēdentes , &c. dupliciter eam exponens ad litteram,vsq; ad locum illū, *nunc autem.*deinde moraliter vsq; in finem. Sic ergo ordina litterā , incipe ibi,*Et primum.* Et cum veneris ad illum lo cum *nunc autem,*repetas principium , & hoc diximus secundum simplicem intellectū. Iuxta moralē aūt alia dicem⁹.

m ¶ *Salomone.*] 7. de consec.dist.1.c.1.

n ¶ *Ab Esdra.*]reuerso à captiuitate Babylonica; q̄a Nabuchodonosor destruxerat tēplum.

o ¶ *A Romanis.*] i. à Tito & Vespasiano.23.q. 5.§.hinc.76.dist.ieiunium.

p ¶ *Destructa.*] ar. q̄ ecclesia destructa, non remanet locus priuilegiatus.arg.ad hoc extra de verb. sign. abbate.in fi.3.ead.q.1. generaliter. Argumentum cōtra 19. q.3.quæ semel.ff.de contrah.emp.l.ædem.Sed dicimus hoc verum esse cum superioris auctoritate ecclesia destruitur.arg. contra,de consec.dist.1.placuit.

q ¶ *Speculationis.*] id est,cognitionis & cultu ræ vnius Dei, sicut olim dictum est[b]. Notus in Iudæa Deus , &c. nam modo vbique colitur.

r ¶ *Secundum legem.*] eam sequendō ad litteram,quo ad cæremonialia.vt extra de consti.translato.

s ¶ *Eiecit.*] i.ostendit officia turpia & immunda esse eiicienda.

t ¶ *Festiuitates.*]non ideo reprehenduntur,quia ad festiuitates veniunt, sed quia non diuinis insistunt officiis , sed turpibus cant lenis. de consec.dist.3.c.2.

a ¶ *Pietatem.*]

1 Burc.l.3. ca. 130. Iuo p.3.c.196. Pan.l.2.c.18. *Leuit.27. omnium de censu bou, & ouu,&c* 3 orig.

c al & quod mutat, & qd mutatum est.

Esa.56, Matt.21.

‖ Ius spirituale an possit emi.

2 Burc.l.3. ca. 133. Iuo p.3.c.199. Pan.l.2.c.60

3 Lib.5.capit. c.46.& in leg. Lōgobar. l.3. titul. de decimis.

4 Burc.l.3.ca. 134. Iuo p.3.c.200. Pan.l.2.c.62.

a Nō quia ibi laicus non debeat priuari iure suo,& res iam cōsecrata posset ipsi laico reddi. Archid.

a ¶ *Pietatem.*] 3. 3.quæst.5. accusatores.
b ¶ *Quæ vtilitas.*] cum videt , quòd non potest proficere in eis, dicit, quare fundo sanguinem meum ? vnde dicit , in sanguine meo effuso propter peccata redimenda.
c ¶ *Dum descendo.*] per eos in corruptionem, id est, si iterum corrumpitur ecclesia. nec enim dabis sanctum tuū, id est, Christum videre corruptionem , scilicet quantū ad membra,quia omnes corrumpuntur & inficiuntur peccatis. Vel in corruptionem , id est, putrefactionem , scilicet corporis , vt detineretur in morte sicut ceteri.q.d. nulla, si hoc est:quia nulli annuntiabor : nullum lucrabor.

Vtilitas.

c ¶ *Dum descendo.*] per varios gradus tormentorum , scilicet vulnerationem , verberationem,& colaphizationē.

Michæus 7. & ps 29.

d ¶ *Per Oseæ.*] in lib. 12.prophetarum,quorum primus est Oseæ , nā hoc in Michæa c.7.dicitur.

e ¶ *Factus.*] id est,pauper & inops , paucos acquirens , scilicet ad modum istorum qui pauca colligunt.

Abacuc 2 & Esa 5.

f ¶ *Si cognouisses.*] supple fleres, vel conuersa a esses ad fidem per prædicationem.& est ibi defectus locutionis.Et est argum.quòd nec testes,nec instrumenta vitiantur ,propter defectum locutionis.3.i.q.3. saluator.& ff. de hære.inst.l.1.in fin.

Luc.19.

g ¶ *Qui tradunt.*] non ergo tantum simoniacis. & est argumen. quòd vbi communis est causa, non refert cuius nomen exprimatur.C.de diuer. rescrip.l.1.argum.61.distin.

Mandatum extra de appell. cap. pia. C de mand. prin. l. quis.

miramur[b]. auctoritas enim præmissa tantum de simoniaco loquitur , sed hic extendit eam etiam ad alios. Ioan.

h ¶ *Auaris.*] 3. distin. 85. Florentinum.

CVM ERGO CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis dicēs, quòd cum ecclesiæ & oblationes sint in potestate episcoporum , tantum de manu eorum sunt recipiendæ. quod probat per sequen. cap. quorum primum planum est.

Matt. 23.

i ¶ *Potestate.*] supra distinct.61. obitum. 3.10. quæst.1. cap.3. 3. ead.q.5. cap.1. & 2. 3.9.q.3.c.3. 3. ea.q.1. qui vere.3.10.q.2. episcopus. nisi in aliquo speciali priuilegio ab ei' iurisdictione sint exemptæ. extra de priuil. cum & plantare.

Extr. 4.

Nvllus.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd nullus clericus in quacumque dignitate constitutus debet tribuere curam animarum,vel præbendas alicui sine auctoritate episcopi : cum ista in episcopi potestate consistant: & si quis contra fecerit , debet excommunicari.

k ¶ *Archipresbyter.*] Extra de offic. Archid. cum satis. arg.dist.63. si in plebibus. Argu. contra.25.dist. cap.1. Istud cap. multum facit contra archidiaconum. Sed illi qui dicunt quòd archidiaconus vel alij prælati ex officio suo possunt dare præbendas, &c. intelligunt hoc sine licentia generali. ‖ Qui dicunt contra.per hoc cap.intelligunt illud, si in plebibus. de speciali licentia : quando scilicet episcopus specialiter ei concedit vt aliquem instituat. de consef.præben.constitutus. hoc enim delegari potest, vt extra de præben. cum secundum. nisi hoc habeat ex generali consuetudine vel speciali. dum esset præscripta.arg.tamen pro eis extra de elect. cum in cunctis.extra de offic.delegat. super eo. Sed illud cap. si in plebibus. intelligitur de custodia,vt extra de appel.bonæ.

‖ Archidiaconus an possit instituere.

l ¶ *Episcopi.*] vel capituli , cū ecclesia vacat. argu. extra de hered. ad abolendam. immo vniuersitas bene potest conferre curam animarum. argum. extra de consef. præbend. nulla.

m ¶ *Item Gregorius.*] Hic mutat Gratianus materiam.

Si quis deinceps.] CASVS. Præcipit Greg. in hoc cap.vt nullus clericus recipiat inuestituram episcopatus, vel alicuius ecclesiasticæ dignitatis de manu laici. & si fecerit, inuestitura non valeat:nec ei audientia præbeatur , si causam aliquam voluerit prætendere, vel si voluerit appellare:sed introitus ecclesię ei interdicatur donec deferat quod male accepit. Laicus vero in quacumque dignitate positus qui præsumpserit hoc , simili sententia puniatur.

‖ Polycarp.1. 3.tit.12. Burch.l.3.c.8. Iuo p.3.c.10.

n ¶ *Deinceps.*] 3.dist. 63.si per ordinationem.

o ¶ *Audientia.*] ‖ Ex hoc videtur quòd tales ipso iure sunt suspensi. Sed cōtra videtur extra de iure patro. prætera 1. vbi dicitur quod tales sunt excommunicandi. Ad hoc quidam dicunt quòd non sunt suspensi c, sed sunt suspendendi. & exponūt interdicimus , id est, interdicendum dicimus. Tu potes dicere quòd sunt suspensi à canone:& sic suspensus à suo prælato potest absolui: cum conditor canonis sibi non reseruauerit absolutionem. extra de sent. excommu. nuper. Si autem aliquis sub tali conditione suspenditur donec pœniteat:tunc quàm cito pœnitet , statim est absolutus,vt 15.q.6.nos sanctorum. 81.dist. si quis amodo. H.tamen excipit duos casus in quibus talis qui recepit ecclesiam à laico , non est ipso iure priuatus , scilicet cum accedit postea consensus episcopi, vt 3. ea.q.1. quoniam. & cum clericus præscripsit, vt extra de iure patro.cura pastoralis. Melius potest dici,quòd tunc demum est priuatus quando recipit ecclesiā tamquam volens esse prælatus:sed si recipit eā quasi proprietatem aliquam, non vt ibi sit prælatus : tunc non est suspensus ipso iure. & sic loquitur illud cap. cura pastoralis. hodie tamen non videtur quòd talis possit absolui ab episcopo : quia ineligibilis factus est , vt extra de elect. quisquis.

‖ Ecclesiam recipiens à laico verum sit suspensus.

2 l.6. regesti eiusdem.
c Scilicet si à sacramentis. secundum id qđ no.63.distin. si quis per ordinationem. ibi videas.
3 An.l.6.c 73. Deusdedit p.1

1.*Reg.*15.

a ¶ *Inuestituram.*] Sed numquid per inuestituram receptam à laico factus est quis possessor? Argu. quòd non. extra de donat. per tuas. & extra de iis quę fi. à maior. parte. cap. ex ore. & extra de sent. & re iudic. cum aliquibus. Argu. contra extra de consuet. c. 2. in fi. & extra de suc. ab intest. cum dilectus. ff. de contrahen. empt. clauibus. & j. qad. contra. in fin.

† inuestituras] orig.

Quoniam inuestituras.] CASVS. significatum fuit Gregorio quòd quidam clerici recipiebant de manu laicorum inuestituram dignitatum vel ecclesiarum. quare præcipit Gregorio ne hoc decetero fiat. & si quis præsumpserit, nec inuestitura valebit: & ipse vsque ad dignam satisfactionem subiacebit excommunicationi.

b ¶ *Vel femine.*] Argum. quòd ad præsentationem seminæ potest qs inuestituram consequi, vt extra de iure patron. ex litteris.

Sane Thessalonicenses.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd Thessalonicenses episcopi metu Anastasij Imperatoris consenserunt Timotheo hæretico patriarchæ Constantinopolitano: qui concilium Chalcedonense anathematizauerat. sed xl. episcopi Illyrici & Græciæ facta professione in scriptis discedētes ab eo adhæserunt Papæ. In secunda parte dicitur, quòd Dioscorus minor per manum regis factus est episcopus: & ideo populi ab eo discesserunt. *Impositionem*, id est, confirmationem. Sequentia tria c. plana sunt.

c ¶ *Discesserunt.*] 5. 8. q. 4. nonne contra. Solut. isse incideras in hæresim iam damnatam: & sic sententia canonis erat lata in ipsum, vt 24. q. 1. Achatius. item talis coniuratio non fuit vitiosa: & sic nō obstat 11. quæst. 1. si quis clericorum.

d ¶ *Principes.*] Ergo canonici possunt recedere ab episcopo, quē Rex inuestiuit. 79. dist. si quis per pecuniam.

Sicut Domini.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd sicut vestimentum domini non fuit diuisum: ita ecclesia scindi non debet, quæ tota est in vnitate & potestate episcopi, à quo ecclesiæ debent ordinari: & si contra fiat, clerici & ecclesiæ interdicantur.

e ¶ *Scindi.*] diuidi tamen potest ecclesia, vt de

1 Polycarp. l. 2. tit. 4. anf. l. 6. c. 73.

2 Dist. 63. omnis electio. Deusdedit p. 1 Burc. l. 3. c. 109 Iuo p. 3. c. 85. & p. 5. c. 119.

qui] orig.

3 Deusdedit par. 1.

† al. rusticorum] orig.

scelus idololatriæ) cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constituimus. *Item, cap. 2.* ¶ Si quis imperatorum, regum, ducum, marchionum, comitum, vel quilibet sæcularium potestatū, aut personarum inuestituram † a episcopatuum, vel alicuius ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit; eiusdem sententiæ vinculo se esse sciat obstrictum.

a ¶ Sub crimine.] *Antea legebatur*, sub crimine tam inobedientiæ, quàm ambitionis, ex qua scelus idololatriæ cepit. *Emendatum est ex concilio ipso, & Anselmo. Et est locutio valde familiaris Gregorio septimo ex primo Reg. cap. 15.*

Idem ibidem, cap. 3.

¶ Excommunicationi subiaceat, nec inuestituræ sumat fructum, qui de manu laici ecclesiam susceperit.

C. XIII.

1 QVoniam inuestituras ecclesiarum contra statuta sanctorum patrum à laicis personis in multis partibus cognouimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in ecclesia (immo ruinam sanctæ religionis) oriri, ex quibus Christiana religio conculcatur; decernimus, vt nullus clericorum inuestituram episcopatus, vel abbatiæ, vel ecclesiæ de manu imperatoris, vel regis, vel alicuius laicæ personæ, viri, vel feminæ b suscipiat. Quod si præsumpserit; recognoscat inuestituram illam Apostolica auctoritate irritam esse, & se vsque ad con dignam satisfactionem excommunicationi subiacere.

Item ex canone Apostolorum 31.

¶ De eodem. C. XIIII.

2 SI quis episcopus sæcularibus potestatibus vsus, ecclesiam per ipsos obtineat; deponatur & segregetur, omnesque, qui illi cōmunicant.

d *De hoc canone notatum est supra dist. 63. cap. omnis electio. in vers. segregetur.*

Itē ex Chronico Anast. bibliothecarij.

¶ De eodem. C. XV.

SAne Thessalonicensi episcopo communicante ob metum imperatoris Anastasij Timotheo Constātinopolitano episcopo, quem † concilium Chalcedonense anathematizauerat, quadraginta episcopi Illyrici, & Græciæ conuenientes in vnum per professionem in scriptis factam, vt à proprio metropolitano, discesserunt c ab eo, & Romam mittentes Romano communicare in scriptis professi sunt, *& paulo post.* ¶ 3 Cum 3 Dioscorus (*iunior*) manus impositionem accepisset; 80 recesserunt multitudines populorum † dicentes, quia nisi secundum quòd sanctorum continent Apostolorum canones fiat, non recipietur episcopus. Principes d enim inthronizauerant eum.

¶ *Caput hoc acceptum est ex Chronico Anastasij bibliothecarij in ijs, quæ de Anastasio imperatore narrat: multaque ex ipso originali sunt emendata.*

β ¶ Cum Dioscorus.] *Hæc est altera electio à priore, & ipsa facta non canonice, & potestate laica: nam prior est Timothei ad sedem Constantinopolitanam: hæc vero posterior Dioscori iunioris ad Alexandrinam. Vtraque vero à bibliothecario copiose exponitur.*

Item Paschalis Papa II.

¶ Excommunicetur, qui per laicos ecclesias obtinet. C. XVI.

iij SI quis clericus, abbas, vel monachus per laicos ecclesias obtinuerit; secundum sanctorum Apostolorum canones 4, & Antiocheni γ concilij capitulum, excommunicationi subiaceat. 4 Can. Apost.

¶ *Capitis huius, & sequentis sensus est in fragmento manuscripto cōcilij apud Guardastallum à Paschali habiti anno Domini 1116. quod in bibliotheca Vaticana seruatur. Nauclerus etiam gen. 36. narrat Paschalem apud Trecas concilium habuisse: vbi inter multa sententiam de libera pastorum electione, & de coercenda laicorū in ecclesiasticas dignitates p̄sumptione iuxta prædecessorum suorū decreta promulgarit.*

γ Antiocheni.] *In concilio Antiocheno nihil expresse statuitur contra eos, qui per laicos obtinent ecclesiasticas dignitates. Verum cap. 23. præcipitur, vt in episcopo eligendo seruetur ius ecclesiasticum. nempe, vt non eligatur episcopus, nisi cum synodo, & iudicio episcoporum: quibus verbis laici videntur excludi. In synodo autem Nicæna secunda, cap. 3. repetitur, & confirmatur canon Apostolorum.*

Idem.

¶ Qui per laicos ecclesias obtinet, & qui manus imponit, communione priuetur.

C. XVII.

COnstitutiones sanctorum canonum sequentes statuimus, vt quicumque clericorum ab hac hora in antea inuestituram ecclesię, vel ecclesiasticæ dignitatis de manu laica acceperit; & ipse, & qui ei manum imposuerit, gradus sui periculo subiaceat, & communione priuetur. *Idem.*

¶ De eodem. C. XVIII.

5 NVllus laicorum ecclesias, vel ecclesiarum bona occupet, vel disponat. Qui vero secus egerit; iuxta beati Alexandri d capitulum ab ecclesiæ liminibus arceatur.

d ¶ Alexandri.] *In epistolis Alexandri Papæ primi, nihil legitur, quod ad hanc rem pertineat. Verum in epist. Alexan. ij. in qua synodum à se habitam repetit (quæ epistola ex vetusto codice descripta Romam ex Hispania missa est) hæc inter alia habētur.* Decimæ, & primitiæ seu vuorū & mortuorū oblationes ecclesiis Dei fideliter reddanē à laicis: & vt in dispositione eorū sint: quas qui retinuerint, à sanctæ eccłæ cōione separentur. *quod fere est idem cum c. præcipimus. 5. ea. q. 2. ex Nicol. ij.*

Idem. ¶ De eodem. C. XIX.

SIcut Domini vestimentum scissum non est, sed de eo sortiti sunt; ita nec ecclesia scindi c debet: quia in vnitate tota consistit. In potestatem ergo proprij episcopi ecclesiæ reducantur: & ab ipso (sicut sacris canonibus cautum est) ordinentur. Alioquin & ecclesiæ f ipsæ, & clerici earumdem diuinis destituantur officiis.

Item Alexander Papa ij.

¶ Nullus clericus per laicos ecclesiam obtineat. C. XX.

PEr laicos nullo modo qlibet clericus, vel presbyter obtineat ecclesiam, nec gratis, nec pretio. Nullus habitum monachi suscipiat, spem g, aut promissionem habēs, vt abbas fiat. Null° presbyter duas h habeat eccłesias.

¶ *Habetur*

vna fiant duæ: sed non ita diuidi, vt vna permaneat. 5. ead. q. 1. plures. Idem est in præbenda, vt extra de præben. maioribus. similiter in prouinciis, vt 100. dist. cap. 1. ff. de offic. accesso. si eadem.

f ¶ *Et ecclesiæ.*] Sic ergo propter delictū vnius hominis subijcitur tota terra interdicto, vt extra de despons. non est vobis.

g ¶ *Per laicos.*] Tria prohibet i hoc cap. Alexander. Primum est, vt nullus clericus retineat ecclesiam per laicos pretio vel gratis. Secundū, vt nullus fiat monachus sub hac spe vt ipse abbas fiat. Tertium est vt nullus presbyter duas habeat ecclesias.

g ¶ *Spem.*] hoc cap. intelligit Hug. nisi aliqua promissio præuenerit spē suam: aliàs (vt dicit) possunt monachi conuenire in aliquem, & dicere ei, sumas habitum: volumus te eligere in abbatē cum fueris factus monachus. & quòd taliter possint conuenire in aliquem, est argu. 61. distin. cap. bene.

‖ nam & laicus sic potest postulari in episcopum, vt 61. distin. Offus. licite enim potest quis habere spem de dignitate, vt 61. distin. quid proderit. 74. dist. consuluit. 8. q. 1. qui episcopatum. 77. dist. c. 2. 59. distin. si officia. Ioan. Sed hoc non credo: quia neophytus nō potest esse abbas, vt extra de elect. cum causam. & melius extra de elect. officij. & cap. cum ad nostram. B.

h ¶ *Duas.*] intitulatas, nisi sint pauperes, vt extra de æta. & qualit. eam te. & 10. q. 3. vnio b.

Quoniam.]

‖ Laici in episcopum postulatur.

b Ad idem 11. q. 1. c. 1. & co. relatio. H.

5 Polycarp. l. 2. tit. 4.

Quoniam.] Hæc est secunda pars quæstio. in qua dicitur, quòd nullus episcopus gubernare debet res ecclesiæ sine œconomo, laico, clerico. & hoc probat per 5. cap. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum fuit in Chalcedonensi concilio, quòd episcopi sine œconomis facultates ecclesiæ gubernabant: & ideo statutum fuit, vt omnis episcopus de proprio clero habeat œconomum, qui res ecclesiæ dispenset secundum voluntatem episcopi: & ad hoc vt res ecclesiæ non dispergantur, & episcop° propter hoc nō infametur, & qui contra fecerit, canonicis constitutionibus subiacebit: quia (vt dicit Bene.) deponetur.

2 ¶ *Vt rumore.*] Ei tamen non creditur, vt extra de eo qui cogno. con sangui. vxo. fuas, super eo.

b ¶ *Episcopum.*] similiter & aliæ conuentuales ecclesiæ habebunt œconomum, vt 9. q. 4. cum scimus. & quandoque pa rochiales ecclesiæ, vt extra de offi. ordi. cum vos. ‖ & regulariter debet œconomus eligi per episcopum, vt 9. q. 3. cum scimus. C. de episc. & cleric. omnes. §. fed nihilomin°, nisi consuetudo sit quòd capitulum eligat. de elec. cum ecclesia. Dicitur autem œconomus cui res ecclesiæ gubernādæ mandantur. C. de sacrosanct. eccles. iubemus. ‖ Vicedominus autem dicitur, qui administrat res ecclesiæ, vt 89. distin. volumus a. Syndici appellantur qui ad vniuersitatem causarum constituuntur. Actor vero ad vnam causam, & ab vna persona potest cōstitui, vt ff. quod cuiusque vniuers. l. 1. item. §. 2. instit. de cura. §. vlti. Nec obstat quod est ff. de mune. & hono. l. munerum. §. defensores. vbi dicitur quòd Syndicus est qui ad certā causam constituitur: quia ibi large sumitur nomē syndici pro quolibet defensore.

c ¶ *De clero proprio.*] Argu. contra, extra de iura. calum. Imperatorum. vbi dicitur, quòd œconomus non erit vnus de collegio b, sed ibi ponitur œconomus pro ipso syndico.

d ¶ *Testimonium.*] 5. 2. q. pen. cum pastoris.

In nona actione.] CASVS. In concilio Hispalen. fuit relatum q° episcopi in rebus ecclesiæ dispensandis laicos habebant œconomos. Et ideo statutū fuit vt iuxta Chalcedonen. concilium vnusquisque episcop° de proprio clero œconomū constituat clericum, & non laicum. Et hoc probat tribus rationibus. Prima est, quia in vno & eodem officio nō debet esse dispar professio. Secunda est, quia lex Mosaica dicit, Non arabis in boue & asino. Tertia est, quia cōuenire non p̄t quibus vota & studia sunt diuersa. Si quis autem rem ecclesiæ gubernauerit per laicum, aut sine œconomo, apud Deū iudicabitur reus: & concilio manebit obnoxius. Sequentia tria c. patent.

¶ *Habetur in eadem epistola Alexandri II. paulo superius in cap. nullus laicorum citata. Nam statim post vers. separentur. sequitur,* & vt per laicos, &c.

Item ex concilio Chalcedonen. c. 26.

¶ Singuli episcopi suos habeant œconomos. C. XXI.

2 1 QVoniam in quibusdam ecclesiis, vt rumore a cōperimus, præter † œconomos episcopi facultates ecclesiasticas tractant; placuit omnem ecclesiam habentem episcopum b, habere œconomum de clero c proprio, qui dispenset res ecclesiasticas secundū sententiam proprij episcopi: ita vt ecclesiæ dispensatio præter testimonium α d non sit: & ex hoc dispergantur ecclesiasticæ facultates, & sacerdotio maledictionis β derogatio procuretur. Quòd si hoc minime fecerit, diuinis constitutionibus subiacebit.

α ¶ Testimonium.] *In vulgatis sequebatur,* episcopi, *quæ vox inducta est auctoritate manuscriptorum, & originalis ex versione Dionysij, quæ concordat cum prisca, & Græcis verbis. Alia etiam nonnulla sunt emendata.*

β ¶ Maledictionis.] *Græce est, κακὸ λοιδορίαν τῆ ἱερατικῇ προσρίπτεσθαι. Quod in prisca versione est, & sacerdotali dignitati obtrectatio generetur.*

Item ex concilio Hispalensi 2. cui interfuit Isidorus, cap. 9.

¶ Laici non sint constituendi œconomi, sed ex proprio clero eligendi. C. XXII.

2 IN nona actione c didicimus quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos, laicos habere in rebus diuinis constitutos œconomos. 3 Proinde pariter tractātes eligimus, vt vnusquisque nostrum secūdum Chalcedonensium patrum decreta, ex proprio clero œconomum sibi constituat. Indecorum est enim laicum vicarium esse episcopi, & sæculares in ecclesia iudicare f. In vno g enim eodemque officio non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege diuina prohibetur, dicente Moyse [Non arabis in boue simul & asino:] id est, homines diuersæ professionis in officio vno non sociabis. Vnde & oportet nos & diuinis libris, & sanctorum patrum obedire præceptis, constituentes, vt hi, qui in administrationibus ecclesiæ Pontificibus sociantur, discrepare non debeant nec professione, nec habitu h. Nam cohærere, &

e ¶ *In nona actione.*] id est, die.

f ¶ *Iudicare.*] ita distinct. 89. decenter.

g ¶ *In vno.*] 12. quæst. 2. cognouimus.

h ¶ *Nec habitu.*] ‖ Numquid ergo albus monachus potest esse monachus inter nigros? videtur quòd non: quia quilibet confirmabit se moribus eorū inter quos viuit, vt 41. distinct. quisquis. nam ex diuersitate habitus scādalum generatur, vt 12 distinct. illa. 33. q. 5. quod Deo. Econtra videtur quòd non est ibi dispar professio, cum tantum monachalis professio sit ibi. nam dummodo clericalis professio sit, ibi vna professio dicitur. 12. q. 1. duo. præterea videtur quòd monachus. possit fieri canonicus, vt 74. distinct. quorumdam c. & prælatus maior in sæculari ecclesia, vt 58. distin. cap. 2. & etiā episcopus in sæculari, vt 18. q. 1. c. 1. & sic videtur quòd licite possit esse in eadem ecclesia dispar habitus quātum ad colorem vestiū. quod satis potest admitti. Et hoc H. concedit. tamen quāto magis se possunt tales conformari aliis in exteriori habitu, hoc faciant, ne scādalum fiat. vnde monachus factus canonicus vel episcopus non abijciat habitum: sed retento habitu desuper ferat habitum in quo magis conueniat eis inter quos est, vt extra de vita & honestat. cleric. Deus qui.

‖ Monachus a bus an possit habere locum inter nigros.

i *Laicis.*] ¶ *Facultas.*] Hoc verum est de iure communi, vt 96. dist. bene quidem. secus si habeat hoc ex speciali priuilegio: ita tamē, vt nunc duret illud priuilegium, vt 63. distin. in synodo.

k *Si quis principum.*] ¶ *Dominationē.*] j. 23. q. 8. conuenior. 12. quæst. 2. quicumque.

Piæ mentis.] Hæc est tertia pars quæstio. in quæ dicitur quid iuris habeāt patroni in ecclesiis: & hoc probat xj. auctoritatibus. Io. de Fan.

CASVS. Quidam nomine Iulius supplicauit Gelasio, vt ecclesiā quam in possessione Iuliana fundauerat in honorem sancti Viti confessoris, faceret cōsecrari. quare præcipit Gelasius Senecioni episcopo in cuius parochia ecclesia illa fundata erat, vt recepta prius donatione, quam fundator ministris ecclesiæ asserit feciſſe, eam debeat consecrare: nec aliquid vlteriushabeat in ecclesia Iulianus præter aditū processionis, *id est*, iurispatronatus.

4 5. distin. 96. bene quidem.

c Hoc g illud c. non probatur, vt ibi notatum hic & Lau. hic asserunt. arg. extra de vi. & honest. cler. De' q vbi ic hoc. Sed ibi Host. no contrarią, & est expressum secundum eum, cætera de regu. super eo, vbi dicit, & est efficax. argu. extra de ex. de. inter. vbi hoc etiā non. à quo dicto non recedat. & clare colligo. extra de regul. fiunt in antiquis: vbi fuit iste casus. Ar hit.

5 Deusdedit p. 1 & 4. Anfel. l. 5. c. 9.

† *Non licuit laico*] orig. *al. Non licuit Laico dist. 96.*

† *al. quos*

6 Et epist. 2. Stephani 1. c. 9. & in decretis Paschalis I. I. manuscri. 7 Polycarp. l. 2. tit. 1. Deusdedit p. 4

† *al. donatione*

8 Anfel. l. 5. c. 9.

† *al. Senilius*

† *al. Iuuinianā*

1 ¶ *Piæ mentis.*] Nunc vide quale ius patroni habeant in ecclesia.

‖ Est autem iuspatronatus quoddam ius quod non est mere spirituale, nec ēt mere temporale. spirituale non est: quia competit laico, & transit ad heredes, vt j. ea. considerandum, temporale non est, quia vendi non potest, vt extra de iurepat. de iure. Nec potest dici quòd partim sit tem-

‖ Iuspatronatus quale est.

porale, partim spirituale: cum ipsum sit simplex, nec recipiat diuisionē, vt extra eod.tit. cap.1. tamen bene concedo quòd sit partim temporale, & partim spirituale: & tamen simplex est: quia talis diuisio potius ad intellectum, quàm ad actum referenda est, vt dicit lex, quæ dicit, quòd illud quod dicitur, quòd seruus dicitur communis, potius ad intellectum quàm ad actum est referendum, vt ff.de stipu.ser. seruus cōmunis. dicitur tamen annexum spirituali: extra de iurepat. de iure. ‖ Efficitur autem quis patronus tribus de causis: dotatione, constructione, & fundatione. vnde versus: *Patronum faciūt dos, ædificatio, fundus.* Dotatione & cōstructione, vt j.ea.filiis. Fundatione, vt 18.q.2.abbatem. Si quis autem post consecrationē dat aliquid ecclesiæ, per hoc non fit patronus: sed qui ante consecrationem dat aliquid ecclesiæ, fit patronus: hoc ideo, quia ille perducit rem de non esse ad esse. Item alia ratione, quia si post consecrationem fieret aliquis patronus, iam videretur imponi seruitus rei sacræ: quod esse nō debet, vt ff.de ser.seruitutes. 2.§.vlti. & quòd humani iuris esse desinit, seruitutem non recipit.ff. commun. præd. l. cauerī. ‖ Sunt autē tria quæ consequitur patronus, honorem videlicet, onus, & vtilitatem, honorem habet in præfentando, onus habet in defendendo ecclesiam, ne quis dilapidet eam, vt j.ea.filiis. Vtilitatem habet: quia si vergit ad inopiam, prouidebit ei ecclesia, vt j. ead. quicumque. & licet omnib' pauperibus teneatur prouidere, tamen ei abundantius quàm alij, vt extra de testamen. cum in officiis. ‖ Transfertur autem ius patronatus quattuor modis in alium. Primo, successione, vt j.ead. considerandum. Secundo donatione, vt extra eod. ex insinuatione. & cap. consultationibus. Tertio permutatione, vt j.ea.nemini. Transit etiam quarto cum vniuersitate, vt extra eo. cum sæculum. ‖ Ius autē patronatus non descendit ad heredes proportionibus hereditariis, sed quilibet eorum est patronus insolidum, vt extra eod.cap.1.sicut & alia iura, quæ incorporalia sunt, insolidum descendunt ad quemlibet heredum, vt ff.de seruitu. viæ. Ioan.

‖ Patronus tribus causis efficitur.

1 Polycar.l.3. tit.12. Ant.l.5.c.11. ¶ol. *Frigetus* † *al. quæ*

† *al.deuotione*

‖ Patronus tria consequitur ex iure patronatus honor, onus, & emolumentum.

2 De consecr. distinct. 1. ecclesias. † *al. quæ*

igitur frater chariſſime (ſi ad tuam diœceſim pertinere non ambigis) ex more conuenit dedicari, collatā [a] primitus donatione ſolenni, quam miniſtris eccleſiæ deſtinaſſe ſe præfati muneris teſtatur oblator, ſciturus ſine dubio præter proceſſionis [b] aditum, qui omni Chriſtiano debetur, nihil ibidem ſe proprij iuris habiturum.

Idem.

¶ De eodem. C. XXVII.

FRigentius † vero petitoria nobis inſinuatione ſuggeſſit, in re ſua, quod † ſextilianum vocatur, baſilicam ſe ſanctorum Michaelis Archangeli, & Martini confeſſoris pro ſua defenſione † fundaſſe. Et ideo frater chariſſime ſi ad tuam pertinet parochiam, benedictionem ſupra memoratæ baſilicæ ſolenni veneratione depende. Nihil tamen ſibi fundator ex hac baſilica nouerit vendicandum, niſi proceſsionis aditum, qui Chriſtiani [c] omnibus in cōmune debetur.

Item Clemens epiſt.2. ad Iacobum.

¶ De eodem. C. XXVIII.

ECcleſias per congrua [d], & vtilia facite loca: quas † diuinis precibus ſacrare oportet, & [a] in ſingulis ſacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & nō à quoquam grauari.

a ¶ Et in ſingulis.] *Addita ſunt hæc vſque ad verſ.* quos. *ex originali.*

Item Leo quartus † *Carolo regi.*

¶ Laici presbyteros de eccleſiis non eijciant. C. XXIX.

3 COntra ſanctorum patrum cenſuras videtur exiſtere, ſi ſæcularis, vel laicus presbyteros ab eccleſijs, in quibus tempore ordinationis eorum nominati [β] [e], vel introducti fuerint, videtur † expellere [f]. ¶ Si vero fundatores eccleſiarum ad inopiam vergere cœperint, ab eiſdem eccleſijs temporalis vitæ ſuffragia percipiant.

β ¶ Nominati.] *In vetuſtis exemplaribus, & apud Iuonem legitur*, denominati, *vt ſignificet recitationē nominis eius, qui promouebatur. & eccleſiæ, ad quam ordinabatur: de qua dictum eſt* 3. *diſt.70.c.neminem. Erat autem hæc canonica adſcriptio, & inſtitutio ad illam eccleſiam, & non ſimplex nominatio, prout auctor gloſſæ accepit.*

Vnde in Toletano concilio 4. *c.*37. *legitur.*

¶ Fundatores eccleſiarum, ſi inopes cœperint eſſe, ab eiſdem alimenta accipiant. C. XXX.

QVicumque fidelium deuotione propria de facultatibus ſuis eccleſiæ aliquid [g] contulerint; ſi forte ipſi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam [h]; ab eadem eccleſia ſuffragium vitæ pro temporis vſu percipiant.

Si ergo eccleſiaſticas facultates diſpenſandi poteſtatem non habent laici; multo minus eccleſias ipſas quibuſlibet ad regendum committere, vel alijs auferre valent. ¶ *Hic autem diſtinguendum eſt, quid iuris fundatores eccleſiarum in eis habeant, vel quid non. Habent ius prouidendi, & conſulendi, & ſacerdotem inueniendi: ſed non habent ius vendendi, vel donandi, vel vtendi, tamquam proprijs.*

Vnde in canonibus inuenitur concilio Toletano 9. *cap.*1.

¶ Heredes eius, qui eccleſiam conſtruxit, & ipſi pro ea ſolicitudinem gerere debent. C. XXXI.

FIliis, vel nepotibus, ac honeſtioribus propinquis [i] eius, qui cōſtruxit, vel ditauit eccleſiam, licitum ſit hanc bonæ intentionis habere ſolertiam; vt ſi ſacerdotem, ſeu miniſtrum aliquid ex collatis rebus præuiderint defraudare; aut commonitionis honeſtæ conten-

‖ Patronorum peri debet ab eccleſia ſubtaneri.

vlti. ad finem. in eo enim caſu libertus tenetur alere ſuum patronum, vt ff.de agno.lib.l. ſi quis à liberis. §. parentes. & §. penult.

SI ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex ſupradictis, dicens, quòd ſi laici res eccleſiæ diſponere non poſſunt, multo minus eccleſias aliis dare, vel offerre valent. Et oſtendit quòd patroni habent ius inueniendi ſacerdotem in eccleſia, & prouidendi eccleſiæ, ſed non alienandi, vel vtendi rebus eccleſiæ tamquam propriis.

Filijs vel nepotibus.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quòd ſi patroni viderint ſacerdotem bona eccleſiæ defraudantem, denuntient epiſcopo vel iudici ab epiſcopo inſtituto. Et ſi epiſcopus defraudauerit, vel fraudari permiſerit, inſinuent metropolitano, qui ſi talia faciat, vel fieri permittat, conquerantur regi. In ſecunda parte dicitur, quòd patroni nulla bona eccleſiaſtica inuadere, vel fraudare debent, ſeu nullum damnum eccleſiæ inferant: & ita eccleſiæ ſeruiant, vt à Deo multam, vel ſaltem aliquam retributionem mereantur. Et ſi quis contrafecerit, ablata reſtituet, & annuæ ſubiacebit excommunicationi. Secunda pars incipit ibi, *Ipſis tamen heredibus.*

‖ Iuſpatronatus ad quos heredes tranſeat.

i ¶ *Propinquis.*] ‖ Et ſic videtur quòd iuſpatronatus non tranſeat niſi ad heredes ſanguinis tantum. tamen cap. indiſtincte loquitur de quolibet herede c. j.ead. conſiderandum. & c. ſi plures. Sed nemquid patre damnato de crimine, amittit filius iuſpatronatus? Videtur quòd ſic, vt 6.quæſt.1.§. verum. & l.ſi quis cum. & ff.de iurepatr. qui contra. & l.4. argum. contra. Dicunt quidam quòd non priuatur illo niſi à ſolo Papa, cum illud

c Et hoc tenet ſecundum l.de hoc mot. 2.q.1.ecclesiarum.

cum illud habeat auctoritate canonis. argu. extra eod.tit.cap.1. Vel dic quod cum vniuerſitate laicus iudex poteſt aliquem priuare iurepatronatus, ſed per ſe non poſſet. argumen. ad hoc extra de iurepatronat. ex litteris.

Patronus ſacerdotem ac clē

a ¶ *Denuntient.* ‖ Ergo patroni poſſunt accuſare vel denuntiare facerdotem, vt j.ead.q.1. conſtitutum, immo quilibet qui eſt de ſua plebe. argu. 63. diſtin. plebs. & extra de teſta. ex parte Adæ. Idem credo poſſe facere patronum in eccleſia conuentuali. argu. 63. diſt. Reatina. &c. nobis. & cap. lectis. & extra de iurepatro. cap. nobis. Sed in hoc eſt differentia, quia in eccleſia conuentuali patronus non præſentat, nec eligit. extra de iurepatron. nobis. licet videatur eſſe contra. 18.q.2. abbatem. Sed ibi electio poſſeſſoris, id eſt, requiſitio: quia facta electione requiritur conſenſus. extra de elect. cum terra.

Canonicus

b ¶ *Regis.*] vt eum cogat cum per eccleſiaſticum iudicem cogi non poteſt, vt 11.q.1. petimus. 17.diſtinct. nec licuit. vel etiam cum iudex eccleſiaſticus deſes eſt a. vt extra de foro compet. ex tranſmiſſa. alias nō poteſt adiri iudex ſecularis, vt 11.q.1. placuit, vt quiſquis.

Vſus ſecerd. vſus ſeruorum. Vſus ſeruorum ſpectat ad ſacerdotes, vt dicitur in ſi ſacerdotes, 16q.

c ¶ *Quòd aut.*] quòd pro vt, hoc eſt dicere, vt aut in multo, aut in aliquo proſit eccleſiæ: aut ſaltem in nullo noceat.

d ¶ *Annua.*] id eſt, per annum abſtinebit à ſacramentis eccleſiæ, ſi laicus eſt. e. ſi clericus deponetur. 12. quæſt. 1. Apoſtolicos. & c. abbatibus.

Vſus ſeruorum ſpectat ad ſacerdotes, vt dicitur in ſi ſacerdotes, 16q.

h ¶ *Ad inopiam.* ‖ Sed nonne eccleſiæ tenentur omnibus pauperibus ſubuenire, vt 8.ea.q.1. quoniam? Reſpon. ſic, ſed iſtis abundantius quā aliis, extra de teſta. cum in officiis. & melius prouidebit ei, qui quandoque fuit dives, quàm pauperi, vt 41. diſtin. non cogantur. Iſtud autem intelligas, quando patronus in ſummam egeſtatē deductus eſt, & quando eccleſiæ ſupereſt. 25.q. 2.§.

Vſus ſeruorum ſpectat ad ſacerdotes, vt dicitur in ſi ſacerdotes, 16q.

i ¶ *Inuitum.*] *Quæ ſequuntur vſque ad verſ.* Quòd ſi ſpretis. *addita ſunt ex ipſa concilio.*

k ¶ *Ne malus.*] Arg. quòd ſufficit aliquem nō malum eſſe, vt notatur 8. q. 1. licet. ‖ Et tenetur epiſcopus præſentatū recipere, niſi aliquid obijciatur in perſonam eius, vt 65.diſt.de perſona. 50. diſtin. poſtquam. & extra eo. paſtoralis. Sed numquid epiſcopus tenetur probare crimē quod obijcit? Videtur quòd ſufficiat ſi dicat: teligaais aliū, vt 28.diſt. priuſquam. & 39.diſt. Petrus. quod poteſt admitti. ſed poteſt patronus cum ſuperiore agere vt epiſcopus crimē probet, vel eum admittat, vt 8.q.3. Artaldus. 9. q.3. nunc vero.

1 Anſel.l.5.c.8. Polycarp. l.3. tit.10. ‖ Præſentatus eſt admittendus.

Inuitum dominio.] id eſt, diſpoſitione. Eſt ergo hic argu. quòd epiſcopus inuito patrono non poteſt de eccleſia facere monaſterium, vt j.ead.proxi. quia iam derogaretur in hoc iuri patroni in electione: & in recipiendo ab eccleſia alimenta: ſic nec dominus rei poteſt vſum rei immutare etiam in melius inuito vſufructuario. ff. de vſu. & habit. l.vlti. Argu. tamen contra. 10.q. 1.c.1.& j.ea.c.nemini.

Ne malus.] Arg. quòd ſufficit aliquem nō malum eſſe, vt notatur 8. q. 1. licet. ‖ Et tenetur epiſcopus præſentatū recipere, niſi aliquid obijciatur in perſonam eius, vt 65.diſt.de perſona. 50. diſtin. poſtquam. & extra eo. paſtoralis. Sed numquid epiſcopus tenetur probare crimē quod obijcit? Videtur quòd ſufficiat ſi dicat: teligaais aliū, vt 28.diſt. priuſquam. & 39.diſt. Petrus. quod poteſt admitti. ſed poteſt patronus cum ſuperiore agere vt epiſcopus crimē probet, vel eum admittat, vt 8.q.3. Artaldus. 9. q.3. nunc vero.

1 Anſel.l.5.c.8. Polycarp. l.3. tit.10. ‖ Præſentatus eſt admittendus.

Ne malus.] Arg. quòd ſufficit aliquem nō malum eſſe, vt notatur 8. q. 1. licet. ‖ Et tenetur epiſcopus præſentatū recipere, niſi aliquid obijciatur in perſonam eius, vt 65.diſt.de perſona. 50. diſtin. poſtquam. & extra eo. paſtoralis. Sed numquid epiſcopus tenetur probare crimē quod obijcit? Videtur quòd ſufficiat ſi dicat: teligaais aliū, vt 28.diſt. priuſquam. & 39.diſt. Petrus. quod poteſt admitti. ſed poteſt patronus cum ſuperiore agere vt epiſcopus crimē probet, vel eum admittat, vt 8.q.3. Artaldus. 9. q.3. nunc vero.

1 Anſel.l.5.c.8. Polycarp. l.3. tit.10. ‖ Præſentatus eſt admittendus.

tione compeſcant, aut epiſcopo, vel iudici corrigenda denuntient [a]? Quòd ſi talia epiſcopus agere tentet; metropolitano eius hæc inſinuare procurent. Si autem metropolitanus talia gerat; Regis [b] hæc auribus intimare non differant.

¶ Ipſis tamen heredibus in eiſdem rebus non liceat quaſi iuris proprij poteſtatem præferre, non rapinam, non fraudem ingerere, nec violentiam quamcumque præſumere: ſed hoc ſolum in ſalutarem ſolicitudinem adhibere: quòd aut nullam noxam operatio nocens attingat, aut multam [c], vel aliquam partem ſalutaris mercedis † aſſumat. Si quis vero deinceps hæc monita temerare præſumpſerit; & male rapta cum confuſione reſtituet, & excommunicationis annuæ [d] ſententiam ſubſtinebit.

Item ex concilio Toletano 9. *cap.*2.

¶ Fundatores eccleſiarum ordinandos in eis epiſcopos offerant. C. XXXII.

DEcernimus, vt quamdiu fundatores eccleſiarum in hac vita ſuperſtites extiterint in eadem locis curam permittantur habere ſolicitam, atque rectores idoneos [e] in eiſdē baſilicis ijdem ipſi offerant † epiſcopis ordinandos [f]. Quòd ſi tales forſitan nō inueniantur ab eis; tunc, quos epiſcopus loci probauerit Deo placitos, ſacris cultibus inſtituat, cum eorum continentia ſeruituros. Quòd ſi ſpretis [g] eiſdem fundatoribus rectores ibidem preſumpſerit epiſcopus ordinare; & ordinationem ſuam irritam nouerit eſſe, & ad verecundiam ſuam alios in eorum loco (quos ijdem ipſi fundatores, ſecundignos elegerint) ordinari.

a ¶ Ordinandos.] *Quæ ſequuntur vſque ad verſ.* Quòd ſi ſpretis. *addita ſunt ex ipſa concilio.*

b ¶ Spretis.] *Sic etiam legitur in codice Eucenſi regio; ſed in conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis*, Quòd ſi ſuperſtitibus.

*Item ex Romana ſynodo Eugenij II. & Leonis IIII. cap.*21.

¶ A dominio conſtructoris monaſterium non eſt auferendum. C. XXXIII.

MOnaſterium [h] vel oratorium canonicè cōſtructum à deminio conſtructoris eo † inuito non auferatur: liceatque illi preſbytero, cui voluerit, pro ſacro officio illius diœceſis cum conſenſu epiſcopi, ne malus exiſtat, commendare.

*Item Gregorius Papa lib.*7. *indict.*1. *Secundino epiſcopo Tauromenitano.*

¶ De eodem. C. XXXIIII.

1 RAtionis ordo non patitur, vt monaſterium contra voluntatem fundatorum ab eorum diſpoſitione ad arbitrium ſuum quis debeat vendicare.

Apud Anſelmum, & in Polycarpo hoc eodem modo habetur. In ipſa autem epiſtola pendet oratio ex ſuperioribus, & ſic legitur: Quia rationis ordo non patitur, vt monaſterium ipſum, & maxime contra voluntatem fundatorum ab eorum diſpoſitione ad arbitrium ſuum, præſertim laica perſona ſubducat, aut aliquod ſibi in id ius debeat vendicare. *Et cum inquit*, ab eorum diſpoſitione. *ſignificat monachos, de quibus ſupra dixerat.*

Prouidentia tamen, & admonitione epiſcopi à fundatoribus eccleſia honorari debent.

Vnde Gregorius.

¶ Epiſcopum prouidentia à fundatoribus eccleſia honorantur. C. XXXV.

2 CONſiderandum eſt de eccleſijs, quæ inter coheredes diuiſæ ſunt: quatenus ſi ſecundum prouidentiam, & admonitionem epiſcopi ipſi coheredes eas voluerint tenere; & honorare faciant. Sin autem hoc contradixerint, in epiſcopi poteſtate maneat, vtrum eas conſiſtere permittat, aut reliquias inde auferre velit.

In capitularibus, & legibus Longobardicis, & apud Burchardum, & Iuonem, quā & ipſi citant ex decretis Gregorij Papæ, ſic habetur, De eccleſijs, quæ inter coheredes diuiſæ ſunt, conſiderandum eſt, quatenus, &c. *quæ, quoniam ſententiam clariorem reddunt, viſa ſunt addenda, alio tamen ordine, ne vulgatum capitulū initium mutaretur. Antea legebatur*, Conſiderandum eſt, quatenus, &c.

c * Honorare.] *In vulgatis Longobardicis eſt*, honores faciant.

*Item ex concilio Triburienſi, c.*32. 3

¶ Reliquiæ auferantur eccleſijs, ſi plures heredes de eis contenderint. C. XXXVI.

4 SI plures heredes contenderint de communi eccleſia; auferri [m] iubeat epiſcopus reliquias ſacras, & eccleſiam claudi: aduocatus. cum ergo epiſcopus puniatur per illud cap. paſtoralis, patet quòd hodie epiſcopus non habet electionem.

h *Onaſterium.*] id eſt, eccleſiam.

i *A dominio.*] id eſt, diſpoſitione. Eſt ergo hic argu. quòd epiſcopus inuito patrono non poteſt de eccleſia facere monaſterium, vt j.ead.proxi. quia iam derogaretur in hoc iuri patroni in electione: & in recipiendo ab eccleſia alimenta: ſic nec dominus rei poteſt vſum rei immutare etiam in melius inuito vſufructuario. ff. de vſu. & habit. l.vlti. Argu. tamen contra. 10.q. 1.c.1.& j.ea.c.nemini.

Ne malus.] Arg. quòd ſufficit aliquem nō malum eſſe, vt notatur 8. q. 1. licet. ‖ Et tenetur epiſcopus præſentatū recipere, niſi aliquid obijciatur in perſonam eius, vt 65.diſt.de perſona. 50. diſtin. poſtquam. & extra eo. paſtoralis. Sed numquid epiſcopus tenetur probare crimē quod obijcit? Videtur quòd ſufficiat ſi dicat: teligaais aliū, vt 28.diſt. priuſquam. & 39.diſt. Petrus. quod poteſt admitti. ſed poteſt patronus cum ſuperiore agere vt epiſcopus crimē probet, vel eum admittat, vt 8.q.3. Artaldus. 9. q.3. nunc vero.

1 Anſel.l.5.c.8. Polycarp. l.3. tit.10. ‖ Præſentatus eſt admittendus.

Onſiderandum.] 1

¶ *Coheredes.* ‖ etiam extranei. & videtur quòd indiſtincte loquatur. nam quædam iure patronatus ad extraneos heredes tranſeunt, vt C. de in ius voc. l. 2. d videtur ergo quòd ſi patronus conferat eccleſiæ vel extraneo iuſpatronatus, quòd amodo non poteſt conuenire dilapidantes eccleſiam, vel etiam petere alimenta. argu. ad hoc extra de teſtib. ſignificauit. Probabilius videtur quòd tali iuri quod eſt ad vtilitatem & fauorem inductum eccleſiæ, non poſſit patronus renuntiare. vnde licet filij abſtineant ab hereditate non ideo perdiderunt iuſpatronatus, vt ff.de iurepa. filij. nec enim generali renūtiatione remittitur dolus, vt ff.de liber. legat. Aurelius. Ego credo quòd tali iuri poſſit renuntiari, cum donari poſſit, vt extra ea. ex inſinuatione. Ioan. Sed ibi conceſſa fuit adminiſtratio, non iuſpatronatus. j.ead. nemini.

1 *al. iocos*

2 Lib.3.capit. cap.44. & in legib. Long. de epiſcopis, & clericis. & Anſel.l.5.c.8. Burc.l.2.c.8. Iuo p.c.102.

3 Sed ibi coepiſcopus.

m ¶ *plures.*] ‖ *Auferri.*] ‖ Hic dicitur q̄ epiſcopus propter diſcordiam patronorum debet claudere eccleſiam, vt extra ea.exp.1. & 2. Alibi dicitur quòd ſua auctoritate conſert ſi patroni non concordant vſque ad quattuor menſes, vt extra eo. quoniam in quibuſdam. alibi vſque ad ſex menſes, vt extra eod.tit.cum te. Diſtinguas ergo quia aut diſcordia eſt inter epiſcopum & patronum; aut inter ipſos patronos. Si inter epiſcopum & patronum, tunc epiſcopus ponet œconomum in eccleſia quouſque ſit terminatum negotium, vt extra de offic.ord.cum vos. Sed ſi inter patronos eſt diſcordia, aut eſt ſuper electione facta ab eis: aut ſuper ipſo iurepatronatus.

4 Anſel.l.5.c.8. Burc.l.2.c.8. Et limitat. 40. ex Medicorum, iecoris. Iuo p.c.102. ‖ Patroni ſoendum quid ſit

Si in electione dissentiunt [2], tunc si potest fieri sine scandalo, præferat episcopus illum qui maioribus iuuatur meritis, vt extra eod. quoniam in quibusdam. Sed si pares sunt, gratiam potest facere cui vult, vt 63. dist. si forte. & extra eo. cum autem. Si vero contentio est de iure patronatus, episcopus instituat aliquem in ecclesia: & ille postmodum præsentetur ab eo qui euincit iuspatronatus, vt extra eo. tit. si vero. & hoc faciat si concordes non fuerint vsque ad sex menses à tempore vacationis: vel vsque ad quattuor à tépore motæ controuersiæ, vt extra eo. ti. eam te. &c. cum propter. Si autem episcopus hoc sine scandalo facere non potest, tunc claudet ecclesiam, vt hic dicitur, & extra eo. tit. cap. 1. & 2.

a ¶ *Communi.*] Ergo nō statur hic iudicio maioris partis, vt extra eod. quoniam. sic extra de rescript. pastoralis. similiter videtur quòd in delegatis à principe non statur sententiæ maioris partis, vt C. de app. in offerendis. & l. iubemus. similiter in discordia creditorum, vt C. qui bo. ce. pos. l. vlti. similiter in causa liberali, vt C. de communi fer. ma. l. 2. §. hic valet. similiter in omni re communi, vt ff. commu. diui. Sabinus. & hodie in electione episcopi, vt extra de elect. quia propter b.

‖ Sed quæritur si duo sunt patroni, & vnus reliquit plures filios, & alter vnicum, an iste vnus par ius habeat cum illis pluribus? Videtur quòd sic, cū ex pluralitate succesorum non debeat variari obligatio, vt ff. de verb. oblig. l. 2. vnde omnes illi debent reputari pro vno, cum in loco vnius succedant, vt ff. de commu. & demonst. cui fundus. quemadmodum si plures sunt modo canonici in ecclesia quā prius fuerunt: nō plus iuris habent modo multi quàm prius habuerunt pauci. Sed contra: quilibet istorum est patronus insolidum, ergo isti plures plus habent iuris quàm ille vnus. & hoc probatur. ff. de bon. lib. si libertus. Item secundum hoc non plus iuris haberet cui concessa est potestas eligendi, quàm prius per se habuit: quod falsum videtur, vt extra de elect. ne pro defectu. & ca. quia propter. & ff. de afsig. lib. l. 1. in fi. Dic quòd sunt omnes æqualiter patroni, quia ius est indiuisibile, vt extra eod. cap. 1. forte hoc verum est, cum hereditas est diuisa. Vide cap. 2. de iure patro. in clement.

VT ERGO. Hæc est 4. pars quæst. in qua probat per 4. cap. quòd laici non possunt dare decimas, vel ecclesias sine voluntate episcopi. Ioan. de Fant.

¶ *Nuentum.*] CASVS. Dictum fuit in concil. Cabiloñ. quòd quidam laici sine cōsensu episcopi, propria auctoritate ecclesias dabant presbyteris, vel auferebant: & ideo statutum fuit in eodem concilio, vt nullus det ecclesiam presbytero sine consensu episcopi. & postquam ipsam iuste fuerit adeptus: non nisi graui culpa interueniente coram episcopo ordine iudiciario probata, eam perdat.

b ¶ *Nisi graui.*] non est ergo quis pro qualibet culpa deponendus, vt 68. distin. cap. 1. ‖ Item argum. quòd nullus debet priuari suo beneficio sine culpa sua, vt 56. distin. satis peruersum. & extra de constit. cognoscentes. Argum. contra extra de cleri. ægro. cap. vlti. Sed illud propter scandalum, pro quo multa omittuntur, vt distin. 50. vt constituerentur. extra de nou. oper. nunt. cum ex iniuncto.

c ¶ *Coram episcopo.*] ergo solus [c] episcopus potest cognoscere de crimine vbi agitur de priuatione beneficij, siue ad aliam pœnam: dummodo non agatur ad depositionem ordinis, vt notaui 35. q. 7. in summa. licet autem non remoueatur aliquis ab administratione nisi pro graui culpa: ‖ tamen regulares prælati pro leui culpa remouentur, vt extra de simo. per tuas. in fin. & §. ea. q. 1. cap. vlti.

SICVT ERGO. CASVS. Ite 6. respicit illud cap. quod est §. ea. q. 1. quoniam quidquid. & concludit Grat. ex eo, dicens quòd sicut monachis licet decimas de manu laicorum cum episcopi consensu recipere ita & ecclesias. Sequens cap. planum est.

d ¶ *Hieronymi.*] vt §. ead. q. 1. cap. vlti.

Nemini.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd nulli principi vel laico alij licet tradere ecclesiam alicui in proprio vsum: sed alij ecclesiæ potest eam tradere, vel commutare cum alia ecclesia: vendere vero nullo modo licet. & si contra factum fuerit, irritetur. *In proprium ius*, id est, in proprium vsum, id est, vt eo vtatur tamquam de re propria, vel vt ibi fiat cōmune habitaculum. Et dicit Bened. quòd hoc cap. loquitur de laicis, qui priuilegio Papæ ecclesias possidebat: sed postea, propter mala, quę inde orie-bantur, est immutatum, vt §. ea. quoniam. quidam tamen intelligunt cap. de iurepatronatus, & non de ipsa ecclesia.

e ¶ *Nemini.*] quidam sic ponunt casum. Nulli licet dare iuspatronatus priuatæ personæ, vel etiā commutare cum priuata persona: sed dari potest pro monasterio, vel commutari cum monasterio: vendi autem nulli potest. pro istorum casu facit qđ legitur extra eo. tit. de iure. Sed eis obstat extra ead. ex insinuatione, in princ. Sed potest dici, q ibi vnus alij cessit administrationem solidam. nō enim dedit iuspatronatus, cum prius fuisset patronus. H. autem intelligit de ipsa ecclesia quod nullus potest dare ecclesiam priuato, vt inde faciat habitaculum, vt 19. q. 3. quæ semel. De permutatione ecclesiæ planum est, ‖ quia non potest ecclesia permutari, nisi cum alia ecclesia, vt extra de re. permut. ad quæstiones. Satis credo quod siue sit ecclesia, siue iuspatronatus, bene potest concedi monasterio: dumtamen habeatur consensus episcopi, vt extra eod. consulationibus. in fin. & cap. nullus. similiter & ecclesiæ seculari, vt extra ce restit. spol. cum veniisset. Ioan. Ego credo quòd iuspatronatus possit concedi sine episcopo [d], vt extra ea. illud. B. Facit cap. 1. de iurepatron. lib. 6.

f ¶ *In proprium.*] id est, priuatum.

g ¶ *Monasterium.*] id est, ecclesiam.

h ¶ *Si quis.*] ¶ *Ad meliorandum.*] Hæc est vna de tribus causis propter quas transferuntur ecclesię de loco ad locum, vt de consecrat. distinct. 1. tribus. §. 7. quæst. 1. temporis. & est contra regulam illam. 19. quæst. 3. quæ semel. & perdit prior ecclesia priuilegium suum, vt supra ead. & hoc diximus.

Constituit.] CASVS. Quidam episcopi, vel abbates res vel hereditatem quorumdam cupientes, eos allexerunt intantum, vt habitum monasticum induerent. Vnde quæritum fuit in concilio Moguntino. quid esset de *hoc* faciendum. Et respondet vt episcopi vel tinen. quid esset de *hoc* faciendum. Et respondet vt episcopi vel abbates sicut turpis lucri sectatores canonicæ pœnitentiæ subiaceant: illecti vero in monasterio perseuerentes vero ipsorum heredibus redantur.

i ¶ *Constituit.*] hoc cap. legitur 20. q. 3. constituit.

Congrega

Congregatio.] CASVS. Tria dicuntur in hoc cap. Primum est, congregatio monachorum eligat sibi abbatem defuncto antecessore, vel deposito propter delictum, vel causa aliqua recedente. Secundum est, vt abbatem in prælatura non retineat episcopus violenter, si recedere voluerit iusta de causa. Tertium est, vt episcopus vel abbas nō faciat aliquem abbatem vel monachum de propinquis vel amicis, nisi de fratrum processerit voluntate.

a ¶ *Congregatio.*] ĵ. 18. quæst. 2. abbas. & cap. abbatem.

b ¶ *Retinere.*] si vult propter humilitatem renuntiare, vt 18. q. 2. abbas. Nam admonere potest eum vt nō renuntiet, sed non inuitum tenere licet, vt extra de renunt. cap. litteras.

c ¶ *Propinquis.*] supra distinct. 89. decenter. Ioan.

Quidam presbyteri.] CASVS. Supra in decimasexta causa tractatum est de iis qui in voto perseuerāt. Nunc de his agit Gratianus, qui à voto recedere volunt: sed vt hoc competentius agat, proponit thema: & inde quattuor elicit quæstiones.

Vōd à voto.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes: in prima quarum probat per quattuor cap. quòd talis est voti reus, quod tamen falsum est. In 5. dat solutionem. Secunda ibi, *Gonsaldus.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur, an liceat ei pœnitere, qui in firmitate grauatus se velle fieri monachum dixit. Et respondetur, si professionem non fecit, sed quod corde conceperit, simpliciter ore pronuntiauit, non cogitur quoad ecclesiam in voto permanere, vt ĵ. ea. §. si ergo. in fin. quod Deum tamen peccat: vnde tenetur facere pœnitentiam de fide mentita, vt 27. quæst. 1. viduas. ante medium. Et procedit Gratia. hoc ordine. Primo probat, quòd à voto ei recedere non licet. Postea respondet allegatis distinguendo. ĵ. ead. §. si ergo.

d ¶ *A voto.*] ‖ hic quæritur an liceat alicui discedere à voto. Et in hac quæstione magister distinguit, quòd aliud est votum conceptum corde, ore simpliciter pronuntiare: & aliud est obligatione aliqua se obnoxium facere. sed tamen quocumque istorum modorum quis vouerit, non liceat ei recedere à voto quoad Deum: sed quoad ecclesiam licet à primo voto ei recedere: sed non à secundo. Sed mirum videtur, cum hoc sit peccatum quoad Deum; quare ecclesia illud tolerat: cum hoc sit laqueum inijcere talibus, & decipere animas eorum, quod non est faciendum, vt 27. q. 1. de viduis. cum dominus ipse noluit facere differentiam inter iuramentum & deliberationem & voluntatem & votum. Si quis recedit à deliberatione [e], non peccat mortaliter. Si quis autem recedat à proposito quod firme fixerat in animo suo, peccat: sed venialiter secundum quosdam, vt extra de voto & vot. redempt. litteraturam. secundum Hug. vero peccat talis mortaliter, ac si verbis vouisset, vt ĵ. ea. qui bona. Sed à voto quod verbis exprimitur siue cum solennitate, siue sine ea, non licet recedere sine mortali peccato secundum omnes, vt extra qui clerici vel vouen. rursus. licet Alexander videatur dicere, quòd post votum simplex potest contrahi matrimonium, vt extra qui cleri. vel vot. veniens.

Sed illud intelligas de comparatiua permissione. Ioan.

Vnt quædam.] CASVS. Dicit August. in hoc c. quòd quædam sunt, quæ etiam sine voto facere debemus, vt facere eleemosynam, & diligere Deum & proximū. Alia sunt ad quæ non tenemur, vt seruare continentiam, & ire vltra mare: quæ postquam vouerimus, necessario ad ea constringimur. Sequens cap. patet.

e ¶ *Debemus.*] vt ad fidem seruandam, & generaliter ad omnia illa sine quibus homo saluari non potest, de quibus habetur de pœn. distinct. 2. charitas.

f ¶ *Quædam etiam.*] vt continentiam, vt 32. q. 1. integritas.

g ¶ *Promittimus.*] Argu. quòd ex nuda promissione quis tenetur, vt 12. q. 2. scimus. & quæst. 2. quicumque suffragio. 27. q. 1. cap. 2.

h ¶ *Necessario.*] ‖ nisi tale sit illud quod pendeat de alieno arbitrio, vt si vnus coniugatus, permittat cōtinentiam, non tenet, vt 27. q. 2. si tu. Item votum aliquod abstinentiæ nō potest facere vxor sine viro. 33. q. 4. manifestum. nec monachus sine abbate. 20. q. 4. monacho. Item nec filius impubes sine voluntate patris [b]. 20. quæst. 2. cap. 1. & 2. nec seruus sine voluntate domini, vt 54. distin. ex antiquis.

i ¶ *Constringimur.*] nisi fortius vinculum superueniat. 27. distinct. si vir.

Nanias.] CASVS. Greg. in hoc cap. reprehendit, quemdam monachum, qui dimiserat habitum monachalem, & ostendit, quòd reus erit in diuino iudicio: & hoc probat exemplo Ananiæ, qui ad preces Petri extinctus est, quia nummos quos Deo dederat, postea subtraxerit. Multo magis puniri debet qui non nummos, sed seipsum abstulit Deo.

k ¶ *Ananias.*] De hoc habes 12. quæst. 1. dilectissimis.

l ¶ *Temetipsum.*] argum. quòd maior est alienatio personæ, quàm rei, simi. 12. quæst. 1. præcipimus.

Vi bona.] CASVS. Quidam bona facientes proposuerant propriis renuntiare, & Deo seruire: sed cum videbant alios cecidisse, se à proposito retrahebant: qui & si in prioribus bonis perseuerent, in conspectu tamen Dei ceciderunt.

m ¶ *Agunt.*] scilicet matrimonium.

n ¶ *Si meliora.*] id est, continentiam.

o ¶ *Deliberant.*] firmiter proponendo: & tunc secundum Hug. peccant mortaliter [c], secundum alios venialiter.

p ¶ *Ceciderunt.*] improprie, scilicet ab eo, quod non habent, vt ibi, Cadent à latere tuo mille, &c.

a Ad huius declarationē repete quod dixi 31. dist. Nicæna. in fin.

ǂ In capit. l. 5. cap. 82. Burc. l. 3. c. 111. Pān. l. 2. c. 47. Ivo p. 3. c. 87. † *al. neque cō stituant*

2 Burchar. l. 3. cap. 112. Ivo p. 3. c. 88. Pān. l. 2. c. 46.

b Hoc plane intelligas, sed dic ad huius declarationē, vt extra de elect. lib. 6. cap. si quis iusto. Archid.

‖ Iuspatronatus qualiter diuiditur inter heredes.

ǂ §. ead. q. 1. cap. vlti.

‖ Beneficio sine culpa sua nemo priuari debet.

c id est, sine aliis episcopis sed non sine suo capitulo, secundum H. sic etiam debet intelligi quod leg. & no. sup. eod. q. 7. cap. episcopi, ibi dixit. Archid.

1 Abbe quòd absentia fauore hic per quem ecclesiam. §. eleuare. ff. de off. procō. & leg. ofsf. & tit. in l. 1. c. 1. elocetos. ff. de ver. & ea. quæ sol. cog.

d Idem ext. sup. ea. q. 3. in sum. & idem tenet hic Io. de Fant.

‖ Ecclesia cum ecclesia permutari potest.

2 In Cabilon. 2. c. 7. 20. q. 3. constituit.

3 Regulares cuilpa leui remouentur.

4 In capit. l. 5. capitib.

5 Polycarp. l. 3. tit. 21. Burc. l. 3. c. 110. Ivo p. 3. c. 82. Ant. l. 5. c. 17. † *al. propinquis licet*

6 Polycarp. l. 3. tit. 21. Burc. l. 3. c. 116. Ivo p. 3. c. 91.

7 In Cabilon. 2. c. 7. 20. q. 3. constituit.

8 Burchar. l. 8. cap. 93. Ivo p. 7. c. 1011

al. Silues. 4 In capit. l. 5. capitib.

al. commento † al. commodo

al. tentatus

Item defectuosum sit primū sup.

Abbe versus in animo, si scilicet ea bona reuoleret, & sua. Lau. Vide deliberare. ‖ Promeditare, cogitare, Iordanus Pa.

Congregatio.] CASVS. Tria dicuntur in hoc cap. Primum est, congregatio monachorum eligat sibi abbatem defuncto antecessore, vel deposito propter delictum, vel causa aliqua recedente. Secundum est, vt abbatem in prælatura non retineat episcopus violenter, si recedere voluerit iusta de causa. Tertium est, vt episcopus vel abbas nō faciat aliquem abbatem vel monachum de propinquis vel amicis, nisi de fratrum processerit voluntate.

a ¶ *Congregatio.*] ĵ. 18. quæst. 2. abbas. & cap. abbatem.

b ¶ *Retinere.*] si vult propter humilitatem renuntiare, vt 18. q. 2. abbas. Nam admonere potest eum vt nō renuntiet, sed non inuitum tenere licet, vt extra de renunt. cap. litteras.

c ¶ *Propinquis.*] supra distinct. 89. decenter. Ioan.

Quidam presbyteri.] CASVS. Supra in decimasexta causa tractatum est de iis qui in voto perseuerāt. Nunc de his agit Gratianus, qui à voto recedere volunt: sed vt hoc competentius agat, proponit thema: & inde quattuor elicit quæstiones.

Vōd à voto.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes: in prima quarum probat per quattuor cap. quòd talis est voti reus, quod tamen falsum est. In 5. dat solutionem. Secunda ibi, *Gonsaldus.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur, an liceat ei pœnitere, qui in firmitate grauatus se velle fieri monachum dixit. Et respondetur, si professionem non fecit, sed quod corde conceperit, simpliciter ore pronuntiauit, non cogitur quoad ecclesiam in voto permanere, vt ĵ. ea. §. si ergo. in fin. quod Deum tamen peccat: vnde tenetur facere pœnitentiam de fide mentita, vt 27. quæst. 1. viduas. ante medium. Et procedit Gratia. hoc ordine. Primo probat, quòd à voto ei recedere non licet. Postea respondet allegatis distinguendo. ĵ. ead. §. si ergo.

d ¶ *A voto.*] ‖ hic quæritur an liceat alicui discedere à voto. Et in hac quæstione magister distinguit, quòd aliud est votum conceptum corde, ore simpliciter pronuntiare: & aliud est obligatione aliqua se obnoxium facere. sed tamen quocumque istorum modorum quis vouerit, non liceat ei recedere à voto quoad Deum: sed quoad ecclesiam licet à primo voto ei recedere: sed non à secundo. Sed mirum videtur, cum hoc sit peccatum quoad Deum; quare ecclesia illud tolerat: cum hoc sit laqueum inijcere talibus, & decipere animas eorum, quod non est faciendum, vt 27. q. 1. de viduis. cum dominus ipse noluit facere differentiam inter iuramentum & deliberationem & voluntatem & votum. Si quis recedit à deliberatione [e], non peccat mortaliter. Si quis autem recedat à proposito quod firme fixerat in animo suo, peccat: sed venialiter secundum quosdam, vt extra de voto & vot. redempt. litteraturam. secundum Hug. vero peccat talis mortaliter, ac si verbis vouisset, vt ĵ. ea. qui bona. Sed à voto quod verbis exprimitur siue cum solennitate, siue sine ea, non licet recedere sine mortali peccato secundum omnes, vt extra qui clerici vel vouen. rursus. licet Alexander videatur dicere, quòd post votum simplex potest contrahi matrimonium, vt extra qui cleri. vel vot. veniens.

Sed illud intelligas de comparatiua permissione. Ioan.

Vnt quædam.] CASVS. Dicit August. in hoc c. quòd quædam sunt, quæ etiam sine voto facere debemus, vt facere eleemosynam, & diligere Deum & proximū. Alia sunt ad quæ non tenemur, vt seruare continentiam, & ire vltra mare: quæ postquam vouerimus, necessario ad ea constringimur. Sequens cap. patet.

e ¶ *Debemus.*] vt ad fidem seruandam, & generaliter ad omnia illa sine quibus homo saluari non potest, de quibus habetur de pœn. distinct. 2. charitas.

f ¶ *Quædam etiam.*] vt continentiam, vt 32. q. 1. integritas.

g ¶ *Promittimus.*] Argu. quòd ex nuda promissione quis tenetur, vt 12. q. 2. scimus. & quæst. 2. quicumque suffragio. 27. q. 1. cap. 2.

h ¶ *Necessario.*] ‖ nisi tale sit illud quod pendeat de alieno arbitrio, vt si vnus coniugatus, permittat cōtinentiam, non tenet, vt 27. q. 2. si tu. Item votum aliquod abstinentiæ nō potest facere vxor sine viro. 33. q. 4. manifestum. nec monachus sine abbate. 20. q. 4. monacho. Item nec filius impubes sine voluntate patris [b]. 20. quæst. 2. cap. 1. & 2. nec seruus sine voluntate domini, vt 54. distin. ex antiquis.

i ¶ *Constringimur.*] nisi fortius vinculum superueniat. 27. distinct. si vir.

Nanias.] CASVS. Greg. in hoc cap. reprehendit, quemdam monachum, qui dimiserat habitum monachalem, & ostendit, quòd reus erit in diuino iudicio: & hoc probat exemplo Ananiæ, qui ad preces Petri extinctus est, quia nummos quos Deo dederat, postea subtraxerit. Multo magis puniri debet qui non nummos, sed seipsum abstulit Deo.

k ¶ *Ananias.*] De hoc habes 12. quæst. 1. dilectissimis.

l ¶ *Temetipsum.*] argum. quòd maior est alienatio personæ, quàm rei, simi. 12. quæst. 1. præcipimus.

Vi bona.] CASVS. Quidam bona facientes proposuerant propriis renuntiare, & Deo seruire: sed cum videbant alios cecidisse, se à proposito retrahebant: qui & si in prioribus bonis perseuerent, in conspectu tamen Dei ceciderunt.

m ¶ *Agunt.*] scilicet matrimonium.

n ¶ *Si meliora.*] id est, continentiam.

o ¶ *Deliberant.*] firmiter proponendo: & tunc secundum Hug. peccant mortaliter [c], secundum alios venialiter.

p ¶ *Ceciderunt.*] improprie, scilicet ab eo, quod non habent, vt ibi, Cadent à latere tuo mille, &c.

uete, & reddite Domino Deo vestro.]

Item Augustinus.

¶ Quæ Deo vouemur, necessaria reddamus. C. I.

VNt quædam, quæ etiam non vouentes debemus [g]: quædam etiam [h], quæ nisi vouerimus, non debemus: sed postquam ea Deo promittimus [g], necessario [h] reddere constringimur [i].

Huius capituli ipsa omnino verba non sunt inuenta apud B. Augustinum, sed fere eadem habentur apud Cassiodorū in Psal. 75. ad vers. vouete. quem citat glossa ordinaria ad eum locum.

Item Hieronymus 3.

¶ De eodem. C. II.

4 VOuentibus virginitatē non solum nubere, sed etiam velle, damnabile est.

Item Gregorius in regesto, lib. 1. epist. 33. ad Venantium.

¶ Dignus est supplicio, qui seipsum Deo fabricatū à voto retrahit. C. III.

ANanias [k] pecunias Deo vouerat, quas post diabolica victus persuasione subtraxit. Sed qua morte multatus est, scis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abstulit; considera, quanto periculo in diuino iudicio dignus eris; qui nō nummos, sed temetipsum [l] Deo omnipotenti (cui te sub monachali habitu deuoueras) subtraxisti.

Idem super Ezechielem, lib. 1. homilia 3. [5]

¶ Ante Dei oculos cuncta, qui bona, quæ concipiunt, agere refugiunt. C. IIII.

VI bona agunt [m], si meliora [n] agere deliberant [o], & post deliberata non faciūt; licet in bonis prioribus perseuerent, in conspectu tamen Dei ceciderunt [p] ex deliberatione. *Item paulo superius.* ¶ Sunt qui cuncta relinquere, & Dei seruitio se subdere, & freno castitatis se restringere deliberant: sed cum post castitatem alios cecidisse conspiciunt, se retrahendo, meritum perdunt.

CAVSA XVII.

Vidam presbyter infirmitate grauatus se fieri velle monachum dixit: ecclesiam, & beneficium in manu aduocati [1] renuntiauit. Postquam conualuit, mox se futurum monachum negauit, & ecclesiam, & beneficium reposcit.

Hic primum quæritur, vtrum reus voti teneatur, an liceat ei à proposito sui cordis discedere.

Secundo, an ecclesia, & beneficium ei reddenda sint, quæ prius libera voluntate refutauit.

Tertio, si contigisset eum se, & sua monasterio tradidisse, an licentia abbatis liceret ei ad propria redire.

Quarto, si sine licentia abbatis retro abierit, an sua sibi ab abbate reddenda sint.

QVÆSTIO I.

Vōd à voto [d] discedere non liceat, multis auctoritatibus probatur. Ait enim propheta [Vo-

mos, sed seipsum abstulit Deo.

‖ Vouere non omnibus est permissum.

b De hoc vide quod leg. & not. 32. q. 2. mulier.

5 Sensus summatim redditus.

c Hæc sententia Hug. approbatur pe[r] Lau. Goffr. & B. extra de voto litteraturam.

ERGO. CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis, quòd sacerdos iste, qui in ægritudine se futurum monachum vouit, pœnitere non potest. & ad hoc probandum inducit auctoritatem August. Postea respondet allegatis, dicens, quòd propter tale votum non cogitur habitum suscipere; quia nec abbati se tradidit, nec professionem fecit, quod corde cõceperat, ore simpliciter enuntiauit. si autem professionem fecisset, reus voti haberetur. Et ad hoc inducit c. seq.

a ¶ *Pronuntiat.*] ergo obligatur quis ex solo proposito cordis [a], quod Hugo concedit.

a Idem tenet Alex. de Imo. in l. bonorum. C. qui admit. ad bon. possess. possunt.

Gonsaldus.] Hæc est secũda pars primæ quæstio. in qua probat contra, scilicet quòd nisi sæculo renuntiet, potest iterum redire ad statum pristinum moribus emendatus. Io. de Fant.

CASVS. In hoc c. terminatur prima quæstio, & intitulatur secunda, scilicet an iste posit repetere beneficium cui renuntiauit, & dicendum est, quòd sic; quia non renuntiauit vt debuit, & in passione corporis & alienatione mentis renuntiauit. Est ergo casus huius c. Gonsaldus presbyter feruore passionis oppressus se futurum monachum promisit; non tamen monasterio, vel abbati se tradidit, nec professionem fecit: sed ecclesiam in manu patroni renuntiauit. sed postquã conualuit, nolebat monachus esse, & ecclesiam repetebat, quæritur fuit ab Alexandro, vtrum audiri debeat? Et respondetur, quòd sic. vnde ecclesiam suam recipere debet, cum iuxta Benedictũ & Greg. antequam monachus fiat, debeat esse in probatione per annum.

b ¶ *Gõsaldus.*] in hoc c. terminatur prima quæstio, & intitulatur secunda: an posit quis repetere beneficium cui renuntiauit, & dicendum est, quòd sic: quia non renuntiauit prout debuit, & in passione corporis renuntiauit, argu. 22. q. 2. ne quis.

c ¶ *Aduocati.*] arg. est hic, quòd illicita renuntiatio non præiudicat alicui, vt 6. q. 3. denique. & ff. de offic. præsid. legatus. & C. de defen. ciui. l. vlti. argum. contra. extra de renunt. quod in dubiis.

d ¶ *Restituit.*] de hoc dixi 6. quæst. 3. denique. sed si renuntiasset in manu prælati sui, teneret renuntiatio, nisi tunc temporis non fuisset compos sui, vt extra de succes. ab inteſt. cap. 3. [b] sed cui istorum incumbit probatio? vel illi qui dicit quod fuerat compos, vel qui dicit, quòd non erat compos [c]? argum. quòd illi qui dicit, quòd compos erat, vt 3. quæst. 9. indicas. Item quia non est præsumendum de spontanea renuntiatione, vt extra de renunt. super hoc. ff. de probat. cum de indebito. argu. contra extra de succes. ab inteſt. cum dilectus. C. de codicil. l. nec codicillos? Respondet ei qui dicit, incumbit probatio, vt ff. de probat. ei qui dicit. & probatur stultitia per verba proferentis, vt extra de succes. ab inteſt. cap. cum dilectus. in parte decisa. si enim stulta verba dixit, præsumo quod non erat sui compos, vt dicta decret. cum dilectus, & 53. dist. legimus. in princ. Ioan. Sed an sufficiat probare renuntiationem, vel teneatur probare spontaneam, quæritur? videtur quòd

Si ergo post votum quisque necessario cogitur soluere, quod vouit; si vouentibus non solum nubere, sed etiam velle, damnabile est: patet, quòd sacerdos iste ad executionem sui voti cogendus est; & non solum non fieri: sed etiam velle monachum non fieri, sibi damnabile est. Quòd vero inter vouentes iste computandus sit, patet ex verbis Augustini dicentis [1] *[Dixi confitebor, &c.] Magna pietas Dei est, vt ad solam promissionem peccata dimittat. Nondum enim pronuntiat ore: & tamen Deus iam audit in corde. Votum enim pro opere reputatur.*] *Sicut ergo propheta inter vouentes reputatur, quia dixit, Ego confitebor; sic iste inter eosdem computandus est, quia dixit, fiam monachus. His ita respondetur. Aliud est, propositum corde concipere, & etiam ore enuntiare; aliud est, subsequenti obligatione se reum voti facere. Quia* a *ergo iste propositum sui cordis ore simpliciter enuntiauit, non autem monasterio, aut abbati se tradidit, nec promissionem scripsit; nequaquã reus voti habetur.*

Vnde Alexander Papa secundus ait.

a ¶ Quia ergo.] *In plerisque vetustis exemplaribus hic est initium quæst. 2.*

QVÆSTIO II.

¶ Non cogitur aliquis in monasterio manere, nisi professionem fecerit in manu abbatis. C. I.

2 GOnsaldus [b] presbyter quondam in infirmitate feruore passionis prefsus, monachum se fieri promisit: non tamen monasterio, aut abbati se tradidit, nec promissionem scripsit: sed beneficium ecclesiæ in manu aduocati [c] refutauit [d]. 3 At postquam conualuit, mox se monachum negauit fieri. Quapropter quia & beati Benedicti regula, & præcipue Patris, & prædecessoris nostri sancti Gregorij Papæ canonica institutio interdicit monachum ante vnius anni [e] probationem effici; iudicamus, & auctoritate Apostolica præcipimus, vt præfatus presbyter beneficia [β] [f] & altaria recipiat, habeat, & quiete retineat.

β ¶ Beneficia.] *In vetustis exemplaribus, & apud Iuonem (apud quem caput hoc copiosius habetur) legitur*, beneficium: *sed ob glossam non est mutatum.*

Item Augustinus ad Bonifacium comitem, epist. 70.

¶ Vxor post propositum continentiæ ducta dimitti non debet. C. II.

4 NOs nouimus, nos testes sumus, quòd omnes actus publicos, quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium sanctum conferre, atque in ea vita viuere, in qua serui Dei monachi viuũt. Cum ergo te esse in hoc proposito gauderemus; nauigauisti [g], vxoremque duxisti. Si coniugem non haberes; dicerem tibi, quod & Tubunis diximus, vt sanctitate cõtinentiæ viueres: sed, vt te ad istam vitam non exhorter; impedimento coniunx est: sine cuius consensione continenter tibi non licet viuere, quia & si tu post illa tua verba Tubunensia ducere non debebas; illa tamen nihil eorum sciens [h] innocenter tibi, & simpliciter nupsit.

e *Confectum est hoc caput ex verbis B. Augustini in epist. 70. sed in epitomen redactis. Iuo autem integre refert.*

Ecce iste corde concepit se monachũ fieri, & ore pronuntiauit se velle in otium sanctum conferre; non tamen postea coactus est suscipere quod corde concepit, & ore pronuntiauit. Auctoritas illa Alexandri secuta institutionem beati Gregorij, & beati Benedicti probandis annum indulget, sed notis: ignotis vero triennium conceditur.

Vnde ex decreto Bonifacij 5.

¶ Ante probationem triennij nullus in monasterio suscipiatur. C. III.

6 SI quis incognitus monasteriũ ingredi voluerit; ante triennium monachi habitus [i] ei non præstetur. Et si intra tres annos aut ignotis vero triennium. & ad hoc inducit sequens cap. & respicit hoc finem illius cap. Gonsaldus.

Si quis incognitus.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Toletano, si aliquis incognitus vult ingredi monasterium, per quot annos debeat esse in probatione. Et respondetur, per tres. sed si seruus, vel liber curiæ adstrictus, vel adscriptus, à domino suo intra triennium quæratur, reddatur ei talis cum omnibus quæ attulit in monasterio, acceptoprius iuramento de impunitate personæ. si vero intra triennium non requiratur à domino, postea non audietur dominus, nisi sit tam longe, quòd inueniri non possit.

i ¶ *Habitus.*] ‖ ergo tempore probationis erit in habitu priori, vt 53. distinct. legem. & 54. distin. multos. & extra qui cler. vel vot. super eod. probabilius tamen videtur, quòd in habitu monachali debeat esse, cum non aliter possit experiri asperitatem ordinis, nisi induat habitum. & quòd dicit hic, non præstetur, intellige cum effectu, & vt eum non possit reijcere.

‖ Religio in quo habitu gerari debet.

2 ¶ *Aut*

a ¶ *Aut libertus.*] per istud cap. videtur soluta quæstio, si vxoratus se & sua tradiderit religioni sine licentia vxoris, & postea repetitur ab vxore, an postea sint ei res suæ restituendæ. hic dicitur quòd sic. Vel intelligitur de tali liberto, qui est adstrictus alicui curiæ.

b ¶ *Intra triennium.*] sed cum iste seruus fecerit furtum sui corporis quomodo rem furtiuam vsucapit triennio, cum nec spatio longi temporis possit seruus fugitiuus præscribi, vt C. de ser. fugi. l. 1. Respon. in hoc est favor ecclesiæ. posset tamen dici, quòd ecclesia debet recõpensare damnum domino. 14. quæst. 6. comperimus. consimilis favor est 5. ea. q. 4. questi.

c ¶ *Longe.*] ex hoc videtur, quòd tantũ curare istud triennium à tempore scientiæ. Alij dicũt, quòd currit à tempore probationis [a], vt dixi 54. dist. si seruus.

Vbi supra [a] *quæritur an liceat monacho redire ad propria cum abbatis licentia? Et respondetur, quòd non: quia ipse mortaliter peccaret ei licentiam dando, quare abbati non licet licentiam dare, nec ei licet retrorsum abire: quia ex quo se abbati subiecit, sine eius permissu nihil agere potest, si mente sana hoc fecit.*

d ¶ *Quòd autem.*] Hic quæritur an monacho recedenti reddenda sunt quæ sua fuerunt. & dicendum est, quòd non. 19. quæst. 3. quia ingredientibus. & 5. proxi. q. 6. de lapsis. & in Authen. de monach. §. si vero relinquens. coll. prima. si tamen timetur de eius fœuitia, possunt monachi permittere, vt sua tollat, vt infra eadem. quæst. 4. §. vltim.

Vbi supra [a] *quæritur an monacho recedenti ea quæ monasterio dedit. Et respondetur quòd non. 19. quæst. 3. quia ingredientibus. & 5. proxi. quæstio. 6. de lapsis. & in Authen. de mona. §. si vero relinquens. quia abbati non licet alienare possessiones & res ecclesiæ traditas, nec etiam alicui alteri licet. si tamen de eius fœuitia timeatur, possunt abbas & monachi permittere vt sua tollat, vt 5. ead. §. vltim.*

Vicumque.] CASVS. Quidam episcopi vel alij prælati iniuste alienabant res mobiles & immobiles ecclesiæ suæ: & ideo statutum fuit vt qui talia faciunt, deponantur.

e ¶ *In constitutum.*] id est, contra constitutionẽ talia prohibentem.

Vbi supra [a] *quæritur an monacho recedenti ea quæ monasterio dedit. Et respondetur quòd non. 19. quæst. 3. quia ingredientibus. & 5. proxi. quæstio. 6. de lapsis. & in Authen. de mona. §. si vero relinquens. quia abbati non licet alienare possessiones & res ecclesiæ traditas, nec etiam alicui alteri licet. si tamen de eius fœuitia timeatur, possunt abbas & monachi permittere vt sua tollat, vt 5. ead. §. vltim.*

Vicumque.] CASVS. Quidam episcopi vel alij prælati iniuste alienabant res mobiles & immobiles ecclesiæ suæ: & ideo statutum fuit vt qui talia faciunt, deponantur.

e ¶ *In constitutum.*] id est, contra hoc statum. vel ponitur proprie [b], incidit enim in pœnam: sed si statim restitueret ecclesiæ, pœnã effugeret. extra de reb. eccl. non alie. si quis presbyterorum. & 12. quæst. 2. non liceat. §. vltim.

f ¶ *Vel exiguum.*] ergo pro alienatione rei modicæ deponitur aliquis. & sic est arg. contra 12. q. 2. tertulas. & extra de dona. c. 3. Sed intelligas hoc tale exiguũ quod tamen vtile est ecclesiæ. Item in huiusmodi alienationibus valde attendenda est consuetudo, & lex municipalis. extra de donat. cap. 3. & ff. quod vi aut clã. l. prohibere. §. non tantum.

g ¶ *Honoris.*] ecce pœna alienantis. 12. quæst. 2. quisquis.

Vnt qui opes.] CASVS. Quidam res quas cum quodã mentis impulsu ecclesiæ contulerunt, reuocare volebãt. Alij erant qui dolebant res suas pauperibus diuisisse. De primis dicitur, quòd donatio non fuit eis fructuosa, quia iudiciũ non habuerunt, & postea sacrilegium in auferendo committunt: De secundis dicitur, quòd pœnitere non debent, nec oportet eos agere pœnitẽtiam, quod esset eis periculosum. Sequens cap. planum est.

h ¶ *Non iudicio perpetuo.*] quasi dicat, non iudicio discretionis: quia illud esset perpetuũ. nam nisi sit perpetuum, nullum dicitur. de pœnit. distin. 1. diuortium. & ff. de reg. iur. quidquid. & 23. q. 1. paratus. ‖ Et est hic arg. quòd si aliquis emittat votũ proprio quodã impulsu animi, quòd teneatur illud obseruare. Sed si aliquis propter aliorum impulsum vel clamorem aliquod emisit, tũc secus est, vt 22. q. 4. vnusquisque. nam electio facta ad aliorum impulsum, non valet, vt 8. q. 1. licet. &c. si ergo. similiter nec liber tas. ff. q & à quib. manu. libe. non fi. l. si priuatus.

i ¶ *Nec prima.*] i. primũ factũ est quo debuit mereri mercedem.

k ¶ *Nec secunda.*] scilicet reuocatio.

l ¶ *Agunt.*] id est, pœnitent quòd dederunt.

m ¶ *Pœnitentiã.*] quia pœnitent & dolent quòd dederunt pauperibus, & de illo dolore siue pœnitentia agant pœnitentiam.

n *Sacrilegiũ.*] Quia hic fit mentio de sacrilegio, quid sit sacrilegium videamus. Sacrilegium magistraliter variis modis describitur. Vno modo sic: Sacrilegium est sacræ rei violatio, siue in se, siue in alio. & hoc appellatur sacra res: siue sit res ipsa sacra, siue ipsa persona ecclesiastica [c]. Alio modo describitur sic: Sacrilegium est publici iuris transgressio. quid autem sit ius publicum, habes 5. t. dist. ius publicum. largius tamen quandoque dicitur committere sacrilegium qui disputat de iudicio principis, vel cum dies solennis violatur, vel cum legibus siue canonibus reuerentia non impenditur. ‖ Committitur autem tribus modis sacrilegium, vel cum sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro aufertur, vt ẽ. ea. quisquis.

b Id est, incidit in aliud constitutum quandocũque quod similia prohibet secundum Lau. & Hu.

3 ext. de præbẽdis. c. ratio.

4 Anſ. l. 5. cap. 38. Pol. l. 3. tit. 12. 5 Concor. tex. in l. in tãtum. §. 1. ff. de redi. & in l. quãtus. ff. de auro & arg. leg.

‖ Votum emittens an semper teneatur illud seruare.

c Sed nũquid est maius sacrilegiũ, &c. quod dic vt, no. 22. q. 5. c. 3. Sacrilegij definitio.

‖ Sacrilegium tripliciter cõmittitur.

‖ Sacrilegij pœna.

‖ Imponitur autem pro sacrilegio quandoque spiritualis pœna, vt si committatur in persona ecclesiastica, quia talis est excommunicatus ipso iure.ǰ.ea. si quis suadente. sed si in re ecclesiæ fit sacrilegium; tunc post trinam admonitionem excommunicandus est, vt ǰ. ead. quisquis. §. item si quis domum. Item imponitur pœna pecuniaria quandoque maior, quandoque minor, vt ǰ. ead.quisquis.& cap.si quis contumax.fecundū leges durior pœna imponitur pro sacrilegio.ff. ad leg. Iul.pecu. sacrilegij. Sed si quæras cui danda sit pœna quæ debetur pro sacrilegio: dicas ꝙ si personæ facta est iniuria, ipsi personæ præstanda est,vt extra de sent. exc. parochianos. & c. grauem. si rei facta est iniuria; tunc ipsi rei præstanda est,vt ǰ. ead.c. si quis in atrio. extra de simo. de hoc autem.

‖ Sacrilegij iudicantur, qui ecclesiæ facultates alienant. C. V.

1 OMnes ecclesiæ raptores, atque suarum facultatū alienatores à liminibus sanctæ matris ecclesiæ anathematizamus †[2], Apostolica auctoritate pellimus, & damnamus,atque sacrilegos esse iudicamus: & non solum eos, sed omnes consentientes eis;quia non solum qui faciunt, rei iudicantur; sed etiam qui consentiunt ᵇ facientibus. Par enim pœna & agentes & consentientes comprehendit.

Item Nicolaus Papa omnibus episcopis. [2]

¶ Excommunicetur, qui conflictū ecclesiæ fingere tentauerit. C. VI.

2 SIcut antiquitus à sanctis patribus statutum est, statuimus, vt maior ecclesia per circuitum xl. † passus habeat; capellæ vero, vel minores ecclesiæ triginta. Qui autem cōfinia earum † confringere tentauerit, aut personā hominis, vel bona eius inde subtraxerit; nisi publicus ᵇ latro fuerit, quousque emendet, & quod rapuerit reddat,excommunicetur.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Soluatur altario, quod pro emunitate emendatur ecclesiæ. C. VII.

4 SI quis in atrio ecclesiæ pugnam committit, aut homicidium facit; quidquid pro emunitate ª violata emendandum est, altario ᵇ soluatur, cuiuscumque fuerit ecclesia illa.

ª ¶ Emunitate.] *Sic etiam apud Burchardum. Iuo habet*, pro immunitate violata. *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, pro emunitate ecclesiæ violatæ. *Summa autē huius capitis fere habetur in Triburiensi, quod extat, & c. 4. & 6.*

‖ Clerici percussionem ratificans, an sit excommunicatus.

‖ Ratihabitio quando comparetur mandato.

4 Burch.l.3.c. 196. Iuo p. 3. c.135

Rom. 1.

2 Inter decreta Nic. in codice. Ormanetti.

3 Anſ.l.5.cap. 74. Iuo p.3.c.164. Pann.l.2.c.81. ‖ Sacrilegi an sint ipso iure excommunicati.

† *al. lx.*

† *al. eorum*

‖ Imponitur autem pro sacrilegio quandoque spiritualis pœna, vt si committatur in persona ecclesiastica, quia talis est excommunicatus ipso iure.ǰ.ea. si quis suadente. sed si in re ecclesiæ fit sacrilegium; tunc post trinam admonitionem excommunicandus est, vt ǰ. ead. quisquis. §. item si quis domum. Item imponitur pœna pecuniaria quandoque maior, quandoque minor, vt ǰ. ead.quisquis.& cap.si quis contumax.fecundū leges durior pœna imponitur pro sacrilegio.ff. ad leg. Iul.pecu. sacrilegij. Sed si quæras cui danda sit pœna quæ debetur pro sacrilegio: dicas ꝙ si personæ facta est iniuria, ipsi personæ præstanda est,vt extra de sent. exc. parochianos. & c. grauem. si rei facta est iniuria; tunc ipsi rei præstanda est,vt ǰ. ead.c. si quis in atrio. extra de simo. de hoc autem.

Item Lucius episcopus ad Galliæ & Hispaniæ episcopos, epist. 1. c. 6.

¶ Sacrilegij iudicantur, qui ecclesiæ facultates alienant. C. V.

1 OMnes ecclesiæ raptores, atque suarum facultatū alienatores à liminibus sanctæ matris ecclesiæ anathematizamus †[2], Apostolica auctoritate pellimus, & damnamus,atque sacrilegos esse iudicamus: & non solum eos, sed omnes consentientes eis;quia non solum qui faciunt, rei iudicantur; sed etiam qui consentiunt ᵇ facientibus. Par enim pœna & agentes & consentientes comprehendit.

Item Nicolaus Papa omnibus episcopis. [2]

¶ Excommunicetur, qui conflictū ecclesiæ fingere tentauerit. C. VI.

3 SIcut antiquitus à sanctis patribus statutum est, statuimus, vt maior ecclesia per circuitum xl. † passus habeat; capellæ vero, vel minores ecclesiæ triginta. Qui autem cōfinia earum † confringere tentauerit, aut personā hominis, vel bona eius inde subtraxerit; nisi publicus ᵇ latro fuerit, quousque emendet, & quod rapuerit reddat,excommunicetur.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Soluatur altario, quod pro emunitate emendatur ecclesiæ. C. VII.

4 SI quis in atrio ecclesiæ pugnam committit, aut homicidium facit; quidquid pro emunitate ª violata emendandum est, altario ᵇ soluatur, cuiuscumque fuerit ecclesia illa.

ª ¶ Emunitate.] *Sic etiam apud Burchardum. Iuo habet*, pro immunitate violata. *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, pro emunitate ecclesiæ violatæ. *Summa autē huius capitis fere habetur in Triburiensi, quod extat, & c. 4. & 6.*

‖ Clerici percussionem ratificans, an sit excommunicatus.

‖ Ratihabitio quando comparetur mandato.

4 Burch.l.3.c. 196. Iuo p. 3. c.135

Rom. 1.

2 Inter decreta Nic. in codice. Ormanetti.

3 Anſ.l.5.cap. 74. Iuo p.3.c.164. Pann.l.2.c.81. ‖ Sacrilegi an sint ipso iure excommunicati.

† *al. lx.*

† *al. eorum*

Item Augustinus ad Bonifacium epist. 187.

¶ Non licet alicui hominem de sede ſua rapere. C. VIII.

5 MIror, quomodo tam subito fidei murum aries ruperit inimici. Nouī enim quā religione semper sis ecclesiam Dei veneratus. Quo instigante facere ausus es? hominem de ecclesia rapuisti? Tuus si de tuo amico forte præsumeret fugitiuus; posset proculdubio intercessoris causa veniam promereri. Ergo si amicus intenditur ᵃ scur Deus offenditur? Sed si de potestate præsumitur; Nabuchodonosor regem intende; qui causa superbiæ in bouem ᵇ est ex homine commutatus ß. Non vt confundam te, hæc scribo: sed vt filium charissimum moneo. Ecclesiæ igitur illæsum reuoca,quem vt irreligiosissimus rapuisti. Oblatio † vero domus tuæ à clericis ne suscipiatur, indixi †: communionemque tibi interdico: donec peracta pro ausibus, vel errore à me definita tibimet pœnitētia, & tempore ordinato † pro hoc facto corde contrito & humiliato dignum offeras sacrificium Deo.

ß ¶ Commutatus.] *Hoc loco ista erant interiecta*, atque à regno suo profugus recedens non ante regnum recepit, quam conuersus Deum prædicauit, *quæ à multis vetustis absunt, & originali,& Iuone. Sunt autem inter verba Gratiani infra de pœnitentia, dist. 1.c. voluisset.*

Item ex libro capitularium 5. cap. 90. [6]

¶ Fugientem ad ecclesiam nemo audeat abstrahere. C. IX.

7 REum ad ecclesiam confugientē nemo abstrahere audeat, neque inde donare ª ad pœnam, vel ad mortem ᵏ: vt honor Dei, & sanctorum eius conseruetur: sed rectores ecclesiarum pacem, & vitam, ac membra eius ergo sibi vt hominem quem violenter de eccl. rapuit, ad eamdem ecclesiam reuocet, & donec ecclesiæ satisfaciat,& pœniteat, prohibet Aug. ne oblationes suæ domus suscipiantur à clericis, & Bonifacio communionē interdixit.Et hæc verba sic expone, *Tuus*, scilicet seruus tuo amico, id est, apud tuum amicum forte, scilicet permanere. ordinato, id est, statuto, & præfixo.

f ¶ *Aries.*] id est, impetus diabolicæ suggestionis, ad similitudinem arietis instrumenti, quo frangitur murus.

g ¶ *Intenditur.*] id est, exauditur.

h ¶ *In bouem.*] id est, in bouinam mentem, vt 23. quæst. 4. Nabuchodonosor.

i ¶ *Oblatio.*]hoc est in detestationem criminis ipsius, quòd nō solum ipse, sed etiam familia eius prohibetur à sacramentis, *sic 90.* distinct. oblationes. & 12. quæst.2.de viro.& extra de spon.non est vobis. Ioan.

R*Eum.*] CASVS. ‖ Statutum est in hoc cap. vt prælatus defendat reum ad ecclesiam fugientem à pœna corporali: tamen quod abstulit, cum pœna pecuniaria reddat.

k ¶ *Vel ad mortem.*] sed nūquid poterit postea accusari iste de illo crimine?si non potest,ergo crimina remanebūt impunita:quod esse non debet,

5 Iuo p.3.cap. 222.

‖ Ecclesiam minitate nul ti priuantur.

1. Cor. 4.

b De bono. 1.&c. sacrilegium.& 1.c. 3. fugs datur. *al.interdico*

al.celanato

‖ Ecclesiā fugientes ad se tutantur.

debet, vt extra de sen. excom. vt famæ. & sic priuilegium ecclesiæ eric multis occasio delinquēdi: propter hoc dicunt quidam, quòd à quolibet potest accusari postea ª, præterquam ab illo qui promisit impunitatem,sed qui sic respondet, nititur contra priuilegium ecclesiarū: quod est iniustum, vel hæreticum,vt 22. distin.omnes. ad quid enim impetraret ecclesia ei veram si pro eodē crimine postea decapitaretur? Dicas ergo quòd hoc est priuilegium ecclesiæ, quòd talis amodo nec vitam nec membrum perdat: sed quòd aliàs pecuniariter satisfaciat. Vel si hoc non potest, seruiat ei perpetuo quem læsit, vt 36. quæst. 1. de raptoribus.

ª Hæc sacrilegia quasi crimina libera. ſunt ſacrilegia. ſi quis ſacrilegium ſacrilegium. ſi quis ſacrilegium. C. de epiſc. & cler. l. vlt. & l. ſi quis. C. de epiſcopis. & clericis. l. vlt. ſed hoc contingit. ſi quis. C. de epiſcopis. & clericis. l. vlt. & de ſacrilegiis. vbi de hoc vt ſeqq. Archidiaconus. tit. 2. q. 11.

F*Rater.*] CASVS. Epiphanius episcopus excommunicauit Benenatum & Maurum ciues Beneuentanæ ciuitatis, quia quemdam suum curialem ad ecclesiā fugientem in absentia sacerdotis de ipsa ecclesia violenter extraxerāt, quē cum significatum fuisset Gelasio, excommunicationem illam cōfirmauit, & præcepit sex episcopis vt si illi tres excōmunicati peruenerint ad suos episcopatus, interdicant eis introitū ecclesiarum, vt iſtius vltionis timore alij à tali præsumptione reuocentur. Seq. c. patet.

a ¶ *Nec enim.*] extra de vſur. quia fruſtra.

b ¶ *Ab omnibus.*] arg. ꝙ sacrilegus in nulla ecclesia tutus erit, cum in ecclesiam delinquat,vt ǰ. c. prox. quòd quidā concedunt. Vnde si aliquis furtum vel sacrilegium fecerit in ecclesia, illum non debet tueri ecclesia, cum in ecclesiā deliquerit, vt ǰ. c. proxi. tamen decre. extra de immu. eccle. inter. tantum duas personas excipit.

c ¶ *Auctoritate.*] sed quid operatur hic auctoritas vel confirmatio Papæ, cū illud per se facere potuerint? Resp. ‖ confirmatio tria operatur. præstat enī ipsi facto maiorē auctoritatē, vt 11. dist. quis nesciat. Itē, si quid est inualidū, supplet eius defectū confirmatio, vt extra de transac. c. 1. Item quòd sine eius licentia non potest retractari illud quod ipse confirmauit. extra de confir. vtil. vel inuti. cap. 2. Ioan.

S*Icut.*] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur quòd sicut iudicatur sacrilegus qui

‖ Pœna sacrilegij fit.

a Idem Bur. in l. 3. ſi. de ver. ſi. & Alexan. de Imol. in l. 1. ſi quis cau.

5 Iuo p.3.cap. 222.

‖ Ecclesiam minitate nul ti priuantur.

1. Cor. 4.

b De bono. 1.&c. sacrilegium.& 1.c. 3. fugs datur. *al.interdico*

al.celanato

‖ Ecclesiā fugientes ad se tutantur.

alibi

alphabetum

‖ Cōmutatio pœnæ in opere.

Cap.3.cap. 19.

Fabr. l. 6. C. de epiſc. & cler. l. 1. c. 19. & Lin. c. 19. & 5. c. 14. & 9. c. 39.

obtinere studeant: tamen legitime componat, quod inique fecit.

ª ¶ Donare.] *Sic est emendatum (antea enim legebatur*, damnare) *ex capit. Caroli, & concilio Moguntino, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus, & ceteris collectoribus: quamquam apud Burchardum ex concilio apud Theodonis villam, & in Pannormia ex libro capitulorum longe copiosius hoc caput referatur.*

Item Gelasius Victori, Constantino, Martyrio, Feliciſſimo, Sereno, & Timotheo episcopis.

¶ Ab ecclesiæ arcentur ingressu, qui aliquem de ecclesia violenter rapuerit. C. X.

1 RAter,& coepiscopus noster Epiphanius sua nobis relatione suggessit, Benenatū, & Maurum Beneuentanę municipes ciuitatis in contumeliā religionis acerba nimis, & plectibili contumacia profiluisse: qui confugientem ad ecclesiæ septā curialem suū ne illic quidem tutum, aut de iniuria sua securum esse siuerunt: ausi irruptione † temeriarię mentis admittere, quod nec potestatibus quidē, vel principibus vnquā licuit perpetrare: vt hominem in sanctuariis constitutum (captata sacerdotis absentia) reluctantem, reclamantemque violenter abstraherent. Quos, quantum sua nobis suggestione patefecit, merito indignos esse sacra communione iudicauit. Et si reuera tanti facinoris constat admissum; nostra etiam auctoritas in hac parte cōsentit. Nec enim ª iure ad supplicandum debet admitti, qui ᵇ admittere sacrilegium non dubitauit. Nullus enim intra limina tantæ veneration deputata vtrumque sibi licere existimet pro suæ voluntatis arbitrio; vt & humilitatem sibi vendicet, & furorem. Et ideo fratres charissimi supradictos si manifesta reos facit conquestio, ab omnibus ᵇ parochiarū vestrarum ecclesiis nostræ præceptionis auctoritate ᶜ prohibete: vt non solum hi, qui in iniuriam sanctorum locorum profiluisse probantur †, merito consequantur pro facti sui qualitate vindictam; verumetiam ceteri à tali præsumptione, vltionis istius timore reuocentur.

Idem Epiphanio episcopo.

¶ Ecclesiarum non est dignus ingressu, qui eas violat. C. XI.

2 AD episcopos ceteros direximus iussionē, vt eos, qui ecclesias violasse perhibētur, accessu earum iudicent esse indignos.

Item Pius Papa, epist. 2. Italicis.

¶ Qui ecclesiam Dei vastat, & eius sacerdotem insequitur, sacrilegus iudicatur. C. XII.

3 SIcut qui ecclesiam Dei vastat, & eius prædia, & donaria

al. feriatur

5 Pol. l. 6. tit. 15. Anſ. l. 5. c. 18. Bur. l. 3. c. 204. Iuo p. 3. c. 127. Pan. l. 2. c. 70.

† *al. comburit*

‖ Ecclesia habet carcerem.

b Vide quod legi. & no. q. 4. hi qui.

6 Iuo p. 2. cap. 63. & p. 6. c. 88.

† *al. subtracta*

expoliat, & inuadit, sit sacrilegus; sic & ille, qui eius sacerdotes insequitur, sacrilegij reus existit, & sacrilegus iudicatur *& infra.* ¶ Non ergo grauius ª peccatum est fornicatio, quàm sacrilegium. Et sicut maius ᵇ est peccatū, quod in Deum committitur, quàm quod in hominem: sic grauius est; sacrilegium agere, quàm fornicari.

Item Vrbanus epistola ad omnes episcopos, cap. 2. [4]

¶ Quæ pœna feriatur, qui ecclesiæ vsibus dedicata prædia vexare tentauerit. C. XIII.

A*Ttendendum* est omnibus, ne prædia vsibus secretorū cælestium dedicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit; post debitæ † vltionis acrimoniam (quæ erga sacrilegos iure promenda est) perpetua damnetur infamia, & carceri ᵍ tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis vratur †.

Item Iginus Papa.

PALEA. C. XIIII.

ii SI quis ecclesiam igne cōbusserit †; quindecim annis pœniteat, & eam sedule restituat: & pretium ß suum pauperibus distribuat.

ª *Hæc palea in vno tantum Vaticano codice habetur: in quo sicut in vulgatis, & Pannormia citatur ex Igino: à Burchardo autem & Iuone ex decretis Iulij.*

ß ¶ Pretium suum.] *Apud Burchardum l. 19. in c. de sacrilegio. sic legitur.* Incendisti ecclesiam, aut consensisti? si fecisti ecclesiam restitue:& pretiū tuum,id est vuiregeldum tuum pauperibus distribue,& quindecim annis per legitimas ferias pœniteas.

Item Clemens epistola 2. ad Iacobum.

¶ Iudæ similis probatur qui ornamenta surripuit ecclesiæ. C. XV.

6 SI forte quispiā presbyter, siue diaconus, sacrarij sindonem vel velum subtractum † ʰ vendiderit; Iudæ Iscariotis similis æstimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus; nouerit se supradicti Iudæ susceptурum pœnam ⁱ.

Item ex pœnitentiali Theodori.

¶ De eodem. PALEA. C. XVI.

PEcunia ecclesiastica furata, vel rapta reddatur in quadruplum: populi vero duplicetur. Si quis aliquid de ministerio sanctæ ecclesiæ furatus fuerit septē annis pœniteat, tres in pane;& aqua.

Item ex pœnitentiali Romano.

De eodem. PALEA. C. XVII.

iii SI quis clericus furtum fecerit capitale, id est quadrupedem, vel domum fregerit, aut quamlibet rem melioris pretij furatus fuerit; septem annis pœniteat: laicus quinque. Si quis autem de minoribus semel, aut bis furtum fecerit; reddat proximo suo: & vno

anno

a Qui rapit.] *Sacrilegium.*] alibi dicitur quòd facit homicidium, vt 12. quæst. 2. qui Christi. & c. qui abstulerit.

Vllus clericorum.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur quòd clericus qui seruum vel discipulum suum ad ecclesiam fugiétem inde extrahere vel flagellare præsumpserit: donec pœniteat, excommunicetur. In secunda parte dicitur, quòd clerici se mutuo verberantes: prout dignitatis ratione vel officiorũ iniuria maior fuerit, ab episcopo puniatur. Secũda pars incipit ibi, *Si quis vero.*

b ¶ *Vel flagellare.*] post sunt tamen magistri & parẽtes & episcopi moderate [a] castigare, vt 25. quæst. 5. cap. 1. in fi. similiter vir vxorem, vt no. 7. quæst. 1. sicut alterius [b]. & prælatus subditum, vt 23. q. 4. forte. sed dominus habet in seruum plenissimam coerctionem: vsufructuari[1] modicam, vt de vsufru. locum. & l. sed & sicuti. in fi. patronus autem in libertum habet leuẽ coerctionem, vt ff. de iniur. prætor. §. præterea. Sed nonne magister vel episcopus intra ecclesiam potest verberare clericum, cum episcopus iudicet intra ecclesiam, vt 2. q. 2. præceptum. & in iudiciis episcoporum interueniunt verbas, vt 23. quæst. 3. c. 1. in fi? Sed dic q̃ causa odij non debet eum expellere de ecclesia: quia si magister non percutiat discipulum ex odio, non incidit in canonẽ, vt extra de sen. excommu. super eo.

c ¶ *In mutuam.*] hodie tales mittẽdi sunt ad curiam: nisi sint impuberes vel regulares, vt extra eo. tit. super eo. Vel loquitur de communiter viuẽtibus: qui cum modũ nõ excedunt, iudicio meo possunt absolui ab episcopo, vt extra de vita & honest. cle. quoniam. & extra qui cle. vel vo. cap. 1. [c] & extra de sen. excõ. ex tenore. in fi. Vel hoc ideo quia communio materiam discordię generare solet, vt ff. de lega. 2. l. cum pater. §. dulcissimis. vnde abundantius est illis prouidendũ: quia vbi periculum maius est, magis est consulendum, vt ff. de carbo. edi. l. 1. §. sed & si quis [d].

d ¶ *Dignitas.*] quia secundum dignitatem punitur aliquis, vt 44. dist. cum beatus.

Si quis contumax.] CASVS. Quæsitũ fuit in concilio Triburiensi, quam pœnam pati debeat qui seruum fugientem vel alium quem persequebatur, de atrio vel de porticibus ecclesiæ cœmeterio deputatis violenter extraxerit? Et respõdetur, q̃ episcopo debet nongẽtos solidos soluere pro cœmeterio quod fregit, & ꝓ peccato, publice pœnitebit.

e ¶ *Adhærentibus.*] eodem gaudent priuilegio cum sacris, vt ff. de rei vend. quæ religiosis. & est simile. 44. dist. §. 1. Ioan.

f ¶ *Componat.*] §. ea. si quis in atrio. dicitur quòd ecclesiæ dabit. Sed dic, quòd satis dicitur ecclesiæ dari cum datur prælato ecclesiæ. aliæ pœnæ statuuntur j. ea. quisquis. Sed dic quòd pœnæ sunt arbitrariæ. Vel secundum consuetudinẽ locorum loquuntur. ‖ Vel dic melius, quòd si quis violat emunitatem nullum damnum faciendo, soluit solidos nongentos. sed si damnum aliquod fecerit, soluet triplum pro emunitate, & damnum nouies, vt j. ea. quisquis. in fin.

anno pœniteat in pane & aqua; & si reddere non potuerit, tribus annis pœniteat.

Similia horũ leguntur apud Burchardũ, lib. 11. c. 58. & Iuonem par. 13. c. 44.

Item Anacletus epist. 1. cap. 2. [1]

¶ Sacrilegium. Sicut, qui pecuniam ecclesiæ rapit. C. XVIII.

QVi rapit pecuniam proximi sui; iniquitatẽ operatur: qui autem pecuniam, vel res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium [e] facit.

Item ex concilio Ilerdensi, cap. 8.

¶ Segregatur ab ecclesia clericus, qui seruum suum discipulum suum ad eam fugientem ne verberare præsumit. C. XIX.

NVllus clericorum, seruum, aut discipulum suum fugientem ad ecclesiã extrahere audeat, vel flagellare [f] præsumat. Quod si fecerit; donec digne pœniteat, à loco, cui honorem nõ dedit, segregetur. ¶ 3 Si qui clerici in mutuam [g] cedẽ proruperint; prout dignitas [d] officiorum in tali excessu contumeliam pertulerit, à pontifice districtius vindicetur.

Item ex concilio Triburiensi, c. 20. [4]

¶ Qui a suo, vel portionibus ecclesiæ fugientem abstulerit, excommunicetur. C. XX.

5 SI quis contumax, vel superbus timorẽ Dei, vel reuerentiam sanctarum ecclesiarũ non habuerit, & fugiẽtem seruum suum, vel quem ipse persecutus fuerit, de atrio [a] ecclesiæ, vel de porticibus quolibet modo ecclesiæ adhærentibus [e] per vim abstraxerit; pro emunitate nongentos solidos episcopo componat [f]: & ipse publica pœnitentia iusto † iudicio episcopi mulctetur,

a [3] Atrio.] *In duobus vetustis codicibus Gratiani legitur*, de altario, *in capitularibus vero*, de ecclesia.

Sacrilegium ergo est, quoties quis sacrum violat, vel auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro. Dicitur etiam sacrilegium committere, qui violentas, & impias manus in clericum iniecerit. Porro ipsum sacrilegium duplicem continet pœnam, pecuniariam videlicet, & excommunicationis. Pecuniaria eis persoluenda est, ad quos querimonia sacrilegij pertinet.

Vnde Ioannes Papa octauus scribit omnibus episcopis.

¶ De multa pœna sacrilegij, & pœna eiusdem. C. XXI.

6 QVisquis inuẽtus fuerit reus sacrilegij; episcopis, vel abbatibus, siue personis, ad quas [g] querimonia sacrilegij iuste pertinuerit, triginta libras examinati argenti puriſsimi componat. ¶ Sacrilegium committitur, si quis infregerit ecclesiam, vel triginta ecclesiasticos passus, qui in circuitu ecclesiæ fuerint, vel domos [h], quæ intra prædictos passus fuerint, aliquid inde diripiendo, vel auferendo: seu qui iniuriam, vel ablationem rerũ intulerit clericis armatis non ferentibus, vel monachis, siue Deo deuotis, omnibusque ß ecclesiasticis [k] personis. Capellæ, quæ sunt intra ambitum murorum castellorum, non ponuntur in hac triginta passuum obseruatione. Similiter sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum [i] de sacro, siue sacrum de non sacro. *Idem.* ¶ 7 Si quis domum Dei violauerit, & aliqua fine licentia illius, cui commissa esse dinoscitur, inde abstulerit, vel ecclesiasticis personis iniuriam fecerit; donec in conuentu admonitus legitime satisfaciat; sciat se communione priuatum † Si vero post secundam & tertiam conuentionem coram episcopo satisfacere detrectauerit; sacrilegij periculo ab omnibus obnoxius teneatur: ita vt secundum Apostolum nemini fidelium misceatur. *Idem.* ¶ 8 Si qui † monasteria, & loca Deo dedicata, & ecclesias infringunt, & deposita, vel alia quælibet exinde abstrahunt; damnum duplicem continet pœnam, scilicet pecuniariã & excommunicationis. pecuniaria persoluenda est illis apud quos querimonia deponitur.

Visquis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̃ sacrilegus xxx. libras argenti debet præstare episcopis vel abbatibus, vel aliis personis ad quas querimonia sacrilegij per tinet. In secunda parte dicitur, quòd ecclesiæ debent habere xxx. passus pro cœmeterio in circuitu, nisi sint capellæ castellorum: intra quos triginta passus si quis iniuriam fecerit in personis, vel inde aliquid auferendo sacrilegium cõmittit. Similiter committitur sacrilegium auferendo sacrũ de sacro, vel non sacrũ de sacro, vel sacrum de non sacro. Secũda pars incipit ibi, *Sacrilegium cõmittitur.*

g ¶ *Ad quas.*] id est, quibus competit querela. & loquitur de ipsis iudicibus, & dicit q̃ iudicibus istius querelæ tantũ sint soluenda xxx. pro emunitate violata. nam aliã pœnam præstabit iniuriam passo j. c. proxi.

h ¶ *Vel domos.*] scilicet clericorum: nam aliæ domus non debent esse intra ambitum ecclesiæ, vt quæst. 1. nulla.

i ¶ *Arma.*] ergo si clericus arma ferens verberetur, non incidit in canonẽ verberans. extra de sent. excõ. cũ non ab homine. & c. vt famæ. 16. q. 1. generaliter. hoc tñ non est verũ nisi post trinam admonitionẽ reuerti noluerit ad clerũ, vt extra de sen. excom. si vero aliquis. & ca. in audientia. quia nec clericus potest beneficio illius canonis, si quis fuadẽte, renũtiare, vt extra de sen. exc. contingit. Hoc tamen intelligo quando ex causa leuitatis induit arma, vel abiicit habitũ clericalem, vt tunc non statim perdat priuilegium. aliud est si penitus apostataret, vt si fiat miles [e], vel si vxorem ducat, tunc dico eum ipso facto perdere priuilegium, vt 84. dist. quisquis.

k ¶ *Ecclesiasticis.*] vt sunt conuersi & pœnitentes, templarij & hospitalarij, qui gaudent priuilegio clericali. 27. q. 1. vt lex. 11. q. 1. aliud extra de sent. excom. parochianos. & 12. quæst. 1. duo sunt.

l ¶ *Non sacrum.*] lex tamen dicit, quòd in hoc casu non committitur sacrilegium, sed tantum furtum, vt ff. ad legem Iuliam pecu. l. diuus. sed illud non tenet.

SI QVIS DOMVM CASVS. Hic §. duas habet partes. In prima parte dicitur, quòd si quis sine licentia prælati aliquid de ecclesia extraxerit, vel alicui ecclesiasticæ personæ iniuriam fecerit, sciat se communione domini priuatum donec satisfaciat. si vero post tertiam commonitionem coram episcopo satisfacere noluerit: anathematizatus ab omnibus euitetur. In secunda parte dicitur quòd illi qui ecclesias frangunt inde aliquid extrahentes, pœnitentiam triplicem patientur: quia rẽ subtractã restituent ei cuius erat, & damnum nouies componant, & emunitatem tripliciter [b], & velut sacrilegi canonicæ sententiæ subigantur.

¶ *In epistola manuscripta Ioannis octaui, scripta episcopis, & abbatibus per Narbonensem, & Hispanicas prouincias constitutis, præcipitur obseruari lex contra sacrilegos in concilio Trecasensi edita coram Ludouico Imperatore, & quinquaginta tribus episcopis. Diuersa autem sunt istius epistolæ verba ab his, quæ recitantur & à Gratiano, & à ceteris collectoribus: sed eadem sententia.*

ß Omnibusque ecclesiasticis.] *Apud Iuonem legitur*, deuotis hominibus, ecclesiasticis personis. Non enim capellæ, quæ infra ambitum murorum castellorum sunt, mittuntur, vel ponuntur in hac obseruatione. *Nec multo aliter apud alios collectores.*

Item Alexander Papa II. [1]

¶ Nisi canonice iudicatum episcopum qui comprehenderit laicus, excommunicetur. C. XXII.

SI quis deinceps priorum [c], aut cuiuscumque dignitatis, vel cuiuscumque ordinis laicorum episcopum comprehenderit, percusserit, aut aliqua vi à propria sede expulerit, nisi forte iudicatum [d] canonice; auctores, & cooperatores tanti sceleris anathematizentur, & bona eorum ecclesiæ ipsius iuri perpetuo tradantur [e]. ¶ Si vero in presbyterum, vel in quemcumque inferiorum graduum clericum hæc eadem præsumpserit; canonicæ pœnitentiæ, atque depositioni [f] subiacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur.

Item Nicolaus Papa Thadoni archiepiscopo Mediolanensi. [2]

¶ Flagellatores presbyterorum post tertiam admonitionem si non resipuerint, excommunicentur. C. XXIII.

3 DE presbyterorum flagellatoribus, & occisoribus, & prædonibus, scilicet, qui sæculari [g] brachio minime coercentur, iuxta præceptum Domini placet, vt fraterno amore conueniantur secundo, ac tertio. Qui si te non audierint; conueniente ecclesia eos sacra communione priuare, atque (si in sua obstinatione permanentes sacerdotalia monita forte contempserint) ab ecclesiæ compage sub anathematis interdictione resecare licentiam tribuimus.

¶ Quos etiam resipiscentes tandem digna satisfactione præmissa [h] in gremium sanctæ matris ecclesiæ reuocari noueris posse.

[Item ex concilio Moguntino sub Rabano, cap. 24.]

PALEA. C. XXIIII.

4 QVi presbyterũ occiderit; duodecim [a] annorum ei pœnitentia secundũ canones imponatur: aut si negauerit, si liber est, cũ septuaginta duobus [ß] iuret: si autem seruus, super duodecim vomeres feruẽtes se expurget. Conuictus vero noxæ vsque ad vltimum vitæ tempus militiæ [γ] cingulo careat, & absque spe cõiugij maneat.

¶ *Hæc Palea in vno tantum Vaticano Gratiani codice habetur.*

α ¶ Duodecim.] *Sic in codice Vaticano, & ceteris locis indicatis. In vulgatis Gratiani codicibus legebatur*, viginti annorum pœna.

ß ¶ Cum septuaginta duobus.] *In concilio ipso legitur*, cum duodecim, *Burchardus tamen, & Iuo, & codex Vaticanus concordant cum vulgata lectione.*

γ ¶ Militiæ cingulo.] *Sic etiam in Decretalibus & apud Burchardum, & Iuonem. In concilio autem legitur*, cingulum deponat, & vxorem amittat.

[Item ex concilio Triburiensi.]

PALEA. C. XXV.

5 VT presbyteri non vadant, nisi stola, aut orario induti. Et si in itinere spoliantur, aut vulnerantur, vel occiduntur non stola vestiti; simplici emẽdatione soluãtur: si autem cum stola, triplici.

[Item ex eodem. c. 5.]

PALEA. C. XXVI.

6 OMnes presbyteri interfectores [d] cõpositione episcopi, ad cuius parochiã pertinent, soluãtur: ita videlicet, vt medietatem Vuirigeldi † [e], eius episcopus vtilitatibus ecclesiæ, cui præfuit tribuat, & alteram medietatem in elemosynam illius iuste dispertiat: quia nullus nobis eius heres proximior videtur, quàm ille, qui ipsum domino sociauit.

¶ *Hæc quoque palea in vno tantum Vaticano codice habetur. Est autem in capitularibus (vnde citatur in Pannormia) lib. 4. cap. 15. & in Decretalibus tit. de pœnis. c. presbyteri. In cõcilio etiam Triburiensi, quod extat, c. 4. habetur quiddam simile.*

d ¶ Interfectores.] *Sic etiam in Pannormia. Vaticanus codex habet*, interfecti. *In capitulari legitur*, presbyteri interfecti episcopo, ad cuius parochiam pertinent, soluantur secundum capitulare gloriosi Karoli genitoris nostri: ita videlicet, &c. *Verum in Decretalibus, & apud Burchardum, & Iuonem hoc modo*: Presbyteri interfecti compositio episcopo, ad cuius parochiam pertinebat, soluatur: ita videlicet, &c. *& similis locutio habetur in concilio Triburiensi, c. 4. Sed quoniam est initium capitis, nihil visum est hic mutandum: reliqua autem sunt emendata ex locis indicatis.*

e ¶ Vuirigeldi.] *Antea legebatur*, Renaldus. *Emendatũ est ex ceteris locis indicatis, præterquã ex Decretalib⁹, vnde abest vtra que vox: legitur tamẽ in prima collectione.*

Item ex lib. 3. capitul. c. 25. [7]

¶ Pro graduum varietate mulctetur, qui clericos occidunt. C. XXVII.

8 QVi subdiaconum occiderit; c c c. solid. componat: qui diaconum, c c c. qui presbyterum [i], d c. qui episcopũ, d c c c. qui monachum. c c c c.

Item ex lib. 6. capitul. cap. 90.

¶ De eodem. C. XXVIII.

9 QVi occiderit monachũ, aut clericum; arma relinquat, & Deo in monasterio seruiat cunctis diebus vitæ suæ, nũquam ad fæculum reuersurus, & septem annis publicam [k] pœnitentiã agat †.

q. 1. nullus episcopus, & 32. quæst. 5. præceptum. Ioan.

De presbyterorum.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd Thadonus archiepiscopus Mediola. quæsiuit à Nicolao quid fieri debeat de his qui presbyteros flagellant & occidunt vel deprædantur, nec sæculari brachio posſunt coerceri, & respondet q̃ primo conueniri debent secũdo & tertio. qui si delictũ non emendauerint, à corpore sacræ communionis priuẽtur. tandẽ debent anathematizari in cõtumacia permanentes. In secũda parte dicitur, quòd si ipsi resipiscant, reconciliari debẽt ecclesiæ, digna tamen satisfactione præmissa. Secunda pars ibi, *Quos etiã.* Casus sequentis. cap. per se patet.

g ¶ *Qui seculari.*] ergo sæcularis iudex in his enormibus criminibus primo habet coerctionem [b], & deinde ecclesiasticus iudex, vt 23. quæst. 5. sunt quædam. Ioan. quod falsum est, vt extra de iudi. cum nõ ab homine. B. Item hic patet, quòd sæcularis potestas & ecclesiastica debent sibi mutuum præstare auxilium, vt 96. dist. cum ad verum. & 32. dist. eos qui. & distin. 17. non licuit.

h ¶ *Præmissa.*] argu. ‖ q̃ excõmunicatus prius debeat satisfacere, quàm absoluitur. vt hic, & 11. q. 3. excellentissimus. in fi. & 23. q. 8. si quis mẽbrorum. & cap. pessimam. extra de iure patr. relatũ. arg. contra extra de sent. excom. per tuas. Sol. aut excõmunicatur quis pro contumacia, aut pro delicto. Si pro contumacia, tunc præstita cautione absoluetur. Si pro delicto, & illud est euidẽs, nõ prius absoluetur quàm satisfecerit. sic distinguitur extra de verbo. sig. ex parte. Io. Certe semper excõmunicatur quis pro contumacia, sed illa quandoque prouenit ex delicto, vt innuit illa decre. ex parte. nisi ipso iure incidat in canonẽ latæ sententiæ, vt j. ea. quæst. 4. si quis suadente. B.

i ¶ *Vi subdiaconũ. ¶ Presbyterũ.*] Quid de hac pœna fieri debeat, habes extra de pœn. cap. 2.

k *Vi occiderit.* ¶ *Publicam.*] Sed quid spectat ad imperatorem imponere alicui publicam pœnitentiam? Dic quod imperator instituit qui id in-

a & in epist. Lucij, cap. 6.

a Sed immoderate non. ff. ad leg. Aquil. sed & si. in fi. & l. seq. & ff. loca. itẽ quæritur.
b Cõcor. text. in l. sed & si. 6. fi. & ibi gl. ff. ad leg. Aquil. & in auth. de nup. cum ibi no. 5. fi vero.
2 Iuo p. 3 cap. 117. Pan. l. 2. c. 76.

3 ibidem c. 11.

4 Et lib. 5. capitu. c. 185. & in legib. Boiariorum, tit. 7.

5 Burch. l. 3. c. 197. Iuo p. 3. c. 114.

† al. iuxta iudicium

e Hæc sententia Gos. approbatur per prædi. decre. quoniam.

d Ad idem no ta. 42. distin. quietscamus.

‖ Ecclesiæ emunitatẽ violans qualiter punitur.

1 Patrono competit priuilegium fori. extra de cle. non resi. c. 2. & c. 7. & c. 9. 10. & 11.

2 Thadeneico Mediolan.

3 Iuo p. 10. c. 10.

‖ Clericus arma ferens amittit priuilegium.

† al. fit priuatum

1. Cor. 5.

8 Anſ. l. 5. cap. 47. Bur. l. 11. c. 11. Iuo p. 3. c. 112. & p. 14. c. 36. † al. Ho, qui Simile in Meldensi, c. 60.

e Dicas quòd licet recipiat militiã, dummodo nõ exeat fines, poterit gaudere priuilegio clericali secundũ Io. & hoc in cap. postea. extra de apostata. c. j. & hoc ad hoc ya dist. c. 1. & quod le. & not. 15. distin. 61. quis. post. Archid.

1 Tollitur ab omne scelere Regina, & qui habet eam, &c. quidam dicit.

7 Sup. 11. q. 3. ad mensam. Anſ. l. 5. c. 51.

‖ Excommunicatus an post sit absolui nõ præmissa satisfactione.

9 Iuo p. 10. c. 10. Pann. l. 8. c. 8.

† al. gerat

dex ecclesiasticus facturus sit: sicut econuerso, vt 5. quæst. vlt. delatori.

SI quis. CASVS. Statuit Innoc. in hoc c. quòd si quis iniecerit violentas manus in clericum, vel etiam in monachum, statim sit anathematis vinculo innodatus: & nullus episcopus eum quouis modo præsumat absoluere, donec Apostolico se præsentet, & eius mandatum susciperit: nisi sit in mortis articulo constitutus.

a ¶ *Si quis.*] hoc nomine, si quis, etiam feminæ continẽtur, vt ff. de verb. sig. l. 1. femina enim bene incidit in canonem hũc, vt extra de sent. excom. mulieres.

b ¶ *In clericum.*] etiã Psalmista, qui clericus dicitur 21. dist. cleros, & ẽt in alias ecclesiasticas personas, vt no. s. e. quisquis.

c ¶ *Violentas.*] ‖ ab hac regula multi casus excipiuntur, vt impuberes: & qui iocosa leuitate se percutiunt: & cũ magister discipulum percutit, vt extra eo. cap. 1. quia non sunt huius manus violentæ. Item cum claustrales percutiunt se, vt extra eo. cum illorum. Item cum ostiarius ratione officij sui aliquem verberat. Vel cum aliquis officialis arcet aliquem à turba. Vel cum aliquis defendẽdo se percutit clericum. Vel cum inuenit clericum cũ vxore sua, matre, sorore, filia. hos casus habes extra eo. si vero. Item mulieres & debiles personæ excipiuntur, vt extra eo. mulieres. Item ipsi prælati licite percutiunt clericos suos: vel alij clerici de mandato ipsorum, vt extra eo. ex tenore. Item quamdiu habes inimicitias, vt extra eo. decetero. Itẽ excipiũtur illi qui leuẽ iniuriã fecerint clerico, vt extra e. peruenit.

d ¶ *Manus.*] idem si pedes: vel si spuat vel perfundat eum aqua. aliud dico si rumpat vestimenta sua. sed idem credo & tũc: quia violẽtia fit personæ a & quia quæ religiosis, &c. ff. de rei vend. l. quæ religiosis.

e ¶ *Subiaceat.*] iste canon non est latæ sententiæ, & ille extra de fal. ad falsariorũ. extra de loca. ex rescripto & vbicũque quis ipso facto incidit in sententiam, vt 24. q. 1. cap. 1. & 2. Ioan.

QVI AVTEM Hæc est 3. pars quæst. in qua ponit diuersos modos sacrilegij. Ioan. de Fan.

CASVS. In hoc §. ostendit G. quæ sit pœna sacrilegij secundum legem sæcularem: & dicit quòd si aliquis sacrilegium cõmiserit, ad instar publici criminis accusatus & cõuictus & confessus capitali sententia ferietur. & ad hoc probandum inducit duas leges, & hoc in 1. parte: in 2. parte dicitur, quòd sacrilegium committitur tribus modis secundum legem. Primo quando aliquis vel nesciendo vel negligendo legem violat. Secundo, cum aliquis disputat an dignus vel indignus sit quem princeps elegerit. Tertio, quando aliquis in prouincia dignitatem gerendæ administrationis acquirit per ambitionem. Idem dicitur si aliquis disputat de iudicio summi Pontificis. Et ad hoc inducit sequens cap. Secunda pars est ibi, *Committunt.*

f ¶ *Repetundarum.*] magister errauit in nomine huius tit. sed illud inuenitur ff. ad leg. Iul. pecu. sacrilegij.

g ¶ *Nesciendo.*] quia iuris ignorãtia diuini vel naturalis non excusat.

h ¶ *Dignus.*] quem princeps iudicat dignum, & nos iudicabimus. simile 93. distin. c. 1. ff. de re iud. quidam. C. de aduo. diuer. iud. restituendæ. in fi. argu. contra: quia possum appellare à iudice quem ipse

Item Innocentius Papa II. in concilio Lateranensi, cap. 15.

¶ Qui clericum percusserit, excommunicetur, & non nisi à Romano Pontifice absoluatur. C. XXIX.

vj KY Si quis a suadente diabolo huius sacrilegij reatum α incurrerit, quòd in clericum b, vel monachum violentas c manus d iniecerit; anathematis vinculo subiaceat e: & nullus episcoporum illũ præsumat absoluere (nisi mortis vrgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & eius mandatum susciperit.

α ¶ Reatum.] *Sic est emendatum ex codicibus huius concilij manuscriptis, & concilio Eugenij tertij, cap. 16. vbi hoc idẽ repetitur. Antea legebatur*, vitium, vel crimen incurrerit.

3 *Qui autem de ecclesia vi aliquem exemerit, vel in ipsa ecclesia, vel loco, vel cultui, sacerdotibus, & ministris aliquid iniuriæ importauerit; ad instar publici criminis, & læsæ maiestatis accusabitur: & conuictus, siue confessus, capituli sententia à rectoribus prouinciæ ferietur: sicut in primo libro codicis legitur, titulo de episcopis, & clericis le* [*Si quis in hoc genus sacrilegij proruperit.*] *& in Digestis tit. Ad legem Iuliã repetundarum* † *le. vltima. Committunt etiam sacrilegium qui contra diuinæ legis sanctitatem aut nesciendo* g *committunt, aut negligendo violant, & offendunt: aut qui de principali iudicio disputãt, dubitantes, an is dignus* h *sit, quem princeps elegerit: vel qui intra prouinciam* i, *in qua prouinciales, & ciues habentur, officium gerendæ, ac suscipiendæ administrationis desiderant, vt Codicis lib. 9. titulo de crimine sacrilegij. Similiter de iudicio summi Pontificis alicui disputare non licet.*

Vnde Nicolaus Papa omnibus episcopis.

¶ Nemini est permissum de eo, quod Papa statuit, iudicare, vel eius sententiam retractare. C. XXX.

2 NEmini est de sedis Apostolicæ iudicio iudicare, aut illius sententiam retractare k permissum: videlicet propter Romanæ ecclesiæ primatum Christi munere in beato Petro apostolo diuinitus collatum.

¶ *Epistola, ex qua hoc caput est sumptum, non extat: aliquid tamẽ simile habetur in epistola prima ad Michaelẽ Imperatorem.*

Sacrilegij quoque reatum incurrit, qui Iudæus publica officia committit.

Vnde in Toletano cõc. 4. c. 64. legitur.

¶ Sacrilegium faciunt, qui Iudæis publica officia committunt. C. XXXI.

3 CONstituit sanctum concilium, vt Iudæi, aut hi, qui ex Iudæis l sunt, officia m publica nullatenus appetant: quia sub hac occasione Christianis iniurià faciũt. Ideoque iudices prouinciarũ cum facerdotibus eorum surreptiones fraudulenter elicitas n suspendant, & officia publica eos agere non permittãt. Si quis autem iudicum hoc permiserit; velut in sacrilegum excommunicatio proferatur: & is, qui surrepserit, publicis cædibus o deputetur.

β ¶ Elicitas.] *Sic est emendatum ex codice Lucensi regio: quãuis in aliis codicibus cõciliorum, & Gratiani legatur*, relictas.

4 *Verum ne reuerentia religionis dominos suo iure fraudaret, si famuli ad ecclesiæ septa confugientes inde nequaquam abstraherentur; sacris canonibus est institutum, vt præsulito à Domino sacramento impunitatis, ei etiam reddantur inuiti.*

Vnde Gelasius † Papa scribit Bonifacio episcopo.

¶ Post præstitam securitatem serui restituantur dominis, qui ad ecclesiam confugiunt. C. XXXII.

4 MEtuentes dominos famuli si ad ecclesiæ septa cõfugerint, intercessiones debẽt quæ rere non lacebras: ne hæc ipsa præsumptio tarditatis q temeritatẽ augeat renitẽdi. Filius etenim noster

a Pann. l. 8. c. 149.

b Clericũ per cutiens non semper incurrit excommunicationem.

† peculatus l. sacrilegij] vel lectio, vt in glossa.

a De hoc no. de pæ. dist. 1. si quis pulsatus. ibi videas.

b Ecclesiæ cum appellationis remedium non habeant, diuina omnia eis debent communicari. Ioan. de Fan.

2 Aut. I. cap. 21. Pan. l. 4. c. 10.

3 Dist. 54. tale. Ino p. 3. c. 97.

4 Ino p. 16. c. 68. & p. 3. c. 137. Pann. l. 2. c. 57. & 74.

n ¶ *Cædibus.*] ‖ Nota quòd ecclesia iudicat de his qui foris sunt, contra id quod est 2. quæst. 1. multi. hoc in pœna temporali siue in pecuniaria: similiter in spirituali, sed indirecte, vt extra de vsur. post miserabilem. & est simile 28. quæst. 1. sæpe.

5 Ecclesia de his qui foris sunt quam-quæque iudicat.

VERVM. Hæc est 4. pars quæst. in qua quæritur quid iuris sit de seruis fugientibus ad ecclesiam. Ioan de Fant.

CASVS. Dictum est s. in cap. sicut antiquitus. & in cap. miror. & c. reuera. quòd nullus extrahi debet de ecclesia. sed quia serui sub hac occasione ad ecclesias fugientes dominos suo iure priuabant, ideo statutum fuit vt recepto sacramento de impunitate, serui etiam inuitis dominis suis reddantur: quod probat per seq. cap.

METuentes. CASVS. Seruus Petri viri spectabilis fugit ad ecclesiam sancti Clementis: cui cum Petrus per procuratorem suum sacramentum de impunitate personæ præstare vellet, egredi tamen nolebat. Super quo cum præfatus Petrus conquereretur Gelasio, præcepit idem Gelasius Bonifacio episcopo, vt cum illo procuratore illuc suum nuntium debeat destinare: & si post sacramentum præstitum de impunitate seruus ad dominum redire noluerit, sibi reddatur inuitus. *De præsenti*, id est, in præsenti.

o ¶ *Tarditatis.*] id est, retentionis.

2 ¶ *De*

2 ¶ *De præsenti.*] id est, in præsenti. dominus iste poterat per alium iurare, vt hic patet. & 100. distinct. opratum. ‖ & scias quòd procurator debet iurare in animam domini, vt 63. distin. tibi domino sanctio. sed syndici siue œconomi in propriam animam, vt extra de iudi. calum. in pertractandis.

b ¶ *Sacramenta.*] hoc intellige cum non est tãta fœuitia domini quin suo sacramento possit credi, vt dixi 32. quæst. 1. de Benedicto. Ioan.

VXor Felicis.] CASVS. Quidam nomine Felix, seruus erat villicus vel procurator Orthasij: cuius res male & fraudulenter administrauit. Iste Felix cum dominus eum impeteret, ad ecclesiam confugit Barbarorum: quem cum dictus Orthasius de ecclesia extrahere vellet, præcepit Gelasius vt præstaret sacramentum de impunitate: quod cum facere vellet, noluit Felix recipere sacramentũ, dicens se iustam causam habere: vnde ei nolebat reddere rationem. quare Papa præcipit illum sub hac conditione egredi, vt si rationabiliter aliquid allegaret, nihil durum pateretur. Egressus autem se tueri non potuit: & sic missus est in carcerem. Vxor autem sua & filiæ suæ Romam venerunt, & supplicauerunt Papæ pro Felice. & respondet Papa: quia Felix renuntiauit sacramento impunitatis, quod pro se fuerat introductum: & vera fuerunt quæ sibi obijciebantur, imputet sibi quòd tenetur incarcerarus. quod totum significat Papa Ioãni episcopo Vienen. Et nota quòd in hac parte cap. nõ dicit Papa quod fieri debeat de Felice, sed in sequenti. Vel forte per hoc quod dicit, imputet sibi, innuit q nõ vult est tueri.

c ¶ *Barbarorum.*] proprium est nomen: sicut Carbonensium.

d ¶ *Sibimet.*] quod nõ petiit cautionem de impunitate.

e ¶ *Imputaret.*] ‖ nota argum. quòd imputet sibi qui de iure suo confisus noluit vti beneficio canonis. vnde si quis de iure suo confisus inconuenienti litem contestetur non petitis induciis, bene præiudicat sibi a. licet quidã hoc negent b: quia lex dicit quòd lite contestata cõtra hoc indultum habita pro nihilo habenda est, vt 3. q. 3. offeratur. Item habes hic, q aliquis potest renuntiare priuilegio quod ad honorem cælestẽ inductum est, contra illud extra de fo. cõpe. si diligenti. simile huic dicit lex imputet sibi qui pro nouo beneficio vetus elegit grauamen. C. de iure delib. l. vl. §. penu.

Vdas.] CASVS. Iudæus quidam nomine Iudas, conquestus est Papæ Ioanni de quodam suo seruo qui fugerat ad ecclesiam Venafranam: quem ante paucos annos se cõparasse dicebat. Seruus replicabat q à pueritia fuerat Christianus: & nuper à præfato domino signaculum circumcisionis recipit. quare Papa committit causam Syracusano & Constantino & Laurentio episcopis vt veritatem diligenter inuestigent: quatenus ne religio Christiana temerata videatur impune: nec seruus forte mentitus iura domini declinare contendat.

f ¶ *Ante paucos annos.*] 3. dist. 54. cap. mancipia. & cap. nulli. & c. fraternitatem. contra. sed aliud est dicere se velle fieri Christianum, secundum quod illud cap. loquitur. aliud est dicere se esse Christianum, & mentiri, vt sic possit recedere à domino suo, secundum quod loquitur hic.

1 Procurator eximium dominum habet a iure & potest, si velit, ad hæc eos omnes pro eo astringere.

a commendatio

b Superstitiosi

c Phantasiæ

d Impios. cap.

e Augurium

f Sortilegium

g Beneficium non patietur detrimentum.

virũ spectabilis Petrus queritur seruum suum in ecclesia sancti Clementis diutius commorari †, cui cum deputasset sacramenta præstari, illũ egredi nulla ratione voluisse. Et ideo directus supradictus † homo de præsenti 2 cum eo, quẽ elegeris esse mittendũ, cum de impunitate eius sacrameta b præbuerit; eum statim facias ad dominũ suum modis omnibus remeare: aut si in hac pertinacia † forte perstiterit, post sacramentum sibi præstitum reddatur inuitus.

Idem Ioanni episcopo Vienensi †.

¶ Securitate recepta rationibus reddenda fugitiui ab ecclesia sedibus cogantur. C. XXXIII.

1 VXor Felicis, & filiæ Romã, quia sic oportuit, peruenerunt. Si quidem hunc ipsum primum se ad Barbarorum c basilicam conferentem, seque bonas causas habere iactãtem egredi sub hac conditione præcepimus; vt si actus suos fideliter, & rationabiliter allegaret, nihil circa eum prorsus asperum fieri, durumque pateremur. Alioqui si contra fidem, & vtilitatem Dominicã venisse probaretur, ipse sibimet d imputaret e, atque † domini ordinationi congruæ subiaceret. Qui superueniẽte filio nostro viro spectabili Orthasio, sic est ad singula quæque conuictus, vt os aperire non posset, & vera esse, quæ huic obijcerentur, voce propria fateretur: ideoque tenetur custodiæ mancipatus.

Idem Syracusano, & Constantino, & Laurentio episcopis.

¶ Vrbis vsu in libertatem seruus, cui Christiano Iudæus signaculum circumcisionis imprẽsit: aliquem ab ecclesia domino suo reddatur inuitus. C. XXXIIII.

2 IVdas, qui Iudaicæ professionis exitit, mancipium sui iuris, quod ante paucos annos f se asserit comparasse, nunc ad ecclesiam Venafranam confugisse fugesit (sicut petitorij tenor annexus ostendit) eo quòd dicat sibi ab infantia Christiano nuper à præfato domino signaculum circũcisionis infixum. Quapropter vestra diligenter inter vtrumque solicita cura rerum fideliter examinet veritatem: quatenus nec religio temerata videatur, nec seruus hac obiectione mentitus competentis iura domini † declinare cõtendat.

Item ex concilio Toletano 12. c. 10.

¶ De atrio ecclesiæ (quod triginta passibus clauditur) nisi prius data securitate fugiens non abstrahatur. C. XXXV.

3 DIffiniuit sanctũ concilium, vt nullus audeat confugiẽtes ad ecclesiam, vel residentes inde abstrahere, aut quodcũque nocibilitatis, vel damni, seu spolij residentibus in loco sancto inferre: sed esse potius his ipsis, qui ecclesias petunt, per omnia licitum in triginta passus ab ecclesiæ ianuis progredi: in quibus triginta passibus vniuscuiusque ecclesiæ in toto circuitu reuerentia defendatur g: sic tamen, vt hi, qui ad eam confugiunt, in extraneis, vel longe separatis ab ecclesia domibus nullo modo absedant †: sed in hoc triginta passuum numero absque domorum extraneorũ receptaculo progrediendi † aditum obtinebunt: qualiter ad † requisitæ naturæ vsum debitis exeant locis, & nullo teneantur euentu necessitudinis, qui Dominicis se defendendos cõmiserint claustris. Si quis autẽ hoc decretum tentauerit violare; & ecclesiasticæ excõmunicationi subiaceat, & fœueritatis regiæ feriatur sententia. Ipsos autem, qui ad ecclesiam cõfugium fecerunt, si iuxta priscorum canonũ instituta hi, qui eos repetunt, sacramenta reddiderint, & sacerdos ecclesię ipsius ab ecclesiæ non abstraxerit foribus; aut fuga talium, si euenerit, sacerdoti quærenda est: aut damnorum sententia secundum electionem principis h huiusmodi sacerdotibus irroganda.

Item ex concilio Aurelianensi primo, cap. 3. & 5.

¶ Ante securitatem acceptam de asylo ecclesiæ fugitiuus non exigatur exire. C. XXXVI.

4 ID constituimus obseruãdum, quod ecclesiastici canones decreuerunt, & lex Romana constituit, vt ab ecclesiæ atriis, vel si seruus propter culpam aliquam ad ecclesiam confugerit, dato sacramento de impunitate debet domino reddi: quem si dominus postea offenderit, debet excommunicari. si vero seruus recepto sacramento de impunitate personæ ad dominum redire noluerit, inuitus à domino occupetur. *Ita vt ei cui reus*, id est, conuentus vel liberator. *Criminosus*, id est, obnoxius propter furtum vel rapinam vel mutuum quod reddere nolebat, vel quod negabat. *Cui reus*, id est, debitor. *Componi*, id est, damnum refarciri vel debitum reddi. *Intentione*, id est, amplificatione vel augmento pœnæ vel pecuniæ faciente: qui non opponeret nisi plus daret.

1 Procurator eximium dominum habet a iure & potest, si velit, ad hæc eos omnes pro eo astringere.

a commendatio

† al. dominij

3 Iuo p. 3. cap. 121. Pan. l. 2. c. 78.

† al. obcelentur] orig.

† al. progredientes al. qualiter requisitæ naturæ vsum debitis expleant locis.

c Papæ, vt no. de consc. distin. 1. corpora. Archid.

4 Rabanus pœnit. c. 22. Bur. l. 3. c. 170. Iuo. p. 3. c. 107.

2 ¶ *Vel*

a ¶ *Vel domo.*] quæ domus erat intra quadraginta passus, vt 41. distinct. episcopus vilem, & de consecr. distin. 3. episcopus. Idem tamen priuilegium habet si extra istos passus. Ioan.

b ¶ *Consignare.*] id est, tradere.

c ¶ *Vt ei.*] id est, cũ eo.

d ¶ *Criminosus.*] id est, obnoxius.

e ¶ *Conuiuio.*] id est, consortio.

f ¶ *Intentione.*] id est, plus debito requirit.

g ¶ *Occupari.*] auctoritate propria, vt videtur extra de immu. eccle. inter. licet sit argu. contra. ꝛ. ea. cap. proxi. in fin. & C. de his qui ad eccle. confu. l. 3. Ioan.

OCCASSIONE. Hæc est 5. pars quæst. in qua probatur quòd seruus occasione religionis non debet dominũ carnalẽ fugere. & hoc facit per duo cap. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est ꝛ. in §. verum. quòd serui occasione religionis dominos fraudabant iure suo: nunc vero ostendit hoc non esse faciendum.

I quis seruum.] SVPRA. Dicitur in hoc c. si quis occasione religionis docet seruum dominum suum contemnere, & ab eius seruitio recedere; anathema sit. Idem dicitur in sequenti c. cuius casus patet.

Vllus.] CASVS. Facta interpositione de sacrilegio, redit magister ad principale propositum, scilicet ad tractatũ propositæ quæstionis: scilicet quòd res ecclesiæ non sunt alienandæ. Est ergo casus talis, Statutũ fuit in Carth. conc. vt nullus res ecclesiæ subtrahat: si autem necessitas immineat debiti, & ecclesia non habeat reditus vnde soluat: tunc fieri potest alienatio possessionis: sed fiat hoc cum consensu primatis, & cum statuto numero episcoporũ. si vero tanta sit necessitas, vt super hoc primas, id est patriarcha consuli non valeat, fiat alienatio coram duobus vel tribus vicinis episcopis, & postea in concilio patriarchæ significetur. si quis vero contra fecerit, deponatur. Hoc hodie locum nõ habet: quia episcopus tãtum de consensu canonicorum potest alienare, vt 12. q. 2. fine exceptione.

h ¶ *Reditus.*] i. mobilia bona, quæ sufficiunt ad soluendum debitum.

i ¶ *Vt cum statuto.*] illud hodie non requiritur: quia hodie sufficit cõsensus episcopi & capituli. 12. q. 2. fine exceptione. & extra de iis quæ fi. à præla. quanto. & c. cum Apostolica 2.

k ¶ *Non posiit.*] Ar. est hic, q; si propter periculum moræ non possunt absentes vocari ad electionem, quòd eis absentibus & non vocatis possit fieri electio b, vt 96. dist. cap. 1. ver. Eulalius. & 26. q. 6. Aurelius. Io.

Venditionibus.] Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quòd si abbas aliquid alienauerit sine licentia episcopi, per episcopum debet reuocari. In secunda parte dicitur, quòd abbas mãcipia monasterio donata manumittere non debet, vt ipsi otio potiantur libertatis, & monachi rurali opere fatigentur. Secunda pars est ibi, *Mancipia.*

l ¶ *Episcopi.*] Quidam dicunt id quod hic dicitur, & 12. quæst. 2. abbatibus. hodie non tenere, per id quod est ꝛ. prox. quæst. 2. nullam. vbi dicitur, quòd tota dispositio monasterij ad abbatem pertinet. sed eis obuiat quod est extra de re. eccl. non alie. cap. 1. ‖ Hoc scias, quòd nullum prædium potest alienari inconsulto episcopo loci in cuius diœcesi situm est prædium, vt C. de prædi. mino. l. si prædium. & extra de foro comp. cap. sane.

m ¶ *Manumitti.*] Quia qui manumittit mancipium ecclesiæ, duo dabit ecclesiæ pro illo, vt 12. quæst. 2. episcopus qui. sed cum abbas nihil habeat, ergo nihil potest dare, vt 54. dist. abbati. Io.

ETIAM. Hæc est 6. pars q. in qua dicitur, q; non potest abbas etiam episcopo dare loca aliqua in damnum monasterij. Io. de Fan.

Nunc ostendit Grat. quòd etiam consentiẽte episcopo abbas sine consensu monachorum vel etiã cum consensu, si ecclesia lædatur, dederit possessionem, quòd non valet donatio nisi in fabricã ecclesiæ erigendã: quo casu valet donatio quantũ ecclesiæ parietes cõcludũt. quod probat seq. cap.

n ¶ *Episcopo consentiente.*] Non dicit bene: quia bene potest auctoritate episcopi c abbas alij dare ecclesiam: sed ideo reprobatur donatio facta ab abbate cum consensu episcopi in sequenti c. quia episcopo dedit abbas: & ipse episcopus non potuit confirmare donationem sibi factam: quia

Item ex concilio Carthaginensi, cap. 26. 5

¶ Primati ecclesiæ necessitas, quæ res ecclesiæ distrahere compellit.

C. XXIX.

6 NVllus res ecclesiæ distrahat. Quòd si reditus d nõ habet, & aliqua nimia necessitas cogit, hanc insinuandã esse primati ipsius prouinciæ censemus, vt cũ statuto i numero episcoporum, vtrum faciendum sit, arbitretur. Quòd si tanta vrget necessitas ecclesiæ, vt nõ possit k ante primatem consulere; saltem vicinos e testes conuocet episcopos, curans ad concilium referre omnem ecclesiæ necessitatem. Quod si nõ fecerit; reus Deo, & sancto concilio venditor honore amisso ζ teneatur.

¶ Hoc est caput 26. Carthaginensis vnici inserti in codice canonum, itemque græci: quod sumptum est ex cap. 4. concilij quinti Carthaginensis. In neutro tamen sunt hæc omnino verba, nullus res ecclesiæ distrahat. *sed*, Placuit, vt rem ecclesiæ nemo vendat, *quemadmodum & apud Iuonem.*

d Quòd si reditus.] *Græce est,* ὅπερ πρᾶγμα ἐὰν πορισθῆ μὴ ἔχῃ. *id est*, Quæ quidem res si reditus non habeat.

e Vicinos testes.] *Sic in codice canonum, & fere in græco canone, & in margine recentiorum Colonienſium editionum. In contextu autem ipsarum, & vetustioribus editionibus, ac duobus Vaticanis codicibus, & apud Iuonem legitur*, saltem post factum curiositatem habeat, & vicinis episcopis hoc ante iudicare, & ad concilium, &c. *In Sorienſi autem regio*, curet hoc statim agere, vel vicinis, & c.

ζ Honore amisso.] *Verba hæc sunt in concilio inferto in codice canonum, in codice Sorienſi regio, & canone græco. Absunt autem ab omnibus editionibus concilij quinti Carthaginenſis, & duobus Vaticanis exemplaribus, & Iuone.*

Item ex concilio Agathensi, c. 56.

¶ Sine licentia episcopi quidquid abbas vendiderit, in irritum deducetur.

C. XL.

7 INvenditionibus, quas abbates facere præsumunt, hæc forma seruetur, vt quidquid sine episcopi licentia venditum fuerit, ad potestatem episcopi reuocetur. 8 Mancipia vero monachis donata ab abbate non liceat manumitti m. Iniustum enim putamus, vt monachis quotidianum rurale opus facientibus, serui eorum libertatis otio potiantur.

¶ Licentia.] Sic est adscriptum in margine in recentioribus Colonienſibus editionibus: sed in antiquioribus, & codicibus, manuscriptis, & apud Iuonem est, notitia.

Etiam si episcopo consentiente n monasterij possessio ab abbate data fuerit; nullius momenti erit donatio: nisi forte in ecclesiæ fabricam erigendam donatio processerit. Quo casu tantum ei donare licet, quantum ecclesiæ parietes concludunt.

Vnde Gregorius scribit lib. 7. indict. 1. epist. 33. Ioanni episcopo Scyllacæno.

quia nemo potest præstare auctoritatem rei propriæ: vt extra de instit. cum ad nostram. & ff. de auctor. tutor. l. 1.

Vesti sunt.] CASVS. Monachi cuiusdã monasterij sunt consueti, quòd abbas eorum donauerat terram ſexcentorũ pedum in castro Tranquillitano sub prætextu ecclesiæ fabricandæ. quare Papa præcepit episcopo vt omnes possessiones extra muros ecclesiæ ad vsum monasterij reuocentur: quia secũdum leges & canones res monasterij non possunt ab ecclesiæ dnio separari.

a ¶ *Vendicare.*] tamen hæc ecclesia erit sub alio monasterio de cuius rebus constructa est: vt 12. quæst. 2. Apostolicos.

b ¶ *Reuertatur.*] Arg. quòd donatio pro parte est valida, & pro parte non: vt 12. quæſ. 2. ſi quos. Sed nonne ista ecclesia habebit viam qua ibitur ad ipsam? nam qui habet hauſtũ, iter debet habere: vt ff. de ſer. ruſt. prædi. itẽ ſic. §. qui habet hauſtum. Respond, sic habebit: sed monachi non cogentur gratis eam dare, cogentur tamen viã vendere iusto pretio: vt ff. de relig. ſi quis ſepulchrum.

SED NOTANDVM EST. Hæc est 7. pars quæſt. in qua ſoluit quæſtionẽ principalem, ſ. vtrũ abbas debeat conuerso apoſtatæ reſtituere ſua. & dicitur quòd non debent ei reddi, ſed ſinere quòd recipiat. & hoc probat per æquitatẽ canonicam, Ioan. de Fant.

CASVS. Hic determinat Gratian. an abbas debeat reddere ſua monacho retro abeunti, & dicit q; conuertere res monaſterij in ſuos vel propinquorum vſus, eſt pernicioſum: ſed ex diſpenſatione charitatis conſulitur infirmitati humanę, ſi quondam ſua reddãtur monachi retro abeunti, quod magis fit iure poli, quam iure fori. Et quòd hoc fieri poſſit, probat exemplo Ioannis euãgeliſtæ: qui duobus iuuenibus cũcta reddidit quos pœnituerat ſua ꝓ Chriſto pauperibus erogaſſe. Poſtea obiicit cõtra hanc ſolutionẽ: & dicit quòd Ioannes euangeliſta non reddidit erogata iã pauperibus, ſed alia. ſic & abbas quæ ſunt inter facultates eccleſiaſticas deputata, non reddet recedenti, ſed alia. Poſtea ſupponit exemplum Aurelij: quod magis videtur efficax quàm ſ. dictum eſt.

c ¶ *Duobus.*] Tito & Eugenio. Sed nonne beatus Ioannes renuntiauerat propriis? Vtique. ergo quidquid habuit, acquiſitum fuit pauperibus, vel illi eccleſiæ ad quam ſe tranſtulit. Sed dic quòd adhuc non peruenerat res ad eccleſiam illam. Vel dic quod de virgis fecit illud argentum quod dedit.

d ¶ *Si abbas.*] ſophiſtice & male reſpondet: quia quàm cito abbas habet aliquid, tam cito fit eccleſiæ[a].

Vicumque.] SVPRA. Quidam clerici cum patres iniuſte filios exheredabant, totam hereditatem ſibi relictam recipiebant, & filiis repetentibus nihil reſtituebant: quos Auguſti. redarguit in ſermone ſuo: & docet hoc non eſſe faciendum, exemplo huius Aurelij Carthaginen. epiſcopi, qui reddidit hereditatem iam ſuſceptã filiis poſtea natis. e ¶ *Non reddere.*] Simile 14. q. 6. cõperimus.

‖ Sed nonne filius natus iure communi poteſt reuocare legitimã portionem ſuam ſi pater omnia bona ſua donauit: vt C. de inoffic. don. ſi totas? nã ſi aliquis liberto ſuo dedit bona ſua cum crederet ſe non habiturum filios, nũquid filius poſtea natus non ſolum partem, ſed etiam totum reuocabit: vt C. de reuo. dona. ſi numquam? Reſp. verũ eſt: & quod hic dicitur intelligẽdum eſt, quòd eccleſia non cogitur totũ reddere, ſed tantum legitimam b portionẽ, vel cano corrigit legem.

f ¶ *Iure fori.*] quaſi dicat ad hoc nõ cogebatur iure actionis, ſed quadã naturali æquitate tenebatur. ad hoc 2. quæſt. 3. hinc colligitur.

g ¶ *Non iure poli.*] id eſt, quadam naturali æquitate.

ECCE. CASVS. Concludit Gra. ex ſupradictis ca. 9 monacho recedẽti, ſua reddẽda ſunt: ſed poſtea dicit hãc non eſſe verã ſolutionem: ſed aliam veram ſubdit, dicens, quòd licet Aurelius illi ruſtico qui propriis non renuntiauit, nec habitũ mutauit, ſua laudabiliter reddidiſſet: nõ tamen propter hoc exemplum monacho eunti in apoſtaſiam ſunt reddẽda, ſed potius eſt cõpellendus vt in religione perſeueret. Verumtamen ſicut tenemur inimicis & perſecutoribus[h] neceſſaria miniſtrare, ſic propter ſcandalum vitãdum, & mortem monachorum, & incendium monaſterij recedẽti de monaſterio ſua laudabiliter ſinantur auferri, etſi non reddantur.

h ¶ *Vtilius.*] vt ſupra quæſt. 5. non omnis.

Quidam

vendiderant, ſibi redimerent. Sed obiicitur, beatus Ioannes non oblata reddidit, quæ pauperibus iam erogata fuerant, ſed alia recompenſauit, quæ in pauperum, vel eccleſiarum facultatibus numquam computata fuerant. Similiter ſi abbas[d], vel epiſcopus aliqua habuerit, quæ in eccleſiaſticis facultatibus nondum ſunt adnumerata, exemplo beati Ioãnis det illa recedẽti, oblata vero eccleſiæ retineat.

¶ Sequitur ergo aliud exemplum, quo eadem, quæ oblata ſunt, laudabiliter reddenda monſtrentur.

Ait enim Auguſtinus in ſermone 2. de vita clericorum 3.

¶ Non debet eccleſia ſuſcipere, quæ filio exheredato, ſibi offeruntur.

C. XLII.

4 QVicumque vult exheredato filio heredem facere eccleſiam; quærat alterum, qui ſuſcipiat, non Auguſtinum: immo, Deo propitio, nullum inueniet †. Quàm laudabile factum ſancti & venerandi epiſcopi Aurelij Carthaginenſis? quomodo impleuit os omnium, qui ſciunt, laudibus Dei? Quidam enim cum filios non haberet, neque ſperaret, res ſuas omnes (retento ſibi vſufructu) donauit eccleſiæ. Nati ſunt ei filij poſtea: & reddidit epiſcopus nec etiã opinanti illi, quæ donauerat. In poteſtate habebat epiſcopus non reddere e, ſed iure fori f, non iure poli † g.

Ecce, quòd aliquando oblata iure & laudabiliter redduntur. Verumtamen non hoc exemplo, recedenti ſua reddenda monſtrantur. Aliud eſt enim in profeſſione ſuæ vitæ perſiſtere: aliud à proposito ſui ordinis diſcedere. Si ſanctus Aurelius degẽti in laicali habitu oblata reddidit, quia poſt oblationem filios accepit; non ideo in apoſtaſiam euntibus ſua reddenda ſunt, quibus vtilius[h] neceſſaria ſubtraherentur, vt coacti redirent ad ordinem, à quo receſſerant. Sed ſicut inimicis, & perſecutoribus iubemur neceſſaria ſubminiſtrare, ſicut ab Apoſtolo monemur tempus redimere, vt expeditius orationi vacemus; ſic ne eccleſia ſcandalum patiatur, ne diſcedens in deteriora præcipitetur, ne in perniciem monachorum, aut incendium monaſterij occaſione ſuorum exardeſcat; laudabilius ſibi ſua non dico reddantur, ſed auferri ſinantur, quàm ab illo iſta inferantur.

1 C. 5. Bur. l. 3. c. 192. Iuo p. 3. c. 109. Pann. l. 2. c. 73.

2 Iuo p. 16. c. 102. & p. 13. c. 48.

3 In c. grecar. 6 Synod. Martini Brachar.

4 Bur. l. 8. c. 25. Iuo p. 7. c. 42.

a Et ideo quærit hic Hug. qualiter abbas posit habere talia: cũ omnia quæ ad cum pertinẽt, monasterij sunt. Simile inuenitur 54. dist. ex antiquis. secundũ Hug.

b Legitimam. hanc limitationẽ ad dic. l. ſi vnquam. ſequitur Bal. in l. 1. col. vl. & ibi Pau. col. 2. Arc. & alij hic. Bar. in l. Titia. 5. Imperator, de leg. Iaſ. in authen. ſi qua mulier, col. 1. C. de fac. ſan. eccl. ſed hæc limitatio eſt falſa, quia ſimile in totum reuocatur, vt idem Bal. conſuluit conſi. 115. i. fi. cuſtus li. 5. Fabi. Decii. in l. licet no. 3. in v. C. de pac. Frã. Ripa. in dicta l. ſi vnquam q. 49. & idem And. Tiraq. charta. 93.

c Die q; non ſufficit conſenſus epiſcopi niſi concurrat abbatis ſcientia. certa de rebus eccle. non alie. c. 1. in fi. & extra de his quæ fiunt à prælat. c. 8 cap. ea vitia. tur. & extra de re. eccl. non alie. c. ad nostrum. fecundi Hoſt. qui ita not. in præd. c. de rebus eccl. non alien. Archid.

d Si abbas.] ſophiſtice & male reſpondet: quia quàm cito abbas habet aliquid, tam cito fit eccleſiæ[a].

e Filius pro parte poteſt donationẽ patris reuocare.

f Bal. l. 5. Modo Apostolicæ.

g Et ſer. 92. al. 51. ad fratres in eremo, & in conc. Aquiſgran. c. 112.

h Iuo p. 3. c. 177.

i al. inueniat

k al. Sequatur

l al. tale

Vidam abbas.] CASVS. in 16. causa dictū est, ꝙ eccleſiæ & res eccleſiarū ſunt in poteſtate epiſcopi. & in proxima cauſa ſuperiori quæſtio. 4. in illo cap. in venditionibus. dictum eſt, quòd abbates non poſſunt ſine licentia epiſcopi res eccleſię alienare: ſed ne ꝓpter hoc viderētur monaſteria ſubiecta ex toto epis ſicut aliæ eccleſiæ ſæculares: iō magiſter annectit hāc 18. cām, vt oſtēdat, ꝓponit thema, duas inde eliciēs qōnes. Caſus autē thematis ꝑ ſe patet: nec indiget expoſitione.

Prima quæſtio.] CASVS. Hic intitulatur 1. q. qua q̄ritur, an monaſteriū poſſit petere q̄ eps poſt cōſecrationē ſuā acquiſitū: & an epalis eccleſia poſſit vēdicare ſibi quæ ipſe eps prius donauerat monaſterio? & in vtraq; quæſtione certum eſt ꝙ non, vt j. probatur c. vno.

a ¶ *Prima quæſtio*] ‖ Certū eſt vt quādiu eſt abbas vel monachus in monaſterio, ipſi acquirit: ſed quidquid acquirit factus epūs, acquirit epali eccleſiæ: vt j. e. c. 1. & hoc forte obtinet cū eſt trāſlatus perfecte ad eccleſiā epalē: vt j. 21. q. 2. ſi q̄s iam trāſlatus. Sed quid ſi tātū eſt confirmatus, adhuc tñ non eſt trāſlatus? Videtur velle littera illa ex eo ꝙ dr: abſoluit, &c. acquirit eccleſiæ epali: ſed illa littera, poſtquā, &c. videtur velle ꝙ priori. pōt dici cū Hug. ꝙ nō prius acquirat ſecūdæ eccleſiæ quàm ſit adeptus corporalē poſſeſſionē: vt j. 92. dist. ſi q̄s epūs. & extra de elec. cum in cunctis. ſicut nec miles qui trāſit de vno numero ad alium, non prius dicitur eſſe de ſecundo numero antequā perueniat ad eū: vt ff. de mili. teſt. ex eo tempore. ª. Io. de Fār.

Tatutum.] CASVS. Quæſitū fuit in cōcilio apud Altheū qd debeat fieri de rebus quas epūs cū adhuc eſſet monachꝰ monaſterio donauit: & qd de hereditate paterna, quā acq̄ſiuit poſtquā factꝰ eſt epūs. Et rñ. ea q̄ donauerat monaſterio relinquantur arbitrio abbatis diſponēda: hereditatē vero paternā, quam acquiſiuit poſt cōſecrationē epalem habeat epiſcopalis eccleſia.

b ¶ *Abſoluit.*] ab obedientia, quam fecit abbati. Abſoluitur enim ab obedientia ſua cum ſit factus de filio pater. Item à monachi regula in ieiuniis, vigiliis, & modo cantandi, ſilentio enim non poteſt ammodo vacare cum debeat habere turbam præconis: vt 43. diſtinct. ſit rector. Item poteſt ſibi facere commatres, quod prius non licuit, exemplo Gregorij qui prius monachus factus eſt, poſtea cum eſſet diaconus Cardinalis, compater Mauricij Imperatoris factus eſt. De hac materia plene inuenies 16. quæſt. 1., cap. 1. 2. & 3. & quæſt. 7. in nona.

c ¶ *Legitimus.*] immo etiam monachus exiſtens legitimus heres eſt, etiam in eo caſu in quo alius non poſſet eſſe heres: vt 19. quæſt. vlt. ſi qua mulier. C. de epiſc. & cler. Deo nobis. Sed obiicitur, ſi hereditatē vendicat: ergo pōt habere propriū, cū tū remaneat monachꝰ: q̄ eſſe nō debet: vt ext. de ſtat. mon. cū ad monaſteriū. in fi. ſed dic ſibi, i. eccleſiæ ſuæ. d ¶ *Reſtituat.*] Sed qualiter hoc ſtare poteſt? cum enim aliquis factus eſt monachus, omnia quæ habebat, dedit monaſterio, vt 19. quæſt. vlt. nunc autem. ergo & ius ſuccedendi. qui enim dat omnia bona ſua, dat & ſpem futuræ actionis: vt C. de don. l. 3. ergo videtur quòd prius ſuccedit monaſterium. ‖ Sed dic quòd ius ſuccedendi non competit niſi poſt mortem defuncti. vnde illud ius non dedit monaſterio, ſed tantum ſolam ſpē. ſed illa ſpes euaneſcere debet ex quo illa perſona definit eſſe filius illius monaſterij [b], vt inſtit. de acq. per arrog. §. mortuo. Io.

Ecundam vero] ¶ Hæc q. diuiditur in 12. partes. in quarum prima cōtinetur quod in c. ſeq. dr. Secūda ibi, *Econtra*. Tertia ibi, *Ecce in Toletano*. Quarta ibi, *Hinc etiam*. Quinta ibi, *Item ſunt*. Sexta ibi, *Abbate*. Septima ibi, *Pro huiuſmodi*. Octaua ibi, *Nō ſolū*. Nona ibi, *Prohibetur*. Decima ibi, *Itē ſunt*. Vndecima ibi, *Viſitandi*. Duodecima ibi, *Pro talibus*. Ioannes de Fant.

CASVS. Hic intitulat 2. q. in qua q̄ritur an abbas ſit eligēdus & inueſtiēd' p epm, an p monachos? Et certum eſt ꝙ p monachos eſt eligēd': vt j. e. abbatē. p epm vero inſtituendus: vt j. c. 1. excipiūtur monaſteria priuilegiata vbi abbates per monachos eliguntur & inſtituūtur: vt j. e. abbas: vel poti' p Apoſtolicū ſi immediate ſunt ei ſubiecta, vel p aliū abbatē cui ímediate ſubiectā eſt monaſteriū inſtituit abbas.

e ¶ *Secundam vero.*] Quæſtio ſecunda non eſt dubia: quia tantum monachi eligent: vt j. ead. ab batem. Ioan.

Oc tantum.] CASVS. Quidam epi vēdicabāt in monaſterio pluſquā canones concedebāt: & iō in cōcilio Toletaſturū fuit, vt de cætero nō vēdicēt in monaſteriis epi, niſi quod canones ſibi cōcedūt, ſ. monachos promouere, & bonū abbatē & alios prælatos inueſtire, & male facta cōtra regulam corrigere. ſi vero vltra præſumpſerint, excōicentur. f ¶ *Hoc tātū.* Iur. ‖ q̄ nō pōt eps plus ab eccleſiis petere quā quod ex canonibꝰ ſibi deberi, ꝓbat: vt 9. q. 3. cōqueſtus. & 10. q. 3. quia cognouimus.

g ¶ *Inſtituere.*] id eſt, confirmare. Vel dic proprie ꝙ inſtituit, cum ſint negligētes: vt 9. q. 3. cum ſcimus. Vel etiam poteſt alium inſtituere cū monachi minus idoneū volunt eligere: vt infra ead. quæſt. ſi quis abbas.

h ¶ *Corrigere.*] Ergo coerctio monachorum ad epiſcopum ſpectat, vt 50. diſtinct. accedens. j. eod. ſi quis abbas. & cap. abbates. & cap. cognouimus. Dicunt quidam quòd in minimis exceſsibus ab abbate vel priore ſunt puniendi: ſed in maioribus ab epiſcopo: vt extra de ſentent. excommun. monachi. & 90. diſtinct. ſi quis monachus. & 12. quæſt. 1. non dicatis. Sed melius dicatur, quòd ſi ordine iuris agitur contra monachum, quòd coram epiſcopo ſit agendum: vt 11. q. 1. de perſona. ſecus ſi non in forma iuris. extra de appel. reprehenſibilis. Ioan.

CONTRA. Hæc eſt ſecunda pars quæſt. in qua probatur per 7. cap. quòd de iure communi ad monachos tantum ſpectat electio abbatis: & ſi populum non habent, non ſubſunt epiſcopo lege diœceſana, ſed tantum lege iuriſdictionis. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in cap. hoc tantum. dictum eſt quòd epiſcopi aliquid iuris ſibi poſſint vendicare. Nunc Gratianus vult oſtendere contrarium, & ad hoc inducit ſequentia cap.

Bbas.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd abbas in monaſterio ordinari debet per monachos, & non per epiſcopum: nec ibi Miſſa per epiſcopum celebretur, ne per hoc oſtendatur alicui eſſe ſubiectum. Idem vere dicitur in duobus ſequentibus cap. cuius caſus patent, & per te formabis. Aliquid tamen plus additur, in 3. cap. Et nota quòd hoc quod ibi dicitur, intelligitur de monaſteriis exemptis.

i ¶ *Ordinetur.*] id eſt, eligatur.

a ¶ *Miſſa.*

CAVSA XVIII.

Vidam abbas conſecratus in epiſcopū, prius monaſteria multa contulit; poſtea in epiſcopatu plura acquiſiuit: cui diu fratres ſucceſſorē quærerēt, eps loci ſemet electioni volebat inſerere, vt per ipſum abbas in monaſterio ordinaretur: fratres reniuntur.

1 *Quæritur primo, an monaſterium poſſit petere, quæ ab epiſcopo quæſita ſunt, an epiſcopalis eccleſia poſſit ſibi vendicare, quæ monaſterio fuerunt tradita* †.

2 *Secūdo, an per epiſcopū abbas ſit eligēdus, & ordinandus, an tātummodo à propriis fratribus ſit inſtituendus.*

QVÆSTIO I.

Rima quæſtio [2] *terminatur in cōcilio habito apud Altheū* [c], *in quo ſic ſtatutum legitur.*

¶ *Burchardus lib. primo. ca. 230. citat concilium apud Alth. præſente Conrado rege, itemque Iuo par. 5. cap. 343. ſed exprimit* Altheim. *Idem vero par. 14. cap. 116. plura de hoc concilio refert his verbis.* Regno Conradi piiſſimi, & chriſtianiſſimi regis quinto congregata eſt ſancta generalis ſynodus apud Altheum (al. Altheim) in pago Rethia, præſente videlicet domini Ioannis Papæ Apocriſario, ſanctæ Oſtienſis eccleſiæ Petro venerabili epiſcopo.

¶ Quæ de monacho epiſcopus ordinato, quod bona conſecrationi huius monaſterio ſuo vero contulerit, quæque poſtea acquiſierit, propriis eccleſiæ ſuæ reſtituat. C. I.

Tatutum eſt, & rationabiliter ſecundum ſanctos patres à ſynodo cōfirmatum, vt mo-

[a] Ad hanc materiam facit quod leg. & not. extra de priui. quidam. & 16. q. 1. nec pro cuiuſlibet. Burch. l. 1. c. 231. Iuo par. 5. c. 343.

nachus, quem canonica electio à iugo regulæ monaſticæ profeſsionis abſoluit, [b] & ſacra ordinatio de monacho epiſcopum facit; velut legitimus heres paternam ſibi hereditatem poſtea iure vendicandi poteſtatem habeat: ſed quidquid acquiſierat, vel habere viſus fuerat; monaſterio relinquat, & abbatis ſui, qui fuerat ſecundum regulam ſancti Benedicti, arbitrio. Poſtquam enim epiſcopus ordinatur, ad altare, ad quod ſanctificatur, & titulatur †, ſecundum ſacros canones, quod acquirere poterit, reſtituat [d].

QVÆSTIO II.

Ecundam vero [e] *quæſtionem terminat auctoritas Toletani cōcilij quarti, cap. 50. dicens.*

¶ Abbates, & alia officia per epiſcopos debent inſtitui. C. I.

Oc tantum [f] *ſibi in monaſterio vendicent ſacerdotes, quod præcipiunt canones, id eſt monachos ad conuerſationem ſanctam præmonere, abbates, aliaque officia inſtituere* [g], *atque extra regulā facta corrigere* [h]. *Quòd ſi aliquid in monachos canonibus interdictum præſumpſerint, aut vſurp are quidpiam de monaſterij rebus tentauerint; non deerit ab illis ſentētia excommunicationis.*

Econtra Gregorius ſcribit Caſtorio Ariminenſi epiſcopo.

¶ Congregatio monaſterij, non epiſcopus, ſibi aliquis extraneorum abbatem inſtituat. C. II.

Bbas in monaſterio non per epiſcopum, aut per aliquem extraneorum ordinetur [i]:

h ¶ *Corrigere.*] Ergo coerctio monachorum ad epiſcopum ſpectat, vt 50. diſtinct. accedens. j. eod. ſi quis abbas. & cap. abbates. & cap. cognouimus. Dicunt quidam quòd in minimis exceſsibus ab abbate vel priore ſunt puniendi: ſed in maioribus ab epiſcopo: vt extra de ſentent. excommun. monachi. & 90. diſtinct. ſi quis monachus. & 12. quæſt. 1. non dicatis. Sed melius dicatur, quòd ſi ordine iuris agitur contra monachum, quòd coram epiſcopo ſit agendum: vt 11. q. 1. de perſona. ſecus ſi non in forma iuris. extra de appel. reprehenſibilis. Ioan.

CONTRA. Hæc eſt ſecunda pars quæſt. in qua probatur per 7. cap. quòd de iure communi ad monachos tantum ſpectat electio abbatis: & ſi populum non habent, non ſubſunt epiſcopo lege diœceſana, ſed tantum lege iuriſdictionis. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in cap. hoc tantum. dictum eſt quòd epiſcopi aliquid iuris ſibi poſſint vendicare. Nunc Gratianus vult oſtendere contrarium, & ad hoc inducit ſequentia cap.

Bbas.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd abbas in monaſterio ordinari debet per monachos, & non per epiſcopum: nec ibi Miſſa per epiſcopum celebretur, ne per hoc oſtendatur alicui eſſe ſubiectum. Idem vere dicitur in duobus ſequentibus cap. cuius caſus patent, & per te formabis. Aliquid tamen plus additur, in 3. cap. Et nota quòd hoc quod ibi dicitur, intelligitur de monaſteriis exemptis.

i ¶ *Ordinetur.*] id eſt, eligatur.

a ¶ *Miſſa.*

[b] Quæ ſacri. dist. per tract. Iustinian. ad eccleſia facta. laicum. vel ali. prælatum non. 16. quæſt. 1. ex proui. extra de elect. confirm. Archi.

[c] Ad hoc. 1. q. 1. ‖ Abbas factus epiſcopus cui eccleſiæ acquirit.

[d] al. cōtradicit

[e] Monachi coerctio ad quem ſpectet.

[f] Epiſcopus nō plus poteſt petere ab eccleſiis, quam quæ ex canonibus debeti probat.

[g] Monachꝰ ius ſuccedendi nō dat monaſterio.

2 ¶ *Miſſa.*] publica, conuocato populo: niſi ſit de voluntate fratrum: vt infra eadem luminoſo.

Subiiciatur.] Quoad legem diœceſanam [a]: vt 16. q. 1. cum pro

b ¶ *Subiiciatur.*] Quoad legem diœceſanam [a]: vt 16. q. 1. cum pro vtilitate. niſi in caſu: vt 12. q. 2. Apoſtolicos. eo ipſo ergo ꝙ epiſcopus in aliquo loco celebrat, præſumitur locus ei ſubiectus. arg. 7. q. 1. ponifices. Hoc tamen ſcias, ꝙ epiſcopus poteſt ſubiicere vnā eccleſiam alij: vt extra de exceſ. prælaticut. & etiam aliqua eccleſia poteſt ſe ſubiicere alij. hoc tamen non præiudicat epo. extra de dona. inter dilectos.

c *Bbatē.*] ¶ *Publicas.*] quibus populus nō intereſt niſi inuitetur ab abbate: vt infra eadem. quæſt. dudum. Ioan.

d *Bbatē.*] ¶ *Dominus.*] Ar. eſt hic ꝙ electio maxime prælati ſpectat etiam ad patronum: vt 16. q. 5. ſi quis epiſcoporū. & q. 7. decernimus. & 63. diſt. principali. & j. ead. q. 2. Eleutherius. ſed non eſt ita: vt extra de iure pat. nobis. & j. c. proxi. ‖ Sed ſolennis electio præſentāda eſt principi vel patrono: vt extra de elect. cum terra. & ꝙ melius eod. tit. ſacroſancta. & c. quod ſicut. & 63. diſt. Reatina. & cap. lectis.

Vām ſit.] CASVS. Hoc capti. diuiditur in quatuor partes. In prima dicitur, ꝙ nulli epiſcoporum vel laicorum de cetero præſumant aliquid auferre de rebus monaſteriorum, & ſuarum eccleſiarum, vel villarum, vel fraudes aliquas eis facere. In ſecunda parte dicitur, ꝙ ille abbas eligatur, qué monachi de ſua cōgregatione elegerint, ſi in ea idoneus inueniatur. In tertia parte dicitur, quòd præter voluntatem abbatis monachi non debent de monaſterio ſuo ad alia monaſteria tranſire, vel ad ſacros ordines, vel ad aliquod officiū eccleſiaſticū ordinari. In quarta parte dicitur, quòd ſtatutum illud debet ab omnibus epiſcopis obſeruari, ſcilicet vt monaſteria nullis canonicis iuribus deſeruiant, quibus deſeruiūt eccleſiæ ſæculares: & epiſcopi ſuis eccleſiis ſint contenti. Secunda pars ibi, *Defuncto vero*. Tertia ibi, *Pariter autem*. Quarta ibi, *Hanc ergo*.

e ¶ *Vel cellulis.*] arg. quòd capellæ parochiales habent idem priuilegium cum monaſteriis. 10. quæſt. 3. inter cetera. ſed non eſt ita: vt extra de præbend. de monachis. niſi monaſteria eſſent exempta tam in capite, quàm in membris. 16. quæſt. 2. in ſumma.

f ¶ *Vel immiſsiones.*] id eſt, exactiones.

g ¶ *Niſi de eadem.*] Supra diſtinctione 61. nullus inuitis. & capit. obitum. & capit. victoris.

h ¶ *Concors.*] & canonica: vt 62. diſtinct. ca. 1. & j. ead. ſi quis abbas.

i ¶ *De aliis.*] etiam heremitani: vt extra de electio. cum monaſterium. argum. contra infra proxi. quæſt. vlt. in §. penult.

k ¶ *Ad ordinandum.*] ſi tamen monachus ſit neceſſarius, per ſuperiorem cogatur ipſum dare: vt extra de iure patrona. nullus. ‖ Sed quid ſi monachus ſit factus Papa inuito abbate: debet ne redire? Sic, & ipſemet compellet ſe redire: quia cum teneatur de aliis iuſtitiam facere, multo fortius de ſe ipſo, ff. ſi ſerui. vend. l. altius.

l ¶ *Iuribus.*] quantum ad legem diœceſanam: vt 16. quæſt. 1. cum pro vtilitate. vt not. 1. quæſt. 1. in ſumma.

Vminoſo abbate,] CASVS. Luminoſus abbas conqueſtus eſt de epiſcopis Arimineníbus, quòd ſuo monaſterio & aliis multa præiudicia & grauamina inferebant: & præter voluntatē monachorum Miſſas publicas in monaſteriis cantabant. Præcepit ergo Gregoriꝰ Caſtorio Arimineſi epiſcopo vt in monaſterio Luminoſi abbatis & aliis nullam poteſtatem exerceat imperandi, nec aliquam ordinationē etiam leuiſsimam ibi faciat, niſi ab abbate fuerit rogatus. Et intelligitur hoc cap. de monaſteriis exēptis. Vel ſi intelligatur de non exemptis, intellige tur de ordinatione officialiū quos inſtituit abbas, & non epiſcopus: vt dicit Hug.

m ¶ *Luminoſo.*] hoc capitulū loquitur de monaſteriis exēptis vel priuilegiatis.

n ¶ *Publicas.*] in quibus eſt concurſus populorum, quæ fiunt in hora tertia infra de conſecratione, diſtinctione 1. & hoc. ſed publicas, id eſt, ſolennes bene cantant.

o ¶ *Receſsibus.*] potius ergo erunt monaſteria in ſolitudine quàm in vrbe. 16. quæſtio. 1. ſi cupis [b].

p ¶ *Collocare.*] vt ibi exerceat iudicia.

q ¶ *Ordinationem.*] infra ead. cognouimus. contra, ſed hic loquitur de exemptis, ibi non. vel ſi hic loquitur de non exemptis: tunc dic, quòd epiſcopus hoc facere poteſt, niſi abbas negligens ſit in ordinationibus, id eſt, diſpoſitionibus: vt 9. quæſtio. 3. cum ſcimus.

r ¶ *Abbate.*] Sup. 10. quæſt. 3. inter cetera.

[a] Ad legem diœceſanam. 16. q. 1. cum pro vtilitate. vt not. 1. quæſt. 1. in ſumma.

[b] Secundum hanc gl. expone receſsibus, id eſt, locis ſolitariis, vel dic, id eſt, monaſteriis, ad quæ monachi veniunt de ſeculari conuerſatione recedentes. 9. ibidem inſe rius. & lib. 4. epiſt. 43.

Ite Pelagiꝰ Papa Mellito ſubdiacono.

¶ Ille debet abbatem ſua congregatione & ſolennitate ordinari. C. III.

1 *Bbatem in monaſterio illū volumus ordinari, quem ſibi de ſua congregatione & monachorum electio, & poſſeſſionis dominus* [d], *& (quod magis obſeruandum eſt) ordo vitæ, ac meritū popoſcerit ordinari.*

Itē Gregorius omnibus epiſcopis.

¶ Libertate monachorum. C. V.

Vàm ſit neceſſarium monachorū quieti proſpicere, &c.

& infra. ¶ 4 Interdicimus igitur in nomine Domini Ieſu Chriſti, & auctoritate beati Petri principis Apoſtolorum prohibemus (cuius vice huic eccleſiæ Romanæ præſidemus) vt nullus epiſcoporum, aut ß ſæcularium vltra præſumat de reditibus, vel rebus, vel chartis [γ] monaſteriorū; vel de cellulis [ε], vel de villulis, quæ ad ea pertinent, quocunque modo, vel qualibet occaſione † minuere; vel dolos, vel immiſſiones [f], aut violentias aliquas facere. *& infra.*

¶ 5 Defuncto vero abbate cuiuſquam † cōgregationis non extraneus eligatur †, niſi de eadem [g] congregatione; quem ſibi propria volūtate concors [h] fratrum ſocietas elegerit: & qui electus fuerit, ſine dolo, vel venalitate aliqua ordinetur. Quòd ſi aptā inter ſe perſonam inuenire nequiuerint; ſolerter ſibi de aliis [i] monaſteriis ſimiliter eligant ordinandum. *& infra.* ¶ Pariter autem cuſtodiēdum eſt, vt inuito abbate ad ordinandum † [k] alia monaſteria, aut ad ordines ſacros, vel clericatus offi-

neq; ab epo Miſſa sibi celebretur; vt nulli eccleſiæ ſubiiciatur [b].

¶ *Huius capitis eadem eſt ſententia ac ſequentis: in quo ſunt ipſa B. Gregorij verba. Itaque hæc videtur ſumma quædam ſequentis: & propterea in aliquot vetuſtis exemplaribus non ſunt diſtincta.*

Idem eidem Caſtorio epiſcopo, lib. 4. epiſt. 43. ſeu c. 87.

¶ De eodem. C. VI.

1 *Bbatē cuilibet † monaſterio non alium, ſed quem dignum moribus, atque actibus monaſticæ diſciplinæ communi conſenſu congregatio tota popoſcerit, ordinari † volumus. Miſſas autem publicas [c] per epiſcopū, vel [α] clericos in † monaſterio fieri omnimodo prohibemus.*

α ¶ Vel clericos.] *Verba hæc non leguntur apud B. Gregorium, omninoque nonnulla videntur conſulto immutata à collectore.*

Itē Pelagiꝰ Papa Mellito ſubdiacono.

¶ Ille debet abbatem ſua congregatione & ſolennitate ordinari. C. III.

2 *Bbatem in monaſterio illū volumus ordinari, quem ſibi de ſua congregatione & monachorum electio, & poſſeſſionis dominus* [d], *& (quod magis obſeruandum eſt) ordo vitæ, ac meritū popoſcerit ordinari.*

Itē Gregorius omnibus epiſcopis. 3

¶ Libertate monachorum. C. V.

Vàm ſit neceſſarium monachorū quieti proſpicere, &c.

& infra. ¶ 4 Interdicimus igitur in nomine Domini Ieſu Chriſti, & auctoritate beati Petri principis Apoſtolorum prohibemus (cuius vice huic eccleſiæ Romanæ præſidemus) vt nullus epiſcoporum, aut ß ſæcularium vltra præſumat de reditibus, vel rebus, vel chartis [γ] monaſteriorū; vel de cellulis [ε], vel de villulis, quæ ad ea pertinent, quocunque modo, vel qualibet occaſione † minuere; vel dolos, vel immiſſiones [f], aut violentias aliquas facere. *& infra.*

¶ 5 Defuncto vero abbate cuiuſquam † cōgregationis non extraneus eligatur †, niſi de eadem [g] congregatione; quem ſibi propria volūtate concors [h] fratrum ſocietas elegerit: & qui electus fuerit, ſine dolo, vel venalitate aliqua ordinetur. Quòd ſi aptā inter ſe perſonam inuenire nequiuerint; ſolerter ſibi de aliis [i] monaſteriis ſimiliter eligant ordinandum. *& infra.* ¶ Pariter autem cuſtodiēdum eſt, vt inuito abbate ad ordinandum † [k] alia monaſteria, aut ad ordines ſacros, vel clericatus offi-

ciū tolli exinde monachi non debeāt. *& infra.* ¶ Nullꝰ d monachꝰ † ſine teſtimonio, & † conceſſione abbatis ſui in eccleſia aliquem locum teneat, vel ad aliquē promoueatur honorem. ¶ 6 Hanc ergo ſcriptorum noſtrorū paginam omni in futuro tempore ab omnibus epiſcopis firmam † ſtatuimus illibatamque ſeruari, vt & ſuæ [e] eccleſiæ, iuuante Domino, tantummodo ſint iure contenti; & monaſteria eccleſiaſticis conditionibus, ſeu angariis †, vel quibuſlibet obſequiis ſæcularibꝰ nullo modo ſubiaceāt. Nullis canonicis iuribus [ζ] deſeruiant: ſed remotis vexationibus, ac cunctis grauaminibus diuinum opus cum ſumma animi deuotione perficiant.

¶ *Caput hoc habetur in decreto concilij Lateranenſis edito à B. Gregorio pro quiete, ac libertate monachorum: quod extat ſecundo tomo conciliorum inter decreta Gregorij primi: eiuſque magnam partem ipſemet refert lib. 7. reg. indict. 1. epiſt. 18. Mariniano epiſcopo Rauennati.*

β - Aut ſæcularium.] *Abſunt ab aliquibus conciliorum editionib. & Gratia. manuſcriptis exemplaribus.*

γ Chartis.] *In concilio legitur* curtis, *ſed in epiſtola & apud Iuonem*, chartis.

δ Nullus monachus.] *Hinc vſque ad finem nō habentur in epiſtola. ſed in cōcilio.*

ε Vt & ſuæ eccleſiæ.] *In cōcilio legitur*, Et ſanctæ eccleſiæ, iuuāte Domino, ſuo termino, ſiue iure contentæ. & c.] *In epiſtola vero 43. lib. 4 (vbi idem fere ſcribit Caſtorio Ariminenſi Epiſcopo) hoc modo*, Vt & tua eccleſia, iuuāte Domino, ſuo tantūmodo ſit iure contenta, & monaſterium illud, & c.

ζ ¶ Iuribus.] *In concilio eſt*, curis. *in epiſtola*, canonicæue iuriſdictioni.

Idē Caſtorio epiſcopo Ariminēſi. 7

¶ Miſſas publicas in cœnobio epiſcopi non celebrent, ne aliquod ex grauamen inferant. C. VI.

8 *Vminoſo abbate referente plurimis in monaſteriis multa præſulibus præiudicia, atque grauamina monachos pertuliſſe cognouimꝰ. Oportet ergo, vt tuæ † fraternitatis prouiſio de futura quiete, eorū ſalubri diſponat ordinatione: quatenus conuerſantes in illis, in Dei ſeruitio, gratia ipſius ſuffragante mente libera perſeuerent. 9 Miſſas quoque publicas in † cœnobiis fieri omnimodo prohibemꝰ: ne in ſeruorū Dei receſſibꝰ, & in eorū receptaculis vlla popularis cōuentus præbeatur occaſio. [Vel mulierum fiat illis † introitus,] quia non expedit animabus eorū. Nec audeat ibi cathedrā collocare [p] epūs, vel quamlibet poteſtatē exercere imperādi, nec aliquā ordinationem [q] quāuis leuiſſimā, faciendi; niſi ab abbate [r]*

7 In eodē cōc.

8 Iuo p. 7. c. 12.

† *al. noſtræ* in conc.

b Secundum hanc gl. expone receſsibus, id eſt, locis ſolitariis, vel dic, id eſt, monaſteriis, ad quæ monachi veniunt de ſeculari conuerſatione recedentes. 9. ibidem inſe rius, & lib. 4. epiſt. 43.

† *ab eo in cœnobio* in cōc. id eſt, ab epiſcopo.

† *nouus*] ori.

PRidem.] CASVS. In monasterio sancti Andreæ erat baptisterium, cuius occasione monachi patiebantur molestias & incursiones populorum. Quare præcepit Gelasius episcopo loci, vt baptisterium inde remoueret, & loco eius altare fundaret. quod quia prima vice facere distulit, præcipit nunc sibi vt sine mora litteris susceptis hoc exequatur, ne de sua negligentia moueatur contra eum. Sequens cap. planum est, & per se patet.

a ¶ *Monasterio.*] episcopus ibi fecerat baptisterium.

b ¶ *Altare.*] hoc ideo, quia locus fontium non debet pedibus cõculcari: vt infra ead. de consecr. distinct. 1. altaris. & hoc cõmodius non potest fieri, quàm si ibi altare ædificetur.

c ¶ *Post susceptas.*] sic extra de appell. super eod. in fin.

d *Abbas.*] ¶ *Cum permissione.*] non enim potest sine licentia prælati suam deserere ecclesiam: vt extra de renun. admonet. 16. quæst. vlt. cap. vlt 71. distinct. cap. primo. & 2. & 19. quæst. 2. duæ. Io.

ECCE. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua dicitur, quòd monachi nõ possunt abbatem deponere sine superiore. Ioan. de Fant.

CASVS Nunc G. repetit supradictam contrarietatẽ, & dicit quòd in quibusdã capitulis dicitur vt abbates & alia officia per episcopos instituantur, & in quibusdam dicitur cõtrarium. Sed soluit nunc Gratianus, & dicit quòd illud quod dictum est in hoc capitulo: hoc tãtum, scilicet quòd episcopus habet institutionem abbatum & aliorum officiorum, statutum fuit propter quosdã monachos indomitæ ceruicis, qui deponebant suos abbates: quia eos corrigebãt, & alios pro suo arbitrio eligẽbãt, quales fuerunt monachi beati Benedicti, qui in mortem eius conspirasse leguntur. & ad hoc inducit seq. cap.

e ¶ *In Toletano concilio.*] Supra cap. 1.

f ¶ *Beatus Gregorius.*] Supra ead. abbatem. 1.

g ¶ *Sed sciendum.*] magister intelligit a, q cap. supradicta ex causa data sunt Io.

Vllã potestatẽ.] CASVS. Quidã monachi pro suo arbitrio deponere volebant abbates, & alios quandoque malos sicut volebant ordinabant. Quare Papa Pelagius præcepit Opilioni defensori: vt de cetero monachos talem licẽtiam habere non permittat, sed tota potestas & solicitudo monachorũ & monasterij ad abbatem pertinebit.

h ¶ *Alios ordinare.*] id est, eligere.

i ¶ *Auctoritas.*] humani enim moris est illum timere cuius iudicio nunc erigitur, nunc deprimitur. 16. quæs. 2. visis. Nec superiores debent loci fuerit rogatus: quatenus monachi semper maneãt in abbatum suorum potestate: 1 vt remotis vexationibus, ac cunctis grauaminibus diuinum opus cum summa deuotione animi perficiant.

Libro quarto regesti est epist. 41. Luminoso abbati, & 43. Castorio Ariminensi episcopo scripta: in quibus leguntur quæ ad hoc caput pertinent. Propria tamen verba vsque ad vers. Missas, non habentur in epistolis illis, sed in concilio, de quo in proximo superiori cap. dictum est, exceptis primis verbis, Luminoso abbate referente. *& ex eo nonnulla sunt emendata, & addita.*

" ¶ Episcopus.] *In concilio sequitur,* seu quacunque alia dignitate prædictus, aut potestate, vel quãlibet potestatẽ imperãdi, &c.

Item Gregorius 2 Papa lib. 2. indict. 11. epist. 56. Secundino episcopo.

¶ Baptisterium in monasterio non permittitur fieri. C. VII.

3 PRidem præcepimus, vt de monasterio 2 S. Andreæ, quod est super Mascalas, baptisterium propter monachorum molestias † debuisset auferri, atque in eodem loco, quo fontes sunt, altare b fundari: cuius rei perfectio hactenus est protracta. Admonemus igitur fraternitatem tuam, vt nullam iam moram post susceptas c præsentes litteras nostras inferre debeas: sed repleto loco ipsorum fontium, altare ad sacra celebranda mysteria illic sine dilatione aliqua fundetur: quatenus & prædictis monachis opus Dei securius liceat celebrare, & non de negligentia vestra contra fraternitatem tuam noster animus excitetur.

Item ex concilio Moguntino.

¶ Cum permissione episcopi abbas locum suum deserere potest. C. VIII.

ij 4 ABbas pro humiliatione, & cum permissione d episcopi locum suum potest relinquere: tamen eligant sibi fratres abbatem de ipsis: sin autem, de extraneis.

3 *Ecce in Toletano concilio e dicitur, quòd sacerdotes † abbates, & alia officia instituere debeant. Beatus Gregorius f, & Pelagius prohibent, dicentes abbatem à fratribus suæ congregationis eligendum, & ordinandum. Quomodo ergo hæc tanta diuersitas ad concordiam reuocabitur? Sed sciendum g est, quosdam monachos esse indomitæ ceruicis, & effrenatæ superbiæ: quos dum abbates ad religionem cogere voluerint, ita eorum deiectionem conspirant, & alium moribus suis conuenientem sibi præficere contendunt: quales erant illi, qui in necem B. Benedicti conspirasse leguntur. Pro huiusmodi constitutum est, vt abbates, & alia officia per sacerdotes instituantur.*

Vnde Pelagius Papa scribit Opilioni † defensori dicens.

¶ Non licet monachis abbatem pro suo arbitrio expellere, aut sibi ordinare. C. IX.

5 NVllam potestatem de cetero, nullam licentiã monachis relinquimus pro arbitrio suo aut abbates expellere, aut sibimet alios ordinare h: quia nulla auctoritas i remanebit abbati, si monachorũ potestati cœperit subiacere: vt de cetero fideliter, & studiose vniuersa, quæ vel ad diuini cultus reuerentiam, vel ad vtilitatem eiusdem monasterij pertinẽt, abbatis solicitudo, ad quem potestas tota k pertinere conuenit, debeat adimplere.

4 *Hinc etiam constitutum est l, vt clerici singulorum monasteriorum sint in potestate episcoporum; nec alicui liceat extra eorum conscientiam monasteria ædificare.*

Vnde in Chalcedonensi concilio, cap. 4. legitur.

¶ Sine conscientia episcopi monasterium nullus ædificet. C. X.

6 QVidam, monachorũ habitu vtẽtes indifferenter per ciuitates incedunt, necnon & monasteria, & seipsos pſumptione propria commendãt m. Placuit igitur neminem aut ædificare, aut construere monasteria, aut oratorij n domum sine conscientia ipsius ciuitatis episcopi. *Item c. 8.*

¶ 7 Clerici in prochiis o, & in monasteriis, aut martyriis constituti sub potestate sint eius, qui in ea est ciuitate episcopus; secundum traditionem sanctorum patrum: nec per præsumptionem recedãt à suo episcopo. ¶ Eos vero, qui aufi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocumque modo, vel si noluerint subiacere proprio episcopo; si quidem fuerint clerici, pro ß personarum ordinatione subiaceant condemnationibus canonum: si vero laici, vel monachi γ fuerint; cõmunione priuentur. *Item.* ¶ 1 Clerici ν & b, qui pauperum dispositioni, vel monasteriorum, vel martyriorũ præsunt; sub potestate singularũ ciuitatum episcoporum secundum canonum traditionem perdurent: neque per suam temeritatẽ episcopi sui moderationem † declinent. Qui autem huiusmodi dispositionẽ quolibet modo subuertere ausi fuerint, & episcopo suo non obedierint; si quidem clerici fuerint, canonicæ damnationi subiaceant; si autem monachi, vel laici sunt, à communione suspendantur.

¶ *Quoniam versio huius capitis vsque ad versi.* Clerici. *primo, est alia ab iis, quæ circumferuntur in conciliorum codicibus, licet apud Iuonem, & in Pannormia idem fere sit sensus: placuit afferri verba græca, & nouam interpretationem.*

Οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὴν μονήρη μελιόντες βίον, ἢ προσηκόντως ἀξιοθαυμαστον τιμῆς. ἐπειδὴ τινες τὰς μοναχικὰς κεχρημένοι προχείμασι, τάς τε συνάξεις καὶ τὰ πολιτικὰ διαπαραδόσει πράγματα, περιόντες ἀδιαφόρως ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ μὴν ἀλλὰ ἓ μοναστήρια ἀφιλοῖς σωτηρίαν ἐπιτηδεύοντες, ἔδοξεν μηδένα μὴν μηδαμῶς οἰκοδομεῖν, μὴ ὁσιωτάτην μοναστήριον ἢ ἀκλήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ ἢ πόλεως ἐπισκόπου. *Id est,*

Qui vere, & sincere monasticam vitam degunt, cõuenienti honore afficiantur. Verum, quoniam nonnulli speciem monachicã præ se ferẽtes & ecclesias, & ciuilia negotia perturbant, in ciuitatibus indifferenter vagantes, ac præterea monasteria sibi ipsi constituere aggredientes; placuit neminem quidem vspiam ædificare, neque constituere monasterium, vel oratoriam domum præter sententiam episcopi ciuitatis.

α ¶ Prochiis.] *Sic in nonnullis vetustis codicibus Gratiani, & Vaticano conciliorum. & in versione prisca (ex qua videtur esse hic versiculus.) & est vox canonis græci. In vulgatis autem Gratiani, & aliquot libris conciliorum est,* parochiis.

β ¶ Pro personarum ordinatione.] *Sic in eadem prisca, sed in canone græco, & in versione Dionysij exigui nihil est, quod his verbis respondeat.*

γ ¶ Item clerici.] *Est idem quod in proximo superiore paragrapho: sed ex alia versione, quæ non extat in conciliorum voluminibus, atque hanc eamdem repetitionem licet animaduertere apud Iuonẽ par. 6. cap. 358. & 359.*

Itẽ ex cõcilio Carthaginẽsi 4. c. 97.

¶ Examinetur ab episcopo, qui religiosis feminis præponendus est. C. XI.

2 QVi religiosis feminis præponendus est, ab episcopo loci comprobetur c.

Monasterium quoque absque episcopi permissione nulli incipere, aut fundare licet.

Vnde in Agathensi concilio, capit. 27. legitur.

¶ Sine permissione episcopi nullus monasterium præsumat incipere, aut fundare. C. XII.

DE monachis d, monasteriũ nouum e (nisi episcopo aut permittẽte, aut probante) e, nullus incipere, aut fundare præsumat.

4 f De monachis.] *absunt istæ voces à recentioribus editionibus cõciliorum, sed non à vetustioribus, & manuscriptis codicibus, aut Iuone.*

Item ex eodem, c. 58. 3

¶ De eodem. C. XIII.

4 CEllulas nouas, aut congregatiumculas g monachorum, absque episcopi notitia prohibemus institui.

g ¶ Congregatiumculas.] *Antea legebatur,* congregantium ecclesias. *Emendatum est ex plerisque manuscriptis, & locis indicatis.*

Item ex concilio Aurelianensi primo, cap. 24. 5

¶ Absque episcopi, vel abbatis voluntate nullus monachorum cellulam construere præsumat. C. XIIII.

NVllus monachus congregatione monasterij derelicta, ambitionis g, & vanitatis † impulsu cellulam construere sine episcopi permissione, vel abbatis sui voluntate præsumat.

Item sunt alij, qui pro executione diuersarum causarũ quoslibet admittunt, qui districtionem eorum soluant, & quietem religionis perturbent.

De quibus in concilio Triburiensi legitur.

¶ Abbas, qui cautus in regimine non fuerit, à proprio episcopo, & a vicinis abbatibus a suo arceatur honore. C. XV.

6 SI quis abbas cautus h in regimine, humilis, castus, misericors, discretus, sobriusque non fuerit, ac diuina præcepta verbis & exemplis non ostenderit; ab episcopo, in cuius territorio consistit, & à vicinis abbatibus, & ceteris Deum timentibus à suo arceatur i honore: etiam si omnis congregatio vitiis suis consentiens eum abbatem habere voluerit.

Item ex concilio Aurelianensi primo, cap. 21. 7

¶ In episcoporum potestate abbates consistant. C. XVI.

6 8 ABbates pro humilitate religionis in episcoporum k potestate consistant: & si quid extra regulam fecerint; ab episcopis corrigantur: qui si mel l in anno in loco, vbi episcopus elegerit, accepta vocatione l cõueniant. ¶ Monachi autem abbatibus omni obedientia, & deuotione subiaceant. Quòd si quis per contumaciam extiterit indeuotus, aut per loca aliqua vagari, aut peculiare m aliquid habere præsumpserit; omnia, quæ acquisierit n, ab quib. tẽporibus in oratoriis sit Missa audiẽda, habes j. de cõsec. dist. 1. si quis etiã. & nõ solũ oratoriũ, ‖ sed nec etiã hospitale potest sine licẽtia epi cõstrui, vt ext. de relig. domi. ad hæc. sed si oratorium non est sine licẽtia epi cõstruẽdum, tamen simplex hospitale potest cõstrui sine licẽtia epi. ext. de eccles. ædifi, si hospitale. quæ hodie est remota. Itẽ nec in ora pter negligẽtiam deponitur aliquis: vt 81. distin. dictũ. Vel dic quòd abbates propter modicas causas possunt remouere: vt extra de simon. per tuas.

i ¶ *Arceatur.*] hic patet quòd episcopus etiã sine numero episcoporũ ‖ abbatẽ põt deponere à dignitate abbatiæ. Sed non potest solus ab ordine deponere: vt 16. q. 7. inuentum. & not. 15. q. 7. in summa. & hoc ideo quia causa illa nõ est criminalis, extra de accus. super his. & de simon. cap. per tuas.

Abbates.] Hæc est sexta pars qõnis, in qua ꝙbat, quod omnes monachi debent episcopo obedire, & venire ad synodum, & debet requirere fugitiuos: & hoc probat per quatuor cap. Ioan. de Fant.

CASVS Hoc capitulũ diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ abbates subesse debent episcopis. & si in aliquo deliquerint, debẽt ab eis corrigi, & semel in anno cũ episcopus eos vocauerit ad synodum vadant. In secũda parte dicitur, quòd monachi debent abbatibus subesse, & eis obedientiam præstare: & si quis eorũ inobediẽs cœperit euagari, vel peculium habere, totum peculium ei per abbates auferãt ad vsũm monasteriorum. Monachus vero vagabundus cum auxilio episcopi reuocetur. In tertia parte dicitur, quòd abbas qui tales non punierit, vel monachos fusceperit alienos, reum se futurum cognoscat. Secunda pars incipit ibi, *Monachi autem.* Tertia ibi, *Et reum se.* Sequẽs c. planum est.

k ¶ *In episcoporum.*] ad episcopũ enim pertinet omnis cura diœcesis tã in monasteriis, quã in aliis ecclesiis: vt 9. q. 3. c. 2. & 93. distin. nulla. Io.

l ¶ *Vocatione.*] si necessitas magna fuerit, aliàs abbates non debent vocari ad synodum: vt 18. dist. episcopus 2.

m ¶ *Aut peculiare.*] nisi ab abbate ei concessa sit administratio: vt extra de statu mon. monachi.

n ¶ *Quæ acquisierit.*] ‖ ergo fugitiui & vagabundi acquirũt ecclesiæ suæ quidquid acquirũt: vt hic, & C. de episcopis & clericis Deo nobis. §. hoc etiam. sicut seruus fugitiꝰ domino acquirit. ff. de acquirẽda possess. l. 1. §. per seruum. Sed ponamus, quòd aliquis sæpius delinquit, pro-

1 Ibidem infer. 14. p. c. 5.

2 Antea legebatur, Gelasius

3 Poly. l. 4. tit. 34. Anſ. l. 5. c. 48. Iuo p. 5. c. 55.

† al. insolẽtias

4 Bur. l. 8. c. 86. Iuo p. 7. c. 104.

† al. episcopi

a Vnde dicebat Lan. q. Gratia. vult ponere contrarietatem vbi non est, vnde licet ista capitula omnia sic inducat, tamẽ totum contrarium est dicẽdum. s. q. loquatur de iure communi secundum L.

5 Anſ. l. 3. cap. 185.

6 Iuo p. 7. c. 1. Pan. l. 3. c. 174.

‖ Hospitalem licentiam episcopi cõstrui non patet.

Inducere. ff. de ædificiis.

7 Iuo p. 6. cap. 358. Pol. l. 4. tit. 4.

in oratoriis licitum est ponere cãpanas, vt extra de priuil. patentibus. Io.

a ¶ *Vel monachi.*] loquitur secũdum ea tempora cum monachi fuerunt laici. 16. quæstio. 1. generaliter.

b ¶ *Clerici.*] i. prælati.

c ¶ *Comprobetur.*] ne sit nimium iuuenis 2, vt 34. dist. quorumdam. & cap. fraternitatis,

d *De monachis.*] ¶ *Nouum.*] nouum dicitur cuius facies immutatur: vt ff. de noui ope. nun. l. prima. §. opus nouum, si ergo totum monasteriũ fit destructũ, requiritur consensus episcopi in constructione, sed in reparatione nõ requiritur: vt 16. q. vlt. si quis vult ext. de Iudæ. Iudæi b. & C. de ope. public. l. 2. & 3. arg.

e ¶ *Aut probante.*] ex post facto: quia rati habitione potest cõfirmare: vt 21. quæst. 1. cap. vlt.

f *Cellulas.*] ¶ *Aut congregatiuncũlas*] noua collegia non potest quis facere, nec etiam nouas regulas, vel nouam vitam. extra de reli. domi. ne nimia. ff. de colleg. illi. l. 3.

g *Vlp.*] ¶ *Ambitionis.*] infirmitatis enim causa põt abbas permittere monacho facere cellulam specialem: vt 20. q. 4. c. vlt.

ITEM SVNT ET ALII. Hæc est quinta pars q. in qua dicitur ꝙ malus abbas non retineatur, etiã si velint monachi. Ioan. de Fant.

CASVS. Superius in cap. nullam. dictum est, ꝙ monachi abbates deponebãt, & pro arbitrio eligebant. Nũc vero dicit, ꝙ aliqui erãt monachi, q indifferẽter quoslibet abbates malos & lasciuos admittebant, vt religionis quietẽ dissoluerẽt, & causas ecclesiasticas tractare valerent, & etiam sæculares.

Si quis abbas cautꝰ.] CASVS. Statutum fuit in Triburiensi cõcilio, quòd si aliquis abbas malus fuerit & inutilis, & præcepta Dei verbis & exẽplis non custodierit, à proprio epo, & à vicinis abbatibus & ceteris Deum timentibus deponatur, etiã si omnis cõgregatio monachorũ velit eũ habere abbatẽ.

h ¶ *Cautus.*] ergo videtur, quòd aliquis potest deponi propter simplicitatem: vt hic, & 74. distinctio. episcoporum. Sed dicas, quòd hic vocat illum incautum, qui negligens est. ‖ nam pro-

8 Burch. l. 8. cap. 67. Iuo p. 7. c. 85.

‖ Monachi fugitiui cui ecclesiæ acquirunt.

6 Burch. l. 8. cap. 96. Iuo p. 7. c. 114. Simile. s. dist. 62. c. in ordinatione. quod est ex reg. S. Benedicti.

7 Et in capitu. l. 6. cap. 37.

3 Et in Epaunensi, c. 10. 4 Burch. l. 8. cap. 34. Iuo p. 3. c. 165. & p. 7. c. 92.

‖ Abbatem ab abbatia potest solus episcopꝰ deponere.

pter quod monasterium noluit ipsum recipere [a], quæro si id quod postea acquirit, priori monasterio acquirat, vel sequenti? Videtur quòd sequenti, quia cum pro derelicto habitus est, non debet priori acquirere, sicut nec seruus habitus pro derelicto: vt ff. de stipulatio. seruorum, quod seruus. & argumento 16.q.6.de lapsis. C. de latina liberta. tollenda. sed scimus, Ioã.

Sed hanc quæstionẽ plene notaui inter dominicales quæstiones. Bern.

a ¶ *Susceperit.*] sine consensu abbatis: vt 20. quæst. 4. monachum. Io.

Abbatibus.] CASVS. Paschalis Papa statuit, vt nullus episcoporũ episcopalia administret abbatibus, qui sub nullo volunt esse plato. Nam cum sub nullo episcoporum se esse confiteãtur, nullus episcoporũ episcopalia iura eis debet administrare.

b ¶ *Abbatibus.*] supra 93. distin. nulla ratione.

c ¶ *Episcopalia.*] licet abbas sit exemptus: tamẽ primo debet petere iura episcopalia ab episcopo loci, nisi ipse malitiose deneget ea.

PRO HVIVSCEMODI. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, q̃ pro malis abbatibus & monachis statutum est, vt monasteria per episcopos disponantur.

Cognouim⁹ quòd.] CASVS. In Sardinia quidam pro voluptate sua, scilicet abbates, vel alij monastici, monachorum, vel monachãrum monasteria perturbabant. quare præcepit Gregor. Vitali defensori Sardiniæ, ne hoc de cetero ꝑmittat: sed omnia monasteria sint in potestate episcopi loci, vt ꝑ episcopum causæ & vtilitates monachorum & monialium disponãtur. Incongruum enim est, vt per alios disponantur, quàm per eũ qui pro eis reddituru⁹ est rationẽ.

d ¶ *Vt omisso.*] argu. q̃ omisso episcopo non potest appellari ad metropolitanum: vt 6. q.3. scitote. Io.

e ¶ *Animabus.*] argu. cui maius committitur, & minus: vt 12. quæst.1. præcipimus.

PRO HVIVSMODI. Hæc est septima pars quæstionis, in qua monachi prohibẽtur habere commatres. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est s. in ca. cognouimus. quòd quidã abbates vel monachi, clerici vel laici, monasteria pro solo libitu perturbabant: nunc vult ostẽdere Gratianus, quòd propter huiusmodi perturbationes mulieres indifferenter ad monasteria non accedant, nec fiant monachorum commatres, & ad hoc inducit seq. cap.

Peruenit.] CASVS. Valentinus abbas permittebat indistincte mulieres ad suum monasterium accedere, & monachos mulieres sibi facere commatres: & propter hoc Gregor. sibi præcepit, vt hoc abbatibus auferantur secũdum rẽgulam monasterio profutura. Ipsi autem, qui fuerant peruagati, vbi inuenti fuerint, cum auxilio episcopi tamquam fugaces sub custodia rẽuocentur. ¶ Et reum se ille abbas futurum esse cognoscat; qui in huiusmodi personas † non regulariter animaduerterit, vel qui susceperit [a] monachum alienum.

f ¶ Semel.] *Sic etiam legitur in conciliis impressis, & manuscriptis, & capitularibus. Verum apud Burchardum & Iuonem post vers.* corrigantur, *est insertum, ca.* non semel. *infra eadem.*

Item ex concilio Arelatensi †.

C. XVII.

MOnasteria, vel monachorum disciplina ad eũ pertineant episcopum [x], in cuius sunt territorio constituta.

Item Paschalis Papa II.

¶ Nullus permittat abbatibus episcopalia, qui sibi episcoporum nolunt subesse. C. XVIII.

ABbatibus [b], qui neque sub episcopo, neque sub metropolitano, neque sub patriarcha sunt, nullus prorsus episcoporũ episcopalia [c] quælibet administret. Cum enim se nulli episcopo omnino subesse profitẽantur; cõsequẽns est, vt nullus episcoporum, quæ sua sunt, eis tamquam extraneis largiatur.

Pro huiusmodi ergo statutum est, vt causæ, & vtilitates monasteriorum per episcopos disponantur.

Vnde Gregorius scribit Vitali defensori Sardiniæ, lib.7. epist.65.

¶ Vtilitates monasterij à proprio episcopo debent disponi. C. XIX.

2 COgnouimus, quòd monasteria seruorũ Dei, vel etiam feminarum pro suo quisque libitu, & diuersarũ causarum executione perturbat. Quod omnino nõ grate suscipimus: tuamque experientiam ex hoc commonemus, ne quẽquam hoc vsurpare denuo, accepta nostra auctoritate permittas; sed vt episcopo loci illius sub cuius moderamine degunt, curæ sit eorum causas, vtilitatesque disponere. Valde enim est incõgruũ, vt omisso eo alius quilibet eorum se causis admisceat: sed ille eorum vitam cõpetenti, regularique debet moderamine disponere; qui pro commissis eorum animabus [e] compellitur reddere rationem.

de cetero fieri non permittat: quod si fecerit, sic eam punire vt eius pœna ceteri terreantur.

f ¶ *Commatres.*] sed nonne per baptismum contrahitur compaternitas? Sic: vt 30. quæst. 1. omnes. sed monachi possunt baptizare: vt quæst. 1. doctos. ergo possunt fieri compatres. Respond. possunt fieri compatres baptizando, sed non leuando: quia in illo maior cõtrahitur familiaritas. Io.

|| Monachis, quãdo compatres fieri non possunt, sed bene baptizando.

Pro huiusmodi etiã prohibet beatus Gregorius mulieres passim ad monasterium accedere, & monachorum commatres fieri, scribens Valentino abbati, lib.3.epist.40.

¶ Neque commatres sibi facere, neque ad feminas accedere monachis licet. C. XX.

3 PEruenit ad nos, quòd in monasterio tuo passim mulieres ascẽdant †, & (quod adhuc est grauius) monachos tuos sibi cõmatres f facere, & ex hoc incautam cum eis cõmunionem habere. Ne ergo hac occasiõe, humani generis inimicus sua eos (quod absit) calliditate decipiat; ideo huius te præcepti serie cõmonemus, vt neque mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascẽdere †; neque monachos tuos commatres sibi facere. Nam si hoc denuo ad aures nostras quocumque modo peruenerit; sic te seueriſſime noueris vltioni subdendum, vt emendationis tuæ qualitate ceteri sine dubio corrigantur.

§ Non solum autem incauta familiaritas aliarum mulierum eis interdicitur, verumetiam à sanctimonialium † habitatione prohibentur.

Vnde in vij. synodo, c.20. legitur.

¶ Cum sanctimonialibus, monachis habitare non licet. C. XXI.

4 DIffinimus minime duplex [3] monasterium fieri: quia scandalum id, & offendiculum multis efficitur. Si vero aliqui cum cognatis [h] mundo abrenuntiare, & monasticam vitam sectari voluerint; debent quidem viri virorum adire cœnobium; feminæ vero mulierum ingredi monasterium. In hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus fuerunt † dupla; secundum regulam sancti patris nostri Basilij, & secũdum præceptionem eius ita formẽtur. Non habitẽt in vno monasterio monachi [i] & monachæ. Adulteriũ enim intercipit [k] cohabitationem [l]: si habeat aditũ monachus ad monachã, vel monacha ad monachum secreto singulariter ad collocutionẽ. Nõ cubet monach⁹ in muliebri monasterio, neq; singulariter cũ monacha conuiuetur:

i ¶ *Monachi.*] || immo nec clericus nec laicus debet visitare monasterium monialium: vt extra de vita & honest. cleric. monasterio.

k ¶ *Intercipit.*] id est, intercipere solet: quia ex cohabitatione præsumitur accessus. 27. questio. 1. nec aliqua. & 81. distinct. clericus. & cap. in omnibus. & 35. quæstio. 6. ab isto. Et est argu. hic, quòd cum petitur restitutio

|| Monachis visitare non licet.

restitutio consanguineæ, quòd nõ solum commissionis, immo nec cohabitationis faciẽda est restitutio.

a ¶ *Et in breui.*] || Hic manifeste perpenditur, q̃ præsumitur variis modis contra aliquem, & pro aliquo ex cohabitatione, ex loco, ex singularitate, ex societate, & breuitate temporis: quæ omnia iudex discretus considerabit vt 23. quæst. 8. occidit. & 81. distinct. in omnibus. infra de pœniten. dist. 1. aut facta. extra de testib. cum causam.

Infinimus.] CASVS. Hũc casum ſic ponunt Bar. & Bone. Antiquitus duplicia erãt monasteria, in q̃bus monachi & monachę simul vel alternatim cõueniebant in eodem choro ad officium faciendum: sed quia poterat hoc multis esse occasio fornicandi ideo statutũ est in sexta synodo, vt de cetero duplicia monasteria nõ faciant, & quæ hactenus fuerint duplicia, diuidãtur vita scilicet, vt monachi à monialibus diuidãtur. Et quãdo aliqui cum consanguineis cõiuari voluerint, viri vadant ad monasteria virorum: feminæ vero ad monasteria monacharũ. & quando à parte monachorũ ad moniales cibaria deferuntur, suscipiat abbatissa, extra portam cum quadam vetula moniali. Et si propinquæ suę monachus loqui voluerit, in præsentia abbatissę loquatur, & hoc cito. *Cum cognatis.* H. hãc litteram sic intelligit. Abrenũtiare voluerint rebus scilicet cognatis, id est, rebus & cognatis, quod facere debet quicũque transit ad religionem: vt 12. quæstio. 1. cui portio. *Intercipit*, id est, arripit & inuadit. *Cohabitationem*, id est, cohabitantes. Si est in littera cohabitatio, tunc dic intercipit, id est, incurrit adulterium. Sequentia duo cap. patent.

g ¶ *Duplex.*] in quo sunt monachi & monachæ.

h ¶ *Cognatis.*] nã qui sæculo vult & rebus renuntiare, renuntiabit & cognatis. 12. quæstione 1. cui portio.

Non solum autem incauta familiaritas aliarum mulierum eis interdicitur, verumetiam à sanctimonialium † habitatione prohibentur.

Vnde in vij. synodo, c.20. legitur.

¶ Cum sanctimonialibus, monachis habitare non licet. C. XXI.

4 DIffinimus minime duplex [3] monasterium fieri: quia scandalum id, & offendiculum multis efficitur. Si vero aliqui cum cognatis [h] mundo abrenuntiare, & monasticam vitam sectari voluerint; debent quidem viri virorum adire cœnobium; feminæ vero mulierum ingredi monasterium. In hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus fuerunt † dupla; secundum regulam sancti patris nostri Basilij, & secũdum præceptionem eius ita formẽtur. Non habitẽt in vno monasterio monachi [i] & monachæ. Adulteriũ enim intercipit [k] cohabitationem [l]: si habeat aditũ monachus ad monachã, vel monacha ad monachum secreto singulariter ad collocutionẽ. Nõ cubet monach⁹ in muliebri monasterio, neq; singulariter cũ monacha conuiuetur:

& quando necessaria vitæ à parte virorum ad regulares deferuntur; extra portam hæc suscipiat abbatissa monasterij feminarũ cum aliqua vetula monacha. Porro si contigerit, vt aliquã propinquã suam videre voluerit monachus; in præsentia abbatissæ huic confabuletur per modica & compendiosa verba [8], & in breui [a] ab ea discedat.

|| Hic manifeste perpenditur, q̃ præsumitur variis modis contra aliquem, & pro aliquo ex cohabitatione, ex loco, ex singularitate, ex societate, & breuitate temporis: quæ omnia iudex discretus considerabit vt 23. quæst. 8. occidit. & 81. distinct. in omnibus. infra de pœniten. dist. 1. aut facta. extra de testib. cum causam.

« ¶ Cohabitationem.] *Sic est emendatum ex pleriſq. manuscriptis Gratiani & duobus codicibus versionis Anselasij, cuius tamen hæc non est ipsa omnino versio. Antea legebatur*, cohabitatio. *Græce est*, μοναχὰς μεσολαβητὰς ὁμοσυνάπτους.

β ¶ Et in breui. *Hæc non sunt in canonum Græcorum vulgata editione, sed apud Balsamonem habentur.*

Item in regesto Gregorij. [2]

¶ Monachi, & monachæ in nullo fierui cohabitent loco. C. XXII.

2 IN nullo loco monachos & monachas permittimꝰ vnũ [b] monasterium habitare; sed nec ea, quæ duplicia vocant. Et si quod tale est; religiosus episcopus mulieres quidem in suo loco manere studeat; monachos autẽ aliud monasterium ædificare cogat. Si autem plurima fuit talia monasteria; separẽtur in aliis monasteriis monachæ, & in aliis monachi: res autem, quas habent communes, secundum iura [c] eis competentia distribuantur.

¶ *Burchardus etiam & Iuo Gregorium citant: apud quem nonnihil habetur ad hanc rem facien., lib.1. reg. epist.48. & lib.7. indict.2. epist. 39. Verba tamen ipsa leguntur apud Iulianum antecess. nouella 123.c.54.*

Item ex concilio Agathensi, c.28.

¶ A monasterio monachorum longius construantur monasteria puellarum. C. XXIII.

3 MOnasteria puellarũ longius à monasteriis monachorum aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur.

Item ex concilio Hispalensi, 2.c.11.

¶ Puellarum monasteria monachorum præsidio, & ministerio regantur. C. XXIIII.

IN decima † actione communi consensu decreuimus; vt monasteria virginũ in prouincia Bætica monachorũ administratione, ac præsidio gubernentur. Tunc enim salubria Christo dicatis virginibus præbemus †; 4 quando eis patres spirituales eligimus, quorũ non solum gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis ædificari possint: ea tamen circa monachos cautela seruata, vt remoti ab earum familiaritate †, nec vsque ad vestibulum habeant accedendi familiare permissum. Sed neque abbatem †, vel eum, qui præficitur, extra eam [d], quæ præest, loqui virginibus Christi aliquid; quod ad institutionem morum earũ pertineat, licebit: neque cum ea sola, quæ præest, frequenter eos loqui oportet; sed sub testimonio duarum [e], vel trium sororum: ita vt rara sit accessio, & breuis omnino locutio.

7 ¶ Institutionem.] *Sic legitur in vetustis Gratiani codicibus, & in antiquioribus cõciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis: in recẽtioribus autem Colonien. sibus*, quod ad institutionem morum non pertineat.

Prohibentur etiam sanctimoniales propria receptacula habere.

Vnde Innocentius secũdus in cõcilio Romæ habito, cap.26. & 27.

¶ Sanctimonialibus receptacula seu domicilia priuata habere non licet. C. XXV.

PErniciosam, & detestabilem consuetudinem quarumdam mulierum (quæ licet neque secundum regulã beati Benedicti, neque Basilij, aut Augustini viuant: sanctimoniales tamen vulgo censeri desiderãt) abolere decernimus. Cum enim iuxta regulam degentes in cœnobiis, tam in ecclesia, quàm in refectorio, atque dormitorio communiter esse debeant; propria sibi ædificant receptacula, & priuata domicilia: in quibus sub hospitalitatis velamine passim hospites, & minus religiosos contra sacros canones, & bonos mores suscipere nullatenus erubescũt. Quia ergo omnis, qui male agit, odit lucem, ac per hoc ipsæ absconditæ in iustorũ tabernaculo se opinantur posse latere oculos iudicis cuncta cernẽtis, hoc tam inhonestum, detestãdumque flagitium, ne vlterius fiat omnimodis prohibemus, & sub pœna anathematis interdicimus. ¶ 5 Simili modo prohibemus, ne sanctimoniales simul cum canonicis, vel monachis in ecclesia in vno choro conueniant ad psallendum.

d ¶ Regulam.] *In vulgatis sequebatur*, S. Benedicti: *cum tamen paulo superius aliarum etiam regularium sit facta mentio. Quare inductæ sunt istæ voces auctoritate vetustorum codicum, & ipsius concilij: ex quo etiam alia nonnulla sunt emendata.*

10 *Item sunt alij, quos episcopi prægrauantes, salutẽ ipsarum animarum negligunt, quibuslibet † occasionibus bona monasteriorũ distrahere cupiũt. Tales erant quidam clerici Rauennatis ecclesiæ: qui simulata religione monasteriis cupiebant præfici, non transeuntes ad monasticum habitum, neque renuntiantes ecclesiasticæ militiæ.*

De quibus Gregorius scribit Ioanni Rauennati episcopo, lib.4. epist.1.

¶ Monasteria, clericorum, aut laicorum habitacula fieri non debent. C. XXVI.

ij 6 PEruenit ad me, quòd in ecclesia fraternitatis tuę aliqua loca dudũ monasteriis con-

quæstionis secundum Io. de Fant.

CASVS. Nõ solũ prohibẽtur moniales esse cũ monachis, sed etiã prohibẽtur propria receptacula habere.

*Pernicios*am.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd quædam moniales propria habent receptacula, & proprias cameras, in q̃bus sub specie hospitalitatis recipiebant hospites minus honestos: quare Innocen. secundus eas reprehendit, & prohibet ne hoc de cetero faciant: sed in eodem refectorio & dormitorio communiter viuant. In secunda parte dicitur, quòd moniales simul cum monachis & canonicis in choro non veniant ad psallendum. Secunda pars incipit ibi, *Simili modo.*

f ¶ *Communiter.*] ideo cõmuniter omnia faciũt, vt sibi inuicem sint testes & honestatis & castitatis, vt in authent. de mo. §. cogitandum. coll. 1. e

e Nisi essent qui iam à communione ad meliora exẽpti: vt essent anachoritæ, & ita ex lege Camal. habent, sed di it, q̃ nõ debent inter seculares, &c. quia ne soli, & extra de ſtr. mona. in ma. hi, ſe cundu n Laur. Ioan. 3.

ITEM SVNT. Hęc est 10. pars quæst. in qua probatur quòd clerici fæculares non debent esse abbates in monasteriis: & hoc probatur per duo cap. Ioan de Fant.

CASVS. Hacten⁹ probauit Grat. quòd quædã monasteria sunt in potestate episcoporũ propter dissolutionẽ & malitiam monachorũ. Modo probat contrarium: scilicet, quòd quædã sunt exempta propter anarit iam episcoporum, qui salutem animarũ negligẽtes, monasteria suis bonis spoliant. & tales erant clerici Rauẽnatis ecclesiæ: qui monasteriis præfici cupientes, in ecclesiastica militia remanere volebant: vt infra c.1. & 2.

5 In cõc. c.22.

Peruenit.] CASVS. Bene. fic ponit casum. Significatũ fuit Gregor. quòd in archiepiscopatu Rauen. quidam clerici monasteriis præponebantur, quorum occasione monasteria fiebant habitacula laicorũ. quare præcepit Greg. Ioanni archiepiscopo Rauenna. vt hoc emẽdare festinet. H. vero hũc casum sic ponit. Erant quidam clerici Rauennates, qui sub obtẽtu religionis monasteriis præesse volebant: sed primas ecclesias non dimittentes, monasteria vltra modum grauabant: & ea quasi communia habitacula habebant etiam laicorum. propter quod Greg. scribit archiepiscopo Rauen. vt talia prohibeat, & de cetero fieri non permittat.

6 Anſel. 5.c.64. Ino p. 3.c. 18. Pol. 1.3.tit.15.

a ¶ *Fingunt.*] tales sunt cogendi, vt vel veri clerici, vel veri monachi sint: vt extra de reg. vt clerici.
b ¶ *Præponi.*] de talibus habuisti 16. quæst. vlt. cap. 3.
c ¶ *Destruantur.*] id est, conuertantur in aliam formam: vt infra causa proxi. quæst. 3. §. quæritur.

Vdū.] CASVS Casum istū sic pone. Gregor. præcepit Ioanni Rauennati archiepiscopo, vt clericos sæculares, qui monasteriis præficiebantur, quorum occasione monastica regula dissoluebatur, & monasteria grauabantur, ab ipsis monasteriis remoueret. quod quia morte prætuētus facere non potuit: ideo idem Gregor. præcepit Mariniano eius successori, vt hæc adimpleret: qui cum in hoc negligens extitisset, scripsit ei Gregor. secundo mandans ei vt omni mora, omnique excusatione remota ita studeat monasteria releuare à grauamine clericorū, vt de cetero in eis nullam habeant licētiam accedendi, nisi causa prædicandi, vel nisi à monachis fuerint inuitati: ne si aliter fiat, compellatur Grego. aliter monasteriis prouidere, cum diu hoc pati non velit. Ab illo tamen loco, *Ne si aliter fiat:* sic posuit Bene. casum, id est, ne si aliter fiat, in se patiatur districtionem hortandi, id est, admonendi, vel prædicandi. Alia littera habet, *Orādi.* & hæc littera plana est. Similiter sequentia duo capit. plana sunt: & per te videbis.
d ¶ *Fraternitati.*] sed nonne cum aliquid præcipitur alicui, sufficit q̄ præceptum sit prædecessori [a] ad hoc vt successor teneatur, vt in auth. vt nulli iudic. §. & hoc vero iubem[a]. coll. 9. licet aliud sit in mandato: quia illud extinguitur morte, vt extra de offic. deleg. gratū? Dicunt quidam, siue sit præceptum, siue mandatum: dummodo expressis nominibus scribatur, semper expirat morte, vt extra de offic. deleg. quoniam abbas. Alij dicunt aliud esse in præcepto, quàm in mandato.
e ¶ *Hortandi.*] id est prædicandi.
f ¶ *Inuitati.*] supra ea. luminoso. Ioan. [b]
g ¶ *Sed ne.*] 16. quæst. 1. ne pro cuiuslibet.

Vsitādi.] Hæc est 11. pars quæst. secundum Io. de Fan.
h ¶ *Quoties.*] cum vtilitas, vel necessitas exigit; aliàs semel tantum in anno veniet episcopus, vt notaui 10. quæst. 1. decreuimus. ‖ videtur tamen, quòd hodie bis in anno possit ex officio suo visitare: vt extra de cēsi. cum venerabilis. in fi.

secrata, nunc habitacula aut clericorum, aut etiam laicorum facta sunt: dumque hi, qui sunt in ecclesiis, fingunt [a] se religiose viuere; monasteriis præponi [b] appetunt: & per eorum vitam monasteria destruūtur. Nemo enim potest ecclesiasticis officiis, &c. *& infra.*

¶ [1] Proinde fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modo patior, vt sacra loca per clericorum ambitum destruantur [c].

Idem Mariniano episcopo Rauennati, lib. 6. epist. 40. siue c. 204.

¶ Qui in sacro ordine sunt constituti, in monasteriis nullam habeant potestatem. C. XXVII.

[2] DVdum ad nos multorum relatiõe peruenerat, monasteria in Rauennæ partibus constituta omnino clericorum vestrorum dominio prægrauari: ita vt occasione quasi regiminis ea (quod dici graue est) velut in proprietate possideant. Quibus non modicum condolentes decessori vestro epistolas misimus, vt hoc per omnia emendare debuisset. Sed quoniam vitæ est termino citius occupatus; ne hoc onus monasteriis remaneret, fraternitati vestræ hæc eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, vt comperimus, in huius rei hactenus correctione cessatum est; hæc ad vos iterum præuidimus scripta dirigere. Hortamur ergo, vt omni mora, omnique excusatione submota, ita monasteria ipsa ab huiusmodi studeatis grauamine releuare; quatenus nullam deinceps in eis clerici, vel ij, qui sunt in sacro ordine constituti ob aliud (nisi hortandi [a] et tantummodo causa) accedendi habeant licentiam; aut si forte ad peragenda sacra Missarum fuerint inuitati [f] mysteria. Sed ne [g] pro cuiuslibet monachi, aut abbatis promotione, &c. *& infra.*

[3] Nec illic vlterius habeat potestatem aliquam: ne monasteria huius occasionis velamine ea, quæ prohibemus [ß], substinere onera cōpellantur. Hæc itaque omnia vigilanti cura emendare iam secundo cōmonita sanctitas vestra non differat; ne, si post hæc negligentes vos esse (quod non credimus) senserimus; aliter monasteriorū quieti prospicere cōpellamur. Nam notum vobis sit, quia tantæ necessitati seruorum Dei cōgregationem amplius subiacere non patimur.

i ¶ *Vt grauamen.*] id est, vt non exigat enormē & immoderatā procurationem: vt 10. q. 3. illud. sed secundum q̄ taxatur extra de cen. cum Apostolus. ‖ & hoc intelligas cum episcopus accedit ad ecclesiā propter vtilitatem ecclesiæ. Sed si causa proprij negotij accedit, non tenetur ei monasterium prouidere: vt 10. q. 1. relata. & cap. placuit. 12. quæst. 2. charitatem. extra de censib. cum venerabilis. ibi, cum causa correctionis, &c.

On semel.] PROTALIVS. Hæc est 12. pars q. in qua probat, q̄ licet monasteria lege dioecesana non subsint episcopo si non habent populum: tamen in fundatione, siue dedicatione monasterij, ponitur aliquid de pēsione, quod exigi potest. Ioan. de Fan.
CASVS. Cōcludit Gra. ex supradictis, dicens q̄ pro talibus episcopis, qui curam animarum negligētes, monasteria suis bonis spoliabant, & ea in vsus suos conuertebant, statutū fuit, vt monasteria sint libera à dominio & potestate episcoporū. & postea ostendit, quòd licet dicatur supra ead. in c. quàm sit. vt monasteria nullis canonicis iuribus sint subiecta: non ita tamen intelligendum est, vt monasteria non debeant aliquid dare episcopo in signū subiectionis aliqua die statura. *Eulogia.* Eulogia dicitur id quod solet assignari episcopo tēpore cōsecrationis, & illud quod ei offertur in synodo, & proprie quod ei gratis datur: aliter tamen hic accipitur.
k ¶ *Pro talibus.*] scilicet episcopis [c], eis enim non subsunt monasteria quo ad legem dioecesanam, 10. q. 1. in summa. Io. *Leutherius.*] CASVS. Mater Eleutherij episcopi fecit Cardellum episcopum dedicare quoddam monasterium quod ipsa ædificauerat in dioecesi sua in casa, quæ dicitur castellū, & tempore dedicationis conuentio facta est inter episcopum & ipsam, vt de oblationibus, quæ offerūtur in die dedicationis, vel in die natalis martyrum, quorum ibi sunt reliquiæ, medietatem haberet monasteriū, & medietatē aliā episcopus haberet. contra quam conuentionem Marius presbyter sciēte episcopo, vel forsitā nesciēte veniebat, & monachis vel presbytero, qui ex eis erat, molestias, & grauamina inferebat, & fere presbyterum nomine Gaudētium verberauit, nec eum ibi Missas celebrare permittebat, nisi aliquid vltra cōuentionem prædictam redderet nomine pensionis ipsi episcopo dādum. Sed cū episcopus Eleutherius vice matris super hoc conquereretur, Gelasius Papa commisit causam euidam, & mandat ei, vt si inuenerit, quod ita facta fuerit conuentio tēpore dedicationis, illam faciat obseruari. Si vero nulla conuentio facta fuerit, eo mediante inter episcopum & monachos faciat aliquid assignari ipsi episcopo in signum subiectionis, eo saluo, vt presbyter Gaudētius in monasterio Missas celebrare à nullo prohibeat. Seq. ca. patet.

Hoc caput apud Burchardum, & Iuonem est insertum capiti, abbates. supra ea. vt ibi notatum est. simile quiddam habetur in Pannormia ex concilio Rothomagensi, lib. 3. c. 215.

12. *Pro talibus* [k], *qui animarum curam non habentes bona tamen monasteriorum in suos vsus conuertere cupiebant, statutum est, vt monasteria cū suis rebus penitus sint libera à potestate & dominio episcoporū. Quòd autem nullis canonicis iuribus monasteria dicuntur esse subiecta, non ita intelligendum est, quin ipsi episcopo aliquid nomine eulogiæ, vel in die dedicationis, vel in natali † sanctorum, quorum nomine ipsum monasterium dedicatum est, debeat offerri.*

Vnde Pelagius [y] *Papa ait.*

¶ Hortandi.] *In originali impresso, & manuscripto legitur*, orandi. *Sed ob glossam, & quia in sequenti capite est vox*, exhortandi, *non est mutatum. Alia vero sunt emendata.*
¶ Prohibemus.] *In vulgatis sequebatur*, simul cum canonicis, & monachis in ecclesia. *quæ sublata sunt auctoritate originalis, & duorum Gratiani exemplarium.*
Idem eidem, lib. 7. ind. 1. epist. 18.

¶ Causa visitandi, & exhortandi monasterium episcopus adire potest. C. XXVIII.

[4] VIsitandi, exhortandique gratia ad monasteriū, quoties placuerit, ab antistite ciuitatis accedatur: sed sic charitatis officium illic episcopus impleat, vt grauamen [i] aliquod monasterium non incurrat.

Item ex concilio Aurelianensi.

¶ Frequenter episcopi monasteria visitent, & quæ corrigenda sunt corrigant. C. XXIX.

[5] NOn semel, sed sæpius in anno episcopi visitēt monasteria monachorum: & si aliquid corrigendum fuerit, corrigatur.

[6] ELeutherius frater, & coepiscopus noster queritur, quòd mater eius in casa, quæ castellum dicitur, oratorium cōstruxerit, ac dedicauerit, & in eodem loco monachos cōstituerit, ex quibus vnus est presbyter. Hoc autem, tēpore dedicationis inter episcopum Cardellū (cuius ipsa diœcesis est) & matrem suam asserit

¶ Procuratio non semper ei debita tpore po.

[a] Prædecessori. dic vt per Feli. Phi. Deci. c. eam te. de reseri.

‖ Præceptū an morte expiret, sicut mandatum

[b] Sup. 16. q. 1. nemo
[b] Ad idem 11. q. 1. quàm periculosum. secundum Laur.

‖ Episcopus quādo visitet monasteria.

[c] Et ita ex causa omnia ista ca. secundum G. tranchi, secundum Laurē.

[y] al natalitia

[6] Anfil. 3. cap. 125. Ioh. 4. dist.

‖ Consuetudo præscripta, & præscriptio quomodo differunt.

‖ Ad probandam consuetudinem multa requiruntur.

† al. canonica

‖ Tranſitus ad religionē arctiorem permissus est, non ad parem.

[1] Prælatus ipsi canonicus an intersit.

[a] Idem hic videas quod 10. q. 1. ca. 1. in gloss. fi quæst.

[a] al. veritate

[b] Monasteria a lege dioecesana non sunt penitus exempta.
[c] al. tractur
[d] Consuetudo

[e] Consuetudo an possit aut non præscribi iniustè.

[f] Vsque ad hoc tempus.] ergo consuetudo inducit annuas præstationes. nam & dat iuris dictionem, & dat priuilegiū, vt not. 9. q. 3. cōquestus. in fi. & dat ius eligēdi. extra de consuetu. cū dilectus. in fi. Item & inducit seruitutē. ff. de aqua plu. ar. l. 1. §. vlt. & l. 2. ff. cōmunia prædi. venditor. Itē & consuetudo obligat sicut ius scriptū, vt 11. dist. ecclesiasticarum. Et q̄ ex tēpore aliquid pēsimitur debitū, sunt arg. multa. ff. de vsu. cū de in rē. & l. q. semisses. & l. cū quidā. §. 1. & C. de fideic. li. l. 1. arg. ista. extra de cōsue. c. 1. & extra de cē. scientes. & ca. peruenit. & 1. q. 1. nullus. & 10. q. 3. quia cognouimus. & ff. de oper. li. operis. & C. de pac. l. si certis. & extra de causa poss. cū ecclesia. Itē quia ex cursu tēporis nulla oriē obligatio, cū nec tollatur tēpore, vt ff. de actio. obl. obligationū. §. placet. Sed varij variis modis dixerūt de hac materia. sed omissis illis; ‖ dico q̄ numquā ex consuetudine sola (licet esset præscripta) ius aliquot fit quæsitū [b], nisi forte sit tanta cuius memoria non esset. vt ff. de aqua quoti. & æsti. hoc iure. §. ductus aquæ. & ff. de aqua plu. arc. l. 1. §. vlt. sed solūmodo cōmodū & ius possessionis quæsitū est ex cōsuetudine. Possessor enim nihil tenetur probare de iure suo, sed aduersarius probabit esse indebitum: vnde quādiu est qō an talis præstatio sit debita, semper erit possessor in possessione, vt 16. q. 4. & hoc est verū cū allegat aliquā consuetudinis causam: ‖ & tunc causa allegata, & consuetudine longissima probata debitū p̄sumitur, adeo vt nō admittatur probatio in cōtrariū, & secundū hoc nulla est diferentia inter consuetudinem præscriptā, & præscriptionem. ‖ Quidam tamen assignant hanc differentiam inter præscriptam consuetudinem, & præscriptionem: quia contra præscriptionē non admittitur probatio, licet causa præscriptionis appareat iniusta, vt extra de præscrip. de quarta. sed contra consuetudinē præscriptā bene, vt scilicet probetur indebitū, licet allegetur debitum præcessisse, vt C. de agri. & cen. litibus. libro vndecimo. Tutius credo p̄scriptionē allegandā, quā consuetudinem p̄scriptā: ‖ quia ad probandam cōsuetudinē, multa requiruntur, vt dixi 5. distin. 8. frustra. Et hæc vera sunt, quòd cōsuetudo semper tuetur possessorem donec probetur contrariū, nisi vi, vel clam, vel precario possederit. tunc enī ille qui dedit, sua auctoritate potest negare. 10. q. 3. quia cognouimus. Ioannes. Quidquid dicat Ioan. ego credo quod ex consuetudine præscripta spatio xl. annorum, & bona fide ius & possessio acquiratur, vt extra de consue. c. vlt. in fi. & ff. de legi. diuturna. B.

CANONICA. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, dicēs quod canonica iura à quibus monasteria sunt libera, sunt synodales exactiones, angariæ, crebræ receptiones, & annales exactiones, & indictiones pœnarum.

Vo clerici.] CASVS. Dictū est 5. in causa proxima, q. 2. c. abbates. in fin. quod nullus abbas debet recipere monachū alienū. sed quia forte idē putaretur de clericis sęcularibus, & canonicis regularibus: ideo supponitur hic decimanona causa, in qua quæritur, an clerici sæculares, & canonici regulares inuitis prælatis suis possint ad regulam arctiorem transire: quod vt melius pateat, thema proponit, de quo tres elicit quæstiones.

Vod episcopus.] Hic ponitur prima quæstio, qua quæritur an episcopus debeat dare licentiam clerico suo volenti ad religionem transire. & certum est, quòd

CAVSA XIX.

Vo clerici ad monasterium trāsire voluerunt: vterque licentiam ab episcopo suo petiit: vnus relicta ecclesia propria suo inuito, alter dimissa regulari canonia † cœnobio se contulit.

1 *Modo quæritur, si episcopus debeat permittere, vt relicta propria ecclesia clericus monasterium ingrediatur.*

2 *Secundo quæritur, si episcopus licentiam dare noluerit, an eo inuito monasterium possit adire.*

3 *Tertio, si contigerit ipsos regulares canonicos fuisse, vtrum concedendus esset eis monasterij ingressus.*

QVÆSTIO I.

Vòd episcopus [a] *licentiam clericis adeundi monasterium dare debeat, in Toletano 4. cōcilio præcipitur, in quo c. 49. sic statutum legitur.*

¶ Non debet negari ingressus clericis, qui monachorum propositum appetunt. C. I.

[2] CLerici, qui monachorum propositum appetunt (quia meliorem [b] vitam sequi cupiunt) liberos eis ab episcopis in monasteriis largiri oportet ingressus: nec [c] interdici propositum eorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

[a] ¶ Nec interdici.] *Hæc vsque ad finem absunt à manuscriptis: sunt tamen in concilio.*

annuæ exactiones, mutationes peccantium, *à quibus omnibus monasteria libera sunt.*

[1] Prælatus ipsi canonicus an intersit.

[a] Idem hic videas quod 10. q. 1. ca. 1. in gloss. fi quæst.

[a] al. veritate

[b] Monasteria a lege dioecesana non sunt penitus exempta.
[c] al. tractur
[d] Consuetudo

[e] Consuetudo an possit aut non præscribi iniustè.

[f] Vsque ad hoc tempus.] ergo consuetudo inducit annuas præstationes. nam & dat iuris dictionem, & dat priuilegiū, vt not. 9. q. 3. cōquestus. in fi. & dat ius eligēdi. extra de consuetu. cū dilectus. in fi. Item & inducit seruitutē. ff. de aqua plu. ar. l. 1. §. vlt. & l. 2. ff. cōmunia prædi. venditor. Itē & consuetudo obligat sicut ius scriptū, vt 11. dist. ecclesiasticarum. Et q̄ ex tēpore aliquid pēsimitur debitū, sunt arg. multa. ff. de vsu. cū de in rē. & l. q. semisses. & l. cū quidā. §. 1. & C. de fideic. li. l. 1. arg. ista. extra de cōsue. c. 1. & extra de cē. scientes. & ca. peruenit. & 1. q. 1. nullus. & 10. q. 3. quia cognouimus. & ff. de oper. li. operis. & C. de pac. l. si certis. & extra de causa poss. cū ecclesia. Itē quia ex cursu tēporis nulla oriē obligatio, cū nec tollatur tēpore, vt ff. de actio. obl. obligationū. §. placet. Sed varij variis modis dixerūt de hac materia. sed omissis illis; ‖ dico q̄ numquā ex consuetudine sola (licet esset præscripta) ius aliquot fit quæsitū [b], nisi forte sit tanta cuius memoria non esset. vt ff. de aqua quoti. & æsti. hoc iure. §. ductus aquæ. & ff. de aqua plu. arc. l. 1. §. vlt. sed solūmodo cōmodū & ius possessionis quæsitū est ex cōsuetudine. Possessor enim nihil tenetur probare de iure suo, sed aduersarius probabit esse indebitum: vnde quādiu est qō an talis præstatio sit debita, semper erit possessor in possessione, vt 16. q. 4. & hoc est verū cū allegat aliquā consuetudinis causam: ‖ & tunc causa allegata, & consuetudine longissima probata debitū p̄sumitur, adeo vt nō admittatur probatio in cōtrariū, & secundū hoc nulla est diferentia

[a] Pol. l. 3. tit. 15. & l. 4. ti. 34. Burc. l. 8. c. 21. Iuo p. 6. c. 371.

‖ Tranſitus ad religionē arctiorem permissus est, non ad parem.

[c] Et ita ex causa omnia ista ca. secundum G. tranchi, secundum Laurē.

[y] al natalitia

[6] Anfil. 3. cap. 125. Ioh. 4. dist.

‖ Consuetudo præscripta, & præscriptio quomodo differunt.

‖ Ad probandam consuetudinem multa requiruntur.

† al. canonica

INuito.] CASVS. Hic intitulatur secunda quæstio, qua quæritur an clericus sæcularis inuito episcopo suo possit ad religionem transire? Et respondetur, quòd sic, vt j. ead. c. duæ. Gratianus tamen primo probat quòd non: postea probat contrarium. Seq. cap. cum §. sequenti patet.

a *Alienum clericum.*] immo nec etiam laicum alienum, vt 71. distin. primatus. si ergo clericus huius episcopatus eligitur ad aliquam dignitatem in alio episcopatu, sine licentia huius episcopi non potest eam recipere, vt 76. dist. c. vlt. & 63. dist. litteras. & 85. dist. c. archidiaconum. Io.

DVæ sunt.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̃ quidam clerici sæculares inuitis episcopis suis monasticũ habitum, vel regularium canonicorum assumere volebant: quare quæsitũ fuit ab Vrbano Papa in c. sancti Ruffini. qd iuris sit de hoc? qui respondet duas esse leges, distinguẽdo. publicã. s. & priuatã. Publica facta est propter transgressores, qui cũ in suis episcopatibus celebrare non possent, ibant ad alios: & ideo ne criminosi & infames reciperentur, statutum fuit vt nullus eps̃ clericum alienũ suscipiat sine litteris cõmendatitiis sui episcopi. In secunda parte dicitur, quod lex priuata est quæ instinctu spiritus sancti scribitur in corde alicuius: secũdum quam clerici sæculares libere etiam suis episcopis inuitis transire possunt ad monasterium, vel canonicam regulam, vel regularem. Et hoc probatur auctoritate Apostoli: & præterea quia lex nõ est posita iusto adcoercẽdũ eũ à bono. Secunda pars ibi, *Lex vero priuata.* & est interpositio ad illo loco. *Dignior est.* vsque ibi, *Quisquis igitur.*

b ¶ *Priuata.*] vt charitas, de qua dicitur: Habe charitatem, & fac quidquid vis. vt de pœn. dist. 2. radicata.

c ¶ *Sine commendatitijs.*] Sed quare creditur commendatitiis litteris, cum quilibet possit cõmendare rem etiam vitiosam. Nam quæ commendandi animo dicuntur, neminem obligant, vt ff. de contrah. emp. ea quæ. Sed dicas quod si quis commendat rem in genere, non obligatur: sed si in specie, obligatur. ff. de ædi. edi. sciendum. ‖ sed nec in genere licitum est commendare ex certa scientia rem vitiosam. vt extra de scruti. c. vnico. alioquin de dolo tenetur, vt ff. de dolo, quod venditor.

d ¶ *Propter criminosos.*] Licet propter criminosos fuerit constitutio data, tamen extenditur etiam ad non criminosos: quia nullus recipitur sine commendatitiis litteris sui episcopi. vbi enim aliquid statuitur propter impulsiuam causam, causa cessante non ideo cessat constitutio: sed vbi aliquid propter finalem causam est statutum, ibi si cesset causa, cessat constitutio. Sic distinguitur ff. de dona. l. 2. §. vlti.

e ¶ *In suo.*] supra 7. q. 1. si quis presbyter.

f ¶ *Si quis horum.*] maxime: quia idẽ est in aliis. 61. di. §. his omnibus.

g ¶ *Si afflatus.*] Sed qualiter põt aliquis clericus inuito epo transire ad religionem, cum ei forte iuratus sit, & obediens suus sit: ‖ & crimẽ idololatriæ sit nolle obedire, vt 8. q. 1. sciendum. & video q̃ peregrinari non potest sine licentia episcopi [a], vt de conse. dist. 5. non oportet. & sæpe bonum omittendum est propter meritũ obedientiæ. vt 11. q. 3. quid ergo. cum etiam obediendum sit licet iniuste aliquid præcipiatur, vt 23. q. 1. quid culpatur. Item cum clericus non possit alienare res ecclesiæ suæ, ergo multo potius seipsum non potest alienare: cum personæ digniores sint rebus, vt 12. q. 1. præcipimus. & maior est alienatio personę quã rei. vt 17. q. 1. c. 3. sed dic quòd excusatur à delicto instinctu spiritus sancti sicut alij, vt extra de dior. gaudemus. 14. q. 5. dixit.

h ¶ *Dignior.*] ‖ tamẽ in tribus casibus præiudicat priuata lex publicæ, nã mulier, licet ducatur lege Dei, non põt inuito viro intrare religionem. 27. q. 2. si quis coniugum. nec impubes inuito patre. 20. q. 2. puella. nec episcopus inuito Papa, extra de reg. ca. licet. non fallit regula intelligentes. Io.

Anonicos.] Hæc q. diuidit in quatuor partes: in prima quarum probatur quod canonicus regularis sine licentia non debet fieri monachus: & hoc probatur per tres auctoritates. Secunda ibi, *Quæritur si monasteria.* Tertia ibi, *Quæritur de his.* Quarta ibi, *Quæritur si ingressis.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 3. quæst. vbi quæritur an canonicus regularis possit ad monasterium transire. Et respondetur quòd sic, de licentia prioris, vt j. ead. cap. statuimus, idem est in monacho. vt j. 20. quæ. 4. monachum. sed eis inuitis non, vt j. c. 1. & 2. qui libet tamen secundum iura hodierna potest ad regulam arctiorem transire petita licentia à suo superiore, & etiam si non habeat licentiam ab eo, vt extra de regu. licet. Et procedit hoc ordine Grat. Primo probat quòd canonici regulares ad monasterium transire non possunt. postea probat contrarium.

NVllus.] CASVS. Quidam abbates vel monachi suis suggestionibus ad monasteria canonicos regulares pertrahebant: & ideo statuit Gregorius septimus, quòd qui decetero talia temere attentauerit, excommunicetur.

i ¶ *Monachus.*] vt priores, qui præsunt monasteriis. extra de statu monacho. monachi.

k ¶ *Regulares.*] similiter clericus in qua ecclesia est semel intitulatus, in ea perpetuo perseueret, vt 70. dist. sanctorum. & 71. dist. clericos. vt enim ait Apostolus: In ea vocatione in qua quis vocatus est, in ea permaneat, vt 21. q. 1. cap. 1.

l ¶ *Ordinis sui ecclesiam.*] ff. extra de vi. & hone. cle. Deus. extra de relig. do. inter quattuor. in fin.

M *Andamus.*] CASVS. Statuit Vrbanus in hoc c. vt canonicus regularis monachus non fiat, nisi publice delinquat si vero contra fecerit, ad canoniam redeat: & vltimus memorialem cucullam deferat.

m ¶ *Lapsus.*] tunc enim posset, immo cogeretur, vt 20. quæst. 1. sicut. Ioan.

a ☞ *Monachus.*] Hoc consueuit intelligi cum causa leuitatis transit ad superiorem vitam: tamen bene cogitur ibi stare, vt extra de regul. licet. Sed manifeste obstat, extra de statu mona. cum nobis. sed hæc est remota. vnde satis credo, q̃ si non petiit licentiam, cogitur redire [a]; nec obstat extra eadem sane: quia ibi dicit, permittas, & sic est dispensatio.

b ☞ *Memorialem.*] non q̃ sit monachus, sed ratione prioris maleficij, vt 3. 93. dist. præcipimus. sed maritus qui transiuit ad religionem, reuocatus ab vxore sua, nõ fert cucullam, vt 23. q. 5. quod Deo. & ‖ sic quandoque potest esse dispar habitus in eodem choro.

SVBAVDIENDVM. CASVS. Est probatum. q̃ canonicus regularis ad monasteriũ transire non potest, nunc dicit Gratianus quòd est intelligendum nisi de sui superioris licentia hoc faciat. Et ad hoc inducitur sequens cap.

Tatuimus.] CASVS. Abbas sancti Ruffini quæsiuit ab Vrbano, vtrũ monachi possint recipere canonicos regulares sine permissione & licẽtia prioris, & fratrum? Et respondetur, quod causa leuitatis, vel causa arctioris religionis non debet canonicus regularis de canonia suarecedere, nec aliqs debet eũ recipere sine litteris capituli sui.

c ¶ *Vel districtioris.*] j. 20. q. 4. virgines contra, extra de reg. cap. 1. sed hæc dictio, leuitatis, soluit contrarium. &c.] si. C. de offi. ma. mili. l. penult.

QVAERITVR. Hæc est secũda pars quę. in qua quæritur si monasteria possint redire ad humanos vsus. Dicitur quòd non, & hoc probat per duo cap. Io. de Fant.

CASVS. Hic mouet Gratianus quamdam incidentem q. scilicet vtrũ monasteria possint fieri clericorum, vel laicorum habitacula? & respondetur quod non ad quod inducit sequentia capitula.

d ¶ *Quæritur.*] Incidẽtem quæstionem ponit magister: & illa dupliciter potest intelligi. Vno modo sic an de monasterio possit fieri sæcularis ecclesia? Vel sic, an monasteriis possint præfici sæculares clerici? Dicas ergo quòd de monasterio numquam potest fieri sæcularis ecclesia, vt hic dicitur, nisi enormiter viuant: tunc possunt monachi remoueri, & institui sæculares canonici: tamen cum auctoritate Papæ, vt extra ne cleri. vel monacha. relatum b. vel nisi ita fit quòd non inueniantur aliqui de ordine illo, per quos possit locus ordinari, vt extra de religio. dona. inter. Vel nisi ita fit quod aliter non possit reformari locus ille, quam per canonicos, vt extra de statu. mona. cum nobis. quæ est remota. Econtra videtur quod episcopus licite possit de sæculari ecclesia facere regularem, vt extra de eccle. ædifi. ad audientiam. & 16. quæstio. 7. si quis vult.

QVæ semel sunt dedicata.] CASVS. In concilio Chalcedonen. fuit statutum, vt monasteria semel dedicata, perpetuo sint monasteria, & in suo statu permaneant, & non fiant habitacula sæcularia, nec res eorum inde remoueantur. si quis autem hoc fieri permiserit, canonice punietur.

e ¶ *Maneant.*] ‖ similiter nec hospitale potest conuerti ad aliũ vsum, vt extra de reli. do. ad hæc. sed nec permutari possunt mancipia ecclesiæ, furripiuntur [f], tam videlicet episcopia, quàm monasteria, & facta sunt communia diuersoria: si quidem voluerint hi, qui hęc retinent, reddere ea, vt secundum antiquitatem restaurentur, bene, & optime est: alioquin si de sacrato catalogo fuerint; hos deponi præcipimus: si vero monachi, vel laici; excommunicari: quos nimirum constat condemnatos esse à patre, & filio, & spiritu sancto; & deputentur vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur: quia voci Domini aduersantur, qui dicit [Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.]

a *Initium huius canonis in synodo septima ab Anastasio versa sic habet.* Quoniã propter calamitatem, quæ pro peccatis nostris in ecclesia facta est, subreptæ sunt à quibusdam viris quædam venerabiles domus, tam videlicet, &c. *Ex eius autem versionis duobus manuscriptis exemplaribus nonnulla sunt in hoc capite emendata.*

Quæritur de his, qui ad conuersionem veniunt, quo tempore debeant tonsurari.

De his ita scribit Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano, lib. 8. epist. 23.

¶ Antiquitus Saxonum in conuersione cõmunes laicos aliquis tonsurari non debet. C. VI.

3 MOnasteriis omnibus fraternitas vestra districtius interdicat, vt eos quos ad conuersionem † susceperint, priusquam biennium [h] in conuersatione † cõpleant †, nullo modo audeant tõsurare: Sed hoc spatio vita, moresque eorum solicite comprobentur: ne quis eorum aut non sit contentus eo, quod voluit, aut ratum non habeat, quod elegit. Nam dum graue sit inexpertos hominum sociari obsequiis; quis possit dicere, quàm sit grauius ad Dei seruitiũ improbatos ß applicari? Miles [k] vero, si conuerti voluerit; priusquam nobis renuntietur, nullus eum sine [γ] nostro consensu qualicumque præsumat ratione suscipere.

ß ¶ Improbatos applicari.] *Antea legebatur*, improbos applicare. *Emendatum est ex originali impresso, & manuscripto.*

Marci 9. ex Esa. 66. Io. 1.

QVoniam à quibusdam.] CASVS. Quidam praui homines per violentiam inuaserũt episcopia vel monasteria: & fecerunt ea cõmunia diuersoria; quare statutũ fuit in septima synodo, vt si inuasores voluerint ea restituere in antiquũ statum reformẽtur: alioquin si clerici sunt, deponant: si laici vel monachi, excommunicentur: cũ ipsi aduersentur Deo dicenti, Nolite facere domum patris mei, scilicet templum ædificatum nomini eius, domum negotiationis.

f ¶ *Surripiuntur.*] idest, inuaduntur. nam furtum non fit in re immobili. inst. de vsucap. §. abolita.

g ¶ *Deponi.*] & hoc cũ pœna incipit à crimine: quia tunc primo esset suspendendus, vt 81. dist. dictum. Io.

QVAERITVR. Hęc est tertia pars quæst. secundum. Ioan. de Fant. & est quæstio incidens.

CASVS. Hic mouet Gratianus incidentem quæstionem, scilicet, quo tempore debeant tonsurari qui conuertuntur ad religionem. & respõdet quòd post biennium, vt probatur sequen. cap.

MOnasteriis.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit Greg. quod si aliquis vult monachus fieri, quòd non debet nisi post biennium tonsurari, vt hoc tempore discutiatur vtrum bonus sit vel malus. Nam cum graue sit inexpertos hominum obsequiis fociari: multo grauius est improbos ad Dei seruitium applicare. In secunda parte præcipit vt nullus sine licentia sua suscipiat militem ad monachatum. Secunda pars incipit ibi, *Miles vero.*

h ¶ *Biennium.*] dic vt 8. 17. q. 2. Gonsaldus. &c. si quis incognitus.

i ¶ *Aut non sit.*] simile 61. dist. miramur. in fi. ff. nautæ cau. stab. l. vlt. §. hac autem.

k ¶ *Miles.*] forte loquitur de militibus Apuliæ, ‖ quæ tota est patrimonium beati Petri, vt 94. dist. valde. & 10. q. 3. relatum. Vel de illis qui facti fuerant irregulares. 53. dist. legem. Ioan.

‖ Apulia est patrimonium beati Petri.

QVAERI

‖ Obligatur ne qui rem vitiosam commendat.

‖ Obedientiæ commendatio

‖ Quæ ad aliũ vsum conuerti nõ possint.

‖ Monasterio destructo, possunt licite ligna comburi.

3 Anf. l. 2. cap. 197.

† *al. transgressores*

† *al. Ruffi*

† Antea legebatur, *Ruffino Narbon.*

§ Anf. l. 6. ca. 161. Bere. l. 2. c. 42. Ius p. 6. c. 69.

Rom. 2. Ibidem.

4 C. licet extra de regula.

† *al. conuertendum*

† *al. conuersione*

† *al. complenerint*

1 Vide Pano. cap. 35. 2.

2 Pall. l. 2. tit. 31. lib. 4. c. 60. Bert. l. 2. c. 42. Ius p. 6. c. 69. ‖ Pol. l. 4. tit. 31. Gal. 3.

3 Pol. l. 4. tit. 31.

a Dic hoc esse extra de reg. licet. in fi. & sufficit ibi. de stat. quæritur.

‖ Proprium] Polycarp. 2.

‖ al. canonice

‖ Priuata lex tribus casibus videtur præiudicare publicæ. Rom. 7. 8. 9. 1. Tim. 1. 2. Cor. 3. Gal. 5.

‖ Pol. l. 4. tit. 31.

‖ Monachi

‖ Ius. 6. p. c. 42.

‖ Pall. l. 2. tit. 31. lib. 4. c. 60. Bert. l. 2. c. 42. Ius p. 6. c. 69.

‖ Ius. 6. p. c. 42.

‖ Ius hoc cap. ex dict. Tan. & hoc. 2. hoc probatur ex hoc. & quia. & ibi. & hoc. & ibi. & hoc tenet Io. & Ioan. Fra. hic. tenet Io. Host. tenetur.

a ☞ *Monachus.*] Hoc consueuit intelligi cum causa leuitatis transit ad superiorem vitam: tamen bene cogitur ibi stare, vt extra de regul. licet. Sed manifeste obstat, extra de statu mona. cum nobis. sed hæc est remota. vnde satis credo, q̃ si non petiit licentiam, cogitur redire [a]; nec obstat extra eadem sane: quia ibi dicit, permittas, & sic est dispensatio.

b ☞ *Memorialem.*] non q̃ sit monachus, sed ratione prioris maleficij, vt 3. 93. dist. præcipimus. sed maritus qui transiuit ad religionem, reuocatus ab vxore sua, nõ fert cucullam, vt 23. q. 5. quod Deo. & ‖ sic quandoque potest esse dispar habitus in eodem choro.

SVBAVDIENDVM. CASVS. Est probatum. q̃ canonicus regularis ad monasteriũ transire non potest, nunc dicit Gratianus quòd est intelligendum nisi de sui superioris licentia hoc faciat. Et ad hoc inducitur sequens cap.

Tatuimus.] CASVS. Abbas sancti Ruffini quæsiuit ab Vrbano, vtrũ monachi possint recipere canonicos regulares sine permissione & licẽtia prioris, & fratrum? Et respondetur, quod causa leuitatis, vel causa arctioris religionis non debet canonicus regularis de canonia suarecedere, nec aliqs debet eũ recipere sine litteris capituli sui.

c ¶ *Vel districtioris.*] j. 20. q. 4. virgines contra, extra de reg. cap. 1. sed hæc dictio, leuitatis, soluit contrarium. &c.] si. C. de offi. ma. mili. l. penult.

QVAERITVR. Hæc est secũda pars quę. in qua quæritur si monasteria possint redire ad humanos vsus. Dicitur quòd non, & hoc probat per duo cap. Io. de Fant.

CASVS. Hic mouet Gratianus quamdam incidentem q. scilicet vtrũ monasteria possint fieri clericorum, vel laicorum habitacula? & respondetur quod non ad quod inducit sequentia capitula.

d ¶ *Quæritur.*] Incidẽtem quæstionem ponit magister: & illa dupliciter potest intelligi. Vno modo sic an de monasterio possit fieri sæcularis ecclesia? Vel sic, an monasteriis possint præfici sæculares clerici? Dicas ergo quòd de monasterio numquam potest fieri sæcularis ecclesia, vt hic dicitur, nisi enormiter viuant: tunc possunt monachi remoueri, & institui sæculares canonici: tamen cum auctoritate Papæ, vt extra ne cleri. vel monacha. relatum b. vel nisi ita fit quòd non inueniantur aliqui de ordine illo, per quos possit locus ordinari, vt extra de religio. dona. inter. Vel nisi ita fit quod aliter non possit reformari locus ille, quam per canonicos, vt extra de statu. mona. cum nobis. quæ est remota. Econtra videtur quod episcopus licite possit de sæculari ecclesia facere regularem, vt extra de eccle. ædifi. ad audientiam. & 16. quæstio. 7. si quis vult.

QVæ semel sunt dedicata.] CASVS. In concilio Chalcedonen. fuit statutum, vt monasteria semel dedicata, perpetuo sint monasteria, & in suo statu permaneant, & non fiant habitacula sæcularia, nec res eorum inde remoueantur. si quis autem hoc fieri permiserit, canonice punietur.

e ¶ *Maneant.*] ‖ similiter nec hospitale potest conuerti ad aliũ vsum, vt extra de reli. do. ad hæc. sed nec permutari possunt mancipia ecclesiæ, furripiuntur [f], tam videlicet episcopia, quàm monasteria, & facta sunt communia diuersoria: si quidem voluerint hi, qui hęc retinent, reddere ea, vt secundum antiquitatem restaurentur, bene, & optime est: alioqui si de sacrato catalogo fuerint; hos deponi præcipimus: si vero monachi, vel laici; excommunicari: quos nimirum constat condemnatos esse à patre, & filio, & spiritu sancto; & deputentur vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur: quia voci Domini aduersantur, qui dicit [Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.]

a *Initium huius canonis in synodo septima ab Anastasio versa sic habet.* Quoniã propter calamitatem, quæ pro peccatis nostris in ecclesia facta est, subreptæ sunt à quibusdam viris quædam venerabiles domus, tam videlicet, &c. *Ex eius autem versionis duobus manuscriptis exemplaribus nonnulla sunt in hoc capite emendata.*

Quæritur de his, qui ad conuersionem veniunt, quo tempore debeant tonsurari.

De his ita scribit Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano, lib. 8. epist. 23.

¶ Antiquitus Saxonum in conuersione cõmunes laicos aliquis tonsurari non debet. C. VI.

3 MOnasteriis omnibus fraternitas vestra districtius interdicat, vt eos quos ad conuersionem † susceperint, priusquam biennium [h] in conuersatione † cõpleant †, nullo modo audeant tõsurare: Sed hoc spatio vita, moresque eorum solicite comprobentur: ne quis eorum aut non sit contentus eo, quod voluit, aut ratum non habeat, quod elegit. Nam dum graue sit inexpertos hominum sociari obsequiis; quis possit dicere, quàm sit grauius ad Dei seruitiũ improbatos ß applicari? Miles [k] vero, si conuerti voluerit; priusquam nobis renuntietur, nullus eum sine [γ] nostro consensu qualicumque præsumat ratione suscipere.

ß ¶ Improbatos applicari.] *Antea legebatur*, improbos applicare. *Emendatum est ex originali impresso, & manuscripto.*

Marci 9. ex Esa. 66. Io. 1.

QVoniam à quibusdam.] CASVS. Quidam praui homines per violentiam inuaserũt episcopia vel monasteria: & fecerunt ea cõmunia diuersoria; quare statutũ fuit in septima synodo, vt si inuasores voluerint ea restituere in antiquũ statum reformẽtur: alioquin si clerici sunt, deponant: si laici vel monachi, excommunicentur: cũ ipsi aduersentur Deo dicenti, Nolite facere domum patris mei, scilicet templum ædificatum nomini eius, domum negotiationis.

f ¶ *Surripiuntur.*] idest, inuaduntur. nam furtum non fit in re immobili. inst. de vsucap. §. abolita.

g ¶ *Deponi.*] & hoc cũ pœna incipit à crimine: quia tunc primo esset suspendendus, vt 81. dist. dictum. Io.

QVAERITVR. Hęc est tertia pars quæst. secundum. Ioan. de Fant. & est quæstio incidens.

CASVS. Hic mouet Gratianus incidentem quæstionem, scilicet, quo tempore debeant tonsurari qui conuertuntur ad religionem. & respõdet quòd post biennium, vt probatur sequen. cap.

MOnasteriis.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit Greg. quod si aliquis vult monachus fieri, quòd non debet nisi post biennium tonsurari, vt hoc tempore discutiatur vtrum bonus sit vel malus. Nam cum graue sit inexpertos hominum obsequiis sociari: multo grauius est improbos ad Dei seruitium applicare. In secunda parte præcipit vt nullus sine licentia sua suscipiat militem ad monachatum. Secunda pars incipit ibi, *Miles vero.*

h ¶ *Biennium.*] dic vt 8. 17. q. 2. Gonsaldus. &c. si quis incognitus.

i ¶ *Aut non sit.*] simile 61. dist. miramur. in fi. ff. nautæ cau. stab. l. vlt. §. hac autem.

k ¶ *Miles.*] forte loquitur de militibus Apuliæ, ‖ quæ tota est patrimonium beati Petri, vt 94. dist. valde. & 10. q. 3. relatum. Vel de illis qui facti fuerant irregulares. 53. dist. legem. Ioan.

‖ Apulia est patrimonium beati Petri.

QVAERI

‖ Obligatur ne qui rem vitiosam commendat.

‖ Obedientiæ commendatio

‖ Quæ ad aliũ vsum conuerti nõ possint.

‖ Monasterio destructo, possunt licite ligna comburi.

3 Anf. l. 2. cap. 197.

† *al. transgressores*

† *al. Ruffi*

† Antea legebatur, *Ruffino Narbon.*

§ Anf. l. 6. ca. 161. Bere. l. 2. c. 42. Ius p. 6. c. 69.

Rom. 2. Ibidem.

4 C. licet extra de regula.

† *al. conuertendum*

† *al. conuersione*

† *al. complenerint*

QVAERITVR. Hæc est quarta pars q. in qua quæritur si monachus posit condere testamentum: & dicit quod non, si iam professus est: eremita tamen potest. & sic intelligas sequentia. Ioan. de Fan.

CASVS. Adhuc mouet Gratia. quamdam incidentem quæstionem, vtrum liceat monachis condere testamentum? Primo, probat q̄ nō, postea probat contrarium & soluit. ℣. ead. econtra.

QVia ingredientibus.] CASVS. Ianuarius Carolitanus episcopus q̄situit à Greg. vtrū monacho liceat cōdere testamentū de rebus, quas monasterio dedit? Et respondet q̄ non.

a ¶ *Conuertendi.*] Dupliciter enim potest aliquis intrare religionem. Potest enim intrare vel causa probandi, vel causa cōuertendi. & protestari debet qualiter intret, vt extra de regul. consulti sumus. & c. postulasti.

b ¶ *Testādi.*] Qui enim in potestate alterius est. non potest testari. institu. quibus non est permissum fa. testa. in prin. donare tamen potest mortis causa de consensu patris. ff. de don. filiusfamilias. & etiam inter viuos, vt ff. eo. si cum filius. clericus tamen in potestate constitutus potest testari. C. de episco. & cleri. aut. presbyteros.

c ¶ *Eiusdem.*] cū nō habeat filios, vt ℣. ea. si qua.

d ¶ *Decretum est.*] C. de episco. & cleri. authē. ingressi.

PErlatum.] CASVS. Mulier quædam nomine Petronilla exhortatione Agnelli episcopi facta est monialis, & licet ipso ingressu omnes res suæ monasterio competerent, eas tamen speciali titulo donationis monasterio contulit. quā donationem Grego. habuit ratam.

e ¶ *Per exhortationē.*] non tamen illectam, vt 15. q. 3. constituit.

f ¶ *Omnes.*] distinguitur tamen an sana, an infirma det, vt extra de sepul. de his.

ECONTRA. CASVS. Nunc probat Grat. contrarium, q̄ monacho licet condere testamentum: quod probat exēplo Pauli eremitæ, qui colobium, ideſt, dalmaticam & tunicam in testamēto reliquit: postea soluit dicens quod licet Paulus fuerit eremita, non tamen fuit monachus: & ideo potuit condere testamentum.

g ¶ *Eremita.*] Eremitæ ergo habent propria: quod valet ad ea quæ notaui 16. q. 1. qui vere.

SI qua mulier.] CASVS. Lex ista diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicitur, quod si aliqua mulier sine liberis monasterium intrauerit, omnes res eius statim in ipso ingressu competunt monasterio. In secunda parte dicitur quod si liberos habet, & monasterium ingrediatur, liceat ei postea res suas inter liberos diuidere, legitima nulli diminuta: & quod eis non dederit, totum penes monasterium remanebit. In tertia parte dicitur, quòd si omnes res suas voluerit inter filios diuidere, tantum remaneat pro monasterio, quantum dederit cuilibet filiorum. In quarta dicitur, quod si moriatur post ingressum antequam inter filios diuidat, filij habebunt tantum legitimam, reliqua substantia ad monasterium pertinente. Secunda pars incipit ibi, *Sed si persona.* Tertia ibi, *Sed si omnem.* Quarta ibi, *Sed si post.*

h ¶ *Non extātibus.*] Sed quid si habet ascendentes? idem videtur: quæ æque succedunt ascendentes, licet ordine turbato. ff. de inof. test. nā & si. & quia ascendentē non potest quis exheredare, nisi commiserit causam ingratitudinis, vt in authi. vt cum de ap. cog. coll. 8. §. 2. ad idē C. de episco. & cle. authen. presbyteros. in fi. sed aliud est hic ratione monachatus, & fauore religionis. Item adhuc huic obstat, in authen. vt nul. iud. coll. 9. §. pe. vbi pater habet tertiam partem bonorum filiæ, quæ denatur in monasterium: sed hoc ideo est, quia ibi illo inuito fuit monacha. ¶ Sed quid si primo facit testamentum? Videtur quod per ingressum monasterij rumpitur, quasi per posthumi agnationē. ecclesia enim comparatur posthumo. vt extra de probat. in præsentia. in authen. de san. episc. §. sed & hoc præsenti addimus sanctioni. ff. de iniust. rup. test. filio. Item per capitis diminutionem rumpitur testamentū. insti. qui. mo. rumpitur testa. §. 2. Item iste diminuitur capite: quia transit in alterius potestatem. Econtra videtur q̄ teneat testamentū: quia pro mortuo habetur: sed in morte confirmatur testamentū. Item legatum non perit per capitis diminutionē, vt ff. de capi. dimi. legatum. Ad hoc dico quòd rumpitur testamentum nisi prius aliquid reliquerit monasterio. si ergo instituerit monasterium ante ingressum monasterij in vno denario, postea non rumpitur testamentum. Hug. tamen & Io. contrarium dicunt. Sed numquid monasterium ipso ingresso adeptum est possessionem rerum illius? Videtur quod sic: quemadmodum adoptans adipiscitur possessionem adoptati, ff. de preca. si adoptauero. quod concedo.

‖ Sed quid si ingrediens monasterium habuit vsumfructum bonorum: numquid monasterium potest vti fructibus illo viuente? Videtur quod non, tum ideo quia morte extinguitur vsusfructus: tum quia vsusfructus alij concedi non potest: nisi diceres quod ius vtendi remaneret apud istum, & vtilitas apud monasterium. Sed contra: si aliquod esset ius penes eum, in ipso ingressu esset factum monasterij. Dico ergo vsumfructum non remanere apud illum. Alij contradicunt. arg. C. de vsufru. l. vlt.

Sine nostro.] *Hoc præcepit eo tempore B. Gregorius, ne omnino videretur contemnere legem, quam Mauritius Imperator tulerat, ne milites ante completum tēpus militiæ in monasterijs recipi possent: quam legem idem Gregorius lib. 11. indict. 11. epist. 61. ipsi Mauritio scribens vehementer reprehendit: quod auctor glossæ non videtur attendisse.*

Quæritur, si ingressis monasterium vltra relinquatur licentia testandi. Hoc Gregorius prohibet ita scribens Ianuario Carolitano episcopo, lib. 7. indict. 2. epist. 7.

¶ Post monasterij ingressum nulli relinquitur licentia testandi. C. VII.

QVia ingredientibus monasterium conuertendi a gratia vlterius nulla fit testandi b licētia, sed res eorum eiusdēm c monasterij iuris fiant; aperta legis definitione decretum est d.

Item Gregorius Papa Cypriano diacono, lib. 3. epist. 6.

¶ Post monasterij ingressum eidem monasterio omnia sunt conferenda. C. VIII.

PErlatum est ad nos Petronillam nomine de prouincia Lucania genitam, per exhortationem e Agnelli episcopi fuisse conuersam; resque suas omnes f, quas habere potuit, licet sibi iure potuissent competere, tamē eaſdem monasterio, quod ingressa est, etiam specialiter donationis titulo contulisse.

Econtra Paulus primus eremita g in testamento a colobium suum Athanasio Alexandrino episcopo reliquit, tunicā vero beato Antonio. Sed aliud est de his, qui in monasterium ingressi se & sua tradiderunt: aliud de his, qui solitariam vitam ducentes se nulli ecclesiæ tradiderunt B. Illi semel tradita nulli tradere possunt: isti nulli oblata libere testari possunt.

a ¶ In testamento.] *Longe aliter B. Hieronymus in vita Pauli. Scribit enim beatum Antonium pallio, quod ei donauerat Athanasius, Pauli corpus inuoluisse, & addit,* ne quid pius heres ex intestati bonis non possideret, tunicam eius sibi vendicauit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat.

β ¶ Tradiderunt.] *Sic est emendatum ex plerisque manuscriptis. Antea legebatur,* tradere possunt.

Item in Authenticis, constitutione 9.

C. IX.

SI qua mulier, aut vir monasticā elegerit vitā, & intrauerit monasterium, liberis nō extantibus h, monasterio, quod ingreditur, res eius competere iubemus. ¶ Sed si persona liberos habens, antequàm de rebus suis inter eos disponat, monasterium intret; liceat ei postea inter eos diuidere i legitima + non k diminuta: & quod eis non dedit, monasterio cōpetet. ¶ Sed si omnem substantiam inter filios diuidere voluerit; sua persona filiis connumerata partem sibi retineat, quæ monasterio competere l debet. ¶ 3 Sed si post ingressum moriatur, antequàm inter eos diuidat; filij legitimam percipiant, reliqua substantia monasterio cōpetente. *In authenticis de mona. constitutio. 5. in collatio. 1.* ¶ 4 Nunc autem cum monachus factus est, hoc ipso res suas obtulisse videtur, si prius testatus non sit: & exinde iudicio eius cessante m, lege disponitur, vt si liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitima portione quoquo donandi titulo contulerit; eatenus substantiæ monasterio destinatæ detrahatur; ne quid contingat circa liberos iniquum.

Item ex nouella 123. 5

C. X.

NOn liceat parētibus liberos, vel liberis parentes ab heredes filiis contra parentes. In secunda parte dicitur, quòd parentes non debent filios reuocare ad monasterium transeuntes. Secunda pars est ibi. *Item non liceat.*

a ¶ *Ingratitudinis.*] Ecce quòd ingratitudo aboletur per ingressum monasterij: ‖ similiter irregularitas, vt 56. dist. c. 1. cum enim aliàs monachus sit perfectus, nō requiritur in eo omnimoda regularitas, vt 16. q. 1. legi. monachatus enim omnē maculā abstergit. in authen. de mona. in prin. coll. 1. arg. tamē est, quòd non tollatur irregularitas. 55. dist. priscis. 1. q. 7. c. 2. Io.

VOluptatis.] CASVS. Supra ostensū est q̄d iuris sit de adultis monachis factis: nunc vero supponit causā vigesimā Grat. vbi tractatur de impuberibus: de quibus, vt melius pateat quid iuris sit proponit thema, de quo quatuor elicit tres quæstiones.

VOd intra annos.] Hæc q̄stio diuiditur in v. partes. In prima probat superficialiter per quinque ca. q̄ si puer à parte traditur monasterio, cogitur ibi semper esse. q̄d tamen non est verū, nisi vsq; ad ætatē legitimam. Secūda ibi, *Ex his auctoritatibus.* Tertia ibi. *Velamen.* Quarta ibi, *Tempus quoque.* Quinta ibi, *Quamuis.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponit prima q. in qua quæritur vtrū pueri traditi monasterijs à parētibus ab annis pueritiæ cogantur in monasteriis permanere. Et certum est q̄ vsque ad annos pubertatis in monasteriis permanere cogunt: sed cū peruenerint ad ætatem legitimā, si ibi pmanere noluerint, recedere possunt, vt ℣. c. q. illud. ad instar spōsaliū, vbi maior tenetur expectare minorē vsq; ad legitimā ætatē, vt extra de despō. impube. de illis. Hu. tamē dicit, q̄ si sint doli capaces cōpellunt ibi morari, sinō cōtradicūt. Alij vero contra. & procedit hoc ordine Gratianus. primo probat q̄ in arbitrio puerorum est recedere vel stare, cum ad annos pubertatis peruenerint. postea probat cōtra. sed tu stabis illi capitulo, illud.

b ¶ *Quòd intra annos.*] Aut est adultus qui intrat monasterium: aut impubes. ‖ Si adultus est, & sponte intrat, exire non poterit, vt ℣. ea. q. 1. puellæ. & q. 2. c. 1. & 2. si inuitus intrat, exire potest, vt ℣. ea. q. 1. sicut. nisi propter aliquam culpā inuitus intret, vt 50. dist. si ille. & 21. q. 2. placuit Si impubes intrat, aut ab alio ponitur in monasterio, aut per se intrat. si ab alio ponitur in monasterio, & ipse non consentit, potest egredi quando voluerit, vt ℣. ea. q. puellæ. & q. 3. præsens. si vero consentit cum ab alio ponitur in monasterio, tenet: licet consensus ille qui fit ante annos discretionis non teneat: inde tamen exire non potest priusquam veniat ad legitimam ætatem b, ad instar carnalis matrimonij, vt extra de despon. impu. de illis. & ℣. ea. q. illud. sed quā cito peruenerit ad perfectam ætatē, potest egredi, vt ℣. ea. q. 3. præsens. & extra de reg. cum scimus. licet quidam dixerint q̄ in impubere sufficiat sola parentis oblatio, ad hoc vt monachus fit. argu. eius quod est extra de reg. c. significatum. & ℣. ea. c. 1. & 2. Sed contra eos est expresse extra de reg. cum virū. & c. cum simus. Si vero impubes propria auctoritate intrat, potest extrahi à patre vel tutore, vt ℣. ea. q. 2. puella. Hoc tamen scias, q̄ secundū Hug. si doli capax est ingressus monasterij siue per se, siue p̄ voluntatē patris, dummodo nō fuerit coactus, amodo nō potest exire, licet nō peruenerit ad annos pubertatis: quia cū doli capaces se possint obligare diabolo, vt extra de delic. pu. cap. pueris. multo fortius Deo. Itē cū in matrimonio carnali malitia suppleat ætatem, vt extra de despon. impu. de illis. ergo & ī spirituali. ‖ Gre. refert in dialogo de quo dā puero notēti, qui nutricem suam grauidauit.

‖ Alij dicūt q̄ nemo obligat voto ante legitimam ætatē nec est simile de matrimōio carnali: quia ibi obligāt tātū homīes: & il lud vinculū dissoluit saltē morte: sed vinculū spirituale morte nō dissoluit. ar. 32. q. 7. licite. sed hodie prævalet opinio Hug. vt extra de regu. postulasti. Ioan. sed certe particula quæ hoc dicebat, est subtracta. B.

FIrma autem.] CASVS. Dicitur hic, q̄ professio virginitatis tūc erit firma, cū ęras cœperit esse adulta, ideſt, cum perfecta erit ætas nuptiis deputata: *Et*, pro ideſt.

c ¶ *Cœperit.*] Non intelligas cū cœperit attingere xiiij. ann. masculus, vel femina xij. annum: sed cum iam est in fine xiiij. annorum. vel xij.

SI VIRGINITATIS. CASVS. Dicit hic Grat. q̄ c. firma. intelligitur de illa professione, q̄ proprio sit arbitrio à puero, vel puella sine patris vel matris auctoritate: quæ cum peruenerit ad pubertatem, exire valet: secus si à parente esserātur monasterio: quia tunc exire non valet. & ad hoc inducit sequentia capitula.

ADdidistis.] CASVS. Quæstum fuit à Grego. vtrum possint exire de monasterio & matrimonio copulari pueri cum ad pubertatis annos peruenerint, q̄ à parentibus in infantiæ annis monasterio tradūtur? Et respondet, quòd non, quia nefas esset vt voluntatis fræna relaxentur filiis, qui Deo à parentibus offeruntur. Sequens cap. patet.

d ¶ *Addidistis.*] Hæc tria cap. c intelligas de illis qui post adultam ætatē consensum accōmodauerint: sed H. intelligit de doli capacibus.

e ¶ *Mater.*] ‖ Videtur ergo quod mater possit tradere filium suū religioni, vt ℣. e. quicumque. quod non videtur, cum non habeat ipsum in potestate. vt insti. de adop. §. feminæ. legas ergo. vel, pro &.

f ¶ *Infantiæ.*] ideſt, pueritiæ.

g ¶ *Pubertatis.*] 5. 28. dist. de his contra. sed loquitur de sæcularibus.

h ¶ *Deuitamus.*] Ex his cap. sumunt quidam schisma erroris sui: & dicunt sufficere solam oblationem patris ad hoc vt quis monachus fiat, vt extra de reg. significatum. & c. ad hæc. sed eis obuiat ℣. ea. illud. & extra eo. cum simus. sed intelligas ista c. quando in adulta ætate consenserunt: & sic interpretatur cap. Cælestinus. extra eo. cum virum.

i ¶ *Monachum.*] *Deuotio.*] & filij spontanea professio supple.

k ¶ *Professio.*] per se.

Quicumque.

ditate repellere monachos factos: quamuis dum laici fuerant, in causam ingratitudinis a inciderint.

¶ Item non liceat parentibus liberos suos ad solitariam vitam transeuntes abstrahere de monasteriis.

¶ *Hoc caput expresse habetur apud Iulianum antecessorem, nouella 123. c. 59. In quo aliqui Gratianum reprehenderunt, qui hāc Iuliani epitomen videre minime poterant.*

CAVSA XX.

VOlentes pueritiæ annos agentes à parentibus monasterio tradi sūt: vnus inuitus, alter spontaneus cucullam induit. Ad annos pubertatis venientes, inuitus ad sæcularem militiam rediit, spontaneus monasterium districtius petit.

1 *Nunc primum quæritur, si in pueritiæ annis traditi cogantur religionis proposito tenere.*

2 *Secundo, si præter voluntatem parentum tonsuram, vel religionis vestem quis in pueritia accipiat, an posit sibi detrahi, an non.*

3 *Tertio, qui præter propriam voluntatem cucullam induerit, an cogatur eam retinere, an non.*

4 *Quarto, si ab vno monasterio in aliud districtius liceat alicui trāsire.*

QVÆSTIO I.

VOd intra annos b pueritiæ traditi, cum adulti fuerint, liberum habeant arbitrium manendi, vel discedendi, probatur auctoritate nonæ α synodi.

α ¶ Nonæ.] *In nonnullis vetustis exemplaribus est*, octauæ. *Verum in octaua ab Hadriano II. habita non habetur, sed in libro B. Basilij de institutis monachorum, Ruffino interprete, c. 8. Similia etiam sunt apud eumdem B. Basilium in regulis fusius disputatis, c. 15.*

1 Monasterijs ingressus ante perfectam ætatem an possit exire.

1 Iuo p. 7. c. 11.

2 Pol. l. 4. tit. 34. Auth. 7. c. 1. 86. & l. 8. c. 6. Burch. l. 8. c. 6. Iuo p. 7. c. 30.

† al. ad pubertatis

† al. v. ætatis

3 Debuc ℣. ea. l. 2. & ff. de appel. l. si qs iuren.

e Sollicet. ſ. ſtud. c. & ſequen. ſibra repetit gl. vi. eodem tit. & ſic ſecūdū hæc ſit. contingunt.

‖ Mater non potest filium religioni tradere.

¶ In monasterio perpetuo manentes, qui à parentibus traditi sunt. C. III.

QVicumque à parentibus priis in monasterio fuerit delegatus, nouerit se ibi perpetuo permansurum. Nam Anna Samuelem puerum natum & ablactatū [a] Deo cum pietate obtulit: qui & in ministerio templi, quo à matre fuerat deputatus, permansit; & vbi constitutus est, deseruiuit.

¶ *Hoc non est inuentum in libris B. Isidori: sed Smaragdus in expositione regulæ B Benedicti, c.59. hoc idē ex ipso Isidoro refert.*

Item ex regesto Gregorij, lib.1.epist. 48. ad Anthemium.

¶ De eodem. C. V.

QVia autem dura est in insulis congregatio monachorum; etiam pueros in eisdem monasteriis ante xviij. annorum tempora suscipi prohibemus: vel si qui nunc sunt, tua eos prouidentia auferat, & in vrbem Romanam transmittat. Hoc & in Palmaria, aliisque insulis te per omnia volumus custodire.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Qui a progenitoribus monasterio traditus est, de eo egredi non licet. C. VI.

QVem primogenitores ad monasterium tradiderunt, & in ecclesia cœpit [b] canere, & legere; nec vxorē ducere, nec monasterium deserere poterit: sed si discesserit, reducatur: si tonsurā dimiserit, rursus tondeatur: vxorem si vsurpauerit, dimittere cōpellatur.

[*Item ex Pœnitentiali Theodori.*]

PALEA. C. VII.

INfans pro infante potest dari in monasterio: quamuis alter vocatus † sit. Tamen melius est votum soluere. Similiter & pecora æquali pretio (si necesse est) sunt redimenda.

[a] *Ex his auctoritatibus colligitur, quòd paterna professio pueros tenet obligatos: nec licebit eis à proposito discedere, quod paterna deuotione in puerilibus annis susceperunt. Sed obijcitur illud Leonis Papæ, epist. 90. ad Rusticum episcopum, c.13. & 14.*

¶ Non licet puellis nuptias eligere, quæ spontaneæ voluntatē virginitatis susceperunt propositū. C. VIII.

PVellæ [c], quæ non coactæ parentum imperio, sed spontaneo iudicio virginitatis propositū, atque habitum susceperunt; si postea nuptias eligunt, pręuaricantur, & si consecratio non accesit: cuius vtique non fraudarentur munere, si in proposito permanerent. Ambigi vero non potest crimen magnū admitti, vbi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impune calcari [d], quid eos † manebit, qui corruperint fœdera diuini sacramenti?

Cum ergo in principio huius capituli dicatur [Puellæ, quæ non coactæ imperio parentum] datur intelligi, quòd si coactæ habitum virginitatis sumpserint; sine prævaricatione ipsum deserere possunt. Sed puella hic nubilis intelligitur, cuius (vt in sequentibus demonstratur) post duodecimum annum est liberum arbitrium: nec in electione propositi cogitur sequi parentum imperium.

Sic & illud intelligendum est, quod est statutum in synodo habita ab Eugenio Papa II. c.32.

¶ Extra voluntatem propriā retrusi in monasteriis non teneantur. C. IX.

SIcut, qui monasteria elegerunt, à monasteriis egredi non permittuntur; ita hi, qui inuiti sine iustæ offensionis [e] causa sunt intromissi, nisi volentes, non teneantur: quia quod non petunt, non obseruant. Ideoque tales considerandi sunt magis † peccata committere, quàm plangere, sicut in decreto sanctissimi Leonis Papæ manifestissime continetur.

[*Vnde Marcellus Papa.*]

PALEA. C. X.

ILlud autem statuendum esse censemus, vt si in minori ætate filij monasterio oblati fuerint, & † sacrā tonsurā, vel velamina susceperint; dignum quidem duximus, vt xv. [f] anno à prelatis moniti † inquirantur, vtrū in ipso habitu permanere cupiāt, an non. Si vero permanere professi fuerint; vlterius pœnitendi locum minime amplecti possunt. Sin autem ad sæcularē habitum reuerti voluerint; redeūdi licentia nullo modo denegetur: quia satis inutile est, vt coacta seruitia Domino præstentur.

¶ *Notatur nomine paleæ etiam ab auctore glossæ: sed extat fere in omnibus vetustis, & sine paleæ nomine.*

[a] ¶ *Ablactatum.*] id est, sola oblatio non sufficisset, nisi ipse postea ratū habuisset. ¶ Sed quare in baptismo cogitur seruare factum parentū, & non in voto? Respondē, quia ibi recipit sacramentum: vnde illud cogitur seruare, vt 45. dist. de Iudæis. Item quia in baptismo pōt puer per alium obligari, vt de cōse. dist. 4. baptismi vicem.

[b] *Vem progenitores.*] ¶ *Cœpit.* Arg. quod præiudicatur alicui per factum sicut per dictum; & quod non refert an factis vel dictis declaret quis voluntatem suam, vt extra de ap. dilecti. & 22. q.5. cauete. sic extra de reg. vidua. & 27. dist. quòd interrogasti [a].

EX HIS. Hæc est 2. pars q. in qua probat magister, quod non compellitur puer remanere nisi velit in ætate legitima: & hoc probat per tria c. Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit Gra. ex supradictis, quod pueri ex oblatione paterna intantum sunt obligati, q; à monasterio recedere non possunt. Sed huic conclusioni obiicit postea Gra. per sequēs c.

PVellæ.] CASVS. Puellæ quædam nō coactæ ab eorum parentibus, sed sponte habitū monachalem susceperūt: postea matrimonia contraxerunt. Quæsitum fuit à Leone Papa, vtrū contra professionem suam possunt venire: & respondet quod non, etiam si nondum velum consecrationis susceperint. Et hoc probat exemplo contrahentium qui contra sua pacta impune venire non permittuntur.

[c] ¶ *Puellæ.*] adultæ. Sed secundum Hug. doli capaces. Cælestinus tamen videtur intelligere hoc cap. de adultis. extra de reg. cum virum.

[d] ¶ *(Calcari.)* fi. 27. q.1. cap.2.

CVM ERGO IN PRINCIPIO. CASVS. Concludit hic Gratianus ex supradicto cap. à contrario sensu, q; si à parentibus coactæ fuerunt habitum recipere, ipsum deserere possunt. Postea soluit dicens quod cap. illud, puellæ, loquitur de puella nubili, quæ post xij. annum à patre cogi non potest monasterium ingredi: & si coacta fuerit, habitum seruare non cogitur: & ad hoc inducit sequens cap. sed si esset innubilis, secus esset: sed hæc est allegatio.

SIcut qui.] CASVS. Statuit Eugenius in hoc c. quod sicut illi qui sponte ingrediuntur monasterium, recedere non possunt: ita hi qui inuiti missi sine iustæ offensionis causa, permittuntur abire: quia timendum esset vt tales magis peccata committerent quam plangerēt: ex ¶ *Offensionis.*] propter delictum enim cogitur quis intrare monasterium, vt 16. q.6. de lapsis. 50. dist. si ille. & 81. dist. dictum. & ca. si quis clericus. & 33. q.2. admonere. Et si certum tempus ei non præfigitur, numquid perpetuo ibi manebit? Videtur quòd sic, vt 81. dist. si quis clericus. & seruus qui sine præfinitione temporis in vinculis ponitur, perpetuo ibi esse videtur, vt C. de pœ. seruus. Argum. contra 2. quæst. 1. in primis [b].

ILlud autem.] CASVS. Hoc ca. palea est: sed tamen melior est quolibet præmisso à G. & concordat cum illo cap. firma. Est ergo casus huius capit. Statuit Martinus Papa vt si filij intra pubertatis annos à parentibus offeruntur monasteriis, & tonsuram vel velamen susceperunt in xv. anno, ab abbatibus vel aliis prælatis debent inquiri vtrum velint in ipso habitu permanere, & si consenserint, vltra non erit pœnitentiæ locus: si autem negauerint, poterunt ad sæcularem vitam redire: quia coacta seruitia Deus non diligit.

f ¶ *Xv.*] Videtur ergo quòd habeat xv. annum pro deliberatione an velit remanere, an recedere. Nam ante non potuit deliberare, cum nec ante habuit discretionem. videretur enim ecclesia circūuenire homines, si aliquis cogeretur manere cum ea qui numquam deliberauit. nam etiam in illicitis datur alicui dilatio mensis, vt 1.q.1. constat. decretalis tamen videtur eis dare triduum, vt extra ea. ad nostram. Vel saltem communes inducię deberent eis dari ad loquēdum cum amicis, & componendas salcinulas, vt ff. ex qui. cau. ma. ab hostibus. §. vlti. Econtra videtur, quòd nihil temporis habebit. nam canon comparat contractum quo quis obligatur homini, obligationi diuinæ, vt 27. q.1. c.2. sed in contractu humano non licet etiam incontinenti resilire, vt C. de transact. quamuis. ergo nec in hoc. Ad hoc dicunt quidam quod si ante xiiij. annos fecit professionem, statim cum per vnū diem fuerit post annos xiiij. in monasterio. est ei factum prædiudicium: secus si non fecit: per id quod est extra de reg. ad nostram. Melius credo esse dicendum quòd si ante annos pubertatis habuit discretionem, tantam, vt per se per alios sciuisset, quod statim esset obligatus, nec per se nec per alios potuit scire aliquid de obligatione ista: tunc in xxv. anno sit inquirendum ab ipso an velit stare: an non. ab aliis, non est

[a] *Ex his auctoritatibus colligitur, quòd paterna professio pueros tenet obligatos: nec licebit eis à proposito discedere, quod paterna deuotione in puerilibus annis susceperunt. Sed obijcitur illud Leonis Papæ, epist. 90. ad Rusticum episcopum, c.13. & 14.*

[b] Monasterij cogitur quis intrare propter delictum.

[c] Q. ligeid hic dicunt: hodie tenet vt dicitur extra lib. 6. de reg. iter. ingri. c. nō solum. constitutionē & de hoc ius notat: satis. extra cod. tit. cap. 1.

[d] Vide quod leg. & not. 27. q.1. cap.1. & c. vidua, ibi videas.

[e] Burc. l.8. ca. 97. Iuo p.7. c.115.

[f] sotte) votus

[a] Extra de regul. c.1.

[b] Burc. l.8. c.1. Iuo p. 7. c.20. Pol. l.4. tit.35.

[c] Obligant parentes in baptismo, sed non in voto.

[d] Pol. l.4. tit. 5. ad l.c.190. Burc. l.8. c.15. Iuo p.7. c.16. Ilde. c.189. ¶ *(Calcari.)* ff.

[e] Professio facta ante 14. annos, an statim post obliget.

[f] al. maius

[g] al. vel

non est hoc inquirendum nisi ab illis qui per se non possunt hoc scire: nec ab aliis hoc didicerunt. Item numquid potest aliquis petere in integrum restitutionem, qui in xv. anno intrauit religionem? Arg. quod sic, extra de reg. ad nostram? Respon. non: quia non est deceptus qui Christo se coniunxit. præterea quia in talibus censeretur maior: similiter in matrimonio. extra de restit. spolia. ex parte.

VELAMEN. Hæc est 3. pars quæstio. in qua quæritur quando sunt velandæ virgines. Et est dicendum quòd in xxv. an. & hoc probat per ca. seq. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra in præcedenti cap. facta est mētio de sacro velamine: nunc ostendit Gratianus quod sacrum velamē nō est imponēdum virginibus nisi certis diebus: qđ probat per sequens capitulum.

[a] ¶ *Velamen.*] Hic agitur quo tempore virgines sunt velādæ vel consecrandæ.] Est autē quadruplex velum, s. velum professionis, cōsecrationis, ordinationis, prælationis [a]. Velū professionis imponitur tam virgini q̄ viduæ: dum tamen sit xij. annorum, vt ℣. q. 2. puella. Velum consecrationis est quod tantum virginibus imponitur in xxv. an. vt ℣. e. q. placuit. & 77. dist. placuit. Velum ordinationis quod olim imponebatur diaconissis in xl. anno, vt ℣. e. sanctimoniales. velum prælationis est quod in lx. anno datur abbatissæ, vt ℣. ead. inuenculas. 31. q. 1. quomodo virginibus. & per hanc dist. multa sedātur contraria. Ioan.

DEuotis.] CASVS. Hoc capitu. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̄ sacrum velamen non debet virginibus imponi, nisi in die Epiphaniorū: vel in albis Paschalibus, & in natalibus Apostolorum: vel nisi essent in articulo mortis: sicut de baptismo contingit: ne sine hoc munere recedant à sæculo. In secunda parte dicitur, quòd episcopi viduas velare non debent. Secunda pars est ibi, *Viduas autem.* Et intelligitur hoc de velo consecrationis, quod tantum virginibus datur, vt 26. distinct. acutius. Quod autem sequitur vsque ad §. quamuis, planum est, & satis patet.

[b] ¶ *Epiphaniorum.*] Honestum est quòd in talibus solennitatibus tantum imponatur: potest tamen quolibet die Dominico imponi. extra de temporibus ordi. c.1.

[c] ¶ *In albis.*] id est, in tota septimana paschali.

[d] ¶ *Pontificum nullus.*] sed ipsamet ab altari recipiat, vt 27. q. 1. viduas quæ. Vel recipiat à sacerdote, vt ℣. ead. vidua. Quidam tamen ex hoc cap. dicebāt quod nec episcopus, nec presbyter potest imponere velum viduæ. Nec ob. extra quod metus cau. perlatum. nam ibi non dicitur quòd velum imposuit, sed quòd imponere simulauit. Similiter nō ob. extra qui clerici vel vouen. consuluit. nam intelligunt illud de velo, id est, de veste, quod ex hoc apparet quod dicitur in ea. decre. quòd non fuerit professa, cum tamen per illud velum intelligatur quis profiteri, cum sit velum professionis. Io.

[e] *Iuuenculas.*] ¶ *Sexagenariam.* Apostolus enim dicit.] Vidua nō eligatur minor lx. annorum. 31. q. 1. quomodo. Potest tamen hoc intelligi quòd sit sexagenaria non ætate, sed perfectione continentiæ. 2. q.7. Paulus: ideo autem est virgo, quia aliter non posset esse hortatrix virginitatis, vt 26. dist. vna.

[f] *Sanctimoniales.*] ¶ *Non velentur.*] velo ordinationis, vt sit diaconissa, non ad ordinem, sed ad quoddam ministerium Euangelicum in matutinis lectionibus nuntiandi. Ioan.

[g] *Iacuit.*] ¶ *Non salutent.*] solenniter dicendo: Dominus vobiscum. Ioan.

[a] Pol. l.4. tit. 35. Burc. l.8. c.18. Iuo p.3. c.39. Pan. l.3. c.190. al. effrēdate

[b] Vel dic q̄ hoc dicit vt faciat differentiam inter eam quæ habet sigillū & eam quæ non habet. Lau.

[c] al. ?sus ¶ Votū solēne potest fieri coram priuata persona. al. incunctāter

[d] al. vel

[e] Filium religionem ingressum, an possit patrem reuocare?

[f] Pol. l.4. tit. 5. ad l.c.190. Burc. l.8. c.15. Iuo p.7. c.16. Ilde. c.189. ¶ *(Velamen.)* ff.

[g] Velum est multiplex.

[h] Aliquando sumitur velum pro corrigia, vt 13. q. 1. c. vidua. quidam pro fasciola velij, dicunt, q̄ sit differentia inter eam quæ consecratur, & protectio nem. videtur tamen glos. Arch. 1. Nō debent. ad l. 3. c. 91. ¶ *(Velamen.)* ff.

[i] Idem quibus diebus imponi debeat.

[k] Idem quæ sexagenaria velari debeat.

[l] Idem quæ virgines non consecrentur.

[m] Virgines non velentur ante xxv. annos; nisi forte necessitate periclitantis pudicitię virginalis: & non sunt consecrandæ nisi in Epiphania, & in sabbatho [a] Paschæ, & in Apostolorum natalitiis; nisi causa mortis vrgente.

¶ *Caput hoc inter decreta Pij non est inuentum, & abest à tribus vetustis Gratiani exemplaribus. De causis vero, ob quas ante xxv. annos posint virgines velari, agitur in cōcilio Meleuitano. c.26. & Africano. c.93. ex quo Africano refertur capitul. l.1. c.46.*

[a] ¶ Sabbatho.] *In vno vetusto legitur,* in albis, *& apud ceteros collectores,* in albis Paschalibus.

Quamuis autem viduæ velari prohibeantur; viduitatis tamen professio inscriptis ab eis est facienda. Vestis quoque professioni conueniens est eis tradenda, qua vbique vtantur.

Vnde in conc. Toletano 10. c.4.

¶ Professio in ordinatione Cardinalis habitui religioso [illegible] sexagenariam. C. XI.

VIdua, quæ sanctæ religionis obtinere propositum voluerit; sacerdoti, vel ministro, ad quē aut ipsa venerit, aut quem ad se venire contigerit, scriptis professionem faciat à se aut signo, [b] aut subscriptione notatam, continentem se & religionis propositum velle, & hoc perenniter inuiolate seruare. Tunc accepta à sacerdote, vel ministro apta religionis professioni † veste [c], seu in lectulo quiescens, siue in quocumque loco consistens constanter † ea vtatur; nec diuersi coloris, aut diuersæ partis eadem sit notabilis vestis, sed religiosa, & non suspecta.

QVÆSTIO II.

DEhis vero, qui præter voluntatē parentum tonsuram, vel religiosam vestem susceperint, sic definitur in 10. concilio Toletano, c.6.

cum scit scribere.

[m] ¶ *Veste.*] sed velū accipiet ab altari, vt 27. q. 1. viduas. & c. viduæ quę.

EHis vero.] Hæc quæstio diuiditur in tres partes: in quarū prima probatur quòd pater potest filium paruulum de monasterio extrahere, si est minor xiiij. annis. & filiam, si est minor xij. annis: aliàs non. Secunda ibi, *Velamen.* Tertia ibi, *Hæc auctoritate.* Io. de Fan.

CASVS. Hic ponitur secunda quæstio, qua quæritur si puer vel puella præter voluntatē parentū monasticum habitū induerit, an possit à patrēbus reuocari vel tutore? Et respondetur, quādo puer vel puella habitum susceperit: si pater vel tutor est præsens, & non cōtradicit, cōsentire videtur, vt 54. di. si feruus. si aūt cōtradicit, vel absens est, vsque ad annū & diem poterit reuocare: nisi velit ratum habere quod factum est, & currit hoc tempus à tempore scientiæ, vt ℣. ea. ca. 1. Istud tamen tempus includitur intra ætatem xij. vel xiiij. annorum: nec peccat pater reuocando filium, vel tutor pupillum: nec filius vel pupillus peccat obediēdo patri vel tutori: quia hoc faciunt auctoritate canonis.

[n] ¶ *De his.*]] Hic quæritur si pater vel tutor possit reuocare filium qui ingressus est religionem? Dic ergo: aut pater est præsens, aut absens. Si

sens. Si præsens, postea nō potest contradicere: arg. 54. dist. si seruus. Si est absens, vsque ad annum & diem eum reuocare potest. ℣. ea. c. 2. ita tamē vt iste annus includatur intra legitimā ætatem xij. vel xiiij. annorum. nec peccat pater reuocando filium, nec filius peccat obediendo magis patri quàm Deo: quia hoc facit auctoritate canonis.

S I in qualibet.

¶ Causa vel vestis religiosa ut minori ætate suscepta, à parentibus irrita fieri potest. C. I.

Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod parētes filium vel filiam in minori ætate possunt à monasterio reuocare: nisi in duobus casibus: quorum primus est quādo ambo parentes vel vnus eorum filium vel filiam monasteriis obtulerit. Secundus est quando eis nolentibus vel nesciē tibus habitū susceperūt: & statim cum sciuerint non reclamauerūt. vnde si tales filij postea habitū deseruerint, super hoc commoniti debent ad monasterium reuocari. In secunda parte dicitur, quòd parentibus non licet filios monasteriis tradere nisi vsque ad xiiij. annum, exinde si sponte intrauerint, & postea habitum dimiserint, per excommunicationem redire cōpellantur. Secunda pars est ibi, *Parentibus*. Et nota quod si sola mater supereſt, in eius potestate est quantum ad oblationem. vt dicit H. vt ℣. ea. quæst. 1. quicumque. secus si vterque parens supereſt.

a ¶ *Religioni debitam vestem.*] hoc quantum ad feminam.

b ¶ *Vel tonsuram.*] hoc quantum ad filium.

c ¶ *Aut vnus.*] cum vnum tantum habet. Sed numquid si vnus parentum obtulit, alter potest eum reuocare? Arg. quòd sic, quia quod omnes tāgit, &c. C. de aucto. præ. l. vlt. & 66. di. c. 1. ‖ Dici tamen potest quòd si pater consensit, quòd mater non potest eum reuocare, nisi velis dicere q æque sit in potestate matris vt patris quantum ad hunc casum, vt ℣. ea. q. 1. c. 2.

d ¶ *Forte.*] supple & filij consensērūt post adultam ætatem.

e ¶ *Aut nolētibus.*] supple, aut si volētibus, &c.

f ¶ *Non mox.*] i. dest, intra annum & diem, vt infra capitul. proxim. Vel mox, idest, quam cito potest a. sic exponitur. ff. ad Tertul. l. 2. §. confestim. Vel mox, idest, intra mensem, vt 1. q. 1. constat. Vel dic mox, idest, quam cito. sic 33. quæs. 2. mulier. C. quomodo & quando iudex. ab eo. Item aliquando vsque ad decem dies. 2. quæst. 6. quoties, & ca. anteriorum. Aliter mox, idest, ad duos menses. ff. de re iudi. à diuo. Item aliquando extenditur vsque ad triduum, vt 23. dist. c. 1. circa prin. & 79. dist. nullus. Item quandoque ponitur pro quandocumque, vt ff. si certum peta, l. 1. b Nec mireris si hæc dictio, mox, quandoque ampliatur: quia hæc dictio, diu c, quandoque restringitur, vt 63. dist. lectis. & 65. dist. de persona.

g ¶ *Ad quartumdecimum.*] & sic soluitur patria potestas, post quartumdecimum annum quantum ad religionis ingressum. Io.

P Vella.] CASVS. Hoc capit. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd si puella intra duodecimum annum, siue parentum vel tutoris auctoritate sacrum velamen susceperit, possunt statim parentes vel tutor eam reuocare. Si vero per annum & diem dissimulando tacuerint, vlterius nec ipsi, nec ipsa prius assumptum propositum poterit mutare: quod intelligitur de puella post duodecimum annum. In secunda parte dicitur, quòd si puer vel puella post annos pubertatis habitum susceperint, non possunt à parentibus reuocari. Secunda pars incipit ibi, *Si vero*. Seq. §. planus est cum cap.

h ¶ *Puella.*] nondū doli capax, secundum. H.

i ¶ *At si annum.*] nisi ita longe sit monasterium, vt intra hoc tempus non possit inueniri: tunc maius spatium habebit. argu. 17. q. 2. si quis incognitus. H. tamen dicit, quod hoc factū narratur, quod potest accidere. & sicut pater reuocat votum filiæ, sic & iuramentum reuocat, 32. q. 2. mulier. decretalis tamē dat annum, vt extra de reg. si quis. ‖ Sed à quo tēpore currit annus iste? Videtur, quòd à tempore scientiæ, vt 2. q. 6. §. biduum. Vel à tempore admonitionis, vt extra de concess. præben. & eccle. non vacan. quia diuersitatem. Vel numquid erit continuū, ita quod cedat ignorāti. ff. de his qui no. infa. genero? credo quod incipiat à tempore scientiæ, argu. 17. q. 2. si quis incognitus.

k ¶ *Nec ipsa.*] vsq; quo peruenerit ad legitimam ætatē, vt extra de despō. impube. de illis.

l ¶ *In fortiori ætate.*] i. post annos pubertatis.

S Tatuimus vt si.] HAC AVCTORITATE. Hæc est 3. pars q. secundum Io. de Fan.

CASVS. Concludit nunc Gra. ex illo cap. ſ in qualibet. quod si filij à parentibus fuerint oblati, vel si præter voluntatem parentum habitum susceperint, nec statim fuerint reuocati, quòd oblatione paterna & proposito sponte suscepto tenentur adstricti. Postea dicit, quòd paruuli sub multorum testimonio sunt offerendi, ad quod inducit sequens ca. cuius casus patet per seq.

m ¶ *Prædicta.*] ℣. ea. si in qualibet.

n *O Portet.*] ¶ *Plurimorum.*] Hoc ideo fit, quia quæ fiunt publice, non de facili admittunt contradictionem postea, vt 8. q. 1. licet. Ioan. de Fan.

o ¶ *Maledicti.*] i. dest, maledicendi.

Vod autem.] Hæc quæstio diuiditur in tres partes. In prima parte probat magister per tres auctoritates, quod ſicut voluntarij professi non possunt exire monasterium, sic inuiti nō debent teneri: quia non vult Deus coacta seruitia. Secunda ibi, *Cum dicitur* Tertia ibi, *Si vero*. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic proponitur tertia quæstio, qua ꝙritur an puer vel puella, qui, vel quæ cogitur suscipere habitum, compellatur illum obseruare? & certum est, quod non. Idem est de quolibet alio, nisi propter delictum cogatur intrare religionem, vt 81. dist. dictum. & 50. dist. ſ. ille.

p ¶ *Quod autem.*] ‖ Certum est, q̄ qui coactus intrat religionem, non obligatur. ℣. ea. q. 1. c. sicut. dummodo talis sit coactio, quæ cadat in constant em virum, vt extra quod met. cau. cum dilectus. nec etiam conditionalis coactio obligat aliquem, vt extra quod me. cau. perlatum quod verum est, nisi aliquis ex timore intraret religionem propter maleficium quod fecit. Ioan.

Propositum monachi. [CASVS. Quidam monachi habitū proprio arbitrio suscepтum deserentes, ad militiam vel ad nuptias redierunt, quæstio est à Leone quam pœnā pati debeāt. Et respon. quòd publicæ pœnitentię subiici debent, & ad monasteria reuerti, quia licet aliàs innocēs sit militia, & honestum possit esse cōiugium, transgredi tamen videntur qui deserunt meliora.

a ¶ *Publicæ.*] videtur quòd monachi & monachæ pro delictis suis publicam faciant pœnitentiam, vt 27. q. 1. virginibus. Sed potest intelligi de publica quę fit in claustro a, de qua agitur 30. distinct. si quis presbyter. & 28. distin. presbyter.

b ¶ *Militia.*] 23. q. 1. militare.

c ¶ *Meliorum.*] solus ille ergo transgreditur votum, qui deserit matius bonum propter minus vel par. Sic 17. q. 1. qui bona. & extra de vo to & voti redemptione, per totum.

P Rocliuis cursus.] CASVS. Quidam monachi vel moniales virgines vel viduæ habitum eorū sponte suscepтū deserebant; de quo cum quæsitum esset in concilio Toletano, statuit concilium, vt inuiti per excōmunicationem ad monasterium redire cogantur.

d ¶ *Procliuis.*] quia omnis ætas ab adolescētia, &c. 12. q. 1. c. 1.

e ¶ *Semel.*] propter hoc verbum, semel, dicit Hug. non esse decre. extra de reg. ad nostrā. vbi vsq; ad triduum datur licentia exeundi: sed certe illud ideo fuit, q̄a adhuc erat vicinus annis pueritiæ, & quia nō fuerat in probatione, & quia illectus erat. Et habes hic arg. quòd sufficit aliquem semel consensisse, vt 8. quæst. 2. dilectissimi. & extra de despon. impu. de illis. extra qui matri. accuſ. poſſ. insuper. ff. de aqua plu. arcend. in diem.

E Os qui semel.] CASVS. Statuit concilium Chalcedonense, q̄ clerici vel monachi, qui ad militiam, vel honores sęculares redierunt, nisi redierint ad clericatum, vel monachatū, anathematizentur.

f ¶ *In clero.*] ergo qui recipit simplicem tonsuram, eam non deserit, cum talis dicatur clericus. 21. dist. cleros. & 54. dist. ex antiquis. ‖ Nunquid ergo clericus vxoratus feret tonsuram? Arg. quòd sic. 32. dist. si quid vero. extra de vita & honeſt. cler. clericus. 12. q. 1. quia. nam etiam depositus eam feret, vt 81. dist. dictum. quod credo verum esse si vult vti p iuilegio clericali. alioquin secus est. Secus tamen videtur si clericus sumit viduā in vxorem. 84. distin. quisquis. hodie clericus vxoratus non tenetur ferre tonsuram. extra de cle. coniug. c. Ioannes.

g ¶ *Ad militiam.*] vt 24. q. vlt. quicumque.

h ¶ *Ad honores sæculares.*] in quibus exercetur iudicium sanguinis, vt 23. q. vlt. his à quibus. Vel in quibus turpia lucra exercentur, & quòd ipse in propria persona vult exercere. ‖ Aliàs autem licitum est episcopis & clericis habere sæculares principatus, dum tamen exerceant per alium causam sanguinis b, vt 88. dist. episcopus gubernationem. & 5. q. 4. quia Ioannes.

CVM DICITVR. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua probat magister à contrario sensu, quòd si inuitus intrauit, potest exire. & hoc probat per c. Nicolai. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est ſ. in c. propositū. & c. seq. quòd habitus sponte susceptus deseri non potest sine peccato. Nunc vero argumentatur Gratianus à contrario sensu, scilicet quòd si quis inuitus habitum suscipiat, seruare non cogit: quod probat per sequētia cap.

P Ræsens clericus.] CASVS. Attho clericus quondam comes duo monasteria in propriis prædiis ædificauit, qui cupiens Lambertum filiū suum post decessum suum in loco sibi succedere, in nono anno ipsum inuitum cucullam induit, postque aliquantulum temporis Salomon episcopus cū quibusdam aliis monasticum habitum præfatum Lambertum induere fecit inuitum (vt idē Attho referebat) & propter hoc fratres eū priuabant paterna hereditate vel materna. Super quo facto cum dictus Attho apud Nicolaum querelā deposuisset, Nicolaus Papa à dicto Atthone veritatem sub iuramento inuestigauit, qui cōfessus est q̄ filius semper fuit inuitus, nec vmquā regulam aliquā promisit, & si sciuisset regulam monasticā esse tam duram, numquam eum coegisset portare cucullam. Scribit ergo Nicolaus omnibus episcopis de regno Ludouici, quibus narrat omnia supradicta, & mādat eis: vt veritatem hanc diligenter inuestigent: & si vera inuenerint quæ dicuntur, nec ad habitū compellatur inuitē, nec hac occasione paterna vel materna hereditate priuetur, cū nullum bonum sit nisi voluntarium: sed tamen inter religiosos clericos cōmoretur donec Deus forte dederit sibi voluntatē monasticū habitū spiritualiter assumendi.

i ¶ *Comite.*] arg. quòd statim desinit quis esse comes quàm cito fuerit factus clericus. 27. q. 2. scripſit. ‖ Item habes hic quòd miles potest esse clericus. Nec obstat 51. dist. si quis. post acceptum. quia loquitur de illis qui facti sunt irregulares. 54. dist. curiales.

k ¶ *In locum.*] id est, in administrationem, vt fieret postea administrator loci illius. nec fuit hoc peccatum sic cōcipere in animo, dummodo non ducatur in pactum. extra vt eccle. bene. vt nostrum, in fine licet sit arg. contra. 1. q. 1. si quis episcopus. & ca. qui studet. & ex. de simo. tuæ & in Authen. de sanct. episco. §. generaliter. coll. 9. Vel loquitur de succesione alterius cuiuscumq; rei. ‖ Et loquitur hoc cap. secundum quorumdam prauam consuetudinem, qui monachos non admittunt ad succesionem, quod esse non debet, vt ℣. causa proxi. q. vltim. non liceat.

l ¶ *Inter octauum.*] id est, in nono anno, qui est medius inter 10. & 8.

m ¶ *Patrem.*] arg. quòd vnius testimonium admittitur. 76. dist. tan-

1 Gregor. III. ep. 3. Fol. l. 4 tit. 34. Burch. l. 8. c. 14. Iuo p. 7. c. 27. Pan. l. 3. c. 186.

al. episcopo

‖ Mater nō reuocat à religione filium à patre oblatū. 2 Burc. l. 8. ca. 98. Iuo p. 7. c. 116. Pan. l. 3. c. 189. conc.

‖ Mox varia tempora complectitur.

a Alias, excusatur de excututo. l. scire. arg. §. sufficit. C. qui pet. tut. cum à matribus. Arch.

b De ista dictione, mox, adde pulchra no. per Bar. in l. quoniā nonnulli. C. de appel. & per eūdem Bar. in l. si quis maior. C. de transa. & in l. tutores. de admi. tu & Bar. in l. Imperator. ff. de iu. fif. & Bal. in l. diuortio. ff. fol. ma. & de pluribus dictionibus vide Alexan. de Imo in l. 1. §. 1. ff. de verbo. obli.

c Dictio, diu, quandoque restringitur.

1 Nyl. 4. tit. 18. l. 1. c. 187. Burc. l. 8. c. 8. Iuo p. 10. q. 19. Pan. l. 3. c. 195. al. licet

‖ al. minoris

‖ Monachi an iniuncta publicam pœnitentiam.

‖ al. miserē

‖ Laudatio videtur non esse admittenda. 79. dist. ecclesiarum. & alibi. fe. quidam. l.

3 Burc. l. 8. c. 98. Iuo p. 7. c. 116. Pan. l. 3. c. 189.

4 Burc. l. 8. c. 19. Iuo p. 7. c. 136. Pan. l. 3. c. 192.

‖ Annus quo pater filium a religione nocare potest, quando incipit currere.

5 Burc. l. 8. c. 4. Iuo p. 7. c. 35.

5 Ex professione. Burc. l. 8. c. 4. Iuo p. 6. c. 18.

6 Iuo p. 6. ca 356.

‖ Miles potest esse clericus.

1 Clericus cōpetens ante tempus ferre tonsuram.

‖ Monachi sunt ad successionem admittendi.

1 Clerici exempti principis subesse nolunt.

‖ Coactio impedit obligationem.

2 Iuo p. 6. c. 356.

al. habitu

al. volueris

3 In table. 4. cap.

4 In Aquisgranensi.

ta.sed forte hic aliquæ præsumptiones præcesserunt. vel dic, q̃ ideo auditur,vt postea possit melius liquere de veritate. vnde in fine dicitur.s. ita est,vt isti dicunt.Et secundum hoc est arg.q̃ post aperras attestationes admittuntur alij testes super eodem capitulo quando aliquid dominate probatum est,vt extra de consang.& affi.ex litteris.De hoc dixi.4.quæ.3.§.1.& est si.2.q.5.Mennam. Itẽ habes hic, q̃ testimonij patris audiatur pro filio ad dirimendũ matrimonium spirituale, vt extra qui ma.accus. pos.videtur.Itẽ habes hic, q̃ timor patris [a] impedit matrimonium spirituale,licet secus videtur in matrimonio carnali, vt ff. de ritu nupt. si patre cogente. Sed intellige de leui coactione.

a ¶ *Quod nunquam.*] sed qualiter de hac negatiua potuit iuramentum præstare,cum negatiua etiam probari non possit, vt extra de proba.quoniam.& extra de elect. bonæ memoriæ. circa fin. Nã anceps est periurium quod fit de alieno facto, vt ff.de in lit. iuran.videamus?Respõ. sic probari potest,quòd quãdocunq; voluit illũ fieri monachũ, ille noluit. & hoc sufficit ad probandam negatiuam, vt extra de pba. terrio. b ¶ *Nullũ quippe bonum.*] vitæ æternæ remuneratorium.45. dist. qui syncera & sic nõ est cõtra.ț.23.q.5.ad fidem. & q.6.c.1.contra.ț.23.q.1. paratus. contra ț. 45. distin.& quin. quæ sunt contra.

c ¶ *Religiosos.*]id est, regulares canonicos. & secundũ hoc est consilium b.Vel dic q̃ ex quo semel apparuit in veste religionis, debet semper religiose viuere, id est,non penitus sæculariter, secundũ quòd intelligitur extra de reg. consulti in fin.Dicuntur enim non solum monachi, vel regulares religiosi, sed etiã clerici, vt 1.q.1.nullus itaq;.&etiã laici,vt 28.dist. si qua vidua.Ioan.de Fan.

SI VERO. Hęc est tertia pars q.in qua dicitur, q̃ puniuntur monachi, qui causa cupiditatis alliciunt homines. Ioan.de Fan.

CASVS. Supradictum est quidiuris sit de coactis ad habitum suscipiendum. Nunc ostẽdit Grat.quid iuris sit de illectis ab episcopis vel abbatibus ad religionis habitum suscipiendum, & dicit quòd debent in religione perseuerare; res vero eorum heredibus restituantur.

CONstituit.]CASVS. Quidam episcopi,vel abbates quorundã hereditatem cupientes, eos illexerunt, vt monastichũ habitum induerent: quare quæstum fuit in Moguntin.conci.quid sit de his faciendum? Et respondetur quòd episcopi,vel abbates sicut turpis lucri sectatores canonicæ pœnitentiæ subiiciantur;illecti vero in monasterio perseuerent:sed hereditates eorum heredibus reddantur.

b Sub, cum nemo ad vitã religiosam cogetur, vt ff. eod. q.1. sicut arg. 31.q.1.integ i tas. hoc etiam inuenitur in littera precedenti ibi,propria voluntate,&c. *Matt.*10.

talem habuisse, & habere voluntatem.vt filius suus verus monachus fieret, & in locum eius succederet. Sub testificatione autem iureiurando firmauit; quod quando primitus ei cucullam induit,idem Lambertus semper restitit, & numquã se fieri monachum consensit; sed demum ab insequentibus monasti co habitu violenter est indutus, asserens,quòd numquam [a] regulam aliquam promisit,neque ego pater eius pallio† altaris indutum illum obtuli, neque à quocumque sacerdote,vel abbate(vt mos poscit)benedictione percepta regulæ vmquam se monachum subiectum futurum promisit. Super his omnibus etiam protestatus est præfatus clericus Attho, quia si eo tempore, tam duræ observantiæ monasticam intellexisset regulam, numquam eumdem filium Lambertũ coegisset portare cucullam. Quapropter cõsulte psalmographi verba recolentes,quibus voluntarie se Deo sacrificare pronuntiat, & voluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu Dei obsecrat:præsentem,vt dictum est,clericum nomine Lambertũ minime debere existimauimus sub tali violentia fieri monachum. Quod enim quis non eligit, nec optat, profecto non diligit: quod autem no diligit, facile contemnit. Nullum quippe bonum, nisi voluntarium. Idcirco Dominus non ferendam in via virgam, per quam violentia vlli inferatur,præcepit. Quapropter consuitius agetur, si piis suasionibus contemptum mundi, & amorem Dei prædicando,quàm violentiam inferendo, ad cœlestem amorem, illum accenderitis. Vnde omnium vestrum charitati hanc nostri Apostolatus mandare decreuimus epistolam,monentes,atque præcipientes,quatenus(si ita verum est,vt isti dicunt) nullus episcopus, vel abbas,seu monachorum reliquorum conuentus monasticis illum regulis inuitum subiacere compellat: neque vllo modo fratres eius per hanc occasionem licentiam habeant paterna, seu materna illum hereditate priuare: sed vsque dum diuina inspiratione compunctus propria voluntate regulæ se subdat; liceat eum à mundanis,& laicalibus remotum vagationibus, vel negotiis inter religiosos [c] & ecclesiasticos viros in canonica degere vita.Nõ enim putamus(quod absit) canonicos religiosos à sanctorum monachorum vita,& consortio seiunctos:quia vnusquisque secundum Apostolum propriam mercedem accipiet secundum laborem suum.

3 *Si vero episcopi, vel abbates illecti promissionibus aliqui tonsuram,vel religionis vestem susceperint; ipsi quidem in eo,quod ceperũt, permaneant: res vero eorum heredibus suis restituantur.*

Vnde in Moguntino concilio legitur. [1]

¶ *De hac citatione dictum est supra 16. q. 7.cap.penult.*

¶ Restituantur heredibus res eorum, qui ab episcopis, vel abbatibus decepti comam deposuerunt. C. V.

2 CONstituit tamen facere iste conuentus, vt episcopi, siue abbates,qui nõ in structum animarum,sed in auaritiam, & turpe lucrum inhiantes,quoslibet homines circumueniendo totondentur, & res eorum tali persuasione furripiuntur; pœnitentiæ canonicæ (vtpote turpis lucri sectatores) subiaceant. Hi vero, qui illecti comam deposuerunt; in eo,quod cœperunt,perseuerare d cogantur e: res vero eorũ heredibus reddãtur.

QVÆSTIO IIII.

[2 pars] *Vtrũ ab vno monasterio in aliud districtius transire monachis liberum sit, ex concilio Triburiensi habetur: in quo sic statutũ est.* 3

¶ Non sunt prohibẽdæ virgines sacræ, quæ causa religionis aliud monasterium adire desiderant. C. I.

4 VIrgines [g] sacræ, si pro lucro animę suæ propter districtiorem vitam ad aliud monasterium pergere disposuerint, ibidemque commanere decreuerint, synodus concedit. Si vero fuga disciplinæ alium locum quæsierint, redire cogantur.

Quod autem de virginibus sacris hoc capitulo statuitur, de monachis etiam consequenter intelligitur, & de quolibet etiam clerico.

Sed obiicitur illud Basilij. [2]

QVOD AVTEM. CASVS. Dicit Grat.in hoc §.q̃ illud quod dictũ est de virginibus, etiã de monachis & q̃buscũq; clericis est intelligendum:postea probat contrariũ Gra.Sequens vero c.planum est.

SED OBIICITVR. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua probatur,

c Vide dicta supra dist. ingressuros. & vide etiã de consecra.dist.1. in principio. & extra de cleri. non ordi. ministran. c. 1.

1. Cor. 7.

1 Tol. 3. cap. 17.

3 Similiter in dicti. Triburien. §. quod cum, c. 16.

4 Burc. l. 1. c. 21. Iuo p. 7. c. 51.

probatur,quòd monachi non possunt votum facere in monasterio sine consensu abbatis. Io.de Fan.

a *Onacho.*] ¶ *Vouerit.*]vel etiam si facit votum prius,quàm intret monasterium.arg.33.q. 5. noluit. & intelligas de voto abstinentiæ per quod alij scandalizentur. [a]

¶ Vota monachi sine consensu abbatis sui irrita sunt. C. II.

1 MOnacho nõ licet votum vouere sine consensu abbatis sui: si autem vouerit, frangendum erit.

Sensus huius capitis aliquo modo elici potest ex sermone 2.de institutione monachorum.& c.28.monasticarum constitutionum B. Basilij.

Item illud Agathẽsis concilij,c.27.

¶ Monachum nullus suscipiat, aut ordinet absque abbatis permissu. C. III.

2 MOnachũ nisi abbatis sui aut permissu, aut voluntate ad alterum monasterium [b] cõ migrantem nullus abbas suscipere,aut recinere præsumat: sed vbicumque fuerit, abbati suo auctoritate canonum reuocetur. ¶ 3 Itẽ clericis [c] sine commendatitiis litteris episcopi sui licentia non pateat euagandi. in monachis quoq; præsentis sententiæ forma seruetur:quos si verborũ increpatio non emendauerit; etiam verberibus [d] statuimus coerceri. 4 Seruandum quoque de monachis, ne eis ad solitarias ceilulas liceat à congregatione discedere:nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem asperior, abbatis licentia [α], regula remittatur [e]. Quod ita demum fiat,vt intra eadem monasterij septa manentes,tamen sub abbatis potestate,separatas habere cellulas permittantur. Abbati [β] quoque singulas diuersas cellulas,aut plura monasteria habere non liceat; nisi tantum propter incursum hostilitatis intra muros receptacula collocare.

VERVM CASVS. Modo soluit Gratianus, dicens q̃ præmissa duo capitula intelligũtur de illis qui inter fratres volunt regulã districtiorẽ abstinentiæ seruare, de quo fratres scãdalizantur.vel dicitur q̃ in his duobus cap. statutũ est propter illos qui votũ peregrinatiõis assumũt causa vagandi, regulam disciplinamque fugientes: quod nec clerico, nec monacho licet.

a Abbas in aliquibus dispensat.

α ¶ Licentia.]*Hæc vox abest à vetustioribus conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobusque item Gratiani exemplaribus. In recentioribus autem Colonięnsibus editionibus legitur,* aspe rior abbatibus regula permittatur. *Sed apud Iulianum anteceſſorem nouella 123. nume.53.vbi simile habetur,licentia abbatis requiritur.*

β ¶ Abbati quoque.] *Sic in aliquot conciliorum editionibus. In aliis autem præcipue in Colonięnsi quattuor tomorum legitur,* abbatibus quoque singulis diuersas cellulas.

RChipresbyter.] CASVS. Supra facta interpositione in quinque causis de statu monachorum: reuertitur Gratia. ad tractatum de statu clericorum: continuans suum tractatum ex fine vltimi capituli vigesimæ causæ: vbi dictum est,quòd abbas non debet habere plures ecclesias, siue plura monasteria: sed quia idem est seruandum in clericis,scilicet quòd non debent habere plures ecclesias;ideo hanc vigesimam primã causam subnectit: in qua ostendit quòd clerici non debent habere plures ecclesias nisi in casibus exceptis. Tractat etiam de procurationibus sæcularium negotiorum:& de fulgidis vestibus: & ne clerici sua auctoritate ad alias ecclesias transeant, quæ vt melius

RChipresbyter cuiusdam ecclesiæ, præposituram alterius accepit;nec priorem vult relinquere: sæcularium quoque negotiorum procurator efficitur;claris,& fulgidis vestibus se exornans:ab episcopo suo corripitur; relicto officio suo ad sæcularem iudicem habet confugiũ.

Primum quæritur, an clericus in duabus ecclesiis possit conscribi.

Secundo,si vnam voluerit relinquere,an liceat ei ad aliam transire.

Tertio, an procurationes sæcularium negotiorum clericis liceat suscipere.

Quarto,an claris,& fulgidis vestibus eis ornari expediat.

Quinto,an ab episcopo correpti suũ officium relinquere, & ad sæcularem iudicem confugere valeant.

QVÆSTIO I.

1 IN duabus [f] ecclesiis aliquem connumerari posse septima synodus prohibet dicens c.15.

¶ In duabus ecclesiis clericum non ordinari modo debet. C. I.

5 CLericus ab instanti tempore non connumeretur [g] in duabus ecclesiis. Negotiationis enim hoc est, & turpis lucri † proprium, & ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Audiuimus enim ex ipsa Dominica voce; q̃

Quæ enim.

g ¶ *Non connumeretur.*] id est, non intituletur: ‖quia non debet connumerari inter clericos eiusdem ecclesiæ, nisi sit intitulatus: nec habet vocem in electione cum aliis, licet percipiat fructus illius ecclesiæ: quia bene potest episcopus vel ecclesia concedere alicui beneficium alicuius ecclesiæ: non tamen est ibi canonicus, vt 16. quæst. 1. possessiones. quandoque etiam habet præbendam, & non est canonicus, vt extra de magist. cap. quia nonnulli. Et licet talem præbendam teneat corporaliter, tamen dicitur vacare de iure, vt extra de conce. præben. & ecclesiæ non vacan.cum nostris.& c. litteras.

‖ Plures ecclesiæ ab eodem officiabiliter haberi possing. b Scilicet in titulatas de iure communi. C.q.1.mu. p.f.l.4. Item posterum ar. nec ibi honores municipa. bertas.§. fo fcipit.sed cũ dum L. & de hoc no.extra. de præben. c. præterea.

f *In duabus.*] ‖ De iure communi nullus potest habere plures ecclesias b, nisi in sex casibus, scilicet quando ecclesiæ tenues sunt,vt 10.q.3.vnio. Et si vna pendet ex altera, vt extra de ætate, & qualitate, eam te. Et si habet vnam intitulatam, & aliam commendatam, vt infra ead. qui plures. extra de elec.dudum.Et si episcopus dispensat cum aliquo: vt 70. dist. sanctorum. Et vbi est paucitas hominum,scilicet extra ciuitatem, vt infra ead. cap. 1. in fin. Item si ecclesia adhæret præbendæ, vt extra de præben.extirpandæ. Io. Vnde Hostiensis dat tales versus.

Ecclesias plures nullus de iure tenebit.
Dependens tenuis,rarus,vel gratia Papæ.
Vtilitas vrgens, & commendatio iusta.
Plures ecclesias per mittunt ista teneri.

CLericus ab instanti.] CASVS. Significatum fuit in septima synodo, quod vnus clericus in duabus ecclesiis intitulabatur: quare septima synodus statuit, quòd in ciuitatibus de cetero hoc non fiat.& quòd non sit faciendum,quatuor rationibus probat: sed in illis inopia clericorum hoc facere poterit. Prima ratio est ibi, *Negotiationis.* Secunda est ibi, *Audiuimus,* Tertia ibi, *Vnusquisque.* Quarta ibi,

5 Anci.l.7.c.98 iuo par.6. c.31

† *al. cõmodi.* alij, *exemplaris.*

‖ Præbendam potest nus habere,& tamen nõ erit canonicus.

a ¶ *Dominis.*] sibi cõtrariis.aliàs bene potest.vt ff.de ope.lib.duorũ.
b *Necessitatem.*] quasi dicat:quid faciet ergo clericus si habeat pauperem ecclesiam? Respondeo: ‖ quærat victum artificio honesto, vt 91.dist.clericus.Sed nonne si ecclesia pauper est,debet vniri alij, vt 10.quæstio.3. vnio?sic, nisi iste sciens à principio recipit pauperem,vn de imputet sibi : nisi qa forte postea est de pauperata. ‖ Sed quæro quã ecclesiam dicas pauperem:nunquid illam quę valet decẽ marchas.auri,vt 2.q.6.anteriorum? Dico illam pauperem, quæ non potest aliquẽ honeste & sufficienter procurare : & præterea non potest hospites superuenientes recipere, vt extra de præben. de monachis. immo deposito tantum relinquitur q̃ sufficiat sibi & suis,vt 50.dist.studeat.sed cum omnes hospites indistincte teneantur recipere,vt 42.dist.quiescamus. domus clericorũ omnibus debet esse cõmunis,vt 16.q.1.quoniã quidquid.ergo requiritur quòd sit ditissima. ‖ Nam diuitię bonæ sunt, dũmodo fiat ex eis misericordia. 30. dist. hoc scripsim⁹. Expedit enim episcopis habere diuites subiectos:nam imperium abundat si habeat subditos locupletes. in auth.vt iudio.sine quo-quo suffra. colla. 2. §.1. & potius eligendi sunt diuites quàm pauperes. in authen.de defen. ciui ta.§.quibus. Econtra videtur sufficere q̃ tantũ necessaria habeat:& illa necessitas arctatur ad victum & vestitum tantũ, vt 12.q.1.episcopus. sed hoc obtinuit secundum illa tempora. 41. distin. episcopus vilẽ. ‖ hodie vero creuit decus ecclesiæ, creuitque Deus ecclesias,vt de conse. dist. 1.vasa. Dico hæc omnia cõsideranda secundum qualitatem personæ [a], & sitũ ecclesiæ. aliquid enim sufficit vni, quod non sufficit alij, vt 41.distin.non cogãtur.& minus sufficit manenti extra vias cõmunes,quàm in viis : & consuetudo prouinciæ in hoc seruanda est, vt 5.distin.4. erit.& 99. dist.sciendũ. c ¶ *In villis.*] Potest autem aliquis extra ciuitatẽ habere plures ecclesias:& hoc ideo,quia extra ciuitatẽ sunt pauci clerici : & propter paucitatem clericorum multa permittuntur, vt 55.dist.priscis. Item ea ratione , quia qui sunt extra ciuitatem,non ita cito inueniunt illos quibus sua artificiosa vendant:nec ita cõuenienti foro habent omnia sicut illi qui sunt in ciuitate.

‖ Clericus habens pauperẽ ecclesiã quærat victũ artificio honesto.

Mat.6.

‖ Ecclesia pauperẽ quam dicimus esse.

1.Cor.7.

‖ Diuitiæ bonæ sunt.

a Et in Aquisgr.c.50.

2 Burch.l.2. c.96. Iuo p.6.c.173.

‖ Decus ecclesiæ hodie creuit.

a Quod dic vt not. extra de rescript. cum adco.in glo.2. Diuitiæ facilius in ciuitate quàm extra cõgregantur.

3 Agit de hac re supra dist. 70.c.fin.& 16. q.7.p laicos.

4 In conc.Epaunen.c.9. Burc.l.8.c 81. Iuo p.3.c.164. & par.7.c.99.

† al.titulatæ

SED DVAE. CASVS. Magister soluit prout vult:tu autem intelligas sicut dictum est in principio quæstionis. Quæ autem sequuntur,plana sunt vsque ad §.potest.

d ¶ *Vi plures.*] ¶ *Sub commendatione,*]& illius ecclesiæ non est prælatus , sed potius procurator, vt 61.dist.obitum,&c.

SED DVAE. CASVS. Supra ostensum est, quòd ad aliam ecclesiam transiens reuocatur. Nunc vero probat Gratianus contra, & ad hoc inducit sequens cap.

Si quis iam.]Hæc est secunda pars quæstionis secundũ Io. de Fan.

CASVS. Quidã clerici postquã translati erant de suis ecclesiis ad alienas, volebãt prioribꝰ ꝓsidere sicut prius. statutum est ergo in cõcilio Chalcedo. vt hoc decetero non fiat , cum nil postea habeant commune cum prioribus, vel ecclesiis , vel domibus sub eis constitutis. & si qs cõtra fecerit,deponatur. *Negotiis* , id est, in causis vel rebus eorum , scilicet martyriorum , parochiarum, & xenodochiorum.

1 ¶ *Translatus,*] trãslatum eum intelligo cũ est confirmatus & adeptus possessionẽ, vt extra de elect.cum in cunctis. ‖ sed propter solam confirmationẽ nõ perdit ius quod habuit in priori ecclesia, nisi adeptus sit possessionẽ , vt 92. dist. si qui episcopi. Et intellige quando est translatus de auctoritate episcopi sui , & in eo casu potest intelligi extra de cõcess.præben. & eccle.non va.litteras. & extra de præben.de multa.alioquin si sine licentia episcopi transit,non ipso iure,vacat prior ecclesia , immo prior episcopus potest eum repetere,vt 7.q.1.non oportet. & c.si qui vero. Vel dic , q̃ vacat quantũ ad ipsum. Io. ego credo q̃ prior ecclesia eum possit repetere , cum eo sit spoliata, vt extra d̃ rest. spo. per totum. B. Item si aliquis recipit beneficiũ simplex in alia ecclesia , non ideo perdit priorẽ ecclesiã vel prædendum, dummodo non sumat illam pro titulo. Possunt enim canonici dare simplex beneficiũ non canonico, vt extra de magist.quia nõnullis.& 16.q.1.possessiones. ‖ Sed nunquid episcopi possunt dispensare circa pluralitatẽ beneficiorũ,cum dicatur in illa cõstitutione, de multa.q̃ per sedem Apostolicam potest dispensari? Et probo , quòd possunt:quia à canone permittitur eis dispensatio.71.dist.sanctorum. & sicut habet Papa potestatẽ circa episcopatus,sic episcopi circa ecclesias.extra de excessi.prælatorũ.sicut vnire. Item quia legillator sibi non seruauit specialiter dispẽsationẽ,cum dixit Romanũ pontificẽ posse dispensare,ergo aliis permisit,vt extra de sent.excom.nuper.nõ enim dicitur in constitutione solũ Papam posse dispensare. sed aliud est dicere solum Papam , & aliud Papam , vt extra de testa.requisisti. Non enim credendũ est Papam velle iura aliorũ diminuere,vt 99.di. ecce.& c.nullus. Et quidquid facit,intelligendum est sine præiudicio aliorũ episcoporum facere,vt 9.q.3.nunc vero.C.de eman. nec auus, nec inde nasci debet iniuriarum occasio.vnde iura prodierũt , vt extra de accusa.qualiter. & C.vnde vi,meminerint. Nec dicitur in constitutione,q̃ Romanus Pontifex debet dispensare,sed quòd potest dispensare. Sed per hoc verbum, potest,non imponitur necessitas.ff.de officio præfid.sæpe.& l.seq.& licet de Romana sede dicatur, nõ ideo excluditur de aliis.argu.2.q.6.ad Romanã. ‖ Et nisi expresse corrigatur,vetus ius manebit simul cum nouo.vt C.de appellat.præcipimus. in fi.& quoties noua actio,vel nouum ius indulgetur, vetus non tollitur,nisi hoc expresse dicatur.ff. de act.& oblig.quoties.& 35.q.3.de incestis.in fine.& adde rationes quas dixi 70. dist.sanctorum. Ecõtra videtur,quòd non possunt;quia etiã iure antiquo priuabatur episcopus iure dandi plura beneficia. Vel ex gratia quadam poterat ille qui habuit plures ecclesias,eligere vnam quam volebat.extra de præben. quia.& c. referente. Item cum hic Papa tantum exprimatur,ergo alij non possunt.95.dist.illud.nam quod de vno dicitur , de alio negatur. 23.q.4.forte.25.distin.qualis.sic argumentatur Inno.extra de his quæ fiunt à præla.cum Apostolica.&c. tua. & quæ Titio nubere iubetur,

1 Et in Aquisgr.c.50.

‖ Beneficiatus transfiés de vna ecclesia in aliam , an statim perdat primam.

2 Et in Aquisgran.c.50.

‖ Episcopi an possint circa beneficiorum pluralitatẽ dispensare.

‖ Vetus ius manet simul cum nouo , nisi expresse corrigatur.

Vnde Gregorius lib.2 epist. 13.seu c. 52.ad Agnellum episcopum.

¶ Vnus episcopus duobus præficitur ecclesiis. C. V.

5 RElatio cleri simul & populi Terracinensis γ nos valde lætificat ob hoc, quòd de tua fraternitate,bona testatur:Et quia de functo Petro pontifice suo sibi cardinalem [e] postulant constitui te sacerdotem ; eorum vota necessario complenda esse præuidimus. *& infra.* ¶ Tota igitur mentis intentione ita lucrum animarum Deo nostro facere festinato ; vt digna te merces ante eius conspectum in die retributionis inueniat. Quidquid vero de prædictæ rebus ecclesiæ , vel eius patrimonio , seu cleri ordinatione , promotioneve , & omnibus generaliter ad eum pertinentibus solerter , atque canonice [g] ordinare , facereque prouideris;liberam habebis (quippe vt sacerdos proprius) modis omnibus facultatem.

¶ *Alia est sententia B. Gregorij,ac Gratianus putare videatur. Nunc enim Agnellum,qui antea Fundorum erat episcopus.quòd ea ciuitas ab hoste esset vastata, Tarracina cardinalem constituit sacerdotem,vt in sequenti capite. De qua re nota tum est supra dist.71.c.fraternitatem.*

γ ¶ Terracinensis.] *Sic est emendatum ex vetustis , cum in vulgatis esset* , Terracinensis gentis. *In originali autem legitur,* Tarracinæ degentis.

C. VI.

6 ILlud quoque fraternitatem tuam scire necesse est quoniam sic te prædictæ Tarracinensis ecclesiæ cardinalem esse constituimus sacerdotem; vt & Fundensis ecclesiæ pontifex esse non desinas [h] ; nec curam,gubernationemque eius prætereas : quia ita fraternitatem tuam sæpe dictæ Tarracinensi ecclesiæ, sicut præfati sumus, præesse præcipimus ; vt antedictæ Fundensis ecclesiæ tibi iura , potestatemve nullo modo subtrahamus. [1]

¶ *In vetustis codicibus hoc est cõiunctum superiori , quem admodum in ipsa epistola,& apud Anselmum.*

Non enim potest vtrique præsidere, tamquam titulatæ , sed vni tamquam commendatæ,alteri vera tamquam titulatæ præesse valet.

Ponit Grat. hic casum, in quo aliquis duabus ecclesiis initulari potest, vel præfici. ad hoc inducit sequens c, Dicunt tamen quidam, q̃ capitulum loquitur de vna cõmẽdata , & alia intitulata.

RElatio,] CASVS. Clerus & populus Tarraci.ecclesiæ defuncto Petro episcopo suo postulauerũt à Gregorio in suum pontificem episcopum Fundensis ecclesiæ. Greg. vero annuẽs postulationi eorum rogat eum vt fideliter Tarracinensem ecclesiam regat : quam ita sibi committit , vt Fundensis ecclesiæ episcopus esse non desinat:sed vtriusque episcopatus curam habeat, & liberam in omnibus facultatem.

f ¶ *Cardinalem.*] id est, proprium episcopum.

g ¶ *Canonice.*]‖ Nunquid talis forma erit in litteris procuratoris, vt sic scribatur , quidquid canonice vel legitime per eum fuerit ordinatum,ratum habeo? Certe non,vt ff. de procur. si procuratorem. extra de confir. cum delicta. in fin. Nam si illegitime aliquid fecerit procurator , non rescinditur sententia , vt C. de procur. si procurator.extra de offic.iudic.delega.cũ olim.Io. Certe talis curatio nõ valet [b], quia semper diceret dominus illum non esse legitimum actum , & vidi per dominum Hug. talem procuratorem in concilio reprobari.Bar. Brix.

h ILlud.] ¶ *Desinas.*]supra distin. 89.c.1.contra.Ioan. Sed illud est ius commune, hoc speciale.7. q.1.petisti. B.

i ¶ *Subtrahamus.*] nisi illud apponeretur, statim quàm cito confirmasset eum in secundo episcopatu , vacaret primus. extra de elect. cum in cunctis.§.ead.q. 2.si quis iam translatus. secus tamen in aliis beneficiis est.nam ibi in re cipiendo vnũ non videtur renuntiare alij. extra de testa.officij c. nam & si vxor recipit sibi aliquod legatum à viro,non ideo renuntiat dati.C.de rei vxo.actio.l.vnica.sciendum. Ioã. de Fant.

NON ENIM. CASVS Iste §. loquitur secundum opinionem illorum,qui dicebant , quòd hoc c.relatio.intelligitur de eo qui habet vnam ecclesiam intitulatam , & aliam commendatam , vel respicit cap.illud.§.ea.qui plures.

1 Tim.1. & Hebr.2.

a Anselmus ibid.
b Cum ista gl. concordant, Bald.& Salin l. fi. procurator. C. de procur. quib.addegl. & Pau.de Lea za. in clem.de procu.&idem no. Bzrt. in l. quæ omnia. §. plane.ff. fo. & in simili not. Bald. in rubr. C. de exer. in 3. coll. & in l. cum mandati. C. man. & expresse per Spe. in tit. de procur.in 5. ratio ne autem vere. ideò excipit.l. Iud. Fa. in l. qui bona fide. §. qui aliena. nu.12. de dam. infect.

c Vbi de hoc & infra eode quæst. 2. ea. ibi videas.

Qui

QVi vero relicta.] Hæc quæstio diuiditur in quattuor partes. In prima probatur q̃ nemo sine litteris cõmendatitiis episcopi sui potest transire ad aliam ecclesiã. & hoc probat per c.seq. Secunda ibi,*Si quis iam.* Tertia ibi,*Sicut autem.* Quarta ibi,*Conducitiis.*Io.de Fan.

CASVS. Hæc est secũda quæstio,in qua quæritur si clericus suã ecclesiam relinquere velit, an possit ad aliã transire sine litteris dimissoriis sui episcopi? Et respondetur q̃ non,nisi velit ad religionem transire,vt 5.19.q.2.duæ.aliquin poterit reuocari, vt 7.ead.q.placuit.

2 ¶ *Qui vero.*] Hæc quæstio terminatur 71. dist.c.1.2.& 3.‖Sed quid si quis episcopus receperit clericũ alienũ ? De hoc variæ pœnæ statuũtur. Quidã canones dicunt vtrũq; esse excommunicandũ quousq; clericus reuertatur , vt 71. distin.clericos.Sed dicitur hic in c.1.q̃ vterque sit deponendus. In secũdo capitulo dicitur , q̃ est remouendus ad tempus ab officio. Vnde cũ diuersæ pœnæ sint statutæ,iudex potest infligere quam magis viderit expedire. extra vt li.nõ contest.quoniã.§. si vero.extra de off.deleg.de causis.Ioan.de Fan.

QVoniam diuersarum.] CASVS. Relatum fuit in septima synodo, q̃ clerici quidã suis episcopis ignoranti bus in alienis ecclesiis instituebant, quare sexta synodus statuit , vt hoc de cetero nõ fiat sine litteris dimissoriis sui episcopi.si vero contra factũ fuerit , episcopus & clericus deponantur.

b ¶ *Dimissoriis.*]patet enim q̃ nõ sufficit in tali translatione tacitus consensus episcopi , vt 71.dist.c. 1. sed solennis actus,sic.C.de emã.l.3. Sed si ad ecclesiam eiusdẽ episcopatus transiret,sufficeret nudus & tacitus cõsensus:quia tacitus consensus dissoluit matrimonium carnale,vt 33.q.5. qui vxorem. Et est ratio quare à priori erit absolutus : q̃ a nemo potest duobus dominis seruire , vt 5. ea.q.1.c.1.‖Sed si aliquis haberet præbẽdas in diuersis episcopatibus, ab vtroq; posset iudicari,& ordinari. Et sic vnus eps̃ posset ordinare clericũ alterius:quod esse nõ dẽt,& ita seqꝰeret impossibilitas [a] iuris.

c ¶ *Sui episcopi.*]sufficit habere litteras solius episcopi vbi episcopus notus est , sed in remotis episcopis requiruntur quinque sigilla, vt extra de clerie.peregri.c.1.

d ¶ *Ad opprobrium.*] eadem pœna statuitur cum episcopus instituit aliquem inuitis patronis.16.q.7.decernimus.

PLacuit.] CASVS. Statutum fuit in concilio Hispalensi,vt si alicui quis clericus ad alienum episcopum confugerit , statim episcopus ad quem confugit,ad priorem ecclesiam eum remittat, & donec proprie ecclesiæ eum non restituat , sciat se communione priuatum: clericus vero ab executione sui officij remotus per aliquod tempus in monasterium relegetur , & postea ad ecclesiasticum ministerium poterit reuocari. *Propagationis,* id est, promotionis ad maiores ordines , vel restitutionis ad eosdem. *Aboriri,* id est nasci , nisi fuerit, &c. aliter est in littera *aboleri*,id est,deleri & distingui.Et secundum hoc dicit, *licẽtia.* id est, impunitas propagationis.id est, peruagationis , vel huius malæ consuetudinis , quæ propagatur nisi corrigatur.

e ¶ *Exceptionis.*] id est,excusationis.

f ¶ *Restituat.*]& sic potest peti restitutio clericorum.

g ¶ *Cingulo.*]id est,in executione.non enim deponitur,vt sequitur.

h ¶ *Renocari.*]ipso iure,sicut ille cui ad tempus interdictum est postulare.ff.de postu.Imperatores.

i ¶ *Propagationis.*] propagatur enim vitium per malum exẽplum. 11.q.3.præcipue.

k ¶ *Licentia.*]id est,impunitas.

OBIICITVR. CASVS. Supra ostensum est, quòd ad aliam ecclesiam transiens reuocatur. Nunc vero probat Gratianus contra, & ad hoc inducit sequens cap.

Si quis iam.]Hæc est secunda pars quæstionis secundũ Io. de Fan.

CASVS. Quidã clerici postquã translati erant de suis ecclesiis ad alienas, volebãt prioribꝰ ꝓsidere sicut prius. statutum est ergo in cõcilio Chalcedo. vt hoc decetero non fiat , cum nil postea habeant commune cum prioribus, vel ecclesiis , vel domibus sub eis constitutis. & si qs cõtra fecerit,deponatur. *Negotiis* , id est, in causis vel rebus eorum , scilicet martyriorum , parochiarum, & xenodochiorum.

1 ¶ *Translatus,*] trãslatum eum intelligo cũ est confirmatus & adeptus possessionẽ, vt extra de elect.cum in cunctis. ‖ sed propter solam confirmationẽ nõ perdit ius quod habuit in priori ecclesia, nisi adeptus sit possessionẽ , vt 92. dist. si qui episcopi. Et intellige quando est translatus de auctoritate episcopi sui , & in eo casu potest intelligi extra de cõcess.præben. & eccle.non va.litteras. & extra de præben.de multa.alioquin si sine licentia episcopi transit,non ipso iure,vacat prior ecclesia , immo prior episcopus potest eum repetere,vt 7.q.1.non oportet. & c.si qui vero. Vel dic , q̃ vacat quantũ ad ipsum. Io. ego credo q̃ prior ecclesia eum possit repetere , cum eo sit spoliata, vt extra d̃ rest. spo. per totum. B. Item si aliquis recipit beneficiũ simplex in alia ecclesia , non ideo perdit priorẽ ecclesiã vel præ-

‖ Beneficiatus transfiés de vna ecclesia in aliam , an statim perdat primam.

2 Et in Aquisgran.c.50.

‖ Episcopi an possint circa beneficiorum pluralitatẽ dispensare.

¶ Nihil commune habet cum ecclesia prioris,qui de vna ad aliam translatus est. C. III.

2 SI qui iam translatus [i] est ab alia ecclesia in aliam ; nihil habeat commune cum priore ecclesiæ , nec ad eum quicquam pertineat , sed quantum in se est,eum, qui ipsi manus imposuit,dedecorat;deponatur, &c.

Item ex concilio Hispalensi 2.c.3.

¶ Adeo non ecclesiæ [k] suæ prioris ꝓprietas in aliena ecclesia transgressi ꝓpterea minuenda fuerit detrimenta. C. IIII.

PLacuit,vt si quis clericus minister iis ecclesiæ propriæ destitutis ad aliam transitum fecerit; compellente , ad quem fugerit, sacerdote ad ecclesiam , quam prius incoluerat remittatur. Qui vero cum susceperit, nec statim sine vllo nisu exceptionis [e] ad propriam ecclesiam remittendum elegerit; quamdiu eum restituat [f] , commu nione se priuatum agnoscat. Deserto rem autem clericum cingulo honoris, atque ordinis sui exutum, aliquo tempore monasterio relegari conuenit ; sicque postea in ministerium ecclesiasticũ ordinis reuocari [g]. Nam non poterit in talibus propagationis [d] aboleri licentia [k] , nisi fuerit in eis propter correptionem disciplinæ subsecuta correctio.

a ¶ Propagationis.] *In conciliorum editionibus , & codicibus Vaticanis partim est,*propagationibus, *partim,* peruagationis. *In codice vero Lucensi regio legitur,* præuaricationis.

Obijcitur autem illud Chalcedonensis concilij, c.10. [2]

¶ Nihil commune habet cum ecclesia prioris,qui de vna ad aliam translatus est. C. III.

2 SI qui iam translatus [i] est ab alia ecclesia in aliam ; nihil habeat commune cum priore ecclesiæ , nec ad eum quicquam pertineat , sed quantum in se est,eum, qui ipsi manus imposuit,dedecorat;deponatur, &c.

Item ex concilio Hispalensi 2.c.3.

¶ Adeo non ecclesiæ [k] suæ prioris ꝓprietas in aliena ecclesia transgressi ꝓpterea minuenda fuerit detrimenta. C. IIII.

PLacuit,vt si quis clericus ministeriis ecclesiæ propriæ destitutis ad aliam transitum fecerit; compellente , ad quem fugerit, sacerdote ad ecclesiam , quam prius incoluerat remittatur. Qui vero cum susceperit, nec statim sine vllo nisu exceptionis [e] ad propriam ecclesiam remittendum elegerit; quamdiu eum restituat [f] , commu nione se priuatum agnoscat. Deserto rem autem clericum cingulo honoris, atque ordinis sui exutum, aliquo tempore monasterio relegari conuenit ; sicque postea in ministerium ecclesiasticũ ordinis reuocari [g]. Nam non poterit in talibus propagationis [d] aboleri licentia [k] , nisi fuerit in eis propter correptionem disciplinæ subsecuta correctio.

a ¶ Propagationis.] *In conciliorum editionibus , & codicibus Vaticanis partim est,*propagationibus, *partim,* peruagationis. *In codice vero Lucensi regio legitur,* præuaricationis.

Objcitur autem illud Chalcedonensis concilij, c.10. [2]

¶ Nihil commune habet cum ecclesia prioris,qui de vna ad aliam translatus est. C. III.

2 SI qui iam translatus [i] est ab alia ecclesia in aliam ; nihil habeat commune cum priore ecclesiæ , nec ad eum quicquam pertineat , sed quantum in se est,eum, qui ipsi manus imposuit,dedecorat;deponatur, &c.

Item ex concilio Hispalensi 2.c.3.

¶ Adeo non ecclesiæ [k] suæ prioris ꝓprietas in aliena ecclesia transgressi ꝓpterea minuenda fuerit detrimenta. C. IIII.

PLacuit,vt si quis clericus ministeriis ecclesiæ propriæ destitutis ad aliam transitum fecerit; compellente , ad quem fugerit, sacerdote ad ecclesiam , quam prius incoluerat remittatur. Qui vero cum susceperit, nec statim sine vllo nisu exceptionis [e] ad propriam ecclesiam remittendum elegerit; quamdiu eum restituat [f] , commu nione se priuatum agnoscat. Deserto rem autem clericum cingulo honoris, atque ordinis sui exutum, aliquo tempore monasterio relegari conuenit ; sicque postea in ministerium ecclesiasticũ ordinis reuocari [g]. Nam non poterit in talibus propagationis [d] aboleri licentia [k] , nisi fuerit in eis propter correptionem disciplinæ subsecuta correctio.

a ¶ Propagationis.] *In conciliorum editionibus , & codicibus Vaticanis partim est,*propagationibus, *partim,* peruagationis. *In codice vero Lucensi regio legitur,* præuaricationis.

Objcitur autem illud Chalcedonensis concilij, c.10. [2]

¶ Nihil commune habet cum ecclesia prioris,qui de vna ad aliam translatus est. C. III.

2 SI qui iam translatus [i] est ab alia ecclesia in aliam ; nihil habeat commune cum priore ec-

omnibus aliis nubere prohibetur. ff. de cond.& demon. cum ita. Ad hoc potest dici, q̃ solus Papa potest dispensare, q̃ aliquis sit intitulatus in diuersis ecclesiis diuersorum episcoporum. Nam in hoc casu videtur sequi impossibilitas iuris: quia qua ratione debet recipere ordines ab vno, & ab alio, & stare mandato vnius alterius, cum tamen mãdata illorum possent esse contraria, & ille iurauit obedire vtriusque. Itẽ quia nemo debet ordinare clericũ alterius diœcesis, vel recipere sine dimissoriis litteris, q̃ quas fit absolut[a] à priori. Et quia nemo potest duobus dominis seruire, hanc impossibilitatẽ iuris solus Papa potest tẽperare. Vel facias vim in eo quod dicit, maiori bus [a], vt solus Papa possit dispensare de maioribus, episcopi autem de minoribus. Itẽ in eo facvim cum dicit, cum ratio postulat, id est, si talis est casus, q̃ episcopus nõ potest dispẽsare. Itẽ non dico eum statim priuatũ priori ecclesiã, nisi quando de licentia episcopi transit. hoc enim non potest fieri sine dimissoriis litteris. 3. ea. q. quoniã. Nam si sine licẽtia trãsit, potest reuocari à priori, vt 7. q. 1. non oportet. & c. si qui vero. Vel ad cautelam episcopus cõmendat ei fecundã ecclesiã, vel dat ei sub conditione si poterit obtinere dispensationem. & adde quod dixi 70. dist. sanctorum.

a ¶ *Siue sub hac ecclesia.*] id est, prior ecclesia fuerit monasterium siue parochia, &c. nil se intromittat amodo de negotiis prioris ecclesiæ.

SED ALIVD. CASVS. Soluit Gratianus prædictã contrarietatẽ, dicens q̃ aliud est transferre auctoritate prælati, & aliud propria temeritate transire. primum permittitur, secundum prohibetur. Postea ostẽdit, q̃ sicut duabus ecclesiis vnus præponi nõ debet, ita vna ecclesia duos prælatos habere non debet. & ad hoc inducit seq. cap.

SICVT. Hæc est 3. pars quæstionis secundum Io. de Fan.

Sicut.] CASVS. Quædam ecclesiæ duos habebãt prælatos, quod cum relatum esset in Remẽsi concilio, statuit concilium, vt hoc decetero non fiat, sed vnaquæque proprium habeat prælatum: quia si aliter fiat, ecclesia non reputabitur sponsa vel vxor, sed potius scortũ, quæ sponsa est ante corporalem administrationem; vxor vero post administrationem eius, scilicet presbyteri. Quæ autem postea vsque ad quæstionem sequuntur, plana sunt per se.

b ¶ *Non potest.*] 3. 16. q. 1. ne pro cuiuslibet, extra de filiis presbyte. propositum contra 7. q. 1. illud. Sed plures possunt esse in eadem ecclesia: sed tantum erit vnus prælatus.

c ¶ *Diuidere.*] ita quòd vna maneat. ‖ Sed si est ecclesia vel præbenda abundãs, dẽ ea bene potest episcopus facere plures ecclesias vel præbẽdas: dum tamẽ ecclesiæ non sint sub eadẽ limitatione, vt 16. q. 1. plures. sicut de vna prouincia fiũt plures, vt 10. dist. lex Imperatorum. & 10. 1. dist. puenit. & de duabus ecclesiis fit vna, vt extra de excess. prælat. sicut. econtra de vna duæ, vt extra de eccle. ædi. ad audientiam. Ioan.

d ¶ *Conductitiis.*] Hæc est 4. pars quæst. secundum Ioan. de Fant.

e ‖ *Recipimus.*] ¶ *Conductitiis.*] Cõductitios appellat eos qui ‖ Presbyteri cõductitij qui dicuntur.
f ¶ bus pro certo pretio committitur cura animarũ. hoc enim est iniquũ, vt extra ne prælati. quoniã. alias si prælatus aliquis alicuius ecclesiæ habeat secum sacerdotẽ sub annuo censu, non est iniquum, & si peregre vadit, & pro certo pretio interim aliquem conducit. potest ergo quis conducere operas sacerdotis alicuius, etiam vsque ad septemnium: extra ne prælati vices suas. querelam. Sed non regimen animarum, vt extra eo. ti. quoniam. ‖ Vel dic conductitios presbyteros appellari vicarios: quia per vicarios non debet quis regere ecclesiam, vt extra de cleric. non resi. quia nonnulli.

ni codicibus, cum antea mendose legeretur, Nicolaus Papa episcopis Castellanis. *Pertinet autem hic titulus ad c. credo proxime post paleam interiectam sequens.*

QVÆSTIO I.

4 PEruenit in sanctam synodum, quia de eis, qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam alienarũ possessionum conductiones, & sæculares causas suscipiunt: & seipsos quidem à ministeriis sanctis per desidiam separant; ad domos autem sæculariũ concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes auaritiæ causa suscipiunt. Decreuit igitur sancta & magna synodus, neminem deinceps eorum, hoc est non episcopum, siue clericum, aut monachum conducere possessiones, aut misceri sæcularibus procurationibus: nisi forte, qui legibus ad minorum ætatum tutelas, siue procurationes inexcusabiles attrahantur; aut cui ipsius ciuitatis episcopus ecclesiasticarũ rerum commiserit gubernacula; vel orphanorum, aut viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ maxime ecclesiastico indigent adminiculo propter timorem Dei. Si quis vero transgressus fuerit hęc statuta, correctioni ecclesiasticæ subiaceat.

¶ *Hic idem canon tertius Concilij Chalcedonensis affertur supra distin. 86. c. fin. ex alia versione. Absit autem hæc palea à collatis exemplaribus, exceptis duobus.*

¶ Qui clero annexi sunt, sæcularium possessionum procuratores non sint. C. II.

5 CRedo placere suggestionẽ meam sanctitati vestræ, & displicere vobis, vt qui seruiunt Deo, & annexi sunt clero, accedant ad actiones [f], seu administrationes [g], vel procurationes domorum [h]. Gratus episcopus dixit; & Apostolorum statuta sunt, quæ dicunt [Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.] Proinde aut clerici sint sine actionibus domorum: aut [i] actores sine officio clericorum. Vniuersi dixerunt; hoc obseruemus.

Itẽ ex concilio Carthaginensi 3. c. 15.

CRedo.] CASVS. Statutum fuit in concilio Carthaginensi, vt clerici non sint administratores vel procuratores domorum sæcularium. Et hoc probatur auctoritate Apostoli dicentis: Nemo militans Deo, &c. *Ad actiones*, causarum. *Aut*, pro &: & sic vtrobique exponas.

g ¶ *Ad actiones.*] scilicet causarum,

h ¶ *Seu administrationes.*] scilicet rerum sæcularium.

i ¶ *Domorum.*] id est, familias laicorum, vt procurent laicorum familiam in victu.

k ¶ *Aut.*] non intelligas quòd eis detur optio nisi istud, aut, ponitur continuatiue. sic ponitur 88. dist. consequens. & 45. dist. disciplina, Ioan. de Fant.

Placuit.

Placuit.] CASVS. Statuitur in c. isto, vt clerici non sint conductores vectigalium, nec procuratores domorum sæcularium, nec aliquo modo turpi lucro inhæreant. Et hoc probatur auctoritate Pauli dicentis, Nemo militans Deo, &c.

a ¶ *Conductores.*] fisci scilicet, vt ipsi præstent tributum & vectigal. ecclesia enim nõ debet recipere possessiões grauatas tributis: immo si habet, deferet eas, vt 10. q. 2. hoc ius. 9. itẽ prædium. Vel appellat hos cõductores, qui aliquid conducunt, vt aliis carius locent. Et est si. C. locati, milites.

b ¶ *Inhonesto.*] quia honesto possunt, vt 91. dist. clericus victum.

Cyprianus.] CASVS. Apud Furnẽsem ecclesiã laici moriẽtes in testamẽto suo sacerdotes & diaconos & alios clericos nominabant tutores vel curatores filiorũ suorũ: quare Cyprianus scribit clero & populo illius ciuitatis, dicens hoc esse contra statuta sanctorũ patrum, & contra ea quæ in concilio episcoporũ statuta fuerũt, vnde præcipit Cyprianus vt hoc decetero non fiat. si vero quis fecerit, pro eius dormitione sacrificium non celebretur. Quæ autem sequuntur vsq; ad quæstionem, plana sunt.

c ¶ *Tutorem.*] ‖ Tutelam testamentariam nõ recipient clerici: sed legitimam possunt, si volunt: sed non coguntur recipere eã. De hoc notaui 16. q. 1. generaliter. & 86. dist. peruenit.

d ¶ *Probauit.*] id est, deuouit.

e ¶ *Pro dormitione.*] id est, morte. Numquid ergo talis est excõmunicatus? non: sed ideo fit, quia impœnitens decedit. Dicunt tamen quidam hoc esse dictum ad terrorẽ, vt extra de rap. super eod. & de tornea. cap. 1.

f *Mollitiis.*] id est deliciis.

g ‖ *Si qui.*] Vnde tunc non possunt vocari in ius. ff. de in ius voc. l. 2.

h ¶ *Sed die.*] horis tamen interpolatis. sic sumitur 36. dist. si qs vult. & ff. de cond. & dem. si quis ita. vbi dicitur q̃ si alicui taliter legatũ est, vt cum filiis habitet, nõ requiritur q̃ in quolibet momento sit cum eis.

i *Acerdotium.*] id est, cõstitutio de sacerdotibus.

k ¶ *Seruetur.*] Hæc sunt verba constitutionis vsque ad illum locum, *Obseruari.*

Vòd vero fulgidis.] CASVS. Hic intitulatur 4. quæstio, vbi quæritur an liceat clericis fulgidis vestibus ornari? Et respondet q̃ non ad iactantiam, & ad laudem humanam, vt 3. c. 1. sed si præter corporis voluptatem clerici pulchrũ habeant indumentum: dummodo sit honestum, non reprobatur, vt 3. 41. dist. cap. parsimoniam. In talibus enim non vsus, sed libido est in culpa, vt 3. 41. dist. quisquis.

l ¶ *Quòd vero.*] Not. q̃ vsus vestium non despicitur: sed abusus, scilicet iactantia & voluptas: quia in victu non refert quis, vel quid, vel quantum comedat, dummodo non gulose sumat, vt 41. dist. quisquis & cap. deliciæ. idem dico in veste, vt 41. dist. parsimoniam. & hic in c. 1. ‖ Possunt ergo clerici secundum consuetudinẽ regionis pretiosis vestibus vti, vt conforment se moribus eorum inter quos viuunt: & ne vilescat dignitas clericalis. arg. 80. distin. episcopi. ‖ sed rubeis & viridibus pannis nõ vtantur: omnes desuper habebunt clausas vestes. extra de vita & honesta. cler. clerici. purpuram & cẽdatum possunt ferre. Nam vestis domini purpurea fuit: nec tenet illud quod legitur extra de vita & honesta. cleri. statuimus. quia non fuit per vsum vtentium approbatum: sicut nec illud Greg. vij. extra de appel. meminimus. Greg. tamen dicit, quòd si cultus pretiosarum vestium non esset in culpa, sermo Dei non tam manifeste exprimeret q̃ dies indutus purpura & bysso descẽdit ad inferos. de pœni. distin. 3. cauendum. sed illud nõ obstat: quia fine charitate erat. nam propter diuitias quis non damnaretur. 31. dist. hæc scripsimus.

Mnis iactantia.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd clerici fulgidis vestibus se ornantes, & qui vnguentis vnguntur, epitimio tradantur. In secunda parte dicitur, quòd quidam erant hæretici, qui deridebant eos qui vilibus vestibus induebantur: dicentes quòd homines debebant ornari, & non ecclesiæ, quorum hæresim si quis sequitur, per epitimium corrigatur. In tertia parte dicitur, quòd antiquitus homines vtebantur mediocribus vestibus: sed non fericis vel ornamentis variorum colorum: quod iuxta Basilium est elatione mentis videtur prouenire. Secũda pars incipit ibi, *Quoniam vero*. Tertia ibi, *Prisci. Hi*, supple ideo. *Hanc*, id est, hæresim vel contaminationem.

m ¶ *Ornatura.*] quæ sit causa voluptatis. aliàs secus, vt 41. dist. parsimoniam. &c. deliciæ.

n ¶ *Epitimio.*] ‖ id est, suspensioni vnius septimanæ, vt 3. cap. proxi. Vel epitimium dicitur increpatio: vel est genus pœnæ.

o ¶ *Qui vnguentis.*] non propter ægritudinem, sed vt melius redoleant propter voluptatem: quod non licet. 92. dist. cantantes. & de eõ se. dist. 2. peruenit.

p ¶ *Imaginarias.*] in quibus imaginamur & respicimus conditionem nostram.

Ioannes Gratianus Brixiensis Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Professor, Sacri Palatij Apostolici Magister, Reuisor Romanæ Inquisitionis, Ac Sanctæ Romanæ & Vniuersalis Inquisitionis Consultor, Ex Mandato Sanctissimi Domini Nostri Papæ Clementis VIII. Ac Reuerendissimi Domini Cardinalis Sancti Sixti Sanctæ Romanæ Inquisitionis Generalis Inquisitoris, Diligenter Recognouit.

a Benedictinam si solum necessitatē ac tendas, pelli a captiua & fœcert. quod nō est verū. 9. dist. pasiones. 5. vlr. secundū Ioan. de Fant. *Eccle.1.*

† ἀσχημοσύνης

1 In reg. breu. c.49.

† al. semitatibus, in reis Regus *Matth.11.*

† ἀφορίζοδαι, id est segregatur

2 Anſ.1.9.cap. 162. Iuo p.13.c.7.

(ac per hoc cōpletur in eis, quod ſcriptum eſt, [Abominatio eſt peccatori Dei cultus:]) Igitur, ſi inuenti fuerint deridentes eos, qui vilibus, & religioſis veſtibus amicti ſunt per epitimium corrigantur.

¶ A priſcis enim vſque temporibus omnis ſacratus vir cum mediocri, & vili† veſte conuerſabatur. Omne quippe, quod non propter neceſsitatem[a] ſuam, ſed propter venuſtatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum magnus ait Baſilius.[1] Sed neque ex ſericis texturis veſtem quis variatam induebat: neque apponebat variorum colorum ornamenta in ſummitate† [b] veſtimentorum. Audierant enim ex deiſona lingua quia [Qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.]

d ¶ Hæreſis.] *Cum antea legeretur hæreticorum; ſic eſt emendatum ex Anaſtaſio, & Iuone, & reſpondet græcæ voci, αἵρεσις: atq; ex iſdē nonnulla alia ſunt reſtituta.*

Item ex ſynodo ſexta, c.27.

¶ Clerici ſiue in itinere ambulantes, ſiue alibi degentes, congruis ſibi veſtibus vtantur. C. II.

NVllus eorum, qui connumerantur in clero, veſtimētum indecens habeat, ſiue in ciuitate degens, ſiue in itinere[c] ambulans: ſed ſtolis[d] vtatur, quæ conceſſæ ſunt clericis. Si vero quis tale quid fecerit; per vnam[e] hebdomadam ſuſpendatur† .

Item Zacharias Papa in ſynodo Romana, c.3.

¶ Non ſæcularibus veſtibus, ſed ordini ſuo conuenientibus clerici vtantur. C. III.

EPiſcopi, presbyteri, diaconi ſæcularibus indumentis non vtantur, niſi, vt condecet, tunica ſacerdotali[f] : ſed neque dum ambulauerint in ciuitate, aut in via, aut in plateis, ſine operimento[g] præſumant ambulare, præter, ſi in itinere longo ambulauerint: quia ſicut mulier orans in eccleſia non velato capite deturpat caput ſuum iuxta Apoſtoli vocem: ita ſacerdos ſine operimento deturpat ſacerdotium ſuum. Quòd ſi temere præſumpſerit cōtra ſtatuta agere; communione priuetur, donec, quæ ſtatuta ſunt, adimplere maturet.

¶ *Hæc ſynodus à Zacharia Papa habita extat in bibliotheca Vaticana, & Regiēſi.*

Item Leo Papa IIII. in ſynodo Romana, c.12.

¶ Extra domum ſine proprio ornatu ſacerdotes non appareant. C. IIII.

SIne ornatu ſacerdotali extra domos ſacerdotes apparere non conueniſne, vt aliquis ſæcularium[h], iniurias patiantur: ſed ea ſolummodo, quæ per patres conſtituta videntur, obſeruet. Contrarius denique inuentus, aut deſinat, aut canonicæ ſubiaceat diſciplinæ.

Item Innocentius Papa II. in concilio Lateranenſi, c.4.3

¶ Quæ ſint beneficiis eccleſiaſticis, qui corruerint ab epiſcopis conferenda. C. V.

3 Et conc. Eugenij tertij, capa.

4 Paum. l.c. 140.

PRæcipimus, vt tam epiſcopi, quàm clerici in ſtatu mētis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere ſtudeant; & nec in ſuperfluitate, ſciſſura[a], aut colore veſtium, nec in tonſura intuētium (quorum forma, & exemplum eſſe debent) offendant aſpectum: ſed potius, quod eorum deceat ſanctitatem, præ ſe ferant, quòd ſi moniti ab epiſcopis emē darenoluerint, eccleſiaſticis careant beneficiis.

¶ *Hoc caput editum eſt ab Innocentio II. in conc. Lateranenſi, deinde ab Eugenio III. in concilio Romano eſt innouatum.*

a ¶ Sciſſura.] *Hæc vox non eſt in concilio Innocentij. In ſynodo autem Eugenij in exemplari Gallico legitur, ſiſſura. In Vaticano autē, ſciſſuræ: & in nonnullis Gratiani vetuſtis exemplaribus, ſiſſuræ.*

QVÆSTIO V.

VErum verò epiſcopum relinquere, & ab officio ſuo diſcedere, atq; ad ſæcularem iudicem confugere nulli licet.

Vnde in Agathenſi concilio, c. 8. legitur. 5

¶ Clericus ad iudicem ſæcularem confugiens, de communione eccleſiæ depellatur. C. I.

PLacuit, vt clericus, ſi relicto officio ſuo propter diſtrictionem ad ſæcularem iudicem [b] fortaſſe confugerit, & is, ad quem recurrit, ſolatium ei defenſionis impenderit; cum eodem de eccleſiæ communione pellatur.

b ¶ Iudicem.] *Sic in recentioribus conciliorum Colonienſibus editionibus: ſed à vetuſtioribus, & codicibus Vaticanis, & capitulari abeſt vox iſta.*

Item ex cōcilio Anthiocheno, c.12. 6

¶ Presbyter, vel diaconus ab epiſcopo depoſitus Imperatorem non adeat. C. II.

7 SI quis à proprio epiſcopo depoſitus presbyter, vel diaconus, aut etiam ſi à ſynodo quilibet epiſcopus fuerit exautoratus; moleſtiā imperialibus[k] auribus inferre non præſumat: ſed ad maiorē epiſcoporū ſynodum ſeſe conuertat: & quæ ſe putat habere iuſta, in eorum cōcilio alleget: atq; ab his de ſe expectet, quæ fuerit deprompta ſententia. Quòd ſi deficiens puſillanimitate hoc noluerit facere, ſed importunus fuerit Imperatori; huiuſmodi nullam veniam[l] habeat, neque locum vllius aſſertionis ſuę, nec ſpem recipiendi gradus habeat in futurum.

Item ex concilio Carthaginenſi quinto, c.2.

¶ Non defenditur ab aliquo, qui epiſcoporum iudicio damnatur. C. III.

8 SI quis cuiuſlibet honoris clericus iudicio epiſcoporum pro quocumq; crimine fuerit damnatus; non liceat eū ſiue ab eccleſiis, quibus præfuit, ſiue à quolibet homine defenſari, interpoſita pœna[m] damni peculiæ, atque honoris: quo nec ætatem[n], nec ſexum excuſandum eſſe præcipimus.

Item

2 S deconſec. dist. 4. cos. extra de delic. pue. c. 1. B.

I forte. ¶ *Suſceperit.*] ad defendendum.

SIquis epiſcopus.] CASVS. Statuit Martinus Papa in hoc cap. ſi epiſcopus, vel alius clericus cōqueritur ſe iniuſtè damnatū, & recurrat ad cōcilium epiſcoporū: & ibi ſi quas habet innocētiæ cauſas alleget. ſi autem voluerit ad principem recurrere, nullam ſpem futuræ reconciliationis habebit.

b ¶ *Palatio.*] Nullus enim epiſcop' vel preſbyter ſine conſcientia aliorū epiſcoporū ibi[g] ad Imperatorē. 23. q. 8. ſi quis epiſcopus.

I epiſcoporum.] CASVS. Quidam epiſcopi cum ſuas cauſas coram Apoſtolico tractare deberēt, refugiū habebāt ad iudices ſæculares. quod Grego. ſuis peccatis deputat. de hoc tamen referēdo gratias Deo, ſcribit Conſtantinæ Auguſtæ, dicēs, quòd niſi epiſcopi citò ad eū venerint, canonicā diſtrictionem in eos exercebit.

c ¶ *Gratias ago.*] hoc de facto ipſorum: quia ipſi peccant: ſed pro pœna quā ego ſuſtineo, ſicut Iob egit gratias Deo, p ſua pœna: nō pro perſecutione maiorū, cū ſic dixit: Sit nomē Dñi bñdictū.

Vidā epiſcopus.] CASVS In ſuperiori cauſa tractatū eſt de obedientia clericorū erga ſuos epiſcopos. Sed qa quāōque quis iurat ſe ſuo prælato nō obedire: ideo Gratianus hāc xxij. cauſam ſubnectit: in qua de iuramento tractat, & de mandato: & quot comites iuramentū habeat: quæ vt melius appareāt, ponit thema, de quo quinque elicit quæſtiones.

Vòd iuramentum.] Hęc queſtio diuiditur in quinq; partes, in quarū prima probatur per 10. c. q possumus iurare, p re licita & ex cauſa: aliàs non. Secunda ibi, *Quæritur quis.* Tertia ibi, *Ex præmiſſis.* Quarta ibi, *Sed quæritur.* Quinta ibi, *Periurij.* Io. de Fant.

CASVS. Hic proponitur prima quæſtio, in qua quæritur an iuramentū ſit præſtandū ab aliquo, vel non. Et certum eſt q ſic in caſibus iſtis, ſcilicet pro pace ſeruanda inter aliquos, vt infra c. omne. Pro fama, ſcilicet cū aliquis eſt infamatus, vt 1. q. 5. presbyter. Iteē pro fide catholica ſeruāda, vt 1. q. 7. quoties. de conſec. diſt. 2. ego Berengarius. Et pro fidelitate ſeruanda, vt ſupra 23. diſt. quāquam, infra ea. q. 5. de forma. Et pro cautione dāni nō faciendi, vt 28. diſt. de Syracuſanæ. Et pro defectu veri, ſcilicet ne veritas occultetur, vt 2 4. q. 2. quāquam. Quid autem ſit iuramentū, & quot habeat comites, cōſueuit in ſumma huius quæſtionis notari. Et procedit hoc ordine Gratia. in hac quæſtione. Primo probat q iuramentū nō ſit præſtandum duabus auctoritatibus, ſcilicet Euangelij, & Iacobi. Poſtea ſoluit dicens, q ſpōte iurare quis nō debet, ſed propter neceſsitatē poteſt, vt pro innocētia ſua purgāda: & pro pace facienda: aut propter incredulitatem aliquorum.

Item ex concilio Arelatenſi, c.4.

¶ Communione priuetur, qui eccleſiaſticā diſciplinā regulam fugientem diſpergere præſumit. C. IIII.

SI forte aliquis clericorū regulā diſciplinæ eccleſiaſticæ ſubterfugiens fuerit euagatus; quicumq; eum ſuſceperit[a], & non ſolum pontifici ſuo non reconciliauerit, ſed magis defenſare præſumpſerit; eccleſiæ cōmunione priuetur.

Item ex concilio Martini Papæ, c.35.[1]

¶ De reconciliationis careat, qui ab epiſcopis conſecratus Imperatorem adierit. C. V.

iij 2 SIquis epiſcopus, presbyter, aut diaconus excommunicatus, in concilio iniuſte ſe queritur condemnatū; ad maiorē[a] epiſcoporum ſynodū reuertatur, & eorum inquiſitionem, & iudicium expectans, ſi quas ſe iuſtas cauſas habere putat, illis exponat. Si autē contempſerit, & importans† ſe palatio[b], aures principū inquietare voluerit; hic ad nullam veniā poterit peruenire: neque ſpem futuræ reconciliationis habebit.

a ¶ Maiorem.] *Antea legebatur*, maiorū epiſcoporum concilium. *Emendatum eſt ex codice Lucenſi regio: quoniam cōcordat cum canone Antiocheno ſupra ea. ſi quis à proprio. vnde videtur ſumptum.*

Item Gregorius Conſtantinæ Auguſtæ, lib. 4. epiſt. 34.

¶ *In vulgatis, & pleriſque manuſcriptis legitur*, Conſtantino Auguſto. *Emendatū eſt ex vno vetuſto Gratiani, & altero epiſtolarum B. Gregorij: licet in editionibus illarum ſit*, Conſtantiæ Auguſtæ. *Nam vxorem Mauritij Imperatoris, ad quam ſcribit B. Gregorius, Conſtantinam vocatam eſſe teſtatur Zonaras, Nicephorus, Cedrenus, & Anaſtaſius bibliothecarius: & Ioannes diaconus in vita B. Gregorij lib. 3. nu. 51. referens epiſtolam, ex qua ſumptum eſt hoc caput, Conſtantinæ Auguſtæ ſcriptam aſſerit.*

¶ Epiſcoporum cauſæ coram principibus examinari non debent. C. VI.

3 SI epiſcoporum cauſæ mihi cōmiſſorum apud piiſsimos dominos aliorū patrociniis diſponuntur; infelix ego in eccleſia iſta quid facio? Sed vt epiſcopi mei me deſpiciant, & contra me refugium ad ſæculares iudices habeant; omnipotenti Deo gratias ago[c] peccatis meis deputo. Hoc tamen breuiter ſuggero, quia aliquantulum expecto: & ſi ad me diu venire diſtulerint† , , exercere in eos† diſtrictionem canonicam nullo modo ceſſabo.

CAVSA XXII.

Vidā epiſcopus iurauit falſū, quod putabat verum: quo cōperto archidiaconus eius iurauit ſe numquam præſtaturum ei obedientiam. Compellitur archidiaconus ab epiſcopo ad exhibendam ſibi conſuetam reuerentiam. Accuſatur epiſcopus de duplici periurio, & de eo, quòd falſum iurauit, & quia archidiaconum ad peierandum compellit.

Primo queritur, an iuramentum ſit præſtandum, an non.

Secundo, ſi ſit periurus, qui iurat falſum, quod putabat verum.

Tertio, ſi licuit archidiacono denegare epiſcopo conſuetam obedientiam.

Quarto, ſi conſtiterit eſſe illicitū, quod iurauit archidiaconus, an ſit ſeruandum.

Quinto, ſi conſtiterit illud ſeruandum eſſe, an epiſcopus ſit reus periurij, qui contra iuramentum archidiaconum ſuum ire compellit.

QVÆSTIO I.

Vòd iuramētum præſtandū non ſit, auctoritate canonicæ ſcripturæ probatur. Ait enim Chriſtus in Euangelio diſcipulis [Sit ſermo veſter, Eſt eſt, non non; quod autem amplius eſt, à malo eſt.] Item Iacobus in epiſtola. [Ante omnia fratres mei nolite iurare omnino.] Vtraque auctoritate iuramentum prohibetur præſtare. Sed aliud eſt, ad iuramentum ſponte accedere: aliud, vel ad aſſerendam innocentiam ſuam, vel ad pacis fœdera confirmanda, vel ad perſuadendum auditoribus, quando pigri ſunt credere, quod eis vtile eſt, iuramentum offerre. Primum prohibetur: ſecundum conceditur. Non enim iurare omnino peccatum eſt.

Vnde in concilio Toletano 8. cap. 2. legitur.

d ¶ *Quod iuramentum.*] Ad intelligentiā ſequentium videndum quid ſit iurare: & quid iuramentum, quæ cauſa inſtitutionis iuramēti: & quæ ſit forma iuramenti. ‖ Iurare eſt aliquid Deo teſte dicere. Iuramentum eſt vox ipſius iurantis, vel actus ipſe, vel ipſum quod iuratur. ‖ Cauſa inſtitutionis vna eſt propter infirmitatē hominum de facili dubitantium. cum enim volumus aliquibus perſuadere quod eis vtile eſt, & non credunt ſimplici verbo, permittitur nobis iurare, vt infra ea. non eſt. & ca. ita ergo. & cap. ſi peccatum. Alia cauſa eſt propter idololatriā. ſicut enim conceſſum fuit vt hoſtias Deo immolarent, ne eas offerrent dæmonibus: ſic potius permiſſum fuit vt per Deū iurarent, quā per creaturas: ne inciderent in crimen idololatriæ, vt infra ea. cōſidera. ‖ Forma autē iuramenti alia fit ſolo ſermone: alia fit interuentu alicuius rei ſacræ. ‖ Illa quæ ſolo ſermone fit, ſecundū tria tempora triplex inuenitur. Aliter enim iurabant in veteri lege: aliter in primitiua eccleſia: aliter hodie. In veteri lege iurabatur, Viuit Dominus, viuit anima mea hæc addat mihi Domin⁹, vt infra ea. & iurabunt. In primitiua eccleſia iurabatur, teſtis eſt mihi Dominus: teſtis eſt mihi conſcientia: hoc dico cora Deo, vt infra ea. ſi peccatum. Hodie iuratur, per Deū: & ſic me Deus adiuuet, vt 35. q. 6. de parētela. ‖ Pœna periurij eſt ſicut de aliis moralibus, vt infra ea. q. ca. vlt. & fit inteſtabilis, vt infra ead. q. 5. paruuli. huic autem quæſtioni propoſitę breuis datur ſolutio; quia iuramentū non eſt præſtandum niſi in dubiis & neceſſariis, cū pigri ſint homines ad credendū, vt infra cad ita & cap. ſi peccarum.

e ¶ *Eſt eſt, non non.*] ideo fit geminatio, vt referatur ad os, & ad cor, vt extra de iureiur. & ſi Chriſtus. & negatio duplex hic nō inducit affirmationem: licet ſit arg. contra. ff. de verb. ſig. duobus verbis.

f ¶ *A malo.*] ab incredulitate, ſcilicet illius cui iuratur, vt extra de elect. ſignificaſti.

g ¶ *Nolite.*] ſic tantum remouet indiſcretum iuramentum, vel vult dicere quòd non pro qualibet re ſit iurandum: quia non pro vili, vt 2. quæſt. 5. ſi quis. Ioan.

Mnc.] CASVS. Statuit concilium Toleta. in hoc ca. q̄ pro tribꝰ causis potest quis licite iurare, scilicet ꝓ pace facienda vel consolidanda, & cum in iudicio per testes veritas comprobatur, & cū quis suam innocētiam purgat.

a ¶ *Omne quod.*] itē quattuor hic ponit casus, in quibus potest iurari. sunt & alij quos habes 2. quæstio. 5. in prin. & 28. dist. de Syracusanæ, & extra de iur. calum. cap. 11. extra de elect. significasti.

b ¶ *Deficiat.*] supple & reus sit infamatus. aliàs deficiente accusatore non cogitur se reus expurgare, nisi fuerit infamatus, vt 6. q. vlti. quod autē. licet quidā voluerint dicere contra. C. de reb. cred. in bonæ. & hæc dictio, sola, excludit hic vulgarem purgationē [2], sed non excludit numerum compurgatorum.

c ¶ *Taxatio.*] id est, impositio iudicis. est enim taxare modus iurādi. extra de purg. can. cum in iuuētute. Ioan.

On est contra.] CASVS. Quidam dicebant, q̄ nullo modo erat iurandū: & hoc probāt auctoritate Dñi dicētis, sit sermo vester, est est, &c. Aug. vero ostendit, q̄ iurare nō est peccatum. quod probat exēplo Apostoli, qui iurauit his verbis, per gloriā vestram quotidie morior. quam locutionē exemplaria græca iurationem esse ostēdunt, siue demonstrant. & docet q̄ Dñs nō ꝓhibuit iuramenta nisi q̄ fiunt ex cupiditate & dilectione iurādi.

d ¶ *In ipso est.*] infra ea. si peccatum, 11. q. 3. antecessor. Ioan.

e ¶ *Audiendi sunt.*] ‖immo eo ipso q̄ nolūt iurare, sunt habēdi hæretici. extra de hæret. excommunicamus, &c. ad abolendam. §. si qui. quidā enim nimis faciles sunt ad iurandum: quidā metu diuini numinis vsque ad superstitionem perueniunt, vt ff. de cōdi. instit. quæ sub. conditione. Ioan.

In nouo.] CASVS. Dicit Aug. q̄ prohibitum est ne omnino iuremus: non quia iurare sit peccatum: sed quia peierare peccatū est, ad quod per iuramentum peruenitur.

f ¶ *Sed quia peierare.*] arg. quòd quandoque prohibetur aliquid non propter se, sed

¶ *Iuramentum pro fœdere pacis est faciendum. C. I.*

Mne[a], quod in pacis fœdera venit; tunc solidius subsistit, cum iuramenti hoc interpositio roborat. Sed & omne, quod amicorum animos conciliat; tunc fidelius † durat, cum eos sacramēti vincula ligant. Omne etiā quod testibus † adstipulatur; tunc verius constat, cum id adiectio iurationis affirmat. Quòd si & α testis deficiat [b]; innocentis fidem sola iusiurandi taxatio [c] manifestat.

α ¶ Si & testis.] *In vetustioribus conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & vno monasterij Dominicanorum legitur.* Quòd etsi gestis deficiat, nocentis fidem, &c. *Sed recētiores editiones Colonienses, & codex Lucensis regius habent vt Gratianus, & Iuo, & Pannormia.*

Item Augustinus super epistolam ad Galatas, c. 1. infine. [2]

¶ Iuratio non est prohibenda, nec tanquā bonum appetenda. C. II.

3 *Non est contra præceptum* iuratio, quæ à malo est, nō iurantis, sed incredulitatis eius, cui iurare cogitur. Nam hinc intelligitur ita Dominum prohibuisse à iurando, vt, quantum in ipso est [d], quisque non iuret: quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tanquam magnum, aut suaue aliquid. Nam vtique Apostolus nouerat præceptum Domini: & iurauit tamē. Non enim audiēdi sunt [e], qui has, iurationes esse non putant. Quid enim facient de illa? [Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quā habeo in Christo Iesu Domino nostro?] quā græca exēplaria manifestissimam iurationē esse conuincunt. Prohibemur β ergo iurare cupiditate, aut delectatione † iurandi. Quamuis enim iuramentum amplius sit, quàm, est est, non non, & ideo à malo sit; non tamen à malo tuo, sed infirmitatis, aut incredulitatis eorum, qui non aliter mouentur ad fidem.

β ¶ Prohibemur ergo.] *Apud B. Augustinū, & ceteros collectores hic locus ita habet.* Quantum ergo in ipso est non iurat Apostolus: non enim appetit iurationem cupiditate, aut delectatione iurandi. Amplius enim est quàm est est, non non: & ideo à malo est, sed infirmitatis, &c.

Item Augustinus in epistola 154. ad Publicolam.

¶ Peierare, peccatum est, non iurare. C. III.

4 *In nouo* testamento dictum est, ne omnino iuremus. Quod quidem mihi propterea dictum videtur; non quia verum iurare peccatum est; sed quia peierare † immane peccatum est: à quo longe nos esse voluit, qui omnino ne iuremus, admonuit.

Idem sermone trigesimo de verbis Apostoli. 5

¶ In necessariis verum iurare peccatum non est. C. IIII.

6 *Vt noueritis* verum iurare non esse peccatum; inuenimus & apostolum Paulum iurasse [Quotidie morior per vestrā gloriā; fratres, quā habeo in Christo Iesu Domino nostro.] Per vestram gloriā iuratio est. Non enim sic ait, per vestram gloriā morior, quasi vestra gloria me facit mori: quomodo si diceretur per γ venenum, per gladium, per bestiā, per inimicum, mortuus est, intelligeretur faciēte inimico, faciente gladio, faciente veneno mortuus est.

γ ¶ Per venenum.] *Apud B. Augustinū, & Bedam sic legitur*, quomodo si diceret, per venenum mortuus est, per gladium mortuus est, per bestiam mortuus est, per inimicum mortuus est, id est faciente inimico, faciente gladio, faciēte veneno, & similia: Non sic dixit per vestram gloriam.

Idē de sermone Domini, lib. 1. c. 30.

¶ [illegible] C. V.

Ita ergo præcepisse Dominum intelligitur, ne iuretur: ne quisquam, sicut bonū [f], appetat iusiurandū, & assiduitate iurādi ad periurium per cōsuetudinē [g] delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis, sed in necessariis iurationem habendam; refrænet se quantum potest, vt nō ea vtatur, nisi necessitas † cogat: videlicet, cum videt pigros esse homines ad credendum, quod eis vtile est credere, nisi iuratione firmetur. Ad hoc itaq; pertinet, quod sic dicitur [Sit autē sermo vester, est est, non non.] Hoc bonum est, & appetendum: [Quod autem amplius est, à malo est:] id est, si iurare cogeris; scias de necessitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid suades; quę infirmitas vtique malū est: vnde nos quotidie liberari deprecamur, cū dicimus [Libera nos à malo.] Itaq; nō dixit [h], quod autē amplius est, malum est. Tu enim † nō malum facis; qui bene vteris iuratione.

Idem ibidem continenter.

¶ Iurare non est peccatum. C. VI.

7 *Tu malū* nō facis, qui bene vteris iuratione: quæ δ etsi non bona; tamen necessaria est, vt alteri persuadeas, quod vtiliter † persuades, Sed à malo est illius, cuius infirmitate iurare cogeris.

δ ¶ Quæ etsi.] *Apud B. Augustinum post vltima verba capitis præcedētis*, bene vteris iuratione, *sequitur continenter*, quæ etsi non bona. &c. *quemadmodum & in vno peruetusto Gratiani codice; in quo hæc duo capita non sunt distincta.*

Item Hieronymus super Hieremiam ad cap. 4.

¶ Per Deum iurare permittitur, ne per idola iuretur. C. VII.

8 Et iurabunt [i], viuit Dñs, in veritate, & in iudicio, &

---

1 Tuo par. 12. c. 2. Pann. l. 8. c. 83.

† *al. fixius*

† *al. sedtis*

2 Et Beda. 2. Cor. 15.

3 Sent. 4 dist. 39. Polyc. l. 6. tit. 11. Iuo p. 12. c. 3. Pann l. 8. c. 84.

2 Quæ aliena debet esse à sacro ordine. 2. q. 5. monomachiam. I.

1. Cor. 15.

† *al. dilectione*

Matth. 5.

‖ Iurare nolēs est habendus hæreticus.

4 Tuo par. 12. c. 4. Pann. l. 8. c. 85.

Matth. 5.

5 Beda 1. Cor. 15.

---

propter aliud quod indē sequi potest [b]. 11. q. 3. nolite. & 37. dist. ideo. insti. vi bo. rap. 5. sed nē dum talia. 41. dist. quisquis. 12. q. 1. habebat. 2. q. 7. præsumunt. 24. q. 3. Deus. vbi aliquid prohibetur propter suum contrarium, sicut hic.

Tu noueritis.] Probat in hoc ca. August. quòd iurare non est peccatū: quod probat exemplo Apostoli, qui iurauit hoc modo: per gloriam vestram, &c. Et quòd ista verba sint iuramēta patet. non enim sic intelliguntur vt gloria illorum faceret Apostolum mori, sicut per venenum vel per gladium moritur homo.

Ita ergo.] CASVS. Casum istum sic ponēs. Dicitur in hoc ca. quod quædam sunt appetenda per se, vt virtus, quædam verò appetenda sunt propter necessitatem, vt iusiurandum. vnde aliquis iurare non debet nisi necessitas eum cogat, scilicet cum videt pigros homines ad credendum, qui non crederent nisi iureturum. cum vero non adest necessitas, sit sermo vester, est est, non non. Si autem amplius fuerit, scilicet iuramentum in tempore necessitatis: non est à malo iurantis, sed à malo, id est, infirmitate recipientis: à qua infirmitate quotidie deprecamur liberari. Sequēs cap. patet.

g *Bonum.*] argu. q̄ bonū prohibetur propter consequens malum, vt 21. distin. denique. vitia enim vicina sunt virtutibus, vt 41. dist. sæpe.

h ¶ *Cōsuetudinem.*] ‖Assiduitas enim facit aliquā esse peccatū, quā aliàs nō esset, vt 25. dist. criminis appellatio.

i ¶ *Non dixit.*] vim ergo debemus facere in verbis secundū ius, vt 8. dist. si consuetudinem. & ff. de verb. obli. si quis stipulatus.

k *Tu malum.* ¶ *Quod vtiliter.*] ‖& si propter vtilitatē alterius possum iurare, multo magis propter meam, vt 23. q. 5. si non licet.

Tu iurabunt.] CASVS. In veteri testamento iurabant Iudæi per idola: postea Dominus ad condemnationem idolorum, & vt Dominus per os hominum cōmendaretur, docuit per prophetas vt Iudæi per Dominū iurarent.

---

necessitas cum videat] orig.

Matth. 5.

3 Burch. l. 2. c. 190. & 175. Iuo par. 6. c. 166. & 161.

a Sebasti per hoc diabolus, & cōtrahibiles hæbentur, & qui non credebat populus ipsos habere aliquid nimis in se fecit prius quando iurabat per ipsos.

‖ Iurare, per creaturas non licet.

1 Sent. 2. dist. 39. Iuo par. 12. c. 1. Pann. l. 8. c. 83.

7 Tuo par. 12. c. 5. Pann. l. 8. c. 86.

‖ Iurare propter vtilitatē.

8 Sent. 3. dist. 39. Iuo par. 12. c. 17. *Hier. 4.*

---

iurarēt. Et hoc probat Hierony. duabus auctoritatibus. & sic aliquis nō potest dicere q̄ Euangelio in omni casu nos iurare prohibeat. Et nota quòd prima auctoritas est in principio. secunda in fine, vbi dicitur, *viuit Dominus.*

a ¶ *Sed hic, iurabis, &c.*] prima ratio.

b ¶ *Pro confessione.*] iurando enim per Deū, confitemur ipsum.

c ¶ *Offendicula.*] id est, idola per q̄ iurabāt.

d ¶ *Mortuorū.*] scilicet deorum. Ioan.[a]

Considera.] CASVS. Hieronymꝰ ostendit in hoc cap. q̄ Christus nō prohibuit iurare per Deū, sed per creaturas, nō ꝓ hoc fiat recte; sed quia melius est per Deū iurare, quā per dæmones vel aliàs creaturas: sicut non recte Iudæi Deo victimas immolabant: sed quia melius est Deo immolare quā dæmoniis. Seq. c. per te videre poteris.

e ¶ *Sed per cælum.*] ‖licet per creaturas nō possumus iurare, iuramus tamē per Euangeliū, quod est creatura: quia ibi tantū respectꝰ habetur ad Deum. Ideo autē prohibetur iurari per eas, ne per contemptum earum peieretur, vt j. ea. §. sed obiicitur. & ne videatur numen esse in eis. j. ead. §. vlti.

f ¶ *Melius esset Deo.*] electiue ponitur, non cōparatiue. sic 11. quæst. 3. nemo petitorum.

g *Cælicū.* ¶ *Iurāte.*] sine solēnitate. tūc enim depositionem induceit quādo ad solennitatem iurat, arg. 27. distinct. §. vlti.

h ¶ *Inter epulas.*] de confecra. dist. 5. nullus.

Si quis per capillū.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, q̄ si quis iurat per capillum vel caput Dei; si clericus est, deponatur: si laicꝰ, anathematizetur. In secūda parte dicitur, q̄ si quis per creaturas profanas iurauerit: debet acerrime castigari, & pœnitere secundū q̄ synodus iudicabit. In tertia parte dicitur, q̄ si quis taliter iurantem non manifestauerit, à Deo cōdemnabitur, & episcopus, qui talia nō emēdat, acerrime corripiatur. Secunda pars incipit ibi, *Et si quis.* Tertia ibi, *Si quis autē.*

i ¶ *Per capillū.*] secundū leges q̄ sic iurat, vltimo supplicio punitur. in auth. vt nō luxu. cōtra natu. circa mediū.

k ¶ *Non manifestauerit.*] ‖Arg. q̄ quis cogitur accusare [b], vt 2. quæst. 7. quapropter. 24. q. 3. tam sacerdos. 1. q. 1. quisquis. Sed cōtra, nemo inuitus accusare cogitur. C. vt nemo inui. agere vel accusare cōpellatur. l. 1. & furē nemo cogitur indicare vel accusare. ff. de præscrip. ver. solēt. Sed potest dici, q̄ iudicis officio cogi potest, sed non iure actionis. illud tamen credo, q̄ denuntiare cogitur aliquis secundum communem opinionem, quod notaui 2. q. 1. si peccauerit.

QVAERITVR Hæc est secunda pars quæstio. in qua quæritur vtrum sit maius peccatū iurare per Deū, quàm per Euangelia. & hoc probat per duo cap. quòd plus est iurare per Deum. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic mouet Gratianus quandā incidentem quæstionē, scilicet quis magis teneatur, an ille qui iurat per Deū, an qui iurat per sacra Euangelia. huic quæstioni respondet per sequentia capitu.

Si aliqua.] CASVS. Quidam stulti putabant esse maius iurare per Euangeliū, quā per Deū, quos Io. Chrysostō. reprehēdit dicēs, q̄ scripturæ ecclesiæ factæ sunt propter Deū, & nō ecōuerso. Sic literā ordinabis, *modicū*, id est minꝰ q̄ iurat per Deū quā per Euāgelia.

l ¶ *Modicum.*] quātum ad vulgares.

m ¶ *Maius.*] infra ea. q. 5. qui peierare. cōtra. sed illud de iudicio ecclesiæ, illud de iudicio Dei. ‖Vel dic q̄ qui iurat per Deū nō solēniter, minus peccat quā qui solēniter per Euangeliū. sed si vtrumque iuramentum est solenne, magis peccat qui iurat per Deum.

n ¶ *Propter scripturas.*] Hic patet q̄ æque obligatur qui iurat per Deum, sicut qui iurat per Euāgeliū. sed si per Deū iuraret nō solēniter, & p̄ Euāgeliū solēniter, vel ecōuerso: magis est obligatꝰ quod ecclesiam solēniter iurans: sed quantum ad Deum æqualiter. extra, qui cle. vel vo. rursus. Sed obiicitur, quanto sanctius est per quod iuratur. tanto magis est pœnale periurium: ergo magis obligatorium, vt infra ea. mouet. sed illud intelligo cum iuratur illicite, & habetur respectus ad solā creaturam. Hic patet quòd non est licitum iurare per creaturas, nisi in iure exprimatur quòd posit: sicut per Euangelium, per altare, per Crucem. infra ea. habemus. & 5. q. 5. qui peierat. & infra ea. si aliqua. & per salutem principis, vt 1. q. 7. quoties. Secundum leges tamen videtur quòd posit iurari per creaturas, vt ff. de iureiur. l. 2. §. vlt. & l. qui per salutē, Sed per membra Dei nō est licitum iurare, vt in authen. vt non luxuriētur homines cōtra naturā. coll. 6. circa medium.

Habemus.] CASVS. Quidam transgrediebantur sacramenta, quæ faciebāt in communi loquela, scilicet cum simpliciter per Deum iurabant. Sed ostendit Hieron. quòd non solum illa quæ fiunt in altari seu in sanctorum reliquiis, sunt à periuriis præcauenda, sed etiam illa quæ fiunt in communi loquela. & hoc probat auctoritate veteris testamenti dicentis: Non peierabis, &c.

Non est.] CASVS. Reuertitur nunc Grat. ad principale propositum, ad ostendendum quòd licitum est iurare. & dicitur hic quod non est contra præceptum Domini iurare: sed ideo prohibetur, ne propter vsum iuramenti periurium incurramus.

Si peccatum.] CASVS. Quidā dicebant q̄ peccatū erat iurare. Augustī. vero docet nō esse peccatum iurare tēpore necessitatis, cum

demnatione coerceatur. Sed si episcopus ista emendare neglexerit; acerrime † corripiatur.

o *Simillima his habētur nouella 77. apud Iulianum antecessorem: sed non prorsus eadem. Quare apud Iuonem nouellæ locus affertur par. 12. c. 32. hoc autem caput refertur c. 72. ex decretis Pij, quemadmodum & apud Burchardum.*

2 *Quæritur, quis magis teneatur; an ille, qui per Deum; an ille, qui super sacra Euangelia iurat.*

Huic quæstioni Ioannes Chrysostomus respondet dicens 5.

¶ Non est maius per Euangelium, quàm per Deum iurare. C. X.

6 *Si aliqua causa fuerit modi-* cum † videtur facere, qui iurat pel Deum. Qui autem iurat per Euangeliū; maius [a] aliquid fecisse videtur. Quibus similiter dicendum est: stulti, scripturæ sanctæ α propter Deum sunt, nō Deus propter scripturas [b].

α ¶ Sanctæ.] *Sic est emendatū ex aliquot vetustis, & originali, & Polycarpo. Antea legebatur, factæ.*

Item Hieronymus 7.

¶ Non solum in altaris vel reliquiis, sed etiam in communi loquela periurium cauēatur. C. XII.

8 *Habemus* in lege Dei scriptum [Non peierabis in nomine meo; nec pollues nomen Dei tui in vanum.] Ideo admonēdi sunt omnes, vt diligenter caucāt periurium, non solum in altari, seu sanctorum reliquiis, sed etiam in communi loquela.

p *Burchardus, & Iuo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non est inuentum: sed in capitularibus lib. 1. c. 63.*

Item Isidorus sententiarum lib. 2. ca. 31.

¶ Non prohibet Deus iurare, sed peierare. C. XIII.

9 *Non est contra Dei præ-* ceptum iurare: sed dum iurandi vsum facimus; periurij crimen incurrimus.

Item Augustinus de verbis Apostoli, sermone 28. al. 9.

Iuratio non est peccatum. C. XIIII.

10 *Si peccatū esset iuratio; nec* in vetere lege diceretur. [Non peierabis: reddas autē Domino iuramenta † tua] Non enim

---

al. à synodo] Burch.

‖ Iurans per Deū an plus obligetur, quàm iurans per Euangelium.

5 Auctor operis imperfecti in Matthæū, hom. 44.

6 Sent. 3. dist. 39. Polyc. l. 6. tit. 11.

7 Capitul. l. 1. c. 63.

8 Burch. l. 12. c. 2. Iuo par. 12. c. 59.

Leuit. 19.

9 Polyc. l. 6. tit 12. Burch. l. 12. c. 10. Iuo par. 12. c. 7. Pann. l. 8. c. 88.

10 Iuo par. 12. c. 8. Pann. l. 8. c. 80. olyc. l. 6 tit 11.

Leuit. 19.

vel ostendis iuum

cum homines sint pigri ad credẽdum quod est vtile eis. & hoc probat auctoritate veteris legis dicentis: Non peierabis, &c.

a ¶ *Præciperetur.*] ‖quia non est peccatum quod Deus vult fine lege 1, vt 26.dist.deinde. & qui peccat, legis auctoritate non peccat, vt 23.q.4. qui peccat.

b ¶ *Ad me.*] sicut dicit canon. q aliquis dicitur mutari potiꝰ quã mutare. 7.q.1.mutationes. & cap.scias.

EX PRAEMISSIS. Hæc est tertia pars quæstio. in qua quæritur vtrũ sit peccatũ recipere iuramẽtum si dubitat, & probat quòd non, per cap. seq. Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis cap. dicens q licet iurare nõ sit peccatum, nõ est tamen appetendum; ne consuetudine iurãdi in periurium labamur. Sed obiicitur q licet iurare peccatũ nõ sit, tamen iuramentum recipere, peccatũ videtur: cum dicatur, quòd amplius est, à malo est, nõ iuranꝭ, sed nõ credentis, sed hanc obiectionem soluit dicẽs, q nomine mali nõ malitia, sed pœna peccati, scilicet incredulitas, q ex infirmitate processit, intelligitur: quæ peccatum non est, & ita sicut iurare non est peccatum: ita recipere iuramentum non est peccatũ. Et ad hoc inducit seq. c. cuius casus patet.

c ¶ *Quamuis.*] ‖Accipiamus.] nisi eũ scimus aliquẽ falsum iuraturũ b. tũc enim prohibemur recipere iuramẽtũ, vt ℑ.ea. q.5. qui exigit. vel cum scimus aliquẽ cito posse lãbi in periurium, vt extra de coha. cler. clericos. Et est hic arg. q eo ipso est aliquid licitum, quòd nõ est prohibitum, vt 27.q.2. lex diuinæ. 28.q.1. iam nũc. Item arg. q antecedens est licitũ, nõ tamen cõsequens. sic 23.q.1. quid culpatur. in fi.

SED QVAERITVR. Hæc est 4. pars quæstio. in qua quæritur si sit credendum fidei eius qui per dæmonia iurat, & probat q sic, per cap. seq. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic quæritur an sit vtendum fide eius qui per dæmonia iurat, & respondet quòd sic, ad bonum & licitum. & ad hoc inducit sequens cap. cuius casus patet.

Mouette.] CASVS. Licet Hu. & Beñ. dixerint q tres quæstiones factæ fuerint ex hoc cap. ego Bar. Brixieñ. credo quòd tantum duæ fuerũt. Cap. ergo hoc diuiditur in tres partes. In prima parte quæsiuit Publicola an sit vtendum fide eius qui iurauit per falsos Deos. Antequam veniat ad responsionem quæstionis, dicit quòd qui iurat per falsos Deos, si non seruat fidem, in duobus peccat, & quia iurauit per falsos Deos, & quia fidem non seruauit. sed si seruauit fidem, laudabile est: & ideo fide eius vti possumus ad bonum, & non ad malum. Fides enim appellatur hic promissio, & non illa fides à qua fideles catholici vocantur. In secunda parte dicitur, quòd minus peccat ille, qui iurat per falsos Deos veraciter, quàm qui iurat per verum Deum fallaciter: quia quanto sanctius est per quod iuratur, tanto magis pœnale est periurium. In tertia parte quæsiuit Publicola an peccet qui gentilem siue paganum sibi per falsos Deos facit iurare? Et respondet quòd nõ: & hoc probat exemplo Iacob & Esau, qui fecerunt sibi iurare Laban & Abimelech per falsos Deos, quod credendum est: & ideo dicit dubitatiue, *si tamen*. Secunda pars incipit ibi, *Verumtamen*. Tertia ibi, *Alia quæstio*.

d ¶ *Bis.*] plus enim peccat qui in duobus peccat, quàm qui in vno. 13.dist.cap.1.

e ¶ *Sociat.*] & ita obligat iuramẽtũ quod fit per falsos Deos. & non obstat. ff.de iureiuran.l.non erit. §.pen. vbi dicitur, quòd non valet iuramẽtum quod fit per falsos Deos: quia ibi loquitur de hominibus eiusdem fidei.

ADDITIO. Scilicet de duobus fidelibus: hic autem vnus erat infidelis: & ita fit hoc in fauorem religionis: vel ibi est aliud secundum leges, secundum Lau.

f ¶ *Neque.*] hic respõdet tacitæ quæstioni, cum pagani non habeant fidem, quomodo dices eos frangere fidem? Ad hoc respondet, quòd hic non agitur de fide virtutũ, sed de alia fide. ‖Multipliciter enim dicitur fides. quandoque idem est fides, quod sacramentũ baptismi, vt 45.distinc. de Iudæis. Item dicitur fides castitas thori c, vt 27.q.2. coniuges. Item dicitur fides securitas siue pactum, vt 23.q.1.noli. Item dicitur fides conscientia, vt ibi. Omne quod non est ex fide, peccatum est, vt 28. quæst.1. §. 1. Item dicitur fides habitus mentis bene constitutæ. Item dicitur fides credulitas, secundum quam credimus illud quod non videmus, vt ibi. Fides non habet meritum, &c. de pœniten. distinct. 4. c. in domo.

g ¶ *Veraciter,*] quod est, si fallaciter iuretur per Deos falsos. & ita periurium committit qui verum iurat per Deos falsos.

h ¶ *Magis.*] hæc dictio, magis, non comparatiue ponitur, sed abnegatiue, quia falsi Dei non sunt sancti.

i ¶ *Pœnale.*] id est, maiori pœna dignum. quãto enim res est sanctior vel melior, tanto est maius peccatum offendere eam quàm aliã, vt 17,9.4. sicut qui. & infra ead.q.5. qui peierat.

k ¶ *Periurium,*] id est, temerarium iuramentum. & sic bene adaptatur ratio sequens.

l ¶ *De Laban.*] ‖Sed nonne ille peccat qui per Deos falsos iurat: ergo & ille peccat, qui recipit tale iuramentum, vt ℑ.ea.q.5. ‖Sed dicꝰ q licet ille peccet, tamen permittitur tale iuramentum, cum alidic q licet ille peccet, tamen permittitur tale iuramentum, cum aliter non possit adhiberi fides dictis suis. præterea si iuraret per Deũ verum, facilius obuiaret tali iuramento, & tamen magis peccaret.

SIC ETIAM. CASVS. Adhuc ostendit Grat. q non peccat Christianus, q paganũ sibi per suos Deos facit iurare. Diuiditur ergo iste §.

‖ Legis auctoritas non facit à peccato.
a Ad hoc 33. q.5. noluit. in fi.

1 Sent.3.dist. 39. Anſ.l.11.c. 75. fuo par.12. c.15. Pann.l.8. c.117. Polyc.l. 5.tit.11.

‖ Iuramentum non est recipiendum ab illo, quẽ scimus falsum iuraturum.
b Idem & cũ scio veritatẽ, sed ex odio exigo iurationẽ. C. de iura. cal. auth. in hoc facta mẽ. Laur.
1 Iuo par.12. c.4.

2 Sent.3.dist. 39. Anſ.l.11.c. 75. fuo par.12. c.15. Pann.l.8. c.117. Polyc.l. 5.tit.11.

3 Tenetur enim seruare iuramentum licet peccet, secundũ Alexan. de Imo. & Modernos in l. ait prætor. 5. iurari. in fin. 6. ff. de iureiuran.

iste §. in tres partes. In prima ostendit, q nõ peccat Christianus si recipit sacramentũ ab infideli per Deos suos. Et hoc probat exẽplo Iudæorum quando fecerunt pacem cum Romanis per Deos falsos receperunt iuramentum, ipsi autem per Deum verum iurauerunt. Sic etiam per creaturas iurare malum est: sed seruare quod iuratur, est bonum. In secũda parte obiicit & probat, quòd iurare per creaturas non est malũ: quia Ioseph cum vir sanctus esset, per salutem Pharaonis iurauit. Postea soluit dicens, quòd sancti iurando per creaturas ipsum creatorẽ venerabantur: sic Ioseph iurãdo per saluté Pharaonis, iurauit per eũ, qui dedit ei salutem & potestatẽ. & Dominus non prohibuit iurare per creaturas nisi propter duas causas, ne in eis numen deitatis esse putaretur, vel ne eas cõtemptibiles iudicãdo, promissa non seruaremus. In tertia parte quærit inciditer q̃d sit grauius, an iurare fallaciter per creaturas, an per creatorẽ. Et primo ostendit, quòd grauius est iurare per creaturas: quia sic iurando in duobus peccat: quia & cõtra prohibitionẽ iurat, & quia fallaciter iurat: sed per creatorẽ fallaciter iurando, tantum in vno peccat. Postea soluit dicens, q periurium tãto magis pœnale est, quãto id per quod iuratur, sanctius est. & ita magis est pœnale peierare per creatorem. Secũda pars incipit ibi, *Sed obiicitur*. Tertia ibi, *Sed quæritur. Positus erat*, scilicet Pharao. *In infimis*, id est, in mundanis. Vel positus erat, scilicet princeps in mũdanis, vel in Memphis, quæ ciuitas erat, vel caput regni.

a ¶ *Per salutem.*] & in canone per salutem dominorum iuratur, vt 1.q.8. quoties.

b ¶ *In infimis.*] aliàs Memphis, quæ erat caput regni Pharaonis.

c ¶ *Dupliciter,*] & ita quãdoque duo mala ratione conjunctionis non æquiualent alteri eorũ per se. sic extra de offic. iud. deleg. super quæstionum. §. si vero.

Radicandũ.] CASVS. Significatũ fuit Eutychiano Papæ, quòd quidam presbyteri de periurio leuem pœnitentiam imponebant, quare statuit Eutychianus, vt Christiani moneantur periurium quitare, cum sit graue delictũ: sed si in illud inciderint, taliter de ipso pœniteãt, qualiter de adulterio, & de aliis criminalibus vitiis pœnitarent. Si quis vero timens longam pœnitentiam periurij, ad confessionem venire noluerit, excommunicetur donec resipiscat.

d ¶ *Qualem.*] quantum ad numerum annorum hoc intelligẽ, nõ quantum ad asperitatem pœnitentiæ. ‖nam regulariter pro quolibet mortali debetur septẽnis pœnitentia, nisi dignitas delinquentis, vel qualitas delicti aliud suadeat. 33.q.2. hoc ipsum. & 82. dist. presbyter. & 27.q.1. deuotam. vnde licet septennis pœnitentia imponatur pro quosdam paruipendere hoc scelus, & leuem quodammodo periuris pœnitentiæ modũ imponere; qui nosse debẽt, talem de periurio pœnitentiam imponi debere, qualẽ & de adulterio, & de fornicatione, & de homicidio sponte commisso, & de ceteris criminalibus vitiis. Si quis vero perpetrato periurio, aut quolibet criminali peccato, timẽs pœnitentiam † longam, ad cõfessionem venire noluerit; ab ecclesia repellẽdus e est, siue à communione, & consortio fidelium, vt nullus cum eo comedat, neque bibat, neque ꝛ oret, neque in domo sua eum recipiat.

Burchardus etiam, Polycarpus, & Iuo citant ex Eutychiano. Inuentum vero est inter quædam capitula Theodulphi episcopi Aurelianensis ad suos presbyteros scriptis, c.26. quæ in antiquo codice Romæ habentur.

ꝛ ¶ Neque oret.] *Additũ id est ex Theodulpho, Burch archo, & Iuone.*

1 Polyc.l.6.tit. 11. Anſ.l.11.c. 75. Barc.l.12. c.16. Iuo p. ma.71.

QVÆSTIO II.

Vod autem ¶ *periurium sit falsum iurare, facile probatur. Ait enim Aug. in libro psalmorum super* [*Domini est terra.*]

¶ Peierat qui aliter facturus est, quàm promittit. C. I.

IN dolo iurat, qui aliter facturus g est, quàm promittit, cum periurium sit nequiter h decipere credentem.

¶ *Quod hic citatur ex B. Augustino in glossa interlineari psalmi 23. in vers.* Nec iurauit in dolo, *refertur ex Cassiodoro.*

Item Hieronymus super Hieremiã, lib.1. ad c. quartum.

¶ Quos debeat habere comites iusiurandum. C. II.

3 ANimaduertendum est, q iusiurandum hos habeat comites, veritatem i, iudicium k, atque iustitiam l. Si ista defuerint; nequaquam erit iuramentum, sed periurium.

Item qui falsum iurat, mentitur. Mentiendo autem iurare, nihil aliud est, quàm peierare. ‖ *Cum ergo omnes, qui loquuntur mendacium, per-*

Vod autẽ.] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes. In prima parte probat per v.cap. q non est periurus qui iurat falsum quod putat esse verum. Secũda ibi, *Ille ergo*, tertia ibi, *Item quod dicitur*. Quarta ibi. *Cum humilitatis*. Quinta ibi, *Quandoque*. Io. de Fãt.

CASVS. Hic ponitur secunda quæstio, vbi quæritur an sit periurus qui iurauit falsum quod putat verum. Et certum est, q non, vt ℑ.e. homines. Et procedit hoc ordine Gratia. Primo, probat q est periurus, postea q nõ. & ponit solutionẽ optimã.

f ¶ *Quòd autem.*] Hic quæritur an sit periurus, qui iurat falsum quod putat verũ. ‖Ad quod notandũ est, quòd quattuor modis committitur periurij. Vno modo vt si quis falsum ignoranter iuret, & illud nullo modo est peccatum, vt ℑ.ea. beatus. Secũdo modo dicitur periurium tantũ falsum iuramentum scienter factum, & illud semper est peccatum, & mortale, vt infra ea.c. homines. Tertio modo dicitur periurium indiscretum iuramentũ, & illud quandoq; est peccatũ mortale. infra ea. q. 4. qui sacramento, quandoq; venale, vt 25.dist.§. aliàs ea. & extra de iureiu.c. verum. Quarto modo dicitur periurij transgressio iuramẽti, & illud quandoq; nullum peccatum est, vt in illicitis, vt infra ea.q.4. in malis, quandoq; est mortale, vt infra ea.q. 4.si aliquid.

‖ Periurium quattuor modis committitur.

3 Sent.3.dist. 39. Iuo par.12.c. 22. Pann.l.8. c.113.

N dolo.] CASVS. ‖ Dicitur hic q dolose videtur iurare qui aliter facit quã promittit, cũ periurij sit nequiter credentes decipere.

g ¶ *Qui aliter facturus est.*] id est, qui aliter proponit facere.

h ¶ *Nequiter decipere.*] ‖scilicet habere animũ decipiẽdi. si enim nõ haberet animũ, secus esset, vt ℑ.ea.ne quis 4.

a Ad hoc 15. qui & 4. qui. 1. in fraudem.

Nimaduertendum.] CASVS. Dicitur in hoc c. q iuramentum tres habet comites siue partes, scilicet veritatem, iudiciũ, & iustitiam. & si aliquid istorum defuerit, periurium erit.

i ¶ *Veritatem.*] id est, conscientiam veritatis. ℑ.ea. ne quis. sed veritas rei non sufficit nisi adsit conscientia, vt ℑ.ea. homines. ‖sic & veritas conscientiæ sufficit vt à furto excuset, si credo dominum permissurum, vt instit. de oblig. quæ ex delicto nasc. §. placuit.

‖ Veritas conscientiæ à furto excusat.

k ¶ *Iudicium.*] id est, discretionem.

l ¶ *Atque iustitiam.*] id est, vt iustũ sit & licitum quod iuratur.

ITEM QVI. CASVS. Adhuc probat eum qui iurauit falsum quod

quod putabat esse verum, periurum, cum iurádo falsum fuerit mentitus, & loquentes mendacium iuxta psalmodiam sunt perdendi, & multo magis perpendi sunt qui mentiendo periurare creduntur.

SED ALIVD CASVS. Respondet hic Grat. allegatis, dicés, q; si aliquis iurat in dolo, scilicet in cuius mente est aliter facere, quá iurat, periurus est.

Psal.3. Sed si sine dolo iurat putans esse verú quod iurat, licet aliter eueniat quàm iurat, periurus non reputabitur. quod probat exemplo Apostoli, qui promisit se iturú ad Corinthios, & tamen aliter fuit. sed periturus nõ fuit in dolo. Et ad hoc inducit sequens capitulum.

1 Sent. ibidē.

Omines.] CASVS. Beneuen. hunc casum sic ponit. Tres casus sunt in hoc cap. Primus est cũ quis putat verú esse quod est falsum, & tamen incaute iurat. Secundus est cũ quis iurat scienter verũ esse quod scit esse falsum. Tertius est cum quis putat falsum esse quod verum est, & tamen iurat esse verũ. Primus fallitur tantũ, & venialiter peccat. Secundus fallitur tantũ. Tertius fallit animo, & fallitur. & ita isti duo mortaliter delinquũt.

1.Cor. 16.

2 Sent.3.dist. 39. Iuo p.tract. 39. Paun.l.8. c.112.

a ¶ *Homines.*] hic ostendit tres modos periurij.

b ¶ *Putat.*] primũ.

c ¶ *Et temere.*] id est, indiscrete.

d ¶ *Aut scit.*] secũdum quod iurat, id est, quod verum est.

e ¶ *Quæ duo.*] scilicet primum & secundum, & sub secundo comprehendit & tertium a.

al. tamen

† al periras] orig.

a Vnde dic duo, quorum alterum duo capita habet vt per exẽpla patet quæ supponit, vnde etiam præmisit, scit vel putat. Arch.

f ¶ *Velit.*] qa ipsum peccare nemo per se vult, vt 15.q.1.merito.

g ¶ *Linguã.*] sic 15. q.6.cap.1.

QVIA ERGO. CASVS. Concludit Gratia. ex supradicto c. dicens, q; licet iste episcopus iurauerit falsum, quod putabat esse verum, cum non fecerit scienter hoc, neq; negligenter, nõ est reus periurij iudicandus. Postea respondet obiectioni factæ supra in §. item qui. ostendens, q; non omnis qui falsum dicit, mẽtitur, sicut nec omnis qui mentitur, dicit falsum, quod probat per seq. cap.

dendi sint, iuxta illud psalmistæ [*Perdes omnes, qui loquũtur mendacium*] *multo magis damnabiles sunt, qui mentiendo peierare cõuincuntur: quia nomen Dei sui in vanum assumunt.* ¶ 1 *Sed aliud est, falsum iurare, aliud, iurare in dolo. Non enim omnis, qui aliter facturus est, quàm promittit, in dolo iurat. Licet enim Apostolus aliter facturus esset, quàm promitteret Corinthiis in prima epistola, cũ ait* [*Veniam ad vos*] *non tamen in dolo iurauit, aut mendaciter promisit. Ille enim in dolo iurat, aut mendaciter promittit: in cuius mente est non sic se facturum vt promittit. Ille autem, qui promittit falsum, quod putat verum, nec in dolo iurat, nec mendaciter promittit.*

Vnde Augustinus de verbis Apostoli, sermone. 28. al. 30,

¶ Non est mendax falsum, quod putat esse verum. C. III.

S autem, qui mentitur ea, contra id, quod animo, sentit; loquitur voluntate fallendi. ¶ Et vtique verba propterea instituta [b] sunt, non per quæ se inuicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat. Verbis ergo vti ad fallaciã, nõ ad quod instituta sunt, peccatum est. Nec ideo vllũ mendacium putandum est nõ esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim & furando; si pauper, cui palam datur, sentit commodũ; & diues, cui clam tollitur, non sentit incõmodum: nec ideo tale furtũ quisquam dixerit nõ esse peccatũ. & supra ca. 18. ¶ 4 Nemo mentiẽs iudicandus est, qui dicit falsum quod putat verũ: quoniã, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non itaque mendacij, sed aliquando temeritatis arguendus est, qui falsa incautus credit [†], ac pro veris habet: potiusque e contrario, quantum in ipso, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falsum. Quantum enim ad animũ [k] eius attinet, quia non quod sentit, hoc dicit: non verum dicit: quãuis verũ inueniatur esse quod dicit. Nec vllo modo liber est à mendacio; qui ore nescíens verum loquitur; scíens autem voluntate mentitur. Non consideratis itaque rebus ipsis, de quibus aliquid dicitur, sed sola intentione [l] dicentis, melior est, qui nescíens falsum dicit, quoniam id verum putat; quàm qui mentiendi animum sciens gerit, nescíens verum esse quod dicit.

3 Sent.dist. 38. [el Omni] orig.

2 ¶ Omines [a] falsum iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut enim putat [b] homo verum esse, quod falsum est, & temere [c] iurat: aut scit [d], vel putat falsum esse, & tamen pro vero iurat, & nihilominus cũ scelere iurat. Distant autem [†] ista periuria, quæ duo [e] cõmemoraui. Fac [a] illũ iurare, qui verũ putat esse, pro quo iurat verũ putat esse, & tamen falsum est: nõ ex animo iste peierat [†], fallitur. hoc pro vero habet, quod falsum est; nõ pro re falsa sciens iurationem interponit. Da alium, qui scit falsum esse, & dicit verum esse, & iurat tãquam verũ sit, quod scit falsum esse. Videtis, quàm ista detestanda sit bellua, & de rebus humanis exterminanda. Quis enim hoc fieri velit [f]? Omnes homines talia detestãtur. Fac alium, qui putat falsum esse, & iurat tanquã verum sit, & forte verum est. Verbi gratia (vt intelligatis) pluit in illo loco? interrogas hominẽ: & putat non pluisse, & ad negotiũ eius cõpetit, vt dicat, pluit: sed putat non pluisse. Dicitur ei, vere pluit? vere, & iurat β: & tamen pluit ibi: sed ille nescit, & putat non pluisse; periurus est. Interest, quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam [g] non facit nisi mens rea.

a ¶ Fac illum.] *Sic etiam apud Iuuenem, & in vno Vaticano codice sermonum B. Augustini. & in Antuer. editione. Nam in aliis est,* facilius iurat.

β ¶ Et iurat.] *Addita hæc sunt ex originali, & Iuone, vt locus sit integer. Necesse enim est præcedere iuramentũ, vt quis periurus dicatur, cuius iuramenti in codicibus Gratiani nulla erat mentio. Alia etiam nonnulla sunt emendata.*

Quia ergo mens huius non erat rea (nesciebat enim falsum esse, quod iurauit esse verum) nec temere, vel negligenter, sed cum magna diligentia videbatur sibi deprehendisse verũ, quod iurauit falsum, periurij reus nequaquam est iudicandus. Item, quod dicitur, qui falsum iurat, mentitur, non vniuersaliter hoc intelligi debet. Non enim omnis, qui falsum dicit; mentitur: sicut nec omnis, qui mentitur, falsum dicit.

Vnde Augustinus in Enchiridio, c. 22.

¶ Non est mendax, qui falsum quod putat verum dicit. C. VIII.

3 ¶ S† autem, qui mentitur ea, contra id, quod animo, sentit; loquitur voluntate fallendi. ¶ Et vtique verba propterea instituta [h] sunt, non per quæ se inuicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat. Verbis ergo vti ad fallaciã, nõ ad quod instituta sunt, peccatum est. Nec ideo vllũ mendacium putandum est nõ esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim & furando; si pauper, cui palam datur, sentit commodũ; & diues, cui clam tollitur, non sentit incõmodum: nec ideo tale furtũ quisquam dixerit nõ esse peccatũ. & supra ca. 18. ¶ 4 Nemo mentiẽs iudicandus est, qui dicit falsum quod putat verũ: quoniã, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non itaque mendacij, sed aliquando temeritatis arguendus est, qui falsa incautus credit [†], ac pro veris habet: potiusque e contrario, quantum in ipso, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falsum. Quantum enim ad animũ [k] eius attinet, quia non quod sentit, hoc dicit: non verum dicit: quãuis verũ inueniatur esse quod dicit. Nec vllo modo liber est à mendacio; qui ore nescíens verum loquitur; scíens autem voluntate mentitur. Non consideratis itaque rebus ipsis, de quibus aliquid dicitur, sed sola intentione [l] dicentis, melior est, qui nescíens falsum dicit, quoniam id verum putat; quàm qui mentiendi animum sciens gerit, nescíens verum esse quod dicit.

3 Sent.dist. 38. [el Omni] orig.

† credita pro veris habuit] orig.

|| Animus, & opinio præfertur veritati, & facto.

Item Gelasius Papa.

¶ Non mentitur, qui animum falleadi non habet. C. V.

BEatus Paulus apostolus non ideo (quod absit) fefellisse credendus est, aut sibi extitisse contrarius; quoniam cum ad Hispanos

4 Sent. ibidē Pann. l.8. c.113. Iuo part. c.51.

a ¶ *Divina* [2] qua omnia vincula humana franguntur. 19.q.2. duæ sunt. & secundũ quã dispositionẽ est licitũ quod aliàs est illicitũ [a], vt 14.q.5.d.xit. Et est arg. hic q; in omni voto vel sacramento intelliguntur huiusmodi generales conditiones, si Deus voluerit, si vixero, si potero, vt 3.ea.q.ne quis. & 27.q.2.§.cum ergo. & ff. qui satisd. cog.

a Adde hic de Imo. in quod re. citat. & ff. si item pet. & plenius Bal. de Aliquid per iur. in l. ff. de iurei. & ca. 1. porro. & per Bal. in ca. 1. de his quæ sunt a prælatis. & in l. ci. in fi. de probatio. & vide per Do. Ancha. Imol. & alios.

Iudith. 2. c. 10. & tamen ex. falsa. ibi. extra de re. iud. c. 10. & cetera no. hic & vide in locis suis & Christo laua.

a In lib. ad Confessũ cõmunicatiũ, cap. 2. & Pann. l. 8. c. 113. & adde ad obligũ.

Sent. dist. 38. Iuo p. c. 51. [Fallere & falli quandoque parum differunt. al. aliquantũ.

b ¶ *Maioribus.*] no. q; secundũ canones excusatur quis a iuramẽto propter maiora negotia [b], vt extra de iureiurá. breui. & ca. quereláfecus secundũ leges, qa difficultas præstationis nõ reddit stipulationẽ inutilem [c], vt ff. de verb. obli. continuus. §. illud.

b Adde hic Imo. q; quod excusatur quis a iuramẽto propter maiora negotia, vt extra de iureiurá. breui. & ca. querelá. secus secundũ leges, qa difficultas præstationis nõ reddit stipulationẽ inutilem, vt ff. de verb. obli. continuus. §. illud.

c ¶ *Nolauabis.*] nec Petrus fuit sibi contrarius, nec Domino. Dominus enim voluit ex humilitate lauare pedes Petri, sed Petrus propter reuerentiá noluit hoc. sed reuerentia & humilitas sibi non contrariantur. ¶ Ité sibi nõ fuit cõtrarius, quia primo propter reuerẽtiá noluit, secũdo propter obedientiam permisit lauari & obediẽtia non est cõtraria humilitati vel reuerentiæ. similem superficialem contrarietatem habes 8.q.1. in scripturis. eum suis concordantiis.

ILLE ERGO. Hæc est 2. pars q; in qua dicitur, q; multũ interest in quibus rebus mentiatur, & hoc probat per duo c. Io. de Fan.

CASVS. Concludit Grat. ex. supradictis dicens, q; ille mentitur iurando, qui scit falsum esse quod iurat pro vero, quod probat auctoritate Au. dicentis: *Est enim*, &c. Postea ostendit, q; fallere semper est peccatum: falli quandoque non. & quandoque minus peccatũ est fallere quàm falli, & ad hoc inducit seq. c.

d ¶ *Mendaciũ.*] stricte sumitur hic mendaciũ. largius sumitur cum dicitur, falsitas est veritatis immutatio, vt in auth. de fide instru. & cau. in princ. colla. 6.

e ¶ *Fallere.*] || fallere aliquẽ in cõtractu aliquo minus peccatũ est quã falli ab aliquo circa articulos fidei. in his enim quæ spectant ad fidem, non multum differũt inter se fallere & falli, vt 16.q.1.si cupis.

|| Verba ante sint semper attendenda.

Vnde Augustinus in Enchiridio, c. 21.

¶ Falli in his, quæ ad fidem non pertinent aut paruum, aut nullum est peccatum. C. VI.

2 IN quibus† rebus† nihil interest ad capessendum Deiregnum, vtrum credantur, an non, & vtrum vera siue sint, siue putentur, an falsa in his errare, id est aliud [g] pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum: aut si est, minimum esse atque leuissimum.

1 Sent. dist. 3. Iuo p. 11. c. 9. Pann. l. 8. c. 1. & quibusdā] orig.

Idem in Enchiridio, c. 18.

¶ In his quæ ad fidem pertinent, grauius est falli, quàm alios decipere. C. VII.

3 IN ipsarum cõsideratione rerum, quæ dicuntur [a], tantũ interest: quia siue quis fallatur [b], siue mẽtiatur, vtcũq; falli quã

1 Sent. dist. 3. Iuo p. c. 51. [Fallere & falli quandoque parum differunt. al. aliquantũ.

f ¶ *Rebus.*] sicut hoc, an planetæ moueantur contra firmamentũ, vel cum ipso, an homo & non homo eandem speciem significet.

g ¶ *Aliud.*] not. diffinitionẽ erroris, vt 38. dist. quáuis. & c. sedulo.

|| *Nipsarum.*] CASVS. De duobus fuit ab Aug. quæsitum. Primum fuit an in contractibus, vel rebus ad corpus pertinentibus sit minus malum falli, quã fallere. & respondet, quod sic. Secundum fuit an sit maius malum falli in articulis fidei, quàm fallere in rebus

se promisisset iturum, dispositione diuina [c] maioribus [b] occupatus ex causis implere non potuit quod promisit. Quantũ enim ipsius voluntatis interfuit, hoc pronũtiauit, quod reuera voluisset efficere. Quantum enim ad diuini secreta consilij (quæ, vt homo, omnia non potuit, licet spiritu Dei plenus, agnoscere) superna prætermisit dispositione præuentus. Nec quia beatus Petrus apostolus pro affectu diuinæ reuerẽtiæ ipsi Domino respondit. [Non lauabis [c] mihi pedes in æternũ,] refellisse (quod absit) aut in sua putabitur minime contitisse sententia, quia mox eidem diuinæ voluntati cesserit, & quod se dixerat non esse facturũ, causis adstrictus humanæ salutis passus est prona volũtate faciendũ.

c ¶ *Illeergo falsum iurando mentitur, qui scit falsum esse quod iurat. Est enim mendacium [d] vt Augustinus ait [e] falsa significatio vocis [f] cũ voluntate fallendi. Sed cũ fallere [g] semper sit voluntatis, falli autem, vel infirmitatis, vel temeritatis, grauius autem sit quod ex voluntate, quàm quod ex temeritate, vel infirmitate procedit; aliquando contingit falli vel nullum, vel minimum esse peccatum: aliquando ex ipsa rerum varia consideratione minus esse fallere, quã falli.*

Vnde Augustinus in Enchiridio, c. 21.

¶ Falli in his, quæ ad fidem non pertinent aut paruum, aut nullum est peccatum. C. VI.

2 IN quibus† rebus† nihil interest ad capessendum Deiregnum, vtrum credantur, an non, & vtrum vera siue sint, siue putentur, an falsa in his errare, id est aliud [g] pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum: aut si est, minimum esse atque leuissimum.

60

Idem in Enchiridio, c. 18.

¶ In his quæ ad fidem pertinent, grauius est falli, quàm alios decipere. C. VII.

3 IN ipsarum cõsideratione rerum, quæ dicuntur [a], tantũ interest: quia siue quis fallatur [b], siue mẽtiatur, vtcũq; falli quã

70

temporalibus. & respondet quòd sic.

h ¶ *Quæ dicuntur.*] & non creduntur, sicut in contractibus.

i ¶ *Fallatur.*] siue per negligentiam, siue non.

k ¶ *Vtcumque.*] id est, qualitercumque.

l ¶ *Seiuncta sunt.*] quasi dicat minus malum est fallere in cõtractibus, quam falli in fide. & sic non ob. 16.q.1.si cupis.

ITEM QVOD DICITVR. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua ponit distinctionẽ inter peccata mortalia & venialia. & hoc probat per cap. Augustꝰ. Io. de Fant.

CASVS. Respondet Gratia. huic obiectioni factæ §. item qui. vbi dictum est: Perdes omnes qui loquũtur mẽdacium. & dicit quòd quædam peccata sunt venialia, & quædã mortalia: de quibus mortalibus intelligitur: Perdes omnes qui loquũtur mendaciũ. Vt autẽ appareat quæ peccata sint venialia, & quæ mortalia: videndum est quot sint genera mendaciorum: & ad hoc inducit seq. cap.

mentiri, minus est malum, quantũ pertinent ad hominis voluntatem: tamen longe tolerabilius est in his, quæ à regione scíncta sunt [l], mẽtiri, quã in his, sine quorũ fide vel notitia Deus coli non potest, falli.

¶ *Apud B. Augustinum, nec multo aliter apud Iuonem legitur,* In ipsarum autem, quæ dicuntur, cõsideratione rerum tantũ interest, qua in re quisq; fallatur, siue mẽtiatur; vt cũ falli, quàm mentiri minus [m] malum, quantum pertinet ad hominis voluntatem; tamen longe tolerabilius sit in his, &c. *Verum ob glossam in vers. vtcumque. al. vbicumque, non est mutatum.*

Item, quod dicitur [*Perdes omnes qui loquuntur mendacium*] *non de omni mendacio intelligẽdum est. Sunt enim quædam mendacia, in quibus etsi sit aliqua culpa, non tamen damnabilia sunt: immo tanquam nõ mendacia habenda sunt. Sunt & alia mendacia, quæ sunt grauioris culpæ, de quibus intelligitur* [*Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*] *Vt autẽ appareat, quæ mendacia sint venialia, & quæ damnabilia; distinguendum est, quot sint genera mendacij.* Psal. 5.

De quibus Augustinus scribit in libro de mendacio, c. 14.

¶ Quot sunt genera mendacij. C. VIII.

4 PRimum est capitale mendacium, longeque fugiendum, quod fit in doctrina religionis [n], ad quod mendacium nulla conditione, quisquam debet adduci. Secundum autem, vt aliquẽ lædat iniuste, quod & tale est, vt & nulli prosit [o], & obsit alicui. Tertium quod ita prodest alteri, vt obsit alteri, quamuis non ad immunditiã [q] obsit corporalẽ. Quartum, quod fit sola mẽtiendi, fallendique libidine: quod mirũ [r] mendacium est. Quintum, quod fit placendi cupiditate de suauiloquio. His omnibus, penitus euitatis, atq; reiectis, sequitur sextum genus, quod & nulli obest, & prodest alicui: veluti si quispiã pecuniã alicuius iniuste [s] tolleudam sciens vbi sit, nescire se mentiatur quocũq; [t] interrogãte. Septimũ [x],

4 Sent 3. dist. 38. Iuo part. 12. c. 1. Pann. l. 8. c. 114.

d Vnde dicit hic appellat religionẽ fidẽ artículorũ, qua religamur Deo.

e Et tunc exponitur mirum, i. test. simulata veritate.

m ¶ *Conditione.*] potius enim debet omnia mala pati, quàm tali malo consentire. 32. quæst. 5. ita ne.

n ¶ *Vt nulli prosit.*] vt est mendacium detractoris, vel falsi testis in causa criminali. simile dicit lex, non est ferendus qui vult obesse, & non prodesse, vt ff. de rei vend. in fundo.

o ¶ *Vt obsit.*] vt mẽdacium, testis in causa pecuniaria.

q ¶ *Immunditiam.*] tunc enim magis obesset.

r ¶ *Mirum mendacium est.*] quasi dicat, mirum est quòd ita vult aliquis mentiri vbi nulla vertitur vtilitas. quidam tamen habent mirum e mendacium.

s ¶ *Placendi.*] quod faciunt adulatores ad hoc vt placeãt, vt 46. dist. sunt nonnulli. tamen adulatio quandoque est veniale peccatum, vt 25. dist. §. aliàs ea.

t ¶ *His omnibus.*] quasi dicat, præcedentia quinque sunt mortalia, & sequentia sunt venialia.

v ¶ *Iniuste.*] secus si iuste, vt si fecerit auctoritate iudicis.

x ¶ *Septimũ.*] In hoc differt septimũ a sexto: quia illud prodest ad vitandũ periculũ personæ, sed istud ad euitandum periculũ damni.

a ¶ *Et*

‖ Persona loquentis non includitur in generali sermone.

a ¶ *Et nulli.*] hic dicitur ꝙ nulli obeſt,& tamen obeſt ei qui mẽtitur.Et ſic eſt ar.‖ꝙ ipſa perſona de qua fit ſermo, vel ad quã fit ſermo nõ includitur in generali ſermone.fi.ff.cõmu.ꝓdi.quicquid venditor.arg.cõtra 26.diſt.deinde.& ff.de pign.Paulus.§.vlt.vbi dicitur, ꝙ ſi ſeruus obligauerit omnia bona dñi ſui,ipſe intelligitur obligari.

b ¶ *Vt ab immunditia.*] vt ſi volenti contrahere cũ ſoluta. dicã eam eſſe coniugatã: & prodeſt ei iſtud ad cõſeruandam pudicitiam. Et nota ꝙ hæc tria mẽdacia in hoc cõueniũt, ꝙ per ea alicui prodeſt mẽtiens: ſed nulli obeſt. Sed differũt in hoc ꝙ vnũ prodeſt ad euadendũ damnũ rerũ: aliud ad euitandũ periculũ vitæ:tertiũ ad pudicitiam conſeruandã.

c ¶ *Cum alterius.*] ſic 13,q.5.denique.11.q. 3.ſi quis vero. periculoſa eſt enim talis cõpenſatio. 14. diſt. quòd ait‖poteſt tamẽ ſibi aliquis conſulere cũ alterius iniuria: dum tamẽ non eo propoſito faciat vt alij noceat: ſed tantum vt ſibi proſit,vt ff.de aqua plu.arc.l.1.§. denique.nec tunc facit iniuriam,cum ſuo iure vtitur,vt extra de elec. cum eccleſia. & extra de appel. bonæ.

‖ Concor. l. 2. ¶. ſi quis à principe ff.ne quid in loco pu.& l. ex facto.ff.de vulg. & pupilla.

‖ Cõuiuere ſibi poteſt quis cum alterius iniuria.

† *al cauſa*

d ¶ *Placendi.*] adulationis cauſa.& eſt ſimile 32.q.4. obiiciuntur.93.diſt.cantantes.

e ¶ *Ad ſempiternã.*] ‖Sed qualiter poteſt aliquis ad æternã ſalutẽ duci ꝓ peccatũ? Reſpõ. indirecte, vt ſi monachus dicat regulã ſuã eſſe dulcem,& per tale mendaciũ lucretur aliquem Chriſto. & eſt ſimile 1.q.2.quã pio.45. di.de Iudæis, & ſic patet ꝙ nullus debet mẽtiri vt alius periculum corporis vel rerũ euitet.14.diſt.quod ait.& infra e.faciat.

‖ Mendacio quomodo ducitur quis ad æternam ſalutem.

f ¶ *Perficiendæ.*] id eſt, ſalutẽ alterius nemo debet præferre propriæ fidei.

g ¶ *Factis.*] quaſi dicat, licet nos ſancimus ꝙ nemo debet mentiri pro vita alterius: ‖non ideo aliquis ita crudelis vel impius ſit, quòd non defendat talem facto, licet verbo non poſſit defendere ipſum.

‖ Facto quandoque licet, quod non licet verbo.

h ¶ *Quia & in bonis.*] id eſt inter bona.

i ¶ *Præfertur.*] vt 32.q.5.tolerabilius.

k ¶ *Damnabilius.*] electiue ponitur:& eſt ſenſus: malũ quod nos facimus,ſcilicet mendacium,eſt nobis damnabile. ſed quod ſinimus fieri homicidium,nobis non eſt damnabile a.

a Concor. l. ſancimus. & ibi Ba., C.de epiſc. & cler. glo. in l. ſi quis Titio. ff.de lega.2.

l ¶ *Recedit.*] nõ videtur hoc verũ:quia minus peccatur ſeptimo genere mẽdacij quã octauo:quia maius malũ vitatur per ſeptimum mendacium quã per octauum.Ad hoc dico ꝙ receſſus iſte non cõſideratur ſecundũ ordinem mendaciorum,quẽ hic enumerat: ſed potius conſideratur circa qualitatem primi mẽdacij. Nam primũ mendacium conſiſtit in religione: quod maximum eſt. vnde eſt maximũ peccatum ſic in hoc mẽtiri.quãto ergo magis receditur à religione, tanto eſt minus peccatum.Vel dicas quòd tria vltima peccata non differunt inter ſe,niſi ſecundum qualitatem facti. & ita non reputat iſta tria mendacia pro diuerſis.Ioan.

Cvm humilitatis.] Hæc eſt 4.pars q.in qua probat per 12.auctoritates ſanctorum ꝙ in nullo caſu ſit mentiendũ:tamen qui iocoſe mẽtitur, cũ decipere non intẽdit, vel cauſa pietatis, minus peccat.Ioan.de Fant.

*& Iuonem eſt,*Nec ſi quiſquã in rectè factis noſtris tam male mouetur, vt fiat etiã animo deterior,longeque à pietate remotior;propterea rectè facta deferenda ſunt. *Sed ob gloſſam in verſ.*rectè factis, *non eſt mutatum.*

CASVS. Dicitur hic ꝙ nemo debet cauſa humilitatis mẽtiri: qa qui peccator non erat, efficitur peccator, quia veritas nõ eſt in eo:nec poteſt eſſe in eo humilitas vbi regnat falſitas. Sequen.cap.patet.

d ¶ Pudicitiæ.] *Apud eoſdẽ habetur*, pudicitia corporis, & in malis id, quod ipſi facimus,eo quod fieri ſinimus, maius eſt. *Sed eadem cauſa obſtitit ne mutaretur.*

m ¶ *Cũ humilitatis.*] ‖ſed nõne bonarũ mẽtiũ eſt ibi recognoſcere culpã vbi culpa non eſt,vt ſ.di.5.ad ei?? Reſpõ.in genere poteſt qs dicere ſe eſſe peccatorẽ:qa nemo ſine crimine viuit,vt 25.diſt.ſi criminis.& recognoſcẽdo in ſe culpã eſſe, nõ peccat: dũmodo hoc credat verũ eſſe quod dicit.90.di. ante omnia. & 2.q.7. quãquam. ſed ſpecialiter dicẽdo aliquod peccatũ de ſe cuius cõtrariũ eſt verum, mortaliter peccat. Sed obiicitur de ſacerdote, qui omnia crimina ſpecialiter de ſe cõfiteatur. Sed dic ꝙ illud facit in perſona eccleſiæ. nullũ enim vitiũ eſt ꝙ nõ reperiatur in aliquo mẽbro eccleſiæ. vel dic vt dicit Aug.‖quòd in vno peccato multa peccata poſſunt notari.cũ enim quis peccat mortaliter, cõmittit homicidium, occidẽdo animã ſuam: cõmittit furtũ, quia ſe ſubtrahit Deo: adulteriũ,quia recedit à Deo, & fornicatur cum diabolo:periuriũ, quia fidẽ promiſſam in baptiſmo,nõ ſeruat. Et quod dicit in omnibus vitiis in quibus miſer homo peccare poteſt, &c. ibi cõprehẽduntur genera ſingulorũ,& nõ ſingula generum. tres enim ſunt modi peccãdi, ſcilicet delectatione,conſenſu,& opere.infra de pœ.di.2.ſicut.

‖ Peccatorem ſe ſi eos rũ peccet.

3 Iuo par.11. c.41. Pan.l. 7.c.118.

n ¶ *Falſitas.*] qa duo cõtraria nõ poſſunt eſſe in vno ſubiecto, vt 32.q.1. cũ renuntiatur.

Item Auguſtinus de verbis Apoſtoli,ſermone 31.al.29.

¶ Non licet alicui humilitatis cauſa mentiri. C. IX.

3 CVm humilitatis in cauſa mentiris,ſi non eras peccator,antequam mentireris mentiendo efficeris quod euitaueras. Veritas in te nõ eſt:niſi te ita dixeris peccatorem, vt etiam eſſe cognoſcas. Veritas autem ipſa eſt, vt quod es,dicas. Nam quomodo eſt humilitas,vbi regnat falſitas n?

Mihi autẽ.] CASVS. Dicitur hic ꝙ quis peccat mentiẽdo quolibet genere mẽdacij:minus tamẽ peccat qui cauſa conſulẽdi mentitur , quàm qui cauſa nocendi.Et ſimiliter minus peccat qui viatorem in aduerſum iter tranſmittit,quàm qui viam vitæ per mendacium depravat.Seq.c.planum eſt.

Item Gregorius lib.26.moraliũ,c.2.

¶ De eodem. C. X.

INcaute ſunt ſ humiles, qui ſe mendacio illaqueant.

‖ Peccatũ vnum committens multa committit.

f ¶ Incaute ſunt.] *Sic in pleriſque manuſcriptis : vulgata lectio erat*, Incauti ſunt homines. *Integer autem B.Gregorij locus ſic habet*,Incaute ſunt humiles, qui ſe mendacio illaqueant,dum arrogantiam vitant,immo mentiendo ſuperbiunt : quia contra veritatẽ ſe erigunt.quã relinquunt.

Item Auguſtinus ſuper Ioannem, tractatu 43.

¶ Non licet mentiri, vt arrogantia vitetur. C XI.

NOn ita caueatur arrogantia, vt veritas relinquatur.

Idem in Enchiridio,c.18.

¶ Non omne mendacium æque peccatum eſt. C. XII.

4 MIhi autẽ videtur peccatũ eſſe quidẽ omne mendaciũ:ſed multũ intereſſe,quo animo, & quibus de rebus o quiſque mentiatur.Non enim ſic peccat ille:qui conſulendi p; quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur:nec tantum nocet, qui viatorẽ mentiendo in aduerſum † iter mittit:quantum is, qui viam vitæ mendacio fallente deprauat.

4 Iuo par.12. c.51.

¶ *Nõnulla in hoc capite ſunt inducta, & alia emendata ex B.Auguſtino,& Iuone.*

‖ Confeſſio neceſſario obligat.

o ¶ *Rebus.*] maius enim eſt mentiri de Deo quàm de homine.

p ¶ *Qui conſulendi.*] ‖Ratione cõſilij nemo peccat vel obligatur, dummodo non ſit fraudulentum,vt ff.de reg.iur.conſilij.& vbi alias non erat facturus ille cui conſulitur,vt ff.mandati,ſi remunerandi.§. ſi tibi mandauero.quandoque tamen tenetur plus conſulens quàm faciens,vt 86.diſtin.tanta.

Nec artifi

‖ Mendacium ſine vllius damno.

‖ Mendacium ſine vllius damno.

‖ Mendacium ſine vllius damno.

a ¶ *Vt exitus.*] arg. quòd per consequentia probantur præcedentia, vt 34.q.1.c.1.& 1.q.1.constat.ff.de act.& oblig.obligationum.

SED IN VETERI TESTAMENTO. CASVS. Supra in proxi.cap. dictum est, quòd iocosum mendacium non est habendum pro mendacio. Nunc vero dicit, quod hoc obtinuit in vetere testaméto,vbi multa permittebantur quæ hodie facere non licet. & hoc probat per seq.cap.

SI quis per vetus.] CASVS. Quidam dicebant licere sibi mentiri ad instar hominum veteris testamenti. Augu. vero contra eos ostendit, quòd si eorum exemplis suum volunt tueri mendacium, pari ratione debent dicere sibi licere aliena bona rapere, & proprias vlcisci iniurias,sicut tunc temporis constabat esse permissum, quæ si qs hodie faciat, pœnam patietur à Domino,qui prohibuit talia. *Postposita vmbra significationis,*id est postpositis legalibus, & cæremonialibus Christum & iustitiã noui testamenti significantibus. b ¶ *Raptum.*] rapinam commiserunt filij Israel. 14. q. 5. dixit. Et est hic argu. quòd vno prohibito prohibita sunt omnia similia,vt ff.distin.4.deniique.in fi.& extra de constitu. translato.

c ¶ *Iniuriæ.*] tũc licuit propria auctoritate vlcisci iniurias [2], vt 23.q.4. cum in lege.& q.5.si audieris. hodie non licet, vt 23.q.4.inter.& q.5.de occidendis.

d ¶ *Insequitur.*] cum dicit, Mihi vindictam, & ego retribuam.& cum dicit: Si quis percusserit te in vna maxilla, præbe ei & aliam. 23. quæst. 1. in princ. Ioan.

SI qualibet.] CASVS. Quidam dicebant,quòd si quis mentitur pro vita alicuius, non est peccatũ, immo bonum est & meritorium. Et hoc probat exemplo obstetricũ, quibus mentientibus pro vita Iudæorum, Dominus eis domos ædificauit.Sed Augustinus contra eos ostendit, quòd pro vita alicuius mentiri, peccatum est: tamẽ si alia peccata per pœnitentiã sequentem delentur, hoc multo facilius deletur, nec illæ obstetrices propter mendacium meruerunt, immo demeruerunt; quia quod potuit in æterna vita eis retribui, est in terrenam recompensationem declinatum.

e ¶ *Mereatur.*] id est, demeretur.

f ¶ *Merces.*] argu. ‖ aliquem consequi pœnam & præmium ex eodem facto, sicut miles, qui mittitur causa ignominiæ, liberatur à sacramento.& est contra id.ff.de nego.gest.siue. & 16.q.1.legi.

g ¶ *Æterna.*] ‖ videes ergo, quòd si aliquis prosperitatem habet in hac vita, per hoc auferetur ei * spes æternæ vitæ, vt de pœnit.dist.3. quid ergo turbamur. Item ex isto loco videtur, quòd istæ mulieres,quæ mentitæ fuerunt pro salute alterius, peccauerunt mortaliter,quia pro venia peccato nullus priuatur æterna salute. Aug. tamen dicit eas venialiter peccasse. Sed vt patet in glos. Gregorij super Exod. vnde sumptum est illud cap. ‖ istæ mulieres bis fuerunt mentitæ.Primo promiserunt Pharaoni, quòd omnes masculos interficerent: sed tunc habebant in proposito, quòd non interficerent. illud peccatum fuit veniale, quia fuit pro vita illorum conseruanda. & de illo loquitur Auguſt. postea vero pueris reseruatis cum redarguerentur à Pharaone, secundo sunt mentitæ, cum dicebant Hebræorum mulieres habere scientiam obstetricandi,&c. & tunc non fuerunt mentitæ pro vita puerorum, quia illi iam seruati erant, sed pro propria vita, ne interficerentur. & hoc mendacium fuit mortale *, propter hoc damnatæ fuerunt. Quidam tamen dicunt,quòd licet propter veniale peccatum non damnetur aliquis,tamen impedire potest aliquem ne saluetur. Sed hoc non credo, cum veniale peccatum non tollat gratiã: nec eam impedit, etiam si omnia venialia peccata aliquis commisisset.

h ¶ *Potuit.*] si habuisset charitatem.

ABRAHAM. CASVS. Dicitur hic, quòd non solum Ioseph fuit à mendacio excusatus in veteri testa. sed etiam Abraham,qui mẽtitus fuit pueris suis,cum aliud diceret, & aliud se facturũ deliberaret.Et hoc inducit seq. cap.

PROPHETAVIT. CASVS. Ambr. ostendit in hoc c.quòd Abraham cum dixisset se cum filio rediturum,& propositum haberet ipsum immolãdi Deo, captiose loquebatur, ne aliquis seruorum ipsum impediret: Dominus tamen per os ei[3] prophetauit id, quod ipse non cogitauit.

i ¶ *Parabat.*] Domin'.

k ¶ *Captiose.*] id est, caute.

QVANDOQVE. Hæc est quinta pars quæstio.in qua dicitur, quòd possunt quandoque dissimulari boni viri,& non peccant, quædam etiam dicunt prophetando. Io. de Fant.

CASVS. Docet Gratia. hic,quòd quandoque significamus id fieri quod fieri nolumus,sed hoc facimus ad experimentum obedientiæ : sicut Deus tẽtauit Abraham vt eius obedientiã experiretur. Hoc probat per seq.

NON ENIM. CASVS.Legitur in Genesi quòd Dominus præcepit Abrahæ vt filium suum Isaac sibi immolaret:quod cum facere vellet, prohibuit eum Dominus:& quem pro filio obtulit immolandũ,quia Dominus non ideo præcepit Abrahæ filiũ suum immolare, eo quòd vellet ita fieri:sed vt eius obedientiam tantummodo experiretur.

l ¶ *Volebat.*] sed numquid voluntas Abrahæ fuit contraria voluntati Dei? non: sed ipsa volita fuerunt contraria. Abraham enim volebat interficere,& Deus hoc ipsum noluit, scilicet ipsum Abraham velle interficere, & sic eadem fuit voluntas.

VTilem.] CASVS. Ostendit Hieronymus quòd multoties simulatio vtilis est, & quòd homo debet simulare id quod non est, nec fieri cupit. Et hoc probat tribus exemplis, scilicet Iehu regis Israel: & Dauid, & Christi, qui simulationem peccatricis carnis assumpsit.

m ¶ *Vtilem.*] argum. ‖ quòd dolus contra hostem bonus est,vt 23. quæst.2. dominus. & 47.distinct. in mandatis. & ff.de cap.& postlim. nihil intereſt.C.de commerc. & mercat. l. 2. & 14.quæst.5. dixit. & de consecrat. distinct.2. dixit dominus. Sicut econuerso quædam dissimulare possumus.ff.de noua.doli.in fin.argum. contra. 23. quæst.1. noli. mulare possumus.ff.de noua.doli.in fin.argum. contra. 23. quæst.1. noli. dolus vero vel simulatio ad fallendum, semper malus est,vt 27.distinct. quod interrogasti. & 12.quæst.1. certe. C. de lat. liberta. tollend. l.1.§. sed & qui pileati.

a ¶ *Simula*

a ¶ *Simulationem.*] ‖ vt falleret diabolum. dicit enim auctoritas [2]: si diabolus eum filium Dei sciuisset, numquam eum à Iudæis crucifigi passus fuisset.

ECCE. CASVS. Dicit Gratia. ex supradictis patere quæ mendacia sint venialia, & quæ mortalia:postea facit quamdam quæstionem, quare,scilicet Abraham cum descenderet in Aegyptum cum vxore, rogauit eam vt sororem suã se esse mentiretur: ne si diceret se vxorem illius, interficeretur propterea: cum dictum sit ẽ. cap.ne quis arbitretur. non esse mentiendum pro temporali vita alicuius. postea soluit hanc obiectionem, dicens quòd Abraham noluit mendacium dici: sed verum taceri voluit. quia de eodem sanguine nata, vere soror dicebatur.

Gen. 12.

QVæritur.] CASVS. Quæstum fuit ab Augũ. cur Abraham patriarcha mentiri voluit Saram, vt se sororem suã diceret, & non potius commisit ipsam Deo. Et respondet quòd noluit mendacium dici: sed veritatem occultari voluit. soror enim sua erat, quia filia erat fratris. & quòd non commisit eam Deo tantum, dedit nobis exemplum vt quãdiu possumus rationabiliter pericula euitare,Deum tentare non debemus.

[Abraham an mentitus.]

b ¶ *Mentiri.*] ‖ Ecce dicit Auguſt.ipsum mentitum: & tamen postea dicit ipsum non mentitum. & hoc est notandum circa rescripta, vel circa iudicia,an quærendo vel diffiniendo aliquid dicatur, vt 3. quæst.6. hæc quippe. & sic est hic argumentum, ‖ quòd interrogans non confitetur. Argum. contra. 30.quæst.1 de eo.

[In contrahendo, cap. 6. in fin. Interrogans non obligatur.]

c ¶ *Sororem.*] Hic patet quòd non quilibet secundus gradus fuit in lege prohibitus. extra de conuer.in fi.interrogasti. in parte decisa. Item patet hic quòd licite per æquiuocationẽ possumus hostem deludere,vt not. ẽ. ead. ne quis. & ĵ. §. proxi.

Gen. 12. & 15.

d ¶ *Apud Pharaonem.*] contra.32.quæst.4. nemo. vbi dicitur de Abimelech. ibi fol. nam ambo in ipsum Abraham deliquerunt.de pœniten. distin.1. §.ex his. aliàs est §. denique. versic. reges quoque. Laur.

[1 Adde Alex. de Imol. in l. qui furiosum. circa fin. ff. qui testã. cogun. & extra in l.qui inuitus. ff. de iureiur. & singulariter Felin. Lobier. in 3. probatio. col. 2. vel. 3. ff. de offic. proconſ. Matth. 111.]

e ¶ *Faciat.*] Non obst. de consecrat. distinct. 1. omnis Christianus. vt ibi soluitur. fic 23.quæst.vlt. si nulla.

ITEM OPPONITVR. CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima probat adhuc quòd homo posset mentiri vt sibi prosit etiam alteri nocendo. Quod probat exemplo Iacob, qui mentitus est se esse Esau patri benedicenti : & hoc modo sibi abstulit ius primogenituræ. Sed hanc obiectionem soluit Gratia. dicens Iacob non esse mentitum. non enim se dixit esse Esau natiuitate, sed adiectione vel imitatione:quia ex quo Esau sibi vendiderat ius primogenituræ:rite eum imitari poterat,& ius illud adire quod emerat. & hanc solutionem probat. quattuor exemplis, scilicet Ioannis quẽ Christus dixit esse Heliam virtutis imitatione : & Iudæorum & gentilium & Romanorum. In secunda parte dicitur, quòd quãuis episcopus de quo agitur in themate,iurauerit falsum quod putabat esse verum : non tamen reus periurij iudicatur : quod probat exemplo Saulis, qui pugnaturus contra Philistæos iurauit se interfecturum quicumque comederet ante solis occasum,contra quod iuramentum Ionathas filius suus fauum mellis comedit:propter quod pater eum condemnauit ad mortem : sed ad preces populi hanc sententiam reuocauit:nec tamen propter hoc reus periurij iudicatur.Secunda pars incipit ibi,*Episcopus vero.* Primum exemplum primæ partis est ibi, *Sic & Christus Ioannem.* Secundum ibi, *Sic & Iudæi.* Tertium ibi,*Ecõtra gentiles.* Quartum ibi, *Hinc idem Apostolus.*

Ioan. 8.

1. Cor. 4.

Rom. 2.

f ¶ *Sed intimando.*] & ita quandoque aliquis fumit potius appellationẽ ab accidenti quàm a natura,vt ff. de orig.iur.l.2. in princ.& 1.q.1. cito.

g ¶ *Præputium facta est.*] id est, circumcisus es in præputio, & non in corde: cum tamen dixerit legislator : circumcidite vos,& amputate pputia cordis vestri.

1. Reg. 21.

h ¶ *Reputatur.*] id est, gentilis reputabitur circumcisus si seruat legem.

i ¶ *Non nocuit.*] & sic iniuriam non fecit: quia iure suo vsus est, vt extra de elec. cũ ecclesia.

k ¶ *Nisi ea mens.*] vt ẽ,ead. homines.

l ¶ *Audito.*] ‖ quia vox præconia paucis innotescit, vt C. quomodo & quando iudex. auth. qui semel. & qui tarde venit ad iudicium, præsumitur. non audiuisse vocem præconis,vt ff. de in integr. restit.diuus. ‖ & edictum tantum ligat eos ad quos pertinet, vt 82.dist. propositi. in fin.ff.de decre. ab ordin.fac.l.vlti.tamen hæc nõ est excusatio sufficiens,dummodo edictũ sit publice propositum, vt 16.dist.quod dicitis.

m ¶ *Stragem.*] Et hoc ei non proficit si scienter contra edictum fecit, vt ff.de re mi.l.3.§.1 bello[b].

n ¶ *Laborans.*] Illud eum potuit excusare. de consecr.dist.5.discipulos.

o ¶ *Quia quantum.*] Sic dicit aliquid quantum ad se,non quantũ ad

alios,vt 49.dist.ap.vlt.& de confec.dist.4.quæris.& 1.q.1.quod quidam.

Vm ergo.] CASVS. Hæc est 3.quæst.vbi quæritur an licuerit archidiacono iuramento firmare quòd episcopo suo debitam reuerentiam negaret? Et respondet quòd non, cum episcopus propter tale iuramentum quod fecit, reatum periurij non contraxerit: cum ét si periurus fuisset, tamen non liceret archidiacono vel alicui subiectorũ ab eo discedere ante diffinitiuam sententiam. & ideo illicitum fuit archidiaconi iuramentum.

a ¶ *Obedientia.*] hæc quæstio determinatur ẽ. 15.q.vlti. cap.vlti.§.8.q.4. cap. nonne.

Vòd autem.] Hæc quæst. diuiditur in tres partes. In prima probat per 20. cap. quòd in malis promissis rescindendum est iuramentum, scilicet cum seruari non possit sine detrimento salutis æternæ. Secunda ibi, *Ecce quòd iuramenta.* Tertia ibi, *Sed cum his.* Io.de Fant. CASVS. Hic proponitur quarta quæstio, vbi quæritur vtrum iuramentum illicitum sit seruandum. Et respondet, si iuramentum est illicitum: quia de re illicita, scilicet de faciendo peccato mortali vel veniali, non est seruandum, vt ℣.cap.1. & cap.seq. & maxime in illo cap. in malis. si autem iuramentum est illicitum ex modo, quia incaute iurauit aliquis rem licitam, scilicet comedere vel bibere, seruandũ est: cum in deteriorem exitum non vergat, vt ℣.ea. c. si aliquid.& §.illicitũ.

b ¶ *Illicita.*] ‖ Iuramentum sex modis dicitur illicitum: ex persona, ex re, ex fine, ex causa, ex tempore, ex modo. Ex persona dupliciter, vel ex persona eius qui iurat, vel ex persona eius cui iuratur. nam si impubes iurat, non tenet iuramentum[a], vt ℣.ea.q.5.paruuli. Item si clericus laico iurat. ℣.q.5.nullus. Ex re ét illicitum est iuramentum dupliciter, vt si res sit illicita, quæ iuratur, vt ℣.ea. in malis. & si res illa, per quam iuratur, non sit sacra, vt ẽ.ea.q.1. clericũ per creaturas. & ẽ. q. 1. considera. Ex fine illicitum est, vt si iuretur propter electum, & ante electionem, vt 8.p.3. Artaldus. Ex causa, vt si ad clamorem populi iuretur, vt ℣.ead.vnusquisque. Ex modo est illicitum, vt si temere iuretur vel indiscrete, vel præter necessitatem, vt ẽ.ead.q.2.c.2. & ℣.ead.cap. si aliquid. Item iuramentũ ex tempore est illicitum, vt si iuretur in quadragesima, nisi de pace componenda, vt 1.q.5.decreuit. quod hoc versu perpenditur:

Quis, cui, quid, per quod, ad quid, cur, quomodo, quando.

Breuiter ergo teneas in hac quæstione, quòd semper iuramentum est

1 Iuo p.12.c.9. Pan.l.8.c.90.

† *al. extitisse condicio allegatur*

‖ Iuramentum ex modis dicitur illicitũ.

2 Ibidem in Tolet.8.

3 Sent.3.di.39. Iuo p.12.c.4. Pann.l.8.c.91.

a Ad idem ff. de iureiurand. delegasse nisi in casu. ff. de ri.cau.l.vlti. *Matth.4.*

4 Serm.11.de sanctis, cuius principium est [Propter hunc.]

5 Senten.ibid. Iuo p.12.c.11. Pann.l.8.c.92.

QVÆSTIO III.

Vm ergo, vt ratione, & exemplo monstratum est, episcopus reus periurij nõ esset; consueta obedientia [a] *ab archidiacono sibi denegari non debuit: cum etiam si crimino sum illum esse constaret; ante diffinitiuã tamen sententiam, vt supra monstratum est, nulli clericorum suorum ab eo liceret discedere. Constat ergo illicitum esse quod archidiaconus iuramento firmauit.*

Vnde merito quæritur, an debeat seruari, vel non.

QVÆSTIO IIII.

ps *Vòd autem illicita*[b] *iuramenta seruari non debeant, in Toletano concilio 8.c. 2. legitur: in quo sic statutum est.*

¶ Melius est vota stultæ promissionis non implere, quàm crimen committere. C. I.

1 SI publicis sacramentorũ gestis (quod De⁹ auertat) à quibuslibet illicita, vel non bona extitisset † conditio allegata, quæ aut iugulare animam patris, aut agere compelleret stuprum sacratissimæ virginis; numquid non tolerabilius c esset stultæ promissionis vota reijcere, quàm per inutiliũ promissorum custodiam, exhorrẽdam criminum implere mensuram?

Item Ambrosius de officijs, libro primo, cap.50.[2]

¶ Aliquando non expedit promissum seruare iuramentum. C. II.

3 ESt etiam contra officium[d] nonnumquam soluere promissum iuramentum custodire [α]: vt Herodes, qui iurauit, quoniam, quidquid[e] petitum esset, daret filiæ Herodiadis: & necem Ioannis præstitit, ne promissum negaret.

α ¶ Custodire.] *Addita est vox ista ex originali, & cõcilio Toletano, in quo refertur.*

Item in sermone sancti Augustini episcopi de decollatione sancti Ioannis Baptistæ, qui sic incipit [*Cum sanctũ Euangelium legeretur* 4.]

¶ Pietas iussit, quòd Dauid Nabal, sicut iurauerat, non occideret. C. III.

5 QVòd Dauid iuramentũ per sanguinis effusionem non impleuit; maior pietas fuit. Video β Dauid pium hominem, & sanctum in temerariam [f] iurationem cecidisse, & maluisse non facere quod iurauerat, quàm iurationem suam fuso hominis sanguine implere.

β ¶ Video.] *Hæc sunt verba B. Augustini in eo sermone. Antecedentia autem videntur summæ quædam: nec sunt apud Iuonem, aut in Pannormia.*

Idem ibidem.

¶ De eodem. C. IIII.

6 IVrauit Dauid temere: sed non impleuit iurationem maiori pietate. *& infra.* ¶ Ecce sanctus Dauid non quidem iratus sanguinem hominis fudit: sed eum, falsum iurasse negare quis poterit? De duobus peccatis [g] elegit minus: sed minus fuit illud in comparatione maioris. Nam per seipsum appensum, magnum malum est falsa iuratio.

Item Isidorus in synonymis, libro secundo [γ] *7.*

γ ¶ Secundo.] *Etiam B. Branlius in vita Isidori memorat duos synonymorũ libros. Et in synonymis, quæ nuper cum alijs Isidori operibus sunt Parisijs impressa, facile locum haberet diuisio in duos libros. Nam ex posteriore parte videtur sumptus libellus de norma viuendi, qui in eodem Parisino codice habetur. Alter autem libellus de contemptu mundi, qui & ibidem, & antea Antuerpiæ, & olim Venetijs sub hoc titulo,* Isidorus de homine, & ratione deflente, & de homine, & ratione consolante, *impressus est, videtur epitome quædam synonymorum.*

¶ Turpia vota seruanda non sunt. C. V.

8 IN malis [h] promissis rescinde fidem. In turpi voto muta decretum: quod incaute vouisti, ne facias. Impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur.

Item Beda in homil.44. in Natali decollationis S. Ioannis.

¶ Non est obseruandum iuramentum, quo malum incaute promittimur. C. VI.

9 SI aliquid forte nos incautius iurasse contigerit, quod obseruatum peiorem vergat in exitum, libere illud consilio salubriore mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandum no bis, quàm pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. Denique iurauit Dauid per Dominum occidere Nabal virum stultum, & impium, atque omnia, quę ad illum pertinerent, demoliri. Sed ad primã intercessionem Abigail feminæ prudentis mox remisit minas, reuocauit ensem in vaginam, neque aliquid culpæ se tali periurio contraxisse doluit.

b Vide eiusmodi penitentia inditam, extra eo. titu. cum quidam. 65 Statem. ibid. Iuo ibidem. Pann.l.8.c.93.

c Non enim iuramenti est vinculum iniquitatis ſ. rei q. inter. extra de iureiurand. quanto. & circa hoc die vlg. & not. extra de homic. cum iuramento. Archid.

7 Cap. de mendacio in impressis Parisijs.

1. *Reg.*25.

‖ Iuramentum nõ semper est adimplendum.

‖ Papa an possit absoluere à licito iuramento.

iuramento (vt dicunt quidam) Papa non potest absoluere, vt no.15. quæst. 6. auctoritatem. sed contra eos est extra de iureiurand. venientes. Ioannes.

Non solum.] CASVS. Hic dicitur quòd si aliquis iurauit aliquid illicitum, non debet illud adimplere: sed de duobus malis minus eligere debet, scilicet, vt nõ adimpleat quod promisit.

a ¶ *Contagio.*] quantum ad perplexionem animi, vt 13. distinctione nerui.

b ¶ *In quo minus.*] Quoties enim aliquid sine captione fieri non potest, semper id quod minimum est, sequimur, vt ff.de re.iur.quoties nihil. Ioan.

Nusquisque.] CASVS. Ostendit hic Ambr. quòd aliquis non debet illicitum promittere: & si promisit, tolerabilius est promissum non facere, quàm facere quod turpe sit. 4 Sæpe plerique constringunt seipsos iurisiurandi sacramẽto: & cum ipsi cognouerint promittendum non fuisse; sacramenti tamen contemplatione faciunt quod spoponderunt: sicut de Herode supra scripsimus: qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter soluit. Turpe, quòd regnũ pro saltatione promittitur: crudele, quòd mors prophetæ pro iurisiurandi religione donatur. Quanto tolerabilius tali fuisset periurium sacramento †? Si tamen periurium possit dici, quod ebrius d inter vina iurauerat, quod euiratus [α] inter saltantium e choros promiserat. Infertur disco prophetæ caput, & hoc æstimatum est fidei esse, quod amentiæ f fuit, *& post pauca de Iepte* g *disseres.* ¶ 5 Miserabilis, *inquit*, necessitas, quæ soluitur parricidio. Melius est non vouere, quàm vouere id, quod sibi is, cui promittitur, nolit exolui. *& post paululum.* ¶ 6 Non semper igitur promissa soluenda omnia sunt. Denique ipse Dominus frequenter suã mutat sententiam, sicut scriptura indicat.

α ‖ Euiratus.] *Emendatum est ex B. Ambrosio, & Iuone. Antea enim legebatur,* & iuratus.

Item ex concilio Toletano 8. *cap.*2.

¶ Incommutabilis Deus quandoque sua mutat statuta. C. IX.

1 INcommutabilis, eademq; semper existens Dei natura, parcens sua sæpe in sacris litteris legitur mutasse promissa, & pro misericordia temperasse sententiã h. Vnde quãlibet sit impassibilis, atque immutabilis, eiusdemq; deitatis licet sint dicta firmissima; crebro tamẽ eius & iuramenta leguntur, & pœnitentia: quæ sacris extant mysteriis adoperta. Iurare namque Dei, est à seipso nullatenus ordinata conuellere: pœnitere vero, eadem ordinata, cum voluerit, immutare. Sic per Hieremiam dicit [Repente loquar aduersum gentem, & aduersum regnum; vt eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa super malo suo, quod locutus sum aduersus eam; & agam, & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui i; vt facerem ei.]

¶ *Initium huius capituli emendatum est ex recentioribus editionibus conciliorum Colonienſibus, & codice Lucensi regio. In vetustioribus autem editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobusque monasterij Dominicani post vers.* innectenda, *quod in ipso concilio antecedit huic capitulo, sequitur continenter.* Etenim immutabilis deitatis licet dicta sint firmissima, crebro tamen, &c. *intermedijs omissis.*

Item Augustinus.

¶ Sapientis est reuocare, quod male loquitur. C. X.

MAgnæ sapientiæ est, reuocare [k] hominem, quod male locutus est.

*Item ex concilio Ilerdensi, cap.*7.

¶ Qua pœna feriatur, qui illicitum iuramentum facit. C. XI.

7 QVi sacramento se obligauerit, vt litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat; pro periurio vno [l] anno à communione corporis & sanguinis Domini segregatus, reatum suum eleemosynis, fletibus, & quantis potuerit ieiuniis absoluat. Ad charitatem vero, quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter venire festinet.

Item Ambrosius lib. 3. *officiorum, cap.*12. [8]

¶ Non omnia promissa soluendæ sunt. C. XII.

9 NOn semper promissa omnia soluenda sunt. Denique ipse Dominus frequẽter suam mutat sententiam; sicut scriptura indicat.

Item Isidorus sententiarum libro 2. *cap.* 31. [10]

¶ De eodem. C. XIII.

11 NOn est obseruandum iuramentum, quo malum incaute promittitur: veluti si quispiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quàm permanere in stupri flagitio.

*Item ex concilio Toletano, cap.*8.

poris Christi vno anno separatur.

Decreti ij. pars.

Hier. 18.

‖ Deus quæ à se dicta reuocet.

‖ Deus tripliciter loquit.

b Id quã scilicet male, &c. reuocare inquã cessatione operis, scilicet vt cesset & non adimpleat illud malum quod dixerat se facturum, vel verbo vel remẽto. Al. aliàs euolat exaſſitur, &c. 4.q.1. di fitis. 3. vlti. & hoc cum orat quos ille citum ab initio vel etiam um ex post facto ten dit ad noxam. 61.dist.§.verũ. 45.distin.licet non. Laur.

7 Burchard.l. 12. cap.17. Iuo p.12.c.74. Raban. in pœnit. cap.10.

1. *Petr.* 4.

8 In Tolet. 8. cap. 2. ẽ. ead. vnusquisque. in fine.

9 Iuo par. 12. cap. 17. Pãn.l.8.c.102.

10 Conc. Toler.8. cap.2. Beda in Scintillis, cap.36. Glo. sic ordinaria in cap. 14. Matth.

11 Polycar.l. 6. titu.12. Bur. l.12.c.10. Iuo p.12.c.36. & 67. Pãn.l.8.c.118.

‖ Penitentia ex causa minuitur vel augetur.

NEcesse est.] CASVS. Quidam iurauit se facturum aliquid inhonestum. vnde quæsitum fuit in concilio Toleta. quid esset de hoc faciendum. Et respondetur quòd pœnitentiam agere debet: quia nomine Domini abusus est illicite iurando. Et hoc probatur auctoritate Exodi. Sequentia tria cap. patent.

Diffinitio, id est, assertio.

a ¶ *Vt male.*] distinguitur tamen an solenniter iuret, an incursu verborum. Si cum incursu verborum, tunc venialiter peccaret, vt 25. distin. §. alias.

b DIffinitio.] id est, affirmatio.

c ¶ *Soluenda est.*] id est, frangenda est.

d ¶ *Emendatio.*] non enim peccat frangendo tale votum: sed in hoc peccat quòd temere iurauit, vt 33. q. 5. vna. ‖ Sed numquid tale iuramentum quod temerarium est, id est, de re illicita factũ, inducit depositionem vel infamiã? argum. quòd sic. 6. q. 1. quicumque sciens. & cap. infames. & 7. ea. q. 5. si quis cõiuctus. & extra de iureiur. quærelam. Sed contra extra de iureiuran. c. sicut. Ego non credo tale iuramentum infamare, vel impedire electionem factam vel faciendam. De hac materia not. 85. distin. archidiaconum. Ioan.

Actione.] CASVS. Quidam episcopi iurauerunt se fracturos imagines saluatoris & sanctorum, quæ in ecclesiis erant: quare quęsitum fuit quarta die septimæ synodi, an illud illicitum iuramentum esset seruandum: & respondetur q̃ non. & ad hoc probandum inducitur auctoritas Sophronij, scilicet si quis vult illicitum iuramentum seruare, peribit sicut Herodes. si quis vero non seruat, indulget sibi Deus sicut Petro indulsit. Sequens cap. per se patet.

e ¶ *Peierare.*] quo ad similitudinem facti.

f ¶ *Omne.*] nisi quando peccatur in spiritum sanctum, ita quòd sit impœnitens.

g *SI quis præcẽtus.*] id est, deceptus.

h ¶ *Vt definiat.*] id est, intendat.

TRIBVS. CASVS. Docet Hieron. in hoc c. quòd tribus modis potest quis contra suum iuramentum venire. Primo cum quis scienter male iurat. Secundo cum incaute iurat, non putans hoc esse peccatum quod iurat. Tertio cum pueri vel

1 Raban. lib. pœnit. cap. 21. Burchar. l. 12. cap. 7. & 29. Iuo p. 12. c. 64. *Exod.* 20.

Leuit. 19.

‖ Iuramentum de re illicita factum non in famat.

2 V. ead. si aliquid. Polycarp. l. 6. tit. 11. Anſ. l. 11. c. 73. Iuo p. 12. c. 75. Pan. l. 8. c. 118.

† *al. periurandum*

† *al. Hiberiensi*

3 Burchard. l. 12. cap. 25. Iuo p. 12. c. 80.

5 Senten. 3. distin. 39. Iuo p. 12. c. 15. Pannor. l. 8. c. 98. 100.

5 In Limonario, cap. 17.

¶ Male iurans pœnitentiam agat. C. XIIII.

1 NEcesse est, vt male a iurans dignam pœnitẽtiam agat: eo quòd nomẽ Domini contra præceptum illius sumpsit in vanum: quia in Exodo scriptum est [Nec enim insontem habebit Dominus cum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.]

¶ *Verba propria huius, & sequentis capitis non sunt in canone secundo concilij Toletani octaui: ex quo tamen citant Rabanus in lib. pœnit. cap. 21. & Burchardus lib. 12. cap. 29. Coniunctę enim hoc affert cum ijs, quæ in secundo illo canone leguntur. Idem vero Burchardus, cap. 7. citat ex Toletano, cap. 9. Iuo autem absolute ex Toletano. Suntque apud ipsos hęc duo capita coniuncta, quemadmodum & in aliquot vetustis Gratiani exẽplaribus, sine voce ista,* Item.

[*Item*] *& in Leuitico.*

C. XV.

NOn peierabis ī nomine meo: nec pollues nomen Dei tui: ego Dominus.] Malum tamen, quod facturum se sacramento deuouerit; omnino non faciat: quia stulta vota frangenda sunt.

Item ex decreto Soteris Papæ, c. 3.

¶ *Ita etiam ceteri collectores. Sed supra ead. caput, si aliquid. ijsdem verbis affertur ex Beda, apud quem habetur, vt ibi est indicatum.*

¶ Iuramentum, quo malum incaute promittitur, non est seruandum. C. XVI.

2 SI aliquid forte incautius nos iurasse contigerit, quod obseruatũ peiorem vergat in exitum; illud consilio salubriore mutãdum nouerimus: & magis instante necessitate peierãdum † nobis, quàm pro α facto iuramento in aliud crimen maius esse diuertendum.

α ¶ Pro facto.] *Apud Iuonem, & in Pannormia legitur,* pro vitando periurio, *vt* 5. *ead. cap. 6. In Polycarpo autem,* profecto in aliud. *Anſelmus habet quemadmodum Gratianus.*

Item ex concilio Eliberitano †, c. 1.

¶ Temeritas emendatur, cum incauta diffinitio soluitur. C. XVII.

3 DIffinitio b incauta laudabiliter soluenda est c: nec est prævaricatio, sed temeritatis emendatio d.

¶ *Iuo citat vt Gratianus. Burchardus autem ex concilio Hibernensi, & sic est in manuscripta collectione canonum incerti auctoris.*

Item.

¶ Illicitum iuramentum non est seruandum. C. XVIII.

4 ACtione β quarta septimæ synodi.] Ioannes Apocrisarius oriẽtalium sedium dixit. Significat sermo patris nostri Sophronij, quòd melius sit iurantem peierare e, quàm seruare sacramẽtum in fractione sacrarum imaginum. Hoc autem dicimus: quia sacramento quidam se excusant. Tharasius patriarcha dixit. 5 Quia γ pater Sophronius nouerat bonitatem Dei; propterea transgredi voluit impiũ iuramentũ. *Item paulo post,* ¶ Tharasius patriarcha dixit. Herodes seruare iuramentum, & periit: Petrus vero negauit cum iuramento, & cõuersus fleuit, & saluatus est. Omne f enim peccatum bonus Deus indulget, si quis ex toto corde pœniteat. Sancta synodus dixit. Sic nos docet sancta scriptura. Item Leontius † episcopus Phoceæ dixit. Scriptum est [Iuramentũ mendax ne diligatis.] Qua de causa iuramentũ nostrũ mendax dissoluatur, quasi nullam virtutem habens.

β ¶ Actione quarta septimæ synodi.] *Hæc verba in vno vetusto Gratiani codice sunt titulus (quemadmodum & apud Iuonem,) initium vero capitis est,* Ioannes, &c. *& persio hæc non est Anastasij bibliothecarij.*

γ ¶ Quia pater.] *Aliter habet locus ille synodi. Ibi enim ex Limonario, seu horto spiritali, cuius auctor est Sophronius, refertur consilium abbatis Theodori Aeliotæ datum incluso; vt iuramentum diabolo præstitum de non adoranda imagine virginis Mariæ Iesum infantem gestantis, nullo modo seruaret.*

Idem Isidorus.

¶ Non obseruentur iuramenta, quæ sunt contra diuina mandata. C. XIX.

SI quis præuentus g fuerit, vt desiniat h agere aliquid eorum, quæ non placent Deo; pœnitẽtiam agat: & quod contra mandatũ Domini statutum est, in irritum reuocetur. *Item Hieronymus in libro de natura rerum.* ¶ Tribus siquidem modis iuramenta contracta soluenda sunt i. Primo, cum quis male iurat k. Secundo, cum quis incaute iurat l, non putans hoc esse peccatum. Tertio, si pueri, vel puellæ in domo parentum se iuramento constrinxerint, patribus †, postquam audierint, contradicentibus m.

¶ *In libro de institutis monachorum B. Basilij Rufino interprete hæc leguntur*, Si quis præuentus fuerit, vt diffiniat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo. *In responsione vero subijcitur*, pœnitentiam debet agere. *& postea*, oportet irrita reuocare, quæcumque ex præsumptione contra mandatum Dei statuuntur.

2. *Ecce, quòd iuramenta illicita laudabiliter soluuntur, damnabiliter seruantur. Quod tunc intelligendum est; quando iuramentum illicitum deseritur, vt ad bonum redeatur. Ceterum, si propterea deseritur, vt in aliud malum transeatur; illicitum sacramentum damnabiliter seruatur; sed damnabilius contemnitur.*

Vnde Augustinus de bono coniugali, cap. 4.

¶ Non est appellanda fides, quæ ad peccati faciendum adhibetur. C. XX.

6 SI ad peccatum faciendum fides adhibetur; mirum, si fides appellanda est. Verumtamẽ n qualiscumq; fit, si & contra ipsam fit; peius fit: nisi cum propterea deseritur, vt ad veram fidem, legitimamque redeatur: id est, vt peccatum emendetur voluntatis prauitate correcta: tamquam si quis cum hominem solus expoliare non possit; inueniat socium iniquitatis, & cum eo pacisc atur, vt simul id faciant, spoliumque partiantur: quo facinore commisso totum solus auferat: dolet quidem ille, & fidem sibi non esse seruatam conqueritur a. Verum in ipsa sua querela cogitare debet potius b in bona c vita ipsi humanæ societati fidem fuisse seruandam, ne præda iniqua ex homine fieret; si sentit d, quàm inique e sibi in peccati societate seruata nõ fuerit f. Ille quippe vtrobique perfidus, profecto sceleratior iudicandus est.

† *al. parẽtibus*

‖ Obligatio non contrahitur in turpibus.

6 Iuo par. 12. cap. 15. Pann. l. 8. c. 56

Idem ibidem.

¶ Si propterea fides non seruatur, vt ad bonum redeatur, non ideo violari dicitur. C. XXI.

1 MVlier, si fide cõiugali violata fidem seruet adultero; vtique mala est: sed si nec adultero g, peior est. Porro si eam flagitij pœniteat, & ad castitatem rediens coniugalem, pacta, ac placita adulterina rescindat; miror, si eam fidei violatricem vel ipse adulter putabit.

Ex his itaque apparet, quòd si quisquam, vt diximus, illicitum iuramentum non seruauerit, vt in aliud malum perniciosum declinet; tanto grauius delinquit, quãto damnabilius accumulantur peccata peccatis. Si autem propterea deseritur, vt ad bonum redeatur; nihil culpæ pro tali periurio contrahitur: potius destendum est, si in aliquo, illius iuramenti occasione nos deliquisse contigerit. Vnde Augustinus scribit Seuero Mileuitano episcopo consulenti de quodam Hubaldo, qui à consanguineis cuiusdã pellicis coactus fuerat iurare se illam ductũrum in coniugem, nec matri suæ, vel fratribus vlterius necessaria subministraturum.

Rescribit ergo beatus Augustinus, vt diximus, Seuero Mileuitano episcopo ita dicens.

1 Adio non tenet ex iniquitate.

a ¶ *Conqueritur.*] Nõ potest in iudicio conqueri: ‖ quia ex improbitate nemo consequitur actionem, vt ff. de furt. itaque fullo. nec iudicium communi diuidundo locum habet inter prædones, vt ff. communi diuidundo. l. communi diuidundo. §. inter prædones. nec pro socio. vt ff. pro soc. nec prætermittendum. immo si quis ratione illiciti iuramenti aliquid petit, pũ stabit alteri 10. libras auri. in auth. collat. 5. fcenicas non solum, &c.

b ¶ *Potius.*] id est, quòd potius debet fides in bono seruari.

c ¶ *In bona vita.*] id est, in bono.

d ¶ *Si sentit.*] id est, intelligit.

e ¶ *Quàm inique.*] id est, quàm iniquum sit nõ seruare fidem in illicitis.

f ¶ *Non fuerit.*] ſocietas, vel fides.

Mlier, si fide.] CASVS. Quædã mulier iurauit se seruaturam fidem adultero: & quòd alteri se non suppeneret, postea volebat alteri adhærere, vel ad legitimum maritũ redire: quæsitum fuit ab Augusto. vtrum peccet? Et respondet, si seruat fidem adultero, male facit: sed si alteri se subijciat, deterius facit: si vero ad maritum redit, nullo modo delinquit.

g ¶ *Si nec adultero.*] ita quòd contrahat cum adultero tertio: & tunc peccatũ accumulat peccato.

EX HIS. CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis dicens, quod si iuramentum illicitũ deseritur vt in aliud malum transeatur, pernicio sum est: quia peccata peccatis accumulãtur. si vero deseritur vt ad bonum redeatur, bonum est, & non malum: sed potius flendum est si occasione illiciti iuramenti aliquid mali perpetrauimus: quod probat per seq. cap.

¶ *Nter, cetera.*] CASVS. Quidam nomine Hubaldus captus cum concubina sua compulsus est iurare consanguineis eius eam suscipere in vxorem: matrem vero cum fratribus de domo expellere: iurauit etiam quòd nihil eis impenderet pro alimonia: quare Mileuitanus episcopus rogauit Augustũ. vt ab Ambros. quæreret quid de Hubaldo esset faciendum: quod & factum est: Rescribit ergo Augustũ. vt Hubaldus habeat illam in coniugem quam iurauit: matrem vero & fratres non expellat de domo: sed eis præbeat alimenta, & si occasione illius illiciti iuramenti aliquid eis hactenus defuit, per pœnitentiam emendet: nec vllam infamiam ex illo iuramento facto per compulsionem contrahit: quia illi potius infamiam & reatum periurij contraxerunt, qui eum iurare coegerunt.

h ¶ *Matrimonium.*] ‖ Videtur ex loco isto, quòd actio conditionalis non impediat matrimonium: sicut nec impedit alia sacramenta, nec impedit sacramentum baptismi, vt 45. distin. de Iudæis. nec sacramentum ordinis, vt 74. distin. vbi ista. item alia ratione, quia hoc sacramentum seruari potest sine interitu salutis æternæ; ergo est seruandum, vt extra de iureiur. si vero. Sed contra: matrimonia debent esse libera, & ibi animus debet gaudere plena libertate, vt extra de spon. requisiuit. & cap. cum locum. Ad hoc dicunt quidam quòd talis est cogendus ducere mulierem quam coactus desponsauit. ‖ tamen nullo modo voluerit, cessare debet ecclesia à coactione. Alij dicunt quòd omnibus modis est cogendus a, & quod dicitur in illa decret. requisiuit. ꝙ fit potius monẽda quàm cogenda, exponunt, potius, id est, prius. sic exponitur 23. q. 4. non inuenitur. in fin. Vel intelligũt quando tales fuerũt personæ quòd vehementer præsumebatur quòd deberet sequi homicidium. Sed istis obuiat extra de spon. veniens. Solut. probabiliter potest dici, si placet, ‖ quòd in quatuor casibus non tenet iuramentum per coactionem extortum, vt in voto, vt extra quod met. ca. perlatum. In traditione rei ecclesiasticæ. 15. q. 6. auctoritatem. & cap. seq. In dote, vt ff. quod met. caut. si mulier. §. dos. In matrimonio, vt extra de spon. cum locum. & cap. requisiuit. Quòd autem dicitur, hic matrimonii fit, &c. ‖ sed, fit, non ponitur præceptiue, sed hortatiue: vel loquitur in eo casu quãdo post coactionem commissus est ei carnaliter, vt extra de spon. veniens 2. Vel loquitur quãdo leuis fuit coactio. illa enim nõ impedit matrimonium. ff. de rit. nup. si patre cogente. B.

i ¶ *Vinculum.*] Argu. pro opinione illorũ, qui dicunt quòd iuramẽtum per metum extortum nõ tenet. 31. q. 2. Lotharius. & 15. q. 6. c. 1. Sed intelligas hoc ad hunc casum spectare quem hic ponit. De hac materia notaui 15. q. 6. cap. 2.

k ¶ *Vel matricidij.*] ‖ Videtur enim necare illum cui non præstat alimenta. 12. q. 2. qui abstulerit. & 86. distin. non satis. ff. de li. agno. necare.

l ¶ *Degrandinabitur.*] id est, grandine pœnæ æternæ flagellabitur.

m ¶ *Fouecat.*] Argum.

n ¶ *Matrem.*] Ad hoc enim tenetur, vt 30. distin. cap. 1.

o ¶ *Ad opprobrium.*] id est, ad infamiam. non enim dicit ad peccatum: quia reuera peccauit quando iurauit: quia potius debuit omnia mala pati, quàm malo consentire. 32. q. 5. ita ne. & sic non obstant contraria. 7. de consecr. distin. 4. eos quos. & 7. e. q. 5. c. 1. & 3. Ioan.

SED CVM HIS Hæc est 3. pars quæst. in qua quæritur vtrũ peccassent filij Israel, qui propter iuramentum peperc erunt Gabaonitis, & dicitur quòd non. Ioannes de Fant.

CASVS. Supra ostensum est, quòd illicita iuramenta non sunt seruanda. ‖ Nunc vero probat contrarium exemplo Iosue: qui licet contra Domini præceptum firmaret pacem cum Gabaonitis, tamen sacramentum suum non violauit; sed seruauit illæsum: & hoc ideo, quia seniores Israel nescierunt iuramentum illud esse illicitum, quia nesciebant illos quibus iurauerant, esse incolas terræ sibi promissæ. & ad hoc inducit sequens cap.

a Ad hoc extra de spon. ex litteris 2.

‖ Iuramentum per coactionẽ extortum non tenet in quatuor casibus:

2 Adde quis alet illum qui habet patrem & filium, not. Cy. in l. 1. 2. & 3. C. de alen. li. & Bar. l. penult. ff. de lib. agno.

‖ Necat qui non alit.

Iosue 9.

† *al. degradabitur* } *al. condemnabitur*

‖ Iuramentum qđ iudæi Gabaonitis præstiterunt, non fuit seruandũ.

a ¶ *Decepti.*] multiplex ratio videtur suadere quare non debuerunt seruare tale iuramentum: tum quia erat ibi error personæ, tum quia dolus dedit causam iuramento: tum quia non poterant se obligare aliquo iuramento contra præceptum Domini. Ad hoc dicunt plerique quòd diuinitus fuit eis inspiratum a, quòd deberent eis parcere: sed tamen iuramentum fuit illicitum, vt extra de elect. venerabilem. in fi. Vel dic quòd satis impleuerunt præceptum Domini, quia satis videntur fuisse interfecti, cũ redegerint eos in seruitutem. Nam seruitus morti comparatur. ff. de reg. iur. seruitutem. non obstat dolus illorũ, quia iste dolus fuit pro vita cõseruanda: licitum* est enim reo corrumpere aliquem pro vita conseruanda, vt 2. q. 3. c. fi quem pœnituerit. §. notandum. in fin.

¶ *Innocens.*] CASVS Ostendit Ambros. in hoc cap. quòd non est vituperandum si alicui creditur ignoto, etiam si ab eo decipiatur: & hoc probat exemplo Iosue, qui Gabaonitis fingentibus se de longa terra venire, credidit, & cum eis pacem firmauit & societatem. post tertium vero diem cum populus Israel ad Gabaon ciuitatem venisset, & se circumscriptum esse indignaretur, non permisit Iosue pacē reuocari: quia firmata erat religione iuramenti. b ¶ *Innocens.*] id est, simplex & iustus. ‖ Salomon tamen sumit hoc verbum, innocens, pro stulto, vnde hoc sumptũ est. & sic sancti viri idem verbum, retorquẽt, quandoque ad contrarios intellectus. Sed nonne æque reus est ille qui de facili credit, sicut ille qui mentitur, vt 11. q. 3. non solũ? & nimia facilitas credendi vituperatur. 86. dist. si quid vero? Sed illud intelligas de iudice qui in præiudicium partis alterius non debet de facili credere secundum verba alterius partis. 3. q. 9. cap. 1. 2. & 3.

c ¶ *Innocentem.*] id est, talem qui nõ noceat, nec nocere velit. 6. q. 1. oues. & cap. sapiens.

d ¶ *Ignorare.*] per experientiam facti. nam scriptum est, Scientia malorum bonis obesse non debet.

e ¶ *Iudicat.*] Diceret aliquis, quomodo potest esse bonus, qui non habet discretionem & iudicium, ex quo decipitur: cum Apostolus dicit, ‖ Spiritualis iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur? ideo dicit, iudicat de omnibus etiam de ignotis, in his, scilicet quæ spectãt ad salutem: quia si quis deciperetur in talibus, ibi non esset minus periculum falli quàm fallere, vt 16. q. 1. si cupis. Tunc enim de ignotis non debemus aliquid præsumere, nec de bonis malum, nec de malis bonum, vt 46. dist. sunt nonnulli. in fin. Vel dic iudicat, id est, præsumit bene de quolibet.

f ¶ *Qui.*] id est, quia ipsi.

g ¶ *Fidem.*] id est, verborum veritatem.

h ¶ *Confirmauit.*] ‖ argu. est hic, quòd qui iurat rem illicitam, propria auctoritate non potest venire contra iuramentum illud b, vt extra de elect. venerabilem. in fin. Nam illicitum est renuere curam pastoralem, & tamen iurans teneretur illud seruare, vt 85. distinct. Florentinum archidiaconum. simile extra quòd metus causa ad aures. sic extra de iureiurand. debitores.

i ¶ *Clementior.*] argumen. quòd si iudex facit aliquid, quod non multum differt à mandato, quòd non dicitur excessisse fines mandati. si enim mandatur aliquibus vt eligant, possint postulare, vt extra de elect. in cauſis. & de postul. post translationem. in princip. Et de hoc notaui plura. argum. 8. quæst. 1. licet. ‖ Item habes hic, quod licite commutatur vna pœna in aliam c, vt 2. 5. quæst. 6. quia iuxta. & 82. dist. presbyter. & 36. quæst. 1. de rapt. Ioan.

ILLICITVM CASVS Iste §. diuiditur in tres partes. In prima parte concludit Gratia. ex supradictis, quòd illud iuramentum illicitum feruari non debet, quod scitur esse illicitum cum iuratur. si autem nescitur esse illicitum, propter ignorantiam excusatur. quod probat Grat. duobus exemplis, scilicet duobus consanguineæ, & repudiatæ: quas si quis in conscientia iuges ducit, ignorantia facti excusatur: quia nesciebat eam consanguineam vel repudiatã esse, sed si scilicet consanguineam vel repudiatam esse, & crederet coniunctionem talium licitam esse: tunc non excusaretur. Iudæi ergo non ignorabant ius, scilicet Gabaonitas esse delendos: sed ideo quod iurauerãt, seruare debuerunt. In secunda parte ostendit, quòd illud iuramentum illicitum quod seruari prohibetur, non est intelligendum de omni illicito iuramento. nam cum sacramentum tres habeat comites, veritatem, iudicium, & iustitiã: vbi hæc tria defuerint, iuramentum reputatur illicitum: non tamen vbicumque defuerit aliquod istorũ, seruari prohibetur: quod probat duobus exemplis, scilicet exemplo eius qui post votum simplex iurauit aliquam in vxorem ducere: & exemplo eius qui temeritate iurauit se manducaturum. In tertia parte ostendit, q̃ iuramentum tripliciter dicitur illicitum. Primo, scilicet ex eo quod iuratur, quod est malum. Secundo ex causa extrinseca. Tertio ex modo iurandi: & hoc probatur per exempla, quæ satis patent in littera. Secunda pars incipit ibi, *Iuramentum namque.* Tertia ibi, *Iuramentum itaque.*

Illicitum k *ergo iuramentum, quod seruari prohibetur, intelligendum est, quod scitur esse illicitum, dum iuratur. Si autem nescitur illicitum esse; ipsa ignorantia excusat; si putetur licitum esse, non ex ignorantia iuris* l*, sed facti. Aliud enim est, si alicuius copula credatur esse licita, quia nescitur esse consanguinea, vel quia creditur esse vidua: aliud, si ideo putatur licita: quia consanguineorum coniunctio, vel reliquarum copula nullo iure credatur esse prohibita. Hic enim est ignorantia iuris, quæ neminem excusat; nisi cui* m *permittitur ius ignorare: ibi vero ignorantia facti, qua quisque vere* n *excusatur. Seniores autem Israel non ignorabant gentes terræ promissionis ex præcepto Domini esse delendas: sed ignorabant Gabaonitas esse incolas terræ promissionis. Ignorabant siquidem factum: sed non ignorabant ius facti: atque ideo, etsi illicitum esset quod iurauerunt; tamen licite seruari* o *debuit quod iuramẽto firmauerũt. Quòd autem illicitum iuramentum seruari prohibetur; non est generaliter intelligendum.* l *Iuramentum namque (vt Hieronymus testatur super Hieremiã) debet habere tres comites, veritatem, iudicium, & iustitiam: vbi autem ista defuerint; non est iuramentum, sed periurium. Vnde datur intelligi illicitum esse iuramentum, cui aliquod istorum defuerit: non tamen cuicumque contigerit aliquod istorum deesse, prohibetur seruari. Aliquando namque iuramento deest iustitia: veluti cum quispiam post votum castitatis ducit vxorem, iuramento firmans numquam* p *se ab ea discessurum: quod quamuis illicitum sit, quia iustitia sibi probatur deesse; tamen auctoritate Augustini seruari præcipitur. Hoc autem si quis contendat prærogatiua coniugij, non propter religionem iurisiurandi seruari; animaduertat Gabaonitas ob solam religionem* q *contra*

¶ Quæ pœna licet à Deo prohibeantur; tamen iuramento firmata non sunt euitanda. r. C. XXIII.

I Nnocens s credit omni verbo.] Non vituperanda facilitas: sed laudanda bonitas. Hoc est innocentem t esse, ignorare u, quod noceat: & si circũscribitur ab aliquo; de omnibus tamen bene iudicat v, qui x fidem y esse in omnibus arbitratur. Hac igitur mentis suæ deuotione inclinatus Iosue, vt crederet Gabaonitis; testamentum disposuit, pacem dedit, confirmauit h societatem. Sed vbi in terras eorum ventum est; deprehensa fraude, quòd cum essent finitimi, aduenas se esse simulauerant; circumscriptũ se populus patrum indignari cœpit: Iosue tamen pacem, quam dederat, reuocandam non censuit; quia firmata erat sacramenti religione: ne dum alienam perfidiam redargueret z, suam fidem solueret. Multauit tamen eos vilioris obsequio ministerij. Clementior a sententia, sed diuturnior.

Quòd

Vòd autem.] Hæc q. diuiditur in 7. partes. In prima ponit quæ pœna imponatur periuris cõpulsis vel voluntarius, & qualiter puniuntur qui alios iurare faciunt falsum. & hoc probat per 7. cap. Secunda ibi, *Item qui audit.* Tertia ibi, *Quæritur de eo.* Quarta ibi, *De state.* Quinta ibi, *De forma.* Sexta ibi, *Vt itaque.* Septima ibi. *Iuramentum.* Ioan. de Fan.

CASVS Hic intitulatur 5. quæst. qua quæritur si licitum esset quod archidiaconus iurauit, scilicet episcopo non obedire, an episcopus qui compulit eum ad peierandum, reus sit periurij. & respondet quòd sic: & hoc probatur arg. à minori. quia si cõsentiens pari pœna cum faciente punitur, multo magis compellẽs est puniendus. & ad hoc probandum inducit sequentia. Quid autẽ iuris sit de iuramẽto per metum extorto, notari cõsueuit 15. quæst. 6. auctoritatem.

a ¶ *Quòd autem.*] istud non habet dubitationẽ, an periurus sit qui alium cogit peierare: ‖ nam etsi ipse non proprie dicatur periurus, tamen mortaliter peccat, ‖ quia quod alter mandato nostro facit, nos reputamur facere, vt extra de sent. exc. mulieres. Vtrum autem iudex licite possit recipere iuramentum illius quem scit velle peierare, dic vt dixi 2. 25. quæst. 5. presbyter a.

QVi cõpulsus.] CASVS Quidam miles compulsus à domino suo sciens peierauit. quæritum fuit à Pio Papa, vtrum vterque sit periturus. & respondet quòd sic, & ideo miles si liber est, per 40. dies pœniteat in pane & aqua, & 7. sequẽtes annos. si vero seruus est eiusdẽ, tres quadragesimas & legitimas ferias pœniteat. Casus trium sequentium c. planus est: quia fere idem dicunt cum primo.

b ¶ *Et miles.*] In atrocibus enim non debet aliquis parere dño suo, vt 11. q. 3. non semper. & c. si dominus. & c. qui resistit & ff. de re. iur. ad ea.

c ¶ *Quia plus dominum.*] quod esse nõ debet, vt 11. q. 3. notẽ. 2.

d ¶ *Si liber est.*] alibi magis punitur seruus q̃ liber, vt 3. 23. q. 1. qui contra. sed hic excusatur b propter præceptum domini. Ioan.

e ¶ *Quadraginta dies.*] vel continue, vel interpolatim.

Domini imperium reseruatos. Cum ergo omne Domini præceptum iustum sit; patet ei iustitiam deesse, quod eius præcepto contrarium inuenitur. Iudicium quoque aliquando iuramento constat deesse, veluti cum propria temeritate aliquis ductus iurat se manducaturum, & bibiturum. Hoc quamuis leuitate indiscreta illicitum probetur; non tamen ideo violari iubetur. Iuramentum itaque multipliciter illicitum intelligitur. Est enim illicitum aliquando ex eo quod iuratur; aliquando ex causa extra venienti; aliquando ex modo iurandi. Ex eo quòd iuratur, tunc est illicitum iuramentum; quando id, quod iuratur, in sui natura vitiosum est, vel vitam adimens, vt adulterium, homicidium, & his similia; vel reparari non permittens; veluti cum inimico ad pacem non redire, indigenti misericorditer non subuenire. Ista, quia perspicuam in se habent iniustitiam; & si iuramento firmentur; tamen seruari non debent. Circa hæc vtique † iuramenta, intelligenda sunt quæ de illicitis iuramentis non obseruandis supra statuta leguntur. Quisquis ergo se iuramento firmauerit aliquid facturum, quo vel corporalis, vel spiritualis salus adimatur, vel sine quo vtraque salus reparari, vel confirmari non possit; fidem promissum seruare prohibetur: quorum exempla præmissæ auctoritates subiiciunt, dum cum, qui homicidium facere, vel alimenta matri, & fratribus non subministrare, in adulterio perseuerare, vel ad pacem cum aduersario non redire, iuramentum præstando promiserit; salubriori consilio illicita vota obseruare non permittunt. Est etiam id, quod iuratur, aliquando vitiosum, non natura sui sed ex causis extra venientibus: veluti cum aliquis post votum castitatis, iurat alicui se habiturum eam in coniugem. ¶ Coniugem namque habere, in seipso malum non est: tamen huic ex voto perniciosum est. Hoc autem iuramentum, etiam si illicitum sit, non tamen seruari prohibetur: sed de violatione voti pœnitentia sibi iubetur indici. Ex modo iurandi tunc est illicitum iuramentum; quando inconsiderate, & incircumspecte aliquid iuratur, quo nec corporalis, nec spiritualis salus adimitur, & sine quo vtraque salus reparari, & vita conseruari valet: veluti dum aliquis à parentibus coactus, vt clericatus tonsuram, vel religionis vestem suscipiat; se neutrum factarum iuramento firmauerit. Hoc quamuis aliquibus videatur reprehensibile; quia opus charitatis iuramento se non facturum promisit; nulla tamen auctoritate seruari prohibetur: quia esse numquam clericatus tonsuram, vel religionis vestem suscipiat; non tamen ideo minus salutem promereri valet: cum nonnulli in laicali habitu sanctissimi, & Deo dilecti inueniantur. Quo exemplo euidenter datur intelligi, quoties aliquis iurat se non facturum aliquid, quo expeditior sibi via præparetur ad beatitudinem, dummodo sine eo valeat salutem inuenire; quòd iuramentum non prohibetur seruare. Vnde cum iuramus nos non daturos aliquid alicui, sine quo vtraque salus eius potest esse incolumis, etsi aliqua ex eo sibi commoditas præstaretur; nulla tamen auctoritate iuramentum seruare prohibemur, dummodo sit nobis alia via necessitatibus eius subueniendi.

QVÆSTIO V.

QVòd autem a quinto loco quæritur, si licitum esset, quod archidiaconus iurauerat, an episcopus esset reus periurij, qui ad peierandum archidiaconum cogebat; facile potest discerni. Si enim consentiens pari pœna cum faciente puniendus est; multo magis ille, qui cogit, reus admissi criminis probatur.

Vnde Pius Papa ait.

¶ Qui peierare compellit, & qui compellitur, periurus vterque probatur. C. I.

1 QVi compulsus à domino sciens † periurat; vtrique sunt periuri, & dominus & miles b: dominus, quia præcepit: miles, quia plus dominũ c, quàm animã dilexit. Si liber est d, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & septẽ sequentes annos e: si seruus eiusdem, tres quadragesimas g, & legitimas h ferias pœniteat.

¶ *Anselmus hoc citat ex Pœnitentiali Theodori, quemadmodum Burchardus, & Ivo seq. caput.*

Item.

¶ Pœnitentia eius, qui in manu episcopi, aut in cruce consecrata peierat. C. II.

2 QVi peierat † se in manu episcopi, aut in cruce consecrata i; tres annos pœniteat: si vero in cruce non consecrata; annum vnum pœniteat. Qui autem coactus fuerit & ignorans k se peierauerit †, & postea cognoscit; tres quadragesimas pœniteat.

Item ex pœniteniali Theodori †.

¶ Qua pœna sit feriendus, qui necessitate coactus periurat. C. III.

3 SI quis coactus pro vita redimenda l vel pro qualibet causa, vel necessitate periurat; quia plus corpus, quàm animam dilexit; tres quadragesimas pœniteat. Alij m vero iudicant tres annos, vnum ex his in pane, & aqua.

Item Gelasius Papa.

¶ Qui peierat, & dies peierare facit, qua pœna sit feriendus. C. IIII.

4 SI quis peierauerit †, & alios sciens in periurium duxerit; quadraginta dies pœniteat in pane & aqua, & septem sequentes annos. & numquam sit fine pœnitentia n & alij, si conscij fuerint, similiter pœniteant.

¶ *Polycarpus tribuit hoc Pio: ceteri vero indicati collectores Pelagio.*

f ¶ *Sequentes annos.*] non tñ in pane & aqua.

g ¶ *Tres quadragesimas.*] vnam ante festum natalis, aliam ante pascha, tertiam ante festum sancti Ioannis c.

h ¶ *Legitimas ferias.*] ‖ id est secũdam & quartam & sextam ferias, vt de consec. distin. 3. ieiunia. & 82. dist. presbyter. Ioan. de Fan.

i ¶ *Vi peierat.*] ¶ *Consecratæ.*] quia quanto sanctius est per quod iuratur, tanto maius est periurium, vt 5. ead. q. 1. mouet. Numquid ergo maius sacrilegium committunt qui verberant clericũ in maioribus ordinibus constitutũ, quàm qui in minoribus? credo quòd sic, vt 17. q. 4. fi qs deinceps. & c. qui subdiaconum. & c. qui occiderit.

k ¶ *Et ignorans.*] esse peccatum quod iurauit. nam si fuisset ignorantia facti, nullum esset peccatum, nisi ignorantia fuisset crassa, quæ neminem excusat. C. de resc. in. ven. quisquis d.

l *Si quis.*] ¶ *Redimenda.*] Licet enim timore mortis iurauerit, tamen peccauit, vt 32. q. 5. ita ne, sed ratione coactionis mitigatur pœnitẽtia, vt extra quod met. cau. facris. non est contra. 15. q. 6. c. 1. ibi enim non absoluuntur à peccato, sed à iuramento. Ioan. de Fan.

m ¶ *Alij.*] ergo illa quæ minor, est imponenda, vt 50. dist. c. eos vero.

n *Si quis.*] ¶ *Sine pœnitentia.*] interiori, vt 6. quæst. 2. quicumque. Ioan.

Ille qui.]

a Hoc est verum secũdum L. vt dicam &c. proxi. & idẽ no. hic Hugo.

b Innocẽs pro stulto quando dicitur sumitur.

c Idem hic, & d. 86. Ant. Cor. fin. sing. verb. qui ita geminat.

‖ Feriæ legitimæ sunt tres.

* Reo licitum est secundum iura ciuilia nõ canonica corrumpere aliquem pro vita conseruãda. Vide glo. in 10 cap. si quẽ pœnituerit in ver. bo. in omnibus.

d Dic hoc no. 38. dist. in fin. quod dicit de ignorãtia facti, non videtur bene dictum: quia factum non debet ignorare. ar. ff. loc. sed. andes 5. j.

1 Anſ. l. 11. c. 63. Burc. l. 12. c. 4. Ivo p. 12. c. 61. + al. sciens se

e Sic in vetustis, nam in vulgatis erat seruãda Prouer. 14.

‖ Iuramentum illicitũ nõ pro pria auctoritate potest infringi.

b Argu. contra sup. ro. qui iuramento vi. de hoc fa. dixi in fin. & ibid.

1 Poly. l. 6. tit. 11. Anſ. l. 11. c. 64. Burc. l. 12. c. 5. Ivo p. 12. c. 62. † al. periurat ‖ al. periurauerit † al. Romano

3 Poly. ibidem Burc. l. 12. c. 6. Ivo p. 12. c. 63.

4 Poly. l. 6. tit. 11. Anſ. l. 11. c. 67. Bur. l. 12. c. 9. Ivo p. 12. c. 66. † al periurauerit.

Ille qui.] CASVS. Dicitur in hoc ca. ℣ si quis compellit aliquē vel prouocat ad iuramentū quem scit falsum iurare, magis peccat quàm homicida: quia iste corpus interficit, ille vero animam suā & alienam.

a ¶ *Vincit.*] non intelligas, quòd plures peccat, periurus quàm homicida: immo ille plus peccat, vt 13. dist. cap. 1. sed dicitur eum vincere: quia maius damnum facit, ‖ quia maius damnum est in amissione vnius animæ: quàm mille corporum, vt 24. quæst. 3. si habes. Ioan.

‖ Animæ vnius perditio est grauior quàm mille corporum.

Qui exigit.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd si aliquis cōpellit aliquem ad iramentum, quem scit falsum iurare, peccat. si autem nescit, non peccat.

b ¶ *Humana.*] i. de humana infirmitate procedit, vt 5. ead. q. 1. non est. c. ¶ *Impressit.*] multipliciter cogendo. Ioan.

℣ Sent. 3. dist. 39. Iuo 12. c. 28. Pan. l. 8. c. 108.

† *pronocauit* orig.

Si quis conuictus.] CASVS. Quidam traxit alium ad falsum testimonium dicendum, vel ad aliud periurium. quæsitum fuit quam pœnā vterque pati debeat? Et respondet. quòd qui fieri fecit, donec vixerit debet communione priuari: qui vero fecit, ab omni testimonio repellatur, & sit infamis.

2 Sent. ibid em Iuo p. 12. c. 30. Pan. l. 8. c. 110.

d ¶ *Infamia.*] an iuramētum infamet, vel non, no. a 6. q. 1. quicumque. sed coacti si iurassent, nō infamarentur, vt 5. quæst. proxi. inter cætera.

a De hoc etiā not. extra de iureiur. quærelam. & 23. q. 5. rex debet.

† *al. contentio*

ITEM QVI AVDIT. Hæc est secunda pars quæstio. in qua quæritur cui debet dicere si videt quis quòd aliquis vult falsum iurare. & quid iuris, probatur ℣. c. proxi. Ioan. de Fan.

† *al. expressit*

e ¶ *Falsum.*] supple nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. Ioan.

Hoc videtur.] CASVS. Legitur in Leuitico: Omnis qui audierit vocem iurātis falsum, testisque fuerit, nisi indicauerit, portabit iniquitatē suam. Propter hanc litteram dubitauerunt quidam quid esset in hoc casu faciēdū: quia si sciebant aliquē peierare, & non indicabant, incurrebant peccatū ex silentio. si vero indicabāt, incurrebat peierans periculum mortis. quæsitū fuit ab August. quid de hoc esset faciendum? Et respondet ℣ ille qui falsum iurat, debet admoneri, si vero non audierit, talib⁹ personis est dicendum, qui potius possunt prodesse, quàm obesse, id est, sacerdotibus, qui non solum illum corrigere possunt, sed etiam orare pro illo. & ita se expedūt à vinculo peccati. *Hic*, id est, in Leuitico. *Expressit*, scilicet Moyses.

3 Bur. l. 16. c. 8. Iuo p. 12. c. 26.

† *al. prohibere dī*

§ Testimonii de auditu, vtrum valeat.

f ¶ *Fuit.*] id est, talem habuit inde notitiam quòd huius rei potuit esse testis, & quod sequitur, est expositio.

g ¶ *Iudicauit.*] videtur ergo quòd valeat testimonium de auditu, vt hic b, & 15. q. 5. presbyter. & 26. quæst. 6. qui recedunt. & 2. q. 1. multi. nam & testes intelliguntur scire quæ acta sunt à testatore si priores testes eis hoc dixerunt, vt C. de testa. cum antiquitas 1. in fin. 1. respon. argu. contra. 3. q. 9. testes. 5. q. 2. relatum est. Ad hoc dicas, quòd hic loquitur in causa denuntiationis, vbi modica scientia aliquam fidem facit argu. extra de sponsa. præterea 2. immo & in iudiciis facit fidem testimonium de auditu, vt extra de fide. ab intest. cum dilectus. extra de testi. cum cām. Ioan. § Sed certe testimonū de auditu est proprie cum aliquis audit aliquid dici esse factum. Sed si audit cōrahentes, non est testimonium de auditu. Et hoc innuit extra de test. licet 2., tamen hoc c. non loquitur de vera denuntiatione, sed potius de indicatione, scilicet cum quis indicat alij, ℣ aliquis vult peccare, & spectat ad delicta committenda. sed denuntiatio spectat ad delicta cōmissa, & ad illa non tenentur nisi qui habent magistratum super aliquos, ‖ & illa denuntiatio dicitur Buāgelica, ista dicitur canonica. & hæc probatur semper, illa vero non. Et sic patet, quòd crimina nondum commissa possumus denūtiare, vt hic, & 93. dist. diaconi 1. ibi, vicinum præcipitio, &c. extra de despon. impu. c. pen. extra de cog. spi. tua. Ioan.

§ Testimonii de auditu ejusdē speciei, alia canonica.

h ¶ *Iurauerit.*] id est, iurare voluerit.

i ¶ *Mortis.*] de facto, quia de iure propter vnius dictum non posset iudicari. & est si. de pœ. dist. 1. cap. pen.

*al. existit

k ¶ *Prodesse.*] vt sunt sacerdotes, vt 14. quæst. 5. denique. Qui ergo dicit talibus qui possunt prodesse, non obesse, non dicitur prodere, vt 2. quæst. 1. si peccauerit.

*vel cuipiā orig. & Iuo.

SIERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis dicens, si quis audit aliquem iurare falsum & tacet, delinquit; multo magis ille reus est qui cōpellit aliquem ad periurium.

Vnde Augustinus ait in quæstionibus Leuitici, q. 1. ad c. 5. [† *Anima, quæ audierit vocem iurantis falsum, &c.*]

¶ Cui sit indicandum falsum, quod ab aliquo iuratur. C. VIII.

HOc videtur dicere, peccare hominem, quo audiente iurat aliquis falsum, & scit eum falsum iurare, & tacet. Tunc autem scit; si ei rei, de qua iuratur, testis fuit f, aut vidit, aut conscius fuit, id est aliquo modo cognouit, aut oculis suis conspexit, aut ipse, qui iurat, illi indicauit g. Ita enim potuit esse conscius, Sed inter timorem huius peccati, & timorem proditionis hominum non parua exiſtit †plerumque tentatio. Possumus enim paratum ad periuriū admonendo, vel prohibendo à tam graui peccato reuocare: sed si non audierit, & coram nobis de re, quā nouimus, falsum iurauerit h; vtrum prodendus sit, si proditus etiam periculum mortis incurrat; difficillima quæstio est. Sed quia non expressit, cui hoc indicandum sit, vtrum illi cui iuratur, an sacerdoti cuipiam †, qui non solū eum persequi non potest irrogādo supplicium, sed etiam orare pro illo potest, videtur mihi, quòd se homo soluat à peccati vinculo; si †indicet talibus, qui magis possunt prodesse k, quàm obesse periuro, siue ad corrigendū eum, siue ad Deum pro illo placandum; si & ipse confessionis adhibeat disciplinam.

Si ergo iste, vt supradictum est, qui audit falsum iurare, & tacet delinquit; multo magis ille reus est, qui ad peierandum aliquem compellit.

Quæritur l *de eo, qui verborum calliditate se circumuenire putat illum, cui iuramentum defert, an sit reus periurij, nisi seruauerit, quod iurasse creditur.*

De hoc ita scribit Isidorus Sententiarum lib. 2. cap. 31.

¶ De eo, qui calliditate verborum iurat. C. IX.

6 QVacumque arte verborum quisque iuret; Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui iuratur, interponitur dolus, tunc est intelligendum secundum communē significationē verborum, vt extra de sponsa. ex litteris. si à neutro intertenit dolus, tunc interpretandum est secundum intellectū vtriusque. si verba possint vtrique intellectui adaptari. extra de testi. cum tu. si ab altero tantum, tunc intelligendū est secundū eum qui recte intelligit. sic videtur distingui ℣. e. §. ex his. In stipulationibus & aliis cōtractibus contra stipulantem & vendentē interpretandū est: sed in iudiciis pro actore c, vt ff. de ver. ob. inter stipulantem. §. 1. ff. de contrahen. emp. l. Labeo. Io.

6 Sent. 3. dist. 39. Ancl. 11. c. 96. Pall. l. 6. c. 11. Bur. l. 12. c. 10. Iuo p. 12. c. 56. & 57. Pan. l. 8. c. 112.

§ Iurantes qualiter sunt intelligendi.

*al. etiam si

c Quod dic vt not. extra de spol. cū ad sedem. in glo. hic ergo.

QVacūque.] Dicit Isidor. in hoc c. ℣ quacūq; arte verborū vs alicui iuret, ita Deus ſtelligit sicut ille cui iurat, & talis duplici modo peccat, s. quia nomē Dei sumit in vanū, & quia proximū dolo capit.

a *Intelligit.*] id est, intelligere debet. & est simi. ℣. de conse. distin. 4. non illud.

ADDITIO. Not. tamen quòd nemo per iuramentum vel pactum proprium obligatur, nisi ille consentiat cui fit pactum vel iuramentum. argum. opti. extra de iureiur. sicut.

ECce. CASVS. Reprehēdit hic August. parochianos suos, qui cum super librum iurare debebant, lapidem aliquem supponebāt eos decipiendo quibus iurabant: nec putabant se teneri cum super lapidem iurarent, sed August. dicit quòd tenentur: & si non seruant quod iurauerint, periurium incurrent: quia nō lapidi sed homini iurant ante Deū.

1 Cæs. 9.

b ¶ *Super lapidem.*] forte coopertum ab aduersario, vt credantur esse Euangelia.

SED OBIICITVR. CASVS. Supra dictum est, quòd Deus sic accipit iuramentum sicut ille cui iuratur intelligit. Nunc vero probat contrarium, & ad hoc inducit seq. cap.

HVmanæ aures.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd homines & maxime simplices & indiscreti talia verba iudicant, qualia foris proferuntur: Deus vero talia foris audit, qualia ex intimis proferuntur. vnde discretus homo, vel iudex qui interpretatur intentionem iurantis alteri, considerare debet quòd verba debent deseruire intentioni nō intentio verbis. Et qualitercumque casus iste positus fuerit à Beñ. & ab aliis: ego tamen hunc casum per litteram intelligere sic potui: licet de hoc cap. sæpe dubitauerim. Bar.

c ¶ *Verbis.*] quæ ille protulit, & vult ea aliter interpretari prout verba sonare videntur: quod semper non est faciendum, ‖ cum sæpe bona verba, mala intentione proferantur, & econuerso, vt 5. quæst. 5. non omnis. & c. non oculatur. vt 23. quæst. 1. paratus.

Vbique R. dignū loco.

Verba bona quāque ma la intentione proferantur.

d ¶ *Verba.*] arg. ‖ potius esse considerandam mentem alicuius, quàm ipsa verba, vt 1. q. 1. Marchion. & de conse. dist. 4. retulerūt. extra de verb. sig. præterea. & c. intelligentia. 23. q. 1. imparatus. in prin. ff. de in ius voc. l. quamuis a. Sed hoc verū est cū constat de intellectu. aliàs in dubiis à verbis nō est recedēdū. ff. de legat. 3. non aliter. ff. de exerc. l. 1. §. fi is qui noue. ext. de spons. ex litteris.

Verba potius, quàm verba aut mēs debet.

a Addidem. 38. c. 5. Ildebr. 3. dist. c. 15. 14. q. 1. a. 2.

SI ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, dicens quòd si Deus ita accipit verba foris, qualia ex intimis proferuntur, etsi verba debent deseruire intentioni, & non econuerso, apparet quòd Deus non sic accipit iuramentum sicut ille cui iuratur intelligit: sed potius sicut ille qui iurat.

ITEM ORIENTIVS. CASVS. Adhuc obiicit Gratia. & probat in hoc §. sequenti, quòd iuramentum debet intelligi secūdum intentionē iurantis, & nō eius cui iuratur. & hoc probat per duo exempla in illis posita.

ITEM SI INNOCENS. CASVS. Adhuc probat in hoc 3. §. quòd secundū intentionem iurantis debet intelligi iuramētum. Ego accusatus de crimine scripsi super aliquam chartulam, qualiter iurare volebam me esse immunem à delicto, sed aduersarius meus volens me peierare, subripuit illud breue quod scripsi, & suppositit aliud, in quo continebatur me crimen commisisse. cū ego iurassem sicut ī illo breui continebatur, arguebat me periurij: & dicitur hic, ℣ ego non sum periurus.

Vramenti.] CASVS. Adhuc probat Grat. per hoc capit. quòd iuramentum debet intelligi secundum intētionem proferentis. Dicit ergo Chromatius, quòd quicumque iurat, ideo iurare debet, vt verum loquatur. vnde Deus inter iuramentum: & communem loquelam differentiam non facit: quia sicut in iuramento non debet esse perfidia, ita nec in loquela nostra. & si quis contra fecerit, pœna diuini iudicij damnabitur. & hoc probat auctoritate dñi dicentis: Os quod mentitur, &c. Seq. cap. per se patet.

e ¶ *Ad hoc iurat.*] id est, iurare debet.

f ¶ *Distantiam.*] quantum ad hoc, cum mortaliter peccat qui simpliciter dicit falsum, sicut qui sub iuramento dicit falsum, magis tamē peccat peierando quàm mētiendo b solidius subsistit vbi iuramentum interponitur, vt 5. ea. quæst. 1. §. 1. c. 1. ‖ sed tamē plus operatur sacramentum, quàm simplex promissio, vt extra de iu. iur. debitores. Item hic est. ar. ℣ ex nudo pacto oritur actio, vt 12. quæst. 2. quicumque suffragio. & quæst. 5. quia Ioannes. Ioan.

Vi peierare.] ¶ Nō *ex operibus.*] Deus potius cōsiderat animum, quàm factū, vt 15. q. 6. c. 1. & Deus interrogat cor, & non manum. 14. q. 5. si quid. sic 32. q. 5. proposito.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Concludit Gra. ab illo §. *Sed obijcitur.* quòd iuramenta iudicātur à Deo secundum intentionem facientis, intelligit ‖. Dupliciter autē reus fit: quia † & Dei nomē in vanum assumit, & proximum dolo capit.

‖ Intelligit.

4. non illud.

1. c. 9.

Item ex sermone sancti Augustini trigesimo de verbis Apostoli.

¶ Periurus est, qui super lapidem falsum iurat. C. X.

1 ECce dico charitati vestræ, & qui super † lapidem b falsum iurat, periurus est. Vnde hoc dico? quia multi & in hoc fallūtur, & putant, quia nihil est, per quod iurant, non se crimine teneri periurij. Prorsus periurus es: quia per id, quod sanctū non α putas, falsum iuras. Si tu β illud sanctum non putas: sanctum putat cui iuras. Non enim quando iuras, tibi iuras, aut lapidi iuras: sed proximo iuras. Homini iuras ante lapidem: sed numquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem: sed punit te Deus fallentem,

α ¶ Non putas.] *Sic etiam Iuo. In originali est sine negatione, & forte legendum*, putat.

β ¶ Si tu illud.] *In codicibus Augustini impressis, & vno Vaticano legitur*, sed ego illum sanctum non puto. *In altero vero etiam Vaticano, & apud Iuonem*, sed ego illud sanctum non puto.

℣ ¶ Puta.] *Sic in codicibus impressis. B. Augustini: sed in vno Vaticano, & apud Iuonem, & Pannormia, & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus*, putat.

Sed obijcitur illud Gregorij. 26. libro moralium, cap. 7.

¶ Apud Deum verba nostra non ex ore, sed ex corde procedant. C. XI.

HVmanæ aures verba nostra talia iudicant, qualia foris sonant. Diuina vero iudicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur. 2 ¶ Certe nouerit ille, qui intentionem & voluntatem alterius variis explicat verbis c; quia non debet aliquis verba d cōsiderare, sed voluntatē & intentionem: quia non debet intentio verbis deseruire, sed verba intentioni.

Si ergo diuina iudicia verba nostra talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur, si intentio non debet seruire verbis, sed verba intentioni; patet, quòd Deus non accipit sic iuramentum, sicut ille, cui iuratur: sed potius, sicut qui iurat, intelligit: cum recipienti non ex intimis, sed ex his, quæ proferuntur foris, verba nostra sonent. ¶ *Item obijcitur, qui iurat super lapidem, putans se iurare super sacrosancta Euangelia, perinde tenetur, ac si super Euangelia iurauerit: licet ille cui iurat, ideo super lapidem illum iurare fecerit, ne non seruando quod promittit, reatu periurij teneatur.* ¶ *Item obijcitur de ciuibus, qui credunt se iurare obedituros consulibus suis in omnibus, quæ sibi imperata fuerint pro honore suæ ciuitatis: ne vero obedientiam recusantes, reatu periurij illaqueentur; supponitur breue iraturis, in quo aliud continetur, quàm se iraturos arbitrentur; videlicet ne Padum in Nilum conuertant, vel aliquid huiusmodi faciant. Si ergo contra hoc, quod se iurasse crediderant, consulibus suis obedientiam denegarent; numquid secundum intentionem recipientis, an potius secundum intentionem iurantis iuramentum Deus illud acciperet?* ¶ *Item, si innocens de adulterio, vel furto impetitus innocentiam suam vellet asserere, iuraret autem se ab obiectis sic esse immunem, sicut in breui illo continetur, quod manibus suis se scripsisse arbitratur, contineatur autem in illo hunc reum esse obiectorum; numquid à Domino periurus reputabitur? aut numquid poterit argui se iurasse, adulterij, aut furti reatum incurrisse? Non. Hinc etiam Chromatius* d *in cap. 5. Matthæi.*

c ¶ *Verbis.*] quæ ille protulit, & vult ea aliter interpretari prout verba sonare videntur: quod semper non est faciendum, ‖ cum sæpe bona verba, mala intentione proferantur, & econuerso, vt 5. quæst. 5. non omnis. & c. non oculatur. vt 23. quæst. 1. paratus.

d ¶ *Verba.*] arg. ‖ potius esse considerandam mentem alicuius, quàm ipsa verba, vt 1. q. 1. Marchion. & de conse. dist. 4. retulerūt. extra de verb. sig. præterea. & c. intelligentia. 23. q. 1. imparatus. in prin. ff. de in ius voc. l. quamuis a. Sed hoc verū est cū constat de intellectu. aliàs in dubiis à verbis nō est recedēdū. ff. de legat. 3. non aliter. ff. de exerc. l. 1. §. fi is qui noue. ext. de spons. ex litteris.

Vbique R. dignū loco.

Verba bona quāque ma la intentione proferantur.

Verba potius, quàm verba aut mēs debet.

a Addidem. 38. c. 5. Ildebr. 3. dist. c. 15. 14. q. 1. a. 2.

SI ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, dicens quòd si Deus ita accipit verba foris, qualia ex intimis proferuntur, etsi verba debent deseruire intentioni, & non econuerso, apparet quòd Deus non sic accipit iuramentum sicut ille cui iuratur intelligit: sed potius sicut ille qui iurat.

ITEM ORIENTIVS. CASVS. Adhuc obiicit Gratia. & probat in hoc §. sequenti, quòd iuramentum debet intelligi secūdum intentionē iurantis, & nō eius cui iuratur. & hoc probat per duo exempla in illis posita.

ITEM SI INNOCENS. CASVS. Adhuc probat in hoc 3. §. quòd secundū intentionem iurantis debet intelligi iuramētum. Ego accusatus de crimine scripsi super aliquam chartulam, qualiter iurare volebam me esse immunem à delicto, sed aduersarius meus volens me peierare, subripuit illud breue quod scripsi, & suppositit aliud, in quo continebatur me crimen commisisse. cū ego iurassem sicut ī illo breui continebatur, arguebat me periurij: & dicitur hic, ℣ ego non sum periurus.

Vramenti.] CASVS. Adhuc probat Grat. per hoc capit. quòd iuramentum debet intelligi secundum intētionem proferentis. Dicit ergo Chromatius, quòd quicumque iurat, ideo iurare debet, vt verum loquatur. vnde Deus inter iuramentum: & communem loquelam differentiam non facit: quia sicut in iuramento non debet esse perfidia, ita nec in loquela nostra. & si quis contra fecerit, pœna diuini iudicij damnabitur. & hoc probat auctoritate dñi dicentis: Os quod mentitur, &c. Seq. cap. per se patet.

e ¶ *Ad hoc iurat.*] id est, iurare debet.

f ¶ *Distantiam.*] quantum ad hoc, cum mortaliter peccat qui simpliciter dicit falsum, sicut qui sub iuramento dicit falsum, magis tamē peccat peierando quàm mētiendo b solidius subsistit vbi iuramentum interponitur, vt 5. ea. quæst. 1. §. 1. c. 1. ‖ sed tamē plus operatur sacramentum, quàm simplex promissio, vt extra de iu. iur. debitores. Item hic est. ar. ℣ ex nudo pacto oritur actio, vt 12. quæst. 2. quicumque suffragio. & quæst. 5. quia Ioannes. Ioan.

Vi peierare.] ¶ Nō *ex operibus.*] Deus potius cōsiderat animum, quàm factū, vt 15. q. 6. c. 1. & Deus interrogat cor, & non manum. 14. q. 5. si quid. sic 32. q. 5. proposito.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Concludit Gra. ab illo §. *Sed obijcitur.* quòd iuramenta iudicātur à Deo secundum intentionem facientis,

Sap. 1

Prou. 14.

b Dic ergo ℣ licet Deus nō faciat differētiam inter loquelam & iuramentum, ecclesia tamen facit, quia mendax simplex non patitur pœnā quo ad infamiam & repulsionē testimonij, vel quin possit promoueri. sed sicus in mendace iuramento. & hoc scilligas, ex quo simpliciter mendax est de crimine mēdacius, secundum dec. ext. de test. testimonium. secundū H.

§ Iuramentum plus operatur quam simpiex promisio.

† *al. Item*

facientis, & non recipientis. & postea soluit prædictam contrarietatem, dicens quòd simplicitas quandoque est ex parte facientis, quandoque ex parte recipientis: & similiter dolus quandoque est ex parte facientis, quandoque ex parte recipientis. ex quacumque ergo parte est, Deus videns cordis simplicitatem sic accipit sicut illa pars intelligit, quæ simpliciter intelligit: artem enim verborum Deus semper aspernatur & odit.

DE AETATE.

Hæc est quarta pars q. in qua probat quando & in qua ætate sit iurãdum, & quando non: & hæc est quæst. incidens. Ioan. de Fan.

CASVS. Quia ⅋. facta est mentio de iuramẽto: ideo nunc ostendit Grat. in qua ætate possit quis ad iuramentum cogi, & quòd intra pubertatis annos nullus cõpelli debet. ⅋. cap. 1. & 2. postea vero compelli potest.

Aruuli. CASVS. Quæritũ fuit in qua ætate paruuli cogantur iurare. Et respondetur, cum sunt in ætate rationabili, & si quis cum iurare potest, semel peierauit, de cætero testis esse non potest: nec in sua, vel alterius causa erit iurator. Quæ autem sequũtur, plana sunt vsque ad §. de forma.

a ¶ *Iurare.*] ‖Nec testis esse potest, vt 4. quæst. 3. cap. 1. Et ideo hoc est, quia iuramẽto debet adesse iudicium: sed hæc ætas nescit quid agat, vt C. de fal. mo. l. 1. Itẽ quia impubes non potest peierare, vt ff. de iureiur. l. qui iurasse. vnde sacramentum calumniæ præstare non potest. posset tamẽ dici quòd si est doli capax [a], quòd tunc calumniose petere potest, vt extra de deli. pue. c. 1. & si nouerit veritatem, quòd bene præstabit sacramentũ calumniæ: arg. C. de iureiu. propter calumniam. l. 2. §. 1. Sed de veritate dicẽda bene potest iurare. Nam ab impuberibus & timidis sumitur initium quæstionis, vt ff. de quæstio. vnius. in prin. Item impubes ferula percutitur pro veritate dicenda, vt ff. ad Sylla. l. 1. §. impubes. & tenet confessio quam facit, licet contra eam posset restitui, vt ff. de confes. l. certum. §. penul. Ioan. quod falsum est, nisi sit doli capax, cum hoc c. contradicat B. hoc autem certum est, quòd si aliquis sponte receperit iuramentum minoris, bene valet & tenet tale iuramentum, vt ff. de iureiur. l. qui iurasse. Item in hoc casu potest quis cõueniri ratione iuramẽti quod præstitit dũ esset impubes, vt si impubes iurauit se præstiturũ operas, ipse pubes factus bene conuenitur de hoc iuramento, vt ff. de lib. causa. l. vlt. in fi.

b ¶ *Causa.*] Sed [b] nonne si agere vult peritus in propria causa, audiretur, quia nulli prohibetur agere in propria causa, vt 4. q. 6. omnibus. sed agere non potest nisi præstet sacramentum. Item nonne iudex vel altera pars potest ei deferre sacramentum? Ad hoc dicas ⅋ hæc lex sumpta est de Lõbarda, secundum quam non iuratur de calumnia. patet ergo ⅋ loquitur hic de alio iuramento: & potest dici ⅋ loquitur hic de iuramento purgationis, id est, vt nec se nec alios possit expurgare. exhoc sequitur quòd si suspicio aliqua est contra periurum, statim habetur pro conuicto, cũ se expurgare non possit: & imputet sibi qui in talem casum incidit: quia culpa sua illud sustinet, vt 15. quæst. 1. si quis insaniens. ex quo enim semel peierauit, præsumitur quòd semper deberat peierare, vt 2. quæst. 7. non potest. vnde amodo non est sacramento suo credendum, vt extra de præsump. litteras. ea tamen iuramenta, quæ oneris sunt potius quàm honoris, bene præstabit, vt iuramentum calumniæ. similiter dominis suis iurabit in causa feudi, contra 47. distin. quamtumlibet. extra de re iudi. in causis.

intentione iuramentum factum recipere; aliud in recipiendo calliditate vti: quia sicut quisquam apud Deum non valet aliquem lædere; sic nec præter eius intentionem valet quis alicui subuenire. Deus autem duplicitatis aspernator simplicem intentionem vtriusque considerat: & tam ex parte recipientis, quàm ex parte præstantis verborum artem aspernatur & odit.

4 *De ætate vero iurantium quæritur; qua ætate quisque ad iurandum debeat cogi. De quo in primo libro capitulariũ, c. 63. sic inuenitur definitum.*

¶ Ante rationabiles annos, aliqui non cogantur iurare. C. XIIII.

1 PAruuli, qui sine rationabili ætate sunt, non cogantur iurare [a], sicut α Gunebodigni faciũt. Et qui semel periuratus fuerit; nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa vel alterius iurator existat.

α ¶ Sicut Gunebodigni faciunt.] *Addita isthæc sunt ex originali.*

Item ex concilio Eliberitano.

¶ Ante quintumdecimum annos nullus iurare cogatur. C. XV.

2 PVeri ante annos quatuordecim non cogantur iurare. Puella [c], quoque, si in puerili ætate sita in domo patris, illo nesciente, iuramẽto se cõstrinxerit, & pater eius, vt audierit, statim [d] cõtradixerit; vota eius, & iuramenta irrita erunt, & facilius emẽdabitur.

e *Burchardus hoc citat ex concilio Hibernensi: vt alia, quæ concilio Eliberitano tribuuntur.*

Item Cornelius Papa 3.

¶ De eodem, & vt a ieiunis iuramenta præstentur. C. XVI.

4 HOnestum etiam videtur, vt qui in sanctis audet † iurare, hoc ieiunus [e] faciat cum omni honestate, & timore Dei: & vt pueri ante annos quatuordecim non cogantur iurare.

¶ *Ceteri etiam collectores citant ex decretis Cornelij Papæ. Extat autem libro primo capitularium cap. 63. nonnullis præterea verbis interiectis. Et inde refert primam huius capitis partem Iuo cap. 33.*

Præterea sunt quædam tempora, quibus iurare prohibemur.

Vnde in concilio apud sanctum Medardum habito.

¶ Quibus temporibus iurare prohibemur. C. XVII.

5 DEcreuit sancta synodus, vt à Septuagesima [f] vsque in octauam Paschæ, & ab aduentu Domini vsque in octauã Epiphaniæ, necnon & in ieiuniis Quatuor temporum, & in Litaniis [g], maioribus, & in diebus Dominicis, & in diebus Rogationum (nisi de concordia & pacificatione) nullus super sacra Euangelia iurare præsumat.

5 *De forma vero fidelitatis, & quid quisque debeat domino, vel econuerso; sic inuenitur in epistola Fulberti episcopi* [6].

¶ Quæ in fidelitate sunt obseruanda. C. XVIII.

7 DE forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis, quæ sequuntur breuiter ex librorum auctoritate notaui. Qui domino suo fidelitatem iurat; ista sex semper in memoria debet habere incolume; tutum, honestum, [h] vtile, facile, possibile [8]. Incolume videlicet; ne sit in damnum domino suo de corpore suo. Tutum; ne sit ei in damnum de secreto [i] suo, vel de consilio quo [k] per se, vel per nuntium, vel per litteras ei petitur. Honestum in his quæ ad iustitiam pertinent. Facile, quod facile possibile est. Possibile, quod natura humana sine offensione Dei facere potest.

a ¶ *Mun*-

1 Concor. l. 2. distin. 5. in præcepta. can. gla. in ver. tributo. C. de iudi. & ibi Iurisco. ver. & si in gl. super verbo iudicum.

2 Burch. l. 12. cap. 26. Iuo p. 12. c. 81. Pann. l. 8. cap. 104. & 105.

3 Capitul. l. 1. cap. 63.

4 Burch. l. 12. cap. 12. Iuo par. 12. c. 69. & 13. Pann. l. 8. cap. 120.

Cap. præcedenti.

al. habet

b Ad hæc ⅋ periurus repellatur ab agendo intelligo verũ quando venit contra contractũ iuramento celebratũ super actione aliàs intẽta, vt hic. aliàs autẽ non reperitur ⅋ periurus repelleatur ab agendo, vt no. Do. in ca. dil. de exce. & Anton. de Butr. in cap. intelleximus. extra de iudic. Item etiam adde ⅋

Impuberes an possint iurare.

5 Iuo par. 12. cap. 76. Pan. l. 8. cap. 121.

Puella.] Idem est in puero, vt ⅋. ea. q. 4. tribus.

Statim.] Filij iuramentum debet pater reuocare; quam cito scit [c], vt hic dicitur: sed votum religionis non tenetur statim reuocare cum scit: sed vsque ad annum & diem contradicere potest, vt 20. q. 2. puella. aliter tamen est ⅋. distinctum, scilicet 20. quæst. 2. in prin.

Onestum.] *Hoc ieiunus.*] similiter testimonũ debet dicere ieiunus, vt extra de testi. placuit. Quæ à ieiunis fieri debeant, not. de consec. dist. 1. sacramenta. tamẽ quod hic dicitur, magis est honestũ, quàm iustum. Ioan.

Decreuit.] *Vt à Septuagesima.*] in his etiam diebus cautæ exerceri non debent. 15. quæst. 4. cap. 1. & 2. huic tamen cap. & præcedenti obuiat cõsuetudo præscripta. Ioan.

In litaniis maioribus.] vt in festo sancti Marci.

DE FORMA.

Hæc est 5. pars quæst. in qua dicitur, ⅋ in sequẽti. c. continetur. Io. de Fan.

CASVS. Supra facta est mentio de iuramẽto: sed quia fidelitas fit iureiurando: ideo nunc ostẽdit Grat. quid fidelis domino, & econuerso debeat facere.

De forma.] CASVS. Quidam rogauit Fulbertum episcopũ vt scriberet sibi quot debeant contineri in iuramẽto fidelitatis, quam facit vasallus domino: qui rescripsit sex debere ibi contineri scilicet incolume, tutũ, honestum, vtile, facile possibile: quæ vasallus semper debet in memoria habere. Et ponit exemplum de illis sex, in quibus omnibus debet vasallus domino consilium & auxilium præstare, si vult beneficio dignus videri, & saluus esse de fidelitate, & dominus in his omnibus vasallo vicem reddere debet.

h ¶ *Honestum.*] Sic ergo honestas & possibilitas in omni iuramento sunt intelligenda, vt ⅋. ea. q. 4. vnusquisque. & extra de iureiur. quemadmodum. sed illud sacramentum, præstant archiepiscopi Romano Pontifici, vt extra de iureiur. ego. & subditi suis episcopis, vt 23. distin. quanquam. ‖ & Imperator Papæ. 63. distin. tibi domino. & licet generaliter iuret vasallus domino, scilicet quòd in omnibus causis iuuabit ipsum, & contra quemlibet: tamen contra propriam patriam non iuuabit ipsum, vt ff. de reli. minime. nec contra Papam, vt extra de iureiur. venientes. Sed quid si dominus vult filium vasalli impetere: numquid iuuabit ipsum contra filium? videtur quòd non: quia nec contra filium excommunicatum iuuabit 11. quæst. 3. quoniam multos. & ar. ad hoc. ff. de reli. minime. & contrarium tamen dicit lex feudi in cita. quẽadmo. feu. amit. dicitur enim ibi, quòd vasallus obligatus est filio suo tantum vinculo naturæ: sed domino suo obligatus est vinculo iuramenti. Item non tenetur ipsum iuuare si iniuste impetit alium. nec enim opem fert qui ad peccandum nos adiuuat, vt 14. quæst. 6. si res. ‖ Item numquid vasallus potest accusare dominum? Non, vt hic potest colligi: nisi prosequatur suam iniuriam. alioquin si accusat, perdit ius feudi: sicut patronus qui accusat libertum, perdit bonorum possessionem, vt ff. de bo. lib. qui cum maior. nec etiam testimonium potest contra ipsum ferre, nec in criminali causa, nec etiam pro ipso, vt extra de offi. dele. causam.

i ¶ *De secreto.*] ‖ ille qui prodit secreta alicuius, capite punitur, vt ff. de re mili. omne. §. 3. & C. de commer. & mer. l. 2. & sic potest quis iurare ne prodat secreta alterius. argumen. tamen est contra. 13. distinct. nerui.

femel periurus perdit ius accusandi. ff. de iureiur. propter falsum. ff. de testa. imperitum. concord. Alexand. de Imol. in l. non existimo. §. quod si. ximus. ff. de quis cau. & per Bal. in authen. & quibus ret. C. de hered. auct. iu. ff. col. ibi in princi. c Addidem. concordat H. qui exponit fratrum, i. ex eo fuisse, & potuit.

6 In vitas fratrum, lib. 2. tit. 6

7 Iuo par. 12. cap. 76. Pan. l. 8. c. 121.

8 Adde ⅋ fem le. obsequium debet clericus ec. lesiæ. l. 2. & ibi Alber. de Ro. C. de ad. uo. diuer. iu.

‖ Imperatoria rat Papæ.

‖ Vasalles Dominum non accusat.

‖ Secretorum proditor capite punitur.

2 ¶ *Munitionibus.*] Qui munitiones cedit hostibus, vel litteras, vel nuntium vel aliquod signum eis mittit, incidit in crimen læsæ maiestatis, vt ff. ad leg. Iul. maiestat. l. 2. & 3.

b ¶ *Ad honestatem.*] vt nec cum vxore nec cum filia commisceatur: nec aliquid inhonesti faciat in domo Domini, vt de pœni. distinct. 5. consideret.

c ¶ *Consilium.*] Vide quomodo interpretatur hoc iuramentum: Ego iuro quòd nullum faciam tibi damnum, id est, ego iuro quòd nec ego faciam, & etiam quòd alios faciẽtes prohibebo. sic interpretatur lex tale pactum, vt si aliquis fecit pactum ⅋ syluam nõ cederet, vel vreret, etiã cistodire teneatur ne alius vrat vel cedat, vt ff. loc. l. in lege. ‖ idẽ videtur in omnibus negatiuis promissionibus, vt cum dicitur; promitto quòd non faciam: non solum teneor non facere, sed etiam curare debeo ne fiat, vt ff. de verb. sig. facere. & de verb. obli. in illa stipulatione.

d ¶ *Dignus.*] Ergo si clericus præstat patrocinium contra ecclesiam suam, vel episcopum suum, potest priuari beneficio suo. 96. distinct. si Imperator. & extra de postu. cap. fi. Ioannes, a

e ¶ *Vicem.*] Et sic eadem fide tenetur quis subdito suo, sicut subditus domino, vt 95. distinct. esto subiectus. & extra de iureiur. peruenit. & 32. quæstio. 6. nihil iniquius. & si non fecerit, priuatur illo. vel dominio quod habet in vasallo, & transit feudum ad superiorem, vt in lib. de feu. quemadmodum feu. amit.

VLTAQVE.

Hæc est sexta pars quæstio, in qua dicitur quòd non solum verbis mentimur, sed etiam factis. Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, dicens quòd mendacium nec simplici loquela, nec in iuramento est assumendum. Postea ostendit quòd mendacium & verbis & factis fieri potest: quòd per seq. cap. probat.

Auete fratres.] CASVS. Ambrosius monet fratres suos vt mendacium vitent: ostendens quòd mendacium fit duobus modis, scilicet verbis & factis. Nam si quis dicit se Christianum & clericum, & non facit opera Christiani vel clerici, mendax est in operibus suis.

‖ Factis mentimur, sicut verbis.

f ¶ *Operibus.*] ‖ Argumen. quòd factis mentimur, sicut verbis, & factis negamus Christũ, sicut verbis. 11. quæstio. 3. æstimant. & factis appellamus. extra de appella. dilecti 1. & factis prædicamus 43. distinctio. sit rector.

3 Pann. l. 8. c. 127.

Voties vero.] CASVS. Docet Hieronym. in hoc cap. quòd si quis non congruo tempore & loco, & quod non conuenit audiẽtibus loquatur: potius destruit audientes quàm ædificet. Vnusquisque enim considerare debet quid vel quando loquatur: quia pro quolibet verbo otioso reddituri sumus rationem. seq. §. per se patet.

g ¶ *Audientibus.*] forte instruit rudes magna & subtilia, quod esse non debet. simi. 8. quæstio. 1. oportet. & 43. distinct. cap. 1. Ioan.

IVRAMENTVM.

Hæc est 7. pars quæstio. in qua dicitur quòd clericus non debet iurare laico, nec episcopo sine causa. Ioan. de Fan.

Vllus.] CASVS. Quæritum fuit in concilio Remen. vtrum clericus accusatus coram laico iudice, possit præstare iuramentum calumniæ, vel innocentiæ ad se purgandum. Et respondetur quòd non: sed coram ecclesiastico iudice corrigatur, vel expurgetur: sed coram laico iudice dicat, est est, non non. Quæ autem postea sequuntur patent.

h ¶ *Laico.*] ‖ hoc cap. intelligas de iuramento expurgationis [b], quòd clericus non debet facere coram laico, sed tantum coram episcopo vel eius delegato, nisi hoc fiat auctoritate Papæ, vt 2. quæstio. 5. Mennam. si enim clericus peteret aliquid coram laico, bene tenetur ibi præstare iuramẽtum calumniæ. Vel dic quòd sine licentia episcopi nullum debet facere iuramentum laico. Imperatori tamẽ iurant episcopi fidelitatem.

4 Burc. l. 2. c. 188. Iuo p. 6. c. 233. Pann. l. 5. c. 11. ‖ Iuramentum expurgationis non debet clericus præstare coram laico. b ista fuit sententia M. & B. secundum L. & ⅋ hoc ea fu intelligatur ca. patet ex fi. secundum H. sed vrget illa littera, quidquam.

munitionibus [a], per quas tutus esse potest. Honestum; ne sit ei in damnum de sua iustitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem [b] eius pertinere videntur. Vtile; ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile, vel possibile; ne id bonum, quòd dominus suus facere leuiter poterat, faciat ei difficile; neue id quod possibile erat, reddat ei impossibile. Vt fidelis hæc nocumenta caueat, iustum est. Sed [c] quia non sufficit abstinere à malo, nisi fiat id, quod bonum est [1]; restat, vt in eisdem sex supradictis consilium [c], & auxiliũ domino suo fideliter præstet: si beneficio dignus [d] videri vult, & saluus esse de fidelitate, quam iurauit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem [e] reddere debet. Quod si non fecerit; merito censebitur malefidus: sicut ille, qui [β] in eorum præuaricatione, vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus, & periurus.

¶ *Epistola hæc Fulberti missa est è Gallia, descripta ex vetusto codice ecclesiæ Belluacensi: cuius hic est titulus,* Glorioso duci Aquitanorum VV. Fulbertus Carnotensis episcopus orationis suffragium.

α ¶ Sed quia non sufficit.] *In ipsa epistola legitur:* Sed non ideo casamentum meretur: non ei sufficit. *Apud Iuonem vero* Sed non ideo cassamentum [f] meretur. Non enim sufficit, &c.

β ¶ Qui in eorũ.] *in epistola legitur,* si mox præuaricatione, *apud Iuonem*, si in eorum præuaricatione, *In Pannormia vero vt apud Gratianum.*

Augustinus.

¶ De eodem. C. XIX.

2 SI quis laicus iuramentum violando profanat, quod regi, & domino suo iurat, & postea peruerse, & dolose eius regnum tractauerit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur; quia sacrilegium peragit, in Christum Domini manum mittens; anathema sit: nisi per dignam pœnitentiæ satisfactionem emendauerit, sicut constitutum à sancta synodo est, id est, sæculum relinquat, arma deponat, in monasterium eat, & pœniteat omnibus diebus vitæ suæ: verumtamen communionem in exitu vitæ suæ cum Eucharistia percipiat. Episcopus vero presbyter, diaconus, si hoc crimen commiserit; degradetur.

¶ *Caput hoc in melioribus Gratiani codicibus non habetur. Burchardus & Iuo citant ex dictis Augustini. Simile autem habetur in concilio Toletano 16. cap. 8. ex Hispania misso.*

Vt itaque ex præmissis apparet, mendacium nec simplici sermone debet proferri, nec iuramento firmari. Mendacium autem non solum in verbis, sed etiam in simulatis operibus esse probatur.

Vnde Ambrosius ait in sermone habito in Dominica de Abraham.

¶ *Initium huius sermonis est*, Scitote fratres.

¶ Mentitur, qui professionem suam operibus non ostendit. C. XX.

3 CAuete fratres mendacium; quia omnes qui amant mẽdacium, filij sunt diaboli γ & *infra.*

¶ Non solum in falsis verbis, sed etiã in simulatis operibus [f] mendacium est. Mendacium namque est, Christianum se dicere, & opera Christi non facere. Mendacium est, episcopum, sacerdotem, vel clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari.

γ ¶ Diaboli.] *In codice Vaticano, vbi hic sermo habetur, sequuntur hæc*, quia non solum mendax est, sed etiam & pater & inuentor ipsius mendacij est. Omnis enim simulatio, & omnis duplicitas mendacium est. Ergo non solum, & c.

Item Hieronymus in cap. 4. epist. ad Ephesios.

¶ Quoties sermo malus de ore nostro procedat. C. XXI.

QVoties vero loquimur, aut non in tempore, aut importuno loco, aut non vt conuenit audientibus [g]; toties sermo malus procedit de ore nostro ad destructionem eorum qui audiunt. Consideremus itaque quid loquamur: quia pro omni otioso verbo reddituri sumus rationem in die iudicij.

Iuramentum vero clericus laico præstare non debet.

Vnde in Rhemensi concilio legitur.

¶ Cuiquam laico clericus nihil iurare præsumat. C. XXII.

4 NVllus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico [h], quidquã super sacrosancta Euangelia iurare præsumat: sed simpliciter cum veritate, & puritate, dicat, est est, non non. Sed si est aliquid, quod sibi obijciatur [d], prout iudicauerint, qui eiusdem ordinis sunt aut corrigatur, aut expurgetur.

d ¶ Obijciatur.] *Apud Burchardum & Iuonem sequitur*, ad episcopum, in cuius territorio est, deferatur; & iuxta id quod illi, qui eiusdẽ sunt ordinis, diiudicauerint aut corrigatur, aut expurgetur.

Episcopo similiter clericus iuramentum præstare non debet, nisi forte, is cui ecclesiæ procurationem committit.

Vnde Vrbanus I I. ait.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus finis huius causæ est in vers.* expurgetur. *absunt autem hæc verba, & sequens caput,* nullus. *In vno autem non modo ista habentur, sed etiam caput primum de iuramento calumniæ, & constitutio noua Henrici.*

¶ De eodem. C. XXIII.

5 NVllus episcopus clericos suos, nisi forte, quibus ecclesiasticarum rerum dispensatio commissa fuerit, sibi iurare compellat.

Quidam

5 Ext. de iureiur. c. nullus.

CAVSA

QVidam episcopi.] CASVS. Supra tractatum est de catholicis, & dictum est, quòd non sunt cogendi ad malum. Nunc vero subnectit Grat. 23. causam, in qua de hæreticis tractat, quærens an episcopi sint cogendi ad bonum. Item quæritur an militare sit peccatum, & quod bellum debeat dici iustum, & quod iniustum, & an vindicta sit inferenda, & an peccatum sit iudici malos occidere, condemnãdo scilicet. Sed vt hæc & alia competentius faciat, thema proponit, de quo octo elicit quæstiones.

CAVSA XXIII.

QVidam episcopi cum plebe sibi commissa in hæresim lapsi sunt; circũadiacentes catholicos minis & cruciatibus ad hæresim compellere cæperunt: quo comperto Apostolicus catholicis episcopis circumadiacentium regionum, qui ab Imperatore ciuilem iurisdictionem acceperant, impersuit, vt catholicos ab hæreticis defenderent, & quibus modis possent eos ad fidei veritatem redire compellerent. Episcopi hæc mandata Apostolici + recipientes, conuocatis militibus, aperte, & per insidias contra hæreticos pugnare cæperunt. Tandem nonnullis eorum neci traditis, aliis, rebus suis, vel ecclesiasticis, expoliatis, aliis carcere, & ergastulo recluſis, ad vnitatem catholicæ fidei coacti redierunt.

1 *Hic primum quæritur an militare peccatum sit.*

2 *Secundo, quod bellum sit iustum, & quomodo à filiis Israel iusta bella gerebantur,*

3 *Tertio, an iniuria sociorum, armis sit propulsanda.*

4 *Quarto, an vindicta sit inferenda.*

5 *Quinto, an sit peccatum iudici, vel ministro reos occidere.*

6 *Sexto, an mali sint cogendi ad bonum.*

7 *Septimo, an hæretici suis, & ecclesiæ rebus sint expoliandi, & qui possidet ab hæreticis ablata, an dicatur possidere aliena.*

8 *Octauo, an episcopis, vel quibuslibet clericis sua liceat auctoritate, vel Apostolici, vel + Imperatoris præcepto arma mouere.*

QVÆSTIO I.

VOd militare [a] *alienũ videatur ab Euangelica disciplina, hinc videtur posse probari: quia omnis militia vel ob iniuriam propulsandam* [b], *vel propter vindictam inferendam est instituta: Iniuria autem vel à propria persona, vel à socio repellitur: quod vtrumque Euangelica lege prohibetur. Cum enim dicitur* [Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe [c] *ei & alteram.*] *& iterum* [*Qui angariauerit te mille passus, vade cum eo duo millia* [d] ..] ¶ *Item cum Apostolus dicat* [*Non vos defendentes* [e] *charissimi, sed date locum iræ;*] *quid aliud prohibemur, quam propriæ personæ iniuriam repellere?* ¶ *Item, cum Petro, gladio magistrum defendente, Christus dixerit* [*Conuerte gladium tuum in vaginam an putas, quia non possum* [f] *rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Angelorum?* [*denique, sicut de B. Andrea legitur,* [1] *cum fieret concursus populorum, vt de manibus iniqui iudicis eum eriperent, & ab iniuria mortis illum defenderent; ipse econtra & exẽplo & verbo patientiam docens, rogabat eos, ne suum martyrium impedirẽt; quid aliud monemur, quàm sicut proprias, ita & sociorum iniurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, sed eorũ exemplo ad similia ferenda animũ præparare?* ¶ *Item, cum in prouerbiis* [a] *dicatur* [*Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus,*] ¶ *Item, cum in Euangelio dicatur* [*Nolite iudicare* [g], *& nõ iudicabimini,*] *Item; cum pater familias dicat seruis volentibus colligere zizania* [h] [*Sinite vtraque crescere vsque ad messem: & tunc dicam messoribus, colligite zizania, & alligate in fasciculos ad comburendum.*]

¶ *Item cum Rex ille, qui nuptias fecerat filio suo, missis exercitibus suis, angelorum videlicet, dicatur perditurus homicidas prophetarum, & Apostolorum, qui vocati ad nuptias venire contempserunt credendo: Item, cum Paulus dicat in epistola ad Romanos,* [*Nolite iudicare inuicem,*] *Item* [*Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Suo domino stat, aut cadit: Siue ergo viuimus, siue morimur, Domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, vt & viuorum, & mortuorum dominetur:*] *in his omnibus quid aliud præcipitur, quàm vt vindicta delinquentium diuino reseruetur examini? Cum ergo, vt supra dictũ est, militia videatur instituta vel ob iniuriam propulsandam, vel ad vindictam inferendam, vtrumque autem lege Euangelica prohibeatur; apparet, quòd militare peccatum est.*

a ¶ In prouerbiis.] *Sententia ista solet quidem prouerbij loco vsurpari: sed non habetur in libro Prouerbiorum. Affertur à B. Paulo ad Rom. cap. 12. (conuincte cum alia sententia ex cap. 25. Prouer.) & ad Hebræos 10. Deuteronomij, cap. 32. In Cantico sic scriptum est,* Mea est vltio, & ego retribuam.

Hinc etiam Gregorius ait.

¶ Bella carnalia bellorum spiritalium figuram gerunt. C. I.

2 NIsi bella ista carnalia figurã bellorum spiritaliũ gerent; nũquam, vt opinor, Iudaicarum historiarum libri discipulis

b Et inconstanti repelli debet, sed exinterualla repelli potest] impune: collectis, & amicis, & quãm citius potest. ff. de acqui. possess. quod meo. §. vlt. & l. clam. §. quia dominas. quando non est iniusta illata possessio: quamuis præsumatur ratio secundum Iwan. de San. & In martyrio ipsius. *Deut. 32. Rom. 12. Matt. 7.*

Matt. 13.

Rom. 14.

[1] Origenes homiliã 5. super Iosue.

1 Cor. 10. Actor. 5. a ¶ *Ab Apostolis*] Ergo non tantum ex præcepto vel constitutione ecclesiæ legimus libros Iudæorum: sed etiam ex præcepto Apostoli. Sed quæro vbi hoc præcepit Apostolus? Dic quòd loquitur præsumendo. ¶ quod enim vniuersalis ecclesia tenet, credendum est hoc ab Apostolis esse institutum. 12. dist. ecclesiasticarum.

b ¶ *Vindicantes.*] Ideo enim iudiciorum vigor in medio positus est, ne quis sibi vltionem sumere præsumat. C. de Iudæ. nullus 16. quæst. 1. ad hoc Ioan.

Ioan. 14.

1. *Cor. 6.*

HIS ITA. CASVS. Dictum est in §. 1. quòd militare est peccatum: quia patientiam habere debemus. Et ad hoc inducit proximum capitulum. Nunc vero dicit Gratia. quòd illa patientiæ præcepta non tantum sunt in corporis ostẽsione retinenda quãtum in cordis præparatione: quasi dicat, interius debet esse homo patiens: sed extra debet corrigere delinquẽtes: quod probat per sequens cap.

PAratus.] CASVS. Ostendit Gratia. in hoc cap. quòd præcepta patientiæ magis inducẽda sunt ad præparationem cordis, & animi beneuolentiam, quàm ad opera exteriora: quibus delinquẽtes inuitos possumus corrigere & castigare, patientia, vel beneuolentia animi interius obseruata. Et hoc probat quinque exemplis: scilicet Christi, Pauli, & Petri, & Reipublicæ, & Ioannis Baptistæ. Primum exemplum incipit ibi, *Hinc liquido.* Secũdum ibi, *Nec Paulus.* Tertium ibi, *Agenda sunt.* Quartum ibi, *Ac per hoc,* Quintum ibi, *Item paulo post.*

Ibid. p. 17. Ad hæc 23.

c ¶ *In aperto.*] Argu. quòd non semper per exteriora cõprehenduntur interiora [2]. 5. quæst. 5. non omnis. & cap. non oculatur.

2. 23. contra pal. cap. 1. Sic ait hic dictum initio nouæ partis: hæc cũ antecedentibus.

d ¶ *Prodesse.*] Sic ergo prodesse dicimur illi quẽ verberamus. vt 45. dist. & qui emendat. Ioan.

Ioan. 18.

e ¶ *Si verba.*] Argu. quòd non debemus inhærere verbis: sed potius menti. vt dixi. 22. quæst. 5. humanæ. 26. quæst. 5. nec mirum. verba enim in rescriptis posita, vel in lege, confirmare debemus æquitati: & licet verba hoc non patiantur. extra de rescrip. cauſam. & extra de consue. cum dilectus. & ff. de in ius voc. l. quamuis. & ff. qui per tut. l. vltim. argumen. contra 19. dist. in memoriã. & ff. qui & à quib. manumis. l. proſpexit, vbi dicit, sufficit ita scriptum esse, & si illud durum est.

Luc. 23.

Act. 23.

f ¶ *Quia nesciunt.*] pro illis qui ex ignorantia hoc fecerunt, rogauit. 1. quæst. 1. §. cum ergo.

g ¶ *Secundum legem.*] Iudex secundum leges iudicabit: & non secundum motum animi sui, vt extra de constit. cap. 1. & 11. quæst. 3. summopere. alioquin punitur vt falsarius, vt ff. ad leg. Corn. de fal. l. 1. §. 1.

Christi, qui venit pacem docere, legẽdi in ecclesiis fuissent ab Apostolis traditi. Quo enim eis bellorũ proficeret ista descriptio, quibus dicitur ab Iesu [Pacẽ meam do vobis, pacẽ meã relinquo vobis?] & quibus per Apostolũ iubetur, & dicitur [Nõ vos metipsos vindicãtes, sed magis iniuriã accipite, & magis fraudẽ patimini?] Vnde deniq; sciẽs Apostolus nulla nobis iã vltra bella esse carnaliter pagẽda; sed animę certamina cõtra spiritales aduersarios desudãda; velut magister militię, præceptũ dat militib⁹ Christi, dicẽs [Induite vos armaturã Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli.]

His ita respõdetur. Præcepta patientiæ non tũ ostentatione corporis, quàm præparatione cordis sunt retinenda.

Vnde Augustinus ait in sermone de puero Centurionis.

¶ *Sic etiam citat Anselmus. Polyc. non affert auctorem. Habetur autem in epist. 5. Aug. ad Marcellinum.*

¶ Præcepta patientiæ, virtute animi, non ostentatione corporis seruanda sunt. C. II.

PAratus debet esse homo iustus, & pius patienter eorum malitiã subſtinere, quos fieri bonos quærit, vt numerus potiũ crescat bonorum, non vt pari malitia se quoque numero addat malorũ. Denique ista præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus est, pertinere, quàm ad opus, quod in aperto [c] fit (vt teneatur in secreto animi patientia cũ beneuolentia; in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus;)

1. q. 1. contra pal. cap. 1. Sic ait hic dictum initio nouæ partis: hæc cũ antecedentibus.

[2] hinc liquido ostenditur: quòd ipse Dominus Iesus exemplũ singulare patientię, cum percuteretur in faciem; respondit, [Si male dixi, exprobra de malo: si autem bene, quid me cedis?] Nequaquã igitur præceptum suum, si verba intueamur, impleuit. Neque enim præbuit percutienti alterã partem: sed potius prohibuit, ne, qui fecerat iniuriam, augeret. Et tamen paratus venerat non solũ percuti in faciem, verum etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi; pro quibus ait in cruce pendens, [Pater ignosce illis, quia nesciunt [f], quid faciunt.] ¶ Nec Paulus apostolus præceptum Domini, & magistri sui videtur implesse, vbi etiam ipse percussus in faciem, dixit principi sacerdotum [Percutiet te Deus paries dealbate: sedes iudicare me secũdum legem [g]; & contra legem [h] iubes me percuti?] Et cum à circumstantibus diceretur [Iniuriam facis principi sacerdotum;] irridens + eos admonere voluit, quid dixerit: vt qui saperẽt, intelligerent iam destruendum [i] esse aduẽtu Christi parietẽ dealbatum, hoc est, hypocrisim sacerdotij Iudæorum. Ait quippe. [Nesciui fratres, quia princeps est: Scriptum est enim Principi populi tui non maledices:] cum proculdubio, qui in eodem populo creuerat, atque + in lege fuerat eruditus; illum principem sacerdotũ nescire [k] non posset; nec eos, quibus ita notus erat, vllo modo falleret, quòd nesciret. Sunt ergo ista præcepta patientiæ semper in cordis præparatione retinenda: ipsaque beneuolentia, ne reddatur malũ pro malo, semper in voluntate complenda est. ¶ Agenda sunt autem multa etiam cum inuitis benigna quadam asperitate plectendis: quorum potius vtilitati consulendum est, quam voluntati [l]. *& infra.*. Nam in corripiendo filio quamlibet aspere, numquam profecto amor paternus amittitur. Fit tamen, quod noluit, & doleat, qui etiam [m] inuitus videtur dolore sanandus. ¶ Ac per hoc, si terrena ista respublica [n], præcepta Christiana custodiat; & ipsa bella sine beneuolentia non gerentur: vt + ad pietatis, iustitiæque pacatam societatem victis facilius consulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior, roboratur. *& paulo post.* ¶ [3] Nam si Christiana disciplina omnia bella culparet; hoc potius militibus consilium salutis petentibus in Euangelio [o] diceretur, vt abiicerent arma, seque militiæ omnino subtraherent. Dictum est autem eis [Neminem concusseritis [p]: nulli [q] calumniam feceritis: sufficiant vobis stipendia vestra.] Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare vtique non prohibuit.

Luc. 3.

q ¶ Nulli.] *Repositus est integer locus Euãgelij, vt est in ipsa epistola, & libro 22. contra Faustum, cap. 74. Antea erat,* Contenti estote stipendiis vestris.

Item eiusdem ad Bonifacium, epist. 207.

¶ In bellicis armis nihil nisi Deo placere possunt. C. III.

NOli existimare neminẽ deo placere posse, qui in armis

h ¶ *Et contra legem.*] ‖ Lex enim dicit, quòd liber homo non debet verberibus cædi, vt C. de repud. consensu. vltra medium. nisi in casu, vt no. 5. q. 5. illi, qui. & no. 15. q. 6. in summa.

‖ Homo liber verberari non debet.

i ¶ *Destruendum.*] Dixit eum non esse principem: quia non erat apud eũ duraturus principatus, vt extra de verb. signific. nam & ego. & j. de pœn. distinct. 1. diuortium.

Exod. 22.

k ¶ *Nescire.*] ‖ argum. quòd non potest quis se excusare [b] prætextu ignorantiæ de re quæ facta est inter vicinos suos, vt extra de præsumpt. quoddam. & cap. quanto. 54. dist. nulli. & 12. q. 2. qui & humanis. similis. præsumptio est C. de integr. restit. minor. de tutela.

‖ Vicinorum facta præsumi mur scire. *al. dic*

b Idem Alexãder de imo. in l. bene ad cognitionem. colla. 5. ff. fi cer. pet. & Bald. in l. de tutela. C. de in integrũ restit. quem ibi sequitur Sali. & Pau. de Castro.

l ¶ *Quàm voluntati.*] j. ead. quæst. 4. displiccet. ẽ. 45. distinct. & qui emendat.

m ¶ *Qui etiam.*] vel quin etiam.

n ¶ *Respublica.*] id est, aliquis gerens rempublicam. Ioan.

o ¶ *In euangelio.*] Ioannis.

p ¶ *Concusseritis.*] ‖ Cõcutere est aliquid petere vltra debitum rationę alicuius officij, vt j. ead. q. quid culpatur. dicitur autem concutere, qui per oppressionem & minas, extorquet pecuniam, vt ff. de concu. l. 1. & 2.

‖ Concutere quid sit.

q *al. sed vt* Vide quod leg. & not. §. 1. q. 1. concussionis.

Luc. 3.

3 *Pan. l. 8. cap. 42.*

NOli existimare.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur quòd Bonifacius quęsiuit ab Aug. an aliquis possit Deo placere in armis militaribus. Et respond. q. sic, si virtutem corporalem putat esse donum Dei, hoc probatur exemplo Dauid & aliorũ patrum vete. testa. & exemplo Centurionis. In secunda parte quæsiuit vtrum fides sit amico seruanda pro quo pugnatur. & respondet quòd non solum amico: sed etiam hosti. est seruanda. Tertio quæsiuit ex qua causa bellum quis sumere debet. Et respondet quòd causa necessitatis tantum, ad hoc, scilicet vt pax & salus acquiratur vel conseruetur. vnde cum aliquis vincit hostes, nõ interficiat eos: sed ad vitam reseruet, & ad pacem perducat. Secunda pars incipit ibi, *Fides enim.* Tertia ibi, *Pacem habere.*

4 *Polyc. l. 7. tit. 1. Anſ. l. 13. c. 4. Iuo p. 10. cap. 126.*

a ¶ *Sanctus Dauid.*] si aliquis existens sanctus potest vti armis in bello: ‖ quare ergo prohibetur pœnitẽtibus vti armis,vt 33.q.2. admonere? Respondeo:ideo,quia pœnitentes viuunt sub regula ecclesiastica,vt 11. q.1.aliud. Vel ideo quia arma possunt dare occasionem peccandi.

‖ Pœnitentes armis vti non possunt. ‖ Fides hosti seruanda est.

b ¶ *Hosti.*] ‖ Hosti ergo fides seruanda est,vt hic, & 22. quæst. 4. innocens. Argum. contra 22. quæst.2. vtilem.quod verum est si ipse nobis seruat fidem [a]: aliàs non tenemur ei seruare. 95. distinct. esto subiectus. extra de iureiuran. peruenit. 28.quæst. 1. si infidelis.ff.loca.quæro.§. inter. C. de transact.l. cum proponas. in fi.arg. contra 11.q. 3. inter verba. in fi. & 33.q.5.quod Deo.

a Adde de hac quæstione late per legistas l. cum proponas. & ibi Cy. C.de pactis.& ibi glo. Bal.in l.vt resp̃sum. C.de transact.

c ¶ *Iam debetur.*] Arg. misericordiam esse debitam. & ita hic arg. quòd dispensatio potest peti tamquam debita, vt 50. dist. domino sancto.in fi. & 86. distin. non satis.in fi. Item habes hic, quòd aliquis tenetur parcere hosti suo, vt 2.q.5. quanto. in fi. dum tamen non timeatur periculum incurrere ex hoc [b], vt ȝ. ea. q. 4. est iniusta. Ioan.

Matth. 8,

b Nam si timeretur,& desperaretur de ei⁹ correctione: nõ est eius miserendum :vt in hoc c. hic alleg.est iniusta. secundum Hugo.

Vid culpatur.] Casvs. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd Manichæi reprehendebant bella: quia homines ibi moriebantur. Sed Aug. dicit quòd hoc timidorum est, & non religioforum : scilicet reprehendere bella propter morituros : sed hæc sunt in bellis reprehendenda, scilicet, nocendi cupiditas,vlciscendi crudelitas, & libido dominandi, & his similia. In secunda parte dicitur, ꝙ propter ista vitia puniẽda siue Deo iubente, siue aliquo principe sæculari, iuste pugnãt milites Christiani. quod probat auctoritate Ioannis [c], qui milites à bello non prohibuit : & auctoritate Christi, qui tributa Cæsari reddi præcepit , ex quibus stipẽdia militibus erogabãtur. In tertia parte dicitur quòd auctoritas suscipiendi belli penes principes consistit, quibus obediendum est, nisi præcipiant contra Deum. Si autẽ incertum est vtrũ sit contra Deum, debent ipsi milites obedire, nec propter hoc puniuntur:principes autem propter humanã cupiditatem quã habent, à Domino punientur. Secũda pars incipit ibi, *Quæ plerumque.* Tertia ibi,*Ordo autem. Quæ plerumque* scilicet vitia.

c Non tamen excommunicato. & sic non ob.15.q.6.non sanctorum.

d ¶ *Quandoque.*] Certe hæc ratio non est sufficiens:nam si quis hominem interficiat etiã mortifere vulneratum , nihilominus tenetur , vt ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus.in prin. & est similis ratio ȝ. 24. q. 3.si habes. ff. ad leg. Rhod. de iac. qui leuandæ. & l. nauis.§. sed si nauis. & quod vi aut clam. si alius. §. est & alia.

e ¶ *Dominentur.*] scilicet victores.

f ¶ *Siue Deo.*] id est , diuina reuelatione.ȝ. ea. q. 2. Dominus.

g ¶ *Ordine.*] id est,potestate.

1 Pan.l.8.c.45.

Vnde ß neque Ioannes ab armis iubet discedere milites : & Christus tributa [h] Cæsari monet reddi:quia propter bella necessario militi stipendium præbetur. Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit , vt suscipiendi belli auctoritas, atque consilium apud principes [i] sit.*& infra.*

Luc. 3. *Matt.* 22.

¶ Sed si humana cupiditate bellũ geritur;non nocet sanctis , in quos non habet quisquam potestatem, nisi desuper datam. Non enim est potestas, nisi à Deo, siue iubente, siue finente [k]. Ergo vir iustus, si forte sub Rege homine etiam sacrilegos [l] militet, recte potest illo iubente bellare , si vice † pacis ordinem seruans, quod † sibi iubetur,vel non esse contra Dei præceptum , certum est , vel , vtrum sit,certum non est : ita vt fortasse reum faciat regem iniquitas [m] imperandi : innocentem ostendat ordo seruiendi.

*Ioan.*19. *Rom.* 13.

h ¶*Tributa.*] vt infra eadem q. 8.tributum.

i ¶*Principes.*] vt ȝ. ea. quæst. 2. iuitum. Nullus ergo bellare potest sine auctoritate principis,vt hic , & C. vt armo. vlus l. 1. libro 11. similiter princeps ecclesiasticus potest indicere bellum, vt infra ead. quæst.8. igitur. & cap. omni. & capitu.sequenti.

k ¶ *Sinente.*] vt 8. q. 1. audacter.

l ¶ *Sacrilego* [c].] 11. quæst. 3. Iulianus Imperator.

c Non tamen excommunicato. & sic non ob.15.q.6.non sanctorum.

m ¶ *Iniquitas.*] habes quòd licet dominus peccet præcipiendo , tamen subditus nõ peccat obediendo , vt 100. distin. contra morem in princip. sic 33. quæst. 5. manifestum. extra de iureiurand. debitores. ‖ Item habes hic quòd in dubiis semper est obediendum.19.distin. in memoriam.Argu.cõtra 50.dist. si quis præpostera. 11. q. 3.quid ergo. Item est hic argu. quòd in dubiis humanior & tutior via est eligenda. extra de sponsal. iuuenis. & 14. distin. cap.vltimo.

Luc. 3.

ß ¶ Vnde neque.] *Hinc vsque ad vers.* ordo. *Gratianus summatim retulit sententiam B. Augustini , quæ ab eo copiosius,& clarius exponitur:sicut etiam à vers.* Sed si humana. *vsque ad vers.* Non enim.

Item eiusdem in libro de verbis Domini tractatu,siue sermone 19: [2].

¶ Militare non est peccatum. C. V.

Militare non est delictum: sed propter prædam militare peccatum est; nec rẽ publicam gerere criminosum est. Sed ideo gerere † rempublicam,vt rẽ familiarem potius augeas [n] , videtur esse damnabile.Propterea enim prouidentia quadã militantibus sunt stipendia constituta ; ne dum sumptus quæritur , prædo † grassetur.

Item infra. ¶ Dicit ipse Dominus [Redite quæ Dei sunt,Deo;& quæ Cæsaris,Cæsari.]Igitur,quod Cæsar præcipit [o] , ferendum est:quod Imperator indicit,tolerandum est: sed fit intolerabile , dum prædam exactores accumulant. *Item infra.*

Luc. 3.

¶ [Interrogauerunt Ioannem & milites, quid faciemus & nos? Ait illis Ioannes neminem cõcutiatis, neque calumniam faciatis:sed cõtenti estote stipendiis vestris.] Hic iam cognoscere se debet omnis homo,qui militat.Non enim tantum de his militãtibus scriptura loquitur,qui armata militia detinentur: sed quisquis militiæ [p] suæ cingulo vtitur, dignitatis suæ miles adscribitur : atque ideo hæc sententia potest dici (verbi gratia) militibus protectoribus, cunctisque rectoribus.Quicumque sibi stipendia pu-

2 Beda,& glos fa.ordin.Lu.3.

3 Iuo p.10.c. 125. Pan.l.8.c.66.

† agere} oli.

† preda} oli. *Matt.* 22.

‖ Aduocati militant.

‖ Concordia cum.

2 ¶ *Condemnatur.*]Sed qualiter punitur cõcussor? ‖ Dic quòd secundum canonem pœna quadruplitvt 18.distinct. quoniam. secundum leges videtur quòd extra ordinem punitur , cum non sit publicum crimen:vt ff.de concuſ.l.2. sed certe. & secundum leges pœna quadrupli punitur:vt 1.q.7.sancimus.

Summa.] Casvs. Hug. hunc casum sic ponit Grego. deputauerat ad custodiã Neapolitanæ ciuitatis Cõstantinum tribunũ, cui milites Neapolitani deuote obedierunt.Scribit ergo Gregorius eis,& cõmẽdat eos de tali obedientia: & admonet eos & hortatur vt sicut bene fecerunt,perseuerẽt in tali obediẽtia: vt per eorum vigilantiam augmẽtetur quod bene hactenus ab eis gestum est. Casus autem iste melior videtur quàm casus Beneuen. & ideo ponit hunc casum.

b ¶ *Vtiliter.*] ‖ Arg. quòd si episcopus præcipit alicui ire Romã pro vtilitate ecclesiæ , quòd tenetur obedire [a]: vt 7. q.1.quia. & si clericus se excuset, & dicat; mittatis illum qui ditior me est: respondet ei episcopus, sicut Christus respondit Petro: cum enim Dominus diceret Petro: Tu me sequeres; respõdit Petrus : Domine,hic autem quid? demonstrato Ioanne, & dixit ei dominus : Quid ad te? si eum volo manere,tu me sequere.Ioan.

‖ Episcopi p̃ cum etiam clericis est obediendum.

a Idem vt supra ergo.

‖ Obediẽdi est etiã in dubiis.

Iustus reip. obsequi.

Vbi autẽ.] Casvs. Hic intitulatur secunda quæstio,qua q̃ritur quod bellum sit iustũ,& quod iniustum.Et respõdet, ꝙ bellum dicitur iustũ vel iniustũ quattuor modis, scilicet rõne præcipientis : vt supra quæstio. 1. quid culpatur. vel ratione obedientis: quia monachus vel spiritualis obedire nõ debet,sed laicus:vt 1.quæst.8. clerici. Ratione rei propter quã pugnatur: quia si bellum sit causa dominandi, iniustum est:si causa necessitatis,iustum reputatur. Ratione personarũ contra quas pugnatur: vt supra quæst.1. paratus.

c ¶ *Quòd autẽ.*] ‖ Bellũ dicitur iniustũ quinque modis : vel ratione personæ: vt si fuerint personæ ecclesiasticæ : quibus non est licitum fundere sanguinem: vt infra ea.quæst.8.clerici. & casus à quib⁹. Ratione rei, vt si non est de repetendis rebus:vel pro defensione patriæ:vt ȝ.ea. c.1. & ȝ.ead.q.8.si nulla. Vel propter causam,vt si propter voluntatem,& non propter necessitatẽ pugnatur:vt ȝ.e.q.1.noli.Ex animo est iniustũ, vt si animo vlciscẽdi fiat:vt ȝ.ead.q.1.quid culpatur. Itẽ est iniustum, si nõ sit indictũ auctoritate principis [b]:vt ȝ.e c.1. & ȝ.e.q.1.q.d culpatur. Quæ alia adhuc requirantur, habes ȝ.ea.q.1.in gl illa,qui repellere.Io.

‖Dicitur de crudelitate,vt supra ead. not. ‖ Item de ‖ spel. o. vl.

Vtilius.] Casvs. Hoc capit. duas habet partes. In prima dicitur , quòd illud bellum est iustum quod fit ex præcepto principis de rebus repetendis , vel propter iniuriam repellendam. In secunda parte dicitur quòd iudex ideo dictus est , quia ius dictat populo : vel quia iure disceptat:vnde non debet dici iudex nisi sit in eo iustitia.

d ¶ *De rebus.*] ablatis.

e ¶ *Iure autem.*] Et si aliquid inique determinat iudex,iustum est, id est,tamquam iustum seruari debet:vt ff.de iustitia & iure.l.penultima, & tenent sententiæ suæ quamdiu tolerantur:vt 3.quæst.7.§.vlt.

¶ Quod sit iustum bellum. C. I.

3 Ivstum est bellum , quod ex edicto [a] geritur, de rebus [d] repetẽdis [†], aut propulsandorum hostium causa. *& cap.* 15.

¶ Iudex dictus , quasi ius [4] dicens populo , siue quòd iure disceptet. Iure autem disceptare est iuste iudicare.Non est autem iudex,si non est in eo iustitia.

3 Iuo p. 10. c. 116. Pan. l.8.c.54.

† *al. repetitis* Et lib. 9.c.4.

4 Adde Alexan.de fmo. i l.1.col.2.ff. de iu.om.iu. dic. vbi dicit quòd ius dicens , & dictio , iudex, sunt synonyma.

a ‖ Edicto.] *In codicibus Isidori etiã manuscriptis legitur,* ex prædicto. *Citat enim Ciceronem ex libris de rep. qui negat iustum esse bellum, nisi denuntiatum,nisi indictum, nisi de repetitis rebus.*

*Item Augustinus in libro quæstionum 6.quæst.*10.

¶ Nihil [5] iustitiam interest, siue aperte, siue cum militibus aliquis pugnet. C. II.

Dominus noster iubet ad Iesum Naue, vt constituat sibi retrorsus insidias , id est insidiantes bellatores ad insidiandum hostibus. Hinc admonemur hoc † non iniuste fieri ab his,qui iustum bellum gerunt ; vt nihil homo iustus præcipue cogitare debeat in his rebus,nisi vt iustum bellum suscipiat, cui bellare fas est. Non enim omnibus fas est. Cum autem iustum bellum susceperit ; vtrum aperta pugna, vtrum insidiis [f] vincat , nihil ad iustitiam interest. Iusta autem bella definiri solent, quæ vlciscuntur [g] iniurias , si qua gens , vel ciuitas [h] , quæ bello petenda est , vel vindicare neglexerit quod à suis improbe factum est, vel reddere quod per iniurias ablatum est. Sed etiam hoc genus belli, sine dubitatione iustum est quod Deus imperat , apud quem non est iniquitas , & nouit quid cuique fieri debeat : in quo bello doctor exercitus, vel ipse populus non tam auctor belli,quàm minister iudicandus est.

Dominus noster.] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima quæstum fuit ab August. an sit peccatũ pugnare per insidias. Et respondet, quòd non: quod probat exẽplo Iesu Naue ,quẽ Dominus docuit vt hostibus retrorsũ insidias poneret. In secunda parte quæsitum fuit quæ bella sint iusta.Et respondet,quòd illa quæ iniurias vlciscũtur, dũmodo fiãt auctoritate principis. Similiter & illa quæ fiunt ex præcepto Domini: in quibus bellis ductor exercitus vel populus minister Dei est. Seq. §. cum cap. patet.

f ¶ *Insidiis.*] ‖ sic ergo per insidias & per dolũ possumus licite vincere hostes nostros : vt 22.q. 2. vtilem. 43. distinct. in mandatis.dum tamen fidem nõ rũpamus hosti: vt supra ea.quæst. 1.noli. Idem dicas de aduocato, quòd si habet iustam causam,licite potest decipere aduersariũ suum: vt argum. 4.quæst.4.c.1.

g ¶ *Vlciscuntur.*] i.repelluntur,& sic non obstat 46. distinctio. seditionarios.

h ¶ *Ciuitas.*] iudex ergo qui nõ facit iustitiam [6] ita conueniendus est episcopus vel quilibet prælatus, si iustitiam nõ facit de subdito, si ille subditus est solũdo, vel ipse prælatus,aliàs delictum eius non est conuertendum in damnum reipubli. vel ecclesiæ, secũdũ L.vt no.ȝ.e.q. 3.cap.fi. in gl. 1. in fin.

‖ Deceptio quãdoque per mittitur.

Iosue. 8.

† abest ab or.

‖ Interesse cõsecutus in bello,vtrum possit adhuc de hoc agere in iudicio.

c Dicit L. illud respicit,ꝙ ita conuenien dus est episcopus vel quilibet prælatus, si iustitiam nõ facit de subdito, si ille subditus est solũdo, vel ipse prælatus,aliàs delictum eius non est conuertendum in damnum reipubli. vel ecclesiæ, secũdũ L.vt no.ȝ.e.q. 3.cap.fi. in gl. 1. in fin.

d Hoc vult dicere,ꝙ in hoc q̃d sic passus est, videtur esse passus propter contumaciam,& in casu non damnã tantum , sed contumacia attenditur,& ad ueſsus contumaciam, &c. vt sequitur in gloss.

QVÆSTIO II.

Quòd autem [c] quæritur, quod sit iustum bellum, Isidorus Etymol. l.18. c. 1. *inquit.*

Decreti ij. pars. S

a NOtandum est.] num agrum ius non sit: vt ff. distin. 1. c. 1. tamē quia necessarius & innoxius erat iste transitus, isti prohiberi non debuerunt: vt ff. de aqua plu. arcend. in summa. §. item varus. Item quia via publica erat, & nemo prohibetur via publica uti: vt C. de seruit. per agrum. Ioan.

¶ Innoxius transitus filiis Israel negabatur, atque ideo iusta bella gerebant. C. III.

1 NOtandū est sane, quem admodum iusta bella gerebantur [à † filiis Israel contra Amorrhæos.] Innoxius enim transitus [a] denegabatur, qui iure humanæ societatis æquissimo patere debebat.

QVÆSTIO III.

Qvòd vero [b] iniuria sociorum armis propulsanda nō sit, exēplis, & auctoritatibus probatur. Dominus enim cum ab Herode quæreretur ad interficiendum; non patrocinium sibi quæsuit armorum, cum occulto instinctu posset in eum conuertisse manus Iudeorum: sed fugiens [c] in Aegyptum, latuit ibi per septennium. Sic etiam, cum à Iudeis lapidibus peteretur; abscondit se, & exiuit de templo: Sic etiam cum duceretur ad crucem; noluit commouere aduersus seniores Iudeorum turbam, quæ nuper ei obviam processerat, & cum palmis & laudibus eum receperat. Sic etiam interrogatus à Pilato, an rex esset; ait [Regnum meum non est de hoc mundo: Si enim esset de hoc mundo, ministri mei vtique decertarent, vt ego non traderer Iudæis:] insinuans illos ad regnum huius mundi pertinere, qui auxilio humanarum virium, non diuino præsidio ab imminenti iniuria se tueri contendunt. Item, cum discipulis suis ait. [Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam;] non arma armis, sed fugam persequentibus docuit opponi. ¶ *Item, sicut legitur in Esaia, Aegyptus à Nabuchodonosor deuastata est, quia filiis Israel contra Assyrios, & Chaldæos protectionis & defensionis auxilium promisit. Vnde dictum est. [Baculus arundineus rex Aegypti: super quem si aliquis innixus fuerit, confringetur, & perforabit manum innitentis.] Ipsi etiam Iudei captiui ducti sunt: quia spem suæ liberationis non in solo Deo, sed in hominē [e] posuerunt. Sic etiam de primis credentibus legitur [f] quòd rapinam suorum bonorū cum gaudio suscipiebant, non quærentes sibi aliorum patrocinia, sed gaudentes, quoniam digni [g] inueniebantur pro nomine Iesu contumeliam pati. Sic & [h] Apostolus in prima epistola suadet Corinthiis, vt iniuriam, & fraudem patienter ferant, potius quàm repetendo fratres scandalizent. Sic ab idolothytis, & à qualibet esca censet abstinendum potius, quàm cum scandalo fratrum edamus: Sic & à sumptibus abstinet, ne aliquod offendiculum Euangelio Christi præstaret. Cum ergo ille, qui ab iniuria armis arcetur, non minus scandalizetur, quàm ille, à quo ablata coram iudice reposcuntur; patet, quòd ad propulsandam iniuriam non sunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non est; illud iure præstari non debet [i]. Sed econtra multa rite præstantur, quæ tamen iure non petuntur. Bonus enim non rite [k] iniuriæ vindictam petit, quia malum pro malo redderet: quam tamen iudex recte infligeret; nec nisi bonum pro malo redderet.*

Vnde Augustinus in expositione Psalmi 108. ait. [2]

¶ Quæ sint differentiæ retributionum. C. I.

SEx differentiæ [1] sunt, reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis; hæc duo bonorum sunt, & prius melius. Non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis; hæc duo malorum sunt, & posterius deterius. Reddere bona pro bonis, mala pro malis; hæc duo mediocrium † [m] sunt: prius propinquū bonis conuenit [α] etiam malis: quod Christus non arguit [n], sed plus oportere dicit, quia & Ethnici hoc faciunt: posterius propinquum malis, conuenit tamen etiam bonis. Vnde & lex modum vltionis statuit. [Oculum pro oculo.] Quæ, si dici potest, iniustorum [o] iustitia est; non quia iniqua est vltio, quam lex statuit: sed quia vitiosa est libido vlciscendi, magisque ad iudicem [p] pertinet hoc inter homines decernere †, quàm bonum hominem sibi expetere. Hic enim redderet malū pro malo: iudex [β] vero punit, non delectatione alienæ miseriæ, quod est malum pro malo; sed dilectione iustitiæ, iustum [q] pro iniusto [r], quod est bonum pro malo: cui bono deus iudex facit.

¶ *B. Augustinus in explanatione Psalmi 108. has sex differentias aptissime explicauit: cuius sententiam auctor glossæ ordinariæ in eodem loco breuiter retulit, ex qua glossa videtur acceptum hoc caput.*

α ¶ Conuenit etiam malis.] *Verba hæc non sunt in plerisque vetustis, neque in glossa: sed non longe discedunt à verbis B. Augustini.*

β ¶ Iudex vero.] *In glossa ordinaria & plerisque Gratiani manuscriptis legitur,* iudex vero non, sed dilectione iustitiæ, quod est bonum pro malo, quod & Deus iudex facit. *Non sunt tamē reliqua inducta, quoniam apud B. Augustinū in eadē explanatione aliquāto inferius eadē fere habentur.*

d ¶ *Baculus.*] id est, fragilis defensio.

e ¶ *In homine.*] quod non licet. 7. de cōsec. dist. 1. omnis Christianus.

e ¶ *In homine.*] id est, in Aegyptiis.

f ¶ *Legitur.*] in actibus Apostolorum.

g ¶ *Digni.*] id est, de hoc gaudebant, quia digni erant qui patienter poterant sustinere omnia aduersa.

h ¶ *Suadet.*] Non præcipit: quia licite potest quis petere satisfactionem [2]: vt 14. quæstio. 1. quod debetur.

i ¶ *Non debet.*] hæc regula falsa est [b]: quia multa licite præstantur, quæ illicite petuntur. 8. quæstione 1. qui episcopatum. 18. distinctio. de eulogiis. ff. de var. & extraordin. cogn. l. 1. §. est quidem.

k ¶ *Rite.*] sic ergo iudex ex officio suo debet punire crimen, licet accusator accusare non possit [c]: quia quandoque sanctitas ignoscendi gloriam derelinquit: vt C. de episcop. & cleric. si quis in hoc. 1. respon. & est simile extra de ap. constitutus, in fine. Ioan. d

Ex differentia.] In hoc c. assignat Augustinus sex differentias retributionum: quarum duæ cōueniunt bonis tantum: aliæ duæ malis: aliæ vero duę mediocribus. Et ponit exēpla de omnibus, & ne aliquis excederet modū vlciscendi in retributione, lex ibi modum statuit, cum dixit: Oculum pro oculo. quæ vltio iniustorum iustitia dicebatur: nō quòd vltio, quam lex statuit, mala sit: sed quia ad iudicem magis pertinet vlcisci, quàm ad bonum hominem petere vltionem.

l ¶ *Sex differentiæ.*] retributionum.

m ¶ *Mediocrium.*] hic mediocres appellat illos, qui non sunt summe boni, vel summe mali. Ioan.

n ¶ *Non arguit.*] cum dicit in Euangelio: Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne etiam Ethnici hoc faciunt?

o ¶ *Iniustorum.*] quia vltionis causa sæpe aliqs petit à iudice vt aduersarius puniatur. iste iniuste facit: licet non faciat contra legem.

p ¶ *Ad iudicem.*] qui enim sine iudicis auctoritate violentiam facit, punitur. 16. quæstione 6. placuit.

q ¶ *Iustum.*] scilicet factum iudicis est iustum.

r ¶ *Iniusto.*] id est, ei qui hoc tantum iniuste petit, id est causa vltionis. Simile supra eadem quæstione 1. quid culpatur. ver. fin.

[a] Licet enim quis teneatur dimittere iniurias [com]munes secundum [exc]eptiones [q]. 4. fi. illic. Archidia. b Et ideo dic quòd hic sophistice argumentatus est Goffr.

c Adde alibi nota. per Bal. in l. Libellum. §. fin. ff. de excu. no. Anth. 2. quæst. 7. si quis. infi.

2 Glossa ord. ibi ad ver. [Proco, vel diligerent me] d' Vndecunque enim claruerint crimina, sunt punienda. infra ca. 9. de eccet. Arch.

[1] Ulcisci pro ut cōis cōfessionem licet occidi ut, an tenetur.

[2] Psal. 59. Psal. 19.

[a] al. mediocris

Matt. 8.

Exod. 21.

Act. 17.

Ioan. 10.

[b] al. discerne re

[1] Roby. l. 2. tit. 1. vlim. l. 3. p. 2. c. 55.

[2] Alibi ab exp.

Act. 13.

P Ro membris Christi.] CASVS. Petilianus dicebat, quòd milites Christiani armari non debebant contra se, vel alios hæreticos: quia peccatum est. Sed Augustinus econtra dicit, scilicet, quòd milites pugnantes contra hæreticos non peccant: quia pro defensione ecclesiæ hoc faciunt: & eo animo quo Petrus ferrum euaginauit pro Christi defensione, Hæretici autem cum pugnant aduersus ecclesiam, similes sunt seruo sacerdotis: q aduersus Christum pugnabat. Sequentia duo capit. plana sunt, & per te faciliter videbis. *Facitis*, id est, qui estis inter tales qui similia faciunt.

f ¶ *Petrus fuit.*] ‖ sed nōne Petrus peccauit vtendo gladio: cum hoc non fecit auctoritate superioris: vt infra eadem quæstione 4. ille. & clericis permissum est tantum seipsos defendere: vt extra de homi. suscepimus. & cap. 2. Sed dic, quòd adhuc non fuerat hoc prohibitū clericis.

g ¶ *Ecclesia.*] nō enim est alicui obediendū cōtra ecclesiam. 24. quæst. 1. hæc est fides. & 11. q. 3. Iulianus.

F *Ortitudo, quæ.*] h ¶ *Patriā.*] Hoc casu nō tenetur qui patrem propriū interficit: vt ff. de reli. minime.

i ¶ *Latronibus.*] ‖ quos licet sine auctoritate iudicis interficere: vt infra eadem quæstione 5. cum homo. & C. quando licet vnicuique sine iudic. se vindi. l. prima. 17. quæstione 4. ficut.

Ita fortitudinē.] k ¶ *Eneruat.*] Hoc intelligas de famosis latronibus, ‖ qui licite in furca suspendūtur: vt ff. de pœnis capitalium. §. famosos. sed si non est famosus latro, tantum castigari iubetur: nec debet tunc vitā aut membrum perdere: vt C. de seruis fugitiuis authentic. sed nouo iure. Ioan.

N *On in inferēda.*] CASVS. Ostēdit Ambrosius in hoc c. quòd iniuriam repellere à socio, virtus est: quod probat exemplo Moysi: & auctoritate Salomonis. Sequens capit. patet.

l ¶ *Si potest.*] id est, si est in potestate positus. & ita exponunt quidam b. alias non tenetur: vt infra eadem quæstione 4. forte. in fi. si enim quilibet teneatur alium defendere: ergo si aliquis reciperet pecuniam pro defensione alicuius, teneretur eam restituere: quod non est verūm c: vt ff. quod met. cau. l. metum. §. sed licet. & ff. de don. si pater. §. 1. Cuilibet tamen licitum est defendere alium, si vult. ff. quod met. causa. sed & partus. Sed istis obuiat, infra eadem capit. vltim.

[1] Latronum punitio. Ioan. 18.

4 Iuo p. 10. c. 113. Pan. l. 8. c. 50

b Vt Lau. cuius fuit ista glo.

5 Iuo p. 10. c. 13. Pann. l. 8. c. 50.

† dirip[a]t} or.

c De hoc no. extra de sen. ex. ó. quantæ.

† Neque] or.

[1] Matt. 2.

Matt. 21.

Ioan. 18. ‖ Iniuria socio rum an sit armis repellenda.

Matt. 10.

Esa. 19.

Esa. 36.

Ezech. 29.

Heb. 10. Act. 5.

1. Cor. 6. 8. 9.

1 Iuo p. 10. c. 149. Pann. l. 8. c. 57. † absunt ab orig.

ITEM AB ALIQVO. CASVS. Hic ponit Gratian. duo exempla, per quæ probat, quòd quædam iuste præstantur, quæ tamen iniuste postulantur: ad instar quorum propulsatio iniuriæ iure præstatur; iniuste tamen postulatur. Postea dat solutionem dicens, quòd si quis postulet iniuriam repelli, vt liceat sibi in voluptate carnis viuere: damnabile est. si quis vero postulat vt malorum audacia refrænetur, vel vtilitati multorum consulatur, vtile est & honestum. Et hoc probat tribus exemplis, scilicet exemplo Israelitarū, & Apostoli Pauli, & mercenarij, & hoc modo ecclesia sæpe ab Imperatore postulat auxilium ad iniuriam repellendam. & ad hoc inducit sequens cap.

Item ab aliquo capto iniuste sua exiguntur: pro vita tamen redimenda iuste offeruntur. ¶ *Item vasa sacra ab aliquo barbaro iniuste exiguntur: pro redēptione tamen captiuorum iuste præstantur. Sic & iniuriæ propulsatio, licet iniuste postuletur, tamen iuste præstatur: quamquam & ipsa postulatio non vsquequaque iniusta probetur. Aliud enim est iniuriam propellere, vt sibi liceat voluptuose viuere; aliud vt aliorum vtilitati libere possit vacare: Sicq; aliud est suffragium ab homine tamquam à ministro iustitiæ postulare, vt mala voluntas aduersantium eius ministerio careat effectu, & bonorum volūtas eius suffragio sortiatur effectum: aliud spem suam, à Deo in hominem transferre, vt aduersa, quæ inferuntur à Deo ad vitæ correctionem, humano pellantur auxilio, nulla præcedente correctione: sicut Israelitæ, qui captiuitatem sibi imminentem Aegyptiorum suffragio se putabant posse euadere sine pœnitentia præteritæ vitæ, non reuocantes ad memoriam. [Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis.] & idem [Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus.] Petere ergo, vel præstare in tribulatione subsidium, vt voluptuose quis in crimine viuat, dānabile est. Petere autem, vel præstare solatiū, vt malis facultas delinquendi adimatur, vt ecclesia pacem adipiscatur, vt aliquis multorū vtilitati seruetur; vtile est, & honestum: dissimulare vero est grauissimū. Hinc de Paulo legitur, quòd cum quidā Iudæorum iurassent se non comesturos panem, nisi eum interficerent; petiit milites à prætore, quorum præsidio illæsus seruaretur ab iniuria Iudæorum, non suæ voluptati, sed omniū vtilitati victurus. Hinc in Euangelio mercenarius vocatur, qui videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: Hinc etiam ecclesia auxilium ab Imperatore ad sui defensionem petere monetur.*

Vnde Augustinus ad Bonifacium ait, epist. 50.

¶ Ab Imperatore ecclesia auxilium postulare debet. C. II.

1 MAximianus episcopo Vagiensis auxiliū petiit ab Imperatore Christiano [contra † hostes ecclesiæ] non tam sui vlciscendi causa, quàm tuēdæ ecclesiæ sibi creditæ. Quod si prætermisisset; non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia a merito culpanda. Neque enim & apostolus Paulus vitæ suæ trāsitoriæ consulebat, sed ecclesiæ Dei; quando cōtra illos, qui eum occidere conspirauerant, cōsilium [b] eorum Tribunovt proderetur [c], effecit. Vnde factum est, vt eum ad locum, quo fuerat perducēdus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur † insidias.

Itē Augustin. ad Emeritū, epi. 164.

¶ Catholici aduersus hæreticos [illegible] ordinatis deferre non debent. C. III.

2 NOstri [d] aduersus illicitas & priuatas vestrorū violentias (quas & vos ibi, qui talia non [a] facitis, doletis & gemitis.) à potestatibus ordinatis tuitionem petunt, non qua vos persequantur, sed qua se defendant [e].

a Non facitis.] *Addita est negatio ex originali & Iuone, & alia etiam emendata. Refert autem ibi B. Augustinus id, quod decretum fuerat in sancto concilio Carthaginensi, ac repetitur in concilio Africano, cap. 60. citatur autem infra eadem, ca. ab Imperatoribus.*

Item eiusdem contra litteras Petiliani, lib. 2. cap. 88.

¶ Quorum interest vtrum persecutione cadentes non habeantur. C. III.

3 PRo membris Christi aduersus vos sæuiunt, & vobis resistūt quicūque in catholica paruæ adhuc fidei eo animo sunt, quo tunc Petrus fuit [f], cum ferrum pro Christi nomine strinxit. Sed multū interest inter vestrā persecutionem, & istorum. Vos similes estis seruo sacerdotis Iudæorū: quia seruiētes principibus vestris aduersus ecclesiā catholicā, id est, aduersus Christi corpus armamini. Istiautē tales sunt, qualis tūc Petr [g] fuit: qui pro Christi corpore, id est pro ecclesia [h] etiā corporaliter pugnauit.

Itē Ambrosius li. 1. de officiis, c. 27.

¶ Iustitia plenus est, qui patriam bello tuetur à barbaris. C. V.

4 FOrtitudo, quæ vel in bello tuetur à barbaris patriā [i], vel domi defendit infirmos, vel à latronib [k]: socios; plena iustitię est.

Item Hieronymus super Sophoniam, ad cap. 1.

¶ Prodest latroni, vel pyratæ quę membra eius debilitat. C. VI.

5 SI quis fortitudinem latronis, & pyratæ, & furis eneruat † [l], infirmosq; eos reddat; præst illis sua infirmitas. Debilitata enim mēbra, quibus prius nō bene vtebātur, à malo opere cessabunt.

Itē Ambrosius li. 1. de officiis, c. 36.

¶ Qui socij non repellit iniuriam, similis est ei, qui facit. C. VII.

NOn [m] in inferēda, sed in depellenda iniuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio iniuriā, si potest [1]; tam est in vitio,

[a] Ulcisci pro ut cōis cōfessionem licet occidi ut, an tenetur.

[1] Psal. 59. Psal. 19.

[a] al. mediocris

Matt. 8.

Exod. 21.

Act. 17.

Ioan. 10.

[b] al. discerne re

[1] Roby. l. 2. tit. 1. vlim. l. 3. p. 2. c. 55.

[2] Alibi ab exp.

Act. 13.

[1] Matt. 2.

Matt. 21.

Ioan. 18. ‖ Iniuria socio rum an sit armis repellenda.

Matt. 10.

Esa. 19.

Esa. 36.

Ezech. 29.

Heb. 10. Act. 5.

1. Cor. 6. 8. 9.

1 Iuo p. 10. c. 149. Pann. l. 8. c. 57. † absunt ab orig.

2 Iuo p. 10. c. 80. Pan. l. 8. c. 26.

3 Iuo p. 10. c. 75.

4 Iuo p. 10. c. 113. Pan. l. 8. c. 50

b Vt Lau. cuius fuit ista glo.

5 Iuo p. 10. c. 13. Pann. l. 8. c. 50.

† dirip[a]t} or.

c De hoc no. extra de sen. ex. ó. quantæ.

† Neque] or.

[1] Latronum punitio. Ioan. 18.

2 ¶ *Moyses.*] Historiã habes de pœnit. distin. 2.§.opponitur.

Exod. 2.

b ¶ *Prosterneret.*] ergo aliquis potest excedere modum in defendendo. Argu. contra, extra de restitu. spol. olim causam. in fine.

Prou. 24.

c ¶ *Eripe.*] per vim, si iniuste ducatur: vt infra eadem, quæst. 5. reos, vel per supplicationem, si iuste ducatur: vt 14, q. 6. si res a. Ioan.

a Suban. vel pecuniam dãdo. 86. dist. nõ fetis, iuxta princ.

d *Vi potest.*] Supra 2. quæst. 7. negligere. 83. distinctio. error. Io.

b Damasius epist. 3. ad Stephanum c. 8.

2 Sup. dist. 83. error. & dist. 86. facientes. i Poly. l. 7. ti. 11. Aut. l. 13. c. 19.

Vlsum.] CASVS. Docet Papa Calixtus, quòd bonũ & iustũ delinquentes vindicta corrigãtur, vt & cæteri metum habeant, & animabus delinquentium consulatur. Quæ autem sequuntur vsque ad quæstionem, plana sunt.

e ¶ *Perdit.*] id est, destruit. Ioan.

3 Poly. ibidem Aust. l. 3. ..3. Iuc p. 6. c. 346.

f *A Imperatoribus.*] Tale itaque auxiliũ possunt episcopi ab Imperatore petere: vt 11. quæ. 1. placuit. & 63. distin. Hadrianus.

‖ Impetrabr ab episcopo potest ex communicari.

‖ & si Imperatores vel principes nolunt defendere ecclesiam, possunt excommunicari ab episcopis: vt infra ead. q. 5. administratores.

g *Stẽdit propheta.*] Dauid cũ dixit: Eripite egenum, & pauperẽ. Hic est euidens argu. contra illos qui dicunt quòd socius nõ tenetur iuuare socium nisi habeat aliquam iurisdictionẽ in eum qui infert iniuriam. ‖ Isti dicunt q̃ populus bene habet iurisdictionem, licet dicat lex q̃ transtulit ius suum in Imperatorem b. nam si ciuitas, vel populus nõ haberet iurisdictionem, quare puniretur propter defectum iudicis: vt supra ead, quæst. 2. Dominus Ioan. de Fant.

‖ Populus tantum habet iurisdictionem.

b Vt insti. de iu. na. §. sed quod principi. nihilominus tamen eã sibi retinuit. arg. ff. de offic. præsid. l. penul.

4 & in Africano cap. 42.

Vlsum est, vt qui diuina contemnunt mandata, & inobedientes patrũ existunt iussionibus; seuerioribus corrigãtur vindictis: quatenus ceteri talia cõmittere timeãt, & omnes gaudeant fraterna cõcordia, & cuncti sumant seueritatis atq; bonitatis exẽplum. Nam si (quod absit) ecclesiasticã solicitudinẽ vigoremque negligimus; perdit e desidia disciplinam, & animabus fideliũ profecto nocebitur.

Itẽ ex concilio Carthaginẽsi 5. c. 9.

¶ Imperatores cũ episcoporum prouisione ecclesiæ defensionem aduersus diuitum potentiam debent suscipere. C. X.

5 Glossa ord. ibi ex S. Aug. & Cassid. ad illud, [Eripite pauperẽ.]

AB Imperatoribus f vniuersis visum β est postulãdum propter afflictionẽ pauperũ, quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, vt defensores eis aduersus potẽtias ‡ diuitũ cũ episcoporum prouisione delegẽtur.

β ¶ Visum est.] *Sic est emendatum ex codicibus concilij impressis, & manuscriptis. Antea legebatur*, iustum est auxilium postulandum.

Ecce, quòd nonnũquam est obuiandum peruersis, & iniuria sociorum armis est propulsanda, vt & malis adempta facultas delinquendi prosit, & bonis optata facultas libere consulendi ecclesiæ ministretur. Hoc qui non facit, consentit.

Vnde Augustinus ait in Psalm. 81.

¶ Non sunt immunes à scelere, qui non liberant eos, quos possunt à facto liberare. C. XI.

5 OStendit [propheta g] nec illos immunes à scelere esse, qui permiserunt Christũ principibus interfici, cum præ multitudine timerentur, & possent illos à facto, & se à cõsensu liberare. Quia definit obuiare cum potest, consentit.

6 ¶ *Qui desinit.*] *Hæc in eadem glossa referuntur ex Cassiodoro: cuius verba sunt hæc*, Nam cum possis obuiare peruersis, si desinas aduersari, consensus erroris est.

QVÆSTIO IIII.

QVòd autem vindicta inferẽda non sit, multis modis probatur. Mali enim tolerãdi sunt, non abiiciendi; increpatione feriendi, non corporaliter expellendi.

Vnde Augustinus ait in libro de verbis Domini, sermone 18.

¶ Quomodo mali sunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum sit. C. I.

TOlerandi sunt h quidem mali pro pace, nec i corporaliter ab eis recedatur: sed spiritualiter k exire, est facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantũ licet pro gradu l cuiusque, salua pace; displicere, est non tãgere. Nõ enim prophetæ, qui hæc dicebant, populum suum dimiserunt: sed inter eos habitabant, quos increpabant: vnum tẽplum cum eis intrabant; eadem sacramenta celebrabant. Hoc est exire, ore non parcere: hoc est immundum non tangere, volũtate non consentire.

Caput hoc est in glossa ordinaria. 2. Cor. 6. ad ea verba, exite de medio eorum. *sententia vero est accepta ex sermone 18. Augustini de verbis Domini: ex quo infra ead. caput, ecce. & caput recedite. ad idẽ pertinentia referuntur.*

h ¶ Spiritualiter.] *hic interpositæ erãt duæ voces*, spiritualiter autem, *quæ sunt expunctæ, quia & à plerisque vetustis, & à glossa ordinaria absunt.*

Idem.

¶ Quòd mali sint tolerandi à bonis. C. II.

6 TV bonus tolera malũ. Nã & Christus Iudam l, cum sciret furem esse, tolerauit, & ad prædicandum misit, eique cum aliis Eucharistiam dedit.

¶ *Initium huius capitis est in tractatu 50. in Ioannem. Reliqua vero videntur accepta ex glossa ordinaria in Psalmum 9. ad ea verba*, Dixit enim in corde suo. *& explanatione B. Augustini in Psalmum 10. cuius propria verba referuntur supra 1. q. 1. Christus. Ab eodem vero copiose hæc eadem sententia exponitur in epist. 162.*

Idem super Ioannem tractatu 50. ad cap. 12.

¶ Pro pace ecclesiæ mali sunt tolerandi. C. III.

7 QVid ergo voluit Dominus noster Iesus Christ m, fratres mei, admonere ecclesiam suam, quando vnum perditum inter duodecim habere voluit; nisi vt malos toleremus, ne corpus Christi diuidamus? Ecce inter sanctos est Iudas: ecce fur est Iudas; & ne cõtemnas, fur sacrilegus; non qualiscumque fur: fur loculorum, sed Dominicorum, loculorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur amore correctionis & liberationis, vt delinquẽtes corrigantur, & innocentes liberentur: vt infra ea, quæst. ea vindicta, Gratia, tamen hoc ordine procedit, primo probat quòd mali sunt tolerandi, & non feriendi, vel expellendi, vsque ad §. *His ita.* deinde respõdet allegatis.

h ¶ *Vindicta.*] ‖ Vindicta quandoque infertur zelo vltionis: quandoq; inferi amore correctionis. Primo modo non est inferenda c, & secundum hoc loquuntur cap. quæ dicunt illationem vindictæ prohibendam: secundo modo licite infertur. Alij sic distinguunt. Criminũ quædam sunt occulta: quædã manifesta. Super occultis non est inferenda vindicta: sed super manifestis sic, nisi delinquẽs fociam habeat multitudinẽ. tunc enim propter scãdalum toleratur d; vt infra eadem quidam, & cap. seq. & cap. non potest. Item vindicta nõ est inferẽda nisi à iudice, vel eius auctoritate: nec ipse debet eam infligere nisi amore correctionis, & vt innocens liberetur: vt inf. ead. cap. ea vindicta.

‖ Vindicta inferitur duplici ex causa.

c Aug. ad hoc ff. ad l. Iug. Aquil. scientia. & l. si ex plagis. §. 1. cetera de homi. figni ficastis. i. fine.

d Ad hoc 44. dist. comestiones. 50. dist. vt constituere tur. Archid.

i *Olerãt.*] CASVS. Exponit hic Aug. illam auctoritatẽ veteris testamẽti, Exite populus meus de Babylonia, & immundũ ne tetigeritis. Exponit ergo Aug. q̃ illud exire, & illud tãgere spiritualiter intelligitur, & non corporaliter, vt cũ illis permanẽtes peccata malorũ redarguamus, nec consentiamus eis. Sequens cap. planum est per se.

i ¶ *Tolerandi sunt.*] Supra 7. q. 1. suggestum.

k ¶ *Progradu.*] id est, pro dignitate & officio cuiuscunque. aliter enim debẽt prælati corrigere delinquẽtes, & alio modo socij: prælatus corrigit increpando, & verberando: vt 7. ead. quæst. capit. forte. socius vero admonẽdo & reprobãdo factum eius: vt infra eadem quæst. capit. ecce. simile 7. ead. q. capit. duo & 24, quæst. 3. tam sacerdotes. subditos ad bonũ exhortando. 2. quæst. 7. §. item cum Balaam,

l *Vt bonus.*] Iudam. 13. 7. q. 2. §. cum autẽ. extra de tẽp. ordin. ad aures. extra de offic. ordin. si sacerdos,

m *Vid ergo.*] CASVS. Hoc capit de eodẽ loquitur quod in præcedẽti docetur: q̃ est tolerãdus malus: nec est ab eo corporaliter recedẽdum. Et hoc probat

6 1. 7. q. 1. adueritas.

7 Polyc. l. 7. ti. 5.

bat Augustinus exemplo Christi, qui Iudam furem & sacrilegũ inter duodecim apostolos tolerauit, & non eũ eiecit. *Corpus Christi*, i. ecclesiam.

1 Peculatus in re dicitur, vel intellectualis, vt hic. Item ecclesiæ spiritualia capiuntur. Nam ecclesia spiritualiter. ff. & C. & ibi publicani. C. de publicanis. ff. & C. & ibi publicani. C. de sacrosanct. l. vl. imbili.

2 ¶ *Et peculatus.*] ‖ quia peculatus committitur in re sacra, vel religiosa, vel publica: vt ff. ad legem Iuliam pecu. l. 1.

b ¶ *De republica.*] ‖ No. rem ecclesiæ rempub. appellari a, vnde & ius publicũ dicitur consistere in sacris, sacerdotibus & magistratibus: vt §. diffin. 1. ius publicũ. tamẽ proprie dicitur res Romanę ciuitatis respublica: sed res aliarum ciuitatum abusiue: vt ff. de verb. sign. bona. & ipsa lex facit differẽtiam inter diuinum, publicũ, & priuatũ: vt C. de sacrosan. eccles. vt inter diuinum. Ioan.

a Beda 2. Cor. 4. Poly. ibidem Aut. l. 1. c. 65.

ECce.] CASVS. Hæretici dicebant, ex quo scimus aliquos esse malos, debemus ab illis corporaliter recedere, & hoc probãt auctoritate Esaiæ prophetæ dicentis, Recedite & exite inde, &c. Sed Aug. contra eos scribens dicit, quòd si hæc auctoritas ad litteram intelligitur, nũquam malos tolerabimus: & ideo exire à malis est intelligendum spiritualiter, scilicet vt inter periuros & adulteros, & alios peccatores permanentes, quantum possumus eorũ facta improbemus secundum gradũ vniuscuiusque personæ *Sumus*, nos prophetæ. *Vasa*, id est, pcones & ministri Dei.

Esa. 52.

c ¶ *Propheta.*] scilicet Esaias.

d ¶ *Tolerabimus.*] vt dicitur 11. quæstio. 3. nolite, Ioan.

e ¶ *Vasa.*] id est, præcones vel ministri. vnde Paulus fuit dictus vas b 32. q. 5. si Paulus. in princ. 43. distin. dispensatio. ‖ & hic est argum. quòd sicut Augustinus se commendat: sic & alij possunt se cõmendare: vt ff. de offic. proconsl. l. 4.

1 Quod licantur vitia non amittuntur sed minuntur. 33. qua. 3. autem. 1 Commendatio fit spiritus quando quem amittitur. 1 Quæstiones

f ¶ *In dispensatione.*] id est, prædicatione.

Vi quis.] CASVS. Parmenianus dicebat quòd inter corruptos non potest homo incorruptus permanere. Augu. vero probat contrarium, dicẽs, quòd non imputatur alicui societas malorum si eos corrigat quantum potest; & si non proficit, laboret excludere eos à cõmunione suæ: quod si nõ potest propter scandalum, debet eos patienter tolerare: æquitate tamẽ facti eorum improbare debet.

g ¶ *Non potest.*] vel propter scandalum: vel quia crimen est occultũ. 6. quæst. 1. si omnia.

‖ Prelatus ante crimina non repellitur.

Esa. 5.

h ¶ *Parmenianus.*] hæreticus contra quem hic loqtur. ‖ Videtur ergo, quòd si episcop i ali- in foro qualiscumque furti, & peculatus a (peculatus enim furtum dicitur de re publica b, & non sic iudicatur furtum rei priuatæ, quomodo publicæ) quanto vehementius iudicandus est sacrilegus fur, qui ausus fuerit non vndecumque tollere; sed de ecclesia tollere? Qui aliquid de ecclesia furatur; Iudæ perdito comparatur.

Multa in hoc capite sunt emendata ex B. Augustino.

Idẽ sermone 18. de verbis Domini.

¶ De eodem. C. IIII.

ECce, inquiunt, dicit propheta c [Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis.] Quomodo ergo malos pro pace tolerabimus d, à quibus exire, & recedere iubemur, ne tangamus immundum? Nos istam recessionẽ spiritaliter intelligimus: illi corporaliter. Nam & ego clamo cum propheta: & α qualiacumque sumus vasa e, vtitur nobis Deus in dispẽsatione f vestra. Clamamus & nos, & dicimus vobis; recedite, exite inde, & immũdum ne tetigeritis; sed contractu cordis, non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantum pro vniuscuiusque gradu, atque personæ salua pace fieri potest? *& paulo post.* ¶ Ergo fratres mei, quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore sæculi prægrauãtur, auaros, periuros, adulteros, inspectores ‡ nugarum, cõsultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, aruspicum, ebriosos, luxuriosos, quidquid inter vos malorũ esse nostis; quantum potestis, improbate, vt corde recedatis: & redarguite, vt exeatis inde: & nolite consentire, vt immundum non tangatis.

α ¶ Et qualiacumque.] *Sic emendatum est ex B. Augustino, & Beda. Antea legebatur*, æqualia.

Idem in secundo libro contra epistolam Parmeniani, cap. 1.

¶ Pacificus est, qui corrigit quod potest, vel excludit à se quod non potest. C. V.

QVisquis vel quod potest, arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest g, saluo pacis vinculo excludit, vel quod saluo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat; hic est pacificus, & ab isto maledicto, de quo scriptura dicit [Væ his, qui dicunt, quod nequos malos tolerat, cum hoc faciat auctoritate canonis, q̃ postea possit eos licite repellere, vel ab accusatione, vel ab honoribus quos appetunt, ratione criminis, non obstãte eo, quòd eis cõmunicauit. tamen secus est: vt extra de accus. nulli c. sed dic q̃ si tunc tẽporis potuit probare crimen quod eis postea obiicit, & tacuit, nec subfuit causa tacendi, scilicet causa schismatis vel scandali, bene prædiudicat ei talis taciturnitas: secus si non potuit probare: vel potuit sed non sine scandalo: vt hic, & 2. q. 7. plerumque: & 3. ead. proxi. cap. & 3. ead. quàm magnum. Io.

c Dicit L. q̃ hæc decr. loquitur de malis manifestis: tu dic, vt ibi no. B. cuius dictũ tenet Goff. ibi vide quod not. 2. q. 8. §. in hoc. & ponitur ista decr. pro palea. 3. q. 5. nulli, &c. 3 C. 21.

Ta plane.] CASVS. Hug. hunc casum sic ponit in summa sua. Ostendit quòd duob b modis inquinatur qs ex societate malorũ, f. si committat aliquid cũ eis, vel si fauet eis. si neutrũ illorum facit, sine peccato sociatur malis, f. si non committit nec fauet. Si vero plus facit, f. vt corripiat & arguat, remoueat à cõione vel ab aliquo officio, plenum officiũ exercet. si hoc non potest, saltẽ illa duo faciat, vt nec cõmittat nec faueat, & securus erit in societate malorũ. & loquitur hic Augu. contra Parmenianũ, sicut in p̃cedẽti ca. & rñdet quæstioni quã fecit Parmenian c. Beneuen. vero hũc casum sic ponit. Hoc ca. loquitur de duobus generibus hominum, f. de non prælatis, & prælatis. Et ad hoc vt illi qui non sunt prælati, malis non sociẽtur, tria sunt necessaria, f. vt mala non faciant, nec faueant, sed redarguant. Prælati vero plus procedere debent, scilicet publice arguere, excommunicare, deponere. *In iudicando*, id est, increpando.

4 Pol. ibidem.

Psal. 104. 1. Tim. 5.

i ¶ *Personam.*] arg. est hic quòd solis prælatis dictum est hoc, si peccauerit: vt 7. ead. forte. & q. 5. de occidendis. Io.

5 Beda 1. Cor. 11.

k ¶ *Nec approbet.*] arg. q̃ in maleficiis ratihabitio mandato cõparatur: vt 1. q. 4. quia. & extra de restit. spolia. cũ ad sedem. in fi & ff. de vi & vi arma. l. 1. §. quoties.

6 Iuo p. 2. cap. 101.

Si quis.] CASVS. Donatistæ dicebãt se fore saluandos, & Christianos cõicantes quotidie peccatorib b esse malos & dãnãdos. Sed Aug. ecõtra dicit, f. q̃ hereticicantũcũq; laudabiliter & honeste viuãt, hoc solo q̃ ab ecclesia seiuncti sunt, mali sunt & dãnandi, Christiani vero catholici inter malos existentes, si alienis peccatis non consentiant, nihil eis præiudicat.

Gal. 6.

l ¶ *Aliena.*] sæpe tñ aliqs corrũpit ex societate mala: vt 28. q. 1. sæpe. & sæpe iust a perit, p̃ spio: vt de cõse. di. 1. in sancta. Io.

Bed. Eph.5.

Malis.] CASVS Hug.hūc casum sic ponit. A malorū consortio corde etsi nō corpore semp debem[a] esse remoti, nec corporale cōsortium malorū aliquorū aliquem pollut si nō cōsentit,& sic arguit. qui enim cōsentit, videtur factū eorū approbare: qui non arguit, negligens red arguitur. vt ergo non sit negligens, arguat, non tamen insultando.

1 Iuo p. 2. c. 102.

a ¶ *Caute.*] vt non trahant vos ad consensum. *Vel caute*, scilicet si potest fieri salua pace.

Idē in serm. 18. de verbis Domini.

¶ Non te maculat malus, si ei non consentis, sed ipsum red arguis.

C. VIII.

1 AMalis semper corde diiungimini: ad tēpus caute [2] corpore copulamini. *& infra.* ¶ Duobus modis non te maculat malus: si ei non consentias, & si redarguas. Hoc est non communicare, non consentire: communicatur quippe; quando facto eius consortium voluntatis, vel approbationis adiungitur. *& infra.* ¶ Neque ergo consentientes sitis malis, vt approbetis; neque negligentes, vt non arguatis; neque superbientes, vt insultanter arguatis.

Idem ex eodem. 2

¶ Immundum tangere, est peccatis consentire. C. IX.

3 REcedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis. Sed contactu cordis, non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quātum pro vniuscuiusque gradu, atque persona, salua pace, fieri potest? Displicuit tibi, quod quisque peccauit? non tetigisti immundū. Redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exigit, cōgruam, & quæ vnitatem nō violet, disciplinam? existi inde. *& infra.* ¶ Clamauit ista Moyses, clamauit Esaias, clamauit Hieremias, clamauit Ezechiel. Videamus, si dimiserunt populū Dei, & se ad alias gentes transtulerunt. Quàm multa, & quàm vehementer Hieremias increpauit in peccatores, & sceleratos populi sui? inter eos tamē erat, vnum cum eis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat, in eadem sceleratorum hominum congregatione viuebat: sed clamando exibat inde. Hoc est exire inde, hoc est immūdum non tangere, & voluntate non consentire, & ore non parcere.

Idem in epistola 48. ad Vincētium.

¶ Non maculant innocentes facta nocentium, quæ de eis credi non possunt. C. X.

4 QVàm magnum est crimē ab istorum innocentium communione separari: 4 Nam & facta nocentium, quæ innocentibus demonstrari [b], vel ab innocentibus credi non possunt [c], non coinquinant quemquam, si propter innocentium consortium etiam cognita substinentur. Non enim propter malos boni deserendi; sed propter bonos mali [d] tolerandi sant; sicut tolerauerunt prophetæ, cōtra quos tanta dicebant, nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant: sicut ipse Dominus nocentem Iudam vsque ad condignum eius exitū tolerauit, & eum sacram cœnam cum innocentibus communicare permisit: sicut tolerauerunt Apostoli eos, qui per inuidiam (quod ipsius diaboli vitium est) Christum annuntiabant.

Idē in serm. 24. de verbis Apostoli.

¶ *Antea citabatur ex libro primo de vnico baptismo, vbi non habetur.*

¶ Mali, quos ecclesia recipit, nec expellit, a bonis sunt tolerandi, non iudicandi. C. XI.

5 FOrte † in populo Dei stat iuxta te auarus, raptor, inhians rebus alienis, quem nosti talem, & fidelis est, vel potius fidelis vocatur [e]. Non eum potes de ecclesia pellere [f], non habes aliquem aditum castigando, & corripiendo corrigere, accessurus est tecum ad altare. Noli timere: vnusquisque proprium onus portabit. *Item infra.* ¶ Quomodo (inquis) ferrem quem noui malum? nōne melius ipsum ferres, quàm te foras efferres? Ecce, quomodo feres †: attende Apostolum dicētem [Vnusquisque proprium onus portabit.] Liberet te ista sentētia. Non enim cum illo cōmunicares auaritiam; sed communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesset, si cum illo cōmunicares Christi mēsam? Apostolus dicit. [Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit:] sibi, non tibi [h]. Sane, si iudex es, si iudicandi potestatem accepisti; ecclesiastica regula, si apud te accusatur [i], si veris † documentis, testibusque conuincitur; coërcek, corripe [l], excommunica [m], degrada [n].

Est & alia distinctio tolerādorum, & cauendorum, quam ex verbis Augustini licet colligere, dicentis serm. 49. de verbis Domini.

¶ Pastor est diligens, mercenarius tolerandus, latro cauendus. C. XII.

6 TRes personas dixit Dominus (& debemus illas inuestigare) Euāgelio, pastoris, mercenarij, & furis. *& paulo post.* ¶ Pastorem dixit animam suam ponere pro ouibus suis, & intrare [o] per ianuam [p]. Furem dixit [& latronem [q]] ascendere per aliam partem [r], Mercenarium [s] dixit, lupum vel furem si videat, fugere; quia non est illi cura de ouibus: mercenarius est enim, non pastor. Ille intrat per ianuam, quia pastor est: ille ascendit per aliam partem, quia fur est: ille videns eos, qui volunt tollere oues, timet, & fugit; quia mercenarius est: quia non est illi cura de ouibus: mercenarius est enim. Si inuenerim[e] tres istas personas, inuenit sanctitas vestra & quos diligatis, & quos toleretis, & quos caueatis. Diligendus est pastor, tolerandus est mercenarius, cauendus [t] est latro.

a ¶ *Cauendus.*] argu. quòd aliquis non debet recipere ordinem ab eo quem scit simoniacum: vt dixi 1. quæst. 1. si quis à simoniacis.

ECCE. CASVS.

Concludit Gratianus ex supradictis dicens quòd mali sunt tolerandi, & non puniēdi pœna corporali: quod probat duabus auctoritatib[a] Christi. & quod dicitur ibi, *gladio peribit*, id est, damnabitur pro gladio sic accepto, quasi pro abusione gladij damnabitur æternaliter.

Vi secūdum carnem.] CASVS. Docet hic Hieronymus, quòd malos euitare non debemus, licet nos persequantur. Et hoc probat exemplo Isaac, qui fratrē suum Ismaelē non expellebat, nec corporaliter pſequebatur, licet Ismael ipsum infestaret. ita & boni tolerent malos, credentes quòd posint quādoque redire ad Deum. *Aegyptiæ*, id est, Agar, cuius filius Ismael fuit, per quē mali designantur. *Recordabatur*, scilicet Isaac. *Boues*, id est, bonos. *Culices*, id est, malos.

b ¶ *Qui secundū carnem natus erat.*] scilicet Ismael, tāgit id quod legitur in epistolis Pauli ad Galatas, cap. 4.

c ¶ *Spiritalē.*] Isaac [a].

d ¶ *Rusticano.*] argu. rusticitati parcēdum: vt 2. quæst. 7. sancta.

e ¶ *Aegyptiæ.*] scl. Agar.

f ¶ *Boues.*] i. bonos.

g ¶ *Culices*] i. malos.

h ¶ *Domo.*] i. ecclesia.

i ¶ *Vasa aurea.*] id est, bonos.

k ¶ *Lignea.*] i. malos.

Vantus.] CASVS. Ostēdit Augustin. in hoc cap. esse impossibile vt generaliter in hac vita mali discernantur à bonis. hoc enim Apostolis non concessit Dominus. ita posuit Hug. casum. *Quātus*, admiratiue dicit, quasi valde magnus est. *Zizania*, id est, occultos peccatores.

l ¶ *Dominus.*] cū dixit: Sinite vtraque crescere: vt 11. quæst. 3. nolite.

m ¶ *Vt zizania.*] i. occultos peccatores Io.

Hæc autē vita.] CASVS. Beuen. casum hunc sic ponit dicens, quòd tria sunt loca. paradisus, mundus, & infern[a], in paradiso sunt tantum boni. in inferno tantum mali. in mundo vero qui medius est inter infernum & paradisum, boni permanent simul cum malis, qui æquanimiter sunt tolerā- & postmodū in egressione discernet. Si ergo boni estis; quamdiu in hac vita subsistitis, æquanimiter tolerare malos debetis. Nam quisquis malos non tolerat; ipse sibi [p] per intolerantiam suam testis est; quia bonus non est. Abel enim [q] esse renuit; quem Cain malitia non exercet.

2 *Ex his omnibus colligitur, quòd malorum vindicta Deo reseruanda est; nec sunt corporaliter puniendi: sed crebra admonitione, & charitatis beneficio ad correctionem inuitandi. Vnde de Christus in Euangelio ait* [*Audistis, quia dictum est in lege*] *quem modum vltionis lex statuit* [*Oculum pro oculo* [r], *dentem pro dente.*] *Ego autem hanc vicissitudinem tollens, & ad mansuetudinem, & charitatis perfectionem vos inuitās, dico vobis.* [*Nolite resistere malo; sed diligite* [s] *inimicos vestros; benefacite iis, qui oderunt vos, vt sitis filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.*] *Hinc Paulus ait* [*Si esurierit inimicus tuus, ciba* [t] *illum: si sitit, potum da illi.*] *Omnis enim iniquus, bonorum est inimicus: Omnis autem amicus huius sæculi, etiam inimicus est Dei. Inimicus autem Dei; bonitatis, & iustitiæ est inimicus, ac per hoc amatorem iustitiæ, & bonitatis diligere non potest. Cum ergo inimicos diligere, vel illis benefacere, cibum & potū subministrare iubemur; inimicos persequi, & punire prohibemur.* ¶ *In lege enim veteris testamēti corporalis pœna statuta est: in lege vero Euangelij omni peccanti per pœnitentiam promittitur venia. Vnde illa à terrore incœpit dicens.* [*Ego sum Dominus Deus Zelotes visitans peccata patrum in filios* [v] *vsque in tertiam & quartam generationem.*] *Hæc vero à lenitate māsuetudinis, & misericordiæ, ita inquiens* [*Beati pauperes spiritu, beati mites, beati misericordes; quoniam ipsi misericordiam consequentur.*] *In illa dicebatur.* [*Qui fecerit hoc, vel illud, morte morietur:*] *In ista* [*Gaudeo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitētia.*] *Item* [*Non veni vocare iustos: sed peccatores ad pœnitentiam. Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est.*] *Initium quoque prædicationis Saluatoris nostri, & præconis eiusdem ad pœnitentiam peccatores inuitauit. Sic enim vterque exorsus est, dicēs.* [*Pœnitētiam agite, appropinquabit* † *enim regnum cælorum*] *Sic & in actibus Apostolorum, cum Iudæi compuncti de scelere mortis Christi, dicerent Petro* [*Quid faciemus viri fratres?*] *legitur Petrus respondisse.* [*Pœnitentiam agite, &* diquod qui non fecerit, ipse sibi testis est, quòd bonitate caret.

n ¶ *Quæ inter cœlū.*] ‖ hic videtur quòd infernus sit sub terra in eo loco vbi nullus splendor solis peruenire potest [b], & paradisus in cœlo sit, tamen Aug. dicit se dubitare vbi animę defunctorum requiescant. 13. quæst. 2. tempus. Vel non appellatur hic medium ratione loci; sed ideo dicitur medium, quia partim conformat se cœlo, scilicet ex eo, quòd habet bonos, partim inferno, scilicet ex eo, quòd habet malos. 2. quæst. 1. multi.

o ¶ *Indiscrete.*] id est, indistincte.

p ¶ *Sibi.*] i. contra se.

q ¶ *Abel enim.*] hoc expositum est supra 8. q. 1. §. cum autem.

EX HIS CANONIBVS. Hæc est secunda pars quæst. in qua probat, quòd multi in veteri lege puniebātur, sed hodie tolerandi sunt, nisi à iudicibus qui eos punire possunt, & hoc probat per 4. cap. Ioan. de Fant.

CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte concludit G. ex supradictis dicens, quòd vindicta malorū Deo est referuāda, nec sunt à nobis corporaliter puniēdi, sed benigne ad correctionē inuitandi: quod probat duabus auctoritatibus, scilicet Euangelij, & Pauli apostoli. In secunda parte assignat differentiam inter vetus testamentum & nouum. Nam in veteri testamento terror fuit & timor; & pœna corporalis statuta fuit: in nouo vero testamēto māsuetudo & misericordia: quod multis auctoritatibus probat. Et ad hoc inducit sequens capitulum. Secunda pars incipit ibi, *In lege enim veteris testamenti. Abba* Hebraice, Latine dicitur pater.

r ¶ *Pro oculo.*] hoc enim modo non licet nisi auctoritate iudicis: vt 7. ead. cum in lege.

s ¶ *Diligite.*] hoc tenemur facere quantum est in nobis: vt 11. quæst. 3. inter verba.

t ¶ *Ciba.*] dum tamen ratione cibi nō negligat iustitiam: vt 5. quæstio. 5. non omnis. Item si potest laborare, & se immisceat eleemosynis, redigendus est in seruitutem. C. de mendi. valid. l. vna. lib. 11.

v ¶ *In filios.*] imitatione, non sanguine, vel intelligas de consensu, de locutione, & opere. sup. distin. 6. sed pensandum.

Matth. 5. *Exod. 21.* *Matth. 5.* *Rom. 12.* *Tron. 25.* *Iac. 4.* *Exod. 20.* *Matth. 5.* *Exod. 19. & alibi.* *Luc. 15.* *Matth. 9.* *Luc. 6.* *Matth. 3.* *Act. 2.* *Exod. 1.* *Gal. 3.*

a ¶ *In pædagogum.*] id est, in magistrum. sicut enim per magistrum aliquis coercetur, ita ipsi per legem.
b ¶ *Spiritum.*] id est, seruilem timorem.
c ¶ *Adoptionis.*] i. filialem timorem, id est, amorem. Io. de vtroque infra ead. quæst. §. ex his.

Rom. 8.

Vm in lege.] CASVS. Gregorius exponendo illud Euangelij: Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, vbi fecit mentionē de tauris & altilibus, ostendit differētiam inter patres veteris & noui testamēti. nā patres veteris testamenti per tauros significantur: quia sicut tauri se defendendo alios cornib⁹ percutiūt: ita & patribus vete. test. permissum fuit vt aduersarios suos virtute comprimerent, & iure [a] gladij ferirēt. Per altilia vero patres noui testa. figurantur: quia sicut aues penna contemplationis terrena cōtemnendo ad cœlestia sublimantur.

Matth. 22. Est homil. 38.

Leuit. 19.

a Al. ore.

d ¶ *Et odio.*] sed nōne odium habere est mortale peccatum: vt 25. dist. §. criminis. quare ergo hic dicit, quòd hoc permittebatur iustis? potes dicere iustis aliàs. Vel dic quòd qui vlciscebatur se sine odio, non peccabat: qui autē cum odio, licet contra legem non fecerit, tamen peccauit, sicut dando libellum repudij peccauerunt, licet à lege hoc eis permittebatur. ext. de diuor. gaudemus.

Luc. 6.

e ¶ *Per altilia.*] de q-bus in Euāgelio fit mentio. H.

HIS ITAQVE. CASVS. Nūc Gratian. respondet cap. supradictis, dicens, quòd quædā sunt delicta quorum pœna est Deo reseruanda, nec sunt à nobis corporaliter punienda, scilicet cū deliquentes non sunt nostræ iurisdictioni subiecti, vel cum delicta illorum probari nō possunt, etsi nobis nota sint. De his enim qui nō sunt nostræ iurisdictionis, teste Apostolo iudicare nō possumus, nec vitare debemus eos. Et ad hoc inducit sequens cap. cuius casus patet.

f ¶ *His.*] scilicet auctoritatibus, quibus probauit malos esse tolerādos.

1. Cor. 5.

g ¶ *Nota sunt.*] supra 11. quæst. 3. eorum. & 30. quæst. 5. nullum. 2.

h IN *fideles.*] ¶ *Et cōuiuium.*] sup. 11. quæst. 3. ad mensam: arg. cōtra 28. quæst. 1. omnes. & capit. nullus. Sol. hic loquitur de paganis, ibi

baptizetur vnusquisque vestrum.] *Et, vt vniuersaliter dicatur, in lege populus ille rudis seruili timore pœnarum cogebatur, vnde & legem in pædagogum* [2] *accepit. In Euāgelio autem populus gratiæ liber, & adultus filiali amore, & hereditatis certitudine ad cultum diuinæ seruitutis inuitatur. Vnde, cum quidam legem, quasi coercentem, prædicarent esse tenēdam simul cum gratia, ait Apostolus.* [*Non enim accepistis spiritum* [b] *seruitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis* [c] *filiorum, in quo clamamus, abba pater.*] ¶ *Hinc etiam Gregorius ait in expositione Euāgelij* [*Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.*

¶ In lege cuique permittebatur diligere amicum, & odire inimicum. C. XVI.

CVm in lege scriptū sit. [*Diliges amicum tuum, & odio* [d] *habebis inimicum tuum.*] accepta tunc licentia iustis fuerat, vt Dei inimicos, suosq; aduersarios, quāta possent virtute comprimerent, eosq; in ore [a] gladij ferirent. Quod in nouo proculdubio testamento compescitur, cum per semetipsam veritas prædicat dicens. [*Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos:*] Qui ergo per tauros, nisi veteris testamenti patres signantur †? Nā dum ex permissione legis acceperāt, quatenus aduersarios suos odij retributione percuterent: (vt ita dicam) quid aliud, quàm tauri erāt, qui inimicos suos corporeæ virtutis cornu feriebant. Quid vero per altilia [e], nisi patres noui testamenti figurantur? qui dum gratiam internæ pinguedinis percipiunt, æternis desideriis innitentes, ad sublimia contemplationis suæ pennis subleuantur.

† al. significātur Iorig.

a ¶ In ore.] *In originali, & quattuor Gratiani vetustiis, est,* iure gladij.

His [f] *ita respondetur: Sunt quædam, quæ salubri dumtaxat admonitione sunt corripienda, non corporalibus flagellis animaduertenda: sed eorum vindicta diuino examini tātum est reseruanda, quādo in delinquentes videlicet disciplinam exercere nō possumus, vel quia non sunt nostri iuris, vel quia illorum crimina, etsi nobis nota sunt* [g], *tamen manifestis indiciis probari non possunt.* ¶ *De his, qui non sunt nostri iuris, ait Apostolus in prima epistola ad Corinthios.* [*Quid enim mihi attinet de his, qui foris sunt, iudicare; de his enim Dominus iudicabit.*] *Quod Augustinus exponens, ait.*

¶ *Sesus huius capitis habetur apud B. Augustinum de pœnitentia medicinæ, cap. 3. verba vero fere omnia sunt in gloss. ord. 1. Corinth. 5. ad vers.* alioquin, *& interlineari ad vers.* ineus.

¶ Infidelium colloquia, & conuiuia non sunt euitanda. C. XVII.

INfideles nō possumus Christo lucrari, si eorum colloquium vitamus, & conuiuium [h]. Vnde & Dominus cum publicanis, & peccatoribus manducauit, & bibit. In his vero, qui intus sunt [i], id est, infidelibus putredo resecanda est.

Hinc etiam cū propheta dicit [*Facit Dominus iudicium omnibus iniuriam patientibus,*] *exponendo addidit Augustinus:* [*ab his, qui non sunt sui iuris, in quos nequit disciplina exerceri.*] *Item, quando multitudo est in scelere, nec salua pace ecclesiæ mali puniri possunt; tolerandi sunt potius, quàm violata pace ecclesiæ puniendi.*

Vnde Augustinus ait in libro de fide, & operibus, cap. 4. & 5.

¶ Quædam mala punienda sunt, & quædam toleranda. C. XVIII.

1 QVidam vero econtrario periclitātes, cū bonorum, malorumque permistionem in ecclesia demonstratum, seu prædictum esse perspexerint, & patientiæ præcepta didicerint, (quæ ita nos firmissimos reddunt, vt etiam si videntur in ecclesia esse zizania, non tamen impediatur, aut fides, aut charitas nostra; aut quoniam zizania in ecclesia esse cernimus, ipsi de ecclesia recedamus) destituendam β putēt ecclesiæ disciplinam, quādam peruersissimam securitatem præpositis tribuentes, vt ad eos non pertineat, nisi dicere [k], quid cauendum, quidue faciēdum sit: quodlibet autē quisque faciat, nō curare. Nos vero ad sanam doctrinam pertinere arbitramur ex vtrisque testimoniis tutam sentētiam moderari: vt & canes in ecclesia propter pacem ecclesię toleremus; & canibus sanctū, vbi pax ecclesiæ tuta est, non demus. Cum ergo seu per negligentiam præpositorum, siue per aliquam excusabilem necessitatem, siue per occultas obreptiones inuenimus in ecclesia malos, quos ecclesiastica disciplina corrigere, aut coërcere nō possumus [l]: tunc, ne † ascendat in cor nostrum impia, & perniciosa præsumptio; qua existimemus nos ab his esse separandos; vt peccatis eorum non inquinemur; atque ita post nos trahere conemur, veluti mundos, sanctosque discipulos ab vnitatis compage, quasi à malorum consortio segregatos; veniant in mentem illæ de scripturis similitudines, & diuina oracula, vel certissima exempla, quibus demonstratum, & prænuntiatum est, malos in ecclesia permistos bonis vsque in finem sæculi, tempusque iudicij fustos vsque in finem sæculi, tempusque iudicij fustos bonis vsque in finem sæculi, tempusque iudicij fustos bonis vsque in finem sæculi, tempusque iudicij fustos bonis

Sed Augu. respondet dicens hoc esse falsum: quia si ex præscientia necessario quis peccaret, iniuste Deus puniret delinquentem: sed dicit bonos voluntate sua facere bonum: non tamen sine gratia Dei: malos autem dicit sua auctoritate peccare, cum sint sine gratia Dei. Et hoc probat auctoritate Ioannis Euangelistæ in epist. sua, vnde potius debent suis peccatis imputare, quam de iudicio Dei conqueri, quo deserit meritos deseri: cui gratias agimus, quia liberat non meritos liberari: nec imponit alicui necessitatem, nec subtrahit cuiquam potestatem obediendi, eo quòd non esset prædestinatus: sed ideo non fuit prædestinatus, quia Deus eum recessurum ab obedientia præuidit. Postea assignat differentiam inter prædestinationem & præscientiam: quia prædestinatio est tantũ de bonis, præscientia tantum de malis. & no. quod vnum quandoque ponitur pro alio. Item not. quòd auctoritas Ioannis Euangelistæ incipit ibi, *Ex nobis exierunt.* & durat vsque ibi, *vtique nobiscum.* & est circa finem.

Ibidem ca. vii,

a ¶ *Non spontaneum.*] De hac materia notaui 33.q.1.§.1. & 2. cap. merito.

b ¶ *Ex prædestinatione.*] Arg. quòd non potest quis arguere factum cuius auctor ipse fuit, vt 28. dist. diaconi. extra de cleric. coniug. diuersis. Ioan.

Idem c. 12. ‖ absunt ab ori. Idem c. 14. & Sententia. 6 ad cap. Gallorum. Idem sent. 15.

‖ Deus non est auctor mali.

c ¶ *Cum vero.*] Sic ergo bona quæ facit homo, per Deum facit: mala quæ facit, non facit per Deum: ‖ quia Deus non est auctor mali. Sed ne crederet aliquis quòd Deus operetur etiam malum: quia legitur quòd Deus tradidit Romanos in desideria carnis, & quòd obdurauit cor Pharaonis, & quod reliquit Tyrios & Sydonios in peccatis suis, ideo ostendit qualiter hoc intelligatur.

d ¶ *Aliquos.*] scilicet Romanos.

e ¶ *Aut traditos.*] ‖ tradere dicitur hominẽ peccato quando permittit ipsum peccare: vel quia subtrahi ipsi gratiam.

‖ Deus quomodo dicatur tradere hominem peccato.

f ¶ *Legimus.*] in epistola ad Romanos a, & in Exodo b, & in Euangelio Matthæi de Tyriis & Sydoniis.

a 1. cap.
b cap. 9. & 8.

g ¶ *Non meritos.*] ex hoc patet, quòd primam gratiam nemo meretur, vt j. de consec. dist. 4. gratia. & c. placuit vt quicumque.

h ¶ *Fecit.*] scilicet bona.

i ¶ *Fecit.*] scilicet mala.

k ¶ *Dicitur.*] in epistola Ioannis.

l ¶ *Ex nobis.*] quantum ad prædestinationem.

m ¶ *Standi.*] sed nonne iam dixit, quod prædestinatio non est causa quare homo faciat bonum, sed potius bonum quod facit, est causa prædestinationis? ‖ Sed dicas hic prædestinationem appellari Deum prædestinantem. Nam nemo potest venire ad me nisi ei fuerit datum à patre meo. Vel dic quòd prædestinatio non est causa efficiens, sed est causa fine qua nõ fit. Item si vere volumus loqui, non est concedendum quòd futura bona sint causa prædestinationis: quia ex hoc sequeretur, quod causa esset posterior suo causato. Item quidquid Deus prædestinauit, ab æterno prædestinauit. si ergo prædestinatio est æterna, ergo non habet causam suæ generationis, non ergo futura sunt causa eius. Item si quid esset causa generationis eius. ergo eius oppositum esset causa corruptionis eius, sed impossibile est eam corrumpi, vel desinere esse: quia si corrumperetur vel desineret esse, ergo post hoc instans non esset. ergo si modo non est, numquam fuit. Nam bene sequitur, si fuit prædestinatum, ergo prædestinatum est, & semper erit prædestinatum, Ioan.

‖ Prædestinatio est Deus prædestinans.

interitum: si non sponta neum a inueniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini iuste inferret iram, si homo ex prædestinatione b Dei cecidisset in culpam. *Idem.* ¶ Prædestinationem Dei siue ad bonũ, siue ab malum in hominibus operari ineptissime dicitur, vt ad vtrumque homines quædam necessitas videatur impellere: cum in bonis voluntas sit intelligenda non sine gratia; in malis autem voluntas intelligenda sine gratia. Cum c vero aliquos d à Deo aut traditos e desideriis suis, aut obduratos legimus f, aut relictos; magnis peccatis suis hoc ipsos meruisse profitemur: quia talia eorum crimina præcesserunt, vt ipsi sibi pœnas debuerint, quæ eis etiam supplicium verterent in reatum. Atque ita nec de iudicio Dei querimur, quo deserit meritos deseri; & misericordiæ eius gratias agimus, qua liberat non meritos g liberari. Vires itaque obedientiæ non ideo cuiquam subtraxit, quia eum non prædestinauit: sed [Ideo eum non prædestinauit], quia recessurum ab ipsa obedientia esse præuidet.

¶ Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, quæ peccatum sola hominis voluntate commissum, aut emittendum nouit cum laude misericordiæ aut plectendum cum laude iustitiæ. In malis autem operibus nostris sola præscientia Dei intelligẽda est: quia sicut præsciuit, & prædestinauit quæ ipse fecit h, & vt faceremus, exegit. Hi autem, de quibus dicitur k [1 Ex nobis exierunt; sed non fuerunt ex nobis l: Si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum] voluntate exierũt: voluntate ceciderunt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati. essent autem prædestinati, si essent reuersuri, & in sanctitate, ac veritate mansuri. Ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi m, nemini est causa labendi.

¶ *In plerisque vetustis caput hoc coniunctum est superiori, & in titulo est,* Item, *nõ,* Idem, *est autem confectum ex locis indicatis, Fulgentij, Prosperi, B. Augustini.*

Non ergo necessitatem facit correctionis, vel obduratiõis diuina prædestinatio, seu præscientia, cum boni per gratiam corrigantur, & libero arbitrio mali pereant. Neque enim quia prædestinatio, seu præscientia Dei falli n non potest, necessario eueniunt, quæ prædestinantur, vel præsciuntur, sicut nec necessario prædestinantur, vel præsciuntur, quæ futura sunt, sed quia bona absque eius gratia, mala præter eius scientiam euenire non possunt. ¶ *Quamuis o ergo conuenienter dicatur, si hæc prædestinata sunt, vel præscita, necessario euenient: non tamen ideo absolute verum est, necessario euenient, quæ prædestinata sunt, vel præscita; quia hic necessitas refertur ad rerum euentum, ibi ad intuitum diuinæ præscientiæ. Vnde Augustinus* [2 *Duæ sunt, inquit, necessitates, simplex vna, veluti qua necesse est omnes homines esse mortales; altera conditionis, vt si aliquem ambulare quis scit, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque esse nouit; id esse aliter, quàm notum est, nequit* p. *Sed hæc minime secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura: sed conditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem: quamuis enim tunc, cum graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid prouidentia præsens videt, id necesse est esse, tametsi nullam naturæ habeat necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex libertate arbitrij proueniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur ad intuitum relata diuinum ne-*

2 Sententia in libro de prædestinatione Dei. Burl. to. 6. cap. sexto 9. 10. cap.

NECESSITAS CASVS. Dictum est s. in ca. vasis. quòd de sola voluntate bonum cum gratia procedit, & sola voluntate sine gratia malum perpetratur. Vnde ex hoc concludit Grat. quod prædestinatio, vel præscientia non est causa, qua quis necessario faciat bonum vel malum, cum ex volũtate vtrumque procedat. Nam licet præscientia vel prædestinatio Dei falli non possit, non tamen necessario eueniunt ea, quæ prædestinantur, vel præsciuntur; sicut nec necessario, præsciuntur, vel prædestinantur: & ideo præsciuntur, vel prædestinantur, quia bona absque gratia eius, mala vero præter eius conscientiam euenire non possunt. Postea ponit quamdam argumentationem, dicens, quod quamuis hæc propositio sit necessaria, si hæc prædestinata sunt, vel præscita, necessario euenient, nec tamen ideo recte & simpliciter concluditur, ergo necessario eueniunt quæ prædestinata sunt, vel præscita: quia in propositione necesitas refertur ad diuinæ pscientiæ intuitum, in conclusione vero refertur ad rerum euentum, & ad hanc conclusionem probandam inducit auctoritatem Augustini, in qua ponit duas necessitates vnam simpliciter, siue simplicem, & aliam conditionalem. vnde ponit duo exempla, de ambulante scilicet, & de videte. *Prouidentia.* potest hoc intelligi de homine vidente, vel de prouidentia diuina vidente præsentionaliter. sed intelligatur coniunctum, vel sic, necesse notat modum consequendi, & non consequentis.

n ¶ *Falli.*] hæc argumentatio nõ valet: Deus præuidet aliquid, & aliter potest euenire: ergo præuidentia Dei est fallibilis.

‖ Si Deus præuidit aliquid necessario illud eueniet, habet duplicem sensum.

o ¶ *Quamuis.*] ‖ ad huius §. intelligentiam, nota quòd omnes tales locutiones sunt duplices, si Deus præuidit aliquid, necessario illud eueniet: quia si hæc dictio, necessario, determinat totalem consequentiam, si Deus præuidit aliquid, illud euenire est necessarium. Si autem hæc dictio necessario, determinat ipsum consequens, est falsa. Similiter hæc est ducessario, determinat ipsum consequens, est falsa. Similiter hæc est duplex, necessarium est Socratem ambulare cum ambulat: quia si intelligatur composita & de dicto, vera est. si de re, est falsa. Similiter hæc est duplex, necessarium est hoc euenire quod Deus præuidit, de dicto est vera, de re est falsa. Illud enim quod Deus præuidet, non est necessarium euenire. Et nota quòd talis argumentatio non valet, si Deus præuidit aliquid, necessario illud eueniet: ergo si Deus præuidit aliquid, necessarium est illud euenire, quia modo hæc dictio, necessarium, non potest determinare ipsam consequentiam, sed tantum consequens c.

c Sub. nota ista relatione ad antecedens, sed per se considerata. d Subaudi eius idem est, sed dictio secundo posito sibi relatione ad sequentia sit antecedens.

p ¶ *Nequit.*] vera est, si intelligatur de dicto d.

HIS OMNIBVS CASVS. Dictum est supra, quòd mala nostræ voluntati adscribuntur. Nunc vero dicit Gratianus, quòd indignationi diuinæ adscribuntur, quod probat per duo capitula seq.

CVM SUPERNA CASVS. Ostendit hic Greg. quod ex quo semel Deus alicui ab intimis irascitur, eius indignatio nem pœnitentia vel oratione non remouebit. Et hoc probat exẽplo Moysi, qui licet in deserto reatũ populi apud Deum terserit, tamen propter hoc, quia ad petram Oreb veniens de aquæ exhibitione diffidit Domino sibi irascente, terram promissionis ingredi non potuit.

2 ¶ *Plebis.*] Historiam habes 45. dist. disciplina.

b ¶ *Oreb.*] Historiam habes de pœni. dist. 2. §. opponitur.

c ¶ *Irascente.*] intelligas tamen quod quãtum ad tẽporalem pœnã potest ira Dei esse commutabilis: sed quantum ad æternam non. 22. q. 4. incommutabilis.

DE TYRIIS. CASVS. Quidam assignabant rationem quare Deus non saluauit Tyrios & Sydonios cum credidissent, si talia signa virtutum vidissent, quia apud Iudæos non credentes facta fuerunt. vel simpliciter quærebant ab Augustino rationem diuersitatis. August. vero derideteos, dicens quòd non est alia ratio, nisi quia non fuit eis datum de super vt crederent: tamen quidquid dixit Deus vel fecit, totum verũ fuit & iustum: qui non solum Tyrios & Sydonios potuit saluare, sed etiã Corozain, & Bethsaida: & ille Deus qui dixit per prophetam Oseam Iudææ plebi: Ego sepiam vias tuas spinis, & adimã tibi facultatem peccãdi, ille idem Deus etiam dixit damnandis per Psalmistam: Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini persequens eos.

d ¶ *Vt crederent.*] ‖ præsente Domino, sed postea crediderunt ad prædicationem Apostolorum.

e ¶ *Si rationem.*] codẽ modo videtur dicendũ, quod si Papa aliquid facit quod videtur iniustũ, vbi nos rationem non possumus assignare, q nihilominus illud iustum sit. 17. q. 4. §. qui autem.

f ¶ *Prophetam.*] Oseæ.

g ¶ *Vias.*] ideſt, actiones.

h ¶ *Spinis.*] ideſt, compunctionibus.

i ¶ *Lapidibus quadris.*] ideſt, virtutib⁹ quattuor, vel doctrina quattuor Euangeliorum.

SED IN HIS CASVS. Dicit Grat. hic quod in omnibus malis arbitrium nostrum est in culpa, quod arbitrium Deus vertit in electis ad bonum, in damnandis vero relinquit ad malum. sed quia nescimus qui peccatores sint damnandi, vel qui sint saluandi, omnes indifferenter debemus corrigere, ad instar medici, qui licet sciat hominem

vltra terminum à Deo præfixum non victurum, tamen languentibus omnibus indifferenter medetur, cum ipse medicus ignoret quando & qua ægritudine sunt morituri. Et ad hoc inducit seq. cap.

Ipsa pietas.] CASVS. Hoc c. dititur in duas partes. In prima parte dicitur, quod quidam hæretici volebant accusare vel testificari contra Cæcilianum virum honestũ. super hoc Bonifacius Papa consuluit Augustinum, vtrum fieri posset, & respondet quòd non. Et hoc sit eis vt corrigantur & reuertantur ad ecclesiam matrem, & quòd bonum sit eis corrigi: & quòd nõ sit desistendum à correctione, & disciplina malorum, probat quinque exemplis, s. medici, patris dñi, Imperatoris Theodosij, & eripientis homines de domo ruitura. In secunda parte ridet quidam quæstioni Donatistarum dicentiũ, Vos vultis vt redeamus, sed non possumus retinere dignitates nostras. Et respõdet Aug. hoc verum esse de iure: aliquando tamẽ secus sit dispensatiue. & præcipue vbi scandalum timetur, quia sicut sũt duo genera inserendi arbores, sic sunt duo genera recipiendi hæreticos. Secunda pars incipit ibi, *Item si inquiunt.*

trio, quod diuina clementia in electis misericorditer vertit ad bonum; in damnandis iuste relinquit ad malum. Sicut ergo, quamuis certissime sciamus neminem vltra terminum à Deo sibi præfixum esse victurum, omnibus tamen languentibus non incongrue medemur; sic quamuis nemo saluetur, nisi prædestinatus ad vitam, omni tamen delinquenti est adhibenda correptio: nec malorum est negligenda disciplina.

Vnde idem Augustinus ait epist. 50. Bonifacio.

a ¶ Duæ sunt.] Hæc à Burchardo, & Iuone citentur ex B. Augustino in lib. de prædestinatione. Et sententia habetur copiose explicata in libello de prædestinatione Dei inter opera B. Augustini. tomo 7.

cessaria fiunt per dispositionem diuinæ notionis. Per se vero considerata absolutam b naturæ suæ libertatem nõ deseruunt. Fient igitur procul dubio cuncta, quæ futura Deus esse præscit: sed eorum quædam de libero proficiscuntur arbitrio; quæ quamuis eueniãt, existendo tamen naturam propriam non amittunt, qua prius quàm fierent, etiam non euenire potuissent. ¶ *His omnibus mala nostra libero adscribuntur arbitrio; cum alibi diuinæ adscribantur indignationi. Vnde Gregorius.* [1 *Cum superna indignatio sese, vt ita dixerim, medullitus mouet, hanc opinio, vel oppositio humana non remouet: nec se cuilibet vtiliter deprecatio obijcit, cum semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc est enim, quòd Moyses, qui reatum totius plebis 2 apud Dominum suis precibus tersit, dumque se obicem obtulit, diuinæ iracundiæ vim placauit; ad petram Oreb b veniens, & pro aquæ exhibitione diffidens, repromissionis terram ingredi Domino irascente c non potuit.*] ¶ *Item Augustinus* [*De Tyrijs vero, & Sydonijs quid aliud possumus dicere, quàm non esse eis datum vt crederent d, quos etiam credituros fuisse ipsa veritas dicit* †, *si talia, qualia apud non credentes facta sunt, virtutum signa vidissent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant, si possunt, qui calumniantur: & ostendant, cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit: & apud eos, quibus profutura erãt, non fecerit. Nos etenim* †, *si rationẽ e facti, & profunditatem iudicij eius penetrare non possumus; manifestissime tamen scimus, & verum esse quod dixit, & iustum esse quod fecit: & non solum Tyrios, & Sydonios, sed etiam Corozain, & Bethsaida potuisse conuerti, & fideles ex infidelibus fieri, si hoc in eis voluisset Dominus operari. Neque enim vlli falsum videri potest, quod Veritas ait* [*Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.*] *Item, qui per prophetam iudaicæ plebi promisit* [*Ecce ego sepiam vias tuas spinis h, & muniam eas lapidibus quadris i*] *idest, adimam tibi facultatem peccandi: Idem per psalmistam de damnandis dixit.* [*Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini persequens eos.*] *Sed in his omnibus vitia nostra humanæ adscribuntur mentis arbi-*

b ¶ Si duo.] Tres enim ponit casus. Primo sic: duo sunt in domo ruitura: & ambos possumus liberare: ad hoc tenemur b, licet sint inuiti. Secundo sic: duo sunt in domo vna: & si vnum liberamus, alter vult se necare. Tertio sic, multi sunt in domo vna, & non nisi vnus liberari potest.

2 Pol. l. 7. tit. 5. Aut. l. 2. c. 6. a Et secundũ hoc expone per libet testimonium ex hoc scilicet, q fidem tradi tom à Deo habuit & seruauit, & dic qui, s. Cæciliano.

† potestate] orig.

3 j. q. 6. schismatis.

4 Cod. Theo. l. 16. tit. 5. c. 21. & 65.

b Et nisi faceremus crudeles in liberemur, vt j. sequitur ibi puto, &c. ex hoc quidã dicunt hoc elici ar. quòd quilibet teneatur alium à morte temporali liberare si potest. s. ca. nõ. not. in inferenda vbi de hoc. Arch.

† quo] orig.

a Povvo]

a ¶ *Porro.*] Secundus casus.

b ¶ *Non nostra.*] Licet enim aliquis seipsum interimat propter nos: dūmodo nos iuste moueamur: non tenemur nos, vt ℑ. ea. q. 5. cum homo. & cap. de occidendis. & 47. distin. quod ad nos.

c ¶ *Liberato.*] ideſt, nō minus aliquem liberare teneris, licet omnes alij se perderent.

‖ Denuntiatio canonica omnibus præcipitur.

d ¶ *Compellit.*] ‖ Ergo videtur quòd omnibus sit præceptum vt denuntient crimina delinquentium: sed hoc intelligas tātum de prælatis, vel de canonica denuntiatione vt 2. q. 1. si peccauerit.

e ¶ *Non deberet.*] de iure communi.

f ¶ *Compensatione.*] id est, vt alij facilius redeāt ad ecclesiam cum vident aliquos reuersos tolerari in suis ordinibus.

g ¶ *Vulnus.*] Dupliciter inseritur ramus arbori, vt de consecra. dist. 5. numquam. tunc dicuntur duo vulnera infligi arbori, ideſt, ecclesiæ, quando ille qui fuit destitutus, restituitur: & alter qui substitutus fuit, remouetur. secundo modo quādo nullus fuit substitutus: & illud dicitur leue vulnus.

h ¶ *Detrahendum.*] sic 44. dist. comessationes. & distin. 50. vt constitueretur.

i ¶ *De mendacij timore.*] ideſt, de mendacio timoris.

k ¶ *Episcopi.*] supra dist. 12, nos consuetudinem, contra.

l ¶ *Viliter.*] non intelligas quòd August. hic restituat episcopos depositos: sed docet quid fieri posit [a].

m ¶ *Et sic.*] ideſt, propter res eorum.

n ¶ *Non res eorum.*] vt 12. q. 7. cap. 1. & 2.

Quid faciet.] Cassvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte quæsiuit Faustus ab Augustino an ecclesia debeat corrigere hæreticos & obstinatos. Et respondet quòd sic ex dilectione corrigendi, ad instar medici, qui ex dilectione sanandi phreneticos ligat, & lethargicos excitat. In secunda parte quæsiuit an sacramēta hæreticorum spernere debeamus. Et respondet quòd non: sed tantum errorem. Sacramēta enim in quibus, no biscum concordant, & quæ acceperunt sicut & nos, bona sunt, licet ad suum damnum habeant, Secunda pars incipit ibi, *Neque enim sacramenta.*

esse ruituram, nobisque id prænūtiantibus nollent credere, atque in ea manere persisterent. Si eos inde possemus eruere vel inuitos, quibus imminentem illam ruinam postea demonstraremus, vt redire vlterius sub eius periculum non auderent; puto, nisi faceremus, nō immerito crudeles iudicaremur. Porro a, si vnus illorum nobis diceret, quando intraueritis eruere nos, me metipsum continuo trucidabo: alter autem nec exire quidē inde, nec erui vellet, sed neque necare se auderet; quid eligeremus, vtrum ambos ruinæ opprimendos relinquere, an vno saltem per misericordiæ nostram operam liberato; alterum non nostra b culpa, sed sua potius; interire? Nemo est tam infelix, qui non, quid fieri in talibus rebus oporteat, facillime iudicet. *Item post pauca.* ¶ Quòd si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem vnus liberari posset, atque id, cum facere conaremur, alij seipsos præcipitio necarēt; dolorem de ceteris nostrum de vnius saltem salute consolaremur: non tamen, ne seipsos alij perderent, perire vniuersos nullo liberato c permitteremus. Quid igitur de opere misericordiæ, quod pro vita æterna adipiscenda, & pœna æterna vitanda hominibus debemus impendere, iudicandum est, si pro salute ista non solum temporali, sed etiam breui ad ipsum exiguum tēpus liberanda sic nos subuenire hominibus ratio vera & benigna cōpellit d. *Item infra.* ¶ [1]Si (inquiunt Donatistæ) oportet, vt nos extra ecclesiam, & aduersus ecclesiam fuisse pœniteat, vt salui esse posimus; quomodo post istam pœnitētiam apud vos clerici, vel etiā episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reuera (quod fatendum est) fieri non deberet e, nisi pacis ipsius compensatione f sanarentur. Sed sibi hoc dicant, & multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte præcisionis iaceant, vt isto quodam vulnere matris catholicæ reuiuiscāt. Cum enim præcisus ramus inseritur, fit aliud vulnus g in arbore, quo posit recipi, vt viuat, qui sine vita radicis peribat: sed cum receptus recipienti coaluerit: & vigor consequetur, & fructus: si autem non coaluerit, ille quidē arescit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inferendi genus, vt nullo præciso ramo qui intus est, ille, qui foris est, inseratur: non tamen nullo, sed vel leuissimo arboris vulnere. Ita ergo & isti cum ad radicem catholicam veniunt, nec eis quamuis post erroris sui pœnitentiam honor clericatus, aut episcopatus aufertur; fit quidem aliquid tamquā in cortice arboris matris contra integritatem feueritatis: verumtamen quia neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, ad Dei misericordiam precibus fusis, coalescente insitorum pace ramorum charitas cooperit multitudinē peccatorū. *& paulopost.* ¶ [2]Verum in huiusmodi causis, vbi per graues dissensionum scissuras non huius, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages iacent; detrahendum h est aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis charitas sincera subueniat. Habeāt ergo isti de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mēdacij timore i, amarum dolorem, & veniāt ad ecclesiam Christi veram, ideſt matrē catholicam: sint in illa clerici, sint episcopi k vtiliter l, qui contra illā fuerunt hostiliter. Non inuidemus; immo amplectimur, optamus, hortamur, & quos in viis, & in sepibus inuenimus, intrare cogimus; & sic non dum quibusdam persuademus, quia non res eorū m, sed ipsos quærimus.

a ¶ Theodosius.] *Anselmus habet vt Gratianus: sed propria verba B. Augustini, vbi de reprimenda rabie Donatistarum agit, sunt hæc:* Quod eo modo fieri aliquatenus arbitramur, si legem piissimæ memoriæ Theodosij, quam generaliter in omnes hæreticos promulgauit, vt quisquis eorū episcopus, vel clericus, vbilibet esset inuentus, decem libris auri mulctaretur, expressius in Donatistas, qui se negabant hæreticos, ita confirmarent, vt non omnes ea mulcta ferirentur, *& cætera quæ sequuntur.*

Idem Festo, epist. 167.

¶ Medicinali seueritate mali cogenturad bonum C. XXV.

3 QVid † faciet hic ecclesię medicina o, salutem omnium materna charitate conquirens, tamquam inter phreneticos p & lethargicos æstuans? Numquid contemnere, nūquid desistere vel debet vel potest? Vtrisque sit, necesse est, molesta: quia neutris est inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: sed perseuerat diligentia charitatis phreneticum castigare, lethargicum stimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, sed ambo diliguntur. Ambo molestati, quamdiu ægri sunt, indignantur: sed ambo sanati gratulantur. *& infra in eadem.* ¶ Catholici esse non incipiunt q, nisi hæretici esse desiterint. Neque enim sacramenta eorum nobis inimica sunt, quæ cum illis nobis sunt communia r: quia non humana sunt, sed diuina. Proprius error eorum est auferendus, quem male imbiberunt, non sacramenta, quæ similiter acceperunt: quæ ad pœnam suam portant & habent, quanto indignius habent: sed tamen habent.

4 *Ecce quòd crimina sunt punienda, quando salua pace ecclesiæ feriri possunt: in quo tamen discretio adhibenda est. Alicubi enim delinquentium multitudo diu per patientiam ad pœnitentiam est expectanda: aliquando in paucis est punienda* 4, *vt eorum exemplo ceteri terreantur, & ad pœnitentiam prouocentur. Hinc, cum discipuli cælesti igne Samaritanos vellent consumere; prohibiti sunt: & Samaritani ad pœnitentiam sunt expectati, vt Christo prædicante conuerterentur ad fidem.* Luc. 9.

o ¶ *Medicina.*] ideſt, correctio.

p ¶ *Inter phreneticos.*] ideſt, ad modum phreneticorum fœuientes.

q ¶ *Incipiunt.*]egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum, 32. q. 1. cum renuntiantur. hæc tamen non est concedēda: si aliquis incipit esse bonus: non tamen perfectus definit esse malus. de pœ. dist. 2. forte. & cap. si fermo.

r ¶ *Communia.*]de cōsecra. dist. 4. non in vobis. not. ℑ. 1. quæst. 1. sacramenta.

ECCE. Hæc est 4. pars q. in qua probat Grat. ℙ vindicta non est inferenda, supple ℑ amore vlciscendi, sed tantū amore iustitiæ, scilicet cum peccant in Deum: cum autē peccant in nos, parcere debemus. & hoc probat per tres auctoritates. Ioan. de Fant.

CAVSA. Concludit Gra. ex supradictis, quòd crimina sunt punienda vbi schisma & scandalū non timetur: hac tamen discretione seruata, vt multitudinem delinquētium per patientiam expectemus. ad pœnitentiā vero paucorum peccata sunt punienda, vt ceteri terreātur. Et hoc probat exemplo Christi, qui Samaritanos expectauit ad pœnitentiam, quos Apostoli volebant comburere igne cælesti. & ad hoc inducit sequens capitulum.

Quòd

Quod Christus.] Cassvs. Discipuli Christi volebant ignem de cælo mittere super Samaritanos, quia eum non recipiebant: sed Christus hoc non permisit, expectans Samaritanos ad pœnitentiam: nec tamen Apostoli in hoc peccabant: quia legem sequebantur, ad instar Phinees qui Hebræum & Madianitam coeuntes interfecit: & ad

ad fidem.

Vnde Ambrosius ait libro 7. commentariorum ad c. 9. Lucæ.

¶ Non semper in eos, qui peccant, vindicta est exercenda. C. XXVI.

QVòd [Christus] discipulos increpauit, quia ignem super eos descendere cupiebant, qui ipsū non receperant; ostenditur nobis non semper in eos, qui peccauerint, vindicandum: quia nonnumquam amplius prodest clementia, tibi ad patientiam, lapso ad correctionem. Denique Samaritani citius crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur: nec discipuli peccant, qui legem sequuntur. Sciebant enim & Phinees reputatum ad iustitiam, quia sacrilegos interemerat, & ad preces Heliæ ignem descendisse de cælo, vt prophetæ vindicaretur iniuria.

α ¶ Vt prophetæ.] *Hæc sunt addita, quoniam referuntur ab ipsomet Gratiano* ℑ. *ead. c. si illic.*

Potest in hac prohibitione Apostolorum illud intelligi. [1] *Apostoli non zelo iustitiæ, sed amaritudinis odio ob iniuriam suæ expulsionis vindicandā Samaritanos igne voluerunt consumere: Dominus autem volens eos iniuriam propriæ personæ cum patientia & gaudio tolerare, iniuriam vero seruitutis diuinæ non inultam relinquere; ait* [*Nescitis, cuius spiritus estis?*] *Hinc etiam Petrus, qui cum alijs audierat* [*Beati eritis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos: gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis*] *contumelias sibi illatas cum gaudio suscipiebat: peccata vero, quæ in Deum committebantur, acerrime puniebat. Vnde Ananiam & Saphiram spiritui sancto mentientes mortis sententia perculit. Sic etiam Paulus dum à suo contemptu pia admonitione, & multimoda commodatione sui Corinthios reuocaret; magum illum Elymam, qui crediturosa fide retrahebat, cæcitate percussit: vt cæteri perterriti prædicationem eius non impedirent, sed in Christum credentes animæ cæcitatem effugerent. Et Corinthius hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte quæsiuit Faustus ab Augustino an ecclesia debeat corrigere hæreticos & obstinatos. Et respondet quòd sic ex dilectione corrigendi, ad instar medici, qui ex dilectione sanandi phreneticos ligat, & lethargicos excitat. In secunda parte quæsiuit an sacramēta hæreticorum spernere debeamus. Et respondet quòd non: sed tantum errorem. Sacramēta enim in quibus, no biscum concordant, & quæ acceperunt sicut & nos, bona sunt, licet ad suum damnum habeant, Secunda pars incipit ibi, Neque enim sacramenta.*

iniuria sibi facta, vt hic, & ℑ. e. q. 5. de occidēdis. nec enim potest esse iudex in causa sua b, vt 4. q. 4. c. 1. Sed contra ℑ. ea. Guilisarius. & 2. q. 7. si quis erga. sed distinguas vt ibi no. per id quod est 63. di. Salonitanæ. Io.

I is qui.] Cassvs. Ostendit Grego. hic quod ea quæ in nos committuntur, facile relaxare debemus: ea vero quæ in Deum committuntur, non facile, sed cum magna discretione dimittere debemus: non tamen sine pœnitentia: quod si secus fiat, Deum offendimus. Sequens §. patet.

i ¶ *Debitori.*] ideſt, ei qui in Deum delinquit. & est si. extra de senten. excom. contingit.

k ¶ *Offendit.*] vt ℑ. si ea. nam culpa est quandoque relaxare vindictam, vt 28. dist. quia sunt culpæ.

l ¶ *Possumus.*] ‖ immo iniuriam nobis factam tenemur dimittere. C. de epi. & cle. si quis in hoc. versus finem. Iniuriam, ideſt, rancorem: vel iniuriam, ideſt, satisfactionem iniuriæ non tenemur remittere, vt 90. dist. si quis contristatus. immò bene facit qui prosequitur iniuriam sibi factam, vt 45. di. & ¶ emēdat. & ℑ. ea. q. 5. de occidendis. nam reipublicæ interest pœnas non facile dimitti, vt C. de pœnis. si operis. & ℑ. ead. est iniusta, 45. dist. sed illud. sic ergo per pactum possumus remittere in quātum nostrum priuatum commodum tangit: sed in quantum tangit commodum aliorum nō possumus, vt ff. de pact. iuri gentium. §. vlt. & est simi. 63. distin. Salonitanæ. sic nec filius potest remittere id quod debetur patri: nec tutor debitum pupilli, vt C. de pact. pactum. & l. sequen. nec præses debitum ciuitatis. C. de transact. præses. Sed numquid episcopus potest remittere iniuriā illatam ecclesiæ? Videtur quòd sic: quia iniuriarum actio non est in bonis nostris ante litem contest. vt ff. de iniu. iniuriarum. ‖ vnde episcopus præter consensum capituli potest eam remittere. argum. extra de his quæ fiunt à præla. cū Apostolica. cum enim episcopus sit pater, vt 95. dist. esto. & pater possit remittere iniuriam factam filio, vt ff. de iniu. sed fi vnius. §. filiofamilias. ergo episcopus potest. sed non credo quòd solus episcopus possit illam remittere. ‖ nam episcopus procurator dicitur ecclesiasticarū rerum, vt 12. quæstio. 1. ca. vlti. vnde cum sit procurator, conditionem ecclesiæ non potest facere deteriorem, vt extra de dona. cap. 2.

m ¶ *Sine pœnitentia.*] interiori, scilicet cordis contritione, sine qua nulli datur venia, vt 24. q. 2. legatur. & ℑ. ead. est iniusta. 50. distin. si quis diaconus. habito ergo cordis contritione potest sacerdos partem vel totum remittere secundum qualitatem personę, loci, & temporis, vt 26. q. 7. de his.

SEMEL VERO. Hæc est quinta. pars q. in qua probat, ℙ peccata semel dimissa iterum non sunt punienda. Ioan de Fant.

Si illic.]

a Pann. in pl, c. 13.

b Concor. tex. in l. Iulianus. ff. de iu. om. iudi. & in l. extat. cū cōcor. C. vnde vi.

2 Pol. l. 7. tit. 1.

‖ Iniuriam nobis factam an teneamur remittere.

† al. reduisse

‖ Eps procurator dicitur ecclesiasticarum rerum: ideo illius conditionem deteriorē facere non potest.

a Nam solus Papa restituit, 8. q. 6. idco.

Vnde Gelasius Geruntio, Ioanni, Germano, & Petro episcopis.

¶ Iniuriam semel remissam iterum exigere non debet. C. XXIX.

SI illic, vbi hæc acta sunt [a], præsentibus vtrisque constiterit & satisfeciſſe Stephanum, & supplicatione [b] susceptа, eum, qui male tractatus est, ignouisse; semel in ablatione remissa punitio recidi- uo [c] dolore non debet iterari: diuinæ [d] scilicet imitatione clementiæ, quæ dimissa peccata in vltionem redire non patitur [e]. Sin vero nihil vel de satisfactione probabitur, vel de remissione transactum [f]; dilectionis vestræ sermone monstretur: quatenus, siue nunc saltem poterit competens satisfactio prouenire; illud potius exerceatur, vbi animum sanare possit afflicti [g]: siue irremisibiliter [h] perstet acerbitas; ibidem nihilominus vindicetur, vbi plectibilis est orta præsumptio.

Sed obijcitur illud Ambrosij [i] *Ad preces Heliæ ignis descendit de cælo, vt prophetæ vindicaretur iniuria.] Quod tunc intelligitur factum, quando Achab* [k] *rex Israel post sterilitatem illam trium annorum, & sex mẽsium, quæ facta est, quando precibus Heliæ clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex, misit duos quinquagenarios ad Heliam, qui dicerent ei* [*Homo Dei, rex Israel vocat te: qui ait, si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, & consumat vos; & statim ignis descendit de cælo, & consumpsit eos.*] *Quo facto* [l] *non cuius meriti apud Deum esset, voluit ostendere; sed quòd ille esset verus Deus, quem colebat, non ille, ad cuius culturam stupro proprij corporis Iezabel nonnullos prouocabat, euidentissimis indicijs monstrare curauit. Iniuria ergo prophetæ non alia, quàm iniuria Domini ipsius intelligitur: quæ in paucis vindicanda est, vt ceteri terreantur.*

Item obijcitur illud Siluerij Papæ ad Amatorem episcopum.

¶ Apostolicus nubentes amatrices eos, qui cum reperunt, vel qui deserunt, episcoporum auctoritate cogere debet. C. XXX.

SI Vilisarius [*] patritius noster mandauit [m] me ad se venire pacifice pro quibusdam ecclesiasticis dispositionibus in palatium Pincis: & ad primum & secundum velum [n] retinuit omnem clerum, & populum, qui mecum veniebat, & nullum permisit introire, nisi me solum, & Vigilium diaconum nostrum [o]. Me vero vi retento, & ante prædictam [β] patritiam deducto misertus in exilium: in quo subtentor modo pane tribulationis, & aquæ angustiæ. Ego tamen propterea non dimisi, nec dimitto officium meum: sed cum episcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizaui [p]; & vnà cum illis Apostolica & synodali auctoritate statui; nullum vmquam taliter decipiẽdum, sicut deceptus sum: & si aliquis deinceps vllum vmquam episcoporum taliter deceperit; anathema marantha [q] fieret in conspectu Dei, & sanctorum Angelorum. *Idem Vigilio.* ¶ Habeto ergo cum his, qui tibi consentiunt, plenæ dãnationis sententiam, sublatumque tibi nomen, & munus ministerij sacerdotalis: agnosce spiritus sancti iudicio & Apostolica à nobis auctoritate damnatus.

α ¶ Guilisarius.] *In tribus vetustis exemplaribus, ex quibus caput hoc restitutum est Siluerio (antea enim tribuebatur Siluestro) legitur* Bellisarius. *sed, quia est initium capitis, non est mutatum.*

β ¶ Prædictam patritiam. *Sic mutatum est ex ipsa epistola, & vita Siluerij, vbi hæc patritia vocatur Antonina. Antea legebatur* prædictum patritium.

Sed & hic non suã, sed ecclesiæ iniuriam vltus est. Quòd autem [a] *peccatum populi in paucis vlciscendum* † *sit; Moyses exempla suo docuit: qui peccatum idololatriæ in paucos cultores vituli* [b] *vindicauit, morte paucorum expians peccata multorũ, in præsens terrens, in posterum disciplinam faciens. Sic & ipse peccata totius populi morte paucorum puniuit: dum pro fornicatione totius populi vna die* [c] *xxiiij. millia perierunt. Sic & pro peccato murmurationis* [d]*, vel tentationis nonnulli puniti sunt; vt eorũ exemplo ceteri ad pœnitentiam cogerentur. Sic & quotidie nonnullos punit Deus; vt diuina prouidentia etiã circa humana vigilare cognoscatur: & nonnullos etiam per longa tempora ad pœnitentiam expectat; vt patientiam suæ benignitatis nobis ostendat. Sic etiam Helias cultura Baal* [e] *vindicauit, sacerdotes & prophetas eius interficiendo, morte auctorum expians peccata imitantium populorum. Quòd vero peccata* [f]*, quæ publicis indicijs deseruntur, punienda non sint, illo exemplo probatur, quo Christus, qui Iudam solus furem nouerat non abiecisse, sed patienter tolerasse asseritur.*

Vnde Ambrosius super primam epistolam ad Corinthios, c. 5. ait.

¶ Iudicis non est sine accusatore damnare. C. XXXI.

SI quis potestatem nõ habet [g], quem scit reum, abiicere, aut probare non valet; immunis est [h] & iudicis non est sine accusatore [i] damnare: quia & Dominus Iudam, cum [α] fur esset, quia non est accusatus, minime abiecit.

α ¶ Cum fur.] *Addita hic sunt aliquot verba ex originali.*

Similiter non est ferenda sententia, quando multitudo est in causa, vel quando ille peccat, qui sociam habet multitudinem.

Vnde Augustinus in lib. 3. c. 2. contra epistolam Parmeniani.

¶ Quod à multitudine peccatur, vel ab eo, qui multitudinem habet sociam, ab ecclesia non punitur. sed defetur. C. XXXII.

NOn potest [k] esse salubris à multis correptio; nisi cum ille corripitur, qui non habet sociã multitudinem [l]. Cum vero idem morbus plurimos occupauerit; nihil aliud bonis restat, quàm dolor, & gemitus: vt per illud signum [m], quod Ezechieli sancto reuelatur, illæsi euadere ab illorum vastatione mereantur. *& infra.* ¶ Reuera, si contagio peccandi multitudinem inuaserit; diuinæ disciplinæ seuera misericordia necessaria est. Nã consilia separationis [o] & inania † sunt, & pernicioſa, atque sacrilega, quia impia, & superba sunt †; & plus perturbant infirmos [p] bonos, quàm corrigant animosos malos. *& infra.* ¶ Turba autem iniquorum, cum facultas [q] est in populis promendi sermonem, generali [r] obiurgatione ferienda est: & maxime, si occasionem, atque opportunitatem præbuerit aliquod flagellum desuper Domini, quo eos appareat pro suis meritis vapulare.

3 *Præcepta* [s] *vero Euangelica de dilectione inimicorum, & misericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apostoli de cibandis vel potandis inimicis non eatenus intelligenda sunt, vt peccandi † relaxetur impunitas: sed vt delinquenti correctio, & naturæ ministretur subsidium: donec per sententiam iudicis, adempta spe correctionis, malorum tollatur exercitium. In hoc ergo iubemur diligere inimicos, & misereri eorum; vt de eorum perditione doleamus, eorum salutem desideremus; & pro eorum correctione quotidie laboremus, & oremus, pœnitentibus solatia impendamus, alter alterius onera portantes; non, vt pertinaces, & in malo perstentes impunitate donemus. Sicut enim erga pœnitentes non seueri, sed misericordes esse monemur iuxta illud* [*Noli* [t] *esse nimis iustus: quia est iustus, qui perit in iustitia sua.*] *& iterum* [*Iudicium sine misericordia erit ei, qui non fecit misericordiam.*] *& item illud Apostoli in secunda epistola ad Corinthios* [*Cui aliquid donastis* [v]*, & ego. Nam & ego, si quid donaui propter vos donaui. ac † si ipse Christus donaret, vt non circumueniamur à Satana. Non enim ignoramus cogitationes eius*] [*Qui quos nequit consentiendo decipere, facit nimis asperos;*] *sicut, inquam, pœnitentibus, vt dictum est, misericordes esse iubemur, sic impœnitentibus, & obstinatis in malo misericordiam impendere prohibemur.*

Vnde Ambrosius sermone 8. in psal. 118. vers. 2.

β ¶ Noli esse.] *Gratianus non refert ipsa prorsus verba Ecclesiastis. Ea enim sic habẽt,* Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ, iustus perit in iustitia sua, & impius multo viuit tempore in malitia sua. Noli esse iustus multum, neque plus sapias, quàm necesse est, ne obstupescas.

¶ De iusta, & iniusta misericordia. C. XXXIII.

4 ESt iniusta [x] misericordia. Denique in lege [y] scriptum est de quodam [Non misereberis illius.] Et in libris regnorum legis,

q ¶ *Cum facultas.*] id est, cum non contemnetur eius prædicatio. nam si nõ proficit, potius tacere debet. 11. q. 3. quãdo.

r ¶ *Generali obiurgatione.*] 8. q. 1. quid autem.

PRÆCEPTA. CASVS. Dictum est supra, quòd mali in pace & sine scandalo sunt puniendi & corrigendi: sed quia hoc videbatur contrarium dictis euangelicis & Apostolicis, quæ ponunt in superiori §. ex his omnibus, q est versus principiũ quæstionis, vbi dicitur q debemus esse misericordes inimicis, & eis benefacere: ideo nunc Gratianus soluit hanc contrarietatem, dicens q illa dicta sunt intelligenda vt peccantibus relaxetur impunitas: & si sunt incorrigibiles, debemus eis alimenta ministrare, & dolere & gemere: donec inuenta opportunitate per iudicem puniantur. Si autem corrigibiles sunt, debemus eis misereri: & non esse nimis seueri contra eos: quod probat tribus auctoritatibus.

s ¶ *Præcepta.*] posita in superiori §. ex his omnibus.

t ¶ *Noli esse.*] hæ auctoritates sunt expositæ 2. q. 8. §. his ita respondetur.

v ¶ *Donastis.*] loquitur ibi Apostolus de Corinthio, qui ad pœnitentiã rediit: & petiit Apostolus vt reciperent ipsũ: & remisit ei offensam, & est simile 35. q. 9. cap. veniam.

Est iniusta.] CAsvs. Ostẽdit Ambrosius in hoc cap. quod prælatus ecclesiæ non debet inconsulte peccantem recõciliare: nec semper est ei parcendum, licet audiat cum iudex lacrymari. Et hoc probat quattuor rationibus, s. auctoritate veteris testamenti vel legis: scilicet i Deuteronomio de quodam præuaricatore qui inuitabat homines ad idololatriam: & exemplo Saulis & Latronis incorrigibilis & aspirantis ad exitia multorũ: quiseruari non debet, & exemplo iudicis, qui debet condemnare condemnãdũ, & absoluere absoluendũ.

x ¶ *Est iniusta.*] sic iustitia quandoque dicitur esse falsa, vt 45. dist. vera. nam sæpe vitia virtutes se esse mentiuntur. 41. dist. sæpe.

y ¶ *In lege.*] idest, Deuteronomio

sequens cap. in ducitur, cuius casus est planus. Ita quoque ordinã litteram, non habet potestatem obiicere quem scit reum.

a ¶ *Quod autem.*] Dicit s. in c. quid faciet. in §. ecce quòd crimina. & quandoque delinquentes sunt patienter expectandi: & illud membrum executus est. dixit enim quod crimen quandoque in paucis est vindicandum, vt ceteri terreantur.

b ¶ *Vituli.*] 45. dist. disciplina.

c ¶ *Vna die.*] ‖ dum Phinees occidit Hebræũ coeuntem cum Madianita, quam historiam habes 2. q. 7. §. item cum Balaam.

d ¶ *Murmurationis.*] quando Iudæi murmurabant in deserto propter carnes. volebant enim sibi constituere ducem, & reuerti in Aegyptum. 90. distin. alienus.

e ¶ *Baal.*] Hanc historiam habes 1. q. 1. cum scriptura.

f ¶ *Quòd vero peccata.*] istud spectat ad illud supra eod. §. his ita respondetur, sunt quædam.

g ¶ *Si quis.*] ¶ *Non habet.*] quia non est eius iudex.

h ¶ *Immunis est.*] à peccato participationis: nec imputatur ei si tacet, cum non possit illud probare. 2. q. 7. plerumque. licet autem iudex sciat aliquem criminosum, nõ ideo statim potest eum à se abicere, vt 6. q. 2. si tantum.

i ¶ *Sine accusatore.*] Excipiuntur casus positi 2. q. 1. de manifesta.

SIMILITER. CASVS. Dictum est supra, quòd cum peccata sint occulta, non est sententia ferenda. Nunc vero ostendit Grat. idem esse faciendum quando multitudo est in causa: vel peccans sociam habet multitudinem. & ad hoc induxit seq. capi.

NOn potest. CAsvs. Parmenianus dicebat quod cum multitudo, vel ille qui habet sociam multitudinem, est in scelere, qui corrigi non potest, fugiẽdum est tunc. Sed Augu. docet non esse fugiendum, sed dolendum & gemendum: quia tũc misericordia Dei necessaria est: & cum facultas prædicandi se obtulerit, non est cessandum à generali increpatione: & maxime cum videmus populum affligi mortalitate & fame, & alia mala peste.

k ¶ *Non potest.* 5. dist. 50. vt constitueretur.

l ¶ *Multitudinẽ.*] ‖ Sic ergo ratione multitudinis non exercetur vindicta [a], vt 1. q. 7. quoties. 5. ea. ipsa pietas. & 9. q. 1. ordinationes. Dicuntur autem hic multi plures quam xl. extra de cle. excom. mi. latores.

m ¶ *Signum.*] s. Thau.

n ¶ *Misericordia.*] ex seueritate procedens.

ADDITIO. vel dic seuera misericordia, id est, Dei vltrix correctio. Goffr. q. d: Deo vltio relinquitur: quia homo non potest.

o ¶ *Separationis.*] idest, excommunicationis.

p ¶ *Infirmos.*] qui facile scandalizantur.

q ¶ *Cum facultas.*] id est, cum non contemnetur eius prædicatio. nam si nõ proficit, potius tacere debet. 11. q. 3. quãdo.

r ¶ *Generali obiurgatione.*] 8. q. 1. quid autem.

PRÆCEPTA. CASVS. Dictum est supra, quòd mali in pace & sine scandalo sunt puniendi & corrigendi: sed quia hoc videbatur contrarium dictis euangelicis & Apostolicis, quæ ponunt in superiori §. ex his omnibus, q est versus principiũ quæstionis, vbi dicitur q debemus esse misericordes inimicis, & eis benefacere: ideo nunc Gratianus soluit hanc contrarietatem, dicens q illa dicta sunt intelligenda vt peccantibus relaxetur impunitas: & si sunt incorrigibiles, debemus eis alimenta ministrare, & dolere & gemere: donec inuenta opportunitate per iudicem puniantur. Si autem corrigibiles sunt, debemus eis misereri: & non esse nimis seueri contra eos: quod probat tribus auctoritatibus.

s ¶ *Præcepta.*] posita in superiori §. ex his omnibus.

t ¶ *Noli esse.*] hæ auctoritates sunt expositæ 2. q. 8. §. his ita respondetur.

v ¶ *Donastis.*] loquitur ibi Apostolus de Corinthio, qui ad pœnitentiã rediit: & petiit Apostolus vt reciperent ipsũ: & remisit ei offensam, & est simile 35. q. 9. cap. veniam.

Est iniusta.] CAsvs. Ostẽdit Ambrosius in hoc cap. quod prælatus ecclesiæ non debet inconsulte peccantem recõciliare: nec semper est ei parcendum, licet audiat cum iudex lacrymari. Et hoc probat quattuor rationibus, s. auctoritate veteris testamenti vel legis: scilicet i Deuteronomio de quodam præuaricatore qui inuitabat homines ad idololatriam: & exemplo Saulis & Latronis incorrigibilis & aspirantis ad exitia multorũ: quiseruari non debet, & exemplo iudicis, qui debet condemnare condemnãdũ, & absoluere absoluendũ.

x ¶ *Est iniusta.*] sic iustitia quandoque dicitur esse falsa, vt 45. dist. vera. nam sæpe vitia virtutes se esse mentiuntur. 41. dist. sæpe.

y ¶ *In lege.*] idest, Deuteronomio

teronomio: vbi scriptum est de illo qui inuitat alios ad idololatriam. nec acquiescas ei:non audias eum,nec miserearis eius:sed statim occidas eum,vt infra ea.q.5,si audieris.

a ¶ *Diuina.*] Si.ff.depositi hominem.& ff.de dolo,eleganter. §. item Labeo.institit.de lege Aqui.in fin.

‖ Iudex lacrymis flecti non debet.

b ¶ *Et lacrymis.*] ‖ iudex non debet moueri ad lacrymas calamitosorum,vt ff.de of.præsi.obseruandam.& de pœ.dist. 3.sunt plures.

† *At qui, si quis latronis* 9.11g.

c ¶ *Tradit.*] occasionaliter.

d ¶ *Si gladium.*] Sed quare hic redarguit ecclesia iudicem qui gladiũ reprimit: cum aliàs petat August. reos non occidi [a],vt 3.q.5.c.1.& c.de occidendis? Sed dicas hic loqui de incorrigibilibus: ibi de corrigibilibus.sic infra ea.q. 5.prodest.

a Præterea ecclesiasticus iudex libenter audit suũ citos pro salute.35.q.9.veniam, vbi de hoc. in fi. & adde quod le. & not.9. dist. ſalus quippe. † *al. Denique*

e ¶ *Periculo.*] propter hóc verbum quidam hic dixerunt, quòd in criminali causa non esset mitius agendum cum reo, quàm cũ auctore: quod non concedo, vt 35. q.9. veniam.in fin.

f ¶ *Communionis.*] rerum quibus suspensus est:non intelligas hoc de sententia excommunicationis. nam ibi propter periculum non est differenda absolutio. nã quandoque fit absolutio à iudice non suo, vt extra de sent. excomm. sacro. & extra de appel.qua fronte.nisi velis intelligere in eo casu quando propter contumaciam detinetur aliquis diutius in excommunicatione. 11. q.3. qui iubente.

† *al. facilitate*

g. ¶ *Facilitas.*] verum est quòd de iure non dat, sed de facto sæpe dat: & sic non obst.11.q.7.exigunt.

NE amisso.] Casvs. Dicitur in hoc ca. quod iudex prætermissa discretione in mala causa pauperis misereri non debet: quia si iudex paupertati eius parcit, reddit eum nequiorem, cum videat sibi iustum fauere. *Amisso*, idest, dimisso & derelicto. *Iudicio*, idest, discretione. *Saccello*, idest, paupertati corporis vel pecuniæ.

† *al. commisso*

h ¶ *Iudicio.*] idest, ordine iuris.

i ¶ *Saccello.*] idest, paupertati.Ioan.

1 Beda. Gal, 6,

Vo ista.] Casvs. Ostendit Augu. in hoc cap. quod duo sunt nomina:homo, s. & peccator: & in eo quod aliquis est homo, est ei miserendum:in eo quod est peccator, est corrigendus: quia homo non liberatur à morte nisi puniatur in eo delicto: & hũc officio correctionis inuigilare debet quilibet qui nomen habet & officium corrigendi,quod probatur vij.exemplis,s. episcopi, pauperis,& diuitis,mariti, patris, iudicis & regis: quorum quilibet corrigere debet delictum secundum officium sibi commissum. Non est igitur contemnenda in peccatoribus eleemosyna, dummodo eorum iniquitatem persequamur.

3 Pol.l.6.tit. 21. Anſ.l.13.c.9t.

† *al. facilitate*

† *omnis*] vetꝰ lectio,

quia Saul postea contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium regem, quem prohiberat sententia diuina [a] seruari.Itaque †, si quis latronem filiis deprecãtibus motus,& lacrymis [b] coniugis eius inflexus absoluendum putet, cui adhuc latrocinãdi aspiret affectus; nonne innocentes tradit [c] exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Certe si gladium [d] reprimit, vincula dissoluit;cur laxat exilio,cur latrocinandi,qua potest clementiori via non eripit facultatẽ, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde † inter duos, hoc est, accusatorem & reum, pari periculo [e] de capite decernentes,alterum, si non probasset, alterum, si esset ab accusatore conuictus; non id, quod iustitiæ est, iudex sequatur:sed dum miseretur rei; damnet probantem:aut dum accusatori fauet; qui probare non possit, addicat innoxium:nõ potest igitur hæc dici iusta misericordia. In ipsa ecclesia, vbi maxime misereri decet, teneri quàm maxime debet forma iustitiæ, ne quis à communionis [f] consortio abstentus [α], breui lacrymula,atque ad tempus parata, vel etiam vberioribus fletibus communionem, quamplurimis debet postulare tẽporibus, à facilitate † facerdotis extorqueat. Nonne, cum vni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagiũ prouocari? Facilitas [g] enim veniæ, incentiuum tribuit delinquendi.

α ¶ Abstentus.] *Antea legebatur*, à consortio communionis vel criminationis abstractus. *Emendatum est & hoc, & multa alia ex ipso originali.*

Item Augustinus in libro psalmorum,ps.32. 1

¶Non debemus in mala causa pauperi misereri. C. XXXIII.

NE amisso †iudicio [h] sis pauperi in mala causa misericors; cuius si parcis saccello [i], percutis cor, & tanto nequiorem reddis, quãto iustum sibi fauere videt.

Fere eadem sunt in glossa ordinaria in ps.32.ad vers. Diligit misericordiam, *ex B. Augustino collecta sententia.*

Idem. 2

¶Homini est miserendum,peccatori irascendum. C. XXXV.

3 *DVo ista nomina* cum dicimus, homo peccator; non vtique frustra dicuntur. Quia peccator est,corripe; quia homo [k] est, miserere: nec omnino liberabis hominem,nisi eum persecutus fueris peccatorem. Huic officio [l] nominis †in inuigilet disciplina,sicut cuique regenti apta, & accommodata est, non solum episcopo [m] regenti plebem suam, sed etiam pauperi regenti domum suam, diuiti regenti familiam [o] suam, marito [p] regenti coniugem suam, patri regenti prolem suam, iudici regenti prouinciã suam, regi regenti gentem suam. *& paulo post.* ¶ Ita,nulli homini claudenda est misericordia:nulli † peccatori impunitas relaxanda est [4]. Hinc itaque maxime intelligendum est, quàm non sit contemnenda eleemosyna, quæ quibusque [q] pauperibus iure humanitatis impenditur: quãdoquidem Dominus subleuabit indigentiam pauperum etiam ex his locutis, quos ex opibus implebat aliorum. *& paulo post.* ¶ Non ergo suscipiamus peccatores, propterea quòd sunt peccatores; sed tamen eos ipsos,quia & homines sunt,humana consideratione tractemus: persequamur in eis propriam iniquitatem: misereamur communem conditionem.

¶ *Initium huius capituli habetur in sermone 94.& 109.de tempore,& hom. 6.in lib. 50. homiliarum. Verum integrum est apud Bedam in comm. epistolæ ad Galatas,c.6.*

Item illud Euangelij,quod obiiciebatur [5 *Qui gladio vsus fuerit, gladio cadet.*] *Augustinus exponit in 22. lib.contra Faustum Manichæum, cap. 70.ita dicens.*

¶ Quis dicatur gladium accipere. C. XXXVI.

6 *ILle gladium* †*accipit* [r], qui nulla superiori, ac legitima potestate [s] vel iubente, vel concedente in sanguinem alicuius armatur.

7 *Porro illud Hieronymi* [t], *quo ecclesia negatur aliquem persequi, non ita intelligendum est, vt generaliter ecclesia nullum persequatur:sed quòd nullũ iniuste persequatur. Non enim omnis persecutio culpabilis est: sed rationabiliter hæreticos persequimur: sicut & Christus corporaliter persecutus est eos,quos de templo expulit.*

*Vnde Augustinus ait Vincentio,ep.*48.

¶ Potestatis officio vtiliter aquen corriguntur. C. XXXVII.

8 *NImium* sunt inquieti Donatistæ [β], quos per ordinatas à Deo potestates [γ] cohiberi, atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorum iam correctione gaudemus. *Item infra.* ¶ Si enim quisquam inimicum suũ periculosis febribus phreneticũ factũ currere videret in præcipitium †; nonne tunc potius malum pro malo redderet: si eum sic currere

k ¶ *Quia homo.*] sic 86.dist.odio.

l ¶ *Officio.*]correctiõis.

m ¶ *Nominis.*]idest,secundum quòd aliquis nominatur vel prælatus vel pater,vt ostendit per exempla.

n ¶ *Episcopo.*] Ex hoc c.& ex illo supra e.ita cõsueuit dici quòd illud, Si peccauerit in te frater tuus, ad solos illos spectat,qui ex potestate aliqua possunt puniri: sed certe hic nõ loquitur de denuntiatione,sed tantũ de correctione:ad quam etiam alij tenentur, qui enumerantur hic.nam & vicinus tenetur corrigere vicinum suum, vt 3.ea. quæst.5.non putes ‖Item quilibet tenetur alium occulte corripere, vt extra de hære. cum ex iniuncto. circa fin.

o ¶ *Familiam.*] C. de emẽ.propinquorũ.l.vna. & 33.q.2.placuit.

p ¶ *Marito.*] 3.7.q.1.ficut alterius.

q ¶ *Quibusque pauperibus.*] 3. 42. dist. quiescamus,Ioan.

ITEM IDEM Casvs. Dictum est 5. quòd possumus persequi peccatorem. sed contra hoc obiiciebat ab hæreticis auctoritas Euangelij, Qui gladio,&c.Sed hanc auctoritatem determinat August.in seq. cap. cuius casus planus est.

r *ILle gladium accipit.*] iniuste.

s ¶ *Potestate.*] Nã potestas gladij tantũ à principe habetur,vt 3.ea. q.1. militare.& q.2.cap.1.

PORRO. Hæc est 7. pars quæst. in qua probat magister per 13. auctoritates, quòd omnino iudices malos corrigere debent: alioquin pœna eorum imputabitur eis. Ioan.de Fan.

Casvs. Dictum est 5. in cap.qui secundum carnem. quòd aliquẽ persequi nõ debemus. Sed dicit nunc G. quòd hoc nõ est generaliter verum, q9 ecclesia nullum persequatur: sed quòd iniuste nullum persequatur. Nã iuste hæreticos persequimur & alios peccatores & sic Christus persecutus fuit illos, quos de tẽplo eiecit.

t ¶ *Illud Hieronymi.*] 3.ead.qui secundum carnem.

NImium sunt.] Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima innuitur quòd Vincẽtius Donatista cõquerebatur, quòd Christiani

5 5. ead. tres personas. in fine.

6 Ino p.10.d. 110. Pann.l.8.cap. 44.

† *vitiose glosa*] otꝰ 7.ead.quũ cundum.

‖ Correctio excusa est in præcepti.

† *al.sicut malipercuto*

4 Exinfra tex. infertur,quod absolutio non est differenda concor.tex in l. fi. cum ibi not. C.de sum ma crimi.

8 Pol.l.7.c.6. Anſ.l.12.c.55.

* *al.præcip*

stiani ipsum persequebantur iniuste: sed Augusti.ostendit & ipsum iuste persequuntur, & hoc probat ix.rationibus:quæ in ipsa littera patẽt,& quattuor exẽplis,scilicet, prophetarum, Christi, & Apostolorũ, & Imperatoris. In 2.parte dicitur, q9 nullius crimẽ nocet nescienti:quia facta malorũ quæ probari non possunt, nõ coinquinãt quemquã:nec deseredi sunt boni propter malos:sed mali sunt tolerãdi propter bonos. Secunda pars incipit ibi, *Certe nullius.* Prima ratio incipit ibi, *Si enim.* Secunda ibi, *At enim quibusdam.* Tertia ibi, *Itẽ post aliqua.* Quarta ibi, *Meliora.* Quinta ibi, *Melius.* Sexta ibi, *Vtilius.* Septima ibi, *Itẽ post pauca.* Octaua ibi, *Et cum noueritis.* Nona ibi, *Itẽ si semper.* Exempla satis patent.

1 supra 5.q.5. ca.

2 al. volentia. Prou.27.

Matth. 22. Ioa.14. 18.9.

a ¶ *Non omnis.*] supra 5.q.5.non omnis.

b ¶ *Tollitur.*] supra ea.duo contra.

c ¶ *Cogi.*] 3. 45. dist. ca.2.cõtra.Sol.ab initio nemo cogendus est ad bonum,sed aliquis cogitur perseuerare in eo quod incepit,vt infra e. quæ.5. ad fidẽ. nec obuiat quod dicitur de Paulo q9 ab initio fuit coactus [a]. nã hic arg.à minor. id est, ex quo Paulus ab initio fuit coactus, ergo alij possunt ex post facto cogi.

d ¶ *Et mali.*] vt Ismael Isaac, & Saul, Dauid.

e ¶ *Boni malos.*] vt Helias 9nquagenarios.

f ¶ *Et propheta.*] vt Moyses Aegyptum, vt supra ead. q.3. non in inferenda.

g ¶ *Nocendi causa.*] quasi dicat, plus cauẽdum facti quàm factum cõsiderabimus, vt infra ea.quæst.8.occidit.

h ¶ *Cõstituit.*] C.de hæreti.Arriani [b]. Io.de Fan.

i ¶ *Certe.*] supra e. quàm magnum.

3 Reg.18. Matth.17. Ioan.1. Act.16. 1.Cor.1.

b To dic q legẽ Cõstantini hoc expresse dicentem non habemus: Christiano tamen qui fidẽ suam imponit, vt C.de ep.&cl. l.1. Authi.

1 q.4. nul. dub.supra ea. quam magni.

Ipsi cet.] Donatus cũ esset captus à Christianis cũ quodam suo fooio & duceretur sup equũ,se piecit in terrã. vnde in corpore suo grauiter læsus fuit: focius vero ipsius non fecit,sed se seruauit illæsum: quare Donat' super hoc cõquerebatur, quattuor modis obiiciendo Augustinõ. Primo obiiciebat dicẽs q9 hoc fieri sibi nõ debuit: quia nemo cogi debet

1 Trinita ca. ſubſcr. ver. fides. & ca. quinos. verſi. annos. Dominus cũ eleg.10.q.3.ſi iuſtus. Pſal.100.

permitteret; quàm si corripiẽdum, ligandũque curaret? Et tamen tũc ei molestissimus, & aduersissimus videretur; quando vtilissimus, & misericordissimus extitisset. Sed plane salute reparata tanto ei vberius gratias ageret; quãto sibi eum minus perperciſſe sensisset. *& post pauca.* At enim quibusdã ista nõ prosunt. Nũquid ideo negligenda est medicina; quia nonnullorũ est insanabilis pestilentia? *Item post aliqua.* [1] Non omnis [a], qui parcit, amicus est; nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quã blanda [2] oscula inimici. Melius est cum seueritate diligere, quã cum lenitate decipere. Vtilius esuriẽti panis tollitur [b], si de cibo securus iustitiam negligebat; quàm esuriẽti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus acquiescat. *Item post pauca.* Putas neminem debere cogi [c] ad iustitiam: cum legas patremfamilias dixisse seruis, [Quoscumque inueneritis,cogite intrare;]cũ legas etiam ipsum primo Saulũ, postea Paulũ ad cognoscendã & tenendam veritatẽ magna violentia Christi cogentis esse compulsum. *Item post pauca.* Et noueris aliquando furem auertendis pecoribus pabulũ spargere, & aliquando pastorẽ flagello ad gregem pecora errãtia reuocare. *Item infra.* Si semper esset culpabile persecũtionem facere; non scriptũ esset in sanctis libris, [Detrahentẽ proximo suo occulte, hunc persequebar.] Aliquando ergo & qui eã patitur; iniustus est; & qui eam facit, iustus est. Sed plane semper & mali [d] persecuti sunt bonos, & boni persecuti sunt malos [e]: illi nocendo per iniustitiam, isti [f] õsulendo per disciplinam: illi immaniter, isti temperanter: illi seruientes cupiditati, isti charitati. Nam qui trucidat; non cõsiderat quemadmodum laniet: qui autem curat; considerat quemadmodum secet. Ille enim persequitur sanitatẽ; iste putredinem. Occiderũt impij prophetas; occiderunt impios, & prophetæ [g]. Flagellauerũt Iudæi Christum; Iudæos flagellauit & Christus: traditi sunt Apostoli ab hominibus potestati humanæ; tradiderunt & Apostoli homines potestati satanæ. In his omnibus quid attenditur; nisi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi causa [g], quis emendandi? *& paulo post.* Constãtinus Imperator, primus constituit [h], vt res conuictorum, & vnitati peruicaciter resistentium fisco vendicarẽtur. *& post pauca.* Certe nullius crimẽ maculat nesci entẽ. *Item infra.* [2] Facta nocentium, quæ innocentibus demonstrari, vel ab innocentibus credi non possunt, non inquinant quemquam, si propter innocentiũ consortium etiam cognita substinentur. Non enim propter malos boni deserendi; sed propter bonos mali tolerandi sunt, sicut tolerauerunt prophetæ eos, contra quos tanta dicebant, nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant.

α Donatistæ.] *Apud Anselmũ titulus est*, Augustinus Vincentio, *Initium vero capituli est.* Donatistæ nimiũ, *& apud B. Augustinum*, Sed Donatistæ nimium, *propterea reposita est hoc loco dictio*, Donatistæ, *inducta autẽ in titulo. Ibi enim antea legebatur*, Augustinus ait Vincentio Donatistæ.

β ¶ Potestates.] *Sequebatur in vulgatis, fœculares, quæ vox abest à plerisque vetustis, & Anselmo, & originali. Multa vero alia ex ipso præsertim originali sunt emendata.*

*Idem Donato presbytero, epist.*204.

¶

3 *DIsplicet tibi*, quia traheris ad salutem; cum tam multos nostros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, nisi te comprehendi, & præsentari, & seruari, ne pereas? Quòd autem in corpore læsus es; ipse tibi feciſti, qui iumẽto tibi mox admoto vti noluisti, & te ad terram grauiter collisisti. Nã vtique alius [3], qui adductus est tecum, collega tuus, illæsus venit, qui talia sibi ipse non fecit. Sed neque hoc putas tibi fieri debuisse, quia neminem existimas cogendũ esse ad bonum. Attende quid dixerit Apostolus [Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.] Et tamen tam multi vt episcopatũ susciṗiant, tenentur inuiti [4], perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur quæ nolunt; donec eis adsit voluntas susciṗiendi operis boni. Quanto magis vos ab errore pernicioso, in quo vobis inimici estis, trahendi estis, & perducendi ad veritatẽ vel cognoscendam, vel eligendam, non solum vt honorem salubriter habeatis; sed etiam ne pessime pereatis? Discis Deum dedisse liberum arbitrium; ideo non debere cogi hominem nec ad bonum. Quare ergo illi, de quibus supra dixi, cogũtur ad bonum? Attende γ ergo, quod considerare nõ vis. Ideo voluntas bona misericorditer impenditur, vt mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis nesciat nec damnari hominem, nisi merito malæ voluntatis; nec liberari, nisi bonã habuerit voluntatem? Non tamen ideo, qui diligũtur, malæ suæ voluntati impune, & crudeliter permittendi sunt;

3 Polyc ibidẽ. Anſ.l.12.c.57. Deuſdedit p.2.

1.Tim.3.

4 Pann.l.8.c. 17.

‖ Diligens in suis, debet in alienis similiter facere.

Decreti secunda pars

quis cogitur.tamẽ hæc est veritas ꝙ si aliquis semp esset nolẽs,nõ deberet cogi. De hoc not. 8.quæst.1.in scripturis.

ADDITIO. De hoc etiam no.40. dist.ante omnia.& 61.dist. Catinensis,& melius 2.q.6. biduũ.in princ.ver.appellare.ibivideas.Arch.

a ¶ *Sed etiã latera.*] supra 45.dist.§.Salomõ.

b ¶ *Negligentes.*] vt 86.dist.cap.1. & vlt.

c ¶ *Quo morereris.*] ‖ bona illorũ ꝙ seipsos interimunt,fisco applicantur si propter conscientiam delicti hoc faciant: secus si propter impatientã alicuius doloris,vt ff.de bon. eorũ qui ante sentent. sibi mor.cõsci.l. penul.

‖ Bona seipsos interimẽtium quando fisco applicentur.

d ¶ *Debuisti.*] infra ea.q.5.cap.si non licet. & cap.nõ est nostrũ.& de consec.dist.2.prima.

e ¶ *In vias.*] id est, hæreses & schismata. *Prou.23.*

Quando vult.] CASVS. Hæretici mirabãtur si ecclesia eos corrigebat, vel si sæculares iudices, vel principes mouebãtur contra eos. Sed dicit Augustꝰ. ꝙ ipsi mirari non debent, si ecclesia,vel principes sæculares eos corrigant: & hoc probatur exemplo Saræ, quæ correxit Agar ancillam suam:sic & ecclesia debet corrigere hæreticos. & exẽplo Nabuchodonosor, qui fecit edictũ vt quicumque dixerit blasphemiam in Deum Sidrac, Misac, & Abdenago,in interitum iret, & domus eius in dispersionem. *Ezech. 34. Hier.33.*

f ¶ *A Sara.*] id est, ab ecclesia.

g ¶ *Agar.*] id est,cõuenticula hæreticorũ.

h ¶ *Hereditatẽ.*] infra 32.q.4.recurrat. sed infra 32.q.4.dicat contra. Sed hic de cælesti, ibi de hereditate terrena,vt 1.q.4.Iudæi.

i ¶ *Pacatã.*] ‖ ad hoc enim constituti sunt principes, vt tueantur ecclesias, vt ff.ead.q.5. principes. & si noluerint tueri, possunt excõmunicari,vt infra ea. administratores. ‖ Principes ecclesias tueri debent.

k ¶ *Matrem.*] supra 12.q. 2. qui abstulerit. & 22,q.4.recurrat.

a ¶ *Tempo*

sed, vbi potestas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi.Nam, si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati; quare Israelitæ recusantes, & murmurantes tam duris flagellis à malo prohibebãtur, & ad tertã promissionis cõpellebantur? Si voluntas mala semper suæ permittẽda est libertati; quare Paulus non est permissus vti pessima voluntate, qua persequebatur ecclesiam; sed prostratus est, vt excæcaretur:excæcatus,vt mutaretur:mutatus, vt mitteretur:missus,vt qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati; quare monetur pater in scripturis sanctis,filium durum non solum verbis corripere, sed etiam laterã eius tundere,vt ad bonam disciplinam coactus, ac domitus dirigatur? Vnde idem dicit [Tu percutis eum virga:animam autem eius liberas à morte.] Si mala voluntas semper suæpermittẽda est libertati;quare corripiuntur negligentes pastores, & dicitur eis [Errantem ouem non reuocastis; perditam non inquisistis [Et vos. oues Christi estis: characterẽ Dominicum portatis in sacramento, quod accepistis:sed erratis, & petitis: Non ideo vobis displiceamus:quia reuocamus errantes, & quærimus perditos. Melius enim facimus volũtatem Domini monentis,vt vos ad eius ouile redire cogamus; quàm consentiamus voluntati ouium errantium, vt perire vos permittamus. ¶ Noli ergõ iam dicere, quod te assidue audio dicere: Sic volo errare: sic vólo perire: Melius enim nos hoc omnino non permittimus, quantum possumus. Modo,ꝙ te in puteum,vt morereris ᶜ, misisti; vtique libera voluntate fecisti: Sed quàm crudeles essent serui Dei; si huic malæ voluntati tuæ te permitterent,& non te de illa morte liberarent? Quis eos non merito culparet? Quis non impios recte iudicaret? Et tamẽ tu te volens in aquam misisti:vt morereris:illi te nolentem de aqua leuauerunt,ne morereris. Tu fecisti secundũ voluntatem tuam, sed in perniciem tuam:illi contra voluntatem tuã, sed propter salutem tuam. Si ergo salus ista corporalis sic custodienda est,vt etiã in nolẽtibꝰ ab eis,qui eos diligunt,seruetur;quãto magis illa spiritalis, in cuiꝰ desertione mors æterna metuitur?quãquam & in ista morte,quã tibi tu ipse inferre voluisti,nõ solũ ad tẽpus, sed etiã in æternum morereris: quia etsi non ad salutem, nõ ad ecclesiæ pacem, non ad Christi corporis vnitatem, non ad sanctam, & indiuiduam charitatẽ, sed ad mala aliqua

cogereris; nec sic tibi ipse mortem inferre debuisti Considera scripturas diuinas, & discute quantum portes,& vide vtrum hoc fecerit aliquis aliquando iustorum,atque fideliũ;cum ab eis tanta mala perpessi sunt, qui eos ad æternum interitum, non ad vitam æternã, quo tu compelleris adigebant. *& post pauca,* Reperis, sicut audio,quod in Euangelio scriptum est, recessisse à Domino lxx. discipulos, & arbitrio suæ malæ, atque impiæ discessionis fuisse permissos:ceterisq; duo- & vos vultis ire] Et non attendis,quia tunc primũ ecclesia nouello germine pullulabat, nondumque in ea fuerat completa illa prophetia: [Et adorabunt eum omnes reges terræ,omnes gentes seruient illi:] Quod vtique quanto magis impletur, tãto maiore virtute ecclesia potestate,vt non solum inuitet, sed etiam cogat ad bonum. Hoc tũc Dominus significare volebat:qui quamuis haberet magnam potestatem, prius tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa conuiuij similitudine satis euidenter ostendit,vbi misit ad inuitatos,& venire noluerunt;& ait seruo:[Exi in plateas ᵈ, & vicos ciuitatis:& pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. Erait seruus domino: Factũ est,vt imperasti,& adhuc locus est,& ait dominus seruo;Exi in vias ᵉ, & sepes,& cõpelle intrare,vt impleatur domus mea:] Vide nunc, quemadmodum de his, qui prius venerunt, dictum est, introduc eos: nunc dictum est,compelle. Ita significata sunt ecclesiæ primordia adhuc crescẽtis,vt essent vires etiã cõpellẽdi.

Iob 6. *lxxxiv.* *Psal.71.* *Luc.14.* *al.non*

al.suppeat *Genes.21.* *al.demum*

f ¶ Attẽde ergo.] *Locus hic (quemadmodũ & multa alia in hoc capite) emendatus est ex B. Augustino. Antea legebatur*, Attende ergo,& considera,quòd non ideo voluntas bona miserieorditer impenditur,vt mala voluntas hominis diligatur.

d In plateas.] *Sic emendatũ est ex Euangelio B. Luca expunctis duabus vocibus. Antea enim legebatur*,exi cito in vias,& plateas.

Idem super Ioannem, tractatu 11.ad c.3.

¶ [illegible] *Quando vult Deus.*

1 QVando vult Deus concitare potestates aduersus hæreticos,aduersus schismaticos,aduersus diſsipatores ecclesiæ, aduersus exsufflatores Christi, aduersus blasphematores baptismi;non miretur: quia Deus concitat, vt à Sara ᵃ verberetur Agar:cognoscat se Agar ᵇ, & ponat ᶜ ceruicem; quia cum humillata discederet à domina sua,occurrit ei Angelus, & dixit. [Quid est Agar ancilla Saræ?] Cũ questa esset de domina;quid audiuit ab Angelo? [Reuertere ad dominam ᵈ tuam.] Ad hoc ergo affligitur,vt reuertatur:atque vtinam reuertatur, quia proles eius, sicut filij Iacob cum fratribus hereditatem ᵉ tenebit. Mirantur autem,quia commouentur potestates Christianæ aduersus detestandos diſsipatores ecclesiæ. Si non ergo mouerentur;quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Intẽdat charitas vestra,quid dicam: quia hoc pertinet ad reges sæculi Christianos, vt temporibus suis pacatam ᶠ velint matrem ᵍ suam ecclesiã habere, vnde spiritaliter nati sunt. *& paulo post.* ¶ Nabuchodonosor rex decreuit dicens [Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach,Misach,& Abdenago,in interitum eiũt, & domus eorum in perditionẽ.] Ecce quomodo sæuit rex alienigena, ne blasphemaretur Deus Israel,qui potuit tres pueros de igne liberare. Et nolũt,vt sæuiant reges Christiani, quia Christus exsufflatur,à quo non tres pueri, sed orbis terrarũ cũ ipsis regibus a gehennarum igne liberatur. *& infra.* ¶ Quomodo ergo isti reges nõ mouẽtur; qui nõ tres pueros attendũt liberatos de flãma, sed seipsos liberatos de gehẽna? quãdo videt Christũ, à quo liberati sũt exsufflari in Christianis? quãdo audiunt dici Christiano, die te nõ esse Christianũ? Talia facere volũt, & saltem talia pati nolũt. Nã videte qualia faciũt, & qualia patiuntur

a Adde quòd hæc præpositio, ab, pertinet hic pro à.ſi in glo. Ioannem.C. de decur. li. 10.

3. Reg. 18. & 19.

1 Poly.1.y.tit. 6. Auſi.11.c. 54. iuo 3.10. c.99.

patiuntur:occidunt animas, affliguntur in corpore: sempiternas mortes faciunt,& temporales ᵃ se perpeti conqueruntur.

Idem contra litteras Petiliani, lib. 2.ca.79.

¶ Ecclesia persecutionem patitur, non facit.

QVi peccatinõ peccat legis auctoritate, sed contra legis auctoritatem. Quia vero interrogas me,quæ sit ratio persequendi,vicissim te interrogo, cuius sit vox in psalmo dicẽtis [Detrahentem ᵇ secreto proximo suo, hunc persequebar.] Quære itaque persecutionis vel causam vel modũ: & noli tanta imperitia generaliter malorum persecutiones ᶜ reprehendere. *& infra,e.82.* ᵈ Non enim persequimur vos, nisi quemadmodum veritas persequitur falsitatẽ. *Item supra c.10.* ᵉ Petilianus dixit, si ᶠ Apostoli persecuti sunt aliquẽ, aut aliquẽ tradidit Christus? Augustinus respõdit, possem quidem dicere ipsum satanã omnibus malis hominibus esse peiorem, cui tamen tradidit ᵍ Apostolus hominẽ in interitum carnis; vt spiritus sit saluus in die Domini Iesu: itemq; alios, de quibus dicit, [Quos tradidi satanæ,vt discant nõ blasphemare.] Et Dominus Christus flagellatos expulit de templo improbos mercatores, vbi etiam connexum est testimonium scripturæ dicentis,[Zelus ʰ domus tuæ comedit me.] Ecce inuenimus Apostolum traditorem ⁱ, Christũ persecutorẽ. *& infra,ca.19.* ¶ Postremo, quare per violentissimas turbas etiam vltro improbi estis ecclesiis catholicis,vbi poteritis aduertere, quod innumerabilibus exemplis ᵏ res ipsa indicat? Sed dicitis, vos loca vestra defendere: & resistitis fustibus, & cædibus, quibuscumque potueritis. Quare ibi non audistis vocem Domini dicentis. [Ego autem ˡ dico vobis ᵐ, non resistere malo ⁿ?] Aut si fieri potest, vt aliquando recte per vim corporalem resistatur violentis,nec ideo præceptum violetur, quod audiuimus ᵒ à Domino [Ego autẽ dico vobis, non resistere malo;] cur non etiam hoc fieri potest, vt per ordinarias ᵖ, & legitimas potestates ᵠ de sedibus,quæ illicite vsurpãtur, vel ad iniuriam Dei retinentur, pius expellat impium,& iustus iniustũ? Neque enim eo modo ʳ persecutionem passi sunt pseudoprophetæ ab ² Helia, quomodo ipse Helias à rege ˢ nequissimo; aut,quia flagellatus est Dominus à persecutoribus,propterea passionibus eius cõparandi sunt; quos ipse de templo flagellatos eiecit. Restat ergo, vt nihil aliud requirendum esse fateaminisi vtrum iuste, an impie vos separaueritis à communione orbis terrarum. Nam si hoc inuentum fuerit, quod impie feceritis; non miremini,si non desunt ministri Deo, per quos flagellemini: quia persecutionem patimini non à nobis:sed,sicut scriptum est ᵗ, ab ipsis factis vestris. *Et in libro de vnitate ecclesiæ, cap.17.* De persecutione vestra querela sedabitur; si cogitetis,& intelligatis prius nõ omnem persecutionem esse culpabilem. Alioqui non laudabiliter diceretur [Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar.] Nam quotidie videmus & filium de patre tanquam de persecutore suo conqueri ᵘ, & cõiugem de marito, & seruum de domino, & colonum de possessore, & reum de iudice,& militem, vel prouincialẽ de duce, vel rege:cum illi plerumque ordinatissima potestate homines sibi subditos per terrores leuiorum ᵛ pœnarũ à grauioribus malis prohibeant, atque compescant: plerumque autem à bona vita, & à bonis factis minando, & sæuiendo deterreant. Sed cum à malo, & illicito prohibẽt;correctores, & consultores sunt: cum autem à bono, & licito;persecutores,& oppressores sunt. Culpantur etiam,qui prohibent à malo: si modum peccati modus ʷ coercitionis excedat.

Idem in epist.48.ad Vincentium.

¶ A regibus terra cunctis imperantibus nos auxilium petat ecclesia.

NOn inuenitur ˣ exemplũ in Euangelicis, & Apostolicis litteris, aliquid petitum à regibus terræ pro ecclesia ʸ, & contra inimicos ecclesiæ. Quis negat nõ inueniri? Sed nondum implebatur illa prophetia, [Et nunc reges intelligite,erudimini, qui iudicatis terram: seruite Domino in timore.] Adhuc enim implebatur illud, quod in eodẽ psalmo paulo superius dicitur: [Quare fremuerunt gẽtes,& populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ,& principes cõuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.] Verũtamen si facta præterita in propheticis libris figuræ fuerunt futurorũ;in rege illo, qui appellabatur Nabuchodonosor ᶻ, vtrumque tempus figuratũ est, & quod sub Apostolis habuit, & quod nũc habet ecclesia. Temporibus itaq; Apostolorum, & Martyrũ illud implebatur, quod figuratum est,quando rex memoratus pios, & iustos cogebat adorare simulacrum,& recusantes in flammas mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulo post in

a 3.ca. in fi.

al.Ieuium

b Et not. infra e.ſi ecclesia.ibi videas. Prælatus excedens modũ in corrigendo deponi potest.

Psal. 100.

Psal.2.

Dan.3.

c Al.persecutione.

ciebant, cũ ipsi cædib⁹ & fustibus resistebant. Sed ad hoc ipsi respõdebant:quia hoc faciebãt sine offensione huius præcepti defendendo se & sua. dicit ergo Augustinus, ꝙ multo magis per legitimas potestates possumus eos repellere de suis sedibus.

k ¶ *Dico vobis.*] id est,in vos idem retorqueo.

l ¶ *Malo.*] id est,per malum.

m ¶ *Quod audiuimus.*] vt ipsi dicunt.

n ¶ *Potestates.*] vult ergo Aug.ꝙ qui auctoritate iudicis expellit aliquem à possessione sua, ꝙ iuste possideat. sic ff.de acq.poss. iuste. ff.quod met.cau.l.3.

o ¶ *Eo modo.*] quia Helias iniuste,& illi iuste.5.ea.§.sed obiicitur.

p ¶ *A rege.*] scilicet Achab.

q ¶ *Sicut scriptũ est.*] in libro sapientiæ ².

r ¶ *Secreto.*] id est,in absentia.

s ¶ *Conqueri.*] secũdum canones, ergo filius potest conqueri de patre,vt no.2.q.7.quæritur b.

t ¶ *Modus.*] si enim prælatus excedit modũ in corrigendo deponi potest, vt 45.dist. cum beatus.nõ tamen propter hoc debet petere veniã à subditis, quos correxit,vt 86.distinct. quãdo.Ioan.de Fant.

On inuenitur.] CASVS. Vincẽtius quęsiuit ab Aug. vbi inueniatur exemplum, ꝙ ecclesia petierit auxilium à Regibus terræ contra inimicos. Et respõdet Aug.ꝙ nõ inuenitur in Euãgelio, nec in Apostolo illud exemplũ. Inueniuntur tamen duo exẽpla Nabuchodonosor regis, in quibus vtrũque significatur, scilicet primitiuæ ecclesiæ, in qua iusti ab impiis cogebãtur ad malum:& ecclesiæ,quæ nũc est, in qua hæretici coguntur à Christianis nõ ad mortẽ,sed ad exilium vel dãnum rerũ temporaliũ.

v ¶ *Non inuenitur.*] hæc sunt verba hæreticorum.

x ¶ *Pro ecclesia.*] Paulus tamen in sua persona ᶜ petiit,vt 3.q.3.Maximianus.

y ¶ *Nabuchodonosor.*]3.dist.9.ca.primo.

a ¶ *Patie*

1 Cor.5. 1.Tim.1. *Ioan.2.* *Psal.88.* *Matth.5.* *Ideo domus tua comedit me*: aliter exponitur. *al.ordinatas* *Hæreticis resistendũ est.*

b ¶ *Legis.*] fi.14.q. 5.dixit.argu.contra 33. q.5.noluit.

c ¶ *Detrahentem.*] quasi dicat, manifeste vos possumus persequi,non latenter.

d ¶ *Si.*] id est,an.

e ¶ *Tradidit.*] sicut nos tradimus hæreticos principibus.

f ¶ *Zelus.*] zelus hic potest poni in bona vel mala significatione.

f ¶ *Zelus.*] id est, indignatio,quã habui ergã eos pro domo tua: & quia dehonestabant templũ tuum.1.q.3.saluator. ver. pensandum.

‖ Vel zelus,id est, amor quẽ habui ad templũ, comedit me,id est, fuit mihi causa inuidiæ ꝓpter quã occiderũt me.

g ¶ *Traditorem.*] id est,tradentem. Io.

h ¶ *Exemplis.*] multa habes exempla vbi Christus fuit ꝑsecutus aliquos,vt 3.ead.ca.nimiũ.& cap.displicet.

i ¶ *Ego autem.*] ‖ talis est sensus huius litteræ; hæretici obiiciebãt Augustino, ꝙ ecclesia eos persequeretur contra præceptum Domini,qui dixit: Nolite resistere malo, aut si fieri potest, &c. eandem auctoritatẽ retorquet Augustinꝰ in eos; quia ipsi cõtra hoc faciebant, cũ ipsi cædibꝰ & fustibus resistebant.

k ¶ *Multa.*] ‖ ad hoc ipsi respõdebant:quia hoc faciebãt sine offensione huius præcepti defendendo se & sua. dicit ergo Augustinus, ꝙ multo magis per legitimas potestates possumus eos repellere de suis sedibus.

l ¶ *Malo.*] id est,per malum.

m ¶ *Quod audiuimus.*] vt ipsi dicunt.

n ¶ *Potestates.*] vult ergo Aug.ꝙ qui auctoritate iudicis expellit aliquem à possessione sua, ꝙ iuste possideat. sic ff.de acq.poss. iuste. ff.quod met.cau.l.3.

o ¶ *Eo modo.*] quia Helias iniuste,& illi iuste.5.ea.§.sed obiicitur.

p ¶ *A rege.*] scilicet Achab.

q ¶ *Sicut scriptũ est.*] in libro sapientiæ ².

r ¶ *Secreto.*] id est,in absentia.

s ¶ *Conqueri.*] secũdum canones, ergo filius potest conqueri de patre,vt no.2.q.7.quæritur b.

t ¶ *Modus.*] si enim prælatus excedit modũ in corrigendo deponi potest, vt 45.dist. cum beatus.nõ tamen propter hoc debet petere veniã à subditis, quos correxit,vt 86.distinct. quãdo.Ioan.de Fant.

On inuenitur.] CASVS. Vincẽtius quęsiuit ab Aug. vbi inueniatur exemplum, ꝙ ecclesia petierit auxilium à Regibus terræ contra inimicos. Et respõdet Aug.ꝙ nõ inuenitur in Euãgelio, nec in Apostolo illud exemplũ. Inueniuntur tamen duo exẽpla Nabuchodonosor regis, in quibus vtrũque significatur, scilicet primitiuæ ecclesiæ, in qua iusti ab impiis cogebãtur ad malum:& ecclesiæ,quæ nũc est, in qua hæretici coguntur à Christianis nõ ad mortẽ,sed ad exilium vel dãnum rerũ temporaliũ.

v ¶ *Non inuenitur.*] hæc sunt verba hæreticorum.

x ¶ *Pro ecclesia.*] Paulus tamen in sua persona ᶜ petiit,vt 3.q.3.Maximianus.

y ¶ *Nabuchodonosor.*]3.dist.9.ca.primo.

a ¶ *Patie*

2 ¶ *Patiebatur.*] tũc temporis perſequebãtur impij Chriſtianos, modo econuerſo fit,

b ¶ *Rumoribus,*] argu. q̃ propter rumores nõ fit aliqs cogẽdus ad expurgationem, vt 11. quæſt. 3. in cũctis. extra de eo qui cog. conſangui. vxo. ſuæ. ſuper eo. c ¶ *Sacrificia.*] C. de ſacrifi. paga. l. 1.

d ¶ *Potius.*] ‖ id eſt, prius. & ſic ponitur hæc dictio, potiꝰ. extra de ſpõ. requiſiuit. bene enim puniũtur hæretici ſi nõ reſipiſcãt, vt ſ. ead. quando vult. in fin.

Si eccleſia.] CAVS. Auguſt. ſuggebat Bonifacio comiti vt hæreticos perſequerẽtur, quod cũ facere vellet, hæretici duo ſibi obiiciebãt. Primo, quia vera eccleſia, vel ſanctus homo nullum perſequi debet, ſed potius pati perſecutionem. Sed Aug. duobus exemplis oſtendit, vno, ſcilicet Saræ, per quam ſignificatur eccleſia, & Prophetæ dicẽtis, Perſequar inimicos meos, &c. quòd eccleſia iuſte perſequitur hæreticos: hæretici vero iniuſte perſequuntur eccleſiã. Secũdo obiiciebant, q̃ Apoſtoli à regibus terræ contra inimicos nũquam auxiliũ petierũt. Et reſpõdet Aug. aliud tẽpus fuiſſe tunc, & aliud modo. tunc enim reges erãt infideles, hodie vero Chriſtiani reperiũtur. Et ad hoc ꝓbandum duas auctoritates Prophetę inducit.

e ¶ *Si eccleſia.*] dicebant hæretici, q̃ eccleſia potius deberet pati perſecutionem, quã facere. quod improbat Auguſt. ‖ exẽplo Saræ, quæ ſignificat eccleſiã, quę perſequebatur ancillã. Item probat auctoritate illa, Perſequar inimicos, & comprehendam illos, &c. ſecundo dicit quandam perſecutionem iuſtam, quandam iniuſtam.

f ¶ *Melius.*] proprie dicitur perſequi qui ad malum perſequitur, vt ſ. ea. q. 5. nõ vos. & ideo dicit, melius, id eſt, ſubtilius. videtur tamẽ ex loco iſto, q̃ dominus non poſsit facere iniuriam ſeruo ſuo: argu. ſ. ead. qui peccat. in fin. æque enim punitur dominus interficiẽdo ſeruum ſuum, ſicut liberũ hominem. vt 50. diſt. ſi qua femina. ‖ Et ſic dico ſecundum canones, quod filius poteſt agere contra patrem, & econuerſo, vt 2. q. 7.

† *al. illius*

‖ Potius quãdoque prius ſignificat,

‖ Polyc. l. 9. tit. 11. Anſ. l. 25. c. 14.

Galat. 4.

‖ Sara perſequebatur ancillam.

Pſal. 17.

‖ Filius contra patrem, & econuerſo, agere poteſt.

eodem rege figuratũ eſt, cum cõuerſus ad honorandum Deũ verũ decreuit in regno ſuo, vt quicumque blaſphemaret Deũ Sidrach, Miſach, & Abdenago, pœnis debitis ſubiaceret. Prius ergo tẽpus illius regis ſignificabat priora tẽpora regum infidelium, quos patiebantur Chriſtiani pro impiis. Poſterius vero tempus eiuſdem† ſignificabat tempora poſteriorũ regum iam fideliũ, quos patiuntur impij pro Chriſtianis. Sed plane in eis, qui ſub nomine Chriſti erant ſeducti à peruerſis; ne forte oues Chriſti ſint errãtes, & ad gregem aliter reuocãdæ ſint: temperata ſeueritas, & magis manſuetudo ſeruatur: vt coercitione exiliorum, atque damnorũ tribulatione admoneantur cõſiderare, quid, & quare patiantur: & diſcãt præponere rumoribus, & calũniis hominũ ſcripturas, quas legũt. Quis enim noſtrũ, quis veſtrũ non laudat leges ab Imperatoribus datas aduerſus ſacrificia paganorum? Et certe longe ibi pœna ſeuerior cõſtituta eſt. Illius quippe impietatis capitale ſuppliciũ eſt. De vobis autẽ corripiendis, atque coercẽdis habita ratio eſt: qua potius admoneremini ab errore diſcedere: quàm pro ſcelere puniremini.

Item eiuſdem ad Bonifacium comitem, epiſt. 50.

¶ Malos eccleſia iuſte perſequitur. C. VIII.

1 ‖ Eccleſia, vera ipſa eſt: quæ perſecutionem patitur, non quã facit: quærant ab Apoſtolo, quam eccleſiam ſignificabat Sara: quando perſecutionem faciebat ancillæ. Liberã quippe matrẽ noſtram cæleſtem Hieruſalem, id eſt veram Dei eccleſiã, in illa muliere dicit fuiſſe figuratã, quæ affligebat ancillam. Si autẽ melius ſ diſcutiamus: magis illa perſequebatur Sarã ſuperbiendo, quàm illam Sara coercendo. Illa enim dominæ faciebat iniuriã: iſta imponebat ſuperbiæ diſciplinã. Deinde quæro, ſi boni, & ſancti nemini faciunt perſecutionem, ſed tantummodo patiuntur: cuius putãt eſſe in pſalmo vocem, vbi legitur, [Perſequar inimicos meos, & cõprehendam illos: & non conuertar, donec deficiant.] Ergo ſi verũ dicere, vel agnoſcere volumus: eſt perſecutio iniuſta, quam faciũt impij eccleſiæ Chriſti, & α eſt iuſta perſecutio, quam faciunt impiis eccleſiæ Chriſti. Iſta itaque beata eſt, quæ perſecutionẽ patitur propter iuſtitiam: illi vero miſeri, qui perſecutionem patiuntur propter iniuſtitiam. Proinde iſta perſequitur diligendo: illi fœuiendo: iſta vt corrigat: illi vt euertant: iſta vt reuocet ab errore; illi vt præcipitẽt in errorem. *& infra.* ¶ Quod autem dicũt, qui cõtra ſuas impietates leges iuſtas inſtitui nolunt, nõ petiſſe à regibus terræ Apoſtolos talia; non conſiderant aliud fuiſſe tũc tempus, & omnia ſuis tẽporibus agi. Quis enim tũc in Chriſtum crediderat Imperator? qui ei pro pietate cõtra impietatẽ leges ferendo ſeruiret? quãdo adhuc illud ꝓpheticũ implebatur. [Quare fremuerũt gẽtes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterũt reges terræ, & principes conuenerũt in vnũ aduerſus Dominũ, & aduerſus Chriſtũ eius.] Nondũ autem agebatur quod paulo poſt in eodem pſalmo dicitur. [Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terrã. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.] Quomodo ergo reges Domino ſeruiunt in timore; niſi ea, quæ cõtra iuſſa Domini fiunt, religioſa ſeueritate prohibendo, atque plectẽdo? Aliter enim ſeruit quia homo eſt, aliter quia etiam & rex eſt. Quia homo eſt; ei ſeruit viuendo fideliter. Quia vero etiam rex eſt: ſeruit leges iuſta præcipientes, & contraria prohibentes conuenienti vigore ſanciendo.

α ¶ Et eſt iuſta.] *Addita ſunt hæc vſque ad verſ. iſta atque. & multa alia ex ipſo originali emendata.*

Idem in eadem epiſtola.

¶ Exemplo Chriſti, mali cogendi ſunt ad bonum. C. XIIII.

2 ‖ Quis nos poteſt amplius amare, quàm Chriſtus, qui animã ſuã poſuit pro ouibus ſuis? Et tamẽ, cum Petrum, & alios Apoſtolos ſolo verbo vocaſſet: Paulum, prius Saulum, eccleſiæ ſuæ poſtea magnũ ædificatorem, ſed horrendũ antea vaſtatorẽ, nõ ſolũ voce compeſcuit, verũetiam poteſtate proſtrauit atque in infidelitatis tenebris ſæuientẽ, ad deſiderandũ lumẽ cordis, vt ſurgeret, prius corporis cæcitate percuſsit. Si pœna illa nõ eſſet, nõ ab ea poſtmodũ ſanaretur: & quãdo oculis apertis nihil videbat: ſi eos ſaluos haberet, non ad impoſitionẽ manus Ananię, vt eorũ aperiretur obtutus, tanquam ſquamas, quibus clauſus fuerat, inde ceciderunt ſcriptura narraret. Vbi eſt, quod iſti clamare cõſueuerunt, liberũ eſt credere, vel nõ credere: cui vim Chriſtus intulit? quem coegit? ‖ Ecce habent Paulũ Apoſtolũ: agnoſcant in eo prius cogentẽ Chriſtũ, & poſtea docẽtẽ: prius ferientẽ, & poſtea cõſolantẽ. Miũ eſt autẽ, quomodo ille, qui pœna corporis ad Euangeliũ coactꝰ intrauit: plus illis omnibꝰ, q̃ ſolo verbo vocati ſunt in Euãgelio laborauit: & quẽ maior timor cõpulit ad charitatẽ, eius perfecta charitas foras miſit timorẽ. Cur ergo nõ cogeret eccleſia perditos filios, vt redirẽt: ſi p̃dui β filij coegerũt alios, vt perirẽt?

β ¶ Si perditi.] *Hæc vſque in finem ſunt addita ex originali, & alia emendata.*

Idem

‖ Seruus poteſt agere cõtra dominum.

‖ Scripturæ concordabis ſi tempora concordes.

Pſal. 2.

a ſ. præterea, & c. cum inter vniuerſos, in fin. vbi de hoc, & eſt ſ. 16. q. 1. ſuperiori. iunta ſ.

1. *Cor. 5. 1. Tim. 1.*

‖ Supra ca. q. 6. hi mathei.

1. *Cor. 15.*

1. *Ioa. 4.*

‖ Polycarpus. Anſ. l. 13. c. 15. *Ioan. 10.*

Matth. 4.

Act. 9.

Rom. 13.

‖ Rabanus penit. cap. 16. Burch. l. 6. c. 44. Ino par. to. c. 94.

† *alias*

Quid

Quid crudele.] CAVS. Fauſtus hæreticus dicebat q̃ Moyſes crudelis fuit occidendo eos qui vitulum cõflatilem adorauerunt in deſerto. Sed Aug. oſtendit, quòd hoc nõ fecit ex crudelitate, ſed potius ex magna dilectione in paucos vindicauit, & diſciplinã in poſterũ ſanxit. quod patet per verba eiuſdẽ Moyſis, ſi dimittis illis, &c. Similiter, & Paulus nõ crudeliter, ſed amicabiliter Corinthium tradidit ſatanæ, vt ſpiritus eius ſaluus fieret.

a ¶ *Quid crudele.*] probatur exẽplo Moyſi eccleſiam non eſſe crudelem, ſi hæreticos ad ſe venire compellat.

b ¶ *In verbis.*] Arg. ex antecedẽtibus probari ſequentia. ſic ſ. 18. diſt. peruenit. 34. q. 1. cũ per bellicã. 43. diſt. ſit rector. ff. de leg. 1. ſi ſeruus plurium, in fi.

Veſtitum.] CAVS. Quæſitum fuit ab Innocẽtio, vtrũ illi qui poſt baptiſma ſæua officia exercuerũt vel decapitando latrones, vel capitalẽ ſentẽtiam proferendo, peccauerũt hoc faciendo. Et reſpõdet q̃ nõ: quia à Deo huiuſmodi poteſtates ſunt cõceſſæ, & propter vindictam malorum gladius eſt permiſſus à Deo. *Super his*, id eſt, de his. *Diſciplinam*, id eſt, exilium vel correctionem.

c ¶ *Quæſitum eſt.*] vtrum peccent, &c.

d ¶ *Aut tormenta.*] De talibus autem an poſſunt promoueri, habes 51. diſt. in ſumma.

e ¶ *Exercuerunt.*] executores.

f ¶ *Protulere.*] vt iudices.

g ¶ *Nihil.*] id eſt, nõ hoc q̃ peccent, quia remouetur nõ peccãt ſi amore iuſtitiæ faciunt, vt ſ. e. q. 5. ſi homicidium.

h ¶ *Vindicẽ.*] id eſt, iudicem.

i ¶ *Auctore.*] ſic 26. diſt. deinde. fi. 14. q. 5. dixit.

k ¶ *Aut diſciplinã.*] quod faceremus ſi eos diceremus peccare.

Illud etiam.] CAVS. Archiepiſcopus Toletanus quæſiuit ab Innocentio, vtrũ peccent officiales, qui poſt baptiſma decapitant criminoſos. Et reſpondet quòd principes ſine cauſa mortem non infligunt: immo cõſueuerunt committere iudicibus criminoſos iudicãdos: quos ſi iudices condemnauerint, erit officialis immunis ipſos interficiendo. *vel dictantes preces*, intelligas tabelliones, qui ſententiam dictant: vel qui porrigunt preces accuſatorum principi de morte alicuius.

l ¶ *Dictantibus.*] exẽplo Moyſi, qui non ſolũ ipſe, ſed & alios iuſſit occidere, vel manu. ſententiam.

1 ¶ *Dictantibus.*] id eſt, aſſeſſoribus: quorum officium conſiſtit in libellis dictandis, vt ff. de offic. aſſeſſ. l. 1. de hoc enim dubitabatur an aſſeſſor eſſet reus qui daret conſilia de morte alicuius. vel loquitur de executoribus, vel de notariis.

‖ Aſſeſſoris officium.

Idem contra Fauſtum, lib. 22. c. 79.

¶ Non crudelitate, ſed dilectione Moyſes populum flagellauit. C. XIIII.

2 QVid crudele a Moyſes aut mãdauit, aut fecit; cũ cõmiſſum ſibi populum ſancte zelãs, & vni vero Deo ſubditum cupiẽs, poſteaquam cognouit ad fabricãdum, & colendum idolum defluxiſſe, mẽtemque impudicam proſtituiſſe dæmonibus, in paucos eorum vindicans gladio, quos Deus ipſe, quem offenderant, alto, & ſecreto iudicio feriendos voluiſſet, mox feriri, & in præſenti ſalubriter terruit, & diſciplinam in poſterum ſanxit? Nam eum nulla crudelitate, ſed magna dilectione feciſſe quod fecit; quis nõ in verbis b eius agnoſcat orantis pro peccato eorum, & dicentis, [ſi dimittis illis peccatum, dimitte: ſin autem, dele me de libro tuo?] *& infra.* ¶ Sic plane, & Apoſtolus non crudeliter, ſed amabiliter tradidit hominẽ ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus eius ſaluus ſit in die Domini Ieſu: tradidit & alios, vt diſcerent non blaſphemare.

Item Innocentius Papa, epiſtola 3. ad Exuperiũ epiſcopũ Tholoſanũ, c. 3.

¶ Non ſunt puniendi rebellibus, qui ex officio aut tormenta exercent, aut capitalem ſententiam ferunt. C. XLV.

3 QVæſitum eſt c etiam ſuper his; qui poſt baptiſmũ adminiſtrauerunt, & aut tormenta d ſola † exercuerũt e, aut etiam capitalem protulere f ſententiam. Nihil g de his legimus à maioribus diffinitũ. Meminerant enim à Deo poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum, gladium fuiſſe permiſſum, & Dei eſſe miniſtrum α, vindicem h in huiuſmodi datum. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod auctore i Deo viderent eſſe conceſſum: De his ergo, vt hactenus ſeruatum eſt, ſic habeamus; ne aut diſciplinam k euertere, aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipſis autem in reddenda ratione, geſta ſua omnia ſeruabuntur.

α ¶ Miniſtrum.] *Sic emendatum eſt ex originali, & Iuone. Antea legebatur*, & Dei miniſterio eſſe datum in huiuſmodi vindices. *Gloſſa autem optime etiam conuenit voci, vindicem.*

Idem in eadem epiſtola, c. 5.

¶ Immunis eſt dictator a culpa, cum legum auctoritas in improbos exercetur. C. XLVI.

‖ ILlud etiã ſciſcitari voluiſti, an preces dictantibus l liberũ concedatur vtique poſt baptiſmi regenerationẽ à principibus poſcere m mortem alicuius, vel ſanguinẽ de reatu. Quam rem principes numquam ſine cognitione concedunt: ſed ad iudices commiſſa ipſa, vel crimina ſemper remittunt, vt cauſa cognita vindicentur 3; quæ cum quæſitori fuerint delegata, aut abſolutio, aut damnatio pro negotij qualitate proferetur. 4 Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis.

β ¶ Vindicentur.] *Emendatum eſt ex originali. Antea legebatur*, vindicent, qui cũ quæſituri fuerint delegata, &c.

Item Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum, lib. 7. indict. 1. epiſt. 5.

¶ In corrigẽdis malefactoribus Deus ea quæ ſunt placita. C. XLVII.

5 SI quos igitur violentos, ſi quos adulteros, ſi quos fures, vel aliis prauis actibus ſtudere cognoſcitis; Deum de eorũ γ correctione placare feſtinate: vt per δ vos flagellum ꝰ perfidarũ gentiũ (quod quantum videmus, ad multarum nationum vindictam excitatum eſt) non inducat: ne ſi quod non credimus, diuinæ vltionis iracundia ſceleratorũ fuerit actione commota; belli peſtis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non reuocant.

γ ¶ De eorum.] *Sic reſtitutum eſt ex variis codicibus epiſtolarum beati Gregorij. Antea erat*, Deorum.

δ ¶ Per vos.] *In originali eſt*, ſuper vos, *ſed ob gloſſam in verſ. flagellum. non eſt mutatum.*

Idem Gennadio Patritio, & Exarcho Africæ, lib. 1. epiſt. 74.

¶ Eccleſiaſticæ religionis inimicis etiam bellis ſunt cohercendi. C. XLVIII.

6 SIcut excellentiam veſtram hoſtilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere; ita oportet etiam inimicis eccleſiæ eius omni viuacitate mẽtis, & corporis obuiare; quatenus eius ex vtroque triumpho magis ac magis enitẽſcat opinio: cum & forenſibus bellis aduerſariis catholicæ eccleſiæ pro Chriſtiano populo vehementer obſiſtitis, & eccleſiaſtica prælia ſicut bellatores Domini fortiter dimicatis. Notum eſt enim hæreticæ religionis viros, ſi eis, quod abſit, ſuppetit nocendi licentia, contra catholicam fidem vehementer inſurgere: quatenus hæreſeos ſuæ venena ad tabefacienda, ſi valuerint, Chriſtiani corporis membra tranſfundant. Cognouimus enim eos contra catholicam eccleſiam, Domino eis aduerſante, colla ſubrigere, & fidẽ velle Chriſtiani nominis inclina-

m ¶ *Poſcere.*] id eſt, de morte poſtulata cõſilium dare a.

n ¶ *Sed ad iudices.*] Hic habes q̃ gladij poteſtas delegatur: quod eſt contra id, ff. de offic. procon. ſolent. ſecundum leges non poteſt iudex delegare cauſam criminalem, ſi non poſsit adeſſe, vt ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſdic. l. 1. ſecundum canones ſecus, vt hic, & 2. q. 7. ſicut 2. & extra de offic. delega. venerabili. princeps tamen paſsim poteſt delegare cauſam criminalem, vt ff. de teſt. l. 3. §. idem diuus.

I quos.] CAVS. In Francia erant multi fures, adulteri, & raptores. quare Gregor. mandat Brunichildæ reginæ Francorum, vt eorum violẽtiam & malitiam refrænet: ne Deus inducat flagellũ gentium perfidarum, quod ad vindictã multarum nationũ eſt excitatum: vt quos præcepta Dei non reuocant nec ſe emendant, interimat peſtis belli.

o ¶ *Flagellũ.*] Argu. quòd propter negligẽtiam paſtoris, vel etiam propter peccata aliquorum mittit Deus flagella, vt 7. q. 1. ſciſcitaris.

Sicut excellẽtiam.] CAVS. Hoc caduiditur in tres partes. In prima parte rogat Gregorius Gennadium Patritiũ vt ſicut hactenus pugnauit cõtra hoſtes, ita & nunc pugnet contra hæreticos, qui contra catholicam eccleſiã colla ſubrigere volũt. In ſecunda parte rogat vt concilium epiſcoporũ faciat congregari, quatenus primatem eligant: qui non debet eligi ex loci dignitate, eo quòd in maiori dignitate cõſtat: ſed qui maioribus meritis adiuuatur, qui non per villas, ſicut moris eſt, ſed in vna ciuitate reſideat, vt Donatiſtis fortius reſiſtere valeat. In tertia parte rogat, vt ſi aliqui epiſcopi de India volunt Romam venire, permittat eos venire, & obuiet volentibus cõtradicere ipſis. Secunda pars incipit ibi, *Concilium.* Tertia ibi, *Ex concilio vero. Quatenus eius*, ſcilicet excellentiæ.

a Vel dic poſcere, id eſt, à principib' poſtulatam inſtigere: ſic intelligas hoc ca. de iudicibus ſecundũ Lauren. Vel dic poſcere, id eſt, deferre vel denuntiare aliquẽ reũ criminis capitalis: quia eis licitũ eſt. C. de accuſa. l. ea. quidem. Sed hic non quæritur an illicitum, ſed an irregulare & dicitur q̃ nõ, vt in præceden. cap. 4 Ino par. to. c. 94.

5 *Anſ. l. 13. c. 24.*

a ¶ *Non ex ordine.*] nec est considerandum quis maior sit in loco vel ordine: sed quis sit iustior, vt 40.dist.non loca. & c.multi. in fin. arg. contra 40. dist. c. vlt.& penul.Ioan.[a]

b ¶ *Largiora.*] si.16, q. reuertimini.Io.

Inq ex,] CASVS. Greg.de duobus in hoc c,cõmendat Gennadium Patritiũ. Primo cõmendat eũ ex eo q victorias suas faciebat nõ per corporalẽ prouidẽtiã, sed magis orationibus præuenientibus: quod in aliis ducibus nõ cõtingit. & q facit nõ causa fundẽdi sanguinis, sed potiꝰ causa reipublicæ dilatãdæ. id est,ecclesiæ. Secundo cõmendat eũ eo quòd quędã patrimonia beati Petri nudata cultoribus, Dacorũ habitatoribus restauraſſet. *Opinio*, id est, fama: quæ opinio loquitur: *Bellatores*,&c.& litera sic ordinata non errabis.

c ¶ *Non summopere miranda.*] quasi dicat hoc est mirandũ quòd victoriam solis orationibus obtineatis.

ADDITIO. Ad idẽ 61.distin. miramur. sed quod hic dicit postpositis meritis, soluit cõtrarium. nec enim ad fidem, &c, ff.de tut.& cu.da.ab his. l.fcire. §. vlt. Vel ibi dicit de dignitate ordinũ: hic de celsitudine sedium seu locorũ, secundũ Ioan. d ¶ *Largitis.*] id est, ibi positis.

e ¶ *Sustinetis.*] id est, expectatis.Ioan.

BREVITER. Hæc est.8.pars quæst.in qua probatur per quatuor auctoritates, q vindicta debet fieri: qa magis diligitur qui punitur, quàm qui peccat & non punitur, & est hic incidens quæst.Ioan.de Fant.

CASVS. Cõcludit G. ex supradictis q boni iuste malos persequũtur: & non econuerso. Postea respõdet auctoritati Pauli quã habuimus 3.ea.q.1.§.1. dicẽs eam esse intelligendam de occultis delictis. & dicit monstratũ esse 3. q vindicta posit inferri. Nunc vero ostendit, q vindicta debet inferri & ad vtrumque probãdum inducit capitula sequentia.

Si ea de quibus.] CASVS. Ostendit hic Aug. quòd non debemus esse negligentes ad vindicandum: quia occasione & peccato vnius irascitur Deus

re; sed eminentia vestra conatus eorum cõprimat, & superbas eorũ ceruices iugo rectitudinis præmat. Concilium vero catholicorũ episcoporum admoneri præcipite, vt Primatem non ex ordine a loci, postpositis vitæ meritis faciat: quoniam apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse vero Primas non passim(sicut moris est)per villas, sed in vna,iuxta eorũ electionem, ciuitate resideat: quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio resistendi Donatistis possibilitas disponatur. Ex concilio vero Numidiæ, si qui desiderauerint ad Apostolicam sedem venire; permittite; et,si quilibet eorum viæ contradicere voluerit; obuiate. Magis + profecto excellentiæ vestræ apud creatorem gloria proficit, si per eam disperſarum ecclesiarum potuerit societas restaurari. Cum enim largita munera ad nominis sui gloriam cõspicit reuocari; tanto largiora tribuit, quãto per eũ religionis suæ dignitatem viderit ampliari. Persoluẽtes præterea paternæ charitatis affectũ, Dominũ petimus, quòd + brachiũ vestrũ ad cõprimendos hostes forte efficiat, & mentẽ vestrã fidei zelo + velut mucrone gladij vibrantis exacuat.

Idem ad eundem lib.1.epist.73.

¶ Merito fidei bellorum paratur victoria. C. XLIX.

1 SInõ ex fidei merito,& Christianæ religionis gratia,tanta excellentiæ vestræ bellicorũ actuũ prosperitas eueniret; non summopere miranda e fuerat: cum sciamus,hæc etiam antiquis bellorum ducibus fuisse cõcessa. Sed cum futuras,Deo largiente,victorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus præuenitis; fit,vt hoc in stuporem veniat, quòd gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente descendat. Vbi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio? quæ & bella vos frequenter appetere non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatandæ causa reipub.in qua Deum coli conspicimus,loquitur: quatenus Christi nomen per subditas gentes fidei prædicatione circumquaque discurrat. Sicut enim exteriora vos virtutũ opera eminentes in hac vita constituunt: ita & interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia in futuram α vitam cœlestium gaudiorũ participatione glorificant. Plurima enim pro pascendis ouibus beati Petri Apostolorum principis excellentiam vestram prestitisse didicimus: ita vt non parua loca patrimonij eius propriis nudata cultoribus,largitis Dacorũ β habitationibus restauraueritis. Quæcunque igitur hic illi Christianissima + mente confertis; horum retributionem per spem in futuro iudicio substinetis.

α ¶ Futuram.] *In duobus codicibus epistolarum legitur*, in futurorum gaudiorũ participatione. *in vno vero manuscripto*, in futura cœlestium gaudiorum participatione. *In codice tamen Vaticano legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

β ¶ Dacorum.] *In libris epistolarum impressis,& duobus manuscriptis legitur*, datitiorũ. *in aliquot vero antiquis Gratiani exemplaribus est*, Dacorum, vel aliorum habitationibus.

§ *Breuiter monstratum est, quòd boni laudabiliter persequuntur malos, & mali damnabiliter persequuntur bonos. illud autem Apostoli,* [*Tu autem quis es, qui iudicas alienum seruum?*] *de alieni cordis occultis intelligendum est. Quòd vindicta inferri possit, monstratum est. Nunc restat ostendere, quòd debet inferri: & quòd magis diliguntur illi, qui puniuntur; quã qui impuniti relinquũtur; quod vtrũq; multorũ auctoritate probatur.*

Ait enim Augustinus.

¶ Adiram Deus prouocatur, cũ mala puniri differuntur. C. L.

1 SIea γ, de quibus vehementer Deus offenditur, insequi, vel vlcisci differimus + ; ad irascendũ vtique diuinitatis patientiã prouocamus. [Nonne Achor + filius b Zare præteriit mandatum Domini,& super omnem populũ Israel ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo, atque vtinam solus + periisset in scelere suo.]

γ ¶ Si ea.] *Vsque ad Vers.* prouocamus, *sunt in regesto B. Gregorij,lib.2.indictione 11.epist.27, scripta Martino + Abbati & Benenato Notario. Reliquæ vero non ibi leguntur, sed sunt verba sacræ scripturæ.cap.22.Iosue.*

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib.1.c.37.& 38.

¶ Vindicta,quæ ad correctionem valet, non est prohibenda. C. LI.

2 EA vindicta α, quæ valet ad correctionem, non prohibetur. Quæ etiam ad misericordiam pertinet, nec impedit illud propositum, quo quisque paratus est ab eo, quem correctum esse vult, plura perferre: sed huic vindictæ referendæ non est idoneus k, nisi qui odium, quo flagrare solent, qui se vindicare desiderant, dilectionis magnitudine superauerit. Non enim metuendum est, ne odisse paruulum filium patentes videantur, cum ab eis vapulat + peccans. ne peccet vlterius. Et certe perfectio dilectionis, ipsius Dei patris imitatione nobis proponitur, cum in sequentibus dicitur. [Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos,& orate pro eis, qui vos persequuntur.] Et tamen de ipso dicitur per Prophetam, [Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit.] Dicit etiam Dominus [Seruus β, qui nescit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis. seruus autem, qui scit voluntatẽ domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis.] Non ergo quæritur, nisi vt & ille vindicet, cui

vniuerso populo,quod probat exẽplo Achor.

f ¶ *Differimus.*] 5.ea. fiis qui, supra 28.dist. quia sunt culpæ.

g ¶ *Nonne Achor.*] supra 1.q.4.§. ité peccato Achor.

h ¶ *Filius,*] id est, nepos.

i ¶ *Solus,*] negatiue exponitur, id est, vtinã nõ periissent plures. si. 1.q.1.iudices b. arg.tamen contra quia videtur, q potius debuit parcere nocenti, quàm punire innocentẽ propter nocentem.vt 14.q. 5.denique. & ff.de pœnis,absentem.

A vindicta.] CASVS. Ostẽdit Augustin.in hoc ca.q prælati vel iudices malos punire debent animo corrigendi, & ex dilectione: & hoc probat quinque exemplis, scilicet patris, & Christi, & quorundam sanctorum veter.testa. & Heliæ,& Petri. sed nõ debent vlciscendi animo punire: sicut volebant facere discipuli Christi cum desiderabant ignẽ cælestem mittere super Samaritanos, sed propter hoc fuerunt à Domino reprehẽsi. Exemplum est de Petro in fine capituli. Vbi autem alia exempla incipiant, per te videbis.

k ¶ *Idoneus.*] ar. q nullus potest esse iudex nisi habeat charitatẽ & mansuetudinẽ. 45. dist. disciplina.

l ¶ *Vapulat.*] supra 5.q.5.non omnis.

m ¶ *Paucis.*] quædã enim ignorantia pro parte excusat, pro parte non, vt 30.q.1.de his. supra dist.8.cõsuetudo.

a ¶ *Odisse*

a ¶ *Odisse.*] cũ puer non potest odio habere, non potest vt ingratus exheredari, vt C.de inofficio. testa. si quis in suo.

b ¶ *Paratus.*] supra ead.q.1.paratus.

c ¶ *Timerent.*] ergo quæ pœna magis timetur, illa est magis infligenda, siue sit pecuniaria,siue corporalis. vt 16.q.6.cognouimus. & c.de lapsis. & infra e.q.5. prodest. & expresse dicitur ext. vt lit.non conteſt.quoniã frequenter.in fi.

d ¶ *Diminueretur.*] quoldã enim Deus rapit de medio ne malitia mutet intellectũ eorum,vt infra de pœ.di. 4.§.verum hoc.

e ¶ *Sed odio.*] supra ead.q.cap. quod Christus.contra.

f ¶ *Post ascensionẽ.*] illud post,potius includit diẽ ascensionis, quã excludit.nam aliàs non essent decem dies nisi dies ascensionis computetur.76.dist.scire.

Visquis.] CASVS. Crescõnius Grammaticus dicebat,quod inimicus Dei erat qui Christianum persequebatur. Sed Augustin.respondet,hoc esse verũ si ex odio persequebatur: sed si persequebatur ex charitate vitia quæ sunt in Christiano,Dei est amicus: quod probat tribus exemplis, scilicet, Domini, & patris, & mariti. Et not. quòd à principio c.vsque ibi, *Verũ*,sunt verba Crescõnij: postea vero sequũtur verba Aug.quæ interrogatiue legũtur. Seq.cap.patet.

g ¶ *Quisquis.*] verba Crescõnij.

h ¶ *Inimicus.*] supra 86.dist.odio. 3.e. quæ. duo ista.

i *Ebet.*] ¶ *Hominem.*] arg.q cum pecunia possumus aliquos allicere ad fidẽ,vt infra e.q.7. quod autem & supra 45.dist. qui syncera. sub tali enim conditione possumus aliquam ducere in vxorem,vt fiat Christiana. 28.q.1.caue.& c. non oportet. & possumus eos grauioribus pensionibus onerare vt conuertantur.infra ea. q.6.iam vero.quod satis admitti potest‖& sic in talibus spiritualibus licite fit pactio, vbi agitur de conuersione alicuius ad fidem. & sic non obstat.1.q.2. quàm pio.Io.

Alis.] EX HIS OMNIBVS.

cet,cui rerum ordine potestas data est, & ea voluntate vindicet, qua pater γ paruulum filium flagellat, quem per ætatem odisse a nondum potest. Hinc enim aptissimum + exemplum datur, quo satis apparet posse peccatũ amore potius vindicari, quàm impunitum relinqui; vt illũ, in quem + vindicat, non pœna miserum, sed correctione beatum velit: paratus b tamen, si opus sit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quẽ vult esse correctum, siue in eum habeat potestatem coercendi, siue non habeat. c 1 Magni autem, & sancti viri, quamquam + optime scirent mortem istam, quæ animam dissolvit à corpore, formidandam non esse; secundum eorum tamen animum, qui illam timerent, nõnulla peccata morte punierunt: quo & viuentibus vtilis metus incuteretur: & illis, qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatũ, quod augeri posset, si viuerent, diminueretur + d. Non temere illi iudicabant, quibus tale iudicium donauerat Deus. Inde est, quòd Helias morte multos affecit & propria manu, & igne diuinitus impetrato: cum + & alij multi, & magni viri eodem spiritu consulendo rebus humanis non temere fecerint +. De quo Helia cum exemplũ dedissent discipuli Domino commemorantes, quid ab eo factum sit, vt etiam ipsis daret potestatem petẽdi de cælo ignem ad consumendos eos, qui sibi hospitium non præbuerant + reprehendit in eis Dominus nõ exemplum prophetæ sancti: sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animaduertens eos,non amore correctionem, sed odio e desiderare vindictã. Itaque postquam eos docuit, quid esset diligere proximum tanquam seipsum, infuso etiã spiritu sancto, quem decem diebus completis post ascensionem + suam desuper, vt promiserat, misit; non defuerũt tales vindictæ; quamuis multo rarius, quàm in veteri testamento: Ibi enim ex maiori parte seruientes timore premebantur: hic autẽ maxima dilectione liberi nutriebantur. Nam & verbis Apostoli Petri, Ananias & vxor eius (sicut in actibus Apostolorum legimus) exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti.

α ¶ Ea vindicta.] *Apud B. Augustinum, & Anselmum sic legitur*, Neque hic ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet etiam. Ipsa enim pertinet ad misericordiam, nec impedit, &c.

β ¶ Seruus.] *Totus hic locus restitutus est ex Euangelio, & Beato Augustino, multaque alia emendata.*

γ ¶ Qua pater.] *in originali legitur*, qua pater in paruulum filium, quem, &c.

Item Augustinus contra Cresconium grammaticum,lib.3.c.51.

¶ Quæ verberi coercendi sint Christiani persequi debeant. C. LII.

2 QVisquis Christianum (inquis) persequitur; Christi est inimicus. Verum dicis e non hoc in illo persequitur, quod Christo est inimicum. Neq; enim dominus in seruo, pater in filio, maritus in coniuge, cum sint vtrique Christiani, non debent persequi vitia Christianæ contraria veritati. An vero, si non persequantur, non rei negligentiæ merito tenebuntur?

d ¶ Christianum.] *Antea legebatur.* Quisquis Christianus iniquum non persequitur. *Emendatum est ex originali. Sunt enim verba Crescõnij, quod etiam auctor glossæ animaduertit.*

e ¶ Si non.] *Apud beatum Augustinum est,*sed hoc in illo, *Verum Iuo,& Pannormia cum Gratiano concordant.*

Item Augustinus ad Macedonium, epist. 52.

¶ Quemadmodum homo debet diligere proximum sicut seipsum. C. LIII.

3 DEbet homo diligere proximum tanquã seipsum: vt quem potuerit hominem, vel beneficentiæ consolatione, vel informatione doctrinæ, vel disciplinæ coercitione adducat ad colendum Deum.

Item Augustinus ad Donatum presbyterum,epist.204.

¶ De eodem. C. LIIII.

MAli sunt prohibendi à malo,& cogendi ad bonum.

¶ *De hac re copiosè disputat B. Augustinus in c.dilplicet. Supra ead. Hic vero summa illius disputationis paucis verbis collecta est.*

Ex his omnibus colligitur, quòd vindicta est inferenda non amore ipsius vindictæ, sed zelo iustitiæ: non vt odium exerceatur, sed vt prauitas corrigatur. Sed cum vindicta aliquando inferatur damnis rerum, aliquando flagellis, aliquando etiam morte; quæritur, an sit peccatum iudici, vel ministro reos morti tradere.

QVÆSTIO V.

1. PVod autem + nulli liceat aliquem occidere; *illo præcepto probatur, quo Dominus in lege homicidium prohibuit dicens.* [*Non occides.*] *Item in Euangelio* [*Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit.*]

Item Augustinus ad Marcellinum comitẽ de Donatistis captis, epist.159.

CASVS. Concludit Gratian.ex supradict.s, q vindicta est inferenda zelo iustitiæ, & non amore vindictæ, scilicet nõ vt odiũ exerceatur, sed vt prauitas corrigatur.Cũ vindicta quãdoque inferatur dãnis rerũ, quãdoque flagellis, & quandoque ipsa morte, quæritur an peccet iudex vel minister reos occidendo.

Vod autẽ.] Hæc q.diuiditur in 7. partes. In prima intẽdit probare per 6. auctoritates, q ecclesia pro eis debet intercedere.Secũda ibi, *Hinc apparet.* Tertia ibi. *Seipsum.* Quarta ibi,*Miles.* Quinta ibi, *Ipsis autem.* Sexta ibi, *Præterea,* Septima ibi, *Non solum.*Io.de Fan.

CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio,qua quæritur an peccet iudex vel minister occidendo reos? Et respondet,q nõ,vt 3.ea.miles. & cap. cum minister, dummodo faciat hoc amore iustitiæ, vt 5.q. proxi. ea vindicta. & quandoque qui non est iudex,sine peccato potest aliũ occidere, scilicet si se defendẽdo occidat, vt 3.ea.c.cũ homo.& 3.50.dist.quia te obnoxiũ. Similiter publicum latronem, vel nocturnum depopulatorem agrorum potest occidere, vt C.quando licet vnicuiq; sine iudice se vindicare, lege vna. Et procedit hoc ordine Gratianus. Primo probat,q mali non sunt interficiendi, vsq: ad §. hic apparet. *Exinde probat,*quòd possunt interfici, vsque ad §.*Si ergo.*& tandẽ dat solutionem.

k ¶ *Quòd autem.*] ‖Nulli licet occidere nisi habeat potestatem gladij, nec tũc licet nisi cũ hoc facit amore iustitiæ, vt 5.q. proxi.ea. vindicta.& 3.e.c.miles. Item si spes est correctionis,nõ debet occidere.sed si non est spes correctionis,potest occidere,vel reddere cum inutilẽ ad malefaciendum,vt 5.quæst.proxi. est iniusta.3.eo. cap.rex debet.si autẽ parat' sit corrigi: nec occidi debet, nec debilitari in mẽbris,vt hic, & 3.e.c. 1. 2. & 3. & hæc vera sunt,q iudex solus potest occidere, nisi sint aliqui nocturni depopulatores agrorum,vel sint latrones in publicis stratis, quos quilibet potest occidere, vt C.

‖ Occidere an sit alicui permissum.

quando liceat vnicuique sine iudi. sesipsum vindi. l. r. & supra eā. q. 3. fortitudo. vel nisi defendendo se, occidat aliquem. extra de homic. c. 2. circa fi. i. ea. c. cum homo. Hug.

Circumcelliones.] CASVS. Quidam hæretici Donatistę interfecerunt quędam presbytorū catholicum nomine Restitutum. quędam vero aliū presbyterū, scilicet Innocentiū verberates eius efoderūt oculū, & digitum præciderunt, propter quæ scelera cū ducti essent ad comitem Marcellianū, verberibꝰ fustigati, rei veritatem sunt confessi. Sed quia Aug. timebat nē propter talia scelera interficerentur, ideo rogat præfatū comitē vt eos non interficiat, licet posset hoc sub dissimulatione transire, cū non fuerūt à clericis accusati, sed à notariis quorū interest, præsentaū. vnde rogat eū vt in monasteriū detrudantur, vel alicui tali deputētur operi, vt eorū audacia refrenetur, & mala quæ fecerunt salutifere valeant emendare.

a ¶ *Restitutū.*] proprium nomen.

b ¶ *Confessor.*] corā laico. & sic est contra, extra de iudi. at si clerici. in fin. sed isti propter hæresim sunt facti de foro eius.

c ¶ *Solicitudo.*] qui eos accusauerat [a], licet non ex nomine, vnde timuit, ꝙ esset reus mortis ipsorū, vt infra c. 5. vnum. in fin.

d ¶ *Nō facias.*] arg. ꝙ in criminibus potest iudex pœnam temperare, arg. contra. i. q. 3. §. notandum.

e ¶ *Interitu.*] ‖ arg. ꝙ iudex secularis potest corrigere clericos incorrigibiles, vt infra c. 5. si audierit. extra. de sent. exc. perpendimus.

f ¶ *Sed illorum.*] iudicum.

g ¶ *Notariis.*] id est officiarius qui deferunt trimina iudicibus, vt 4. q. 4. §. aliquando. sicut testes synodales deferunt crimina episcopis. 35. q. 6. episcopus.

h ¶ *Seruorum.*] id est, quas patiuntur seruii Dei.

ADDITIO. Vel dic ꝙ seruos Dei eos vocat, quia iam egerant pœnitentiā, vt infra ca. proxi. secundum L.

i ¶ *Parte corporis.*] 5. quæstio. proxi. est iniusta. contra. sed hic de corrigibilibus: ibi non.

k ¶ *Damnatio.*] not. iudices posse remittere pœnam. sic 22. quæst. 4. innocens.

l ¶ *Succense.*] id est, irasci.

m ¶ *Inquisitione.*] id est, per inquisitionem criminum.

[a] Hoc nō habetur ex text. vnde dicebat Gof. quòd isti accusati sunt à notariis curiæ. & hoc dehotatur vers. ideoque. ibi, iuxta non accusantibus nostris, &c.

‖ Clerici incorrigibiles possunt à iudice seculari corrigi.

[b] habetur

¶ Mali non sunt interficiendi, sed flagellis emendandi.

1 CIrcūcelliones illos, & clericos partis Donati, quos de Hypponensi ciuitate ad iudicium pro factis eorum publicæ disciplinæ cura deduxerat, à tua nobilitate comperi auditos, & plurimos eorū de homicidio, quod in Restitutum catholicum presbyterum commiserunt, & de cæde Innocentij alterius catholici presbyteri, atque de oculo eius effosso, & de digito præciso fuisse confessos [b]. Vnde mihi solicitudo [c] maxima incussa est, ne forte sublimitas tua censeat eos tanta legum seueritate plectendos, vt qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoq; his literis obtestor fidem tuam, quā habes in Christo, per ipsius Domini nostri misericordiam, vt hoc ne facias [d], nec omnino fieri permittas. Quamuis enim ab illorum interitu [e] dissimulare possemus, qui nō accusantibus nostris, sed illorum [f] notariis [g], ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinebat, præsentati videantur examini, nolumus tamen passiones seruorum [h] Dei, quasi vice talionis, paribus suppliciis vindicari: non quo scelestis hominibus licentiam facinorum prohibeamus auferri: sed hoc magis sufficere volumus, vt viui, & nulla corporis [i] parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium legum coercitione dirigantur, vel à malignis operibus alicui vtili operi deputētur. Vocatur quidem & ista damnatio [k]: Sed quis non intelligat magis beneficium, quàm supplicium nanœupandum; vbi nec sęuiēdis relaxatur audacia, nec pœnitendi medicina subtrahitur? Imple christiane iudex pij patris officium: sic succense [l] iniquitati, vt consulere humanitati memineris: nec in peccatorum atrocitatibus exerceas vlciscendi libidinē: sed peccatorū vulneribus curandi adhibeas volūtatem. Noli perdere paternam diligētiam, quā in ipsa inquisitione [m] seruasti: quādo tantorum scelerum confessionem non extendente equuleo, non fulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarum verberibus cruisti: qui modus coercitionis & à magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in iudiciis solet ab episcopis adhiberi †. Noli ergo atrocius vindicare, quod lenius inuenisti: inquirendi, quàm puniendi necessitas maior est. Ad hoc enim & mitissimi homines facinus occultatū diligenter, atque instanter examināt, vt inueniant, quibus parcant.

a ¶ Notariis.] *In libris B. Augustini excusis partim est*, notaria: *partim*, notoria. *In codice Vaticano epistolarū vbique legitur*, notaria: *& epistola 160. in qua de eadem re agitur, in codicibus impressis, ac manuscriptis legitur*, notaria: *itemque in Breuiculo in collatione primi diei secundi, & secūdi bis. De notoriis vero mentio est in lege, ab accusatione. §. nuntiatores. ff. ad S. C. Turpil. & C. de accusat. l. ea quidem. Apuleius etiam libro 7. de asino aureo habet*, notoriam: *Et in glossario legitur*, notoria, ἀναφορὰ.

b ¶ Succense.] *Sic est emendatum, additis etiam nonnullis ex originali, Anselmo, & Polycarpo. Antea erat*, Sic iuce ese iniquitati memineris, vt non in peccatorum, &c.

Idem Marcellino, epistola 158.

¶ Præter suppliciū mortis, ei sint puniendi, &c. III.

2 POena illorum, quamuis de tantis sceleribus cōfessorum, rogo te, vt præter suppliciū mortis sit, & propter conscientiam nostrā, & propter catholicam mansuetudinem commēdandam. Ipse enim fructus ad nos peruenit confessionis illorum; quia inuenit catholica ecclesia, vbi suam erga atrocissimos inimicos seruēt, atque exhibeat lenitatē. In tanta quippe crudelitate, quæcūque præter sanguinē vindicta processerit, magna lenitas apparebit. Quod etsi modo quibusdam nostris illa [a] atrocitatē commotis videtur indignum, & quasi dissolutionis, & negligentiæ simile; transactis [b] tamen motibus animorū (qui recentioribus factis solent turbulentius excitari) egregie luculenta bonitas apparebit.

Idem Donato, epistola 127.

¶ Mali prohibendi sunt a malo, & cogendi ad bonum. C. III.

3 VNum solū est, quod in tua iustitia pertimescimus, ne forte, quoniā quidquid mali cōtra Christianā societatem ab hominibus impiis, ingratisque committitur, profecto grauius est, & atrocius, quàm si in alios talia cōmittantur; tu quoque pro immanitate facinorū, ac non potius pro lenitatis Christianæ consideratione censeas coercendum. Quod te per Iesum Christum, ne facias, obsecramus. *& paulo post.* ꝙ Ex occasione terribiliū iudicū, ac legū, ne æterni iudicij pœnas luant †, corrigi eos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec suppliciis, quibus digni sunt,

a ¶ *Per*

a ¶ *Et à magistris.*] ‖ Magistri nō incidunt in canonē verberando clericos causa disciplinæ. extra de sent. excō. super eo. dum tamē non eat ultra castigare, habes 5 ei. q. 4. duo ista. 7. q. 1. ficut. datur autem licet tamē ordo non liberet a patria potestate. vt 54. dist. si seruus. 2. vnde maiorē potestatē habet magister in discipulū, quā pater in filiū: cū magister adhuc post ordinem habeat cum in potestate, per illam decret. super eo. extra. ea. cum voluntate.

‖ Magister & Pater habent aliquā in istis potestatem.

o ¶ *Ab episcopis.*] ‖ non tamen manibus propriis hoc facere potest, vt 86. dist. non liceat. nec per laicum potest hoc facere, sed per clericum, vt extra de sent. exc. vniuersitatis. Est ergo hic argu. ꝙ iudex ecclesiasticus virgis potest punire [b], & quòd clerici virgis possunt puniri, not. 5. q. 5. illi qui. & 45. dist. cū beatus. Ioan.

‖ Episcopus neque laicus potest per seipsum, neque per alios corrigere clericos.

b De hac cōsuetudine. 9. q. 3. his verbis. in gladiis, virgis tamen, &c.

POena.] CASVS. Quidam catholici scelerū atrocitate cōmoti iudicabant Donātistas interficiēdos; qui homicidium & cædem commiserunt in Restitutum & Innocentium catholicos sacerdotes. Sed Aug. scribit comiti Marcelliano, rogans eū vt non interficiat eos, tū propter conscientiā suam, tum propter mānsuetudinē ecclesiæ cōmendandam: sed imponat eis aliam pœnam: quæ quantumcumque fuerit, mitissima reputabitur, dūmodo pœna sanguinis nō irrogetur.

2 Polyc. l. 7. tit. 11. Anſ. l. 11. c. 16.

P ¶ *Pœnā.*] Hic dicitur quòd propter tria parcendum sit istis: tū quia vident ecclesiam læsam habere cōscientiam si ad denūciationem suā isti occidūtur: tū propter spem correctionis: tum propter mansuetudinē ecclesiæ. q ¶ *Tristitiis.* Arg. ꝙ executio sententiæ in causa ciuili vel criminali differenda est. 11. q. 3. cum apud. Argu. contra. 2. q. 1. sicut.

3 Polyc. ibidē. Anſelm. c. 11.

V ¶ *Num solum.*] Augu. rogat Donatum suppliciter sicut potest, ne quosdam hæreticos captos occidat, quos occidi timebat: eo quòd grauius contra Christianos cōmittitur quā contra alios: sed aliis dignis suppliciis coerceantur, vt de suis peccatis valeant pœnitere: alioquin ecclesia operā non exhibebit vt tales hæretici capiantur: quo cōperto licentius contra ecclesiam insultabunt,

a ¶ *Per*

a ¶ *Per operam nostram.*] id est, per querelas nostras. & est hic arg. quòd si iudex suspēdit aliquē ad querelam clerici, ꝙ clericus non possit promoueri, vt 5. cap. prox. & de pœ. dist. 1. periculose. & extra de excess. præla. ex litteris. arg. contra. 5. q. 3. Maximianus. & 7. ea. non vos. & ff. de bo. lib. qui cum maior. §. 1. & est expressum extra de homi. postulasti. & c. tua.

b ¶ *Occidi.*] Argu. est hic pro Hug. qui dicit, ꝙ clericus debeat potius permittere se occidi, quàm quòd ipse occidat, vt dixi supra ead. q. 1. in princ. [a]

[a] Intelligo ergo hoc casū, vbi aliter quæ possumus, non defendere cum ipso, vt ibi dicitur. & hic not. illa lata, occidi in veritis iudicis ingerat. secundū Lo.

Rodest. CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte commendat Aug. Imperatorem, eo quòd per ipsum ecclesiā adiuuatur. In secunda parte rogat eū ne malos morte puniat, sed ad vitam referuet, vt desistere possint peccata quæ cōmittunt. si vero aliter cum sint incorrigibiles, eos punire voluerit, officiū dilectionis contra eos exerceat: & non cupiditatem nocēdi. & ad hoc eum multipliciter hortatur. Secunda pars incipit ibi, *Non vobis.* Seq. cap. non facit ad principale propositū quæstionis, sed cōtinuatur præcedenti cap. vbi dicitur, quia & plectendo.

Rom. 13.

c ¶ *Et nostra.*] Mutuū enim præstant sibi auxilium. 5. ea. principes.

d ¶ *Corrigatur.*] q. d. siue per verba, siue per pecuniam, siue alio modo, non refert. sic supra ead. quæ. 4. ea vindicta. Ioan.

Vid ergo.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. in prima parte redarguit Hieron. quosdam qui dicebāt Deum fuisse crudelem, rigidum & cruentum, quia in diluuio genus deleuit humanum: Sodomam & Gomorrham subuertit: Aegyptios in fluctibus submersit, Israelitas in deserto prostrauit. Et ostēdit quòd ideo Deus hæc fecit in vita præsenti, ne in æternum puniretur, quod probat vno argumēto cornuto, dicens: ea quæ prophetæ dixerunt, aut vera sunt, aut falsa. si vera sunt, ergo in alia vita iterū non punientur, quia prophetā dicit: Non iudicabit Deus bis in idipsum. Si vero falsa sunt, ergo & falsum est quod dicitur, Non consurget duplex tribulatio, & Deus quæ

Deprecatio tradita 3. c. sequenti. c. in fin.

coerceri †. Sic igitur eorum peccata compesce, vt sint, quos pœniteat peccasse. *& paulo post.* ꝙ Proinde, si occidendos in his sceleribus homines putaueritis; deterrebitis nos, ne per operam nostram [a] ad vestrum iudicium aliquid tale perueniat. Quo comperto illi in nostram perniciem licentiori audacia grassabūtur, necesitate nobis impacta, vt etiam occidi [b], ab eis eligamus potius †, ꝙ quàm eos occidendos vestris iudiciis ingeramus.

Idem Macedonio, epistola 54.

¶ Quies ecclesiæ principum seueritate iuuatur. C. IIII.

1 PRodest & seueritas vestra, cuius ministerio quies adiuuatur & nostra [c]. Prodest & intercessio nostra, cuius ministerio seueritas temperatur & vestra. Non vobis displiceat, quòd rogamini à bonis: quia nec bonis displicet, ꝙ timemini à malis. ¶ Nam hominum iniquitatem etiam apostolus Paulus non tantum de iudicio futuro, verumetiam de præsentibus vestris sæcularibus [a] potestatibus terruit, asserens & ipsas ad dispensationem diuinæ prouidentiæ pertinere. [Omnis, inquit, anima potestatibꝰ sublimioribus subdita sit, &c.] Hæc verba Apostoli vtilitatem vestræ seueritatis ostendunt. Proinde sicut dilectionē iussi sunt terrentibus debere, qui timent; ita dilectionem iussi sunt timentibus debere, qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat; sed omnia consulendi charitate: & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur vltio cognitoris; vt nec intercessoris religio contemnatur: quia & plectendo, & ignoscendo hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur [d]. Quòd si tāta est peruersitas, & impietas, vt ei *β* corrigendæ nec disciplina possit prodesse, nec venia; à bonis tamen intentione, atque conscientia, quam Deus cernit, siue seueritate, siue lenitate, non nisi officium dilectionis impleatur.

a ¶ Sæcularibus.] *Antiquioribus editionibus epistolarum B. Augustini in margine est adscriptum*, de præsentibus vestris securibꝰ terruit. *In Antuerpiana vero est in textu hæc eadem lectio, sed sine dictione*, præsentibus.

β Ei corrigendæ.] *Sic est emendatum ex originali. Antea legebatur*, vt corrigendis reis nec disciplinæ, nec veniæ remedia suffragentur, ab omni tamen intentione, &c.

PALEA. C. V.

2 HOc tamen intelligendum est de illis, quos præsentia supplicia in melius cōmutant, non de illis, qui obstinati sunt in malos qui si semper viuerent; semper peccarent: quorum pœna hic incipit, & in æternum durabit.

Abest hæc palea à vetustis exemplaribus, quæ collata sunt, vno excepto, in quo est coniuncta capiti superiori.

Item Hieronymus in Naum prophetam ad c. 1.

¶ Inpræsentiarum nonnulli puniuntur: ne in æternum flagellentur. C. VI.

3 QVid ergo, ait, contra Dominum cogitatis? ipse qui creauit mundum; & consummationem eius faciet. Quòd si vobis videtur crudelis, rigidus, & cruentus, quòd in diluuio genus deleuit humanum, super Sodomam & Gomorrham ignē & sulphur † fluit, Aegyptios submersit fluctibus, Israelitarum cadauera prostrauit in eremo; scitote eum ideo ad præsens reddidisse supplicia, ne in æternū puniret [e]. Certe aut vera sunt, quæ prophetæ loquuntur, aut falsa. Si vera sunt, quæ de seueritate eius videntur dicere; ipsi dixerūt. [4 Nō vindicabit Domin⁹ bis in idipsum in tribulatione:] Sin autem falsa sunt, & falsum est, quod dicitur [Nō cōsurget duplex tribulatio;] falsa est ergo & crudelitas, quæ in lege descripta est. Quod si verum est, vt negare non poterunt, dicente propheta [Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione;] ergo qui puniti sunt, postea nō punientur: Si autem illi postea punientur; scriptura mentitur, quod dicere nefas est. Receperūt ergo & qui in diluuio perierūt, & Sodomitæ, & Aegyptij, & Israelitæ in solitudine mala sua in vita sua. ¶ Quærat hic aliquis; si fidelis deprehensus in adulterio decolletur; quid de eo postea fiat: Aut enim punietur, & falsum est hoc, quod dicitur, [5 Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:] aut nō punietur, & optandum est adulteris, vt impræsentiarū breui, & cita pœna cruciatus frustrētur æternos. Ad quod respōdebimus, Deum vt omnium rerum, ita & suppliciorū quoq; scire mensuras; & non præueniri [g] sententia iudicis [h]: nec illi in peccatorem [i] exercendæ de hinc pœnæ auferri potestatem: & magnum peccatum magnis, diutur nisque lui [k] cruciatibus. Si quis autem punitus sit, vt ille in lege, qui Israeliticis [l] maledixerat, & qui in sabbato ligna collegerat; tales postea non puniri, quia culpa leuis [m] præsenti supplicio compensata sit.

3 Polyc. l. 7. tit. 11. Anſel. l. 11. c. 16.

Item Gregorius Papa. [6]

Qui rei sunt sanguinis, ab ecclesia non defendi debent. C. VII.

7 REos [n] sanguinis defendat [γ] ecclesia [δ], ne effusione † sanguinis particeps fiat.

γ ¶ Defendat.] *Apud Burchardum & Iuonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, legitur*, non defendat.

Exod. 15.

Gen. 7. & 19.

al. sulphur?

4 Num. 1. secundum 70.

‖ Temporaliter remunerātur aliqui vt puniātur æternaliter.

b Alias, testimonium.

5 De pœnitentia. dist. 1. quærat hic.

c Alias, scilicet terrent. *Leuit. 24 Num. 15.*

al. elui.

B. Hieronymus non videtur putasse illum maledixisse Deo, sed Israelitis: & ita apud interpretes dubia est.

6 Supr. 14. q. 6. hi, qui in sortiis. 7 Bure. l. 19 c. 102. Iuo. p. 11. c. 121.

al. effossionis

8 Ex illo text. inferitur, q. in rebus pōt esse aduocatus pro accusato in crimine. facit tex. in l. 1. ad l. Iul. C. de ep. & cleric.

17.q.4.reum.& hoc verum est siue rei sint, siue non: nisi in casibus extra de immu.eccle.inter.& c.vlt.Sed illos qui non fugerint ad ecclesiam, quandoque iuuabit, quandoque non. si enim est spes correctionis, debet eos iurare, vt supra ead.quæst.proxi.est iniusta. Item si iniuste sint ‖ cõdemnati aliqui, omnibus modis iuuabit eos: si autem iuste, tunc temperate & non importune iuuabit eos: sed tantum intercedendo pro eis, ne ex indiscreta defensione incidat ecclesia in malã opinionem, vt 14.q. vlt. hi qui.& 3.quæst.3. non inferenda. Et licet teneatur aliquos defendere, non tamen tenetur pro eis bellũ mouere, vt C. de episco. aud. addictos supplicio. Ioan.

‖ Condemnati & iuste & iniuste, sunt ab ecclesia iuuandi.

Exod.22. Leuit.20.

HIC APPARET. Hæc est secunda pars q. in qua magister probare intẽdit quòd iudices non peccant occidendo secundum legem: sed illi tantũ peccant qui sine auctoritate & sine iussu diuino hominem occidũt. & hoc probat per multos patres veteris testamẽti. Io. de Fan.

CASVS. Hucusq; probatum est, q mali non sunt morte puniendi. Nunc contrarium probat sex auctoritatibus & exemplis. Postea soluit dicens, q qui habet potestatem occidendi, licite occidere potest malos: sed auctoritate propria hoc nõ potest. quod probat seq.cap.

a ¶ *Illo præcepto.*]nõ occides.

1 Poly.l.7.tit. 11. Anſ.l.13.c.18. Iuo p.10.c.1. Pan.l.8.c.1.

DE occidendis hominibus.] CASVS. Beneuenta. ponit hunc casum, dicens q Publicola dè duobus q̃siuit ab August. primo vtrum quis iuste possit interficere malos, ne ipsi alios occidant. Et respõdet quòd non: nisi sit miles, vel potestas, qui faciat non pro se, sed pro vtilitate aliorum. Secundo an sit peccatũ repellere malos obstaculum interponendo: & si aliquid cõtingat inde præter volũtatem nostram, an nobis imputetur? Et respon. non esse peccatum: nec nobis imputari debet, si aliquid inde contingat. & hoc probat viij. exemplis, scilicet exemplo muli & bouis, equi & canis, Pauli & ferramentorum, arboris & fenestrę. Secunda pars incipit ibi, *Qui vero repelluntur.*

Matt.5.

b ¶ *Miles.*] sub potestate aliqua constitutus, vt infra eadem miles. nisi hoc fiat iniusto bello, vt infra eadem, si homicidium. & in casibus positis in summa huius quæstionis.

‖ Officiũ quandoque est damnosum.

c ¶ *Pro se.*] sic ergo officiatus nõ potest esse aduocatus in propria causa. & ita ‖ officium suum est ei damnosum. ſi. 10.q. 2. hoc ius. sicut nec in causa sua potest quis esse iudex, vt 3.q.4.inter[a]. Vel dic pro se, id est, pro priuato odio [b]. Io. Quod primo dixit, falsum est: cum non inueniatur hoc prohibitum. nec littera ista contradicit. Bar.

a Concor. rex. in l. qui iuriſdicti. m.C. de iurisdict. om. iud. & C. ne quis in ſua cau. per to tum.

b Hoc etiam ſequitur L. 3. q. 7. iudex. 11. que. 3. quattuor. & his abſurdum eſt ali quẽ alij & non

d ¶ *Personæ.*] hoc dicit propter episcopos qui habent iurisdictionem sæcularem, sed non possunt præsidere causis sanguinis, vt 15.q.4. cap.1. & infra eadem, quæst.8. his à quibus. & cap. fæpe.

e ¶ *Vnde.*] quasi dicat cum quis ex officio suo occidit aliquem, nõ est ei imputãdum si ex officio tali sequantur homicidia. Ita cõtinuantur sequentia exempla. Vel sic continua. si aliquis repellendo malos occidat aliquem. hoc non est ei imputandum.

f ¶ *Reus est.*] nisi equus ille fuerat calcitrosus: vel bos fuerat cornupeta. nam si talis nocuerit, bene tenetur dominus, vt ff. si quadrupau. fe. dic. l.1. §.1. & 2. & generaliter si habuerit tale animal quod cõsueuit nocere, vt vrsum, leonẽ, vel aprum, siue ligatum siue non, si occondẽnabitur secundum arbitrium iudicis: sed in ceteris rebus condemnatur pœna dupli, ff. de ædil. edict. hi enim. & l. sequenti.

ſibi, & c. de na. libe. expoſ. ſecundæ. de Pan. ſ. hic teneas. ſi quid ſ. sequitur.

g ¶ *Paulus.*] Arg. q non imputatur clerico qui ad defensionem sui iuris vocat milites, ſi ali quis ibi occidatur. ſic ſupra ead.quæſt.3. Maximianus.

al. Chry. Tiani

Aſt. 23. oti.

h ¶ *Bonum.*] Argu. q ſi aliquis dat operã rei licitæ, quòd non est ei imputandum ſi aliquid mali inde ſequatur, vt 50. diſtinct. ſæpe. & cap. quia te. & diſtinct. 6. teſtamentum. nam Deus eſt inſpector cordis, & non operis, vt 15. quæſt. 6. cap. 1. Item est hic argum. ‖ quòd non omnis qui occaſionẽ damni dat, damnum dediſſe videtur. & hoc habes in brocardis 31. quæſt. 2. de neptis. & diſtinct. 50. ſæpe. ff. ad leg. Aqui. qui occiderit. §. penultimo.

‖ Damni dans occaſionẽ; nõ ſemper damnũ dediſſe videtur.

c Et contra de iniu. c. vlt. & legi. & not. ea tra de teſta. ſi qui. & not. in præd. ca. ſæpe. Arch.

i ¶ *Non poſsit.*] Arg. quòd non ſemper prohibetur bonum propter malum quod ſequi poteſt. Argu. contra 22. q. 1. in nouo. contra 21. diſt. denique. Ioan.

SEIPSVM. Hæc eſt tertia pars quæſt. in quaprobat magiſter per quattuor auctoritates, quòd nullus occidat ſeipſum: quia in illo præcepto, Non occides, intelligitur, nec te nec alium: quia bene ordinata charitas à ſeipſo incipit. Ioan. de Fan.

CASVS. ſupra oſtenſum eſt an aliquis poteſt alium interficere iuriſdictionis poteſtate: nunc vero oſtenditur quòd ſeipſum nulli interficere permittitur. quod probatur per ſeq. capitul.

¶ Ex officio non est peccatum hominem occidere. C. VIII.

1 DE occidendis hominibus, ne ab eis quiſquam occidatur, non mihi placet conſilium: niſi forte ſit miles [b], aut publica functione teneatur, vt non pro ſe [c] hoc faciat, ſed pro aliis, vel pro ciuitate, vbi etiam ipſe eſt, accepta legitima poteſtate, ſi eius cõgruit perſonæ [d]. Qui vero repelluntur aliquo terrore, ne male faciant: etiam ipſi aliquid fortaſſe præſtatur. Hinc autem dictum eſt. [Non reſiſtamus malo,] ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum paſcit, non vt correctionem hominum ne gligamus. Vnde [e] nec reus eſt mortis alienæ: qui cum ſuæ poſſeſsioni ex lapidibus [a] murum circumduxerit, aliquis ex ipſorum vſu percuſſus intereat. Neque enim reus eſt [f] Chriſtianus, ſi bos eius aliquẽ feriendo, vel equus calcem iaciendo aliquem occidat: aut ideo non debent Chriſtianorum [g] boues habere cornua, aut equus vngulas, aut dentes canis. An [h] vero, quoniam Apoſtolus Paulus [i] ſatis egit, vt in Tribuni notitiam perferretur inſidias ſibi à quibuſdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos; ſi in illa arma ſcelerati homines incidiſſent; Paulus in effuſione ſanguinis eorum ſuum crimen agnoſceret? Abſit: vt ea quę propter bonum [k], ac licitum facimus, aut habemus; ſi quid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioqui nec ferramenta domeſtica & agreſtia ſunt habenda; ne quis eis vel ſe, vel alterum interimat: nec arbor aut reſtis, ne quis ſe inde ſuſpendat: nec feneſtra facienda eſt, ne per hanc ſe quiſquã precipitet. Quid plura commemorem, cum ea commemorando finire non poſſem? Quid enim eſt in vſu hominum bono, ac licito, vnde non poſsit etiam pernicies irrogari?

Hincapparet, quòd mali flagellis sunt coercendi, non membrorum truncatione, vel temporali morte plectendi. Sed obiicitur illud, quod Dominus ait ad Moyſem [*Maleficos non patieris viuere.*] *Item* [*Qui coierit cum iumento, morte moriatur:*] *Adulterio etiam, vel blaſphemiæ crimine notatus immiſericorditer lapidari iubetur.*

¶ *Item, Moyses, qui legem acceperat, cultores idoli morte puniuit. Samuel etiã Agag pinguiſſimum regem in fruſta conſcidit. Phinees quoque Iudæum cum Madianita coeuntẽ gladio tranſfixit: quod eſt ei reputatũ ad iuſtitiam. Similiter nonnulli in veteri teſtamento inueniuntur malos trucidaſſe: nec tamen tranſgreſſores legis, ſed defenſores appellantur. Prohibetur ergo illo præcepto* [2] *quiſquam ſua auctoritate in necem alicuius armari, non legis imperio reos morti tradere. Qui enim publica poteſtate functus, ipſius legis imperio malos perimit; nec illius præcepti tranſgreſſor, nec à cœleſti patria alienus habetur.*

Vnde Auguſtinus ad Publicolam, epiſt.154.

¶ Ex lapidibus.] *Sic eſt emendatum ex codice Vaticano epiſtolarum B. Auguſtini. Nam in impreſsis deſunt iſtæ voces. Apud Gratianum vero erat,* ſuæ poſſeſsioni murorum ambitum circumduxit.

Seipſum etiam perimere nulla legis auctoritate alicui permittitur.

Vnde Auguſtinus libro primo de ciuitate Dei, c.17. & 18.

¶ Qui Deo auctore bella geſserunt, præcepta non occidendi nequaquam tranſgreſsi ſunt. C. IX.

2 SI non licet priuata poteſtate alicui hominẽ occidere vel nocentem, cuius occidendi licentiam lex nulla concedit; profecto etiã qui ſeipſum occidit, homicida

2 Tuo p.10.c.4 Pan.l.8.c.1.

terficere, ne ab alio interficiatur: vel vtrum liceat ipſum interficere causa immortalitatis, id eſt, gloriæ adipiſcendæ: vel causa cauendi, id eſt, vitandi futura peccata: vel curandi criminis, id eſt, remouendi? Et reſpondet quòd non: & hoc probat quattuor modis. Primo, argumento à minori: quia non licet occidere alium innocentem: ergo multo minus ſeipſum. Secundo, quia Iudas fuit reprehenſus, quia ſeipſum occidit quamuis ſceleratus fuiſſet: multo magis reprehendi debet qui ſe innocentem occidit. Tertio, quia in lege prohibitum eſt (vt ibi dictum eſt) Neminem occides. Quarto probat hac ratione quia ſi contra ſe nemo falſum teſtimonium dicere debet, ergo multo minus contra ſe mortem inferre debet. Secundo quæſitum fuit an liceat alios interficere? Et reſpõdet quòd non, niſi vel lex vel Deus iubeat occidi. propter quod Abraham, Iephte, & Sampſon, excuſati fuerunt. Secunda pars incipit ibi, *Sed his exceptis.* Et quod dicitur ibi *mortalitatis*, id eſt, gloriæ habendæ: quia credens ſe iuſtum volens migrare ad gloriam, ſeipſum occidit. vel immortalitatis, id eſt, inanis gloriæ, vt aliquid dicatur de ipſo, quòd ſic videtur deſpiſcere mundum.

2 ¶ *Et*

1 Concor.l.2. Cyprian. & c. de. 2. regula. Iſtit. 27.

2 ¶ *Et tanto.*] id eſt, magis peccat bonus ali quis ſe occidẽdo quàm malus: quia malus credit ſe mereri per hoc.

b ¶ *Cauendique.*] id eſt, q̃a cauere volumus ne aliquis nos lædat.

Eleemoſyna ſit primo gſſeruãda de-

c ¶ *Semetipſo.*] ‖ Vnde quilibet primo ſibi faciat eleemoſynã: deinde proximo. de pœni. diſt. 3. cap. qui vult. vnde poſſum mihi conſulere cum damno alterius, vt ff. ad legem Aquiliam. ſi quis ſumo. arg. cõtra 12. q. 2. primum. & 11. q. 3. ſi quis vero.

d ¶ *Exceptus.*] Arg. q̃ perſona ad quam loqui mur, nõ intelligitur excepta in generali ſermone [2], vt ff. de pig. Paulus. §. vlt. Item arg. eo ipſo q̃ qui nõ excipitur, intelligitur includi, vt 3. 55. diſt. ſi Euangelica. & extra de iure pat. ex litteris. Item eſt hic arg. quod id quod de vno dicitur, de omnibus aliis intelligendum eſt, vt 2. q. 1. multi. & 3. diſt. 4. denique. & diſt. 5. ad eius. Item arg. ‖ q̃ verbum indiffinite prolatum, generaliter intelligẽdum eſt, vt 31. q. 1. q̃ ſi dormierit.

2 Secus per ſonas loquens. in. diſt. deinde hoc. Cath.

‖ Verbum indiffinite prolatum eſt generaliter intelligendum.

3 extendi] orig. Zab. 10.

Vidiſti.] CASVS. Petiliani dicebat quòd Iudas & alij ſimiles qui ſe pro peccato interimunt, debeant martyres reputari quòd puniant in ſe quod dolent commiſiſſe. Et reſpondet Aug. hoc non eſſe verum: quia nõ debent martyres reputari qui collum ſibi ligauerunt. Seq. cap. patet: & quod dicitur ibi, *Aſq; eo.* inclusiue tenetur, id eſt, nec in eo caſu.

e ¶ *Tu dixiſti.*] Iſte dixit Iudã martyrem eſſe, cum pœnitentia ſit vindicta puniẽs in ſe quod ſe commiſiſſe dolet, vt 3. de pœn. diſt. 3. pœnitentia. vnde dicebat q̃ licitum eſt cuilibet pro peccatis ſuis ſe occidere.

Matt.22.

f ¶ *Talibus.*] ſi ſunt verba Aug. dic talibus, id eſt, malis.

g ¶ *Martyrum.*] 3. 1. q. 1. vide. 3. 24. quæ. 3. quod autem.

h *Non eſt.*] ¶ *Abſq; eo.*] dicunt quidã quòd vbi fides eccleſiæ & caſtitas corporis impugnatur, licet alicui ſe occidere, vt hic innuitur: ‖ cum tamen Aug. dicat quòd ad quodcunque malũ quis cogatur, non poteſt ſe occidere, vt 3. ead. q. 4. diſplicet. melius poteſt legi hæc dictio, abſque, inclusiue b. q. d. nec in iſtis (in quibus magis videtur) licet alicui ſe occidere. ſic ponitur ibi, Pulchræ ſunt genæ tuæ, abſque eo quod intrinſecus latet. ſic ponitur hæc dictio abſque, inclusiue 35. q. 3. progeniem. & ff. de pig. act. l. 1. 13. q. 2. Ebron.

‖ Mortuus etiã ſine pœnitentia, admittitur ad eccleſiæ orationes.

i ¶ *Submittere.*] id eſt non reſiſtere.

Lacuit.] CASVS. Quæritũ fuit in cõcilio Bracharenſi vtrum commemoratio debeat fieri in altari pro iis qui aliquo modo mortẽ ſibi inferunt, vel qui pro ſuis ſceleribus interfiũtur, vel vtrum eorũ cadauera ſint ſepelienda cum pſalmis? Et reſpondet quòd non.

† *al. ius legis*

k ¶ *Voluntarie.*] ſecus ſi per furorem: tunc non imputaretur, vt 15. q. 1. ſi quis inſaniens. & cap. illa.

Gen.22.

Iud.11.

Iud.16.

l ¶ *Commemoratio.*] ſed nonne cum illi communicauimus viuo, ergo illi mortuo communicabimus? vt 24. q. 2. ſane? Sed illud intelligas de cõmunione ſacramẽtorum, quæ datur in fine. Sed hæc ſolutio non eſt ſufficiens. ‖ nam ſi q̃s mortuus eſt ſine ſacramentis illis, & ſine pœnitentia (ſi tamen fuit honeſta cauſa mortis) bene admittitur ad orationes eccleſiæ, ſi. extra de ſepul. ex parte.

‖ Sepultura quandoque cõtrito denegatur.

m ¶ *Ad ſepulturam.*] videtur ergo q̃ tales ſepelientur, vt hic, & 3. ea. q. 8. quicunque. ſed hoc non eſt verum. & intelligas illud de canina ſepultura ‖ nam & contrito quandoque denegatur eccleſiaſtica ſepultura, vt extra de tornea mentis, c. 1. & extra de rapt. ſuper eo.

a ¶ Pro

Matt.5.

Non autem.] *Sic eſt emendatũ ex originali præſertim Antuerpiano. Nam antea totus hic locus multo aliter ſe habebat. ſunt autem & alia multa reſtituta.*

Item contra litteras Petiliani, lib. 2. c. 49.

¶ Nemini licet ſibi manus inijcere. C. X.

3 TV dixiſti [c], laqueo traditor periit, laqueum talibus [d] dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim veneramur nomine martyrum [g], eos, qui ſibi collum ligauerunt.

3 Tuo p. 2. c. 99. & par. 10. c. 7.

Item Hieron. in Ionam prophetam ad c. 1. non longe à fine.

De eodem. C. XI.

4 NOn eſt noſtrum mortem arripere, ſed illatam ab aliis libenter excipere. Vnde & in perſecutionibus non licet propria perire manu (aſque eo [h], vbi caſtitas periclitatur,) ſed percutienti colla ſubmittere [i].

4 Pan.l.8.c.3.

Item ex concilio Bracharenſi primo, c.34.

¶ Nulla ſit oratio pro his, qui ſeipſos interficiunt. C. XII.

5 PLacuit, vt qui ſibi ipſis volũtarie † [k] aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitiũ, aut per ſuſpendium, vel quolibet modo violentam † inferunt mortem: nulla prorſus pro illis in oblatione cõmemoratio [l] fiat: neq; cum pſalmis ad ſepulturã [m] eorũ cadauera deducantur

5 Burc.l.19.c. 130. Iuo p.10. cap. 188. & p.15.c. 140.

† abeſt ab orig.

† *al. violente*

a ¶ *Pro suis scelerib⁹.*] ſicut fures & latrones, vt extra de fur. fures. niſi fuerint contriti, vt 13.q.2.c.vlt.

Miles.] Hæc eſt 4. pars quæſtio. in qua probat magiſter per 11. auctoritates, q̄ non peccant iudices vel miniſtri ſi malos occidũt: ſ tamẽ non animo vlciſcendi, ſed animo iudicandi faciunt. Io. de Fan.

CASVS. Quæſitũ fuit ab Aug. vtrum miles ſit reus homicidij, qui ſuæ poteſtati obediens hominem interfecit? Et reſpondet q̄ non. Si autẽ ſponte & propria auctoritate hoc fecerit, reus eſt homicidij. Sequentia tria capitula per te formare poteris.

b ¶ *Imperij.*] Arg. q̄ ratione mãdati excuſatur aliquis etiam ſi contra conſcientiam faciat, vt ea.q.1. quid culpaẽ. in fi. extra de offic. iudi. dele. paſtoralis. §. quia vero.

c ¶ *Spõte.*] Arg. q̄ non excuſatur vxor, quæ reddit debitum illi quem ſcit cõſanguineũ ſuum, de mandato eccleſiæ. ſed diſtinguitur, vt extra de ſenten. excom. inquiſitioni. & de reſti. ſpol. litteras.

d *Ex æterna.*] ¶ *Siſpõtaneus.*] ſi. 14.q.5. dixit. Ad hoc facit. 22.q.2. Abraham.

e *Officia vindictæ.*] id eſt, vindicta ex officio.

f ¶ *Quomodo lex.*] in extraordinariis, vbi non eſt ſtatuta pœna criminis. a

g ¶ *Iudex.*] id eſt, vbi eſt ſtatuta pœna criminis ad vtrumq;, extra de offi. & pote. iudi. deleg. de cauſis. verſus finem.

h *Non eſt.*] ¶ *Criminis.*] ſupra 45. diſt. & qui emendat.

i *Non fruſtra.*] ſupra diſtin. 4. factæ ſunt.

k ¶ *Modos.*] ad quid fiãt, vt 8.q.4. qui peccat.

l ¶ *Cauſas.*] nam ſine cauſa nemo puniendus eſt. 16.q.vlt. inuentum.

m ¶ *Rationes.*] nam ſecundum leges iudicandum eſt. 3.q.7. iudicet.

n ¶ *Vtilitates.*] nã hoc ſolum bene agitur, vt vita hominũ corrigatur, vt ſ. ea. prodeſt. Ioan.

1 Iuo p.10.cã. 98. Pann.l.8.c.35.

Vm homo.] CASVS Macedonius de duobus quæſiuit ab Aug. Primo vtrũ ſit peccatum occidere hominem? Et reſpondet quòd quãdoq; eſt peccatum, vt ſi fiat ab inimico, vel latrone. & quãdoq; nõ, vt ſi fiat à iudice, vel officiali, vel milite. Secundo quæſiuit an qui præſtat alicui occaſionem mortis, ſit homicida? Et reſpondet q̄ quandoque homicida eſt, vt contingit de eo qui fideiuſſorẽ decipit. & quãdoq; nõ, ſicut contingit in puella à qua ſtuprum petitur:

3 Iuo p.10.ca. 106. Pan.l.8.c.40.

4 Iuo p.10.ca. 107.

deducãtur. Multi enim ſibi hoc per ignorantiam vſurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro ſuis ſceleribus a puniuntur.

Impœnitentes, ſubaudiatur. Item Auguſtinus in eodem lib. primo de ciuitate Dei, cap. 26.

¶ Nõ eſt reus homicidij miles, q̄ poteſtati obediens hominẽ occidit. C. XIII.

Miles cum obediens poteſtati, ſub qua legitime cõſtitutus eſt, hominem occidit; nulla ciuitatis ſuæ lege reus eſt homicidij: immo, niſi fecerit, reus eſt impe rij b deſerti, atque contẽpti. Quòd ſi ſua ſponte, atque auctoritate feciſſet; in crimen effuſi humani ſanguinis inciderit. Itaque vnde puniatur, ſi fecerit iniuſſus; inde puniatur, niſi fecerit iuſſus.

Item in quæſtionibus Exodi, quæſt. 39. ad c. 11.

¶ Homicida eſt, qui ſponte occidit, quos iudex iubet occidi. C. XIIII.

Vm miniſter iudicis occidit eum, quem iudex iuſsit occidi; profecto ſi id ſponte c facit, homicida eſt, etiam ſi eum occidat, quem ſcit à iudice debuiſſe occidi.

Idem lib. 22, contra Fauſtum, c. 73.

¶ Sicut iuſta iudicum obediẽtia, ita reprehenditur, qui ſibi non conceſſa vſurpat. C. XV.

Ex æterna ita medio quodam loco poſuit aliqua hominib⁹; vt in eis vſurpandis merito reprehendatur audacia: in exequẽdis autem iure obediẽtia laudetur. Abraham d, ſi ſpontaneus in occidendo filio motus fuiſſet; execrabilis haberetur: at iubenti Deo obſecundans famulatus eſt.

d ¶ Abraham.] *Confectum eſt hoc caput ex verbis B. Auguſtini, ſed collectoris arbitratu immutatis. Atq; hæc quidem pars ſic apud illum habet.* Quapropter ſi in occidendo filio ſpontaneus motus execrabilis, Deo autem iubente obſecundans famulatus non ſolum inculpabilis, verum etiam laudabilis inuenitur; quid Moyſem Fauſte reprehendis, q̄ expoliauit Aegyptios, &c.

Item in quæſtionibus ſuper Euangelia, lib. 1. q. 10.

¶ Bono animo e ſ. officia vindictæ poſſunt impleri. C. XVI.

Officia vindictæ e poſſunt impleri bono animo: quo modo lex f, quomodo iudex. g.

Item ad Macedonium, epiſt. 54.

¶ Non eſt iniquus, ſed humanus, qui crimẽ, perſequitur, vt hominem liberet. C. XVII.

Non eſt iniquitatis, ſed potius humanitatis ſocietate deuinct⁹; qui, propterea eſt criminis h ꝓſecutor, vt ſit hominis liberator.

Idem in eadem epiſtola.

¶ Quare ſint inſtituta regia poteſtas & legalia tormenta. C. XVIII.

& in patre à quo timet filius verberari: & in eo pro quo, quia liberatus eſt, alius ſe occidit. Secunda quæſtio incipit ibi, *Et aliquando.*

o ¶ *Latro.*] Furem nocturnũ licet occidere: ſed diurnũ non, niſi te lo ſe defendat, vt extra de hom. ſi perfodiens. ſi autem fur nocturnus poterat deprehendi ſine læſione, tenetur ille qui eum occidit, vt ff. de fica. furẽ nocturnum. Item latronem inſidiantem in itineribus licet cuilibet occidere, vt C. quando lib. vni. ſi. iur. fe vin. l. 1. & 2.

p ¶ *Potius.*] ſ. proxi. q. vlt. qui aliorum.

p ¶ *Potius.*] ſic magis punitur conſulens quã faciens b, vt infra proxi. q. vlt. qui aliorum. & 86. diſt. tanta. Inquirendum etiã eſt quis primo cauſam mali præbuerit, vt C. ad legem Iuliam. de vi pu. ſi qui. & ff. ſi quadru. pau. fecif. dica. l. 1. §. cũ arietes.

q ¶ *Supplicium.*] ſed certe illud nullo iure c inuenitur, q̄ fideiuſſor poſsit occidi ſi non exhibet illũ pro quo fideiuſſit, licet fideiuſſerit ꝓ reo criminis. ſed ſi fideiuſſor ſine dolo reũ criminis non exhibet, pecuniariter punitur. ſed ſi dolo eum non exhibet, punitur arbitrio iudicis, vt ff. de exhi. re. l. ſi quis reum. & C. ad Tur pil. l. 2. potius ergo reſpicitur hic factum vel conſuetudo alicuius loci, quàm ius.

Rincipes.] CASVS. Dicit in hoc cap. quòd principes fæculi ad hoc ſunt inſtituti, vt eccleſiaſticam diſciplinam defendant, vt quos ſacerdotalis ſermo non corrigit, coerceat ſæcularis poteſtas. De quo, ſi non fecerint, apud Deum reddituri ſunt rationem. Seq. cap. planum eſt.

r ¶ *Principes.*] Hæc quattuor capit. ad hoc inducuntur, vt principes eccleſias defendant, & reos non permittant viuere.

s ¶ *Intra eccleſiam.*] laici habent iuriſdictionem multipliciter intra eccleſiam. Quandoque in perſonis ipſis cum ſint incorrigibiles, vt 32. diſtinct. eos qui. & infra ead. queſt. de Liguribus. Item quandoque propter ambitionem alicuius, vt 79. diſtinct. ſi quis pecunia. Item cum fidẽ volunt ſubuertere, vt diſtinct. 8. quo iure. & ſupra eod. cap. primo & 17. diſtinct. nec licuit. Item cum falſarius eſt clericus, vt extra de cri. fal. ad falſariorum. Item cum & ſchiſma faciunt clerici, & cum contemnunt excommunicationem, vt infra ead. quæſt. de Liguribus. Item & vbicumque eccleſiaſtica poteſtas deficit, vt hic.

¶ Fœt nocturnum, ſ. non diurnum, licet occidere.

¶ Latronẽ inſidiantẽ in itinere licet cuilibet occidere.

5 Iuo p 10.ca. 108.

a Quia in eis Deo ſeruitur, dominantur.

b Arg. l. 1. ſ. ſi plures. & ibi Bart. ff. de excer. & per. Salicin l. 1. C. de ſe. fu git.

6 Iuo ibidem.

c Diuino & humano. l.

7 Poly. l. 6. cita. Burc. l. 15. c. 43 Iuo p. 16. c. 44.

hic. Item & cum tributũ petunt ab eccleſia, vt 7. ea. q. 8. conuenior.

a ¶ *Non prævalet.*] 5. diſt. 96. duo. 5. diſt. 10. quoniam. 5. 11. q. 1. iſtud.

b *Reſ autem.*] ¶ *Cõfeſsionẽ.*] id eſt, ad eccleſias Chriſtum confitentes. a

Neſtuoſi.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q̄ mali qui per eccleſiam non poſſunt corrigi, volentes in ſuis criminib⁹ perdurare, coerceri debent per brachium ſæculare.

c ¶ *In priſtinis.*] §. 82. diſt. plurimos. Io.

Egum.] CASVS. Dicit Hier. in hoc c. quòd principes debẽt defendere vi oppreſſos & peregrinos, viduas & pupillos. Et hoc probat auctoritate Hieremiæ, q̄ incipit ibi, *Nolite ò reges Iudæ. Intulit*, ſcilicet Hieremias.

d ¶ *Oppreſſos.*] Hic videtur, q̄ ad iudicii ſæcularis ſpectet defendere oppreſſos & viduas & pupillos, vt ſ. ea. admiſtratores. & ſ. ea. q. 3. ab Imperatoribus. & C. qñ imperat. inter pupil. & vid. l. vnica. Sed cõtra ſ. 23. quæſt. vlt. ſi quis de potentibus. 87. diſt. deſolatis b. & cap. 1. & 2. & 12. q. 2. omnis ætas. Dicquòd ad vtrumq; pertinet, potius tamẽ ad eccleſiã. extra de foro cõpet. ex tenore.

e ¶ *In loco iſto.*] id eſt in eccleſia. Ioan.

IPSIS AVTEM. Hæc eſt 5. pars quæ. in qua magiſter probat, q̄ fides debet ſeruari principibus & hoc probat per duo ca. Io. de Fan.

CASVS. Grat. dicit q̄ principibus exhibere debemus fidem & reuerentiam. De fide tractat in cap. ſi apud. de reuerentia in cap. dicat.

Sapud.] CASVS. Oſtendit Hiero. hic, quod illi qui carnali domino in minimis fuerũt fideles, maiora præmia apud Deum conſequentur: quia ſeruant doctrinam domini, qui ſuæ cõditioni impoſita non denegat. Nec potẽſt eſſe fidelis in ſubſtantia Dei, qui carnali domino fidẽ non exhibet.

f ¶ *Conditioni.*] Nota, q̄ quilibet debet facere quæ ſuæ cõditioni cõueniunt, vt 93. diſt. legimus. & 7. q. 1. ſi quis epiſcopus. & eſt hic argu. contra clericos, quibus diſplicet conditio ſua, qui comã volunt nutrire. extra de vita & honeſta. cleri. clericus.

g ¶ *Qui cõtradictor.*] 5. 17. q. vlt. ſi quis ſeruũ.

a Quia in eis Deo ſeruitur, dominantur.

b Iuo p. 10. ca. 98.

1 Iuchl. 7. q. 29. in p. 5. q. 5.

2 ā cap. Ia. q. 4. ℓ Alias inciſi, defenſio. in fine ſ. c.

3 Iuchl. 7. q. 29.

diſciplinam, quam eccleſiæ humilitas exercere non prævalet a, ceruicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat: & vt veneration em a mereatur, virtutem poteſtatis impertiat. Cognoſcant principes ſæculi Deo debere ſe rationem reddere propter eccleſiam, quam à Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſiue augeatur pax, & diſciplina eccleſiæ per fideles principes, ſiue ſoluatur; ille ab eis rationem exiget, qui eorum poteſtati ſuã eccleſiam credidit.

a ¶ Veneration em.] *In variis editionibus huius libri legitur*, & vt veneratione mereatur, virtute poteſtatis impertiat. *In concilio Pariſienſi ſub Ludouico, & Lothario lib. 2. c. 2. vbi hoc refertur, legitur*, & vt veneration em mereatur, virtutem poteſtas impertiat. *Apud Iuonem vero (Nam Burchardi codex manifeſtum habet mendum) hoc modo*, & ſic veneration em mere tur, vt virtutem poteſtatis impertiat.

Item Leo Papa, epiſt. 29. ad Pulcheriam Auguſtam.

¶ Et regia poteſtas, & ſacerdotalis defenſio auctoritas, qua ad diuinam conſeſſionẽ pertinent. C. XXI.

Es autem humanæ aliter tutæ eſſe non poſſunt; niſi quæ ad diuinam confeſsionem b pertinent & regia, & ſacerdotalis defendat auctoritas.

Item ex concilio Turonenſi 3. c. 41. 2

¶ Sacerdotalis admonitio, quos corrigere non valet, ſæcularis potentia coerceat. C. XXII.

Neſtuoſi, parricidæ, homicidæ multi apud nos reperiuntur: ſed aliqui ex illis ſacerdotum nolunt admonitionibus aurẽ accõmodare, volentes in priſtinis c perdurare criminibus: quos oportet per ſæcularis potentię diſciplinam à tam praua conſuetudine coerceri; qui per ſalutifera ſacerdotum monita noluerunt reuocari.

Item Hieronymus ſuper Hieremiã, ad c. 22.

Malos coercere, & bonos fabricare, Regum officium eſt. C. XXIII.

Egum officiũ † eſt propriũ, facere iudicium & iuſtitiam, & liberare de manu calumniatorũ vi oppreſſos d, & peregrino, pupilloq; & viduæ, qui facilius opprimũ tur à potẽtibus, præbere auxilium. Et, vt curam eis præceptorum Dei maiorem iniiceret, intulit, [Nolite contriſtare,] vt non ſolum non eripiatis, ſed ne patiamini quidem per veſtram conniuentiam ab aliis contriſtari, [& ſanguinem innocẽtem nõ effundatis in loco e iſto.] Homicidas enim, ſacrilegos, &c. *& poſt pauca.* ¶ 4 Si, inquit, hæc feceritis ò Reges Iuda; tenebitis priſtinam poteſtatem.

5 *Ipſis autem principibus, & poteſtatibus fidem, & reuerentiam ſeruari oportet: quam qui nõ exhibuerit, apud Deum præmia inueuire non poterit.*

Vnde idem Hieronymus in epiſtola ad Titum, c. 2. ad verſ. Serui dominis.

¶ Aeterna mercede fraudatur, qui fidem, & reuerentiam proteſtatibus ſeruare contemnit. C. XXIIII.

SI apud carnales dominos in mi nimo fideles fuerint; incipient eis apud Deum maiora committi. Ornat autem doctrinam Domini qui ea, quæ conditioni ſuæ apta ſunt, facit: & è diuerſo confundit eam; qui non eſt ſubiectus in omnibus; cui conditio ſua diſplicet; qui contradictor g, atque fraudator, in nullo fidem bonam oſtendit. Quomodo h enim poteſt fidelis eſſe, in ſubſtantia Dei; qui carnali domino fidem exhibere nõ potuit?

Item Ambroſius in lib. 1. de Patriarchis, id eſt de Abraham, c. 3.

¶ Militaris diſciplina Regi omnia ſeruiat. C. XXV.

Dicat † aliquis, cũ ipſe vicerit quomodo dicit Abrahã i ad rẽgem Sodomorũ, [nihil ſumam abs te,] cum præda vtique in poteſtate victoris fuerit? Docet † militarem diſciplinam, vt regi ſeruentur omnia k. Sane his, qui ſecum fuiſſent in adiumentum fortaſſe ſociati, partem emolumenti tribuendam aſſerit, tamquam mercedem laboris. Ideoque, quoniam ſibi mercedem ab homine non quæſiuit; à Deo accepit: ſicut legimus ſcriptũ; quia poſt hæc factum eſt verbum Domini ad Abraham in viſu dicens. [Noli timere Abraham: Ego protegam te, merces tua multa erit valde.]

6 *Præterea, ſicut principibus, & poteſtatibus fidem & reuerentiam exhibere cogimur; ita ſæculariũ dignitatum adminiſtratoribus, defendendarũ eccleſiarum neceſſitas incumbit. Quod ſi facere contempſerint, à cõmunione ſunt repellendi.*

Vnde Ioannes octauus.

¶ Quorimonias eccleſiarum, qui indigentibus agunt, attentius debent audire. C. XXVI.

Dminiſtratores plane ſæcularium dignitatũ, qui ad eccleſiarum tuitionem, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciumque refrænationem conſtituti eſſe proculdubio debẽt; quoties ab epiſcopis, & eccleſiaſticis viris conuenti fuerint; eorum querimonias attentius audiant, & ſecundum quod neceſsitas expetierit, abſque negligentia examinent, & diligẽti ſtudio corrigant. Quòd ſi Dei timorem præ oculis non habentes negligere poſt ſecundam & tertiam admonitionẽ inuenti fuerint; omni ſe nouerint communio-

h ¶ *Quomodo.*] arg. ſ. 2. q. 7. non poteſt.

Dicat.] Ambroſ. docet in hoc c. q̄ qui reuerentiã domino ſuo exhibet, à domino præmiũ reportabit. Et hoc probat exẽplo Abrahæ: qui quoniã exhibuit reuerentiã regi Sodomorum cedẽdo ſibi prædã, quam ab inimicis receperat: præmiũ à Domino meruit.

i *Abraham.*] cum reuerteretur de cæde quattuor regum.

k ¶ *Omnia.*] Hæc litera videtur ſibi contradicere in eo q̄ dicit hic q̄ regis ſint omnia, & iam dixit quòd omnia ſint vi ctoris. & etiã in Geneſ. dixit, non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt. Ad hoc dicas q̄ Abraham non ſuberat iſti regi, nec de regno ſuo erat: & ideo præda erat in ſua poteſtate: alioquin ſi non fuiſſet ſua, non potuiſſet inde dediſſe decimas Melchiſedech: ‖ ſed ſi ſub aliquo militetur, præda tota domini eſt: ſed ipſe tenetur æqualiter diuidere ſecundum perſonarum qualitates, vt ſ. diſtin. 1. ius militare. ſicut decimæ dantur epiſcopo vt eas diuidat. 12. q. 2. conceſſo. quod ergo dicitur quòd de iure gentium noſtra fiunt quæ capimus in bello, vt ff. de acqui. re. do. naturale. §. vlti. verum eſt quòd capiẽtis eſt: ſed tamẽ tenetur domino dare, vt diuidat ſecundum merita hominum. Io. de Fan.

† *Dicet* ſcripſit *Gen. 14.*

‖ Præda publica eſt dominis, ſub quo militatur.

† *al. Decet*

Gen. 15.

PRAETEREA. Hæc eſt 6. pars quæſt. in qua ꝓbatur, quòd principes tenentur eccleſiam defendere: aliàs excommunicẽtur. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra oſtenſum eſt quòd principibus & poteſtatibus fidẽ & reuerentiam exhibere debemus: nunc oſtendit Gra. quòd vice verſa principes eccleſiam defendere debẽt: alioquin à communione ſunt repellendi. Et ad hoc induc it ſeq. cap.

Dminiſtratores.] CASVS. Statuit Ioannes in hoc c. q̄ principes ſæculi, qui conſtituti ſunt ad malorũ audaciam refrænandam, & ad tuitionem viduarum & pupillorum: quoties ſuper hoc admoniti fuerint ab epiſcopis, diligenter audire debent: & quę corrigenda fuerint, corrigere: ſi autem poſt ſecundam & tertiam admonitionem fuerint negligentes: vſque ad dignam ſatisfactionem debent

5 Anſ. l. 3. cap. 107.

debent à communione repelli. Illa ca. quæ sequuntur vsque ad capit. si audieris. plana sunt per se.

a ¶ *Priuatos.*] Videtur ergo q̃ ipso iure sit excommunicatus princeps, qui non facit iustitiam clerico.

On solum.] Hæc est septima pars quæstionis, in qua probat magister, q̃ mali sunt puniẽdi per iudices & per reges, & quandoque occulto iudicio diuersi; modis, & tales vltores non peccant, dum tamẽ amore iustitiæ hoc faciant, & hoc probat per 24. cap. Io. de Fan.

b *Minister.*] simile 15. q. 1. nec eis.[a]

c ¶ *Fortitudines.*] id est, dæmones, & ita est bonũ, q̃ dæmones sunt, vt ſ. ea. §. vlt. sic bonum est, quòd hæretici sunt. vt ſ. proxi. 11. q. vlt. c. vlt.

d *Vi malos.*]

Vasa interfectionis.] i. potestatẽ.

e ¶ *Minister.*] & tales qui mittuntur ad puniẽdum malos, dicũtur abesse causa reipublicæ, vt ff. ex qui. cau. ma. q. mittuntur. §. quæritum.

f ¶ *Homicidas.*] ‖ Hic habes quòd homicidæ, & sacrilegi, & venefici, capite puniũtur. de homicidis patet, vt de pœn. dist. 1. si quis cum telo. De veneficis similiter patet, vt ff. ad legẽ Corneliã. de sic. l. 3. De pœna sacrilegorum habes 17. q. 4. p totum. ff. ad legem Iuliam. pecu. sacrilegij.

Si audieris.] Cyprianus fuit interrogatus an mali post aduentum Domini in hũc mũdum morte sunt puniendi? Et certe respondet quòd sic: quia si ante aduẽtũ Christi hoc fiat, vt probatur auctoritate Deuteronomij, & exemplo Mathathiæ, multo fortius post aduentum Christi hoc fieri debet. Auctoritas durat à principio vsque ibi, *Cuius præcepti.* postea sunt verba Cypriani.

g ¶ *Si audieris.*] Hæc verba sumpta sunt de Deutero. vsque ad illum locum *Cuius præcepti.*

h ¶ *Necabis.*] Tu qui cunque sis: & sic quandoq; ille qui non est iudex, potest punire maleficos, vt ſ. ea. q. vlt. legi.

i ¶ *Omnes qui.*] Si ergo aliqui hæretici sunt in vna ciuitate, tota ciuitas potest exuri: ‖ & sic ecclesia vel ciuitas punitur pro delicto personarum puniti potest. 2. ita nos. & C. de sac. san. eccl. iubemus nullã. argu. cõtra 26. q. 6. si episcopum. Quid iuris sit de hoc, notatur in illo brocardo, an delictum personæ, &c. Item habes hic quòd hæretici occidi possunt, vt ſ. ea. q. 1. quando. 40.

1 Iuo p. 10. ca. 111. Pan. l. 8. c. 48.
a Et 8. q. 1. audaciter. al. et
2 Iuo p. 10. ca. 112. Pan. l. 8. c. 49.
‖ Sacrilegi, homicidæ & venefici capite puniuntur.
3 Et ibi gl. or. ſ. ea. q. 8. quicunque percutit.
4 In Tribur. sub Arnulpho. cap. 3. Burc. l. 6. c. 43. Iuo par. 10. cap. 114. Pan. l. 8. c. 51.
5 Iuo p. 10. ca. 115. Pan. l. 8. c. 52.
6 Iuo p. 10. ca. 115. Burc l. 6. c. 43. Pann. l. 8. c. 53.
Deut. 13.
‖ Ciuitas pro delicto personarum puniti potest.
1. Mach. 2.

Nunc.] id est, vsque in futurum
b. sic 11. q. 3. nolite.
l *Cuius.*] hæc sunt verba Cypriani.
m *Mathathias.*] vt legitur in libro Machabæorum.
Ibidem.] Petilia. conquerebatur de principibus, à quibus ipse & alij hæretici puniebantur. dicebat enim hoc fieri non debere, ꝓpter duo, scilicet quia nullus est cogendus ad fidẽ: & qa boni mores nõ legũtur nisi libero arbitrio. Et respondet Aug. dicens, q̃ ipsi non coguntur, vt beneficiant, sed vt eorũ perfidia corrigat, à malo abstineant, & vt cogitent quare ista patiãtur: quia si patiuntur ꝓpter iustitiam, beati erunt; & qui eos persequuntur, mali sunt. Si vero propter hæresim, infeles erunt & in hoc sæculo & in futuro. *Sed perseueritatem*, verba sunt August.

b Altior accipit clericũ. ff. de iudiciis, ca. iudicem. ff. de condit. & dem. si homo. ff. si ita legatum est aliquis. ff. cui, si fuerit. cetera hoc vide. adu. autor. & ea tunc dereliquerit, vsu te. ff. cessferit, nõ deb. cui legatũ, sed arguit de can. dis. 1. ca. 1. ante. Lau.

7 Iuo p. 10. ca. 75.

n *Cogendus.*] sic 45. dist. de Iudæis.
o *Integritate.*] id est, securitate.
P *Præpostera.*] id est, inordinata.
q *Nisi cura.*] id est, nisi delinquẽs primo instruatur ad bonum, vel nisi corripiens præbeat prius exẽplum bonæ vitæ, vt 3. q. 7. §. porro.
r *Cogimini.*] ‖ qui enim ex timore benefacit, reputatur non facere, vt extra de reg. iur. q timore. & qui cogitur mutare locum, non mutat locum, sed mutatur, vt 7. q. 1. mutationes. nec præmium aliquod debemus consequi ex hoc quod facimus inuiti, vt 13. q. 2. quàm præpostera. Vnde si aliquis cogitur adire hereditatẽ, quam ex causa fideicõmissi rogatus est restituere, nullum consequitur cõmodũ: ex tali additione, nec potest vti beneficio legis Falcidiæ. ff. ad Tre. cog. §. Metianus.
s *Nisi elegerit.*] potest enim aliquis malefacere propter voluntatẽ coactã, vt 15. q. 1. merito. sed non potest bene facere ꝓpter voluntatẽ coactam, vt hic dicitur.

‖ Timor tollit meritum.

Matth. 5.

Ante aduẽtum Christi circa Deum colendum, & idola spernenda, hæc præcepta seruata sunt; quanto magis post aduentum Christi seruanda sunt? quando ille veniens non verbis tantum nos hortatus est, sed & factis?

Item Augustinus contra litteras Petiliani, lib. 2. cap. 83.

¶ [illegible]

7 AD fidem nullus est cogendus[n] inuitus: sed per seueritatem, immo & per misericordiam Dei, tribulationum flagellis solet perfidia cagistari. Numquid, quia mores optimi libertate vo-
luntatis eliguntur; ideo mores pessimi non legis integritate[o] puniuntur? Sed tamen male viuendi vltrix disciplina præpostera[p] est; nisi cura[q] præcedens bene viuendi doctrinam prætendat. Si quæ igitur aduersus vos leges cõstitutæ sunt; non eis benefacere cogimini[r], sed male facere prohibemini. Nam benefacere nemo potest; nisi elegerit[s], nisi amauerit: quod est in libera voluntate. *& infra. c. 84.*

¶ Cum aliquid aduersus vos reges constituunt; admoneri vos credite, vt cogitetis, quare ista patiamini. Si propter iustitiã; reuera illi persecutores vestri sunt, vos autem beati, qui persecutionem passi propter iustitiam possidebitis regnum cœlorum. Si autem propter iniquitatem chismatis vestri; quid illi, nisi correctores vestri sunt; vos autem, sicut ceteri diuersorum scelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profecto infelices & in hoc, & in sæculo futuro?

Item Augustinus libro de exhortatione martyrij, c. 5.

¶ [illegible]

5 VIdex non est auctor sceleris, nequam homines vinciendo.

Idem super Hieremiam, libro 4. ad cap. 22.

¶ [illegible]

6 HOmicidas[f], & sacrilegos, & venenarios punire, non est effusio sanguinis; sed legum ministerium.

Item Cyprianus libro de exhortatione martyrij, c. 5.

¶ [illegible]

SI audieris[g] in vna ex ciuitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes, Eamus, & seruiamus Diis aliis quos non nouisti; interficiens neca bis[h] omnes[i], qui sunt in ciuitate, cæde gladij: & incendes ciuitatem igni: & erit sine habitaculo in æternum: non reædificabitur etiam nunc[k], vt aduertatur Dominus ab indignatione iræ suæ. Et dabit misericordiam tibi, & miserebitur tui, & multiplicabit te, si exaudieris vocem Domini Dei tui, & obseruaueris præcepta eius.] Cuius[l] præcepti, & vigoris memor Mathathias[m] interfecit eum, qui ad aram sacrificaturus accesserat. Quòd si

8 SI propterea persecutor non fuit Nabuchodonosor, quia scelus in sanctum Danielem commissum iustissime vindicauit; quomodo vindicandũ est à regibus, q̃ Christi sacramenta exsufflantur; si prophetæ membra, quia in periculum missa sunt, sic vindicari meruerunt.

Idẽ in lib. de vnitate ecclesiæ, c. 17.

¶ [illegible]

9 SI vos contra ecclesiam Christi altare erexisse, & à Christiana vnitate, quæ toto orbe diffunditur[a], sacrilego schismate separatos esse, & corpori Christi (quod est ecclesia toto orbe diffusa) & rebaptizando, & blasphemando, & quantum potestis oppugnando aduersari sancta, & canonica scriptura conuincit; vos impij, atque sacrilegi: illi autem, qui vos pro tanto scelere tam leniter damnorum admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecuniæ[b] priuatione deterrendos, coercendosque decernunt, vt cogitantes, quare ista patiamini; sacrilegium vestrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini; & rectores diligentissimi, & consultores piissimi deputantur.

Idem super epistolam Ioannis, tractatu 7.

¶ [illegible]

1 NOn putes tunc te amare ſeruum tuum, quãdo eum non cædis[c], aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das disciplinam[d]: aut tunc te amare vicinum[e] tuum, quando eum non corripis. Non est ista charitas, sed languor. Ferueat charitas ad corrigendum, ad emendandum. Si sunt boni mores; delectent; si sunt mali, emendentur.

Item in lib. 19. de ciuitate Dei, c. 16.

¶ [illegible]

3 NOn est[f] innocentiæ[g], parcendo sinere, vt in malum graui[o] incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium, non solum nemini[h] malum inferre, verũ etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum; vt aut ipse qui plectitur β, corrigatur experimento[i]; aut alij terreantur exemplo.

α ¶ Non est.] *Integer locus apud B. Augustinum sic habet*, Sicut enim non est beneficentiæ, adiuuando efficere, vt bonum, quod maius est, amittatur; ita non est, &c.

β ¶ Plectitur.] *Sic ex originali Antea legebatur*, prius odio habetur, *nec multo aliter Iuo.*

Idem ad Lotharium. †

¶ [illegible]

4 VI vitiis nutriendis parcit, & fauet, ne contristet peccantium voluntatem; tam non est misericors, quàm qui non vult cultrum rapere[k] puero, ne audiat plorantem: & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum.

Item Haymo super epistolam ad Romanos, c. 13.

¶ *In vulgatis citabatur ex Augustino, sed in vetustis tribuitur Haymoni, apud quẽ habetur.*

a ¶ *Diffunditur.*] licet ecclesia sit vbique diffusa: tamen eadem in-
solidum vbique est, vt ſ. proxi. q. 1. loquitur.
b ¶ *Vel pecunia.*] ‖ Et ita puniri possunt hæretici ab ecclesia in rebus, in honore, vel exilio, vt 5. q. 4. quando. & c. nõ inuenitur. & ſ. eo. de Liguribus. in fi. & ſ. q. 7. cap. 1. Sed contra, ecclesia non debet in delictis recipere pœnã pecuniariam, vt extra de pœ. licet? Respon. quòd ecclesia potest infligere pœnã pecuniariã quãdo magis illa timetur[a]. Vel dic quòd tunc potest infligere cũ hoc inuenit expressum. extra de offi. deleg. de causis.

Non putes.] Hoc cap. tractat de tribus generibus hominũ, scilicet de seruis, filiis, & vicinis, qui si sunt mali, corrigi debẽt nec diligũtur nisi in eis vitia corrigãtur & emendẽtur; si vero boni sunt, de ipsis est gaudendum. Sequens cap. patet ꝓ se.

c *Eum non cædis.*] qui alios posſint corrigere, habes 5. q. 4. duo ista. & ſ. ea. cap. 1.

d *Vicinum*] arg. est hic pro. H. ‖ qui dicit q̃ illud præceptũ, si peccauerit, ad omnes spectet. Sed tu intelligas istud ꝺ illis qui aliquam habẽt potestatem super alios. Vel intelligitur de canonica denuntiatione, ad quam quilibet tenetur, vt dixi 22. q. 5. hoc videtur. Vel dic vt dixi ſ. ea. duo ista. Ioan.

On est.] Dicitur hic q̃ ad innocentẽ & ad bonum virum non pertinet malitiæ parcere, vt in malum grauius incidat: sed pertinet ad innocentem non solum nemini malum inferre, verumetiã alios à peccato cohibere, & peccatum punire, vt ipsi corrigantur, qui propter peccatum non diliguntur, vt alij propter hoc terreantur. Seq. cap. planum est, & per se patet.

e ¶ *Innocẽtia.*] id est, boni viri.

f ¶ *Nemini.*] ſi. 22. q. vlt. de forma.

g ¶ *Experimento.*] ſi. 2. q. 7. quapropter.

h *Vi vitiis.*]

¶ *Rapere.*] simile 22. q. 2. ne quis. Io.

Vnt quædã.] Cas. Oſtẽdit Haymo in hoc c. q̃ cõmittentes enormia delicta, vt interfectores pontificũ, presbyterorum, & aliorum clericorum, potius sunt puniendi per reges & principes, quàm per rectores ecclesiarum. Sunt enim principes cõstituti ad puniendũ homicidas & raptores. Sequen. cap. patet.

i ¶ *Pontificem.*] pœnam talium habes ſ. 17. q. 4. qui subdiaconũ. 25. q. vlt. c. vlt.

k ¶ *Ex.*] *Adulteria.*] Contra ſ. 33. q. 2. inter hæc.
l ¶ *Parricidas.*] pœnã parricidarum habes. ff. ad legem Pompe. de parrici. l. penul.
m *Et peierantes.*] quod hic dicitur, q̃ periurus punitur pœna capitis, intelligas de teste qui fert falsum testimoniũ in causa criminali: talis enim mortẽ meretur. ff. de fic. l. 1. §. 1. aliàs enim si in cõtractib⁹ qs periurus est[b], notatur infamia. C. de transact. fi quis maior. aliàs solum Deum habet vltorẽ, vt C. de re. cre. l. 2. Vel si periurus est per principem fustibus castigatur. ff. de iureiu. si duo. §. vlt. Aliã pœnam habes 6. q. 1. quicumque[c].

Homicidium est.] Docet Aug. in hoc cap. q̃ licet fit peccatũ hominẽ occidere, potest tamẽ hoc quandoque occidere sine peccato, quod probat quattuor exemplis, videlicet militis, iudicis, & ministri, & de eius manu cuius præter voluntatem ipsius telũ effugerit. Isti etiã homicidæ appellari non solent.

n *Nam & miles.*] tres casus ponit hic, alij duo sunt cũ facit defendendo se, vel alij subueniẽdo, vt ſ. ea. cũ homo.

o *Inuito.*] fortuitus enim casus nõ imputat, vt extra de homi. lator. dũ tamen nõ præcesserit culpa. 5. o. distin. sæpe.

p *Imprudenti.*] non videtur, quòd imprudẽtia excuset eum, ‖ quia imperitia culpæ annumeratur. ff. de regul. iur. imperitia. Sed dic imprudẽti, id est, ignoranti.

q *Lex eum occidit.*] fic 33. q. 2. quos Deº. Io.

On vos.] Pelagius præcepit cuidã principi, vt hæreticos persequeretur: qđ cum facere veller, hæretici ei obiiciebãt quòd nulli est persecutio faciẽda. Vnde super hoc consuluit ipsum Pelagium: qui respõdet dicens nõ appellari persecutionẽ, nisi cũ quis cogitur ad malum. sed si quis malum punit vel prohibet ne fiat, non debet persecutor appellari: quia diligit & bene facit. Et hoc probat duabus auctoritatibus. ſ. Chalcedon. cõcilij, & Aug. vno exẽplo: Auctoritas Chalcedõ. cõcilij, incipit ibi, *Qui à cõmunione.* Auctoritas Aug. incipit ibi, *Multa etiam cum inuitis.* Exemplum incipit ibi, *Recolere enim.*

r *Vaniloquia.*] Vanę voces populi non sunt audiendę. extra de elect. Osius. C. de pœn. l. decurionum.

s ¶ *Ad malum.*] quãdoq; persecutio largius sumitur, vt ead. q. 4. si ecclesia.

a ¶ *Exteras.*

1 Iuo p. 10. ca. 111. Pan. l. 8. c. 48.
a Et 8. q. 1. audaciter. al. et
2 Iuo p. 10. ca. 112. Pan. l. 8. c. 49.
abſunt ab orig.
‖ Sacrilegi, homicidæ & venefici capite puniuntur.
3 Et ibi gl. or. ſ. ea. q. 8. quicunque percutit.
4 In Tribur. sub Arnulpho. cap. 3. Burc. l. 6. c. 43. Iuo par. 10. cap. 114. Pan. l. 8. c. 51.
5 Iuo p. 10. ca. 115. Pann. l. 8. c. 52.
6 Iuo p. 10. ca. 115. Burc l. 6. c. 43. Pann. l. 8. c. 53.
Deut. 13.
‖ Ciuitas pro delicto personarum puniti potest.
1. Mach. 2.

Fercula varia mensarum apponuntur ecclesiarum.

a ad hoc facit quod leg. 8. cod. quando imperator. & hoc plene n. Hostia. in summa. de offic. ord. & per tex. vbi vide.

1 Iuo p. 10. ca. 96.

b Addit quãdo quis dicat aliquando amare. & quãdo nõ. gl. in laſtitionis. ff. de bon. & in tenore. ff. de aq. pluu.

2 Iuo p. 10. ca. 76. Pann. l. 8. c. 25.

c Scilicet meritorie: quæ nes voluntate meritũ constituit. ar. hic. & 15. q. 1. non est. & 20. q. 3. præterea. ſ. ea. q. 6. vlt. iuxta finem.
8 Iuo ibidem.
Dan.

3 Iuo p. 10. ca. 77.

d Et hoc ſ. quod dicit, quòd ecclesia non debet in delictis recipere pœnã pecuniariam, vt extra de pœ. licet. Respon. quòd ecclesia potest infligere pœnã pecuniariã quãdo magis illa timetur. Vel dic quòd tunc potest infligere cũ hoc inuenit expressum. extra de offi. deleg. de causis.

e ¶ *Ad malum.*] quãdoq; persecutio largius sumitur, vt ead. q. 4. si ecclesia.

a ¶ *Exteras.*] *Adulteria.*] Contra ſ. 33. q. 2. inter hæc.
b ¶ *Parricidas.*] pœnã parricidarum habes. ff. ad legem Pompe. de parrici. l. penul.
c *Et peierantes.*] quod hic dicitur, q̃ periurus punitur pœna capitis, intelligas de teste qui fert falsum testimoniũ in causa criminali: talis enim mortẽ meretur. ff. de fic. l. 1. §. 1. aliàs enim si in cõtractib⁹ qs periurus est[b], notatur infamia. C. de transact. fi quis maior. aliàs solum Deum habet vltorẽ, vt C. de re. cre. l. 2. Vel si periurus est per principem fustibus castigatur. ff. de iureiu. si duo. §. vlt. Aliã pœnam habes 6. q. 1. quicumque[c].

Homicidium est.] Docet Aug. in hoc cap. q̃ licet fit peccatũ hominẽ occidere, potest tamẽ hoc quandoque occidere sine peccato, quod probat quattuor exemplis, videlicet militis, iudicis, & ministri, & de eius manu cuius præter voluntatem ipsius telũ effugerit. Isti etiã homicidæ appellari non solent.

n *Nam & miles.*] tres casus ponit hic, alij duo sunt cũ facit defendendo se, vel alij subueniẽdo, vt ſ. ea. cũ homo.

o *Inuito.*] fortuitus enim casus nõ imputat, vt extra de homi. lator. dũ tamen nõ præcesserit culpa. 5. o. distin. sæpe.

p *Imprudenti.*] non videtur, quòd imprudẽtia excuset eum, ‖ quia imperitia culpæ annumeratur. ff. de regul. iur. imperitia. Sed dic imprudẽti, id est, ignoranti.

q *Lex eum occidit.*] fic 33. q. 2. quos Deº. Io.

On vos.] Pelagius præcepit cuidã principi, vt hæreticos persequeretur: qđ cum facere veller, hæretici ei obiiciebãt quòd nulli est persecutio faciẽda. Vnde super hoc consuluit ipsum Pelagium: qui respõdet dicens nõ appellari persecutionẽ, nisi cũ quis cogitur ad malum. sed si quis malum punit vel prohibet ne fiat, non debet persecutor appellari: quia diligit & bene facit. Et hoc probat duabus auctoritatibus. ſ. Chalcedon. cõcilij, & Aug. vno exẽplo: Auctoritas Chalcedõ. cõcilij, incipit ibi, *Qui à cõmunione.* Auctoritas Aug. incipit ibi, *Multa etiam cum inuitis.* Exemplum incipit ibi, *Recolere enim.*

r *Vaniloquia.*] Vanę voces populi non sunt audiendę. extra de elect. Osius. C. de pœn. l. decurionum.

s ¶ *Ad malum.*] quãdoq; persecutio largius sumitur, vt ead. q. 4. si ecclesia.

a ¶ *Exteras.*

‖ Imperitia annumeratur culpæ.
7 Iuo p. 10. ca. 101. Pann. l. 8. c. 35. al. accidere
8 Deus dedit par. 1. Poly. l. 7. tit. 5. Anſ. l. 12. c. 47. Iuo p. 10. c. 95.
6 Omittuntur aliquot verba. Iuo p. 10 c. 96. Pann. l. 8. tit. 4. c. 19.

2 *Exteras.*]sic ℸ. ea de Liguribus. & dixi ℸ. ea.principes.

b *In schismate.*] ‖ ergo schisma est nō habere caput Romanam ecclesiā, vt 24.q.1. hæc est. & c.quoniam vetus. Io.

c *Secundo.*] ‖ hic dicitur, quòd bis debet admoneri excommunicandus, maxime hæreticus. alibi dicitur q̄ semel, vt ℸ. proxi. causa.q. 1. quæ domus. alibi quòd fæpissime.1.q.7. cōuenientibus. quandoque dicitur de trina admonitione, vt ℸ. si administratores. ℸ. proxi.causa.q.3.de excommunicationis.

Quid iuris sit, dixi supillo cap.quæ domus.

d *Orationē.*] id est, supplicationē, quia fine spe veniæ deponitur. vt statim subiungit.21.dist. in tantū. Vel ideo dicit, qa schismatico, siue intruso nulla daf audientia, vt 23. dist.in nomine.

e *Recipere.*] 11.q.3. si quis epō in concilio.

ADDITIO. Ad idem ℸ.cap.proxi.17. distinct. nec licuit.

f *Inuitis.*]5.45. dist. & qui emendat.

g *Nō persequatur.*] ecclesia,nec etiā vos per cōsequēs g auctoritate ecclesiæ eos coercetis.

h *Principem.*] ergo ecclesiastica persona licite pōt petere, vt mali detineantur, & ducanf ad iudiciū, vt ℸ.eo.vnum solum. & ℸ.e. relegētes.

i *Ordinabatur.*] ℸ. 24.q.1.pudenda.

‖ S hisma est nō habere caput Romanam ecclesiam.

‖ Excommunicandus maxime hæreticus qui vitus admoneri debet.

11.q.1.si quis presbyter.

2 Capit 15.c. 24.

3 supra dist.45. emendare.

DE Liguribus.] CAVSA. Celebrato cōcilio apud Cōstantinopolim,epi Venetiæ Histriæ & Liguriæ noluerūt accipere statuta illius concilij,& cū in cōtumacia perstitissent, fuerūt ab ecclesia excōicati & damnati:& cum adhuc existerēt cōtumaces, mandauit Pelagius Narsæ patritio,vt deberet illos epos coercere, quod cum facere dubitaret, rescribit ei Pelagius hortans eum vt cō primere & coercere eos nō dubitet:quia si dubitabant de statutis Constantinop.concilij,nuntios debuerunt dirigere ad sedē Apostolicā, qui de hoc possent accipere & reddere rationē.Non debet igitur dubitare tales opprimere : quia si aliqua persona ecclesiastica maiori suo restiterit,excommunicari debet & damnari:& si hoc contempserit, per publicas debet opprimi potestates : quòd dicit esse faciendum multis constitutionibus & exēplis.

hendus à malo ad bonum est ; humanas & diuinas leges necesse est euacuari, quæ & malis pœnam, & bonis præmia iustitia suadente constituunt. Malum autem schisma esse & per exteras ‖ etiam potestates huiusmodi homines debere opprimi, & canonicæ scripturæ auctoritas, & paternarū regularum nos veritas docet. Quisquis ergo ab Apostolicis diuisus est sedibus ; in schismate [b] eum esse non dubium est:& contra vniuersalē ecclesiam altare conatur erigere. Sed quid de talibus insertus [α] Chalcedonēsi synodo cōō statuat, gloria vestra consideret, vbi post alia sic dicit. [1 Qui à cōmunione seipsum suspendit,& collectam facit & altare constituit, & noluerit vocanti episcopo consentire, & noluerit eidē acquiescere, neque obedire primo & secundo ‖ vocanti ; hunc omnino damnari, nec vmquam vel orationem [β] mereri,nec recipere ‖ eum posse honorem.2 Si enim permanserit turbas faciens, & seditiones ecclesiæ ; per exteram potestatem tamquam seditiosum comprimi.] Et beatus Augustinus de talibus dicit. [3 Multa etiam cum inuitis ‖ benigna quadam asperitate plectendis agenda sunt, quorum potius vtilitati consulendum est, quàm voluntati. Nam in corripiēdo filio, quamtumuis aspere, numquam paternus amor amittitur:fit tamen, quod nollet, vt doleat, qui etiam inuitus videtur dolore sanandus.] Ecce videtis,quemadmodum tanti testimonio patris non persequatur ‖ coercendo talia;sed diligat emendando tales semper ecclesia. Facite ergo etiam vos, quod scientes intentionem Christianitatis vestræ frequenter hortamur ; & date operam, vt talia fieri vltra non liceat : sed etiam (quod vobis facillimum esse non dubito) hi,qui talia præsumpserunt ad piissimum principem sub digna custodia dirigantur. ¶ Recolere enim debet celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Istriam,& Venetias tyranno Totila possidente, Francis etiam cuncta vastantibus, non ante tamen Mediolanensem episcopum fieri permisistis;nisi ad clementissimum principem ‖ exinde retulissetis ; & quid fieri debuisset, eius iterū scriptis recognouissetis:& inter vbiq; feruentes hostes, Rauennam tamē, & is, qui ordinabatur ‖, & is qui ordinaturus erat,prouidentia culminis vestri deducti sunt.

α ¶ Insertus Chalcedonensi.] *Actione quarta concilij Chalcedonensis in epistola Archimandritarum ad ipsum concilium pro rehabilitatione Dioscori citatur canō*

quintus concilij Antiocheni:& eodem fere modo habetur in ea epistola atque hic refertur. Cum neutra tamen antiqua versione ipsius concilij magnopere cōcordat.

β Vel orationem.] *In vtroque concilio, id est, Anthiocheno, priscæ versionis, & Chalcedonensi legitur,* curationem, *Græce enim est,* νῦν κωλύει θεραπείας τυγχάνειν.

Idem Narsæ patritio, & Duci in Italia.

¶

4 E Liguribus, atque Venetiis, & Histriis episcopis quid dicam? quos idonea est excellentia vestra & ratione & potestate reprimere,& dimittitis eos in contemptum Apostolicarum sedium de sua rusticitate gloriari : cum, si quid eos de iudicio vniuersalis synodi,quod Constantinopoli per primam nuper elapsam indictionem actum est, forte mouebat, ad sedem Apostolicā (quomodo semper factum est) electis aliquibus de suis,qui dare & accipere rationē possent, dirigere debuerunt; & non clausis oculis corpus Christi Dei nostri, hoc est, sanctam ecclesiam lacerare. Nolite ergo dubitare huiusmodi homines principali, vel iudiciali auctoritate comprimere: quia regulæ patrum hoc specialiter cōstituerunt, vt, si qua ecclesiastici officij persona, cui subiectus est restiterit, vel seorsum collegerit, aut aliud altare erexerit, seu schisma fecerit:iste excommunicetur,atque damnetur. 5 Quòd si forte & hoc contempserit, & permanserit diuisiones, & schisma faciendo ; per potestates ‖ publicas opprimatur. Ecce domine ‖, quòd animus vester forte timidus est, ne persequi videaris ; de patrum vobis auctoritate hæc breuiter dirigenda curaui;cum mille alia exempla,& constitutiones sint ; quibus euidenter agnoscitur, vt facientes scissuras in sancta ecclesia, non solum exiliis, sed etiam proscriptione rerum, & dura custodia per publicas potestates deberent coerceri.

Item Pelagius.

¶ Ab ecclesiæ vnitate diuisi, à sacerdotibus potestatibus coercentur. C. XLIIII.

6 Anfl.11.ca. 4°. Poly. ibidem.

QVali nos de gloriæ vestræ studiis iudicio gratulemur, non solum vestram,sed multorum ac pene ‖ omnium credimus habere notitiam : & idcirco nunc de his,quæ vobis præsentibus ibi fieri stupemus, fiducialiter apud gloriam vestram duximus conquerendum. Thracius ‖ si quidem, atque Maximilianus nomina ‖ tantum episcoporum habente, & ecclesiasticam ibi vnitatem perturbare dicuntur, & omnes ecclesiasticas res suis vsibus applicare : in tantum vt contra vnum eorum,id est, Maximilianum,vsque ad nos per tam longum iter, necessitate compellente quidam infatigabiliter venientes,preces offerrent. Ob quam causam Petrū presbyterum sedis nostræ, sed & Proiectum notarium ad eadem loca duximus destinandos;vt ea, quæ canonicis statutis à prædictis pseudo episcopis compererint cōmissa,

k *Rusticitate.*] id est, superbia2 alibi ponitur pro simplicitate, vt 2.q.6. sancta. Et sic est arg. quòd quandoque non sit parcendum rusticitati.

‖ Rusticitas duplicem tamen habet.

2 De qua dicitur, nihil impudētius, &c. vt 46. dist. in prince.

l *Electis.*] sed qualiter potuit hęc causa per procuratorem agi, cum isti de crimine conueniebantur? Sed dic quod licet fuerit de crimine actum, non tamē criminaliter:vnde potuit per curator interuenire, vt ext.de accus.veniens. & cap.super his.& 3. q.6. hæc quippe.

m *Per potestates.*] supra ea.c.principes.

Vali nos.]

Thracius & Maximilianus hæretici erant, & episcopi, qui vnitatem ecclesiæ conturbantes, res ecclesiæ suis vsibus applicabant, de quorum altero, scilicet Maximiliano quidam infatigabiliter Romam venientes querelam deposuerunt.quare Pelagius misit ad loca illa duos iudices delegatos, scilicet. Petrum & Proiectum, vt ea quæ inuenerint contra canones à prædictis episcopis commissa, vel digna vltione compescant, vel eosdem episcopos Romam perducant : quod quia forte per se facere non possent, mandat Pelagius cuidam principi rogans eum vt præfatis nuntiis auxilium præbeat in omnibus.

4 Anfl.6.cap. 496. Poly.1.7.tit.5. De hoc schismate B.Greg. lib.4. epist.50. & lib.7. indi. 2.epist.10. & alibi.

n *Pene.*]not.quòd dicit pene : & tamen longe plures erant qui nescirent,quàm qui scirēt, dum tamē ad modicam quantitatem deberet referri,vt 3.q.7.qui sine.ff. de ver.sig. hæc adiectio.

o *Nomina.*] sic 15. quæ.vlt.si quis presbyter.Ioan.

Relegentes.

5 supra proxim. capite canon Apost.31. Antioch.5.

a de quo animus

d.commune

‖ Idem ius ejus in fori & nisi quod ius canon. de homicid. ex cle collic. vt & purg. can. cum dilecti. Accusetur ne qui de diuersis criminibus.

‖ al. fures

‖ al. eorum

‖ al. Tertius

Causa XXIII. Quæst. V.

Relegentes.] CAVSA. Apud Aquilegiam erant multi hæretici,inter quos erat inuasor ecclesiæ Aquilegiensis,qui quemdam bonum virum potentem tamquā pollutum à suo cōfortio repulerunt. quod per diuinam prouidētiam fuit factum, inter quos hæreticos, Eufrasius quemdā suum consanguineum sacerdotem interfecit, vt libere cum eius vxore posset adulterari : cuius præfati viri potentis iniuriam cum Pelagius percepisset, præcepit eidem vt hanc præsumptionem hæreticorum non relinquat impunitam : quia si hoc acriter non vindicetur, in minoribus talia exercere non verebuntur, & mandat ei similiter vt præfatum Eufrasium puniat, quod plene fieri poterit,si actores scelerum, & maxime Aquilegiensis ecclesię inuasor, ad principem dirigantur. Sequens cap. planum est, & per se patet.

a ¶ *Bona.*] not. ‖ quòd ex malo prouenit bonū, vt 13.dist.nerui.in fi.ficut de facto Iudæorum, qui crucifixerunt Deū. Item est hic arg. quòd malum punitur, quamuis exinde prouenerit bonum, vt si quis puerum castrauerit, licet eum meliorem fecerit,tamen punitur.ff.ad leg.Aquil.si seruus seruū. §. & si puerum. similiter licet quis rem fecerit prohibitam, licet bene fecerit, tamē punitur.ff.de re milit.l.2. §.in bello.argu. contra.ff.ad leg. Aquil. si seruus seruum. §.si oliuā.

b ¶ *Abstulit.*] hoc ideo dicit,quia pœna mortis punitur siue pro vno, siue pro altero. aliàs autem idem delictum potest variis pœnis puniri, vt 17.q.4. attendendum. & 16.q.1. statuimus a.

‖ Hic cōsueuit distingui, cum quis accusatur de diuersis criminibus, aut illa crimina descendunt ex eodem facto,aut ex diuersis. Et hæc distinctio not.C.de accu.qui de crimine.si autem diuersis actionibus velit quis agere, distinguitur, aut illæ actiones sunt ambæ pœnales, aut ambæ rei persecutoriæ.aut vna pœnalis, & altera rei persecutoria, vt not.ff. nau. cau. stat.l.2.

c ¶ *Si adulterium.*] hic videtur, quòd secundum canones & adulterium & incestus morte puniantur, secundum legem hodie adulteriū non punitur morte, vt adult.auth.sed hodie. Io.

d *Mnium.*] ¶ *Certamine.*] ℸ.ead.

missa, vel digna debeant ibi vltione compescere, vel eosdem ad nos vsque perducere. Et ideo salutantes paterno affectu gloriam vestrā, petimus, vt præfatis, qui à nostra sede directi sunt, in omnibus præbeatis auxilium : nec putetis alicuius esse peccati,si huiusmodi homines comprimuntur. Hoc enim & diuinæ & humanæ † leges statuerunt; vt ab ecclesiæ vnitate diuisi, & eius pacem iniquissime perturbantes à sæcularibus etiam potestatibus comprimantur. Nec quidquam maius est, vnde Deo sacrificium possitis offerre; quàm si ordinetis,vt hi, qui in suam, & aliorum perniciem debacchantur,competenti debeant vigore compesci.

Idem Pelagius Papa Ioāni patritio.

¶ Iniquitas prauorum, quamuis bonis proficiat, tamen puniendæ est. C. XLV.

1 RElegentes litteras excellentiæ vestræ, de iniuria quidem,quam vobis iniquorum hominum præsumptio ingessit,valde doluimus. Sed quia scimus occulto Dei iudicio animam vestram, etsi per aliorum iniquitatem,& superbiam,à contaminatione schismatis custoditam ; egimus omnipotenti Deo gratias,qui etiam de malis hominum actibus bona ‖ operari consueuit. Nec enim sine illius prouidentia factum esse credendum est; vt insensati,& peruersi homines ad hoc vsque prosilirent, vt suam diuisionem, catholicam esse credentes ecclesiam, à sua vos pollutione prohiberēt. Sic enim per misericordiam Dei etiam nescientibus illis hoc factum est; vt à schismaticorū factione † eruti, catholicæ, quam diligitis, seruari vos contigisset ecclesiæ. Quamuis igitur vestra per illorum scelus vtilitas facta sit; nolite tamē impunitam præsumptionem iniquorum hominum grassari permittere. Si enim hoc, quod in vestram gloriam præsumpserunt, non fuerit vindicta compressum ; quòd in [α] minoribus non valeant puniri, ambigi vltra non debet. Exercete igitur in talibus debitam auctoritatem:& ne eis amplius talia cōmittendi spiritus † crescat; vestris coercitionibus reprimantur. Ad hoc siquidem Dei nutu etiam contra vos talia præsumpserunt; vt talia vobis corrigentibus ab eodē † scelere alios possitis,Deo propitiante,munire. Quales autem sint, qui ecclesiam fugiūt; Eufrasij vos scelera (quæ amplius occulta Deus esse noluit) euidenter informant:qui in homicidio quidem nec hominis necessitudinem,nec fratris charitatem,nec sacerdotij reuerentiam cogitauit.Incestuoso autē adulterio etiam ipsius vindictæ abstulit ‖ modum : quia,si adulterium ‖ punias ; non remanet,in quo vindicetur incestus. Si incestuoso ingeras pœnā; inultum crimen adulterij remanebit. Ecce,de quo collegio sunt ; qui, quantum ad superbiam suam iniuriam vobis inferre moliti sunt ; & quantum ad prouidentiam Dei,impollutos vos ecclesiæ seruauerunt. Auferte tales ab ista prouincia, vtimini oblata vobis à Deo opprimēdi perfidos occasione. Quod tunc plenius fieri poterit,si auctores scelerum ad clementissimum principem dirigantur:& maxime ecclesię Aquilegiēsis inuasor,qui & in schismate,& in eo β maledictus,nec honorem episcopi poterit retinere, nec meritum.

vindicta

‖ adde l.11. ff. de iniur. ibid.

‖ Non potuit ne mala

α ¶ Quòd in minoribus.] *In aliquot vetustis,& apud Anselmum,legitur* : quid in minoribus valeant ; ambigi, &c.

β § In eo.] *Anselmus habet,* & à schismatico maledictus.

Item Nicolaus exercitui Francorum.

¶ *Iuo parte 10.cap.87. vers. omnium vestrum. hoc idem citat ex epistola Leonis quarti ad exercitum Francorum,vbi etiam affert id, quod infra ead.q.8.cap. omni timore. ex eodem Leone refertur.*

¶ In certamine, quod contra infideles geritur,quisquis moritur, cælestis regnum meretur. C. XLVI.

2 OMnium vestrum nosse volumus charitatem, quoniā quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine ‖ fideliter mortuus fuerit ; regna illi cælestia minime negabuntur.

Item Vrbanus secundus Godefredo Lucano episcopo.

¶ Non sunt homicidæ,qui aduersus excommunicatos zelo matris ecclesiæ armantur. C. XLVII.

3 EXcommunicatorum interfectoribus (prout in ordine ecclesiæ Romanæ didicistis)secundum intentionem γ ¶ modum congruæ satisfactionis iniunge. Non enim eos homicidas arbitramur, quos aduersus excōmunicatos zelo catholicæ matris ardentes, aliquos eorum trucidasse contigerit. Ne tamen eiusdem ecclesiæ matris disciplina ‖ deseratur ; eo tenore, quem diximus, pœnitētiam eis indicito congruentem ; qua diuinæ simplicitatis oculos aduersus se cōplacare valeant ; si forte, quid duplicitatis ‖ g pro humana fragilitate in eodem flagitio ‖ incurrerint †.

γ ¶ Intentionem.] *Iuo & Pannormia habent,* intentionem ipsorum : *sed ob glossam non est additum.*

Item Augustinus epist.50.ad Bonifacium de coercendis hæreticis.

¶ Pax ecclesiæ mortalitate consolatur perditorum. C. XLVIII.

4 QVis enim nostrum ‖ velit aliquem illorum non solum perire,verum etiam aliquid perdere ? Sed si aliter non meruit pacē habere domus Dauid ; nisi Absalon filius eius in bello,quod gerebat cōtra patrem, fuis-

‖ al. ℸ. adulterio

‖ Disciplina ecclesiæ non est deserenda.

2 Iuo par.10. cap.87. Pann.l.8.c.30. b Vt in hoc casu. Aliū casum habes 30. q.5. cap.1. sed hoc ideo fit, vt quod certius & magis sine periculo animæ est, teneatur. Vide tene certum, & dimitte incertū. de pœn. dist.7. c.2. ad hoc. extra de spon. iuuenis. aliàs, ordinarium est quòd dubia in meliorem partem interpretemur. extra de regul. iur.c.1. de hoc not. extra de scru. c. vnico. & 78.distinct. presbyteri. Archidiac.

3 Iuo par.10. cap.54. Pann.l.8.c.11.

† al. contrauerint.

4 Iuo par.10. cap.59. 2.Reg.18.

SI ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis ca. quod mali non solum sunt flagellandi, sed etiam interfici possunt. Potest quærit si hi qui non habent potestatem legitimam occidendi, aliquos interfecerint: an sint rei effusi sanguinis iudicãdi. Cui quæstioni respondet per sequens capitulum.

REmittuntur.] CASVS. Ostẽdit Ambros. in hoc cap. quòd sicut peccata remittuntur per verbum Dei, cuius verbi diaconus interpres est & executor: sic peccata quandoque puniuntur per iudices qui potestatem habent puniendi: quandoque per populos: sicut populus Iudæorum sæpe punitus est ab alienigenis ex præcepto Dei.

a ¶ *Per Dei verbum.*] id est, per orationem vel per prædicationem ecclesiæ, scilicet per prædicationem Euangelij, sic 15. quæst. 1. nec is. & 5. ead. non solum.

HINC NOTANDVM. CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit Grat. quòd Deus aliquãdo punit peccata hominum per nescientes: & hoc probat quattuor exemplis Regum & Principum, scilicet exẽplo Sennacherib, & Nabuchodonosor, Antiochi, & principum Romanorum: qui licet Deo seruirent in puniendo malos: tamẽ quia suæ fortitudini & superbiæ imputabant, ignorantes se esse ministros Dei; ideo & ipsi puniti sunt & destructi: sicut patet per exempla quæ aperte ponuntur in littera. In secunda parte ostendit q Deus aliquãdo punit peccata hominum per scientes, & hoc probat exemplo Iudæorum, per quos punivit Deus Amorrhæos & Chananæos, & alias gentes quas expulerunt de terra promissionis q Deus promiserat se daturum Abrahæ & semini eius: sed non antequam peccata Amorrhæorum cõsummata fuissent: quæ tunc consummata fuerunt, cum populus Israel de Agypto est liberatus. Qui ergo diuino iussu & bona intentione sicut populus Israel punit delinquentes, non peccat: qui vero prauа intẽtione hoc faciunt: licet occulte instinctu Dei incitentur ad persequendum malos, sicut Sennacherib, & cæteri qui populum delinquentem sunt persecuti: non sunt immunes à delicto, qui quandoque insetet extinctus; quamuis magna cura mandauerat suis, vt eum, quantũ possent, viuum, saluumque seruarent; vt esset cui pœnitenti paternus affectus ignosceret; quid ei restitit, nisi perditum flere, & sui regni pace acquisita suam mœstitiam consolari?

d ¶ Nostrum.] *Emendatum est ex beato Augustino, à quo parum discordat Iuo. Antea apud Gratianum legebatur*, Quis enim vestrum velit aliquem inimicorũ suorum non solum, &c.

Si ergo viri sancti, & publicæ potestates bella gerentes non fuerunt transgressores illius mãdati, [*Non occides:*] *quãuis quosque flagitiosos digna morte perimerent; similes suæ potestati obediens non est reus homicidij; si eius imperio quemlibet flagitiosum interfecerit; si homicidas, & venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium; si pax ecclesiæ mœstitiam consolatur perditorum; si illi, qui zelo catholicæ matris accensi excommunicatos interficiunt, homicidæ non iudicantur; patet, quòd malos non solum flagellari; sed etiam interfici licet. Sed quæritur, si contingat aliquos malos puniri ab his, qui non habent legitimam potestatem, an sint rei effusi sanguinis hi, per quos puniuntur.*

De his ita scribit Ambrosius lib. 2. de Cain & Abel, cap. 4.

¶ Aliquando puniuntur peccata per populos iussu diuino excitatos.

C. XLIX.

REmittuntur peccata per Dei verbum a, cuius leuites interpres, & quidam executor est. Remittuntur etiam per officium sacerdotis, sacrumque ministerium: Puniuntur quoque per homines: sicut per iudices, qui potestate ad tẽpus vtuntur. *& infra.* ¶ Puniuntur peccata etiam per populos: sicut legimus, quia sæpe † ab alienigenis Dei iussu excitatis, propter diuinæ maiestatis offensam subactus † est populus Iudæorum.

Hinc notandum est, quòd aliquando punit Deus peccata per nescientes, aliquando per scientes. Per nescientes peccata punit: sicut per Sennacherib b, & per Nabuchodonosor c, & per Antiochum, & per principes d Romanorum, & per nonnullos reges gentilium populum Israeliticum delinquentem aliquando afflixit, aliquando captiuauit. Vnde ipse Dominus ait per prophetam [*Virga furoris mei Assur: ipse autem non cognouit.*] *Assur e erat virga furoris Domini: quia per eum innumeras gentes diuina iustitia flagellare disposuit. Ipse vero non cognouit: quia in superbiam elatus victoriam, quam assecutus fuerat, non diuinæ potentiæ, sed suis viribus attribuit. Vnde contra eius superbiam Dominus loquitur dicens.* [*Numquid gloriabitur serra contra eum, qui secat in ea? aut numquid exaltabitur securis contra eum, qui cædit in ea?*] *Quibus similitudinibus satis perspicue ostenditur; quòd sicut serra, & securis nec secare, nec cædere ligna possunt, nisi ab alio reganter, ac ideo contra regentes se superbire non debent; sic illi, per quos Deus punit, absque nutu diuinæ dispositionis nihil agere valent: ac ideo contra regentem se superbire eis non licet. Tales in eo quòd puniunt, Deo seruire dicuntur: in eo autem quòd ignorantes se esse ministros iræ Dei, impia vanitate superbiunt, mercedem suæ seruitutis à Deo non nisi temporalem f inueniũt: pœnam vero suæ superbiæ non effugiunt. Vnde, cum Dominus diceret ad prophetã de Nabuchodonosor,* [*Quid dabo ei pro labore, quo seruiuit mihi apud Tyrum?*] *statim subiunxit* [*Dabo hoc est datam sibi pronuntia*] [*Aegyptum, & Aethiopiam.*] *Cum autem in corde suo superbiens posteà diceret,* [*Nonne hæc est Babylon, quam ego condidi in robore regni mei? &c.*] *statim immutauit Deus rationabilem mẽtem eius, & induit eum ferina bestialitate, vt ab hominibus fugiens cum bestijs viueret. Per Antiochum g quoque cum idololatriam Iudaicæ plebis Dominus puniret, & pacem, quam ex lege Dei abiecta, & ex sacris nationum assumptis quærebant, illis in perniciem verteret; quia Dei dispositionem ignorãs, suæ facultati deuastationem illius plebis attribuit; imprecatur in eum prophetа dicens,* [*Effunde iram tuam in gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ non inuocauerunt nomen tuũ: ne forte dicant in gentibus, vbi est Deus eorum?*] *Similiter, cum per Romanos peccatum mortis Christi Deus punire decreuisset; vrbis excidium, & Iudææ plebis miseram captiuitatem suis viribus adscribere cœperunt: vnde contra eos propheta imprecatur dicens,* [*Leua manus tuas in superbias eorũ, qui te oderunt.*] *& qui multa maligne operati, monumenta suæ victoriæ posuerunt i in medio atrio tuo.* ¶ *Per scientes peccata puniuntur: sicut Deus per filios Israel voluit peccata punire Amorrhæorum, & Chananæorum, & aliarum gentium: quarum terram Israelitis possidendam dedit: quibus etiã præcepit, vt nemini eorum parcerent; sed omnes morti traderent. Quod propter peccata eorum illis contigisse ex verbis Domini apparet: qui cum diceret ad Abraham,* [*Semini tuo dabo terram hanc*] *veluti quæreret; quare non modo eam das mihi? audiuit,* [*Nondum enim sunt peccata Amorrhæorum consummata*] *Quæ tunc intelliguntur fuisse consummata; cum populus ille de Aegyptiaca seruitute liberatus terram eorum, sicut Abrahæ promissum fuerat, in hereditatem accepit.* ¶ *Cum ergo sic diuino iussu ad puniendum peccata populi excitantur, citantur ad puniendum peccata eorum, qui sunt futuri boni, vt tamdem per ipsos bonos correctos, ipsi postea puniantur: quòd probatur exemplo Iabin Regis Chananæorum, & exemplo Madianitarum.* Secũda pars incipit ibi, *Per scientes peccata. Assur*, id est, Sennacherib, *nondum enim consummata sunt peccata Amorrhæorum*, id est, nondum peruenerunt ad cumulum peccatorum suorum: quia nondum fecerant omnia peccata, quæ facturi erant ad hoc vt digni essent expulsione.

b ¶ *Per Sennacherib.*] ‖ Regem Assyriorum, qui maximam partem filiorum Israel captiuauit: qui cum venisset ad obsidendum Hierusalem, ab Angelo exterminatore nocte est fugatus, occisis ab eodem Angelo clxxxv. millibus de exercitu suo.

c ¶ *Et per Nabuchodonosor.*] qui cepit Hierusalem, & tribum Iuda & tribum Beniamin in Babylonicam captiuitatem duxit.

d ¶ *Et per principes.*] scilicet per Vespesianum & Titum, qui xlij. anno post passionem Domini Hierusalem destruxerũt.

e ¶ *Assur.*] Sennacherib.

f ¶ *Non nisi temporalem.*] Argu. quòd sufficit aliquem bonum facere ad hoc vt remunerandus sit, etsi illud mala intentione faciat. Nam & qui prædandi animo gerit negotia aliciuius, habet actionem negotiorũ gestorum, vt ff. de negot. gest. fi pupilli. §. fed & si quis negotia. Item est hic argu. quòd qui ignorans adimpleuit voluntatem alicuius, dicitur obtemperasse suæ voluntati. argum. contra. ff. de condi. & demonst. l. 2. vbi dicitur: ‖ non enim videtur obtemperasse qui fatali casu obtemperat. Sed illud obtinet cum conditio apponitur, quæ est in potestate alicuius: secus si non est in potestate, vt ibi dicitur. Item est hic argum. quod ex eodem facto consequitur quis præmium & pœnam, vt 22. q. 2. si quælibet.

g ¶ *Da.*] id est, datam pronuncia. similis expositio. ff. de testa. heredes palam. §. si quid.

h ¶ *Per Antiochum.*] qui tempore Machabæorum Hierusalem cepit, & templum polluit a.

i ¶ *Posuerunt.*] quia vexilla & scuta & arma posuerunt in templo in signum victoriæ.

a ¶ *Bono*

1 ¶ *Bonorum.*] id est, in signum eorum, qui sunt futuri boni.

Vod autem.] CASVS. Hic intitulatur sexta quæstio, quæritur, vtrum mali sunt cogendi ad bonum? Et respondet quòd ad illud bonum, quod num quam voluit, aliquis cogi non debet, vt 5. ead. q. 5. ad fidem, & 20. q. 3. præsens. sed ad illud bonum quod semel voluit, si postea deferat, est cogendus, vt 5. 45. distin. de Iudæis. Et procedit hoc ordine Gra. Primo probat, quòd mali sunt ad bonum cogendi, vsque ad §. *Ex his.* Deinde probat contrarium: tandem solutionem dat. Probat ergo Grat. in hoc cap. quòd mali sint cogendi ad bonum, exemplo populi Israelitici, & auctoritate Christi, & Pauli.

b ¶ *Quod autem.*] Hęc q. nihil habet dubitationis, ‖ quia ad bonum nõ suscepturn nemo cogendus est. 5. q. proxi. ad fidem. sed ad bonũ quod suscepit, cogendus est, vt 45. distin. de Iudæis. magister tamen aliter soluit. 5. ea. §. vlt.

ADDITIO. Dicas q illi qui fidem non receperunt, non sunt absolute compellendi, sed sunt quãdoque excitandi exhortationibus. 45. distin. qui syncera. quandoque præmiis. 5. ead. q. 4. cap. vlt. qualiter hoc intelligatur, habes extra de bap. maiores. nostra enim fides non patitur quòd tales inuiti compellantur, vt prædictis iuribus. & extra de Iudæis. sicut. Ioan.

¶ *Chismatici dicunt.*] CASVS. Augustin. ostẽdit Bonifacio in hoc cap. q hæretici & schismatici possunt violenter ad bonum compelli. Et hoc probat quinque modis: qui legendo litteram clarius ostẽduntur. Primus modus incipit ibi, *Ecce habent.* Secundus ibi, *Cur ergo.* Tertius ibi, *An nõ hoc pertinet.* Quartus ibi, *Etiam hinc nõ absurde.* Quintus ibi, *Vnde & ipse Dominus.*

c ¶ *Schismatici.*] 5. ea. q. 4. quis nos.

d ¶ *Seduxerunt.*] mitius hic agitur cum circumuento, quàm cum coacto, ‖ cum tamen aliàs subuenitur coacto in voto, vt extra quod metus causa, perlatum. sed non subuenitur ibi circumuento, vt 20. q. 3. constituit.

e ¶ *Prophetica.*] quia nondum erat impleta prophetia, Et nunc Re-

sicut populus ille Iudaicus est excitatus ad occupandam terram promissionis, & ad delendas gentes peccatrices; sine culpa noxius sanguis effunditur, & quæ ab eis male possidentur, in ius, & dominium rite transeunt bonorum. Cum vero occulto instinctu aliqui mouentur ad persequendos malos, sicut Sennacherib, & ceteri, qui populum delinquentem persecuti sunt; licet occulto instinctu operante illorum meritis incitentur ad persequendũ; tamen, quia praua intentione non peccata delinquentium punire, sed illorum bona rapere, vel suæ ditioni subiicere quærunt; non sunt immunes à crimine.

De quibus etiam notandum est, quòd aliquando excitantur ad puniendum peccata bonorum; vt tamdem per bonos correctos ipsi quoque puniantur: sicut in libro Iudicum legitur de Iabin rege Chananæorum, & de Madianitis: quòd propter idolatriã populi suscitauit eos Deus, vt Israel affligerent, & terram eorum occuparent. Cum autem populus Dei sub manibus eorum diutius afflictus peccatum suum recognosceret, & per pœnitentiam sibi Deum placaret; Dei præcepto, & Barach comitatus Delboram prophetissam vxorem Lapidoth, Iabin regem Chananæorum, & Zizaram ducem exercitus sui contriuit: & Gedeon Zebee, & Salmana reges Madianitarum, & Oreb, & Zeb duces eorum morti tradidit. Apparet ergo, quòd aliquando per legitimam potestatem gerentes, aliquando per populos diuino iussu excitatos, mali pro peccatis suis non solum flagellantur, sed etiam rite perduntur. Nec est contrarium illud Augustini; quòd ad Marcellinum pro Circumcellionibus supplicans rogabat, vt verberibus eos coerceret, non morte perderet. Quamuis enim supplicando spatium vitæ eis reseruari poposcit; non tamen legum seueritatem, qua tales morte plectuntur, non obseruandam docuit.

Hinc Augustinus scribit epist. 50. ad Bonifacium.

¶ [illegible]

1 Chismatici dicunt, cui vim Christus intulit? quem coegit? Ecce habent Paulum Apostolum. Agnoscant in eo prius cogentem Christum, & postea docentẽ; prius ferientem, & postea consolantem. Mirum est autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Euangelium coactus intrauit; plus illis omnibus, qui solo verbo vocati sunt, in Euangelio laborauit: & quẽ maior timor compulit ad charitatem; eius perfecta charitas foras mittimorem. ¶ Cur ergo non cogeret ecclesia perditos filios, vt redirent; si perditi filij coegerunt alios, vt perirent? Quamuis & illos, quos non coegerunt, sed tantummodo seduxerunt, si per terribiles, sed salubres leges in eius gremium reuocentur, blandius pia mater amplectitur: & de illis multo amplius, quàm de illis, quos nũquã perditerat, gratulatur. ¶ An non pertinet ad diligentiam pastoralem, etiam illas oues, quæ non violenter ereptæ, sed blande, leniterque seductæ à grege aberrauerint, & ab alienis possideri cœperint, inuentas ad ouile Dominicum, si resistere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare? *Item infra.* 2 A Christo coactum ostendimus Paulum. Imitatur itaque ecclesia in istis cogendis Dominum suum. Quæ prius, vt neminem cogeret, expectauit, vt de side regum atq; gentium prædictio q prophetica e compleretur. ¶ Etiam hinc enim non absurde intelligitur illa Apostolica sententia, vbi beatus Paulus dixit. [Paratus vlcisci omnem inobedientiam, cum completa f fuerit prior vestra obedientia.] & Vnde & ipse Dominus ad magnam cœnam suam prius adduci iubet conuiuas, postea cogi. Nam, cum ei seruus sui respondissent. [Domine factum est, quod iussisti, & adhuc locus est, exite, inquit, in vias & sepes, & quoscumque inueneritis, cogite intrare.] In illis ergo, qui primo leniter adducti sunt, completa est prior obedientia: in istis autem, qui coguntur, inobedientia coercetur. *Item infra.* ¶ 2 Si per potestatem †, quam per religionem, ac fidem regum tempore, quo debuit, diuino munere accepit ecclesia; ij, qui inueniuntur in viis & sepibus, id est, in hæresibus & schismatibus, cogũtur intrare; non quia coguntur, reprehendant; sed quo coganturattendant.

e Completa.] primo enim salubriter admonendi sunt boni, vt sic cetera multitudo frãgatur, vt 44. dist. comessationes. 50. dist. vt constitueretur. Io.

Vod errauerat.] CASVS. Donati stæ dicebant, quòd ipsi non erant cogẽdi ad bonum: sed Aug. reprehendit eos auctoritate Ezechielis prophetæ reprehendentis prælatos, qui negligebãt malos cotrigere & reuocare. Dominus enim per bonos prælatos reuocat malos rogando, minando, & corrigendo, dãnis & laboribus, siue per suas occultas visitationes, siue per potentiam sæcularem.

g ¶ *Quòd errauerat.*] verba sunt prophetæ a alloquentis magistros legis, per quos intelliguntur prælati, per quos probat Augu. malos esse cogendos.

h ¶ *Hoc vobis.*] verba Augustini.

Vides.]

3 Quod errauerat g (inquit Dominus) non reuocastis; & quod perierat, nõ requisistis.] Hoc vobis a per nos ipse Deus facit, siue obsecrando, siue minando, siue corripiẽdo, siue damnis, siue laboribus, siue per suas occultas admonitiones, vel visitationes, siue per potestatum temporalium leges.

Item in epist. 48. ad Vincentium.

¶ Non est considerandum, quòd quisque coeritur, sed quale sit illud, quo cogitur. C. III.

† *sæpe alienigenis* } orig.

† *subiectus* } orig.

4. Reg. 25. 2. Malac. 5.

Esa. 10.

Esa. ibid.

Iud. 4. [illegible] eorum cuius oppr. iud. 8.

1. Mach. 1.

Pſal. 78.

Pſal. 73.

Ioſue 5, & 6. Deuter. 7. [illegible] videtur obtemperare.

Gene. 15. a Qui etiã putant aram idolatrię fuisse in qua Matathias sacrificauit & sacrificare admonuit eos cum quibus fuit, per quos Deus idolatriã fulsisse in Israel. ut hic habes. Secundi additio. ibi ille Antiochus ignis de templo eruditus fuit quia vere didit sacrificium Isaac, vt habetur 1. 4. ficut eunuch. Archid.

Matth. 10.

Ioann. 6. [illegible]

Act. 9.

1. Cor. 15.

1. Iuo. 4.

a Ezechiel. 34.

1 Sup. ca. q. 4. quis nos. Iuo p. 10. c. 59.

prædictio } orig.

2. Cor. 10.

Luc. 14.

2 Sup. ca. q. 4. ipia pietas. 5. si per potestatem. *al. potestate.*

3 Iuo p. 10. c. 64. Ezech. 34.

Vides.] CASVS. Hoc cap. duas habet partes. In prima parte dicitur, q̃ Vincentius non debet cõsiderare, q̃ ipse cogitur, sed ad quid cogitur, vtrũ ad bonum, vel ad malum. Nec hic dicit Augu. propter hoc q̃ quis inuitus sit bonus, sed quia propter metũ, vel relinquit malũ quod faciebat, vel compellitur cognoscere veritatẽ. In secunda parte dicitur, q̃ Aug. fuit in hac opinione; q̃ hæretici verbis & nõ vi essent cõpellẽdi ad bonũ. Sed hæc sua opinio multis exẽplis prudẽtium superabatur. Et primo exemplo suæ ciuitatis, & postea aliarũ multarum. Secunda pars incipit ibi, *Item infra, Mea primitus sententia.*

a ¶ *Bonum.*] vt 5. q. 5. ad fidem.

b ¶ *Et volẽs.*] sic ex nolente fit volens, vt 5. 74. dist. consuluit. & 5. q. 4. displicet.

‖ Opinio mutari potest. c ¶ *Opinio.*] ‖ sic ergo iurisperitus debet mutare opinionẽ suã, si expedit mutare, vt 12. q. 1. certe. & ff. de iure pat. diu. Item ex hoc loco dicunt quidã Augu. quandoque fuisse hæreticum: sed potius probatur hic cõtrarium.

Prou. 9. d ¶ *Credatur.*] Numquã creditur fuisse malũ quod factũ est bonũ. vt 50. dist. ferrum. & ff. de ædil. edi. quod ita[a].

a Vide quod no. 32. q. 1. quod autem. &c. non erit. & c. apud.

Am vero.] CASVS Christianus aliquis nomine Rusticus contumaciter in delicto persistẽs, admonitionibus nõ corrigebatur: quare quærebat Maximianus episcopus à Greg. qualiter iste Rusticus sit coercendus? Et respondet quòd graui onere pensionis est grauandus, vt per hoc cogatur redire ad bonum.

e ¶ *Iam vero.*] Hoc c. intelligitur de hæreticis. contrarium est extra de hæreti. c. ficut. vbi prohibetur, ne aliquis eos teneat in terris suis vel in domo, vel aliquem contractum cum eis faciat. Sed dic quòd loquitur de eo qui aliàs est incorrigibilis, vel loquitur de Iudæis, prout dixi 5. quæst. 4. c. vlti. Ioan.

2. Cor. 9. EX HIS OMNIBVS CASVS. Hucusque probauit Grat. quòd mali sunt cogendi ad bonum: nunc vero vult probare contrarium: quia Deus coacta seruitia aspernatur: quod sex auctoritatibus probat, quæ in littera facile apparebunt, & hoc in prima parte. in secunda parte respondet obiectis,

1. Cor. 9. CAP. 9.

Gal. 5.

Vides, vt opinor, non esse considerãdum, quòd quisque cogitur, sed quale sit illud, quo cogitur, vtrum bonum, an malum: non quòd quisque bonus possit esse inuitus; sed tamen quod non vult pati, vel relinquit impedientem animositatem, vel ignoratam cõpellitur cognoscere veritatem, vt timens; vel respuat falsum de quo contendebat, vel quærat verũ, quod nesciebat, & volens iam teneat, quod nolebat. *Item infra.* ¶ Mea primitus sententia erat, neminem ad vnitatem Christi esse cogendum; verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc opinio mea nõ contradicentium verbis, sed dẽmõstrantiũ superabatur exemplis. Nam primo mihi opponebatur ciuitas mea, quæ cum tota esset in partem Donati, ad vnitatem catholicam timore legum imperialium conuersa est: quam nunc videmus ita huius vestræ animositatis perniciem detestari, vt in ea numquam fuisse credatur. Ita aliæ multæ, quæ mihi nominatim commemorabãtur, vt ipsis rebus agnoscerem, etiam in hac causa recte intelligi posse, quod scriptũ est: [Da sapienti occasionem, & sapientior erit.]

Item Gregorius Ianuario episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26.

¶ Onere pensionis rusticus ad Dominum conuerti cogatur. C. IIII.

Am vero si rusticus tantæ perfidiæ, & obstinationis fuerit inuentus, vt ad Deum minime venire consentiat, tanto pensionis onere grauandus est, vt ipsa exactionis suæ pœna compellatur ad rectitudinem festinare.

Ex his omnibus colligitur, quòd mali sunt cogẽdi ad bonum. Sed obiicitur, quòd nemo est cogendus ad id, ad quod inutiliter cogitur. Ad bonum autem quisque inutiliter cogitur; cum Deus aspernetur coacta seruitia. Vnde Apostolus, cũ ad eleemosynas Corinthios hortaretur, ait. [*Vnusquisque, prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus.*] *Vnde datur intelligi; quòd qui inuitus dat propter præsentem pudorem, & rem & meritum perdit. Item, cum redderet causam, quare sumptibus abstineret; ait* [*Si ex necessitate euangelizauero, non erit mihi gloria.*] *Item* [*Si inuitus euangelizauero, dispensatio mihi credita est. Si autem volens hoc ago, mercedem habeo apud Deum.*] ¶ *Item cum Galatis scriberet legalia non esse tenenda, ait,* [*Si spiritu ducimini; non estis sub lege.*] *Ex quo apparet eum, qui sub lege est, idest, qui timore pœnæ, non amore iustitiæ seruit; non duci spiritu sancto: Si autem spiritu sancto non ducitur, Deo placere minime valet.* ¶ *Item* [*Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater.*] *Ex quibus verbis datur intelligi, quòd, si in veteri testamento timore pœnæ homines cogebantur ad bonum; tamen in nouo testamento sola libertate, & dilectione iustitiæ sunt inuitandi ad fidem. Vnde illi dicuntur serui, & filij ancillæ, pertinentes ad Ismael: isti dicuntur liberi, & filij liberæ, pertinentes ad Isaac.* ¶ *Item Ioannes in sua epistola* [*Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem.*] *Qui autem cogitur; timore illo ducitur, qui non est in charitate: qui manus comprimit, non animum mutat; quo pœna timetur, non bonum diligitur. Porro sine dilectione boni nullus Deo placere, vel in numero bonorum connumerari poterit. Vnde, cũ prophetæ diceret,* [*Animalia tua habitabunt in ea,*] *scilicet hereditate; ostendens, quomodo ad ipsam habitationem peruẽiant, subdit* [*In dulcedine tua, quam tu præparasti pauperi Deus:*] *dulcedinem vocans, suauitatem boni operis, qua bonum fit non timore pœnæ, sed delectatione iustitiæ. Cum ergo sine hac dulcedine animalia in hereditate non habitent; patet quòd nemo, nisi inutiliter, ad bonum cogitur solo timore. Quicumque enim ad bonum cogitur; solo timore, non amore ducitur: non ergo sunt mali cogendi ad bonum.* ¶ *His ita respondetur, Si bonum, ad quod mali coguntur, semper inuiti tolerarent, & numquam voluntarij seruirent; inutiliter cogerentur ad illud: Sed quia humanæ naturæ est, & ea, quæ in desuetudinem ducuntur, abhorrere, & consueta magna custodia diligere; flagellis tribulationum mali sunt cohibendi à malo, & prouocandi ad bonum: vt dum timore pœnæ malum in desuetudinem ducitur; abhorreatur: bonum vero ex cõsuetudine dulcescat. Vnde Augustinus in psalmum 127.* [*[1] Cum [a] per timorem gehennæ continet se homo à peccato; fit consuetudo iustitiæ: & incipit, quod durum erat, amari: & incipit excludi timor à charitate, & succedit timor castus, de quo hic dicitur: quo timemus, ne tardet sponsus, ne discedat, ne eo careamus. Ille vtilis est, sed non permanet in æternum vt iste.*]

[1] Ad versũ. Vxor cua.

a Cum per timorem.] *Locus hic potius conuenit cum glossa ordinaria in eumdem psalmum: sunt tamen hic aliqua ex B. Augustino, quæ non sunt in glossa.*

QVÆSTIO VII.

Nunc autem quæritur, an hæretici suis, & ecclesiæ rebus sint expoliandi: & qui possident hæreticis ablata, an dicantur possidere aliena. De his ita scribit Augustinus ad Vincentium, epist. 48.

¶ Res

dicens quòd homo, si semper esset inuitus, inutiliter cogeretur ad bonum: sed cogitur, vt timore pœnæ malum ducatur in desuetudidem, bonum vero ex consuetudine dulcescat. Et ad hanc solutionem prouocandam inducit auctoritatem Aug. *Si ex necessitate*, idest, causa sumptus. *Si inuitus*, quia iniunctum est mihi hoc officium. *Dispensatio*, idest, distributio verbi Dei est tantum mihi credita.

Rom. 8.

Gal. 4.

f *Seruitia.*] supra 15. q. 1. non est.

g *Inuitus.*] sed qualiter potest quis inuitus dare: cum nec ignorans nec inuitus quis donet, vt C. de dona. nec ignorans? ‖ Sed facias vim & differentiã inter dare, & donare vt donum dicatur quid aliquis ex libertate dat, & ex certa

‖ Donare & dare differunt.

1. Ioan. 4.

scientia [b], vnde episcopus nõ dicitur donare prębendas, sed dare.

b Vide ff. de donat. Iudaic.

h *Pudorem.*] quandoque etiam si aliquis tacet propter verecundiam. non sibi præiudicat, vt ff. de furtis. l. pen.

Psal. 67.

i *Si ex necessitate.*] i. præcepto vel loquitur de necessitate vitæ.

k *Dispensatio.*] aliis dispensõ: sed mihi non proficio.

l *Consuetudo.*] sicut enim seta inducit filum, sic iste timor iustitiam, vt 3. de pœni. dist. 2. sicut seta. Ioannes.

Nunc autem.] CASVS. Hic intitulatur 7. q. 9. qua quæritur an hæretici sint rebus suis & rebus ecclesiæ spoliandi: & an illi qui possident res illas, sine peccato valeant possidere? Et respõdet quòd sic, vt 3. c. 2. & 5. 8. distin. quo iure. dummodo fiat per iudicem, vt 5. e. q. 3. sex sunt differentiæ. circa si. Idẽ est de quolibet hoste, dummodo bellum sit iustum, vt 5. e. q. 5. dicat. & di. 1. ius naturale.

m *Nunc autem.*] Non solum hæretici, sed omnes

omnes hostes licite possunt spoliari rebus suis, dũmodo bellum sit iustum: & ille qui rem abstulit, iure factus est dominus illius rei. 3. e. q. 5. dicat. & 3. dist. 1. ius naturale. & ff. de acq. rer. do. naturale. §. vlt. hæreticis autem licitum est auferri ea quæ habent, vt 3. dist. 8. quo iure. & j. e. c. 1. & 3. ead. quæst. 5. si vos. melius tamen est quòd auctoritate iudicis fiat.

¶ Res terrenæ non nisi diuino, vel humano iure retinentur. C. I.

1 Vicumq; vos ex occasione legis huius imperialis non dilectione corrigendi, sed inimicandi odio persequitur; displicet nobis. Et quamuis res quæque terrena recte à quoquam possideri non possit; nisi vel iure diuino [a], quo cuncta iustorum sunt; vel iure humano, quod in potestate est regnum terræ (ideoque falso res vestras appellatis, quas nec iuste †possidetis, & secundum leges regum terrenorum amittere iussi estis, frustraque dicitis, nos eis congregandis laborauimus, cum scriptum legatis [Labores α impiorum iusti edunt †] sed tamen, quisquis ex occasione huius β legis, quam reges terræ Christo seruientes ad emendandam impietatem vestram promulgauerunt, res proprias vestras cupide appetit; displicet nobis. Quisquis denique res ipsas pauperum, vel basilicas congregationum, quas sub nomine ecclesiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, nisi ei ecclesiæ quæ vera est Christi ecclesia) non per iustitiam, sed per auaritiam tenet; displicet nobis [2]. Quisquis pro aliquo flagitio, vel facinore deiectũ † [b] à vobis γ ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui excepto errore, quo a nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt; displicet nobis. Sed nec facile ista monstratis: & si monstratis; nonnullos toleramus [c], quos corrigere, vel punire non possumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine segregandos deserimus gregẽ Domini: neq; propter vasa facta in cõtumeliã migram[e] de domo Domini.

α ¶ Labores impiorum.] *Huic sententiæ simile est, quod scribitur prouer. 13.* Θησαυρίζεται δὲ δικαίοις πλοῦτος, *id est, vt infra ea. c. quemadmodum.* Thesaurizantur autem iustis diuitiæ impiorum. *Vbi vulgata habet.* custoditur iusto substantia peccatoris. *Item quæ Esaiæ 61. scriptum est,* καὶ δώσω τὸν μόχθον αὐτῶν ἀπαλλάξω, *cum ante dixisset,* ἰσχὺν ἐθνῶν κατέδεσθε. *Sapientiæ 10. legitur.* Ideo iusti tulerunt spolia impiorum. *infra ead. c. quemadmodum.*

β ¶ Huius legis.] *In codice Theodosiano, libro 16. tit. 5. sunt leges Honorij, & Theodosij 43. 52. & 54. in quibus præcipitur ædificia, prædia, & loca, quæ ad conuenticula Donatistarum, vel aliorum hæreticorum antea pertinuerant, ab ecclesiis catholicis vendicari, vel eisdem sociari debere: Et ad has leges videtur spectasse B. Augustinus & hic, & in tractatu 6. in Ioannem (vt notatum est 3. dist. 8. quo iure) & contra litteras Petiliani (vt in proxime sequenti*

b ¶ *Deiectum.*] Arg. quòd si hæreticus tulit sententiam super matrimonio, quòd valet, vt infra proxi. cau. quæst. 1. quisquis. Arg. contra extra eod. fraternitatis.

c ¶ *Toleramus.*] j. 24. q. 1. pudenda.

Ide rebus.] CASVS. Hoc capitulum diuiditur in duas partes. In prima cõquerebatur Petilianus de Christianis, qui bona possidebãt hæreticorũ: sed Aug. respondet q̃ iniuste cõqueritur: qd̃ probat exemplo vno. & duabus auctoritatib⁹. In secunda parte obiicie bat Christianis concupiscẽtiam rerũ alienarum: quod reprobat Aug. vna ratione, & duobus exemplis, quæ omnia si bene inspexeris. facile videbis. Secũda pars incipit ibi, *Si qua iam præcisi.*

3 Iuo p. 10. c. 75.

capite) *& alibi.*

γ ¶ Vobis.] *Sic est emendatum ex vetustis codicibus, & originali, cum in vulgatis, & hic, & infra 24. q. 1. quisquis. legeretur,* nobis. *Vox autem,* deiectum, *non est mutata ob glossam. Nam in vetustis hic, & infra cap. citato, & apud Iuonem, & in originali est,* proiectum.

Item contra litteras Petiliani, libro 2. cap. 43.

¶ Catholici non ideo aliena possident, quia ab hæreticis ablata tenent. C. II.

3 Side rebus [d], vel locis ecclesiasticis, quæ tenebatis, & nõ tenetis, querimini; possunt & Iudæi se iustos dicere, & iniquitatem nobis obiicere: quia locum, in quo impie regnauerunt, modo Christiani possident. Quid ergo indignum, si ea, quę tenebant hæretici, secundum parem Domini voluntatem catholici tenent? Ad omnes enim similes, id est ad omnes impios [e], & iniquos illa vox Domini valet. [Auferetur à vobis regnũ Dei, & dabitur genti facienti iustitiam.] An frustra scriptum est [Labores impiorũ iusti edent?] 4 Quapter magis mirari debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amisistis. *Itẽ c. 59.* ¶ Si quia iam præcisi † possidere cœpistis; quia vobis ablata, nobis Dominus dedit; non ideo concupiscimus aliena: quia illius imperio [f], cuius sunt omnia, facta sunt nostra, & iuste nostra sunt: Vos enim his vtebamini ad præcisionem: nos ad vnitatem. Alioquin & primo populo Dei possent illi obiicere alienæ rei concupiscẽtiam, qui diuina potestate ab eorum facie, quia ea terra male vtebantur, expulsi sunt: & ipsi Iudæi, à quibus ablatum est regnum secundum verba Domini, & datum est gẽti facienti iustitiam, possunt obiicere alienæ rei concupiscentiam quia ecclesia Christi possidet †, vbi persecutores Christi regnabãt.

Idem epistola 50. ad Bonifacium.

¶ Res ecclesiasticæ ab hæreticis iniuste possidentur. C. III.

5 Quod autẽ nobis obiiciunt, quòd res eorum cõquisca mus [g], & auferamus; vtinã catholici fiant, & non solũ quæ dicũt sua, sed etiam nostra in pace nobiscum & charitate possideãt. Vsque adeo autem calũniandi [h] cupiditate cæcantur; vt nõ attendãt, quàm sint inter se contraria [i], quæ loquuntur. Ipsi certe dicunt, & inuidiosissime sibi cõqueri videntur; q̃ eos in nostram cõmunionem violẽto legum imperio coarctamus. Hoc vtique nullo modo faceremus, si res eorũ

Matt. 21.

‖ Iudæis & Sarracenis sua auferre non debemus.

† *consist.*] or. 4 sup. c. proximo.

b Dicas quòd est differentia inter Iudæos & paganos siue Sarracenos. Iudæos enim non debemus occidere vel spoliare: sed Sarracenos sic. 23. q. 8. dilectissimi. qui syncere. extra de iudæis, sicut se tenetur fideliter. & paganos. Sed de hac materia vide plura quid not. Inno. & Hostien. extra de voto. c. quod super. Archid. *Psal.* 134.

d ¶ *De rebus.*] hoc nomen, res, hic stricte sumitur. nam secundum significationem omnia comprehendit & corporalia & incorporalia, vt ff. de verb. signifi. rei appellatio. & l. rei appellatione. Ioan.

e ¶ *Et impios.*] per hoc dicunt quidam, quòd Iudæis & Sarracenis licite possumus sua auferre: & intelligitur id quod dicitur infra quæst. 8. capit. dispar. de personis Iudæorum non de rebus. ‖ Sed secus credo: quia Iudæi soluunt tributum, & de voluntate nostra tenent ea quæ habent [b].

f ¶ *Imperio.*] simile 14. q. 5. dixit. 45. dist. qui syncera.

g ¶ *Cocupiscamus.*] 5. ea. q. 4. ipsa pietas. in fin.

h ¶ *Calumniandi.*] nõ est calumniandum ius. j. de consc. dist. 2. liquido. ff. ad exhib. l. penul.

i ¶ *Contraria.*] argu. quòd contraria dicens nõ est audiẽdus, vt extra

de appel.solicitudine. & 74. dist.gesta:C.de mun. patri.profesio tua. Arg. contra extra de iudi.exa minata, vt dixi 14. q.1 in fin.

a ¶ *Habebant.*] nõ in telligas de iure dominij: ‖ quia habere est idẽ qđ esse dñm rei: q̃n que idẽ est quod possidere, vt ff.de ver.sig.habere.

‖ Habere dupliciter sumitur.

b ¶ *Sed etiam nostra.*] id est ad conseruandum nobis data.

c ¶ *Procurationem.*] ‖ Prælati sunt procuratores non domini rerũ ecclesiasticarũ, vt hic, & 12. q.1.c.vlt. quandoque dicuntur domini. 16.q.1.& temporis.quãdoque defensores. 16.q.1.in canonibus tamen licet prælatus dicatur procurator, magis habet liberã administrationẽ a quàm simplex procurator:vnde aliquãtũ dare potest, si hoc habet cõsuetudo regionis,vt extra de don.c. 2.arg. contra. ſ. ea. q. 8. conuenior.

‖ Ecclesiasticarum rerum prælati sunt procuratores, & nõ domini.

a De hoc no. 5.q.3.c.vlt.

d ¶ *Dei.*] ſ.patris b.

b Adimplendo ejus voluntatem.

Q Vemadmodum.] CASVS: hoc c. diuidi*tur* in tres partes. In prima pte dicit Aug. q̃ hereticus est sicut mẽbrũ à corpore p̃cisum: qa sicut tale mẽbrũ non habet spiritũ vitę,sic homo à corpore Christi separatus non habet spiritũ iustitię. In secũda parte ponũntur quattuor quæstiones Vincẽtij. Prima est quare Christiani quærunt hæreticos? Et respondet Augu. ne iniusti permaneãt. Secunda est, quare nõ baptizant eos Christiãni cum quærunt ipsos? Et respõdet Aug. q̃ iniuria nõ est faciẽda sacramento. Tertia est quare nõ agunt pœnitentiã apud Christianos? Et respondet Aug. immo & si non egerint, vitã nõ habebunt. Quarta quæstio est,& si non recipiũt baptisma cũ reuertuntur: quid ergo recipiũt? Et respõdet q̃ accipiũt vnitatẽ spiritus sancti, s.charitatẽ, quam non habebant. In tertia obiicit Vincentius Donatista concupiscentiã Christianis.quod Aug. improbat duabus auctoritatibus:& hortatur hæreticos vt reuertantur ad ecclesiam, & suos labores possideant. Secunda pars est ibi, *Sed hoc est.* Tertia ibi, *Si autem.* Sequens capitulum patet.

1. Cor. 3.

e ¶ *Nos autem.*] in fi. c.idem repetit ‖ :& sic est arg. q̃ aduocatus idem ius sæpius potest allegare.Arg.contra. C. de ap. ampliorem.§. 1. ex eo q̃ dicit inimico,est ar.ad quæstionem sabbatinam, ‖ quòd si aliquis submisit se arbitrio inimici: licet tulerit duram sententiam, quòd illa teneat,dummodo non præcipiat aliquid iniustum, vt extra de iureiuran. Quinteuallis. sed si aliquid durum præcipiat, illud est reducendum ad arbitrium boni viri,vt ff. pro soc.societatem.

‖ Aduocatus idem ius sæpius allegare potest. Luc. 15.

‖ Arbitrium inimici an sit tolerandum.

Idem in eadem,epistola 50.

¶ Antea citabatur ex epistola ad Vincentium, in qua non habetur.

¶ Qui à corpore Christi præciditur,spiritum iustitiæ tenere non potest. C. IIII.

QVemadmodum membrum, si præcidatur ab hominis viui corpore,nõ potest tenere spiritum vitæ; sic homo, qui præciditur de Christi iusti corpore, nullo modo põt tenere spiritũ iustitiæ, etiã si figurã membri teneat,quam sumpsit in corpore.In huius ergo cõpagem corporis veniãt; & labores suos nõ dominandi cupiditate, sed bene vtendi pietate possideãt.Nos autẽ e voluntatẽ nostram, vt iam dictum est, ab huius cupiditatis sordibus, quolibet inimico iudicante,purgamus; quãdo eos ipsos,quorũ labores dicũtur, vt nobiscũ & illis,& nostris in societatẽ catholica vtantur, quantum valemus, inquirimus. ¶ Sed hoc est, inquiunt, quod nos mouet: si iniusti sumus; quare nos quæritis? Quibus respõdemus,quę rimus vos iniustos, ne permaneatis iniusti:quærimus perditos,vt de inuentis gaudere possimus, dicentes mortuus erat frater, & reuixit; perierat, & inuentus est. Quare ergo me, inquit, non baptizas, vt me abluas à peccatis? Respondeo, quia non facio iniuriam characteri imperatoris; cum errorem corrigo de sertoris f. Quare, inquit, apud te vel pœnitentiam non ago? Immo, nisi egeris, saluus esse non poteris. Quomodo enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas te fuisse peruersum? Quid ergo, inquiunt, apud vos,cum ad vos transimus,accipimus? Respondeo, non quidem accipitis baptismum,qui vobis extra cõpagem corporis Christi inesse potuit,prodesse non potuit:sed accipitis vnitatem spiritus in vinculo pacis (sine qua nemo poterit videre Deum) & charitatem,quæ, sicut scriptum est, cooperit multitudinem peccatorum. *& supra.*

¶ Si autem consideremus, quod scriptũ est in libro sapientiæ [Ideo iusti tulerunt spolia impiorum.] Item, quod legitur in prouerbiis [Thesaurizantur autem iustis diuitiæ impiorum;] tunc videbimus non esse quærendum, qui habeant res hæreticorum,sed qui sint in societate iustorum. *Item post aliqua.*

¶ Si corpus Christi tollit spolia impiorum, & corpori Christi thesaurizantur diuitiæ impiorum;non debent impij foris remanere,vt calumnientur, sed intrare potius, vt iustificentur. *Item post aliqua.* ¶ In Christi ergo compagem corporis veniant; & labores suos non dominandi cupiditate, sed bene vtendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, vt iam dictum est, ab huius cupiditatis sordibus, quolibet inimico iudicante, purgamus: quando eos ipsos,quorum labores dicuntur, vt nobiscum & illis, & nostris in societate catholica vtantur,quantum valemus,inquirimus.

His igitur auctoritatibus liquido monstratur, quòd ea,quæ ab hæreticis male possidentur, à catholicis iuste auferuntur; nec idco aliena possidere dicuntur.

QVÆSTIO VIII.

DE episcopis vero, vel quibuslibet clericis §, quòd nec sua auctoritate, nec auctoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facile probatur. Cum enim Petrus, qui primus Apostolorum à Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret,vt magistrum à Iudæorum iniuria defensaret; audiuit [Conuerte gladium tuum in vaginam: Omnis enim qui gladium acceperit,gladio peribit:]

a Sup. hoc. ca. nec à quo ab initio.

principi pro feudo,vt ſ. e.§.ecce. Quid autem iuris sit ſi clerici defendendo se,occidant aliquem,habes notatum 50.dist.de his clericis.

a ¶ *Hactenus.*]

ex hoc videtur quòd tunc cessauerit obseruantia legis: quia prius licuit repellere iniurias nõ solum pro se,sed pro socio, vt ſ. ea. q.3.non in inferenda.sed tunc primo fuit prohibitum exercere: hodie autem tãtum licitum est defendere seipsum,vt ex tra de hom.c. 2. & extra de cleri. percuſ.c. pe.Io. Non credo peccare eum qui aliquẽ patientem iniuriam defendit,etiam si homicidium faciat, vt ſ. ead.q.3. non in inferenda.licet forte irregularis efficiatur: quia non fuit ibi ineuitabilis necessitas,vt dist.50.quia te obnoxium.B.

b ¶ *Prohibuit.*] Ex hoc videtur quòd non licet alicui defendere dominum suum vel socium: sed tantum seipsum, vt extra de ho. c. 2.& ca. suscepimus. extra de cle. percu. c. pen. sed contra.hoc est ſ.e.q. q.3.c.fortitudo. & c.pro membris. & c.vlt.ſ.6.q. 1. infames. nam seruus potius iuuabit dominũ quàm seipsum, vt ff. ad Syl.l.1.§.ſerui.

Non pila.] CASVS. Quidam reprehendebant Ambro. eo quod non impugnabat quosdam ecclesiam infestantes.Et respon.Ambr. quòd milites Christi nõ debẽt mouere arma.vnde dicit Ambr.quòd dolor, fletus, lacrymæ & orationes sunt sua arma: aliter repugnare non debeo, ecclesiam tamen non derelinquo. & sunt tria præcedentia ca.loco palex. Quæ sequuntur plana sunt vsque ad §. *His ita.*

c *Vicumque.*] ¶ *In bello.*] hoc intelligas si est ex parte illorum, qui violentiam inferũt:alioquin secus est a extra de cleric.percuſ.cap.pen.

d ¶ *Gentilium ludis.*] secus si in aliis ludis, vt extra de cle. percuſ.cap. pen.extra de hom.lator.

e ¶ *Sepultura.*] si pœnituit:sed tamen ecclesia non debet orare pro ipso, nec sumere oblationes eius, vt hic dicit. & idem est de raptore, qui in fine pœnitet ,vt extra de rapt.super eo. ‖ ecõtra est in torneamentariis: quia illi non habent sepulturam,licet alia sacramenta recipiant,vt extra de tornea.cap.1.intellige quod hic dicit, de canina seruitura,vt dixi ſ.ea. q.5.placuit. Ioan.

f *Clerici.*] ¶ *Arma.*] armorum appellatione intelliguntur etiam ligna & lapides ff. de verb.signifi. armorum appellatione.

g *Volentes.*] secus si causa timoris faciant. tunc enim nec velle videntur, vt extra de regu. iur.qui ex timore.

h *Vicũque ex clero.*] licet sint in minoribus ordinibus cõstituti, vt 20.quæst.3.eos qui. Arg. tamen contra, extra de vo. & vo. redemp.c.2. b in parte decisa.

i ¶ *Militaria.*] sed qđ si habent inimicos? tunc dicitur, q̃ possunt arma defensionis accipere. Alij dicunt q̃ non. faciant ergo clerici sicut Moyses,vt 36.dist.cap.vlt.

IVSTINIA. Hæc est 2. pars q. in qua probatur, quod clerici hortari possunt q̃ fideles defendant ecclesiam , & se etiam possunt defendere, ita quòd ipsi propriis manibus non effundant sanguinem,nisi ad defensionem suam.& hoc probat per 11. cap. Ioan. de Fant. & est hic incidens q.Arch.

CASVS. Respondet Grat.c.supradictis,dicẽs quòd clerici sua manu non valent arma recipere,sed alios possunt hortari pro tuitione oppressorũ, & pro oppugnatione inimicorũ Dei; quod probat per seq.cap.

k ¶ *Hortari.*] hæc vera sunt vbi ecclesia sua impugnatur vel patria: vt ſ.ead q.3.fortitudo.ff. de reli.minime Ioan.

Igitur cum.] CASVS. Quidam nuntij significauerunt Leoni Papæ, quòd Sarraceni veniebant in portum Romanorũ: quare præcipit populum Romanum ad littus maritimum descẽdere: quod & factum est: hoc totum significauit Ludouico Imperatori.Sequens cap.patet.

l ¶ *Nostrum.*] ‖ ergo ciuitas Romana est Apostolici, & non Imperatoris. Nam Imperator concessit ei ciuitatem cum ducatu suo. 63. dist. ego. 96. dist. Constantinus. sed Imperator aduocatus est ibi, vt extra de electio.venerabilem.

m ¶ *Et egressi.*] episcõi ergo possunt interesse bellis. nam & Paulus interfuit, vt ſ. e. quæst. 3.Maximianus. & Moyses 36.dist. cap.vlti. Ioan.

Scire.

ac ſi aperte ei diceretur: hactenus a tibi, tuisque prædecessoribus inimicos Dei gladio corporali licuit persequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id est tibi hactenus concessum, in vaginam conuerte: & tantum spiritualem gladiũ, quod est verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum, vel auctoritatem eius,qui legitima potestate vtitur,qui,vt ait Apostolus, non sine causa gladium portat,cui etiam omnis anima subdita esse debet,omnis,in quam,qui præter auctoritatem huiusmodi gladium acceperit; gladio peribit. ¶ *Ité Ambrosius* [*Arma episcopi lacrymæ sunt & orationes.*] *Item illud Apostoli* [*Non vos metipsos defendentes charissimi;*] *quamuis omnibus generaliter dicatur, specialiter tamen prælatis dictum intelligitur.*

Vnde Ioannes Papa VIII. Angebergæ Imperatrici, excusans Ioannem episcopum remoueri de militia, dicit. ¶ *Huic capiti & sequenti non est in vulgatis præpositum nomen Paleæ. Vtrumque tamen cum deinceps sequenti palea abest à plerisque vetustis exemplaribus.*

¶ [illegible] C. I.

NImium certe veretur, & iure formidat contra professionem sui ordinis sæcularem militiam exercere : terram defendere; de præliis tractare, de armis, terrenæ potestatis est.

Item Innocentius Papa.

¶ De eodem. C. II.

QVm à Iudæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus cuiusdam inobediẽtis aurem abscinderet ; ferire prohibuit : & forma omnium sacerdotum (quorum prior erat) etiam pro seipso capi arma carnalia prohibuit.

[*Item Ambrosius.*]

¶ Eiusdem. PALEA. C. III.

NOn pila quærunt ferrea:] Non arma Christi militant.] Coactus repugnare non noui: sed dolor, fletus, orationes, lacrymæ fuerunt mihi arma aduersus milites. Talia enim munimenta sunt sacerdotis. Aliter nec debeo,nec possum resistere:fugere autem, & relinquere ecclesiam non soleo:seruum Christi non custodia corporalis, sed Domini prouidentia fepire consueuit.

Initium huius capitis,quod constat duobus dimetris iambicis, non est inuentum. Reliqua habentur in libro 5.epistolarum in oratione contra Auxentium; quamuis hic verba aliqua sint immutata. Nam apud B. Ambrosium habent vt ſ. ea. c. conuenior. §.quid ergo turbamini.

Hinc etiam de his, qui in bello, aut rixa moriuntur,in concilio Triburiensi sic statutum est.

¶ Pro clerico,qui in bello,aut rixa moritur, oratio, vel oblatio non offeratur. C. IIII.

Vicumque clericus aut in bello c, aut in rixa,aut in gentilium ludis d mortuus fuerit; neque in oblatione, neque in oratione pro eo postuletur; sed in manus incidat iudicis: sepultura etiamen non priuetur.

Item ex concilio Toletano 4. c. 44. de clericis arma ferentibus.

¶ Grauiter arguendi sunt quidam de sacerdotali ordine clerici vel monachi, qui arma portare non verentur. C. V.

Clerici, qui in quacumque seditione a arma volentes b sumpserint, aut sumpserunt; reperti amisso ordinis sui gradu in monasteriũ pœnitẽtiæ α tradantur.

α ¶ Pœnitentiæ.] *Sic legitur apud Anselmum, & in codicibus conciliorum editis, & manuscriptis,quamuis in posterioribus editionibus Colonienſibus in margine sit adscriptum*, perenniter, *quemadmodum antea apud Gratianum legebatur.*

Item ex concilio Meldensi,c.37.

¶ Proprij gradus amittat qui arma ad [illegible] tulerit. C. VI.

Vicumq; ex clero e esse videtur;arma militaria non sumant, nec armati incidant: sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus,& religioso habitu præbeant. Quod si contempserint ; tamquam sacrorum canonum contemptores, & ecclesiasticæ sanctitatis profanatores proprij gradus amissione mulctentur:quia non possunt simul Deo & sæculo militare.

His ita respondetur.Sacerdotes propria manu arma arripere non debent: sed alios ad arripiendum ad oppressorum defensionem, atque ad inimicorũ Dei oppugnationem eis licet hortari.

Vnde Leo quartus scribit Ludouico f Augusto.

¶ Pro Sarracenis Papa iubet populum congregari,& eis ad littus maris occurrere. C. VII.

Gitur cum sæpe aduersa à Sarracenorum partibus peruenirẽt nuntia; quidam in Romanũ portũ Sarracenos clã,furtiueque vẽturos esse dicebant. Pro quo nostrum cõgregari præcepimus populũ, maritimumq; ad littus descendere de ceruim9,& egressi sumus Roma.

Epistola Leonis quarti, ex quibus hoc, & duo sequentia capita sunt accepta, non extant: In vetustis autem Pontificalibus, quod ad hæc capita videtur facere, legitur, cum magna Agarenorũ classis ex Africa ad vastandam Romam soluisse nuntiatur; Neapolitanos, Almaphitanos, & Caietanos nauibus Hostiam venisse,vt contra Agarenos pro defensione sancti Petri, & Romana Vrbe dimicarent. Quorum principes Leo Papa ad se vocauerit, & cum ipsis multa tractarit. Atque ipsa prorsus verba, quæ ad hoc caput pertinent, sunt hæc. Quos benigne in palatio Lateranensi suscipiens, causam,pro qua venerant,inquirit.Illi autem se ob aliud non venisse testati sunt,nisi,vt superius legitur exaratum.Quorum pius Apostolicus credulus verbis,cum magno exercitu,& armorum procinctu mox ciuitatem

b De hoc ar. ibi sumebatur à clericis sen sus sumptos: cũ ibi sic dicerat,cũ non sit licitum clericum in sacro ordine constitutũ arma tumere : vel ad sanguinis effusionem vacare , &c. sed ibi subaudiebatur , maxime , propter hoc quod hic dicit.

4. Anſ. l. 7. ca. 187.

al. factione

5 Burch.l.2.c. 1 .Ino p. 6. c. 286. Pann.l.3. c.168.

3 Burc. l. 2.c. 231. Ino p. 6. c.308.

al. Lothario

6 Ino p. 10 c 83.Pann.l.8.c 27.

‖ Romana ciuitas non est Imperatoris sed Papæ.

‖ Episcopi possunt interesse bellis.

‖ Episcopi nō sunt tantum custodes chartarum.

2 *Cire.*] ¶ *præsentialiter.*] id est, sine mora: nec enim tātum debent episcopi esse custodes chartarum, sed etiam defensores ecclesiarū, vt 16.q.1.in canonibus. & sic patet hic q̄ episcopi etiam vasallos suos tenentur defendere, defendendo non vlciscēdo iniurias, vt 46.dist. seditionarios. Ioannes.

Omni timore.] Casvs. In hoc cap. hortatur Leo exercitum Francorum vt viriliter pugnet aduersus inimicos ecclesiæ: & si quis propter hoc moriatur, non pœnam, sed cœlestia præmia consequetur. Sequentia duo cap. patent.

b ¶ *Omni timore.*] supra eadem q.5.omnium.

c ¶ *Patriæ.*] supra ead. quæst. 3. fortitudo.

‖ Iuo p.10.cap. 84. Pan.l.8. c.28.

d *Hortatu.*] ¶ *Hadriani.*] 5. distin. 63. Hadrianus.

e *Ispar.*] ¶ *Persequuntur.*] Videtur ergo quòd si Sarraceni nō persequūtur Christianos, non possumus impetere eos a. ‖ nam etiam ad mensam eorū comedere possumus. 11. quæst. 3. ad mensam. & lex dicit, quòd eis quiete degētibus nullam debem⁹ facere molestiam, vt C. de pagan. & sacris Christianis. Ioannes.

‖ al. illis

a Immo videtur quòd tales quandō sunt mānifesti, quòd præscribere possūt. de hoc not. 17. quæst. 3. potro. ‖ Comedere possumus ad mensam Sarracenorum.

2 Pann.l.8.c. 30.

Præterea.] Casvs. Hermānus dux fuerat infamatus propter quosdam marinos latrūculos, qui sub nomine eius in Christianos sæuiebant. quare Ioan. hortatur ipsum vt ipsos persequatur & repellat: q̄ si non fecerit, cum possit, particeps erit criminis: quòd probat vna auctoritate.

3 Deusdedit l. 5. Iuo p.10.c.91. Pann.l.8.c.32.

f ¶ *Comprimi.*] hæc ratio non videtur sufficere nisi esset iudex eorum: nam si iudex negligit facere iustitiā de suo subdito, ipsemet potest cōueniri, vt dixi 5. ead. q.2. Dominus. & sup. ea.q.3. cap.vltim. & q.5.non est.

g ¶ *Committit.*] fi. 5. 83. dist.error b.

b C. de commer. & l. 2. in fi. vbi sunt plures concor. ad idē sup. ead.q. 3. qui potest.

Egi Syromasten.] Casvs. Riparius quæsiuit à Hiero. an sit peccatum punire criminosos. Et respōdet quòd non: quod probat quinque exemplis, s. Phinees: & Heliæ: & Simonis Chananæi: Petri & Pauli: & vna auctoritate veteris testamenti.

4 Iuo p.13.c. 114. Pan.l.8.c.29.

h ¶ *Syromasten.*] id est vindictam siue zelū indignatiōis: quia Phinees coeuntem cum Madianita interfecit.

‖ al. Hermāno

Hostiam properauit: omnesque cum gaudio susceperūt. Illi autem videntes summum pontificem, omnes osculari cœperunt pedes eius. Summus autem præsul Missam in ecclesiæ beatæ Aureæ celebrauit, omnibusque corpus Dominicum tradidit; atque orationem post perceptū corpus super eos donauit. Deus, cuius dextera beatum Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & coapostolum eius Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberauit; exaudi nos propitius, & concede, vt amborum meritis horum fidelium tuorum brachia cōtra inimicos sanctæ tuæ ecclesiæ dimicantia omnipotenti dextera tua corroborentur, & conualescant, vt de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus appareat gloriosum. Die vero altera, postquam prædictus Pontifex reuersus est à iam prædicta ciuitate, ipsi sceleratorum socij, siue participes (f. Agarenij) iuxta littus maris Hostiensis multis cum nauibus paruerūt. Præfati autē homines sup illos faciētes impetū omnes superauere orationibus Apostolorum, & sancti Præsulis.

Idem Leo.

¶ Vtor sui gregis Papa debet esse & præsipuus adiutor. C. VIII.

1 Cirē vos oportet, quòd num- Squam ab aliquibus nostros homines finimus opprimi: sed, si necessitas vlla occurrerit; præsentialiter vindicamus: quia nostri gregis in omnibus vltores esse debemus, & præcipui adiutores.

Idem exercitui Francorum.

¶ Celeste regnum à Deo consequitur, qui pro Christianorum defensione moritur. C. IX.

2 Omni timore b, ac terrore depositō contra inimicos sanctæ fidei, & aduersarios omniū religionum agere viriliter studete. Nouit enim omnipotens, si quilibet vestrum morietur; quòd pro veritate fidei, & saluatione patriæ c, ac defensione Christianorum mortuus est: ideo ab eo præmium cæleste consequetur.

Item Alcuinus.

¶ Contra Longobardos, precibus Hadriani Papæ Carolus bellum suscepit. C. X.

3 Hortatu, & precibus Hadriani d Romanæ vrbis episcopi exoratus Carolus rex bellū contra Longobardos suscepit: quod prius quidē & à patre eius Pipino, Stephano Papa supplicante, cū magna difficultate susceptum est.

¶ *Quod hic refertur ex Alcuino, habetur in vita, & gestis Caroli magni per Eginardum scriptis. In quo libro & apud Iuonem pro voce* hortatu, *legitur*, rogatu.

Item Alexander Papa secūdus omnibus episcopis Hispaniæ.

¶ Iudæos non debemus persequi, sed Sarracenos. C. XI.

4 Dispar nimirū est Iudæorum & Sarracenorum causa. In illos enim qui Christianos persequūtur e, & ex vrbibus, & propriis sedibus pellunt, iuste pugnatur: Hi vero vbique seruire parati sunt.

Item Ioannes octauus Demagō Duci glorioso.

¶ Quæ errāta, quæ potest emendare, non corrigit, ipse committit. C. XII.

5 PRæterea deuotionis tuæ studium exhortamur, vt contra marinos latrunculos, qui sub prætextu tui nominis in Christicolas debacchantur, tanto vehementius accendaris, quanto illorū prauitate famam tui nominis obfuscatam fuisse cognoscis: quoniam licet credi possit, quòd te nolente illi nauigantibus insidiēt; tamen, quia à te cōprimi posse dicuntur, nisi eos compescueris, innoxius nō habeberis. Scriptum quippe est [Qui crimina, cum potest emendare, nō corrigit ipse committit g.

Item Hieronymus ad Riparium contra Vigilantium.

¶ Crimen punire pro Deo, non est crudelitas, sed pietas. C. XIII.

6 LEgi Syromastē a Phinees, austeritatem Heliæ zelum Simonis Chananæi, Petri seueritatem Ananiam & Saphiram trucidantis, Paulique constantiam, qui Elymam magum viis Domini resistentem æterna cæcitate damnauit. Non β est crudelitas crimina pro Deo punire: sed pietas. Vnde & in lege dicitur [Si frater tuus & amicus, & vxor, quæ est in sinu tuo, deprauare te voluerit à veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinem eorum.

6 Iuo p.10.c. 72. Pann.l.8.cap. Num. 25. 4. Reg. 1. Matth. 10. Act. 5. Act. 34.

a Syromasten.] *B. Hieronymus Nu. 25. & in c.2. Malachiæ σειρομάστην, pugionē interpretatur: tertio autē libro Reg. c.18. & lib.4.c.11. hastam, velut etiam Hesychius, qui ait σειρομάστην esse ἐδος λόγχης.*

β ¶ Nō est crudelitas.] *In editione Romana legitur*, non est crudelitas, *pro* Deo pietas. *In Lugdunensi vero*, non est crudelitas pro Deo, *sed* pietas: *lectio tamen Gratiani non videtur reiicienda.*

Item Ioannes Chrysostomus super Matthæum, homilia 17. ad c.5.

¶ Quædam in veteri testamento licebant, quæ in nouo prohibentur. C. XIIII.

7 OCcidit Phinees hominē, & reputatū est illi ad iustiam. Abrahā vero non solū homicida, sed etiam parricida (quod certe grauius est) effectus, magis Deo, magisq; complacuit. Petrus geminum fecit homicidium: fuit tamen opus spirituale, quod factū est. Non sola igitur respiciamus opera, sed tempus, & causam, & voluntatem, & personarum differentiam: & quantacumque alia ipsis operibus acciderint, diligentissime inquiramus. Nō enim possumus ad veritatem aliter peruenire.

7 Iuo p.10.c. 65. Pann.l.8.cap. Num. 25. Gen. 22. Act. 5.

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, c.46.

¶ Necessitate imminente, etiam in quadragesimalibus diebus bellum iniri licet. C. XV.

8 SI nulla vrget necessitas; non solum in quadragesimali tempore, sed omni est à prælijs abstinendum. Si autem ineuitabilis vrget importunitas; nec quadragesimali tempore pro defensione tam suæ, quàm patriæ q, seu legum paternarum, est bellorum procul dubio præparationi parcendum: ne videlicet Deum videatur homo tentare; si habet quod faciat, & suæ, ac aliorum saluti consulere non procurat, & sanctæ religionis detrimenta non præcauet.

8 Iuo p.10.c. 93. Pann.l.8.cap. opponitur. Gratiano & Iuo

Item

Petrus.] Casvs. Docet hic Greg. quòd Petrus Tabitham mulierem à morte suis precibus suscitauit: Ananiam vero & Saphiram Christo mentientes increpando morti dicitur tradidisse: vnde patet quòd talia quandoque fiunt ex potestate, quandoque ex postulatione: quia vnum fecit increpando, aliud vero fecit orando.

2 ¶ *Ananiā.*] 12.q. 1.c. 2. & 5. ea.q.4.c.vindicta. 17. quæst. 1. Ananias.

Vt pridem.] Casvs. Ariulph⁹ hæreticus ecclesiam impugnabat & infestabat, cōtra quem Velox, magister militiæ pugnabat: ad quem cum Grego. quosdam milites mittere vellet in succursum, significabat sibi prædictus Velox, quòd Ariulphus versus Romam discurrebat. & ideo Papa tunc milites retinuit: sed nunc eos mittit, & hortatur ipsum Velocem vt insimul cum Mauricio & Vitaliano ad uersus ipsum Ariulphum nonnominandum viriliter pugnet, siue Romam, siue Rauēnam discurrere velit, & admonet eum vt quattuor familias Maloin, Adobin, Vigildi atque Grusingi, qui cum Mauricio erant, à captiuitate relaxet, vt homines dicti Mauricij sine impedimento eos reducere possint. Et dicit ibi, *homines*, id est, nuntij prædicti, scilicet Mauricij: *cum eis*, scilicet captiuis, reducendo eos: *eiusdē*, scilicet, epistolæ.

al. Arnulphus

b ¶ *A dorso.*] argu. q̄ dolus contra hostem licite potest fieri, vt 5. ea.q. 2. Dominus noster. & 22. quæstio. 2. vtilem.

c ¶ *Relaxes.*] à captiuitate. Ioan.

Vppliciter.] Casvs. Ariulphus direxit epistolam quādam Greg. in qua innuebat q̄ Suanenses, id est Beneuentani ei obsides pro sua fidelitate dederant: quam epistolam Grego. mittens Mauricio & Vitaliano per quendam alium Vitalianum mandat eis, vt inquirant si permanserunt in fide quam reipublicæ promiserunt, & recipientes ab eis obsides, eos sacramentis obstringant. si autem inuenerint, quòd cum Ariulpho vel fœdus fecerint, vel ei obsides dederint, sicut Ariulphi epistola innuere videbatur: tunc faciant quòd reipublicæ & saluti suæ & Papæ viderint expedire: ne ipsi & Papa de sacramentis eorum teneantur, & hortatur eos si Romam discurrere voluerint, vt vel loca ipsius deprædentur, vel mittant exploratores vt inquirant quid facere velint, ne nobis possint ex improuiso nocere. Ego tamen Bartholo. Brixi. totum hunc casum sub illo ca. vt pridem semper audiui & legi, & tu lector si volueris sub vno casu vel duobus formare poteris, secundum quod tibi melius videbitur.

d *Suanenses.*] primo enim iurauerant reipublicæ.

e *Obsidesque.*] ‖ Ergo liber homo potest esse obses pro pace seruanda, non pro pecunia, vt extra de iureiur. autē die mensis Iunij Ariulphus hanc epistolam, quam vobis direximus, trāsmisit: & ideo relegentes eam videte, si in fide sua Suanenses a, quam reip. promisere, perstiterunt: obsidesque c dignos, de quibus possitis confidere, ab eis percipite: & insuper eos denuo β, sacramentis obstringite, reddentes eis quod loco pignoris substituistis, & sermonibus vestris eos sanantes. Si autem manifestissime cognoueritis, eos cum Ariulpho de sua subiectione locutos fuisse, vel certe obsides ei dedisse; sicut nos Ariulphi epistola, quam vobis direximus, dubios reddidit, salubri concilio pertractantes, ne in aliquo anima vestra, vel nostra de sacramentis grauetur; quidquid vtile reip. iudicaueritis, peragite. Sed ita faciat gloria vestra, vt neque sit aliquid, vnde possimus ab aduersariis reprehendi, neque in quo vtilitas reip. (quod Dominus auertat) negligatur. Præterea gloriosi filij estote solicitiq; quia quantum comperi, hostis d multitudinem habet collectam, & in e Marchia dicitur residere: & si huc cursum, Deo sibi irato, mittere voluerit; vos loca ipsius (quantum vos Dominus adiuuerit) de prædamini: aut certe sculpas f, quos mittitis, solicite requirant; ne dolens factum ad nos discurrat.

a Homo liber an possit obligari.

a. al. Arnulphus

a De hoc etiā no. 10. q 2. hoc. in gl. quia ad profanos.

a. al. subditionē

β ¶ Denuo.] *Abest hæc dictio à codicibus epistolarum exemplis, & manuscriptis: est tamen in vetustis etiam Gratiani, & apud Anselmum.*

γ ¶ Vestra vel.] *Hæ duæ voces non sunt in codicibus epistolarum; sed apud Anselmum.*

d ¶ Hostis.] *In epistolis beati Gregorij partim legitur*, hostem collectum habet: *partim vero*, hostis collectam habet. *Apud Anselmum vero est*, hostium collectam habet.

e ¶ In Marchia.] *In epistolis impressis est*, Narinas. *in vno autem manuscripto codice.*, Narnia.

ζ ¶ Sculpas.] *in plerisque vetustis, sicut etiam in codicib B. Gregorij impressis, & manuscriptis, legitur*, fcultas, *quæ vox etiam apud Paulum Diaconum, & alios scriptores significat exploratores, quod vidit etiam auctor glossæ.*

In Regesto etiam legitur, quòd B. Gregorius ciuibus Thusciæ, vt contra Longobardos arma pararent, mandauit, & militantibus stipendia dedecreuit. Hoc ergo exemplo, & præmissis auctoritatibus claret, quòd sacerdotes, etsi propria manu arma arripere non debeāt; tamen vel his, quibus huiusmodi officia commissa sunt, persuadere, vel quibuslibet, vt ea arripiant, sua auctoritate valeāt imperare.

a. al. fcultas

‖ Periuri testimonium non est amplius recipiendum.

3 ¶ Vppliciter gloriæ vestræ per filium nostrum Vitalianum, cum quo & tractetis, & verbo, & scripto mandauimus. Vndicimo

b Et est vulgare Hispanorū sicut Italici, dicunt spiar, Ioan. de Fan.

bardos inuitauit, & militantibus stipendia decreuit. Quo exemplo & præmissis auctoritatibus patet, quòd licet clerici propria manu pugnare non debeant, quoscumque tamen hortari possunt ad pugnam. postea probat contrarium per sequentia cap.

SED OBICIVNT. Hæc est tertia pars quæstio. in qua probat per quattuor auctorita. quòd sacerdotes non debent pugnare, s. manu propria. Io. de Fan.

Reprehensibile.] CASVS. Cum Nicolaus præcepit quibusdam episcopis, vt Romam venirent, Carolus Imperator scribit ei q̃ ire non poterant: quia contra maritimos pyratas die noctuque cum aliis fidelibus tuis contra pyratas maritimos inuigilare, ob idque episcopi impediantur venire; cum militum Christi sit Christo seruire: militum vero sæculi sæculo, secundum, quod scriptũ est, [Nemo militãs Deo implicat se negotiis sæcularibus.] Quòd si sæculi milites sæculari militiæ studeant; quid ad episcopos, & milites Christi, nisi vt vacent orationibus?

Epistola, ex qua sumptum est hoc caput, extat Romæ in monasteria Dominicanorum scripta Ludouico, & Carolo Regibus: cuius initium est, Credimus ex Dei dono, *in qua de Carolo, sermonem proprie ad ipsum conuertens, queritur Pontifex, ob quasdam excusationes, & hanc præcipue, quæ hoc capite continetur, nullos episcopos Romam ad synodum, quam ipse habere volebat, missos fuisse. Propterea mutatus est titulus, qui antea erat,* ad Carolum Imperatorem.

Item Gregorius Papa libro septimo epistola prima, ad Sabinianum.

¶ In mortem cuiuslibet hominis episcopi se misceri formidem. C. XX.

SI in morte Longobardorum me miscere voluissem; hodie Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet; atque in summa confusione esset diuisa. Sed quia Deum timeo; in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido.

Ecce quòd Nicolaus Papa prohibet episcopos sæculari militia occupari: nec etiam contra maritimos pyratas permittit eos ad pugnam accedere. Quomodo ergo Leo Papa aduersus Sarracenos vrbem egreditur: & vt eos procul à littore arceat, populum vndique conuocat, & suorum iniurias præsentialiter vindicat, atque cum Gregorio milites ad arma inuitat? Sed notandum est quosdam episcopos leuitica tantum portione esse contentos: qui, sicut in Dei sorte tantum numerantur, sic ipsum Deum solummodo in hereditatem accipiunt, dicentes [*Dominus pars hereditatis meæ*] *His nihil est commune cum principibus sæculi; quia temporalia penitus abiiciunt, ne eorum occasione legibus Imperatorum obnoxij teneantur. Talibus nulla occasio relinquitur occupationis sæcularis militiæ: quia cum de decimis, & primitiis viuant; tamquam ecclesiam sibi concedam, ad instar Nabuthæ, qui potius se permisit interficit, quàm patrimonium suum Achab Regi vendere vellet. sed cum viderem milites armatos, orabam ne ibi fieret aliqua strages, quæ verteretur in perniciem ciuitatis, nec me defendam: quia lacrymæ meæ, arma mea sunt; & si mihi liceret, libenter irem ad palatium principis, in quo episcopus conueniri non potest: sed coram iudice ecclesiastico. Et si dicatur, quòd Imperatoris sunt omnia, respondetur non esse verum: quia in diuinis potestatem non habet, cum scriptum est, quæ sunt Dei, Deo: quæ sunt Cæsaris, Cæsari. quod autem dicitur ibi quæ, scilicet scriptura. respondit per Iob, vxori Iob dicẽti: Benedic Deo, & morere. turbamini, ò vos ciues. Nõ deserã vos. ciues, *Christus*, i. eps vel persona ecclesiastica, sed iudex ecclesiasticus. *De me*, id est, quod meum est.*

Quam filij summi regis in omni regno à terrenis exactionibus liber sunt; ita, vt dicere valeant [*Venit princeps huius mundi, & in nobis non habet quidquam.*] *Porro alij sunt, qui non contenti decimis & primitiis, prædia, villas, & castella, & ciuitates possident: ex quibus Cæsari debent tributa; nisi Imperiali benignitate immunitatem ab huiusmodi promeruerint. Quibus à Domino dicitur.* [*Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.*] *Quibus idem Apostolus* [*Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.*]

Vnde Ambrosius ad Marcellinam sororem, epist. 33.

¶ Ecclesiæ Imperatoribus non sint obnoxiæ. C. XXI.

COnuenior ipse à comitibus, & tributis, vt basilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem iure suo vti, eo quod in potestate eius essent omnia. Respondi, si à me peteret quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum; me non refragaturum; quãquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: verũ ea, quæ diuina sunt, Imperatoriæ potestati nõ esse subiecta. Si patrimonium petitur, inuadite; si corpus, occurram: Vultis in vincula rapere? vultis in mortẽ? voluptati est mihi, nõ ego me vallabo circumfusione populorum, nec altaria tenebo vitam obsecrans; sed pro altaribus gratius immolabor. Horrebã quippe animo, cum armatos ad basilicam ecclesiæ occupandam missos cognoscerem, ne, dum basilicam vendicant, aliqua strages fieret, quæ in perniciem totius vergeret ciuitatis: orabam, ne tantæ Vrbis, vel potius totius Italiæ busto superuiuerem. *& infra.* Mandatur, trade basilicam, hoc est, [Dic aliquod verbum in Deum & morere: nec solũ dic aduersus Deum; sed etiam fac aduersus Deum. Mandatur, trade altaria Dei. Vrgemur igitur præceptis regalibus: sed confirmamur scripturæ sermonibus, quæ respondit, [Tamquam vna ex inspicientibus locuta es.] *& in oratione contra Auxentium.*

¶ Quid ergo turbamini; volens numquam ius deseram: coactus repugnare nõ noui; potero dolere, potero flere; potero gemere: aduersus arma, milites Gothos quoque lacrymę meæ arma sunt.

1 ¶ *Lacrymæ meæ.*] 5. distin. 36. cap. vltim.

a ¶ *Nec quam filij summi regis in omni regno à terrenis exactionibus liber sunt;ita, vt dicere valeant* [*Venit princeps huius mundi, & in nobis non habet quidquam.*] *Porro alij sunt, qui non contenti decimis & primitiis, prædia, villas, & castella, & ciuitates possident: ex quibus Cæsari debent tributa; nisi Imperiali benignitate immunitatem ab huiusmodi promeruerint. Quibus à Domino dicitur.* [*Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.*] *Quibus idem Apostolus* [*Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.*] *Vnde Ambrosius ad Marcellinam sororem, epist. 33.* ¶ Ecclesiæ Imperatoribus non sint obnoxiæ. C. XXI. CONuenior ipse à comitibus, & tributis, vt basilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem iure suo vti, eo quod in potestate eius essent omnia. Respondi, si à me peteret quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum; me non refragaturum; quãquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: verũ ea, quæ diuina sunt, Imperatoriæ potestati nõ esse subiecta. Si patrimonium petitur, inuadite; si corpus, occurram: Vultis in vincula rapere? vultis in mortẽ? voluptati est mihi, nõ ego me vallabo circumfusione populorum, nec altaria tenebo vitam obsecrans; sed pro altaribus gratius immolabor. Horrebã quippe animo, cum armatos ad basilicam ecclesiæ occupandam missos cognoscerem, ne, dum basilicam vendicant, aliqua strages fieret, quæ in perniciem totius vergeret ciuitatis: orabam, ne tantæ Vrbis, vel potius totius Italiæ busto superuiuerem. *& infra.* Mandatur, trade basilicam, hoc est, [Dic aliquod verbum in Deum & morere: nec solũ dic aduersus Deum; sed etiam fac aduersus Deum. Mandatur, trade altaria Dei. Vrgemur igitur præceptis regalibus: sed confirmamur scripturæ sermonibus, quæ respondit, [Tamquam vna ex inspicientibus locuta es.] *& in oratione contra Auxentium.* ¶ Quid ergo turbamini; volens numquam ius deseram: coactus repugnare nõ noui; potero dolere, potero flere; potero gemere: aduersus arma, milites Gothos quoque lacrymę meæ arma sunt.

1 ¶ *Lacrymæ meæ.*] 5. distin. 36. cap. vltim. 5. 16. quæst. 3. cap porro.

a ¶ *Nec*

2 ¶ *Nec debeo.*] consideratio ex nimia perfectione loquitur. & est argumentum pro opinione H. sed non de facto hic posset resistere Imperatori: nec de iure debebat, quia timebat maius malum: & hoc est, quod supra tangit, ne bustio &c.

b ¶ *Congruerit.*] & hoc non licet. ext. de appell. qua fronte. ‖ Et per hoc patet, quòd clericus citatus à laico iudice non tenetur venire ad allegandum priuilegium, nisi dubium sit an sit clericus 2.

c ¶ *In ecclesia.*] 2. q. 2. cap. vltim.

d ¶ *Christus.*] hoc intelligas in casu in quo loquitur littera sequens: vbi, scilicet agitur causa fidei vel spiritualis. nã aliàs clericus in reconuentione recõuenitur in foro ciuili.

e ¶ *In ecclesia.*] 5. 2. quæst. 2. præceptum. & 24. quæst. 1. quoties.

f ¶ *Imperiale.*] ‖ Ecclesia enim non astringitur legibus mundanis, vt 34. quæst. 2. inter. nec potest Imperator condere aliquod statutum de rebus ecclesiasticis, vt 96. distin. bene quidem. in fin. nisi ecclesia hoc petat, vt 17. distin. hinc etiam. vel nisi aliquid statuatur in priuilegium ecclesiæ, vt 16. quæst. 1. generaliter.

g ¶ *Extollere.*] 5. ea. q. 5. regum est.

h ¶ *Imperatorem.*] per hæc verba quæ sequũtur.

i ¶ *Adultera.*] 5. 21. q. 2. sicut in vna.

k ¶ *Hereditatem.*] & ita dicitur hereditas viuentis. argu. contra. ff. de here. vel act. ven. l. 1. ff. de reg. iur. l. hereditas b.

l ¶ *Quod cum dicitur.*] scilicet quòd Imperator sit filius ecclesiæ, vt 96. distin. si Imperator.

m ¶ *Auxilium.*] mutuum enim sibi debent auxilium Imperator & ecclesia, vt 5. ead. quæst. 5. principes. & 96. distin. cum ad verum.

n ¶ *Custodiendum.*] & ita prælatus non potest dare nisi cum quid vtile prospiciat. argu. ff. de offi. procu. Cæsaris. l. 1. §. 1. & 17. q. 4. quicumque. arg. contra extra de do. c. 3. & 12. q. 2. §. item domus. & c. terrulas Ioan.

Tributum.] CASVS. Vrbanus Papa ostendit in hoc cap. quòd ecclesia Imperatori subiici non debet, nec Pontificalis apex: tamen de exterioribus ecclesia cõstituta tributa persolvere debet. Et hoc probat exemplo Petri, qui piscem nõ dedit pro tributo. sed staterem quem habebat in ore piscis, qui ecclesiam vel apicem pontificalem significat:

Talia enim sunt munimenta sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere. *& paulo inferius.*

¶ Vtinam essem securus, quòd ecclesia hæreticis minime traderetur: ad palatium Imperatoris irem libenter, si hoc congrueret sacerdotis officio, vt in palatio magis certarem, quàm in ecclesia. Sed in consistorio non reus Christus solet esse, sed iudex. Causam fidei agẽdam in ecclesia quis abnuat? Si quis confidit, huc veniat. *& in ead. epistola ad Marcellinam.* ¶ Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respõdeo. Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere, noli te extollere; sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est. [Quæ Dei, Deo; quæ Cæsaris, Cæsari.] Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesiæ. Publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum. Iterum dicitur, mandasse Imperatorem, debeo & ego vnam basilicam habere. Respondi, non licet tibi illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera est enim, quæ non est legitimo Christi coniugio copulata. *Et in eadem oratione contra Auxentium.* ¶ Nabuthe sanctum virum, possessorem vineæ suæ scimus interpellatum petitione regia, vt vineam suam daret, vbi rex succisis vitibus olus vile fereret, eumque respondisse, [absit, vt ego patrum meorum tradam hereditatem:] regem contristatum esse, quòd sibi esset alienum ius relatione iusta negatum: sed muliebri consilio deceptum, morte in agrum venisse. Sanctus enim Nabuthe vites suas vel proprio cruore defendit. Si ille vineam non tradidit suam, nos trademus ecclesiam Christi? Quid igitur à me responsum est contumaciter? Dixi enim conuentus, absit à me, vt tradam Christi hereditatem. Si ille patrum hereditatem non tradidit, ego tradam Christi hereditatem? sed & hoc addidi, absit, vt tradam hereditatem Patrum, hoc est Dionysij, qui in exilio causa fidei defunctus est, hereditatem Eustorgij confessoris, hereditatem Myroclis, atque omnũ retrofidelium episcoporum. Respondi ego, quod sacerdotis est. Quod Imperatoris est, faciat Imperator. Prius est, vt animam mihi, quàm fidem auferat. *& infra.*

¶ Tributum Cæsaris est, non negatur. Ecclesia Dei est: Cæsari vtique non debet adijci: quia ius Cæsaris esse non potest templum Dei. Quod cum Imperatoris honorificentia dictũ nemo potest negare. Quid enim honorificẽtius, quàm vt Imperator ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cum dicitur; sine peccato dicitur: cũ gratia dicitur. Imperator enim bonus intra ecclesiam est, non supra ecclesiam. Bonus enim Imperator quærit auxilium ecclesiæ, non refutat. *& supra in eadem oratione.* ¶ Si ß de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum; id quod mei iuris esset, respondi me libenter offerre: templo Dei nihil posse decerpere, nec tradere illud, quod custodiendum n, non tradendum acceperim. Deinde consulere me etiam Imperatoris saluti; quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem liberi sacerdotis, si vult sibi esse consultum: recedat à Christi iniuria. Hæc plena humilitatis sunt, &, vt arbitror, plena affectus eius, quem Imperatori debet sacerdos.

a *Caput hoc collectum est ex variis locis epistolæ ad Marcellinum, & orationis cõtra Auxentium de basilicis non tradendis, vt suis locis notatum est, inductis priorib⁹ citationibus, quæ erant, & infra atque ex iisdem locis multa sunt emendata.*

α ¶ Deceptum.] *In originali statim post hoc verbum sequitur,* Nabuthe vites suas.

β Si de meis.] *Apparatus est hic locus, quantum licuit, ex originali.*

Item Vrbanus Papa.

¶ De suis exterioribus ecclesiæ soluunt tributa. C. XXII.

TRibutum in ore piscis, piscante Petro, inuentum est: quia de exterioribus suis, quæ palam cunctis apparent ecclesia tributum reddit. Non autem totum piscem iussus est dare; sed tantum staterem; qui in ore eius inuentus est: quia non ecclesia dari Imperatori, non Pontificalis apex, qui in ore capitis ecclesiæ præminet, subijci potest regibus: sed sane, vt diximus, quod in ore piscis inuenitur, pro Petro, & Domino dari iubetur; quia de exterioribus ecclesiæ, quod constitutum antiquitus est, pro pace & quiete, qua nos tueri, & defensare debent, Imperatoribus persoluendum est.

a *Quamuis etiam huiusmodi non videatur imperialibus exactionibus subijciendi. Nam, cũ tempore famis ciuitatorum Aegyptiorum terrã sibi emeret Pharao, atque sub eadẽ fame suæ seruituti cuncta subijceret; sacerdotibus ita necessaria subministrauit, vt nec possessionibus nec libertate nudarẽtur, Domino ex tunc pronuntiante, sacerdotes in omni gente liberos esse oportere.*

1 Tributũ est signum subiectionis.

c Sub. quibus qui ad temporalia præsunt, non clericis. extra de maio. & obe. solite.

d Gerulum dicitur id quod aptum est ad portandum sine grau tate ponderis. Arc.

Matth. 17.

1 Adde an ecclesia tenea ur ad soluti. nẽ tributorũ no. Bar. in l. diuina. C. de exact. trib. & no. in l. 1. in fi. ff. de mu. & hono.

‖ Meum amplius meum se non potest.

dic. & an eadem. §. actiones. extra de fide instru. inter dilectos.

x ¶ *Liberos esse.*] non dixit vt redderent tributum.

In quali

IN qualibet.] CASVS. Constantinus & Cõstans Imperatores statuerunt, vt clerici qui virtute aliis præminent, in omni loco perpetua gaudeant securitate; quia respublica magis augmentatur orationibus & officiis clericorum, quàm labore corporis. Sequens l. ex patet.

a ¶ *Securitate.*] nunc inhibet tributum, sed hoc quantum ad onera personalia.

b ¶ *Attentationis.*] id est, exactionis.

1 Cod. Theo. lib. 16. tit. 2. le. 16.

SANCIMVS. CASVS. Olim cum aliquis curialis volebat donare res suas alicui ecclesiæ vel loco religioso, semper oportebat, quòd certam relinqueret portionem curialibus: postea vero Iustinianus priuilegium dedit ecclesiis, & aliis locis religiosis, vt siue inter viuos, siue inter mortuos curiales donarent ecclesiis, ex ipsis donationibus occasione legis antiquæ nihil amittant. *Obtinente*, scilicet lege mitigante.

2 Anſl. l. 4. c. 14.

† *allegis*

3 Ibid. l. 26.

c ¶ *Sancimus.*] C. de sac. san. eccle. l. sanciimus 2.

d ¶ *Xenones.*] ‖ Xenodochium est locus venerabilis vbi pauperes peregrini recipiũtur, ‖ Ptochotrophium est locus vbi pauperes pascũtur. ‖ Gerontocomiũ est locus vbi senes & valetudinarij & propter senectutem solam infirmi homines curantur. ‖ Orphanotrophium est locus venerabilis in quo pueri parentibus orbati pascuntur. ‖ Brephotrophium est locus in quo infantes pauperum aluntur [2].

‖ Xenodochium.

‖ Ptochotrophium.

‖ Gerontocomium.

4 Cod. lib. v. ti. de sacrof. ec. le. 18.

‖ Orphanotrophium.

‖ Brephotrophium.

2 Vnde versus: Pascitur in Brephogeton. orphano. poso. xenogo. Infirmus, vetulus, puer, infans, & peregrinus.

e ¶ *Lucratiuorum.*] quibus quarta. pars eorum, quæ à curialibus relinquebantur, vendicabatur à fisco: exceptis relictis curialibus & coniunctis. hoc habes C. quando & quibus quarta pars. l. 1. & 2. li. 10. C. de impo. lucra. descriptio. l. vna. eo. li. quia fiebat impositio quattuor filiquarum. C. si lib. imperialis socius sine hære. de decesserit. l. vna. li. x. Io.

Vnde Constantius, & Constãs hanc immunitatem dederunt ecclesiæ, dicentes [1].

C. XXIII.

IN qualibet ciuitate, in quolibet oppido, vico, castello, municipio quicumque voto Christianæ religionis † meritum eximiæ, singularisque virtutis omnibus intimauerit; securitate & perpetua potiatur, Gaudere enim & gloriari ex fide semper volumus, scientes magis religionibus, quàm officiis, & labore corporis, vel sudore nostram remp. contineri. [3 Gratianus quoque, Valentinianus & Theodosius decreuerunt dicentes.] Vniuersos, quos constituerit custodes ecclesiarum esse, vel sanctorum locorum, ac religiosis obsequiis deseruire, nullius attentationis [b] molestiã substinère decernimus. [Imperator Iustinianus.] ¶ [4] Sancimus [c] res ad venerabiles ecclesias, vel xenones [d], vel monasteria, vel ptochotrophia, vel brephotrophia, vel orphanotrophia, vel gerontocomia, vel denique aliud tale consortiũ descendentes ex qualicumque curialis liberalitate, siue inter viuos, siue mortis causa, siue in vltimis voluntatibus habita à lucratiuorum [e] inscriptionibus liberas esse, & immunes; lege scilicet, quæ superhuiusmodi inscriptionibus posita est, in aliis quidem personis suum robur obtinente: in parte autem ecclesiastica, vel aliarum domuum, quæ huiusmodi piis consortiis deputatæ sunt, suum vigorem pietatis intuitu mitigante.

Hinc etiam in Parisiensi concilio legitur.

¶ De agro ecclesiastico presbyter non cogatur censum persoluere. C. XXIIII.

SEcundum canonicam auctoritatem, & constitutionem domini Imperatoris Ludouici de ecclesiastico agro, & manso [f] & de mancipiis, quæ ipse suis capitulis [a] constituit, vel si quilibet pro loco sepulturæ aliquid largitus ecclesiæ fuerit, de decimis β etiam, & oblationibus fidelium nullus quẽquam presbyterorum aliquem censum persoluere cogat: nec quisquam cuiuslibet ordinis, vel dignitatis exinde quidquam subtrahat, aut

3 Ibid. l. 26.

c ¶ *Sancimus.*] C. de sac. san. eccle. l. sanciimus 2.

d ¶ *Xenones.*] ‖ Xenodochium est locus venerabilis vbi pauperes peregrini recipiũtur, ‖ Ptochotrophium est locus vbi pauperes pascũtur. ‖ Gerontocomiũ est locus vbi senes & valetudinarij & propter senectutem solam infirmi homines curantur. ‖ Orphanotrophium est locus venerabilis in quo pueri parentibus orbati pascuntur. ‖ Brephotrophium est locus in quo infantes pauperum aluntur [2].

e ¶ *Lucratiuorum.*] quibus quarta. pars eorum, quæ à curialibus relinquebantur, vendicabatur à fisco: exceptis relictis curialibus & coniunctis. hoc habes C. quando & quibus quarta pars. l. 1. & 2. li. 10. C. de impo. lucra. descriptio. l. vna. eo. li. quia fiebat impositio quattuor filiquarum. C. si lib. imperialis socius sine hære. de decesserit. l. vna. li. x. Io.

f ¶ *Manso.*] ſ. 16. quæst. 1. quia iuxta. Contra ſ. distin. 8. cap. 1. contra ſ. 12. quæst. 2. ecclesiarum. contra ſ. 11. quæst. 1. ſi tributum. contra. Sed istud de prædiis quæ solum pro animarum redemptione donantur, illud de his quæ titulo emptionis vel alio modo acquiruntur ecclesiæ. Vel istud specialiter de prædiis collatis ecclesiæ à principe, illud generaliter de aliis. Sol. vera colligitur ex proxi. cap. seq. ‖ b appellatur hic vbi est hortus ecclesiæ. argumen. ſ. ead. conuenior. nam in agro Nabuthæ rex fecit olus. Manſus vero appellatur vnde percipitur frumentum & vinum ad Eucharistiam conficiendam, vt extra de cen. cap. sancitum est. Vel mansum appellat dotem ipsius ecclesiæ. Nam dos talis debet esse, vt ecclesia possit inde sustentari. de consecr. distinct. 1. nemo. sed mansus dicitur secundum vulgare, vnde vnus rusticus cum sua familia possit sustentari: ecclesia tamen de tanto non potest sustentari de quanto vnus rusticus. argumen. 10. quæst. 3. vnio. Patet ergo, quòd de dote sua non potest ecclesia, vel non debet tributa dare, quia non debet dotem recipere nisi libera sit. & sic posset intelligi 10. quæst. 2. hoc ius. quia non debet ei dari possessio onerosa. Item nec de decimis, nec de primitiis debit tributum: quia in illis numquam potuit Imperator tributum habere, de aliis vero prædiis tributariis, cũ onere suo ad ecclesiam deuolutis tantum ecclesia dare debet tributum, & exaudi in eo casu. 11. quæst. 1. ſi tributum. Hæc omnia vera sunt, maxime cũ Imperator hoc idem constituat. ‖ Sed pone quòd fundata est ecclesia in prædio tributario, numquid de illo debit tributum? Respondeo. refert an sit bonæ fidei fundator, an malæ. Si bonæ fidei, de illis locis, quæ sunt extra atrium, habebit Imperator tributum, non autem de loco vbi est ecclesia [c], sed per hoc non fit patronus, vt 17. quæst. vlt. quæsti. Si vero fundator esset malæ fidei, tunc est ad æstimationem cõpellendus. 14. quæst. 6. comperimus. & vbi post denuntiationem fundat eam, mala fide fundat. extra de noui ope. nun. cum ex iniuncto. Ioan.

Hinc g *datur intelligi, quòd de his, quæ imperiali beneficio, vel à quibuslibet pro beneficio sepulturæ ecclesia possidet, nullius iuri, nisi episcopi, teneatur adstricta. De his vero, quæ à quibuslibet emerit, vel viuorum donationibus acceperit; principibus consueta debet obsequia: vt & annua* h *eis persoluat tributa, & cõuocato exercitu cum eis proficiscatur ad castra. Quod tamen hoc ipsum non sine consensu Romani Pontificis fieri debet.*

Vnde Gelasius Papa Elpidio episcopo.

¶ Absque auctoritate Romani Pontificis ad comitatum episcopi proficisci non audeant. C. XXVI.

QVo ausu, qua temeritate rescribis Rauennam te parare proficisci; cum canones euidẽter præcipiant nullum omnino pontificum, nisi nobis ante visis, atque consultis ad comitatum excusauit se, dicens se ad Rauennam oportere proficisci in expeditione Imperatoris. propter quod Gelasius Papa ipsum reprehendit, ostendens nulli pontificum licere ad comitatum inconsulto eo ire, nisi velit festinanter officio quod habet carere.

i ¶ *Nullum omnino.*] hoc de illis tantum episcopis intelligitur, qui feuitica portione sunt contenti. de ceteris namque regalibus, & aliis possessio

redhibitionem quãcumque exigat temporalem. Quod si fecerit; communione vsque ad satisfactionem priuetur, & regia potestate dare γ cogatur.

Burchardus, & Iuo par. 3. cap. 56. simile quiddam citant ex concilio Meldensi, cap. 8. verum idem Iuo eadem parte cap. 175. hoc idem affert ex concilio Parisiensi, in quo videtur innouatum, quod nunc extat in concilio Meldensi, cap. 63.

α ¶ Capitulis.] *Videtur significari caput proxime sequens, quod est lib. 1. capitularium, cap. 91.*

β ¶ De decimis.] *In dicto capite 63. concilij Meldensis, & apud Iuonem c. 175. legitur*, neque de decimis, & oblationibus fidelium cuiquã presbytero aliquẽ censum, &c. *Iuo tamen c. 56. habet vt Gratianus.*

γ Dare cogatur.] *In concilio est*, hoc emendare legaliter cogatur, *Iuo tamen vt Gratianus: Burchardus vero habet tantum vsque ad verb.* priuetur.

Item ex cõcilio Vormacien si, c. 50. [6]

C. XXV.

7 SAncitum est, vt vnicuique ecclesiæ vnus mansus integer absque vllo seruitio attribuatur: & presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis vel de hortis iuxta ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod seruitium faciant præter ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint; inde maioribus ✠ suis debitum seruitium impendant.

6 Ex. decẽsibus, c. cõsultum.

‖ Ecclesia in prædio tributario fundata an teneatur γ illo ad tributa. 7. capitul. l. 1. cap. 91. arcl. 2. q. 7. Iuo p. 2. c. 56. & p. 3. c. 195.

c Subau. vel eius dotẽ, & hoc in fauorem ecclesiæ, arg. lit. ſi filius quis presbyter. & seruitute liberatur. 54. distin. ex multis. & ex decr. secundum Io. de Pant.

✠ *al. seminibus*] vetat lectio

Abest caput hoc à pleriſq; vetustis exẽplaribus, habetur tamen locis indicatis.

Hinc datur intelligi, quòd de his, quæ imperiali beneficio, vel à quibuslibet pro beneficio sepulturæ ecclesia possidet, nullius iuri, nisi episcopi, teneatur adstricta. De his vero, quæ à quibuslibet emerit, vel viuorum donationibus acceperit; principibus consueta debet obsequia: vt & annua h *eis persoluat tributa, & cõuocato exercitu cum eis proficiscatur ad castra. Quod tamen hoc ipsum non sine consensu Romani Pontificis fieri debet.*

Vnde Gelasius Papa Elpidio episcopo.

¶ Absque auctoritate Romani Pontificis ad comitatum episcopi proficisci non audeant. C. XXVI.

8 QVo ausu, qua temeritate rescribis Rauennam te parare proficisci; cum canones euidẽter præcipiant nullum omnino pontificum, nisi nobis ante visis, atque consultis ad comitatum excusauit se, dicens se ad Rauennam oportere proficisci in expeditione Imperatoris. propter quod Gelasius Papa ipsum reprehendit, ostendens nulli pontificum licere ad comitatum inconsulto eo ire, nisi velit festinanter officio quod habet carere.

8 Anſl. l. 6. c. 118. Deuſdedit. li. 1. cap. 37. Polyc. l. 1. tit. 5.

i ¶ *Nullum omnino.*] hoc de illis tantum episcopis intelligitur, qui feuitica portione sunt contenti. de ceteris namque regalibus, & aliis possessio

possessionibus suis senioribus seruire tenentur, vt extra de censi. sanctum est [a]. Hæc enim est consuetudo, quæ est optima legum interpres. Ioan. Vel hic loquitur cum Papa aliquem episcopum ad se vocat, sicut diximus ſ. ea. reprehensibile. cum enim vocetur ad maius tribunal, obedire debet. ff. de re iud. contumacia. §. 1. argumen. contra de appella. ſi duobus. Vel intellige hoc in eo casu, in quo & sequens cap. cum scilicet contempto iudice ecclesiastico pergit ad sæculare. 11. q. 1. placuit. B.

1 Ecclesiasticus & secularis non debet esse sub potestate alterius.

Si quis episcopus.] CASVS. Statuit in hoc cap. concilium Antiochenum, quòd si quis clericus ad Imperatorem perrexerit sine consilio episcoporum, & maxime metropolitani, deponi debet; quia Imperatorem molestat contra ecclesiastica statuta.

2 ¶ *Perrexerit.*] nisi cũ litteris superioris. in Authen. quomodo opor. episcopos. §. non aliter. coll. 1. vel perrexerit, vt sit cum eo. in expeditione vocatus à Papa. sic enim inducit magister hoc cap. sed potius in eo casu loquitur cum relicto & contempto ecclesiastico iudice pergit ad imperialem, quod non est faciendum, vt ſ. 96. distin. denique. ſ. 21. q. 5. ſi quis à proprio. & ca. ſi episcoporum. 11. quæst. 1. continua. & ca. placuit. Ioan. de Fan.

2 Anſl. l. 6. c. 117. post. c. 118.

REPREHENDVNTVR. CASVS. Iſte §. reſpicit c. ſ. ead. reprehensibile. & dicit Gratianus, q̃ Gallicani episcopi ideo sunt reprehensi, quoniam potius arma sequi elegerũt, quàm se Apostolico representarent: quãuis possit de illis intelligi qui insequebantur Imperatorem, non vt armis pugnarent, sed vt orationibus suis ipsum cũ exercitu Deo commendent.

Si vobis.] Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quòd episcopi ad comitatum ire non debent nisi fuerint ab Imperatoribus inuitati. In secunda parte dicitur, q̃ ecclesia indulgentiã postulare debet pro illis qui iniuriam patiuntur, & pro illis qui propter delictum suũ in exilium, vel in insulas, vel alia pœna damnantur. Secunda pars incipit ibi, *Sed quoniam.*

3 Ibi legitur, vt ſ.

4 Anſl. l. 6. c. 117. post. c. 118.

b *Ad comitatum.*] hoc verbo significatur curia principis cum omnibus suis officiis instructa, vt C. quando Imperator inter pupillos. l. vna.

c *Vocati.*] nam tunc excusat eos ipse Imperator. in Authen. quomodo oportet. §. illud autem. coll. 1.

d *In exilium.*] ad tempus.

e *Vel in insulas.*] in perpetuum. ff. de interdic. & relega. l. relegatorum. §. hæc differentia. ‖ quandoque tamen exilium indifferenter sumitur pro temporali, vel perpetuo. de pœn. dist. prima, aut facta.

‖ Exilium est temporale & perpetuum.

LICET. CASVS. Concludit nũc Gra. ex c. ſ. ea. igitur cum sæpe. & c. vt pridem. q̃ exemplo Gre. & Leonis, clericis licet hortari bellatores ad vim infidelium propulsandam; sed effusionem sanguinis nulli clerico imperare licet sua vel principis auctoritate, vt ſ. cap. 1. & 2.

f *Beati Gregorij.*] supra ead. q. 5. cap. primo. & 4. & cap. reos. Ioan.

Sæpe principes.] Hæc est 5. pars quæst. in qua probat per 3. cap. quòd nullus clericus debet dictare vel dare sanguinis effusionem, vel truncationem facere per se vel per alium. Ioan. de Fant.

Quidam sacerdotes delegatiõe principum causas sanguinis agitabant: quare statuit conc. Tole. vt de cetero talia non suscipiant, nisi principes sub iuramento supplicij indulgentiã promittant. Si quis vero cõtrafecerit, re[g] apud Christum effusi sanguinis deportatur.

g *Sæpe.*] Ex hoc ca. colligitur, q̃ aliter debet iudicare delegans, quàm delegatus. sic extra de accusa. cum oporteat. Argum. contra 25. quæst. 2. cap. seruatis.

5 Sup. ea. vt pridem.

6 Sup. ea. igitur.

h *Obnoxios.*] Ex hoc dicunt quidam, quòd episcopus in causa criminali potest ferre sententiam: sub hac tamen conditione, quòd Imperator iuret, &c. quia Imperator dicit obnoxios suppliciis: sed tu exaudi hoc cũ de crimine ciuiliter agebatur, & hoc est q̃d dicit.

i *Consentiant.*] ergo non est iudex antequam consentiat. argum. extra de app. super eo. in fi.

k *Iureiurando.*] id est, præstando sacramentum de calumnia.

7 Burch. l. 1. c. 149. Iuo p. 6. c. 222.

l *Supplicij.*] indulgentia promittitur, scilicet à principe de impunitate quo ad pœnam sanguinis. argum. 15. q. 4. nullus episcoporum. & appellabitur hic ad forum delegantis.

Et quia sacerdotes] orti.

m *Promittitur.*] etiã à iure: non enim timebit supplicium ex quo iniratur [b]. Sed pone q̃ Imperator puniat eum post corporaliter, non imputatur episcopo. arg. ſ. ea. q. 5. c. vnum. & ff. de bo. libe. qui cum maior. §. deinde. intelligere etiam hoc potes quando demandat cognitionem, & sibi reseruat sententiam, & tũc criminaliter, dum tñ iuret, &c. arg. extra de offi. dele. sup quæstionũ.

b Arg. ad hoc 17. quæ. 4. metuentes. 32. q. 1. de Benedicto. & hoc intelligo secundum illud q̃d notatur in vtroque c. ibi videas.

Ts à quibus.] Quidam episcopi iudicium sanguinis agitantes, per se truncationes membrorum inferebant, vel aliis inferendã præcipiebant: quare statutum fuit in cõcilio Toleta. ne de cetero præsumant: & si quis hoc præsumpserit, horũ præceptorum immemor deponatur, & in perpetuo ergastulo teneatur religatus: viaticum tamen sibi in fine non negetur.

8 Rab. in pœnit. cap. 30. Burc. l. 1. c. 201. Iuo p. 5. c. 315. *al. talis excessus prohibendus*

n *Non licet.*] olim licuit. ſ. 2. q. 7. ſ. item cum Balaam. ſ. dist. 50. de his clericis. & 51. dist. aliquantos. & ſ. ead. quæst. 5. vnum solum.

o *Talibus.*] id est, taliter excedentibus.

p *Truncationes.*] ‖ nam qui vulnerat, occidisse dicitur, vt ff. ad le. Corne. de sic. l. 1. §. diuus.

‖ Vulnerans occidisse dicitur.

q *Aut inferendas.*] quod enim non possum per me, nec per alium. 46. distinct. cap. vltim. ff. de admire. ad ciui. pertl. l. 2. §. 1. fallit tamen in casibus specialibus.

r *Præcipiant.*] virgis tamen possunt punire. vt ſ. ead. q. 5. c. 1. in fin. & flagel

‖ Causa criminalis secundū canones delegatur

& flagellis: sed non ad sanguinis effusionem, vt extra de rap. in archiepiscopatu. Sed quid si episcopus habet iurisdictionem de omnibus? ‖ tunc deleget causam criminalem, licet secundum leges non posset delegare nisi cum contingit ipsum abesse [a]. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdi. l. 1. hic enim non potest adesse, vnde licite delegat secundum canones, vt dixi §. ea. quæst. 4. illud.

a ¶ *Exeunti.*] 5. dist. 50. pœnitentes.

CETERI. CAP. 3. Dictum est supra, q̄ clerici nō possunt exercere truncationes membrorum. Nunc Grat. dicit, q̄ etiam laici absque iudice truncationes mēbrorū & domorū incendia facere prohibētur, & ad hoc inducit seq. ca.

Ezech. 33.

SI quis.] CASVS. Statuit Eutychianus quòd si quis fecerit, vel facere iusserit, vel facienti consenserit truncationem mēbrorum, vel domorum incēdia, excommunicetur donec coram episcopo eiuitatis, & aliis ciuibus damnum emendet legaliter & amicabiliter. Seq. §. paret.

a Poly. l. 6. tit. 25. Bur. l. 11. c. 30. Ino p. 23. c. 40.

b ¶ *Iusserit.*] sic extra de senten. excommu. mulieres.

c ¶ *Legaliter.*] Sed quomodo hoc, ‖ cum secundum leges, liberum corpus æstimationem nō recipiat, vt ff. de eie. & effu. l. vlt. si quadr. pau. fecit. dic. ex hac lege? Sed dic quòd tenetur ad expensas medicorum, & ad operas quas amittit, quia inutilis est factus, non autem ratione cicatricum vel deformitatis: quia liberum corpus est. ff. de eie. & effu. l. vltim. Vel dic legaliter, id est, secundum cautionem hic signatam. ī. ead. proxi. ibi, nec absoluatur. quia pœnitet per annum. & damna restituit. Vel legaliter, id est, secundum l. Rhod. de vi publica vel priuata agetur cōtra eū. Et est differentia: quia priuata priuat tertia parte bonorum, vt ff. de vi publi. l. penul. publicam deportationem inducit, vt instit. de publi. iudi. §. item lex Iulia, de vi. Vnde versus. *Vis priuata reum deponit ab ordine rerum. Sed deportatur, si vis armata probatur.*

Matth. 18. al. consortib

d ¶ *Et amicabiliter.*] sic §. 5. quæst. 2. si primates. argumen. §. ead. quæst. 4. si illic.

DE INCENDIARIIS. Hæc est sexta pars q. in qua ostendit magister duobus capit. qualiter incendiarij debent puniri. Ioan. de Fan.

2 Et in conc. Rhemensi sub Eugenio II. cap. 8.

3 Pann. l. 8. c. 254.

PEssimam.] CASVS. Statuit Innocen. in hoc cap. vt incendiarius siue ipse ignem apposuerit, vel apponi fecerit, vel consilium dederit, vel auxilium, excommunicetur: & si mortuus fuerit, ecclesiastica careat sepultura, nec absoluatur nisi prius damnum refarciat sicut potest, & iuret se ignem vlterius non appositurum. resipiscenti vero pœna iniungatur, vt scilicet per annum sit in seruitio Dei, vt Hierosolymis vel in Hispania: & si quis episcopus hoc damnum relaxauerit, ipsum restituat, & ab episcopali officio per annum abstineat. Reges vero & sæculares principes consultis archiepiscopis de hoc iustiam facere possunt.

e ¶ *Interdicimus.*] ex hoc videtur, quòd iste canon sit canon latæ sententiæ, vbi consuetudo hoc habet, & Papa scit, & tolerat, vt in Theutonia, & secundum hoc potest intelligi extra de sent. excom. tua. sed non credo quòd sit latæ sententiæ: nisi sicut alias quòd priuatur sacramentis: sicut pro quolibet mortali. de constit. distin. 2. si non sunt dens in mortali si constet de hoc, etiam si non sit excommunicatus, prohibetur. extra de rap. super eo. & extra de danda. si quis domum.

Matth. 18. al. consortib

Quòd si quisquam immemor horum præceptorum, aut in ecclesiæ suæ familiis, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit; concessi ordinis honore priuetur, & loco: sub perpetuo quoque dānationis teneatur ergastulo religatus. Cui tamen communio exeunti ex hac vita nō est neganda propter Domini misericordiam; qui non vult peccatoris mortem, sed, vt conuertatur, & viuat.

Ceteri etiam absque iudiciali auctoritate membrorum truncationes, & domorum incendia facere prohibētur.

Vnde in decretis Eutychiani Papæ.

¶ Membra detruncans, domos incendens absque iudiciali auctoritate excommunicetur. C. XXXI.

1 QUi membrorum truncationes, domorum incendia fecerit, siue facere iusserit, aut facienti consenserit; quousque de his vnicuique legaliter, & amicabiliter coram episcopo ciuitatis, aliisque ciuibus non emendauerit; ab ecclesia se priuatum agnoscat. Si vero post secundam, & tertiam conuentionem cuncta, in quibus arguitur, non emendauerit; tamquam ethnicus, & publicanus ab omni Christianorum collegio separetur.

De incendiariis quoque Innocētius secundus in vniuersali concilio, cap. 18. generaliter constituit dicens [2].

¶ Domos incendens gratia, vel odio alicuius comburens. C. XXXII.

3 PEssimam siquidem, & depopulatricem, & horrendam incendiariorum malitiam auctoritate Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli omnino detestamur, & interdicimus & *infra.*

Si quis ergo post huius nostræ prohibitionis promulgationē malo studio, siue pro odio, siue pro vindicta ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus cōsilium, vel auxilium scienter tribuerit; excommunicetur: & si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepultura; nec absoluatur, nisi prius damno [f], cui intulit, secundum facultatem suā refarcto, iuret se vlterius ignem non appositurum. Pœnitentia autē ei detur, vt Hierosolymis, aut in Hispania in seruitio Dei per annū integrū permaneat. Si quis autem archiepiscopus, vel episcopus hoc relaxauerit; damnū restituat, & per annum ab officio episcopali abstineat. Sane, regibus [g], & principibus faciendæ iustitiæ facultatem, consultis episcopis, & archiepiscopis non negamus.

Item Augustinus in libro de ciuitate Dei.

¶ Homicida est, qui simul cum homine [illegible] C. XXXIII.

4 QVicumque percutit malos in eo quòd mali sunt, & habet causam interfectionis; minister Dei est. Qui vero sine aliqua publica administratione maleficum, furem, sacrilegum, & adulterum, periurum, vel quemlibet criminosum interfecerit, aut truncauerit, vel mēbris debilitauerit; velut homicida [o], iudicabitur: & tanto acrius, quanto nō sibi à Deo concessam potestatem abusiue vsurpare non timuit.

Prima pars huius capituli vsque ad vers. Qui vero. *citatur* §. *ead q. 5. qui malos. ex Commentariis B. Hieronymi in Ezechielem, vbi etiam habetur.*

a Et habet causam.] *Supra ead. q. 5. qui malos. & apud B. Hieronymum, & in glossa ordinaria, Pannormia, apud Iuonem par. 10. c. 104. legitur*, habet vasa, *Exponūtur enim illa Ezechielis verba*, Vnusquisque vas interfectionis habet, *sed apud Burchardum, & Iuonem eadem par. c. 171. legitur vt apud Gratianum.*

De his autem, qui simul hominem vulnerant, quæritur, si ille mortuus fuerit, quis eorum homicidij reatum incurrat. De his statutum est in concilio apud Vermerias.

¶ Si plures simul vulnerant aliquem, quo pacto quisque teneatur. C. XXXIV.

4 QVicumque percutit.] CASVS. Quæsitum fuit ab Augustino vtrum iudicetur homicida qui criminosos interficit vel debilitat? Et respondet: si iudex est potestatem de hoc habens, minister Dei est. si vero potestatem non habet de hoc, velut homicida reputatur.

l ¶ *In eo.*] quod mali sunt. ī. ead. q. 5. qui malos. ī. ea. q. 4. duo ista.

m ¶ *Causam.*] supra ea. quæst. 4. ea vindicta.

n ¶ *Sacrilegum.*] Ergo sacrilegi secundum canones, & fures capite puniuntur, vt §. ead. quæst. 5. homicidas.

o ¶ *Velut homicida.*] vt extra de homic. si aliquis. C. quando licet vnicuique. l. 1. Ioan. de Fant.

DE HIS. Hæc est 7. pars. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Quia supra facta fuit mentio de homicidio: ideo nunc quærit Gratia. si plures simul vulnerant aliquem & postea moriatur, quis eorum reatum homicidij incurrat? Cui quæstioni sequens capitu. respondet.

Si quat

‖ Clericus iegem de interficiendo potest expetere.

‖ Incendiarij qualiter sint puniendi.

SIquattuor CASVS. Quattuor vel plures quemdam vulnerauerunt, & mortuus est: quare quæsitum fuit in concilio, quis eorum reatum homicidij incurrat? Et respondetur quòd quicumque ei plagam imposuerit, vt homicida iudicetur: reliqui vero qui eum interficere volebant, similiter pœniteant: qui vero nec consilium nec auxilium dedit, non est in culpa.

1 Burch. l. 6. c. 30. par. 10. c. 170.

a ¶ *Quicūque eorum.*] Hoc est propter incertitudinem: quia nescitur cuius ictu periit. fic ff. de eie. & effu. l. 2. §. vlti. & l. seq. & ff. ad le. Aquil. ita vulneratus. in fin. ‖ Sed pone certū esse quod de vulnere meo non est mortuus, numquid censebor homicida? secundum leges certum est q̄ non. argumen. ff. ad le. Aquil. huic scripturæ. nā vulnus vniuscuiusque cōtemplandum est. ff. ad le. Cor. de sica. l. vltim. idem videtur secundum canones. argumen. extra de cle. percuss. cap. 2. Contrarium tamen credo [a]. argumen. 50. distinct. si quis post. sufficit enim quòd sumpsit arma, licet non occiderit ipse, sed alius, vt extra de cle. percuss. cap. præsentium. & cap. continentia.

‖ Homicida est etiam qui non occidit.

b ¶ *Impugnabant.*] nec tamen percusserunt.

c ¶ *Volentes.*] Nam homicidæ tales sunt. de pœni. distin. 1. periculosæ. Item pone quòd me rixante cum aliquo, frater meus eum interfecit contra voluntatem meam: an imputabitur mihi? non. argu. 2. q. 4. quia præsulatus. extra de cleri. percuss. præsentium.

d ¶ *Similiter.*] Argu. de pœnit. distin. 1. si cui.

e ¶ *Extra noxam.*] si ei subuenire non poterant. §. ead. quæst. 3. cap. vltim. Ioan.

Vidam episcopus.] CASVS. Supra in 23. causa, tractatū est de hæreticis. Sed quia hæreticorum quidam sunt manifesti, quidam vero occulti; & quandoque excommunicat ecclesia hæreticos, quandoque catholicos: ideo Gratia. subnectit hanc causam 24. in qua tractat de omnibus istis, quæ vt competentius ostendat, thema proponit, de quo tres elicit quæstiones.

f ¶ *Quidam episcopus in hæresim lapsus.*] §. 23. causa tractatum est de hæreticis: ‖ sed quoniam hæreticorum quidam sunt manifesti, quidam occulti: & ecclesia excommunicat quandoque hæreticos, quandoque catholicos; ideo de huiusmodi subdit tractatum.

‖ Hæretici sit replicea.

Vòd autem.] In hac quæstione magister intendit probare per 42. cap. quòd hæreticus vel chismaticus vel excommunicatus alium damnare non potest: si tamen sibi probare possit. Ioannes de Fant.

CASVS. Hic proponitur 1. quæst. qua quæritur, an hæreticus possit alium deponere, suspendere vel excommunicare? Sed secundum Grat. distinguitur, si incidit in damnatam hæresim, nullum damnare vel excōmunicare potest, vt ī. ea. audiuimus. Si vero nouam confingit hæresim, antequam de ea damnetur, suspendere vel excommunicare potest, vt ī. ea. §. si autem. in princ. & argum. ī. ead. Achatius. quia adhuc toleratur ab ecclesia. Tu autem dicas indistincte, quia siue veterem siue nouam sequitur, excommunicatus est, vt in concilio Lateran. excommunicamus. & ideo alium excommunicare non potest. Et procedit hoc ordine Grat. Primo probat, quòd hæreticus nullum valeat condemnare, vsque ad §. *His auctoritatibus.* innuendo distinctionem suam. Deinde probat contra. tandem dat solutionem. Casus autem §. facilis est.

‖ Excommunicatus nō potest damnare hæreticum.

g ¶ *Quòd autem.*] ‖ in hac quæstione dicunt quidam, quòd si hæreticus excommunicat alium hæreticum, valet. ī. ea. quisquis. sed quaCAVSA XXIIII.

Vidam episcopus in hæresim lapsus aliquos de sacerdotibus suis officio priuauit, & sententia excommunicationis notauit. Post mortem de hæresi accusatus damnatur, & sequaces eius omni familia sua.

Hic primum quæritur, an lapsus in hæresim posit aliquos officio priuare, vel sententia notare.

Secundo, an post mortem aliquis possit excommunicare.

Tertio, an pro peccato alicuius tota familia sit excommunicanda.

QVÆSTIO I.

Vòd autem [g] *ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non possit, facile probatur. Omnis enim*

1 SIquattuor, aut quinque homines, seu etiam plures contra vnum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus, mortuus fuerit; quicumque eorum [a] plagam imposuit, secundum statuta canonum, vt homicida iudicetur: reliqui autem, qui eum impugnabāt [b], volentes eū [c] interficere, similiter [d] pœniteant. Qui vero nec eū impugnabāt, nec vulnerabant, nec consilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantum adfuerunt; extra noxam [e] sint.

hæreticus, aut iam damnatam hæresim sequitur, aut nouam confingit. Qui vero [h] *hæresim iam damnatam sequitur, eius damnationis se participem facit.*

Vnde cum Achatius absque synodali auctoritate ab Apostolico se damnatum quæreretur; contra Gelasius scribit dicens.

¶ Qui in iam damnatam hæresim labitur, eius damnationis se participem facit. C. I.

ACHatius non est factus inuentor noui erroris; sed veteris imitator: atque ideo non erat necessariū [i], vt aduersus eum noua sententia prodiret, sed antiqua tantummodo renouaretur. Factus sum itaque executor veteris cōstituti, non promulgator noui. Quicumque enim in hæresim [k] semel damnatam labitur; eius damnatione seipsum inuoluit.

Sententia huius capituli est eadem cum sententia capitis paulo post sequentis, id est, Achatius *quamuis verba discrepent.*

Idem Gelasius in epistola ad episcopos Dardaniæ.

¶ Non est retractandum, quod semel fine modus statuit contra vnamquamque hæresim. C. II.

2 MAiores nostri diuina inspiratione cernentes necessario præcauerūt; vt quod contra vnamquamque hæresim coacta [l] seme synodus pro fidei cōmunione, & veritate catholica atque Apostolica promulgasset; non sinerent [m] nouis [n] posthæc retractationibus mutilari: ne prauis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta, pullandi; liter intelligatur illud cap. dicit §. qui sequitur illud c. Alij cum Gratiano distinguunt an veterem hæresim iam damnatam sequatur, & tunc non valet, an nouam confingat; & tunc potest. argum. ī. ead. Achatius. & ī. ea. finautem. in prin. quia adhuc toleratur ab ecclesia. sed tu dic indistincte, quòd siue veterem siue nouam sequatur, excommunicatus est, licet sit occultus: & ideo alium excommunicare non potest. ext. de hæreti. ad abolendam. & c. excommunicamus. alia tamen quæ agit, tenent dum toleratur [b]. argum. §. 3. q. 7. §. tria. Sed & sententia excommunicationis, quam tulit, toleranda est, dum ipse est occultus, licet sit nulla. argu. prædi. §. 1. extra de iu. patro. consultationibus.

b Idem sentit Inno. extra de elec. nihil.

h ¶ *Qui vero.*] hæc distinctio hodie locum nō habet, quia omnis hæresis est damnata, ‖ & omnis hæreticus est excommunicatus, quamtumcumque sit occultus: & ideo non potest alios excommunicare, vnde si scirem prælatum meum esse hæreticum; quia nouam fingit, nec tamen prædicaret, si me excommunicaret, celebrarē in occulto, sed non in aperto: quia cum non possem probare eū esse hæreticum, sic me non excommunicatū deponeret: Sed quid de alia sententia? idem: quia nulla est sententia quam tulit, sed tamen tolerabitur postea. arg. 3. q. 7. §. tria. eadē dic & de chismatico: maxime cū chisma non possit esse sine hæresi [c], nisi forte in summo Pontifice, vt §. duo creārētur, & vterque crederet ecc. siam apud se esse. 7. q. 1. factus d.

‖ Hæreticus omnis est excōmunicatus.

2 Pol. l. 7. ti. 7. c. Item. gio. dicit esse singu. Abb. in c. quia diligentia. de elec. ad hoc q̄ inci ēs in si bilima, si credit apud illū cui adhæret, non est hæreticus. *Vel. fide* d Vide quod lege & no. 7. c. q. 1. dicimus. in prin.

Achatius.] CASVS. Dicitur in hoc ca. q̄ Gelasius synodo non cōgregata Achatiū propter hæresim cōdemnauit, de quo cū Achatius cōquereretur, scripsit Gelasius, quòd non fuit opus propter hoc synodum congregare, vt noua contra eum sententia prodiret: sed vetus tantum confirmaret: quia in hæresim iam damnatam lapsus erat; Dicit ergo, *factus sum itaque veteris constituti executor, non promulgator.*

i ¶ *Necessarium.*] posset tamen ferri: argum. extra de post. ad hoc. in parte decisa.

k ¶ *In hæresim.*] ‖ hic est casus, in quo Papa Papā potest ligare, in quo Papa in canonē latæ sententiæ incidit. nec huic obuiat regula illa: quia par parē soluere vel ligare non potest. extra de elec. innotuit. quia si Papa hæreticus est, in eo q̄ hæreticus est, est minor e quolibet catholico. 12. q. 1. scimus. quia lex factū notat etiā sine sententia. ff. de rit. nu. l. palā. §. vlt. Et est hic ar. ad quæstionem de feudo. puta iurauit eps, q̄ non infeudaret de nouo. videtur q̄ possit dare vetus. quod cōcedo in dubio, cum non constat quod intellexit cum iurauit. extra de feu. c. 2.

‖ Papa Papam ligare potest.

e Minor, idem To. Aquin. in 4. sent. distin. 19. Gabriel Biel. ih cano. Misse fol 180. col. 2. Philip. Deri. c. cum venissent. col. 3. de iudi. & in cōsi. 151. nu. 4.

Maiores nostri.] CASVS. Ostendit Gelasius in hoc c. q̄ sancti patres statuerunt, vt ex quo auctor hæresis in synodo semel condemnaretur, non esset opus synodum iterum congregari ad condemnationem eorum qui eum sequuntur, cum in hæresim semel damnatam inciderint: sed omnes principali sententia cum suo auctore teneantur, nec debet talis sententia semel lata iterum retractari: & hoc probat quinque exemplis, scilicet Sabelli, Arij, Eunomij, Macedonij, & Nestorij. Casus sequentis cap. patet.

l ¶ *Coacta.*] id est, coadunata, iuxta illud, Tityre coge pecus. & alibi, Cogite oues pueri, &c. & lex dicit, fructus coactos. ff. solu. mat. diuortio. ver. coactis vindemiis.

m ¶ *Non sinerent.*] §. 6. quæst. 4. quod bene. & 25. quæst. 2. cum pie. C. de sum. trini. nemo.

n ¶ *Nouis.*] §. 11. distin. quis nesciat.

2 ¶ *Sed auctore.*] sufficit enim damnare auctorem. nam damnato Arnoldo omnes Arnoldistæ dānati sunt. extra de hære. ad abolendam.
b ¶ *Vel prauitatis.*] post mortem.
c ¶ *Vel communionis.*] in vita.
d ¶ *Non fuit.*] vt temere de fide disputent. nam si correcti redire vellent, admitterentur [a].

[a] Nam reconciliatiõis causa impetrãdæ admitterẽtur sup. 2.q.7.cõuenientibus.

sed auctore [a] cuiuslibet insaniæ, ac pariter errore damnato, sufficere iudicauerunt; vt quisquis aliquando huius erroris communicator existeret; principali sententia damnationis eius esset obstrictus. *& infra.* ¶ Sic Sabellium damnauit synodus: nec fuit necesse, vt eius sectatores postea damnarentur, singulas viritim synodos celebrari: sed pro tenore constitutionis antiquæ cũctos, qui vel prauitatis [b] illius, vel cõmunionis [c] extitere participes, vniuersalis ecclesia duxit † esse refutandos. Sic Arium, Eunomiũ, Macedonium, Nestorium synodus semel gesta condẽnans, vlterius ad noua concilia venire non siuit [d].

† al. dixit

Item Felix Papa.

¶ *Polycarpus lib. 1. tit. 16. citat ex Gelasio, apud quem habetur in commonitorio ad Faustum.*

¶ Non vltra in eum procedere oportet, qui in hæresim damnatam recidit. C. VIII.

1 ACHatius [e] non fuit noui, vel proprij inuentor erroris, vt eum noua scita [f] prodirent †: sed alieno facinori sua cõmunione se miscuit. Itaque necesse est, vt in illam recideret iusta lance [g] sententiam; quam cum suis successoribus per conuenientiam [α] synodalem susceperat auctor erroris.

† al. procederent

[e] ¶ Conuenientiam.] *Sic in vetustis etiam Gratiani exemplaribus, & recentioribus editionibus conciliorum. In antiquioribus vero cõciliorum, & epistolarũ Pontificũ editionibus legitur*, conuentiam.

Si ergo episcopus ille in hæresim iam damnatam lapsus est; antiqua excommunicatione damnatus, alios damnare non poterat. Excõmunicatus enim alios excommunicare non valet.

Vnde Alexander secundus scribit Valeriano episcopo martyri [β].

[β] ¶ Martyri.] *Apud Iuonem est*, Guillelmo Marcioni. *In vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, martyri *seu* martur, *vt videatur hoc nomine significari voluisse, cuius ecclesiæ esset episcopus. In quibusdam vero tantum est*, Valeriano episcopo.

¶ Excommunicatus alium excommunicare non potest. C. VIIII.

2 AVdiuimus, quòd Henricus, Rauennas dictus archiepiscopus, visus sit te excommunicare. Verum, quia excõmunicatus [h] te excõmunicare non potuit [i], Apostolica auctoritate te,

1 Poly. l. 1. tit. 16.

[f] ¶ *Scita.*] id est, statuta. vnde dicit, scitis obtemperat. 3. q. 7. iudicet.
[g] ¶ *Lance.*] id est, ratione. aliàs idem appellat stateram. 45. dist. omnis.

SI ERGO. CASVS Nunc Grat. concludit ex supradictis dicens, quòd iste episcopus de quo supra in principio thematis dictũ est, cum in hæresim iam dãnatam lapsus esset, alios excõmunicare non potuit. excõmunicatus enim alios excommunicare non potest. ad quod inducit seq. cap.

AVdiuimus.] CASVS. Archiepiscopus Rauennas hæreticus & excommunicatus Valerianum episcopum excommunicauit: quod cum Alexan. secundus audisset, scripsit Valeriano episcopo, vt de illa sententia nõ curaret, absoluendo de facto. *Absoluendos*, id est, absolutos: vel absoluendos, id est, non ligatos.

2 Iuo p. 14. c. 37. Pan. l. 5. c. 133.

h ¶ *Quia excommunicatus.*] ‖ & ita excommunicatus nõ potest excõmunicari: sed suspensus excommunicatur. 11. quæst. 3. §. euidenter.

‖ Excommunicatus non potest excõmunicari.

‖ Numquid ergo excommunicari potest? dico referre an sit suspensus ab officio, vel iurisdictione. nam si ab officio tantum, ea non poterit quæ officij sui sunt, exercere; puta celebrare, & similia: sed ea poterit quæ iurisdictionis sunt, vt dare præbendam, & excommunicare: quia hoc iurisdictionis est. extra de elec. transmissam. & de cle. excom. mi. si celebrat. Econtra etiã si suspenderetur à iurisdictione, & nõ ab officio: quia posset ea quæ essent officij: non autem quæ sunt iurisdictionis. Si autem ab vtroque, tunc neutrum. extra de concess. præben. quia.

‖ Suspensus qñ interim exercere poterit.

i ¶ *Non potuit.*] non est contra. §. 11. quæst. 3. plerumque. nam ibi de alio malo, non hæretico: vel ibi de occulto. §. 11. q. 3. excellentissimus. §. 11. q. 3 si quis confugerit. §. 16. dist. concubinæ. & §. 23. dist. quorumdam. §. 11. quæst. 3. si episcopus. §. 11. q. 3. contra 2. q. 6. §. item si plures.

k ¶ *Absoluendo.*] id est, absolutos esse offendendo. i. non ligatos. similis expositio est. C. de le. hære. l. 2. sic 11. q. 3. excellentissimus. 15. q. 6. auctoritatem. vel dic absoluendo, scilicet de facto. sic §. 1. q. 1. si quis consfugerit. 17. dist. concilia. 23. dist. quorumdam. & extra de appel. ad præsentiam. 2. quæst. 1. primates. Sed contra 2. quæst. 6. §. item si plures.

SIN AVTEM. CASVS. Hactenus ostendit G. de eo qui incidit in veterem hæresim. Nunc vero dicit de eo qui nouam confingit: qui ab eo tempore quo talia prædicare cœpit: si propter hoc fuerit excommunicatus, potestatem ligãdi vel absoluendi non habet: quæ potestas veris & non falsis sacerdotibus à Deo tributa fuit. Quod tribus rationibus probat. Prima est, quia ipsi hæretici spiritum sanctum non habent: quod quattuor auctoritatibus probat. Secunda ratio est, quia ipsi sunt extra ecclesiam, & ideo aliquem condemnare non debent vel non valent: quod quinque auctoritatibus probat. Tertia ratio est: quia ille qui benedicit & maledicit, maior est eo cui benedicitur vel maledicitur. & ideo hæreticus in catholicum tamquam in superiorem sententiam dictare non potest: in hæreticũ vero tamquam in æqualem, sententiam ferre non potest. Prima ratio incipit ibi, *Ligandi namque*. Secunda ibi, *Cum ergo peccata dimittere*. Tertia ibi, *Vel potius quia sicut*. Sequens §. patet.

Ioan. 20.

Act. 2.

Rom. 8.

Matth. 18.

tuosque absoluendo [k], mandamus exinde numquam curare.

Sin autem ex corde suo nouam hæresim [l] *confinxerit; ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec potest deijcere quemquã iam prostratus* [m]. *Ligandi namque, vel soluendi potestas veris* [n], *non falsis* [o] *sacerdotibus à Domino tradita est. Apostolis enim dicturus,* [*Quorum remiseritis peccata, &c.*] *præmisit,* [*Accipite spiritum sanctum,*] *vt euidenter cunctis ostenderet eum, qui spiritum sanctum non habet, peccata non posse tenere, vel remittere. Porro spiritum sanctum nemo, nisi intra ecclesiam accipit: quia & ipsam vnitatem per gratiam facit.* ¶ *Vnde non nisi congregatis in vnum dictum est,* [*Accipite spiritum sanctum:*] *nec nisi super congregatos in vnum die Pentecostes descendit spiritus sanctus. Sicut autem extra ecclesiam non accipitur; ita extra eam nihil operatur. Cum ergo, sicut & Apostolus ait spiritus postulet* [p] *spiritus impetret* [q]; *extra ecclesiã nec postulare facit, nec impetrare. Vnde Dominus dicturus,* [*Quodcumque petieritis, &c.*] *præmisit* [*Si duo ex vobis consenserint super terram ex omni re, &c.*] *& iterum* [*Vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum:*] *nimirum cunctis ostendens, se non habitare in cordibus eorum, qui superbiæ singularitatẽ sequuti, à corporis Christi compage semetipsos abrumpunt. In quibus autem Christus non habitat; in eis spiritus sanctus mẽtium scissuras refugiens locum nõ habet. Cum ergo peccata dimittere, vel tenere, excommunicare, vel reconciliare opus sit* [r] *spiritus sancti, & virtus Christi, apparet, quòd hi, qui extra ecclesiam sunt, nec ligare possunt, nec soluere, nec reconciliando ecclesiasticæ communioni reddere, nec excommunicando eius societate priuare, qua, ipsi hæresi, vel schismate polluti, siue sententia notati, penitus carere probantur. Vnde, cum omnibus discipulis parem ligandi, atque soluendi potestatem Dominus daret; Petro* [s] *pro omnibus, & præ omnibus* [t] *claues* [v] *regni cælorum se daturum promisit, dicens* [*Tibi dabo claues regni cælorum.*] *Quicumque ergo ab vnitate ecclesiæ (quæ per Petrum intelligitur) fuerit alienus: execrare* [x] *potest, consecrare non valet* [y]: *excommunicationis, vel reconciliationis potestatem*

Matth. 18.

Matth. 16.

[l] ¶ *Confinxerit.*] *Vide quod leg. & no. 19. dist. cap. pen.*

[m] ¶ *Iam prostratus.*] per hæresim.

[n] ¶ *Veris.*] id est, catholicis, scilicet toleratis [b] ab ecclesia, siue sint boni, siue sint mali. arg. 11. q. 3. Iulianus.

[b] Dic melius toleratus ligare potest de officio. 3. q. 5. vlt. 5. q. 1. si fuerit. Arch.

[o] ¶ *Non falsis.*] id est, iam per sententiam dãnatis. vel malis de vitæ merito. & sophistice inducit omnia in hoc §. nã omnia referas ad vitæ meritũ, sicut 1. q. 1. gratia.

[p] ¶ *Postulet.*] id est, postulare faciat.

[q] ¶ *Impetret.*] id est, impetrare nos faciat.

[r] ¶ *Opus sit.*] dic verũ quo ad Deum: sed quo ad ecclesiam non: cum faciant hoc etiam mali. ideo non facit ad rem quod inducit.

[s] ¶ *Petro.*] hoc dicit vt notetur vnitas.

[t] ¶ *Et præ omnibus.*] hoc dicit vt notetur prælatio.

[v] ¶ *Claues.*] quid Petro datum fuerit cum his clauibus, habemus 20. distin. §. 1.

[x] ¶ *Execrare.*] infra ea. pudenda.

[y] ¶ *Non valet.*] conficit tamen etiam extra ecclesiam si formam obseruet: quia hoc ordinis est, quem retinet recedens ab vnitate ecclesiæ. 1. quæst. 1. quod quidam. sed non potest excommunicare: quia hoc iu

hoc iurisdictionis est: quam dimittit qui recedit: vt 1. q. 1. remissionem.

a ¶ *Dicere.*] corde, ore, opere. de pœnitent. distin. 1. non tibi dico.

b ¶ *Nisi in spiritu.*] id est, nisi sit seruus eius, id est, nisi habeat spiritum eius. ‖ omnes enim sumus serui Dei. de consec. dist. 2. inuitat.

c ¶ *Ita ex eo.*] supple appareat à fidelibus iudicandum, vel excommunicandũ. & ita persona cui sermo dirigitur, nõ intelligitur excepta. argu. 26. distin. deinde. & not. 22. quæst. 2. primum pro & contra.

d ¶ *Vel potius.*] alia est ratio quare talis non possit soluere vel ligare.

e ¶ *Maior.*] supra dist. 21. inferior.

MAnet ergo.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd priuilegiũ Petri manet tũc firmũ, cum per eum æqua fertur sententia. & tũc æqua fertur cũ nec nimia seueritas vel remissio interueniat: ex qua sententia nihil soluitur vel ligatur nisi Petri auctoritas interueniat. Nec nimia. hæc est expositio præcedentis, id est, tunc fit ex æquitate, & manet priuilegiũ Petri, vbi nec nimia, &c.

f ¶ *Æquitate.*] argu. q̃ sententia iniuste lata non tenet. Sed contra 11. quæst. 3. si episcopus forte. Sed hoc dicit de sententia, qua quis ligatur quo ad Deũ, non quo ad ecclesiam. sed etiam illa qñque nõ tenet. extra de senten. excom. per tuas.

g ¶ *Vel remissio.*] quia vtrumque vitium est. ff. de pœn. l. respiciendum.

h ¶ *Nisi.*] id est, nisi id quod iuste fuerit, &c.

i ¶ *Petrus.*] id est, eius auctoritas. &c. Ioan.

Q*Vodcumque.*] CASVS. Probat Augustinus in hoc cap. q̃ ecclesia tantũ habet potestatem ligandi & soluẽdi: quia soli Petro dictum est, quodcumque ligaueris, &c. Iam ecclesia nõ habuerat potestatem ligandi & soluendi: quod falsum est. si autẽ hoc sit in ecclesia: quæ ligantur vel quæ soluuntur in terra, erunt ligata vel soluta in cœlo. Vnde cum per ecclesiam hoc fiat, Petrus quãdo claues accepit, sanctam ecclesiã significauit: per quem boni in ecclesia significantur, sicuti per Iudam mali, & qualitercumque añ iste casus positus fuerit: ego Bartho. Brixien. cum sic posui, quia casus iste litteræ consonat.

k ¶ *Erit ligatum.*] ligari dicitur in cœlo per approbationem, scilicet quando iuste fertur sententia. de pœnitent. dist. quem pœnitet. supra distin. 20. §. 1. Ioan.

l ¶ *Fecit ecclesia.*] sed nonne prius erat ligatus apud Deum: vt 1. q. 1. vt euidẽter. j. ea. q. 3. si quis

1 Cor. 5. ‖ Ibidem.

a De hoc no. 45. dist. distinguam. & c. omnes. §. cap. sicomnes.

non recte? & ita videtur, q̃ nulla potestas Petro collata sit, vel ecclesiæ per hoc quodcumque [b], &c. nam nullius potestatis vim exercet. de pœn. dist. 1. verbũ: sed tãtum ostendit ligatũ esse vel solutũ: vt 15. q. 1. nec is. Dic ‖ q̃ quo ad ecclesiã triũphantem nullius potestatis vim exerceret: sed tãtum ostẽdit ligatũ esse vel solutũ: sed tñ habet aliã potestatẽ qua ligat quo ad ecclesiã militãtẽ: vñ qñdoque eum ligat, quamuis iniuste: vt 11. q. 3. c. 1.

b Hoc habetur. ea. q. 2. cap. 2. vbi de hoc.

‖ Ecclesia est duplex.

m ¶ *Reconciliat.*] arg. q̃ sententia totius ecclesiæ præferẽda est [c] Romanæ, si in aliquo sibi cõtradicant. arg. 93. dist. legimus. Sed cõtrarium credo. arg. j. ead. hęc est. nisi erraret ‖ Romana ecclesia, quod non credo posse fieri: quia Deus nõ permitteret. arg. j. ea. c. à recta. & c. pudenda.

c De hoc vide quod leg. & no. 19. distin. cap. pen.

‖ Ecclesiã Romanam non permittet Deꝰ errare.

1 Pol. l. 7. tit. 1.

n ¶ *Petri persona.*] à contrario sensu. arg. dist. 96. si Imperator. 11. q. 3. Imperatores.

o ¶ *In Iuda.*] si duo enim cõtraria inter se nõ conueniunt: nec eorum contraria inter se cõueniunt: vt not. 32. distinct. hospitioium.

NOn turbatur.] CASVS. Legitur in Euãgelio, q̃ ante passionẽ Christi oẽs discipuli simul erant in nauicula quadam super mare cum Iuda proditore: & tunc factus est vẽtus validus, & nauicula cœpit fore periclitari: sed Christus præcepit ventis & mari vt quiescerẽt: post passionem Christi nauigabat Petrus in quadam nauicula sine Iuda, & illa nullã turbationẽ passa est. In vtraq; igitur Petro erat: sed qui suis meritis firmus erat, turbabatur ex alienis. Vñ vitãdi sunt perfidi & proditores, ne possimus fluctuare per ipsos. Nõ turbatur ergo nauis, in qua sola erat prouidentia, & perfidia aberat, & fides abundabat. quare etsi aliis Apostolis imperatur vt laxẽt retia sua: soli tñ Petro (per quem ecclesia designatur) dictũ fuit vt retia sua ducat in altum: quod est videre altitudinem diuitiarum: & scire filium Dei, *Is*, s. Petrus.

2 Poly. l. 7. tit. 2. Matt. 16.

p ¶ *Petrum.*] sine Iuda, id est, bonos tantum, id est, ecclesia triumphans, vbi non erit luctus neque clamor. 35. distinct. ecclesiæ.

q ¶ *Quæ Iudam.*] id est, ante passionẽ etiam cum Petro, id est malos cum bonis: de qua intelligitur contrarium, 1. q. 4. §. vlt. verbi. item.

r ¶ *Turbatur.*] quæ significat ecclesiam militantem.

1 al. superat

s ¶ *Plurimi.*] §. 1. q. 4. §. item peccato. Achor. §. 45. distin. sed illud. j. de conse. dist. 1. in sancta. ff. de ædil. edict. plerumque. C. de pœn. sanctimus.

a ¶ *Soli.*] argum. quòd quæstio fidei, &c. infra eadem quoties.
b ¶ *Professionem.*] cum dixit: Tu es Christus filius Dei viui.
c ¶ *Nequeat.*] iuxta illud: Generationem eius quis enarrabit? Supra proxi. cá. q. 4. de Tyriis. quod de æterna & tẽporali cõgrue intelligitur.
d ¶ *Plenitudo.*] de consecrat. distinct. 2. tribus.

Luc 5. Matth. 16.

ESt *aliud.*] CASVS. Supra proxi. ca. dictum est, quòd Petrus & alij piscati sunt cũ retibus. Nunc vero dicit q soli Petro præcepit vt cũ hamo piscaretur.

|| Petrus præfuit aliis in iurisdictione.

e ¶ *Hamũ.*] || per hamũ intellige iurisdictionem, qua Petrus præfuit aliis: quia hamo, id est, ferro resecantur putridę carnes. 82. distinct. plurimos. in fi. & ideo solus Petrus piscatur hoc genere piscandi. ipse enim habet potestatem ligandi atque soluendi præ aliis a per rete enim intelligitur inquisitio sapientiæ. de his clauibus dicitur 20. distinct. c. 1.

a Dum ei dictum est: Tibi dabo claues regni cælorũ, &c. 21. dist. in nouo
1 Polyc. ibidem.

Recta ergo fide.] CASVS. Quidam episcopi patiebantur maximã tribulationem ab hæreticis, ita vt fluctuare viderẽtur. Præcepit ergo Lucius eis ne à via recta vel à fide & Apostolico tramite recedãt: quia vero Apostolorum traditio est & vera charitas, quam Romana tenet ecclesia. Hæc mater est omniũ ecclesiarum: quæ nũquam erat, nec vllis hæreticis nouitatibus damnatur. *Principibus*, scilicet Petro & Paulo.

2 Pol. l. 1. tit. 3. Anſ. l. 1. c. 15. † *al. perturbationem*
Matth. 5.

3 Felix 1. epist. 3. Marcęs ad Athanasium.
|| Ecclesia non potest errare, de qua ecclesia scelligitur.

f ¶ *Nouitatibus.*] ‖ quæro de qua ecclesia intelligas quod hic dicitur quòd non possit errare? si de ipso Papa, qui ecclesia dicitur. supra e. quodcumque. & 7. q. 1. scire debes. sed certum est, quòd Papa errare potest. 19. distinct. Anastasius. 40. distinctio. si Papa Respon. ipsa cõgregatio fidelium hic dicitur ecclesia, vt de consecrat. distinct. 1. ecclesia. & talis ecclesia nõ potest nõ esse: vt infra eadem pudenda. nam ipse Dominus orat pro ecclesia. 21. distinct. §. 1. ver. ego pro te. & volũtate labiorum suorum nõ fraudabitur.

4 Anſ. l. 1. cap. 36. Poly. l. 1. tit. 3.

Memor sum.] CASVS. Profitetur Christus se sub fide & nomine Petri præsidere: cuius fides à Domino est manifestata: q̃ fides hæreses non fouet, sed destruit: *Ei causæ*, scilicet destructioni hæreticorũ omnes conatus suos impendere cupit. Sequẽtia autẽ tria cap. plana sunt.

† *al. nullum vmquam fallit, sed*

g ¶ *A Domino.*] dicẽte: Tu es Petrus, &c.
b Vt 20. dist. quamuis. 22. distin. sacrosancta.
h ¶ *Confessio.*] Tu es Christus filius Dei viui.
i *Voties.*] ¶ *Fidei.*] sic 16. q. 1.

soli * tamen Petro dicitur [Duc in altum] hoc est, in profundum disputationum. Quid enim tam altum, quàm altitudinẽ diuitiarum videre, scire Dei filium, & professionem b diuinæ generationis assumere? quam licet mens nequeat c humana plene rationis inuestigatione comprehendere; fidei tamen plenitudo d complectitur.

Idem ibidem paulo inferius.

¶ Quis Petrus accepit mandatum, vt hamo piscem operet. C. VIII.

1 ESt † aliud Apostolicũ piscandi genus: quo genere solum Petrũ piscari Dominus iubet, dicens [Mitte hamum e: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle.]

Item Lucius Papa episcopis Galliæ, & Hispaniæ.

¶ Nulla perturbatio a tramite Apostolicæ sedis repellat, quæ omnes hæreses semper destruxit. C. IX.

2 ARecta ergo fide, & Apostolico tramite propter vllam persecutionem † nolite recedere, sciẽtes, quoniam iuxta Saluatoris sententiam, beati sunt, qui persecutionem patiuntur propter iustitiã. 3 Hæc est Apostolorũ viua traditio: hæc vera charitas, quæ prædicanda est, & præcipue diligenda, ac fouenda, atque fiducialiter ab omnibus tenẽda: hæc sancta, & Apostolica mater omnium ecclesiarum Christi ecclesia: quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis numquam erasse probatur: nec hæreticis nouitatibus f deprauata succubuit: sed, vt in exordio normam fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis Apostolorũ Christi principibus, illibata fine tenus manet.

Item Sixtus Papa II. ad Gratum episcopum, epist. I.

¶ Fides Romanæ ecclesiæ omnem hæresim destruit, nullam fouet. C. X.

4 MEmor sum me sub illius nomine, ecclesiæ præsidere; cuius à Domino g Iesu Christo est confessio h glorificata: & cuius fides nullã † hæresim vmquam fouit; sed omnes quidem hæreses destruit. Intelligo autem mihi aliter non licere, quàm vt omnes conatus meos ei causæ, in qua vniuersalis ecclesiæ salus infestatur, impendam.

Itẽ Eusebius Papa episcopis Thusciæ, epist. 3.

frater noster. 12. distinct. præceptis. 23. quæst. vlt. conuenior. supra dist. 80. capit. 2. contra. ‖ Sed aliud est quæstionem de fide motam terminare (quod nulli præterquam Romanæ sedi permittitur: sicut hic dicitur) aliud est ipsam fine diffinitione ventilare: quod patriarchæ primates facere possunt, vt ibi concinetur. fi. 3. quæst. 6.

1 Dico determinare, quod ad fidem pertinet, & de materia.

¶ Nullis hæresibus Romana faciendi ecclesia. C. XI.

IN sede Apostolica extra maculam semper est catholica seruata religio.

Item Innocentius Papa episcopis concilij Mileuitani, epist. 26.

¶ Ad Romanam sedem de quibusdam, quoties ratio fidei tractatur. C. XII.

5 QVoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & coepiscopos nostros nõ nisi ad Petrum k, id est, sui nominis & honoris auctorem referre debere (veluti nũc retulit vestra dilectio;) quod per totũ mundũ posit ecclesiis omnibus in cõmune prodesse.

Item Iulius Papa ad episcopos orientales, epist. 1.

¶ Christianæ rebus omnibus fidem Romana ecclesia præcessisse probatur. C. XIII.

6 OFficij nostri cõsideratione non est nobis dissimulare l, non est tacere m libertas †: quibus maior cunctis Christianæ religionis zelus incumbit.

Item Hieronymus ad Damasum in expositione symboli.

¶ Aliorum ora non claudet fides, quam Romana commendat ecclesia. C. XIII.

7 HÆc est fides n, Papa beatissime, quam in ecclesia catholica o didicimus, quãq; semper tenuimus, & tenemus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est; emendari p cupimus à te, qui Petri & fidem, & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur q; quicumque me culpare † voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, nõ † me hæreticũ comprobabit r. *Item*. ¶ Sãcta s Romana ecclesia, quę semper immaculata mansit, & Domino prouidente, & beato Petro apostolo opem ferente in futuro manebit, sine vlla hæreticorũ insultatione t firma, & immobilis omni tẽpore persisteret.

Item Marcellus Papa vniuersis episcopis per Antiochiam constitutis, epistola prima.

Rogamus.]

1 Dissimulatio est multiplex

2 Anſel. 1. c. 5.

3 Pol. ibidem. Anſel. l. 1. c. 27. & l. 2. c. 54.

6 Anſel. 1. c. 5.

al. libertas

7 Pol. ibidem.

1 Orti non decimi Pa.

2 Pol. l. 1. c. 5. de Apostolis

- al maculam

- al fidhæreticum

c Ad idem 5 ea. q. 3. diuis. & c. qui in ecclesia.

‖ Christus est id. qui vocatur filius hominis.

d Hoc idem quia attendens Hieronymus, dixit, se nouerit, & sciat, non esse hæreticum, qui Romanæ ecclesiæ fidem teneat, & ideo ait, se didicisse, & tenere, & sperare, & confidere, & in ea se permanere. Ar. L.

Rogamus.] CASVS. Episcopi per Antiochiam cõstituti, à dispositione Romanæ ecclesiæ deuiabãt in doctrina & quibusdam aliis, quare Marcellus Papa scribit omnibus illis episcopis, vt aliud nõ doceant quam acceperũt à Petro apostolo & reliquis sanctis patribus, nec recedant à dispositione ecclesiæ Romanæ. nam licet Petri principatus olim apud Antiochiam fuerit, tamen Deo iubente Romã est translatus, vbi caput est totius ecclesiæ.

¶ Aliud, quàm Romana ecclesia neque sentire, neque docere permittitur. C. XV.

1 ROgamus vos fratres, vt non aliud doceatis, neque sentiatis, quàm quod à beato Petro Apostolo, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis. Ab illo enim primo instructi estis. Ideo nõ oportet vos proprium derelinquere patrem, & alios sequi. Ipse enim caput est totius ecclesiæ: cui ait Dominus, [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meã, &c.] Eius enim sedes primitus a apud vos fuit: quæ postea, iubente Domino, Romam trãslata b est: cui, adminiculante gratia diuina, hodierna præsidemus die. Nec ab eius dispositione vos deuiare oportet c: ad quam cuncta maiora ecclesiastica negotia, diuina disponente gratia, iussa sunt referri: vt ab ea regulariter disponãtur, à qua sumpsere principia. Si vero vestra Antiochena, quæ olim d prima erat, Romanæ cessit sedi e; nulla est, quæ eius non sit subiecta ditioni.

1 Primitus.] infra de consec. distinct. 1. basilicas. supra 11. distinct. nolite. supra 12. distinct. nouit. contra, supra 22. dist. sacrosancta. supra 21. di. quamuis. contra sed ibi dicitur prima, id est maior, vel prima quæ hodie prima inter alias numeratur. 22. distinct. renouantes.

Matth. 16.

b ¶ *Translata.*] vt 3. 7. quæst. 1. mutationes.

c ¶ *Oportet.*] in fide. nam aliàs sic. 12. distinct. nouit. Ioan.

d ¶ *Qui olim.*] cũ Petrus ibi resideret.

e ¶ *Sedi.*] argum. quod in maioribus cõceditur, fortius in minoribus locum habere. 16. quæst. 2. c. 1. 3. dist. 23. in nomine.

Petro vincente te, vincam.

‖ Nã si vinco vincentem te, ergo & te, &c. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. vlt. & est hic arg. quòd si Papa subiicit sibi aliquam ecclesiam, q̃ per cõsequens omnes capellas illius subiicit sibi. arg. 16. quæst. 1. frater noster. quod non verum, vt extra de priui. cũ capella. argu. contra. fi. qui po. in pign. Claudius felix. ‖ Et est hic ar. cõtra Græcos, qui Papę nõ bñ obediũt.

Vm beatissimus.] CASVS. Dioscorus Alexãdrinus patriarcha asserebat de duabus naturis, s. deitatis & humanitatis vnã esse factã in Christo, & dicebat hãc doctrinã descẽdisse à Marco discipulo Petri. Scribit Marcellinus episcopus Dioscoro, & dicit q̃ non est credẽdum Marcũ Euangelistã aliud tradidisse, quam quod à magistro suo percepit.

f ¶ *Qui Alexãdrinã.*] & est arg. q̃ non debetis audire magistrũ nisi qui bene sciat, cũ id prædicare debeat, & non ex proprio ingenio aliqua inuenire. 37. dist. relatũ. sic & Cassius opinionẽ magistri sui bene defendebat: vt ff. de arbit. qualem. & dic aliis, id est, contrariis, & ita non est contra. 12. distin. nouit. nam etiam alias consuetudines habere possumus nisi specialiter prohiberet Rom. eccles. de aliqua. de consec. distinct. 1. basilicas. Io.

1 Orti non decimi Pa.

2 Pol. l. 1. c. 5. de Apostolis

‖ Petrus Malchi autem auriculam abscidit.

g ¶ *Si Petrus.*] CASVS. ‖ Tangit quòd Petrus in passione Domini abscidit auriculam Malchi, & Dominus eam restituit sibi. & per hoc nota, quòd male intelligenti auris spiritualiter est per Petrum abscindenda: ipse enim habet potestatem ligandi & soluendi. Nota etiam, quòd si conuertantur tales, Dominus refundet eis auditum.

Item Ambrosius in commentariis, ad c. 22. Lucæ, lib. 10. cap. 12.

¶ *Citabatur antea ex Gregorio, apud quem non est inuentum.*

¶ Professione suæ fidei aurem erroris Romana abscidit ecclesia. C. XVII.

Ioan. 18.

SI Petrus g volens h percussit aurem, docuit quòd aurẽ habere in specie non deberẽt i, quam in ministerio † non haberent. Sed bonus Domin⁹ & ipsi refundit auditum: secũdum prophetica dicta demonstrans & ipsos k, si conuertantur, posse sanari, qui in passione Domini vulnerati sunt: eo quòd l omne peccatum fidei † mysteriis abluatur. Tollit ergo Petrus aurẽ. Quare Petrus? Quia ipse est, qui accepit claues regni cœlorum. Ille enim condemnat m, qui & absoluit 3: quoniam ligandi, & soluendi idem adeptus est potestatem. Tollit autem male audientis, tollit autem gladio spiritali auram interiorem male intelligentis. Caueamus, ne cui tollatur auricula, dum legitur passio Domini. Si ad diuinitatem a eius referimus infirmitatem corporeæ passionis; exciditur o auricula, & exciditur à Petro: qui non passus est Christum prophetam p æstimari: sed Dei filium docuit fideli confessione q signari.

† *mysterio* orig.

Esa. 35.

Item Cyprianus in tractatu de vnitate ecclesiæ.

¶ Extra vnitatem sanctæ ecclesiæ spiritus sanctus non accipitur. C. XVIII.

Matth. 16.

4 LOquitur r Dominus ad Petrum, [Ego dico tibi, inquit, quia tu es s Petrus: & super istam petram t ædificabo ecclesiam meam.] Super vnum v ædificat ecclesiam: & quãuis Apostolis omnibus post resurrectionẽ suam, parem potestatem tribuat, & dicat, [Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum,] tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant vtique & ceteri Apostoli, quod fuit, instar radij, rami & riuuli: qui si à sole & ab arbore & à fonte diuellantur, euanescunt. Secunda pars ibi, *Episcopatus vnus.*

al. in ministerio fidei
Matth. 16.

3 Et contra 1. eius est nolle. ff. de reib. fugnifi.

4 Omittuntur aliquot verba. Poly. l. 1. 7. tit. 3. Anſ. l. 1. c. 10.

r ¶ *Loquitur.*] Probat ecclesiam esse vnam: quia Dominus vt ecclesiæ significaret vnitatem, dixit super vnum eam se ædificaturum dicens: ego dico tibi, quia tu es Petrus, &c. Secundo probat illa auctoritate Salomonis in persona Domini loquentis. Vna est columba mea. Tertio auctoritate Pauli dicentis: Vnum est corpus: vnus spiritus: vna fides: vnum baptisma, &c. postea comparat eam soli, arbori, fonti. Vltimo dicit quòd si quis non tenuerit hanc vnitatem, fructum non poterit facere, sed arescet sicut ramus precisus ab arbore.

s ¶ *Quia tu es.*] Supra distinct. 50. fidelior.
t ¶ [*Petram.*] id est, super tuæ fidei soliditatem.
v ¶ *Super vnũ.*] ‖ qa vbi pluralitas, ibi discordia, de pœ. di. 2. qñ Adã.

‖ Discordia est in pluralitate.

a ¶ *Petrus pari.*] Supra distinct. 21. in nouo. supra 2. quæstio. 7. puto. contra. Puto verum esse quòd pares fuerũt in ordine & dignitate consecrationis. secus in administrationis plenitudine,
Cant. 6. quæ satis differt ab aliis: quod liquet ex illo c. 25. dist. perlectis. & dist. 80. in illis.
b ¶ *Vna est.*] infra de consecr. distinct. 4. aliud, id est, vnica est.
c ¶ *Matris suæ.*] id est, ecclesiæ, cuius mater genitrix & pater genitor est Deus. Vel dic matris, scilicet ecclesiæ triumphantis.
Eph. 4. d ¶ *Vnum corpus.*] id est, vna ecclesia compositione membrorum.
e ¶ *Vnus spiritus.*] id est, vniti voluntate: vel vnus, scilicet sanctus est in nobis, quo vnum corpus efficimur.
f ¶ *Vna spes.*] id est, vna res sperata ad quam sumus vocati.
al. perfidie g ¶ *Vnus Dominus.*] i. vna essentia: & vnus. i. consimilis, vel de vno.
h ¶ *Vnum baptisma.*] à quocunque detur vel æquiualens. 1. q. 1. hi qui. & cap. hanc regulam vel vnus, id est, creator omnium.
i ¶ *Præsidemus.*] & ita in toto sunt partes eius, sicut dicit lex. ff. de re iud. in toto & pars continetur.
k ¶ *Episcopatum.*] i. ordinem episcopalem.
l ¶ *In solidum.*] nor. q̃ singula iura à quolibet in solidum tenẽtur: vt ff. de ver. obli. l. 2. & ff. de seruit. l. viæ. vnde idem ius residet apud quemlibet: tamẽ reuera quilibet habet separatũ & speciale ius: vt ff. quemadmodũ seruit. amit. aquam.
m ¶ *Vnitas.*] infra ea. quæst. schisma.
n ¶ *Fructus.*] Sup. 23. q. 7. quemadmodum.
o ¶ *Per totum.*] Supra dist. 21. quamuis. Supra 7. q. 1. Nouatianus, Io.

A Lienus.] CASVS. Hæretici putabant se esse in ecclesia, & habere Deum patrem: quia in vnũ congregabantur, Sed Cyprianus cõtra ostendit, dicẽs quòd licet congregentur in vnum, tamen propter hoc neque Deũ, neque gratiam eius secum habere potẽrunt: quia sunt extra ecclesiæ vnitatẽ, quã Dominꝰ suos discipulos habere voluit, & alios suo nomine cõgregatos, qđ probat auctoritate Euangelij.
p ¶ *Alienus.*] CASVS. In prima parte dicitur, q̃ non potest Deum habere patrem, qui ecclesiæ non tenet vnitatem. In secunda parte probat ecclesiam esse vnam auctoritate Domini dicentis. Si duo ex vobis conuenerint, &c.

& Petrus [2], pari consortio prædíti, & honoris & potestatis. Sed exordium ab vnitate proficiscitur: vt ecclesia vna monstretur: quã vnam ecclesiam etiam in cantico canticorum spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit [Vna est [c] columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, [c] electa genitrici suæ.] Hanc ecclesiæ vnitatem [a] qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui ecclesiæ renititur, & resistit, in ecclesia se esse confidit? Quando & beatus Apostolus Paulus hoc idem doceat & sacramentum vnitatis ostendit dicens, [Vnum corpus [d], & vnus [e] spiritus: vna spes [f] vocationis vestræ. Vnus Dominus [g], vna fides, vnũ baptisma [h], vnus Deus.] Quam vnitatem tenere firmiter, & vendicare debemus, maxime episcopi, qui in ecclesia præsidemus [i]: vt episcopatum [k] ipsum vnum, atque indiuisum probemus. Nemo fraternitatẽ mendacio fallat: nemo fidei veritatem perfida † præuaricatione corrumpat. ¶ Episcopatus vnus est: cuius à singulis in solidum [l] pars tenetur. Ecclesia vna est, quæ in multitudinẽ latius incremento fœcunditatis extenditur: quomodo solis multi radij, sed lumen vnum: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum: & cum de fonte vno riui plurimi defluũt, numerositas licet diffusa videatur exundãtis copiæ largitate: vnitas [m] tamen seruatur in origine. Auelle radium solis à corpore: diuisionem lucis vnitas non capit. Ab arbore frange ramum: fructus † [n] germinare non poterit. A fonte præcide riuũ: præcisus arescet. Sic & ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum [o] radios suos porrigit: vnum tamen lumẽ est, quod vbique diffunditur; nec vnitas corporis separatur. Ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit: profluentes largiter riuos latius pandit: vnum tamen caput est, & origo vna, & vna mater est fœcunditatis successibus copiosa †. Illius fœtu nascimur: illius lacte nutrimur: spiritu eius animamur. Adulterari nõ potest sponsa Christi: incorrupta est, & pudica. Vnam domum nouit: vnius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.

al. gloriosa

a ¶ Vnitatem.] *Quæ sequuntur vsque ad vers.* Quando. *addita sunt ex originali: ex quo alia etiã & addita, & emẽdata sunt.*

Idem ibidem paulo inferius.

¶ Non habet Deum patrem, vniuersalis ecclesiæ relinquens vnitatem.
C. XIX.

1 ALienus est [p], profanus est, hostis est: habere iam nõ potest Deum patrẽ, qui ecclesiam non habet matrem. *Item infra.*

¶ Dominus enim cum discipulis suis vnanimitatẽ suaderet, & pacem [Dico, inquit, vobis, quoniam si duobus [β] ex vobis conuenerit in terra, de omni re, quamcumque petierit is, continget vobis à patre meo, qui in cœlis est. Vbicumque [o] enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo; ego cum eis sum,] ostendens non multitudini [r], sed vnanimitati deprecãtiõ plurimum tribui. [Si duobus, inquit, ex vobis cõuenerit in terra.] vnanimitatem prius posuit: cõcordiam pacis ante præmisit: vt conueniat [s] nobis fideliter, & firmiter, docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipsius ecclesiæ, & cum vniuersa fraternitate non conuenit? Quomodo possunt duo, aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo, & ab eius Euangelio separari?

β ¶ Si duobus.] *Sic legitur in octo vetustis beati Cypriani codicibus & hic, & aliis locis, vbi hæc Euangelij sententia affertur. In vulgatis tamen est, vt antea apud Gratianum.* Si duo ex vobis conuenerint.

Item Augustinus libro septimo de baptismo, cap. 51.

Antea & hoc, & sequens caput tribuebantur Hieronymo: quemadmodum etiam apud Anselmum, & in Polycarpo.

¶ Ligandi & soluendi non habet potestatem, qui vnitatem pacis catholicæ non tenet. C. XX.

2 OMnibus [t] consideratis puto me non temere dicere, alios ita esse in domo Dei, vt ipsi [v] etiam sint eadem domus Dei, quæ dicitur ædificari super petrã [x], quæ vnica colũba appellatur, quę sponsa pulchra sine macula [y], & ruga [z], & hortus cõclusus, fons signatus [2], puteus [b] aquæ viuæ, paradisus cum fructu pomorũ, quæ domus etiam claues accepit, ac potestatẽ soluẽdi & ligandi. Hãc domum si quis corripientẽ, corrigentemque contempserit, [sit tibi, inquit, sicut ethnicus [c], & publicanus.] De hac domo dicitur, [Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.] & [Qui habitare facit vnanimes in domo.] & [Iocundatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.] & [Beati, qui habitant in domo tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.]

Idem libro secundo, capite sexto.

b ¶ *Puteus.*] puteus dicitur propter occulta mysteria [2], quæ solis sanctis per reuelationem spiritus sancti aperta sunt. Ioan.
c ¶ *Ethnicus.*] ar. q̃ cõtumax hæretic' est iudicãdus. 81. di. c. si qui.

q ¶ *Vtcunque.*] 20. distinct. cap. vic. supra 1. q. 1. cum scriptura.
r ¶ *Non multitudini.*] infra de consec. distin. 5. non mediocriter. versic. quapropter melior. & 7. ead. q. ca. odi. & proiect. & in auth. de referen. §. pro eadem. coll. 2.
s ¶ *Vt cõueniat nobis.*] id est, cõueniamus inter nos, vel, id est, conueniamus nobis inuicẽ: [quia turpis est pars toti suo non congruens. 7. distin. quæ contra. & est arg. ab ordine verborum: quia semper primo nominato dabitur: vt ff. de vsufruct. l. quoties. ff. de leg. cum pater. §. pen. argu. contra. C. de testa. præposteri. ff. de sol. non enim ordo.

1 Pet. 1. Acta 5. 2.

Matth. 18.

§ Pars est turpis quæ toti suo non cohæret.

O Mnibus.] CASVS. Hierony. multipliciter commẽdat in hoc ca. ecclesiam Romanam, quæ est sine macula & ruga: in qua sunt Christi fideles: quã si qs contemnit, debet haberi sicut ethnicus & publicanus. *Alios*, scilicet fideles. *Vel quosdam.* scilicet bonos. *Sine macula*, scilicet mortalis peccati. *ruga*, scilicet duplicitatis. *ortus*, quia gratiam spiritualium, & scilicet virtutũ gignit. alia sunt in apparatu, *Paradisus*, scilicet, parãs Deo viam.
t ¶ *Omnibus.*] CASVS. Dicit Hiero, quòd quidam dicuntur ita esse in ecclesia, quòd etiam sunt ipsa ecclesia, q̃ est vnica columba; quæ sine macula & ruga appellatur: de qua dictũ intelligitur: Domine dilexi decorem domus tuæ, &c. quã ecclesiã si quis contempserit, nec se correxit, fit tibi tanquã ethnicus & publicanus. 2. q. 1. si peccauerit.
v ¶ *Vt etiam ipsi.*] sup. dist. 21. quãuis. idem dicitur infra de pœ. dist. 4. in domo.
x ¶ *Supra firmam petram.*] petra autem erat Christus. de consecr. distinct. 2. reuera.
y ¶ *Macula.*] mortalis peccati.
z ¶ *Ruga.*] id est, duplicitate.
a ¶ *Fons signatus.*] hoc etiam legitur de beata Virgine: [quia spiritualis sensus indignis absconditur &, secretiora fidei, &c. 43. dist. in mandatis. ideo etiam dicit, signatus, quia hæreticus inde non bibit. nam est proprius fons, cui non communicat alienus. de pœnitent. distinctione 1. cum ergo.

Matth. 16. Psal. 25. Psal. 67.

§ Sensus spiritualis absconditur ab indignis. *Psal. 121. Psal. 83.*

Non affe-

Non afferamus.] CASVS. Hierony. in hoc cap. reprehendit quosdam sacerdotes, qui pro suo arbitrio dicebãt peccata grauia vel leuia, diuinam scripturam non attendentes: nec iuxta diuersitatem delictorum pœnas varias imponebant. Docet ergo quòd secundum scripturam diuinam peccatum leue vel graue leuiter vel grauiter est puniendum. Et hoc probat tribus exemplis, scilicet idololatriæ, combustiõis libri Hieremiæ, & schismatis: inter quæ schisma velut scelerati[9], grauius hiatu terræ est vindicatũ, cum idololatria gladio sit punitaꝰ combustio libri cẽde bellica, & captiuitate pegrina.

Proverb 11. Osee 11. Amos 8.

a ¶ *Non afferamus.*] pone casum per illud 37. distin. relatum. nam sunt quidã qui subtilitate sua dicũtur, & volunt aliter interpretari diuinas scripturas quàm debeant: & ita errant, & in schisma incidũt: quòd peccatum graue sit, ostendit ex genere pœnæ; quia grauius fuit punitum hoc delictum quàm libri exustio, vel idololatria.

Ezod. 32. Hier. 36. Num. 16.

b ¶ *Stateras.*] id est, sentẽtias iniquas, vel, proprie, id est, mẽsuras. arg. extra de empt. & ven. vt mẽsuræ, aliàs locum habet pœna, l. Cor. de fal. ff. de extraor. cog. annonam. arg. ff. de dolo, arbitrio. §. de eo qui.

1 Aug. tenãmen punit. ff. C. de ep. & cler. l. si ab eo dicã. ff. de fideic. l. fideicõ. quibus pũct.

c ¶ *Et schisma.*] sed videtur contra 7. quæst. 1. denique. quia ibi dicitur quòd schisma non fecerunt, supple tantũ quantum alij, de quibus dicitur ibi. vel fac vim in eo quod dicit hic tẽtatum. ¶nam aliud est tentare, aliud facere: sicut dicitur de Domino. Et cum gustasset, noluit bibere. de pœnitent. distin. 2. §. quod vero.

1 Aug. fer. de tempore. cap. 12.

Exod. 33.

Matth. 16.

¶ schisma animarum peccatum quam hæresis.

d ¶ *Sceleratius.*] nam dicit lex q̃ maiora delicta maioribꝰ pœnis, minora minoribꝰ sunt punienda: & in delicto æquali, ppinquas esse pœnas: in auth. vt fratrũ filij. coll. 9. ¶Et videtur secundum hoc q̃ maius sit peccatũ schisma quã hæresis. Sed cõtra 7. 32. q. 7. quid in omnibꝰ. Sed dic, quòd omne schisma habet hęresim annexã: maxime ex quo perseuerat. vnde non est differentia nisi quo ad principium: vt arg. 7. q. 3. inter schisma. & ita non est cõtra. Vel dic, quòd licet hæresis sit maius crimẽ in sui natura quàm schisma: magis tamen peccauerunt schismatici quàm illi hæretici, qui idolum adorauerũt: cum illi promptiores essent ad hoc: quia in Aegypto consueuerunt videre idola adorari ab Aegyptiis: sed Chore, Dathan & Abiron non peccauerunt ex aliqua imbecillitate vel consuetudine: sed tantum ex contumacia vel scienter: & secundum hunc intellectum, sceleratius, erit aduerbium. nam quanto maior est contemptus, tanto maius scelus committitur. 40. distinct. homo Christianus.

Exod. 12.

Via ex sola.] CASVS. In hoc cap. tria dicuntur. Primum est, quòd in sola ecclesia veritas inspicitur. Secundum est, quòd in ea sola sacrificatur. Tertium, quòd in ea sola quis custoditur: & singula membra singulis probat auctoritatibus vel exemplis.
e ¶ *Quia ex sola.*] CASVS. Probat multiplici auctoritate, quòd saluari non possumus nisi teneamus ecclesiæ vnitatem: vt supra 1. quæstione 1. extra catholicam. & cap. si quis inquit. supra 96. distinctio. cap. 2. & 93. distinct. qui cathedram.
f ¶ *Sanctum dari canibus.*] 7. e. q. schisma. de pœn. di. 1. nonnulli. Io.

¶ Varia crimina variis sunt pœnis afficienda. C. XXI.

NOn afferamus: stateras [b] dolosas, vbi appẽdamus quod volumus, & quomodo volumus pro arbitrio nostro dicentes; hoc graue, hoc leue est: sed afferamus diuinam staterã de scripturis sanctis, tamquam de thesauris Dominicis: & in illa, quid sit grauius, appẽdamus: immo non appẽdamus, sed à Dño appẽsa recognoscamus. Tẽpore illo, quo Dominus priora delicta recẽtibus pœnarum exemplis cauenda mõstrauit, & idolum fabricatum, atque adoratum est, & propheticus liber ira regis contemptoris incensus, & schisma [c] tentatum [1]: & idololatria gladio punita est; exustio libri bellica cæde, & peregrina captiuitate; schisma hiatu terræ sepultis auctoribus viuis, & ceteris cœlesti igne consumptis. Quis iã dubitauerit hoc esse sceleratius si cõmissum; quod est grauius vindicatum?

Item Gregorius in moralibus, libro 35. cap. 6.[2]

¶ In sola ecclesia sacrificium Dominus accipit. C. XXII.

3 QVia ex sola ecclesia catholica veritas conspicitur; apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyses ponitur, vt Dei speciem [f] contempletur: quia, nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinam præsentiam, nõ cognoscit. De qua soliditate Dominꝰ dicit, [Super hãc petram ædificabo, &c.] *& supra.*

¶ Sola quippe est, per quam sacrificium Dominus libẽter accipiat: sola, quæ pro errantibus fiduciali ter intercedat: Vnde etiam de agni hostia Dominus præcepit dicens, [In vna domo comedetur: nec efferetis de carnibus eius foras.] In vna namque domo agnus comeditur: quia in vna catholica ecclesia, vera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina lex [4] efferri foras prohibet: quia sanctum dari canibus vetat. Sola est, in qua bonum fructuose peragitur: vnde & mercedem denarij non nisi qui intra vineam laborauerant, acceperunt. Sola est; quæ intra se positos valida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidẽ ad sublimiora sustulit: omnes autem, quos extra arcam inuenit, extinxit.

Item Ambrosius in oratione funebri de obitu fratris.

¶ Non exhibet fidem Christo, qui corpus eius discerpit. C. XXIII.

4 A Duocauit [g] ad se Cyprianus [a] episcopum Satyrum: nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam: percunctatusque ex eo est; vtrum nam de episcopis catholicis esset, hoc est, si cum Romana ecclesia conueniret. Et forte ad id locorũ in schismate regionis illius ecclesia erat. Lucifer enim se à nostra communione tunc temporis diuiserat: & quamquam pro fide exulasset, & fidei suæ reliquisset heredes [h]; non putauit; tamen fidẽ esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent [i]; tamen erga Dei ecclesiam non tenebant: cuius patiebãtur velut quosdã artus [k] diuidi, & membra lacerari. Etenim cum propter ecclesiã Christus passus sit, & corpus Christi ecclesia sit; nõ videtur ab his exhiberi Christo fides: à quibus euacuatur passio [m] eius, corpusque distrahitur. Itaque quamuis gratię fœnus β teneret, [n] & metueret tanti nominis debitor nauigare; tamen eo transire maluit; vbi tuto posset exoluere. Iudicabat enim diuinæ solutionis [o], & gratiam in affectu [p], ac fide esse: quã quia [q] statim vbi primum copia liberior à suo diacono nõ esse receptũ, recesit cũ quibusdã epis aliis, nec voluit aliorũ statuta seruare. Et cũ Cyprianus de quo hic agitur, in loco cõuerfaretur, vbi per Luciferũ schisma erat seminatum, tũc vocauit ad eum quẽdam episcopum illius loci nomine Satyrũ, inquirens ab eo an esset de catholicis episcopis. Cum autem deprehẽdisset eũ nõ esse catholicũ, nec alios ibi catholicos inueniret, trãstulit se ad alias partes: vt cũ opportunitas à Dño daret, ad easdẽ partes ꝑdicaturus reuertereretur.

1 Anſ. l. 12. c. 48. Poly. l. 7. tit. 4.

al. iuſtio Matth. 7. Matth. 20.

Gen. 7.

§ Constantini tẽpore multi episcopi fuerunt in exiliũ missi.

quidem] or.

h ¶ *Heredes.*] id est, aliquos instructos reliquisset in fide.
i ¶ *Non putauit.*] Cyprianus.
k ¶ *Tenerent.*] Lucifer & Satyrus. vel teneret, Satyrus. hoc autem non prodest: vt 7. quæst. 1. denique.
l ¶ *Artus.*] artus dicuntur episcopi, qui viriliter sustinẽt ecclesiam.
m ¶ *Passio.*] id est, ecclesia, pro qua ipse passus est.
n ¶ *Teneret.*] iure obligationis [2]. nam quilibet prælatus est Dominicus debitor 43. distinct. dispensatio.
o ¶ *Solutionis.*] id est, prædicationis: qua audita conuertebantur, & sic soluebantur à peccatis.
p ¶ *In affectu.*] Nã affectus sine effectu nõ soluit dñicũ debitorẽ: licet

a Sic etiã no. 1. q. 3. nec quisquam in vltimo. Vel dic. i. fidei Christianæ, quam alias oporteret eũ præ licare in istãc vt in alijs locis. Gof.

cōtrarium fiat vt hic,& de pœnit.dist.1.§.simuliter. & illud de pœnit. dist.6.c.1.ibi,nam ex desiderio,&c. & idē est in obligatione, qua quis tenetur homini si paratus est soluere, & non inuenit cui, non imputabitur ei.C.de vsu.acceptam.ff.de arbit.Celsus.

a ¶ *Dei gratiam.*] id est,libertatem prædicandi.

b ¶ *Et accepit.*] idem Cyprianus postea.

Omnis qui.] CASVS. Ostēdit Beda in hoc c.q schismaticis & hæreticis non debemus communicare.& hoc probat tripliciter. primo auctoritate Ioannis Euangelistæ. postea exemplo eiusdem,tertio exemplo Polycarpi. Auctoritas est in principio capit. Exemplum Ioānis est ibi, *Narrat enim.* Exēplum Polycarpi est ibi, *Idē etiā Polycarpus.*

c ¶ *Et patrem.*] 3.dist. 42.quiescamus.

d ¶ *Nec aue.*] 11. q. 3. excommunicatos.

e ¶ *Communicat.*] supra.dist.63.cū Hadrianus.

f ¶ *Ioānes.*] Euāgelista.

g ¶ *Factis exhibuit.*] nam cœpit Iesus facere & docere.3. 36. distinct. § ecce.arg.ff. de re mili. officium.

h ¶ *Balneas.*] & ita etiā religiosi possunt intrare balnea:quod intelligo in necessitate.arg. de consecrat. distinct. 3. peruenit.sed videtur excusari etiam in hoc casu 11.q.3.quoniā multos.& ita non debemus lauari cū hominibus alienæ fidei: sicut & dicit canon quòd nec cum muliere. 81.dist.non oportet.C.de rep.l.vlt.§.vlt.sed nec orare cum eis. Sed numquid in ecclesia interdicta possumus orare? sic, tacite tamen 2.quæst.3.si quis episcopus.

Quoniā vetusto.] CASVS. Dicit Hieron. in hoc c. in ecclesia oriētali hæreses & schismata pullulare:vnde ecclesia occidētalis praua doctrinas hæreticorum exterminat, & ideo quamuis mare interponatur, tamen Romanam ecclesiam & fidem ab ea laudatam censuit consulēdam, vbi fides permanet inuiolata. & sic occidentalē ecclesiā multipliciter commendando, oriētalem ecclesiā detestatur:quia fides ibi permanet violata. In fine dicit quòd etsi in ea solicitudine sit q diuidit Syriā à Barbaria: ita q fidē à Romana ecclesia semp expetere non possit: tamē sequitur martyres & confessores illius regionis, hæreticos deuitādo.

Expositio autem litteræ consuetit in apparatu notari, & ideo supersedeo.Et nota,quòd omnia cap. præcedentia & sequentia vsque ad §. *His auctoritatibus.* inducuntur q tantum ecclesia catholica & non hæretici vel excommunicati,qui sunt extra ecclesiam,potestatem habent ligandi & soluendi.

i ¶ *Quoniam vetusto.*] CASVS. Hieron. dicit in ecclesia orientali hæreses & schismata pullulare,quod nō est in ecclesia Romana, cuius ecclesiæ fuit, implerē non distulit; Dei gratiam[a] & accepit[b] desideratam,& seruauit acceptam.

a ¶ Cyprianus.] *Apud B. Ambrosium, & Anselmum legitur*, Aduocauit ad se episcopum Satyrus. *Narrat enim Ambrosius Satyrum fratrem suum, cum in Sardiniam appulisset, ad se episcopum Sardum vocasse.vt sciret Luciferianus ne, an catholicus esset. Sed ob glossam, & eum, qui casum scripsit, non est mutatum.*

β ¶ Fœnus.] *Antea legebatur*,fœdus. *Restitutum est ex aliquot vetustis exemplaribus,originali,& ceteris collectoribus.*

γ ¶ Solutionis.] *In aliquot manuscriptis, & apud B. Ambrosium. & ceteros collectores legitur*, diuinæ solutionem gratiæ. *Sed ob glossam non est emendatum. operæpretium autem fuerit integrum Ambrosij locum perlegere.*

Item Beda super epistolam Ioannis secundam,cap.vnico.

¶ Quem corpore nō recedentem est, qui fidem Christi non habet. C. XXIIII.

OMnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi; Deum non habet.Qui permanet in doctrina Christi; hic & patrem[c] & filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert; nolite recipere eum in domum: nec Aue[d] ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue; communicat[e] eius malignis operibus.] [1]Hæc Ioannes[f] de schismaticis, siue hæreticis detestandis: quæ verbis docuit,etiam factis exhibuit[g] †.

¶ Narrat enim de illo auditor illius sanctissimus, & martyr fortissimus Polycarpus Smyrnēorū antistes, quòd tēpore quodam, cum apud Ephesum balneas[h] lauandi gratia fuisset ingressus, & vidisset ibi Cerinthum; exilierit cōtinuo, & discesserit non lotus, dicens, fugiamus hinc, ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cerinthus lauat inimicus veritatis.Idem etiam Polycarpus Marcioni aliquando cum occurrisset; dicēti sibi,agnoscis nos?respondit, agnosco primogenitum Satanæ.

Item Hieronymus ad Damasum.

¶ Profanus est,extra ecclesiam beati Petri agnum comedere tentans. C. XXV.

[2]QVoniam vetusto[i] oriēs[k] inter se populorum furore collisus indiscissam[l] Domini tunicam[m], & desuper textam per fidē se profitetur tenēre.& licet loco sit remotus,nō tū mēte. Nā si quis in ea non inueniatur,peribit:sicut illi qui sunt inuēti extra arcā diluuij. nis[b]. ‖ Vel dicitur diabolus vetus oriens respectu Christi, de quo legitur. Visitauit nos oriens ex alto.

fruſta discerpit, & Christi vineam vulpes exterminant, vt inter lacus[c] contritos[c], qui non habent aquā,difficile, vbi fons signatus[n], & hortus ille conclusus sit, possit intelligi;ideo mihi cathedram Petri,& fidem Apostolico ore laudatam censui consulendam;inde ruc meæ animæ postulans cibum[o] vnde olim Christi victimēta[a] suscepi. Neque vero tanta vastitas elementi liquētis,& interiacens longitudo terrarū me à pretiosæ margaritæ[s] potuit inquisitione prohibere. Vbicumque fuerit corpus;illuc congregantur aquilæ[t]. Profligato[u] à sobole mala patrimonio[x], apud vos solos incorrupta patrum seruatur hereditas. Ibi cespite terra fœcundo Dominici seminis puritatem centeno fructu refert: hic obruta sulcis frumenta[y] in loliū[z], auenasque[a] degenerant[b]. Nunc in occidente sol iustitiæ oritur: in oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat,supra sydera posuit[c] thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa, & argentea: hic[d] testacea vasa vel lignea virga β ferrea,& æterno operiuntur[e] incendio. Quāquam igitur tui[f] me terreat magnitudo;inuitat tamen humanitas. A sacerdote victima † & salutem,à pastore præsidiū ouis flagito. Fatiscat † inuidia[i] Romani culminis, recedat ambitio. Cū successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullū præmium †, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione cōsocior. Super illam petram,ædificatam ecclesiam scio. Quicūque extra hanc domum agnum comederit; profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit; peribit regnante diluuio. Et quia pro meis facinoribus[k] ad eam solitudinem commigraui,quæ Syriam iuncto Barbarię fine determinat †, nec possum sanctum[l] Domini,tot interiacētibus spatiis, à sanctimonia tua semper expetere; ideo hic collegas tuos Ægyptios confessores sequor, & sub onerariis[m] nauibus parua nauicula deliteſco. Non noui Vitalem: Meletiū respuo: ignoro Paulinum. Quicūque tecum non colligit; spargit: hoc est, qui Christi non est; Antichristi[n] est.

Nobilitas fastum: fastus litem parit, armat
Lis odium: capiunt hæc tria mortis iter.

k ¶ *Pro facinoribus.*] scilicet purgandis.

l ¶ *Sanctum Domini.*]i.verbum Domini vel fidei,vel Eucharistiam.

m ¶ *Et sub onerariis.*] id est, magnis nauibus. ‖ nam quædam sunt onerariæ:quædam emphatæ, id est, homines ferentes: vt ff.de exercit. l.1.§.sed & si ab alio mutuatus,& §.nauem.

n ¶ *Antichristi.*] & qui non est mecum, contra me est. & quicunque à fide catholica discrepat,ei contrarius est.C.de Iudæ.cœlicarum. arg.ff.de fideicom.liber.si eum.§.1.B.

Væ dignior.] CASVS. Dicitur in hoc cap.quòd duæ sunt ecclesiæ,vna catholica, & alia hæreticorum. Prima non patitur postulatos in se habitare, quæ Christum habet habitatorem: quem nemo deserere debet: sicut Petrus nō deseruit. & in ea indubitanter est habitaculum eligēdum. Secunda vero ecclesia, scilicet hæreticorum ne ariditate eius polluamur, semper est deuitāda. Et hoc probatur auctoritate Apostoli.Seq.cap. patet.

b ¶ *Quæ dignior domus.*] CASVS. ‖ Duæ sunt ecclesiæ: vna catholica: quæ nō patitur postulatos habitare in se, cū habeat Christū habitatorem: quē nemo debet deserere: sicut nec Petr⁹, immo ibi est prædicandus: & habitaculum eligendum. Alia est hæreticorum, quæ vera nō est, hæc semper vitanda est, ne ariditate eius polluamur,deserendus est ergo hæreticus post admonitionem.

c ¶ *Ingressu.*] propter quam, vel ad quā fit ingressus Apostolica prædicatione.

d ¶ *Pedes.*] id est, operationes prauas.

e ¶ *Vestigiis.*] id est, operibus.

f ¶ *In reliquū.*] id est, de cetero[a].& ita exaudi prima q̄stio.7. quoties.[b]

g ¶ *Benedicitur.*] à Petro? vt de consecr. dist. 2.forte dicas. cum enim Christus dixisset: Nisi quis māducauerit carnē meā, & biberit sanguinē meum, &c. respōderunt quidā, durus est hic sermo.& separauerūt se ab eo,vt de consecr. dist.2. prima quidem,Petro dicente, Domine ad quem ibimus?verba vitæ æternæ habes.

h ¶ *Hospitium.*] argu. cōtra illos qui sæpe mutant hospitium.

i ¶ *In qua.*] scilicet ecclesia. si, id est, quia: legendum, id est,eligēdum est ibi esse:vel in qua ecclesia eligendum est ibi esse habitaculū, si Christus ibi sit, si,affirmatiue intelligitur, id est, ‖ quia reuera ibi Christus habitat.haud dubie, id est, non:& vere nō dubie fit: quia dubius in fide, est hæretic⁹, ext. de hær.c.1.

k ¶ *Excutiendus.*] de affectibus nostris.

l ¶ *Pedum puluis.*] id est,doctrina hæreticorū.

m ¶ *Ne fatiscētibus.*] id est, fissum faciētibus, vel deficientibus.

n ¶ *Siccitatibus.*] i.q.a hæretici ficci sunt:vt 1.q.prima.sicut Eunuch⁹.

o ¶ *Humi arido.*] vñ Ouidius, *Alta puellæ res trahat arena pedes.*

p ¶ *Infirmitates.*] Supra 2.quæst.7.§.de his.supra distinct.45. recedite.86.distinct.non satis.supra 14.quæst.5.scriptum.

q ¶ *Deuita.*] & ita ei non pandas secreta fidei nostræ. argumen. 11. quæst.3. nolite. 23.quæst.4. quidam. non autem quo ad correctionem, arg.1.quæst.7.conuenientibus.ibi quotidie intellige tam post primam. quàm post secundam,& hoc de iam damnatis. Quid tamen super hoc tenendum sit,notaui supra proxi. quæst.5. non vos. si autem quis errat in fide,nō statim est hæreticus, dūmodo paratus sit corrigi; vt supra eadem quæst. hæc est. si autem non vult corrigi vsque ad annum, amodo est habendus pro hæretico: vt extra de hæret. excommunicamus.

Vicunque.] ¶ *Absolui.*] infra de pœ.dist.1. verbū.

s ¶ *Ingredi.*] cum iste claues habeat:vt sup.20. distinct.§.1. Io.

Di, & proieci.] CASVS. Ostendit Hieron.in hoc cap.q Deus non respicit sacrificiā iniquorū, nec multitudinem sacrificiorum malorum hominum attendit:sed potius affectū respicit offerentium. & hoc probat auctoritate prophetæ, & exēplo viduæ. auctoritas est in princ. ca. & durat vsque ibi, *Odit autem.* Exinde sunt verba Hiero. Exēplū est ibi,*Vnde, & vidua.*

t ¶ *Vestras.*]vos nō tenētes vnitatem ecclesiæ,

v ¶ *Respiciam.*]hucusque sunt verba ‖phetæ.

x ¶ *Sed suas.*]arg.‖cōtra scholares qui vadunt ad ecclesiam vt videant dominas:quia ibi potius attendunt causam suam quàm Dei.

y ¶ *Similitudine.*] & est figura anthropopathos. nā attribuitur Deo quod est hominis, scilicet claudere nares. ‖non enim Deus habet membra distincta:ficut dicūt quidam hæretici. infra q. 3. quidam. ver. anthropomorphitæ.Et est hic arg. quòd si clericus agit cōtra laicum, debet loqui vulgariter[c].

z ¶ *Holocausta.*] supra q.1.illi offerunt.

a ¶ *Non ea suscipit.*] vt rēmuneret æterno pmio. supra 14. quæst. 5. scriptum. infra de pœn. distin.5. consideret.supra eadem quæst.1.alienus. 7. de consec. di.5. non mediocriter. 3. 14. q. vlt. c. vlt.3.q.7.in grauibus.

b ¶ *Vnde & vidua.*] de qua habes de pœnit. distinct.5.cap.1.

c ¶ *Duo minuta.*] ‖ *Affectu dātis pensat censura tonantis.*

Vnde illud:

Iuppiter vt centū taurorum sanguine fuso.
*Sic capitur minimi thuris amore Deus.*Io.

Vbi sana.] CASVS. Dicit Augu.in hoc cap.quòd vbi sana fides & charitas non sunt,iustitia ibi esse nō potest: & ideo schismatici & hæretici quia fidem & charitatem non habent, fructum de sua iustitia non expectent.seq.cap.pater.

d ¶ *Vbi sana.*] infra 28.quæstione 1. §. ex his. supra distinctione 43.

‖ Religiosi possunt intrare balnea.

2. *Ioan.* 1.

a Subaudi non propter voluptatem. 21. q. 4. c. 1. ad hoc 42. dist. §. 1.

‖ Trenaut l. 3. c. 3. Eusebius l. 4. cap. 14.

i al. exercuit

‖ Ecclesia est angusta.

dist.63.cap. ‖ Ibi lapsit.vel.

Ioan. 13.

Matth.12.

marginal

1. Cor. 11. ‖ Christus in ecclesia habitat.

Ad Tit. 3.

‖ Ibi gloſia vq.

Matth. 23. Ibid. 24.

Matth. 13. Ibid. 24.

Esa. 14. Matth. 5. 2 Tim. 2.

1 Vel dic, id ad vltimū, vt 95. dist. in scripturis. ‖ Ita. 4. inscript. ibi.

‖ victimam Iustiſ. otig.

‖ Faciſſet vera lectio

‖ primū oti.

Matth. 16. Exod. 12. Gen. 7.

‖ al. determinat

‖ Nobilitas in electionibus non est attendenda.

‖ Nomen fori duplicet.

2 Anſ. lx. cap. 64. Pol. l. 7. tit. 4.

Ioan. 19.

‖ Scholares aliqui vadunt ad ecclesias, vt videant dominas.

‖ Deus membra nō habet.

Mar. 12.

c Scilicet vt laicus intelligat. arg. 5. q. 2 relatum. de hoc est quæstio.B.

‖ Danti⁹ affectum considerat dominus.

Abachus 2. & Rom. 1.

in mandatis. contra. sed dicitur ibi deesse fidei, non quòd non sit fidelis, sed quo ad perfectionem.

ADDITIO. Nam & fides perficitur, de pœnitent. distinct. 2. dum sanctam. argum. 11. quæst. 3. quod prædecessor. Archid.

a ¶ *Iustus.*] id est, iustitia efficit vt sit dignus vita æterna. nam ibi Christus non est fundamentum, &c. vt 1. quæst. 1. cum Paulus. omnes enim virtutes patiunt detrimentum ab vno vitio, vt de pœnitent. distin. 5. cap. 1. vt in hoc casu. Io.

Rom. 13.

b ¶ *Hæretici.*] ¶ *Perfectionē.*] id est, sanctitatem: vt 1. quæst. 1. eos qui vel iustitiam. 1. quæst. 1. Dominus declarauit.

Dicimus.] CAVS. istius capituli talis est. Magnꝰ quæsiuit, à Cypriano vtrum Nouatianus posset conferre remissionē peccatorum, vel ligare. Et respondet quòd non, quia inter hæreticos & schismaticos reputatur, cum canonice non sit electus, sed à scipso ordinatꝰ est. vnde ecclesiā tenere nō potest: quia non est ordinatus in ecclesia. Cornelius vero qui Fabiano Papæ successit, est legitime ordinatus, & ideo Nouatianꝰ, & omnes sibi cōsentientes pœnis destinantur, nisi se separauerint à cōmunione malorum, dicente Domino per Moysen: Separamini, &c. & hoc probat exemplo eorum qui per consensum simul cū Dathan & Abirō perierūt. & auctoritate Oseæ prophetæ. Vbi autē sint auctoritates & exemplum, patet per seq. cap.

1 17. q. 1. Arianos. Anſl. 11. c 52. Poly. 1. 7. tit 5.

2 Anſl. 11. c. 41. Poly. 1. 7. tit. 5. *Dicimus* orig.

c ¶ *Didicimus.*] pone casum per illa duo cap. 7. quæst. 1. factus est. & c. Nouatianus. nā cū Cornelius canonice esset electus in Papam, Nouatianus à schismaticis volebat eligi, contra quem dicit Cyprianus eū non posse habere aliquam in ecclesia potestatem, cum sit schismaticus, cum ecclesia vna sit, & apud duos esse nō possit: probat postea exēplo Chore, Dathan & Abiron, qꝰ non solum tantum schismatici, sed etiam auctores eorum puniūtur. Vltimo dicit eos remissionem peccatorum, quam non habent, dare non posse.

al. ordinatus

3 7. q. 1. denique. §. q. vero.

d ¶ *Nil habere.*] argu. extra de schisma. cap. 1. 12. quæst. 2. alienationes. si tamen est occultus, tolleratur. quod facit: vt 7. not. in princ.] quia omnis schismaticus si perseueret, est hæreticus, nisi in summo Pontifice: vt ibi dixi.

4 1. q. 1. si quis inquit. §. quare qui.

¶ Schismaticus omnis est hæreticus.

¶ Argumentamur in iure vna ratione modis.

e ¶ *Propter quod.*]] arg. ab vniuersali ad singulares. 9. quæst. 3. cum simus. quandoque ab indefinita 1. quæst. 3. saluator. quandoque à primo ad vltimum. 28. quæst. 1. idololatria. quandoque à maiori. 32. quæst. 5. si Paulus. quandoque à simili. extra de translat. inter corporalia.

f ¶ *Non fuit.*] si enim iudicatur res esse mea, per consequens iudicatur non esse tuæ: vt ff. de procur. Pomponius. §. 2. ff. de except. rei iud.

Item Innocētius Papa ad Alexandrum, epist. 18.

¶ A fide recedentes, spiritus perfectionem amittit. C. XXX.

1 HÆretici, cū à fide catholica desciuerūt, perfectionem spiritus, quam acceperant, amiserunt.

Item Cyprianus Magno filio salutem, lib. 1. epist. 6.

¶ Sacri officij potestate priuatus careat hæreticus. C. XXXI.

a Officij.] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis. Antea legebatur,* sacrificij.

2 DIdicimus, † omnes omnino hæreticos, & schismaticos nil habere potestatis, ac iuris. Propter quod Nouatianus nec debet, nec potest excipi, quominus ipse quoq; extra ecclesiam consistens, & contra pacem, ac dilectionem Christi faciēs inter aduersarios, & antichristos computetur. *& paulo post.* Ecclesia vna est: quæ vna & intus esse, & foris nō potest. Si enim apud Nouatianum est; apud Cornelium nō fuit. Si vero apud Corneliū fuit, qui Fabiano episcopo legitima ordinatione successit, & quem præter sacerdotij honorē martyrio quoque Dominus glorificauit; Nouatianus in ecclesia non est, nec episcopus cōputari potest, qui Euāgelica, & Apostolica traditione contempta nemini succedens, à scipso ortus † est. Habere namque, aut tenere ecclesiā nullo modo potest, qui ordinatus in ecclesia non est. *& paulo post.* ¶ 3 Quòd vero eumdem, quem & nos, Deum patrem, eumdem filium Christum, eūdem spiritum sanctum nosse dicuntur; nec hoc adiuuare tales potest. *& infra.* ¶ 4 Inuenimus in tali facinore non solū duces, & auctores, sed etiam participes pœnis destinari, nisi à cōmunione malorum se separauerint, præcipiēte per Moysem Domino, & dicente. [Separamini à tabernaculis hominū istorum durissimorum: & nolite tangere ab omnibus, quæ sunt eis; ne simul pereatis in peccatis eorum.] Et quod cōminātus per Moysem Dominus fuerat, impleuit, vt quisquis se à Chore, & Dathan, & Abiron non separasset, pœnas statim pro impia communione persolueret. Quo exēplo ostenditur, & probatur obnoxios omnes & culpæ, & pœnæ futuros, qui se schismaticis cōtra præpositos, & sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint: sicut etiam per Oseę prophetā spiritus sanctus testatur, & dicit. [Sacrificia eorum, tāquam panis luctus: omnes, qui manducant ea, contaminabuntur,] docens scilicet, & ostēdens omnes omnino cum auctoribus supplicio † coniungi, qui fuerint eorū peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita † esse circa Deū possunt, quibus supplicia † diuinitus irrogantur? *& infra.* ¶ Si autem foris cuncti hæretici, & schismatici non habent spiritum sanctum, & ideo apud nos eis † manus imponitur, vt hic accipiatur, quod illic nec esse nec dari potest; manifestum est nec remissionem peccatorum dari per eos posse, quos constet spiritum sanctum non habere.

Rom. 13. *Osee. 9.*

Item Liberius Papa in epistola ad Athanasium.

¶ Proprio spolientur honore, qui contra pacem ecclesiæ nituntur. C. XXXII.

5 QVi cōtra ecclesiæ pacem sunt; si dignitatē, aut cingulum militiæ † habeant; pudentur eis. Si autem sunt priuati ꝓ; si quidem nobiles ꝙ existunt, suarum substantiarū proscriptionem † patiantur: si autem ignobiles ꝛ non solum in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur.

Item Pelagius Papa.

¶ Nec consecretur, nec consecretur in schismate constituitus episcopus. C. XXXIII.

vbi dicitur quòd quædam delicta inferunt pœnam militibus, quæ non paganis. sed facias vim in eo quod dicit, quædam, quia quod dicitur ibi speciale est, aliàs quod dicitur hic, regulare est. Quidam tamen dicunt, quòd semper ignobiles grauiori pœna puniendi sunt b, siue spirituali siue corporali, siue pecuniaria. arg. 11. quæst. 3. præcipue. vnde hoc quod hic dicitur, quòd ignobiles debeant verberari, intellige quando nihil habent. ff. de in ius vocan. l. vlt. 14. q. 6. si res aliena. Io.

[Epiſcopicies in ecclesia pena eſt non poſſunt eligere ſeipſum. a Ad l. fin. ff. de decū. l. 1. & ff. de admin. tut. quæſtiones. §. non tamen. ff. de off. præto. l. vlt. & quæ ſcripta ſunt vbi. *Num. 16.*

1 Anſl. 11. c. 41. Poly. 1. 7. tit. 5.

Vident.] CAVS. Iste sic consueuit poni. Mediolan. archiepiscopus & patriarcha Aquilegien. lapsi erant in hæresim, & in hæreses vnus alterum consecrauit: & contra consuetudinem illarum duarum ecclesiarum à Papa approbatam, quæ consuetudo antiquitus obtinuit, vt archiepiscopus Mediolanen. consecraret patriarcham apud Aquilegiam, & vice versa patriarcha debeat consecrare archiepiscopum apud Mediolanū. & hoc debeat fieri cum cōsensu clericorum, quibus præficiebantur. Probat ergo Pelagius hanc non fuisse consecrationem, sed execrationem, tum quia facta fuit in schismate & hæresi: tum quia contra antiquam consuetudinē facta fuit: & quod facta fuit in hæresi, & non in ecclesia, probat duabus auctoritatibus, scilicet Salomonis, & Augu. auctoritas Salomonis incipit ibi, *Vna est columba.* auctoritas Augustini est ibi, *Quòd si nullo.*

a ¶ *Tudenda.*] CAVS. Consuetudo erat inter Mediolanum, & Aquilegien. Archiepiscopos, vt se consecrarēt ad inuicem. isti cum essent in schismate, vnus consecrauit alium, sed non obseruata consuetudine antiqua. vnde reprehenditur hic super duobus. & quia in schismate, & quia non obseruata consuetudine facta fuit consecratio. & dicit quòd cū in schismate sint, & non in ecclesia, potius execrant quàm consecrant.

b ¶ *Vt ita dicam.*] impropriętatem locutionis notat. & est ibi emphasis. 27. q. 1. nuptiarum, vt Dauus est ipsum scelus.

c ¶ *Execratus.*] quia nō est consecratus secūdum consuetudinem.

d ¶ *Nomen.*] 5. 12. q. 1. clericus.

e ¶ *Consecrationis.*] argum. de pœn. distinct. 3. pœnitentia.

f ¶ *Detrectat.*] ideſt, contradicit, vel contemnit.

g ¶ *Execratus.*]] hæc præpositio, ex, deformitatem signat, sicut & dicitur, depactus, ideſt, turpiter, pactus. ff. de calum. l. & generaliter.

h ¶ *Videamus.*] interpositio est hic vsque ad illud. 7. etenim, &c.

i ¶ *Consuetudinem.*] argum. in rebus perperam gestis bonum esse ordinem solitum obseruari, vt 32. q. 7. non solum. & c. adulterij. arg. pro particulari consuetudine.

k ¶ *Difficultate.*] 5. dist. 63. cum longe. 5. 93. dist. iuxta. Ioan.

l ¶ *Apostolico.*] argu. ꝙ metropolitani ab Apostolico sunt ordinandi. sed contra 51. dist. qui in aliquo. & 66. dist. c. primo. extra de tempo. ordi. si archiepiscopus. Ego dico de iure communi à suis suffraganeis eum debere consecrari. sed tamen Papa contrarium facit. Ioan.

m ¶ *Mediolanensis & Aquilegiensis.*] 11. q. 1. istud. Io.

n ¶ *In qua.*] ideſt, ad quam.

o ¶ *Vniuersalis*] ideſt, vniuersorum.

p ¶ *Melius.*] arg. iudicem in eo loco debere iudicare vbi rei veritas magis posit inquiri. 33. q. 2. siue. argum. 23. q. 4. si illic. & extra de app. ex parte.

q ¶ *Etenim.*] hoc continuatur cum littera, quæ præcedit illud, videamus. Ioan.

r ¶ *In Apostolica.*] ideſt, Apostolorum, scilicet Apostolis, vt ad intellectum fiat relatio. fi. 5. dist. 34. fraternitatis.

s ¶ *Notissimum.*]] & ita quod notissimum est, amplius probari pōt.

1 Anſl. 11. c. 41. Poly. 1. 7. tit. 5.

2 Anſl. 11. c. 52.

3 Anſl. 11. c. 44. Pol. 1. 7. tit. 5.

Iudæ 1.

Vident.] CAVS. Casum hūc sic attende. Quidam indifferenter vtebatur sacrificiis catholicorū & schismaticorū: & ideo suis episcopis conabatur suggerere, & etiā Papę Pelagio, vt schismatici non abiicerentur, & ꝙ licite eorum sacrificiis vti poterat: & hoc tribus rationibus probare intēdit, Prima erat, quia mali debent tolerari. Secunda est, quia diu in delicto fuerunt. Tertia est, quia iuris ignorantia vel simplicitate deliquerunt. sed has rationes destruit Pela. singulis rationibus cōgrue respondēdo, & monet illum ne indifferēter vtatur sacrificiis catholicorum & schismaticorū. Respōsio primæ rationis incipit ibi, *Non autem.* Secūda ibi, *Nec enim leuigat.* Tertia ibi, *Sed nec illud eis prodest. Sibi*, ſ. schismaticis. *Iudæ.* iste dictus fuit Iudas Iacobi. duo enim fuerunt Iudæ. *Partem*, ſ. hæresim. *Illi.* ſ. catholici. *talibus*, ſ. schismaticis. *multo magis tamen illi*, ſ. schismatici. Et sic cōstrue circa mediū, quia iudicium sentiendi diuersa nō diuisit eos. sed quædā pessima opi. apud se delata, sibi tamen incognita diuisit eos metuentes, & contra sedem apo. temere credentes. Vel sic; sed pessima opi. diuisit eos metuentes q̄dam apud se delata, sibi tamen incognita; & contra sedem Apoſt. temere credentes. *Iudicium.* id est, discretio. *Delata*, id est, recitata. *Ad summā*, ideſt, ad vltimum.

x ¶ *Schisma.*] loquitur Pela. contra quosdā qui dicebant esse cōmunicādum quibusdam hæreticis, ea ratione, quia mali sunt tolerandi: quod reprobatibi, *nō autem*, &c. q. d. illud de occultis intelligitur, hic de manifestis agitur. Secunda ratio erat: qui iam diu fuerunt in isto errore, & forte fuerat eis ab ecclesia communicatum, quod reprobat Pela. ibi, *nec enim leuigat.* Tertia ratio est, quia ignorantia vel simplicitate errabant, quod reprobat: vbi dicit, sed nec illud. Ad vltimum ponit conclusionem suam ibi, *ad summam.* per quam patet, quod alicui loquitur qui in ecclesia nostra erat, cum dicit, nos quod absit. Vnum casum colligēdum credo ex illo verbo circa fi. noli ergo, &c. Io.

y ¶ *Scissura esse non potest.*]] inde est, quòd vestis Domini quæ vnitatē significabat, remansit indiuisa, vt 16. q. vlti. sicut Apostoli.

z ¶ *Iudæ.*] qui loquens de huiusmodi dicit, hi sunt qui segregant seipsos, animam vel spiritum non habentes, vt 7. e. q. 3. de illis qui sunt.

a ¶ *Non possint.*] quo ad effectum b. Vel quia non conficiunt in forma ecclesiæ. & ita exaudi, vt 7. ea. in fi.

b ¶ *Non autem.*] respondet primæ obiectioni.

c ¶ *Sociari*] quod non est faciendum, cum sint extra ecclesiam.

d ¶ *Detestatur.*] excommunicati non peccant vitando communionē fidelium. Quare ergo peccant hæretici? Sol. non arguuntur, quia cum sint schismatici catholicis non communicant, sed quia ab initio facientes schisma, ab ecclesia se separauerunt.

e ¶ *Nec enim leuigat.*] respon. secundæ rationi.

te, quid in quodam opere suo præclarissimus doctor dicat ecclesiæ. Ait enim. [2 Quòd si nullo modo recte dici potest ecclesia, in qua schisma est; restat, vt quoniam ecclesia nulla esse non potest, ea sit quam in sedis Apostolicæ per successiones † episcoporum radice cōstitutam nullorum hominum malitia † (etiam si nota excludi † non posit, sed pro temporis ratione toleranda iudicetur) vllo modo valeat extinguere.]

2 simile quidam 5. dist. xi. c. palam.

† *al. & excludi.*

Idem.

¶ Vnitatē non communicat schismaticis consentiens. C. XXXIIII.

3 SChisma † si quidem ipsum, quod græcum nomen est, scissuram sonat. Sed in vnitate scissura esse non potest †. Non ergo vnitati communicant, qui schismaticis communicant. Partes sibi ipsi fecerunt, & ab eo, quod vnum est, vt apostoli Iudæ † iam verbis loquar, semetipsos segregantes, spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, vt quia in vnitate vnum non sunt, vt quia in parte esse voluerunt, vt quia spiritum non habent corporis Christi; sacrificium habere non possint *. ¶ Non autem † nobis nunc illa quæstio est; vtrum tolerare malos, sed vtrum debeamus schismaticis sociari ‡. Si enim etiam ipsi, licet in suo sensu abundantes, intra materna tamen positi viscera † quærerent veritatē; à nobis repellendi nō erant, donec apud eos ratione duce rei veritas claruisset. 4 Sed quia se ab vniuersali ecclesia diuiserūt; sicut beatus Augustinus ait, omnis catholicus securus eā partē detestatur ‖, cui ecclesiam vniuersalem Apostolicis sedibus roboratam non communicare cognoscit. Nec ‡ enim leuigat crimen eorum: magis vero

3 Anſl. 1. 11. c. 44. Pol. 1. 7. tit. 5.

Iudæ 1.

† *al. obtera*

4 5. cad. c. pudenda.

¶ Vestis Domini indiuisa remansit.

b Ideſt, suam salutem, aliàs est contra 7. 28. quæst. 1. 6. his. secundum Io. de Fan.

a [*Auger.*] vt extra de fim. non satis. ℣. 32. quæst. 7. flagitia. supra 26. quæst. 3. licet.

b *Diu restitisse.*] ecclesiæ, ideſt, in ſchiſmate perſtitiſſe.

c ¶ *Reciperent.*] & ita per conſequens nec reciperentur ab eis.

d ¶ *Illi.*] ſcilicet catholici.

e ¶ *Illi.*] ſcilicet hæretici.

f ¶ *Laicis.*] quia laicos & clericos catholicos vitabant.

g *Sed nec illud.*] reſpon. tertiæ obiectioni. Ordina litterã: ſed quædam peſsima opi. delatã apud ſe, ſibi tamen incognita diuiſit eos metuentes de futuro iudicio, de pœna gehennæ. ſolent enim hæretici talia minari niſi ſibi credatur. vel ſpes vel peſsima opi. diuiſit eos metuentes quædam apud ſe delata, ideſt, recitata ab aliis hæreticis, & tamen incognita ſibi.

h *Ignorantia.*] ignorantia enim iuris non excuſat in articulis fidei, quos omnes ſcire tenentur. arg. 37. diſt. c. vlti. ſed clerici exactius. 8. q. 1. nec ſufficere.

i *Magis eſt.*] ¶ propter quod ſchiſma fuit quã eius contrarium: aliter enim magis viderentur hæretici qui ex induſtria peccant, quam qui ex ruſticitate vel ſimplicitate, cum grauius ſit peccare ex ſtudio, quam aliter. de pœ. diſt. 2. ſciẽdũ. Vel poteſt dici prout littera ſonat, quod magis ſchiſmatici ſunt illi qui tantum per ſimplicitatem ſuam ſeparantur ab eccleſia, quam ſint illi qui propter ſubtilitatem aliquam errãt. falſa enim ſubtilitas iſtos compellit, in quam non cadunt voluntarij, ſed inuitis illos decipit ignorantia volũtaria, quæ magis reprobatur. 37. diſt. 5. fin.

k *Aduersus.*] aliquem ſcilicet.

l ¶ *Epistolas.*] de commendatione fidei ſuæ, vt diſt. 19. in canonicis ‖ ar. quòd ipſi exemplo ſicut originali ſit fides adhibenda. arg. 25. q. 2. ſancimus. contra extra de. fide inſt. c. 1.

m ¶ *Ad summam.*] ideſt, ad vltimum, vel ſcilicet dico aliàs aſſumam, ideſt, aſſumptionem faciam.

n *Vtrorumque.*] catholicum ergo alloquitur corpus Chriſti, quare ei non prodeſt, ſed nocet. Vel loquitur de clerico qui præter formam eccleſiæ ſacrificabat, vt 1. quæſtio. 1. ſi quis inquit. ℣. de conſecra. diſtinct. 4. non in vobis. contra. 1. quæſt. 1. ſicut. Io. Fan. hoc intellexit ad litteram.

o *Diuisum.*] ideſt, quin reprobetur ab Apoſtolo.

p ¶ *Desistit.*] ipſe qui prius tempore erat exiſtendo bonus. ℣. ead omnibus. Vel eccleſia deſiſtat eſſe apud eum. Io.

auget, quòd eos diu reſtitiſſe dixiſtis, de Apoſtolicis communicãtes ſedibus in ſua communione reciperent. In hoc enim dum & illi culpã fidi ſunt, qui communicare talibus voluerunt: multo magis tamen illi execrandi ſunt, qui nõ ſolum in ſacerdotibus communionem Apoſtolicarum ſedium, verum etiam in ipſis laicis ſpreuerunt. Sed nec illud eis prodeſt, quod eos in eiſdẽ litteris vel ignorantia rationis, vel ſimplicitate intellectus ſui à noſtra ſe communione ſuſpendiſſe perhibetis. Idipſum enim magis eſt, propter quod ſchiſmatici ſunt: quia nõ eos diuerſa ſentiẽdi iudicium, ſed quædam apud ſe delata, ſibi tamen incognita metuentes, & contra Apoſtolicam ſedem temere credentes peſsima diuiſit opinio. Quod ſchiſma ſpecialiter eſſe beatus denũntiat Auguſtinus dicens de talibus. [1 Aduerſus auctoritatem illarũ eccleſiarum, quæ ab Apoſtolica ſede epiſtolas, accipere meruerũt, temere credendo; immaniſsimum ſchiſmatis crimen à ſe propulſare non poterit.] Ad ſummam aut illos eccleſiam eſſe creditis (& cum duæ eccleſiæ eſſe non poſsint, nos, quod abſit, ſchiſmaticos iudicabitis:) aut ſi veram in Apoſtolicis ſedibus eſſe conſtat eccleſiam; & illos ab vnitate diuiſos cognoſcite, & communionis quæſtionem eſſe ſublatam, quam veram niſi in vnitate conſtat eſſe non poſſe. [2] Noli ergo, quaſi nulla ſchiſmaticorum, atque eccleſiæ differentia ſit, velle indifferenter vtrorumque ſacrificiis ſociari. Non eſt Chriſti corpus, quod ſchiſmaticus conficit, ſi veritate duce dirigimur. Nec enim diuiſum eſſe Chriſtum poterit quiſquam ſine Apoſtoli reprobatione confingere. Vnam, vt ſæpe dictum eſt, quæ Chriſti corpus eſt, conſtat eſſe eccleſiam: quæ in duo, vèl in plura diuidi non poteſt. Simul enim cum ab ea quiſque receſſerit, eſſe deſiſtit eccleſia.

q ¶ *Ab Apostolica.*] *Apud Anſelmum, & in Polycarpo legitur*, quæ Apoſtolicas ſedes, & epiſtolas accipere meruerunt. *Et cõuenit cum verbis B. Auguſtini libro ſecundo de doctrina Chriſtiana, c. 8. prout notatum eſt ſupra diſt. 19. in canonicis.*

Item Nicolaus Papa ſcribit Michaeli Auguſto, epiſt. 7.

It Cælestinus.] Hoc c. & ſequens de eodem tractant. Auctoritate enim Michaelis Imperatoris Ignatius patriarcha Conſtantino. depoſitus fuit ab epiſcopis illius regionis: qui ſequebãtur hæreſim Neſtorij: ſed Nico. Papa ſcribens Michaeli Imperatori probat auctoritate Cæleſtini quòd nec depoſitio nec excommunicatio facta à Neſtorio vel ab illis qui ipſum ſequuntur, vllius eſt momenti: quia cum ipſi eſſent iam proſtrati & excommunicati, alios deiicere vel excommunicare non valebant, idem dicitur in ſeq. cap. *Inquit*, ſcilicet Cæleſtinus. &c. & eſt hoc verbum Gratiani, vt 5. 8. diſt. fruſtra. Seq. c. de eadem materia loquitur, & per ſe patet.

Ex quo epiſcopus fidei ſuæ cautor factus, alium excommunicare non potuit.

Emendata eſt hæc rubrica ex pleriſque vetuſtis.

3 It Cœleſtinus Papa orientalibus epiſcopis ſcribens [Si quis ab epiſcopo Neſtorio, aut ab aliis, qui eum ſequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus, vel exutus eſt ſeu antiſtitis, ſeu clerici dignitate, hunc in noſtra communione & duraſſe, & durare manifeſtum eſt: nec iudicamus, eum remotum: quia non poterat quemquam eius remouere ſententia, qui ſe iam præbuerat ipſe remouendum.]

Nicolaus hic citat epiſtolam Cæleſtini Papæ ſcriptam Ioãni, Iuuenali, & c. epiſcopis per orientẽ. prout eſt in cõcilio Epheſino vaticana bibliotheca, & Lutetiæ impreſſo.

Item ad clerum, Conſtantinopolitanum. 4

¶ Non habentur excommunicati, qui ab hæreticis excommunicantur.

C. XXXVI.

5 Perte, inquit, ſedis noſtræ ſanxit auctoritas, nullum ſuæ epiſcopum, ſiue clericum, ſeu profeſsione aliqua Chriſtianum, qui à Neſtorio, vel eius ſimilibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco ſuo, vel communione deiecti ſunt, vel deiectum, vel excommunicatum videri: ſed hi omnes in noſtra communione & fuerunt, & hucuſque perdurant: quia neminem vel deiicere, vel remouere poterat, qui prædicans talia titubabat. Intelliexiſtis ß ne Imperator ex ſuperius memoratis non potuiſſe, vt non dicamus prælatum ſuum, ſaltem quemliber remouere, qui fuerant olim ipſi remoti; nec deiicere quemquam, qui fuerant iam ante proſtrati?

Hic etiam citatur à Nicolao alia epiſtola eiuſdẽ Cæleſtini, quæ eſt inter acta ipſius concilij Epheſini.

ß Intelliexistis.] *Hic incipiunt propria Nicolai verba.*

Idem Nicolaus Papa ibidem paulo inferius.

¶ Ad iudicandum excommunicati non recipiantur. C. XXXVII.

6 Miramur, quomodo excõmunicati ad iudicandum recepti ſint; cum ſecundum Apoſtolicos canones ſine commendatitiis litteris in communione ſola recipi prohibeantur. Abſurdũ etenim eſt; vt cui non licet etiam cum minimis iuxta ſacras regulas communicare; liceat penes vos etiam de maioribus iudicare.

His auctoritatibus perſpicue monſtratur, quòd ex quo aliquis contra fidem cœperit aliquid docere, nec deiicere quemquam valet, nec damnare. Obiicitur tamen illud Auguſtini [1 *Recedentes à fide nec baptiſma, nec baptizandi poteſtatem amittunt.*] *Cum ergo ſacerdotalem vnctionem vtraque poteſtas, videlicet baptizandi, & excommunicandi ſequatur; à fide recedentes aut vtramque retinebunt, aut vtraque carebunt. Sed aliud eſt poteſtas officij, aliud executio. Plerumque officij poteſtas vel accipitur, veluti à monachis in ſacerdotali vnctione, vel accepta ſine ſui executione retinetur: veluti à ſuſpenſis, quibus adminiſtratio interdicitur, poteſtas non auferetur. A fide itaque recedentibus poteſtas non adimitur: ſicut redeuntibus non redditur: ne non homini, ſed ſacramento iniuria fieri videatur. Vnde ab hæreticis baptizati, vel ordinati, cum ad vnitatem catholicæ fidei redierint, ſi forte intuitu eccleſiaſticæ pacis in ſuis recipiantur ordinibus; non iterabitur ſacramentum, quod in forma eccleſiæ probabitur miniſtratum: ſed per impoſitionem manus præſtabitur virtus ſacramenti, quæ extra eccleſiam nulli docetur eſſe collata. Cum ergo vtraque poteſtas in hæreticis remaneat, ſi hæreticus catholicum, vel alium hæreticum excommunicauerit, vt in communionem ſuæ hæreſis illum deducat, quia iniqua eſt ſententia, pondere caret. Quod ſi in catholicum praue viuentem, vel in hæreticum flagitiis vel facinoribus deditum, vt aliàs ad recte viuendi normam vterque redeat, ſententiam dederit; an vterque an hæreticus tantum eius ſententia teneatur, merito quærendum videtur. Poteſt autem dici catholicum ſententia hæretici minime teneri. Non enim poteſt oris gladio ferire, quem accuſare, vel in quem teſtificari non valet. Si enim quos diuina teſtimonia non ſequitur, quia extra eccleſiam ſunt, pondus humani teſtimonij perdiderunt aduerſus eos, qui in eccleſia eſſe videntur; nec aduerſus eoſdem eccleſiaſticæ auctoritatis pondus habere poterit, qui ab eius fide diſceſſiſſe probati ſunt; atque ideo ab eccleſia ſunt condemnati. In hæreticum autem poteſtatem habere videtur hæreticus: ſicut & diabolus poteſt in malis, tamquam in pecore ſuo.*

Vnde ſcribit Auguſtinus Vincentio Donatiſtæ, & Rogatiſtæ, epiſt. 48.

¶ Quo aliquis [illegible] communicato, à catholicis non eſt reſpuendus.

C. XXXVIII.

3 QVisquis pro aliquo flagitio, vel facinore proiectum à vobis ita ſuſcipit, ſicut ſuſcipitur, qui excepto errore, quo à nobis ſeparamini, ſine crimine apud vos vixerunt; diſplicet nobis. Sed nec facile iſta monſtratis: &, ſi monſtretis, nonnullos toleramus, quos corrigere, vel punire non poſſumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter piſces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine ſegregandos deſerimus gregem Domini: neque propter vaſa facta in contumeliam migramus de domo Domini.

Idem ad Euſebium, epiſt. 169.

¶ Quiſquis pro ſua diſciplinam ab hæreticis excommunicatorum non eſt à catholicis recipiendus.

C. XXXIX.

4 SVbdiaconus quondam Spaniensis eccleſiæ, vocabulo Primus, cum ab acceſſu in diſcipli nato ſanctimonialium prohiberẽtur, atque ordinata, & ſana præcepta contemneret; à clericatu remotus eſt. *& infra.* ¶ 5 Ego, ſi Domino placet, iſtum modum ſeruo, vt quiſquis apud eos propter diſciplinam degradatus ad catholicam tranſire voluerit; in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quo & ipſi eum forſitan cogerent, ſi apud eos manere voluiſſet.

Vbdiaconus.] Primus ſubdiaconus Spanen. eccleſiæ propter inceſtum, quem cum monialibus incorrigibiliter faciebat, degradatus eſt ab hæreticis, poſtea ad eccleſiam catholicam redire volebat. vnde quæſiuit Euſebius ab Auguſt. ſub qua forma ſit recipiendus ab hæreticis degradatus. Et reſpondet quòd ſub eadem pœnitentia debent catholici ipſum degradatum recipere, ad quam ipſum cogerent hæretici. *Quo*, ſcilicet, modo.

s ¶ *Recipiatur ad pœnitentiam.*] non enim dicit ſub excommunicatione, vel depoſitione.

t ¶ *Quo.*] ideſt, ad quam, ſed illud non propter ſententiam eius, ſcilicet. excommunicationis. nam in cauſis ciuilibus & criminalibus ſententia extra eccleſiam habet firmitatem. argumen. 11. quæſt. 3. Iulianus. §. 1.

SED ET

HIS AVCTORITATIBVS. C. XXXV. Concludit G. ex ſupradictis, quòd hæreticus ex quo contra fidem cœperit prædicare, nec deiicere valet aliquem nec condemnare. Poſtea obiicit c. Auguſt. quod eſt 5. q. 1. quod quidam. vbi dicitur, quod hæretici nec baptiſma nec baptizandi poteſtatem amittunt, nec ordinem ſacerdotalem. vnde videtur quod poſsint excõmunicare, ſicut & baptizare. Poſtea ſoluit dicens q poteſtatem retinẽt, ſed non executionem. plerũque enim poteſtas ſine executione habetur, ſicut in monaſtico & ſuſpenſo. vnde quia poteſtatem habent, ordinati vel baptizati ab eiſdem non reordinantur vel rebaptizantur, ne fiat iniuria ſacramento. Si ergo aliquẽ excõmunicent vt ad malum eũ perducant: licet vtraque poteſtas in eis remaneat; tamen quia ſententia iniqua eſt, pondere careẽt ſi aliquem catholicũ excõmunicant vt ad recte viuendi normam perducant, dubitatur vtrum valeat ſententia? Sed dicit G. quod nõ valet ſententia lata contra catholicum: in hæreticum tamẽ valere videtur: ad quod probandum inducit duo c. ſe quentia.

a ¶ *His auctoritatibus.*] hoc modo ꝓcedit in hoc §. 1. infert ex c. ꝓcedentibus, q ex quo quis cœpit talia prædicare, quod nõ poteſt quemquam excõmunicare. Secundo ponit obiectionem quamdam, & eam ſoluit diſtinguendo inter poteſtatem & poteſtatis executionem. Tertio, ponit quamdam incidentem quæſtionem, & eam ſolvit per diſtinctionem: & ad alteram partem diſtinctionis inducit duo cap. ſeq.

b ¶ *Cum ergo.*] ‖ argu. quòd ſacerdos poteſt excommunicare. 2. q. 1. nemo. extra de offi. ord. eſt ab eccleſiarum. licet M. diceret contra. 16. q. 1. c. 1. 11. q. 3. debent.

c ¶ *Vtraque.*] ſi ergo coniuncta ſunt, aut vtrũque retinendum eſt, aut neutrum. C. de iur. deli. quidam. ff. de admi. tu. cum quæritur.

d ¶ *Poteſtas.*] ipſe ordo vel habilitas quędam, quam ex eo quod eſt ſacerdos habet. de poteſtate iſta ſimiliter diſtinxi 16. q. 1. §. ccce.

e ¶ *Vel accipitur.*] puta ſine executione.

f ¶ *Vel accepta.*] puta ſine executione, vel accepta cum executione.

g ¶ *Manus.*] reconciliatoriæ. 1. q. 1. manus.

h ¶ *Si hæreticus.*] idem eſt ſi catholicus, quia continet errorem intolerabilem.

i ¶ *Sententia.*] extra de ſent. excom. per tuas.

k ¶ *Quod ſi.*] hic ponit incidentem quæſtionem, quam ſtatim ſoluit.

l ¶ *Gladio.*] ‖ ſed numquid hoc eſt ita ſimpliciter verum, quod ſi poſſum eum repellere à teſtimonio contra me, quòd poſſum & eum à ferenda ſententia? non videtur. a. nam obiiciendo ei crimen in modum exceptionis, repellam eum à teſtimonio. extra de teſti. ſuper eo. nihilominus tamen remanet prælatus: vnde dum toleratur ab eccleſia, poteſtit me iudicare. 8. q. 4. nonne. & niſi in caſu, ſcilicet cum poſt confirmationem & ante conſecrationem crimen ſibi in modum exceptionis obiicitur. extra de accu. ſuper his.

m ¶ *Teſtimonia.*] eſt argum. contra. C. de hære. l. quoniam. ſed illud non valet, cum hodie ſint omnes excommunicati. extra de hæred. excommunicamus.

n ¶ *Poterunt.*] 5. q. 7. ſi hæreticus.

o ¶ *In hæreticum.*] ℣. diſt. 37. ſi quid veri. 32. q. 6. ca. 1. contra. Sed illud ad conſeruationem matrimonij, iſſud quo ad thorum.

Viſquis.] Vincentius Donatiſta conquerebatur, quod catholici ita recipiebant malæ vitæ hæreticos, & excommunicatos ab ipſis hæreticis, ſicut recipiebant hæreticos bonæ vitæ. Et reſpõdet Aug. ſi eſt verum, diſplicet nobis, ſed non credimus. nec hoc monſtratis, etſi verum eſſet, multos tamen toleramus quos corrigere non poſſumus: neque propter malos debemus deſerere gregem Domini.

p ¶ *Quiſquis.*] ſupra proxi. q. 7. ca. 1. cuius eſt hæc pars.

q ¶ *A nobis.*] ℣. de pœ. diſt. 1. verbum contra b. Sed qualiter contrarietas ſoluatur, in ſequenti §. ſed illud. invenitur.

r ¶ *Ita ſuſcipit.*] Arg. ſententiam hæretici fidem facere eccleſiæ, & vnius iudicis ſententiam fidem facere alij, vt ℣. 2. quæſtio. 1. multi. & ff. de cri. expi. hered. res hereditarias. Arg. op. ff. de iureiuran. ſi duo patroni. Sed tamen qui ſignauit hic hoc argum. non intellexit Auguſt. in his capitulis, quia non dicitur hic quòd excommunicatos ab hæreticis nos pro excommunicatis habeamus, ‖ quia ipſi neminem poſſunt excommunicare, extra de hære. vergentis. ſed non recipimus eodem modo malos hæreticos, ſicut bonos hæreticos: quia non ad dignitates vel ordines forte: & ſi ſecus fiat, quandoque ſit propter ſcandalum, vt dicitur in capitul. quiſquis.

Vbdiaconus.] Primus ſubdiaconus Spanen. eccleſiæ propter inceſtum, quem cum monialibus incorrigibiliter faciebat, degradatus eſt ab hæreticis, poſtea ad eccleſiam catholicam redire volebat. vnde quæſiuit Euſebius ab Auguſt. ſub qua forma ſit recipiendus ab hæreticis degradatus. Et reſpondet quòd ſub eadem pœnitentia debent catholici ipſum degradatum recipere, ad quam ipſum cogerent hæretici. *Quo*, ſcilicet, modo.

s ¶ *Recipiatur ad pœnitentiam.*] non enim dicit ſub excommunicatione, vel depoſitione.

t ¶ *Quo.*] ideſt, ad quam, ſed illud non propter ſententiam eius, ſcilicet. excommunicationis. nam in cauſis ciuilibus & criminalibus ſententia extra eccleſiam habet firmitatem. argumen. 11. quæſt. 3. Iulianus. §. 1.

SED ET

SED ILLVD. CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd licet in superioribus ca. f. quisquis. & subdiaconus. Aug. fecit mentionem de sententia hæreticorum; non tamen intelliguntur esse dicta vt sententia eorum approbetur, cuius potestas extra ecclesiam nulla est: sed dicta intelliguntur in detestationem criminum, quæ in hæreticis sunt puniẽda sicut in catholicis. In secunda parte ridet obiectioni factæ ꝛ. ea. §. his auctoritatibus. in prin. Et dicit G. quod illa auctoritas Au, potest intelligi tantum de potestate baptizandi in tempore necessitatis, in quo casu nec à laico nec ab hæretico baptizatus est refutandus. Cetera vero sacramenta excommunicationis vel reconciliationis & similia ab hæreticis vel laico ministrata nullum vel lethalem effectum habent, & ideo nõ sunt recipienda à fidelibus. Vel cetera sacramẽta. hoc falsum est quo ad essentiam sacramentorum.

1 E.ead.capit. cuisquis & c. subdiaconus.

2 E.ead. miratur. in verbis Grat.

a ¶ *Sed illud Augustini.*] supra ea. q. §. his auctoritatibus. in illo verbo, recedentes. ꝛ. 1. q. 1. quod quidam.

b ¶ *Alia vero sacramenta.*] large hic sumitur sacramentum, vt 1. q. 3. c. vlt.

3 Pol. l 7. tit. 3. Aſſ. l. 9. c. 49. Iuo p. 1. c. 178.

c ¶ *Excommunicationis.*] non video qualiter excommunicatio sit sacramentum, nisi intelligatur de potestate, quæ est ordo. H.

d ¶ *Saterdote.*] nisi in necessitate, tunc laicus reconciliare potest. de cõsec. dist. 4. sanctum.

e ¶ *Habebunt.*] cum extrema necessitate cogente sacramentum baptismi à quocumque traditur, licet ab hæretico, quæritur quare Eucharistiæ sacramentum non sit ab hæretico accipiendum, cum in alterutro fides & contritio vicem suppleat sacramenti. de cõsec. dist. 2. vt quid paras. & dist. 4. baptismi vicem? Respond, plenior remissio fit in baptismo, quam in sola cordis contritione, ita quod nec purgatorium sentiãt qui in fine baptizantur. de pœn. distin. 7. nullus expectet, sufficit autem cõtritio eorum, vel quia alia est in reliquis sacramentis consideratio quã in baptismo. vt 32. dist. §. verum. quia necessarior baptismus est, & ianua omnium sacramentorum. Vel sufficit sic scriptum esse. Vel quia in Eucharistiæ sacramento solent hæretici formam ecclesiæ peruertere, vt ꝛ. ea. c. schisma. in fi. In baptismo vero non. de cõsec dist. 4. siue hæreticus. Baz. Vel ideo quia quicumque accipit baptisma, accipit Christi corpus: sed non conuertitur, de cõsec. dist. 4. nulli est aliquatenus.

Eucharistiæ sacramentum nõ est ab hæretico accipiendum.

f ¶ *Nullatenus.*] ꝛ. ea. cap. vlt.

Siquem forte.] CASVS. Quæritum fuit ab ipso Augu. vtrum ille qui ab hæretico baptizatur debeat catholicus reputari; & si de hac vita migrauerit, vtrum per tale saluetur baptisma: & respondet quod sic, si in articulo mortis hoc fecerit: si catholicum à quo hoc susciperet, non inueniebat: & si liberatus se catholicæ congregationi reddiderit, non debet improbari q. fecit, sed laudari. si autẽ sponte elegerit in schismate, vel hæresi baptizari, non debet iudicari catholicus, sed iniquus. non prodest baptisma ei, nisi postea reconcilietur. Et hæc verba sic expone, *ibi*, ideſt, in ecclesia, *Non potest*, ſ. alibi nisi in ecclesia.

g ¶ *Extrema.*] arg. extra de re. iu. quod non est licitum. vnde & cito debet hoc facere. 1. q. 1. constat.

Sed illud Augustini a *intelligitur dictum non propter sententiam, cuius potestas nulla est extra ecclesiam, sed in detestationem criminũ, quæ in hæreticis, sicut in catholicis, æque sunt punienda. Potest tamen illud Augustini de potestate baptizandi intelligi, non ligandi, aut soluendi, vel cetera sacramenta ministrandi. Baptisma namque siue ab hæretico, siue à laico ministratum fuerit, dummodo in vnitate catholicæ fidei accipiatur, non carebit effectu. Alia verò sacramenta, vt sacri corporis & sanguinis Domini, excommunicationis c, vel reconciliationis, si ab hæretico, vel catholico non sacerdote d ministrentur; vel nullum, vel lethalem habebunt e effectum. Vnde & ab omnibus fidelibus nullatenus f sunt recipienda.*

Hinc Augustinus scribit in 1. libro de baptismo contra Donatistas, c. 2.

¶ In extremo positus etiã ab hæretico pœnitentiam accipere valet. C. XL.

3 SIquem forte coegerit extrema g necessitas, vbi catholicum, per quem accipiat, non inuenerit, & in animo pace catholica custodita, per aliquem extra vnitatem catholicam positũ acceperit, quod erat in ipsa catholica vnitate percepturus; si statim etiam de hac vita migrauerit, non eum nisi catholicum deputamus. Si autẽ fuerit à corporali morte liberatus; cum se catholicæ congregationi etiam corporali præsentia reddiderit, vnde numquam corde discesserat, nõ solum non improbamus quod fecit, sed etiam securissime, verissimeque laudamus: quia præsentẽ Deum credidit cordi suo, vbi vnitatẽ seruabat: & sine sancti baptismi sacramento (quod vbicumque inuenit, non hominum, sed Dei esse h cognouit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem, cum posset in ipsa catholica accipere, aliqua † mentis peruersitate i elegerit in schismate baptizari; etiam si postea k venerit ad catholicam ecclesiam; certũ est ibi † prodesse sacramentum: quod alibi accipi quidem potest, prodesse autẽ non potest: peruersus, & iniquus est l, & tanto pernitiosius, quanto scientius.

h ¶ *Præsentem.*] ideſt, fidem Dei præsentẽ cordi suo adhibuit.

i ¶ *Baptismi.*] ſ. de cõsec. dist. 5. sanctum. &c. quo modo. ꝛ. distin. 32. §. verum.

k ¶ *Esse.*] ꝛ. 1. q. 1. Dominus declarauit.

l ¶ *Peruersitate.*] ꝛ. 1. q. 7. conuenientibus.

m ¶ *Prodeſſe.*] ſ. de cõsec. dist. 4. tunc valere.

n ¶ *Iniquus est.*] ab initio, non ex post facto.

I quis dederit.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, q. ſi quis dederit vel acceperit corpus Christi de manu hæreticorum, ignorans per ignorantiam iuris, quòd ecclesia hoc contradicat, ſi postea intelligit, abstineat per annum. ſi autem bene sciebat x. annis pœniteat. Alij tamen dicunt vij. alij vero v. In secunda parte dicitur, quod ſi quis pmittat hæreticũ in ecclesia Missam celebrare, nesciens hoc esse malum, xl. dies pœniteat. ſi autem fecerit propter reuerentiam ipsius, per annum pœniteat. ſi vero in contemptũ ecclesiæ permiserit, hæreticus reputetur, nisi pœnitentiam agat, quam factus erit per annos x. In tertia parte dicitur, q. ſi quis ab ecclesia catholica recesserit, & ad hæresim aliquos persuaserit: si reuertatur, xij. ann. pœniteat, sicut in canone continetur. Secunda pars incipit ibi, *Si quis permiserit*. Tertia ibi, *Si recesserit*.

o ¶ *Dederit.*] arg. hic elicitur, quod ignorantia iuris partim excusat, sed non ex toto releuat quidem pœnam, sed nõ absorbet culpam, simile inuenitur 82. di. plurimos. 28. dist. presbyterum. 8. dist. consuetudo. ſ. de cõſ. dist. 2. scriptura. 30. q. 1. de his. ꝛ. 52. dist. c. 1. & de consec. dist. 4. retulerunt.

p ¶ *Et nescit.*] quod ecclesia contradicit, vel nescit de facto, sed est ignorantia crassa.

q ¶ *Humanius.*] hæc ergo sententia potior est & cetteris præponenda, quæ maiori nititur pietati. 9. dist sana. ff. de pac. maiorem.

r ¶ *Sine oblatione.*] ꝛ. 12. q. 2. de viro. & 33. q. 2. latorem.

4 SI quis dederit o, aut acceperit communionem de manu hæretici, & nescit p, quòd catholica ecclesia contradicit; postea intelligens annum integrum pœniteat. Si autem scit, & neglexerit, & postea pœnitentiam egerit; decem annos pœniteat. Alij iudicant septem, & quidam humanius q, vt quinque annos pœniteat. r Si quis permiserit hæreticum Missam suam celebrare in ecclesia catholica, & nescit; quadraginta dies pœniteat: si pro reuerentia eius; annum integrum pœniteat: si pro damnatione ecclesiæ catholicæ, & consuetudinis Romanorum; proiiciatur ab ecclesia, sicut hæreticus, nisi habeat pœnitẽtiam: si habuerit; decem annos pœniteat. Si recesserit ab ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, & aliis persuaserit, & postea pœnitentiam egerit; duodecim annos pœniteat, tres β extra ecclesiam, septem inter audientes, & duos adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, vt duodecimo r anno communionem sine oblatione s percipiant.

4 Pol. l. 7. tit. 5. Burc. l. 19. c. 105. Iuo p. 15. cap. 119.

s ¶ Tres extra.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur.* quattuor extra ecclesiam, sex inter audientes, &c.

t ¶ Duodecimo.] *Burchardus & Iuo habent.* decimo.

Item Gregorius Papa, lib. 3. dialog. cap. 31.

¶ Potius est mortem arripere, quàm de manu hæretici communionem accipere. C. XLII.

5 COepit Ermenegildus rex t iuuenis terrenum regnum despicere, & forti desiderio cæleste quærens, in ciliciis vinculatus

Coepit.] CASVS. Ermenegildus rex iuuenis nolebat hæresi Arianorum consentire, & ideo à patre suo est in carcere relegatus. Superueniente autem paschali die Resurrectionis misit pater episcopum Arianum ad Ermenegildum, vt de manu eius communionem acciperet, vt sic patri reconciliaretur. quod cum facere nollet, pater filium iussit eum ab apparitoribus suis occidi, & episcopi eum incontinenti occiderunt.

u Regis filius rex vocatur. Rochellen. propriè. In c. b. de Sanct. Greg. Hinc fient chartæ

f ¶ *Rex.*] ar. quod filius regis rex a vocari debeat, licet regnum non habeat. & est ar. pro comitibus Theutoniæ & Italiæ. iam enim dominus est, & sola administratio deest. ff. de lib. & posth. l. in suis.

a Nil

a ¶ *Nil fuisse.*] ideſt, parum.

b ¶ *Perciperet.*] rationem quare liceat in necessitate ab hæretico recipere baptisma, & non corpus Christi, habes ꝛ. e. in no. cum extrema. Item no. quod in necessitate possum socio confiteri. de pœ. dist. 1. quẽ pœnitet. Item reconciliationem petere. de consec. dist. 4. sanctum. Idem posset dici de vnctione olei. Sed de omnibus quę spectant ad officium sacerdotis, illud solum licere laicis credo etiam in necessitate, de quibus expressum inuenio. Ioan.

1 Necessaria ex dict. auctoritate.

1 Aug. super inscript.

ADDITIO. Sed nũquid à laico possum recipere Eucharistiam in necessitate cum sufficit contritio, vt de consec. dist. 2. vt quid. ar. quod non. de consec. dist. 1. peruenit. 93. dist. diacones. licet dicat ca. quod sumi debet, si sit qui tribuere possit. 33. q. 2. admonere. secundum. Io.

Vod autem.] Hæc quæstio diuidit in duas partes: in quarũ prima probat per 5. c. q. nullus potest ligari vel solui post mortem, supple nisi in tribus casibus positis in summa. Secunda ibi, *His auctoritatibus.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 2. quæſ. qua quæritur, vtrum post mortem aliquis valeat condemnari, vel absolui. Et respondetur, quod non valet condemnari vel accusari de crimine nisi in quibusdã casibus, ſi de hæresi accuſetur, vel ſi hæreticos instituit heredes, vt infra ead. c. vlt. vel ſi decesſit in notorio crimine, vt ꝛ. 88. dist. neque. & 5. proxi. quæſt. 4. placuit. potest etiam in aliis casibus q. s accusari propter bona, vt de apostasia, vt C. de apo. apostatarum. & de crimine læsæ maiestatis, vt C. ad leg. Iul. maiest. meminisse. & de crimine perduellionis, & repetundarum, vt ff. de accuſ. l. ex iudicio. & de crimine peculatus, vt ff. ad leg. Iul. peculatus. l. vlt. absolui vero post mortẽ quis non potest: nisi probetur, quod in vita sua iniuste fuit excommunicatus, vt ſ. cap. vlt. & nisi in vita absolutionem petebat: nec stetit per eum quin absolueretur, vt extra de sent. excom. à nobis. Probat ergo Grat. in hoc §. quòd in vita sua potest quis ligari vel absolui, post mortem vero minime: & hoc probat auctoritate Euangelij.

1 Burc. l. 11. c. 5. Inge 14. c. 60. Flo. l. 5. c. 118.

c ¶ *Quòd autem.*] Summam istius secundæ quæstionis collige ſ. ead. c. vlt. & extra de sent. excom. à nobis. 2. ¶ Sed not. quòd post mortem non potest quis accusari a nisi in tribus casibus. De hæresi, ſ. ead. c. vlt. Vel si hæreticos instituit heredes. extra de hære. si quis episcopus. Vel si in notorio crimine decesserit. 88. dist. neque. ꝛ. proxim. q. 5. placuit. Alij vero volunt plures casus addere, quod vbicumque potest agi de crimine propter bona alicuius, semper posit accusari, vt in crimine læsæ maiestatis, hæreseos. repetundarum, & aliis. C. ad leg. Iul. ma. l. vlt. vlti. C. de apo. apostatarum, arg. ext. qui fi. sint leg. causam. Sed dic quod leges non permittunt aliquem accusari post mortem, nisi propter bona tantum, non quod excommunicetur, vel alia pœna afficiatur, nisi in filiis. 6. q. 1. §. verum. vnde considerata legis intentione, quæ tantum ad bona agit, patet secundum eam, quod accusari non potest, vt excommunicetur: sed de quocumque crimine ciuiliter agi posse contra defuncti heredem propter damna illata refarcienda. & hoc secundum canonicam æquitatem. arg. 16. q. 6. si episcopum. extra de rap. c. penult. extra de vſu. tua. licet secundum leges secus distinguitur. Procedit hoc modo in hac quæstione, primo probat vsque ad §. his auctoritatibus. quòd non potest excommunicari post mortem, abinde contrarium.

Matt. 16.

Vod autem c *post mortem nullus excommunicari valeat, vel absolui; ex verbis Euangelij monstratur. quibus dicitur* [*Quodcumque ligaueris super terram, &c.*] *Super terram* d, *inquit, non sub terra* e: *ostendens, quòd viuentes pro varietate suorum meritorum solucre possumus. vel ligare. de mortuis autẽ sententiam ferre non possumus.*

Vnde Leo Papa scribens Rustico Narbonensi episcopo, epist. 90. c. 7. al. epist. 92. c. 6.

¶ Non possunt ab ecclesia absolui post mortem, qui in hac vita ab ea non fuerunt absoluti. C. I.

1 DE communione a f priuatis, & ita defunctis.] Horũ iacens omnipotenti Deo ad se cõfirmandum g preces effundere; tãtoque sublimius gloriam transeũtis mundi despicere, quanto & religatus agnouerat nil fuisse a, quod potuerit auferri. 1 Superueniente autem paschalis festiuitatis die, intempestæ noctis silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopũ misit, vt de eius manu sacrilegæ consecrationis communionẽ perciperet h, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus, Ariano episcopo venienti exprobrauit, vt debuit, eiusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit: quia etsi exterius iacebat ligatus, apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaque reuerso episcopo Ariano pater infremuit: statimque suos apparitores misit, qui cõstantissimum confessorem Dei illic, vbi iacebat, occiderent. Quod & factum est.

d ¶ *Super terram.*] nisi cum iam est in aliqua arca mortuus, etiam super terram. arg. ff. de reli. l. diui.

e ¶ *Sub terra.*] hoc falsum. extra de sent. excõ. à nobis 2.

De communione.] CASVS. Quidã fuerant in excommunicatione defuncti: quare Rusticus episcopus Narbonensis quæsiuit à Leone Papa, vtrum sit eis communicandum post mortem? Et respondet, quòd non: sed Dei iudicio sunt reseruandi. Nam quibus viuis non communicamus, nec mortuis communicare debemus.

3 Pol. l. 7. cl. 1.

f ¶ *De communione.*] supple dicimus.

g ¶ *Iudicio.*] ꝛ. 12. q. 3. quicumque. infra, ꝛ. 23. dist. quorumdam.

h ¶ *Manu.*] ſ. de pœn. dist. 4. ſi bono.

i ¶ *Non communicauimus.*] nec communicare debemus. & sic soluitur contra. ſ. de pœn. distin. 1. multiplex. ver. his autem qui. vbi dicitur, quòd ſi constat per indicium, quòd conuerti voluit, orandum est pro eo in ecclesia, vt 16. q. 6. his qui. extra de sen. excom. à nobis 2. quia ex quo per eum non stabat, ei communicare debemus: & ita est absoluendus post mortem. extra de senten. excommu. à nobis.

† al. autem

Egatur.] CASVS. Quidam hæretici in ciuitate Constantinopoli post ostulauerunt à Fausto sedis Apostolicæ legato, vt veniam eis concederet: nolebant tamen corrigi de errore. Item petebant quod illi hæretici, quiiam defuncti fuerant, absoluerentur. quare legatus ille quæsiuit à Gelasio vtrum hoc esset faciendum, & respondet quod non: quia sub isto cælo nec exemplum inuenitur vt aliquibus remanentibus in errore venia concedatur. Præterea Christus mortuos suscitauit: in errore vero defunctos numquam legitur absoluisse. Et hoc probat auctoritate Euãgelij dicentis: Quodcumque ligaueris super terram, &c.

Matt. 16.

k ¶ *Ex quo est.*] ideſt, incepit esse.

l ¶ *Exemplum.*] supra dist. 20. de quibus.

m ¶ *Veniam.*] vt ꝛ. dist. 50. abſit. & c. ſi quis ppostea. ꝛ. dist. 4. denique. cõtra. sed hic veniam, i. remissionẽ peccatorũ: veniam, i. impunitatem.

n ¶ *Nisi se.*] pœnitentibus tantum delicti veniam indulgemus. C. de hære. Manichæos, vt ſ. de pœ. dist. 2. neminem. & de cõſ. di. 4. omnis qui.

o ¶ *Corrigentibus.*] supra dist. 9. ego solus. supra. 4. q. 3. sola.

p ¶ *Fuisse.*] nam non solum merita sed etiam corpora nobis defecerunt. 30. dist. fraternitatis.

q ¶ *Mortuos.*] vt Lazarum b extra de sent. excõ à nobis. Vel intellige de mortuis per peccatum. de pœn. dist. 1. §. hoc ideus probatur.

b Ioan. 11. filium viuæ & Luce 17. Marci. 5.

r ¶ *Faciendi.*] scilicet peccata dimittere: mortuum suscitare. de pœ. dist. 1. verbum. de cõsec. dist. 4. nemo tollit.

s ¶ *Et in cælis.*] hoc intellige de vera ligatione. nam iam vere ligatus non est qui quoad Deum absolutus est. extra de sent. excomm. à nobis.

‖ Quodcunque ligaueris, &c. qualiter intelligitur.

nobis.aliter etiam M.& H.exponunt hanc auctoritatem: ‖ Quodcunque ligaueris super terram.idest, inter viuos.quantum ad ipsum ligantem, q. d. dum tu es super terram, ligare potes: & mortuum tantum quoad ecclesiam.

a ¶ *Absolui.*] supra dist. 55.si Euangelica. arg. ff. de testi. quæsitum. Argu. contra. ff.de spon. oratio. sed istius brocardi solutionē habes in tex tū 38.q.2.quos Deus.

Sane.] CASVS. Quidam nomine Richardus in prælio mortuus fuit:qui prædo exiterat &spoliator:& propter hoc fuit excommunicatus,sed non nominatim: quare Guitmundus episcopus nolebat orare pro ipso, vel oblationes recipere pro eo.vnde super hoc consuluit Vrbanum: qui super hoc eum commendans respondet se eum absoluisse, cum ipse promisisset se satisfacturum: & mortuus fuit in seruitio domini sui.& ideo dicit Vrbanus sibi esse communicandū in orationibus & eleemosynis pro eo recipiēdis. Et quod sit ei communicandum,probat auctoritate Leonis, inducendo eā à contrario sensu:& faciendo distinctionem inter schismaticos & alios peccatores.dicit schismaticis nullo modo esse communicandum. prædonibus vero vel aliis peccatoribus dispensatiue communicamus: tū quia sustentauerunt ecclesiam:tum quia se pollicētur satisfacturos. *Dispensatiue*:ideo dicit dispensatiue:quia ante actā pœnitentiam eis sacramenta conceduntur. Iste tamen casus breuiter consueuit in apparatu notari.

b ¶ *Sane.*]sic pone casū q̄ iste R. fuerat excōmunicatus cū suis complicibus:sed postea absolutus ab Vrbano in natalitiis b̄ati Petri: sed tamē quia non satisfecerat ante mortem post sententiam absolutionis de his quę forte aliis abstulerat, episcopus iste nolebat vt pro eo fierent in ecclesia oblationes. Dicit ergo Vrbanus,quòd licet possit eius intentio merito commendari: verumtamen non est de iure q̄ facit:nam cum iste nec excōicatus esset,nec excommunicatis cōicasset: non potest ei istud negare:& secundū hoc dicit: sub qua sponsione nos eis,i.Richardo & suis cōplicibus indulsimus absolutionem excōicationis qua tenebantur. Alij autem aliter ponunt, q̄ non fuerat excōicatus. sed in aliquibus offenderat,nec satisfecerat:& secundū hoc, fideles se, refertur ad id quod præcedit,peccatoribus & prædonibus,& quod dicit, sub qua sponsione, refertur ad hoc quod præcedit, & fideles se in posterum pollicentur:& tunc dic absolutionem non sententiæ,sed peccatorum.Sed nonne bene faciebat eps,qui nolebat oblationem eius recipere si in mortali decesserat, licet non sit excōicatus, nec excōicatis communicasset? Dico q̄ non,nisi vbi crimen esset notorium,aliàs numquam.sed de huiusmodi oblationibus notaui 90.dist.oblationes.

c ¶ *Pro zelo Dei.*] & ita licet factum reprobetur,intentio tamen cōmendatur.Arg.de conse.dist.3.perlatum.aliàs non. contra. Sola voluntatis forma mouebat opus [a].& quidquid agunt homines.&c.

d ¶ *Ex opposito.*]ex consensu contrario.immo ex contrariis.argu. de pœ.dist.9.c.1.8.q.1.sciendum.arg.23.q.5.qui sitit.

1 Iuo p.14.ca. 68.

§ 5.ead. de cō munione.

† al. pro tempore

ℓ.Cor.5.

a Ad hoc 14. q.3.c.vlt.

Nam in hac ligatione defunctum nusquam dixit absolui a,

¶ *In commonitorio, ex quo sumptum est caput hoc, antea narratur, senatores Constantinopolitanos petiisse à Gelasio, vt sibi liceret communicare cū Achatio ab Apostolica sede excōmunicato,hanc que sibi veniam concedi popposcisse. Quorum absurdā petitionē reijciens Gelasius. hæc quæ in hoc capite continentur ipsi Fausto, quē Constantinopolim mittebat, in commonitorio suggessit.*

Item Vrbanus secundus Guitmundo episcopo.

¶ Non oportet ab eorum eleemosynis post mortem abstinere,quibus in vita communicare non destitimus. C. III.

1 SAne b quod super Richardo filio Borelli vestra fraternitas se egisse innotuit pro zelo Dei c,& animarū charitate, laudamus. Sed non adeo timendum: non adeo est vobis ab eius eleemosynis abstinēdum. 2 Inter ceteros quippe nostræ fidei patres beatus Leo Papa doctor egregius [Quibus viuis,inquit non communicauimus, nec mortuis communicare debemus.] Cōstat ergo,quoniam quibus viuis(vt ex opposito d loquamur) communicauimus; mortuis quoque communicare possumus. Nos plane inter duo oppugnantia positi, inter impios videlicet & schismaticos e, schismaticis vllo modo f communicare non possumus,aut licet:peccatoribus vero, & prædonibus g dispensatiue propterea † communicauimus: quia & ecclesiam hactenus substentauerūt:& se fideles in posterum pollicentur. Alioquin oportet nos de huius mundi partibus h exire.Sub qua etiam sponsione nos eius nuper in beati Petri natalitiis absolutionem indulsimus. Quia ergo prędictus vir neque nominatiue i excommunicatus,neq; communicans cum excommunicatis ex nomine exiit k, sed in Domini sui fide,atque seruitio permānsit; licet nobis l dispensatiue,ideſt, quamdiu eos patimur, eius eleemosynis communicare, & defuncti animam Christianæ religionis modis omnibus adiuuare.

Item Gelasius Papa vniuersis episcopis per Dardaniam, siue per Illyricum constitutis.

¶ De eodem. C. IIII.

3 NEc quisquā omnino vobis persuadeat Achatio prævaricationis suæ crimē fuisse laxatum: quia, qui postquā in collegiū recidens prauitatis iure meruit ab Apostolica communione secludi, in hac eadem persistens damnatione defunctus est;absolutionē, quā superstes m nec quæsiuit omnino, nec meruit,mortuus iam nō potest impetrare.Si quidem ipsis Apostolis Christi voce delegatū est [Quæ ligaueritis super terram, &c.] Ceterum iam de eo, qui in diuino est iudicio constitutus, nobis fas non est aliud decernere præter id,in quo eum dies supremus inuenit n. Atque o ideo, nisi eius nomine p refutato, ceterisque consortibus huius erroris,cum nullo prorsus eorū participare debetis mensæ Dominicæ puritatem:quā maiores nostri semper ab hærerica magnopere seruauerunt pollutione discretam.

¶ Epistola,ex qua hoc caput acceptum est, extat inter alia scripta Gelasij in vetusto codice Vaticano:in quo etiam multæ aliorum Pontificum epistolæ habentur.

Item Leo Papa epist. 13. ad Pulcheriam Augustam.

¶ Incorrigibilis damnationis sententia relaxari non potest. C. V.

DAmnationis sententiam quicumque meretur accipere;si in suo sensu voluerit permanere, nullus relaxare q poterit.

¶ *Verba Leonis de Eutyche agentis sunt hæc.* Qui dum videret insipientiæ suæ sensum catholicis auribus displicere, reuocare se à sua opinione debuerat:nec ita ecclesiæ præsules commouere, vt damnationis sententiam mereretur, quam vtique, si in sua sententia voluerit permanere: nullus poterit relaxare.

i ¶ *Nominatiue.*] ‖per hoc dixit hic Martinus figens hic pedem, quod si quis communicaret ei qui incidit in canonem, antequam denuntietur, non erit excommunicatus:sed confunditur; extra de sent. excom. cum desideres. Nec multum facit pro eo quod dicit, nominatiue.non enim refert an proprio nomine, an aliis indiciis excommunicetur quis. ff.si certe.certum.

k ¶ *Exiit.*] ℣. nec aliàs erat si aliquo peccato publico:quia tunc idem esset,vt ℣.ead.q.in prin.

l ¶ *Nobis dispensatiue.*]Quæritur in quo fuit dispensatum, cū hoc non posset ei denegari? Dic q̄ ideo dicit hoc, ‖quia omnes vię Domini misericordia & veritas .33.q.2. admonere.Vel ideo dicit,dispensatiue, quia nō compellebāt eum ad satisfactionē. Vel hæc ideo fuit dispensatio, quia cū potuisset compelli ad satisfactionem, non fuit compulsus possunt tamē heredes eius compelli,vt extra de rapto. in litteris.& 2.q.1.in primis b.

Ec quisquam.] CASVS. Quidā dicebant communicandum esse Achatio post mortem, dicentes quod Papa absoluerat eum in vita. super quo dubitantes episcopi Dardaniæ & Illyrici quæsierunt à Gelasio,vtrum hoc esset verum.Qui respōdet Achatium numquam fuisse absolutum in vita: & ideo post mortem non est ei communicandum: nec absolutionem quam non quæsiuit viuus, potest mortuus impetrare: qđ probat auctoritate Euāgelij. & non solum non est ei communicandum, sed etiam nulli de consortibus sui erroris. *Eius nomine*, scilicet Achatij. Sequens cap..planum est.

m ¶ *Superstes.*] Argu. quod licet heredes vsurarij satisfaciant de vsuris. ‖ vsurario tamen post mortem communicandum non erit,si superstes absolutionem, & pœnitentiam non quæsiuit. arg.℣.26.q.6. qui recedunt. arg. extra de sent. excom.à nobis.vide c.2.de vsu.lib.6.

n ¶ *Inuenit.*] nam in eo loco quis conuenitur, in quo reperitur. 3. quæstio. 6.c.1.de pœn. dist. 1.numquid Cain. C. vbi quis de curiali vel cohortali. l. vlt. Dominilegum intelligunt si ibi habet forum ratione rei petitæ: vel ratione contractus, vel criminis: licet P. dixerit, quod vbicumque reus reperitur,possit conueniri, vt C.vbi de cri. agi. opor. l.1.B.

o ¶ *Atque.*] supple,nil aliud debetis facere.

p ¶ *Nomine.*]ideſt,errore eius,&c.quo errore obligati sunt diabolo. nam nomen accipit pro obligatione.℣.ea.q.1. aduocauit. Vel dic, non debetis participare cum aliquo eorum prorsus (nisi,pro sed, &c.) sed refutare nomen eius & complices,&c.

q *Amnationis.*] ¶ *Relaxare.*] supra 11.q.3.qui iubente. ℣.ead.

Dilegitur.

SAN

e ¶ *Schismaticos.*] de numero quorum est Richardus.

f ¶ *Vllo modo.*] ℣.ead.q.1.schisma.

g ¶ *Et prædonibus.*] de quibus quid iuris sit si aliena non restituant, quęre extra de raptoribus,super eo.& 13.q.6.si res.

h ¶ *Partibus.*] ℣.2.q.1.multi.

3 Aug.in.ca. 30. Poly.l.3.tit.1.

b Vel dic q̄ ideo dicit, dispensatiue.quia ante actā pœnitentiam si sacramenta ecclesiæ ceduntur. R. Vel dic dispensatiue. q.d. de rigore iuris, nisi primo satisfecisset. extra de ver. sign.ex parte. Ioan.

‖ Vsurario post mortem nō est communicandum.

HIS AVCTORITATIBVS. Hæc est secunda pars quæst.secundum.Io.de San.

CASVS. Dicit nunc Grat. per prædictas auctoritates esse probatum quòd viuos & non mortuos ligare possumus vel absoluere. nunc vero dicit quòd hoc non est intelligendum de quolibet crimine. sunt enim quædam crimina de quibus post mortem quis accusari potest vel damnari, vtpote de hæresi:& adhoc inducit sequens c.

a ¶ *Non mortuos.*] licet etiam mortui essent. ‖ Sed videtur quod iste post mortem non possit excommunicari : quia admonitio semper debet præcedere vindictam. 12. q.2., indigne. ita & absēs non potest excommunicari. 3. q. 9. absens. Sed dic in hoc casu speciale esse. Vel dic quod fuit admonitus à canone. 23. q.5.administratores. Sed quid si aliquis voluit eū defendere, numquid ad mittetur? sic. ff. de procur.feruum.§.publice.& maxime cum in causa criminali pro inuito quis possit appellare.ff.de ap. non tantum.Sed quomodo admitteretur, cum non possit cauere de rato?sed ratum videtur habere, ex quo nō opponit obicem contrarię voluntatis. de consec. distin. 4. quæris.

Sane profertur.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, q̄ 5. synodus quosdam hæreticos post mortem excommunicauit.sed quidam dicebant hoc esse iniustum: alij vero iustū putabant. quare 5.synodus cōmendat eos, qui dicunt post mortem posse hæreticos anathematizari: & iniuste damnatos posse recōciliari. In secunda parte ostendit, quod hæretici qui bona sua hæreticis reliquerunt, iuste post mortem anathematizantur. & ad hoc probandū inducit auctoritatē Aug. & quattuor exempla sanctorum, s. Rabani & ecclesiæ Constantino. & Theophili, & Vigilij Papæ:qui omnes hæreticos anathematizauerunt. In tertia parte dicitur quod supradicta synodus per hæc exempla omnes approbauit. Secunda pars incipit ibi, *Item in actione.* Tertia ibi, *Item sancta synodus dixit. Quo modo.* verba sunt synodi. *Item si vera sunt:* verba sunt Aug. dicis ô Augustine. *Diptychis*, i. tabulis, chartis, vel columnis in quibus ponebantur imagines patrum in suo catalogo. *Romanorum*, idest,Constantinopolitanorum. *Hic Romæ*,ideſt Constantinopoli.

b ¶ *Sane.*] ideſt, bene & sapienter. CASVS. Probat 5. synodus hæreticos post mortem excommunicari posse. Primo multiplici auctoritate Aug.Secundo auctoritate multorum episcoporum, qui hoc fecerunt. Tertio auctoritate Rabani episcopi. Quarto auctoritate ecclesiæ Constanti.Quinto auctoritate Theophili.Sexto repetit synodus auctoritatem Aug. & ecclesiæ Constantinop. Vel dic quod in fine loquitur de vera ecclesia Romana.

c ¶ *Sicut eos.*] ℣.11.q.3.quicumque.℣.ead.q.dc communione.

d ¶ *Post mortem.*] contra 23.dist. quorumdam & extra qui fi.sint le. causam.sed speciale est hic & in casibus quos not.in prin.q.

His auctoritatibus probatur, quod viuentes, non mortuos soluere possumus, vel ligare. Verum hoc non de omni crimine intelligendum est. Sunt enim quædam crimina,de quibus etiā post mortem accusari potest quilibet, vel damnari; velut hæresis.

Vnde in prima actione 5. synodi legitur

¶ Hereticis etiam post mortem sunt excommunicandi. C. VI.

1 SAne a profertur à quibusdā, qui dicūt oportere post mortem hæreticos anathematizari, & sequi in hoc doctrinam sanctorum patrum, qui non solum viuentes hæreticos condemnauerunt,sed & post mortem,vt pote in sua impietate mortuos:sicut eos c, qui iniuste condemnati sunt,reuocauerunt post mortem d, & in sacris diptychis e scripserunt? Quod factum est & in Ioanne, & in Flauiano religiosæ memoriæ episcopis Constantinopolitanis. *Item in actione quinta.*¶ 2 Augustinus ait, [Si forte isti libri ita designantē traditoré suū, sicut Dominus designauit Iudam; legatur in eis nominatim, & expresse vel Cæcilianum g, vel ordinatores, eorumdem librorum h fuisse traditores: & si non eos anathematizauero ; ipse cū † eis iudicet tradidisse.] *& infra in eadē actione.* ¶ Quæ modo recitata sunt, Augustinus sanctæ memorię cōsuluit; & conueniunt i statui tenenti ab initio in ecclesia. Impium vero dogma iam inculpatum k, & condemnatum est:& eos,qui tali dogmati obnoxij sunt, anathematizari vult ecclesiæ traditio ; licet etiam mortui essēt.Ideo sanctæ memorię Augustinus dicit, [Quòd si modo conuinceretur Cæcilianus de his, quæ inferuntur ei;etiam post mortem eū anathematizo.] *Item supra in eadem actione.*¶ 3 Multi episcopi congregati, & quædam de diuersis causis ad ecclesiasticum statū pertinentibus disponentes statuerūt de episcopis defunctis, qui hæreticis suas facultates reliquerunt † l, vt etiam post mortē anathemati subiiciantur 4.Sunt vero etiam & Augustini sanctæ memoriæ epistolæ dicentes, quòd si qui in vita sua nō recte sapuerunt,licet non condemnati fuissent adhuc viuentes,tamen demonstrato peccato isti etiā post mortem anathemati subiiciātur.

Item infra. ¶ 5 [Si vera essent, quæ ab eis obiecta sunt Cæciliano, & nobis possent aliquando monstrari m, ipsum iam mortuum anathematizaremus.] *Item infra.* ¶ [6 Dicis licere mihi etiam hodie de mortuis iudicare:quia iudiciū non tantum de viuis, sed etiam de mortuis fieri potest.] *& infra.* ¶ Rambulas sanctæ memoriæ episcopus factus Edessenæ ciuitatis, qui in sacerdotibus explenduit †, Theodorum istum Mopsuestenum etiam post mortem in ecclesia anathematizauit. *Item infra.* ¶ Romanorū n etiā ecclesia ante annos paucos Dioscorum o, qui fuit Papa eiusdem ecclesiæ,& post mortem anathematizauit, cum nec in fide peccasset p. Et hoc sciunt omnes, qui degunt Romæ:& maxime, qui in dignitatibus existunt:qui etiā eidem Dioscoro communicatores permansērūt vsque ad eius mortem. *Item infra.* ¶ Si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ,vel superius aliquis recurrerit ; etiam Origenem q inueniet post mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in isto † fecit,& vestra sanctitas,& Vigilius religiosissimus Papa antiquioris Romæ. *Item infra.* ¶ 7 Sancta synodus dixit. Sufficiunt quidē, quæ dicta, & prolata sunt, ecclesiasticā traditionem demonstrare, quòd oportet hæreticos & post mortem: anathematizari. *Item in eadem collatione octaua.* ¶ Sancta synodus dixit.Augustini sanctæ memorię,qui inter Africanos episcopos splēduit, diuersæ epistolæ recitatæ sunt, significantes, quòd oportet hæreticos & post mortē anathematizari. Talem autē ecclesiasticā traditionē & alij Africani reuerendissimi epi seruauerunt:sed & Romana sancta ecclesia quosdā eps & post mortē anathematizauit: licet pro fide in vita sua nō essēt accusati:& vtrūq; apud nos habita gesta significant.

¶ *Hoc caput sumptum est ex varijs locis quintæ synodi, quemadmodū fere se habet in Colonienſi quattuor tomorum editione.*

e ¶ Sane.] *In epistola Imperatoris Iustiniani, quę refertur in prima cōfessione.seu collatione ipsius quintæ synodi, hic locus sic habet:* Hortamur aūt etiā illud disceptare,q̄ varie profertur ab eis, qui dicūt non oportere,&c.*Sed sententia non valde diuersa.*

a Ideſt,asseres de cera. Ioan. de San.

5 Aug. epist.50. ad Bonifacium.

6 Aug.contra Cresconium l. 3.c.29.

b Adde Bartol. & omnes in l.monumētum.§.si alleg. & q̄ net. gl. in l. in testamento.la.i. in versi.scriptura. iunctō text ff.de cōdi. & demon. per Bartol. in l.1.de al. scriben. & Bald. in l.vel quod. ff. de rel. & Bart. in l. 1.§. fin. ff. de bo. pos.secundum tabu.

† al. resplendunt

c Nam in cōmunicatis videtur esse defendens,&c.vt dicitur 3.c.in gl. sed qualiter, &c.& audę qđ dicitur supra ead. ne quisquam.in glos. Archid.

† al.ipso

7 Iuo p.14.c. 63.

d Supponitur pl.sign.Lu.Io. Roma. sign. 778.

‖ Peccare grauius est in mortuis,quam in viuum.

[Salus eterna non omnibus dabitur.

m ¶ *Itē Romanorū.*] i. Constantinopolitanorū.

n ¶ *Nec in fide peccasset.*]tantū,sed in Roma.pontifi.sententiā excōmunicationis protulit, vt dixi 21. dist.intantū. vel non peccauit in fide, vt esset inuentor hæresis, sed veteris imitator:vel articulos fidei tenebat, sed alter errabat, vt ℣. 15.dist.c.1.arg.40.dist.fi Papa.contra,sed hoc de Constantinopolitano.

o ¶ *Origenem.*] non loquitur hic de Origene, de quo habemus 7. ea. q.3.quidam. ver. Origeniani, ‖ alium enim errorem habuit iste: quia dixit om

dixit omnem hominem esse saluandum, per illud: Nihil odisti eorũ quę fecisti. & ita dicebat Deum adeo misericordem, quod non iustum. prę-terea dicit Christum iterum passurum in aere pro diabolis saluandis. Sed cum iste damnatus fuerit: nonne & eius scripta? vtique. extra de hære. si æternitatis. quid est ergo quòd quædam opuscula eius recipiuntur. Dic quod recipiuntur non quia eius sunt, sed quia ecclesia approbauit [a], omnia enim nostra facimus quibus auctoritatem impertimur, vt C. de vet. iur. enu. l. 1. §. 1.

a Dic vt 15. distin. sacra. vers. ite Origenis.

Vod autem.] Hæc quæst. diuiditur in 6. partes: in prima quarum probat, qđ nullus pro peccato domini sui debet excommunicari: licet quandoque temporaliter puniatur vnus pro alio sine cuipa, non sine causa. de quibus multa ponit exẽpla. Secunda ibi, *Vt ergo.* Tertia ibi, *Illicita.* Quarta ibi, *Quia vero.* Quinta ibi, *Qui vero.* Sexta ibi, *Ideo.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic proponitur 3. quæst. qua quæritur, vtrum pro peccato alicuius tota familia sit excommunicanda? Et respondet, quod triplex est pœna, s. corporalis, & spiritualis, & æterna. Pœna corporali vnus sæpe punitur pro alio, vt 6. q. 1. si quis cum militibus. & 7. de conse. dist. 1. in sancta. Pœna spiritualis duplex est, s interdicti, & excommunicationis. Pœna interdicti vel suspensionis vnus quandoque punitur pro alio, vt extra de spon. nõ est vobis. Pœna vero anathematis vnus pro alio puniri non debet, vt quidam dicunt: nisi enormitas delicti aliud suadeat, vt 7. ea. si habes. Pœna vero æterna vnus nõ punitur pro alio vt 11. q. 3. illud. Procedit ergo G. sic in hoc §. nam primo ostendit quod pro peccato alterius tota familia sit excommunicãda: & hoc probat quatuor exemplis. Postea respondet distinguẽdo, dicens quòd filij pro peccato parentum sæpe flagellantur: & hoc probat duabus auctoritatibus, s. Euangelij, & veteris testamenti. sed pœna spirituali filij pro peccatis parentum non tenentur adstricti ex quo sunt baptizati: & hoc probat duabus auctoritatibus, scilicet Ezechielis, & Pauli.

Gen. 19.

1. Reg. 15.

Num. 16.

a ¶ *Quòd autem.*] Hic intitulatur q. 3. in qua quæritum fuit, ‖ an pro delicto domini familia esset excommunicanda: & tu ipse distingue: quia est pœna corporalis, & est pœna spiritualis. pœ- corporali sæpe punitur vnus pro alio, vt 6. q. 1. si quis cum militibus. & de conse. dist. 1. in sancta.

‖ Familia an pro delicto domini sit excõmunicanda.

β ¶ Diptychis.] *Sic emendatum est ex ipso concilio, cum antea legeretur.* dicticis. *Diptycha vero duæ tabulæ erant: quarum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Missa recitabantur: translato vocabulo ab ostreorum diptycho: cuius mentionem facit B. Ambrosius Gexeam. li. 5. c 8. De huiusmodi autem ecclesiasticis diptychis partim viuorum, partim mortuorum: partim vtrorumque mentio fit in epistola Innocentij I. ad Decentium, c 2. & in epistola B. Augustini 137. clero. & plebi ecclesiæ Hipponensis §. 2. q. 1. c. nomen. & 11. q. 3. c. quid obest. & in epistola Gelasij ad Anastasium Augustum, & in epistola episcoporum Aegyptiacæ diœcesis ad Anatolium: quæ habetur post concilium Chalcedonense & alibi sæpe.*

γ ¶ Et conueniunt.] *Sic est emendatum ex ipsa synodo, antea legebatur*, & statuit teneri.

Ioan. de Fant.

Gen. 19.

1. Reg. 15.

Num. 16.

Matt. 16.

Exech. 18.

Exod. 18.

1. Cor. 5.

Ps. 5.

Gen. 19.

1. Reg. 15.

Num. 16.

Matt. 16.

Exech. 18.

Exod. 18.

1. Cor. 5.

Ps. 5.

1 Excitur to- ti excommu- nicata q̃ pecca- tor, quando sit excõmu- nicati.

conceditur, aliis eũ am interdictis. extra de spon. non est vobis. ‖ Sed pone quòd posit anathematizari sic familia pro peccato alicuius. vel ciuitas tota: numquid erunt excommunicati qui nascuntur sic quàm primum sunt baptizati, an non? pro hoc facit quia eadem familia est. 7. q. 1. denique. ff. de iudi. proponebatur. Quidam tamen dicunt quòd qui nascuntur, non sunt excommunicati.

a ¶ *Ad terrorem.*] 2. q. 7. quapropter.

b ¶ *Mortalia.*] & ideo nõ videtur esse magnũ, si id faciam quod aliàs factur' essem, vt 5. proxi. q. 1. quid culpatur. ff. de con. cau. da. l. si pecuniam. §. vlt.

c ¶ *Anima.*] supra 1. q. 4. Iudæi.

d ¶ *Audisti.*] alia antypophora.

e ¶ *Magni nominis.*] ironice.

f ¶ *Idonei.*] ‖ & ita nõ sufficit dicere nisi ratio dicti assignetur. 2. q. 7. criminationes. Arg. cõtra. de pœ. distin. 4. si ex bono. ff. de leg. non omnium. & 7. prox. q. 4. de Tyriis. & est hic arg. testes non esse recipiẽdos qui dicunt se rem scire, nisi qualiter & vnde no uerũt declarent. nisi eũ omnia inquirantur, non potest pertueniri ad veritatem. 23. quæst. 8. occidit. & arg. 5. 17. q. 4. miror. arg. 35. q. 6. de parẽtela. & 4. q. 3. si testes. extra de fen. & re. iu. sicut. Dic, de omnibus nõ redditur ratio inspecta ratione voluntaria. vnde illud, Sic volo, &c. sed inspecta naturali ratione secus. C. de his qui ve. ætat. impe. l. vlt. Io.

g ¶ *Nisi grauissime commouerer.*] Genus loquendi, sicut & illud: ego nõ facẽrẽ tale quid, nisi essem extra memetipsum. posset tamẽ prohiberi familiæ ne domino cõicaret, forte propter atrocitatẽ facinoris, vt arg. extra de sent. excom. inter alia. in fi. & 17. q. 4. miror. & not. 11. q. 3. quoniã multos. Sed numquid hoc licebit, si grauissime cõmoueretur? nõ. Innuit ergo non quid fieri deberet: sed quid fieri posset. solent quippe homines recentioribus factis turbulen tius excitari, vt 23. q. 5. cap. 2. & 11. q. 3. ira.

Ioan. 8.

1 Episcopus non erubescat edocere edocto. doctum.

h ¶ *Senex.*] ‖ reprehensibilis est enim eps, qui à perito subdito contẽnit edoceri, vt 5. 38. di. c. vlt. 5. dist. 22. de Cõstantinopoli. ‖ Et nulla ætas sera est ad discendum vsque ad 88. annum. ff. de fidei commiss. liber. apud Iulianum. & sæpe reuelatur minori, &c. vt 95. distinct. esto.

1 Discendum à iuuene.

i ¶ *Expiandam.*] 7. de conf. dist. 4. si quidquid.

k ¶ *Ad eum non pertinere.*] 5. 11. q. 1. Dominus declarauit. 5. 1. q. 5. c. 1. & vlt. contra.

Quæ sit inter hæc an sit differẽtia, quam distinguo.

l ¶ *De coniuge.*] 5. 11. q. 3. qm̃ multos. C. de sa. san. ec. sancimus. in fin.

m ¶ *Innocentes.*] ‖ arg. maius peccatũ esse interficere paganũ quàm Christianum bonum. arg. contra 23. q. 5. si non licet [a]. Sed hoc verum est in illato, non in cõmisso, id est, maius peccatũ est q̃ vna anima per peccatũ infidelitatis pereat, quàm si innumerabiliũ martyrũ corpora pro eo trucidarentur. & hoc videtur littera dicere si innocentes de ecclesia extrahantur, si martyrum corpora pereant, non est dicitur secundũ vulgare hominum damnũ ibi esse.

a Ad idem 50. dist. c. his. t. vel. verũ. & de conse. dist. 4. reb. ptira. c. vbi de hoc.

VTRUM. Hæc est 2. pars q. in qua probat per 8. cap. quòd magis nocet maledicenti, quàm illi cui iniuste maledicitur. Ioan.

quid tibi est incõsulta commotione animi facere? vnde si interrogatus fueris, rectam rationem nõ valeas inuenire? Hæc autem dixi, etiã si filius noster Clasicianus aliquid admisit, quod tibi anathemate plectendum iustissime videretur.

w ¶ Hæc enim fuit.] *Sic etiam apud Iuonem, & in Pannormia. In epistola autem ipsa legitur.* Neq; enim hæc corporalis est pœna: qua legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus, qui eiusdẽ impietatis participes non fuerunt, pariter interfectos. *Verum ob glossam, & doctorum dicta nihil est mutatum.*

β ¶ De quorumdam.] *Eadem glossa obstitit, ne hoc mutaretur: itemque, quoniam cum Iuone, & Pannormia concordat. In originali autem est*, cum de quorumdam facinoribus immaniter aduersus ecclesiã perpetratis grauissime permouerer.

γ ¶ Quid dicam de coniuge?] *Verba hæc desunt in ceteris editionibus epistolarum, excepta Antuerpiana. Sunt autem in codice illarum Vaticano, & apud Iuonem, & in Pannormia.*

Vt ergo ex hac auctoritate euidentissime monstratur, illicite excommunicatur quis pro peccato alterius: neque aliquaratione nituntur, qui pro peccato vnius in totam familiam sententiam ferunt excommunicationis. Illicita autem excommunicatio notatum non lædit, sed excommunicantem.

Vnde Gregorius scribit Magno Mediolanensi episcopo, lib. 2. epist. 26.

¶ [illegible]

Laur. archie. Mediolanen. nulla culpa exigẽte, Magnum episcopum excõicauit: qui postea ei successit. Papa vero Greg. ipsum absoluit, mãdans ei vt libere suum officium exequatur. Seq. cap. paret.

o *Laurẽtius.*] Is fuit archiepiscopus Mediolanẽ. dist. 17. §. hinc etiã. 5. 63. dist. quãto. vel ipse Magnus fuit post Laurentium natus.

p *Prinauerit.*] arg. contra. ff. de re iudi. l. 4. §. condẽnatum. Sed ibi de cõdemnato in causa pecuniaria, vbi contemptus non ligat.

q *Munitus.*] arg ‖ q̃ sicut solo verbo excõicatur quis, ita ex solo verbo absolui potest b. arg. 5. q. 1. quidam. arg. contra. 7. ea. §. notandũ. extra de sen. exc. cum de fideres. 11. q. 3. cum aliquis. credo quòd solo verbo possit absolui: q̃a omnis res per quascunque causas contrahitur. &c. extra de reg. iur. c. 1. ff. eod. cit. nihil. vel non tenuit hæc sententia: q̃a Laurentius erat hæreticus. Ioan.

1 Poly. l. 1. tit. 22. Iuo p. 14. c. 17. Pan. l. 5. c. 2. 9.

al. extãtibus ‖ Excomunicatio & absolutio fo loverbo fieri possunt.

b Ad hoc facit quod no. extra de sent. excõmu. quãuis in gl. i de hoc etiã not. 11. q. 3. cum aliquis.

2 Origenes hom. 11. ad c. 24. Leuit.

r ¶ *Vi negligũt.*] *Consuetudinem.*] inducitur ex consuetudine præsumptio, vt dist. 44. multis. 7. ead. Deus. ff. de re mil. non omnes. ff. de vsu & habi. ple um. §. sed si. ff. de accu. si cui.

Esa. 6.

s ¶ *Maledicãt.*] quod fit quando non credunt

3 Origenes ibid.

4 infra ead. cit aliquis.

esse verum quod dicunt: vel quando pater maledicit filio, vt 5. quæ. 5. non osculatur.

S *I quis non recto.*] CASVS. Dicit Hiero. quòd si quis non commisit delictum propter quod à prælatis iniuste excommunicatur, sententia eorum lædit ur: & ideo interdum fit, quòd ille qui extra ec-

QVÆSTIO III.

Vod autem[a] *pro peccato alicuius tota familia excommunicanda sit; multorum exemplis probatur. Pro peccato*[b] *namque Sodomitarum paruuli eorum, qui beneficio ætatis paterna flagitia nesciebant, cælesti igne sunt consumpti.* Item *pro peccato Amalechitarũ non solum paruuli eorum, sed etiam bruta animalia vsque ad mingentem ad parietem*[c] *iussa sunt à Domino deleri.* ¶ *Item Dathan & Abiron auctores schismatis fuerunt contra Moysem, & Aaron: nec tantum ipsi soli, sed omnis substantia eorum cum ipsis descendit ad inferos.* ¶ *In nouo etiam testamento nonnumquam peccatis exigentibus grauis pestilentia desæuisse legitur: quæ etiam illos inuoluit, qui peccati conscientiam non habebant. Si ergo tam seuerissime pro peccatis parentum inueniuntur paruuli puniti; non dubium est, quin pro peccatis eorumdem sententia excommunicationis pariter feriri valeant.* ¶ *His ita respondetur. Pro peccatis parentum paruulos corporaliter flagellari ex verbis Euangelij apparet: vbi discipuli de cæco nato Christum interrogasse dicuntur.* [*Rabbi quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?*] *In quibus etiam illud completur, quod Dominus ait ad Moysem,* [*Ego sum Deus zelotes visitans peccata patrum in filios vsque in tertiam & quartam generationem.*] *Spiritualiter autem peccatis parentum paruuli non tenentur*[d]: *ex quo per sacramentum regenerationis ab originali peccato fuerint emundati. Vnde per Ezechielem Dominus ait* [*Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris: neque pater iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit: & impietas impij erit super eũ.*] *Quæcunque etiam peccata parentes commiserunt, ex quo filius personaliter ab eis separatus fuerit, ei non imputantur ad pœnam. Vnde peccato Adæ ideo omnes posteri teneri dicuntur: quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat proseminatus. Quia vero apud Deum non sententia sacerdotum, sed vita eorum quæritur, patet, quòd non est notandus sententia, quem peccati macula non inficit. Hinc Paulus Corinthijs scribens ait,* [1 *Si quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, cum huiusmodi nec cibum sumere debetis.*] *Ex quibus verbis datur intelligi, quòd nisi primũ ali qui*[e] *nominatus*[f] *fuerit de crimine, ideſt, vel coram iudice accusatus, & conuictus, vel in iure ipse de se fuerit confessus; quòd nec sententia est feriẽdus, nec ab eius communione abstinendum. Non ergo pro alicuius peccato tota familia excommunicanda est.*

1. Cor. 5.

1 mutatis quantulũcũ bis.

Vnde Augustinus scribit ad Auxilium episcopum, epist. 75.

¶ Nominatus.] *Hæc explanatio loci B. Pauli ad Corinthios & hic, & supra 11. q. 3. ad mensam. §. euidenter. videtur accepta ex verbis B. Augustini in libro 50. homiliarum, hom. vltima, c. 12. 5. 2. q. 1. c. multi.*

¶ Pro peccatis patris non est filius anathematizandus. C. I.

S I habes de hac re sententiam certis rationibus, vel scripturarum testimoniis exploratam; nos quoque docere digneris, quomodo recte anathematizetur e pro patris peccato filius; aut p mariti f, vxor; aut pro domini, seruus; aut quisquã etiam in domo nondum natus, si eodem tempore, quo vniuersa domus est anathemate obligata, nascatur, nec ei possit per lauacrum regenerationis in mortis periculo subueniri. Hæc enim g fuit corporalis pœna h, qua legimus quos-

2 Iust. p. 146. 6. Pan. l. 5. ep. 126.

e ¶ *Anathematizetur.*] alias minori excommunicatione bene vnus pro alio punitur. & sic non sunt contraria. 90. dist. oblationes. 17. cap. 4. miror. extra de spon. non est vobis.

f ¶ *Aut pro mariti.*] nec etiam ciuiliter vxor pro marito contenitur. C. ne vxor. pro ma. l. 1. per totum. nisi in casu vbi res vxoris pro marito intelligitur obligare. C. de primipilo. l. 1. & 2. & 3. in fin. l. 12.

g ¶ *Hæc enim.*] anthypophora est quòd posset dici, quia innocuio vnum pro alio punitum.

h ¶ *Pœna.*] certe in hoc grauiter excedunt. nam istud specialiter eis concedi

eclesiam mittitur, intus sit: & econuerso. Sequens cap. patet, quod de eadem materia loquitur, & de simili.

a ¶ *Nihil læditur.*] §. 11. q. vlt. cui est illata. & cap. si ad tempus.

b ¶ *Qui intus.*] supra 2. q. 1. nemo. cõtra 11. q. 3. illud. & c. quid obest. & dic nihil læditur quantum ad recipiendũ vnitatem sanctorum: læditur autẽ quantum ad participanda ecclesiastica ministeria. sententia autẽ pastoris semper timenda est. ¶ nam quoad Deum non potest eccle sia ligare, nisi cum emittit constitutionem aliquã, vt §. ea. q. 1. c. 1. & 2.

¶ Ecclesia quo liter potest ligare.

c N *On in perpetuum.*] ¶ *Illum,*] scilicet, iustum.

d ¶ *Illi.*] id est, ad malũ illius, scilicet, iniusti.

1 Ino par. 14. c. 10. Pan l. 5. c. 138. *Psal. 36.*

e ¶ *Sacrilegij.*] Itẽ tenetur actione iniuriarũ. 11. q. 3. c. temerarium. & tenetur ad omne interesse, & ad maiorẽ pœnã si virsum fuerit expedire. extra de sent. excõ. sacro. ¶ Itẽ crimen sacrilegij dignũ est depositione, vt 81. dist. Apostolus. nec potest promoueri talis, vt ibi dicitur. quare ergo tantũ pœna suspensionis xxx. dierum infligitur ei, vt ¶. ea. cap. proxi. Sed forte ibi loquitur cũ agitur ad depositionem. Vel dic q̃ non quodlibet sacrilegiũ inducit depositionẽ.

¶ Sacrilegium est depositione dignum.

2 Ino par. 14. cap. 21. Pan. l. 5. c. 124. 2. q. 1. nemo episcopus.

ADDITIO. Nam varia est pœna sacrilegij: prout not. 17. q. 4. sacrilegium.

f ¶ *Et dũ præcipites.*] iudices non erũt præcipites ad excõmunicandum, vt extra de appel. reprehensibilis. iniquitas enim omnia præcipitat: ¶ virtus autẽ lenta est, & omnium percunctatrix. de pœn. dist. 3. inter hæc hircum.

¶ Virtus omnia perscrutatur.

D *E illicita.*] CAPVT. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, q̃ duæ factæ fuerunt quæstiones in concilio Parisien. scilicet à quo petat absolutionem iniuste excõmunicatus: & quam pœnã patitur iniuste excõmunicãs. & respõdet quòd nullus debet iniuste excõmunicare, & sine causa: & quòd iniuste excõmunicatus à maiori prælato petere debet absolutionem: iniustus vero excõmunicator priuari debet cõmunione spatio xxx dierum: quod probat auctoritate Greg. In secunda parte quærebatur quoties aliquis sit vocandus ad causam: & si non venerit, verum possit contra illum sententia ferri. Et respondet quòd tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio est quis vocandus ad causam: & si non venit, tamquam contumax poterit condemnari: nec releuabitur sententia per appellationem. De tribus edictis probatur quattuor auctoritatibus, scilicet auctoritate legis: & tribus auctoritatibus aliis. de vno peremptorio probat duabus auctoritatibus, scilicet per eandem legem, & auctoritate Africani concilij. de sententia in contumacem ferenda. probatur auctoritate Greg. Secũda pars incipit ibi, *De conuentione. Auctoritatibus*, id est, citationibus. Et hanc litteram sic ordinabis. *De tribus, &c.* id est, de conuentis tribus auctoritatibus.

a Sub. nec tot sunt constitutiones in corpore authenti corũ. sed dic q̃ appellat hic cõstitutiones diuersitates rubricarũ, quia vt patet in authen. frequenter. in vna cõstitutione cõtinentur. plures rubricæ, secundum Ioan. de Fan.

g ¶ *Cxxiij.*] Hodie non distinguitur liber iste per cap.[2] ponitur autem lex ista in auth. de sanct. episc. coll. 11. 2. q. 1. nemo episcopus.

h ¶ *Maioris.*] quando superior possit absoluere ligatum ab inferiore, not. 11. q. 3. si episcopus. Qua autem pœna punitur iniuste excommunicans, habes extra de sent. excom. sacro.

i ¶ *Qui legitime.*] etiam si iusta fuerit causa excommunicationis, vt extra de sent. excom. sacro.

k ¶ *Visum.*] hodie relinquitur arbitrio iudicis vel episcopi: sed tantum mensis ad hoc præfigitur, vt extra de sent. excom. sacro. Ve dic q̃ secundum arbitrium superioris carebit communione hominum, sed tamen ipso iure est priuatus ingressu ecclesiæ.

l ¶ *Communione.*] ho die tantum ab ingressu ecclesiæ, vt extra de sententia. excom. sacro.

m ¶ *Manifestorum.*] arg. quòd in manifestis criminib[9] præcedit admonitio. arg. 3. q. 5. quia suspecti. arg. contra extra de iureiur. ad nostrã.

n ¶ *Lex.*] hæc lex non inuenitur nisi intelligatur ex tenore legis, quæ est C. quomodo & quãdo iud. cõsentaneũ.

o ¶ *Auctoritatibus.*] id est, citationibus.

P ¶ *Peremptorio.*] ¶ Dico quod quilibet iudex potest peremptoriũ mittere, vt probatur extra de sententia. & re iudi. cum Bertholdus. in principio. extra de offic. iudic. delegat. ex litteris. licet omnes dicere consueuerint, quòd tantum ordinari[9] vel à principe delegatus possit illud mittere, vt in auth. de lit. §. omnem. in fin. coll. 8. C. de iud. fancimus. in fin. extra de appel. cum sit Romana. Item peremptorium non est statim mittendum, nisi cogat necessitas, vt extra de dila. c. 1. ff. de iudi. nonnunquam. Item scias, quòd licet lex dicat quòd iudex debet mittere adhuc vnum edictum post peremptorium, vt ff. de iud. & post illud tamen non est verum nisi velit iudex gratiam facere ei. extra de offi. deleg. consuluit. ¶ Item dicunt quidam, quòd peremptorium debeat continere tantum quantũ fit quodlibet trium edictorum per se proponeretur. C. quomodo & quando. iudex. in authẽ. qui semel. Sed verius credo, quòd illud fit in iudicis arbitrio, vt extra de appel. cum sit Romana. Item licet iudex tribus edictis & vno peremptorio debeat citare. si tamen pars nõ venerit ad primã citationẽ, punitur in sumptibus litis. C. de iud. fancimus. Itẽ si iudex ter citet, & non apponat hoc aduerbium, peremptorie: tamen intelligitur citatus peremptorie, vt C. quomodo & quando iudex tres denuntiationes. Item si reus ad primã citationẽ dicat se nolle venire, nõ est denuo citãdus: quia ideo ter citatur, vt præsumatur eius contumacia. ff. de re iud. contumacia. cũ ergo certum sit eũ nolle venire, nõ est denuo citãd[a]. q̃a in incertis, nõ in certis locus est. cõiecturis. ff. p verb. oblig. cõtinuus. Sed quid si iudex differat sententiã contra citatũ non peremptorie? videtur q̃ non teneat sententia, vt C. qũo & quãdo iudex. l. ea quę. & hic idẽ videtur. arg. cõtra. C. qũo & quãdo iudex cessante. q̃ ¶ *Per appellationem.*] ¶ nam & contumax non auditur appellãs, vt 2. q. 6. §. sunt etiam quorum. sed est arg. contra 3. q. 9. reuera. extra de senten. excom. per tuas.

r ¶ *Ex Euãgelica auctoritate.*] nam paterfamilias bis misit seruos suos, tertio filium ad inuitatos. Vel loquitur de Euangelica denuntiatione, vt 2. q. 1. si peccauerit.

a ¶ *Iudic*

2 ¶ *Iudicium.*] potest intelligi de infamato, q̃ se noluit expurgare: vnde propter hoc erat deponendus, vt 30. dist. c. vlt. in fin. Vel intelligas illud de sent. excom. & non de diffinitiua: quia illa non fertur nisi lite contest. qualiter autem in criminalibus ferenda sit sententia, notaui 3. q. 9. in summa. Ioan.

C *Vm aliquis.*] CAPVT. Dicitur in hoc c. quòd si quis facit contra fidẽ & veritatem: si extra ecclesiã per prælatũ non abiiciatur, tamen extra ecclesiam est: sicut econuerso si quis iniuste excommunicatur, in ecclesia remanet, & non lædit. & ita contingit, quòd qui foras mittitur, intus est, & qui foris est, videtur intus retineri.

D *E illis.*] Dicitur in hoc c. quòd sunt duo genera hominum, qui sunt ab ecclesia separati, scilicet iuste excommunicati, & hypocritæ: de quibus dicit Aug. quòd spiritum sanctum non habent: do na tamen eius (vt scientiam) habẽt. Et hoc probatur auctoritate Iudæ.

b ¶ *Non dicit.*] Iudas Apostolus.

c ¶ *Scientiã.*] hoc vult dicere, ¶ quòd hæretici & hypocritæ ab ecclesia sunt segregati, nec spiritum sanctũ habent, licet habeant dona spiritus sancti, id est, scientiã & fortitudinem.

¶ Hypocritæ ab habent spiritum sanctũ.

d ¶ *In ecclesia.*] ¶. de conse. dist. 4. est vnitas. contra. sed ibi ecclesiæ nomen largius sumitur vt comprehẽdat bonos & malos. ad hoc facit 11. quę. 3. audi. & melius cap. nolite.

a

e C *Ertum est.*] ¶ *Anathema-tizatus.*] scilicet iuste. nam quo ad Deũ æque separatur quis à Deo p̃ peccatum, sicut per excommunicationem.

f ¶ *Separationem.*] 3. 4. q. 4. Engeltrudam.

EXPOSITA. Hæc est 3. pars q. in qua probatur, quòd nullus bonus debet aliũ maledicere, nisi quãdo aliud facere non potest: & tunc amore iustitiæ, non liuore vel vltiõe. Io. de Fan.

CONCLVDIT. Concludit Gratia. ex supradictis, q̃ iniusta sententia excommunicatum non lædit, sed excõmunicãtem, & ideo innocentes ex crimine alterius excommunicari non debent: sicut à quibusdam imprudentibus fieri consueuit. Postea obiicit contra prædicta dicens, q̃ non solum innocentes, sed nec criminosi sunt maledicendi: & ad hoc probandum inducit tres auctoritates. & hoc probat p̃ seq. duo cap.

b Ecclesiã segregatis &c. 4 Ino par. 14. cap. 49. Pan l. 5. c. 89.

g *In epistolã.*] Iudæ originaliter, sed in commentaris Hieron. super epistolã ad Titũ, cap. 3.

Ligatur.] Hic offendit Hiero. q̃ ex ore prælati maledictum exire nõ debet ad instar Michaelis qui diabolo maledicere noluit, cum secum de corpore Moysi altercaret, & ad instar populi Israelitici, quem Dominus præcepit in duas partes diuidi, vt sex maiores tribus super montem Garizin populo benedicerẽt, & sex minores tribus super montem Heliel, siue Hebal vt maledicerent transgressoribus legis.

Sap. 1.

h *Diabolo.*] cum cõtendebant de corpore Moysi.

i ¶ *Blasphemia.*] cui non aliud dixit quàm hoc, Imperet tibi Deus. sed vnde hoc habuerit Apostolus, ignoratur.

k *Populo.*] illo qui seruaret legem Dei.

l ¶ *Altero.*] i. Hebal.

m ¶ *Heliel.*] in proxi. cap. vocat eundem mõtem Hebal.

n ¶ *Maledicant.*] non seruantibus.

Cum

al. referretur

2 in epist. Iud.

3 Ino par. 14. cap. 49. Pan l. 5. c. 89.

Matt. 5. Rom. 12. Gal. 5.

4 in epist. Iud.

Deut. 27.

al. Hebal

1 Origenes homil. 9 ad cap. Iosue.

CVm ergo. ℣ CASVS. Dicitur in hoc c. quòd duplex est propositum hominum. Nam quidam sponte faciunt bona, quidã metu malorũ, & timore suppliciorũ. Primi designantur per sex maiores tribus quæ super montem Garizin, incedentes electi erant ad benedicendum: secundi vero, qui timore vel metu bona faciunt, indicantur per alias sex minores tribꝰ, quæ iuxta montem Heliel, siue Hebal positæ erant, & paratæ ad maledicendum.

† al. singulariter } orig.

† al. Hebal

a ¶ *Propositi.*] id est, variis modis seruatur lex; quidam seruãt eam amore iustitiæ, quidam timore pœnæ.

b ¶ *Ad salutem.*] sicut Paulus 5. prox. q. 4. quis nos. tamen quamdiu seruilis timor est in homine, non saluatur, vt 3. proxi. q. 6. §. ex his.

Gn. 3.

Gen. 4.

c ¶ *Malorum.*]idé dicit in Deuteronomio.

SED QVI TRO

CASVS Probatũ est 5. quòd criminosi maledicendi non sunt. Nunc ostendit Gratia. ꝙ sunt maledicendi. Et hoc probat xi. auctoritatibꝰ, vel rationibus, quæ satis in littera patent: & hoc in prima parte. In secunda parte distinguit inter maledictũ & maledictũ: nam meledictũ quod fit amore iustitiæ, non prohibetur: quod vero fit libidine vlciscendi, vel odio persequentis, prohibetur. Secunda pars incipit ibi, *Distinguendum.* Et ad hoc inducit seq. ℣.

Gen. 12.

Matt. 21.

Gen. 9.

Gen. 27.

Deut. 27.

d ¶ *Primæ prævaricationi.*] scilicet fraterno odio, vel peccato Adæ. Ioan.

† al. Hebal

e ¶ *Chanaam.*] ipsi Cham nõ maledixit, sed filiis eius, vt ostenderet, quòd primi motus non essent puniendi, sed ipsi secundi. Vel ideo quia magis terrentur parentes in pœna filiorum quàm in propria, vt ff. quod metus cau. isti qui dem. §. vlt.

|| Motus primi non sunt puniendi. Act. 8.

Rom. 12. 1. Cor. 3. & 16.

AOBIICIO. De hoc etiam legi. & no. 5. r. q. 4. §. his ita. in fi. verfic. itẽ Cham.

f ¶ *Si angel⁹.*]hoc expositum est 5. 11. q. 3. si is qui præest.

Gal. 1.

g ¶ *Distinguendũ est.*] ‖ q ex pertinacia maledixit, punitur, vt extra de cleri. male. c. 1. qui ex temeritate vel leuitate meretur veniam, vt 2. q. 3. si quis iratus. §. 1. & §. notandũ. talis enim venialiter peccat, vt 25. distinct. 5. aliàs. in fi. qui ex insania miseratione dignus est, vt C. si q⁹ Im-

‖ Maledicens an semper puniri debeat.

Item in libro Iosue. [2]

Quos significent illi, qui ad benedictionem quinque ad maledictionem de filiis Israel electi sunt. C. XL.

CVm ergo in singulis quibusque fidelium talis sit propositi varietas; hoc mihi designari videtur in hoc loco, quòd dimidij illi, qui iuxta montem Garizin incedunt (illum, qui ad benedictiones electus est) istos figuraliter indicent, qui nõ metu pœnæ, sed benedictionum, & repromissionum de siderio veniunt ad salutem: illi vero dimidij, qui iuxta montem Gebal incedunt, in quo maledictiones prolatæ sunt, istos alios indicent, qui malorũ metu, & suppliciorum timore complentes quę in lege scripta sunt, perueniunt ad salutem.

† al. Hebal

Sed qui pro persecutoribus iussit orare; primos parentes pro transgressione mandati, mortis maledicto percussit. Cain quoque, quia primæ prævaricationi fratricidium adiunxit, sententiam maledictionis à Domino reportauit. Abrahæ quoque Dominus dixit [*Maledicam maledicentibus tibi, & benedicã benedicẽtibus tibi.*] *In Euangelio etiam, cum esuriẽs veniret ad ficum, non inueniens fructum in ea, sua maledictiõe, perpetua sterilitate ipsam damnauit.* ¶ *Item Noe cum verenda sua à Cham derisa cognosceret, filium eius Chanaam ¶ maledicens dixit,* [*Maledictus Chanaam sit seruus fratrum suorum.*] *Item Isaac, cum benediceret Iacob filio suo, ait.* [*Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.*] *Item, sicut in libro Deuteronomij legitur, Moyses ex præcepto Dei duodecim tribus filiorũ Israel in duas partes diuisit, & sex tribus iussit, vt iuxta montem Gebal ¶ incedentes maledictionem transgredientium legem vociferarentur: aliis verò præcepit, vt iuxta alium montem incedentes benedictiones obseruantium inclamarent.* ¶ *In nouo etiam testamento Petrus Apostolus legitur Simoni maledixisse, cum ait,* [*Pecuniatua tecum sit in perditionem.*] *Paulus quoque, qui dixerat,* [*Benedicite, & nolite maledicere,*] *fornicatorem Corinthium iussit excommunicari.* ¶ *Item in eadem a epistola ait.* [*Si quis non fuerit secutus doctrinam Domini nostri Iesu Christi, sit anathema, maranatha.*] ¶ *Item Galathis,* [*Si Angelus f de cœlo veniens aliud vobis euangelizauerit, anathema sit.*] ¶ *Distinguendum est ergo inter maledictum, quod prohibetur, & maledictum, quod à Domino, & sanctissimis viris rationabiliter profertur. Maledictũ, quod prohibetur, est illud quod procedit ex voto vltionis, & odio persequentis, non ex amore iustitiæ. Maledictum verò, quo sancti maledicunt, est illud quod procedit ex amore iustitiæ, non ex liuore vindictæ.*

1424

Vnde Gregorius ait in Moral. lib. 4. cap. 6.

a ¶ In eadem.] *Antea legebatur, vt etiam in manuscriptis*, in alia. *Huius vero loci, ac sequentis sensum retulit Gratianus, non ipsa prorsus Apostoli verba.*

¶ [illegible]

2 CVm sancti viri maledictionis sententiam proferunt, nõ in hanc ex voto vltionis, sed ex iustitiæ examine prorumpũt. Intus enim subtile iudiciũ aspiciunt, & mala foris exurgẽtia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt; & eo in maledicto non peccant, in quo ab interno iudicio non discordant. *Item supra c. quinto.* ¶ Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat: aliud videlicet, quod approbat; aliud, quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio iustitiæ β vt in ipso primo peccante prolatum est, cum audiui. [Maledicta terra in opere tuo, &c.] & sicut Abrahæ dicitur. [Maledicam maledicentibus tibi.] Aliter vero profertur maledictum, quod nõ iudicio iustitiæ, sed liuore vindictæ promitur: à quo voce Pauli Apostoli prædicantis cessare admonemur, qui ait [Benedicite, & nolite maledicere.]

β ¶ Iustitiæ.] *In his, quæ sequuntur, non omnino refert Gratianus ipsa verba B. Gregorij, neque etiam ceterorum collectorum, licet propius ad eos accedat. Sententia tamen eadem manet.*

Itẽ Pelagius Papa Anglio episcopo.

¶ [illegible]

A Postolicæ auctoritatis exemplo didicimus, errantiũ, & in errorem mittentium spiritus tradendos esse Satanæ, vt blasphemare dediscant.

Itẽ Anacletus Papa, epistola tertia.

¶ [illegible]

3 IAm sacerdotes, quàm reliqui fideles omnes summam curam habere debent de his, qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia separentur.

Item Gregorius Papa lib. 2. epist. 37. ad Natalem episcopum.

¶ Secunda, vel tertia admonitione interposita, excommunicationi sacramenta prædari. C. XV.

DE excommunicationis articulo (quæ tamen interposita conditione gradus γ ¶, secundo, vel tertio iam, vt ita dicam, ex necessitate subiuncta est) beatitudo vestra immerito queritur, cum Paulus Apostolus dicat. [In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.]

γ Gradus.] *In tribus vetustis exemplaribus epistolarum B. Gregorij, & vno Gratiani legitur*, gradu secundo, &c.

Item Hieronymus in epistolam ad Galatas, c. 5.

¶ [illegible]

REsecandæ ¶ sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis à cauli repellenda; ne tota domus massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arius in Alexandria, vna scintilla fuit: sed quia non stat impressa est, totum orbem eius flamma populata est.

α ¶ Resecandæ.] *Apud B. Hieronymum legitur*, secandæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ouium repellendum.

Item Augustinus in libro de correptione & gratia, c. 15.

¶ [illegible]

CAP. XVII.

COrripiantur itaque à præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus pro culparum diuersitate diuersis, vel minoribus, vel amplioribus: qa & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit episcopale iudicium (qua pœna in ecclesia nulla maior est) potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere, atque proficere. Neque enim scimus, quid contingat sequenti die. An ante finem vitę huius de aliquo desperandum est? Aut contradici Deo potest, ne respiciat, & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati, cordisque contriti, à reatu quamuis iustæ damnationis absoluat, damnatumque β ¶ ipse non damnet γ ¶? Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ouibus sanis morbidam, ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nesciẽtes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri.

β ¶ Damnatumque.] *Sic emẽdatum est ex originali, nec glossa visa est impedire. Antea legebatur*, damnatum, quem ipse non damnat.

Item Prosper libro secundo de vita contemplatiua, c. 7.

ris sui excommunicauerat eum, vel secundũ gradum honoris sui vocauerat ipsum. nam aliter vocandi sunt maiores, aliter minores, vel quia gradatim vocauerat ipsum in vltimo peremptorio.

Ostendit in hoc c. Hiero. ꝙ inobediens à cõsortio bonorũ est repellendus, & hoc probat quinq; exẽplis,

ptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.]

γ Gradus.] *In tribus vetustis exemplaribus epistolarum B. Gregorij, & vno Gratiani legitur*, gradu secundo, &c.

Item Hieronymus in epistolam ad Galatas, c. 5.

¶ [illegible]

REsecandæ ¶ sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis à cauli repellenda; ne tota domus massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arius in Alexandria, vna scintilla fuit: sed quia non stat impressa est, totum orbem eius flamma populata est.

α ¶ Resecandæ.] *Apud B. Hieronymum legitur*, secandæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ouium repellendum.

Item Augustinus in libro de correptione & gratia, c. 15.

¶ [illegible]

CAP. XVII.

COrripiantur itaque à præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus pro culparum diuersitate diuersis, vel minoribus, vel amplioribus: qa & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit episcopale iudicium (qua pœna in ecclesia nulla maior est) potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere, atque proficere. Neque enim scimus, quid contingat sequenti die. An ante finem vitę huius de aliquo desperandum est? Aut contradici Deo potest, ne respiciat, & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati, cordisque contriti, à reatu quamuis iustæ damnationis absoluat, damnatumque β ¶ ipse non damnet γ ¶? Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ouibus sanis morbidam, ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nesciẽtes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri.

β ¶ Damnatumque.] *Sic emẽdatum est ex originali, nec glossa visa est impedire. Antea legebatur*, damnatum, quem ipse non damnat.

Item Prosper libro secundo de vita contemplatiua, c. 7.

¶ [illegible]

CAP. XVIII.

CCe autẽ crimina quorumlibet, si ipsis criminosis confiteri nolentibus; vndecumque claruerint, quæcumque non fuerint patientiæ leni medicamento sanata, veluti igne quodam piæ increpationis vrenda sunt, & curanda. Quòd si nec sic quidem æquanimiter substinentis, ac pie increpantis medela processerit in eis, qui diu portati, & falubriter obiurgati corrigi noluerint: tamquam putres corporis partes debent ferro excõmunicationis abscindi: ne sicut caro morbis emortua, si abscissa non fuerit, salutem reliquæ carnis putredinis suæ contagione corrumpit; ita isti, qui emendari despiciũt, & in suo morbo persistũt, si moribus deprauatis in sancto rum societate permanserint, eos exemplo suæ perditionis inficiant. γ

i Nolentibus.] arg. est hic, ꝙ in notoriis requiritur admonitio, vt 5. ea. c. de illicita: Item est hic arg. ꝙ licet quis neget crimen; tamen dicitur notorium. Item hic arg. ꝙ etiam si in mõdũ exceptionis est aliquod crimẽ probatum, quòd est facta fides. & potest talis puniri nisi corrigatur: ex hoc quòd dicit, vndecumque claruerint. Nam & iudicium hæreticorũ clarificat ecclesiã, vt 5. ea. q. 1. subdiaconus. Ad hoc potest dici, quòd in causa denuntiationis loquitur [a], vbi qualiscunque scientia sufficit, vt dixi 22. q. 5. hoc videtur. & 2. q. 1. multi. & licet in causa denũtiationis agatur ad pœnitentiã, tamen si noluerit postea pœnitere, potest puniri. Alij intelligunt de crimine notorio.

† Ea } orig.

a Ista fuit sententia B. & Iugo. secundum Lau.

k ¶ *Vndecumque.*] & eodem modo dicit lex, ‖ qualitercumq; constet tutori, quòd fit tutor, si simpliciter dictũ sit ei, periculũ spectat ad eũ, vt ff. de administ. tuto. l. pater. §. vlt. fic 22. q. 5. hoc videtur.

‖ al profecerit ‖ Periculũ ad tutorem spectat, vbi scit se tutorem, licet simpliciter sciat.

l ¶ *Patientiæ.*] Id est, quod propter denuntiationẽ noluerit corrigi. si intelligas prout alij intelligunt de notorio crimine. tunc exponas, si non fuit dispensatum cum eis. nam bene episcopus cum talibus potest dispensare. extra de iudiciis, at si clerici.

m ¶ *Putredinis.*] hoc intellige cum fine scandalo id fieri potest, vt supra prox. quæst. 4. cũ quisque.

‖ Iuo par. 8. cap. 227. Gen. 4.

NOn.] Lotharius rex duas habebat vxores de facto de quo reprehẽdit eum Nicolaus Papa, dicens ꝙ vltione districta sit feriendus: cũ adulteriũ Lamech post lxxvij. generationes fuerit punitum: qui primo habuit duas vxores de facto: cũ Cain fratricidiũ septima generatione in diluuio sit deletũ. Scias tamen, quòd casus iste poni potest secundũ varias expositiones, quę fieri cõsueuerunt de generationibus Lamech. Sequentia tria capitula plana sunt.

2 Burch. l. 6. cap. 29. Iuo p. 10. c. 38. & 158.

n ¶ *Adulterium.*] Sed qualiter dicitur cõmittere adulteriũ cum vxore legitima? Respon. quia per adulteriũ reddit eam sibi illicitam. 32. quæst. 1. in coniugio. in fi.

3 Anf. l. 7. cap. 173.

o ¶ *Post lxxvij.*] Contra 7. 31. q. 1. quomodo. hoc ibi solutum est, & expositum.

P ‖ *Taque.*]¶ *Et falsos.*]5. 22. q. 5. si q⁹ coniunctus. 5. 23. quæ. 5. Rex debet.

q ¶ *Iquis.* ¶ *Pauperem.*]Videtur ergo quòd causæ oppressionis pauperum spectent ad ecclesiam. vt 7 7. distin. defensionis.

r ¶ *Scripta.*] sic 11. q. 3. curæ. secũda q. 1. legum. Hic videtur ꝙ statim post citationẽ primã aliquis possit excõicari. arg. 5. q. 2. præsenti. Sed dic ꝙ nõ, nisi post tria edicta, vel vnũ peremptoriũ. 5. ea. c. de illicita.

a SI quis Romipetas, & peregrinos.] Sic extra de treuga.& pa.innouamus. Ius enim princeps potest indicere noua vectigalia, vt ibi dicitur,& ff. de pu.& vect.l.vectigalia.& talis, qui indicit noua vectigalia, vel deportatur, vel capite punitur, nã incidit in leg. Iul.de vi pub.vt ff.ad legem Iul.de vi pub.l.vlt.

PAternarum.] CASVS. Statuit Vrbanus Papa in hoc cap. q si quis ecclesias, clericos,& monachos, & eorum conuersos vel oratores, id est, peregrinos suis bonis spoliauerit, & intra spatiũ triginta dierum non emendauerit, anathematizetur. Sequens ca.planum est,& per te videbis.

b ¶ *Triginta.*] argu. q sufficit si peremptoriũ sit edictum triginta dierum, vt 4.quæ.5.cap.1.

c ¶ *Competenter.*] nõ intelligas, id est, moderate, sicut curiales exponunt; sed competenter, id est, iuste. sic exponitur extra de appellatione reprehensibilis. ff. de iudi.si debitori.Ioan.

d ¶ *Feriatur.*] ergo nondum erat promulgatum.17.q.4. si quis suadente,&c.

e ILli qui.] ¶ *Archiepiscopis.*] ergo illi possunt indicere treugas, similiter canon indicit treugas, vt extra de treug.& pa.c.1.

QVIA VERO

Hęc est quarta pars quæstionis, in qua ponit differẽtiam inter schisma, & hæresim. Ioã. de Fan. & reuertitur hic ad materiam propositæ quæstionis. Archidiaconus.

CASVS. Superius facta est mentio de hæreticis & schismaticis: & ideo Gratianus nunc ostendit quæ sit differentia inter schisma & hæresim, & qui sint hæretici, & quæ sint sectæ hæreticorum. Sequens. cap. patet.

f ¶ *Hæresim.*] vario modo dicitur hæreticꝰ. Vno modo quicunq; est dubius in fide, infidelis est[a], vt extra de hęre. dubius. Secũdo, dicitur hæreticus omnis simoniacus, vt 1.q.1. quisquis. Tertio, omnis præcisus ab ecclesia, secundum q excõmunicatus dicitur hæreticus, vt 4.q.1.c.2. Quarto modo, omnis q male interpretatur sacrã scripturã, vt 3.ea.hęresis. Quinto modo, qui nouam opinionẽ inuenit, vt 3.ead. hæreticus. Sexto modo, qui vult auferre priuilegiũ Roma-

potuerint, vt excommunicatus habeatur ipse, donec obediat, & reddat aliena.

d ¶ Pauperem.] *In plerisque vetustis, & apud Anselmum, & in codicibus concilij impressis, & manuscriptis est,* pauperiorẽ.

Ex dictis Gregory Papæ.

Caput hoc abest à plerisque manuscriptis. Burchar. autem & Iuo citant ex concilio Gangrensi.

¶ De eodem. C. XXII.

1 QVisquis per dolũ manum suam mittit in Christum Dñi, id est, in episcopum, vel presbyterum (quia sacrilegium graue committit,) &, si quis ecclesiam Dei vastat, aut impugnat, aut incẽdit (quia, & hoc grauissimum est sacrilegium;) placuit sanctæ synodo, vt a in primis omnia bona eius proscriptione publicentur: deinde in vno loco, id est, in monasterio inclusus pœniteat omnibus diebus vitæ suæ.

a ¶ Vt in primis.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur,* vt in vno loco, &c. *sine verbis illis, quæ hic sunt interiecta.*

Item Calixtus Papa.

¶ Communione graue sacrilegium, qui Romipetas, vel peregrinos, vel monachos, seu molestare præsumit. C. XXIII.

II SI quis Romipetas, & peregrinos, & Apostolorum limina, & aliorum sanctorum oratoria visitantes capere, seu rebus, quas ferunt, spoliare, & mercatores nouis telonæorũ, & pedagiorum † exactionibus molestare tentauerit; donec satisfecerit, communione careat Christiana.

Item Vrbanus Papa.

¶ Excommunicantur, qui oratores, & ecclesias bonaque earum, & personas ipsi seruientes iniuriare præsumunt. C. XXIIII.

PAternarum traditionũ exemplis commoniti, pastoralis officij debitum persoluentes, ecclesias cum bonis suis, tam pẽsonis, quàm possessionibus, clericos videlicet, ac monachos, eorumque conuersos β: oratores quoq; cum suis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & sine molestia esse statuimus. Si quis autẽ contra hoc facere præsumpserit, & postquam facinus suũ recognouerit, intra dierum triginta spatium competenter non emendauerit; à liminibus ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.[d]

β ¶ Conuersos.] *In codicibus impressis sequebatur,* vel commissos, *quæ sunt expuncta, quia absunt à plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus, & vetusto quodam codice: in quo quidẽ extremo & hic, & alij tres canones descripti sunt, tamquam fragmentum alicuius concilij.*

Itẽ Nicolaus Papa omnibus episcopis.

¶ Qui oratoribus, pauperibus non arma resentibus in malum obuiauerint, excommunicentur. C. XXV.

2 ILli, qui peregrinos, vel oratores cuiuscumque sanctũ, siue clericos, siue monachos, vel fœminas, aut inermes pauperes deprędati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obuiauerint; anathematis vinculo feriantur, nisi digne emendauerint. Pax vero illa, quam treugam dicimus, sic obseruetur, sicut ab Archiepiscopis, & episcopis vniuscuiusque prouincię constituta est. Qui autem eam infregerit, excommunicationi subdatur.

Quia vero sermo de hæreticis habetur: videndum est, quid inter sit inter schisma & hæresim: & qui sint hæretici: & quot sint hæreticorum sectæ. Differentiam autem inter schisma & hæresim Hieronymus in epistolam ad Titum, c.3. assignat dicens.

¶ Quid inter schisma & hæresim. C. XXVI.

4 INter hæresim & schisma hoc interesse arbitrantur, q hæresis peruersum dogma habeat, schisma propter episcopalẽ dissensionem ab ecclesia γ pariter separat. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest: cetetum nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresim, vt recte ab ecclesia recessisse videatur.

γ ¶ Ab ecclesia.] *In codicibus horum commentariorum in Germania, in Gallia, & Ferraria excusis, itemque duobus manuscriptis Vaticanis legitur,* ab ecclesia separatur.

δ ¶ Potest.] *Sequebatur,* diuersum. *quæ vox abest à memoratis editionibus, & Vaticanis exemplaribus.*

5 Vnde autem hæresis dicatur, in epistolam ad Galatas, cap. 5. Hieronymus diffinit, ita dicens.

¶ Vnde hæresis dicatur. C. XXVII.

6 HÆresis Græce ab electiõe dicitur; quòd scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinã, quam putat esse meliorem. Quicumque igitur aliter scripturam intelligit, quàm sensus spiritus sancti flagitat, quo scripta est; licet de ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est, eligẽs quæ peiora sunt.

7 Qui vero proprie dicantur hæretici, Augustinus in libro de vtilitate credendi, c.1. ostendens, ait.

¶ Qui proprie dicantur hæretici. C. XXVIII.

8 HÆreticus est, qui alicuius temporalis commodi, & maxime gloriæ, principatusque sui gratia falsas, ac nouas opiniones vel gignit, vel sequitur. Ille autem, qui huiusmodi hominibus creditis homo est imaginatione quadam veritatis, ac pietatis illusus.

Itẽ Glorio, Eleusio, & alijs, epist.162.

¶ Non sint hæretici, qui non sint ausu facinoris, sed aliena seducuntur in errorem. C. XXIX.

9 DIxit Apostolus [Hæreticũ hominem post primam,

hæ ecclesiæ, vt 24.distin. oẽs. Septimo, qui transgreditur præcepta sedis Apostolicæ, vt 3.19.dist. nullus. Itẽ quandoq; large dicitur hæreticus omnis, qui nõ tenet articulos fidei, & secundum hoc Iudæi & gentiles sunt hæretici, & secundum hoc nõ omnis hæreticus est excõmunicatus. Stricte sumitur hæreticus omnis qui remotus est ab ecclesia, quia errat in fide: & secundũ hoc omnis hæreticus est excõmunicatus, vt extra de hære. ad abolendam, & cap. excommunicamus.

¶ Inter hæresim & schisma.] CASVS. Docet hic Hier. q in hoc differt schisma ab hæresi: quia hæresis prauam habet doctrinã, schisma vero non. Itẽ hęresis nulla fit occasione, sed spõte: schisma vero fit propter dissentionẽ episcopalem, & ideo in principio discordant: sed in fine concordant; quia sicut hæresis, ita schisma ecclesiã lædit. Sequentia duo c. plana sunt, & per te videbis.

g *Et schisma.*] potest dici, q hæc sit differentia inter hæresim & schisma, quæ est inter dispositionẽ & habitum. primo enim dicit schisma, sed cum post tẽpus pertinaciter adhæserit suæ sectæ, dicitur hæresis. Vel aliter dicas, quòd omnis hæreticꝰ fit schismaticus, sed nõ conuertitur. & sic est illa differentia, quæ est inter speciem & genus.

h ¶ *Hæresis.*] *Scripturã.*] 3.37.dist.rélatum.

QVI VERO

Hæc est 5. pars q.in qua ponit differẽtias hæreticorum, quas probat per diuersa iura. Io. de Fan.

¶ *Ixit Apostolus.*] CASVS. Docet in hoc c. Aug. q illi hęretici qui suã hæresim pertinaciter defendũt, post primã & secundã admonitionem sunt euitandi: quod probat auctoritate Apostoli. Illi vero qui suum errorẽ non defendũt animo pertinaci, & maxime quẽ à suis parẽtibus in hæresim lapsis receperunt, sed veritate inuẽta parati sunt corrigere, nõ sunt inter hæreticos deputãdi. Seq. duo c. plana sunt; in quibus dicitur, q qui in errorẽ cadũt, nec volũt corrigi sunt inter hæreticos deputandi. In tertio c. dicitur, q magis peccat qui defendit errorẽ, quã ille qui errat, qui nõ solum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est.

2 ¶ *Et*

¶ Hæreticus quicunq; vitandus.

a ¶ *Et secundam.*] hic dicit hæreticos post secundã admonitionem vitandos, vt 3.prox.q.5. nõ vos. alibi semel. 3. ea. q.1. quæ domus. in fi. Ad hoc põt dici, q hæreticũ damnatũ post vnicã admonitionẽ vitabimus in secretis fidei nostræ, ne eum peritiorem reddamus, vt 43. dist. in mandatis. 11. q.3. nolite. Sed quantũ ad admonitionẽ faciendam possumus ei cõmunicare quotiescũque visum fuerit[a]. sed hęretico nondũ damnato possumus explicare secreta fidei sæpius eum corrigendo.

b ¶ *Pertinaci.*] Licet ergo teneat aliquis ea quæ sunt contra fidem: dummodo paratus sit corrigi: non est habendus hæreticus[b], vt 5.ea. q.1. schisma. in prin. cap. hæc est c.

c *Quid autem.*] ¶ *Doctioribus que.*] 3.37.dist. relatum.

d ¶ *Ad semetipsos.*] quod esse nõ debet. extra de cõsti. ne innitaris.

ADDITIO. vide quod no. de cõse. dist. 2. in Christo. 3. 37. dist. relatum. arg. 59. dist. cap. 1. & 2. Archidia.

e *Vi aliorum defendit.*] talis enim hęreticus dicitur, vt extra ea. sicut.

f ¶ *Damnabilior.*] not. q plus punitur cõsulẽs quàm faciẽs: vt 3. proxima quæst. 5. cum homo.

g ¶ *Præparat.*] sic qui scalam, vel ferrum, vel aliud auxilium præstant furi, tenẽtur furti, vt ff. de furt. si pignorum. §. penultimo.

TRansferunt.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd illi qui mendacium pro veritate dicunt, & aliud prædicãt quàm ab Apostolis acceperunt, transferũt terminos patrum suorũ. In secunda parte dicitur, quòd hęretici sophismatibus & arte dialectica læpe ecclesiã & ecclesiasticos lædunt. In tertia parte dicitur, q nulli alij inueniũtur populos seduxisse nisi sacerdotes, in omnibus locis ponentes scandalũ.

h ¶ *Qui sacerdotes.*] no. contra testimonium sacerdotis, & illud, quis vidit digne sacerdotem pœnitẽtem? vt de pœn. dist. 1. mensuram. &c. qs aliquando. alias præsumitur pro eis, vt 11.q.4. absit.

ILlud sane plurimũ.] CASVS. Quidã præsatus in parochia sua quosdã habebat qui pra uam doctrinam semina

a De hoc net. supra cad. firmissime. & hic adde aliũ casum 10. dist. in. de libellis. Item qui non recipit quattuor concilia. & sic intelligę secundum Ho. C. de hære. quicũque. cum simi.

2 Pan. l. 5. cap. 114.

& secundam [a] correptionem deuita: sciens, quia subuersus est huiusmodi, & peccat, & est à semetipso damnatus.] Sed qui sententiam suam, quamuis falsam, atque peruersam nulla pertinacia animosita te defendunt; præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt; quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint; nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

Itẽ Leo Papa epist. 10. ad Flauianũ.

¶ Magistri errores exsitunt qui veritatis disciplinam contemnunt. C. XXX.

QVid autẽ iniquius est, quàm impia sapere, & sapientioribus, doctioribusq; non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt; qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro; non ad propheticas voces, non ad Apostolicas litteras, nec ad Euangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt: & ideo magistri erroris exsitunt; quia veritatis disciplinam non fuerunt.

Itẽ Augustinus cõtra Manichæos. 1

¶ Hæretici sunt, qui quod prauè sapiunt, contumaciter defendunt. C. XXXI.

2 VIin ecclesia Christi morbidum aliquid, prauumq; sapiunt; si correpti, vt sanum, rectumque sapiant, resiliunt cõtuma citer, suaq; pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed de fensare persistunt; hæretici fiunt.

Item Vrbanus Papa.

¶ Errante damnabilior est, qui eius defendit errorem. C. XXXII.

QVi aliorum defendit errorẽ; multo amplius dãnabilior est illis, qui errant, quia non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat, & confirmat. Vnde quia magister erroris est non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est.

Item Hieronymus lib. 2. Comment. ad c.5. Oseæ.

¶ Qui mendacio veritatẽ immutant, patrũ terminos transferre probantur. C. XXXIII.

TRansferunt principes Iuda terminos, quos posuerunt patres eorum; quando immutant mendacio veritatem: & aliud prædicant, quàm ab Apostolis acceperunt, *Idẽ infra eodem capite.* ¶ De hæreticis manifestus est sensus; quòd sophismatibus suis, & arte dialectica sæpe opprimãt ecclesiasticos. *Idem ad c.nonum.* ¶ Veteres scrutans historias inuenire non possum scidisse ecclesiam, & de domo Domini populos seduxisse, præter eos, qui sacerdotes[h] à Deo positi fuerant, & prophetæ, id est speculatores, Isti

ergo vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum.

Item Leo Papa epistola 74. ad Anatolium.

¶ Ad eiciantur qui aduersariorum conuenunt prauitati. C. XXXIIII.

3 ILlud sane plurimũ mihi displicere significo: quòd inter[a] dilectionis † tuæ clericos quidam esse dicuntur: qui aduersariorũ conueniant † prauitati, & vasa β irę vasis misericordiæ misceantur. Quibus inuestigandis, & feueritate cõgrua coercendis debet diligentia tua vigilanter insistere: ita vt his, quibus prodesse non potuerit correptio, non parcat abscisio. Oportet enim nos Euangelici meminisse mãdati: quo ab ipsa veritate præcipitur: vt si nos oculus [i], aut pes, aut dextera scãdalizauerit manus; à compage corporis auferatur: quia melius sit his in ecclesia carere mẽbris, quàm cum ipsis in æterna ire supplicia. Nam superfluo extra ecclesiam positis resistimus; si ab his, qui intus sunt, in eis, quos decipiũt vulneramur. Abiicienda [k] prorsus pestifera hæc à sacerdotali vigore patientia est: quæ sibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit.

a ¶ Quod inter.] *Sic est emendatum ex ipsa epistola, cum & in vulgaris, & in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus esset,* quòd iurisdictionis tuæ clerici. *In duobus tamen quemadmodum & apud Iuonem est,* inter ditionis tuæ clericos.

β ¶ Vasa iræ.] *Sic est emendatum ex originali. Alludit enim ad locũ B. Pauli Rom. 9. Apud Gratianum erat, itemque apud Iuonem,* vesaniæ vasis misericordiæ vasa misceantur.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 70. 71. 72.

¶ De sodalitates, & coniuinia hæreticorum de ici vitare debent. C. XXXV.

CLericus hæreticorũ, & schismaticorũ tam cõuiuia, quàm sodalitates euitet æqualiter. Eorũ conuenticula non ecclesia, sed concubiabula appellanda sunt. Cum eis neque orandum est[l], neque psallendum.

Item Gelasius Papa in epistola ad episcopos Dardaniæ.

Canonum obseruatores cum hæreticis nullum debent inire certamen. C. XXXVI.

CVm quibus[m] erat synodus ineunda? Catholici põtifices fuerant vndique iam depulsi: solique remanserant socij perfidorum: cum quibus iam nec licebat habere conuentum, dicente psal. [Non sedi in concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.] Nec ecclesiastici moris est cum his qui pollutam habent cõmunionem, permistamque cum perfidis, miscere concilium. ✝. Recte igitur per Chalcedonẽsis synodi formã, huiusmodi præuaricatio repulsa est potius, quàm γ ad concilium vocata: quod nec opus erat post primam synodum: nec cum talibus habere licebat. *Idem in commonitorio ad Faustum.* ¶ Canonum [n] magistris, atque custodibus nobis nullũ fas est inire certamen [n] cum hos-

3 Iuo p.6. cap. 339.

[i] *al. ditionis*

[k] *al. cõmunẽt* otig. *Rom. 9.*

d Arg. extra de iud. cũ non ab homine. aliàs cõtra. supra q. 5. c.1. & q. 3. si quis fortuitu quidã hoc intelligẽs in spirituali pœna, illud in corporali, & sic non est contra. L. *Matt. 5.*

l Fidei disputatio cum hæreticis est prohibita.

al. consilium

cum hæreticis nō est disputandum, nec cum aliquo de fide est disputandum, extra de hære. c.1. & C. de sum. trin. l. nemo. sed ad hoc potest disputari cū eis, vt conuincantur, nō vt in dubiū reuocent: fidē nostram, vt extra de hære. c. 1. Ioan.

Matt. 13.

NOtandum.] ¶ Quidam reprehendēbāt Vrbanum Papam, qui criminosos excōicabat, & dicebant eum facere cōtra Euangeliū, vbi Dominus præcepit zizania nō esse eradicanda, & cōtra Augustinum, dicētem q̄ mali sunt feriēdi, & non abiiciendi. Sed Vrbanus eos super hoc cōuincit exēplo Augustini, & duabus auctoritatibus, scilicet Euangelij, & Pauli.

1 Sentētia habetur 23. q. 3. p totum.
2 In conciliis Milcuitano, & Africano.

2 *Notandum.*] 5. 23. q. 4. recedite, & c. ecce.

b *Disciplina.*] Medicina animæ est excōicatio, vt secūda, q. 1. multi.

DEus quādo.] ¶ Docet Augustin. in hoc c. differentiā esse inter maledictū Dei, & maledictū prælati: q̄a maledictū Dei semp iustum est, cū ipsum non fallat peccati qualitas, neq; peccantis affectus: sed maledictio prælati duobus modis est iniusta. Primo quia licet maledicat vt iudex: potest tamen non subesse causa maledicēdi, cum ipse ignoret affectum delinquentis. Secūdo, cum ex certa scientia maledicit hominē sibi conuitiantē & iniuriantem, propter quod vitiū resecandum præcepit Apostolus ne maledicamus, *Quo*, scilicet mandato. Quæ autem postea sequūtur vsque in finem, patēt, nec leguntur in scholis.

Matt. 18. *paulo aliter.*

1. *Cor.* 5.

c ¶ *Promit.*] sicut vtile est dæmones esse propter malos, vt 23. q. 5. q̄a malos. sic 1. q. 3. Saluator. in princ. & 26. q. 5. nec mirum.

d ¶ *Scire.*] 22. q. 5. humanæ.

al. Item.

e ¶ *Cognoscere.*] 85. dist. archidiaconum.

f ¶ *Maledicēdi.*] 27. q. 1. nec aliqua.

Ideo.]

¶ Diuina maledictio meritum maledicti designat. C. XXXVIII.

al. sententiā veram promit

DEus, quādo maledicit, meritum eius designat, cui maledicitur, & sentētiam promit e: vtpote quē nō fallit neq; peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem quia hæc non potest scire d (neque enim propositum, mentemq; alterius videre alius, aut cognoscere e potest,) idcirco etiam si iudicātis, vel sententiam prementis intuitu proferat maledictum; non potest esse iusta maledicendi f causa; vbi ignoratur peccantis affectus: maxime cum humanū vitium tūc sciat maledicta proferre; cum forte conuiciis, aut iniuriis prouocatur.

minibus communionis alienæ.

y Quàm ad.] *In originali legitur*, quàm per concilium, quod nec opus, &c.

Canonum.] *Gelasius in commonitorio ad Faustum obiurgans Græcos illos, qui, cum maxime canones violarent, eorū tamen se obseruatores simulabant, in hæc prorumpit verba*, ô canonum magistros, atque custodes. Nobis nullum, &c.

Item ex epistola Vrbani Papæ.

¶ Non contradicere sed potius obedire Romano pontifici qui malos excommunicat. C. XXXVII.

NOtandum a est, quòd quidā dicunt contra Euangelicam parabolam nos facere: vbi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit: cum aliquos excommunicatione dignos excōmunicationi subiicimus: & aiunt etiam sanctum Augustinum hoc contradicere in illo loco, vbi ait [r Quia nō est præcidenda vnitas; ferendi sunt mali, non abiiciendi.] Quibus hoc primum respōdendum est 2. Si hæretici, & mali homines excōmunicandi non sunt; quare ipse Augustinus cum legatis sanctæ Romanæ ecclesiæ, & cum sanctis episcopis suis Pelagium, & Cælestium nouam hæresim in sanctam Dei ecclesiam introducentes excōmunicauit, & ab ecclesia Dei separauit? Quare ipsos Donatistas, contra quos ista, & multa his similia loquitur, tam ipse, q̄ omnis ecclesia Dei excommunicatos habuit? &, nisi prius pœnituissent, & per manus impositionem reconciliati essent, eis nequaquam cōmunicabat? Idē ipse Dominus, qui hoc parabolice hic narrat, aperte alibi excommunicationem fieri iubet dicēs, [Frater, qui corripitur ab ecclesia, & non obedit; sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.] Vnde apparet liquido, aliud esse excōmunicationem; aliud eradicationem. Qui enim excōmunicatur (vt Apostolus ait) ad hoc excōmunicatur, vt spiritꝰ eius saluus fiat in die Domini. Disciplina b enim est excommunicatio, & non eradicatio.

Nisi forte ex contemptu, & superbia excommunicati proueniat.

Vnde † *Origenes* α *in librum Numerorum, homilia* 15. *ad c.* 23.

α ¶ Origenes.] *Sic est restitutum, cum antea esset*, Augustinus. *Et magnam huius capitis partem glossa ordinaria ad eundem locum ex ipso Origine refert: indeque non nulla emendata.*

Quod vitium volens resecare Apostolus, ne maledictis maledicta, & cōuitiis conuitia prouocemus; mandatum necessarium ponit; vt benedicamus, & nō maladicamus: quo cōuitiandi vitium resecetur: non quo iudicandi veritas, quæ homines latet, & pronuntiandi auctoritas perimatur.

1. *Pet.* 3. *Rom.* 12.

Secta vero hæreticorum quot sint, & vnde nomina acceperint; Isidorus octauo libro Etymologiarum, cap. 5. *determinat dicens.*

¶ Quot sint secta hæreticorum. C. XXXIX.

2 OVidam autem hæretici, qui de ecclesia recesserunt, ex nomine suorum auctorū nuncupantur: quidam vero ex causis, quas eligentes instituerunt.

2 Rabanus l. 2. de inst. cler. c. 38. Anselm. l. 3. c. 18. Paul. l. 5 cap. 3. 4 5. Simoniani *Aff.* 8.

¶ Simoniani dicti à Simone magicæ artis perito: cui Petrus in Actibus Apostolorum maledixit, pro eo quòd ab Apostolis spiritus sancti gratiam pecunia emere voluisset. Hi dicunt creaturam non à Deo, sed à virtute quádam superna creatam.

Menandrini

¶ Menandrini † à Menandro mago discipulo Simonis nuncupati: qui mundum non à Deo, sed ab Angelis factum asseruit.

al. Menandriani

Basilidiani

¶ Basilidiani à Basilide appellati: qui inter reliquas blasphemias Iesum passum abnegauit.

Nicolaitæ

¶ Nicolaitæ dicti à Nicolao diacono ecclesiæ Hierosolymorum, qui cum Stephano, & ceteris constitutus est à Petro: qui propter pulchritudinem relinquens vxorem dixerat, vt qui vellet, ea vteretur: versa est in stuprum talis consuetudo, vt inuicem coniungia commutarentur. Quos Ioannes in Apocalypsi improbat dicēs. [Sed hoc habes, quòd odisti facta Nicolaitarum.]

Act. 6.

Apoc. 2.

Gnostici

¶ Gnostici propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei esse dicunt: bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt.

Carpocratiani

¶ Carpocratiani à Carpocrate quodam vocantur: qui dixit Christum, hominem fuisse tantum, & de vtroque sexu progenitum.

Cerinthiani

¶ Cerinthiani à Cerintho quodam nuncupati. Hi inter cetera circumcisionem obseruāt: mille annos post resurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. Vnde & græce χιλιάσται latine Millenarij sunt appellati.

Millenarij

Nazarei

¶ Nazaræi dicti: qui dum Christum (qui à vico Nazaræus est appellatus) filium Dei confiteantur; omnia tamen veteris legis custodiunt.

Ophitæ

¶ Ophitæ à Colubro nominati sunt. Coluber enim græce ὄφις dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradisum † induxisse virtutis cognitionem.

al. paradisi

Valētiniani

¶ Valentiniani à Valentino quodam Platonico sectatore vocati: qui αἰῶνας, id est sæcula quædam in originem Dei creatoris induxit: Christum quoque de Virgine nihil corporis assumpsisse, sed per eam, quasi per fistulam, transisse asseruit.

Apellitæ

al. praceps

¶ Appellitæ, quorum auctor † Appelles fuit: qui creatorem Angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens, Deum legis Israel illum igneum affirmās dixit, & Christum nō in veritate Deum, sed hominem in phātasia apparuisse.

Archontiaci

¶ Archontiaci à principibus appellantur: qui vniuersitatem, quam Deus condidit, opera esse Archangelorum defendunt.

Adamiani

¶ Adamiani vocati, quòd Adæ imitētur nuditatem. Vnde & nudi orant, & nudi inter se mares fœminæque conueniunt.

Cainani

al. Caiani al. Caini

Sethiani

¶ Cainani † a inde sunt appellati: quoniā Cain adorant.

¶ Sethiani nomē acceperunt à filio Adæ, qui vocatus est Seth; dicentes eumdem esse Christum.

Melchisedechiani

¶ Melchisedechiani vocati pro eo, quòd Melchisedech, sacerdotem Dei, non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur.

¶ Angelici

Angelici.

¶ Angelici vocati, quia Angelos colunt.

Apostolici.

¶ Apostolici hoc sibi nomen ideo sumpserunt, quòd nihil possidentes proprium, nequaquam recipiāt eos, qui aliquo † in hoc mundo vtuntur.

al. aliquid

Cerdoniani.

¶ Cerdoniani à Cerdone quodam nominati: qui duo contraria principia asseruit.

Marcionitæ.

¶ Marcionitæ à Marcione stoico philosopho appellati: qui Cerdonis dogma secutus, alterum bonum, alterum iustum Deum asseruit, tanquam duo principia creationis † & bonitatis.

al. creatoris

Artoritæ.

¶ Artoritæ ab oblatione vocati: panē enim & caseum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ouium fuisse celebratā.

Aquarij.

¶ Aquarij appellati, eo quòd aquam solam offerunt in calice sacramenti.

Seuerianus.

¶ Seueriani à Seuero exorti vinum non bibunt: vetus testamentum, & resurrectionem non recipiunt.

Tatiani. Encratitæ.

¶ Tatiani à Tatiano quodam vocati: qui & Encratitæ dicti; quia carnes abominantur.

Alogij.

¶ Alogij vocantur tanquam sine verbo: λόγος enim græce verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, respuentes Ioannis Euangeliū, & Apocalypsim.

Cataphrygæ.

¶ Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit; quia ibi exiterunt Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilia fuerunt. Hi aduentum spiritus sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserunt.

Cathari.

¶ Cathari propter munditiam ita se nominauerunt: gloriantes enim de suis meritis negant pœnitentibus veniam peccatorum: viduas, si nupserint, tanquam adulteras damnant: mundiores se ceteris prædicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent; mundanos sepotius, quam mundos vocarent.

Pauliani.

¶ Pauliani à Paulo Samosateno exorti sunt: qui dixit non semper fuisse Christum, sed à Maria sumpsisse initium.

Hermogeniani.

¶ Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati: qui materiam non β natā introducens, Deo non nato eam comparauit, matremque elementorum, & Deam asseruit: quos Apostolus improbat elementis seruientes.

Galat. 4.

Manichæi.

¶ Manichæi à quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas, & substantias introduxit, id est, bonam, & malam; & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit: testamentum vetus respuit, nouum ex parte recipit.

Anthropomorphitæ.

¶ Anthropomorphitæ γ dicti pro eo, quòd simplicitate rustica Deum habere humana membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim græce, latine homo interpretatur. Ignorantes vocem Domini, qui ait [Spiritus est Deus.] Incorporeus est enim: nec membris distinguitur: nec corporis mole cēsetur.

Ioan. 4.

Hierachitæ.

¶ Hierachitæ δ ab Hieracha auctore exorti monachos tantum recipiunt: coniugia respuunt: regna cælorum paruulos habere non credunt.

Nouatiani.

al. Nouato

¶ Nouatiani à Nouatiano † Romæ vrbis presbytero exorti: qui aduersus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere, hæresim instituit, nolens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos.

Montani.

¶ Montani ε hæretici dicti, quòd tempore persecutionis in montibus latuerunt; qua occasione se à catholicæ ecclesiæ corpore diuiserunt.

Hebionitæ.

al. proselyti

¶ Ebionitæ ab Ebione dicti, siue à paupertate: Christum enim per profectum † solum, virum iustum putant effectum. Vnde cōpetenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. Hi enim semiiudæi sunt: & ita tenent Euangelium, vt legem carnaliter seruent: aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur.

Gal. 5.

Photiniani.

¶ Photiniani à Photino Gallogræciæ Syrmij episcopo nuncupati: qui Ebionitarum hæresim susceitans asseruit Christum à Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum.

Ætiani.

¶ Ætiani ab Ærio quodam nuncupati sunt: hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt.

Ætiani. Eunomiani.

¶ Ætiani ab Ætio sunt vocati: Iidemq; Eunomiani ab Eunomio quodam dialectico Ætij discipulo, ex cuius nomine magis innotuerunt, dissimilem patri asserentes filium, & filio spiritum sanctum dicunt etiam nullum † imputari peccatum in fide manentium.

al. nulli

Origeniani.

¶ Origeniani ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, quòd non posit videre filius patrem, nec spiritus sanctus filium. Animas quoque in mundi principio peccasse dicunt, & pro diuersitate peccatorum è cælis vsque ad terras † diuersa corpora, quasi vincula meruisse, eaque causa factum esse mundum.

al. terras lapsa] orig.

Noetiani.

¶ Noetiani à quodā Noeto vocati, qui dicebāt Christum eundem esse, & patrem, & spiritum sanctum: ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Vnde & Patripassiani vocantur, quia patrem passum dicunt.

Patripassiani.

Sabelliani.

¶ Sabelliani ab eodem Noeto pullulasse dicuntur: cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cuius nomine maxime innotuerunt, vnde & Sabelliani vocati sunt. Hi vnam personam patris, & filij, & spiritus sancti astruunt.

Ariani.

¶ Ariani ab Ario Alexandrino presbytero orti sunt: qui coæternum patri filium non agnoscens diuersas in Trinitate substantias asseruit, contra illud, quod ait Dominus, [Ego & pater vnum sumus.]

Ioan. 10.

Macedoniani.

¶ Macedoniani à Macedonio Constantinopolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse spiritum sanctum.

Apollinaristæ.

¶ Apollinaristæ ab Apollinare vocati sunt, dicentes Christum corpus tantummodo sine anima suscepisse.

Antidicomaritæ.

¶ Antidicomaritæ appellati sunt pro eo, quòd Mariæ virginitati contradicunt, asserētes eam post Christum natum viro suo fuisse commistam.

Metangismonitæ.

¶ Metangismonitæ ζ, ideo tale nomen acceperūt: quia ἀγγος græce vas dicitur. Asserunt enim sic esse in patre filium, tanquam vas minus intra vos maius.

Patritiani.

¶ Patritiani à quodam Patricio nuncupati sunt; qui substantiam humanæ carnis à diabolo conditam dicunt.

Colluthiani.

¶ Colluthiani à quodam Collutho nominati: qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod scriptum est, [Ego Dominus creans mala.]

Esa. 45.

Floriani.

al. Florinani à Florino

¶ Floriani † à Floriano; qui è contrario dicunt Deum creasse mala, contra hoc, quod scriptum est, [Fecit Deus omnia bona.]

Genes. 1.

Donatistæ.

¶ Donatistæ à Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numidia veniens totam pene Africam sua persuasione decepit, asserens minorem patre filium, & minorem filio spiritum sanctum, & rebaptizans catholicos.

Bonosiani.

¶ Bonosiani à Bonoso quodam episcopo exorti proditi sunt: qui Christum Dei filium adoptiuum, non proprium asserunt.

Circumcelliones. Scotopici.

¶ Circumcelliones dicuntur, eo quòd agrestes sint: quos Scotopicos ϛ vocāt, supra dictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrij semetipsos perimunt, vt violenter de hac vita discedentes, martyres nominentur.

Priscillianistæ.

¶ Priscillianistæ à Priscilliano vocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichæorum permistum dogma composuit.

Luciferiani.

al. mistanti

Aug. de agone Christiano. c. 30.

¶ Luciferiani à Lucifero Sardaniæ episcopo orti: qui episcopos catholicos, qui Constantij persecutione perfidiæ Arianorum consentientes erant, & postea correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes

siue quod crediderant, siue quod se credidisse simulauerant, quos ecclesia catholica materno recepit sinu tanquã Petrum post fletum negationis; hãc illi matris charitatem superbe accipientes, eosque recipere nolentes, ab ecclesiæ communione recesserunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.

Iouinianistæ. ¶ Iouinianistæ à Iouiniano quodam monacho dicti, asserentes nullam nuptarum & virginum esse distantiam; nullumque inter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen.

Heluidiani. ¶ Heluidiani ab Heluidio nominati: qui dicunt post Christum natum alios Mariam filiós de viro suo Ioseph peperisse.

Paterniani. ¶ Paterniani à Paterno quodam exorti, inferiores corporis partes à diabolo factas opinantur.

Arabici. ¶ Arabici nuncupati eo quòd in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in nouissimo vtrumque resurgere.

Tertullianistæ. ¶ Tertullianistæ dicti à Tertulliano presbytero Africanæ prouinciæ ciuitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in dæmones verti putantes.

Tessarescædecatitæ. ¶ Tessarescædecatitæ dicti, quòd decima quarta luna Pascha cum Iudæis obseruandum contendunt. Nam τέσσαρες quatuor, δέκα decem significat.

Nyctages. ¶ Nyctages à somno nuncupati, quòd vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes, iura temerari diuina, qui noctem ad requiem tribuit.

Pelagiani. ¶ Pelagiani à Pelagio monacho exorti. Hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda iussa diuina.

Nestoriani. ¶ Nestoriani à Nestorio Constantinopolitano episcopo nuncupati: qui beatam Mariam virginem non Dei, sed hominis tantummodo matrem asseruit: vt aliã personam carnis, aliam faceret Deitatis: nec vnum Christũ in verbo Dei, & carne credidit: sed separatim, atque seiunctim alterũ filium Dei, alterũ hominis prædicauit θ.

Eutychiani. ¶ Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano abbate: qui Christum post humanam assumptionem negauit existere in duabus naturis: sed solam in eo diuinam asseruit esse naturam.

Acephali. ¶ Acephali dicti, id est, sine capite. Nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti sint. Hi trium Chalcedonensium ι capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & vnam in eius persona naturam prædicant.

Theodosiani, & Gaianitæ. ¶ Theodosiani κ, & Gaianitæ appellati à Theodosio, & Gaiano: qui temporibus Iustiniani principis in Alexandria, populi peruersi electione, vna die ordinati sunt episcopi. Hi errores Eutychetis, & Dioscori sequentes, Chalcedonense concilium respuunt: ex duabus vnam in Christo naturam asserunt: quam Theodosiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt.

Agnoitæ, & Tritheitæ. ¶ Agnoitæ λ, & Tritheitæ à Theodosianis exorti sunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad peruersitatem, à qua exorti sunt, id adiiciũt, quòd Christi diuinitas ignoret futura quæ sunt scripta de die, & hora nouissima, non recordantes Christi personam in Esaia loquentis, [Dies iudicij in corde meo.] *Esa.30.*

Tritheitæ. ¶ Tritheitæ vero vocati, quòd sicut tres personas in Trinitate; ita quoque tres asserunt Deos esse, contra illud, quod scriptum est, [Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est.] *Deuter. 6.*

¶ Sunt & aliæ hæreses sine auctore, & sine nominibus. Ex quibus aliæ putant triformẽ esse Deum: aliæ Christi diuinitatem passibilem dicunt: aliæ Christi de patre natiuitati initium temporis dant: aliæ liberationẽ hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt: aliæ animam, imaginem Dei negant: aliæ animas conuerti in dæmones, & in quæcumque animalia existimant: aliæ de mundi statu dissentiunt: aliæ innumerabiles mundos opinantur: aliæ aquam Deo coæternam faciunt: aliæ nudis pedibus ambulãt: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ sunt hæreses aduersus catholicam fidem exortæ, & ab Apostolis, & à sanctis patribus, vel conciliis prædamnatæ: quæ dum in se multis erroribus diuisæ, inuicem sibi dissentiũt; communi tamen nomine aduersus ecclesiam Dei conspirant. ¶ ι Sed & quicumque aliter scripturam sanctam intelligit, quàm sensus spiritus sancti flagitat, à quo conscripta est; licet de ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest. ι Supra.24. hæresis. 3. qui cumque.

α ¶ Cainani.] *Apud B. Augustinum in libro de hæresibus (ex quo magnam partem huius capitis accepit Isidorus) & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur,* Cayani. *In vno autẽ eiusdem Gratiani,* Cayni. *De quibus quidẽ hæreticis Tertullianus in libro de præscriptione aduersus hæreticos hæc scribit.* Sunt & nunc alij Nicolaitæ: Caiana hæresis dicitur. *& paulo inferius.* Necnon etiam arripit alia quoque hæresis: quæ dicitur Cainæorum. Et ipsi enim magnificant Cain, quasi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ operata sit in ipso.

β ¶ Non natam.] *Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis, & Isidoro. Antea enim legebatur,* Non naturam introducens, Deo, non naturæ eam comparauit.

γ ¶ Anthropomorphitæ.] *In codicibus Isidori vulgatis, & aliquot manuscriptis antecedunt hæc.* Anomiani, latine sine lege dicuntur: *quæ tamen absunt à codice Isidori peruetusto, & valde emendato monasterij B. Augustini in carbonaria Neapolis.*

δ ¶ Hierarchiæ.] *Ita mutatum est ex libello B. Augustini: quamuis in aliquot ipsius editionibus sit,* Hierarchitæ. *Hierarchá vero hæretici meminit B. Hilarius libro quarto & sexto de Trinitate. Antea legebatur,* Heraclitæ ab Heraclio.

ε ¶ Montani.] *Horum nulla mentio est apud B. Augustinum: sed Montensium: quo nomine Donatistas Romæ vocari solitos tradit.*

ζ ¶ Metangismonitæ.] *Sic emendatum est ex Isidoro, & B. Augustino, cum antea legeretur,* Metangi nominati.

η ¶ Scotobopicos.] *Apud Isidorum, in Pannormia, & in aliquot manuscriptis Gratiani est,* Cotopitas. *Quod vero ait,* supradictæ hæresis habentes doctrinam, *referendum est ad Donatistas, non ad Bonosianos.*

θ ¶ Prædicauit.] *In eodem vetusto Isidori codice Neapolitano hic est finis capituli, & incipit nouum caput,* De philosophis gentium.

ι ¶ Chalcedonensium.] *Tria capitula tractata, & definita sunt in quinta synodo sub Iustiniano, vt notatum est supra dist.15. sicut sancti. Qui vero occasione horum trium capitulorum ab ecclesia recesserant: non Chalcedonenses, sed quintam synodũ impugnabãt.*

κ ¶ Theodosiani.] *Horum meminit Liberatus in Breuiario, Nicephorus libro 18.c.45.49.& 50. ac Georgius Cedrenus anno xiiij. Iustiniani Imperatoris. B. Augustinus memorat Theodotianos à Theodotione: sed idẽ videtur qui Theodotus. de quo Epiphanius lib. 2. tomo 1. hæresi 54.* Theodotianos à Theodoto: *vt etiã Philastrius, & Damascenus.*

λ ¶ Agnoitæ, & Tritheitæ.] *Sic restitutum est: quamuis in codicibus Isidori, & Gratiani legeretur,* Gnoitæ. Tritnoitæ. *De his meminit Nicephorus in locis proxime indicatis eosque à Theodosianis profectos scribit. De Agnoitis vero multa dicit B. Gregorius lib. 8. epist. 35. & 42. ad Eulogium.*

Item Augustinus de Genesi contra Manicheos, lio br I. *cap.* I.

¶ Quare diuina prouidentia multos errare permittat. C. XL.

G Deo diuina prouidentia multos diuersi erroris hæreticos esse permittit; vt, eum insultant nobis, & interrogant nos ea, quæ nescimus, vel sic excutiamus pigritiam, & diuinas scripturas nosse cupiamus, Propterea & Apostolus ait, [Oportet hæreses esse, vt probati manifesti fiant inter vos.] Hi autem Deo probati sunt; qui bene possunt docere: sed manifesti μ hominibus esse non possunt, nisi cum docent. *1.Cor.11.*

μ ¶ Sed manifesti.] *Hæc addita sunt ex originali, itemque alia nonnulla, & emendata.*

Deo.] Hæc est sexta pars quæst. in qua dicitur, quòd ad experientiam bonorum hominum permittit Deus esse hæreses. 1. q. 3. saluator. Ioan. de Fant. & est huic simile de cõsec. dist. 2. & sancta. Archi. *Sancta*

CAVSA XXV.

Sancta Romana ecclesia.] CAVS. Expedito tractatu hæreticorũ, subiicit Gratian. xxv. causam, in qua tractat de priuilegiis Romanæ ecclesiæ: de quibus vt nos competentius instruat, thema apponit, de quo duæ quæstiones eliciuntur.

a ¶ *Oritur.*] Primo, inter episcopum & clericos a. Secundo, inter clericos & monachos. & hæc est differentia istarũ quæstionũ. Oritur ergo primo, φ clerici non possunt se defendere cõtra episcopũ per tale priuilegiũ. & ad hoc inducũtur omnia ista c. eo φ Papa nõ potuit dare tale priuilegium. Ioan.

Vòd vere.] Hæc quæstio. diuiditur in duas partes; in quarũ prima ꝓbat magister per 16. cap. φ priuilegia ecclesiarũ, scilicet per quæ firmatur status ecclesiæ, non sunt immutanda. Secunda ibi, *Si ergo.* Ioan. de Fant.

CAVS. Hic intitulatur prima ꝗstio, qua quæritur an clerici bapti smalis ecclesiæ possint decimas totius episcopatus sibi vendicare auctoritate priuilegij Apostolicæ sedis. Et respõdet φ sic, vt ʒ. ead. §. *His ita.* Primo tamen probat, φ non possit, cũ decimæ in quatuor partes diuidi debeãt, vt sancti canones declarãt manifeste. & no. φ in hoc loco vsq; ad §. *His ita.* probat Gratia. φ Papa nõ potuit concedere tale priuilegiũ clericis baptismalis ecclesiæ.

CAVS. *Onsidimus, φ.*] Dicit Gelasius in hoc c. φ nullus magis teneatur custodire cõstitutum vniuersalis synodi, quàm dominus Papa, cuius auctoritate vna quæq; synodus confirmatur. quod nullus Christianus debet ignorare.

b ¶ *Oportere.*] Hoc verbũ oportet, est verbum honestatis. sic ponitur 19. q. 1. c. 1. sicut hæc dictio, debet, quãdoq; honestatem designat b, vt extra de desponsa. impub. tua. quandoq; est verbũ officij, vt 25. dist. vnũ. quãdoq; est verbũ necessitatis, vt 3. q. 9. non oportet. hoc ideo dico, quia princeps legibus solutus est, vt extra de elec. significasti. tamen hoc præsumptionis vsurpatione reuocemus. Monente enim Dominicæ vocis imperio, quo beatissimus Apostolus Petrus trinæ c admonitione d mysticis sanctionibus imbuitur, vt Christi oues, qui Christũ diligit, pascat, ipsius sedis, cui per abundãtiam gratiæ diuinæ præsumus reuerentia coarctamur e, vt periculum desidiæ, quantũ possumus, declinemus: ne professio summi Apostoli, qua se amatorem Domini esse testatus est, vana inueniatur in nobis: quia negligenter pascens Dominicum gregem toties commendatum, conuincitur summum non amare pastorem.

α ¶ Admonitione.] *In originali, & apud Anselmum legitur,* trina repetitione mysticæ sanctionis. *Alia vero quædam sunt emendata ex ipsa epistola.*

Idem Anatolio episcopo, epist. 51. 3

¶ Quo debeant eiusmodi varia, quæ ad perpetuam ordinationem quærentur. C. XLI.

4 VAe ad perpetuam vtilitatem generaliter instituta sunt, nulla cõmutatione f varientur: nec ad priuatum g trahantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa 5: sed h manẽtibus terminis, quos constituerunt patres, nemo iniuste β vsurpet alienum: sed intra fines proprios, atq; legitimos, prout quis valuerit i, in latitudine se exerceat charitatis.

β ¶ Iniuste.] *Apud B. Leonem legitur,* nemo in ius tendat alienum. *Apud Iuonẽ, & in capitularibus legitur,* nemo damnet alienum: *apud Anselmum vero,* nemo iniuste damnet.

Item Hilarius Papa in synodo Romana, c. I.

¶ Nulli diuinis constitutionibus & Apostolicæ sedis decretis derogare licet. C. XLII.

6 NVlli fas sit sine status sui periculo vel diuinas constitutiones, vel Apostolicæ sedis decreta temerare: quia nos, qui potentissimi γ k facerdotis administramus officia, talium transgressionum culpa respiciet, si in causis desides fuerimus inuenti; quia meminimus, quòd timere debemus, qualiter comminetur Deus negligentiæ sacerdotum. Siquidem reatu maiori delinquit, qui potiori honore perfruitur 7: & grauiora facit vitia peccatorum sublimitas peccantium l.

7 ¶ Potentissimi.] *Sic apud Anselmum, & in ceteris vetustis Gratiani exemplaribus præter vnum, in quo habetur, vt in concilio ipso,* potissimi.

Item Damasus Papa.

¶ In spiritum sanctum blasphemantes, qui sacros canones violant. C. V.

8 VIolatores canonum voluntarij grauiter à sanctis patribus iudicantur: & à sancto spiritu (instinctu cuius, ac dono dictati sunt) damnãtur: quoniam blasphema

1 Pallea. tit. 14. Anf. l. 1. c. 49.

k al. firmauit

l Oportet, nõ semp est verbum necessitatis.

m Habetur quæ. 1. super. Nec. cessarium. vt exercere. Nec. be. nõ. cap. vno. vbi de. ideo. & extra de spõ. propo. Sicquod dic. vt de hoc. & vt ao. ff. de offi. præfi. fe. pa.

n Anf. l. 1. c. 49. & l. 2. c. 21.

Ioan. 21.

Iuinis.] CAVS. Docet Leo Papa in hoc cap. φ Apostolicus vigilans debet esse in omnibus, vt ea quæ male sunt vsurpata, eius auctoritate reuocẽtur; qd si neglexerit, summũ pastorẽ nõ videtur amare: nec Petrũ Apostolũ imitari, cui dictũ fuit vt Christi oues si Christum diligat, diligenter pascat.

c ¶ *Trina.*] ter enim cõfessus est Christũ c, vt ostendat se corde, opere & ore Christum diligere. Ioan.

Væ ad perpetuã.] Anatolius episcopus prætergrediebatur fines sui episcopatus aliena vsurpãdo: & ideo Leo Papa præcipit vt suis terminis sit contentus: & quæ ad communem vtilitatem sunt ordinata, nulla cõmutatione varientur.

d ¶ *Nulla cõmutatione.*] ‖ ex hoc patet φ Papa nõ potest contra generale ecclesiæ statutum dispẽsare, nec cõtra articulos fidei. nam & si omnes assentiãt ei, non valet statutum: sed omnes hæretici essent, vt 15. distin. sicut. & sic potest intelligi. ʒ. ead. c. sunt quidam. & c. seq. sed cõtra statutũ ecclesiæ, quod nõ est ita generale, sicut de continentia d sacerdotũ, bene potest dispensare.

e ¶ *Nec ad priuatũ.*] communis vtilitas priuatæ præiudicat, vt 7. q. 1. scias. & 8. quæst. 1. in scripturis.

f ¶ *Sublimitas.*] crimen enim augetur per dignitatẽ, vt 40. distin. homo. & ff. de re mili. omne delictum. §. 2. Io.

Iolatores.] Quidã epi canones spõte violabãt, vel vio

Item Hilarius Papa in synodo Romana, c. I.

¶ Nulli fas sit sine status sui periculo vel diuinas constitutiones, vel Apostolicæ sedis decreta temerare: quia nos, qui potentissimi γ k facerdotis administramus officia, talium transgressionum culpa respiciet, si in causis desides fuerimus inuenti; quia meminimus, quòd timere debemus, qualiter comminetur Deus negligentiæ sacerdotum. Siquidem reatu maiori delinquit, qui potiori honore perfruitur 7: & grauiora facit vitia peccatorum sublimitas peccantium l.

Vlli fas sit.] CAVS. Oltẽdit Hilarius Papa in hoc c. φ nullus debet venire cõtra decretũ Apostolicæ sedis, nisi velit deponi: quia quanto φs in maiori posit⁹ est dignitate, si sacras constitutiones violat, vel negligẽs inueniatur, tanto maiori reatu constringitur.

f ¶ *Sublimitas.*] crimen enim augetur per dignitatẽ, vt 40. distin. homo. & ff. de re mili. omne delictum. §. 2. Io.

Iolatores.] CAVS. Quidã epi canones spõte violabãt, vel vio

Ioan. 21.

Iuinis.] CAVS. Docet Leo Papa in hoc cap. φ Apostolicus vigilans debet esse in omnibus, vt ea quæ male sunt vsurpata, eius auctoritate reuocẽtur; qd si neglexerit, summũ pastorẽ nõ videtur amare: nec Petrũ Apostolũ imitari, cui dictũ fuit vt Christi oues si Christum diligat, diligenter pascat.

c ¶ *Trina.*] ter enim cõfessus est Christũ c, vt ostendat se corde, opere & ore Christum diligere. Ioan.

Væ ad perpetuã.] Anatolius episcopus prætergrediebatur fines sui episcopatus aliena vsurpãdo: & ideo Leo Papa præcipit vt suis terminis sit contentus: & quæ ad communem vtilitatem sunt ordinata, nulla cõmutatione varientur.

d ¶ *Nulla cõmutatione.*] ‖ ex hoc patet φ Papa nõ potest contra generale ecclesiæ statutum dispẽsare, nec cõtra articulos fidei. nam & si omnes assentiãt ei, non valet statutum: sed omnes hæretici essent, vt 15. distin. sicut. & sic potest intelligi. ʒ. ead. c. sunt quidam. & c. seq. sed cõtra statutũ ecclesiæ, quod nõ est ita generale, sicut de continentia d sacerdotũ, bene potest dispensare.

e ¶ *Nec ad priuatũ.*] communis vtilitas priuatæ præiudicat, vt 7. q. 1. scias. & 8. quæst. 1. in scripturis.

Vlli fas sit.] CAVS. Oltẽdit Hilarius Papa in hoc c. φ nullus debet venire cõtra decretũ Apostolicæ sedis, nisi velit deponi: quia quanto φs in maiori posit⁹ est dignitate, si sacras constitutiones violat, vel negligẽs inueniatur, tanto maiori reatu constringitur.

f ¶ *Sublimitas.*] crimen enim augetur per dignitatẽ, vt 40. distin. homo. & ff. de re mili. omne delictum. §. 2. Io.

Iolatores.] CAVS. Quidã epi canones spõte violabãt, vel vio

1 De hoc loquitur hæc prima quæstio: & hoc patet infra ea. ſcharitate. in fi. vt clerici eligo secundum Isaiam.

2 Oportet hæreses esse, vt probati manifesti fiant inter vos.

3 Capi. 1. c. 254. & 1. 7. c. 222.

4 Anſ. l. 6. c. 121. Ido p. 16. c. 317.

‖ Papa in aliquibus non dispensat.

5 Concor. l. 2. §. fi quis municipalis. ff. fi quis caut. & l. vnica. §. fi. C. de oper. pub.

al. et al. v. luerit

6 Poly. l. 1. ti. 7. Anſ. l. 1. c. 47. & 62. Iuo p. 5. c. 37.

al. potiſſimi

Ezech. 3. & 34.

7 Cõc. tor. tex. in l. nemo. C. de epiſ. & cle. & in l. morits. 4. iſte fere. ff. de pœnis.

dignitatũ. orig.

8 Deusdedit p. 4 Anſ. l. 3. c. 116. Poly. l. 4. tit. vlt.

vel violãtibus cõsentiebant. quare Damasus Papa eos reprehẽdit, dicens ꝙ tales blasphemãt spiritũ sanctũ, instinctu cuius, canones editi erãt: & ideo à sanctis patribus & spiritu sancto grauiter iudicantur.

2 ¶ *Blasphemare.*] immo eoipso videtur excommunicatus & hæreticus, vt 19. dist. nulli. & infra ead. c. generali.

Vnt quidã.] CAPVT Quidã dicebant ꝙ semp licuit Romano Põtifici condere nouas leges: quibꝰ Vrbanus Papa consentit, cõfirmãdo quod dicũt, dũmodo cõtra Euãgeliũ vel cõtra Apostolos legẽ nõ edãt: vbi enim Dñs vel Apostoli eius vel sancti patres aliqd sententialiter diffinierũt, ibi Romanus Põtifex nouã legem cõdere nõ debet: sed quod statutũ est, vsq; ad sanguinis effusionẽ defendere. nã si vellet aliquid statuere cõtra Euangelistã, vel contra Apostolos, vel prophetas: hæreticus esse conuinceretur. Sequens capitulũ planum est.

b ¶ *Apostoli.*] ‖ hic videtur ꝙ Papa nõ possit dispẽsare contra Apostolũ dispensare.

‖ Papa vtrum possit contra Apostolũ dispẽsare.

* *Vide quod notãtur ibi.*

blasphemare spiritum sanctum non incongrue videntur: qui cõtra eosdem sacros canones non necessitate compulsi, sed libenter, vt præmissum est, aliquid aut proterue agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste vnũ genus est blasphemantium spiritum sanctum: quia, vt iam prælibatum est, contra eum agit, cuius nutu, & gratia sancti canones editi sunt.

Item Vrbanus Papa.

¶ [illegible]

CAPVT

Vnt quidam dicentes Romano Põtifici semper licuisse nouas condere leges. Quod & nos nõ solum non negamus, sed etiã valde affirmamus. Sciendum vero summopere est, quia inde nouas leges condere potest, vnde Euangelistæ aliquid, & prophetæ α nequaquam dixerunt. Vbi vero aperte Dominus, vel eius Apostoli, & eos sequentes, sancti patres sententialiter aliquid definierunt; ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius, quod prædicatum est, vsque ad animã & sanguinem cõfirmare debet. Si enim, quod docuerunt Apostoli & prophetæ, destruere (quod absit) niteretur: non sententiam dare, sed magis errare conuinceretur. Sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt.

α ¶ Et prophetæ.] *Absunt hæ voces à multis manuscriptis.*

Item Zozimus Papa.

¶ [illegible]

CAPVT

1 COntra statuta patrũ condere aliquid, vel mutare nec huius quidẽ sedis potest ᵃ auctoritas. Apud nos enim incõuulsis radicibus viuit antiquitas [2], cui decreta patrũ sanxere reuerẽtiam.

¶ *Epistola vnde sumptum est hoc caput, non est inuenta: Iuo autem in loco indicato, & in epistola ad Hugonẽ archiepiscopum Lugdunensem affert hoc ex epistola Zozimi ad episcopos Narbonensis prouinciæ: & ipse Zozimus in prima epistola ad Hesychium narrat se scripsisse ad episcopos Galliæ & Hispaniæ.*

Item Marcellinus ß Papa, epist. 2.

ß ¶ Marcellinus.] *Restitutum est ex vetustis exemplaribus. Nam in vulgatis erat,* Marcellus.

¶ Stare non valet, quod contra Euangeli-

d *Potest.*] supple de facto, vel de iure.

Mnc.] Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur ꝙ catholica ecclesia debet defendere ea quæ sunt iuste statuta. In secũda parte dicitur, ꝙ iniusta diffinitio regio metu vel cu iuscũque iudicis auctoritate cõposita valere nõ debet. Nam quæ cõtra Euangelicã doctrinã, Apostolicã vel propheticã statuũtur: omni firmitate carebunt: & quod ab infidelibus vel hæreticis factũ fuerit, omnino cassabitur. Secũda pars incipit ibi, *Iniustum autem.* Sequens cap. patet.

e *Iniustum.*] 5. 11. quæst. 3. cap. iniustum.

f *Ab infidelibus.*] ar. q. 1 id quod fit ab intruso. non valet, vt 12. quæst. 2. alienationes. de cõsecra. dist. 1. hic ergo. Argu. cõtra 1. q. 1. si quis à pseudo episcopis.

Atagendũ.] Quidã dicebant Pelagium in fide errare: de quo cũ suspicaretur Rex Childebertus, misit Rufinum legatũ suũ Romã, vt à Pelagio postularet; vel vt significet sibi qualiter fidẽ vel chartã beati Leonis, in qua fides catholica scripta cõtinebatur, cõseruet: vel professionẽ suæ fidei verbis propriis sibi destinaret. Pelagius vero significabat sibi, ꝙ nõ solum fidẽ & chartã beati Leonis conseruabat, sed etiã propriis verbis professionẽ suæ fidei ei destinauit, vt nulla possit de cetero suspicionis occasio residere. *Satagendum* est, idest, videndũ. *vt legibus*, idest, secundũ leges ecclesiasticas. aliàs regibus. *Tomum*, idest, fidem vel chartã inuiolatã, in qua fides scripta cõtinebatur. *Nosque*, hanc litterã sic formabis: nque, pro &. *significamus ad vos professionẽ*, id est, subscriptionem nostræ manus *nos in omnibus*, &c. *Scriptum*, id est, quod in scripto continetur.

g ¶ *Subditos.*] arg. ‖ ꝙ Papa subest Imperatori: intelligo quoad hoc ꝙ sua ecclesia dat tributa forte Imperatori, vt extra de censi. omnis anima. & 11. q. 1. magnum. & cap. si tributum. 23. q. 8. tributũ. Nam aliàs omnes principes subsunt episcopis, vt extra de ma. & obedien. omnes principes. Ioan. de Fant.

Enerali.] Statuit Hadrianus Papa in hoc ca. vt quicumque fecerit, vel fieri permiserit cõtra censuram & decreta Apostolicæ sedis, velut hæreticus & catholicæ fidei præuaricator anathematizetur.

h ¶ *Sit.*] idest, fiat. Nam hæc verba, sit & fiat, respiciunt quandoque futurum tempus, vt ff. ne quid in loco publi. l. 2. §. deinde. Ioan.

Mnia decretalia.] Præcepit Damasus Papa in hoc ca. vt quicũque episcopus vel sacerdos cõmiserit contra decreta Romanorũ Pontificum, deponatur sine spe restitutionis. Quæ autem sequũtur, plana sunt usque ad §. *si ergo.*

a ¶ *Omnia.*] hoc ca. hic attribuitur Damaso: aliàs Leoni, vt 19. dist. cap. 1. verſic. quoniam [a]. Ioan.

b ¶ *Ac consona.*] *Nescit,* id est, contemnit. vel loquitur de ignorãtia iuris, quæ quibusdam est damnabilis, vt 38. dist. si in laicis. Ioan.

¶ *Deo permittente.*] Hæc est 2. pars quæst. in qua primò infert ex præcedentibus: subsequenter venit ad diuersas solutiones. Ioan. de Fan.

Nunc Grat. ex supradictis c. cõcludit dicẽs, ꝙ Papa priuilegiũ clericis baptismalis ecclesiæ cõcedere non potuit: cum videatur facere cõtra statuta sanctorũ patrũ, quę inuiolabiliter seruari oportet. Non enim debet priuilegia cõcedere, quibus status ecclesiarum turbatur.

Hucusque Grat. probauit, ꝙ Papa priuilegiũ clericis baptismalis ecclesię cõcedere non potuit. Nunc vero respõdet allegatis, duas adhibendo solutiones. Iste ergo, §. in duas partes diuiditur. In prima parte ponit solutionem quandã, scilicet quòd Papa nõ est subditus canonibus: sed potest venire contra illos quando vult, & hoc probat per tria exempla, scilicet Christi, qui tangendo leprosum fecit contra legẽ: & exẽplo Apostolorum, qui euulserũt spicas, & cõfricauerunt eas in die sabbati contra legẽ veterem: quos Apostolos cum à Iudæis reprehẽderentur, Christus tripliciter excusauit, scilicet exẽplo Dauid, & circũcisionis, & oblationis, quæ fiebant in die sabbati contra legem. Tertiũ exemplum etiã est Christi, qui docebat in tẽplo scribas & pharisæos, vt oſtẽderet se Dominũ legis. In secunda parte ponitur alia solutio, quæ talis

Si ergo primam sedem statuta conciliorum præ omnibus obseruare oportet, & si pro statu omnium ecclesiarum necesse est illum impigro vigilare affectu, si ea, quæ à Romanis Pontificibus decreta sunt, ab omnibus obseruari conuenit, si illi, qui nescĩt sacris obedire canonibus, altaribus ministrare non debent: patet, quòd contra statuta sanctorum canonum, quibus status ecclesiarum vel confundantur, vel perturbentur, priuilegia ab Apostolico concedi non debent. His ita respondetur. Sacrosancta Romana ecclesia ius & auctoritatem sacris canonibus impertitur, sed non eis alligatur. Habet enim ius condendi canones: vtpote quæ caput est, & cardo omnium ecclesiarum: à cuius regula nemini dissentire licet. Ita ergo canonibus auctoritatem præstat, vt seipsam non subiiciat eis. Sed sicut Christus, qui legem dedit, ipsam legem carnaliter implevit, octaua die circumcisus, quadragesimo die in templo cum hostiis præsentatus, vt in seipso eam sanctificaret, post eavero, vt se dominum legis ostenderet, contra legis litteram leprosum tangendo mundauit, Apostolos quoque contra litteram sabbati per sata prætergredientes, spicas vellentes, & confringantes manibus suis, probabili exemplo Dauid, & circũcisionis, & templi excusauit dicens, (Non legistis, quid fecerit Abimelech quando venit ad eum Dauid, & dedit eis panes propositionis, de quibus non licebat edere, nisi solis sacerdotibus, & comedit ipse, & pueri eius? Item octaua die secundum legem puer circumciditur: & vos in sabbato circũciditis hominem. Item cum inge holocaustum ex lege offeratur, cum masculus quadragesima, femina vero octuagesima die ab ortu suæ natiuitatis secundum legis imperium cum hostiis in templum præsentaretur, vnde sacerdotes offerentes hostias in templo litteram sabbati soluunt, & sine crimine sunt: tunc filius hominis multo magis valet soluere litteram legis, qui est etiam dominus sabbati. Hinc etiam dicitur de eo. [Erat Iesus docens tanquam potestatem habens] id est, tanquam legis dominus, addens moralibus ea, quæ deerant ad perfectionem, vmbram figuralium in lucem spiritualis intelligentiæ commutans, non tanquam scribæ eorum, qui littera legis adstricti non audebant aliquid addere: vel commutare. Sic & summæ sedis Pontifices canonibus siue à se, siue ab aliis sua auctoritate conditis reuerentiam exhibent: & eis se humiliando ipsos custodiunt, vt aliis obseruandos exhibeant. Nonnumquam vero seu iubendo, seu definiendo, seu aliter agendo, se decretorum dominos, & condisores esse ostendunt. In præmissis ergo capitulis, aliis imponitur necessitas obsequendi: summis vero Pontificibus ostenditur inesse auctoritas obseruandi: vt à se tradita obseruando, aliis non contemnenda demonstrent, exemplo Christi, qui sacramenta, quæ ecclesiæ seruanda mandauit, primo in seipso suscepit, vt ea in seipso sanctificaret. Oportet ergo primam sedem, vt diximus, obseruare ea, quæ decernendo mandauit, non necessitate obsequendi, sed auctoritate impertiendi. Licet itaque sibi contra generalia decreta, specialia priuilegia indulgere, & speciali beneficio concedere quod generali prohibetur decreto. ¶ *Quanquam si decretorum intentionem diligenter aduertamus: nequaquam contra sanctorum auctoritatem*

est, scilicet ꝙ Papa non facit cõtra canones antecessorum, si concedit priuilegiũ alicui plebi. Nam cũ in cõciliis statuitur aliquid obseruandũ: dicitur, nisi Romana ecclesia aliter statuerit: vel saluâ eius auctoritate. aliter priuilegia cõcedi nõ possunt: nisi cõtra legẽ cõcedantur cõmunem, vt probatur auctoritate Grego. & Hiero. Potest ergo cõcedere priuilegia causa religionis, necessitatis, vel feruitij exhibitidummodo alij enormiter non lædantur. & ad hoc inducit auctoritatem Apostoli, & legẽ sequentẽ, cuius casus patet cum §. seq. Secũda pars incipit ibi, *Quanquã si decretorũ.*

c ¶ *His ita.*] prima solutio magistri occupat primã columnã: secunda secundã. prima talis b est: quia Dominus sicut soluit legem, quã dederat, sic & Papa potest. secunda hæc est, quòd canones ita intelliguntur statuti, vt semper auctoritas Romanæ sedis sit excepta.

d *Alligatur.*] vt extra de elect. cap. significasti.

e *Solis.*] de hoc not. 5. 11. q. 1. §. ex his.

a *Intelligen*

Luc. 2.

b Subau. quæ non inuenit. valet. L.

Matth. 8.
Matth. 12.

1. Reg. 21.

Leuit. 12.

Luc 6.

Matth. 7.

1 Et Leo Papa epist. 1. c. 5.
2 Vel dic, ꝙ potuit esse vtriusque capitul. & aliàs supra 1 q. 1. de cetero, de consecr. dist. 1. inconsulto. in subscriptione vtriusque capitul. patet.
3 Poly. l. 3. tit. 11. Auct. l. 4. c. 9. Pann. l. 3. c. 3. simile.
‖ hæc dicere. } orig.

4 Iuo p. 4. c. 186.

5 Et in libel. Ioannis Constantinopolitani epi. scopi ad Hormisdam.

6 Iuo p. 5. c. 358.

‖ regibus } Iuo.

7 Et capitul. 6. c. 249.

8 Deuit. p. 3. 4. Auct. l. 2. & l. 3. c. 8. & l. 4. c. 49. Poly. l. 4. tit. vlt.

‖ al. fiat

‖ al. signatis

‖ Papa quandoque subest Imperatori.

1 Iuo p. 4. c. 226. Pann l. 3. c. 4. concordat.
‖ Continentia in medius.

2 Concor. l. fi. 6. leq. quia. C. de iure de lib. & l. 1. & cum tripli. C. de caduc. tol.
a Cõtrarium not supra ea. q. qui ab. per pet. am. in gl. 1. sed non est contra, si bene videatur.
b Ecclesiastici xxvj. non est signa ponderatio animæ continentis: incorruptio enim facit proximum Deo. Sapi. 5. ad idem 32. quæst. 1. nuptiæ. Arc.

a *Intelligenda sunt.*] sic extra de iureiur.venientes.
b *Sit.*] Supra dist.100.contra morem.
c *Priuilegio.*] Supra dist.3.priuilegium.
d *Ob religionis.*] 12.q.2.religiosam.
e *Necessitatis.*] 35.q.3.quædam lex.

ADDITIO. Et cap. quod scripsi.vide quod not.7.q.1. non autem. & c.petisti.

f *Obsequij.*] 1.q.1. sunt nonnulli.supra 23. dist.communis.Ioan.

*al. inueniẽtur

*al. fuę interpretationis

[Vod autẽ.] Hæc q.diuiditur in tres partes. In prima probat magister per 18.auctorit. & per 11.leges,q̃ nulla priuilegia cõtra alia priuilegia, vel contra ius valent,vel si obtẽta essent cõtra ius, nõ valẽt nisi essent sine præiudicio aliorum.alias fic,si non facerent detrimentum magnum. Secunda ibi, *His ita.*Tertia ibi, *Hostilitatis.*Io.de Fan.

*al. aliter fers

CASVS. Hic ponitur secunda q. qua quæritur,an per sequẽtia priuilegia prioribus derogetur,nisi in sequẽtibus de prioribus mentio fiat, sicut in rescriptis cõtingit. Et dicendum est q̃ nõ,nisi forte sequens priuilegiũ esset speciale, & primum generale: quia secundũ quosdã nõ oporteret q̃ in secũdo fieret mẽtio de primo,vt tũc:sed Io. dicit q̃ oportet semper de primo priuilegio generali, in secundo speciali fieri mẽtionem. & aliud est in rescriptis, cũ per rescripta generalia nõ cõcedatur statim plenũ ius, sed per priuilegiũ sic.procedit G.hoc ordine. Primo probat q̃ per sequentia priorib' nõ derogatur, vsq; ad §.*Si ergo.* exinde respondebit allegatis, & dabit solutionẽ in §.hostilitatis.

g Priuilegia vnde dicãtur.

*al.distinctionem 2 Dist.100.contra morem. versic.quod si hoc.

auctoritatem aliquid concedere inuenietur. † *Sacri siquidem canones ita aliquid constituunt,vt interpretationis* † *auctoritatem sanctæ Romanæ ecclesiæ reseruent. Ipsi namque soli canones valent interpretari; qui ius condendi eos habent. Vnde in nonnullis capitulis conciliorum,cum aliquid obseruandum decernitur;statim subinfertur*[*Nisi auctoritas Romanæ ecclesiæ aliter imperauerit*]*vel*[*Saluo tamen in omnibus iure sanctæ Romanæ ecclesiæ*]*vel*[*Salua tamen in omnibus Apostolica auctoritate.*] *Quæcumque ergo de decimis,vel quibuslibet ecclesiasticis negotiis, sacris canonibus diffiniũtur,intelligenda sunt necessario seruari, nisi auctoritas Romanæ ecclesiæ aliter fieri mandauerit, vel permiserit.Cùm ergo aliqua priuilegia ab Apostolico aliquibus cõcedũtur,etsi cõtra generalem legem aliquid sonare videantur; non tamen contra ipsam aliquid cõcedere intelliguntur: cum ipsius legis auctoritate priuilegia singulorum penes matrem omniũ ecclesiarum reseruẽtur.Neque enim priuilegia aliquibus cõcederentur.si præter generalem legem nulli aliquid speciale indulgeretur.* i *Priuilegia nãque dicuntur tanquam priuata legia, eo quòd priuatã legem singulis generent. Quam diffinitionem* † *Gregorius innuens ait* ¶, [k *Si hoc neque consuetudine generali,neque priuilegio venidicas,restat te vsurpasse,quod fecisti.*]

¶ Itẽ Hieronymus in expositione Ionæ *ad c.primum.* [*Priuilegia singulorum non possunt legem facere communem.*] *Valet ergo, vt ex præmissis colligitur, sancta Romana ecclesia suis priuilegiis quoslibet munire, & extra generalia decreta, quædam speciali beneficio indulgere: considerata tamen rationis æquitate;vt,quæ mater iustitiæ est, in nullo ab ea dissentire inueniatur: vt priuilegia videlicet, quæ ob religionis* ¶, *vel necessitatis* ¶, *vel exhibiti obsequij* ¶ *gratiam conceduntur, neminem releuando ita diuitem faciant, vt multorum detrimenta non circũspiciendo,in paupertatis miseriã nonnullos deiiciant. Illud vero Apostoli ad memoriam reuocantes,quod ad Corinthios scribens ait,*[*Non enim volumus,vt aliis sit remissio, vobis autẽ tribulatio.*] *Cui sacra lex principum concordans ait.*[3 *Rescripta contra ius elicita ab omnibus iudicibus præcipimus refutari: nisi forte aliquid est, quod non lædat alium,& prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat.*] *Item constitutio Imperatoris ad populum* [4 *Nec damnosa fisco, nec iuri contraria postulari oportet.*]

¶ *Clerici ergo huius baptismalis ecclesiæ priuilegij auctoritate muniti, suæ diœcesis decimas sibi ex integro vendicare valent nisi forte summa necessitate episcopi cogantur ad quartam suam accipiendam, & illi superabundare monstrentur.*

QVÆSTIO II.

Vòd autem antiquioribus priuilegiis, subsequentibus derogari non possit, auctoritate Anacleti probatur; qui scribens omnibus episcopis, & reliquis Christi sacerdotibus ait in epistola prima,c.3.

¶ Ecclesiarum priuilegia ea fine corrumpi non oportet quæ intemerata seruauerunt. C. I.

1 PRiuilegia ecclesiarum, & sacerdotũ a intemerata,& inuiolata cunctis decernimus manere temporibus b. Leges ecclesiæ Apostolica auctoritate firmamus, & peregrina c iudicia submouemus.

a Sacerdotum.] *In originali est,* sacerdotum sancti Apostoli iussu Saluatoris intemerata, & inuiolata cunctis decreuerunt, &c.

Item Leo Papa Martiano Augusto,epist.52.al.54.

¶ Nihil omnino mutari, nec improbitate conuelli ecclesiarum priuilegia debent. C. II.

PRiuilegia ecclesiarum, & monasteriorum β sanctorum patrum auctoritate instituta, nulla possunt improbitate conuelli,nulla nouitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est huius sanctæ sedis Pontifices perseuerantem exhibere famulatum: Dispensatio enim nobis credita est:& ad nostrum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum nobis consentientibus, vel negligentibus violentur.

β Et monasteriorum.] *Hæ voces non sunt in epistola,neque infra eadem,priuilegia:sed sublatæ non sunt, quia ad eas spectatur infra ead.c.postea. versi si ergo priuilegia. & Anselmus illas habet lib.4.c.2.Ceterum,quoniam de industria caput hoc à collectore in summam redactũ est,& aliquot locis mutatum, visa sunt describenda verba ipsa Leonis.* Priuilegia enim ecclesiarum sanctorum patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere,auxiliãte Christo,fideliter exequendo necesse est me perseuerantem exhibere famulatum: quoniam dispensatio mihi credita est,& ad meum tendit reatũ, si paternarum regulæ sanctionum, quæ in synodo Nicæna ad totius ecclesiæ regimẽ, spiritu Dei instruente, sunt conditæ, me, (quod absit)conniuente violentur, & maior sit apud me vnius fratris voluntas, quàm vniuersæ domus Domini communis vtilitas.

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo,Respon.9.

¶ Priuilegia sua dignitatis aliquis ecclesiarum euertere nobet. C. III.

2 IN Galliarum d episcopos nullam tibi auctoritatem tribuimus: quia ab antiquis prædecessorum meorũ temporibus pallium e Arelatensis episcopus accepit:quem nos priuare auctoritate percepta minime debemus. Si ergo contingat, vt fraternitas tua ad Galliarum prouincias transeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit;cum prædicto Arelatẽsi episcopo f agatur:ne prætermitti g possit hoc; quod antiqua patrũ institutio inuenit.Britannorũ vero omnes episcopos tuæ fraternitati

1 Priuilegium decet cũe manerum.

2 *Temporibus.*] Istud potest intelligi de generalibus statutis. nã in nullius persona omittendum est,&c.61.dist.miramur. Item potest intelligi de priuilegiis datis à principe;nam priuilegiũ quod à Deo vel a principe datur,decet esse mansurum,omnis malitiæ ac diminutionis contrarium.in auth.coll.6.constitutio.quæ de dignita. in fi.Si vero persona impetrãs obuiat priuilegio impetrato, statim euanescit,vt extra de cõsti.cũ M.Ferrarien.Itẽ si non protestatur, priuilegiũ suum expirat spatio lx. ann. vt extra de priui. accedẽtibus. sed si non est opus protestatione, cũ sit priuilegiũ ad excipiendũ,perpetuũ est, vt ff.de doli excep.pure.si vero est priuilegiũ ad faciendũ, videtur q̃ spatio decẽ annorũ extinguatur,vt ff.de nundi.l.1.

b *Et peregrina.*] id est,ferri candẽtis,2.q.5. consuluisti. vel iudicis, non sui.3.quæst.5.peregrina.Ioan.

c *Priuilegia.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. q̃ priuilegia ecclesiarũ auctoritate sanctorũ patrũ instituta non debẽt ab aliquo violari; sed debent per Papã defendi: quod nisi fecerit reatũ incurret.

c *Priuilegia.*] infra de consecra. dist.3. celebritatem.

d *Galliarũ.*] CASVS. Greg.fecit Augustinum archiepiscopũ Anglorum archiepiscopũ, & ei suppositi omnes episcopos Britãniæ, sed in episcopis Galliarum nulla sibi attribuit auctoritatẽ, quia archiepiscopo Arelatẽsi. ab antiquo tẽpore cõstabat eos esse subiectos. quẽ Papa priuilegio sibi cõcesso priuare non debebat.& ideo si Aug. ad Galliarũ prouincias venerit, nil sine episcopo Arelatẽsi.agere præsumat. Sequẽs c.patet.

d *In Galliarum.*] pluraliter dicit, quia tres sunt Galliæ, brachata, togata, & comata,

e *Pallium.*] supra 8.q.3.Artealdus. contra. vbi dicitur,q̃ Arelatẽsis suffraganeus Narbonẽsi.sed forte duo sunt Arelaten.vel altera litterarum est falsa vel corrupta.

f *Episcopo.*] quem constituit ibi legatum, vel suppositi ei omnes episcopos Britanniæ.

g *Prætermitti.*] ergo legatus incõsulto episcopo loci non potest iudicare clericos ipsius nisi ad episcopũ appelletur,vt hic,& 11. q.1.peruenit. quod potest admitti. Nec obst. extra de offi.le. cũ non ignoretis.nã ille nõ fuit legatus, sed etiã metropolitanus:& ideo nihil profuisset ei ius legationis, si hoc ius nõ habuisset.Io.contrariũ credo,cũ illa decre.cũ nõ ignoretis. inditinctẽ loquatur.B. ‖ Itẽ videtur hic q̃ princeps posteriorẽ legatũ dando nõ videtur ,prohibuisse legatũ priorẽ,sicut est in tutoribus, vt C.de test.tu.l.2.similiter no.7.q.1.non autẽ.secus in procuratoribus, vt ff. de procura.si quis cum §.vlti.

h *Britannorũ.*] cõtra 5.3.q.6. hæc quippe. ‖ sed duæ sunt Britãniæ;Anglia enim maior Britannia dicitur.

i *Ea destruerem.*] CASVS. *Diuisa.*] arg. cõtra testes sibi cõtrarios, & cõtra rescripta omnia sibimet contraria,vt 23.q.7.quod autem. C. de fide instru. scripturæ. 4. q. 3. qui falso.extra de sen. & re iud.cum olim.

‖ Legatus posterior ad eum non est priorẽ.

‖ Britannia est duplex.

*Luc.11. *al.scepsum

i *Gitur secundum.*] CASVS. Leo Papa quẽdam legatũ fuũ ad quãdam prouinciã destinauit:cui præcepit vt ius dignitatis archiepiscoporũ ab antiquo eis traditũ cõseruet intemeratũ & incõcussum. Seq.c.idem dicit, & casum per te formabis. *Cuius,*id est,beati Petri vel nostri.

3 Iuo par.5.c. 346.

k *Delegatione.*] ‖ videtur ergo q̃ legatã potestatẽ habeat delegat' & nõ ordinariã potestatẽ,vt hic,& c.seq.q̃ nõ credo, cũ similis sit pcõsul.ff.eo.meminisse.

‖ Legatus quã potestatẽ habeat.

l *Eruatis.*] CASVS. Istud semper sic est interpretandũ, vt nulli faciat præiudiciũ, vt 9. q.3.nũc vero.25.dist.archidiaconũ. in priuilegiis sec' videtur, vt extra de deci.ad audiẽtiã.

m *Inspectis.*] ‖ cum enim q̃s aliquid ex priuilegio sibi vẽdicet inspiciendũ est priuilegiũ eius.100.di. cõtra morem.extra de priuilẽ.cipimus. & secundũ q̃ tenor priuilegij continet,iudicandum est, vt extra de priuile.porro.

‖ Priuilegij tenor est attendendus.

n *Insinuatione.*] intelligas hoc de his q̃ soli Papæ referuãtur, b q̃ nõ trãseunt in generali mãdato,vt extra de offi.leg.q̃ translationẽ.

o *Nstitutionis.*] CASVS. Quidã episcopi destruebãt, vel mutabãt ea quæ Apostolicus disposuerat,vel priuilegia cõcedendo, vel in præsentia sua aliqua sine scriptis ordinãdo: & ideo præcepit Greg. Bonifacio defensori, vt talia de cetero fieri non patiatur : quia per hoc doceret alios sua quãdoque posse statuta dissoluere.

*al.relationis b Subau. & maiorem diffusionẽ defendãt. arguit.supra 24.q.1. quoties 10 q. 1.f.ater. referas ergo quæ per te expedire non potest.L.

4 Anf.1.4.c. 5. Felyc.l. 3. tit. 5. *al.Constitutionis

‖ Sententia principis etiã nõ scripta facit ius.

c Si præcesserit sententia diffinitiua partibus præsentibus. C. de leg.l.fi Imperialis, aliàs non fit ius ex sententia. ff.de inofficiosis.test. qui repudiatis,secundum Lau.

p *Præsentia.*] sic ergo sententia principis facit ius c,licet non redigatur in scriptis, vt extra de transact. c.1. C. de testa. omnium.

argu.

1 infra ea.privilegia, versio.Audi.q.c.

a Hoc ideo etiã qui nunquam impetrauit facit in præiudicium habẽtis.vnde homines temporis amittit, cum sit odiosum. secus si in præiudicium singularis persona.quia tũc perdit. C. de diuer. rescrip.l.a.Io.ds fap.

3 infra ead.q. 2.rescripta.

4 infra ead.q. 2.nec damnosa.

5 Anfl.4.c.1.

d In ordinario loquitur.

1 Anfl.6.c. 57. *al.episcopis

‖ Legatus an possit clericos episcopi loci iudicare.

argu.contra 3.q.7.postulatus. Item hic est arg.quòd princeps sine scripto dat priuilegium,& sine scripto delegat causam,vt in authen. de liti.§.omnem.colla.8.sed non committit delegationem sine scripto.97.dist.nobilissimus.C.de man.prin.l.vna.

a ¶ *Rationis.*] arg.cõtra ext.de offi.dele.si quãdo.& c.ex parte 2.

De ecclesiasticis.]

CASVS Dominicus episcopus quæsiuit à Greg.vtrũ priuilegia ecclesiastica debeant à Papa seruari, quare Greg. scribit ei dicens,q̃ sicut defendit priuilegia sedis Apostolicæ:ita iura & priuilegia aliarũ ecclesiarũ vult seruare immutilata: nec alicui vltra quã meretur impertiri, & fratres suos sic vult honorare, vt nec altéri ab altero aliquid iure possit opponi. *Scribit*, vtrum sint seruanda.

b ¶ *Iura.*]nec suũ honorẽ debet augere Papa vt minuat ius ecclesiæ alteri9,vt 99.dist.ecce.a

Cum piæ.] CASVS. Virgilio Arelatẽn. episcop' priuilegia monachorũ violari permittebat. vnde præcepit sibi Grego. ne talia de cætero negligenter fieri patiatur. Sequens cap.patet.

c *Quod vero.*] *Infringã.*] qui enim debet tueri alios cõtra alios, multo magis cõtra seipsum,vt extra de na.ex libero ventre.c.vnico.ff.fi fer. ven.altius.

Mputato.] CASVS Hic duo dicũtur,quorũ primũ est vt nullus vsurpet ea, quæ sibi nõ sunt cõcessa.Secundum est, vt ea quæ Apostoli & eorum successores statuerunt, nõ violẽtur aliquo modo.Quæ autẽ sequũtur postea, plana sunt vsq; ad legẽ illã, *rescripta.*

d ¶ *Concessa.*] ar.fines mandati diligenter custodiẽdos.Arg. cõtra 8.q.1.licet.Item arg.‖ episcopus nihil potest petere nisi quod sibi permissũ est à canone. vt 10.q.3. quia cognouimus.& ff.de cõdi. inde.l.frater à fratre b.

e [*Ecclesiastica.*] ¶ *In posterũ.*] 3.6.q.3. quod bene.

f ‖ *Mperiali.*] ¶ *Inutilia.*] 3.dist.10. vides. Sed contra 7.q.1.episcopus in diœcesi. & 13.q.6. comperimus.

g [*Ec dãnosa fisco.*]vt si aliquis per priuilegiũ velit se excusare ab eo quod est dãnosum iuri cõmuni.‖iam dicit lex q̃ omnes necessitatibus publicis debẽt obedire sine dignitatis priuilegio,vt C.lib.11.de naui.non excu.l.multi. nec præcextu priuilegij publica debet vacillare vtilitas , vt C.lib.12. de priuileg.scho.l.2.& C.de sacrosan.eccles.l,iubemus nulli.

Escripta.] CASVS. Licet 3.dixerim q̃ casus ille facilis esset, tamen sic potest poni.Quæsitũ fuit à Theodosio & Valẽtiniano vtrũ rescripta cõtra ius impetrata sint à iudicibus recipiẽda? Et respõdet Theodosius q̃ nõ, nisi sit tale rescriptũ quod alisi non lædat & etiam prosit petenti, vel etiam crimen indulgeat supplicanti.

h ¶ *Contra ius.*] nec enim ratione rescripti iudex recedet à iustitia,vt extra de æta.& qual.eam te.‖vnde si rescriptũ est penitus contra ius,reiiciet illud iudex,vt hic dicitur , & auferendũ est rescriptũ de manibus retinẽtis, vt C.de sacri.paga. sicut.& mittẽda est talis charta principi, vt ibi dicitur. Si autẽ non est contra ius ex toto, sed aliàs iniquũ , expectandũ est fecũdũ mãdatũ principis,vt extra de rescrip.si quando.& in auth.vt nul.iudi.§.si vero. Iudex ergo semper sequitur ius cõmune.licet rescriptũ principis aliud iubeat,vt in auth.de iudi.colla. 6.§. omnis autem iudex. & infra ea.omnes.

i ¶ *Quod nõ lædat.*] tale debet esse quodlibet rescriptũ, vt neminem lædat,ş.ead.de ecclesiasticis.vnde nõ valer rescriptũ de re quã quis violenter detinet, vt 16.q.6. placuit. C. vnde vi.l.auctoritatem. nec de re litigiosa, vt extra de confir. ca.1. & per quod trãfactio facta refusciatur , vt C. de trãfactio. causas. & extra de trãfact. ex litteris.& de deci.ex multiplici.vel per quod aufertur libera electio aliquibus,vt C.de duob. re.stip.l.2.hoc tamẽ nõ videtur verum , per id quod est extra de concess.præb. & eccle. non vacan.quia diuersitatẽ. vel per quod restituitur aliquis depositus, vt C.loca.l.vlt. Vel per quod retractatur sententia,vt C.de erro.adu.l.vlt.& per qđ præstatur immunitas à tributis d, vt C.de vect. quidquid.Quod autem dicitur hic , intelligas de enormi læsione,quia modicã læsionem bene potest præstare rescriptũ principis , vt extra de verb.sign. quid per nouale.‖Vel etiã si ex postfacto incipiat enormiter lædere,ſtatim nõ valet,vt extra de deci. fuggestũ,quã cito enim priuilegium recidit ad iniquitatẽ , ſtatim non valet,vt.ff.de vulg.substitu.ex facto.& 63.dist. §.verũ. modicã autem læsionẽ bene potest afferre , vt 12.q.2. bonæ rei. C.de preci. Imper. offer.quoties.ff.loc.habitatores.ff.ne quid in loco publi.l.1. §.si quis à principe.ff.ne quid in flumi. publi. l.1. §. sunt qui putant.quandoque tamen magnam affert læsionẽ,vt 16.q.1. ſtatuimus.vt dixi supra ea.in sum.in princip.& ff.de euict.Lucius.

k ¶ *Petenti.*] vt si aliqua quæ nubit consulari viro , petit vt ipse nihilominus cõsularis dicatur,istud prodest petenti sine læsione alterius,vt ff.de senat.l.vlt.Vel si aliqua petat, vt intra tempus luctus possit nubere,vt ff.de his qui notan.infa.l.l.solet.

l ¶ *Vel crimen.*] in talibus facile exauditur aliquis.35.q.9.veniam.

Dicenti.]

1 Rescriptum contra ius est reiiciendum.

3 Mputato totius vsurpationis excessu, nullus debet præsumere, quæ sibi nõ videntur esse concessa ¶ , *& infra.* ¶ Ea quæ sunt ab Apostolis, corũq; successoribus instituta ; nulla desidia negligãtur,nulla dissensione violẽtur, nulla concertatione turbentur.

Item Gregorius Papa lib.7.indict. 2.epist.60.Pracrecti illustri.

¶ Quæ actionabiliter ordinata fuerint, vel rationabiliter decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari. C. XII.

4 Ecclesiasticæ moderationi est omnino conueniens, vt quæ ordinata fuerint, vel rationabiliter ß decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari.

ß ¶ Rationabiliter.] *vox ista abest à plerisque manuscriptis , & à codicibus B. Gregorij, nec repetitur infra 35.q.9. omnibus modis. Sed non est inducta, quia omnia Gratiani exemplaria habent istam vocem etiam in rubrica.*

Idem in Regesto libro 7.indict.2. epist.7.Ianuario Caralitano.

¶ Quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda. C. XIII.

5 Mperiali constitutione apertè sancitum est,vt ea quæ cõtra leges fiunt, non solum inutilia , sed etiam pro infectis 6 habenda sint.

Cod.lib.1.tit.de precibus Imperatori offerendis 7. Imperator Constantinus.

C. XIIII.

Nec damnosa fisco ß,nec iuri contraria postulari oportet.

Impp. Theodosius , & Valentinianus. 8

C. XV.

9 Rescripta contra ius h elicita , ab omnibus iudicibus præcipimus refutari : nisi forte aliquid est, quod non lædat i aliũ, & prosit petenti k , vel crimen l supplicantibus indulgeat.

Item Pelagius Papa Ioanni comiti.

¶ Rescriptum meretur effectum,quod cum iuris,& legum ratione concordat. C. XVI.

Icenti. CASVS. Quidam conueniebat aduersarium suum coram comite Ioanne per rescriptum subreptione vel falsis precibus impetratum. quare super hoc consuluit Pelagium Papam , qui respondit,dicens, quòd illa rescripta debent valere , quæ cum iure & ratione concordant.ea vera,quæ per subreptionem , vel per falsas preces impetrantur , impetrantibus prodesse non possunt.

2 ¶ *Subreptione.*] cum distinctione , vt extra de rescrip.super litteris.

RESCRIPTA CASVS Quia super facta fuit mentio de rescriptis , & ideo nunc dicit Grat.quòd cuiuscumque modi sint rescripta , expressam in se debent habere conditionem, si preces veritate nitãtur:quia mendax precator carere debet impetratis , & iudices delegati puniẽtur si probationes super falsi suggestione non admittantur. *Adnotationes* , quæ sint fine causæ cognitione.*Pragmaticæ* cum causæ cognitione.

b ¶ *Adnotationes.*] ‖ adnotatio dicitur scriptura quam Imperator proprio animi motu facit de aliquo negotio ne mine rogante.

c ¶ *Pragmaticæ.*] pragmatica dicitur quæ ventilata est coram principe, & de hoc facta est scriptura.

d ¶ *Conditionem.*] extra de rescrip.cap.2.

e ¶ *Vetuerint.*] extra de appellat. ex parte Ioan.

PRAESCRIPTIONE CASVS Quidam impetrauit rescriptum ab Imperatore dicendo falsum in narratione iuris vel facti, vel tacuit veritatem : vnde quæsitum fuit qualiter iudex delegatus procedere debeat. Et respondet,quòd iudex procedere debet in causa non secundum affirmationem deprecantis,sed secundum veritatis tenorem.Seq.l.patet.

f ¶ *Præscriptione.*] id est,exceptione.

g ¶ *Oppositã.*] ab aduersario.

h ¶ *Iniuria.*] consuetudinariꝰquia dixit aliquid esse cõsuetudinem ecclesiæ suæ,cum non esset extra de præben. venerabilis.non enim videtur,quòd in iure præscripto possit mentiri principi, ‖ cum ipse habeat omnia iura in pectore suo.C.de testa.omnium.

i ¶ *Siue in facti..*] quia dixit se appellasse,vel spoliatum fuisse , cum non esset.Ioan.

k ¶ *Vetuerint.*] tunc enim appellari potest , licet inhibita sit appellatio,vt extra de appella.ex parte.

ET SI LEGIBVS. CASVS. Quidam impetrauit rescriptum ab Imperatore legibus consentaneum,scilicet vt restitueretur cum diceret se spoliatum esse de re aliqua , hoc tamen falsum erat , quæsitum est ergo vtrum tale rescriptum valeat.& respondet , quòd non.& si mimia fuerit improbitas mentientis, etiam extra ordinem puniri debebit. Sequens lex plana est.

l ¶ *Consentaneum.*] vt si quis dixerit se spoliatum, & princeps iusiit in rescripto ipsum restitui , hoc consonat legibus : & tamen carebit commodo rescriptio. contrarium est ş. eadem præscriptione. & extra de æta. & quali. intelleximus. sed omissis multis solutionibus distinguas , vt distinguitur extra de rescript. super litteris. nec videtur hodie locum habere illa decre. ex parte extra de rescriptis.quia secundum illam decret.super litteris. non est necesse,quòd conditio illa subintelligatur.

m ¶ *Mentientis.*] quia per eas diu fatigauit aduersarium suum.

n ¶ *Seueritati.*] punitur, vt falsarius a , vt ff. de fal. si quis obreperit.

o ¶ *Cognoscatur.*] non ab ipso executore , sed ab eo qui delegauit executionem. Et sic non obst.extra de sentent. & re iudi. decetero. C. de execu. rei iudi. si vt proponis.Vel hodie potest distingui illa contrarietas per illam decret.super litteris.vt quandoque cognoscat,quandoque remittat ad superiorem.‖ Dicunt tamẽ quidam quòd executor potest cognoscere summatim de incidentibus quæstionibus,vt ff.de re iudi.à diuo.§.si super rebus.& talis cognitio nõ facit præiudicium in principali iudicio b , vt ff. de lib.agnosc.l.si quis à liberis.§. si vel parens.& quod dicitur extra de senten.& re iud. decetero.quòd incidentes quæstiones debeant referri ad superiorem,verum est,vt ibi plenarie examinentur.‖ Vel distingue an delegetur mera executio,an mista, vt dixi ş. 2. q. 6. §.sunt quorum.ver. ab executore. vt si delegetur mera executio,tũc quæstiones incidentes remittantur ad superiorẽ. & si mista delegatur, tũc potest cognoscere de quæstionibus incidentibus. Sed pone quòd alicui sit mandata nuda executio (nudam dico executionem cum causa præsentibus partibus est finita, & mandatur aliquibus vt exequantur sententiam) numquid si pars aduersa coram illis obiicit exceptionem, audietur exceptio? videtur quòd non ; quia tenetur executor exequi sententiam , licet sciat eam iniustam , vt extra de officio iudic.deleg. pastoralis. extra de maio. & obed. omnes. & extra de offic.iudic.deleg.si quando.ff.de iudi.si prætor.& 23. quæstio. prima. quid culpatur. in fin.arg.contra.C.si ex fal. instrum.l. iudicati. extra de testi. veniens. Ad hoc dicas, quòd si euidens est sententiam esse nullam , & per instrumenta falsa latam , nõ exequetur eam: aliàs licet sit iniusta, exequetur eam. ff de iud.l.si prætor. Non obst. ff. de confes.l.pen.vbi dicitur, quòd executor potest absoluere illum qui confessus fuit coram eodem iudice se debere fideicommissum.nam non intelligitur lex illa de executore,sed de iudice.

CVM CASVS Præcipit Anastasius Imperator in hac lege,vt nullus iudex recipiat in iudicio aliquod rescriptũ q̃d generali iuri vel publicæ vtilitati videat esse aduersum:sed modis oĩbus generales sacras cõstitutiones conseruet.Sequẽtes duæ leges planæ sunt,& per se patẽt.

p ¶ *Aduersa.*] de hoc habes ş.ea.in illa l.rescripta contra ius elicita. Sed si aliquid pro iure allegatur , de quo est euidens, quòd non consonat iuri , remittitur ad superiorem , vt extra de fide instru. pastoralis.

q ¶ *Vt authenticaipsa.*] ‖ tribus modis dicitur scriptura authẽtica, vel quia adest sigillum episcopi.vt extra de fide instr. c. 2. extra de fideiuſ.peruenit. Secundo dicitur authentica , quia est apud acta insinuata. C.de testa. publicati. & C.de re iud. gesta. Tertio dicitur authentica,si habeat subscriptionẽ trium testiũ,vt C.qui pot.in pign.hab.scripturas.

r ¶ *Sine die.*] vel sine indictione,vt extra de fide inst.inter.dies ideo editur,quia vix aliter posset probari falsum,nisi sciretur dies.vt extra de test.ex tenore.C.de contrahẽ.stip.optimam.‖ nisi enim velit quis probare falsitatẽ instrumenti,nõ est exhibendus dies vel cõsul,ne detur materia fabricandi falsum,vt ff.quẽadm.testa.aperi.l.1.§.vlt.& ff.de edẽ.l.1. §.editiones. Vel tunc nõ est edẽdus dies cũ vult deliberare an velit cedere vel cõtendere,sed cũ vult agere. Hæc tñ est veritas,q̃ in cõibus instrumẽtis edendus est dies cum vult deliberare,vt extra de probat.qm. contra.extra de dila.præterea.C.de eden.is apud quẽ. & ff.de eden.l.1. §.rõnes.sed in propriis non,vt extra de fide instru.contingit.ff.de eden. l.1.§.diem.‖ in accusationibus enim nõ cogitur quis diem cõmisi criminis ponere,vt ş.2.q.vlt.libellorum.Est tñ cõtra.huic C. de nouo cod. confir.in fi.Sed istud intelligitur de legibus redactis in authẽticum volumen. Item in priuatis instrumentis non requiritur apponi dies, & consul,vt ff.de aqua plu.arc.l.2.§.antepen.& l.penul. ff. de pigno.

VNIVERSA CASVS Zeno Imperator statuit in lege hac, vt rescripta,quæ alicui personæ impetrãti dãtur,vel ad iudicẽ aliqui transmittuntur,siue sint adnotationes,siue pragmaticę sanctiones,à nullo iudice recipiantur , nisi facta sint sub hac cõditione , si preces veritate nitantur. & quicumque iudices talia rescripta dictauerint vel receperint, reprehendantur, & quicumque talia rescripta scripserint, amissione sui

† *al.posse constituta*

1 Poly.ibidẽ. Ans.l.4.c.6.

a Et vide quod not. 22. dist. ca. 1. in gl. nec papa, &c.

2 Poly.ibidẽ. Ans.l.4.c.7.

‖Necessitates publicæ sunt ab omnibus supportandæ.

‖ Episcopi petitio est per canones limitata.

b Et not. extra de pœ in gloſſ permiſſum,cti,&c.

b Ad hoc. ff. ad exhi.l.3. §. feciendum. nã suspẽditur exercitio oppoſita exceptione falsi. C. de re iu.l.2. C. si ex falso instrum. iudicati.ff de re iudi. diuus. secundũ La. ‖ Executio est duplex.

5 ibi.le.4.

6 Ibid. le. 6.

7 tit.23.leg.3.

8 Ibid.le.4.

9 Ibid.le.7.

- *al.quamuis adnotatio.*

‖ Authentica scriptura quot modis dicatur.

‖ Editio facié da est sine die & consule.

‖ In accusatio nibus non cogitur quis diem commisi si criminis ponere.

honoris feriantur. *Pragmaticarij*, id est, qui reponunt rescripta. Sequē tia tria capitula plana sunt. *Dogmata mandata, interdicta*, pro correctione, *& sanctiones, vel decreta*, pro fide & ecclesiastica disciplina.

a ¶ *Nisi quæstio.*] id est, inquisitio veritatis.

b ¶ *Precum.*] id est, quòd illa conditio sit apposita [a], si preces, &c. hoc tamen non tenet, vt extra de rescrip. ex parte.

c *Priuilegia.*] quæ sunt de generali ecclesiæ statu, vel quæ sunt de articulis fidei. Vel dic quòd non possunt, id est, non debent.

d *Si quis.*] ¶ *Sit.*] id est, fiat. sup. ea. quæst. prima generali.

e *Decessorum.*] ¶ *Custodire.*] vt 3. 16. quæst. 6. c. vlt. 12. q. 2. si quis. & c. si illi.

f ¶ *Corrigere.*] extra de re. ec. alie. vel non episcopi. extra de preca. c. 2.

Quæcunque.] CASVS. Arcadius & Honorius sic statuerunt, vt priuilegia ecclesiarum à suis concessa parentibus inuiolata seruentur: quoniam in suis temporibus potius volunt addere reuerentiæ quàm diminuere, & potius quę iam indulta sunt confirmant, quàm aliquid statuant de nouo. Quicumque igitur priuilegia ecclesiæ violauerint, puniantur: qui vero ecclesiæ obtẽperauerint, ipsi beneficiis perfruentur.

g ¶ *Deseruiunt.*] 3. 16. q. 1. generaliter.

h ¶ *Addi.*] extra de do. cum dilectus. & e. tit. c. 1. & de consc. di. 1. vasa.

i ¶ *Nouum.*] no. statutum non dicitur nouum, licet de nouo præcipiatur, dūmodo quādoque fuerit statutum. sic 24. q. 3. c. 1. ‖ Sicut feudum non dicitur nouum quod de nouo conceditur, dumtamen quandoque fuerit concessum, vt extra de feud. ex parte. nec donatio dicitur noua, licet de nouo adipiscatur quis rei donatæ possessionem, vt extra de dona. per tuas.

SI ECCLESIAE. CASVS. Statuerunt supradicti Imperatores, vt priuilegia ecclesiarum plenissimum semper obtineant vigorem, & quicumque ea violauerit, vel neglexerit, viginti librarum auri (sicut etiam olim statutum fuit) condemnatione plectetur; priuilegiis nihilominus in sua remanentibus firmitate. Sequens capit. planum est. *Documentorum*, id est, instrumentorum. Vel si vult: quia non potest renuntiare his quæ pro

Item Leo papa epist. 52. al. 54. ad Martianum Augustum.

Priuilegia ecclesiarum nulla debent improbitate conuelli. C. XVII.

1 PRiuilegia [c] ecclesiarum sanctorum patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ synodi fixa decretis; nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari.

Item Nicolaus Papa vniuersali synodo præsidens dixit in concilio Romano, c. vltimo.

Caput hoc extat in concilio Romæ habito in quo Nicolaus Papa primus Thietgandum, & Guntarium episcopos deposuit. Quod concilium impressum est Romæ post epistolas ipsius.

Sanctorum sic, qui grandius vel decretis Romanorum Pontificum seruare contempserit. C. XVIII.

2 SI quis dogmata [d], mandata, interdicta, sanctiones, vel decreta pro catholicæ fidei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum, à sedis Apostolicæ præsule salubriter promulgata contempserit; anathema sit [e].

Item Gelasius Cresconio, & Ioanni Mesaliæ episcopis inter cetera.

Statuta priorum successores seruare debere. C. XIX.

3 DEcessorum statuta [f], sicut legitima, & iusta, successorem custodire [g] conuenit; ita debet etiam male facta corrigere [h].

Hinc etiam Arcadius. & Honorius inquiunt. 4.

C. XX.

5 QVæcumque à parentibus nostris, diuersis sunt statuta temporibus; manere inuioliata, atque incorrupta circa sacrosanctas ecclesias præcipimus. Nihil igitur à priuilegiis immutetur, omnibusque, qui ecclesiis deseruiunt [i], tuitio deferatur: quia temporibus nostris addi [k] potius reuerentiæ cupimus, quàm ex his, quæ olim præstita sunt, immutari. *Idē le.* 30. ¶ Non tam nouum [l] aliquid præsenti sanctione præcipimus, quàm illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Priuilegia igitur, quæ olim reuerentia religionis obtinuit, mutilari sub pœnæ etiam interminatione prohibemus; ita, vt hi quoque, qui ecclesiæ obtemperant, ipsius beneficiis perfruantur. *Iidem le.* 34. ¶ 6 Si ecclesiæ venerabilis priuilegia, cuiuscumque fuerint vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta; commissum duodecim [α] librarum [β] auri (sicut etiam prius constitutum est) condemnatione plectatur. Ipsaque [ß] priuilegia nihilominus plenissimū per omnia obtinēant [γ] vigorem.

α ¶ Duodecim.] *In lege ipsa tam codicis Theodosiani, quàm Iustiniani legitur*, quinque librarum auri.

ß ¶ Ipsaque.] *Hæc vsque ad finem non sunt in lege illa, sed horum loco in Theodosiano habentur ista*, Si quid igitur contra ecclesias, vel clericos per obreptionem, vel ab hæreticis, vel ab huiuscemodi hominibus fuerit contra leges impetrartum; huius sanctionis auctoritate vacuamus.

Item Pelagius Armentario magistro militum inter cetera.

Non licet pontifici ab ecclesiarum dissentire vel documentorum auctoritate. C. XXI.

7 POsteaquàm ecclesiæ iura, documentorum [m] quoque intercedentium fuerint auctoritate firmata; nullatenus ab his discedendi liberam pontifex, vel si vult, permittatur habere licentiam.

Si erga priuilegia monasteriorum, vel quarumlibet ecclesiarum auctoritate Leonis, Gregorij, Gelasij, & nonnullorum aliorum Pontificum sanctæ Romanæ ecclesiæ inuiolata seruantur: si ea, quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda sunt: si Pontifex non habet licentiam discedendi à documentis, quibus iura ecclesiæ firmantur: patet, quòd posteriora priuilegia antiquioribus derogare non possunt, nec eorum auctoritate eis aliqua obijcietur exceptio: cum etiam, si contra illa specialiter fierent, pro infectis essent habenda.

His ita respondetur. Sancta Romana ecclesia sua auctoritate, congregata valet disiungere, & disiuncta congregare: rationis tamen æquitate consideratā. Vnde vel pietatis, vel necessitatis intuitu semel à se concessa valet vel in totum, vel in partem commutare. Pro necessitate namque corrigendorum vitiorum priuilegia ecclesiarum multarum, vel imminuuntur, vel penitus immutantur. siue personaliter, siue generaliter. Personaliter iuxta illud [8 *Priuilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.*]

Item Siluerius Papa Vigilio episcopo, epist. 2.

communi vtilitate sunt introducta.

k ¶ *Duodecim librarum.*] durior pœna statuitur contra illos qui violant priuilegia ecclesiarum. 16. q. 1. notarum. in fin. Vel ibi loquitur cum agitur criminaliter, hic cùm ciuiliter.

l ¶ *Obtineant.*] hic habes, quòd pœna soluta, contractus stat in sua firmitate. sic 12. q. 2. episcopus qui mancipium. & 23. dist. quamquam. in fin. ff. de tranſac. qui fidem. C. de fideicommissaria: argum. contra, extra de pœn. suam. Iniquum enim est, quòd simul habeatur res & pœna. ff. de exceptio. dol. a. apud Celsum. §. Labeo. Sol. si protestatus est se velle contractum remanere in sua firmitate; tunc potest vtrumque petiti, alias non. ‖ Vel distingue an pœna apponatur loco interesse, aut loco contumaciæ, aut in fraudem vsurarum. Si loco contumaciæ, & reus noluit soluere debitum cū posset, & rem & pœnam præstabit. ff. de collatio. l. 2. §. si cum duobus. & ff. de tabu. exhiben. locum. §. condemnatio [b], si est apposita loco interesse, tunc potest agere quanti sua interest. ff. de act. emp. prædia. Sed si in fraudem vsurarum, tunc non potest, vt extra de emp. & ven. ad nostram. in fi. & ff. de act emp. & vend. Iulianus. §. idem. Ioan.

m ¶ *Posteaquam.*] *Documentorum.*] sup ple maxime: quia est instrumenta nulla essent super hoc facta, non tamen posset retractari cōtractus. ‖ Ideo enim fit instrumentum, non quòd vis contractus perficiatur per instrumentum, sed vt facilius possit per illud probari, vt C. de proba. cum res. Idem est in electione, vt 63. distin. quanto. & sic est in matrimonio, vt 30. q. 5. nostrates. in fin.

SI EPISCOPI. CASVS. Concludit G. ex supradictis breuiter epilogando ea, quæ sunt superius allegata, ostensens quòd per posteriora priuilegia non potest antiquioribus derogari, cum etiam si contra illa specialiter aliqua priuilegia fierent, essent pro infectis habenda.

HISTORIA. SPONSETA. Hæc est 2. pars quæst. in qua ponit diuersos casus, in quibus perditur priuilegium, & prima ponit de specialibus, secundo de generalibus. Ioan.

CASVS. Respondet nunc G. supradictis, dicens quòd ecclesia Romana sua

na sua auctoritate priuilegia concessa, pietatis vel necessitatis intuitu in totum vel in partem potest commutare. Nam imminente quandoque necessitate, propter vitia corrigenda malarum ecclesiarum priuilegia vel imminuuntur, vel penitus immutantur, siue personaliter fiat hoc, siue generaliter. De primo probat per tria proxi. c. de secundo probat per illud c. ita nos.

Sic decet fidem sanctorum.] CASVS. Docet Siluerius Papa in hoc c. quòd ille qui propria temeritate vsurpat quod non est sibi concessum, debet amittere qđ habebat. Casum autem sequentis c. inuenies notatum 5. 74. dist. c. vbi ista didicisti.

a ¶ *Amittat.*] argum. quòd qui vsurpat sibi ius alterius in eligendo, ꝙ etiam proprium ius electionis debeat perdere, vt 93. distin. cap. vlt. Item argum. quòd pœna extenditur quandoque vltra delictum [a], vt extra de plus pet. c. 1.

b *Denuntiamus.*] ¶ *Inuitum.*] Supra 74. distinct. vbi ista. B.

Si qui episcopi.] CASVS. Quæsitum fuit à Leone quam pœnam pati debeant episcopi, qui ordinant indignos. Et respondet quòd decetero non conferent illum ordinem, quem illicite contulerunt, quamuis damnum depositionis euadant. Et intellige personaliter, cum persona punitur, & non punitur ecclesia perpetuo.

c ¶ *Si qui episcopi.*] Hoc est lectum 5. 1. q. 1. si qui episcopi.

GENERALITER. CASVS. Probatum est 5. per tria cap. proxim. quòd personale priuilegium potest Apostolicus auferre. Nunc idem probat Gratia. de generali. *Generaliter*, id est, pro vtilitate generali, vel pro damno generali.

Ita nos Scyllacænorū.] CASVS. Cūes Scyllacæni maligno spiritu ducti, duos suos episcopos, vnum post alterum occiderunt: quod nunquam legitur accidisse, etiam in illis ciuitatibus vbi bella continua fiunt, nisi ibi fuerit persecutor fidei Christianæ: & ideo Papa Gelasius, quia hoc crimen velut in consuetudinem iam deduxerāt, licet diu hæsitasset quid in tanta atrocitate facere debuisset, eos episcopali dignitate priuauit, ne de cetero habeant episcopum, in quem possit similis acerbitas perpetrari: nec aliis præbeant exempla similia faciendi. Sed ne propter malos boni deseri videantur, præcepit Gelasius duobus episcopis, vt vel insimul, vel alternatim præfatæ ciuitati præbeant ministerium visitationis. *In vtroque*, id est, pro vtroque episcopo interfecto. *vel in vtroque*, id est, pro vtroque eorum. quæ sequuntur siue instinctu, siue furiis, &c.

d ¶ *Vsum.*] ‖ arg. quòd duæ vices in criminibus inducunt consuetudinem, vt hic, & C. de episco. audi. l. 3. in fi. sed in ciuilibus negotiis nec etiam tres vices consuetudinem inducunt, vt ext. de causa pos. cum ecclesia. Item est hic argu. quòd magis punitur factum iteratum, vt 27. q. 1.

¶ Quod habet amittat, qui quod non accepit, vsurpat. C. XXII.

1 SIc decet fidem sanctorum patrum in ecclesia seruari catholica: vt, quod habuit amittat [a], qui improbabili temeritate, quod non accepit, assumpserit.

Item Simplicius Papa, epist. 2. Ioanni episcopo Rauennatensi post pauca, quibus ab illicita eum ordinatione prohibuit.

¶ Priuilegium amittit, qui sua potestate non legitime vtitur. C. XXIII.

2 DEnuntiamus autem, quòd si posthac quidquam tale præsumpseris, & aliquem seu episcopum, seu presbyterum, seu diaconum inuitum [b] facere forte credideris, ordinationes tibi Rauennatis ecclesiæ, vel Æmiliensis noueris auferendas.

Item Leo Papa, epistol. 85. alias 87. ad episcopos Africanos.

¶ Ius ordinandi amittunt, qui immeritum consecrant. C. XXIIII.

3 SI qui episcopi [c] talem consecrauerint sacerdotem, qualem esse non licet; etiam si aliquo modo damnum proprij honoris euaserint; ordinationis tamen ius vlterius non habebunt, nec vmquam ei sacramento intererunt, quod, neglecto diuino iudicio, immerito præstiterunt.

Generaliter, veluti dum ciuitati episcopalis dignitas perpetuo subtrahitur, quæ suos episcopos interimere consueuit.

Vnde Gelasius Papa scribit.

¶ Episcopalis dignitas ciuitati subtrahitur, quæ suos præsules interemit. C. XXV.

4. ITa nos Scyllacænorum [†] cædes geminata pontificum, horrendi criminis atrocitate confudit, vt diu constitutio nostræ deliberationis hæsitaret: dum & ingerere quempiam parricidalibus exemplis detestaremur antistitem, & ecclesiam vtcumque destitutam non vsque adeo iudicaremus relinquendam. Quapropter iam velut vsum [d], consuetudinemque sacrilegam declinantes, eatenus religioni duximus consulendum, vt parochiæ vice ab extrinsecus positis sacerdotibus gubernetur, quæ ibidē peruenit. & ff. de re mili. l. 3. §. si plures. & extra de hære. de abolendam. §. illos autem.

e ¶ *Episcopalibus.*] hic delictum ciuium, quod consistit in faciendo, redundat in damnū ecclesiæ. & sic est contra 16. q. 6. si episcopum. ‖ vbi dicitur, quòd delictum prælati non redundat in ecclesiæ damnum. sed potest dici, quòd hic ecclesia non damnificatur in rebus, licet damnificetur in honore. de delicto quod consistit in omittendo, non est dubium quin redundet in damnum ecclesiæ. vt 16. q. 3. placuit.

f ¶ *In vtroque.*] id est, pro vtroque episcopo interfecto [b].

g ¶ *Externis.*] id est, suggestionē extraneorū.

h ¶ *Visitationis.*] fic ergo episcopi vicini suppient defectum vicinorū episcoporū, vt 7. q. 1. pōti fices. & 65. dist. si forte.

HOSTILITATIS. Hæc est 3. pars quæstio. in qua magister soluit & bene secundū Io. de Fan.

CASVS iste §. in tres partes diuiditur. In prima dicitur, quòd Papa non solum propter crimen sua auctoritate priuilegia ecclesiarum potest auferre vel diminuere, sed etiam pp hostilitatē, vel pauperratē epales sedes mutare potest, vel duas in vnā redigere, exēplo B. Gregorij. Nō ergo sic intelliguntur priuilegia ecclesiarū permanere inuiolata, vt Apostolicus eis derogare non possit: sed sic debent intelligi permanere inuiolata, vt præter auctoritatem Papæ nulli liceat contrairе. In secūda parte obiicit huic conclusioni. cap. Symmachi Papæ, vbi innuitur, quòd possessiones, ecclesiæ, quæ dantur clericis, vel peregrinis causa necessitatis, vel religionis, vel pietatis intuitu, non possunt ab eis possideri perpetuo, sed ad tēpus. Sed huic obiectioni duplicem Grat. solutionem adhibet. Prima est, vt clerici, & peregrini illas possessiones ad tempus debeant possidere, monasteria vero perpetuo. Secunda est, quia sicut clerici vel peregrini cessante necessitate coguntur dimittere possessiones misericordiæ eis concessas: sic monachi cum à religione cessauerint, priuilegiis exuuntur, quæ religionis intuitu eis concessa videntur. In tertia parte dicitur, quòd priuilegia monachorum in eo casu intelliguntur esse concessa, quòd aliis ecclesiis non derogetur: videlicet vt decimationes noualiū quondā assignatas auctoritate priuilegiorū sibi teneant, vel si propter pauperratē, vel instantē necessitatē monachis consuli nō pōt nisi derogetur priuilegiis aliorum, & ita eorum subueniendo inopiæ, vt ipsi ratione priuilegiorum non fiant diuites, & baptismales ecclesiæ destruantur. Secunda pars incipit ibi, *Sed obiicitur*. Tertia ibi. *Priuilegia ergo. Alioquin*, id est, *aliter*, id est si non posset derogare priuilegiis aliorum, ad pauciratem reducerentur: quia non fierent nouæ, & aliæ destruerentur.

i ¶ *In vnam.*] vt 16. q. 1. & temporis.

x 15 q.3. poſſeſſiones.
a Racanus de magonum priuilegiis. Inc. primo.
‖ Priuilegium cessat cessante ipsius causa.

a ¶ *Possessiones.*] 16. quæst.1.possessiones.
b ¶ *Cessauerint.*] ‖ arg. quòd si priuilegium aliquod datur ex causa, vel ratione religionis, vel ratione paupertatis, vel alia de causa : quam cito cessat causa , cessat & priuilegium , vt extra de verbo.signifi. abbate. in fin. extra de deci. fuggestum.16.quæst.1. generaliter. & institu. de autho. tuto. §. vlt. & ff. de iud.l.2.§.legatis.& C.de test.mili.l. vlt. & insti.de pupi.sub. §.qua ratione.
c ¶ *Nulli.*] hoc non est verum : quia si illud nouale fuit in alicuius territorio, ad illum tantū spectabit.sed si in nullius parochia fuerit, episcopus poteſt assignare cui voluerit , vt extra de deci.quoniam.
d ¶ *Penitus.*] supra 12. q.2.bonæ rei.Ioan.

Videm sacerdos.]
CASVS. Expedito tractatu de priuilegiis, supponitur causa 26. in qua tractatur de diuinationibus , & reconciliatione excommunicatorum: & de pœna morientium. Quæ omnia vt melius pateant,Gratia. more solito thema proponit , de quo septem surgunt quæstiones.

Vi sint.] CASVS. Hic proponitur prima quæstio:in qua quæritur,quid sit sortilegium:quæ quæstio soluitur j. ca.1.

Sortilegi.] CASVS. Quæsitum fuit ab Isidoro qui dicantur sortilegi. Qui respondet dicens, quòd illi dicuntur sortilegi,qui artem diuinationis profitentur per sortes, quæ vocātur sortes Apostolorum,vel per quancumque aliā scripturā futura promittūt.
e ¶ *Profitentur.* ‖ Qui tales consuluit, pœnitentia punitur v. annorū, vt j. ea. q. 5. qui diuinationes. Ipsi autem facientes huiusmodi artes tantum pœnitētia vnius anni videntur puniēdi , vt extra de sortilegi. capit. 2 sed istud intelligē esse dispēsationē. secundū legem autem ipse maleficus punitur capite,vt C.de male.& mal.nemo. Io.

Vòd autem.] Hæc quæ. diuiditur ī tres partes. In prima probat sophistice,quòd nullum est peccatum exquirere sortes tempore necessitatis.Secunda ibi , *His ita.* Tertia ibi , *Hæc autem.* Ioan.de Ean.

alicui. ¶ 1 *Sed obiicitur illud Symmachi Papæ,* [2 *Possessiones* 2 *, quas vnusquisque eccleſiæ suo relinquit arbitrio.&c.*] *quæ supra in titulo de alienatione rerum eccleſiasticarum legunt adscripta. Vnde datur intelligi; quòd ea,quæ de iure vniuscuiusque eccleſiæ,vel necessitatis,sicut peregrinis, vel pietatis intuitu,sicut religioſis domibus conferuntur; non perpetuo,sed temporaliter ab eis , quibus conferuntur , sunt possidenda. Quanquam illud Symmachi ad necessitatis intuitum,non ad pietatis prospectum possit referri : videlicet, vt ea,quæ peregrinis,vel captiuis largiri necessitas suasit , non ea,quæ religioſis domibus ob quietem religioſæ conuersationis concessa sunt,prohibeantur perpetuo possideri.Vel potius de vtrisque intelligendum est:videlicet , vt sicut necessitatē patientes cessante necessitate beneficiis renuntiare coguntur , quæ eis miserationis indulsit intuitus, sic religioſe viuentes,cum à religione cessauerint , priuilegiis exuantur ; quæ religioſa conuersatio meruit. Priuilegia ergo, quæ religioſis domibus conferuntur, vel in eo casu accipienda sunt , in quo ita eis consulitur , quòd nulli aliquid derogatur; videlicet,vt ex nonalibus, quorum decimationes nulli assignatæ fuerant , priuilegiorum auctoritate decimas aliquibus persoluere non cogantur ; vel , si propter instantē temporis necessitatem eis consuli non poterit,nisi aliis derogetur ; ita priuilegiorum auctoritas videatur esse seruanda ; vt eorum subueniatur inopiæ; non vt suarum diuitiarum augmento, & possessionum non modica extensione perrecta,baptismales, seu parochiales eccleſiæ penitus destruantur.*

CAVSA XXVI.

Vidam sacerdos fortilegus esse,& diuinus conuincitur apud episcopum: correctus ab episcopo noluit cessare:excommunicatur : tandem agens in extremis , reconciliatur à quodam sacerdote episcopo inconsulto:iudicatur sibi pœnitentia sub quantitate temporis canonibus prafixa.

1 *Hic primum quæritur, qui sint sortilegi.*
2 *Secundo , an sit peccatum,esse sortilegum.*
3 *Tertio,à quibus genus diuinationis sumpsit exordium.*
4 *Quarto,quot sint genera diuinationis.*
5 *Quinto,an sortilegi,vel diuini sint excōmunicādi,si cessare noluerint.*
6 *Sexto , an excommunicatus ab episcopo possit reconsiliari à presbytero,illo inconsulto.*
7 *Septimo,si morientibus est indicenda pœnitentia sub quantitate temporis.*

QVÆSTIO I.

Vi sint sortilegi , Isidorus d.ffinit Etymologiarum libro 8. c. 9. ita dicens.

¶ [illegible]

2 Ortilegi sunt,qui sub nomine fictæ religionis per quasdam,quas sanctorum sortes vocāt, diuinationis scientiā profitentur , aut quarumcumque scripturarum inspectione, futura promittunt.

QVÆSTIO II.

Vòd autē sortes exquirere peccatū non sit ; & exemplis, & auctoritatibus probatur. Cum enim Achor de anathemate furtim subripuisset, & ob eius peccatū populus casus apud Nay hostibus terga dedisse ; præcepit Dominus Iosue , vt sortibus exquireret,quo peccato populus in manibus hostiū cadere meruerat. Iosue præceptum accipiens misit sortes, primum super tribus:deinde super familias: demū super personas:& ita cecidit sors super Achor. Saul quoque cū pugnans contra Philistheos iurasset se interfecturum , quicūque ante solis occasum de populo comederet; sortē deprehendit Ionatham filium suum mel comedisse.quod sceptro acceperat : quē cum merti tradere vellet , populo supplicante reuocauit sententiam. Ionas quoque cum à facie Domini fugeret, à nautis sorte deprehensus,in mare deiectus,& à ceto est absorptus. De Zacharia etiam legitur,quòd sorte exiit , vt in censum poneret. Matthias vero à beato Petro sorte in Apostolatum , & Iudæ successor eligitur. Quid ergo antorum exemplis probatur;patet malum non esse.

Vnde etiam Augustinus ait in lib. psalmorum , in psal.30. concione 2. ad vers. [*In manibus tuis sortes.*]

C. I.

3 Sors non aliquid mali [k] est; sed res est in dubitatione humana diuinā indicans voluntatem.

2 *His ita respondetur. Antequam Euangelium clarescret ; mul a permittebantur , quæ tempore perfectioris disciplinæ penitus sunt eliminata. Copula namque sacerdotalis, vel consanguineorum nec legali,nec Euangelica, vel Apostolica auctoritate prohibetur: Ecclesiastica tamen lege penitus interdicitur.Sic & sortibus nihil mali inesse monstratur,prohibetur tamen fideli-*

CASVS. Hic intitulatur 2. quæ. qua quæritur vtrum sit peccatum inquirere veritatē per sortes. Et respondet quod sic. primo tamen probat quòd non est peccatū.& hoc ꝓbat in hoc §. quin que rationib[b] vel auctoritatibus , quæ facile in hoc §. discernuntur. De hoc tamen plenius inuenitur in summa huius quæstionis in apparatu. Seq. aūt cap. planum est.
f ¶ *Sortes.*] nota,quòd sortes quædam sunt licitæ:quædam illicitæ.Illicitæ sunt quæ fiūt per magicas incantationes : vel quæ fiunt ad exercendas vanitates aliquas. Vel quæ fiunt ad inquirenda aliqua occulta, vt Sead. hi qui.& c.illud.Sed quæ fiunt necessitatis causa, non sunt illicitæ, vt si cōtentio esset de electione aliquorum, & esset paritas vtriuq; in omnibus, exemplo Matthiæ possunt fieri sortes [a] . vt Iea.non exemplo. & q. 5. non licet cū enim nō fuerit humanū auxiliū, tūc possumus recurrere ad diuinū auxiliū, vt 22. q.2. queritur & in dubiis secundū leges ad sortes decurritur , vt ff. de iudi. sed cū ambo C.cōmunia de lega.si duobus. & Augu. scripsit [b] quibusdam, cū ciuitas esset obsessa, & dubitaret clerus qui deberent fugere , qui remanere:quòd sorte illud esset diuimendum.
g *Achor.*] historiam habes 7.q.4 §. ité peccato achor & Iosue 7.
h *Nay.*] ciuitatem
i *Saul quoque.*] hoc habes 22.q.2.§.item opponitur.
k *Ors.*] *Mali.*] in sui natura non est mala : tū prohibetur, quia propter assiduitatem habitur talis in idolatriam:sicut est in iuramento c. vt 22. q.1.& iurabunt.Io.

RESPONSIO.

Hæc est 2. pars q. in qua probat contrarium per 9.auct. sanctorum. Ioan. de Ean.
CASVS. Hic respondet G.allegatis dicens ꝙ in veteri testamēto multa permittebātur,ſ.fortilegia & alia : quæ hodie non permittuntur, Nam in vete. test. permittebatur copula sacerdotalis, vel consanguineorū cōiugia hodie est penitus interdicta.sic & fortilegiū prohibetur,nō ꝙ fortibus in sit aliquid mali : sed quia sub specie diuinationis ad cultum idololatriæ perueniūt. Et quòd fortilegia sint prohibita probatur auctoritate Apostoli. Idem

‖ Sortes sunt in duplici differentia.

a Adde an sit aliquid diuinandum sortes, or. in libris tribus. & in l. seq. ff. de leg. 3. & l. 2. cum glo. & no. per Bart. Cyanado , & qui. quæra. part. libro 10. al. Athan Iosue 7.

b Subau. in epistola ad Hon. ratem. de hoc satis per Arch. ꝙ. proximo. 1. Reg. 14.

Ionæ 1.

Act. 1. c Vel hoc fecit ignorando. antiqui tempora quia dū non erant prohibita , secundum Aug.

3 Panor. ibi. c. 27.

Cal. 4.

stoli. Idem seruant catholici de astronomia, vel astrologia.
QVOD AVTEM.
CASVS. Nunc probat G. quòd sortibus credi non debet.& ad hoc inducit sequentia cap.
Non statim.] CASVS. Docet Hieronymus in hoc c. ꝙ non ideo sortibus credere debemus , quia Ionas est per sortem in vitio deprehensus , & Matthias in Apostolum electus.
a ¶ *Ionæ.*] quia hoc fuit diuina inspiratione factum.vt 14. q. 5. dixit.
Hi,qui.] CASVS. Quidam per quosdam versiculos psalterij vel Euangelij diuinabāt futura : quare quæsiuit Ianuarius ab Aug.vtrum hoc sit faciendum?& respondet quòd non : minus tamen malum est hoc facere,quàm consulere dæmones.
b ¶ *Potius.*] ‖ quia permittitur minus malum , vt euitetur maius malum,vt 33. q.2.si quod verius,& 22. quæst.1.confidera. & est similis modus loquendi.1. q.1.iudices [a] .
Non exēplo.] CASVS. Quidā exēplo Matthiæ & exemplo Ionæ fortibus vtebantur:sed Beda ostendit , ꝙ illud nō est trahendū ad consequentiā,quod probat auctoritate Hieron. si tū aliquis in necessitate hoc putauerit faciendum , sciat Apostolos hoc non fecisse nisi fratribus collectis, & precibus fusis vel porrectis ad Deum. Seq. c. patet.
c ¶ *Cum priuilegia.*] 16.q.1.hinc est. §. 1. & 5. dist.3.priuilegia [b] .
‖ *Illud quod.*] CASVS. Hoc c.diuiditur ī duas partes. In prima parte dicit Aug.ꝙ facta hominum partim sunt superstitiosa, & partim non: & de superstitiosis multa ponit exempla,quæ in ipsa littera facile deprehendes.In secunda parte dicitur , quòd diuinatio est fornicatio, in qua diuinatione,etsi vera dicūtur quandoque, vt exemplo imaginis Samuelis, & mulieris ventriloquæ, id est, dæmoniacæ , non tamen propter hæc fortilegia , vel talia sacrilegia sunt facienda,sed reprobanda penitus. *Ansilæ.*i. annuli.Secunda pars incipit ibi. *Hoc autem.*
d ¶ *Licentiori.*] i.nō vidētur in tātum peccare.
e ¶ *Eminentiori.*] i.pulchriori vel maiori.
f ¶ *Ventriloqua.*] ‖ quę habebat spiritum pythonis in ventre:quæ multis diebus sequebatur Paubus;ne sub hac specie diuinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent.

Vnde quibusdam consellationes, & futurorum signa custodientibus Apostolus ait [*Dies obseruatis,& menses, & tempora, & annos. Vnde timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis.*] *Sic & Astronomia , seu & Astrologia apud catholicos in desuetudinē abiit: quia dum propria curiositate his nimis erant intenti ; minus vacabant his, quæ saluti animarum erant accommodata. Quòd autem sortibus credi non oporteat;Hieronymus testatur scribens super Ionam,c.1.*

¶ Exemplo Ionæ,vel Matthiæ non oportet sortibus credi. C. II.

1 NOn statim debemus sub exemplo Ionæ [a] , sortibus credere , vel illud de Actibus Apostolorum huic testimonio copulare : vbi sorte in Apostolatum Matthias eligitur:cum priuilegia [a] singulorum non possint legem facere communem.
[a] Cum priuilegia.] *Hæc vsque ad finem sunt addita ex B. Hieronymo. Referuntur enim à Beda ex eodē infra ea.c.non exēplo.*

Item Augustinus ad inquisitiones Ianuarij,epist. 119.

¶ Ad facienda negotia,diuina oracula non sunt consulenda. C. III.

2 HI, qui de paginis Euangelicis sortes legunt ; etsi optandum est,vt id potius [b] faciāt, quàm ad dæmonia cōsulenda concurrant : tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia sæcularia,& ad vitę huius vanitatem, propter aliam vitam loquentia ora cula diuina velle conuertere.

Item Beda super Actus Apostolorum, ad c.1.

¶ Exemplo Matthiæ , vel Ionæ non est inistendum sortibus credendum. C. IIII.

3 NOn exēplo Matthiæ , vel quòd Ionas propheta sorte deprehensus sit,indifferenter sortibus est credendum : cum priuilegia singulorum (vt Hieronymus ait 4) communem legem facere omnino non possint. *& infra.*
¶ Si qui tamen necessitate aliqua cōpulsi Deum putant sortibus exēplo Apostolorū esse 5 consulendum;videant hoc ipsos Apostolos non nisi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fusis egisse.

De diuinis vero scribit Augustinus lib.5.super Deuter.c.19.ita dicens.

¶ Non sunt obseruanda quæ à diuinis præcipiuntur,quamuis ea contingant,quæ ab eis prænuntiantur. C. V.

6 INtelligi voluit Dominus etiamilla, quæ à diuinantibus non secundum Deum dicuntur ; si acciderint quæ dicuntur , non accipienda sic , vt fiant quæ præcipiuntur ab eis , aut colantur quæ coluntur ab eis.

Idem in lib. 2. de Doctrina Christiana,c.19.& 20.& 21.

¶ Institutiones hominū, quæ sunt superstitiosæ,vel non. C. VI.

7 ILlud,quod est secundum institutiones hominū , partim superstitiosum est,ptim superstitiosum non est,perstitiosū est quidqd institutū est ab hominibus ad faciē da,& colenda idola pertinēs;vel ad colendam sicut Deum creaturam, partemve vllam creaturæ ; vel ad consultationes,& pacta quędam significationum cum dæmonibus placita , atq; fœderata,qualia sunt molimina magicarum artium:quę quidē cōmemorare potius quàm docere assolent poetæ. 8 Ex quo genere sunt , sed quasi licentiori vanitate, Aruspicum, & Augurum libri.Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ,atq; remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat,siue in pręcantationibus,siue in quibusdā notis , quas characteres vocant , siue in quibusdam rebus suspendendis,atque ligandis , vel etiam saltandis quodammodo, non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes , aut occultas , aut etiam manifestas:quæ eminentiori † 9 nomine Physicam vocant , vt quasi non superstionem † implicare,sed naturæ prodesse videantur: sicut sunt inaures in summo aurium singularum , aut de struthiorum ossibus ansulæ in digitis , aut cum tibi dicitur singultienti , vt dextera manu sinistrum pollicem teneas. His adiunguntur millia inanissimarum obseruationum:si membrum aliquod saliert; si iunctim ambulanti bus amicis lapis,aut canis,aut puer medius,interuenerit. *& infra.* ¶ Hinc sunt etiam illa,limen calcare , cum ante domum suam transit:redire ad lectum,si quis,dum se calceat,sternutauerit:redire domum , si procedens offenderit : cum vestis à foricibus roditur, plus timere suspicionem futuri mali,quàm præsens damnū dolere. ¶ 9 Neque illi ab hoc genere superstitionis pernicioſæ segregandi sunt , qui olim Genethliaci propter natalium dierum considerationes , nunc autem vulgo Mathematici vocantur.Nam & ipsi,quamuis veram stellarum positionem, cum quisque nascitur, consectentur , & aliquando etiam peruestigent:tamen quòd inde conantur,vel actiones nostras,vel actionum euenta prædicere,nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miserabilem seruitutem. *& infra.c.23.* ¶ Hoc autem genus fornicationis animæ salubriter diuina scriptura non tacuit ; neque ab ea sic deterruit animam , vt propterea talia negaret esse fectanda , quia falsæ dicuntur à professoribus eorum : sed [etiā si dixerint vobis,inquit, & ita euenerit, ne credatis eis.]Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi vera prænuntiauit, propterea talia sacrilegia , quibus illa imago præsentata est,minus execranda sunt : aut quia in Actibus Apostolorum femina ventriloqua [f] verum testimonium perhibuit Apostolis Domini ; ideo Paulus apostolus pepercit illi spiritui ac non potius feminam illius dæmonij correptione , atque exclusione mundauit.Omnes igitur artes huiusmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate hominum , & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudianda,& fugienda Christiano.

Idem in libro de ciuitate Dei 10.

¶ Non est vita , sed mors , inquantū , vel curatio , quæ à diuinis, vel magicis expetitur. C. VII.

11 QVi sine Saluatore salutem vult habēre,& sine vera sapientia æstimat prudentem se fieri posse;non sanus,sed ægr;non prudēs,sed stultus in ægritudine assi-

7 Iuo p. ii. c. 13.

C.o.

9 C.11.

Deuter. 13. 1.Reg.28.

Act.16.

10 Habetur in libro Rabani de magorum præstigiis.

11 Burc. l. 10. c.41.Iuo p.11. c.66.

sapientes. sed Augu. ostẽdit, q̃ tales cæci sunt, & dementes. & quicunque diuinationibus intẽdunt, nisi se correxerint, æternaliter morientur: quia vanitas magicarum artium per dæmones est inuenta, psalmista dicente: Omnes dij gentium dæmonia. & finitur ibi auctoritas prophetæ, & quæ postea sequuntur sunt verba Augustini.

Psa.95.

a ¶ *Angelorum.*] ‖ergo aliqua est scientia à diabolo.

‖ Scientia aliqua an sit à diabolo.

1 Isidorus l. 8. etymol. c. 9.

a Sed nũquid est licitum vti arte notoria? die quòd ars notoria omnino est illicita, & Christiano fugienda hæc enim ars est per quam quidam nituntur acquirere scientiam, sed omnino inefficax est, & sunt ibi quæ iam pacta illicita cũ dæmonibus secundum Th. † *al. inuocationes.*

2 Llos planetarios.] CASVS. Dicit Augustinus in hoc c. q̃ quãdo ipse erat hæreticus, sæpe planetarios consulebat; quos homines vocant mathematicos: quod ideo faciebat, quia ab eis nullum sacrificium & nullæ preces ad aliquem spiritum malignum dirigerentur ad diuinationem. hoc tamen quod faciebat, erat damnabile. Sic mihi Bar. Brixi. videtur casus iste ponendus, quem ab alio positum non inueni. & posses etiã dicere quòd, id est quia, vel sicut posui in casu.

2 Ibi op. 22. c. 20. penn. l. 8. c. 79.

3 Origenes. hom. 5. ad c. 5. Iosue

Ed & illud.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte ponit Hieron. verba Apostoli, s. qui fornicatur, in corpus suum peccat. & dicit quòd illa verba possunt intelligi non solum de corpore carnali sed etiam de corpore spirituali, quod est ecclesia, quod corpus maculatur, cum per vnum membrum in omne corpus macula diffunditur, i. cum per vnum hominem præstatur ceteris exemplum delinquendi. In secunda parte ostendit quod sit opprobrium Aegypti, & dicit quòd obseruare auguria & diuinationes quę in Aegypto sunt inuenta, ad quæ nullus homo debet recurrere post baptisma: quod si quis fecerit, opprobrium secum portabit Aegypti. Secũda pars est ibi, *Est & illud.*

1. Cor. 6. Ephes. 1.

b ‖ *Illud.*] tangit illud quod legitur in Iosue, quia populus circumcisus fuit à tẽpore Abrahæ vsque ad illud tempus quo populus exiuit de Aegypto, ‖ sed postea non fuerunt circumcisi xl. ann. quibus fuerunt in deserto, sed cum transierunt Iordanem, denuo præceptum fuit, vt vnusquisq; circumcidere tur, q̃d factũ est. & dixit dñs Iosue: Hodie abstuli

† *al. sacrificia.*

‖ Circumcisio non fuit facta in deserto.

dua laborabit: & in cæcitate noxia stultus, ac demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à diuinis, & magis, vel ab ipsis dæmoniis in idolorũ cultura expetitur, mors potius dicenda est, quàm vita: & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad ęternam perditionem tendunt, psalmista dicente [Omnes dij gentium sunt dæmonia,] qui per deceptos homines, alios decipe quotidie gestiũt, vt perditionis suæ faciant eos esse participes. 1 Itaq; hęc vanitas magicarum artium ex traditione Angelorum & malorum in toto orbe terrarum plurimis sæculis inualuit per quandam scientiã futurorũ, & infernorum: & per inuentiones † eorum inuenta sunt aruspicia, & augurationes, & ipsa, quæ dicuntur oracula, & necromantia.

Idem confessionum, lib. 4. c. 3.

¶ Christiana, & vera pietas planetarios expellit, & damnat. C. VIII.

2 ILlos planetarios, quos mathematicos vocant, plane consulere non desistebam: q̃ quasi nullum esset sacrificium, & nullæ preces ad aliquem spiritum ob diuinationem dirigerentur. Quod tamen Christiana, & vera pietas consequenter repellit, & damnat.

Item Hieronymus 3.

¶ Cultura est idololatriæ, auguria seruare, & stellarum requirere cursus. C. IX.

SEd & illud badde, quoniã qui fornicatur, in corpus suum peccat, non istud corpus solum, quod templum Dei effectũ est, sed & illud quod dicitur, quia omnis ecclesia corpus Christi est. Et in omnem ecclesiam videtur delinquere, qui corpus suum maculauerit: quia per vnum membrum macula in omne corpus diffunditur. ¶ Est & illud opprobrium Ægypti, quod si neglexeris, etiam post Iordanis transitum, & post baptismi † secundam circumcisionem, vetustæ consuetudinis inustione suggeritur, obserua re auguria, requirere stellarũ cursus, & euentus ex iis futurorũ rimari, seruare somnia, ceteriſq; huiusmodi superstitionibus implicari. Idololatriæ nãque mater est Ægyptus; ex qua certum est huiusmodi opprobria pullulare: quæ, si transito iam Iordane susceperis, & his terursus laqueis illigaueris; tecum sine dubio opprobria Ægypti trahis.

3 *Hæc autem sortilegia † non vsque adeo sunt detestanda, vt si aliquid de ærea, vel torculari dæmonibus fuerit immolatum; quod reliquum est, ideo credatur esse immundum: aut si ipsum quod oblatum fuerat, à nobis ignorantibus sumi contigerit, ideo credamus nos deliquisse.*

Vnde Augustinus ad Publicolam, epist. 154.

¶ Non ideo reliqua sunt immunda, quia ab area, vel torculari aliquid ad dæmonum sacrificia tollitur. C. X.

4 SI de area, vel torculari tollatur aliquid ad sacrificia dæmoniorum sciẽte Christiano; ideo peccat, quia †fieri permittit, vbi prohibendi potestas est. Quòd si factum non comperit, aut prohibendi potestatem non habuit, vtitur mundis reliquis fructibus, vnde illa sublata sunt.

4 Iuo. ad cap. 58.

† *al. fit.*

Item Ambrosius in primam epistolam ad Corinthios, ad c. 10.

¶ Immundus est à reatu, qui emit, quod nescit idolis immolatum. C. XI.

5 ILicet aliquid pollutũ sit per accidẽtiam, id est, oblationem idoli d; cum hoc tamen nescit, qui emit; nullum patitur scrupulum, & apud Deũ immunis est.

5 Iuo pau. c. 96.

QVÆSTIO III. & IIII.

Quibus autem genus diuinationis exordium sumpserit, vel quot sint genera eius, Augustinus exponit in libro de natura † dæmonum ita dicens 6.

† *al. diuinatione*

6 Rabanus de magorum præstigiis, Isidor. lib. 8. etymo. c. 9.

¶ De multiplici genere diuinationis. C. I.

7 IGitur genus diuinationis à Persis a fertur allatum. Varro autẽ dicit diuinationis quattuor esse genera, terram, aquam, aerem, & ignem: hinc geomantiam, hydromantiam, aeromantiam, pyromantiam dicta autumat. Diuini dicti sunt, quasi Deo pleni. Diuinitate enim plenos se esse simulãt; & astuta quadam fraudulentia hominibus futura coniectant. Duo autem sunt genera diuinationis, ars, & furor. Incantatores vero vocati sunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati sunt, propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus dæmonum accipiunt respõsa. Haruspices nuncupati, quasi horarum inspectores: Dies enim & horas in agendis negotiis, operibusq; custodiũt: & qd per singula tempora obseruare debeat homo, intendunt. Hi etiã exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prędicunt. Augures sunt, qui volatus auiũ, & voces intendunt: aliaque signa rerum, vel obseruationes improuisas hominibus occurrẽtes ferunt. Iidẽ sunt & auspices: Nam auspicia sunt, quæ iter faciẽtes obseruãt. Dicta autem sunt auspicia, quasi auium spicia †, & auguria quasi auium garria, id est, auium voces, & linguæ. Item augurium, quasi auigerium, quod aues gerũt.

7 Burc. l. 10. c. 43. Iuo pau. c. 68.

a te opprobriũ Aegypti.

HAEC AVTEM.

Hæc est 3. pars q. in qua quæritur, si possimus manducare, vel bibere, &c. Io. de Fant.

CASVS. Supra dictum est, q̃ superstitiones sint abominandæ. Nunc vero dicit Grat. q̃ quamuis talia sint abominanda, vel detestanda: tamen si de area vel torculari aliquid dæmonibus immoletur, propter hoc reliquum non reputatur immundum: neque si illud immolatum quis comedit ignoranter, propter hoc creditur deliquisse.

4 Iuo. ad cap. 58.

† *al. si.*

Si de area.] CASVS. Publicola quęsiuit ab Augu. si de area, vel torculari alicuius aliquid fuerit dæmonibus immolatum, vtrum ille cuius est area vel torcular, peccet si permittit inde aliquid tolli. Et respondet, si prohibere potest, & non prohibet, peccat: si vero nescit, vel prohibere non potest, non peccat: & tunc reliquis fructibus sine peccato potest vti.

5 Iuo pau. c. 96.

c ¶ *Potestas est.*] videtur ergo, q̃ non quilibet tenetur prohibere, sed solus iudex, vt diximus 23. q. 3. nó in inferenda. 5. ea. f. 23. q. 8. præterea.

d *Licet.*] ¶ *Idoli.*] sed ipsum idolothytum non potest comedi. 30. dist. si quis carnem.

Quibus autem.] Hæc quæstio diuiditur in tres partes. In prima ostendit quot sunt genera diuinationum, & vnde habuerint originem & vocabula: & hoc probat per ca. Augustini Secunda ibi, *Quæritur.* Tertia ibi. *Quod autem.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 3. & 4. quæstio. quæritur à quibus diuinatio sumpsit exordium: & quot sint genera diuinationis. Et respondetur quòd à Persis diuinatio sumpsit exordium: & quòd quattuor sunt genera diuinationum, vt ff. ead. cap. 1. & 2.

IGitur genus diuinationis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in 5. partes. In prima parte ostendit Aug. quòd diuinatio initium sumpsit à Persis. In secunda ostendit quòd diuinatio sit in quattuor rebus, scilicet in terra, aqua, igne, & aere. In tertia vnde nuncupantur diuini. In quarta ostendit quòd duobus modis sit diuinatio, scilicet per artem.

per artem, vt in quattuor elementis: & per furorem, sicut per arreptitios. In quinta ostẽdit species diuinationum, earum etymologias ponendo. partes autem omnes circa principium sunt: & ideo non pono vbi incipiant: quia per te facile deprehendes. *Coniectant*, id est, nuntiant. *Duo autem genera*, id est, duo modi. cum dictum est superius quattuor esse genera.

Matth. 2.

QVAERITVR.

Hæc est 2. pars quæst. in qua quæritur de natura dæmonum: & qualiter sciant futura. Io. de Fant.

CASVS. Quia supra facta est mentio de dæmonibus: ideo Gratia. quærit incidenter cuius naturæ sint dæmones: & an futura sciant: & quot modis futura prænoscant. Et de hoc scribit Augustin. in seq. cap.

Sciendum.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit Aug. quòd dæmones excedunt naturam hominum in subtilitate sensus & ingenij: in celeritate eundi: & in longitudine vitæ: & propter hoc pronuntiat multa ante cognita. homines vero propter sensus tarditatem hoc dicere vel facere non possunt. In secunda parte ostendit, q̃ dæmones quattuor modis futura prædicunt. Primus est, quia ipsi sunt facturi ea quæ prædicunt, futura mala prædicendo, propter pestes quas immittunt. Secundus est, q̃ naturalibus signis futura prænoscunt: non tamen propter hoc dicẽdi sunt diuini sicut nec medicus dicendus est diuinus qui per carnalia signa humani corporis sanitatem vel infirmitatem vel mortem sæpe prædicit futuram. Tertius modus est, quia dæmones non solum per voces hominum, sed etiã per cogitationes, quas per quædam signa discũt, futura denuntiant, aliis videlicet mira, qui ista dispositа non nouerunt. in quibus quando fallũtur, culpam in suos coniectores refundunt. Quartus vero modus est, quia ipsi prædicũt hominibus suæ culturæ defectum, & idolorum ruinam, vt eorum quæ fiunt præscij videantur: quod qui libros gentilium legit non poterit ignorare. Secunda pars incipit ibi, *Nunc igitur.* Primus modus diuinandi incipit ibi, *Primum sciendum.* Secundus ibi, *Aliquando autem.* Tertius ibi, *Aliquando etiam hominũ.* Quartus ibi, *Nonnumquam.*

1 Pythios dicit eũ Apollo à Pythone draconẽ, quẽ ibidem perp. e. cum diutinè serpentem fecisset Grœci, non pr. ph.

1 *al. fa.*

2 Ricardus de Mediauilla ppa. dist. 46. Ioan. de Lig. in 4. Sent. c. 70. & 71. Pan. l. 2. c. 68.

3 Burchard. l. 10. c. 43. Iuo. pau. c. 68.

4 Burchard. l. 10. c. 43. Iuo. pau. c. 68.

Duo sunt autem genera auspiciorum, vnum ad oculos, alterum ad aures pertinens: ad oculos scilicet volatus, ad aures vox auium. Pythones à Pythio Apolline 1 dicti: quòd is auctor fuerit diuinandi. Astrologi dicti eo quòd in astris augurãtur. Genethliaci appellati sunt propter natalitiorum considerationes dierum. Geneses enim hominũ per duodecim cæli signa describũt, syderumque cursu, nascentiũ mores, actus, & euentus prædicere conantur: id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui nascitur. Hi sunt, qui vulgo Mathematici vocantur: cuius superstitionis genus constellationes Latini vocant, id est, notationes syderum, quomodo se habeant, cum quisque nascitur. ¶ Primum autẽ ijdem stellarum interpretes Magi nuncupabantur: sicut de his legitur in Euangelio, qui natum Christum annuntiauerunt. Postea hoc nomine soli Mathematici dicti sunt. Cuius artis scientia vsque ad Euangelium fuit concessa, vt Christo edito nemo exinde natiuitatem alicuius de cælo interpretaretur. Horoscopi dicti, quòd horas natiuitatis hominum speculentur dissimili, & diuerso fato. Sortilegi sunt, qui sub nomine, *& cap. vt supra.* ¶ 2 Salitores †vocati sunt: quia dum eis mẽbrorum quæcumque partes saliẽrint; aliquid sibi exinde prosperum, seu triste significari prædicunt.

1 Pythios dicit eũ Apollo à Pythone draconẽ, quẽ ibidem perp. e. cum diutinè serpentem fecisset Grœci, non pr. ph. Matth. 2.

2 *al. falsitates.*

« ¶ Persis.] *B. Augustinus in libro sexto de ciuitate Dei, cap. 35. de hydromantia loquens sic scribit,* Quod genus diuinationis idem Varro à Persis dicit allatum. *Reliqua vero huius capitis sunt in libello Rabani de Magorum præstigijs. quem ipse ex varijs Augustini, & Isidori locis collegit, & Gratianus sæpe citat sub Augustini nomine.*

2 *Quæritur autem de natura dæmonum, cuius naturæ sint, an futura præscire valeant, vel quot modis futura prænoscant.*

De his ita scribit Augustinus in eodem libro de diuinatione dæmonum, cap. 3.

¶ Quot modis dæmones futura prænoscant. C. II.

4 SCiendum aest hanc esse naturam dæmonũ, vt aerij corporis sensu terrenorum corporum sensum facile præcedant, celeritate etiam propter eiusdem aerij corporis superiorem mobilitatem non solum cursus quorumlibet hominũ, vel ferarum, verumetiam volatus auium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus, quantum ad aerium corpus attinet, præditi, hoc est, acrimonia †sensus, & celeritate motus, multo ante cognita prænuntiant, vel nuntiant, quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus per tam longũ tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longe maior experientia, quàm potest hominibus propter breuitatem vitę prouenire. Per has efficacias, quas aerij corporis natura fortita est, non solum multa futura prædicunt dæmones, verumetiã multa mira faciunt: quæ quoniam homines dicere, ac facere non possunt, eos dignos quidam, quibus seruiant, & quibus diuinos honores deferant, arbitrantur: instigante maxime vitio curiositatis propter amorem felicitatis falsæ, atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. *& infra cap. 5.* ¶ Nunc igitur, quòniam de diuinatione dæmonum quæstio est, Primum scien dum est illos ea plerumque prænuntiare, quę ipsi facturi sunt. Accipiũt enim sæpe potestatem, & morbos immittere, & ipsum aerem vitiando morbidum reddere, & peruersis, & amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere; de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus cõsensuri. Suadent autem miris, & inuisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seseque cogitationibus b eorum per quædam imaginaria visa miscendo, siue vigilantium: siue dormientium. ¶ Aliquando autem non quę ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt (quæ signa in hominum sensus venire non possunt) ante prædicunt. Neque enim quia prævidet medicus, quod non prævidet eius artis ignarus, ideo iam diuinus habendus est. Quid autem mirum, si quemadmodum ille in corporis humani perturbata, vel modificata temperie seu bonas, seu malas futuras prævidet valetudines: sic dæmon in aeris affectione sibi nota †nobis ignota †futuras prævidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones non solum voce prolatas, verumetiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt: atque hinc etiam multa futura prænuntiant, aliis videlicet mira, qui ista dispositа non nouerunt. *& infra cap. 6.* ¶ Fallunt & studio fallendi, & inuida voluntate, qua hominum errore lætantur. Sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittant; id agũt, vt interpretibus suis, signorumq; suorum coniectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mentiti.

4 Ricardus de Mediauilla ppa. dist. 46. Ioan. de Lig. in 4. Sent. c. 70. & 71. Pan. l. 2. c. 68.

¶ Non numquam vero ipsi maligni spiritus, & illusores hominum, atque salutis eorum inuasores †volent prædicere defectum culturæ suæ, & idolorum ruinam: quatenus præscij videantur, quid in singulis regnis, aut locis venturum sit, & quid aduersi suæ factioni cõtingere possit: quod etiam illi, qui gentilium historias legunt, non ignorant. Quid ergo mirum, si iam imminente templorum, & simulacrorum euersione, quam prophetæ Dei summi tanto ante prædixerãt, serapis dæmon alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, vt suam quasi diuinitatem recedens, vel fugiens commendaret?

al. inuisibiles

3 *Quòd autem hominum dispositiones cogitatione conceptas, quam vero.*

a ¶ *Sciendum.*] hic Augustinus ostendit quibus de causis dæmones sciunt futura prædicere: non quòd ipsi sciant futura: sed quia habent probabiles coniecturas. primo illa ratione: quia de subtiliori materia sunt creati: vnde subtilius considerant quàm homines. Item quia per antiquitatẽ multa sciunt, quæ nos propter breuitatem temporis scire nó possumus. Item quia ipsimet consueuerunt morbos immittere: & illud ipsi prædicunt, quòd alius sit habiturus malũ. Item sicut medicus videt aliquid per signa sibi nota, quę nos non videmus: sic dæmones. Item ex signis quæ procedunt ex animo hominis, præuident quædam futura. Itẽ quia dicta prophetarum audierunt, ex quibus futura prædicunt.

¶ Dæmones futura prædicere possunt.

b ¶ *Cogitationibus.*] ergo videtur quòd diabolus nouit cogitationes hominum. Sed cõtra: solus Deus scit occulta cordium, vt 32. distinct. erubescant. sed ipse seipsum de hoc corrigit ff. cap. proxi.

QVOD AVTEM

Hæc est 3. pars quæstio. in qua dicitur, quòd dæmones nesciunt quæ futura sunt. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in cap. sciendum. dixerat Augu. quòd diabolus comprehẽdebat cogitationes hominum per signa exteriora. Sed quia hoc fuit temerarium dicere; ideo nunc vult illud retractare per cap. seq.

Quodam

† *al. notas*

‖ *al. ignotas*

QVodā loco dixi.] CASVS. Dicit Augustꝰ. se quodam loco dixisse, quòd dæmones dispositiones vel cogitationes hominum nō solum per voces, sed etiam per quædā signa humani corporis tota facilitate perdiscunt: sed quia rem dixit occultam, & sermone nimis audaci: ideo nunc dicit, q̄ inueniri non potest, vtrum signa fiat in humano corpore, p̄ quæ ista cognoscant, vel per vim aliā spiritualem hoc cōprehendant: licet quædam per experimenta quandoque talia prænotare dicuntur.

1 5.cap.proxi.

Vōd autem.] Hæc quæstio diuiditur in tres partes. In prima quarū probat magister per 12.c. quòd sortilegi & diuini sunt excōmunicandi, si non cessant, & euntes ad illos. Secunda ibi, *Nonnulli.* Tertia ibi, *Ex præmissis.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur 5. quæst. qua quæritur si sortilegi & diuini cessare noluerint, an sint excommunicādi; & dicit quòd sic: & ad hoc probādum inducit vnam rationem, & vnam auctoritatem. Auctoritas incipit ibi, *Si quis frater. Ephes*, ô vos dæmones. Sequent. cap. plana sunt per iam dicta. *Expiandi*, id est, purgandi.

Ephes. 5. Colos. 3.

a SI quis.] ¶ *Phylacteriis.*] Phylacteria dicuntur hic chartæ in quibus continentur incantationes.

b QVi diuinationes.] ¶ *In domos suas.*] secundum legem isti concremantur. sed ille in cuius domo hæc fiunt, post publicationem bonorum in exilium mittitur, vt C. de maleficis nullus.

Esa. 45. sed paulo angustius.

NOn liceat.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in 4. partes. In prima parte dicitur, quod propter domum faciendam, vel segetes serēdas, vel plantandas arbores, & similia, non debet aliquis colere elementa, lunam vel stellas obseruare: sed omnia facere in nomine Domini. In secūda parte dicitur, quòd in collectionibus herbarum non est aliqua incantatio facienda, nisi credo in Deū, vel Patrē nostrum. In iij. parte dicitur, quòd si quis in domum suam inducat sortilegos vel diuinos, vt maleficia inueniant, vel aliud faciant superstitiosum, quinq; annis pœniteant. In 4. parte dicitur, quòd mulieres in suis lanificiis vanitatem

E. Cor. 5.

a Polycar. l. 6. titu. 12. Burc l. 10. c. 24 Iuo p. 11. c. 1. Pann. l. 8. c. 61.

3 Rabanus in pœnit. c. 23. Et in concil. Parisiēsi. 42. c. 1 Polycarp. ibid. Burc. l. 10. c. 5. Iuo p. 11. c. 2. Pann. l. 8. c. 62.

per exteriora signa diabolus deprehendat, non firma ratione videtur approbatum.

Vnde idem Augustinus ait in libro secundo retractationum, cap. 30.

¶ Quod ex corporeis motibus internas animi cogitationes diabolus deprehendat, occultissima res est.

C. III.

1 QVodam loco dixi dæmones aliquādo & hominum dispositiones non solum voce prolatas, verumetiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscere. Rem dixi occultissimam audaciori asseueratione, quàm debui. Nam peruenire ista ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum est. Sed vtrum quædam signa dentur ex corpore cogitantium, illis sensibilia, nos autem latentia, an alia vi & ea spirituali, ista cognoscāt; aut difficillime potest ab hominibus, aut omnino nō potest inueniri.

QVÆSTIO V.

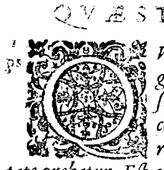

Vōd autem sortilegi, & diuini, si cessare noluerint, excōmunicandi sunt; ratione, & auctoritate probatur. Est enim quoddam genus cultus idolorum ex dæmonū consultationibus futura prædicere. Sicut enim auarus, quia cultum Deo debitū, nummo impedit, idolorum cultor ab Apostolo nominatur: sic illi, qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnumquam reuelata inueniuntur, vel dæmonum cōsultatione, vel quibuslibet præstigijs inuenire laborāt, diuinitatis iura creaturis attribuunt. Futura enim præscire solius Dei est, qui, in sui contemplatione etiam Angelos illa præscire facit. Vnde Esaias ait: [*Priora, & nouissima annuntiate mihi; & dicam, quòd Dij estis.*] *Cultores vero idolorum à fidelium communione separandi sunt. Vnde in epistola ad Corinthios Apostolus ait:* [*Si quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens; cum eiusmodi nec cibū sumere.*] *Hinc etiam in decretis Gregorij iunioris in concilio Romano præsidentis, cap. 12. 70 legitur.*

¶ Anathema sit, qui ariolos, vel incantatores obseruat. C. I.

2 SI quis ariolos, aruspices, vel incātatores obseruauerit, aut phylacteriis [a] vsus fuerit; anathema sit.

Item ex concilio Ancyrano, cap. 23. al. 24. 80

¶ Quinquennio pœniteat, qui diuinationes expetit. C. II.

3 QVi diuinationes expetunt, & morem gentilium [a] subsequuntur, vel in domos suas [b] huiusmodi homines introducunt, ex-

quirendi [β] aliquid arte maleficā, aut expiādi causa; sub regula quinquennij iaceant, secundum gradus pœnitentiæ definitos, &c.

a ¶ Gentilium.] *In Græco impressō est, χθόνιον. sed in vetusto Vaticano, & apud Balsamonem, ἑθνων.*

β ¶ Exquirendi.] *Græce est, ἐπὶ ἀναθήσεσι φαρμακειῶν. Id est*, ad inuenienda medicamenta.

Item ex concilio Martini Papæ [*Id est ex cap. Martini Bracharensis, c. 72.*

¶ Elementa colere, lunæ, aut stellarum cursus in suis operibus, Christianis seruare non licet. C. III.

4 NOn liceat Christianis tenere traditiones gētilium, & obseruare, vel colere elementa, aut lunæ, aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, aut propter segetes, vel arbores plantandas, vel coniugia sociāda. Scriptum est enim [Omnia, quæ facitis aut in verbo, aut in opere; omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo.] ¶ 5 Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt, aliquas obseruationes, aut incantationes liceat attendere: nisi tantum cum symbolo diuino, aut † oratione Dominica, vt tantum Deus creator omnium, & Dominus honoretur. ¶ 6 Si quis autem paganorum cōsuetudinem sequens, diuinos, & sortilegos in domum suam introduxerit, quasi vt malum foras mittant, aut maleficia inueniant, vel lustrationes paganorum faciant; quinque annis pœnitentiam agant. ¶ 7 Mulieribus quoque Christianis non liceat in suis lanificiis vanitatem obseruare: sed Deum inuocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi donauit.

Item ex concilio Laodicensi, cap. 36. [8]

¶ Sacris officiis dediti, magi, vel incantatores non fiant. C. IIII.

9 NOn oportet sacris officiis deditos, vel clericos, magos, aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum vincula comprobantur. Eos [γ] autem, qui talibus rebus vtuntur, profici ab ecclesia iussimus.

γ ¶ Eos autem.] *Quæ antecedunt in hoc capite, sunt ex versione Dionysij. Quæ autem sequuntur, sunt ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori.*

Item ex concilio Toletano quarto, cap. 28.

¶ Honore priuetur episcopus, vel presbyter, qui magos, vel aruspices consulunt. C. V.

10 SI quis episcopus, aut presbyter, siue diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum, magos, aut aruspices, aut incantatores, aut ariolos, aut certe augures, vel sortilegos, vel qui profitentur artem magicam [a], aut aliquos eorum similia exercentes consuluisse [d] fuerit deprehensus; ab honore dignitatis suæ suspensus [ε], monasterij curam [ζ] suscipiat, ibique pœnitentiæ perpetuæ deditus, scelus admissum sacrilegij soluat.

10 Rabanus ibidem. Polyc. l. 6 tit. 12. Burc. l. 10. c. 48. Iuo p. 11. c. 3 & 71. Pan. l. 8. c. 63. & l. 8. c. 64.

a ¶ Magicam.] *In antiquioribus conciliorum editionibus, duobus codicibus Vaticanis, & Lucensi regio, & Polycarpo legitur*, artē aliquā.

¶ Suspensus.] *In omnibus conciliorum editionibus, & manuscriptis exemplaribus, quæ collata sunt, & Polycarpo est*, depositus. *Sed ob glossam non est mutatum.*

ζ ¶ Curam.] *Sic in vetustioribus conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus: sed in recentioribus Colonien sibus est*, censuram: *in codice autem regio*, pœnam.

Item

1 Ex in Veter. cap. 12.

2 Rabanus ibidem. Burc. l. 10. c. 27. Iuo p. 11. c. 4. Pann. l. 8. c. 69.

3 al. hæc

Item ex concilio Agathensi, cap. 42. [1]

¶ De his, qui augurium, & diuinationibus student. C. VI.

2 ALiquanti clerici, siue laici studentes auguriis, & sub nomine fictæ religionis per eas, quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur: aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Hæc [3] quicumque clericus, aut laicus detectus fuerit, vel consulere; vel docere [4]; ab ecclesia habeatur extraneus.

Item Leo quartus episcopis Britanniæ, cap. 4.

¶ Sors [5] aliqua, quam diuinatio, & maleficium esse decernitur. C. VII.

3 SOrtes, quibus cuncta vos in vestris descriminatis [β] iudiciis (quod patres damnauerunt) nihil aliud, quàm diuinationes, & maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari, & inter Christianos vltra nolumus nominari; & ne exerceantur † sub anathematis interdicto prohibemus.

5 al. absit. Ioan.

In epistola Leonis quarti (*cuius pars extat in vetusto codice*) *c. 4. hæc leguntur.* De expetentia autē diuinationum, vel maleficiorum scriptum quidem in sacris habemus canonibus, vt ipsa ponamus, ita: Qui diuinationes, & c. 5. *cad. ex concilio Ancyrano.* Vnde ad illorum similitudinem sortes, quibus vos cuncta in vestris discriminatis iudiciis, nil aliud, quàm quod illi patres damnarunt, diuinationes, & maleficium esse decernimus, &c.

Item Gregorius Hadriano notario, libro 9. epist. 47.

¶ Incantatores, sortileges velut Christi inimicos insequi oportet. C. VIII.

4 PEruenit ad nos, quòd quosdam incantatores, atque sortilegos fueris insecutus: & omnino nobis solicitudinem, zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. *& infra.* ¶ Et ideo studij tui sit solicite quærere, & quoscumque huiusmodi Christi inimicos inueneris, districta vltione corrigere.

4 Polyc. ibidē. Burch. l. 10. c. 4. Iuo p. 11. c. 33.

Item ex concilio Aurelianensi primo, cap. 32.

¶ Excommunicetur clericus, monachus, sortes diuinationes, vel augurias, vel sortes secutus. C. IX.

5 SI quis clericus, monachus, vel sæcularis, diuinationem, vel auguria crediderit, obseruanda, vel sortes, quas mentiuntur esse sanctorum, quibuscumque putauerint intimandas: cum his, qui eis crediderint, ab ecclesiæ communione pellantur.

5 Cæsar. concil. Antisiod. cap. 4.

Item Gregorius libro 7. epist. 66. ad Ianuarium episcopum.

¶ Contra sortilegos, idolorum cultores custodia pastoralis instigibat. C. X.

6 COntra idolorum cultores, vel aruspices † atque sortilegos, fraternitatem vestram vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atque publice in populo contra huius rei viros sermonem facere, eosque à tanti labe sacrilegij, & diuini intentione iudicij, & præsentis vitæ periculo adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen, si emendare se à talibus, atque corrigere nolle repereris, feruenti comprehēdere zelo te volumus: & si quidē serui sunt, verberibus [ε], cruciatibusque, quibus ad emendationem peruenire valeant, castigare: si vero sunt liberi, inclusione digna, districtaque sunt in pœnitentiam redigendi; vt qui salubria, & à mortis periculo reuocantia audire verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

6 Burchard. to. c. 9. Iuo p. 11. c. 92. & 95. † al. auspicii, & sortilegorū

Caput hoc locupletatum est ex epistola Gregorij cum vetustis exemplaribus collata.

Item ex concilio Carthaginensi 4. cap. 89.

¶ Sortilegos, auguria, & incantationibus [ζ] seruientes. C. XI.

7 AVguriis, vel incantationibus seruientem, similiter & Iudaicis superstitionibus, vel feriis inhærentem, à conuentu ecclesiæ separandum [præcipimus.]

7 Burch. l. 10. cap. 1. Iuo p. 11. c. 35. Pann. l. 8. c. 72.

Item ex concilio Anquirensi [α] *cap. 1.*

α ¶ Anquirensi.] *Sic etiam in vetustis. Burchardus, & Iuo habent*, Ancyrensi. *Verumtamen in concilio Ancyrano græco, aut latino neque impresso, neque manuscripto est inuentum: licet, qui tomos conciliorum ediderunt, asserant haberi in quodam vetusto codice xvj. librorum partialium.*

¶ Sortilegam, & magicam artem episcopi omnibus modis [η] eliminare studeant. C. XII.

8 EPiscopi, eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosam, & à diabolo inuentam sortilegam, & magicam [θ] artem ex parochiis suis penitus eradicent: & si aliquem virum, aut mulierem huiusce modi sceleris sectatorem inuenerint; turpiter dehonestatū de parochiis suis eijciant. Ait enim Apostolus [Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est.] Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. ¶ 9 Illud etiam non est omittendum, quòd quædam sceleratæ [ι] mulieres retro post satanam conuersæ dæmonum illusionibus; & phātasmatibus seductæ credunt & profitētur, se nocturnis horis cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire, eiusque iussionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed vtinam [κ] hæ solæ in perfidia sua perissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Quapropter sacerdotes per ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnino falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium † irrogari.

¶ 10 Siquidem ipse satanas, qui transfigurat se in Angelum lucis, cum mentem cuiuscūque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatē subiugauerit; illico transformat se in diuersarum specie personarum, atque similitudines: & mentem, quam captiuam tenet, in somnis deludens, modo lætā, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per deuia quæque deducit: & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc nō in animo, sed in corpore [ε] euenire opinatur. Quis enim nō in somniis, & nocturnis visionibus extra se educitur, & multa videt dormiendo, quæ numquam viderat vigilando? Quis vero tam stultus, & hæbes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore acci-

8 ALiquanti.] ¶ *Vel docere.*] nam similis est culpa prohibita discere, & docere, vt C. de male. culpa 2. ‖ & multa sunt quæ melius est nescire, quàm scire. 38. dist. quāuis. contrarium est C. de hæret. quicūque vltra medium. vbi dicitur quòd ille qui illicita docet, vel deportatur, vel punitur vltimo supplicio: discipuli vero puniuntur x. libris auri. sed ibi loquitur de his qui discendi causa venerunt, non tamen didicerunt. hic de eo qui didicit vel consuluit. Item contrariū est 37. dist. qui de mēsa. sed illi discebant non vt sequeretur ea, sed vt aliis per ea possent obuiare. 37. dist. legimus.

† al. virtibus

8 Burch. l. 10. cap. 1 & l. 19 crediditi, q̄ multæ. Iuo p. 11. c. 30. Par. l. 8. c. 75. a. Si arguitur inuenitur c. 9. 1. in canonibus. vbi consimilis pœna irrogatur dāti & accipienti oblationem ecclesiæ præterea episcopi conscientiam. L. de hoc legi. & nor. de conse. dist. 2. pro dilectione.

‖ Nescire quæ dā melius est quàm scire.

– al. malescisti ad Tit. 3.

b Ortes.] ¶ *Discriminatis.*] id est, iudicatis vel diiudicatis b.

c ¶ *Contra idolorū.*] ¶ *Verberibus.*] cum hic scribatur episcopis, patet hoc crimen ecclesiasticum esse. ‖ Item patet hic quòd episcopus potest aliquos verberibus castigare, vt 23. q. 5. c. 1. Item patet hic q̄ episcopus potest in carcere mittere reos. Item habes hic q̄ alio modo punitur nobilis quàm ignobilis, vt 24. q. 1. qui contra. 12. q. 2. fraternitatis. Ioan.

9 De spiritu & anima, c. 28.

b Vel dic, id est, in dormiēdo. addeNisi, Ioan. de Fan.

‖ Episcopus potest aliquos verberibus castigare.

EPiscopi.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima tractatur de solicitudine sacerdotum circa diuinos expellēdos de parochiis suis, & quòd expelli debeant, Apostoli auctoritate probatur. In secunda parte reprehenduntur quædam mulieres, quæ cum Diana dea paganorum & cum Herodiade super quasdam bestias nocturnis tēporibus equitare se putabāt: quod falsum est: sed diabolo decipiente hoc mētibus fidelū irrogatur. In tertia parte ostenditur quomodo fiat hæc illusio, s. in solo spiritu diabolo varias formas ostendente per somnium mentibus hominum: & q̄ in solo spiritu fiat, probat duobus exēplis, scilicet Ezechielis, & Pauli. Secunda pars incipit ibi, *Illud etiam.* Tertia ibi, *Siquidem ipse satanas.*

† al infidelitā Iuo Augustā. ibidem. 2. Cor. 11.

d ¶ *Sed vtinam hæ solæ.*] id est, vtinam non plures. similis expositio est 1. quæst. 1. duces c.

c Aliās iudices. 23. q. 4. si. ea. vbi de hoc.

e *Sed in corpore.*] i. corporeo sēsu p̄cipi, &c.

Ezech. 3. NONNVLLI. Hæc est 2. pars q. in qua dicitur q in seq. c. continetur. Io. de Fã. Et ponit hic incidentem quæstionem.

CASVS. Superius prohibitæ sunt diuinationes & sortilegia. Nunc vero ostẽdit Gra. quòd in perniciem inimicorum altaria vestibus exui non debent, vel lugubri veste accingi, vel luminaria ecclesiis deputata extingui, vel Missa defunctorum celebrari pro viuis. & ad hoc probãdum inducit sequens cap.

Apoc. 1. & 4. *2. Cor. 12.*

Ioan. 1. QVicumque.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q si quis sacerdos vel minister ecclesiæ altaria vestibus exuat, vel lugubri veste accingat, vel extinguat luminaria in perniciem alicuius, deponatur: nisi coram metropolitano pœnitentiã egerit, exceptis illis personis, quæ hoc faciunt vel propter hæreticos, vel propter hostilitatem, vel alia iusta ex causa. In secunda parte dicitur, quòd sacerdos qui cantauerit Missam defunctorum, vt inimicus mortem incurrat, deponatur: & tam ipse sacerdos, quàm ille qui sacerdotem ad talia incitauerit, perpetuo exilio puniatur. Secunda pars incipit ibi, *Plerique etiam.*

a ¶ *Doloris.*] nisi forte ideo faciat, quia ecclesia sua spoliatur, vt illud in signum mœroris faciat, sicut quidam ponũt spinas super altare: sicut etiam denudatur altare in passione Domini in signum tristitiæ.

‖ Tristitiæ cam sa permittun-tur aliqua.

b ¶ *Satisfactio.*] argu. quòd si aliquis satisfecerit de crimine, vel inde egerit pœnitentiam: amplius non possit accusari: licet sit publicum crimen a, vt notatur 33. q. 3. admonere. Ioan. b

a Adde ad hoc quod not. gl. & doct. in l. qui ea mente. ff. de fur.

b De hoc no. 49. dist. 5. i. v. bi videas.

EX PRAEMISSIS. Hæc est 3. pars q. in qua magister ponit casus, & originem his phãtasmatibus, & quomodo accidant. Ioan. de Fan.

CASVS. Concludit G. ex supradictis, q sortilegi & diuini nisi resipiscant, sunt excommunicandi. Postea ostendit q ea quæ fiũt per incantatores, non in corpore: sed in spiritu dicuntur fieri. Et ad hoc inducit seq. c.

† *al. accingi* ‖ *orig.*

NEc mirum.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima a parte August. docet tria. primo, docet nõ esse mirum, si magi vertebant virgas in dracones: aquam in sanguinẽ Moysi resistendo: quia sicdere arbitretur? cũ Ezechiel propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit? & Ioannes apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit, & audiuit, sicut ipse dicit; [Statim, inquit, fui in spiritu.] Et Paulus non audet dicere se raptum in corpore. Omnibus itaque publice annuntiandum est, quòd qui talia, & his similia credit, fidem perdit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est eius, sed illius, in quem credit, id est, diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est [Omnia per ipsum facta sunt, &c.] Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt; proculdubio infidelis est, & pagano deterior.

β ¶ Sceleratæ.] *Fere eadem habentur apud beatum Augustinum in libro de spiritu & anima, cap. 28. & in vita Damasi Papæ primi, quæ extat Romæ in peruetusto de vitis sanctorum codice sanctæ Mariæ maioris: vbi postquam aliqua relata sunt ex synodo Romana, in qua Damasus Macedonium, & Apollinarem dãnauit: adiungitur, anathematizatos in ea synodo esse, maleficiis, superstitionibus, & incantationibus seruientes. In quibus etiã mentio est harũ mulierum, quæ putabant nocturno silentio cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum super bestias equitare, & multa terrarum spatia pertransire.*

2 *Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria sacris vestibus exuunt, aut veste lugubri accingunt, vel consueta luminariorum obsequia ecclesiis Dei subtrahunt, vel Missam pro requie defunctorũ promulgatam, pro viuis celebrant hominibus.*

Quorum omnium maleficia nequissima Toletanum concilium 13. condemnat dicens, cap. 7.

¶ Abijciatur sacerdos, qui huiusce modi maleficiis operam dederit. C. XIII.

QVicumque sacerdotum, vel ministrorum deinceps causa cuiuslibet doloris a vel amaritudinis permotus, aut altare diuinum vestibus sacris exuere præsumpserit, aut qualiber alia lugubri veste accinxerit †, seu etiam, si consueta luminariorum sacrorum obsequia de templo Dei subtraxerit, & extingui præceperit; si eum antea veræ pœnitudinis corã metropolitano satisfactio b non purgauerit; ignobilitati perpetuæ mancipatus iuxta superiorem sententiam Domini, loci sui dignitate se nouerit, & honore priuari: illis proculdubio personis ab hac vltionũ sententia separatis, quæ aut contaminationem sacrorum ordinum, vel subuersionem sanctæ fidei metuentes, aut hostilitatem, vel obsidionem perferentes, seu etiã diuinorum iudiciorum sententiam metuentes talia fecisse contigerit: in quorum facto plus humilitas, qua Deus placatur, quàm inter liuoris dolositas declaratur. Plerique etiã sacerdotum sauciati inimicitiæ dolo Missam pro requie defunctorũ promulgatam fallaci voto pro viuis studeant celebrare hominibus, non ob aliud, nisi, vt is pro quo ipsum offertur sacrificium, ipsius sacrosancti libaminis interuentu mortis incurrat periculum. Proinde nostræ elegit vnanimitatis conuentus, vt si quis deinceps talia perpetrasse fuerit detectus, à proprij deponatur ordinis gradu, & tamipse sacerdos, quàm etiam ille, qui eum ad talia peragenda incitasse perpenditur, exilij perpetui ergastulo relegentur †.

¶ *Principium huius capituli vsque ad ver.* Plerisque. *est ex 13. concilio Toletano, c. 7. Reliqua vero sunt ex 17. Toletano, cap. 5. quorum conciliorum duo exemplaria sunt habita ex Hispania: & inde nonnulla hic emendata, & addita.*

† *al.* relegatur

3 *Ex præmissis auctoritatibus colligitur, quòd arioli, aruspices, incantatores, & sortilegi, atque ceteri huiusmodi sectatores ab ecclesia sunt eliminandi, & nisi resipuerint, perpetuo excommunicandi.* 1 *Sed quod in vltimo Anquirẽsi †capitulo ea, quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de ciuitate Dei videtur asserere, ita dicens.*

† *al.* Angerinsi

¶ *Caput hoc integrum habetur in libello Rabani de magorum præstigiis, quem ipse ex variis locis Augustini, & Isidori, vt antea dictum est, confecit. Burchardus citat ex dictis Augustini.*

¶ Quæ magorum præstigiis fiunt, non vera sed phantastica esse probantur.

C. XIIII.

NEc mirum de magorum præstigiis, quorum in tantum prodiere maleficiorũ artes, vt etiam Moysi simillimis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, & aquas in sanguinem. Fertur etiam in gentilitũ libris, q quædam magæ famosissima Circe socios Vlyssis mutauerit in bestia. 3 Legitur & de sacrificio, quod Arcades Deo suo Lycæo immolabant, ex quo quicumque sumerent, in bestiarum formas conuertebantur. Sed hæc omnia magicis præstigiis potius fingebantur, quàm rerum veritate comprehendebantur. Vt ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant; de eorum proprietate, atque inuentoribus iuxta traditionem maiorum, primum dicere congruum arbitramur. ¶ Magi sunt, qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac sine vllo veneni haustu, violentia tantum carminis interimunt. Vnde Lucanus [4 Mens hausti nulla sanie polluta veneni, Incantata perit.] Dæmonibus enim accitis audent ventilare, vt quique suos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine vtuntur, & victimis, & sæpe contingunt mortuorum corpora. Necromantici sunt, quorum præcantationi

milia fecit Circe, & Mercurius ad sacrificium Bacchi. hæc tamen magis apparebant, quàm in veritate consisterent. Secundo, ponit multa genera magorum & incantatorum, & eorum etymologias. Tertio, ponit quare tanta potestas diabolo datur, vt homines sic seducat, quod sit ideo vt veritatem spernentes illudat. hoc tamen nó fit sine permissu Dei: & dicit quare illi incãtatores virgas suas in dracones cõuertebant. In secũda parte continetur quòd quidam objiciebant. Aug. si pythonica diuinatio errori magicæ artis est deputanda: qualiter pythonyssa Samuelem suscitauit ad colloquium regis Saulis. Cui obiectioni respondet Aug. dicens, illum non fuisse Samuelem, sed diabolum. Quod probat tribus rationibus vel auctoritatibus, multa verba inserendo. In tertia parte objicitur August. sic: Si illi qui diuini dicuntur vel faciunt incantationes, non habent aliquid propriæ virtutis vel potestatis: quomodo eueniunt quæ dicunt? Et respondet Augu, quòd licet ea eueniant, tamẽ nullus eis credere debet: quia si sanitatem languidis conferre videantur: vel infirmitatẽ sanis inferre: totum fit permissione diuinæ vt appareat qualis fidei vel deuotionis sint ergà Deum, qui hæc audiunt vel vident. Et ad hoc probandum inducit auctoritatẽ Deuteronomij. Secunda pars incipit ibi, *Præterea quidam.* Tertia ibi, *Si autem aliquis. Quod ait,* ſ. Saul. *retulit,* historia. & quia dicit Aug. *titulis.* i. argumentis vel rationibus.

1 Sup. eod. c. principi.

† al. Angerinsi

a ¶ *Si non*

2 Isidorus l. 8. etymolo. 9. Burch. l. 10. c. 42. ex dictis Augustini. Iuo par. 11. c. 67. Paun. l. 8. c. 69. *Exod. 7.* 3 Aug. 18. de ciuit. Dei. c. 17.

4 Libro 6.

rationibus videntur resuscitari mortui, diuinare, & ad interrogata respondere. Nam nigromantes enim græce, mortuus, *μανρέα* diuinatio nuncupatur: ad quos suscitandos cadaueri sanguis adijcitur. Nam amare sanguinem dæmones dicuntur: ideoque quotiescumque necromantia fit; cruor aquæ miscetur, vt colore sanguinis facilius prouocentur.

c. al. & imagines sacrificiorum: vel & magicas, & sacrificationes 1 Sup. eod. q. 1 illud. Burch. l. 10. cap. 41. Isap. 11. c. 69. Pan. l. 8. c. 67.

¶ Hydromantici ab aqua dicti. Est enim hydromantia in aquæ inspectione vmbras dæmonum euocare, & imagineas †sudificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, vbi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur suscitare *a. & infra.* ¶ 1 Ad hæc omnia supradicta pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars medicorum condemnat, seu in præcantationibus, seu in characteribus, vel in quibusque rebus suspendendis, atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum, & Angelorum malorum exorta. Vnde cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda, atque damnanda. ¶ Auguria autem auium Phryges primi inuenerunt. ¶ Præstigium vero Mercurius primus dicitur inuenisse. Dictum est autem præstigium, quòd præstringat aciem oculorum. ¶ 2 Haruspicinæ artem primus Hetruscis tradidisse dicitur quidam Tages. Hic ex horis haruspicinam dictauit, & postea non apparuit. Nam dicitur fabuloſe, arante quodam rustico, subito ex glebis exiliuisse, & haruspicinam dictasse, qua die & mortuus est. Quos libros Romani ex hetrusca lingua in propriam mutauerunt. His ergo portentis per dæmonum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione eis competit inuestigare. Hæc potestas immundis spiritibus ideo datur, vt priuata sibi apta, hoc est prauos homines, seducant illos, qui spernunt veritatem, & credunt mendacio, & iuxta Pauli sententiam, sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent; ad fabulas autem conuertentur: onerati peccatis ducentur variis desideriis, semper discentes, & nũquam ad scientiam veritatis peruenientes. 3 Quemadmodum autem Ioannes, & Mambres restiterunt Moysi: ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: sed vltra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut illorum fuit. 4 Nec ideo quisquam credere debet, quoslibet magicis artibus aliquid facere posse sine permissu Dei (qui omnia, quæ fiunt, aut iusto iudicio facit, aut permissu suo ita fieri finit) quòd prædicti magi leguntur similia fecisse Moysi: qui virgam suam proiecit, & conuersa est in draconem, proieceruntque ipsi singulas virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum, nec magi, nec angeli mali, quibus ministris illa operabantur. Iusunt d enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ seminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis, atque causalis prorumpunt in species debitas suis modis, & finibus: & sic non dicuntur angeli, qui ista faciunt, animalium creatores, sicut nec agricolæ segetum, vel arborum, vel quorumcumque in terra gignentium creatores dicendi sunt, quamuis nouerint præbere quasdam visibiles opportunitates, & causas, vt illa nascantur. Quod autem isti faciunt visibiliter, hoc illi inuisibiliter. Deus vero solus vnus est creator, qui causas ipsas, & rationes seminarias rebus inseruit. ¶ Præterea quidam quærendum putant; quomodo scriptura narret Pythonissam Samuelem prophetam suscitasse ad colloquiũ Saul impiissimi regis; si pythonica diuinatio errori magicæ artis deputanda sit. 5 Quibus ita responderi potest, indignum omnino facinus esse; si secundum verba historiæ

Ouid. meta. lib.

1. Tit. 4. & 5.

August. 3. de Trin. cap. 7.

Aug. l. quæst. super Exodũ, qui ad l. 2. ad Simplicianũ, q. 2 ad Dul. cinum q. 6. Exod. 7.

2 Isidorus l. 8. etymolo. 9. Burch. l. 10. c. 42. ex dictis Augustini. Iuo par. 11. c. 67. Paun. l. 8. c. 69. *Exod. 7.* 3 Aug. 18. de ciuit. Dei. c. 17.

Ex 5. c. ex præcepto. 6.

commodetur †assensus. Quomodo enim fieri poterat; vt arte magica attraheretur vir & natiuitate sanctus, & vitæ operibus iustus? aut si non attractus a est, consensit? Quod vtrumque de iusto credere aduersum est. Si enim inuitus adductus est; nullum suffragium habet iustitia: si autem voluntarius; amisit meritum spiritale, quod positus in carne quæsierat: quod valde absurdum est: quia qui hinc iustus recedit, permanet b iustus. Porro autẽ hoc est præstigium satanæ; quo, vt plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere cõfingit. Quod Apostolus inter cetera ostendit, dicens [Ipse satanas transfigurat se in angelũ lucis.] Vt enim errorem faceret, in quo glorificaretur †, in habitu viri iusti, & nomine se subornauit; vt nihil proficere spem, quã prædicabant Dei cultores, mentiretur: quando hinc exeuntes iustos finxit in sua esse potestate. Sed hoc quoſdam fallit, quòd de morte Saul, & filij eius non sit mentitus: quasi magnum sit diabolo ante occasum, mortẽ corporis præuidere: cũ signa quædã soleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur; quanto magis diabolo †, quem angelica potestate † sublimem prophetica oracula fuisse testantur: de cuius magnitudine Apostolus ait [An ignoratis altitudinẽ Satanæ?] Quid mirum ergo, si imminentem prope mortem potuit præuidere; cum hoc fit, vnde fallit, & se in Dei potestate vult adorari? Nam tanta hebetudine demens effectus est Saul: vt ad Pythonissam cõfugeret. Deprauatus enim causa peccati, ad hæc se contulit, quæ damnauerat. Sed si quis propter historiam, & ea, quæ verbis expressa sunt putet non prætermittenda, ne ratio historiæ inanis sit; recte faciet quidem; si tamen minime istud ad veri rapiat rationem, sed ad visum, & intellectum Saul. Neque enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saul, & habitum Samuelis descripsit; ea quæ dicta & visa sunt, exprimens, prætermittens, si vera, an falsa sint. Quid enim ait? [Audiens, in quo habitu esset excitatus: intellexit, inquit, hunc esse Samuelem.] Quid intellexerit, retulit: & quia non bene intellexit, contra scripturam alium adorauit, quàm Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum: vt fructum fallaciæ suæ haberet satanas. Hoc enim nititur, vt adoretur quasi Deus. Si enim illi vere Samuel apparuisset, non vtique vir iustus permisisset se adorari; qui prædicauerat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ, [Cras mecum eris?] His duobus titulis e subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improuidus satanas: quia & adorari se permisit sub habitu, & nomine Samuelis contra legem: & virum peccatis pressum, cum magna distantia peccatorum & iustorum sit, cum Samuele iustissimo futurum mentitus est. Verum potest videri; si de Samuelis nomine taceatur; quia Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim transmigrauit, quem adorauit. Semper ergo diabolus sub velamine latens, prodit se, dum ea confingit, quæ horreant † personis, per quas fallere nititur. ¶ Si autem aliquis mihi opponit, & dicit, quomodo eueniunt illa, quæ illi diuini prædicũt futura; aut quomodo possunt ægris præbere medelã, aut sanis immittere ægritudinẽ, si aliquid propriæ virtutis, ac potestatis non habent; hoc à me recipiat responsum: quòd ideo quisque non debet eis credere, quia aliquando eueniunt quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, aut lædere sanos, quia hoc permissu Dei fit; vt ipsi, qui hæc audiunt, vel vident, probentur; & appareat, qua fide sint, vel deuotione erga Deum. *Deut. 13.*

Sicut

a ¶ *Si non attractus.*] quia ab angelo fuit nuntiata natiuitas eius. *al. commendetur*

b ¶ *Permanet.*] vt 8. 25. distin. qualis.

c ¶ *Titulis.*] id est, argumentis. Ioan.

Quod

2. Cor. 11.

† *al. gloriatur*

1. Reg. 28.

† *al. diabolus* — *al. manifestate* *Apoc. 2.* *& 2. Cor. 2.*

† *al. abhorret* *al. abhorrent à personis* *cod. Antuerp.*

1. Reg. 28.

Ved autem.] CASVS. Hic intitulatur 6.q. qua quæritur vtrum excõmunicat[a] ab episcopo posit à presbytero reconciliari episcopo inconsulto. Et respondet quòd ligatus à maiori, à minori absolui non potest, vt 21. distin. inferior. nisi in mortis articulo, vt extra de sen. excom. non dubium. G. tamẽ latius extẽdit quæstionẽ, an sacerdos possit reconciliare pœnitentes episcopo inconsulto. Et respõdet quòd sic priuata reconciliatione, scilicet quando peccata sua confitentur: vel in articulo necessitatis, vt ĵ. ea. §. ecce. sed publica non potest. Primo tamẽ probat excommunicatus ab episcopo, ab alio inconsulto episcopo reconciliari non potest, nisi per metropolitanũ vel Apostolicum. Quod probat vna ratione, & vna auctoritate. Ratio autẽ inuenitur in §. authoritas vero. in capit.

2 Sup. ead. q. 2. intelligi.

a ¶ *Ab episcopo.*] certum est quòd ligatum à maiori non potest minor absoluere, vt 21. distin. inferior. & c. denique. & extra de elec. innotuit. nisi in articulo mortis, vt extra de sen. excom. non dubium. Magister tamen largius prosequitur quæstionem, an presbyter posit reconciliare pœnitentes. Dicas ergo q̃ est recõciliatiõ quædam publica, quædam priuata: publica solus episcopus potest reconciliare, vt ĵ. ead. cap. 1. & 50. dist. in capite. illa non fit nisi in crimine, quod totam vrbem commouet, vt ĵ. ead. cap. vltim. priuata autem potest sacerdos reconciliare, vt ĵ. ead. presbyteri, & tempore necessitatis quilibet potest alium reconciliare ecclesiæ. vt de cõsec. dist. 4. sanctum. Ioan.

|| Reconciliatio est duplex.

b ¶ *Metropolitanum.*] || hoc tamen est verum cum est appellatum ad ipsum, vt extra de sen. excommu. per tuas. Si tamẽ metropolitan[a] absoluat, cũ non sit appellatum ad ipsum: dicunt quidam quòd tenet absolutio, licet absoluere non debeat. Sed hoc vix credo [a], cum canõ vocet eum peregrinũ, siue extraneum iudicem, vt 6. q. 3. scitote. & 3. q. 6. peregrina. nec habet iurisdictionem nisi in certis casibus, vt extra de offic. ordin. pastoralis. Ioan.

|| Metropolitanus an posit absoluere suffraganei subditum, qui ad ipsum non appellauit.

a Ad hoc 9. q. 3. cap. nullius. in prin. vbi de hoc. & idem not. Gof. in sum. de sen. ex com. 3. sed nõ idem.

Si iubet.] CASVS. Quæritũ fuit in Carthag. conci. vtrũ presbyter posit cõficere chrisma vel reconciliare episcopo inconsulto. Et respondet Aurelius quòd si iubeat sanctitas vestra; suggero. Nã memini præterito concilio fuisse statutum, vt chrisma vel reconciliatio pœnitẽtium, necnon & puellarũ consecratio à presbyteris [c] non fiat. Si quis autem emerserit hoc faciens; quid de eo statuendum sit; Aurelius episcopus dixit: audiuit dignatio vestra suggestionem fratris, & coepiscopi nostri Fortunati: quid ad hæc dicitis? Ab vniuersis episcopis dictũ est. [2] Chrismatis confectio, & puellarũ consecratio à presbyteris non fiat: vel reconsiliare [d] quemquam in publica Missa presbytero non licere: hoc omnibus placet.

Puellarum tamen consecratio, episcopo consulto per presbyterũ fieri valet. Vnde in Carthaginensi concilio tertio, cap. 36.

¶ Permissione episcopi virgines cõsecrare presbyter valet. C. II.

[3] PResbyter inconsulto [e] episcopo, virgines nõ consecret: chrisma vero numquam conficiat.

Item ex concilio Agathensi, cap. 43. & 44.

¶ Nec diacono ministrare, nec pœnitentem in ecclesia benedicere presbytero licet. C. III.

MInistrare [f] diaconus, aut consecrare altare presbyter non præsumat. ¶ 4 Benedictionẽ [g] quoque super plebẽ in ecclesia fundere, aut pœnitentem in ecclesia benedicere presbytero penitus nõ licebit.

Ecce, quòd ab episcopo excommunicatus per sacerdotem recõciliari non potest. Sed notandum est, quod reconciliatio alia est publica, alia priuata. Publica reconciliatio est, quando pœnitentes ante ecclesiæ ingressum publice representantur, & per impositionem manus episcopalis ecclesiæ publice reconciliantur. Hæc sacerdotibus videtur esse prohibita. Vnde circa finem illius capituli non simpliciter prohibentur pœnitentes reconciliare, sed in publica Missa. Priuata vero reconciliatio est, quando de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc reconciliatio potest fieri per sacerdotem.

Vnde Euaristus Papa ait.

¶ Iussione episcopi de occultis peccatis presbyteri pœnitentes reconcilient. C. IIII.

[5] PResbyteri de occultis peccatis iussione [h] episcopi pœnitentes reconcilient: & sicut supra præmisimus, infirmantes absoluant, & communicent.

Aurelius.]

¶ Pœnitentium reconciliatio, chrismatis, & puellarum consecratio à presbyteris non fiat. C. I.

SI iubet sanctitas vestra; suggero. Nã memini præterito concilio fuisse statutum, vt chrisma vel reconciliatio pœnitẽtium, necnon & puellarũ consecratio à presbyteris [c] non fiat. Si quis autem emerserit hoc faciens; quid de eo statuendum sit; Aurelius episcopus dixit: audiuit dignatio vestra suggestionem fratris, & coepiscopi nostri Fortunati: quid ad hæc dicitis? Ab vniuersis episcopis dictũ est. [2] Chrismatis confectio, & puellarũ consecratio à presbyteris non fiat: vel reconsiliare [d] quemquam in publica Missa presbytero non licere: hoc omnibus placet.

Puellarum tamen consecratio, episcopo consulto per presbyterũ fieri valet. Vnde in Carthaginensi concilio tertio, cap. 36.

¶ Permissione episcopi virgines cõsecrare presbyter valet. C. II.

[3] PResbyter inconsulto [e] episcopo, virgines nõ consecret: chrisma vero numquam conficiat.

Item ex concilio Agathensi, cap. 43. & 44.

¶ Nec diacono ministrare, nec pœnitentem in ecclesia benedicere presbytero licet. C. III.

MInistrare [f] diaconus, aut consecrare altare presbyter non præsumat. ¶ 4 Benedictionẽ [g] quoque super plebẽ in ecclesia fundere, aut pœnitentem in ecclesia benedicere presbytero penitus nõ licebit.

Ecce, quòd ab episcopo excommunicatus per sacerdotem recõciliari non potest. Sed notandum est, quod reconciliatio alia est publica, alia priuata. Publica reconciliatio est, quando pœnitentes ante ecclesiæ ingressum publice representantur, & per impositionem manus episcopalis ecclesiæ publice reconciliantur. Hæc sacerdotibus videtur esse prohibita. Vnde circa finem illius capituli non simpliciter prohibentur pœnitentes reconciliare, sed in publica Missa. Priuata vero reconciliatio est, quando de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc reconciliatio potest fieri per sacerdotem.

Vnde Euaristus Papa ait.

¶ Iussione episcopi de occultis peccatis presbyteri pœnitentes reconcilient. C. IIII.

[5] PResbyteri de occultis peccatis iussione [h] episcopi pœnitentes reconcilient: & sicut supra præmisimus, infirmantes absoluant, & communicent.

Aurelius.]

¶ Presbyter simplex an possit aliquem reconciliare excõmunicatum.

2 Sext. 4. dist. 20.

b De hoc legi. & no. ff. 2. q. 1. cum. ibi videt. & le. & no. 14. q. 1. cum sacerdoten. Arch.

3 Sext. ibidẽ.

5 Burch. l. 18. cap. 16. Ino p. 15. c. 31.

Vrelius.] CASVS. Quæstum fuit in concil. Carthag. vtrum presbyter posit reconciliare hominem in periculo constitutum. Respondet Aurelius episcopus, vbi episcopus est absens, presbyter eum consulere debet, & eius auctoritate periclitante reconciliare. cuius responsio fuit à ceteris approbata.

a ¶ *Si episcopus.*] illud intelligas cum quis est excommunicatus ab episcopo, vel cum [a] episcopus indixerit ei pœnitentiã. aliàs secus videtur, vt ĵ. ea. ca. vltim. & de consa. dist. 4. sanctum. Et est hic arg. quòd cum in sacramentis conferendis absens citatur. quòd multo potius absentes in electione sunt vocandi. de illa materia notatur 7. quæst. 1. factus. Ioan.

1 Sext. ibidẽ. 2 arch. l. 18. c. 11. in p. 15. c. 2.

|| Absentes sunt ad electionem vocandi.

Item ex concilio Carthag. 2. cap. 4.

¶ Vt episcopus absens ad presbyterum periclitantem non veniat. C. V.

1 AVrelius episcopus dixit: si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari diuinis altaribus petierit; si episcopus [b] absens fuerit; debet vtique presbyter consulere episcopum, & sic periclitantem eius præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab vniuersis episcopis dictum est, Placet, quod sanctitas vestra necessario nos instruere dignata est.

Item ex concilio Martini Brachar. cap. 82. [2]

¶ Qui moriturus reconciliari non potuerit, sine reconciliatione non recedat. C. VI.

SI quis de corpore exiens nouissimum, & necessarium [c] communionis viaticũ expetit; non ei denegetur. Quòd si in desperatione [c] positus post acceptam cõmunionem iterum sanus fuerit factus; tantum oratione particeps sit: sacramentum vero non accipiat [d], donec constitutum pœnitentiæ impleat [e] tempus. Qui ergo in exitu mortis sunt, & desiderant accipere sacramentum; cum consideratione, & probatione episcopi accipere debent.

2 Sine reconciliatoria.] soléni, s. episcopali, ne sit cõtra ĵ. ca. proxi.

g ¶ *Pœnitentia.*] priuata. nam solenni non faciunt clerici, vt 50. dist. confirmandum. 82. distin. presbyter. nisi fuerit depositus, vt de pœn. distin. 6. sacerdos.

h ¶ *Pœnitentiam.*] id est, fructum pœnitentiæ.

i ¶ *Amentibus.*] id est, si quis fuerit amens à natiuitate, talis poterit baptizari, & corpus Christi in necessitate recipere: si vero nõ fuit amens à natiuitate, sed creditur esse in mortali peccato, non est ei dãdum corpus Christi, vt extra de bap. & eius effe. maiores.

Item ex concilio Carthaginens. 4. cap. 76.

¶ [illegible] C. VII.

[3] SI qui pœnitentiam in infirmitate petit; si casu dum ad eum sacerdos inuitatus, venit oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit; dent testimonium, qui eũ audierunt [f], & accipiat pœnitentiam [g]: &, si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur [h] ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admoneatur à supradictis testibus petioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus; quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probauerit. *Item c.* 78. [4] Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.

Item ex Niceno concilio, cap. 12.

¶ [illegible] C. VIII.

[5] DE his vero, qui recedũt [i] ex corpore, antiquæ legis regula obseruabitur etiam nunc: ita vt si forte quis recedit ex corpore, necessario vitæ suæ viatico non defraudetur. Quòd si desperatus aliquis recepta communione superuixerit; sit inter eos, qui sola oratione communicant. De omnibus enim his, qui à corpore recedunt, in tradendo eis cõmunionem cura, & probatio sit episcopi.

Canon hic est ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori: & ibi est numero duodecimus. Græce tamen, & apud Dionysium est 13.

Item Leo episcopus ad Theodorum, epist. 89. al. 91. [10]

¶ [illegible] C. IX.

[11] HIs, qui tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, [k] *Qui eũ audierunt.*] numquid creditur simplici verbo istorum, siue isti sint bonæ famæ, siue non? Item numquid soli testi i hoc casu creditur, cum pluraliter hic loquitur? Videtur, quòd plures requiruntur [b], quòd tamen vni soli credatur, videtur ex hoc q̃ istud nõ cedit in præiudicium alicuius, vt ĵ. de consec. dist. 4. cum itaque. & c. placuit. aliàs volũtas defuncti non posset probari per tale testimonium, quod dicit se audiuisse à defuncto, licet super tali negotio alius verus testis habeatur. extra de success. ab intesta. cum dilectus.

i ¶ *Amentibus.*] id est, si quis fuerit amens à natiuitate, talis poterit baptizari, & corpus Christi in necessitate recipere: si vero nõ fuit amens à natiuitate, sed creditur esse in mortali peccato, non est ei dãdum corpus Christi, vt extra de bap. & eius effe. maiores.

S qui.] Infirmus quidam pœnitentiã petiit: antequã sacerdos veniret est obmutuit, vel factus est phreneticus. quæritur hic in Carthag. concil. quid sit super hoc faciendum? Et respon. quòd qui eũ audierunt, debẽt testificari de hoc, & sic infirmus pœnitentiam accipiat. & si continuo creditur moriturus, recõcilietur priuata reconciliatione, & Eucharistia ori eius infundatur. si vero conualuerit, prædicti testes dicant suæ voluntati satisfactum fuisse, & pœniteat quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, approbauerit. Petentes vero solenniter qui communionem recipiunt, si superuixerint manũ reconciliatoriam solenniter per episcopum recipiant. Seq. cap. idem dicit cum illo, si quis de corpore exiens.

k ¶ *Qui eũ audierunt.*] numquid creditur simplici verbo istorum, siue isti sint bonæ famæ, siue non? Item numquid soli testi i hoc casu creditur, cum pluraliter hic loquitur? Videtur, quòd plures requiruntur [b], quòd tamen vni soli credatur, videtur ex hoc q̃ istud nõ cedit in præiudicium alicuius, vt ĵ. de consec. dist. 4. cum itaque. & c. placuit. aliàs volũtas defuncti non posset probari per tale testimonium, quod dicit se audiuisse à defuncto, licet super tali negotio alius verus testis habeatur. extra de success. ab intesta. cum dilectus.

9 Burch. l. 18 c. 6. Ino p. 15. c. 31.

b Ad idem ĵ. ea. is qui. de pœ. dist. 1. mul ti. Idem. vers. qui. aliàs est cap. perse.

1 ¶ *Pœnitẽtiam.*] i. absolutionem. Formam absolutionis habes extra de sen. excom. à nobis.

m ¶ *Et infundatur.*] sed qualiter recipiat Eucharistiã qui ita infirmatur? si enim tiosta in pane datur ei, hoc prohibetur. de consec. dist. 2. omne. nec alio modo videtur danda, || quia ptuitur infirmus qui euomit Eucharistiã, vt de consec. dist. 2. si quis per ebrietatem.

10 ĵ. de pœnitentia. dist. 1. tanti. ciplex §. his autem.

11 Sent 4. dist. 20. Bar. l. 18 c. 4. Ino p. 15. c. 29.

|| Eucharistia infirmus eunomens ĵ unitur.

n *Ebis.*] ¶ *Recedunt.*] Hic est. argu. quòd qui absolui desiderat, sine mora (etiam non obstante aliqua appellatione) est absoluendus, vt extra de appel. qua fronte. L.

His. qui.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quod si peccator catholicus, qui est in mortis articulo constitutus, pœnitentiam petat, & reconciliationem, non est denegan-

da, quia

8 Eucharistia ptuitur infirmus qui euomit Eucharistiã, vt de consec. dist. 2. si quis per ebrietatem.

n *Ebis.*] ¶ *Recedunt.*] Hic est. argu. quòd qui absolui desiderat, sine mora (etiam non obstante aliqua appellatione) est absoluendus, vt extra de appel. qua fronte. L.

His. qui.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quod si peccator catholicus, qui est in mortis articulo constitutus, pœnitentiam petat, & reconciliationem, non est denegan-

da, quia

da, quia Dominus eum recipit quandocumque conuertatur. & hoc probat Leo auctoritate propheræ. Si vero antequam veniat sacerdos obmutescat, testificentur pro eo, qui ipsum audierunt, qui ei prodesse debebit. In secunda parte dicitur, quòd in hæretico suprædicta omnia sunt seruanda, & præterea debet recipi cum iuramento. Secunda pars incipit ibi, *Simul.*

Esa. 30. apud 70.

a ¶ *Fide.*] tales enim non sunt recipiendi sine reconciliatione solenni, aut iuramẽto, vt 1. quæst. 7. conuenientibus. & c. quoties.

Si aliquis.] CASVS. Quidã post receptionem pœnitẽtiæ mortuus est in via, vel in aqua, ita quòd ad sacerdotem venire non potuit: quæsitũ fuit in concilio Hispalensi, vtrum pro eo oblationes sint faciendæ ad altare? Et respondet quòd sic.

b ¶ *Confessus.*] se velle accipere pœnitentiam.

c ¶ *Oblationem.*] hoc intelligendum est de tali qui deliquerat, & non satisfecerat si enim talis fuerat excommunicatus, licet apparuissent signa pœnitentiæ, non tamen orandum est pro eo. ‖ Et licet infirmus potest absolui à quolibet sacerdote [a], non tamẽ mortuus, vt extra de sen. excom. à nobis. in fi. sed à solo Papa si incidit in canonem latæ sententiæ. 17. quæstio. 4. si quis suadente. Ioan.

‖ Sacerdos quilibet infirmũ sed non mortuũ absoluit.

a Sent. 4. dist. 20. Burc. l. 11. c. 51. Iuo p. 14. cap. 254. Pan. l. 5. c. 220. a Intelligit de illo infirmo, qui statim recidit in mortuos. sup. ea de his qui infirmitate ej. ea. c. vii. 17. q. 4. si quis suadente. ext. de sen. exc. non dubium. & c. à nostr. 6. si vero. & cap. quam de his. & c. quamuis. extra de sep. in parochiano. extra de raptoribus in litteris. & 3. ea. 6. cum autẽ. Arc.

EXCE. CASVS. Concludit G. ex suprædictis dicens, quòd pœnitẽtes de occultis delictis possunt per presbyterũ reconciliari, vel in periculo constituti, episcopo tamen præcipiente. Sed si episcopus absens est, nec consuli potest: omnes in necessitate positi poterunt per presbyterũ reconciliari. quod probat quibusdam auctoritatibus & rationibus: cum etiam à laicis in articulo mortis baptisma suscipi possit, maxime cum secundum Augustinum tocio possit peccator turpitudinem criminis confiteri. In fine dicit, quòd nulli pœnitenti est pœnitentia deneganda, & hoc probat per sequentia.

Ezech. 18.

Malac. 3.

I presbyter.] CASVS. Quidam presbyteri morientibus pœnitentiam denegabant, quare quæsitũ fuit à Iulio Papa, vtrum hoc facere debeant? Et respondet, quòd non: & hoc probat auctoritate Euangelij exemplo latronis, quem Dominus recipit in hora

2 Sup. de pœn. dist. 1. cap. quẽ pœnitet. 6. tẽta. & distin. 6. cap. 1. 5. tanta itaque.

nec satisfactio interdicẽda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ moras cõuersio, dicente Deo spiritu per prophetam. [Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris.] *& infra.* ¶ Quòd si aliqua ægritudine ira fuerint aggrauati, vt quod paulo ante poscebant β, sub præsentia sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium, & circumstantiũ prodesse debebunt, vt simul & pœnitentiæ, & recõciliationis beneficium consequantur: seruata tamen regula canonum paternorum circa eorum personas; qui in Deum à fide [a] discedendo peccarunt.

a ¶ Veniæ.] *Sic in conciliorum editionibus, & apud Iuonem, & infra de pœnitentia. distin. 1. cap. multiplex. In codice autem epistolarum cum aliis sancti Leonis opusculis impressarum, & apud Burchardum, & in plerisque vetustis Gratiani legitur*, venire moras.

β ¶ Poscebant.] *Quæ sequuntur, emendata sunt ex aliquot manuscriptis Gratiani, & ipso originali, cum in vulgatis paulo aliter habeatur.*

Item ex concilio Epaunensi.

¶ Non respuatur eius oblatio, qui festinans ad pœnitentiam, sacerdotem inuenire non potuit. C. XI.

SI aliquis excommunicatus [γ] fuerit mortuus, qui iam sit confessus [δ], & testimonium habet bonũ, & non poterat venire ad sacerdotem, sed præoccupauit eum mors in domo, aut in via; faciant pro eo parentes eius oblationem [ε] ad altare, & dent redemptionem pro captiuis.

γ ¶ Excommunicatus.] *Addita est vox ista ex ceteris collectoribus.*

Ecce, quòd episcopo præcipiente pœnitentes de occultis peccatis, siue in periculo constituti per presbyterũ possunt reconciliari. Sed si necessitate mortis peccator vrgetur, & episcopus ita remotus est, quòd presbyter eum consulere non possit; negabitur pœnitentia morienti? & beneficium reconciliationis non præstabitur pœnitenti, quem conuersum Deus recipit ad veniam, iuxta illud [*In quacumque hora peccator conuersus fuerit, &c.*] *& item* [*Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*] *ecclesia sibi reconciliare negliget? quem Deus intus suscitauit; ecclesia foris absoluere contemnet? damnabit absentia episcopi, quem gratia diuinæ præsentiæ illustrat per lauacrum regenerationis? Moriturus succurritur etiam à laicis, si presbyteri desunt. Cur ergo beneficio reconciliationis per presbyterũ ei subueniri non poterit: si contigerit episcopũ deesse? si secundum Augustinum [ζ] qui agens in extremis confitetur so-*

cio turpitudinem criminis, *fit dignus venia ex desiderio sacerdotis: cur similiter non sit dignus reconciliatione ex desiderio episcopi, qui sacerdoti non negat maculam sui reatus? Item morientibus pœnitẽtiam negare presbyteri non debent.*

Vnde Iulius Papa ait.

¶ Reus est animarum presbyter qui pœnitentiam morientibus abnegat. C. XII.

SI presbyter pœnitentiam morientibus abnegauerit; reus erit animarum: quia Dominus dicit [Quacumque die conuersus fuerit peccator, vita viuet, & non morietur.] Vera enim confessio [η] in vltimo [θ] tempore esse potest; quia Dominus non solum temporis, sed etiam cordis inspector est: sicut latro vnius momenti pœnitentia meruit esse in paradiso in hora vltima confessionis.

Item Cælestinus Papa ait in epist. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Pœnitentia morientibus non est deneganda. C. XIII.

AGnouimus pœnitentiam morientibus denegari, nec illorũ desideriis, annui, qui obitus sui tẽpore hoc animæ suæ cupiunt remedio subueniri. Horremus (fateor) tantæ impietatis aliquem inueniri, vt de Dei bonitate [ι] desperet: quasi non possit ad se grouis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere [κ], quo se expediri desiderat, & liberari. [5] Quid hoc, rogo, aliud est, quàm morienti mortem addere, eiusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? cum Deus ad subueniendum paratissimus, inuitans ad pœnitẽtiam, sic promittat peccatori inquiens. [In quacũque die conuersus fuerit, peccata eius non imputabuntur ei] & iterum. [Nolo mortem peccatoris, sed tantum conuertatur, & viuat.] Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore speratam pœnitentiam denegarit: & desperat de misericordia [λ] Dei, qui eum ad subueniendũ morienti sufficere, vel in momento posse non credit. Perdidisset latro in cruce præmium ad Christi dexterã pendens, si illum vnius horæ pœnitentia non iuuisset. Cum esset in pœna, pœnituit, & per vnius sermonis professionem, habitaculum paradisi Deo promittente promeruit. [6] Vera ergo ad Deum conuersio in vltimis positorum mente [μ] potius est æstimanda, quàm tempore, propheta hoc taliter asserente. [Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris.] Cum ergo sit Dominus cordis inspector; quouis tempore non est deneganda pœnitentia postulanti; cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

η ¶ Confessio.] *Sic etiam est in manuscriptis & in vetustioribus conciliorum editionibus. Verum in codice canonum impresso, & vno manuscripto, inter decreta Cælestini num. 15. legitur*, perdere. *In recentiori autem Colonienſi conciliorum editione, itemque apud Burch. & Iuonem est*, pondere, quo se ille expediri desiderat, liberare.

Cui autem pœnitentia non negatur; nec reconciliatio sibi deneganda est. Inconsulto ergo episcopo pœnitentem presbyter reconciliare non debet, nisi vltima necessitas cogat.

Vnde in Carthaginensi concilio 3. cap. 32. legitur [7]. ¶ incon

ζ Sup. 1. q. c. 41. Bed. in 1. Reg. 28. Burch. l. 4. c. 148. Iuo p. 15. c. 36. a De hoc le. 6. tot. de pœn. dist. 1. mensibus videtur.

θ ¶ *Vltimo.*] tamen dicit Aug. quòd sero pœnitentibus pœnitentiam dare possumus, securitatem dare non possumus: non dico, quòd condemnabitur, sed nec dico, quòd liberabitur, vt de pœn. dist. 1. nemo. & §. seq. Item raptori non cet sera pœnitentia? quia negatur ei sepultura, licet admittatur ad pœnitentiam. extra de rapt. super eo. Ioan.

ι Sent. 4. dist. 20. Burch. l. 11. c. 51. Iuo p. 15. c. 84. Alexander. negligens

κ ¶ *Redimere.*] *Sic etiam est in manuscriptis & in vetustioribus conciliorum editionibus. Verum in codice canonum impresso, & vno manuscripto, inter decreta Cælestini num. 15. legitur*, perdere. *In recentiori autem Colonienſi conciliorum editione, itemque apud Burch. & Iuonem est*, pondere, quo se ille expediri desiderat, liberare.

λ ¶ *Desperat de misericordia.*] *Deus qui eum ad subueniendũ morienti sufficere, vel in momento posse non credit.* Perdidisset latro in cruce præmium ad Christi dexterã pendens, si illum vnius horæ pœnitentia non iuuisset. Cum esset in pœna, pœnituit, & per vnius sermonis professionem, habitaculum paradisi Deo promittente promeruit. Vera ergo ad Deum conuersio in vltimis positorum mente potius est æstimanda, quàm tempore, propheta hoc taliter asserente. [Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris.] Cum ergo sit Dominus cordis inspector; quouis tempore non est deneganda pœnitentia postulanti; cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

μ ¶ *Mente.*] non enim consideranda est mensura temporis, sed doloris, vt de pœn. distin. 1. mensuram.

Presbyter

suæ vltimæ confessionis. Si quis vero presbyter contrafecerit erit reus animarũ eorum, qui sine pœnitentia moriuntur.

d ¶ *Vltimo.*] tamen dicit Aug. quòd sero pœnitentibus pœnitentiam dare possumus, securitatem dare non possumus: non dico, quòd condemnabitur, sed nec dico, quòd liberabitur, vt de pœn. dist. 1. nemo. & §. seq. Item raptori non cet sera pœnitentia? quia negatur ei sepultura, licet admittatur ad pœnitentiam. extra de rapt. super eo. Ioan.

1 Sent. 4. dist. 20. Burch. l. 11. c. 51. Iuo p. 15. c. 69.

Ezech. ibid.

ANouimus.] CASVS. Quidam sacerdotes pœnitentiã denegabant quibusdam in multis, vel magnis sceleribus constitutis, de ipsorum salute desperantes. Quos Cælestinus Papa grauissime reprehendit, cum de misericordia Dei diffidãt, & mortem morientibus addant. & quòd hoc facere non debeant, auctoritatibus probat & orationibus, & vno latronis exemplo. Quæ autem postea sequuntur vsque ad quæstionem, plana sunt, & per te videbis.

e ¶ *Mente.*] non enim consideranda est mensura temporis, sed doloris, vt de pœn. distin. 1. mensuram.

4 In concilio Tridentino sub Arnulpho c. 3. R. dan sin libro pœn. c. 38. Bur. l. 18. c. 11. Iuo p. 15. c. 44. ‖ Mensura doloris est considerãda. ‖ al. pœnæ

5 In Magontino sub Hatto cap. 17.

Ezech. 33.

† al. clementia

Luc 23.

6 Burch. l. 18. cap. 1. Iuo p. 15. cap. 1. 30. apoc. 20.

Apoc. 3. c. 16.

7 Ex in Afric. cap. 82.

¶ Inconsulto episcopo pœnitentem presbyter reconciliare nisi, vltima necessitas cogat, non debet. C. XIII.

1 Sent. 4. dist. 20. Burch. l. 19. c. 40. Iuo p. 15. cap. 84. Alexander. negligens

Aliis vero pro qualitate peccati, & præsidentium arbitrio tempora pœnitentiæ decernenda sunt.

Vnde Leo Papa epist. 77. al. 79. ad Nicetam episcopum, cap. 6.

¶ Præsidentium arbitrio prælegitur tempus pœnitudinis. C. IV.

3 TEmpora pœnitudinis habita moderatione cõstituenda sunt 4 tuo iudicio [ν], prout cõuersorum animos perspexeris esse deuotos: pariter etiam habens ætatis senilis [ξ] intuitum, & periculorum quorumque, aut ægritudinis respiciens necessitates. In quibus

ν ¶ *Præsens.*] sic iudex potest melius scire quanta fides adhibenda sit testibus, vt ff. de testi. l. 3 Ioan.

Sacer

a ¶ *Resbyter.*] ¶ *Publicum.*] hoc ideo fit, vt non tantum prosit ille ad salutem, sed alios sit in exemplum, vt de pœn. distin. 1. in fine. in fin. ‖ & patet hic, quòd tantum pro notorio crimine est iniungenda solennis pœnitentia.

‖ Pœnitentia solennis tantum pro notorio iniungitur.

b ¶ *Apostam.*] altera productas.

E tempore.] Hæc quæst. diuiditur in v. partes, in quarum prima dicitur vt hic in summa continetur. Secunda ibi, *Alios.* Tertia ibi, *Quo offi* [illegible] quarta ibi, *Ny licet* [illegible] ibi, *De tempori.* 10. de Fan. CASVS. Hic intitulatur. 7. quæst. qua quæritur, an morientibus sit pœnitentia imponenda. Et respondet, quòd non: sed eis est indicenda, vel innotescenda, vt eam facere debeant si conualescant, vt 3. cap. 1.

c ¶ *De tẽpore.*] in hac quæst. ‖ quæritur an pœnitentia sit morientibus imponenda, & dicẽdum quòd non, vt 3. ead. cap. 1. sed tamen innotescenda est eis per hæc verba, propter ea quæ tu commisisti, quæ tu feciſti: taliter debes pœnitere? sed expectamus quousque euaderis, vt de pœn dist. 6. qui vult. Secundum membrũ huius quæ. est, vtrum sacerdos pro suo arbitrio possit iniungere pœnitentiam? ‖ Et dicendum quòd sic [a], vt 3. c. tempora. c. hoc fit. confiderabit tamen quilibet sacerdos circumstantias omnes, s. personæ, tẽporis, loci criminis qualitatem & causam, prout dicitur de pœ dist. 5. i prin. & dist. 1. c. aut facta. quæ per hos versus habentur.

Quis, quid vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

B infirmis.] Quæsitum fuit à Theodoro Cãtuar. archiepiscopo, vtrũ pœnitentia in mortis articulo constitutis sit sub quantitate temporis indicenda? Et respondet, quòd non, sed est notificanda. in ceteris vero sacramentis est eis subueniendũ, in quibus ecclesia morientibus consulere consueuit: ita tamen vt cũ conualuerint, pœnitentiæ modũ sibi à sacerdotibus impositum diligenter obseruent.

d ¶ *Inquirenda.*] diligenter sacerdos inquirat circumstantias, vt de pœ. dist. 5. in prin.

e ¶ *Orationibus.*] nam per orationem vnius deletur peccatum alterius, vt 18. quæst. 2. pro obeuntibus. & c. animæ.

‖ Hæc est 2. pars q. in qua probat magister, q̃ pœnitentia est secũdum canones imponenda, tamen secundum arbitrium sacerdotis ex causa est moderanda. & hoc teneas pro regula, aliàs contra. de pœn. distin. 5. falsos. Io. de F.

Pœnitentia debitio secundum qualitatem peccati.

Item idem Burch. l. 19. c. 40. Iuo p. 15. c. 36. Alexander. negligens

Pœnitentia debitio secundum qualitatem peccati.

Pœnitentia non est eis imponenda, qui morituri sunt.

Pœnitentia non est morientibus iniungenda.

Pœnitentia debitio secundum qualitatem peccati.

Pœnitentia debitio secundum qualitatem peccati.

Pœnitentia debitio secundum qualitatem peccati

a Quia nō resp. sicut an sit amicus vel nō. Lau.
a Burch. l. 19. c. 35. & 38. Iuo p. 15. c. 6. 7. 11. & 12.
i al. personæ
2 Tex. est in simili in l. his accusare. C. de accusa. & in l. hinc nobis. in anthen. de mona. colla. 1.
b id est, per singulos annos in quadragesima, secundum Io. de F. 3 Ibid. c. 75. 4 C. 80. 5 C. 82. 6 C. 81. 7 C. 64.

8 C. 79.

c Ad idem de pœ. dist. 1. mēsuram, & ca. si peccatum. 90. dist. alienus. ē. eo. tēpore ar. 35 q. 7. hi qui. secundum I.

g Smaragdus in regulis B. Benedicti, c. 14.

10 Burch. l. 19. cap. 39. Iuo p. 15. c. 55.
Luc. 15.
† al. qui ori.
¶ Peccatores sunt cauendi & recipiendi.

1 SAcerdos.] ¶ *Absque personarum.*] id est, non fauore personæ a, sed alias personæ qualitates considerabit, vt dixi ē. ea. tempora.
b ¶ *Omni autem.*] id est, in omni anno.
c ¶ *Tempore ieiunij.* b] vt 50. distin. in capite.
d ¶ *Remissionis.*] id est, ieiunij.
e ¶ *Sepeliant.*] debent enim pœnitentes se vilioribus officiis applicare, vt de pœ. dist 2. ī prin.
f ¶ *Dominico.*] ē. 30. dist. si quis tāquam. & c. si quis presbyter. 76. dist. vtinam.
g ¶ *Pœnitentes.*] hic non erit §. vt patet per sequentia. Ioan.
h ¶ *Vnde in octaua.*] hic non erit vnde, sed itē.
i ¶ *Oc sit.*] ¶ *Quanto.*] Sed numquid potest sacerdos totum tēpus remittere? Non, vt 23. q. 4. si is q. prælatus. c.
k ¶ *Quia ætas.*] supra ead. tempora. 33. quæst. 2. capit. vlti. in fin. quandoque ætas non excusat, vt 21. quæst. 5. si quis cuiuslibet. Ioan.

QVO AFFECTV.

Hæc est 3. pars quæst. in qua probat per 4. autho. quòd cum dilectione & dulcedine debent sacerdotes suscipere pœnitentes, semper in mitiorem partem declinādo. Ioannes de Fan. & hic ponitur quæstio incidens Archid.
CASVS. Dictum est supra, quòd pro arbitrio sacerdotis pœnitentia est iniungenda. Nuno vero docet Gratia. quo affectu pœnitentes suscipere debeamus, & impœnitentes abijcere.

POenitentem.] CASVS. Probatur ī hoc ca. quòd pœnitens debet recipi affectuose ab ecclesia: quod probatur auctoritate Dñi dicentis: Congratulamini, &c.

AFfectum.] CASVS. In hoc cap. docet 8. synodus, quòd tantum affectum debent in se recipere pœnitentes, quantum habuit Dauid, & prælati, & alij Christiani: & tantum debent habere affectum in recipiendo vel reijciendo peccatores, quantum ostendit Apostolus habuisse aduersus Catholicos in abijciēdo vel recipiendo Corinthium fornicatorem, qui sua nouerca publice abutebatur, *Sed excusationem*, supple non solum solicitudinem, sed etiam excusationem, & indignationem. & ita in aliis. *Æmulationem*, virtutē. *Sed ipsis*, factis vel actibus in quibus deliquit.
¶ ¶ *Affectum.*] ‖ hoc

Item ex cōcilio Carthaginensi quarto, cap. 74.

¶ Sacerdotum acceptione implorandi pœnitentia docet. C. VI.

1 SAcerdos pœnitētiam implorāti absque personarum + a acceptatione 2 pœnitentiam secundum leges iniungat. 3 Negligentiores vero pœnitentes tardius reconcilientur 4. Omni autem tempore ieiunij manus pœnitentibus à sacerdotibus imponantur. 5 Diebus autem remissionis pœnitentes genua flectant, & mortuos in α ecclesiā afferant, & sepeliāt β 6. Die β autem Dominico non ieiunent. 7 Nam qui Dominico die studiose ieiunat, non creditur esse catholicus. 8 Pœnitentes § vero, qui leges pœnitentiæ attente exequuntur, si casu in itinere, vel in mari fuerint mortui, vbi eis subueniri nō potest; memoria eorum & oblationibus, & orationibus commendetur.

α ¶ In ecclesiam.] *In recentiore Colonienſi conciliorum editione legitur*, ecclesiæ afferant. *In antiquioribus vero editionibus, & duobus Vaticanis codicibus ſic habet integer locus*, mortuos ecclesiæ pœnitentes afferant, & sepeliant.
β § Die autem Dominico.] *Pro his vſque ad vocem*, catholicus, *in can. 64. hæc leguntur*, Qui Dominico die studiose ieiunat, non credatur catholicus.

Vnde in octaua ¶ synodo legitur.

¶ Tempus pœnitentiæ pro qualitate peccati impendatur. C. VII.

PRo qualitate delicti tempus pœnitentiæ impendatur.

Videri potest sumptum ex regulis breuioribus B. Basilij, cap. 106. quod notatum alibi est euenire in iis capitibus, quæ ex octaua synodo citantur.

Item 9.

¶ Tempus, & modus pœnitendi delinquentibus, præsidentium imponatur iudicio. C. VIII.

HOc sit in iudicio positū eōrum, qui præsunt, vel quanto + tempore, vel quali modo pœnitere debeant, qui delinquūt: quia æras ‖, & eruditio multam haberi facit differentiam pœnæ.

¶ *Caput hoc habetur in libello beati Basilij de institutis monachorum, Rufino interprete, cap. 90. Ibi enim vltima interrogatio est hæc*, Qualibus correptionibus vti oportet inter fratres ad emendationem eorum, qui delinquunt? *Responsio.* Hoc sit in iudicio positum eorum, qui præsunt, vel quanto, & c. *Itaque ex interrogatione, & responsione confectum est hoc caput; sicut & duo sequentia, quæ apud eundem Rufinum leguntur.*

§ *Quo affectu pœnitentem suscipere, & impœnitentem abijcere debeamus; ex eadem synodo euidenter ostenditur, cum dicitur.*

¶ Intimo charitatis affectu pœnitentem debemus suscipere. C. IX.

10 POenitentem ex corde ita oportet suscipi; sicut Dominus ostendit, cum dicit, quia † conuocauit amicos suos, & vicinos, dicens, congratulamini mihi, quia inuēni ouem meam, quam perdideram.

Burchardus & Iuo citant ex dictis Basilij episcopi, & in regulis illius breuioribus numero 8. est sententia huius capitis: quod tamen acceptum videtur ex cap. 24. eiusdem libelli de institutis monachorum. Vbi secunda interrogatio sic habet. Pœnitentes ex corde quomodo debent suscipi pater? *Responsio.* Sicut Dominus ostendit, cum dicit, qui conuocauit, & c.

Item.

¶ Pœnitentes latenter sed dilectionis affectu debent suscipere. C. X.

AFfectum illum in se recipiat pœnitens; quem gerebat ille qui dixit [Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.] sed & ea, quæ scripta sunt in sexto psalmo, atque in quamplurimis aliis: sed & illa, quæ Apostolus dixit ad eos, qui secundum Deum contristati sunt. [Quantam, inquit, operatum est hoc ipsum in vobis solicitudinem, sed excusationē, sed indignationem, sed æmulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos castos γ esse negotio.] Sed & in his ipsis, in quibus deliquit, agens multa contraria: sicut & Zachæus fecit.

γ *Sententia huius capitis est in regulis breuioribus num. 5. Acceptum tamen videtur ex cap. 19. eiusdem commemorati libelli: in quo hæc est interrogatio.* Quomodo quis debet pœnitere in vnoquoque delicto? *Responsio.* Affectum illum in se recipiens, quem gerebat ille qui dixit, iniquitatem, & c.
γ ¶ Castos.] *Antea legebatur*, cautos. *Emēdatum est ex libello Ruffini: in vulgata est*, incontaminatos. *græce. ἀγνὸς.*

Item.

¶ Impœnitentes latenter odium debent habere. C. XI.

11 ERga eum qui peccata sua non punit, tales esse debemus, sicut Dominus præcepit dicens, [sit tibi, sicut ethnicus & publicanus:] & sicut Apostolus docuit dicens, [subtrahite † vos abomni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem, quam tradidimus vobis.]

Hoc etiam habetur in regulis breuioribus num. 9. In eodem vero libello cap. 24. vltima interrogatio est hæc, Erga eum, qui non pœnitet pro peccato, qualiter esse debemus pater? *Responsio.* Sicut præcepit Dominus, dicens, sit tibi, & c. *Apud Burchardum, & Iuonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, initium sic habet.* Erga eum, qui pro peccato commisso non pœnitet, tales, & c. *quod magis conuenit cum prædicta interrogatione, quàm quomodo est apud Gratianum.*

Item Ioannes Chrysostomus, [id est auctor operis imperfecti homilia 43. ad cap. 23. Matthæi.]

¶ Melius est errare in misericordia remittendi, quàm in seueritate vlciscendi. C. XII.

ALligant autem onera grauia, & importabilia, & c.] Tales sunt nunc etiam sacerdotes: qui omnem iustitiam populo mandant: & ipsi nec modice † seruant: videlicet, non vt facientes † sint iusti: sed vt dicētes appareant iusti. Tales sunt, & qui graue pōdus venientibus ad pœnitentiam imponunt: qui dicunt, & non faciunt: & sic, dum pœna præsentis pœnitentiæ fugitur; contemnitur pœna peccati futura †. Sicut enim si fascem super humeros adolescentis, quem non potest baiulare posueris; necesse habet, vt aut fascem reiiciat, aut sub pondere vult dicere, quòd tantum debemus habere affectum in eijciendo & in recipiendo peccatores, sicut Apostolus habuit cum excommunicauit, & postea recepit Corinthium, qui publice tenebat nouercam suam.
m *Operatum ex hoc ipsum.*] scilicet contristari secundum Deum.
n *Solicitudinem.*] de futur[illegible]is.
o [illegible]*sationem.*] aliquis, sed excusationem habet de præteritis peccatis.
p *Multa contraria.*] Pœnitens enim contraria debet facere illis pro quibus pœnitet: ‖ quia contraria contrariis curantur, vt de pœni. dist. 2. si quis semel. Ioannes.
q *Rga eum.*] Dicitur in hoc cap. quòd impœnitentē debemus abijcere, & non ei communicare. Et hoc probatur duabus auctoritatibus Christi & Pauli.
q *Subtrahite.*] à societate eius ex quo est excommunicatus. Vel dic scilicet opere, non pietate. 23. q. 4. recedite. secundum Ioan. de Fan.
Ligant.] Quidā erant sacerdotes, qui nimis grauem pœnitētiam imponebant delinquētibus: quam ad instar grauis ponderis vel fascis abijcere oportebat. sicut adolescens portans pondus graue reiicit illud, ne sub nimio pondere confringatur. Sed tales sacerdotes Ioannes Chryso. reprehendit dicens, melius est imponere minorem pœnitentiam quàm maiorem: quia vbi pater familias, id est, Deus, benignus est ad miserendū, facer

11 Burch. l. 19. cap. 64. Iuo p. 15. c. 58.

Matth. 18.

2. *Thess. 3.*

Matth. 23.

† *al. vnchem*
† *al. facilis, dicendo*

† *al. fasem*

a Melius est.] arg. ¶ iudex poti' seruabit misericordiam quàm rigorem. 50. distin. ponderet. in fi. & 86. distin. non fatis. 11. quæst. 3. nemo peritorum. extra. de fortile. cap. 2. quandoque tamen poti' seruatur rigor quā misericordia, scilicet vbi nō est spes correctionis, vt 23. q. 4. est iniusta.
b ¶ *Tenax.*] Hæc est ratio, quare ip[illegible]est augere onus le[illegible] illud nō potest diminuere: vt ff. de re iudic. si se non. §. si quis, similiter generalia verba, quæ princeps ponit in suis priuilegiis, tu nō debes stricte & tenaciter interpretari: vt extra de deci. ad audientiam. & 16. quæstione 1. frater. extra de do. cum dilecti.

NOn licet.] hæc est 4. pars q. in qua reuertitur ad quintam q. & probat per 4. capit. quòd non debemus seruare auguria, nec alia superstitiosa. Ioan. de Fan. & ista ca. nihil faciunt ad istam quæstio. L.
CASVS. Ab isto loco vsque ad finem causæ repetit G. quædā c. quæ superius prætermiserat sup diuinationibus & superstitionibus quibusdam: in quibus omnib⁹ Christiani reprehēduntur, qui ad instar paganorū dies obseruabant & annos, & alias multas superstitiōes: & ideo per vos legatis, quia in scholis legi non cōsueuerunt. Si autem aliquis ex sua diligētia casus voluerit formare, facile poterit: quia tales si clerici sunt, deponantur, & laici anathematizētur. Inillo ca. non obseruetis. & in cap. seq. repetit quæ dicta fuerant ē. ead. q. 5. non licet. & capit. fortes. & etiam addit quædam alia, quæ facile per te videbis. *Pyctaciolas*, id est, breues in chartula scriptos. *in grandinariis*, quę grādo possit mouere per magicas artes.
c ¶ *Non licet.*] ab hoc loco vsque ad finē repetit quædam cap. ‖ quæ omiserat, in 5. quæſ. in quibus omnibus reprehenduntur Christiani, qui ad instar paganorū dies obseruant & annos, & alias friuolas superstitiones.
d ¶ *Domos.*] cum hoc sit ideo quia creditur aliquid salutis ide recipere.
e *Si quis.*] hic peruenit magister ea quæ tradidit oblitioni, in 5. quæstione.
f *Non obseruetis.*] ¶ *Aegyptiaci.*] quos Aegyptij inuenerūt, vt qui aliquod opus

Idololatria est præcauenda.

a Lact.

Idol. ibidem Isa. 10. c. 16. Iere. 31. c. 43.

Idol. ibidem Isa. 10. c. 16. Iere. 31. c. 43.

Idol. ibidem Isa. 10. c. 40. Iere. 31. c. 65.

Dies & anni non sunt obseruandi.

Isa Turonen. 5. c. 41. & in edictis capit. 22. q. 5. c. 94.

Idol. ibidem Isa. 10. c. 40. Iere. 31. c. 65.

2. Cor. 7.

Psal. 118. ‖ Contraria contrariis curantur.

sacerdos eius vicari' auſterus esse non debet.

a ¶ *Melius est.*] arg. ¶ iudex poti' seruabit misericordiam quàm rigorem. 50. distin. ponderet. in fi. & 86. distin. non fatis. 11. quæst. 3. nemo peritorum. extra de fortile. cap. 2. quandoque tamen poti' seruatur rigor quā misericordia, scilicet vbi nō est spes correctionis, vt 23. q. 4. est iniusta.
b ¶ *Tenax.*] Hæc est ratio, quare ip[illegible]est augere onus le[illegible] illud nō potest diminuere: vt ff. de re iudic. si se non. §. si quis, similiter generalia verba, quæ princeps ponit in suis priuilegiis, tu nō debes stricte & tenaciter interpretari: vt extra de deci. ad audientiam. & 16. quæstione 1. frater. extra de do. cum dilecti.

Item Martinus Bracharensis, c. 74.

¶ Calendarum obseruationes agere non licet. C. XIII.

1 NOn licet ᵉiniquas obseruationes agere Calendarum, & otiis vacare gentilibus; neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos ᵈ, omnis enim hæc obseruatio paganismi est.

Vnde Zacharias Papa, in concilio Romano, cap. 9.

¶ Anathema sit, qui ritum Paganorum, & Calendarum obseruat. C. XIIII.

2 SIquis Calendas Ianuarias, & brumam ritu paganorum colere, vel β aliquid plus noui facere propter nouum annū, aut mensas cum dapibus vel epulis in domibus præparare, & per vicos, & plateas cantiones, & choros ducere præsumpserit, quod magna iniquitas est coram Deo; anathema sit.

¶ *Hoc est caput nonum in concilio Romæ à Zacharia habito, quod asseruatur in Vaticana bibliotheca: & inde nonnulla sunt emendata, & addita. De hac autem superstitione Bonifacius legatus Germaniæ epistola 2. quæ est in tomis conciliorum ad ipsum Zachariam multa scribit: cui Zacharias vltima epistola respōdens mentionem huius concilij videtur facere his verbis.* Et quia per instigationem diaboli iterum pullulabant; à die, qua nos iussit diuina clementia (quamquam immeriti existamus) Apostoli vicem gerere, ilico omnia hęc amputauimus. *Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui sexta synodo adscribuntur, cap. 61. Et multa in huiusmodi superstitionem scribit Tertullianus, in libro de Idololatria, & alij graues auctores.*
β ¶ Vel aliquid plus noui facere propter nouum annum. *Hæc nō sunt in codice istius concilij Vaticano.*

Item Augustinus. 3

¶ Infirmitatibus hominum incantationes nihil remedij præstant. C. XV.

4 ADmoneant sacerdotes fideles populos, vt nouerint magicas artes, incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse conferre: non animalibus languentibus, claudicantibusve, vel etiam moribundis quidquam mederi: non γ li-

gaturas ossium, vel herbarum cuiquā mortaliū adhibitas prodesse: sed hæc esse laqueos, & insidias antiqui hostis: quibus ille perfidus genus humanū decipere nititur. Et si quis ᵈ hæc exercuerit; clericus degradetur; laicus anathematizetur.

10 ᵍ *Caput hoc Burchardus & Iuo citant ex dictis Augustini, apud quem similia reperiuntur in locis allatis sup. ead. quæst. 5. nec mirum. Sed eadem omnino verba præter vltimam clausulam leguntur in concilio Turonensi 3. cap. 42. & in adiectis capitularibus, cap. 94.*

γ ᵍ Non ligaturas.] *Hinc vsque ad vers.* prodesse. *sunt addita ex concilio, & capitularibus.*

d ¶ Et si quis hæc.] *Postrema hæc tota clausula non legitur in concilio, neque in capitularibus, sed apud Burchardum & Iuonem.*

Item Augustinus.

In plerisque vetustis exemplaribus est tantum. Item, *& in Polycarpo etiam refertur sine auctoris nomine.*

¶ Diei Aegyptiaci Ianuarij Calendæ non sunt obseruādæ. C. XVI.

5 NOn obseruetis dies, qui dicuntur Ægyptiaci ſ, aut Calendas Ianuarij: in quibus cātilenæ quædam, & commessationes, & adinuicem dona donantur, quasi in principio anni, boni fati augurio, aut aliquos menses, aut tempora, aut dies, & annos, aut lunæ, solisque cursum: quia, qui has, & quascumque diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, inutiliter, & sine causa; magis ad sui damnationem, quàm ad salutem tendit: siue qui per quosdam numeros literarum, & Lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam, vel mortē, vel prospera, vel aduersa futura inquirunt, siue qui attendunt somnialia scripta, & falso Danielis nomine intitulata, & sortes, quæ dicuntur sanctorum Apostolorum, & auguria auium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter coniugia copulāda, aut in collectionibus herbarū carmina dicunt, aut pyctaciola pro quauis infirmitate scripta super homines, vel animalia ponūt, præter symbolum, & orationem Dominicā, aut magicis falsitatibus in †grandinariis tempestatibus credunt. Qui autē talibus credunt, aut ad eorum domum eūtes, aut suis domibus introducunt, vt interrogent; sciant se fidem Christianā, & baptismum præuaricasse, & vt paganum, & apostatam, id est, retro abeuntem, & Dei inimicū, iram Dei grauiter in æternum incurrisse: nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apostolus [Siue māducatis, siue bibitis, siue aliquid aliud facitis, in nomine Dñi nostri Iesu Christi facite, in quo viuimus, mouemur, & sumus.]

De temporum quoque obseruationibus scribit Augustinus in Enchiridio ε, cap. 79.

ε ¶ Enchiridio.] *expuncta sunt voces, quæ sequebantur*, id est, manuali libro. *Absunt enim à vetustioribus.*

¶ Quo peccato ei dies obseruare, vel menses, & annos. C. XVII.

6 QVis æstimaret, quàm magnū peccatū sit dies obseruare, & mēses, & annos, & tēpora (sicut obseruant, qui certis diebus, siue mēsibus, siue annis volunt, & nolunt aliquid inchoare, eo quòd secūdū vanas doctrinas hominū fausta, vel infausta existiment tēpora;) nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pēsaremus? qui talibus ait [Timeo, ne forte sine causa laborauerim in vobis.] *Itē super epistolā ad Galatas, ad c. 4.* ¶ 7 Intelligat ſ lector ad tantū periculū animæ pertinere superstitiosas tēporum obseruationes, vt huic loco subiecerit Apostolus. [Timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis.] Quod cū tāta celebritate, atq; auctoritate per orbē terrārū in ecclesiis legatur; plena sunt tamē conuēticula nostra hominibus, qui tēpora rerum agendarū à mathematicis accipiunt. Iam vero, ne aliquid inchoetur, aut ædificiorū, aut huiusmodi quorumlibet operum diebus, quos Ægyptiacos vocant, sæpe etiam nos monere non dubitant.

5 Poly. l. 6. tit. 12.

† *al. &*

6 Beda Gal. 4. Iuo p. 11. c. 19. Pan. l. 8. c. 80.

Gal. 4.

7 Beda ibi lē. Iuo p. 11. c. 15.

ζ ¶ Intelligat.] *B. Augustinus explanās ea verba Apostoli ad Gal. 4.* Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: *ipsa tam ad gentiles, quàm ad Iudæos, referri posse demonstrat, tuncque subiungit*, Ergo eligat lector, *vtrum voiet sententiam, dummodo intelligat ad tāum, &c.*

BIBLIOTECA GRANUCOLANA

Vidam autem. CASVS. Gratianus primo tractauit de officiis clericorum. Secũdo, de causis & negotiis eorũ. Tertio, transfert se ad sacramenta. Sed quia matrimonium ceteris sacramẽtis est tempore antiquius & vsu communius; ideo de illo præmittit. Vnde videndum est quid sit matrimonium, vnde dicatur, quibus verbis instituatur, & quę sint eis impẽdimenta, quæ vt melius tibi pateant, videbis in summa huius causæ. & tractat hic de illo impedimẽto, quod est votum.

1 Poly.l.6.tit. 12. Buch.l.10.c. 50. Iuo p.11.c.75.

a ¶ *Quidã votum castitatis.*] Tractato de negotiis & ministeriis ecclesiasticis, adiungit de sacramẽtis. Primo, de matrimonio, licet alia sint digniora, & magis necessaria: & hoc ideo, cũ matrimonium magnum sit in Christo & ecclesia sacramẽtum, & tempore antiquius est, & vsu cõmunius. ‖ Antiquius, quia ante peccatum institutum. est: cõmunius, quia cũ sacramenta omnia sint in ecclesia Dei, hoc tamen apud gentes omnes est: sanctitas autem eius non est nisi in monte sancto eius, id est, vbi ecclẽsia ædificata est. Et quia de matrimonio sæpe quæritur in iudicio, ideo assignãdo multiplicia eius impedimenta tractaturus de eo, cõtinuat xcausas. Ad eius ergo euidentiã, prælibandum est quid sit matrimonium, & vnde dicatur, & vbi, & quando, & quibus verbis fuerit institutum, & quæ sint causæ matrimonij, vel quæ & quot sunt eius bona, quæ vel quot eius impedimẽta. Quid sit matrimonium habes infra ead. quæst. 2. §. 1. vbi explicabimus singula posita in descriptione. ‖ Dicitur autẽ matrimonium quasi matris munium, id est, officium. Sed quare potius dicitur à matre, quàm à patre, qui auctor est generationis, vt diceretur patrimonium? Respon. quia plura onera matrimonij subit & tolerat mulier: est enim in conceptu grauida, in partu dolorosa, in lactando, laboriosa. extra de conuer. in fi. cap. 2. ‖ Fuit autem institutum in paradiso. 32. quæst. 2. §. his ita. & ante peccatum de pœn. distinct. 2. §. Romanos. ver. Adam. causa sobolis procreandæ, vt repararetur lapsus angelorum. de consec. dist. 1. hi duo. Et fuit institutum his verbis, hoc nunc os, &c. Alij dicunt quòd aliis verbis, scilicet his: Crescite & multiplicamini. sed credo, quòd illis verbis vsus est Dominus tantum: vt præciperet carnalem commistionem: sicut patet ex eo q̃ etiam post diluuium eisdem verbis vsus est Dominus ad Noe, & filios eius iampridem vxoratos. Fuit etiam matrimonium secundo institutum post peccatum ad remedium, vt vitaretur fornicatio: vt 32. q. 2. §. his ita. ‖ Causæ autẽ matrimonij quædam sunt per quas contrahitur matrimonium, vt sponsalia & consensus. quædam propter quas: & ex his quædam sunt principales, vt vitatio fornicationis, susceptio sobolis: Aliæ secundariæ, quæ sunt multæ, vt pulchritudo feminæ, diuitiæ, amicitiæ, amicorũ copia, pacis reformatio. ‖ Bona matrimonij sunt tria: fides, proles, sacramentum. infra ead. q. 2. omne. ‖ Impedimenta matrimonij sunt 16, scilicet votũ, ordo, habitus, dispar cultus, error personæ, error conditionis, cognatio, ligatio, publicæ honestatis iustitia, enormitas delicti, impossibilitas coeundi, tempus feriarum, interdictum ecclesiæ, coactio, ætas, furor. Io. Verumtamen quædam ex his impediunt cõtrahendum, sed nõ cõtractum dirimũt: vt j. dicetur. Impedimenta prædicta in his versibus sunt collecta.

Votum, conditio, violentia, spiritualis
Proximitas, error, dispar similisque fides.
Culpa, dies vetitus, honor, ordo, ligatio, sanguis.
Quæ sit & affinis, quique coire nequit.
Additur his ætas, habitum coniunge furori.
His interdictum subditur ecclesiæ.
Hæc (si canonico vis consentire vigori.)
Te de iure vetant iura subire thori.

Habitus impedit, sed non dirimit, extra qui cler. vel vo. consuluit. B. contra: quia nec impedit secundum eum. similiter ætas impedit matrimonium & furor carens interuallo. 43. quæst. 7. neque.

‖ Matrimoniũ vnde dicitur.

‖ Matrimoniũ vbi & per quæ verba fuit institutum.

‖ Matrimonij contrahendi causæ multiplices.

‖ Matrimonij bona.
‖ Matrimonij impedimenta.

Vòd vouentes.] Hæc quę. diuiditur in duas partes, in quarum prima probat magister, per 34. auctoritates sanctorum patrum, quòd vouentes solenniter non possunt contrahere, & si contraxerint, non tenet matrimonium, & debent puniri. Secunda ibi, *Augustinus.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur an teneat matrimonium à vouente contractum. & quòd non teneat, probat vsque ad §. *his omnibus auctoritatibus.* postea probat contrarium vsque ad vltimum. §. quam contrarietatem bene soluit. supra 27. distinct. §. vlt. & intellige prima c. de voto solenni, alia de simplici. Alij dicunt, quòd prima cap. intelligitur de voto de præsenti, alia de futuro.

gium possit esse inter vouentes.
2. Secundo, an liceat sponsæ à sponso recedere, & alij nubere.

QVÆSTIO I.

Vòd vouẽtes matrimonia cõtrahere nõ possunt; multis auctoritatibus probatur.

In concilio namque Carthaginensi quarto, cap. vlt. statutum inuenitur de viduis, quæ professam † continẽtiam præuaricatæ sunt.

¶ Excommunicentur viduæ, quæ religioso habitu abiecto nuptias elegerunt. C. 1.

SIcut bonũ est castitatis præmium; ita & maiori obseruantia, & præceptione custodiendum est, vt si quæ viduæ c, quantũlibet adhuc in minoribꝰ annis d vsque ad cap. nuptiarum. an sit de futuro, quod improprie dicitur votum, id est, quædam promissio de futuro voto emittendo, vt si dico, ego promitto, q̃ vouebo continentiam post annũ mortua vxore mea, vel promitto, q̃ intrabo religionem, vel consimile. hoc impedit, sed non dirimit, vt cap. nuptiarum. & cap. sequentibus. Alij dicunt, q̃ nullum votum dirimit; quia qua ratione dirimeret votum solenne, & simplex, cum idem sit in substantia. solennitates enim non sunt de substantia, sed ipsa constitutio ecclesiæ dirimit, si post votum solenniter factum contrahatur. ‖ Ego dico, quòd nullum votum est solenne nisi cũ quis deuouet se religioni alicui, vel aliis duobus modis in sequenti cap. vnde si coram tota ecclesia diceret quis hæc verba, voueo continentiam, si contraheret, teneret matrimonium. Quæ est enim ratio quare constitutio ecclesiæ magis debeat spectare ad illa vota quæ solenniter fiunt, quàm ad priuata, dummodo possit ecclesiæ constare siue per testes, siue per confessionem propriam alicuius, quòd votum fecerit? quàm cito enim constat ecclesiæ per confessionem, vel per testes, dicitur notorium, & sic deberet ecclesia dirimere matrimonium post illud votum contractum. Io. ‖ Tu breuiter dicas, quòd professio tacita vel expressa alicuius religionis impedit contractum & contrahendum, extra de reg. vidua. & 27. distin. quod interrogasti. & extra de reg. consulti. & c. statuimus. & præcedenti c. quæ ead. expresse hoc dicunt, quòd cum aliquis dicit, deuoueo me huic religioni, ibi professio continentiæ tacita intelligitur, & religionis expressa. Ordo similiter impedit si est sacer: nam ibi intelligitur tacita continentia facta cum solennitate, & ex constitutione ecclesiæ. & ita semper conditio tacita vel expressa, vel constitutio ecclesiæ solennizat votum. Sic mihi Bar. Brix. videtur dicendum. extra qui cler. vel vouen. cap. rursus.

ADDITIO. De hoc etiam no. 22. distin. quidam. extra qui cler. vel vo. rursus. quod per Innocent. extra de reg. porrectum. & not. de vo. per tuas. & in cap. proxi. &c.

Sicut bonum. CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd votum castitatis est magnum, & ideo magna dema dicitur, quòd votum castitatis est magnum, & ideo magna dema dicitur, quòd votum castitatis est magnum, & ideo magna demerit obseruantia custodiri. In secunda parte pœna imponitur transgressoribus: quia & damnationem habebunt, & à cõmunione aliorum separabuntur. nam si vxor, quæ frangit fidem marito est puniendi, multo magis quæ non seruat fidem Christo. In tertia parte dicitur, quòd si aliqua Deo deuota fuerit per vim oppressa, & delectione libidinis postea habitare cum raptore consenserit, pœna superius dicta tenebitur. Secunda pars incipit ibi, *Vt si quæ.* Tertia ibi, *Quæ etsi.*

c ¶ *Vt si quæ viduæ.*] licet de illis specificet, de omnibus intelligi debet.

d ¶ *In minoribus annis.*] videlicet xxv. anno, vel xij. vel xiiij. ‖ Et dicuntur minores annis multipliciter, quantum ad diferetionem vsque ad vij. C. de iure deli. si infanti. Item quantum ad matrimonium vsque ad duodecimum in femina, in viro vsque ad decimũ quartum annum. Item quantum ad factionem testamenti vsque ad xiiij. annum, in masculo, in femina vsque ad xij. ff. qui test. fa. pos. qua ætate. in princ. 2. q. 6. §. diffinitiua. Item quantum ad restitutionem, vsque ad xxv. annum. ff. de mino. l. 1. hic autem vocat minores qui sunt infra xxv. an. nam aliter pater posset eos reuocare si essent infra xij. vel xiiij. an. vt 20. quæst. 2. cap. 1. & 2. Sed quare non restituitur puella infra xxv. an. vt habitum

quem

‖ Matrimonium à vouente contractum, vtri teneat.

b ¶ *Quòd vouentes.*] Hic intitulatur q̃stio prima. ‖ qua quæritur an teneat matrimoniũ à vouente contractum, & q̃ non teneat, probatur vsq; ad §. his omnibus auctoritatibus, postea allegat in contrarium vsque ad §. vlt. & hanc contrarietatem soluit satis bene 27. dist. §. vlt. quòd videlicet prima cap. intelliguntur de voto solẽni, alia de simplici, arg. extra q̃ cler. vel vo. memoriamus. Ja. ea. cap. 1. vbi dicitur, & veste laicali sub testimonio episcopi. H. ‖ dicit, q̃ non refert an sit simplex votum, an solenne: quia vtrũque dirimit matrimoniũ, solẽnitates enim ipsę non sunt de substantia voti. Sed hoc refert an sit votũ de præsenti cum solẽnitate, siue sine illa, vt voueo continentiam, hoc impedit & dirimit. sic intelliguntur hæc c. prima

‖ Votum solẽne quod dirimat esse.

‖ Professio tacita vel expressa impedit matrimonium.

quem susceperit, possit deponere, sicut in aliis cõtractibus? Respon. quia non est læsa, quia ei nubit quo meliorem non potest inuenire, iuxta illud Agnetis, illi sum desponsata cui angeli seruiunt, &c. & minor non restituitur nisi cum læditur. ff. de minor. verum. §. sciendum.

a ¶ *Immatura.*] id est, non matura. nam viduæ ante annum xl. non velantur: vt 20. q. 1. sanctimoniales. vel duæ dictiones sunt in ætate matura thoro. iuxta illud:

Iã matura thoris plenis adoleuerat annis
Virginitas.

b ¶ *Sub testimonio.*] nam ita solẽnizatur votum (vt dicunt quidam) cum scilicet, accepit vestem ab episcopo: vt hic, vel de manu presbyterorũ vel ministri 20. q. 1. vidua. Quod credo, dum tamẽ omittat votũ. Nam aliàs vestes tantum accipiẽdo non obligatur solenniter, sed simpliciter. extra qui cler. vel vo. cõsuluit. vbi etiam habes, quòd solẽnizatur votum in manu abbatis vel abbatissæ. Item solẽnizatur si p̃ seipsam recipiat habitum, & incipiat cum aliis cantare in ecclesia. J. ead. vidua. ‖ Et not. q̃ votũ continentiæ solẽnizatur tribus modis tãtum. Sacri ordinis susceptione. 28. dist. diaconi. Secũdo, dum accipit vestem sacram à quocumque: dum tamen post susceptionem incipiat cohabitare cũ aliis monachis & monialib⁹ in ecclesia. infra ead. vidua. Tertio, cum ita dicit coram episcopo vel abbate vel abbatissa, vel coram tribus vel duobus testibus, ego deuoueo me huic religioni. ‖ Hoc enim aliud est, & aliud cũ dico, ego voueo continentiam. deuotus enim religioni nõ posset contrahere ita quòd matrimoniũ teneret. nec mirum, cũ etiam iam contractum matrimoniũ religio dissoluat. extra de cõuer. cõiug. ex publico, sed in voto continentiæ secus. non enim votum dirimit. vnde si corã tota ecclesia diceret, voueo continentiã, per hoc nõ solẽnizatur votũ, nisi velis dicere, q̃ tale votũ nõ dirimit, sed cõstitutio ecclesiæ sup voto facta. Nã si votũ dirimeret, quare potius vnũ quã aliud, si hoc haberet ex sua natura? & ita dirimeret votum simpliciter, quod Auguſt. non vult. J. e. nuptiarum. Dic ergo votum numquam solennizari, nisi tribus modis prædictis. & ita exaudi quod hic dicitur. Ioan. Tu dicas: vt s. dixi in glossa illa, hic intitulatur. circa fin, verſic. tu breuiter. in summa quæstio. Barth. Brix.

‖ Votum continẽtiæ tribus modis solẽnizat. ‖ d præsenſe

‖ Votus an impediat dirimat matrimoniũ.

‖ Habitus solus non solẽnizat votum.

e ¶ *Non coactæ.*] tunc enim secus esset. extra quòd metus causa perlatum.

f ¶ *Postea.*] argument. quòd non excusat vis præcedens, si postea sequitur consensus, vt 34. quæst. 1. cum per bellicam. & extra de eo qui dux. in mat. significauit.

b Arg. 1. q. 1. constat. ff. de re milit. non omnes. §. qui raptus. Arch.

Item ex epistola Gregorij missa ad Bonifacium.

¶ *Sic etiam citant ceteri collectores. Habetur autem & paulo etiam copiosius, in capitularibus adiectis, cap. 215.*

¶ De viduis, & virginibus, quæ à religionis proposito discedunt. C. II.

Iduas.] Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd viduæ quæ viduitatis votum deseruerunt, damnari debent, & à cõmunione aliorum expelli. In secunda parte dicitur q̃ virgines, quæ virginitatis votũ dimittunt, agere pœnitentiam de hoc debẽt, & à cœtu hominum separari. nam si cõtractus qui fiũt cum hominibus, seruãdi sunt; multo fortius cõtractus qui initur cum Deo, debet seruari. In tertia parte dicitur: si virgines q̃ sic peccant, grauiter puniãtur; multo fortius viduæ puniri debent: cum iam sint virorum libidine satiatæ. Et quòd puniri debeãt, probat tribus auctoritatibus Gregor. scilicet Apostoli, Moysi, & prophetæ: & vna ratione. Secunda pars incipit ibi, *De virginibus.* Tertia ibi, *Si virgines.* Hæc vero verba sunt Innocent. *Si virgines.* verba sunt Gregor. *Apostatauerũt*, id est, retro abierunt. Seq. c. patet.

1 Sent. 4. dist. 38. Anſ. l. 11. c. 177. Burc. l. 8. c. 45. Iuo p. 7. c. 63. Pan l. 3. c. 204. 1. *Tim.* 5.

g ¶ *Hæ vero.*] Hanc literã intelligit Cardinalis de voto simplici propter illud, nondum tectæ: & illud, nondum velatæ: & illud, à Domino, quasi dicat non ab ecclesia. & illud, aliquanto tempore, id est, tribus annis. 27. distin, si vir. sed nos intelligimus de voto solenni: ‖ quia publica pœnitentia, de qua subditur, non imponitur pro fractione simplicis voti. argum. 27. distinct. si vir. Item inutiliter argumẽtaretur Gregor. de talib⁹ virginibus ad viduas solenni voto obligatas. Vnde intelligas illud, necdum sacro velamine tectæ & velatæ, non de velo consecrationis, sed de velo professionis: quod velum consecrationis non datur ante xxv. annum. 20. quæst. 1. placuit.

‖ Pœnitentia publica nõ est violatoribus voti simplicis ponenda.

h ¶ *Velamine.*] extra de regu. vt clerici.

i ¶ *Simulauerint.*] argum. ‖ quòd voti simulatio sicut ipsa professio obligat quemquam, vt c. proxi. neque. & distin. 27. quod interrogasti.

‖ Voti simulatio obligat.

k ¶ *Aliquanto.*] x. ann. infra eadem deuotam. secundum nos. Io. tamen dixit, aliquanto, quia arbitrarium est huius pœnitentiæ tempus, licet ordinarie dixerim esse decem annos.

l ¶ *Contractus.*] hic large sumitur hæc appellatio, vt etiam comprehendat contractus stricti iuris: quia in nullo dolus interuenire debet. C. de præscript. x. vel xx. an. l. si fraude.

m ¶ *Quãto magis.*] J. ea. q. c. hæ vero. cõtra. in fi. Sol, ibi loquitur de virgine illa, quæ velũ cõsecrationis accepit: quæ si præuaricata sit, plus peccat quã vidua: hic loquitur de ea quæ non accepit velũ cõsecrationis: vnde videtur minus peccare quàm vidua. vel quod respectu magis videtur virgo peccare quàm vidua, quia à maiori bono cadit.

n ¶ *Consortio.*] arg. de pœniten. distinct. 5. consideret. in fin. vbi dicitur: Timeat docta experimento quod ignorauit virgo.

‖ Continentia difficilior est virginibus quàm viduis.

o ¶ *Vsæ sunt.*] dicit Hieron. ‖ Libido in virginibus maiorem patitur famem, dum dulcius esse putant quod nesciunt.

a ¶ *Lætabitur.*] non de vindicta quam videt: sed quia non est in illa & quia non commisit consimilia.

b ¶ *Manus suas laua. in sang. peccato.*] id est, ‖in pœna, id est, propter pœnam quam videt: quia cum stultus punitur, sapiens fit astutior: vt 23.q.6.vides. & exemplis citius discitur quis ad benefaciendum, & ad vitandum crimen, de pœn. dist. 2. citius. vnde dicitur,

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

¶ *Neque viduas.*] ¶ *Proposito.*] id est votō. ‖Not. quòd votum secundum diuersos status diuersa sortitur vocabula. Primo enim est cum quis in origine disponit aliquid boni facere, & tunc dicitur deliberatio: vt 17.q.1. cap. qui bona, 2, & hoc infringere veniale est. Quādoque procedit, & proponit idem se firmiter facturum: & dicitur propositum. 17. q. 1. cap. 2. & q. 2. nos nouimus. huius fractio veniale est secundum quosdam, sed grauе est ª, hæc matrimonium contractum dirimit impedit, sed nō dirimunt iam contractum. si vero accedat obligatio, dicitur votum: cuius fractio mortale peccatum est, & impedit matrimonii cōtrahendū, & dirimit iam contractū, si solenne fuerit. 27. dist. §. vlt.

d ¶ *Diuturna.*] manifestum; nam & idem esset si per momentum. argu. ĵ. ead. viduas. nec ideo minus vēditio tenet, ꝙ, &c. C. de contrahent. empt. non idcirco. Vel potest hoc intelligi quādo non expresse se religioni obligauerūt: quo casu exigitur, ꝙ per aliquod tēpus fuerint in monasterio cū aliis: quod tēpus potius est ad arbitrium boni viri referendum, quàm aliter determinādum. arg. extra de dona. Apostolicæ. ff. de iur. deliber l. 1. ff. de solu. quod dicimus. Vel dic hoc tēpus trium dierum esse extra de reg. ad nostram. licet quidam illud intelligant de illetteris: vt 20. q. 3. constituit.

Nec aliqua.] CASVS. Hoc c. dividitur in duas partes. In prima dicitur, ꝙ quædam erant sanctimoniales, quæ cum viris iacentes se corrumpi nō permittebāt, & hoc in suam excusationem allegabāt. contra quarum excusationem loquitur hic Cyprianus eas grauiter reprehēdens: quia in aspectu talis membri oculus sæpe fallitur. & præterea si membrum illud sit incorruptum, animā tamen potest esse corrupta: vnde delinquere videntur. nam si sponsus videns sponsam suam in amplexibus alterius irascitur: multo fortius Christus de sua sponsa hoc faciente irascitur & dedignatur. In secunda parte dicitur, quòd si tales voluerint pœnitere, & inueniantur integræ, recipi debent in suo statu: quæ si postea cum supradictis viris familiaritatē habere videantur, eiiciantur: nec postea recipiantur de facili. & si aliqua talium fuerit inuenta corrupta, post pœnitentiam redire poterit ad ecclesiam. quæ si de cetero peccauerit, amodo non recipietur: ne scilicet præbeat ceteris exemplum ruinæ. Secunda pars incipit ibi, *Quòd si. Exomologesi.*

vomitum sunt reuersæ, à nobis, & ab omnibus fidelibus à liminibus ecclesiæ, & à cœtu fidelium vsque ad satisfactionem sunt eliminādæ; & carceribus tradendæ, quāliter iuxta apostolum Paulum tradentes huiusmodi hominem Satanæ, vt spiritus eius saluus sit in die Domini? De talibus enim & Dominus per Moysem loquitur, dicens [Auferte malum de medio vestri.] De quibus & per prophetam ait [Lætabitur ª iustus, cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine ᵇ peccatoris.] De talibus namque, & eorum similibus, atque eisdem consentientibus dicitur [Quia non solum, qui faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus,] rei sunt.

Item ex decreto Gelasij Papæ ad Sicilienses episcopos missō, c. 9.

¶ *Burchardus & Iuo parte 7. cap. 64. citant idem vt Gratianus: sed in parte suo eadem parte, cap. 144. ex Gelasio ad Cæsarium, cap 4. Extat autem in epistola Symmachi ad Cæsarium, cap. 4. eumque citat Polycarpus.*

¶ Transire non possunt viduæ, & virgines post religionis propositum ad nuptias. C. III.

1 NEque viduas ad nuptias transire patimur, quæ in religioso proposito ᶜ diuturna ᵈ obseruatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monasteriis ætatem peregisse contigerit.

Item Cyprianus ad Pomponium de virginibus.

¶ Exquolibet sensu corporis mulier corrumpi potest. C. IIII.

NEc aliqua putet se posse hac excusatione defendi, quòd inspici, & probari possit, an virgo sit: cū & manus obstetricum ᵉ, & oculi sæpe fallantur ᶠ: & si incorrupta inuēta fuerit virgo ea parte, qua mulier potest esse, potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrumpi potest, & tamen inspici nō potest. Certe ipse concubitus ᵍ, ipse cōplexus, ipsa confabulatio, & osculatio, & coniacentium duorū turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris, & crīminis confiteatur ʰ? Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cum altero videat; nonne indignatur, & fremit, & per zeli dolorem † fortassis ⁱ & gladium in manū sumit? Quid Christus Dominus, & iudex noster, cum virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatam, iacere cum altero cernit ᵏ; quàm indignatur, & irascitur? & quas pœnas incestis eiusmodi cōiunctionibus comminatur? Cuius vt gladium spiritalem, & venturum iudicij diem vnusquisque fratrum possit euadere, omni consilio prouidere, & laborare debemus.

Idem in eadem epistola.

¶ De eodem. C. V.

QVòd si pœnitentiam ˡ huius illiciti concubitus sui egerint, & à se inuicem recesserint; inspiciantur iterum ª virgines ab obstetricibus diligenter: & si virgines inuentæ fuerint; accepta ᵐ communione ad ecclesiam admittantur: hac tamen interminatione, vt si ad eosdem masculos postmodum reuersæ ⁿ fuerint, aut si cum eisdem in vna domo ᵒ, & sub eodē tecto ᵖ simul habitauerint; grauiore censura eiiciantur, nec in ecclesiam postmodum facile ᑫ recipiātur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint, & deprehensæ; agant pœnitentiam plenam ʳ: quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est: & ideo æstimato iusto tempore, postea exomologesi ˢ facta ad ecclesiam rēdeat. Quòd si obstinate perseuerāt, nec se ab inuicem separant; sciant se cum hac sua impudica obstinatione numquam à nobis admitti in ecclesiam posse: ne exemplum ceteris ad ruinam delictis suis facere incipiant: nec putent sibi vitæ, aut salutis constare rationem, si episcopis, & sacerdotibus obtemperare noluerint.

ª ¶ Iterum.] *In codicibus Cypriani impressis & octo manuscriptis, quæ Romæ ad operum ipsius emendationem collata fuerunt, legitur*, interim: *quæ varietas notatur etiam in glossa.*

id est, confessione sua facta. Sequens cap. patet.

e ¶ *Obstetricum.*] arg. ‖ contra illam probationem, quæ fit per obstetrices, ꝙ nulla sit valida: sed tamen contra adulterum. ĵ. e. c. bene recedam: dum tamen peritæ mulieres sint. ff. de ven. inspi. l. 1. arg. contra. C. quādo tutor vel curator esse desi. l. indecorā. vbi reprobatur ‖ abatio per aspectū corporis. & 32. q. 5. nec solo, & ĵ. 33. q. 1. quod autem. & ca. fi quis contra. Ibi enim in veritate viri, hic stat in veritate mulieris: sed ibi solūtur. si eīn duæ vel tres nobiles probæ mulieres diterent virginē non esse cognitā à viro, harum testimonio stabitur. 21. q. 2. si quælibet.

f ¶ *Fallātur.*] argum. ‖ cōtra testimonium visus: sæpius tamē non fallitur: & ideo admittitur testimoniū de visu. nā ad ea quæ frequenter fiunt, iura adaptantur, &c. ff. de legi. nam ad ea.

g ¶ *Concubitus.*] ‖ hic enim est vnus casus quo per exteriora interior vo lūtas dinoscitur. per cōfabulationē enim, & amplexū, & huiusmodi deprehēditur fuisse corrupta. fi. 31. q. 2. cap. 18. 50. distin. fi quis præpostera. 34. q. 1. non satis. dist. 50. fi quis diaconus. & 32. quæst. 5. nec solo.

h ¶ *Confiteatur.*] quia ex eis præsumitur adulterium. 32. q. 1. dixit. C. de adult. quamuis.

i ¶ *Fortassis.*] de facto: ‖ quia non licet viro interficere adulterum. ff. de adul. marito. niſi post denuntiationem.

k ¶ *Cū altero cernit.*] propter talem suspicionem poterit eam accusare: vt 32. q. 1. dixit Dñs.

l ¶ *Quòd si pœnitentiam.*] Iterū, id est, sæpe. ff. de eden. veluti. §. hæc vox iterum. aliàs interim.

m ¶ *Accepta.*] ꝑmissa tamen pœnitentia.

n ¶ *Reuersa.*] arg ‖ per reiterationē peccati aggrauari pœnam: & peccata iterata grauius esse puniēda. arg. 15. q. vltima, hi qui.

o ¶ *Domo.*] argum. ex hoc loco præsumi contra aliquem. argum. 18. quæst. 2. dissimmus.

p ¶ *Tecto*] tectum hic appellat quēlibet locum priuatum. 35. q. 6. ab isto.

q ¶ *Facile*] non. ‖ q ꝑ aliquis monach⁹ vel monacha semel deliquit, nō ideo statim debet abiici: sed si secundo peccat, difficilius debet reconciliari: si tertio, tunc detruditur in aliud monasterium: vt infra eadem peruenit. sed si clericus aliquis peccauit, statim prima vice potest expelli: vt 48. distinct. quoniam multa.

r ¶ *Plenam.*] id est, publicam ᵇ. ‖ Ex hoc volunt quidam quòd sancti monialis possit agere solemnem pœnitentiam: nec impeditur consecratio: quod est contra illud quod de clerico dictum est. supra dist. 50. cap. his vero. Vel plenam, id est, x. annorum. infra ead. deuotam.

s ¶ *Exomologesi.*] id est, confessione facti sui. sed dic, i. pœnitentia. vel satisfactiōe pars enim hic ponitur pro toto secundū synecdochen. cōfessio enim est pars pœnitētiæ, & maxima. de pœ. di. 1. quē pœnitet.

ª *Si quis*

[Pœna satisfactionem efficit.

[Votum diuersa sortitur vocabula.

1. Cor. 5. Deut. 13. Psal. 57.

Rom. 1. [Id est gratiosius quàm primum peccatū, secundū Hug. qui dicit: si nuptiæ cancellatis optimis habentes, & his quæ dicuntur hic breuiter dicendā est, quid eum quis votū fecit Vel profiteatur se mōna. hum fieri vel aliud, si est sacramentis & differētē, indissolubiliter tenētur ad hoc, ibidem lib. 6. de regu. qui post votum. Arch.

[Poly. l. 4. tit. 15. Cur. l. 8. c. 46. Iuo p. 7. c. 64. & 144. Paul. 4. c. 203.

[Probatio per obstetrices sæpe decipit. Ideo.

[Vir nullo modo adulterā interficiat.

[Natura nihil punitit esse dependenti.

[ad. l. 3. cap. 10. Burc. l. 8. c. 30. Iuo p. 7. c. 35. Pan. l. 4. c. 197.

[Religio sæpe ibi potest in bono accipi.

[Testimonii visus quando sufficit.

[Vide quod no. Sup. ex. c. 1. infra. no. 2. dicto. sequē. & ibi. q. 2. notatum.

[Quæ. l. 9. c. Bar. l. 48. Imp. p. 2. c. 6.

[Adrianus Episcopus

[Non deuouentis se religioni, sed quos deuouentur.

[Pœnitentiæ non recipiendæ.

[Monachus sæpius peccans grauiter punitur.

[Peccatis grauibus ex causa punienda.

[Publicus.

[Clericus adulter.

[Virgines.

[Virgines.

[Virgines

Item contra extra de pœnitent. & remiſ. quod quidam extra de ſent. excommunic. cum non ab homine. §. in articulo. tamen ductus fuit ad hoc per cap. infra eadem deuotam. & 15. quæſt. vlt. hi qui. Vel dic, ad pœnitentiam fructuoſam: ‖ quia non valet ad vitam æternam pœnitentia de vno peccato, cum quis remanet in alio. Magiſter intellexit hoc capit. de excommunicato: tamen bene eſt iniungenda pœnitentia exiſtentibus in mortali, & etiam adhuc peccare volentibus, vt extra de pœnitent. & re. quòd quidam. de pœniten. diſtinct 3. ſi quis autem. & diſtinct. 5. falſas.

‖ Pœnitentia vnius peccati non prodeſt ad ſalutem in altero exiſtenti.

I *Mpudicas.*] CASSIVS. Quidã monachi cum quibuſdã monialib⁹ publice contrahebant: vel cum eis publice in fornicatione morabãtur. Et ideo ſtatuit concilium Triburien. vt tales in ergaſtulis detrudãtur, vt poſſit tãtum facinus pœnitẽtia digna purgari: quibus in fine viaticum ex miſericordia cõcedetur. Seq. cap. patet. *Libere*, id eſt, publice.

a ‖ *Filios.*] qui erunt ſerui eccleſiæ. 15. q. vlt. cũ multæ. ‖ Sed quid ſi monialis ſuſcepit ſobolẽ ex clerico vel monacho: cui eccleſiæ applicabitur: vtrique enim facta eſt iniuria? Videtur quòd monaſterio matris: quia ſequitur partus matris cõditionem. 32. quæſt. 4. liberi. Dico quòd vtrique: ſi vtriq; ſit facta iniuria. maxime ſi hoc in duplici monaſterio contigeret. 18. quæſt. 2. in nullo.

‖ Polyp. l. 4. tit. 34. Anſ. l. 7. c. 188. Bur. l. 8. c. 29. ‖ Filius monialis ex monacho genitus cui monaſterio applicabitur.

b ‖ *Cœtu.*] id eſt, communione fratrũ vel monialium: quæ ſi retruderetur in carcerẽ [a], in ſuo monaſterio tamẽ dicitur eſſe. ſic non eſt contra. ſ. ead. ſi quis rapuerit. vel illud cũ propriũ monaſteriũ redarguitur de nimia negligentia.

[a] id eſt, in alio monaſterio quàm in p. oprio.

c ‖ *Pœnitudinis.*] i. pœnæ in purgatorio. & ignis iſte excedit omnem pœnã huius vitę. de pœ. diſtinct. vlt. cap. vlt. in fi. ‖ Et ſunt duo ignes purgatorij, vnus in futuro, alter in hoc ſæculo, vt pœnitentia.

‖ Purgatorij duo ſint ignes.

d ‖ *Solius.*] infra ead. virginibus, & ca. ſi quis. contra. §. diſtin. 50. pœnitentes. contra ſup. 36. q. 7. de his. contra. Sol. Omnes viæ Domini miſericordia & veritas.

‖ Pol. ibidem. Burc. l. 8. c. 30.

e ‖ *Miſericordia.*] ſed nonne hoc eſt de iure communi? vtique. argu. diſtinct. 50. pœnitentes. quod tamen de iure communi fit, & de miſericordia fieri dicitur. arg. 33. quæſt. 2. admonere.

f ‖ *Virginem.*] ‖ *Confitentibus.*] §. 50. diſtinct. cap. 3. §. 82. diſtinct. presbyter. §. 15. q. vlt. ſi quis presbyter. ſ. 35. q. 8. cap. vlt. & 33. quæſt. 2. cap. vlt. & 34. q. vlt. cap. vlt. & 36. q. 2. raptores.

‖ Epiſcop⁹ diſpenſat in inceſtu.

g ‖ *Auctoritatem.*] ‖ & ita poteſt epiſcopus diſpenſare in inceſtu, qui maior eſt adulterio. ſed contra extra de iud. at ſi clerici. nam tantum ibi permittitur diſpenſare in adulterio, & in minoribus. Dicunt quidam quòd in tali inceſtu qui incidit in adulterio, poteſt: aliàs non. ſed contra ff. de adulter. vim paſſam. §. præſcriptione [b]. vbi dicitur, q; ſi adulterium & inceſtus ſurgunt ex eodem facto, præſcriptio quinquennij poteſt opponi adulterio, vt poſt non poſſit de eo agi: ſed de inceſtu agi poteſt etiam poſt quinquennium. ſecundum nos planum eſt, qui dicimus quòd epiſcopus diſpenſare poteſt vbicumque non prohibe-

b Argu. huius §. dicebat Vin. quòd epiſcopus cum tali clerico q. commiſtica adulteriũ inceſtuoſa.

‖ *Si publice poſtea.*] *In epiſtolis olim Coloniæ, ac Lutetiæ impreſſis legitur*, ſi poſtea nupſerint, vel publice, vel occulte corruptæ fuerint. *In editione conciliorum Colonienſi duobus, & tribus tomis*, ſi poſtea vel nupſerint publice, vel occulte corruptæ fuerint. *In poſtrema autem quattuor tomorum*, ſi poſtea vel publice nupſerint, vel ſe clanculo corruperint.

Item ex concilio Triburienſi, c. 6.

‖ *Caput hoc habetur in epiſtola prima Syricij, & in codice canonum eſt, cap. 15. inter decreta ipſius: quem etiã citant Burchardus, & Anſelmus. Pars tamen aliqua huius capitis eſt, in cap. ſi quis ſacro. infra eadem, quod quidem habetur in concilio Triburienſi, quòd extat.*

¶ Abbatiſſa eliminanda, & ergaſtulis retrudenda ſunt monachorum, vel monacharum impudicæ perſonæ. C. XI.

1 I Mpudicas, deteſtabileſq; perſonas monachorũ, atque monacharum, quæ abiecto propoſito ſanctitatis, illicita, atque ſacrilega cõtagione ſe miſcuerunt, & in abruptum [a] cõſcientiæ deſperatione perductæ, de illicitis complexibus libere filios [b] procreauerint; à monaſteriorum cœtu [b] eccleſiarumque conuentibus eliminandas eſſe mãdamus: quatenus retruſæ in ſuis ergaſtulis, tantum facinus lamentatione continua deflentes purificatorio poſſint igne pœnitudinis [c] decoqui; vt eis vel ad mortem ſolius [d] miſericordiæ [e] intuitu per communionis gratiam poſſit ſubueniri.

a ‖ Abruptum.] *Sic eſt emendatũ ex multis editionibus epiſtolarum Syricij, & codice canonum Antea enim legebatur*, in arbitriũ conſcientiæ propriæ deſperatione.

Item ex eodem.

‖ *Hoc eſt xvj. caput concilij Chalcedonenſis ex verſione Dionyſij: cuius pars citatur infra, cap. ſacro.*

¶ Monachus, & virgo homine conſecrata, ſi nupſerint, excommunicentur. C. XII.

2 V Irginem, quæ ſe Deo conſecrauerit, ſimiliter & monachum decernimus nõ licere nuptialia iura cõtrahere. Quòd ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes; excommunicentur. Confitentibus autem decernimus, vt habeat auctoritatem [g], ciuſdem loci epiſcopus miſericordiam, humanitatemque largiri.

Item ex eodem.

‖ *Caput hoc à Burchardo, & Iuone Paſchali tribuitur.*

¶ Diuersarum ordinationum ſe abſtinere, qui ſacrificium offerre non [illegible] C. XIII.

3 ET ergo, qui ſanctimoniali bus ſcientes [h] matrimonio ad iniuriam Chriſti copulati ſunt; iuxta cenſuram zeli Chriſtiani ſeparentur, & numquam eis concedatur coniugali [i] vinculo religari: ſed in pœnitentiæ lamentis ſe vehementer, dum viuunt, afficiant [k].

Item ex eodem.

‖ *Caput hoc in epiſtola prima Gelaſij eſt num. 22. & in codice canonum inter ipſius Decreta, cap. 20. Refertur quoque in capitularibus l. 1. cap. 106. & in Polycarpo Gelaſij nomine.*

¶ Sacra commixtione priuatum, qui ſacris virginibus ſe [illegible] C. XIIII.

4 V Irginibus ſacris ſe quoſdam temere ſociare cognouimus, & poſt dicatum Deo propoſitum inceſta [l] fœdera, ſacrilegaque miſcere. Quos protinus æquum eſt à ſacra communione detrudi; & niſi per publicam, probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Sed tamen his viaticum de ſæculo tranſeuntibus, ſi digne [m] pœnituerint, non negetur.

Item Gregorius.

‖ *De hac eadem re videtur ſcripta epiſtola Mariniano epiſcopo, lib. 8. regeſti, epiſ. 9. Caput tamen hoc vel ex alia epiſtola eſt acceptum, vel in eo multa ſunt immutata.*

¶ In monaſterio reuocetur, ac recludatur, qui à fornicatione recedere noluerit. C. XV.

P Eruenit ad nos, quòd quidam vir nequiſſim⁹ diabolico inſtinctu de monaſterio ſuaſerit exifini ſicut cum cõſanguinea. 35. q. 3. de inceſtis. Et adulterium cõmittit, qui ſponſam alterius corrumpit. Item ſacrilegiũ: quia eſt res ſacrata. ‖ Sed quæri ſolet an iſte accedens ad monialem committat tria peccata nomina. Nos dicimus non eſſe dubium quin tria peccata committat quo ad accuſationẽ: non autem in veritate plura ſunt quo ad actus quã quo ad accuſationẽ: non autem in veritate plura ſunt quo ad actus tat quo ad accuſationẽ: non autem in veritate plura ſunt quo ad actus tum. ſed adulterium hoc maiori pœna purgandum eſt, quàm ſi non eſſet inceſtuoſum: vt 32. q. 7. §. ſunt enim. & ita dicit lex, quòd ſi quis puniri debet propter adulteriũ: plus debet puniri ſi illud inceſtuoſum ſit. ff. de quæſtio, ſi q̃s viduã. Hoc ergo intellige ſicut illud ext. de teſti. ſicut. quia pœnitentia ibi, & pro adulterio & pro periurio imponitur.

n *Eruenit.*] *De monaſterio.*] ‖ probatur ex hoc capitulo, q̃ licet pluries monachus & monacha exierint de monaſterio: abbas compellẽdus eſt eum vel eam pluries recipere: vt ſupra eadem nec ali

‖ Nubere de ceteris nõ poſſunt ſanctimonialibus copulati.

l al. ſi tamen

‖ Monialem cor. ſponſa, ſi plex peccatũ committit.

‖ Monachum pluries exeũtẽ ſi ſæpius recipere.

nec aliqua. & 16. quæſt. 1. quidam monachi. & infra ead. & quia, licet clericus ſtatim deponi poſſit qui deliquit: vt 48. diſt. quoniam multa.

V Iduas quæ.] CASSIVS. Dicitur hic, quòd ſi vidua ſponte ab altari velum cõuerſionis accipit, debet in eo propoſito perpetuo remanere: nec debet poſtea nubere: ne ſpiritui ſancto mentiatur.

a ‖ *Ab altari.*] virgo, & non vidua. ‖ ideo velatur ab epiſcopo vel ſacerdote, quia virgo typũ gerit eccleſiæ in hac deſponſatione, quæ pura & virgo vni nupſit viro, id eſt, Chriſto: & in ſignũ huius rei velatur à vicario Chriſti vel ſacerdote: quia à Chriſto recipitur in coniugium, in cuius perſona dictum eſt: Annulo ſuo fubarrhauit me Dominus. ſed vidua non gerit in tali caſu typum eccleſiæ ſicut virgo: cum non ſit integra mente & corpore: vnde nõ fic cõiungitur Chriſto vt repræſentet cõiunctionem eius & eccleſiæ. Vel ideo non velatur à ſacerdote, quia ſacerdos prohibetur ſecundis nuptiis intereſſe, & ſuper ſecundo nubentes fundere benedictionem. ‖ Non enim quæ ſecundo nubit, benedicitur. argu. extra de ſecun. nup. c. 1. Sed vidua quaſi ſecũdo nubit: quia primo homini: poſtea Chriſto: & ideo quaſi celebranti ſecũdas nuptias ei non porrigitur velum à ſacerdote: ſed ipſa accipit deſuper altare. Cõtrariũ videtur innui. 20. quæſt. 1. vidua. ſed ibi de veſte tãtum loquitur, vel de velo [a] profeſſionis, nõ conuerſionis, vel à preſbytero poteſt velari, ſed non ab epiſcopo: vt 20. q. 1. de votis. in fi. B.

‖ Virgo velatur ſuperſtitioſe. C. ead.

1 Conc. Tribu. cap. 33. Bur. l. 8. c. 38. Iuo p. 7. c. 157.

a Iſtud, vel, vſq; ad ſequẽs vel, non poſſit fieri L. & crede quòd non ſit ſponsatur. ſpiritũ.

‖ In codice dicitur, ſed in concil. tom. 1. habetur cap. 22.

b ‖ *Velamen.*] id eſt, profeſſionem. Nam velum cõuerſionis nihil aliud eſt quàm ipſa conuerſio.

c ‖ *Permanere.*] tamẽ ſola ſuſceptio veli nõ ſolennizat votum, niſi ſequatur profeſsio: vt extra de conuer. coniug. ex parte.

‖ Iuo. c. 2. Impugnãdus.

d ‖ *Iuerum.*] id eſt, ſicut fecit in lapſu primi parẽtis. & dicas hoc aduerbium, iterum, reſpicere primam præuaricationem. ſ. de conſecrat. diſt. 4. quæris. & eſt ſimile aduerbium. 96. diſtin. cum ad verum. nam ibi dicit, rurſus in infernũ.

S *Iuis ſacro.*] CASSIVS. Dicitur in hoc cap. quòd ſi quis cum ſacra virgine in luxuriam fuerit præuaricatus, coniugiũ contrahendo cum ea: ſecundum Gelaſium debent tales à communione ſeparari: nec recipi debẽt niſi poſt pœnitentiam, & concilium Chalcedonenſe, idem dicit: & Syricius Papa ſtatuit tales in ergaſtulis ad agendam pœnitentiam detrudendos: & ideo ſtatuit concilium Aurelian. & verbo Domini, & auctoritate canonica, vt tales ſeparentur, & ſacramento adſtringantur, ne de cetero ſub eodem tecto habitent.

e ‖ *Capitulo vigeſimo.*] quod non habemus.

f ‖ *Chalcedonenſi.*] ſ. e. q. c. ſi qua virgo. 35. q. 6. ab iſto. §. ea. quod ſi.

g ‖ *Et iuramento.*] numquid erit idem de omnibus clericis cum accipiunt de fornicatione vel de adulterio pœnitentiam [b]? Non, ne labantur in periurium: vt extra de cohabit. cleric. clericos autem. Ioan. Vel hic loquitur cũ publice contrahunt matrimonium: tibi de occultis. 50 dist. de his vero. & c. ſacerdotes. B.

b Quod dicit glo. dicas vt & quando nõ incidentem in fornicationem dãnatam per excommunicationem cauſa nis tenentis ſame nam tũc ſcitis, vt patet extra de adulte. inteſtinus. Arch.

‖ *Iuſtos religioſi.*] Hoc capitulũ diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicitur, quòd filia Tulliani exiuit de monaſterio: & poſt votum alij de facto nupſit. de quo Gregor. Vitalianum epiſcopum grauiter reprehendit, quia hoc permiſit: & quòd in futuro tẽpore eũ ſit puniturus, comminatur. In ſecunda parte præcipit ei vt cum Sergio domini Papæ defenſore capiat eam, & à viro ſuo ſeparatam in monaſteriũ ad agendam pœnitẽtiam detrudat. In tertia parte mandat ei vt excõmunicet omnes ſibi reſiſtere præſumentes. In quarta parte præcipit ei, vt in his tãtam adhibeat ſolicitudinẽ ac diligentiam, vt culpam ſuã minuerevaleat. Secũda pars incipit ibi, *Præſentia igitur.* Tertia ibi, *Qua in re.* Quarta ibi, *In his autem.* Idem dicitur in ſequenti capit. cuius caſus patet: & aliquãtulum tamẽ minus dicitur in hoc capitulo, quàm in illo c. ſi cuſtos.

a *Bureh. l. 8. c. 49. Iuo p. 7. c. 67. ‖ al. habitus ſuiſſes.*

h ‖ *Te illic.*] vbi hæc acta ſunt.

i ‖ *Epiſtolã.*] quia forte petebat à Papa, vt liceret ſibi eſſe in ſæculo.

k ‖ *Nimia.*] Supra 2. q. 7. ſicut 2. & 18. quæſt. 2. abbates.

‖ Deſidia infirmia in prælato caſum inducit depoſitionis.

l ‖ *Deſidia.*] ‖ quæ in prælato caſũ inducit depoſitionis: vt 81. di. ciuitatẽ.

m ‖ *Ad nos.*] ita dicit lex quòd ad principem deferẽda eſt vindicta, nõ crimina: vt C. de officio præfe. præt. l. 3. in fine.

n ‖ *Excuſatione.*] intellige friuola.

al. clericorũ, vel

o ‖ *Reuocare.*] & eſt ſimile 2. q. 1. ſicut. & ext. de offi. dele. ex parte. nã ſi velit dicere, quòd vi intruſa fuerit, audierur, vt ext. quod metus cauſ. perlatum. reſtituetur tamẽ monaſterio: pro quo præſumit ſi ipſa ſua auctoritate egreſſa eſt. Sed quid ſi contrauerit? idem dico. argum. extra de eo qui duxit in matrimon. cap. Significauit. Vbi autem vir peteret vxorem, & ipſa cõſanguinitatem obiicit; quid iuris ſit, habemus extra de reſtitut. ſpolia. litteras. Ioan.

al. ſuſpendo

P ¶ *A ſacratiſſimæ.*] arg. extra de officio delegati. ſuper eo.

q ¶ *Suſpendere.*] ‖ nam qui aliorum defendit errorem, damnabilis eſt magis, quàm ille qui facit. argum. 33. quæſt. 3. qui aliorum.

‖ Error alieni non eſt defendendus.

r ¶ *Qualitate.*] hinc elice expoſitionẽ illius quod dĩ 38. diſt. qui ea.

‖ Homoratio he carens non est homo.

‖ Gladius material⁹ spiritualem adiuuare debet.

‖ Iudex delegatus an possit absoluere qui excommunicauit.

a De hoc no. extra de ma. & obe. cum inferior. vbi vide. & 21. dist. inferior. 7 q. 1. per venit. in fi. Archid.

b *Si homo esses.*] arg. ¶ quòd homo non est homo qui ratione caret: sicut legitur de Nabuchodonosor. 23. q. 5. 5. hinc notandum.

b ¶ *Festina.*] argumen. ¶ quòd si prælatus per spiritualem gladium non potest obtinere, per principem sæcularem obtineat, & illud suppleat per materialem. 23. quæst. 5. principes.

c ¶ *Quousq;.*] diligenter ergo attendendi sunt fines mandati, & custodiendi sunt. 7. q. 1. denique. ff. mandati. diligenter. ‖ Quid ergo si excõmunicauit ex delegatione iudex? hũquid potest absoluere? Videtur quòd non; quia functus est officio suo. extra de offic. delegat. in litteris [a]. Distingue, quòd si Papa delegauit ei sententiam excommunicationis, si excommunicet, non absoluet. ad hoc extra de offic. delegat. ca. fi. nisi hoc exprimatur in litteris. si autẽ delegatur ei aliqua causa: etiã si propter cõtumaciam excõicet aliquam partium, bene potest absoluere: nisi cum intra certũ tempus causa commissa est decidenda: & terminus ille est elapsus. Sed quid si in vltimo pũcto termini sententiam tulit, potest ne eam postea exequi? Sic. arg. extra de appellat. dilecti. & ca. pastoralis. extra de offi. delegat. quærẽti. vbi differtur executio in id tempus, in quo non potest ferri sententia. nihil enim facit nisi quod factũ est declarat. ff. de test. hæredes palã. L. sed forte contrarium est verum. Ioan.

Idem Sergio defensori, libro 7. indict. 1. epist. 10.

¶ Diũ. cũ custodiæ tradatur, qui à religione propositi ad sæcularem habitum redijt. C. XIX.

SI homo esses [c], aut aliquã discretionem habuisses; ita regularis disciplinæ debuisti custos existere: vt ea, quæ illicite committuntur, ante vindicta corrigeret, quàm ad nos eorum nuntius perueniret. Sed dũ te facit nimia stultitia negligentem; non solum de illis offendimur, sed etiam ad vlciscendam desidiam tuam nihilominus prouocamur. Omni ergo dilatione, omnique excusatione postposita filiã gloriosæ memorię Tulliani magistri militiæ, quæ proiectis, quas sponte assumpserat, religiosis vestibus, indumentis se laicis deturpauit, vna cum fratre, & coepiscopo nostro Vitaliano festina [b] comprehendere, atque ad religiosum rursus habitum reuocare, ac in monasterium mittere, vbi districte omnino valeat custodiri: nec eius custodiam aliquatenus releuari permittas, quousque denuo nostra scripta susceperis. Nam si quolibet modo in hac re negligens, vel lentus extiteris; ita in te districtissime noueris vindicandũ, vt quod ex te nescis, pœna possis reserante cognoscere: quia si vt diximus, intellectum hominis habuisses; hæc, quæ modo facere præciperis, à te debueramus etiam cũ vltione ante facta cognoscere.

Item Augustinus de conflictu vitiorum, & virtutum, c. 24.

¶ Non tribuitur eis licentia nubendi, qui continentiam seruare decreuerunt. C. XX.

2 NVbendi licentia quibusdam tribuitur: illis videlicet, qui virginalem, vel vidualem castimoniam nequaquam professi sunt. Quibusdam autem non tribuitur; illis videlicet, qui virgines, vel continentes esse decreuerunt [d], fornicatio [e] autem nulli impune conceditur.

f *Meliore proposito.*] Hoc c. intelligunt quidam de voto solenni [b]: sed tu intelligas de simplici: prout patebit ʒ. e. nuptiarũ. vbi ponitur hoc c. Sed quomodo ergo istæ sunt peiores adulteris, cum istis minor pœnitẽtia imponatur: vt 27. dist. si vir? Rñ. ideo quia cadunt à maiori præmio: vel quia in Dũm specialius peccant: arg. 17. q. 4. sicut 2.

g ¶ *Peiores.*] non vr verũ quod hic dicitur, scilicet frangẽtem simplex votum peiorem esse adultero: cũ adultero septẽnij pœna debeatur: sed frangens simplex votum, triẽnij pœna puniatur: vt 27. dist. si vir. Quis iam dubitat sceleratius esse commissum quod grauius est vindicatum: vt supra 24. quæst. 1. non afferamus? Sol. verum est generaliter id esse maius peccatum quod grauius punitur quo ad ecclesiam: & istæ magis peccant, quàm adulteræ: & maius est peccatum istarum quàm illarum: quoniam istæ spirituale coniugium violant, illæ carnale: istæ offendunt Deum, illæ homines: & quanto maior est ille cui infertur iniuria, tanto maius peccatum committunt 22. quæstio. 1. monet. sed illæ propter bona cohærentia minus puniuntur, & propter fauorem matrimonij. ‖ Nam cum quis ardet in vxorem propriam velut adulteram [f] ‖ Adulterium cum propria vxore quibus casibus committatur.

Item in libro de bono coniugij.

¶ Peiores sunt adulteris, qui contra propositum violant. C. XXI.

MEliore proposito lapsas, si nupserint, feminas à castitate sanctiori, quæ vouetur Deo, adulteris esse peiores [g] manifestum est.

Verba ipsa B. Augustini ex libro de bono viduitatis habentur infra eod. cap. nuptiarum. vers. Qua propter non possum. Apud Bedam vero ad cap. 7. 1. ad Corinthios, locus Augustini paulo aliter refertur.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 16.

¶ Monachus, & virgo, qui se Deo dicauerunt, nupti non licet. C. XXII.

3 SI qua virgo se dedicauerit Deo, similiter monachus, non licet eis, nuptiis iungi. Si vero inuenti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus vero eis posse fieri humanitatẽ, si ita probauerit episcopus loci.

Hic est idem canon, qui suprà eod. cap. virginẽ allatus est. Sed illa est versio Dionisij, hæc vero prisca, ex qua etiam sunt duo sequentia capitula.

Item ex eodem, cap. 15.

¶ Diaconissa, quæ post ordinationem nubit, anathema sit. C. XXIII.

4 DIaconissam [h] non debere ante annos quadraginta ordinari [i] statuimus; & hoc cũ diligenti probatione. Si vero ordinationem susceperit, & quantocũque tempore obseruauerit ministerium, & postea se nuptiis tradiderit, iniuriã faciens gratiæ Dei; hæc anathema sit cum eo qui in nuptiis illius conuenerit.

Item ex synodo Ancyrana, cap. 18.

¶ Inter bigamos reputantur, qui virginitatem pollicitam præuaricantur. C. XXIIII.

5 QVotquot virginitatẽ pollicitã præuaricatæ [j] sunt professione contempta; inter bigamos [l], id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt [m].

Item ex concilio Eliberitano, c. 13. [6]

& cõstitutione ecclesiæ: vnde nec officium ordinum exercere possunt 23. distinct. sacratas. nec ordinatur hæc: sed fundebatur super eam forte aliqua benedictio ex qua consequebatur aliquod officiũ speciale forte legendi homilias, vel Euangelium ad matutinas: quod non licebat alij [c]. Alij dicũt * quòd si monialis ordinetur, bene recipit characterem: quia ordinari facti est: & post baptismum quilibet potest ordinari. extra de presbyter. non baptiz. cap. vltimo.

l *Votquot.* ¶ *Inter bigamos.*] Ergo nec eps cum talibus pœna [d] ‖ Et male vt dicit Archid. de R. T. 4. dist. 25. q. 2. circa. & 2. Virgines.] ‖ Virginitatis pactum si violauerint, non possunt ad matrimonium transire.

‖ Monialis publice nubens amota potest accipere corpus Christi.

1 Cita hoc 27. 1. 21. q. 5. diuorna. & in conc. Toletan. 1. cap. 19.

‖ Viros viris diuidat.

2 De hoc no. 33. q. 2. placuit in fine.

3 Tuo p. 8. cap. 72. Panor. 4. 6. c. 4.

4 Pol. l. 4. ti. 36.

5 Tuo p. 6. cap. 35. ‖ al. præcatis

6 Et in capitulis Martini, qui Cyrill. l. 7. c. 194.

‖ Mulier ex ordinari nõ potest, nec characterem recipit. 6 dist. in Magdeburg. 3. c. 16. & in Colon. 1. c. 6.

c Vel dic fortẽ hic dicitur abbatissa quæ administrat eis sicut diaconissis dicitur ministrare. 21. dist. clericos. * Et male vt de R. T. 4. dist. 25. q. 2. circa. & 2.

Virgines.] CASVS. Dicitur in hoc capi. quod si virgines votum continentiæ frangentes nupserint: si non pœnitent, nec in fine communicabunt: si vero pœnitent, in fine communicabunt.

De filia episcopi.] CASVS. Dicitur quod si filia episcopi vel alterius post votũ nupserit. & pater vel mater hoc approbauerit, omnes excommunicentur. pater etiam in concilio pœnas subeat: mulier vero non admittatur ad communionem, nisi marito iam defuncto pœnitentiam egerit. Si autem eo viuente cœpit pœnitere: quia timetur ne ad vomitum redeat, tamen in fine dabitur ei communio. *Defuncto*, prout littera sonat. vel defuncto quantum ad eam, secundum Gratianum. & ita intellexit Beneuen. Sequens littera contradicit.

a ¶ *De filia.*] per hoc cap. & sequens probat Hugo lecturam suam super illo c. 3. eo. quæ Christo. ‖ quia dixit quod filia monialis publice nubit, nunquam potest accipere corpus Domini nisi in fine vitæ suæ, vel nisi prius defunctus fuerit ille cui nupserit. si vero fornicatur, tunc post pœnitentiam potest accipere corpus Domini: & hoc idem diuersum: quia magis contemnit solenniter contrahendo, quàm fornicando. Gratianus vero aliter intelligit illud capitu. quæ Christo. argum. cap. sequens.

b ¶ *Receperit.*] Ex hoc volunt dicere quidam quod nec pater nec mater filio excommunicato [a], nec vir vxori excommunicatæ tenentur communicare. & ita de omnibus superioribus personis respectu inferiorum dicendum videtur. 3. 11. q. 3. quoniã multos contra. Solutio. ‖ vxores viris, & filij parentibus, & serui dominis subditi sunt, vnde ab illis coerceri & secundum ius debent corripi: ne in causam anathematis incidant; vnde illorum cõsensus pari pœna est plectendus. secus contra [b], Vel dicatur receperit, idest, adeo dilexerit, quòd in errore eam foueat; & secundum hoc non est contra. c. quoniã multos.

Deuotam.] CASVS. Statuitur in hoc c. quod si Deo deuota fuerit fornicata, non recipiatur in ecclesia nisi pecc are desistat: & peracta pœnitentia decem annorum communionem recipiat, sed antequam ab ecclesia recipiatur ad orationem, ad consortium Christianæ mulieris non accedat: & si qua mulier eam receperit, excommunicetur. Fornicator autem simili pœna cum fornicata puniatur. & hoc in prima parte. In secunda parte dicitur, quòd si Deo deuota maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, nisi viuente marito caste viuere cœperit, vel nisi ipse iam mortuus fuerit. Secunda pars ibi, *Quæ autem.* Ego Bartholomæus hunc casum sic posui. Beneuen. vero sic. Si mulier post votum fornicetur: tam illa quàm suus corruptor donec pœniteant excludantur ab ecclesia: & si ante satisfactionem quis cum eis communicauerit, ipse communione altaris priuetur. Eorum autem pœnitentia decennis sit. Si autem post votum maritum acceperit, ab illo peccato non absoluitur nisi aut in vita viri, aut post mortem eius caste viuat. Vterque casus planus est, & satis consonat litteræ, elige quem vis.

c ¶ *Christianæ.*] videtur ergo per cõtrarium quod posit accedere ad conuiuium non Christianæ mulieris. Et est arg. quòd excommunicatus potest excommunicato communicare [c]. 3. q. 7. si hæreticus.

d ¶ *Licentiam.*] ideſt, impunitatem. vnde quod sequitur, est expositio. nec etiam licet peccare. argumentum, quòd illicita licentia appellatur licentia. 3. dist. 4. denique. 3. 45. distin. qui syncera. 3. 24. q. 1. paratus. 21. q. 2. placuit.

e ¶ *In aliud.*] 3. 81. dist. valet. & ʒ. ea. q. & quia contra. 3. ead. impudicas. contra. Solu. ‖ sæpe contingit quod monasterium arguitur negligentiæ: & hoc innuit illud in principio, per antiquiorem, &c. Cum autem monasterium negligentiæ non arguitur, in suum monasterium retrudi debet: in quo casu loquuntur illa capitula. Cum autem monasterium de negligentia arguitur, secus est, vt arg. 15. q. 6. alius.

‖ Monasterium sæpe arguitur negligentiæ.

c Vel in fideli. & Iudæo, quorum nullum credo esse virorum. sub. agitur, maxime. Vel dic vt dicit Christianę, quæ de aliis non poterat iudicare secundũ. H.

3 Tuo p. 7. ca. 123.

f ¶ *Solici*

a ¶ *Solicitauerit.*] arg.quòd voluntas peccandi pro operis perpetratione punitur,vt 1.q.1.qui studet.& 6.q.1.§.verum.

b ¶ *Assisteriam.*] ‖ assisterium a apud Græcos est locus in quo vnus sacerdos,quinque acolythi,quinque mulieres, quæ assisteriæ dicuntur manent.Io.vel dic,assisteriam,idest,reclusam:ab assistendo : quia quotidie assistit orationi.

c ¶ *Vel monachã.*]idest, in monasterio viuentem.

d ¶ *Religiosam.*]hoc apposuit Grat.de suo:vt patet in originali:vnde hoc scriptum est in authent. de sanctiss,episco.in fin, coll.9. ta men in nouella est illud verbum.

e ¶ *In quo.*] arg.quòd illi qui committunt enormia delicta in ecclesia, & bona eorum ecclesiæ ꝓpter delicta confiscantur, vt 17.q.4 si quis deinceps & c. quisquis. contra 30. q.1.si quis sacerdos. b secundum legem tamen bona damnatorum tradentur heredibus, vt C. de bon.dam.auth.bona. nisi in crimin ibus hæresis & læsæ maiestatis. 6.q.1. §.verum.& extra de hære.vergentis.

f ¶ *Cum suis.*] olim eñ ipso ingressu omnia sua facta sunt ecclesiæ. 19. q. vltim. si qua mulier. Vel suis, idest, à se monasterio collatis , vel post ingressum quæsitis.Vel suis idest, monasterij. simile 18.q.1.cap.1.19.q. vltim. perlatum. aliàs falsum diceret ; & quia omnia bona eius ipso ingressu facta sunt monasterij : & quidquid postea acquisiuit, monasterio acquisiuit,vt 19.q.vlt.quia.& c. perlatum.& c,si qua.

g ¶ *Cautiori.*] sic ergo delictum personę redundat in damnum ecclesiæ. sic est contra 16. q. 6. si episcopum. ‖ nam cum hic res eius concedantur secundo monasterio , & auferantur primo , videtur delictum eius redundare in damnum ecclesiæ ; sed non redundat: quia prouidebit ei vt prius extra de cleric. cõiug. quod te. Nec dicas res dandas secundo monasterio , nisi quàntum ad vsumfructum, scilicet vt inde substentetur ista dum vixerit,vt 16.q.6.de lapsis. post mortem vsufructu redeunte ad primum monasterium. Volunt autem quidam dicere, quòd non redibit cum rebus suis postea acquisitis. & facit pro eis authent. de sanctissimis episcopis.§.si monachus,in fine tit. coll. nona.vbi dicitur quòd res quas ita acquisiuit , debent applicari secundo monasterio. sed illud non tenet. vel exauditur cum primum monasterium vidit monachum ita vagantem , & noluit renocare. nec est huic contra.C. de episcopis & clericis.l.vltima. §.hoc eriam in fine , vbi dicitur quòd res talium debent dari primo monasterio. nam illud locum habet cum illæ moniales recedentes fæculariter viuunt. cum autem ille monachus transit ad aliud monasterium , vel ad aliam vitæ figuram:res vendicat prius monasterium.in auth. de monach. §. si vero reuertens inquens.

h ¶ *Legitima.*] quæ sit legitima,habes C. de inoffic.test. Authen. nouissima.& probatur arg.huius c.ꝙ etiam corrupta potest ordinari dianissa proprium habebat.arg.hic,& C.de sacrosanct.eccle.generali.

Vlieres.] Statuitur hic,vt mulieres,quæ votum castitatis assumentes velatæ fuerint, monasterium ingrediantur:aus si vitæ suspectæ nõ sint, in domo propria susceptũ habitum caste obseruẽt, i ¶ *Obtentu.*]Arg.quod hi qui ludo , vel fraude habitum religionis gerunt, ad eius obseruationem coguntur,vt 27. dist. quod interrogasti. Argu. contra extra de priuileg. tuarum.

k ¶ *Aut in domibus.*] Arg. ꝙ in propria domo potest quis vti vestibus monachalibus, & facere votum,vt ‖ 33.q.5. quod Deo.20.q.1.vidua. 5.ead. q. cap. de viduis , tamen propter hoc non solennizatur votum d , vt extra de conuer. coniu. ex parte 2.

Onacho.] Dicitur hic quòd monachus nihil debet habere:& si de facto vxorem duxerit,à clericali officio perpetuo remoueatur. Seq.ca. pater.

l ¶ *Orarium.*] ‖ Orariũ ponitur ꝓ quolibet ornamento mulierum : & ponitur pars pro toto.Est enim proprie velum , vel peplum , quo mulieres caput velant. inuenitur tamen pro stola sacerdotis, vt 5. 25. distin.vnum orarium.Ioan.

Idua.] Dicitur hic,quod si femina fuerit velata, & inter velatas orauerit, & oblationes obtulerit cũ illis : professionem receptam numquam violare præsumat.Si professa est, supplemaxime, cum supradicta sufficiant, vt 27. dist.quod interrogasti,& quod dicitur de oblationibus , intellige secundũ consuetudinem alicuius loci , vbi monachæ panem consecrandum , vel aliàs oblationes sacerdoti offerebant , vel forte corpus Christi. Seq.cap. planum est.

m ¶ *Et oblationes.*] Ar. præsumptionem haberi de aliquo facto per frequentationem, vel exercitium eorum quę adhęrent & conuenitur illi facto.ar.20.q.1.quem progenitores.& ff.ad Macedo. si quis patrem. Arg. contra C. de proba. ad probationem seruitutis.

n ¶ *Professa.*]maxime. e nã & si sacramẽto velit confirmare se tali animo professam,vt liceat recedere,nõ auditur.extra de reg.vidua.Quid autem sit profiteri,bene colligitur 20.q. 1.c.vlt.

o *Viduitatis.*] ¶ *In secretario.*] Locus forte est vbi monachæ accipiunt habitum.

Mnes feminæ.] Hoc cap.diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod mulieres ad religionem venientes capita sua pallio suo contegant : & suam faciant professionem in scriptis : quam de cetero violare non debent. In secunda parte dicitur, quòd si aliquæ votum violasse inueniantur, excommunicentur: & rursus mutato habitu sub perpetua pœnitentia in monasteriis remaneant religatæ.Secunda pars incipit ibi, *Quæ vero.*

a ¶ *Professionem.*] idest,scripturam , in qua profiteantur se religiose viuere velle,& propositum religionis assumere velle , & in ea perenniter,& inuiolabiliter permanere,vt 5.20.q.1.vidua.

b ¶ *Postquam scripturam.*] arg. quod scriptura facit votũ solenne.

c ¶ *Mutato.*] idest,deposito sæculari,& assumpto religioso.

Sciendum.] Dicitur hic , quod moniales per votum suæ sponsionis , & per verba sacerdotis efficiuntur tẽpla Dei : & ideo violatores earum sacrilegi iudicantur. Sequens cap. patet. *Parentum* , si sunt paruulæ,*Vel suam*,si sunt adultæ.

d ¶ *Per votum propriæ.*] arg.quòd quis per alium vouere non potest : ‖ sicut nec pœnitentiam accipere , vt de pœ. dist. 1. quem pœnitet a. iurare tamen per alium potest. 63.dist.tibi Domino. & matrimonium contrahere, vt 32. q.2.honorantur.& c.hoc sanctum.

e ¶ *Et verba.*]idest benedictionem.

Vt quia aliquos monachorum.] Quidam erant monachi , qui cum mulieribus publice contrahebant. Et ideo Grego. mandat defensori suo, vt eos requirat, & inuentos ad sua monasteria remittat : quod intelligitur si sua monasteria non poterunt de lascriuia reprehendi.

Vt lex continentiæ.] Statuit Innocentius Papa in hoc c.vt si episcopi, vel alij in sacris ordinibus constituti , canonici regulares, monachi , conuersi vel professi vxores de facto duxerint ; separentur:qui pro tantis excessibus separati , condignam pœnitentiam agant. idem est de sanctimonialibus feminis obseruandum.

f ¶ *Vt lex.*] in hoc capitulo agitur de tribus impedimentis matrimonij, ordine s. voto, & interdicto ecclesiæ : quod notatur ibi , quam contra ecclesiasticam regulã.

g ¶ *Ecclesiasticis.*] ergo omnes qui infra ponuntur sunt ecclesiasticę personæ:ergo & conuersi.quod verum est,vt 12.q.1.duo.

h ¶ *Regulares canonici.*] ad differentiam sæcularium , de quibus habes extra de decimis , fraternitatem.

i ¶ *Atque conuersi.*] arg.quòd conuersi:qui professi non fuerint,matrimonium contrahere non vetantur.

k ¶ *Professi.*] ‖numquid omnes conuersi,eo ipso,ꝙ sunt conuersi,intelliguntur vouisse , & renuntiasse propriis ? Dicunt quidam quòd sic. Ioan.sed ego dico,ꝙ si transit ad ecclesiam regularem,tunc intelligitur vouisse,& renuntiasse propriis b ,si ad sæcularem,non:cum nec aliis clerici intelligantur vouisse nisi fint in maioribus ordinibus , nec renuntiasse propriis in quocumque ordine sint , nisi sic dicant : Do,me & mea huic ecclesiæ.Nam renuntiare videtur tunc propriis. B.Item quid si aliquis contulit se & sua alicui sæculari ecclesiæ,numquid talis potest contrahere, vel habere proprium? Dico,quòd potest contrahere, & finis postea narus potest petere legitimam portionem,vt 17. q.4.c.vlti. licet videatur seruus ecclesiæ factus. Sed numquid talis potest ad strictiorem transire vitam c ? Dicunt quidam quòd non , cum se fecerit seruum illius ecclesiæ:quia liberti non possunt recedere de ecclesia sua, vt 12.q.2.liberti.

1 ¶ *Non esse.*] hic habes,quod matrimonium non valet, si fiat contra regulam ecclesiasticam:arg. ‖ 35.q.3. contradicimus. & argu.infra 33. q.4.non oportet.

HIS OMNIBUS AUCTORITATIBUS CASUS Infert Gratianus ex supradictis,quòd matrimonium post votum contractum non tenet. Amodo vult probare contrarium. Et ad hoc inducit sequentia capitula.

AUGUSTINUS.

Hæc est secũda pars quęstionis , in qua loquitur de voto simplici , quod impedit contrahendum, sed non dirimit matrimonium iam contractũ. Ioan.de Fan.

Nuptiarum.] CASUS. Moderni Doctores totum hoc ca. intelligunt de voto simplici , quod matrimonium non impedit : sicut intellexerunt Augu. & G.Hoc igitur cap. diuiditur in quinque partes.In prima Aug. tripliciter commendat matrimonium. Primo , quia fuit legis obsequium. Secundo , quia est infirmitatis remedium. Tertio , quia in quibusdam est solatium humanitatis. In secunda parte cõtinentiam commendat, ꝑferens eam bono coniugali:affectus tamen cõiugalis non debet in omnibus reprobari;cum nõ possint omnes continentiam obseruare. si tamen aliqua egressa fuerit ad votum simplex , bonum est , vt illud obseruet : vt nulla detur diabolo occasio fornicãdi. In tertia parte ostendit,quod quę faciunt votum simplex, contrahere non debent; quia inde damnationem ab Apostolo recipiunt: non quòd talium nuptiæ sint damnandę,cum matrimonium cum eis teneat : sed quia promissionem voto simplici fregerunt,primæ continentiæ fidem irritam faciendo : non enim peccauerunt contrahendo , sed promissionem suam frãgendo. In quarta parte ponit obiectionem quorumdam dicentium tale debere matrimonium separari. nam si viuo viro mulier alteri nubat, adultera est:ergo & illa quæ Christi coniugium eligit , si postea homini nubat adultera dici.In quinta ostendit Augu. quod talium matrimonium non separatur : quamuis vxoris matrimonium separetur , si viuo alteri nupserit. est enim dissimilitudo spiritualis matrimonij ad carnale : quod dupliciter probat Augusł. Primo quòd viuo viro de eius consensu potest vxor Christo nubere : sed non potest alteri carnaliter copulari. Secundo quia mortuo viro si Christo nupserit , non diceretur bigama : secus si alteri. Reprobata ergo similitudine illorum,dicit Aug.quòd matrimonium eorum qui post votum simplex contrahunt,separari non debet : quamuis tales sint peiores adulteris : quia spiritualiter peccant. Secunda pars ibi , *Filiorum quippe*.Tertia ibi, *In coniugali*. Quarta ibi, *Proinde*. Quinta ibi, *Qui hoc dicunt*. Gandulphus & quidam alij intelligunt hoc capit. de voto solenni , siue de præsenti. vnde dicunt hoc esse abrogarum : cum dicat Augusł.quod matrimonium post tale votum contractum dissolui non debeat. Alij intelligunt hoc cap. de voto simplici vsque ibi , *Sed plane*. exinde de solenni. Ego autem dictus B. cum G. & Augusł. intelligo totum hoc capit. de voto simplici , idest , de futuro. Intendit enim Augusł. in hoc capit. ostendere, quòd post ipsum votum de futuro non debeat quis contrahere:si tamen contraxerit , matrimonium non est separan

¶ Assisteriũ q.i.c.c. a Isidor. lib. 7.etymol. in dictione , ascetria. dicebat ascetriã legendum ab ascero verbo Græco , quod significat , & exercere.

¶ Pol.l.4.tit. 28. Iuo p.9.c.141. *Al. monastria*

b Hoc intelligitur quãdo mulier est sæcularis in quę peccarem cõmittitur.

c Pol.l.4. tit. 28. Barcl. 8.c.55. Iuo p. 7. c.72.

‖ Monialis delinquens in vno monasterio , cum sit ad aliud cum suis bonis trãsferenda an prius pręiudicet

¶ De legibus Imperatorum. C. XXX

iij 1 SI quid rapuerit,vel solicitauerit a , vel corruperit assisteriã b , vel diaconissam,vel monachã c , vel aliam mulierem,religiosam d vitam , vel habitum habentem; bona ipsius,& eorum, qui huiusmodi sceleris communione contaminati sunt , à religioso loco vendicentur, in quo e talis mulier habitabat,per religiosos episcopos, & œconomos , & præsides prouinciarum,& officiales eorum:ipsi autem capitali periculo subiiciantur. Mulier autẽ vbique inuestigetur,& cum suis f rebus monasterio cautiori g tradatur. Sin autem diaconissa fuerit legitimos habens filios. pars legitima h liberis eius legitimis præstetur.

a ¶ Assisteriam.]*Omnino legendũ est*,ascetriam,*ex nouullis tam græcis,quàm latinis, Iuliano antecessore , & Polycarpo : sed ob glossam non est mutatum.*

Item ex decreto Eugenij Papæ secundi,in concilio Romano,c.29.

¶ Mulieres castę obseruent propositum,quia religionis habitum susceperunt. C. XXXI.

2 MVlieres obtentu religionis velatæ , aut in monasterio regulariter viuant,aut in domibus i suis susceptum habitum caste obseruent.

In concilio , quod extat in bibliotheca Vaticana.hæc sunt ipsa decreti verba, Fęminæ vero,quæ habitum religiosum,aut velamen obtenta religiositatis susceperunt,cũ essent viripotentes ; deinceps viro sociari non permittantur:sed eligentes monasteria regulariter viuant, aut in domibus susceptũ habitum caste obseruent.

Item ex concilio Aurelianensi I. ca. 22.& 23.

¶ Monachus vxorem ducens nemiquam faciat gradus sortiatur officium. C. XXXII.

MOnacho orarium k in monasterio , vel zonas habere non liceat. Et,si postea ß vxori fuerit sociatus; tantæ prævaricationis reus numquam ecclesiastici gradus officium sortiatur.

ß ¶ Postea.]*Sic in vetere editione conciliorum Colonienſi,duabus Parisiensibus,& in duobus codicibus Vaticanis. Sed in recentioribus Colonienſibus legitur.* Et, si postea pellici,vel vxori.

Item Augustinus de bono viduitatis,c.8.

¶ Quales & quomodo feminæ professionis hoc ordine feruetur. C. XXXVI.

7 OMnes feminæ venientes ad sacram religionem pallio capita sua contegant,conscriptam, quam professionem virginitatis suæ vel viduitatis suæ in secretario habitam, impositam coram l episcopo veste viduali non esse violandam : Ipsam ‖ talis professionis desertricem merito damnandam esse decernimus

l ¶ Coram episcopo.] *Sic etiam apud ceteros collectores. Sed in omnibus editionibus conciliorum , & codicibus manuscriptis est*,à presbytero.

‖ Ipsam.] *In vetere editione conciliorũ Colonienſi , duabus Parisiensibus , & duobus codicibus Vaticanis legitur* , eius vero repudiatorem, vel ipsam; *& in Colonienſi duorum , ac trium tomorum in contextu est eadem lectio:in margine vero*,raptorem vero talium,vel ipsam.*quæ lectio in postrema quattuor tomorum editione in contextu posita est. Ceteri collectores habent quẽadmodum Gratianus.*

Item ex concilio Toletano 10.c.5.

¶ Quales & quomodo feminæ professionis hoc ordine feruetur. C. XXXVI

7 OMnes feminæ venientes ad sacram religionem pallio capita sua contegant,conscriptam, quam professionem virginitatis suæ vel viduitatis suæ in secretario habitam, impositam coram m episcopo veste viduali non esse violandam : Ipsam ‖ talis professionis desertricem merito damnandam esse decernimus

m ¶ Coram episcopo.] *Sic etiam apud ceteros collectores. Sed in omnibus editionibus conciliorum , & codicibus manuscriptis est*,à presbytero.

‖ Ipsam.] *In vetere editione conciliorũ Colonienſi , duabus Parisiensibus , & duobus codicibus Vaticanis legitur* , eius vero repudiatorem, vel ipsam; *& in Colonienſi duorum , ac trium tomorum in contextu est eadem lectio:in margine vero*,raptorem vero talium,vel ipsam.*quæ lectio in postrema quattuor tomorum editione in contextu posita est. Ceteri collectores habent quẽadmodum Gratianus.*

Item ex concilio Toletano 10.c.5.

¶ Quales & quomodo feminæ professionis hoc ordine feruetur. C. XXXVI

7 OMnes feminæ venientes ad sacram religionem pallio capita sua contegant,conscriptam, quam professionem virginitatis suæ vel viduitatis suæ in secretario habitam, impositam coram n episcopo veste viduali non esse violandam : Ipsam ‖ talis professionis desertricem merito damnandam esse decernimus

n ¶ Coram episcopo.] *Sic etiam apud ceteros collectores. Sed in omnibus editionibus conciliorum , & codicibus manuscriptis est*,à presbytero.

‖ Ipsam.] *In vetere editione conciliorũ Colonienſi , duabus Parisiensibus , & duobus codicibus Vaticanis legitur* , eius vero repudiatorem, vel ipsam; *& in Colonienſi duorum , ac trium tomorum in contextu est eadem lectio:in margine vero*,raptorem vero talium,vel ipsam.*quæ lectio in postrema quattuor tomorum editione in contextu posita est. Ceteri collectores habent quẽadmodum Gratianus.*

Item ex concilio Toletano 10.c.5.

¶ Quales & quomodo feminæ professionis hoc ordine feruetur. C. XXXVI

7 OMnes feminæ venientes ad sacram religionem pallio capita sua contegant,conscriptam, quam professionem virginitatis suæ vel viduitatis suæ in secretario habitam, impositam coram o episcopo veste viduali non esse violandam : Ipsam ‖ talis professionis desertricem merito damnandam esse decernimus

o ¶ Coram episcopo.] *Sic etiam apud ceteros collectores. Sed in omnibus editionibus conciliorum , & codicibus manuscriptis est*,à presbytero.

‖ Ipsam.] *In vetere editione conciliorũ Colonienſi , duabus Parisiensibus , & duobus codicibus Vaticanis legitur* , eius vero repudiatorem, vel ipsam; *& in Colonienſi duorum , ac trium tomorum in contextu est eadem lectio:in margine vero*,raptorem vero talium,vel ipsam.*quæ lectio in postrema quattuor tomorum editione in contextu posita est. Ceteri collectores habent quẽadmodum Gratianus.*

confirmare se tali animo professam,vt liceat recedere,nõ auditur.extra de reg.vidua.Quid autem sit profiteri,bene colligitur 20.q. 1.c.vlt.

o *Viduitatis.*] ¶ *In secretario.*] Locus forte est vbi monachæ accipiunt habitum.

Mnes feminæ.] CASUS. Hoc cap.diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod mulieres ad religionem venientes capita sua pallio suo contegant : & suam faciant professionem in scriptis : quam de cetero violare non debent. In secunda parte dicitur, quòd si aliquæ votum violasse inueniantur, excommunicentur: & rursus mutato habitu sub perpetua pœnitentia in monasteriis remaneant

a Ad hoc l.4. q.7.c.qui. cter. n. vnius & huc vsque est secunda. l. F. 26.dil.cautius.

3 Iuo p.9.c. 146. Pan.l.3.ap. 200.

4 Habetur in concil.Vorm. cienſi,c.11.

d Videtur. tari contrarium in præſi. cl. ea.de vidis. in glo.a.ꝙ &c.

f Iuo p.9.c. 145. Pan.l.2.cap.

ll Orarii quid significet.

6 Burc.l.8.c. 41. Iuo p.7.c.6. Pan.l.3.cap. 201.

7 Pan.l.3.ca 202.

e Cum superdicta ſ.ſecunda 27. dist. ꝙ iuxta regulã.

¶ Non licere nõ potest quę aliam.

a Vide qd legitur & not. d pœn.dist. 3.c. duæ.22.dist. presbyter in glo.vltra post.

b Barcl.8.c.41. Iuo p.7.c.6.9. Pan.l.3.cap. 199.

1 Thess.2.a.

Isid.quæſt.2. ad ſanctum. concil.Tolet.cano.5.c.10.

Iung.8.c.18. &19.

[Conuersus in intelligat proprijs renũciasse.

b Propriis. id est Iuxta de Castello.10.c. sed falsum est, & omnino recipiuntur ex pœna,vel tacita professione, secũdũ Card. Flor.de.1. de stat. Ecclesiæ Sindari offerunt se & sua, & possit postea contrahere.

c Quidam dicunt quod sic, ex quo dicendo Lan. re. & idem tenet hic l. vbi irritus ſ. Sed ang. contra & reg. licet.

roboratamque professionem faciant; postquam scripturam b non finantur relabi ad prævaricationis audaciam. ¶ Quæ vero ex his omnibus fuerint repertæ animum, aut vestem in transgressionem dedisse; excommunicationis sententiam ferant:& rursus mutato habitu in monasteriis,donec diẽ vltimum claudant,sub ærumnis arduę pœnitentiæ maneant religatæ.

d ¶ *In quinto canone decimi concilij Toletani, primum statuitur,vt femine, quæ antea religiosa veste erant indutæ, moneatur: & si parere noluerint , etiam vi cogantur in religiosa vita perseuerare : & postea subiungitur*, Omnes tamen hæ, seu venitentes ad primam religionem , seu post transgressum resumentes iteratam conuersionem, sicut præmissum est,& pallio capita contegant,& conscriptam , roboratamque professionis faciant scripturam,per quam vterius non finantur relabi ad prævaricationis audaciam.Quæ vero,&c. *Pannormia cetera habet,vt Gratianus ; tantum post. vers.* faciant,*addit*,scripturamque.

Item ex concilio Arelatensi.

¶ Illi penitentiis sunt, qui volant corpora sua sanctimonia Deo dedicare. C. XXXVII

1 SCiendum est omnibus, quòd Deo sacratarum feminarum corpora per votum propriæ c sponsionis, & verba d sacerdotis Deo consecrata esse templa , scripturarum testimoniis comprobantur:& ideo violatores earum sacrilegi, & iuxta Apostolum filij perditionis esse noscuntur.

[*Item.*] e

¶ De eodem. PALEA. C. XXXVIII.

3 VIduæ , si priusquam continentiam profiteantur, nubere elegerint ; illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. similis conditio & de virginibus habeatur:nec extra voluntatem parentum , vel suam cogantur accipere maritos.

Item Gregorius Anthemio subdiacono , in epistola quadragesimã libri primi.

¶ In monasterio reclusarum monachi vsus habitus faciat. C. XXXIX.

4 ITa quia aliquos monachorum vsque ad tantum nefas profiluisse cognouimus, vt vxores publice fortiantur ; sub omni vigilãcia eos requiras, & inuẽtos digna coercitione in monasteriis , quorũ monachi fuerant,retransmittas.

Item Innocentius Papa II. in concilio Romano,c.7.§.vt lex.

¶ Quæ professio conuersionis contingat dicere , & quæ non. C. XL.

5 VT lex continẽtiæ,& Deo placens munditia in ecclesiasticis f personis,& sacris ordinibus dilatetur; statuimus , quatenus episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi,regulares canonici, monachi , atque conuersi professi g , qui sanctum transgredientes propositum vxores sibi copulare præsumpserint; ꝙ separentur. Huiusmodi namque copulationem,quã cõtra ecclesiasticam regulam constat esse contractam matrimonium nõ esse h censemus. Qui etiam ab inuicem separati , pro tantis excessibus condignam pœnitentiã agant. Idipsum quoque de sanctimonialibus feminis , si (quod absit) nubere attentauerint, obseruari decernimus.

His omnibus auctoritatibus vouentes prohibentur contrahere matrimonia ; & quidam eorum , si contraxerint,separari iubentur.

Augustinus contra talium separationes peccatum esse asserit , ita dicens in libro de bono viduitatis,c.8.

¶ Quibus vouentibus non seruatis nubere licet. C. XLI.

6 NVPTIARVM bo-

1 ¶ *Non esse.*] hic habes,quod matrimonium non valet, si fiat contra regulam ecclesiasticam:arg. ‖ 35.q.3. contradicimus. & argu.infra 33. q.4.non oportet.

HIS OMNIBUS AUCTORITATIBUS CASUS Infert Gratianus ex supradictis,quòd matrimonium post votum contractum non tenet. Amodo vult probare contrarium. Et ad hoc inducit sequentia capitula.

AUGUSTINUS.

Hæc est secũda pars quęstionis , in qua loquitur de voto simplici , quod impedit contrahendum, sed non dirimit matrimonium iam contractũ. Ioan.de Fan.

Nuptiarum.] CASUS. Moderni Doctores totum hoc ca. intelligunt de voto simplici , quod matrimonium non impedit : sicut intellexerunt Augu. & G.Hoc igitur cap. diuiditur in quinque partes.In prima Aug. tripliciter commendat matrimonium. Primo , quia fuit legis obsequium. Secundo , quia est infirmitatis remedium. Tertio , quia in quibusdam est solatium humanitatis. In secunda parte cõtinentiam commendat, ꝑferens eam bono coniugali:affectus tamen cõiugalis non debet in omnibus reprobari;cum nõ possint omnes continentiam obseruare. si tamen aliqua egressa fuerit ad votum simplex , bonum est , vt illud obseruet : vt nulla detur diabolo occasio fornicãdi. In tertia parte ostendit,quod quę faciunt votum simplex, contrahere non debent; quia inde damnationem ab Apostolo recipiunt: non quòd talium nuptiæ sint damnandę,cum matrimonium cum eis teneat : sed quia promissionem voto simplici fregerunt,primæ continentiæ fidem irritam faciendo : non enim peccauerunt contrahendo , sed promissionem suam frãgendo. In quarta parte ponit obiectionem quorumdam dicentium tale debere matrimonium separari. nam si viuo viro mulier alteri nubat, adultera est:ergo & illa quæ Christi coniugium eligit , si postea homini nubat adultera dici.In quinta ostendit Augu. quod talium matrimonium non separatur : quamuis vxoris matrimonium separetur , si viuo alteri nupserit. est enim dissimilitudo spiritualis matrimonij ad carnale : quod dupliciter probat Augusł. Primo quòd viuo viro de eius consensu potest vxor Christo nubere : sed non potest alteri carnaliter copulari. Secundo quia mortuo viro si Christo nupserit , non diceretur bigama : secus si alteri. Reprobata ergo similitudine illorum,dicit Aug.quòd matrimonium eorum qui post votum simplex contrahunt,separari non debet : quamuis tales sint peiores adulteris : quia spiritualiter peccant. Secunda pars ibi , *Filiorum quippe*.Tertia ibi, *In coniugali*. Quarta ibi, *Proinde*. Quinta ibi, *Qui hoc dicunt*. Gandulphus & quidam alij intelligunt hoc capit. de voto solenni , siue de præsenti. vnde dicunt hoc esse abrogarum : cum dicat Augusł.quod matrimonium post tale votum contractum dissolui non debeat. Alij intelligunt hoc cap. de voto simplici vsque ibi , *Sed plane*. exinde de solenni. Ego autem dictus B. cum G. & Augusł. intelligo totum hoc capit. de voto simplici , idest , de futuro. Intendit enim Augusł. in hoc capit. ostendere, quòd post ipsum votum de futuro non debeat quis contrahere:si tamen contraxerit , matrimonium non est separan

4 Iuo p. 9.c. 122.

6 Sent.4.dist. 38.

5 Pann.l.8.c. 143.

1 Barcl.8.c.41. Iuo p.7.c.6.9. Pan.l.3.cap. 199.

1 Thess.2.a.

Isid.quæſt.2. ad ſanctum. concil.Tolet.cano.5.c.10.

Iung.8.c.18. &19.

est separandum, & inuehitur in illos qui dicebant tale matrimonium debere separari, & seruat istum ordinem. Primo, commendat matrimonium. Secundo, virginitatem siue continentiam, & illam præfert. Tertio, ostendit, quòd post propositum de continentia vouenti non debet quis nubere: si nupserit, peccat mortaliter, non nubendo vel volendo nubere. sed frangendo, vel volendo frangere propositum. & hoc totum exequitur vsq; ibi, *Proinde*. Deinde inuehit contra eos qui dicebant tale matrimonium esse separandum, & procedit in hunc modum. Primo ponit errorem eorum, & erroris rationem, siue argumentationem eorum, Secundo, respondet argumentationi eorum. eis instando, & ducendo eos ad triplex inconueniens: q̃ facile est colligere ex illa littera. Tertio, supponit opinionem suam, s. quòd post votum de futuro est matrimonium: nec debet separari: peccat tamen qui sic contrahit, magis quàm adulter. & est iste casus H.

Matt.19.

a Istam glos. sic ponunt H. & Laur quæ cõiter male habetur & false signatur. nã debet et signari in verbo occasio. & debet incipere, in non vouentibus. Arch.

a ¶ *Bonum.*] scilicet in non vouentibus [a], melius est enim nubere, quàm vri.

b ¶ *Semper.*] quia & ante peccatum, & post in paradiso, vt 3. 26. dist. deinde.

c ¶ *Legis.*] sed aliquando fuit legis obsequium, quando frater in veteri testamento debebat suscitare semen fratris, vt 8. q.1.olim. & hoc specialiter erat præceptum. generaliter enim præceptum erat propagatio sobolis: vnde maledictus erat qui non reliquerat semen suoer terram. 32. q.4.§.his ita. & q. 2. pudor.

† *al.nubatur*

2 3. dist.27 c. vouẽtibus. & 27.q.1. cod.c. 2.*Tim.5.*

d ¶ *Infirmitatis.*] id est, contra infirmitatem, incontinentiæ concessum: ita tamen & olim erat, sed non erat legis obsequium.

¶ Matrimoniũ potest à senibus contrahi: sed non a spadonibus, aut frigidis.

e ¶ *In quibusdam.*] ¶ vnde in senibus est humanitatis solatium, idest, contrahitur vt eis seruiatur in suis necessitatibus. 31. dist. omnino. & est arg. hic ex quo senes, qui iam arrigere non possunt, contrahunt: ergo & spado & frigidus potest matrimonium contrahere. arg. 33. q. 5. quod Deo. nam & posthumum instituit spado, vt ff. de libe. & posthu. sed est quæstum. §. spadonem. sed non est verum: quia non potest contrahi matrimonium nisi ibi sint tria bona matrimonij, vel re, vel spe. 7. ea. q. 2. omne. de sene non est simile. ¶ nemo. n. est adeo senex quin aliquando calere possit natura vel artificio, quod non est in frigido, vel in puero, vel spadone: & ideo senex habilis est ad contrahendum. Sufficit enim quòd prolem non euitet. 32. q. 2. solet. sic enim generare dicitur. ex quo non euitat prolem. & aptus est ad coeundum [b]. Vel dic humani solatij, &c. idest. contrahitur causa prolis, quæ patris solatium est. & hoc vult littera sequens, filiorum, &c. Vel dic, vt dixi 32. q. 7. hi qui.

Senex calescere potest.

b Arg. cõtra, extra de frig. & male. c. 2. & dic, vt ibi no. de hoc.

f ¶ *Promiscuum.*] i. indifferẽter & indistincte commiscere, scilicet caniho more. Canes enim indifferenter & indistincte commiscentur.

g ¶ *Affectus.*] scilicet prolis procreandæ ad cultum Dei. 32. quæst. 1. non in sola.

h ¶ *Et ipsum.*] scilicet affectum.

i ¶ *Cælestia.*] ¶ nam cæleste est in carne viuere, & opera carnis non facere: quia virginitas replet paradisum. 32. q. 1. nuptiæ. & ibi, neque nubent, neque nubentur. super qua auctoritate dicunt theologi quod vita Angelica viuent.

¶ Virginitatis laudes.

k ¶ *Cogitans.*] idest, præfert continentiam bono coniugali.

l ¶ *Deliberet.*] an sit vouendum.

m ¶ *Detur occasio.*] in non vouentibus.

n ¶ *Subtrahatur.*] in vouentibus. immo filij accedite ad seruitutem Dei, & parate vos ad tentationem. de pœn. dist. 2. si enim. extra de re. nun. nisi in prin.

o ¶ *Sed etiam.*] hinc enim emergunt duæ opiniones. Aug. dicit quod cõtrahere, actus. s. contrahendi, non est malus: & hoc ea ratione, quia ex eo sequitur bonum, s. matrimonium. Non enim vult dicere quod ex malo sequatur bonum, pro eo facit 7. ea. & si non nubendo, & illud nõ solum susceptio, &c. & illud, non quia coniugalem. sed voluntas frangendi votum tantũ (vt dicit) est peccatum, vt patet. 7. c. non quia ipsę nuptię, &c. c sed hæc littera ei cõtradicit, non solũ capessere. sed ipse exponit, non solum voluntas frangendi votum in actu producta est damnabilis: sed etiam nubere velle, idest, voluntas frangendi votum contenta suis finibus est damnabilis: sed ex dicto eius sequitur quod aliquis facit simul bene & male: quia contrahendo bene facit, sed recedendo à voto male facit & intelligit hoc casu de voto solenni præsenti vel nudo: (quia secundum eum vtrumque dirimit matrimonium) sed de proposito, quod quis habet votum emittendi, vt diximus 7. in princ. q. ¶ Nos dicimus quod ipsum velle contrahere & contrahere est peccatum illis: & tamen inde sequitur matrimonium, quod est bonum: & & intelligitur cap. de voto præsenti simplici. Nec est mirum si sequatur ex bonis malum. arg. de cõsec. dist. 2. sicut Iudas. & 81. distin. si qui sunt presbyteri sicut ex malis bonum. 11. quæst. 3. quid ergo. ¶ sicut in passione Christi opus operans fuit malum, idest, crucifixio Iudæorum. opus autem operatum, idest, passio fuit bona. actio enim fuit mala, passio bona. & sic malum potest habere bonum effectum. contra nos est illud: & si non nubendo. sed dic, & si, idest, quamuis ipsum nubere non sit peccatum, &c.

c Non ergo q̃ nupsit, peccauit. sed dico quod fornicatur, si contra votum. & est si. de cõsecrat. distinct. duas, &c.

3 7. distin 19. quidam. 4 Vouentes cõtrahendo & cõtrahere vouendo peccãt.

al. non nubent

¶ Opus duplex fuit in Christi passione.

Matt.10. Rom.6.

p ¶ *Proposita.*] idest, voti.

q ¶ *Fraus.*] idest, deceptio.

r ¶ *Susceptio.*] idest, susceptum matrimonium [d]. sed tamen primam fidem irritam fecerunt. Item not. quòd Apostolus hic locutus est de his qui vouerunt per verba de præsenti. & Augustin. hic de talibus locutus est. Et hoc probat illa littera, si viro suo viuo. & vbi dicit, cui viuente marito nubit. Nam si nubit, ergo Christo vouet. & ideo intelligimus hoc capit. de voto præsenti. Hugo. contra: & secundum eum superficialiter inducitur auctoritas illa Apostoli quòd poterant contrahere. & dicit B. quòd votum in sui natura consideratum non impedit circumscripta omni solennitate: sed ecclesia potius, vel post inuenit huiusmodi solennitates. & constituit vt impedirent. numquid ergo monachi antequam ecclesia instituerent poterant contrahere? Dic quòd tunc monachi non erant, cum monachus esse non possit quin aliqua solennitas obseruetur, sed posito quòd fuerint, poterant contrahere. Ioan.

d Hæc fuit positio G. I. sed I. solum. Fan. exponit. susceptum, id est, ipsum facere, non matrimonium manere, & sic dat natur. Arch.

f ¶ *Bono inferiore.*] idest, coniugio.

t ¶ *Bono superiore.*] scilicet continentia. duo enim sunt bona, vnum superius, vt continentia, & bonum inferius, vt matrimonium.

v ¶ *Proinde.*] hic ponit Aug. quid eos inducebat ad dicendum q̃ nubentes post votum simplex erant separandi, & durat vsque ad id, qui hoc dicunt. vbi ponit suam primam improbationem, secundam autem ibi, *Deinde*. Tertiam ibi. *Fit autem, &c.*

x ¶ *Cum enim.*] Salua sua pace Aug. non bene opponit istis. hoc non est simile de carnali matrimonio & spirituali. Non enim de spirituali matrimonio ad carnale est regressus, sed bene de carnali ad spirituale progreditur: ¶ & ita dormitauit hic Augu. Vel dicebant forte illi commodam esse similitudinem inter hoc & illud.

a ¶ *Melio*

a ¶ *Melioris sint.*] idest, signum melioris meriti, quia secundæ nuptiæ indicium sunt incontinentiæ, vt 31. q. 1. de his. & cap. hac ratione.

b ¶ *Virgo.*] quia sine macula & rũga peccati, vt 32. q. 4. recurrat. 21. dist. quamuis.

c ¶ *Vxores.*] hic habes quod votum simplex non dirimit ex sui natura, eadem ratione nec solennẽ, cùm idem sint: ¶ quia solennitates non sunt de substantia, & verum est: sed constitutio ecclesiæ dirimit matrimonium: religio tamen dirimit matrimonium, vt extra de conuer. coniug. ex publico. ¶ Sed numquid simpliciter vouens qui contrahit, tenetur continere mortua vxore? Videtur quod non, quia obligatio extincta non reuiuiscit, vt de consec. dist. 4. quæris. ff. de solu. qui res. §. ream. Sed contrarium est verum, quia non tollitur per matrimoniũ nisi voti executio. extra de conuer. coniug. quidam. nam vouit ille quãtum in se fuit, ideo postea compellitur continere: quod non fieret si omnino esset absolutus à voto. si tamen contraxerit, tenet matrimoniũ, vt not. in illa decre. quidam.

¶ Solennitas nihil de substantia matrimonij.

Beda.1.Cor.7.

¶ Vouens simpliciter qui contraxit, an mortua vxore continere teneatur.

d ¶ *Adulteria.*] idest, adulteros esse, non coniuges. & est emphasis [a], sicut illud, Dauus est ipsũ sceleus.

a Impropriete locutionis no. fic. 34. q. 1. videnda. in princ. vbi dictum.

e ¶ *Sed plane.*] ab hinc tractat de voto solenni secundum quosdam: sed verius per totum cap. de voto priuato agitur.

f ¶ *Grauius.*] 7. 17. q. 4. sunt qui.

1.Cor.7.

DE *viduis.*] CASVS. Hoc cap. secundum Hug. posset melius legi de voto solenni, quàm de simplici. Sed vt faciat ad propositum G. legas de simplici. Diuiditur ergo hoc cap. in tres partes. In prima parte dicitur, quod viduę velo consecrationis velari non debent. In secunda parte dicitur, q̃ si viduæ post votum simplex nubant, peccant, & pœnitentiam agere debent: tamen matrimonium separari non debet, ne talibus fornicationis laqueum iniiciamus, sed hortari eas ad pœnitentiam debemus. In tertia parte dicitur, quod ita debemus eas hortari ad pœnitentiam, ne nimis earum conscientiam terreamus. Secunda pars incipit ibi, *Quæsi propria.* Tertia ibi, *Cauendum.*

1.Tim.5.

g ¶ *De viduis*] videtur hoc c. intelligendum de voto solenni. argu. 7. ea. si quis sacro. vbi fit mentio de constitutionibus Gelasij siue Pelagij, & hæc est Gelasij. secundum hoc non facit ad propositum G. intelligas ergo de voto simplici. & ibi facit mentionem de aliis constitutionibus Gelasij, non de ista.

¶ Vidua non benedicitur.

h ¶ *Sub nulla.*] ¶ quia vidua non consecratur, nec benedicitur in sua velatione, sed tantum virgines, vt 21. q. 1. deuotis. sed accipiunt velum de altari, vt 5. ead. viduæ.

i ¶ *Castitatem.*] vidualem, scilicet post pristinum coniugium assumptam. fides enim seruanda est priori coniugio. 34. dist. fraternitatis. & C. de secun. nup. l. 3.

k ¶ *Periculi.*] idest, propter periculum earum vitantium poterit deliberare, quali. &c.

l ¶ *Vetabantur.*] arg. quòd peccatum timore maioris lapsus fieri nõ vetatur. 32. q. 2. solet. 13. dist. nerui.

m ¶ *Laqueum.*] eos separando, vel eos præcise prohibendo ne contrahant: vouens. n. simpliciter verbis tantum commonitoriis [b] dissuadendus est à matrimonio, non per excommunicationem, vt extra qui cle. vel vo. veniens. & de spon. requisiuit. ar. 22. q. 1. prædicandum. sed illud de peccato iam commisso. ¶ Item ar. ex hoc c. q̃ non pro quolibet mortali excommunicandus est aliquis antequam committatur: quia pro facione huius voti antequam frangatur non est excõicandus: quia nondũ obligatus est, nec post propter bonũ matrimonij: tamen quandoque indicitur pœnitentia volenti peccare, vt extra de spon. de illis. Ioan.

b Et sub Intelligue ex immutationes, vt patet ibi. seu solut., & 17. q. 2. nos nouimus, secũdum Hug.

¶ Excommunicatio non est pro quol bet mortali peccato ferenda.

† *al.quod*

m ¶ *Laqueum.*] ¶ si simpliciter vouerũt, permittendi sunt contrahere, vt maius malum vitetur. extra qui cle. vel vouen. veniens.

n ¶ *Vt & nostra.*] arg. q̃ ex quo prælatus fuit officio admonẽdo, increpando & corripiendo, non debuerat ei imputari si ille non emẽdetur. arg. 47. dist. quod ad nos.

2 Pol.l.4.tit. 34. Burc.l.8.c.34. luo p.7.ca. 55.

o ¶ *Præterimus.*] & ideo aliqua prętermittũtur exponi, ne terror incutiatur, sicut dicit Beda de pœ. dist. 4. reuertar.

p ¶ *Iquis votũ.*] ¶ Sed numquid simpliciter vouens potest contrahere cũ alia, quæ simpliciter vouit? Non videtur quod teneat matrimonium, cum neuter possit debitum exigere. pone eos vouisse quod nunquam exigerent, dico quod bene tenet matrimonium: quia vterque potest reddere. Sed quomodo, cum reliquis non exigat? Respon. vterque enim si sciat alterum indigere, nec posse exigere, reliquo debet commisceri, & vterque reddere dicetur. Sed quid si quis vouit quod nunquã redderet debitum, si vxorem cõingeret eum ducere? si post ducat, non teneatur votum tale seruare: quia præceptum est Apostoli de debito reddendo vxori, vt 33. q. 4. 5. Apostolus. ¶ Sed quid si aliquis iurauit quod nũquam cognosceret aliquam mulierem? si postea duxerit vxorem, bene tenet matrimonium. numquid ergo peccat cognoscendo cum iurauerit non cognoscere? Dicunt quidam quòd prima vice peccat, sed postea non: & iidem dicunt quod post votum simplex prima vice cognoscens vxorem peccat: quia si semper peccaret cognoscendo, tale matrimonium illicitum esset: sed hoc nihil est, sed dico quod non peccat cognoscendo, licet contra iuramentum faciat: sed tunc peccat quãdo fidem frangit Deo. Vel dic, quod talis permittat se cognosci, & non cognoscat, & sic saluabit iuramentum: cum potius videatur pati quàm agere. Iterum quæro: cum iuramentum sit de iure naturali, sicut & votum: quia sicut Dominus præcepit, Vouete & reddite: ita præcepit, Reddas Domino iuramenta tua. ¶ quare votum dissoluit matrimonium, & non iuramentum? Ad hoc dico, quòd iuramentum non est præstandum nisi subsit necessitas, vt 22. q. 1. ita. vnde qui tale iuramentum exigit, temerarie iurat: vnde fortius est vinculum voti quàm iuramentum, secũdum nos tamen non est quæstio: quia votum de sui * natura non obligat: sed constitutio circa votum emissa.

1.*Cor.7.*

¶ Vouẽtes simpliciter an possint admitti ad consortia matrimonij.

1.*Tim.5.*

3 5.di. 27. c. si vir.

¶ Iurans nunquam mulierẽ cognoscere, an possit postea matrimonium contrahere.

QVOD AVTEM. CASVS. Iste 5. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit G. vt sciamus quorum vouentium matrimonia dissolua

¶ Matrimoniũ solutur voto, sed non iuramento.

* *Imo obligat; licet votũ simplex non dirimat cõtractũ. V. de B.T. fem. 4. dist. 38. q. 1. ar. 3 q 2 & 3.*

dissoluatur recurrendum est ad §.ꝫ.27.di.§.vlti.In secunda parte determinat ca.illud, quæ Christo.vbi dicitur quòd non admittitur ad pœnitentiam Deo deuota quæ alij nupserit:nisi vir cui se iunxerat, defunctus sit:quod sic intelligit G.dicens q; tunc vir dicitur ei defunctus, cum ab eius concupiscentia mentē suam & corpus ex toto alienauerit,& quacumque hora hoc fecerit, ad pœnitentiam admittetur.Nec hoc est cōtrarium Domino dicenti per prophetam Ezechielem,In quacumque hora, &c. *In vtroque casu.* capituli Innocentij, vel in vtroque casu contra ius Innocentij illius ca. ꝫ.ea. deuotam.

a ¶ *Ostenditur.*] ꝫ. 27. dist.§.vlti.

b ¶ *Illud.*] ꝫ. ea.quæst. ea.quæ Christo.

c ¶ *Potest.*] digne tunc quis reconciliatur Deo, cum pœnitet de omni peccato.de pœ. distin. 5. fratres. minus digne est pœnitet de quibusdam, de pœn.dist.3.placuit.

d ¶ *Derelicta.*] G.soluit hic secundam partem illius cap. quæ Christo. & male. non enim innuitur à cōtrario sensu q; illum posset habere virum cui adultero fidem dedit viuente viro a.extra de eo, qui duxit in matri.cū haberet. solue ergo secundam partem prout G. soluit primam partem.

e ¶ *In vtroque.*] casu, scilicet Innocentij.

f ¶ *Esset contrarius.*] Innocentius.

g ¶ *Deuota.*] ꝫ.ea. q.c. deuotam.

Equitur.] Hæc quæ. diuidit in quinque partes. In prima intendit probare quòd sponsa sit vxor: quæ tamen non est nisi spe futurorum, & non re præsentium. Secunda ibi, *His omnibus.* Tertia ibi, *Apparet.* Quarta ibi, *Sed aliud.* Quinta ibi, *Quod autem.* Io. de Fan.

Gen.4. CASVS. Hic ponitur secūda quæstio,qua quæritur an puellæ despōsatæ vni, liceat eo dimisso alteri nubere. huic quæstioni (vt facilius explicetur)aliam quæstionem incidentem subiungit talem.ſ. vtrum inter sponsum & sponsam sit matrimonium. & illam primo soluit, allegans pro vtraque parte, qua soluta facile soluitur illa,quæ hic principaliter proponitur;& soluit eam,infra ead.§. iuxta. Probat ergo G. quadrupliciter, quod inter sponsum & sponsam est matrimonium. Primo, per descriptionem matrimonij. Secundo, auctoritate Isidori dicentis, quod cōsensus facit matrimonium. Tertio, auctoritate Ioan. Chrysosto. Quarto, auctoritate Nicolai, qui dicit solum consensum sufficere ad matrimonium.

Rom.6. h. ¶ *Sequitur.*] hic depingitur secunda q. an scilicet desponsata vni, eo dimisso possit alij nubere. Cui quæstioni (vt facilius explicet) subiungit G. aliam q.incidentem. ſ. vtrum inter sponsum & sponsam sit coniugium, & allegat ad vtramque partem huius incidentis q. eam soluit dupliciter. ꝫ. ea. §. iuxta. ſ. quod inter sponsum & sponsam est matrimonium initiatum, idest, non consummatum. vel inter sponsum & sponsam dicitur esse matrimonium non re præsentium, sed spe futurorum. Sed his relictis certum est, quòd inter sponsum & sponsam non est matrimonium proprie sumptis vocabulis. ‖ Sponsus enim à sponsalibus dicitur, & sponsalia sunt conuentio & repromissio futurarum nuptiarum.ff.de spon.l.1.Et hanc quæstionem tractat G.vsque ad §. sed concedatur.ibi de secunda quæstione dicitur.

‖ Sponsalia diffinitio.

i ¶ *Viri.*] quia in pari sexu nō potest esse matrimonium,est enim matrimonium quiddam habens suum modum extendi per se, & sunt duæ correlatiōes,& ita plura.

k ¶ *Coniunctio.*] animorum.ꝫ.e.cum initiatur.& ꝫ.ea.multorum.

l ¶ *Indiuiduam.*] quo ad propositum.perpetuo enim debet cōtrahi matrimonium. 32.q.2.solet. dicit lex, quod dotis causa perpetua est: quia eo voto datur, vt semper apud maritum sit. ff. de iure dot. l. 1.

5 ſ.ead.denotam.

m ¶ *Retinens.*] supple diuini & humani iuris communicatio. ff. de ri. nup.l.1.eiusdem enim religionis debent esse.C.de Iudæ.ne quis. 28.q.1. caue. ‖ Sed obiicitur de matrimonio, quod est apud infideles,si alter non vult sine contumelia creatoris habitare cum fideli, dissoluitur matrimonii. non ergo est indiuidua coniunctio.Sed dic quod tunc lex dissoluit,non homo,vt 33.q.2.quos Deus, quia tunc contumelia creatoris soluit ius matrimonij, vt extra de diuor.gaudemus.

‖ Matrimonii infidelis ne dissoluatur.

6 Sent.4.dist. 27. ‖ uo p. 8.c.t. Pann.l.6.ca.

n ¶ *Efficiens causa.*] ꝫ. 29.q.2.si quis ancillam.

o ¶ *Matrimonium.*] ¶ *Coitus.*] nisi cum sponsalia contracta sunt sub cōditione: tunc enim per coitum recedit à condītione,vt extra de condi.appo. de illis.

p ¶ *Sed voluntas.*] idest, voluntarius consensus: verbis tamen legitimis expressus. ‖ requiritur enim q; consensus sit voluntarius,& non coactus.extra de sponsa,cum locum.verba enim requiruntur quantum ad ecclesiam b, vt extra de sponsa.tuæ.

q ¶ *Sed solūtatis.*] vtriusque interuenientis, quod fit quando maritus &vxor se absoluerunt ab exactione reddendi debiti causa continentiæ. ꝫ. ea. Agathosa.& in Auth, vt li ma.& auiæ. §.fi. vero.ex consensu.coll.8.

r ¶ *Voluntate.*]hoc vult dicere, quod non sufficit corpore recessisse. si mente non recesserint,vt ff.de acq.pos.l.3.§.in amittenda.ff.de capti.& postli.nihil interest.& ff.de ædi.edi. quis sit fugitiuus.§.apud Labeonē. ‖ Hoc autem scias, quod licet dominus aliquis nolit esse dominus rei alicuius, non ideo perdit dominum. secus est in possessione, vt ff. de acq.poss.fi quis vi.§.1.

‖ Dominium ita tenet perdere vt possidere.

CVM ERGO. CASVS. Infert G. ex supradictis, quod inter sponsum & sponsam est matrimonium: quia consensus inter eos matrimonium facit.Postea quærit quis consensus matrimonium facit, an consensus cohabitationis, an carnalis copulæ,an vterque.si consensus cohabitationis matrimonium facit, tunc frater cum sorore matrimonium faceret, quod falsum est. Item nec carnalis copulæ consensus, quia secundum hoc inter Mariam & Ioseph non fuisset matrimonium:quia illa proposuerat continere.& hoc in prima parte. In secundum:quia illa proposuerat continere.& hoc in prima parte. In secunda parte dicitur,quòd Maria non fuit rea voti virginalis,& excusat eam quia pro

‖ Matrimonium quod in eis expectatum, quodammodo est.

prophetam. [*In quacumque hora peccator conuersus fuerit, &c.*] *& cunctis interpretibus diuinæ legis inueniretur aduersus. Probatur illud idem auctoritate illius capituli, quo deuotæ* g *, quæ maritum acceperit, prohibetur ad pœnitētiam admitti:nisi vel vterque continentiam professus fuerit; vel ille, cui se iunxerat, de hoc mundo decesserit.*

QVÆSTIO II.

Equitur secunda quæstio. quæ quæritur, an puellæ alteri desponsatæ post sint renūtiare priori conditioni, & transferre sua vota ad alium.

1 *Hic primum videndum est, an cōiugium sit inter eos.*

2 *Secundo, an possint ab inuicem discedere..*

6 *Eos autem coniuges esse, & ex definitione coniugij, & auctoritate multorum facile probatur. Sunt enim nuptiæ siue matrimonium, viri* i *, mulierisque coniunctio* k *indiuiduam* l *vitæ consuetudinem retinens* m *. nter hos autem fuit coniunctio, quæ indiuiduam vitæ consuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos consensus, qui est efficiens* n *causa matrimonij, iuxta illud Isidori*] 7 *Consensus facit matrimonium.*] *tem Ioannes Chrysostomus* [8 *idest auctor operis imperfecti homilia.32.in Matthæum.*]

C. I.

9 MAtrimonium quidem nō facit coitus o, sed voluntas p: & ideo non soluit illud separatio corporis,sed separatio voluntatis q.Ideo qui dimittit coniugem suam,& aliam non accipit; adhuc maritus est. Nam etsi iam corpore separatus est; tamen adhuc voluntate r coniunctus est. Cum ergo aliam acceperit; tunc plene dimittit.Non ergo qui dimittit,mœchatur,sed qui alteram ducit.

quia proposuerat votum virginitatis sub tacita conditione, nisi Deus aliter reuelaret.votum tamen illud ore non expresit,deinde diuina reuelatione in carnalem copulam consensit: & exinde salua virginitate votum corde conceptum cum viro penitus expresit, & seruauit expressum.In tertia parte determinat dicens quòd vterque consensus simul cohabitandi, & indiuiduam vitæ, &c. faciunt matrimonium. sed hoc vltimum est allegatio. Secunda pars incipit ibi, *Si ergo.* Tertia ibi, *Consensus ergo. Post ea,* idest, postquā. *Ex corde,* scilicet,votum inter istos in themate positos, & quòd ipsi sint coniuges, probat per sequentia.

1 Sent. ibidē.

2 *Vfficiat.*] ¶ *Solus.*] Verba enim tantum necessaria sunt ad probationem.extra de spō.tuæ. & exponunt quidā,secūdum,leges,idest,secundū canones. Sed vbi sūt isti canones ? immo potius videtur contrariū per canones. ꝫ.32.q.2.c.vlt. & pe.Sed dic q; illi canones sunt 29.q.2. si quis. extra de coniug. ser. c. 1. extra de rap.cum causam. Vel dic secundum ll. put sonat littera. ‖ Sed hæc dictio, solus, non excludit consensum parentū: immo tantum aliàs solēnitates, quæ fiūt circa matrimonium. q.d. solus eorū consensus est causa effectiua matrimonij,& ideo non sunt contrariæ leges illæ. C.de nupt. nec filiū. ff.de ritu nup.nuptię quę dicāt quòd in matrimonio requiritur c consensus parentum. Sed dic quod requiritur ex honestate, non ex necessitate. 30.q. 5.nostrates a.

‖ Consensus parentum an ſit matrimonio requisitus. Inst.

b ¶ *Quo modo.*] Licet hoc interrogaret, nō tamen dubitauit de verbis angeli;sed dubitauit quo modo illud posset fieri, vt sint duæ partes,quo & modo, de modo enim dubitauit:non de facto.

c ¶ *Voti virginalis.*] ‖ sic ergo patet q; Maria non vouerat continentiam: sed proposuerat vouere, & virginitatem conseruare, nisi Deus aliter reuelaret, vel lex prohiberet,vel parentes cogerēt: & inde est quod licite potuit contrahere matrimonium Deo reuelante, si vouerat etiam solēniter: quia votum fuit sub conditione. immo quantuncumque absolutum sit votum, semper intelligitur excepta auctoritas maioris, vt extra de iureiuran. venientes. similiter hoc subintelligitur, si res in eodem statu permaneret. 22. q.2. ne quis.& ff.de solutio. l. cum quis. & hoc si tibi seruatur fides. extra de iureiuran. peruenit,& hoc si numerauit pecuniam,vt C.de non nup.pe. indubitati.& honestæ & possibiles, vt extra de iureiuran. quemadmodum. & aliàs posui 32. quæst. vltim.cap.vno.

‖ Maria nō voluit abiolui.

9 Sent. 4.di. 27. ‖ uo p.8.c.u. b De.t.leg & no.ad.dicta refert. & ibi plene dixi.

d ¶ *Ore.*] Expressio enim oris in voto multum operatur, vt extra de vo.& vo.redem. litteraturam. argu.ꝫ.ead.duobus. in fin. arg. de pœn. dist.1. magna. in prin. videtur tamen quòd quo ad Deum non sit necessaria oris confessio. 22.q. 5. humanæ. & cap. cauete.& 24.q. 5.fi quid. ‖ sed tamen secus est in voto tacito quàm expresso.nam dicit lex.quod si legaui tibi decem si volueris, tale legatum non transmittes ad heredes, nisi primo expresseris te voluisse: secus vero est si legauero tibi x. pure:quia illud transmittes. ff. de leg.1.si ita legatum sit. §. illi si volet. immo nec votum dicitur conditionale vbi conditio subintelligitur, vt ff.de condi.& demon.conditiones quæ.Ioan.

‖ Hostiensis sup. iter.

nibus exhibere viro, qualis ipsa sibi est, & è conuerso. Ad indiuiduam itaque cōsuetudinem pertinet,absque legitimi consensu viri & orationi aliquando non posse vacare, nec continentiam profiteri. Quia ergo iste consensus fuit inter eos; patet eos coniuges fuisse.

Caput hoc in vetustis exemplaribus coniunctum est superiori: & videtur à collectore ex variis locis B. Augustini, potissimum ex libello de virginitate confectum.

Ioannes Chrysostomus, [*idest auctor operis imperfecti,hom.32.in Matth.*]

PALEA. C. IIII.

4 OMnis res per quascumque causas nascitur,per easdē dissoluitur.Matrimonium enim nō facit coitus, sed voluntas: & ideo non soluit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo, qui dimittit coniugem suam, & aliam non accipit; adhuc maritus est. Nam &si corpore iam separatus est; tamen adhuc voluntate coniunctus est, Cum ergo aliam acceperit; tunc plane dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, sed qui alteram ducit.

Palea hæc est in multis vetustis codicibus. Initium vero vsque ad ver. Matrimonium,*est regula prima de regulis iuris:quæ est in Decretalibus. Verba autem homiliæ trigesimæ secundæ sunt hæc:* omnis res,per quas causas nascitur,per easdem absoluitur. Matrimonium,&c.

Item auctoritate probantur esse cōiuges. Ait enim Ambrosius in libro de institutione virginis,c.6.

¶ Coniugalis pactio,non virginitatis dissolutio, coniugium facit. C. V.

5 CVm initiatur coniugium; tunc coniugij nomen ascisciturNon enim defloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis.Denique cum iungitur puella; coniugium est:non cum viri admistione cognoscitur.

Item Isidorus Etymologiarum libro nono,c.7.

¶ A prima fide desponsationis coniuges verius appellantur. C. VI.

6 COniuges verius appellantur à prima fide desponsationis fide: quamuis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus.

e ¶ *Consensit.*] ꝫ. ead. priusquam.

f ¶ *Appetendo.*] argu. quòd aliquis consentit in aliquid : non tamen vult illud fieri. 8.q. 1. audacter. Vel dic sicut in gl. sic ergo patet.

g ¶ *Consensus.*] idest, maritalis affectus.

Cvm initiatur.] CASVS. Probat in hoc c.Amb.q; si matrimoniali consensu mulier cum viro iungatur, matrimonium est inter eos, etsi carnalis commistio non interuenerit, vel defloratio virginitatis. Sequens cap.planum est.

h ¶ *Cum initiatur.*] idest, incipit & existit. Ex hoc sumpsit G.suam dist. ſ. matrimoniū aliud initiatum:aliud consummatum.vt ꝫ.ea.§. iuxta. Sed tu dic q; hoc refertur ad actus qui considerantur circa matrimonium.nam primo consentit, postea cognoscit. Vel initiatur quo ad significationem, vt dicemus.ꝫ.ea.qua propter.nō quo ad sui essentiam: ‖ cum matrimoniū sacratissima res sit. & quàm cito est perfectum &consummatum quo ad sui essentiam, nec recipit sectionem nec interstitia temporum.

4 Tuo p. 8.ca. 233. ſ. ead. matrimonium. extra. de reg. iur.c.1.

‖ Matrimonium est res sacratissima.

i ¶ *Pactio.*] idest,consensus de præsenti.

k ¶ *Non cum viri.*] ar. contra extra de eo qui dux.in matri.significauit. nam ibi dicitur, quod copula carnalis facit matrimonium: sed illud referas ad præsumptionem. ff.de do.inter vir.& vxo. cum hinc.§.fi mulier.ff.de rit.nup.l.4.

5 Sent.4.dist. 27. Anſ.l.10 ca.1. Ino p.8.c.ap.2. ꝫ.ead q. Pān l.6.c.14. Pol.l.6.tit 4.

l *Coniuges verius.*] Cōparatiuus pro positiuo. vel verius, idest, sanctius & honestius quàm à coitu. sicut inter Mariam & Ioseph, argum. 33.quæst.5. quod Deo.

† *al.virili*} otig.

m ¶ *Prima.*] dicit H. quòd vna fides, qua vir vxori & econuerso debet mutuam seruitutem, & etiam castitatem. secundum hoc expone prima fide, idest, primo à fide desponsationis. ‖ alij dicunt quòd duæ sunt fides. Prima est qua ei debet castitatem.argum.

6 Sent. ibidē. Ino par. 8.c.3. Pann.l.6.c.15. ‖ Fides inter coniuges est duplex.

38. quæst. 1. caue. Secunda qua mutuam seruitutem ei debet : sed hoc non nisi post duos menses. extra de conuer. coniug. ex publico & secundum priorem expositionem ex prima vtrum que debet, vt prædixi. vnde secundum eos. primus coitus neque est gratuitus. nam statim post consensum mutuum de præsenti tenetur reddere debitum petenti b. habet tamen alter exceptionem vsque ad duos menses, per prædictam decre. nisi dicatur aliud speciale de duobus diebus vel vno. 30.quæst.5.sponsus.ꝫ.ead.institutum.hoc tamen est certum, quòd post primum coitum statim iure seruitutis petitur coitus quandocumque placuerit. Ioan.

h. Ad hoc facit quod not. ff. de q. t. c.2. in fin.

Coniunx. CASVS. Dicitur in hoc cap. quod Maria habuit verum nomen coniugis, & non mendax: quam Ioseph non cognouerat, nec fuerat cogniturus: qui fuit pater Christi, & maritus matris eius: sed vtrumque fuit mente, & non carne. *Vocatur.* beata virgo. *Non cognouerat,* Ioseph.

a ¶ *Vocatur.*]§.33.dist. cap.vlt.

b ¶ *Fidele.*] ideſt, ex fide: non tamen vſu carnis conſiſtebat.

Mnet iaque.] CASVS. Dicitur hic quod in nuptiis Mariæ & Ioſeph fuit omne bonum nuptiarum, ſcilicet proles, fides, & ſacramentum. Proles, ſcilicet Chriſtus. Fides caſtitatis. Item ſacramentum, quia inter eos fuit inſeparabilis cõiunctio animorum: & inter eos nullum diuortium interuenit: ſolũ carnale cõmercium defuit inter eos: quod ſine peccato fieri non poterat: ſine quo ipſum decuit nasci, qui ſine peccato erat futurus. Sequens c. patet: quod poteſt intelligi non ſolum de ſponſa de præſenti, ſed etiam de ſponſa de futuro: & tunc interuenit publicæ honeſtatis iuſtitia.

c ¶ *Omne.*] Gandulph' dixit duo eſſe tantum bona matrimonij, ſcilicet fidem & prolem, ſed ipsũ ſacramentum non eſſe bonum matrimonij, niſi intranſitiue intelligatur, ideſt, bonum quod eſt matrimonium: quia ſacramentum matrimonij (vt dicit) nihil aliud eſt quã ipſum matrimoniũ. ‖Sed dic quòd ſacramentum matrimonij dicitur hic inſeparabilis coniunctio animorum: vel etiam mutua ſeruitus: quorũ vtrũque eſt bonum matrimonij. ſine his autem bonis matrimonium contrahi non poteſt: poſtea vero ſine his eſſe poteſt.

d ¶ *Sacramentum.*] ideſt, inſeparabilitas. ‖ ad tempus enim non poteſt contrahi matrimonium: vt 32. q.2.ſolet. ſicut nec filium adoptare ad tempus poſſum.ff.de adop.l. ſi quis.Ioan.

e ¶ *Nullum diuortiũ.*] immo inſeparabilis coniunctio animorum.ſ.e.§. ecce. contra ibi dicitur, inter Mariam & Ioſeph fuit diuortium. ſed ibi im proprie fuit diuortium, ſcilicet corporalis ſeparatio cauſa honeſtatis tãtum facta: ‖ proprie autem diuortium eſt ſeparatio corporalis, quæ cauſa delicti fit.

f ¶ *Non poterat*] hic colligitur quod potius non poteſt eſſe cum vxore ſine peccato. argu. 33. q.4. vir eum propria. Ar. contra 12. dist. nerui. De hoc dicemus 33. q. 4. vir eum propria.

g ¶ *Moriatur.*] 34.q.2.non ſatis.

PALEA. C. VII.

Vòd conditio interpoſita nõ valeat, ex concilio Africano probatur.

Palea hæc abeſt ab omnibus collatis exẽplaribus, duobus exceptis: in quorum altero emendatiore ponitur tamquam ſumma ſequentis capitis. In neutro autem ad finem capitis præcedentis erant verba illa, Item ex concilio Africano, *& ideo ſublata ſunt.*

¶ De eodem. PALEA. C. VIII.

1 QVicumque ſub conditionis nomine aliquam deſponſauerit, & eam poſtea relinquere voluerit: dicimus, quòd conditio frangatur, & deſponſatio irrefragabiliter teneatur.

Hæc palea etiam in Decretalibus tit. de conditio. apposi. c.quicumque. & in collectione in quinquaginta partes diuiſa (quæ in tomis conciliorum eſt poſt decreta Alexandri tertij) par.6.c.5.citatur in concilio Africano. Sed in eo, quod extat, non habetur.

Item Auguſtinus de nuptijs, & concupiſcentia, libroprimo.c.11.

Sic eſt reſtitutum ex Iuonẽ: cum antea citaretur liber de bono coniugali.

¶ De eodem. C. IX.

2 CONiunx vocatur a † prima fide deſponſationis: quã concubitu nõ cognouerat Ioſeph, nec fuerat cogniturus: nec perierat †, nec mendax manſerat coniugis appellatio: vbi nec fuerat, nec futura erat vlla carnis commiſtio. *& infra.* ¶ Propter quod fidele coniugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, non ſolum illa mater, verumetiam ille pater eius ſicut coniunx matris eius, vtrumque mente, non carne.

Item in eodem libro, & capite.

¶ Triplex bonum coniugij fuit in parentibus Chriſti. C. X.

3 OMne g itaque nuptiarum bonum impletum eſt illis parentibus Chriſti, proles, fides, ſacramentum d: Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Ieſum: fidem, quia nullum adulterium: ſacramentum, quia nullum diuortium e: ſolus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat f ſine illa pudenda carnis concupiſcentia, quæ accidit ex peccato: ſine qua concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato.

Item in Deuteronomio præcepit Dominus Moyſi dicens, [*Si quis ſponſam alterius in agro oppreſſerit, morte moriatur* g: *quia vxorem alterius violauit.*] ¶ *Item in legibus principum ſponſa iubetur lugere* h *mortem ſponſi, tamquam viri ſui.*

Item in canonibus inuenitur.

¶ Vxor deſponſata poteſt mortuum virum lugere non nupta. C. XI.

4 SI quis deſponſauerit ſibi aliquã, & præueniente mortis articulo eam cognoſcere non potuerit; frater eius non poteſt eã ducere in vxorem.

Item Gregorius Mauritio Imperatori ob quemdam comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam duxit vxorẽ.

C. XII.

5 QVi deſponſatam puellam proximi ſui acceperit in coniugium; anathema ſit ipſe, & omnes conſentientes ei: quia ſecũdum legem Dei mori decernitur.

Nam diuinæ legis eſt mos ſponſas appellare coniuges, vt in Euangelio, [Accipe Mariam coniugem tuam.] Et illud in Deuteronomio [Si quis cuiuslibet hominis deſponſatam puellam in agro, vel in quolibet loco oppreſſerit, vel abduxerit in domum ſuam; moriatur: quia vxorem proximi ſui violauit:] non quæ iam vxor erat i, ſed quæ à parentibus vxor fieri debebat. *& infra.* Sicut nulli Chriſtiano licet de ſua conſanguinitate, vel quam cognatus ſuus habuit, in matrimonium aſſumere; ita & de conſanguinitate vxoris ſuæ.

Apud Anſelmum ante hoc caput eſt hic titulus rubris litteris deſcriptus, Capitula beati Gregorij doctoris de linea conſanguinitatis edita. *Poſtea vero eſt hic alius titulus nigris litteris deſcriptus,* Mauritio Imperatori ob delatum quemdam comitẽ, qui nepotis ſui mortui deſponſatam virginem duxit vxorem. *Deinde ſequitur.* Qui deſponſatam, &c.

Item Hieronymus.

¶ Vxore mortua licet viro aliam ducere, ſed non repudiatam, vel deſponſatam. C. XIII.

7 ADditur m aliud quartum coniugium legitimũ. Dũ mortua fuerit vxor cuiuslibet; licet illi accipere aliam, ſed non repudiatam, nec deſponſatam viro, ſed liberam: ſimiliter debet & mulier. Vnde & Paulus ait [Mulier, quæ ſub viro eſt, ligata eſt ſub lege viri, quamdiu viuit vir eius.] Viro igitur viuente vocatur adultera, ſi iuncta fuerit alij viro. Si autẽ mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri: ita vt non ſit adultera, ſi cõiuncta fuerit cum altero viro n.

Ab Iuone ante hoc caput reſertur caput. tria. infra 36. q. 2. Neutrum tamen apud beatum Hieronymum eſt inuentum.

a Sent.ibidẽ. Iuo p.8.c.14. Pãn. l. 6.c.16. † *al. ex*

† *al. peieraſſet*

‖ Matrimonij bona sũt tria quidquid dicat Gandulphus.

‖ Matrimonij ad tẽpus non contrahitur.

3 Sent.4.dist. 30. Iuo p.8.c.15. Pãn. l. 6.c.30. Ibidem. c.22.

‖ Diuortium quid proprie ſignificat.

Deuter. 22.

g ¶ *Moriatur.*] 34.q.2.non ſatis.

h ¶ *Lugere.*] ideſt, intra tempus luctus non contrahere, & inſignia luctus deferre. ‖ Et eſt multiplex cauſa quare prohibetur contrahere intra tempus luctus: ne fiat perturbatio ſanguinis, propter incertitudinem: quia neſciretur cui partus illo tempore ſit aſcriberetur, arg. ff. de his qui not. infa. liberorum. & C. de repu. conſenſu. Altera eſt maritalis reuerentia, arg. C. de ſecun. nup. l.2. Tertia eſt, ne qua cauſa malignæ ſuſpicionis præſtetur ſecundo viro. in authen. de reſti. & ea quæ parit. §. vlt. coll. 4. tempus autem luctus eſt xij. menſium. C. de ſecun. nup. l.2. hodie diminutus eſt feminis luctus iſte. non enim compelluntur triſtem habitum deferre. C. de his qui not. infa. decreto.

‖ Mulier intra tempus luctus non debet ire ad conuiuia prohibetur.

i *Iuuis.*] Hoc cap. intelligitur de ſponſa de præſenti: aliter non faceret ad propoſitũ: quia ſponſa de futuro non eſt vxor. quod tamen ſequitur quòd non poſſit duci à fratre, obtinet etiam in ſponſa de futuro: dũ tamen poſt vij. an. facta ſit deſponſatio: aliàs ſecus. extra de deſpõ. impu. litteras. &c. accẽſit. & hoc caſu eſt impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitia a, non affinitatis: quia illa non eſt niſi interueniat carnalis copula. ſ. ea. c. lex diuina.

4 ſ. ita ſequi.

Vi diſponſatam.] Hoc c. diuiditur in tres partes In prima parte dicitur q̃ nullus ducat in vxorem ſponſam alterius: nec cõſentiat ducenti: alioquin excommunicetur. In ſecũda parte dicitur, quòd nomine ſponſæ intelligitur vxor: quod probat Grego. primo per Euangelium: ſecũdo per Deutero. In tertia parte oſtẽdit q̃ nec conſanguineã, nec affinẽ debet quis ducere in vxorem. Secunda pars incipit ibi, *Nam diuina.* Tertia ibi, *Et infra. Nõ quæ*, verba sũt Greg. *Vxor erat*, i. carnaliter cognita. *A parẽtibus fieri*, ideſt, coniungi & tradi ſponſo. *Vxor.* ideſt, carnaliter cognoſcenda.

5 Sent.4.dist. 27. Anſ.l.11.c.19. Pol.l.6.c.9.

Leuit.20. Matt.2. Deuter.22.

a Quæ quidẽ impedit matrimonium & diuimit, vt ponit in c. quod leg. & notatur qui ſint leg. reſpõdẽt. & de dict. impũ. duo ſunt.

k ¶ *Moriatur.*] 34.q.2. non ſatis.

l ¶ *Iam vxor erat.*] ideſt, carnaliter cognita. & ſunt verba Gregorij.

6 ſup.q.1.ad ſum.

Additur.] Caſus. Dicitur hic q̃ præter tres ſpecies matrimonij poſitas. ſ.36.q.2.tria. cuius pars eſt hoc ca. additur hîc quarta ſpecies, ſcilicet, cũ quis mortua vxore ſua vxorem accipit non repudiatam, vel deſponſatam alteri, ſed abſoluta. Idem dicitur de muliere, quæ ſi viuente viro contraheret, adultera eſſet; vt probatur auctoritate Pauli.

7 Iuo p.14 at. Pãn.l.6.c.9.

Rom.7.

m ¶ *Additur.*] hoc ca. continuatur iiij 36. q. 2. tria. & c. nullus.

n ¶ *Cum altero viro.*] non conſanguineo prioris.

Si quis

Iuuis vxorem.] CASVS. Hoc cap. & ſequẽs per ſe patent: & poſſunt intelligi de ſponſa de præſenti, vel de ſponſa de futuro. & ſecundum hoc erit ibi publicæ honeſtatis iuſtitia. Sequens §. patet: & allegat amodo Grat. pro parte contraria.

a *Deſponſauerit.*] Videtur ergo q̃ alterũ iſtorum per ſe ſufficiat ad hoc q̃ ſit matrimonium: & ita per arrhas probãtur ſponſalia. Sed dicendũ, vel, id eſt, etiã ſubarrhauerit præcedẽte deſpõſatione. Vel dic q̃ alterum ſufficit: quia & ſi ſubarrhat, licet non cõſentiat, præſumitur pro ſponſalibus & matrimonio, donec probetur contrarium. arg. 27. diſtin. quod interrogaſti. & 30.q.5.noſtrates. & ca. feminæ: ‖ nec refert an verbo, vel facto declaret quis voluntatem ſuam. 43. diſt. c.1. fit autem hæc ſubarrhatio per immiſſionẽ annuli, licet nõ conſentiat ſemper: quia eſt ſignum amoris. Dicitur de hoc 30.q.5.noſtrates. & ca. feminæ.

1 Sent. ibidẽ.

‖ Volũtas vxoris non facit deciuari poteſt.

b ¶ *Subarrhauerit.*] extra de præſumpt. illud. contra.

1 Sent. ibidẽ. hîc. 6. tit. 6.

c ¶ *Ducere.*] id eſt, carnaliter cognoſcere.

d *I quis.*] ¶ *Aliis.*] puta frigiditate vel ex maleficio. & ita idem iuris eſt ſi fuerit diſpenſatio interueniat de ſolo facto, ſiue de iure. & ita ſi quis deſponſauit cõſanguineam ſuam vel aliquã aliã cum qua ipſe contrahere non poſſit, & ſeparetur ab ea, nullus de conſanguinitate ſua eam ducere poteſt. & ita monachus poterit impedire cõſanguineos ſuos, licet frigidus natus ſit. quod cõcedit H. & hoc ſatis poteſt cõcedi q̃ ſiue ſit monachus, ſiue frigidus, ſiue deuotus, ſiue ſectus, ‖ q̃ ſponſalia illius impediunt matrimonii. arg. extra de ſponſ. ad audientiam a. nam propter deſponſationem quæ nulla eſt, notatur quis infamia. ff. de his qui no. infa. quid ergo. §. cum autem. extra de biga. ſuper. vnus tamẽ caſus excipitur, quãdo intra ſeptennium facta eſt deſponſatio. extra de deſpon. impu. accẽſit. Item in alio caſu nõ impediunt ſponſalia de facto ſequẽs matrimonium, vt extra de eo qui dux. in matrimo. ſignificauit. Sed quæ ratio eſt, quare ſpõſalia, quæ nulla ſunt impediunt matrimonium? Et poteſt dici ſufficere ita ſcriptum eſſe: vel ideo, quia quandoque probaretur monachus, qui non eſſet in rei veritate, vel frigidus: & ita eſſet ibi periculum, nec eſt contra extra de ſpon. impuberis. nam ibi poſt ſeptennium tentauit, &c.

3 Sent. 4. dist. 41. Pann. l. 6. cap.

Item Gregorius.

¶ Si monachus vel virtus nullus de eius conſanguinitate ſponſam accipiat. C. XIV.

10 11 SI quis vxorem deſponſauerit, vel eam ſubarrhauerit b, quamquam poſtmodum præueniente die mortis eius nequiuerit eam ducere c in vxorem; tamen nulli de conſanguinitate eius licet accipere eam in coniugio. Quòd ſi inuentum fuerit factum; ſeparetur omnino.

Item Iulius Papa.

¶ *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis, & Magiſtro. Nam in vulgatis erat.* Iulianus. *In Polycarpo autem citatur*, ex concilio Triburienſi à Iulio Papa cõfirmato. *In quo titulo ſubeſt aliquod mendum.*

¶ De eodem. C. XV.

iij 12 SI quis deſpõſauerit vxorem, vel ſubarrhauerit, & ſiue præueniente die mortis, ſiue irruentibus quibuſdã aliis d cauſis minime eam cognouerit: neq; eius ſuperſtes frater, neque vllus de cõſanguinitate eius eãdem ſibi tollat in vxorem vllo vnquam tempore.

His omnibus auctoritatibus probantur iſti eſſe coniuges. Sed Auguſtinus teſtatur contra, dicens.

¶ Non eſt inter eos matrimonium, quos non copulat commiſtio ſexus. C. XVI.

3 NOn eſt dubium illam mulierem non pertinere ad matrimonium e, cum qua cõmiſtio ſexus non docetur fuiſſe.

Caput hoc non eſt inuentũ apud B. Auguſtinum: & videtur ſumma ſequentis capitis.

Item Leo Papa. 4

¶ Illa mulier non pertinet ad matrimoniũ, cum qua non celebratur nuptiale miniſterium. C. XVII.

5 CVm ſocietas f nuptiarum ita à principio ſit inſtituta, vt præter commiſtionem ſexuum non habeant in ſe nuptiæ coniunctionis Chriſti & eccleſiæ ſacramẽtum g; non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe nuptiale h miniſterium.

In codicibus epiſtolarum Leonis impreſſis, & manuſcriptis in epiſtola 90. al. 92. ad Ruſticum, c.4. itemque apud Burchardum, & Iuonem longe aliter habet hic locus. Cum ſocietas, inquit, nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexum coniunctionem haberet in ſe Chriſti & eccleſiæ ſacramentum; dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuiſſe myſterium. *Verum, vt reſpõdeat verbis Gratiani, qui manifeſtè vitiatur hoc loco deprauato, itemque Magiſtri, & gloſſæ, & poſteriorum doctorũ, nihil eſt in textu mutatũ.*

[*Benedictus ſeruus ſeruorum Dei, Grandenſi patriarchæ ſalutem, &c.*]

ita eſſet ibi periculum, nec eſt contra extra de ſpon. impuberis. nam ibi poſt ſeptennium tentauit, &c.

4 Leo epiſt. 90. al Ruſticum, c.4.

‖ Sponſalia ſolũmodo nõ impediũt matrimoniũ.

5 Sent. ibidẽ. hîc. 6. c. 1. in par. & c. 19. & 23. Pann. l. 6. c. 9. Capitol. 7. cap.

a Vbi videtur Ian. hanc ſententiã approbare: tamen ſub dubio forte: ſed ini. Vinc. hoc reprobat inſtitute.

PALEA. C. XVIII.

Ex diuinæ cõſtitutionis Apoſtolicam cathedram † totius poſſit orbis terrarum magiſtram; vt quidquid vbique locorum dubitatur, ab ea ratio eiuſdem requiratur. Affatus eſt autem nos ſuis literis eiuſdem cathedræ ſeſſorem, ac percunctatus eſt quidã veſtras nomine Ioannes pro connubio filiæ ſuæ ſuperſtitis: cuius ſoror defuncta cuidã iuueni, Stephano nomine, ſimplicibus verbis fuerat deſponſata, & antequam ad nuptias peruenire, morte præuenta: vtrum ſcilicet cum eodem iuuene poſſit matrimonium celebrari ſuperſtitis filiæ, nec ne. Namque teſtatus eſt huius rei rationem apud vos haberi ambiguam. Quam Deo docente reddimus his verbis certiſsimam. Protoplaſtus ille radix, & origo noſtra detractam ſibi coſtã in mulierem videns formatam, prophetico ſpiritu inter alia protulit. [Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ; & erunt duo in carne vna.] Quibus verbis innotuit nõ aliter virum & mulierem poſſe fieri vnam carnẽ, niſi carnali copula ſibi cohæreant. Qui ergo nequaquam miſtus eſt extraneæ mulieri fœdere nuptiali; quo pacto per nuda ſpõſionis verba poſſunt vna caro fieri, nullatenus valemus intueri. Propinquitas enim ſanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur. Sed neque oſculum parit propinquitatem, quòd ‖ nullam facit ſanguinis commiſtionem. Quoniam vero ita prorſus ſe habet res Ioannis iſtius, vt velit ſecundam filiam illi nuptiis copulare, cui primã iam decreuerat deſponſare; cenſura Apoſtolici a magiſtratus mãdamus hoc abſque vllius criminis vitio poſſe fieri, ſi vtriuſque ß partis fuerit volũtati. Nam cur prohibeatur, quod prohibendum † nũquam ſancta ſcriptura declarat: Sed neque mũdanæ leges connumeratis perſonis, quæ inter ſe nuptias non contrahunt γ, de huiuſmodi aliquid dicunt. Ne ergo abnegetis, quod negandum nulla ratione docetis †.

1 al ſedem

al. vir

Palea hæc habetur in pleriſque manuſcriptis. Eſt etiã in prima collectione Decretalium Bernardi Papienſis, & in altera collectione in quinquaginta partes diuiſa (quæ eſt inſerta tomis conciliorũ poſt decreta Alexandri tertij) par.6.c.27.

a ¶ Apoſtolici.] *In tomis conciliorum eſt*, cenſura Apoſtolica. *in collectione prima Decretalium*, cenſura Apoſtolici magiſterij.

al. prohibiũ

† al. miſſtratis

Genes.2.

f *Cum ſocietas.*] Sic matrimoniũ ſe habet ad inſtar ſocietatis. ar. extra de ſpon. præterea. ‖ poteſt ergo matrimoniũ cõtrahi p abſentes, ſicut & ſocietas. ff. ſ. l.4. arg. 30. q.5. nec illud. & ad inſtar ſocietatis ſe habet. extra de ſpõ. ſponſa. Et eſt arg. q̃ matrimoniũ nõ fuit inſtitutũ p illa verba, Hoc nũc, &c. ſed per illa q̃ ſocietatẽ deſignãt: Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem, & adhærebit, &c. & ita intelligitur illud c. extra de don. inter virũ & vxo. ſignificauit. vbi dicitur, q̃ ea q̃ lucrãtur vir & vxor, cõmuniter obueniunt eis. Et eſt ſ. ff. rerũ amota. l.1. vbi dicit, q̃ vxor dña eſt & ſociarerũ ipſius viri. ſed dña dicit, quia nõ poteſt agi furti, licet furtũ cõmittat.

‖ Matrimoniũ inter abſentes contrahitur.

al. quia

g ¶ *Sacramentũ.*] duo ſũt ſacramẽta, vnũ Dei & animæ: aliud Chriſti & eccleſiæ. Dei & animæ, in ſpõſis: Chriſti & eccleſiæ inter virũ & vxorẽ, vt ſ. ea. in omni. & extra de biga. debitum.

h ¶ *Nuptiale.*] miniſterium, id eſt, carnis commercium.

ITEM APOSTOLVS. Palea, quæ hic solet esse, est contraria his quæ diximus supra ea. si quis desponsauerit. sed loquitur cum pater promiserat filiam illi: sed ille non desponsauerat eam: & quod dicitur desponsata, id est, promissa simplicibus verbis patris, illa non consentiente [a]. Et hoc colligitur ex eo quod dicitur circa finem, decreuerat desponsare: vel intra septennium desponsauerat.

a Nec tacite hoc, expresse. sic videtur intelligere, Innocen. prout not. extra de despon. impub. c.1. quod dic vt extra. l. 6. eod. tit. si infantes. §. porro. cum duobus. §. sequen.

a ¶ *Itē Apostolus,*] ab hoc loco vsque ad §. ecce. allegat ꝙ neuter coniugū sine consensu alterius potest transire ad religionem: exinde vsque ad §. cū ergo Maria. probat ꝙ vterque sponsorū potest. Et ex his concludit ibi, quòd inter spōsum & sponsam non est coniugiū.

1. Cor. 7.

ITEM PROPOSITVM. CASVS. Adhuc probat Grat. inter sponsum & spōsam nō esse matrimonium. Quod sic probat. nam vir sine cōsensu vxoris nō potest ingredi religionē. Et hæc est propositio, quā probat vsque ad §. *Ecce.* Sed spōsus hoc facere potest, vt in §. *Ecce.* Et hæc est assumptio, quā probat vsque ad §. *Eum ergo.* ibi cōcludit inter spōsum & sponsam non esse matrimonium.

1 Sent. 4. dist. 29. Ansel. 1. 9. c. 28. Iuo p. 8. c. 229. Pann. l. 6. c. 78.

Matth. 19.

Vnt qui dicunt.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte Gre. reprehēdit quosdā, qui dicebant matrimonia propter religionē posse dissolui, quia lex humana hoc permittebat: sed dicit Greg. hoc non esse verum: quia etsi lex humana concedat, lex tamen diuina hoc prohibet. Quod probat duabus auctoritatibus Domini. Nam cū vir & vxor sint vna caro, non debet alter ad religionem transire, & alter in sęculo remanere. In secunda parte dicitur, ꝙ si ex cōsensu ambo eligant continere, & vitā ducere religiosam causa maioris meriti, vel propter emēdationem præteriti delicti, hoc facere possunt: sicut multi Sancti fecerunt. sine consensu autem vtriusq; hoc fieri non potest. Quod probat auctoritate Pauli ad Corinth. Secunda pars incipit ibi, *Si vero.*

Genes. 2.

b ¶ *Humana.*] in authen. de nup. §. distrahuntur. coll. 4.

c ¶ *Diuina.*] supra dist. 10. cap. 1.

c ¶ *Diuina.*] quæ tunc demū locum habet cum carnalis coniunctio vna caro est. extra de conuer. coniug. ex publico.

d ¶ *Latori*] id est, Christo: cui nullus resistere potest. 11. q. 3. secundum. 19. q. 2. duæ. Ioan.

e ¶ *Vna.*] ſfictione iuris vir & vxor vna caro sunt. vel erunt duo in carne vna, id est, in vno carnali opere, id est, ad vnam carnem. vel, id est, ad vnam prolem procreandam. Sic & fornicarij dicuntur vna caro. infra 32. q. 4. in eo.

‖ Vir & vxor erunt duo in carne vna. qualiter exponitur.

f ¶ *In pollutione.*] arg. ſꝙ vno intrāte monasteriū posit alter cōiugū in sæculo remanere, dūmodo in castitate. nō enim videtur esse causa prohibitionis nisi pollutio. causa ergo cessante cessabit ꝓhibitio. quod verū est si est senex, vt extra de cōuer. cōiu. cū sis præditus.

‖ Monasteriū intrante vno coniugum an posit alter in sæculo remanere.

g ¶ *Minora.*] hoc tenet in honoribus, vt supra 95. dist. illud. supra 34. quæst. 1. miramur.

h ¶ *Maiora.*] non in honoribus, vt supra dist. 50. qui sub gradu. & est si. 16. q. 2. visis. B.

i ¶ *Anteactæ.*] & nonne hoc casu augent sibi meritā? sic faciunt enim vtrūque: sed in ipso nō delēt culpas. ſItē nōne cōiuges cōmiscendo augēt merita sibi? sic [b], sed nō tantū: nec ita expedite [c], licet quidā dicāt ꝙ cū commiscētur, & causa reddendi debiti vel prolis, non merētur præmiū, sed minus supplicium: sed hoc improbatur, 33. q. 5. si dicat. Io.

‖ Coniuges in comiscendo merentur.

b Vt 32. q. 4. c. 1.

c Vt infra 33. q. 4. Ostiensis.

Vtorum.] CASVS. Hu. hunc casum sic ponit, & latius & melius quā Bene. sic dicens, Olim cōsuetudo erat in Sicilia, ꝙ cōiugati promouebantur in subdiaconatum nō præmissa cōtinentia, & simul vrebatur matrimonio cōtracto & officio ecclesiastico: quod postea à Pelagio prædecessore Greg. fuit prohibitum sub alternatione, scilicet, vt alterutro eisset contenti: scilicet consortio vxoris, & cessarent ab officio subdiaconatus: vel retinerent officiū subdiaconatus, & cessarent à consortio vxoris. Propter quam cōstitutionē Speciosus subdiaconus, de quo hic habetur, retēto vsū coniugis dimisit officiū subdiaconatus: postea eo mortuo, relicta eius nupsit alij, quā episcopus separauit à marito, & recepit in monasterium. scribit ergo Gre. ille episcopo, & præcipit vt si ita veritas se habet, eam extrahat de monasterio, & reddat marito: quia eligitime nubere potuit.

‖ al. Brat 1. Cor. 7.

k ¶ *Consuetudinē.*] cōtra 31. dist. ante triēniū. in prin. sed ibi loquitur post prohibitionē. & dicit B. ꝙ Pelagius fecit tantum vnā cōstitutionem sub distinctione, & illam retractauit Grego. vt ibi notaui. H. dicit quòd duas fecit, vnam pure, quæ ibi reprobatur: aliam, quam hic tangit non reprobando.

1 ¶ *Licite.*] ante subdiaconatū ductis: quia nec tēpore Apostolorum in subdiaconatu licuit contrahere. 84. distin. cum in præterito.

m ¶ *Prohibitum.*] & male: quia nec poterat præcipere quòd abstinerent ab vxoribus, quas erant legitime adepti: nec etiam ꝙ abstinerent ab officio: quia sine culpa non potest quis priuari officio, & ita fuit retractum à Greg. 31. dist. c. 1. Dicit tamen H. ꝙ bene: quia abstinere ab vxoribus fuit eis indictum, si possent habere cōsensum virorum. Item dicit quòd aliàs interdictum fuit ex causa ministerium, sed sine culpa: ſsicut & beneficium interdicitur coniugatis sine culpa, sed non sine causa. ext. de cle. coniug. cap. diuersis.

‖ Beneficium cōiugatis interdicitur.

n ¶ *Aut certe.*] arg. quòd id quod per se simpliciter imperari nō potest, sed persuaderi, vt continentia. 32. q. 1. integritas. ſubalternatim. ff. de ue & disiunctiue imperari potest. 32. dist. lectores. Arg. contra. ff. de cond. inst. quæ sub conditione. §. si quis.

o ¶ *Suspendit.*] tempore prohibitionis. & ita non fuit adstrictus

p ¶ *Notarij.*] arg. contra. 20. q. 3. eos.

a ¶ *Suspendit*

‖ Vxor dans viro licentiā ꝓmouendi vxorē videtur.

a ¶ *Suspendit.*] secus ergo si se non suspendit. ſvnde mulier præsumitur voluisse (quod cōcedo) eo ipso ꝙ licentiā dat viro promouendi. Sed quare separatur à viro secundo, licet non vouisset? quia vxor clerici debet se conuertere alicui religioni, vt arg. supra 28. dist. quia sunt. & sic præsumebatur & dicebatur de isto. arg. cōtra. 20. q. 3. eos.

‖ Subdiaconus olim poterat matrimonio ligari.

b ¶ *Non debet.*] supra 32. dist. seriatim. in fi. contra: vbi dicitur ꝙ non potest alij nubere post mortē primi. Sed ibi incœpta erat iā cōtinentia in subdiacono: hic nō. non enim vouit, nec expresse nec tacite, cum eius maritus non fuit ꝓmotus ad ordinē diaconalem: & in subdiaconali ordine bene licebat tempore huius Gre. adhærere vxori vel cōtrahere: nō post quam edidit illā cōstitutionē 31. dist. ante triennium.

‖ al. ibid. Ad hoc. ca. nubere l. 9. c. ſfilio p. 8. c. ſle. Pann. l. 6. cle. Polyc. l. 4. tit. 4.

c ꝙ *Præsertim.*] id est, si sic iuncta est cum subdiacono, ꝙ ipsa tūc fecerit votū, quod post mortē eius contineret perpetuo. tūc enim nō fuit matrimonium cū secundo. hoc secundū H. cuius opinionē notaui 32. dist. seriatim. sed secundū opinionem nostram, quā no. supra ea. q. 1. c. 1. falsum esse patet. nā secundū hoc etiā si expresse vouisset, nisi deuoueret se castitati, non solēnizat. vbi dixi nec separatur à viro secundo. Io. & quocūque modo dedit licentiā siue intrādi religionē, siue ordinē suscipiendi: nō separabitur secundum matrimoniū. Dic ergo hic præsertim, id est, maxime. nam præsumptionem induceret cōtra eā, nō tamen quæ sufficeret ad separationē. H. verū autē dando licentiā intelligatur solenniter vouere, not. 32. dist. seriatim. & 28. dist. si se cuiquam.

d. quoddam

el. relinquer.

‖ Maritus an posit religionē intrare tālo consensu vxoris interueniente.

Gathosa.] CASVS. Maritus Agathosæ monasteriū intrauerat: vxor eius eum repetebat, sed ei non reddebatur: quare cōquesta est Gre. scribit ergo Gre. Hadriano notario, vt cognoscat de hac causa: & si inuenerit ꝙ voluntate illius intrauerit monasterium, vel quòd ipsa monasteriū ingredi promiserit, vel quòd ipsa fornicata fuerit, permittat illū in monasterio remanere: & à petitione vxoris absoluat. Si autē nihil eorū inuenerit, ipsum etiā tonsuratū ad vxorē redire cōpellat: quia & si lex humana permittat matrimonium propter religionem dissolui: lex tamen diuina hoc prohibet, nisi causa fornicationis: cum post carnalem copulam vnum corpus sint effecti.

d ¶ *Conuersus sit.*] licet recipi noc debuerit nisi & vxor conueretur. supra ead. sunt qui dicunt.

e ¶ *Vel ipsa.*] ſhic habes ꝙ cōsensus vxoris sufficit, licet ipsa expresse nō voueat, nec intret religionem, ad hoc vt maritus posit intrare rel gionem, vt 33. q. 5. qui vxorē. & expressum videtur extra de conuer. cōiu. veniēs, &c. cōstitutus. nā dādo licentiā vouere intelligitur. 32. dist. seriatim. 28. dist. diaconus. & c. si qua vidua. sed expresse cōtradicit, extra de cōuer. cōiug. c. 1. Quidā dicūt licentiam vxoris non sufficere nisi & ipsa intret religionē. & illud c. 33. q. 5. qui vxorē intelligūt loqui de consilio. & quod hic dicit, si vero nihil horū, dicūt ꝙ hæc dictio, horū, hic demōstrat hæc duo membra, scilicet crimē fornicationis, & hoc ꝙ ipsa se mutare promisit. & exponunt hic, vel, pro &. Alij dicūt ꝙ sola licētia sufficit, & dando licentiā intelligitur vouere, & cogitur intrare religionē, nisi sit vetula, vt extra eo. cū sis prædictus. & intelligūt dec. primā prædi. de conuer. coniu. de licētia exterta. Probabiliter potest dici quòd si mulier ignara iuris dedit licentiam, non intelligitur vouisse, & tunc potest maritum repetere. secus si ius sciuit. Ioan.

‖ Monasteriū intrare an posit alter coniugū post copulam altero consentiente.

f ¶ *Promisit.*] cōpellenda enim est si se promisit futurā monachā. ar. 12. q. 2. quicūque suffragio [2]. nisi maius periculum timeatur. extra qui cle. vel vo. veniens. Vel dic, promiserit se deuouendo religioni.

2 Mulieres facere 11. q. 1. scimus. vel. quicunque.

g ¶ *Horū.*] scilicet ꝙ nec illa mutare se promisit nec cōsensit, &c.

h ¶ *Nec quondā.*] hic petitorio agebatur: & ideo excipit de fornicatione. aliàs primo restitueretur, extra de resti. spol. ex cōquestione.

i ¶ *Fornicationis.*] publicæ, vt extra de diuor. significatis; aliàs sine iudicio ecclesiæ dimissa restitueretur: nisi ipsa se spoliasset vagādo cū adulterio. Vel verius dicas, ꝙ hic referebatur quæstio quomodo ipsa nō erat spoliata: qa dicebatur ꝙ eius voluntate intrasset religionē.

k ¶ *Tonsuratus.*] secundū Hu. post mortē vxoris teneretur redire ad monasteriū, nec ob. decr. illa extra de conuer. coniu. quidam, licet enim ingressus, vel votum nō teneat quantū ad se, tamē monachus est: sicut extinctores spiritus sancti, ‖ licet enim extinguere non possunt quo ad se, tamē extinctores iudicātur. 1. q. 1. iudices. de conse. dist. 4. quæris. videtur tamen illa glossa dicere quid contraria huic. Io. male dixit, Hu. cū ideo approbata sit in noua cōpilatione illa decre. quidam. B.

‖ Spiritus sanctus non extinguitur.

l ¶ *Pebeas.*] ‖sed nūquid iste redditus vxori poterit ab ea exigere debitū [b], vel ei exigenti reddere? Dic ꝙ exigenti tenetur reddere, quod enim suum erat, licitè exigere, vouere poterat: sed nō alienū, scilicet non reddere. vt 33. q. 5. vna. sed ab ea exigere nō poterit. arg. extra de conuer. coniu. quidam intrauit. quia quantū in se fuit, se voto adstrinxit. Sed numquid ea mortua poterit abbas istū repetere? vel iste poterit aliā ducere? Dicendū ꝙ abbas istū repetere non poterit: quia votū nullū fuit, & non fuit monachus: nō tamen aliā ducere poterit: quia quantū in se fuit, se voto ligauit. si tamen duxerit de facto, tenet, & erit matrimonium inter eos, vt extra ea. placet. H. tamen contrarium dixit: & dixit ꝙ non esset decr. quæ est extra eo. quidā. Si autem aliquis de licentia vxoris suæ intrauit religionē: satis potest dici ꝙ mortua vxore, quæ eū repetiit, cogitur reuerti ad monasteriū: & si contraheret, non teneret matrimoniū, vt extra eo. tit. ex parte. Ioan.

b Sed quid si mulier educit virum de monasterio, & sic de ceteris, & simili pœnitentia? vide quid hoc dicere possit ante omnis expulsionis extra de conuersis. secundum Ian. de Anc.

m ¶ *Cōuersionis.*] ante iudiciū ecclesiæ neuter potest intrare monasterium altero inuito, nisi cum publice fornicata est: tunc vir ea inuita potest intrare monasterium, sed non illa: sed facta separatione iudicio ecclesiæ secundum Hu. neuter tenetur alteri, & vterque cessit iuri suo. arg. 7. q. 1. quàm periculosum. & ideo tunc dicit H. ꝙ vterque intrare potest reliquo inuito. Illud autem Apostoli, Aut maneat innupta, aut reconcilietur: quod de dimittente loquitur, intelligitur ante sententiam ecclesiæ. Ioan. sed auth. contradicit H. vt C. de adul. authen. sed hodie. B.

n ¶ *Dimittere.*] arg. ‖ ꝙ alter coniugū potest intrare monasteriū altero consentiente etiam postquam sunt vna caro effecti. Et sic habes duas causas hic, quibus post carnalem copulam vir potest separari ab vxore quantū ad reddendū debitū, & cohabitationē, scilicet fornicationē: tamen post separationem facti ab ecclesia, antea non, vt infra 35. q. 6. multorū. & 33. q. 2. sæculares. & votum conuersionis tunc exigitur vt illa consentiat, & similiter conuertatur, & profiteatur, si est iuuenis. si vetula, saltem profiteatur perpetuam continentiam. extra de conuer. coniug. cum sis prædictus.

‖ Vxor inconsulto viro missa est reuocanda.

Si quis coniugatus.] CASVS. Dicitur hic, quòd si aliquis coniugatus voluerit ad monasterium transire non potest hoc facere sine licentia vxoris: quia non recipitur apud Deum viri conuersio, cuius sequitur coniugalis fœderis prostitutio. vnde si vxor postea nubat, adultera erit: licite ergo fieri potest de vtriusque consensu.

o ¶ *Castimonia profitente.*] id est, transeunte ad religionem, si est iuuenis. aliàs ille non est recipiendus. extra de conuer. coniug. cum sis prædictus.

p ¶ *Viri.*] extra de conuer. coniug. sane. & ca. coniugatus.

Sivir.] CASVS. Dicitur in hoc c.q si vir & vxor causa religionis diuertere voluerint:hoc non debet fieri sine licẽtia episcopi: alterutro tamẽ inuito hoc fieri nõ potest.*Singulariter*, id est, diuisim:qa in eodẽ monasterio esse nõ debẽt.ita seq.duo cap.plana sunt.

a ¶ *Conscientia.*] hoc generaliter obtinet vt semper auctoritate ecclesiæ fiãt separatio, vt 35.q.6.multorũ. supra 19.q.duæ.cõtra ibi, secus in clerico.si tamẽ sine auctoritate episcopi istud fiat, tenet, vt generaliter interpretatur consuetudo vel in eo casu exaudi cũ volunt construere monasterium, in quo se conuertant sine licentia episcopi.arg.de consec. dist.1.nemo.Ioan.

b ¶ *Non soluitur.*] nisi postea alter velit ratum habere ingressum alterius. arg.33.q.5.mulier.

c ¶ *I tu abstines.*] ¶ *Licentiam.*] id est,occasionem.

d ¶ *Imputabitur.*] adeo q secundũ Io.de Fan.non poterit dimittere eam propter talẽ fornicationẽ: quoniã qui occasionẽ dãni,&c. ff.dist. 50. studeat. & c. sæpe.& 1.q.1.placuit.Et est arg.q eo a in auth. vt li.mo.& auiæ. §.quia vero plurimas. in fi. coll.8.quod non credo extra de diuor. significasti.licet enim det occasionem ille,ipsa tamẽ debet fidẽ seruare castitatis.arg. §.ead. Agathosa. & 23.q.5. quod Deo.nisi eã tradat alij adulterandam. extra de eo qui cog.consang.discretionẽ. ff.sol.mat. cũ mulier. Dic ergo hic, tuæ abstinentiæ, id est, abstinenti tibi imputabitur peccatum, quod committit ei debitum denegando.Ioan.

e ¶ *Via Agatho.*] ¶ *Coniuyi.*] supra dist.40. sicut. C. de epis.& cle.Deo nobis.C.de agri. & censi. cum scimus.lib.11.Io.

Scripsit.] CASVS. Casum istũ sic pono Thietberga postulauit à Nicolao Papa vt liceret sibi religionem intrare. quare Papa rescripsit ei dicẽs, q hoc potest facere si vir eius Lotharius similiter cõuertatur: nec tunc faceret contra auctoritatem Euangelij:quia tales non separat homo, sed Deus:cũ religionis intuitu ex consensu vtriusque coniugis matrimonia dissoluantur:aliter autem fieri prohibetur.B.

f ¶ *Dignitate.*] arg. q hoc solo q quis efficitur monachus,definit esse Rex,vel Imperator,vel Papa,vel Episcopus.arg.7.q.1.hoc nequaquam,&c.Et est arg.q ius regni non transit ad monasterium: sed ad successores sanguinis tantum,vbi per successionem habetur. sic de comitatu & ducatu. argu.tamen sumitur hic sophistice. Nam ista non erat regina nisi quia vxor b regis fuit: sicut & vxor consulis dicitur consularis.ff.de senat.feminæ. ergo eo ipso quòd volebat exire copula maritali,ergo & dignitate regia.

g ¶ *Posse.*] sed nonne vir eius erat publicus adulter cũ Gualdrada,vt 2.q.1.scelus?quare ergo non etiã potuit ab eo recedere, vt §.e. Agathosa.etiam sine iudicio ecclesiæ, vt extra de diuor. significasti. Potes dicere quòd adhuc nõ superduxerat Gualdradã.Vel ideo non potuit ab eo recedere, quia de hoc ipso erat quæstio, an esset vxor eius,vel non.Ioan.

ECCE.CASVS. Infert G.ex supradictis, quòd coniugati sine consensu alterutrius continentiam profiteri non possunt. Postea assumit dicens quòd sponsi hoc facere possunt:& hoc probat exemplo Machatij & Alexij.Et ad hoc inducit sequentia duo ca. quorum vltimum intelligit Beneuenta.de sponsa de præsenti: licet G. intellexit de sponsa de futuro.

h *Ecce.*] probauit q alter coniugũ altero inuito nõ potest trãsire ad religionẽ. nunc petit assumptionem, scilicet quòd sponsus hoc potest & ex eo infert, non ergo est coniunx. infra §.cum ergo.Ioan.

i ¶ *Solitudinẽ sibi.*] dicunt tamen quida, q vita eremitica nõ soluit matrimoniũ: q a eremita nõ est religiosa persona, nisi specialiter se deuouerit alicui religioni siue ordini: nam eremita habet propriũ, vt 19.q.3.§.econtra. si contrahit matrimonij. videtur q & vinculum iuramenti, vt extra de spon. cõmissum, & de iureiur. peruenit.2.Io.

k ¶ *Desponsatam.*] ¶ *Monasterium.*] sed obiicitur, sponsus intrat religionem & monachi nolũt eum recipere ante legitimã probationẽ, cũ nõ debeat.extra de reg. ad Apostolicã. Nũquid ergo sponsi tamdiu tenetur eum expectare, forte per annũ vel per triennium,secundũ q est notus vel ignotus: & ipsa talis est q continere potest? Ad hoc dico q si fine licentia vxoris transit ad religionem, no habebit tẽpus probationis nisi duos mẽses. si autẽ de eius voluntate transit, tenetur continere vsquequo sit elapsum tempus probationis, & quod dicit decre. extra de conuer. coniu.ex publico.quòd duo menses tantũ dantur assumenti habitum religionis, intelligas de illo qui sine voluntate vxoris transit. Similiter distingue in clerico transeunte ad religionem, vt si de licentia episcopi transeat quòd possit petere tempore probationis priora stipendia. secus si sine licentia.Io.Quid iuris sit de hoc.in quæstionibus no.c.B.Lauren. tamen dicit,quòd si alter dat licentiam alteri, non intelligitur dedisse nisi secundum quòd de iure debet habere, scilicet vsque ad duos menses.Sed quid si non vult eligere monasterium:sed in propria domo vult habitum sumere,vel continentiam vouere? Dicimus quòd non potest, vt habes extra de conuer.coniuga.ex parte.in fi. nec sponsus potest ad ecclesiam sæcularem conuerti,vel ordinem accipere,vt extra de cleri.coniuga.cap.1.supra ea.fi vir.Et dicit Hug. quòd sponsus cum dat licentiam sponsæ,vel econuerso intrandi monasterium,matrimoniũ non soluitur:sed cõpellendus est & ipse intrare: & si contraxerit,duos habet viros mulier,vel vir duas vxores. Tu dic, quòd fiue ea volẽte,siue inuita transeat alter non compellitur intrare monasterium.Baz.dicit,quòd non soluitur,nec intrare compellitur:& si contraxerit,habet duas vxores.Tu dic quòd non compellitur intrare:quia cum ei dat licentiam,intelligitur dare auctoritate & iure:quia cum ei dat licentiam, intelligitur dare auctoritate & iure melius canonis,ex publico.de conuer.coniug. & dissoluitur matrimonium,vt dicitur expresse in auth.de san.epis. §.sponsalibus quoque. coll.9.

di Landulpho scriptam: in qua hoc idem ex B.Basilio refertur. Et pars prior illius epistolæ refertur infra 33.q.5.notificasti.

Item ex synodo Eugenij Papæ secundi in synodo Romana,c.36.

¶ Sine consilio episcopi, viro & vxori causa religionis diuertere non licet. C. XXIII.

1 SI vir & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint vita; nullatenus sine episcopi conscientia[a] fiat, vt ab eo singulariter prouiso constituantur loco. Namv xore nolente,aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non soluitur.

*Item Ioannes Chrysostomus homilia prima,in Psal.*50.

Antea citabatur Augustinus de adulterinis coniugiis: apud quem libro 8.ca.4. habetur sententia, sed non verba: quare restituitur est titulus ex Iuone.

¶ Sine vxoris voluntate viro continere non licet. C. XXIIII.

2 SI tu abstines sine vxoris voluntate; tribuis ei fornicandi licentiã & peccatum illius tuæ imputabitur[a] abstinentiæ.

*Item Gregorius Vrbico abbati, libro 5.epist.*49.

¶ Vir non est suscipiendus in monasterium, nisi vxor conuertatur. C. XXV.

Via Agatho lator presentium in monasterio dilectionis tuę conuerti desiderat; hortamur, vt eum omni cum dulcedine, dilectioneque† suscipias. *& infra.* ¶ Quem tamen ita susciendum esse cognosce,si & vxor illius similiter conuerti voluerit. Nam dum vnum vtrorumque corpus coniugij copulatione sit factum; incõgruum est partem cõuerti, & partem in sæculo remanere.

Item Nicolaus Papa Carolo Regi.

¶ Continentiæ votum nullus sine vxoris suscipere, nisi eadem in eius transierit electionem. C. XXVI.

3 SCripsit[a] nobis Thietberga regina, se regia dignitate[f], vel maritali copula velle exui, & sola vita priuata esse cõtentam de siderare. Cui nos scripsimus non aliter hoc fieri posse[s], nisi eandẽ vitam cõiunx eius Lotharius elegerit. *& in altera epistola ad Lotharium regem.*[ß] Nam ß licet sit scriptum [Quod Deus coniunxit,homo non separet,] Deus tamen, & non homo separat, quando diuini amoris intuitu ex consensu vtriusque coniugis matrimonia dissoluuntur. Aliter autẽ fieri mutuam separationem vestrã prohibemus.

a ¶ Scripsit.] *Vsq; ad versc elegerit sunt ex epistola Nicolai primi Carolo regi scripta:cuius initium est,* Nunquam dolorem. *& extat in codice monasterij Dominicanorum.*

ß ¶ Nam licet.] *Hæc vsque ad finem sunt ex epistola eiusdem Nicolai scripta Lothario,cuius initium est* Audito reuertẽte misso nostro. *& extat in eodem codice.*

4 *Ecce*[h], *quòd coniugati sine licentia*[i] *alterutrius continentiam profiteri non possunt. Sponsi vero etiam incõsultis,quas sibi desponsauerunt, exemplis, & auctoritatibus probantur continentiam posse seruare:Vt enim refert beatus Hieronymus, Macharius præcipuus inter Christi eremitas celebrato nuptiarum conuiuio cum vespere thalamum esset ingressurus,ex vrbe egrediens transmarina petiit, & eremi solitudinem sibi*[k] *elegit. Item beatus Alexius Enphemiani clarissimi filius similiter ex nuptiis diuina gratia vocatus sponsam deseruit, & nudus Christo famulari cæpit. Eorum exemplo patet, quòd sponsi sponsarum suarum non exquisito consensu continentiam valent profiteri. Probatur itidem auctoritate Eusebij Papæ dicentis.* 5

¶ Desponsata puella non prohibetur monasterium eligere. C. XXVII.

6 DEsponsatam puellam non licet parentibus alij viro tradere: licet tamen illi monasterium[k] sibi eligere.

Matth.19.

Sponsa ante fit persona religiosa.

4 Sentẽtiã al.cognig.

Sponsa religioni ergo diuitur, quia tempore transacto sponsa.

5 Ibi.capi. 9.pi.

6 Sentẽtia Anſel.10.& Burchar.li. 19.in gesta 40.

c Quæstionem talis est & incipit: ingeniosum intrauit. vbi ait Ysac. quòd de lege ecclesiæ prælatus interrogat virum religiosum vt exeat ad gubernationem alterius ecclesiæ, & ipse interrogatus consentit, vbi dicit Hug. quòd ipse non potest, quia sic esset contra ecclesiæ statum. & ibi dicit Ysac. quòd ipse potest, quia ecclesia non habet ius in eo, & ideo ipse potest exire, & ecclesia, vt patet extra de elect. c.7.de reg. ben efficium. dic.vt ibi.

Infra 31.q.1.quod autẽ.4.dist.24. Polyc.li.6.tit.4.Barch 19. c.40.Iuo par. 1.c.10.& 198. Pann.li.6. ca. 115.

Leges allegari possunt in causis matrimonialibus. absunt à capitulari.

coll.9.vbi dicitur quòd vinculum illud rumpitur, licet ad hoc responderi possit per c.supra eod.scripsit.nam ibi dicitur matrimoniũ dissolui post carnalem copulam: quod est impossibile, nisi quo ad seruitutem.32.q.7.tantum valet.Io.dicit tamen Imperator, q quidquid ligatur,solubile est.in authen.de nup.§.nuptias.coll.4.

Item Gregorius in regesto, libro 6. epist.20.ad Fortunatum.

¶ Desponsata impubere non licet parentibus alij viro tradere. C. XXVIII.

1 DEcreta[a] legalia desponsatam, si cõuerti voluerit, lunio omnino censuerũt damno[b] mulctari.

Cum ergo coniugatorum continentia,nisi ex amborum consensu, Deo offerri non valeat, cum vir sui corporis potestatem non habeat,sed mulier, sponse autem monasterium possint eligere, & sponsi non exquisito consensu sponsarum proposito melioris vitæ assumere valeant.[2] *patet,quòd inter sponsum & sponsam coniugium non est* 3. *Item cum secundum a Augustinum illa mulier non pertineat ad matrimonium,cum qua docetur non fuisse cõmistio sexus,item cum secundum Leonem illa non pertineat ad matrimonium, cum qua non docetur fuisse nuptiale misterium; apparet, quòd inter sponsum & sponsam cõiugium non est.*[4] *tem Nicolaus Papa præcepit de his,qui ab aduersariis excæcantur, & membris detruncantur, vt ob hanc infirmitatem coniugia talium non soluantur.* 5 *De his autem, qui causa frigiditatis vxoribus debitum reddere non possunt,statuit Gregorius Papa,vt vterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis iureiurando dicat,quòd nunquam per commistionem carnis coniuncti vna caro effecti fuissent:tunc mulier secundas nuptias poterit contrahere:vir autem,qui frigidæ naturæ est, maneat sine spe coniugij.*

Vnde idem[g] *scribit Venerio Caralitano episcopo ita dicens.*

a ¶ Secundum Augustinum.] *Gratianus hic repetit,quæ supra c.non est dubium,& c.cum societas, ex Augustino, & Leone attulit valde corrupta,vt ibi notatum est.*

ß ¶ Idem.] *Hoc idem caput infra 32.q.1. citatur ex Gregorio Ioanni Rauẽnati episcopo:itemq; à Burchardo, & Iuone par. 8.c.178.in Pannormia autem exprimitur,* Gregorius iunior. *Sententia vero ipsa refertur ex Gregorio in Decretalibus tit.de frig.& malefic.c.laudabilem.& ab Iuone eadem parte c.80.ex capitularibus, vbi habetur lib.6.c.55.*

¶ Si mulier probauerit, quòd a viro suo nunquam cognita fuerit reprimetur. C. XXXIX.

6 QVòd autem[c] interrogasti de his, qui matrimonio iuncti sunt, & nubere[d] non possunt, si ille aliã, vel illa alium possit accipere:de his ita scriptũ[e] est ¶ Vir & mulier,si se coniunxerint, & postea dixerit mulier de viro,quòd non possit coire cum ea; si potest[f] [per verum †iudicium]probare quòd verum sit,accipiat alium

Cõfessio extra iudicium facta non nocet.

Ecce impossibilitas coeundi, si post carnalem copulam inuenta fuerit in aliquo, non soluit coniugium. Si vero ante carnalem copulam deprehensa fuerit:liberum facit mulieri alium virum accipere. Vnde apparet illos non fuisse coniuges: alioqui non liceret eis ab inuicem discedere, excepta causa fornicationis:& sic discedentes oportet manere innuptos, aut sibi inuicem reconciliari.[1] *Item si sponsa coniunx esset:mortuo sponso remaneret vidua. Si autem vidua esset:vir eius ad sacros ordines conscendere non posset. Maritus enim viduæ æque, sicut & bigamus, sacerdos fieri prohibetur. Ex huius autem copula, nullus prohibetur à sacris ordinibus. Vt enim ait Pelagius Papa* [7 *Nihil est*[h] *quantum ad hunc articulum attinet) quod ei obuiet de canonicis institutis* ".] *Apparet ergo hos non fuisse coniuges.* 2 *Item si coniuges essent, discessio ab inuicem esset diuortium. Sed horum separationem negat Ambrosius esse diuortium, dicens de beata Maria, quam sibi Ioseph desponsauerat,& in suam duxerat* [8 *Ioseph*[k] *nunquam cognouit eam. Nam si vir iustus eam cognouisset:nunquam à se discedere passus esset:nec Dominus, qui vxorem præceperat à viro non discedere, nisi causa fornicationis, commendans eam discipulo auctor diuortij fuisset.] Ecce commendatio Mariæ*[h] *Ioanni,& detractio Ioseph negatur fuisse diuortium, quia Ioseph non cognouerat eam. Vnde apparet*[i] *eos non fuisse coniuges. Si autem beata Maria, quam sibi Ioseph desponsauerat, & in suam duxerat,coniunx negatur fuisse, multo minus ista, quæ simpliciter sponsa erat,coniunx est appellanda.*

Item ex concilio Aurelianensi.

a ¶ Ioseph.] *Verba B.Ambrosij libro 2. comment.ad c.1.Lucæ(quæ propius accedunt ad hunc locum, quàm quæ habentur l.10.ad c.23.) sunt hæc.* Vtique si cõuenissent,nunquam virum proprium reliquisset, nec vir eam iustus passus esset à se discedere.Quomodo autem Dominus diuortium præcepisset,cum iustus sit sententia, quia nemo debet dimittere vxorem, excepta causa fornicationis?

¶ Aurelianensi.] *Hoc idem infra 32.q.7. qui dormierit,videtur citari ex concilio Moguntino.Sed in nullo Aurelianẽsi, aut Moguntino est inuentum: quemadmodum neque sequentia in Triburiensi.*

¶ Sororis vxorem polluens,neutram valet habere. C. XXX.

9 QVi dormierit[k] cũ duabus sororibus, & vna ex illis

Coniugum separatio non fit sine ecclesiæ auctoritate.

1 Sent.ibidẽ. Iuo p 8.c.127. Pann.l.6.ca. 76.

3 Sent. ibidẽ. Anſ.l.10.c.21. Bur.h.l.9.c. 49.Iuo p 8.c. 128 & 188. Pann. l. 6. ca. 77.

Damni dans causam damnum fecisse videtur.

2 Sent.ibidẽ. Iuo par 8 c. 130 Pann.l.6. c.79.

Sed arg. ó tra eum e expressi. supra eo.fi quis. ibi, adultera erit. vbi Hponit & tenet quòd infra tequitur in glo. itẽ est ar.expressum.32.q. 5.puto. Arch.

Rex desinit esse rex si monachus efficiatur.

Vxor.Ant. Cor. tract. de ex.el & pot. regia.q.29.

al.deuotione

Mulier si dicat se incognitam, & vir contrariũ.cuius probatio admittetur.

7 Sent.4. dist. 27 supra dist. 34.c.vlt.

8 Ambrosius ad c.1. Lucæ, & de institutione virginum,c.6.&c 7.

Diuortium & repudium differunt.

9 32.q.7. qui dormierit. Burch. li.19.c. 3.Iuo par.9.c. 69.

qi. entem litteram, non liceat propriæ vxori reddere sibi debitum, id est, ipse non potest petere debitum ab ea: & ita intelligunt prædictas decreta. nam peccata suos debent tenere auctores. C. de pœn. sanci. mus. & est hodie expressum extra de eo qui cog. discretionem. ‖ & maxime cum affinitas spiritualis maior sit quàm carnalis, vt 30. q. 3. ita diligere. sed propter spiritualē superuenientem non separētur. 30. q. 1. ad limina. Ioan.

‖ Affinitas spiritualis est maior carnali.

2 ¶ *In coniugio.*] infra 32. q. 7. quædam. infra 33. q. 2. si quis contra. sed ibi neutra fuit vxor.

DESPONSA. Casvs. Dictum est ſ. q illa quā vir sororis suæ cognouit, cōtrahere nō potest: nunc dicit secus esse in sponsa, quæ post pœnitentiā potest cōtrahere.

1 Bur. l. 19. c. 49. Iuo. par. 9. c. 106.

Vidā desponsauit.] Casvs. Quidā despōsauit quādam: & eam propter frigiditatem vel aliud iustum impedimentum cognoscere non potuit. quā frater eius postea corrupit, & grauidauit; & ideo statutum fuit in concilio isto vt corruptor eam non habeat, licet frater eius eam nō potuit habere. mœch⁹ tamen & mœcha post pœnitentiam contrahere possunt.

a Sent. 4. dist. 27. Bure. l. 17. c. 18.

b ¶*Dotauit.*] id est, donatione propter nuptias dedit. ‖ nam secundum leges mulier dat dotem, & vir donationē facit.

‖ Mulier dat dotem, & vir donationē facit.

c ¶*Sed mœchus.*] si fuit sponsa de præsenti; quod magis videtur ex eo quod dicit, non potuit ei cōmisceri: quia ad id sponsus iam deuenerat, vt tentaret; sed non potuit aliquo impedimento impeditus.

‖ Adulterium cum sponsa non committitur.

‖ Vel si fuit spōsa de futuro, cū qua non committitur mœchia, id est, adulteriū: dic mœchus & mœcha, id est, fornicarius, & fornicaria: qa fornicatio mœchia dicitur: ar. 32. q. 4. meretrices. & hoc est q sequitur fornicationis. &c.

3 Iuo par. 8. c. 26.

d ¶*Licita.*] post mortem sponsi. si erat spōsa de præsenti. ecce minus puniūtur isti quàm adulteri in superiori ca. sed hoc non contingit propter coniugium, vt intelligit G. sed quia peccauerunt minus ob publicæ honestatis iustitiam, quàm si esset iam cognita, & affinitas interuenisset. Ioan.

Si quis.] Casvs. Desponsauit aliquis aliquā per verba de futuro, pater eius eam postea oppressit: cum qua filius postea per verba de præsenti contraxit de facto. Dicitur hic quòd tam pater, quàm illa sint fine spe coniugij: filius vero aliam accipiat.

e ¶*Sponsam.*] scilicet de futuro.

f ¶*Pater.*] Quare ergo frater permittitur vxorem habere in consimili casu: vt supra in c. præcedenti? Respon. quia pater proximior est filio quàm frater. nam vna persona intelligitur esse cum ea a: vnde magis punitur. Ioan,

a De hoc 35. q. 3. §. hac auctoritate. in prin.

SI ILLA. Casvs. Infert Grat. ex supradictis dicens: si illa quā vir sororis suæ, cognouit, contrahere non potest: qui vero sponsam fratris sui corrumpit, post pœnitentiam contrahere potest, apparet quòd hæc nō fuit coniunx fratris eius. Item vxor post fornicationem potest viro suo reconciliari, & eo viuo manebit innupta: de sponsa vero contrarium inuenitur: quod probat per seq. cap.

antea vxor fuerit; neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri vnquam in coniugio [c] copulentur.

Id est, nec propriæ vxori sibi licet reddere debitum, quam sibi reddidit illicitam, sororem eius cognoscendo. Nec etiam post mortem vxoris licet ei, vel adultero, alicui copulari in cōiugio.

De sponsa vero è contra legitur in concilio Triburiensi.

¶ De eo, qui dormiuit cum sponsa fratris sui. C. XXXI.

QVidam desponsauit vxorē, & dotauit [b] eam; & cū ea coire non potuit: quam clanculo frater eius corrupuit, & grauidam reddidit, Decretum est, vt quamuis nupta esse nō potuerit legitimo viro; Desponsatam tamen fratri frater habere nō posit: sed mœchus [c], & mœcha fornicationis quidem vindictam subsitineant; licita [d] vero coniugia eis non negentur.

Item ex eodem.

¶ Si quis sponsam filij sui oppresserit, simul cum ea fine spe coniugij maneat. C. XXXII.

SI quis sponsam [e] filij sui oppresserit, & postea filius eius eam duxerit; pater [f] postmodum non habeat vxorem, nec mulier virum. Filius, qui patris facinus ignorauit, aliam accipiat.

Si illa, quam vir sororis suæ cognouerit [g], perpetuo copulari prohibetur; hic vero, qui sponsam fratris sui corrupit, peracta pœnitentia matrimonium contrahere permittitur. apparet [h] hanc non fuisse coniugem fratris eius.

¶Item mulier causa fornicationis à viro suo dimissa, aut ei reconciliabitur, aut eo viuente innupta manebit. De sponsa [i] vero contra inuenitur in primo libro, capitular. c. 105. & lib. 7. c. 183. quibus locis sic legitur.

¶ Si sponsus raptum recipere noluerit, liceat sibi, alij nubere. C. XXXIII.

RAptor pœnitentia publica mulctetur. Raptæ vero, si eam sponsus recipere noluerit [k], & ipsa eidem crimini cōsentiens non fuit [l]; licentia nubendi alij non negetur.

Item ex concilio Toletano.

¶In nullo Toletano cōcilio inuentum est. Sed fere eadem leguntur in concilio Rhemensi Trosleiano, & lib. 1. capitular. ca. 105. & libro 7. c. 183. & in legibus Longobar. lib. 1. tit. de rapt. mul. l. 12.

¶ De eodem. C. XXXIIII.

STatutū est à sacro conuentu, vt si quis sponsam alterius rapuerit [m]; publica pœnitētia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens [n] non fuerit; licentia nubendi alij non negetur. Quòd si post hæc cōiungere se præsumpserint vtrique vsq; [a] ad satisfactionem [o] anathematizentur.

a ¶Vsque ad satisfactionem. *Hæc verba non sunt in Trosleiano, neque in capitularibus, sunt tamen apud Burchardum, & Iuonem, qui etiam citant Toletanum.*

§ Apparet ergo hanc non fuisse coniugem, cui viuente sponso, alteri nubendi licentia non negatur. Quomodo ergo secundum Ambrosium, & reliquos patres, sponsæ coniuges appellantur? & his omnibus argumentis coniuges non esse probantur? Sed sciendum est [p]; quòd coniugium desponsatione initiatur, commistione perficitur. Vnde inter sponsum, & sponsam coniugium est, sed initiatū; inter copulatos est coniugium ratum. [5]

Vnde Ambrosius.

¶ In desponsatione coniugium initiatur. C. XXXV.

CVm initiatur [q] coniugium; coniugij nomen ascisciturnon cū puella viri † admistione cognoscitur.

¶*Integer textus affertur supra ead. cum initiatur.*

Ecce quòd in desponsatione coniugium initiatur, non perficitur. Item Ambrosius in libro primo de Patriarchis.

¶Caput hoc non est inuentum apud Ambrosium, neque sequens apud Hieronymū.

fra 36. quæst. 2. si autem. contra sed hoc de rigore iuris. Ioan.

p ¶*Præsumpserint.*] ſ. 34. q. 2. nō satis. 36. q. 2. tria. cōtra. sed ibi de rapta nondum alteri desponsata, hic vero de rapta alteri desponsata.

q ¶*Vsque ad satisfactionem.*] id est, donec pœnitentiam agant de rapina. Ioan.

APPARET. Hæc est 3. pars q. in qua probat G. per 12. cap. quòd sponsa de præsenti dicitur vxor non de præsenti, sed spe futurorum: scilicet quia non est ibi significatio, quæ est inter Christum & Ecclesiam. vnde qui dicit talē, non est bigamus. Io. de Fan Casvs. Consludit Grat. ex supradictis illam non fuisse cōiugem, cui viuēte spōso nubendi licentia conceditur. Postea dicit quòd inter sponsum & sponsam est matrimonium initiatum, & non ratum: quod in desponsatione initiatur, sed in commistione perficitur. Quod probat per sequentia quatuor cap. quæ per se patent.

¶Sed sciendum.] Ponit distinctionem suam de matrimonio initiato: & eam probat per cap. quæ sane intellecta aliud sonant.

s Cum initiatur.] quo ad significationem, non quo ad essentiam plenum est & perfectum: quia simplex est, sicut & omne sacramentum. Ioan. c

a ¶*Quapropter*

g ¶ *Cognouerit.*] supra ea. qui dormierit.

h ¶ *Apparet.*] allegando dixit.

i ¶ *De sponsa.*] de futuro. nam si sit de præsenti, idē est q incognita.

Raptor.] Casvs. Dicitur in hoc ca. q si aliquis rapuit sponsam alterius, raptor debet puniri: & si sponsus ea recipere noluerit, ipsa poterit alij nubere si raptori in crimine non consensit. Idē est casus sequētis c.

k ¶*Noluerit.*] de facto, supple, si intelligas de sponsa de præsenti, nam de iure cōpelliur eam recipere si ipsa nō peccauit nec consensit, sed per vim est passa. argu. 32. q. 5. reuera. ff. de adul. si vxor. §. si quis plane. nisi velit sponsus religionem intrare; vt extra de conuer. coniu. ex publico. & secundū hoc quod dicitur in fi. quia illa posit nubere cū alio, intelligas post mortem viri sui. si autē sponsa est de futuro, nō est cōpellendus b: quia libera debent esse matrimonia: vt extra de spō. requisiuit. nā propter modicam causam potest dimitti vxor de futuro. extra de iureiu. quemadmodum.

4 Sent. 4. dist. 27. Burl. l. 9. c. 37. Iuo par. 8. c. 55.

b Hoc notatur 32. q. 2. in summa.

l ¶*Consentiens.*] tūc enim non posset nubere, nisi timeretur incōtinentia eius, vt extra de eo qui cog. cōl. c. ex litteris. in fin. 36. q. 2. si autem. Ioan.

m ¶*Non fuerit.*] ante vel post. nō enim refert quando dolus cōmittatur. arg. 11. q. 1. eos. & ff. de calum. l. j. §. qui autem.

n ¶*Statutum est.*] ¶*Rapuerit.*] id est violēter corruperit. Si hoc intelligas de spōsa de præsenti, dic alij scilicet sponso, qui est alius à raptore. & secūdum hoc dicit nubendi, id est carnaliter cōmiscēdi, si autem legas de sponsa de futuro, dicas alij, scilicet à sponso & raptore. ‖ nam cū raptore non debet cōtrahere in odium rapinæ: si tamen contrahit, tenet matrimonium. arg. extra de rap. accedens. Ioan.

5 Supra ead. initiatur. & infra si quis de nouitiat sequentibus.

o ¶*Consentiens.*] infra 36. q. 2. si autem. Ioan.

6 Supra ead. initiatur. Iuo par. 8. c. 61.

‖ Idē. nubi

‖ Matrimonia raptoris & rapte tenet.

a *Quapropter perficiūtur.*] nō quo ad sui essentiā: sed quo ad significationem. non tamen sequitur q ante nō fuerit perfectum: quia perfectum amplius potest perfici: arg. 11. q. 3. antecessor.

‖ Matrimonia erg nō perficitur.

‖ Perficitur autē matrimoniū per coitum quo ad sui significationem: quia tunc vtramque habet significationem: scilicet coniunctionem animæ fidelis ad Deum, & Christi ad ecclesiam, extra de biga. c. debitū. Sed quare separatur matrimoniū causa religionis post cōiunctionem animæ fidelis ad Deum, & non post cōiunctionem Christi ad ecclesiā? Ratio est, quia anima separatur à Deo per peccatum: vnde nō est mirū q post talem coniunctionem matrimonium separatur. sed illa coniunctio Christi ad ecclesiā designatur per vnionem, qua vnita est diuinitas carni humanæ in vtero virginali. vnde quia humana caro nunquā à deitate separata est, ideo post talē coniunctionē matrimoniū nunquā dissoluitur. Vel potest dici quòd facilius est q vna anima separetur à Deo, quā tota ecclesia. immo impossibile est q tota ecclesia separetur à Deo: quia ecclesia non potest nulla esse, 24. q. 1. r. pudenda. & 21. dist. c. Ioan.

1 Sent. 4. dist. 30.

¶Coniunctorum commistio matrimoniū perficit. C. XXXVI.

INomni matrimonio coniunctio intelligitur spiritualis; quam cōfirmat, & perficit coniunctorum commistio corporalis.

Item Hieronymus super Abdiam Prophetam.

¶Matrimonium sponsali conuentione initiatur commistione perficitur. C. XXXVII.

QVapropter in filiabus vestris fornicabuntur, & sponsæ vestræ adulteræ erunt.] Notandum est, quòd in filiabus dicit fornicationem futuram, & in coniugibus adulteria: quæ sponsali conuentione initiantur, & commistione corporum perficiuntur a.

Osee 4.

Itē Ambrosius ad Paternū, epist. 66.

¶Cum desponsata fuerit tradita, & in vsum deducta, recte coniunx appellatur. C. XXXVIII.

SI quis desponsata sibi, & traditab vtatur; rite [a] coniugium vocatur.

a ¶. Rite.] *Apud beatum Ambrosium legitur*, vtatur; coniugium vocat, *Sicut etiā apud Iuonem. Et quæ antecedunt, ac sequuntur, ostendunt aliā fuisse ipsius mentem, atque Gratianus putauerit, & auctor Pannormiæ.*

b *Si quis.*] ¶*Tradita.*] ergo si nō fit tradita sibi, & traducta, & ea vtatur, vim facit: vt C. de raptor. virg. l. vna. sed lex illa nō tenet, vt j. e. lex. extra de rap. cū causā. Io.

2 Tuo p. 8. ca. 101. Panno. l. 6. c. 17.

QVARE. Casvs. Hic Grat. ponit quandā incidentem quæstionē, quare, scilicet spōsa nō statim tradatur sponso & eam determinat in sequenti cap. cuius casus patet.

3 Sent. 4. dist. 30. Iuo par. 8. c. 53. Panno. l. 6. eo.

CNstitutū. ‖ *Nō statim.*] quia nisi intra duos mēses a extra de conuer. cōiu. ex publico. similiter fideiussor non debet statim venire cum sacco paratus. ff. de fol. quod dicimus. 50. dist. quamuis. dē *Ne vilem.*] ‖ nam grātior est fructus, quē spes productior edit. Et not. q propter cauendam vtilitatē multa omittuntur. 16. q. 1. præcipimus. ff. de offic. præsid. obseruandū. 45. dist. de Iudæis. 50. dist. §. potest.

a Vide quod leg. & not. supra ead. coniuges.

4 Supra ead. non dubium.

5 Supra e. cū locatus.

‖ Frotus diu expectatus gratissimus est.

6 Supra ea. Beata Maria.

IVXTA. Casvs. Iste §. diuiditur in tres partes. In prima approbat distinctionem positā. ē. ea. in §. apparet. de matrimonio initiato & perfecto; secundum quā, vt dicit Gra. intelligitur auctoritas. Aug. ī. e. non est dubiū. & c. Leonis. & c. cum societas. In secunda parte obiicitur, quia dicit Aug. q inter Mariā & Ioseph fuit perfectum matrimoniū: & tamen carnalis copula non interuenit. Sed soluit Grat. dicens q perfectum intelligitur, non ex officio carnis, sed ex his bonis quæ officiū coniugij comitantur. In tertia parte dat solutionē aliam, dicens q sponsa dicitur vxor spe futurorum, & non re præsentium: secus in carnali-

‖ al. comitantur coniugium

ter cognita. Quod probat quatuor auctoritatibus, scilicet vna Ambrosij: duabus Aug. & vna Bedæ, Secunda pars incipit ibi, *Sed obiicitur*. Tertia ibi, *Potest & aliter*. *Non effectu præsentiū*, id est, non vsu carnis. Ad probandum autem hanc vltimam distinctionem inducit Grat. cap. sequentia.

Cuncta ergo, quæ de non separando coniugio inducta sunt, de perfecto intelliguntur; quod sponsali conuentione est initiatum, & officio corporalis commistionis est consummatum. Illa vero, quibus separabile coniugium ostenditur; de initiato intelliguntur; quod nōdum officio sui perfectum est. ¶ *Potest & aliter distingui. Sponsæ appellantur coniuges consuetudine scripturæ spe futurorum, non effectu præsentium. Vnde Ambrosius cum dixisset, [cum initiatur coniugium] non addidit, tunc res, vel effectus; sed [tunc nomen coniugij assciscitur] ostendens tales coniugij nomen habere, non rem, vel effectum. Ité Augustinus cum de parentibus* [8] *Domini loqueretur, ait [coniuges fuerunt mente, non carne sicut & parentes.]*

7 Supra ea.

8 Supra ea. coniunx. ‖ Ioseph enim putatiuus pater Dñi dict⁹ est.

Ex quo datur intelligi; quòd sicut Ioseph pater Domini dictus est non effectu genituræ sed officio, & cura prouidendi sic & coniunx matris eius appellatur non coniugij effectu, sed subministratione necessariorū, & indiuiduæ [9] *mentis affectu. Hinc Augustinus ait.* [9 *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam*] *coniugem nominauit quia futura, erat vxor.*] *Hinc & Beda super Leuiticum*, [*si quis sponsam alterius violauerit, &c.*] *sponsam vxorem dixit, non quæ tunc erat, sed quæ futura erat vxor.*] *Hinc etiam Hieronymus super Matthæum in Euangelio,* [*Cum esset desponsata.*]

9 Supra ead. coniunx. *Matth. 1.* b S. dicet supra e. 5. in secunda solutione. ‖ Matrim. nisi verum fuit inter Mariam & Ioseph. *Ad c. 1.*

¶Consuetudine scripturæ, sponsæ coniuges, & sponsi viri appellantur. C. XL.

GEnuit Ioseph [a], virū Mariæ.] Cum virū audieris; suspicio tibi non subeat nuptiarū: sed recordare consuetudinis scripturarum; quòd sponsi, viri, & spōsæ, vocentur vxores. *& infra* ¶ Non ab alio inuenta est, nisi à Ioseph: qui pene licentia maritali futuræ vxoris omnia nouerat. *& infra* ¶ [Ioseph fili Dauid, &c.] iam & supra diximus sponsas vxores appellari: quod plenius liber aduersus Heluidium docet.

Item super Genesim. [10]

¶De eodem. C. XLI.

EGressus itaque Loth, locutus est ad generos suos; qui accepturi erāt filias suas.] In sequētibus filiæ Loth virgines esse dicuntur.

10 Beda in quæstionibus in Genes. ex Hier. *Gen. 19.*

‖ Maria vnicū genuit.

c Sic dictus, quia ante eū nullus est natus ex ea, & dicitur vnigenitus, quia post eum nullus ex ea natus est, secundum Hugo. de hoc leg & not extra de verb. sig. Ioseph. Arch.

a ¶ *Genuit Ioseph.*] verba sunt Euāgelistæ.

n ¶ *Nuptiarum.*] id est, carnalis cōmistionis: quia carnalem copulam eius non cognouit.

o ¶ *Heluidium.*] hæreticum: qui dicebat beatam virginem alios filios genuisse, eo quòd Euangelium dicit: ‖ Peperit [c] filium suum primogenitum & Ioseph de alia muliercula plures filios habuisse: vt sic Christi parentes infamaret.

E ¶ *Gressus itaque.*] Casvs. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba Genesis. In secunda verba Hieronymi probantis q nomine generi etiā sponsus filiæ intelligitur: quia filiæ

Loth nondũ viros cognouerũt,& tamen spõsi earũ generi appellantur:licet quidã aliter opinẽtur,dicẽtes ꝙ quæ viros habuerũt, perierunt in Sodomis:virgines autẽ exierũt cũ patre.Secũda pars incipit ibi,*In sequentibus*.*Nunc*.id super loco Genesis,Egressus est,&c.

a ¶ *Ecce*.] Supra 14.dist.c.1.

b ¶ *Ad sponsos*.] tamen appellatione generi spõsus continetur, vt 4.quæst.3.§.itẽ. lege Iulia.ver.itẽ ne liberto.

PRiusquam.] CASVS. Hoc capitu. diuiditur in quattuor partes. In prima parte ponũtur verba Euãgelij. In secunda,ostendit Ioannes ꝙ Maria sponsa iuxta morẽ antiquũ habitauit cũ spõso suo, sicut econuerso generi Loth apud suas spõsas habitauerũt.In 3.parte ostendit ꝙ nomine cõiugis,spõsa intelligitur. In quarta parte dicit,ꝙ cũ Ioseph vellet Mariã suspectã dimittere:angelus eum recõciliauit sibi, nõ ad carnale cõmerciũ,sed ad cõmunis habitaculi consortium. Secũda pars incipit ibi, *Non dixit*. Tertia ibi, *Noli timere*. Quarta ibi,*Sicut enim*.Sequen. ca.patet. *Vxoris*, scilicet cognitæ.*Illi*,scilicet discipulo Ioanni.

c ¶ *Priusquã*.] ‖hic prius nõ notat ordinẽ. arg.extra de verb.sign. quod dicitur. arg.19.q. vlti.§.nunc autẽ. Vnde non sequitur, ꝙ postea conuenerũt. Et etiã cõcor.huic ar.lex. nã lex dicit quòd si seruus nõ fuerit euictus priusquã morereter, vel mortuus esset, nec inde sequitur quòd post euincatur : quia hoc esset impossibile: ff.de euict. si seruus.

d ¶ *Seruabat*.] non tamen vbicũque:immo alicubi contrariũ obtinebat ; ꝓut statim subditur de generis Loth.

e ¶ *Haberẽtur*.]ff.de ritu nupt. l.mulierem. vnde nisi post puberes annos sponsa inueniatur in domo sponsi,non præsumitur vxor, vt ff. de ritu nupt.l.4. Itẽ licet post puberes annos sponsa inueniatur in domo sponsi;tamen, nisi cõstet de spõsalib⁹, hoc ipso ꝙ secũ reperitur,nõ præsumitur matrimoniũ, vt ff.de spon. quæstũ.& extra de restitu.spol.ex parte.

f ¶ *Sic etiam Maria*.] similitudo est per contrarium : vel in eo ꝙ & isti & illi cohabitabant sponsis sine carnali commistione.

g ¶ *Sed dimittere*.] id est,ad eam non accedere.

h ¶ *Retinere*.] ergo & accipe est retinere.ar.12.q.2.si qua de reb⁹.

i ¶ *Dimiserat*.] quia suspicatus de ea fuerat adulterium. 2.q.1.si peccauerit.

k ¶ *Copulat*.]id est,reconciliat,non desponsat,sed quod dicit,copulat,iam mente dimiserat eam,& quasi separati erant quo ad mentem:Ioseph tamen prius ei fuit coniunctus per consensum matrimonialem,& consensit in carnalem copulam.supra ead.§.1.

l *Ioseph tẽpore passionis viuebat;& a virgine separatus fuerat.*

Et ipse ad Sodomitas dixit [Ecce a duæ filiæ meæ, quæ non cognouerunt virum,] Nunc autem dicitur habuisse generos. Quidam arbitrãtur eas,quæ viros habuerunt,in Sodomis periisse:& quæ virgines erãt cum patre exiisse. Sed hebraica veritas habet, [Egressus Loth locutus est ad sponsos a suos, qui accepturi erant filias eius.] Nec dum igitur virgines filiæ matrimonio fuerant copulatæ.

¶ In hoc capite Gratianus retulit verba glo. ordinariæ in c.19. Gen. ex Hieronymo.

a ¶ Sponsos.] *Sequẽtur hæc*,suos; quod quidem magis verum esse videtur ex hoc quod sequitur,qui accepturi.&c *quæ sunt expuncta,quia neque apud B.Hieronymũ, neque in glossa ordinaria habentur. Ex iisdem vero addita sunt à vers.*Necdum. *vsque in finem ; quemiam inde colligitur id,quod vult Gratianus.*

Vnde datur intelligi,quòd scriptura sponsos generos vocat 1. *Item Ioannes os aureũ homilia quarta ad c.1.Matth.*

¶ Maria coniunx dicitur more scripturæ, cum simpliciter sponsa esset. C. XLII.

PRiusquam e conuenirent.] ¶ Non dixit, prius quàm in sponsi adduceretur domum. Hunc quippe morem seruabat antiquitas;vt sponsæ in sponsorum domibus haberẽtur c. Quod nunc quoque fieri interdũ videmus. Vt enim generi Loth apud socerum legũtur habitasse cum sponsus nondum sibi copulatis lege coniugij;sic habitabat etiam Maria f cum sponso. *& infra.* ¶ Neq; enim eam voluit de domo expellere,sed dimittere g. *& infra.* ¶ Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.] 2 Quo sermone sponsam similiter indicauit;sicut etiam eos, qui adhuc spõsi sunt, generos appellare scriptura consueuit Quid enim est [accipere?]domi profecto retinere h. Iam enim illam mente dimiserat i. *& infra.* ¶ Sicut enim postea illam commendauit Christus ipse discipulo;sic & nunc Angelus copulat k sponso,non in fœdus solenne coniugij,sed in consortium communis habitaculi.

Idem homilia 5.ad idem, c.1.Matth.

Gen.19.

Matth.1.

2 *Copiosius in homilia.*

e ¶ *Haberẽtur*.]ff.de ritu nupt. l.mulierem. vnde nisi post puberes annos sponsa inueniatur in domo sponsi,non præsumitur vxor, vt ff. de ritu nupt.l.4. Itẽ licet post puberes annos sponsa inueniatur in domo sponsi;tamen, nisi cõstet de spõsalib⁹, hoc ipso ꝙ secũ reperitur,nõ præsumitur matrimoniũ, vt ff.de spon. quæstũ.& extra de restitu.spol.ex parte.

f ¶ *Sic etiam Maria*.] similitudo est per contrarium : vel in eo ꝙ & isti & illi cohabitabant sponsis sine carnali commistione.

g ¶ *Sed dimittere*.] id est,ad eam non accedere.

h ¶ *Retinere*.] ergo & accipe est retinere.ar.12.q.2.si qua de reb⁹.

i ¶ *Dimiserat*.] quia suspicatus de ea fuerat adulterium. 2.q.1.si peccauerit.

k ¶ *Copulat*.]id est,reconciliat,non desponsat,sed quod dicit,copulat,iam mente dimiserat eam,& quasi separati erant quo ad mentem:Ioseph tamen prius ei fuit coniunctus per consensum matrimonialem,& consensit in carnalem copulam.supra ead.§.1.

l *Ioseph tẽpore passionis viuebat;& a virgine separatus fuerat.*

¶ Dominus non comprehendat matrem discipulo,si cum Ioseph habitasse cognoscitur. C. XLIII.

SI enim cognouisset eam,& loco habuisset vxoris l ; quomodo illam Dominus quasi absque solatio, & nihil penitus habentem, discipulo commendasset, iubens illi, vt eam reciperet in suam?

Item Origenes in eodem, homilia 1. *Euangel.*

¶ Maria vxor Ioseph, appellatur quia fide ab eo putabatur fuisse. C. XLIIII.

3 NUenta est habens in vtero.] A beato Ioseph, qui licet eam non contingeret ; futuræ tamen, vt putabatur, vxoris omnia nouerat. *& infra.* ¶ Si tibi vxor nominatur, si desponsata β tibi esse dicitur; non tamen tibi vxor est,sed Dei vnigeniti electa mater est. *& infra.* ¶ Dico coniugem m propterea, vt diabolo virginitatẽ eius occultem, & vt Iudæorum prauitatem excludã, atque deiiciam ; & vt legis n institutа non destruam.In consequentibus demonstrabo,quòd necessita tua coniunx, secundum consuetudinẽ coniugij habeatur ; nec iste qui generatus,tuus filius esset credatur.

β ¶ Desponsata.] *Sic est emendatum ex ipsa homilia.Antea legebatur*, & si in desponsatione vxor tibi esse dicitur. *Alia etiã nonnulla emendata & addita.*

Item Gregorius in expositione Euãgelij,homilia 26.

¶ Ad nuptias Mariæ Ioseph non pertinuit. C. XLV.

SIc quippe discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit; sicut ante nati uitatem suã habere Mariam sponsum voluit ; qui tamen ad eius nuptias non peruenit. Nam ita factus est discipulus dubitans, & palpans testis veræ resurrectionis,sicut spõsus matris fuerat custos integerrimæ virginitatis.

Ex his o omnibus auctoritatibus apparet,sponsas coniuges appellari spe futurorum,non re præsentium. Quomodo ergo coniuges à primæ fide desponsationi: appellantur si ista,quæ asseritur sponsa, coniunx esse negatur?

que vsus est pro teste tam resurrectionis quàm virginitatis Mariæ. *Ad nuptias*,id est,ad carnalem cognitionem.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Concludit Grat.ex præmissis,quòd nuncupatur sponsa & coniunx non re præsentium, sed spe futurorum:& suam conclusionem tribus similitudinibus approbat,respondendo quibusdam cap.superius allegatis. Prima similitudo incipit ibi,*Sed à prima*.Secunda ibi,*Sed talis*. Tertia ibi , *Sic qui merito*.Et dicit H.ꝙ Grat.fere per totam hanc quæstionẽ male dicit: & per vnũ falsum vult probare aliud falsum. Tu autem dicas ꝙ matrimonium est cum sponsa de præsenti : sed non consummatum.

o ¶ *Ex his*.] fere per totum istum §. male dicit Gratianus: imo per totam hanc quæstionem.Io.

a ¶ *Sicut*.

a ¶ *Sicut*.] Hic per vnum falsum vult aliud probare. ‖nam ꝙ adulto non dimittantur peccata per fidẽ ante baptismum , nemo catholicus non dubitat.hoc etiam Augustinus expresse negat.de consecra.dist. 4. non dubito.& c.baptismi. verum est ꝙ non dimittuntur omnino ante baptismum quo ad omnem pœnam:quia non quo ad temporalem:quod fit per baptismum.de consecratio.dist.4.fine pœnitentia. nisi summa esset contritio. vt in latrone.de consec.dist.4.cap. baptismi vicem.

b ¶ *Syricius*.]7.ead.q. de coniugali & ita soluit qđ nõ obiecerat: & sic est rota præcurrens.

c ¶ *A beatitudine*.] habuit quidem beatitudinem, sed non permanentem vel confirmatã, vnde dicitur nõ habuisse charitatem in cœlo. 16.q.2.visis.de pœni.distinct. 2. principium. 19. dist.propter totius.

d ¶ *Sacerdotem*.] sed hoc non nisi post confirmationem , vt extra de accus.super his.Ioan.

e ¶ *Acceperat*.]amittit ergo quis quod non habet,vt C.de adminis. tu.pupillorum.a arg.cõtra.ff.de reg.iur. non videtur re exclusus qui rẽ non habuit.

SED CONCEDATVR. CASVS Nunc reuertitur Gratianus ad principalẽ quæstionem. Sed cap. planũ est, & intelligitur cum sequenti de sponsa de præsenti.

f ¶ *Quæritur vtrũ*.] huius quæstionis nulla est vis,determinatur enim per id quod,est extra de sponsa.duo.duobus modis.& c.licet præter solitum. ‖Sed in hoc differiunt doctores, an sponsa de futuro cogatur stare cum spõso suo:quod videtur,vt extra de spõs. ex litteris. & de cõuers. coniuga.sane.Item quia ꝓ quolibet mortali peccato possumus cogi ad pœnitẽtiam. 22.q.1.cap. vlt.b Sed cõtra extra de sponsa.requisiuit.& ꝛ.ea. q.1.de viduis. Dicũt quidam , quòd cogi debeat à principio:si tamẽ perseueraverit cõtumax nõ est amplius cogenda.Tu dicas semp esse cogẽdã, nisi euidentissima subsit causa. ‖Sunt tamen causa 7. in quibus sponsa de futuro licite potest recedere à sponso vnus si alter vult intrare religionem. & illud etiã tenet in sponsa de præsenti extra de conuer. coniuga.ex publico.Secundus casus , si alter recedit ad remotam regionem,nec potest inueniri.extra de spõsa. de illis. Tertius casus, si alter incurrit lepram , vel aliquã deformitatem corporis.extra de cõiug.leprosi.litteras. extra de iureiuran.quemadmodũ.Quartus si superuenit affinitas,vel si fornicetur spõtanee vel coactus.extra de iureiuran.quemadmodum. ꝛ. ead.quidam desponsauit. Quintus,secundũ quosdam est si mutuo se absoluerint.extra de sponsa.præterea. Sextus , si cõtraxit cum alio per verba de præsenti.extra de spon.duorum.c.1.& 2.sed in hoc casu est peccatum.Septimus,si id quod minor fecit,non vult seruare in adulta ætate, vt extra de spon.

Sed à prima fide desponsationis coniunx dicitur appellari:nõ quòd in ipsa desponsatione fiat coniunx ; sed quia ex fide quam ex desponsatione sibi inuicẽ debent, postea efficiuntur coniuges:sicut a per fidem dicuntur remitti peccata,non quòd ante baptismum per fidem remittantur,sed quia fides est causa,quare in baptismo à peccatis emundamur. ¶ *Illud autem Ioannis Chrysostomi.* [1 *Matrimonium non facit coitus, sed voluntas.*] ¶ *Item illud Ambrosij.* [2 *Non defloratio virginitatis, sed pactio coniugalis matrimoniũ facit*] *ita intelligendum est:coitus sine voluntate contrahendi matrimonium, & defloratio virginitatis sine pactione coniugali non facit matrimonium, sed præcedens voluntas contrahendi matrimoniũ : & coniugalis pactio facit,vt mulier in defloratione suæ virginitatis,vel in coitu dicatur nubere viro,vel nuptias celebrare.* ¶ 3 *Item Syricius* b *Papa discessionem sponsæ à spõso vocat coniugalem separationem.*

¶ Sed talis discessio dicitur violatio coniugij non iam existentis , sed futuri,vt ex ipsa dispensatione sperabatur. Sic & diabolus dicitur cecidisse à beatitudine c non solum, quam tunc habebat,sed etiam, ad quã habendam creatus erat. ¶ *Sic qui merito suæ vitæ, vel* † *scientiæ in sacerdotẽ* d *, vel episcopum eligitur ; si interim electionem suam cassari meruerit, dicitur amittere sacerdotalẽ,vel episcopalem vnctionẽ,non quam iam acceperat* e *, sed ad quam accipiendã electus erat.Non ergo illa auctoritate spõsa cõiunx potest probari. Sed concedatur quòd sponsa nõsit coniunx : tamen quæritur,vtrum* f *liceat ei renuntiare priori conditioni.*

Hoc autem prohibetur auctoritate Ancyrani concilij, cap.11. in quo sic statutum sic legitur.

¶ Puellæ desponsatæ prioribus reddendæ sunt, si eis raptæ fuerint. C. XLVI.

4 DEspõsatas puellas , & post ab aliis raptas placuit errui g , & eis reddi, quibus ante fuerant desponsatæ h ; etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit.

Item Ioannes octauus a *Rostanno archiepiscopo.*

a ¶ Octauus.] *Sic est restitutum ex plerisque vetustis,& Iuone. In vulgatis erat.* Chrysostomus.

impu,de illis. Hi casus & aliqui alij possunt his versibus haberi.

Lepra superueniens, furor, ordo, sanguis, & absens,
Læsaque virginitas, membri damnum, minor ætas,
Achæresis lapsus, fideique remissio: prorsus.
Sponsos dissociant, & vota futura retractant.

g ¶ *Desponsatas*.] *Errui*. id est, auferri à raptore.

h ¶ *Desponsatæ*.] 7.34. q.2.non satis contra vbi præcipitur non reddi priori viro:sed ibi consentit raptori.& hic loquitur de spon. de præsenti. Item contra C.de sponsa.l.1.ibi dicitur , ꝙ vni despõsata potest alij nubere. sed illud est abrogatum.

Tho.] CASVS. Quidam nomine Atho cõquestus est Papæ mulierem sibi desponsatam raptã fuisse : quare Papa rescribit Rostãno archiepiscopo vt cõpellat raptorem eam sibi restituere : alioquin conuocatis suis suffraganeis excõmunicet eũ & ipsam raptam , si ad suum sponsum noluerit remeare.Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad cap.de coniugali.in fin. capitul. scilicet despõsatas. hæc autem, de qua agitur in themate.

i ¶ *Remeare*.] si intelligas hoc de sponsa de præsenti , planum est:si de sponsa de futuro, dic vt in summa.

SED ALIVD. CASVS.

Hæc est quarta pars quæstio. in qua quæritꝰ quid iuris sit de raptis:& qs dicatur raptor , vel rapta,vel raptus. Ioan. de Fant.

k ¶ *Raptus*.] Hoc cap. inducit G. vt probet illicitum esse coitum in rapta:vnde ꝓ consequens vult probare quòd debeat à secundo separari, si eam rapuerit,cum illicite ei adiungatur : ita tamen , quòd ille qui secundo rapuerit,non tractasset primo de spõsalibus. & ad hoc inducit cap.sequens.

l ¶ *Ex illa*.] Sed vbi sit lex illa, ignoro. forte in Codice Theodosiano potius cõtrarium inuenio , vt C. de rapto.virg.l.1.§. quibus. sed illud non tenetur,vt extra de rapto,cũ causam,

QVOD AVTEM.

Hæc est 5. pars.quæst.in qua dicitur,quòd si per verba de præsenti fuerit sponsa , & rapta , omnibus modis viro reddenda est. Ioan. de Fant.

m ¶ *Constiterit*.]7.c.desponsatas.

n ¶ *Hæc autem*.]de qua agitur in themate.

DE coniugali.] CASVS. Aliqua fuit desponsata alij ꝓ verba de præsenti. quærebatur vtrũ alter posset eam accipere in vxorẽ? Et respondetur quòd non:& sic contrahentes debent anathematizari.nam si quis violat benedictionẽ quam nuptiæ sacerdos imponit, sacrilegiũ facit nuptiarũ, non quo ad matrimoniũ,sed quo ad copulã

1 *Conco.tex. in l.lege Iul. & ibi glo & doct. ff. de rest.*

‖ *Prius quandoque nõ notat ordinem.*

Ioan.19.

3 *Copiosius in homilia.*

Ioan.20.

Ioan.19.

Ioan.20.

1 *Supra ead. matrimonia.*

1 *Supra eadẽ. cum initiatur.*

2 *Ad hoc facit glo.huius quæstionis ibi.& hoc le gde no. 6.q. 1.illi qui.*

4 *Anc.l.1.c.8 Bracha.l.3.ca. 3 Inn.3.de.196. ius.l.1.c.19. Hostien.in fo. mentar. multis citat.*

5 *Iuo p.14.c. 64.*

6 *36.q.1.ra ptus fuo.p.8 c.25. Pann.l.6.c.53.*

7 *infra 36.q. 1.lex nisa.*

8 *In codice Theodos.lib. 9.tit.24 de rapt. virg. vel viduarũ, lex.1.*

9 *Polyc.l.6.ti tul. Anc.l.10.c.11. i.desponsatas.*

10 *Polyc.l.5. Anc.l.10.c.9. Burc.l.9.c.31. Ino p.8.c.169. Pan.l.6.c.8.*

carnalem. Vel nupturæ, id est carnaliter cognoscendæ.

SED AVCTORITATE. Casvs. Soluit G. & male, dicens quòd si sponsa velata sit & benedicta cum sponso, & in domum ducta, debet reddi priori: alioquin non. hoc autem facit G. respondendo quibusdam c. contra hoc allegatis. Illud Gre. 33. q. 1. requisisti.

a ¶ *Ducta.*] hoc male soluit. nam huiusmodi solennitates nō faciunt ad essentiam matrimonij. 30. q. 5. nostrates.

b ¶ *Illud Gregorij.*] 33. q. 1. c. 1. &c.

Dvobus.] Casvs. Casum huius Palex sic pone. Dicitur eñ hic, quòd si quis despōsauerit aliquem fide pactionis, non debet aliam ducere. si tamē duxerit, maneat cum secunda: agat tamen pœnitentiā de fide mētita: Si autem contraxerit per fidem consensus, èrit tantum matrimonium cum prima: & hoc in prima parte. In secunda dicitur q̄ fides pactionis est, quando aliquis promittit alicui mulieri quòd accipiet eam in vxorem si permiserit rem secum habere. Fides consensus est cum inter se consentiunt per verba de præsenti. Secunda pars incipit ibi, *Est autem.*

x supra ea. despons. tam.

Vidam infidelis. Casvs. In superiori causa tractatū est de quibusdam impedimentis matrimonij, & quòd matrimonium nō est inter religiosas personas, si de nouo contrahant: sed ne idem putetur esse inter infideles, ideo magister supponit hanc 28. causam, in qua ostendit matrimonium esse inter eos. Ostendit etiam quid iuris sit si alter infidelium conuertatur: & addit vtrum debeat dici bigamus qui ante baptisma habuit vnam, & postea alteram. vt autem hæc omnia cō petentius agat, proponit thema, de quo tres elicit quæstiones.

a 3. 11. q. 1. requisiti.

c ¶ *Quidā infidelis.*] Superiori causa quinq; notantur causæ, quæ prohibent matrimoniū contrahere, & contractum iubent dirimere: verbi gratia votum, ordo, religionis habitus, ligatio, & publicæ honestatis iustitia. in hac vero causa ponūtur quæ impediūt matrimoniū: verbi gratia dispar cultus vel dissimilitudo fidei, vt inter fideles & infideles. & primo tractat an matrimonium sit inter infideles, & ostendit etiam quid iuris sit, si alter de duobus coniugibus infidelibus ad fidem conuertatur.

a Subau. altero remanente in infidelitate: vel si alter de duobus cōiugibus fidelibus discedat à fide, altero remanente in fide, secundum Hug. vel aliter tractauit magister de duobus impedimentis, s. de voto, & de cōiugiis & sponsalibus, modo intēdit tractare de dispari coniugio & bigamia, vt antē hæc, &c. Io. de Fan.

Vōd autem.] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes: in prima quarum probat multis auctoritatibus quòd matrimonium non est inter infideles. Secunda ibi, *Si quis.* Tertia ibi, *Iam nunc.* Quarta ibi, *Contra.* Quinta ibi, *Ex his.* Ioannes de Fan.

Casvs. Hic intitulatur prima q. qua quæritur an sit matrimonium inter infideles. Et certum est quòd sic, vt infra ead. §. 1. & cap. 1. Grat. tamen pro vtraque parte allegat, & bene soluit infra ea. §. ex his. Ponit accipere. Tale a ergo connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, prohibemus: quia illa benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles, cuiusdam sacrilegij instar est, si vlla transgressione violetur.

a ¶ Tale ergo.] *In epistolarum Syricij codicibus, & in codice canonum, & apud ceteros collectores (præter Panormiā,) & in capitular. Caroli. Basileæ impressis, lib. 1. c. vltimo legitur,* Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus. *Sed quoniam in casu fit mentio anathematis, non est mutatum.*

Sed auctoritate hac Syricij illa prohibetur ad secunda vota transire, quæ in propriam domum est ducta a *, & cum sponso suo est velata, & benedicta. Talium discessione violatur benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit. Verum hanc nec dum sponsus in suam duxerat: nec cum ea benedictionem acceperat. Non ergo hac auctoritate huiusmodi copula prohibetur.*

¶ 1 *Item illud Eusebij Papæ* [*Desponsatam puellam non licet parētibus alij viro tradere,*] *similiter & de huiusmodi desponsata intelligitur, quæ videlicet cum sponso est velata & benedicta.*

¶ 2 *Item obiicitur illud Gregorij* b [*Quæ propter frigiditatem à viro suo separata est, & alij nupta; si vir eius aliam cognouerit; illa est detrahenda secundo, & reddenda primo.*] *Sed eodem modo soluitur: quia ista videlicet cum illo benedictionem acceperat.*

[*Augustinus de fide pactionis, & consensus.*

¶ *Etiā in Decretalibus tit. de sponsa duor. cap. 1. citatur ex Augustino: apud quem non est inuentum.*

¶ Si quis alicui mulieri consensus fidem fecerit, non licet illi aliam ducere.

PALEA C. LI.

DVobus modis dicitur fides pactionis, & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis; non debet aliam ducere. Si aliam duxerit; pœnitētiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi debet tantum sacramentum. Si autem fecerit fidē consensus; non licet aliam ducere.

nit etiam quædam cap. in hac quæstione, quæ ad secundam pertinent quæstionem, quæ est an altero remanente infideli posit conuersus ad fidem se alij copulare. & de hoc quid iuris sit, in 2. q. tractatur. Est ergo casus huius §. talis. Probat hic Gra. superficialiter inter infideles non esse matrimonium. & hoc facit quattuor auctoritatibus, scilicet vna Pauli, duabus Augustini, & vna Ambrosij.

Si autem duxerit; dimittet eam: & adhærebit priori.

Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quòd eam ducet, si permiserit ei rem secum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensus est, quando etiam si non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere: & mutuo se concedunt vnus alij, & mutuo se suscipiunt.

[Matrimonij est inter infideles.

CAVSA XXVIII.

Vidam infidelis c *in coniugio positus ad fidem conuersus est: vxor vero odio fidei Christianæ ab eo discesserit. Ille quamdam fidelem in vxorem accepit: qua mortua clericus efficitur. Tandem vitæ & scientiæ merito in episcopum eligitur.*

Hic primum quæritur, an coniugiū sit inter infideles.

2 *Secundo, an liceat huic aliam ducere priore viuente.*

3 *Tertio, an sit reputandus bigamus, qui ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram.*

QVÆSTIO I.

Vōd autem d *inter infideles cōiugium non sit; multis auctoritatibus probatur. Ait enim Paulus,* [*Omne, quod non est ex fide,* e *peccatum est.*] *Coniunctio autem infidelium non est ex fide: & ideo peccatum est. Non est ergo coniugium: quia nullum coniugium peccatum* f *est.*

¶ *Itē Augustinus* α, [3 *Non est vera pudicitia hominis infidelis cum coniuge sua.*] *Vbi autem vera pudicitia esse non potest, ibi nec verum cōiugium est.*

¶ *Item Ambrosius* β, [4 *Iussit* h *Esdras dimitti* i *vxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos. Non est enim putandum matrimoniū, quod extra* k *Dei decretum est factum. Sed cum cognoscitur, est emendandum* l.

Rom. 14.

3 lib. 1. de nbl. et cōi gam.

4 Sent. dist. 39. Aug. 22. ad Cornel. ibi gl. fortē.

nem de illa duxerunt in matrimonium alienigenas cōtra præceptum Domini: sed postea ad præceptum & ad monitionem Esdræ dimiserunt eas.

h ¶ *Iussit.*] hoc cap. non facit ad propositum, quia non erat inter eos matrimonium, nisi de dolo facto. sed quòd Dominus permiserit eos matrimonium, si de dolo facto. sed quòd Dominus permiserit eos matrimonium, nisi de dolo facto. sed quòd Dominus permiserit esse fidelem cum vxore infideli intelligitur cum matrimonium præcesserat inter eos.

i ¶ *Dimitti.*] à Iudæis.

k ¶ *Extra.*] id est, contra.

l ¶ *Emendandum.*] arg. quòd non currit præscriptio in matrimonio: quod verum est hodie, vt extra de cō. if. & affi. non debet.

a *Ratum.*]

a ¶ *Ratum.*] id est, inseparabile.

EX HIS. Casvs. Infert Grat. ex supradictis auctoritatibus matrimonium non esse inter infideles. Postea probat contrarium: & hoc facit iiij. auctoritatibus, Euangelij, & duabus Pauli: & vna exemplo Sisinnij: vbi autem hæc incipiant, per te videbis.

b ¶ *Quinque.*] id est, pater, filius: mater, filia: nurus, vel gener.

c ¶ *Duo.*] id est, duo separabuntur à tribus q̄ conuertuntur ad fidem.

d ¶ *In tres.*] id est, contra tres: contrarij enim sunt quando conuertuntur ad fidem.

Luc. 12.

e ¶ *In duos.*] i. tres cō uertūtur ad fidem, & separabuntur à duobus.

Luc. 14.

f ¶ *Qui non odit.*] id est, qui non postponit amorem patris amori Dei.

g ¶ *Centuplum.*] non dicit cētum vxores. sed id quod excedit centuplum, scilicet vitam æternam accipiet.

Matth. 19.

h ¶ *Consenserit.*] si vero noller habitare cum eo, posset eam dimittere, & aliam ducere viuente illa.] i. ea. q. 2. si infidelis.

i ¶ *Non dimittat.*] 1. ea. Iudæi. contra. Sed hic de Gentili, ibi de Iudæo: circa quem specialiter illud ob seruat, ‖ habēt. n. Iudæi legem & prophetas quib' muniti & parati sunt animas simplicium fallere. 11. q. 3. ad mensam. sed gentiles hoc non habent. hodie tamen hoc idem videtur de vtrisque. extra de diuor. quanto.

1. Corinth. 7.

[Iudæi facilē habēt animas quam pagani.

k ¶ *Sanctificatus.*] frequenter. n. vnus sanctificatur per alterum.] i. ea. iam nunc. Et est ar. ad ea quæ frequentius accidunt, iura adaptari. ff. de legit. nam ad ea. 3. q. 5. ac cusatores vel testes. & 25. dist. de Syracusanæ.

ad Titū 2.

SICVT IN PASSIONE. Historia. Legitur in passione beati Clementis, q̄ Theodora vxor Sisinnij infidelis, fuit ad fidem conuersa, cūq; monasteriū ingredereturz elo ductus, fecutus est eam, sed post orationem Clementis, idē cæcus & surdus factus est: & cum dixisset seruis suis vt eum reducerent, ipsi nō poterant ecclesiam egredi: precibus tandem Theodoræ egressi sunt. Deinde beato Clemēte pro ipso in domo sua orante visum & auditum recepit: qui statim vt Clementem vidit, eum iusſit ligari: sed cum serui eum ligare crederent, columnas & saxa trahebant, & tandem orationibus & prædicatione beati Clementis est conuersus ad fidem. *Erunt quinque,* scilicet pater, mater, filius, filia, vxor filij, vel maritus filiæ. *In tres,* id est, contra tres, separando se ab eis contra fidem.

l ¶ *De Theodora.*] vxore Sisinnij: q̄ ambo erāt infideles: sed postea illa conuersa est ad fidem, & per eam postea vir conuersus est.

Vnquid.] Casvs. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima Innocentius Papa reprehendit quosdam episcopos Macedoniæ dicentes matrimonium non esse inter infideles. & quòd matrimonium sit inter eos, probat ex responsione Dominiqui à Iudæis interrogatus respondit eis dicens: Quod Deus coniunxit, homo non separet. In secunda parte probat contra opinionem Macedon. q̄ matrimonium in baptismate non deletur: quoniam nec fraternitas nec filiatio immutatur per baptismum. Secūda pars ibi, *Quæro.*

m ¶ *Numquid.*] hoc cap. est de verbo ad verbum, 26. distinct. deinde. & ibi exponitur. Ioan.

¶ *Item Augustinus* γ [*Non est ratū* a *coniugium, quod sine Deo est.*] ¶ *Ex his omnibus auctoritatibus probatur, coniugium non esse inter infideles. Sed econtra alia inueniuntur auctoritates, quibus probatur coniugium esse inter infideles. Quarū prima est illud Euangelij quod Christus ait,* [*Erunt quinque* b *in vna domo: duo* c *in tres* d, *& tres diuidentur in duos* e.] *Deinde cū personas illas enumerasset: vxorem in virum esse diuidendam dixit, & ecōuerso.* ¶ *Item.* [*Qui non odit* f *patrem, aut matrem, aut vxorem, aut sororem propter me, nō est me dignus.*] *Vxorem infidelem, non fidelem, dixit odio habendam.* ¶ *Item.* [*Omnis, qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut sororem, vel vxorem propter me, cētuplum* g *accipiet, &c.*] *Vxorem in hoc loco infidelem significat: quæ propter Christum dimittitur, dum potius ipsa, quàm Christi fides deseritur.*

¶ *Item Apostolus.* [*Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consenserit* h *habitare cū illo: nō dimittat* i *illam: & si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa; non dimittat virū. Sanctificatus* k *est enim vir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem.*] ¶ *Item ad Titum.* [*Hortare adolescentulas, vt diligant viros suos.*] *Hoc tam de fidelibus, quàm de infidelibus intelligēdum est. Infidelibus namque viris mulieres propensius propter Deum debent obsequi, vt sic viros suos Christo lucrari valeant.* ¶ 1 *Sicut in passione beati Clementis de Theodora* l, *& Sisinnio legitur mirabiliter contigisse.*

α ¶ Augustinus.] *Verba ipsa B. Augustini referuntur* 3. ea. *sic enim. vers. nec vera.*

β ¶ Ambrosius.] *Hæc sunt potius accepta ex glossa ordinaria ad locum indicatum.*

γ ¶ Augustinus.] *Hoc non est inuentum apud B. Augustinum. Verū apud B. Ambrosium in idem c. 7. prima ad Corinthios hæc leguntur.* Non enim ratū est matrimonium, quod sine Dei devotione est. *& simi lia in glossa ordin. ibidem ex B. Ambrosio.*

Item Innocētius Papa Rufo, & Eusebio episcopis Macedonibus, epist. 22. cap. 2.

¶ Bigami probantur, qui ante baptismum habuerunt vnam, & post baptismum alteram. C. I.

2 NVmquid m non erunt admittendi in hereditatis doniam cōsortium, qui ex ea susceperint filios, quæ ante baptismū fuit vxor? erūtque appellandi vel naturales, vel spurij, quia non est matrimonium legitimum (vt vobis videtur,) nisi illud, quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus cum interrogaretur à Iudæis, si liceret dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit [Quod Deus coniunxit, homo non separet.] Ac ne de his putetur esse locutus, qui post baptismum vxores sortiūtur; meminerint hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudeis esse responsum. Quæro, & solicitus quæro, si vna & eadem sit vxor eius, qui antea catechumenus, & postea fit fidelis, filiosque ex ea, cum esset cathecumenus, susceperit, & postea alios filios cum fidelis; vtrum sint fratres appellandi, an nō habeant: postea defuncto patre cum ceteris ercscundæ hereditatis consortium; quibus filiorum nomen regeneratio spiritalis creditur abstulisse? Quod cū ita sentire, atq; iudicare absurdum est; quæ (malum) ratio est hoc defendi, & vacua magis opinione iactari, quàm aliqua auctoritate roborari, cum non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus iunxit.

Item ex decreto Eutychiani Papæ.

¶ In fidelis potestate sit, post baptismum vxorem recipere, quam ante dimiserat. C. II.

23 SI quis gentilis gentilem vxorem dimiserit n ante baptismum; post baptismum o in potestate eius erit eam habere, vel non habere.

Idem.

¶ Fidelis infidelem discedentem sequi non cogitur. C. III.

4 SImili modo, si vnus ex coniugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi non vult; sicut dicit Apostolus, infidelis si discedit, discedat.

Item Augustinus de fide, & operibus, cap. 16. §

¶ Sine culpa relinquitur vxor, quæ cum fideli habitare noluerit. C. IIII.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

§ Bed. 1. Cor. 7.

m ¶ *Numquid.*] hoc cap. est de verbo ad verbum, 26. distinct. deinde. & ibi exponitur. Ioan.

n ¶ *Dimiseris.*] propter fornicationem quā fecit.

o ¶ *Post baptismum.*] si dicas alterius tātum, planum est: quia fidelis non compellitur in aliquo casu infidelem eam habere, sed non contrahere cum alia: nisi in tribus casibus. extra de diuor. gaudemus. §. vltimo, nec est contra de consecra. distinctione quarta sine pœnitentia. & de pœni. distinct. vltim. nullus. Non enim dico per baptismum alterius exceptionem sibi competentem auferri posse a: & rationem istius plene notaui 26. distinct. deinde. in fin. quia fornicatio non tantum vxorem, sed etiam virum maculat. 32. quæst. 1. in coniugio.

§ Coniuges in fideles fit efficatitu Christiani, vt non teneantur se mutuo recipere.

3 Burch. l. 9. c. 59. Ino p. 8. c. 193. Pan. l. 6 c. 97.

4 Burch. l 9. cap. 60. Ino p. 8. c. 196. Pan l. 6. c. 97. 1. Cor. 7.

a Tollitur tamen acceptatio baptismū, vt nota tur infra 22. quæst 2. quod autem.

VXor legitima.] CASVS. H.intellexit hoc c. de impari coniugio.est ergo casus.Duo erant infideles vir & vxor:vir conuersus est ad fidē:vxor remanens infidelis nolebat habitare cum viro:vel nolebat aliter habitale nisi traheret ad mortale delictū,volens eum peccare mortaliter : quærebatur ab Agu.vtrum vir licite posit vxorem infidelē dimittere? Et respondet ꝙ sic. nam mēbrum quod eū tam fortiter scandalizabat, amputabit, & à se eiiciet. Sic ego B.Brix.hunc casum credo esse ponendum. & quòd de dispari cōiugio intelligatur,innuūt hæc verba: *si cum viro Christiano :* & illa etiā,*quando ad baptismum.*Sed Bene. dicebat (& quidā alij) quòd vbi vterque infidelis est, & alter cōpellit alterū ad quodlibet mortale peccatum, licite dimitti potest ab instigato:sed neuter ad secundas nuptias transibit. secus in dispari coniugio,vt j.ea. q.2. si infidelis. *Non attendi tur*:sic expone hoc verbum qualitercumq; casum ponas, *non*, id est, nonne.

a ¶ *Vxor.*] infidelis. hoc ca. & sequens intelligitur de dispari coniugio propter hoc quod dicit, si cum viro Christiano,&c. & ibi,quādo ad baptismum. ‖& continentur hic duo casus, in quibus licite dimittitur vxor infidelis cū nō vult cohabitare:vel vult, sed ea conditione vt vir cōmittat aliquod mortale peccatum. De pari autem coniugio H.non intellexit, quia si vterque coniugum est fidelis:fidelis fidelem nunquam potest dimittere secundum H.nisi ob fornicationem carnalem vel spiritualem, scilicet idolatrando tantum, aliàs non. vnde si vxor Christiana pertrahat virū ad mortale peccatū, verbe ret eam & castiget si potest;& non cōsentiat ei. Sed alij intelligunt hoc de pari cōiugio:quia fidelis fidelē bene potest dimittere si cōpellitur ab eo ad mortale peccatum,nec forte resistere potest,sed expresse contradicit. extra de diuor. quæsiuit.& c.quāto.Sed pone quòd dimisit, sed post pœnitet:nunquid icerū illa tenetur eum recipere?Distingue per decr.extra de diuor.de illa. a

b ¶ *Societate.*]id est,matrimonio.

c ¶ *Coniuncta.*]olim in infidelitate.

d ¶ *Relinquitur.*] à viro facto Christiano : & tunc licite potest alij copulari vir.

e ¶ *Non attenditur.*]alius casus est,& ponitur interrogatiue,quasi dicat non solum in præmisso casu licite dimittitur vxor:sed nonne attenditur,id est,nonne attenditur,&c.

f ¶ *Illam.* [scilicet infidelem.

g ¶ *Transigebas.*]id est,pascebas.

h ¶ *Et membrum.*]id est,vxorem.33.q.2.admonere.

i ¶ *Amputabit.*]remouendo à se corporaliter.

Idolatria.] CASVS. Hoc cap.secundum H. intelligitur de dispari coniugio, sicut & præcedens : & intelligitur in eodem casu cum illo. Est ergo casus secundum eum sic ponendus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur quòd vxor potest dimitti causa infidelitatis Domino permittente : sed quia non iussit Dominus potest quis vxorē suam infidelem retinere si voluerit, vt sic fortasse possit per eum fidelis fieri. In secunda parte extendit fornicationem ad quodlibet mortale peccatum siue delictū. vnde vxor infidelis dimittitur si velit virum fidelem trahere ad aliquod mortale peccatum:cū quodlibet mortale peccatū large fornicatio dicatur. *Quo*, id est, vt. Secūda pars incipit ibi, *Item si.*Quòd autem de dispari coniugio intelligatur,vt dicit H. innuūt verba cap. & hæc verba Aug. ponuntur super locum illum Apostoli,vbi tractatur de impari coniugio.Beñ.vero & quidā alij intelligunt hoc c.de pari cōiugio.Vnde Beñ. sic casum breuiter ponit dicēs. Primo,ostendit Aug.ꝙ omne peccatum mortale potest dici fornicatio. Secundo, ꝙ quolibet mortali peccato potest vxor dimitti: cum Dominus indeterminate permiserit vxorē causa fornicationis dimitti posse.& hoc ratione duplici , quia in detestationem eius quæ fornicatur:& ad cautelam fui,ne fornicetur & corrumpatur ab ea.

k ¶ *Idololatria.*] hoc cap.secundum H. de dispari coniugio intelligitur,sicut præcedens.

l ¶ *Auaritia.*] ‖auaritia est idololatria:& idolatria infidelitas.& infidelitas est fornicatio: ergo auaritia est fornicatio. ‖ Auaritia est fornicatio.

m ¶ *Vniuersalē.*] arg. quod indefinite dicitur, generaliter debere intelligi.ff.de tute.qui habet §.vlt.31.quæst.1. quòd si dormierit.

n ¶ *Vtique.*]quia ipsa cogit eum fornicari spiritualiter.

o ¶ *Sacrificare.*] idem est si cogat ad quodcunque mortale peccatum, vt innuitur ex littera superiore , & not. ꝙ propter fornicationem corporalem semel commissam potest eam dimittere b .32. quæst.1. dixit. sed propter spiritualē non, nisi perseueret.j. cap.prox.non solum.

b De hoc no. 30.q.1. nostri. idem p.8.cap. 24.& ann.1.7.c.31.

APPLICO. Et in hoc casu loquitur extra de conuer.coniug.c. vlt.nā ex eo quod dicit , quòd fuit iudicio ecclesiæ ibi matrimonium separatum, datur intelligi , quòd ibi maritus in ipsa fornicatione spirituali perseuerauerit.& sic etiam ibi not.Goffre.& Archid.

Non solum.] CASVS. Dicitur hic quòd vxor licite dimitti potest:nō solum propter fornicationem carnalem sed etiam propter spiritualem , scilicet.idololatriam vel infidelitatem : & si vxor in his perseuerauerit,vir nisi eam dimittat,particeps est illius peccati & potest hoc c.intelligi secundum H.& Beñ.de pari vel impari cōiugio: quia propter fornicationē carnalē vxor fidelisvel infidelis dimittitur.

p ¶ *Coinquinat.*]cum alio à coniuge suo.

q ¶ *Simulacrum facit.*]id est,idolum colit.

r ¶ *Recede.*] ‖hoc cap.intelligit H.de duobus fidelibus, quorum alter labitur in hæresim:inter quos cum ratum fuerit matrimonia : nec soluitur altero labente, nec cōtrahere potest,licet secus sit in casu cōuerso,s.cum alter infidelium cōuertitur.tunc in tribus casibus dissoluitur,& contrahere potest.& hoc totum habes extra de diuor quantum ad reddendum debitum ; sed exigere potest:& sic intelligit 32.q. ‖ Mariti & vxores qui fidelia non fidelibus relinquere cogendi sunt, secundum Apostolum.

32.q.1.c.1. videtur tamē H.quòd in hoc casu ad minus consilium sit ꝙ recedat ab illa.arg.j.ead.iam nunc.sed ibi est consilium quando alter infidelium conuersus est:hic vero præceptum. & potest esse ea ratio, quia maior est hic contumelia creatoris,vt extra de diuor.quanto.& quod sit præceptum,habes extra de iureiur.quemadmodum.

a ¶ *Sinautem.*] id est, si nō reuocas eam à suo proposito.

I infidelis.] Dicitur in hoc c.quòd licite dimittitur vxor infidelis si cum viro fideli noluerit habitare:nam cum ista cōditio apponitur, vt fidem dimittas si cum tali vxore volueris habitare. Fides enim seruāda est,& vxor penitus relinquēda. Idē intelligendum est de parentibus,& filiis,& fratribus, & sororibus , & qualibet alia re.

b ¶ *Libertatem.*]nam dico ꝙ ipso iure soluit vinculū matrimonij, nō per sententiam ecclesiæ, sed ipso iure,s.tribus casibus in quibus contrahere potest:nā contumelia creatoris soluit ius matrimonij, si tamē infidelis vult redire ad fidem priusquā cōtraxerit, cogitur recipere eā , vt extra de diuor.gaudemus. in fin. c ¶ *Christum.*]argu.ꝙ modus facit conditionem. nam dicit,cum ponitur ista conditio , & post dicit , vt Christum, &c.si.extra de cond.ap. c.2.& extra vt eccle.benefi.vt nostrum.

Am nunc.] Hæc est 3.pars q.in qua diffuadetur vt fidelis non dimittat vxorem infidelē propter Deū.Io.de San. Super his verbis Apostoli : Ego dico, non Dominus, vt fidelis non dimittat infidelem volentem habitare cum illo, dissenserunt Pollentius & Aug.Nam Pollētius expositit hoc verbum, dico, i. præcipio. Augustinus vero exposuit hoc verbum ,dico, de consilio,& nō de præcepto. vnde dixit, dico, id est, cōsulo & suadeo. Est ergo casus secūdum H.talis in hoc cap. Ostē dit Augu. illud verbum Apostoli esse intelligendum de cōsilio:& quare Apostolus hoc cōsulat, vt scilicet fidelis non dimittat infidelem:subdit rationem,scilicet, vt ex cohabitatione tali infidelis conuertatur.quod potest contingere : quia sæpe iam talia contigerunt. Postea ostendit ea quæ sunt consilij & non præcepti,potius esse facienda, cum sint gratiora : exemplo Domini soluentis tributum , ad quod nulla lege arctabatur : & exemplo Apostoli à sumptibus,quos de iure poterat exigere & recipere,abstinentis. Item ostendit ea quæ sunt consilij.esse facienda.Litteram sic continuat H. Hactenus tractauimus de pari cōiugio,idest.fideliū : sed amodo videamus de impari.

d ¶ *Iam nunc.*]sic continua.hactenus tractauimus de paribus coniugiis fidelium , scilicet de quibus dixit Apostolus in epistola ad Corinthios.His qui matrimonio iuncti sunt, dico nō ego,sed Dominus, vxorem à viro non recedere:& vir vxorem non dimittat.nam ceteris disparibus,&c.

e ¶ *Ceteris.*] id est,disparibus coniugiis, quia prius de paribus ait Apostolus.

1 Iuo par. 8. cap.15. Pann.l.3.c.31.

Heb.9, Gal..5,

‖ Matrimonia fidelium ob duplicē fornicationem separatur.

2 Gloss ord.1. Cor.7. & Beda.

3 Iuo par.8.c. 248.& 249. Pan.l.7.c. 29. & 30.infra 31. q.7. Apostolus in fine.

a Hęc fuit sententia. L. sed Ber. indistin. & dicit, ꝙ tenetur eā recipere nisi cum iudicio ecclesiæ facta est separatio,&vult ingredi monasterium. & ita no. in dicta de cre. de illa. & eo.tit. quāto, in fi.

1 Iuo p.8.cap. 23. Pann.l.7.c.33. 1.Cor.7.

2 Ioannes Andreas.

3 Ibid.cap 24.

a Scilicet fidelis nō mittat infidelem cohabire volentem vide Hug al.Q

b Arg. cōtra, extra de consanguin. inter corporalia. vbi de hoc.

Sic etiam Iuo:sed habetur apud B. Augustinum,epist. 89. Beda.1.Cor.7.citat ex Augustino ad consulta Hilarij.

¶ Amore cuiuslibet non est fidelis recedendum. C. VII.

SI infidelis (dicit Apostolus) discedit, discedat : non est enim seruituti subiectus frater, aut soror in huiusmodi,] id est,si infidelis noluerit esse cum coniuge fideli,hic agnoscat fidelis suam libertatem : ne ita se subiectum deputet seruituti, vt ipsam dimittat fidem, ne coniugē amittat infidelem.Hoc & de filiis, atq; parentibus, hoc de fratribus, & sororibus intelligitur, propter Christum : omnes esse dimittendos,cum proponitur ista cōditio,vt Christū a dimittat , si illos secum habere desiderat. Hoc ergo & de domo, atq; agris,hoc & de iis rebus,quæ iure pecuniario possidētur hoc loco accipiendum est.

« ¶ Christum.] *Antea legebatur*, vt proter Christū dimittat,si eū secum,&c. *Emendatum est ex epistola B. Augustini. Reliqua vero partim ex ipsa , partim ex vetustis Gratiani codicibus.*

Item Augustinus ad Pollentiū ,lib. 1.de adulter.coniugiis,c.13.& 14.

¶ Quod christiana infidelem sine contumelia creatoris & quod fidelis non debeat recedere a fidelem. C. VIII.

AM nunc illud videamus, quod ait Apostolus [Ceteris autem ego dico , non Dominus,] ad imparia scilicet,hoc est vbi non ambo Christiani fuerant, coniugia locuturus. Quod mihi visum est eum monendo ꝙ dixisse. Quia enim coniunx fidelis relinquere coniugem licite potuit infidelem; ideo fieri hoc nō Dominus, sed Apostolus prohibet b . Quod enim Dominus prohibet fieri omnino non licet. Monet ergo Apostolus , quo posit esse multorū occasio lucrandorum, vt fideles coniuges in relinquendis infidelibus permissa k licentia non vtantur.

Tibi autem videtur infideles quoque dimitti à fidelibus non licere: quia hoc vetat l Apostolus : cum ego dicam licere,quia hoc non vetat m Dominus; non tamē expedire,quia hoc ne fiat, monet Apostolus,qui reddit etiam rationem, cur fieri non expediat , quamuis liceat. Quomodo enim scis(inquit)mulier,si virum saluum facies? aut vnde scis vir , si saluam facies vxorem? cum & superius dixisset [Sanctificatus est enim vir infidelis in muliere fideli : & sanctificata est mulier infidelis in fratre,] hoc est in Christiano:[Alioquin filij vestri,inquit, immundi essent : nunc autem sancti sunt. n] Sic ad lucrandos coniuges,& filios Christo, etiam exemplis, quæ iam prouenerant , videtur hortatus. Cur ergo non expediat infideles coniuges dimitti à fidelibus , causa euidenter expressa est. Non enim propter vinculum o cum talibus coniugale seruandum , sed vt acquirantur Christo, recedi ab infidelibus coniugibus Apostolus vetat. 3 Multa sunt enim facienda non iubente lege,sed libera charitate:& ea sunt in nostris officiis p gratiora,quę,cum liceret nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. Vnde prior Dominus ipse cum tributum se nō debere monstraret;soluit tamen, ne scandalizaret eos , quibus ad æternam salutē gerens q hominem consulebat. Iam vero Apostolus , quemadmodum ista commendet,eius verba testantur r ,vbi dicit[Cum enim sim liber s ex omnibus,omnium me seruum feci,vt plures lucrifaciam:] cum paulo superius dixisset[t Nunquid non habemus potestatē manducandi,& bibendi? numquid non habemus licentiam fororem mulierem circumducendi , sicut ceteri Apostoli, & fratres Domini,& Cephas ? An ego solus, & Barnabas non habemus potestatem u hoc operandi? Quis militat suis stipendiis vmquā? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte eius non comedit?] *Et paulo post.* x Si alij , inquit , potestatis b vestræ participant ; quare non magis nos ? sed non vsi sumus, sed omnia toleramus, ne quod impedimentum demus c Euangelio Christi.]

Idem ibidem, c. 18. & sequentibus.

‖ Paulus prædi ās nihil accipiebat.

* Sic

a Scilicet fidelis nō mittat infidelem cohabire volentem vide Hug al.Q

b Arg. cōtra, extra de consanguin. inter corporalia. vbi de hoc.

1.Cor.9.

4 Ibidem 13.

al.morem

Sic enim.] CASVS. In hoc cap. disputat adhuc Aug. super eisdem verbis Apostoli: Ego dico, nō Dominus; & suum cap. distinguit in tres partes. In prima ponitur expositio Aug. & probatio vel ratio expositionis. & hoc facit vsq; ad locum illum, *Quoniam ergo.* In secunda parte ponūtur tres responsiones Aug. ad tres tacitas quæstiones Pollentij: & hoc facit vsque ad locum illum, *Tu vero cui.* In tertia cōtinetur superficialis expositio Pollentij, & expositionis probatio: & tandē sequitur Augustini victoriosa sub epilogo conclusio & hæc particula extēditur vsq; ad fi. §. Licet autē iste casus ita breuiter consueuit poni, H. tamē & Beñ. in qualibet particula singularem casum ponūt. In prima ergo parte sic procedit Aug. dicens: Si Dominus iussisset, hic non esset locus consilij monentis Apostoli. Si enim Dominus hoc preciperet, Apostolus contrariū non consuluisset. Dominus autem nō iussit fidelem dimittere infidelem: quia iustitia, id est, Deus iustus permittit retinere, nec vetuit: vnde Apostolus retinere cōmonuit. In secunda parte respondet tribus obiectionibus Pollentij, quæ non sunt in littera, sed ex responsionibus eliciuntur, quarū obiectionum prima est: Si Dominus non iubet, nec vetat vxorem infidelem à fideli dimitti, ergo vacuum & superuacuū est Apostoli consilium, quo monet non dimitti. Respondet Aug. immo sibi vtile est quando animæ expedit: & quia per inspirationem spiritus sancti hoc dixit.

1 Beda. Pan. l. 6. c. 101. 1. Cor. 7.

2 supra ea. in princip. Rom. 14.

1. Cor. 7.

Ab infidelibus coniugibus licet recedere, sed non expedit. CAP. IX.

1 SIc enim a recedere ab infidelibus vxoribus, vel maritis fideles viri, vel feminæ non prohibentur b à Domino, vt neque iubeantur. Nam c si dimittere tales coniuges iuberentur; nullus locus esset cōsilio monentis Apostoli, ne hoc fieret. Nullo enim modo quod Dominus iubet, seruus d bonus fieri prohiberet. *Item paulo post.*

¶ Cum ergo e cœpisset gentibus Euangelium prædicari, iam cōiunctos gentiles gētilibus competit cōiuges. Ex quibus si nō ambo crederēt, sed vnus, aut vna infidelis cum fideli cōsentiret habitare; nec prohiberi à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi: ideo scilicet non prohiberi, quia iustitia permittit à fornicante discedere, & infidelis hominis fornicatio est maior in corde: nec vera eius f pudicitia cum cōiuge dici potest[2]: quia omne, quod non est ex fide, peccatum est; quamuis veram habeat fidelis pudicitiam g etiam cum infideli coniuge, quæ nō habet veram. Ideo h autem nec iuberi debuerūt fideles ab infidelibus separari: quia non contra iussionē i Domini gentiles fuerant ambo coniuncti.

¶ Quoniam ergo k ab infideli fidelem discedere nec prohibet, nec iubet Dominus: ideo, vt non discedat, Apostolus dicit l, non Dominus, habēs vtiq; spiritum sanctum, in quo dare posit vtile, & fidele cōsilium. Vnde cum dixisset m de muliere, cuius vir mortuus fuerit [Beatior autem erit si sic permanserit, secundum cōsilium meum,] ne quis hoc consilium tamquam h. manum, non diuinum contemnendum putaret, adiecit [Puto autem, quòd & ego spiritum Dei habeam.] Proinde intelligendum est, etiam ipsa, quæ non à domino iubētur, sed à sancto eius famulo vtiliter suadentur, eodem Domino inspirante suaderi. Absit enim vt quisquā catholicus dixerit, quod † suadet spiritus sanctus, non Dominum suadere, cum & ipse Dominus sit, & inseparabilia n sint opera Trinitatis. Dicit tamen [3 De virginibus autem præceptum Domini non habeo: cōsilium autem do:] non vt hoc cōsilium alienum existimemus à Domino, cum cōtinuo sequatur, & dicat [tanquam misericordiam consecutus à Domino, vt fidelis essem.] Secundum Deum ergo dat fidele consilium in eo spiritu, de quo ait [puto autem, quòd & ego spiritum Dei habeam.] Verumtamen aliud est Domini iubentis imperium: aliud conserui secundum misericordiā charitatis, quæ illi à domino est inspirata, atque donata, fidele consilium. Aliud ibi facere non licet; hic autem licet: ita sane o, vt ipsum licitum partim quidem expediat, partim vero non expediat. Expedit tunc, quando non solum per iustitiam p, quæ coram Domino est, permittitur; sed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentū salutis infertur: velut cum dat consilium non nubendi Apostolus virginibus (vnde præceptū Domini se nō habere testatur) licet aliud facere, id est, nubere, & minus, quàm continentiæ, bonum tamen tenere nuptiarum: ipsumq; licitum etiam expedit q; quoniam in vetita, & illicita ruituram carnis infirmitatem sic excipit honestate nubēdi, vt neminem

e ¶ *Item, cum ergo.*] ratio quare non prohibuit tales dimitti, scilicet, vt nihil prohiberet quod iustitia exigit fieri: iustum enim est vxorem dimitti ob fornicationem, præsertim spiritualem.

f ¶ *Eius.*] id est, virtutis: vel ducens ad virtutem. 32. q. 1. dixit.

g ¶ *Pudicitiam.*] 3. prox. q. 1. nuptiarum. contra. sed ibi pudicitiam, continentiam vel virginitatem nominat hic vero virtutem & castitatē, quæ etiam inter nuptias rū opera non amittitur.

h ¶ *Ideo.*] secunda ratio quare non præcipitur: sed male dicit: quia prima nō præcesit quo ad istum articulum.

i ¶ *Iussionem.*] arg. q; si gētilis cum gentili cōtrahat, non facit contra præceptum Domini, cū matrimonium sit inter eos, vnde si veniat ad fidē, non debent separari.

3 Ibidem.

ADDITIO. Vt infrà q. 2. cap. 1. extra de diuor. c. gaudemus.

k ¶ *Quoniam ergo.*] respōdet Augustini ad Pollentium dicētem, q; ex quo Apostolus consuluit, & nō Dominus: eius cōsilium tanquam humanum nō diuinum contemnendum est[2]. Respondit ergo Augustinus, quāuis id quod consuluit Apostolus, non præcipiat Dominus: nihilominus consilium Apostoli tamquam à spiritu sancto infusum acceptādum est: & quod habebat à spiritu sancto, probat per duo similia. Et nota quòd obiectiones Pollentij non ponuntur hic, sed colliguntur ex responsionibus Aug. sicut dixit lex: quod si in instrumento cautum est mihi pecuniā dari, præsumitur stipulationem esse interpositam, vt C. de constit. stip. l. 1.

2 Arg. adhoc de consec. dist. 1. in Christi patris.

l ¶ *Dicit.*] id est, monet: non Dominus dicit, id est, præcipit. ita reperitur verbum in alia significatione. nam si in eadem, falsum esset: quia quidquid monet Apostolus, monet Dominus, prout sequitur: & expositio variat huius verbi dico, bene probatur per intellectum illius auctoritatis: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, &c.

m ¶ *Dixisset.*] ad ostendendum quòd habebat spiritum sanctum, & eius consilio standum esset.

n ¶ *Inseparabilia.*] pro maiori parte: nam quædam attribuuntur patri, quæ non filio, & econtra. H. Sed tu dic opera operantia. ‖ operata enim opera non sunt inseparabilia, de consec. dist. 3. c. vlt.

‖ Opera trinitatis auctoris parabilia.

o ¶ *Ita sane.*] hic respondet Aug. secundæ obiectioni Pollentij dicenti: quare Apostolus non plus dicit consulendo, bonum est dimittere vxorem infidelem melius est autē cum ea manere: sicut alibi contere vxorem infidelem melius est autē cum ea manere: sicut alibi contere vxorem infidelem melius est autē cum ea manere: sicut alibi cont

sunt itaque ista similia: quia etiam illa, quæ iubet Dominus, non est indignum, neque contrarium, si eadem monet Apostolus. Monemus enim, quos charos habemus, vt faciant Domini præcepta, vel iussa. Cum vero † ait [Ego dico, non Dominus:] satis ostendit Dominũ non prohibere quod ipse prohibebat. Prohibuisset autem Dominus, si esset illicitum [a]. Ergo secũdum ea quæ supra diu diximus [b], multumque versauimus, licitum erat per iustitiam: sed etiam licitum nõ erat faciendum propter liberã beneuolentiam.

3 ¶ 1 Tu vero [c], cui placet ita nõ licere, quod non vetat Dominus, sed Apostolus, quemadmodum nõ licet, quod vetat Dominus; cũ exponere voluisses, quid sibi vellet, quod ait [Ego dico, nõ Dominus] cum alloqueretur fideles, quibus essent coniuges infideles; dixisti, quia Dominus iussit, ne coniugia sibimet diuersæ religionis copularentur; & ipsum adhibuisti testimonium Domini dicentis [Non accipies vxorẽ filio tuo de filiabus alienigenarum, ne traducat eum post Deos suos, & pereat anima eius.] Addidisti etiam verba Apostoli, vbi ait [Mulier alligata est, quamdiu vir eius viuit: quòd si mortuus fuerit vir eius, liberata est: cui vult, nubat; tantum in Domino.] Quod ita exposuisti, vt adiungeres, id est, Christiano. Deinde secutus es, & addidisti † [d], Hoc est ergo Domini præceptum tam in veteri, quàm nouo testamento, vt non nisi vnius religionis & fidei coniugia sibi maneant copulata. Si hoc ergo est Domini præceptum tam in veteri testamento, quàm in nouo, & hoc iubet Dominus, hoc docet [e] Apostolus, vt non nisi vnius religionis, & fidei maneant copulata coniugia; quare contra hoc domini iussum, contra doctrinam suam, cõtra præceptum veteris, & noui testamenti iubet [a] Apostolus, vt diuersæ fidei coniugia maneant copulata? Quia Paulus, inquis, gentium prædicator, & Apostolus iam in coniugio positos nõ solum monet, sed etiam iubet, vt si vnus, aut vna è coniugibus credidisset, alterũ, vel alteram non credentem, secum tamen habitare consentientem non dimitteret. [2] His verbis tuis aliud hoc esse [f], aliud illud, satis euidenter ostendis. Illud enim de his cõiugiis agitur, quæ sibi primitus copulantur, ne nubat femina non † suæ religionis viro, vel ne vir talem [g] ducat vxorem: id enim (vt dicis) iubet Dominus, docet Apostolus, vtrũq; præcipit testamentum. Hoc autem diuersum esse quis abnuat, vbi agitur [h] non de coniungendis, sed de coniunctis? Ambo [i] quippe vnius eiusdem infidelitatis fuerunt, quando coniuncti sunt: sed Euangelium cum veniret: alter sine altera, vel altera sine altero credidit. Si ergo aliud est hoc (quod sine scrupulo vllius dubitationis apparet) cur fidelem [k] cum infideli in cõiugio permanere nõ & Dominus, sicut Apostolus iubet? Nisi forte loco [l] isto vocat, quod tam fidenter ipse Apostolus ait [An vultis experimentũ accipere eius, qui in me loquitur Christus?] Et vtiq; Dominus est Christus. Intelligis ne [m], quid dicam? An in hoc explanando aliquanto diligentius [n] immorabor? Attende, vt rem ipsam tamquam in conspectu cõsiderandam planiore sermone ponamus. Ecce [o] coniuges duo vnius infidelitatis fuerunt, quando coniuncti sunt. Nulla de his quæstio est, quæ pertineat ad illam Domini iusionem, doctrinamq; Apostolicam, & præceptum veteris & noui testamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli cõiugium copulare. Iam sunt cõiuges, & ambo adhuc sunt infideles: adhuc tales sunt, quales fuerũt, antequam iungerentur, qualesque cõiuncti sunt. Venit Euangelij prædicator, credidit eorum vnus, aut vna: sed ita vt infidelis cum fideli habitare cõsentiat: Iubet fideli Dominus, ne infidelem dimittat [p] an nõ iubet? si dixeris, iubet, reclamat [q] Apostolus [Ego dico, non Dominus.] Si dixeris, non iubet, causam requiro [r]. Neque illam mihi responsurus es, quam tuis literis indidisti, quia Dominus prohibet fideles infidelibus iũgi. Hic enim nullo modo est ista causa: de iam iunctis loquimur, non de iungendis. Si ergo tu causam nõ inuenisti, cur nõ vetet Dominus, quod vetat Apostolus (cernis enim iam, vt existimo, non esse ipsam, quam esse putaueras) vide, ne forte illa sit, quæ mihi visa est & tũc proferenda, & nũc defendenda: vt scilicet illud intelligamus dicere Dominum, quod habet corã illo nullo modo transgrediẽda iustitia, id est, quod ita iubet, aut vetat, vt aliud facere omnino non liceat.

[a] ¶ Iubet Apostolus.] *Quæ sequuntur vsque ad versic.* iam in coniugio, *addita sunt ex B. Augustino: quemadmodum & in extremo à vers.* vide ne forte, *vsque ad finem: vt sit perfecta sententia. Multa autem sunt emendata ex eodem originali cum manuscriptis etiam exemplaribus, & Beda collato.*

4 *Contra inuenitur in concilio Toletano quarto, c.62.*

mo illabuntur tuo?

n ¶ *Diligẽtius.*] arg. quòd aduersarius tenẽ aperire quæ dicit suo aduersario, vt arg. 5. q. 2. relatum. 11. q. 3. eorum. sed hoc cap. nihil facit: quia dicit Boetius in 4. lib. topicorum, q̃ disputatio dialecticorũ est ad alterutrũ, causidicorum siue rhetorũ ad tertiũ. Vnde in dialectica disputatione est necesse, quòd q̃ obiicit, exponat obiectiones ipsi respondenti. in rhetorica vero sufficit quòd faciat ipsi iudici fidem, si obiiciatur. 30. q. 5. iudicantem. dicimus quòd de mandato iudicis debet ei respondere vel exponere si potest: aliter nõ tenetur. C. de nõ nu. pe. generaliter. ff. de probi. quinquaginta.

o ¶ *Ecce.*] ponit thema, vt apertius dicat.

P ¶ *Dimittat.*] hæc littera sine nõ, extorta est: potest tamen ita intelligi: Iubet fideli Dominus vt infidelẽ dimittat, an non iubet vt dimittat, i. an iubet vt nõ dimittat? & assumit Aug. tantum alterã partem disiunctiue, hãc scilicet, iubet vt non dimittat: & ex ista præcedit, si dixeris iubet, &c. Secundum autem q̃ in littera est, non vt fidelem non dimittat, &c. plana est littera: & bene congruunt quæ sequuntur. nam si dicat, iubet vt dimittat: Apostolus est contrarius Domino, vbi dicit, dico ego, non Dominus. si autẽ dicat, non iubet vt dimittat, assignet aliam causam.

q ¶ *Reclamat.*] nec reclamat Apostolus contrarium suadendo: nec reclamat per hanc litteram, non Dominus. & hoc cum non est ibi nõ. sed credo litteram falsam esse sine non. M.

r ¶ *Causam requiro.*] quare non iubet Dominus vt non dimittat. Ioan.

CONTRA INVENIVR.

Hæc est quarta pars. q. in qua loquitur de Iudæis, à quibus vxores & filij baptizati sunt separandi: & aliàs eorum cõfortium vitandum. & hoc probat per quinque auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est supra quòd fidelis potest retinere infidelem volentem habitare cum illo, sed Toler. consilium dicit contra. Sed hoc specialiter est de Iudæis statutum. & quæ sit causa, in sequenti cap. subnectit.

Iudæi

] *Vdæi qui.*] CASVS Dicitur in hoc cap. si Iudæi vxor conuertatur ad fidem, admoneri debet vir vt ipse similiter conuertatur: quod si noluerit, ipsa debet ab eo separari: illi vero communes apud eum parentem qui fidelis est, debent nutriri. Sequens §. patet, in quo redditur ratio quare aliud sit in Iudæo quàm in Gentili.

a ¶ *Iudæi.*] quod hic dicitur, corrigitur extra de diuor. quanto [2]. Vel quod dicitur hic separandos esse intelligas in illis casibus quando in contumeliam creatoris vult habitare cum eo, vel vt trahat eum ad aliquod mortale peccatũ: & secundum hoc idem iuris est in Iudæo & Gentili. Vel loquitur in eo casu quando primo fuerunt Christiani, & postea alter factus est Iudæus, vt tunc teneatur recedere ab ipso si voluerit conuerti, vt s. ea. non solum. Vel dic quòd aliud est [b] si vir conuertitur ad fidem, & aliud si mulier. ‖ Nam si mulier conuertitur, ipsa debet recedere à viro, ne vir eam reuocet ad priorẽ errorem. Secus est si vir conuertitur: quia facilius possunt viri reuocare mulieres quàm econuerso: nã vir caput eius est. 33. q. 5. caput. Sed qualiter potest ecclesia filios illorũ quorum alter est conuersus, cogere ad baptismum? Respon. ex quo alter parens eorum conuersus est iam, est factus de foro ecclesiæ: ergo & filij eius per consequens, vt 15. q. vlt. cum multæ. Ioan. sed melius credo quòd intelligatur quando Iudæus existens Iudæus contraxit cum Christiana. B.

b ¶ *Conditionem matris sequantur.*] 7. 32. q. 4. liberi. contra. hic de cõditione religionis: ibi de conditione seruitutis.

c ¶ *Infidelitatis.*] ‖ Iudæi vero difficiliores sũt ad conuertẽdum, & peritiores ad subuertendum, quàm gentiles: quia legem habent & prophetas. & ideo hæc ratio potius habet locum in eis, quàm in gentilibus. argum. 11. q. 3. ad mensam.

] *Vdæorum.*] CASVS. Dicitur hic, quòd filij Iudæorum ad fidem conuersi, ne à parentibus corrumpantur, debent separari ab eis, & nutriri vel in monasteriis, vel apud mulieres Christianas, vt in moribus & fide proficiant.

d ¶ *Iudæorum.*] Quidam intelligunt hoc c. quòd Iudæis auferẽdi sunt paruuli eorum, & baptizandi, sed adulti nequaquam. ‖ sed certe sicut nec adulti, ita nec paruuli ad fidem vi trahendi sunt [c]: immo secũdum hoc in breui nullus esset Iudæus. quomodo ergo reliquiæ Israel saluæ fierent postea? ideo intelligo hoc de filiis iam Christianis, quos forte parentes circuncidere volebant, de conse. dist. 4. plerisque. & hæc littera hoc idem innuit vbi dicit, vltra, & vbi dicit, separari: & ita per baptismum soluitur ius patriæ potestatis: nec tamen priuabuntur isti paterna successione. extra de Iudæis.

e ¶ *Proficiant.*] iuxta istud: Auge nobis fidem. de pœn. dist. 2. dum sanctam. ergo iam isti baptizati erant, cum proficere debeant in gradibus dignitatis, id est, virtutis. vt de pœ. dist. 2. dum sanctam.

Sæpe malorum.] CASVS. Statuitur hic vt Iudæi ad fidem translati non communicent cum Hebræis, ne corrumpantur ab eis: quoniam sæpe malorum consortia bonos corrumpunt: quod si fecerint, castigentur: & Hebræi cædibus deputentur. *Donentur*, non vt serui eorum fiant: sed vt disciplina regantur ab eis. Seq. c. planum est per se.

f ¶ *Eos.*] id est, neophytos.

g ¶ *Hebræis.*] isti ergo nomen antiquum retinent post baptismum. argu. contra. 27. quæst. 2. scripsit.

h ¶ *Publicis.*] arg. ‖ q̃ ecclesia iudicat de iis quæ foris sunt: quod verũ est quantum ad corporales pœnas. cum enim peccant, possunt verberari, vel alio modo corporaliter multari de præcepto episcopi vel principis: arg. 17. q. 4. constituit. & extra de rapt. in archiepiscopatu. & alia etiam pœna possunt puniri, vt extra de vsu. post miserabilem. sed quantum ad spiritualem pœnam ecclesia non iudicat de illis: quia non potest eos excõmunicare: quia qui in ecclesia non est, ab ecclesia separari non potest, vt 11. q. 3. omnis Christianus.

i ¶ *Vllus eorum.*] nisi sit missus ad prædicandum eis, extra de Iudæis, cap. quàm sit laudabile.

k ¶ *Percipiat.*] emere tamen potest ab eis aliquis, & post præparet, argu. C. de Iudæ. nemo.

Mnes deinceps.] CASVS Statuitur hic, vt omnes Christiani vitent consortia & cõuiuia Iudæorum. Nam cum ipsi Christianorum cibis non vtantur, indignũ est vt Christiani eorum cibis vtantur, ne inferiores eis efficiantur.

l ¶ *Iudæorũ.*] similiter & gentilium, cum & ipsi hodie etiã cibos discernant. licet enim nõ contineantur verbis edicti, vt 11. q. 3. ad mensam. contineantur tamen sententia, vt ff. de peti. here. itẽ veniunt. §. ait senatus. & 2. q. 1. multi. & ff. si quapau. fe. di. l. pe. sed quare loquimur cum eis: cum nec comedamus cum eis? sed de hoc redditur ratio, ‖ quia maior familiaritas est in cibo sumendo, quàm in colloquio: & facilius quis decipitur inter epulas, vt 22. q. 4. vnusquisque.

m ¶ *Inferiores.*] vt 2. q. 7. in sancta.

EX HIS Hæc est 5. pars q. in qua ponit magister diuersas solutiones, quomodo intelligatur quod dicitur, omne quod non est ex fide, &c. probat etiam quod nullus Christianus debet ducere mulierem infidelem: & distinguit inter matrimonia fidelium & infidelium. Ioan. de Fan.

CASVS. Iste §. diuiditur in quattuor partes. In prima concludit G. ex supradictis, matrimonium esse inter infideles. In secũda parte exponit illud Apostoli: Omne quòd non est ex fide, &c. id est omne quod fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. Vel sic, id est, omne quod non fit ea mente vt valeat ad salutem, apud Deum inutile reputatur. In tertia parte exponit illud August. Non est vera pudicitia infidelis hominis cum coniuge sua, id est, non est inter illos illa pudicitia, quæ ducat ad vitam æternam: quod probat per similitudinem sacramentorum quæ tractantur ab hæreticis. In quarta parte exponit illud Ambro. dicentis: Non est putandum matrimonium quod extra Dei decretum factum est: dicens quòd hoc intelligitur de matrimonio contracto cum consanguineis vel affinibus. Secunda pars incipit ibi, *Illud vero*. Tertia ibi, *Item cum dicitur*. Quarta ibi, *Item illud*.

n ¶ *Conscientiam.*] præcepti vel prohibitionis. ‖ Nam si plus comedam quàm deb eam, quamuis cõtra conscientiã: non pecco mortaliter.

‖ Peccatũ mortale & nõ veniale est prohibitum.

† *al. ergo*

a Ibidem c. 21.

Deuter. 7.

1. Cor. 7.

† *al. nihil*

a Scilicet Pollentius. Hug.

1. Cor. 7.

† *al. nisi*

2 Sent. 4. dist. 39.

b Scilicet aliter id est, iudicet.

2. Cor. 13.

‖ Ecclesia iudicat aliquando de his qui sunt foris.

* *al. participio*

3 Apost. clorũ can. 69.

4 Iuo p. 13. ca. 116.

5 Cõcord. Veneticum, c. 12.

6 Iuo p. 13. ca. 1. 7.

1. Tim. 4.

‖ Familiaritas in cibo est maior quàm in colloquio. Rom. 14.

‖ Comedens plusquam debeat, mortaliter non peccat.

25.dist.§. criminis. Et dicunt quidam contra conscientiam non erroneã: arg.13.dist. nerui.arg.op. ff.de lib.causa igitur.§.1. sed dico quòd nec contra conscientiam erroneam est faciendũ:prout est expressum extra de si. per tuas.

a¶ *Cum fide.*] id est, cum conscientia.

b¶ *Ex fide.*] id est, sicut fides exigit.

c¶ *Reputatur.*]quo ad vitam æternam. de pœn. dist. 3. si quis autem non habens.

d¶ *Absque Deo.*] id est, absque fide, quæ est à Deo.

e¶ *Virtus.*] 5.dist. 26. deinde.contra 3.q.1. 1. sicut vrgeri. 3. dist. 45. vera iustitia. 3. 24. quæst. 1. vbi sana.

f¶ *Quantum.*] 3.1.q.1. quod quidã.de cõse.dist. 4.quãuis.3.dist.32. §. verum.3.32. q.1.cum renuntiatur.arg.24.q.1. vbi sanct.3.de pœn.dist.5.consideret. 3.de pœn. distin. 2.§.quod autem. & dist. 3. ille rex.

g¶ *Veræ.*] nõ videtur dicere verum. ‖ Nam vbi deest fides vel charitas, nullatenus est virtus, prout theologus accipit virtutẽ. quod ergo dicitur hic,virtutibus, intelligе scilicet politicis, quæ sine charitate habentur à multis. strenui enim actus hominũ in eis erãt. arg.23. q. 4. si non ex fidei. Nam & virtus proprie fortitudine ponitur. ff. de aleato. quibus a. Aliæ vero virtutes (vt præ dictum est) non erant in eis:qa si haberent vnam, haberent omnes:arg. 23. q. 1. vbi sanct. de pœnit. dist.5.cap.1.

‖ Virtus non est sine fide & charitate.

a sup 23 qq. 1. noti.

C. *Aue.*]CASVS. Hoc casus planum est. Præcipitur enim hic, ne Christiana nubat gentili, Iudæo, vel hæretico, cum ambo,scilicet vir & vxor debeant esse cõsecrati baptismatis sacramento,id est,vnctione.

h¶ *Tradere.*] 3. proxi. cap.contra. Solue.ibi de pactione de futuro : hic dicit quòd non licet accipere b , & illi se miscere.

b Scilicet matrimoniũ qđ inter tales impeditur prop. pter disparem cultum,H.

i¶ *Alienam.*] hæc clausula, omnem alienã, non supponit pro hæretica vel gentili.ff.de verborum oblig.doli clausula.nũ ibi dicitur qp clausula generalis sequens non refertur ad ea de quibus specialiter est præmissũ. Non est obiiciendum de Moyse,qui duxit Aethiopissam,vt 2. q. 7. §. item obiicitur. qa illud factũ fuit in figura , quòd Dominus sibi copularet ecclesiã ex gentibus. 2.q.7.

fit, quàm probatum est.]¶ *Item Augustinus ß super eumdem locum* [*Omne,quod aliter fit, quàm probatum est, peccatum est:non tamẽ omne, quod fit cum fide*ᵃ *bonum est. Ignorãtia enim, quæ est ex culpa , nocet.*] *Hinc etiam Apostolus ait* [*Beatus , qui non iudicat semetipsum in eo , quod probat,*] *id est , qui non facit damnabilem semetipsum aliter faciendo , quàm probet esse faciendũ. Vel, omne,quod non est ex fide*ᵇ *, dicitur esse peccatum: quia quidquid ea fide non fit,vt ad æternam valeat salutem , inutile reputatur*ᶜ *apud Dominum. Vnde Augustinus ait* [[1] *Omnis infidelium vita peccatum est:nec valet esse bonũ, quod fit absque d Deo*ᵈ *. Vbi enim deest agnitio æternæ, & incommutabilis veritatis;falsa virtus*ᵉ *est etiam in optimis moribus.*]¶ [2] *Item cum dicitur* [*non est vera pudicitia hominis infidelis cum coniuge sua ; negatur pudicitia esse vera , quantum ad effectum, ad præmium videlicet æternæ salutis. Sicut enim apud hæreticos sacramenta negantur esse vera , non quantum ad formam,sed quantum*ᵍ *ad virtutem: sic & virtutes negantur esse veræ apud infideles ; non quin veræ in eis sint iuxta illud Hieronymi* [*virtutibus Romani promeruerũt imperiũ;*] *sed quia effectu carent æternæ salutis.*

¶ *Item illud Ambrosij* [3] *Non est putandum matrimonium , quod extra Dei decretum factum est : sed cum cognoscitur,est emendandũ*] *non ostendit coniugium non esse inter infideles. Nullo enim Domini præcepto gentiles prohibentur coniungi gentilibus. Nec ergo eorum coniugium extra Dei decretum fit. Illa itaque auctoritate iubentur separari ab inuicem, qui contra Dei, vel ecclesiæ decretũ copulati sunt: vt pote infideles cum fidelibus,vel consanguinei cum consanguineis,vel affines cum affinibus. Hi omnes,si sibi inuicem copulati fuerint; separãdi sunt. Hinc etiam idem Ambrosius in libro de Patriarchis , libro primo de Abraham,c.9.*

a¶ Vnde Ambrosius.] *Referuntur verba glossæ ordinariæ in eum Pauli locum.Verba autem Ambrosij in eumdem locum sunt hæc.* Recte peccatum appellat, quod aliter fit,quàm probatum est.

b¶ Item Augustinus.] *Hæc non sunt inuenta apud B. Augustinum:sed à ver.*nõ omne. *vsque ad ver.* nocet. *sunt ex eadem glossa ordinaria,ibidem.*

c¶ Damnabilem.] *In glossa interlineari ibidem hæc leguntur,*qui nõ facit se damnabilem nocendo aliis de suo bono.

d¶ Absque Deo.] *Apud B. Augustinum, & in glossa ordinaria legitur* , & nihil est bonum sine summo bono. *Reliqua vero vt apud Gratianum.*

e¶ Virtutibus.] *Hæc non sunt reperta apud B.Hieronymum. Sententia elici potest ex B. Augustino in quinto de ciuitate Dei, c.12.vsque ad 15.*

¶Fideles infidelibus non sunt coniugio copulandi. C. X V.

4 CAue Christiane gentili, aut Iudeo filiam tuam tradere[m] . Caue, inquam , gentilem, aut Iudæam , atque alienigenam, hoc est hæreticam, & omnem alienam [i] à fide tua vxorem accersas tibi. Prima [k] coniugij fides, castitatis gratia est [l] . *& infra.* ¶ Si Christiana[m] sit, non est satis : nisi ambo initiati fitis sacramento baptismatis.Simul ad orationem nocte vobis surgendum est,& cõiunctis precibus obsecrandus Deus.

Item ex concilio Agathensi,c.67 [5] .

¶ Cum hæreticis catholici non misceant coniugia. C. X V I.

6 NOn oportet cum hominibus † hæreticis [n] miscere connubia , & vel filios , vel filias dare,sed potius accipere ; si tamen se profiteantur Christianos esse futuros,& catholicos.

Item ex consilio Vrbanensi [6] .

¶ *Eadem sententia quibusdam verbis mutatis habetur in concilio Aruernensi,c. 6. Et similia sunt in Aurelianensi 2.c.19.*

¶ Christiana communione careat , qui Iudaicæ prauitati coniugali se vinculo sociat. C. X V I I.

7 SI quis Iudaicæ prauitati cõiugali societate iungitur, siue Christiana Iudæo , siue Iudæa Christiano mulier carnali consortio misceatur; quicumque eorum tantum nefas admisisse cognoscitur;à Christiano cœtu, atque conuiuio , & à communione ecclesiæ protinus segregetur.

Item illud Augustini , [8] *Non est ratum coniugium,quod sine Deo est,*] *non negat coniugium esse inter infideles. Coniugium enim aliud est legitimum , & non ratum:aliud ratum,& non legitimum:aliud legitimum & ratum. Legitimum coniugium est , quod legali institutione , vel prouinciæ moribus contrahitur. Hoc inter infideles ratum non est;quia non est firmum,& inuiolabile ζ coniugium eorũ. Dato enim libello repudij , licet eis recedere ab inuicem,& aliis copulari lege fori, non lege poli , quam non sequuntur. Inter fideles vero ratum coniugium est:quia. coniugia semel inita inter eos, vlterius solui non possunt. Horum quædam sunt legitima ; veluti cum vxor à parentibus traditur ρ , à sponso dotatur , & à sacerdote benedicitur. Hæc talia coniugia , legitima & rata appellantur. Illorum vero coniugia,qui contemptis omnibus illis solennitatibus solo affectu aliquam sibi in coniugem copulant; huiusmodi coniugium non legitimum ϙ , sed ratum tantummodo esse creditur.*

ζ Inuiolabile.] *Sic in omnibus vetustis exemplaribus,qua collata sunt. In vulgatis legebatur,* & ideo violabile.

§. his itaque.‖ *Sed pone* qp aliquis hereticus nam quã fuit baptizatus , voluit baptizari , sed non habuit aquam;constat ei omnia peccata dimissa esse etiã originale. numquid potest contrahere matrimonium cum Christiana ? Dicit Hu. qp non: quia ianua omnium sacramentorum est baptismus.32.dist.§. verum.Similiter nec ordinem posset recipere forte si superuixit, & se non baptizauit, videtur contemnere : & sic habetur quasi nõ fuerit Christianus.Io. k ¶ *Prima.*]quæ est in ter sponsos & sponsas. Ioan.

l ¶ *Gratia est.*] 3.30.q. 5.feminæ.

m ¶ *Si Christiana.*]id est catechizata. Et ita est argum.qp catechumenus non est fidelis. De hoc dicam 3. 30. quæst. 1. in princip.

‖ Baptizatur sola voluntate propositi Christiana cõtrahere. 4 Sent.4.dist. 39.

5 & in Laodiceno,c.31.

6 Burc.l.9.tit. 78.Iuo p.6.c. 224. al.omnes

NOn oportet.] SVSP. Dicitur hic, quòd nullus per desponsationem debet filiam suum vel filiam tradere homini alienæ fidei ad cohabitandum ; sed potius infidelẽ in domum suam assumat : si se catholicũ futurũ promittat.Sequens cap.planum est,& per te videbis.

n ¶ *Hæreticis.*] hæreticus non potest contrahere cum Christiana. c. Dicit tamen H. quòd si contrahit, tenet matrimonium: sicut si contraheret cum excõmunicato.De cõditionibus, quæ opponuntur in matrimonio, not.32.q.2.folet.

‖ *Quis.*]ITEM HVD. CASVS. Grat. ostendit in hoc §. Vel exponit verbũ quod positum fuit 5.e.q.§.1. in fi.non est ratum coniugium, quod sine Deo est; faciens trimembrẽ diuisionem vel distinctionẽ matrimonij ; dicẽs aliud esse legitimum & nõ ratum : & aliud ratum & non legitimum:& aliud legitimum & ratum : & de quolibet membro exempla supponit,quę facile per te videbis.

o ¶ *Dato.*] hic non ponit exemplum bonum. Nam in veritate per dationem libelli non dissoluebatur matrimonium, immo vera erat fornicatio. extra de diuor. gaudemus.

p ¶ *Traditur.*] infra 36.q.5.aliter.

q ¶ *Non legitimũ.*] si enim probatum fuerit aliquod impedimentum in tali matrimonio , filij nõ erunt legitimi , vt extra de clandest. despon. cum inhibitio.

7 Sent.ibidẽ.

e Videtur non. contra. sup. c. proxi. in fin glo.hæc clausula.in pra.

8 sup. ead. in principio.

¶ *Quòd vero.*] CASVS. Hic intitulatur 2. q. in qua quid iuris sit,datis patet ex iis, quæ dicta sunt in prima quæstione , & ex distinctione,quæ colligitur in quæstione prima,& ex illo ca.si infidelis. quia si infidelis aduerit habitare cum conuerso ad fidem, vel voluerit habitare cum contumelia nominis Christiani, vel vt traheret eum ad mortale peccatum,licite contrahit tunc conuersus.

a ¶ *Quòd vero.*] hic intitulatur secunda quæstio, de qua supra diximus in prima quæstione.

I quis.] CASVS. Dicitur in hoc c qp si gentilis conuersus ad fidem vxorem habuit in fidelem volentem secum habitare;ea vluente cum alia contrahere non potest. Crimina enim in baptismo dissoluũtur & non matrimonia. Sequẽs §. patet.

b ¶ *Virginem.*] idẽ esset & si corruptam. fed de facto quæritum est de virgine : forte ideo, quia videbatur qp matrimoniũ solueretur inter virginem & eum, qui accedebat ad baptismũ:licet cũ alter sponsorum trãsit ad religionem monasterij. sed non est ita : quia cum trãsitur ad religionem fidei, bene potest quis vti matrimonio.26.dist. deinde.secus cum transitur ad monasterium, vt 26.q.1. vt lex.

c ¶ *Viuente.*] & cõuer sa cum viro vel nõ conuersa,secum tñ cohabitare volente : sequens autẽ capitulũ intelligitur de nolente cohabitare.

d ¶ *Coniugia.*] potest tñ ad religionẽ transire etiam inuita ea, cũ matrimonium non sit ratum. extra de diuor. quanto.

‖ *I infidelis.*] CASVS. Dicitur hic, qp si conuersus ad fidem vxorem habuit infidelem, quæ odio Christianæ fidei noluerit morari cum ipso , licite potest se alij copulare, contumelia.n. creatoris soluit ius matrimonij:cum non sit seruanda fides ei,quę Christum audire contemnit.

e ¶ *Propter Deum.*]id est, propter fidem Dei.

f ¶ *Soluit*] ecclesia tamẽ debet sentẽtiare, sed quid si illa vxor non vult venire ad causam , cum non sit de foro ecclesiæ ? Si potest constare ecclesiæ qp non vult cohabitare,sententiet. Hanc glos. approbo: quia sine iudicio ecclesiæ dissoluitur matrimonium , vt supra quæstione 1.si infidelis.

g ¶ *Ius.*] i. vincũlũ sed tũc demũ solũ cum contrahit relictus,ar. extra de diuor. gaudemus. in fi immo etiã prius credo solutũ. sed si alter reuertitur ad fidem antequam alter duxerit vxorẽ, restituitur vinculum matrimonij quasi iure

Vide.ff. de ritu nup. l. 1. Cor. glossa fin. ad finem fin.

Vide.ff. de ritu nup. l. 1. Cor. glossa fin. ad finem fin.

‖ Matrimoniũ claudicare nõ potest.

postliminij,vt ibidem perpenditur.

h ¶ *Relinquitur.*] nihilominus & circa relinquentem. Vnde & relinquens cõtrahet sine peccato si conuersus cõtrahat;‖ nõ enim potest matrimoniũ claudicare,cũ sint duæ relationes vnde si vna est vxor, & reliquus est vir.ideo aũt non tractauit hic de relinquente,quia extra ecclesiã est, & nihil ad nos de eo iudicare 2.q.1. multi. est tñ arg.qp claudicet,vt hic, & extra de eo qui cog.c.1.ar.ff man.potest. sed vt dixi, quo ad essentiã non potest. claudicare, sed quo ad effectũ bene : quia qñque tenetur vnus alij:sed nõ econuerso Vel dic quãtũ ad fidelẽ soluitur,vt hic dicitur: qa adhuc põt debitũ petere ab altero; sed infidelis nõ põt quia fidelis nõ est subiectus seruituti illius:‖ & cum alia sit seruitus qua tenetur vir vxori, quàm illa qua tenetur vxor viro [b] : bene potest vna seruitus esse fublata , & non alia.sic ff.de seruit. vrb prædi.si domus. & extra de cõuer. coniu. quidam.

i ¶ *Et in matrimoniũ.*] id est, in fractione primi matrimonij. nõ dicas in secũdum matrimoniũ, si illud cõtrahat postquam cõuersus cũ alia contraxit:vt præmisit.arg. tamẽ qp peccet cõtrahendo secũdũ.extra de test.sicut.

HIC DISTINGVENDVM. CAVS. Gbñ distinguit in hoc §. dicens , qp si alter cõiugũ fuerit conuersus ad fidẽ.si infidelis voluerit ei cohabitare : fidelis altero viuẽte contrahere nõ poterit.Si autem infidelis noluerit cohabitare fideli:tunc si fidelis infideli viuente potest contrahere. si autem vterq; est conuersus ad fidẽ, vel si ab initio vterque fuisset fidelis : licet alter eorum à fide discedat,alter tñ nullo modo cõtrahere potest : qa ratum fuit matrimonium inter eos.

k ¶ *Atque.*]Hæc distinctio est canonica & bona:& probatur extra de diuor.quanto.

Trum vero.] CASVS. Hic intitulatur 3. q. in qua quid iuris sit, dictũ est 3.26.di. & mirũ fuit quare magister hic eã refricauit. Et scias qp Hiero. cõtradicit Augu. & Inno. & multis aliis sanctis patribus: sed ex toto prejudicatur Hiero.nec valet quod hic dicitur ab eo. Sequẽtia ca. per te videbis,quia similia habuisti 3. 26. dist.

l ¶ *Vtrum.*] hic intitulatur q. 3.i qua quid iuris sit diximus 26. di. vnius, nec valet quod hic dicitur à Hieronymo.

m *Cutius vero.*] *Censuerũt.*] supra distinct. 55. capit. nullus.

‖ Vir & vxor tenentur duplici fruitute.

b Argu. contra 32.q. 6. apud nos. vbi de hoc.

pulati sunt.Ceterum,si ad fidem vterque conuersus est vel si vterque fidelis matrimonio iunctus est, & proceden e tempore alter eorum à fide discesserit, & odio fidei coniugem dereliquerit; derelictus discedentem non comitabitur:non tamen illa viuen e alteram ducere poterit:quia ratum coniugium fuerat inter eos; quod nullo modo solui potest.

QVÆSTIO II.

Vòd vero vxore viuente alteram ducere non possit [a] *; testatur scriptura ß dicens.* [*Alioquin si discedentis ab inuicem , & volentes cohabitare dimittitis , & alis vos copulaueritis; adulteri eritis,& filij vestri,qui postea nascentur , erũt immũdi,id est spurij.*]

Item ex concilio Meldensi,cap.1.

a ¶Non possit.] *In vulgatis sequebantur hæc,* qui infidelem dimittat.*quæ in manuscriptis exemplaribus non habentur.*

b ¶*Scriptura:*] *Hæc non sunt verba ipsa scripturæ , sed in glossa ordinaria ex Ambrosio ad ea verba, .Cor.7.* alioquin filij vestri,&c. *hæc leguntur.* Si dimittitis,inuicem nolentes cohabitare , & alis vos copulatis; adulteri estis:& filij vestri spurij,& ideo immundi.

¶ Non potest quis post baptismum alteram vxorem ducere quam ante baptismum habuerit. C. I.

1 ¶I quis habuerit vxorem virginem [b] ante baptismum; viuente illa post baptismũ alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo soluuntur , non coniugia [c] .

Gregorius autem contra testatur dicens.

¶ Quod fidelis aliam ducere vxorem quam habuerat infidele ante baptismum. C. I.

2 ¶Quam.] *Sic etiam in vetustis,sed si legeretur,* quem. *magis videretur respondere verbis ipsius capitis.*

¶ *I infidelis.*] CASVS. Dicitur hic, qp si conuersus ad fidem vxorem habuit infidelem, quæ odio Christianæ fidei noluerit morari cum ipso , licite potest se alij copulare, contumelia.n. creatoris soluit ius matrimonij:cum non sit seruanda fides ei,quę Christum audire contemnit.

e ¶*Propter Deum.*]id est, propter fidem Dei.

f ¶ *Soluit*] ecclesia tamẽ debet sentẽtiare, sed quid si illa vxor non vult venire ad causam , cum non sit de foro ecclesiæ ? Si potest constare ecclesiæ qp non vult cohabitare,sententiet. Hanc glos. approbo: quia sine iudicio ecclesiæ dissoluitur matrimonium , vt supra quæstione 1.si infidelis.

g ¶ *Ius.*] i. vincũlũ sed tũc demũ solũ cum contrahit relictus,ar. extra de diuor. gaudemus. in fi immo etiã prius credo solutũ. sed si alter reuertitur ad fidem antequam alter duxerit vxorẽ, restituitur vinculum matrimonij quasi iure

Vide.ff. de ritu nup. l. 1. Cor. glossa fin. ad finem fin.

Vide.ff. de ritu nup. l. 1. Cor. glossa fin. ad finem fin.

postliminij,vt ibidem perpenditur.

h ¶ *Relinquitur.*] nihilominus & circa relinquentem. Vnde & relinquens cõtrahet sine peccato si conuersus cõtrahat;‖ nõ enim potest matrimoniũ claudicare,cũ sint duæ relationes vnde si vna est vxor, & reliquus est vir.ideo aũt non tractauit hic de relinquente,quia extra ecclesiã est, & nihil ad nos de eo iudicare 2.q.1. multi. est tñ arg.qp claudicet,vt hic, & extra de eo qui cog.c.1.ar.ff man.potest. sed vt dixi, quo ad essentiã non potest. claudicare, sed quo ad effectũ bene : quia qñque tenetur vnus alij:sed nõ econuerso Vel dic quãtũ ad fidelẽ soluitur,vt hic dicitur: qa adhuc põt debitũ petere ab altero; sed infidelis nõ põt quia fidelis nõ est subiectus seruituti illius:‖ & cum alia sit seruitus qua tenetur vir vxori, quàm illa qua tenetur vxor viro [b] : bene potest vna seruitus esse fublata , & non alia.sic ff.de seruit. vrb prædi.si domus. & extra de cõuer. coniu. quidam.

i ¶ *Et in matrimoniũ.*] id est, in fractione primi matrimonij. nõ dicas in secũdum matrimoniũ, si illud cõtrahat postquam cõuersus cũ alia contraxit:vt præmisit.arg. tamẽ qp peccet cõtrahendo secũdũ.extra de test.sicut.

HIC DISTINGVENDVM. CAVS. Gbñ distinguit in hoc §. dicens , qp si alter cõiugũ fuerit conuersus ad fidẽ.si infidelis voluerit ei cohabitare : fidelis altero viuẽte contrahere nõ poterit.Si autem infidelis noluerit cohabitare fideli:tunc si fidelis infideli viuente potest contrahere. si autem vterq; est conuersus ad fidẽ, vel si ab initio vterque fuisset fidelis : licet alter eorum à fide discedat,alter tñ nullo modo cõtrahere potest : qa ratum fuit matrimonium inter eos.

k ¶ *Atque.*]Hæc distinctio est canonica & bona:& probatur extra de diuor.quanto.

Trum vero.] CASVS. Hic intitulatur 3. q. in qua quid iuris sit, dictũ est 3.26.di. & mirũ fuit quare magister hic eã refricauit. Et scias qp Hiero. cõtradicit Augu. & Inno. & multis aliis sanctis patribus: sed ex toto prejudicatur Hiero.nec valet quod hic dicitur ab eo. Sequẽtia ca. per te videbis,quia similia habuisti 3. 26. dist.

l ¶ *Vtrum.*] hic intitulatur q. 3.i qua quid iuris sit diximus 26. di. vnius, nec valet quod hic dicitur à Hieronymo.

m *Cutius vero.*] *Censuerũt.*] supra distinct. 55. capit. nullus.

‖ Vir & vxor tenentur duplici fruitute.

b Argu. contra 32.q. 6. apud nos. vbi de hoc.

pulati sunt.Ceterum,si ad fidem vterque conuersus est vel si vterque fidelis matrimonio iunctus est, & proceden e tempore alter eorum à fide discesserit, & odio fidei coniugem dereliquerit; derelictus discedentem non comitabitur:non tamen illa viuen e alteram ducere poterit:quia ratum coniugium fuerat inter eos; quod nullo modo solui potest.

QVÆSTIO III.

Trum vero bigamus sit reputãdus , qui ante baptismum habuerit vnam , & post baptismum alteram;auctoritate Hieronymi patet. Ait enim super epistolam Pauli ad Timotheum.

a ¶Sententia huius capitis habetur sup.dist. 26.ca. vnius. ex glossa ordinaria prima ad Timotheum,ca.3 *Beatus autem Hieronymus hanc rem & in epistolam ad Titum c. 1.attigit,& in. epistola ad Oceanum copiose tractauit.*

¶ Non est bigamus,qui ante baptismum habuerit vnam,& post baptismum alteram. C. I.

4 CPortet episcopum vnius vxoris esse virum. Verum hoc post baptismum. Ceterum , si ante baptismum habuit vnam , & post baptismum habuerit aliam; non est reputandus bigamus : cui prorsus innouato per baptismum omnia vetera sunt dimissa.

Augustinus vero contra testatur,& Innocentius. Ait enim Augustinus super epistolam Pauli ad Titum.

a ¶ *Sententia huius capitis habetur in collectaneis Bedæ, & glossa ordinaria ad cap. primum epistolæ ad Titum , vt supra 26. dist.c.acutius.*

¶ Non debet fieri episcopus , qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum alteram. C. I.

5 ACutius vero intelligunt, qui nec eum ordinãdum censuerunt [m] ,qui ante baptismum habuerit vnam,& post baptismum alterã.In baptismate enim crimina abolentur,non fœderatio coniugij dissoluitur.Sicut illa,quæ catechumena vitiata est,inter virgines consecrari non potest ; sic qui ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram , non nisi bigamus est reputandus. Amisit enim quiddam non ad vitæ meritum, sed ad signaculi sacramentum.

6 *Item Innocẽtius Rufo , & Eusebio episcopis Macedoniæ multis argumentis probat talẽ bigamũ reputari. Quia ergo iste, cuius causa in præsẽti agitur, an e baptismũ habuit vnã, & post baptismũ alterã;bigamus iudicatur:& licet vitæ merito,et industriæ scientiæ polleat;tamen in eẽm ordinari non potest.*

‖ Matrimoniũ claudicare nõ potest.

5 sup. di. 26. Acutius.

6 sup.dist.26. deinde.& sup. ead. q.1. nuquid.

Vidam.] CASVS. Tria sunt imparia coniugia. vnum est de fide dispari: de quo tractatum est in præcedenti causa. Aliud de diuersitate conditionis, scilicet cum liber contrahit cum ancilla: vel libera cum seruo, de quo in hac causa tractatur. Tertium est cum vnus est maior, & alter minor, de quo tractatur in causa sequenti. Tractat igitur magister in hac causa de errore conditionis: & quis error impediat matrimonium. Et vt hæc & alia competentius faciat, præmittit thema, de quo duas elicit quæstiones.

‖Coniugia imparia dicũtur tribus modis.

a ¶ *Cuidam mulieri nobili.*] ‖ Imparia coniugia tribus modis dicuntur. vno modo quando contrahit fidelis cum infideli: de quibus in superiori causa audiuimus. Alio modo quando vnus liber, & alius seruus: de quibus in hac causa videbimus. Tertio modo quando vnus maior, alter minor: de quibus in sequẽti tractatur. hic de errore personæ, conditionis, qualitatis & fortunę, tractatur.

Vòd autem.] CASVS. Hic depingitur 1. q. quæ quæritur an matrimoniũ sit inter eos inter quos interuenit error ꝑsonæ? Et certũ est quòd error personæ & error conditionis impediunt matrimonium: error vero fortunæ & qualitatis non impediunt. Gra. tamẽ in hoc §. allegat pro vtraque parte distinguendo quattuor errores, scilicet personæ, fortunæ, conditionis, & qualitatis. Casus huius §. est talis. Diuiditur enim in tres partes. In prima parte allegat Gr. pro viro, quòd sit inter eos matrimonium: & hoc facit per descriptionem matrimonij: & quia ex tali coniunctione consensus interuenit, matrimonium fuit inter eos. Sed ſtatim pro muliere respondet dicens, quòd ibi non affuit consensus, cum error interuenerit, & ita non fuit coniunx: quod probet exemplo illius, qui ordinatur ab eo quem putat esse episcopum cum non sit: sed ſtatim allegat pro viro dicens quòd non omnis error impedit consensum matrimonij: quia error virginitatis non impedit matrimonium. In secunda parte soluit pro muliere, distinguendo quattuor errores, ſ. personæ, conditionis, fortunę, & qualitatis: & dicit quòd error personæ & conditionis impediunt matrimonium: error vero fortunæ & qualitatis non. Et quòd error personæ impediat. ꝓbat duobus exemplis. Nam ſi aliquis vellet rẽ suam vendere Marcello, & postea Paulus simulauit se Marcellum, non tenet venditio cum Paulo. Similiter cum aliquis putat se emere aurum, & emit orichalcum: non consentit in orichalcum. In tertia parte probat pro viro quòd error personæ non impedit matrimonium: quia Iacob non consensit in Lyam: & tamen matrimonium fuit inter eos. Sed ſtatim respondet pro muliere dicens quòd matrimonium fuit inter Iacob & Lyam ex subsequenti consensu, & non ex præcedenti. Et quòd error personæ excuſet, probat tribus exemplis. ſ. exemplo eius qui per ignorantiam cognouit sororem vxoris: & exemplo diaboli, qui transformat se in angelum lucis; & exemplo hæretici, qui simulat se catholicũ. vnde cum hic interuenerit error personæ, patet quòd ista non est coniunx ipsius. Error vero fortunæ & qualitatis non excludit consensum.

¶ 29. quæ. 2. in princ.

‖ Matrimonium virum errore impeditur. a Arg. extra de consan. gu. non debet.

b ¶ *Quod autem.*] ‖ Hic depingitur 1. q. an ſ. matrimonium contrahatur inter eos inter quos interuenit error personæ: hoc est dicere, an error personæ impediat a matrimonium contrahendum, & dirimat iam contractum. G. allegat pro & contra: distinguendo quattuor errores, fortunæ, qualitatis, personæ, & conditionis, duo vltimi dirimunt matrimonium, non ex sua natura, sed ex constitutione ecclesiæ. Nam similiter & papa posset constituere quòd error qualitatis impediret, & quòd nullus error impediret, & quòd esset matrimonium vbi esset error personæ: sicut & tenet pignus, licet ibi sit error. ff. de pi. ac. l. 1. vnde ex natura non habet error personæ quòd impediat. ar. tamen est contra. ſ. de Iacob & Lya: quia nondum ecclesia constituerat; & tamen tunc impediebat. Et est etiam ar. contra: quia error impedit emptionem, vt ff. de contrahen. emp. quid tamen.‖ Et no. quòd secundum H. & L. numquam erratur in persona, nisi prius habita notitia aliqua de eo cuius nomine alius se repræsentet: vnde si aliquis offert se sub nomine regis Fráciæ alicui puellæ: si ipsa nihil vnquam audiuit de rege Francia; nec aliquam notitiam habet de eo per famam, vel alio modo, & putat hunc esse regem Franciæ, non errat in persona, sed in fortuna, vel qualitate vel nomine. Sed aliqua consentit in aliquem visum vel non visum; tamẽ aliquo modo sibi cognitum, ſ. fama vel alio modo: si postea per errorẽ accipiat aliũ etiam si ab eo fuerit cognita, reddetur primo: si tamen ille in eam consenserit per nuntium, vel alio modo. si vero nullo modo fuerit sibi cognitus, quamuis per errorẽ accipiat aliũ, numquam reddetur primo: q. a iterum eam & primum non fuit matrimonium. nam in penitus incognitum nec amorem nec consensum dirigere possumus b. Vnde Au. Non visos diligere possumus, qui nobis per famam vel alio modo cogniti sunt: incognitos autem diligere nequimus. sed certe licet hoc possit cõcedi, quòd non sit restituenda priori, non tamen dico quòd debeat stare cum secundo, cum ibi sit error. Nã errare est aliud pro alio putare, vt 22. quæ. 2. in quibus. & 38. dist. quamuis. Item eadem ratione qui emit aurichalcũ pro auro, consentit in aurũ: quod falsum est, vt ff. de contrahen. empt. alioquin. & l. quid. respon. nam licet non erret circa illum cuius nullam notitiam habuit, errat tamen circa præsentem c. H. tamen & L. dicunt, quòd sit matrimonium cum ista. sed hoc non credo: cum ibi sit error. ergo non est ibi consensus: quia nihil est tam contrarium consensui quàm error, vt ff. de iud. l. 2.

‖Error personæ non facit le cõmittere.

2 Sent. di. 39.

b. Arg. contra ff. de contrah. emp. cum ab eo. ſ. mastn.

Subau. circa quem error at tẽditur: quod dic vt no ſ. e. in gl. dicit tamẽ, & c. in fi.

c ¶ *Item consensus.*] vt 37. q. 2. sufficiat. Intelligitur autem consentire nisi expresse dissentiat, vt ff. fol. ma. l. 2. §. voluntatem. & extra de spon. sicut ex litteris & extra de iis quæ fi. à præla. capi. 2. ff. de spon. l. sed ea quæ patris.

d ¶ *Errauit.*] quia alium pro alio putauit: hoc est errare. 22. q. 2. in quibus. Vel pro vero falsum putare. 38. dist. quamuis.

‖ Error est cõtrarius consensui.

e ¶ *Consensit.*] ‖ nihil est contrarium consensui quàm error. vt ff. de contrahen. emp. alioquin. ff. de iurisdi. om. iud. ſi per errorem.

f ¶ *Ordinandus.*] vt 68. dist. presbyteri.

g ¶ *Aliam.*] quasi dicat non. Nam ille error venditionem impedit, licet error sexus impediat. ff. de contrahen. emp. alioquin. §. 1 tamen dicit lex, quòd soluitur emptio per actionem exempto. ff. de act. emp. exempto. §. si quis virginem.

h ¶ *Personæ.*] persona est secundum B. rationabilis creatura individua essentia.

i ¶ *Putatur.*] dicit R. ꝙ in hac littera non debet esse ipse, sed hic: & hæc vox, hic, non est pronomen, sed aduerbiũ: vt sit sensus: Error Personæ est quando putatur esse Virgilius hic. i. in hoc loco, & ibi est Plato. Nam impossibile est vt putes Virgilium esse Platonem. de dicto patet. de re similiter patet: ‖ quia impossibile est ꝙ quis putet de Virgilio ꝙ sit Plato; nec econuerso. quod verum est secundum opi. illorum qui concedunt quòd istum esse Virgilium, est Platonem esse Virgilium. Alij vero concedunt quòd iste putet illum esse Platonem: non tamen putat Virgilium esse Platonem: & hoc per accidens, quod innuit proprium nomen, inter quos est H. hanc opinionem secutus est hic G. secundum hoc planum

‖ Virgilii putare esse Platonem, est impossibile.

CAVSA XXIX.

Vidam mulieri nobili a *nuptiatũ est; quòd à filio cuiusdã nobilis petebatur in coniugẽ: præbuit illa assensum. Alius vero quidam ignobilis, atque seruilis conditionis, nomine illius, seipsum obtulit, atque eam in coniugem accepit. Ille, qui prius sibi placuerat, tandem venit, eamque sibi in coniugem petit. Illa se delusam conqueritur, & ad prioris copulam aspirat.*

1 *Hic primum quæritur, an sit coniugium inter eos.*

2 *Secundo, si prius putabat hunc esse liberum, & postea deprehendit illum esse seruum; an liceat ei statim ab illo discedere.*

QVÆSTIO I.

Vòd autem b *coniugiũ sit inter eos, probatur hoc modo. Coiugium siue matrimonium est viri & mulieris coniunctio, indiuiduã vitæ consuetudinẽ retinens.* ¶ *Item. Consensus* c *vtriusque matrimonium facit. Quia ergo isti coniuncti sunt, vt indiuiduam vitæ consuetudinem conseruarent, quia vterque consensit in alterum; coniuges sunt appellandi. His itaque respondetur. Consensus est duorum, vel plurium sensus in idem. Qui autem errat; non sentit, non ergo consentit, id est, simul cum aliis sentit. Hæc autem errauit* d *: nõ ergo consensit* e *; non itaque coniunx est appellanda: quia non fuit ibi consensus vtriusque: sine quo nullum matrimonium esse potest. Sicut enim qui ordinatur, ab eo, quem putat esse episcopum, & adhuc est laicus; errat, nec vocatur ordinatus, immo ab episcopo adhuc est ordinandus* f *; sic ista errans nulli est copulata coniugio: immo adhuc est copulanda.* ¶ *Ad hæc, non omnis error consensum euacuat. Qui enim accipit in vxorem, corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat esse castam; vterque errat: quia ille corruptam existimat virginem; & iste meretricem reputat castam. Numquid ergo dicendi sunt non consensisse in eas? aut dabitur vtrique facultas dimittendi vtramque, & ducendi aliam* g? h *Verum est quòd non omnis error consensum excludit: sed error alius est personæ* h*, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur* i *esse dives, qui est pauper; vel econuerso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui seruus est. Error qualitatis; quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortunæ, & qualitatis coniugij consensum non excludit. Error vero personæ, & conditionis, coniugij consensum non admittit. Si quis enim pacisceretur se*

‖Error personæ vel conditionis dirimit matrimonium.

venditurum a *agrum Marcello, & postea veniret Paulus dicens se esse Marcellum, & emeret* b *agrum ab illo; numquid cum Paulo conuenit iste de pretio, aut dicendus est agrum sibi vendidisse? Item si quis promitteret se venditurum mihi aurum? & pro auro offerret mihi orichalcum* c*, & ita me deciperet; numquid dicerer consensisse in orichalcum? Numquam volui emere orichalcum: nec ergo aliquando in illud consensi; quia consensus non est nisi voluntatis. Sicut ergo hic error materiæ excludit consensum; sic & in coniugio error personæ. Non enim consensit in hunc, sed in eum, quem putabat* d *esse. Sed obiicitur. Iacob non consenserat in Liam, sed in Rachel: septem siquidem annis pro Rachel seruierat. Cum ergo eo ignorante Lia esset sibi supposita; non fuit coniugium inter eos, si error personæ consensum excludit: quia vt dictum est, non in eam consenserat; sed in Rachel. His ita respondetur. Consensus alius est præcedens; alius subsequens. Præcedit consensus, quando ante carnalem copulam in individuam vitæ consuetudinem vterque consentit: subsequitur, quando post concubinalem, siue fornicarium coitum consentiunt in idem. Iacob ergo & Liam non fecit coniuges præcedens consensus, sed subsequens* e*: nec tamen ex primo concubitu fornicarij iudicatur, cũ ille mariali affectu eam cognouerit; & illa vxorio affectu sibi debitum persoluerit, putans lege primogenitarum* f*, & paternis imperiis se sibi iure copulatam. Quòd autem error personæ nonnullos excuſet; auctoritate illa probatur* i *; qua soror vxoris, vtroque inscio* g*, sorore videlicet & marito, in lectum eius iuisse, & à viro suæ sororis cognita perhibetur: quæ cum sine spe coniugij perpetuo manere censeatur; ille tamen, qui cognouit eam per ignorantiam, excusatur. Aliter etiam hoc probatur. Diabolus nonnumquam se in angelum lucis transformat* h*: nec est periculosus error, si tunc creditur esse bonus, cum se bonum simulat. Si ergo tunc ab aliquo simplici. quæreret, an suæ beatitudinis vellet esse particeps;*

Iaco. 1. & tamdiuin.

Cor. ii. ſcilicet non deſit in materia cautæ.

hoc planũ est quod dicit, aliquando hic putatur, &c. & ꝙ pingui intelligit errantis putetur de aliquo ꝙ sit alius, habes 26. q. 5. nec mirum. vbi dicit Aug. ꝙ hunc puto esse hominẽ demonstrato dæmone. ff. de excepti. rei iud. & an eadem. ar. ff. de furt. ſi is qui. §. ſi tu mihi. & de iu. iu. cũ qui. §. ſi iniuriã. vbi dicit iurisperitus quòd hunc puto Lucium, demonstrato Seio. Sed quæro circa quam personã dicis hunc errorem fore? Dico ꝙ circa præsentem, quando. ſ. contrahit cum vno, & credit se contrahere cũ alio: vnde dico ꝙ circa absentẽ personam non errat. nam dico ꝙ si primo iã ille consentit in istã, & ista modo cõsentit in illũ, ꝙ est matrimonium. Sed quæritur, si ille est mortuus in quem cõsentit: & alius præsentatur sibi, an talis error impediat matrimoniũ, sic, quia licet ille non sit in rerum natura; nõ minus tamen est ibi error personæ. Item si aliquis habeat tres filios: & aliqua consentiat in maiorem filiũ: postea præsentetur minor; non tenet matrimonium cum eo.

a ¶ *Venditurum.*] i. vẽditum se traditurum.

b ¶ *Emeret.*] i. quasi à se emptũ per traditionẽ acciperet. ideo autem fic exponunt doctores.‖ qa si duobus venderet, & se eundo traderet, secundus esset potior, vt C. de rei ven. quoties. ff. de rei vendi. ſi à Titio. ſed G. in tellexit litterã istam sic. quando, ſ. secundo non esset venditurus ſi eum cognosceret. vnde cũ erraret in persona, quæ secũdo offerebat pretium, non cõtrahebat cum ea. ff. de fur. ſi quis vxori. §. cum Titio. ff. de contrahen. emp. cum seruo. nec errans dominiũ trãsfert. ff. de acq. re do. §. procurator. & sic plana est littera & l. ſi à Titio. & illa l. quoties. intelliguntur cum scienter cũ duobus cõtraxit. doctores tamen exponunt (vt dixi) emeret, i. emptum acciperet. & hoc ꝓpter illud quod sequitur: numquid cum Paulo, &c.

Vitetur duo ſ. fructũ. Item de ſi aliqui. Item eſſ. it quæſtio.

c ¶ *Orichalcum.*] voluit dicere Marcellus ꝙ esset emptio & venditio; quia in corpus consensum fuit, licet fuerit erratum in materia. i. in substantialium qualitate. ‖ Sed Vlpianus eũ correxit, dicens nõ esse venditionem vbi erratum est in materia. ff. de contrahen. emp. in venditionibus. pignus tamen tenet, ſi quis obligat æs pro auro. vt ff. de pig. act. l. 1.

d ¶ *Putabat.*] ſi ouis autem errat in proprio nomine, dum tamen certum sit de quo consentiat: hoc non officit. ff. de testa. ſi in nomine. secus autem in appellatiuo. ff. de hære. instit. non ideo minus. ff. de leg. 1. l. 4.

e ¶ *Subsequens.*] infra 30. q. 5. §. sed obiicitur.

f ¶ *Progenitarum.*] consuetudo erat maiorem primo nuptui tradere. 7. q. 1. quàm periculosum.

g ¶ *Inscio.*] ſ. 34. q. 1. & 2. in lectum.

h ¶ *Transformat.* 2. 26. q. 5. episcopi.

i ¶ *Consortium.*] hoc verum est quòd iste non peccat cum ita simpliciter in genere dicit se velle esse participem suæ beatitudinis: secus ſi *& ille responderet, se in eius consortium* i *velle transire: numquid dicendus est consensisse in consortium diabolicæ damnationis, an non potius in participationem æternæ claritatis? Item, si quis hæreticorum, nomine Augustini, vel Ambrosij, vel Hieronymi, alicui catholicorum seipsum offerret, atque ad suæ fidei eum imitationem prouocaret: si ille præberet assensum, in cuius fidei sententiam diceretur consensisse †? non in hæreticorum sectam, sed in integritatem catholicæ fidei, quam ille hæreticus se mentiebatur habere. Quia ergo hæc persona decepta errore non in hunc, sed in eum, quem iste se mentiebatur esse, consensit; patet, quòd eius coniunx non fuerit.* ¶ *Error fortunæ, & qualitatis non excludit consensum: veluti, ſi quis consentiret in prælaturam alicuius ecclesiæ, quam putaret esse diuitem, & illa esset minus copiosa: quamuis hic deciperetur errore fortunæ, non tamen posset renuntiare prælaturæ acceptæ. Similiter, quæ nubit pauperi, putans illum esse diuitem, non potest renuntiare priori conditioni, quamuis errauerit. Error qualitatis non excludit similiter consensum: vt pote ſi quis emerit agrum, vel vineam, quam putabat esse vberrimam; quamuis iste erraret in qualitate rerum, rem minus fertilem emendo; non potest tamen venditionem rescindere* k*. Similiter, qui ducit in vxorem meretricem, vel corruptam, quam putat esse castam, vel virginem, non potest eam dimittere, & aliam ducere.*

‖ Saul adorauit dæmonẽ.

‖ Venditio tribus licitis non rescinditur.

a De hoc plene no. in prædic. dec. cum dilecti.

† al. ceſſiſſe.

QVÆSTIO II.

Secunda l *quæstio proposita est de conditione, an liceat mulieri dimittere eum, quem putabat liberum, ſi postea illum inuenerit seruum. Quòd vero mulieri non liceat à seruo discedere, multis rationibus videtur posse probari. In Christo enim Iesu nec est Iudæus, nec Græcus, nec ser-*

l ¶ *Secunda.*] ‖ Hic quæritur an seruili conditione reperta libera possit recedere? & quidem sic, ſi ignorauit eum esse seruum quando contraxit cum eo, vt ſ. e. ſi quis ingenuus. Et no. Hu. quòd non omnis error conditionis impedit matrimonium: ſed tantum error seruilis conditionis: nec etiam semper talis error impedit: ‖ Vnde ſi libera vult contrahere cum seruo, & contrahit cum libero, non dirimitur matrimonium: licet ibi sit error conditionis: quia non intelligitur talis decepta, quæ cum meliori contrahit quàm credebat. Similiter dic quòd ſi seruus credit contrahere cum libera, & contrahit cum ancilla: non dirimitur matrimonium: quia consentit in hominem suæ conditionis: & quia neuter potest aliquid alij obiicere: & ita propter errorẽ serui numquam dirimitur matrimonij: sed certe pari ratione videtur quod ſi aliqua credit contrahere cum vno, & contrahit cum alio, qui est ditior & melior, quod matrimonium teneat: quia non videtur decepta. Alij autem dicunt quòd siue erret in meliori, siue in deteriori conditione, semper dirimitur matrimonium. Tertij dicunt quòd ſi interueniat error in dispari conditione, dirimitur matrimonium b. sed ſi in pari, non dirimitur. vnde ſi libera vult contrahere cum libero, & contrahit cum seruo: vel ſi seruus vult contrahere cum serua, & contrahit cum libera, non tenet matrimonium. sed ſi liber vult contrahere cum serua, & contrahit cum libera: vel ſi ancilla vult contrahere cum libero, & contrahit cum seruo, tenet matrimonium: quia vtrobique est paritas. Ioan. & hæc opinio bona mihi videtur. B. Dubitari autem consueuit ſi libera contrahit per errorem cum homine ascriptitiæ conditionis, an teneat matrimo-

‖ Errans in meliori conditione an possit matrimonium dirimere.

b Ar. ad hoc inſti. de acti. §. præterea. ff. de vſufru. hæredibus. in fi. & l. 1. eq. ff. de in diem addict. ſi vendi. §. ſed ſi neuter. ff. de ſtipulati. l. 4. in fi.

nium? H.dicit quòd teneat: lex tamen contradicit in authen. de nup. §. ascriptio. colla. 4. & C. de senatuscon. Claud. vna.

a ¶ *Nec seruus.*] a sacramentis aliàs ecclesiasticis non est amouendus: vt extra. de cõiug. seruo. dignũ. Vel ab illis quæ sunt iuris naturalis, vt à voto, vt in auth. de mona. §. hinc autem. coll. 1. vbi Iustinianus inducit hæc eadem verba Apostoli ad probandum quòd seruus possit esse monachus: sed quantum ad ius ciuile seruus non habetur pro homine, vt ff. de regulis iuris, quod attinet ad ius ciuile, &c.

1. Cor. 7.

Omnibus nobis.] CASVS. Cum apud Deum non sit acceptio personarum, sed vnus sit pater omnibus, & vna lex: sicut ingenuus dimitti non potest, ita seruus scienter semel cõiugio copulatus dimitti non potest. Seq. §. patet.

b ¶ *Reddituri sunt.*] Arg. quod seruus nõ tenetur obedire Domino in atrocibus. 11. q. 3. non semper.

c ¶ *Legem.*] non quo ad promotionem. Irregularis enim efficitur qui cum serua contrahit: argu. 34. dist. si quis viduam. sed sequuntur vnã legem habito respectu ad ius naturale. nam de iure naturali quilibet cum qualibet posset contrahere. & ita seruus cũ libera, nisi obstaret constitutio ecclesiæ.

d ¶ *Ingenuus.*] Argumentum à toto in quantitate ab vniuersali ad singularem. simile. 19. dist. si Romanorum.

e ¶ *Iquis.*] ¶ *In matrimonium.*] ‖ potest ergo matrimonium esse inter seruum & liberam: quod est contra legem. C. de incest. nupt. l. 3. sed abrogata est quo ad hoc vbi scienter contrahitur.

f ¶ *Sed vna.*] quantum ad hoc.

Iquis ancillam.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis manumittit ancillam suam, & eam ducat in vxorem, ratum erit matrimoniũ inter eos, cum ex consensu matrimonium perficiatur. Sequens §. patet per se.

g ¶ *Dubitatur.*]per legem illam forte. C. de incestis nup. humilem. vbi dicitur quòd non potest esse matrimonium inter clarum virum & abiectam mulierem, nec inter senatorem & libertam.

h ¶ *Et legibus.*] Et ita leges si contradicerent, dumtamen illis legibus canon non obuiet, non tenet matrimonium: ‖ nam quòd leges habeant locum in matrimonio, videtur, licet H. contradicat a argu. 35. quæst. 5. ad sedem. §. 27. quæst. 2. quod autẽ. & cap. lex diuinæ. in fi. vnde dicunt quidam quòd cum hic lex dicat nõ esse matrimonium cum ancilla, vt C. de incest. nup. l. 3. & canon non excipiat nisi cum scienter ducit, quòd vbi etiam cum libera contrahit seruus credens se contrahere cum serua, non teneat matrimonium.

uus ‡ *, neque liber: ergo nec in coniugio Christianorum. Eadem enim lege in fide Christi vterque regitur. Indifferenter enim ab Apostolo dicit ur omnibus.* [*Qui vult nubere, nubat in Domino.*] *Et iterum* [*mulier nubat cui vult: tantum in Domino*] *Non præcipitur, vt ingenua nubat ingenuo, ancilla seruo: sed quælibet earum, cui vult, nubat, dummodo in Domino.*

Item Iulius Papa, c. 4.

¶ Licet seruo matrimonia cõtrahere. C. I.

1 OMnibus nobis vnus est pater in cœlis, & vnusquisque diues & pauper, liber & seruus, æqualiter pro se, & pro animabus eorum rationem reddituri † sunt b. Quapropter omnes, cuiuscumque conditionis sint, vnam legem (quantum ad Deum) habere non dubitamus. Si autem c omnes vnam legem habent: ergo sicut ingenuus dimitti non potest, sic nec seruus semel coniugio copulatus vlterius dimitti poterit.

† al. *daturi*

¶ *Caput hoc apud Burchardum & Iuonem sequitur post vltima verba capitis, si quis ancillam. infra eadem.*

a ¶ Si autem omnes.] *Hæc vsque ad finem habentur quidem in Pannormia, sed non apud Burchardum & Iuonem, videnturque ipsius collectoris.*

Item Zacharias Papa 2.

¶ Ancillam in matrimonio susceptam viro dimittere non licet. C. II.

3 SI quis liber ancillam in matrimonium c acceperit, non habet licentiã dimittere eam (si consensu amborum coniuncti sunt excepta d causa fornicationis: sed vna e lex deinceps erit per omnia & viro & feminæ.

b ¶ Excepta.] *Hinc vsque ad finem non sunt in capitularibus, neque apud Iuonem, qui illa citat. Magister vero sententiarum habet*, nisi ob fornicationem.

Item Iulius Papa.

¶ Inter patronum & libertam constat esse matrimonium legitimum. C. III.

4 SI quis ancillam suam libertate donauerit, & in matrimonium sibi sociauerit; dubitatur g † apud quosdam, vtrum huiusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse censemus †. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus h contrariũ in tali copulatione fieri potest; quare prædictas nuptias inhibẽdas existimemus ‡?

al. existimemus

2. His ita respondetur. Non negatur ingenuam posse nubere seruo: sed dicitur, quòd si nescitur esse seruilis conditionis; libere potest dimitti, cum seruitus eius fuerit deprehensa. Illud autem Apostoli & Iulij Papæ intelligendum est de his, quorum conditio vtrique nota est. Huius au em conditio mulieri incognita erat: non ergo præmissis auctoritatibus cogitur manere cum illo: sed libere illi esse ostenditur vel manere, vel discedere.

Vnde in concilio apud Vermeriam, cui interfuit rex Pipinus, statutum est, cap. 6.

¶ De eo, qui ancillam duxit in vxorem, quam putabat esse liberam. C. IIII.

5 SIquis ingenuus homo vxorem ancillam alterius acceperit, & existimat, quòd ingenua sit; si ipsa femina fuerit postea in seruitute detecta γ; si eam à seruitute redimere potest, faciat ‡: si nõ potest ‖, si voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam sciebat ‡, & collaudauerat; prout d legitimam eam habeat ‖. Similiter & mulier ingenua de seruo alterius facere debet.

‡ *Scriptum est nomine totius vniuersitatis Louaniensis ad S. D. N. Gregorium xiij. extare in bibliotheca B. Trudonis librum manuscriptum sub hoc titulo*, Excerpta decretorum, *in quo inter alia capitula istius concilij apud Vermeriam. habentur hoc & sequens caput.*

γ ¶ Detecta.] *Apud Magistrum legitur*, in seruitutem deiecta: *apud Burchardũ vero*, inseruita: *quod verbum hac eadem notione habetur libro tertio capitularium, capit. 28.*

d ¶ Prout.] *in aliquot vetustis codicibus est*, post vt, *itemque*, postea vt, *quemadmodum & apud Burchardum & Iuonem.*

Item ex eodem, c. S 6.

¶ Non licet mulieri dimittere, quem sciens seruum accepit in virum. C. V.

7 SI femina ingenua acceperit seruum, sciens quòd seruus esset; habeat eum: quia e omnes vnum patrem habemus in cœlis. Vna lex erit viro & feminæ.

e Quia omnes vnum patrem. h. in c.] *Verba hæc non sunt in capitularibus, neque apud Iuonem par. 8. c. 52. vbi ipsa citat capitularia. Sunt tamen apud eumdem ca. 165. vbi refert ex concilio apud Vermeriam, quemadmodum nunc Gratianus.*

Item Gregorius lib. 6. epist. prima, seu c. 165. ad Fortunatum episcopum.

Cuius rei

Cuius rei causa.] CASVS. Vxor cuiusdam clerici cum matre sua accedés ad Apostolicam sedem conquesta est se esse etiam expulsam à viro prætextu se ruitutis: cui episcopus loci promisit quòd virum eam restitueret si se liberam esse probaret. Vnde Gregorius illi episcopo scribit mandando ei vt illam viro suo restituat: quia ipsa suam libertatem bene probauit: quod si non fecerit, non dimittet incorrectum.

¶ Seruitutis occasione dimitti non valet, quia post controuersiam status se in libertate asserens. C. VI.

Liber qui inseruitur cũ ancilla contra ius huius decretalis & ecclesiæ dimittitur repetit. ad exemplum ‡ *qui cum* ‡ *& alio subornato ducit.*

Cuius rei causa cum matre sua huc cõpulsa anno præterito præsentium venerit latrix; fraternitas tua cautius † nouit: quia † scilicet maritus suus vester clericus ob hoc, quòd de seruili fuerat conditione pulsata à suo noscitur eam remouisse ‖ consortio; vosque hic positos asserunt promisisse, vt si probare ‡ se liberam, adiuuante Domino, valuisset, suo eam vos coniugio reformaretis. Fraternitas igitur vestra cognoscat, quòd reuelante Deo libertatis auctore, approbata ‡ sit libera: nullaque in ea macula seruilis inuenta est. His ergo cognitis, sine mora aliqua suo per vos eam volumus marito ‡ restitui; nec vlterius idem vir eius argumenta sibi occasionis † exquirat, quibus eam possit abiicere. Nam si à vobis (quod non credimus) minime fuerit adimpletum, eamque recipere forte distulerit; nos illud cognoscatis cum districta vindicta correcturos.

‡ *Ad aliquam desponsa.*

‡ *Probatio incumbit actori.*

‖ *Matrimonium inter liberam & seruum contractũ potest etiam à seruo dissolui.*

Cum dicitur [‡ *sciens illum seruum*;] *datur intelligi, quòd si nesciret illum seruum esse, non cogitur cum eo manere. Quia ergo hæc & personæ, & conditionis dolum passa est; non cogitur adhærere ei, cuius fraude decepta est. si vero liberum acceperit, & ille, vt causam præstet dissidij, se alicuius seruum fecerit; nec ille vxorem dimittere, nec illa ob vinculum coniugij in seruitutem redigi poterit.*

Vnde in Triburiensi concilio.

¶ Seruitutis conuentionis dolosæ contractæ vir non debet dotalitio quam libertatis tempore acceperit. C. VII.

2 PErlatum est ad sanctam synodum, quòd quidam ingenuus ingenuam accepit vxorem, & post filiorum procreationem occasione diuortij e cuiusdam seruum se fecit, vtrum necessario mulierem tenere debeat: & si tenuerit, vtrum illa quoque secundum sæcularem f legem seruituti subiici debeat, quæsitum g est. Iudicatum est vxorem minime debere dimitti ‡, non tamen ob Christi legem mulierem in seruitutẽ redigi: dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecerit, quem liberum ipsa maritum acceperat.

a ¶ Remouisse.] Num quid ergo sine iudicio ecclesiæ potest liber dimittere ancillam, quam credebat liberam? Videtur hic quòd sic, & 32. q. 2. ancillam. Nam retinendo eam, sibi fecit præiudicium, vt extra de coniug. ser. proposuit. secus tamen videtur, vt 33. q. 2. sæculares. 35. q. 6. multorum, nã si causa separationis sit manifesta: tamen sine iudicio ecclesiæ non debet dimitti, vt extra de diuor. porro. Nam pendente accusatione alter alteri tenetur reddere debitum, vt extra vt lite penden. laudabilem. & hoc potest admitti. vnde si petita fuisset hæc restitutio, audiri debuisset, & pendente causa non negabit ei alimẽta. vt ff. de li. agnosc. si neget. sponte tamen non debet ei commiscerisne fiat ei præiudicium. extra de coniug. ser. proposuit. sed ad mandatum ecclesiæ potest. ff. de ap. cum ex causa.

‖ *Ancillam ignoranter ducta eam erã postmanum suam potest liber dimittere.*

b ¶ Probare.] sed quare probat ista se liberã? ‖ cum actori semper incumbat probatio, vt 6. q. vl. actor. maxime cum. ipsa fuerit in possessione libertatis? Sed dic quòd sponte assumpsit hoc onus a, vnde mos ei gerendus erat, vt ff. de probatio. circa.

c ¶ *Approbata.*] id est, à iudice pronuntiata. Et nota quòd si iudex pronuntiaret eam liberam & ingenuam, talis sententia omnibus præiudicat. ff. de statu homi. ingenuum. Si autem pronuntiaret non esse seruam petenti, illi soli nocet sententia. ff. de liber. caul. diui.

d ¶ *Marito.*] Ar. quòd qui in initio litis restitutionem non petiit postea petere non possit. ℣. 3. q. 6. §. exceptio. sed hoc verum est, cum in modum exceptionis obiicitur restitutio: sed si directe in modum actionis, posset vsque ad sententiam: vt extra de causa possessio. pastoralis.

CVM DICITVR. CASVS. Iste §. respicit illud cap. si femina. & ex eo infert ‡ si nescierit eum seruum esse, non cogitur cum eo remanere. Postea ponit Grat. quamdam incidentem quæstionem, quæ incipit ibi, *Si vero*. & ad eam soluendam inducit cap. sequens.

‡ *Si fit seruus Sententia ibidem. Probatio incumbit actori.*

PErlatum. CASVS. Quidam ingenuus ingenuam habens vxorem, se fecit seruum cuiusdam, vt hac occasione diuerteret ab vxore, quare quæsitum fuit in concilio Triburiensi vtrum illam tenere debeat: & si tenuerit, vtrum illa redigatur in seruitutem, & respondetur in concilio, quòd propter hoc non potest ab ea diuertere, nec illa ancilla efficitur. Sequens §. patet.

e ¶ *Diuortij.*] sed vnde haberet iste occasionem diuortij propter hoc? Certe per legem, quæ dicit ‡ seruitus superueniens dirimit matrimonium. ff. de diuor. l. 1. & in auth. de nup. §. si vero. coll. 4. Sed qualiter potuit iste se vendere, cum ex hoc sequatur quòd idem sit qui vendit, & vtrum illa quoque secundum sæcularem f legem seruituti subiici debeat, quæsitum g est. Iudicatum est vxorem minime debere dimitti ‡, non tamen ob Christi legem mulierem in seruitutẽ redigi: dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecerit, quem liberum ipsa maritum acceperat.

‡ *, & ff. de regulis iuris. fre. ob. Alij dicunt, quòd eo ipso liberi volut, q ei volentem cõ tum non est, licitur defen gitatio a se hoc fa cientes ca. tis fit, nullus hoc in ea mault, & c. illum facilit ita quod dicentes, in tura est Arc. chid. 2 Sent. 4. dist. 36. Burch. l. 9. 35. Iuon par. 8. can. Pann. l. 6. c. 39.*

a ¶ *Remouisse.*] Quæritur vtrũ iste qui se vẽdit, posit repeti ab vxore, quæ ius habet in eo, & i cuius opprobriũ redundat hmõi seruitus. ar. ‡ ff. de li. cau. l. 1. 2. & 3. quod cõcedit H. maxime cũ ipsa fuerit absens: nec poterat proclamasse. ar. ff. mã. si præcedẽte. §. Lucius. & hoc cõcedo cũ vir non habeat copiam sui corporis: sed mulier. & est ar. ad hoc 33. q. 5. quod Deo.

f ¶ *Secundũ sæcularẽ.*] non Romanã. nam secundũ eã ob seruilem cõditionem viri non mutatur cõditio vxoris, sed secundũ legẽ Lombardã, secundũ quã non illa vxor vel filij redigũtur in seruitutem, sed secunda cũ filiis vt in Lõbarda de iis qui se in ser. alteri. sub. l. pe. & vl. In his enim legibus dicitur ‡ vxor quã tunc habebat, vel filij non rediguntur in seruitutẽ, sed secunda cum filiis. sed si illa defũcta alia ei nubat libera, & ipsa & filij eius redigũtur in seruitutem. Vel facit hic mentionem de senatuscõsulto Claudiano secundum quod si libera ibat in amplexus serui, serua efficiebatur. sed sublatum est hoc. C. de senatuscon. Clau. l. 1. g ¶ *Dimitti.*] arg licet aliquid deueniat ad id à quo incipere nõ potuit, non tamen propter hoc irritatur b. ‡. di. 55. præcepta. ‡. pxi. q. 1. ad limina.

3 Et in capitular. addictis, c. 55.

4 Sent ibid. Et Burch. l. 9. c. 29. Iuo p. 16. c. 335. & par. 8. c. 167. Pann. l. 6. cap. 40. *al. matrimonia*

Matth. 19.

‖ *Vẽditio hominis liciti tenet quinq; interuenientibus.*

Vẽditio hominis liciti tenet quinq; interuenientibus.

50

CAVSA XXX.

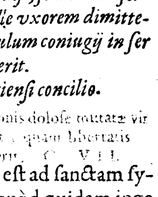

Vidam populorum frequentia impeditus filium suum de baptismate suscepit, dũ crederet se alienũ suscipere: vxor autem eius, dum callide vellet suscipere proprium; suscepit alienum: quem vir adoptauit sibi in filium, & ex vxore sibi filia nascitur, quam filio suo adoptiuo spirituali vxoris, dum vterque esset in cunabulis tra-

60

70

compellendum vt vendat reliquo: vel si neuter emere vult, redimat ecclesia. ‖ Non enim debẽt vxores à viris separari, vt 33. q. 2. quos Deus cõiunxit. & C. cõ. vtriusque iud. possessionũ. & ar. ff. de ædi. edic. plerique. Nã peccarent domini eos separando: & ita saltem indirecte sunt cõpellendi relaxare eos, vt extra de iudi. nouit. si non est qui emat: & potius sequitur vxor virum quàm econuerso. 13. q. 2. vnaquæque. Vel distingue, ancilla nubat volente domino, vel non, vt dixi 13. q. 2. vnaquæque.

‖ *Vxores à viris per dominos non separentur.*

i ¶ *Legalis coniunctio.*] id est, legitima, id est communis consensus.

k ¶ *Voluntatem.*] maxime, quia etiam eis inuitis potest contrahi matrimonium, vt extra eo. c. 1. Ioan.

80

Vidam.] CASVS. Expeditis impedimentis matrimonij in præcedentibus causis, annectit Gratia. hanc 30. causam. in qua tractat de aliis impedimentis, scilicet de cognatione spirituali, & legali, & impotentia coeundi. Apponit etiam incidenter de clandestinis nuptiis & solennibus, vt autem hæc & alia faciant competentius, præmittit thema: de quo quinque elicit quæstiones.

b De hoc habetur pro & contra. ff. de verb. ob. l. exiftimo. & l. plurib.

Quod autem.] Hæc quæst. dluiditur in tres partes, in prima quarum probat per duo ca. quòd si vir accipit filium suum de sacro fonte, quòd separabitur ab vxore: sed hoc non tenet ℑ. ead. cap. dictum. extra de cog. spi. cap.2.Secunda ibi, *Econtra.* Tertia ibi, *Filia.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur vtrum vir, qui suscipit proprium filium de sacro fonte, possit reddere debitum vxori suæ. & certum est quòd sic, vt ℑ. ead. dictum. & cap.seq.Idem dixit Alex. extra de cog. spiri. si vir. G. allegat pro vtraque parte: & primo ponit duo c.quæ vel sunt abrogata, vel intelliguntur de separatione, quæ fit ad tempus propter pœnitentiam peragẽdam.Casus autem.§. patet.

a ¶ *Quòd autem.*] ‖ hic depingitur 1. q. an scilicet qui suscipit propriũ filiũ de sacro fonte, possit postea cõmisceri carnaliter suæ vxori, cui per tale factum compater factus est? Et dicunt quidã quòd sic: licet canones varie loquantur de eo.In primo & in secũdo cap. dicitur, quòd debeat ab ea separari. In quinque autem capitulis sequentibus dicitur cõtrarium, quòd non debeat ab ea separari. Sed contrarietas hæc soluitur extra de cog.spi. si vir vel mulier, vbi dicit Alexãder,quòd siue vir siue mulier ex malitia siue ex ignorantia susceperit filium suũ de sacro fonte, non ideo à viro separanda est, nisi ad seruandam continentiam posit induci. Idem dicit ℑ. ea. de eo. Capitula ergo quæ dicunt, ꝙ tales sunt separandi, non tenent: quia sunt contra Euangelium, quod dicit, ob solam causam fornicationis debere fieri separationem.33.q.2.quod Deus.vel quod dicitur in eis, quòd debeant separari intelligas tã diu quousque pœnituerint. Vel dic ꝙ debẽt separari sub ea conditione, si possunt induci ad cõtinentiam[a]; vt extra de cog. spi. c. 2.

‖ Maritus proprium filiũ de sacro suscipiẽs nõ ob hoc est ab vxore separandus.

1 Sent. 4. dist. 42. Polyc. l. 6. ti. 4. Anſl. 10. c. 29. Burch l. 17. ca. 44. Iuo par. 7. c. 305. Gann. l. 6. c. 137.

a Et tunc alter fornicatur, & ℑ. ead. cap. nosse. in gl. ille tamen, & c. in fin.

b ¶ *Permittitur.*] hoc male dicit. innuit enim quòd non possit contrahere nisi inueniatur concessum.sed contrarium verum est ℑ.ead.q.4. qui spiritualem. extra de spon. cum apud.

Eruenit.] CASVS Hoc ca.intelligo cum H. de matrimonio iam contracto.est ergo talis casus. Quidã viri & vxores ex incursu populorum nescientes proprios filios de sacro fonte susceperunt. vnde quæsitum fuit ab Apostolico vtrũ tales debeant postea se in coniugio, i. in carnali cõmistione recipere? Qui respondet dicens ꝙ ipse inuenit in articulis sedis Apostolicæ,ꝙ in quibusdã locis talia cõtigerũt.vnde quibusdam epis volentibus scire super hoc veritatẽ, responsum fuit à sanctis patribus,vt tales decetero ad carnale cõmercium se non recipiant. Nam à primo pabulo salis vsque ad confirmationem nullus debet commatri suæ carnaliter commisceri.Ego Barth.Brix.hunc casum sic pono, qualitercunque fuerit positus à Beneuen.& ℑ ttera ad hoc adaptatur.

‖ Compterni tas ante natum si Christianus filium indebite de fonte sacro suscipiat.

c ¶ *Ex lauacro.*] ‖ Dicunt quidam, quòd si suscipio filiũ Iudæi de sacro fonte,inter me & ipsum non contrahitur compaternitas:quia nihil ad constitutionem ecclesiæ de iis qui foris sunt. 2.q.1. multi. vnde si Iudæa postea conuertatur ad fidem, possum cum ea contrahere:quia non reuuisceit, quod nihil fuit. Dicunt tamen quòd si ita esset secundum legem Mosaicam,quòd contraheretur inter eos compaternitas per circumcisionem sicut nunc per baptisma contrahitur. Inter suscep-

didit. Post triennium vxor moritur, & compater eius relictam compatris vxoris suæ vir clam sibi desponsauit: aliquantulum temporis effluxit, & aliue cam publice duxit in vxorem.

1 *Quæritur primum, an vxori suæ debitum reddere valeat, qui proprium filium de sacro baptismate suscepit.*

2 *Secundo, an sponsalia contrahantur inter infantes.*

3 *Tertio, an spirituales, vel adoptiui filij naturalibus copulari valeant.*

4 *Quarto, an vxorem cõpatris vxoris suæ alicui ducere liceat.*

5 *Quinto, an clandestina desponsatio manifestæ præiudicet.*

QVÆSTIO I.

Vòd autem propriũ filium in spiritualem sibi transferens, vxoris suæ debitum reddere non valeat; ratione, & auctoritate probatur. Nulla enim auctoritate permittitur b *, vt quis commatri suæ carnaliter copuletur. Hic autem vxorem suam sibi cõmatrẽ effecit: non ergo illi vlterius carnaliter copulari poterit. Hinc Deus dedit sanctæ Romanæ ecclesiæ episcopus scribit Gordiano Hispalensis* a *ecclesiæ episcopo, & fratri charissimo.*

a ¶ Hispalensis.] *In fragmento huius epistolæ, quod est in tomis conciliorum, legitur* Hispaniarum, *apud Anselmum vero, ac Burchardum,* Hispanien sis.

¶ Separentur viri ab vxoribus, qui aliquo casu mares proprios coram episcopo tenent. C. I.

1 PEruenit ad nos Diaconus vester sanctitatis vestræ epistolam deferens; quòd quidam viri,& mulieres præterito sabbato paschali die præ magno populorum incursu nescientes proprios filios sacro fonte susceperunt. vnde non prodesset ei catechismus quin perpetuo esset damnatus, vt ℑ. de consec. distinct. 4. firmissime. & cap. nulla. ergo patet, quòd adhuc est in quolibet istorum contrahitur compaternitas: & dicit quòd ante baptismum nondum est homo spiritualis: est tamen filius spiritualis. H. dicit quòd membrum diaboli:non ergo potest esse filius spiritualis. H. dicit quòd vis dicere, tunc dicas quòd in illa decre. contracto. filius ille non erat filius viri, sed tantum mulieris, & sic plana est. Vel dic quòd licet contrahatur compaternitas, non tamen talis compaternitas sufficiens est ad dirimendum. Alij dicunt quòd tantum in baptismo & confirmatione contrahitur compaternitas. Sed quæro quod donũ contrahatur per ista quæ præcedunt baptismũ, vt sine spe dãnatus sit etiam infans, qui moritur ante baptismum,vt ℑ.de consec. distin.4.firmissime.& cap.nulla? ‖ Dicunt quidam quòd prosunt ad minorem pœnam: sed hoc non videtur,quia leuissima est pœna paruulorum,vt ℑ.de consec.dist.4. c.revidetur,quia leuissima est pœna paruulorum,vt ℑ.de consec.dist.4. c.reuelatum. ergo videtur quòd non possit esse leuior. Alij dicunt ꝙ hæc generante. ergo videtur quòd non possit esse leuior. Alij dicunt ꝙ hæc dona prosunt viuentibus, sed non morientibus. fortiores enim sunt ad resistendum diabolo,vt ℑ.de consec.distinct.4.postea.& cap.exhinc.

Sed

b Sed licet sit contrahitur, non tamen matrimonii potest dirimi, quia non separatur extra 6. de cognatio. spir. per exactissimã in fin.

2 Cõcor. tex in fi. ad li. fi. sed quia. C. de iure de libe. & in l. 1. C. de ea du. tollen. ‖ Ar. hium.

‖ Baptismũ cõptem dona.

al. conuenit

al. quæque ratione

c Vertex proprie est illa pars capitis, in qua capilli colliguntur, & in qua cæsaries vertitur secundũ Papi. ‖ Cõpterni tas verum contrahitur ex his, quæ baptismum præcedunt.

§. verũ. cum ergo ianua non sit aperta, nullum sacramentum potest ingredi. Item propter catechismum non fit aliquis aptus contrahere matrimonium,vt 28.quæst.1. caue. Item si decederet sine baptismo,non

CAUSA XXX. QUÆST. I.

Sed ex hoc sequitur, quòd omnes paruuli æqualem pœnam patientur: quod vix est credibile. Si quæras an hæc dona sint sacramentũ,vel non: Dico quòd non:‖ quia omne sacramentũ confert salutem,vt ℑ.1.quæst. 1. multi. sed si appelles sacramentum,id est, signum futuræ gratiæ,tunc concedo esse sacramentum.

‖ Sacramenti genus salutem confert.

Item ex concilio apud Vermerias, cap. 3. [1]

¶ Ab vxore separetur, qui filiastrum suum de sacro fonte leuauit coram episcopo tenuit. C. II.

2 ‖ QUis filiastrũ, vel filiastram suam ante episcopum tenuerit ad confirmationem; separetur ab vxore sua, & numquam aliam accipiat.

¶ *Burchardus & Iuo parte nona,cap. 80. citant ex concilio apud Vermerias, & ab vniuersitate Louanien si scriptum fuit in exceptis decretorum bibliothecæ B. Trudonis citari ex eodem concilio. Idem autem Iuo par. 7. cap. 302. & magister sententiarum citant ex capitularibus, vbi extat l. 5. cap. 5.*

Econtra vero scribit Nicolaus Salonitano episcopo dicens.

¶ Non separetur vxor ab viro, qui filiastrum suum de sacro fonte leuauit C. III.

3 NOsse desideras,vtrum mulier, quæ viri filium ex alia femina genitum de sacro fonte leuauerit; postmodum possit cum eodẽ viro copulari. Quos ideo iungi posse decernimus, quia secundum sacros canones, nisi amborum consensu, nullius religionis obtentu debet coniunx dimittere coniugem. Pertinet autem ad ingens vxoris exitium, quæ habẽs odio virum, vel infirmitatem eius non considerans, quasi causa pietatis operatur impietatem: maxime cum Apostolus præcipiat[Nolite, inquiens, fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.] Ergo si non ex consensu vtriusque coniugis hoc factum esse probatur; non fraudentur inuicem, sed reuertantur in idipsum: præsertim cum dicat Apostolus [Vxor sui corporis potestatem nõ habet, sed vir: & vir potestatẽ sui corporis non habet,sed mulier.]

1 Cor. 7.

Item ex concilio Cabilonensi 2. c.31.

¶ Non separetur a viro, sed pœnitentiam agat, quæ filium suum coram episcopo fraudulenter tenuit. C. IIII.

4 DIctum est nobis quasdam feminas desidiosè, quasdam vero fraudulenter, vt à viris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Vnde nos dignum duximus, vt si qua mulier filium suum desidia, aut fraude aliqua corã episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam,aut propter fraudem; quamdiu viuet agat pœnitentiam: à viro tamen suo non separetur.

Item ex concilio Moguntinensi, c. 10. in claustro sancti Albani habito.

¶ Separentur, & grauẽ pœnitentia plectantur, qui filiolam filiam, vel spiritualem matrem inducunt in vxorem. C. V.

5 DEeo, quod interrogastis, si aliquis filiolam suam in vxorem duxit, & de eo, qui cum commatre spirituali concubuit, & de eo, qui filium suum baptizauit, & vxor eius eum de fonte suscepit, hac causa, vt diffidiũ coniugij fieret, si postea in tali copulatione possint permanere: de talibus sic respondendum est. Si filiolam,aut commatrem suam aliquis in coniugium duxerit; separandos esse iudicamus, & graui pœnitẽtia plectendos. Si autem coniuges legitimi,vnus,aut ambo,ex industria fecerint,vt filium suũ de fonte susciperent; si innupti permanere voluerint, bonũ est: sin autem;grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant: & si præuaricator coniugij superuixerit;acerrima pœnitentia mulctetur:& sine spe coniugij maneat.

Item Nicolaus Papa Rudulpho Bituricensi episcopo.

¶ Non separentur ab vxoribus, qui filiastros suos coram episcopo tenent. C. VI.

6 DE his, qui filiastros suos ad confirmationem coram episcopis tenent, id est,qui filios vxoris suæ de viro priori, dum chrismantur ab episcopis, super se substinent;si inscientia, sicut asseris, fiat;licet sit peccatum, non tamen vsque ad separationem coniugij puniendum est:lugeant tamen, & digna pœnitentia hoc diluẽtes Domino dicant, Delicta ignorantiæ nostræ ne memineris.

Item Ioannes Papa VIII. Anselmo Lemouicinæ ecclesiæ episcopo.

¶ Non separetur ab vxore, qui necessitatis causa filium suum baptizauit. C. VII.

7 AD limina beatorum Petri & Pauli apostolorũ princi

5 ¶ *Sine spe.*] 27. quæst. 1. hi qui.

E his qui.] CASVS. Dicitur in hoc cap.quòd si aliquis ignoranter filiastram suam ad chrisma tenuerit; propter hoc non debet ab vxore separari: sed debet lugere dicendo: Delicta ignorantiæ meæ ne memineris.

A limina.] CASVS. Quidam nomine Stephanus proprium filium in mortis articulo constitutum in absentia presbyteri ba-

‖ Continentia per coniuges promissa, si alter fornicetur, an possit reliquus ab eo debitum petere. 5 Sent. ibidẽ. Burl. 17.c.22. Iuo p. 9. c 81. Pan. l. 7. c. 66.

6 Tuo p.1.cap. 304. Gan. l. 6. c. 116.

+ al. cuius vxor.

al. de fœdium

al. sinsicutia vt asserit. fit

Psal. 24.

7 Senc. ibidẽ. Pol. l. 6. tit. 4. Anl. l. 10. c. 30. Iuo p. 1. c. 306.

ptizauit: propter quod episcopus loci eum à sua vxore separandum iudicauit. & cum hoc per dictum Stephanum Papæ significaretur, Papa scribit illi episcopo commendando eundem Stephanum de hoc quod fecit: & dicit quòd propter hoc separari ab vxore non debet: quia nisi causa fornicationis separari non debet, dicente scriptura: quod Deus coniunxit, homo non separet. Sequens §. patet, in quo ostenditur quot modis filia spiritualis dicatur, & ad hoc inducit sequens cap.

a ¶ *Innotuit.*] id est, notificauit.

b ¶ *Cogente.*] idem esset absque necessitate: sed tunc ei pœnitentia imponenda esset, & vrgentissima necessitas excusat. de consecra. distin. 1. sicut. non tamen pater filium in necessitate confirmabit: quia illud episcopale est. de consec. 5. manus.

c ¶ *Dicente.*] supra distin. 26. deinde.

d ¶ *Necessitas.*] sic j. de consecra. distin. 1. ficut. j. 34. quæst. 1. cap. 1.

e ¶ *Vixerit.*] non ergo quod prius legitime factum est, propter superuenientē causam infringi debet, etiam quamuis res deueniret ad eum statum, à quo incipere non potuit, vt supra 55. distin. præcepta [a].

f ¶ *Auctoritates.*] scilicet, quod Deus coniunxit homo non separet. & ibi dicitur vxorem non esse dimittendam nisi causa fornicationis. 33. quæst. 2. cap. quos Deus.

PARS II. Hæc est tertia pars quæstio. in qua dicitur quod in sequentibus capitulis continetur. Ioan. de Fant.

Mnes.] CASVS. Docet Symmachus in hoc cap. quòd qui recipit pœnitētiam à sacerdote: ita est filius eius spiritualis sicut ille quem immergit, vel sicut ille quem suscipit de sacro fonte. vndé sicut Siluester docet nullus fornicationis causa accedat ad suam filiam pœnitentialem: quod qui fecerit deponetur, & perpetuæ pœnitentiæ subiacebit.

g ¶ *Omnes.*] hæc tria capit. non inducit Grat. nisi vt ostēdat quot modis dicatur filia spiritualis.

h ¶ *Vt & ipsi.*] nec notat omnimodam similitudinem, nisi quo ad ipsum sacerdotem, qui suscipit in pœnitentiam. filius enim eius bene potest ducere quam pater receperit ad pœnitentiam. non tamen quam immersit in baptismo. multa enim attenduntur in baptismo, quæ non attenduntur in pœnitentia. ‖ Si enim te suscipio ad pœnitentiā, non ideo

pum hic præsens homo, nomine Stephanus orationis causa veniens, nostro præsulatui suggerendo innotuit [a], quòd filium suum in extremo vitæ positum, necdum baptismatis vnda lotum, absentia scilicet sacerdotum, necessitate cogente [b] baptizasset, eumque ipse propriis manibus retinendo suscepisset; atque pro huius rei negotio notitiæ tuæ patefacto, reuerentia tua, quasi rectitudinis zelo flagrans, præfatum hominem à sua coniuge iudicauerit separandum. Quod fieri nullatenus debet, dicente scriptura à Domino iunctam esse viro vxorem, & [Quod Deus coniunxit, homo non separet.] Vnde & Dominus in Euangelio non dimittere posse vxorem suam, nisi causa fornicationis, apertissime iubet. Quapropter & nos tantæ auctoritatis iussione præcipue freti, dicimus omittendum [d] esse, & inculpabile iudicandum, quod necessitas [e] intulit. Nam hoc baptizandi opus laicis fidelibus iuxta canonicam auctoritatem [f], si necesse fuerit facere, libere conceditur. Vnde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri vnda baptismatis lauit, vt eum de potestate auctoris mortis, & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi iam regnaturum [g] sine dubitatione transmitteret; bene fecisse laudatur: & idcirco suæ vxori sibi iam legitime sociatæ impune, quamdiu vixerit [h], iudicamus manere coniunctum: nec ob hoc contra præfatas auctoritates [i] diuinas aliquatenus separari debere [k].

Prouer. 19. iuxta 70.

Matth. 19.

a Et supra 29. q. 2. peruatum. vbi de hoc.

f *al. sacellianē*

g *al. vegete-ratorium*

i *al. debuisse*

¶ *Epistola Ioannis octaui, ex qua sumptum est hoc caput, extat in bibliotheca Vaticana, scripta Anselmo Lemouicinæ ecclesiæ episcopo, & in concilio Ticinensi tempore eiusdem Ioannis cum legatis ipsius, & magna parte episcoporum Italiæ, & Galliæ habito in subscriptionibus est*, Anselmus Lemouicensis ecclesiæ episcopus. *Itaque emendatum est* Lemouicinæ: *cum antea legeretur*, Lemosinæ.

[d] Omittendum.] *Sic emendatum est ex aliquot vetustis, epistola ipsa, & Iuone. Infra etiam 34. quæst. 2. cap. 1. Leo eisdem verbis vtitur*, omittendum est, & inculpabile iudicandum, *quem imitari videtur Ioannes voluisse. In vulgatis erat*, dimittendam non esse.

[e] *Filia dicitur spiritualis non solum eius, qui accipit, sed etiam eius, qui trinæ mersionis vocabulo eam sa-*

parentes tui mihi compatres sunt: & per baptismum plena sit remissio peccatorum, non autem per pœnitentiam. ‖ Si ergo laicus audiatin necessitate peccata alicuius mulieris, non potest postea cum ea contrahere. argum. hic. si tamen contrahit, forte tenet matrimonium. videtur enim tantum hoc sacerdoti prohiberi [b]: cum eius tantum sit officium audire peccata confitentium. Sed numquid sacerdos orientalis audiet peccata vxoris suæ? Non: quia nec ipsa ei libere confitetur si cōmisit adulterium. Sed obijcio: tu dicis hic quòd in baptizando contrahitur compaternitas. sed monachi ex officio quandoque debent baptizare: & tamen non possunt fieri compatres, vt 18. quæstio. 2. peruenit? Rñ. possunt esse compatres baptizando, & non leuando. 16. q. 1. placuit.

i ¶ *Iugi pœnitentiæ.*] scilicet interiori: quia continua delictorum memoria multum operatur. de pœn. distinct. 3. Iudas.

Iquis sacerdos.] Dicitur hic, q̄ si sacerdos cum filia spirituali fuerit fornicatus, mulier si laica est, pauperibus omnia bona sua distribuat, & in monasterio conuersa toto tempore vitæ suæ seruiat. sacerdos vero depositꝰ xv. annis peregrinando pœniteat. postea in monasterio toto tempore suo deseruiat. Sequens §. patet. *Si in conscientiam*: quia non tantum puniretur si ad notitiam populi non deueniisset. Sequens §. etiam patet.

k ¶ *Derelinquat.*] nam proscribitur quis rebus suis ratione delicti. 27. quæst. 1. si quis rapuerit. 6. quæst. 1. §. verum. & ita est præceptum.

l ¶ *Conuersa.*] hoc similiter præcepti est: non tamē erit monacha: quia illud voluntatis est: sed tenebitur ibi ratione delicti. 20. q. 1. sicut. licet quidam ista velint intelligere de consilio.

m ¶ *Peregrinādo.*] & ita sacerdos potest agere publicam pœnitentiam. de pœn. dist. 6. sacerdos. quod cōcedo de deposito sine spe restitutionis, sed quòd publicam & solemnem agere possit, vt dixi 50. dist. confirmandum. licet alij dicant contra.

n *On debet.*] ¶ *Duo decim.* ‖ magis enim peccat sacerdos cognoscendo filiam spiritualem, quàm vxoré alterius: quia pro hac imponitur pœnitentia xij. ann. pro illa x. [c] vt 82. distin. presbyter.

o ¶ *In conscientiam.*] nō est ergo quis deponendus nisi pro publico crimine quod in notitiā populi deuenerit 50. distin. sacerdotes. & c. seq.

Sponsa

[b] Lic. necessitate peccata alicuius mulieris audiatin necessitate peccata alicuius mulieris, non potest postea cum ea contrahere. argum. hic. si tamen contrahit, forte tenet matrimonium. videtur enim tantum hoc sacerdoti prohiberi: cum eius tantum sit officium audire peccata confitentium. Sed numquid sacerdos orientalis audiet peccata vxoris suæ? Non: quia nec ipsa ei libere confitetur si cōmisit adulterium. Sed obijcio: tu dicis hic quòd in baptizando contrahitur compaternitas. sed monachi ex officio quandoque debent baptizare: & tamen non possunt fieri compatres, vt 18. quæstio. 2. peruenit? Rñ. possunt esse compatres baptizando, & non leuando. 16. q. 1. placuit. Extra. de cognat. spirit. c. 1. ibidē.

[c] Et quis dubitat scelestius esse commissum, &c. vt 24. q. 1. non afferamus.

cro baptismate tingit. Dicitur etiam spiritualis filia sacerdotis, quæ ei peccata sua confitetur. Harum omnium flagitiosa coniunctio est, & eadem pœna plectenda.

Vnde Symmachus Papa ait.

¶ Vir pœnitentiæ se subiicit, qui spiritualem filiam, & pœnitentialem sibi violare non metuit.

CAPVT III.

Mnes quos in pœnitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filij, vt ipsi [a], quos vel nobis suscipientibus, vel trinæ mersionis vocabulo mergentibus, vnda sacri baptismatis regenerauit. Siluester quoque docēs admonet vnumquemque sacerdotem, vt nullus causa fornicationis ad suam pœnitentialem accedat: quia scriptū est [Omnes, quos in pœnitentia accipimus, ita filij nostri sunt, vt in baptismate susceptī. Quapropter hoc scelus si quis perpetrauerit, non solum dignitatis honorem amittat, verumetiam vsque ad exitum vitæ suæ iugi pœnitentiæ [i] se subdat.

Item Cælestinus.

¶ De eodem. C. IX.

Si quis sacerdos cū filia spirituali fornicatus fuerit; sciat se graue adulteriū cōmisisse. Idcirco femina, si laica est, omnia derelinquat [k], & res suas pauperibus tradat, & conuersa [l] in monasterio Deo vsque ad mortem seruiat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinādo [m] duodecim †annis pœniteat: postea vero ad monasterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ suæ Deo seruiat.

Item †.

¶ De eodem. C. X.

On debet episcopus, aut presbyter commisceri cū mulieribus, quæ ei sua fuerint confessæ peccata. Si forte (quod absit) hoc contigerit; sic pœniteat, quomodo de filia spirituali, episcopus quindecim annos, presbyter duodecim [n], & deponatur: si tamen in conscientiam [o] populi deuenerit.

His itaque auctoritatibus apparet, quòd siue proprium, siue tantummodo viri filium mulier de sacro fonte susceperit; non ideo à viro suo est separanda. Quod & de viro similiter oportet intelligi.

3 Sent. ibidē. ‖ Compaternitas an contrahatur per sacramentum pœnitentiæ.

3 Polyc. l. 8. tit. 39.

al. quindecim

‖ Pœnitentia publica vetū per sacerdotē agi posit. *al. Idem*

4 Polyc. ibidem.

‖ Pœnitentia sacerdotis filiā spiritualē cognoscentis.

c Et quis dubitat scelestius esse commissum, &c. vt 24. q. 1. non afferamus.

Ponsalia.] CASVS. Hic intitulatur 2. quæst. qua quæritur, vtrum sponsalia contrahantur inter infantes, id est ante septennium. & certum est quòd non: quia consensus inter eos interuenire non potest, vt j. ead. cap. vno. & quia consensus inter infantes interuenire non potest, patet quòd inter eos non contrahantur sponsalia.

a ¶ *Sponsalia.*] ‖ Hæc est 2. quæst. vtrum scilicet inter infantes contrahi possint sponsalia. Et quidam dicunt quòd non. j. ead. cap. 1. cum enim infantia duret vsque ad septennium. C. de iure deli. l. si infanti, & ætas illa nesciat quid videat, vt C. de fal. mo. l. 1. & cum infantes adhuc consentire nō possint, sponsalia non cōtrahunt: quæ sine consensu contrahi non possunt. extra. de despon. impu. accessit. ff. de spon. in sponsalibus. nisi proximi sint septennio: ita quòd sint capaces intelligentiæ. ‖ Ad matrimonium autē contrahendum tria exiguntur, consensus, & quòd sit pubes, & ad coeundum potens. argum. 33. quæst. 1. cap. 1. nam non potest videri nupta quæ virum pati non potest. ff. quando dies legati ced. l. vlt. si tamen & ante ætatem illam coire possunt, teneret matrimonium. arg. prædictæ l. & extra de despon. impu. puberes. & c. de illis.

[a] Sponsalia non inter infantes contrahi possūt.

Vbi non est.] CASVS. Dicitur hic, quòd vbi consensus non est, nec matrimonium potest esse, nec sponsalia. vnde qui pueris dant puellas in cunabulis, nihil agunt, etiam si parentes hoc velint: nisi ratihabitione puerorum hoc confirmetur cū ad annos discretionis perueuerint.

1 dist. 4. dist. 6.

b ¶ *Vbi non est.*] hoc cap. de matrimonio, & de sponsalibus intelligi potest. secundum quod de sponsalibus, dic coniugium, id est, promissio futuri coniugij, j. ea. quæst. 5. nostrates.

c ¶ *Nihil.*] sed pone quòd parentes iurauerunt quòd filios & filias dent nuptui ad inuicem: numquid potuerunt se obligare ad alienum factum [a], cum alienum factum possit nemo promittere? Item numquid sunt periurij si filij non contrahunt? Respon. in matrimonio speciale est quòd alienum factum potest promitti: nec sunt rei periurij, licet filij non contrahant, dummodo parentes dent operam quam possunt, vt j. 31. quæst. 3. si qui parentes. Vel potest dici, quòd intelliguntur promisisse quòd darent operam vt fieret, vt ff. de verb. ob. quoties. & in l. illa, inter stipulantem [b]. Item hic est speciale quòd alteri possumus pacisci, vt extra qui cle. vel. vo. veniens. Item si parentes apponunt pœnam contractui sponsalium, peti non potest pœna: quia matrimonia non possunt adstringi vinculo pœnæ, vt ff. de verb. obl. l. Titia. Dubitari consueuit. Ecce aliqui contraxerunt sponsalia de futuro, volunt se mutuo consensu absoluere; quæritur an possint? H. dicit q̄ non. & est argu. 31. q. vlt. cap. vnico. Alij dicunt quòd etiam si iurauerunt, possunt se absoluere, vt extra de spon. præterea. sed Hug. dicit Alexandrum ibi magistraliter potius quàm Papaliter respondisse.

addē ad hāc quæstionem vtrū inf. consul. an C. si quis alteri sibi.

b De hoc no. extra de spon. ex litte. iv. 2. & c. sicut in pēn. Archid.

d ¶ *Consentiat.*] argu. quòd sequens ratihabitio confirmat prius factum inualidum. extra. de iure patr. cura pastoralis. 16. q. 1. quoniam quidquid [c]. Sed esto quòd aliqui ante vij. annum contrahant sponsalia: post septennium non contradicunt, nec etiā expresse consentiunt: numquid sunt sponsalia confirmata? Vel pone quòd aliqui ante puberes annos contraxerunt sponsalia: post pubertatē non contradicunt, nec etiā expresse consentiunt, nūquid sunt sponsalia confirmata per talem taciturnitatem? videtur quòd adhuc inquirendum sit ab eis an perdurent in priori consensu. 20. q. 1. illud. & 28. distin. de his. Econtra videtur sufficere, quòd non contradicant, vt extra de spon. impub. de illis. & c. litteras. & c. accessit. Dico quòd si simul habitant, & non contradicunt post ætatem legitimam, matrimoniū est confirmatum, vt ff. de ritu nup. minorem. secus si seorsum habitant. extra. de despon. impu. attestationes.

addē ad hoc ea in l. 1. ff. de fer. & in l. diligenti. in fi. ff. de iu. & iure.

c Et quis dubitat scelestius esse commissum, &c. vt 24. q. 1. non afferamus.

QVÆSTIO II.

Ponsalia an te septennium contrahi non possunt. Solo enim cōsensu cōtrahūtur: qui interuenire nō potest, nisi ab vtraque parte id intelligatur, quod inter eos agitur. Probatur ergo sponsalia non posse contrahi inter pueros, quorum ætatis infirmitas consensum non admittit. Testatur hoc idem Nicolaus Papa dicens.

x Vtraque.] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis, cum antea legeretur*, alterutra. *vtriusque enim consensus necessarius est.*

¶ Nec semper consensus, quem habuerit, postea potest.

Vbi non est consensus vtriusque, non est cōiugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, & eo nuerso; nihil faciūt nisi vterque puerorum, postquam venerit ad annos discretionis, consentiat β, etiam si pater, & mater hoc voluerint, & fecerint.

In Decretalibus tit. de desponsatione impub. cap. habetur initium huius capitis: & adijciuntur alia ex eo Nicolai rescripto.

β Consentiat.] *In vulgatis codicibus sequitur*, nec est coniugium, nisi sit consensus vtriusque: *quæ verba absunt à plerisque manuscriptis.*

QVÆSTIO III.

Vod autem spirituales, vel adoptiui filij naturalibus copulari non possint, Nicolaus Papa respondens ad consulta Bulgarorum, cap. 2. testatur ita dicens.

¶ Qui de sacro fonte suscipiunt, filius est suscipiendi.

Ta diligere debet homo eum, qui se suscipit de sacro fonte, sicut patrem Item. Est inter fratres & filios spirituales gratuita, & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritualis proximitas. Vnde inter eos non arbitramur posse fieri quodlibet legale coniugium: quādoquidem nec inter eos, qui natura, & eos, qui adoptione filij sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittunt. *Item.* Si ergo inter eos non cōtrahitur matrimonium, quos adoptio iungit; quanto potius à carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per cæleste sacramentum regeneratio sancti spiritus vincit? Longe igitur congruentius filius patris mei, vel frater meus appellatur is, quem gratia diuina potius, quàm quem humana voluntas, vt filius patris mei, vel frater meus esset, elegit: prudentiusque ab alterna corporis commistione secernimur.

Item Zacharias episcopus seruus seruorum Dei reuerendissimo Theodoro episcopo ecclesiæ Ticinensis.

¶ Filia spiritualis etiam filio suo modo nubere potest.

Ved autem.] Hæc quæst. diuiditur in tres partes. In prima quærum probat per tria cap. quòd filij naturales non possunt contrahere cum filiis spiritualibus. Secunda ibi, *Filij vero.* Tertia ibi: *Si quis vero.* Ioan. de Fant.

Hic intitulatur 3. quæst. qua quæritur, vtrum spirituales filij vel adoptiui possunt naturalibus copulari: & certum est quòd non, cū sint fratres, vt j. cap. 1. Quid autem interfit, de hoc plenius in summa huius quæstionis notatur.

e ¶ *Quod autem.*] Ad intelligentiā huius quæstionis not. ‖ quòd triplex est cognatio: scilicet carnalis, de qua agitur j. 35. cau. per totam, legalis, & spiritualis: de quibus hic agitur. Cognatio spiritualis cōtrahitur per septem dona baptismi, secūdum quod dixi §. ead. quæst. 1. cap. 1. & talis cognatio diuiditur in paternitatem & filiationem, & fraternitatem & sororitatem: sed nō procedit vlterius, scilicet ad nepotes: quia aliquis fit pater & filius, vel frater, vel soror spiritualis: sed nullus fit nepos spiritualis. Spiritualis itaque filia non potest copulari filio carnali: cū illi sint inter se spirituales fratres, vt hic in c. 1. Legalis cognatio est quæ fit per arrogationē vel per adoptionem. Dicimur autem arrogare illū, qui sui iuris est, & per arrogationem transit in nostrā potestatem. Adoptare dicimur illū, qui est in alterius potestate, & nō transit in nostrā potestatem. ‖ Et si arrogatio auctoritate principis: adoptio autē per quemlibet magistratū, vt in titu. de adoptio, §. 2. & 3. Filij autem naturales non possunt copulari filiis adoptiuis, vt j. c. 1. Sed de filiis spiritualibus non est prohibitū quin possint copulari filiis adoptiuis. Sed hoc scias quòd inter collaterales, vt inter fratrem naturalem & sororem adoptiuam nō impeditur matrimonium, nisi quādiu durat adoptio, vt extra de cogna. le. fi qua [d]. sed inter ascendentes & descendentes perpetuo impeditur matrimonium, licet soluatur adoptio, vt ff. de ritu nup. quinetiam. Ité potest dici quòd filius qui adoptatur, non dico arrogatur, possit copulari filiæ naturali: cum adoptatus, non transeat in potestatem adoptantis, vt in titu. de adoptio. §. 2. Item potest dici, quòd filius illegitimus potest copulari filiæ adoptiuæ: quia illegitimus non est in potestate patris, vt instit. de nup. §. vltim. licet illegitimus non possit copulari filiæ spirituali. Alij dicunt quòd nec arrogatus nec adoptatus potest copulari naturalibus: quia licet adoptatus non transeat in potestatem adoptantis: acquiruntur tamen ei quædam iura ex adoptione, quæ diffoluuntur per emancipationem, vt C. de adop l. penul. §. pen.

3 Sent. ibidē. ‖ Adoptio & arrogatio differunt.

d Vbi plene de hac materia huius glo.

¶ *Ta diligere.* CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicitur q̄ ita debemus diligere patrē spiritualē sicut carnalem. In secūda parte dicitur, q̄ filij carnales nō possunt cōtrahere cū filij spiritualibus cum sint fratres adinuicem. Nā cum filius adoptiuus nō possit contrahere cū filia naturali, quos adoptio fecit fratres; multo minus cōtrahere poterunt quos diuina gratia fratres coniunxit. In tertia parte dicitur, q̄ magis teneor diligere fratrē vel sororē spiritualem, quam carnalem: & potius debet spiritualis frater appellari frater quàm carnalis. Secunda pars incipit ibi, *Item est.* Tertia ibi, *Longe inquit.* verbum est Gratiani

Inter fratres, id est filios naturales, qui sunt fratres spirituales.

¶ *Vnde inter eos.*] hoc vltra filium non protenditur. nepos enim meus & frater cum filia mea spirituali bene contrahunt. arg. Insti. de nup. §. eius vero mulieris. & quia nusquam prohibentur.

g ¶ *Quandoquidem.*] hæc non est bona ratio: quia leges permittunt, & c. quandoque enim leges prohibent matrimonium, nec tamen canones, vt inter tutorem & pupillam, & inter senatorem & libertam. ff. de sponsa. l. tutor. & leges prohibent acolythos vxores ducere: non tamen canones. 15. quæst. 3. §. cum autem.

Pitacium.]

Pitacium.] CASVS. Quidam episcopus quæsiuit à summo Pontifice, vtrum filius carnalis alicuius posit copulari filiæ spirituali eiusdem. Et respondet quòd non. & hoc probat auctoritate Domini præcipientis Moysi, turpitudinem patris, &c. Et quicumque auctor fuerit tantæ præsumptionis, separetur ab vxore, & pœnitentiæ subijciatur, vt anima eius acquiratur Christo. *Pitacium*, id est, charta vel scriptura continens petitionem alicuius: à pingendo vel à petendo dictum. & supple ibi, *Accepimus*. Hug. tamen dicit quòd non debet ibi esse *quod*. & secundum hoc sine supplemẽto plana est littera. *Cauendi*, id est, prohibendi.

a ¶ *Pitacium.*] ‖ à petendo. & dicitur charta vel scriptura continens petitionem alicuius.

b ¶ *Sororis.*] ‖ argum. quòd in primo vel in secũdo gradu dominus Papa etiam si velit non possit dispensare: quia à naturali inre habuit initiũ. & in veteri testamento fuit prohibitum, ne quis sororem in vxorem acciperet: quia licet de sola sorore dixit, tamen sub appellatione sororis continetur neptis. argu. 22. quæst. 2. quæritur cur patriarcha. In tertio gradu non fuit prohibitum: quia in eo dispensauit Grego. vt 33. quæst. 3. quædam. Alij intelligunt quòd fuerit prohibitio facta tantum de primo gradu: quia in secundo gradu (vt dicũt) coniunguntur: sed in Leuitico expresse inuenitur prohibitus secundus gradus in consanguinitate & affinitate primi generis, vbi dicitur: Turpitudinem sororis tuæ & filiæ eius nõ reuelabis. filiam filiæ eius non sumas: quia vna caro sunt. Turpitudinem filiæ tuæ vel neptis ex filia nõ reuelabis. Sed obuiat extra de diuortiis, gaudemus. vbi dicitur, quòd si pagani contraxerunt in secundo gradu, post conuersionem non sunt separandi. Sed dic quòd in Leuitico prohibetur secundus gradus in descendentibus, non in collateralibus. vnde in secundo collaterali bene potest Papa dispensare. videtur tamẽ quòd sit ei prohibitum 22. q. 2. quæritur. sed ibi est arg. contra. quia ipse duxerat eam. sed adhuc obstat extra de resti. spo. litteras. vbi dicitur, quòd Papa non potest dispensare in secundo gradu. Sed dic quòd non potest ita de facili.

c ¶ *Multo magis.*] id est, multo sanctius: quia religiosiores sunt copulæ mentiũ quàm corporum. arg. 27. q. 2. coniuges. 33. q. 5. quòd Deo. ‖ Et est arg. quòd pater spiritualis est magis diligendus quàm carnalis. 2. quæst. 7. qualis sententia. Sed superiori capitulo dicitur quòd æque: sed istud non remouet quin plus. cui ergo potius teneor subuenire in necessitate carnali, in beneficiorum temporalium exhibitione? nam de carnali est dictum, Honora patrem. 86. distinct. non satis. in exhibitione [a] autem reuerentiæ plus deferendum est spirituali. 30. dist. cap. 1. Ioan. non credõ, nec cap. contradicit. B.

Non oportet.] CASVS. Dicitur hic, quòd nullus pater debet tradere filiam suam spiritualem nuptui filio suo carnali, germani enim sunt, id est, fratres. & si coniuncti noluerint separari, excommunicentur. Separati vero septem annis pœniteant. Consentientes vero simili pœnitentiæ subiacebunt. *Aliquando*, id est, aliquo tempore *Diuina sententia*, id est, ecclesiastica constitutione. Sequens §. patet: quia certum est quòd omnes contrahere possunt, excepta illa persona, per quam compaternitas vel fraternitas spiritualis contrahitur. & ad hoc inducit sequens cap.

1 Pitacium [a] nobis tua venerãda fraternitas obtulit; per quod scisciari curasti, si liceat filio, cuius pater alterius filiam ex sacro baptismate †susceperit; susceptam, id est, spiritualem eius patris filiam (quod dici crudele est) in matrimonio accipere: quod apud te enormiter asseruisti contigisse. ¶ Sed bene tua sancta fraternitas compertum habet, quòd Dominus præceperit per Moysem dicens [Turpitudinem [α] patris tui, vel matris, vel sororis [b] non reuelabis: turpitudo enim tua est.] Cum [β] ergo à propria consanguinitate iubemur abstinere; multo magis [c] à spirituali nostri patris filia, omni excusatione, aut argumento sepositò, sub nimia districtione nos cauere conuenit: ne in iram diuini examinis incidat, si quis tali facinore mistus, minime restrinxerit fræna luxuriæ. Vnde, & omnes [γ] omnino cauendi sunt à tali sceleris commistione, ne in perpetuum pereant: sed hunc, qui huius pernicioſæ temeritatis auctor, animæ suæ salutem despiciens, impiissimo se miscuit matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare, & pœnitentiæ dignæ submittere: quatenus ab æterna erutam † damnatione animam eius lucreris.

α ¶ Turpitudinem.] *In decretis Zachariæ (quæ sunt in vetusto codice) & apud Anselmum, & Iuonem habentur omnia vt in capite 18. Leuitici.*

β ¶ Cum ergo.] *In eisdem decretis sic legitur*, Turpitudinem enim non reuelare dicitur dum à propria consanguinitate præcipimur abstinere. Multo magis, &c.

γ ¶ Vnde & omnes.] *Apud Anselmum est.* Vnde & omnes omnino cauendæ sunt talis sceleris commistiones.

Item Zacharias, & Deusdedit.

¶ Filio suo filiam, quam de sacro fonte suscepit, nullus tradere audeat. C. III.

2 Non oportet filiam, quam de sacro fonte susceperit, aliquando filio suo in matrimoniũ tradere: quia in diuina [d] sententia germani esse inueniuntur. Si quis tali facinore commistus minime restrinxerit fræna luxuriæ; ab ecclesia catholica abominabitur. Sed si conuersus fuerit; post separationem septem annis pœnitentiam gerat. Consciis simul cum auctore † sit ista conditio: id est simul cum cooperatoribus, & consentientibus pœniteat.

d ¶ *In diuina.*] id est, ecclesiastica constitutione. arg. 3. q. 5. quia.

FILIO.] Hæc est 2. pars q. secundum Ion. de Fant.

e ¶ *Filij.*] præter istum per quem compaternitas est contracta, vel fraternitas spiritualis.

f ¶ *Vnde Vrbanus.*] istum præcesit Paschalis. argu. 1. quæst. 3. saluator. & extra de sponsa. duorum, licet præter solitum. quod est verum de primo: sed sequens c. attribuitur Paschali secũdo, qui secũdum chronicam successit Vrbano.

Filij vero, siue ante compaternitatem, siue post nati fuerint; licite coniungi possunt.

Vnde Vrbanus scribit Vitali presbytero Brixiensi dicens.

¶ Filij, vel filiæ ante, vel post compaternitatem genitæ legitime coniungi possunt. C. IIII.

3 SVper quibus consulit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex sententia respondendum: vt & baptismus sit, si instante necessitate femina [g] puerum in nomine Trinitatis baptizauerit; & quòd spiritualium parentum filij, vel filiæ, ante, vel post cõpaternitatem geniti possunt legitime coniungi præter illam personam, per quam compatres sunt effecti.

Paschalis vero secundus post compaternitatem genitos copulari prohibens scribit Rhegino episcopo.

¶ Qui ex compatre, vel commatre post susceptos filios de fonte nati fuerint, coniungi non possunt. C. V.

4 POst susceptũ [h] vero de fonte filium, vel filiam spiritualem, qui ex compatre, vel commatre nati fuerint, matrimonio coniungi non possunt: quia leges seculi non emancipatos [i] adoptiuis prohibent copulari.

¶ *Anselmus libro 10. cap. 34. refert fere integram hanc epistolam, itemque Polycarpus, cuius initium est in c. post vxoris. infra ea. q. 4. & cõtinenter post illud sequitur hoc caput, & deinceps c. porro duorũ. infra 32. q. 2. & 3. Ipsius vero epistolæ auctorem & ipse citant Paschalẽ secundum.*

3 Sent. 4. dist. 42.

4 Sent. 4. dist. 41. Pol. l. 6. tit. 6, Anſl. l. 10. c. 34.

telligit de tenẽte & mergente: tamen bene possunt cõtrahere cum fororibus vel fratribus susceptis vel susceptæ. Sequens §. patet.

h ¶ *Post susceptum.*] si intelligimus cap. hoc prout Alexander innuit extra de cogna. spi. cap. 1. vt scilicet derogetur ei per præcedens cap. legas litteram prout iacet. vel si vis potes addere in littera, non possunt coniungi: supple filiis spiritualibus. & sic non est correctum. Et male intellexit Alexan. hoc ca. nam dicit ca. Vrbani esse posterius: & ita derogaret alij cap. Paschalis: cum tamen Vrbanus Paschalem præcesserit. Sed dici potest quòd hæc littera est mendosa vbi dicit, Paschalis secundus. nam debet dici ibi, Paschalis primus. nam primus Paschalis præcesit Vrbanum secundum. vnde nihil est in littera supplendum: & est hoc abrogatum, & intelligitur prout fonat: & huic iuri antiquo innuitur illa consuetudo, extra de cog. spiri. super eo.

i ¶ *Non emancipatos.*] nam filius emancipatus bene potest copulari filiæ adoptiuæ. ff. de ritu. nup. per adoptionem. vel emancipatæ scilicet adoptiuus copulari potest.

Per

Per adoptionem.] CASVS. Dicitur in hac lege quòd durante adoptione, adoptiuus filius & naturalis in eiusdem potestate existentes contrahere non possunt. sed si alteruter emancipetur, contrahere possunt.

SI QVIS VERO Hæc est 3. pars q. secundum Io. de Fan.

CASVS. Dicitur hic, quòd non solũ filius potest ducere in vxorẽ sororem susceptæ à patre: sed etiam ipse pater. & si acceperit, separari non debet. & ad hoc inducit sequens cap.

Illud etiam.] CASVS. Dicitur in hoc ca. quòd si aliquis fortuito casu duxerit in vxorem filiam cõmatris suæ, quæ non est sua filia spiritualis, non debet ab ea separari: sed sub honesto coniugio eam retinebit.

a ¶ *Definimus.*] immo postea definit. & ità in re dubia certa fertur sententia, vbi de iure dubitatur [a].

b ¶ *Filiam.*] scilicet commatris posse ducere in vxorem.

c ¶ *Filiam.*] ‖ hic vides quòd pater spiritualis potest copulari sorori filiæ spirituali. similiter & filiæ potest: quia talis cognatio non extenditur [b]. similiter dico quòd pater potest sumere filiam spiritualem filij carnalis. licet enim cognatio spiritualis descendat de patre ad filios: non tamẽ de filio ad patrem.

c ¶ *Fortuito.*] idem si ex proposito. argu. 3. q. 1. dictum.

Elicta vero.] Hæc q. diuiditur in 3. partes, in prima quarum dicitur, quòd succedsiue potest quis habere duas commatres vxores: in duobus tantum casibus, scilicet si fuerint commatres ante matrimonium: vel si filiũ meæ vxoris accepit ab alio viro, aliàs non. Secunda ibi, *Ecõtrario*. Tertia ibi, *Notandum*. Io. de Fant.

CASVS Hic intitulatur 4. quæstio, qua quæritur an quis possit accipere in vxorem relictam compatris vxoris suæ, id est, an aliquis possit habere duas commatres diuersis temporibus in vxores. In tribus primis c. & in vlt. dicitur quòd non: in mediis quòd sic. sed Gra. distinguit 7. ea. §. notandũ. ita dicens. si vxor mea suscepit filium Bertæ de sacro fonte: si postea meam vxorem cognouero, Berta tunc efficitur commater mea: & tunc cum ea contrahere non potero: quod non placet Hu. & ideo sic distinguit, scilicet an compaternitas vel commaternitas præcedat carnalem copulã, an sequatur. Si præcedit, tunc licite potest quis habere duas commatres. Si autem sequatur: aut vterque cõiugum, vel alter suscipit filiũ alterius: aut filius eorũ communis suscipitur ab illo: aut filius alterius eorum tantũ suscipitur. in primo & secundo casu non potest quis habere duas commatres: in tertio sic. De hoc plenius dicitur in summa huius quæstionis, & in summa. H.

d ¶ *Relictam.*] Hæc est 4. quæstio, an quis possit accipere in vxorem relictam compatris suæ vxoris: & licet sub hac forma verborum hæc quæstio proponatur hic dumtaxat: ‖ tamen videtur hic poni quæstio, an scilicet aliquis diuersis temporibus possit contrahere cum duabus commatribus. In tribus primis capitulis, & in vltimo dicitur quòd non: in mediis quod sic. G. hoc modo soluit quæstionem hãc 7. ead. §. notandum. quòd si vxor mea suscipit Bertæ filium de sacro fonte: si post vxorem meam carnaliter cognosco, tunc Berta efficitur mihi commater: & numquam eam ducere potero, vt 7. cap. 1. & vlt. si vero vxorem non cognouero, tunc Berta non efficitur mihi commater: & mortua vxore mea potero eam ducere: & ita habeo duas commatres diuersis temporibus, vt c. mediis. Sed hæc solutio indigna est relatu, & ideo non legamus c. secundum eam. Cancellata ergo ea opinione, & R. & Ioan. qui distinxerunt inter directam & indirectam compaternitatem, cum non sit authentica: dico referre an compaternitas vel commaternitas præcedat carnalẽ copulam, an sequatur. si præcedat, licite potest quis habere duas cõmatres: quia per vsionẽ carnis sequentẽ non pertransitur ad vnionem spiritus præcedentem, vt 7. ead. post. vxoris. Si autem sequatur: aut alter coniugũ vel vterque suscipit filium alterius: aut filius eorum communis suscipitur ab alio: aut filius alterius eorum tantum suscipitur, in primo & secundo casu non potest quis habere duas commatres: in tertio potest: quia licet efficiatur aliquis compater vxoris meæ, non tamen est mihi compater, nisi filius eius sit & meus, qui leuatur de sacro fonte. Vnde breuiter teneas, quòd si cõpaternitas sequatur carnalem copulam, in nullo casu potest aliquis habere duas commatres, vel aliqua duos compatres: nisi hoc solo casu quando filius tantum alterius suscipitur de sacro fonte.

Item ex libro 23. digestorum, tit. de ritu nuptiarum [1] perpenditur, in quo ita legitur.

PALEA. CVE

PEr adoptionem quæsita fraternitas eousque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideoque eam, quam pater meus adoptauit, & emancipauit, potero vxorem ducere. Æque, & si me emancipato, illam in potestate retinuerit, poterimus iungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, suadetur, vt filiam emancipet. Similiter suadetur ei, qui velit nurũ adoptare, vt emancipet filium.

¶ *Hæc Palea habetur in aliquot vetustis, à quibus cetera abesse solent, & non distinguitur à superiore capite.*

3 *Si quis vero aliquo fortuito casu filiam suæ commatris vxorem acceperit, non cogitur eam dimittere.*

Vnde in Triburiensi conc. legitur, c. 48.

¶ Non cogitur quis dimittere filiam suæ commatris, quam duxit in coniugium. C. VII.

2 ILlud etiam nec canonica institutione definimus [3], nec interdictione aliqua refutamus: sed propter eos, qui diuerse de eo sentiunt, hoc loco aliquid cõmemoramus. Si quis suæ spiritualis cõmatris filiam [b] fortuito [c], & ita contingente rerum casu in coniugium duxerit; consilio maturiori seruato eam habeat, atque honeste legitimo coniugio operam det.

QVÆSTIO IIII.

Elictam vero cõpatris vxoris suæ nullus in coniugem ducere potest.

Vnde Nicolaus Papa scribit Constantiensi episcopo Salomoni.

¶ Duas commatres alicui habere non licet. C. I.

3 CIscitatur à nobis sanctitas vestra, si aliquis homo duas commatres habere valeat vnã post alteram. In quo meminisse debet scriptum esse [erunt duo in carne vna.] Itaque cum constet, quia vir & mulier vna caro per connubiũ [c] efficiuntur; restat nimirum virum compatrem constitui illi mulieri, cuius matrimonio assumpta vxor commater esse videbatur: & idcirco liquet, virum illi fœminæ non posse iungi in copula, quæ cõmater eius erat; cum qua idem fuerat vna caro effectus.

3 Sent. ibidem. Iuo p. 1. c. 237. & p. 9. c. 55. Pann. l. 7. c. 63.

Gen. 2.

Item ex concilio Chalcedonensi.

¶ Octo annis pœniteat, qui duabus cognatis commiscetur. C. VI.

5 SI pater & filius, aut duo fratres cum vna muliere, aut si cum matre, & filia, aut cum duabus sororibus, aut cum duabus cõmatribus aliquis concubuerit; secundũ antiquam, & humaniorum definitionem octo annis [f] pœniteat.

¶ *In concilio Chalcedonensi huiusmodi extat tractatum, aut definitum. Ex eo tamen refertur etiam in fragmento pœnitentialis incerti auctoris: eodemque modo citatur infra cap. post vxoris.*

Item Innocentius Exuperio Tolosano episcopo.

¶ Nullus duabus commatribus commiscetur. C. III.

4 QVi quis ex [α] vno coniugio [g] filium, aut filiam alterius de sacro fonte susceperit, aut ad christianitatis [h] ministerium †dederit; ambo & vir, & vxor compatres [i] exsistunt parentibus infantis: quia vir & mulier caro [k] vna effecti sunt.

α ¶ Ex vno.] *In plerisque vetustis exemplaribus, & eadem collectione decretorum incerti auctoris legitur*, si quis vnus ex coniugio. *In epistola vero Innocentij Exuperio Tolosano episcopo scripta, hoc non habetur.*

4 Polyc. l. 6. tit. 6.

†al. mysterium

f SI pater.] ¶ *Octo annis.*] septennis pœnitẽtia inducitur pro quolibet peccato mortali, vt 33. q. 2. hoc ipsum. nisi aliud suadeat criminis enormitas, vel dignitas personæ, vt 33. q. 2. hoc ipsum §. hoc autẽ.

g SI quis. ¶ *Ex vno coniugio.*] id est, ex coniugibus.

h ¶ *Christianitatis ministeriũ dederit.*] immergendo. 3. t. q. 1. quod quidam. Alij exponunt, dederit christianitatis ministeritum, id est, tenuerit ad catechismum, vt de consc. distin. 4. in catechismo.

i ¶ *Compatres.*] ‖ expresse hic colligitur, cum alter coniugum suscipit filium alicuius: statim ambo coniuges efficiuntur compatres illius ergo nihil refert an post carnaliter commiscerentur, vel non, prout voluit dicere G. & Ioan. 7. ead. §. notandum.

‖ Compaternitas vel fraternitas spiritualis non præcedit carnalem copulam, sed sequitur.

k ¶ *Caro.*] ergo per sponsam de præsenti non acquiritur compaternitas, cum canon hoc ponat pro ratione, quia sunt vna caro effecti.

‖ Item si hæc est causa quare contrahatur compaternitas, quia vna caro est effectus cum ead. ergo de coitum fornicarium cõtrahitur compaternitas: quia qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea, vt 32. quæst. 4. in eo. nam & affinitas acquiritur per coitum fornicarium, vt 35. quæst. 3. de incestis. & cap. nec eam extra de eo qui cognoscit consangu. discretionem. Quidam tamen refugiunt dicere, quòd per fornicarium coitum contrahatur compaternitas: cum compaternitas sit vinculum spirituale.

‖ Compaternitas vel fraternitas spiritualis non contrahitur per coitum fornicarium.

E CON

ECONTRARIO Hæc est secunda pars q. in qua ponuntur duo casus, in quibus quis poteit habere duas commatres. Ioan. de Fan.

2 ¶ *E contrario.*] sed non sunt contraria, quia in alio casu intelliguntur, vt dicit H.

Vi spiritualem habet.] Casvs Hæc duo cap. vt dicit H. in eodem casu loquuntur.

Sed in primo casu dicitur, quod aliqua potest habere duos compatres: quorum secundus suscepit filium primi de alia vxore. In secundo dicitur, quòd quis potest habere duas cõmatres: quarum secunda suscepit filium primæ ex alio viro. Et dicit Hu. quòd possunt intelligi tam de paternitate, quæ præcesit matrimonium siue carnalem copulam, quàm de illa quæ sequitur: & filius tantum vnius coniugum suscipitur. Est ergo casus primi c. talis. Martinus & Berta sunt coniuges: & Martinus ex alia vxore vel concubina habet filium, quem Ioannes de sacro fonte suscepit. & sic efficitur cõpater Martini. dicitur hic q̃ mortuo Martino Ioannes licite ducit Bertam in vxorem: nisi aliud impediat: & sic illa habebit duos compatres.

b ¶ *Qui spiritualem.*] sic incipe contructionẽ. liceat ei qui spiritualem habet, &c. Sed objcitur: si vxor mea leuauit filiũ alicuius de sacro fonte: mihi acquiritur compaternitas per eam, vt §. proxi. c. quæritur. si aliquis leuat filium eiusdem de sacro fonte, quem habet ex alio viro: an mihi per eam acquiratur cõpaternitas. Ad hoc respõdet Cardinalis, quòd coniuges sibi communicant actiones, sed non pasiones: quæ enim vnus coniugum agit, reliquus intelligitur agere, cum sint vna caro. Sed

E contrario inuenitur in concilio Triburiensi, cap. 47.

¶ Vxor non comparis duos [illegible]

C. III.

1 QVi spiritualem habet cõpatrem, cuius filium de lauacro sacri fontis accepit, & eius vxor commater non est; liceat ei defuncto cõpatre suo, eius viduam ducere in vxorem: si nullam habet consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Numquid non possunt coniũgi, quos nulla proximitas carnalis, vel nulla generatio secernit spiritualis?

Item in epistola Paschalis Papæ secundi ad Rheginum episcopum.

¶ Duodam. C. V.

2 POst vxoris obitum cum cõmatre vxoris viri superstitis coniugio copulari, nulla videtur auctoritas vel ratio prohibere. Neque enim cognationi carnis cognatio spiritus comparatur: neque per vnionẽ carnis ad vnionem spiritus pertransitur.

Notandum vero est, quòd aliud est, commatrem alicuius cognoscere, atque aliud, derelictam ab aliquo comma rem alicuius fieri. Auctoritas illa Nicolai Papæ, & Chalcedonensis synodi illum prohibet commatris suæ vxoris matrimonio copulari, qui vxori suæ debitum reddidit, postquam illius commater extitit. Illa vero auctoritas Triburiensis concilij illos permittit matrimonio copulari, cuius vxor, postquam à viro suo derelinquitur, illius commater efficitur:

Ad vnionem.] præcedẽtem matrimonium siue carnalẽ copulam. aliter bene pertransiretur: nisi cum filius alterius tantum suscipitur.

NOTANDVM VERO Hæc est 3. pars q. secundum Io. de Fant.

CASVS. Nunc Grat. soluit prædictam contrarietatem, & male secundum Hu. dicit enim quòd si vxor mea efficitur commater alterius si vxorem meam postea cognouero, ea mortua non potero contrahere cum commatre ipsius: secus autem si eam nõ cognouero. Sequens §. patet; in quo facit quamdam incidentem quæstionem, quam determinat per c. sequens.

h ¶ *Commatrem.*] vxorem suam iam factam commatrem alicuius: id est, postquam est effecta commater alicuius feminæ, quo casu non potest ducere aliam feminam vxore mortua, secundum Grat. 3 Sent.ibidem.

i *Triburiensis concilij.*] melius diceret Paschalis, tamẽ idẽ est casus.

Vòd autem.] Hoc c. dividitur in duas partes. In prima quæritur an vxor simul cũ marito debeat suscipere puerum de sacro fonte, & respondet q̃ non. In secũda parte prohibetur ne quis cõtrahat cum duabus commatribus vel sororibus: quia piaculare flagitium est, & damnosum.

k ¶ *Reperitur.*] ℣. de consecrat. dist. 4. non plures. Contra tamen Leo Papa quem constat ipsius Vrbani prædecessorẽ fuisse, statuit nõ debere ad suscipiendum puerũ de baptismo plures accedere. quomodo dicit hic, nulla auctoritate inuenit prohibitũ. Sed licet hoc sanctum fuerat, nondum tamen in manus legentiũ venerat. Vel forte vir & vxor non reputãtur plures, cũ vna caro esse probantur. § ea cap. si quis a. l ¶ *Et infamia.*] de facto. Credrent enim stulti aliquam proximitatem inter eos contrahi, si simul susciperent. Sed etiam superfluum esset vt vterque susciperet, cum ex susceptione alterius vterque compater efficiatur. de consuetudine est tamen in quibusdam locis, quòd vterque simul suscipit.

nec post compaternitatem à viro suo cognoscitur. Quæritur autem, an vxor cum marito in baptismate simul debeat suscipere puerum.

De his ita scribit Vrbanus I. Vitali presbytero a Brixiæ.

a ¶ Presbytero.] *Antea legebatur*, episcopo. *Emendatum est ex omnibus vetustis, quæ collata sunt. Et eadem citatio est supra hac eadem causa, q. 3. super quibus.*

¶ Vxor simul cum viro filium de [illegible]

C. IV.

3 VOd autem vxor, eum marito in baptismate simul nõ debeat suscipere puerum; nulla auctoritate reperitur prohibitum. Sed vt puritas spiritualis paternitatis ab omni labe, & infamia conseruetur immunis; dignum esse decernimus, vt vtrique insimul ad hoc aspirare minime præsumant. Quia vero piaculare flagitium cõmisit, qui duabus commatribus, velut duabus sororibus, nupsit; magna iuxta modum culpæ pœnitentia sibi debet iniungi.

Illud vero Triburiensis concilij [Qui spiritualem habet compatrem, &c.] ante hanc prohibitionem dictum intelligitur: vel vxor commater accipiatur non ex eodem filio cum viro, sed ex alio.

DISSOLVTIO. QVod autem clandestina cõiugia fieri non debeat; Euaristus Papa testatur, scribẽs episcopis Africæ epistola prima +.

a Vel die vt not. extra de cog. spi. c. vtr. 4 in Capit. Carolilib. 7. cap. 465.

in quinto loco quæsitum, an clandestina desponsatio manifestæ præiudicet. Et quidem præiudicaret, si constaret de ea. extra de cland. desp. quod nobis. sed quia ecclesiæ non constat de ea, ei præiudicat manifesta probatio. ergo deficit hoc casu non ius, sed probatio a. ſi. de testa. tut. duo sunt Titij. quia ecclesia de occultis non iudicat. 32. distin. erubescãt. sed hæc quæstio facilis erat: & ideo noluit eam ponere, sed ponit aliam, scilicet vtrum clandestina matrimonia debeant fieri: dicunt quidam quòd nõ: si tamen fiant, tenent. ‖ Et sunt clandestina quæ fine præsentia testium, & traductione & aliis solennitatibus contrahuntur: sed cum huiusmodi solennitates non sint de substãtia matrimonij, sed sufficiat solus consensus: quare prohibentur hic contrahi? Respon. duplici ratione: ne sub specie matrimonij fiat fornicatio: vel ne matrimonialiter coniuncti separentur. Sæpe enim matrimonio occulte contracto, alter mutaret propositum, & dimitteret reliquum probationibus destitutum, vt ℣. ea. §. his.

a Vide q. ſ. Castillen. ſi. de cleſt. tu. l. duo ſunt.

1 Sent. 4. diſt. 28. Ed. Lect. 4. dict. 1. tit. 2. lit. p. 8. c. 4. Pand. l. 6. c. 31. ‖ Matrimonia clandeſtina ſunt fieri, & valere tamen.

Liber legitimum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd tunc est solenne coniugium cum puella à curatore vel à parẽtibus dispensatur & dotatur: à presbytero benedicitur, & custoditur à paranymphis; & ducta ad domum viri, cum eo biduo vel triduo castitatem seruat. Vbi vero hoc non fit, sed clã ducitur vxor: potius præsumitur stuprum, vel cõtubernium, vel adulterium, quàm legitimum coniugium. Sequens c. planum est.

¶ Clandestina coniugia fieri non debent. C. I.

1 ALiter legitimum a non sit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, vxor petatur 2, & à parentibus, & propinquioribus spõsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter, vt mos est, cum precibus b, & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranymphis, vt consuetudo docet, custodita, & sociata, à proximis congruo tempore petita legibus detur β, ac solenniter accipiatur: & biduo, vel triduo orationibus vacent, & castitatẽ custodiant. 3 0

Item. ¶ Ita peracta legitima scitote esse connubia: aliter vero præsumpta, non coniugia sed adulteria, vel contubernia c vel stupra, aut fornicationes potius, quàm legitima d coniugia esse non dubitate; nisi voluntas propria suffragauerit, & vota succurrerint legitima.

a ¶ Legitimum.] *In epistola ipsa interijciuntur hæc*, sicut à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus.

β ¶ Detur.] *Antea legebatur*, à legibus dotetur, *quod iam superius dictum erat. Emendatũ est ex vetustis editionibus conciliorũ, capitularibus, Anselmo, & Iuone.*

Item ex decretis Hormisdæ Papæ, cap. 6. 5 0

¶ Nuptias occultas celebrare non licet. C. II.

2 NVllus e fidelis cuiuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat: sed benedictione accepta à sacerdote, publice nubat in Domino.

¶ *Apud Burchardum, Iuonem, Polycarpum, & in collectione, quæ est tomo tertio conciliorum post decreta Alexandri tertij, par. 49. cap. 10. citatur similiter Hormisda. Verum in secunda collectione decretalium, tit. de clandest. desponſ. citatur ex Alexandro tertio; qui primus auctor huius capitis esse non potest; quippe qui posterior fuit Gratiano.* 1 0

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, cap. 3.

¶ Nuptiæ publice celebrari debent. C. III.

3 NOstrates tã mares, quàm feminæ non ligaturam auream, vel argenteam, aut ex quolibet metallo compositam, quando nuptialia fœdera contrahunt in capitibus deferũt: sed post sponsalia, quæ futurarum sunt nuptiarũ promissa; 4 fœdera quoque † consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur: & postquam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei annulo f insignitum desponderit, dotemque vtrique placitam sponsus ei cum scripto pactum hoc continente coram inuitatis g ab vtraque parte tradiderit (aut mox, aut apto tempore h; ne videlicet ante tempus lege definitum tale quid fieri præsumatur) ambo ad nuptialia fœdera perducuntur: & primum quidẽ in ecclesia Domini cum oblationibus, quas offerre i debet Deo per sacerdotis manum, statuuntur: sicque demum benedictionem, & velamen cæleste k suscipiunt. *Item.* ¶ Hæc sunt præter alia quæ ad memoriam non occurrunt, pacta coniugiorum solennia. Peccatum autem esse, si hæc cuncta l in nuptiali fœdere non interueniant m; non dicimus, quemadmodũ Græcos vos astruere dicitis. 2 0 3 0 4 0 5 0 6 0

Item Leo Papa.

¶ In contrahendo coniugio ista sunt obseruanda. C. IIII.

5 QValis debeat vxor esse, quæ habenda est secundũ legẽ, 7 0

c ¶ *Nvllus.*] cãm huius prohibitionis habes infra ea. §. his ita.

Nostrates.] CASVS. Bulgari ad fidem conuersi quærebãt qualiter matrimonia cõtrahere deberent. Et respondet Nicolaus quòd nostrates, id est, Romani nullam ligaturam ex aliquo metallo deferunt in capitibus cum nuptialia fœdera contrahunt. sed post sponsalia de futuro, per verba consentiunt de præsenti de licentia eorum, in quorum sunt potestate. & postquàm spõsus sponsam annulo subarrhauit, & donationem ei propter nuptias constituit: ambo ad carnalia commercia perducũtur. primo tamen debẽt in ecclesia benedici, & suscipere cæleste velamẽ: alia etiam sunt, quæ in sponsalibus fiunt, sed nũc ad memoriam non occurrunt. sed & si hæc in nuptiis non interuenerint, non erit peccatum. Verba ca. sic exponas. *Postquam sponsalia fœdera*, id est, promissio de futuro, *fœdera quoque*, id est, consensus de præsenti. *Dotem*, id est, donationẽ propter nuptias *Ad nuptialia fœdera*, id est, ad carnale commercium: vel conuiuia nuptialia. *Cæleste*, id est, mysticum. vel cæleste, id est, ecclesiasticum, vel ecclesiastica institutione inuenturæ.

3 Ino p. 8 c. 6. Pand. l. 6 c. 5.

4 Concor. ter. in Rotario. & l. omnino. ff. de spon. & l. nõ sane. & ibi Cy. C. de bõ. quæ lib.

† al. quæque

f ¶ *Annulo.*] ‖ annulus significat mutuum amorem & fidem cõiugalem esse seruandam c, vt ℣. ea. feminæ.

‖ Annulus nuptiæ quid notat.

c Vide quod not. 27. q. 2. ſi quis vxorem. in prin.

g ¶ *Inuitatis.*] argu. q̃ testes in matrimonio erunt rogati: sicut in diuortio, vt ff. de diuor. nullũ. quod non credo.

5 Pol. l. 6 tit. 4. Anſ. l. 10. c. 3. Burc. l. 9. c. 2. Ino p. 8. c. 140. Pand. l. 6. c. 36. ‖ Contrahere licet in Quadrageſima.

h ¶ *Apto tempore.*] ſcilicet, cum erant in adulta ætate, & non in Quadrageſima ducet eam: ‖ licet in Quadrageſima contrahere possit. extra de ma. cõ. contra interdict. eccle. ex litteris. in parte decis. Ioan.

i ¶ *Offerre.*] secundum consuetudinem regionis.

k ¶ *Velamen cæleste.*] quia quoddam cæleste vel spirituale significat, ℣. ead. feminæ.

l ¶ *Hæc cuncta.*] id est, singula. 80. distin. singula.

m ¶ *Non interueniant.*] huiusmodi enim solẽnitates non exiguntur necessario. nam si omittantur leuia vel modica, non nocentur, vt ff. de ventre inspici. l. 1. in fine. dos ergo potest omitti: quia licet dos sine matrimonio esse non possit, ‖ matrimonium tamen sine dote esse potest d: vt ℣. ea. si quis diuinis. Sed contra 3. quæst. 4. consanguineorum. sed illud intelligitur in eodem casu cum illo cap. aliter. ſcilicet de occulte contrahentibus e. vnde cum præsumantur adulteri, repelluntur. H. tamen dicit peccatum esse, ſi huiusmodi omittantur solennitates, ſi adhiberi possunt.

‖ Matrimonium potest esse sine dote.

d Concor. ter. in l. ſi. C. de don. inter virũ & vxorem. e idem not. extra qui ſil. ſint legi. lator. & idem not. hic ii.

Valis debeat.] CASVS. Hic ostenditur qualis debet esse vxor illius qui sperat decetero promoueri: & qualiter debet duci. & dicitur quòd debet esse virgo casta, &c. quæ non est separanda nisi ex consensu vacaret orationi, vel nisi fuerit fornicata. nec tamen illa ex consensu vacaret oratiõi, vel nisi fuerit fornicata. nec tamen illa viuente altera duci potest: quia adulterium committeretur, quod ſi fecerit, debet recipi ad pœnitentiã per scripturam: Quæ autẽ sequuntur vsque ad cap. feminæ, plana sunt, & per te videbis.

n ¶ *Legem.*] promotionis.

2 ¶ *Despon*

¶ Actiones sed non pasiones communicantur inter coniuges.

a ¶ Sent. ibidẽ. Pol. l. 6. tit. 6. Bur. l. 17. c. 45. Ino p. 9. c. 96. Pann. l. 7. c. 67. al. ſuſcepit

b Sent. ibidem Polyc. ibi tem Anſ. l. 10. c. 34.

‖ Tutiorem in parte interpretandum eſt, vt hic; vel contrarium verius.

‖ Matrimonia vera inter aliquos præſumpta.

b Die vt not. extra de præſcrip. illud.

a ¶ *Desponsata.*] hoc est contra illos, qui dicunt, quòd si aliquam fornicariam defloraui, & eam postmodum ducam in vxorem, non repellor à promotione quasi corruptam duxerim: argum. 28. distin. quia sunt. 34. dist. curandum. 77 distin. quicumque. 34. distin. præcipimus. Argum. contra. 34. dist. Valentino. Sed certe & hoc casu in virginitate videtur ista desponsata, omnia enim quę præcesserunt, legitimantur per sequens matrimoniū: extra qui fil. sint legi. tanta.

+ al. traditæ sponsę

b ¶ *Per scripturā.*] ff. de pœ. dist. 1. quem pœnitet. contra. sed ibi prohibetur absens per scripturam confiteri: vel q̄ pœnitentiā accipere debeat. hic autē permittitur mulieri simplici, dum tamen præsens sit, in scripto peccata offerre, vt 2. q. 8. §. sed Calixtus.

1. Corin. 6.

c *Sponsus.*] ¶ *Pro reuerentia.*] Ergo non erit peccatum si aliter fiat.

d *Nullū.*] ¶ *Iuxta possibilitatem.*] id est, secundum facultatem, & viri nobilitatem, vt ff. de iure do. quæro. ff. de reli. si quis sepulchrum. §. vltimo.

e ¶ *Dos.*] ex hoc dicūt quidam, quòd semper aliquid dandum est in dotem: & si nimia paupertas cogat, saltem dabis vnū denarium: quod non concedo. & hoc est consilium,

SED QVAERITVR. Hæc est 2. pars quæstionis, in qua quæritur vt j. ea. sequitur. secūdum Ioan. de Fan.

1 Sup. distin. 23. cap. fin. Poly. ibidem. Burch. l. 9. c. 5. Iuo p 8. c. 144. Pan. l. 6. c. 10.

Eminæ.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in 4. partes. In prima dicitur, quòd feminæ ideo velātur cum maritantur, vt ostendatur quòd semper debent esse subditæ viris suis. In secunda parte dicitur, quòd ideo in vita infimul colligantur, ad ostendendum, q̄ fidem coniugalem debent semper adinuicem obseruare. In tertia parte ostenditur quid candor & rubor in vita illa significēt. In quarta quid annulus significet: & quare in quarto digito inseratur. Secunda pars ibi, *Item quòd nubētes.* Tertia ibi, *At vero.* Quarta ibi, *Item quòd in primis. Eodem pignore*, id est, signo. Sequens ca. patet.

2 Habetur in cap. lib. 6. cap. 131.

3 Burc. l. 9. c. 6. Iuo p. 8. c. 144. Pann. l. 6. c. 6.

f ¶ *Subditas.*] j. 33. q. 5. cum caput. & cap. mulierem.

g ¶ *Annulus.*] ‖ dicit H. quòd per traditionem annuli à sponso vel donationē arrharum præsumitur pro matrimonio.

‖ Annuli datio facit præsumi pro matrimonio.

4 Iuo par. 8. c. 7. & 8. Pann. l. 7. c. 8.

† al. subiect. a

a Vt R. & B.

virgo casta, & desponsata a in virginitate, & dotata legitime, & à parentibus tradita † , & à sponso, & à paranymphis accipiēda: & ita secundum legem, & Euangelium publicis nuptiis in coniugium liquide sumenda, & omnibus diebus vitæ (nisi ex consensu, & causa vacandi Deo) numquam propter hominē separanda; & si fornicata fuerit α dimittenda; sed illa viuente altera non ducenda: quia adulteri regnum Dei non possidebunt, & pœnitētia illius β per scripturam b recipienda.

Burchardus etiam, Anselmus, Iuo, & Pannormia citant ex Leone. Sed fere idem in concilio Rhemensi Trosleano, cap. 8. & lib. 7. capitular. cap. 279. refertur ex B. Augustino. & j. 36. q. 2. c. tria. (quod citatur ex B. Hieronymo) in illis verbis. & reliqua, quæ sequuntur in prædictis, *videntur indicari quæ in hoc capite continentur.*

α § Fuerit.] *In concilio Trosleano, & capitularibus sequitur*, & vir eius voluerit.

β ¶ Illius.] *In ijsdem legitur*, & pœnitentia illi recipienda.

Item ex concilio Carthaginensi 4. cap. 13.

¶ Quomodo sponsus, & sponsa ad benedictionem accedant. C. V.

1 Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote; à parentibus suis, vel à paranymphis offerantur γ; qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reuerentia c ipsius benedictionis in virginitate permaneant.

γ ¶ Offerantur.] *Sequebatur*, in ecclesia sacerdoti. *quæ absunt à conciliorum editionibus, & codicibus manuscriptis, Burchardo, & Iuone, nec habentur* 5. *dist. 23. cap. fin. vbi hoc idem affertur.*

Item ex concilio Arelatensi, cap. 6.

2

¶ Sine publicis nuptiis nullus ducat vxorem. C. VI.

3 Vllum sine dote fiat coniugium: iuxta possibilitatē d fiat dos e nec sine publicis nuptiis quisquam nubere, vel vxorem ducere præsumat.

His omnibus auctoritatibus occultæ nuptiæ prohibentur: atque ideo cum contra auctoritatem fiunt nuptiæ, pro infectis haberi debent.

Sed quæritur, quid sibi velint illæ solēnitates velaminis, & annuli, quæ in coniugiis obseruantur. De his ita scribit Isidorus 2. lib. de officiis, c. 19.

¶ Quare feminæ velantur, dum maritantur. C. VII.

4 Feminæ dum maritātur, ideo velantur, vt nouerint se semper maritis suis subditas † esse, &

humiles. ¶ Item, quòd nubentes post benedictionem vitta A inuicem, quasi vno vinculo copulātur; videlicet ideo fit, ne compagem coniugalis vnitatis dirumpant.

¶ At vero, quòd eadem vitta candido, purpureoque colore permiscetur; candor quippe ad munditiā vitæ, purpura ad sanguinis posteritatem adhibetur: vt hoc signo & continentiæ * lex tenenda ab vtrisque ad tēpus admoneatur; & post hæc reddendum debitum non negetur. ¶ Item, quòd in primis negotiis annulus g à sponso sponsæ datur; fit hoc nimirum vel propter mutuæ fidei signum, vel propter id magis, vt eodem pignore eorum corda iungantur. Vnde & quarto digito annulus idē inseritur: quòd in eo vna quædam, vt fertur, sanguinis ad cor vsque perueniat.

A ¶ Vitta.] *In editione Isidori Colonienſi legitur*, vittæ vno inuicem vinculo copulantur; videlicet, ne compagem, & c. *In Vaticano autem codice*, post benedictionem à Leuita vno inuicem, &c.

* § Continentiæ lex.] *Sic emendatum est ex originali impresso, & manuscripto. Antea enim legebatur*, vt hoc signo & continentia, & lex continendi ab vtrisque ad tempus admoneantur.

Item Ambrosius in libro de Patriarchis 5.

¶ Quòd nubentes ab obnubendo, eo quòd caput suum obnubere soleant. C. VIII.

6 Vec illud otiosum, quòd cum veniret Rebecca, vidit Isaac ambulantem: & cum interrogasset, quis esset, cognito, q̄ ipse esset, cui duceretur vxor h, descendit; & caput suum obnubere cœpit: docens verecundiam nuptiis præire debere. Inde enim & nuptiæ dictæ, quòd pudoris gratia se puellæ obnuberent.

Sed obijcitur præmissis. Multa sunt, quæ prohibentur, quæ si fiant, ex post facto conualescunt. Prohibentur voluentes matrimonia contrahere: quæ tamen si contraxerint, inuiolata permanere oportet. Sic & clandestinæ coniugia contra leges quidem fiunt; tamen contracta dissolui non possunt: quia ex legitimo voto subsequente corroborantur. Vnde Euaristus cū dixisset [7 *aliter præsumpta non sunt coniugia, sed adulteria*] *addidit* [*nisi voluitas propria suffragauerit; & vita succurrerint legitima.*]

Hinc etiam in nouellis i 8.

‖ Matrimonii inter absentes contrahi potest.

5 Libr. de Abraham, c. 9.

6 Isidorus li. de offi. 2. c. 19. *Gen.* 24.

b Hoc habetur extra de coniug. conuing. ex parte.

7 Sup. e. aliter.

8 Sul. antecess. consti. 7. c. 4.

gat G. pro contraria parte, dicens quòd multa fieri non debent: facta tamen non rumpuntur, vt matrimonia simpliciter vouentium: sic etiam clandestina coniugia fieri non debent: facta tamen tenent. & ad hoc inducit legem seq.

i ¶ *In nouellis.*] in authen. qui mo. nat. effi. legiti. §. penul. coll. 6.

Si quis

Si quis diuinis CASVS. Dicitur in hac l. quòd si quis iuramento interposito promiserit se habiturum de cetero aliquam in vxorem, matrimonialiter consentiendo in ipsam: legitima erit vxor, etsi nulla dos vel scriptura interueniat.

2 ¶ *Habiturum.*] Sed numquid per hæc verba futuri temporis, iuro quòd habebo te pro legitima vxore: contrahitur matrimonium? non videtur; cum hæc verba hic posita futuri temporis sint: vt extra de cō. ap. cap. vlt. & extra de spōsa. de illis. lex tamen ista dicit quòd sic: & est verum: quia hoc verbum habebo, respectū habet ad præsens tempus b. aliud esset si diceretur, iuro, quòd ducā te in vxorē, &c. & quòd illa verba ad præsens tēpus referantur, probatur extra de matrim. contra. contra interdic. ecc. ex litteris. Vel habiturū, id est, habitā me retēturum. B.

HIS ITA RESPONDETVR.

CASVS. Respondet modo G. dicens q̄ clandestina matrimonia non negantur esse matrimonia, nec iubētur dissolui, si probari possunt. sed ideo fieri prohibētur. q̄ mutata voluntate vnius eorū matrimoniū probare non poterit; cū iudex incertam sententiam ferre non debeat: quod probat auctoritate Sixti. & ad hoc inducit sequētia cap. quorum proxi. patet. *Quousque*, id est, æternaliter: quia numquam iudicamus: & ponitur impropriе.

b ¶ *Confessione.*] ‖ ecce aperte dicit G. quòd cōfessioni & sacramēto cōiunctorū occulte debeat credere ecclesia, cū aliter probari nō possit eos cōtraxisse: quod intelligo cū cōstarentur pro matrimonio: tūc eorum confessioni standum est: nisi præiudicetur primo vel secundo matrimonio: vt extra de eo qui cogn. consan. super eo. tunc enim non separatur secundum matrimonium ob hoc: licet videatur contra, extra de rap. cū causam, nam ibi dicitur credendum esse confessioni mulieris, quæ erat in monasterio. Sed dicas q̄ illud, vel, ibi ponitur pro &, & secundū hoc idem est in matrimonio carnali & spirituali. arg. contra. extra de reg. & tran. ad reli. vidua. cur enim inferior erit lex diuina: vt 12. q. 2. cum deuotissimam. Vel dic aliud esse in matrimonio spirituali. Cū autem agitur ad matrimonium dissoluendum, non quia dicunt nullū esse propter consanguinitatem, vel aliud impedimentum: non creditur eorum confessioni, etiam cum sacramēto: nisi aliud adminiculum interueneret. 35. q. 6. si duo. j. 33. q. 1. requisiti. Si autem agitur ad separationē mutuæ seruitutis, crederetur tunc confessioni alterius. extra de diuor. ex litteris, vnde in matrimonio non semper creditur aliquibus contra se. ‖ Item pone q̄ stabam contra matrimoniū & dicebā me habere aliam vxorem: non probaui me habere: nūquid ista defuncta possum statim cōtrahere? videtur q̄ non: quia fui cōfessus cōtra me. Vel pone q̄ dicebā aliquā esse vxorē meā: nō probaui, nūquid possum cū alia cōtrahere? vt q̄ nō, eadē rōne: q̄ cuilibet creditur cōtra se. 14. q. 2. §. 1. Sed dic q̄ possum. ar. ff. de acq. pos. naturaliter. § vlt extra de cau. pos. & proprie, pastoralis nā ibi habes q̄ si egi rei vē. possum agere interdicto vti pos. licet sint cōtraria. nā per primū contēdo non me posse dere: per secundum dico me posse dere. ‖ bñ enim potest quis agēdo proponere contraria, vel excipiēdo: & talis casus est expressus extra de despon. impu. tationes. sed non asserēdo: vt no. 13. q. 1. in fi. talibus tamen qui sic iurant, non debet dari licētia contrahendi. cum per sententiā separentur sed fuæ sunt conscientiæ relinquendi: vt extra de iureiur. mulieri.

c ¶ *Confessione.*] 33. quæst. 1. si quis. contra, sed ibi de carnali commissione; hic de sponsalibus agitur.

d ¶ *Credenda.*] arg. ex his auctoritatibus & sequentibus c. ‖ q̄ iudex non secundum conscientiam, sed secundum allegata debet iudicare c. infra de consec. dist. 5. cap. vlt. §. 15. q. 5. presbyter. §. 2. q. 5. Deus omnipotens. §. 3. q. 7. iudicet. 11. q. 3. eorum. & c. quamuis. & c. graue. & eap. summopere. arg. 11. q. 3. tunc vera. & c. plerumque. contra. arg. 24. q. 3. Deus quando. contra.

e ¶ *Quousque.*] id est, æternaliter. q. d. nūquam iudicamus. & ponit impropriе, sicut ibi, Donec ponā inimicos, &c. ibi, Sede à dextris meis donec ponam, id est, sede æternaliter.

Vllū ante.] CASVS. Dicit hic, quod nō debemus ferre sentētiam ante veram & iustā probationē. quod probatur auctoritate Apostoli dicentis, Tu qui es, &c. Mala enim audita non debēt aliquem mouere vt præcipitet sentētiam suam. *Alienum*, id est, ab alio iudicandum.

f ¶ *Nullum.*] §. 2. q. 1. Deus omnipotens. §. dist. 86. si quid. §. 11. q. 3. eorum. & c. in cunctis.

Vdicātem.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q̄ iudex debet omnia diligenter inquirere, & ordinem negotij plena inquisitione ab vtraq; parte inquirere. & tunc debet ad sentētiam venire, cum nihil fuerit prætermissum: *Actio*, id est, negotium. Sequentem autem §. per te videbis.

g ¶ *Cūcta.*] videtur ergo, quòd à teste posit inquirere an talis sit vt posit testari: vt 2. q. 7. quærēdum d. non tamen in omnibus erit ita curiosus, quia quædam licet sciamus, dissimulare debemus: vt ff. de noua. doli. in fin. & 22. quæst. 2. cap. vtilem.

h ¶ *Et ordinē.*] & circūstātias oēs, ext. de testi. cū cām. & est fi. C. de iu. iudices. & in auct. iubem. 9. 2. q. 1. in primis. & 23. q. 8. occidit Phinees.

‖ Interrogationes, quibus possunt fieri.

‖ Iudex de quo potest supplere.

e Per iñā decre. ex parte. non probatur id ad qđ probandum inducitur per Ioā. nam ibi quæstio quoad partes determinata erat. vbi dicit cauere debēt robore firmitatis, &c. sed ibi Papa voluit gratiam facere illis sic receptis extra iudicium ex officio. & ibi inducit rationes quæ ipsum mouent. quia talis faciendi non sunt fines causæ. arg. ff. de testa. cū. §. vlti extra de conces. p æ bē cū nostris. ex parte ac. cū dilecti. secundum Hug.

f ſtam glo. tenet Bar. in l.

d Adde si testis sit criminosus, an teneatur respondere interrogatus. glo. in l. qui iurasse. §. si puret. ff. de iureiuran. Bar. in l. si duo patroni. ff. ea.

‖ Iudex secundum allegata iudicet.

c Adde ad hāc quæstio. not. l. illicitas. §. veritas. ff de offi. præto. Speculum. in tit. de sen. prola. §. qualiter. ver. item debet.

2 Sup. 2. q. 1. Deus omnipotens. Anſel 3. c. 67. *Rom.* 14.

3 Et in decretis Iulij c. 31. & in c. Hadrianus, c. 26. & in c. l. 5. c. 246. Pol. l. 5 tit. 1. Iuo p. 6. c. 316. & 117. Pan. l. 4. c. 119. & 104.

¶ Ante iussum probationem nullus est iudicandus, aut damnandus. C. X.

2 Vllum ante veram, iustamque probationē iudicare, aut damnare debemus, teste Apostolo, qui ait [Tu qui es, qui iudicas alienum seruum? domino suo stat, aut cadit.] Mala itaque audita nullum moueant; nec passim dicta absque certa probatione quisquam vmquam credat: sed ante audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquis agat.

Item Eleutherius Papa, epistola ad Galliæ prouincias. 3

¶ Non sine aliqua indicanda prius, quam certis demonstrentur indiciis. C. XI.

I Vdicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere. interrogandi, respondendi, obiiciendique præbita patientia ab eo; vt ibi actio ambarum partium illuminata sit pleniter: nec litigantibus iudex prius velit sua sententia obuiare; nisi quando ipsi iam peractis omnibus nihil habeant in quæstione, quod proponāt: & tamdiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatē perueniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermissum forte remaneat k, quod annecti conueniat.

β ¶ Illuminata.] *In locis indicatis legitur*, limitata. *in plerisque autem vetustis Gratiani exemplaribus*, luminata.

Ex præmissis manifeste colligitur,

i ¶ *Plena.*] in petitorio, sed in possessorio sufficit summatim tangere negotium. ff. ad exhib. l. 3. §. sciendum. de re iudic. à diuo. & extra vt lit. non conteſta. quoniam frequenter. in fin.

k ¶ *Interrogandi.*] hic vides quòd pars à parte, & iudex à partibus potest facere interrogationes: vt hic, & extra de do. & contu. prout & ff. de interro. act. si fine. & extra de cōsef. præb. & eccl. non vac. post electionem. Similiter aduocati possunt interrogare: vt ff. de adul. si postulauerit. §. quæstioni. Causarum enim merita, partium assertione panduntur: vt extra de in integrum restit. tum ex litteris. C. si per vim, vel alio modo. l. 2. sed in hoc differt interrogatio iudicis ab interrogatione partis: quia si partes adinuicem interrogant, oportet quòd pars interrogans prius ponat aliquid: ne calumnioſe videatur interrogare, sed aliud est cum iudex interrogat.

l ¶ *Illuminata sit pleniter.*] nam fructus diuinus est sæpius iustitiam recenteri. 35. quæst. 9. graue.

m ¶ *Remancat.*] ergo etiam post apertas attestationes potest fieri interrogatio: q̄ vbicūq; æquitas mouet iudicē, pōt interrogare: vt ff. de interrog. act. vbicūq; Sed an oīa prætermissa possit iudex supplere; dubitari consueuit. ‖ Certum est q̄ defectū aduocatorū pōt iudex supplere circa ius: vt C. vt quæ desunt aduo. l. vnica. & extra de postul. pl. bonæ memoriæ. vbi dicit, nos p̄ ipso curauimus allegare. sed videtur q̄ in facto possit supplere: vt extra de cōsue. cū dilectus. & de appel. cōstituris in fi. ff. de pet. he. l. vlt. nam si aduersarius nō est præsens, pōt iudex supplere eius absentiā: vt C. de ap. l. vlt. C de temp. ap. l. 2. §. vlt. & Iudex cōtra naturā actionis pōt ferre sniam: vt ff. de rebus dub. act. bouē. §. aliquī. & extra de consef. præb. & eccl. non va. ex parte e. Ad hoc dico f quòd iudex non potest supplere de facto, nisi aliquid in præsentia sui actum sit, vt q̄ aliquem citauerit, vel quòd instrumētum

queddam coram ipso lectum fit, vel q̃ tẽpora appellationis lapsa sint: vt C. de temp. appel. l. 2. §. vlt. similiter dico q̃ in his quæ spectant ad substantiam electionis, potest iudex supplere: vt 47. dist. de Petro. si tamen altera pars negaret, non statur verbo iudicis, nisi quatenus probauerit legitimis documentis: vt extra de probat. quoniam contra B.

j. C. de dilat. quem si quitur Alex. de Imperiam gl. in l. dubitãdum. colu. 4. C. vt quæ desunt aduoc. Idem tenet Inn. in c. veniens. de accusa.

a ¶ *A certis.*] tene certũ, & dimitte incertum: vt de pœn. distin. 7. cap. 3. in fi. nã in incertis locus est cõiecturis: vt extra de hom. ad audientiam. & ff. de ver. oblig. l. continuus. §. 1. ff. de ritu nupt l. adoptiuus. §. feruiles. Ioan.

quòd pro incertis à certis recedendum nõ est: nec in re dubia, certa danda est sententia. Cum autem fides dubiærei, nisi testium approbatione, vel legitima confessione iudici fieri non valeat; testes autem auctoritate Calixti Papæ[1] de aliis causis, vel negotiis testimonium dicere non valeant; nisi de his, quæ sub corum præsentia facta noscuntur: apparet clandestina coniugia ideo esse prohibita, quia cum alter eorum coniugalem affectum se ad alterum habuisse negare voluerit, legitimis probationibus cõuinci non poterit: quibus deficientibus, iudicis sententia rite absolutus, reatum adulterij vterque incurrit; dum vtroque eorum viuente aliis se copulauerint[2].

1 3. q. 9. testes.

2 Vide const. nouam Synodi Trident. sess. 24. in de r. de refor. matrim. cap. 1.

Xorẽ cuiusdam.] In præcedẽti causa tractatũ est de quibusdã impedimẽtis matrimonij. Ideo nũc G. annectit hanc causam 31. in qua tractat de aliis impedimentis matrimonij: scilicet, vtrum aliquis possit ducere in vxorẽ quã polluit per adulterium. Addit in hac cã alia impedimenta, scilicet violẽtiam, & enormitatem delicti. adiungit & de fide sponsalium non frãgenda. Vt autem hæc & alia faciat, præmittit thema de quo tres elicit quæstiones.

b ¶ *Vxorẽ cuiusdam.*] in hac cã addit G. duo alia impedimenta matrimonij, scilicet enormitatem criminis, de qua tractat in 1. q & coactionẽ, de qua tractat in secunda. Adiũgit etiam in tertia quæstione de fide sponsalium non frãgenda. Vt autem hæc, &c. ‖ Et not. q̃ licet enormitas delicti impediat matrimonium contrahendum, nõ impedit tamen nisi in his casibus, scilicet, cum quis commisit incestum. 32. q. 7. si quis viduam. & cum quis interfecit vxorem. 33. q. 2. admonere. & in aliis casibus notatis. 27. q. 1. hi qui. de aliis nõ reperitur expressum q̃ impediant: nisi quis velit dicere de solenniter pœnitente de quocũque crimine quod impediat; vt 33. q. 2. de his. quod non admitto. illud tamen non est verum, quòd nullũ crimen dirimit iam cõtractum: nisi in duob⁹ casibus sequentibus, vbi non tantum crimẽ quantũ constitutio ecclesiæ dirimit.

¶ Matrimoniũ vtrum impediatur ob delictũ enormitatem.

3 Synt. 4. dist. 35.

Dulterio.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima probat per sex canones, quòd nullus ducat in matrimonium quam polluit per adulterium. Secunda ibi, *Sed obiicitur.* Tertia ibi, *Verum.* Ioan.

Hic intitulatur prima quæst. qua quæritur an aliquis possit ducere in vxorem quam polluit per adulterium. Et certum est quòd sic: nisi in tribus casibus, scilicet si machinatus est in mortem viri: vel nisi viuente viro contraxit cum ea de facto: vel eo viuente dedit ei fidem de contrahendo cum ea: vt infra eadem relatum. & cap. seq. & extra eo. cum haberet. G. tamẽ pro vtraq; parte allegat: postea soluit, & male. ff. ea. §. hæc vltima. sed verã solutionem ponit, in §. hic subaudiẽdum. omnia autẽ plana sunt vsq; ad c. illud vero. Et quod dicitur 5. in vt: c. illicite. intellige siue per fornicationem, siue per adulterium,

c ¶ *Adulterio.*] Hic depingitur 1. q. scilicet an possit aliquis in vxorem ducere quam polluit per adulterium. & vi q̃ sicut ff. ea. denique. Nisi in tribus casibus: puta si viuẽte marito dederit ei fidẽ q̃ si maritus præmoreretur, eam duceret. Vel si alter in mortem mariti cum effectu machinatus est: vt ff. ead. relatũ a. & extra de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. significasti. Et in tertio quando publice eã duxit. extra ead. cũ haberet. Inno, tamen tantum duos casus excipit. extra eod. tit. veniẽs. & potest dici, q̃ tertius cõtinetur sub primis: quia qui publice cõtrahit cũ aliqua, fidẽ dat ei, q̃ eam vellet perpetuo habere. Magister tñ allegat ad vtramque partem, & post distinguit, & male, ff. c. §. hæc vltima auctoritas. vltimo ponit verã solutionẽ in §. hic subaudiẽdũ. Car. vult distinguere inter publicũ adulteriũ, vt tũc non possit ducere eam: & priuatũ vel occultum, vt tũc possit. sed hoc nõ probauit. ar. pro hoc 20. q. 1. c. 6. Io. hodie autẽ si quis vxorẽ viuẽte alij fidẽ dederit, vel cum ea cõtraxerit de facto: si nec añ, nec post cognouerit eam, post mortem vxoris cõtrahere potest cum ea: vt extra de eo qui dux. in matr. c. vlt. H.

4 Stor. libill. lib. 3. c. 10. Pan. l. 6. c. 4.

d ¶ *Pulsus.*] hæc verba latius patẽt quàm eorum sententia. debereet enim potius dici econuerso, scilicet quilibet dicat nisi in tribus casibus tãtum exceptis. restringuntur enim hæc verba ad duos casus vel tres tãtum. arg. ff. qui petu, credendum. ff. quod vi aut clam. l. si aliius. §. notauimus. Ioan.

Sed Augustinus econtra testatur, scribens ad Valerium de nuptiis, & concupiscentia, lib. 1. cap. 10.

¶ Licet aliqui dicere in matrimonium quam prius polluit per adulterium. C. III.

4 DEniq; mortuo viro, cum quo verum connubium fuit; fieri a potest cõiugium, cum quo præcessit adulterium. *Item in libro de bono coniugali. cap. 14.*

¶ Posse fane fieri nuptias ex personis male coniunctis, honesto placito postea consequente, manifestum est.

a ¶ Fieri potest coniugium.] *In editionibus operum B. Augustini, & vno Vaticano codice, vnoque item Graciani exemplari legitur:* fieri verum connubium non potest. *In duobus vero Vaticanis recentioribus eiusdem libri abest negatio.*

Hæc vltima auctoritas Augustini de concubinis loquitur, perhibens concubinas posse trãsire ad honestum placitum nuptiarum. Prima auctoritas Augustini loquitur de repudiata: quã, dum viuente viro suo quicumque ducit in coniugium, committit adulterium: cuius adulterij aliquam habet veniam, dum eius copula creditur esse licita b. ¶ Illud vero Leonis Papæ de ea intelligendum est quæ à viro suo non erat repudiata: cuius viuebat vir reddens ei coniugale debitum.

Vnde in concilio apud Altheum habito præsente Conrado rege statutum est. cap. 6.

¶ Quòd liceat in coniugium ducere quam prius per adulterium. C. III.

5 ILlud vero communi decreto secundum canonum instituta definimus, & præiudicamus, vt si quis cum vxore alterius eo viuente fornicatus fuerit; moriẽte marito, synodali iudicio aditus ei claudatur illicitus; nec vlterius ei cõiũgatur matrimonio, quã prius polluit adulterio c. Nolumus enim, nec Christianæ religioni cõuenit, vt vllus ducat in cõiugium, quã prius polluit per adulterium.

Hic subaudiendum est, nisi prius peracta pœnitentia d, & si nihil in mortem viri machinatus fuerit: vel si viuente viro fidem adulteræ non dederit, præ aliis iudicamus, quasi firmiter statuimus. Sequen. §. pater.

5 In Tribus 5. Burc. l. 9. c. 9. Ius. p. 8. c. 10. Panl. l. 7. c. 10.

b ¶ *Et præiudicamus.*] id est, præ aliis iudicamus.

c ¶ *Claudatur.*] ‖ Argum. quòd si iurauit de cetero non cognoscere concubinam meam: si postea cum ea contraham, & cognoscam: non sum periurus: quia per iuramentum illicitus aditus tantum mihi claditur: quia non intellexi nisi de illicito. a. g. 22. quæst. 5. humanæ. & notatui etiam plura arg. 11. quæst. 3. quod prædecessor.

d ¶ *Cõuenit.*] in duobus casibus tñ. vel nec cõuenit; nõ est honestũ.

e ¶ *Hic.*] id est, in hoc loco, in cap. 1. huius quæstio.

f ¶ *Peracta.*] quantum ad primũ c. & ad fi. prox. superioris c. quod dicit peracta, supple vel incepta. arg. extra de eo qui cog. con. veniens.

g ¶ *Pœnitentia.*] hoc quantum ad illud cap. denique.

h ¶ *Viuente.*] in his duobus casibus etiam si mortuo viro eã accepit, est ab

CAVSA XXXI.

Xorem a cuiusdam alius constupratui: eo mortuo adulter adulterã sibi in vxorẽ accepit; filiam ex ea susceptam cuidam in coniugem se daturum iurauit: illa assensum non præbuit: deinde pater alij eam tradidit: à primo requiritur.

Quæritur an possit duci in coniugium, quæ prius est polluta per adulterium.

Secundo, an filia inuita sit tradenda alicui.

Tertio, an post patris sponsionem illa possit nubere alij.

QVÆSTIO I.

Dulterio b pollutã prohibetur duci in coniugiũ auctoritate Leonis Papæ, quadicitur.

¶ Adulterio pollutus non ducatur ab eodem in matrimonium. C. I.

3 NVllus d ducat in matrimonium, quã prius polluit adulterio.

Causa XXXI. Quæstio I.

est ab ea auctoritate Apostolica separandus: quia hæc prohibitio perpetua est. extra de eo qui dux. in ma. significauit nobis. & c. cũ haberet.

Elatum.] CASVS. Quidam vxorẽ alterius eo viuente corrupit: & ei fidem dedit, quòd post mortem legitimi viri si superuiueret, eam duceret in vxorem, qui post mortem mariti eam duxit in vxorẽ, quod cum relatum fuisset in Triburiẽsi cõcilio, statuit conciliũ non esse matrimonium inter eos.

a ¶ *Violasse.*] quid si non violauit, sed dedit fidem q̃ remanebit cum ea? dicit Hug. q̃ de ea re non vacante non debuit promissionem recipere vel dare: vnde nõ potest cum ea remanere. arg. 2. q. 1. in primis. ibi, *ad Malachitanam.* Alij dicunt contra q̃ canones nõ videtur loquẽdo ut ibi. Car. vult distinguere inter publicũ adulteriũ, vt tũc non possit ducere eam: & priuatũ vel occultum, vt tũc possit. sed hoc nõ probauit. ar. pro hoc 20. q. 1. c. 6. Io. hodie autẽ si quis vxorẽ viuẽte alij fidẽ dederit, vel cum ea cõtraxerit de facto: si nec añ, nec post cognouerit eam, post mortem vxoris cõtrahere potest cum ea: vt extra de eo qui dux. in matr. c. vlt. H.

b ¶ *Viuente.*] & ita ei viuẽte viro fidem dedit. vnde non debet cum ea remanere. arg. 2. quæst. 1. in primis. ibi, *ad Malachitanam.*

¶ Huius capituli sententia quidem est in canone 40. concilij Triburiensis, quod extat. Sed cum Burchardus hoc citet ex ca. 3. videtur alterius esse, quod desideratur.

Item in eodem.[2]

¶ Post peractã in pœnitentiam potestir viduam in coniugem ducere, quam viro viuente per adulterium polluit. C. V.

3 SI quis viuente marito coniugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo c defuncto eãdẽ sumpsisse dinoscitur; omnimodis publicæ pœnitẽtiæ subiiciatur †. De quo etiam post pœnitentiam præfatam α, si expedierit, seruabitur regula f: nisi fortè vir, aut mulier virũ, qui mortuus fuerat, occidisse g notetur; aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quod si probatum fuerit; sine vlla spe coniugij maneãt perpetuo h cum pœnitẽtia.

† Burchardus & Iuo citant ex concilio Meldensi, cap. 69. vbi habetur. *In Decretalibus vero tit. de eo qui dux. in vx. quam pol. per adul. cap. cum haberet. Clemens iij. hoc ipsum citat ex concilio Triburiensi, vt Gratianus, & Pannormia.*

α ¶ Præfatam.] *In Meldensi legitur*, præfata, *vt indicetur regula iam ibi tradita, cap. 65. & citatur infra 36. q. 2. si autem.*

[*Itẽ ex concilio apud Vermerias.*]

PALEA. C. VI.

4 SI qua mulier in mortem mariti sui cum aliis consiliata sit, & ipse vir aliquem illorum se defendẽdo occiderit; si probare potest ille vir eam ream esse consilij, potest (vt nobis videtur) ipsam vxorem dimittere, β si voluerit, aliam ducere. Ipsa autem insidiatrix pœnitentiæ subiecta absque spe coniugij maneat.

1 Vide Alex. de Imperiam gl. in l. dubitãdum. colu. 4. C. vt quæ desunt aduoc. Idem tenet Inn. in c. veniens. de accusa.

1 3. q. 9. testes.

2 Vide const. nouam Synodi Trident. sess. 24. in de r. de refor. matrim. cap. 1.

3 Synt. 4. dist. 35.

4 Stor. libill. lib. 3. c. 10. Pan. l. 6. c. 4.

5 In Tribus 5. Burc. l. 9. c. 9. Ius. p. 8. c. 10. Panl. l. 7. c. 10.

1 Adhibetur

2 Et anathematizamus.] id est, separamus, sic exponit 2. q. 1. in primis. ibi, *si ad Malachitanã.* 37. q. 2. de cõiugali.

I quis viuente.] CASVS. Quidam vxorẽ alterius eo viuente cognouit. viro postea defuncto duxit eam in vxorem. Dicitur hic vt pœnitẽtiam agat, & retineat: nisi illa vel ille illũ occidisse notetur, vel nisi cõsanguinitas, vel alia iusta causa interuenerit. *Regula*, vtendi contracto matrimonio. *Actio criminalis*, i. affinitas cõtracta per crimen.

e ¶ *In proximo.*] factũ recitat. maior tamen est contra eum præsumptio ob hoc.

f ¶ *Regula.*] Contrahendi scilicet matrimoniũ, vt contrahatur cum illa. & quod dicit si expedierit, hoc ideo dicit si timeatur lapsus iuuenilis incontinentię: vt 33. q. 2. in adolescentia. sup. proxi. causa. quæst. 6. qui cõtra. sed illud ex rigore, illud ex misericordiæ dispensatione. vel hic de contracto, ibi de contrahendo matrimonio. vel hic de simplici, ibi vero de incestuoso adulterio, quod est grauius. 32. q. 7. §. sed illud.

g ¶ *Occidisse.*] Hoc ipso vt coniungerentur. aliud si casu; quia forte inimici sunt: vel ex alia causa: tũc ducere poterit vxorem eius. extra de conuer. infid. laudabilem. §. ad hoc. vbi etiam arguitur, quòd si ante baptismũ machinatus sit, post baptismum cum vxore defuncti non contrahat: ‖ & ita huiusmodi peccata non delentur in baptismo. Et not. quòd dicit occidisse. vnde nisi machinatus fuerit cum effectu, non impeditur α: puta si voluerit dare venenum, & non dederit. sed nec impeditur qui mortem viri ratam habet: dum

1 Adhibetur

2 Et anathematizamus.] id est, separamus, sic exponit 2. q. 1. in primis. ibi, *si ad Malachitanã.* 37. q. 2. de cõiugali.

I quis viuente.] CASVS. Quidam vxorẽ alterius eo viuente cognouit. viro postea defuncto duxit eam in vxorem. Dicitur hic vt pœnitẽtiam agat, & retineat: nisi illa vel ille illũ occidisse notetur, vel nisi cõsanguinitas, vel alia iusta causa interuenerit. *Regula*, vtendi contracto matrimonio. *Actio criminalis*, i. affinitas cõtracta per crimen.

e ¶ *In proximo.*] factũ recitat. maior tamen est contra eum præsumptio ob hoc.

f ¶ *Regula.*] Contrahendi scilicet matrimoniũ, vt contrahatur cum illa. & quod dicit si expedierit, hoc ideo dicit si timeatur lapsus iuuenilis incontinentię: vt 33. q. 2. in adolescentia. sup. proxi. causa. quæst. 6. qui cõtra. sed illud ex rigore, illud ex misericordiæ dispensatione. vel hic de contracto, ibi de contrahendo matrimonio. vel hic de simplici, ibi vero de incestuoso adulterio, quod est grauius. 32. q. 7. §. sed illud.

g ¶ *Occidisse.*] Hoc ipso vt coniungerentur. aliud si casu; quia forte inimici sunt: vel ex alia causa: tũc ducere poterit vxorem eius. extra de conuer. infid. laudabilem. §. ad hoc. vbi etiam arguitur, quòd si ante baptismũ machinatus sit, post baptismum cum vxore defuncti non contrahat: ‖ & ita huiusmodi peccata non delentur in baptismo. Et not. quòd dicit occidisse. vnde nisi machinatus fuerit cum effectu, non impeditur α: puta si voluerit dare venenum, & non dederit. sed nec impeditur qui mortem viri ratam habet: dum tamen non præcepit: licet aliàs in maleficiis retrotrahatur ratihabitio. ff. de vi & vi arm. idem. §. cum procurator. 27. quæst. 1. cap. 1.

h ¶ *Perpetuo.*] nisi fit iuuenis: vt 33. quæst. 2. in adolescentia. & cap. antiqui. & cap. interfectores. 35. quæst. 6. si duo.

I qua fuerit.] CASVS. Quædam viuente marito adulterata est cum quodam, quẽ mortuo marito in virum accepit. Dicitur in hoc ca. quòd debet agere pœnitẽtiam per quinquennium, & postea debet ad communionem admitti.

i ¶ *Si qua.*] aliàs est §. Respicit hic §. præcedẽtem. hic est subaudiendũ, vbi tria dixit. & ad ea tria introducit capitula.

k ¶ *Post quinquennij.*] sed nonne pro adulterio vij. annis debet pœnitere? Sic b, sed sunt arbitrariæ pœnitentiæ.

b Vt 33. q. 2. hoc ipsum.

SED OBIICIT. VR. Hæc est secunda pars quæst. in qua quæritur verũ sit peccatum contrahere secũdas nuptias. & est dicendum q̃ nõ: licet littera videatur aliter sonare. sed est exhortatio castitatis: non autẽ reprobatio nuptiarum. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictũ est supra in cap. si quis. quod aliquis potest ducere in vxorem quã prius polluit per adulterium: nisi vir vel mulier virum qui mortuꝰ est, occidisse notetur. Sed obiicit Grat. dicens, quòd Dauid machinatus est in mortem Uriæ, & Bethsabee vxorem eius cum qua prius adulteratus fuerit, in vxorem accepit. Sed ſtatim respondet dicens, q̃ multa permittebãtur in veteri testamento causa infirmitatis, quæ hodie non permittuntur: sicut libellꝰ repudij olim permittebatur, qui hodie prohibetur. quædẽ enim permisit Dominus causa infirmitatis, & sacramẽti futurorum: sicut permisit filiis Israel offerre animalia sibi in sacrificium, quæ in Aegypto consueuerant immolare dæmonibus, malens ea sibi offerri, quàm idolis: & vt essent illis sacramenta futurorum. Sic & Bethsabee permissa est duci in vxorem, non magis causa suæ infirmitatis p, quàm significationeq futurorum. Sed est alia ratio, qua vxor defuncti huic nubere non possit. Generaliter enim prohibentur viri & mulieres frequẽter matrimonia cõtrahere.

2. Reg. 11.

Deuter. 24. Matth. 19.

Leuit. 9.

Vnde in conuiuio secundarum nu-

n ¶ *Permittebatur.*] no. hanc permissionem comparatiuam esse. erat enim vtrumque malum: sed vnum minus, quod permisit, ne maius committeretur, scilicet homicidium. si. ſ. 33. q. 2. si quod verius.

o ¶ *Malens.*] 22. quæst. 1. considera.

p ¶ *Infirmitatis.*] quia non fuit peccatum Dauid suæ improbitatis æstus, sed vmbra mysterij. de pœnitent. distinct. 3. illud.

q ¶ *Significatione.*] vt de pœ. dist. 3. illud. ‖ Dauid enim interpretatur

‖ Matrimoniũ vtrum impediatur ob delictũ enormitatem.

‖ Matrimoniũ fuit inter Dauid & Bethsabee.

‖ Dauid Vrias & Bethsabee qualiter interpretantur.

manu fortis, id est, Christus, qui fortiter debellauit aereas potestates. Vrias, lux mea Deus. & significat diabolum, qui transfert se in angelum lucis: & etiam lucidus creatus fuit: quem etiam Deus superauit. ff. de pœniten. dist. 2. principium. 26. q. 5. nec. Bethsabee interpretatur puteus vij. & significat ecclesiam gentilium: quæ hausit dona septiformis gratiæ, & Christo copulata est: vt 32. quæst. 2. §. his ita, id est, cum prius adhæreret Uriæ, id est, diabolo per cultum idolatriæ.

ptiarum presbyteri interesse non debent: sicut in Neocæsariensi concilio, cap. 3. & 7. legitur.

¶ Hides, & conuersatio pœnitentiam breuiat eorum, qui frequenter ducunt vxores. C. VIII.

1 DE his, qui frequẽter vxores ducũt [2], & de his, quę sæpius nubunt, tempus [3] quidem pœnitẽtiæ his manifestum constitutum est; sed conuersatio, & fides eorum tempus abbreuiat.

2 Presbyterum vero conuiuio [α] secundarum nuptiarum interesse non debere [c]: maxime [β] cum præcipiatur secũdis nuptiis pœnitentiam tribuere: quis erit presbyter, qui propter conuiuium illis consentiat nuptiis?

Item Hieronymus contra Iouinianum, libro primo.

¶ Vt vitetur periculum fornicationis, secunda matrimonia concedantur. C. X.

QVomodo virginibus [i] ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excusabile facit, quod per se [k] non appetitur; ita ob eamdem fornicationem vitandam concedit viduis secunda matrimonia. Melius est enim licet alterum & tertium, vnum virum nosse, quàm plurimos: id est, tolerabilius est vni homini prostitutã esse, quàm multis. Siquidem & illa in Euangelio Ioannis Samaritana sextum se maritum habere dicens [l] arguitur à Domino, quòd non sit vir eius [m], vbi enim numerus [n] maritorum est; ibi vir, qui proprie vnus est, esse desinit. Vna costa à principio in vnam vxorem versa est. [& erunt, inquit, duo in carnem vnam] non tres [o], neque quattuor: alioqui iam non duo, sed plures. Primus [p] Lamech sanguinarius, & [q] homicida vnam carnem in duas diuisit vxores: fratricidium, & bigamiam eadem cataclysmi [2] deleuit. [b] pœna: de altero [c] septies [d]; de altero [e] septuagies septies [f] vindicatum est. Quãtum distat in numero [g]; tantũ & in crimine. Quàm sancta [h] sit bigamia; hinc ostenditur, quòd bigamus in clerum eligi non potest: & ideo Apostolus ad Timotheum [Vidua, inquit, eligatur non minor sexaginta annorũ; quæ fuerit vnius viri vxor.] Hoc omne præceptum de his est viduis, quæ ecclesiæ pascũtur eleemosynis: & idcirco ætas præscribitur, vt illæ tantum accipiãt pauperum [k] cibos; quæ iam laborare non possunt. Simulque considera, quòd quę duos habuit viros; etiam si anus est, & decrepita, & egens, ecclesiæ [l] stipes non meretur accipere. si autem panis illi tollitur eleemosynæ; quanto magis ille panis, qui de cœlo descendit; quem qui indigne comederit, reus erit violati corporis, & sanguinis Christi? Quamquàm [m] hæc testimonia, quæ supra posui, in quibus [n] viduis conceditur, vt, si velint, denuo nubant, quidam interpretantur super his viduis, quas amisis maritis sic inuenerit fides Christi.

Verum [o] hoc eum in exhortationem vidualis continentiæ, non in condemnationem secundarũ, & deinceps nuptiarum putamus dixisse: quas multorum auctoritatibus constat licitas esse, vt ex verbis eiusdem datur intelligi.

Ait enim ad Pammachium in Apologetico contra Iouinianum.

¶ Nec duæ, nec tres, nec deinceps nuptiæ sunt condemnandæ. C. XI.

1 APeriant, quęso, aures obtrectatores [p] mei, & videant me secundas, & tertias nuptias concessisse in Domino. Qui secundas, & tertias non damnauit; primum potui damnare matrimonium? *Idem ibidem.* [q] Non damno bigamos, immo nec trigamos [r], & si dici potest, octogamos. *Idem ibidem.* [q] Ego etiam nunc libera voce proclamo, non damnari in ecclesia bigamiam, immo nec trigamiam: & ita licere quinto, & sexto, & vltra, quomodo & secundo marito nubere.

Item Augustinus, libro 2. contra aduersarium legum, & prophetarum, cap. 11.

¶ Secunda coniugia, sicut & prima, licita esse probantur. C. XII.

2 DEus masculum, & feminam propagandi generis causa nuptiali castitate [s] cõiunxit: & secundas nuptias, quæ in vtroque [α] testamento permittuntur [t], licitas esse monstrauit.

α ¶ Vtroque.] *In originali est*, nouo quoque, *cuius veræ lectionis sunt vestigia in aliquot Gratiani exemplaribus. Habent enim*, vno quoque. *Ac certe de vetere testamento nulla erat dubitatio. Sed non est mutatum, quoniam auctor glossæ videtur legisse*, vtroque.

Idem super primam epistolam ad Corinthios. 3

¶ Eadem. C. XIII.

4 OVòd si dormierit [u] vir eius.] Non dicit, primus, vel secũdus, vel quotus: nec nobis definiendum est [v], quod non definit Apostolus. Vnde nec vllas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numerositatis auferre [β]. Dominus autem septẽuiram non damnauit [†x], nec dicit in resurrectione [y] non posse esse, sed tantum [Neque nubent, neque nubentur.] Vnde nec contra humanæ verecundiæ sensum audeo dicere, vt quoties voluerint, nubant; nec ex corde meo [z] quotaslibet nuptias condemnare. Quod dicitur vniuiræ, hoc & omni viduæ [Beatior autem erit, si sic permanserit.]

Gratianus retulit verba glossæ ordinariæ, ad cap. 7. primæ ad Corinthios ex Augustino, in libro de bono viduitatis, c. 12.

β ¶ Auferre.] *Antea erat*, inferre. *Emendatum est ex glossa, & B Augustino, cuius verba referunt ceteri collectores.*

Cataclysmi.] id est, diluuij. à cata, quod est circum; & elysma: quod est diffusio: quasi circumquaque diffusio.

Deleuit.] id est, puniuit. §. 24. q. 3. an non contra. sed hic narratur res prout gesta est: ibi mysterium. nam peccatũ Lamech designat peccatum humani generis: quod diluit salutifer aduentus Christi.

De altero.] id est, de peccato alterius, scilicet Cain.

Septies.] quia vindicta sumpta est de eo vsque ad Lamech septimum ad Adam, sextum ad Cain, vel quia punitus in septem generationibus suis, quæ in diluuio perierunt.

De altero.] id est, de peccato alterius: scilicet Lamech.

Septuagies septies.] quia Lamech in lxxvij. animabus fuit punitus q̃ processerunt de lumbis eius. Vel dic septies, id est, perfecte septuagies septies, id est, perfectius: iuxta illud: *O terq; quaterque beati*, id est, perfecte beati. Videtur ergo quòd magis peccauit Lamech quã Cain: quia magis punitus est: & q̃ peccatum Lamech grauius fuit vindicatũ, quia plura commisit; duo, scilicet homicidiũ, & adulterium. Cain, fratricidium tantum.

In numero.] pœnarũ, id est, maioritate.

Quàm sancta.] ironice hoc dicit. & loquitur de altera bigamia, de vera scilicet.

Eligatur.] non intelligas quòd debeat talis eligi in abbatissam. nam illa erit virgo lx. an. vt 20. quæst. 1. iuuencullas [a]. sed vt pascatur ab ecclesia.

Pauperum.] 81. distinct. cap. viduæ. & cap. sequenti.

Non meretur accipere.] nõ dicit non accipiat: nec dicit vt non detur; sed non meretur accipere: quia non datur ratione merendi. sed datur misericorditer ratione obsequij.

Quamquam.] hoc respicit principium cap. vbi conceditur viduis secũda matrimonia cõtrahere. Dicebant enim quidam, quòd illæ viduæ tantum poterant cõtrahere, quas mortuis maritis infidelib[b] fides iam viduas inueniebat, quæ scilicet iam factæ viduæ conuertebantur.

In quibus.] scilicet testimoniis.

VERVM. Hæc est 3. pars quæst. in qua probat quòd non sit peccatum contrahere secundas nuptias, & deinceps. Ioan. de Fant.

Verum.] magister hoc cap. intelligit de secundis nuptiis licitis [b]. sed competentius intelligitur de illicitis. aliter exemplum de Lamech non congrueret. quare tam aspera proponeret Hieronymus, cum auctoritate Apostoli licita sint, non video.

Periant.] CASVS. Quidã æmuli Hieronymum reprehẽdebant dicentes eum dãnare nuptias, & maxime secũdas. Quibus Hieronymus respondet dicens: si nuptias, maxime secundas concedo; qualiter damno matrimonium, vel primas nuptias? vnde libera voce proclamo, quòd nec etiam octauas nuptias condemno. Seq. c. patet.

Obtrectatores.] quia dicunt me damnare matrimonia.

Trigamos.] vt in Bro. lib. 9. ne quisquã. contra ibi dicitur, q̃ tertiã ducere non licet: vt in auth. quomo. opor. epis. §. si autem. coll. 1. sed illa correcta sunt: & sic per hanc dictionem, nuptiæ, non tantum primæ, sed etiam vlteriores nuptiæ designantur. Et sic est arg. contra. ff. de verb. sig. boues. §. 1. & ff. de leg. 3. fideicommissa. §. si quis decem.

Eus.] *Nuptiali castitate.*] Ergo castitas est inter coniugatos, quæ sancta dicitur. 30. distinct. §. hæc scripsinus. potest ergo eorũ concubitus dici castitas. arg. supra 31. distinct. Nicæna.

Permittuntur.] si ergo in veteri testamẽto permittũtur, quomodo dicitur Apostolus permisse? Dic, permisit, id est permissum esse ostendit, redigendo in scriptis, propter quosdam, qui dicebant ad vxorem non accedendum causa incontinentiæ.

Vòd si dormierit.] CASVS. In hoc c. primo ponuntur verba Apostoli. Secundo verba Aug. exponẽtis verba Apostoli. Vñ cum Apostolus non definiat de primo matrimonio, secundo vel tertio: Aug. nullas vult nuptias condẽnare, exẽplo Domini, qui septẽuiram non damnauit. sed licet secũdo cõtrahentes non damnẽtur: beatiores tamen erunt, quæ in castitate permanserint.

Quòd si dormierit.] verba Apostoli.

Nec nobis definiẽdum est.] hic arg. quòd non licet alicui definire, vel determinare, vel excipere quod canon non excipit, vel definit, vel determinat. arg. 19. dist. si Romanorũ. §. 27. q. 2. lex diuinæ. 23. q. 5. si nõ licet. & 16. q. 1. sunt nõnulli. & 2. q. 5. consuluisti. & 28. q. 1. idololatria. & 55. dist. si Euangelica. & §. 1. q. 3. saluator. & §. 22. q. 5. hoc videtur. Sed cõtra. arg. ff. de testi. l. quæsitum. ff. de consec. dist. 2. liquido. & intelligo, nõ licet iniuste & male cõtra rationem, & contra canonem. 33. quæst. 2. quos Deus.

Non damnauit.] cũ quæreretur ab eo cui deberet cõiungi. Et est arg. q̃ interrogando aliquis quid ponat: vt ff. de verb. obl. l. 1. §. si quis ita. supra eadem quomodo. ibi, *dicens*, &c. sed excipiendo non: vt ff. de except. non videtur. argum. contra. 22. quæst. 2. quæritur.

In resurrectione.] Sadducæi negantes resurrectionem futuram contra opinionem Pharisæorum qui eam credebant, id est homines futuros in eodem statu, dicebant scilicet quòd debebant commisceri sicut nunc faciunt, & quemlibet recepturum vxorem quam hic habuerat, vt Pharisæos confunderent, talem eis quæstionem fecerunt. Ecce aliqua habuit hic octo viros; cuius illorum erit vxor in iudicio? quam quęstionem soluere non potuerunt: quam cum postea Sadducæi proponerent Iesu, respondit: erratis nescientes scripturas: quia in resurrectione neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei?

Nec ex corde meo.] id est præter diuinæ scripturæ auctoritatem. quilibet enim debet probare quod dicit. non ex suo sensu mouere. 37. distinct. relatum.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

Vòd autem.] CASVS. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur, an aliqua nubere sit cogenda: & præcise dicendum est quòd non, vt in sequentibus cap. probatur: nisi forte fecerit sibi præiudicium per sponsalia de futuro sponte contracta: tunc enim prius est admonenda, & postea aliquantulum cogenda: vt dicit Hug.

‖ Nubere non est aliqua cogenda.
t C. 39. ad c. 7. Iuo p. 8. c. 19.

a ¶ *Quòd autem.*] ‖ hic quæritur an aliqua sit cogenda nubere: & respondendū est q̄ non: quia in matrimonio animus debet gaudere plena libertate: vt extra de spō. cum locum. immo etiam licet culpa alicuius præcesserit metum, tamē ille metus excusat eū à matrimonio: vt extra cap. veniēs. si autē quis desponsauit aliquam, bene est cogēdus, vt ducat eam, vt extra de spon. ex litteris. in casu tamen sub alternatione cogetur: s. vt vel ducat eam, vel intret religionem: vt extra de conuer. cōiug. ex publico. non obstat quod legitur extra de spō. requisiuit. vbi dicitur, potius est monenda quàm cogēda: expone, potius. id est prius. De hoc plene not. 27. q. q. 2. §. sed concedatur.

2 Sent. 4. dist. 29. Iuo p. 8. c. 21. Pan. l. 6. c. 108.

SI verum.] CASVS Hug. sic ponit hunc casum. Rainaldus petebat filiā Iordani tāquam sibi desponsatam. Iordanus vero denegabat illā ei, allegans coactionem, & dicēs se coactum desponsasse illā ei inuitam & renitentē. Mandat ergo Vrbanus, quòd si Iordanus & filia volūt consentire, faltem nunc perficiatur matrimoniū. Si noluit, legatus suus audiat causam inter eos: & si Iordanus pbauerit exceptionem probationis, & Rainaldus nihil replicauerit vnde elidat exceptio Iordani, absoluatur filia Iordani, & habeat licentiam nubendi cui vult. Pleni[9] & melius ponit casum Hug. quàm Benenen. Sed tamen Beneuē. in fi. casus sui addidit, delato iureiurando ipsi Iordano: quod H. prætermisit.

† al. Iordano

b ¶ *Coactus.*] hoc non releuat eum, si filia consensisset.

c ¶ *Infantulam.*] hoc sufficeret vt nihil actum videretur, si illa esset infantula, id est intra septenniū. sed hac de causa Papa nō procedit, immo credo quòd ponatur infantula, pro puella.

3 Extra de despō. impub. c. 1.

d ¶ *Temperamus.*] hoc ideo dicit, quia ille raptor erat: & ideo de iure eam habere non poterat 8. arg. 36. q. 2. placuit. hunc rigorem temperat hic Papa.

8 Subā. poterat ergo Papa præcipere vt amplius in hoc facto non procederet. sed hunc rigorem, &c. vt sequitur. Hug.

e ¶ *Voluerit.*] arg. quod de iure factum non est, per sequentem consensum posse legitimari & cōfirmari. Et est arg. q̄ ratihabitio retrotrahitur, & confirmat quod prius illegitime factum erat. arg. 16. q. 1. c. vlt.

b Arg. contra extra de test. in litteris q̄ dic vt no. 14. q. 2. in summa. in fine.

f ¶ *Quod impediat.*] intentionem Iordanis, vt si probaret eos postea consensisse, patrem scilicet, & filiam.

g ¶ *Ab ipso.*] arg. quòd testes de domo prodeuntes recipiuntur. sed hoc fit in matrimonio. 35. q. 6. videtur. palea est.

g ¶ *Ab ipso.*] i. ex parte eius b. debet enim per testes probare excepti-

QVÆSTIO II.

1 *VÒd autē a aliqua non sit cogēda nubere alicui, Ambrosius testatur super epistolam primam ad Corinthios.* [*Nubat, cui vult: tantum in Domino:*] *id est, quem sibi aptum putauerit, illi nubat: quia iniuitæ nuptiæ solent malos prouētus habere.* [*Tātum autem in Domino.*] *Hoc est, vt sine suspicione turpitudinis, nubat, & viro suæ religionis nubat.*

Item iudicium Vrbani Papæ.

¶ Iuramento patris non cogitur puella nubere, cui numquam assensum adhibuit. C. I.

2 SI verum esse cōstiterit, quòd nobis legati Iordanis† principis retulerunt, scilicet, quòd ipse coactus b, & dolens filiam suam infantulam c nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non assentientibus, sed valde dolentibus matre, & parentela, Rainaldo Rodelā† filio desponsauerit; quoniam canonum, & legum auctoritas talia sponsalia (vt infra ostenditur) non approbat, ne ignorantibus leges, & canones, nimis durū, quod dicimus, videatur; ita sententiam temperamus d, vt si princeps cum filiæ, matris, & parentelæ assensu id, quod cœptum est, perficere voluerit e, concedamus. Sin autem; legatus noster vtrasque partes audiat: & si nihil fuerit ex parte supradicti Rainaldi amplius, quod impediat f; ab ipso g Iordane h sacramentum, quòd ita constent hæc, vt dicta sunt, accipiat: & nos canonum, ac legum scita sequentes, deinceps nō prohibemus, quin alij viro, si voluerit, prædicta i filia eius nubat: tantum in Domino.

† al. Ridelā

[*Econtra Hormisda Papa scribit Eusebio episcopo.*]

PALEA C. II.

3 TVa sanctitas nos requisiuit, frater venerande, de filio adulto, quem pater matrimonium contrahere vult, si sine voluntate filij adulti facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non cōsentit filius, fieri non posse. Potest autem de filio nondum adulto, voluntas cuius nondum discerni potest, pater eum, cui vult, in matrimonium tradere: & postquam filius peruenerit ad perfectam ætatē, omnino obseruare, & adimplere debet. Hoc ab omnibus orthodoxę fidei cultoribus, sancitum à nobis tenendum mandamus.

3 Extra de despō. impub. c. 1.

¶ *Palea hæc in Decretalibus est cap. primum. tit. de despons. impub. & in vulgatis quidem citatur ex Honorio: sed in prima Decretalium collectione, ex Hormisda, vt hic.*

Item Vrbanus secundus Sanctio α regi Aragonum.

α ¶ Sanctio.] *Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, Pannormia, & historiis regum Aragonum. Nam antea erat,* Sacratio.

¶ Quorum vnum futurum est corpus, vnus debet esse & animus: quapropter ideo nulla est inuita copulanda ratio. C. III.

4 DE neptis tuæ coniugio, quam te cuidā militi daturum necessitatis † instante articulo sub fidei pollicitatione firmasti, hoc æquitate dictante decernimus, vt si illa virum illum omnino, vt dicitur, tenuit, & in eadem voluntatis auctoritate persistit i, vt viro illi prorsus se deneget nuptura; nequaquam eam inuitam, & renitētem eiusdem viri cogas coniugio sociari. Quorū enim vnum corpus est; vnus debet esse & animus: ne forte virgo, cum fuerit alicui inuita copulata, contra Domini, Apostolique præceptū, aut reatum diffidij m, aut crimen fornicationis incurrat. Cuius videlicet peccati malum in eum redundare constat, qui eam coniunxit inuitam. Quod pari tenore de viro etiam est sentiendum.

4 Iuo p. 8. c. 22. Pan. l. 6. c. 107.

† al. Iordani

‖ Dicunt duæ causæ, cum nō desit consensus puellæ, & desit consensus parentum. & placuerat de utili. sect.

Item Nicolaus Radoaldo Portuensi, & Ioanni Ficolensi episcopis.

¶ Non licet deferere virum, quam præmissis dotibus & publica attestatione duxit vxorem. C. IIII.

5 LOtharius rex (in cōmonitorio α o) professus est, Gualdradam se à patre accepisse, & sororem postmodum admisisse Huberti. Vbi primum diligenti inuestigatione inquirite: & si eumdem gloriosum regem prædictā Gualdradam præmissis dotibus, coram testibus secundum legem d, & ritum, quo nuptiæ celebrari solent, per omnia inueneritis accepisse, & publica manifestatiōe eadē Gualdrada in matrimonium ipsius admissa est; testat, vt perscrutemini b, cur illa repudiata sit, vel filia c Bosonis admissa. Sed quia idem gloriosus rex metu Thiebergam admisisse se dicit; metu vnius hominis tantus rex non debuit contra diuinum præceptum in immane præcipitium mergi. In hoc certe se magis reprehibilem k ostendit, in quo amorem Dei, amori mundi postposuit: cum ß nec etiam occisores corporis sint timendi e, contra iustitiam hominem impellentes. Nihil itaq; vobis aliud præcipimus, manifestatione sua eodem rege conuicto f, nisi vt secundum canonicam auctoritatē nostra vice freti causam illius definiatis. Si vero minime probatum fuerit Gualdradam fuisse vxorē legitimam, neque nuptiis secundū morem celebratis, per benedictionem g scilicet sacerdotis, filio nostro Lothario extitisse coniunctam; suggerite illi, vt nō molestē ferat legitimam sibi (si ipsa innocens h apparuerit) reconciliari vxorem. *& infra.*

5 Iuo p. 8. c. 23. 24.

¶ Præterea vos scire volo: quia præfata Thieberga Apostolicam sedem bis, & ter appellauit i: & se à præfato glorioso rege questa est iniuste fuisse deiectam, & vi coactam falsum contra se composuisse piaculum. Nam eo tempore ad Apostolicam sedem libellum appellationis suæ misit: in quo non quidem adhuc confessam, sed vt contra se falsum diceret crimen, cogi sese innotuit k. insuper subiungens. [Quòd si amplius compulsa fuero, scitote non veritate, sed timore mortis, & euadēdi studio (quia aliter non possum) quod voluerint, dicam. Vos tamen memores estote mei hæc vobis insinuantis.] Vnde vobis præcipimus,

[Confessio facta in instrumento an præiudicet.

1 ¶ *Violentiam.*] arg. q̄ confessio facta metu vel vi, nulli præiudicat. 22. quæst. 4. inter cetera. s. 15. quæst. 6. cap. 1. s. dist. 50. presbyteros. 1. q. 1. constat. 20. q. 3 præsens. 3. 7. q. 1. omnes qui. arg. 11. q. 3. quisquis.

m ¶ *Renouetis.*] argumen. quòd idem est iudicium appellationis, & causæ principalis. arg. 2. q. 6. omnis oppressus. contra. 2. quæst. 6. si quis episcopus. arg. contra 6. quæst. 4. Osius contra.

VÒd autem.] CASVS. Hic ponitur tertia quæst. qua quæritur, an filij post sponsionem parētum possint cum aliis contrahere. Et dicēdum est, quod si filij sponsalibus cōsensissent post septennium, valent & tenent: nec ab eis recedere debent: vt 27. q. 2. desponsatā. si tamē contraxerint per verba de præsenti cum aliis, matrimonium tenebit cum illis: vt 27. quæst. 2. §. sed aliud.

‖ Filij verum possunt contrahere sponsione post facta cum aliis contrahere.

n ¶ *Quòd autem.*] hic intitulat tertia quæstio, an scilicet filij post sponsionem paterna possint cum aliis contrahere. & quidē si sponsalibus consensissent filij post septennium, non licet aliis nubere. 27. q. 2. per totum. si tamen nupserint, tenet matrimonium. extra de spon. duobus. Si vero filij non consenserint, vel sunt intra septennium, non habent necessario sponsalibus stare: nec illa sponsalia tenent. 30. q. 2. cap. vnico. consulitur tamen filiis, vt stent illis sponsalibus, extra de desponsa. impu. tua. aliàs nō obligat filium sponsio paterna. ff. de verb. obliga. stipulatio ista.

¶ *I qui parētes.*] CASVS. Dicitur in hoc ca. q̄ si parentes contraxerint sponsalia filiorum iuramēto interposito, & fidem fallant; per triennium à cōmunione priuentur. si vero filij non volunt cōtrahere, excusati erunt parentes, licet filiis contradicant, si autem parentibus consentiant in crimine, pœna superiori punientur. *Excusati*, quo ad ecclesiā, & non quo ad Deum. Sequens §. pater. *Illorum*, scilicet filiorū parētum.

o ¶ *Si qui parentes.*] pro nuptiis filiorum fidem præstantes, & de consensu filiorum.

p ¶ *Fregerint.*] non copulando eos sicut iurauerunt de consensu filiorum.

q ¶ *Non fuerint.*] quia copulari volūt inter se, & non obstante voluntate parentum.

r ¶ *Deprehēsi.*] videtur hic, quòd si ambo parentes vellent se absoluere, non possent: quod concedit H. sed ob. extra de spon. præterea. H. dicit Alexandrum ibi non p̄aliter sed magistraliter respondisse. Tu pores resoluere plura'e in singulare. Ille enim punitur per quem stat quòd non consummatur matrimonium: vt extra de sponsal. duo. duobus.

s ¶ *Excusati.*] quo ad pœnam ecclesiæ, non quo ad reatum, ex quo enim operam dederunt ne filij copularentur, peccauerunt mortaliter.

1 Iuo p. 8. cap. 46.

c Licet parentes noluerint, qui iurauerūt. Hug.

‖ Similes aliquando reperiuntur &c.

a ¶ *Secundum legem.*] ‖ tenetur ergo probare etiam solennitates contra regulam communem, qua dicitur, semper præsumitur omnia solenniter acta, vt instit. de fideiuss. §. vlt. extra de senten. & re iud. sicut. sic cum aliquis dicit se emisse à pupillo, ‖ robabit q̄ tutore auctore emerit: vt ff. de pub. ac. quæcūque. §. vlt. nā ex quo allegabat se primo duxisse Gualdradā: quomodo hoc probaret nisi publice eā duxisset: cum clandestina matrimonia non possint probari. 30. q. 5. §. sed obiicitur? credo q̄ ideo grauabatur, quia infinitæ p̄sumptiones erant contra ipsum: quod suffecisset.

b ¶ *Perscrutemini.*] hic in notorio admittitur probatio in contrarium, arg. extra de elect. bonæ.

c ¶ *Filia.*] Thieberga, scilicet quę filia erat Bosonis, & priuigna Engeltrudæ: vt 3. q. 4. c. vlt. & 11. q. 3. Tengualdum.

d ¶ *Reprehensibilem.*] ‖ Arg. quòd qui turpitudinem suam allegat, non est audiēdus. C. de reuo. do. cū prosit earis. & C. de transact. transactione finita. ext. de do. inter a. Item est hic arg. q̄ propter paruitatem personæ non præsumitur metus illatus. fic aliàs propter publicum locū non præsumitur quis metum passus in vrbe: vt ff. quod metus cau. non est.

‖ Impudenter allegans audita debent.

Littera de effectu tenoris & de præscript. tit. tio. & de consuet. ex tenore.

e ¶ *Timendi.*] quia potius omnia mala debemus tolerare, quàm malo consentire: vt 32. q. 5. ita ne.

f ¶ *Conuicto.*] ‖ videtur ergo q̄ confessio, quam fecit quis in instrumēto, p̄iudicet ei, vt extra de præsum. illud. & ext. de transact. quāto. arg. contra. C. de probat. nō epistolis. Item argu. q̄ confessio ext. ius facta præiudicet, vt de excep. pla. quàm sit graue. sed dic q̄ perstitit in hac cōfessione etiam cum ventū fuit ad iudicium: & ideo sibi præiudicauit.

[Confessio facta in instrumento an præiudicet.

g ¶ *Per benedictionē.*] arg. quòd si quis publice aliquam duxerit, & dicat se prius duxisse aliam: teneatur probare q̄ cū omni solennitate dotis & benedictiōis eā duxerit.

h ¶ *Innocens.*] maximē nam si ipsa fornicata fuisset, hoc tamē nō posset ei obiicere. Lotharius: cū & ipse esset notorius adulter b. 2. q. 1. scelus. ext. de diuor. gaudem. & ca. significasti. Vel dic cū H. q̄ hic parcitur regis verecundiæ.

Item videtur quòd possint. 6. qua distinct. C. ad fi. & in auth. quomodo & quando. c. 1. & 2. Appellare licet.

i ¶ *Appellauit.*] ‖ arg. quòd ter potest appellari in eodem negotio. sic extra de appel. directe 2. quæst. 6. omnis oppressus. licet. arg. contra 2. q. 6. si quis in quacumque. Sed potest dici quòd pluries appellauit, id est pluries vocem appellationis emisit, vt extra de testit. cum tu fili.

Metus protrahit ser. 3 to tabilionem perseuerantem.

k ¶ *Innotuit.*] not. ‖ q̄ per præcedentem protestationem probatur sequens metus, vt extra quod metus cau. per latum. sed non per sequentem: vt C. eod. l. metum. tamen etsi non fuisset protestata, nihilominus admitteretur ad probandum metum: vt 15. quæst. 6. cap. 1.

l ¶ *In commonitorio.*] arg. q̄ confessio facta metu vel vi, nulli præiudicat. 22. quæst. 4. inter cetera. s. 15. quæst. 6. cap. 1. s. dist. 50. presbyteros. 1. q. 1. constat. 20. q. 3 præsens. 3. 7. q. 1. omnes qui. arg. 11. q. 3. quisquis.

m ¶ *Renouetis.*] argumen. quòd idem est iudicium appellationis, & causæ principalis. arg. 2. q. 6. omnis oppressus. contra. 2. quæst. 6. si quis episcopus. arg. contra 6. quæst. 4. Osius contra.

VÒd autem.] CASVS. Hic ponitur tertia quæst. qua quæritur, an filij post sponsionem parētum possint cum aliis contrahere. Et dicēdum est, quod si filij sponsalibus cōsensissent post septennium, valent & tenent: nec ab eis recedere debent: vt 27. q. 2. desponsatā. si tamē contraxerint per verba de præsenti cum aliis, matrimonium tenebit cum illis: vt 27. quæst. 2. §. sed aliud.

‖ Filij verum possunt contrahere sponsione post facta cum aliis contrahere.

n ¶ *Quòd autem.*] hic intitulat tertia quæstio, an scilicet filij post sponsionem paterna possint cum aliis contrahere. & quidē si sponsalibus consensissent filij post septennium, non licet aliis nubere. 27. q. 2. per totum. si tamen nupserint, tenet matrimonium. extra de spon. duobus. Si vero filij non consenserint, vel sunt intra septennium, non habent necessario sponsalibus stare: nec illa sponsalia tenent. 30. q. 2. cap. vnico. consulitur tamen filiis, vt stent illis sponsalibus, extra de desponsa. impu. tua. aliàs nō obligat filium sponsio paterna. ff. de verb. obliga. stipulatio ista.

¶ *I qui parētes.*] CASVS. Dicitur in hoc ca. q̄ si parentes contraxerint sponsalia filiorum iuramēto interposito, & fidem fallant; per triennium à cōmunione priuentur. si vero filij non volunt cōtrahere, excusati erunt parentes, licet filiis contradicant, si autem parentibus consentiant in crimine, pœna superiori punientur. *Excusati*, quo ad ecclesiā, & non quo ad Deum. Sequens §. pater. *Illorum*, scilicet filiorū parētum.

o ¶ *Si qui parentes.*] pro nuptiis filiorum fidem præstantes, & de consensu filiorum.

p ¶ *Fregerint.*] non copulando eos sicut iurauerunt de consensu filiorum.

1 Iuo p. 8. cap. 46.

q ¶ *Non fuerint.*] quia copulari volūt inter se, & non obstante voluntate parentum.

r ¶ *Deprehēsi.*] videtur hic, quòd si ambo parentes vellent se absoluere, non possent: quod concedit H. sed ob. extra de spon. præterea. H. dicit Alexandrum ibi non p̄aliter sed magistraliter respondisse. Tu pores resoluere plura'e in singulare. Ille enim punitur per quem stat quòd non consummatur matrimonium: vt extra de sponsal. duo. duobus.

c Licet parentes noluerint, qui iurauerūt. Hug.

s ¶ *Excusati.*] quo ad pœnam ecclesiæ, non quo ad reatum, ex quo enim operam dederunt ne filij copularentur, peccauerunt mortaliter.

arg.de pœn.dist.1.si cui.& vere excusati debent esse quo ad pœnã, ex quo factum eorum per alios repræsentatur; quia si teneor aliquid facere,& alter id faciat etiam sine mandato meo,hoc mihi prodest:vt ff. de verb.oblig.l.cum seruus.Nam si mihi das pecuniam vt seruum manumittam,& alius eum manumittat; hoc sufficit mihi,vt ibi a.

a Si sic soluis creditori meo, in unde inter ne li beras.ff. de negot gest.l.solutendi.

a ¶ *Consentiendo.*] dicunt autem quidã quòd parentes possunt soluere sponsalia filiorum: sicut possunt etiã sacramentum.§.22.quæst.5. pueri. quod nego:qa ætas præfixa est, intra quam non potest puer iurare.

b ¶ *Ecce.*] immo & si sine eorum cõsensu contrahunt; dare debent operam parentes.extra de despon. impu.cap.1.

Vidã vir.] In præcedẽti cã tractatũ est qualiter sibi aliquis copulare illã in matrimoniũ possit vel non possit, quam prius polluit per adulterium. Sed quia meretrix parũ distat ab adultera: ideo Gratian. subnectit hanc causam 32.incontinenti,in qua ostẽdit vtrũ meretrix possit duci vel nõ duci in matrimoniũ: & qualiter adultera post pœnitẽtiam viro valeat reconciliari. Adiungit etiã de duplici institutione matrimonij:& de his qui vel q̃ aborsum procurant. Vt autem hoc & alia faciat cõpetẽtius, præmittit thema de quo octo elicit qstiones. Cãsus autẽ thematis patet.

c ¶ *Quidã vir.*] ostensum est quando & quis ducere possit eã quam per adulterium polluit. in hac causa vult ostendere vtrum meretricem quis debeat ducere: & si ducta fuerit an sit vxor appellãda.adiũgit etiam de duplici institutione matrimonij, & de his q̃ aborsum procurant. Vt autem hæc & alia,&c. b

b Vel sic. expediuit se de impedimẽtis, s. adulterij & violentiæ:supponit de impedimento sterilitatis, vt autem,&c. secũdum Ioan. de Fant.

‖ Originarij q. dicuntur.

d ¶ *Originarij.*] id est, ‖ serui, vt patebit in sequentibus tamen originarios non dico seruos nec adscriptitios. Ioan.

Vòd autem.] Hæc q. diuidit in quatuor partes. In prima probat p quatuor auctoritates sãctorũ patrũ, q̃ nullus debet ducere meretricem antequã pœniteat: quia etiam vxorem adulteram tenere non debet: quia patronus esset turpitudinis.Secũda ibi,*Subauditur.*Tertia ibi,*Econtra vero.*Quarta ibi,*Cum ergo.* Ioan.de Fant.

Casvs. Hic intitulatur prima q. qua quæritur an aliquis possit ducere meretricem. Et dicendum est quòd sic, si spes est de correctione: tamen siue spes sit de correctione,siue non,tenet matrimonium: vt ȝ.e. si quis.G.tamen pro vtraque parte allegat.Casus.§.cum seq.c. patet.

‖ Meretrix potest duci.

d ¶ *Quòd autem.*] Hic depingitur prima q. ‖ an scilicet quis ducere possit meretricem:& est dicẽdum q̃ sic,si spes habetur de eius correctione:vt ȝ.c.vlt.& extra de eo qui du. in ma. significasti. immo meretur qui eam ducit.extra de spon.inter opera. sed si non habetur spes de ea,forte non licite ducitur:tenet tamen matrimonium cum ead.infra. ea.q.si quis vxorem.allegat tamen prius magister quòd duci non possit:quia ex quo iam ducta est,dimittenda.est si forniceturvt ȝ.e.c.1. 2.& 3.ergo à maiori non est de nouo duce.ndahoc arg. habes extra de iureiur.quemadmodum,potius est arg. à destructione consequentis.

rentes. Si vero in eodem fuerint vitio, & polluerint se consentiendo ȝsuperior sententia seruetur. 10

y ¶ Non fuerint.] *In originali legitur sine negatione, itemque apud Iuonem, à quo præterea abest dictio,illo, sicque habet,* in graui crimine fuerint deprehensi.

Ecce ¶ *quòd non licet parentibus sponsalia filiorum suorum frangere. Verum hoc de illis intelligendum est, quæ illorum consensu contrahuntur.* 20

CAVSA XXXII.

Vidam virẽ, cum non haberet vxorem, quandã meretricẽ sibi ci iugio copulauit, quæ erat sterilis, neptis ingenui, filia originarij: quam cũ pater alij vellet tradere, huic auus eam copulauit, causa solius incontinentiæ. Deinde hic pœnitẽtia ductus,ex ancilla propria filios sibi quærere cœpit. Postea de adulterio conuictus,& punitus quemdam rogauit,vt vi vxorem opprimeret suã, vt sic eam dimittere posset: quo facto quamdam infidelem sibi copulauit,ea tamen conditione, vt ad Christianam religionem transiret. 30 40

Hic primum quæritur,an meretrix licite ducatur in vxorem.

Secundo, an ea, quæ causa incontinentiæ ducitur, sit coniunx appellãda.

Tertio,cuius arbitriũ aliqua sequatur,an liberi aui,an originarij patris.

Quarto, si viuente vxore liceat alicui filios ex ancilla quærere. 50

Quinto,si ea, quæ vim patitur, pudicitiam amittere comprobetur.

Sexto, si adulter adulteram possit dimittere.

Septimo, si viuente dimissa,aliam possit accipere.

Octauo, si infidelem sub præmissa 60 *cõditione liceat alicui fidelium in coniugem ducere.*

Icut.] ¶ *Patronus.*] ‖ hoc intelligo cum ipsa non vult agere pœnitentiam:vt extra de adulte. si vir. Item hoc intellige cum notorium est vxoris adulterium:nec iam ignorantiam suam obiũbrare potest maritus.C.de adulte.sine metu.arg.ff.de adult.mariti.ȝ.34.q.2.ego, palea est.tunc enim leno præsumitur, & de lenocinio accusatur ȝ.ead. crimẽ. non tamen tenetur hoc casu dimittere eã, sed denuntiare debet eius crimẽ ad pœnitentiam: siue occultũ sit siue notoriũ eius crimẽ,dum tamen probare possit.Et no.q̃ in omnibus istis c. non dicitur q̃ eã debeat expellere, vel debitũ denegare:sed ficut dixi,denũciabit ecclesiæ crimen eius,& aget ad hoc vt illa pœniteat: vel agat si vult ad separationẽ tori. Nũquid ergo añ sententiam ecclesiæ,tenetur ei reddere debitũ? H.dicit q̃ sic: quia numquam factum ipsum (vt dixit) sed sententia priuat aliquẽ iure petendi debitũ. Et est ar.pro eo.extra vt li.pẽ.laudabilem.8. q.4. nonne.15.q.vlt. c.vlt.33. q. 2. fœculares. 35. q. 6. multorũ. & satis hoc probabile videtur: quia non debet facere præiudiciũ marito, si requisitus cognoscat talẽ vxorem, vt postea non possit ipsam accusare: quia tunc potius cognoscitur ab vxore,quàm cognoscat vxorem. Alij contrarium dicunt.Ego consulo q̃ non reddat nisi ad mandatum ecclesiæ,ne videatur approbare mores eius: vt ff.de adult.si vxor in fin. Hoc autẽ certũ est,quòd expellere eã nõ debet à sede sua si notorium sit eius crimen:vt ext. de diuor. porro. nisi publice moraretur cũ adultero, vel nisi ipsa conuicta sit per sententiam : vel confessa sit crimen in iudicio : vt ȝ.ea.de Benedicto.& extra de adult.intellexim⁹. & extra de diuor. significasti. quod autẽ in hoc c.dicitur. videt esse correctũ vt C.de adul.auth. sed hodie. vbi dicitur q̃ damnatam de adulterio possun⁹ resumere intra biẽnium:vt ȝ.e.quod autem,&c.fe.sed illud cum spes est de correctione eius.infra ead.cap.vlt.

1 Matres ita posit vxorem criminosam relinquere vel an debeat: ei accusare.

1 Sent.4.dist. 35. Ino p.8.c.qq. Pann.l.5.col.

g *Qui crimẽ celat.*] hoc verbum vitium notat,aliud est celare: aliud non indicare c. ff. de furt. qui vas. §. primo.

c Vt ȝ. eccles. proxi. & c.f. quis.

Dixit Dominus.] Probat Hieronymus in hoc c. auctoritate Euangelica, quòd vir non debet dimittere vxorẽ suam nisi causa fornicationis.sed probata fornicatione per testes,vel violẽta pro vera causa dimittatur,tamen viua ea,alia non superducatur.

h ¶ *Dimiserit.*] quod supple non licet.

i ¶ *Vincat.*] id est, liget & impediat affectum, vt vxor etiam si velit de iure non possit exigere debitum à viro,idem est de viro. Vel vincit affectum vxoris,id est superat & remouet affectum, qui debetur vxori:& sunt hæc verba sumpta ex l.C.de repu.l.1.

k ¶ *Suspicio.*] hic videntur excipi duæ causæ dimittendi vxorem: in Euangelio tantum excipitur vna:‖sed quod hic dicit, vel suspicio fornicationis,id est manifesta vxorem dimittendam.

‖ Fornicationis suspicio an sufficiat vxorem dimittendam.

2 Dixit Dominus in Euangelio[Quicumque dimiserit vxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.] Sola fornicatio est, quæ vxoris vincat affectum: immo, cum illa vnam carnem in aliam diuiserit, & se fornicatione separauerit à marito ; non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura. [Qui adulteram tenet, stultus, & impius est.] 3 Vbicumque est igitur fornicatio, vel fornicationis suspicio ; libere vxor dimittitur, Et quia poterat accidere, vt aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret ; sic priorem dimittere iu-

2 Isidorus & ecclesiastici. ff. l. 1. c. 13. Sent. ibidem. Ino p.8.c.qq. Pann.l.7.c.7. *Matth.* 19.

Prou. 18.

3 Glossa ord. ad eumdem cum Matt. in conc. Foro Iuliensi,can. al. &

QVÆSTIO PRIMA.

Vòd autem meretrix in cõiugẽ duci non debeat, multis auctoritatibus, & rationibus probatur. Iita enim quæ adulterij rea conuincitur, nisi post per actam pœnitentiam, in cõiugij consortio retineri non debet. Vnde Ioannes Chrysostomus, [*id est auctor operis imperfecti homilia 32.ait super Matthæum, cap.*19.]

¶ [illegible]

Icut crudelis est, & iniquus, qui castam dimittit; sic fatuus est, & iniustus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eius est, qui crimen celat vxoris.

Item Hieronymus in comm.ad cap. 19. *Matthæi.*

¶ [illegible]

1 Sent. 4. dist. 35. Ino p.8.c.qq. Pann.l.5.col.

Idem in epistola Pauli ad Corinthios 1.c.6. [*in glossa ordinaria.*]

¶ [illegible]

1 Ino p.1. ca. 4.

N coniugio quis positus quæcumque peccata fecerit, non propriam infuscant coniugem:sed fornicatio vxorem coinquinat: vt iam non sit viro suo licita b, sed quasi adultera.

Item Ioannes Chrysostomus.

¶ [illegible]

1 Adde de male prohibit. adulterium arg.ff.de Rap. Cel.l.5.& Rin. 2.qq.6.sin. Lapod uit. & Lapine quia in c.1.ff. de pub. fudicio epist.

2 Adulterium quæ fœmina multos commisceo adulterio. not. in fpond Alexandrum. & auctore.fed bene. C. de nupt.

I Vxorem habentem per adulterium per ei iniuriam quidi debitũ.

Si quis vxorem suam inuenerit adulterã a, & postea deinceps placaerit habere eam in matrimonio; duobus annis pœniteat,ideo quia cum adultera commistus sit, quæ adhuc crimine suo non est purgata:aut abstineat se à matrimonio eius, donec expleatur satisfactio criminis pœnitentiæ fuæ:ideo, quia post satisfactionem pœnitentiæ non meretur vocari adultera. Similiter, si virum suum vxor inuenerit adulterum; non ad imparia iudicatur.

Caput hoc non est inuentum apud B Ioãnem Chrysostomum. Et videtur canon alicuius concilij aut pœnitẽtialis Simile quid dam habetur in concilio Nannetensi. c. 12.

Subauditur[b]*,nisi ab adulterio mulier recedere voluerit: quo casu vxorem suam vir recipere potest, nullum periculum ei illaturus.*

Vnde Pelagius Papa Melleo ‖ *subdiacono.*

‖ Adulteretur

Vxorem habentem per adulterium per ei iniuriam quidi debitũ.

1 Adulterium quæ fœmina multos commisceo adulterio. not. in fpond Alexandrum. & auctore.fed bene. C. de nupt.

c Vt ȝ. eccles. proxi. & c.f. quis.

Si quis vxorem suam scit adulteram, & non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere : tribus annis pœniteat: & quamdiu α pœnitet,abstineat se ab illa.

α Et quamdiu pœnitet.] *In plerisque vetustis est*, & quamdiu illa pœnitet.

Item Augustinus ad Pollentium de adulteriis coniugij, libro. 2. *capit.*6.

Vxor à viro separata sub qua cautione eã ei restituẽda.

‖ Cautiõis nomẽ per se positum nudam promissionẽ designat.

d Vbi de hoc & extra de pœn. ca.vlt.in gl 2. & extra vt lit. non conteſt. quoniam §.in aliis. in gl. ex eo,&c.

dimittitur propter suspicionem fornicationis,vt hic,& in authen. vt li. mã.& auiæ.§.pe.coll.8.vnde pro eodem reputatur fornicatio, & fornicationis suspicio: nam probata suspicione, probata est fornicatio, quid enim si timeat venter incognitæ à viro suo, nonne certa erit fornicationis suspicio? 2. q. 1. si peccauerit a. Vel si vir aliquot annis permanserit in expeditione, & rediens inueniat puerum anniculum. ff.de his qui sunt sui vel alie. iur. filium? Gan. dixit Hieron. male excepisse hic duas causas dimisionis. Sed huic capitu. obstat 2. quæstio. 1. multi. & quæst. 2. in scri turis. & 6.quæst.1. oues. in quibus dicitur, quod omnis suspicio potius est repellenda quàm probanda. Sed distingue triplicem suspicionem,probabilem, temerariam, & violentam,vt dixi 2. q. 1. c.1. hic ergo de violenta suspicione loquitur. Sed quæro si contra mulierem probata sit violenta suspicio:an ipsa admittatur quod probet in contrarium? Argu. quod sic.35.q.3.extraordinaria, vbi contra violentissimam probationem admittitur probatio,immo etiam simplex iuramentum. Respon. quod bene admittitur probatio per testes, sed non per simplex iuramentum, vt ȝ. 27.quæstio.1.nec aliqua. arg. 22. quæst. 5. hoc videtur.

a ¶ *Iubetur.*] hoc verbum,iubetur, non respicit quod præcedit : sed quod sequitur.

In coniugio.] Vis. Dicitur hic, q̃ quæcumque peccata vir fecerit præter fornicationem, vxor propter hoc non coinquinatur, sed ex fornicatione viri coinquinatur vxor,vt viro suo reddatur adultera.Idem de vxore adulterante intelligas,vt vir per ipsius fornicationẽ reddatur immundus. *Adultera*,ideſt,immunda sibi. ideſt, vt iam non sit viro licitum ab ea debitum exigere : nam vt ait Apostolus, cum cetera peccata extra corpus sint, in fornicatione corpus & anima polluuntur.

b ¶ *Licita.*] donec vir egerit pœnitentiam. ‖ Et sic patet,quod si alter coniugum adulteratur, reliquus perdit ius exigendi:sed secundũ H. delinquens. tenetur alteri reddere debitum, vt no. ȝ. ea. c. 1. Sed obiicio tibi.q dicis q̃ fornicanti nõ tenetur alter reddere debitũ, mulier q̃ fornicatur,perdit ius petẽdi debitũ.similiter vir nõ habet ius petẽdi debitũ in tali muliere.delinquit ergo cognoscendo eam,vt hic dicitur, & ȝ. c. qui si ergo mulier petat debitum à viro,& vir excipit contra eam quia perdidit debitum:ipsa potest replicare, quòd & ipse similiter perdidit debitum. extra de diuor. significasti. vnde videtur, quòd cum effectu possit mulier petere debitum.sed non est ita;quia si mulier triplicauit. vir potest quadruplicare,& dicere,ego ex tua culpa perdidi.

Si quis vxorem.] Vis. Dicitur hic quòd si quis deprehendit vxorem suam in adulterio,& eam statim antequã pœniteat retinet ad vsum carnalem:quia se adulterę nondum purgatę immiscuit,duobus annis continuis pœnitere debet:& ab ea abstineat, donec pœnitentia criminis expleatur.vltra autem non debet abstinere: quia post peractã pœnitentiam non est adultera dicenda. vir autem & vxor in talibus non ad imparia iudicantur.

Vt quia patiatur eam adulterari.

c ¶ *Si quis.*] hoc cap. intelligit H. cum adulterium vxoris est notorium , vel etiam publicum b per sententiam , vel quia in iure confessa est,& ita condemnata, nec tamen desistit adulterari, & vir ei committetur incorrigibili. Recte igitur intelligatur cum crimen est ita manifestum,quòd prætextu ignorantiæ,&c.vt dixi ȝ.cap.1.

d ¶ *Adulteram.*] nec ab adulterio desistentem.

e ¶ *Aut abstineat.*]in sequenti cap.si quis vxorẽ.est,&,sed legas aut, pro &, & erit vna pœna.vel ibi lege &, pro aut, & erunt duæ pœnæ sub alternationem,vt aut pœniteat duobus annis,aut non exigat debitum ab eo donec peregerit pœnitentiam.

f ¶ *Expleatur.*] vel saltem inchoetur:nam si voluerit eam sibi reconciliare etiam intra tempus pœnitentiæ ab ea potest exigere debitum, vt extra de diuor. significasti. & de fur. ex litteris. in fi. extra de eo qui cog. confang. capit. veniens.

3 Anſ.l. 11.cã. 94.

g ¶ *Ad imparia.*] hoc quo ad debitum c non exigendum donec alter pœniteat. similiter non ad imparia iudicantur quo ad debitum reddendum, quo ad diuortium: quo ad accusationem. ȝ.ea.q.5.præcepit. & ca. Christiana.

c Vt ȝȝ.q.5.§. ex præmiſs.§. vbi videas.

Subvditvr. Hæc est 2. pars q. in qua probat per 8. cap. quod meritorium est viro eam, scilicet metricem , post pœnitentiam retinere. Ioan.de Fan.

Casvs. Iſte §.respicit illud quod dictum est ȝ. in cap. dixit. vbi dicitur, quòd non debet tenere, & iubetur dimittere. Dicit nunc G. intelligendum esse nisi illa velit ab adulterio recedere : quo casu vir potest eam retinere nullum periculum ei illaturus. ad quod inducit sequentia c.

h *Subauditur.*] respicit hoc quod dicit in ca. ſicut.vbi dixit qui retinet.

4 Anſ ibidem al.c.8ȝ.

E Benedicto.] Significatum fuit Pelagio quod Benedictus vxorem alienam illicite detinebat, quare præcipit subdiacono suo vt illos punire non differat, caluatos ab inuicem separando,& illum migrare, ideſt, mittere debeat ad Apuliæ defensorem. Illam vero, si maritus eam recipere voluerit,sub cautela eam recipiat , scilicet præstita cautione quòd eam non lædat etiam crimen simile non committentem.si vero maritus eam recipere noluerit, mandat Papa vt in monasterium detrudatur. *Caluatos*, ideſt, tonsuratos, & dehonestatos. Sequens cap.patet.

i ¶ *Mactare.*] ideſt,punire.

k ¶ *Et caluatos.*] pannis abscisis,i.dehonestatos,& tonsuratos:sicut moris est in quibusdam locis : quia vestes & capilli inciduntur eis in ignominiam ante & retro.

l ¶ *Sub cautela.*] ‖ cum non dicatur hic quæ cautio præstari debeat à viro,videtur quod nuda sufficiat:cum talis cautio fi misisima dicatur, vt ȝ.de conse.dist.4.primum.arg.ad idem ȝ. 17. q. 2. si quis incognitus: ‖ nomen enim cautionis per se positum , nudam promissionem designat. C. de verb. sig. fancimus. Sol. si mulier nihil allegat de suspicione viri , dico sufficere nudam promisionem. si autem dixit eum esse suspectum,oportet vt idonea cautio ei præstetur , scilicet. fideiussores vel pignora,vel etiam iuramentum,si forte illud magis timet vir , vt 17. q. 4. metuentes. si vero tanta sit sæuitia viri vt nulla cautio videatur sufficere : tunc non est ei reddenda , sed alicui honestæ matronæ committenda,vt extra de restitu.spo.ex transmissa d. extra eo titu. litteras. in fi.quia satisfatio maleuolum propositum non mutat , vt instituit. de suspect.tut.§.vltim.

d Vbi de hoc & extra de pœn. ca.vlt.in gl 2. & extra vt lit. non conteſt. quoniam §.in aliis. in gl. ex eo,&c.

m ¶ *Recipere.*] non enim erit compellendus eam recipere cum alij adhæserit.extra de diuor. significasti. & potest monasterium ingredi ea viuente,vt 27.q.2.Agathosa.

n ¶ *In alium.*] pœna adulterij etiam secundum leges commutata est in intrusionem monasterij.C.de adulterijs.authent. sed hodie.

Si quis vxorem,&c.]

Quod autem.] CAVSA. Pollentius dicebat durum sibi videri si post baptismа vel pœnitentiam adulter vel adultera reconcilietur. Augustinus autem probat quòd non debet durum sibi videri. nam quamuis in veteri testamento adulterium nullo sacrificio purgaretur, tamen Dauid noui testamenti præfigurator vxorem suam alij male traditam, sibi reconciliauit benigne. Christus etiam adulteram pœnitentiam non condemnauit sine mundatione: idest, sine exteriori sacrificio legali, sed sola pœnitentia.

4 Sent.4.dist. 3. Pol.l.6.tit.4.

a ¶ *Si fides.*] idest, credulitas, s. vt credantur peccata per pœnitentiã deleri: vel fides, i. certitudo & spes correctionis continentiæ eius.

2 Iuo p. 8. ca. 242. Pann.l.8.c.35.

b ¶ *Mundabantur.*] quo ad pœnam temporalem: immo sola venialia mittebantur per cæremonialia. de pœni. dist. 6. c. 1.

c ¶ *Sine mundatione legali.*] sed sola pœnitentia.

d ¶ *Quamuis Dauid.*] Historia, legitur in li. Regum, quod Saul dixit ad Dauid: Quicumque mihi centum præputia Philistinorum portabit, habebit filiam meam. Dauid autem ducentos Philistæos occidit, & eorum præputia præsentauit Sauli: & sic filiam suam Michol accepit in vxorem: processu autẽ tẽporis fugit Dauid à facie Saulis: & tunc vxorem Dauid dedit Phalthi filio Lais. Deinde mortuo Saule cum filius suus Hisboseth redargueret Abner principem militiæ de cõcubina patris sui, indignatus est cum eo: vnde Abner reconciliatus est cum Dauid, & Michol vxorem suam sibi reduxit: & secutus est eam Phalthi vir suus plorans vsque Bahurim. nõ enim cognouerat illam, eo qđ illa diligens Dauid semper tristis extiterat.

1. Reg. 18. ‖ al. contaminatione] otig. Io. 8.

Saul. ibidé. Iuo ibidem. Fenn.l.7.c.37.

e ¶ *Saulis filiam.*] s. Michol.

f ¶ *Præfigurator.*] præfigurauit quod mulier post pœnitentiam debeat viro reconciliari. 31. q.1.§.sed obiicitur.

g ¶ *Pœnitentis.*] videtur ergo quòd non posit mulier de adulterio accusari post pœnitentiam, quod falsum est. 7. 33. q. 1. admonere. sed post baptismum non; vt videtur: quia ibi plenior fit remissio quo ad omnem pœnam etiam temporalem, arg. de conse. dist. 4 fine pœnitentia. Arg, contra, extra. de diuor. gaudemus. ‖ Sed dic quod licet excipi posit de adulterio primo commisso post baptismum, non tamen accusari: quia exceptio est fauorabilis: accusatio est odiosa, 2. q. 7. accusatio.

‖ Adultera ẽt post pœnitentiam accusari potest.

Non erit.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd non est turpis reconciliatio adulteri vel adulteræ, cum adulterium est per pœnitentiam purgatum: quia iam per Christum facta est remissio peccatorum: nec dicitur vt adultera in malitia perseuerans reuocetur: sed quod post pœnitentiam non debet adultera reputari,

h ¶ *Adultera.*] manens,

‖ Bonus & malus quis simul esse non põt.

Vm renuntiatur.] CASVS. Quæritur fuit ab Amb. quando dicatur fieri bonus q̃ à peccato recedit. Et rñdit q̃ statim, & sine aliquo interuallo: quia ex quo peccatũ excluditur, virtus statim ingredit.

i ¶ *Cum renuntiatur.* ‖ si enim per ianuam peccari intrat diabolus, statim Christus recedit. de pœn. dist. 2. si enim inquit. Et argue quòd infusionem gratiæ præcedit remissio peccatorum naturaliter. idest, intellectus. sed tamen tempore simul sunt. ‖ sic ergo prius definit quis esse vitiosus, quàm incipiat esse virtuosus. 23. q. 4, quod faciet. bonus enim & malus simũl aliquis esse non potest. de pœ. dist. 1. §. si autem. arg. ff. de here. insti. quoties. §. si quis ita dixerit. Item nec potest quis esse in medio statu: quia omnis qui non diligit, odit, vt de pœ. dist. 2, §. qui-

¶ Adulterio purgato per pœnitentiam potest fieri reconciliatio coniugij. CAP. VII.

1 QVod autem tibi durum videtur, vt post adulteriũ reconcilietur coniugi coniunx; si fides [a] adsit, non erit durum. [2] Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos vel baptismate ablutos, vel pœnitentia credimus esse sanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis sacrificiis mundabantur [b], quæ [c] in lege noui testamenti sine mundatione legali [d] mundantur: & ideo tunc omnino prohibitum erat ab alio contaminatam viro recipere vxorem: quamuis Dauid [d] Saulis filiam [e], quam pater eiusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri, tamquam noui testamenti præfigurator [f] sine cunctatione [g] reciperit. Nunc autẽ, postquam Christus ait adulteræ, [nec ego te cõdemnabo: vade, deinceps noli peccare;] quis non intelligat debere maritum ignoscere, quod videt ignouisse Dominum ambo- 40 rum? nec iam se debere adulteram dicere, cuius pœnitentis [α] crimẽ diuina credit miseratione deletum?

α ¶ Quæ in lege.] *Apud B. Augustinum legitur*, quæ noui testamenti, in sanguine Christi sine dubitatione mundatur. *Sed ob glossam non est emendatum.*

Idem eodem libro, c. 9.

¶ De eodem. CAP. VIII.

3 NOn erit turpis, neque difficilis etiam post perpetrata, atque purgata adulteria reconciliatio coniugum; vbi per claues regni cælorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non vt post viri diuortium adultera reuocetur; sed vt post Christi consortium adultera [h] non vocetur.

10

Item Ambrosius lib. 2. de Cain, & Abel, c. 4.

¶ Cum fornicationis crimen exsecrandum. Pœnas virgo adscisceret. CAP. IX.

CVm renuntiatur [i] improbitati, statim adscisitur virtus. Egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum: eodemque studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur:

20

Item Gregorius homil. 29. Euangel.

¶ Non habetur fallax apud Deum, qui ad veritatem pœnitendo reuertitur. CAP. X.

APud misericordem namque iudicem nec ille fallax habetur, qui ad veritatem reuertitur [k]; etiam postquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter nostram pœnitentiam suscipit; ipse suo iudicio, hoc quod erramus, abscondit.

30

4 Quòd si in adulterio perseuerare elegerit; patronus turpitudinis, & lenocinij reus maritus habebitur, nisi eam adulterij ream facere voluerit. Vnde in nono libro Cod. de adult. & stupro Impp. Seuerus, & Antoninus. [5] ¶ *Crimen lenocinij contrahunt, qui deprehensam in adulterio vxorem [l] in matrimonio retinuerunt; non qui suspectam habuerint adulteram.*] ¶ *Hoc in mulieribus non obtinet. Non enim eis permittitur maritos suos adulterij reos facere. Vnde in libro eodem, & tit. eodem ijdem Imperatores.* [6] *Publico iudicio non habere mulieres adulterij accusationem [m], quamuis de matrimonio suo violato queri velint, lex Iulia declarat: quæ cũ masculis iure mariti accumque ab illa originali, in fi. Sed obiicitur, nonne peccatum dimittitur pœnitenti? quod si est ita, cum habenti peccatum dimittatur peccatũ: ergo pœnitens est peccator. & ita videtur quòd virtus & vitium simul sint, vel aliquo tẽpore intermedio sit quis sine adulterio: quod stare non pót. Lau. Ego dico oẽs quæstiones tales esse duplices: isti infunditur gratia, isti dimittuntur peccata, est enim infusio composita & simplex: sicut hæc est duplex lupus egreditur syluã, si enim intelligatur de composita egressione, vtraque istarum est vera, lupus egreditur syluam: lupus est in sylua. secus si de simplici egressione, similiter vtraque istarum est vera: isti infunditur gratia: isti remittitur peccatum. similiter hic distinguendum est: hæc res præscribitur ante xxx. an. hæc res non præscribitur ante xxx. an.

5 tit. 9. alle. ‖ de adult. & stup. lc. 2.

a De hoc nota. ff. si quis caut. l. 6. ‖ post in glo. iuris.

6 ibidem lc. 1.

APud misericordem] CASVS. Dicitur in hoc c. q̃ apud Deũ bonus habetur & nõ fallax qui peccatum pœnitendo dimittit. i. se enim post pœnitentiam peccata quæ commisimus, abscondit & dimittit, nostram pœnitẽtiam suscipiendo libenter. Sequens §. patet.

k ¶ *Reuertitur.*] ‖ si ergo iuraui me ad diem certum soluturum pecuniam. Iceo post soluam, non peiero: quia iam ad veritatem redeo: sicut si sub pœna promisi aliquid, nec solui, pœna cõmissa est: si tamen post solui, liberor à pœna. ff. de arbit. l. vltim. quando pœna committatur, vel quando purgetur, no. in dict. domini mei [a] Hug. Item est hic argu. quod aliquis potest mutare cõfessionem suam, maxime incontinenti, vt extra de testi. cogen. præterea. vel antequam fit scripta. extra de cens. olim. dummodo non fiat calumnioſe, vt ff. de inter. acti. de ætate. §. vlt. Arg. contra, extra de concess. præb. & eccle. non va. post electionem. & extra vt eccle. bene. vt nostrum. & 4. q. 3. item qui fallo.

‖ Iurans soluere certo tempore, si post soluat, non est periurus. 4 Sent. ibidé

CRIMEN LENOCINII. CASVS. Dicitur in hac l. quòd leno est qui vxorem publice in adulterio deprehensam detinet. secus autem est, si suspectam de adulterio detinet.

l ¶ *Vxorem.*] non tamen pœnam adulterij subſtinet qui matrimoniũ suum contemnit, & vxorem delinquere patitur. & contaminatione non indignatur, vt ff. de adul. l. 2. §. lenocinij. ‖ Crimen autem lenocinij pluribus modis committitur, committit lenocinium qui quæstuaria mancipia habet. quia non est hoc minus quam proprio corpore quæstũ facere, vt ff. de rit. nu. l. palam. §. lenocinium. Item est etiam leno qui sciẽter ducit damnatam adulteram. vel qui reconciliat sibi adulteram, vt C. de adul. l. castitati. vel qui sciẽter tenet adulteram, vt hic, vel qui recipit pecuniam pro adulterio vxoris suæ, vt ff. de adul. l. 2. §. lenocinij.

‖ Lenocinium multiplicitèr committitur.

HOC IN MVLIERIBVS. CASVS. Per quædam c. suprà dicta permissum est viris accusare vxores de adulterio. Nunc dicit Gra. quod mulieribus hoc non permittitur vt viros suos de adulterio accusent: quod probat per legem sequentem. Vel expone hoc, s. propter qđ non dicantur lenæ, si viros adulteros detinent.

b A de quòd mulier ad effectũ præcipiendi viro pœnã pro stupro sibi illato, non potest mariti accusare. Cy. in l. 1. ff. ad l. Iul. de adul. Sic in eo. tit. vel adde nunquid.

PVBLICO. CASVS. Dicitur in hac lege, quòd si mulier ad pœnam capitalem virum suum voluerit accusare de adulterio, quod nõ admittitur: licet de toto violato conqueri velit; quamuis vir iure mariti contra eam admittatur.

m ¶ *Accusationem.*] sed non vsquequaque negatur mulierẽ posse virum accusare [b], sed dicitur non æquo modo cum viro accusationem de adulterio posse proponere. vnde recte subditur. Non idẽ priuilegij, &c. vir enim

vir enim iure mariti, ff. sine inscriptione, sine metu calumniæ, intra lx. dies vxiles mulierem de adulterio accusat, vt 4. q. 4. §. aliquando. quod non facit mulier. aliàs vir & mulier ad paria iudicantur, vt 7. ea. q. 5. præcipit. & c. Christiana. & 5. ea. q. cap. si quis vxorem. sed post lx. dies non potest eam nisi iure communi accusare: nisi absens sit propter rem publicam: quia tunc admittitur, & restituitur ad illos lx. dies. Et est iste casus specialis, in quo maiores restituuntur, & non minores. ff. ex qui. cau. ma. si qua militi. ff. de adul. miles. §. quidem. & ff. de mino. auxilium. Sed quod hic dicitur, non videtur tenere secundum iura nostra. ‖ nam sicut maritus vxorem: sic vxor maritum licite accusat, & inscribit contra eum, & obligat se ad pœnam talionis. & hoc quando coram sæculari iudice agit. sed si agit coram ecclesiastico, non inscribit, vt extra de procu. tuæ. & lex idem videtur dicere §. quia vero. & in auth. vt li, ma. & auiæ. §. causas. coll. 8. Miror tũ quare dicat Inno. q̃ coram sæculari iudice sit inscribendum: cũ hodie pœna sæcularis cõmutata sit in ecclesiasticam pœnã, vt C. de adul. authen. sed hodie. vnde etiam secundum leges dico quod vxor possit accusare virum, cum tantum ecclesiastica sit pœna adulterij: sed dic quod ideo & hodie tenetur vir inscribere, quia ingressus in monasterium morti æquiparatur [a]. Vel dic q̃ licet commutata sit pœna adulterij quantum ad mulierem: non tamen quantum ad virum. Sed esto quod vir accuset mulierem, & succũbat [b]: ex quo vir obligauit se ad pœnam talionis, & non probat: ergo & vir condemnabitur sicut mulier condemnaretur si esset conuicta. sed mulier conuicta detrudetur in monasterium: ergo & vir. & sic aliquis cogitur recedere ab vxore sua absque causa fornicationis, secundum hoc quicumque vult separari ab vxore sua, accusabit eam, vt cum succubuerit, possit recedere ab ea: & sic alia via est consecutus quod desiderauit: quod est contra id 33. q. 5. hæc imago. extra de procu. tuæ. Resp. bene concedo quod eodem modo condemnatur vir, quo mulier. Mulier enim non cogitur intrare religionem nisi viro placuerit: sic nec vir condemnatus cogitur intrare religionem nisi mulieri placuerit. Vel intellige quod dicit decret. quod debet inferiberе, verum est quantum ad hoc vt lucretur donationem propter nuptias vel dotem.

‖ Accusare se post mutuum errorem adulterio.

‖ Imp. l. ea. ‖ de adul. c. 29.

‖ al. male } lio.

‖ Tenet. 16. q. 1. placuit. a. C. desp. & c. le. Deo nubis. lect.

‖ Adde quæ supra in relatione adulterij, nota. & de hoc in quæstionibus in regulis C. virtus.

¶ decretalia

a ¶ *Non idem.*] idest, iure mariti. Vel non idem, i. nullum priuilegium apud sæcularem iudicem.

b ¶ *Priuilegium.*] quidam domini dicunt, quòd etiam vxor virum accusare potest de adulterio c, sed non cum priuilegio: quia tenebitur ad talionem: & hoc innuit hic. Alij dicunt quod non potest, vt Io. & intelgunt authen. illas per quas dicunt veteres leges esse abrogatas in authen. vt fratrum filij. §. vlti. coll. 9. & in authen. vt li. ma. & auiæ. §. quia vero. & §. causas. coll. 8. in quibus videtur, quòd æque vxor virum ficut vir vxorem potest accusare per illam legem C. de repu. consen. su, vt cum agit ad separationem tori, vt lucretur donationem propter nuptias: non tamen vt vir in corpore puniatur: & ad hoc tantum agitur secundum canones.

c Dic quòd ad effectũ præcipiendi pœnã viro pro stupro sibi illato non potest mulier accusare. Cy. in l. 1. C. de adult.

SIERGO. CASVS. infert Gra. ex supra dictis, quòd si nullus debet adulteram retinere: multo minus in coniugem debet duci, si spes correctionis non habetur de ipsa, cum inter coniuges fides & sacramentum debeant obseruari. & ad hoc inducit sequens capitulum.

Non enim.] CASVS. Iulianus dicebat, quod non erat verum & perfectum matrimonium sine commistione carnali. in qua opinione videtur fuisse Gratianus, & quidam alij: cõtra quos loquitur Augustinus dicens quod veritas matrimonij potius consistit in fide, prole, & sacramento, quam in carnis commistione. Sic videtur mihi B. iste casus ponendus. De sacramento tangit ibi obscure vbi ducit: *Bonus vsus mali.* Hug. etiam sic ponit hunc casum Sequens §. patet.

sandi facultatem detulisset non idẽ [a] feminis priuilegium [b] detulit.] ¶ *Si ergo, vt ex his colligitur auctoritatibus, adulteram retinere nulli permittitur; multo minus in coniugium duci licebit. cuius pudicitiæ nulla spes habetur. Debet enim inter coniuges seruari fides, & sacramentum: quæ cum defuerint; non coniuges, sed adulteri appellantur.*

Vnde Augustinus scribit contra Iulianum libro primo.

¶ Veritas nuptiarum non consistit in commistione maris & feminæ. CAP. XI.

1 NOn enim in sola, vt deliras, commistione maris & feminę nuptiarum veritas est: quamuis sine illa commistione nuptiæ filios procreare non possint. Sed alia sunt ad nuptias proprie pertinentia, quibus ab adulterijs nuptię discernuntur: sicuti est tori coniugalis fides, & cura ordinate filios procreandi, & (quæ maxima est differentia) bonus vsus mali [c], hoc est [d] bonus vsus concupiscentiæ carnis, quo bono [e] adulteri male vtuntur.

In Pannormia citatur eodem modo: itẽque apud Iuonem. nisi quòd habet, libro secundo. *Sententia quidẽ sæpe habetur apud B. Augustinum, & contra Iulianum nuptias diffinientem corporum commistionẽ disputat potissimum lib. 5. cap. vlti.*

Hæc sunt bona, quibus commendãtur nuptiæ, & ab illicito vsu discernuntur [f].

Econtra vero Ambrosius [α] improbare nuptias videtur dicens.

α ¶ Amb rosius.] *Sic etiã in manuscriptis. Sed apud ipsum non est inuentum. Habetur apud B. Hieronymum, lib. 1. contra Iouinianum.*

10

¶ Virtus vel fecunditas nuptiarum improbari non videntur. CAP. XII.

NVptiæ terram replerit, virginitas [g] paradisum. Sed & hoc intuendum est duntaxat iuxta hebraicam veritatem, quòd cum scriptura in primo, & tertio, & quarto, & quinto, & sexto, die expletis operibus singulorum duxerit [& vidit Deus, quia bonum est;] in secundo die hoc omnino subtraxit: nobis intelligentiam derelinquens nõ esse bonum duplicem numerum, qui ab vnione diuidat, & præfiguret fœdera nuptiarum. Vnde & in arca Noe omnia animalia quæcumque bina ingrediũtur, immunda [h] sunt: impar numerus est mundus [i]. Quamquam in duplici numero ostendatur, & aliud sacramentũ [k]: quòd ne in bestiis quidem, & immundis auibus digamia comprobata [l] sit. bina enim ingrediuntur immunda, & septena, quæ munda sunt: vt haberet [m] Noe post diluuium, quod de impari numero statim Deo posset offerre.

20

30

40

Verum hoc ad exhortationem, non ad necessitatem obseruandæ virginitatis refertur.

Vnde Ambrosius ait in libro exhortationis ad Virgines.

¶ Virginitas ex consilio suadetur, non imperio præcipitur. CAP. XIII.

2 NIntegritas corporis expetenda à vobis est: quam ego pro consilio suadeo, non pro imperio præcipio. Sola est [n] enim virginitas,

50

a ¶ *Voti*

c ¶ *Vsus mali.*] idest, pruritus concupiscentiæ. ‖ Et nota, quòd sunt qua tuor species vsus. Est bonus vsus boni, vt integritas quæ Deo vouetur. Est & malus vsus boni: cum quis cõtinet propter inanem gloriam: & bonus vsus mali, cum concupiscentia arctatur circa matrimonium. Est & malus vsus mali, cum quis vagatur ad meretrices, vt ea. q. 4. meretrices.

‖ Vsus qnatuor species.

SENATRA VERS. Hæc est tertia pars quę in qua laudat & præfert virginitatem matrimonio: non tamen improbantur nuptiæ. ita intelligitas sequentia capit. Ioan. de Fan.

Eccle. 39.

Nvptiæ terram implent.] CASVS. Ambrosius tria in hoc c. inducit ad dissuasionem bigamiæ. Primum quia hoc facit virginitas in cælis, quod matrimoniũ in terris. Secundũ, quia sicut opus secundæ diei non meruit benedictionem: ita nec secundæ nuptiæ. Tertium, quia nec in bestiis approbata est bigamia: cum tantum immunda animalia sub binario ingressa sint in arcam. Sic Beneuen. posuit hunc casum. Et quod dicitur ibi, *Aliud sacramentum*, idest, alia significatio. *Hoc.* scilicet, quia nec, &c.

Gen. 7.

d ¶ *Virginitas.*] non ideo hoc dicit, vt solæ virgines habeant paradisum: sed quia facilius. argum. 7. proxim. causa. quæstio. 5. qui fitit. ‖ Vel quia virginitas est foror Angelorum, vbi omnes erunt

2 Iuo p. 7. ca. 210.

‖ Virginitas soror est angelorum.

60 virgines: vel continentes: neque nubent, neque nubentur, vt 31. quæstio. 1. quod si.

e ¶ *Vnde.*] scilicet ad ostendendum, quòd binarius numerus non bonam habet significationem: sed signum diuisionis & reprobationis.

f ¶ *Immunda sunt.*] ‖ immunda vocauit Moyses in lege animalia, quæ non ruminabant, vt porci: & quæ non habebant vngulas fissas, vt equi: & in natantibus, quæ non habebant squãmas: & generaliter quæ lex comedi prohibuit.

‖ Animalia immunda, quæ dicebãtur esse.

g ¶ *Impar numerus est mundus.*] idest, sub impari numero ingrediuntur munda in arcam.

70 h ¶ *Et aliud sacramentum.*] ab illo scilicet, quod, &c.

i ¶ *Comprobata.*] sensus est; Adeo reprobatur bigamia, quod nec etiã in bestijs immundis inueniebatur cum qua bigamia contrahi posset, si alter comparum moreretur.

k ¶ *Vt haberet.*] ‖ reddit rationem quare munda sunt ingressa sub impari numero, vt ex illis posset aliquid offerre. vbi enim paritas esset; ibi non poterat diuidere masculum à femina.

‖ Munda animalia cur ingressa sunt arcam impari numero.

VERMICOSA. CASVS. Quia Ambro. videbatur dicere quædam, quæ videbantur improbare nuptias: ideo Gratia. dicit quo casu intelligantur, scilicet de consilio; ad quod inducit sequens c. cuius casus patet.

8 l ¶ *Integritas.*] ¶ *Sola est*] hæc dictio, sola, determinat hoc verbum suaderi, idest, solum modo suaderi potest: (imperatur enim fides, spes, charitas, humilitas) nisi aliqui fecissent sibi præiudicium vel vouendo, vel sumendo sacrum ordinem. 27. quæstio. 2 vt lex ‖ quandoque etiam imperatur continentia ratione delicti, vt in pœnitentibus: vxoricidis, & incestuosis, vt dixi 5. causa proxim. quæst. 1. in prin. & cap. sicut.

‖ Continentia ratione delicti quandoque imperatur.

a ¶ *Voti.* ‖ Arg. quod monachi vel canonici non possunt inuiti cõpelli ad districtiorem vitam: quia ea res est magis voti quam præcepti, & magis liberæ voluntatis quam coactionis. ar. di. 74. c. 2. & 20. q. 3 pñs.

‖ Monachi an possint ad vitam districtiorẽ compelli.

CVM PRAEDICTIS. Hæc est quarta pars quæst. in qua soluit magister & dicit, cp si desinit meretricari, potest duci vxor, aliàs non. Io. de Fan.

CASVS. Infert Gra. ex supradictis, quòd meretrix non est in coniugium ducenda, cum nulla spes correctionis sit in ipsa. Sed statim obiicit de Rhaab meretrice, quæ fuit coniugio copulata: de qua etiam per successionem Christus nasci dignatus est: & de Osee, qui meretricem emit, quã sibi matrimonio copulauit. Sed Gratianus soluit, dicens aliud esse meretricem ducere, vel adulteram retinere. aliud est ali quam earum habere, quę non potest à luxuria refrænari. Primum licet: secundum autem non. & ad hoc inducit sequens capitulum.

Iosue 2. & 6.

Osee 1. & 3.

RHAAB. Historia. Vt legitur in libro Iosue, Rhaab recepit exploratores Israel in domum suam: & cum quærerentur ad mortem, abscondit eos: & deinde dimisit per funem de fenestra domus suæ, quæ muro ciuitatis inhærebat. postea cum ciuitas capta esset, saluata est domus Rhaab, & Salomon dux ex tribu Iuda duxit eam in vxorem.

OSEAE. Historia. Legitur in Osee cp dixit Dominus ad eum: Vade & sume tibi vxorem fornicariam: & fac tibi filios fornicationum, quia fornicans fornicabitur terra à Domino. & abiit, & accepit Gomar filiam de Balaim: quæ concepit & peperit filium. Et iterum dixit Dominus ad eum: Vade dilige mulierem dilectã amico & adulteram sicut diligit Dominus filios Israel, & diligunt vinacia vuarum, & ipsi respiciunt ad Deos alienos. & dixit Osee. Eam emi mihi quindecim argenteis, & coro ordei [a], & dimidio coro tritici. & dixit ad eam, in diebus multis expectabis me: non fornicaberis, & non eris cum viro.

a Aliàs hordei.

b ¶ *Primus.*] non ratione temporis, sed ordinis. liber enim primus ponitur inter 12. prophetas.

c ¶ *Coro ordei.*] & 15. argenteis, & dimidio coro tritici. Ioan.

Non est culpandus.] CASVS Excusat Hie. in hoc cap. Osee cõtrahentem cum meretrice, dicens eum propter hoc non esse culpandum, sed potius laudandum: quia malam conuertit in bonam; nec corruptus est ex societate fornicariæ, sed fornicaria pudicitiam assumpsit.

‖ Societas inter bonum & malum contrahi potest.

d ¶ *Societur.*] ‖ Societas enim inter bonum & malum contrahi potest vt ex societate boni malus ædificetur: sicut emptio veneni valet. si tale sit quod adiectione alterius materiæ vsui esse possit. ff. de contrahen. empt. quod fæpe. §. veneni.

e ¶ *Sectetur.*] arg. quòd malum additum bono non corrumpit illud, sed potius sumit naturam boni. arg. ff. e. q. 2. quidquid. & extra de consec. eccle. quod in dubiis.

Vòd autem.] Hæc q. diuiditur in vij. partes: in prima, quarum videtur probare superficialiter quod causa incontinentiæ inducta non est vxor: quia honor est mulierum filios procreare. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Non autem.* Quarta ibi, *Sic ecotrario.* Quinta ibi, *De his.* Sexta ibi, *Cum ergo qui aliquam.* Septima ibi, *Cum ergo dicitur.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur secunda quæstio, qua quæritur an sit coniunx dicenda quæ causa incontinentiæ ducitur. Et certum est, quòd non, secundum primam institutionem matrimonij: quæ fuit facta causa multiplicandi generis humani, Sed secundum institutionem secundam matrimonij factam causa fornicationis vitandæ est matrimonium, vt j. e. §. his ita. Iste autem §. per se patet.

QVOD AVTEM ‖ Hic depingitur secunda quæstio, an sit illa coniunx, quæ causa incontinentiæ ducitur: Et primam institutionem matrimonij factã causa prolis tantum, & gratia multiplicãdi generis humani, sed secundũ secundam institutionẽ factam post peccatũ, vitãdæ fornicationis cã. & vtraque institutio facta est in paradiso. Prima antepeccatum: secunda post. Attribuitur tñ secunda Apostolo, non q a ipsam fecit: sed quia ipsam esse factã ostendit; & ne in posterũ ab hæreticis in dubiũ reuocetur, in scripris redegit [b]: sicut etiam Hiero. secundas nuptias cõcesserit. 5. 31. q. 1. aperiant.

‖ Coniunxne est quæ causa incontinentiæ ducitur.

b De hac materia not. 1. pr. cãi causa, quæstio 1. Demaſculum.

QVÆSTIO II.

Vòd autem non sit vxor quæ sola causa incontinentiæ ducitur; hinc videtur probari posse: quia coniugium propagationis; non explendæ libidinis causa à Deo institutum est. Hac itaque fuit benedictio f coniugis [*crescite & multiplicamini.*]

f ¶ *Benedictio*] & fuit facta in paradiso. 26. di. deinde. tunc fuit præceptum, vt ibi dicitur. ‖ eodem modo præceptum fuit cum dicebatur; Maledictus, qui non reliquerit semen super terram; hodie tamen est cõsilium, nisi quoad reddendum debitum. 33. q. Apostolus.

Vnde Ambrosius super Lucam, libro primo ad c. 1.

¶ Partus feminarum est ex sola causa nubendi. C. I.

Pvdor est feminis.] CASVS. Beneuentius ponit hunc casum. Cum prima institutio nuptiarum fuerit causa prolis habendæ, quodam modo pudor coniugatæ reputatur filios non habere. vnde non fuit mirum si diabolus credebat Mariam esse corruptam, cũ videret eã prolem habentem, quæ est præmiũ nuptiarum. *Sola.* i. præcipua. *Est* i. esse debet.

‖ Matrimonii quæ causa sit de præcepto. a Iuo p. 8. ca. 75 & 76. Pann. l. 6. c. 24. & 25. ‖ al Cam

3 Iuo p. 8. cap. 277.

g ¶ *Pudor.*] si tamen per eas non staret quo minus habeant. non est cur debeant pudere. ff. de reg. iur. in omnibus.

h ¶ *Sola.* ideſt, præcipua. 8. dist. si solus.

i ¶ *Et gratia.*] vnde dicit lex, quia magnum præmium est mulieribus concipere. & conceptum tueri. ff. de ædil. edic. quæritur. §. si mulier.

His ita respõdetur. Prima institutio

k ¶ *Fallereț.*] ex hoc autem fuit deceptus diabolus, qui cum videret Mariam habere filium, credebat eam mulierem esse. Alia ratio redditur 27. q. 2. inuenta ‖ Hic patet quòd multa latent diabolum, & quotidie discit per temporum incrementa, vt 26. q. 3. sciendum.

‖ Diabolus multa latẽt & quotidie discit.

l ¶ *Principem mundi.*] ideſt, mundanorum, i. malorum. nec per hoc attribuitur ei super homines aliquis principatus, sed dicitur princeps eorum, ideſt, primo peccans, vel maior peccans. ‖ Vel ad derisionem dicitur princeps talium: sicut dicitur rex schacorum, vel cardinalis Racuennas: non tamen simpliciter est rex, vel cardinalis. arg. ff. de verb. sig. Paulus. quidam tamen hæretici garriunt eum principem mundi, quia fecit omnia infra lunarem globum. Ioan.

‖ Diabolus dicitur mundi princeps.

QVI ERGO. CASVS. Hic infert Gratianus ex supradicto c. cp qui causa explendæ libidinis, & non causa sobolis copulantur, potius dicendi sunt fornicarij quàm coniuges. Et ad hoc inducit sequ. c.

m ¶ *Non omnis.*] i. omnis non simile est ibi; Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

n ¶ *Matrimonium.*] ideſt, coniunctio.

o ¶ *Adulterium.*] ideſt, fornicaria coniunctio.

Hæc est secunda pars quæstionis, in qua dicitur, quòd matrimonium bis fuit institutum siue permissum. Primo in paradiso propter sobolem tantum. Secundo extra paradisum propter sobolem, & propter infirmitatem carnis vitandam; quia bonum matrimonij tripertitum est: scilicet fides, proles, & sacramentum. Ioan. de Fan.

In hoc §. G. duas distinguit institutiones matrimonij. Vnam quæ fuit ante peccatum, & causa sobolis procreandæ. Et aliam, quæ data fuit post peccatum: & facta fuit causa fornicationis vitandæ.

quod pro

quod probatur auctoritate Apostoli dicentis; Propter fornicationem, &c. Vnde qui sic coniuncti sunt continere non possunt nisi de communi consensu. quod probatur similiter auctoritate Apostoli. Vnde qui propter fornicationem vitandam coniuncti sunt debent coniuges appellari. Et ad hoc probandum inducit sequens capitu. *Excipitur*, ideſt, excluditur à fornicatione.

Gen. 13.

1. Cor. 7.

Idem.

a ¶ *Facta.*] solo consensu, vt & nunc & instituito Dominus matrimonium ex eo quòd mulierem fecit, dicendo illi, cp vxor Adæ esset futura.

b ¶ *Sine ardore.*] ‖ nisi enim homo peccasset, ita sine ardore & pruritu esset genitalium coniunctio, sicut est aliorum membrorum: veluti si applices digitum digito: vel manum cum manu: vel si esset pruritus, non tamen esset peccatum: sicut non esset peccatum manum scabiosam mittere ad ignem.

‖ Matrimonium est quia sit de præceptis.

c ¶ *Eliminandum.*] ideſt, coercendum.

d ¶ *Facta est.*] ideſt, offensa facta est: aliàs in paradiso etiam secundo facta est. sed quæro per quæ verba, vel quando?

e ¶ *Coniugij.*] sed hodie sacerdos diaconus magis punitur si contrahat quã si fornicetur, vt dist. 28. presbyterum.

f ¶ *Vnusquisque.*] qui per votum sibi non præiudicabit. 27. quæstio. 1. vt lex.

g ¶ *Nolite.*] 5. 30. q. 2. nosse.

h ¶ *Vsum.*] ideſt, carnal em vsum.

i ¶ *Veniale.*] ideſt, dignũ venia, ideſt, ad mortem non imputabile. supra dist. 13. nerui. infra eadem quæstione quarta, in eod. contra. supra distinct. 25. §. aliàs. Argu. contra, infra 33. q. 4. vir. dic vt not. 7. c. proxi.

1 Cor. 7.

k ¶ *Quod.*] simplex est relatio.

l ¶ *Tripertitum.*] ideſt, bonum nuptiale est triplex: ideſt, coniunctorum nuptiis bonum est triplex.

Vidquid.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicit Augu. quòd quidquid inter se causa explendæ libidinis faciunt coniugati, non est culpa nuptiarum, sed hominum. In secunda parte dicitur, quòd si quis vxorem suam cognouerit etiam nimis frequenter causa fornicationis, vel forte causa libidinis saturandæ, defenditur tamen à fornicatione propter bonum nuptiarum. In tertia parte dicitur, quòd coniugati debent adinuicem sibi reddere debitum non tantum causa prolis habendæ: sed etiam causa fornicationis vitandæ. Secunda pars incipit ibi, *Iam in ipsa.* Tertia ibi, *Debent ergo.* quod autem dicitur ibi, *neque illud*, ſ. coitus incontinentiæ, vel forte libidinis saturandæ. Sequens §. patet.

‖ Aug. l. 6. c. 14.

m ¶ *Exactione.*] causa incontinentiæ, non causa libidinis explendæ.

n ¶ *Ab adulterio.*] 7. ea. q. 4. origo. contra 7. ead. q. 4. liberorum. contra. Vt hoc cap. & eius contraria melius intelligas, ‖ nota, quod quatuor de causis commiscetur quis vxori. Causa prolis. Item causa reddendi debitum. his casibus non peccat, immo meretur. 13. dist. nerui. & 33. q. 5 si dicat. Item causa incontinentiæ, cum, ſ. est præuentus à voluptate: tunc est veniale peccatum, vt hic & 33. q. 4. vir cum propria. Quidam tamen dicunt hoc casu nullum esse peccatum propter auctoritatem Apostoli. Vnusquisque habeat suam, &c. vt 5. §. prox. Cognoscitur

‖ Vir committens vxori causa quæstus.

Ideo p. 8. ca. 6.

Idem.

etiam vxor causa explendæ voluptatis, ſ. cum quis præuenit voluptatem vel cogitatione, vel vtendo calidis, vt pluries eam cognoscere possit, tunc secundum Hu. peccat mortaliter, vt in contrario cap. origo. minus tamen punitur propter bonum matrimonij, vt 7. q. 7. adulterij. Alij dicunt quòd etiam in hoc casu tantum veniale peccatum est. arg. hic & 7. q. 7. adulterij. & sic vbi reperitur quòd mortaliter peccet, dic: ideſt, ad modum adulteri agit. Vel dicitur ad exhortationem continentiæ. ſi. 32. q. 1. §. verum. Vel intelligitur quando eam cognoscit contra naturam: quia tunc secundum omnes mortaliter peccat, & grauius cum vxore quàm cum alia. 7. quæſt. 7. adulterij. Io.

NOTANDVM. Hæc est 3. pars quæstio. in qua dicit quod virtus sancti spiritus non est ibi, quando coniugalis actus agitur. & dicas quod duobus modis datur spiritus sanctus. ſ. ad bene viuendum. tunc non recedit in cõiugali actu: quia meritorius est. 33. q. 1. ca. 1. datur etiam ad virtutes faciendas. tunc recedit. hoc habes de pœnite. dist. 2. c. 3. & 4. & 5. Io. de Fan.

4 Sent 4. dist. 32.

Omnubia.] CASVS. Dicitur hic, quod licet connubia peccato careant, tamen tempore carnalis commistionis non adest spiritus sancti gratia. Sunt etiam plúra huiusmodi opera, in quibus non adest præsentia spiritus sancti: nec etiam indigent.

o ¶ *Præsentia.*] Adest tamen gratia spiritus sancti quoad illa; sine quibus gratia spiritus sancti haberi nõ potest: cum etiã quis mereatur quandoque in tali actu. 7. 33. q. 5.

5 Pol. l. 6. cit. 4. Iuo p. 8. c. 170. Pann. l. 6. c. 45.

Sicut ergo talis concubitus non est fornicarius, sed propter bonum coniugij licitus; sic etiam coniunctio illa, de qua quæritur p, *non est fornicaria, sed propter bonum coniugij licita.*

Item sicut Augustinus ait in lib. de bono coniugali, c. 14.

CONCVBINA. CASVS.

5 Concubinæ ad tempus adhibitæ, nec etiam si causa filiorum concumbant, iustum faciunt concubinatum suum.

Sic econtrario datur intelligi de ijs, qui coniugali affectu sibi copulantur: quòd etiam si non causa procreandorum filiorum, sed explendæ libidinis conueniunt; non ideo fornicarij, sed coniuges appellantur.

Probatur hoc idem auctoritate Augustini in libro de bono coniugali, c. 5.

ignoscitur. Debent ergo sibi coniugati, non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem, liberorũ procreandorum causa (quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas) verumetiam infirmitatis inuicẽ excipiendæ ad illicitos concubitus euitandos mutuam quodammodo seruitutem: vt, etsi alteri eorũ perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu non possit.

Non autem datur præsentia sancti spiritus tempore, quo coniugales actus geruntur.

Vnde Hieronymus super Matthæum.

¶ *Caput hoc habetur apud Origenem homilia 6. in Numeros: & ex ipso citatur in glossa ordinaria Numer. 11.*

¶ Non datur præsentia sancti spiritus tempore quo coniugales actus geruntur. C. IIII.

4 CONnubia legitima carent quidem peccato: non tamẽ tempore illo, quo coniugales actus geruntur, præsentia sancti spiritus datur: etiam si propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur. Sed & alia plura [p] sunt, in quibus sufficit sola [i] vis humana: & neque res indiget, neque decet adesse præsentiam sancti spiritus.

Sicut ergo talis concubitus non est fornicarius, sed propter bonum coniugij licitus; sic etiam coniunctio illa, de qua quæritur p, *non est fornicaria, sed propter bonum coniugij licita.*

Item sicut Augustinus ait in lib. de bono coniugali, c. 14.

5 CONcubinæ ad tempus adhibitæ, nec etiam si causa filiorum concumbant, iustum faciunt concubinatum suum.

Sic ecotrario datur intelligi de ijs, qui coniugali affectu sibi copulantur: quòd etiam si non causa procreandorum filiorum, sed explendæ libidinis conueniunt; non ideo fornicarij, sed coniuges appellantur.

Probatur hoc idem auctoritate Augustini in libro de bono coniugali, c. 5.

Vel ideo illi pruritui non datur, quia est veniale peccatum. ‖ Dicit tamen P. manducato, coitum coniugalem bene exerceri posse sine peccato [a], quod concedo quandoque. Ioan.

‖ Coitus carnalis sine peccato exercẽri potest.

a Si. contra 27. q. 2. omne.

p ¶ *Sed & alia plura.*] vt sunt actus indifferentes, vt comedere, mouere digitum, & huiusmodi.

q ¶ *Sola.*] non excludit Deum quin absit: sed virtutes quantum ad operationem; quia illa hora totus carneus efficitur.

SICVT ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex illo c. quidquid. & dicit quòd sicut coitus qui fit causa incõtinentiæ, non est fornicarius; sic coniunctio vxoris, quæ fit causa filiorum, non est fornicatio. Postea dicit, quòd concubinatus, qui fit etiam causa filiorum, non est licitus, quod probat auctoritate Augustini, de qua dicitur in themate.

r ¶ *De qua quæritur.*] in themate.

Concubinæ.] SIC ECONTRARIO. Hæc est 4. pars quęstio. in qua quæritur an sit vxor quæ ducitur ad tempus, vel sub conditione vt prolem euitet. & dicitur quod non. Io. de Fan.

CASVS. Infert Gratian. ex auctoritate Augustini, dicens, ergo si coniugium

si coniugium fiat causa incontinentiæ, & non concubinatus, licitum erit: quod patet per sequentia cap.

SOlet quæri.] CASVS. Quæsitum fuit ab Augustin. vtrum debeat dici matrimonium inter eos, qui causa incontinentiæ contrahunt. Et respondet Augustin. quòd sic, dummodo sic conueniant vt perpetuo debeant simul esse: & nó vitent prolem. Sed si cõueniant vt ad tempus sint simul, vel vt vitent prolem, non est coniugium inter eos. Nam non debet vxor dici, cum qua aliquis ita contrahit donec inueniat magis dignam. & hunc casum approbat H. in summa sua, excepto eo, quòd non dixit de quæstione facta ab August. *Vtramque*, idest, ad mortem velle persistere, & velle non euitare prolem.

a ¶ *Sed pro incontinentia.*] idest, propter incontinentiam vitandam.

b ¶ *Ea fide.*] dum tamẽ hoc agant vt matrimonium contrahant.

c ¶ *Si vsque ad mortem.*] matrimoniũ enim non potest ad tẽpus contrahi: ‖ sicut nec lex nouit filium temporalem, vt ff. de adop. si quis. nec heres quis ad tempus instituitur. insti. de hered. insti. §. heres. Quid si aliqui aliàs contracturi credunt hoc licere vt ad tempus contrahant, cum ius ignorent, & contrahunt? Dicit H. tenere matrimonium.

d ¶ *Vitauerint.*] modi vitandi notantur. ff. de vsu & ha. sed neque. & l. & si forte.

e ¶ *Nolint.*] i. velint non nasci. Habes ergo hic q̃ vitatio prolis vel propositum necãdi filios impedit matrimoniũ. & in c. proxi. Si autem alia conditio inhonesta poneretur in matrimonio, vt contraho tecum si tu interfeceris patrem, vel aliquid iniquius feceris: an talis impediat matrimonium dubitari consueuit. ¶ De hoc notabis q̃ conditio quædã est honesta: quædam inhonesta siue impossibilis [a]. Est autem honesta duplex: & est duplex inhonesta. quædam. n. cõditio est de natura matrimonij; quædam non. Si ergo conditio honesta quæ nõ est de natura matrimonij, apponatur matrimonio, tenet matrimonium: vt si dicatur, contraho tecum si dederis mihi centum: hæc conditio honesta est, & nó est de substantia matrimonij: & tenet matrimonium cum illa conditione, & fine ea, vt extra de condi. app. de illis. Est alia honesta conditio, quæ adhæret naturæ matrimonij: vt cum Christianus dicit Iudææ; contraho tecum si volueris Christiana fieri. talis conditio est de natura matrimonij: & si illa non apponeretur, non teneret matrimonium, vt 28. q. 1. non oportet. Similiter inhonesta duplex est, si. n. apponitur inhonesta conditio, quæ est contra naturam matrimonij, matrimonium non tenet: vt si hoc modo dicatur, contraho tecum vsque ad tres annos. vel sic, contraho tecum, si procuraueris venena sterilitatis. matrimonia. n. vel sponsalia sic contracta non tenent: vt hic, & cap. sequenti. Est & alia inhonesta conditio, quæ non est contra naturam matrimonij, vt si dicatur hoc modo, tecum contraho si furtum vel homicidium feceris; hæc conditio non repugnat naturæ matrimonij: & conditio talis si apponatur, frangenda est, & tenet matrimonium, vt extra de condit. ap. cap. 1. Sed contra hanc distinctionem est quod legitur 28. q. 1. idololatria. ibi enim videtur quòd omnes turpes conditiones etiam soluant matrimonium. sed qualiter hoc sit intelligendum, ibi notauimus. Item contra est 10. q. 1. c. 1. & 2. vbi tenet contractus, licet apponatur conditio, quæ est contra naturam contractus. Similiter obstat 28. dist. diaconi. vbi tenet ordinatio, licet dicat se velle habere vxorem. Similiter tenet conuersio, si sub hac forma fiat vt possit retineri proprium, vt extra qui cle. vel vo. insinuante. In contractibus autem impossibiles conditiones appositæ vitiant contractum, vt insti. de inuti. stipulatio. §. impossibilis. ff. de act. & oblig. non solum. In vltimis voluntatibus pro non adiectis habentur,

¶ Coniuges sunt qui causa foliis incontinentiæ libidinis inuicem copulantur.

C. VII.

3 ALiquando eousque peruenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam sterilitatis venena procuret: &, si nihil valuerit; cõceptos fœtus aliquo modo intra viscera extinguat, ac fundat [4], volendo suã prolem prius interire, quàm viuere: aut, si in vtero iam viuebat, occidi antequã nascatur. Prorsus, si ambo tales sunt, coniuges non sunt: &, si ab initio tales fuerunt; non sibi per connubium, sed per stuprum potius conuenerunt. Si autem non ambo sunt tales; audeo dicere, aut illa est quodammodo meretrix mariti, aut ille adulter vxoris.

De his, qui abortum procurant, quæritur, an iudicentur homicidæ, vel non; Augustinus in libro quæstionum Exodi, quæst. 80. ait.

¶ Coniuges non sunt qui sterilitatis venena procurant.

C. VIII.

5 VOd vero non formatum puerperium [a] noluit ad homicidium pertinere; profecto nec hominem deputauit, quod tale in vtero geritur. Hic de anima quæstio solet agitari [b], vtrum, quod formatum non est; nec animatum quidem posse intelligi: & ideo nõ sit homicidium: quia nec exanimatum dici potest, si adhuc animam non habebat. *Item.* ¶ 6 Si ergo illud informe puerperium iam quidem fuerit, sed adhuc quodammodo informiter animatum (quoniam magna de anima quæstio non est præcipitanda indiscussa temeritate

o ¶ *Adulter.*] idest, dignus pœna, qua aliquis adulter est dignus.

Hæc est quinta pars q. in qua quæritur an sit homicida qui percutit mulierem, & facit abortum. & dic quòd non. nisi esset viuificatus. & hoc probat per tres canones. Ioan. de Fan.

Vod vero.] Quæsitum fuit ab Aug. an committat homicidium qui puerperium nondum formatũ effundit. & respondet Aug. dicens q̃ homicidium non committit; quia nõ põt exanimatum dici vel exanimari quod numquã animã habuit, nec est in hoc præcipitanda sententia, vt hæretici faciunt. Sed ideo lex noluit esse homicidium: quia anima non potest esse viua in eo corpore quod sensu caret.

p ¶ *Agitari.*] ab hæreticis præsertim, scilicet vtrum quidquid, &c.

q ¶ *Nec animatum.*] Et hoc quidem verum est. quia antequã lineamenta corporis [b] habeat, non infunditur anima, vt 7. ca. proxi. Quidam tamen hæretici dicunt animam creari ex traduce, idest, ex præiacenti materia, idest, ex anima generantis, & nasci cum corpore. sicut & creatur corpus ex corpore. Alij mentiuntur animas creatas esse in principio mundi in corporibus stellis, & infundi corporibus: post resolutionem vero redire ad proprias stellas, si bene vixerint. ‖ Fides nostra est quòd quotidie Deus nouas creat animas, & infundit nouis corporibus: & infundendo creat, & creando infundit.

Aliter videtur notari 5. 1. q. 3. si quis obiecerit. in gloss. exercendo. &c.

r ¶ *Si adhuc animam.*] similiter non dicitur deseri charitas, quæ nũquam fuit: vt 7. de pœn. dist. 2. in fi. ‖ & rei quæ non est priuilegium dari non potest, vt extra de eccle. ædifi. ad audientiam. & matrimonium non potest, vt extra de eccle. ædifi. ad audientiam. & matrimonium quod non est, accusari non potest, vt extra de def. on. impu. ad dissoluendum. & id quod non est, rumpi non potest. ff. de iniu. rupt. & irritum. & id quod non est, rumpi non potest. ff. de iniu. rupt. & irritum. & si. Sed contra, id quod non est, potest definere esse, vt ff. de testa. nam & si. Sed contra, id quod non est, potest habere vsufru. quemadmodum. ca. l. 2. §. 1. & res quæ non est, potest habere vsufru. quemadmodum. ca. l. 2. §. 1. & res quæ non est, potest habere priuilegium. extra de consue. cum olim. & mittitur in possessionem priuilegium. extra de consue. cum olim. & mittitur in possessionem quæ non est, is qui non est natus, vt ff. de inoffic. testamen. posthumus, & ædificio

1 Pol. ibidem. Iuo p. 8. c. 55. Pan. l. 6. c. 27.

2 *al. propter incontinentiæ* } orig.

‖ Filius temporalis est à lege incognitus.

2 Panz. l. 6. c. 41.

3 Sent. 4. dist. 31. Iuo p. 10. c. 55.

4 Adde ad istud c. & sequens, qualiter tales puniantur, not. Bar. in l. diuus ff. de var. & extraordi. cri. in glo. in l. nec. arc. in gl. ff. deli. aga.

5 Sent. ibidē. Iuo p. 10. c. 56. Pann. l. 8. c. 11.

a ¶ *Ad homicidium.*] dic vt 5. 2. q. 5. cõsulastis.

MOyses.] CASVS. Hoc cap. vt dicunt Beneuen. & H. debet prẽmitti c. præcedenti: quia sic est in legibus humanis: & Hugo. hunc casum sic ponit dicens. Hic similiter loquitur August. contra eosdem hereticos dicentes quòd anima nascitur ex semine, & infunditur corpori statim cum corpus seminatur. Probat ergo August. auctoritate Moysi, & exemplo Domini in factura Adæ, quòd corpus ante recipit formam & distinctionem membrorum, quàm anima infundatur. CASVS. H. breuis est, & bonus, Bã. vero hunc casum sic ponit dicens. Erant quidam hæretici dicentes omnes animas ab initio creatas simul, & compositas in comparibus stellis: & quotidie infundi nouis corporibus, deinde ad comparres stellas reuerturas. Alij autem dixerunt animas creari ex traduce, & simul infundi corpori cum semine. Contra quos inuehitur hic August. quia primo formatur corpus ex traduce carnis, & deinde anima infunditur. Sed hoc primo probat per Moysem: secundo per factum Adæ: tertio per similitudinem ædificij. *Ex traduce*, idest, ex semine. *Simul cum corpore*, idest, simul cum ipso semine corporis anima creatur, & infunditur antequam corpus humanũ sit formatum. Hæc dicebant ibi hæretici. Sequẽs cap. patet.

b ¶ *Det animam.*] ‖ similiter dicit lex, quòd si aliquis interficit animam, capite puniri debet. si vero non animatum, distinguitur: quia si est nobilis, parte bonorum amissa relegatur. si est ignobilis, damnatur in metallum. ff. de pœn. si quis aliquid. §. qui abortionis.

c ¶ *Nascitur.*] vt illi dicunt qui dicunt animam nasci ex traduce [a].

d ¶ *Pereunt.*] quod est inconueniens.

e ¶ *Natiuitati.*] forte vitio matricis.

f ¶ *Ratione infirmabatur.*] idest, destituebatur, vnde non videbatur, rationabile quo ad opinionem hominum.

g ¶ ‖ *In sicco.*] idest, in corpore rudi & informi. ‖ Et est arg. pro Normannis, & Anglicis, & Polonis, vt possint fortiter bibere, ne anima habitet in sicco.

h ¶ *Habitare.*] scilicet q̃ ex eis vnũ efficiatur, vel p vegetationẽ: aliàs tam boni quã mali angeli habitant in siccis corporibus, & in cadaueribus, & in lapidibus, & in auibus, in quibus ipsi dæmones dant responsum, vt 26. q. 5. nec mirum. vt dicitur de Saule, qui adorauit diabolum.

i ¶ *Sicuti.*] Per hoc c. dicitur Baz. ‖ peccata sola voluntate commissa sola voluntate debere deleri. nam omnis res, &c. extra de regu. omnis. Alij dicunt esse necessariam exteriorem pœnitentiam ex quo voluntas egressa est suos fines.

k ¶ *Sensus.*] idest, voluntas vel cogitatio.

l ¶ *Ratione conceptus.*] idest, cogitatio bona mente concepta cito perit, &c. Vel intelligitur de mala cogitatione conceptain ratione vel intentione, idest, in anima, quæ perit.

m ¶ *Ab hoste.*] idest, à suggestione diaboli: quia suggestio eius non

1605 Causa [illegible] 1606

& ædificio quod nondum est, potest imponi seruitus, vt ff. de ser. vrba. præd. si seruitus. §. vlt. Ioan. Tu dicas quod rei quæ non est, potest imponi seruitus: non quod statim fit seruitus, sed erit re existente in rerum natura. 27. q. 2. §. ex his omnibus. Idem potest dici de priuilegio: quia tunc vere competit, cum res extabit. H.

sententiæ.) ideo lex noluit ad homicidium pertinere [1]; quia nondum dici potest anima viua in eo corpore, quod sensu caret.

a ¶ Puerperium.] *In vulgatis sequebatur*, Moyses, vel lex, *quæ absunt à plerisque vetustis, & originali. Alia etiam nonnulla ex ijsdem sunt emendata.*

Item in libro quæstionum veteris & noui testamenti, c. 23.

¶

2 MOyses tradidit. [Si quis percusserit mulierem in vtero habentem, & abortierit; si formatum fuerit, det animam pro anima: si autem informatũ fuerit; mulctetur pecunia,] vt probaret non esse animam ante formam. Itaque si iam formato corpori datur; non in cõceptu corporis nascitur cum semine deriuata. 3 Nam si cum semine & anima existit ex anima; multæ animæ quotidie pereunt, cum semen fluxu quodam non proficit natiuitati: sed si propius respiciamus, videbimus quid sequi debeamus. Contemplemur facturam Adæ. In Adam enim exemplum datum est, vt ex eo intelligatur, quia iam formatum corpus accipit animam. Nam potuerat animam limo terræ admiscere, & sic formare corpus. Sed ratione infirmabatur: quia primum oportebat domum compaginari, & sic habitatorem induci. Anima certe, quia spiritus est, in sicco habitare non potest; ideo in sanguine fertur habitare. Cum ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, vbi erit anima?

Item Hieronymus ad Algasiam, quæst. 4.

¶ Icuti semina paulatim formantur in vteris, & tamdiu non reputatur homo, donec elementa confecta suas imagines, membraque suscipiant; ita sensus ratione conceptus, nisi in opera proruperit, adhuc in ventre retinetur, & cito perit ab [m] hoste.

β Ab hoste.] *Originale & Iuo*, & cito abortio perit: *quo abortij vocabulo & alibi, & in eadem quæstione vsus est B. Hieronymus*, aduersarij aduentus, inquit, ea, quæ concepta sunt, facit perire abortio. *sed ob glossam non est mutatum.*

Cum ergo, qui aliquam sibi ad tempus adhibet, cum ea adulter esse dicitur; nec ab ea discedens, nec filiam suam illi tradens peccat.

Vnde Leo Papa ad Rusticum Narbonensem episcopum, epistola 90. al. 92. cap. 5. & 6.

¶

Ncillam à toro abijcere; & vxorem certæ ingenuitatis accipere: nõ duplicatio cõiugij, sed profectus est honestatis. Culpanda est sane talium negligentia, sed non penitus desperanda, vt crebris cohortationibus incitati qñ necessario expetierunt, fideliter exequantur. 5 Nemo enim desperandus est, dum in hoc corpore cõstituitur: quia nonumquam, quod diffidentia ætatis differtur, consilio maturiore perficitur.

Idem ibidem, c. 4. [6]

¶

7 ON omnis mulier iuncta viro, vxor est viri; quia nec omnis filius est heres patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sũt legitima, & inter coæ-

1 Sent. 4. dist. 31. Iuo p. 10. c. 55. Pan. l. 6. c. 27.

2 Sent. ibidē. Iuo p. 10. c. 56. Pan. l. 8. c. 11.

al. homicidium confessi } orig.

3 Adde quæ notata ff. de ser. vrba. & Bartol. ff. de ser. rusti.

4 Sent ibidē. Iuo p. 10. c. 158 Pan. l. 8. c. 14.

al. homicidium confessi } orig.

4 Arist. 7. de gen. ani. text. 16. & 17. Auic. 3. de anima. text. 5. Auer. 2. de anima. com. 37. Alex. de anima. c. 3. Thom. 1. p. q. 118. ar. 2. Scot. 2. dist. 18. q. 2. Bonauen. 2. dist. 18. ar. 2. q. 2. Ricar. 2. dist. 18. ar. 2. q. 2. Gabr. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. dub. 2. Durand. 2. dist. 18. q. 3. Palud. 2. dist. 18. q. 2. ar. 1. Marsil. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ocham. 2. dist. 18. q. 1. Aureol. 2. dist. 18. ar. 1. Greg. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Adrian. 2. dist. 18. q. 1. Anto. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Fan. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Ba. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Ia. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Ca. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Ma. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Pa. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Ra. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Sa. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Ta. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Va. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1. Ioan. de Za. 2. dist. 18. q. 1. ar. 1.

5 de pœn. dist. 7. c. nemo.

6 In Tribarisi conc. c. 38. & 39.

7 Pol. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 1. Iuo p. 8. c. 139. Pann. l. 6. c. 35.

‖ Pœnitentia an possit agi in peccato.

a Arg. contra 29 q. 1. c. cuius rei. vbi de hoc.

b Arg. contra 28 q. 1. c. 1. multorum. 33. q. 2. seculares.

rat. in fi. 7. 24. q. 3. illud. & corripiantur.

x ¶ *Ætatis.*] 7. proxi. q. 2. antiqui. & c. in adolescentia. 3. 50. dist. ponderet. & cap. de eo. 3. 30. q. 3. illud.

y ¶ *Differtur.*] sicut pœnitentia quandoque differtur ad tẽpus, donec defuerescat culpa luxuriæ. de pœn. dist. 1. sunt qui arbitrantur. ‖ & dum est in peccato, non debet agere pœnitentiam. de pœ. dist. 3. in salicibus. sed illud intelligitur tantum de solenni pœnitentia: aliàs aperte contradiceret. de pœn. dist. 5. falsas. quia peccator bene agit pro crimine pœnitentiam, vt notaui 14. q. 6. in summa. & extra de pœn. & re. quod quidam 7. de pœ. dist. 3. nihil prodest.

On omnis.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, q̃ non omnis mulier viro coniuncta, est vxor: sicut nec omnis filius est heres, sed illa est vxor: quæ est viro legime copulata: nã aliud est concubina & aliud vxor. In secunda parte dicitur, q̃ bene põt exemplo Abrahæ concubina dimitti, & legitima superduci. In tertia dicitur quòd mulieres iunctæ matrimonialiter viris de consensu parentũ, carent culpa si mulieres, quas illi viri prius habebant, non erant vxores. Secunda pars ibi, *Propter quod*. Tertia ibi, *Paterno arbitrio*.

z ¶ *Filius.*] 7. ea. q. 4. dicat contra. sed hic filius secundum generalem. ibi secundum specialem significationem accipitur.

a ¶ *Patris.*] pater est quem nuptiæ demonstrant. ff. de in ius vocan. quia semper.

b ¶ *Ingenuos.*] Arg. quòd non sit legitimum matrimonium inter puberem & impuberem, nec inter seruos plenarie.

a ¶ *Et inter coequales.*] ideſt, inter adultos, extra de deſpon. impu. de illis.

b ¶ *Conſtituente.*] in paradiſo, cum fecit Adam & Euam in adulta ætate: & eos matrimonialiter coniunxit. de pœ. diſt. 2. §. Romanos. ver. Adam. Vel conſtituit quod nó omnis filius ſit heres, ibi, *Eijce ancillam*, &c. Sed contra ĵ. ea. q. 4. recurrat. vbi dicitur ꝙ non obſuit, &c. ‖ & ita filij Iacob obtinuerunt hereditatem cum aliis genitis ex ancilla. Dicunt quidam quòd poſtea Iacob contraxit cum ancilla, & ita legitimauit filios. Sed contra extra qui ſi. ſint leg. tanta. quia eo tempore ſuſcepti ſunt quando mater eſſe vxor non potuit. ſed dic quòd ſufficit quòd credebatur quòd tunc poſſet eſſe vxor, vt ĵ. ea. q. 4. obiiciuntur.

CVM ERGO Hęc eſt 7. pars q. in quã intendit probare magiſter, quòd verecundę debent eſſe mulieres: & magis debent rogari à viris, quã rogare. Io. de Fan.

CASVS. Infert Gratia. ex fine præcedentis cap. à contrario ſenſu, quòd paternus conſenſus eſt in nuptiis requirẽdus. Quod probat auctoritate Euariſti. Et ad hoc inducit ſequentia cap.

c ¶ *Legitimæ.*] ideſt, cõmunem ſolennitatẽ legalem habentes. extra de deſpon. impube. tuæ.

d ¶ *Illud.*] ſ. 30. q. 5. aliter.

Honorantur.] CASVS. Probat Ambro. in hoc c. ꝙ mulieres nubere debent arbitrio parentum. Quod probatur exemplo Rebeccæ, quæ in nuptiis parentibus acquieuit: & exemplo Hermionis apud Euripidem, quòd non ſolum ſeruandum eſt in virginibus, ſed etiam in aliis appetentibus vitos.

e ¶ *Honorantur.*] ‖ ergò pro matrimonio contrahẽdo poteſt exigi pecunia, nec erit ſimonia, licet matrimonium ſit maximum ſacramentũ, nam talis datio potius dicitur honor quàm pretium, vt hic dicitur, ſic 16. q. 1. decimæ. & eſt ſi. ff. man. ſi remunerandi. Si quæras quare in hoc ſacramento potius interueniat pecunia quàm in aliis: dicunt quidam quòd propter onera matrimonij. Sed certe eadem ratione pro ingreſſu monaſterij poteſt recipi pecunia propter onera, quæ ſuſtinet monaſterium. 16. q. 6. de lapſis. Sed hæc eſt ratio, quia in hoc ſacramento non confertur gratia ſpiritus ſancti ſicut in aliis: vt 1. q. 1. multi. circa medium. & c. ſunt. & c. quidquid inuiſibilis. tamen multa fuerunt prohibita in veteri lege in quibus non conferebatur nec adhuc hodie confertur gratia; ſicut emptio ſepulturæ, vt 13. q. 2. poſtquam. Gratia. tamen dicit quòd pro matrimonio non poſſet dari pecunia.

f ¶ *Muneribus.*] datis à ſeruo Abrahæ Eliezer patri Rebeccæ, qui dicebatur Batuel a.

g ¶ *Conſulitur puella.*] de die profectionis. Hiſtoria Legitur in Geneſi, ꝙ Eliezer ſeruus Abrahæ de mandato domini ſui iuit in Meſopotamiam pro accipienda vxore filio ſuo Iſaac de domo Batuelis. qui cum veniſſet ad domum Batuelis patris Rebeccæ, dedit munera Rebeccæ & parentibus & fratribus ſuis: qui expoſita voluntate domini ſui cum poſtea vellet redire, & illi rogarent eum vt aliquot diebus adhuc maneret puella cum eis: ipſe dixit, Nolite me detinere: quia direxit dominus viam meam. & dixerunt, voluemus puellam, & quæramus voluntatem eius. & cum fuiſſet vocata, quæſierunt ab ea. Vis ire cum homine iſto? quæ ait, Vadam. & ſic dimiſerunt eam & nutricem eius, & ſeruum Abrahæ. Cum autem Iſaac egrederetur ad meditãdũ in agro, quæſierat Rebecca quis eſſet: & tunc reſpondit Eliezer: Dominus meus eſt, cui ducta es in vxorem: & ipſa ſtatim deſcẽdit: & tollens theriſtrum cooperuit caput ſuum: dein de accepit eam in domum ſuam.

h ¶ *Non de ſponſalibus.*] innuit hæc littera quòd conſenſus puellæ non eſt requirendus in ſponſalibus: quod tamen ſecus eſt, vt 30. q. 2. c. vnico. ff. de ſpon. ſponſalia. immo & de ſponſalibus fuit conſulta, vbi dicitur ei, Vis ire cum iſto homine? Dic ergo non de ſponſalibus tantum: ſed etiam de profectione. hoc tene, quòd ſi non contradicit, conſentire intelligitur, vt hic patet b. Nec poteſt contradicere, niſi cum pater indignum eligit. ff. de ſpon. ſed quæ patris.

i *Pudoris.*] arg. ‖ Matrimonium poſſe contrahi inter abſentes per procuratorem. arg. 30. q. 5. nec illud.

k ¶ *Deſponſata.*] arg. ꝙ parentibus puellæ dari poteſt pecunia vt cõſentiant matrimonio interueniente pecunia: qã ibi non confertur gratia.

l ¶ *Pater.*] cultus enim verecundiæ, &c. C. de nup. in copulatione.

m ¶ *Virgines.*] conſilium eſt. arg. extra de deſpon. impu. tuæ.

Vlier.] CASVS. Dicitur hic, quòd ſi mulier doli capax votum iuramento firmatũ emiſerit intra ſpatium xij. ann. ſi patre tacente votum adimplet, non erit rea ſi ipſa compleuerit quod iurauit. ſi autem pater contradixerit, non erit obnoxia ſi non adimpleuerit quod promiſit. Dicit tamen H. quòd poſt adultam ætatem tenebitur adimplere: licet alij contradicant. Idem dicit de eo qui fecit ſimplex votum. & poſtea contraxit, quòd mortua vxore tenetur adimplere. Et in ſimilibus caſibus idem dicit.

n ¶ *Mulier.*] ideſt, impubes, ‖ alibi ſumitur pro virgine in Euangelio, Mulier ecce filius tuus. ff. de verb. ſigni. mulieris. ff. de leg. 2. feruus. alibi pro corrupta. ff. de contrahen. emp. alioquin. §. 1. ‖ Et no. quod H. dicit, quod ſi impubes emittit votum vel ſacramentum, & eſt doli capax, pater numquam poteſt reuocare; quia cum poſſit ſe obligare diabolo, poteſt & Deo. extra de deli. pue. pueris. & legit ſic H. hoc c. mulier. ſcilicet impubes non doli capax.

o *In domo.*] idem eſt ſi extra domum, quia eſt emancipata, dum tamen minor ſit: arg. C. de nupt. viduæ.

p *Obligauit.*] ideſt, fecit ad modum obligantiũ. Alij dicunt, ꝙ ſiue doli ſit capax ſiue non: duntamen ſit intra annũ xiiij in viro, vel xij. in puella; ſemper pater reuocat iuramentũ eius, vt hic, & §. 20. q. 2. puella. Alij tenẽt mediã viam. nam doli capax ante legitimam ætatẽ obligatur in omni voto, niſi in voto monachationis. 20. q. 1. illud. & tñ licet obligetur, pater pót reuocare ex cõceſſione huius canonis: & ita hoc intelligi de doli capace, & vere obligato. De hac materia. no. 20. q. 1. in fũm.

q ¶ *Opere complebit.*] ergo rea erit ſi non cõpleuerit: & ita contrahere poteſt impubes: quod concedo. arg. huius ca, contra. 20. q. 1. c. 1. c

r ¶ *Statim.*] §, 20. q. 2. c. 2. contra. H. ſoluit; quia ideo datur ibi maius ſpatium, quia per tale iuramentum eximitur à patris poteſtate: hic aũt loquitur de alio iuramento ſiue voto, quod licet ad impleat, adhuc tñ manet in patris ptãte: & ibi maius ſpatium datur quam hic. hic. n. loquitur de

quitur de voto abſtinentiæ: lex autem dicit ꝙ cum filius eſt in poteſtate, non obligatur aliquo voto. ff. de polli. l. 2. ſed derogatum eſt ei.

a ¶ *Pater.*] ſoluitur autem patria poteſtas adueniente adulta ætate quo ad matrimonium carnale ſiue ſpirituale, & quo ad iuramentum. 20. q. 2. puella. 21. q. 4. tribus.

Merito.] CASVS. Probat Auguſt. in hoc cap. ꝙ in voto & in matrimonio volũtas patris eſt attendenda; & ꝙ virgines mulieres appellantur. *Hic*, id eſt, præmiſſa auctoritate. *Mulier ſeruet*, ſcilicet patri. Sed in ſequenti capi. probat contrarium.

Hoc ſanctum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ vidua eligere debet arbitrio ſuo vtrũ velit continere, vel nubere. Idem etiã ſtatuitur de virginibus. Si qs autem propoſitũ caſtitatis viduæ vel virginis voluerit impedire, excõmunicetur. Sequens §. pater.

b ¶ *Parentum.*] ſecũdum canones licet filiæ præter voluntatẽ parentum nubere. Vnde nec eſt neceſſaria patris voluntas quãtum ad hoc, quin teneat matrimoniũ, licet non adſit volũtas eius: aliàs bene dico requirendum eius conſenſum: maxime ſi eſt minor. vnde corrigitur illud inſtitu. de nupt. in princip. Numquid ergo pater eam dotare tenetur? Sic arg. a ff. de ritu nup. qui liberos. & ponitur hic vel, pro &.

b ¶ *Parentum.*] Bene dicit. quandoque enim inueniũtur mulieres cõtra ſua commoda laborare. C. de ſpon. ſi pater. hoc tamen ad honeſtatẽ referas. extra de deſponſa. impu. tuæ.

c ¶ *Viduæ.*] 20. q. 2. c. 1. & 2. contra. ſed ibi de minoribus xiiij. an. agitur: & hic de nubilibus. De hoc habetur 31. q. 3. in ſumma.

Tertia vero quæſtione.] CASVS. Hic ponitur 3. q. qua quæritur an puella in matrimonio contrahendo debeat ſequi arbitrium patris ſerui, an aui liberi. Et quidẽ aui: quia ſeruus non habet liberum arbitrium ad ea quæ liber homo facere poteſt: ſed nec etiam aui, niſi de honeſtate.

d ¶ *De tertia.*] hic depingitur 3. q. an ſcilicet puella in matrimonio contrahendo debeat ſequi arbitrium patris ſerui, an liberi aui. & qui dem aui: quia ſeruus non habet liberum arbitrium de ea, quæ liber homo facere poteſt: ſed nec aui, niſi de honeſtate.

Patrem puellæ.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ vbi puella habet patrem ſeruũ, & auum ingenuum: non patris ſed aui arbitriũ ſequitur in nuptiis: cũ pater nõ habeat liberũ arbitriũ. Sequẽs §. patet.

e ¶ *Aui magis.*] ſponſa enim eſt ab illis petenda qui ptãtem habẽt ſuper illam 30. q. 5. c. 1. ſed pater non habet, cum ipſe ſit in ptãte alterius: vt ff. de adul. ſic eueniet.

f ¶ *Neptis.*] ſi hæc cõcepta eſt patre in ſeruitute manente, non eſt in ptãte aui: arg. inſti. quibus mod. ius pa. po. ſol. §. vlt. nam per patrẽ acquiritur auo poteſtas in neptib⁹. Sed ſi ille liber erat quãdo eas ſuſcepit: ſed poſtmodum factus eſt ſeruus: tunc filij remanent in poteſtate aui ſui. inſt. quibus mod. ius pa. pot. ſol. §. admonendi. & in hoc caſu oportet intelligi quod hic dicitur. Vel dic ꝙ vbi auus eſt liber ſi ue nepos ſit in eius poteſtate ſiue non, requiri debet eius conſenſus vbi pater ſeruus eſt: & hoc de honeſtate. in poteſtate autem aui materni nullus eſt. inſt. de pa. po. in fi. hic ergo de auo paterno dicitur. ‖ Sed nunquid originarius filium habet in poteſtate: Nõ. cum ipſe ſit in poteſtate alterius. C. de agri. & cen. ne diutius. lib. 11. & qui in poteſtate alterius eſt, aliũ in poteſtate habere nõ poteſt. ff. de acqui. ſic eueniet. & ſic potes de originario hoc intelligere ſicut G. poſuit in themate. Vel intellige de ſeruo.

g *Arbitrium.*] arg. ꝙ nec ſeruus ſuo arbitrio poſſit ducere vxorem. b Qualiter enim in ſe liberũ arbitrium habebit, & nõ in ſua ſobole? ergo ſicut p illud extra de coniu. ſeruo. c. 1. hodie liberũ habent arbitrium cõtrahendi matrimoniũ: ita liberũ habebit filiam tradendi. Qualiter enim in ſe habebit liberum arbitriũ, & nõ in ſua ſobole? Sed hic non habet. Ille rum arbitrium: quia filia non erat in poteſtate ei⁹, ſed liberi aui. Vel dic, ꝙ nec ſeruus habet liberũ arbitrium cõtrahendi ſine voluntate domini: ſi tamen cõtraxerit, tenet, vt 29. q. 2. c. fi. & 30. q. 5. §. ſed obijcitur.

Vod autẽ.] Hæc q. diuidit in 6. partes. In prima quæritur, vtrũ teneatur quis propter ſterilitatẽ vxoris quærere filios ex ancilla, ſicut fecit Abraham & Iacob: & dicendum eſt quòd non, quia omnia in figura contingebãt illis. Secunda ibi. *His ita.* Tertia ibi, *Origo.* Quarta ibi. *Sicut ſatius.* Quinta ibi, *Ecce quòd nullo.* Sexta ibi, *Quare autẽ.* Io. de Fan. CASVS. Hic ponitur 4. q. qua quæritur an licet alicui viuente vxore cuærere filios ex ancilla. & indiſtincte dicit ꝙ non, vel propter ſterilitatem vxoris. vel ex qua cũq; alia cauſa. Et quod de Abrahã & de aliis dicitur. non obuiat; quia excuſati ſunt auctoritate ſpiritus ſancti. Probat ergo G. in hoc p. ſuperficialiter, quòd licet coniugato ex ancilla prolem quærere exẽplo Abrahæ & Iacob. & ſuperficialiter ſoluit in fi.

h ¶ *Quòd autem.*] hæc quarta quæſtio nihil habet quæſtionis: quia non licet ex quacumque cauſa viuente vxore ex alia filios procreare. & quod de Abraham & de aliis dicitur, non obuiat: quia auctoritate ſpiritus ſancti excuſati ſunt. extra de diuor. gaudemus. 14. quæſt. 5. dixit.

i ¶ *Ingreſſus eſt.*] Hiſtoria. Legitur in Gen. quòd dixit Sara ad Abraham. Ecce concluſit me Dominus ne pariam: ingredere ergo ad ancillam meam Agar, ſi forte ex illa ſuſcipiam filios, quod & factum eſt: & ſuſcepit ex ea Iſmahelem.

k ¶ *Ad ancillam Liæ.*] ſcilicet Zelpham. Hiſtoria legitur ſimiliter in Gen, quòd Lia ſentiens quòd parere deſiſſet, Zelpham ancillã ſuam ſuppoſuit viro ſuo Iacob: qui genuit ex ea duos filios, ſ. Gad, & Aſer.

l ¶ *Filios.*] Iſmaelem, & alios filios. ſ. Dan, & Nepthalim.

m ¶ *Ex ancilla.*] ſcilicet Balam. Hiſtoria. Legitur in Gen. quòd Rachel inuidens ſorori ſuæ fœcũdæ, ait ad Iacob: Da mihi liberos: alioquin moriar, qui ait: Nunquid ego ſum Deus? & illa. ſi non de me, ſalrem de ancilla. & ſuppoſuit Balam: ex qua genuit duos filios, ſcilicet Dan & Nepthalim.

n ¶ *Cethuram.*] quæ fuit binomia, quæ alio modo vocabatur Agar, matrem Iſmahelis. Arg. contra: quia eo tempore quo ille fuit conceptus, non potuit eſſe legitimus, ergo ex poſtfacto non potuit legiti-

mari, vt extra q. filij sint legi. tanta. & ff. de stat. ho. Paulus.

I Ste] CASVS Tertullianus hęreticus secũdas nuptias accusans damnabat Abraham, qa post mortẽ Saræ Cetheuram duxit vxorẽ. vbi & si nullũ sacramentũ intelligeretur; tamẽ vir iustus ideo hoc facere debuit, ne censeretur hoc esse peccatũ. *Iste*, s. Tertullianus. *Adstipulator*, i. adiutor. Sequens. §. patet.

a ¶ *Sacramentum.*] quia est à viro sancto factum, sanctũ præsumitur, vt 9. q. 2. Lugdunen. & 7. q. 1. omnis.

b ¶ *Hæretici.*] scilicet Tertullianus, qui condemnabat secũdas nuptias: qui nec legem nec prophetas recipiebat. & quę fuerit eius hæresis, habes 24. q. 3. quidam. ver. Tertullianistæ.

c ¶ *Adstipulator.*] id est, adiutor. 11. q. 3. antecessor.

REcurrat.] CASVS. Beneu. sic ponit hũc casum. In hoc c. distinguit Aug. iiij. generationes carnales, quæ fiunt in tribus patriarchis, scilicet quia boni generant bonos: & mali malos: & boni malos: & mali bonos: quæ habent significare quattuor generationes spirituales, quæ similiter fiũt in ecclesia, & ante legem, & sub lege, & in tempore gratiæ. quæ diuersis tẽporibus generat bonos & malos. Sed mali siue aperte foris sint, siue intus esse videantur, nunquam tamẽ ad illam ecclesiam pertinebũt, quæ est sine macula & ruga. H. vero post distinctionem istorum modorum dicit: Distinctus ergo Aug. has, & illas generationes, seruat hunc ordinem. Primo inuitat ad considerandũ generationes carnales trium patriarcharum: & supponit quid significent. & hoc facit vsque ibi, *Inuenis*, &c. Exinde ostendit qualiter ancillæ & vxores pepererunt bonos & malos ante legẽ, & sub lege, & in tẽpore gratiæ vsque ibi, *Sed cũ tales*. Exinde distinguit quattuor modos generandi spiritualiter. & sic posses ponere casum secundum Hug.

d ¶ *Ancilla nihil boni significat.*] hic a alibi enim bonum significat, vt ibi, *Ecce ancilla Domini*, &c.

e ¶ *Quattuor.*] ‖ id est, quattuor modi generãdi homines in fide, aliàs enim duo tantum sunt genera hominum.

1 Tuo p. 8. cap. 299. Pan. l. 6. c. 60.

† al. vel propter

1. Cor. 7.

2 Lib. de Monogamia.

a Id est, in hac scrie. Hug.

‖ Hominum duo sunt genera.

Augustinum Christiani y *putarẽt esse peccatum post mortem vxoris aliã ducere; sic videtur viuente vxore sua filios ex ancilla suscepisse, ne ab aliquibus hoc reputaretur in crimen.*

Illud autem Augustini dicitur contra aduersarium legum, & prophetarum, lib. 2. c. 9.

y ¶ Christiani.] *In capite sequenti Augustinus ait*, ne putarent hæretici.

¶ Quomodo Abraham excusetur a crimine fornicationis. C. I.

1 ISte Abrahę etiam vsq; ad decrepitam senectutem fornicationis obiicit crimẽ: profecto quia & post mortem Saræ alteram duxit. Vbi etsi nullum intelligeretur, rei abditæ sacramentum a; propter† hoc solum id facere debuit Abraham; ne putarent hæretici b aduersus Apostolum (quibus etiã Tertullianus adstipulator c exitit) post vxoris mortẽ crimen esse ducere vxorem.

Sacramentum huius rei est, quòd per bonos mali & boni erant in fide generandi; & per malos boni & mali erant ad fidem accessuri.

Vnde Augustinus ait super Ioannẽ, tractatu xj.

¶ Quot bonorum ministerio boni & mali, tot ministerio malorum boni, & mali, in fide generantur. C. II.

REcurrat nunc animus vester ad Abraham, Isaac, & Iacob. In istis tribus inuenimus parere liberas, parere & ancillas. Inuenimus ibi & partus liberarum. Inuenimus ibi & partus ancillarũ. Ancilla nihil boni significat. [Eiice ancillam, inquit, & filium eius.] *& infra.* ¶ 3 Inuenimus rem miram in istis generationibus liberarum, & ancillarum: quattuor e scilicet genera hominum, in quibus completur figura totius populi futuri Christiani, vt non sit mirum, quod in illis tribus dictum est [Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.] In omnibus enim Christianis (fratres intẽdite) aut per malos nascuntur boni, aut per bonos nascuntur mali, aut per bonos boni, aut per malos mali. Amplius istis quattuor † generibus non potestis inuenire. *& infra.* ¶ Inuenis † ibi bonos filios Iacob natos de ancillis, & bonos filios Iacob natos de liberis. Nihil illis obfuit natiuitas de vteris ancillarum, quando in patre cognouerunt semen suum: & consequenter regnum cum fratribus tenuerunt g. Quomodo ergo in filiis Iacob non obfuit illis, qui nati sunt de ancillis, quo minus tenerent regnum, & terram repromissionis cum fratribus, ex æquo acciperent, non illis obfuerant natales ancillarum, sed præualuit semen paternũ; sic quicunq; per malos h baptizantur, tanquam de ancillis videantur nati; sed tamẽ, quia ex semine verbi Dei, quod figuratur in Iacob; non contristentur, simul hereditatẽ cum fratribus possidebũt. Securus ergo sit, qui de semine bono nascitur: tantum non imitetur ancillam. Si de ancilla nascitur, ancillam malam superbientem non imitetur. Vnde enim filij Iacob de ancillis nati possederunt terrã promissionis cum fratribus, Ismael autem de ancilla natus expulsus i est de hereditate? Vnde? nisi quia ille superbus erat, illi humiles? Erexit ille ceruicem, & voluit seducere k fratrem suum ludens cum illo. Magnum ibi sacramentum l. Ludebãt simul Ismael & Isaac: viditillos Sara ludentes, & ait Abrahæ [Eiice ancillam, & filiũ eius: non enim heres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac.] Et cum contristatus esset Abraham, confirmauit ei à Domino Angelus dictũ vxoris eius. 4 Quæ ¤ autem peperit Abel, & Enoe, & Noe, & Abraham: ipsa peperit Moysem, & prophetas tẽpore posteriores ante aduentum Domini: & quæ istos; ipsa & Apostolos, & martyres nostros, & omnes bonos Christianos. Omnes enim diuersis quidem temporibus nati apparuerunt: sed societate m vnius populi continentur, & eiusdem ciuitatis n ciues, labores huius peregrinationis experti sunt, & quidam eorum nunc experiuntur, & vsq; in finem ceteri experiẽtur. Item quę peperit Cain, & Chã, & Ismaelem, & Esau; eadem ipsa peperit & Datham, & alios in eodẽ populo similes: & quæ istos; eadem ipsa & Iudam pseudoapostolum, & Simonem magum, & ceteros vsque ad hæc tempora pseudochristianos, in affectione animali o pertinaciter obduratos, siue in vnitate permisti sint, siue aperta præcisione dissentiãt. ¶ Sed cum tales q à spiritalibus euangelizantur, & sacramentis imbuuntur; tamquam per seipsam Rebecca eos parit, sicut Esau: cum autem per illos, qui non caste annunciant Euãgelium, tales in Dei populo generantur; Sara quidem, sed per Agar. Item boni spiritales r, quando euangelizantibus, vel baptizantibus carnalibus generantur; Lia quidem, vel Rachel iure coniugali eos, sed per ancillarem vterum parit. Cum vero per spiritales in Euangelio generãtur boni fideles, qui vel vadũt s in spiritalem affectum pietatis, vel eò tendere nõ desistunt t, vel ideo

12. q. 1. duo. & quo ad cõditionem. nam ante sunt serui, aut liberi. ff. de stat. ho. in summa.

f *Quattuor.*] id est, istis quattuor modis generandi in fide.

g *Tenuerunt.*] infra ea. dicat. contra. sed hic illegitimi in figura sue. cesserũt. significatur eñ quòd etiam si illegitimi parentum vitia non sequantur, perpetuã hereditatem habebũt. 56. distinct. nasci. Vel legitimi isti erant: quia fas erat illis tunc filios ex ancillis suscipere. 3. c. q. 7. tantum valet. immo potius dicebantur filij vxoris legitimi, quàm ancillæ, vt 56. dist. Ismael. b

h ¶ *Per malos.*] arg. ‖ quòd acquiritur ecclesiæ vel alij religioso loco per hęreticos. arg. 16. q. 6. si episcopum.

i ¤ *Expulsus.*] non qa secũdum carnem natus est: sed qa fratrẽ persequebatur, vt 56. dist. Ismael. nam qui secũdum carnem erat, persequebatur eum qui secundũ spiritum, vt 5. 23. quæ. 4. qui secundum.

k ¤ *Seducere.*] Ismael eñ faciebat luteas imagines, & cogebat eum eas adorare, cõtra illud, Adorabis Deum, &c. 22. q. 1. considera.

l ¶ *Sacramentum.*] Sacramentũ erat illud, secundũ quod semp carnalis spũalẽ persequit. 23. q. 4. qui secundum.

m ¶ *Peperit.*] patres veteris testamẽti, peperit ecclesia per dilectionẽ, noui p sacramenta. 5. 12. q. 2. qui abstulerit.

n ¶ *Societate.*] mater nostra est ecclesia, quæ nos in baptismate regenerauit, nam in vna fide ad vnum præmium tendunt. Sed numquid eadẽ est ecclesia quæ fuit in veteri testamẽto? Potest dici q non, iuxta illud: Vocabo plebẽ meã non plebẽ meam. Et alibi: Ecce conuertimur ad gentes. & secũdum hoc dicatur q illud relatiuũ, quę, quod præcedit quę peperit, &c. simplicẽ facit relationẽ. Alij dicũt eandẽ esse. arg. de conse. dist. 4. sicut. 7. q. 1. deniq; ff. de iudi. proponebatur. & 16. distin. habeo.

o ¶ *Ciuitatis.*] Hierusalem cœlestis.

p ¶ *Animali.*] id est, bestiali. c

q ¶ *Sed cum tales.*] id est, mali. hic generãtur per bonos mali.

r ¶ *Spiritales.*] & sic q bonos boni.

s ¶ *Vadunt.*] scilicet cum regenerantur.

t ¶ *Desistunt.*] scilicet cum catech zantur.

a ¶ *Quia*

b De hoc require qd not. 5. ead. q. 2. non omnis. in glo. in paradiso. ‖ Hæretici possunt acquirere ecclesiæ.

Gen. 21.

4 Aug. l. 2. de baptismo contra Donat. c. 16.

Osee 2. Act. 13.

c Id est, carnalis scribitur vnde a nobis homo nõ potest dici esse spiritus sanctus. Hug.

Gen. 16.

a ¶ *Quia non possunt.*] sicut pueri.

b ¶ *In nouam.*] j. de conse. dist. 4. sicut.

c ¶ *Nascuntur.*] id est, charitatem & fidem habent. a

d ¶ *Intus.*] q. d. mali sunt siue in ecclesia videantur boni, siue mali: siue ab ecclesia tolerantur, siue ab ecclesia separati sint.

a Iuba hominem animantem.

‖ Ecclesia præsentialiter dicitur.

a Ad hoc respondendum fit.

1 Hilem c. 9.

e ¶ *Area.*] ‖ Area dicitur præsens ecclesia. in qua mali permisti sunt bonis b: sicut in area palea granis. H.

f ¶ *Palea est.*] ergo siue int' siue extra quod palea est, palea est, &c. sicut vsura non desinit esse vsura, licet in sorte conuertatur. C. de vsu. l. vlt.

g ¶ *Sine macula.*] supra dist. 21. quamuis. 5. 27. q. 1. nuptiarum. 5. 1. & dic, sine macula, id est, sine mortali peccato. 24 q. 1. omnibus.

h ¶ *Desperandum est.*] 5. ea. q. 2. ancillam. 5. 24. q. 3. corripiantur.

Ephes. 5.

HIS ITA RESPONDETVR

Hæc est 2. pars quæst. in qua excusatur Abrahã, quia præuenit legem, & quia erat præceptum vt relinqueret semẽ super terram, sicut olim faciebãt sacerdotes. Ioan. de Deo. & dic q sane loquebatur magister, & bene soluit secundum H.

CASVS. Soluit Grat. dicens, q non est trahendum ad consequentiam factũ Abrahæ & Iacob: quia tunc factũ fuit hoc quia in successione sanguinis erat successio fidei & officij. Nunc autẽ secus est: quia electio sacerdotij nõ quæritur in successione generis, sed in perfectione vitæ, & sinceritate scientiæ. vnde Abraham & Iacob non deliquerunt.

i ¶ *Peregrinationis.*] in qua s. ipse Abraham fuit peregrinatus, ‖ nam vita hominis super terram est peregrinatio: in qua ipse Dominus apparuit vt peregrinus. 1. q. 2. §. opponit. vers. quod vt plane.

Vita hominis peregrinatio.

k ¶ *In peculiarem.*] id est, proprium. arg. ff. ad Trebel. cogi. 1. respon. & dist. 54. ex aniquis.

l ¶ *Maledicta.*] id est, ignominiosa, & obscurę famæ apud homines habita est. & est maledictũ opprobrij, vt hic: & est culpæ, vt 2. q. 7. Paulus. & est maledictum pœnæ. vnde maledictus homo qui pependit in ligno. de pœn. dist. 2. si vero. ver. tamquam.

Maledictum dicitur multiplicitèr.

Matt. 18. Act. 10.

m ¶ *Constabat.*] 5. 8. 2. dist. plurimos. & 5. dist. 31. tenere.

n ¶ *Muneris.*] id est, officij sacerdotalis.

o ¶ *Quæritur.*] arg. q. cessante causa cessabit effectus. 61. distin. §. his omnibus.

p ¶ *Imperatur.*] post ordinem, qui votum continentiæ habet annexum. arg. dist. 27. diaconus. 5. dist. 84. cum in præterito. alioquin contradicit Ambrosius. 5. ea. q. 1. integritas.

q ¶ *Non ergo Abrahã.*] ad hoc inducit c. sequẽs, & c. obiiciuntur.

non faciunt, quia non possunt c; sicut ex vtero Saræ Isaac, vel Rebeccæ Iacob in nouam vitam, & nouum testamentum nascuntur d. 1 Itaque siue intus e versari videantur, siue aperte foris sint; quod caro est, caro est: siue in area e in sua sterilitate perseueret, siue occasione tentationis, tanquam vento extra tollatur; quod palea f est, palea est: & semper ab illius ecclesiæ, quæ est sine macula g & ruga, vnitate diuisus est; etiam qui cõgregationi sanctorum in carnali obduratione miscetur. De nullo tamen desperandum est h, siue qui intus talis apparet, siue qui foris manifestius aduersatur.

r ¶ *Nec illorum.*] ad hoc inducit cap. nemo. & cap. dicat.

s ¶ *Et immoderatus vsus.*] ad hoc inducit cap. origo.

e ¶ *Fere.*] optime temperat: quia nemo imitatur.

Ixit Sara.] Beñ. & H. hunc casum sic ponunt. Amb. intendit Abraham excusare de eo quòd rogante vxore mistus est ancillæ: & excusat eũ triplicitèr. Primo quia legẽ præuenit, quę adulterium punit. Secundo quia non voluntate luxuriæ, vel captus pulchritudine ancillæ, sed amore sobolis ei mistus est. Tertio quia charitas hominum hoc ei persuasit: sicut accidit post diluuiũ in filiabus Loth.

v ¶ *Dixit Sara.*] Genes. 16.

x ¶ *Interdictum.*] in aliquo præceptorũ interdictum per aliquam legem super hoc specialiter latam: erat tamen quodammodo interdictum in paradiso, cum Dominus ait: Erunt duo in carne vna. & etiam in lege naturali, quia cuicunque naturaliter insitum erat, quod tibi nõ vis, &c.

x ¶ *Interdictum.*] expresse, sed tacite cum dixit Dominus: Erunt duo in carne vna, vt 31. q. 1. quomodo.

1 Sent. ibi l. *Gen. 16.*

y ¶ *Pœna.*] bene dicit pœna ex tempore. nam culpa ante legẽ fuit in Cain & Lamech. Et nota q hæ omnes excusationes & sufficientes sunt: sed illa est sola, extra de diuor. gaudemus. & dic pœna criminis, id est, legis temeratæ est.

z ¶ *Ex tempore.*] legis scriptæ: aliàs nec Lamech, nec Cain puniri debuit, cum illi ante legem scriptam peccauerunt: sed nõ erat adhuc pœna statuta contra eorum peccatum.

al. licet coniugium laudauerit orig.

a ¶ *Ante legem.*] scriptam: nõ autẽ naturalẽ.

al. quam

b ¶ *In legem.*] ‖ quæ enim præueniunt constitutionem, non sunt postea irritanda, vt 8. dist. 82. proposuisti. 7. ea. obiiciuntur. & extra de consti. c. vlt. C. de test. iubemus. 21. dist. ante.

¶ Constitutio nem p. uenie tia nõ sunt irritanda.

c ¶ *Laudauerat.*] cũ dixit, crescite, & multiplicamini.

d ¶ *Damnauerat.*] expresse. & est arg. q licet vnum contrariorum cõmendetur, non ideo reliquum vituperatur. 8. q. 1. sciendum.

e ¶ *Postlabuit.*] id est, postposuit.

f ¶ *Muneris.*] id est, officij, quo publice seruire humano generi videbatur.

in perfectione vitæ, & sinceritate scientiæ; & virginitas fœcunditati præfertur, & sacerdotibus continentiæ castitas imperatur. Non ergo Abrahã, aut Iacob deliquit, quia præter vxorẽ filios ex ancilla quæsierit: nec illorum exemplo, præter coniugale debitum, fœcunditatem in aliqua licet alicui quærere: cum illorum coniugia nostrorum æquentur, vel præferantur virginitati: & immoderatus vsus coniugij nostri temporis, turpitudinem fere imitetur fornicationis illius temporis.

Vnde Ambrosius scribit in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 4.

A * Maledicta.] *Verba hæc nõ sunt inuenta in sacra scriptura: quamuis inde à multis sanctis, & antiquis doctoribus citẽtur. Deuteronomij 7. hæc habentur*, non erit apud te sterilis vtriusque sexus tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.

¶ [illegible]

3 IXit Sara ad Abraham: Ecce conclusit me Dominus, vt non pariam: intra ergo ad ancillam meam, vt filium facias ex illa.] Et ita factum est. Sed consideremus primum, quia Abraham ante legem Moysi, & ante Euangelium fuit, nondum interdictum adulterium videbatur. Pœna y criminis ex tempore z legis est, quæ crimen inhibuit. Nec ante legem vlla rei damnatio est, sed ex lege. Non ergo in legem a commisit Abrahã; sed legem præuenit. Deus in paradiso coniugium b laudauerat c, non adulterium damnauerat d. *& infra.* ¶ Habes primam e Abrahæ defensionem. Secunda illa est, quòd non ardore aliquo vagæ succensus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ conturbernio cõiugalem posthabuit f torum; sed studio quærendæ posteritatis, & propagandæ sobolis. Adhuc post diluuium raritas erat generis humani: erat etiam religionis, ne quis non reddidisse debitum videretur naturæ. Denique & Loth sancti filiæ hanc causam quęrendæ posteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & ideo publici muneris g gratia priuatam culpam prætexuit.

Idem in eodem libro, & cap.

g ¶ *Prætexuit.*] id est, diminuit & extenuauit: non autem extinxit, vt dist. 35. sexto die. ‖ Et est arg. q malum factum excusatur per bonam intentionem c: & obstetrices licet peccauerunt mentiendo, propter bonam tamen intentionem remuneratæ sunt. 22. q. 2. si quæliber. & ita in eodem facto quis meretur & demeretur: quod est contra illud. ff. de neg. gest. siue. & 16. q. 1. legi. ar. q excusatur malum si bono zelo fit propter bonum. arg. 30. q. 1. ad limina.

‖ Interdictio bona malum factum excusat. c Item arg. q malum in parte excusatur propter publicam vtilitatẽ. arg ff. de noui oper. nun. de pupillo. §. si quis rixos.

Nemo sibi. CASVS. H.sic ponit hunc casum.Erãt quidã coniugati qui præter vxores volebant habere concubinas solutas: & dicebant q hoc nõ licet feminis,s.habere alios præter maritos:sed viris licet habere præter vxores alias solutas. & ad hoc allegabãt auctoritatem legis humanæ, quæ hoc permittit viris, & non vxoribus: & maritale priuilegiũ,s. quia vir est caput mulieris,&maior in matrimonio, & exemplum sue auctoritates patriarcharum qui præter vxores immiscebantur ancillis. Ista ergo tria quibus viri se volebant excusare ab adulterio, in hoc c. remouet Ambr. & primo auctoritatẽ legis humanæ.Secũdo loco priuilegium maritale. Tertio exemplum & auctoritatem patriarcharum. Et probat q coniugatus semper adulteratur si cognoscit aliquam præter vxorem:plus tamẽ peccat & grauius est adulterium si accedit ad coniugatã quàm si ad solutã: quia tunc committitur adulteriũ ex vtraq; parte.H.hũc casum plenius & melius posuit quàm Beñ,vnum tamen verbũ dixit Beñ.quod H. nõ dixit:ibi,grauius est adulterium cum coniugata, vt apparet exẽplo Abimelech. *Peccare eum,* supple cognoscimus.

a ¶ *De legibus.*] quæ dicũt quòd adulterium non cõmittitur cum soluta, sed cum nupta.ff. de adul.inter.Vel loquitur de legibus, quæ permittunt cõcubinatum, vt ff.de concu.l.1.Vel loquitur de legibus, quæ permittunt fornicari mi litibus, vt C. de donat. inter vir.vxor.l.2.

b ¶ *Stuprum.*] ‖ Stuprum cõmittitur in virgine, vidua, vel puero, vel etiam in soluta muliere quæ non habetur loco vxoris. vel concubinæ, vt ff. de adul. stuprum. secus secundum canones a, vt 36.q.1.lex illa.§.1.

c ¶ *Adulterium.*]coniugatorum.

d ¶ *Abvxore.*]sic ff.ea.q.6. per totum.& ff.de adul.si vxor.‖Hic no. simplicem fornicationem esse canonicum crimen, id est, per canones & non per leges esse crimen.

e ¶ *Tibi ius.*] ius dicitur quod ex indulgentia vel ex dispensatione Apostoli habetur, vt vnusquisque habeat, &c. vt 5.q.2.§.his ita.sicut dicitur ius patronatus quod ex gratia tantum habetur,vt 16.quæ.2.si quis episcoporum,sic etiam ex necessitate habet fieri quod ex dispensatione fit,vt 50.dist.Domino sancto.& 35.q.4.consanguinitas.

f ¶ *Tolerabilior.*] q.d.maius peccatũ est manifeste peccare quàm occulte.sic est contra 12.q.2.certe ego. 5. 11.q.3.præcipue. Sed dic q occulte peccans magis dicitur peccare,id est,periculosius:quia nemi nem haber corrigentem.Item malum est cadere à proposito, sed peius simulare propositum. Item manifeste peccans alio modo dicitur magis peccare, quia tueri se vult rationibus & auctoritatibus, vt in hoc c.volebat. Item quantum ad hoc pluribus præbet exẽplum peccandi vt 11.q.3. præcipuæ.Item alia consideratione qui clam peccat, plus peccat,quia videtur scienter peccare.‖sed qui palam peccat,minus peccat,quia præsumitur errare,vt ff.de ritu nup.l.vlt.

g ¶ *Sed omne.*] quod cõmittit in non sua coniuge,adulterium est.

h ¶ *Locus iste.*] in Geneſi, ſcilicet vbi dicitur, qualiter Abraham dum esset in peregrinatione,rogauit Saram,vt diceret se esse sororem suam.22.q.2.quæritur.

i ¶ *Abimelech.*]non est huic contra.22.q.2.quæritur.vbi dicitur, vt pudicitiã eius seruare posset apud Pharaonem. & hic dicitur Abimelech:quia vterq; in ipsum peccauit,vel ipsum vterq; timuit ab initio.

k ¶ *Quia puro.*]volebat enim eam vxorem habere:nec intendebat alicui iniuriam facere:& ideo excusandus erat.

l ¶ *Sacramenti cœlestis.*]id est,ecclesiæ.

Rigo quidem.] Hæc est 3. pars quæst.in qua probat, q ratione debet homo diligere vxorẽ, non tanquam adulter. Iod.de Fan. CASVS. Hoc c.diuiditur in tres partes.In prima ostẽdit Hier.quòd origo matrimonij & cõstitutio fuit & est honesta:sed abusio turpis est. In 2. parte dicit, q cum discretiones sunt vxores diligendæ.In tertia parte ostendit q qui accedunt ad vxores causa sobolis procreandæ, saltẽ peccades in hoc imitentur, scilicet, vt ad eas prægnantes non accedant. Secunda pars incipit ibi,*Nihil autẽ*.Tertia ibi, *Certe qui dicũt.*

m ¶ *Origo.*] scilicet spes prolis vel etiam vitatio fornicationis, quæ est nuptiarum causa, vt 5.q.2.§.his ita.

n ¶ *Sed magnitudo.*] scilicet immoderata b exactio præ nimio ardore libidinis.

o ¶ *Honesta.*] nihil enim est adeo licitum, vt non possit pernicies irrogari.23.q.5.de occidendis.in fin. Item vsus rei non condemnatur, sed libido, vt 41. distin. quisquis. & sic vides q quandoque peccatur in re honesta, vt 14.distin. quod ait.

p ¶ *Adulter.*]5.ead.q. 2.quidquid. contra.Sol. hic adulter talis dicitur nõ reatu criminis illius capitalis, sed similitudine adulterinæ libidinis, sicut enim adulter in adulteram ardet : ita iste in propriã.& quòd non peccet mortaliter , patet in fi. nam ibi dissuadetur ad quod euitandum nõ tenetur. & hoc modo.5.ead.q.7.adulterij.Sic ergo ppter similitudinem dicitur adulter. Nec est hoc mirum: nam similitudine facti aliquid sæpe dicitur fieri.11. q. 3. excellentissimus.12.q.2.fraternitas.

q ¶ *Amator.*]‖ vehemens amator dicitur qui tantum vxorem diligit,vt apud se disponat,quòd si ipsa esset forte vxor alterius, non minus carnaliter se cum ea commisceret.

r ¶ *Iudicio.*] cũ iudicio & discretione cõmisceri vxori suæ debet.

s ¶ *Affectu.*] explendæ libidinis.

t ¶ *Pecudes.*]pecudes enim post conceptum non coeunt , vt infra eadem quæst.7.non solum. ‖ nec mulier faciat copiam sui corporis à conceptione vsque ad purgationem,vt supra distinct.5. ad eius. & 33. quæst.4.si causa.

v ¶ *Non perdant.*] perit enim partus ex frequenti concussione.

Vis ignoret.] CASVS. Ostendit Hiero.in hoc cap. quòd ita Abraham Deo seruiuit in vinculo cõiugali, sicut virgines nunc Deo seruiunt in castitate : seruiuit enim ille legi iuxta tempus suum: & nos seruiamus legi iuxta tempus nostrum. *Sub altera,* id est, coniugali.

x ¶ *Quis ignorat.*] hoc capitulum habes de verbo ad verbum de pœ.dist.2.si enim.ver.memento.& ver.Paulus.

y ¶ *Sub altera.*]id est,sub coniugali,quæ est altera à castitate. Alia littera habet alta.nam profunda sunt iudicia eius.c

z ¶ *Legi.*] naturali vel consuetudinariæ:vel, id est, dispositioni diuinæ.

a ¶ *Tempori nostro.*] argu.q si primo currebat fortior moneta,& modo currit vilior de mandato principis:liberor soluendo vilioré.d arg.ff.de contrahen.emp.Imperatores.Arg.contra extra de cen.olim in ff.ff.si cer.peta.cum quid.extra de iureiur.quanto.

b ¶ *Fines sæculorum.*] id est,sæculariũ desideriorum: vel ætas vltima,de qua habes 35.q.4.cap.vnico.

Obiicium

Obiiciuntur.]CASVS. Aug.in hoc c.excusat Iacob dupliciter de eo quòd habuit iiij.vxores.primo quia tunc mos erat.secun do quia non ex ardore, sed ad prolem procreandam hoc fecit : sicut Apostoli in multitudine ex amore humanæ laudis.

a ¶ *Mos.*] scilicet diuinus,&à Deo inspiratus. extra de diuor. gaudemus.& ponitur hic quã do pro quia.

b ¶ *Crimen nõ erat.*] arg.q consuetudo à crimine excusat aliquãdo. arg.5. dist.4.denique.& extra de temp.ord.sane. Arg.contra,extra de simo.non satis.& 1.quæs. 3.cap.vlt.

c ¶ *Non auiditate.*]si enim auiditate consequẽdæ laudis,tunc peccarent.22. q.2. primum.

Sicut satius.]hæc est 4.pars quæst.in qua dicitur,q melius est mori sine filiis , quàm eos quærere de dãnato coitu.Ioan.de Fant.

CASVS. Aug. admoner in hoc c. vt quis nõ habeat cõcubinam , sed vxorẽ:quia sicut est melius fame mori , quàm idolothytis vesci. sic melius est mori sine liberis quàm ex illicito coitu filios quærere. Verumtamẽ si filij ex illicito coitu quæsiti fuerint, si parentum vitia non imitẽtur;honesti & boni erũt quo ad Deum.

d ¶ *Fame.*] sed nonne propter necessitatem famis licitum est comedere idolothytũ, cum necessitas non habeat legem,vt 7.de cons.dist.1. ficut[a] & propter necessitatem famis licitũ est auferre aliena, vt de con fe.dist. 5. discipulos. & etiam furari,vt extra de furtis,si quis. & homicidium cõmittere , vt extra de homic.c.2. & carnes comedere in Quadragesima.arg. de cons. dist. 4. carnem. & extra de obser. ieiu. cõsilium? Respon. sic : dummodo non fiat ad veneratiõnẽ idoli. nulla tamẽ necessitas excusat à fornicatione, vt ff. de rit. nup. palam. § non est ignoscendum.

e ¶ *Vndecumque.*] quasi dicat,etsi quærantur ex illicito coitu.

f ¶ *Et salui erunt.*] argu. contra extra de fi. presby.per totum.

Dicat aliquis.] CASVS. Aliqui nõ habẽtes vxores dicebant sibi licere cõcubinas habere.Ambr.autem probat hoc esse falsum:cum dictum sit Abrahæ:Eiice ancillam & filium eius. non enim quærendi sunt filij , qui non possunt succedere, & qui potius fuit oneri quàm honori.Debet igitur quis habere vxorem , vt & crimen euitet, & vt filios habeat,qui possint esse heredes. Sequens cap.cum §.patet.

g ¶ *Nec successiones.*] nisi in vnica.C.de na.li.authen.licet.

h ¶ *Nec sanguinis.*]id est,honoris.‖Filius enim sequitur priuilegiũ patris in tribus:quo ad honores & dignitates:& quo ad curialẽ conditionem,vt C.de decu.eos.& l.exemplo.& l.nullus.& quo ad originem. Cur,inquam,quæritur tale contubernium: de quo nati,non filij sint matrimonij , sed testes sint adulterij ? Cur autẽ huiusmodi suscipiuntur adulterini,qui patri pudori sint,non honori? Dicit scriptura,[Adulterorum filij β in consummatione erunt:& ab iniquo toro semen exterminabitur.] Mulier igitur tua , si talibus moribus prædita est,vt mereatur cõsortium, mereatur & nomen i vxoris. Præsta concubinæ tuæ libertatem , & nomen vxoris,ne tu adulter sis potius,quã maritus.

β ¶ Filij.] *Reposita sunt reliqua verba scripturæ ex B. Ambrosio ; pro quibus in vetustis est,&c. in vulgatis autem,* abominatio sunt Deo.

Item Augustinus ad Claudium contra Iulianum, c.8.

¶ Adulteria non sunt facienda etiam voluntate generandi filios. C. X.

6 SIc non sunt facienda adulteria k etiam voluntate generandi regenerandos:quemadmodũ nec furta facienda sunt etiam voluntate pascẽdi pauperes l sanctos: quod tamen faciẽdum est non perpetrando furta , sed bene vtendo mammona m iniquitatis. n

ζ *Ecce , quòd nullo modo licet alicui viuente vxore sua,vel ex ancilla , vel ex alia qualibet filios quærere:qui etiã suscepti , filiorum nomine iudicantur indigni.Simplex etiam fornicatio in sacra scriptura prohibetur.*

Vnde Augustinus in quæstionibus Deuteronomij,quæst.37.ad c. 23.

¶Illicitus concubitus.& omnis non legitimus vsus illorum membrorum nomine mœchiæ intelligitur. C. XI.

7 MEretrices esse,& ad meretrices accedere,phibet o Dominus:quarum p publice venalis est turpitudo. In decalogo autẽ mœchiæ nomine non videtur hoc aperte prohibuisse : quoniam mœchia non nisi adulterium intelligi solet. *Idem super Exodum, quæst.71.*

¶ 8 Omnis mœchia etiam fornicatio dicitur in scripturis Sed vtrum etiam omnis fornicatio mœchia dici posit in eisdem scripturis ; non mihi interim occurrit locutionis q exemplum:sed si non omnis fornicatio etiã mœchia dici potest ; vbi

Et nomen.] arg.ad præsumptionem matrimonij clandestini ex appellatione vxoris:q eo ipso quod nominatur vxor,ei habenda pro vxore,vt extra de præsump.illud.C.de nup.si vicinis. Argu.contra de lib.can.l pen. Arg.93. dist. Dominus.23 q. 1.paratus.5.de cõse.dist. 4.si eos.ff.de prob.l.vlt. §.vlt. 5. 1.q. 1. si qui à simoniacis.27.q.2.inuenta.‖Et quod dicit,& nomẽ,dic & pro id est , nã eoipso q quis permittit ancillam suam cõtrahere matrimonium , rapitur in libertatẽ.C.de lati.li.tol. authen.ad hæc. sed & cõcubina rapitur in libertatem morte domini : similiter & filij eius,si dominus nihil de eis disposuit. C.commu nia. de manu.l.vlt.

k *Sic.*] ¶ *Adulteria.*] supra ea.q. 2.§.sicut ergo.

l ¶ *Pauperes.*] supra 14.q.5.fortes. 5. 30. q.1. nosse.5.22.q.2. is autem. 5.1.q.1.non est putanda.

m ¶ *Mammona.*] ‖id est,pecunia, quam quis per iniquitatem , id est, per solicitudinẽ acquisiuit. 23. q. 5. §. sed hoc multipliciter.

n ¶ *Iniquitatis.*] id est,inæquitatis.Aequũ enim est *tibi necessaria* retinere , & *superflua* pauper *ibus* erogare. & hæc est iniquitas,si contra fiat.

ECCE QVOD NVLLO. Hæc est 5. pars q.in qua quæritur, an simplex fornicatio sit prohibita in decalogo? & est dicendũ quod sic. Ioan.de Fant.

Meretrices.] CASVS. Aug.sic ponit hunc casum. In hoc cap.ostendit Aug. quòd simplex fornicatio fuit prohibita à Domino in Deuter.fuit etiam prohibita in decalogo , vbi dictum est : Non mœchaberis.licet ibi solum adulteriũ videatur prohibitum : sed sicut in prohibitione furti nomine partis totum intelligitur esse prohibitum,scilicet omnis vsurpatio illicita rei alienæ: ita in prohibitione mœchiæ,nomine partis intelligitur totum esse prohibitum : scilicet omnis illicitus coitus.Beneuẽ. vero sic incipit casum sup illo verbo in Deutero. Non erit meretrix de filiabus Israel, neque scortator de filiis Israel.

Probat August. quòd simplex fornicatio fuit prohibita à Domino in decalogo:vbi dictum est,Non mœchaberis.Nam sicut in prohibitione furti nomine partis,& cetera omnia dicit postea vt Hu.A parte.sed interpretatione prohibuit.

o ¶ *Prohibet.*]cum dicit Non mœchaberis.Et in Deutero.vbi dicitur:Non erit meretrix de filiabus Israel.

p ¶ *Quarum.*]alibi,‖meretrix est,quæ multorum libidini patet,vt 5. dist.34.vidua.hoc etiam lex dicit.ff.de rit.nup.palam.

q ¶ *Locutionis.*]expresse.

1 Poly.l.6. tit 8.
2 Concer.tex. in l.inter libe ros. 5. Iulian. aliàs est 1. Iustianus.ff.de adult. no. in l. inter stuprum. ff.de verb.sig.
† *al. exigetur*
‖ *al eum*
orig.

‖ Stuprum in multis personis committitur.

a Sed contra de pœn.dist.1. q.puero. quæ est ex canoni zata.
‖ Fornicatio est crimen canonicum.

‖ Crimina facta palam sunt occultis grauiora.

Gen.20.
† *al.Ecce*
orig.

1. Cor.10.

‖ Vir non sit vxoris ardens amator.

‖ Mulier post cõceptum debet cõtinere.

b Vsinfra. 32. liberorum.

† *al.libros tollere*} orig.

5 Sent.4.dist. 31.

† *Aliàs fecundæquæque.*

c Virg. q.4. de Tyrijs.sed dum L.scitur licet littera alt altera : quod ostenditur ex eo quòd ostenditur ex illicitum sit coniugalitãe sibi virginali. & ita altera sit dispositio,altera ista.secundum Hug. & Deita materia vide tur per Barth. & Abrandẽ de Imol. in l. cõl re. col. 3 & ff. si certũ, tetatur.

‖ Mammonæ iniquitatis quid sit.

6 Iuo p.8. c 105 Pa.in.1.7.c.2a

‖ Meretricis definitio.

7 Iuo p.8.cap. 321.

8 Iuo p.8.cap. 472.

Sap.

a Ad hoc 24. q.1. minuitur. vbi de hoc.
b Adde & hoc inst. de interd. §. fi & no inl. 1. C. fi fer. ex por. ve.
c De hoc extra de decei. ex parte 27. q. 2. sunt qui.

a ¶ *Prohibuit.*] arg. quòd idem iuris est in parte & in toto, vt 14. q. 5. pœnale. Item arg. quòd prohibito minori, id quod maius est intelligitur prohibitum a. arg. 44. dist. nulli clerico b. similiter concesso maiori concessum videtur & minus. 16. q. 2. visis. c

b ¶ *A parte.*] pars enim est furtum: illicita vsurpatio rei alienæ est totum. omne namq; furtum est illicita vsurpatio rei alienæ: & non cõuertitur. Hug. sed hęc gl. non valet: sed exponе vt dicit 14. q. 5. pœnale.

c ¶ *Omnis.*] licet non prohibuerit rapinã verbis legis, prohibuit tamen sententia legis, quę magis attẽdenda est. extra de verb. sig. propter ea. ẽ. t. q. 1. Marchion.

1 supra 14 q. 5. cap. pœnale §. furti.

d ¶ *Illicitus.*] Hic videtur surgere quędã inexcricabilis cõtrarietas. ‖ nam in Deuteronomio licitum erat habere cõcubinam, & dare ei pretium suæ pudicitiæ, & eam dimittere: sed in Decalogo secundum interpretationẽ Aug. prohibita fuit omnis fornicatio, vt hic. Dicit Hu. q non sunt cõtraria. nam aliud est permissio, de qua in Deutero. & aliud est præceptũ, de quo in Decalogo. Sed hæc solutio nulla videtur, quia rica idẽ non possunt habere locum permissio & præceptũ, siue prohibitio. ideo dicit q illud intelligitur de cõparatiua permissione. simile ī. 33. q. 2. si quod verius. nam in veritate illud semp fuit peccatum extra de diuor. gaudemus.

‖ Cõcubinum an licuerit olim habere.

2. Cor. 6.

N eo.] CASVS. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima ostẽdit Hieronv. q in eodẽ genere fornicationis plus peccat fidelis quàm infidelis: quia fidelis de mẽbro Christi facit membrum meretricis. In secũda parte probat quòd nomine immunditiæ Apostolus dissuasit omnes extraordinarias voluptates etiã cum vxore propria. Secunda incipit ibi, *Secundum opus. In eo*, id est. propter hoc. *Quomodo*, id est, sicut. *In hoc loco*, scilicet Apostoli.

e ¶ *Fornicator.*] melius est viã veritatis nõ agnoscere. &c. de pœnit. dist. 4. si refugientes.

f ¶ *Maioris.*] quia fidelis in hoc magis peccat, quia membra Christi facit membra meretricis. sed infidelis fua, non Christi membra, facit membra meretricis.

g ¶ *Erunt.*] id est, conuenient in vno carnali opere. & per hoc dicit Hug. affinitatem contrahi per illegitimũ coitũ, vt not. 30. q. 4. si quis.

h ¶ *Econtrario.*] id est, sed vel, id est, conuerso casu.

i ¶ *Aedificet.*] tamen per fornicationem magis ædificatur diabolo templum quàm violetur.

k ¶ *Nescio.*] hoc nõ definit: ponit tamen persuasionem suam cum dicit, per vitia, &c. vel dic, nescio, id est, non definio, cum sit manifestum: quia infidelis non violat templum Dei, cum ipse non sit templũ Dei: sed ædificat templum diabolo.

l ¶ *Secundum opus.*] ordine scilicet enumerandi. sic enim ait Apostolus: Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt fornicatio & immunditia, luxuria, &c. De his. 25. dist. §. criminis. ver. de quibus.

‖ Luxuria, & immunditia differunt.

m ¶ *Immunditia.*] ‖ quę attenditur secundum omnem vsum illicitũ membrorum. luxuria attenditur in cibo & potu cum vtitur delicatis & calidis, vt aptior fit ad immunditiam. 35. dist. ecclesiæ principes.

n ¶ *Etiam turpissimum.*] & ita quædã omittenda sunt propter turpitudinem, vt 1. quæst. 4. §. item peccat. & Imperator dicit de ea quę nubit intra tempus luctus, quomodo ei dicamus ẽpubescentibus in auo ¶ *Polluerentur.*] nam dicit Imperator q propter ista crimina inducuntur fames & pestilentia, & terra motus, vt in authen. vt non luxu. contra natu. §. fi cõi. colla. 6.

p ¶ *Immunditiam.*] arg. opera nuptiarum, quæ nõ sunt causa liberorum, tamen tria esse: ga luxuria & immunditia nominãtur, vt ī. c. liberorum. sed hoc dicitur nõ quo ad reatũ mortalis vicii, sed quo ad speciẽ facti. speciẽ enim & similitudinem luxuriæ & immunditiæ prætendũt & habent designare, vt no. ī. eo. cap. origo.

‖ Nuptiarum opera nõ sunt mortalia.

Alomon quippe.] CASVS. Probat Greg. q ex nimia assiduitate mulierũ de facili quis ducitur ad idolatriã, Salomonis exẽplo: qui cum Deo prius construxerat templum, postea amore libidinis idolis rempla cõstruxit. Sequens c. cum §. seq. pater.

q ¶ *Idolis.*] idolo scilicet Astaroth Sydoniorum, & idolo Chamos Moabitarum, & idolo Moloch Amonitarum. post tamen egit pœnitẽtiam secũdum quosdã. d de pœni. dist. 2. si enim. ver. Salomon.

d Hoc dicit quia an pœnituerit incertũ est, li ex quibusdam scripturis apparet hoc. teste at. r, secundum Hu.

r *Iberorum.*] ¶ *Damnata.*] cum vxore cõmissæ voluptates puniendæ sunt. Et ita est arg. pro Hu. q dicit virum mortaliter peccare cum accedit ad vxorem causa libidinis. Tu dic contra. & damnate dicit, id est, puniendę propter veniale, & est simile 4. dist. denique. 6. dist. testamentum.

Immoderatus vsus mulierum Salomonẽ ad idolatriam traxit. C. XIII.

SAlomon quippe immoderato vsu, atq; assiduitate mulierum ad hoc vsque perductus est, vt templũ idolis q fabricaret: & qui prius Deo templum constru xerat, assiduitate libidinis etiã perfidiæ substratus idolis construere templa nõ timuit.

Item Hyeronimus in cap. 5. epist. ad Ephesios, ad vers. [*viri diligite.*]

Liberorum procreande in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in vxore damnatur. C. XIIII.

LIberorum ergo, vt diximus, in matrimonio opera concessa sunt: voluptates autẽ, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in vxore damnatæ. r

Quare autem tales non dicantur filij vel quem suorum parentum sequãtur, qui ex libero & ancilla nascuntur Isidorus Etymologiarum lib. 9. c. 5. determinat.

¶ Qui sint liberi, & quam conditionem sequantur. C. XV.

2 LIberi s dicti, qui t ex libero sunt matrimonio orti. Nã filij ex libero & ancilli, seruilis conditionis 3 sunt. Semper enim qui nascitur, deteriorem 3 c parte sumit. Naturales autem dicuntur ingenuarũ concubinarũ filij; quos sola natura genuit, non honestas coniugij. *& infra.* ¶ Hi vero t, qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem v potius, quàm patrem sequuntur,

2 Ito p. 8. c. ry. al. quas

3 Concor. text. in 5. seruiat aut nascentur. cõ glo. inst. de iur. perso.

β Deteriorem partem.] *In codicibus Isidori etiã manuscriptis legitur*, deteriorem parentis statum sumit.

4 Vide & ‖ quę] orig.

tio addit qui appellentur filij naturales. *Deteriorem.* hoc dicit secundum consuetudinem quarundam terrarum. Vel, *deteriorem*, id est, inferiorem & debiliorem, scilicet matrem.

‖ Filij sic qui dr iplices.

s ¶ *Liberi.*] ‖ quattuor sunt genera filiorum naturales tantum, vt concubinarum. naturales & legitimi, vt vxoris. legitimi tantum, vt adoptiui. spurij e vt sacrarum vi ginum, & cõsanguinearum 1. quæst. 1. cap. tali.

e De istis habes ff. de stat. hom. l. vulgo. & dicitur ipse rij quasi d ipsa ma rinalium nati.

t ¶ *Deteriorem partem sumit.*] hoc verũ est secundum legem Longobardorum & Theutonicorum. nam secundum legem Romanorũ fecus. C. de rei vend. partum. ff. de stat. ho. lex naturæ. & de. verbor. sig. etiam. & sufficit si per momentum fuit in libero ventre. ff. eod. tit. l. & seruorum. §. ingenui. Vel dic verius deteriorem, id est, debiliorem: quia fœmineus sexus debilior est quo ad honores: tamen circa insignia proles patrem sequitur, vt dixi ī. eo. dicat.

t ¶ *Deteriorem.*] ī. 28. q. 1. Iudæi. contra. ī. 15. q. vlt. cum multæ. contra. sed hoc in ceteris generaliter: sed fallit in istis duobus casibus Iudæorum filiis & clericorum.

v ¶ *Matrem.*] quantum ad conditionem, & quantum ad originem. ff. ad municip. l. 1. & quòd impugnat testamentum matris, vt ff. de inoffi. testa. si suspecta. §. 1.

Quòd

Quòd autem.] Hæc q. diuiditur in 7. partes. In quarũ prima probatur, q non perditur castitas animæ vel corporis vbi animus non consentit. Secunda ibi, *Si Paulus.* Tertia ibi, *Nec solo.* Quarta ibi, *Quamuis.* Quinta ibi, *Cum ergo.* Sexta ibi, *Præceptum.* Septima ibi, *Sed quæritur.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 5. q. qua quæritur an pudicitia per violẽtiam auferatur? Dicitur q duplex est pudicitia, ī. corporis, & animi. Pudicitia corporis, quæ carnis integritas dicitur, per violentiam auferetur, de qua habetur ī. ea. q. ille. Pudicitia animi, cum sit virtus, nõ auferetur p vim: quia animo vis non infertur, vt ī. ea. q. ita ne. ꝓbat igitur Grat. in hoc ¶. q. pudicitia per violẽtiam nõ eripitur, primo cum sit virtus animi, nõ corporis: & animo vis non infertur, sed corpori secundo exemplo beatæ Luciæ.

‖ Amator rio Lucie.

‖ Alicias sequitur. alias antẽ. q. qui & de. alias. ‖ Pudicitia an possit per violentiam auferri.

a ¶ *Quod autem.*] Hic intitulatur quinta quæstio: ‖ an ī. pudicitia per violentiam auferatur. Et dic q duplex est pudicitia: animi, & corporis. Corporis pudicitia quę integritas dicitur, bene amittitur per violentiã: de qua dicitur ī. ea. ille. & 27. q. 1. nuptiarum. Pudicitia autem animi cũ virtus sit non auferetur per vim: quia animo nõ infertur vis, vt ī. ea. ita ne. Et no. q hęc eadẽ virtus est in virginibus, in coniugatis, & in viduis: sed in virginibus appellatur virginitas: & in cõiugatis pudicitia. 27. q. 1. nuptiarum & in continentibus castitas. 30. distinct. hæc scripsimus.

1 Sent. 4. dist. 31. q. 1. 3. q. 27.

b ¶ *Vis.*] absoluta, quę non potest animo inferri: sed conditionalis potest, vt ī. 23. q. 6. vides. Vel dic non potest inferri animo vis: verum est non consentienti.

‖ Inn. ibid. hap. 7. 8. ibi.

c ¶ *Duplicatur.*] Arg. violenter corruptã non amittere virginum præmium, sed recipere duplicatum: nõ tamen quo ad aureolam. consequitur ergo maius præmiũ, sed non tale: quia non coronatur, nec fulgorem virginis habebit.

Olerabilius.] CASVS. Ostendit Ambro. in hoc cap. q potior est integritas mentis quàm carnis: quamuis vtraque sit bona. Prima enim violenter auferri non potest: secunda potest. Nec lupanaria infamant castitatem: sed castitas abolet loci infamiam. Et quod dicitur ibi, *prostitui potest*, per vim, sed *adulterari non potest*, ita quòd sit rea adulterij, nisi consentiat. Seq. c. patet.

d ¶ *Tolerabilius.*] id est, sanctius.

e ¶ *Si liceat.*] id est, si potest.

f ¶ *Non homini.*] in corpore.

g ¶ *Sed Deo.*] in mente.

h ¶ *Virgo enim prostitui.*] id est, in corpore per vim corrumpi.

i ¶ *Adulterari.*] quia adulterium tantum dolo cõmittitur, vt 34. q. 2. in lectum. & ff. de adul. l. pen.

‖ Iuera non adficat ho mem.

k ¶ *Nec lupanaria.*] ‖ homo enim sanctificat locum, non locus hominem, vt 40. distinct. non loca. & c. multi. tamen ex loco quandoq; præsumitur contra aliquem, vt 18. quæst. 2. diffinimus. & etiam pro aliquo, vt 56. distinct. capitul. 1. ipse ergo locus per se non est infamis: nec etiam domus lupanaris est infamis, vt ff. de peti. hered. ancillarum. vitari tamen debet turpis locus, vt 81. distinct. in omnibus. & iudex ipsum vitare debet, vt ff. de arbit. si cum dies. §. si arbiter.

QVÆSTIO V.

Vòd autem a pudicitia violenter eripi non posit: multorum auctoritatibus probatur. Est enim virtus animi, quæ violẽtiam non sentit. Corpori namque vis b infertur, non animo. Vnde, quamuis corpus violenter corrumpatur; si pudicitia mentis seruetur illæsa; tamen castitas duplicatur c. 1. Sicut beata Lucia fertur dixisse Paschasio [*Si inuitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.*] *Non enim inquinatur corpus, nisi de consensu mentis. Nam si in manu mea iura ponas, & per manum meam sacrificia facias; Deus d hæc attendit, & deridet. De sensibus enim & voluntatibus iudicat Deus.*]

Hinc Ambrosius scribit in libro secundo de Virginibus.

¶ Melior est virgo integra mentis, quàm carnis. C. I.

2 OLerabilius d est mentem virginem, quàm carnẽ habere. Vtrumque bonum, si liceat e: si non liceat; saltem non homini f castæ α, sed Deo g simus. *& infra.*

¶ Virgo prostitui h potest: adulterari i non potest. Vbicumque Dei virgo est, templum Dei est: nec lupanaria k infamant castitatem: sed castitas, etiam loci abolet infamiã. α ¶ Castæ.] *Antea legebatur*, casti. *sed B. Ambrosius ibi inducit Theodoram loquentem.*

Idem ad virginem lapsam, c. 4.

¶ Mente incorrupta, caro non corrumpitur. C. II.

3 REuera nõ potest caro l corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta.

Item Augustinus de ciuitate Dei, libro primo, c. 18.

¶ Alicui tibi in hominem pollui. C. III.

1 REuera.] ¶ *Caro.* Id est, eius corruptio ad reatum imputari non debet, vel ad damnationem æternam: vel corruptionis non debet rea effici; obest tamen quo ad aureolam: & quia non consecrabitur inter virgines, vt ī. ea. ille.

l *Ta, ne.*] CASVS. Ostendit Aug. in hoc c. q cum pudicitia sit virtus animi, inuito auferri non potest. Vnde cum comitem habeat fortitudinẽ, etiam pro morte non debet malo consentire. Nullus enim in sua potestate habet qđ de carne sua fiat: sed in mente potest pudicitiã quis seruare. *Metuitur?* interrogatiue, quasi non debet metui.

4 ITa β, ne aliquem polluat m aliena libido, metuitur? Non polluit, si aliena erit: si autem polluet, aliena non erit. Sed cum pudicitia virtus sit animi, comitemq; habeat fortitudinem, qua potius quælibet mala tolerare, quàm malo consentire decernat c, nullus autem magnanimus, & pudicus in potestate p habeat, quid de sua carne fiat: sed tantum quid annuat mẽte, vel renuat; quis tandem sana mente putauerit q se perdere pudicitiam, si forte in apprehensa, & oppressa carne sua exerceatur, & expleatur libido non sua.

4 Iuo par. 7. c. 139.

β ¶ Ita, ne.] *Apud B. Augustinum legitur*, Ae nim, ne vel aliena polluat.

Idem ibidem.

Eodem. C. IIII.

5 PRoposito animi permanente, per quod etiam corpus sanctificari r meruit, nec ipsi corpori aufert s sanctitatem t violentia libidinis alienæ, quam seruat perseuerantia continentiæ suæ. An vero, si aliqua femina mente corrupta, violatoque proposito, quod Deo vouerat, pergat v vitianda ad deceptorem suum: adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus, ea sanctitate animi, per quam corpus sanctificabatur, amissa, atq; destructa? Absit hic error, & hinc potius admoneamur, ita nonv amitti corporis sanctitatem manente animi sanctitate, etiam corpore oppresso; sicut amittitur corporis sanctitas violata animi sanctitate.

5 Iuo ibidem.

Idem c. 19. ¶ Lucretiam certe matronam nobilem, veteremque Romanam pudicitiæ magnis efferunt laudibus. Huius corpore cum violenter oppresso Tarquinij Regis filius libidinose potitus esset; illa scelus improbissimi iuuenis mari-

r ¶ *Sanctificari.*] in futuro, cum sua stola induetur.

s ¶ *Nõ aufert.*] & ita habet corpus virtutem Sed contra. ī. ea. de pudicitia. quia virtus tãtum in animo est. sed ideo dicitur corpus habere: quia futurum est habere post resurrectionem.

t ¶ *Sanctitatem.*] hæc tamen quæ mente corrupta est, post pœnitẽtiã potest ordinari: quia quo ad legẽ promotionis virgo est. ī. ea. finge.

v ¶ *Pergat.*] No. quòd sola itineris arreptio facit aliquam corruptã: ‖ sicut itineris arreptio habetur pro appellatione. extra de appel. meminimus. sic qui pergit de vna militia ad aliam, iure secundæ militiæ censetur. ff. de bon. poss. ex testamento militis. l. 1. a

‖ Appellat. q ad superiorem iter arripit. a De hoc no. extra de priui le. c. penúlt.

LVCRETIAM. CASVS. Cum Romani obsiderent Ardeam, orta est cõtentio inter Collatinũ & Tarquinium filiũ Tarquinij regis de castitate suarũ vxorum. Tunc Tarquinius fecit fieri litteras falsas ex parte Collatini ad vxorẽ eius: in quibus cõtinebatur, Hunc recipe tãquam meipsum. & eas sigillare fecit sigillo Collatini. & cum eis sero venit ad domũ Lucretiæ, quæ visis litteris honeste suscepit eum. Tarquinius autem in nocte accesit ad lectum eius cum quodam Mauro: & dixit quòd nisi permitteret eum facere quod vellet, ibi interficeret illum Maurum, & diceret se deprehendisse illum cum illa. Tunc illa timens tantam infamiã, cum valde casta haberetur, supposuit se illi. Ille autem mane reuertens ad castra, publice de facto se cœpit iactare. Illa vero abscondito cultello in manica venit ad castra & in publico manifestauit seriem facti: & cœpit multum hortari ad vindictam maritum & Brutum auunculum suum: & extracto cultello seipsam in-

terfecit: pro quo Tarquinius rex & filius eius expulsi sunt de ciuitate.

a ¶ *Propinquo.*]id est,auunculo.

b ¶ *Adultera.*] videtur q Aug.male induxit exemplum Lucretiæ: ‖nam in veritate secundum canones adulterium cõmisit.siue directa, siue indirecta fuerit voluntas: licet secundum leges non committatur nisi dolo.ff.de adul.l.pe. sed Aug. induxit exemplum hoc quasi à minori.q.d.ex quo ea quæ cõditionaliter fuit coacta, excusatur secundum legem ab adulterio: multo magis ea quæ absolute secundum canones.1. q.1.constat.50. distinct. presbyteros.

‖ Lucretia adulterium cõmisit.

† *al commissi sceleris.*

c ¶ *Vnus admisit.*] immo & ipsa, nisi absolute fuerit coacta. ar. ff. ead.ita, ne.sed hoc ideo dicit, quia non tenetur hoc casu ad pœnam legis a: quia sine dolo adulterium non committatur. ff. de adult.l. pen. aliàs potius debuit mori quàm consentire ẽ. e. §.cum ergo. ‖ Vides ergo quòd adulterium potest esse ex parte vnius tantum. similiter simonia potest esse ex parte vnius tantum,& non alterius: sicut in Giezi & Naamã.vt 1.q.1.qui studet.& q. 3. quæsitum.& similiter societas, vt ff. pro soc.l.actione.§.dixi mus. & sponsalia. extra de despon.impub. de illis.& matrimonium, vt extra de eo qui dux. in mat,quam pol.per adul. cap.1. & 2. ead.q. 2. aliquando. b

a Vnde exponе quod dicit adulterium,id est,reatũ adulterii.

‖ Adulterium & simonia possunt esse ex parte vnius.

b Ad idem 28. q. 2. si infidelis.

N*On fidelibus.*] Casvs In hoc e.& in omnibus sequentibus probatur,quòd castitas animi non amittitur,licet corpus per violentiam corrumpatur: cum nullum peccatum committatur nisi voluntate.*Eorum*,scilicet hostium. Quæ sequuntur, plana sunt vsq; ibi, *Ad dominum.*

‖ Tuo p.y.can. 549.& p. 10. c.191.

d D*E pudicitia qs dubitauit.*] Collige de modo probationis omnem virtutem esse in animo.

‖ Virtutis definitio.

e ¶ *Virtus est.*] ‖est autem virtus habitus mentis bene constitutæ,&c. vt de pœni.distin. 3. ille rex tantus. ob hoc etiã virtutes velamenta animæ dicuntur. de pœni. distinct.secũda, cap.sapiens.

‖ 15.q.1.siquis furtus. §. Item in persecutione.

f ¶ *Eripi potest.*] quid si culpa sua in hãc violentiam incidisset:puta denuntiauit ei maritus vt fugeret, ne vi hostium opprimeretur, illa autem fugere noluit: & sic oppressa est, an dimitti possit à viro? Sic videtur, quia quidquid ex culpa sua, &c. 15. q. 1. si quis insaniens, 59.

‖ Idem Beda in q in Gen. 30.& 190. Iuo p 8.c.11.

to Collatino, & propinquo a Bruto viris clarissimis, & fortissimis indicauit,eosq; ad vindictam constrinxit. Deinde fœdi in se cõmissi † ægra, atque impatiens se peremit. Quid dicemus;adultera b hęc an casta iudicanda est? Quis in hac cõtrouersia iudex laborandum putauerit?Egregie quidam ex hoc, veraciterque declarans ait, [Mirabile dictu: duo fuerunt:& adulterium vnus admisit c.] splendide, atque verissime. Intuës enim in duorum corporum commistione vnius inquinatissimã cupiditatem,alterius castissimam voluntatẽ, & nõ quid coniunctione mẽbrorum,sed quid animorum diuersitate ageretur,attendens[duo,inquit fuerũt,&vnus adulterium admisit.]

y ¶ Ita non amitti.] *Locupletatus est ex originali hic locus, qui etiam apud Iuonẽ erat paulo concisior.*

Idem in eodem libro,c.27.

C. V.

N On a fidelibus Christi sit tædio vestra vita, si ludibrio fuit hostibus castitas vestra. Habetis magnam,veramque consolationem,si fidam conscientiam retinẽtis,non cõsensisse peccatis eorum, qui in vos peccare permisi sunt. *Idẽ in libro de duabus animabus,c.10.*

¶ Non nisi voluntate peccatur.

a ¶ Non fidelibus.] *In originali legitur,* Non itaque vobis ô fideles Christi.*sed quoniam erat initium capitis,non est mutatũ. Reliqua vero sunt restituta.& aucta.*

Idem in libro primo de libero arbitrio,c.5.

¶ De eodem. C. VI.

D E pudicitia quis dubitaue rit d, quin ea sit in animo constituta; quandoquidem virtus est e? Vnde à violento stupratore eripi f nec ipsa potest. *Item Hieronymus ß super epistolam ad Romanos libro primo.* ¶ 2 Non potest fieri, vt nisi quis mœchetur prius in corde; mœchari possit in corpore. *Idem super Lucam γ in lib.secundo.* ¶ 3 Finge in persecutione aliquam virginem prostitutam:hæc apud Euangelium, quia voluntate nõ peccat, virgo suscipitur: in lege quasi corrupta repudiatur. *Idem in libro hebraicarum quæstionum in Gen. ad cap. duodecimum.* 4 ¶ Corpus mulieris non vis maculat,sed voluntas. *Item Augustinus in libro de sancta virginitate.cap.octauo,* ¶ Sicut nemo impudice vtitur corpore,nisi spiritu prius concepta nequitia; ita nemo pudicitiam seruat in corpore, nisi spiritu prius insita castitate.

ß ¶ Item Hieronymus,] *Apud B.Hieronymum nihil tale est inuentum.Sed apud Origenem lib.2.ad cap.2.epist.ad Romanos hæc leguntur.*Neque enim fieri potest,vt si ante quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.

γ ¶ Idem super Lucam.]*Hæc habentur in commentariis B.Hieronymi in Matthæum l.2.c.11.& inde est emendatum.In Lucam enim nihil extat B.Hieronymi.*

Item Victoriano,epistola 122.

¶ In corpore pudicitia violari non potest, si mens inuiolata seruetur. C. VII.

5 Anſ.l.10.c.52.

A D Deũ ingemiscentibus omnino suis aderit,q suis adesse consueuit:& aut nihil in earum castissimis membris libidine hostili perpetrari permittet g; aut si permittit,cum earũ animus nulla consensionis turpitudine maculatur,etiam carnẽ suam defendit h à crimine:& quidquid in ea nec cõmisit,nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis: omnisq; illa violentia non pro corruptionis turpitudine, sed prò passionis vulnere deputabitur. Tantum enim in mente valet integritas castitatis,vt illa inuiolata,nec in corpore possit pudicitia violari,cuius membra potuerint superari.

Item Isidorus in synonymis, lib.2. 6

¶ Caro non peccat, si à contagione fuerit anima munda. C. VIII.

6 Cap.1 id est ante c.de calitate.in recẽs. impress.

7 On potest corpus corrumpi, nisi prius animus fuerit corruptus. Munda à contagione anima † caro non peccat. i

7 Sent.4.dist. 31. Iuo par. 9.ca. 142.

† *al.animi*

Item Augustinus Honorato episcopo,epistola 180.

¶ Non eripitur pudicitia carnis, si mente seruatur. C. IX.

8 Polyc.l.4. c.15. Anſl.10.c.51.

8 Agis timeamus ne sensu interiore corrupto pereat castitas fidei;quàm ne feminæ violenter constuprentur in carne: quia violentia non violatur pudicitia,si mente seruatur:quoniã nec in carne violatur,quando voluntas patientis sua turpiter carne non vtitur; sed sine consensione tolerat quod alius operatur.

Item Ioannes Chrysostomus [id est auctor operis imperfecti super Matthæum,hom.32.ad c.19.]

¶ Nec peccatum, nec iustitia ex opere sine voluntate perficitur. C. X.

S Icut enim k peccatum sine voluntate opus non facit;ita & iustitia ex opere non consummatur, nisi & volũtas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student; adulterium autem voluntate l cõmittunt. Nisi enim ex voluntate sola,fornicatio cõsummaretur;nũquam Dominus diceret. [Qui viderit mulierẽ ad concupiscendum eam;iam mœchatus est eã in corde suo.] Ergo voluntas sine opere + frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia; non quam transgredi non potest necessitas debilitati a + corporis; sed quam complectitur voluntas sancti propositi.

a ¶ *Debilitati.*

Item Hieronymus in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis.

¶ Virginitas carnis non seruatur mente corrupta. C. XI.

1 Ad 9.& 13. Rom.1.

S I Paulus Apostolus vas electionis,& separatus in Euãgeliũ Christi, ob carnis aculeos q & incentiua vitiorũ reprimit corpus suum, & seruituti subiicit, ne aliis prædicans,ipse reprobus inueniatur: & tamen videt aliam d legem in membris suis repugnãtem legi mentis suæ, & captiuum se in legem e duci peccati: si post nuditatem, ieiunia,famem,carceres,flagella,supplicia,in semetipsum f reuersus exclamat. [Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?]tu te g putas h securam esse debere? ¶ Caue,quæso,ne quando de te dicat Deus [Virgo Israel cecidit; & nõ est,qui suscitet eam.]Audẽter loquar: cum omnia posit Deus; suscitare i virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna:sed non vult coronare corruptã. ¶ Timeamus illam prophetiam; ne in nobis etiã compleatur, [virgines bonæ deficient.]Obserua quid dicat, [virgines bonæ deficient:] quia sunt & virgines malæ k. [Qui viderit, inquit,mulierẽ ad concupiscendũ eã, iam mœchatus est eã in corde suo.] Perit ergo & mente virginitas.Istæ sunt virgines malæ,virgines carne, non spiritu: virgines stultæ, quæ oleum l non habentes excluduntur à sponso. Si autem & illæ, quæ virgines sunt,ob alias tamen culpas virginitate corporum non saluantur;quid fiet illis, quæ prostituerũt mẽbra Christi, & mutauerunt templum sancti spiritus in lupanar? Illico audierit] Descende m, sede n in terra virgo o filia Babylonis: sede in terra: non est filiæ Chaldæorum p thronus † q: non vocaberis vltra mollis, & delicata r. Accipe molam s, mole farinam t, discooperi v velamẽ tuũ: denuda x crura: transi flumina y, reuelabitur ignominia tua: apparebũt opprobria z tua.] Et hoc post thalamos a filij Dei, post oscula fratruelis, & sponsi:illa de qua quõdã sermo propheticus concinebat: [Astitit regina b à dextris tuis in vestitu deaurato c circũdata varietate;] nudabitur d & posteriora e eius ponentur f in faciẽ ipsius. Sedebit ad aquas g solitudinis; & posito h vase i, diuaricabit k pedes suos omni trãseunti l, & vsq; ad verticẽ polluetur. Rectius fuerat hominum subiisse coniugium, ambulasse per plana;quã ad altiora m tendentẽ in profundum inferni cadere. Ne fiat, pœnitentiam. Sede in terra, id est,in cinere & cilicio.

Matth.5.

o ¶ *Virgo.*]id est,sterilis. Vel virgo prius filia Babylonis,id est,filia confusionis: quia mens tota facta confusa est. de pœnit. dist.3. §.item ait.

Matth. 25.

p ¶ *Chaldæorũ.*]Chaldæi b græce feroces intelliguntur. valde enim feroces sunt qui proprias volũtates sequẽtes nõ moribꝰ suis parcere sciũt. Et est Chaldæa regio, vbi Babylonia ciuitas est in ea sita. q ¶ *Thronus.*] id est, dignitas regalis auferetur ei. Vel thronus, id est remuneratio æternæ vitæ.

b Et dic Chaldæorum, id est, dæmonum,quasi dicat,simul non potest qs esse filius Dei & diaboli, nec simul habere virtutes & vitia. supra e.q.1.cum renuntiatur. & loquitur per similitudinem quia Chaldæis,&c.

r ¶ *Non vocaberis vltra mollis & delicata.*] id est,amodo nõ viues in deliciis quo ad virtutes, supple nisi pœnitueris.

Esa. 47. † *al.solum.* orig.

Caut.1.

s ¶ *Accipe molã.*] timoris per contritionẽ.

t ¶ *Mole farinam.*] examina peccata tua,& malas cogitationes.

Psal.44.

u ¶ *Discooperi.*]id est, confitere peccata tua.

x ¶ *Denuda.*] per cõfessionem.

y ¶ *Transi flumina.*] id est,desere caduca & fluentia. supple, quòd nisi hoc feceris, reuelabitur,&c.

Ezech.16.

z ¶ *Opprobria.*]in die iudicij.de pœ.di.1.§.nõ ita.Exponitur etiã mystice hæc litera,ita q improperet vitiũ fideli animæ,& tunc resoluũtur verba in præteritũ tẽpus.descẽde,id est descendisti ab altitudine virtutũ ad vitia.sede in terra, id est, sedisti terrenis infecta. virgo vt prius.Accipe molã,id est,accepisti mundanarũ rerũ circuitũ. Mole, id est,moluisti,id est, dissipasti cogitationes tuas eas effectui mancipando.Discooperi,id est,discooperuisti hypocrisim tuã,amodo enim apparet qualis prius extiteris:discooperuisti te virtutibus. Nam virtutes velamina sunt animæ.de pœ.di.2.sapiens.Denuda crura tua, id est,per confessionem denudasti actiones tuas. Transi flumina, id est, transisti per temporalia eis inhærendo,& idcirco reuelabitur, &c.

Esa.1.

a ¶ *Hoc post thalamum.*] Hæc littera vult q præcedens moraliter intelligatur.& est sensus,id est, postquam recessisti à sponso tuo & fratruele, id est, Christo. Christus enim & ecclesia sunt fratrueles, quia de Iacob Christus: de Esau ecclesia,id est,de gentibus processit. 35.q.vlt.§.si vero.& hæc sunt verba Hieronymi.

b ¶ *Regina.*] id est,quælibet sancta virgo,vel sancta ecclesia.

c ¶ *Deaurato.*] charitate & castitate,de pœnit.dist.2. principium.

d ¶ *Nudabitur.*] veste virtutum & bonorum operum.

e ¶ *Et posteriora.*] id est,peccata, quæ habuit quasi post dorsum relicta,cum ante se debuerit ea habere.

f ¶ *Ponentur.*] in futuro sæculo.

g ¶ *Ad aquas.*] id est,in hæret icos.

h ¶ *Et posito.*] id est,depositio.

i ¶ *Vase.*] scilicet, cordis.

k ¶ *Diuaricabit.*] id est,diuidet & cõmittet varios suos affectus.

l ¶ *Omni transeunti.*] id est,dæmonibus s,vel id est,omnibus operа sua:quia ibi omnia omnibus aperta erunt.

l ¶ *Transeunti.*] diabolo. ‖Transiens dicitur diabolus, quia dicũt animæ ipsi diabolo,Incurua te,vt transeamus super te.& tibi, Exinani te vsque ad fundamentum in ea.de pœni.dist.3.in salicibus.

‖ Diabolus dicitur transiens.

m ¶ *Quàm ad altiora.*] arg.quòd melius est non incipere quam ab incœpto desistere.melius est enim non vouere quàm à voto cadere. 12.q.1.certe.27.q.1.nuptiarũm.

a ¶ *Debilitati.*] senio,vel sectione,vel naturali frigiditate.hoc dicit litera,quia voluntaria continentia est bona, non necessaria.33. q.5. qui siut.in fi.

I Paulus.] Hæc est 2.pars q.in qua dicitur, q nullus debet superbire de castitate:quia cito perditur,& reparatur difficile, vel nũquam.Ioan.de Fant.

Casvs. Hic inuehit Hiero.cõtra Eustochiũ quæ de sua virginitate se nimiũ extollebat. & probat q inde se iactare nõ debet;tũ quia cadere potest:tũ quia sola virginitas carnis nõ saluat.Et q cadere possit, ꝓbat exẽplo Pauli, quãuis castus esset, tamen tẽtabatur, & cadere timebat. & hoc in prima parte. In secũda parte terret eã per impossibilitatẽ restitutionis post lapsum. In tertia parte idẽ ostẽdit auctoritate Dñi,& auctoritate Esaiæ ad litteram loquentis de Babyloniis, quod mystice referri potest ad animam fidelẽ, quæ cecidit per peccatũ. Secunda pars incipit ibi. *Caue quæso.* Tertia pars ibi, *Timeamus illam.* Et scias q eodẽ modo ponũt hũc casum H.& B.eo excepto q H.addit ibi auctoritatẽ,& videre poteritis si verũ vobis dico.Litteræ autẽ expositio in apparatũ plene notatur, & ideo expositione supersedeo.

Absolute.

Adultera.

b ¶ *Vas.*] id est, electus ad prædicandum. & dicitur vas,quia plenior a fuit aliis, vt 23. q.7.c.1.

Videtur gratia in predicando.

c ¶ *Aculeos.*] id est, mors primos; de quibꝰ timebat cadere in secũdos, & q surgũt in nobis & sine nobis.de pœ. di.2.inter hæc sciendũ.

Amos 8.

d ¶ *Aliam.*] id est, sensualitatẽ siue concupiscentiã,‖quæ dicitur lex,quia ligat & trahit ad peccatũ.vnde dicit alibi, Ago quod nolo.

Sensualitas dicta.

e ¶ *In legem duci peccati.*] id est,in peccatũ:quia ligat hominem.

f ¶ *In semetipsum reuersus.*] id est,propriã fragilitatẽ cõsiderãs.

Maiores nõ offendunt quod minoribus est tangentum.

g ¶ *Tu te.*] arg.‖quòd nõ licet maiori,nec minori,vt 8.q.1.fi ergo. & 11.q.1.magnum.& quod negatur maioribus multo potius minoribus.C.de reuo.do. his solis. in fi.& quod maioribus dignitatibus non est concessum,hoc sibi non audeant vendicare minores, vt C.de decu.l.vlt.lib.10.

h ¶ *Putas.*] argu.quòd Paulus fuit virgo,cum fit comparatio inter eum & Eustochium,quæ fuit virgo.

Virginitas bona reliquit non potest.

i ¶ *Suscitare.*] ‖Idem dicit lex,q virginitas restitui non potest. C. de rapt.vir.in prin. Sed nõne exoculato potest restituere visum? quare ergo nõ virginitatẽ?Quidam sic intelligunt,id est,q Deus non potest facere quin fuerit corrupta,quia factũ nõ potest non esse factum, vt ff.de cap.in bello.§.factæ.sed secundũ hoc idem esset in cœco.Respõ. quod hic dicitur,non refertur ad carnis corruptæ restaurationẽ, sed ad virginalis palmæ retributionem.& dic non potest,id est, non congruit eius potẽtiæ,vt aureola coronet corruptos.hoc enim esset cõtra iustitiã,& ideo illud nõ potest,vt arg.de pœnit.dist.2. §.charitas.

Babylonij ut ejus regis filij in captiuitate

k ¶ *Malæ.*] arg.ff.de dolo.l.1.§.2.nam ideo dixit prætor dolus malus,quia est & bonus.

l ¶ *Quæ oleum.*] id est,pinguedinem bonorum operum. vel id est, pietatem.45.dist.disciplina.

Peccatum non est nisi in voluntate.

m ¶ *Descende.*] ‖verba sunt Esaiæ prædicentis ad litteram futurã Babyloniorum captiuitatem per Darium & Cyrum regem Medorũ & Persarum,& exequitur secundum hoc propheta ad litteram quasdam miserias,quas pauperculæ mulieres solent subsistinere: & verba imperatiua resoluenda sunt in verba futuri temporis.

n ¶ *Sede.*] id est,sedebis.quod ideo dixit propheta propter nimiã futurorum certitudinẽ.‖Et est arg.q verbum præsentis temporis ponitur pro verbo futuri.sic exponitur,traditur,id est, traditurus est.ff. de pub.l.1.& est ar.ff.de verb.sig.verbis.sicut econtrario verbũ futuri loco præsentis,vt supra 21.dist.in nouo.50.dist.ponderet. & exponitur à Hiero.hæc littera moraliter circa fidelẽ animã quæ præuaricata est per peccatũ & hoc duobus modis, vel imitando ad pœnitentiam,& tunc proprie tenentur verba.Descende,id est, humilia te per

a ¶ *Ciuitas.*] id est,anima,quæ agit bene.de pœni.dist.4. in domo.
b ¶ *Dæmones.*] id est,praue cogitationes.
c ¶ *Sirenæ.*] id est delectationes,quæ mergebant.
d ¶ *Hericij.*] id est,errores vel solicitudines mũdanæ,q̃ pungũt.Io.

Esa.34. † *al.sirenes*

Ec solo tactu.] Hæc est tertia pars q.in qua probat q̃ ex sola voluntate fugit castitas. & hoc probat per duo c.Io.de Fan.& istud cap.est de regula beati Aug.Archi.

CASVS. Dicitur hic q̃ tribus modis peccet homo in mulierẽ, scilicet tangẽdo, desiderando, & vidẽdo, sed non quodlibet videre est peccatũ, sed videre ad concupiscendũ,& causa delectationis.& hoc videre prohibetur in seq.c. Sic posuit Hug. hunc casum, & etiam Beneuen. *De moribus,* id est,de actibus.

e ¶ *Impudicos.*] hoc perpenditur si sunt vagi,vt ℨ.dist.23. his igitur. vnde illud : Auerte oculos tuos, &c.

f ¶ *Tacente lingua.*] arg.q̃ operibus loquimur sicut & verbis, vt 43.dist.sit rector. & 11. q.3.existimant,extra de app.dilecti. & extra de sponsa.cum apud.sic ff. de leg.3.nutu.

Vi viderit mulierẽ.] CASVS.

Deuter.5. *Matth.5.*

Iste casus subtiliter de littera elicitur, quẽ H. & Beneuen.eodẽ modo ponunt.Grego.hic primo ponit verba Domini,scilicet, Qui viderit mulierem ad concupiscẽdum eam,iam mœchatus est eam in corde suo. Secundo ostendit quare dixerit, mulierẽ,& nõ vxorẽ alienam:& quare, viderit, & nõ tetigerit: & quare,mœchatus, & nõ adulteratus. Sequens §. patet. & ad probandũ id quod dicitur in §.inducit capitul. sequent.

g ¶ *Ad concupiscendum.*] hoc scilicet animo, & dat operam quam potest. de pœni. dist.1.si cui.

h ¶ *Item mœchatus est eam.*] hoc verũ est in cõiugata:nam cũ soluta nõ cõmittitur.Sed nũquid imponemus isti tantã pœnitentiã ac si factũ interuenisset?Sic, sed non tam grauem.

i ¶ *Adulterium.*] id est fornicatio.

k ¶ *Vel ordine.*] nota secundũ varietatẽ loci vel ordinis aliquem plus minusve peccare.ar.dist.40.homo Christianus.23.q.8. occidit. supra 17.q.4.quisquis.ff.de pœnis.aut facta.§.locus.25.q.1.nulli. supra 31.q.1.de his qui frequenter vxores.de pœn.dist.1.aut facta.

l ¶ *Studiosa.*] non videtur hoc verũ,q̃ tantũ peccet clericus studiosa cõcupiscentia, quantũ laicus ipso facto.videtur enim q̃ magis peccet clericus studiosa cõcupiscentia:nã tantũ peccat quilibet studiosa volũtate cõmittendi adulteriũ quantũ ipso facto.ℨ.de pœ.dist.1.si cui.& ita vel æqualiter peccat clericus vel magis propter gradũ altiorẽ a quã laicus.Quod ergo hic dicitur,referas ad ecclesiæ opinionem non ad veri essentiã. ‖Sic ergo secundũ canones cõmittitur adulterium solo animo,similiter periuriũ,vt 22.q.5.qui peierare. idẽ in furto & aliis criminibus, vt de pœ.dist.1 c.si properea. 14.q.5. si quid.sed secundũ leges solo animo nõ cõmittitur furtũ,vt ff.de acq.

a Ar. ad hoc 40.dist. homo Christianus. ‖ Adulterium & periurium solo animo cõmittuntur.

pos.posside re.§.si rem.nec adulterium.ff.de adult.l.penult.

m ¶ *Distinguitur.*] per contemptum.

QVAMVIS Hæc est 4.pars q.in qua dicitur,quòd si femina inuita perdidit virginitatem, non tamen debet se adæquare incontaminatis virginibus. Ioan.de Fant.

1 LIæ autẽ famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppressione barbarica perdidere, laudabiliores erunt in humilitate, ac verecundia sua; si se incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quamuis enim omne peccatum ex voluntate nascatur, & potuerit corruptione carnis mens inuita non pollui; minus tamen eisdem oberit; si quod potuerunt animo nõ amittere, doleant q̃ se vel corpore perdidisse.

Cum ergo hæc,quæ violentiam passa est,pudicitiam amisisse probari non potest;nullo modo conuincitur fornicationis,vel adulterij crimen incurrisse. Vt enim ait Augustinus in libro de bono coniugali, ca.4. [2 *Adulterium committitur; cum vel propriæ libidinis instinctu, vel alienæ consensu cum altero, vel altera contra pactum coniugale concumbitur.atque ita frangitur fides, quæ in rebus etiam corporeis & abiectis magnũ animi bonum est:& ideo ei salutẽ quoque corporalem, qua etiam vita ista continetur,certum est debere postponi.*

¶ Et ideo ei.] *Apud B.Augustinum legitur;*& ideo eam saluti quoque corporali, qua etiam vita ista continetur, certum est debere præponi. *Sed ob glossam, & quoniam idem est sensus,nihil mutatum est.*

*Item Isidorus super Exodum,c.29.*3

¶ Mœchatur qui alicui præter matrimonij fœdus miscetur. C. XV.

4 NOn mœchaberis] id est, ne quisquam præter matrimonij sui fœdera aliis feminis misceatur ad explendam libidinem. Nam specialiter adulterium facit,qui præter suam ad alteram accedit.

Item Augustinus de adulterinis cõiugiis,lib.2.c.13.

¶ Qui viuente vxore sua alteram cognouerit,adulterium committit. C. XVI.

5 PVto Christianum neminem reluctari illum adulterum esse, qui vel diu languente, vel diu absente, vel continenter viuere cupiẽte sua vxore,alteri commistus est feminæ.

2 Polyc.l.4. tit.34.

2 Iuo p.8.c. 102.Pann.l.7. c.22. *Huius autem fidei violatio dicitur adulterium, eum*] otig.

3 Et Rabanus, & Beds in quæst.in Exodum.

4 Iuo p.8.c. 107.Pann.l.7. c.23.

Decem leprosi mundantur mulier. *Augusta*

5 Iuo p.8.c. 24.

y ¶ *Corporalem.*] arg.pro leprosis, vt extra de coniug.lepro. quoniam.quia potius periculum corporis quàm animæ incurrendũ est. 30.q.1.§.1.cum alterum euitari non potest.ar.11.q.3.non solum.§. cum ergo.22.q.5.c.1.

z ¶ *On mœchaberis,*] ¶ *Explendam.*] nec etiã ob aliã causam.

a ¶ *Qui præter suam.*] Et ita ille tantũ cõmittit adulterium, qui habet vxorem:vel quæ est coniugata.quandoque tamen large sumitur adulterium supra ea.q.4.nemo.

b *Pvto.*] ¶ *Languẽte.*] ℨ.ea.q.7. quod proposuisti.contra.Solu. illud à falsariis dictũ; istud authenticum esse videtur.Vel illud de despõsata tantũ,istud de cognita.Vel illud reprobatũ est, hoc diuina auctoritate firmatũ. Vel verius dic q̃ illud de arcta loquitur.

c ¶ *Absente.*] 34.q.1.cum per bellicam.contra. sed ibi de illo qui nescitur viuere:hic de illo qui certe scitur viuere.

b Quæ dicitur q̃ nemo excepta causa fornicationis, &c. supra ea. q.1.dixit.

CVM

CVM ERGO NIHIL Hæc est 5.pars q.in qua dicitur, q̃ postquã semel placuit q.5,eo viuẽte alter supduci nõ potest.Io.de Fã.

CASVS. Infert Gra. ex supradictis,q̃ hæc mulier de qua dicitur in themate,nõ est fornicata, nec debet dimitti.Et q̃ dimitti non debet, probat auctoritate Domini,& auctoritate Apostoli.& ad hoc inducit sequentia capitula.

HOrrendus.] CASVS. In hoc ca. reprehẽdit Ambr. mulieres, quæ viros suos mutabãt frequẽter, cũ eis displicebant. vnde ostẽdit q̃ virũ semel dilectũ amplius dimittere non potest, cum semel sibi placuit; nã & hoc facit equus de suo cõpari. non est ergo mutandus vir,nec alius superducendus. Sequẽtia duo cap.plana sunt.

Matth.19.

Cant.2.

a ¶ *Semel.*] ar.q̃ sufficit semel cõsentire, vt ℨ.dist.4.in istis. & 8.q. 2.dilectissimi.& arg.ff. de mu.& ho. vt gradatim.§.1.ar.cõtra ℨ.12.q. 1.certe. arg. C.de rep. here.l.vlt. C.de nõ nu. pecu. generaliter. ff.de nego.gest. Pomponius. ar.ℨ.3.q.3.§.spatium. ℨ. dist.72.placuit.

Vxor.7.

b ¶ *Putat.*] ar. ff.ad legẽ Aquil.proinde. ar. ff.de xdil.edic. ca. eiusdem.l.plerumque.

c ¶ *Riualẽ.*] riuales proprie dicuntur, qui per eundẽ riuũ aquam ducunt, vt ff.de aqua quot. & æsti.l.1. similiter.hi exposita similitudine riuales dicũtur, q̃ cũ eadẽ muliere habẽt consuetudinem,cũ qua accedunt quasi ad eundem riuum.

Riuales qui dicunt.

Lib.3.c.17.

d ¶ *Incognita.*] an sit iusta vel nõ,id est, non probata causa, &c.

In p.l.c. ipsarum.l.6. cap.

e ¶ *Vxorẽ.*] ¶ *Horribile.*] ar.pro leprosis q̃ nõ debent dimitti, vt extra de coniu.le.ca.2.vnde & Hug. dicit q̃ debet maritum sequi mulier.& pro H. est arg.13.q.2. vnaquæque. & extra eo.quoniam. Quod autem dicitur extra eo.c.1.quod non cogitur sequi, potest intelligi in eo casu quando reliquus hoc non petit. nam si peteret, bene teneretur sequi,vt extra eo.ti.quoniam. Vel dic q̃ illud nõ tenet quodibi dicitur,quia est cõtra præceptum Domini. Sed pone quòd vir vult retinere apud se vxorem leprosam, nũquid potest?Videtur q̃ sic, quia vxor tenetur virum sequi,sed non econuerso, vt 13. q.2. vnaquæque. Econtra videtur quòd vicini non tenẽtur pati illã esse inter eos:quia de iure debet remoueri ab aliis, vt ℨ.dist.6.testamẽtũ.& 33.q.2.hoc ipsum.& extra de eccl. ædifi.c.2.& etiam de consuetudine,vt extra eo.quoniam. Ego credo quòd alter reliquum debeat taliter sequi, vt quandoque veniat ad ipsum,& quam cito soluerit debitum,recedat.arg.5 4.dist.fi seruus.in fi.sed sponsa de futuro etiam propter alias deformitates non tenetur sequi sponsum,vt extra de iureiur.quemadmodum.

Decem leprosi mundantur mulier. *Augusta*

Cum ergo nihil istorum in ista deprehendatur fuisse,quia nec propriæ libidinis instinctu, nec alienæ consensu, nec viro suo languente,vel absente,vel continenter viuere cupiente adhæsit alij, sed violenter aliena libidine oppressa vim pertulit: apparet, quòd nec adultera,nec fornicaria dici potest.Vnde nec aliqua occasione valet dimitti. Cum enim Iudæi quærerent à Christo, vtrum liceret homini vxorem suam dimittere quacũque ex causa respondit eis [*non legistis,quia,qui fecit eos, ab initio masculum & feminam creauit eos? Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.*] *Deinde sermonem suum ita conclusit vt diceret neminem posse dimittere vxorem suam,excepta causa fornicationis. Hinc Apostolus ait in epistola ad Corinthios.* [*His,qui matrimonio coniuncti sunt,præcipio nõ ego, sed Dominus,vxorem à viro non discedere.*] *Vnde datur intelligi, quòd qualescumque fuerint vir & vxor, ex quo coniugali affectu sibi adhæserint; vlterius ab inuicẽ discedere non valẽt.*

*Vnde Ambrosius in Hexameron,tit. diei quartæ, scribit.*1

¶ Qualiscumque sit vir,ex quo semel placuerit,non est dimittendus. C. XVII.

2 HOrrendus a, & incultus est vir: semel placuit: nunquid vir frequenter est eligendus? Comparem suum & bos requirit, & equus diligit:& si mutetur alius, trahere iugum nescit compar alterius, & se non totum putat b. Tu iugalem tuum repudias, & putas sæpe mutandum? & si vno defecerit die, superducis riualẽ c; & statim incognita d causa,quasi cognitam † pudoris exequeris iniuriã?

a ¶ Horrendus.] *Apud B. Ambrosium legitur,*sed horridus,& incultus est: semel placuit, & c. *Ante hoc autem capitulum est c.Adam per Euan.infra* 33.q.5.

Item Augustinus de sermone Domini in monte,lib.1.c.32.

¶ Similiter de vxore intelligatur. C. XVIII.

3 SI vxorem quis habeat sterilem,vel deformem corpore, siue debilem membris,vel cœcam, vel surdam,vel claudam,vil si quid aliud,siue morbis,& doloribus languoribusque confectam, & quidquid (excepta fornicatione) cogitari potest vehementer horribile e pro fide & societate subsistineat.

f PRæcepit.] ¶ *Redundat.*] nam vbi par est ratio,par debet esse iudicium a ff.ad leg.Aquil.illud.& infra q.proxi.nihil.

g PAud.] ¶ *Eadem.*] id est, eiusdem generis:nam in veritate duæ sunt seruitutes,vt extra de conuer.coniu. quidam.

h ¶ *Pari.*] arg.de quibus par ratio attenditur,simile debet esse iudicium. inf.a ea q.7.

Apostolus.

i ¶ *Coditione.*] quo ad debitum reddendũ, & fidem seruandam:nõ autem in aliis, vt potes ponere per exempla. ff. de his qui no.infa.vxores.33.q.5.manifestum. & c.noluit. &c. hæc imago. 35. q.1. fi quis acceperit. nam in voto abstinentiæ vir est maior:similiter in accusatione secundum leges: ‖sed secundũ canones non ad imparia iudicantur, vt supra ea.q.1. si quis.& vir potest statim contrahere post mortẽ vxoris : sed mulier non potest statim post mortem viri secũdum leges. C.de secun. nup.l.1.

a Arg.ad hoc infra q.proxi. 21.dist. hæresis.& supra ea. q.1. si quis vxorem.& q.4. meretrices. secundum ff. & facit ad hoc quod leg. & nota.31.dist.si laicus. & extra de cõiug. translatio.

4 Epitaphiũ Fabiolæ.tom. 1.

5 Sent.4.dist. 35.sico p.8.c. 240.Pann.l.7. c.3.

‖ Vir & mulier nõ debẽt iudicari ad imparia.

PRæceptum.] Hæc est 6.pars q.in qua punitur qui vxore dimissa adhæret concubinæ.Ioan.de Fan.

6 Iuo ibidẽ.

CASVS. Statutum fuit in hoc c.vt vir non dimittat vxorem suam nisi causa fornicationis : quod si fecerit, & admonitus se non correxerit, communione priuetur, & suæ dignitatis cingulo spolietur: & quod dicitur *Testimonium,*id est.famam. vel *Testimonium,* id est, inter alios generosos & nobiles non potest ferre testimonium.

7 Iuo p 8.c. 329.Pann.l.7. c.1. *Matth. 19.*

k ¶ *Dignitatis.*] ‖Ar. quòd si aliquis contemnit excommunicationem;quòd iudex sæcularis vel dominus illius potest eum priuare feudo suo.Item arg. quòd si vnus episcopus propter excommunicationem alicui aufert prębendam : similiter & alius episcopus potest ei auferre id quod ab ipso habet b, vt 7.q. 1.si quis presbyter. & 11.q.3.si quis à proprio. Item arg. quòd quidquid prælatus vel alius fecit tempore excommunicationis, non valet,vt 7.q. 1.factus. & 25.q.1.omne.& de consec.distin.1.hic ergo. 12. q.2.alienationes. ‖Item est arg.hic, quòd postquam quis pœnituit de crimine, quòd possit recipi in testem : licet manifestum fuerit eius crimen.quod verum est in ciuili:secus in criminali, vt 6.q.1. qui crimen.& c.illi qui.& 4.q.1.c.1.& 3.q.4. Beatus H.tamen subaudit hic maxime.Ioan.Hoc hodie expressum est extra de testim.testimonium c B.

‖ Feudum potest auferri excõmunicato.

b De hoc habetur 7.q.1 si quis presbyter.

8 Iuo p.8.c. 228.

‖ Criminosus post pœnitentiam an possit admitti in testem. *Ephes.5.*

c De hoc satis disputat ipse B.Brixi. in quæstione sua venetiali, quæ incipit. Item quæ itur vtrum ibi videas.

l ¶ *Quamdiu.*] supra 6.q.1.illi.

m QVidquid.] ¶ *Cogitauerit.*] Arg.contra extra de diuor.ca. 1.C.de repud.l.1.sed illud non tenet.

SED

SED QVAERITVR. Hæc est 7. pars q. in qua quæritur (vt hic dicit) quare dimittũ homines vxores propter adulteriũ, & mulieres non viros. Et respõdetur q̃ mulieres probare non possunt. Io. de Fan.

CASVS. Quærit G. hic, incidenter quare viri nõ cohabitẽt vxoribꝰ adulteris: sicut econuerso. sed quare hoc contingat, in seq. c. dicitur.

a ¶ *Cõmunicantes.*] id est, simile adulteriũ perpetrantes sicut & mulieres.

b ¶ *Non cõueniant.*] possit accusari de adulterio sicut vxores.

‖ Vxor potest accusare virũ de adulterio.

CHristiana.] CASVS. ‖ Probatur in hoc c. q̃ vxor potest æque accusare virũ suũ sicut econuerso a: sed nõ solet hoc ita frequẽter accidere, triplici de causa, scilicet pro verecũdia, item pro timore, itẽ quia vir cautꝰ peccat, nec sic de facili deprehenditur. Quod postea sequitur planũ est.

a Adde glo. & Car. Flo. in ca. tuæ. de procur. Cy. & doctꝛ in l. 1. C. de adulteriis.

1 Sent. 4. dist. 35. Iuo pa. 8. c. 224.

2 Concor. l. cum fratrem. & ibi Bal. C. de his qui. vt indig.

c ¶ *Apud sacerdotes.*] Arg. adulteros tãtum ab ecclesia iudicãdos. 33. q. 2. sæculares. ‖ 35. q. 6. multorum.

d ¶ *Detegatur.*] hic manifeste habes, quòd vxor potest accusare virũ de adulterio: licet secus videatur, secundũ legẽ. De hoc no. ẽ. ea. q. 1. §. hoc in mulieribus.

e ¶ *Vindictæ.*] quasi dicat, nõ deficit ius, sed probatio, vt ff. de test. tute. duo sunt Titij.

f ¶ *Cõquiescit.*] quo ad ecclesiam. Ecclesia enim nõ iudicat de occultis. 32. dist. erubescant. potius enim opinionẽ sequimur quàm veritatẽ. ar. 3. q. 7. §. tria.

Ioan. 8.

Luc 6.

LCce.] CASVS. Hic ponitur 6. quæst. qua quæritur an adulter possit adulterã dimittere? Et dicendum est q̃ non, vt probatur in sequentibus. Dicitur ergo in hoc §. q̃ adulter nõ potest vxorẽ adulteram dimittere: cũ sit eodẽ crimine infectus. & hoc probatur duabus auctoritatibus Domini.

g ¶ *Sed ponatur.*] hæc q. mihi habet quæstionis quin alter possit reliquum repellere per exceptionẽ, vt ff. ea. c. 1. extra de diuor. significasti. denũciare tamen potest vir adulter crimen vxoris adulteræ, & maxime secundum opi. H. Aliter enim posset ei cõsuli, cum accusare non possit: quod non concedo quòd aliquis criminosus possit denuntiare crimen alterius, nisi pœniteat de crimine. ‖ Sunt autem 7. casus in quibus maritus repellitur ab accusatione adulterij. Vnus est si ipse fuerit fornicatus, vt hic c. 1. Secundus si vxor vi fuerit oppressa, vt supra ea. q. 5. ita ne. Tertius si credebat maritum mortuum, vt 34. q. 2. cum per bellicam. Quartus si alter sub specie mariti cognouit eam, vt 34. q. 2. in lectum. Quintus si dedit ei occasionem fornicandi, vt extra de eo qui cog. consan. vxo. suæ. discretionẽ b. Sextus si maritus post adulterium tolerauit eam c. arg. supra ea. q. 1. si quis vxorem. & c. sicut. ff. solut. mat. cum mulier. Septimus est si adulterata est ante baptismã, vt extra diuor. gaudemus.

‖ Maritus ab accusatione adulterij repellitur in casibus septem.

b Cõcor. tex. in l. 1. §. si publico. cum ibi not. ff. de ad. l. & in l. cũ mulier. solut. matri.

c Subau. nisi ex nouo adulterio, vt dicã infra ca. c. 1. in glo. vlt.

h ¶ *In illam.*] nam si aliquod peccatũ habebat, mortale erat: quia cæremonialia delebant venialia tantum. de pœ. dist. 6. c. 1. ver. venialia. ff. de do. si duo.

Nihil.] CASVS. Dicitur hic, quòd vir adulter vxorẽ prætextu fornicationis dimittere non potest, similiter nec vxor. qui enim vult vxorem prætextu fornicationis abiicere, prius debet se de fornicatione purgare, quod & de femina dicitur.

‖ Accusans vxorẽ adulterã qualiter conuincetur de adulterio.

i ¶ *Nihil iniquius.*] id est, iniquum est. hyperbolice loquitur. sim. infra q. 7. quid in omnibus. 7. q. 1. omnis.

k ¶ *Conuincitur.*] ‖ sed qualiter potest maritus cõuinci de adulterio qui primo cœpit vxorẽ suã accusare de adulterio? nã accusatori nũquam potest par vel minus crimẽ obiici. vt 3. q. vlt. negandꝰ. ergo simplex adulteriũ nõ potest obiicere viro, nisi ei velit obiicere adulteriũ incestuosum, vel adulteriũ cũ aliqua cõiugata? Respon. si directe vult vnus agere cõtra reliquũ, tũc præferẽdus est primus accusator vel actor. ff. de iud. qui prior. Si autem vxor vult agere in modũ exceptionis, prius auditur, & probata exceptione repellit maritũ, vt extra de ord. cog. cum dilectꝰ. Sed adhuc obiicitur: ex quo vir propriã iniuriã prosequitur, nõ potest mulier eũ repellere p aliquã exceptionẽ, vt 4. q. 6. omnibus. nã ibi dicit q̃ in causa sua quilibet infamis admittitur. Sed dicimꝰ hoc speciale esse in adulterio & lenocinio. Hæc enim exceptio adulterij vel lenocinij repellit agentẽ, vt extra de diuor. significasti. & extra de eo qui cog. cõsan. vxo. suæ. discretionẽ. ff. sol. mat. cũ mulier. 2. C. de adulter. quoniã Alexandrũ. Sed huic contradicit, ff. de adult. l. 2. §. fi publico. vbi dicitur q̃ exceptio lenocinij vel adulterij nõ repellit maritũ. Ad hoc solet dici, q̃ illa lex loquitur quando post litẽ contestatã obiicitur lenocinij crimẽ vel adulterij. Et dicũt quidam, q̃ est speciale in adulterio, q̃ post litem contestatã nulla replicatio vel exceptio admittatur: & ad solutionem suã cõfirmandam inducunt illud ff. de adult. si maritus. §. præscriptiones. nam ibi dicitur q̃ postquã nomẽ accusati fuit receptum inter reos, nullæ præscriptiones admittuntur. H. tamen dicit, q̃ si ante litem contestatam nõ credebat adulteriũ accusatorem cõmisisse, & si postea sciuit, bene potest excipere contra eum: sed tamen huic prædictus, §. si publico. contradicit. nam ibi dicitur quòd exceptio fuit admissa: sed intellige quòd admissa post litem contestatam fuit de facto.

3 Sent. 4. dist. 35. uo p. 8. c. 250 Pana. l. 7. c. 1. *Rom. 2.*

l ¶ *Purgatus.*] id est, immunis. nõ enim sufficit q̃ sit purgatus. nã licet vxor pœniteat de adulterio, si tamẽ viri adulteriũ velit accusare, repellitur exceptione. nam cũ post pœnitentiã vir possit eam accusare, videtur multo fortius q̃ eã possit exceptione repellere. arg. ff. prox. causa. q. 2. admonere. arg. ff. de reg. iur. inuitus. §. cui damus. Sed quid sentis si vir eã sibi recõciliauit, & postea vir adulteratur? si enim vxor eum velit accusare, poterit eam repellere exceptionẽ adulterij quod vxor cõmisit, & ipse remisit recõciliandũ eam: & etiã Deus sibi remisit, cũ iam ipsa pœnituit. §. ea. q. 1. apud misericordem. Respon. sic ‖ quia quædam possumus consequi excipiẽdo, quæ non possumus consequi agendo: quia qui crimen intendit, videndũ est si ipse prius fuerit criminosus, vt 6. q. 1. qui crimen. arg. contra. 23. q. 4. si illic. H. Ego dico quòd viro non competit exceptio, cum iam sit ab eo remissa, vt ff. de ædi. edic. quæritur. §. si venditor.

‖ Excipiendo consequimur quod nõ consequimur agendo.

Iducturi.] CASVS. Dicitur hic q̃ tales debent esse viri vxoribus, quales volunt sibi esse vxores. Nam cũ ipsi velint vxores intactas esse. & ipsi intacti debent esse. Sequentia duo cap. plana sunt.

‖ Debitũ petens impedit quod debet.

m ¶ *Intactam.*] iniquum enim est vt pudicitiam vir ab vxore exigat quam ipse non exhibet, arg. ff. ad leg. Iul. de adulte. l. si vxor. §. iugat quam ipse. sup. dist. 95. esto subiectus. ‖ Item frustra petit debitum qui dex. supra dist. 95. esto subiectus.

Extra de consti. cõmun. & dep. arben pro illorum. Arch.

Item frustra petit debitum qui debitum non impendit. quod enim quisque iuris, &c. d. arg. dist. 9. neque. arg. supra ea. q. 1. nemo.

n *Niquum est.*] ¶ *Iudicari.*] 3. q. 8. cuius in agendo.

a *Indigranter.*

de oculo tuo: & postea educes festucam de oculo fratris tui.]

Hinc etiam Augustinus scribit in libro primo de sermone Domini in monte, ca. 28.

¶ Qui fornicatus, fornicationis causa vxorem suam dimittere non potest. C. I.

3 NIhil iniquius i quàm fornicationis causa dimittere vxorem, si & ipse conuincitur k fornicari. Occurrit enim illud: [In quo enim alterum iudicas, temetipsum condemnas: eadẽ enim agis, quæ iudicas.] Qua propter quisquis fornicationis causa vult abiicere vxorem; prior debet esse à fornicatione pũrgatus l. Quod similiter etiam de femina dixerim.

Idem de verbis Domini, tractatu, siue sermone 46.

¶ Qualem quisque vult inuenire vxorem, talem se seruet eidem. C. II.

4 SI ducturi estis vxores; seruate vos vxoribus vestris. Quales vultis eas inuenire m, tales & ipsæ inueniant vos 5. Quis inuenis est, qui non castã velit ducere vxorem? & si accepturus est virginem, quis non intactam desideret. Intactam m quæris? intactus esto: purã quæris? noli esse impurus. Non enim illa potest, & tu non potest.

4 Iuo p. 8. q. 45.

5 Adde ad hoc tex. in l. 1. & ibi not. per Cynum, & Doc. C. de adulter.

n ¶ Eas inuenire.] *In originali, & apud Iuonem est.* Quales eas vultis ad vos venire, tales & vos debent ipsæ inuenire.

Idem in epistola ad Pascentium comitem Arianum, epist. 174.

¶ Iudicium de alio exspetere non debet, qui de se iudicari contemnit. C. III.

6 INiquum est, vt quisque de alio iudicare velit, & iudicari o de se nolit.

6 Iuo p. 6. c. 392.

o *Iudicari.*

Idem de adulterinis coniugiis, libro 2. cap. 8.

a ‖ *Ndignantur.*] ¶ *Pendere.*] ideſt, ſubſtinere: à pendo, dis.

b ¶ *Grauius.*] arg. maiorem esse reatum ex persona delinquentis. arg. 11. q. 3. præcipue. 25. q. 1. nulli.

On mœchaberis.] CASVS. Dicitur in hoc ca. q̃ vir mœchari non debet, nec debet petere ab vxore quod ipse seruare nõ velit. nam cũ vir sit caput vxoris, præcedere debet eam in castitate, sicut in domo, ne domus sua capite deorsum pendeat.

1 Sent. 4. dist. 35. uo p. 8. c. 250 Pana. l. 7. c. 1.

c ¶ *Præcedere.*] quod dicitur hic de viro respectu vxoris, intelligendum est de prælato respectu clericorũ, & de clerico respectu laicorum. arg. 11. q. 1. vilissimus. & 8. q. 1. cap. vlt. & de magistro respectu discipulorũ, quos præcedere debet. C. de profes. & me. magistros. 8. q. 1. qualis.

1 Iuo p. 8. c. 50. Extd. c. 20. Panor. 5. ‖ Adde tex. qui in tex. mus in l. fi. ff. de ædilit.

d ¶ *Castitas.*] cõiugalis. 31. q. 1. Deus. Ipse etiam concubitus coniugalis castitas dicitur. 31. dist. Nicæna. Hug.

Tullianus

Vnc autẽ.] Hæc quæstio diuiditur in septẽ partes. In prima quarũ probat 9. auctoritatibus q̃ si aliquis dimittit vxorem causa fornicationis, manebit in castitate ea viuente, vel reconciliabitur illi. Secunda ibi, *Sunt enim.* Tertia ibi, *Non solum.* Quarta ibi, *His ita.* Quinta ibi, *Sed illud.* Sexta ibi, *Hi qui.* Septima ibi, *Vt ergo.* Io. de Fant.

Epheſ. 5.

CASVS. Hic intitulatur septima quæstio, qua quæritur an vxore sua dimissa viuente illa possit aliã ducere quis? & indistincte dico q̃ non, & hoc probatur per seq. ca. quorũ primum per se patet.

e ¶ *Nunc autem.*] Hæc quæstio nõ habet quæstionẽ, quia nõ potest dimissa vna aliam ducere, nisi cum matrimonium rumpitur, & prior desinit esse vxor, vel cũ spõsa ingreditur monasteriũ, vel cũ infidelis dimittitur nolens cohabitare viro. 35. q. 2. de incestis. & q. 6. si duo. extra de conuer. coniug. ex publico. & extra de diu. quanto.

‖ Maritus qui vult agere accusatione adulterij: an alius ducere possit.

4 Iuo p. 8. q. 1. Aug. Pana. l. 7. c. 1.

f ‖ *Nteruenient diuortio.*] Diuortium autem non est verum nisi cum sit animo cõstituendi discessionẽ. infra de pœ. dist. 1. diuortias partes ª eunt qui matrimoniũ dissrahunt. ff. de repu. l. 2. nec fit diuortiũ quo ad matrimonij essentiam, sed quo ad vsum carnis, & dupliciter fit. Vel perpetuo, infra proxi. q. 5. quod Deo. Vel ad tempus. 30. q. 1. nosse.

‖ Diuortium vnde dicitur. a Vt. ff. de verb. sign. inter fluentium.

g ¶ *Repudium.*] id est, diuortium. nam repudium proprie est inter sponsos. ff. de verb. sign. inter stuprum. §. diuortium.

Licite.] CASVS. Dicit Aug. in hoc cap. q̃ licite quis dimittit vxorẽ causa fornicationis: sed tamẽ durat vinculũ cõiugale vnde facit cõparationẽ fœderis nuptialis ad fidẽ baptismalẽ. Nã etsi diuortiũ fiat, tamen matrimoniũ perseuerat. Similiter etsi baptizatus cõmunione ecclesiæ priuetur, tamen baptisma perseuerat. postea facit dissimilitudinem inter ead. nam matrimonium morte finitur, sed non baptismate.

h ¶ *Manente.*] arg. q̃ nec sacramẽto ordinis careat depositus: cũ hæc duo sibi æquiparet canon, scilicet sacramentũ ordinis, & sacramentũ baptismi, vt ſ. de cõſe. di. 4. ostẽditur. Ar. cõtra. 50. di. accedẽs. i ‖ *Nunquam.*] Hic habes q̃ verũ sacramentũ baptismi nũquam in aliquo aboletur, ‖ vnde videtur q̃ anima semel baptizata nũquam debeat iterũ baptizari, & si millies quis resuscitaretur ad vitam. Sed quid de ordinibus? quid de possessionibus? quid deniq; de vxore Lazari? nunquid sunt ei omnia restituẽda? Item nũquid anima cõtrahit originale peccatũ cum denuo applicatur carni? de originali dicit Hug. nõ esse illud in suscitato: quia morte extinguitur. sed dignitates & vxorẽ petere non potest de iure, de æquitate tamẽ si vacat ei est subueniendũ. Gr. dicit nõ esse mortẽ vbi resuscitatio sit secuta, sed potius diuinã quãdam vocationẽ: ideoq; nec matrimonium dissoluitur, nec cetera admittũtur b. quod autẽ dicit Aug. nõ de naturali morte, sed de miraculosa intelligitur. Tu dic matrimoniũ morte dissolui: vt hic dicitur: cũ sit quædã societas, quæ dissoluitur morte. ff. ſ. fo. cũ duobus. §. idẽ respõdit. mors autẽ omnia delet. in authen. de nup. §. deinceps. coll. 4. idẽ dicẽdũ de platura. Sed baptisma nõ deletur morte, vel aliquid aliud, in quo confertur gratia, vt ordo. vnde resuscitat c nõ est denuo ordinãdus: & est ratio, quia per baptismũ copulatur immortale immortali, scilicet anima Deo: per matrimonium mortale mortali, scilicet corpus corpori: & ita dissoluitur morte sola. vnde dicit Baz. q̃ matrimoniũ nõ soluit ingressũ monasterij. c quia dicitur hic q̃ sola morte soluit matrimonij sacramẽtũ. Io. Quid iuris sit de hoc, in quæstionibus notaui. B. d

‖ Mortuus si suscitetur an debeat iterũ baptizari, & vxorẽ & bona recipere.

5 Iuo p. 8. ca. 25. Pann. l. 7. c. 5.

b Subau. sed ad omnia restituitur contra sententiam quæ in iure positiuo reuiuiscant. 16 q. 2. prima. Archid.

5 ‖ Ncite dimittitur cõiunx ob causam fornicationis: sed manet vinculum prioris. Propter quod fit reus adulterij, qui dimissam duxerit etiã ob causam fornicationis. Sicut enim manentẽ in se sacramẽto regenerationis excõmunicatus α quis reus criminis, nec illo sacramẽto caret, etiã si nũquã reconcilietur Deo: ita manẽte in se vinculo fœderis coniugalis vxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiam si nũquam i recõcilietur viro. Carebit autem, si mortuus fuerit vir eius. Reus vero excommunicatus ideo nũquam carebit regenerationis sacramẽto, etiam non reconciliatus, quia nũquàm moritur Deus.

α ¶ Excommunicatus quis.] *Totus hic locus est restitutus ex originali, & multa alia cum ex eodem, tum ex vetustis exemplaribus emendata.*

Idem super epistolam Pauli ad Corinthios.

Est apud Bedam, 1. Cor. 7. ex lib. 1. B. Augustini de sermone Domini in monte, c. 26.

Siue vir ab vxore, siue vxor à viro causa fornicationis discesserit, alteram habere prohibetur. C. III.

6 APostolus k dicit β [His, qui sunt in cõiugio, præcipio nõ ego, sed Dominus, vxorẽ à viro non discedere l: q̃ si discesserit, manere innuptã, aut reconciliari viro m suo.] Potest enim fieri, vt discedat ea causa, qua Dominus permisit. Aut, si feminæ licet virum dimittere etiam præter causam fornicationis, & non licet viro: quid respondebimus de hoc, quod dixit posterius? [Et vir vxorem ne dimittat.] quare non addit

β *Postolus.*] CASVS. Hoc cõiudicii in quattuor partes. In prima ostendit Aug. q̃ vir vxorem dimittere non debet, nisi causa fornicationis; qua dimissa aut eã sibi recõciliet, aut cõtineat. In secũda parte quærit quare hæc adiectio nõ est apposita: scilicet, causa fornicationis, cũ dixit Apostolꝰ: Et vir nõ dimittat vxorẽ suã: sicut dictũ est ibi: Vxor nõ dimittat virũ suũ nisi causa fornicationis. Et respõdet, ideo q̃ intelligitur repetita. In tertia parte ostẽdit q̃ fornicatrix nõ iubeẽ dimitti. sed permittitur. In quarta parte ostẽdit q̃ si nõ potest aliã ducere: multo minꝰ fornicari. Secũda pars incipit ibi, *Potest enim. Tertia ibi, Dominꝰ autẽ.* Quarta ibi. *Idẽ de sermone.* Sequẽtia duo c. plana sũt.

k ¶ *Apostolus dicit.*] In epistola 1. ad Corinthios, cap. 7.

l ¶ *Non discedere.*] nisi propter fornicationem.

m ¶ *Viro.*] etiã inuito: maxime si nõ sunt separati iudicio ecclesiæ: immo etiã post pœnitentiã vsq; ad bienniũ potest eã sibi recõciliare inuitam, vt C. de adult. auth. sed hodie. ‖ Sed quid si postea maritus adulteretur postquam sententia esset lata contra vxorem de adulterio? Dicunt omnes quòd maritus teneatur eam recipere, vt extra de diuor. ex literis, & extra de iureiur. tua. & extra de adult. tua. quod vix credo, eo quòd nulla facta fit iniuria mulieri, vt infra ea. quemadmodum. est enim liberatus à mutua seruitute. nam cum illa mulier nõ possit induci testis super aliquo, cum sit dãnata de adulterio, ergo nec ad accusandum admittitur c. non enim potest dici q̃ suã iniuriã prosequatur,

‖ Maritus per sententiam ab vxore separatus: si postea adulteretur an sit ei restituendus.

c Adhoc 15. quæst. 3. §. 1.

prosequatur,cũ omne ius siue etiã seruiturẽ quã habuit in viro,perdiderit.& præmissas decretales intelligo cũ nõ fuit sententia lata super adulterio,sed tantũ de diuortio, multũ enim refert an iudex ita sentẽtiauerit,pronũtio te adulteratã.an sic,pronũtio virũ esse separandũ à te.sic 2.q.3.§.notandũ. Vel ibi iudex ex officio suo restituit virũ mulieri [a], aliàs inconueniẽs esset ꝙ sententia à qua non esset appellatũ,& quæ trãsiuit in rẽ iudicatã, propter delictum superueniẽs retractaretur. hoc autẽ bene concedo, ꝙ propter delictũ superueniẽs restituitur seruitus prior, dummodo sentẽtia nõ præcesserit sup adulterio:si tamen factũ fuerit publicũ,vt extra de diuor. significasti.n.contrarium dixi in quæstionibus [b] per decre.illã ex litteris. & decre.significasti.nã illa decre.ex litteris. expsse ponit hunc casum. B.

[excepta causa fornicationis] quod Dominus permittit?nisi quia similem [c] formam vult intelligi; vt si dimiserit, (quod causa fornicationis permittitur) maneat sine vxore, aut reconcilietur vxori? *& post pauca.* ¶ Dominus autẽ permisit causa fornicationis vxorem dimitti.Sed quia permisit,non iussit.

Item Hieronymus ad Amandum presbyterum.

[a] ¶ Amandum.] *Sic in plerisque vetustis. Nam in vulgatis erat,* Damasum. *Sunt autem aliqua in hoc capite emendata ex ipso originali, vbi glossa non obstitit.*

¶ Ait probatur, quæ vinculo viro obnoxia est. C. V.

5 CMnes causationes [d] Apostolus amputans apertissime definiuit viuente viro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo [e] mihi proferas raptoris violentiam, matris [f] prẽstationem, patris [g] auctoritatẽ, propinquorũ [h] cateruam, seruorum insidias, atque cõtemptum [i], damna rei familiaris. Quamdiu viuit vir; licet adulter sit, licet sodomita [k], licet flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc scelera derelictus [l], maritus eius reputatur, cui alterũ virum accipere nõ licet. Nec Apostolus hæc propria auctoritate decernit; sed Christo in se loquente Christi verba secutus est, qui ait in Euangelio. [Qui dimiserit vxorẽ suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœchari: & qui dimissam acceperit,adulter est.] Vnde & Apostoli grauẽ coniugij sarcinã [m] intelligentes [Si ita est, inquiunt, non expedit homini vxorem accipere.] Ad quos Dominus [qui potest,inquit, capere [n], capiat.] statimque sub exemplo trium eunuchorum ꝓvirginitatis infert beatitudinem, quæ nulla carnis [o] lege tenetur [p].

[a] Hanc sententiã tenet Inno ta quã veriorem extra de diuor. c.de illa. Archid.

[b] Incipit q. Coniugata quædam, &c. & est quæstio dominicalis. Archid.

Beda 1.Cor.7.

[c] *Similem.*] arg. ꝙ ea quæ præmittũtur in cõtractibus, intelligũtur repetita in sequẽtibus,& ‖ ꝙ præcedentia determinãt sequẽtia vt hic,& ff.de verb.oblig. Titia. & ff.de condi.& demon.auia.& ff.de vi. & tri.le.l.vl.p sequẽtia similiter præcedẽtia, vt 27.q.2.egressus. & per mediũ tã præcedẽs quã sequens. extra de app. secundo requiris. Item huic videtur cõtrariũ. extra de appel.inquisitioni.& ibi quære solutionem illius brocardi.

‖ Præcedẽtia determinant sequentia. 1 Iuo p.8.c. 239.

[d] *Causam fornicationis.*] sed quare Dominus cõstituit tantum propter hoc crimen eam dimitti, cum alia quædã sunt maioraideo quia cum ipsa in hoc nõ seruet fidem, nõ est ei seruãda, & ita punitur in quo deliquit.1.q.4.§.item peccato.‖Item quia fornicatio etiã vxoris maculat corpus viri, vt 7. ea.q.1.in cõiugio. Item est hic ar.quòd qui vnã causam excipit, intelligitur omnes alias incluisse. ff.de euic. qui libertatis.

‖ Fornicatio vxoris maculat corpus viri. 4 Sent.4.dist. 35. Iuo p.8. c. 237.Pann.1.7. c.4.

[e] *Subslineri.*] arg. pro leprosis. & supra ea.q.5.si vxorem.

[f] ¶ *Patris.*] quia paterna scilicet voluntate sit factum.

[g] ¶ *Propinquorũ.*] id est, ꝙ propinquorũ caterua ad eã veniſſet.

[h] ¶ *Sodomita.*] videtur ergo quòd maritus posset dimitti ꝓpter opus sodomiticũ, vt 7.ea.adulterij. vbi dicitur, ꝙ illud crimẽ sit maius adulterio. Itẽ quid dices si propriã vxorẽ polluit extra claustra pudoris, vel seipsum polluit propriis manibus, nũquid ob hoc potest dimitti? Videtur ꝙ sic: quia nomine mœchiæ omnis illicitus cõcubitus & illicitus mẽbrorũ vsus cõtinetur, vt 5.ea.q.4. meretrices. & c. seq. quod Lau.cõcedit. Vix credo ꝙ propter aliquod istorũ vir possit dimitti. vt 35.q.3.extraordinaria. Sed quid dices de volãtate fornicãdi,cũ & ipsa sit fornicatio, vt 5.q.5.qui viderit? Nã corpore aliqua est corrupta antequã veniat ad suũ corruptorẽ, vt 5.ea.q.5. ꝓposito [d]? Non dico ꝙ ob hanc causam posset dimitti quia de occultis nõ iudicat ecclesia, vt 32.dist. erubescãt. & 6.q.1.si omnia.

[i] ¶ *Dominus.*] ¶ *Causam fornicationis.*

[k] ¶ *Similem.*] arg. ꝙ ea quæ præmittũtur in cõtractibus, intelligũtur repetita in sequẽtibus,& ‖ ꝙ præcedentia determinãt sequẽtia vt hic,& ff.de verb.oblig. Titia. & ff.de condi.& demon.auia.& ff.de vi. & tri.le.l.vl.p sequẽtia similiter præcedẽtia, vt 27.q.2.egressus. & per mediũ tã præcedẽs quã sequens. extra de app. secundo requiris. Item huic videtur cõtrariũ. extra de appel.inquisitioni.& ibi quære solutionem illius brocardi.

[l] ¶ *Maritus an possit dimitti propter opus sodomiticũ.*

*Idem de sermone Domini in monte,lib.*1.c.25.

C. VIII.

1 FIeri potest,vt vir dimittat vxorem causa fornicationis: quam Dominus exceptam esse voluit.Iam vero si nec illi nubere cõceditur, viuo viro, à quo recesit, neque huic alteram ducere viua vxore,quam dimisit; multo minus fas est illicita cum quibuslibet stupra committere.

*Item ex cõcilio Mileuitano,*c.17. [2]

¶ Ad vxorẽ dimissus, vel dimissa a viro ad pœnitentiam redigantur,nisi aut continenter viuere,aut sibi reconciliari studuerit. C. V.

3 PLacuit,vt secundum Euangelicam [b], & Apostolicã [c] disciplinam neq; dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur:sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur.

Item Augustinus libro 1. *de sermone Domini in monte,*c.25.

¶ Mœchatur, qui viro dimissam ducere præsumit C. VI.

4 DOminus ad illud confirmandum,vt non facile dimittatur vxor, solam causam fornicationis [d] excepit: ceteras vero vniuersas molestias, si quæ forte extiterint,iubet pro fide coniugali, pro castitate fortiter substineri [e]. Et mœchum dixit etiam virum, qui eam duxerit, quæ soluta est à viro.

[1] *Omnes causationes.*] scilicet actiones vel allegationes.

[g] ¶ *Nolo.*] id est,nolo quòd excusationem mulieris alleges.

[h] ¶ *Matris.*] id est,eam traditam à matre inuitam.

[i] ¶ *Patris.*] quia paterna scilicet voluntate sit factum.

[k] ¶ *Propinquorũ.*] id est, ꝙ propinquorũ caterua ad eã veniſſet.

[l] ¶ *Sodomita.*] videtur ergo quòd maritus posset dimitti ꝓpter opus sodomiticũ, vt 7.ea.adulterij. vbi dicitur, ꝙ illud crimẽ sit maius adulterio. Itẽ quid dices si propriã vxorẽ polluit extra claustra pudoris, vel seipsum polluit propriis manibus, nũquid ob hoc potest dimitti? Videtur ꝙ sic: quia nomine mœchiæ omnis illicitus cõcubitus & illicitus mẽbrorũ vsus cõtinetur, vt 5.ea.q.4. meretrices. & c. seq. quod Lau.cõcedit. Vix credo ꝙ propter aliquod istorũ vir possit dimitti. vt 35.q.3.extraordinaria. Sed quid dices de volãtate fornicãdi,cũ & ipsa sit fornicatio, vt 5.q.5.qui viderit? Nã corpore aliqua est corrupta antequã veniat ad suũ corruptorẽ, vt 5.ea.q.5. ꝓposito [d]? Non dico ꝙ ob hanc causam posset dimitti quia de occultis nõ iudicat ecclesia, vt 32.dist. erubescãt. & 6.q.1.si omnia.

[m] *Propter hæc scelera derelictus.*] ad hoc ꝙ dixit adulter & sodomita retulit se [e], nõ enim propter aliam causam potest dimitti. Vel derelictus de facto. Vel dic,ideſt ꝓpter duplex genus fornicationis.28.q.1.idololatria.

[n] *Sarcinã.*] nã dicit lex ꝙ matrimoniũ multis calamitatib[o] opprimitur. C. de impo. lucra.descrip.l.vl.li.10.

[o] ¶ *Capere.*] virginitatem scilicet.nam licet matrimonium grauet, hoc grauius est.

[p] ¶ *Trium eunuchorum.*] id est,trium generũ eunuchorũ. nam quidam sunt eunuchi propter naturalem frigiditatem, alij propter sectionẽ [f], alij voluntate,& isti præferũtur. horum enim virginitas vitã redolet angelicã, vt in Exodo legitur.

[q] ¶ *Carnis.*] præter carnem viuere angelicum est, de his dictum est:Beati qui castrauerunt se, &c. 33.q.5. qui fitit & virginitas replet paradisum. supra ea.q.1.nuptiæ.

[r] ¶ *Tenetur.*] lex carnis est reddere petenti debitum. hac lege non tenetur virginitas. Vel non tenetur lege carnis,sed tantum de dono spiritus sancti.

Matth. 19.

Idelis.] CASVS Dicitur hic, quòd si vxor virũ relinquat propter fornicationẽ, & alium ducat, nõ debet admitti ad cõmunionem donec primus viuit:nisi forsitan in articulo mortis fuerit constituta. Vel aliter donec secundus viuit, quẽ reliquit. & quòd dicit ibi, *exierit*, hoc est in eius actione,& vtrumq; probabiliter dici potest. Seq. capitulum patet. & quod ibi dicetur, *multis*, intellige eodem tempore. *Comprehendat*, attento quanto tempore pœnitentiam agat vel fecerit.

Item ex concilio Martini Papæ [*id est, ex cap. Martini Bracharensis,*c.80.

5 Polyc.l.6. tit.4.Iuo p.8. c.239. d Ibi est fictio canonis. Hug.

[e] *Fidelem.*] nam secus si infidelem propter fornicationem spiritualem dimitteret nolentem,&c.28.q.1.si infidelis.

[f] ¶ *Excerpit.*] hæc pœna statuitur in detestationẽ illius criminis,vt etiam post pœnitentiã non possit adulter cũ adultera cõmunicari, scilicet corpore Christi quãdiu primus vir viuat [g], nisi sit articulus mortis, vt de hoc notaui supra 27.q.1.deuotam. & c.quæ Christo.

a *Si quis*

6 Burch. l.9. c.61. Iuo p.8. c.199. ; *duxerit.*] orig.

‖ Eunuchi sunt triplices.

f Isti & præcedentes non videntur mereri cõtinendo,& hoc per id quod legitur & nec de pœn dist.5.si enim.vers.necessitas. Arc.

g Hæc etiam fuit sententia Hug.

[a] *Si quis.*] ¶ *Copulatus.*] eodem tempore [a]. de talibus enim loquitur hoc cap.& 31.q.1.de his.

[b] ¶ *Cõprehendat.*] id est,abbreuiet.15.q.vlt.hi qui.82.dist.ꝓsbyter.

Vemadmodum.] CASVS Dicitur ꝙ sicut recte dici potest, ignoranter quis peccat,licet minus quã scienter ita recte quis dicitur peccare, qui ꝓ fornicatione sua dimissa,aliam superduxit,licet minus peccet quã ille qui sine culpa sua dimissa aliã superduxit. Seq.§.patet, in quo nihil aliud dicit Gra.nisi qa distinguit gradꝫ peccãdi in fornicatione, & ad hoc inducit seq.cap. c ¶ *Non recte.*] id est,non vere:& hoc de eo qui negligit scire. Et ita de ignorantia iuris vel facti supina [b].

d ¶ *Ignorantium.*] nã ꝙ per ignorantiam peccet quis, expressum est 24.q.1.si quis dedit. Ar.cõtra.15.q.1. illa cauenda.sed ideo dicit illa cauẽda, quæ ex voluntate,&c. qa grauiora sunt. Vel dic ignorãtium ius vel quantitatẽ vel qualitatem delicti, sciẽtiũ tamẽ factũ:aliàs si nullo modo sciret, vt infans vel furiosus.non peccant. sic soluitur contrarium.15.q.1. aliquos. & c.illa.

e ¶ *Minor.*] quia factũ diuortio non tenetur ei ad mutuã seruitutẽ,& ideo nõ videtur venire cõtra fidẽ cõiugalẽ: & ideo non facit alteri iniuriam. si enim post adulterium statim restituta esset prior seruitus,ergo tantum deliquit vt prius.

SVNT ENIM Hæc est secũda pars q.in qua dicitur, ꝙ maius peccatũ in fornicatione est sodomiticũ. Io.de Fant.

Dulterij.] CASVS. In hoc ca. distinguit Aug. diuersos gradus in fornicatione.vnde dicit ꝙ adulteriũ vincit fornicationẽ:vincitur autẽ ab incestu [c]. Peius est enim cum matre,quàm cum aliena vxore concumbere. Sed omnium horũ est pessimum, quod contra naturam [d] fit,vt si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit vti. Vsus enim naturalis, si vltra modum prolabitur, in vxore quidem veniale [e] est,in meretrice damnabile. Sed iste, qui est contra naturam,execrabiliter fit in meretrice,sed execrabilius [f] in vxore [g]. Tantum valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum cõcessis, etiam cum modo exceditur, longe sit tolerabilius,quàm in eis, quæ concessa non sunt,vel vnus,vel rarus excessus.

¶ *In multis vetustis caput hoc coniunctũ est superiori: atque in eo referuntur verba B. Augustini hinc inde collecta potissimũ ex libro de bono coniugali,c.8.9. & 11. quem etiam librũ citat Iuo, & Magister.*

*Item Ambrosius in libro de Patriarchis,lib.*1.*de Abraham,c.*6.

¶ Minus est secundum naturã coire, quam contra naturam delinquere. C. XII.

4 OFferebat [h] sanctus Loth filiarum pudorẽ. Nam etsi illa quoque flagitiosa impuritas erat:tamen minus erat secundum naturam coire, quàm aduersus naturam delinquere. Præferebat domus suæ verecundiæ, hospitalem gratiam, etiam apud barbaras [i] gentes inuiolabilem.

Item Augustinus confessionum, lib. 3. *cap.* 8.

¶ Variorũ sunt flagitia, quæ contra naturam probantur. C. XIII.

5 FLagitia,quæ sunt contra naturam,vbique & semper detestanda,atque punienda sunt:qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes [j] gentes facerent; eodem criminis reatu diuina lege tenerentur:quæ non sic fecit homines,vt se illo vteretur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo [k] nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ipse auctor est, libidinis peruersitate [l] polluitur.

*Item contra Iouinianum, lib.*1.

¶ *Caput hoc neque in libro de bono coniugali.(quem contra Iouinianum se scripsisse B. Augustinus lib.2.retract. ca.22. profitetur,)neque in libris contra Iulianum,quorum quintũ citat Iuo, est inuentum. De his tamen flagitiis agitur lib.2.de nuptiis & concupiscentia,c.*19. *&* 20.

¶ Turpior, & flagitiosior est,vlus contra naturam,quàm fornicationis,vel adulterij. C. XIIII.

6 VSus naturalis & licitus est in coniugio: sicut illicitus in adulterio. Contra naturã vero semper illicitus, & proculdubio flagitiosior, atque turpior. quem sanctus Apostolus & in feminis, & in masculis arguebat [m]: damnabiliores [n] volens intelligi,quàm si in vsu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

Item Isidorus libro 2. *de summo bono,ca.*39.

¶ Omnis immunda pollutio,fornicatio est licet varia sint peccata fornicationis. C. XV.

NOn solũ de cõmissa fornicatione [o] Isidorus detestatur crimen adulterij.Ioan.de Fant.

CASVS. Hoc c.diuiditur in tres partes. In prima ostendit Isidorus quæ sit fornicatio carnalis.In secunda assignat triplicem spiritualem for

[c] ¶ *Comprehẽdat.*] *In originali,& apud Iuonem est*ꝫ, compendiat tempus. *Apud Burchardum corrupte*, compendit. *Et in concilio Neocæsariensi,c.*3. *supra* 31.*q.*1. *de his.vnde hoc sumptum est, legitur*, abbreuiat. *Sed ob glossam non est mutatum.*

*Item Augustinus de adulterinis coniugiis,lib.*1.*c.*9.

¶ Qui ob fornicationem vxorem dimittit, & aliam ducit,mœchari probatur. C. X.

2 QVemadmodũ non recte [p] dici potest, si ergo nescit homo,non peccat (sunt enim etiã peccata ignorantium [q], quamuis minora, quàm scientium; ita non recte dici potest, ergo si causa fornicationis dimiserit vir vxorem,& aliam duxerit, non mœchatur. Est enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus:sed vtiq; minor [r], quàm eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.

2 *Sunt enim in fornicatione gradus: vt sicut grauius peccat adulter,quã ꝓ nicator; sic grauius delinquit, qui nec sua dimissa aliam ducit: eo, qui suam dimittens, aliam cognoscit: grauius quoque,qui vxorem habens ad coniugem proximi sui accedit, quàm qui nõ habens vxorem,torum alterius violat, vel vxoratus ad solutam accedens. Sed hos omnes incestuosi trãscendunt: quos vincunt contra naturam delinquẽtes.*

Vnde Augustinus de adulterinis coniugiis.

C. XI.

3 ADulterij malũ vincit fornicationem: vincitur autem ab incestu [s]. Peius est enim cum matre,quàm cum aliena vxore concumbere. Sed omnium horũ est pessimum, quod contra naturam [t] fit,vt si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit vti. Vsus enim naturalis, si vltra modum prolabitur, in vxore quidem veniale [u] est,in meretrice damnabile. Sed iste, qui est contra naturam,execrabiliter fit in meretrice,sed execrabilius [x] in vxore [y]. Tantum valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum cõcessis, etiam cum modo exceditur, longe sit tolerabilius,quàm in eis, quæ concessa non sunt,vel vnus,vel rarus excessus.

¶ *In multis vetustis caput hoc coniunctũ est superiori: atque in eo referuntur verba B. Augustini hinc inde collecta potissimũ ex libro de bono coniugali,c.*8.9. *&* 11. *quem etiam librũ citat Iuo, & Magister.*

*Item Ambrosius in libro de Patriarchis,lib.*1.*de Abraham,c.*6.

¶ Minus est secundum naturã coire, quam contra naturam delinquere. C. XII.

4 OFferebat [h] sanctus Loth filiarum pudorẽ. Nam etsi illa quoque flagitiosa impuritas erat:tamen minus erat secundum naturam coire, quàm aduersus naturam delinquere. Præferebat domus suæ verecundiæ, hospitalem gratiam, etiam apud barbaras [i] gentes inuiolabilem.

Item Augustinus confessionum, lib. 3. *cap.* 8.

¶ Variorũ sunt flagitia, quæ contra naturam probantur. C. XIII.

5 FLagitia,quæ sunt contra naturam,vbique & semper detestanda,atque punienda sunt:qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes [j] gentes facerent; eodem criminis reatu diuina lege tenerentur:quæ non sic fecit homines,vt se illo vteretur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo [k] nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ipse auctor est, libidinis peruersitate [l] polluitur.

*Item contra Iouinianum, lib.*1.

¶ *Caput hoc neque in libro de bono coniugali.(quem contra Iouinianum se scripsisse B. Augustinus lib.2.retract. ca.22. profitetur,)neque in libris contra Iulianum,quorum quintũ citat Iuo, est inuentum. De his tamen flagitiis agitur lib.2.de nuptiis & concupiscentia,c.*19. *&* 20.

¶ Turpior, & flagitiosior est,vlus contra naturam,quàm fornicationis,vel adulterij. C. XIIII.

6 VSus naturalis & licitus est in coniugio: sicut illicitus in adulterio. Contra naturã vero semper illicitus, & proculdubio flagitiosior, atque turpior. quem sanctus Apostolus & in feminis, & in masculis arguebat [m]: damnabiliores [n] volens intelligi,quàm si in vsu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

Item Isidorus libro 2. *de summo bono,ca.*39.

¶ Omnis immunda pollutio,fornicatio est licet varia sint peccata fornicationis. C. XV.

NOn solũ de cõmissa fornicatione [o] Isidorus detestatur crimen adulterij.Ioan.de Fant.

CASVS. Hoc c.diuiditur in tres partes. In prima ostendit Isidorus quæ sit fornicatio carnalis.In secunda assignat triplicem spiritualem for

[h] ¶ *Offerebat.*] ‖s.dist. 14.quod aut.cõtra 15.q.1. si quis in clero. Sed dic sanctꝰ aliàs,vel quo ad zelum, quia volebat hospites illęsos seruari. m ¶ *Apud Barbaras.*] ‖nã & hosti fides est seruanda, vt 23.q.1. noli.& hospes tenetur hospitẽ defendere.vnde & lex dat actionẽ contra eũ.ff.nau.cau.l.1. in prin.& dicetur in die iudicij. Hospes fui, & non recepistis me, &c.

‖ Fides hosti seruanda est.

[i] *Lagitia.*] CASVS Dicit Aug. in hoc c.ꝙ flagitia [c] quæ fiunt contra naturã, sunt ab omnibus refutanda & punienda. Nã si omnes homines morbo sodomitico laborarẽt, omnes pro peccato rei tenerẽtur. nec enim homines sic se abuti possunt qn societas cõtracta cum Deo violetur peruersitate.id est, peruerso ordine libidinis, scilicet in membris nõ concessis nec licitis.

4 Iuo p.9.c. 115. *Gen.*19.

[c] Non tandum est ꝙ facinus dicitur à facio: & differt à flagitio. quidquid enim agit indomita cupiditas ad corrumpendũ animũ, & corpus suum, flagitium est: sed quidquid agit vt noceat alteri, facinus est. Archid.

[j] *Gentes.*] CASVS Dicit hic ꝙ est vsus naturalis, & nõ naturalis.quãdoque naturalis est licitus vt in cõiugio: quandoque illicitꝰ, vt in adulterio. innaturalis semper est illicitꝰ,& dinabilior adulterio & fornicatione vsu naturali facta.

‖ Peccatum contra naturam pessimum inducit. 6 Iuo p.9.c. 106.

[k] ¶ *Deum.*] ‖s.ea.q.2.quidquid.cõtra.ibi de naturali,hic de extraordinaria cõmistione agitur,de qua dicitur 35.q.3.extraordinaria.

[l] ¶ *Peruersitate.*] id est ordine puerso: grauius tamẽ puniũt leges hoc crimẽ quàm canones, vt extra de excess. pla.clerici.C.de adul.cũ vir. ‖Et dicit Imperator ꝙ tale crimẽ pestilẽtias & tẽpestates inducit:in authẽ.vt nõ luxuriẽtur cõtra naturam,in fi.sed qui puerũ corrupit ad fluxũ,morte punitur. ‖de pœ.dist.1.q. puero.

*Rom.*1.

Sus naturalis.] CASVS Dicit hic ꝙ est vsus naturalis, & nõ naturalis.quãdoque naturalis est licitus vt in cõiugio: quandoque illicitꝰ, vt in adulterio. innaturalis semper est illicitꝰ,& dinabilior adulterio & fornicatione vsu naturali facta.

q ¶ *Arguebat.*] in epistola ad Romanos.

r ¶ *Damnabiliores.*] quod verum est, vt supra ea.adulterij.

[m] ¶ *Arguebat.*] in epistola ad Romanos.

[n] ¶ *Damnabiliores.*] quod verum est, vt supra ea.adulterij.

[o] *Non solum.*] Hæc est 3.pars q.in qua Isidorus detestatur crimen adulterij.Ioan.de Fant.

CASVS. Hoc c.diuiditur in tres partes. In prima ostendit Isidorus quæ sit fornicatio carnalis.In secunda assignat triplicem spiritualem for

[p] ¶ *Veniale.*] arg.contra H.qui dixit mortaliter peccari cũ propria vxore cum exceditur modus,vt supra ea.q.4. origo.

[q] ¶ *Execrabilius.*] arg.hic ꝙ plus peccat qui iurat per Deũ mendacium,quàm qui iurat per creaturã mendacium, vt 22.q.1.mouet.

[r] *Damnabiliores.*] quod verum est, vt supra ea.adulterij.

[s] *Non solum.*] Hæc est 3.pars q.in qua Isidorus detestatur crimen adulterij.Ioan.de Fant.

CASVS. Hoc c.diuiditur in tres partes. In prima ostendit Isidorus quæ sit fornicatio carnalis.In secunda assignat triplicem spiritualem for

[t] ¶ *Contra naturã.*] quo casu malo vinci quã vincere. supra 22. q.2.in ipsarum.

[u] ¶ *Veniale.*] arg.contra H.qui dixit mortaliter peccari cũ propria vxore cum excediatur modus,vt supra ea.q.4. origo.

[x] ¶ *Execrabilius.*] arg.hic ꝙ plus peccat qui iurat per Deũ mendacium,quàm qui iurat per creaturã mendacium, vt 22.q.1.mouet.

[y] *Tantum valet ordinatio creatoris.*] CASVS Dicit hic ꝙ est vsus naturalis, & nõ naturalis.quãdoque naturalis est licitus vt in cõiugio: quandoque illicitꝰ, vt in adulterio. innaturalis semper est illicitꝰ,& dinabilior adulterio & fornicatione vsu naturali facta.

q ¶ *Arguebat.*] in epistola ad Romanos.

r ¶ *Damnabiliores.*] quod verum est, vt supra ea.adulterij.

[s] *Non solum.*] Hæc est 3.pars q.in qua Isidorus detestatur crimen adulterij.Ioan.de Fant.

CASVS. Hoc c.diuiditur in tres partes. In prima ostendit Isidorus quæ sit fornicatio carnalis.In secunda assignat triplicem spiritualem for

lem fornicationem,quarū vna cōsistit in idololatria,alia in vsu mulieris per cōcupiscentiā,alia omnis immūda pollutio.In tertia parte omnē fornicationē præ ceteris vitiis detestatur. nā q quotidie & indiscrete fornicātur,sūt pecudib⁹ cōparādi. *Quædā*,scilicet,feminæ.

a ¶ *Peccatū.*] idest,peccati reatus:qa actuale peccatū trāsit actu, sed remanet reatu originale ecōuerso.de cōsec.dist.4.non ex quo.

b ¶ *Adhuc.*]infra de cōse.dist.2.quotidie.

c ¶ *Delectetur.*] supra dist.49. hinc etenim. versi.ponderosus.

d ¶ *Teneat.*] scilicet vt delectetur.nam tunc peccat mortaliter. ar. dist.81.valet. nam si ad hoc teneat vt doleat, nullum tale remedium sicut cōtinuata memoria.de pœni.di.3.Iudas.

e ¶ *Seruitus.*] scilicet,ideo omnis, &c.

f ¶ *A Deo.*] vt patet de Salomone,supra ea. q.4.Salomon.

g ¶ *Septem vitia.*] scilicet superbia,inuidia,ira,auaritia,accidia siue tristitia,gula,luxuria, pro qua ponitur hic fornicatio.Hæc sunt cardinalia. Alia sunt quasi ramusculi , de quibus habes 25.dis.4. §.criminis.

h ¶ *Fornicationis.*] incestuosæ.Laur.

i ¶ *Maximum.*] scilicet cōmune: vel maximum,quia habet sub se multas species.28.q.1.idololatria.

Quid in omnibus.] CASVS. Ostendit Clemens in hoc cap.esse graue crimen adulterium , cum secundum locū in pœnis obtineat. Et q sit graue crimen, probat per comparationē idololatriæ , quæ obtinet primū locum in prima tabula.Quē,scilicet locum primū,& simplex est relatio. *Et grauius*, hypbolica locutio est.

k ¶ *Grauius.*] hoc dicit ad detestationem criminis. & est similis modus loquendi supra ea.q.6. nihil iniquius.

‖ Multa enim crimina sunt grauiora adulterio a, vt homicidiū, vt infra prox.q.2.fi quod. & incestus.ſ. ea.adulterij.& sacrilegium , vt 17.q.4.sicut. & fractio voti cōtinentiæ, vt 27. q.1. nuptiarū. & generaliter vbicūque grauior pœna imponitur,vt 24.q.1.non afferamus. Vel dicitur maximum:quia maxima pœna punitur,id est, morte. extra de fur.cap.1. & 2.

l ¶ *In pœnis.*] id est,in prohibitionibus secundæ tabulæ Moysi.In prima tabula continentur hæc tria præcepta.Non habebis deos alienos coram me,vel Non facies tibi sculptile. Non assumes nomē Dei tui in vanū.Memēto sanctificare diē sabbati.In secunda continentur septem.Honora patrē & matrem,non occides,nō mœchaberis, non furtum facies,non loqueris cōtra proximum tuum falsum testimonium,non concupisces rem proximi tui,siue domum vel agrum,nec seruum,nec ancillam,nec vniuersa quæ illius sunt. Ergo error fidei prohibetur in prohibitione primæ tabulæ. Adulteriū in tertio mandato secundæ tabulæ,hoc est in secunda prohibitione.

m ¶ *Primum.*] id est,in prima tabula.

HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Infert Grat.ex supradictis,quòd qui vxorē causa fornicationis dimittit, aliam ducere non potest ea viuente.Postea respōdet magister allegando dicens q hæ auctoritates intelliguntur de his quorum continentia nō impeditur propter infirmitatem vxoris, vel qui dederunt causam diuisij vt haberent aliàs.Hu.intelligit de infirmitate vxorum quæ bene sanæ erāt,& poterāt reddere debitum : quia si nō essent sanæ, possent contrahere cū aliis illis viuētibus.Et ad hoc inducit sequentia cap.

HANC. Hæc est 4.pars q.in qua ponit duo cap.quæ de arcta loquuntur, & ideo non sunt contraria iuri.Ioan.de Fant.

Vxor à viro nō discedat.] CASVS. Hoc ca.abrogatum est, vel fuit à falsatoribus insertum. Alij dicunt q iste non fuit magnus Ambro. Vel potest intelligi, quòd viro licet aliam vxorem ducere adultera præmortua. Casus autem cap.facilis est. Casus similiter sequētis ca.planus est, & per te videbis : & quod in eo continetur, concessit Greg. minor Anglicus præter ius cōmune.Alij intelligūt ca. hoc de permissione cōparatiua, alij de arcta.

Quod proposuisti.] ¶ *Infirmitate.*] id est, arcta. supra q.5.puto.

o ¶ *Nubat.*] hoc Anglicis cōcessum est, vt dicit Greg.quia nouerant in fide, vt infra ea.§.quamuis. sed male , quia iste non fuit Greg.magnus,nec scribit Aug. Anglorū episcopo,cui illa cōcessio facta est.35.q.3.quædā lex. Vel intellige q loquitur de sponsa. & secundum hoc illud est consiliū,non enim opē subtrahit. Vel intellige de dote ei restituenda. extra de donat.inter virum & vxorem. ca.1.& 2. Vel loquitur de arcta, & illud erit consilium,nō enim opē,&c. Sed contra hoc obiicitur extra de frigidis & malefi.consultationi.nā ibi dicit q non inuenitur aliquis canon de arcta:sed certe bene inuenitur,sed nō expresse. Vel intelligite de iuuene qui continere nō potest , cui permittitur cōtrahere cū vna permissiua cōparatione ne ad plures accedar,simile infra prox.q.2.fi quod. Vel dic hoc abrogatum esse,vt dixit.H.

p ¶ *Opem.*] id est,dotem reddat.

q ¶ *Culpa.*] arg.q ꝑbato adulterio statim vir potest dimittere vxorē suā:& dotē lucratur.extra de don.inter virū & vxorē plerūq;

SED ILLVD. Hæc est 5.pars q.in qua laborat magister ꝓ solutione c.& dicit q incestuosi tātū post mortē vxoris possūt cōtrahere:& hoc ꝓbat p 6.c.q sunt restringēda ad ius cōmune. Io.de Fāt. CASVS. Soluit modo Grat.& dicit q c.Greg.est abrogatū.c. vero Ambr.aut est à falsatoribus insertum , aut intelligitur de incestuosa fornicatione:ita q hoc nomē,vir,sit nomen innocentis, hoc nomen, mulier,sit nomen peccantis:sed tamen peccante superstite alter cōtrahere non potest,sed mortuo sic.deliquens autem si superstes extiterit,perpetuo continebit.Et ad hoc inducit sequentia cap.

r ¶ *Aduersum.*] nōne Leo quartus dicta Greg.minoris sine exceptione

His ita respondetur. Hæ auctoritates de iis loquuntur, quorum cōtinentiam carnalis infirmitas non impedit, vel de his,qui præstantes causam diſſidij,aliorum coniunctione se reddiderint indignos.

Vnde Ambrosius super primam epistolam Pauli ad Corinthios,ad c.7.

C. XVII.

3 VXor à viro nō discedat,nisi causa fornicationis : q si discesserit:aut maneat innupta , aut reconcilietur viro suo;& vir similiter non dimittat vxorē.] Ideo non subdit de viro, quod de vxore præmisit:quia viro licet ducere aliam.

In eo Ambrosij loco pluribus verbis hæc res exponitur:sed contrariam sententiam asserit B.Ambrosius lib.1.de Abraham,c.4.& 7.quod refertur supra ead.q. 4.nemo.& in comment.ad c.16. Luca toto c.1.libri octaui,cuius pars refertur infra 33.q.2.c.an,quod.

Item Gregorius tertius Bonifacio episcopo,epist.4.

¶ Licet ducere aliam vir o,cui sua ob infirmitatem corporis debitum reddere non valet. C. XVIII.

4 QVod proposuisti,si mulier infirmitate u correpta nō valuerit debitū viro reddere, quid eius faciat iugalis : bonum esset , si sic permaneret, vt abstinentiæ vacaret:sed quia hoc magnorum est; ille, qui se non poterit continere, nubat o magis:non tamen subsidij opem p subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa q excludit.

Epistola,ex qua capitulum hoc acceptū est,impressa extat tomo 3.conciliorum, & manuscripta in bibliotheca monasterij Dominicanorum:& quæ citātur infra 33. q.1.c.quod autem.& c.sequenti,videntur esse huius Gregorij tertij.

5 *Sed illud Ambrosij à falsatoribus dicitur insertum. Illud Gregorij sacris canonibus , immo Euangelicæ , & Apostolicæ doctrinæ penitus inuenitur aduersum* r. *Quidam vero sententiam Ambrosij seruare cupientes, non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi , vt ob quamlibet*

ptione mandauit teneda? vt 20. dist. cap. 1. sed illud in aliis in quibus bene dixit.arg.1.quæst.1.filium.

a ¶ *Publice.*] hic alludit G.distinctioni Alex.extra de diuor. si qua.& cap.porro,quæ tamen abolita a est, extra de eo qui cog. consang. vxo. fuæ,discretionem,nec ponitur in noua compilatione.

Quædam.] CASVS. Dicitur hic quòd si frater cognouerit , vxorem fratris sui scienter,ipsi adulteri per petuo continebunt , sed frater innocens sua mortua aliā accipere poterit.

b ¶ *Dormierit.*] infra 35.q.2.si quis cum. §. 27. q.2.qui dormierit.

c ¶ *Illi vero.*] Omnia ista c. vsque ad §.quamuis.exaudi per c.hi vero. quod est glossa omniū, quæ omnia inducuntur ad probandum , q incestuosi non possunt matrimonium contrahere.

Si quis viduam.] CASVS. Dicitur hic q si quis adulteratur cum affini vel cōsanguinea,perpetua continentia ei debet indici. Seq. c. planū est, & habuisti ſ.26.q.2. qui dormierit. & ibi inuenies expositionem.

d ¶ *Sororibus.*] quarū vna erat vxor sua, & sic non est contra.infra, pro xi. causa,q.2.fi quis cum duabus.

e ¶ *Duobus.*] quorum vnus erat maritus, & sic non est contra. ſ. proxi. causa,q.2.si quis cum.

f ¶ *Consobrinam.*] id est,filiam materteræ. Vel dic,aut,pro id est, filiam auunculi.ſ.ea.q.1. de Benedicto.

g ¶ *Priuignam.*] propriam.sed de hac præmissum erat. Vel intellige priuignam auunculi de alio progenitam, vel de secūdis nuptiis , vt 35. q. vlt. fraternitatis.

h ¶ *Eos.*] scilicet adulteros,vt ſ.ea.§.quamuis. vel viros,vel vxores.

i *Qui dormierit.*] ſ.27.quæſ.2.qui dormierit.

k ¶ *Neutram.*] quia ipse debitum nō exiget ab ea, & ita non habet eam, habetur tamen ab ea: quia ipsa petente tenetur ei reddere debitum.& ita non habet,sed habetur b ,nec distinguo an fuerit occultus incestus,an manifestus,vt extra de eo qui cog.cōsanguineo. Sed hæc distinctio nem. De hoc notaui 27. q. 2. qui dormierit.

l ¶ *In coniugio.*] 33.q. 2. si quis cum duabus. contra.sed ibi soluitur.

m ¶ *Copulentur.*] etiam aliis : quia aliter non esset quæstio.

Ivero.] CASVS. Dicitur hic,quòd si quis vxorem suā in adulterio inuenerit. & eam propter hoc dimiserit: donec ambo viuunt:contrahere non poterunt : sed vir post mortem vxoris aliam ducere potest.illa si superstes fuerit, sub perpetua pœnitentia continebit. Vel dic,nec eum nec eam,id est , adulterum & adulteram. sed prior positio verior videtur esse,id est,marium & adulteram.

n ¶ *In adulterio.*] scilicet incestuoso. nam quòd alij adulteri contrahere possunt,habes 31.q.1.cap.2.

o ¶ *Deprehendant.*] & nolunt eas de cetero habere in coniugio.

p ¶ *Viuunt.*] per hoc determinantur omnia hæc cap. post mortem enim adulteratis licet alij contrahere,ante non.

q ¶ *Adultera.*] supra prox.q.1.fi quis.contra.ſ.e.q. Apostolus. contra.Ex c.illo colligitur q mortuo viro fornicatore , adultera possit alteri nubere : sed qualiter hoc soluetur, ſ. determinatū est 31.q.1.si quis.

r ¶ *Pœnitentiæ.*] interioris , quæ dicitur continua memoria.de pœn. dist.3.Iudas.

Concubuisti.] CASVS. Dicitur hic, q si quis concubuit cum sorore vxoris suæ,neutri debet de cetero commisceri. vxor vero si consciа sceleris non fuerit, & continere non potest, post mortem eius nubat cui vult. adulter vero & adultera finespe coniugij permanebunt in pœnitentia.

s ¶ *Neutra habeas.*] haberis tamen ab ea , vt notaui supra ead. qui dormierit.

t ¶ *Conscia.*] tamquam lena : quia procurat vt adulteretur.ſ.ead. quæſt.1.cap.1.

v ¶ *Si se continere.*] Vel si manifestum est viri adulterium , & eum non corrigit.Et est argu. ad quæstionem de medico , qui cognouit vxorem patientis ex dissolutione viri, vel dissimulatione viri vel persuasione c .

ADDITIO. Scilicet quòd post mortem mariti possit contrahere medicus. Io. de Fant. Et dic quod si vir persuasit,non potest ei obiicere : quia obstat ei exceptio , mulier tamen male fecit secundum Ba. Brix. Quod dic vt plene disputauit in sua quæstione dominicali,quæ incipit, Cum quidam grauiter ægrotaret, &c.vbi soluit.

x ¶ *Nubat.*] post mortem mariti.vel eo viuente si erat tantum sponsa de futuro. extra de iureiur.quemadmodum.

Iquis cum nouerca.] CASVS. Dicitur hic , quòd si quis cum nouerca sua adulteratur, tam ille quàm illa perpetuo contineant : vir vero vxore sua mortua aliam accipiat. Idem in similibus.

y ¶ *Sed vir.*] post mortem vxoris.ſ.ead.hi vero qui.

z ¶ *Similiter.*] sed contra ſ. proxi. quæst. 2. si quis cum duabus. sed hic rigor , ibi misericordia. vel hic vna erat vxor : ibi non.

QVAMVIS. CASVS. In hoc §.G.primo determinat finem illius cap. si quis vidua. Secundo determinat illud cap. quod proposuisti. & vtrumque male , secundum Beñ. & H. Casus autem §. satis patet, & per te videbis : quia inuenit G. aliam solutionem ad illud ca. quod proposuisti.

a ¶ *Moguntinensis.*] supra ead.q.si quis viduam.

† secundum quod *Matth.5.*

¶ Peccata cardinalia sunt septem.

† *al fornicatio maximus est sceleris*

1 Sent.4.dist. 28. Iuo p.8.c. 99.Pann. l.7. c.21.

2 Tex. est fimi.in l.prononebatur. ff. de iudi. & in l. hereditatū. ff. ad legem Falcidiam.

¶ Adulteria multa sunt grauiora a iſtam glo. sequitur Alexan. de imo. in l.transigere.circa prin. C.de transac. vbi ponit rationem quare in adulterio transigi non potest. quæ vlis est secūdum Bar in d. l. transigere. ex parte rei frequētia criminū.argu. l. auctas .in fi. ff.de pœnis.

3 Sent.4.dist. 35. 1.Cor.7. Glossa ord.ad eum locum.

4 Iuo p.8.c. 78. Pann.l.6. c.122.

b Scilicet de præsenti: sed hoc illare non potest , quia transeat ad religionē, nō potest sponsus ea vti cōtrahere, secundum H.

5 Sent 4 dist. 35. Gloss. ordin. 1. *Cor. 7.*

c Hic vide quod not supra e.q.5. circa prin. in glos. 1. Archid.

1 Scripsit.c. ita. ¶ Quamquam ¶ habuerit. & non habeas si. 1 Bath.l.3.ff. ad Maced. & l.fi. C. de inoffic. testa. & adul. vxorem non dare cohibet. idem. ¶ potest se abstinere ¶ uxori deuotæ quæ q.2.di. 5.si quis. & ibi glo. primo dicam. nisi. quia potest. ¶ uxoris sua. ¶ ut ei illa sanctimonialis vxor. ¶ uxorē deuotā. ¶ uxori deuotæ. est abstinere. poli. de cura de sobrio.fi. vir. cura de consan. & affi. ¶ sponsa. de celibi. vita. cura dicen. q. 2. ita. ¶ uxorem. ¶ habi.

7 Ex conc. apud Vermerias. Burch. l. 17 c.11.

c Adde ad hāc gl. not.in l.2. ſ.fi pubi ff. de adul gl. ſin l. cui. multer. ff. fol.mater. 6 Sent. ibidē. Burc l.19. c.5. fol.2.73.

a ¶ *Illud vero.*] quandoque bonus dormitat Homerus [a]. Vagatur Grat. pro solutione illius cap. §. ead. quod proposuisti. & cum non inueniat, somniando attribuit S. Greg. minori, quod egregius doctor S. Grego. maior. scribit August. 35. quæst. 3. quædam lex. sed hic casus reprobatus est supra.

b ¶ *Inane.*] nō est inane, sed tolerabilius vt quis infirmitate carnis ad vnam quàm ad plures diuertat: quod ibi permittitur. arg. infra proxi. causa. q. 2. si qđ veri⁹ est.

c ¶ *Si vxorem.*] §. ead. q. 5. si vxorem.

HI *qui.*] Hæc est 6. pars q. in qua dicitur, quòd furiosi non possunt cōtrahere. sed si ante furiam contraxerunt, tenet matrimoniū. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicitur hic ꝙ si duo sani matrimoniū contrahant, & consentiant, pro nulla infirmitate superueniente, debent separari. Sequens ca. patet cum sequenti §. & ad probandum quod dicitur in §. inducit sequēs c.

d ¶ *Non possunt.*] argu. si res peruenit ad eū statum, &c. arg. ff. de iti. actuque pri. l. 1. quod enim recte actum est, corripi non potest, &c [b].

e ¶ *Aut mēbris.*] hic idem repetitur.

f ¶ *Exfecti.*] de istis castratis quidam sunt castrati, quidā caste nati, id est, frigidi, ‖ & isti non possunt contrahere. §. proxi. q. 1. si vero. Alij castrati, s. spadones bene possunt. arg. 27. qu. 1. nuptiarū. §. proxi. q. 5. quod Deo. ff. de iure do. si seruus. §. si spadoni. Alij dicunt melius, quia nec isti possunt contrahere, cum cognoscere vxorem non possunt, & exiguntur in matrimonio tria bona re vel spe. 27. q. 2. omne. Vel dicas quòd si habet virgam arrectam, siue resoluat sperma siue nō, ꝙ sit ibi matrimonium. nā talis satisfacit mulieri, sicut mulier satisfacit viro siue resoluat siue nō: nec requiritur, quòd semper in matrimonio sit filiorum procreatio: qa sufficit quòd non euitet prolem, vt §. ea. q. 2. solet.

g NEque *furiosus neque furiosa.*] ‖ quia non possunt cōsentire. arg. 15. q. 1. aliquos. possunt tamen si habeant dilucida intervalla, vt extra de spō. dilectus. arg. 7. q. 1. quāuis. alias nō valet. 27. q. 2. sufficiat. 17. q. 2. Gonsaldus.

VT FERTUR. Hæc est 7. pars quæstionis, in qua redit ad propositum principale, scilicet ad ostendendum ꝙ altero viuente nō potest alter contrahere. Ioan. de Fant.

Tantum valet.] CASVS. Dicitur hic, quòd tam forte est vinculum matrimonij, vt quamuis causa prolis contrahatur, tamen prō sterilitate non separatur: immo si aliam causa prolis superduxerit, adulterium erit, etsi vera vxor consentiat: quamuis apud antiquos patres obtinuerit aliter. Beñ.

delicet vt fornicarij discedant ab inuicem, & sine spe coniugij permaneant. Illud vero [2] *Gregorij ad Bonifacium, Anglicis* [a] *pro tempore permissū est: quibus B. Gregorius in quarta, & quinta generatione coniugia contrahi permisit: aliàs autem inane* [b] *esset, cum Augustinus dicat in libro de sermone Domini in monte* [*Si vxorem* [c] *quis habeat, sterilem, &c.*]

Item Nicolaus ad Carolum Mogun tinensem episcopum [1].

a ¶ Anglicis.] *Vere hic auctor glossæ animaduertit, Gratianum, quod Gregorius tertius scripsit ad Bonifacium legatū Germaniæ pro causis Germanorum, retulisse ad ea, quæ multo ante B. Gregorius primus scripserat ad Augustinum Anglorum episcopum, dispensando cum Anglis ad fidem nuper conuersis super gradibus consanguinitatis, & affinitatis. & habetur infra 35. q. 2. & 3. c. quādā lex. & q. 5. c. ad sedē.*

¶ Ob infirmitatem, vel damna corporis, coniugia solui non licet. C. XXV.

6 [2] HI, qui matrimonium sani cōtraxerint: & vni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit; ob hanc infirmitatem coniugia talium solui non possunt [d]. Similiter sentiendum de his, qui ab aduersariis excæcantur, aut membris ᵉ trūcantur, aut à Barbaris exsecti ᶠ fuerint.

Item Fabianus Papa.

¶ Furiosus, & furiosa matrimonium contrahere non possunt. C. XXVI.

3 NEque furiosus, neque furiosa ᵍ matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separentur.

7 *Vt ergo ex præmissis colligitur, non licet huic, dimissa vxore, aliam ducere. Manet enim inter eos quoddam vinculum coniugale, quod nec ipsa separatione dissoluitur.*

Vnde Augustinus ait in libro de bono coniugali, c. 7.

¶ Sterilem vxorem dimittere, & causa fœcunditatis aliam ducere alicui non licet. C. XXVII.

4 TAntū valet illud sociale ʰ vinculum coniugū, vt cum causa procreandi coniugetur, nec ipsa causa procreandi soluatur. Posset ⁱ enim homo dimittere sterilem vxorem, & aliam ᵏ ducere, de qua filios habeat: & tamen non licet. *Item c. 15.* ¶ Manet vinculum nuptiarum, etsi proles, cuius causa initum est, manifesta sterilitate non subsequatur: ita, vt iam scientibus

h ¶ *Sociale.*] id est, matrimonium, quod duos sociat. Et est arg. quòd causa cessante non cessat constitutio, vt §. ead. q. 1. dicit. §. 61. dist. §. his omnibus. contra. Sol. hoc & illud non tangunt se. nam ibi causa appellatur pro qua excludenda aliquid constituitur, vt ibi. ff. de postu. l. 1. §. sexum. hic vero appellatur pro qua habenda matrimonium contrahitur.

i ¶ *Posset.*] de facto [c].

k ¶ *Aliam.*] §. dist. 56. Ismael.

l ¶ *Alterius.*] scilicet. vxoris.

m ¶ *Apud antiquos.*] §. ea. q. 4. dixit.

n ¶ *Temere non dixerim.*] melius est pie dubitare, quàm temere diffinire. Dic, temere nō dixerim, id est, nullo modo dicam: quia temerarium esset dicere, & sic sentire.

Vsque adeo.] CASVS. Dicitur hic ꝙ manet character matrimonij, & vinculum cōiugale etiam si diuortium interueniat, sicut manet character baptismatis etsi apostatando à charitate recedat.

o ¶ *Sacramentum.*] id est, characterem.

p ¶ *Habet autem hoc.*] §. 1. q. 1. quod quidam. §. 12. q. 1. scimus [d].

Vn Itaque.] CASVS. Hic proponitur 8. q. qua quæritur an liceat ducere infidelem sub ea conditione vt conuertatur: & certum est quòd non, propter imparem cultum, vt §. 28. quæst. 2. decimæ. sed sponsalia, vt dicit H. ea conditione contrahi possunt, vt 28. q. 1. non oportet. Idem etiam posset dici in matrimonio, licet Hu. contradicat. Sed quia hæc quæstio determinata erat, ideo ponit aliam quæstionem, scilicet, an liceat alicui peccare vt infidelem ad fidem conuertat: & dicēdum est quòd non, vt in seq. cap.

q ¶ *Cum itaque.*] ‖ Hæc fuit 8. quæstio, an liceat ducere vxorem infidelem sub ea conditione ne vt conuertatur? Et certum est quòd pure non potest contrahere cum ea, vt 28. quæ. 1. c. caue. & c. non oportet. sed omittit magister quæstionem illam, quam posuit superius in themate: quia determinata erat §. 28. q. 1. non oportet. & ponit aliam, quæ similiter determinata est 14. dist. quod ait.

Non solum.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si fidelis vxorē suam. fidelem dimittit, & paganam superducit hac conditione vt baptizetur, manifestum est eum mœchari. Nam & si solutus esset ab vxore, & votum emisisset, sub ea conditione, sibi contrahere non liceret; cum votum debeat adimplere: sed si absolutus fuisset, hoc ei ante votum facere licebat: sed votum factum nulla conditione rumpetur, cum sine conditione fuerit emissum.

r ¶ *Quidam faciunt.*] cognoscendo aliam, non dimissa sua.

a Concor. gl. in l. recusari. & no. in l. Clodius. ff. de acqui. pos.

§ ead. q. 5. si vxorem.

a L. 2. senten. Pauli tit. 19. in interpretatione legis 4. in C. Theo. Sanct. dist. 24. An. l. 10. c. 27. Burc. l. 9. c. 28. Pol. l. 6. tit. 4. Iuo par. 8. ca. 166. Pan. l. 6. c. 91. b Quod legi. & no. §. 1. q. 7. si quis omnē. in prin.

‖ Castrati an possint matrimonium contrahere.

3 Paulus ibidem. Sanct. ibidem. Ioly. ibidem. Anf. l. 10. c. 28. Bur. l. 9. c. 30. Iuo p. 8. c. 168. Pan. l. 6. c. 92.

c Simile. 1. q. 6. hæc quippe ver. nam cum, &c.

d De hoc. 23. q. 4. quid facient. Arch.

‖ Mulier infidelis an possit duci sub ea conditione ne vt conuertatur.

5 Sent. 4. dist. 31. Iuo p. 8. ca. 12. Pan. l. 6. ca. 74.

4 Iuo p. 8. ca. 254. Pann. l. 6. c. 28. & 105.

‖ Furiosus cōsensu caret.

a ¶ *Ducit alterum.*] mœchatur.

b ¶ *Compensatione.*] arg. ꝙ in illicitis compensatio non debet admitti, vt 33. q. 5. si dicat. 1. q. 1. non est putanda. 22. q. 1. primum. & c. ne quis. & c. faciat supra dist. 40. si euangelica. 14. dist. quod ait.

c ¶ *Quia promisit.*] hic collige ꝙ licet interdum sub cōditione contrahere, vt supra 28. q. 1. non oportet.

d ¶ *Conditione.*] ‖ ex hoc videtur quòd nunquam subintelligantur conditiones in iuramento. quod falsum est, vt notauit supra 27. quæst. 2. §. 2. quia generales intelliguntur, & si non speciales, vt si Deus voluerit, si vixero, si potero [a]. sed speciales non intelliguntur nisi exprimantur, vt si hoc feceris, vt C. de condi. ob turpem can. si repetendi. ff. de verb. obli. quidquid. nisi vbi lex permisit aliquid tacite agi inter contrahentes: tunc enim illud pro expresso habetur, vt ff. si certum peta. cum quid. ff. de verbo. oblig. triticum. quādoque lex ipsa speciales conditiones subintelligit, vt in stipulatione dotis subintelligitur hæc, si nuptiæ fuerint secutæ, vt ff. de iure. do. stipulationem. & hoc si non immoderatum quid præcipiatur, vt ff. de oper. lib. si libertus. extra de iureiu. Quintauallis.

e ¶ *Conditione.*] not. argu. à contrario sensu. subaudiuntur & aliæ cōditiones, vt dixi 27. quæ. 2. §. 1.

[a] Sic hic H. ubi ꝙ quis ait votum extorsibus non tenere, quæ manus ꝓpriis digitis scribi nō meritis dicit ipse scribendo vetitis carnibus, & quòd non maiores impositiones possit de regno mutare, quæ non potest, nisi vendere carnes, & ecclesias dissipare, & quòd non possit de vetito testamento facere, vel matrimonium contrahere, vel ordines suscipere, vel ꝓpriis manibus sacrificare. Anch.

‖ Conditiones apponuntur in sponsalibus in magna.

Vidā vir.] CASVS. Post matrimonij impedimenta expedicta superius, supponit Gratianus causam trigesimam tertiam, in qua tractat de impotentia coeundi, & de enormitate delicti, & de tempore feriarum: & alia quędam annectit. Vt autem hæc & alia faciat, præmittit thema, de quo quinq; elicit quæstiones.

f ¶ *Quidam vir.*] Tractabit Gratianus supra de impedimento matrimonij, quod procedit ex animo, & etiam de eo quod procedit tam ex animo quàm ex corpore coniunctim: nunc tractat in causa ista de eo quod procedit tantum ex corpore. tractat etiam de quibusdam aliis impedimentis, vt de frig. & maleficia. 1. & 3. & de enormitate delicti, vt §. q. 2. de his. & sequentibus, & de tempore feriarum, vt §. q. 4. per totum.

g ¶ *Agni.*] id est Christi, de quo dicitur ecce agnus Dei. de consecr. dist. 4. nemo.

h ¶ *Confessione.*] id est, contritione.

Vōd autem.] Hæc q. diuiditur in tres partes, in prima quarum probatur quòd frigiditas separat matrimonium. Secunda ibi, *Hoc autem.* Tertia ibi, *Ecce quòd impossibilitas.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, in qua quæritur, an impossibilitas coeundi separet matrimonium. Et distingue quòd est triplex impossibilitas. Vna quæ procedit ex animo, vt in furioso, vt §. proxi. q. 7. neque furiosus. Alia quæ procedit ex corpore, vt in maleficiato & frigido, vt §. e. c. 1. 2. & 3. Tertia prouenit ex vtroq;, vt in puero: quæcunq; autem impossibilitas sit, non impedit matrimonium contractum & consummatum: sed bene contrahendū, vt §. eo. §. & c. sequentibus. In puero autem non impedit contrahendū, vt 31. q. 2. si verū. Probat ergo in hoc §. auctoritate Euāgelica & apostolica, ꝙ impossibilitas non dirimit matrimoniū, cum sola fornicatio dirimat. postea soluit dicens, ꝙ impossibilitas dirimit matrimonium non consummatum, sed consummandum: & ad hoc inducit sequentia c.

i ¶ *Quod autem.*] Hic dependitur 1. q. an §. impossibilitas coeundi separet matrimonium. ‖ Et nota ꝙ est triplex impossibilitas, impossibilitas ex animo, vt in furioso. §. proxi. quæst. 7. neque furiosus. Alia quæ procedit ex corpore, vt in frigido & maleficiato [b]. §. ea. c. 1. 2. & 3. Tertia, quæ fit ex vtroque, vt in puero, vt 30. q. 2. vbi. Vel sic diffinguas. alia est naturalis impotentia, vt frigiditas: alia accidentalis, vt maleficium. & quæcunque fit impotentia, si matrimonium præcesserit illā, ita ꝙ effecti sunt vna caro: propter nullā causam superueniente possunt separari, vt §. prox. q. 7. hi qui matrimoniū. nisi propter fornicationē, vt §. prox. q. 1. dixit. vbi vero impedimentum præcesserit matrimonium, refert vtrum sit perpetuū. qa tunc separari possunt. arg. §. ead. si per fortiarias. si temporale, nequaquam. Et not. ꝙ licet iura emanauerint diuersa super hoc, s. vsque ad quod tēpus deberent manere simul ad hoc vt maleficium videatur per petuum, vtextra de frigidis & maleficiatis. c. 1. & C. de repud. in causis. tamen per Cælestinum tempus determinatum est triennium [c], vt in cod. titu. laudabilem. Et idem dicit authen. de nup. §. per occasionem. in colla. 4. tamen exactū cum ante triennium non potest constare de impedimento naturali, vt colligitur in prædicta decreta. laudabilem. & hoc dico tam in frigido quàm in maleficiato. & hoc triennium currit à tempore quo tentauerunt coire, vt colligitur in

‖ Impossibilitas coeundi est triplex.

b Not. extra de frig. & malefi. c. vlti. in fin. *Mat.* 19.

a §. 28. q. 1. ca. Idolatria. §. item si infidelitas. *Rom.* 7. 1. *Cor.* 7.

c Die ꝙ hoc triennium debet esse continuū. extra de frig. & malefi. litterę. in fi. Sed quid si vir vadit ad sanctā Petrū. & stat per tēpus: numquid istud tempus computabitur in isto triennio? Dicit Guil. Nazo; ꝙ non. arg. tu. extra de consecr. præ. quia diuersitatē. sed adhuc simul cohabitabant per tantum tēpus §. 2. qu. 7. anteriorem. § ad hoc. extra de eo qui mittit in poss. cum ad cust. & §. req. decisitterę cū ex iusta causa fuerit absens ext. a de offi. delega. cor. sui rationibus. Archid.

CAVSA XXXIII.

Vidam [e] *vir maleficiis impeditus, vxori suæ debitū reddere non poterat. Alius interim clanculo eā corrupit: à viro suo separata, corrupori suo publice nubit: crimen, quod admiserat, corde tantum Deo confitetur: redditur huic facultas cognoscendi eā: repetit vxorem suam: qua recepta, vt expeditius orationi vacaret, & ad carnes agni* [g] *purius accederet, continentiam se seruaturum promisit: vxor vero consensum non adhibuit.*

1 *Hic primum quæritur, an propter impossibilitatem coeundi, à viro suo aliqua sit separanda.*

2 *Secundo, an post separationem ei nubere valeat; cum quo prius fornicata est.*

3 *Tertio, si sola cōfessione* [h] *cordis crimen posit deleri.*

4 *Quarto. si tēpore orationis quis valeat reddere coniugij debitum.*

5 *Quinto, an vir sine consensu vxoris continentiam vouere possit, vel si minis, vel terroribus licentiam vouendi ab ea extorquere valeat.*

QVÆSTIO I.

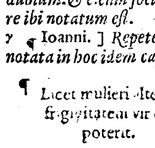

Vōd autem ‖ *propter impossibilitatem reddendi debitum mulier à viro suo separari non possit, auctoritate Euangelica, & Apostolica* [i] *probatur. Sic enim Christus ait in Euangelio.* [*Nulli licet dimittere vxorem suam, nisi causa fornicationis.*] [1] *vel qua* [j] *alter eorum, sicut Augustinus exponit, fornicatus fuerit, vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit.* ¶ *Item Apostolus* [*Mulier, quanto tempore viuit vir eius, alligata est legi ipsius.*] *non legi* [m] *sibi reddendi debitum: sed non transferendi se ad alium.* ¶ *Item* [*His, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus vxorem à viro non discedere, nisi causa fornicationis.*] *Euangelica itaque, & Apostolica auctoritate prohibetur mulier à viro suo discedere, nisi ob causam illam cunctis notissimam: qua interueniente si discesserit, oportet eam manere innuptam, aut reconciliari viro suo. Vnde datur intelligi, quòd impossibilitas reddendi debitum non facit coniugij diuisidium. His ita respondetur. Coniugium confirmatur officio* [n], *vt* ß *supra probatum est: postquam vero officio* [o] *confirmatum fuerit; nisi causa fornicationis, non licet viro vxorem dimittere, vel vxori à viro discedere. Verum, antequam confirmetur, impossibilitas officij soluit vinculum coniugij. Vnde scribit Gregorius Ioanni Rauennati episcopo.*

ß Vt supra.] *Videtur indicari cap. non dubium. & c. cum societas §. 27. q. 1. de quare ibi notatum est.*

γ ¶ Ioanni.] *Repetenda sunt, quæ sunt notata in hoc idem caput §. 28. q. 2.*

¶ Licet mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoscere non poterat. C. I.

authen. prædic. vbi autem dubitatur an præcesserit maleficium, an secutum sit, præsumendum est quòd secutum sit post matrimonium. argum. C. de ædil. edic. l. 3. & hoc fauore matrimonij. 35. q. 6. videtur. pale⁹ est.

k ¶ *Et apostolica.*] Sophistice inducit Gratianus omnia ista: quia de consummato matrimonio intelliguntur.

l ¶ *Qua.*] scilicet corporali.

m ¶ *Non legi.*] tantum.

n ¶ *Officio.*] carnis. 27. q. 2. §. ecce.

o ¶ *Officio.*] id est, carnali commistione.

QVod autem. CASVS. Dicitur hic quòd si mulier conqueratur de frigiditate viri, & hoc probat per aspectum corporis vel legitimos testes, poterit accipere aliũ: ille vero contrahere non poterit: & si contraxerit, separari iubetur. *Nubere*, id est, commisceri.

2 ¶ *Nubere non possunt.*] id est, sibi reddere debitum, propter naturalem frigiditatem.

2 sup. 27. q. 2. quod autem. Sèt. 4. dist. 34. Burch. l. 9. c. 40. Iuo p. 8. c. 118.

b ¶ *Scriptum est.*] primò libro, ca. Caroli. scilicet ix. in Lombarda.

c ¶ *Probare.*] argu. q̃ mulieri quandoque defertur probatio, cum de commistione carnis controuersia est. ar. 5. 27. q. 1. nec aliqua. Sed contra. j. ea. si quis acceperit. sed illud solutum est. 27. q. 2. quod autem.

d ¶ *Per iustum.*] 5. 2. q. 5. consuluisti contra: sed hic appellat verum iudicium. non candentis ferri, vel feruentis aquæ, vel huiusmodi: sed legitimorum testium.

3 Sent. ibidẽ. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 25. Burch. l. 9. c. 44. Iuo p. 8. c. 182. Pann. l. 6. cap. 116. ex Greg. 2.

e ¶ *Iudicium.*] per aspectum corporis si virgo est, quia aliud est in corrupta, vt j. c. proxi. & q. d iuris sit notaui 5. 27. q. 2. quod autẽ melius enim perpenditur oculis aliquid. instit. de gra. cog. §. hactenus. quæ tamen inspiciunt, debent esse peritæ. ff. de ven. inspi. l. 1. quia visus fæpe fallitur. & 27. q. 1. nec aliqua.

† *al rationē*

Equisisti.] CASVS. Bene. sic ponit casum hunc dicẽs. Si vir & mulier in matrimonio copulantur, & vir frigidus petat diuortium, dicatur ei, si hanc non potest habere vt vxorẽ, habeat eam vt sororem. si enim hanc præfrigiditate cognoscere non potest, eadem ratione nec aliam. Si vero mulier diuortium petat, & vir cõsentit, vterque septima manu frigiditatem probet naturalem, & deinde vxor alium accipiat. si autem aliam vir acceperit, & appareat eos eam periurio decepisse: vnde peracta pœnitentia de periurio eorum matrimonium redintegretur. Licet littera videatur obscura, tamen iste casus satis ex littera elicitur. *Innupti*, præceptum est quantum ad virum, & confilium quantum ad mulierem. simile est 28. distin. presbyterum. Sequens §. patet. Et ad hoc probandum quod dicitur in §. inducit cap. sequens.

f ¶ *Pro vxore.*] consilium est, vt extra, ead. accepisti.

g ¶ *Innupti.*] præceptum est quantum ad virum, quantum ad illam, consilium. & ita verbum semel positum tenetur æquiuoce. 28. distinct. presbyterum. & ibi Ouidius.

Demophon ventis & verba & vela dedisti.

h ¶ *Naturaliter.*] id est, naturali frigiditate impediente. Et est arg. q̃ frigiditas est perpetuum impedimentum. arg. j. ea. q. 5. qui sitit. 5. proxi. 7 q. 5. sicut. ‖ licet quidã dicant, q̃ nullum impedimentũ est perpetuum. nullus enim est ita frigidus (vt dicunt) quin ope medicorum ei possit subueniri. qđ non credo, cum frigiditas, quæ est naturalis proprietas, per accidentia non immutetur. extra de celebra. misſ. cum Marthæ. §. quæsiuisti. Similiter quidam dicunt, quòd nullum maleficium est perpetuum quin saltem per ipsum auctorem possit sanari.

‖ Frigiditas quãdoque mutari non potest.

i ¶ *Tatet.*] no. quòd sequentia probantur per præcedentia. j. 34. q. 1. c. 1. in fine, & 54. dist. fraternitatem. & C. de adul. si qui. Item hic ex post facto patet retro fuisse matrimonium, vt extra de frigidis & male, fraternitatis. & hoc est notabile, quòd eoipso quòd alius vel alia superinducitur, præsumitur hoc ex odio fieri. ‖ Et est præsumptio iuris, contra quam non admittitur probatio, immo statim ius pronuntiat esse puniendum. argu. ad hoc j. ea. q. 2. seculares.

‖ Probatio nõ auditur contra iuris præsumptionem.

k ¶ *Idcirco.*] quasi dicat si vir petat diuortium vt pater fiat, non audiretur: si autem petat vt exoneretur oneribus matrimonij, audiretur. si mulier petat vt fiat mater, audiretur. non dico virum quo ad hoc audiendum si se frigidum sciret a cum contraxit, extra de eo qui duxit. capit. primo.

a Ad hoc. C. de spon l. vlt. in fin. & adde quod no j. ca. proxi. Archi.

1 QVod autem interrogasti de his, qui matrimonio iuncti sunt, & nubere non possunt a, si ille aliam, vel illa alium ducere possit? De quibus scriptũ est b [2 Vir & mulier, si se coniunxerint, & postea dixerit mulier de viro, quòd non possit coire cum ea, si potest probare c per iustum d iudiciũe, quod verum sit; accipiat alium. Si autẽ ille aliam acceperit; separẽtur.

Item ex epistola eiusdem.

C. II.

3 REquisisti de his, qui ob causam frigidæ naturæ dicunt se non posse inuicem operam carnis dantes commiscere. Iste vero si non potest ea vti pro vxore e, habeat eam quasi sororem. Quòd si retinaculum coniugale voluerint rescindere; maneant vtrique innupti g. Nam si huic non potuit concordare naturaliter h; quomodo alteri cõueniet; Si igitur vir aliam vult vxorem accipere; manifesta patet i ratio+, quia suggerente diabolo odij fomitem, exosam eam habuit, & idcirco k eam dimittere mendacij falsitate molitur. Quòd si mulier causatur, & dicit, Volo esse mater, & filios procreare, & vterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis iureiurando dicat; vt numquam per commistionem carnis coniuncti vna caro effecti fuissent m; tunc videtur mulierẽ secũdas nuptias cõtrahere posse. Humanũ n dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem, qui frigidæ naturæ est, maneat sine coniuge. Quod si & ille aliam copulam acceperit o; tunc hi, qui iurauerint p, periurij q crimine rei teneantur, & pœnitẽtia peracta priora r cogantur recipere connubia.

4 *Hoc autem seruari præcipitur, cum vterque idem fatetur esse viruter me C. asserierit se reddidisse debitum vxori, & illa diffitetur, cui potius fides habenda sit, merito quæritur.*

De his in concilio apud Compendium habito ita statutum est.

¶ In veritate viri consistat, si mulier negat se cognitam ab eo.

C. III.

5 SI quis accepit vxorem, & habuit eam aliquo tempore s, & ipsa femina dicit, quòd numquam coisset cum ea, & ille vir dicit, quòd sic fecit; in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

Ecce, quòd impossibilitas reddendi debitum, vinculum soluit cõiugij. Sed hoc de naturali impossibilitate statutum est. Hæc autem maleficij impedimento, non frigiditate naturali debitum coniugale prohibente, à viro suo separata est. Vnde quæritur, si liceat ei etiam in hoc casu à viro suo discedere, & alij se copulare.

De his ita scribit Hincmarus Rhemensis archiepiscopus.

1 ¶ *Septima manu.*] hoc intellige cum hæc non erat virgo: quia si esset: virgo, tunc sufficeret verum iudicium per obstetrices, vt c. præcedenti, cum sacramento tamẽ vtriusque. j. 35. q. 3. extraordinaria. Et not. quòd sufficerent in casibus huius c. duo, si septem haberi non possunt. Item eis solis crederetur, si de hoc fama esset. arg. 35. q. 6. f. duo.

m ¶ *Fuissent.*] & quòd operam dederunt: alias non sufficeret, vt hic in principio c. notatur.

n ¶ *Humanum.*] ea humanitate qua Apostolus permiserit secundas nuptias. 31. quæ. 1. hac ratione.

o ¶ *Acceperit.*] pone q̃ mulier dixit eum impotentẽ ad reddendũ debitũ, non ꝓponẽdo causam impotentiæ coeundi b, & hoc probauit, & lata est sententia, numquid si contraxit, restituentur postea priora cõnubia? Non: quia totũ ius suum videtur in iudicii deduxisse. vnde idem esset ac si per frigiditatem & maleficium separarẽtur. argu. extra de cau. pos. & propri. cum super electione. C. de an. excep. l. vlt. secus tamen est in personali actione. ff. de excep. rei. iudi. & an. eadem. §. actiones.

Rom. 6.

4 Sent. 4. dist. 34. b Quam proponere nõ cogitur. ar. extra de iudic. dilecti. & not. 8. dist. quo iure. & quæcunque sit de causa impotẽtiæ fuit dicit, dum tamen perpetua sit extra de f. i. quòd fedẽ secundũ Ho. sti. quintano. co. ti. litteræ. quæ dec. facit pro primo Ji. Ero huius g. to. v. pater in fi. primi respõdi ibi, pater, quia ls petitio sit admissa. Arc. 5 Sent. ibidẽ. Burl. 90. c. 42 Iuo p. 8. c. 180. Pan. l. 6. 119.

p ¶ *Hi qui iurauerũt.*] id est, vir & vxor, non consanguinei testes, qui secum iurauerunt: illi enim non iurauerunt sic esse verum, sed credere sic esse verum sicut illi, scilicet vir & vxor dicebant. argu. 35. q. 6. de parentela & extra de testi. quoties.

q ¶ *Periurij.*] & ita vterque fuit in culpa, aliàs quod in fin. dicitur, iniquum esset.

r ¶ *Priora.*] & hoc cum vterque contraxit, aliàs excideretur contra adulterantem de adulterio. extra de diuor. significasti. Vel hoc innocens excipere nen vult. argu. 28. q. 1. idololatria.

Si quis acceperit.] CASVS. Dicitur hic, quòd si vxor dicat, quòd vir cognoscere eam non potest, & vir contrarium asserit, assertioni viri standum est, cum vir caput sit mulieris. nisi ab aduersa parte contrarium ꝓbaretur. Sequẽs §. patet, *Hæc*, id est, de qua fit mẽtio in themate.

s ¶ *Tempore.*] ‖ plus quã per duos menses quia enim statim non proclamauit virum esse impotentem, postea non creditur ei, sed viro qui contrarium dicit, vt extra de frigi. & malefi. cap. 1. nam etiam ex tẽpore præsumitur aliquam non esse coactam, vt extra de despon. ad id. 1. q. 1. constat. Item vel ideo potius creditur viro, quàm vxori: quia vix aliquis inuenitur impotens ad coeundum, vt 50. dist. quia tua. hanc credo esse causam quare viro creditur in hoc casu. Sed Petrus Hispanus alias assignauit rationes: quia vir stat pro matrimonio, quod fauorabile est. Item quia fuit sola cum solo, creditur cognita ab ipso, vt 32. q. 1. dixit. 27. q. 1. nec aliqua. iuxta illud Ouidij:

‖ Vxori vtri impotẽti allegãti virum fit credendũ.

A iuuene & cupido credatur & reddita virgo?

Et hoc potest intelligi de illa quæ prius fuit corrupta, sed si fuit virgo quando iuncta fuit ei, potius crederetur probationi suæ, quam facit per aspectum corporis, vt sup. ead. capit. 1. extra de probat. proposuisti. tamẽ nisi mulieres essent peritissimæ, potius esset credendum viri sacramento: quia res illa occulta est, & non pertia visui, & oculus plerumque fallitur, vt 27. q. 1. nec aliqua. & in talibus fæpe sacramento vnius statur, vt dum quæstio est de sumptibus factis, vt C. de iumento vnius statur, vt dum quæstio est de summa dato, sacramento vnius creditur. C. vnde vi. si quando. hæc autem quæ dixi, vera sunt quando vnus fatetur, & alter negat: sed si vterque fateretur quòd non intercessit commistio; tunc expectabitur per triennium, si antea non poterit constare, vt extra de frigi. & male. laudabilem. ‖ Sed quid si mulier sciebat virum esse frigidum ab initio? satis videtur quòd tunc non possit petere separationem, arg. extra de frigi. & male. ca. 1. & C. de spon. l. vlti. vbi dicitur quod imputet sibi si scienter coniuncta si turpi sponsæ, vel impotenti coire: & quia sero accusat mores, quos diu ante

‖ Mulier, quæ scienter cum frigido contraxit an separationem petere possit.

do eam

do eam in matrimonio comprobauit, vt ff. de adul. si vxor. in fine. de viro autem potius videtur quòd ille non possit recedere à muliere si ipsa vult cohabitare ei, cum ipse sciuerit se frigidum. argu. extra de eo qui dux. in ma. cap. 1.

2 *Iper sortiarias.*] CASVS. Dicitur hic, quòd si maleficiatus duci aliquam in vxorem, & ei commisceri non potest, studere debet vt pœnitentia & exorcismis sanetur, exemplo dominus Abimelech. & si sanari non poterit, separari valebũt. & si aliis postea fuerint copulati, nõ separabuntur restituta vtrique potentia coeundi. Sequens §. patet. Nec dicitur hic contrarium cap. Gregorij: quia ibi loquitur in frigido, hic in maleficiato.

¶ Quæ de his qui maleficiis impediti, coire non possunt. C. IIII.

1 SI per sortiarias a, atq; maleficas b, occulto, sed numquam iniusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur; hortandi sunt, quibus ista eueniunt, vt corde contrito, & spiritu humiliato, Deo, & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciunt, & profusis lacrymis, & largioribus eleemosynis, & orationibus, atque ieiuniis Domino satisfaciant, & per exorcismos, ac cetera ecclesiasticæ medicinæ munia †, ministri ecclesiæ, tales, quantum Dominus annuerit, qui Abimelech c, ac domum eius Abrahæ orationibus sanauit, sanare procurent. Quòd si forte sanari non potuerint; separari d valebunt: sed, postquam alias nuptias expetierint illis in carne viuentibus, quibus iuncti fuerãt; prioribus, quos reliquerant, etiã si possibilitas concumbendi e eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt f.

a ¶ Maleficas.] *In vulgatis sequebatur. artes, quæ vox abest à plerisque vetustis codicibus, ac ceteris collectoribus.*

Sed in hoc videtur contrarius præmisso capitulo Gregorij. Ibi enim post possibilitatem redditam iubetur separari ab eo, cui secundo nupserat, & redire ad primum. Hic autem viuente eo, cui secundo copulata fuerat primo reconciliari non poterit.

QVÆSTIO II.

Vod autem ei, cum quo prius fornicata fuerat, post separationem nubere possit; superius g probatum est. Mortuus est enim sibi vir eius. Ex quo; iudicio ecclesiæ ab eo separata, ab eius lege soluta est. Vnde iuxta Apostolum nubat, cui vult; tantum in Domino. Sed quæritur h, si sine ecclesiastico iudicio, nulla causa dissidij rationabiliter probata ab ea dicessisset; an esset cogendus redire ad eã. de hoc ita statutũ est in cõcilio Carthaginẽsi, cui interfuit Augustinus, cap. 30 †.

1 Sent. ibidẽ. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 26. Capitul. 6. c. 55 Iuo p. 8. c. 80.

‖ Maleficium solum ꝓ tempore impedit, non ꝑ aliquod ꝺ perpetuũ.

2 Sent. ibidẽ. Burch. l. 9. c. 40. Iuo p. 8. c. 118. Pann. l. 6. c. 115. Anſ. l. 10. c. 26. Capitul. 6. c. 55 Iuo p. 8. c. 80.

3 Sent. ibidẽ. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 25. Burch. l. 9. c. 44. Iuo p. 8. c. 182. Pann. l. 6. cap. 116. ex Greg. 2.

‖ Vxor vtri impotẽti allegãti virum fit credendũ.

4 Sent. 4. dist. 34. b Quam proponere nõ cogitur. ar. extra de iudic. dilecti. & not. 8. dist. quo iure. & quæcunque sit de causa impotẽtiæ fuit dicit, dum tamen perpetua sit extra de f. i. quòd fedẽ secundũ Ho. sti. quintano. co. ti. litteræ. quæ dec. facit pro primo Ji. Ero huius g. to. v. pater in fi. primi respõdi ibi, pater, quia ls petitio sit admissa. Arc. 5 Sent. ibidẽ. Burl. 90. c. 42 Iuo p. 8. c. 180. Pann. l. 6. 119.

‖ Mulier, quæ scienter cum frigido contraxit an separationem petere possit.

1 ¶ *Si per sortiarias.*] Hæc q. diuiditur in 10. ptes. In quarum prima probat per 3. cap. quòd si quis dimittat vxorem sine iudicio ecclesiæ, cogendus est ad illam redire. Secunda ibi, *Siue de coniugij*. Tertia ibi, *in hoc capitulo*, Quarta ibi, *In præmissis*. Quinta ibi, *Nunc autem*. Sexta ibi, *De pœnitentibus*. Septima ibi, *Latorem*. Octaua ibi, *Si quis*. Nona ibi, *Quos*. Decima ibi, *Antiqui*. Ioannes de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 2. quæstio, s. an aliquis contrahere possit cum illa, quam polluit per adulterium. Sed quia hæc quæstio fuit determinata 5. 31. q. 1. ideo magister annectit aliam incidentem quæstionem, s. an vir sit restituendus vxori à qua propria auctoritate recesit, vel econuerso? Et certum est quòd sic, nisi in casibus notatis in summa huius quæstionis & extra de restitu. spo. literas. Iste §. patet.

g ¶ *Superius.*] supra 31. q. 1. in prin.

h ¶ *Sed quæritur.*] quia 2. quæ. non habebat dubitationem, ideo poterit aliam incidentem, quæ similiter quæstionem non habet: ‖ quia semper est restituenda. ‖ nisi in tribus casibus. Si publice sit adulterata. Vel nisi timeatur de viri sæuitia. j. ea. siue. & extra de diuor. significasti. vel nisi dicantur consanguinei in gradu indispensabili, & in continenti ꝓbetur exceptio. extra de restitu. spoli. litteras. & tamen in eodem casu fit restitutio quo ad omnia ꝑ, nisi quo ad carnale commercium, vt ibi dicitur in fi. Quartus casus potest esse quando vxor propria voluntate recedit à viro a, vt 27. q. 2. Agathosa. Vel cum vir de licentia vxoris recedit ab ipsa, vt ibidem.

a Subau. nec petit se restituì. quod dic vt not. extra de adult. intellexerunt. Archidia.

Seculares.] CASVS. Quidã erãt coniugati, qui nullã causam rationabilẽ prætendẽtes, vxores suas sine iudicio ecclesiastico dimittebant, & ideo in cõcilio Carthaginẽ. fuit statutum vt nullus coniugatus dimittat vxorem suam, nisi dissidij probata fuerit apud episcopũ: ꝙ si quis contra fecerit, communione priuetur. *Aliena coniugia*, id est, alias vxores. si autem *vxores suas*. vsq; ibi pendet cõstructio.

2 Iuo p. 8. ca. 231. & 238. Pan. l. 6. c. 106.

i ¶ *Probabiliter.*] nota quare dicit, probabiliter. hoc enim forte dicit, quia propter fornicationis suspicionẽ probatam ecclesiæ licebit ei vxorem dimittere, vt 5. 32. q. 1. ca. dixit.

k ¶ *Comprouinciales.*] distributiue, s. iste apud suum, & ille apud suum. non enim propter tales causas ipsi, ꝓuinciales cõuocãtur. Vel melius, hoc olim obtinuit: quia causa matrimonij tractababatur apud episcopos prouinciæ. 35. q. 6. multorum. Hodie etiam archipresbyter causam huiusmodi tractare potest. argu. extra de consang. & affini. ca. 1. ‖ Sed certe & hodie ad episcopalẽ iurisdictionem cognitio matrimonialis causæ spectat. Vnde nec abbates nec alij possunt de matrimonio cognoscere: nisi ex concessione vel alia causa legitima id habeant, vt extra de excess. præla. accidentibus. Præscribi enim potest talis iurisdictio, vt extra de de præscrip. auditis. in fi.

‖ Matrimonialis causa ad episcopũ pertinet.

Quod.] CASVS. Dicitur hic, quòd si non licet alicui dimittere subditos suos sine causa ꝓbabili; multo minus licet viro vxorem suam dimittere sine causa. Nam etsi lex humana hoc permittat: lex tamẽ diuina hoc prohibet, cui obsequitur lex humana.

Matt. 19.

l ¶ *In subditos.*] scilicet renuntiare episcopatui. extra de renunt. nisi. & extra de reg. licet. Vel sicut subditi non possunt deferere b prælatum. 11. q. 1. inolita. Vel sicut prælatus non potest sine causa punire subditos. 86. dist. si quis c.

3 In præfatione Isidori in volumen conciliorum.

b 8. q. 4. nonne Archi. † *al. de*

c 2. q. 1. nemo. sup. 30. quæ. 5. nullum.

¶ Non licet alicui vxorem dimittere nisi causa dissidij primum ecclesiæ probetur. C. I.

SAeculares, qui cõiugale con fortiũ nulla β grauiori culpa dimittunt, vel etiam dimiserunt, & nullas causas dissidij probabiliter i proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, vt aut illicita, aut aliena præsumant; si antequam apud episcopos comprouinciales k dissidij causas dixerint, & priusquã in iudicio damnentur, vxores suas abiecerint; à communione sanctæ ecclesiæ, & populi cœtu, pro eo quòd fidem, & coniugia maculant, excludantur.

β ¶ Nulla.] *In recentioribus conciliorum editionibus in concilio Agathensi legitur*, fine grauiori. *in capitularibus*, absque grauiori. *sed in antiquis editionibus Parisiensibus conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis*, consortium grauiori.

Item Ambrosius super Lucã, ad c. 16.

¶ Lex diuina prohibet virum vxorem dimittere, nisi causa fornicationis. C. II.

AN, quod in subditos l nefas est, in comparem m fas est? dimittis ergo vxorem quasi γ iure, fine crimine, & putas id tibi licere; quia lex humana nõ prohibet? Sed diuina prohibet n. Qui hominibus obsequeris, Deum verere: audi legem Domini, cui obsequuntur etiam, qui leges ferunt. [Quod Deus cõiunxit, homo nõ separet.]

γ ¶ Quasi iure.] *Sic etiam in vulgatis B. Ambrosij codicibus. In tribus Gratiani manuscriptis est*, quam scis viuere sine crimine.

Item Nicolaus Papa Carolo Regi.

¶ Absque causæ cognitione à viro suo dimissa, ad omnia restituatur.

C. III.

3 HIstoria ecclesiastica ab Eusebio Cæsariensi episcopo confecta, de muliere quadam, quæ pro † castitate à marito accusabatur, ait, Præceptum est ab imperatore lege lata, vt primo o permitteretur ei rem familiæ vt vir dimittat vxorem sine causa, vel condemnet præter ordinem iudiciarium. Ioan.

n ¶ *Sed prohibet.*] supra 27. q. 2. sunt. in auth. vt liceat matri & auiæ. §. causas. Lex enim humana admittit diuortium in aliis casibus præter fornicationem, vt C. de repu. consensu.

m ¶ *Incomparẽ.*] sci-

sint inducię [a] ? Respon. quòd sic, sed hoc non videtur posse fieri: quia in crimine adulterij nulla datur dilatio, vt ff. de adult. in crimine. sed Rect. dicit quòd hoc verum est cum agitur criminaliter.

[a] ¶ *Rem familiarem.*] & hoc intelligunt quidam de præparatoriis iudicij, alij de restitutoriis.

[b] ¶ *Hoc.*] scilicet restitutionem fieri.

[c] ¶ *Omnes leges.*] de hac materia loquentes.

Siue de coniugij.]hæc est 2. pars quæ in qua probat, quòd si femina in iudicio contendat cũ marito, reddenda est suæ libertati. Io. de Fan.

CASVS. Dicitur hic quòd siue causa Thietbergæ super fœdere matrimonij agitetur, siue à Lothario accusaretur de adulterio, primo Thietbergæ suæ potãri & suis consanguineis est restituenda, & locus securus est assignandus, vbi testes possint sine difficultate produci, & causa sine formidine ventilari. *In hoc capite quamuis videatur causa exposita.* sup. ea sæculares. vbi dicit, *aut illicita.* & c. Casum. §. per te videre poteris.

[d] ¶ *Siue.*] Hug. videtur quòd hoc c. faciat contra propositum Gratiani, qui intendit probare quòd vxor debeat restitui: at hæc non restituitur viro, sed eius potestati subtrahitur, & consanguineis sociatur. Respon. in hoc facit, quia ista spoliata erat quadã libertate, quia compulsa fuerat contra se consiteri. 31. q. 2. Lotharius. Vel in hoc facit ad propositum: quia ponit quãdam exceptionem, quando non debet fieri restitutio, scilicet cum timetur de sæuitia viri.

[e] ¶ *Reddita.*] hic habes quòd quàm cito accusatur matrimonium, potest vxor petere vt detur libertati suæ: ne cogatur aliquid confiteri contra se. Sed hoc potest intelligi cum tanta est sæuitia viri, quòd nulla potest ei sufficere cautio, vt extra de restit. spolia. litteris. in fi. de hoc notaui 32. q. 1. de Benedicto.

[f] ¶ *Etiam locus.*] argu. quòd iudex etiam tenetur de loco iudicij prouidere partibus, vt in eo loco debeat de causa cognoscere, vbi partes libere & secure valent conuenire. §. 3. q. 9. hortamur. §. 24. q. 1. pudenda. ff. de reb. du. vbi. §. 12. q. 2. c. vlti. quod si non fecerit, licite appellatur. extra de appel ex parte [b].

[g] ¶ *Sit difficile.*] simile ff. qui satisda. cog. si fideiussor. §. 1. quia cum difficile est alicui satisdare in vna ciuitate, mittitur in aliam, vt ibi.

[h] ¶ *Personas.*] id est, aduocatos.

IN HOC CAP. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua quæritur qualiter puniuntur vxoricidæ. Io. de Fan.

[i] ¶ *In hoc capite.*] supra ea. sæculares.

[k] ¶ *Exposita.*] ibi, Nulla grauiore culpa.

[l] ¶ *Vel qualibet.*]nam leuẽ vir imponit, vt notaui 7. q. 1. sicut alterius.

Interfectores.] CASVS. Dicitur hic, quòd si vir vxorem sine iudicis auctoritate occiderit, & maxime innocentem, pro homicidio pœniteat, numquam matrimonium contrahat, nisi iuxta indulgentiam

a S. Liceat præparatorijs. Ioan. de Fan. qui hic appositat istam cas. positionẽ: & quòd alij, vt dicitur in gl. seq.

1 Ibidem inferius.

b Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 51. Ino p. 8. c. 116. Regino l. 1. Chorographiæ.

al. ratione patet

al. inter hæc

Matrimonio accusato potest vxor petere vt detur libertati suæ.

beati Leonis fuerit adolescens. Et nota quòd vacat hic arg. à contrario sensu. vnde supple ibi vbi dicit, *cum non addis*, maxime. Quæ sequantur, plana sunt vsque ad cap. admonere.

[m] ¶ *Adulterarum.*] maxime, quia nec tunc licet, vt j. c. proximo.

[n] ¶ *Huiusmodi.*] hoc dicit ideo quia secundum leges ex causis pluribus separatur matrimonium.

[o] ¶ *Adolescentibus.*] j. ead. in adolescentia.

ADDITIO. vbi est ista indulgentia Leonis, de qua hic dicitur.

[p] ¶ *Indulgentia.*] ‖ videtur ergo quòd indulgentia non est regula, & quòd nulla dispensatio fit ius: quod M. & H. concedunt. ar. 1. q. 7. exiguntur. & capit. si quis omnem. Et notanda. 9. distinct. de his. Alij vero dicunt, quòd omnis indulgentia est ius: sed tale, quo superior vti potest, & inferior non potest petere. ergo hoc dicendo retulit se ad causam constitutionis & originem: nam per indulgentiam fuit hoc factum, licet modo sit ius.

‖ Indulgentia an dicatur.

3 Sent. dist. 38. Ino. in c. 1. de Pœnit. l. 7. c. 15.

[q] ¶ *Pacem mittere.*] id est, confœderare cum vitijs homines. Vel mittere pacem inter homines & vitia.

[r] ¶ *Sed gladium.*] id est, discordiam & separationem à malis, id est, charitatem, quæ separat vitia.

4 Ead. in 2. dolescentia. Sent. ibidem

Act. 10. Matt. 10.

‖ Pater filium, sed non maritus vxorẽ tuã pater cognitum potest occidere.

5 Sentibidem Polyc. l. 6. tit. 10. sup. p. 8. c. 12. & 33. Pand. 7. c. 14.

5 INter hæc.] ¶ *Liceat.*] hoc licet secundum legem Lombardam: sed non secundum Romanam. ‖ Pater tamen eam potest occidere in ipso actu, sed non maritus, & si pater vtrũque interficiat vno ictu. ff. ad leg. Iul. de adul. l. nec in ead. & l. sequenti. ignoscitur tamen marito si vxorem in adulterio deprehensam occiderit, quo ad pœnæ mitigationem. C. ad leg. Iul. de adul. Gracchus. Et not. quòd licet lex antiqua permittat viro occidere adulteram deprehensum cum adultera in domo sua, non tamen in domo soceri, vt ff. de adul. marito. Nouo iure tamen vbicumque fere potest occidere eum post tres denuntiationes factas, vt in auth. vt licen. mat. & auiæ. §. pe. & vlt. collat. 8. Nec illud etiã corrigitur per auth. quæ est coll. 9. vt nul. iudic. §. si quando. quia in alio casu loquitur. Item licet pari similiter detur secundum legem licentia occidendi, vt ff. de adulter. nec in ead. si tamen interficiat, non excusatur à culpa vel à peccato, licet à pœna ciuili excusetur. in criminibus enim dico specialem concessionem canonis necessariam quo ad culpæ immunitatem. vnde cum dicatur, Non occides. 23. q. 5. si non licet. nec specialiter ifti excipiuntur à canone, ergo occidendo peccantissimo viro hoc interdicitur vt j. e. c. admonere. vnde non excusatur auctoritate iuris ciuilis, sed & totem amittit vir, quam lucrifaceret alias. Solus enim iudex excipitur à canone, vt occidat. 23. q. 5. cum homo. & capit. si homicidium.

Act. 10. Matt. 10.

‖ Pœnitentiã facere compellitur quis.

Ite vxorem tuam habita cum discretione. Hoc dicens, sed non addens quibus debeat videri verisimiliter, secundum Hieronymum. Vnum hîc ver. per l. si quis decurio. C. de fil. & per l. Theodosius. ff. de his quæ pœnæ.

‖ Habitare licet meretricibus, non tamen cum filijs suis.

Vxor adulteri non potest duc.

6 Sent. ibidẽ Burc. l. 6. c. 37. Ino p. 50. cap. 166. Ant. l. 10. c. 56. Simile §. capitan. c. 149. † *al. &*

6 VIcumque propria vxorẽ absq; lege, vel † sine causa, & certa probatione interfecerit, aliãque duxerit vxorẽ; armis [v] depositis publicam agat [x] pœnitentiã: &, si contumax fuerit, & episcopo suo inobediens extiterit; anathematizabitur.

[v] *Vicumque.*] ¶ *Armis.*] j. de pœnit. dist. 5. falsas.

[x] ¶ *Agat.*]arg. ¶ quem posse compelli ad pœnitentiã, sed hoc in publicis

in publicis & enormibus. argu. 22. q. 1. cap. vlti.

[2] ¶ *Seniorem.*] id est episcopum vel alium prælatum, vel dominum suum. ar. ju. 3. q. 4. c. 4. 25. q. 2. ita nos.

ADmonere.] CASVS. Hu. sic ponit hunc casum. Iste Hastulphus vxorem suam interfecit, & post mortem eius eam de adulterio accusabat: volens filios, quos ex illa habuerat ostendere esse adulterinos, & ita indignos successione paterna: & ad hanc excusationem inducebat vnum solum testẽ homicidam & adulterum. Primo ergo Papa redarguit eum de morte vxoris. Postea notat eum de tribus: scilicet, quia post mortem eius illam accusabat, quia per vnicum testem, & eum reprobum, & criminosum. Postea ostendit ei quam pœnitentiam debeat agere, & ponit in eius optione an in monasterio vel extra velit agere pœnitentiam. *Prædo,* id est, spoliator: quia spoliasti eos matre.

[b] ¶ *Dici.*] argu. quem priuari nomine ratione criminis; iuxta illud: Si reprieueris, nec nomen habere mereris. argu. 13. q. 2. post quam. 2. q. 7. §. quibus ergo. 2. q. 1. scelus. & C. de fer. à nullo. Argum. contra. de pœnit. dist. 4. si ex bono. nam filij Dei dicuntur qui non errant in ecclesia.

[c] ¶ *Partem.*] simile ff. 31. q. 2. de nuptiis. & 27. q. 2. Agathosa. & est arg. quòd qui excipit alimenta sibi, videtur excipere vxori [a], cum ambo sint vnum corpus, & etiam filiis, & seruientibus. arg. 50. dist. studeat. & ff. de vsu & hab. l. 2.

[d] ¶ *Resistentem.*] supple maxime: quia si etiã resisteret vel insidiaretur, nõ ideo deberet eam interficere.

[e] ¶ *Non insidiantem.*] non est hic argumentandum à contrario sensu propter capitulum. 32. q. 5. quidquid.

[f] ¶ *Prædo.*] non quòd eos priuare possit. ‖ licet enim vxor propter adulterium interficiatur, dos tamen ad eius filios deuoluitur: in auth. vt li. mat. & auiæ. §. si de adulterio. sed quia eos solationẽ & protectione materna priuare conatur, ‖ licet enim regulariter lucrifaciat dotẽ ob adulterium vxoris, extra de do. inter virum & vxo. c. plerumque. hoc tamen casu non lucrifacit, cum eam interficit, etiam si pactum fecit, de ea lucranda prius. ff. so. matr. si ab hostibus. §. 1.

[g] ¶ *Post mortem.*] cum crimina extinguãtur morte. 23. dist. quorumdam. C. si reus vel accu. l. 1. nisi ratione bonorum quis agere velit. C. eo. l. vlt. C. si penden. appel. mors interue. l. 2. ff. de rei ven. vtique.

[h] ¶ *Vel iustificat.*] vnde non tenet. 11. q. 1. quicunque. creditur tamen vni tamquam recitatori, vel tamquã socio, vt 8. q. 3. talia. 86. dist. tanta.

[i] ¶ *Pœnitentia.*] arg. quòd post peractam pœnitentiam & crimẽ purgatum potest quis accusari de crimine illo, vt 15. q. 5. presbyter. & 25. di. ca. vlt. & extra de schis. fraternitatis [b]. nam perferens memorandi criminis labẽ, &c. di. 61. non negamus. & 1. q. 7. si quis omnem. nã per pœnitentiam non desinit quis esse nocens. ff. de ædi. edict. quis sit fugitiuus. immo etiam post baptisma potest de hoc accusari, vt extra de diuort. gaudemus. in fi. Argum. contra 23. quæst. 4. si illic. & 32. quæst. 1. quod autem. in fi. c. & cap. non erit. &c. apud. & 50. di. ferrum. & extra de accusa. de his. ff. de ædil. edi. quod ita. De hoc dixi 6. q. 1. qui crimen. & cap. illi qui. Sed nonne præiudicat sibi maritus tacendo per sep-

a De vxore quæ habitura cum H. hoc dicens, sed non addens quibus debeat videri verisimiliter, secundum H. Innocent.

‖ Contra hîc ver. per l. fi quis decurio. C. de fil. & per l. Theodosius. ff. de his quæ pœn.

‖ Accusatio adulterij post quinquennium non auditur.

Ezech. 33.

3 Tex. est sim. in authen. vt non liceat. ea. in authen. coll. 6. tit. 1. Imperialis. C. de iud.

† *al. malignãt*

‖ Religio multa soluit.

† *al. supplici*

‖ Sicera.

d Subaudi, ergo ter vinũ. Sed numquid licet ei bibere lac vel amygdalinam quã, aut vuas comedere? dicit H. eadẽ quòd sic. quia talia non inebriãt. Archidia.

‖ Lardum an comprehendatur nomine carnis.

e Corrector. tex. in 1. repetita. & ibi Bar. C. de ero. milit. an. lib. 12.

‖ Vxorem occidere grauius est quam matrem.

ptennium: ‖ cum vltra quinquennium non audiatur accusatio adulterij, vt C. de adulteriis, adulter. Sed illud obtinet quo ad pœnam legalem, non quo ad petendum diuortium. extra de procu. tuæ. Numquid ergo in infinitum potest eam accusare? Dicunt quidam, quòd non, vltra viginti annos, vt C. de fal. querelam. Hugo dicit quòd vsque ad millesimũ, & quandocumque claruerint crimina, vt 81. di. quicumque & dist. 8. qui contempta. 24. q. 3. ecce. Et quòd dicit, pœnitentia peracta, sed ante latam tamen sententiam. §. proxi. q. 5. cap. Christiana.

[k] ¶ *Monasteriũ.*] ex hoc loco videtur, quòd quantumcumque pœnitentiam quis teneatur finire, si intret religionem. ad illam non teneatur: ‖ quia religio soluit vinculum iuramenti, vt extra de iureiu. pertinent. Itẽ soluit votũ, vt extra de vo. & vo. redem. scripturæ. Item soluit vinculum obedientiæ, 19. q. 2. duæ. Licet ergo à Papa fit alicui iniũctum in pœnitẽtiam vt eat Romam, vel aliquid huiusmodi faciat, & intret religionem, non dicitur transgressor. ille enim dicitur trãsgredi, qui deserit maius pro minori, vt 20. q. 3. propositum. & 17. q. 1. qui bona. ar. ad idem. j. de pœ. di. 1. §. his autẽ tatibus. & hoc Hug. concedit. Alij dicunt quòd tenetur adimplere quod promisit, & quod iniunctum est ei pœnitentia: nisi abbas dispenset secum. 18. q. 2. cap. nullam.

[l] ¶ *Si forte.*] non ponitur dubitative, immo nota est assertionis. & est penitus si de pœn. dist. 1. quamobrem.

[m] ¶ *Et grauius.*] visum enim fuit maioris pœnæ conuersari inter homines. & hominum carere suffragiis, quàm procul ab hominibus solarium hominum non sentire. C. de apostat. hi qui.

[n] ¶ *Siceram.*] ‖ per siceram intelligo omnem potum qui inebriat [d] vt 35. distinct. in palea. vinolentum.

[o] ¶ *Carnem.*] sed numquid ouã, cum ouum fit caro liquida? vel lac, cum lac non sit nisi sanguis colore mutato? Dicimus quòd non. & hoc vult littera illa quæ sequitur, in pane & aqua. sed tamen potest intelligi quòd hoc debeat facere in certis diebus, vt legitimis feriis. ‖ Sed numquid de lardo vtetur? numquid nomine carnis est prohibitum? Videtur quòd non. argu. 82. dist. presbyter. ibi enim fagimen permittitur, quando ouã permittuntur [e].

[p] ¶ *Numquam cingere.*]nisi consilio episcopi pro iustitia defendenda. Et est si. j. de pœ. dist. 5. falsas.

[q] ¶ *Litigare.*] hoc ideo dicit, quia apud sæculare tribunal non debet suam querimoniam disceptando proponere quisquam publice pœnitens, sed ecclesiasticum iudicium debet adire. §. 11. q. 1. aliud. supple ergo hic, nisi in propria causa, & coram ecclesiasticis.

[r] ¶ *Numquã ducere.*]si tamen duxerit, tenet matrimonium. arg. §. ea. quicumque. Alij dicunt contra, vt not. j. ea. §. de pœnitentibus.

[s] ¶ *Numquam laueris.*] nisi de necessitate, de conse. dist. 3. pertinet.

[t] ¶ *Existimes.*] ‖ ergo videtur quòd magis peccat qui vxorem interficit, quàm qui matrem: quia maior pœnitẽtia imponitur hic vxoricidæ, quàm matricidæ in illo ca. latorem. quod est j. ea. quæst. & sic maius est crimen. argumen. 24. quæst. 1. non afferamus. quod concedit Hug. nam dicit, quòd magis peccat qui seipsum infinit, quam qui

alium [a] .23.quæ.5.si non licet.vnde magis peccat, qui partem corporis sui interficit quam qui matrem. Probat hoc etiam per illam auctoritatem.Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.extra de biga.debitum.alij dicunt quòd magis peccat qui matrem interficit, quàm qui vxorem? sed quia homines proniores sunt ad interficiendum vxores.

a Hæc ratio etiam est in matre, vt patet 35 qnę 3.§. hac auctoritate. & C. de impu. & ali. subst.l. vlt.in fi.Arch.

ideo ob hoc magis puniuntur, vt sic retrahantur à tali facinore. Vnde non valet hæc argumentatio:grauius puniuntur, ergo grauius peccant. Et est fi.in fornicatione notoria. licet enim multa crimina sint grauiora;tamen quia facilius & fœdius delinquitur in hoc crimine quàm in aliis, ideo durior pœna in eo exquiritur,arg.32.distin.§. verum.

a ¶ *Venialiter.*] arg. qꝫ ecclesia potest corpus & sanguinem Domini quibuslibet etiã in fine prohibere.arg.27.q.1.impudicas.arg.dist.50. pœnitẽtes.cõtra.ẽ.26.q.6.de his. cõtra. ẽ.2.q.3.si quis eṗm aut presbyterum.ẽ.13. q. vltim. quæritur est ibi, secundum præcepta canonum. Ad hoc dic qꝫ quandoque illud quod iure communi competit, dicitur concedi respectu misericordiæ & pietatis.arg.ẽ.11.q.3. quoniam.ff.de vsufruct.si extraneo. & in ceteris cap. hic signatis.nam vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas.Ioan.

b ¶ *Sanguis.*] id est, peccatum. Vnde illud. Sanguis sanguinem tetigit,id est, peccatum.44. dist.Ephesiis.Ioan.

c ¶ *Alieni.*] Argu. qꝫ non imputatur prælato subditorum malitia, ex quo per eum nõ stat quo minus corrigantur.argu. 7.q.1.§.cum autem.ẽ.dist. 44.Ephesiis.ẽ. 47. dist. c. vlti.

Osee. 4. Matt.19.

al. imperiũ

§ Iuo p.8. ea. q.42.Panl.l.7. c.17.

SI, *quod verius dicitur.*] CASVS Beneuen. sic breuiter ponit hunc casum. Non licet viro vxorem adulteram occidere, nec etiam ita dimittere quòd alia viua ea superducat:sed si alterum precise vult facere, potius sua viua aliam ducat, quàm suam occidat Sequens §. patet, & ad id quod in fine §.dicitur, inducit c.sequens.

d ¶ *Non licet.*] nam dicit lex quòd vnum delictum propter aliud non minuit pœnam, vt ff. de pri. deli. l. 2. & est argumen. quòd in delictis compensatio non admittitur. argumen. 14. distinct. capit. 1.

e ¶ *Quod non licet.*] scilicet occidere vxorem suam.

f ¶ *Quod non licet.*] scilicet aliam ducere ea viuente.

g ¶ *Adulterium.*] sic ergo permittitur minus malum vt euitetur maius b. ẽ.26.q.2.hi qui.ẽ.22.q.1.c.vlt.ẽ.dist.84.presbyter.ẽ. proxi. quæst. 7.quid in omnibus.contra.‖ Solu. grauius est homicidium quàm adulterium.sed ibi c expone grauius:id est, generalius 50.dist. quia tua.Vel turpius ratione inquinationis.32. q. 1. in coniugio. & non est consilium vel præceptum quod hic dicitur: sed est comparatiua permissio, quæ non excusat à peccato.

b Sic 32. q. 1. considera. ‖ Homicidiũ grauius est adulterio.

c Scilicet in præden. cap. c. quid.

ADDITIO. Quod dic vt plene no.3.dist.c.vl.in princ.

IN PRÆMISSIS. Hæc est quarta pars quæstionis,in qua dicitur quod in sequenti c.continetur.Ioan.de Fant.

merueris,pro viatico,si sit, qui tribuat, tantummodo venialiter [a] vt accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa,quæ tibi nimis durius,& satis acrius erant iuxta magnum pondus peccati infelix adiicienda. Sed si hæc omnia, quæ tibi miseri corditer supra dicta sunt, perfecto corde Domino auxiliante, feceris, & custodieris : confidimus de immensa Dei clementia remissionem habiturum te tuorum peccatorum, & secundum dictum † iusti, bonique pastoris resoluet te sancta ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipsius gratiam, qui eam suo sanguine acquisiuit, solutus sis in cœlis. Sinautem aliter feceris, & sanctæ matris ecclesiæ tam salubrem admonitionem despexeris? ipse tibi sis iudex & in laqueo diaboli,quo irretitus teneris, permanebis, & sanguis [b] tuus super caput tuum:nos alieni [c] à consortio tuo pro aliorum filiorum Dei salute, ipso opitulante, omni solicitudine nitimur desudare, & Domini misericordiam attentius quotidie implorare.

† *al. imperiũ*

a ¶ Nec à te.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur* , nec tu poteris post mortem eius excusari.

Item Augustinus de adulterinis coniugiis,lib.2.c.15.

¶ Potius vxore viuente aliam ducat quis, quam humanum sanguinem fundat. C. IX.

1 SI (quod verius dicitur) non licet[d] homini Christiano adulteram coniugem occidere, sed tantum dimittere; quis est tam demẽs, qui dicat ei,fac, quod non licet [e] , vt liceat tibi,qđ non licet [f] ? Cum enim vtrumq; secundũ legẽ Christi illicitum sit,siue adulteram occidere, siue illa viuente alteram ducere ? ab vtroque abstinendum est,non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus est , quod non licet;iam faciat adulterium [g] , & non faciat homicidium ; vt vi-

h ¶ *In præmissis.*] sic intellige 31.q.1.hac ratione.

i ¶ *Impendatur.*] §.ea.interfectores.

PLacuit.] CASVS. Dicitur hic quòd si vxores clericorum peccauerint, eas non occidant , sed eas habeant licentiam peccandi , macerando eas

uente vxore sua, alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat.

2 Quod si est vtrumque nefarium; non debet alterum pro altero perpetrare,sed vtrumque vitare.

4 *In præmissis* [h] *auctoritatibus quique prohibentur adulteras coniuges suas occidere : sed permittitur post septem annorum pœnitentiam eis illas dimittere Si autem illas interfecerint, iubetur sine spe coniugij perpetuo manere:nisi forte propter lapsum iuuenilis incontinentiæ ad matrimonia contrahenda eis misericordia impendatur* [i] *. Clericis autem conceditur,si vxores eorum peccauerint , sine mortis accerbitate habere eas in custodia , & ad ieiunia eas cogere:nõ tamen vsque ad necem affligere.*

Vnde in Toletano concilio primo, c. 7.legitur.

¶Clerici,si vxores eorum peccauerint,præter necem eas domi custodiant,& ad salutaria eas cogant ieiunia. C. X.

2 PLacuit,vt si quorumcũque clericorum vxores peccauerint;ne forte licentiam [k] peccandi plus habeant : accipiant mariti earum hanc potestatem [l] præter necem custodiendi ac ligandi in domo sua, ad ieiunia salutaria,non mortifera eas cogentes:ita,vt inuicem [m] sibi clerici pauperes auxilium ferant, si seruitia [n] forte non habeant. Cum vxoribus autẽ ipsis, quæ peccauerint, non cibum [o] sumant, nisi forte ad timorem Dei acta pœnitentia reuertantur.

5 *Nunc autem quæritur,quare sacris canonibus sit institutum , vt post septem annos , pœnitentes in pristinum statum reuocentur.*

De his ita scribit Isidoribus ad Massonem † Episcopum in præfatione ad librum de summo bono.

¶ Quare sit institutum post septem annos in pristinum statum pœnitentes redire. C. XI.

3 HOc ipsum,quod canonum censura post septem annos remeare pœnitentem in pristinum

k ¶ *Licentiam.*] id est, impunitatem. Simile 45. distinct. qui syncera.

l ¶ *Potestatem.*] nam si eam etiam male verberauerit, nisi pro causis in lege expressis, punitur in pecunia: quia dabit ei tertiam partem donationis , quam dedit propter nuptias, vt in authen. vt liceat mat. & auiæ. §. si quis autem.coll. 8.fi autem quis non dedit dona propter nuptias,punitur in quarta parte totius suæ substantiæ, fi eius substantia non excedit ccc. aureos: si excedit, dabit c. aureos. C. de repu.l.vltim. Item non dico quòd ipsi met debeant eis pœnitentiam iniungere [d] ,sed compellere vt accipiant ab aliis. Sed numquid laicus idem potest de vxore sua ? ‖ Dico qꝫ nõ. quia non inuenio expressum,castigare tamen potest eam,vt notaui 5.7.q. 1.sicut alterius. Sed quare dicit quòd pauperes clerici seruiant sibi; Dic quòd respondet tacitæ obiectioni.q.d. & si mulieres ligatæ non possunt eis seruire:pauperes clerici, qui non possunt allios seruientes habere, seruiant sibi vice mutua. Item secundum Hug. non poterunt illas reconciliare sibi, nisi nolent promoueri.argu.33. distinct. fi cuius. Alij autem dicunt illum non impediri cuius vxor cognoscitur ab alio , si ipse non consentiat eius adulterio. vnde bene possunt eas reconciliare etiam quo ad carnis commerciũ: nec eis in aliquo præiudicatur. quod tamen intelligas secundum quod dixi sup. 34. distinct. fi cuius.

m ¶ *Ita vt inuicem.*] argum. 11. quæst. 1. dilectissimis. argu. 11. quæst. 1. sicut enim. argum. distinct. 90. præcipimus.

n ¶ *Si seruitia.*] id est,seruientes.

o ¶ *Cibum.*] & est hoc propter enormitatem delicti:tamen ipsam excommunicatam non debet vitare c. 11. q.quoniam multos. quod forte falsum est.

d Supra hoc videas quod no.30. quæ.1. omnes in glo. non not. &c. Arch.
2 Iuo p. 8. ea. 28.
‖ Vxores clericorum si peccent, quid iuris,

† *al. Massonem.*

3 Rabanus l. pœnit c.1. Poly.l.4 tit. 30.Anſl.l.8.ca. 27.Iuo p.6.ca. 398.& p.25. c. 91.

e Idem sanxit hic Leo. cuius fuit ista gl. de hoc no. 27. q. 1. de Bilia. Arch.

conciliorum diuersa inueniatur sententia vel opinio:illius sententiæ teneatur, cuius antiquior & potior extat auctoritas. Secunda pars incipit ibi,*In fine autem epistolæ.*

2 ¶ *Præcipit.*] id est,permisit post septem annos.ẽ. distin.82.presbyter.contra,sed varietas canonum est in pœnis infligendis,‖& pœnitentiæ sunt arbitrariæ,vt 26 q.7. tempora. & in his minor pœnitẽtia est amplectenda.ff.de arbit. diẽ proferre.§.si plures. & l. nõ distinguemus.in prin. & dist. 50. eos vero.

‖ Sententiæ pœnitentiales sunt arbitrariæ.

b ¶ *Nam legitur.*] licet olim peccatum murmurationis non mulctaretur morte : hodie tamen repellit(vt dicit H.) à promotione. argu. 90. distin. alienus. quia nec omnia nec sola, &c. vt notaui 54. dist. multos. Hic inseritur vna ratio, quare septennis pœnitẽtia imponatur : quia Maria, &c. Theologi aliter assignant, vt sicut propter peccatum septiformis spiritus sancti gratiam amisit ; ‖ ita per pœnitentiam septennem eam recuperet.

‖ Si cum adulterio.

Nota.

c ¶ *Cuius antiquior.*] ẽm.ẽ.50.dist.domino sancto.ẽ fine.vbi de hoc dixi.

HOC AVTEM QVAMQVAM. CASVS.Dicit G. quòd licet videatur dictum, qꝫ facerdotes spiritualiter debeant facere septennem pœnitentiam : hoc tamẽ generaliter ad omnes extenditur, & probatur exẽplo Dauid, qui ad imitationem Dominicæ sententiæ de adulterio & homicidio septẽ diebus pœnituit. vnde postea ecclesia habuit in vsu, vt pro mortali peccato septennis pœnitentia fieret : nisi enormitas delicti, vel dignitas officij maiorem fieri exigat. In sequenti autem §. dicit quòd pœnitentes matrimonia cõtrahere prohibentur, & ad hoc inducit seq. cap. Dominicæ sententiæ , de Maria scilicet,vt ẽ. c. proximo.

‖ Pœnitentia septennis ex traditione apostolica.

d ¶ *Dauid de adulterio.*] Legitur in libro Regum 2. cap.12. quòd Nathan.propheta cũ redargueret Dauid de adulterio & homicidio, descendit de solio , & grauiter est contritus:& dixit Nathan : transtulit Dominus peccatum tuum : verumtamen filius qui natus est tibi , morte morietur. percussit ergo Dominus paruulum vsque ad vitæ desperationem : & pro paruulo ieiunauit Dauid , & noluit consolari. Accidit autem die septimo vt moreretur infans : & videns Dauid seruos vlulantes , intellexit quòd mortuus esset : qui lota facie, & mutata veste intrauit domum Domini, & adorauit& exhilaratus redijt in domum suam.

‖ Pœnitentia septennis per omnes non patitur.

e ¶ *Vsurpatum.*] id est , vsu habitum.

f ¶ *Vt maiorum.*] ẽ. 22. quæst. 1. prædicandum.

g ¶ *Excellentia.*] vt ẽ.82.distin.presbyter.& 22. quæst. 1. denotam.ẽ. 24.quæst.1. si quis dederit.tamen omnia ista sunt in arbitrio sacerdotis. 27.q.7.tempora. ‖ Vnde canones non ponunt mensuram pœnitentiæ: sed omnia hæc arbitrio sacerdotis relinquuntur , & infra de pœniten. distin. 1. mensuram.

DE PŒNITENTIBVS.Hæc est 6. pars q.in qua quæritur,vtrũ pœnitentes solenniter possint cõtrahere:Et dico qꝫ non debẽt : nisi essent iuuenes;si tamen contrahunt,tenet matrimonium. Ioan.de Fan.

‖ Pœnitentes solenniter non possunt contrahere.

h ¶ *De pœnitentibus.*] hic mouet magister quamdam incidentem quæstionem,‖an post solennem pœnitentiam possit cõtrahi matrimonium?Et tres sunt opiniones de solenniter pœnitentibus. Quidam dicunt , quòd nullus solenniter pœnitens potest contrahere nisi ex dispensatione.ĵ.ea.antiqui. quia intelligitur voluisse:& sic intelligunt cap. ĵ.ea.de his.pœnitens enim semper viuit sub regula ecclesiastica , vt de pœn.dist. 5. contrarium.Hu. vero dicit , quòd quilibet pœnitens potest contrahere,nisi tantum in tribus casibus , puta pro vxoricidio , vel nisi iniunctum hoc fit ei nomine pœnitentiæ, vel pro raptu sponsæ alterius, vel pro incestu. Adhuc tamẽ excipit adolescentes,qui (vt dicit)de iure communi possunt contrahere. Ideo autem in tribus his casibus prohibetur: quia in his contaminatur matrimonium. Alij tamen ponunt quinque casus,in quibus post solennem pœnitentiam non licet contrahere. Vnus est pro incestu,vt 32. q.7. si quis viduam. Item pro vxoricidio. ẽ. ea. interfectores. Item pro raptu sponsæ alterius.27.q. 2.statutum. nec cõtradicit 36. q. 2. tria. nam ibi illa non erat sponsa.Item pro concubitu cum moniali. 27. q.1. vt lex. Item pro homicidio presbyteri,vt extra de pœ.& re. qui presbyterum. Item pro eo quòd dolose suscepit filium de sacro fonte. 30. quæst. 1. de eo. Et dicunt quidam , quòd si isti contrahant , non tenet matrimonium. argu. ẽ.ea. interfectores. Si tamen tales fint, qui non possunt continere , de licentia epi possint contrahere, & cõsensus epi faciat matrimonium taliũ tenere, vt ĵ. ea.c.vlt. Alij dicunt matrimonium talium tenere, licet prohibeantur contrahere : nisi apponatur in constitutione, quòd si contraxerint , separentur [a] . quod credo verum. ad hoc facit extra de præb. cap. dilecto.

2 Burch. l 19. c.57. Iuo p. 15.c.71.

a¹ Ad hoc facit expresse quod leg. & not. extra de despon. impu. ad dissuendam.in fi.Arc.

DE *his.*] CASVS. Quidam post acceptam solennem pœnitentiam ad malitiam redeunt sæcularem, Alij vsunt incõtinenter, vt per filios male genitos apparet : de quibus ita statuitur , vt quamuis non possint iterum solenniter pœnitere , tamen ecclesias intrant,& admittuntur ad sacramentum,sed non ad communionem nisi in fine vitæ.Quod autem de viris dicitur , est de mulieribus similiter intelligendum.*Improfessam*,id est , male professam.

DE HIS.Hoc cap. potest intelligi de pœnitente solenniter pro aliquo prædictorum criminum , & tunc dic *improfessam*,i. continentiam male professam i. non seruatam.Et quod postea dicit,*non habent suffugium pœnitendi*.verum est quòd solennis pœnitentia non iteratur. 50.dist.§.potest.licet G. innuat contrarium ĵ. de pœ.dist.3.§.ex persona. Potest etiam hoc c. intelligi de his qui votum emiserunt,& post contraxerunt,nec tenuit matrimonium : & tunc dicit,improfessam , id est,male professam. Et dic quòd non habent suffugium pœnitendi , id est,contra professionem suam veniendi. omnia alia plana sunt.

i ¶ *Et militiæ.* [‖Sed nũquid ita generaliter verũ est,quòd solenniter pœnitens non debeat redire ad cingulũ militiæ?Dicunt quidã hoc esse consilij.nõ autẽ præcepti.& ita intelligunt de pœ.dist.§.falsas. Hoc alij intelligunt in eo casu tm,cũ eis hoc iniungitur in pœnitentia.Alij dicũt istud tantum esse intelligendum quando agit pœnitentiam solennem pro crimine in militia commisso , & hoc innuit illud ca. falsas [b] .

‖ Pœnitens solenniter an possit ad honorem redire.

b Hic adde quod no. 50. dist. si quis. post.

k ¶ *Prodiderunt.*] simile 82. dist. propositi. ẽ. dist. 28. priusquam. C. de epis.audi. nemo.

l ¶ *Iungantur.*]de pœ. dist. 5.si qui vero.

a ¶ *Et circa mulieres.*] argu. quòd solennis pœnitentia ita iniungitur feminis sicut & viris. arg. 50. dist. pœnitentes. ℣. ead. q. antiqui. & q. 5. pœnitentiam. ℣. 27. q. 1. virginibus. & c. si quis sacro. ℣. ead. c. 1.

SED QVIA. CASVS. Iste §. respicit superiorem §. vel cap. proximum sequens. Dicitur ergo hic, quòd quidam timebant ne si solenniter pœniterent, dissoluerẽtur cõiugium, vel ne amplius possent contrahere cum essent adolescentes, & sic non pœnitebant: & ideo statũ fuit vt possint vti matrimonio cõtracto, & cũ aliis de nouo cõtrahere. & ad hoc inducit seq. c.

b ¶ *Contrahere.*] quãtum ad hoc vt viatur matrimonio iam cõtracto, non est permissio, licet forte ita intellexerit Grat. Ioan.

Vdiuimus.]C ASVS. Quidam ſtulti erant in falsa opinione, vt si pœnitentiã agerent, oporteret eos vxores habitas relinquere. Præcipit ergo Leo, vt pœnitẽtiam agãt, & vxores relinquere non teneantur.

c ¶ *Audiuimus.*] si hoc cap. intelligas de priuata pœnitentia, planum est. si de publica, tunc loquitur de matrimonio iam contracto.

IN *adolescẽtia.*]C ASVS. Dicitur hic, quòd si quis adolescẽs pro aliquo periculo imminente solennem egerit pœnitẽtiam, & postea propter lapsum carnis vxorẽ duxerit, nec ipsum cõdemnamus, nec regulam sic faciendi in aliis constituimus.

Matth. 3. d ¶ *In adolescentia.*] hoc cap. dupliciter potest intelligi. Primo de eo soluto, qui egit solẽnem pœnitentiam pro aliquo dictorũ criminũ, post contrahit. & secundum hoc facit Grat. mẽtionem de hoc ℣. ea. interfectores. nec fit mentio de hoc ℣. ea. antiqui. sed de alia constitutione Leonis, quam non habemus; cum illud antiqui. de coniũcto in matrimonio intelligatur, qui tale quid commisit propter quod egit solennem pœnitentiã pro aliquo prædictorũ criminũ, de quo ibi dicitur, quòd debet vti vxore sua quousque possit seruare continentiam. Vel potest intelligi de iam coniuncto, & secundum hoc fit de hoc mentio ℣. ead. antiqui. sed de qua fit mentio ℣. ead. interfectores. iterũ nescimus. Secundus casus repugnat illi litteræ, copulã vxoris elegit: sed expone ibi, id est exegerit carnale debitum. posset tamen intelligi illud cap. antiqui. & illud. interfectores. quòd facerẽt ambo mentionem de hoc cap. in adolescentia. ita scilicet quòd illud, antiqui. intelligatur de coniungenda. & secundum hoc littera posita in cap. antiqui. ita debet exponi; coniugatus, id est coniungendus redeat ad pristinũ coniugium. id est contrahat coniugium, quod antea contrahere potuisset iure, si non peccasset. sed nunc ex dispensatione. Ioan. de Fan.

d ¶ *In adolescentia.*] argu. quòd ratione ætatis facilius dispensatur.

viarico munere, cũ ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus subueniri: quam formam & circa mulieres [2], quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus deuinxerũt, seruandum esse censemus.

*Sed quia timore soluendi coniugij, nonnulli ad pœnitentiam accedere differunt, vel propter lapsum adolescentiæ, quem formidant, pœnitentiæ remedium suscipere negligunt; ideo auctoritate canonica permittitur eis vel contracta matrimonia retinere, vel alia contrahere*b.

Vnde Leo Papa Galerio episcopo Tripoli anoscribit.

¶ Ex indulgentia coniugia post pœnitentiam legitimam non negentur. C. XIII.

AVdiuimus c à quibusdam, quòd in vestris diœcesibus, ac finibus Christianorum cœtus leui occasione se subtrahunt pœnitentiæ iugo, dicẽtes; quia si pœnitentiam agimus, coniugij debemus relinquere copulam: in quo errant, & de veritatis calle discedunt: quia pro omnib⁹ illicitis pœnitẽtiam vnusquisque Christi nominis cultor substinere, ac peragere summopere debet, dicente Domino [Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnũ cælorum.] Coniugium vero legitimum nulli orthodoxorum pœnitentiam substinenti soluere licet. *& infra.*

e ¶ Sacris eos vos expedit eloquiis edocere, vt ab erroris eripiantur caligine [1], & licitis copulationibus iuncti, de omnibus illicitis pœnitentiam agere procurent.

Item Leo Papa ad Rusticum, epistola 90. al. 92. cap. II.

¶ Propter lapsum iuuenilis incontinentiæ non negentur pœnitentibus licita coniugia. C. XIIII.

IN *adolescentia* d *constitutus*, *si* f vrgente aut metu mortis e, aut captiuitatis periculo pœnitentiã gessit & postea timens lapsum incontinentiæ iuuenilis, copulam vxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret; rẽ videtur fecisse venialem, si præter coniugem, nullã omnino cognouerit. In quo tamen non regulam g constituimus; sed quid sit tolerabilius æstimamus h:

Item Nicolaus Papa Rhatoldo † episcopo sanctæ ecclesiæ Argẽtoratẽsis.

¶ Hæc pœnitentia est imponenda ei, qui matrem occiderit. C. XV.

7 [2] LAtorem præsentium matricidam esse cognouimus. Cui præcipimus, vt sub pœnitentiæ iugo permaneat: ita vt per annum integrum ecclesiam non ingrediatur; sed ante fores basilicæ orans, & deprecans Deum perseueret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo vero anni circulo introeundi in ecclesiam licentiam habeat: tamen inter audientes stet; sed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis sacræ communionis ei gratia concedatur: oblationes vero non offerat, nisi i prius aliorum septem annorum curricula expleãtur. ¶ His autem omnibus annis, atque temporibus carnẽ non manducet, nec vinũ bibere præsumat, exceptis festis diebus, atque Dominicis, & à Pascha vsque ad Pentecosten. Et quocumque ire voluerit; nullo vehiculo deducatur; sed pedibus proficiscatur; arma k non sumat, nisi contra paganos; ieiunet autem tribus diebus per hebdomadam vsque ad vesperam l. A propria quidem, a legitima coniuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat; quod ne fiat, optamus. 3 Si autem ante annorum trium cursum finis vitæ illius appropinquauerit; corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi particeps fiat: sin autem; vt supra statuimus, efficiatur: tamen, si illius conuersionem m † & lacrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare; humanius circa eum vestra solicitudo peruigil appareat, mitisque omnibus demonstretur.

¶ *Pœnitentia parricidiarum, quæ hic præcipitur, habetur in concilio Vuormacien si, cap.* 30.

Item †.

¶ Post dignam pœnitentiam adolescentibus permittuntur licita coniugia. C. XVI.

8 [4] SI quis cum duabus fuerit fororibus fornicatus, aut cum his personis, de quibus sancta

50. distinct. pœnitentes. 35. quæst. 6. si duo.

e ¶ *Metu mortis.*] cum volebat esse in bello. non intellige pro infirmitate. argu 26. quæst. 7. cap. 1.

f ¶ *Pœnitentiam.*] id est, non expleantur septem anni, computato primo ex quo pœnitens cœpit agere pœnitentiam.

f ¶ *Pœnitentiam.*] arg. contra. ℣. 50. distin. pœnitentes. ‖ Ibi enim dicitur, quòd solennis pœnitentia non de facili iuuenibus imponenda est, non est cõtra, quia illud bene concedo. Ioan.

g ¶ *Regulam.*] finis huius cap. facit pro his qui dicunt quòd nec etiam iuuenis cõtrahere potest. argu. ℣. ea. interfectores. H. vero Lau. & Mar. qui dicunt quòd iuuenis de iure cõmuni potest contrahere, exponunt, litteram, non regulã cõstituimus, i. non dicimus aliquid quod erat ius commune ante hoc, ímo cõtra ius commune: quia de iure communi nec adolescens poterat contrahere ante hoc [2].

h ¶ *Aestimamus.*] cõstituendo. scilicet q⁹ modo tollerabil.⁹ est, quàm eius contrariũ. cõstituendo contra ius commune.

I *Atorẽ præsentiũ.*] Hęc est 7. pars quæstionis, in qua dicitur qua liter punitur matricida. Ioan. de Fan.

CASVS. Iste matrẽ interfeceratnunc Papa in hoc c. imponit ei pœnitentiã. Vel postẽdit quã pœnitentiam episcopus suus debeat ei imponere. Sequẽtia duo cap. plana sunt, quæ dicunt, q⁹ post pœnitentiã de fornicatione, potest aliquis cõtrahere, vel vti matrimonio iã cõtracto. Sequens §. patet, ad quẽ inducit sequens c.

i ¶ *Nisi prius.*] arg. cõcesso maiori inhiberi minus. arg. 50. distin. cap. placuit. arg. 17. q. 4. miror. & extra de tornea. c. 1, Arg. cõtra 95. dist. illud. & q indignus est minore, & maiori. ff. de sena. qui indignus est. ‖ & cui inter dicitur pomerii ciuitatis, & ipsa ciuitas. ff. de seruis exportan. cui.

k ¶ *Arma.*] amittit ergo feudum, cũ dominum iuuare non possit, & sibi hoc imputet: quia ex culpa sua hoc dãnum incurrit. 15. q. 1. sane. arg. 17. q. 4. vxor. ff. de regu. iur. quod quis ex culpa. ‖ & hoc est verum, nisi tale sit feudũ, in quo per alium seruire possit. tunc enim seruiat per substitutum. C. de epi. & cle. quisquis. & 94. distin. valle.

l ¶ *Ad vesperam.*] ℣. de de consec. distin. 1. solent. Ioannes.

m ¶ *Conuersionem.*] ‖ potest ergo episcopus causa cognita relaxare de pœnitentia, quam Papa imposuit b. eadem ratione & clericus de ea quam episcopus imposuit. sed dic q⁹ Papa licentiã dedit de hoc. Item numquid ille cui Papa pœnitentiam imposuit, potest ingredi monasterium? sic arg. ℣. ea. admonere. & de pœn. dist. 5. si quis.

I quis cum duobus.] Hæc est 8. pars quæstionis, in qua probat quòd omnes incestuosi & homicidæ si contrahant, tenet. Ioan. de Fan.

2 ¶ *Pœni*

1 Caligo dicitur vmbra, nebula de ſpiſſitudine aeris facta, dicta q⁹ maxime aeris calore gignatur. inde c. ligare. i. obſcurare, & caligatus Pau.

2 Rt hoc etiã dic. H. & Io. de Fan.

3 Vide Rhenanum ad finem Tert. lliani operum.

‖ Pœnitentia ſolennis non de facili iuuenibus imponitur. ℣. al. Rodulfo

2 Pely. l. 6. tit. 10. Anſel. li. 6. c. 50. B. r. al 6. c. 46. Iuo. 10. c. 137.

Chose eſt apud Græcos, quæ Græcis nota, Latinis incognita, & ideo ſcire curioſitas, ignorare pia. Idem in note cõſid. c. 34.

Ibid. p. t. cap. 1. hoc. 9. c. 16. hal. 70. 64.

4 al. Idem

‖ Vaſſillus poteſt ire in ſeruitium quã loque ei ſubſtituerunt. 4 In concilio Vuormatien. cap. 31. idem habetur.

‖ Pœnitentia a Papa impoſita non poteſt ceſſare opus ex cauſa relaxare. b. Sic 50. diſt. ex relato. vbi de hoc & 36. q. 2. tamen ibi videtur. ar.

Matth. 19.

‖ Dispenſatur quandoque in vno matrimonio, & non in ſecundo.

4 Sen. in adoleſc.

al. de ſ. Argẽ. 16. 5. vbi ita de hoc.

Quando ſus pœnitentia cum ſolennis.

2 ¶ *Pœnitentiam.*] Hæc est opinio quorumdã: quòd quilibet incestuosus (nisi in adolescentia) impedit matrimonium. 34. quæst. 2. cap. pe. Potest tamen episcopus dare licentiam incestuoso vt contrahat dispensatione: alias contrahendo nihil agit; veruntamen videat episcopus cum quo dispenset, quia cum eo tantum debet dispensare, qui continere nõ potest. Sed qualiter hoc constabit episcopo? per famam vicinorum. extra qui cler. vel vouen. significauit.

b ¶ *Vxorem.*] supra 27. quæst. 2. qui dormierit. contra. ℣. proxim. quæst. 7. concubuisti. cõtra. solu. hic ignorans, ibi sciens fuit. Vel hic loquitur de illis quarum neutra fuit vxor vel sponsa. Hęg. sed hæc sola. reprobatur per illud, ℣. 35. quæst. 3. si quis cum matre. quia illud de simplici fornicatione intelligitur quod patet 34. quæst. 2. §. de simpliciter. Vel hic de dispensatione ecclesiæ, vel lenitate misericordiæ tibi de rigore.

c ¶ *Si quis.*] ¶ *Percutitur.*] nisi admonitus pœnitet. 11. quæst. 3. certum.

d ¶ *Similiter.*] 30. q. 1. omnis argum. 50. dist. ponderet,

QVOS ENIM. Hæc est nona pars q. secundum Ioan. de Fant.

e ¶ *Quos enim.*] Gratianus non intelligens c. sequens, deceptus est arg. illius cap. 34. quæst. 2. si quis necessitate. & C. de repu. l. 1. subuertit hoc cap. & §. sequens. ac si esset alia causa præter fornicationem, propter quam quis ab vxore valeat separari, vt deportatio.

f ¶ *Hoc aliter.*] nõ est verum q⁹ aliter: sed hoc dicit vt inducat seq. ca.

QVos Deus.]CASVS. Dicitur hic, quòd homo sine ratione separare non potest quos Deus coniunxit: vbi vero lex occidit, non separat homo, sed lex. Sequens §. planus est.

g ¶ *Absque ratione.*] per hoc cap. solue generale illud 31. quæst. 1. quod si dormierit. & 2. quæst. 5. consuluisti.

h ¶ *Non enim homo separat.*] sed lex. Simile 23. quæst. 5. si homicidium. immo & per maleficium corpus viri efficitur principis arg. ff. de cap. dimi. per totum.

ANtiqui.] Hæc est decima pars quæstionis, in qua Grat. redit ad pœnitentes. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicitur hic, quòd si quis coniugatus solenniter egerit pœnitentiam, si continere non potest, ad coniugium pristinum reuertatur, donec erit in ætate, in qua poterit melius continere. Idem dicendum est de pœnitente vxore: quod quidem ex indulgentia est statutum: & si pœnitens superuixerit, non contraheret: alius vero sic.

i ¶ *Antiqui.*] si intelligas hoc cap. de matrimonio contracto; tunc est hic arg. pro illis qui dicunt, q⁹ solenniter pœnitens intelligitur voscriptura prohibet; si dignam egerit pœnitentiam [2] & calũtatis non voluerit contentiam substinere; liceat ei legitimam in coniugio vxorem [b] accipere: similiter & mulieri, quæ tali fuerit scelere lapsa; vt fornicationis non perducatur ad chaos [1]: sed hoc de laicis viris, ac mulieribus solummodo statuimus.

¶ *Iuo citat hoc, quemadmodum & sequens, ex Nicolao ad Carolum archiepiscopum, & eius suffraganeos. Idem vero habetur in concilio Vuormacien si, cap. 33. nisi, quod pro illis verbis*, lapsa, vt fornicationis non perducatur ad chaos, *in eo legitur*, lapsa fornicationis, liceat.

Item †.

¶ Puniatur, qui hæc crimina committit; non tamen legitimam dimittat vxorem. C. XVII.

3 SI quis cum matre [a] fornicatus fuerit spirituali, anathematis, vt scitis percutitur [c] ictibus. Similiter [d] autem & illum percutere promulgamus; qui cum ea, quam de sacro fonte baptismatis susceperit, aut cum illa, quam ante episcopum tenuerit, cum sacro chrismate fuerit vncta, fornicationis perpetrauerit scelus. legitimã tamen, si habuit, non dimittat vxorem [g]. Quos [β] enim [e] Deus cõiunxit, iudex sua auctoritate separare non debet.

† ¶ Cum matre.] *Sic in Pannormia, & apud Iuonem par. 9. cap. 36. sed apud eumdem par. 1. cap.* 138. *legitur.* si quis cum commatre. *sicut etiam in concilio Vuormacien si.*

β ¶ Quos enim.] *Hæc non sunt in Vuormacien si, neque apud Iuonem. sed fere eadem in Pannormia.*

Quamquam Isidorus hoc aliter [f] *intelligat dicens.*

¶ Non homo separat, quos pœna condemnat. C. XVIII.

QVos Deus coniunxit homo; non separet.] Quæris quomodo? subaudi violẽter, sine lege, absque ratione [g], quos Deus coniunxit, homo non separet. Non enim [h] homo separat, quos pœna condemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat.

Verum hoc pro his dictum intelligitur, quos iudices sæculi pro suis sceleribus, legum seueritate percellunt, quos vel morte puniunt, vel deportari iubent.

Item ex concilio Toletano 6. c. 8.

scere. Si intelligas de matrimonio contrahendo, tunc expone, redeat ad pristinum coniugiũ. i. quod contraxit post pœnitẽtiam, à quo per suggestionem aliquorum recesserat. ‖ Item habes hic quòd quandoque dispensatur in matrimonio, non tamen in secundo: sicut dispensatur in vno ordine, non tamen in secundo, vt 12. dist. nos consuetudinem.

¶ De eodem. C. XIX.

ANtiqui i & sanctissimi est patris sententia k Papæ Leonis, vt is, qui in ætatis adolescentia positus, dum mortis formidat casum, peruenerit ad pœnitentiæ remedium: si coniugatus forte † fuerit incontinens, ne postea adulterij lapsum incurrat, redeat ad pristinum coniugium, quousque possit adipisci temporis maturitate continentiæ statum: quod nos sicut de viris, ita de feminis æquo modo censemus. Non quidem hoc generaliter l, & canonice est præceptum: sed constat à nobis pro humana fragilitate indultum m. Ea dumtaxat ratione, vt si is, qui pœnitentiæ non est legibus deditus, ante ab hac vita decesserit, quàm ex consensu ad continentiã vnus [γ] eorum [n] fuerit regressus, superstiti [o] non liceat denuo ad vxoris trãsire [p] amplexus. Si autem illius vita extiterit superstes, qui non accepit absolutionem † [q] pœnitentiæ; nubat, si se continere nõ potest, & alterius † consortio fruatur vxoris. Quod de vtroque sexu quomodo à nobis manifestum est esse decretum: ita videlicet [r], vt in omnibus sacerdotis expectetur ordinatio [s]: vt iuxta quod ætatem aptam perspexerit, pœnitẽtiæ absolutionis, vel districtionis tribuat legem.

γ ¶ Vnus eorum.] *In antiquis conciliorum editionibus est*, eorum, vnde: *in vno Vaticano codice*, alter eorumdem: *in codice Lucensi regio*, ad continentiam eorum fuerit. *in posterioribus autem Coloniensibus editionibus*, alter ad continentiam eat, vnde fuerit regressus. *Itaque in tanta varietate retenta est vulgata lectio Gratiani, quæ est in manuscriptis quoque ipsius exẽplaribus.*

k ¶ *Sententia.*] id est, constitutio. Sed vbi sit, dixi ℣. c. in adolescentia.

l ¶ *Generaliter.*] id est, non q⁹ ante hoc esset ius commune, prout dixi in cap. in adolescentia.

m ¶ *Indultum.*] a Leone Papa.

n ¶ *Fuus eorum.*] pœnitens fecisset.

o ¶ *Superstiti.*] id est, pœnitenti.

p ¶ *Transire.*] arg. q⁹ iublato impedimento id debet fieri quod eo impediebatur ne fieret [2].

q ¶ *Absolutionem.*] id est, pœnitentiam, per quam habet absolutionem. id est, quia non peccauerit.

ADDITIO. Nec id fecit propter hoc quòd debeat talem pœnitentiam recipere. Archid.

r ¶ *Ita videlicet.*] id est, in adolescentibus.

s ¶ *Ordinatio.*] not. quòd ordinatio ista attenditur circa hoc, vtrũ adolescẽtibus debeat indici pœnitentia solennis, non vtrum debeant contrahere: quia de iure cõmuni possunt, vt supra ea. in adolescentia.

Is breuiter.] CASVS. Post incidentes quæstiones proponit hic magister tertiã quæstionem, in qua quæritur an sola cordis contritione absque operis satisfactione, & oris confessione dimittatur peccatũ? & hanc quæstionem infolio more pertractat: occasione cuius tractatũ de pœnitẽtia prolixum inseruit: quem in septẽ distinctiones dividendo disposuit. Adeptat autem G. in hac quæstione vel distinctione primã, alternatim pro vtraque parte, & tandem ipsam infolitam dimittit, vt arbitrio prouidi lectoris terminetur. In hac igitur distinctione tractatur, an sola cordis contritione dimittatur peccata. Et potest dici q⁹ sic, Dei gratia intercedente: necessaria tamen est postea oris cõfessio, & operis satisfactio, si fieri possit. aliquin peccat mortaliter ex contẽptu qui hoc non facit. In secũda quæritur, an charitas semel habita possit amitti, vel non. In tertia tractatur vtrũ pœnitentia sit iteranda. In quarta, an peccata dimissa redeãt. In quinta, quę sint consideranda circa pœnitentiam imponendam. In sexta tractatur cui facienda sit confessio. In septima, an pœnitentia timore mortis accepta sit vtilis. Primo ergo probat, quòd sola contritione peccata dimittantur. Et ad hoc inducit sequens cap.

t ¶ *Aliquantulum.*] quia formauit quasdã incidentes quæst. & soluit.

Vtrum.]

TRACTATVS DE POENITENTIA.

QVÆSTIO III.

Is breuiter decursis, in quibus extra negotij finem aliquantulum euagati sumus, ad propositæ cautionis tertiam quæstionem pertractãdam (qua quæritur.

1 al. Idem

2 Arg. 1. 1. 6. 3. vbi idem hoc.

† al. Idem

† al. Idem

Trum.] Hæc dist. potest diuidi in ix. partes. Quarum prima subdiuiditur in 7. partes. In prima probat, quòd in sola cordis contritione dimittuntur peccata, & hoc secundum Ioan. de Fant. Et probat per 5. cap. vsque ad cap. seq. *Si quis non dicam.* vbi incipit secunda pars huius primæ partis. Tertia primæ partis ibi, *Contra.* Quarta primæ partis ibi, *Aut facta.* Quinta primę partis ibi, *Cogitatio.* Sexta primæ partis ibi, *Ex concilio.* Septima primæ partis ibi, *Hoc idem.* Ioan. de Fant.

a ¶ *Verum.*] quia mentionem fecerat Grat. de pœnitentia. s. ead. quæst. 2. admonere. ideo hic tractat de ead. Vel ita: cum matrimonium sit principaliter sacramentum laicorum, licet in minoribus ordinibus licite contrahatur [a]: quia tamẽ laicis solennis pœnitentia debet imponi, vt 50. distin. confirmandum, ideo hic tractatum inserit de ea post tractatum matrimonij, cum & ipsa sit sacramentum. Nã in veteri testamento incepit etiam ab Adam, vt j. ea. serpens. Videndum est ergo quid sit ipsa, & vnde dicatur, & quid sit satisfactio: quæ attendantur in ea: quæ sint necessaria: & de modo agendi in isto tractatu. Et quid sit ipsa habes j. distin. 3. pœnitentia. Dicitur enim pœnitentia à pœnitendo j. ea. dist. tres sunt actus. & j. dist. 3. in tantum. Quid sit satisfactio, habes j. ea. dist. 3. satisfactio. ‖ Attenduntur autem in ea septem. Persona siue dignitas. s. 41. dist. non cogantur. Causa, vt 23. q. 5. excommunicatorum [b]. Item locus, tempus, qualitas, & quantitas. j. ea. dist. 5. consideret. Item euentus, vt 15. q. 1. illa. In pœnitentia tria sunt necessaria, scilicet cordis contritio, oris confessio, & operis satisfactio. j. dist. 3. perfecta. ‖ sed tamen cum facultas non suppetit, sufficit cordis contritio. arg. 45. distin. duæ. Modus agendi talis est. ‖ In prima dist. tractatur, an sola cordis cõtritio deleat peccatum, vel confessio post contritionẽ. Baz. dixit q̃ sola cordis contritio non deleat peccatum vbi copia sacerdotis habeatur. argu. j. ead. cap. vltim. & in hoc videtur Grat. declinare inducendo cap. illud vltimum. licet in præcedenti §. dicat hoc esse lectoris arbitrio relinquendum. Sed quidquid dicat Baz. dic quòd nec cordis contritione, nec oris confessione peccata dimittuntur: sed tantum gratia Dei * de consecr. distin. 4. nemo tollit. sed ipsa cordis contritio signum est peccata esse dimissa: sicut exterior satisfactio est signum cordis contritionis. gratia enim præcedit contritionem. argu. j. ead. non potest quis. contritio remissionem. vnde remissio est attribuenda gratiæ, quæ est causa causæ. Alij dicunt peccata per contritionem dimitti quo ad culpam, non quo ad pœnam, vt in gloss. sequen. vtique. Tertij dicunt conditionalem fieri remissionem per cordis contritionem. In secunda distin. tractat an charitas semel habita possit amitti. In tertia an pœnitentia reiterari possit. In quarta, an peccata semel dimissa redeant. In quinta, quis modus debeat obseruari in impoanenda ea & accipienda. In sexta, cui quis debeat confiteri. In septima, an pœnitentia timore mortis accepta sit fructuosa. Ideo autem in septem distinctiones hunc tractatum diuisit: quia septenarius numerus perfectus est. arg. 32. quæst. 1. nuptiæ. in fin.

b ¶ *Secreta.*] vtique sola cordis contritione deletur peccatum, vt j. ea. magna. sed pœna debetur, vt 50. dist. si quis præpostera. Et hoc verum est si confessio non contemnatur, cum adhiberi potest: aliàs primum peccatũ imputatur. j. ea. dist. agite. immo contritus non est si confiteri contemnit, vt 32. quæst. 1. c. vlt. de consec. dist. 4. non dubio *.

c ¶ *Sunt enim.*] alij autem negant. Dicunt enim quòd sicut tribus modis Deum ostendimus, scilicet corde, ore, & opere: ita tribus modis ei satisfaciendum est. j. distin. 3. perfecta. Vnde dicunt tria hæc esse necessaria, cordis contritionem, oris confessionem, & operis satisfactionem. ‖ Auctoritates autem quæ dicunt peccatum dimitti sola cordis contritione, afferunt ipsi intelligendas esse cum articulus necessitatis excludit oris confessionem, scilicet cum aliquis conteritur, & morte præuenitur, vel aliquo alio iusto impedimento hoc facere impeditur [c]. Alij dicunt, inter quos est P. manducator, conditionalem fieri remissionem per cordis contritionem. j. distinct. 3. sane cauendum. H. dicit sola cordis contritione peccatum dimitti adulto cuilibet. j. ea. magna. si vero conteritur, & proponit ab aliis abstinere, & illud confiteri, & de illo satisfacere secundum iudicium ecclesiæ, etsi numquam sequatur oris confessio [d], vel operis satisfactio: peccatum tamen iam dimissum non redit, sed peccat mortaliter, si potest iuxta præceptum ecclesiæ confiteri. & opere satisfacere. & non satisfacit. argu. j. de consec. dist. 4. non dubito. Auctoritates quæ dicunt sine confessione & operis satisfactione peccatum non dimitti, intelligũtur de interiori confessione: quæ est recognitio peccati vel propositi confitendi, vel gratia qua sic homo disponitur vt recognoscat peccatum suum, & velit confiteri si locus & tempus affuerit, & de interiori satisfactione, quæ est interior dolor & amaritudo animæ: de qua habes j. dist. 3. satisfactio. & j. e. s. his auctoritatibus. Hic autem agitur de exteriori: quia ipsa necessaria est, si adhiberi potest. Sed ad quid, cum iã peccatum sit dimissum per contritionem præter cõfessionem? Sol. hæc fit ad humilitatem & iustitiam exercẽdam j. dist. 3. productior. & vt satisfaciat ecclesiæ quã læsit [e]: & vt ipse & alij reddãtur cautiores [f]. Si tamen subtiliter intueamur, gratiæ Dei non contritioni est attribuẽda remissio peccatorũ, vt dixi in princ. & not. j. ead. cap. dixi confitebor. & in prima parte allegat Grat. vsque ad §. alij contra.

[a] Vt 32. dist. ea obsecrant. & cap. seriatim.

[b] Pœnitentiæ tractatus septem distinctiones continet.
‖ Pœnitentiæ circa multa est attendẽda.
b Et extra eo. ti. significatu t.

[c] ‖ Peccata vtrũ deleantur sola contritione.
* *Id est, solus Deus peccata dimittit: sed per meritum Christi, & ministeriũ sacerdotis. atque in pœnitente requirit contritionem (aut saltem atritionẽ. quæ deinde virtute clauiũ fit contritio) confessionẽ & satisfactionẽ. Dũ autem dimittit peccata, simul etiã infundit gratiam, & iustificat, qua forma liter fit iustus. Cõc. Tri se. 6. per totã. quare contritio, & satisfactio, sicut & cõfessio nõ tantũ sunt signa sed etiam partes huius sacramenti pœnitentiæ. Vide omnino S. Th. 4. dist. 17. q. 2. art. 5 & q. 3. ar. 1. & 3 p. q. q art. 2. & 3. Et adde, quòd in vera contritione includitur propositum confitendi, & satisfaciendi.*

[d] Contritio sufficit ad tollat peccatum.

[e] Argu. extra de sen. excõ. à nobis ij.

[f] De quatis noj. dist. 5. in summa. ibi omnino videas.

1 Sent. 4. dist. 17.
Luc 22.

5 Sup. 6. q. 1. si quis.

6 Exod. lib. 9. tit. 16. le. 7.

7 Concor. text. in l. quoniam multa. C. ad legem Iu. de vi pu. & in l. 1. 6. diuus. ff. de fisca.

8 Ibidem continenter.

9 Ibidem.

‖ Infideles possunt postulare nõ possunt.

‖ Sica quid significat.
b Cõcor. text. in §. item. Inst. Cosme. de fisca. cum glo. insti. de publi. iudic.

DISTINCTIO I.

Trum [a] *sola cordis contritione, & secreta* [b] *satisfactione, absque oris confessione quisque possit Deo satisfacere) videamus. Sunt enim* [c] *qui dicunt, quemlibet criminis veniam sine confessione facta ecclesiæ, & sacerdotali iudicio posse promereri, iuxta illud Ambrosij super Lucam ad cap. 22.*

¶ *Gratianus ad explicandam hanc tertiam quæstionem multa attulit. Quam per longam tractationem, qui eum sequuti sunt, in septem distinctiones diuiserunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla est distinctionum separatio: in aliquibus vero in margine tantum est,* Distinctio prima, secunda, &c.

[a] ¶ Verum sola.] *Hæc cõiungenda sunt cũ superioribus, quemadmodum in peruetustis sunt coniuncta: ab illis enim pendent.*

C. I.

[1] PEtrus doluit, & fleuit: quia errauit [d], vt homo. Non inuenio, quid dixerit [e]: inuenio, quòd fleuerit: lacrymas eius lego:

Item Beda.

[2] ¶ Item.] *Sequebatur*, Ioãnes Chrysostomus, *apud quem ipsa omnino verba non sunt inuenta. Sed apud B. Ambrosium post vltima verba capitis præcedentis sequitur.* Sed quod defendi non potest, ablui potest. Lauent lacrymæ delictum, &c. *Nec multo aliter in sermone 46. de Petri pœnitentia. & Ambrosium citat Magister sententiarum.*

C. II.

[1] LAcrymæ lauent delictum, quod [f] voce pudor est confiteri [g].

Item Propheta.

C. III.

SAcrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum [h], & humiliatũ Deus nõ despiciet [i].

Item.

C. IIII.

DIxi, confitebor [k] aduersum me iniustitiam meam Domine: & tu remisisti impietatem [l] peccati mei.

Quod Augustinus exponens ait [3].

[d] ¶ *Quia errauit.*] nam ideo quia homo facile corruit. infra distin. 3. ille rex.

[e] ¶ *Quid dixerit.*] & forte confessus est: vel cui confiteretur non inuenitur, cum omnes à fide recessissent. Vel forte tunc non erat facta institutio confessionis, quæ modo est. Aliam rationem assignat Grat. infra ea. §. his auctoritatibus.

[f] ¶ *Satisfactionem.*] exteriorem: aliàs contra §. 50. distinct. vt constitueretur.

[g] ¶ *Non lego.*] & ita intelligitur omissum quòd non inuenitur expressum. 24. q. 2. legatur. ff. de verb. oblig. quidquid. Argu. contra de consecr. dist. 4. quando à Hieros olymis.

Lacrymæ.] CASVS. Dicitur in hoc capit. quòd lacrymæ scilicet interiores, lauant delictum: quia pudor est confiteri, vnde & si propter pudorem nolit quis confiteri: solæ lacrymæ delent peccata. *Quod*, id est, quia. Vel quod pudor est confiteri. Sequens cap. patet.

[h] ¶ *Lacryma.*] interiores, id est, in quo habet tantã erubescentiam, vt ad lacrymas veniat occulte etiam non coram sacerdote.

[i] ¶ *Quod.*] id est, quia, infra ea. quem pœnitet. quia pars est pœnitentiæ erubescentia, vel ibi. vt ad litteram.

[k] ¶ *Confiteri.*] in publico, cum sit occultum: vel quia cum pudore & verecundia confitetur quis. quod semper debet fieri: quia pars est pœnitentiæ erubescentia, vt infra ea. quem pœnitet.

[l] *Sacrificium.*] ¶ *Contritum.*] non est contritum si confiteri contemnit. 22. q. 1. cap. vlt. j. de consec. dist. 4. non dubito.

[m] ¶ *Non despicies.*] id est acceptabis: sicut sacri non censent canones, id est, prohibent. 2. q. 5. consuluisti.

Dixi confitebor.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba prophetæ. In secunda parte ponuntur verba Auguſt. exponentis verba prophetæ. Dicit enim quòd magna est Dei misericordia, quæ ad solam promissionem & contritionem peccata dimittit: cum voluntas & propositum pro opere reputentur. *Dixi*, id est, apud me deliberaui, & in corde proposui ipsum dicere. *Dixi*, id est, apud me deliberaui, & in corde proposui ipsum dicere. Dicere enim est deliberare, proponere, vel promittere, voluntatem confitendi habere. *Votum*, id est, propositum & voluntas. Et nota quòd quidam ibi habent principium cap. Magister autem Hug. non facit ibi principium cap. Scias etiam, quòd in multis locis sunt cap. tamen propter breuitatem eorum sub aliis cap. comprehenduntur: sicut in superiori cap. sacrificium.

[n] ¶ *Dixi confitebor.*] venia enim non conceditur nisi pœnitenti. 24. q. 2. legatur. sicut iuramentum non remittitur nisi iurare volenti. ff. de iureiur. remittit. nec ei imputatur licet contrarium acciderit. ff. de ana. leg. Mæuia. arg. 43. dist. Ephesiis.

[o] ¶ *Impietatem.*] hoc exponit Gratianus j. eod. §. similiter.

2 *Magna.*]

2 *Magna.*] ¶ *Promissionem.*] id est, voluntatem confitendi. Hugo.

b ¶ *Dimiserit.*] remissio peccatorũ præcedit * cordis contritionem. Non enim potest quisquam vere confiteri * nisi habeat prius fidem per dilectionem cooperantem. Dicũtur ergo peccata dimitti per contritionem: hoc est per id quod facit cordis contritionem, id est per charitatem. ‖ Et nota quòd hæc omnia simul sunt tẽpore, iustificatio, contritio, dilectio remissio. sed quædam tamen ex his naturaliter procedũt, & priora sunt natura. necesse enim habeo intelligere quòd prius quis habeat gratiã quàm conteratur. Præcedit ergo gratia [a], sequitur dilectio: quoniam qui gratiã habet diligit. j. ead. omnis qui non. Sequitur cõtritio. qui enim diligit, conteritur. sequitur remissio, qui enim conteritur, ei remittitur. Ioan.

c ¶ *Ipsum.*] id est, quòd vult confiteri.

d ¶ *Pronuntiare.*] supra 17. quæst. 2. nos. Votum enim pro opere reputatur, vt hic, & j. dist. 6. in prin. & j. quæst. 5. quod Deo. ‖ hoc tamen non est simpliciter verũ. nam in quibusdam casibus etiam in bono plus est ad factum peruenire, vt in baptismo. j. de consecr. distin. 4. sine pœnitentia. nam ibi plus valet baptismus quàm cordis contritio. Item in Eucharistia: quia per assumptionem Eucharistiæ delentur venialia: quod nõ fit per voluntatem accipientis. j. de consec. dist. 2. iteratur. Item in confessione ipsi sacerdoti facienda, cum erubescentia ipsa in præsentia sacerdotis pars sit pœnitentiæ. j. ead. quem pœnitet. Item in martyrio. arg. j. dist. 7. null°. Dic vt not. gloss. illa, hoc tantũ. quæ statim sequitur.

e ¶ *Pro opere.*] vbi deest tempus operandi: ita remuneratur quis pro sola voluntate sicut pro opere. & idem est in contritione, cum deest tempus confitendi. Et ad hoc, scilicet vt sola voluntas & contritio sufficiat sine confessione oris, intendit probare per leges sequẽtes, in quibus ostenditur, quòd sola voluntas sufficit ad damnationem. & est simile per contrarium.

f ¶ *Reputatur.*] ‖ hoc tantum in bonis [a], licet argu. contra j. ea. dist. si cui. & vbi facultas deest. j. ead. §. similiter. aliàs plus facit qui operatur. fallit tamen hoc in voto confitendi: quia non ita cito absoluitur sicut absolueretur à sacerdote. j. ea. quem pœnitet. in fi. in voto virginitatis quo ad aureolam. arg. 32. q. 5. si Paulus. Item in casu, scilicet in cautione iudicio sisti, extra de eo qui mit. in pos. cap. 1. Item fallit in malis [b]: quia aliud in via, aliud in patria. Arg. contra j. ead. si cui. Et in aliis operibus, quæ voluntatem promouent, vt sunt martyrium, & prædicatio. Item hoc intelligas in præsentibus, nõ in præteritis. si enim volo me bona fecisse: non tamen perinde est ac si fecissem. Item nec in futuris: nam si propono post annum me iturum Hierusalem, non perinde est ac si modo irem. Item in hoc mundo, non in futuro. arg. 13. q. 2. in præsenti. de consec. dist. 1. hic ergo. Et est arg. pro aduocatis, non enim demitur præmium vel salarium aduocare volenti, nec valenti, vt ff. de var. & extraord. cog. l. 1. §. pen. argum. 47. distin. quod ad nos. Argum. contra prædicta extra de eo qui mit. in pos. cau. rei seruan. cap. 1 ff. loc. ex conducto. §. fed & si. Item si. dist. 86. non satis. Et est simile huic: quia sufficit quòd seruus bona fide rationes reddat, etsi non ad plenum. ff. de condi. & demon. quamuis.

¶ *Si quis non dicam.*] Hæc est secunda pars huius primæ partis: in qua facit Gratianus prout dicitur in glos. per hanc. secundum Ioan. de Fant.

[a] Idem verum quòque) in operis sit operandum. 4. dist. 40. distinctione.

[b] Idem iudicium in bonis & in malis. de mortuis qui ante ad pœnitentiã venerunt. Vide S. Th. 4. dist. 17. q. 2. art. 1 q 1. ad tertium. Psal. 31.

3 Glossa ord. in eum locum ex Augustin. & Cassiodoro.

C. V.

1 MAgna pietas Dei, vt ad solam promissionem [a] peccata dimiserit [b]. Nõdum pronuntiat ore: & tamen Deus iam audit in corde: quia ipsum [c] dicere, quasi quoddam pronuntiare [d] est. [2] Votum enim pro opere [e] reputatur [f].

¶ *Initium vsque ad vers.* Nondum. *est Cassiodori, quem citant glossa ordinaria, & magister. Quæ vero sequuntur, magnam partem sunt ex B. Augustino.*

Cod. lib. 1. de episcopis, & cler.
Imperator Iouianus [3].

C. VI.

2 [4] SI quis [g], non dicam rapere, sed attentare [h] tantũmodo iungendi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit; capitali pœna feriatur [i].

Item lib. 2. tit. de postulando Impp.
Leo, & Anthemius Nicostrato Præfecto prætorio.

C. VII.

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in prouinciali iudicio, vel apud quemquam iudicem accedat ad togatorum consortium: nisi sacrosanctis catholicæ [j] religionis fuerit imbutus mysteriis. Sin autem aliquid quoquomodo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit; officium [k] quidem sublimitatis tuæ centum librarum auri iacturam pro condemnatione subſtineat.

Iidem AA. ibidem continenter.

C. VIII.

QVicumque [l] ausus fuerit cõtra prouidum nostræ serenitatis decretum, officium aduocationis per subreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit; ab aduocationis officio remotus, stylum proscriptionis, atque perpetui exilij specialiter substinebit: sciturus etiam prouinciarum rectoribus, quòd is sub cuius administratione aliquid huiusmodi fuerit attentatum, partis [m] bonorum dimidiæ proscriptionem, & pœnam exilij [n] per quinquennium substinebit.

Item libro 9. cod. tit. ad legem Iuliam maiestatis, le. 5 [5].

C. IX.

5 QVisquis [o] cum militibus, &c. cogitauerit (eadem enim fecuerit at voluntatem sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt o) ipse quidem, &c.

Item ad legem Corneliam de Sicariis, [6] *Si quis cum telo p ambulauerit q hominis necandi causa, sicut is, qui hominem occiderit, vel cuius dolo malo factum erit commissum, legis Corneliæ de sicariis pœna r coercetur* [7]. *] Imppp. Valentin. Valens, & Gratianus* [8].

C. X.

ij SI quis necãdi infantis piaculũ aggressi°, aggressaue sit; sciat se capitali supplicio esse puniendũ.

Imppp. Gratianus, Valentinianus, Theodosius, & Archadius. 9

C. XI.

SI forte mulier marito mortis paraſſe insidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuisse inueniatur, vel si forte maritus eodem modo insectetur vxorem; in eadem quæstione ab omni cui pro se postulare: ‖ sed dicitur quòd infideles non possunt postulare vt gerant hoc officium, scilicet pro aliis quasi ex officio publico: ne facultas lædendi Christianos, &c. 17. q. 4. constituit. Vel quia sunt infames infamia canonica, vt 6. quæst. 1. omnes.

ADDITIO. Sub. & infamis postulare non debet. 3. quæst. 7. §. tria.

[a] ¶ *Officium.*] id est, officialis. Sed quare pro peccato iudicis punitur officialis? Quia sibi noluit repugnare, & resistere. arg. C. de ap. quoniam. argu. C. de ma. fa. scri. l. vna. l. 12. arg 74. dist. honoratus. à contrario.

[b] *Vicumque.*] ¶ *Partis.*] ff. de inter. & rele. relegatorum. §. ad tempus. contra. Nam ibi dicitur, q̃ qui relegantur, non amittũt partem bonorum. sed hæc lex Cor. corrigit illam, vel hoc est speciale.

[c] ¶ *Exilij.*] improprie. Nam exilium proprie perpetuum est. arg. ff. de pub. iu. l. 2. dicitur tamen tripliciter exiliũ. ff. de interdic. & releg. exiliũ.

[d] *Viquis.*] supra 6. quæst. 1. §. verum.

[e] ¶ *Voluerunt.*] hoc casu alias secus. j. ea. cogitatiõis. Vel hoc cũ volũtas suis finibus nõ est cõtẽta, procedẽs ad actũ exteriorẽ. hæc lex Iulia punit volũtatẽ: Cornelia etiã cõsiderat eã. ff. ad leg. Corneliã l. diuus.

[f] ¶ *Si quis cum telo.*] ‖ telum est generale nomen cuiuslibet rei, quæ nocere potest. argu. insti. de pub. iu. §. item lex Cornelia.

[g] ¶ *Ambulauerit.*] & ita voluntas pro facto reputatur in delictis, vt §. dist. 51. si quis post acceptum. extra de cle. pug. in duel. cap. 1. & 2. & ff. ad leg. Cornel. de sica. l. diuus.

[h] ¶ *Pœna.*] scilicet vltimo supplicio. ff. ad le. Corn. de sicariis. l. 1. ‖ Et dicitur sica quasi seca, à secando: & est cultellus ferreus [b]: inde sicarius qui cultellum huiusmodi portat ad interficiendum.

Si forte.] CASVS. Dicitur in hac l. quòd si vxor accusatur, quòd voluerit maritum occidere, vel econuerso. ferui vtriusque vel familia testificabuntur contra eos aliquo indicio præcedente.

[a] ¶ *Familia.*

familia, non solũ mariti, sed etiam vxoris fuæ (quæ tamen tunc temporis domi [b] fuerit) quærendum est, sine cuiusquam defensione [c].

Item ff. tit. de iniuriis, le. sed est quæstionis [1].

C. XII.

iij Si quis tam fœminam, quàm masculum, siue ingenuos, siue libertinos, impudicos facere attentauerit [d]; iniuriarum tenebitur [e]. Sed & si serui pudicitia attenta fuerit, iniuriarum [f] locum habet. Attentari pudicitia dicitur, cum id agitur [f], vt ex pudico impudicus fiat. ¶ [2] Non solum is iniuriarũ tenetur, qui fecit iniuriam, hoc est, qui percussit; verum ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curauit [g], vt cui mala pugno percuteretur.

Item lege, Apud Labeonem [3].

C. XIII.

iiij Si quis pulsatus quidem nõ est; verum manus aduersus eum leuatæ, & sæpe tertius est, quasi vapulaturus [h], non tamen percussit; vtili iniuriarum actione tenetur.

Contra: titulo de pœnis 4.

C. XIIII.

Cogitationis pœnam nemo patitur [+k].

Item titulo de extraordinariis criminibus 5.

C. XV.

Solicitatores alienarũ nuptiarum, itẽque matrimoniorum interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem tamen pernicioſæ libidinis extra ordinem [l] puniuntur. *& infra.* ¶ Qui puerũ stuprum (abducto ab eo, vel corrupto comite) persuaserit, aut mulierem, puellamue interpellauerit, quidue impudicitiæ gratia fecerit, domũ [m] præbuerit, pretiumue, quo is persuadeat, dederit; perfecto flagitio, punitur capite; imperfecto [n], in insulam deportatur. Corrupti comites summo supplicio afficiuntur.

[m] ¶ Domum.] *Sic etiam in sententiis Pauli, lib. 5. tit. 4. vers.* qui puero: *sed in Pandectis Florentinis legitur*, donum.

Item titulo de furtis [6].

C. XVI.

Vlgaris est quæstio, an is, qui ex aceruo frumenti modium subtulit, totius rei furtum faciat; an vero eius tantum, quod abstulit. Ofilius totius acerui furem esse putat. Nam & qui aurem alicuius tetigit (inquit Trebatius;) totum [o] eum videtur tetigisse. Proinde & qui dolium aperuit, & inde parum vini abstulit, non tãtum eius, quod abstulit, verum totius [+p] furtum videtur feciſſe, Sed verum est [q] in tantum eos furti actione teneri, quantũ abstulerunt. Nam & si quis armarium, quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectauerit [r], atque ita discesserit; deinde reuersus vnam ex his abstulerit, & antequam

[a] ¶ *Familia.*] quæ insidias non præsensit, & ideo Dominum periclitantem non adiuuit. aliàs vltimo supplicio debet puniri. C. ad Sylla. l. vltim. Vel exaudi hoc de seruis tunc temporis infirmis. ff. ad Sylla. l. si quis in graui.

[b] ¶ *Domi.*] id est, quando hæc admissa sunt. nam istos verisimile est scire factum. 5. 16. distin. quod dicitis. extra de præsum. quanto.

[c] ¶ *Defensione.*] scilicet exceptione. non enim poterit excipi, quia sit seruus vel ancilla, vt 12. quæst. 2. §. in patronos. Item propter hãc causam licitum est dare viro libellum repudij vxori. C. de repu. l. consensu.

[1] Lib. 47 digest. ti. 10. l. 9.

Si quis tã fœminam.] Casvs. Dicitur in hac lege, quòd si quis attentauerit facere impudicos masculos vel feminas: siue sint ingenui, vel alterius cõditionis: iniuriarum tenetur. Similiter iniuriarum tenetur qui alium percutit vel facit vt percutiatur. *Mala*, id est, maxilla. Casus autem sequentis legis patet.

[d] ¶ *Attentauerit.*] punitur quandoque sola attentatio [a] vt hic, & 36. quæst. 2. si quis non dicã. Solus conatus, vt 14. q. 4. quoniam multi. Sola voluntas, vt 27. quæst. 1. nuptiarum. Sola expectatio mercedis. 14. quæst. 3. si fœneraueris. Sola cogitatio. 6. q. 1. si quis. Sola intentio, vt supra ea. si quis cum telo. Sola aggressio, vt 5. ea. cap. si quis necandi. Solus ausus, vt 7. ea. c. si quis pulsatur. Sola solicitatio, vt infra ea. c. solicitatores alienarum.

[a] Adde 40 & quando sola attentatio punitur. not. glos. in l. si quis. C. ad legem Iuliam maie. & in l. si quis non dicã. eum gl. C. de epis. & cler.

[e] ¶ *Tenebitur.*] sed etiã tenentur serui corrupti. ff. de ser. corrup. l. 1. §. vlt. C. de fur. si quis seruo.

[3] Ibidẽ le. 15.

[f] ¶ *Agitur.*] ergo actus exigitur vt voluntas puniatur: aliàs qualiter probaretur de voluntate?

[g] ¶ *Curauit.*] argu. extra de sententia excom. mulieres.

[h] ¶ *Si quis pulsatus.*] ¶ *Vapulaturus.*] Hic argui potest insecutorem clerici in canonem incidere, licet non percusserit. argu. 5. ead. q. quisquis. infra ea. omnis. & cap. si propterea. &c. si cui. sed quòd non incidit. arg. infra ea. c. hæc autem verba. Arg. contra extra de sen. excom. nuper. & cap. cum desideres. in parte decisa. Sed quid de eo qui manum mittit in vestem clerici, vel in rem ab eo detentam? Videtur quòd incidat in canonem. arg. 2. quæst. 2. c. plerumque. §. item obijcitur. de Dauid qui præcidit oram chlamydis Saulis. Item de Oza qui manum adhibens ad arcam percussus est. arg. 17. q. 4. si quis contumax. quia res ecclesiæ cohærens, eius gaudet priuilegio, vt ead. quæst. quisquis. versi. auferendo. & ff. de iniur. sed est quæstionis.

[4] Lib. 48. digest. tit. 19. le. 16.

CONTRA. Hæc est 3. pars primæ partis, in qua probat lege ciuili, quòd voluntas sine effectu non punitur. Ioan. de Fan.

Casvs. Probatum est supra, quòd quis pro sola voluntate punitur. nunc probat Gratianus contrarium, & ad hoc probandum subdit quasdam leges: quarum prima patet.

[i] ¶ *Contra.*] prædictis legibus ostenditur, quòd quis punitur pro sola voluntate, modo probat contrarium, scilicet quòd pro sola voluntate non punitur quis.

[k] *Cogitationis.*] ¶ *Patitur.*] ab homine, sed à Deo bene. infra ea. omnis. ‖ cogitationem enim, si ad consensum peruenit, mortalem & puniendã esse omnino fatendum est. si enim in corde consentitur libidini, mors interuenit. 5. dist. 2. sicut tribus. & in palea. 5. dist. 6. testamentum. §. sed pensandum. sunt etiam casus speciales vbi voluntas punitur. nam sola voluntate incidit quis in hæresim. arg. extra de hæret. ad abolendam. nam eo ipso quòd quis credit hæreticis, incidit in excõmunicationem, vt extra de hære. excõmunicamus. §. credentes. versic. receptatores. & sic non sunt contra 5. distin. 19. nulli. & c. Anastasius. aliàs autem homo non punit maleficia nisi cognita, nisi inuenerit specialia: immo canon & lex bene punit voluntatis peccatum, vnde &

‖ Cogitatio a consensum peruenies est mortalis.

repellitur à promotione ponderosus, id est, qui mente peccat, nec ad actum procedit. 3. 49. distinct. cap. hinc etenim. ver. ponderosus.

Solicitatores.] Casvs. Dicitur in hac lege, quòd si quis solicitat vel interpellat vxorem alterius vt secum coeat, vel vt ei nubat, etsi non sequatur effectus, tamen punitur; & hoc est quod dicit, *nuptiarum*, id est, solicitat eas vt secum coeant. *matrimonium*, id est, solicitat alienas vxores vt saltem de facto secum contrahant.

[l] ¶ *Extra ordinem.*] & ita non tantum quantum si effectus esset secutus, sed in hoc facit lex ista pro Gratiano: quia sicut pro voluntate aliter punitur quàm pro ipso facto; ita & cordis cõtritio aliter delet peccata quàm exterior satisfactio. aliter ista lex esset contra Gratianum, & male eam induceret.

QVI PVERO. Casvs. Dicitur in hac lege, quòd qui masculum vel feminam ad stuprum interpellauerit, & qui vt hoc fiat operam dederit, scilicet domum præbendo, vel dando pretiũ causa persuadendi: hoc vel aliud faciendo, si effectus fuerit secutus, capite punietur. si autem non fuerit secutus, in insulam deportabitur. *Abducto*, id est, remoto. *Interpellauerit*, de stupro.

[m] ¶ *Domum.*] ff. de adulte. qui domum.

[n] ¶ *Imperfecto.*] & ita non sic punitur affectus vt effectus, licet argum. sit cõtra. 5. ea. pœnæ. & c. aut facta. in fi. sed in remuneratione secus est. ‖ æque enim remuneratur affectus vt effectus. 5. ea. magna. & ita aliud est in via, aliud in inuio. 5. 31. q. vltim. cap. vltim.

‖ Affectus & effectus nõ æqualiter puniuntur.

[6] Lib. 47. digest. tit. 2. le. 11.

Vlgaris.] Casvs. In hac lege proponitur quæstio talis: Vtrum quis faciat furtum totius acerui frumenti, si modiũ vel partem aliquam de aceruo furatur. Et respõdet q; secũdum sententiam Ofilij & Trebatij, totius acerui furtũ facit: sed tamen non tenetur actione furti, nisi de eo quod abstulit. Nã & si quis armariũ quod asportare non poterat, aperuit: & res quæ erãt in eo contrectauerit, & portando vnã fuerit deprehensus antequam ad locũ destinatũ peruenerit, eiusdem rei fur dicitur manifestus & nõ manifestus. Idem in eo qui segetem secat, & partem secum portat, cum qua fuerit deprehensus.

[o] ¶ *Totum.*] argu. iniuriam factam clerico vel canonico redundare in collegium. arg. 12. q. 2. cap. episcopus. §. qui manumittitur. hoc verum est, si officium collegij exercebat. 2. quæst. 7. accusatio. in fin. Item si aqua infundatur super caput baptizati, baptizatus est. ff. de relig. l. cum diuersis. Item argu. quòd baptizatus reputatur cui quantalibet pars aquæ infunditur. arg. de conse. dist. 4. nec quemquam. argu. contra de conse. dist. 4. c. prima. vbi dicit de toto corpore. arg. pro prima parte: quia si ingredior partem fundi vel præ[j], totius nanciscor possessionem. ff. de acq. pos. possideri. §. quod autem.

[p] ¶ *Totius furtũ.*] stricta ratione secundũ rigorem, sec[a] de æquitate, vt 50. fit. & ea. l. in fi. §. sed si de naui. Vel hoc vbi totũ tollere potuit, secus vbi totũ auferre non posset, vt in prædicto §. Sed contra hic solu. est. ff. de fur. l. 1. ‖ vbi dicitur q; sola cogitatio furti faciendi nõ facit furẽ, sed & hic act[a] interuenit. sed illud est cõtra quod hic sequitur de armario. Sed distingui potest quo animo fuit contrectatio, vt 7. in gl. animo.

[q] ¶ *Sed verum est.*] licet totius rei furtum commiserit: tamen verum est in tantum teneri, in quantum abstulit, &c. ‖ Sæpe enim furtum committitur, non tamen furti actio nascitur. ff. rerum amo. l. 1. argu. C. de noxa. l. 1. sicut econuerso agetur furti quãdoque, licet furtum non cõmittatur. ff. de vsu. sequitur. §. si remo. pign. C. de fur. si quis seruo.

[r] ¶ *Contrectauerit.*] animo furandi. secus si animo tentandi quam rem posset tutius & leuius ferre. eo enim casu non fecit furtum, nisi eius partis quam abstulit, vt ea. leg. §. sed si de naui.

[a] ¶ *Quo*

[a] totius videtur fuit esse otig.

‖ Furtum non fit sola cogitatione.

‖ Furtum fit cõmittendo, & non si fuit actio non exercitur.

[a] ¶ *Quo destinauerat.*] eo die cum furto manere. ff. de furt. quo destinauerit.

[b] ¶ *Manifestus.*] quo ad deprehensionem, & ita non sunt hæc duo contraria.

[c] ¶ *Segetem.*] ‖ sed numquid iudex ecclesiasticus iniunget ei pœnitentiam, qui oliua meam vel segetem secuit tempore opportuno, animo tamen surripiendi, & discesserit relicta segete? Videtur quòd non: quia cõditionem meam meliorem fecit, cum mihi impensas dedit, vnde locum non habet Aquil. ff. ad legem Aquiliam. si seruus seruum. §. si oliuam. Ego ei pœnitentiam iniungerem: mala enim voluntas nihilominus est punienda licet ex ea bonum sit secutum. 23. quæst. 5. relegentes.

[1] Pœnitentia datur propter actum, & non propter voluntatem. ‖ Furtum fit per committere, & per omissionem, & per alia omnia non enitere.

[d] ¶ *Et contractat.*] & postea in luce deprehendatur in sectione, vel in itinere cum segete antequam perueniat ad locũ destinatum.

[e] ¶ *Nec manifestus.*] sed quomodo potest hoc esse quòd primo competat actio furti non manifesti, postea manifesti, ‖ cum lex dicat quòd quãtumcumque rem contrectet post ea, non oritur alia actio furti. ff. de furt. ei qui in prin. Respon. ex prima cõtrectatione tantum agitur, nec ex deprehensione alia oritur actio furti, sed prima modificatur, sicut & per liberam personam, procuratorem scilicet meum non acquiritur mihi actio: si tamẽ prohibet ne aliquis ædificet, & ædificatur contra, datur actio mihi ex delicto ædificantis: & ita modificatur. arg. ff. quod vi aut clam. l. 3. Dic ergo nec manifestus quo ad primam contrectationem. tunc enim de stricto iure furtum commisit, non tamen actione furti tunc conueniri potest, nisi tunc contrectauerit animo furandi rem.

Hæc autem verba.] Casvs. Dictum est 5. in præcedenti parte legis, qui magistratum potestatemve habebit, si aliquid noui iuris statuerit, ipse quandoque aduersario postulante eodem iure vti debet. Dicitur ergo hic quòd prædicta verba intelligenda sunt cum effectu, & non verbotenus, scilicet si in veritate statuerit. nam, *statuit*, rem perfectam significat & consummatam.

‖ Quæritur quæ pœna sit ei iniungenda.

[f] ¶ *Statuerit.*] arg. ‖ quòd rubricæ sunt authenticæ. nam ex verbis rubricæ argumentatur hæc lex, & loquitur in casu, cum iudex decernit ius iniquum contra aliquem: quo iure poterit ille vti contra illum post depositam administrationem; & hoc propter malitiam constituentis. Nec enim lex æquior vlla est, quàm necis artifices arte perire sua. potest etiam poni casus in litteris domini Papæ extra de mutu. pe. prudentiam. C. de Iudæ. die sabbati.

[g] ¶ *Cum effectu accipimus.*] argu. cum effectu verba esse accipienda. argum. supra 17. quæst. 4. si quis suadente. argu. nõ obesse alicui malum nisi ad finem perducatur. arg. voluntatem siue conatum non puniri sine effectu, argu. infra ea. §. cogitatio. & supra ead. cogitationis.

‖ Quæritur si sola cogitatio non pœc.

Pœna *sicut.*] Casvs. Postquam magister posuit contrarietatem legum de voluntate punienda, subdit duas solutiones. Vnam 5. ead. §. cogitatio. Aliam hic, scilicet, ‖ quòd regulare est quòd pro voluntate sola non debet quis puniri: quia pœnæ potius sunt emolliendæ quàm exasperandæ: nisi in casibus exceptis à lege vel canone, qui etiam notantur in hac littera. In initio vero certa pœna nõ statuitur: sed multiplexnam varietas criminum varietatem inducit pœnarum. Ad quod inducit legem sequentem.

‖ Pœnæ sunt arbitrariæ & quando non sunt arbitrariæ.

[h] ¶ *Pœnæ sicut.*] posita contrarietate legum de voluntate punienda vel non puniendã: subdit duas solutiones: vnam infra ead. §. cogitatio. aliam hic, quòd regulare est pro sola voluntate quem non puniri, nisi in specialibus [a] casibus. Dic ergo pœnæ voluntatem punientes in quibus casibus inueniuntur determinatæ aliquæ leges.

[i] ¶ *Moliendæ sunt.*] scilicet tolerandæ, & non ad alios casus extendendæ & hoc est quod dicitur infra.

[k] ¶ *Exasperãdæ.*] nisi ex causa, propter multitudinẽ, vt ff. de pœnis. l. aut facta. §. vl. & propter rationẽ personarũ, vt ff. de pœnis. l. capitaliũ. §. vl. l. ¶ *Non excedunt.*] similia sunt ad legem istam extra de proba. ex litteris. 50. dist. eos. ff. de re iudi. inter pares. §. 1. Et iterum vbi lex mentionem facit de pœna, & dubitatur an de maiori, an de minori cogitauerit: præsumendum est quòd de minori. ff. de pœnis. si præses.

‖ Pœna in dubio intelligitur de minori.

Vnde in Digestis tit. de pœnis [2].

C. XIX.

[2] Ibidẽ le. 16.

Vt facta puniũtur, vt furta, cædesque; aut dicta, vt conuitia [o], & infidæ [p] aduocationes; aut scripta, vt falsa, & famosi libelli; aut consilia, vt coniurationes, & latronũ [q] conscientia quousque [r] alios suadendo iuuisse [s], sceleris est instar. ¶ Sed hæc quattuor [t] genera cõsideranda sunt septẽ modis, causa, persona, loco, tẽpore, qualitate, quantitate, euentu. Causa, vt in verberibus, quæ impunita [u] sunt à magistro illata, vel parente [x]: quoniam emendationis, non iniuriæ gratia videntur adhiberi. Puniuntur, cum quis per irã [y] ab extraneo pulsatus est. Persona dupliciter spectatur, eius [z] qui fecit, & eius, qui passus est. Aliter enim puniuntur ex eisdem facinoribꝰ serui, quàm liberi, & aliter, qui quidquã in Dominum, parentemue [a] ausus est, quàm qui in extraneum, in magistratum [b], vel in priuatum. In huiusmodi consideratione, ætatis [c] quoque ratio habeatur. Locus [d] facit, vt idem, vel furtum [e], vel sacrilegium [f] sit, & capite luendum, vel minore supplicio. Tempus discernit emansorem [g] à furtiuo ß, & effractorem [h], vel furem diurnum [i] à

[o] ¶ *Vt conuitia.*] pro conuitio deponitur clericus. supra 11. q. 1. si quis facerdotũ. & quid sit conuitiũ habes ff. de iniu. l. itẽ apud Labeonẽ. §. 2.

[p] ¶ *Infidæ.*] id est, non fidæ, id est, sine fide, vt cum aduocatus præuaricatur. 2. quæst. 3. cap. si quem. §. præuaricator.

[q] ¶ *Latronum.*] ‖ velut cum quis sciens recipit eos, qui ita puniuntur vt ipsi latrones, vt ff. de receptatoribus l. pessimum.

[r] ¶ *Quousque.*] hoc scilicet puniuntur.

[s] ¶ *Iuuisse.*] id est, compulisse ad aliquod maleficium faciendum.

[t] ¶ *Sed hæc quattuor.*] scilicet facta, dicta, scripta, consilia.

[v] ¶ *Impunita.*] supra 23. quæst. 4. ea vindicta. ff. ad leg. Aquil. sed & si. §. si magister.

[x] ¶ *Vel parẽte.*] C. de emenda. liber. l. vna. 5. 33. q. 4. duo ista nomina.

[y] ¶ *Per iram.*] vel ludum noxium. ff. de fur. in furti. §. vltim.

[z] ¶ *Eius.*] ‖ aliter enim punitur nobilis quàm ignobilis, seruus quàm liber, vt 24. q. 1. qui contra pacem. ff. de pœnis. l. capitalium. §. vltim.

‖ Nobilis aliter quàm ignobilis punitur.

[a] ¶ *Parentemue.*] ‖ nam talis insuitur sacco ex corio cum gallo gallinaceo & serpente, &c. vt ff. ad leg. Pompe. de par. pœna. C. de his qui paren. vel lib. occi. l. vnica. multo fortius qui contra patrem spiritualem. arg. 6. quæst. 1. infames. 30. quæst. 3. Pyctacium.

‖ Particidæ pœnitio.

[b] ¶ *In Magistratum.*] arg. C. de iniur. atrocem. nam in his ius est publicum. arg. supra distin. 1. ius publicum. & qui præposito manus intulit, capite plectendus est. ff. de re mili. omne delictum.

[c] ¶ *Ætatis quoque ratio.*] vt 15. quæst. 1. cap. illud.

[d] ¶ *Locus.*] 5. ead. distin. 5. cap. 1.

[e] ¶ *Furtum.*] ff. ad le. Iul. pecu. diui. cõtra[b] sed ibi subauditur, tantum.

[b] Non tenet vt no. 5. 17. q. 4 quisquis. sed od sequitur hic H. 19. probat, § quòd subauditur tantum.

[f] ¶ *Vel sacrilegium.*] scilicet tantum. ibi enim dicitur, si res priuati de sacro loco surripiatur, actionem furti non sacrilegij esse.

[g] ¶ *Emansorem.*] ‖ Emansor est ille qui diu vagatus est, & ad castra reuertitur. ff. de re mili. 3. §. 1. istud tempus discernit furem hunc à latrone, qui latenter moratur in aliquo loco causa maleficij exercendi, & cito reuertitur ad castra.

‖ Emẽsor quis dicitur.

[h] ¶ *Effractorem.*] ‖ Effractores dicuntur qui frangunt carcerem vel aliud vt euadant, vel vt inde aliquid furripiant. sed aliter sunt puniendi nocturni, aliter diurni, vt ff. de effra. & expil. l. 1. & 2.

‖ Effractor.

[i] ¶ *Diurnum.*] Distinguitur enim fur nocturnus à diurno: quia nocturni atrociores sunt, & acerbius puniuntur, vt extra de homi. si quis perfodiens. ff. ad le. Aquil. itaque.

ADDITIO. Et quod dicit diurnum & nocturnum, refertur ad vtrumque, scilicet effractorem & furem. P.

a ¶ *Manifesta.*] hæc pœna quadruplici, illa duplici puniri solent [a].

b ¶ *Discerni.*] §. 14. quæst. 5. pœnale.

c ¶ *Rixa.*] Rixa est inter altercantes, & proprie inter duos.

ADDITIO Et verbis.

[a] Concor. gl. in auchen. sed novo iure, C. de ser. fugi. & in l. 2. ff. arbo. furt. cæsa.

ff. vi bo. rap. prætor ait. Hug.

d ¶ *A grassaturis.*] Quæ fiunt à latronibus in nemore. Et dicitur à grassor, grassaris, quod est sæuire.

e ¶ *Expilationes.*] ‖ expilare est res iacentis hereditatis subtrahere. ff. de cri. expil. heredit. si expilatæ. verfic. apparet. nec est hoc furtum: quia non contrectat res alienas inuito Domino, quia nondum aliquis dominus est, vt ff. de fur. hereditariæ rei. ff. de effra. & expil. l. 1. & 2.

‖ Expilare qd fit.

f ¶ *Petulantia.*] id est, lasciuia. ‖ Aliter enim punitur quod fit per lasciuiam, & aliter quod fit per violentiam, extra de sent. excom. super eo.

‖ Lasciuia & violentia diuersa sunt.

g ¶ *Ab abigeo.*] ff. de abig. l. 1. & 4. quæst. 4. abacti. Arch.

h ¶ *Vnum.*] & ita numerus discernit eos, vt ff. de abigeis, oues.

i ¶ *Puniat.*] hic non spectatur euentus.

k ¶ *Voluntario.*] id est proprio motu iudicis, s. secundum volũtatem iudicis duraturo: nõ enim erit tempus determinatum in exilio. Vel voluntario, id est, pro motu & voluntate rei quantum ad locum in quo erat in exilio agendum.

l ¶ *Fortuiti.*] Argum. contra hanc eandem legem, & ff. de offic. præfi. diuus. sed hoc apud Græcos, cum non erat tantus furor quòd excusaret. aliàs satis ipso furore punitur.

Ogitatio.] Hæc est 5. pars primæ partis, in qua dicitur, quòd distinguitur inter maleficia, an habuerit iudiciũ vel non. Ioan. de Fan.

CASVS Ponit G. aliam solutionem meliorẽ ad supradictam legum contrarietatem, s. quòd voluntas nõ punitur ab homine, sed à Deo, cum est suis finibus contenta: sed actus exterior punitur ab homine, vel in maleficiis. verumtamen ea quæ effectũ iuris desiderãt, vt matrimonium, & diuortium, & similia, à maleficiis discernuntur in his enim quæ de iure effectum desiderant, deliberatio exigitur, in his vero non. Et ad hanc suam distinctionem probandam inducit legem sequentem. Hug. tamen intellexit, quòd sola voluntas in maleficiis punitur, & ita intellexit hunc locum, secus in aliis, quæ de iure effectum desiderant.

m ¶ *Cogitatio.*] Ecce supponit aliam solutionem meliorem prædictæ contrarietatis legum, scilicet quòd voluntas non punitur ab homine, cum suis finibus est contenta. & hoc casu intelliguntur auctoritates, quæ dicunt voluntatem non puniri, scilicet ab homine: & subauditur hic, vel sic cogitatio, &c.

n ¶ *Non meretur.*] quo ad hominem, aliàs secus, argum. 59. distin.

nocturno. Qualitate cum factũ vel atrocius vel leuius est: vt furta manifesta [a] à nec manifestis discerni [b] solent, rixæ [c] à grassaturis [d], expilationes [e] à furtis, à violentia petulantia [f]: de qua re maximus apud Græcos orator Demosthenes sic ait.

Οὐχ ἡ κλοπὴ παρέστηκε τὴν ὀργήν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία: δῆλον δὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν (καίπερ ὂν δεινὸν) ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἄν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ἕνια ὁ παθὼν δεῖ ἀπαλγεῖν δίκαιόν ἐστιν ἑτέρῳ, τοῦ χήμαλι, τοῦ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα, κἂν εἰ, ταῦτα ἐξίστησιν ἄνθρωπος ἀηθεῖς ὄντας τῷ πορπηκίζεσθαι. *Id est,* Non enim iram plaga concitauit, sed ipsa facti indignitas. Neque tam ingenuis graue est cædi (quamquam graue est) quàm per contumeliam cædi. Si quidem multa is, qui alium cædit, admittere potest (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus est, alteri β renuntiare, ac repræsentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc vt contumeliam inferens, nunc vt inimicum se gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malam cædẽs. Hæc mouent: hæc de statu mentis de turbant homines propudij, ac fugillationis non assuetos.] Quantitas discernit furem ab abigeo [g]. Nam qui vnum [h] suem furripuerit, vt fur coercebitur: qui gregem, vt abigeus. Euentus spectatur, vt à clementissimo [γ] quoque facta: quamquam lex nõ minus eum, qui occidendi hominis causa cum telo fuerit, quàm eum, qui occiderit, puniat [i]: & ideo apud Græcos exilio voluntario [k] fortuiti [l] casus luebantur, vt apud præcipuum poëtarum scriptum est.

Εὖτ' ἐμὲ τυθὸν ἐόντα Μενοίτιος

hinc verb. ponderosus.

o ¶ *Discernuntur tamen à maleficiis.*] quasi dicat, ‖ licet in maleficiis magis attendatur voluntas quàm animus, i. perseuerantia, secus est in illis qui fortiuntur effectum de iure, in quibus magis animus, id est, perseuerantia attenditur, quàm voluntas sola. & ad hoc inducit omnia vsque ad §. alij e contra. non enim semper in contractibus consideratur sola voluntas, & animi destinatio. arg. contra. C. de fide instr. contractus. vnde & resoluitur emptio re integra, & perinde est ac si non esset de consensu vtriusque partis celebrata. C. quando licet ab em. disce. l. 1. & licet malefies velit contrahere, si hoc non declaret, non tenebit contractus.

‖ Voluntas in se magis attẽdenda, quàm persuetudo.

p ¶ *A maleficiis.*] ‖ in maleficiis voluntas spectatur, non exitus. ff. ad legem Cornel. de sica. diuus. C. de excu. tut. amplissimi.

‖ In maleficiis voluntatem magis, quàm exitũ spectari.

q ¶ *Desiderãt.*] vt sunt contractus, vt matrimonium, diuortium emptio, & venditio, & huiusmodi quæ de iure fortiuntur effectum, sed maleficia non de iure fortiuntur effectum, immo tantum ex corde procedunt 15. quæst. 6. cap. 1.

r ¶ *Iudicium.*] id est, perseuerantia [b], effectus, deliberatio. sed in maleficiis nõ consideratur per seuerantia vel iudicium animi, sed sufficit si affuit voluntas, & si incõtinenti pœniteat. ff. de furt. qui. ead. 22. quæst. 5. qui peierare. in prin.

b Scilicet ex animi iudicio & proposito & deliberatione veniens. Hug.

Iuort ium.] CASVS Dicitur i hac l. quòd diuortium non debet ratũ haberi quod animi perseuerentiã non habet. vnde si mulier calore iracundiæ à marito suo diuertit, puniri non debet: nisi perseuerantiã & deliberationem habuerit. Nam non videtur diuertisse quæ est i breui reuersa. Sequens §. patet.

s ¶ *Ratum est.*] ‖ argu. non dici quid factum, si non perseuerauerit, extra de verbo. sig. nam & ego. ff. de no. ope. nunt. si opus. ff. ad leg. Cor. de fal. qui falsam. 32. q. 1. apud. & 1. q. 1. constat. Arg. cõtra. ff. de ædil. edi. quis sit fugitiuus. §. Celsus quoque scribit.

s lib. 24. Digest. tit. 2. de diuor. & repudiis, l. 3.

* al. dissentiem

‖ Factum non dicitur quod non perseuerat.

t ¶ *Calorem.*] ‖ excusat hoc casu calor feminam, licet grauissime peccet: ita etiam quòd si minor esset, non restitueretur. ff. de mino. si ex causa. §. si

‖ Femina calore excusatur

22. q. 3. si quis.

mulier. & ita excusatur ira. argu. 2. q. 3. si quis iratus. & quandoque rescindit contractum. ff. de pub. licitatio. quandoque minuit delictum. C. de adul. Gracchus. similiter ira, siue truniculum, id est, parua ira, facit donationem perire, nisi inuicem amor fit reconciliatus. ff. de don. inter virum & vxo. cum hic status. §. si diuortium.

v *I quis.*] §. 2. quæst. 3. si quis iratus.

SEX CONSILIO Hæc est 6. pars huius primæ partis, in qua probat per 9. aucto. quòd etiam in malis voluntas & consilia pro opere reputantur. Ioan. de Fan.

x ¶ *Ex consilio.*] q. d. non tñ ex voluntate tenetur q s: sed ex consilio. Consiliũ autẽ plus est quàm voluntas, quia in eo proceditur ad actum.

Ex consilio x autem velut ex facto,

ἐξ Οπόεντος

Ἤγαγεν ὑμέτερον δ' ἀν' δροκτασίης

ὑπὸ λυγρῆς,

Ἥματι τῷ ὅτε πᾶϊδα κατέκλαον

Ἀμφιδάμαντος

Νήπιος ὃν ἐθέλων, ἀμφ' ἀγραγάλοισι χολωθείς. *id est,*

Quo puerum me tempore vestras duxit ad ædes

Ex Opoente pater, dira pro cæde patrata.

Ob talos nempe ira percitus Amphidamantis

Dum gnatum imprudens simul, inuitusque peremi.

α ¶ Furtiuo.] *In aliquot vetustis codicibus, & originali est*, fugitiuo. *Sed ob glossam non est emendatum.*

β ¶ Alteri renuntiare.] *Hæc in suum locum sunt restituenda.*

γ ¶ Clementissimo.] *Sic emendatum est ex pandectis Florentinis, cum antea legeretur*, dementissimo. *Quod in Basilicis lib. 60. tit. 52. le. 16. sic explicatur.* Vir clemens, nec seditiosus, si arma sumat, quasi occidendi causa, non punitur vt homicida, nisi & euentus sequatur. In seditiosis autem etiam sine euentu, animi propositum punitur ob id solum, quòd armati processerint, vt li. ad legem Corneliam de sicariis.

C. XX.

Ogitatio non meretur pœnam lege ciuili, cum suis terminis contenta est. Discernuntur tamen à maleficiis pœa, quæ de iure effectum desiderant. In his enim non nisi animi iudicium consideratur.

Vnde in digest. tit. de repudiis [r].

¶ *Huic, quod in vulgatis est distinctum caput, in plerisque vetustis est appolita nota illa, qua indicatur esse verba Gratiani.*

C. XXI.

DIuortium non est verum, nisi quod animo perpetuam cõstituendi discessionem † fit. Itaque quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur; non prius ratum [s] est, quàm si perseuerantia apparuit, iudicium animi fuisse. Ideoque per calorem [t] missio repudio, si breui reuersa est vxor, nec diuertisse videtur.

Hinc etiam in canonibus.

C. XXII.

[z] SI quis [v] iratus crimen alicui obiecerit, &c.

PErnicioſe.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd non solum ille est homicida, qui manu interficit alium, sed etiam ille qui præbet consilium. Et hoc probatur exemplo Iudæorum qui dicebant. Non licet nobis interficere quemquam. & tamen clamabant, crucifige. vnde magis impetratur illis mors Christi, quàm Pilato vel militibus qui manibus interfecerũt: vnde qui alium tradit ad occidendum, ipse eum occidere videt. Quod probat auctoritate Domini & Psalmistæ. *Vnus*, scilicet Marcus. *Alius*, scilicet Ioannes.

aliquem teneri August. probat ita dicens.

¶ Non solum qui manibus occidunt, sed etiam quorum consilio, & fraude alij occidantur, homicidæ probantur. C. XXIII.

[1] PErnicioſe † [a] se decipiunt, qui existimant eos tãtum homicidas esse, qui manibus hominem occidũt: & non potius eos, per quorum consilium [b] fraudem & exhortationem homines extinguuntur. Nam Iudei Dominum nequaquam propriis manibus occiderunt, sicut scriptum est [Nobis non licet [c] interficere quẽquam.] Sed tamẽ illis [d] Domini mors imputatur: quia ipsi lingua eum interfecerunt dicẽtes [crucifige, crucifige eum.] Vnde vnus Euangelista dixit Dominum crucifixum esse hora tertia [e], alius sexta: quia Iudæi crucifixerunt eum hora tertia lingua; milites hora sexta [f] manibus. Qui ergo hominem tradidit; ille interfecit eum, Domino dicente. [Maius [g] peccatum habet, qui me tradidit; tibi.] Vnde Psal. [h] [Filij hominum [i], dentes [k] eorum arma, & sagittæ [l], & lingua eorum gladius [m] acutus [n].] Subiciant ergo se pœnitentiæ [o], quorum consilio sanguis funditur, si veniam promereri voluerint.

¶ *Caput hoc collectum est ex variis locis Beati Augustini, videlicet ex lib. 3. de consensu Euangelistarum, cap. 13. explanatione Psalm. 56. & 63. & tract. 114. & 115. in Ioannem.*

Item ex epistola Clementis prima ad Iacobum.

¶ Interfectores fratrum, detractores eorum, eosque odientes homicidæ habentur. C. XXIIII.

HOmicidiorum vero tria genera [p] esse dicebat beatus Petrus, & pœnam eorum parilem [q] fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum; ita & detractores eorum, eosque odientes, homicidas esse manifestabat: quia & qui [r] occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit [s] ei, pariter [t] homicidæ esse monstrantur.

Item Hieronymus in Esa. cap. 33.

¶ In maleficiis voluntas pro opere reputatur. C. XXV.

[z] OMnis iniquitas, & oppressio [v], & iniustitia, iudicium [x] sanguinis [y] est: licet gladio non occidat; voluntate [z] tamen interficit.

Item Cyprianus tract. 4. de mortalitate.

¶ De eodem. C. XXVI.

NVmquid [a] Cain [b] eum Deo munus offerret, iã peremerat fratrem? & tamen parricidium mente conceptum Deus prouidus ante damnauit [c] 3. Vt illic cogitatio mala, & pernicioſa conceptio Deo prouidente prospecta est; ita & in Dei seruis, apud quos confessio cogitatur, & martyriũ mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo iudice coronatur. Aliud est enim martyrio animum deesse: aliud animo [d] defuisse martyrium. Qualem [e] te inuenit Dominus, cum vocat [f], talem pariter & iudicat: quando ipse testetur [g], & dicat [Et scient omnes ecclesiæ; quia ego sum scrutator renis [h] & cordis [i].]

Item Augustinus tract. 42. ad c. 8. Ioannis.

¶ Homicida est, qui fratri suo mala persuadet. C. XXVII.

NOli putare te non esse homicidam, quando fratri tuo mala persuades [k]. Si fratri tuo mala persuades; occidis. Et vt scias, quia occidis, audi Psalmum [Filij hominum, dentes eorum, arma, & sagittæ; & lingua eorum machera † [l] acuta.]

Idem lib. 19. contra Faustum, c. 23.

p ¶ *Triagenera.*] dicuntur esse præcipua: ‖ nam large homicidium dicitur quilibet illicitus motus ad nocendum, s. ead. homicidium.

‖ Homicidium quid sit.

q ¶ *Parilem.*] id est similem quantum ad Deum. aliàs enim asperior pœnitentia imponitur [b] interfectori.

r ¶ *Et qui.*] Supra 86. distinct. pasce.

b Scilicet per eccl. siã. Arc.

s ¶ *Detrahit.*] ‖ detractores dicuntur homicidæ: quia quantum in eis est, priuant animam (quę melior pars hominis est) vita, dum negãt virtutes quibus anima viuit, esse in ea. ‖ Nã detrahere est bona quæ alicui sunt à Deo collata, negare vel inuertere, vt fi quis dicat sapientẽ sapientiam non habere, vel castum castitatem, vel ea quæ bono zelo fiunt, inuertẽdo asserat malo zelo vel spiritu fieri, sicut Iudæi Christum dicebãt in Beelzebub dæmonia eiicere. 21. dist. §. 1. & quidem hoc est peccatum in spiritum sanctum: quia quod est spiritus sancti, maligno spiritui attribuunt, vnde in Euangelio [c]: Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehẽnæ 45. dist. si Euangelica. 32. quæst. 5. qui viderit.

‖ Detrahere quid sit.

t ¶ *Pariter.*] non quia æqualiter peccent, sed quia dignus est pœna æterna vterque.

a Polibidem. Anſl. l. 11. c. 43. Iuo p. 10. cap. 157.

Gen. 3.

c Matt. 15. c.

3 Ex isto text. inf. rtur (quod est contra primam partem gl.) quod fine actu exteriori quis dicitur homicida. cõ. l. is qui cum telo & ibi gl. & Cyn. ad leg. Cor. de sica.

v ¶ *Mnis.*] ¶ *Oppressio.*] C. qđ metus cau. si per impressionem.

x ¶ *Iudicium.*] id est, ita punitur, & est digna puniri vt homicidium, quia vtrũque sufficit ad damnationem.

Apoc. 2.

y ¶ *Sanguinis.*] id est iudicatur esse effusio sanguinis, id est, homicidiũ, secundum Hug.

z ¶ *Voluntate.*] i. actu volũtario, secundũ Hug.

a ¶ *Vmquid.*] ‖ In hoc c. dicitur, quòd Deꝰ respicit voluntatẽ hominum antequam perducatur ad actum, tam bonã vt eam remuneret & corroboret, quam malam, vt eam cõdemnet. De mala probat per Cain: de bona per eum, qui vult pati martyrium, quia remuneratur, etsi martyrium non sequatur. Sequentia duo cap. planà sunt.

‖ Deus nullũ fine causa punit.

Psal. 56.

[gladius acutus] orig.

7 ¶ b ¶ *Cain.*] Supra 3. quæst. 7. in grauibus. hoc legitur in Genesi.

c ¶ *Damnauit.*] si damnauit, ergo cõmissum fuit. nã nulli Deus immeritã ingerit pœnã. 11. q. 3. illud. sed expone, damnauit, id est, damnabile ostendit, scilicet eius victimas respuendo. vel dãnabile præciuit.

d ¶ *Animo.*] vt in beato Martino. sufficit enim affectus. argument. infra eadem importuna.

e ¶ *Qualem.*] Supra distinct. 25. qualis.

ADDITIO. Et 13. q. 2. tempus. & 26. q. 5. nec mirum, secundum Hug.

f ¶ *Vocat.*] 13. quæst. 2. quàm præposterum.

g ¶ *Ipse testetur.*] in Apocalypsi.

h ¶ *Renis.*] id est, delectationem.

i ¶ *Cordis.*] id est, cogitationum. Vnde Augustinus super illum locum, scrutans corda, &c. Corda, id est, quod quisque cogitat. Renes, id est, quod quemcunque delectat.

k NOli.] ¶ *Persuades.*] Supra distinct. 45. sane. plus enim est persuadere quàm facere. argum. ff. de ser cor. l. 1. §. persuadere. qui enim persuadet corrumpit; non qui cogit, vt ibi.

l ¶ *Machera.*] id est, gladius: alia translatione dicitur, gladius acutus. supra ead. pernicioſe.

a ¶ *Homicidium.*] ¶ *Putabatur.*] male intelligẽtibus.nam prohibitũ erat.& omne vñ malũ orit.ext.de cõsit.nã cõcupiscẽtiã.
b ¶ *Aperuit.* jin Euãgelio vbi dicit:Qui dixerit fratri suo Fatue,reꝰ erit mortis,si qs dixerit fratri suo Racha,reꝰ erit cõsil.55.di.si Euãgelica.
c ¶ *Motum.*] post primum,qui in potestate nostra non est [a].

a De hoc dicit apostolus non quod velo bonum hoc ago.

S I propterea.] CASVS. Dicitur hic,ꝙ si habuisti animum furãdi:quamuis nihil furatus fueris, quia times ne videreris,furtũ tamen quo ad Deum commisisti.Sequens cap. planum est.
d ¶ *In corde.*] Supra 14. quæst,vlt.cap.vlt.
e ¶ *Teneris.*] quo ad Deum, non quo ad hominem, cum rem non contrectaueris. ff. de acqui. pos.possideri. §. si rẽ. quia solo animo furtum non cõmittitur, secũdũ legẽ, vt ibi dicitur.

¶ Occidit,qui ad nocendum mouetur.
C. XXVIII.

1 HOmicidium lege vetitum putabatur [a] non aliud esse, nisi corporis peremptio. Aperuit [b] ergo Dominus,omnem iniquum motum [c] ad nocendum fratri,in homicidij genere deputari.
¶ *Verba propria B. Augustini sunt hæc,* Quia enim non intelligebant homicidium, nisi peremptionem corporis humani, per quã vita priuaretur, aperuit Dominus, & c.
Item Augustinus lib. 50. hom. homil. 28.

¶ Furti tenentur,qui solo timore non furantur. C. XXIX.

S I Icut etiã.] CASVS. Gratian.infert ex supradictis, cum voluntas quo ad Deum remuneretur, & non opus:voluntas autem in cordis cõtritione cõsistit,opus vero in oris cõfessione:tamen manifestũ est quòd sola cordis contritione dimittuntur peccata.
f ¶ *Non minus.*] Supra 32.q.5.sicut enim.6.q.1. ca.quæro.§.verum hoc. in fi.15.q.6.c.1.8.q.1.sciẽdum,14.q.5.si quid.32.q. 5. qui viderit. contra. j. dist.2.,sicut tribus.cõtra. Sol. reuera magis reꝰ est si opus adhibeatur, sed hoc quo ad sufficiẽtiam æterni interitus accipe. Vel dic quòd non minus est reus,id est,nihilominus reus est, quamuis ad factũ non peruenerit,non quin plus peccet (vt dixi)si opꝰ sequatur: quod patet ex eo quia prohibitum est malam voluntatem in opus producere. sic ergo contra prohibitionem illam faciẽs plus peccat.qui ergo opus adiicit volũtati, iniquitatẽ adiicit iniqtati.
g ¶ *Voluntas.*] non opus tãtum: vel non facit vt opus sit remuneratorium, sed voluntas, sicut & alibi dicit, scilicet ꝙ sufficit eleemosyna cordis,non corporis.45.dis. duæ. quandoque tamen opus etiã minus bonum in bonum conuertitur diligentibus Deum. infra distinct. 2. nullus eorum.argum.extra de reg. iur. estote. Illud autem nota, quòd peccata, quæ sola voluntate contrahuntur,sola voluntate dimittuntur,secũdum Baz. argum. ff. de pact.ab emptione. sed contrarium credo si ad consensum voluntas peruenit.argum.supra 6.distinct.testamentum.

1 Concor.l.is. qui cum telo, & ibi glo. & doct. cum cõcor. C. ad l. Cor. de sicā.

4 Sent.4. dist. 17.

b Cõtritio vir tus siue gratia est virtus mẽtis, ſ. humilitas, qua homo humiliatur & conteritur,& prosternitur: & sic disponitur vt velit se pro peccato puniri,& tatis facere pro illo Archid.
i Supplicium patietur æternum qui temporale non subiit.

h ¶ *Contritione.*] infra ead.§.non ita.
h ¶ *Contritione.*] illa scilicet quæ est virtus [b], non illa quæ est passio,scilicet afflictio qua punitur quis interius pro peccato,nec illa quæ est actio,qua se punit aliquis. Hug.

P Orro illi.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc cap. Prosper intendit inuitare homines ad emendationem & confessionem peccatorum:qui si nolunt peccata emendare, sed volunt in sua malitia perseuerare, damnabuntur æterno supplicio : quia noluerunt subire humanum iudicium. Præterea melius est vt homo sponte confiteatur peccatum suum, quàm vt expectet inde conuinci, siue confiteatur illud publice in iudicio, vel extra:siue occulte,& intra se.
k ¶ *Porro.*] CASVS Inuitat Prosper quẽlibet hominem ad pœnitentiã. ‖ qui enim noluerit emendare delicta,æterno supplicio damnabitur:quia noluit subire tẽporale supplicium : melius est ergo quòd quis confiteatur peccatum occulte vel etiam in iudicio cũ potest inde eõuinci,& pœnitẽtiã agere,vt sic cõmutet pœnã æternã in tẽporalem.
k ¶ *Et vltorem.*] quasi sine cõfessione.& in hoc facit ad propositum: sed tamen hoc non est verum:quia confiteri tenetur sacerdoti.sed hoc vult dicere,quod deberet recognoscere peccata sua, & inde se damnare, & se redarguere & dicere, tali pœna sum dignus. & sic sunt sui iudices e.

2 SI cui etiam non contingat facultas concumbendi cum hac coniuge aliena,planum tamen aliquo modo sit id eum cupere,&, si potestas detur, facturũ esse; non minus [f] reus est, quàm si in ipso facto deprehenderetur 3: *Item,sicut auctoritas testatur.* ¶ Voluntas [g] remuneratur, non opus. Voluntas [g] autem in cordis contritione [h] est: opus vero in oris confessione.]

« ¶ Voluntas.] *Hæc vsque ad finem sunt ex homilia 26. operis imperfecti in Matthæum.*

Luce clarius constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti.

Item Prosper lib. 2. de vita contemplatiua,cap.7.

C. XXXI.

4 POrro [i] illi, quorum peccata humanam notitiam latent,nec ab ipsis confessa, nec ab aliis publicata; si ea confiteri, aut emendare noluerint; Deum,quem habent testem,ipsum habituri sunt & vltorem [k]. Et quid eis prodest humanum vitare iudicium;cum,si in malo suo permãserint, ituri sint in æternum, Deo retribuente,supplicium? Quòd, si ipsi sibi iudices fiant, & veluti suæ iniquitatis vltores,hic in se volũtariam pœnam seueriſſimę animaduersionis exerceant;temporalibus [l] pœnis mutabunt æterna supplicia; & lacrymis ex vera cordis compũctione fluentibus restinguent æterni ignis incendia.
Et infra ibidem.

c Vt j. cauteꝛ vltra me. Ad hoc facit qđ dicit Aug. peccatum tuũ te iudicem habeat, non pœnitentem. Arg.

C. XXXII.

5 FAcilius [m] Deum sibi placabunt illi, qui non humano conuicti iudicio , sed vltro [n] crimen agnoscunt : qui aut propriis illud cõfessionibus produnt; aut nescientibus [o] aliis(quales occulti sunt) ipsi in se voluntariæ excommunicationis sententiam [p] ferunt;& ab altari,cui ministrabant, non animo [q], sed officio separati, vitam suam tamquam [r] mortuam plangunt;certi, quòd reconciliato sibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non solum amissa [s] recipiant [t], sed etiam ciues supernæ ciuitatis effecti, ad gaudia sempiterna perueniant.
¶ *In plerisque vetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori : in nonnullis autem reliqua etiam vsque ad cap. Medicina.*
7 *Hoc idem probatur auctoritate illa prophetica* [*In quacũque hora peccator fuerit conuersus , & ingemuerit,& c.*] *Non enim dicitur , ore confessus fuerit, sed tantum* [*Conuersus fuerit , & ingemuerit , vita viuet, & non morietur.*]
Hinc etiam propheta ait.

5 Sent.Ibidem

d Vt j.ca.in glo. 1.pœnitẽtiam.

Esa. 30.

Ioel. 2.

Hæc dicuntur arguendo,non statuendo.

S Cindite.] ¶ *Nominauit.*] & bene: quia sicut scindere vestimenta inutile est, nisi scissio fiat per distinctionem & proportionem eius quod deberet vestiri:ita etiam satisfacere exterius , id est, cõfiteri exterius non prodest nisi præcedat scissio cordis, scilicet contritio, secundum cuius motum & modum sequitur oris confessio , & operis satisfactio : quæ scissura vestium appellatur.Pe.
b ¶ *Aparte.*] oris cõfessio est pars* exterioris satisfactionis,quę hic totum dicitur, & j. ead. quem pœnitet. ‖ Vel dic, superius infinitatum efficitur pars inferioris infinitati. cũ enim hæc vera sit,omnis homo est animal: vtroque termino infinitato recte conuertitur, ergo omne non animal est non homo. & sic nõ scindere corda est inferius ad non scindere vestimẽta. planius dixisset à toto ad partem.
c *Conuertimini.*] Sed nũquid stãdum est huic ordini , vt prima sit nostra conuersio, sequens Dei? videtur arg. 43. distin. fit rector. extra de vi.& hon.cle.c. vlti.in fin. Arg. contra. j. dist. 4.dicit Dominus. ff. de sol.nec enim. & præterea nemo meretur pri mam gratiam.quomodo ergo hoc præcipitur alicui, conuertimini ,‖&c? Sol. tale est a istud quale illud , surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Vel respicit hic ordinem iustificationis, quia contritio qua conterimur, causaliter precedit remissionem, & sic contritio quæ ex libero arbitrio procedit,meretur remissionẽ: quæ tamen gratiæ, quæ omnia præcedit, erit attribuẽda tãquam causæ. quidam tamen prius ponit remissionem. Vel cõuertimini, id est,ostẽdite vos humiles ad cõuersionem , & ego conuertar ad vos, id est,primam gratiam vobis infundam.arg.j. distinct.5. falsas. Vel dic cõuertimini per omissionẽ culpæ, ad quam quilibet tenetur:non per gratiam habẽdam,quam nemo meretur vel demeretur : sicut vides in radio solis:si enim aperio feneſtram, intrabit sol : si clausero, non intrabit. tamen non possum eũ cogere quòd intret. vnde dictum est de homine,quòd est spiritus vadens & non rediẽs,per se.si tamen habeat gratiam,potest mereri vitam æternã. vnde non valet hoc argu. iste non potest mereri quod minꝰ est. ergo nec quod maius.Item nec hoc,Iste est magis malus hodie quàm heri , ergo minus habilis ad susciplendam gratiam quàm heri.instantia est in Cepha,id est,Petro. H. b
d ¶ *Conuersio.*] Argumen. quòd non tantum valet verbum simplex quantum compositum. Argumen.contra. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. inquit.vbi dicitur ruperit,id est,corruperit.

e Vbi l. quitur de venia pœnæ.

d 5.cap.& 23. ca.

‖ Cõfiteꝛe primo Deo deinde sacerdoti.

Greg.in Pſ. 1. pœnitet. Eccle.17. Pſal. 6.

C. XXXIII.

SCindite corda vestra , & non vestimenta.
Ostendens in cõtritione cordis, quæ in eiusdem scissione intelligitur , non in confessione oris , quæ pars est exterioris satisfactionis, quam scissuram vestium nominauit a *,à parte* b *totum intelligens,peccata dimitti.*
Hinc etiam per eumdem Prophetam Dominus ait.

C. XXXIIII.

COnuertimini ad me in toto corde vestro; & conuertar ad vos.
¶ *Confecta est sententia ista ex verbis Ioelis,cap.2 & Zachariæ.cap.1.*
Conuersio d *autem dicitur , quasi cordis vndique versio. Si autem cor nostrum vndique à malo ad Deum vertitur;mox suæ conuersionis e fructum meretur;vt Deus ab ira sua ad misericordiam conuersus,peccati præstet indulgentiam,cuius+ primo præparabat vindictam. Vnde datur intelligi,quòd etiam ore tacente,veniam consequi possumus. Hinc etiam leprosi f illi , quibus Dominus præcepit, vt ostenderent se sacerdotibus g , in itinere,antequam ad sacerdotes venirẽt, mundati sunt.Ex quo facto nimirum datur intelligi,quòd antequam sacerdotibus ora nostra ostendamus, id est, peccata nostra confiteamur ; à lepra peccati mundamur. Hinc etiam Lazarus* h *viuus de monumento prodiit: non prius de monumento est eductus, & postea à Domino suscitatus: sed lapidei remoto,quo monumentum claudebatur,in sepulchro* k *reuixit; & foras viuus prodiit.* ¶ *Hinc etiam, vt Dominus ostenderet, quòd non sacerdotali iudicio , sed largitate diuinæ gratiæ peccator emundatur ; leprosum tangendo mundauit* l *, & postea sacerdoti sacrificium* m *ex lege offerre præcepit* n *. Leprosus enim tangitur,cum respectu diuinæ pietatis mens peccatoris illustrata compungitur. Vnde post trinam negationem Petrus , Domino eum respiciente , profudit amaras lacrymas,quibus culpam negationis suæ diluit. Leprosus semetipsum sacerdoti repræsentat , dum peccatum suum sacerdoti pœnitens cõfitetur. Sacrificium ex lege offert, dum satisfactionem ecclesiæ iudicio sibi impositã factis exequitur. Sed antequam ad sacerdotem perueniat , emundatur: dum per contritionem cordis ante cõfessionem oris*

e ¶ *Suæ conuersionis.*] Argument.contra.11. quæst.3. qui iubente c. sed hic de fructu remissionis diuinæ,ibi humanæ.
f ¶ *Leprosi.*] Scilicet decem , de quibus legitur in Euangelio Lucæ, d qui designant peccatores.

ADDITIO. Scilicet lepra peccati infectos,secundum Hug.

peccati venia indulgetur. Hinc etiam medici negantur suscitare aliquem,vt resuscitatus confiteatur : dum per prophetam dicitur, [*Numquid medici* o *resuscitabunt, & confitebuntur tibi?*] *Item* [*A mortuo* p *, vt auctoritas* q *ait,perit* r *confessio,velut* s *ab eo, qui non est.*] *Vnde pœnitens ille, qui timore æternæ territus exclamauerat:* [*Domine,ne in furore tuo arguas me*t*, neque in ira tua corripias me:*] *postea supplicans aiebat(*‖*saluum me fac propter misericordiam tuam : quoniam non est in morte,qui memor* u *sit tui: in inferno autem nullus tibi confitebitur.) Si ergo* v *nullus confitebitur, nisi resuscitatus ; nemo autem viuit æternæ gehennæ filius , & perpetua damnatione* x *dignus; patet* y *, quòd antequam quisque confiteatur peccatum, à reatu suæ præuaricationis, quo æterna sibi debebantur supplicia , per gratiam internæ compunctionis absoluitur.* ¶ *Item.Si antequam* z *quisque cõfiteatur, à Domino resuscitatur; vel resuscitatus vixit,dum confitetur;vel post resurrectionem iterũ mortuus est, & confitetur. Sed,sicut antequam resuscitaretur mortuus,confiteri non poterat ; sic post resurrectionem mortuus confiteri non valet. Restat ergo vt resuscitatus viuat, dum peccatum confitetur* α *.Habet itaque suscitatorẽ suum sibi præsentem,se que inhabitantem.*

Vnde Augustinus,ait in Pſal.70.

« ¶ Confitetur.] *Hic in vulgatis interiiciebantur hæc*, ergo sola contritio , in qua fit resuscitatio,tollit peccatum: *quæ absunt à plerisque , & emendationibus Gratiani codicibus.*

C. XXXV.

REsuscitat β corpore viuit absente suscitatore.Nõ autem sic resuscitatus in anima [a].
¶ *In glossa ordinaria in Psalm. 70. vers.* Deus docuisti, *in vers.*mirabilia. *ex Augustino hæc afferuntur.* Quid mirabilius, quàm mortuos suscitare? Suscitatus corpore viuit etiam absente suscitatore; non sic suscitata anima sine Deo: *quæ sententia fusius exponitur apud ipsum B. Augustinum concione secunda in eumdem Psalmum.*

Cũ enim Deus sit vita animæ, anima vero vita corporis;sicut corpus viuere non potest absente anima;ita non nisi Deo præsente anima viuere valet. Habet itaque anima sibi Deum præsentem per gratiam , qua viuens peccatum suum confitetur , eamque vita, quæ Deus est,inhabitat:quam inhabitando viuere facit. Si autem b *illam inhabitat; ergo tẽplum ſpiritus ſancti*

g ¶ *Sacerdotibꝰ.*] ‖primo ergo est Deo confitẽdum, postea sacerdoti. j.ead.§.ex his omnibus.
h ¶ *Hinc etiam Lazarus.*] id est,peccator cõsuetudine peccandi depressus. Argument.infra distinct.2.,sicut tribus.
i ¶ *Lapide.*] onere peccati.
k ¶ *In sepulchro.*] id est,in cordis cõtritione.
l ¶ *Mandauit.*] in Euangelio Matthæi.
m ¶ *Sacrificium.*] id est, satisfactionem.
n ¶ *Præcepit.*] Sup.93. distin.Dominus.& ita ex præcepto tenetur quis confiteri.
o ¶ *Medici.*] id est, sacerdotes, ‖qui medicinã animæ præstãt: sed Deus dicitur medicus:vt infra dist.3.adhuc instan.23.q. 4. Nabuchodonosor. & 11.quæst.3. quomodo.
p ¶ *A mortuo.*] id est, permanente in peccatis.
q ¶ *Auctoritate.*] in lib.Iesu filij Syrach,scilicet Ecclesiastico.
r ¶ *Perit.*] id est, non est,quia non pœnitet talem:vt j. distin. 3. Iudas. & ita perit hoc quod nõ est.Argu.ff. de constitut. pecu. id quod. vel si est, non est vtilis quo ad vitã.arg. quòd rescriptum ab excommunicato impetratum fit nullum ipso iure.arg. contra. infra de confec.dist.2.& dixit.
s ¶ *Velut.*] q enim peccat,nullus est. ‖ quia peccatum ducit ad nõ esse, cum nihil sit e, iuxta illud : Et fine ipso factum est nihil. & est velut similitudinariũ,sed ad litteram potest hoc intelligi: quia post mortẽ nemo valet confiteri,vt de illo diuite legitur in Euangelio.
t ¶ *Qui memor.*] quãtũ ad gratiæ susceptionem dũ est in peccato.
v ¶ *Si ergo.*] quasi dicat, nullus ad sui salutẽ.
x ¶ *Damnatione.*] extra de bapt. & eius effect.maiores.
y ¶ *Patet.*] ecce conclusio magistri.
z ¶ *Si antequã.*]habito ꝙ añ cõfessionẽ peccator resuscitaꝛ,,pbat ꝙ qñ cõfiteꝛ,nõ est in peccato: si enim post resurrectionem suã antequam cõfiteaꝛ incipiat mori. i.peccato obligari:sequeretur ꝙ mortuus.i. in peccato existẽs cõfiteretur: quod tamen non potest esse añ resurrectionem, nec post.à mortuo enim,&c. perit confessio.concludit ergo quòd viuens,id est,à reatu peccati absolutus consitetur, & ita in confessione non dimittitur peccatum.
a ¶ *Anima.*] no.aĩam alio mõ suscitari quã corpꝰ.
b ¶ *Si autem.*] verba Magistri.

‖ Sacerdotes dicuntur medici.

‖ Peccatũ ducit ad nõ esse.
e Infra 6.dist. 2.§.fin.

a ¶ *Apostolus.*] in epistola secunda ad Corinthios 6.c.
b ¶ *Conuentio.*] id est, communicatio.
c ¶ *Belial.*] apostata interpretatur.
d ¶ *Lucis.*] id est, illuminationis. & est argument. quòd contraria sese non patiuntur. argument. 16. quæst. 7. in nona. ĵ. ead. §. cum ergo.
e ¶ *Dominus ait.*] in Euangelio Ioannis.
f ¶ *Abrahæ.*] ℨ. 22. q. 2. quæritur. §. itē opponit.
g ¶ *Duobus.*] exigentibus contraria.
g ¶ *Duobus.*] diuersis, puta in eo ꝙ sunt diuersi. aliàs secus. ff. de oper. lib. duorum.

Ioan. 3. h Q *Vi natus.*] ¶ *Ex Deo.*] Cooperāte per gratiam vel per baptismum.
i ¶ *Peccat.*] cōiūctim intellige dū moratur in sanctitate percepta, & regeneratiōe Dei. Quod sic debeat intelligi, habetur ĵ. dis. 2. §. itē secūdum, & c. si enim inquit.
k ¶ *Diaboli.*] ‖ & ita ex virtute vel peccato nomen amittimus, sicut & lex dicit ꝙ adoptat[a] à senatore in filium, filius senatoris dicitur. ff. de senato. senatoris filius. & nupta clarissimo quādiu non nubit alij inferioris ordinis, clarissima dr: vt ff. de senato. femina.

‖ Nomē amittitur ex virtute vel peccato.

Ioan. 8. Matth. 6.

l ¶ *Solo.*] magnum autem peccatū est nō agere pœnitentiam, & suo sibi complacere delicto. ĵ. dist. ead. super tribus.

Coloss. 1. m O *Mnis vinit.*] per gratiam.
n ¶ *Alienus.*] à charitate præcisus, scilicet ad mortem. ĵ. ead. in actione. extra de regular. & transeun. ad religion, licet. in fine.

ALII ECONTRARIO. Hæc est 2. pars dist. in quā probat magister, ꝙ si potest cōfiteri quis & non vult, nō saluatur. quod est verum. Et subdiuiditur hęc pars, in 6. partes. Secūda ibi, *Et venit.* Tertia ibi, *Nemo potest.* Quarta ibi, *Potest fieri.* Quinta ibi, *Quantuslibet.* Sexta ibi, *Nonnulli.* Io. de Fan.

CASVS. Allegat nunc Gratian. pro alia parte, scilicet quòd adulto & discreto peccatū non dimittatur sine oris cōfessione, & operis satisfactione, & ad hoc inducit multas auctoritates vsq; ad §. illum, *His auctoritatibus.* quæ quandoque modicum, qñque nihil faciūt ad propositū, sicut tu ipse videbis, sicut etiā superius fecit. Sequētia autem c. plana sunt, s. dic tu. & non potest.

o ¶ *Alij ecōtrario testātur.*] ab hoc loco vsq; ad §. his auctoritatibus. pro alia parte allegat, ꝙ scilicet adulto peccatum non dimittitur sine oris confessione. quod tamen falsum est: *. ‖ bene tamen dicimus ꝙ licet cordis cōtritione dimittatur peccatum, confessio tamen mundat, & satisfactio mundat, & sic magis ac magis mundatur homo, sicut magis ac magis innouatur homo. ĵ. de confecr. distinct. 4. non ex quo. Auctoritates hic inductæ parum vrgent si diligenter exponantur.

*Immo verissimum sine cōfessione sal ē iis voto nō dimitti peccatū.

‖ Confessio & satisfactio mūdant.

‖ Cōfessio est duplex.

a De confessione dicit Io. Chrys. Confessio est salus

p ¶ *Si ne cōfessione.*] i. ea cōtēpta, vt primā opinionē defendas, iuxta verbū illud dominicū: Vade, & ampli[a] noli peccare. ĵ. di. 3. §. i Apostolus.
q ¶ *Per prophetam ait.*] dic, ‖ duplex est contritio & confessio. scilicet interior & exterior. de interiori, scilicet, quæ fit Deo, dicitur quòd sine confessione [a] non dimittuntur peccata. Vel dic, id est, propositum habes dicendi ore.

facta est: ergo illuminata est: ergo à tenebris peccatorū expiata est: ergo templum diaboli esse desiit; quæ ad lucem venit, cuius respectus tenebras fugat. Nulla enim (vt ait Apostolus 2) conuentio[b] Christi ad Belialc; nulla participatio lucis d ad tenebras: nulla communicatio iustitiæ & iniquitatis; nullus cōsensus tēplo Dei cū idolis. Item, vt Christus ait [*Omnis, qui odit malū, in luce agit.*] *Qui autē in luce agit, sicut Augustinus ait, in Christo operatur, qui autem in Christo operatur, eius filius probatur. Cuius enim opera quisque facit, eius filius esse perhibetur. Vnde quibusdā Domin[s] ait*[e] [*Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ*[f] *facite.*] ¶ *Item.* [*Vos ex patre diabolo estis; quia opera patris vestri facere vultis.*] *Nemo autē filij Dei, & diaboli simul esse potest. (Nemo enim, vt ipse ait, duobus* g *Dominis seruire potest.) Itē, vt Ioannes ait in epist sua. 1. c. 3.*

C. XXXVI.

Q Vi natus est ex Deo h, non peccat i.

Ergo nec est filius diaboli k. *Solo* l *enim peccato, diaboli filij sumus. Ergo de eius regno trāslati sumus in regnū charitatis filij Dei; & sumus erepti de potestate tenebrarū, & facti filij lucis. Cum ergo ante cōfessionem, vt probatū est, sumus resuscitati per gratiam, & filij lucis facti; euidentissime apparet, quòd sola cordis contritione, sine confessione oris peccatum remittitur.*

Item Ioannes ibidem.

C. XXXVII.

O Mnis, qui nō diligit; in morte manet.

Si ergo viuit m, *& diligit: si diligit, dilectio in corde est: dilectio autem in malo non est. Est enim proprius fons bonorum, in quo non communicat alienus* n. *Ergo bonus est iste factus per gratiam ante cōfessionem peccati: non itaque malus est: bonus enim & malus aliquis simul esse non potest. Quòd si malus nō est, membrum diaboli non esse probatur: nec ergo dignus est gehenna, quæ diabolo, & membris eius solummodo debetur: sicut æterna beatitudo solummodo membris Christi paratur. Non ergo in confessione peccatum remittitur; quod iam remissum esse probatur. Fit itaque confessio ad ostensionem pœnitentiæ, non ad impetrationem venie: & sicut circumcisio data est Abrahæ in signū iustitiæ, non in causam iustificationis; sic confessio sacerdoti offertur in signum veniæ acceptæ, non in causam remissionis accipiendæ.*

2 ¶ *Alij è contrario testantur* o, *dicentes sine confessione* p *oris, & satisfactione operis neminē à peccato posse mundari; si tempus satisfaciendi habuerit. Vnde Dominus per prophetam ait* q. (*Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris* r.) *Item Ambrosius in libro de paradiso, cap. 14.*

C. XXXVIII.

N On potest quisquam iustificari à peccato, nisi ante fuerit peccatum confessus [s], *Idem in sermone 1. Quadragesimæ.*

C. XXXIX.

E Cce nunc tempus acceptabile adest; in quo confessio à morte animam liberat: confessio aperit paradisum: confessio spem saluandi tribuit. Vnde scriptura dicit. [Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris.] His verbis ostenditur, quia non meretur iustificari, qui in vita sua peccata non vult confiteri. Illa ergo confessio nos liberat, quæ fit cum pœnitentia. ¶ Pœnitentia vera t est dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis, quæ quisque commisit. Pœnitentia est & mala præterita plangere v, & plāgenda iterum non committere.

Item Ioannes os aureum in homil. de pœnitentia, quæ incipit (3 *Prouida mente.*)

C. XL.

4 P Erfecta x pœnitentia cogit y peccatorē omnia libenter sufferre. *& infra.* ¶ In corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota z humilitas a: hæc est fructifera b pœnitentia.

Idem c.

b ¶ *Fructifera.*] no. ‖ quòd in peccato mortali tria attenduntur, impudentia, delectatio, & perpetratio. contra hæc tria triplice remedio opus est: contra impudentiam confessio, in qua est verecundia. infra eadem quem pœnitet. delectationi opponitur amaritudo contritionis: perpetrationi opponitur operis satisfactio. infra distinct. 2. cap. 2. Sed numquid de venialibus tenetur quis confiteri? videtur quòd non, quia res pene contra naturam est, &c. vt 25. distinct. §. criminis. ‖ Dico quòd de venialibus maioribus tenetur quis confiteri, de quibus dicit auctoritas. Vitasti grandia, caue ne obruaris arena. infra eadem tres sunt. sed est generalis confessio & specialis: speciali indigent mortalia. vnde Psalm. Lauabo per singulas noctes lectum meum, id est, scientiam meam emundabo discurrens per singulas noctes, id est, per singula mortalia, de singulis, scilicet confitendo & satisfaciendo figillatim non confuse. in generali vero sufficit confiteri venialia, vt fit in Missa, cum dicit sacerdos, confiteor Deo, &c. Illud nō credo c quòd existenti

‖ Cōfessio in deo beatificri de venialibus.

c Idem L. & Pet.

r ¶ *Iustificeris.*] id est, à peccato munderis, vel bonis operibus replearis: vel vt consecutiuum non est, vel vt iustus aliis videaris, exemplo tui proficientibus. Vel intelligitur de exteriori, vt iustificeris quo ad alios, non quo ad Deum apud quem iustificatus es. argument. infra eadem. capit. iudicet.

animarum, restaurtrix virtutum, diffugatrix vitiorum, expugnatrix dæmonū, quid plura? obsit vitæ infirmiores tas aperit paradisū.

t *Immo Gratianus hoc inducit, vt ostendat negq; apud Deum iustificatos esse eos confiteri* b *De ista habetur in pla. Confitemini Domino quoniam bonus. Gen. 17.*

s ¶ *Confessus.*] Deo, vt infra ead. sufficit. confessio oris fit sacerdoti, cordis fit Deo. ĵ. e. quamuis b. proximo. 11. quæst. 3. existimant.

ECce nunc.] CASVS. Ostendit Ambro. in hoc c. quòd confessio liberat hominē à peccato: quia sine ea nemo potest saluari, & ad hoc ꝓbandum inducit auctoritatē prophetæ, & hoc in prima parte. In secunda parte ponit duas distinctiones pœnitentiæ, per quas probat ꝙ actus exterior est necessari[a] ad pœnitentiā. Secūda pars incipit ibi, *Pœnitētia vera.* Sed certe prima diffinitio magis ꝓbat primam opinionem quàm secundam. Sequētia autem quattuor cap. plana sunt, scilicet per fecta, nō potest nullus neminem.

1 Sent. 4. dist. 17.

t ¶ *Vera est.*] ergo sufficies melius probat auctoritas hæc primā opinionem, quàm secūdam.

v ¶ *Plangere.*] non est hæc descriptio, quia hoc habuit Iudas ex timore seruili: sed est qualiscūque assignatio.

2 Manuscripto, cuius initium} *Ecce nunc tempus adest.* Sent. ibidem

x P *Perfecta.*] Hoc c. habes ĵ. distin. 3. circa principium.

Esa. 43.

y ¶ *Cogit.*] ‖ hoc intellige quaatum ad sensualitatem, quæ semper rationi repugnat. vnde Apostolus: caro cōcupiscit aduersus spiritum, & econuerso, Galat. 5.

‖ Sensualitas rationi repugnat.

z ¶ *Tota.*] id est, omnis eius gradus.

a ¶ *Humilitas.*] ne superbia efferatur, vt pharisæus. Videtur approbare eorum sentētiam, qui dicunt ꝙ remissio[i] præponēda est iustificationi. sed hęc dicta sunt de gratia iustificāte. vel gratiā, id est, gratiæ augmētum, vt nō intelligas de gratia iustificāte. vel nō pōt innotescere gr̄æ acceptio, nam res tunc fieri dr̄ qñ innotescit. Vel hoc dicto, purgatus, ponitur in vim nominis, non participij: omnia enim hæc simul sunt tempore.

3 ĵ. de pœni. dist. 3. c. 1.

4 ĵ. dist. 1. perfecta. Scot. 4. dist. 17.

5 ĵ. de confe. dist. 4. non potest. ‖ Mortali in peccato tria attenduntur.

existēti in mortali peccato dimittitūtur venialia. ĵ. di. 3. de quotidianis.

a N *On potest quis.*] infra de confecr. distinct. 4. non potest.
b ¶ *Sorde.*] ĵ. de pœ. dif. 3. §. his auctoritatib[s]. & c. sunt plures.
c ¶ *Confessionem.*] interiorem, id est, cordis dolorem, & amaritudinem quo ad adultos.
d ¶ *Baptismi.*] quo ad infantes. vel per baptismum primo, secūdo per pœnitentiam, quæ est secunda tabula, infra ead. quamobrem.

e N *Vlus.*] ¶ *Veniā.*] quantum ad ecclesiam.
f ¶ *Panam.*] non videtur hoc esse verū, nec de interiori pœnitentia, nec de exteriori. nam si de interiori quę peccata deleuit, ergo & charitas affuit: ‖ quia aliter nō delentur peccata nisi per charitatem, tāta ergo est hæc pœna ex quo charitas adest, quāta esset maior quæ excogitari posset, & hic dicit qualemcumque: sed nec de exteriori: quia quādoq; sine omni pœna exteriori dimittitur peccatū, iuxta illud. Vade, & ampl.[o] noli peccare. ĵ. distin. 3. si Apostolus, sed tñ exaudi hoc de interiori [a]. quod ergo dicit, etsi longe minorem, dic quo ad acerbitatem, scilicet pœnæ. nam pœna interior, & si tanta sit, non tamen ita acerbe affligit, & ita nō est contra ĵ. distin. 3. producitor. quia illud de exteriori, vel illud de peccato originali, vt ibi dicam. Item contra ℨ. 47. di. omnes. vbi est verbū Apostoli: Sicut exhibuistis membra vestra, &c. hic autem dicitur, quòd non fic; sed sufficit qualitercumque. Sol. nō attēditur ibi paritas secūdum radices motuū, sed secundum modū pœnitendi: quasi dicat, si manibus peccauimus, extēdamus eas ad bona opera; si lingua, loquamur bonū: & ita de aliis mēbris, vt in quibus plus Deum offendimus, plus in illis pœniteamus. vnde legitur quòd ranæ interemerunt reliquias Pharaonis, hoc est vaniloquia. non autem posset attendi secundum radices motuum.

Matth. 16.

Augu. apud magistrum.

g ¶ *Largitas.*] quia in infinitum magis extenditur bonitas quàm iniquitas: ‖ cum enim charitas crescit, non habet obicem, sed in infinitum crescere potest. Nam ratio naturalis est illi consona, quæ est contraria iniquitati. vnde iustorum semita quasi lux splendens crescit in perfectum diem. infra distinct. 2. non reuertebantur. sed iniquitas habet obicem, scilicet superiorem partem rationis, quæ semper remurmurat male agēti, & etiā offensio creatoris. ℨ. dis. 6. §. sed pensandum.

Charitas habet in se pœnā. Peccati non habet in se pœnā. Sed habet ex consequenti.

h ¶ *Non relinquatur etiam iustitia.*] ‖ ita est misericors Deus, quòd etiam iustus: quia nullum peccatum præterit impunitum. quasi dicat licet sit ita misericors, non tamen ita est de eius misericordia confidendum, vt euanescamus per spem: immo misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. territi ergo iustitia confidamus de misericordia. cōfidamus de misericordia timeamus de iustitia. misericors est quia quemlibet punit citra demeritum, & remunerat vltra meritum: iustus quia nullum peccatum præterit impunitum. 22. quæst. vlt. quoties.

i N *Eminem.*] ¶ *Magno.*] si de venialibus hoc intelligas, ponitur pœnitentia pro pœnitudine. argument. infra de confecr. distinct. 2. iteratur. argument. infra ead. tres.

k ¶ *Transire.*] vt magis iustificemini. infra de confecr. distinct. 4. omnes qui iam. supra 23. quæst. 4. quid faciet. & quæst. 7. quemadmodum.

A *Gite pœnitentiam.*] CASVS. Quidam erant qui contemnebant confiteri vel satisfacere de peccatis secundum præceptum ecclesiæ, dicentes, sibi sufficere si occulte pœnitentiam agant: quibus præcipit Augustinus. vt pœnitentiam in conspectu ecclesiæ agant, cui non sine causa datæ sunt claues ligandi & soluendi: & quòd hoc facere debeant, probat auctoritate Iob.

l ¶ *Agite.*] alloquitur contemnentes & negligentes confiteri & satisfacere secundum præceptum ecclesiæ. vt intelligatur de exteriori pœnitentia, inferēda est hæc auctoritas, & quædam sequentes. Vel hæc auctoritas intelligitur de interiori pœnitentia & satisfactione, sicut magister dicit infra ead. his auctoritatibus.

m ¶ *In corde.*] supple, & ideo non indigent sacerdotali indicio, & sic bene sequitur, ergo sine cā. simile extra de sent. excom. à nobis 2.

n ¶ *Claues.*] si eā sine arbitrio sacerdotis pœnitentia ageretur, frustra sacerdotibus claues essent commissæ.

o ¶ *Euangelium.*] ‖ est ergo præceptum Euāgelij, pœnitētiam agite. & Salomon, qui abscondit scelera vel peccata sua, non videbit lumen in æternum. & Iacobus, confitemini alterutrum, &c. p ¶ *Vobis.*] i. inutiliter. sic ff. si cert. pet. certi. §. quoniam igitur. in fi. §.

‖ Cōfessio est præcepti.

Exod. 18.

q ¶ *Peccata.*] apostolus, id est, defectus orationis præ indignatione, vel alio simili.

ADDITIO. Quasi sic vel sic contingat mihi, si. erubui confiteri, vt hoc & hoc faciat mihi Deus, secundum H. & Laur.

† *peccata vestra.* gin. Iotig.

r ¶ *Præter vxores.*] ‖ tres enim tantum sunt status saluādorum, coniugatorū, continentium, & virginum: vt extra de sum. trin. firmiter. supra 12. quæst. 2. in præsenti. 13. distinct. nerui b.

‖ Status saluādorum est triplex.

Gen. 3.

Gen. 4.

b Et sunt hæc visio Ezechielis prophetæ, qui vidit tres viros saluandos, scilicet Abraham, per quem figuratur continentes: Danielē. per quem virgines: Iob, per quem coniugati. Pe.

E T venit.] Hæc est 2. pars secūdæ partis, in qua probatur, ꝙ qui statim cōfitetur, non videtur cecidisse: q̄ semper est in cōspectu Dei. & hoc probat per 6. ca. Ioan. de Fant.

CASVS. Probat Hieron. in hoc c. ꝙ in conspectu ecclesiæ debet quis facere pœnitētiam, & hoc facit exemplo presbyterorum Israel, qui cum socero Moysi in conspectu ecclesiæ comederunt. mali vero à conspectu ecclesiæ & Dei fugiunt: quod probatur exemplo Adam, & exemplo Cain. boni autem omnia in conspectu Dei & ecclesiæ faciunt. *Inquit*, scilicet Moyses: & tangit id quod legitur in Exodo, scilicet cum Ietro socer Moysi venisset ad eum in desertum, venit Aaron, & omnes seniores vt comederent panem cum eo coram Domino.

s ¶ *Et venit.*] Illud tāgitur quod legitur in Exodo, s. cum Ietro socer Moysi venisset ad eum in desertum, venerunt Aaron & seniores omnes Israel vt comederent panem cum eo. Ietro pater fuit Aethiopissæ vxoris Moysi. 2. quæst. 7. plerumque. §. item obiicitur.

t ¶ *In conspectu.*] quia statim pœnitent cum forte malum faciunt.

v ¶ *Fugiunt.*] quia pœnitere contemnunt, vt dicitur infra.

x ¶ *Abscondi.*] sed frustra: quia si ascendero in cœlum, tu illic es. vnde super illo versu posuit Anselmus hos versus:

Quo fugis Encelade quæcumque acceſseris oras,
Sub Ioue semper eris: bene fac si viuere quæris. ĵ. dist. 2. §. vlt.

‖ Adam ante peccatum erat nudus.

y ¶ *Nudus.*] ‖ non solum amictu corporis, sed etiam mentis: quia etiam prius nudus erat veste. ĵ. distinct. 2. vt cognouerunt. sed erat hic nudus virtutibus. ĵ. distinct. 2 cap. non est. §. Romanos. nec tamen erubescebat Adam: sicut & pueri quamdiu non peccant, non erubescunt ire nudi, sed postquam pruritum senserint in membris illis, naturaliter statim erubescunt ire nudi.

z ¶ *Ego amplius.*] modus loquendi est iste Hierony. vt 8. quæst. 1. licet. & est arg. pro veritate sæpius examinanda: vt 35. quæst. 9. graue.

‖ Reuertens in breui nõ diuertit.

a ¶ *Plenioreꝫ.*] sensus est, peccat coram Deo qui tamquam Dei præsentiam erubescens continuo pœnitet. ‖non enim diuertit qui in breui reuertitur: & à conspectu Dei discedit qui pœnitere contemnit. argumen. supra ead. distinct. diuortium.

b ¶ *In conspectu.*] supra 17. quæst. 1. qui bona.

c ¶ *Soli.*] Regum enim delicta solum Deum habent vltorẽ. nam alium non timent. infra dist. 3. totam hic tamen alia videtur expositio.

d ¶ *Plus habet.*] quàm ille qui à conspectu Dei

Psa. 50. fugit, & malum agit non coram Deo.

e ¶ *Nescit.*] id est, cõtemnit. argu. 25. quæst. 1. hac consona redibit tamen si prædestinatus est. 3. dist. 2. c. super tribus. §. hæc itaque. & cap. quicumque. ver. firmum.

Osee 11. secundum 90. S *Ed & continuo.*] CASV. Probat Augu. hoc exemplo Iudaici populi, quòd si peccator vult pœnitere, & peccatũ corrigere, Deus q pro peccato fuerat iratꝰ, reuocat iram, & indulgentiam præstat. & ad hoc inducit auctoritatẽ Osee prophetæ cõtra Hierusalẽ. Sed certe in hoc cap. non bene colligitur, verum de interiori satisfactione loquatur.

f ¶ *Seboim.*] ‖ sex fuerunt ciuitates quas destruxit Dñs iuxta Iordanẽ, Sodoma, Gomorra, Adama, Seboin, Segor, Aleale, q̃ est Bale, vñ effectus est locus Asphalti, qui dicitur mare mortuum, & aqua illa nec est natabilis, nec potabilis. ibi ferrum natat, pluma mergitur. ibi fuxt poma pulcherrima exteri⁹, interius autẽ plena fauilla & cinere: his verbis describitur luxuria. 35. dist. luxuriosa.

‖ Ciuitates sex destruxit Dominus iuxta Iordanem.

g ¶ *Ex vicinia.*] ff. de contrahe. emp. quod sæpe. §. vlt. argumen. ex vicinitate cõrahi vitium, 44 distinct. cap. cum autem. Argument. contra. ‖ quia lupanaria non infamant castitatem. 32. q. 5. tolerabilius. & est arg. ad quæstionem de duobus fratribus domũ cõmunem habẽtibus. vnus habet partem inferiorem, alius superiorem; an vno peccante tota domus dirimenda sit. hoc autem capitulum non multum facit ad propositum: quia nec de interiori nec de exteriori pœnitentia tractat.

§ *Sent. ibidem Gen. 3.* ‖ Lupanaria castitatem nõ infamant. *Venabilis‖ orig.*

al. furore

Punitur in futuro qui hic non pœnitet pro peccato.

‖ Peccatũ veniale dicitur multifariam.

quia qui pleniorẽ [2] *scientiam Dei accipiũt, & plenius diuinis imbuti sunt disciplinis; isti etiã si malum* 10 *faciunt, coram Deo faciunt, & in conspectu* [b] *eius faciunt: sicut ille, qui dixit (Tibi soli* [c] *peccaui, & malum coram te feci.) Quid ergo plus habet* [d]*, qui malum corã Deo facit? Illud profectò; quod cõtinuo pœnitet, & dicit, Peccaui. Qui autem discedit à conspectu Dei; ne-*20 *scit* [e] *conuerti, & peccatum pœnitendo purgare. Hoc ergo interest, malum corã Deo facere, & à Dei conspectu discessisse peccantem.*

Item Ambrosius, lib. 1. de pœnitentia, cap. 4.

C. XLVI.

SEd continuo, qui dixerat [Sicut Adama faciam te, & sicut Seboim [f],] quæ duæ vrbes ex vicinia [g] Sodomorum parilis excidij traxere consortium; [conuersum est, inquit, cor meum: in eo ipso cõturbata est pœnitentia mea: non faciam secundum iracundiam furoris mei.] Nonne apparet, quòd ideo nobis peccãtibus indignetur Dominus Iesus, vt indignationis suæ nos terrore † conuertat? Indignatio ergo eius non vltionis executio; sed magis absolutionis opetatio est.

Caput hoc antea citabatur ex B. Augustino; restitutum est B. Ambrosio, & ex ipso locus scripturæ emendatus. Sequitur enim lectionem 70.

Idem Ambrosius in libro de paradiso, cap. 14.

C. XLVII.

1 SErpẽs [h] decepit me, & mãducaui.) ¶ Venialis † [i] culpa, quam sequitur professio delictorum. Ideo nõ desperata [k] mulier; quæ non reticuit Deo, sed

Matth. 9. Ioan. 1.

quod causam veniæ habet annexam, vt quod fit per ignorantiam vel impotentiam, quod est peccare in patrem & filium. Vnde Apostolus: Veniam merui: quia ignorans feci. supra 8. distinct. consuetudo. sed ei qui peccat in spiritum sanctum, quod fit per malitiam, non remittitur. 25. distinct. qualis. 8. distinct. consuetudo. infra ead. potest.

k ¶ *Non desperata.*] non enim deperare debemus, ‖ immo debemus moli inter duas molas, scilicet spei & timoris. vnde dictum est: neutri pignorare superiorẽ molam nec inferiorem. Ille superiorẽ pignorat, qui non timet; ille inferiorẽ, qui ita timet, quòd in desperationem cadit, sicut Cain. 90. dist. neque.

‖ Moli debemus inter duas molas † *medicabile Gen. 4.*

l ¶ *Confessa.*] ‖ fuit ergo Eua cõfessa, & etiam Adam similiter. infra ea. dist. sicut primi. & confessa est cum dixit, mãducaui. Dicitur tamen in historiis P. mãducatoris in illo ca. tunc fecerunt. quòd Eua non pœnituit, immo peccatum retorsit in serpentem, & serpẽtis auctorem. sed ideo dicit P. mãducator eam non fuisse cõfessam: quia non pure cõfessa est. dixit enim. Serpens decepit me. confessa est tamen cum dixit, & mãducaui.

‖ Adam & Eua confessi sunt. † *præsumpsi* otig. † *aceſt, ab* orig.

Luc. 15.

Ecclꝰ. 7.

m ¶ *Medicinalis.*] scilicet confessio.

n ¶ *Secuta sententia est.*] cum ei dixit Deus: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos paries in dolore, &c.

† *al. dedis*

o ¶ *Indignus.*] propter vilitatem suam: sicut de ea quæ ministrat in caupona dicit lex, q̃ nõ potest accusari de adulterio propter sui vilitatẽ. C. de adul. qui adulteriũ. & est sensus huius litteræ, licet hic punitus fuerit, tñ eius pœna temporalis nõ fuit, sed æterna, quæ hic incipit. argu. infra distin. 3. c. sunt plures. §. auctoritates.

Osee. 6.

p ¶ *Punietur.*] tẽporaliter certa pœna, q̃ imponitur pro fratricidio.

q ¶ *Sine præscriptione.*] i. sine certa pœna sibi præscripta & præfixa.

r ¶ *Quòd Deo.*] argu. ‖ quòd sacrilegiũ committit qui Pap æ mentitur. ipse enim obtinet vicem Dei' viuentis in terris. infra distinct. 3. inter hæc hircum. augetur hoc sacrilegium ex persona in quam committitur. supra eadem, aut facta, circa princi.

‖ Papæ mentiens, sacrilegus est.

s ¶ *Pastor.*] sed qui cum hominibus flagellari vult recipiendus est, & non abiiciendus. nam pastor, &c.

t ¶ *Nimium iustus.*] & alibi, Qui multum emungit, elicit sanguinem: vt supra distinct. 4. denique.

Ibenter.] CASVS. Ambrosius in hoc ca. introducit verba Domini ignoscentis pœnitenti & recognoscenti peccatum suũ. magis enim vult misericordiam quam sacrificium veteris testamẽti, cum per sacrificium iustus commendetur, per misericordiam peccator à pœna redimatur. Quod autem dicit *commendatur*, id est, commendabilis apparet. *Misericordia*, id est, opera misericordiæ. *Lex*, id est, vindicta. *Per me*, scilicet Christum.

a Dic clarius, quod hic dicit littera, ideo est, quia ex sacrificio sine ex aliis operibus legis non iustificabatur, sed iustus existens ex eis commendabilis redditur. Pe.

v ¶ *Libenter.*] in persona Christi loquitur.

x ¶ *Commendatur.*] id est, commendabilis redditur [a]. non autem per sacrificium iustus fit aliquis.

y ¶ *Iustos.*] id est, qui se putant iustos, & confiteri nolunt.

z ¶ *Sed peccatores.*] id est, peccata sua recognoscentes.

a ¶ *In lege.*] 12. quæst. 2. gloria episcopi.

b ¶ *Per Moysem.*] tamquam per ministrum.

Multiplex.]

Vltiplex.] CASVS. Hsic ponit hunc casum. In hoc cap. dicitur, quòd Deus subuenit peccatoribus per baptismum, & per pœnitentiam, quam quis debet accipere ab ecclesia. hanc enim potestatem dedit Christus prælatis ecclesiæ, vt pœnitentibus congruam satisfactionem iniũgant. Si vero aliquis sine baptismo, vel sine pœnitentia decesserit, remissionem peccatorum, quam hic nõ habuit, in alia vita non cõsequetur. In fine vero vitæ petentibus pœnitentiam & reconciliationem, neutrũ denegetur. si tñ sunt hæretici, schismatici, vel excommunicati, recipiantur per scripturã & per iuramentum: si vero ex toto vocem amittant & intellectũ: neutrum denegetur si per astãtes cõstiterit illos sic petiisse.

1 Sent. 4. dist. 4. Luc. 15.

a ¶ *Multiplex.*] id est, multipliciter subueniẽs: alias natura simplex [a] est.

b ¶ *Per baptismi gratiam.*] pueris. ‖ nã quòd baptismus dicitur prima tabula, ad pueros referuntur, qui pœnitere non possunt. adultis enim, nisi pœniteant, baptismus tabula non est. infra ead. secunda.

est loca. c. ling.

Baptismus dicitur prima tabula.

Confitemur ad. ostium

Vtilitatem habet nullus sine iniuria.

Ad ruinam

Can. 16. q. 1. Lapis

c ¶ *Proprio.*] ‖ non q̃ ipsimet sibi ipsis iniungant pœnitentiam: quia si ita intelligatur, pro nihilo essent sacerdotibus datæ claues ecclesiæ: vt supra ead. distinct. cap. omnis. §. alij econtra. & cap. agite. sed quòd proprio motu cõfiteatur sacerdoti: vt suprà ead. ca. non potest. & cap. ecce nunc. & cap. porro. & cap. facilius.

ADDITIO. Aliàs nõ est cap. per se, sed sub ca. præcedẽ. porro. Archid.

d ¶ *Supplicationibus.*] si cõtemnatur oris confessio: alias secus. infra de consec. distinct. 4. baptismi vicem. vel nisi inuisibili administratione. infra ead. cap. vlt. in fine.

e ¶ *Admittevent.*] aliter, q̃ nihilo essent datæ claues ecclesiæ sacerdotibus: vt supra eadem dist. c. omnis. §. alij contra, & cap. agite.

Verum, vt dicitur in Authen. de sanctiss.

Nullus ex prædictis tenetur confiteri. Ad. Andream

f ¶ *Eorũ.*] scilicet impœnitentiam. ‖ pro omnibus enim viuis orat ecclesia, nesciẽs quis ad numerũ prædestinatorum pertineat: vt supra 24. q. 3. corripiantur. 13. q. 2. non existimemus.

g ¶ *Non poterit.*] Supra 25. dist. qualis. cõtra. Solut. hic de mortali, ibi de veniali. sed nisi signa pœnitentiæ, &c. extra de sentẽ. excom. à nobis. quod dic vt not. 26. quæst. 6. si aliquis.

h ¶ *Iis autem.*] Supra 26. quæst. 6. his qui.

i ¶ *Deneganda.*] ita q̃ nec appellatio valet. extra de ap. qua fronte.

k ¶ *Veniæ.*] scriptum est enim, spiritus sancti gratia tarda nescit habere molimina. argumen. 26. quæst. 6. agnouimus.

l ¶ *Per indicia.*] Argumen. ff. de leg. 3. nutu. ff. de noua. delegare.

m ¶ *Testimonia.*] 5. 26. q. 6. qui recedũt. ℣. de cõsec. dist. 4. ægrotãtes.

n ¶ *Fidelium.*] maxime, quia etiam infidelis testimonium pro catholico dare potest. supra 2. quæst. 7. fi hæreticus.

o ¶ *Regula.*] extra de hæretic. sicut. supra 1. quæst. 7. quoties. & cap. conuenientibus. & cap. saluberrimum.

Nemo potest bene.] Hæc est 3. pars huius secundæ partis distin. in qua probat, quòd solus Deus dimittit peccata. sed sacerdos

C. XLIX.

1 MVltiplex [2] misericordia Dei ita lapsibus subuenit humanis; vt non solum per baptismi [b] gratiã, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ: vt qui regenerationis donũ violassent; proprio [c] se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum perueniret: sic diuinæ bonitatis præsidiis ordinatis, vt indulgentia Dei, nisi supplicationibus [d] sacerdotũ, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Iesus Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus pœnitentiæ satisfactionem † darent, & eadem † salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam recõciliationis admitterent [e]. *& post pauca.* ¶ Si autem aliquis eorum [f], pro quibus Domino supplicam⁹, quocũque interceptus obstaculo à munere indulgentiæ præsentis excesserit †, & priusquam ad constituta remedia perueniat, tẽporalem vitam humana conditione finierit; quod manens in corpore non receperit, cõsequi exutus carne non poterit [g]. *& post pauca.* ¶ 2 His autem [h], qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgẽtis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant; nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio denegãda [i]: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ [k] moras conuersio. *& infra.*

Oseæ. 6.

¶ Ita † ergo taliũ necessitati auxiliandum est, vt nec actio illis pœnitẽtiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso vocis officio per indicia † [l] integri sensus quærere comprobentur. Quòd si ægritudine aliqua ita fuerint aggrauati, vt quod pauło ante poscebant, sub præsentia

Matth. 9. Ioan. 1.

sacerdotis significare non valeant; testimonia [m] eis fidelium [n] circumstantium prodesse debebunt, vt simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur. Seruata tamen regula [o] canonum paternorum circa eorũ personas, qui in Deum à fide discedendo peccauerunt.

¶ *Caput hoc. vt est Apud Gratianum, magis conuenit cum originali impresso inter opera B. Leonis, quàm in tomis conciliorum.*

Item Ambrosius libro primo de pœnitent. cap. 1.

C. L.

3 NEmo [p] potest bene agere pœnitentiam, nisi qui sperauerit indulgentiam [q]. Sed negant [r] his oportere reddi communionem, qui præuaricatione [s] lapsi sunt. *& infra.* ¶ Deus autem nullum crimen excepit [t], qui peccata [v] donauit omnia.

Item Ambrosius libro secundo de Cain & Abel, capitulo quarto.

C. LI.

3 VErbum [x] Dei dimittit peccata: sacerdos est iudex [y]. Sacerdos quidem suum officium [z] exhibet [a], & nullius potestatis [b] iura exercet. *& libro primo de pœnitentia, capitulo secundo.*

¶ Dominus par ius soluendi esse voluit, & ligandi, qui vtrumque pari [c] conditione permisit. Ergo qui soluendi ius non habet, nec ligandi [d] habet. *& infra.*

¶ Certum est, quòd ecclesiæ vtrumque licet; hæresi vtrumque non licet. Ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus. Recte igitur ecclesia vendicat, quæ veros sacerdotes habet: hæresis vendicare non potest, quæ sacerdotes Dei non habet.

Confectum est caput hoc ex B. Ambrosij verbis, collectoris tamen arbitratu dispositis.

Item in eodem 1. lib. de pœnit. c. 3.

p ¶ *Nemo.*] adhuc probat quòd oris confessio & operis satisfactio necessaria est: ‖ cum solis sacerdotibus sit tradita potestas ligandi & soluendi. 11. quæst. 3. ab sit. ostendit etiam, quòd omni petenti datur venia.

‖ Potestas ligandi & soluendi solis est sacerdotibus tradita.

q ¶ *Indulgentiam.*] quæ obtineri non potest nisi supplicationibus sacerdotum: vt supra cap. proximo.

r ¶ *Sed negant.*] quidam hæretici, vt Nouatiani. infra distinct. 3. ca. Naum. §. item quòd. & cap. adhuc inst. 24. q. 3. quidam. ver. Nouatiani.

s ¶ *Præuaricatione.*] id est, per præuaricationem apostasiæ, vel post primam pœnitentiam.

t ¶ *Excepit.*] cum dixit, In quacumque hora conuersus fuerit peccator, &c.

v ¶ *Peccata.*] argum. contra. infra eadem. cap. importuna. §. quod autẽ. sed ibi soluitur. & intellige hoc de finali impœnitentia.

Verbum Dei.] CASVS. Ostenditur in hoc capit. quòd oris confessio & operis satisfactio sit necessaria ad remissionẽ peccatorum: cum solis sacerdotibus ecclesiæ sit data potestas ligandi & soluendi tamquã ministris Dei. *Verbum*, id est, filius Dei. *Nullius potestatis*, id est nulla sua potestate peccata dimittit.

3 Sent. 4. dist. 18. 23. q. 5. remittuntur. Idẽ l. 3. de spiritu sancto. c. 19.

x ¶ *Verbum.*] id est, filius Dei, ‖ q̃ dicitur verbum: quia sicut per verbũ manifestatur voluntas alicuius: ita per filiũ voluntas patris. argum. 22. quæst. 2. is autem. Vel verbum, id est, prædicatio, quæ quandoque est causa contritionis. & ita per consequentiã remissionis. Et nota quòd licet dicat, verbũ: non tamen propter hoc excluditur spiritus sanctus, per quẽ etiam dicuntur peccata dimitti. 1. quæst. 1. remissionem. nec pater, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis. de consecrat.

‖ Filius De quare dicitur verbum.

y ¶ *Iudex.*] id est, minister. ministerio enim, non auctoritate habet dimittere. de consecr. distinct. 4. aliud.

z ¶ *Officium.*] Supra 23. quæst. 5. remittuntur. supra 11. quæst. 3. quomodo. & cap. audi. officium, id est, orationem. 1. quæst. 1. remissionem.

a ¶ *Exhibet.*] in moderanda satisfactione. infra eadem mensuram.

b ¶ *Potestatis.*] id est, nulla sua potestate.

c ¶ *Pari.*] illa, ſ. si diligis me, pasce, &c. & extra de electio. significasti.

d ¶ *Nec ligandi.*] ff. de re. iur. nemo qui condemnare non potest, absoluere potest. 21. distinct. inferior. ff. de re iudic. qui condemnare. habes tamen quattuor exceptiones [b], infra de consecr. distin. 4. factum. extra de sentent. excom. tua. C. vbi sena. quoties. §. adeo. C. de offic. procon. l. 2.

b Ad huius declarationẽ videas quod nota. 21. dist. inferior, in gl. 1

POteſt fieri.] Hæc eſt quarta pars huius ſecundæ partis diſtinct. in qua quæritur quid fiat de illis qui Deum in corde confiteantur, & ore negant in pœna. & dicitur q̃ non perdunt meritum. Ioan. de Fant.

CASVS. Hoc cap. diuiditur in quattuor partes. In prima dicitur, q̃ licet aliquis bonus inter ſupplicia neget Deum ſermone, ſed corde

C. LII.

POteſt fieri [a], vt aliquis victus ſuppliciis ſermone neget [b], & corde adoret [c]. Nũquid eadẽ cauſa eſt eius, qui ſponte neget, & eius, quem tormenta inclinauerint ad ſacrilegium, non voluntas? Quàm indignum [d] autem, cũ apud homines valeat certaminis gratia, vt apud Deum non valere [e] aſſeratur? Nam ſæpe in hoc athletarum ſæculari certamine, etiam victos, quorum fuerint certamina probata, vulgus [f] hominum cum victoribus coronare conſueuit: maxime quos viderit, aut forte, dolo, aut fraude excluſos victoria. Chriſt[g] ergo athletas ſuos, quos viderit grauibus pauliſper ceſſiſſe ſuppliciis, ſine venia patietur [g] manere? Numquid nõ habebit remunerationem laboris, qui etiã quos proiicit, non in æternum proiicit? *& infra, ca. 6.* ¶ Dicis Petro excuſanti, ne eius pedes [h] lauares. [Niſi lauero tibi pedes, non habebis partem mecum.] Quod ergo iſti poſſunt cõſortium tecum habere, qui claues regni nõ ſuſcipiũt, negãtes, quòd dimittere peccata debeant? Quod [i] recte quidem fatentur de ſe. Non enim habent Petri [k] hereditatem, qui Petri ſedem [α] [l] non habent, quam impia [m] diuiſione diſcerpunt, *& c. 13.* ¶ Aegritudo carnis peccatum repellit: luxuria autem carnis, culpam adolet. Illuditur ergo diabolus, vt ſe ipſe mor-

a Poly. l. 6. tit. 12.

Pſal. 76. Ioan. 13.

corpus & ſanguinem eius ſumimus. Quinto dicitur, quòd omni pœnitenti & pœnitentiam agenti dimittitur peccatum.

b ¶ *Neget.*] & ita peccat mortaliter: quia nulla conditione debet ad hoc adduci vt 22. quæſt. 2. primum. & 11. quæſt. 3. nolite. 32. quæſt. 5. cap. ita ne. vnde in epiſt. ad Rom. peccatum fuit Petro ore denegare, cum corde adoraret. 50. diſtinct. fidelior.

c ¶ *Adoret.*] id eſt credat & diligat vt prius. licet enim non habeat charitatem, reputat tamen eum dominum ſuum.

d ¶ *Indignum.*] Supra diſt. 50. presbyteros.

e ¶ *Non valere.*] non tamen valet quo ad vitam æternam, niſi fiat cum charitate. ſi enim tradidero corpus meum ita vt ardeam, &c. vt 1. queſt. 1. vide. Vel loquitur de eo qui poſtea pœnitet. arg. j. diſt. 3. ſepties.

|| Opera mortificata vtrum remunerentur à Deo.

Et ita eſt argu. hic, || quòd Deus remunerat opera mortificata per peccatum. infra diſtinct. 2. §. hæc itaque. & cap. non eſt tam iniuſtus.

f ¶ *Vulgus.*] infra diſtinct. 3. ille rex. ver. ſancti. & eſt pars cap. eiuſdem, ſcilicet Ambroſij.

g ¶ *Patietur.*] quaſi dicat non, ſi poſtea pœnituerint. Vel dic ſine venia, id eſt, pœnæ alleuiamento. infra diſtinct. 3. pium. per hoc datur intelligi, quòd pœnitenti peccata dimittuntur.

h ¶ *Pedes.*] id eſt, affectus inferiores, ſcilicet venialia.

i ¶ *Quod.*] ſcilicet, quòd claues non habent.

k ¶ *Petri hereditatem.*] id eſt, innocentiam: vt ſupra diſtinct. 40. non nos. Vel Petri hereditatem, id eſt, poteſtatem dimittendi peccata.

l ¶ *Sedem.*] id eſt, eccleſiam, à qua ſunt alieni per ſchiſma.

m ¶ *Impia.*] 93. diſtinct. qui cathedram.

n ¶ *Debilitandum.*] per infirmitatem, vel aliud incommodum. ſæpe enim diabolus nititur vt homo patiatur ægritudinẽ vel afflictionem, vt ſic iraſcatur, & Deum offendat. ſed ſæpe per talia recognoſcit peccatum ſuum, & compungitur, || & armatur contra diabolum: vt Iob, & ſic diabolus illuditur. fortior enim refurgit poſt lapſum: vt 50. diſtinct. ferrum, & cap. fidelior.

|| Infirmitas ſæpe nos armat cõtra diabolum.

o ¶ *Pro omnibus.*] quo ad ſufficientiam, non quo ad efficaciam: quia non niſi pro ſaluandis, j. de conſec. diſt. 2. ſemel, & cap. iteratur [a].

p ¶ *Corporis.*] H. conuertit hanc litteram ſic, id eſt, quoties ſumimus ſacrum corpus, nobis peccata dimittuntur. Sed tu dic: vt infra ea. gloſſ. vlt. quandoque enim interius conterimur [b], ore cordis corpus Chriſti ſumimus c. j. de conſe. diſt. 2. quid ſit ſanguis, in prin. ſed peccata adulta ſine cõfeſſione & contritione non dimittuntur. j. ea. diſtinct. tres. vnde cum dimittuntur, corpus Chriſti ſumitur, q ¶ *Manifeſta.*] in hoc facit c. ad propoſitum.

a 8. q. 1. in ſcripturis. Hug.

b Alias, conſitemur.

c Spiritualiter per fidẽ. Per.

r ¶ *Sacramẽti.*] id eſt, eccleſiaſticæ vnitatis: vt 32. q. 4. nemo. in fine. de qua quilibet vere pœnitens efficitur: vt j. diſt. 6. qui vult. verſic. laboret, vel ſacramẽti, id eſt, corporis & ſanguinis Chriſti: || quia ex quo quis vere pœnitet, digne poteſt ſuſcipere corpus & ſanguinẽ Chriſti: & ſecundum hoc eſt rectus ordo in ſuperiori littera: & eſt ſenſus, ſumimus digne, id eſt, poſſumus ſumere digne.

|| Alabaſtrifractio quid ſignificat.

Ideo lib. 2. de pœnitentia, cap. 7.

C. LIII.

QVantuſlibet [s] ergo mortui [t] fœtor ſit; aboletur omnis, vbi ſacrũ redoleuerit [v] vnguẽtum: & ſurgit defunctus: & ſolui β iubentur eius vincula, qui adhuc in peccato [x] eſt: tollitur velamen [y] de facie eius, quod veritatem gratiæ, quã acceperat, obumbrabat. Sed quia venia donatus eſt; reuelare faciem, aperire vultũ iubetur. Non habet enim quod erubeſcat [z], cui peccatum [a] dimiſſum eſt. In tanta vero Domini gratia, tantoque diuini muneris miraculo cũ oporteret vniuerſos lætari, cõmouebãtur impij, & aduerſus Chriſtum concilium cõgregabant, Lazarũ [b] quoq; interficere volebãt [c].

Ioan. 12.

ADDITIO. Notandũ eſt, quòd Lazarus fœtidus ſignificauit quemlibet peccatorem ſe & alios ſuo exemplo corrumpentem: qui in Bethania (quæ interpretatur domus obedientiæ, & quæ ſignificat eccleſiam) ſuſcitatur à Chriſto. || Fractio alabaſtri ſignificat fractionem corporis Chriſti in cruce per paſſionem, cuius odor totam domum, id eſt, vniuerſalem eccleſiam implens, mortuos viuificat: quia fama paſſionis eius per totum orbem diffuſa, peccatores credẽtes iuſtificat. Pe.

v ¶ *Redoleuerit vnguentum.*] id eſt, virtutes & bona opera, vel Chriſti miraculum, vel gratia eſt illud vnguentum, de quo dicit Euangelium quòd fracto alabaſtro, id eſt, Chriſto lanceato, & clauis perfixo repleuit totam domum, id eſt, vniuerſalem eccleſiam. de quo vnguento dicitur: ſicut vnguentum in capite, &c. in barbam, &c. proxima barba in quam deſcendit, fuerunt Apoſtoli; & ab eis deſcendit in barbam Aaron, id eſt, in epiſcopos, & alios prælatos. *Vel vnguentum*, id eſt, pœnitentia fructifera. Iſtud vnguentum conficitur tribus modis, ſcilicet, contritione cordis: confeſſione oris: & ſatisfactione operis.

x ¶ *In peccato.*] id eſt, in pœna peccati, ſcilicet ſatisfactione. non enim Lazarus reſuſcitatus fuit in peccato. Dic ergo in peccato eſt quo ad eccleſiam: licet de eo iam contritus ſit quo ad Deum.

y ¶ *Velamen.*] quod impediebat eum ne videri poſſet: vnde Eſaias, Oppoſuiſti nubem ne tranſeat oratio.

z ¶ *Erubeſcat.*] argum. per pœnitentiam deleri infamiam. argumen. contra. 2. quæſt. 3. cap. Enthemium. §. hinc. & quòd peccata ſanctorum non reuelabuntur in die iudicij. arg. j. ead. §. non itaque.

|| Pœnitentia in tribus conſiſtit.

a ¶ *Cui peccatum.*] || quòd confiteatur tribus modis: oris confeſſione, cordis contritione, & operis ſatisfactione.

b ¶ *Lazarum.*] iſte fuit primus proditor inferni: & ideo diabolus ſuggerebat Iudæis vt ipſum interficerent.

c ¶ *Volebant.*] ſtulta voluntas erat, quaſi non poſſet ſuſcitare occiſum, qui ſuſcitauit defunctum.

a ¶ *Eorum.*

a ¶ *Eorum.*] ideſt, impiorum, ſcilicet Iudæorum.

b ¶ *Succeſſores.*] ideſt, imitatores, vt 1. q. 1. cito turpem.

c ¶ *Itaque.*] de conſec. diſt. 4. quæris.

d ¶ *Non renouat.*] 5. 22. q. 2. c. ſi quælibet. §. quandoque. 5. 16. q. 2. viſis.

e ¶ *Amplificat.*] quia dimittit peccatum, & poſt ſe ipſum confert, vt 50. diſt. pœnitentes. de conſec. diſt. 4. nemo.

f ¶ *Ad cœnam.*] ipſe Lazarus, ſ. vbi & ipſa Martha miniſtrabat, quando fuit inuitata à Simone leproſo.

Is poteſtatis ſuæ.] CASVS. Adhuc proſequitur Ambroſius de hæreticis, qui per Iudæos deſignantur. Et hunc caſum ſic ponit Laurentius. Loquitur Ambroſius hic contra Iudæos, qui dicebant Chriſtum in Beelzebub nomine eiicere dæmonia: quibus Dominus dixit: qui peccat in filium vel in patrem remittitur ei: || qui vero peccat in ſpiritum ſanctum, non remittitur ei, neque hic, neque in futuro. Iſti ergo Iudæi ſeparabant cæleſtem poteſtatem ab eccleſia, qui eum in Beelzebub dicebant eiicere dæmonia: quibus Dominus loquẽs (vt prædixi) complexus eſt omnes hæreticos tam illius temporis, quàm futuros. *Quia omne*, ſ. ſeparare poteſtatem ab eccleſia, eſt omne ideſt magnum & grauiſsimum peccatum. Vel hoc ideo dicit, quia qui in hoc delinquit, factus eſt omnium reus.

g ¶ *Iis poteſtatis.*] adhuc proſequitur Ambroſius de hæreticis per prædictos Iudæos deſignatis.

h ¶ *Poteſtatem.*] ſcilicet dimittendi peccata, ſoluendi & ligandi.

i ¶ *Hæreticos.*] per Iudæos, qui ſuſcitationem Lazari non credebant.

k ¶ *Negat.*] dicens, Vos in peccato veſtro moriemini. & hoc ſi perſiſtant in hæreſi: quia cõuerſis præſto eſt indulgentia. 26. q. 6. ſi preſbyter.

l ¶ *Omne peccatum.*] ideſt, magnum peccatũ. Vel ideo hoc dicit quia qui in hoc vno delinquit, factus eſt omnium reus. j. diſtin. 5. fratres.

ADDITIO. j. diſt. 5. cap. fin. extra de regulis iuris, defleat. Arch.

m ¶ *Qui veſtram.*] 47. diſt. c. ſicut. §. neceſſe. & ibi, Conueniet nulli qui ſecum diſſidet ipſe. ar. ff. de ædil. edic. cum autem. §. excipitur. & alibi, Qui ſibi non parcit, mihi vel tibi quomodo parcet? Alia littera habet noſtram, ideſt, à nobis accipere. 23. q. 5. ſi non licet.

n ¶ *Pœnitentiam.*] non ergo licet accipere pœnitentiam ab hæretico, ſicut nec Euchariſtiam. vt 24. q. 1. cap. vlt. ſed baptiſmum bene in neceſſitate, vt 24. q. 1. ſi quem.

o ¶ *Arbitror.*] ideſt, certus ſum. nam quantuſlibet ſit fœtor, aboletur per pœnitentiam, vt 5. ea. quantuſlibet.

p ¶ *Iudas.*] j. diſt. 6. qui vult. in princ.

q ¶ *Geſſiſſet.*] ſed iuit ipſe ad diuiſos. j. diſt. 3. Iudas.

r ¶ *Emendationibus.*] ergo non ſufficit ſola cordis contritio. & ita facit ad propoſitum Gratiani.

s ¶ *Et tegere.*] j. diſt. ille rex.

N ¶ *Onnulli.*] hæc eſt 6. pars ſecundæ partis huius diſt. in qua reprehendit eos, qui paruas pœnitentias poſtulant à ſacerdote propter faſtidium benefaciendi. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidam poſtulabant pœnitentiam à ſacerdotibus vt ſtatim in priſtinum ſtatum reuertantur. hi potius obligant ſacerdotes quàm ſe abſoluunt: quibus ſacerdotibus dictum eſt, nolite dare, &c.

Nonnẽ merito eorum [a] ſucceſſores [b] vos fore cognoſcitis, quorum duritiæ heredes eſtis? Nam & vos indignamini, & contra eccleſiam congregatis concilium, quia videtis mortuos in eccleſia reuiuiſcere, & peccatorum indulta venia reſuſcitari. Itaque [c] (quod in vobis eſt) per inuidiam rurſus vultis interficere ſuſcitatos. Sed Ieſus non reuocat [d] beneficia, immo cumulo ſuæ liberalitatis amplificat [e]; reuiſit ſolicite ſuſcitatum, & celebrata † reſurrectionis gratia lætus ad cœnam [f] venit, quam ei ſua præparauit eccleſia: in qua ille, qui fuerat mortuus, vnus inter diſcumbentes cum Chriſto inuenitur.

β ¶ *Solui iubentur.*] *In originali impreſſo legitur*, & ſoluere iubentur eius vincula, quæ adhuc in peccato ſunt, tollere velamẽ, &c. *Alia vero ex eodem ſunt emendata, & addita nonnulla.*

Idem ibidem, c. 4.

C. LIIII.

IIs poteſtatis [g] ſuæ gratiam negat, (quæ in remiſsionem peccatorum eſt) qui cæleſtem eius poteſtatem [h] diabolico α ſultam ſuffragio vendicarent. Eoſque aſſerit diabolico vti ſpiritu, qui ſeparare eccleſiam Dei, vt omnium temporum hæreticos [i], & ſchiſmaticos comprehenderet, quibus indulgẽtiam negat [k]: quia omne [l] peccatum circa ſingulos eſt, ac vniuerſos β. *& infra. c. 5.* ¶ Quid mirum, ſi ſalutem negatis aliis, qui veſtrã [m] recuſatis? licet γ & illi nihil à vobis differant, qui à vobis pœnitentiam [n] petũt. Arbitror [o] enim quòd etiam Iudas [p] potuiſſet tanta Dei miſeratione non excludi à venia, ſi pœnitentiam non apud Iudæos, ſed apud Chriſtum geſſiſſet † [q] *& paulo poſt.* ¶ Qui agit pœnitentiam, non ſolum diluere lacrymis debet peccatum ſuum, ſed etiam emendatioribus [r] factis operire, & tegere [s] delicta ſuperiora, vt non imputetur ei peccatum.

α ¶ Diabolico.] *Addita hic ſunt nonnulla*

ex B. Ambroſio, quæ deeſſe videbantur. Antea enim legebatur, qui cæleſtem poteſtatem diabolico ſpiritu ſeparant ab eccleſia Dei, vt omnium. &c.

β ¶ Ac vniuerſos.] *In originali eſt*, hoc in vniuerſos. *Sed ob gloſſam non eſt mutatũ.*

γ ¶ Licet & illi.] *In aliquot vetuſtis codicibus, & originali legitur*, licet illi nihil deferant. *Sed auctor gloſſæ videtur habuiſſe vt in vulgatis Gratiani.*

Idem in eodem 2. lib. c. 9.

C. LV.

6 NOnnulli ideo poſcunt pœnitentiam, vt ſtatim ſibi reddi communionem velint. Hi nõ tam ſe ſoluere cupiunt, quàm facer dotem ligare [t]. Suam enim conſcientiam non exuunt, ſacerdotis induũt: cui † præceptum eſt, (Nolite [v] ſanctum dare canibus [x], neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos [y]: hoc eſt, immundis ſpiritibus † ſacræ communionis non impendenda conſortia [z].

Idem ibidem.

C. LVI.

SVnt, qui arbitrentur hoc eſſe pœnitentiam, ſi abſtineant à ſacramentis cæleſtibus. Hi ſæuiores in ſe iudices ſunt; qui pœnam præſcribunt ſibi, declinant remediũ [a]; quos vel pœnam ſuam conueniebat dolere, quia cæleſti fraudarentur gratia. *& c.* 10. ¶ Facilius [b] autem inueni, qui innocentiam ſeruauerint, quàm qui congrue [c] egerint pœnitentiam; vbi [d] acquirendæ [e] ambitio dignitatis [f], vbi vini effuſio [g], vbi ipſius copulæ coniugalis vſus [g]? Renuntiandum ſæculo [h] eſt, ſomno ipſi minus indulgendum, quàm natura poſtulat [i], interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus; viuendum ita, vt in [k] tali [k] vita huic moriatur vſui, ſeipſum ſibi homo abneget, & totus mutetur. *& infra, c. 11.* ¶ Nemo in peccatis † [l] poſitus arrogare ſibi debet auctoritatem, aut vſurpationem ſacramentorum: quia ſcriptum eſt (Peccaſti? quieſce [m].) *& paulo poſt.*

t ¶ *Ligare.*] in ſe onus pœnitentiæ ſuſcipiendo: quod poteſt & debet quandoque ſacerdos. j. diſt. 6. c. 1. Vel indiſcrete ſoluendo. arg. 50. diſt. ſi quis præpoſtera.

v ¶ *Nolite.*] ſupra 11. q. 3. nolite.

x ¶ *Canibus.*] prius. iam enim poſt pœnitentiam canes non ſunt, & intellige canibus, ideſt, manifeſtis. nam de occultis ſecus de confec. diſt. 2. non prohibeat.

y ¶ *Ante porcos.*] ideſt, peccato ſordidatos.

z ¶ *Conſortia.*] quia ſumma & ima ſociatur, &c. de conſe. diſt. 2. quid ſit ſanguis. & 43. diſt. in mandatis.

† abeſt ab orig. *Matth. 7.*

¶ *Vnt qui.*] CASVS. Quidam erant qui nolebant accipere pœnitentiam à ſacerdotibus, nec de peccatis ſuis ſatisfacere & dolere: putantes ſibi ſufficere, ſi propria auctoritate à ſacramẽtis abſtineant. quos Amb. in hoc cap. reprehendit, hortans eos multi liciter vt doleant & ſatisfaciant de ſuis delictis. quod probatur exẽplo Moyſi. *Præſcribunt*, ideſt, imponunt &: præfigunt ſibi pœnitentiam talem ſcriptam in Gen.

a ¶ *Si remedium.*] ideſt, pœnitentiam, per quam conſequuntur remediũ, vel communionem de conſe. diſt. 2. ſi quis intrat eccleſiam. & j. ead. qui ſanctus.

b ¶ *Facilius.*] j. ea. diſ. 3. c. 1. hæc de charitate. & c. reperiuntur.

c ¶ *Congrue.*] & ita eſt ar. q̃ facilius de nouo aliquid acquiritur quam recuperetur amiſſum, vt j. diſt. 3. reperiuntur. & dicit Boethius: Facilius eſt ad virtutem erigere nouos, quam reuocare veteres vel præteritos.

d ¶ *Acquirenda.*] in hac vita ſupple. & tunc congrue ſequitur, vbi, &c. vel dic vbi, ideſt in pœnitẽtia debent ceſſare quæ ſequuntur. Vel ſic ordina litteram: nuntian-

† al. peccato

Eccli. 21. Gen. 4. ſecundum 70.

dum eſt ſæculo, vbi acquirendum eſt.

e ¶ *Ambitio dignitatis.*] quæ reprobatur 8. q. 1. ſcripturis.

f ¶ *Vini effuſio.*] quæ reprobatur 5. 35. diſt. c. 1.

g ¶ *Copulæ coniugalis vſus.*] qui quandoque minus licitus eſt. 32. quæſt. 4. origo.

h ¶ *Sæculo.*] quo ad ambitionem dignitatis. 40. diſt. multi.

i ¶ *Naturæ poſtulat.*] arg. || contra illos qui dormiunt in ſcholis: & ita debemus propriam naturam expugnare, licet contraria ſit medicina. j. de confec. diſt. 5. contraria.

|| Dormiendũ non eſt in ſcholis.

k ¶ *In tali.*] quia maioris eſt pœnæ inter homines viuere, &c. C. de apoſta. hi qui ſanctam.

l ¶ *In peccatis.*] mortalibus: quia cum veniali non prohibetur. de conſecra. diſt. 2. quotidie.

m ¶ *Quieſce.*] ideſt, abſtine à ſacramentis. arg. contra promouendos, qui poſt baptiſmum peccauerunt. 25. diſt. primum.

¶ Pœnitendi ex pus.

a ¶ *Dicimus.*] ‖ hic agit de tempore agendæ pœnitentiæ, quasi dicat, si in iuuentute non pœnituimus: falterm in senectute pœniteamus.

b ¶ *Deferuescat.*] aliàs defuescat. ff. dist. 3. in falsicibus.

ADDITIO. Quod not. 22. q. 2. ancillam. in fine.

c ¶ *Reuerentiores.*] idest, propter reuerentiam abstinere ab Eucharistiæ perceptione.

Dicimus] otig.

d ¶ *Mysterij.*] s. quare rubus ardens non comburebatur in montem Oreb. ‖ Rubus est virgo Maria; ignis ardens in rubo nec comburens est spiritus sanctus in beata Maria: qui descendens in eam non violauit eam. & secundum hoc quod sequitur, solue calciamenta, &c. si intelligitur calciamentum quod fit de mortuis animalibus, est prauus intellectus Pharisæorum dicentium: si peperit, ergo cum viro concubuit. dicitur ergo Moysi, i. cuilibet Christiano, solue calciamenta, &c. i. exue talem intellectũ. fallit in beata Maria quæ virgo ante partũ & post partum Christum peperit.

‖ Rubus ardẽs qui non comburebatur, qd representabat.

Exo. 3. Act. 12.

e ¶ *Solue.*] idest, opera mortua de affectibus tuis: ‖ quia nullus digne conspicere vel Deum videre potest, nisi cuncta terrena & mortalia vitia deponat. ‖ vnde talis veterũ consuetudo erat, vt si sponsus spõsam repudiaret, in signum repudij discalciari iubebatur. de hoc dicitur 8. q. olim. & ideo Moyses discalciari iubetur, ne ad ecclesiã, quæ in rubo significatur, quasi sponsus accedat calceatus. hoc. n. seruandum est in Christo, qui verus est sponsus: de quo Ioannes ait, Cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius, &c. de conse. dist. 4. per aquam.

† *al. corporeã atque terreñam*

‖ Deus à quo videri potest.

‖ Consuetudo veterum in signũ repudij.

‖ Pedes pro affectionibus accipiuntur. *Apo. 21.*

f ¶ *Pedes.*] ‖ affectiones. vnde Aug. super illum locum, In laqueo illo quem absconderunt, comprehensus est pes eorum: dicitur pes animæ amor: & si est ad bonum, dicitur charitas: si ad malum, dicitur cupiditas.

Tob. 4.

g ¶ *Absoluere.*] antequam ad sacramenta accedat.

h ¶ *Lapsus.*] hoc idem dicit Boethius. Infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem.

i ¶ *Vnde.*] idest, à quo statu. 50. dist. quia sanctitas.

¶ Dicimus† [a] ergo & agendam pœnitentiam, & eo agendam tempore, quo culpæ deferuescat [b] luxuria, & in captiuitate peccati positos, reuerentiores [c] nos, non vsurpatores esse debere. Nam si Moysi propius accedere gestienti [d], vt cognitionem mysterij [d] cælestis hauriret. dicitur (Solue [e] calceamentũ pedum tuorum;) quanto magis nos animæ nostræ pedes [f] exuere vinculis corporalibus, & gressus omnes mundi istius nexu debemus absolueres [g]. *& paulo superius.* ¶ Nihil est, quod tam summo dolori sit, quàm si vnusquisque positus sub captiuitate peccati recordatur, vndelapsus [h] sit, atque vnde [i] deciderit, & quòd ad corporea †, atque terrena ab illa specioſa, & pulchra diuinæ cognitionis intentione deflexerit.

Mror.] CASVS. Quidam stulti sacerdotes erant in ecclesia: qui cum viderent quosdam peccatores non recte pœnitere, nec veniã recipere: alios ad pœnitentiam recipere nolebant: quos hic redarguit Cyprianus: & quod eos recipere debeant, probat auctoritate Ioã. in Apoc. & auctoritate Tobiæ.

k ¶ *Priora.*] 50. dist. domino sancto.

l ¶ *Eleemosyna.*] scilicet interior, vt ff. dist. 3. c. incassum. §. sed verba. Vel exterior liberat à morte. idest, à peccato occasionaliter: quia citius illustratur. ff. ead. medecina. quia sicut seta filum introducit: ita timor seruilis charitatem, &c. ff. dist. 3. qui vult.

m ¶ *Semel.*] hinc collige peccata non redire. ff. dist. 4. c. in domo. §. item secundum, & 23. q. 4. fi illic.

n ¶ *Ab ea.*] i. à morte actualium peccatorum. de conf. dist. 4. c. 1. & 2.

Vide ¶ Vbi vero.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum.*

3 *Quòd autem omni peccanti, auctoritate Ambrosij* [a]*, venia promittitur; falsum videtur. Quibusdam enim venia denegatur* [b] *aut ex magnitudine, peccati aut ex gradu officij. Vnde Ioannes in epistola sua* [*Est peccatum* [c] *ad mortem: quis* † *orabit pro eo?*] *Alibi* [d] *quoque legitur* [*Quis medebitur incantatori vulnerato à serpente?*]

Item.

C. LIX.

SI sacerdos [e] peccauerit, quis orabit pro eo?

¶ *Primo Regnorum libro, c. 2. legitur*, Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus. Si autem in Dominũ peccauerit, quis orabit pro eo? *& sic affertur à B. Ambrosio*

Ioan. 3.

licet quis sit in mortali peccato, vt veniam impetret: quod probatur exemplo mulieris Chananææ, quæ per suam importunitatem vel instantiam meruit à Domino exaudiri: & exemplo amici, qui ab amico tres panes impetrauit: & latronis qui in cruce meruit veniam: & quibusdam aliis exemplis, quæ in littera facile videbis.

Perijt. i. perire meruit: vel digna fuit perire, vel peritura esse credebatur.

Martyrium. non in veritate fuit martyrium: sed similitudine facti.

IMPORTVNA. CASVS. Probat in hoc c. ¶ instanter bona facienda sunt, licet quis sit in mortali peccato, vt impetret veniam, sicut Chananæa, & sicut amicus ab amico qui tres panes impetrauit: latro etiã meruit veniam: & aliis exemplis vtitur.

‖ Bona instanter sunt facienda. *Luc. 18. & 11.*

‖ *seruus* ori. *Luc. 18. Ionæ. 3.*

o ¶ *Cũ seris.*] i. taciturnitate prædicatorum.

p ¶ *Ostio.*] idest, intelligentia scripturarum.

q ¶ *Nocte.*] i. in profundo vitiorum positus.

r ¶ *Panes.*] idest, fidem sanctæ Trinitatis. *Luc. 23.*

s ¶ *Precibus.*] illis, scilicet Deus propitius esto mihi peccatori.

t ¶ *Vincitur.*] quia regnum cælorum vim patitur. 1. q. 3. Saluator. *Luc. 15. Matt. 18.*

v ¶ *Perijt.*] idest, perire meruit. similis expositio 24. q. 3. fi quis non recto.

x ¶ *Stetit.*] idest, non periit.

y ¶ *Martyrium.*] ‖ non in rei veritate fuit martyrium, sed propter similitudinem facti. Vel ideo dicitur pœna conuersa in martyrium: quia per fidem & patientiam, quã tunc habuit, dignus fuit æterno præmio, s. vt intraret statim ad vitam, sicut & illi qui patiuntur martyrium, vt ff. de consecra. dist. 4. baptismi vicem. contra ibi enim dicitur, quod latro non pro nomine Christi crucifixus est: sed pro meritis facinorum suorum: & pœna non facit martyrem, sed causa, vt dicit Augustinus. quare martyrium non fuit: quod & verum est. eius ergo pœna martyrium dicitur ratione æterni præmij, quòd quasi martyr recepit confitendo, vel ratione confessionis quam in patibulo habuit, sicut esñ martyr, sic latro inter

‖ Latro bonus an fuerit martyr.

pœnas Christum confiteri non timuit.

z ¶ *Lenitatis.*] argum. iudicem potius debere sequi misericordiam quàm rigorem. 24. q. 2. legatur. supra dist. 45. licet plerumque. supra 2. q. 5. quanto. supra dist. 86. odio.

QVOD AVTEM. Hæc est 3. pars dist. in qua probat, quod omnia Deus dimittit pœnitenti. qui autem moritur impœnitens, ille peccat in spiritum sanctum: cui numquam dimittetur. Ioan. de Fan.

CASVS. Probatum est supra auctoritate Ambro. quod pœnitenti venia tribuitur. sed contra obiicit Gratianus, vt contrarietatem illam postea soluat. Seq. c. si sacerdos, planum est.

a ¶ *Auctoritate Ambrosij.*] s. ea. nemo potest. s. ea. importuna.

b ¶ *Denegatur.*] idest, videtur denegari.

c ¶ *Est peccatum.*] aliter hic exponit magister istam auctoritatem quàm exponatur ff. e. §. potest. & exaudi auctoritatem istam de peccato in spiritum sanctum, vt exponit Augustinus. ff. e. §. potest.

d ¶ *Alibi.*] in libro Iesu filij Syrach.

e *Si sacerdos.*] in libro regum.

SED HVIVS

SED HVIVSMODI CASVS. Gratianus soluit prædictam contrarietatem dicens quòd huiusmodi interrogationes, si sacerdos peccauerit, & c. inferunt difficultatem & varietatem: quòd difficile fiet vt aliqua singularis persona oret pro ipso: & ad hoc probandum quasdam auctoritates inducit.

a ¶ *Non semper.*] supra 32. q. 7. quid in omnibus, ff. commo. l. ad eos. ff. locati, l. sed & de damno.

b ¶ *Difficultatem.*] hoc referas ad delicti varietatem, & ad interfectorem spiritualem.

c ¶ *Deus quis.*] quia imago, & etiam quælibet fidelis anima. ff. dist. prox. illa anima. sed & homo habet similitudinem Dei. ff. 33. q. 5. hæc imago. ‖ triplex est igitur imago siue similitudo. identitatis, secundũ quã tantum filius Dei est imago patris imitationis. secundum quam dicitur q magna nauis est imago alicuius domus, & discipulus magistri similitudinis expressæ, vt sigillum in cera depingitur.

‖ Bona instanter sunt facienda. *Luc. 18. & 11.*

‖ *seruus* ori. *Luc. 18. Ionæ. 3.*

Ioã. 1. de ver. li. Quæst. super Exo. Ita.

Matth. 14.

Ioã. 8. Malachiæ. Ioannes. Baptista. Ioannes. Apostolus.

d ¶ *Rogasse.*] pro peccatis Hierusalem, ‖ vnde in libro Machabæorum legitur, quod Iudas Machabæus cũ deberet pugnare cũ suis paucis contra Nicanorem, qui erat cum multis, ad confortationem suorum retulit somnium quod in præcedenti nocte viderat in hunc modum. Viderat Oniam sacerdotem maius ad cælum protendẽtem, & orantem pro populo Iudæorum, & postea apparuisse alium virum ætate & gloria mirabilem circa illũ Oniã, & dixisse: Hic est amator populi Israel, hic est qui multũ orat pro populo & pro ciuitate sancta.

e ¶ *Hieremiam.*] Dei prophetam extendisse autem Hieremiam dexteram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem; accipe sanctum gladium munus missum à Deo, quo deiicies aduersarios populi mei Israel. qua visione confortati qui erant cum Iuda, impetum fecerunt in hostes & Nicanorem interfecerunt & xxx. millia de suis.

Ioã. 1. de ver. li. Quæst. super Exo. Ita.

Matth. 14.

Ioã. 8. Malachiæ. Ioannes. Baptista. Ioannes. Apostolus.

POTEST. CASVS. Ponit Gratia. aliam solutionem: & ad auctoritatem Io. vt intelligatur de eo qui peccat in spiritum sanctum, & contra fidem, pro quo non est orandum post mortem, si vsque ad mortem in tali crimine perseuerauerit. & ad hoc probandum inducit c. sequens. *Non dico*, idest, non præcipio. *Dico*, idest præcipio.

f ¶ *Pro illo.*] quia non sequitur quòd in carne non promeruit. s. e. multiplex. §. 1. Dico vt pro eo non roget quis post mortem; & ita exaudi pro peccato in spiritum sanctum: quod est finalis impœnitentia, vt hic innuit Augustinus: quo casu exaudi s. 13. q. 2. pro obeuntibus. licet H. illud intelligat de specialibus orationibus.

Iudæ. Machab. Nicanor. Machab.

g ¶ *Possint.*] arg. quod non est diffinitum, posse diffiniri 22. q. 5. hoc videtur. arg. contra 32. q. 1. quòd si dormierit. 12. q. 5. consuluisti.

h ¶ *Ad mortem.*] vnde alibi Aug. ‖ Tanta labes est illius peccati, vt humilitatem pœnitentiæ subire non possit: quod quidem committit quisquis ex sola inuidia vnitatem ecclesiasticam impugnat, & diabolo scienter attribuit opera spiritus sancti. vnde nec Christus in passione pro talibus orauit, sed pro eis qui ignoranter crucifigebant eum, dicens, Pater ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt.

Peccatum in spiritum sanctum qualiter remittatur. Matth. 12. Luc. 12.

i ¶ *Remittendam.*] ‖ Peccatum in spiritum sanctũ dicitur generaliter omne peccatũ mortale, quia qui vnam personã offendit, & aliam: specialius vero peccatum est qđ ex odio vel ex malignitate procedit: nam spiritus sanctus est amor & benignitas. secundum alios peccatum in spiritum sanctum est obstinatio mẽtis. Est autẽ obstinatio mẽtis in peccato obdurata pertinacia, quam impœnitẽtia finalis comitatur, prouenit aũt huiusmodi obstinatio interdum ex desperatione: puta cum quis credit

Ad Rom. 1.

Vnde Gregorius Papa, lib. 4. dial. capit. 43.

C. LX.

VOluissent iniqui, si potuissent, sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt, qui numquam k desinunt peccare, dum viuunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, vt numquam careant supplicio, qui in hac vita numquam voluerunt carere peccato.

Ex his l *i aque apparet, quòd sine confessione oris, & satisfactione operis, peccatum non remittitur. Nam si necesse est, vt iniquitates nostras dicamus, vt postea iustificemur, si nemo* m *potest iustificari à peccato, nisi ante confessus fuerit peccatum si confessio paradisum* n *aperit, veniam acquirit, si illa solum confessio vtilis est, quæ fit cum pœnitentia (in quo notatur aliud esse confessio, aliud pœnitentia. siue interior, siue exterior accipiatur,) si ille, qui promittit veniam occulte apud Deum, non apud ecclesiam pœnitentiam agenti, frustratur* † o *Euangelium, & claues datas ecclesiæ promittit etiam, quod Deus negat delinquenti; si nemo potest consequi* p *veniã, nisi quantulamcumque, etsi minorem, quàm debeat, peccati soluerit pœnam si solis* q *sacerdotibus ligãdi* r*, soluendique potestas* s *à Deo tradita est si nullus veniam accipit, nisi ecclesiæ supplicationibus* t *ipsam impetrare cõtendat; Concluditur ergo, quòd nullus anté confessionem oris, & satisfactionem operis, peccati abolet culpam.*

Vide ¶ Vbi vero.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum.*

4 *Anſl. ii. ca. 13.*

‖ Impœnitentia finalis capitur duobus modis.

Matt. 16.

† *al. frustrat*

a Supradicta breuiter comprehendas: & dic q. sex modis in spiritu sancto peccatur: duobus modis erga Deum. præsumptione, vt Origenes. desperatione, vt Iudas. ff. ea dist. 3. ecleration. Duobus erga proximum. Odio fraternæ cogitationis, & impugnationis agnitæ veritatis. 11. q. 3. nolite timere. Duobus erga seipsum: finali impœnitentia & pœnitere pœnituisse 17. q. 4. sunt qui. & adde quòd de hoc etiam not. ff. dist. 1. a. sciendum. Arch.

Vide ¶ Vbi vero.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum.*

Voluisset.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod mali vellent semper viuere, vt semper in peccato manerent. vnde ad magnam pertinet iustitiam iudicantis vt perpetuo sint in suppliciis, qui in hac vita semper volunt esse in peccato.

k ¶ *Numquam.*] absidue enim peccantium non miseretur Deus, vt s. 93. di. diaconi. & venia impœnitenti, &c. 24. q. 2. legatur. & ideo semper obnoxij pœnæ, perſistent, vt ff. dist. 7. in fine.

EX HIS. Hæc est 4. pars dist. in qua probat per 36. aucto. quod si quis non confitetur, non saluatur: si petiit, sufficit confessio quæ fit primo Deo, deinde sacerdoti qui loco Dei iudicat. Ioan. de Fan.

CASVS. Concludit Gra. ex prælegatis eorum sententiam in vnum perstringens, quod peccatum nõ dimittitur sine oris cõfessione, & operis satisfactione. Postea per multas probationes & multa argumenta nititur idem probare, incipiens à peccato primi hominis, q. non nisi cõfessione est dimissum: & probatio Grat. protenditur vsque ad illum §. his auctoritatibus. Et non facit §. nisi, vsque ad §. illum, ex his omnibus. Quidam tamen faciunt ibi duo cap. s. *Puteus*, & *Introite*. vnde secundum quòd habent in libris suis, postea ponunt in gl. Sed certe non videtur quòd ibi debeant esse cap. etiam secundum Gra, & si aliquod est ibi, casus est planus. Idem etiam voluit Benedictus.

l ¶ *Ex his itaque.*] infert ex p̃missis auctoritatibus: vsq; ad §. deniq.

m ¶ *Si nemo.*] supra ea. dist. nemo potest.

n ¶ *Paradisum.*] supra ea. dist. ecce nunc tempus.

o ¶ *Frustratur.*] supra ea. dist. agite.

p ¶ *Consequi.*] supra ead. dist. cap. nullus.

q ¶ *Si solis.*] supra ea. dist. verbum.

r ¶ *Ligandi.*] idest, imponendi satisfactionem vel relaxandi.

s ¶ *Potestas.*] no. solis sacerdotibus potestatem ligandi traditam.

t ¶ *Supplicationibus.*] *supra ea. dist. multiplex.*

a ¶ *Denique.*

a ¶ *Denique.*] ab isto loco vsque ad cap. quamobrem. probat 22. auctoritatibus, scilicet peccata non dimitti sine oris confessione, auctoritates veteris testamenti inducit vsque ad §. in Euangelio. Ab illo §. in Euangelio vsque ad §. ex his. inducit auctoritates noui testamenti, & post ex omnibus concludit in §. ex his. & omnes illæ auctoritates intelliguntur cum quis cõfiteri contemnit.

b ¶ *Serpens.*] ideſt, diabolus, qui ſerpente vtebatur tamquam organo vel intellige ad litteram. Gen.3.

c ¶ *Confeſſionem.*] & quia in ſeipſo inuenit originem peccati.

d ¶ *Non reuocabatur.*] ‖ quia irreuocabile fuit peccatum eius, & impoſſibile eſt eum reuocare ad pœnitentiam, vt ȝ. diſt. 2. §. quod autem reprobi. verſic. impoſsibile. hominis autem peccatum fuit remediabile, & hoc duabus de cauſis: quia totum genus humanum perierat de peccato Adæ, ſed non tota angelica natura peccato diaboli. Item homo incitatorem habuit ad malũ: quod non habuit angelus: & ideo per aliũ iſte non debuit iuuari, ſicut nec ille p ſe potuit ſurgere. & ideo peccatũ diaboli fuit irremediabile, & non peccatum hominis. ‖ Peccatũ diaboli fuit irremediabile. ſed hominis remediabile.

e ¶ *Reges.*] Pharao a rex Aegypti, de quo habetur ȝ. 22. q. 2. c. vtilem. §. ecce quæ. & Abimelech b rex Gerare. de quo habetur 32. q. 4. nemo ſibi. & ȝ. 33. q. 1. ſi per ſortiarias. a Gen.12.cap. Gen. 12. & 26. b Gen.20.

f ¶ *Paſsiones.*] ideſt, delicta 15. q. 1. illa.

g ¶ *Orationibus.*] ſupra 33. q. 1. ſi per ſortiarias. Leuit.13 & 14.

h ¶ *Præcepit.*] in Leuitico.

i ¶ *Vt lepra.*] ideſt, aliqua macula. ‖ Sunt autem quattuor genera lepræ: in cute, in capillis, in domo, in veſte. In capillis lepra dicitur alopecia. fluẽtibus ſanie capillis, ſi in caluitio vel in alia parte capitis albus vel ruſſus color inuẽtus fuerit, plaga lepræ eſt. In cute lepra cognoſcitur, ſi in ea fuerit alba, i. pallida albedo, vel poſtulæ, & huiuſmodi leprę veſtis erat macula alba vel ruſſa. Similiter in domo dicebatur lepra talis macula, & macula in pariete pallore vel rubore deformis. & omnia iſta iudicabantur arbitrio ſacerdotis. ſi enim in homine lepra non erat perſpicua: recludebat eũ ſacerdos in domo ſua ſeptem diebus: q̃bus expletis ſi non creuerat lepra, iterum recludebat eum aliis ſeptẽ diebus. q̃ ſi nec tunc creuerat, mundũ eũ iudicabat: quia ſi ſcabies erat, lauabat homo veſtimenta ſua, & mundus erat. Cũ vero perſpicua erat lepra, ſeparabat. i. iudicabat immũdus ad arbitriũ ſacerdotis, & habebat homo veſtimenta ſua diſſuta, ideſt, facilia ad induendum vel exuendũ, vt ſic cognoſceretur: & caput raſum c, vt poſſet cognoſci: oſque veſte contectum, ne fœtorem loquendo diffunderet. & habitabat ſolus extra caſtra, ita vt à mortuo nihil differre videretur. Item ſi lepra veſtis erat perſpicua, conburebatur veſtis: ſi dubia, recludebatur ſeptem diebus, & recludebatur aliis vij. diebus: poſt quos ſi acerdos inueniebat creuiſſe lepram, rumpebat eam. Similiter oſtium domus leproſæ claudebatur vij. diebus: poſt quos ſi ſacerdos inueniſſet creuiſſe lepram, iubebat erui lapides leproſos, & proiici extra ciuitatem, & domum radi intus per circuitum, & pulueren raſuræ ſpargi extra ciuitatem in locum immundo, & alios lapides ſubſtitui in domo: & luto alio liniri domum. quod ſi iterum redierit macula, & perſeuerans lepra eſt, deſtruebatur domus, & ligna, & lapides, & puluis extra ciuitatem proiiciebantur in locum immundum. Leuit.13 & 14. Iona.3. † al. & ſalſificatur

k ¶ *In domo.*] non dicit hic de veſte. & de domo, quod ei ad litteram poſsit lepra ineſſe: ſed ſi domus. vel veſtis offerretur ab aliquo in miniſterium deputanda, antea ſacerdoti offerebatur. & ſi aliqua inerat macula, qua à miniſterio impediretur, ſacerdotis iudicio relinquebatur. Dan.4.

l ¶ *Separata.*] quo ad officiũ vel miniſterium.

m ¶ *Contaminaretur.*] domus, vel veſtis, vel cutis, id eſt, contaminata, vel immunda iudicaretur. † al. rationali i 5.17.q.4.minor. Dan.9.

n ¶ *A propheta.*] ſcilicet Nathan.

o ¶ *Achab.*] infra ead. diſt. 3. §. ecce Achab. In.11.

ADDITIO Et 50. diſ. cap. ſi poſt. §. contra. Io.11. Luc.17.

p ¶ *Innocentis.*] ſcilicet Nabutæ.

q ¶ *Et relinquat.*] ſcilicet nobis qui eum ſequimur, vel poſt comminationem à ſe datam.

r ¶ *In beſtialem.*] ſupra 17. q. 4. miror. Matt.9. Marc.2.

s ¶ *In Euangelio.*] hic transfert ſe ad auctoritates noui teſtamenti. Matt.9. Marc.2. Luc, 4.

t ¶ *Pœnitentiã.*] non remiſsionis: nam venientibus ad illud requirebatur pœnitentia: non autem in noſtro baptiſmate, quod remiſsionis eſt, vt ȝ. de conſe. diſt. 4. ſine pœnitentia. Matth. 8. Marc.1. Lu.5. Marc. 10. Lu.18.

v ¶ *Vel amicorum.*] hoc enim Deus amat, vt multi rogent. ſ. e. fleat.

x ¶ *Raboni.*] ideſt, magiſter. Matt.ȝ. Lu.17. Io.11.

y ¶ *Mortuos.*] ſcilicet, filium d archiſynagogi, filium viduæ, & Lazarum.

z ¶ *Quartum.*] vnde hoc Gratianus habuit, quem graui oris culpæ macula inficit, niſi confeſsione proprij oris, vel eccleſiæ interceſsione ſuffragante, ſanari non poterit. Hinc pœnitens a ille, qui prius tacendo peccata, flagellari meruerat, poſtea correptus dicebat, [*Quoniam tacui* b *: inueterauerunt oſſa* c *mea, dum clamarem* d *tota die.*] Hinc Chriſtus ex perſona membrorum ait [*Non abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum.*] *Quod Auguſtinus exponit dicens* (*Puteus eſt humanæ iniquitatis profunditas, in quem ſi ceciderit, non claudet* e *ſuper te os ſuum, ſi tu non clauſerit* f *os tuum: confitere ergo, & dic De profundis clamaui ad te Domine & euades. Claudet ſuper illum Dominus, qui in profundo* g *contemnit, à quo mortuo, velut ab eo, qui non ſit, perit confeſsio.* [*Hinc idẽ propheta ait* [*Introite portas eius in confeſsione.*] *Oſtendens ad portas miſericordiæ non niſi per confeſsionẽ peccati aliquem poſſe pertingere.* ¶ *Hinc etiam beatus Ioannes Baptiſta, & Saluator noſter exordium prædicationis ſuæ a pœnitentia ſumpſerunt, dicentes* [*Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum:*] *oſtendentes ad regna cælorum neminem poſſe pertingere; niſi primum per pœnitentiam Deo curauerit ſatisfacere. Hinc etiam in actibus Apoſtolorum legitur, quod credentes veniebant ad Apoſtolos, annuntiantes actus ſuos. Ex his omnibus facile monſtratur, ſine confeſsione nullam veniam poſſe promereri.* Matth.3. Vide canon. Iud. diſt. 14. q. 6. & canon. diſt. 19. Matth.9. Luc.19. Act.17. Pſal.99. Ioan.19. Pſal.31. Iſa.38. Hiere.3. a Dicit. cor. ca. Ioachim. b Iſa.57.10. Pſal.68. c Pſal.21. d Matth.27. Marc.15. Luc.23. Ioan.19. e Cant.2. f Matth.16. Luc.11. g Iona.2. Hinc Chriſtus ſuſcitauit in domo, i. in cogitatione, ſecundum H. ȝ. c. 5. e contra.

ignoramus: niſi dicatur hoc de Matthæo intelligi: cui cum Dominus diceret: Sequere me, reſpondit Domino: Pater meus mortuus eſt, volo eum ſepelire. & tunc Dominus ait, Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.

a ¶ *Pœnitens.*

a ¶ *Pœnitens.*] Dauid, vt ȝ. diſt. 3. ille rex.

b ¶ *Tacui.*] peccata.

c ¶ *Oſſa.*] virtutes, quibus anima ſubſtentatur, vt oſsibus corpus.

d ¶ *Dum clamarem.*] iactando me de meritis meis.

e ¶ *Non claudet.*] ideſt, non conſtringet te finaliter,

f ¶ *Non clauſeris os.*] non confitendo.

g ¶ *In profundo.*] vitiorum. vide peccator cũ a venerit in profundum vitiorum, contemnit.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Infert Grat. ex ſupradictis quòd ſine confeſsione nullus veniam meretur, & ad hoc inducit ſequentes auctoritates. Sequentia tria capitul. plana ſunt, ſcilicet *Sufficit &*, *non ſufficit. &* cap. *nouit.* Illud autem cap. quod poſtea ſequit, ſcilicet *aliud.* poſitum eſt ȝ. 11. q. 1. & ibi caſum inuenies. Ben. tamen ſic breuiter ponit hic caſum. Dicitur hic quod abſtinere debet à multis, qui vnum illicitum committit: & ita probatur, quòd ſatisfacere tenetur.

h ¶ *Pœnitẽtia.*] ¶ *Nõ negetur.*] nã quod diffidentia ætatis, &c. 32. q. 2. ancillam. & ȝ. ead. diſt. 7. nemo.

i ¶ *Vulnerata.*] delictis.

k ¶ *Non ſufficit.*] quo ad famam exteriorem, ſufficit enim quo ad Deum *, dummodo non contemnat.

l ¶ *Per pœnitentiæ.*] infra ea. diſt. ſi peccatum Dauid.

m ¶ *Contaminaretur.*] ſupra ea. diſt. ſi peccatum Dauid.

n ¶ *Nouit.*] ¶ *Sententiam.*] comminationis, vt 22. q. 4. incommutabilis. & in hoc ſimilis eſt prætori quoad interlocutoriam. ff. de re iud. quod iuſsit.

o ¶ *Aliud.*] ſupra 11. q. 1. aliud.

p ¶ *Repoſcere.*] ſupra 14. q. 1. quod debetur.

q ¶ *Propria.*] ff. de minor. ſi iudex.

r ¶ *Licent.*] hoc expoſui ȝ. 11. q. 1. aliud.

s ¶ *Expediunt.*] vt debitum repetere, vt ȝ. 14. q. 1. quod debetur. ‖ ſed non expedit eum ſcanda lo. Item temporalia accipere. 1. q. 1. iudices. Item omnibus cibis indifferenter vti licet. 11. q. 4. ad menſam. ſed non expedit, 28. q. 1. omnis. Item vxorem gentilem derelinquere licet. 28. q. 1. iam nunc. ſed nec expedit, vt ea. q. 1. ſic enim.

t ¶ *Peccator.*] ‖ ex hoc videtur quòd conſtitutus in mortali poſsit auctoritate ſua à communione ſacramentorum abſtinere, iuxta illud, Probet ſe homo, & ſic de pane illo edat, &c. & ideo laudatur mulier, quæ menſtrua patitur, ſi ex reuerentia abſtinet. ȝ. 5. diſt. ad eius. & arg. ȝ. de conſec. diſt. 2. quotidie. ſed contra ȝ. ea. diſt. ſunt q̃ arbitrantur. & in cap. facilius. & ȝ. ea. in actione. In cõtrariis iſtis dicitur, q̃ nemo auctoritate ſua, ſed ſacerdotis debet abſtinere à cõmunione altaris. Sed abſtinet q̃s peccati conſcius aliquando propter reuerentiam: quod commendatur, vt hic, & in ſimilibus. Aliquando propter ſatisfactionẽ delicti putans talem abſtinentiam prodeſſe etiam non iuſta ei aliqua pœnitentia à ſacerdote: quod inhibetur in contrariis. Sed & in illo caſu vbi ob reuerentiam abſtinetur, propter criminis conſcientiam, diſtinguo vt ſi ſcandalum ex eius abſtinentia oritur, compelli poteſt à prælato ſuo ad ſumendum Euchariſtiam, vel petendum: arg. ȝ. de conſe. diſt. 2. ſi quis intrat. & c. ſæculares. ſi vero nõ neſt ſcandalum, bene facit abſtinendo. ȝ. de conſe. diſt. 2. quotidie. hodie tamen videtur tolli iſta diſ. vt extra de pœni. & remiſ. omnis. ‖ Peccati confeſsi, an poſſit propria auctoritate à cõmunione abſtinere. 5 11. q. 1. aliud. Anſ. l. 11. cap. 141. † al. iuſta 1.Cor.6.

u ¶ *Remordet.*] ſecundum quod notaui. ȝ. 16. q. 1. monachi. 6 Sent 4. diſt. 17. † al. comedit Paſcha } ori. Malach. 3. Lu.12.

x ¶ *Eccleſiam.*] ideſt, vnitatem eccleſiæ per fidem & charitatem: nec enim intelligi poteſt de ingreſſu corporalis eccleſiæ. ‖ Nemo namque pro peccato aliquo abſtinendus eſt ab ingreſſu eccleſiæ: niſi ſit excommunicatus vel interdictus ex iuſta cauſa. ȝ. ea. q. 4. vir cum propria. 11. q. 3. excommunicatos. ‖ Eccleſiæ ingreſſusquibus eſt interdictus.

Sagamus.] Dicit Hieron. in hoc cap. q̃ ſicut Deus propter pœnitentiam reuocat ſententiam in contumaces latam: ita propter pœnitendi negligẽtiam pœnitendi, bona reuocat, quæ promiſit. & hoc probat exẽplis, ſ. Hieruſalem & Samariæ, ex quibus ciuitatibus quidam fuerunt à ſuppliciis liberati: alij vero bona quæ fecerũt perdiderunt. *Rurſum.* Verba ſunt Gratia. vſque ibi, *Promittit. Quorum.* ſcilicet habitatorum. Hierem.17.

y ¶ *Si agamus.*] CASVS. Dicit Hieronymus, quòd ſicut Deus propter pœnitẽtiam reuocat ſententiam etiam contra contumaces latã: ita propter pœnitendi negligentiam bona reuocat, quæ promiſit. & hoc probat exemplis Hieruſalem, & Samariæ, Nabuchodonoſor, & Ezechiæ. 6 Sent 4. diſt. 17. al. comedit Paſcha } ori. Malach. 3. Lu.12.

z ¶ *Rurſum.*] verba Gratiani.

2 ¶ *Eumdem.*] ſcilicet Amos, de quo locutus fuerat Hieronymus.

Quamobrem.

Quamobrem.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba Danielis interpretantis visionem Nabuchodonosor, & dicentis sibi: placeat tibi consilium meum: peccata tua eleemosynis redime, &c. In secunda ponuntur verba Hieronymi dicentis inutile videri consilium prophetæ. Ex quo enim prædixit sententiam in visione regis: qd valet consilium eius, cú sententia Dei mutari non possit? Qui ñdet dicens quòd sæpe sententiam comminationis reuocat Deus: sicut apparet exẽplo Ezechiæ regis, & Niniue ciuitatis. & licet rex admiserit consilium prophetæ, & sententia dilata fuerit: tamen fuit postea inflictæ: quia locutus fuit superbiam, dicens, Nonne hæc est Babylon magna, &c. Secunda pars ibi, *Si prædixit. Et Niniuitarum*, hoc est in Iona propheta. *Irreuerẽtiam*, ideſt, male, & contra reuerentiam & æquitatem. Quæ autem fuerit visio dicitur in apparatu, & in historiis dicetur.

4. Reg. 10. Esa. 38. Ionæ 3. ‖ Nabuchodonosor vidit sumnium.

a ¶ *Quamobrem.*] illud tangit, ‖ quod Nabuchodonosor vidit in somno arborẽ in medio terræ pertingentem vsque ad cælum, & sub ea habitabant animalia & bestiæ, & in ramis volucres, & ex ea vescebatur omnis caro: & ecce vigil & sanctus de cælo descendit, & ait, succidite arborem, & ramos & fructus eius, & fugient ex ea bestiæ & volucres: sed germen eius in terram finite: & cum feris sit pars eius, & ab humano commutetur cor eius: & septem tempora commutentur super eã: quod somnium Daniel interpretatus est, & ait: Tu es rex arbor ea quæ inualuisti, & potestas tua in terminis terræ, & audiuisti peruigilem altissimi sententiam super te: & ab hominibus eiicient te, & cum feris erit habitatio tua: fenum vt bos comedes. vij. tẽpora, ideſt, vij. anni mutabuntur super te, & relinquetur tibi semen vel germen radicis: quia regnum tuum restituetur tibi quamobrem audi consilium meum, Peccata tua eleemosynis redime: forsan ignoscet tibi Deus. Post annum autem deambulabat rex in aula sua, & superbe loquebatur dicens, Nonne est hæc Babylon, quam ego ædificaui in robore regni, & in gloria decoris mei? Adhuc erat sermo in ore eius, & ecce vox de cælo dicens, tibi dicitur Nabuchodonosor: regnum tuum transit à te, & cum feris habitabis septem temporibus donec scias quod dominetur altissimus vniuersis regnis hominum. & statim ex hominibus abiectus est, & vt bos fenum comedit, & rore cæli caput eius infectum est, &c. donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & vngues eius quasi vngues auium.

Dan. 4.

‖ Eleemosyna liberat à morte.

b ¶ *Eleemosynis.*] ‖ eleemosynæ namque à morte liberant peccatorẽ, qui per delicta subruerat, vt ℣. ea. dist. medecina. ℣. ea. dist. miror.

c ¶ *Redime.*] istud redime, ponitur priuatiue: quia proprie non est hęc redemptio. fi. ff. commo. si vt. §. vlt. ff. de leg. commiss. l. fundo. ff. quod vi aut clam. si vitem. §. 2.

d ¶ *Forsitan.*] ℣. dist. 86. non satis. dubitanter dixit: quia deesse potest contritio cordis. arg. ℣. ea. q. 2. admonere. & non valent eleemosynæ.

exemplari Gratiani. Nam in ceteris est quemadmodum in vulgatis, iuxta eumdem Hieronymum promittit prospera, si pœnitentiam egerimus. Quod si negligentia, &c.

Idem super Danielem, ad c. 4.

C. LXVIII.

QVamobrem a rex consilium meũ placeat tibi, & peccata tua eleemosynis b redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan d ignoscet Deus delictis tuis.] ¶ Si prędixit sententiam Dei, quæ mutari non potest; quomodo hortatur ad eleemosynas, & misericordias pauperum, vt Dei sententia commutetur? Quod facile soluitur Ezechiæ regis exemplo (quem Esaias dixerat esse morituram f) & Niniuitarum, quibus dictum est [adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.] Et tamen ad preces Ezechiæ, & Niniuę, Dei sententia cõmutata a est, non vanitate iudicij, sed eorum conuersione, qui meruere indulgentiam. Alioquin h & in reuerentiam † i loquitur Deus se mala minari super gentem; & si bona fecerit, minas clementia commutare. Rursum bona agenti se asserit k pollicerì: et si male fecerit; dicit se suam mutare sententiam, non in homines, sed in opera, quæ mutata sunt. Neque enim Deus hominibus, sed vitiis l irascitur: quæ cum in homine non fuerint; nequaquam punit quod mutatum est. Dicamus & aliter. Fecit quidem Nabuchodonosor iuxta Danielis consilium misericordias in pauperes: & idcirco vsque ad mensem duodecimum m in eum est dilata sententia. Sed quia postea ambulans in aula Babylonis gloriatur, & dicit, [Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ędificaui in domum regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria nominis mei?] bonum misericordiæ perdidit malo superbiæ. [forsitan ignoscet Deus delictis tuis.] Cum beatus Daniel præscius futurorum de sententia Dei dubitet o; rem temerariam faciunt, qui audacter p peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et tamen sciendum, quòd si Nabuchodonosor bona opera facienti venia repromittitur; multo magis aliis promittitur, qui leuiora peccata commiserunt.

a ¶ Commutata est.] *Quæ sequuntur, vt etiam multa alia, emendata, & locupletata sunt ex originali, præter verbum*, reuerentiam, (*quod esse debet*, Hieremia,) *idque ob glossam.*

Idem.

C. LXIX.

VIde q benignum Dominum misericordiam cum seueritate miscentem r, & ipsius pœnæ modũ iusta, & clementi liberatione β pensantem. Non in perpetuũ tradidit pœnæ delinquentes; sed [quanto γ, inquit, tempore seruierunt Baalim, tanto seruiant Chusarsaton †: hoc est octo annis. Disce & hoc ô tu auditor, quisquis ille es, qui tibi conscius es alicuius erroris: & quanto tempore erraſſe te nosti, quanto tempore deliquisti; tanto s nihilominus v tempore humilia teipsum Deo, & satisfacito ei in confessione pœnitentiæ: non expectes, vt humiliet te Chusarsaton, & inuito necessitas extorqueat pœnitentiam: sed ipse prœueni tortoris istius duritiam †: quia si te ipse emendaueris, si te ipse correxeris; pius est Deus, & misericors, qui vindictam temperet ab eo, qui illam pœnitendo x præuenit. Sed illud consideremus; quia donec seruierunt chusarsaton ij, qui traditi fuerant pro delictis suis, & non clamauerunt ad Dominum; nemo fuscitatus est, qui saluare eos posset. Cum vero clamauerunt ad Dominum; tunc fuscitauit y Dominus Saluatorẽ Israel, & saluauit eos.

β ¶ Liberatione.] *Antea legebatur*, deliberatione, *Emendatum est ex homilia Origenis, quemadmodum & alia nonnulla.*

1 Origenes homilia 3. ad c. 3. Iudicium, & ibi glossa ordinaria.

† al. Chusarasathaim

q ¶ *Vide.*] ô tu auditor.

r ¶ *Miscentem.*] ℣. dist. 45. disciplina.

‖ Chusarsaton quid repræsentat.

s ¶ *Chusarsaton.*] ‖ quæ humiliatio eorum interpretatur in libro Iudicum. hic est diabolus, cui humiliandæ & affligendæ traduntur animæ, quæ Christi humilitate contempta in superbiam se extollunt. Chusarsaton iste fuit rex Syriæ & Mesopotamiæ: cui seruiuit Israel viij. annis, eo quòd præuaricatus est in præceptis Domini seruiendo idolis mortuo Iosue: quem liberauit Othoniel frater Calephin, in quo erat spiritus Domini, postquam populus clamauit ad Dominum tradito Chusarsaton in manus Othonielis in pugna quando pugnauit contra eum, vt legitur in lib. Iudicum 2. & 3.

t ¶ *Tanto.*] scilicet saltem, & non plus. 47. dist. omnes.

v ¶ *Nihilominus.*] ℣. dist. 3. productior. contra. sed ibi de peccato primi parentis tantum. Vel de pœna interiori: hic autem de exteriori.

x ¶ *Pœnitendo.*] ℣. ea. dist. voluissent. §. ex his. ver. quartum quoque.

‖ Othoniel fuit filius Senem.

y ¶ *Suscitauit.*] ‖ Othonielem, ideſt, filium Senem fratrem Cale h. minorem a cui Calcph. Axam filiam suam dederat in vxorem pro eo q dederat ei ciuitatem Cariathsepher, ideſt, ciuitatem litterarum. hic ergo Othoniel quasi saluator filiis Israel est missus, cum super eos est dux constitutus à Domino. interpretatur autem Othoniel tempus mihi Dei b, hoc est aliquis militiæ cælestis angelus, qui sibi tempus à Deo dispensatum accipiens mittitur in adiutorium eorum, qui hereditatem capiunt salutis. H.

Ecclesia Christi.] CASVS. Dicitur hic q peccator non est in ecclesia, quę non habet maculam neque rugam sicut olim habuit: qui vero vult esse in ecclesia, vadat ad medicum vt purgetur à macula, & fiat de ecclesia, quæ est corpus eius.

a ¶ *Maculam.*] hæresis, vel mortalis peccati. ℣. distin. 21. quamuis. ℣. proxim. causa. quæst. 4. recurrat.

b ¶ *Rugam.*] scilicet schismatis, vel venialis peccati.

c ¶ *De ecclesia.*] supra 23. q. 4. forte. contra. & ca, hæc autem vita. contra. Solu. Ecclesia quandoque large sumitur, vt granum & paleam complectatur, vt est in contrariis ℣. 32. q. 4. recurrat. Vel dic aliud esse de ecclesia, quod hic negatur de malis, aliud esse in ecclesia, quod in contrariis conceditur. Vel distingue. ‖ nam sunt quidam in ecclesia nomine & re, vt boni catholici, vt hic: quidam nec nomine nec re, vt præcisi. ℣. 23. q. 4. si quis à catholica. quidam nomine tantum, vt in contrariis: quidam re tantum, vt de consec. dist. 4. non dubito.

d ¶ *Et maculam.*] vnde propheta. In peccatis dimisi matrem vestram, vt j. 35. q. 1. c. vlti.

Vper tribus.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba Amos prophetæ comminantis populo Damasci & ‖ Azaheli regi eius: qui x. tribus grauiter afflixerat. q. d. si Azahel & populus Damasci semel vel bis tantummodo populum meum esset persecutus, forsitan parcerem illi: sed quia diu expectaui eum ad pœnitentiam vt conuersus reciperet sanitatem, & ipse abusus patientia mea tertio & quarto afflixit: cogor mutare sententiam vt plagis corripiam eũ. In secunda parte exponit verba prophetæ moraliter, & sic intendit probare q Deus non dat veniam nisi pœnitenti. Secunda pars ibi, *Iuxta*. Sequens ca. patet. Et nota quòd prima tabula dicitur baptismus, secunda pœnitentia. Sequens ca. etiam patet.

e ¶ *Super tribus.*] Verba hæc sunt Amos prophetæ cõminantis Azaheli regi Damasci: qui decẽ tribus grauiter afflixerat. q. d. si Azahel semel & bis tantummodo populum meum esset persecutus, forsitan parcerem illi: sed quia diu expectaui eum ad pœnitentiam vt cõuersus resipiceret sanitatem, & econtra ipse abusus patientia mea tertio & quarto afflixit; cogor mutare sententiam vt plagis corrigam delinquentem.

f ¶ *Non conuertam eũ.*] non expectabo eum vt conuertatur, sed plagis corripiam eum. Vel lege interrogatiue: non conuertam eum? ideſt, nonne conuertam eum ab insania sua flagellando ipsum?

g ¶ *Iuxta.*] verba Hieronymi.

h ¶ *Tropologiã.*] ideſt, mortalitatem. De hoc quære ℣. dist. 37. vino.

i ¶ *Delicto.*] q. d. qui in tribus prioribus peccat, si pœnitet, conuertit ab eo vultus clementiæ suæ. si vero non pœnitet, auertitur

k ¶ *Secunda.*] ¶ *Tabula.*] procellarum huius mundi: quia nauigamus tendentes ad patriam, & incurrimus naufragium ex peccato primi hominis, quo sumus morti addicti. ‖ Prima tabula est baptismus, vbi purgatur vetus homo, & induitur nouus. 26. dist. deinde. Secunda tabula est pœnitẽtia, qua post baptismum resurgimus. post baptismum enim lapsi per pœnitentiam reuocari valent, sed non per baptismum. H. ad litteram. Prima tabula est nauis. Secunda tabula est scapha, qua in naufragio periculum vitatur.

‖ Tabula qua nauigamus in hoc sęculo est duplex.

Ne forte.] CASVS. Hierony. exponens verba Osee pro hetæ super Malachi. dici quod sicut Iudæis promissum fuit vt starent in tabernaculis suis post pœnitentiam in diebus festiuitatis suæ, quam faciebant singulis annis in memoriam quadraginta annorum, in quibus fuerunt in tabernaculis eorum in deserto: ita omnibus peccatoribus promittitur, qd post pœnitentiam redibunt ad ecclesiam, vt quod olim fecit baptismus, nunc faciat pœnitentia.

Exech. 18. & 33.

l ¶ *Festiuitatis.*] scilicet scenophegiæ: ‖ in qua Iudæi singulis annis habitabant sub vmbraculis in memoriam quadraginta annorum quibus in deserto fuerunt sub tabernaculis: quasi dicat ad litteram: sicut enim olim vos de Aegypto liberaui, & habitastis in tabernaculis; sic & nunc educam vos de imminẽte captiuitate peccatorum, si ad me reuerti volueritis.

‖ Scenophegiæ festiuitas quæ erat.

ADDITIO. Per exitum de Aegypto significabatur baptismus siue baptismi redemptio, per istam liberationem effectus pœnitentiæ. Petr.

Hier. 29. & 52.

m ¶ *Quod facit baptisma.*] non tamen quodcumque, vt ℣. de consec. dist. 4. fine pœnitentia. ‖ vnde semper ista duo quamuis interdictum generale ponatur, excepta intelliguntur: extra de sponsa. non est vobis. Itẽ hoc facit pœnitentia qđ baptismus quoad vitam æternam, non quo ad hoc vt petere possit quis iure suo dispensationem acta pœnitentia, vt extra de vo. cap. 1. in fine. & infra. dist. 6. cap. 1.

† al. huius

‖ Baptismus & pœnitentia non interdicuntur tempore interdicti.

Gen. 6.

Rædixerat.] CASVS. Hoc cap. inducitur ad probandum, quod licet alicui venia promittatur, illam tamen debet cum instantia implorare; ne propter desidiam promissa venia retractetur. vnde licet Dominus per Hieremiam promiserit quòd filios Israel post lxx. annos desolutionis templi reduceret in Hierusalem: Daniel tamen non fuit negligens in rogando hanc: ne negligentia offensam pariat. vnde legitur in Genesi, quod mundus ante cxx. annos non defuisset: sed quia homines negligentes fuerunt circa pœnitentiam; ideo post centum annos mundus finitus est.

n ¶ *Hieremias.*] in epistola, quam direxerat ad transmigrationem Babylonis dicens: Cum impleri cœperint lxx. anni, visitabo & reducam vos ad locum istum.

o ¶ *Preces.*] ℣. 23. q. 4. obtineri.

p ¶ *Denique.*] alia ratione probat, ‖ quòd ab oratione nõ est cessandũ: quia si Deus videt homines negligentes, murat quod prius promiserat.

‖ Oratio sit assidua.

q ¶ *In Genesi legimus.*] vbi dicitur, non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, ideſt, fragilis: ‖ eruntque dies eius cxx. anni. q. d. spiritus meus, ideſt, indignatio c mea, & ira mea non remanebit in homine in æternum, ideſt, non erit æterna, quia non reseruabo hominem in æternis cruciatibus, sed ipsum hic puniam temporaliter, scilicet diluuio. hoc dicit propter illos, qui in diluuio saluati sunt, & conuersi ad Deum.

‖ Hominis dies sunt cxx. anni.

c Supra eod. sed & continuo.

gemitus, lacrymas copulemus.

Idem.

¶ *Caput hoc est in commentarijs ad c. 3. lamentationum Hieremiæ, qui non sunt B. Hieronymi. sed Rabani.*

C. LXXIII.

QVia diuinitatis natura clemens est, & pia, magisque ad indulgentiam, quàm ad vindictam prona, quia non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat; si quis post lapsum peccatorũ ad veram pœnitentiam se conuertit; cito à misericorde iudice veniam impetrabit.

Idem in c. 12. Osee.

¶ *Antea citabatur ex eodem in Malachiã.*

C. LXXIIII.

NE forte peccati memores tardius reuertantur: [Adhuc, inquit, sedere vos faciam in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis!] vt quod facit baptisma m, hoc faciat pœnitentia; & habitent in tabernaculis Saluatoris, hoc est, in ecclesiis.

Idem in c. 9. Danielis.

C. LXXV.

PRædixerat Hieremias o septuaginta annos desolationis templi: post quos rursus veniret populus in Iudæam, & ædificaretur templum, & Hierusalem. Quæres Danielem non facit negligentem; sed magis prouocat ad rogandum; vt quod Deus per suã promisit clementiam; per horum † impleat preces p; ne negligẽtia superbiam, & superbia pariãt offensam. Denique ‖ in Genesi legimus q centum viginti annos pœnitentiæ cõstitutos ante diluuium: qui, quia tanto tempore, hoc est centum annis noluerunt agere pœnitentiam; iure suo dispensationem acta pœnitentia, vt extra de vo. cap. 1. in fine. & infra. dist. 6. cap. 1.

Vide benignum.] CASVS. Filij Israel seruierunt viij. annis regi Mesopotamiæ, & postea liberati sunt ab Othoniele. Dicitur hic q in illo facto significatur, quod quanto tempore aliquis steterit in peccatis seruiendo diabolo, tanto tẽpore debet esse in pœnitentia seruiendo Deo: In fine dicitur quod sicut illi non fuerunt liberati nisi ad instantiam precũ: ita non liberantur aliqui nisi per preces.

Secunda.] ¶ *Tabula.*] procellarum huius mundi: quia nauigamus tendentes ad patriam, & incurrimus naufragium ex peccato

a ¶ *Ante.*] numquid etiam iudex potest hoc facere post datas inducias? arg quod sic.ff.de re iudi quod iussit. idem etiam dices in sententia lata sub conditione extra de senten.excom.à nobis.

b ¶ *Postea*] Argu. quòd si teneris mihi librum scribere ad certum terminum,& tantum iam de tempore est lapsum,quod in residuo scribere non possit,statim possum agere contra te.arg. ẽ.2.q.6. appellantem. ff. de ver. oblig. hoc iure. Arg.contra.ff si quis cau. si eum.§.1. ff. de reg.iur. nulla intelligitur. ff. de verb. oblig.insulam. vbi soluitur hæc cõtrarietas.

c ¶ *Comminatus.*]pœnam scilicet diluuij.

d ¶ *Abiecit.*] quantum ad præscientiam.

Hier.7.

1.Reg. 16.

MEdicina.] CASVS. In hoc cap. ostendit Ambr.quod operibus misericordiæ debet homo redimere peccata sua eleemosynas faciendo: non quod Deus sit venalis : sed ipse venalis est qui se redimit.

Dan.9.

e ¶ *Peccata.*]deest,pœnas debitas pro peccatis. No, in hoc cap. peccata dici pœnas peccatorum, quæ eleemosynis redimuntur , & relaxantur,

Eccl.10. secũdum 70.

‖ Eleem: syna redimit peccata.

‖ vel eleemosynæ redimunt peccata,ideſt.ostẽdunt esse dimissa. Vel legitur de misericordia,vel eleemosynæ virtute,quæ est spiritualis medicina animæ.

f ¶ *Redime.*] ẽ. 41.dist. non cogantur,arg.ẽ.dist. 82.presbyter.

Tob. 12.

g ¶ *Venundatus.*]ẽ.15. q.1.non est.

h ¶ *Eleemosynis.*] ẽ ea. dist, ca. omnis. §. alij. & ca.miror.

MEdicamentum.] CASVS. Dicitur in hoc cap.q‿ sicut in cõfectione medicinali ex pluribus herbis confecta,aliqua illarum est dominantior, sic in pœnitentia facienda eleemosyna dicitur dominari. Quod probatur auctoritate Euangelij. *Medicamentum*,ideſt,eleemosyna. & loquitur per similitudinem : quia medecina est animæ.

i ¶ *Medicamentum.*] ideſt,eleemosyna.

k ¶ *Ipsa efficit.*] vbi deest opportunitas alia faciendi.

l ¶ *Date eleemosynã.*] scilicet ordinate, ‖ à vobis ipsis incipientes,vt eam vobis primum exhibeatis.ℸ.dist.3.qui vult.

‖ Eleemosynã primo nobis faciamus.

m ¶ *Munda.*] ideſt,munde & sine peccato possidebitis alia.

DEus definitionem.] CASVS. Hugo sic ponit hunc casum. Dicit Ambr.in hoc c. quòd Deus quemlibet peccatorẽ indifferẽter recipit, dummodo pœniteat , & licentiam relaxandi de pœna cuilibet pœnitenti sacerdotibus cõcesit.sed maiora crimina maiori pœna sunt punienda.*Definitionem*,ideſt,distinctionem personarum.

n ¶ *Deus.*] CASVS. Deus indifferenter quemlibet peccatorem recipit si pœniteat,& sacerdotibus licentiam relaxandi de pœna concessit,maiora tamen peccata maiori pœna punienda sunt.

o ¶ *Definitionem.*] ideſt,distinctionem personarum,ideſt, nullum vere pœnitentem à se excludit,vt ẽ.29.q.2.c.1.§.1.Vel definitionem,ideſt, exceptionem peccatorum.

p ¶ *Qui misericordiam.*] ideſt,remissionem peccatorum à se per misericordiam conferendam.

q ¶ *Omnibus promisit.*]vere pœnitentibus.24.q.2.c.legatur.

r ¶ *Et relaxandi.*]ideſt,pœnam peccati dimittendi,

nequaquam,expectat; vt & viginti alij compleantur:sed infert ante [a], quod postea [b] fuerat cõminatus [c]. Vnde & ad Hieremiam dicitur ob duritiam cordis populi Iudæorũ. [Ne ores pro populo hoc ; quia nõ audiam te.]Et ad Samuel [vsquequo luges super Saul ? & ego abiecĩ [d] eum.]In cinere igitur,& sacco postulat impleri, quod promiserat Deus:non quo esset incredulus futurorum ; sed ne securitas negligentiam , & negligentia pareret offensam.

Item Ambrosius in sermone in Dominica de Abraham.

¶Operibus misericordiæ Deum non emimus,sed nos meripsos redimimus.

C. LXXVI.

MEdecina misericordiæ tollit peccata [e] magna.] Habemus etiam plura subsidia ; quibus peccata nostra redimamus : pecuniam habes ; redime [f] peccatum tuum. Non venialis est Dominus; sed tu ipse venalis es. Peccatis tuis venundatus [g] es.redime te operibus tuis; redime te pecunia tua.vilis pecunia; sed pretiosa est misericordia. ¶ Eleemosyna, inquit , à peccato liberat.Crimina ergo eleemosynis [h] redimuntur.

¶ *Caput hoc habetur in libro de Helia , & ieiunio , & ibi hæc antecedunt.* Etsi grauia deliquimus,magnum medicum inuenimus: magnam medicinã gratiæ eius accepimus. [Medicina enim tollit peccata magna.] *Abest autem vox.* misericordiæ , *etiam à loco Ecclesiastis.c.10.*

Item Ioannes os aureum , homil. 9. ad c.6.epistolæ ad Hebræos.

C. LXXVII.

MEdicamentũ [i] fortius quod maxime operatur in pœnitentia, hoc est. Sicut in præceptis medicinæ medicamentum multas quidem herbas accipit, vnam autẽ dominantissimam ; sic & in pœnitentia,dominãtior ista herba,&potentior est ; & vniuersum ipsa efficit [k]. Audi enim quid dicit diuina scriptura. [Date eleemosynam [l] & ecce omnia munda [m] sunt vobis.]

¶ *Grace sic habet,τὸ δὲ μάλιστα ἰσχυρὸν ἐξαλοῦμενον τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας τοῦτο ἐστίν. καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν βοηθημάτων ἐστὶ φάρμακον πολλὰς μὲν λαμβάνει βοτάνας, μιὰν δὲ τὴν κυριωτάτην ὅτω καὶ ἐπὶ τῆς μετανοίας αὕτη ἡ βοτάνη κυριωτέρα: καὶ τοῦτο ἄδηλον γέγοιτο ἂν. ideſt.*

Nam quod maxime validum reddit medicamentum, pœnitentiæ, hoc est. Et sicut in medicinalibus auxiliis est medicamentũ, quod multas quidemherbas recipit,sed vnã præcipuam,ac potentissimam:ita etiam in pœnitentia , hæc ipsa est potentior herba: ipsaque omnino totũ præstiterit. Audi,&c.

Item Ambrosius lib. 1. de pœnitentia,cap.2.

C. LXXVIII.

DEus [n] definitionem [o] non facit ; qui misericordiam [p] suam promisit omnibus [q] , & relaxandi [r] licentiam sacerdotibus suis sine [s] vlla exceptione concessit. Sed qui culpam exaggerauit;exaggeret [t] etiam pœnitentiam. Maiora enim crimina maioribus [v] abluuntur fletibus,

Idem lib.2.de pœnit.c.10.

C. LXXIX.

FLeat [x] pro te mater Ecclesia, & culpam [y] tuam lacrymis lauet. Videat te Christus mœrentẽ, vt dicat [Beati tristes, quia gaudebitis.]Amat, vt pro vno multi rogent [z].Denique in Euangelio motus viduę lacrymis,quia plurimi p ea flebant, filium eius resuscitauit.

Idem eodem libro,2.c.11.

C. LXXX.

ADam post culpam statim de paradiso Deus eiecit. Non distulit:sed statim seperauit à delitiis , vt ageret pœnitentiam; statim tunicam vestiunt pelliceam, non sericam.

Item Augustinus in lib. 50. homil. homilia vltima,c.3. 1

C. LXXXI.

§ 2 TRes [b] sunt actiones [c] pœnitentiæ, quas mecũ ve-

s ¶ *Sine vlla exceptione.*] ideſt, nullum excipiendo vel peccatorem vel peccatum:quia nullum peccatum est de quo non possit quis pœnitere,vt ℸ. de conse,dist. 4.nemo.

t ¶ *Exaggeret.*] ideſt,si maior fuit culpa,maior sit dolor de culpa,vel satisfactio pro culpa.

v ¶ *Maioribus.*]ẽ.24.q. 1.non afferamus.

Matt.5. Luc.7.

FLeat.] CASVS. Dicitur in hoc c.q‿ si crimen est manifestũ,dolere debes manifeste & flere,vt pro te oret ecclesia : amat enim Deus vt multi rogẽt pro vno.Vnde quia multi rogabant pro filio viduæ,resuscitauit eam Deus sicut legitur in Euangelio.

Lu.11.

x ¶ *Fleat.*] ſ.si manifestũ fuerit crimen doleas manifeste, & fleas vt pro te oret mater ecclesia.

y ¶ *Et culpam.*]i pœnã culpæ , si qua dignus es, post cordis cõritionem per lacrymas & orationem ex toto deleas.

z ¶ *Multi rogent.*] hoc etiã faciunt epi cum volunt suis nepotibus benefacere,& merito : quia personam Christi gerunt 21.dist.in nouo.

† al. dñm. Clementẽ} ori.

Dam post.] CASVS. Probatur in hoc cã.exẽplo Adæ, q‿ statim post delictum debet quis facere pœnitentiam , quia statim post culpam Adam eiectus fuit de Paradiso, vt ageret pœnitentiam.

a ¶ *Statim.*] arg. quòd sententia lata statim executioni mandanda sit, vt not. ẽ.2.q. 1.sicut 11. q. 3. cum apud.

TRes.] Hæc est quinta ps di.in qua ponit magister quæ sunt genera peccatorum. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicit in hoc c.q‿ tres modi agẽdi pœnitentiã inueniuntur.Primus est quando adultus volens baptizari pœnitẽt tiam agit.Secundus quãdo q‿ quotidie pœnitet de peccatis venialibus. Tertius quando agitur pœnitentia de mortalibus, quæ prohibentur in decalogo. Ab illo autem ver.*Est enim pœnitentia*, tractat de secundo modo Aug. dicens, quod si aliquis contemnit venialia, & non agit pœnitentiam pro ipsis efficitur dignus morte , sicut pro aliquo mortali peccato . & hoc probat per quamdam similitudinem inductam de naui. Hug. autem sic ponit hunc casum. In hoc cap. ostendit August. tria esse genera siue species pœnitentiæ. Vnum genus est ante baptismum de peccatis mortalibus, secundum est ante & post baptismum de peccatis mortalibus. Postea ostendit,quod sicut venialia quotidie subrepunt , ita quotidie sunt defienda per aliquam satisfactionem : quia si multa collecta fuerint simul ita grauabunt sicut vnum mortale,

1 Et in lib.de pœnitẽtia medicina, ca. 2 Sent.4.dist. 16.

b ¶ *Tres sunt actiones.*] CASVS. ¶ Tres sunt modi agendi pœnitentiã. Primus quando adultus volens baptizari agit pœnitentiam. Secundus quando aliquis quotidie pœnitet de leuibus peccatis. Tertius quando aliquis pœnitentiam agit de mortalibus . quæ prohibentur in decalogo. Ab illo autem ver. *Est etiam pœnitentia.* tractat de secundo modo.nam si quis contemnit venialia , propter contemptum eorum constituitur dignus morte æterna.& hoc probat quadam similitudine.

‖ Casus pœnit. ‖ Pœnitentia tribus modis agitur.

c ¶ *Actiones.*]ideſt,tribus modis agitur pœnitentia:scilicet ante baptismum,vt ℸ.de conse.dist.4.agunt homines. post baptismum de mortalibus

talibus peccatis , & quotidie de venialibus. ℸ.di.3.de quotidianis.

a ¶ *Vna est.*] quæ fit ab adultis cum baptizantur,vel ante.

b ¶ *Parturit.*] proprie ponitur hoc verbum, parturit. cũ enim homo iam proponit & mediatur q‿ baptizari velit, agere pœnitentiã incipit.]quæ pœnitentia nouũ hominẽ parturit,id est,in nouũ hominem,id est, de eo vetusto prius culpæ vetustatem habente facit nouum hominẽ , id est, gratiæ nouitatem habentem. de consec.dist. 4.non dubito.

c ¶ *Omnis.*] ℸ.de cõsec.dist.4. omnis qui.

d ¶ *Ad consecrationem.*] id est, sanctificationẽ vel satisfactionẽ.

e ¶ *Prodest,*] id est, sacramentũ collatũ in fide eorum.Vel prodest quia offerunt eum.

f ¶ *Supplicationis.*] quia semper debemus supplicare vt ab eo liberemur.

g ¶ *Desiderat.*] cum effectu.

h ¶ *Peccatis.*] pro mortalibus.

i ¶ *Si enim nosmetipsos.*] pœnitendo, affligendo, dãnando nos de peccato.

k *Iudicaremur.*]id est, puniremur ad pœnam.

l ¶ *Est etiã pœnitentia.*] Modo redit ad secundum articulum,

m ¶ *Quæ humana.*] infra dist.3. cap. incassum.§.sed verba.& ca. de quotidianis.

n ¶ *Collecta.*]secundum illud. Et quæ non profunt singula , multa iuuãt.proinde ergo iudicandũ est de pluribus minutis vt de vno grãdi & graui delicto [o], cui minora coaceruata æquantur.arg.ff.ex quib. cau.ma.necnõ. §.si quis sæpius. & ff. de pac. si plures.arg.contra. ff.de iurisd.om.iu.l.fi idem.C. de iu.sancim[p]. §.penul.

o ¶ *Et oppriment.*] illa multa venialia , id est, contẽptus eorũ & vilipensio [q] quod quidem peccatũ est mortale. vel ipsum veniale peccatũ est mortale dũ placet,vt 25.dist. §.nũc autem. ver.hinc etiam. aliàs enim ipsa venialia in purgatorio consumenturr, & salui erimus quasi per ignem. 25.dist.qualis.

p ¶ *Propter hæc ieiunia.*] scilicet leuia. vel propter hæc , scilicet omnia.

SI peccatũ.] Hæc est sexta pars , dist. in qua dicitur q‿ licet peccata per contritionẽ & confessionẽ tollantur, remanet tamẽ pœna in hac vita vel in purgatorio. supple nisi esset in summa contritione. de conse.dist.4.per baptismum.Io.de Fant.

CASVS. Cũ post pœnitentiã Dauid Domin[s] trãstulit ab eo peccatũ; quæritur quare postea pro eo peccato multas pœnas subtulit. Et respõ.Grego.q‿ licet peccatum esset sibi dimissum,tamẽ pœna, quam promeruit debetur : nã & si per baptismũ nobis dimittitur originale peccatũ , tamen post baptismũ eius peccati pœnam. i. pœnalitates corporis subtinemus.

q ¶ *Si peccatũ.*] ‖hic dicit peccatũ : inferius, idẽ vocat delictũ,& ita indifferenter vtitur his vocabulis Grego. quod & in communi vsu loquẽdi fit.Aug.tamẽ in quæstionibus Leuitici differentiã notat dicẽs: Declinare à bono est delictũ, & peccatũ facere malũ. vnde apparet q‿ peccatũ mali est perpetratio:nã & opus est.infra dis.3.inter hæc hircũ. delictũ enim est boni defectio. quid est aliud delictũ quàm derelictũ ? Vel delictũ appellatur,iprie qđ ignoranter fit:iuxta illud:Delicta iuuẽtutis meæ , & ignorãtia , &c. peccatũ vero quod scienter.

‖ Peccatum & delictum an sint idem.

3 Poly.1.6.tit. 20 Anſel.11.c. 157. 2.*Reg.*12.

r ¶ *Vnit.*] supra ea. dist.c.si cui. §.itẽ sicut. & cap.porro. infra ea. dist.§.quæcumque.

4 Ibidem.

ADDITIO. Potest dici,q‿ peccatũ ad prolationẽ corporis refertur : iniquitas vero ad mẽtis acerbitatẽ. præcedit iniquitas , sequitur peccatum : sed grauior est iniquitas tanquam materia. Archid.

s ¶ *Cum homine.*] id est,per hominẽ, tanquã ministrũ, vt ℸ holtẽ. ar. 23.q.5. remittuntur.15. q.1. nec is.vel cum ipso homine, sed est cũ homo punit se sufficiẽter.

t ¶ *Laxatur.*] ẽ. ea. dist.c.omnis.§.alij. ecõtra.& c.nullus debite.

† al.vindicare

v ¶ *Cruciatibus.*] ℸ. ea. dist. §. non sunt. & cap.quem pœnitet.

x ¶ *Obimus.*] aliàs luim[x],id est ,pter peccatũ Adæ mortẽ carnis incurrim[x], & alias pœnalitates sustinemus [a].

a De consec. dist.4.non ex quo.

x ¶ *Ohim*[x].ẽi.necessitati mortis subiicimur.

y ¶ *Siue per nos.*] cũ pœnitentiam agimus.

z ¶ *Siue per semetipsum.*] in baptismo.ℸ.de consec.dist.4. sine pœnitentia.

vestra eruditio recognoscit. Sunt enim vsitatæ in ecclesia,& diligenter attendentibus notæ. Vna est [a], quæ nouum hominem parturit [b]; donec per baptismã [α] salutare omnium præteritorum fiat ablutio [†] peccatorum. *& paulo post.* ¶ [1]Omnis [c] enim,qui iam arbiter voluntatis suæ constitutus est , cũ accedit ad sacramenta fideliũ; nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non potest inchoare. Ab hac pœnitentia, cũ baptizãtur soli paruuli sunt immunes.Nondum enim vti possunt libero arbitrio. Quibus tamen ad consecrationem [d], remissionemq; originalis peccati prodest [e] eorum fides,à quibus offerũtur.& *& infra*, c.4. ¶ Altera vero pœnitentia est, cuius actio per totã istã vitã, qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis [f] humilitate subeunda est.Primo,quia vitam æternam, incorruptibilem , immortalemque nullus desiderat [g] nisi eũ vitæ huius temporalis,corruptibilis , mortalisque pœniteat. Non enim sic quisque in vitam nouam per sanctificationem baptismi nascitur; vt quemadmodum deponit ibi omnia peccata præterita; ita etiam statim mortalitatem ipsam carnis , corruptionemque deponat. *& infra c.9.*

¶ Tertia actio est pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis [h] subeũda est,quæ legis decalogus continet;& de quibus Apostolus ait[quoniã qui talia agunt,regnũ Dei non possidebũt.] In hac ergo pœnitentia maiorem quisque in se seueritatẽ debet exercere;vt à seipso iudicatus,non iudicetur à Deo : sicut idem Apostolus ait [Si enim nosmetipsos [i] iudicaremus[6],à Domino nõ vtriq; iudicaremur [k].] *& β infra.* [2] ¶ Est [γ] etiã pœnitentia [l], bonorũ , & humiliũ fideliũ pœna [†] quotidiana, in qua pectora tundimus dicẽtes, [Dimitte nobis debita nostra ; sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.] Neque enim ea nobis dimitti volumus,quæ dimissa non dubitamus in baptismo ; sed illa vtique , quæ humanæ [m] fragilitati quamuis parua, tamen crebra subrepũt ; quæ si collecta [n] contra nos fuerint ; ita nos grauabũt & opprimẽt [o], sicut vnũ aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium , vtrũ vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur;an paulatim subrepens aqua in sentinam , & per negligentiam derelicta,atque cõtempta impleat nauẽ, atque submergat ? Propter hæc [ρ], ieiunia,& eleemosynæ, & orationes inuigilant : in quibus cũ dicimus [Dimitte nobis debita nostra , sicut & nos dimittimus;] manifestamus habere nos , quod nobis dimittatur : atq; in his verbis humiliantes animas nostras, quotidianam quodammodo agere pœnitentiam non cessamus.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini in libro 50. homil.homilia vltima (quæ etiam habentur fere eadem in libro de pœnitentiæ medicina,c.2.) & in epistola 108.ad Seleucianum.*

α ¶ Baptisma salutare.] *In homilia legitur*, per baptismum salutare : *in libro autem de pœnitentiæ medicina*, quæ nouum hominẽ per baptismum parturit : donec salutaris omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio.

β ¶ Et infra.] *Quæ sequuntur,integre habentur in epistola ad Seleucianum,sententia tamen , & aliqua verba leguntur etiã in eadem homilia,c.8.& in libro de pœnitentiæ medicina,eodem c.secundo , vbi de secunda actione pœnitentia agitur. Referuntur enim ad illam , quæ nunc subiiciuntur.*

γ ¶ Est etiam.] *Antea legebatur.*Est enim. *Emendatum est ex loco indicato , & duobus vetustis Gratiani exemplaribus. Longe enim diuersa est hæc pœnitentia à proximis commemorata.*

Item Gregorius.

C. LXXXII.

6 3 SI peccatum [q] Dauid tam detestabile Dominus transtulit;quid est, q‿ post omnia , quæ de eodem peccato per prophetam ei à Domino dicta sunt , postmodũ tanta tolerauit? Sed proculdubio Dominus delictum sine vltione nõ deserit. Aut enim ipse [r] hoc in se pœnitens punit ; aut hoc Deus cũ homine [s] vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur: quia nullatenus sine vindicta laxatur [t], 4Sic enim Dauid audire post confessionem meruit [Dominus transtulit peccatum tuum,] & tamen post multis cruciatibus [v] afflictus, ac fugiens , reatum culpæ, quam perpetrauerat, exoluit. Sic nos salutis vnda à culpa primi hominis absoluimur. Sed tamen reatum eiusdem culpæ diluentes , absoluti quoque adhuc carnaliter obimus [d] [x];quia delicta nostra siue per nos [y] siue per semetipsum [z] resecat etiam,cum relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere,quas in perpetuum non vult in eis videre [†].

4 Ibidem.

¶ *Caput hoc integrum quidem habetur in commentariis, qui nomine Eucherij sunt editi, lib.2.Reg.c.8. sed magnam quoque partem apud B. Gregorium lib.9. moralium,c.27.*

d ¶ Obimus.] *Apud B. Gregorium sequitur*, Bene ergo dicitur [sciens , quòd non parceres delinquenti] quia , &c. *repetit enim ipse verba illa Iob sibi ad interpretandum proposita. Eucherius autem habet vt Gratianus.*

Item Augustinus de peccatorum meritis,& remiss.lib.2.c.34.

Sicut primi.] CASVS. H.sic ponit hunc casum. Per primum hominem,& Dauid ostendit Au.q licet per baptismū & pœnitentiam nobis dimittantur peccata,tamē postea mors & aliæ poenalitates pro originali peccato inflictæ remanent ad agonem & exercitium. *Primi hominis*,scilicet Adæ & Euæ.

a ¶ *Sicut primi.*] Per primos homines,& per Dauid ostenditur,q licet per pœnitentiā vel baptismū nobis dimittātur peccata, ‖ tamen postea mors & alię pœnalitates pro originali peccato inflictæ remanent ad agonem & exercitium.

‖ Mors & aliæ pœnalitates q̄ p peccato originali sunt inflictæ.

b ¶ *Reuocari.*] eodē modo quo primo fuerant:cū nō subiacebant morti & aliis pœnalitatibus sibi postea inflictis [2].

2. *Reg.* 12. [2] Tunc enim erat homo potēs nō mori,sed post resurrectionem est non potens mori, Pe.

c ¶ *Meruit.*]id est,obtinuit.q.d.talis fuit cōfessio , cui data est venia.ff.8.dist.cōsuetudo.

d ¶ *A filio.*] id est, per filium Absalonem. dist.47.c.ficut. §.necesse.gl.est ff.in l.seruo legato.§.1.ff.de leg.1.

e ¶ *Et nunc dicitur.*] id est, obiicitur à quibusdā hæreticis , q dicebāt peccata in cōtritione quātū ad vitā æternā nō posse dimitti.

f ¶ *Nisi.*] quasi dicat si quæritur , nisi, id est, sed : q̄ rectissime si dictū fuerit. si quæsitum: respon.vel est ibi sic, & tūc ita, nisi, id est , sed: q̄ rectissime sic dictū fuerit quasi:quia rationabile est quod ita respōdetur,&c. & q̄, nisi, ponatur pro sed , inuenitur 38.dist.sedulo.

g ¶ *Impediretur.*] nō vt p hoc tēporalē pœnā euitet.ar.23.q.4.si is.

‖ Pœnitentia quare p peccato imponitur.

h ¶ *Humilitate.*] ‖imponitur ergo pœnitentia pro peccato, vt humilitas exerceatur , & ne disciplina ecclesiæ deseratur.23.q.5. excōmunicatorū,& vt satisfiat ecclesiæ, quæ scandalizata est.infra ea.iudicet. & ad cautelam. 50.dist.presbyteros. 34. q.2.in lectum.

[1] In Enchiridio,cap.65.

[2] Sent.4.dist. 20.Polyc.l.6. tit.20. Ansl. 11.c. 144. Iuo p.2.c.4. & p. 15.c.23.

i ¶ *Exerceretur.*] 7. dist.3. §.hæc de charitate.& cap.productior.

k ¶ *Ademit.*] arg. q licet destruatur principale, remanet accessoriū.arg.extra de cōuer. cōiu.q.dā.extra de spō. ad audientiā.ff.de cōsti. pecu.itē.§.1. C.de prædi. mino. & si is. ff.de mino. in causæ 2.Arg. cōtra.ff.de reg.iur.causa principalis. & C.de legi. & consti. non dubium.C.de vsur.eos.

Psal. 50.

In actione.] Hæc est septima pars dist.in qua dicitur, q vbi pœnitētia nō statuitur à canone , relinquitur arbitrio boni viri quia Deus incipit magis mensuram laboris, id est , cordis quam temporis.Ioan.de Fant.

CASVS. iste sic cōsueuit poni.Dicitur enim hic, q quādo peccatū ita magnū est,q peccator dignus est priuari corpore Christi, sacerdos potius debet cōsiderare mensurā doloris quā tēporis. sed quia dolor est occultus quādoq; ita statuūtur tēpora pœnitentiæ ab eo, qui vices eius gerit,cui gemitus nō est absconditus,vt peccatū puniat si nō est per dolorē sufficiēter dimissum siue punitum, & vt satisfaciat ecclesiæ,quam læsit:& ideo quicumque pro occulto crimine à communione vult abstinere,faciat hoc auctoritate sacerdotis.

C. LXXXIII.

SIcut primi [a] homines postea iuste viuendo merito credūtur per Domini sanguinem ab extremo iudicio liberati , non tamen in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari [b] ; sic & caro peccati, etiam si remissis peccatis homo in ea iuste vixerit, non continuo meretur eam mortem nō perpeti, quā traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de patriarcha Dauid in libro Regnorū; ad quem propheta cum missus esset,eique propter peccatum , quod admiserat, euentura mala ex iracūdia Dei comminaretur; cōfessione peccati veniam meruit [c] , respondente propheta,quòd illud ei flagitium ,facinusque remissum sit: & tamen consecuta sunt, quæ Deus fuerat comminatus, vt sic humiliaretur à filio [d] , Quare [e] & nunc dicitur [e] , si Deus propter peccatum, illud fuerat comminatus ; cur dimisso peccato, quod erat minatus, impleuit? nisi [f] quia rectissime, si sic dictum fuerit,respondebitur,remissionem illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur [g] æterna ; subsecutum vero illius comminationis effectum, vt pietas hominis in illa humilitate [h] exerceretur [i] , atque probaretur.Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit : & post peccatorum remissionem propter exercendam iustitiam non ademit [k]

a ¶ Quare & nunc.] *In originali legitur,* Quare & hic non dicitur. *Sed ob glossam non est mutatum. Alia vero multa ex eodem sunt emendata.*

Idem in homilia de pœnitentia. [1]

¶ Doloris mensura potius, quàm temporis in actione pœnitentiæ consideranda est. C. LXXXIIII.

7 [2] IN actione [l] pœnitentiæ, vbi tale merimen commissum est, vt is , qui cōmisit,à Christi etiam corpore separetur; non tam consideranda est mensura [n] temporis,quàm doloris. [Cor enim cōtritum , & humiliatum Deus non spernit.] Verum , quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri [o] , neque in aliorum notitiā nisi [p] per verba [q] , vel quæcunque alia signa procedit , cum sit coram illo,cui dicitur [gemitus meus à te non est absconditus;] recte constituuntur [r] ab his [s] , qui ecclesiæ præsunt , tempora pœnitentiæ, vt satisfiat etiā ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra [t] eam quippe non remittūtur. 3 Ergo [v] cū tanta est plaga peccati,atque impetus morbi , vt medicamenta [x] corporis & sanguinis Domini differenda sint, auctoritate [y] antistitis debet ab altario remoueri ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari.

β [z] Nisi per verba.] *Ab originali abest dictio,nisi. sed habita est ratio glossæ.*

γ [a] Ergo.] *Hæc non sunt in Enchiridio, sed in epist.118.ad Ianuarium,sub alterius persona.Ita enim loquitur.* Alius contra: immo,inquit,si tanta est plaga peccati, &c.

*Idem in eadem homilia quinquagesima, c.*II. [4]

C. LXXXV.

5 IVdicet seipsum homo in istis voluntate,dum potest, & mores conuertat in melius : ne cum iam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino iudicetur. Et cum in se protulerit seueriſsimæ [x] medicinæ † sententiam ; veniat ad antistites [y] , per quos illi claues [z] in ecclesia ministrantur, & tanquā bonus incipiens iam esse filius, maternorum [a] membrorum ordine [b] custodito, à præpositis [c] sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, vt in offerendo sacrificio contribulati cordis deuotus , & supplex , id tamen agat, quod non solum ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam ceteris [d] ad exemplum:vt si peccatum eius non solum in graui eius malo , sed etiam in tanto † [e] scandalo est aliorum,atque hoc expedire vtilitati ecclesiæ videtur antistiti; in notitia [f] multorum , vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recusет,non resistat , non lethali, & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. *& infra.*

¶ Multi enim corriguntur , vt Petrus: [6] multi [g] tolerantur , vt Iudas,&c.

Item Hieronymus.

¶ Mortificatio vitiorum magis , quàm abstinentia ciborum,pœnitenti necessaria est. C. LXXXVI.

7 MEnsuram autem temporis in agenda pœnitētia [h] illo,cui dicitur [gemitus meus à te non est absconditus;] recte constituuntur [r] ab his [s] , qui ecclesiæ præsunt , tempora pœnitentiæ, vt satisfiat etiā ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra [t] eam quippe non remittūtur. 3 Ergo [v] cū tanta est plaga peccati,atque impetus morbi , vt medicamenta [x] corporis & sanguinis Domini differenda sint, auctoritate [y] antistitis debet ab altario remoueri ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari.

β [z] Nisi per verba.] *Ab originali abest dictio,nisi. sed habita est ratio glossæ.*

γ [a] Ergo.] *Hæc non sunt in Enchiridio, sed in epist.118.ad Ianuarium,sub alterius persona.Ita enim loquitur.* Alius contra: immo,inquit,si tanta est plaga peccati, &c.

*Idem in eadem homilia quinquagesima, c.*II. [4]

C. LXXXV.

5 IVdicet seipsum homo in istis voluntate,dum potest, & mores conuertat in melius : ne cum iam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino iudicetur. Et cum in se protulerit seueriſsimæ [x] medicinæ † sententiam ; veniat ad antistites [y] , per quos illi claues [z] in ecclesia ministrantur, & tanquā bonus incipiens iam esse filius, maternorum [a] membrorum ordine [b] custodito, à præpositis [c] sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, vt in offerendo sacrificio contribulati cordis deuotus , & supplex , id tamen agat, quod non solum ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam ceteris [d] ad exemplum:vt si peccatum eius non solum in graui eius malo , sed etiam in tanto † [e] scandalo est aliorum,atque hoc expedire vtilitati ecclesiæ videtur antistiti; in notitia [f] multorum , vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recusет,non resistat , non lethali, & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. *& infra.*

¶ Multi enim corriguntur , vt Petrus: [6] multi [g] tolerantur , vt Iudas,&c.

Item Hieronymus.

¶ Mortificatio vitiorum magis , quàm abstinentia ciborum,pœnitenti necessaria est. C. LXXXVI.

7 MEnsuram autem temporis in agenda pœnitētia [h] illo,cui dicitur [gemitus meus à te non est absconditus;] recte constituuntur [r] ab his [s] , qui ecclesiæ præsunt , tempora pœnitentiæ, vt satisfiat etiā ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra [t] eam quippe non remittūtur. 3 Ergo [v] cū tanta est plaga peccati,atque impetus morbi , vt medicamenta [x] corporis & sanguinis Domini differenda sint, auctoritate [y] antistitis debet ab altario remoueri ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari.

β [z] Nisi per verba.] *Ab originali abest dictio,nisi. sed habita est ratio glossæ.*

γ [a] Ergo.] *Hæc non sunt in Enchiridio, sed in epist.118.ad Ianuarium,sub alterius persona.Ita enim loquitur.* Alius contra: immo,inquit,si tanta est plaga peccati, &c.

*Idem in eadem homilia quinquagesima, c.*II. [4]

C. LXXXV.

5 IVdicet seipsum homo in istis voluntate,dum potest, & mores conuertat in melius : ne cum iam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino iudicetur. Et cum in se protulerit seueriſsimæ [x] medicinæ † sententiam ; veniat ad antistites [y] , per quos illi claues [z] in ecclesia ministrantur, & tanquā bonus incipiens iam esse filius, maternorum [a] membrorum ordine [b] custodito, à præpositis [c] sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, vt in offerendo sacrificio contribulati cordis deuotus , & supplex , id tamen agat, quod non solum ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam ceteris [d] ad exemplum:vt si peccatum eius non solum in graui eius malo , sed etiam in tanto † [e] scandalo est aliorum,atque hoc expedire vtilitati ecclesiæ videtur antistiti; in notitia [f] multorum , vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recusет,non resistat , non lethali, & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. *& infra.*

¶ Multi enim corriguntur , vt Petrus: [6] multi [g] tolerantur , vt Iudas,&c.

Item Hieronymus.

¶ Mortificatio vitiorum magis , quàm abstinentia ciborum,pœnitenti necessaria est. C. LXXXVI.

7 MEnsuram autem temporis in agenda pœnitētia

3 Sent.4.dist. 17.Ægypti. to.1.pa.115.

4 Et in l.de pœnitentiæ medicina. ca. 3.

5 Beda ad Ephes.5. Sent. 4.dist.17. Iuo p.15.c.24.

¶ Pœnitentia ordo.

† *al. medicina,sed tamen medicina sine tenet mam.*

† abest ab otig.

6 2.q.1.multi.

7 Aleuinus de ecclesiasticis officiis. c.de capite ieiunij. Sent. 4. dist. 20. Polyc.l.6. tit. 20 Ansl. 11.c.145. Burc. l.19.c.31. Iuo par.15. c.49.

natum tēpus pœnitētiæ:quia apud Deū nō tantū valet mēsura temporis quantum doloris : & ideo relinquitur arbitrio sacerdotis , qui prout viderit expedire assignet tēpus breue vel prolixū:sed ne ignoret sacerdos modū imponēdi pœnitentiā, in quibusdam criminibus modi & tēpora pœnitētiæ sunt determinata.Sequens autem cap.scilicet, quis aliquando.

planum est.

2 ¶ *Pro vnoquoque.*] id est , pro genere cuiuslibet criminis.

b ¶ *In arbitrio.*] id est,in arbitrio sacerdotis est relictum statuere tēpus pœnitentiæ. arg. ff.de iure delibe. l.1. §. 26.q.vlt.c.tempora.

c ¶ *Sacerdotis.*] hoc tamen cū pœna nō est expressa:quia cū pœna est expressa , illā debet imponere. arg.extra de offi.iudi. deleg.de causis.infra dist.5.falsas.ex causa tamen aggrauare potest,& mitigare. arg. 50. dist. de his. Quid si inique arbitratus est,& minorē pœnā imponat quā debeat? si est ordinarius eius iudex siue sacerdos curatus,& dispēsandi animo hoc facit , sufficit illa licet modica ad delendum peccatū.si p errorē, & ab isto pœnitente crederetur peritus, ‖ sufficit illa minor pœnitentia ad delendū peccatū, & omnē pœnā alterius vitæ,dūmodo pœnitēs qui eam recipit,maiorē suscipere paratus esset si sibi imponeretur,arg. §.ea.dil.quem pœnitet. ver.sæpe.si autē crederetur esse imperitū,in culpa est, nec releuabitur hac sola pœnitētia. idē iuris est si ad aliū iuit, nō ad suū iudicē. cum suus sacerdos esset peritus : quia eo casu in culpa fuit : si autē suus sacerdos nō erat peritus,& ideo iuit ad aliū, quia hoc sibi licet.infra di.6.placuit. & ille male est arbitratus , dic vt dixi in ordinario.

‖ Pœnitentia non in libro pœnitentiali.

d ¶ *Doloris.*] Vnde & tantam contritionem posset sacerdos perpendere in homine, quòd nullam satisfactionem exteriorem ei imponeret.

e ¶ *Abstinentia.*] §.de conse.di.5.ieiuniū. 5.dist.86. quid prodest

f ¶ *Conuersatione.*] supra 11.q.3.plerumque.

g ¶ *Negligentia.*] supra 50.dist.de his clericis.§.26.q.7. sacerdos.

h ¶ *Cupis.*] vt in fornicatione sacerdotis cum filia spirituali. 30.q. 1.si quis sacerdos.supra 82.dist.presbyter.& in multis aliis.

i

k Q *Vis aliquando.*[¶ *Deprehensus.*] in aliquo peccato.

l ¶ *Humiliauerit.*] id est, humiliatus apparuerit.

‖ Monacho non ita de facto.

¶ *Gloriam.*] id est,laudem & famam, qua ab hominibus laudabatur:quia credebatur esse bonus. & ita habes ex hoc cap.q clerici deteriores sunt laicis.8.q.1.qualis, ‖sic & monachi deficientes omnibus sunt deteriores.47.dist. quantumlibet.& §.24.q.3. transferunt. vnde etiam dicitur.à sanctuario meo incipite,vt supra 50.dif.& purgabit.& hoc destruit ecclesiam vehementer,vt 8.q.1.qualis.

HIS AVCTORITATIBVS. Hęc est octaua pars di.quæ diuiditur in tres partes.In prima recapitulat canones in primā parte positos,& positis ipsorū canonū principiis, dicitur qualiter sunt intelligēdi.Secūda ibi,*Ecōtra auctoritas.* Tertia ibi,*Ecōtra ea.* Io.de Fan.

CASVS. Ex prælallegatis auctoritatibus ab illo,§.*Alij econtra.* cōcludit G.peccata non dimitti sine oris confessione & operis satisfactione,& incipit respondere auctoritatibus primo inductis pro alia parte scilicet quæ asserit peccata in sola cordis contritione dimitti, soluendo eas quandoque bene,quandoque male, vt dicit Hu.Postea in §.*Econtra ea.* defendit sententiam illā,q sola confessione peccata delentur,& ita alternatim incedit,nunc pro hac parte, nunc pro illa

idcirco non satis aperte [†] præfigūt canones pro vnoquoque [a] crimine , vt de singulis dicant, qualiter vnumquodque emendandum sit; sed magis in arbitrio [b] sacerdotis [c] intelligentis relinquendū statuunt: quia apud Deum non tam valet mensura temporis,quàm doloris [d] , nec abstinentia [e] tantum ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod ipsa tempora pœnitentiæ pro fide,& conuersatione [f] pœnitentium abbreuianda præcipiūt, & pro negligentia [g] protelanda. Extant tamen pro quibusdam culpis [h] pœnitentiæ modi impositi, iuxta quos ceteræ perpendendæ sunt culpæ;cum sit facile per eosdē modos vindictam, & censuram canonum æstimare.

¶ *Caput hoc, quod Burchardus etiam & Iuo citant ex dictis B.Hieronymi, beatus Rhenanus in suis adnotationibus in Tertullianum testatur se legisse in antiquo pœnitentiali.Et ex eo,ac ceteris collectoribus nonnulla sunt emendata; & postrema clausula etiam aucta.Sententia autem habetur etiam 7.capit.cap 21.& in epistola Basilij ad Amphilochium , cap.2. & in synodo Metensi anni 859.cap.10.*

Item Ioannes Chrysostomus:[*id est auctor operis imperfecti in Matthæū, homilia* 40.]

C. LXXXVII.

QVis aliquando vidit clericum cito pœnitentiam agentem? Sed etsi deprehensus [i] humiliauerit [k] se;non ideo dolet, quia peccauit:sed confunditur, quia perdidit gloriam [l] suam.

8 [1] *His auctoritatibus asserimur nemine sine pœnitentia , & confessione propriæ vocis à peccatis posse mundari. Vnde præmissæ auctoritates , quibus*

allegādo.& scias q vnus debet esse. §.vsque ad §.*Econtra.* Hanc tamē auctoritatē *Non tibi dico*,de nouo inducit vt eā soluat, quia videbatur facere pro alia parte,ad cuius solutionē inducit auctoritatē Ioānis Chryso.& casus duarū illarū auctoritatū plani sunt : quidam tamen habent capitula in principiis omniū auctoritatum : quod esse non debet. sed si velles facere capitula in illis duab⁹ nouis auctoritatibus,facies §.ibi,*Non ita.* similiter, & illud.

Luc. 22.

HIS AVCTORITATIBVS. Hic concludit,q nō sola cōtritione cordis peccata dimittūtur,& respōdet auctoritatib⁹ inductis pro alia parte,quę asserit scilicet peccata sola contritione cordis dimitti posse. post in §. *ecōtra ea.* defendit sententiā illā q sola confessione delētur , & ita alternatim incedit, nūc pro hac parte , nunc pro illa allegando.

m ¶ *Negationis.*]vnde quidam dicūt. quòd negando ter peccauit, triplex amor expiauit, & trina confessio. 6.q. 1.imitare.

Psal.36. Esa.55.

n ¶ *Totū vitæ tēpus.*] est hic argu. ‖q intranti monasteriū non est imponenda pœnitentia de peccato ante cōmisso: quia nec Astulpho imponitur si intrat monasteriū.arg.§.q.2. admonere.& hoc ꝓpter cōtinuationē pœnitentiæ & exercitij,quæ in monachis exiguntur. arg. 16.q.1.vos.extra de sen. excom.cum illorum. & arg.opti.extra de vo. & vo.redemp. scripturæ.

‖ Monasterio intranti an sit pœnitēcia imponenda.

† Ambrosij. supra ead. ca. Iauent. Sent.4. dist. 17.

o ¶ *Leonis.*] §.ea.dica.voluissent. §.ex his omnibus.& ca.sufficit. Magnū saltem fecit hic G.q cū deberet:inferre auctoritatē Ambrosij de Petro ꝓpositā, illa,scilicet Petrus. §.ea. di.circa prin.infert auctoritatē Leonis,quam induxit. supra e.§. ex his omnibus. & pro alia parte.

a Io.Chrysostomus hom. 32 in epist.ad Hebræos.

Psal.36.

p ¶ *Sed ei.*] non dicit verum quia non negat , & esset necessaria pœnitenti exterior satisfactio, si ibi adsit facultas , sed dicit sufficit confessio,quæ sit Deo & sacerdoti si adest facultas.

q ¶ *Delictum.*] non videtur congrua hæc solutio,contrarium magis innuitur.infra ea.dist.§.vlti.H.

ADDITIO. Aliàs similem secundum Lau.sed Hug.in sua glo. ponit idem,&c.

r ¶ *Non tibi.*] nunc primo inducit hanc auctoritatem, quæ videtur facere pro alia parte,vt eam soluat.

s ¶ *Vt te.*] id est, tuum peccatum secretum [a] .

t ¶ *Accuses.*] Aliàs accuses te de illo crimine.

v ¶ *Reuela.*] lingua cordis,& non carnis.vnde subdit ante,&c.

x ¶ *Viam.*] id est , peccatum.

y ¶ *Confitere.*] sacerdoti.Vel in memoria semper habeas ea postquam confessus es sacerdoti. In memoria dico quo ad flendum , non quo ad agendum vel delectandum. vnde subdit,apud,&c.

z ¶ *Non lingua.*] tantum. Vel non lingua secundum aliam expositionem,scilicet vt intelligatur de peccatis iam confessis sacerdoti.

a ¶ *Peccata.*] ea scilicet cum dolore pœnitentiæ cōmemorando.

b ¶ *Continue.*] supra dist.81.valet.contra b.

c ¶ *Secreta.*] supra 2.q.1.si peccauerit.supra 15.q.3.de crimine.

d ¶ *Purgātur.*] duplicē innuit solutionē, primā scilicet de occulto crimine,quod sufficit cōfiteri soli Deo per sacerdotē,nec in publico necesse est illud cōfiteri.& hāc ponit ibi,secreta.&c.secūdā q̄ intelligitur de crimine iam confesso sacerdoti:quia illud soli Deo cōfiteri semp debem⁹,nō voce,sed corde,& hāc ponit ibi,nec necesse,est &c.

a Secus eum crimē est publicū, & manifestū, licet persona sit incerta.§.q.1.c. 2. & illud vt puniatur infamans, & alter ab infamiæ facti purgetur , vt ibi not Hug b bi loquitur de memoria ad delectandum, quæ memoria est impossibilis. 15.q.1. mulier. hic loquitur de memoria ad flēdū, & hæc est laudabilis. de hac etiam habetur. dist.1. iudex.se. ūdū Hu.& Pe.

¶ Confessio eiusdem peccati quotiescunque debet iterari.

a In ca. 31. hom. 1. Sent. 4. dist. 17.

a ¶ *Denuo confiteamur.*] ℑn quibuldã tamẽ casib⁹ tenetur pluries illud idẽ cõfiteri, scilicet propter imperitiã sacerdotũ: quia si sacerdos meus imperitus est, teneor confessionẽ sibi factã alij discretiori propagare. ℑ. di. 6. c. 1. & c. placuit. Itẽ pro cõtemptu satisfactionis. ar. ℑ. dist. 3. si Apostolus. Itẽ pro enormitate delicti, vt si sacerdos audito crimine remittat eũ ad superiorem, vt iterum crimine exposito pœnitentiã sibi imponat. ar. extra de pœ. & remiss. c. significauit. ar. s̃ ea. q. 2. latorem. Quartũ etiã assignamus, qui tamẽ non est expeditus, puta pro diminutione cõfessionis, vt cũ quis plura habet mortalia, & vnum confiteretur. arg. infra dist. 3. sunt plures.

2. Reg. 11.

b ¶ *Si recorderis.*] s̃. dist. 81. valet contra. ℑ. dist. 3. §. siue autẽ quis. & cap. Iudas.

Psal. 31. supra ead. dixi † al. indicasti

c ¶ *Dicebat.*] per Nathan in libro Regũ.

3 Supra ead. Magna.

d ¶ *Ad omnes.*] arg. 61. dist. miramur. versi. vbi est.

† al. indicauerit

e ¶ *Similiter.*] scilicet sine publica satisfactione, & publica confessione.

a Et nota ℭ omnes auctoritates quas hic repetit Gratia. positæ sunt supra ab illo 6. Hoc idẽ. vsque ad §. Alij econtra.

4 Supra ead. si cui.

5 Supra ead. facilius. Ezech. 33.

f ¶ *Qui crimen.*] s̃. ea. dist. facilius a.

g ¶ *Remissibilẽ.*] nõ bene soluit. hoc enim erat & ante. Vel hoc dicit propter sequentem satisfactionem. poterat enim esse ℭ contemneret satisfacere, & tunc non remitteretur.

6 Supra ead. conuertimini &, scindite.

h ¶ *Cuncta.*] supra ea. §. hoc idem.

i ¶ *Remissionis.*] pœnæ temporalis, a liàs falsum diceret.

k ¶ *Articulum.*] id est, intellectum.

l ¶ *Plenaria.*] quantũ ad pœnã tẽporalẽ.

7 Ibidem.

ADDITIO. Aliàs nõ dicit verũ, secũdum H. m ¶ *Reatu.*] pœna scilicet temporali debita pro reatu.

ECONTRA. Hæc est secunda pars octauæ partis distin. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Allegat nũc Grat. pro alia parte, scilicet ℭ cordis contritione dimittuntur peccata, respondendo quibusdã superius allegatis, ℭ ad confirmandam suã allegationẽ inducit tres auctoritates, duas directo, & aliã indirecto. Hug. tamẽ facit ibi cap. *omnis qui suæ.* sed tamen est in cap. s̃. ea. tres. & ibi similiter gratia Dei, sed certe mihi

† al. habitaculum.

quæ semel sacerdoti confessi fuerimus, denuo a *confiteamur, sed lingua cordis, non carnis apud iudicem verum ea iugiter confiteri debemus. Hinc etiam idẽ Ioannes Chrysostomus ait.* [1 *Nunc autem si recorderis* b *peccatorum tuorum, & frequenter* c *ea in conspectu Dei pronuntres, & pro eis clementiam eius deprecaris, citius illa delebis. Si autem nũc obliuiscaris peccatorum tuorum, tunc eorum recordaberis, & nolens, quando in toto mundo publicabũtur, & in conspectu proferentur omnium tam amicorum tuorũ, quàm inimicorũ, & sanctorũ Angelorum, cæleſtiumque virtutum. Non enim ad Dauid solum dicebat* c, *Quæ tu secreto fecisti, ego cunctis manifestabo, sed etiam ad omnes* d *nos hoc dicitur.*] 2 *Similiter* e *& illud Prosperi intelligitur.* [*Qui crimen* f *suum vltro cognoscit, & aut illud propriis confessionibus produnt, aut nescientibus aliis, quales occulti sunt, &* c.] [*aliis nescientibus*] *id est, occulta confessione ijs tis peccatum suum confitentibus, non publice illud manifestantibus. Item illud prophetæ* [*Dixi confitebor, & tu remisisti*] *id est, remissibilem* g *iudicasti* † [*impietatem peccati mei.*] *Ita & illud Augustini intelligitur.* [3 *Magna pietas Dei, vt ad solam promissionem peccata dimiserit,*] *id est remissibilia iudicauerit* †. *Item ibidem.* [*Votum pro opere reputatur, cum deest facultas operis.*] *Vnde votum confessionis reputatur pro opere vocis, cum deest facultas confessionis. Item* [4 *voluntas remuneratur, non opus*] *ita intelligitur, voluntas facit opus remunerabile, non opus voluntatẽ. Item illud* [5 *In quacumque hora peccator conuersus fuerit, &* c.] *conuerti dicitur, qui omnino vertitur: omnino vertitur, cuius opus, vox, & cogitatio ita mortificationi desudat peccati, sicut prius seruierat iniquitati. Ita intelligitur & illud* [6 *conuertimini ad me, &* c] *itẽ* [*scindite corda vestra, & non vestimenta*] *eis dicitur, qui nulla interiori satisfactione præcedente, sed sola exteriori se Deum posse placare confidunt.* 7 *Item cuncta* h, *quæ de leprosis mundatis, vel de Lazaro resuscitato inducuntur, ad cõtritionem cordis non ad veniam remissionis* i *referenda sunt. Obstinatio enim animi, & confessionis contemptus, quædam mors est impietatis, & lepra superbiæ; à qua quisque reuiuiscit, dum sibi per gratiam dolor delicti, & votum confessionis inspiratur. Ad hunc etiam articulum* k *pertinẽt ea, quæ de viuentibus, vel in luce ambulantibus, vel dilectionem Dei habentibus, vel de habitaculis* † *spiritus sancti factis dicta sunt: vt hæc omnia quisque dicatur assecutus ex cordis contritione, quam habet, non ex plenaria* l *peccati remissione, quam nondum inuenit. Sicut enim in baptismo remittitur peccatum, & tamen eius pœna reseruatur; sic per contritionem cordis quisque à Deo resuscitari dicitur: licet adhuc reatu* m *peccati teneatur. Non ergo præmissis auctoritatibus, vel argumentis, sine confessione oris: & satisfactione operis aliquis probatur à peccato mundari.*

2 *Econtra* n *auctoritas* o *illa Ioannis Chrysostomi, & Prosperi* p *contra mentem auctoris exturta* q *videtur. Non enim dicitur* [*non dico tibi, vt te publice accuses*] *sed* [*non dico tibi, vt apud alios te accuses.*] *sic & Prosper nõ ait* [*omnibus*] *sed simpliciter* [*aliis nescientibus.*] *Vnde euidentissime datur intelligi, quòd sine confessione oris peccata possunt deleri. Ea vero, quæ ad exhortationem pœnitentiæ* r, *& confessionis dicta sunt, non huic sententiæ contraire videntur. Vel enim sunt verba exhortationis, non iussionis, sicut illud* [*Confitemini* s *alterutrum peccata vestra, &* c.] *vel si qua iubendo sunt dicta, non ad oris confessionem: sed cordis, non ad exteriorem satisfactionem, sed interiorem referenda sunt. Est enim pœnitentia alia interior, alia exterior. Interior pœnitentia est illa, de qua Augustinus ait* [9 *Omnis* t, *qui suæ voluntatis arbiter constitutus est, non potest inchoare nouam vitam, nisi pœniteat eum veteris vitæ*] ¶ *Item de eadem Petrus in actibus Apostolorum legitur dixisse* [*Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrũ,*] *Quod de interiori pœnitentia, non exteriori dictum accipitur. De exteriori vero pœnitentia Ambrosius ait super epistolam ad Romanos* [10 *Gratia* v *Dei in baptismate nõ quærit gemitum, vel planctum, non opus aliquod; sed solum contritionem* † *cordis, & omnia gratis condonat.*] ¶ *Quæcumque* x *ergo de pœnitentia iubendo dicta sunt; non ad exteriorem, vt diximus, sed interiorem referenda sunt. sine qua nullus vnquam Deo reconciliari poterit.* ¶11 *Illud autem Augustini* y, *quo quisque negatur veniam posse consequi, nisi prius quantulamcumque peccati soluerit pœnam* z, *non huic sententiæ inuenitur aduersum. Nullus enim asseritur à peccato mundari, nisi peccati passus fuerit pœnã. Sed aliud est, peccatũ sacerdoti cõfiteri, & eius arbitrio de peccato satisfacere: atque aliud, Deo corde cõfiteri, & secreta satisfactione peccatum in seipso punire* 12. *Est enim pœnitentia (vt ait Augustinus* 12) *dolor cordis, quo quisq; in se punit, quod deliquit. De hac iterum satisfactione idẽ ait in Psalmũ* 50. *exponens* [13 *Quoniã* a *iniquitatẽ meã ego cognosco.*] *Tu ne punias, quia ego punio: ignosce, quia ego agnosco. & infra* [*Sic Deus misericordiam dat, vt seruet veritatem, vt non peccata* b *eius sint impunita, cui ignoscit enim seipsum punienti. Misericordia est, quòd homo liberatur; veritas, quòd peccatum punitur.*] *Idem in Psalmum* 84. [*Veritas de terra orta est*] c *id est, confessio ab homine, vt se accuset; & sic iustitia de cælo prosperit, vt publicanus confitens rediit iustificatus: iustitia de cælo prosperit: quasi Deus dicat, parcamus huic, quia non parcit sibi: ignoscamus, quia agnoscit* d.] *& infra.* [*De cælo ergò iustitia prosperit, id est, à Deo data est iustificatio confitenti.*] ¶ *Hæc ergo secreta satisfactio*

videtur quòd totus sit vnus §. vsq; ad §. *Quæcunq;* quẽ statim ponã. n ℭ *Econtra.*] hic incipit iterum defendere sententiam illã, quæ dicit sola cordis cõtritione peccata remitti.

o ¶ *Auctoritas.*] s̃. ea. §. his auctoritatibus. ver. non tibi dico. & ver. nunc autem.

p ¶ *Prosperi.*] supra ead. facilius.

q ¶ *Extorta.*] id est, extorte exposita.

r ¶ *Exhortationẽ.*] aliã respõsionẽ ponit ℑ. vel si quæ iubendo. tertiam. ℑ. ea. §. hæc ergo.

s ¶ *Cõfitemini.*] supra dist. 25. cap. vnũ. §. criminis. contra. sed hic minus bene dicit b G. quod corrigit infra ea. §. econtra ea quæ c.

t ¶ *Omnis.*] supra ea. tres actiones.

v ¶ *Gratias Dei.*] infra de consc. dist. 4. sine pœnitentia.

QVAECVMQVE. CASVS. Infert ergo Grat. & dicit ℭ quæ de pœnitẽtia facienda dicta sunt, ad interiorem pœnitentiã, & non ad exteriorẽ sunt referenda. postea exponit quãdam auctoritatẽ Aug. quæ contraria videbatur, & ad hanc suã expositionem Aug. inducit tres auctoritates.

x ¶ *Quæcunque.*] allegando dicit d.

y ¶ *Augustini.*] supra ea. dist. ca. omnis. §. alij, & cap. nullus.

z ¶ *Pœnã.*] saltẽ interiorẽ, scilicet cordis contritionẽ & dolorẽ.

a ¶ *Punire.*] infra ea. dist. 3. §. hæc de charitate. ca. pœnitentia est.

b ¶ *Peccata.*] supra ea. dist. si peccatũ Dauid. s̃. ea. dist. nullus debita.

c ¶ *Orta est.*] aliàs, veritas de terra orta est, id est, Christus de Maria. 35. dist. quæst. 10. fraternitatis.

d ¶ *Agnoscit.*] peccatum suum.

HAEC HAEC ERGO SECRETA. CASVS. Infert nũc Grat. quòd pro leuibus peccatis vel occultis secreta est Deo satisfactio faciẽda: pro manifestis vero peccatis publica. Quod probatur exemplo Nabuchodonosor, & Niniuitarum, & auctoritate Augustini.

a ¶ *Publica.*] Supra 32. q. 4. nemo. supra 2. quæst. 1. si peccauerit.

b ¶ *Publico.*] id est, si tẽpus confessionis & satisfactionis habuit.

ECONTRA. Hæc est tertia pars octauæ partis di. secundum Io. de Fan.

CASVS. Núc pro alia parte allegat G. scilicet ℭ cõfessio oris est necessaria, dicẽs ℭ supradicta partim pondere carent, & partim non: nã occulta peccata secreta satisfactione purganter: publica vero manifesta pœnitentia purgantur, nullũ tamẽ graue delictũ, si facultas affuerit confitendi. sine cõfessione purgatur, quod ꝓbat tribus auctoritatibus, scilicet Leonis, Augustini, & Ambrosij, & vno exemplo Domini: & ad hoc inducit G. auctoritatem Leuitici. & licet sit de §. istotamen hunc casum sic ponas.

c ¶ *Econtra.*] Hic ponit G. verã solutionem, scilicet ℭ necessaria est oris cõfessio vbi facultas est confitendi, & ℭ pœnitẽtia debeat agi auctoritate sacerdotis: & ad hoc probandum inducit factum Domini quando suscitauit filiam Archisynagogi.

d ¶ *Leonis.*] s̃. ea. di. §. alij, & cap. multiplex.

e ¶ *Quod nescit.*] arg. ff. de acquirẽ. pos. l. possideri. §. Neratius. ff. de contrahen. emp. in lege, fundi, & eod. tit. in l. qui fundum. §. fundi.

f ¶ *Quomodo.*] s̃. ea. dist. §. alij. cap. agite.

g ¶ *Item quomodo.*] supra ea. dist. §. alij & cap. agite. & cap. verbũ.

h ¶ *Prosperum.*] supra ea. dist. §. itẽ sicut. & cap. facilius.

i ¶ *Non sunt hæc.*] quæ pro parte contraria dicta sunt, scilicet ℭ sine confessione oris peccata grauia dimittantur.

k ¶ *Archisynagogi.*] scilicet principalis laici.

l ¶ *Suscitauit.*] ℑ. ea. quem pœniter. in fi.

m ¶ *Secreta.*] arg. esse secreta q̃ fiunt sub præsentia quinq; hominũ.

QVI DOMVM SVAM. CASVS. Casum hunc sic breuiter pone. Primo ponit Gr. verba Leuitici, etsi non per omnia. Secũdo exponit ea moraliter. Ad euidentiã tamẽ eorum quæ hic dicũtur, nota ℭ ad litteram ita erat in veteri testamẽto, ℭ si quis offerebat domũ suã, vel agrũ, vel vineã, vel aliquid aliud tabernaculo, & postea pœnitebat; si volebat rẽ recuperare, addita quinta parte æstimationis totius rei pretiũ persoluebat tabernaculo, & rem recuperabat. & faciẽda erat hæc solutio ad siclũ sanctuarij, qui maioris ponderis erat quã siclus vulgaris: postquã autem cõuenerat de pretio inter sacerdotem, & eũ qui debebat redimere rem, retinebat emptor agrũ vsque ad annũ iubilæum, quẽ tũc restituebat plene. Ille itaque qui non poterat rem redimere nisi siclo sanctuarij, significat peccatorem, qui se non potest redimere à peccato nisi operibus pœnitentiæ à sancta scriptura statutis. Alia etiã moraliter exponuntur. sicut videbis in littera.

Dan. 4.

Ioan. 3.

1 Sent. 4. dist. 16. circa ad c. 1. Ioan. ex Aug. & ad cap. vnicum, & ibi glo. ordin.

Luc. 5.

b Ad hoc infra c. dist. 5. c. vt. verũ. sed tamen.

Iac. 5.

c Dicit Hug. non est curandũ de his quæ G. hic cõfitetur. sed vide. s. quod no. infra c. di. 5. in summa. Archid.

¶ Confessio oris necessaria est.

9 Supra c. tres. §. omnis. & infra de consc. dist. 4. c. omnis. Act. 2.

Omnia autẽ, sunt verba Gratiani vsque ad c. quẽ pœnitet. *Iubilæus*, id est quinquagesimus. & dicitur iubilæus annus remissionis: quia eo anno debita remittebantur, & serui efficiebãtur liberi, & omnia reuertebantur ad statum pristinum.

Ex Leuit. 27.

n ¶ *Eã.*] s̃. 17. q. 4. sunt.

o ¶ *Nisi siclo.*] siclus cõtinet xx. obolos. arg. 1. q. 1. iudices. versus.

Tres siclos obolus, obolos tres drachma, sed octo

Vncia fert drachmas, duodena dat vncia libram.

Siclus habet septem drachmas obolo minus vno.

5 Lu. 23. B. Gregorius in homil. 20. in Euangelia.

P ¶ *Supputãte.*] id est, cõputate à tẽpore, scilicet remptionis, cũ quis redimebat secũdũ ℭ annus iubilæus vicinus vel remotus erat, iuxta cõputationẽ sacerdotis magis vel minus persoluebat iuxta modũ illũ, vt si ager recipiebat sementẽ triginta modiorum, sacerdos petere deberet quinquaginta siclos. Vel addebatur quinta pars pretij, vt dixi.

Leuit. 25.

q ¶ *Fructus.*] id est, pœnitentia: quia non tanta imponenda est ei, quanta magis peccanti.

6 In li. 7. ad c. 25. Leuitici: & ibi in glo. sacrũ. habetur sententia.

r ¶ *Licitis.*] s̃. 11. q. 1. aliud. s̃. ea. §. ex his omnibus. & cap. aliud.

¶ Peccatum quo tempore pœnitentiæ remittitur.

s ¶ *Peccato.*] hic colligitur, ℭ toto tempore pœnitentiæ remittitur peccatũ. arg. ℑ. ea. quem pœnitet. sicut ex toto tẽpore obstructum est, &c. ff. de mino. l. 3. §. 1. quod verũ est quo ad pœnã. quo ad culpã reprimitur in primo momento contritionis.

7 Sent. 4. dist. 17.

s ¶ *Peccato.*] id est, à pœna peccati.

t ¶ *Mundetur.*] quo ad exteriorẽ pœnã, scilicet temporalem, vt supra ea. dist. si peccatum. & supra dist. sicut & primi.

v ¶ *Confessione.*] vnde Boethius in libro de cõsolatione. Si opera medicantis expectas, oportet vt vulnus detegas tuum.

x ¶ *Tẽ taciturnitas.*] hæc argumẽtatio de taciturnitate nõ iuuat Gratianum. nam cũ peccator cui iam peccatũ est dimissum tacet & contemnit confiteri, hoc est iam aliud peccatum quàm primum a.

a Hoc vult glos. dicere. Verum est ℭ

In cognitione cordis ante oris confessionē peccatū dimittitur: debet tamen pœnitēs habere voluntatem cōfitendi ecclesiæ, si tempus & facultas affuerit: alioquin non est vere pœnitēs, & non dimittitur ei peccatum. Si vero dimisso peccato in eordis contritione & habita voluntate ecclesiæ confitendi, postea mutet voluntatem, & nolit peccatum confiteri. ista est reus non peccati iam dimissi, sed peccati quod cōmittit nolendo & cōtēnendo confiteri: quod est aliud à peccato iam dimisso. Hu. Gen. 4.

2 ¶ *Vbi autē.* supra 22.q.2.cū humilitatis.

QVem pœnitet.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in quatuor partes. Primo dicit q̄ quilibet p̄ seipsum debet cōfiteri sacerdoti, & nō per nuntiū, vel epistolā, vt ita maiori afficiatur verecundia, quæ partē pœnitentiæ releuat. Secūdo dicit q̄ vult confiteri, discretum debet eligere sacerdotē cui cōfiteatur, qui sciat ligare & soluere. Tertio q̄ qui copiam sacerdotis nō habet, confiteatur proximo, & ex desiderio sacerdotis veniā consequetur. Quarto dicit q̄ si peccatū occultū est, sufficit referri in notitiam sacerdotis. Si publicū est, eius confessio debet fieri publice in conspectu ecclesiæ, vt eius precibus adiuuetur. Secunda pars ibi, *Quare qui confiteri.* Tertia ibi, *Tāta itaque.* Quarta ibi, *Si peccatū.* *Ora*, id est, peccata ore ad os mundantis. forte de leprosis loquitur, quibus præcepit Dominus vt se sacerdotibus demonstrarent.

b ¶ *Omnino.*] id est, perfectè conteratur de omnibus, id est, de omni peccato, & eius varietate. j. dist. 5. considereret. & dist. 6. qui vult.

c ¶ *Ostendat.*] per exteriora enim præsumitur de interioribus, vt hic, & supra dist. 50. si quis diaconus.

d ¶ *Per nuntiū.*] & ita non potest hic per alium quod per se potest. ff. de sol. inter artifices. & extra de cleri. nō resi. quia nonnulli.

e ¶ *Per scriptum.*] ℨ. 30. q. 5. qualis contra. sed ibi non dicitur q̄ ita accipiatur, sed quòd accepta in scripturis redigatur, ne detur obliuioni.

f ¶ *Munus.*] scilicet hircū [a], id est pœnitentiā designatā p hircū.

g ¶ *Ex misericordia.*] id est, misericordiam repromittens.

h ¶ *Hoc præcepit.*] mysticè, vbi dixit: Vade & ostēde te sacerdotibus.

i ¶ *Timore.*] id est, propter timorē seruilē.

k ¶ *Offensi.*] ſ. Dei, quē peccando offenderat.

l ¶ *Veniale.*] ℨ. ea. di. ℨ. alij. & c. serpens. *Veniale.* id est, dignū venia. *Vel fit.* id est, ostenditur per confessionem esse veniale. vel fit veniale secundum aliam litteram, id est, ad vitā non impendens.

m ¶ *Purgatur.*] id est, purgari non videtur [P]pter pœnā exteriorē exterioris satisfactionisquæ adhuc restat. ℨ. ead. dist. ſi peccatū Dauid. j. ea. dist. vlt. ℨ. vlt.

n ¶ *Vitale.*] id est, eius pœnitentia confert, & impetrat vitam.

o ¶ *Peccāti.*] ſ. discrete: & hoc est quod sequitur, sed oportet, &c.

P ¶ *Misereatur.*] scilicet punièdo peccatū.

q ¶ *Quid.*] id est, propter quid, scilicet propter quod peccatum.

r ¶ *Sed in quo.*] scilicet dolorem patiatur, scilicet in pœna.

s ¶ *Doleat.*] scilicet pœnitens.

t ¶ *Consideret.*] sacerdos.

v ¶ *Iustitia.*] si enim sola iustitia respiciatur, null' saluatur, vel cōsequitur veniā criminis.

x ¶ *Sed misericordia.*] scilicet vt non puniatur æternaliter.

y ¶ *Labore.*] nihil enim carius emitur, quā quod precibus impetratur, vt dicit Seneca. ar. ad hoc. ℨ. q. 2. illud b. z ¶ *Pluribus.*] arg. j. dist. 6. placuit. arg. contra. ℨ. di. e. ℨ. ex his. sub illo. ℨ. non ita.

a ¶ *Facilius.*] quia tot sacerdotes obligat ad orandū pro se, quot sacerdotibus cōfitetur, vt infra ead. quamuis.

b ¶ *Quibus.*] ar. p remissionibus, q̄ fiunt ad potestates, & ad aliae.

c ¶ *Super terrā.*] id est, in ecclesia: q̄a extra ecclesiā nulla vera solutio vel ligatio fieri potest. ℨ. 1. q. 1. remissionē. 24. 1. cap. quicūque.

d ¶ *Et confirmant.*] eos iuste ligatos esse.

e ¶ *Quos ligatis.*] iuste & misericorditer pœnis pro peccatis impositis, & eos iustos esse solutos.

f ¶ *Soluitis.*] iuste & misericorditer à pœnis.

g ¶ *Iustitia.*] iusta pœna ligandi.

h ¶ *Aut misericordiæ.*] aliquid de pœna relaxando vel aliquem cōmunioni sacramētorum reconciliando.

i ¶ *Opera vestra.*] ſ. q̄ dimittatis p vos pēnā.

k ¶ *Scientē.*] si enim in eius parochia nō est discretus sacerdos, eius qui præsit consensu talem adeat [d], vt j. dist. 6. placuit. & extra de pœn. & remiſ. omnis.

l ¶ *Quem desideranti.*] alias, quē desideraret.

m ¶ *Locus.*] ff. de exerci. l. 1. in prin.

n ¶ *Si ille.*] ff. de cōfe. di. 4. c. factā est. ſ. prī.

o ¶ *Et sacerdotis desiderio.*] j. e. q. 5. qđ Deo.

p ¶ *Et si*

gare contendit; vel sicut Cain, peccatum suum reticendo penitus supprimere quærit. Vbi autem a superbia regnat, vel hypocrisis humilitas locum habere non potest. Sine humilitate vero alicui veniam sperare non licet. Nec ergo, vbi est taciturnitas confessionis, venia est sperandæ criminis. Probatur hoc idem au toritate Augustini, qui in libro de vera, & falsa pœnitentia, cap. 10. *ait.*

a ¶ Ioannis Chrysostomi.] *Supra ead. c. Lacryma. notatū est hæc esse verba B. Ambrosii, quem citat magister sententiarum.*

β ¶ Non lingua.] *Græce est,* ἰχνὸς λόγου, ἀ καὶ μετὰ δακρύων, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ *id est,* preces fundens, si minus lingua, at saltē memoria.

γ ¶ Et frequenter.] *Græce est,* συνεχῶς ἀνὰς προσφέρης τῷ θεῷ καὶ ὑπὲρ ἀνῶν ἁμ, *id est,* assidue illa offeras Deo, & pro ipsis depreceris.

δ ¶ Vnde euidētissime.] *Loquitur expersona aduersam partem subsistentis. Vere enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. Qui enim sacerdoti tanquam Deo confitetur, is minime dicitur se apud alios accusare, sed potius nescientibus aliis seipsum punire. Ac manifesto Chrysostomus dicit id, quod nunc negatur dicere,* non dico, inquit, tibi, publica teipsum, neque apud alios te accusa. *Hoc enim secundum membrum valet idem. ac primum: vt apud alios se accusare, sit idem, quod seipsum publicare. Quare paulo post Gratianus ipse hæc, quæ nunc afferuntur, refellit.* Econtra ea, quæ in assertione, &c.

ε ¶ Quoniam iniquitatem.] *Hic, & in aliis duobus sequentibus locis, non refert ipsa omnino verba beati Augustini, sed sententiam.*

ζ ¶ Leuitico.] *Itidem & hoc loco refertur sententia Leuitici in c. 27. non ipsa verba, idemque paulo post fit de Hesychio.*

C. LXXXVIII.

1 QVem pœnitet omnino b pœniteat, & dolorē lacrymis ostendat c: repræsentet vitam suam Deo per sacerdotem, præueniat iudicium Dei per confessionē. Præcepit enim Dominus mūdandis †, vt ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium d, non per scriptum e manifestanda. Dixit enim [Ora monstrate] & [Omnes] non vnus pro omnibus: non alium statuatis nuntiū, qui pro vobis offerat munus f à Moyse statutum: sed qui per vos peccastis, per vos erubescatis. Erubescentia enim ipsa partem habet remissionis. Ex misericordia g enim hoc præcepit h Dominus, vt neminem pœniteret in occulto. In hoc enim quòd per seipsum dicit sacerdoti, & erubescentiam vincit timore i offensi k, fit venia criminis. Fit enim per confessionem veniale l, quod criminale erat in operatione: & si nō statim purgatur m, fit tamen vitale α n, quod commiserat mortale. Multum enim satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commisit, nuntio Dei denegauit. Deus enim misericors [o], & iustus est: sicut conseruat misericordiam in iustitia; sita & iustitiam in misericordia. Opus enim est misericordiæ, peccanti o peccata dimittere: sed oportet, vt iustus misereatur p iuste. Oportet enim, vt non solum, quid q, sed in quo r doleat s, consideret t; si dignus est, non dico iustitia v, sed misericordia x. Iustitia enim sola damnat: sed dignus misericordia est, qui spirituali laborey petit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubescentiam; & quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Vnde patet, quòd quanto pluribus a confitebitur in spe veniæ turpitudinem criminis tanto facilius a consequetur misericordiā remissionis. Ipsi enim sacerdotes plus iam possunt proficere, plus confitentibus parcere. Quibus b enim remittunt, remittit Dominus. 2 Lazarum enim † de monumento iam suscitatum obtulit Dominus discipulis soluendū, per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdotibus. Dixit enim. [Quodcumque solueritis super terram c, soluetur & in cælis,] hoc est, ego Deus, & omnes ordines cæleſtis militiæ, & omnes sancti in gloria mea laudant vobiscum, & confirmant d, quos ligatis e, & soluitis f. Non dixit, quos putatis ligare, aut soluere, sed in quos exercetis opus iustitiæ g, aut misericordiæ h. Alia autem opera vestra i in peccatores non agnosco 3. Quare, qui confiteri vult peccata, vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem k ligare & soluere: ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, & petit, ne ambo in foueam cadant, quam stultus euitare noluit. Tanta itaque vis cōfessionis est, vt si deest sacerdos, confiteatur proximo. Sæpe enim contingit, quòd pœnitens non potest confiteri coram sacerdote: quem desiderantil nec locus m, nec tempus offert. Etsi ille n cui confitebitur, potestatem soluendi non habet; fit tamen dignus venia ex sacerdotis desiderio o, qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim sunt leprosi, dum irent ostendere ora sacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde patet Dominum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibentur ad sacerdotes peruenire. Sæpe quidem eos quærunt sani, & læti: sed dum quærunt; antequam ad eos perueniant, moriuntur. Sed Dei misericordia est vbique, qui &

al. qui mi. sericors

Luc. 17.

Leuit. 6.

a Qui significat animam pœnitentē. ℨ. ea. dif. 3 inter hæc hircum. Archid.

† *al. mundatis*

a *Sent. 4. dist. 17.*

Luc. 18.

Luc. 7. Ioan. 11. † *supplicans* otig. a Peccatum quare dimittitur.

2 *Sent. 4. dist. 18.* al. quem

b Et hic labor fit per cordis cōtritionem. *Ioan. 11.*

‖ Confiteri pluribus vtile est.

c De quibus leg. & not. extra de pœnit. quod autem. Archid.

1 *Infra eod. iuſticie.*

d Dic vt dixi supra ea. iudicet. Archi.

3 *Infra dist. 6. qui volt. Sent. 4. dist. 17.*

2 ¶ *Et si non tam cito.*] supra dist. 50. si quis diaconus.

b ¶ *Soluerentur.*] ab eo, quo ad pœnā temporalem.

c ¶ *Sacerdotis.*] Deus quem non fallit peccati qualitas, nec peccantis affectus, vt 24. q. 3. Deus quando verā de pœnitente promit sententiam. sed presbyter qui mētem alterius nō potest videre, talia cōfitentis verba iudicat, qualia foris sonant, vnde indignum absoluit frequenter, vt 24. q. 3. Deus. & 22. q. 5. humanæ. alioquin verum nō esset quod hic dicitur: cum apud Deum nullas patiatur veniæ moras peccatoris conuersio, vt 26. q. 6. his qui tempore. ℨ. ea. dist. multiplex. Vel hoc ad temporalem pœnam refertur. ‖licet enim peccatum dimittatur, ne homo ab accipiēda vita æterna impediatur, vt supra ea. sicut primi. non tamen ſi peccato parcitur pœna remittitur: quia nullatenus sine vindicta relaxatur, sicut patet in Dauid, vt ℨ. e. dist. ſi peccatum.

d ¶ *Suſcitauit.*] quid significēt isti tres mortui, habes, infra dist. 2. super tribus.

e ¶ *Sufficere.*] ad celeriorē & plenam pœnæ temporalis absolutionem, vt supra dist. e. multiplex, & c. sufficiat. &c. fleat. & j. di. 5. cōfideret. in fi. 13. q. 2. rēpus.

f ¶ *Meritum.*] id est, auctoritatē, quā vocat meritum: quia de merito charitatis suæ habet auctoritatem ligandi & soluendi. ar. 40. dist. c. 1.

QVamuis plenitudo] Hæc est nona pars dist. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Consuetudo erat alicubi, q̄ pœnitētes accipiendo pœnitentiā de occultis peccatis, cogebantur ea sacerdotibus publice cōfiteri, ita quòd populus audiret: quam consuetudinem remouet Leo: quia plures propter hoc à pœnitētia reuocabantur. Vnde dicit, confessio sufficit quæ primū fit Deo, & postea sacerdoti. tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt prouocari.

g ¶ *Plenitudo.*] id est perfectio in fide.

h ¶ *Quia non omnium.*] hæc negatio & sequens æquipollēt affirmationi. ff. de verb. significatio. duobus a.

i ¶ *Improbabilis.*] secundum quam occulta

Iustis β nouit parcere, & si non tam cito ε, sicut si soluerentur b à sacerdote. Qui ergo confitetur; omnino sacerdoti meliori, quàm potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis ς, vt grata sit oblatio muneris. Nam in resuscitatione filiæ principis pauci interfuerunt, qui viderent. Nondum enim erat sepulta, nondum extra portam ciuitatis delata, nondum extra domum in notitiam deportata. Intus resuscitauit, quam intus inuenit, relictis solis Petro, & Ioanne, & Iacobo, & patre, & matre puellæ, in quibus figuraliter continentur sacerdotes ecclesiæ. Quos autem extra inuenit, animaduertendum est, quomodo suscitauit η. Flebat enim turba post filium viduæ. Fleuit Martha, & Maria supplicantes † pro fratre. Flebat etiam turba, quæ Mariam fuerat secuta, lacrymis Mariæ admonita. In quo docemur publice peccantibus non proprium, sed ecclesiæ sufficere θ meritum ι.

α ¶ Vitale.] *In originali est*, veniale. *sed aderat glossa.*

β ¶ Et iustis.] *Si consideretur tota orationis series, videtur legendum*, & iſtis. *verumtamen omnes codices collati concordant cum lectione Gratiani.*

Item Leo Papa epist. 78. al. 80.

¶ Sufficit illi confessio, quæ primum Deo, deinde sacerdoti offertur.

C. LXXXIX.

1 QVamuis plenitudo ϰ fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur; tamen, quia non omnium λ huiusmodi sunt peccata, vt ea, qui pœnitentiam poscunt, non timeant publicare; remoueatur tam improbabilis μ consuetudo: ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur: dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referare, pro quibus ν possunt legum constitutione percelli ξ. 2 Sufficit ο enim illa confessio, quæ primū Deo offertur, tum etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari; si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum firmamentis vtraque sententia satisfactionis, & confessionis π innitatur, in medium breuiter, exposuimus. Cui autem harum potius adhærendum sit lectoris ρ iudicio reseruatur. Vtraque σ enim fautores habet sapientes, & religiosos viros.

Vnde Theodorus Cantuarien sis archiepiscopus ait in pœnitentiali suo.

ϰ ¶ Lectoris iudicio.] *Certissimum est, & pro certissimo habendum peccati mortalis necessariam esse confessionem sacramentalem eo modo, ac tempore adhibitam, quo in concilio Tridentino post alia concilia est constitutum.*

C. XC.

1 QVidam Deo solummodo confiteri debere peccata dicunt, vt Græci d. Quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent, vt tota fere sancta ecclesia q. Quod vtrumque r non sine magno fructu intra sanctam sit ecclesiam: ita dumtaxat, vt Deo, qui remissor est peccatorum, peccata nostra confiteamur, & hoc perfectorum s est, vt cum Dauid dicamus [Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.] Sed t tamen Apostoli institutio nobis sequenda est, vt confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem, vt saluemur. Confessio itaq; quæ soli Deo fit, quod est iustorū, purgat peccata. Ea vero, quæ sacerdoti fit, docet u, qualiter ipsa purgētur peccata. Deus nāque salutis, & sanctitatis x auctor, & largitor, plerumque hanc præbet suæ ‖ pœnitentiæ medicinam inuisibili administratione y; plerumque medicorum z operatione.

Pœnitentia nō tollit pœnam ciuilem. 3 In capitul. adiectis, c. 58. In Cabil. con. 2. c. 33. Bur. l. 19. c. 145. Iuo p. 15. c. 155.

a ¶ *Burchardus etiam, & Iuo caput hoc citant ex pœnitentiali Theodori. In capitularibus adiectis, c. 58. hæc leguntur.* Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata: quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent. Quod vtrumq; non sine magno fructu intra sanctam fit ecclesiam: ita dumtaxat, vt & Deo, à quo est remissio peccatorum, confiteamur peccata nostra, & cum Dauid dicamus, [delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi: dixi, confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei:] & secundum Apostoli institutionem confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem, vt saluemur. Confessio itaq;, quæ Deo fit purgat peccata: ea vero, quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgantur peccata. Deus namque salutis, & sanitatis auctor, & largitor est plerumque medicorum operatione. *In concilio Cabilonensi 2. c. 33. eadem fere habentur, addita ad initium voce*, quia, *& nonnullis aliis in extrema clausula, quæ notabuntur.*

Et secundū Ap. stoli institutionē confiteamur. Iac. 5.

b ¶ Vt Græci.] *Hæc verba, item que illa*, vt tota fere sancta ecclesia. *& illa*, & hoc perfectorum est. *& illa*, Quod est iustorū, *absunt quem admodum à capitulari, ita etiam à concilio.*

c ¶ Sed tamen Apostoli.] *In capitulari, & concilio pendet adhuc oratio, & priori illi membro*, vt & Deo, &c. *redditur nunc alterum membrum his verbis*, & secundum Apostoli institutionem, &c.

d ¶ Suæ pœnitentiæ medicinam.] *In concilio, atque apud Burchardum, & Iuonem legitur*, suæ potentiæ. *A capitulari autem (prout ex ipsius lectione animaduerti potest) totum illud primum abest periodi membrum.*

Immo docet ordinarius purgandi modum esse per sacerdotis absolutionem. Deus enim, vt continuo subiungitur, sanitate largitur plerumque medicorū operatione. Operatione, inquit, non ostensione.

Via vero de.] Hæc dist. diuiditur in sex partes. In prima quarum probat (tamen superficialiter) ꝙ pœnitentia semel habita non inquinatur, & charitas semel habita non amittitur, & de perfecta intelligitur. Secũda ibi, *Ex præmissis*. Tertia ibi, *Hæc qua*. Quarta ibi, *Eligat*. Quinta ibi, *Illud autem*. Sexta ibi, *Charitas ergo*, Io. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 2. dist. in qua tractatur, an charitas semel habita possit amitti: & certũ est ꝙ sic, vt j. ea. §. non est mirũ. nisi forte sit in aliquo confirmata per gratiã, vt fuit in beata Virgine, & sicut potest amitti charitas, ita amissa potest recuperari, cũ de nemine sit desperandũ dum est in hoc corpore cõstitutus, vt j. ea. dist. 7. nemo. nec potest amitti charitas, nisi ꝙ mortale peccatũ, nec recuperari nisi à Deo gratis, cũ omnis virtus sit opus solius Dei. Et qa hæc quæstio videtur tangere quæstionẽ quæ tractatur in 3. dist. 5. an pœnitentia sit iteranda vel non, ideo Gra. breuiter tangit quæstionẽ illã. & inde sumpta materia incipit ibi latenter propositã quæstionẽ de charitate tractare. vt autem ad hæc tractãda competentius Gra. accedat, breui vtitur cõtextu dicẽs: *Quia vero, &c.* Intẽdit enim probare ꝙ pœnitentia iterari non potest: quia si iteratur, prima non fuit vtilis, nec pœnitẽtia dici debet: ad quod inducit sequens cap.

a ¶ *De pœnitentia.*] hic intitulatur secunda dist. in qua illa quæst. tractatur, ‖ an charitas semel habita possit amitti, & est certũ ꝙ potest in via peregrinationis amitti, quantũcũque sit perfecta, vt j. e. §. nõ est mirũ. quod probat auctoritatibus, & exẽplis: in patria autem vbi perfectissime iam habetur, non amittitur j. e. charitas. Hanc quæstionem tractat hic Gr. occasione alterius, quã hic ipse in initio prælibauit. sed in 3. dist. eam prosequitur. an, scilicet pœnitentia reiterari possit. procedit ergo Gra. in hac dist. hoc modo. Primo probat ꝙ pœnitentia nõ possit reiterari, vsque ad §. item fine charitate, vbi latenter ingreditur materiã huius dist. & probat charitatẽ semel habitã amitti nõ posse, vsq; ad §. hæc quæ de charitate. vbi incipit auctoritatibus allegatis respondere, asserens illas de charitate perfecta esse intelligendas. & inde sumpta occasione gradus in charitate esse probat, vsque ad §. nõ est mirũ. vbi latenter aduersam partẽ assumit: & ꝙ charitas amitti possit, exemplis & auctoritatibus ostendit vsq; ad §. euidẽter. vbi ostẽdit hoc verũ esse non solũ de charitatis opere, sed etiam de ipsa charitate, & hoc vsque in fi. distin. prosequitur.

‖ Charitas semel habita vtrum possit amitti.

b ¶ *Proponentes.*] absolutus nominatiuus est.
c ¶ *Pœnitentia.*] quæ valeat ad vitam.
d ¶ *Iudicis.*] qui pœnitentiam imposuit.
e ¶ *Eius.*] Dei vel sacerdotis.
f ¶ *Merito.*] id est, secundum iustitiam. infra dist. 4. §. eorum.
g ¶ *Nunquam.*] allegando dicit.
h ¶ *Noli peccare.*] id est, esse in proposito peccandi, tamen aliter inducit allegando.

Si quis semel.] CASVS. Dicitur hic ꝙ si quis semel fuit in crimine inuidiæ vel contentionis. si postea in illud inciderit: prima causa ex qua inuidia vel cõtentio nascitur, in eo remãsit, quã oportet per cõtraria & aduersa curari: per exercitiũ, s. humilitatis. *Notatus*, id est, reprehensus & redargutus: *Primam causam*, id est, vitiũ Adæ.

i ¶ *Notatus.*] id est, deprehensus.
k ¶ *Vitio.*] vel alio quocumque.

DISTINCT. II.

Via vero de pœnitẽtia a semel cœpit haberi sermo; aliquantulũ altius repetendum videtur, diuersorum sententias certis auctoritatibus munitas in medium proponentes b. Alij dicunt pœnitentiam semel tantum esse vtilem. Vnica est enim, nec reiterari potest. Si vero reiteratur; præcedens, pœnitentia c non fuit. Et si de sententia iudicis d eius e, merito f peccata videntur esse remissa: apud tamen eius præsentiam, cui omnia fu ura præsentia sunt, nũquam g habẽtur remissa: quia non est seruata illa sentẽtia veri sacerdotis [Vade, & amplius noli peccare.] Item. [*Ecce sanus factus es, iam amplius, noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.*]

Io. 8. & 5.

Item ex octaua synodo.

¶ *Habetur in libro de institutis monachorum interprete Ruffino, c. 22. ex Basilio in regulis breuioribus, numero 289.*

¶ Primam vitij causam non penitus extinguit, qui in illam postea recidit. C. I.

SI quis semel notatus fuerit inuidiæ, vel contentionis vitio k, & rursus in hoc ipsum inciderit; sciat se primam illam causam, de qua superius diximus, ex qua inuidia, vel contentio nascitur, in interioribus medullis habere reconditam l. Oportet ergo eum per contraria, atque aduersa curari, id est, per humilitatis exercitium. Exercitia vero humilitatis sunt, si se vilioribus officiis subdat, & ministeriis indignioribus tradat. Ita namque arrogantiæ, & humanæ gloriæ vitium curari m poterit, vt consuetudine ꝓ humilitatis affectus vltra iam non incidat in arrogantiæ, & vanæ gloriæ delictum. Atque in singulis huiusmodi vitiis cura similis adhibeatur.

1 ¶ *Primam causam.*] primam vitij causam in se penitus non extirpat, qui in idem postea recidit.

m ¶ *Reconditam.*] non ideo hoc dicit quòd semper ita sit, sed ꝙ ita fuerit, est præsumptio, inuidia, vel contentio iterata.

n ¶ *Curari.*] supra 26. q. 7. affectum. extra de depos. grauis. infra de consec. distin. 5. legimus.

ITEM SIMP. Hic accedit Gra. ad propositã quæstionem, & per multas auctoritates ostendit, quòd charitas amitti non potest: quia si videatur amitti, non fuit vera charitas. Casus. §. patet. & tria sequentia c. similiter patent, scilicet. *charitas. radicata. validã.* verba sunt Salomonis in Canticis: quæ exponit Gr. in moralibus, dicens: *Virtuti etenim mortis dilectio comparatur, &c.* vnde in illo c. *valida.* posses breuiter ponere casum. primo ponuntur verba Salomonis. Secundo verba Gregorij exponentis verba illa. *Dilectio*, id est, charitas.

o ¶ *Adulto.*] infra de consec. dist. 4. quomodo. & c. solet. infra ea. dist. c. fugerat. & c. non est. §. Romanos. & c. tolle.

P ¶ *Aliquãdo.*] hoc allegando dicit, vt auctoritatem inducat.

Charitas.] CASVS. H. sic ponit hũc casum. In hoc cap. Prosper multis modis cõmendat charitatem. Secũdo ostendit, ꝙ qui habet charitatem facile peccatis resistit, & bonis omnibus abundat, mũdana contẽnit difficilia pficit. Subdit etiã qd sit Deũ diligere, & quid sit peruertere ordinẽ diligendi. Tertio ostẽdit ad quid corpus nostrũ sit diligendum. Quarto qualiter intelligatur, diliges proximũ tuũ, &c. & qui sunt qui diligunt Deum plus quã se. Et nota ꝙ secundũ Hu. omnia verba sunt. Prosperi vsque ibi, *Item Beda.* licet nõ ita cõtinue in libro suo cõtineatur. & hæc dictio, *Itẽ*, quæ sæpe interponitur, est verbũ Grat. & secundũ Hug. totũ est vnum capitulum: quod credo verum. Lau. etiã fentit cum Hug. Quidam tamen ibi faciunt vnum capitulũ, *Ergo si charitatem. Aliud* ibi, *Corpus. Aliud* ibi, *Proximos. Aliud* ibi, *Proinde*, secundum Bene.

q ¶ *Quæ deseri potest.*] id est, quam contingit deseri, vel de facili.

r ¶ *Vera.*] id est, perseuerans finalis. Vel vera ad vitam ducens, id est, ad æternam beatitudinem.

s *Adicata.*] id est, perfecta.

t ¶ *Securus.*] spei perseuerãtia, nõ rei præsentia: qa quilibet etiã imperfectus timere debet ne charitatẽ amittat. 32. q. 5. fi Paulus.

v *Alida.*] verba Salomonis in Canticis.

x *Dilectio.*] id est, charitas perfecta.

y ¶ *Cœperit.*] id est, contingit, vel conuenit, intellige de facili.

z ¶ *Occidit.*] id est, remouet à delectatione, sicut mors remouet ab omni actu terreno. Dicit lex. Mors omnia soluit, in authen. de nup. §. deinceps. coll. 4.

Haritas.] CASVS. In hoc c. primo cõmendat Prosper charitatem ex eius effectibus: & sunt verba Prosperi vsque ad illud c. *item Beda*. ‖ Secundo ostendit quòd qui charitatẽ habet facile, peccatis resistit: bonis omnibus abundat: & mundana cõtemnit: difficilia facile perficit. subdit etiam quid sit Deũ diligere, & quid peruertere ordinẽ dilectionis. Tertio ostendit ad quid corpus nostrũ sit diligendum. Quarto ostendit qualiter fit intelligendum. Diliges proximum tuum, sicut teipsum, & qui sunt qui diligunt Deum plus quàm se.

a ¶ *Charitas est.*] id est, ex charitate procedit recta voluntas & est dictum per causam, vt illud 36. quæstio. 2. tria. vt exponatur charitas

a Subaud. licet non ita continue cõtineantur in libro suo. Itẽ quod sæpe interponitur, est verbum Gratiani, secundum Hug. ‖ Charitatem habens multa potest.

b Id est bonus motus qui dicitur voluntas: & charitas est cã, & facit vt voluntas sit bona, id est, vitã æternã meretur. vnde ita dicitur causa meritorũ bonorum, secundum Hug.

charitas est, id est, facit: alioquin nõ est verum: cum charitas sit habitus mẽtis, qui voluntas non est, vel motus volũtatis. similiter intelligitur illud Aug. *Charitatem voco motũ animi.* dicitur ergo charitas voluntas vel motus, quia vt j. dicitur, est causa meritorum bonorum sicut & iniquitas cum sit habitudo mẽtis iniustę, dicitur peccatum: quia ea est, vt j. dist. 3. ille rex.

a ¶ *Recta.*] id est, rectam vitam, & dignam faciens voluntatem.

b ¶ *Terrenis.*] secus est de charitate imperfecta, quam habẽs potest curare temporalia. arg. 12. q. 1. habebat.

c ¶ *Inseparabiliter.*] immo de facili separat. d [illegible] *inamenti.*] [illegible] portalis.

e ¶ *Vitio mutabilitatis.*] id est, mutabilitati in vitium.

f ¶ *Affectionum.*] id est, bonarũ voluntatum.

g ¶ *Summa.*] id est, perfecta.

h ¶ *Salus morum.*] id est, salutiferos faciens mores.

i ¶ *Finis.*] id est, consummatio, vel quia præcepta finaliter docet vt habeantur.

k ¶ *Vita virtutum.*] infra ead. distin. §. item proinde.

l ¶ *Pugnantium.*] cũ vitiis.

m ¶ *Cum qua.*] id est, in ea perseuerando.

n ¶ *Peccare.*] mortaliter.

o ¶ *Potuit.*] ecce verbũ, in quo facit ad propositum Gratiani.

P ¶ *Operosa.*] id est, effectiua bonorũ operum.

q ¶ *Germana.*] id est, germanos & cõcordes faciens. Vel germana, id est, coniuncta & inseparabiliter adhærens. Salomon. ‖ Dixi sapientię, soror mea es: & prudentiã vocaui amicam meam.

r ¶ *Excellentiorem.*] aliis donis.

s ¶ *Viam.*] eundi ad Deum.

t ¶ *Nominat.*] in prima epistola ad Corinthios 12. cap.

v ¶ *Quæ difficilia.*] ad salutem animæ pertinentia.

x ¶ *Ex qua minus.*] id est, ex qua Dei dilectionem postponit facilius. ‖ sicut plures proniores sunt offendere Deũ fornicando, quàm furãdo. arg. 50. dist. qui a sanctitas tua in fine.

y ¶ *Fæsidium.*] repetit. concipere.

z ¶ *Quem in se.*] scilicet diligendo, id est, ad sui similitudinem. vbi datur esse diligere proximum tantum sicut teipsum. Vel in se, id est, Deo,

plus, quàm seipsos forte non diligunt. *Item infra.* ¶ Corpus nostrũ, quia pars a nostri est, ad hoc nobis diligendum est, vt saluti eius, ac fragilitati naturaliter b consulamus; & agamus, quatenus spiritui c ordinate subiectum d, ad æternam salutem accepta immortalitate, & incorruptione perueniat. *Item infra.* ¶ Proximos autem tunc diligimus sicut nos: si non propter aliquas vtilitates e nostras non propter sperata beneficia, vel accepta, non propter affinitates, vel consanguinitates, sed propter hoc tantum, quòd sunt naturæ nostræ participes, diligamus. *Item infra.* ¶ Non illi tantum proximi nostri credendi sunt, quos nobis gradus sanguinis iungit: sed proximi nostri credendi sunt omnes homines naturæ f nostræ, sicut dixi, participes g. *Item infra.* ¶ Proinde, sicut ꝓ nos, proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & æternam h vitam consequendam, sicut nobis, saluti eorum consulimus: quando nos in eorum peccatis, ac periculis i cogitamus: & sicut nobis subueniri optamus: ita eis pro viribus subuenimus; aut, si facultas defuerit, voluntatem subueniendi tenemus. Quapropter hæc est proximi tota dilectio; vt bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo: & malum, quod tibi nolis accidere, nolis & proximo. Illi vero plus quàm se diligunt Deum, qui pro eius amore suæ ad tempus saluti non parcunt, seipsos tribulationibus, ac periculis tradũt; nudari facultatibus propriis, patriæ suæ extorres fieri, parentibus, & vxoribus, ac filiis suis renuntiare parati sunt; & ‖ vt totum dicam, ipsam corporis mortem non solum non refugiunt, sed etiam libenter excipiunt, ambientes à corporis sui vita magis, quam à Deo vita in vitæ suæ discedere.

‖ Corpus non est homo.

a Id est, affligi.

‖ Saraceni & Iudæi sunt à nobis diligendi.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis Prosperi hinc inde collectis, & prior pars habetur etiam in tractatu de laudibus charitatis inter opera B. Augustini tomo 9. eodem fere modo, quo apud Gratianũ. Atque emendata quædam, & etiam addita nonnulla sunt ex ipso B. Prospero. Sed operæ pretium fuerit integrum locum apud ipsum legere copiosè enim, & ornatissime explicatur.*

« ¶ *Hæc est proximi.*] *Ita legitur non modo in originali, sed etiam in vetustioribus Gratiani codicibus in vulgatis erat. Quapropter charissime tota dilectionæ fatage, vt bonum, &c.*

Item Beda super Ioannem, ad c. 1.

k ¶ *Et æternam vitam.*] hic aduerte quid sit proximum sicut seipsum diligere, scilicet salutem animæ suæ, & ea quæ ad salutem animæ pertinent, ei optare, quæ tibi optas, non obstante ergo hoc præcepto possumus delinquentibus pœnas corporales optare & procurare, dum modo hoc fiat secũdum quod iura permittunt.

l ¶ *Periculis.*] scilicet, animæ, & corporis, vt eos liberemus.

m ¶ *Adeo vita.*] id est, qui est vita nostra suæ, qua ipse vivit, vt 3. distinct. 1. §. hoc idem, verbi. refutscitatus. 24. q. 1. vbi sana.

Iumentum nostro adhibemus saccum, paleam & flagellum.

a *al.* stultum

Diligere proximum sicut seipsum, quid sit.

Quærendum. CASVS. Bene. sic ponit hunc casum. Quidam reputabant magnum signū quòd Christus credatur Dei filius, quia in baptismo Christi spir.tus sanctus stetit sup Christum. sed nō est magnū, cum semper in Domino mansit spiritus sanctus. & spiritus sanctus partim cum sanctis est, vt eos custodiat in operibus pietatis; partim quoque recedit ab eis quantū ad gratiā prophetādi, & miracula operādi. Hug. vero sic videtur ponere hunc casum. Legitur de Ioanne, q Ioānes Baptista vidit spiritū sanctū quasi colūbā descendentem & manentē super Iesum baptizatū, qnod descēdit sup eum: signū fuit, ne vox illa, hic est filius meus dilectus, &c. putaretur ad Ioannem esse facta, sed ad eum: q autē rediit super eum, speciale fuit signū filij Dei, quo, s. ipse discerneret ab aliis sanctis. Quærit ergo hic Beda, quomodo fuit signū cognoscendi filij Dei, q spiritus māsit sup eum, cum maneat & in aliis sanctis? Et respondet q alio modo manet ī Christo. nam in Christo manet semp quo ad omnia in sanctis autē non quo ad omnia: quia ad tēpus recedit ab eis quo ad operādum, etsi quo ad iustitiam semper manet in eis. Sequens ca. f. charitas. patet. Et sequens c. etiam patet, in quo exponit Aug. quid sit vnctio inuisibilis. *Solis,* id est tribulationis. doloris, siue laboris.

a ¶ *Quærendum.*] sup Ioannē legitur in Ioanne, ‖ q Ioannes Baptista vidit spiritū sanctū quasi columbā descendentē & manentē super Iesum baptizatū. q descēdit super eū, signū fuit, ne vox illa, hic est filius meus dilectus, &c. putaretur ad Ioannē esse facta, sed ad eum. Signū fuit Ioanni ipsum cognoscēdi, id est quoddam de ipso quod ante nesciebat, s. an potestatem baptismi sibi soli retenturus esset. quòd autem mansit sup eum, speciale fuit signum filij Dei, scilicet quo ille discerneretur ab aliis. quę rit ergo hic Beda, quomodo fuit signū cognoscendi filij Dei, scilicet quòd spiritus sanctus mansit super eum, &c. cum maneat & in aliis sanctis? Sed respondetur, quòd alio modo manet in Christo: quia super eum semper est quo ad omnia: in sanctis autē non quo ad omnia, quia ad tempus recedit ab eis propter peccatum. Vel si quo ad iustitiā remaneat in eis. non tamen semper quo ad operandum: puta ad prophetizādum, vel faciendum miracula, vt in Helia, & Helisæo.

b ¶ *Manet.*] Not. hic expositionem illius decr. 32. q. 2. cōnubia. quia in opere coniugali adest præsentia spiritus sancti quo ad meritū, vt ī. ea. q. 5. si dicat. nō quo ad miraculū faciendū, vt ī. ea. quæstione potest.

c *Haritas nunquam excidit.*] s. in hac vita. in futuro enim fides conuertetur in scientiam: spes in rem: charitas autem augebitur. vnde propheta: viuit Dominus, cuius ignis in Sion, id est, in ecclesia militante: & caminus in Hierusalem, id est, in ardentissima charitate. ī. distinct. 3. cap. sunt plures. §. authoritas. & c. ignis.

d *Vnctio.] Charitas est,* id est, vocatur.

e *Arcente.*] id est, a tribulatione seruente.

f ¶ *Solis.*] id est, laboris & tribulationis, iuxta illud: In sole, id est, in labore posuit Dominus tabernaculū suum. Tribulatio enim secundum Apostolum patientiam operatur: sed quòd tribulatio patientiam non tollit, hoc fac t charitas.

‖ Sol pro labore ponitur.

C. VI.

1 Sent. 3. dist. 3ª. Io. 1.

1 QVærendum a est interea, quomodo speciale filium Dei agnoscendi signū fuerit, quòd super eum descēderit, & manserit spiritus. *& infra.* ¶ Quid magni est filio Dei, quòd in ipso manere spiritus astruatur? Notandum ergo, q semper in Domino manserit spiritus sanctus: in sanctis autem hominibus, quamdiu mortale corpus gestauerint, partim maneat in æternum, partim rediturus recedat ī. Manet b quippe apud eos, vt bonis insistant actibus voluntariam paupertatem diligant, māsuetudinem sequantur, pro æternorum desiderio lugeant, esuriant & sitiant iustitiam, misericordiam, munditiam cordis, & trāquillitatem pacis amplectantur, sed & pro obseruatione iustitiæ persecutionem pati nō vereantur, eleemosynis, orationibus, ieiuniis, ceterisque fructibus spiritus insistere desiderent. Recedit autem ad tempus, ne semper infirmos curandi, [mortuos † suscitandi] dæmones eiiciendi, vel etiam prophetandi habeant† facultatem. Manet semper, [vt† possint habere virtutes, &] vt mirabiliter ipsi viuant. Venit ad tēpus, vt etiam aliis per miraculorū signa, quales sint intus, effulgeant.

† al. recedat

†. Absunt ab oti ginali.

† al. possint habere virtutē } orig.

† Absunt ab originali.

Item Apostolus, I. Cor. 13.

ij 2 CHaritas c nunquam excidit.

Item Augustinus super epistolam primam Ioannis, tractatu 3.

C. VII.

3 VNctio d inuisibilis spiritus sanctꝰ est: vnctio a inuisibilis charitas est: quæ in quocunq; fuerit, tāquam radix illi erit: quæ quamuis ardente e sole, arescere non potest; nutritur calore solis f, non arescit.

2 Sent. 3. dist. 31.

3 Sent. ibidē.

a ¶ Vnctio inuisibilis charitas est.] *Hinc vsque ad finem eodem modo se habent apud Magistrum, atque apud Gratianum. Sed apud B. Augustinum aliter.* Vnctio inuisibilis, inquit, charitas illa est quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit: quāuis ardēte sole arescere non potest. Omne, quod radicatum est, nutritur calore solis, non arescit. *Ita non negat charitatem posse arescere, sed quod in charitate radicatum est.*

Item Gregorius super Ezechielem, homilia tertia.

C. IX.

PEnnatag animalia, videlicet prædicatores sancti, cum incedunt, minime reuertuntur: quia sic à terrenis actibus ad spiritualia per transeunt, vt ad ea, quæ reliquerūt, vlterius nullatenus reflectantur. *& paulo post.* [Nemo mittens manum in aratrum, & aspiciēs retro, aptus est regno Dei]. Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quendam cōpunctionis vomerem ad proferendos fructus terram sui cordis aperire. Sed retro post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala reuertitur, quæ reliquit. Quod quia electis Dei minime contingit, recte nunc per prophetam h dicitur [Non reuertebantur, cum incederent. i] *& paulo post.* Vnde Paulus k [Vnum vero l, quæ retro m sunt, oblitus, in eam, q̄ sunt anteriora †, extēdens me, sequor ad palmam supernæ vocationis]. In anteriora o etenim extentus, eorum, quæ retro sunt, oblitus fuerat, quia tēporalia despiciens, sola q̄ sunt æterna, quærebat.

g ¶ *Pennata.*] Tangit illud Ezechielis, s. q vidit quattuor animalia pennata, de quibus hic dicitur, non reuerteban tur cum incederent: sed vnumquodque ante faciem suam gradiebatur.

h ¶ *Per prophetam.*] Ezechielem.

i ¶ *Incederent.*] & ita sancti isti dici possunt habere ferarum naturā, &c. sicut aues quæ volant, & nō reuolant. institu. de rerum diuisio. §. pauonum.

k ¶ *Vnde Paulus.*] in epist. ad Philippenses.

l ¶ *Vnum vero.*] quasi dicat, non cōprehendi. vnum autem de me vobis asserō, q ego oblitus ea quæ, &c.

m ¶ *Quæ retro.*] id est terrena, quæ reliqui.

n ¶ *In ea.*] scilicet ęterna cælestia.

o ¶ *Anteriora.*] ante nos sunt æterna, post nos sunt temporalia.

Philip. 3.

Ezech. 9.

† al. ante

Item in eundem, homilia quinta.

C. X.

50 NOn reuertebātur, cum incederent†], quia electi quique sic ad bona tendunt, vt ad mala perpetranda non redeant p. [Qui enim perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit]. Et, sicut per Salomonem dicitur [iustorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem]. In eorum namque animis bonum desiderium, atque intellectus lucis intimæ iam pars diei est: sed, quia vsq; ad finem vitæ in virtute proficiunt; ad perfectum diē tunc veniunt, quando ad cælestia regna perducti, in ea luce, quam desiderant, iam minus q aliquid non habebunt.

† al. ambularent Ezech. 1. Matt. 10.

Luc. 9.

Prou. 4.

Idem ibidem.

C. XI.

4 POtest discursus r, atq; mobilitas spiritus sic † intelligi. In sanctorum quippe cordibus iuxta quasdā virtutes semper permanet: iuxta quasdam vero recessurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, spe, atque charitate, & in bonis aliis, sine quibus ad cælestem patriam non potest veniri (sicut est humilitas, castitas a, iustitia, atq; misericordia) perfectorum corda non deserit. In prophetiæ vero virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit. *& paulo post.* ¶ In his itaque virtutibus, sine quibus ad vitā minime peruenitur, spiritus sanctus in electorum suorum cordibus permanet; vnde a recte stabilis dicitur. In his vero, per quas sanctitatis virtus ostenditur, aliquando misericorditer præsto est; aliquando misericorditerb recedit.

4 Sent. 3. dist. 31.

† requisitione alterius considerationis } orig.

Potest discursus.] CASVS. Tangitur hic illud Ezechielis, quòd iuxta quattuor animalia, quæ vidit, erant quattuor rotæ, in quibus erat spiritus vitæ, & quocūq; ibat spiritus, sequebantur & rotæ, & cum stabat, stabāt rotæ. Hoc autē mystice exponit Greg. in homilia sua dicens, q per rotas virtutes intelligūtur, quarū quædā semper sunt in sanctis, & quædam aliquando recedunt, & ponit quædā quæ impropriæ sunt virtutes. Seq. cap. scilicet ficta. patet.

r ¶ *Potest discursus.*] tāgit illud Ezechielis. quia iuxta quattuor animalia, quæ vidit, erant quattuor rotæ, in quibus erat spiritus vitæ. & quocumque ibat spiritus, sequebantur rotæ, cum stabat, stabant. & rotæ.

& rotæ. & ita quandoque stabant, quandoque mouebantur rotæ. hoc autem mystice exponit Gregor.

a ¶ *Castitas.*] quæ sola cum fiducia potest Deo animas præsentare. authen. de lenonibus. §. sancimus. coll. 2.

b ¶ *Misericorditer.*] ne inde superbiat homo. 6. q. 1. c. imitare. & cap. sunt plurimi.

c *Ficta.*] id est, non finalis.

EX PRÆMISSIS. Hæc est secunda pars distinct. in qua magister vult probare, quòd charitas semel habita nunquā excidit. sed quo ad gratiā refertur, non quo ad naturā, id est, habendo gratiam peccare nō potest. Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit Gra. ex præmissis, q charitas semel habita amitti non potest: quia qui charitatem habet, amplius peccare mortaliter non potest. & ad hoc inducit sequens cap. Sed quod dicitur, amplius peccare mortaliter non pōt; falsum est, nisi coniunctim intelligatur, q nō possit simul charitatē habere & peccare. sequens cap. scilicet qa radix. patet.

d ¶ *Ex præmissis.*] infert charitatē semel habitā non amitti, & adiicit q qui charitatem semel habuit, de cetero non peccabit: & ex hoc cōcludit falso, quòd pœnitentiā qui post modū est peccaturus non agit. & ad hoc inducit argumenta vsque ad §. hæc quæ de charitate.

e ¶ *Non poterit.*] con iunctim intellige. non enim potest simul charitatē habere & peccare. ī. d. 1. omnis q nō diligit.

f ¶ *Vt ad gratiam.*] scilicet virtutē ipsam, quādum quis habet, nō peccat, nec peccare potest, vt cōiunctim intelligat.

g QVia radix omniū malorū.] quo ad genera singulorum: non quo ad singula generum, id est, non est malū alicuius generis, s. quod inde procedere non possit. & est simile 35. dist. ante omnia. 47. dist. bonorum.

h ¶ *Non possunt.*] supra 32. quæstio. 1. cum renuntiantur.

CVM ERGO. CASVS. Infert ex supradictis, q qui mortaliter peccauit, nūquam habuit charitatem: nec pœnitētiā egit qui mortaliter peccauit. Quod auctoritate August. probat, vel probare intendit. Et scias quòd ex falso ipse cōcludit falsum.

i ¶ *Cum ergo.*] ex falso falsum concludit.

Io. 4.

CHaritas est aqua k de qua Dominus ait in Euangelio [Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.]

k ¶ *Charitas est aqua.*] quia ad modū aquæ lauat, & delet peccata.

l ¶ *In æternum.*] id est, in patria. ‖ in via autem beatus est qui sitit iustitiam, vt ī. ea. quærendum.

‖ Iustitiam sitiens beatus est.

Hæc sententia non est inuenta apud B. Augustinū, licet in psalmum 103. ad vers. Qui tegis aquis, *charitatem velit aquis significari: quemadmodum & Prosper, & glossa ordinaria, & interlinearis ad eundem locum.*

Reprobus ergo, cum in æternis mancipatus incendiis in æternum sitiat; quomodo bibet aquam viuam, aut quo modo potabit aquam salientem in vitam æternā; qui quasi plumbeus n demersus in ima, pœnas luit damnationis æternæ? Item. Sine o charitate quomodo quis veram cordis contritionem habere poterit? quomodo ergo delictorū remissionem? quæ si non sunt dimissa; quomodo non omnia prorsus ad pœnā exigenda sunt? tem Dominus. [*Amē, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.*] 2 *Qui ergo non habet vitam æternam; in Christum nō credit p. In Christum vero credit, qui charitatem habet. In Christum quippe credere est, amando in ipsum tendere. Hæc est q fides r, vt definit Apostolus, quæ per dilectionem operatur: huius s duntaxat remissio delictorum promittitur. Quod si charitas à fide Christianorum sciungi nequit, cui scilicet soli venia promittitur; quomodo, qui charitatem non habuerit, fidem Christianorum habuit, id est, in Christum credidit? quomodo ergo veniam delictorum accepit? quam si non accepit quomodo non omnia prorsus opera æternis sunt ferienda suppliciis? Item Dominus,* [*Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Qui ergo non viuit in æternum, non manducauit panem viuum: sed qui non manducauit eum, non credidit.* 3 *Hoc est enim manducare panem viuum, quod credere t in Christum, id est, amando tēdere in ipsum. Cum ergo reprobus in eum non crediderit, quem nō manducauit, & ita fidem Christianorum (qua sola v peccata relaxantur) non habuerit; quomodo, si viuit Dominus, cui omne iudicium dedit pater, iudicium perpetuæ damnationis effugiet omniū non solum actualium, sed etiam originalium?*

m ¶ *Mancipatus.*] id est, destinatus.

n ¶ *Plumbeus.*] pondere peccatorum.

o ¶ *Item sine.*] omnia hæc sunt verba August. vt dicunt quidam vsq; ad §. hæc quæ de charitate. Alij dicūt esse §. ab illo loco, Reprobus aūt.

p ¶ *Non credit.*] à destructione consequentis infert.

q ¶ *Hæc est.*] ī. de con sec. dist. 2. vt quid.

r ¶ *Fides.*] informata charitate.

s ¶ *Huic.*] 5. 24. q. 1. c. si Petrus. cōtra, sed nec hic vel ibi excluduntur alię virtutes.

t ¶ *Credere.*] *Crede Deo: credaſque Deum: plus credo valere, Si credas in eum, quam quòd ei, vel eum.*

ADDITIO. Hoc ideo qa credere Deo, est credere verū esse qđ dicit Deus. Credere Deū est credere Deum esse. hoc ēt dæmones credūt. Sed credere in Deū est amādo credere in ipsū. Pet. v ¶ *Qua sola.*] supra 24. q. 1. si Petrus.

HAEC QVAE DE CHARITATE. Hæc est tertia pars dist. in qua, pbat magister, q ea quę dicta sunt de charitate, de perfecta intelligūtur: quia sunt gradus in charitate: sicut in virtutib⁹ est gradus & perfectiōs, & incipiēs, & perfecta. qđ intelligitur quātū ad remissionē & intēsionē, cum sit simplex & continua. dū enim sum⁹ in via, possumus habere charitatē ad tēpus, & pdere eam: & hoc probat p 27. auctoritates sanctorū patrū, & per multas rationes sub diuersis §. contentas. Ioan. de Fant.

CASVS. Soluit nunc Gratianus præmissas auctoritates, & dicit eas esse intelligēdas de perfecta charitate: id est, quæ ducit hominem ad perfectionē vitæ, s. quæ est finalis, & cū qua homo decedit. illa nunquā amittitur. & inde sumpta occasione ostendit gradus esse in virtutib⁹, scilicet spirituales ascensus de virtute in virtutē, & etiā in eadem virtute. nam quanto quis proficit plus ascendit. Et ad hoc probandum inducit sequentia cap.

x ¶ *Hæc quæ de charitate.*] Præmissas auctoritates soluit, & dicit intelligendas esse de perfecta charitate, & inde sumpta occasione ostendit: vsq; ad §. ecōtrario. ‖ Et nota quòd perfecta dicitur charitas quo ad

Ioan. 6.

2 Aug. tract. 29. in Ioānē, & de cog ito ne verę vitę, c. 17. Gal. 5.

3 Decons. dist. 5. cauet quid. & c. credere.

4 Sent. 3. dist. 31.

‖ Charitas perfecta multa facit.

quo ad sufficientiam: & hæc quælibet & quantalibet sufficit ad vitã æternam habendam. arg. j. dist. proxi. talis. Et est perfecta quo ad effectum, vt scilicet faciat hominem paratum mori pro Christo. s. ead. charitas. j. eod. si quis tantam. Et dicitur perfecta quo ad perseuerantiam finalem, de qua agitur. s. eod. vnctio & cap. charitas.

‖ Virtus quælibet intenditur & remittitur.

a ¶ *Sunt itaque gradus.*] ‖ omnis virtus intenditur & remittitur, & ideo gradꝰ merito in ea distinguuntur. sed quia virtus est medium duorum vitiorum, vt dicit Aristoteles, & Horatius: Virtus est medium vitiorum vtrinq; redactum, vt in puncto medio, qui est inter duo vitia contraria: videtur ꝙ summa virtus ibi constituta sit. qui ergo illud medium seruaret, summe virtuosus haberi deberet: ‖ sed in omnibus mediũ seruare vltra hominẽ est, ideoque summe virtuosus nemo dicendus est. Ex præmissis sequitur, ꝙ virtus in ascendendo non in infinitum proteniatur: cum vltra mediũ intentio[a] non progredi tur: sed quia etiam extremorum vitiorum nõ sunt termini: videtur ꝙ medium eorum nihil sit puta prodigalitas in infinitũ protendi potest. similiter & sibi contraria auaritia. quare videtur ꝙ inter ista duo nihil sit medium determinatum. præterea ex quo gradus sunt in virtute, videtur quòd latitudinẽ habeant, & ꝙ possint de crescere. sed tamẽ quòd in infinitum possint decrescere, nõ videtur. nã sic haberetur ꝙ virtus alicuius ita parua esset, quòd minor ea inueniri non possit. Præterea illud sciendum est, quòd licet ita sit de omnibus aliis virtutibus, ꝙ quælibet inter duo vitia cõtraria sit constituta. hoc tamen in charitate (quę forma est aliarum virtutum) non habet locum: quia ei vnum solum vitium scilicet odium opponitur. s. dist. 1. omnis qui nõ diligit. Vnde accidit, ꝙ in infinitũ possit intendi in via. in patria autẽ puto ꝙ maior charitas esse non possit quã sit supremi ordinis Angelorum.

Psal. 47.

‖ Medium seruare difficile est.

† *al. profecerit*

Iob. 31.

a Aliàs, intentio.

Psal. 83.

† *al. augetur*

b ¶ *Inter virtutem.*] improprie dicitur gradus esse inter vnam virtutem & aliam: cum in eadem linea intentionis non disponantur; sed sic ideo dicitur, quia vna virtus alia intensior inuenitur.

Mar. 4.

Cvm sanctã.] Casvs iste sic consueuit poni. Gregorius exponit illud verbũ Ezechielis, Et venit vir ad portã, quæ respiciebat ad orientem, & ascendit gradus eius. & dum ex-

1 *Sent. 3. dist. 36.*

Luc. 17.

Mar. 9.

† *al. ergo*

inchoat, vt ad magna perueniat, Sunt itaque gradus[a] *non solum inter virtutem*[b] *& virtutem, sed & in eadem virtute.*

Vnde Gregorius super Ezechielem homilia 15. scribit dicens.

C. XV.

CVm sanctã ecclesiam Dominus suscipit, in gradibus eius dinoscitur: ꝙ a eius gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim sancta ecclesia ascendendo proficit † c, tantũ Deus hominibus ex eius virtutibus innotescit. De his quoq; gradibus beatus Iob loquitur dicens, [per singulos gradus meos pronuntiabo illũ:] omnipotentẽ quippe Dominum per singulos gradus suos pronuntiat; qui per incrementa virtutum, quæ cepit, ei semper laudem suę pietatis d reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, psalmista nõ diceret [ambulabunt de virtute in virtutem.] Nec mirum, si de virtute in virtutem gradus sunt: quando vnaquæque virtus e quasi quibusdam gradibus agitur † ; & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. 1 Aliud namque sunt virtutis exordia; aliud profectus; aliud perfectio. Si enim & ipsa fides ad perfectionẽ suam non quibusdã gradibus duceretur; sancti Apostoli minime dixissent, [Adauge nobis fidem.] Et quidam f venit ad Iesum; qui curari voluit filiũ suum: sed requisitus, an crederet, respondit, [Credo Domine: adiuua incredulitatem meam. Pensate, rogo, †, quod dicitur. Si credebat: cur incredulitatem g dicebat? Si vero incredulitatem habere se nouerat; quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit; vno eodemque tempore is, quinecdum perfecte crediderat, simul & credebat & incredulus erat. Hos nimirũ gradus Dominus sub messis nomine describit, h dicens. [Sic est regnum Dei; quemadmodum si iaciat homo semen in terrã, & dormiat, & exurgat nocte, ac die; & semen germinet, & crescat, dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica: & cũ ex se produxerit fructus; statim mittit falcem, quoniã adest tempus messis i.] Semen homo iactat in terrã; cum cordi suo bonam intentionẽ inserit: & postquã semen iactauerit, dormit: quia iam in spe boni operis quiescit. Nocte vero exurgit, ac die; quia inter † aduersa k, & prospera proficit: & semen germinat, & crescit, dum nescit ille: quia, dũ adhuc metiri incrementa sua nõ valet; semel concepta virtus ad perfectum ducitur: & vltro terra fructificat; quia præueniẽte se gratia mens hominis spontanee ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba l peruenit; cum se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum vero frumentum in spica fructificat; quando iam in tantum virtus profecit; vt esse robusti, & perfecti operis possit. Sed cum ex se produxerit fructus; statim mittit falcem: quoniam adest tempus messis. Omnipotẽs enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat: quia cum vnumquemque ad opera perfecta produxerit; eius temporalem vitam per emissam sententiam incidit, vt granum suũ ad cœlestia horrea perducat. Cum igitur desideria bona concipimus: semen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipimus; herba sumus. Cum m autem ad profectum boni operis crescimus; ad spicam peruenimus: cumque in eiusdem operationis perfectione solidamur; iam plenum frumentum in spica proferimus.

Herba etenim Petrus fuerat; qui passionis tẽpore per amorẽ Dominum sequens, hunc cõfiteri ante ancillæ vocẽ timebat. Erat enim iam viriditas in mente: quia credebat omniũ redemptorẽ: sed valde adhuc flexibilis, pede cõculcabatur in timoris. Iam in spicam surrexerat, quando eum, quẽ moriturum confiteri timuerat, nuntiante angelo in Galilæa viuentem videbat. Sed ad plenum granum in spica peruenerat, quando veniente desuper spiritu, & suam mentem in illius amore roborante ita solidatus est; vt vires persequentium cæsus despiceret, & redemptorem suum libere inter flagella prædicaret. Nullus itaq;, qui ad bonũ propositum adhuc in mẽtis teneritudine esse conspicitur, desperatur: quia frumentũ Dei ab g herba incipit, vt granum fiat. Vir ergo vestitus lineis venit

† *al. in*

‖ Petrus quando peccauit, herba nõ fuit.

Act. 5.

‖ Cœli porta, qui est Christus ingredimur.

† *al. io*

absconditur; ita & Christus per humanitatem est visibilis: per diuinitatem inuisibilis. Vel vir, id est, homo venit ad portam, id est, Christum, qui dicitur ostium. s. 1, q. 1. ordinationes.

a ¶ *Ad portam.*] id est, ad sacram scripturam vel fidem: per quarũ vtramque a intratur ad patriam.

a Scilicet sacram scripturam, & fidem.

b ¶ *Perducit.*] illa mẽbra sua. s. fideles.

Vi vult.] Casvs. Dicit hic, ꝙ si aliquis habet voluntatem faciẽdi præcepta Dei, sed impedimẽto aliquo detentus ea non facit: modicam habet charitatẽ, cum nondũ possit omnia subsistinere pro Christo; cũ autem poterit facere præcepta Dei, & omnia subsistinere pro Christo, tunc habet perfectam charitatẽ: quod probat auctoritate Domini, & exemplo Petri.

c ¶ *Qui vult.*] Casvs. ‖ Si quis habet voluntatẽ sustinẽdi omnia pro Christo: & tamen si immineret ei periculum in rei veritate, nõ sustineret. reuera iste habet charitatẽ, licet modicã: quæ postea augetur qñ cum effectu paratus est omnia subsistinere, quod probat exemplo Petri.

c ¶ *Qui vult.*] quodã motu bono, scilicet affectionis: non effectionis. & sic non est contra. s. dist. 1. votum.

d ¶ *Mandata.*] id est, ardua difficilia, vt ponere animã pro Christo vel fratribus, vt hic in fi. cap. habetur.

e ¶ *Non potest.*] scilicet impediente carnalitate.

f ¶ *Poterit.*] scilicet facere mandata Dei.

g ¶ *Charitatẽ.*] id est, opus vel signum charitatis maioris.

h ¶ *Petrus.*] 50. dist. fidelior.

i ¶ *Dicebat.*] Domine animã meam pro te ponam, licet hoc facere nõ posset.

SI QVIS. Casvs. Dicitur hic, quòd si qs paratus sit pro fratribꝰ mori, perfecta charitas est in eo. sed nõ statim cũ nascitur est perfecta. nam primo nascitur: nata nutritur: nutrita roboratur, & perficitur. Sequentia tria cap. plana sunt: scilicet, *sicut charitas. si sermo.*

k ¶ *Nascitur.*] sic etiã gradus notantur in conuersione Pauli. nam pro stratus fuit vt cœcaret, &c. 23. q. 4. displicet.

l ¶ *Ad perfectum.*] id est, ad perfectionem à Deo datam.

m ¶ *Quid dicit.*] eu quicunque habes talem perfectionem.

n ¶ *Viuere.*] ‖ Christus est mihi viuere, id est, causa quare velim viuere. Ad hoc enim viuo, vt ipsum magnificem. & ipsum mori est mihi lucrum: quia per mortem eius liberor à miseria, & transeo ad felicitatem. Vel Christus est mihi viuere, id est, vita hic & in futuro. hic per fidem & spem, & in futuro ad portam a; quia Dominus, ac redemptor noster membris suis intrantibus perducit b ad se: & ascendit per gradus eius: quia nobis proficientibus, eo nobis amplius exaltatur; quanto altus, & incõprehensibilis esse cognoscitur. In virtute quippe nostrarum mentium ipse ascendere dicitur: quia tanto ipse sublimior nobis ostenditur; quantum noster animus à rebus infimis separatur.

a ¶ Cum autẽ ad profectum boni operis crescimus; ad spicam peruenimus.] *Hæc desiderantur in originali.*

β ¶ Perducit. *In plerisque vetustis, & apud B. Gregorium legitur*, perducitur: *sed ob glossam non est emendatum.*

Item Augustinus ait in libro de gratia, & libero arbitrio, c. 17.

C. XVI.

QVi vult c facere Dei mandata †, d & non potest e, iam quidem habet voluntatem bonam sed adhuc paruam, & inualidam. Poterit f autem, cum magnam habuerit, & robustam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerunt; magna vtiq; voluntate, id est, magna charitate fecerunt; de qua charitate ipse Dominus ait [Maiorem hac charitatem gnemo, &c.] *& paulo post.* ¶ Ipsam charitatem Apostolus Petrus h nondũ habuit, quando timore Dominum ter negauit. Timor enim non est in charitate, sicut ait Ioannes Euãgelista in epistola sua; sed perfecta charitas foras mittit timorem. Et tamẽ, quamuis parua, & imperfecta, non deerat, quando dicebat i [Domine † animã meam pro te ponam.] *Idem super primã epistolam Ioannis, tractatu quinto.* Si quis tantam habuerit charitatẽ, vt paratus sit pro fratribus etiam mori; perfecta est in illo charitas: sed numquid mox, vt nascitur k, iam prorsus perfecta est? vt perficiatur, nascitur: cum fuerit nata nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit robora ta, perficitur: cũ ad perfectum † l venerit, quid dicit m [Mihi viuere n Christus est, & mori lucrum. Optabam γ dissolui, & esse cum Christo; multo magis optimum, manere in carne necessarium propter vos.] Propter eos volebat viuere, pro quibꝰ paratus erat mori.

γ ¶ Optabam.] *Hinc vsque ad finem sunt addita ex B. Augustino: quoniam faciunt ad sententiæ integritatem.*

Idem in libro 50. homiliarum, homilia nona.

C. XX.

4 SI sermo meus r inuenit in cordibus vestris aliquã scintillam gratuiti amoris Dei; ipsam nutrite: ad hanc augendam vos aduocate. *& paulo post.* ¶ Flete d s, nutrite in vobis: ipsa cũm creuerit, & flammam dignissimam fecerit; cupiditatem carnalium ligna consumet.

d ¶ Flete.] *Non est emendatum ob glossam: nam in multis vetustis codicibus est*, flate, *& in originali legitur*, Hanc scintillã boni amoris, de qua Dominus dicit, [Ignẽ veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat?] flate in vobis: nutrite, &c.

Econtrario t *etiam gradus in virtute esse probantur: quia & ipsius peccati gradus euidenter apparent. Sicut enim nemo repente fit summus, ita nemo* v *repente fit turpissimus.*

Hinc etiam Augustinus ait in lib. 1. de sermone Domini in monte, c. 23.

C. XXI.

5 SIcut tribus gradibus ad peccatũ x peruenitur, suggestione y, delectatione, consensione; ita ipsius peccati tres sunt differentiæ, in corde, in facto, in consuetudine, tamquam z tres mortes: vna quasi in domo, id est, cum in corde cõsentitur libidini: altera, quasi per spem. & mori pro Christo est mihi lucrum: quia deponã corpus mortale, & resumam immortale.

o *Sicut seta.*] sicut enim seta introducit filum nec cum eo remanet: ita ‖ timor charitatem: cum ea tamen esse non potest. argu. 23. q. 6. c. iã vero. §. ex his. & j. dist. 7. nullus. hoc de seruili. ‖ Et & alius initialis, qui partim respicit præmium meriti: partim pœnã supplicij: de tali dicitur quòd augetur charitas, & minuitur timor. j. c. prox. vsq; dum fiat perfecta charitas, quæ foras mittit timorem omnem. arg. 23. q. 6. schismatici.

‖ Timor charitatem introducit.

‖ Timor initialis quis est.

r Sent. 3. dist. 34.

p ¶ *Et econuerso.*] arg. quòd charitas decrescere posit: non ergo aut proficit, aut deficit. Tu dic, ꝙ charitas crescit & decrescit quãtum ad intensionem: aliàs non.

q *Charitas.*] ¶ *Perfectissima.*] i. qua perfectior non possit haberi. Vnde dicit auctoritas b super epistolã ad Ephesios: Nemo tam perfectus quin sibi desperare, nutri eam, ne offocetur. †

b al. Augustinus.

a Transpositis aliquibus verbis.

† *al. suffocetur*

Idem ad Hieronymum, epist. 29.

C. XIX.

3 CHaritas in quibusdam est perfecta, in quibusdam est imperfecta: perfectissima quæ autem in hac vita haberi non potest.

¶ *Caput hoc est summa quædam verborũ Augustini in loco indicato.*

Idem in libro 50. homiliarum, homilia nona.

C. XX.

4 SI sermo meus r inuenit in cordibus vestris aliquã scintillam gratuiti amoris Dei; ipsam nutrite: ad hanc augendam vos aduocate. *& paulo post.* ¶ Flete d s, nutrite in vobis: ipsa cũm creuerit, & flammam dignissimam fecerit; cupiditatem carnalium ligna consumet.

4 Sent, ibi id.

d ¶ Flete.] *Non est emendatum ob glossam: nam in multis vetustis codicibus est*, flate, *& in originali legitur*, Hanc scintillã boni amoris, de qua Dominus dicit, [Ignẽ veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat?] flate in vobis: nutrite, &c.

Econtrario t *etiam gradus in virtute esse probantur: quia & ipsius peccati gradus euidenter apparent. Sicut enim nemo repente fit summus, ita nemo* v *repente fit turpissimus.*

c Id est, plenus vitiis.

d Id est, ornamenta.

Sicut tribus.] Casvs. Dicitur hic, ꝙ sicut tribus modis ad peccatum peruenitur, s. suggestione diabolica, delectatione, & consensu: ita ipsius peccati tres sunt differentiæ, s. in corde, in facto, & in consuetudine: nam primo in corde consentit peccato, postea procedit ad peccatum, tertio pseuerat in peccato. Sequens cap. s. *sciendũ.* planũ est.

x ¶ *Ad peccatum.*] id est, actum exteriorem.

y ¶ *Suggestione.*] s. distinct. 6. testamentum. in fine palea. est.

z ¶ *Tamquam.*] mens mala, mors intus: malus actus, mors foris. versus.

5 Sent. 4. dist. 16.

‖ *Tumba, puella puer Lazarus ista notant.*

Hanc verbo: hunc motus: lacrymando suscitat illum
Christus, & in modico nascitur ager homo.

‖ Christus tres suscitauit.

Ad hoc s. ead. di. 1. §. ex his. versi. tres quoque. & §. non sunt. & cap. quem pœnitet.

Matt. 9.
Luc. 7.

a *Sciendum*

a *Ciendum quippe.*] ¶ *Tribus modis.*] Aliter assignantur isti tres modi in lege: quia delinquitur proposito, impetu, casu. ff. de pœn. respiciendum. §. delinquunt.

b ¶ *Ignorantia.*] 8. 32. q. 7. quemadmodum. 23. q. 1. si quis dederit. 8. dist. consuetudo. 32. q. 4. nemo.

c ¶ *Infirmitate.*] 5. 25. dist cap. vnum. §. criminis. 5. 15. q. 1. §. 1.

d ¶ *Et grauius.*] hoc intelligas per accumulationē. sic magis peccat quis ex infirmitate quā ex ignorantia: & sic non est cōtra quod dicit auctoritas. ‖ Grauius peccat qui peccat in filium, quàm qui peccat in patrem. at cōstat eum qui peccat per infirmitatē, peccare p impotētiam: & ita peccat in patrem, cui attribuitur potētia. qui autem peccat per ignorantiam, peccat in filium, cui attribuitur sapientia: sed quod hic dicitur, non est referendū ad peccata, quæ cōmittuntur in patrem, & filium, & spiritum sanctū: sed sic debet intelligi: aliquis infirmus est incōtinens, & licet sciat in fornicatione esse mortale peccatum: tamē forni catur tamquam excuse tur propter suæ incontinentiæ infirmitatē: talis plus peccat qui ex certa scientia, quàm qui ex ignorātia, qui signo rat fornicationē mortale peccatum esse. alleuiat enim ignorantia, etiam si non omnino.

‖ Peccat in patrē & in filium.

Item contrariū est huic loco quod dicit Ambrosius. Grauiter peccas q promittis tibi impunitatem. Grauius quia contemnis. Grauissime qa ignoras. Sed illud dicitur ad terrorem. Vel dic grauissime, id est, periculosissime. sic deterius id est, periculosius. 45. distin. vera. quia pœnitētia specialis non agitur de peccato quod ignoratur. & ita hoc dicit propter difficultatem pœnitendi: arg. ǰ. dist. 3. Iudas. ver. magnum.

1. Cor. 10.

iam prolata extra portam, cum in factum procedit assensio: tertia, cum vi consuetudinis malæ, tamquam mole terrena premitur animus, quasi in sepulchro iam putēs. Quæ tria genera mortuorum Dominum resuscitasse, quisquis Euangelium legit, agnoscit.

Itē Gregorius lib. 25. Moraliū. c. 16.

C. XXII.

SCiendum quippe est, quòd peccatum tribus modis [2] commititur. Nam aut ignorantia [b], aut infirmitate [c], aut studio perpetratur: & grauius [d] quidem infirmitate, quàm ignorātia: sed multo grauius studio, quàm infirmitate peccatur.

Idem libro 21. Moralium, c. 3.

C. XXIII.

INter hæc sciendum est, aliud esse, quod animus de tentatione carnis patitur: aliud vero, cum per consensum delectationis obligatur. Plerumque enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur. Plerumque autē cum peruersum quid cōcipit; hoc intra semetipsum etiā per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquā cogitatio immunda inquinat [e], cum pulsat; sed cum hanc sibi per delectationem subiugat. Hinc etenim prædicator [f] egregius dicit [tentatio vos non apprehendat, nisi humana.] Humana quippe tentatio est, qua plerumque in cogitatione tangimur etiam nolētes [g]: quia, vt nōnunquam & illicita ad animum veniant, hoc vtiq; in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam vero dęmoniaca est, & nōn humana [h] tentatio; cum ad hoc, quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus adstringit.

Item Hieronymus ad c. 1. Amos.

C. XXIIII.

1 distinct 1. de pœnitentia, c. super tribus.

1 SVper tribus sceleribus Damasci, &c. vt supra.

CIrcuncisio. CASVS. Beñ. sic exponit hunc casum. Non videtur hoc facere ad propositum Gra. sed tamen potest adaptari, q. d. Apostolus, si non sit aliquis circuncisus, non impeditur quo minus possit reparare per pœnitentiam charitatē, quam amisit peccando, si seruet fidem, quæ per dilectionem operatur. Sequens capitulum, & ǰ. *Romanos.* patent.

a ¶ *Aliquid.*] quo ad salutem, quia non recipitur aliquis quia circūcisus, nec reiicitur aliqs quia præputiatus, quoniam indifferētes sunt. nec hoc c. facit ad propositum, sed sic potest adaptari. siue quis circūcisus sit, siue non, ‖ potest per pœnitentiam recuperare charitatē, quā amisit peccando. Vel nō est aliquid, id est, nō proficit ad salutem sine operibus.

b NOn est tam iniustus.] ǰ. ead. dist. §. opposuitur. ver. nō est iniustus.

c ¶ *Fecerant communia.*] ecce opus.

d ¶ *Ex dilectione.*] quæ informat actū siue actionē. Ecce alacritas.

e ¶ *Ad gloriam.*] Ecce recta & pura intētio.

f ¶ *Triplex.*] quod cōmendatur in eis: scilicet opus, & alacritas, & recta intentio.

g ¶ *Olim.*] quasi dicat, nō nunc. ita facit ad propositum.

h ¶ *Operati.*] id est, faciendo, proficiendo.

i ¶ *Pro quibus.*] id est pro quorum similibus.

k ¶ *Benefaciet.*] æternaliter remunerādo vel temporaliter, abundantius quàm si non pœnitueris. ‖ sicut enim prima bona per sequentia mala mortua & irrita facta fuerunt: ita ipsa eadē per pœnitentiam & alia bona sequentia reuiuiscunt, vel quo ad vitam æternā, vel quo ad temporale, præmium, vel ad minus suppliciū subeundum, ǰ. ea. dist. 3. ver. nihil. vbi de hoc.

l ¶ *Qui de operibus.*] quia temporā gratiæ seruare volebant præcepta legalia: quod non licet, extra de cōstitut. transl. to. Item, de quolibet.

CASVS. Ab isto loco vsq; ad cap. quomodo. videtur esse. §. Gratiani secundum Beñ. quod verum credo, sicut per verba inferius posita apparebit. Quidam tamen faciunt ibi casum, *Omnia.* & ibi, *Nemo.* Alij ponunt totum sub illo §. *Romanos.* Probat ergo Gratianus in hoc §. per magnam circumlocutionem, q Adam charitatem habuit, quam amisit. Et ad hoc inducit sequētia capitula.

m TOlle.] ¶ *Tenet.*] ‖ quia charitas & odium immediata contraria sunt circa suum susceptibile. arg. ǰ. dist. 1. omnis qui nō diligit, &c. Et est arg. diabolum ante ruinā charitatem habuisse: quia si non haberet charitatem, odium teneret. & expone, odium tenet, id est, per peccatum Deo sit odibilis.

n ¶ *Nemo potest duobus dominis seruire.*] Arg. contra. ff. de oper. liber. l. penult. b

o ¶ *Adam vero.*] verba sunt Gra. vsque ad illud cap. quomodo.

p ¶ *In ecstasi.*] scilicet prophetiæ.

q ¶ *Intererat.*] id est, facta erat ei reuelatio, & data scientia, quam angeli habent, & illi qui sunt in cœlesti curia.

r ¶ *Vaticinabatur.*] dicens, hoc nunc os ex ossibus, &c. vnde Apostolus: Sacramentum magnum hoc est in Christo & ecclesia. extra de biga. debitum.

C. XXVIII.

CIrcuncisio non est aliquid [a], neque præputium: sed fides, [1] quæ per dilectionem operatur.] Et hoc olim in vobis, quia curreba tis bene p opera fidei ex dilectione.

Item ad Hebreos c. 6.

C. XXIX.

NOn est tam iniustus [b] Deus, vt obliuiscatur operis vestri, &c.]

Operis, quo omnia sua fecerant communia [c]; & hoc ex dilectione [d], & hoc ad gloriam [e] Dei. Ecce triplex [f] bonum, quasi diceret, olim [g] multa operati [h], estis, pro quibus [i], si pœnitentis de malis, benefaciet [k] vobis Deus. Romanos quoque, & Galatas dum Apostolus redargueret, merito fidei probat assecutos remissionem peccatorum, & sanctificationem in spiritu sancto, & iustitiam bonæ operationis: quæ omnia aut sine charitate numquam vere fuerunt in eis; aut veram charitatem habuerunt: à qua postea lapsi sunt, qui de operibus [l] legis gloriabantur.

Item de quolibet adulto Augustinus ait.

C. XXX.

TOlle charitatem: odium tenet [m]. *Item.* Omnis, qui non diligit, odit. *Item in Euangelio.* [Nemo potest duobus dominis seruire [n]: aut enim vnū odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, alterumque contemnet.

Adam [o] vero cum in virili ætate à Domino creatus fit, antequam à diabolo tentaretur, dum de latere eius vxor formabatur, dum in ecstasi [p] raptus angelicæ curiæ intererat [q], dum euigilans futura Christi & Ecclesiæ sacramenta vaticinabatur [r], aut charitatem, aut odium habebat, [s]. Si autē odium habebat; non fuit diabolus auctor nostri peccati. Item. Si sine charitate [t] à Deo creatus est; eius similitudinem in creatione sui nequaquā accepit [v]. Item, si sine charitate creatus est; iustus, & innocens à Deo factus nō est: creatura namque rationis capax, & liberi arbitrij, iustitiæ, & innocentiæ sine charitate particeps esse non potest. colligitur ergo, quòd Adam antequam peccaret, charitatem habuit, sine qua iustus, & innocens esse non potuit.

Vnde Augustinus in Genesim ad litteram, libro sexto, c. 24.

C. XXXI.

QVomodo renouari dicimur; si non hoc recepimus, quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc plane recepimus: quia iustitiam, ex qua in peccatum lapsus est. *& paulo post. c. 7.* ¶ Expoliantes [x] vos veterem [y] hominem cum actibus suis, induite [z] nouum [a], qui renouatur [b] in agnitionem Dei secundum imaginem eius [c], qui creauit eum [d]. Hanc imaginem in spiritu mortis impressam perdidit Adam per peccatum. *& post pauca.* ¶ Stola [e] illa prima, iustitia est, vnde lapsus est Adam.

¶ In hoc & in sequenti capitulo addita sunt nonnulla ex originali, in quo tamen longe copiosius. & clarius hæ sententiæ exponuntur.

Idem in homilia II. [2]

C. XXXII.

PRinceps vitiorum omnium, dum vidit Adam ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum charitate circundatum [f], primos parentes illis donis, ac tantis bonis expoliauit, insuper & peremit [f]. Namque cum homini ab stuliffet pudicitiam, continentiam, charitatem, immortalitatem: dominio suo eum obstrinxit. *& paulo post.* ¶ Adam amissa temperantia intemperans effectus est: perdita charitate [g] malus inuentus est.

Item Ambrosius libro 6. epist. 41. ad Sabinum.

loquio angelorum.

x ¶ *Expoliantes.*] hoc habetur in epistola ad Colossenses.

y ¶ *Veterem.*] id est, habitum peccatorum, & vsum, &c. cum actibus suis, id est, vbi nec habitus, nec actus peccatorum aliquādo adfit. homo enim vetus nihil aliud est quàm vetus vita, quæ est in peccato, quod contraximus ab Adam.

z ¶ *Induite.*] scilicet habitum virtutis.

a ¶ *Nouum.*] hominem. id est, rationabilem mentem.

b ¶ *Qui renouatur.*] id est, magis & magis crescit, & acquirit cognitionem Dei: & illa renouatio fit secundum imaginem eius.

c ¶ *Eius.*] id est, imaginem eius in ratione, quæ est imago Dei: vnde Esaias, Non creditis nisi intellexeritis in spiritu.

d ¶ *Qui creauit eum.*] scilicet nouum hominem in agnitionem sui ad hoc vt ipsum Deum agnosceret.

e ¶ *Stola.*] alludit Euangelicæ parabolæ de prodigo filio. 37. dist. c. legimus. §. hinc etiam.

f PRinceps vitiorum.] ¶ *Peremit.*] id est, necessitate moriendi adstrinxit.

g ¶ *Charitate.*] supra 16. quæst. 2. visis contra.

a Quoniam secundum Apostolum omnes nascimur filij iræ. ec cōfer. dist. 4. firmissime. Pe.

‖ Charitas in Maria erat p gratiam confirmata.

2. Tim. 2.

† al. Scivit.] orig.

b Aliis imponeretur necessitas prædestinationi diuinæ, quod est falsum: quia omnia quæcūque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra, vt psal. dicit.

2 ǰ. dist. 4. si ex bono.

Rom. 8.

¶ Prædestinati quodam signo distinguuntur à damnandis.

c Nam sicut dicit Gre. o. Oculos quos in præsentia diri, in cœna aperit, Pe.

‖ Adam ante peccatum habuit duplicem statum.

c Idem per omnia. Pet.

Luc. 15.

2 In concione ad Catheumenos verbis hinc inde collectis.

† al. splendidum

a *Vando.*] ¶ *Solus.*] ar. pro solitudine. 32. q. 1. nuptiæ. 7. q. 1. illud. cõtra. §. 81. distin. in omnibus. contra extra de statu mona. ca. 2. contra extra de offi. de leg. prudentiam. contra. Sol. per c. 28. q. 1. sæpe.

b *Primus.*] ¶ *Confabulator.*] id est, per contemplationẽ de illo cogitando. a

a Vel dic, Cõfabulator, scilicet angelorum: quia eorũ colloquio frequẽter vtebatur.

Illa anima.] Casvs. Dicitur hic q̃ illa anima depicta est, quæ habet gratiam renitentem splẽdore pietatis, & quę in se habet effigiem diuinæ operationis, & imaginem paternæ subst antiæ. sed hæc omnia per quæ designantur virtutes, amisit Adam postquam lapsus fuit. Sequẽtia tria c. patent, scilicet, *similem sapiens, vt cognouerunt. Nudi*, vestibus corporalibus.

c ¶ *Illa anima.*] hæc verba sunt Apostoli in epistola ad Hebreos.

† absunt ab originali.

d ¶ *Elucet.*] per imitationem.

e ¶ *Imaginem.*] id est, imitationem.

f *Species.*] hęc sunt, scilicet virtutes.

g ¶ *Qua nemo.*] §. 32. q. 5. de pudicitia.

h ¶ *Nudus.*] à virtutibus.

i *Sed nec Adã primus.*] aliàs, priùs est, 1. in primo statu suo.

Iob. 27.

Vt cognouerunt.] OPPONITVR. Casvs. Sicut Gratianus opponit ad id quod dictũ est §. in prin. in illo §. *Itẽ sine charitate.* vbi dicitur, q̃ nõ habet charitatem qui postea peccaturus est criminaliter, quod ostendit esse falsum exẽplo Adæ, Moysi & Aarõ, & Dauid, qui habuerunt charitatem; sicut in littera ꝓbatur: tamẽ postea amissa charitate peccauerunt mortaliter: ita ponitur casus iste; licet videatur valde prolixus. Vel potest dici, quòd opponitur contra hoc, quòd charitas semel habita deseri non potest. *Si sic permansisset*, scilicet Adã; quod postea dicit. *De cuius spiritu*, scilicet scientia & gratia faciendo eos prudentes. *Ad aquas contradictionis*: quia etiã electi desperauerũt de potentia Dei, quasi contradicentes promittenti. Et ad hoc inducit sequentia capitula.

† Et } orig. Gen. 3.

Heb. 11.

k ¶ *Opponitur.*] contra id, scilicet quòd charitas semel habita deseri non potest.

l ¶ *Omnis clamat.*] id est, nulla negat. nam clamare dicitur ex quo nõ

Exo. 2.

C. XXXIII.

Vando Adam solus a erat, non est prævaricatus: quia mens eius adhærebat Deo.

Item ad eundẽ codẽ libro, epist. 42.

C. XXXIIII.

Primus homo erat opus Dei recens, confabulator b assiduus, ciuis sanctorum, complantatus c virtutibus.

c ¶ Complantatus.] *In vulgatis erat*, angelorum complantatus, *quæ vox abest à multis manuscriptis, & ab originali.*

Idẽ in Hexæmeron, libro sexto, c. 7.

C. XXXV.

Illa anima d à Deo pingitur, quæ habet in se virtutum gratiã renitentem, splendoremque pietatis. Illa anima bene picta est, in qua elucet e diuinæ operationis effigies. Illa anima bene picta est; in qua est splendor gloriæ, & paternæ imago substantiæ. Secundum hanc imaginẽ, quæ refulget, pictura pretiosa est. Secundum hanc imaginem f Adam ante peccatum [depictus † fuit:] sed vbi lapsus est; deposuit imaginem cælestis: sumpsit terrestris effigiem.

Idem de fuga sæculi, c. 4.

C. XXXVI.

Similem Dei esse, est habere iustitiam, habere sapientiam, & in virtute esse perfectum.

Idẽ lib. 2. de Iacob, & vita beata, c. 5.

C. XXXVII.

Sapiens g numquam inanis est, semper in se habens amictum prudentiæ; qui potest dicere [iustitiã induebã, & vestiebã iudicium.] sicut dixit Iob. Namq; hæc mentis sunt interna velamina: quæ nemo, g alius potest auferre, nisi cũ aliquẽ sua culpa despoliat. Denique sic despoliatus Adã nudus h inuẽtus est.

Idẽ in libro de Isaac, & anima, c. 5.

C. XXXVIII.

Sed nec Adã primus β i nudus erat; quando eum innocentia vestiebat.

β ¶ Primus.] *in originali est*, primo. *Sed ob glossam non est mutatum. Vox autem*, homo, *quæ in vulgatis sequebatur, abest etiã à multis manuscriptis.*

Idem in libro de paradiso, c. 13.

C. XXXIX.

Vt † cognouerunt, quòd nudi essent.] Et ante quidem nudi erant: sed non sine virtutum integumentis.

† Et } orig. Gen. 3.

Opponitur k *etiam illud, quod omnis clamat* l *auctoritas: si sic permansisset, vt erat ante peccatũ; esset translatus in gloriam, quam habituri sunt sancti: sed nemo adultus sine charitate intrat: charitatem ergo habebat.*

¶ *Item opponitur de Moyse, cuius fidem Apostolus in epistola sua ad Hebræos commendans, dignis præconiis eius merita prædicauit: dum se negauit esse filium filiæ Pharaonis* m *, malens affligi cum fratribus, quàm perfrui iucunditate temporalis palatij: dum fratri compatiens, Aegyptium sabulo obruit: dum veritus animositatem regis, Aegyptum reliquit* n *: dum diuino vallatus auxilio, regis furorem contempsit: atque in virtute signorum populum de Aegypto eduxit. Quæ omnia quibus laudibus sunt efferenda, si tunc charitas in eo non erat, cum non habeat aliquid viriditatis in se ramus boni operis, nisi procedat ex radice charitatis? Quomodo autem charitatem non habebat, cui Dominus facie ad faciem loquebatur; sicut homo solet loqui cum amico suo? Quomodo charitatem non habebat; qui pro populo supplicans dicebat* [*aut dimitte eis noxam hanc, aut me dele de libro* o *tuo?*] *An non proximum diligebat, qui pro populo se obiiciens, illum ab interitu liberauit? An non diligebat Deum, qui pro eo in vituli cultores desæuiens, ipsius vituli caput in puluerem comminuit; atque vt in sereſſum proiiceretur, aqua mistum Israelitis bibendum dedit, nonnullos ex eius cultoribus gladio feriri præcipiens, vt populum, cuius erat interitus maior futurus, reconciliaret Deo? An non charitatem habebat, de cuius spiritu Dominus accepit, & super septuaginta* p *seniores* q *Israel præposuit? Qui tamen ad aquas cõtradictionis de Dei potentia, siue de eius benignitate dubitans, cum cetera, certa fide promisisset, productурus aquam de petra, diffidenter excrepuit dicens.* [*Numquid de petra hac potero vobis educere aquam?*] *Quod nulli leue videatur* r *, cum in pœnam delicti eius, sibi, & Aaron à Domino dictum sit.* [*Quia non exaudistis vocẽ meam, vt glorificaretis me coram filiis Israel, non introducetis populum hunc in terram, quam dedi eis.*] *An charitatẽ non habebat Aaron, quando fratri coadiutor* s *datus est, vt esset os eius* t *ad populum, vt per eum signa fierent in Aegypto? Qui tamen in cultura vituli postea consensum* v *populo adhibuit. An charitatem non habebat, quando ex omni multitudine filiorum Israel solus à Domino electus* x *est, vt pontificatu ante eum fungeretur? Si charitatem non habebat, bonus non erat: Si autem bonus non erat, cur præ ceteris à Domino in pontificem electus est? An charitatem non habebat, quando pro populo cum thuribulo incendio se opposuit* y *, & iram Dei placuit? Et tamen, vt præmissum est, ad aquas contradictionis iram Domini aduersum se postea prouocauit. Numquid etiam Dauid charitatem non habuit, super quem spiritus Domini à die vnctionis directus est? An forte dicetur esse directus super eũ, vt ex tunc gratiam prophetandi* z *haberet, non vt ex eo gratiam diuinæ dilectionis acciperet? Quod absurdum plane videtur de eo sentire, de quo Dominus ait* [*Inueni hominem secundum cor meum.*] *Quomodo etiam charitatẽ non habebat, qui querẽti animam suam pepercit? qui oram chlamydis eius præcidit* a *, postea cor suum grauiter percussit clamans* [*Quẽ persequeris rex Israel, canem mortuũ, & culicẽ vnum?*] *Quomodo charitatẽ non habebat, qui mortẽ inimici sui tam grauissime tulit? Quomodo charitatem non habebat, qui aquam de cisterna Bethleem suorum periculo sibi oblatam non bibit* b *; sed coram Domino libauit?*

Iob. 27.

Heb. 11.

Exo. 2.

Num. 11.

Num. 20.

Exo. 4.

Num. 23.

Num. 16.

1. Reg. 16.

Act. 13.

1. Reg. 24.

2. Reg. 1.

a Vel dic, Cõfabulator, scilicet angelorum: quia eorũ colloquio frequẽter vtebatur.

|| Moysen filius Pharaonis in filium adoptauit.

B. Greg. homilia 27. Exo. 33.

Exo. 32. Num. 16. Exo. 33.

|| Saul prophetauit.

a ¶ *Et vilior.*] id est, humilior.

b ¶ *Iudica me.*] secundum iustitiam: ‖ ergo sciebat se charitatem habere: & bene potest ex reuelatione: aliter non crederem. vnde Apostolus: Nihil mihi conscius sum, &c. 1. distin. 3. §. adhuc. ver. non enim.

Charitatem habere an alijs aliquis reuelet.

c ¶ *Bethsabeæ.*] §. distin. 50. cap. si post. §. econtra.

d ¶ *A propheta.*] scilicet Nathan.

Iug. 13.

FVGERAT SANCTVS Casvs. Primo ponuntur verba Ambrosij, quæ probãt, quòd Dauid charitatem habebat cũ fugit à facie Saulis. Postea dicit Gratianus, quòd Dauid charitatem habebat, & postea peccauit in dinumeratione populi. Postea dicit, quòd secundum illam sententiam, quæ dicit, quòd charitas non potest amitti, & quòd num quam habuit charitatem qui criminaliter peccat: veram remissionem peccatorum in baptismo non fuit cõsecutus, qui postea criminaliter peccauit: siue fuerit adultus, siue infãs, qui ad baptismum accesit. Et licet huic sententiæ Iouiniani videatur alludere quod legitur in epistola Ioannis: Qui natus, &c. sententia tamen illa est veritati aduersa, vt ostendit Hieronymus in sequenti capitulo. Et not. quòd secundum H. ibi incipiunt verba Gratiani. *cui sine charitate. Generatio.* id est, gratia. *Quantum.* id est, quantumcũque. Historia autem Dauid habetur §. 1. q. 4. ecclesia. §. itẽ Dauid.

Iug. 11.

e ¶ *Populi.*] supra 24. q. 1. non afferamus.

f ¶ *Pœna.*] §. 1. q. 4. §. item Dauid.

g ¶ *Sententiam.*] id est, opinionem, quæ asserit, quòd qui peccaturus est, numquã habuit charitatem, vt in principio huius dist.

Iob. 9.

h ¶ *Renatus.*] hoc bene soluit magister, i fine.

i ¶ *Sed generatio.*] id est, Deus regenerans.

Charitatem esse, ad intermissionem.

Si enim inquit.] Casvs. Hoc est. c. Hieronymi scribentis contra Iouinianum hæreticum: & protenditur vsque ad §. sequentem, *euidenter.* Et primo opponit Iouinianus ducendo eum ad inconueniens: & ostendendo q̃ verba Ioannis intelligenda sunt per comparationem. Hug. igitur casum istius c. sic ponit. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima ostẽdit Hiero. q̃ illa auctoritas Ioannis, Omnis qui natus est ex Deo, non peccat non ita intelligenda est, q̃ post quam aliquis recepit gratiam, & habuit charitatem, peccare non possit. si enim sic intelligeretur, iam contradiceret sibi Ioannes, qui baptizatus dicebat baptizatis, Si dixerimus q̃ peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Est ergo sic intelligenda illa auctoritas. *Qui natus est ex Deo*, id est, qui recipit gratiam Dei, non peccat, donec perseuerat in ea. In secunda parte procedit circa eadem verba Ioannis, & auctoritate Iob & Pauli, & exemplo Petri probat, q̃ quilibet potest peccare, & inducit etiam auctoritatem Iacobi, per quam probat, q̃ boni possunt peccare. In tertia parte illud idem ostendit exemplo Dauid, Salomonis, & Iesu filij Iosedech, & quorundam aliorum, qui peccauerunt mortaliter, licet primo haberent charitatem, quod etiam in angelis contingit. Secunda pars ibi. *Et beatus Iob.* Tertia ibi. *Dauid electus. Illè*, s. Ioannes. *Aduersarius.* s. Iouinianus, *Nihil*, scilicet peccati. *Peccatum fecit*, id est, hostiam pro peccato, vel similitudinem peccati: quia similis fuit peccatoribus. *Soluit*, scilicet, Paulus. *Reuera*, verba Hierony. *Non est volentis*, scilicet ipsum currere. *Ad calcem*, id est, finem vel perfectionem. *Nouam imperitiæ factionem*, id est, nouam & perniciosam adinuentionem. similiter verba sunt Hieronymi. *In lumbis.* quantum ad viros. *Super vmbilicum*, quantum ad mulieres. *Partitionem*, id est, disputationem, quam cum Iouiniano habebat.

¶ *si enim.*] primo opponit Iouiniano, ducendo eum ad inconueniẽs, tamdem ostensurus qualiter verba Ioannis sunt intelligenda per compositionem. H.

Casvs. Primo ostendit Hieronymus, q̃ illa auctoritas Ioannis: Omnis qui natus est ex Deo. nõ peccãt non ita intelligẽda est, q̃ postquàm aliquis recepit gratiã, & habuit charitatem, peccare non possit. si enim sic intelligeretur, ergo cõtradiceret sibi Ioannes, qui baptizatus dicebat baptizatis: si dixerimus q̃ peccatum nõ habemus, ipsi nos seducimus. Intelligenda est ergo sic illa auctoritas qui natus est ex Deo, id est, qui recepit gratiam Dei, non peccat, s. donec perseuerat in ea. Secundo procedit circa ea verba Ioannis, & auctoritatẽ Ioannis & Pauli probantium, quòd quilibet peccare potest inducit etiam auctoritatem Iacobi, 8ª probat etiam quòd boni peccare possint. Vltimo ostendit illud idem exẽplo Dauid, Salomonis, & Iesu filij Iosedech qui peccauerunt mortaliter, licet primo haberent charitatem: quod etiã in Angelis cõtingit.

1. Io. 3.

k ¶ *Peccatum.*] saltem veniale. & alibi, Cum omnia fecerit is: dicite: ‖ quia inutiles serui sumus. & Greg. Væ iusto si remota misericordia à Deo iudicetur: arg. 5. dist. 1. quem pœnitet.

‖ Serui inutiles sumus.

l ¶ *Mendacem.*] ipse enim dixit omnem hominem peccatorẽ, cum dixit per prophetam, Omnis homo mendax. & Paulus in epistola ad Romanos. Est autem

3 Omissis aliquot verbis.

1. Ioan. 1.

1. Ioan. 1.

Deus verax, omnis autem homo mendax.

m ¶ *verbum eius.*] scilicet Christi, qui veritas est, vt. 5. eodem capit. ver. qui dicit.

n ¶ *Baptizatus.*] similiter & de aliis Apostolis dicendum, quòd fuerint baptizati. argumen. de consecra. distinct. 4. capit. quando. & capit. si eos.

o ¶ *A diabolo.*] saltem per imitationem. non per suggestionem: ‖ q̃ ipse scilicet fit auctor omnis peccati mortalis, cum multa interius eo ignorante committantur mortalia. vnde Augu. Diabolus non est immissor malarum cogitationum, sed incensor. 26. q. 4. cap. vlt. Vel dicitur hoc habito respectu ad initium primi peccati, quod eo suggerente factum est, & vnde omne peccatum propagatum est. hoc nisi sic exponeres, contradiceret illud Psalmistæ: Ab occultis meis, &c. Et illud: Incensa igni & suffossa, &c. 5, eo. cap. ver. quamquam.

‖ Diabolus an fit auctor omnis peccati.

2 ¶ *Minime.*] quoniam in diuina pagina contrarietas vera non inuenitur. 23. q. 5. quid ergo. 28. q. 1. sic enim. ℨ. ead. dist. 1. perniciose.

1. *Ioan.* 2. b ¶ *Non peccetis.*] dicendo scilicet non peccauimus.

ADDITIO. Quasi dicat ne malam securitatem assumatis dicendo, vos esse sine peccato, secundum Hug.

c ¶ *Totius mundi.*] etiam infidelium: ‖ quia ecclesia bene orat pro infidelibus. arg. sup. ead. dist. in c. charitas est. versic. item proximos. non tamen pro iam mortuis. 13, q. 2, non existimemus.

‖ Ecclesia pro infidelibus orat,

d ¶ *Cognouimus.*] id est, didiximus.

e ¶ *Non peccetis.*] mortaliter. aliàs contrarium esset ei quod dixi ℨ. si dixerimus quia peccatum, &c.

f ¶ *Peccaueritis.*] hactenus sunt verba Ioannis: quæ sequuntur, sunt verba Hieronymi.

g ¶ *Immo.*] hic aperit Hieronymus qualiter verba siue dicta Ioannis sunt intelligẽda per compositionem, scilicet vt quis dum moratur in sanctitate percepta & generatione Dei, quòd peccet mortaliter, est impossibile.

2. *Cor.* 6. h ¶ *Non possunt.*] coniunctim intellige, scilicet permanentes in charitate. 33. q. 1. cũ renuntiatur. ℨ. dist. 50. considerandum.

Psal. 50. ‖ Diabolus intrat in homines per duas portas.

i ¶ *Ianuã.*] dicit Aug. ‖ q̃ illæ duæ sunt portæ, quibus intrat diabolus, s. cupiditas, & timor. per easdem ecõtrario intrat Deus. isti sunt aperiendę, illi claudendæ, ℨ. dist. 7. c. 2. & 3.

Io. ibidem

Io. 14. k ¶ *Vnde Dauid.*] istud non continuatur proximo, sed superiori, si fusce perimus, &c.

† *absunt à B. Hieronymo.*

l ¶ *Mendax.*] falsè operemur. 3. existimant. 22. q. 5. cauete.

Iac. 4. m ¶ *Via.*] in exemplo via non errans.

ADDITIO. Vel dic via, per quam itur. Hug.

n ¶ *Veritas.*] in promisso veritas nõ fallẽs a, ℗ ¶ *Vita.*] in præmio vita non moriens.

Iac. 2. a Vel dic veritas ad quam itur. Hugo. Vel dic via, s. imitantibus me: veritas diligẽtibus me: vita vsque in finem perseuerantibus in me, secundum H. diabolus bonum operatur.

p ¶ *Peccatũ est.*] magis quàm si nesciret, non ideo tamen excusaretur. 23. q. 4. ea vindicta.

q ¶ *Sic & fides.*] ℨ. 1. q. 1. fertur. &c. sicut vrgeri.

r ¶ *Nosse.*] sup. 24. q. 1. didicimus.

Ioan. Ibidẽ s ¶ *Dæmones.*] cum credere bonum sit opus. & collige contra multorum opinionem diabolum bonum operari.

1. *Pet.* 2. Vnde in epistola ad Corinthios ibi, *Alij discre-*

minimè. In eodem quippe loco, cur, hoc dixerit, statim edisserit [Filioli mei hæc scribo vobis, vt non peccetis b; sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum 1: & ipse est propitiatio pro peccatis 10 nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi c. Et in hoc scimus, quòd cognouimus d eum, si mandata eius obseruemus. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in eo veritas non est. Qui autem seruat verbum eius, vere in 20 hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus, quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.] Propterea, inquit, scribo vobis filioli mei, omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, vt non peccetis e; & tamdiu sciatis vos in 30 generatione Domini permanere, quamdiu non peccaueritis f: immo g, qui in generatione Domini perseuerant, peccare nõ possunt h. Quæ enim communicatio luci, & tenebris? Christo, & Belial? Quomodo dies, & nox misceri non quærunt? sic nec iustitia, & iniquitas; peccatum, & bona opera; Christus, & Antichristus. Si susceperimus Christum in hospitio nostri pectoris, illico fugamus diabolum. Si peccauerimus, & per peccati ianuam i ingressus fuerit diabolus; protinus Christus recedit: vnde & Dauid k post peccatum [Redde mihi, ait, lætitiam salutaris tui] scilicet, quam peccando amiserat. [Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mẽdax l est & in eo veritas non est.] Christus veritas appellatur [Ego sum, inquit, via m, & veritas n, & †vita o.] Frustra nobis in eo plaudimus, cuius mandata non facimus. (Scienti bonum, & non facienti illud, peccatum p est. Quomodo corpus sine spiritu mortuum est: sic q & fides sine operibus mortua est.) Nec grande putemus vnum Deum nosse r, cum & dæmones s credant t, & contremiscant. (Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.) 4 ¶ Eligat aduersarius è duobus, quod vult: optionem enim damus: manet in Christo, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet, vt Christus. Si autem v temerarium est similitudinem virtutum Domini polliceri; non manet in Christo; quia non ingreditur, vt Christus. Ille peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius: qui cum malediceretur, non remale-

dixit, & tamquam agnus coram tondente, sic non aperuit os suum: ad quẽ venit princeps mũdi istius, & inuenit in eo nihil: qui cum peccatum non fecisset, pro nobis peccatum x, eum fecit Deus. Nos autem iuxta epistolam y Iacobi multa peccamus omnes: & nemo mundus à peccatis, nec infans † z, si vnius quidem diei fuerit vita eius. Quis enim gloriabitur castum se habere cor; aut quis confidet mundum se esse à peccatis? tenemurque rei in similitudinem præuaricationis Adæ. Vnde & Dauid (Ecce, ait, in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea.) Et beatus Iob (Si fuero iustus a, os meum impia b loquetur: & si sine crimine c, prauus inueniar: & si purificatus in niue, & lotus mundis manibus, satis me sorde tinxisti d, & execratum est me vestimentum e meum.) Verum, ne penitus desperemus, arbitrantes nos post peccata baptismi non posse saluari, statim hoc ipsum tẽperat. (Et si quis peccauerit f, aduocatum habemus apud patrẽ, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.) Hoc ad credentes post baptisma loquitur: & aduocatum pro delictis eorum Dominum pollicetur. Nec dicit siquid peccaueritis, aduocatum habetis apud patrem, Christum; & ipse est propitiatio pro peccatis vestris; ne eos diceres non plena fide baptisma consecutos: sed (aduocatum, inquit, habemus apud patrem, Iesum Christum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris,) & non solum pro Ioannis, illorumq; peccatis, sed etiam (pro totius mundi.) In toto autem mundo & Apostoli sunt, omnesque g credentes. Ex quibus liquido comprobatur post baptisma posse peccari. Frustra enim habemus aduotum Iesum Christum, si peccari non potest. Petrus apostolus, ad quem dictum fuerat (Qui lotus est, non necesse habet; vt iterum lauet.) & (Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) ab ancilla perterritus negat. Et ipse Dominus (Simon, Simon, ecce, inquit, satanas postulauit vos, vt cribraret h sicut triticũ, ego autem rogaui pro te, ne deficeret i fides tua.) *& infra.* ¶ Si non peccamus post baptisma, cur nobis poscimus peccata dimitti, quæ in baptismate iam sunt dimissa? Quid oramus, ne intremus in tentationem, & vt liberemur à malo, si diabolus tẽtare non potest iam bapti-

tio spirituũ. vbi dicitur q̃ & diabolus agit bona seductorie. ℨ. 1. dif. potest.

t ¶ *Credant.*] fide: sed quia non diligunt, fide illa non merentur.

ELIGAT. Hæc est quarta pars distinctiõis, in qua probat per sex authoritates, q̃ nullus est sine peccato, nec infãs vnius quidem diei. & hoc probat primo per Iacobũ. Secundo per Dauid. Tertio per Iob. Quarto per Ioãnẽ. Quinto per Petrum. Sexto per Paulum. Ioannes de Fan.

v ¶ *Si autem.*] supple non manet.

ADDITIO. Hæc glo. procedit sine hoc subaudito. non habet locum si hoc est in textu.

x ¶ *Peccatum.*] id est, hostiam pro peccato. nam antiqui peccata dicebant sacrificia pro peccatis. Vel peccatum, id est, Christum habentem similitudinẽ carnis peccati, id est, mortalẽ, & similem carni peccatrici. Vel peccatum, id est, peccatorũ puniri pœna.

x ¶ *Peccatum.*] alias peccatum fecit se Deus, id est, peccati pœnã pertulit. Vnde illud: Peccata nostra ipse portauit.

y ¶ *Epistolam.*] in 3. c.

z ¶ *Nec infans.*] infra ea. dist. 3. c. adhuc instãt.

a ¶ *Si fuero iustus.*] id est, si dixero me esse iustum, id est, sine peccato.

b ¶ *Impia.*] vt enim dicit scriptura, perfectus est vir, qui lingua non offendit.

ADDITIO. Ideo lingua circumcidenda est: quia dicit Salomon inprouer. In manibus linguæ vita & mors. vnde est circũcidenda per cultellũ discretionis. Archi.

c ¶ *Et si sine crimine.*] id est, si dixero me sine crimine, &c.

d ¶ *Tinxisti.*] id est, tingi permisisti, permittendo me hoc dicere, ô tu Deus.

e ¶ *Vestimentum.*] id est, corpus: ‖ quod ideo dicitur vestimentũ: quia vestit animã. 35. dist. *c. 6.*

‖ Corpus est animæ vestimentum.

f ¶ *Peccaueris.*] nõ excludendo se, sed se eis connumerat, & hoc est quod sequitur: sed aduocatum habemus, &c.

g ¶ *Omnesque.*] ℨ. dist. 19. si Romanorum.

h ¶ *Vt cribraret.*] id est, vt diuersis pœnis affligeret, vt essetis palea, i. mali. sed cribrati cstis sicut triticum, id est, purgati sicut in area recedit palea, & remanet triticum. vnde illud vt consecutiuũ est hic. simi. i. q. 1. benedictio. & c. fed. B.

i ¶ *Deficeret.*] ‖ ſ. finaliter. Vel loquitur ad Petrum in persona ecclesiæ, quæ

‖ Ecclesia tota deficere nõ potest.

Ibrem nõ vi ner cruciffi, nec filium Dei.

fiæ, quæ tota non potest deficere. ‖ vel non dicitur Petrus cecidisse: quia statim surrexit. arg. extra de verb. signi. nam & ego.

a ¶ *Aliud.*] inconueniens est. & hoc probat statim.

b ¶ *Pertinet.*] hoc dicebant hæretici.

c ¶ *Illuminati.*] per baptismum, & fidem.

d ¶ *Et gustauerunt.*] id est, remissionem peccatorum quasi gustum suauem perceperunt in baptismo.

1 *Cor.* 9. e ¶ *Spiritus sancti.*] id est, diuersorum bonorum spiritus sancti, de quibus exponitur 30. q. 1. pertinet.

Heb. 6. f ¶ *Verbum.*] id est, Euangelicam doctrinam.

g ¶ *Virtutesque.*] id est, immortalitatem & impassibilitatem futurã iam spe gustauerunt.

h ¶ *Et prolapsi.*] grauiter peccando.

i ¶ *Renouari.*] per baptismum, non per pœnitentiam: negat iterationem baptismi, sed nõ negat pœnitentiã, quia impossibile est, natos ad pœnitentiam, qui semel hoc acceperunt, rursus renouari, id est, baptizari. renouari enim est nouum fieri, nouum autem facere lauare est extra de re. iur. c. omnis res.

k ¶ *Iterum.*] renouari ad recuperandum iustitiam. & eos dico si baptizentur.

Qui nostami ministrorum, sic crudelem, vt nõ fabol. ad intellum.

l ¶ *Ad pœnitentiam.*] id est, nomine pœnitentiæ: quasi dicat, non potest qs rebaptizari vt sic verã agat pœnitentiam: & si fecerit, rursus crucifiget Christum quantum in ipso est. ‖ baptismus enim Christi passionẽ significat ℨ. de conſ. dist. 4. ꝓprie. Vel ideo dicit rursus crucifigẽtes Christũ: q̃ sicut impossibile est, q̃ rursus crucifigatur, ita impossibile est quòd rursus baptizetur in pœnitentia. Vel dic. vt in glo. quantum, &c.

‖ Baptismus dicitur Christi figura.

m ¶ *Sibimetipsis.*] id est, quantum ad seipsos. q̃ mors Christi vnũ baptisma consecrauit, ‖ q̃d sufficit ad omnia peccata delenda, sicut & illa mors sufficit ad omnia peccata tollenda. qui vero iterat baptismũ quasi illa mors vna & vnum ex ea non sufficiat, iterat baptisma, & mortẽ Christi quantum in se est, vel iterandam infinuat, vt ex ea iterata fiat remissio peccati: quod est impossibile. sicut enim impossibile est iterum Christum crucifigi, ita & secundo per baptismum aliquem mori peccatis.

‖ Mors Christi fuit ad omnia peccata.

n ¶ *Rideant.*] id est, derideant nos.

o ¶ *Loquimur.*] dure scilicet terrendo & increpando, quasi dicat, non diximus hoc putãdo vos esse tales, scilicet spinis plenos: sed timentes tales efficiamini, terremus vos verbis.

p ¶ *Iniustus.*] quasi dicat, ideo confido de vobis, qui olim bona multa operati estis, pro quibus si pœnitueritis de malis, benefaciet vobis Deus. & hoc est, non est, &c. vt ℨ. ea. di. ſ. hoc itaque. non est.

q ¶ *Ostendistis.*] id est, ex quo primo bona fecistis opera.

r ¶ *Ipsius.*] id est, ad honorem Dei, & rectè dixit, operis: quia ministratis, &c. Hug.

zatos? Aliud a autem est, si ad catechumenos hæc oratio pertinet b, & non conuenit fidelibus, & Christianis. Paulus electionis vas castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inueniatur. *& infra.* ¶ Ad Hebræos quoque scribens ait. (Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati c, & gustauerunt d donum cæleste, & participes facti sunt spiritus sancti e, gustauerunt-que nihilominus bonum Dei verbum f virtutesque g sæculi futuri, & prolapsi h sunt, renouari i iterum k ad pœnitentiam l, rursus crucifigentes sibimetipsis m filium Dei, & ostentui habentes. Certe eos, qui illuminati sunt, & gustauerunt Dei donum cœleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustaueruntque bonum Dei verbum, negare non possumus baptizatos. Si autẽ baptizati peccare non possunt; quomodo nunc Apostolus dicit, (Et prolapsi sunt?) 1 Verum ne Mõtanus, & Nouatus hic rideat n, qui contendunt non posse renouari per pœnitentiam eos, qui crucifixerunt sibimet filium Dei, & ostentui habuerant; consequenter hunc errorem soluit, & ait (Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora, & viciniora salutis, tametsi ita loquimur o, Non enim iniustus p est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis q In nomine ipsius r, qui ministra stis s sanctis suis, & nunc ministratis.) Et re vera grandis iniustitia Dei, si tantum peccata puniret, & bona opera non susciperet. Ita locutus sum, inquit Apostolus, vt vos à peccatis retraherem, & desperationis t metu facerem cautiores. Ceterum confido de vobis, dilectissimi, meliora, & viciniora salutis. Neque enim iustitiæ v Dei est, vt obliuiscatur bonorum operum, & ministerij, quod propter nomen eius exhibuistis, & exhibetis x in sanctos, & tantũ meminerit peccatorum. *& paulo post.* ¶ Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad vir-

s ¶ *Ministrastis.*] hic arg. ꝙ de bonis loquitur post peccatũ exhibitis.

t ¶ *Desperationis.*] quasi dicat, nolo vos desperare de venia: sed ita locutus sum, vt metu desperationis (‖ qui plerumque retrahit à peccato) vos faciamus cautiores.

‖ Metus desperationis plerumque retrahit à peccato.

v ¶ *Iustitiæ.*] quia non est tam crudelis Deus, &c. ℨ. ead. dist. non. est

x ¶ *Exhibetis.*] hic arg. ꝙ loquitur de bonis exhibitis post peccatũ.

y ¶ *Necessitas.*] arg. ‖ quòd spado nõ meretur continendo, nec pauper parce viuendo, cum ex necessitate hoc faciat. 33. q. 5. tũc saluabit. ℨ. 23. 4. q. 4. Nabuchodonosor.

‖ Pauper parce viuẽdo nõ meretur.

z ¶ *Nec corona.*] si Deus ad partem nos tãtum cogeret vnam: Tunc nihil afferret gratia vel meritum. 23. q. 6. §. vlt. versus principium.

Rom. 9.

1. *Cor.* 3.

a ¶ *Ad calcem.*] ‖ id est, præmium bonorum operum, vel ad vitam æternam. Vel calcẽ, id est, finem: quia extrema pars hominis est calx.

‖ Calx qualiter sumitur.

b ¶ *Incentiua.*] i. seminaria. arg. 15. q. 1. non est.

Psal. 9. qa de corde ꝓdeunt malæ cogitationes, quas dia

Eccle. 28. bolus ad cõsensum & opus perducit, vt ℨ. e. inter hæc sciendum. &c. sicut.

c ¶ *Fœnum, ligna, stipulam.*] venialia. s. letiia, grauia, grauissima, vt 25. dist. c. vnum. §. criminis.

Ecclę. 2. *Iac.* 1. d ¶ *Incendium.*] delectationis consensus & operis.

e ¶ *Secura.*] non enim est quis tã perfect' quin cadere possit, & hoc etiam ostendit dicens: Sedet, &c.

f ¶ *In occultis.*] id est, in ambiguis. vnde non facile intelligitur quid sit appetendum, vel quid non.

Iac. 2. *Ioan.* 8. *Rom.* 11. g ¶ *Fili accedens.*] extra de renun. nisi.

h ¶ *Idem.*] id est, eamdem sentẽtiam, non idẽ nominatiue, s. quòd post baptismum possit quis peccare, vel quòd non possit.

2. *Pet.* 2. i ¶ *Considerat Vultũ.*] non rem, sed vmbram solam videns.

et. ibidem k ¶ *Reus.*] hoc exponitur ℨ. dist. 5. c. cõsideret.

l ¶ *Sine peccato.*] saltem originali.

† *al. Superba*] or. m ¶ *Omnia.*] id est, omnes homines.

n ¶ *De tentatione.*] nõ quòd nõ tentẽtur, sed ne tentationi succumbant. vel si succumbant, eos liberat & releuat.

o ¶ *Hi sunt.*] falsi doctores.

p ¶ *Fontes.*] non lauantes, sed coinquinantes. ℨ. 2. q. 7. secuti sunt.

q ¶ *Et nebulæ.*] dæmonum. & dicuntur nebulæ: quasi alios obscurantes. 37. dist. vlti.

r ¶ *Superbia.*] id est, superba vanitate loquentes.

s ¶ *Pelliciunt.*] id est, alliciunt & decipiunt. Vnde Augustinus super epistolam secundam Petri. ‖ Pellices dicuntur meretrices, à pollutione, vel à pellis formositate, quia incautos alliciunt, & decipiunt. Pelliciunt ergo hæretici animas instabiles variorum dogmatum erroneis fectis. quasi constuprantes luxibus subdendo.

‖ Pellices vnde dicuntur.

t ¶ *Effugerant.*] id est, recesserant à peccato per pœnitentiam.

v ¶ *Pinxisse.*] id est, distinxisse vel denotasse vel descripsisse.

x ¶ *Factionem.*] id est, nouam hæreticam inuentionem.

a ¶ *Ad quas.*] id est, quasi ad eas.
b ¶ *Et turbinibus.*] supra 2.q.7.secuti.
c ¶ *Immundus.*] interpositio est, & debet subiungi, ideo grandia loquuntur, vt qui, &c.
d ¶ *Paulum.*] causam reddidit quare dixit, loquuntur grandia.
e ¶ *Vocat.*] illi q istorum doctrinā recipiunt.
f ¶ *Scribens Angelo.*] id est, prælato.
g ¶ *Defecisti.*] finaliter. alias contra est q̄d sequitur, quòd charitatē, &c.
h ¶ *Sed habeo.*] hoc corrigendo dicit.
i ¶ *Memor.*] 3.dist.50. domino sancto.
Esa.22. k ¶ *Et Prima.*] id est, similia primis.
l ¶ *Veniā tibi.*] id est, ad detrimentum tuum.
‖ Candelabrū qualiter sumitur. *Cor.15.* m ¶ *Candelabrum.*] ‖ id est, cathedrā, vel sedē, vel dignitatem.
n ¶ *Qui non coinquinauerunt.*] id est, qui non peccauerunt.
o ¶ *Ambulaturi.*] resume. pauci sunt, qui &c.
Apo.2. p ¶ *Cui autē.*] suspendi tur constructio vsque illuc, vtique.
q ¶ *Et scio vbi.*] scilicet in peccatis.
r ¶ *Quia solent.*] falsi doctores hæretici.
s ¶ *Contra eos.*] scilicet falsos doctores,
t ¶ *Vsque ad Ioannē.*] quasi dicat post Ioannē non habent locū, sed mē tiuntur: quia illud verum est in cæremonialibus.
v ¶ *Abraham.*] ecce alia dispensatio olim: alia nunc: quia licet altera dispensatio nunc, & altera olim: tamen quantum ad merita hominum bona vel mala, & quantum ad posse peccare post charitatem idem fuit olim quod nunc, & ideo exēpla veteris testa. recte inducere possum.
Apoc. 3. x ¶ *Bis.*] ‖ prima vice in Gabaon quando sacrificium Deo obtulit, & Deus obtulit ei donum scientiæ, vt habetur in lib. Regum ‖ Salomoni bis fuit Deus revelatus.
2 L.3 c.4. a alia vice nō legitur revelatus ei specialiter, nisi quando composuit cantica canticorum. 36. dist. c. qui ecclesiasticis. §. ecce.
y ¶ *Quia amator.*] 3. 32. q. 4. Salomon.
z ¶ *Manasses.*] 3. 1. q. 7. si quis omnem. iste fuit filius Ezechiæ.
a ¶ *Liber dierum.*] scilicet Paralipomenon: in quo agitur de computatione dierum, & annorum regum Israel.
Matt.11. b ¶ *Ab Aegypto.*] scilicet Pharaone, ‖ cum enim Pharao veliet ire cōtra regem. Medorum, primo aggressus est regem Adremon, qui regnabat tunc in Carchamis. descendit ergo rex Iosias Iudæ in occursum eius, prohibens ne transitum faceret per Iudæā. & misit Pharao ad
† *al. altera* ‖ Pharao, regē Medorum oppugnauit.
1 Sup.32.q.4. q.1 signorat. *Rom.4.* *1.Cor.10.* scientiæ? qui cum aquam non habeant doctrinarum, promittūt imbrem, velut nubes propheticæ, ad quas a perueniat veritas Dei, & turbinibus b exagitantur dæmonum, atque vitiorum. Loquuntur grandia, & totus eorum sermo superbia est (immundus c est autem apud Deum omnis, qui exaltat cor suum:) vt qui paululum d refugerant à peccatis, ad suum reuertantur errorem, & suadent in luxuria ciborum, carnisque, delitias. Quis enim non libenter audiat. Manducemus, & bibamus, & in æternum regnabimus? Sapientes, & prudentes, prauos vocant e: eos vero, qui dulces sunt in sermonibus, plus audiunt. Iohannes Apostolus, immo in Ioanne Saluator scribens f Angelo Ephesi ecclesiæ [Scio, inquit, opera tua, & laborem, & patientiam tuam, &c. & quia substinuisti propter nomen meum, & non defecisti g: sed habeo h aduersum te, quòd charitatem tuam primam reliquisti. Memor i esto, vnde decideris, & age pœnitentiam, & prima k opera fac. Sin autem; veniam tibi l, & mouebo candelabrum m tuum de loco, nisi pœnitentiam egeris.] Similiter & ceteras ecclesias, Smyrnam, Pergamum, Thyatiram, Sardis, Philadelphiam, Laodiciam, ad pœnitentiam prouocat: & nisi reuertātur ad opera pristina, comminatur: & in Sardis paucos habere se dicit, qui non coinquinauerunt n vestimenta sua, & ambulaturi o sunt cum eo in albis, quia digni sunt. Cui autem p dicit [Memento, vnde decideris,] & [Ecce missurus est diabolus ex vobis in carcerem, vt tentemini,] & (Scio, vbi q habitas, vbi sedes est satanæ,) & (In mente habe, qualiter acceperis, & audieris,) & (Serua, & pœnitentiam age,) & reliqua? vtique ei dicit, qui credidit, & baptizatus est, & stans quondam, corruit per delictum. Paulisper de veteri testamento exempla distuleram: quia solent r, vbicumque contra eos s facit, dicere (Lex, & prophetæ vsque ad Ioannem t:) Ceterum quis ignorat sub alia † dispensatione Dei omnes retro sanctos eiusdem fuisse meriti, cuius nunc Christiani sunt? 1 Quomodo ante Abraham v placuit in coniugio; sic nunc virgines placent in perpetua castitate: Seruiuit ille legi, & tempori suo: seruiamus & nos Euangelio, & tempori nostro, eum dicens: Quid mihi & tibi rex Iuda? non aduersum te venio. ad Euphratem propero. misit me Deus ad Medos. sineme, ne Deus qui mecum est, interficiat te, non acquieuit Iosias, sed cumrege Adremon componebat acies suas, vt dimicaret aduersus Pharaonem. & forsitan dum transiret à curru in currum, qui sequebatur eum more regio, occisus est a sagittariis in cāpis Maggedo.
c ¶ *Rege.*] id est, Pharaone.
d ¶ *Filius Iosedech.*] supra dist.50. Iesus.
e ¶ *Diabolus.*] id est, vxor sua. *Psal.25.*
f ¶ *Angelos.*] quo ad naturam eorum, nisi essent confirmati per gratiam. vnde Plato in Timæo. Dij deorum, quorum opifex pater q; ego, natura quidem dissolubiles, me autem sic volente indissolubiles. *Psal.50.*
g ¶ *Coram Deo.*] id est, comparatione Domini. H.
h ¶ *Si contra seruos.*] scilicet Moysen & Aarō, de quibus præmisit. H. *2.Reg.11.*
i ¶ *Quanto.*] 3.8.q.1.si ergo. *2.Para.33.*
k ¶ *De quibus.*] id est, de numero quorum b.
l ¶ *Tentatio est vita hominis.*] id est, dum vivit homo tentatur. b Sub. prauū quid reperit aduersus habitantes, &c. secundum H.
m ¶ *Qui mittebat.*] id est missurus erat minores Angelos si stetissent sicut modo faciunt Angeli boni. H. a Sup. dia. 50. Iesus. *Zach.3. Psal.108.*
n ¶ *Inter duodecim.*] iuxta illud: Omnis lapis pretiosus operimentum tuum. 3. ea. principium. ibi tamen non habetur nisi de nouem lapidibus.
o ¶ *A morte Domini.*] id est, per mortem Domini c qui diabolo mundi potestatē ademit. vel, *amore Dei*, quē amisit. *Num.20.*
p ¶ *Ad inferna.*] ‖ hic dicitur ꝙ morte Christi diabolus est religatus in inferno, & erit ibi ligatus vsque ad tēpus Antichristi, & tunc soluetur, non à pœnis, sed à vinculis, vt exerceat vires suas in malos. c Glos. est similis in l. seruo legato 5.t. ff. de leg. ‖ Diabolus morte Christi est in inferno religatus. *Iob 15. et 4.*
q ¶ *Sublimitas.*] id est, Lucifer.
r ¶ *In lumbis eius.*] quo ad tentationem virorum, in quibus (vt dicitur) ‖ sedes luxuriæ est in lumbis. ‖ Luxuriæ sedes vbi est. *Iob.7.*
s ¶ *Vmbilicum.*] quo ad tentationem feminarum, in quarum vmbilico dicitur esse sedes luxuriæ. Vnde Augu. super eumdem locum, semen coitus viris inesse lumbis, feminis in vmbilico perhibetur. a ergo diabolus vtrique sexui per luxuriam dominatur, ad viros loquens conueniēter dixit. Virtus eius in lumbis, & c. Propheta etiam sub specie feminæ petulantiam Iudæi increpans ait: In die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus. *Esa.14. Ezech.28.*

a ¶ *Obum*

a ¶ *Obumbrantur.*] per ipsum.
b ¶ *Arbores magnæ.*] id est, qui magni videntur, vt sunt hypocritæ.
c ¶ *Iuxta iuncum.*] id est, hypocritas, ‖ qui merito designantur per ista, cum exterius aliquid videantur, & interius sint vani, vt illa. Per iuncū enim, qui est sine nodo exterius, interius antē sūbstātia caret, hypocritæ designātur. Per calamū exterius splēdentē & fragilē, sed interius vacuum, designantur sæculares mundanæ gloriæ dediti, & eius splendori, quæ cito transeunt. Per caricem crescentem in locis palustribus, & per manum tangentis vulnerantem curiositas temporaliū designatur, quæ in affluentia nutritur, & crescit, & animum pungit. ¶ *Hypocritæ arbores sunt magnæ iuncū, & calamum, & caricem.* ‖ *Hypocritæ sine radice sunt.*
d ¶ *Quæ in aquis sunt.*] id est, in fluxu rerum labentium. ‖ *Hypocritæ sunt libri.*
e ¶ *Nuptiarum.*] saturādæ causa libidinis contractarum: secus si causa prolis. 33. q. 4. vir cum propria.
f ¶ *Ex præcepto Dei.*] id est, secundum præceptum, id est, auctoritatem diuinæ scripturæ. Alij corrigunt hoc, & dicunt excepto Deo, & bene.
g ¶ *Stantium.*] id est, stantes timeant, ne scilicet simili cadant ruina.
h ¶ *Metus sit.*] id est, debeat esse.
EVIDENTER. CASVS.] Concludit Gratianus ex præallegatis, charitatem semel habitam amitti posse, cum quis postea criminaliter delinquit. quod non solum de operibus charitatis, sed etiā de ipsa charitate verum esse ostendit: quod probat exemplo Adæ. Moysi, & Dauid. adiiciens hoc posse contingere, non solum circa prædestinatos, sed etiam circa præscitos. ad q̄d inducit sequētia capitula. ‖ *Charitas semel habita non omnino amittit.*
i ¶ *Euidenter.*] ex prolixe allegatis concludit Grat. charitatem semel habitā amitti posse. quod non solum de operibus charitatis, sed de ipsa charitate verum ostendit esse, adiiciens hoc non solum circa prædestinatos, sed etiam circa præscitos posse contingere. ad quod auctoritatem inducit vsque ad illum locum. item illud Euangelij. vbi in contrariū auctoritates inducit duas, videlicet quòd reprobi non habent charitatem, sed eas de hypocritis intelligendas esse probat auctoritate Gregorij. *1.Cor.13.*
k ¶ *Prodest.*] ad regnum cælorum obtinendum, vt dist.3.§. pen. & c.fi quis autem. *Rom.8.*
APostolus.] IC ASVS. Probat Augustinus in hoc cap. per multas auctoritates ꝙ multi qui modo habent charitatem, futuri sunt mali finaliter. *Idem in eodem*, verbum est Gratiani sæpe insertum. sequens cap. 5. multi, plane est.
l ¶ *Mox addidit.*] in epistola ad Romans: vbi dicitur, Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti 3. ea. talibus.
l ¶ *Mox addidit.*] id est postquam dixerat, sci mus quoniam diligentibus Deum, &c. *‖al. arguit* orig.
m ¶ *Non accepi.*] per seuerantiam in charitate & in bonis operibus.
n ¶ *Propter secreti.*] id est, propter secretam a hanc dispositionem Dei, quæ vtilis est aliàs enim est hic vtilitatem. a Quare Deus dat perseuerantiam quibusdam in bono: & quibusdam non. hoc enim ignoratur 3. distin. 4. §. verum & ca. fi. ex bono. secundum Hug. 2 3. dist. 4. ex bono. §. cū ergo.
o ¶ *Similia.*] dicit in eodē idem Augustinus.
p ¶ *In Euangelio.*] supple sumit idem Augustinus ista exempla.
q ¶ *Mirandū.*] ¶ *Ite illud Euangelij.*] non qui incipit: quia hæc auctoritas Euangelij & sequens Gregorij videntur innuere quòd reprobi futuri charitatem non habeant, eas ponit G. & postea, soluit.
r ¶ *Multi.*] his dicipotest: *Cœpisti melius quàm desinis, vltima primis.* Versus. *Matth. 10.*
Cedunt dissimiles hic vir, & ille puer.
NON AVTEM. CASVS. infert Gratianus ex supradicto ca. quòd qui non bene incœpit, charitatem habere non potuit. Postea dicit quòd illud quod postea sequitur in auctoritate Gregor. scilicet qui se duci, &c. non est intelligendum generaliter de omnibus reprobis, sed specialiter de hypocritis: quod ex verbis eiusdem Grego. intelligitur.
ILLVD AVTEM. Hæc est 5. pars distin. in qua magister loquitur de hypocritis, qui aurum videntur coram populo, sed coram Deo ster cus, & hoc probat G. per c. seq. Io. de Fan.
s ¶ *Qui seduci.*] hæc est rota præcurrens Gratiani. vult. n. determinare capitulū Gregorij: quod statim sequitur. 3. ead. citius ad hoc.
t ¶ *Vt Leuiathan.*] q. d. siue per propriam suggestionem, siue per malum hominem, & damnatum quem diabolus repleuit malitia, siue per suggestionis ministrum. 3 Hæc nō sunt inuenta. *Iob.41.*
u ¶ *Replet.*] tristitia.
x ¶ *Aurum.*] ‖ pro sapientia ponitur aurum. 3. ead. distin. principium. & ita aliter quàm hic sumitur. ‖ Aurum pro sapientia ponitur.

Quid ego feci, qui a non accepi m? quem constat accepisse, & sua culpa, quod acceperat, amisisse. Possum, inquit, possum omnino, quando me arguis †, quòd ex bona vita in malam mea voluntate relapsus sum, dicere adhuc; quid ego feci, qui non accepi? Accepi enim fidem, quæ per dilectionem operatur; sed in illa vsque in finem per seuerantiam non accepi. *In eodem c.9.* ¶ 2 In bono illos volebat proculdubio permanere: erant vtique in bono; sed in eo non permanserunt. *In eodem c.13.* ¶ Propter huius vtilitatem secreti n credendum est quosdam de filiis perditionis, non accepto dono perseuerandi vsque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter, & iuste viuere, & postea cadere, &c.
a ¶ (Qui non accepi.) *Restitutus est hic locus ex originali. nam antea valde erat depravatus. Ac tamen, quoniam hæ sententiæ valde mutilatæ referuntur, operæpretium fuerit ad fontem adire.*
Multa similia o de reprobis in Euangelio p *etiam.* [*Qui perseuauerit vsque in finem, &c.*] *In eodem.*
[3 *Iterum homo iste incipit, &c.*] *Idem Augustinus in eodem libro de correp. & gratia, c.8.*

C. XLII.

4 MIrandum est, quare Deus quibusdam filiis perditionis det fidem operantem per dilectionem 5 nec det in ea perseuerantiam.
Item illud q *Euangelij* [*Non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem; hic saluus erit.*]
Item Gregorius libr. 8. Moralium, cap. 35. 5.

C. XLIII.

MVlti r bene incipiūt, qui in malo vitam finiunt.
Non autem bene incipit, qui numquam ex charitate operatur. Quòd si ex charitate aliquando aliquid agit; & charitatem aliquando in ipso necesse est esse. 5 ¶ 6 *Illud autem Gregorij* [*qui seduci* s *quandocunque non reuersuri possunt, &c.*] *non de omnibus generaliter reprobis, sed de hypocritis specialiter intelligendam est. Quod ex verbis eiusdem euidenter datur intelligi. Cum enim quæstionem proposuisset, cur misericors Deus ista fieri permittat, vt Leuiathan seu nunc per suggestiones callidas, siue tunc per damnatum illum, quem replet* v *, hominem; vel Solis sibi radios, id est, doctos quosque, sapientesque subiiciat, vel aurum* x *hoc, hoc est, viros sanctita-*

a *Citius.*] CASVS exponit Greg. in canone isto illa verba Iob super illo, sub ipso ernnt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum. Primo ergo dicit, quòd per aurũ designentur hypocritæ: qui quasi deaurati sunt, cùm in superficie videantur habere virtutes, nec habeant. Secundo dicit ꝙ huiusmodi hypocrisis detegitur in hac vita, quãdoque ante finem, quandoque in fine, quandoque numquam: & cum detegitur, tunc aurum quasi lutum sternitur. Vltimo dicit quam vtilitatem consequantur prædestinati siue huiusmodi hypocritæ faciant bona, siue publice cadant in peccatum, nam per bonam operationem inuitant perseueraturos ad bonũ operandũ, per casum reddũt bonos cautiores. *Ipsa quoq; virtus.* i. opus virtutis. & ita fereper totũ.

b ¶ *Amittere.*] hæc de hypocritis intelligenda sunt, ‖ qui videntur deaurati & fulgidi, & habere virtutes in superficie, cum nec sunt nec habent: & qui caret vna, caret omnibus. dist. 5. c. fi. de pœn. dist. 5. cõsideret.

c ¶ *Ipsa quoque virtus.*] id est, opus virtutis & ita fere per totum.

d ¶ *Innotescit.*] id est, virtus videtur.

e ¶ *Appetitur.*] ab aliis.

f ¶ *Virtus ante.*] putatiua.

g ¶ *Etiam ante homines.*] id est, in conspectu hominum.

h ¶ *Curauit.*] supra ea. dist. ver. item. §. pe. secundum Augustinum.

i ¶ *Per aliquid.*] id est, quantum ad aliquid, scilicet ad bona opera a.

k ¶ *Operepretiũ.*] i. vtile credimus, si aperiamus qũo de istis disponit ad vtilitatẽ aliorũ, & hoc est. sæpe enim, &c.

l ¶ *Ordinis.*] id est, intellectus tropologici.

m ¶ *Angustam.*] ‖ arcta. n. est via, quæ ducit ad vitã. Vnde Virgilius.

Facilis descensus auerni b.

Sed reuocare gradũ, superasque euadere ad auras.

Hoc opus, hic labor est:

Pauci quos æquus amauit Iuppiter: aut ardens euexit ad æthera virtus,
Diis geniti potuere. 12. q. 1. omnis ætas.

n ¶ *Exẽplo.*] hi sũt qui ad sempiternam vitã proximos mẽdacio suo opitulante deducunt, vt 22. q. 2. primum. Ex hoc ergo collige ex quo sensu illud accipiatur.

o ¶ *Articulo.*] i. impetis *claritate fulgentes, quasi lutum sibi, vitiis coinquinãdo, substernat; mox in eiusdem quæstionis solutione supposuit dicens* 1.

C. XLIIII.

2 CItius 2 ad hoc respondemus: quia aurũ, quod pravis eius persuasionibus quasi lutũ sterni potuerit; aurum ante Dei oculos numquam fuit. Qui enim se duci quandoque non reuerſuri possunt; quasi habitam sanctitatẽ ante oculos hominũ vidẽtur amittere b: sed eã ante oculos Dei numquam habuerunt. Sæpe namque homo multis occulte peccatis inuoluitur; & in vna aliqua virtute magnus videtur: quæ ipsa quoq; virtus c inanescens deficit: quia dum innotescit d hominibus 3 proculdubio laudatur eiusque laus inhianter appetitur. e: vnde fit, vt & ipsa virtus ante f Dei oculos virtus non sit: dũ abscondit, quod displicet; prodit, quod placet. Quę itaq; esse merita apud Deum possunt: quãdo & mala occulta sunt, & bona publica; Plerumq; enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit. Atque ideo ostensa diu charitas circa vitæ finem perditur quia cooperta superbia vsque ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemosynis vacat: propria distribuit: sed tamen multis iniustitiis seruit; vel fortasse linguã in detractionibus, † exercet: & fit plerumque, vt is, qui misericors fuerat, iuxta vitæ suæ terminum rapacitatis, & crudelitatis stimulis inardescat. Quod valde de iusto iudicio agitur, vt perdat ante g homines, vnde hominibus placuit h; qui hoc, vnde Deo displicuit, corrigere numquam curauit. Alius patiẽtiæ studet: sed dum inuidere aliis, & seruare in corde malitiam non cauet; fit quandoque impatiens; quia diu latuit dolens. Hi itaque & per aliquid i, aurum sunt, & per aliquid, lutum sunt. Atque hoc aurum, quasi lutum, sternitur; quando occultis peccatis exigentibus etiam virtus, quæ publice claruerat, dissipatur. Sed operæ prætium k credimus, si in his virtutem superni ordinis l, subtilius perpendamus. 3 Sæpe enim omnipotens Deus occulta quorumdam malã diu † tolerat, vt aperta eorũ bona electorum suorum vsibus profutura dispensẽt. Nam nonnulli mundum nequaquam funditus deserentes, non perseueraturi angustum iter arripiunt: sed ad quærendam angustam m viam exemplo n suo eos, qui perseueraturi sunt, accẽdunt. Vnde plerumque contingit, vt ipsum hoc, quod bene videntur viuere, non sibi, sed solis potius electis viuant: dum exemplis suis ad bene viuendi studia perseueraturos alios non perseueraturi prouocant. Sæpe enim quosdã videmus viam ingredi, ad locum propositum festinare, quos alij, quia euntes conspiciunt, sequuntur, eumdemque locum pariter petunt: sed fit plerumque, vt irruente aliquo implicationis articulo o post se redeant, qui præibant; & hi ad locum perueniant, qui sequebantur. Ita nimirum sunt, qui non perseueraturi, viam sanctitatis arripiunt. Idcirco enim virtutis iter non peruenturi inchoant, vt eis, qui peruenturi sunt, viam, qua gradiantur, ostendant: quorum etiam casus vtilitate non modica electorũ prouectibus † seruit: quia illorum lapsum P dum conspiciunt; de suo statu contremiscunt: & ruina, quæ illos damnat, istos humiliat. Discunt enim in superni adiutoris protectione confidere, cum plerosque conspiciunt de suis viribus præsumentes † cecidisse. Quando ergo bene agere videntur reprobi, quasi planum iter electis sequentibus monstrant. Quando vero in lapsum nequitiæ corruunt, electis post se pergentibus quasi cauendam superbiæ foueam ostendunt.

4 *Quòd vero* q *reprobi negantur* r *comedere panem, qui de cælo descendit, vel bibere aquam viuam; non sic accipiendum est, vt à charitate penitus credantur alieni; sed vt in charitate radicem figere non intelligãtur. Aliud est enim bibere, vel manducare; atque aliud degustare. Vnde in Euangelio* s *de Christo legitur* [*Et cum gustasset: noluit bibere.*] *Bibit ergo aquã viuam, & manducat panem, qui de cælo descendit, qui in charitate radicem figit: degustat, qui ea aliquatenus communicat, à qua postea delinquendo recedit. De quibus Apostolus dicit* [*Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, & gustauerunt donum cæleste* t, *& post hæc omnia prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam* v,] *Hinc etiam diabolus in veritate* x *stetisse, nõ in ea creatus esse negatur. Fuit enim in veritate conditus: sed dum de se superbiendo præsumpsit; alienus ab ea factus est. In veritate* y *autem quomodo esse creatus perhibetur; si sine dilectione sui conditoris creatus esse probatur? Aut quomodo bonus à Deo cõditus asseritur; si nihil diuinæ dilectionis in sui cõditione acceperit? Quomodo ante superbiæ motũ sine vitio extitit; si conditorem suum nullatenus dilexit; Aut quomodo par, siue excellentior ceteris creatus dicitur; si nonnullis eorũ in amore Dei conditis, hic ab eius dilectione vacuus factus est? Vnde autẽ hæc differentia* z *vel qui hoc detur Deus, qui antepeccatum infert pœnam* a, *vel qui hoc punit, quod creando infudit. Si autem non ex creante; cum non ex traduce* a; *restat vt ex propriæ libertatis arbitrio vitium superbiæ in euangelicã naturã processerit. Bona ergo condita est, quæ suo vitio* b *à bono bona lũ commutata est. Sed quomodo inm asse potuit dilectione penitus caruit? Neque enim angelus nobis similis* c *factus est: quos vsque ad certum tempus ætatis infirmitas grauat: vt neque virtus, neque vitium, vllum locum in nobis obtineat.* 1 *Accepit ergo dilectionẽ in sui creatione, sicut & ceteri: de quibus dicitur* [*Angelicæ virtutes, quæ in Dei amore perstiterunt*] *Non ait, quæ diligere Deum cæperunt, sed* [*quæ in eius amore perstiterunt:*] *quæ ex creatione diligere cæperant, vt principium diuinæ dilectionis omnibus credatur esse commune, perseuerantia vero eorũ iam ũmodo intelligatur, qui in retributione hoc accipere meruerunt, vt cõfirmati vlterius cadere non possent, & hoc de se certissime scirent. Vnde bene apud Moysem* d *prius cælũ, deinde firmamentũ factũ esse dicitur: quia nimirũ angelica natura prius æqualiter subtilis in superioribus est condita: postea in persistentibus in amore sui conditoris mirabiliter cõfirmata.*

2 *Hinc etiam Gregorius in moralibus. multa de perfectione angelicæ creationis replicans, charitate negat repletum, non ea penitus vacuum* e *asserit, qua, si penitus caruisset, numquam ea, quæ de eius excellentia dicuntur, conuenienter de eo intelligi possent.*

C. XLV.

PRincipium f enim *(inquit beatus Gregorius)* viarum g Dei Beemoth h dicitur: quia nimirum, cum cuncta creans ageret; hunc primum i condidit, quem reliquis angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiã conspicit propheta, cum dicit [Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei: abietes non adæquauerunt summitatem eius: platani non fuerunt æquales † frondibus illius. omne lignum † paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini eius: quoniam speciosum fecit eum in multis, condensisque frondibus.] Qui namque k accipi in cedris, & abietibus, & platanis possunt; nisi illa virtutum cælestium proceræ celsitudinis agmina in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quãuis excelsa sunt condita; huic tamẽ nec prælata sunt, nec æquata, qui speciosus factus in multis, condensisque frondibus esse dicitur; quia prælatum ceteris legionibus tanta illum species pulchriorem reddidit, quanta ei † supposita angelorum multitudo decorauit. Iste arbor in paradiso Dei tot, quasi condensas frondes habuit l, quot sub se positas supernorum spirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans, sine venia m dãnatus est; quia magnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eumdem prophetam dicitur. [Tu signaculũ n similitudinis Dei, plenus o sapientia, & perfectus decore in delitiis paradisi Dei fuisti.] Multa enim de eius magnitudine locuturus primo verbo p cuncta complexus est. Quid namq; boni non habuit, qui † signaculũ Dei similitudinis fuit? De sigillo quippe annuli talis similitudo imaginaliter expri mitur; qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, angelo tamen quasi maius aliquid tribuens, non eum ad similitudinẽ Dei conditus; sed ipsum signaculũ Dei similitudinis dicit: vt quò q subtilior † est in natura, r in illo similitudo s Dei plenius credatur expressa. 3 Hinc est, quòd primatus eius potentiam adhuc insinuãs idem propheta t subiungit [Omnis lapis v pretiosus x operimentum y tuũ, sardius z, & topazius, & iaspis, chrysolitus, onyx, & beril lus, saphirus, & carbunculus, & smaragdus.] Nouem dixit genera lapidum; quia nimirum nouem sunt ordines angelorum. Nam cum per ipsa sacra eloquia angeli, archange li, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, Cherubim, & Seraphim aperta narratione memorantur: quantæ sint supernorum ciuium distinctiones a ostenditur: quibus tamẽ Beemoth iste opertus fuisse describitur: quia eos, quasi vestem ad ornamẽtum suum habuit; quorum dum claritatem transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc descriptione subiungit [Aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt.] Aurum opus decoris eius extitit: quia sapientiæ claritate canduit, quam bene creatus accepit. Foramina vero id circo in lapidibus fiunt, vt vinculati auro b in ornamenti compositione iungantur, & nequaquam à se dissideant. quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt: quia videlicet capax charitatis est conditus: quasi repleri voluisset, stantibus angelis tamquam positis in regis ornamento lapidibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset; sanctis angelis sociatus in ornamento, vt diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina:

1 Lib. 34. moralium, c. 9. & 10. ad cap. 41. Iob.
2 Supra in verbis Gratiani.
‖ Hypocritæ videntur deaurati.
† Deest actatio pibus. } or.
a id est, præsunt de genere bonorum. Per.
‖ Via paradisi est arcta.
b Id est, inferni ab, a, quod est sine, & verbis. Archid. 3 cap. 19.
† Abest ab orig.
1 Greg. lib. 9. Mor. c. 24. fab.
‖ Agit non tenuit extra.
‖ Item vide plenius.
1 Greg. 29. mor. c. 15. & sent. in c. 1. Gen. ad ea ubi fuit fir mamentum ex leg.
‖ Potest dici ridere deordinatione angelica in distantia multa contra ultra mentum Dei sicut firmatum, & vtilitate ordinationis secundum suam Deo: & quemadmodum super il la Ps. Deus quis similis tibi? vbi dicit, ori p ruit ille vt pote, per se vtentis similibus Deo. Arc.
1 Greg. lib. 9. Mor. c. 24. fab.
† al. proficilibus
† Abest ab orig.
4. Supra. ead. charitas sit aqua.
Matt. 27.
Ps. 41. & 14 Exod. 31.
Heb. 9.
c Scilicet in formata: vel in veritate gratuitorũ, in qua creatus est sicut omnes angeli, secundum Hug. Io. 8.
1 Beemoth vocatur inter pretatur
a ¶ *Ex*
2 ¶ *Ex traduce.*] ‖ quia angeli nõ fuerunt ex traduce, id est, ex præiacente materia: sicut nec anima. 5. 32. q. 2. Moyses.
b ¶ *Suo vitio.*] Sed vnde fuit primus motus angeli ad malũ? ‖ Dic ꝙ ex libero arbitrio. Sed in libero arbitrio non fuit malum. vnde ergo prouenit malum? Dicas ꝙ in libero arbitrio fuit quædam libertas, & ex illa libertate cecidit in malum. hæc est difficillima quæstio 2.
c ¶ *Similis.*] cum Angelus statim fuit post creationem capax rationis, sed homo non, donec fit adultus.
d ¶ *Moysem.*] in Gene si circa principium.
e ¶ *Vacuum.*] §. 16. q. 2. visis. contra. vbi dicit ꝙ charitatem nequiuit habere in cælo. sed forte dicitur non habuisse: quia non perseuerauit: quia non dicitur factum nisi duret factum, vt §. ead. distinct. 1. cogitatio. & 50. dist. diuortium. Sed forte numquam habuit charitatem, vt dicitur in contrario. Vnde magister hoc dicit allegando, & secundum hoc omnia contraria intelliguntur non de charitate quam non habuit, sed quam non habiturus esset si stetisset.
f ¶ *Principium.*] CASVS. Hoc c. est Gregorij vsque ad sequentẽ §. charitas. Sed interponit fæpe verba Iob vel Ezechielis. vt ea exponat. intendit ergo Greg. in hoc c. multum commendare Luciferũ, ostendẽdo eius perfectionem, dignitatem & excellentiam, quam in charitate & in aliis gratuitis donis & naturalibus habuit ante lapsum: & hoc facit inducendo auctoritatem ex verbis Iob & Ezechielis. Inquit, verbum est Gratiani, & primo exponit verba Iob, ipse enim est principium viarum Dei, &c. *Propheta.* ſ. Ezechiel. *Qui namque.* verba sunt Grego. *Aurum.* verba Greg. *In munere.* id est, in adiumento Dei *Insimuat*, scilicet, Iob.
f ¶ *Principium.*] i. præcipuum opus inter prima opera Dei, vel primꝰ & dignior inter alios angelos, quorum ministerio paratur, & patet via ad Deum.
g ¶ *Viarũ.*] id est, operũ. ficut. n. in vita cõtinetur vestigiũ itinerãtis, sic in qualibet creatura est via, qua quis ducitur ad intelligendã potentiam Dei.
h ¶ *Beemoth.*] id est, diabolꝰ ‖ Beemoth interpretatur animal immundum. quia diabolus propter superbiam à cælesti beatitudine tamquã immundum animal alienus factus est. b.
b Vel potest dici animal per effectum: quia homines quos peccare facit non homines, sed animalia dici possunt. Ardbid. *Ezech. 28.*
i ¶ *Primum.*] id est, præcipuũ. nõ enim prius creauit hũc ꝙ alios, aliàs in Salomone contra, ibi, Qui viuit in æternum, creauit omnia simul.
k ¶ *Qui namque.*] Verba Gregorij exponentis prædictam auctoritatem Ezechielis.
l ¶ *Habuit.*] Lucifer.
m ¶ *Venia*] ‖ Cũ enim plus potestatis & pulchritudinis ei cõmissum fuerat, ideo magis diligi præsumebatur. arg. §. 2. q. 5. quanto. & 7. dist. 3. cap. quamuis. §. quod autem. & c. septies. ideoque tanto magis obsequi tenebatur, & plus puniri debuit, cum non fuerit obsecutus. arg. C. de condu. & procu. conductores. in fin. lib. 11. & grauiora facit delicta, &c. vt 11. q. 3. præcipue. 40. dist. homo Christianus. 7. ea. dist. 5. confideret. supra ead. dist. 1. §. ex his itaque. supra 23. quæst. 4. qui peccat.
n ¶ *Tu signaculum.*] dicitur signaculum propter virtutes expressas, quas recepit à Domino.
o ¶ *Plenus.*] id est, pleñam scientiam habens, & perfectionem decoris & charitatis.
p ¶ *Primo verbo.*] hoc scilicet signaculum.
q ¶ *Quò.*] id est, inquantum subtilior est natura, id est diuinæ naturæ capacior ratione & intellectu.
r ¶ *Eò.*] id est, in tantum.
s ¶ *Similitudo Dei.*] id est, gratia & dilectio, quę erat Deo similis in illũ.
t ¶ *Propheta.*] scilicet Ezechiel. *Ezech. 28.*
† al. si ‖ Deus præsumitur plus diligere illos quibus plus perfectionis tribuit.
† al. sublimior
v ¶ *Omnis lapis.*] id est, omnis alius angelus.
x ¶ *Pretiosus.*] id est, pulcher decore virtutum fuit.
y ¶ *Operimẽtum tuũ.*] i. inferior eo, sicut vestimentum est inferius & indignius. se induẽte, vel ornabat eum sicut vestimentum ornat aliquem.
z ¶ *Sardius.*] hos etiã lapides enumerat lex. ff. de pub. & vectig. l. 4 fi. terdum. §. species. Quali ter autem hi lapides veniant in contributione, dicit lex ad legem Rho. l. 2. §. cum in eadem.
a ¶ *Distinctiones.*] §. di. 89. ad hoc.
b ¶ *Auro.*] vnde dicit lex, ꝙ si auro gẽma iungatur, non cedit auro, sed ecõuerso aurum cedit gemmæ. ff. de aur. & argen. lega. & si nó sunt. §. perueniamus.

‖ fus vndalin cepit.

‖ Diabolus an habuerit charitatem.

a De hoc le. & no. supr. 5. prox. in fi. & 27. q. 1. a. 6. ex his omnibus ibi videas.

† al per super hæc vitium

2 ¶ *Superbiæ*] ‖ not. per canonem istũ ius incepisse ex ruina angelorum, bonum enim & æquũ fuit, vt propter superbiã Lucifer puniretur.

b ¶ *Vitio.*] id est, per vitium superbiæ non sunt repleta.

c ¶ *Charitatis.*] arg. quòd ‖ diabolus charitatem [a] nõ habuit, vt 16. q. 2. visis. Sed cum esset rationis capax innocentiæ particeps sine charitate esse non potuit. arg. 3. ea. dist. c. si quis semel. §. item sine charitate quod ergo charitate repletus negatur, comparatione scilicet tantum & confirmatorum dicitur, vel ad perfectionem & perseuerantiam refertur.

d ¶ *Lapides.*] id est, ordines Angelorum.

e ¶ *Illic.*] in propheta Ezechiele, & in Iob.

f ¶ *Voce Dominica.*] id est, voce Domini loquentis sibi Iob.

g ¶ *Insinuat.*] Iob vel propheta.

CHARITAS AVTEM. Hæc est sexta pars dist. in qua concludit magister & probat multis modis, quòd illa charitas, quæ deseritur, dicitur fragilis: quia non durauit: tamen vera fuit, aliàs nullo modo posset dici, si nulla fuisset. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra in precedenti c. & in aliis auctoritatibus probatũ est quòd charitas habetur, licet postea deseratur. Nunc Gra. exponit quãdam auctoritatem Aug. quæ est supra in princ. dist. scilicet, charitas, quę deseri potest, &c. Et Pauli, scilicet, charitas numquam excidit: quia videtur cõtradicere ei quod dictũ est supra, & quod dicitur ibi, charitas, quæ deseri potest, ficta est & non vera; id est, non est vera respectu charitatis, diuinu, vel respectu eius, quæ deseri non potest: vera tamen est. vnde in fine concludit veram charitatem deseri posse.

h ¶ *Charitas autem.*] soluit auctoritatẽ Apostoli allegatam §. in prin. dist. duobus modis: quia dicitur primo charitas, quæ deseritur.

i ¶ *Ficta.*] id est, fragilis & non vera respectu permanentis. Vel non vera, respectu charitatis diuinæ. ad quod similia quædam inducit. In fine concludit veram charitatem deseri posse.

k ¶ *Posse autem.*] ‖ ex quo enim resistere vitiis est verum posse, ergo non resistere est non posse sed non resistere est peccare, & ita posse peccare, est non posse resistere: & ita est argumen.

‡ Variat paulum à vulgata: sed maiores variętates in græca.

† al. extentus Ibidem.

‖ Vitiis resistere est verum posse.

sed superbiæ † [a] vitio [b], charitatis [c] auro non sunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro, ne cadant; idcirco iste cecidit: quia etiã perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari cõtempsit. Nunc autem ceteri lapides [d], qui huic simi liter fuerant perforati, penetranti se inuicem charitate ligati sunt: atque hoc in munere, isto cadente, meruerunt, vt nequaquam iam de ornamento regio cadendo soluantur. Huius principatus celsitudinẽ adhuc idem propheta intuens adiungit. [1] Tu cherub extensus †, & protegens in monte sancto Dei, & in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti.] Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur, & idcirco iste Cherub dicitur, quia transcendisse cunctos scientia non dubitatur: qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulauit: quia inter angelorum corda charitatis igne succensa clarus gloria cõditionis extitit. Quem bene extentum, ac protegentem dicit. Omne enim, quod extẽti protegimus, obumbramus: & quia comparatione claritatis suæ ceterorum claritatem obumbrasse creditur; ipse extentus [e], & protegens fuisse reperitur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia maiore transcendit. [2] Quod ergo illic [e] speciosus in multis frondibus, quod illic signaculũ similitudinis, quod illic cherub, quod illic protegens dicitur; hoc hic voce [f] Dominica Beemoth iste viarum Dei principium vocatur. De quo idcireo tam mira, in quibus fuit, & quæ amisit, insinuat [g]; vt territo homini oftendat, quid ipse, si superbiat, de elationis suæ culpa passurus sit; si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis eleuauit. Consideret ergo homo, quid elatus in terra mereatur, si & prælatus angelis angelus in cælo †, de cælo in terram prosternitur.

6 *Charitas autem* [h], *quæ in aduersitate deseritur; ficta* [i], *id est, fictilis, & fragilis esse perhibetur; sicut fides, ex qua charitas procedit, ficta, id est, fragilis apud Apostolum esse negatur. Similiter charitas, quæ in aduersitate deseri potest: dicitur vera numquam fuisse.* 3 *Sicut enim Hieronymus contra Iouinianũ scribit* [4 *Omnis creatura sub vitio est, non quòd omnis peccauerit; sed quia nulla est, quæ peccare non possit.*] *Posse autem* [k] *peccare, vt Augustinus ait?* 5 *nõ est aliquid posse; immo aliquid non posse. Vnde ille solus vocatur omnipotens, qui hoc non potest, quia omnia potest, quæ posse, est aliquid posse. Sicut ergo eius comparatione, qui mutabilitatem nescit, omnis creatura vitiosa dicitur, quia mutabilis est capax, iuxta illud* [*non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.*] *&* [*astra* [l] *non sunt munda in conspectu eius;*] *sic comparatione eius creaturæ, quæ mutationem non recipit, omnis creatura, quæ permutatur, non vera, sed vana esse probatur. Vnde omnis homo mendax dicitur, & vanitati similis factus. Hinc etiam* [m] *Ecclesiastes, Cuncta, quæ sub sole sunt, id est, quæ temporum vicissitudinem recipiunt, non tantummodo vanitas, quæ omni creaturæ ratione mutabilitatis ineſt, sed etiam vanitas vanitatum, varietate permutationis, quam recipiunt, esse dicuntur. Sic ergo comparatione diuinæ charitatis nulla virtus vera probatur: aut comparatione eius, quæ non deseritur, illa, quæ amittitur, vera esse negatur. Sicut autem omnis creatura suo modo bona, & vera esse dicitur; sic & charitas, quæ deseritur, suo modo bona, & vera esse monstratur: alioquin à nullo desereretur, si nullo modo in eo esset. Quod enim nullo modo vere est, nullo modo deseri pot. Quòd si aliquo modo vere deseritur, & aliquomodo id vere esse oportet.*

DISTINCTIO III.

Hæc de charitate breuiter scripsimus propter eos, qui pœnitentiam negãt reiterari posse, asserentes, quòd sicut charitas semel habita numquam amittitur; ita pœnitentia semel vere celebrata, nulla sequenti culpa maculatur: si vero criminalis culpa illam aliquando sequitur; vera pœnitentia non fuit, nec veniam vnquam à Domino impetrauit.

3 fu. c. si enim. 4 Sent. 1. dist. 42. c.

5 Libr. 15. de Trin. c. 15. & de symbolo fidei. c. 1.

Psal. 142. *Iob.* 15.

Psal. 115. & 143. *Eccl.* 1.

‖ Pœnitentia est iteranda.

e *Solemnitas non est de essentia sacramenti: neque iterari est contra rationem sacramentis sed tantum repugnat illis ceremoniis, quæ imprimunt characterem.*

1 ¶ *Et astra.*] id est, angeli.

m ¶ *Hinc etiam Ecclesiastes.*] in Salomone.

HAec de charitate.] Hæc dist. diuiditur in 12. partes, in quarum prima probat per 12. auctoritates, quòd qui semel pœnitentiã ageret, non peccaret. sed intelligitur de perfecta per locum à destructione. Secunda ibi, *Sed verba.* Tertia ibi, *Ex persona.* Quarta ibi, *Hac auctoritate.* Quinta ibi, *Quod autem.* Sexta ibi, *Ecce cuius.* Septima ibi, *Item quòd.* Octaua ibi, *Sine autem.* Nona ibi, *His auctoritatibus.* Decima ibi, *Auctoritas.* Vndecima ibi, *Quamquam.* Duodecima ibi, *Pœnitentia ergo.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 3. distinct. in qua quæritur an pœnitentia sit iteranda, & inducit G. super hoc opiniones varias, & discordantes auctoritates. & dicendum est quòd solennis secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum non est iteranda. §. eo. §. ex persona. publica vero vel priuata sicut pro diuersis delictis forte posset solennis pœnitentia iterari, vt §. ead. quamuis. & continuat Gratianus in hoc §. dicta dicendis. Casum autem huius §. cum sequenti cap. §. pœnitentia, per te videbis.

n ¶ *Hæc de charitate.*] continuat seipsum G. In 2. enim dist. hanc quæstionem, quam hic tractat, prælibauit: sed huius gratia aliam præmisit, an scilicet, charitas semel habita amitti possit, quam in præcedenti dist. tractauit; nunc autem ad propositũ suum reuertitur, & dicit, *Hæc quæ*, &c. Hic incipit 3. dist. in qua tractatur an pœnitentia sit iteranda, an non. & quòd sit iteranda, multis auctoritatibus & exemplis probatur. ‖ Dicimus ergo quod iteranda est, i. iterum puniendus est §. ea. septies. vbi autem dicitur quòd pœnitentia non est iteranda, dicimus quòd de solemni est intelligendum: quæ cum sit sacramentum nõ debet iterari. ar. 1. qu. 1. quod quidam. secundum consuetudinem maxime quarundam ecclesiarum, & hoc super eodem crimine. super diuersis autem credit G. solennẽ iterari posse. arg. §. e. dist. quãuis. hãc quæstionem sic tractat G. primo ponit opinionem illorum, qui dicunt quòd pœnitentia non est iteranda, quia eam non sequitur mortale peccatum. si enim eam sequitur mortale peccatum, illa pœnitentia vera non fuit: nec veniam obtinuit. & ad hoc multas auctoritates inducit vsq; ad §. sed verba. & incipit ibi soluere prædictas auctoritates, postea ab illo §. quòd autem. probat auctoritatibus, & exemplis, quòd pœnitentia sæpe iteratur. post inserit quæ sit vera, & quæ sit falsa pœnitentia, qua occasione subiungit an pœnitentia sit danda an neganda ei qui vult agere pœnitentiam devno peccato, & remanere in aliis.

‖ Pœnitentia est iteranda.

o ¶ *Vera pœnitentia.*] hoc falsum est: quia si ex charitate pœnituit, vera fuit, & saluaretur si tunc decederet dum sic pœnitebat: auctoritates autem, quæ in contrarium inducuntur, non ad diuersa tempora, sed ad idem sunt referenda, vt infra ead. cap. incassum. §. sed verba. vt, scilicet eo tempore quo pœnitet, habeat propositum non committendi de cætero.

a Pœni ten

Pœnitentia debet esse cum fructu.

2 *Pœnitentia est.*] id est, gratia, ‖ quæ vere pœnitenti infusa est, facit eum præterita plangere, & eum munit, vt caueat ne committat quæ fleuit. & quod hic traditur, potius est effectus pœnitentiæ, quàm diffinitio.

b ¶ *Non committere.*] id est, non committendi propositum habere.

REperiuntur.] CASVS. In hoc cap. reprehẽdit Ambr. quosdam, qui solennem pœnitentiam sæpius agendam putant. isti enim spiritualiter fornicantur separando se à Christo. Nã si veram pœnitentiam agerent, nũquam iterandam putarent: cum sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitentia. In fine dicit Ambrosius, quòd plures inuenit qui innocentiã seruauerunt, quàm qui veram egerunt pœnitentiam. sequens capater, Sequens autẽ capi. quod postea sequitur, scilicet pœnitentia. patet. similiter, in quo describitur quid sit pœnitentia, quid sit pœnitere, quid pœna.

Quod ex definitione ipsius pœnitentiæ, & multorum auctoritatibus probare contendunt. Vt enim Ambrosius ait in quodam sermone Quadragesimæ [1].

C. I.

2 POenitẽtia est [a] & mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere [b].

Idem in libro 2. de vnica pœnitentia, cap. 10.

C. II.

3 REperiuntur [α], qui sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur [β] in Christo. Nam si vere agerent pœnitentiam; iterandam postea non putarent [γ]: quia sicut vnum baptisma, ita [δ] & vnica [ε] pœnitentia. Verum præteriti semper nos debet pœnitere peccati: sed hoc delictorum [ζ] leuiorum. At ego [η] facilius [θ] inueni, qui innocentiam seruauerint, quã qui congrue [ι] egerint pœnitentiam.

c ¶ *Pœnitentiam.*] solennem. Vel quod hic dicitur, intelligas de pœnitentia exteriori: id est, satisfactione. nam quidam putant sufficere ad deletionem peccati, si quoties peccant, pœnitentiam sibi iniunctam siue satisfactionem agãt, licet in voluntate peccãdi persistant, infra ead. fane cauendum. & hoc innuit illud ibi, iterandam,

d ¶ *Quid luxuriãtur.*] id est, fornicantur spiritualiter separando se à Christo.

e ¶ *Non putarent.*] id est, non præsumerent illud agere vnde oporteret eos deinceps pœnitere. & secundum hunc intellectum sic intelligẽdum est illud quod sequitur: sicut vnum baptisma sufficit ad deletionẽ peccati, sic & vna pœnitentia. huic tamen intellectui repugnat §. glo. H. scilicet semper §. ead.

f ¶ *Ita.*] supra dist. 50. cap. si quis post. §. poteſt. & aliter §. ead. dist. cap. intantum. §. siue autem. & c. in salicibus.

g ¶ *Vnica.*] id est, irreiterabilis.

h ¶ *Semper nos debet.*] id est, semper vere pœnitere. sed de mortalibus raro contingit. Vnde addit: at ego, & c. quasi dicat, ita de facto contingit sæpe, scilicet quòd quis habet pœnitentiam de minoribus & compunctionem, sed de maioribus non. Vel melius (quod innuit hic) distinguo, vt scilicet pœnitentia pro leuioribus mortalibus tantum peccatis iniuncta possit iterari: quia non iniungitur pœnitentia solennis nisi pro grauissimis. 26. q. 6. cap. vltim.

i ¶ *Delictorum.*] tamen mortalium.

k ¶ *At ego.*] §. dist. 1. §. alij econtra. cap. sunt qui arbitrantur.

l ¶ *Facilius.*] mirum est quare hoc dicat, cum multi inueniantur in fine pœnitentes resplenduisse, &c. §. 1. q. 7. si quis omnem. & pauci inueniatur ante finẽ fine mortali peccato. argu. §. 50. dist. quia tua. sed quod dicitur hic. intelligitur de integritate carnis, scilicet virginitate, q. d. facilius inuenio qui seruet virginitatem, quàm qui post corruptionem carnis seruet continentiam. Nam tunc facilius cadet, vt §. dist. 1. §. alij econtra. cap. sunt qui arbitrantur. vnde & sacramento quandoque, &c. vt 35. quæstio 6. ab isto. ‖ Vel hoc potest intelligi de pœnitentia perfectissima, quæ non solum delet peccata, sed etiam peccandi affectionem. quam nunc habere difficillimum est.

m ¶ *Congrue.*] nam pœnitentem oportet vitam mutare, ‖ quod summe difficile est: quia dixit lex, quòd non facilis est mutatio vitæ, sed cum magno laborare animi fit, vt in auth. de mona. §. hinc autem. coll. 1. argu. §. ead. fane cauendum.

n *Satisfactio pœnitentiæ.*] §. ead. dist. §. illud autem Gregorij. ver. satisfactio.

Item in libro de vera & falsa pœnitentia, cap. 8.

C. III.

5 POenitentia est quædam dolentis vindicta [o], puniens in se quod dolet commisisse. *& infra. c.* 19. ¶ Continue dolendum est de peccato: quod declarat ipsa dictionis virtus [p]. Pœnitere enim est pœnã tenere [q]: vt semper puniat [r] in se vlciscendo, quod cõmisit peccando. Pœna enim proprie dicitur læsio, quæ punit, & vindicat quod quisque commisit. Ille igitur pœnam tenet, qui semper punit quod commisisse dolet.

6 *Pœnitẽtia itaque est vindicta semper puniens in se quod dolet cõmisisse.*

In eodem libro, cap. 13.

C. IV.

SI Apostolus [s] etiam peccata per baptismum dimissa [t] continue plorat [u]; nobis etiam super fundamentum [a] Apostolorum positis quid prætet plorare restat? quid, nisi semper dolere in vita? Vbi enim dolor finitur [b]; deficit [c] & pœnitentia. Si autẽ pœnitentia finitur; quid relíquitur de venia [d]? Tamdiu enim gaudeat, & speret de gratia [e], quamdiu subsistentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus [Vade, & amplius iam noli peccare.] Non dixit, nec pecces; sed, nec voluntas peccandi in te oriatur [f]. Quod quomodo seruabitur; nisi dolor cõtinue in pœnitentia custodiat? Hinc semper doleat, & de dolore gaudeat; & de doloris pœnitẽtia, si contigerit [g], semper doleat: & non satis: quòd doleat

o ¶ *Causas.*] ‖ id est vitiorum radicem. non enim sufficit ramos incidere, vt §. dist. 2. ficta. §. ex præmissis. Vel, causas, id est, opportunitates, vel occasiones peccandi, vt 81. dist. valet.

p *Pœnitentia est.*] *Vindicta.*] hic est quædam assignatio illius pœnitentiæ, quæ dicitur operis satisfactio. & intelligitur de perfecta pœnitentia, vt §. ea. cap. quamuis. §. hac auctoritate.

q *Puniens in se*] arg. ‖ expressum, quòd quis non potest ieiunare per alium: licet contrarium dixerit Hug. §. 82. distin. presbyter. sed quidquid sit de aliis, videtur quòd per filium bene possit quis ieiunare: quia eadẽ persona censetur, vt 35. quæst. 3. §. hac auctoritate. & magis terrentur patres in filiis quàm in se ipsis. ff. quod met. cau. l. isti quidem. §. vlt.

r *Virtus.*] id est, significatio & interpretatio.

s ¶ *Pœnam tenere.*] alludit etymologiæ vocabuli. vnde Bernardus Clareuallis dixit super illum locum Gene. ‖ Pœnitet me fecisse hominem super terram: idem est ac si diceret, pœna tenebit me pro peccatis hominum, tenebit inquam me, cum venero super terram.

t ¶ *Puniat.*] habitu, nõ actu. argum. §. distin. 31. si laicus. Argum. contra. §. cap. proxi.

SI *Apostolus.*] CASVS. Probat Aug. in hoc c. quòd homo debet cõtinue de peccatis pœnitere, & dolere exemplo Apostoli, qui peccata per baptismum dimissa continue deplorat. nam tãdiu debet homo de gratia Dei sperare quamdiu à pœnitentia substentatur, dicente Domino: Vade, & amplius noli peccare. semper ergo doleat, & etiam gaudeat de dolore.

v ¶ *Si Apostolus.*] §. 32. quæst. 5. si Paulus.

‖ Peccati occasiones sunt fugiendæ.

‖ Ieiunare per aliam vtrum aliquis possit? 5 Sent. 4. dist. 24.

Ioan. 8.

Rom. 6.

x ¶ *Peccata.*] originalia.

y ¶ *Dimissa.*] si dimissa, quare plorat? quia non est facta plena innouatio. de consec. dist. 4. cap. 2. & ideo timet cadere. & indignum est eum qui nondum stabilem [a], C. de testa. mili. l. vlt.

z ¶ *Plorat.*] argu. contra §. de consec. dist. 4. fine pœnitentia. Argum. contra §. dist. 1. tres autem sunt actiones. Sed illa non prohibet quin dolendum sit super peccatis iam dimissis, sed quòd iam pro illis non est pœnitentia iniungenda.

a ¶ *Super fundamentum.*] id est fidem.

b ¶ *Finitur.*] id est, deficit: quod tunc fit cum memoria peccati habetur, & de peccato non doletur.

c ¶ *Deficit.*] id est, inutilis est, vel efficitur inutilis. id est, per ipsam pœnitens ad vitam non perducitur. ex quo enim non laborat: fructum non debet percipere. 16. q. 1. generaliter.

d ¶ *Pœnitentia.*] quæ præcessit.

e ¶ *De venia.*] id est, de vitæ munditia, & spe æternæ beatitudinis, quam cũ venia affectus fuerat, q. d. ita reus cõstituitur per consequẽs peccatum, sicut erat prius. sic exponit Grat. §. ead. §. hac auctoritate.

f ¶ *De venia.*] non tamen intelligas, quòd peccata redeant prius dimissa: sed quia ita intrabit gehẽnam ac si nullum peccatum esset dimissum. hoc secundum quosdam: ‖ secus secundum alios, qui dicunt peccata iam dimissa redire, vt hæc tradantur §. ead. §. hac auctoritate.

‖ Delicta iam dimissa an redeant.

g ¶ *De gratia.*] factæ promissionis.

h ¶ *Oriatur.*] sed si præcepit, nonne sic præcepit impossibile: quia quod non erat in eius potestate? Argu. §. dist. 2. c. si sermo. §. econtrario. & c. sciendũ. Sed expone, voluntas in te non oriatur, id est, in te orta ad effectum non perducatur.

i ¶ *Si contigerit.*] §. 17. quæst. 4. sunt qui opes. §. 15. q. 8. hi qui. §. ead. dist. cap. in tantum. §. siue autem. & c. in salicibus.

a In suo officio gaudet eo priuilegioquo gaudet qui est stabilis. Arch.

a ¶ *In æstiuum.*] id est, in homilia, quæ æstiuum incipit.

Oenitentiam.] CASVS. Dicit hic primo Gregorius, quòd digne pœnitentiam agere non possumus, nisi modum pœnitentiæ cognoscamus. secundo dicit quid sit pœnitentiam agere. Tertio dicit quòd qui sic pœnitentiam committat: non dicitur vere pœnitere. Gregorius in æstiuum tempus, id est, homilia quæ incipit, æstiuum tempus.

5 Sic incipit homilia 34. *Æstiuo tempus*

b ¶ *Plangere.*] id est, plangendo de præteritis malis dolere. Vel satisfactione satisfacere, secundum præceptū ecclesiæ.

2 Sup. ea. pœnitentia est.

c ¶ *Non perpetrare.*] id est, in nullo mortali perseuerare, vel propositum perpetrandi nō habere.

d ¶ *Committat.*] id est, propositum committendi habeat.

e ¶ *Dissimulat.*] id est, non vere pœnitet.

f ¶ *Quid enim prodest?*] quo ad vitam æternam. ℣. ead. distin. sunt plures. Nam aliàs bene valet occasionaliter. ℣. ead. distinct. cap. nihil. & cap. pium.

† *Si autem dicunt* } orig.

SVNT QVI CASVS. Quidam dicebant modicum tēpus sufficere ad pœnitētiam, vt possint postea ad peccata redire: qui reprehendūtur auctoritate Petri in epistola secunda dicentis: Canis reuersus ad vomitum, &c. In fine dicit quid sit agere pœnitentiam.

2. Pet. 2.

g ¶ *Qui ait.*] ℣. ead. septies. 5. dist. 50. ij qui.

† *al. sferre*] or. † *al. sed iterū*] orig.

h ¶ *Virtus.*] id est, effectus pœnitentiæ.

PRoductior.] CASVS. Ostēdit Greg. per multas causas, quæ in cap. exprimūtur, quòd productior debet esse pœna quàm culpa, & ita cū semper debeat pœnitere, non iterabitur pœnitentia. Sequentia duo cap. plana sunt, scilicet perfecta. 8. & ille.

3 Facit ad hoc Beda lib. quæ. q. 10.

i ¶ *Productior.*] supra distin. 90. si quis monachus. argu. 5. ea. dist. 1. vide de benigū. contra. ‖ Ibidem innuitur quòd quādiu videtur durare peccatum, durare debet a. pœnitētia. Sed dic quòd non dicitur ibi, q pœnitentia non debeat esse productior peccato, sed innuitur ibi quòd si longa fuerit culpa, longa pœnitentia debet esse. nō enim erit æquum vt pro vnius horæ fornicatione non maior iniungeretur ei pœnitentia. sed quod hic dicitur, retorquatur ad interiorem pœnitentiam: quia quandocumque reduco peccatum ad memoriam, debeo inde dolere. ℣. ea. Iudas. & hoc intellige de pœna siue de pœnalitate, quam subsūmus pro peccato primi hominis: quia illa est productior. argu. 5. dist. 1. sicut primi.

‖ Pœnitentia fit longa, si lōga fuerit culpa.

a Ad idem 98. d. c. omnes.

4 Supra dist. 1. perfecta.

k ¶ *Ad demonstrationem.*] id est, ad custodiam humilitatis, vt in Psalmo. 23. quæst. 4. displicet.

l ¶ *Miseriæ.*] in quā venit ex peccato 5. dist. 5. ad eius vero. versus finē.

m ¶ *Ad emendationem.*] i. ad purgationem delicti, vt in paralytico.

n ¶ *Ad exercitationem.*] 5. ead. dist. 1. sicut primi.

o ¶ *Necessariæ patientiæ.*] ad vitam æternam.

p ¶ *Detinet.*] ‖ pœnam ad gloriam Dei manifestandam, vt in cæco nato. 5. dist. 1. ex his. & ad iudicium futuræ damnationis, vt in Herode. 5. 23. q. 4. Nabuchodonosor. & ad cautelam sui & aliorum, vt in Paulo. & vt studiosius illa vita quæratur, quæ erit ab omnibus pœnis aliena, & vt sit fideli certandi materia, & occasio vincendi qui non vinceret, si non pugnaret. 5. dist. 6. c. sed pensandum.

¶ Pœna quare infligitur à Deo.

q ¶ *Ira Dei.*] supra. 11. quæst. 3. cap. episcopus. §. si ergo iniuste.

r ¶ *Perturbatio.*] ecce quid sit ira hominis, & quid ira Dei.

5 Isidorus de sum. bono, lib. 2. cap. 13.

s ¶ *Perfecta pœnitentia.*] ¶ *Omnia.*] iniuncta à sacerdote.

Oenitentes.] CASVS. In hoc c. dicitur qui dicātur vere pœnitentes, & qui nō. *Si tamen estis pœnitentes.* cū effectu. *Cum Catena.* i. mandato ecclesiæ *Impositurā.* deceptionē. Sequentia tria c. plana sunt, irrisor. lauamini. inanis. in quibus nihil aliud dicitur, nisi qui dicātur vere pœnitētes, & qui non. *Qui adhuc agit.* id est, habet voluntatem agendi. *Illud quod pœnitet.* id est, de peccato quo pœnitet. *Subsannare.* id est, naso torto deridere. Sequentia duo cap. scilicet, qui admissa. & qui admissa. patent. *Admissa.* scilicet peccata. *Nec desinūt cōsiderare.* id est, peccare similia. Tria sequētia capitula manifesta sunt, scilicet lauamini. baptizatur. & incassum.

6 Sent. 4. dist. 15.

Matth. 16.

t ¶ *Cum Catena.*] supra dist. 1. agite. argu. contra supra dist. 1. facilius.

t ¶ *Catena.*] id est, in catena, id est, cum mandato ecclesiæ, scilicet secundum quòd ecclesia nos liganit. Et est fi. 2. q. 1. iudices.

7 Sent. 4. dist. 14.

v ¶ *Facere impostūrā.*] id est, ei falsum imponere, quòd scilicet iniuste ligaris ab ipso. Deus enim neminem iniuste ligat. 11. quæst. 3. episcopus. §. si ergo iniuste. ‖ Impostor autem dicitur, qui falsum aliquid alicui imponit. ff. de ædil. edic. l. ob quæ vitia. §. 1.

‖ Impostor q dicitur.

x ¶ *Agis.*] actu, vel voluntate.

y ¶ *Rvisor.*] ¶ *Subsannare.*] id est, naso torto deridere.

z ¶ *Inconstantia.*] nota inconstantiam reprobari. ff. de procu. in causæ. ff. de offic. præ. obseruantium. Arg. contra. ff. de col. bo. nonnumquam.

Esa. 1.

a ¶ *Vsu.*] cum præueniuntur à tentatione. ℣. dist. 5. cap. 1.

b ¶ *Ea.*] id est, similia.

c ¶ *Esaias.*] adhuc est de cap. Isidori, quod sequitur.

d ¶ *Lauamini.*] baptismo, vel pœnitentia.

e ¶ *Mundus.*] interius.

f ¶ *Lauatur.*] id est, exterius.

f ¶ *Lauatur.*] id est, illa munditia non est ei ad salutem: quia est momentanea, non perseuerans. Vel non est mundus ex toto, sed ad tempus, vel in parte.

2 ¶ *Quæ*

a ¶ *Quæ fleuerat.*] 5. 15. quæst. 8. ij qui.

Gibelinus de Solduga

b ¶ *Soliloquiorum.*] ‖ id est, psalmorum, qui sunt excellentiora de Christo eloquia.

c ¶ *Nanis.*] id est, insufficiens ad vitam æternam obtinendam. Vel carens fructu illius pœnitentiæ, quam non sequitur culpa: cuius fructus est vitatio gehēnæ, & adeptio gloriæ.

Oziasi. 5.

d ¶ *Tardius.*] arg. contra. ‖ *Vulnus Achilleio. quod quondam fecerat hosti: Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.*

e ¶ *Frequenter.*] supra dist. 39. diaconi sunt. cōtra. Sed hoc aduerbium, vix, soluit cōtrarietatē a.

1 Sent. ibidē.

Videlicet quòd aduerbia posita in præsenti. 5. dist. 1. absolute, soluit contra. nā hic dicit frequenter negandū P.

f *Vi deseruit.*] peccare. Vel quia redeunt ad illa vel ad alia.

g ¶ *Ad sordes.*] quasi hoc inde sequitur: & ita, vt tenetur cōsecutiuè vt 1. q. 1. quisquis. in fin.

Esa.

B*Aptizatur.*] hæc verba, quæ hic ponit Gregorius inueniūtur in libro Iesu filij Sirach, qui dicitur Ecclesiasticus.

h ¶ *Baptizatur.*] id est, absoluitur & mundatur. de consecr. dist. 4. nec quemquam.

i ¶ *A mortuo.*] id est, à mortalibus peccatis. hi storia. Tangitur hic illud veteris testamenti, q

‖ Mortui tanquam ex sex dicbus mundus.

‖ si quis tāgebat cadauer hominis mortui, erat immundus septem diebus: postea aspergebatur die tertio aqua aspersionis, & sic mundabatur.

Num. ibidē. & Lat. cap. ij

i ¶ *A mortuo.*] id est, à contactu mortui. Tangitur quod fiebat in veteri testamento, quòd si quis tangebat ossa vel corpus mortui hominis, immundus erat septem diebus, postea aspergebatur aqua aspersionis die tertio & septimo, & sic mundabatur, sicut hic tangitur, & exponitur de conse. dist. 4. nec quēquā.

Ecclī. 34.

k ¶ *Inassum.*] ¶ *Deseratur.*] finaliter. arg. ℣. dist. 4. inter mittentes. §. filiis.

l ¶ *Frustra.*] quia indecens est priꝰ soluere, &c. extra de renun. litteras. Arg. cōtra C. de iis qui. vt indig. l. fi. Nā & testamentum imperfectū nullū est, institu. quibus modis testa. infr. §. penultimo.

SED VERBA Hæc est secūda pars dist. in qua soluit (& bene) dicens quòd auctoritates ita sunt intelligendæ vt tempore confessionis nō habeant propositum pec candi. Ioan. de Fan.

CASVS. Inductis auctoritatibus, quæ videntur innuere quòd illa pœnitentia, quam sequitur mortalis culpa, non fuerit vera: incipit nunc respondere, & illas soluere. Et primo soluit primam. Vel illud quod dicitur ibi, pœnitentiam agere digne: dicens quòd verba diffinitionis ad idem tempus & non ad diuersa referuntur, scilicet vt eo tempore quo pœnitet, non habeat propositum amplius peccandi. Et ad hoc inducit sequentia cap.

m ¶ *Sed verba.*] Hic incipit soluere auctoritates, quæ videntur dicere illam pœnitentiam non fuisse veram, quam sequitur mortalis culpa, & respicit hic primo illud c. pœnitentiam quippe agere.

Inuenies vel sic dicitur.

n ¶ *Non committat.*] id est, non committendi propositum habeat: ‖ qui ergo à malis sic mentem reuocat, vt commissa plangat, & plangenda committere non velit, nec satisfacere negligat, vere pœnitet: licet postea forte casu vel infirmitate peccet, non ex proposito.

o ¶ *Committat.*] opere, vel voluntate.

p ¶ *Enchiridio.*] ‖ id est, in libro manuali. & dicitur ab en, quod est in, & chir chiros, quod est manus, id est, liber manualis.

‖ Enchiridion est liber manualis.

qui plangit quæ gessit, nec tamen deserit; sed post lacrymas ea, quæ fleuerat a, repetit.

Idem in moralibus libro primo, c. vltimo.

C. XII.

INanis c est pœnitentia, quam sequēs culpa coinquinat. Vulnus iteratum sanatur tardius d: frequenter e peccans, & lugens vix veniam meretur. Nihil prosunt lamenta, si replicantur peccata. Nihil valet veniam à malis poscere, & mala denuo iterare. Persiste ergo in confessione: esto in pœnitentia fortiter confirmatus: vitam bonam, quam accepisti, tenere non desinas: propositum bonæ vitæ conserua iugiter.

¶ *Caput hoc non est inuentum apud B. Augustinum: habentur tamen apud Isidorum (quem citat magister) pene eadem in dialogo, siue synonymis, non longe ante cap. de castitate.*

Item Gregorius in pastorali, par. 3. admonitione. 31.

C. XIII.

2 QVi admissa plangunt, nec tamen deserūt f, considerare solicite sciant; quia flendo, inaniter se mundant, qui viuendo se nequiter inquinant, cum idcirco se lacrymis lauant, vt mundi ad sordes g redeant.

Idem ibidem.

C. XIIII.

QVi admissa † plangit, nec tamen deserit; pene grauiori culpæ se subijcit: quia † ipsam, quam flendo impetrare potuit veniam, contemnit.

Idem ibidem.

C. XV.

LAuamini, mundi estote.] Post lauacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lacrymas vitæ innocentiā nō custodit. Lauantur ergo, & nequaquā mundi sunt, qui commissa flere non desinunt; sed rursus flenda committunt.

Idem ibidem.

C. XVI.

BAptizatur h quippe à mortuo i, qui mundatur fletibus à peccato: sed post baptisma mortuum tangit, qui culpam post lacrymas repetit.

Idem in moralibus libro primo, c. vltimo.

C. XVII.

INcassum quippe bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur k: quia & frustra l velociter currit, qui priusquam ad metas veniat, deficit.

2 4 *Sed verba m diffinitionis non ad diuersa tempora, sed ad idem tempus referuntur: videlicet, vt tempore, quo deflet mala, quæ commisit, non committat n quod adhuc eum flere oporteat. Quod ex sequentibus verbis eiusdem auctoritatis datur intelligi; dum dicitur,* [*Nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat o; adhuc pœnitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat.*] *Hinc Augustinus in Enchiridio* P *, cap. 70.*

4 Sent. ibidē. 3. c. pœnitentia.

C. XVIII.

5 SAne cauendum est, ne quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & eleemosynis quotidie redimenda. In melius quippe est vita mutanda: & per eleemosynas de peccatis præteritis q est propitiandus r Deus; non ad hoc emendus s quodammodo, vt ea semper liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentū peccandi: quamuis miserando deleat iam facta peccata; si non satisfactio congrua negligatur.

Idem ibidem, cap. 76.

C. XIX.

6 QVi vult eleemosynam ordinate dare; à seipso t debet incipere v, & eam sibi primū dare. Est enim eleemosyna x opus misericordiæ: verissimeque dictū est, y [Miserere animæ tuæ placens Deo.] Propter hoc renascimur vt Deo placeamus z.

Idem ibidem, cap. 71.

¶ *Antea caput hoc citabatur ex Ioanne Chrysostomo. Restitutum est B. Augustino: quem citant Magister, & Iuo, & concilium Toletanum 4. cap. 9.*

SAne cauendum.] CASVS. Quidam erant, qui quotidie peccare mortaliter non vitabant credentes quòd per eleemosynas possent ea peccata redimere. sed errabant, cum quotidie sit Deus rogādus de præteritis peccatis, & non emendus, vt occasione eleemosynæ credat quis impune posse peccare. Nam nulli dat Deus licentiam peccādi, quamuis Deus deleat facta peccata, si satisfactio congrua non negligatur. *Vt ea*, scilicet mala.

4 Sent. ibidē. 3. c. pœnitentia.

q ¶ *De peccatis præteritis.*] Vide quod legitur & not. 97. distin. cap. 1. versi. ipsa vero. in glo. fic intelligitur. & c. Arch.

r ¶ *Propitiandus.*] id est, placandus.

s ¶ *Emendus.*] id est, non demus ei eleemosynas in pretiū vt maneamus licite in peccato: aliàs dicit cap. eleemosynis peccata tua redime. 5. dist. 1. medicina. ℣. eod. cap. adhuc instant. 1. q. 7. exigunt. Remissio enim peccati non dat licentiam delinquendi. ‖ Peccata enim publice puniri interest. extra de collu. cap. 2. Sed tamen nō debemus temere ad pœnas prosilire. argum. C. de pœ. si operis.

5. Sēt. ibidem. Iuo p. 17. c. 12.

‖ Peccata publice puniri interest.

Qui vult ordinate.] CASVS. Dicitur hic, quòd qui vult ordinate eleemosynam dare, primo debet incipere à seipso, scilicet vt se prius corrigat & pœniteat, & satisfaciat de peccatis suis: & tunc datur eleemosyna ordinate. & hoc probatur per diffinitionem eleemosynæ.

6 Iuo p. 17. c. 129.

t ¶ *Seipso.*] vt 5. 23. q. 5. si non licet. C. de ser. præses. Nec tenetur aliqua actione, qui propter suas conseruandas, alienas merces proijcit. ff. de præscrip. verb. qui seruandarum. in prin.

Eccl. 30.

v ¶ *Incipere.*] vt habeat cor contritum, & dimittat ei à quo læsus est.

x ¶ *Eleemosyna.*] ‖ dicitur ab eli, quod est Deꝰ, & moys, quod est aqua: quia ita extinguit peccatum sicut aqua extinguit ignem. dist. 45. tria.

‖ Eleemosyna vade dicatur.

y ¶ *Dictum est.*] in libro Iesu filij Sirach, à Salomone.

z ¶ *Vt Deo placeamus.*] non ergo se fallant qui per largas eleemosynas fructus vel pecuniæ se existimant impunitatem emere: quia, qui diligit iniquitatem, odit animam suam: & qui odit animam suam, non est ei Deus misericors, sed crudelis. si igitur vult ei dare eleemosynam, per quam sit munda, odiat eam secundum. sæculum, & diligat eam secundum Deum. hac eleemosyna, quam sibi homo primum debet, mundantur interiora: ‖ ergo eleemosyna pecuniæ, quam quis facit manens in mortali peccato, non proprie dicitur eleemosyna: quia inordinate fit dum à se non incipit, & dum sibi crudelis existit, non placet Deo. H.

‖ Eleemosyna in peccato facta nō est proprie eleemosyna.

De quotidianis.] CASVS. Dicitur hic quòd leuia peccata sine quibus vita præsens non ducitur: oratione Dominica, scilicet Pater noster, delentur. & sicut veraciter dicitur, dimitte nobis debita nostra: ita & nos dicamus veraciter; sicut, &c. & hæc est eleemosynæ species. Sequens cap. nihil.patet.

a ¶ *Breuioribus.*]ratione temporis vocat breuia.nam si durant, transeunt in mortalia * 25. dist. c. vnum. §.criminis.

b ¶ *Quotidiana*]supra ead. dist.inct. 1. tres sunt actiones.

c ¶ *Oratio.*]ꝯ.ead.dist. 6.qui vult.

d ¶ *Satisfacit.*] ꝯ. de consec.dist.3.aquam.

e ¶ *Pater noster.*] quia nō imponitur maior pœnitētia pro veniali quàm vt dicatur, Pater noster. vnde dicit cap. quòd sufficit perfecta contritio, vel confessio cordis. supra dist.1.cap.vlt.

f ¶ *Taliter.*] quòd sint filij Dei, & ita veraciter possunt dicere, Pater noster: in quibus non est mortale aliquid.

g ¶ *Peccata delet.*]nō quòd peccata mortalia primo commissa ea omnino dimittat, sed quia pœnitentiam pro mortali iniunctā releuat. Delet ergo mortalia quo ad pœnam, non quo ad essentiam,sed venialia quo ad vtrumque:sic & aqua benedicta. de cōse.dist.3. aquā sale conspersam a.

h ¶ *Dimitte.*] C. de nup.ꝑ.perialis versus prin.

i ¶ *Quod dicitur.*] scilicet dimittimus. argum. de consecra. distinct. 2. reuera.in fine. supra dist. 23. psalmista. & distinct. 56. Dominus.

k ¶ *Nihil.*] infra de consecra.dist. 5. nihil. & c. non mediocriter. supra dist.86.quid prodest.

l ¶ *Prodest.*] ad vitam æternam. prodest tamen ad minus suppliciū subeundum. ꝯ. ead. distin. si quis autem non habens.

‖ vnde & pœnitentia nō est deneganda super vno peccato,dum quis remanet in aliis. extra de pœ. & remiſ. quod quidam. Item ad temporalia consequenda. 22. quæst. 2. si quilibet. Item ad citiorem gratiæ appositionē. ꝯ. distinct. 5. falsa.

EX PERSONA

Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur,quòd omnes auctoritates, quæ dicunt q̄ pœnitentia nō sit iteranda, de solenni sunt intelligendæ.Io.de Fan.

CASVS. Soluit auctoritates superius inductas Gratianus,& dicit q̄ capitula superi⁹ posita,quæ hic enumerantur,intelliguntur secūdum proximum capitulum,ſ.nihil. c. vero reperiuntur.intelligitur secundū specialē consuetudinē alicuius ecclesiæ.& quod dicit ibi.*huiuscemodi*,de qua, scilicet dictum est in c. prox. vel huiuscemodi scilicet plangentis cōmissa,& committentis:vel pœnitentis de vno peccato⁹, & non de alio.& secundū specialem consuetudinem intelligitur c.sequens. cuius casus patet, & habetur hoc ꝯ. 50. distin.quamuis. Alij sub illo §. potest. & aliter habet cap.illud.

m ¶ *Ex persona huiuscemodi.*]de qua loquitur cap. nihil.

n ¶ *Pœnitentis.*] scilicet de vno, & non de alio: vel aliud committentis tunc vel postea.

o ¶ *Vamuis.*] ꝯ. distinct. 50. quamuis.

C. XX.

1 DE quotidianis, breuioribus[a] leuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana[b] oratio[c] fidelium satisfacit[d]. Eorum est enim dicere [Pater noster[e] qui es in cælis,] qui iam taliter[f] patri regenerati sunt ex aqua, & spiritu sancto. Delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata[g]; delet & illa, à quibus vita fidelium scelerate etiam gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit; si quãadmodū veraciter dicitur,[h dimitte nobis debita nostra] quòniam non desunt quæ dimittantur; ita veraciter dicatur [sicut & nos dimittimus debitoribus nostris;] id est, si fiat, quod dicitur[i]: quia & ipsa eleemosyna est, veniam petenti homini ignoscere.

Item Pius Papa, epistola prima.

C. XXI.

2 NIhil[k] prodest[l] homini iejunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate reuocetur.

Ex persona[m] *huiuscemodi pœnitentis*[n] *etiam illud Smaragdi intelligitur* [*Ille pœnitentiam digne agit, &c.*]*& illud Augustini* [3 *Pœnitentes, &c.*]*illud Isidori*(*Irrisor est, & non pœnitens.*)*& illud Esaiæ*(*Lauamini & mundi estote.*) *Item & illud soliloquiorum*(4 *Inanis est pœnitentia, &c.*) *Similiter & illud Gregorij* (*Qui admissa plangunt.*) *&* (*Baptizatur à mortuo.*) *Illud autem Ambrosij*(*Reperiuntur, &c.*)*non secundum generalem, sed secundum specialem consuetudinem ecclesiæ de solenni pœnitentia dictum intelligitur, quæ apud quosdam semel celebrata non iteratur.*

Vnde Augustinus scribit ad Macedonium, epistola 54.

C. XXII.

5 QVamuis[o] caute, & salubriter prouisum sit, vt locus illius[†] humillimæ pœnitentiæ semel in ecclesia concedatur, ne medicina vilis[p] minus vtilis esset ægrotis, quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit; quis tamen audeat dicere Deo[q], quare huic homini, qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis?

4 *Hac auctoritate*[r] *& illud*[s] *Ambrosij determinatur*[t]; *& iterum*[v] *peccatori per primam pœnitentiã venia dari monstratur:*[6] *alioquin nequaquam iterum parceret*[x] *Deus, qui necdum pepercisset (Satisfactio*[y] *quoque pœnitentiæ,) &* (*vade & amplius noli peccare*) *eumdem cum diffinitione intellectum*[z] *habent. Illud autem, quod in libro*[a] *de pœnitentia dicitur, de perfecta*[b] *est intelligendum. Sicut enim charitas alia est incipiens, alia est proficiens*[c], *alia est perfecta*[d]; *sic & pœnitentia alia est incipientium, alia proficientium, alia perfectorum. Sicut autem charitati, licet nondum perfectæ, in baptismo datur venia peccatorum, vt quamuis postea grauiter aliquis sit peccaturus, tunc tamen intelligatur esse renatus, non aqua tantum (sicut Iouinianus tradidit,) sed aqua & spiritu (sicut Hieronymus contra eum scribit;) sic & incipientium pœnitentiæ venia non negatur: quæ quadam ratione, perfecta potest dici, quia toto cor de gemit, & dolet: licet & alia ratione potest dici imperfecta, quia non vsque in finem duratura*[e]. *Secundum primum modum*[f] *perfectionis intelligitur illud Ioannis os aurei (*[8] *Perfecta pœnitentia, &c.) Iuxta secundum modum perfectionis*[g] *illud Augustini intelligitur (*[9] *Pœnitentia est vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse.) Illud autem*[h] [10] *si pœnitentia finitur, nihil de venia relinquitur,) dupliciter intelligi potest. Si enim iuxta quorumdam sententiam peccata dimissa redeunt: facile est intelligere nihil de venia relinqui: quoniam peccata, quæ prius erant dimissa, iterum replicantur. Sicut enim ille, qui ex iusta seruitute in libertatem manumittitur, iterum vere liber est, quamuis ob ingratitudinem in seruitutem postea reuocetur: sic & pœnitēti peccata vere remittuntur; quamuis ob ingratitudinem veniæ eisdem postea sit implicandus. Si autem peccata dimissa non redeũt; dicitur nihil relinqui de venia; quia nihil relinquitur sibi de vitæ munditia, & spe æternæ beatitudinis, quam cum venia assecutus est. Sicut enim argento perfectè purgato, nihil sui decoris relinquitur, si sequenti ærugine fœdatur non tamen prima,*

p ¶ *Vilis.*] id est, si haberetur vilis: quòd contigeret ex iteratione eiusdem. omne enim rarum, &c. 93.dist.legimus.

q ¶ *Deo.*]vel Papæ.

RIVARIVS. Hæc est quarta pars dist. i qua dicitur quòd in pœnitentia sunt gradus sicut in charitate &c. Ioan.de Fant.

CASVS. Nunc dicit Gratianus quòd secundum hanc auctoritatem, *Quamuis.* intelligi potest illud Ambro.scilicet, cap. *reperiuntur.* illud autem quod dicitur in libro de pœnitentia, scilicet, *Pœnitētia est quædam*, &c. de perfecta pœnitentia intelligitur. Postea dicitur,quòd pœnitentia alia est incipiēs, alia proficiens, alia perfecta. Et iuxta hanc distinctionem intelligūtur quædam capit. superius posita. illud autem *si Apostolus.*in fine intelligitur secundum quamdam distinctionem, quam facit in littera.

r ¶ *Hac auctoritate.*] scilicet, quamuis.

s ¶ *Et illud.*] supra ea. cap. reperiuntur.

t ¶ *Determinatur.*]scilicet quòd de solenni intelligatur.

v ¶ *Iterum.*]sicut dictū est supra ead. cap. proxi. quamuis.in fi.

x ¶ *Parceret.*] quia si prius homini non pepercisset,non ei iterum parcere diceretur.argu ſ.ea. distinct. pœnitentia est quædam dolentis.

y ¶ *Satisfactio.*]materialiter tenetur.

ADDITIO. Sub.significatiue, id est, verba ista superius posita.Pe.

z ¶ *Intellectum.*]id est, vt ad tempus idem referatur,non ad diuersa.

a ¶ *In libro.*] supra ea. dist.pœnitētia est quædā.

b ¶ *De perfecta.*] pœnitentia, id est, perfectorum. Vel sufficiēter ad salutē. Vel duratura vsque in finem.

c ¶ *Proficiens.*] id est, ad salutem sufficiens.

d ¶ *Perfecta.*]quia gradus sunt in ea,vt ſ.dist.2. cū sancta,& præcedēti §.

d ¶ *Perfecta*]id est,ad salutem sufficiens.

e ¶ *Duratura.*] hic datur intelligi, quòd quædā dicitur perfecta, i. vsque ad finem duratura.

f ¶ *Primum modum.*]quòd dicitur perfecta, i. vsque ad salutem sufficiens, vt cum quis toto corde dolet,& gemit.

g ¶ *Perfectionis.*]quia dicitur perfecta,i. vsque ad finem duratura.

h ¶ *Illud autem.*]supra ead.ſi Apostolus.

i ¶ *Renocetur.*] quod ex leui causa fieri potest. C. de liber.& eorum li.l. 2.argu.15.q.7.cap.1.dum tamen lege sit comprehensa.

QVOD

QVOD AVTEM. Hæc est 5. pars distin. in qua probat per quattuor auctoritates, quòd semper per veram pœnitentiam dimittuntur peccata. Ioan.de Fant.

CASVS Positis auctoritatibus inductis, quas inducunt qui dicunt pœnitentiam non esse iterandam, & quòd pœnitentia postquam peccatur, non obtinet veniam; incipit tractare per multas auctoritates & exempla, quòd pœnitentia iteratur, & quòd ſæpius per pœnitentiam remittantur peccata. Et ad hoc inducit sequentia cap.

a ¶ *Quòd autem.*] inductis auctoritatib⁹,quas inducunt qui pœnitentiam non esse iterandam dicunt, & quod pœnitentia postquam peccat non obtinet veniam; incipit probare per multas auctoritates & exempla, quòd pœnitentia ſæpius iteratur, & quòd ſæpius per pœnitentiam remittuntur peccata.

Septies.] CASVS. Dicitur hic, quòd iustus ſepties, id est, multoties cadit per venialia peccata: & tamen non cadit à charitate. & sunt verba Salomonis, quæ Hiero. exponit. Sequens §.scilicet,Dauid. patet.

b ¶ *Septies.*] verbum Salomonis: quod exponit Hieronymus.

b ¶ *Septies.*] id, pro vniuersitate ponitur, ‖ id est, omnibus modis & generibus flagitiorum & tribulationum.

ADDITIO. Et dic quòd hæc non est intentio litteræ: nec propter hoc inducitur:sed secundum quòd cadit in peccatum, vt sequitur in alia glo. secundum Pet.

c ¶ *Cadit.*] id est, affligitur.

d ¶ *Resurgit.*] id est,nō perit, sed proficit. Vel resurgit,id est, nouis operibus proficit.

e ¶ *Cadit.*] si intelligas hoc de casu, qui fit post peccatum mortale, exaudi quod dicit in die, scilicet vitæ suæ: & tunc est casus à charitate. Si vero intelligas de casu,qui fit per veniale,per quod cadit à quadam innocentia,non à charitate;tunc exaudi de die naturali.

f ¶ *Vocabulum.*]‖ generaliter dicit lex, quòd qui possesionē vi ereptam in ipso congressu recipit; in priſtinam causam videtur potius reuerti, quàm vi possidere. ff. de vi & vi arm. qui possesionem.argu. supra dist. 2.§.hæc itaque.cap.firmum.

g ¶ *Septuagies septies*]i.quandocumque.finitum pro infinito ponitur. infra ea.adhuc. verſic.medicorum. 16.q. 2. visis.ver. habet enim.

h ¶ *Cui plus.*] hæc fuit responsio Petri, cum Dominus eū interrogauit de fœneratore,qui debitoribus debita inæqualia dimiserat.

Totam pœnitentiam.] CASVS. Probat in hoc c.q̄ quotieſcumque, quis reuertitur ad Deum pro peccatis suis, toties parcit ei Deus:quod probatur exēplo Dauid, & per multas auctoritates eiusdē.

i ¶ *Abstulit.*] ‖ quo ad culpam, non quo ad pœnam. infra ead. illud.& supra distin. 1. sicut primi. Vel quo ad pœnam æternam, non quo ad temporalem.infra dist. 4 cap. intermittentes.§. filiis.H.

k ¶ *Conuersus.*] supra distin. 1. §. contra.

l ¶ *Magna indigebat misericordia.*] id est,magno effectu misericordiæ nam misericordia Dei æque magna est semper.

m ¶ *Rex.*]de facto.ar. dist.83.nemo.extra q. fil.sint leg.per venerabilē.

n ¶ *Alium non timebat.*] hic habes vnam expositionem huius auctoritatis:aliam habes ꝯ. dist.1. & venit.Vel dic, quòd alium non timebat, qui scilicet iuste posset eum punire: cum ipse solus sine peccato sit,supra 3.q.7.iudicet.

sed sequenti sordidatur; sic expiato per pœnitentiam nihil de venia dicitur relinqui; cum tamen iam non deletis, sed adhuc expiandis coninquinetur.

5 *Quòd autem*[a] *per pœnitentiam non semel tantum, sed ſæpissime peccata remittantur; multorum auctoritate probatur.*

Ait enim Hieronymus in epistola ad Rusticum de pœnitentia.

C. XXIII.

SEpties[b] cadit[†] [c] iustus, & resurget[†] [d].]Si cadit, quomodo iustus? si iustus, quomodo cadit[e]? sed iusti vocabulum[f] non amittit,qui per pœnitentiam semper resurgit. Et non solum septies, sed septuagies septies[g] delinquenti, si conuertatur ad pœnitentiam, peccata donantur. [Cui plus[h] dimittitur,plus diligit.]

[i] *Dauid quoque per pœnitentiam, adulterij simul & homicidij veniam impetrauit.*

De cuius pœnitentia in eodem libro Hieronymus ait[2].

C. XXIIII.

TOtam pœnitentiam peccatoris ostendit psalmus quinquagesimus, quando ingressus est Dauid ad Bethsabee vxorem Vriæ Ethæi, & à Natham prophetante correptus respondit dicens [Peccaui:]statimque meruit audire [& Dominus abs te abstulit[i] peccatum.]Adulterio enim iūxerat homicidium; & tamen conuersus[k] ad lacrymas [Miserere, ait mei Deus secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatē meam.] Magnum enim peccatum magna indigebat misericordia[l]. Vnde iungit, & dicit[Multum laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui.]Rexm enim erat[†], alium non timebat[†] [n].[Et malum coram te feci, vt iustificeris[o] in sermonibus tuis,& vincas,cum vincas,cum iudicaris] Conclusit[p] enim Deus omnia[q] sub peccato, vt omnibus[r] misereatur. Tātumque profecit, vt dudum peccator & pœnitens tranſierit in magistrū,& dicat [Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.] Confessio enim, & pulchritudo coram eo: vt qui sua confessus fuerit peccata, & dixerit(Putruerūt[s] & corruptæ sunt cicatrices[t] meæ à facie insipientiæ meæ,) fœditatē vulnerū in sanitatis decorem commutet.

Item Ambrosius in Apologia Dauid[v], *cap.* 2.

C. XXV.

ILle rex[x] tantus, ac potens, ne[y] exiguo quidem momento manere penes se delicti passus est conscientiam[z]: sed præmatura confessione,atque immenso dolore reddidit peccatum suum Domino. *&* [3] *infra.* ¶ Denique Dominū dolor intimi mouit affectus, vt Natham diceret (Quoniam pœnituit te, Dominus transtulit peccatum tuum.) Maturitas itaque veniæ profundam regis fuisse pœnitentiam declarauit:quæ tanti erroris offensam trāsduxerit[a] *&* [4] *infra.* ¶ Sancti,qui[b] consummare pium certamen gestiunt, & currere cursum salutis, ſicubi forte vt homines corruunt[†] [c], naturæ magis si quandoque sancti peccant:credendum est hoc eis contingere potius fragilitate naturæ, quàm peccandi libidine: vnde fortius resurgunt, adeo vt non videantur cecidisse. In secunda parte ponit differentiam inter peccatum & iniquitatem. peccatum enim est opus iniquitatis: iniquitas est qualitas[b] mentis. vnde qui vult cauere à peccato, extirpet radicem ipſius peccati, scilicet iniquitatem.

y ¶ *Ne exiguo.*] postquam redargutus est à Nathan.

z ¶ *Conscientiam.*] arg. q̄ nō dicitur quis morderi peccati conscientia,ex quo iam de eo pœnituit:vnde subire secure potuit sacramētum. 8.q.3.Artaldus.licet arg. contra fit,ꝯ. 25. dist. primum. ‖ Sed not. quòd conscientia dupliciter accipitur. quandoque enim dicitur conscientia delicti,vt ibi: quandoque dicitur morsus peccati, vt hic, & secundum quòd dicit Horatius:*Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.*

a ¶ *Transduxerit.*] id est, deleuerit quo ad pœnam æternam: aliàs, temporaliter punitus fuit. supra ead.dist.1.sicut primi.

b ¶ *Sancti qui.*]per hoc intēdit probare,‖ q̄ vtilis est pœnitentia,licet sequatur offensa quædā:ſ. humana similitudine currētium in brauio vel agone. Nam licet in cursu labantur, si viriliter postea insistant, lapsus præteritus nullatenus ei imputatur: sic & spiritualis agonista dū currit ad brauium vocationis æternæ,licet aliquando labatur in via, si post resurgit,lapsus non obest ei:quin etiam stimulo incitatus pudoris, ad cōsummationem cursus amplius inardescit.50. dist.fidelior.

c ¶ *Corruunt.*] supra 20. quæst.3.proclium.ꝯ.eod.inter hæc hircum. in authen. de mona.§. hinc.collat.1.

a ¶ *Cumu*

1 Sent.4. dist. 16. Hugo.in.c.12. * *Quæ ex suo genere mortalia sunt, si fiunt venialia ob imperfectionem actus; ea, si temporis mora, & deliberatio accedat, redeunt ad naturam proprij generis, & fiunt mortalia.*

† *patri tali*] prig.

Matth. 6.

2 ꝯ. de consec. dist. 5. nihil prodest. Sent. 4. distin. 14 & dist. 15. Pol. l.3.tit 25.

3 Et de consecr.dist. 2. cura omne.& c.qui manducat. & c.leq. & c.omnia. Arch.

3 Sup. ead.

4 Sent. 4. dist. 14.

‖ Pœnitentia ſuper vno peccato non est. denegenda.

5 Sup. dist 50. quamuis.Sent. ibidem.

† *al. alias*

6 Sup ea.c. ſatisfactio.&c.ſi Apoſt.ſus.

7 Sup. ead. pœnitentia. Sent 3.dist.19.

Matth.18.

Luc. 7.

Item ibidē.

1 Vna qualitas nobilitat eorum Bal.

Psal. 50.

† *al. erem* † *timebā*] or. *Rom. 11.*

a Et dicitur ab apo, quod est rei:& logos oꝛ est sermo,quasi sermonis relatio vel responſio. Arch.

Psal. 73.

b Al. vitium.

‖ Conscientia dupliciter sumitur.

‖ Pœnitentia est vtilis licet sequatur offensa.

2. *Reg.* 12.

‖ Dauid peccatū tripliciter confitetur.

al. corruerint

a ¶ *Cumulasse.*] id est, incentiuum ad bene operandum augmentasse.
b ¶ *Curregnum.*] i. bene operantium. Vel intelligitur ad litteram.
c ¶ *Non soluitur.*] §. ea. dist. 1. §. alij econtrario. &c. & venit.
d ¶ *Luctantium.*] vt fiat contentio, si illi postea obtinuerunt.
e ¶ *Gratia maiores.*] supra dist. 50. fidelior.
f ¶ *Censeri.*] id est, dãnari.
g ¶ *Conditionis.*] humanæ.
h ¶ *Virtutis.*] ij. ead. inter hæc hircum.
i ¶ *Donatur.*] donari dicitur quod nullo iure cogente conceditur. arg. §. distinct. 2. nullus. eorum. ff. de reg. iur. donari. ‖ Vnde cum primã gratiã nemo possit mereri, patet quòd gratis fit remissio peccatorum.
k ¶ *Donatur.*] ‖ donatur peccatum quando ita remittitur vt pro eo nulla poena exigatur, vt in baptismo. deletur cum interior macula abstergitur, & ad pœnam æternam minime referuatur.
l ¶ *Deletur.*] supra dist. 1. cap. iis potestatis.
l ¶ *Deletur.*] si quidem in baptismo deletur originale ne obsit * : non vt non sit. §. de consecr. dist. 4. cap. 2. & alluditur hic naturæ sanguinis. Humidũ enim naturã habet abluendi: sicut Ioannes in Apocalypsi ait de martyribus: Lauerũt (inquit) stolas suas in sanguine agni. Et Apostolus: Deletum est chirographum per mortem Christi, quo diabolo tenebamur obnoxij. 76. distin. scire debet. verb. item in apologia Dauid deleta scriptura, charta remanet: similiter deleta culpa originali in baptismo remanet ipsa iniquitas, id est fomes peccati ad pœnam tãtum, non ad culpam.
m ¶ *Per sanguinem.*] id est, per passionem, id est, per fidem, quam quis debet de passione.
n ¶ *Tegitur.*] per charitatem, id est, per bona opera. ‖ Sicut enim vnũ corpus tegitur per oppositionem alterius: sic peccatũ tegitur per bona opera contraria, vt §. c. illud. ver. atque operuit peccata, & texit operibus bonis. Vel refers hoc ad diuersa peccata, vt peccatum quod est tantum in voluntate, dicatur donari, originale autem deleri, actuale tegi. Vnde Psal. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, &c.

ADDITIO. Licet enim peccatum sit donatum & deletum; non tamen videtur esse tectum, immo nudum. & apertum quousque congrua sit satisfactio facta. sic ergo Deus donat peccatum per cordis cõtritionem, & homo delet interius per cordis contritionem, & tegit exterius per confessionem, & per satisfactionem. Pet.

o ¶ *Iniquitas.*] supple, aut donatur, aut deletur, aut tegitur.
p ¶ *Iniquitatem.*] sic omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: quia peccatum est iniquitas, &c.
q ¶ *Iniquitas.*] id est, ex iniquitate procedit peccatum,
r ¶ *Operatrix culpæ.*] sicut charitas bonorum meritorum, vt §. ead. distin. 2. charitas.
r ¶ *Operatrix culpæ.*] innuitur ex hac serie, quòd iniquitas non est fragilitate, quàm peccandi libidine, acriores ad currendum resurgunt, pudoris stimulo maiora teparantes certamina, vt non solum nullum attulisse existimetur lapsus impedimentum, sed etiam velocitatis incentiua cumulasse [a], Ergo si currẽtium [b] non soluitur [c] cursus, cum aliqui forte ceciderint; nõ luctantiũ [d] contentio, sed inoffensa manent certamina: quin & plerique post vnum, aut alterũ lapsum gratia maiore [e] vicerunt: quanto magis ag nem pietatis ingressi nõ debent vnius prolapsionis offensione censeri [f] ; cum beatus sit, qui se potuerit reparare post lapsum? *& infra. c. 4.* ¶ Quòd peccauit, cõditionis [g] est: quòd supplicauit, correptionis: lapsus communis, sed specialis confessio. Culpam itaque incidisse, naturæ est; delesse †, virtutis [h]. *& infra. c. 13.*

¶ Peccatum aut donatur [i], aut deletur, aut tegitur. Donatur [k] per gratiam; deletur [l] per sanguinem [m] crucis; tegitur [n] per charitatem: similiter, & iniquitas [o], quæ æstimatur habitudo mentis iniustæ: licet Ioannes in epistola eum, qui fecerit peccatum, & iniquitatem [p] fecisse dixerit, sicut habemus scriptum (Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit:) peccatum est iniquitas [q]: quia in peccato ipso iniquitas est. Tamen, vt nobis videtur, peccatum [r] est opus iniquitatis: iniquitas autem operatrix [r] culpæ, aut delicti. Prius est ergo, vt ipsa iniquitas deleatur, excidatur radix, & seminarium peccatorum: mala tollatur radix, ne malos fructus ferat: aboleatur erroris omnis affectus, vniuersa iniquitatum genera tollantur. Itaque quemadmodũ intrans in animam sapientis disciplina imprudentiam tollit, & scientia ignorantiam; sic perfecta virtus iniquitatem, & remissio peccatorum deler [s] omne peccatum.

* ¶ Peccatum est.] *In originali vulgato legitur*, omne peccatum est iniquitas: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Plus est ergo, &c. *sed melior visa est Gratiani lectio.*

Idem in eodem libro, cap. 7.

C. XXVI.

ILlud † vero quàm mirabile est, quòd Angelo ferienti plebem seobtulit Dauid dicens (Grex iste [t], quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris mei.) Quo facto statim dignus sacrificio iudicatus est, qui absolutione existimabatur indignus. Nec mirum, si tali sua oblatione pro populo, peccati sui adeptus est veniam, cũ Moyses [x] offerendo se Domino pro plebis errore, etiam plebis peccata deleuerit? Texit igitur peccata sua, an non? Sed quis hoc neget, cum hic ipse docuerit propheta, quòd remittantur iniquitates, tegantur peccata, non imputentur à Domino? Peccatum remissum sibi esse docuit, sicut scriptum est (Delictum meum cognoscо, & iniustitiam meam non operui. Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.) Dixit (pronũtiabo) & veniam meruit [y], antequam pronuntiaret: quanto [z] magis, vbi de se pronuntiauit, dicens (iniquitatem meã ego agnosco) remissum est ei omne peccatum? licet specialiter de hoc [a] Natham propheta respondit (& Dominus trãstulit peccatũ tuum.) Ergo remissionem meruit iniquitatis & texit charitate, atque operuit peccata sua, & texit operibus bonis nec imputandum est ei peccatum, quia non fuit in eo dolus malitiæ, sed lapsus erroris: deinde †, quia non fuit improbitatis æstus, sed vmbra [b] mysterij: & tamen confessus est delictum suum, agnouit iniquitatem, vidit lauacrum, & vidit, & credidit: dilexit multum, vt nimia charitate tegere quemuis posset errorem.

¶ *Ecce, cuius pœnitentia hic commendatur, cui etiam venia per prophetem data monstratur, quam grauiter postea deliquerit, populi multitudo prostrata ostendit. Achab quoque (vt Hieronymus contra Iouinianum scribit) rex impiissimus, vt sententiam Dei subterfugeret, & euersio domus eius differretur in posteros, ieiunio imperauit, & sacco.*

De quo ad eumdem Rusticum scribit idem Hieronymus dicens.

C. XXVII.

ACHab [c] rex impiissimus vineam Nabuthæ cruore possedit, & cum Iezabel non tam cõiugio sibi, quàm crudelitate cõiuncta, Helię increpatione corripitur: hæc dicit Dominus [Occidisti, & possedisti.] & iterum [In loco [d], in quo linxerunt canes sanguinẽ Nabuthæ, ibi lingent sanguinẽ tuum. Et Iezabel canes comedent ante muros Iezrahel [e]. Quod cum audisset Achab, scidit vestimenta sua, & posuit saccum super carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in cilicio. Factusque est sermo Domini ad Heliã dicens: [quoniã reueritus est Achab faciẽ meam, non inducam malum in diebus eius.] Vnum [f] scelus Achab, & Iezabel [g]: tamen conuerso † ad pœnitentiam Achab, pœna differtur in posteros: & Iezabel in scelere perseuerans præsenti iudicio condemnatur [h].

Item Ioannes Chrysostomus de reparatione lapsi, [epist. 5. ad Theodorum lapsum.]

C. XXVIII.

ITalis, mihi crede, talis est erga homines pietas Dei: numquam spernit [i] pœnitentiam, si ei sincere, & simpliciter offeratur. Etiam si ad summum quis perueniat [k] malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam; suscipit [l], & libenter amplectitur: facit omnia, quatenus ad priorem reuocet statum: & quod est adhuc præstantius, & eminentius, etiam si non potuerit quis explere omnem satisfaciendi ordinem; quantulamcumque tamen, & quamlibet breui tempore gestam nõ respuit pœnitentiam [m]; suscipit etiam ipsam, nec patitur [n] quamuis exiguæ cõuersionis perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Esaias, vbi de populo Iudæorum talia quædam dicit (Propter peccatum modice conturbaui eum, & percussi eum, & auerti faciem meã ab eo: contristatus est, & ambulauit tristis; & sanaui [o] eũ, & consolatus [p] sum eũ.) Euidentius autem nobis testimonium dabit etiam rex ille impius, qui cupiditatis suæ quidem prædam vxoris nequitia quæsiuit: sed perturbatus ipsius sceleris immanitate pœnituit, & cilicio circumdatus facinus suum fleuit; atque ita erga se Domini misericordiã prouocauit, vt à cunctis [q] eum absolueret peccatis. Sic enim ait Deus ad Heliã (Vidisti, quomodo compũctus est Achab à facie mea? quia fleuit in conspectu meo, non inducam mala [r] in diebus eius.)

¶ *Versio hæc, licet nonnihil discrepet ab ea, quæ inter latina Ioannis Chrysostomi opera circumfertur; non tamẽ longe discedit à verbis græcis. extat enim hoc opusculum manuscriptũ in bibliotheca Vaticana.*

Item Gregorius in homilia decima super Ezechielem, in extremo.

C. XXIX.

SIcut † Achab rex iniquus à propheta reprehensus, cum cõtra se diuinam sententiam audisset, pertimuit, & magno mœrore deprehensus est: ita vt prophetæ suo Dominus diceret [Nonne vidisti Achab humiliatum corã me? Quia igitur mei causa [s] humiliatus est, nõ inducam malum in diebus eius.] In quibus Domini verbis pensandum est, quomodo ei in electis suis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Deũ; si sic ei & reprobi pœnitentia placuit, qui timebat perdere præsens sæculum: aut quomodo ei grata sit spõtanea afflictio pro culpis in eis, qui placent; si hæc ad tempus placuit, & in eis, qui displicebant.

Niniuitæ quoque, quos Dominus in Euangelio commendat, pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ex misericordia Domini indulgentiam consecuti, subuersionis interitum subterfugere meruerunt. Sed qualiter [t] post acceptam veniam Achab vixerit, textus libri Regum declarat: de quo etiam scribit Ambrosius [4], quòd Iezabel vxor eius, cuius inflammabatur arbitrio, cor eius conuertit, & nimiis sacrilegiis execrabilem fecit, & hũc pœnitentiæ eius reuocauit affectum.

De Niniuitis autem in proœmio Ionæ scribit Hieronymus.

C. XXX.

SIcut ait Herodotus [v], Niniue à rege Medorum subuersa est regnante apud Hæbreos Iosia, historiographus narrat, ciuitas eorum postea est subuersa.

v ¶ *Herodotus.*] historiographus quidam.

mendatur, & cui per prophetam ostenditur venia data: postea grauiter deliquit in populi numeratione, & iterũ postea pœnituit. Achab quoque rex impiissimus per pœnitentiam à Domino veniam impetrauit.
a ¶ *Deliquerit.*] In populi numeratione.
b ¶ *Multitudo.*] prima q. 4. cap. ecclesia. §. item Dauid.
m ¶ *Pœnitentiam.*] id est, satisfactionem.
n ¶ *Nec patitur.*] diligit enim Deus bonum, quod in peccante plantauit. infra ead. pium.
o ¶ *Sanaui.*] per pœnitentiam.
p ¶ *Et consolatus.*] Polysyntheton, id est, pluralitas coniunctionum,
q ¶ *A cũctis.*] sed quomodo absoluit eum ab omnibus peccatis cum eius pœnitentia vera nõ esset? nõ enim pœnitebat nisi vt euitaret mala tẽporalia, vt dicitc. seq. Sed dic q absoluit eũ prout sequitur hic, non inducã mala in diebus eius. vnde expone, peccatis, i. pœnis. Vel absoluit eum ab omnibus peccatis: s. ab illo procedẽtibus: quia cũ per falsos testes eũ fecerit condemnari, periúria sunt inde secuta. argu. extra de testi. sicut. ‖ Et nota quòd est triplex peccatorum venia. Prima consistit in pœnæ dilatione: sicut hic. Secunda in culpæ abolitione, quæ fit per pœnitẽtiam. Tertia in culpæ & pœnæ dimissione: quod fit per baptismum. de consecr. distinct. 4. siue. de prima hic, & de secunda dist. 2. si quis. B.
r ¶ *Mala.*] comminata. alia enim bene induxit in diebus eius.
s ¶ *Sicut Achab.* ¶ *Mei causa.*] timoris. Et ita videtur q solo amore siue timore quis possit veniam consequi secũdum quòd sonare videtur illa auctoritas: Seruite Domino in timore, &c. Sed contra nonne talis est malus, ergo nihil boni meretur. argumen. §. 50. distinct. vt constitueretur. vbi dicitur, quòd qui animo recuperandi honorẽ superbe agit pœnitentiam, &c. ‖ Itẽ vera nõ est pœnitentia, quæ nõ fit ex fide per dilectionẽ operante, vt supra ea. si Apostol. iã responsum est ad hoc in glo. sed quomodo.

NINIVITAE. CASVS. Probat Grat. quòd postquam aliquis egerit veram pœnitentiam, potest postea criminaliter peccare. quod probat exemplo Niniuitarum, qui ad prædicationem Ionæ pœnitentiã egerant, & tamen postea criminaliter peccauerunt. Idem etiam dicit de Achab & Iezabel.
t ¶ *Sed qualiter.*] Postea qualiter Achab & Niniuitæ verã egerunt pœnitentiam, ostendit qualiter postea peccauerunt mortaliter.

Sicut ait.] CASVS. Probat Hier. in hoc c. q Niniuitæ per pœnitentiam veniam meruerunt: sed quia postea peccauerunt, vt Herodotus

1 Libro 2.
2 Sent. 4. dist. 14. *Quãm vero aliud tua mina habet* orig. in 1. Paralip. 21.
ibi. ad Rufinum.
3. Reg. 21. ‖ Peccatorum venia est triplex.
Exod. 32.
3. Reg. 21.
‖ Nimbel præcipitata fuit de turri.
Iac. 17. d. 70.
Psal. 31.
Psal. 50.
2. Reg. 12.
‖ conuersio] alij, conuersi] nos.
3 Sent. 4. dist. 4.
‖ Votum de præsenti plus obligat, quàm votum de futuro.
4 al. deniq; non fuit
‖ Peccata quædam tegũtur.
‖ Gratiam primã nemo mereri potest.
‖ Peccatum quando dicitur donari.
‖ Tegitur.
‖ Deletur.
‖ Peccatum est.
‖ Per sanguinem.
‖ Tegitur.
‖ Donatur.
‖ Deletur.
‖ Donatur.
‖ Iniquitas.
‖ Iniquitatem.
‖ Iniquitas.
‖ Operatrix culpæ.
‖ Operatrix culpæ.
‖ Dauid pro plebe mortuũ se obtulit.
‖ Summe malus est summe bonus qui est. 2. non potest.
‖ Suscipit.
‖ Pœnitentia vera quæ est.
4 Libro de Nabuthe Hizraelita c. vltimo
5 Sensus non verba
Iona. 3.

a ¶ *Subuersam.*] à Medis.]

Naum prophetam.] CASVS. Idem fere dicitur hic quod dictum est in §. Niniuitæ. Casum formabis: quia facilis est, & est prologus Hiero. super Naum. Item in principio Naum. verba sunt Grat. sequens §. item quod, patet.

b ¶ *Naum.*] verba Hieronymi.

c ¶ *Regis.*] scilicet Salmanasar.

d ¶ *Assyriorum.*] Assyriorum metropolis erat Niuiue.

e ¶ *Traditio.*] sic construe, traditio Hebræorũ confirmat Naum fuisse prophetam ante, &c.

ADDITIO Sub. & hoc ideo dicit: quia licet Niniuitæ egissent pœnitentiam de peccato propter quod Naum annuntiauit eis subuersionem: tamen postmodũ peccauerũt, propter quod captiuati sunt à Medis. Pe.

f ¶ *Iudicium.*] scilicet qꝺ captiuarentur à Medis.

g ¶ *Locutus.*] scilicet Naum: qui de Niniue ꝓphet̃uit sicut & Ionas.

h ¶ *Zelans.*] id est exactor castitatis, quæ si violatur immittit pœnam vt sic renouetur ad castitatem. vnde sequitur, vlciscens. &c.

i ¶ *Vlciscens.*] vxor prophetæ Domini laudantis quod de Assyriis vltus est iniuriam populi sui: quia captiuati sunt à Medis.

ITEM QVOD FREQVENTER.

Hæc est 7. pars dist. in qua probat, quòd non tantum fæpe, sed frequenter peccans & pœnitens habet veniam. Io. de Fant.

Adhuc instãt.] CASVS: Dicebãt quidã hæretici, qꝺ Deus post baptismum tãtum semel dat veniam pro peccato. vnde si quis egit pœnitentiam, & illam voluerit iterare, inutilis erit, & errorem suum confirmabant duabus rationibus. Prima, quia si Deus toties quoties homo peccat, peccata dimitteret: videretur peccata diligere. Secunda, quia non legitur in Euãgelio quòd Christus bis illuminauit aliquem cæcum, vel bis suscitauerit aliquẽ mortuum. Ex quo colligunt, quòd Deus bis eidẽ homini eadem peccata non dimittit. Istum ergo errorẽ hic reprobat: ostendẽs quòd quoties homo pœnitet, toties Dominus peccata dimittit. Et quòd primo loco inducunt hæretici, dicit non valere. in eo namque qꝺ Deus est paratus peccata destruere, apparet eum odire, & non diligere peccata. Item licet Christus non bis illuminauerit aliquem, vel bis non suscitauerit: tamen quandoque quẽ vno tempore mundauit leprosum, alio tempore illuminauit cæcum: ex quo sequitur, quòd eidem homini bis peccata dimittit. si enim Christus, qui se dicit medicum, sæpius non curaret ægrotum, minor esset medico temporali, qui sæpius nouit ægrotum curare. Supponit ergo exempla & auctoritates & introducit rationes, per quas probat quod Christus eidem sæpius peccata dimittit.

k ¶ *Perfidi.*] Hæretici.

l ¶ *Sapiunt.*] id est, inquirunt.

x Inter opera B. Hieronymi.

Naum. 1.

z In libro de vera & falsa pœnitẽtia, c. 5.

3 Sent. 4. dist. 14.

† vt sꝭ orig.

Ioan. 11.

Vnde patet illam prædicante Iona ex pœnitentia meruisse veniam: sed quia postea ad vomitũ redijt, ex ira Dei subuersam fuisse.

Item in prologo Naum[1].

C. XXXI.

NAum [b] prophetam ante aduentũ regis [c] Assyriorum[d], qui populum Israel captiuum in suam regionem transtulerat, fuisse, Hebræorum traditio [e] confirmat. Si quidem in fine huius lectionis, prædicti regis aduẽtum idem propheta annuntiare monstratur. Sed cum habitatores Niniuæ, Iona interitum ciuitatis prædicante, ne diuina ira denuntiatum interitum substinerent, peccatorum, & impietatis pœnitentiam egissent; accepta Dei misericordia, grauioribus se criminibus implicuerunt. Qua de causa memoratus propheta spiritu sancto plenus iudicium [f] Dei annuntians ita est locutus [g], [Deus zelans [h], & vlciscens [i] Dominus est.]

7 *Item, quòd frequenter venia pœnitenti præstetur, testatur Augustinus iin ibrodepœni entia,* [z] *scribens contra quosdam hæreticos, qui peccantibus postbaptismum semel tantum dicebant vtilem esse pœnitentiam.*

C. XXXII.

3 ADhuc instant perfidik, qui sapiunt[l] plus, quàm oporteat [m], non sobrij sed excedentes mensuram. Dicunt enim, etsi † semel peccantibus post baptismum valeat pœnitentia [n]; non tamen sæpe [o] peccantibus proderit iterata: alioqui remissio, ad peccatum esset incitatio. Dicunt enim; quis non semper peccaret, si redire semper posset? Dicunt enim Dominũ incitatorem mali, si semper pœnitentibus subueniret, & etiam ei placere peccata, quibus semper præsto est gratia [p]. Errant autem: immo constat ei multum peccata displicere, qui semper præsto est ea destruere. Si enim ea amaret; non ita semper destrueret, sed conseruaret, atque, vt sua munera, foueret. Semper destruit peccata, quę inuenit, ne soluatur [q] quod creauit, ne corrumpatur quod amauit. Sumunt occasionẽ hypocritæ isti ex factis Domini. Quem enim cæcum bis illuminauit? quem leprosum bis mundauit? quem mortuum bis suscitauit? non Lazarum, quem † dilexit, non filium viduæ, quem misertus matri reddidit, non filium diffipatorẽ legitur bis suscepisse, non filiam Abrahæ bis à dæmonio liberasse. In nulla persona iterauit factum, docẽs, vt aiunt, non sæpe à Domino fieri remediũ. Dixit mulieri [Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.] promittens pœnã, non amplius veniam. ¶ Quòd † autem multos [r] cæcos & diuerso tempore illuminauerit, & multos debiles confortauerit, ostendit in diuersis illis eadem sæpe peccata [s] dimitti, vt quem prius sanauit, leprosum, alio tempore illuminet † cæcum. Ideo etiam tot sanauit † febricitantes, tot languidos, tot claudos, cæcos, & aridos, ne desperet de se peccator: ideo non scribitur aliquis nisi semel sanatus [t], vt quisque timeat mergi † peccato. Videmus adhuc quotidie in ecclesia sæpe febricitantes, sæpe languidos, sæpe passionibus captos, sæpe liberari: vt appareat toties opus miserantis, quoties confessio fit pœnitentis. Quomodo enim corpus, quod vilius [v] est, & ab ipso dissimilius [x], sæpe sanaret; & animam digniorem, & redemptam [y] non toties liberaret? Medicum se vocat, & non sanis, sed male habentibus opportunum [z]. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nescirer curare? Medicorum enim est centies infirmũ visitare, centies [a] curare. Qui ceteris minor esset, si aliis possibilia ignoraret; memor est sui, qui dicit [Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat] Quem enim peccatorẽ exclusit † [b]? Et quòd omnibus promisit indulgentiam, aliis quoque promissionibus declarat. [Qui me cõfessus fuerit coram hominibus] d est, omnis, quãtumcumque, & quotiescumque peccator, cuiuscumque ordinis, etiam si fuerit sacerdos [confitebor [c] & ego eum coram patre meo.] Nam [qui inuocauerit nomen Domini,] id est, secundum quòd nominatur Dominus, id est, qui inuocauerit eũ ad se, seruiendo, non cõtradicendo, vt forsitan sæpe fecit [d]

k *Dhuc instãt.*] CASVS: Dicebãt quidã hæretici, qꝺ Deus post baptismum tãtum semel dat veniam pro peccato. vnde si quis egit pœnitentiam, & illam voluerit iterare, inutilis erit, & errorem suum confirmabant duabus rationibus. Prima, quia si Deus toties quoties homo peccat, peccata dimitteret: videretur peccata diligere. Secunda, quia non legitur in Euãgelio quòd Christus bis illuminauit aliquem cæcum, vel bis suscitauerit aliquẽ mortuum. Ex quo colligunt, quòd Deus bis eidẽ homini eadem peccata non dimittit. Istum ergo errorẽ hic reprobat: ostendẽs quòd quoties homo pœnitet, toties Dominus peccata dimittit. Et quòd primo loco inducunt hæretici, dicit non valere. in eo namque qꝺ Deus est paratus peccata destruere, apparet eum odire, & non diligere peccata. Item licet Christus non bis illuminauerit aliquem, vel bis non suscitauerit: tamen quandoque quẽ vno tempore mundauit leprosum, alio tempore illuminauit cæcum: ex quo sequitur, quòd eidem homini bis peccata dimittit. si enim Christus, qui se dicit medicum, sæpius non curaret ægrotum, minor esset medico temporali, qui sæpius nouit ægrotum curare. Supponit ergo exempla & auctoritates & introducit rationes, per quas probat quod Christus eidem sæpius peccata dimittit.

l ¶ *Sapiunt.*] id est, inquirunt.

m ¶ *Oporteat.*] ille dicitur plus sapere quàm oporter sapere, qui diuinum consilũ nimis alte perquirit. &c. vt extra de hære. cum ex iniuncto. & 43. dist. si rector.

n ¶ *Pœnitentia.*] supra dist. 23. qui episcopus.

o ¶ *Sæpe.* 3. e. dist. 3. §. sed verba. c. sane. & 3. 23. q. 4. est iniusta.

p ¶ *Gratia.*] id est, per gratiam.

q ¶ *Soluatur.*] per mortale peccatum. ‖ Ex hoc collige mala nõ esse creata: iuxta illud, Deus creauit omnia præter peccata, vt dixi supra ead. ille rex tantus.

r ¶ *Quòd autem multos.*] Licet progressus Aug. nõ videatur efficax: potest tamẽ lege confirmari: nam dicit lex, quòd id quod in duabus personis recipitur, hoc etiã in eadem persona recipiendum est. ff. si cer. pe. l. singularia. arg. 8. q. 1. in scripturis. quia ibi ex persona Esaiæ & Hieremiæ ostẽditur, quod vnaquæque persona, quæ eligitur debeat facere: hoc tamen de vna probat: quia qui priꝰ leprosum mũdauit, post cæcum illuminauit.

s ¶ *Peccata.* id est, ꝭ omnes peccatorum.

t ¶ *Sana w.*] de eadẽ infirmitate. plene enim curauit de ea, de qua curauit, vt infra ea. sunt plures. sed hic primo curauit leprosum, postea cæcum factum curauit.

v ¶ *Quod vilius.*] arg. 3 dist. 38. fedulo. 3. 24. q. 3. si habes.

x ¶ *Dissimilius.*] ‖ nam corpus sola essentia similes est Deo: anima vero pluribus: quia essentia & rationabilitate. arg. 3. e. dist. 2. principium.

y ¶ *Redemptam.*] sanguine Christi.

z ¶ *Opportunum.*] id est, vtilem.

a ¶ *Centies.*] artis possibilitate: aliàs numquid centies pro eodem salario, si cẽties recidiuauerit? Vel an toties constituenda sunt salaria, quoties fiunt curationes? Nec enim vnam pœnam bis indulget: immo singulas indulgẽtias singulæ præueniunt pœnæ, vt infra ea. quippe. Sufficit semel infirmũ curasse. arg. ff de solu. qui res. §. areã. arg. contra 3. ea. dist. 2. quærendum. & c. quia radix.

b ¶ *Exclusit.*] 3. 19. dist. si Romanorum. argu. 3. 28. q. 1. idololatria.

c ¶ *Confitebor.*] vocando eum ad regnum: Venite benedicti, &c.

d ¶ *Fecit.*] quia contradicit ante, forte Domino.

a Anima plus similitudinis habet cum Deo, quàm corpus.

Ioan. 8.

‖ Peccata non sunt à Deo creata.

† Quibus orig.

Ioan. 11.

† illuminauit orig.

† saluauit ꝯ orig.

Luc. 5. *Iob.* 15. *ex te.*

† mung' orig.

Mar. 2.

Ioelis. 2.

2 ¶ *Omnem.*] per dilectionem ei adhærentem.

b ¶ *Sedentem.*] prius.

c ¶ *In tenebris.*] id est, peccatis.

d ¶ *Nullum.*] 3. dist. 19. si Romanorũ. 3. e. dist. 1. §. alij. c. nemo potest

e ¶ *Per epistolas.*] scilicet per primam.

f ¶ *Testatur.*] in secũda epistola ad Corinthios, vbi dixit: Prædixi enim & prædico vt præsens bis, & nunc tertio absens.

Iob 106. *Luc.* 1.

g ¶ *Semper.*] septenarius enim numerus vniuersitatis est.

Psalm 150.

h ¶ *Seducti.*] Supra dist. in 2. §. item opponitur. & cap. si enim inquit. Eo enim quòd peccatores nos esse non credimus, deterius peccamus. 3. di. 45. licet plerumque. & c. vera iustitia. 3. distin. 25. §. nunc autem. infra de conf. dist. 4. firmissime.

1 Cor. 13.

i ¶ *Iactare.*] cũ sit scriptum: si dixerimus quia peccatum nõ habemus, nosipsos seducimus. Supra distinct. 2. si enim.

Ioan. 10.

k ¶ *Esse potest.*] infra de consec. distin. 4. à paruulo. contra. nam ibi dicitur qꝺ peccato non cõmoritur baptizatus: ergo non est in eo. Sed dic esse non potest, id est, non potest incipere esse. arg. de consec. dist. 4. firmissime. est tamẽ superficiale. arg. quod hic inducit, nec infans vniꝰ diei, &c. cum agatur hic tantum de actuali peccato.

Luc. 5. *Iob.* 15. *ex te.*

l ¶ *Nihil mihi cõscius sum.*] id est, nulliꝰ mortalis peccati conscientiã habeo. ipse enim dicebat: ago quod nolo. supra dist. ead. inter hæc. 11. q. 3. senti. & c. inter verba. contra. Sol. hic dicit in persona perfectorum: ibi de imperfectis. Vel dic, non in hoc iustificatus sum: quia potest surripere veniale, id est, non ex hoc: vt 3. ead. si quis autem non habens. infra distin. 7. nullus expectet. Vel dic, nihil mihi conscius sum quo ad mortalem: nõ tamẽ in hoc, &c.

[Nihil mihi scius sum, aliter ex-pone.]

1 Cor. 4.

m ¶ *Dubitaret.*] Jnõ tamen dixit, dubitauit: sed ideo hoc dicit, ne daret aliis dubitandi occasionem. 3. dist. 1. quamobrẽ.

Rom. 8.

n ¶ *Sciebat.*] & ita potest scire se aliquis habere charitatem supra 1. quæst. 1. teneamus. infra distinct. 4. si ex bono.

1 Cor. 7.

Ioan. 13.

† dubitat ab orig.

IN tãtum.] CASVS. Dicitur hic, quòd in tantum quandoque malitia hominũ progreditur: vt post pœnitentiam de peccatis suis peccata similia vel grauiora cõmittant: & tamen Deus super eos facit oriri gratiam compunctionis: & per pœnitentiam eis veniam tribuit non minus quàm ante. Sed secundũ consuetudinem quarumdam ecclesiarum solennis pœnitentia eis non conceditur secundo, & hoc probat per necessariam probationem. *Solum suum*, id est, gratiam compunctionis.

[omnis] id est, quicumque sit ille peccator [saluus erit.] Omnem [a] enim animam iste promissor saturauit bonis etiam sedentem † [b] in tenebris [c], & vmbra mortis nullam [d] excipiens animam. Hunc magistrum intellexerat discipulus ille, qui Corinthios per epistolas [e] suas voluit corrigere, & vt ipse testatur [f], ter in litteris suis eos correxit. Oportebat enim vt quoties videret eos cadere, toties iuuaret eos resurgere. Memor enim erat illius, qui dixerat [quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.] Scimus autem & primos patres, & in omni tempore ecclesiam Dei semper [g], vsque septuagies septies, quod est semper) peccata remittere. Quam potestatem isti ab ecclesia Dei conantur auferre. Oportet enim sic ecclesiam credere, quæ confitetur se sæpe peccare. Negant enim veritatem seducti [a] [h], qui se absque peccato audent iactare [i]. In multis enim offendimus omnes: nec infans vnius diei absque peccato super terram esse potest [k]. Quapropter eliminãdus est ab ecclesia iste error, qui vmquam pœnitentibus negat indulgentiã. Non enim inquirit, quid Apostolus senserit, qui dixit [nihil mihi conscius sum [l], sed non in hoc iustificatus sum.] Sciens enim & iustis peccata solere contingere, non se confirmabat absque peccato, qui se nouit indissolubili vinculo charitatis Christo coniunctum. Nisi enim sciret sæpe iustos ad veniam venire, quomodo dubitaret [m] se peccare, qui se sciebat [n] spiritum Dei habere, & intentione mundissima ei seruire? Cur enim Dominus Petri pedes lauisset, & ecclesiam hoc idem docuisset, nisi quia (quoniam † quotidiana est offensio) oportet, vt quotidiana sit remissio? Cur docuisset orantes dicere [dimitte nobis debita nostra:] nisi ipse misericors perseueraret, qui nos ab hac petitione non vult deficere.

o ¶ *Oriri.*] in splendore gratiæ suæ.

p ¶ *Eis.*] id est, taliter peccantibus.

q ¶ *In ecclesia.*] vbi est talis consuetudo, quòd solennis pœnitentia non iteratur. Idem Lau.

r ¶ *Humillimæ.*] id est, solennis pœnitentiæ, id est, suæ misericordiæ licet semel iam iniuncta & suscepta fuerit [a].

a Aliàs, suscepta & habita.

« ¶ Seducti.] *In originali est*, in se esse, *& videtur indicari locus in epistola Ioannis prima, capit. 1. sed ob glossam non est mutatum.*

Item Augustinus ad Macedonium, epistola 54.

C. XXXIII.

1 IN tantum hominum iniquitas aliquando progreditur, vt etiam post actam pœnitentiam, post altaris reconciliationem vel similia, vel grauiora committant. Et tamen Deus facit etiam super tales oriri [o] solem suum: nec minus tribuit, quàm antea tribuerat, largissima munera vitæ, & salutis: & quamuis eis [p] in ecclesia [q] locus humillimæ [r] pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen super eos patiẽtiæ suæ nõ obliuiscitur. Ex quorũ numero si quis nobis dicat [Aut date mihi eumdem iterum pœnitendi locum, aut desperatum me permittite, vt faciam quidquid libuerit, quantum meis opibus adiuuor, & humanis legibus nõ prohibeor, in scortis, omniq; luxuria, damnabili quidẽ apud Dominum, sed apud homines plerosque etiam laudabili: aut, si me ab hac nequitia reuocatis, dicite, vtrum mihi aliquid prosit ad vitam futuram, si in ista vita illecebrosissimæ voluptatis blandimenta contempsero; si libidinum incitamẽta frænauero; si ad castigandum corpus meum multa mihi etiam licita, & concessa subtraxero; si me pœnitendo vehementius, quàm prius, excruciauero †, si miserabiliꝰ ingemuero, si fleuero vberius, si vixero mẽlius, si pauperes substentauero largius, si charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagrauero ardentius;] quis nostrum ita desipit, vt huic homini dicat, nihil tibi ista proderunt in posterum: vade; saltẽ vitæ huius suauitate perfruere? Auertat Deus tam immanem sacrilegij † dementiam *β*.

¶ Locupletatum est duobus locis caput hoc ex originali.

β ¶ Dementiam.] *Apud B. Augustinum sequitur cap. quamuis supra ead. distinct.*

v ¶ *Super Leuiticum.*] legitur in Leuitico [b] ꝙ Aaron pro peccatis populi offerẽs mactauit hircum: & partem domini posuit super altare, & ecce ignis egressus à domino deuorauit holocaustum, & adipes, qui erãt super altare. arreptis autem Nadab & Abiu filij Aarõ thuribulis suis posuerunt ignem & incensum desuper, offerentes corã domino ignẽ alienum: quod eis præceptũ nõ erat: egressusq; ignis à dño deuorauit eos, & mortui sunt coram domino: iussitque Moyses Misahel & Elisapham filios Oziel patrui Aarõ portare cadauera eorum extra castra, & congruo honore sepelire: dixitque Moyses ad Aaron & filios eius vt tolleret partes suas de hostiis salutaribus & oblatis pro peccato, quorum

Sive autem.

Hæc est 8. pars distin. in qua ostẽditur quæ sit vera pœnitentia, & quæ sit falsa, & qui semper vere pœnitenti datur indulgentia, sed falsæ nũquam datur: & hoc probat per 7. cap. Ioan. de Fant.

CASVS Adhuc G. improbat sententiã dicentiũ post baptismũ pœnitentiam semel tantum esse vtilem: siue dicãt de prima, siue de vltima. Nã ipsi hæretici diuersi sunt inter se. quidã enim dicunt post baptismũ tantum pœnitẽtiam primã esse vtilem, alij tantum vltimam. Sed vtraque opinio obuiat auctoritati, quæ sæpe pœnitenti veniam promittit. Quæ autem sit vera pœnitentia cui venia cõceditur, & quæ sit falsa cui negatur; probatur per sequẽtia cap. *Sed Adamantinus*, id est, Origenes in c. 1. & Isychius in secũdo.

s ¶ *Siue autem.*] adhuc reprobat sentẽtiam dicentium ‖ post baptismum semel tãtum pœnitẽtiam esse vtilem, siue dicant de prima, siue de vltima. Sic enim & ipsi hæretici diuersi sunt inter se: quidam enim illorum dicunt post baptismum nullam esse pœnitentiam vtilem nisi primam: Alij dicunt nullam esse vtilem nisi vltimam, quarum vtraque obuiat auctoritati qua sæpissime venia pœnitẽti promittitur. & inde sumpta occasione ostendit auctoritatibus Adamantij & Isychij quæ sit vera pœnitentia, & quæ falsa.

t ¶ *Adamãtius*] id est, Origenes: erat enim ei & hoc nomen, prout in ecclesiastica historia reperitur.

v ¶ *Super Leuiticum.*] legitur in Leuitico [b] ꝙ Aaron pro peccatis populi offerẽs mactauit hircum: & partem domini posuit super altare, & ecce ignis egressus à domino deuorauit holocaustum, & adipes, qui erãt super altare. arreptis autem Nadab & Abiu filij Aarõ thuribulis suis posuerunt ignem & incensum desuper, offerentes corã domino ignẽ alienum: quod eis præceptũ nõ erat: egressusq; ignis à dño deuorauit eos, & mortui sunt coram domino: iussitque Moyses Misahel & Elisapham filios Oziel patrui Aarõ portare cadauera eorum extra castra, & congruo honore sepelire: dixitque Moyses ad Aaron & filios eius vt tolleret partes suas de hostiis salutaribus & oblatis pro peccato, quorum

‖ Pœnitentia post baptismũ sæpius est vtilis.

† al. excitauerto

† al. sacrile. legamque

b 9. & 10. ca. Aaron sacrificans hircũ, & ignis egressus à domino deuorauit holocaustum.

2 Glossa ordinaria in c. 10. Leuitici.

sanguis non erat oblatus in tabernaculum, & comederent eas: & cum quæreret hircum oblatum pro peccatis principis, inuētus est exustus. cumque super hoc iratus Moyses increparet Aaron & filios eius: excusabat se Aaron dicens: mihi accidit quod vides. quasi ex perturbatione animi factum est hoc: locutus est autem Moyses ad Aarō & Eleazar & Ithamar filios ei[9], qui residui erāt; tollite sacrificium quod remansit de oblatione Domini, & comedetis illud absque fermento, scilicet extraneæ doctrinæ, quia sanctum sanctorum est: comedetis autem in loco sancto quod datū est tibi & filijs tuis de oblationibus Domini: sicut est præceptum mihi. Itē super Leuiticū die viij. erecti tabernaculi cœperunt offerre Aaron & filij eius. Moyses enim vij. diebus cōinuis officium sacerdotis cōpleuerat, & tunc cessauit. Eodem die missus est ignis cœlitus, qui sacrificia cōsumpsit. quinque iugiter est obseruatus vsque ad trāsmigratiōē Babylonis: nec licebat aliū ignem apponere ea die cum aliis hostijs, quas acceperat à populo. Aarō obtulit etiam hircū: de quo hic habetur mentio: qui totus erat à sacerdotibus deputatus, & ab eis tantum in loco sancto deputatus ad comedendum. Intulerunt ergo Nadab & Abiu ignem alienum: Moyses tamen primis septem diebus igne terreno vsus fuit, sed dominus præcepit ei admouere terrenum: quia eo die apparebat ignis cœlitus missus.

[9] Similis incarnatio. 1 Leuiticum ex scripturis græcis, præcipue Origene.

[g] Hircus pro peccato principis oblatus non fuit à filijs Aaron comestus.

[g] *Nter hec hircum.*] CASVS. Tangitur hic historia, quæ in Leuitico inuenitur. ‖ Legitur enim in Leuitico quòd Aaron occidit hircum pro peccato principis vel populi, & de adipe & reticulis holocaustum fecit domino: filij autem Aaron Nadab & Abiu acceptis thuribulis suis posuerunt iguem alienum vt adolerent incensum: egressusq; ignis à domino occidit eos. Moyses autem præcepit corpora sepeliri, & præcepit Aaron, & superstitibus filiis, scilicet Eleazaro & Ithamar vt sumerent singuli portiones de oblato hirco, & comederent in sancta sanctorum; quia eius sanguis non erat illatus in tabernaculum. secundum quòd præceptum erat, scilicet vt de sanguine hirci occisi tingerentur & linirentur cornua altaris, & reliquum inferretur in vas tabernaculi. Inter hæc, hircum qui oblatus fuerat cum quæreret Moyses, exustum reperit, & cœpit increpare Aaron: qui excusauit se, dicēs: Mihi accidit quod vides, ex perturbatione animi. quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem. ‖ Hanc ergo historiam mysticat hic Adamantius. In principio ostendit, quòd pauci sunt qui verā agant pœnitētiam: nam propter pudorem temporalem subtrahunt se à confessione, plus considerantes præsentia quàm futura: plus temporalia quàm æterna. Postea supponit quid significat, quòd Moyses iratus est quando inuenit hircum exustum. Moyses igitur significat prælatum, vel Christum: & filij eius sacerdotes: hircus affectum Christiani, qui illæsus debet perseuerare: ignis significat quodlibet mortale peccatum. Irascitur ergo Moyses quando hircum inuenit exustum: quoniam prælatus ecclesiæ vel Christus turbatur quando mortale peccatum destruit in homine affectum & dilectionem, quam habebat. Postea supponit quia ignem alienum, id est, mortale peccatum quilibet debet fugere, & quærere ignem sancti spiritus, qui siccauit sanguinem hæmorrhoissæ, siccauit culpam latronis: Iauat & sanat simpliciter confitentes. *Præponderant.* ipsi homines. *Solis intendit futuris*, dicendo: cras quoque fiet idē. vel intendit, id est, intendere debet vere pœnitens. *Lex.* id est, *Legislator*, scilicet Moyses vel Christus. *Nec in eo possunt*, scilicet sacerdotes.

[a] *Inter hæc hircum.*] CASVS. In hoc c. mysticat Adamantius, & Isychius in seq. c. historiam illam Leuitici de hirco oblato: quia per Moysen intellige Christum: per Aaron & filios eius sacerdotes: per hircum pœnitentiam siue animam: per ignem alienum vitia: per non alienos virtutes vel gratiam spiritus sancti. Primo ergo ponit materiam loquendi de pœnitentia, scilicet verba Leuitici. Secūdo ostendit quare pœnitet quis digne: quia obstat verecūdia & amor rerū præsentium, & quia natura prona est ad malū: & sic impetus peccandi superat rationē. Tertio alludendo historiæ dicit quòd peccata sacerdotes per pœnitentiam debent delere, quæ tamē ficte pœnitēti nō est iniungēda. Quarto dicit quòd qui offert ignem alienum, id est, vitia, exuritur ab eo: qui autem mundari desiderat, offerat ignem spiritus sancti.

a ¶ *Inter hæc*] id est, dum hæc deferuntur extra castra repellēda, scilicet Nadab & Abiu quos præceperat Moyses honore congruo sepeliri.

b ¶ *Fuerat.*] qū pœnitentia fuit iniuncta.

b ¶ *Fuerat.*] Moyses exustum reperit, supple, alij habent hircus, & tūc supple exūstus repertus est à Moyse.

c ¶ *Exustum.*] vitiis: quia non bene pœnituit, id est, non vere.

d ¶ *Non peccare.*] vera exustio hirci iussocationem pœnitentiæ per aduenientem culpam significat. nam non peccare, &c. & sic cōtinuatur.

e ¶ *Natura.*] id est, vitium quod pro natura inoleuit, vel natura ipsa supra ead. ille rex. ver. sancti. 12. quæst. 1, cap. 1.[a]

f ¶ *Futura.*] omne futurum despicitur, &c. vt dixi 47. distin. omnes.

g ¶ *Moyses.*] id est Christus. Alludit ad id quòd cum Moyses quæreret hircum oblatum, inuenit eum exustum, id est, animam peccato suffocatam, vel pœnitentiam annihilatam.

h ¶ *Vacuam.*] à peccato.

i ¶ *Exuuias.*] id est, indumenta.

k ¶ *Nuda.*] id est, denudata per confessionem, aliàs munda.

l ¶ *Discedat.*] ab hac vita.

m ¶ *Impetus.*] vitiorum, designatus per ignem impetuose missum.

n ¶ *Innocentiam.*] Supra distinct. 50. ponderet.

o ¶ *Velox.*] vtpote sine discretione agens.

p ¶ *Suggerit.*] scilicet ei, qui cum discretione vult agere.

q ¶ *Iudicat.*] id est, deliberat.

r ¶ *Pigra.*] q. d. piger est homo, & verecundus ad pœnitendum.

s ¶ *Pudore.*] quia pudor est ea admittere.

t ¶ *Præmitur.*] id est, reprimitur.

v ¶ *Intendit.*] id est, intendere debet. Vel intendit, quasi conferens secum quòd ea quæ promittuntur, incerta sunt, & ita spes illorum sera aut nulla est[b]. 47. distinct. omnes.

x ¶ *Interim.*] dum sic est piger, & dum cogitat de futuris.

y ¶ *Imprudentia.*] ad mala facienda.

z ¶ *Affectus.*] pœnitendi.

a ¶ *Exuritur.*] sicut hircus ab igne.

b ¶ *Eam.*] scilicet pœnitentiam per hircum significatam, & alludit ad factum Moysi. B.

c ¶ *Lex.*] id est, minister legis, scilicet Moyses, vel quilibet alius prælatus in eo significatus: vel Christus, vt 1. ea. distinct. inter hæc hircum.

d ¶ *Irascitur.*] alludit illi quod dixit Moyses, cur non comedistis hostiam, &c.

d ¶ *Irascitur.*] negligentibus prælatis.

e ¶ *Deuorandam.*] id est, celebrandam.

f ¶ *Pœnitentiam.*] id est, hostiam pro peccato, scilicet hircum, per quem pœnitentia designatur.

g ¶ *In sancta sanctorum.*] id est, in ecclesia.

h ¶ *Sacerdotes.*] id est, Eleazar & Ithamar filios Aaron.

i ¶ *Respondit.*] hoc respondisse intelligitur cum dicitur, mihi accidit, quòd, &c.

k ¶ *Aaron.*] prælatus

l ¶ *Prouidum.*] in iniungenda pœnitentia.

m ¶ *Iudicium.*] 43. distinct. cap. vlt.

n ¶ *Nec male.*] volenti confiteri.

o ¶ *Facile.*] donec feruescat supra distinct. 1. sunt qui. ver. dicimus.

p ¶ *Muneris.*] pœnitentiam scilicet. tunc enim melius est quiescere, quam exercere, infra ead. in salicibus.

a ¶ *Fiat*

C. XXXIIII.

ij [1] INter hęc hircū[a], qui oblatus fuerat[b], exustū[c], &c.] Non peccare[d], solius Dei est; emendare, sapientis. Sed raro inuenias, qui se corrigat. Rara confessio peccati; rara pœnitentia. Repugnat natura [e], & verecundia; quia obnoxia est culpæ omnis caro; & quisque erubescit peccatum confiteri; dum magis præsentia cogitat, quàm futura [f]. Vult Moyses[g] peccati vacuā[h] reperire animam; vt exuuias[i] errores deponat, & culpæ nuda[k] sine sui pudore discedat[l]. Sed irrationabilis impetus[m] præuenit, & flāma celerrimi motus animam depascitur, & exurit eius innocentiam[n]. Præponderant enim futuris præsentia, feriis iucūda, & læta tristibus, & præpropera tardioribus. Velox[o] enim iniquitas, quæ ad nocēdum occasionem suggerit[p]: lenta virtus, & cunctatrix ante iudicat[q], quàm incipit, quid decorum, quid honestum: inimquitas omnia præcipitat. Pigra[r] vero, & verecunda pœnitentia, quæ † præsentium pudore[s] præmitur[t] †. Solis enim intendit[v] futuris, quorum spes sera, & tardus fructus. Interim[x] præcurrit impudentia[y], & spe præsentium pœnitentia excluditur, & affectus † [z] eius exuritur[a], & aboletur. Quærit[b] eam lex[c], & non inuenit; exusta est enim feruore, & fumo iniquitatis. Inde irascitur[d], & dicit deuorandam[e] fuisse pœnitentiam[f] in sancta † sanctorum[g] sacerdotes[h], quasi segnes increpat. Respondet[i] Aaron[k] prouidum[l] debere esse sacerdotale iudicium[m], nec male † [n] sanæ conscientiæ facile[o] esse credendum id muneris[p];

[1] Versus.

[a] al. quia al. punitur

[b] al. effectus.

[c] al. sanctis sanctorum

[d] al. malefac. ne] vera lectio

[e] Multi enim propter fragilitatem naturæ erroneum à pœnitentia: quia timent ne possint ferre asperitatem pœnitentiæ. tales hortandi sunt, & in ipso cursu pœnitētiæ admonendi. dist. 6. qui vult. Archid.

[f] Vel sic fert deprauat. Ioan. 2.

[g] Humilitas est illam diuitem imitanda.

[h] Vel sic fert deprauat.

[i] Vel sic fert deprauat.

[k] Vel sic fert deprauat.

[l] Vel sic fert deprauat.

[m] Vel sic fert deprauat.

[n] Vel sic fert deprauat.

[o] Vel sic fert deprauat.

[p] Vel sic fert deprauat.

[q] Vel sic fert deprauat.

[r] Vel sic fert deprauat.

[s] Vel sic fert deprauat.

[t] Vel sic fert deprauat.

[v] Vel sic fert deprauat.

[x] Vel sic fert deprauat.

[y] Vel sic fert deprauat.

[z] Vel sic fert deprauat.

[a] Vel sic fert deprauat.

[b] Et est ratio quia videt & cogitat ea tarde de venire, retrahitur ab effectu pœnitentiæ. Ad hoc ne fa. iuuitec. hic allego. omnes, secundum Per.

[a] Vel sic fert deprauat.

[b] Vel sic fert deprauat.

[c] Vel sic fert deprauat.

[d] Vel sic fert deprauat.

[e] Vel sic fert deprauat.

[f] Vel sic fert deprauat.

[g] Vel sic fert deprauat.

[h] Vel sic fert deprauat.

[i] Vel sic fert deprauat.

[k] Vel sic fert deprauat.

[l] Vel sic fert deprauat.

[m] Vel sic fert deprauat.

[n] Vel sic fert deprauat.

[o] Vel sic fert deprauat.

[p] Vel sic fert deprauat.

[q] Vel sic fert deprauat.

[r] Vel sic fert deprauat.

[s] Vel sic fert deprauat.

[t] Vel sic fert deprauat.

[v] Vel sic fert deprauat.

[x] Vel sic fert deprauat.

[y] Vel sic fert deprauat.

[z] Vel sic fert deprauat

a ¶ *Esau.*] de peccato forte primogenituræ venditæ. 7. quæstione 1. quàm periculosum.
b ¶ *Magis.*] correctiuum est.
c ¶ *Neque pœnituit.*] vel quæ scilicet.
d ¶ *Aperitur.*] argum. ex sequentibus comprehendi præcedentia. argu. 50. distinct. si quis diaconus. arg. distin. 18. petu. nit. argu. ẽ. 23. q. 4. quid crudele. arg. ff. 34. q. 1. cum per bellicam.
e ¶ *Ex hoc peccatum.*] mendacij; quia post homicidiũ secutũ est mendaciũ: quod magis fuit. argu. ẽ. distinct. 1. §. alij econtra. cap. serpens.
f ¶ *Memoriam.*] supra distinct. 1. ca. quis aliquando. §. his auctoritatib⁹. verſ. item illud. Ioan. & hoc idem supra, distin. 81. valet. contra soluitur ibi, memoria, scilicet ad cõtritionem, non ad delectationem. ff. distinct. 5. c. 1. ª

Gen. 4.

ª Subau. in quo loquitur grece. cs. vel fort quod loquitur de male memoria peccatorum, Archid.

Gen. 3.

IN *salicibus.*] CASVS. [Hunc casum sic Beñ. ponit. Dicit Dauid. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? quod exponẽs Ambrosius ait; Terra aliena caro est, quæ imperio mentis non subiacet: sed si ista terra domari nõ potest, nõ debet quis accipere pœnitentiã. Nã si acceperit, & defecerit, ipsa erit inutilis, & auferet vsum posterioris, & hoc est quod dicit, *In salicibus, &c.* Ego addo hoc, q̃ licet caro repugnet, mens semper Deo dedita sit, nec fides deseratur: q̃ dæmones semper incũbunt miseræ animæ, dicentes *exinanite*, &c. exponit verba ꝓphetę. *In salicibus*, id est, hæreticis, vel valde malis. *In medio eius*, id est, à medio malorum removeamus secreta fidei.

g ¶ *In salicibus.*] id est, à salicibus: per quas designantur mali.
h ¶ *In medio eius.*] qui sunt in ꝓfundo vitiorũ.
i ¶ *Suspẽdimus.*] i. subtraximus, & distulimus.
k ¶ *Organa.*] id est, orationes nostras, vel cõfessiones, quæ inutiles sunt, dum sumus in peccatis: ‖ peccatum enim cõparatur salici propter in fructuositatem. 1. q. 1. si fuerit. & organum orationi propter dulcedinẽ. 45. dist. cum beatus. 46. dist. hoc habet. Nã quomodo cãtabimus, i. opera fructuosa faciemus?
l ¶ *Cultoris.*] animæ.
m ¶ *Vsurpata.*] id est, nõ vere recepta, scilicet per peccati desertionẽ.
n ¶ *Auffert vsum.*] q̃a non solẽt petere tales vt eis iterũ iniũgatur satisfactio pro illis, licet inutilem egerint pœnitentiam: immo nec debent.

‖ Peccatũ cõparatur salici, & organum orationi.

argum. infra eadem. cap. quærat. §. illud autem. Greg. in fi. & c. pium.
o ¶ *Posteriores.*] scilicet sui ipsius: quia postea non agitur secundum consuetudinem quarumdam ecclesiarum. ff. ead. §. vlt. & supra.

etiam Esau a, sed male: magis b autem iste neque pœnituit c. Lacrymæ quippe illæ non erant pœnitentiæ, sed animi α violenti, & indignationis internæ. Quod ex eius operibus aperitur d. *& infra.*

¶ Non igitur negemus, obsecro, peccata nostra: neque nos impudẽtia duros efficiat. Sponte nostra peccata puniamus, ne pendamus non spõte supplicia. Audiuit Cain à Deo [Vbi est Abel frater tuus?] & dixit (nescio: numquid nam custos fratris mei sum ego?) Vides, quomodo ex hoc peccatum e rediderint grauius? Verum non ita pater eius audiens [Ada, vbi es] dixit [Audiui vocem tuam Domine, & timui, quoniam nudus sum, & abscondi me.] Magnum bonum est, vt quis peccata sua agnoscat, & memoriam f eorum perseuerãter retineat. Nullum inuenitur delictorum tale remedium, sicut eorum continuata memoria.

α ¶ Animi violenti.] *Græce est* ἀλλ' ἐπιφέρας, καὶ θυμῷ μᾶλλον, καὶ ἀλόγιστα τὰ ἔξης, *id est*, Sed potius contumelioſi impetus & iracundiæ idque ostendunt, quæ secuta sunt. *Vetustus codex habet*, ὠμῶς καὶ θυμῷ, *quæ duæ voces coniunguntur etiam à B. Paulo in epistola ad Ephesios, cap. 4. Sunt autem nonnulla in hoc capite partim ex manuscriptis Gratiani codicibus, partim ex ipso originali emendata.*

Item Ambrosius in libro secundo de pœnitentia, capite 11.

C. XXXVII.

1 IN salicibus g, inquit, in medio h eius suspendimus i organa k nostra. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?] Si enim caro menti repugnat, nec subdita est animi gubernaculo, & mentis imperio; aliena est terra, quæ non domatur exercitio cultoris l; & ideo non potest fructus charitatis, pœnitentiam β pacis afferre. Melius est ergo tunc quiescere; cum exercere non queas opera pœnitentiæ, ne in ipsa pœnitentia fiat, quod postea indigeat pœnitentia. Quæ si semel fuerit vsurpata m, nec iure celebrata; nec prioris fructum obtinet; & aufert vsum o posterioris n. Sane & cum caro repugnat, mẽs ad Dominum debet esse intenta: & si opera non sequuntur, fides non deseratur: γ et, si impugnant vel carnis illecebræ, vel potestates aduersariæ, maneant mens Deo dedita. Tunc enim maximè δ vrgemur, cum caro cedit: & sunt, qui vehemẽter incumbant p, miseræ animæ, quærentes omne auferre præsidium. 2 Vnde illud est (Exinanite q exinanite vsque ad fundamentum in ea r.) Quam miseratus Dauid ait (filia Babylonis misera) misera vtique, quia Babylonis filia est: quæ Dei filia esse desinit; cui tamen medicum inuitat dicens (beatus, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram) hoc est, qui infirmas, & lubricas cogitationes allidat ad Christum, qui omnes irrationabiles motus sui reuerentia, & disceptatione † comminuat.

β ¶ Pœnitentiam pacis.] *In multis vetustis legitur* pœnitentiæ & pacis. *in originali autem impresso*, patientiam pacis.
γ ¶ Fides non deseratur.] *In aliquot manuscriptis est*, fides non deserat; *in vetustioribus B. Ambrosij operum editionibus*, fides desideret, *in recentiore Parisiensi*, fides deseruiat.
δ ¶ Vrgemur.] *In nonnullis vetustis legitur*, vrgetur; cum caro non credit.

Itẽ Hieronymus super Matthæum ad cap. 27.

C. XXXVIII.

3 NIhil Iudæ profuit egisse ε pœnitentiam; per quam scelus corrigere non potuit. Si † quãdo frater sic peccat in fratrem, vt emendare valeat ζ, quod peccauit; potest ei dimitti: sinautem permanent opera, frustra voce assumitur pœnitentia. Hoc est, quod in Psalmo de eodem infelicissimo Iuda dicitur [& oratio eius fiat in peccatum:] vt non solum emẽdare nequiuerint proditionis nefas, sed proprij homicidij scel⁹ addiderit.

ε ¶ Egisse pœnitentiam.] *Sic in glossa, ex qua videtur sumptum caput hoc: sed apud B. Hieronymum & Magistrum*, sera pœnitentia: *apud eundem vero Magistrum paulò post legitur deprauate*, emendare non valeat.

Item Leo Papa in sermone. qui incipit. [*Inter omnia,*] *id est, tertio de passione Domini.* 4

C. XXXIX.

SCeleratior omnibus ô Iuda, & infelicior extitisti; quem non pœnitentia reuocauit ad Dominũ: sed desperatio traxit ad laqueum. Expectasses cõsummationem criminis tui, & donec sanguis Christi pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi suspendium distulisses η,

a Ibid. H. q. 8 quem sic vel sic debuisset, si fuisset verisimile videretur quid postquã pœnitentia data semel irrita esset, quia non amplius ad pœnitentiã redeunt, sed in impœnitentia dolore & desperatione finiũt & obdurãt.

b Idem not. ff. 3. q. 2. ancilli in fin. ibi videas.

2 Ibidem.

Psal. 108.

† al. discretè.

3 Glos. ord. & Beda ad eandem locum. Sic 4. dist. 15. † al. Sed

4 Glossa ord. ad cap. 27. ad Matt.

‖ Iudas ea mortuus fit ante Christum.

c Scilicet tempore.

disimile stipendium sortiuntur. alter præcedit Petrum in paradiso, alter præcedit c, Iudam in inferno: & ita videtur quòd mors Christi præuenerit. Respon. magis in hoc credendum est Hiero. quàm Leoni. vel forte mors Iudæ secuta est mortem latronis a: præuenit tamen mortem Christi. Christus enim priusquam latro est mortuus, vnde non fregerunt eius crura. Vel etiam si morte non præcesit, præuenit tamen vulnus Christi lancea infixum, ex quo processerunt sacramenta nostræ redemptionis: & ita mors Christi præcesit. De hoc extra de baptis. & eius effe. maiores. 23. distinct. qui episcopus.

HIS AVCTORITATIBVS. Hæc est 9. pars distinct. in qua quæritur, si aliquis remanet in aliquo peccato, vtrum dicatur vere pœnitere, si de aliis seruat, & pœnitet secundum mãdatum sacerdotis? & est dicendum quòd non: sed valet ei postquã ab alio peccato recesserit. tamẽ allegat pro & contra. Ioan. de Fant.

CASVS. Ostẽdit Gratianus p auctoritates positas ab illo §. *siue.* quæ sit vera pœnitentia, & q̃ falsa. hic latenter aliam quæstionẽ subintrat: scilicet an pluribus irretiti criminibus possint de vno veniam obtinere sine pœnitentia aliorum, & allegat Gra. pro vtraque parte. Est ergo casus §. talis. Supradictis auctoritatibus ostensum est q̃ sit vera pœnitentia, & q̃ falsa. sed falsæ nulla indulgẽtia datur: vnde patet quòd sententia illorũ est falsa dicentium, quòd qui pluribus criminibus detinetur, potest de vno indulgentiam impetrare sine aliis: quod pluribus auctoritatibus probare conat: & postea auctoritate Naum prophetę dicẽtis. Nõ iudicabit Deus bis in idipsum.

a ¶ *His auctoritatibus.*] ab illo §. siue autem. ostensum est quæ vera, quæ falsa sit pœnitentia. hic latenter subinfert aliam quæstionem: scilicet an pluribus irretitus criminibus posit de vno obtinere veniam permanendo in aliis. Et primo probat tribus auctoritatibus, & vna ratione vnum peccatum sine alio remitti posse. vsque ad §. sed quòd. ibi allegat pro parte aduersa quasi quæstionem terminando per auctoritatem August. Tertio loco determinat auctoritates inductas pro parte illa in §. auctoritas. ‖ Est ergo determinatio magistri quòd nullus potest consequi veniam de vno nec quo ad culpam, nec quo ad pœnam, nisi de omnibus satisfaciat: quod sic ostenditur. Qui dolet de vno: aut ex charitate, aut non. si ex charitate, ergo Deum diligit. ergo qui nouit Deum diligere, diligit & odit quæ sibi contraria sunt, ergo quodlibet mortale odit: quod falsum est, si non ex charitate, ergo ille dolor est informis, cum non sit charitate informatus, ergo non est opus alicuius virtutis, ergo non est vitæ meritorius; sed in indifferens. Forte dices per hanc inductionem non haberi propositum: quia non quærebatur an retentis ceteris posset quis promereri vitam æternam: sed an retentis ceteris possit de vno veniam mereri? Respondet, immo idem omnino est, quia si quis dolendo non ex charitate posset de vno veniam mereri, ergo eadem ratione de omnibus aliis: & ita aliquis est vel esse potest sine merito mortis, & sine merito vitæ æternæ, & ita nec bonus, nec malus: quod non est verum. sic ergo probato quòd peccatum non dimittitur quo ad culpam, probatum intelligitur quod nec dimittitur quo ad pœnam, nam ratione culpæ & pœna datur. bene tamen concedo, quòd tali pœnitenti pœnitentia non est denegãda, extra de pœniten. & remiss. quod quidam. quæ tamen, donec pœniteat de omnibus inutilis est quo ad vitam æternam: sed cum pœnitet de omnibus, efficitur vtilis, nec alia satisfactio ei imponetur ab ecclesia pro illo peccato.

Item Ambrosius in 18. octonario Psalmi 118. 2

C. XL.

PRima cõsolatio est, quia non obliuiscitur misereri Deus: secunda per punitionem α; vbi, etsi fides β desit, ᵍ pœna δ satisfacit, & releuat.

α ¶ Punitionem.] *Antea legebatur*, compunctionem. *Emendatum est ex glossa ordinaria (cuius caput hoc est summa quædam:) & magis conuenit cum sententia B. Ambrosij: cuius tamen locum integrum præstat accurate legere.*
β ¶ Fides.] *In glossa additur*, id est, conscientia debiti. *& sic declarat Gratianus infra cap. quærat.*

3 *Item opponitur de Hieronymo, qui super Naum sentire videtur, quòd si fidelis γ adulterando interficeretur; de adulterio nõ amplius h à Deo puniretur i. Item, si illa satisfactio k nõ fuit, quã in adulterio viuẽs pro homicidio obtulit, cum adulterij eum pœnituerit, vtriusque ei pœnitẽtia imponẽda erit: quod à ratione alienũ ecclesiastica probatur cõsuetudine, quæ pro eodẽ peccato (nisi reiteratũ fuerit) nulli bis pœnitẽtia imponit l. ¶ Sed quòd ei, qui crimẽ sibi reseruat, de alio venia nõ præstetur m; non solũ præmissis probatur auctoritatibus Hesychij, Adamantij, Gregorij, Augustini, Smaragdi, Isidori: verũ etiã alia auctoritate eiusdẽ Augustini in lib. de pœnitentia.* 4 *Ait enim.*

γ ¶ Fidelis.] *Sic est emendatum ex aliquot*

‖ Peccati quis resecat tripliciter. 3 Senten. 4. d. 15. ff. ead. cap. quærat aliqs. & c. ignis. ff. 23. q. 5. quid ergo.

2 Sermone 18. Glossa ordin. Zadith.

PLuit Dominus.] CASVS. Primo ponuntur verba Amos prophetæ, quæ Greg. inducit super Ezechielem. Secũdo verba illa exponit Greg. Secunda pars ibi, *Cum ille. Ciuitatem*, id est, animam. Seq. cap. patet. *Fides*, id est, conscientia alterius. *Desit*, id est, non occurrit.
c ¶ *Relinquit.*] auctoritatem hanc exponit G. infra ead. §. illud.
d ¶ *Corrigit.*] ‖ tribus modis quis se corrigit à vitiis, & ea resecat, scilicet cum cessat ab actibus eorum, sed non confitetur ea. Secundo cum cessat ab actibus eorum, & ea detestatur, ita quòd confitetur ea, sed non ex charitate, nec cum charitate, cum occultet aliquod mortale peccatũ: aliàs de his duobus modis intelligitur quod dicit Gregor. Tertio cum quis detestatur peccata & errata omnia ex charitate & deuotione, & ea confitetur, vt pro eis satisfaciat, de hoc supra ead. distinct. perfecta.
e ¶ *Octonario.*] ‖ notaquòd, à *Beati immaculati*, vsque, *Ad Dominum cum tribularer*, est vnus Psalm. & habet 22. distin. & quælibet distinctio continet 8. versus, & ita continet 22. octonarios. nam 8. versus faciunt vnum octonarium, & hoc est quod dicit in 18. octonario.

‖ Beati immaculati continent 22. dist. 4 in lib. de vera, & falsa pœnitentia, c. 9.

f PRima.] ¶ *Fides desit.*] id est, conscientia peccati alicuius: desit, id est, non occurrit.
g ¶ *Pœna, &c.*] id est, per patientiam & humilitatem, quæ habetur in ipsa pœnitentia inter ipsa flagella, & peccata quæ ad memoriam non occurrunt dimittuntur. Hanc expositionem habes infra eadem §. illud. ver. item illud Ambrosij.

ITEM OPPONITVR. CASVS. Adhuc probat Gratian. quòd potest aliquis veniam impetrare de vno peccato sine alio, nam Hieronym. super Naum sentire videtur, quòd si infidelis adulterando interficiatur: de adulterio pro quo satisfecit, non punietur. Nam si in adulterio manens de homicidio satisfecit, si pœnitet de adulterio, pro vtroque peccato est ei pœnitentia imponenda iterum secundum aliam opinionem: quod est alienum à ratione: & sunt verba Gratiani. *Item si illa*, quidam dicunt quòd sunt verba Hierony.
h ¶ *Non amplius.*] potest ergo aliquis non pœnitens de mortali, debitam pro eo euadere damnationem. Sed quo sensu hoc dixerat Hieronymus, super eumdem locum ostendit dicens: quærat hic aliquis, &c. vt infra eadem distinctione quærat. quasi dicat potius hic ostendit, quòd qui per temporale supplicium vel flagitium non corriguntur, postea æternaliter puniuntur. agens de deprehenso in adulterio decollato.
i ¶ *Puniretur.*] si vere confiteretur. argum. 23. quæst. 5. quid ergo.
k ¶ *Si illa.*] verba magistri sunt. quidam dicunt quòd sunt verba Hieronymi vsque ad illud, quod à ratione. & loquitur non secundum generalem ecclesiæ consuetudinem, sed particularem alicuius loci: sed quòd sint magistri, patet infra ead. §. authoritas. circa finem.
k ¶ *Si illa satisfactio.*] id est, pœna, quæ ei inflicta pro peccato fuit.
l ¶ *Imponit.*] quasi dispensando.

SED QVOD. CASVS. Nunc Gratianus allegat pro alia parte, scilicet quòd non conceditur venia pœnitenti tantum de vno peccato. Quod probat præmissis auctoritatibus, scilicet Isychij, & Adamantij, & aliorum, qui sequuntur: ad quod inducit sequens cap.
m ¶ *Non præstetur.*] supra 23. quæst. 5. quid ergo. supra ead. distinct. ille pœnitentiam. supra ead. irrisor. & cap. qui admissa. supra ead. dist. pœnitentiam agite. supra ead. distinct. cap. pœnitentes.

SED QVEM. CASVS. Dictum est supra, non iudicabit Deus bis in idipsum: sed quem sacerdos iudicauit, qui est vicarius Christi, Deus iudicat. qui ergo à sacerdote semel punitur pro peccato, non debet à Deo de hoc amplius iudicari. & ad hoc inducit duo sequentia c. illa tñ conclusio Grat. *Qui ergo.* falsa est: quia tunc tantum incipit esse vtilis pœnitentia vnius peccati, cum cœperit de aliis pœnitere.

Item Ambrosius in 18. *octonario Psalmi* 118.

C. XLI.

PRima cõsolatio est, quia non obliuiscitur misereri Deus: secunda per punitionem α; vbi, etsi fides β desit, ᶠ pœna δ satisfacit, & releuat.

Sunt plures] CASVS. Dicit Augustin. quem pœnitet, omnino pœniteat: quia Christus nullum curauit, quem omnino non liberaret, quia liberauit surdum & mutum etiam à dæmonio: & habetem septem dæmonia de omnibus liberauit, & languidum in corpore & anima liberauit. In fine supponit, quòd non videtur vere pœnitere, qui non prorumpit in lacrymas, cum pro temporali damno promptus sit ad plangendum.

a ¶ *Delectentur.*] hæc est falsa pœnitentia: vt ff. distinct. 5. falsas,

1 Sent. 4. dist. 15.

b ¶ *Nos numquam.*] supra ead. distinct. 5. Datuid. & c. ille rex tantus. 8. dist. 1. §. alij econtra. c. non potest quis.

Matth. 12. ‖ Solutio partis non liberat pignus.

c ¶ *Nisi de omnibus.*] sicut nec liberatur pignus licet de parte debiti creditori fit satisfactum. C. de distract. pig. quamdiu. & dicit lex, q

Matth. 16.

qui aliquid facere tenetur, faciendo pro parte nõ liberatur. ff. de verb. oblig. in executione. §. pen. & sententia non debet pro parte tenere, & pro parte non. ff. fa. ercisc. in hoc iudicio. ff. de eden. l. j. §. penul. & ar. ad quæstionem, an à pluribus excõmunicatus diuersis de causis, possit

Mar. 5.

a Subau. & per hoc nos docuit Archid.

ab vno absolui sine aliis.

Matth. 9.

d ¶ *Sanari.*] & vni [a], non diuersis confiteri. ff. distinct. 5. cap. 1. circa finem. arg. ff. de arbit. item si vnus. §. item si plures. & l. quid tñ. & l. Labeo.

e ¶ *Potuerat.*] scilicet sanare septem non successiue, sed simul.

f ¶ *Simul eiicienda.*] ff. de ser. rusti. præ. per fundum.

‖ Pœnitentia septennis cuilibet mortali debetur.

† alias Iulgentiam

g ¶ *Mille.*] ‖ sed numquid ꝑ vnoquoq; mortali peccato septẽnis pœnitentia est imponenda? arg. 33. q. 2. hoc ipsum. secundum hoc ergo non sufficiet vita hominis ad explendã huiusmodi satisfactionem. Respon. sine dubio cuilibet mortali septennis pœnitẽtia debetur: sed tamen quia arbitrarię sunt huiusmodi pœnitẽtiæ, arbitrabitur, & arctabit eas iudex intra tempus congruum pœnitendi. arg. 26. q. 7. tempora pœnitudinis. & supra ea. dist. mensuram.

h ¶ *Omnino.*] nota ſ. ead. dist. c. Naum. §. item quòd. & c. adhuc. contra. sed non tunc: secus erat cum leprosus esset: ideo de hoc non posset sanari. supra distinct. 2. §. finali, in fine.

‖ Peccatũ nullum est in corpore tantum. b Subau. quare non consequitur veniam ab ipso. Pe. nã nemo potest esse filius Dei & Diaboli. ſ. ea. dist. §. hoc idẽ in fin. ver. item vt Christus ait.

i ¶ *Corpore.*] id est, in anima ministerio corporis: ‖ nullum enim peccatum est in corpore tantum: est tamen aliquod voluntatis tantum.

k ¶ *Criminoſo.*] cũ autem ei qui in vno deliquit, ſit inimicus, patet quòd talis sit criminosus [b].

l ¶ *Puritatem.*] vt scilicet purificet, sicut baptismus.

m ¶ *Declarare.*] secus dicit lex in iudice. C. ad le. Cornel. de fal. vbi. ff. de offic. præſi. obſeruandum. supra 23. quæst. 4. est iniusta.

vetustis. B. Hieronymo, & magistro. Nam antea legebatur. Infidelis, *quemadmodum etiam infra ead. cap. quærat. & cap. ignis.*

C. XLII.

1 SVnt plures, quos pœnitet peccasse: sed non omnino, reseruantes sibi quædam, in quibus delectantur[a]: non animaduertentes Dominum simul surdũ & mutum à dæmonio liberasse: per hoc docens nos, numquàmb, nisi[c] de omnibus sanarid. Si enim vellet ex parte peccata reseruari; habenti septem dæmonia, manẽte vno, proficere potuerate sex expulsis. Expulit autem septem, vt omnia crimina simulf eiicięda doceret. Legionem autem ab alio eiiciens, neminem reliquit ex omnibus, qui liberatũ possideret; ostẽdens, quòd etiam si peccata sint milleg, oporteret de omnibus pœnitere. Laudatus est enim Dominus, quando eiecto dęmonio locutus est mutus. Numquam aliquem sanauit, quem omnino[h] non liberauit. Totum enim hominem sanauit in sabbato: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberauit; indicans pœnitentem oportere simul dolere de omni crimine orto in anima, & corpore[i]. Scio enim Deum inimicũ omni criminoſo[k]. Quomodo ergo, qui crimẽ reseruat, de alio recipiet veniam? Sine amore Dei cõsequeretur veniam[l], sine quo nemo vmquam inuenit gratiam. Hostis enim Dei est, dum offendit perseueranter. Quædam enim impietas infidelitatis est, ab illo, qui iustus, & iustitia est, dimidiam sperare veniam. Iam enim foret sine pœnitentia inuenire gratiam. Pœnitentia enim vera ad baptismi puritatem[m] confitentem conatur adducere. Recte enim pœnitens, quidquid sordium post purificationẽ contraxit, oportet vt abluat, saltẽ lacrymis mẽtis. Sed satis durus est, cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare[n]; sed sciat culpabiliter se durum, qui deflet damna temporis, vel mortem amici: & dolorem peccati lacrymis non ostẽdit. Non itaque est, vt quis excuſet se non habere fontem lacrymarum, qui nonnumquàm[n] lacrymis ostendit dolorẽ[o] tẽporalium. Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat[p], &c.

n ¶ *Nonnumquam.*] id est, aliquando.

o ¶ *Dolorem.*] vnde Iuuenalis.

Ploratur lacrymis amissa pecunia veris. & alibi.

Minore tumultu funera planguntur nonnumquam.

p ¶ *Pœniteat.*] Supra distinct. 1. cap. quis aliquando. §. non sunt. & cap. quem pœnitet.

10 [2] *Auctoritas*[q] *illa Naum prophetæ*[r] [*nõ iudicabit Deus bis, &c.*] *nõ indistincte ostẽdit omnia, quæ tẽporaliter puniũtur, nõ vlterius à Deo puniẽda. Quamuis enim Sodomitas, Aegyptios, Israelitas in eremo super eũdem locum dicat Hieronymus tẽporaliter à Deo punitos: ne in æternum puniretur, non tamen de omnibus generaliter hoc intelligẽdum est: alioqui cuiq; scelerosso optandum esset, vt cælesti fulmine percussus, aut aquis submersus, aut à serpẽtibus vulneratt pro peccatis suis diuinitus interiret, vt æternos cruciatus breuis[u], & momẽtanea pœna terminaret. Illud etiam Apostoli falsum esset, quod de prostratis in deserto in epistola ad Hebræos scribens ait,* [*propter incredulitatem suam nõ intrauerunt in terram promissionis.*] *Vbi probatur, quòd sicut merito suæ infidelitatis requiem illam amiserunt; ita propter eamdem infidelitatem, veram requiem æternæ beatitudinis nullo modo intrauerũt. Intelligitur ergo illud Hieronymi de his tantum, qui inter ipsa flagella pœnitentiam egerunt: quam, & si breuem, & momẽtaneam, tamen nõ respuit Deus: sicut & illud prophetæ*[v] [*non iudicabit*† *Deus bis in idipsum*] 3 *de his tãtum intelligi oportet, quos præsentia supplicia in melius cõmutant*[x], *super quos non cõsurget duplex tribulatio. Qui autem inter flagella duriores, & deteriores fiunt, sicut Pharao, qui flagellatus à Domino, durior factus est; præsentibus æterna connectunt, vt temporale supplicium sit eis æternæ damnationis initium.*

Vnde Augustinus in cantico[y] *Deuteronomij.*

2 Sup. dist. 1. de pœn. cap. quem ergo. Sic it. 4. dist. 15. §. scelerator.

C. XLIII.

4 GNis succẽsus est, &c.] Hoc est, vindicta hic incipiet, & ardebit vsque ad extremam damnationem.

5 Hoc contra illos notandum est, qui dicunt [*non iudicabit Deus bis in idipsum*] *ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendãtur; alij & hic, & in æternum puniuntur: sicut Antiochus, & Herodes.* [6] *Quod autem super eumdem locum de adultero fideli Hieronymus sentire videtur, ex eiusdem verbis falsum esse probatur. Exemplo enim illius, qui Israelitas maledixerat, & qui ligna in sabbato collegerat, ostendit parua peccata breuibus & temporalibus suppliciis*

AVCTORITAS. Hæc est 10. pars distin. in qua magister intẽdit ꝓbare per Naum prophetam, & per Apostolum, & per Hierony. & per Augu. quòd si aliquis in hac vita fuerit sufficienter punitus, non punitur postea, dum tamen inter illa flagella cõteratur: alioquin incipit hic pœna, & protenditur in infinitum. Ioan. de Fant.

CASVS. Soluit nũc G. auctoritates inductas ad probandũ, ꝙ quis agẽdo pœnitẽtiam de vno peccato sine alio, veniã consequitur de illo pro quo pœnitentiam egit; & dicit quòd illæ auctoritates intelliguntur de his qui inter ipsa flagella & supplicia præsentia pœnitentiã egerũt, & commutantur in bonum: super quos non consurget duplex tribulatio: q vero inter flagella duriores efficiũtur: vt Pharao, cõiungũt æterna supplicia cũ præsentibus. Ad quod inducit seq. cap.

q ¶ *Auctoritas.*] soluit auctoritates inductas ad probandum quòd quis agendo pœnitentiam de vno peccato, & non de alio consequatur veniam de vno, & non de alio.

r ¶ *Breuis.*] supra ead. dist. illud. §. ecce cuius. & cap. talis mihi.

s ¶ *Cõmutant.*] in bonum, & charitatem ad veram pœnitentiam.

t ¶ *In cantico.*] Moysi scilicet, Audite cœli quę loquar, &c. cuius cantici est versus ille, Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima.

Ignis succensus.] CASVS. primo ponuntur verba Moysi in Deutero. quæ talia sunt: Ignis succensus est in furore meos, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Secundo ponuntur verba Augustin. exponentis verba illa, scilicet præsens pœna cõtinuabitur cum æterna.

HOC CONTRA ILLOS. CASVS. Dicit nunc Gratia. quòd supradicta auctoritas est contra illos qui dicunt, Non iudicabit Deus bis in idipsum, pertinere ad omnia flagella: quia non pertinet nisi ad eos, qui inter ipsa flagella corriguntur. Postea respondet illi §. item obiicitur. de Hieronym. Quidam tamen faciunt vnum §. ab illo §. auctoritas. vsque ad capit. quærat. cuius casus facilis est, præterea est, pars illius capit. quod habuisti supra 23. quæst. 5. quid ergo. cuius casum ibi habuisti.

4 Sententiain glossa ordin. Deut. 32. & apud B. Gregor. moral. l. 18. c. 12.

ſ Isidorus de summo bono, lib. 3. c. 2.

6 Sent. ibidẽ.

2 ¶ *Magna*

2 ¶ *Magna vero.*] scilicet, quæ tẽporaliter nõ puniuntur sufficienter.

b Q ¶ *Dominus bis.*] id est, non punit aliquem pro aliquo facto iterum, pro quo sufficienter eum semel puniuit.

c ¶ *Frustrentur.*] id est, euitent.

d ¶ *Mensuras.*] id est, scire quibus & quantis flagellis quælibet peccata sunt punienda.

e ¶ *Debinc.*] id est, post hanc vitam.

f ¶ *Lui.*] id est, puniri.

‖ Culpa leuis di quæ temeraliter punitur. 1. dist. 23. q. 5. quæ ergo. §. erant. ibidem.

g ¶ *Culpa leuis.*] & tamen mortalis. ‖ omnis enim culpa dicitur leuis, quæ temporaliter punitur, respectu illius quæ æternaliter, sicut quælibet pœna temporalis dicitur leuis respectu æternæ. ſ. ead. dist. 7. c. vlt.

h ¶ *Compensata.*] hic aperte innuit. Hierony. ‖ grauia peccata, de quibus nõ agitur pœnitentia inter flagella, & hic puniri graui supplicio, & in futuro puniẽda æternaliter: leuia vero q hic puniũtur sufficiẽter, pro leui pœna compensationẽ vitæ æternæ recipere[a]: quod in bonis fieri non ambigimus: & in malis forte ita fit, sed non credo: quia iam remitteretur peccatũ quo ad pœnam cõsitendo de vno, & nõ de alio: quod negamus. supra. e. dist. §. his auctoritatibus.

‖ Pœcata grauiter sunt puniẽda.

a Quia tempalis pœna sufficit in locis certis, quasi recompensationem. Per. dis.] orig. Num. 15.

ILLVD AVTEM. CASVS. Grat. hic respondet quibusdam obiectionibus inductis pro alia parte, & dicit quòd illa auctoritas Gregor. pluit, &c. intelligitur dicta de eo qui incipit detestari crimen, non quod de eo veniam consequatur: alioquin sententiæ Euangelicæ cõtradiceret. Et quod hoc sit verum, probat auctoritate Aug. Quod autẽ dicit in c. 1. cõsolatio, & si fides, &c. pro conscientia fides sumitur: qđ probat auctoritate Apostolica. Quòd autem dicitur in illo §. itẽ obiicitur. dicit quòd non valet argumentatio ibi facta, sed tunc incipiet ei esse fructuosa pœnitentia de vno peccato, cũ cœperit de aliis pœnitere. ad quod inducit seq. c. quod satis patet cũ sequenti §. quamquam. & ad probandum §. inducit c. seq. *quorum primum.* ſ. canendum patet.

‖ Sup. dist. 1. cũ sunt.

k ¶ *Arbiter.*] infra de consecra. distinct. 4. omnis qui.

sup. ea. pœn. cõsolatio.

l ¶ *Et si fides.*] Supra 1. quæſt. 1. fertur. 28. q. 1. cap. omnes. §. ex his.

m ¶ *Obiicitur.*] hic patet illa fuisse verba magistri. ſ. ea. si illa, &c. & ſ. ead. §. item opponitur.

‖ Bona pœcata facta quæ remanẽt pro æ.

n ¶ *Satisfactio.*] Supra ead. distinct. satisfactio.

o ¶ *Non percipitur.*] ecce plane videtur velle ꝙ particularis confessio facta, scilicet de vno peccato, adueniente charitate incipiat & viuere, & valere ad vitam æternam. Et quòd sic intelligat, per exemplum patet, quod inducit de baptizato, ‖ secũdum quod dicitur de omnibus bonis, quæ fiunt sine charitate, quod incipiant viuere: quod tamen non credo, imo tantum illa bona, quæ fiunt cum charitate: & si postea sunt mortificata, iterum adueniente charitate reuiuiscunt. si non aduenerit charitas, idem est quòd de eis quæ fiunt sine charitate: quia nec illa nec ista valent nisi ad bonum temporale [b] vel ad illustrandum, vel ad incommodum vitandum, vel ad minorem pœnam subeundam. Ad excusandum vero magistrum dicimus, quòd intellexit eam ad hoc valere, quòd vlterius ei pro illo peccato non iniungitur à sacerdote satisfactio alia: vt supra ead. §. item opponitur. ver. si illa satisfactio. sicut baptizatus licet ficte, nõ rebaptizatur. de consecr. distin. 4. folet. quod tamen R. negat. sed melius distinguitur sic. ‖ Bona opera cum charitate facta, & postea mortificata per peccatum, reuiuiscunt iterum per charitatem ad vitã æternam consequendam: & sic facta olim sine charitate reuiuiscunt, & valẽt tantum ad temporale præmium, vel ad minus suppliciũm subeundum. ad idem valent bona facta cum charitate, & postea per peccatũ mortificata si homo nũquã ad charitatem redeat. secũdum primum mẽbrum intelliguntur illæ duæ auctoritates. ſ. ead. c. piũ. &c. si quando, &c. Et intelligę ꝙ in alio tempore fecerũt bona, scilicet cum erant boni: in alio tẽpore mala, scilicet cũ erant mali. Vel sic dicatur, ꝙ eodem tempore intelliguntur illæ auctoritates iuxta secũdũ mẽbrum c, secundũ quòd duplicem intellectum magister innuit, supponendo aliam solutionem ibi, quamquam, &c. secũdum tertium mẽbrum loquitur Ezechiel dicens: Si auerterit, &c. & Gregor. in c. hoc nobis maxime. ſ. 4. distin. §. finis. Huiusmodi ergo bona sine charitate facta, & bona in charitate facta, quæ comitatur mortalis culpa, quã non delet sequẽs pœnitentia, ad sensum tẽporalis cõmodi vel minoris pœnæ proficiunt, non ad vitæ æternæ fructum, ad quem proficiũt facta cum charitate & mortificata per peccatũ si postea redit ad charitatem. Hãc dist. magister innuit. infra distin. 4. §. finis. Alij dicunt ꝙ numquam reuiuiscunt quo ad vitam æternam, sicut nec mala quo ad pœnã æternã: secũdum quos ponit hic magister tres opiniones. Item in hac opin. est R. G. & H.

b Vt ſ. ex. c. 1 uendum, 22 q. 2. si quæritur. Archid.

Iac. 2.

Rom. 1.

‖ Bona mortificata reuiuiscunt: sed non mortua.

Psal. 18.

1. *Cor. 4.*

5 Supra prima consolatio.

P ¶ *Ium est.*] remuneret præmio æterno, & secundum hoc est aliud in bonis, aliud in malis, quæ non reuiuiscunt. Vel de temporali bono intelligitur, vel de minori pœna in alia vita. Has tres opiniones ponit magister Lauren.

q ¶ *Bonum.*] post illud bonum. Lauren.

ADDITIO. id est, in illo qui post id bonum peccauit, & postea redit ad gratiam: qui diligunt ad remissionem æternam. P.

c Sed ꝙ bona opera facta cũ quis non est in charitate: immo facit mala eodem tẽpore, prosunt, nõ quo ad vitam æternam, sed ad temporale cõmodum, vel ad minus suppliciũ subeundum.

6 In lib. de vera & falsa pœnitentia. c. 14.

7 Sent. 4. dist. 15. ſ. dist. 5. c. considereꝛ.

8 Sent. ſ. ibidẽ. ‖ *multa opera*] orig.

QVAMQVAM. Hæc est ij. pars distinct. in qua dicitur, quòd nullum bonum irremuneratum, nullum malum impunitum. Ioan. de Fant. & hoc probat per tres auctoritates.

a ¶ *Quamquam.*] alia solutio. Nota quòd in principio huius ca. debet esse videris: aliàs vides, vbi est fides.

b *Cauendum.*] id est, vitandum.

c ¶ *Dies iste.*] de quo hic agitur.

d ¶ *In præsenti.*] tãtú.

e *Vid ergo.*]

CASVS. ‖ Si videamus malos ꝓsperari, & bonos aduersitatem pati, non debemus turbari: quia nõ est vera retributio boni vel mali, nã sæpe punitur hic innocens, & extollitur qui nõ meruit. sed hic ostenditur, ꝙ in futuro erunt præmia & pœnæ, quod quidam non concedunt: & ꝓterea in bonis sunt aliqua mala digna puniri, & in malis aliqua bona digna remunerari. Vltimo dicit ꝙ cum malus hic remuneratur, malo capitis sui fit: quia in futuro punietur, nec pœna eius mitigabitur.

f ¶ *Malignos.*] Nam vt dicit Claudianus: *Tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant.*

g ¶ *Qui resurrectionem.*] negantes, s. retributionẽ eorũ, quæ quisq; corpore gesit. Lau.

h ¶ *Non turbemur.*] in alia vita.

i ¶ *Bonus.*] C. de vet. iur. enucl. l. j. §. his itaque tollitur.

POTEST ETIAM. CASVS. Ecce tertia solutio illorũ c. piũ est. & c. & si qñ. & c. scilicet, vt qđ ibi dicitur, referaẽ ad mitiorẽ pœnã habẽdam in alia vita. & ad hoc inducitur sequens cap.

Si quis autem.] CASVS. Probat Augu. in hoc c. ꝙ si quis nõ habẽs charitatẽ aliqua bona facit, dũmodo fidem non amittat, valent ei ad mitiorẽ pœnã substinẽdam, sed non prosunt ei ad obtinẽdam vitam æternam: quod probatur auctoritate Apostoli.

k ¶ *Culpanda.*] Supra 1. q. 1. teneamus.

l ¶ *Fortasse.*] Nota est assertionis ꝫ. 13 q. 2. tempus. ꝫ. 90. dist. neque ad Cain, ꝫ. 1. q. 1. vide contra, sed ibi de iis qui arrogãter hoc faciũt; hic de iis qui in faciendo zelũ Dei habent, & si nõ secũdum scientiam diuinam.

m ¶ *Sine qua.*] ꝫ. dist. 2. ca. vt cognouerunt. §. opponitur. c. fugerat.

PŒNITENTIA. Hæc est 12. pars. distinct. in qua soluit magister & bene, secundũ Io. de Fãt.

CASVS. Infert Grat. ex supradictis quod pœnitentia nulli perseuerãti in peccato vtilis est, non tamen alicui deneganda: quia tũc fructũ eius percipiet, cũ de aliis peccatis pœnitẽtiam egerit, vnde definitio pœnitẽtiæ, & auctoritates sibi consonantes, quæ

Quamquam memoria bonorum ad præsentem remunerationem possit referri: sicut Gregorius in homilia de diuite, & Lazaro scribit.[1]

C. XLVII.

CAuendum nobis est, vt si forte aliquid boni agimus, in præsenti sæculo remunerationem accipiamus: ne forte dicatur nobis [receperũt mercedem suam.] Nisi enim dies iste aliquid boni egisset, vnde in præsenti sæculo remunerationem accepisset; nequaquam Abraham ei diceret, [Recepisti bona in vita tua.]

Item Ioannes Chrysostomus homilia 67. ad populum Antiochenum.

C. XLVIII.

QVid ergo turbamur? nemo videns malignos prosperitatem habere, turbetur. Non est hic retributio malignitatis, neque virtutis: ac, si aliquando contingat, vt aliqua sit retributio vel malitiæ, vel virtutis; non tamẽ secundum quòd dignum est; sed simpliciter, veluti quidam gustus iudicij: vt qui resurrectionem non credunt talibus doceantur. Quando itaque videmus malignũ diteſcere; non subruamur: & quando videmus bonum mala pati; non turbemur. Illic corona: illic supplicia. Est & alia ratio: quia non potest malus in omnibus malus esse, sed habet aliqua bona: neque bonus in omnibus esse bonus, sed habet aliqua peccata. Cum ergo prosperitatem malus habet, malo capitis sui est. Cum enim pro illis paucis bonis retributionem hic accipit, illic iam plenius punietur.

Potest etiam referri in memoria bonorum ad mitiorẽ pœnam habendam; vt bona, quæ inter multa mala fiunt, non proficiant ad præsentis vitæ, vel futuræ præmium obtinendum; sed ad tolerabilius extremi iudicij supplicium subeundum: sicut de fide, & ceteris, quæ sine charitate habentur.

Augustinus scribit in libro de patientia, cap. 26.

C. XLIX.

SI quis autem non habens charitatem, quæ pertinet ad vnitatem spiritus, & vinculum pacis, quo catholica ecclesia congregata connectitur, in aliquo schismate cõstitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, sitim, nuditatem, persecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennæ, & ignis æterni nullo modo ista culpãda sunt: immo vero & hæc laudanda patientia est: (Non enim dicere poterimus melius ei fuisset, vt Christum negando nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo.) sed existimandum, fortasse tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negando cuncta illa vitaret. Vnde & illud, quod ait Apostolus. [Si tradidero corpus meum, vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.] nihil prodesse intelligitur ad regnũ cœlorum obtinendum, non ad extremi iudicij tolerabilius supplicium subeundum. *& supra. c. 23.*

¶ Hæc propter charitatem dicta sunt: sine qua in nobis non potest esse vera pœnitẽtia: quia in bonis charitas Dei est, quæ tolerat omnia.

Pœnitentia ergo, vt ex præmissis apparet, nulli in peccato perseueranti vtilis est; non tamen alicui denegan da est: quia sentiet fructum eius, cum alterius criminis pœnitentiam egerit. Sic itaque pœnitentia definiri, & cetera auctoritates sibi consonantes negant eum agere pœnitentiam, qui perseuerat in crimine, vtilem videlicet sibi, & fructuosam.

¶ *Illud autem Ambrosii.*[3] *Pœnitentia semel vsurpata, nec vere celebrata, & fructum prioris aufert, & vsum sequentis amittit.*] *de solenni intelligitur: quæ cum non vere celebrata fuerit, & fructum prioris, id est suipsius secuturam præcedens is, amittit (quia veniam quam impetrare potuit, contempsit) & vsum sequentis aufert, secundum consuetudinem quarumdam Ecclesiarum, apud quas pœnitentiæ solennitas non iteratur. De hac eadẽ pœnitentia illud etiam intelligitur,* [*non est secundus locus pœnitentiæ.*][4]

DISTINCTIO IIII.

Via vero multorum auctoritatibus supra monstratum est pœnitentiã vere celebrari, & peccata vere dimitti ei, qui aliquando in crimen recasurus est; quæritur, negant eũ facere pœnitẽtiam, qui in crimine perseuerat, intelliguntur de vtili vel fructuosa. Quòd autẽ dicitur, pœnitẽtia semel vsurpata, &c. de solenni pœnitentia intelligitur, quæ secũdum consuetudinem quarumdam ecclesiarum iterari non potest: & de hac solenni intelligitur. Non est secundus locus pœnitentiæ, subaudi, in quibusdam ecclesiis.

n ¶ *Vtilis est.*] ‖ quo ad pœnam æternam vitandam, vel quo ad vitã æternam obtinendam: sed vtilis est quo ad pœnam temporalem: quia ecclesia iterũ ei non imponet satisfactionẽ, p illo peccato, nec ille tenetur amplius cõfiteri. si tamẽ digne pœnituerit omniũ peccatorum, debet illud peccatũ confiteri ecclesiæ, scilicet peccatum simulationis, quo decepit ecclesiam. Et nota quòd illud peccatum primum, de quo satisfecit sine charitate, nõ remittitur antequam incipiat habere charitatẽ: tunc enim statim deletur. ꝫ. eo. §. illud autem. versus finem, &c.

Via vero.] Hæc dist. diuiditur in septẽ partes, in quarum prima probat per septẽ auctoritates, quòd peccata redeunt, Secũda ibi, *Eorum vero.* Tertia ibi, *Verum.* Quarta ibi, *Finis ergo.* Quinta ibi, *Qui autem.* Sexta ibi, *Verum illa.* Septima ibi, *Antiqua.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur quarta dist. in qua magister cõtinuat dicta dicẽdis, & ponit qõnẽ an peccata dimissa redeant. Et ponit diuersas opiniones. nã qdã dicũt ꝙ peccata redeũt ad essentiam & reatũ & pœnam, sicut bona p seqntẽ gram reuiuiscũt. Alij dicũt ꝙ illa nõ redeũt, sed alia eiusdẽ generis. Cũ eis simile qd cõmittim, redire dicuntur quadã similitudine, sicut flores redeũt i vere. Tertij dicunt peccata redire quo ad reatũ tm. Quarti dicũt peccata redire p̃ter has tria causas. s. p̃ter odiũ fraternũ, vt in Euãgelio. Serue nequam. Vel cũ pœnitet aliquem pœnituisse: vt arg. 17. q. 4. sunt qui opes: Vel p̃ter contẽptũ pœnitẽtiæ, vel p̃ter crimen apostasiæ: vt j. e. q. cunq;. Alij dicũt ꝙ nullo mõ redeũt: vt 23. q. 4. si illic. 50. dist. miror. Nec ita est in malis vt redeãt sicut in bonis: vt ar. de cõsec. dist. 4. quãuis. & hoc credo verũ. Dicitur tñ redire: q. a ita dãnatur p seqntibus, ac si nũquã eis dimissa fuissent. Primo igit inducit auctoritates ad ꝓbãdũ, ꝙ dimissa peccata redeãt; & circa hoc notat duas opiniones: posita ꝙ peccata dimissa nõ redeãt. tãdem G. approbat illam sententiam ꝙ peccata dimissa redeant. *In memoriam*, de Iuda dictum est: In memoriam redibit iniquitas patrum eius.

o ¶ *Quia vero.*] Hic incipit 4. dist. in qua tractatur, ‖ an peccata semel dimissa

dimissa iterum redeant. Et quidam simpliciter dicunt quod redeant, nõ solum quo ad reatum, sed etiam quo ad essentiam & pœnam, & in hoc videtur declinare G. j. e. dist. §. vlt. sicut & actio semel perempta restituitur. ff. si ex noxa. causa aga. sed alio iure. in fi. Præterea sicut bonum reuiuiscit per gratiam sequentem, quòd prius mortificatur per culpam; ita mala mortificata per gratiam reuiuiscunt per culpam iteratam. 3. dist. proxi. c. piũ. & c. si quando. Alij dicunt quod non redeunt illa: sed alia eiusdem generis. cum. n. forte simile committimus, redire dicuntur quadam similitudine, sicut flores redeunt in vere. Tertij dicunt peccatum redire tantum propter vnum istorum quattuor criminum. s. propter odium fraternum: vt in Euangelio, serue nequam, &c. Item propter crimẽ apostasiæ, vt j. ea. quicunque. Item propter pœnitentiam pœnitentiæ. 3. 17. q. 4. sunt qui opes. Item ꝓpter contemptum pœnitentiæ. 3. dist. 3. si Apostolus. Alij dicunt quòd nullo modo redeunt, arg. 23. q. 4. si illic. 50. dist. miror. nec est ita in malis vt redeant sicut in bonis. arg. de conse. dist. 4. quamuis. & hoc credo catholice dici. dicuntur tamen redire: quia remissionis beneficium sequenti culpa amittimus ob ingratitudinem. 3. dist. proxi. §. hac auctoritate. versi. penul. Nam perinde priuatur quis gloria propter sequens delictum, ac si nulla peccata essent dimissa, vt j. dist. 5. fratres. Pœnitẽtia enim duo facit, pœnam tollit, & gloriam acquirit, vt 3. di. 1. §. alij econtra. ca. ecce. Auctoritates autem quæ videntur dicere quòd redeant, hoc sonant, quòd ita punitur quis pro sequentibus ac si numquã ei dimissa fuissent. Procedit autem G. in hunc modum. Primo inducit auctoritates quod peccata dimissa redeãt, vsque ad §. eorũ. Secundo notat circa peccati dimissionẽ aliquas opiniones eorũ qui dicunt peccata redire. Tertio allegat pro aduersa parte q nõ redeant, & sic determinat distinctionem. L.

a ¶ *Dimisti tibi.*] quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego misertus fum tui? & iratus dominus tradidit eum tortoribus quousque redderet vniuersum debitum. sic & pater meus cælestis faciet vobis, ideſt, repetet à vobis dimissa. & in hoc facit ad propositum. Lau.

SERVE NEQVAM. Historia. Legitur in Euangelio, serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me. nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut ego tui misertus sum? & iratus dominus eius tradidit eum tortoribus quousque redderet vniuersum debitum, sic & pater meus cælestis faciet vobis si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Omnia autem quæ sequuntur vsque ad §. eorum. plana sunt, scilicet si Iudas. & §. considerandum. & ca. conteris. *Non autem in æternum*, supple, redditur.

b *Si Iudas.*] ¶ *Ad eum vel sua.*] contrarius sensus facit ad propositum Gra.

c ¶ *Parentum.*] commissa à se, imitando parentes.

d ¶ *Iniquitas.*] scilicet commissa ab eo imitando eos. ‖ aliàs iniquitas patris non respicit filium, nisi (vt dixi) sit sceleris paterni imitator. 1. q. 4. crimen & per totam legem. Lau.

e ¶ *Sed iniquitatem.*] ideſt, auaritiam, quam primi parentes eius egerunt, vel originalia peccata. Lau.

f ¶ *Originalia.*] peccatum originale ita dicitur reputari: quia ita punitur pro sequentibus ac si dimissum non esset. arg. j. e. qui recedit. & ita de aliis dic. Sed quare dicit pluraliter, originalia, cum vnum solũ sit originale? ponit plurale pro singulari. arg. ff. de orig. iur. l. 2. §. exactis. deinde regibus, ideſt. rege: ‖ Vel propter diuersos effectus, quos habet in hominibus originale: quosdam enim facit inuidos, quosdam luxuriosos, quosdam auaros, &c. Item sicut concupiscentia facit puerum

C. III.

DIxit † Dominus, (Dimitte, & dimittuntur tibi:) si ego prior dimisi; dimitte vel posthea. Nam si non dimiseris; reuocabo te, & quidquid tibi dimiseram, replicabo tibi.

Item ibidem. 4

C. IIII.

5 QVi diuini beneficij oblitus suas vult vindicare iniurias; non solum de futuris peccatis veniam non merebitur: sed etiam præterita, quæ iam sibi dimissa credebat, ad vindictam ei replicabuntur.

Item Beda super Lucam, lib. 4. c. 48.

C. V.

6 REuertar † in domum meã, vnde exiui.) timendus est iste versiculus, non exponendus: ne culpa, quàm in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

Idem ibidem.

C. VI.

7 QVæcumque † enim post baptisma, siue prauitas hæretica, seu mundana cupiditas arripuerit; mox omnium prosternet in ima vitiorum.

Item Augustinus in libro quæstionum Deuteronomij, q. 42.

C. VII.

PEccatum, quod ex Adam cõtrahitur †, temporaliter redditur: quia omnes propter hoc moriuntur; non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam spiritualiter regenerati, in eaque permanserint vsque in finem.

8 *Eorũ vero, qui hanc sententiã sequntur.*

concupiscibilem, & adultum concupiscentem: fic & superbia facit puerum superbilem, & adultum superbientem. Vel pluraliter ponit propter varias appellationes, quas habet: dicitur enim lex membrorum, stimulus carnis, angelus satanæ, languor naturæ, fomes peccati, &c. facit supra distinct. 6. sed pensandum, Palea.

g ¶ *Dimissa sunt.*] si pœnitet eum suscepisse baptismum vel ita punietur sufficienter, ac si non esset baptizatus.

h *Constat.*] ¶ *Dimissum.*] hic videtur quod prius dimittat Deus peccata, quam dimittat homo peccatum. sic ex hoc sequitur impossibile, scilicet quod simul esset iustus & iniustus, bonus & malus. ‖ Sed dic quod tempore simul sit ab homine dimisio peccati, & à Deo remisio: præcedit tamen gratia vtrumque, quæ quando vult & prout vult in homine operatur. Expone ergo hic prius dimisi, ideſt, prius me dimissurum obtuli, quantum in me est: quia benefacere Deus paratus est. Vel ad originale peccatum refertur hoc quod sine merito hominis à Deo remittitur. Vel ad parabolam Euangelicam de seruo cui dominus decem milia talenta remisit priusquam ille conseruo suo quinquaginta.

i *Dixit Dominus.*] ¶ *Dimitte.*] ideſt habilem te ostende ad

60 suscipiendam gratiam.

k *Qui diuini.*] ¶ *Replicabuntur.*] expone vt supra hoc est, ita damnabitur ac si non essent dimissa: & ita expone omnes has auctoritates infra de consecratio. distinctio. 4. quomodo. Lau.

l *Reuertar.*] hæc sunt verba satanæ.

m ¶ *Non exponendus.*] 27. q. 1. de viduis.

n ¶ *Nos vacantes.*] à bonis operibus.

o *Quæcumque enim post baptisma.*] ¶ *Omnium.*] etiam prius dimissorum.

p *Peccatum.*] ¶ *Redditur.*] ideſt, punitur.

FORVM VERO. Hæc est secunda pars dist. in qua probatur superficialiter, quòd peccata redeunt, & secundum præsentem tantum iustitiam dimittuntur: non tamen vere, sicut nomina discipulorum, qui recesserunt. Ioan. de Fant.

CASVS. Assignat nunc Gratianus quamdam differentiam inter eos qui dicunt peccata redire. Quidam enim eorum dicunt, quòd peccata reditura dimittuntur secundum iustitiam, & non secundum præscientiam: quod probant exemplo Apostolorum, qui retro abierunt, sic mali cadunt à præsenti iustitia. Alij dicunt quod omnino ex toto dimittuntur, & respicit ille §. alium §. j. ead. capit. si ex bono. §. finis. vbi dicit: alij vero. Hæc autem differentia parum valet, sed magister hoc facit vt habeat materiam tractandi de præscientia & prædestinatione. Quæ autem sequuntur vsque ad cap. *Si ex bono.* plana sunt, scilicet. *Si quis. Sed non. & §. verum.* & ad probandum quod dicitur in §. inducit cap. sequens.

q ¶ *Eorum.*] ideſt, qui dicunt peccata redire dimissa duas ponit G.

1 Sent. ibidẽ.

2 Sent. ibidẽ.

3 Sent. 4. dist. 14. sup. ca. in falicibus.

4 Sup. dist. 50. si quis potuit. Hugo. de S. Vict. lib. 2. de Sacr. par. 14. cap. 4.

5 Hugo li. 1. de sacr. p. 5. cã. 8. dist. 4. cãli. 21.

Ephes. 5.

a Quod tamen prægrandum nõ est, extra de summa trini. c. 1. Archid.

b Sent. ibidẽ.

Matth. 6.

Luc. 16.

§ In homilia 40. habetur sententia.

‖ Mali hic ꝓsperantur, & boni patiuntur.

Fol. 108.

Matth. 18.

1 Ioã. prof. ep. ibi.

1 Sent. 4. dist. 11.

‖ Pœnitentia perfecta rãi in peccato an fit vtilis.

† abest ab orig.

† aliqbus manẽt orig.

b De hoc etiã legitur & not. 5. ca. 5. illud in fi. ibi videas: & quod dicit ibi: gl. de verbo ad verbum approbat Pet. vsque in fin. & idem H. & L. quorum sunt illa glo. Arch.

1. Cor. 13.

† patientia vera lectio

‖ Peccatum originale diuersis habet effectus in hominibus.

† *Dixit illi Deus*] orig. *Lu. 6.*

4 Sententia non verba. 5 Sent. ibidẽ.

6 Sent. ibidẽ.

‖ Peccati dimissio & eiusdem remissio simul fiunt.

7 Sent. ibidẽ. *al. Quemcumque*

8 B. Ambrosius li. 9. com. in epistõ. ad Romanos in illa verba: Iacob dilexi } & gl. ibi ord. dem [vt ostenderet diuitias. }

† *al. trahitur*

opiniones, quæ potius in verbis differunt, quã in sensu. quidam enim dicunt peccata dimissa redire, dimissa inquam secundum iustitiam, non secundum præscientiam. Alij dicunt redire peccata dimissa pure, & plene, siue per baptismum, siue per pœnitentiam. Vt ergo ista intelligantur, & qualiter hæ opiniones conueniant, notandum est, ¶ quòd prædestinationis siue præscientiæ

¶ Præscientiæ duplex est effectus.

(quia & sub nomine præscientiæ includitur prædestinatio) duplex est effectus, s. & in tempore iustificare, & æternaliter gloriam tribuere. Quo ad primum effectũ operatur Deus, quandocumque in hac vita peccata dimittit, & hoc est secundum iustitiam peccata dimittere. Quo ad secundum effectum, quãdo sic peccata dimittit, ne finaliter peccatum redire patiatur, vt ad beatitudinem perducat: & hoc est secundum præscientiam peccata dimittere. Qui ergo finaliter ad peccatum reuertitur, non secundum præscientiam. sed secundum iustitiam remissionẽ peccatorum consecutus est, & hoc est, quod hic tangit G. & 7. e. §. finis, & sic patet duas prędictas sententias non esse contrarias: quia cui peccata dimittuntur secundum iustitiam, plene & pure ei dimittuntur. infra ea. §. vlti. Lau.

Io.6. Psal.90. Exo.32. 1.Cor.10. 1 Sent.4.dist.4.

a ¶ *Alij dicunt.*] hanc differentiam opinionum non ponit magister, nisi vt tractet de prædestinatione, non quòd sibi in aliquo cõtradicant. Hoc, alij, respicit illud alij, quod inuenitur infra ea. §. finis.

al.omnino

b ¶ *Iustitiam.*] præsentem, quæ eis confertur, quibus peccata dimittuntur. Hug

c ¶ *Præscientiam.*] ab æterno enim præsciuit Deus talem dimissionem non valere eis ad vitam æternam, nec vsque in finem durare.

d *Mille casuri.*] idest, pauciores, qui credũt se cũ Dño iudicaturos.

e *Et decem millia.*] ideſt, plures, qui crediderunt se sessuros ad dexteram Dei, ideſt, in æterna beatitudine: plures enim sunt, qui credunt se saluandos, quàm qui credunt se iudicaturos cum Domino, & ideo illi designantur maiori numero, isti minori.

f *Sed non in pluribus.*] plures illorum non placuerunt Domino, etsi aliqui eorum, &c.

VERVM HOC. Hæc est tertia pars dist. in qua probat, quod de ficte pœnitẽtibus intelligatur quod dictum est, quibus peccata non dimittuntur. de aliis nõ põt intelligi, quãuis postea sint casuri. Io. de Fan.

g *Accedentibus.*] supra 1.q.1. sicut ficti. H.

quuntur; alij dicunt[a], *quòd peccata reditura dimittuntur secundum iustitiam*[b], *sed non secundum præscientiam: sicut nomina discipulorum, qui retro abierunt, erant scripta in libro vitæ propter iustitiam, cui deseruiebant, non secundum præscientiam*[c], *quæ in numero saluandorum eos non habebat. Sic à latere Dei dicũtur mille casuri*[d]*, & decem millia*[e] *à dextris eius; quos tamen diuina præscientia numquàm suis adnumerauerat. Hinc etiam Dominus ait Moysi (Si quis peccauerit ante me, delebo eum de libro vitæ*†*.) vt secundum iustitiam iudicis ille peccando dicatur deleri, qui secundum præscientiam numquam fuerat adscriptus. Hinc Augustinus in epistola ad Corinthios*[a] *[Sed non in pluribus*[f] *eorum beneplacitum est Deo: etsi in aliquibus. Communia omnibus sunt omnia sacramenta, sed non communis gratia: ita & nunc baptismus est communis, sed non virtus baptismi.]*

Exo.32. Psal.90. Exo.32. meo} orig. 1.Cor.10. Rom.11. Sap.4.

1 *Ex bono.*] CASVS. Continuum est cap. Augu. vsque ad §. sequentem. *Finis.* & ponitur sic casus secundum Hu. Primo Augustinus talem fecit quæstionem. Ecce aliqui sunt primo charitatem habentes. & dum in tali bonitate sunt, non moriuntur: peccant postea; & ita facti mali moriuntur. Quærit ergo Augu. quare non rapuit eos Deus de vita hac dum boni erant, præsertim cum possit eorum futura mala scire? nec potest dici q̃ alicui hoc non faciat, quod probat auctoritate Salomonis. vnde formauit talem quæstionem, s. cur illum dum erat bonus rapuit Deus, & non istum, præsertim cum posset scire istum peccaturum, & non potest hic aliquid responderi, nisi quia Deus voluit illi dare perseuerantiam finalem, & non isti quasi ignoretur. Postea ostendit quòd istam perseuerantiam dat omnibus filiis suis prædestinatis, & non aliis. Et incipit ita facere distinctionem vel diuisionem, quod quidam sunt mali, sunt tamen filij Dei prædestinatione: quidam sunt boni, & non sunt filij Dei per gratiam Dei perseuerantem, quasi non sunt filij Dei prædestinatione: quia non sunt in bono permansuri. Et circa hanc materiam vagatur Auguſt. vsque ad finem cap. aliquantulum prolixe loquens: tu tamen diligens lector tene materiam, de qua loquitur, & in dictis non confunderis. Verba Salomonis sunt ibi, *Raptus est, &c. Inimicus eius*, ideſt, Christi. *Regeneraturus.* scilicet Dominus. Beneuen. vero sic ponit hunc casum. Hæreticus mouet quæstionem Aug. quare illa diuersitas sit in ecclesia, quòd quidam pie viuentes deficiunt & damnãtur, quidam autem pie viuentes de hac vita rapiuntur, ne malitia mactet intellectum eorum. Et dicit Augu. Non potest responderi: quia Deus habet de omnibus potestatem, non quòd mala futura nesciat. Potest autem ita responderi, hoc ideo contingit: quia quibusdam datur perseuerantia, quibusdam non. quod non de prædestinatis intelligendum est, qui secundum propositum vocati sunt sancti, sed de illis qui cum pie viuant vocantur filij Dei, sed postea impie victuri sunt, & in eadem impietate morituri: de quibus dicit Ioannes: *Ex nobis exierunt.* de quorum numero fuerunt discipuli Christi, qui abierunt retro. de quorum numero sunt omnes qui recipiunt sacramentum baptismi: & postea impie viuendo de bonis facti sunt mali.

vinthios ex B. Augustino in psalmum 77. & copiosius apud illos exponuntur.

Deus enim diffirmus, qui perseuerantiã bonitatis non habent, sed ex bono, &c. } orig. Sap.4.

C. VIII.

SI ex bono[h] in malum deficiente bona voluntate moriuntur[i]; respondeant, si possunt, cur illos Deus, cum fideliter, & pie viuerent, non tunc de vitæ huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum. Vtrum hoc in potestate[k] non habuit? an eorum mala futura nescíuit? Nempe nihil horum[l] nisi peruersissime, atque insanissime dicitur. Cur ergo non fecit? Respondeant[m], qui nos irridentes, quando in talibus rebus exclamamus [quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.] Neque enim hoc non donat[n] Deus, quibus voluerit: aut vere scriptura, illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis iusti ait, [Raptus est[o], ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animas eius.] Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus? apud quem non est iniquitas, neque acceptio personarum. & in cuius potestate est, quamdiu quisque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta est[p] super terram? Sicut ergo[q] coguntur fateri, donum Dei esse, vt finiat homo vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum: cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant; ita donum Dei esse in bono perseuerantiam secundum scripturas (de quibus testimonia multa iam posui[a]) fateantur nobiscum, & cur aliis detur, aliis non detur, sine murmure aduersus Deum dignentur ignorare[b] nobiscum.[1] Nec nos moueat, quod filiis[2] suis[c] quibusdam Deus non dat istã perseuerãtiam. Absit enim, vt ita[d] esset, si de illis prædestinatis essent, & secundum propositum vocatis, qui vere sunt filij promissionis. Nam isti[e] cum pie viuunt, dicuntur filij Dei[f]: sed quoniam victuri sunt impie, & in eadem impietate morituri; non eos dicit filios Dei[g] præscientia Dei. Sunt enim filij Dei, qui nondum sunt nobis[h], & sunt iã Deo: de quibus ait Euangelista Ioannes[i] [quia Iesus erat moriturus pro gente, & non tantũ pro gente, sed etiam, vt filios Dei[k] dispersos congregaret in vnum[l]] quod vtique credendo futuri[m] erant per Euangelij prædicationẽ: & tamen antequam esset factum, iam filij Dei erant in memoriali patris sui inconcussa stabilitate conscripti. Et sunt rursus quidam, qui filij Dei propter susceptam vel temporaliter gratiam dicuntur à nobis[n], nec sunt tamen Deo, de quibus aitidem Ioannes [ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: quòd si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum:] non ait, ex nobis exierunt, sed quia non manserunt nobiscum, iam non sunt ex nobis, verum ait [ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.] hoc est & quando videbantur ex † nobis, non erant ex nobis. Et tamquam ei diceretur, vnde id ostendis? [quòd si fuissent, inquit, ex nobis, permansissent vtique nobiscum.] Filiorum Dei vox est: Ioannes loquitur in filiis Dei præcipuo loco constitutus. Cum ergo filij Dei dicunt de his[o], qui perseuerantiam non habuerunt, [ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis;] & addunt (quòd si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum;) quid aliud dicunt, nisi, non erant filij, etiam quando erant in professione, & nomine filiorum: non quia iustitiam simulauerunt, sed quia in ea non permanserunt. Neque enim ait; nam, si fuissent ex nobis, veram, non fictam iustitiam tenuissent vtique nobiscum: sed [si fuissent inquit, ex nobis, permansissent vtique nobiscum.] In bono illos volebat proculdubio permanere: erant itaque in bono: sed quia in eo non permanserunt, ideſt, non vsque in finem perseuerauerunt[p]; non erant, inquit, ex nobis, & quando erant nobiscum: hoc est, non erant ex numero filiorum, & quando erant in fide filiorum, quoniam, qui vere filij sunt, præsciti & prædestinati sunt conformes[q] imaginis[r] filij eius, & secundum propositum vocati sunt, vt electi essent. Non enim perit filius promissionis, sed filius perditionis. Fuerunt ergo[s] isti ex multitudine vocatorum: ex electorum autem paucitate non fuerunt. Non igitur filiis suis prædestinatis Deus perseuerantiam non dedit. Haberent enim eam, si in eo filiorum numero[t] essent: & quid haberent, quod non accepissent, secundum Apostolicam[v], veramque sententiam? Ac per hoc tales[x] filij, filio Christo dati essent[y], quemadmodum ad patrem dicit ipse (vt omne, quod dedisti mihi, non pereat[z], sed habeat vitam æternam.) 3 Hi ergo Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam. Ipsi sunt illi prædestinati, & secundum propositum vocati, quorum nullus perit: ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitã: quoniam sic est ordinatus, & ideo Christo datus, vt non pereat, sed habeat vitam æternam. Et rursus, quos dicimus inimicos eius, vel paruulos filios inimicorum eius, quoscumque eorum sic regeneraturus est, vt in ea fide, quæ per dilectionem operatur, hanc vitam finiant; iam & antequam hoc fiat, in illa prædestinatione sunt filij eius, & dati sunt christo filio eius, vt non pereant, sed habeant vitam æternam. Denique ipse Saluator (si manseritis, inquit, in verbo meo, vere discipuli mei estis.) Numquid in his computandus est Iudas, qui non mansit in verbo eius? Numquid in his computandi sunt illi, de quibus Euangelium sic loquitur? vbi Dominus cum commendasset manducandam carnem suam, & bibendum sanguinem suum, ait Euangelista. (Hæc dixit[a] in synagoga docens in Capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerunt. Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens autem Iesus apud semetipsum, quia murmurabant de hoc discipuli eius, dixit eis, Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem, vbi erat prius[b]? spiritus[c] est, qui viuificat: caro autem non prodest quidquam. Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus: qui essent credentes, & quis traditurus esset eum, & dicebat. Propterea dixi vobis, quia nemo venit ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant.) Numquid non & isti discipuli appellati sunt, loquente Euangelio? & tamen non erant vere discipuli, quia non manserunt in verbo eius, secundum id, quod ait [Si manseritis in verbo meo, vere discipuli mei estis.] Quia ergo non habuerunt perseuerantiam; sicut non vere discipuli Christi; ita nec vere filij Dei fuerunt, etiam quando esse videbantur, & ita vocabantur. Appellamus ergo nos & electos Christi discipulos, & Dei filios: quia sic appellandi sunt, quos regeneratos pie viuere cernimus. Sed tunc vere sunt, quod appellantur, si manserint in eo propter quod sic appellantur. Si autem perseuerantiam non habent, ideſt, in eo, quod cœperunt esse, non manent; non vere appellantur, quod appellantur, & non sunt. Apud eum enim hoc non sunt, cui notum est, quod futuri sunt, id. est, ex bonis mali.

Et venit à superis vel agas bene, vel mediteris. Item.

Quiquid habes meriti præbentis gratia donat:

Nil Deus in nobis præter sua dona coronat.

1.q.2. quàm pio.

x ¶ *Tales.*] secundum præsentem iustitiam.

y ¶ *Dati essent.*] si haberent perseuerantiam.

z ¶ *Pereat.*] tempore.

a ¶ *Hæc dixit.*] verba Euangelistæ vsque ibi, numquid, &c.

b ¶ *Vbi erat prius.*] apposuisti: quasi dicat tunc intelligitis quæ dico, vt de conse. dist. 2. prima. 1.Cor.4.

c ¶ *Spiritus.*] ideſt, spiritualis intellectus. Io.6.

FINIS.

3 5. dist. 2. de pœnitentia c. nullus eorum.

Io.8.

Io.6.

Io.8.

4 *Finit*

a ¶ *Posui.*] in alia parte cap. quod non est hic. L.

b ¶ *Ignorare.*] ff. de le. non omnium.

c ¶ *Filijs suis.*] per præsentem iustitiam.

d ¶ *Vt ita.*] scilicet q̃ non det, ideſt, subtrahat perseuerantiam.

e ¶ *Nam isti.*] quibus Deus non dat perseuerantiam vel prædestinationem. Laur.

f ¶ *Filij Dei.*] secũdum præsentem iustitiam.

g ¶ *Filios Dei.*] secundum prædestinationem. Lau.

h ¶ *Nobis.*] secundum expositionem & opinionem nostram. B.

i ¶ *Ait Euangelista Ioannes.*] in Euangelio, scilicet in verbis, quæ sequuntur. L.

Ioan.11.

k ¶ *Dei.*] prædestinatione.

l ¶ *In vnum.*] ideſt, vnitatem fidei. Lau.

m ¶ *Futuri.*] ideſt, filij Dei per gratiam. L.

n ¶ *A nobis*] ideſt, inter nos. Ioan.

o ¶ *De his.*] illi scilicet, qui non de his, i. de istorum numero qui, &c.

p ¶ *Perseuerauerunt.*] ideſt, vsque in finem non perseuerauerunt. vnde Ouidius.

¶ *Sed scilicet vltimæ semper*

Expectanda dies homini est: dicique beatus

Ante obitum nemo, suppremamque funera debet.

Argue prodesse modicum quod desinit esse.

Quod non durabit, commoda parua dabit.

Et not. aliquem non debere dici permanentem vel perseuerantem qui vsque in finem non perseuerauerit: licet longo tẽpore in operibus charitatis existat, supra dist. proxi. incasum. H.

q ¶ *Conformes.*] puritate vitæ modo, & postea beatitudine. L.

r ¶ *Imaginis filij eius.*] ideſt, filij, qui est imago patris vsquequaque eadem cum patre.

s ¶ *Fuerunt ergo.*] sic ordina, ergo filius suis nõ prædestinatis Deus perseuerantiam nõ dedit. L.

t ¶ *Numero.*] secundum præscientiam.

ARDITIO. Ideſt prædestinationem: nam secundum præsentem iustitiam bene erant in numero illorum. P.

v ¶ *Apostolicam.*] quæ dicit, quid habes q̃ non accepisti? Et Iacobus. ¶ Omne datum optimũ. & omne donum perfectum desursum est, vnde versus.

Ex ope celesti fit si quid habetur honesti.

FINIS ERGO HVIVS. Hæc est 4. pars dist. in qua ostendit quid sit scribi aut deleri de libro vitæ secundum præsentem iustitiam vel præscientiam. Vel in hac agitur de præscitis & prædestinatis. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicit nunc Gratia. quòd finis eiusdem auctoritatis, sit ex bono. vbi dicit, *appellamus ergo*, concordat sententiæ eorum, qui dicunt peccata dimitti secundum præsentem iustitiam, & non secundum prædestinationem. Alij vero dicunt omnino peccata dimitti pœnitenti: quia si tunc decederet, saluaretur: licet postea recasurus sit in peccatum. & pro eis facit principium auctoritatis si ex bono, ne ergo finis principio contradicat, videndum est quid sit scribi in libro vitæ, vel de eodem deleri secundum iustitiam vel præscientiam.

¶ Scribi in libro vitæ secúdum præscientiam & prædestinationem est prædordinari ad vitam æternam; quod promissum est ab æternoquod probat auctoritate Apostoli. ¶ Deleri de libro vitæ quid sit.

¶ Deleri vero est secundum præscietiam ad mortem præsciri. & hoc probat auctoritate Euangelij & August. proponat, scilicet hæreticus. Et no. quod G. tantum videtur facere vnum §. ab illo §. finis. vsque ad §. qui autem dicunt. qui est iuxta c. quid est. sed propter prolixitatem assignantur à pluribus plures §. & plura ca. & ego distinguo vt melius intellectus litteræ capiatur.

Sap. 4.

a ¶ *Finis.*] vbi dictũ est, ꝙ appellamus filios Dei propter præsentẽ iustitiã, qui tamen non sunt secundum præscientiam.

b ¶ *Alij vero.*] hoc, alij, respicit illud, alij, quod posuit 7. ea. dist. §. eorum. in prin. Lau.

c ¶ *Omnino.*] i. sine determinatione[a] aliqua. 37. q. 1. quòd si dormierit.

d ¶ *Proponat.*] August. scilicet. Hug.

e ¶ *Scribi.*] quadrimẽbrem diuisionem innuit G. quàm in ordinatione prosequitur vsque ad locum illum. sic itaque peccata. vnum quodque mẽbrum diffiniens, & diffinitiones suas auctoritate confirmans. Lau.

[a] Idest, secũdum præscientiam iustitiam, & secundum præscientiam, Pet.

Benedictus.] ¶ *Qui benedixit.*] i. benedicet, i. exaltabit nos omnimodo in anima & corpore. 23. dist. qui episcopus [b].

[b] Et ideo ponitur præteritum pro futuro: quia futura sunt certa apud Deum: sicut præterita apud nos. Per.

c Et hoc tangit Apostolus in litera, quæ non ponitur hic, vbi dic secundum prepositum, &c. vt in glo. seq.

Finis[a] *huius auctoritatis eorum sententiæ concordat, qui peccata dicunt remitti secundum iustitiam, & non secundum præscientiam. Alij vero*[b], *quamuis fateantur peccata redire; tamen seu per baptisma, seu per pœnitentiam asserunt omnino*[c] *peccata remitti, & plenà fide accedentem ad lauacrum renasci non aqua tantum, sed etiam spiritu sancto: & si postea peccaturus sit, demum pœnitẽtem, etsi aliquando recasurus sit, tamen tempore suæ pœnitentiæ ita perfecte expiatum affirmant, vt si tunc moreretur, salutem inueniret æternam. Quorum sententiæ, eiusdem auctoritatis principium consentit. Cum enim quæstionem proponat*[d] *quare præscitos ad mortem, cum fideliter, ac pie viuerent. non tunc de vitæ huius periculis Deus rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum, cum de immatura morte prædestinati scriptura dicat* [*Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius; aut ne fictio deciperet animam eius:*] *euidenter ostendit illos tales fuisse, qui si fatali necessitate huius vitæ subducti essent periculis, profecto vitam consecuti essent æternam. Vt ergo finis principio conueniat, & ne sibi ipsi contraire videatur, definiendum est, quid sit scribi*[e] *in libro vitæ, & de eo deleri secundum iustitiam, quid secundum præscientiam. Secundum præscientiam scribi, est ad vitam prædordinari: quod ab æterno facti est.*

Vnde Apostolus in epistola ad Ephesios, cap. I.

C. IX.

BEnedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit[f] nos in omni benedictione[g] spirituali in cælestibus in Christo Iesu: sicut elegit[h] nos in ipso[i] ante constitutionem mundi, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu[k] eius in charitate: qui prædestinauit[l] nos in adoptionem filiorũ per Iesum[m] Christum[n], in ipsum.

Similiter secundum præscientiam deleri, est ad mortem, non ad vitam præsciri: quod & ipsum ab æterno[o] *factum est. Vnde Dominus in Euangelio* [*Qui credit in me, habet vitam æternam, qui autem non credit, iam iudicatus*[p] *est.*] *Hinc etiam Augustinus ait.*

C. X.

NOuit Dominus, qui sunt eius.] Ex his nemo seducitur[q]: Nondum apparuit iudicium, sed iam factum est.

¶ *Sententia est apud B. Augustinum, tract. 12. in Ioannem. & in 20. de ciuitate Dei, c. 7. vnde citat Beda in 2. Tim. 2. Verba autem fere eadem sunt in glossa ordinaria ad eum ipsum Pauli locum.*

Porro secundum iustitiam scribi, est, Deo auctore ea operari, quorum merito sit dignus æterna salute. Hunc duplicem modum scribendi[r]*, in Euangelio Dominus assignauit, dicens discipulis* (*In domo patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus*[s]*, dixissem vobis quia vado parare vobis locum. & si abiero, & parauero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis.*) *dicens, (in domo patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum.) ostendit eos, quibus loquebatur; scriptos*[t] *in libro vitæ, prædestinatione. Subiiciens (si abiero, & parauero vobis locum, &c.) ostendit eos adhuc esse scribendos operatione.*

Hinc etiam Augustinus in eiusdem loci explanatione ait.[1]

C. XI.

IN domo patris mei mansiones multæ sunt.) Domus Dei, templum Dei, regnum Dei, regnum cælorum, sunt homines iusti[x]: in quibus sunt multæ differentiæ inter se: & hæ sunt mansiones ipsius domus. Hæ autem iam paratæ sunt in prædestinatione, sicut ait Apostolus, (qui elegit nos ante mundi constitutionem) prædestinando, parando † autem in operatione. Vnde (quos prædestinauit[y], hos & vocauit[z],) & iustificauit, & magnificauit. Et secundum hoc dicitur (fecit Deus, quæ futura sunt) idest, quæ facturus[a] est. *& infra.*

quæst. 2. cap. quod autem. §. ecce. quia hic ex negatione sequitur affirmatio. Ioan. d

IN domo patris.] CASVS. In hoc capit. August. primo pronuntur verba Domini, scilicet in domo patris mei, &c. Secundo verba Augustini, exponentis verba Domini: per quæ probat duplicem modum Augustini, scilicet secundum iustitiam, & secundum præscientiam: scribendi, scilicet secundum iustitiam, & secundum præscientiam: scicut in littera poterit deprehendi. hoc autem verbum, *si quo minus.* in apparatu exponitur.

x ¶ *Iusti.*] 24. q. 1. omnibus.

y ¶ *Prædestinauit.*] ab æterno.

z ¶ *Et vocauit.*] in memoriam per gratiæ collationem, & interiori vocatione.

a ¶ *Quæ facturus.*] idest, quæ se facturum prædordinauit. Lau.

o ¶ *Ab æterno.*] quo ad Dei præscientiam.

p ¶ *Iudicatus est.*] idest, iudicari præscitus est.

q ¶ *Nouit.*] ¶ *Seducitur.*] finaliter.

PORRO SECVNDVM IVSTITIAM. CASVS. Nunc Gratia. dicit ꝙ scribi secundum præsentem iustitiam est ea operari, quibus sit dignus ęterna salute. & de hoc duplici modo, scilicet secundũ iustitiam, & secundũ præscientiam, probat auctoritate Dñi. In domo patris mei, &c. quã auctoritatem Gra. exponit. & incipiũt ibi verba Gr. *dicens*, &c. *Operatione*, idest, secũdum iustitiam. Ad probandum hunc duplicem modum inducit auctoritatem Augu.

r ¶ *Scribendi.*] in libro vitæ quo ad Dei præscientiam, & secundum iustitiam.

s ¶ *Si quo minus.*] i. si aliquo modo minus, idest, non. q. d. si non essent ibi paratæ in prædestinatione, dixissem vobis, i. non celassem vobis, immo dixissem quia non sunt ibi. & veræ paratæ sunt ibi in prędestinatione: quia vado vobis parare locum in operatione. Paratę quidẽ erant mansiones in prædestinatione, sed tamen adhuc parandæ ipsorũ operatione. Vel sub vna distinctione vt sit probatio per impossibile, hoc modo. ‖ In domo patris mei mansiones plures sunt: & merito multæ paratæ sunt vobis in prædestinatione: quia si non essent paratæ vobis in prædestinatione: ego dicerem vobis, vado parare eas, idest vado eas vobis prędestinare. hoc autem est impossibile vt incipiat aliquid prędestinare. Cõstat ergo mansiones alias paratas esse. & hoc est si non essent ibi, dixissem vobis, quia vado parare, idest prædestinare. H.

‖ Mansiones multæ paratæ sunt in domo Domini.

t ¶ *Scriptos.*] nota hic argumen. contra excepționem G in illo §. 27.

1 Tract. 68 in Io. c. 14. & ibi glossa ordina. ria.

f ¶ *Si quo minus.*] idest aliquo minus, idest, non. q. d. si non essent ibi multæ mansiones, dixissem vobis, quia non sunt ita: sed quia vado parare eas in operatione, &c. Vel idest si multæ non essent ibi mansiones.

t ¶ *Quia.*] idest, vere sunt ibi: quia vado parare eas in operatione.

v ¶ *Scriptos.*] nota hic argumen. contra excepționem G in illo §. 27.

Esa. 41. & 44.

b sine debito ex negatione sequitur affirmatio, non affirmatio: quia ibi dixerit, ꝙ ex quo beata Maria quam Ioseph despõsauerat & in suam dexerat, coniunx negatur fuisse multo minus ille, quæ simpliciter spõsa erat, coniunx est appellanda. Pet.

a ¶ *Si quo minus.*] confirmat esse mansiones paratas, idest, quæ se facturum prædordinauit, per arg. à contrario sensu sumptum illius verbi, si quo minus. Et hoc est quod sequitur. & si abiero: vnde eo ipso quod abiit, mansiones illas parauit in opere, idest, ipsos ad præparandum excitauit, accendit enim eos ad desiderandum se amplius. ¶ quanto enim amplius res desiderata

[Hoc de littera a retro ampliꝰ capitur quam hic fabricatur. Lau. & Glosa ibidem.

a Vide q. 3. allegatum. & ibi dicta distinctione creationis.

subtrahitur: tanto amplius desideratur [a]. & eo ipso quòd se subtrahit aspectibus eorum, meretur fides in eis augmentari. Fides enim est de re non visa. & hoc est abiens à vis ad tempus, sed non relinquens: quia eum eis est semper. 3. dist. 2. quærendum. Meritum enim ita demum est (vt ait Aug.) si de ea re sit, quàm credere ad religioné pertinet, non enim de omni re quæ videtur quod hic dicitur accipiendum est. Lau.

¶ [1 Si quo minus a] confirmat esse: quia si non essent, dixisset; ibo, & parabo, idest, prædestinabo. Sed quia iam ibi sunt, non est opus aliqua parare. Quia vero nondum sunt in operatione, addit [& si abiero, & parauero.] Abiens, sed non relinquens, parat[b]: quia subtrahit se, & latet: vt sit fides, quæ non est de re visa: & inde est meritum fidei. ¶ Ex hac viuit iustus, & mũdatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea desideraturf, quod nondum habetur g. Et hæc est præparatio mansionis: quia sic parat nos sibi, & se nobis, vt maneat in nobis, & nos in eo, quantum quisque erit particeps eius plus, vel minus pro diuersitate meritorum: Et hæc multitudo mansionum est[a].

Iam.

b ¶ *Parat.*] loquitur hic ac si aliquis posset incipere prædestinari. quod non est verum.

c ¶ *De re visa.*] & hic innuit illud: Fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum. argu. 7. de conse. dist. 4. venit.

d ¶ *Et inde est.*] ipse Deus scilicet.

e ¶ *In ea.*] scilicet fide.

f ¶ *Desideratur.*] scilicet fides, &c. H.

g ¶ *Habetur.*] futura gloria. H.

SECVNDVM IVSTITIAM CASVS. Dixit G. supra, quid sit deleri secundum præscietiam: nunc autem dicit quid sit deleri secundum iustitiam, scilicet facere ea, quibus æternam damnationem meretur quis: ad quod inducit auctoritatem prophetæ, quæ magis facit ad probandum electionem secundum præscientiam: & non respicit, quod proxime dictum est.

Ibid. 68.

h ¶ *Hinc propheta.*] ad id respicit, quod dixit quid sit deleri secundum præscientiam, non ad proximum: cum multi saluandi deleantur, & secundum iustitiam præsentem operantur damnatione digna.

i ¶ *Deleantur.*] hoc verbum respicit deletionem secundum præscientiam.

SIC ITAQVE PECCATA. CASVS. Reuertitur nunc G. ad materiam huius distinctionis. Nam in illo §. eorum. posuerat opinionẽ dicentium peccata dimitti secundum iustitiam, & non secũdum præscientiã. vnde ostendit hic quid sit peccata dimitti secundum iustitiam, & conuenienter potest dici etiam secundum prędestinationem. & inde sumpta occasione duas dicit esse prædordinationes Dei, & earum similiter duos effectus, quod totum arguit ex diuersis verbis, quæ ponuntur in auctoritate Apostoli, quam habuisti supra, qui benedixit. Subiungit etiã qualiter se habeant istæ prædordinationes & eius effectus. adiicit auctoritatem Ioannis, ex nobis, &c. quam dicit intelligendam secundum præmissam distinctionem: & hoc vsque ad §. hanc societatem.

Sic itaque peccata dimittuntur secundum iustificationem, & futuram glorificationem: quæ omnia in præmissa auctoritate conuenienter distinguuntur. Prima enim prædestinatio[m]*, qua prædordinantur ad præsentem iustitiam, designatur, cum dicitur* (*sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, &c.*) *cuius effectus infra supponitur,* (*in qua gratificauit*[o] *nos in dilecto*[p] *filio suo, &c.*) *Secunda prædordinatio ibi ostenditur* (*qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, &c.*) *Eius effectus præmittitur, dum dicitur* (*qui benedixit nos in omni benedictione, &c.*) *Hæ duæ prædordinationes, & earum effectus ita se habent, vt prima, & eius effectus natura præcedant, & lege consequendi*[q] *inferatur. Si enim aliquis prædordinatus est ad vitam, consequenter infertur, ergo prædestinatus est ad iustitiam, & si consequitur vitam æternam, ergo consecutus est iustitiam: sed non conuertitur. Vnde multi participes sunt primæ prædordinationis, & eius effectus: ad quos secunda, vel eius effectus minime pertinere probantur. Iuxta hanc distinctionem intelligenda est auctoritas illa Ioannis* (*Exierunt*[r] *ex nobis: sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum.*) [*Ex nobis, inquit, exierunt*] *idest, à nostra societate recesserunt, qua primæ prædordinationis, & eius effectus nobiscum participes erant.* [*Sed non erãt ex nobis*] *idest, secundæ*[s] *prædordinationis, & eius effectus societatem nobiscum non inierant. Quod ex eo videri potest: quia si fuissent ex nobis, idest, si illius prædordinationis nobiscum participes essent, mansissent vtique nobiscum, idest à societate effectus eius*[t] *prædordinationis, quam nobiscum contraxerant, non recessissent. Si enim ad secundam*[v] *prædordinationem vtrumque*[x] *referretur, non conuenienter*[y] *illud inferretur* [*mansissent:*] *immo cœpissent vtique nobiscum esse. Si vero ad primam, falsa esset propositio* (*si fuissent ex nobis, &c.*) *Multi enim præsentis iustitiæ, & sanctitatis participes fiunt, qui tamen in ea non perseuerant. Vnde Dominus ait in Euangelio* [*Non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.*]

SIC ITAQVE. Reuertitur G. ad materiam huius dist. & quia §. in illo §. eorum, opinionem posuerat dicẽtium, quod peccata recessuris à iustitia remittuntur secundum iustitiam, non secundum præscientiam: hic ostendit quid sit peccatum dimittis secundum iustitiam: quod conuenienter potest dici fieri etiam secundum præscientiam: & inde sumpta occasione duas dicit esse Dei prædordinationes, & earum similiter duos esse effectus: quod totum arguit ex diuersis verbis auctoritatis Apostoli. Subiungit etiam qualiter lege consequenti se habeant istæ prædordinationes, & earum effectus, & adiicit auctoritatẽ Euangelij, si fuissent ex nobis, &c. etiã secundum hanc distinctionem esse intelligenda, & in quem modum obstaret, demonstratur. & hoc vsque ad §. hanc societatem. L.

k ¶ *Secundum præscientiam.*] præsentis iustificationis. L.

l ¶ *Auctoritate.*] supra ead. dist. Benedictus. L.

m ¶ *Prædordinationes.*] idest, plures prædestinationes. ‖ pluraliter dicit propter duos effectus prædordinationum: quorum vnum implet Deus hic propter iustificationem: alterum in futurum dando beatitudinem, vna est enim Dei prædordinatio. idest, Deus prædordinans; Deus vnus & prædestinans vnus est: sed eius duo sunt effectus, scilicet iustitia vel iustificatio in præsenti, & æterna beatitudo in futuro.

1. Io. 2.

‖ Prædestinatio Dei duos habet effectus.

n ¶ *Prima enim prædestinatio.*] idest, primus modus prædestinationis. Lau.

o ¶ *Gratificauit.*] idest, gratuos fecit Lau.

p ¶ *In dilecto.*] idest, propter vel pro quia, propter dilectum filium suum nos diligit. & illos quos diligit filius & quibus vult filius diuina dona largitur.

q ¶ *Consequendi.*] i. cõsequentiæ hypotheticarum, vel conditionalium.

r ¶ *Exierunt.*] quia nõ potest esse quòd nobiscum fuissent quo ad secundam prædordinationem, scilicet quòd essent prædordinati ad vitam æternam, & tamen non mansissent[b] nobiscum, intelligas continue. vnde subiungitur, immo incœpissent esse nobiscum. H.

b Scilicet quãtum ad effectum secundæ prædordinationis, quam non habebãt. immo cœpissent, vt subiũgit Per. *Matth. 10.*

f ¶ *Secundæ.*] quod no. per hoc quod dicitur, fuerunt ex nobis.

t ¶ *Eius prædordinationis.*] scilicet primæ.

v ¶ *Ad secundam.*] non ad primam.

x ¶ *Vtrumque.*] scilicet si fuissent ex nobis, & mansissent vtique nobiscum: ita scilicet, vt antecedens referatur ad ipsam prædordinationem secundum naturam, & consequens ad effectum [c].

y ¶ *Non conuenienter.*] hoc forte ideo dicit: quia adhuc isti non habebant effectum secundæ prædestinationis, sed habituri erant: & ideo non conuenienter subiungeretur, mansissent: cum adhuc isti ibi non maneren t: quod innuitur ea vi locutionis. H.

c Antecedens est, si fuissent ex nobis: consequens est, mansissent. &c.

Hanc socie-

H*Anc societatem.*] CASVS. Ostendit Grat. in hoc §. quòd damnandi veram iustitiam possunt habere donec pie viuunt, & non solo nomine: licet non sint habituri vitam æternam: quod rationibus & auctoritatibus probat, & hoc vsque ad locum illum, *Qui autem.* nam ibi assignat modos huius vocabuli, *filios,* & qualiter filij Dei appellentur etiam qui futuri sunt mali, vt ostendat qualiter peccata dimissa redeant. & hoc facit vsq; ad §. *qui autem.* & quod dicit ibi, *societatem,* idest effectũ prædestinationis. *Participes ait.* scilicet Augustinus 3. ead. cap. si ex bono.

a ¶ *Hanc societatem.*] prædestinatorum vel præscitorum, de quibus fit mentio in auctoritate Ioan. exierunt, &c. 3. §. proxi. & cap. si ex bono. &c. q. d. in eadem qualitate in qua erant futuri, apparebunt tunc in præsentia.

Ioan. 10. 2 ¶ *Hanc societatem.*] scilicet quòd damnandi veram iustitiam habere possunt secundum præscientiam, & non solo nomine censeri debeant, ostendit auctoritate & rationibus vsque ad illum locum, quod autem. ibi diuersos modos huius vocabuli, filius Dei, assignat, & qualiter filij Dei appellantur etiam qui futuri sunt mali, vt ostendat tandem ex hoc qualiter peccata dimissa redeant: & hoc vsque ad §. qui autem. Et hic not. quòd hic vult infringere opinionem quam supra eadem. posuit. §. eorum quæ dicit damnandos solo nomine iustos esse, & non secundum præscientiam.

Ioan. 1. Eph. 2. 1. Tim. 1. Eph. 5. b ¶ *Auctoritatis.*] quę auctoritas posita est supra ead. si ex bono. Laur.

c ¶ *Quæ in eadem.*] supra ead. dist. §. verum. ca. si ex bono. H.

d ¶ *Qualitate.*] ordo vt essent filij iræ, idest præscientię præsentis malitiæ, & peccati præsentis: essent tales dico non spe tantum, sed ante Dei oculos, idest vt non solum viderentur tales, sed etiam essent. H.

e ¶ *Præsentium.*] quasi dicat, in ea qualitate, in qua erant futuri, apparebunt tunc in præsentia, vt supra ead. notaui.

Ezech. 18. a supra si ex bono. f ¶ *De quibus.*] scilicet qui præsentem habent iustitiam, sed sunt eam amissuri: de quibus 3. prælibauit. §. eorum. Lau.

g ¶ *Veraciter.*] argu. ff. de au. & ar. le. l. si ita. L.

h ¶ *Duobus modis.*] idest, secundum quòd sunt in patria iam, & secundũ quòd adhuc sunt in præsenti vita: quod trifarie diuiditur, sicut iam magister dicet. Hu.

Ioan. 1. Rom. 8.

C. XII.

H*Anc societatem* a *si quis solo nomine, & professione, non autem vel veritate à damnandis dicat contrahi; eiusdem auctoritatis* b *testimonio conuincitur. De his enim, qui primæ, non secundæ præordinationis sunt participes, ait* † [1 *Nec nos moueat, quòd filijs suis quibusdam Deus non dat istam perseuerantiam. Absit enim, vt ita esset, si de illis prædestinatis essent,*] *& cetera, quæ in eadem* c *auctoritate supra continentur. Oues namque, de quibus in Euangelio Dominus ait* [*Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili*] *& filij, de quibus Ioannes ait* [*vt filios Dei, qui erãt dispersi, congregaret in vnum,*] *ita præscientia erant oues, & filij, vt qualitate* d *præsentium* e *non specie* a *tantum, sed etiam ante Dei oculos essent filij iræ, & perditionis æternæ. Vnde Apostolus non ait, videbamur esse, sed* [*eramus, inquit, & nos natura filij iræ.*] *Nec ait, reputabamini ab hominibus, sed* [*fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.*] *De se quoque scribens ad Timotheum non ait, videbar, sed* [*fui persecutor, & blasphemus, & contumeliosus: nunc autem sum misericordiam consecutus.*] *Omnes quoque, qui in Christo renascuntur, & qui eius sanguine à diabolo redimuntur, prius ex Adam peccatores nascuntur, & diabolicæ seruituti obnoxij. Sicut ergo isti, quamuis sint futuri filij Dei; tamen prius sunt filij diaboli: sic hi, de quibus* f *sermo habetur, quamuis recedendo à iustitia sint futuri filij perditionis æternæ; cum tamen pie, & fideliter viuunt; vere sunt filij Dei, & iusti, & æterna beatitudine digni.* 2 *Vnde auctoritas non ait, cum viderentur pie, & fideliter viuere; sed* [*cum pie, & fideliter viuerent.*] *Nec veraciter* g *à bono in malum commutarentur, qui numquam veraciter boni fuerunt. Dominus quoque, non ait per Ezechielem: si auerterit se iustus à iustitia sua, quam videbatur habere; sed* [*sua*] *, scilicet, quam veraciter habet.* 3 *Quod autem in eadem auctoritate sequitur* [*Non erant in numero filiorum, quando erant in professione filiorum,*] *ita intelligendum est. Filij Dei duobus* h *modis* i *appellantur. Dicuntur filij Dei, participatione hereditatis æternæ: sicut Ioannes ait in Euangelio (Quotquot crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.) Et Apostolus in epistola ad Romanos (Expectatio* k *creaturæ reuelationem filiorum Dei* l *expectat.) & infra. (Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis* m *in libertatem gloriæ filiorum Dei.) & infra (ipsi intra nos* n *gemimus, adoptionem* o *filiorum Dei expectantes.) Hinc etiam Augustinus eadem verba Apostoli exponens ait (Modo* p *tantum creatura: cum nondum filiorum forma perfecta.) Hoc* q *ergo modo non sunt filij Dei, nisi participes æternæ* r *beatitudinis. In præsenti etiam dicuntur filij tribus modis; vel prædestinatione tantum (sicut ij, de quibus Ioannes ait* [*vt filios Dei, qui dispersi erant, &c.*] *.) vel prædestinatione, & spe æternæ beatitudinis (sicut illi, quibus Dominus ait* [*filioli adhuc modicum vobiscum* s *sum*] *) vel merito fidei, & præsentia iustitiæ, non autem prædestinatione claritatis æternæ: sicut hi, de quibus Dominus ait (si derelinquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, &c.) Hi ergo* t *, de quibus in præsenti agitur, filij sunt merito fidei, & præsentis iustitiæ; non sunt autem filii adoptionis æternæ. Qui ergo peccata dimissa fatentur redire; secundum iustitiam, & non secundum præscientiam ea dimitti, necesse est vt confiteantur: sicut saluandis peccata secundum iustitiam ad æternam damnationem imputantur, non secundum* u *præscientiam: quia & illis à bono in malum deficientibus, singula replicabuntur ad supplicium: & his vsque in finem in bono perseuerantibus, nulla imputabuntur ad pœnam* [*æternam* ‡.

¶ *In vetustis codicibus caput hoc est coniunctum superiori. Sunt enim Gratiani verba, qui more suo loca aliquot citat.*

α ¶ Specie.] *Sic est emendatum ex codice peruetusto. Nam antea legebatur,* spe, *quæ vox valde sententiam turbabat.*

β. ¶ Duobus modis appellantur.] *In vulgatis sequebatur* [vno modo appellantur in futuro, altero in præsenti, qui triplex est:] *quæ absunt ab omnibus manuscriptis, & antiquioribus etiam editionibus.*

γ ¶ Modo tãtum creatura.] *In libro octuaginta trium quæstionum, quæst. 67. post alia habentur hæc.* Et ipsa itaque creatura, ideſt, & ipsa, quæ nondum vocatur filiorum forma perfecta, sed tantum vocatur creatura; liberabitur, &c. *quæ referuntur à Beda in epistola ad Romanos. c. 8. Sed apud glossam ibidem habentur eadem verba, quæ apud Gratianum.*

ζ *Qui autem* x *dicunt, quòd peccata dimissa non redeunt; auctoritate Gregorij, & Prosperi sententiam suam confirmare conantur.*

Ait enim Gregorius in Moralibus lib. 15. c. 22.

C. XIII.

QVid est, quod dicitur (quiredis iniquitatẽ y patrũ filiis z, ac nepotibus a) Peccatum a origi-

i ¶ *Expectatio.*] ideſt, creatura expectans. scilicet homo.

k ¶ *Reuelationẽ filiorum. Dei.*] vel homo fidei, ideſt, fidelis: ex qua, f. apparet qualis est vel futurus erit. Vel in qua, f. homo dicitur hic creatura: quia hic videtur esse creatura tantum; ‖ sed in alia vita apparebit quod est filius Dei quod in hac quidem vita plẽne non apparet. Hug. ‖ Homo alia vita apparebit filius Dei.

l ¶ *Corruptionis.*] ideſt, pœnalitatis, à causa quærendi victum & vestitũ, & alia quibus indiget nostra mortalitas. H.

m ¶ *In libertatem gloriæ.*] ideſt, in gloriosam libertatem, quam habuerunt filij Dei. H.

n ¶ *Intra nos.*] i. in anima & ratione dolemus.

o ¶ *Adoptionem.*] perfectam s. ex omni parte: ‖ vt simus filij Dei secundum animã & secundum corpus, quantũ ad gaudium animæ, & stolam immortalitatis in corpore. H. ‖ Filij Dei erimus secundũ animã & corpus. Ioan.

p ¶ *Creatura.*] nulla prærogatiua super alias creaturas prædita. Ioan. 15.

q ¶ *Hoc.*] scut ij, q mali sũt adhuc, s. futuri sunt boni, quia prædestinati.

r ¶ *Æternæ.*] sicut qui boni sunt, & finaliter sunt boni permansuri. L. Psal. 88.

s ¶ *Vobiscum.*] ideſt, adhuc modicum fidei habentibus. L.

t ¶ *Hi ergo.*] infert ex proxime dictis per arg. à simili: & reuertitur hic ad principalem materiã huius quartæ dist.

u ¶ *Non secundum præscientiam.*] & tamen secundum præscientiam dimitti. sicut dicit Grat. 3. ea. c. in domo. §. sic itaque. vers. quæ remissio. sed hic aliter sumit nomen præscientiæ quã ibi.

QVI AVTEM. CASVS. Hæc est 5. pars dist. in qua probat magister, q; peccata non redeunt: quod verum est secundum Ioan. de Fan.

x ¶ *Qui autẽ.*] ab hinc vsque ad §. verũ. probat sententriã aliã, s. peccata dimissa nõ redire: & hoc duabus auctoritatibus.

QVid est.] primo quærit Gr. quare per Moysen dicitur, *Qui reddis iniquitatem,* &c. Secundo exponit illã auctoritatem, quã dicit intelligi de originali peccato: pro quo originali peccato patris filius polluitur ante baptismum, sed post baptismũ polluitur tantum pro suo peccato. Sequens c. planum est, scilicet qui recedit. qđ melius probat intentionem Gratiani.

y ¶ *Iniquitatẽ.*] p hanc auctoritatem non probatur propositũ, sed per sequentem optime. L.

z ¶ *Filijs.*] non potest intelligi nisi de originali peccato: aliàs enim contradiceret auctoritas illa, filius non portabit, &c. r. q. 4. Iudæi.

a ¶ *Peccatum.*] solum. *Habemus.* ° Abest à plerisque manus.

Peccatũ originale diluitur tõ recidit.

a ¶ *Habemus.*] vnde patet, quod originale peccatum dimissum non redit, & ita pecca ta dimissa non redeunt.

b QVi recedit.] ¶ *Sed non in id quod.*] 3. 23. q. 4. fiillic. 3. 50. dist. c. miror. 3. dist. 1. tres autem. H.

c ¶ *Recidit.*] hic expresse dicit iste, q; peccata non redeant. sed si cõtrarium tenere volueris, expone sic, non recidit omnino, vel eadem quãtitate in qua prius est a.

A filius vetustate secundũ Aug. illorũ ut ideſt peccatorũ dimissa redire nõ quo ad ideſt, sed quo ad reatũ pœnæ. P. c. j. ¶ filius

d ¶ *Nec in originali.*] contradicit sibi, si sic exponatur.

e ¶ *Qui tamen.*] 3. cap. prox. qui recedit.

f ¶ *Ea morte.*] ideſt, simili pœna aterna.

g ¶ *Quæ.*] ideſt, qualis mors æterna si sic exponatur, nõ cõtradicit sibi. FINIS HVIVS. CASVS. hic dicit G. quòd finis proxi. cap. vbi dicit, *ea morte,* contradicit principio vbi dicit, *sed non illud:* sed hæc dictio ea, facit, simplicem relationem. Qui autem dicunt quod peccata nõ redeunt, sic intelliguat auctoritates contrarias, quæ dicunt peccata redire, quod dicitur in eis fieri, qui post remissionem abutuntur gratia Dei. & hanc sententiam dicit Grati. fauorabiliorem esse. scilicet quæ dicit peccata redire: quod adhuc probat per sequentia, per quæ probat à contrario sensu, quòd peccata redeunt: quia bona præterita per peccatum moriuntur. Sequentia 5. ca. plana sunt, scilicet, si auerterit. hoc nobis, de pertuso. si refugientes. intermittentes. & casus illorum cap. per te formabis. *De pertuso.* verba sunt Aggæi prophetæ: quæ Grego. exposuit super Ezechielem.

h ¶ *Principio.*] magister vocat principium vbi dixit, sed non in id, &c. finem vero vbi dicit, qui tamen ead. & 3. cap. proxi. qui recedit. sed illud, ea, facit simplicem & nominalem relationem, non numeralem, sicut ibi: mulier quæ damnauit, saluauit.

i ¶ *Quam pœnam.*] verum dicet si pro eodem peccato pœnam excipere. Lau.

k ¶ *Assertores.*] ideſt, illi qui dicunt q; peccata dimissa non redeunt. L.

l ¶ *Determinant.*] Gratianus aliter intelligit in sequenti §.

m ¶ *Extitit.*] vel potius quia ita damnabitur quis pro sequenti peccato, sicut damnaretur si prima peccata non essent dimissa, scilicet æternaliter, sed non tantum punietur. Hug.

VERVM ILLA. Hæc est sexta pars dist. in qua probat per 6. auctoritates, quòd peccata redeunt: & hoc probat superficialiter: nam

n ¶ *Vt enim Dominus.*] ab hoc loco vsque in fi. nititur Gra. conflare arg. huiusmodi, quòd bona priora per mala sequentia mortificata reuiuiscunt, si postea bona fiant. ergo à simili cum mala per pœnitentiam mortificentur: si iterũ quis in malum recidérit, reuiuiscunt: & ita peccata redeunt. sed hæc argumentatio (vt prædixi in principio huius dist.) non procedit, ‖ quia aliud est in via, aliud in inuio, i. aliud est in bono; aliud in malo: quia bona cõmunicantur, non mala. arg. de consec. dist. 4 quæris. arg. ff. de ser. expos. seruus. & probat primũ vsque ad illum locum, hæc sicut. secundum autem probat vsque ad illum locum, porro. exinde probat, quòd eadem ratio est in bonis & in malis quo ad hoc.

Aliud est in via aliud in inuio

o S*I auerterit.*] ¶ *Non recordabuntur.*] ergo idem est ac si numquam habuisset aliquod bonũ propter quod peccatũ sibi fuit dimissum. Et ita idem est ac si numquam ei peccata fuissent dimissa. & sic omnia peccata taliter dimissa redeunt, & dicuntur redire per sequens peccatum ‖ sicut priora bona mortificata per peccata, dicuntur, per pœnitentiam reuiuiscere. L. & ita argumentatur Gra. ex his auctoritatibus à simili per contrarium. ‖ Bona mortificata, per pœnitentiam reuiuiscunt. 2 Hom. 11. ad c. 3. Ezechielis. 3 Sent. 4. dist. 15.

P [*Hoc nobis.*] ¶ *Renocamus.*] ideſt, defensionem à pœna quo ad vitam æternam.

q ¶ *Bonorum.*] quin pro malis puniatur: mitius tamen punietur. Vel quo ad vitam æternam consequendam non debet haberi fiducia. De hoc supra dist. 3. c. quærat. §. item illud. licet quo ad minorem pœnã subeundam possit haberi fiducia. H.

† al. mittitur

r D*E pertuso.*] hoc cõtinetur in Aggæo Propheta in 1. cap. Lau.

s S*I refugientes.*] ¶ *Prioribus.*] Ecce verbum pro quo inducitur capitulum.

t ¶ *Melius.*] ideſt, minus malum. Lau.

u I*ntermittentes.*] ideſt, dimittentes. quasi non hoc tantum contenti, sed cum hoc habito ad vlteriora procedentes.

x ¶ *Inchoationis.*] ideſt, in quo Christus inchoat esse in nobis per fidem, scilicet qui sermo est de initio fidei quo rudes catechizantur, vt est symbolum & dominica oratio. 10. q. 1. placuit. H.

y ¶ *Feramur.*] secundum intelligentiam scripturæ, & bonam operationem.

z ¶ *Iacientes fundamentum.*] nos inquam dico iacientes fundamẽtum pœnitentiæ. Quod prius dixit sermonem in choationis, hic appellat fundamentum: quia ad religionem Christianam venientibus prius proponitur, & super hoc quod perfectionis est, ædificatur. dicit ergo, nos dico iacientes fundamentum pœnitentiæ, ideſt, pœnitentiam quasi lapidem in fundamento, quod est pœna de peccatis, vel de hoc quòd quis priora bona mortificauit per peccatum. iacientes dico, ideſt, non sicut olim, scilicet non ita negligenter sicut olim, vt sicut prius cecidimus, sic iterum eadamus. Vel non rursus, ideſt, non amplius nisi modo iaciamus, vt amplius iacere non sit opus.

DICENS OPERA. CASVS. Iste §. respicit finem præcedentis c. & dicit Gra. quòd per opera mortua, priora bona significantur, quæ sicut per peccatum moriuntur, ita per pœnitentiam reuiuiscunt. vnde Gratianus intendit probare à simili per cõtrarium: ergo mala per peccatum redeunt. Et ad hoc inducit auctoritates sequentes.

a ¶ *Ad meritum.*] licet magister ad hoc istud allegat, non tamen per contra

1 Tim. 1. Ioan. 1. Rom. 8. Ephes. 5. Ezech. 18. Ioan. 10. Ioan. 1. Ephes. 2. Tal. Augustinus aut 1 supra ea. c. si ex bono.

per contrarium intelligendum, vt idem sit in malis, magister tamen ad hoc ꝛ.tres posuit opiniones.

a ¶ *Vnde Aug.*] Pium est.ꝛ.dist.3.c.quærat.§.illud autem.c.pium est.

b ¶ *Hieronymus.*] non est.ꝛ.dist.2.§.hæc itaque.& c.non est.H.

c ¶ *Recepturos.*] ergo à simili intelligatur per contrarium idem esse in malis,quod secundum horum sententiam reuiuiscent.

1 ꝛ. dist. 3. de pœ. cap. pium. a ꝛ. dist. 3. si quando. 3 ꝛ.dist.2.non est tam.

PORRO QVI. CASVS. Allegat nunc Gra. pro illa parte, scilicet quòd peccata dimissa redeunt: & hoc probat auctoritate Ezechielis prophetæ, quæ satis plana est: per quem Dominus loquebatur. & hoc probat à cõtrario sensu.

d ¶ *Porro.*] hic porro copulatiue tenetur, non aduersatiue,& inducitur sequens cap. ad probandum, quòd bona mortificata reuiuiscunt. G. allegat pro alia sententia, scilicet quòd peccata nõ redeant: vel si pro alia sententia intelligatur, sic accipiatur littera, quasi non solum per auctoritatem illam, si auerterit, &c.peccata redeant: sed & per auctoritatẽ aliam.

§ Porro quandoque copulatiue tenetur. *Ezech. 33. al. præmisis*

Exod.32.

e ¶ *Eumdem prophetam.*] idest, eiusdẽ prophetæ, qui prædixerat. & Ezechielem, vt supra §.finis.

FILIIS QVOQVE. CASVS. Adhuc probat Gratia, quòd peccata dimissa redeunt. Et ad hoc probandũ inducit cap. sequens: per quod intendit probare, quòd peccata dimissa redeunt. vnde dicit propheta: Væ eis qui recesserunt à me per peccatum: quoniam damnabuntur, quia in me præuaricati sunt, &c. & sunt verba Osee prophetę redarguentis filios Israel. Et cap. Væ eis.patet.

Osee 7.

f ¶ *Filijs.*] per quos omnẽ populum mystice intelligas colentẽ idola.

Væ eis, quoniam recesserunt.] per idololatriam vel peccatum immane. 45. dist. disciplina.

g ¶ *Vastabuntur.*] ab hostibus,& miseri erunt.

ADDITIO. Ideſt, in captiuitatẽ ducentur. Pe.

4 Ibidem.

i ¶ *Prævaricati.*] adorãdo vitulum,& transgrediendo meũ præceptum, de quo dixi: Non faciatis vobis deos alienos.

k ¶ *Redemi eos.*] ab Aegyptiaca seruitute.

l ¶ *Mendacia.*] dicẽtes, Hi sunt dij tui Israel.

m ¶ *Vlulabant.*] luxuriæ vacantes.

n ¶ *Ruminabant.*] i.non sicut homines comedebãt: sed quasi iumẽta.

n ¶ *Ruminabant.*] ideſt, abundantiam rerum quam habebant sæpius ad voluptatem quasi ad fauces reuocabant: vt inde delectabilius pascerentur, nihil nisi cibos & luxurias quærentes.

o ¶ *Recesserunt.*] dando se diabolo.

p ¶ *Erudiui.*] per Moysen & alios fideles.

q ¶ *Et confortaui.*] i. dedi eis fortitudinem bellandi in tẽpore Iosue.

r ¶ *In me cogitauerunt.*] qui tanta eis feci.

s ¶ *Malitiam.*] cum non possent nocere cogitatione sola, potentiam meam ad idola transtulerunt. H.

t ¶ *Reuersi.*] ad id q̃ fuerunt ante quam ipsos reuocarẽ per Abraham & Moysen, vt absque iugo legis & notitia Dei ferrentur in præceps. H.

v ¶ *Dolosus.*] Deus incenderat eos contra aduersarios, ipsi vero contra Deum nituntur, & sagittas blasphemiæ contra Deum iniiciunt.

x ¶ *Cadent.*]principes.

y ¶ *In gladio.*] materiali,vel spirituali.H.

z ¶ *Eorum.*]qui vitulos ausi sunt vocare Deos.

ANTIQVA. Hæc est septima pars dist. in qua magister soluit quæstionem.Ioan.de Fan.

CASVS. Verba sunt Gratiani interpretantis summatim verba Osee. postea per eumdem prophetã vult allegare pro alia parte, ſ.quòd peccata dimissa non redeant. Et ad hoc inducit tria sequen. cap. scilicet cum ita.hæretici.diuina.

a ¶ *Antiqua peccata parentum.*] ſ. quod non puniat filios pro peccatis parentum,sed potius pro suis, & hoc incidenter interserit G. & interserit quædam contra opinionem, quam illaturus est.

b ¶ *Hieronymus.*]super prædictam litterã Osee, scilicet, ne forte &c. L.

Vnita.] CASVS. Verba sunt Hieronymi exponentis prædicta verba Osee,ne forte, &c. Dicit enim q̃ Deus non punit homines pro peccatis patrum,sed pro suis iniquitatibus; quas quotidie faciunt. Sequẽtia duo cap.patent.

Psal.33.

5 ꝛ.23.q.4.si illic.

c ¶ *Idem.*] super eumdem locum Lau.

Diuina.] ¶ *Redire.*] ꝛ.1. q. 4.iam itaque.ꝛ.23.q.4.si illic.

SED HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Induxit G. ꝛ. cap. prox.quasdam auctoritates, quæ videntur dicere, quòd peccata dimissa non redeant:sed quia sunt contra suam sententiam:ideo nunc eas soluit, & dicit quòd intelligũtur de originali peccato: de quo peccato non puniuntur, quia patres peccauerunt: sed ideo puniuntur: quia mala eorum sequuntur eos.In fine concludit, q̃ sicut bona per pœnitentiam reuiuiscunt ad præmium: sic mala reuiuiscunt ad supplicium. Et ad hoc inducit auctoritates prophetæ: quidam faciunt ibi cap. *putruerunt.*sed H.non facit c.ab illo §. *sed his.* vsque ad distinct.1.

6 ꝛ.ead.si iudas.

7 ꝛ. ead. quid est.

e ¶ *Sed his auctoritatibus,&c.*] supra proxime relatis ab illo §. antiqua. & illis superioribus capitulis, quod est, qui recedit. quæ videntur dicere quòd peccata dimissa non redeant.L.

f ¶ *Quia eorum.*] & sic non ostendunt quòd peccata non redeant. L.

g ¶ *Si Iudas.*] supra.in princ.huius distinct.

h ¶ *Quid est.*] supra ead.distinct.cap.hanc.§.qui autem.H.

i ¶ *Traxerunt.*] in ipsa origine carnis.

k ¶ *Amaritudinem.*]i.cãm amari peccati,vel causam amarã peccati.

l ¶ *Sicut.*] ecce qualiter induxit superiores auctoritates à simili.L.

a *Conceptus.*

1 ¶ Peccatum originale non remittur contracti.

2 ¶ *Conceptus.*] argum. ‖ quòd originale peccatum tenemur confiteri:quod non est verum:quia tantum commissa tenemur confiteri:at illud non est commissum,sed contractum.credo tamen contritionem exigiquæ enim notabiliter fiunt,&c.vt ff.de iniu.l. item apud Labeonem.§.hoc edictum. Lau.

Psal.37.

IN *pœnitentia autem.*] Hęc dist. diuiditur in 4.partes. In quarũ prima ponit modos pœnitentiæ. Secunda ibi, *Qualitas.* Tertia ibi,*Fatsas.* Quarta ibi, *Fratres.*Ioan. de Fan.

CASVS. Hic ponitur quinta dist. in qua notãtur ea quæ pœnitentes debẽt cõsiderare.& ponuntur in principio sequentis c. & hoc etiam versu notantur: *Quis, quid, vbi, quibus auxiliis,cur,quomodo,quando.*horũ exemplа colligũtur in principio cap. Debet ista considerare peccator,vt plus doleat: & sacerdos debet cõsiderare, vt plus vel minus puniat.

3 De vera, & falsa pœnitentia, c.14. & 15. inter opera Aug.

b ¶ *In pœnitentia.*]in hac dist. & aliis duabus sequentibus agitur tam de illa parte pœnitẽtiæ, quę dicitur oris confessio,& operis satisfactio, quàm de aliis:& ideo videndum est quòd oris cõfessio fuerit instituta, vtrũ necessaria sit,vel tãtum volũtaria, qualiter sit faciẽda,& cui,& quãdo. Dicunt quidã instituta fuisse in paradiso statim post peccatũ, dicẽte Domino ad Adam, Adam vbi es?ideo enim quæfiuit vt ipso confitẽte peccatũ, daretur forma aliis in posterum cõfitendi. sed quia in illa interrogatione Dominus minus expresse videbatur ad cõfitendum monuisse, ideo post exquisiuit à Cain fratricida expressius,Vbi est Abel frater tuus? Alij dicũt q̃ sub lege fuit primo instituta quãdo Iosue præcepit Achor crimen suum confiteri, & lapidatus est.45.dist.sed illud. Alij dicunt q̃ in nouo testamento à Iacobo dicente,Confitemini alterutrum peccata vestra,&c. Sed melius dicitur eam institutam fuisse à quadam vniuersalis ecclesiæ traditione potius quàm ex noui vel veteris testamẽti auctoritate. Et traditio ecclesiæ obligatoria est vt præceptum.arg.11.dist.in his rebus. ergo necessaria est cõfessio in mortalibus apud nos,apud Græcos non: quia nõ emanauit apud illos traditio talis:sicut nec cõficiunt in azimis,sed in fermentatis.ꝛ.ea.dist.1.cap.fi.Illud ergo Iacobi, Cõfitemini alterutrũ peccata vestra,fuit consilij primo.alioquin ligaret & Græcos, nõ obstante eorum consuetudine. Est autem facienda taliter q̃ non solum de peccato,sed de omnibus circunstantiis.ȝ.ead.cap.1. Et est facienda sacerdoti si adest,vel proximo in necessitate.ꝛ.dist.1.quẽ pœnitet. ‖ Est autẽ facienda cum quis peccat statim:quia nec per momentũ, &c. vt ꝛ.dist.3.ille rex.& hoc si est manifestum:si autem est occultum,& conteritur,non credo eum peccare si differt oris confessionem vsque ad tempus pœnitentiæ deputatum per cap. omnis.extra de pœn. & re. Sed qui differt cum habet copiam sacerdotis, nũquid in quolibet instanti peccat mortaliter? non: quia omnes moræ illi circa vnum & idem tempus sunt.sed augetur illud ex diuturnitate. ff. de fur.eũ qui extra de simo.non satis.& peccaret quidem mortaliter.Lau.

3 Stat.4.dist. 16.

4 Vt Ambro. ponit hoc facit quod not. supra ead.dist. 1. in fi. quia mentio. in princ. hic. † secundum eadem; vetera biblio.

Confiteor.] CASVS. Hoc c.Aug.licet sit prolixum:tamẽ facile est,& casus eius breuiter poni cõsueuit: A principio igitur vsque ibi, *cautus sit*,notantur ea quæ pœnitens debet considerare,vt illa confiteatur,& de illis doleat.Abinde vsq; ibi, *Cautus.* dicitur q̃ confitens non debet peccata diuidere,vt vni sacerdoti partem confiteatur,& alij aliam partẽ.Deinde dicitur,quòd vere pœnitens abstinere debet à cõmunione corporis Christi,& à vanitatibus sæculi,& diligere vere pœnitentes.Sic posuit breuiter Beñ. hunc casum, & Hug. similiter paucis verbis posuit.

c ¶ *In loco.*]supra dist.1.aut facta.

d ¶ *Varietate.*] agentis:& eius cum qua agitur.ꝛ. dist.1. aut facta. quædam enim res in clericis reprehensioni subiacet, quæ non in laicis,vt 31.distinct.cap.1.puta nubere.

tum perseuerauerit o; defleat, q̃ perseuerãter p peccauerit,& quanta a q virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim, qui non solum non vincuntur, sed vltro se peccato offerunt:nec expectant tentationem, sed præueniunt voluptatẽ, & pertractant secum, quàm multiplici actione vitij delectabiliter peccent. Omnis ista varietas confitenda est, & defienda: vt cum cognouerit, q̃ peccatum est multum: cito inueniat Deum propitium. In cognoscendo augmentum peccati, inueniat se, cuius ætatis fuerit, cuius sapientiæ, & ordinis, & statum omnem alterius non peccantis r. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lacrymis omnem qualitatem vitij. Defleat s virtutem; quia interim caruit. Dolendum t est enim,& dolore purgandum, non solum; quia peccauit;sed etiam, quòd se, v virtute priuauit. Nam, licet speret se consecuturum veniam; dolere tamen potest, quia nõ promeruit vnde remunerari confidat. Anxietur, & doleat,quòd modo effugiens de præteritis pœnam, miser non inde expectet gloriam †; cuius omne tempus,quoniã breuissimum est x, debuit decertasse ad consequendũ præmium. Defleat etiam,quoniam in vno y offendens, factus est omnium z per ingratitudinem reus. Ingratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quisque peccat,

e ¶ *Et quali.*] extra de homi.ficut dignum.

f ¶ *Tentatione.*] an ab ea præueniendo,vt ȝ.sequitur.

g ¶ *Oportet.*] ideo huiusmodi circũstantias tenetur cõfiteri b q̃ præsumuntur augere peccatũ vel minuere.si tamen eas subticuit p obliuionem,nõ dico eum teneri vt iterũ ei cõfiteatur circũstantias: nisi tales circunstãtiæ essent,q̃ alterius generis peccatũ faceret, vt locus sacer facit sacrilegium,vt ꝛ.distinct.1.aut facta. Lau.

h ¶ *Status.*] ꝛ. 11.q.3. c.excellentissimus.& c. præcipue,ff.de re.mili.l. ij.extra de cle.ve. c. episcopum. contra. ff. ad l. Cor.de sic.l.pen.contra. sed dic in episcopo est maior pœna suspẽdi tribus mensibus à cõmunione, quàm ab officio deponi.1.q.1.quisquis.

i ¶ *Meretricis.*]an scilicet fuit pulchra, vel deformis:an soluta,vel obnoxia viro vel voto. argum.27.dist.cap.vlt.L.

k ¶ *Et in modo.*] quo ea abusus est,vtrum ordinarie, vel extraordinarie,nam vterq; damnabilis est.32. q. 4. meretrices.35.q.3.extraordinaria.

† *gratiam*] oig.

l ¶ *Si in loco.*] ꝛ.17.q. 4.quisquis. ff. de incen. qui ædes.H.

m ¶ *Dominorum.*]argu.ꝛ.22.q.5.de forma.H.

n ¶ *Cõstituto.*] ‖ quod etiam à coniugibus est abstinendum.ȝ.ead.q.4. cap.1.& 2.& fere per totum.

‖ Abstinendũ est quãdoque ab vxore.

o ¶ *Perseuerauerit.*] nam perseuerantia auget delictum. 24. q. 1. schisma. ff. de fur.inficiando.§.infans.econtra mora & perseuerantia excusat delictum quandoque 35.q.8.c.1.ff.de pœ.si diutino.ff. de ritu nup.l.qui in prouincia.L.

p ¶ *Perseueranter.*]iteratio enim aggrauat.25.q.2.ita nos.

q ¶ *Et quanta virtus.*]id est,resistentia.H.

r ¶ *Non peccantis.*] vt si minorẽ aliquẽ se non peccantem viderit.

s ¶ *Defleat.*]quia abstinere non potuit à peccato, quemadmodum & minor se abstinuerit.

t ¶ *Dolendum.*] CASVS. Instruit Aug. ‖ pœnitentem dolere tam in interiori quàm in exteriori. pœnitentia enim interiori debet dolere de tribus, scilicet de malis commissis:& hoc ostendit vsque illuc, *Defleat,&c.* Item & de bonis omissis scilicet virtutibus,quæ ostenduntur omissæ.quoniam qui deliquit in vno, &c. & hoc ab illo loco *Defleat,*vsque ad illum. *Animaduertere.* à quo loco vsque ad illum *In his omnibus.* ostendit quòd dolere debet de malo exemplo quod dedit proximo peccando. Ab illo autem loco, *in his omnibus, &c.* vsque ad illum locum, *qui ergo,*instruit pœnitentem in exteriori pœnitentia, quæ consistit in faciendo, vt sæculum relinquere & similia. Ab illo loco, *qui ergo, &c.* vsque in finem instruit in interiori, quæ constitit in abstinendo.L.

‖ Pœnitentia interiori & exteriori dolendum est.

v ¶ *Sed etiam quod se.*]ꝛ.dist.1.c.omnis.§.alij econtra.&c.sunt qui arbitrantur.L.

x ¶ *Breuissimum est.*]ꝛ.23.q.4.ipsa pietas.

y ¶ *In vno.*] ‖ ſ.mortali peccato,factus est omniũ reus,ſ.peccatorũ.

z ¶ *Omnium reus.*]ſ.quo ad vitã ęternã:ita enim pro illo dãnabitur ac si esset omnib' inuolutus:licet nõ tantũ puniatur,vt ȝ.ead.dist.fratres. Vel qui offendit in vno, scilicet mortali peccato: factus est reus omniũ virtutũ,id est,ex eo q̃ per vnum peccatũ mortificat in se omnes virtutes. vel qui offendit in vno, scilicet charitate:factus est om-

‖ Offendẽs in vno, factus est omniũ reus.

nium reus, id est, ingratus omnium bonorum acceptorum. Lau.

a ¶ *Ideo enim.*] quo modo peccasset, si tanta bona habuisset? Et est argu. q̃ perfectus in eodē genere delicti plus peccet, quàm imperfectus. hoc tamen attendendū est secundū cōtemptū. 32.q.1.cū renuntiatur. s̄. dist.2.c. vt cognouerūt. §. item secundum hanc. & c. si enim inquit. s̄. 1. q.1.multę autem.24.q.3. Deus.

b ¶ *Reus est omniū.*] quo ad vitā æternam. ita enim dānabitur, q̃ isto ac si esset omnibus inuolutus. has duas expositiones innuit hic, & s̄.ea. distin.2.cap.multi. §. nō autem bene. H.

c ¶ *Detrimentum.*] id est, defectum, vt 32.q.1. cum renūtiatur. vel hoc quo ad opera exteriora, nō quo ad essentiam; quia si habet vnā, habet omnes. Lau.

d ¶ *Quæ etiā si non.*] quantum ad opera exteriora p̃ioribus similia.

e ¶ *Expellātur.*] reuera quo ad essentiam sui.

f ¶ *Crimini.*] id est, criminoso. aliàs habet cuiuscunq; criminis. Et est sensus, omnis virtus, id est, efficacia vel effectus cuiuscunq; criminis est deflēdus. q.d. ‖ omne crimen cum suo effectu est deflendū: vnde & sequitur, & de omnibus. quasi sit expositio præcedentis. H.

g ¶ *Quòd exēplum.*] s̄. 45. dist. sed illud. H.

h ¶ *Nō conseruatā.*] id est, confirmatā in malo per suum effectum.

i ¶ *Peccādo.*] id est, de peccato suo bonis tristitiam proueniſſe: de qua dolendū est, vt cōtristanti profit ad vitā. vel non est absurdū si ꝓprie de tristitia doleat: ‖ quia & Apostoli d̃ passione Domini doluerunt, & nos de pœnis martyrū contristamur. ff. de incē. rui. nau. quo naufragium. ff. de leg. 1. etiam si patris. ff. d̃ bo. lib. in seruitutē. ff. ad Syl. si quis in graui. §. si cū. ff. de verb. oblig. l. antep. Lau.

k ¶ *Pium.*] s̄. ead. dist. 3. §. illud autem. & cap. pium est. H.

l ¶ *Ex obedientiæ.*] s̄. 23.q.5. miles. Hug.

m ¶ *Sui.*] id est, suorū peccatorum.

n ¶ *Vt Deus.*] est vita eorū infinita, vel habet vitam infinitam.

o ¶ *Moriturus.*] ‖ *Vt corpus redimas, ferrū patieris & ignem, Arida nec sitiēs ora lauabis aqua.*

‖ *Vt valeas animo,*

‖ Crimina sunt defenda.

Matth.6.

† *al. communicatione} al. cōmunione*

‖ Apostoli de passione Domini doluerūt

† *al. In omnibus C.15.*

‖ Versus.

‖ Sanitatis causa multa tolerāda sunt.

tor fit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideo enim a Adam plus peccauit, quia omni bono abundauit. Etiam alio modo offendens in vno, reus est omnium b: quia omnis virtus patitur detrimentū c ab vno vitio. Nam si quis cadit in auaritiam; largitatem destruit, & etiam castitatem minorauit. Amore enim pecuniæ vel violaret castitatem, vel saltem minus amaret. Si enim propter Deum tanta adhuc castitas inest, vt nolit eam perdere; tamen saltem minori gaudio, minore affectu tuetur eam, vbi videt inde procedere damnum pecuniæ; sicque & in aliis: quæ etiā si non d expellantur e, tamen per conceptionem vnius vitij vel satis, vel parum minuuntur, vel intentione deteriorantur. Vnde omnis virtus cui cumque crimini f est deflenda, & de omnibus indulgentia est petenda. ¶ Animaduertere etiam oportet, & animaduertendo deflere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmauit: etiam, q̃ exemplum g extitit mali in operatione sui criminis: cui magis profuisset, si aliis fuisset causa conuersionis. Gemat itaque aliorum vitam in sua corruptam, vel incorruptam non conseruatam h „ & commodum proximi, quod dedisset exemplo boni. Doleat de tristitia, quā peccando i bonis intulit; & de lætitia, quam eis non adhibuit. Et non solum cogitet, quid & qualiter fecerit; sed quā iniuste Deum, vt diximus, peccando offenderit. Timeat illam veritatis sententiam [non potestis duobus dominis seruire.] Timeat ergo, ne omnia bona, quæ fecit, dum in vno peccato perseuerauerit, ex contaminatione † mali perdiderit: vt qui seruiuit diabolo per crimen, Dei quam obtulit, amiserit seruitutem. Pium k est tamen credere, vt recepta Dei gratia, quæ in eo destruit mala priora, etiam remuneret bona: vt cum destruxerit quod suum non inuenit, amet, & diligat bonum quod etiam in peccante plantauit. ¶ In his † omnibus dolens aut sæculum derelinquat, aut saltem illa, quæ sine admistione mali non sunt administrata, vt mercatura, & militia, & alia, quæ vtentibus sunt nociua, vt administrationes sæcularium potestatum: nisi his vtatur ex obedientiæ l licentia. Ponat se omnino in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil sibi reseruans suim: vt omnia eo iubente paratus sit facere pro reparanda animæ vita, quæcunque faceret pro vitanda corporis morte; & hoc cum desiderio:

quia vitam recuperat infinitam, vt Deus n. Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus o. Semper deprecetur Deum, certus de venia, qui omnibus modis, & sine tædio, dubius rogaret potestatem terrenam. Abstineat à multis p licitis: qui per libertatem arbitrij commisit illicita. Semper offerat q Deo mentem, & cordis contritionem, & deinde quod potest de possessione: tunc quod offert, securus offerat, [Respexit enim Dominus ad Abel, & ad munera r eius.] Sed prius respexit ad Abel, quàm ad munera. Sumens enim mentem, quam cognouit humilem, & puram, remunerauit eius largitatis munera. Ad Cain vero non respexit, nec ad eius munera. Mentem enim eius, quam viderat, quoniam non cognouit† s, eius munera nō recepit. In iudicio enim cordis consideranda est eleemosyna tribuentis: nec iam considerandum est, quantum, sed qua mente, qua affectione dat quod potest. Vidua enim duobus, quæ habuit, largat t minutis, plus omnibus misit. Qui ergo vult sua peccata redimere temporalium oblatione, caueat, vt offerat mentem prius. ¶ Cautus sit, ne verecundia ductus diuidat apud se v confessionem x, vt diuersa diuersis velit sacerdotibus manifestare. Quidam enim vni celant, quæ alij manifestanda reseruant† u: quòd est, se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper venia carere; ad quam per frusta putat totam peruenire. Caueat prætera, quem vera delectat pœnitentia: non prius ad Domini corpus y accedat, quàm confortetur bona z conscientia. Sed in hac separatione tremendum Dei iudicium a cogitet b, vbi c & β maius, & terribilius d impœnitentes separabit in ignem. Gemat, quòd nondum audet sumere, quem multum desiderat, cibum salutarem. Isti sunt digni e fructus pœnitentiæ animam captiuam elaqueantes, & in libertate seruantes. Cohibeat se præterea à ludis, & à spectaculis sæculi; qui perfectam vult consequi gratiam remissionis. Nam Dina f „ si se cohibuisset, si inter suos remansisset, ab extraneo raptore corrupta non fuisset. Tanto igitur magis sibi caueat, & cohibeat se anima, que sæpe, vel semel corrupta est & rapta: timeat iam docta experimento g, quod ignorauit virgo: eligat, quē imitetur: non sequatur, quem animus suus damnat. Se enim iudicat, qui fructus pœnitentiæ non habentem à se nō elongat. Laudet enim,

quidquam tolerare negabis?

At pretiū pars hæc corpore maius habet.
Ouidius. 47. dist. omnes. 38. dist. omnes. 12. q. 1. præcipimus. L.

p ¶ *A multis.*] 11.q.1. aliud. H.

q ¶ *Offerat.*] ex quo mentem obtulit. H.

r ¶ *Et ad munera.*] s̄. 3.q.7. in grauibus. H.

s ¶ *Non cognouit.*] id est, nō approbauit, vt in Euangelio. ‖ Nescio vos, id est, non approbo. H.

t ¶ *Larga.*] aliàs largita.

v ¶ *Apud se.*] argu. q̃ non debet fieri diuisio causæ. arg. j. de cōse. dist. 2. cōperimus. C. de. iudi. nulli. 7. ea. fratres.

x ¶ *Confessionē.* ‖ nota confessionē peccatorum non debere diuidi per plures sacerdotes. nam qui diuidit, veniam non consequitur. arg. ff. de ser. ru. præ. per fundum. & j. ead. fratres.

y ¶ *Corpus.*] de conse. dist. 2. quotidie. H.

z ¶ *Bona.*] ergo à cōtrario sensu si malam hā buit cōscientiam separabit se à corpore Christi, ad hoc continuatur quod sequitur.

a ¶ *Iudicium.*] scilicet vltimum.

b ¶ *Cogitet.*] qa sicut pro delictis separatur quis à corpore Christi, id est, Domini in hac vita nisi resipiscat: ita pro eisdē in futuro iudicio separabitur in ignē æternum. cū hœdi separabūtur ab agnis, id est, peccatores à iustis 11. quæs. 3. nolite. H.

c ¶ *Vbi.*] in quo iudicio.

d ¶ *Terribilius.*] quàm sit separatio à corpore Christi, ‖ quæ est quasi quædā damnatio, s vt j. de cōse. dist. 2. quotidie.

d ¶ *Terribilius.*] iudicium, scilicet damnatio.

e ¶ *Digni.*] id est, prædicti. H.

NAM DINA. historia. Legitur in Genesi, q̃ cum Iacob venisset in terrā Sichimitarū, Dina filia eius egressa est vt videret mulieres regionis illius: quam filius regis illius terræ adamauit, & rapuit & oppressit.

f ¶ *Dina.*] ‖ filia Iacōb. illud tangitur quod legitur in Gen. cap. 34. scilicet, quòd cum Iacob veniret in terram Sichimitarum, Dina filia eius egressa est, vt videret mulieres illius regionis: q̃ videns Sichem filius regis illius terræ adamauit, & rapuit & vi oppressit eam. H.

g ¶ *Experimento.*] vn de Ouidius.

Qui

‖ Nescio vos, id est, non approbo. *Gen.34.*

‖ Cōfessio nō est diuidēda.

s cognouit hominem] vera lectio

Matt.12.

t consernant] otig.

‖ Separatio à corpore Christi ex quadam damnatio.

‖ Dina filia Iacob fuit a Sichē oppressa. *Gen.34.*

‖ Duo pœnas sequi omnes si in arte. ‖ Idest, placitum est cuiusuis artificij, & omnes pluraq; fecisse videntur: illi dicunt quæ sequuntur ita id habemus. Arist.

‖ Qui semel est captus, fallaci piscis ab hamo. Omnibus vncatæ cibis æra subesse putat.

a ¶ *Impetret.*] supra dist. 1. c. quem pœnitet. in fi. H.

Valitas.] Hæc est secūda pars dist. in qua prohibet solennitates pœnitentes esse mercatores. Io. de Fan.

CASVS. Hoc cap. cū tribus sequentibus pertinet, scilicet contrarium. si qui vero. & de his. in quib̃ dicitur q̃ post pœnitentiā solemnem non debet aliquis reuerti ad negotiationē, vel militiā vel negotia sæcularia. & intelliguntur hæc c. de pœnitentia solenni, secundum. H.

b ¶ *Negotiantem.*] s̄. dist. 88. fornicari

c ¶ *Vtilius.*] quia inhonestus quęstus arguit pœnitentem.

d ¶ *Interuenire.*] ‖ nā cōtrahentibus naturale est sese inuicē decipere. ff. loca. item si pretio. §. quemadmodum & ff. de mino. in causæ secund. §. idem.

Contrarium.]

e ¶ *Ad militiā.*] hoc est verū cum est ei iniunctum, & c. vel deliquit in ipsa militia s̄. dist. 50. si quis post. s̄. ea. q. 2. c. latorē. s. 26. q. 7. de his vero. & c. pœnitentibus, &c. hoc sit. nam cū hoc est ei iniunctum nomine pœnitentiæ ne ad secularia negotia vnquam reuertatur, tunc obseruare tenetur: alias excommunicatur. j. eo. c. de his. ‖ Sed si est ei iniunctum: siue priuatam, siue solemnē egerit pœnitentiam, de cetero redire non potest ad sæcularia negotia, quia quasi ꝑsona ecclesiastica est: vt supra dist. 1. cap. aliud. j. cap. de his. nisi sit negotium quòd sine peccato expediatur. j. ead. negotium.

I qui.] CASVS. Qui solennem pœnitentiam egerunt, post ad militiā sæcularē sunt reuersi, x. annis pœniteant. Sed si de hac pœnitentia tres annos exegerint, cōmunioni ecclesiæ restitui debent. & si pœnitentes vere extiterint: episcopus poterit de pœnitentia imposita relaxare. si autem negligentes: explere debent prorsus tempora constituta, 27. q. 1. deuotam.

g ¶ *Darent.*] ad vsuram, vel ad negotiationē. H. 88. dist. fornicari.

h ¶ *Decem.*] 27. q. 1. de notam.

ADDITIO

82. distinct. presbyter. Archid.

‖ Poly. l. 6. tit. 10. Bach. l. 19. ca. 16. Ino par. 15. ca. 10.

‖ Pœnitentia quida an fit iniun. mal. sæculorum militiam redire.

& amet, quos digne fructificare nō ignorat: quærat fructus dignos; & si non dignos pœnitentiæ. Sunt enim fructus digni, virtutum fructus: qui non sufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim grauiores expostulat, vt sic pacetur ecclesia; vt pacata dolore, & gemitibus, mortuis impertiret i veniam.

α ¶ Et quanta virtus.] *In originali est*, Et quanta victus fuerit impugnationes, *Sed obglossam non est mutatum. Multa autē alia & magni ponderis emendata sunt (vbi per eamdem licuit) & ex ipso originali, & ex vetustis Gratiani codicibus.*

β ¶ Vbi & maiꝰ.] *In originali legitur*, Vbi magis terribilis sententia peccantes separabit in ignem.

Item Leo Papa epist. 90. al. 29. ad Rusticum episcopum, c. 9.

¶ Pœnitentes negotiationis lucra ut dicunt. C. II.

2 1 QValitas lucri negotiantē k aut excusat, α aut arguit: quia est & honestus quæstus, & turpis. Verūtamen pœnitenti vtilius l est etiam dispendia pati; quàm periculis negotiationis obstringi: quia difficile est inter ementis, vendentisque commercium non interuenire m peccatum.

α ¶ Excusat.] *Sic ex originali, & Polycarpo, & Iuone, & Burchardo, nam in Gratiani exemplaribus erat*, accusat.

Idem ibidem, cap. 10.

¶ Post pœnitēriam ad militiam sæcularem redire non licet. C. III.

2 COntrariū est omninoecclesiasticis regulis, post pœnitentiæ actionem redire ad militiam n sæcularē: cū Apostolus dicat [Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.] Vnde nō est liber à laqueis diaboli, qui se militiæ mundanæ voluerit implicare.

Item ex Niceno concilio, c. 11.

¶ Decimio pœniteant, qui post pœnitentiam ad sæculare, a militiam redeunt. C. IIII.

3 QIqui o vero per Dei gratiam vocati, primo quidem ostenderunt fidem suam depositō militiæ cingulo, post hæc autem ad pristinum vomitum sunt reuersi, vt & pecunias darent p, & ambirent redirent rursum ad militiam; isti decem q annis sint inter pœnitentes post primum triennium r, quo s fuerint t inter audientes. Ab omnibus vero præcipue illud obseruetur, vt animus eorum, & fructus pœnitentiæ attendatur. m Quicumque enim cum omni timore, & lacrymis perseuerātibus, & operibus bonis conuersionem suam non verbis solis, sed opere, & veritate demonstrant; cum tempus statutum etiam ab his fuerit impletū, & orationibus iam cœperint communicare; licebit episcopo humanius etiam circa eos aliquid cogitare. Qui vero indifferenter habuerint lapsum u & sufficere sibi, quòd intra ecclesiam introierint, arbitrantur; isti omnimodo tempora statuta complebunt.

¶ *Caput hoc est posterior pars capitis vndecimi ex prisca versione: quæ versio est omissa in postrema quattuor tomorū Colonensi conciliorum editione; & eius loco quattuor versiones positæ, ex quibus facile corrigi possunt quæ in hac interdum obscure & mutilatæ dicuntur. Quod vero ad sententiam canonis pertinet, legenda sunt, quæ à Zonara, ac Balsamone in ipsius explicatione, & à Ruffino libro 10. historiæ Ecclesiasticæ, c. 6. & à Cardinali Varmiensi contra Brentium libro tertio afferūtur. Agitur enim de illis militibus, qui impio Licinio vetante cingulum militiæ ab iis retineri, qui fidem Christo datam seruare vellent, illū abiicere, quàm fidem frangere maluerant; ac tamen postea cupiditate terrena victi, illum recuperare conati fuerāt; quod argumento erat, ipsos à fide desciſcere. In codice vero canonū hæc est inscriptio huius capitis.* De his, qui abrenuntiauerūt, & iterum ad sæculum sunt regressi.

Item ex concilio Aurelianensi I. cap. 13.

¶ A communione suspendantur, qui post pœnitentiam ad secularia redeunt. C. V.

DE his, qui susceptā v pœnitentia religionem suæ professionis obliti, ad sæcularia relabū tur; placuit eos & à communione suspendi, & ab omnium catholicorum conuiuiis separari w: Quòd si post interdictum, cum eis quisquā præsumpserit manducare; & ipse communione priuetur.

Item Gregorius vij. in synodo Romana celebrata anno 1078. c. 6.

¶ Quæ sit falsa pœnitentia. C. VI.

3 FAlsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum auctoritatem x sanctorū patrum pro qualitate criminum imponūtur. Ideoque quicumq; miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, y si culpis grauioribꝰ irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius iniuste detinet, vel qui odiū in corde gerit, recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat peruenire; nisi negotium derelinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat, bona, quæ iniuste abstulit, restituat z, arma β deponat, vlteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum episcoporum pro defendenda a iustitia. Ne † tamen desperet v; interim quidquid boni facere poterit, hortamur, vt faciat: vt omnipotens Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.

β ¶ Arma.] *totum hoc membrum quod pertinet ad arma, in originali, & Polycarpo est ante verba illa*, negotium derelinquat. *Sed ob glossam ordo non est restitutus.*

Item Gregorius in homilia vigesimaquarta Euangel.

i ¶ *Triennium.*] id est, primū tempus triennij.

k ¶ *Quo.*] triennio. s̄. ea. q. 2. latorem. de consec. dist. 4. eos quos.

l ¶ *Fuerint.*] extra ecclesiā b existentes, & audientes officium supple intrent ecclesiā, vel post primū annum intrēt ad ecclesiā: sed vsq; ad triēnium sunt inter audientes, non tamen cōmunicantes, vt s̄. ea. quæ. 2. latorem. H.

m ¶ *Attēdatur.*] hæc clausula nō pertinet ad præcedentia, sed hic potest legi clausula superior post primam. L.

n ¶ *Lapsum.*] non curādo quod lapsi sunt. L.

o DE his qui susceptā.] s̄. dist. 50. cap. vlt. H.

p ¶ *Separari.*] s̄. 27. q. 1. deuotam.

Alsas pœnitētias.] hæc est 3. pars dist. in qua probat, quòd pœnitētia est falsa, quæ nō imponitur secūdum canones. Io. de Fan.

CASVS. H. sic ponit hunc casum. Primo ostēdit quæ sit falsa pœnitētia: postea ostēdit quòd si quis exercet tale officium, quod sine peccato exerceri non potest, vel si aliquis bona alterius detinet iniuste, vel si q̃s odiū in corde suo gerit nullus talis potest agere verā pœnitentiā, nisi illud officium relinquat. & si hoc non potest facere, pœnitētiam agere non potest. Item quidquid boni potest faciat, vt Deus cor eius ad veram pœnitentiam illustret. Sequens c. scilicet, negotium. patet.

q ¶ *Auctoritatem.*] id est, non consideratis circunstantiis. vel si ibi certa pœna statuitur: si minor imponitur, falsa est, nisi ex causa temperetur. 1.q.7.c.2. Lau.

r ¶ *Non possit.*] difficultas notatur, non impossibilitas. s̄. ead. qualitas. Lau.

s ¶ *Restituat.*] 14.q.6. si res.

t ¶ *Pro defendenda.*] s̄. 23. q. 5. excommunicatorum. H. s̄. ead. q. 2. latorem.

v ¶ *Ne tamen desperet.*] licet prædicta non faciat. Lau.

a ¶ *Negotium.*

b De hoc de consec. dist. 4. eos. Pet.

3 Sent. 4. dist. 16. Polyc. l. 6. tit. 20.

al. ne.

a *Negotium.*] ¶ *Non fuit, &c.*] alij non habent, non, & tunc recte concordat cum duobus præcedentibus cap. quia peccatum est, si exerceat prædictas negotiationes. sed si habetur, non, bonum est: quia non est peccatum si excolat agros, & vineas, aut cognoscat vxorem causa prolis. immo sicut sine peccato prius hoc faciebat ita nũc facere debet, & potest. Hu.

Fratres.] hæc est 4. pars dist. in qua ostẽdit magister, qualiter intelligatur illud Iacobi Apostoli, Qui peccat in vno, factus est omnium reus. Ioan. de Fan.

CASVS. Monet Inno. prælatos, ne laicos decipi falsis pœnitentiis patiãtur. Secundo dicit, ꝙ falsa pœnitentia est cũ quis est in pluribus delictis, & vult tãtum pœnitere de vno: quod probat auctoritate Iacobi. Tertio dicit ꝙ falsa pœnitentia est, cum quis ab officio nõ recedit, quod sine peccato exerceri nõ potest. Vel si odium gerit in corde. Vel si nõ fatisfacit offenso. Vel non indulget offendenti. Vel arma portat contra iustitiam.

b ¶ *Fratres.*] ℣. ea. dist. 3. c. prima. §. item opponitur. ver. itẽ si illa. Hu.

c ¶ *Reus.*] ℣. ea. dist. cõsideret. 86. distin. pasce, &c. qui clementiam. H. Arg. contra testes & instrumẽta. ℣. dist. 86. cap. 3. Arg. contra. C. de transac. si ex falsis.

d ¶ *Non intrabit.*] nõ tamẽ tantum punietur. Hug.

e ¶ *Peccato.*] ℣. 25. distinct. qualis. H.

Vi autem debeat.] Hæc distinct. diuidit in trespartes. In quarum prima quæritur cui debet quis confiteri, & est dicẽdum ꝙ meliori sacerdoti quem habere possit. Secunda ibi, *Caueat.* Tertia ibi, *Quod autem.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 6. dist. in qua quæritur cui sit confessio facienda. Et dicendum est, ꝙ debet fieri proprio sacerdoti: si autem minus discretus sit, cũ eius consilio & licẽtia ad discretum accedat. si autem ipse noller dare licentiã, faciat hoc superioris auctoritate. 8. q. 3. Artaldus. sacerdos tamen debet ab ecclesia tolerari. In necessitate tamen potest etiam laico fieri, vt ℣. eod. cap. 1.

f ¶ *Cui autẽ.*] hic intitulatur. 6. dist. vbi quæritur cui sit cõfessio facienda, & quali. ‖ & quidem facienda est sacerdoti si fieri potest, & suo; si tamẽ fuerit intra ecclesiã, qui sciat soluere & ligare aliàs enim ex iusta causa cuicumque est facienda, & etiam laico si vrgeat necessitas. ℣. ea. cap. 1. & c. placuit. ℣. distin. 1. quem pœnitet. Similiter cui & qualiquia discreto & à crimine mundato. ℣. ea. c. 1.

g ¶ *Cum dicitur.*] supra ead. dist. 1. quem pœnitet.

¶ Post conuersionem ad negotium redire non licet, quod sine peccato agi non potest. C. VII.

NEgotium, quod ante conuersionem sine peccato extitit; hoc etiam post conuersionem repetere culpa non fuit a. *& infra.*

¶ Sunt enim pleraq; negotia, quæ sine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant; ad hęc necesse est, vt post cõuersionem animus non recurrat.

Item Innocentius Papa secundus in concilio Romano, c. 22. 1

¶ De eodem. C. VIII.

4 PAatres b nostros episcopos, & presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus de vno solo pœnitentia agitur; aut cum sic agitur de vno, vt nõ discedatur ab alio. Vnde scriptum est [qui totam legem obseruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. c] scilicet, quantum ad vitam æternam. sicut enim si peccatis esset omnibus inuolutus; ita si in vno tantũ maneat æternæ vitæ ianuam nõ intrabit. d Falsa etiam fit pœnitentia, cum pœnitens ab officio, vel curiali vel negotiali non recedit: quod sine peccato e agi nulla ratione præualet: aut si odiũ in corde gestetur, aut si non offenso cuilibet satisfiat, aut si nõ indulgeat offendendi offensus, aut si arma quis cõtra iustitiã gerat.

DISTINCTIO VI.

VI autem debeat fieri confessio, vel qualem illum oportet esse, qui aliorũ crimina iudicat; ex eodẽ libro de pœnitentia, cap. 10. docetur: cum dicitur.

C. I.

3 QVi vult h cõfiteri peccata, vt inueniat gratiam; quærat i sacerdotem scientem ligare & soluere: ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, & petit, ne ambo in foueam cadant, quã stultus euitare noluit. Tanta itaque vis confessione est, vt si deest sacerdos, confiteatur proximo. Sæpe k enim contingit, quòd pœnitens nõ potest confiteri coram sacerdote: quem desideranti nec locus, nec tẽpus offert: & si ille cui cõfitebitur, potestatem soluendi non habet; fit tamen dignus venia ex desiderio l sacerdotis, qui socio cõfitetur turpitudinẽ criminis. Mundati enim sunt leprosi, dum irent ostendere ora sacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde patet Deum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibetur ad sacerdotes peruenire. Sæpe quidem eos quærunt sani, & læti: sed dum qnærunt; antequã perueniant ad eos moriuntur. Sed Dei misericordia est vbique, qui & iustis † nouit parcere, & si non tam cito m, sicut si soluerentur à sacerdote. Qui igitur omnino confitetur; sacerdoti meliori, quã potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiã sacerdotis, vt grata sit oblatio muneris. *& infra c. 12.* ¶ Laboret itaque pœnitens in ecclesia esse, & ad ecclesiæ vnitatem tẽdere: nisi enim vnitas ecclesiæ succurrat; nisi, quod deest peccatori, sua operatione † n compleat; de manibus inimici non eripietur o anima mortui. Credendum est enim (& pietas fidei expostulat credere) quòd omnes eleemosynæ totius ecclesiæ, & orationes, & opera iustitiæ, & misericordiæ succurrant recognoscenti mortem suam ad cõuersionem suam. Ideoque nemo digne pœnitere potest, quem non sustineat vnitas p ecclesiæ: ideoque non petat sacerdotes per aliquam culpam ab vnitate q ecclesiæ diuisos. Iudas r enim pœnitens iuit ad Pharisæos, reliquit Apostolos, nihil inuenit auxilij, sed augmentum desperationis. Dixerunt enim [Quid ad nos? tu vide ris:] si peccasti, tibi sit: non tibi succurrimus, non peccata tua charitatiue susc ipimus, non comportanda promittimus: fion qualiter deponas onus, docemus. Quid enim nobis, & misericordiæ, qui nec opera sequimur iustitiæ? isset † s ad fratres, isset ad illos, qui orauerãt pro socru Petri febricitante, qui Chananæam improbã misericordiæ obtulerant. Interrogasset Petrum pro se lacrymas effundentem: non fugisset Mariã, & Martham, quæ vitam Lazaro impetrauerant, nõ turbã plorantẽ, quæ vnicum filiũ acquisierat viduę. Iuit ad diuisos t, & diuisus periit, *& infra c. 20.* u Sacerdos itaque, cui omnis offertur † peccator, ante quem b statuitur omnis languor, in nullo eorum sit iudicandus x, quæ in alio iudicare est prõptus. Iudicans enim aliũ, qui est iudicandus, condemnat seipsum. Cognoscat igitur se, & purget in se, quod alios videt sibi offerre. Caueat ergo, vt à se abiecerit, quidquid in alio damnosum repperit: animaduertat, quod dicitur [Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat.] Ideo enim liberauit peccatricem: quia non erat qui iuste proiiceret lapidem. Quo modo lapidaret, qui se lapidãdum cognoscebat? Nullus enim erat sine peccato: in quo intelligitur, omnes crimine fuisse reos. Nam venialia semper remittebantur † per cæremonias. Si quod igitur in eis peccatũ erat, criminale y erat. Deteriores itaque in hoc sunt sacerdotes, se prius non ædificãtes, illis qui Dominum obseruabant insidiis. In hoc itaq; patentissimũ est crimen sacerdotum, & vltra modum detestabile, qui non prius se iudicant, & alios alligant. Deberent enim in se timere crimen, quod z in aliis timuerunt, & detestabile senserunt. Illi quidem adeo cæci erant, quòd summam sapientiam sperabant capere suis insidiis. Quod illi a patuit, quod tunc quisq; b vitauit, vitet sacerdos, qui in hoc c errore peior illis Iudæis extiterit. Caueat spiritualis iudex, vt sicut non commisit crimen nequitiæ, ita non careat munere scientiæ. Oportet enim vt sciat d cognoscere e quidquid debet iudicare. Iudiciaria enim potestas hoc expostulat, vt, quod debet iudicare, discernat. Diligens igitur inquisitor, & subtilis inuestigator f sapienter, & quasi astute interroget à peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundia velit occultare. Cognito itaq; crimine, varietates eius non dubitet inuestigare, & locum, & tempus, & cetera, quæ supra dixi mus in exponendo eorum qualitates. Quibus cognitis adsit beneuolus, paratus erigere g, secum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, discretionem in varietate: adiuuet confitentem orando, eleemosynas dando, & cetera bona pro eo faciendo: semper eum iuuet leniendo, consolando q, spem promittendo, &, cum opus fuerit, etiã increpando. Doleat † r loquendo, instruat operando, sit particeps laboris, qui particeps vult fieri gaudij: doceat perseuerantiam: caueat, ne corruat: ne iuste perdat potestatem iudiciariam. Licet enim pœnitentia ei possit acquirere gratiã; non tamen mox s restituit in potestatem primã. Et si enim Petrus post lapsum restitutus fuerit, & sępe lapsis sacerdotibus reddita sit dignitatis potestas; non est tamen necesse, vt hoc omnibus concedatur quasi ex auctoritate. t Inuenitur enim auctoritas, quæ concedit, & quasi imperat: inuenitur alia, quæ minime concedit, sed vetat: quæ scripturæ non repugnant; sed concordant, si locus, & tempus, & modus pœnitentiæ pacem adhibeant. Cum enim tot sunt, qui labuntur, vt pristinam dignitatem ex auctoritate † defendant, & quasi ausum peccandi sibi faciant, rescindẽda v est spes ista. Si vero locus est vbi ista non concurrant: restitui x possunt qui peccant. Itaque pontifex iustus, atque discretus non cogitur sacerdotes suos semper abiiere, nec mox restituere, nisi statutum fuerit à Romano Pontifice.

2 Caueat sacerdos, ne peccata pœnitentium aliis manifestet. Quod si fecerit, deponatur.

Vnde Gregorius.

Deponatur sacerdos qui peccata pœnitentis publicare præsumit. C. II.

3 SAcerdos ante omnia caueat ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet y, non propinquis, non extraneis, neq; quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando z pergat.

3 4 *Quod autem dicitur, vt pœnitens eligat sacerdotem scientem ligare & soluere, videtur esse contrarium ei, quod in canonibus inuenitur, vt nemo videlicet parochianum alterius iudicare præsumat. Sed aliud est, fauore, vel odio proprium sacerdotem contemnere, quod sacris canonibus prohibetur: aliud, cæcum vitare; quod hac auctoritate quisque facere monetur, ne si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadant.*

Vnde Vrbanus Papa II.

¶ Cuilibet sacerdoti commissum, cui in eius ignorantia alter sacerdos adjacentiam non suscipiat.

C. III.

5 PLacuit, vt deinceps nulli sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri sacerdoti ad pœnitentiam susc ipere sine eius consensu, cui prius a se commisit b; nisi pro ignorantia c illius,

a ¶ *Diuisos.*] ab vnitate ecclesiæ, scilicet ad Pharisæos, qui diuisi interpretantur. H.

b ¶ *Ante quem.*] 3. q. 7. iudicet. & c. qui sine.

c ¶ *Iudicandus.*] ‖ peccant ergo dum in crimine sunt sacerdotes iniungendo pœnitentiam: & verũ est, vt ℣. 3. q. 7. c. sacerdos. §. in Euangelio. Quid ergo si in necessitate suus parochianus petat ab eo pœnitẽtiã? Respõ. conteratur, & statim iniũgere poterit. 13. dist. in summa. H.

d ¶ *Damnosum.*] id est, damnabile.

e ¶ *Sine peccato.*] mórtali. H.

f ¶ *Semper remittebãtur.*] 12. q. 2. gloria. ℣. de cõse. dist. 3. aquã. H. Arg. ‖ ꝙ veniale fine mortali remittatur, quod nõ credo. hic ergo venialia dicuntur quædã, quæ reuera mortalia fuerunt. sed tũc venialia dicebãtur: quia legis cæremoniis remittebantur quantũ ad pœnam legis euitandam: quo ad Deũ autẽ non remittebantur. a

g ¶ *Criminale.*] hic criminale dicitur quod cæremoniis legis nõ remittebatur, vt adulterium. arg. 32. q. 1. quod autẽ. L.

h ¶ *Quod timuerũt.*] sacerdotes Iudæorum.

i ¶ *Quod illis.*] scilicet quòd nõ debet alios iudicare. L.

k ¶ *Quod tunc quisque.*] scilicet crimen iudicandum iudicare. L.

l ¶ *Qui in hoc.*] quod iudicandus iudicat. L.

m ¶ *Sciat.*] arg. ‖ ꝙ iudex ignarus iuris nõ debet esse, nisi habeat peritiã & experimẽta causarũ per consuetudinem. in auth. de iudi. in prin. colla. 6. arg. extra de cõsue. ex litteris. Lau.

n ¶ *Cognoscere.*] 38. dist. nulli sacerdotum. & c. omnes. H.

o ¶ *Inuestigator.*] arg. ‖ ꝙ specialiter à pœnitẽte quærendũ est an hoc vel illud cõmiserit b. argum. 43. dist. sit rector. yer. ꝙa increpando. ff. de quæst. l. 1. §. quoniã. extra de pœn. & re. omnis.

p ¶ *Erigere.*] ℣. ea. dist. 5. consideret. H.

q ¶ *Consolando.*] scilicet pro ipso orando, prout sequitur.

r ¶ *Doleat.*] id est, dolorem pro ipsius pecca to ostendat.

s ¶ *Perdat.*] per negligentiã. 81. dist. dictũ. L.

t ¶ *Mox.*] id est, statim arg. 50. distinct. absit. vel mox, id est, indifferẽter, quæ dam enim nõ restituuntur, vt dixi 50. dist. miror.

v ¶ *Rescindenda.*] 50.

profitetur alij. ¶ Pœnitẽtiam iniungens debet esse sine peccato.

¶ Veniale fine mortali nõ remittitur.

a Venialia ergo dicebantur in lege quæ sine morte vel mutilatione dimittebatur: mortalia quæ morte vel mutilatione exigebant. Arch.

¶ Index nõ sit iuris ignarus.

¶ Pœnitẽs est interrogandus specialiter.

¶ Quod de sinistris circumstantijs fit quæstio a peccatore, est arg. ff. q. iudicet non. 13. q. 8. occidit.

Dicat vel lectio.

b Adhuc tamen potuisset veniam impetrare vt supra eadem dist. c. his potestatis.

¶ *Diuisos.*]

Iam videtur legendũ.

Matth. 27.

Iissus origenianum. *Luc. 4. Matth. 5. Io. 11. Luc. 7.*

† *opinatione* orig.

¶ Sacerdos magis pro confessione eligendus.

Luc. 17.

Ioan. 8.

1 E. in cõc. Vrbani secundi apud Melphiã c. 15. Et in cõc. Greg. vij. anno 1080. Sent. 4. dist. 15.

Iaco. 2.

3 Sent. 4. dist. 17. supra dist. 1. quem pœnitet. §. quare q.

¶ Cõfessio cui facienda est.

2 In libro de vera, & falsa pœnitẽtia inter opera B. Augustini.

Et iste vere dicunt. Numquã enim reuelanda confessio, nisi de cõsensu confitentis.

3 Poly. l. 6. tit. 20. Anf. l. 11. c. 25.

4 supra in principio capitis, qui vult. Sent. ibidem.

5 supra 9. q. 2. placuit. Sent. ibidem.

a Sacerdos prius propter imperitiã potest deseri, & alius adiri.

c ista fit sententia L. quã sequitur Lau. prout no. extra de pœ. & remi. omnis.

1 Vide Isidorum in præfatione de summo bono.

† *al. auctore*

2 Sent. 4. dist. 2.

hoc à iure cõcedi. arg.ff.de condi.inst.qui sub.§.vlt. Sed nunquid credet ille extraneus sacerdos simplici verbo eius pœnitentis, qui dicit suum sacerdotẽ imperitum? Sic, quia nõ est verisimile q̃ cum mendacio veniat ad pœnitentiam. c.sanctimus.1.q.7. Sed nunquid est vtilis tã lis confessio, quam quis accipit à non suo iudice contra hanc constitutionẽ? nam ordinatus

‖ Scholares q̃ bus confiteri debent.

à non suo episcopo recepit veritatem ordinis 7.quæst.1.episcopus. Sed dico eam mutilem. ‖ Væ ergo scholaribus, qui vadũt ad inclusos pro pœnitentia, & non vbi audiunt diuina per annũ: quia & ibi decimas personales debent dare, extra de deci. nouum genus. L.

a ¶ *Confessus.*] vel q̃a non vult pœnitentiam dare: vel pro alia iusta causa. Lau.

1 Sent.4.dist. 20.supra 2 ij. 2 andallam. neme.

Empus.] In hac dist. tractatur de pœnitentia finali. ‖ Scilicet quæ in fine vitæ quæritur & accipitur, scilicet an valeat ad æternam vitã consequẽdam, vel non: & quid si fiat nõ ex charitate, sed tantum metu diuini iudicij? Et diuidit in duas partes. In prima quarũ dicitur, quod dictũ est. Pe. Secunda ibi, *Quamquam.* P.

al. consti. tuitur

‖ Pœnitentia in mortis articulo iniuncta vtilis sit vtilis.

2 Sent. ibidẽ. Pol.4.8.c.1.c. Ans.l.11.c.2.137 Burch.l.18.c. 12. Iuo p 51.c.21.

TEMPVS VERO. CASVS. Hic intitulatur 7.dist. qua quæritur vsque ad quod tempus peccator sit recipiẽdus ad pœnitẽtiam, hoc est an vtilis sit pœnitentia, quæ iniungitur in mortis articulo. & videtur Augu. in hoc dubitare, nec vult (vt videtur) in hoc præcise respondere arg.ff.ea. si quis positus. Et forte ideo dubitauit: quia consideravit quod de facto cõtingit: quia vix aliquis potest digne pœnitere in mortis articulo cõstitutus, dum mundũ considerat dum respicit filios & vxorẽ[a] ff.e.§.vlti. Vel dubitare se ostẽdit: non q̃a dubitet quid in hoc casu tenẽdum sit: sed quia in talibus verbis terrere vult nos, vt in sanitate agamus pœnitentiã. præcise autẽ est respondendum ad hanc quæstionẽ per auctoritatẽ Euangelij: quia in quacunq; hora peccator ingemuerit, &c. ff.1.cap.facilius. §. hoc idem. Procedit ergo hoc modo G. Primo probat vno cap. quòd pœnitenti nunquam est pœnitẽtia denegãda: postea adducit in contrariũ duo cap. vsque ad §. hoc autem. quæ contraria capitula per alias auctoritates Aug. soluit.

3 1.q.3.Saluator.

a Dicit Hieronymus sic colloquitur ibi pœnitens paululus pendeat: si ad limine pater tuus iaceat: ad nex: si vbera quibus te lactauit mater tibi ostendat: siccis oculis ad crucẽ euola, percalcatũ pergere patrem, percalcatã pergere matrem, & gladium tenet hostis: & tamen cogitat is de lacrymis matris.

al. adstrictus

b NEmo *desperãdus est.*] id est, de nemine desperandũ est. Arc.

c *Maturiore.*] 32.q.2.ancillam. cuius hæc pars est. Lau.

QVAMQVAM. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur. quòd si quis vere vult pœnitere, hoc sanus faciat. Pe.

cui pœnitens prius confessus a est. Qui vero contra hæc statuta facere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit.

DISTINCTIO VII.

1 95

Empus vero pœnitentiæ est vsque ad vltimũ articulum vitæ. Vnde Leo Papa, epist.ol.90.al. 92.ad Rusticum, c.5.

¶ In eodem. C. I.

1 NEmo desperandus est b, dum in hoc corpore constitutus c est: quia nonnunquam, quod diffidentia ætatis differtur, consilio maturiore d perficitur.

2 *Quamquam de differentibus pœnitentiam Augustinus scribat in lib. 50. homil.hom.41.*

C. II.

2 SI quis positus in vltima necessitate ægritudinis suę voluerit accipere pœnitentiam, & accipit e, & mox reconciliatur f, & hinc vadit: fateor vobis non illi negamus quod petit: sed nõ præsumimus, quòd bene hinc exit: si securus hinc exierit, ego nescio: pœnitentiã dare possumus, securitatem autem dare non possumus. Numquid dico, damnabitur? Sed non dico, liberabitur. 3 Vis ergo à dubio liberari? vis, quod incertum est, euadere? age pœnitentiam, dum sanus es: si sic agis, dico tibi, q̃ securus es: quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autẽ vis agere pœnitẽtiam, quando iam peccare non potes g peccata te dimiserunt f, non tu illa. g

¶ *Hæc, & duo sequentia capitula accepta sunt ex homilia 41. B. Augustini, sed primum hoc ordine, multisque verbis mutatis. Atque ideo Burchardus, & Iuo non ex Augustino, sed ex dictis Augustini citant. Quare nihil mutatũ: fuit præstat omnino homiliam ipsam legere. Eadem in bibliotheca sanctorum patrum, tomo 7. tribuuntur B. Cæsario Arelatẽsi episcopo.*

Idẽ in eadẽ homilia, paulo superius.

C. III.

QVi egerit veraciter pœnitentiam, & solutus fuerit à ligamento, quo erat adstrictus †, & à Christi corpore separatus, & bene post pœnitentiam vixerit, sicut ante pœnitentiam viuere debuit; post reconciliationẽ quãdocunq; defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiẽ h vadit, regno Dei nõ priuabitur, à populo † diaboli separabitur.

I quis positus.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Aug. an danda sit pœnitentia in mortis articulo constitutis, & an sit eis vtilis. Et respondet dicens, q̃ nulli est pœnitentia deneganda, sed non præsumit q̃ eis sit vtilis, neq; eis securitatẽ promittit. vnde hortatur quẽlibet, vt in sanitate pœnitentiam agat, si digne vult veniam obtinere.

Idem ibidem.

C.

I quis α autem, &c. *& infra.* Baptizatus ad horã securus hinc exit: fidelis bene viuens securus hinc exit: agens pœnitentiã, & reconciliatus, cum sanus est, & postea bene viuens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam ad vltimum, & reconciliatus; si securus hinc exit, ego non sum securus. Vnde securus sum, dico, & securitatem do: vnde non sum securus, pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. *& post pauca.* ¶ Sed vnde β scis (inquis) nec forte Deus dimittat mihi? verum dicis: vnde: nescio. Illud scio, hoc nescio. Nam ideo do tibi pœnitentiã, quia nescio: nam si scirem tibi nihil prodesse k, non tibi l darem. Item si scirem tibi prodesse, nõ te admonerem, non te terrerem. 4 Duæ res sunt: aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quid horum tibi futurum sit, nescio. Ergo tene certum, dimitte incertum.

α ¶ Si quis autem.] *Apud B. Augustinum sequuntur verba, quæ relata sunt paulo ante in capite,* si quis positus, *vsq; ad vers.* bene hinc exit.

β ¶ Sed vnde scis.] *Hæc apud B. Augustinum sequuntur post vltima verba eiusdem capitis,* si quis positus.

Hoc autem quare Augustinus dixerit, Cyprianus ostendit, libro 4. epist.2. ad Antonianum dicens.

C. V.

IDcirco frater charissime pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde, & manifesta lamentationis suæ professione testantes, prohibendos omnino censuimus à spe communicationis, & pacis; si in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitauit esse moriturum.

Itẽ Aug. in lib. de pœnitẽtia, c.17.

C. VI.

6 NVllus expectet, quando iam non possit peccare. Arbitrij enim quærat libertatem, vt dolere † possit commissa, non necessitatem. Qui prius itaque à peccatis relinquitur, quàm ipsa relinquat, ea non libere, sed quasi ex necessitate condemnat. Licet enim latro veniam meruisset in fine de

d ¶ *Accipit.*] notificatam non autem impositam: quia in tali articulo nõ imponitur, vt.26. q.6. presbyteri. &c. agnouimus. & q.7. cap.1. Lau.

e ¶ *Reconciliatur.*] quia forte erat excommunicatus, vel absolutus per officium sacerdotis à pœnitentia, quæ ei imponi debebat. Lau.

f ¶ *Dimiserunt.*] id est, videtur dimisisse te.

g ¶ *Nonne illa.*] more humano loquitur. semper enim præsumitur contra illum, quod non vere pœnitet: nisi euidens signum appareat. arg.ff.57. distinct. si quis in ægritudine. Hu.

Vi egerit pœnitentiam.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis egerit veraciter pœnitentiam, & bene post pœnitentiã vixerit, post reconciliationem securus hinc exit, sicut post baptismum. qui autem in articulo mortis pœnitẽtiam agit, verum securus hinc exeat, dicit Aug. se dubitare. H. autem vnum cap. facit ab illo cap. *si quis positus.* vsque ad §. *hoc autem.* qui §. per se patet.

h ¶ *Ad requiem.*] scilicet recta via, ita quòd nec purgatorium sentiat prõ illis peccatis pro quibus pœnituit. Lau.

i ¶ *I quis.*] habes supra distinct. 3. §. vltim. in cap. si quis autem. H.

k ¶ *Tibi nihil prodesse.*] C. de proba. ad probationem.

l ¶ *Non tibi darem.*] supra 95. distinct. illud. arg. H.

¶ *Dicerco.*] CASVS. Dicitur hic, quòd qui veram pœnitentiam nõ agunt & ex toto corde, prohibendi sunt à spe communionis & pacis: quia tales compellit ad pœnitentiam necessitatis articulus, & non delictum.

Nullus expectet.] CASVS. Dicit Aug. quòd nullus debet expectare vt agat pœnitentiam in morte. Nec debet ex eo sumere auctoritatem, quòd pœnitentiam latronis Christus in eius fine susceperit: quia ille non solum pœnituit, sed etiam baptismum recepit. vnde non est mirum, si statim volauit ad patriam, sicut est de quolibet, qui in suo fine baptizatur: secus est de eo qui pœnitet sine baptismo. Supponit etiam quòd quilibet in morte sua non tantũ debet timere pœnam, sed etiam sperare gloriam.

QVOD

4 Sent. ibidẽ.

* Id est integre etiam satisfecit.

5 In lib. de vera & falsa pœnitentia.

6 Sent. ibidẽ.

* al. dilere

Luc. 23.

QVOD QVONIAM VIX. CASVS. Dicit H. q̃ hæc sunt verba Aug. vsq; ibi, *Dixit cõuersum.* Vel potest dici, q̃ omnia sunt verba Aug. vsque ad finem, & loquitur Augu. de se in tertia persona, vt dicit H. & cassus facilis est, & eũ per te videbis: q̃a multa repetit, q̃ superius dixit.

Vòd autẽ.] Hæc q. diuidit in quatuor partes. In quarũ prima probat magister superficialiter, q̃ tẽpore festiuo vel ieiunij nullus debet vxorem suam cognoscere: quod est cõsilium. Secũda ibi, *Cum propria.* Tertia ibi, *Hinc etiã.* Quarta ibi, *Hæc autem.* Ioan. de Fantu.

1.Cor.13.

CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an tẽpore erationis quis valeat reddere debitum vxori, vt tẽpore quadragesimali, & ieiuniis statutis, & vigiliis Apostolorũ, & similibus: & dicit H. q̃ exactus semper tenetur red dere: alioquin mortaliter peccat, vt ẽ.27.q.2.si tu abstines. sed vtrum possit exigere, de hoc diuersæ sunt opiniones. Nam quidã inhærentes istis dicunt quòd tẽpore orationis non debet q̃s reddere debitũ vxori. Alij intelligunt ea de cõsilio. Tu autẽ dicas q̃ causa incontinentiæ, vel filiorũ potest eã cognoscere, & exigere debitũ, nec præcipitur ei vt abstineat, sed sub forma prohibitionis dissuadetur ei. sed ex causa saturandæ libidinis non debet exigere: quia tunc mortaliter peccat secũdum H. secundum alios venialiter. Et hoc intelligas in exigente.

a ¶ *Quòd autẽ.*] omisit magister quæstionem positam in themate tanquã nihil dubitationis habentẽ, quia quocunq; tẽpore exactus, semper tenetur debitũ reddere. 27.q.2.si tu. & ff. prox.q. cap.1. & ponit aliam satis affinem, ‖ an liceat tẽpore orationis vacare coniugali operi in exigẽdo, & super hoc notat diuersas opiniones. nam quidã[a] inhærentes isti cap. dicunt q̃ tempore orationis non debet quis cognoscere vxorẽ suã. Alij vero intelligũt ea de consilio. tu mediã viã teneas. *Maior enim mediis gratia rebus inest.* Dic ergo q̃ quandoque est præceptum non cognoscere eam, quandoq; consiliũ. Præceptũ est q̃ in his diebus non omni suo crimine; non tamẽ dedit baptizatis peccandi, & perseuerandi auctoritatem, Tunc enim baptizatus est, qui tunc primũ in cruce Christum confessus est. Pœnitẽtia enim si in extremo hiatu vitæ aduenerit; sanat, & liberat in ablutione baptismi, ita quòd nec purgatorii sentiunt, qui in fine baptizãtur: sed ipsi ditati bonis sanctæ matris ecclesiæ sunt recepturi multiplex bonum in vera beatitudine. Illi autẽ, qui cum potuerunt, numquã conuerti voluerunt, confitentes, cum iam peccare nequeunt, non sic facile acquirunt quod volunt. Oportet enim, vt pœnitentia fructificet ad hoc, vt mortuo vitã impetret. Scriptum est enim, sine charitate neminem saluum esse. Nõ itaq; in solotimore viuit homo. Quem ergo sero pœnitet, oportet non solum timere Deum iudicem, sed & iustũ diligere: non timeatur pro pœna, sed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine, & de omni eius prædicta varietate. 1 Quod quoniam α vix licet, de eius salute Augustinus potuit dubitare. Credo quidem illi, qui dixit [Quacũque, hora peccator ingemuerit, & conuersus fuerit, vita viuet.] Dixit conuersum, non tantũ versum, vita viuere. Versum quidem puto, qui dolet de crimine: conuersum, qui dolet de omni † eius, quam exposuimus, varietate. Vertitur à peccato, qui iam vult dimittere peccatum: conuertitur, qui iam totus, & omni no vertitur, qui iam non tantũ pœnas non timet, sed ad bonũ Domini contendere festinat. Quæ cõuersio, si cõtigerit alicui etiam in fine, desperãdum non est de eius remissione. Sed quoniã vix, vel raro est tã iusta conuersio; timendũ est de pœnitente sero. Quẽ enim morbus vrget, & pœna terret, ad verã vix veniet satisfactionem: maxime, cum filij, quos illicite dilexerit, sint præsentes, vxor, & mundus ad se vocẽt. Multos enim solet serotina pœnitentia decipere. Sed quoniam Deus semper potẽs est, semper etiã potest in morte iuuare quibus placet. Cum itaq; opus sit non hominis, sed Dei fructifera pœnitentia; inspirare eam potest, quandocunq; vult sua misericordia, & remunerare ex misericordia quos dãnare potest ex iustitia. Sed quoniam multa sunt, quæ impediunt, & languentẽ retrahunt, periculosissimum est, & interitui vicinũ, ad mortem protrahere pœnitentiæ remediũ. Sed magnum est, cui Deus tunc inspirat. Si quis est igitur, qui verã tũc quærat pœnitentiam: expectet Dei clementiam, maiorẽ sentiẽs Dei bonitatem sua nequitia. Sed si etiam sic conuersus euadat, vita viuat, & nõ moriatur; non tamẽ promittimus, quòd euadat omnẽ pœnam. Nam prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud sæculũ distulit fructum conuersionis. Hic autẽ ignis, etsi æternus non sit, miro tamẽ modo est grauis. Excellit enim omnẽ pœnam, quam vnquam passus est aliquis in hac vita. Nunquã in carne tanta inuenta est pœna, licet mirabilia passi sint martyres tormenta: & multi nequiter iniqui tanta substinuerunt † supplicia. Studeat ergo quilibet sic delicta corrigere, vt post mortẽ non oporteat talem pœnam tolerare. Quædam enim peccata sunt, quæ sunt mortalia, & in pœnitẽtia fiunt vitalia †, non tamen statim sanata. Sæpe enim quidam ægri morerẽtur, nisi medicarẽtur: non tamen statim sanantur: languet victurus, qui prius erat moriturus. Qui autem impœnitens moritur; omnino moritur, & ęternaliter cruciabitur. Qui enim impœnitẽs finitur †; si semper viueret, semper peccaret. At Dei est miserentis, quòd operatur finem peccantis †: ob hoc etiã sine fine torquebitur †, quia nunquam ditabitur virtute: semper plenus iniquitate, semp sine charitate, torquebitur sine fine.

α ¶ Quoniam vix licet.] *Sic est emendatũ ex editione Plantiniana. Nam antea legebatur*, Quod quamuis licet de eius salute Augustinus, &c. *Neque accusaret. sed interpretari voluit Augustinum hic auctor sine dubio ipsius sectator. Multa vero alia in hoc capite partim ex vetustis Gratiani codicibus, partim ex ipso originali sunt emendata.*

1 supra si quis autem.

Exech.33.

† animij ori.

QVÆSTIO IIII.

1 2 ‖

Vòd autẽ orationis tempore coniugali operi vacare non liceat, beatus Hieronymus in quodam sermone scribit, ita dicens. 2

¶ Tempore, quo vxori debitum redditur, à carnibus agni abstinere oportet. C. I.

3 SCiatis fratres charissimi, quoniam quicunque vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere debet. *Item paulo post.* ¶ Si panes propositionis non poterant ab iis, qui vxores suas tetigerant, comedi; quanto magis panis ille, qui de cœlo descendit b, non potest c ab his, qui coniugalibus paulo ante hærere cõplexibus d, violari, atq; contingi? non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus;) sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare operibus carnis non debeamus. e

¶ *Prior pars huius capitis, vsque ad vers.* Item, *de industria videtur in summam collecta: reliqua autem ex originali est emendata, & aucta.*

Item Augustinus sermone 2. de tempore [*id est, de 2. Dominica aduentus.*]

Opori coniugali an liceat tempore orationis vacare.

a Vtr. & Ifid.

‖ Maritus exactus semper tenetur reddere debitum.

† *al sæpe substinuerunt*

† *venialia* orig.

† *al. moritur vel finitur*

† *al. peccandi*

† *torquetur* orig.

b Arg.23.q.4. Nabuchodonosor. C. de adulte. l. Gracchus.

2 In vigilia Paschæ de esu agni.

3 Sent.4.dist. 32. Iuo p. 8. c.87.

‖ Infideles qui dicantur.

a ¶ *Votiesçunque.*] ¶ *Festiuitates.*] de quibus inuenio in his capitulis. & 3. de consec. dist. 3. c. 1. Aug.

b ¶ *Ab infidelium.*] ‖ infideles eos vocat qui peccant mortaliter. arg. 23. q. 4. forte. Vel quia non seruant fidem amicis suis. Vel ad differentiam fidelis. 34. dist. Ch: istiano.

c ¶ *Fratres.*] consilium est.

d *Causa.* ¶ *Concessum.*] Et ita videtur, quòd aliquod tẽpus, phibitũ sit, in quo non debeat vxoré suam cognoscere causa sobolis procreandę, & ita nõ est consiliũ. sed fac vim in eo quod dicit, videt. non enim dixit, non est. Vel intelligas in casu in quo loquitur cap. quando scilicet cognoscit eã causa sobolis: quia forte in eo casu non debet ad eam accedere. secus si causa incontinentiæ.

e ¶ *Processionis.*]i. rogationũ, vt 3. de consec. dist 3. pronuntiandum.

f ¶ *Cõceptus.*]ex quo, scilicet partus incipit moueri. hoc etiam consilium est secundũ nos. sicut etiam de mẽstruata. dist. 5. ad eius vero. licet H. contradicat.

g ¶ *Legem.*]supra distin. 5. §. 1. Ioan.

h ¶ *Christiano.*] 28. q. 1. sic enim.

i ¶ *Non licet.*] id est, non expedit, ‖ & ita licitum dupliciter dicitur.

‖ Licitum dupliciter dicitur.

k ¶ *Alicitis.*] propter hoc & illud. 3. ead. nec vxorem. Dic omnia hæc de cõsilio intelligenda.

2 Sent. ibidẽ. Iuo. p. c. 84. Pan. l. 6. c. 21.

l ¶ *Ex consensu.*]hoc non est in Apostolo, sed ibi est sensus auctoritatis Apostoli. vnde est argum. ꝙ potius sit sensus auctoritatis Apostoli at tendẽdus, q̃ verba. extra de verb. sign. propterea.

m ¶ *Orationi.*] sed dicit auctoritas, ‖ Non definit orare ęq bene facit. sed quilibet reddẽdo debitum bene facit, ergo orat: quare ergo cessabit, vt orationi vacet? Respõ. orare hic stricte sumitur, secundũ quòd oratio fieri debet in ecclesia. Vel hoc de exigẽte: aliud in reddente. extra de conuer. coniug. quidam. Item nonne quotidie est orandũ [a] Videtur ergo ꝙ iugis continentia indicenda sit coniugatis. sed nomine orationis tempus deputatur ieiuniis, quibus sic frequentius nititur oratio, intelligitur, vt tempus quadragesimale, quattuor temporum, & sanctorum vigiliæ. extra de obser. ieiu. consilium.

‖ Orare nõ definit qui bene facit.

3 Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 89.

n ¶ *Nam secundum legem.*] Forensem, id est, Romanam, vt C. de fer. quadraginta. vel Mosaicam, vbi dicitur, ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. 18. dist. impietatis. Vel canonicam. 15. q. 4. placita. Ioan.

a Ad hoc 31. dist. c. 2. & cõsilaicus, 36. distin. cap. vlt.

Vi in castigatione.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis inter Dei flagella peccatum cognoscit, & pœnitet quãtum in se est, ab operibus carnis debet abstinere.

b Scilicet ga flagellatur & castigatur à Deo, secundũ Hug.

o ¶ *Qui in castigatione.*]scilicet flagellorum. b

p ¶ *Victus.*]id est, coniunctus & compunctus. Vel melius victus genitiui casus, quasi in abstinentia & parcitate, scilicet ieiunando, & in iciuniis se castigando.

q ¶ *Nisi egrediatur.*] quantum in se est: vel si vxor consentiat, vt infra ead. Apostolus.

Vir cum propria.]Hæc est 2. pars q. in qua probatur, quando est peccatum cognoscere vxorem suam, & quando non. Io. de Fan. CASVS. Beñ. sic ponit hunc casum. Greg. hic primo tractat de eo qui causa incontinentiæ vitandæ suam cognoscit vxorem. Secũdo de eo qui causa prolis habendæ. Tertio de eo qui causa libidinis suæ saturandæ. In primo casu cõsulit ab ingressu ecclesiæ temporaliter cessandum, & hoc consilium approbat vsus Romanorũ non ad cõdemnationem nuptiarũ, sed quia coniugalis cõmistio non potest fieri sine culpa, vt probatur auctoritate Dauid. In secundo casu reliquit arbitrio viri an intret ecclesiam vel nõ. In tertio casu præcepit, quòd ante ablutionẽ mentis ad sacram cõmunionem non accedat. Hu. vero sic ponit. in principio loquitur quando vir accedit ad vxorem causa incontinentiæ in medio quando causa liberorum: circa finem quando causa libidinis exsaturandæ.

1. Cor. 7. Esa. 58. [cadę] orig.

Item Ambrosius in sermone de aduentu Domini.

¶ Diebus ieiuniorum à propriis vxoribus abstinere oportet. C. III.

Fratres, nõ solum debetis ab omni immũditia abstinere: sed etiam ab vxoribus propriis studiosissime contineatis. Nullus [a] omnino vxori suæ ieiuniorũ diebus coniungatur.

a ¶ Nullus.] *In hoc sermone, qui habetur manuscriptus in bibliotheca Vaticana, hinc vsque ad finem non habentur. Sed in alio sermone manuscripto de Quadragesima hæc leguntur*, Nullus omnino vxori suæ iungatur ante octauam Paschæ. *In plerisque vetustis codicibus Gratiani hoc loco absunt ista verba*, ieiuniorũ diebus: *de quibus tamen B. Ambrosius loquebatur: & ideo sunt etiam in rubrica.*

Idem super epistolam primam ad Corinthios, in c. 7.

C. IIII.

Si causa procreandorum filiorum ducitur vxor; non multum tempus concessum [d] videtur ad ipsum vsum: quia & dies festi, & dies processionis † [e], & ipsa ratio conceptus [f], & partus iuxta legem [g] cessari temporibus his debere demonstrant.

† al. purgatio dis supra distinct. 5.

Item Augustinus in libro quæstionum veteris, & noui testa. quæst. 127:

¶ Vxoris vsus certis diebus cessare iubetur. C. V.

Christiano [h] cum vxore sua cõuenire aliquando licet, aliquãdo vero non licet. Propter dies enim processionis aliquando non licet conuenire: quia etiam à licitis [k] abstinendũ est, vt facilius impetrari possit quod postulatur. Vnde Apostolus ex consensu [l] ait abstinẽdum ad tempus, vt vacetur orationi [m]. Nam secundũ legem [n] in ieiunio cædere [o], & iurgari nõ licet: postea licet: quia maior reuerentia debetur Dei causis.

Item Ioannes Chrysostomus.

¶ Non vere pœnitentiam agit, qui continentiam non seruat. C. VI.

Qui in castigatione [p] victus [q] se dicit agere pœnitentiam; fruſtra hoc sermone promittit, nisi egrediatur [q] de cubili suo, & ieiunio continentiam addat. Ioelis 2.

¶ *Caput hoc apud B. Ioannem Chrysostomum, ex quo citatur, non est inuẽtum. Sed eadem fere leguntur in commentariis B. Hieronymi ad c. 2. Ioelis, & copiosius etiã exposita.*

Item Gregorius in responsione 10. ad interrogationes Augustini.

¶ Ab ingressu ecclesiæ temperare se debet vir cum propria vxore dormiens. C. VII.

Vir cũ propria cõiuge [r] dormiens, nisi lotus aqua, intrare [s] ecclesiã non debet: sed neq; lotus intrare statim debet. *& infra.* ¶ Quãuis enim de hac re diuersæ hominum nationes diuersa sentiant, atque alij alia custodire videantur; Romanorũ tamen semper ab antiquioribus vsus [t] fuit post admistionem propriæ coniugis, & lauacri purificationẽ quærere, & ab ingressu ecclesiæ paululũ reuerẽter abstinere. Nec hæc dicentes deputamus culpã esse cõiugium: sed quia ipsa licita admistio coniugum sine voluptate [v] carnis non debet ecclesiam ingredi, quod quidam admittunt. 21. dist. cleros. in fi. & 11. q. 3. nullus facerdotum. & de pœn. dist. 1. qui sanctus sacerdos est. quod non est verum: nisi sit excommunicatus: 11. q. 3. excommunicatos. &c. cum excommunicato. vel interdictus. extra de offic. delegat. sane. de illis constat. vel nisi sint contumaces. 11. quæst. 3. qui iubente. vel pœnitentes. 50. distinct. in capite. & quidam sacrilegi 81. dist. si qui. 5. q. 2. præsenti. & 12. q. 2. de viro. aliàs quilibet potest ingredi, vt de consec. distinct. 1. episcopus nullum. 1. quæst. 1. qui studet. vbi dicitur quòd Dominus admisit omnes peccatores intrare ecclesiam præter simoniacos. potius enim frequentabit ecclesiã, qui est in mortali: vt Dominus eum conuertat per verba sacerdotis, vt 3. de pœn. distinct. 5. falsas. in fi. Quod ergo hic dicitur, dictum est propter reuerentiam sacri loci, & propter corporalem viri inquinationem magis quàm propter peccatum.

4 Sent. 4. dist. 31. Poly. l. 6. tit. 5. Iuo. p. c. 88.

‖ Ecclesiæ ingressus an sit alicui ꝙ mortali prohibendus.

t ¶ *Vsus.*] argum. pro consuetudine Romanæ ecclesiæ seruanda, & verum est, cum hoc docet. 11. dist. nolite.

v ¶ *Voluptate.*] ‖ & ita coitus non põt fieri sine peccato. hic applaudit sibi Hu. & sumit opinionẽ, ꝙ nunquã opus coniugale sine peccato potest exerceri. vnde etiam qui debitum reddit, peccat venialiter: quia semper est ibi quidam pruritus & voluptas in emissione spermatis. & ideo Christus noluit nasci ex coitu: quia non [illegible] fieri sine peccato, &c. 27. quæst. 2. omne, ad finẽ. videtur ergo quòd teneatur aliquis

‖ Opus coniugale an possit sine peccato exerceri.

aliquis peccare: quia tenetur reddere debitum, vt 27. quæst. 2. si tut. & 3. q. prox. c. 1. nec potest reddere nisi peccet, ergo tenetur peccare. sed hoc arg. non valet. Instat H. presbyter tenetur cantare Missam, nec potest cantare nisi habeat linguã. ergo tenetur habere linguam. & secundum H. peccat homo ex necessitate in primis motibus: & ita erit quis perplexus secundum H. inter veniale quod surgit ex primis motibus, & mortale. Nam de primis motibus dicit Apostolus: Ago quod nolo. & surgunt in nobis, & sine nobis. de pœ. dist. 2. inter hæc. P. manducator dixit contra, vt not. 13. dist. nerui [a]. Item ex hoc sequeretur, ꝙ bene faceret & male: quia reputatur ei ad sanctitatẽ si reddit debitũ. vt 3. ea. quæst. proxi. cap.

a Quod. not. 33. q. 2. quidquid.

a ¶ *Non potest.*] de facti ignorãtia: & ideo quia dubium est, aqua aspergitur.

† suam coniugem] orig.

b ¶ *Iniquitatibus.*]id est, voluptatibus: iniquitas enim proprie designat crimẽ. de pœ. dist. 3. §. quod autẽ. ca. ille rex. vel dic, iniquitatibus, id est originali peccato siue fomite.

‖ Originalia secundum aliquos. sunt plura.

‖ vnde theologi colligunt ex hoc, ꝙ plura sunt originalia huiusmodi. & tũc dic, iniquitatibus. i. cũ iniquitatib⁹.

c ¶ *Vitiorum.*]scilicet improprie. Argu. dist. 13. nerui.

d ¶ *Prohiberi.*] id est, dissuaderi.

e ¶ *Qui in igne.*] id est, in ardore concupiscentię, id est, in amplexibus vxoris igneis.

f ¶ *Nescit.*] id est, nescit consentire libidini vxoris suæ, sed reddit debitum vxori exigenti.

g ¶ *Sed voluptas.*] exercendæ libidinis.

h ¶ *Quod desleant.*] est enim coitus tunc mortale peccatũ secũdum Hug. 32. q. 4. origo. sed si causa incontinentiæ, veniale, vt dist. 25. e. qui in aliud. §. aliàs autẽ. e. 32. q. 2. q. d. quid. §. his ita. immo secundũ nos ne hoc casu est mortale, sed veniale & hoc indicat cum dicit quòd desleant.

i ¶ *Tunc autem.*] hoc respicit principium huius cap.

‖ Tempus feriarum vtrum impediat & limat. matrimonium.

HINC ETIAM. Hæc est 3. pars quæst. in qua ponit tempora, in quibus nuptiæ non sunt celebrandæ. Ioan. de Fant.

k ¶ *Hinc etiam.*] ‖ Hic agit de illo impedimento quod dicitur tempus feriarum: de quo dicunt quidã, ꝙ impedit contrahendũ, & dirimit iam contractũ: quia cõtrahitur cõtra constitutionẽ ecclesiæ. infra ea. nõ oportet. & extra de matri. contrac. cõtra inter. ec. c. 1. videt in antiqua. Alij melius dicũt, ꝙ licet impediat, nõ tamen dirimit. ar. extra de ma. cõtract. contra inter. ec. c. vlt. in fi. & c. pe. & extra de tẽp. ordi. sane. vnde matrimoniũ in Quadragesima nõ prohibetur cõtrahi, sed prohibentur nuptialia conuiuia, & nuptiales solennitates, & solennes traductiones, & carnis cõmistio. potest ergo matrimonium contrahi in Quadragesima. sed illa tamen nõ debet duci: sicut secundum leges mulier potest tempore luctus alij viro desponsari, sed nõ tamẽ traduci, vt ff. de his qui no. infa. folet. §. quæ virũ. & hoc est expressum extra de fe. capellanus. arg. ad hoc. ff. de ritu nup. si quis officium. Nam cum solo consensu contrahatur, cur non contraheretur hoc tempore? C. de transf. non minorem. & extra de matri. contract. contra inter. eccl. per totum. Io.

On oportet in Quadragesima.] CASVS. Præcipitur hic ne quis traducat vxorem in Quadragesima, vel anniuersaria faciat in quibus conuiuia fiunt. & quòd dicitur ibi, nuptias, id est, nuptialia conuiuia.

1 ¶ *Natalitia.*] nõ martyrũ, sed hominũ: vel ad litterã intelligas.

On licet.] CASVS. hic recitatur cõsuetudo ecclesiæ Mediolanensis, & quarumdam aliarum ecclesiarum, quæ non celebrant aliquam solennitatẽ in Quadragesima, nec faciunt id quod sequitur. Vel olim obtinuit, sed nunc non obtinet.

m ¶ *Nõ licet in Quadragesima.*]hoc de honestate dicunt quidam. ff. de ritu nupt. semper in coniunctionibus.

2 Burch. l. 13. c. 10. Poly. l. 3. tit. 24. Iuo p. 4. c. 43.

n ¶ *Natalitia.*] potest dici hoc esse abrogatũ, nã hodie celebrãtur bene in Quadragesima. Vel intellige quòd nõ debent celebrari vt fiant ibi cõuiuia, & interfint histriones, & mimi qui turpia, &c. & huic intellectui cõsonat quod sequitur. sed tantum in sabbato, &c. & 3. ea. nec vxoré. ‖ Natales vocãtur martyrum passionum dies, quia in eis nascuntur ad vitam, & moriuntur mundo. de consuetudine est in ecclesia Mediolanensi ꝙ in Quadragesima non celebrant [b]. De his natalibus habes. C. de proba. neque tales. Et Virgilius:

3 Simile habetur in cõc. Saleguf. c. 3. 4 Sent. 4. dist. 32. Poly. c. 1. 6. tit. 5. Burch. l. 9. c. 4.

‖ Natales qui dicuntur.

Iuo p. 8. c. 142. Pann. l. 6. c. 2.

Mens est natalis Iola, &c. Ioan.

b Scilicet natales martyrum: nec vxores ducunt. 5 Sent. ibidẽ. Iuo p. 8. c. 47. Pann. l. 6. c. 3.

On oportet.] CASVS. Hic prohibetur certis temporibus anni aliquam duci vxorẽ: & si fuerit traducta, separentur ad tempus pro cõtemptu ad pœnitentiam. Quæ sequuntur plana sunt vsque ad quæstionem, *Pœnitentiam*, per quã mutua vel viua seruitus impenditur.

6 Sent. 4. dist. 32. Iuo p. 8. c. 133.

o ¶ *Tribus hebdomadibus.*] sed nũquid istæ tres hebdomadæ sunt immediate ante festum sancti Ioannis? subaudi; non. sed cum intervallo inter eas & festũ, vt extra de fer. capellanꝰ. & ponit has duas opiniones. approbat tamẽ ꝙ cum interuallo accipiendæ sunt, & incipiũt à diebus Rogationum.

7 Iuo p. 8. c. 180. & par. 15. c. 14. & c. 123.

P ¶ *Separentur.*] ad tempus. extra de ma. contrac. contra inter. eccle. litteræ. non est contra. extra eod. tit. ex litteris, in fine. quia ibi loquitur de interdicto ecclesiæ, non de tempore feriato. Vel ibi prohibetur perpetua separatio, hic permittitur ad tempus.

Ne vxorem.] HINC ETIAM. Hæc est quarta pars quæstionis, in qua dicitur quòd nec vir sine consensu vxoris, nec econtra potest vacare orationibus. Ioan. de Fant.

q *A Postolus.*] ¶ *Orationi.*] priuatæ, vel priuato loco, quod facere & incipere velit sed solenni orationi, Missæ, & tempori, & officio, & canonibus, & vniuersali ecclesiæ indicto vacare licet, & debet & potest, vt de consec. dist. 2. omnis homo. supra ead. c. 2. quos. supra distin. 5. cap. 3.

r ¶ *Nisi ex consensu.*] nisi pro succursu terræ sanctæ. extra de vo. & vo. redemp. ex multa. in versi. in tanta.

s ¶ *Fraudare.*] ‖ sed quid si in ecclesia velit vxor debitum exigere à viro, nunquid debet ei reddere? Gratianus dicit quòd sic. tu cõtra c. ar. ff. de sol. quod dicimus. Sed quid si à sacerdote tempore canonis petatur debitum? Idem dico quòd non tenetur reddere tunc. arg. 29. distinct. cap. 2.

‖ Coniugale debitũ nõ est in ecclesia reddendum.

c Vbi tunc non possunt exire ecclesiã secundũ Lau. De hoc etiam not. supra 21. dist. quoniam.

t ¶ *Pœnitentiam.*] publicam scilicet & solennem, scilicet per quam ius alterius læditur.

Vòd autem.]Hæc quæstio diuiditur in quinque partes.In quarũ prima probat per sex auctoritates, ꝙ vir sine licẽtia vxoris,& cõtra,nõ potest cõtinere, qui etiã meretur reddendo debitũ.Secũda ibi,*Tunc saluabitur*. Tertia ibi, *Qui vxorẽ*.Quarta ibi,*Manifestũ*.Quinta ibi,*Nec illud*. Io.de Fant.

‖ Marieus cõtinentiam fine consensu vxoris vouere non potest.

a ¶ *Quòd autem sine cõsensu.*] Hæc quæstio quinta negatiue soluitur:‖quia vir nõ potest continentiã vouere sine consensu vxoris expresso vel tacito,nisi sit sponsa nondum cognita.extra de conuer. cõiug. ex publico. & in casu fornicationis, vt 27.q.2.Agathosa.

b ¶ *Ait enim.*] super psalmo. Laudate Dominum quoniã bonus.

1 Sent.ibidẽ. Iuo p.9 c.127.

SI dicat vir.] CASVS. Ostenditur in hoc ea. ꝙ vir sine consensu vxoris nõ potest cõtinere,quia displicet Deo continẽtia viri, ex qua sequitur prostitutio vxoris. reddat igitur quod debet:scilicet exactus. & quod sibi debitum est, non exigat,& reputabitur pro satisfactione.

c ¶ *Fornicaria.*] 27. quæst,2.si tu.

d ¶ *Non vult.*] 14. dist.quod ait.

e ¶ *Pro satisfactione.*] quia reddere debitum meritorium est. infra e.secundum.32.q.2.connubia.contra. sed ibi soluitur.

NOtificasti te.] CASVS. Hu.sic ponit hunc casum. Iste Ludulph⁹ timore mortis licentiam ab vxore violẽter extorsit, & sic monasteriũ adiuit. victus clamoribus vxoris & familiæ,de monasterio exiens ad domũ propriã rediit:quæsiuit postea à Papa an liceret ei vti vxore sua, cui Papa rescribit , & respõdet ingẽtioni eius. & nõ directe sed p cõsequentiã ostendit talẽ conuersionẽ nullã esse & non tenere, ex quo facta fuit sine spõtaneo cõsensu vxoris.‖In quo datur intelligi ꝙ potest ea vti cognoscẽdo,reddendo saltem debitum. Sequens cap.patet.

2 Iuo p.8 c.320.Pann.l.6. c.85.

‖ Cõfessio cõtra aliquẽ extorta nõ præiudicat illi.

f ¶ *Minis.*]arg.ꝙ cõfessio vel cõsensus ab aliquo cõtra ipsum extortus nõ præiudicat illi.ar.31.q.2.Lotharius.& 15.q.6.auctoritatẽ a.

g ¶ *Licentiam.*] ‖Item arg.à contrario sensu,ꝙ non potest exire de monasterio qui cum vxoris intrauit b licẽtia.Item arg.‖quòd coacta licentia vel voluntas nulla est:non quia hic non fuit licentia , vt in princ.dicitur:sed quia coacta,ideo hic nulla dicitur.sed videtur contra.15.q.1.merito.vbi dicitur,quòd coacta voluntas,voluntas est.Respond.secus est hic & in matrimoniis,vbi exigitur voluntas directa, vel spontanea,extra de spon.cum locum.& in habitus assumptione. extra quod met.cau.ca.1.secus est in iuramẽto, vbi nulla excusat necessitas:quia ipsum necessitatis semper est.22.q.1.ita ergo.consulitur tamen isti,vt not.15.q.6.auctoritatem.

a Hic videas quod not.38. dist.qui ipsis.

‖ Maritus qui inuita vxore vouit religionem . an post eius mortem continere debeat.

b Ad hoc ff. ea. mulier.c. quod Deo. c. qui vxorem. vbi de hoc. 27.q.2. Agathosa.& istis canonib⁹ stat Hug.

‖ Licẽtia cõcta nulla est.

h ¶ *Sine abbate.*] idem si cum abbate.

i ¶ *Cum omni.*] arg.quòd prætermissis circũstantiis alicui facto debitis non intelligitur istud esse factum.supra 30.q.5.aliter.distinct. 23.quorumdam.supra 17.q.2. Gonsaldus.arg.contra extra de reg.& transeun.ad relig.c.ad apostolicam sedem , quia tenetibi monachatiq omissa probatione.

k ¶ *Cum festinatione.*] sed nunquid tenetur vir iste cõtinere post mortem vxoris?sic c, nec exigere potest:ad monasterium tamen non cogitur redire.extra de conuer.coniuga.quidam.extra eo.tit.placet. sed contradicit extra eo.tit.ex parte. vbi compellitur redire ad monasterium.Sed dic quòd vbi vxor dederat licentiam,& ipse solenniter professus erat.vel ibi verbum,compellas , non extenditur nisi ad verbum dimittas:quod post sequitur in dicto c.ex parte.est consiliũ. Nec obst.extra eod.tit. consuluit. quia ibi non fuit reuocatus ab vxore ea viua. & quia iam in monasterio fuerat plusquã per annum, & quia post mortem vxoris fuit per aliquantulũ tempus in monasterio. Vtrum autem vir, qui sine licentia vxoris intrauit monasteriũ , auctoritate sua exire possit,dubitari possit: & videtur ex hoc c. quòd possit.infra e.vna.

c De hoc etiã not. 27. q.1. nupsiarũ iuxta fi.in gl.hic habes.

QVÆSTIO V.

Vòd autem sine consensu vxoris vir continentiam vouere non possit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Augustinus super psalmum 149.in extremo.

¶ Non potest vir continentiam ferre, nisi vxoris teneat consensum.

I SIdicat vir, continere a iam volo,nolo autem, vxor; non potest.Quod enim tu vis, non vult illa. Nunquid per continentiam tuã debes illã facere fornicariã c? si alij nupserit te viuo,adultera erit. Non vult d tali lucro Deus compensare tale damnum.Redde debitum;& si non exigis,redde. Pro satisfactione β e perfecta Deus tibi computabit,si non,quod tibi debetur,exigis; sed reddis, quod debetur vxori.

α ¶ Continere.] *Sic etiam apud Magistrum:sed B.Augustinus , & Iuo habent,* continere iam volo,nolo iam vxorem, non potest.Quid,si tu vis,& illa non vult?

β ¶ Satisfactione.] *In aliquot manuscriptis,& apud B.Augustinum,& Magistrũ, & Iuonem est,*sanctificatione.*Sed ob glossum non est mutatum.*

Item Alexander Papa II.Landulpho in Corsica.

¶ Non debet exigi querela mulieris consensus ad continentiam Deo vouendam. C. II.

2 NOtificasti te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione, & terrore valde pauefactum,anxie quæsiisse monachum fieri,& à tua vxore minis f,& terroribus eam occidendi,ad hoc licentiam g extorsisse,& sic te monasticam † vestem sine abbate h sumpsisse, & monasterium petiisse. postea vero, cum sanus factus esses, tuæ vxoris reclamationibus,eiulationibus, & planctibus,tuæque familiæ dispersionibus deuictus ı, vtpote pœnitens, domum remeasse, & post multos dies quorumdam sapientum consilio ad iam dictæ mulieris cubile rediisse. Nunc autem , si tibi tua vxore vti liceat, nostrum requiris consilium. Si ita denique est, vt tuus nuntius narrat; non videtur nobis rationabiliter , neque sana mente id factum : quoniam, cum omni i homini ad monasticam tendenti vitam legaliter, sancte, & iuste sit peragendum ; tu contra leges minaciter , & violenter à tua vxore,partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus eximanitus,deuia secutus,nulla, vt dicitur,licentia accepta recessisti, & monasterium petisti. Non enim violentia,sed ex pari voluntate , & cõsensu (sicut sancti patres dicunt) hoc fieri debet : neque vir k monasterium eligere;aut professa continentia habitum cum festinatione l debet mutare.

ı ¶ Deuictus.] *Iuo habet,*vtpote pœnitẽs deuictus:*Pannormia,*vtpote penitus deuictus domum remeasse.

k ¶ Neque vir.] *Apud Iuonem , & in Pannormia legitur:*neque vir in monasterium recipiendus est,nisi vxor illius femineum monasterium elegerit; aut professa continentiam habitum cum festinatione mutauerit.*Sed mutatum non est:quoniam glossa,videtur magis conuenire lectioni Gratiani.*

Item ex concilio apud Compendium. 3

¶ Vir potest abnuere vota continentiæ, quæ sine eius consensu Deo vxor obtulerit. C. III.

4 MVlier , si sine licentia † viri sui velum in caput miserit;si viro placuerit l; reçipiet eam iterum ad coniugium m.

*Item Augustinus ad Ecditiam, epistol.*199.

¶ Non potest vir continentiæ vota rescindere,quæ eius assensu mulier Deo promisit. C. IIII.

5 QVod Deo pari consensu ambo voueratis perse-

3 Capit.l.c.16.

4 Burch.l.9. c.47.Iuo par. 8.c.185.& par. 9.c.124. Et Beda. 1. Cor.7. † *comiatu*} capitul.

5 Iuo par.8. cap.136.Pann. l.6.c.80.

‖ Marius vsquequo potest vxore sua reuocare,quæ sine eius consensu religionem ingressa est.

d Adde ad hoc quod no. 7.q.1. si quis. c Quidam dicunt, & forte bene , ꝙ mulier , q.2 non vouit quando vir ingressus est monasterium, vito inuito nõ potest ingredi monasterium sue religionẽ, & ingressum potest educere. arg.ĵ.c.proxi. quia non tenuit ingressus eius vt extra de cõuer. coniug. quidã secus si in ingressu viri vouisset, cui a tũ ingressus eius tenet secundũ Innoc.

testat.‖Sed vsquequo habebit maritus licentiam reuocandi eam?Dicũt quidam quòd intra annum & diem.arg.20.q.2.puella. Baz.dicebat ꝙ intra triennium.17.q.2.si quis incognitus.Alij dicunt quòd tunc potest reuocare d cum primo copiam habuit,post non.supra 1.q.1.constat.Ego dico quòd quandocunque potest,vt infra cap.proximo e.

QVod Deo pari consensu.] CASVS.Ecditia cum viro suo in domo propria perpetuæ continentiæ votum emisit.vnde duplex inter eos emersit dissensio. Prima quia ille per incontinentiam votum volebat violare.Secunda quia illa econtra tanquã soluta sub veste viduali & nigra de rebus suis disponebat. De prima præcepit Ecditiæ,ꝙ quãuis vir peccauerit,illa tamen in voto continentiæ perseueret.De secũda præcepit,ꝙ tam de veste quã de rebus dotalibus se regat arbitrio viri.poterit enim saluari sub habitu Susannæ,etsi nõ habeat habitũ Annæ.Hug.breuiter Beñ.sic ponit hunc casum. Ecditia & eius vir cõmuni cõsensu in propria domo vouerant continentiã. postea sine voluntate viri res dorales dedit ecclesiis & pauperibus & vestem nigram monasticam inuito viro accepit,etiam quasi pro derelicto maritum habebat:vnde vir multum scandalizatus est.Aug.autem eam de voto multum commendat,sed de aliis redarguit.

a ¶ *In finem.* vir.

b ¶ *Instantissime.*]arg ꝙ fides est seruãda ei qui cõtra fidẽ venit a 22.q.4.innocens.arg.cõtra.25.dist.est.6.extra de iureiur. peruenit.r.

c ¶ *Perseuera.*] sed qd si alter fornicetur postea,nũquid reliquus potest ipsum repetere?arg.hic ꝙ non.arg.cõtra extra, de iureiur.tua. Dicunt quidam ꝙ auctoritate episcopi restituetur ei:vt de diuor. extra,litteris.

d ¶ *Numerus.*] arg. cõtra præscriptionem, ‖nã enim præscriptione temporis defenditur quod ab initio de iure cõmuni nõ potest sortiri effectum,vt 23.dist. illud autẽ. dist.100. cõtra morem,supra 1.q.1. nullus episcopus.

e ¶ *Sanctiora.*] ab initio tamẽ cũ contrahãt, contrariã debent habere voluntatẽ,scilicet de sobole suscipiẽda.27.q.2. omne itaq;.

f ¶ *Hunc.*] ‖ ex hoc videtur quòd vxor non possit facere eleemosynã sine licentia viri, sed istud intelligas de rebus dotalibus.nã dominiũ rerũ dotaliũ est penes mulierẽ de iure naturali, de iure ciuili est penes maritũ. C.de rei ven.doce. & de his intelligas hoc c. Vel si vis intelligere de paraphernalibus cõsiliũ est hic.nã cui cõmisit corpus , honestũ est vt res cõmittat.C.de pac. cõnu.hac lege.& extra de dote post diuor. c.vlti. Sed quæro cũ isti votũ emiserint, quare vestes mutare non possunt? ‖Ad hoc dicas ꝙ vir duplicẽ habet seruitutem in vxore,vnã quoad debitũ reddendum, aliã quoad ministerium sibi exhibendũ.vnde licet vnam relaxauerit, non tamen aliam. ff.de serui. vrb. præd. si domus.& extra dc cõuer. coniug.quidam.

g ¶ *Magis.*] q.d.cum perduxitti eũ ad scandalũ dissensionis potius malum feciti viro non obediendo, quàm bonũ feceris abstinendo.

h ¶ *Anna.*] i.vidua.

i ¶ *Susanna.*] id est, vxorata.

Secundum verba.] CASVS.Primo probat Aug. ꝙ vir sine cõsensu vxoris cõtinere nõ potest, immo tenetur ei reddere debitũ,& si nõ exigat.Secũdo dicit ꝙ ille qui nubit, quia aliter cõtinere nõ potest tanquã nõ nubẽs & securus expectat diẽ iudicij sicut ille qui vẽdit,&c.& sicut ille qui emit,&c. *Ad vtrũque quisquis*,supple sicut.*Non præsumit*,superbiẽdo , & in eis spẽ ponẽdo.& tanguntur hic tria verba Apostoli dicentis : Qui habent vxores,sint tanquam non habentes: & qui vendunt,sint tanquam nõ vendentes : & qui emunt,sint tanquam non ementes.

k ¶ *Secundum verba.*] in quibus dicitur de debito reddendo.

l ¶ *Imputaret.*] arg.ꝙ pro cõpleto habetur quod per volentem agere non stat,ne fiat.arg.supra proxi.causa.q.5.proposito.

m ¶ *Quisquis.*] tãgit illa tria verba Apostoli:qui habẽt vxores,sint tanquã nõ habẽtes:& qui vendũt, sint tanquã non vendentes:& qui emunt,sint tanquam non ementes.31.dist.lex continentiæ.

n ¶ *Non faceret.*] scilicet non faciendo eleemosynam.

o ¶ *Quia transiet.*] id est,transitorium est.

1 Cõ ista gl. concordãt Anton. in 1.qui fœrem ff.de reb.obligi & alienand. de Imol.in l.cum pupillus C. de pact.

Beda ibidẽ, & glossa ordinaria.

Ecclesiastes.

‖ Vxor duplicẽ non seruitutẽ viro debet.

Luc.12. Dan.13.

† *al.vilius*

† *al.imputaret*

p ¶ *Præsumit.*] superbiendo cum eis.

q ¶ *Securus.*] Hæc clausula repetitur cum qualibet præcedenti ab illo loco,quisquis, &c.

VNa sola.] Quidã, sine licẽtia vxoris cõtinentiã vouerat:quærebatur vtrũ teneretur eã seruare.Et respõdet ꝙ nõ: quia talia fieri debẽt de cõmuni cõsensu viri & vxoris. vnde talis promissio magis est corrigẽda quã adimplenda. r ¶ *Corrigenda.*] simile ſ. 22. quæst.4. definitio. Et est hic argu. quòd si alter sine licentia alterius intret religionẽ,quòd sua auctoritate possit exire b.

s ¶ *Ex alieno.*] hoc verum est , si eo animo vouit , vt auferat illi cuius est : aliàs licitum est alicui rem alienã legare : vt insti.de leg. §. nõ solum.licet secus sit secundum canones , vt extra de testa. c.filius.

ADDITIO. Secũdũ T.Sed Vin.& Bene. aliter vidẽtur intelligere, vt ibi no.in gl.cũ quis. secundum Gof.

2 Sent.4.dist. 32.Polyc. l.6. tit.4.

† *al.imputaret consentiam.*

Aug. in Psal. 147.

b De hoc no. 12.supra ca.c. 2.in gl.fi.

† *al. expectat*

VNc saluabitur.] Hæc est secunda pars q.in qua probat,ꝙ debemus esse virgines, scilicet mẽte & corpore si possumus , aliàs mẽte , sine qua nullus saluabitur.Io.de Fant.

CASVS.In hoc c.tria cõtinentur c.in quibus tractatur tam de virginitate mẽtis quàm carnis.In primo dicitur, ꝙ tũc saluabitur mulier, & suã virginitatẽ bene seruat,si ideo nubat vt filios pariat ad iustitiã, & vt saluẽtur. In secũdo c. quod incipit ibi, hoc solũ.dicitur ꝙ sicut sola virginitas sine bonis operibus nõ proficit,vel sufficit ad salutẽ;sic alia opera absq; virginitate,mẽtis cõtinentia & castitate sunt imperfecta.In tertio c. quod incipit, qui sitit. multipliciter cõmẽdat virginitatẽ carnis,& eã præfert bono nuptiarũ, quia plus amat virgines Christus,quia spõte tribuũt quod eis nõ fuerat imperatũ : vnde dicit,nõ expedit hominem nubere,&c. Et not.ꝙ hoc totũ cõsueuit legi sub vno ca.posses tamẽ legere sub tribus,vt facit H. *Saluabitur*. non

3 Sent.ibidẽ. Iuo part. 8.c. 134.

negat Apostolus quin aliàs possit saluari, sed hoc dicit , quia sic saluari meretur:& sunt verba Hiero. exponẽtis illud Apostoli ad Timothe.i,scilicet, saluabitur mulier per filiorũ generationẽ , si permanserint in fide,dilectione,& sanctificatione:quod intelligitur quantũ in ea est.*Radicis*,radix filiorum est mater.*damnum radicis*, id est , corruptionem suæ carnis.finis ibi vbi dicit.*si castrati*,& duæ præcedentes in primo ibi,*qui virgines permãsuri*.& in secundo c *absque virginitate*,intelliguntur de virginitate mentis , quæ præcipi potest , & necessaria est:quia sine ea nemo saluatur.Principium vero illius cap. *qui sitit*. de virginitate carnis intelligitur:quæ nõ potest præcipi ante votum,sed tantum persuaderi.Sequens c.patet.

p ¶ *Præsumit.*] superbiendo cum eis.

q ¶ *Securus.*] Hæc clausula repetitur cum qualibet præcedenti ab illo loco,quisquis, &c.

VNa sola.] Quidã, sine licẽtia vxoris cõtinentiã vouerat:quærebatur vtrũ teneretur eã seruare.Et respõdet ꝙ nõ: quia talia fieri debẽt de cõmuni cõsensu viri & vxoris. vnde talis promissio magis est corrigẽda quã adimplenda. r ¶ *Corrigenda.*] simile ſ. 22. quæst.4. definitio. Et est hic argu. quòd si alter sine licentia alterius intret religionẽ,quòd sua auctoritate possit exire b.

s ¶ *Ex alieno.*] hoc verum est , si eo animo vouit , vt auferat illi cuius est : aliàs licitum est alicui rem alienã legare : vt insti.de leg. §. nõ solum.licet secus sit secundum canones , vt extra de testa. c.filius.

ADDITIO. Secũdũ T.Sed Vin.& Bene. aliter vidẽtur intelligere, vt ibi no.in gl.cũ quis. secundum Gof.

2 Sent.4.dist. 32.Polyc. l.6. tit.4.

† *al.imputaret consentiam.*

Aug. in Psal. 147.

b De hoc no. 12.supra ca.c. 2.in gl.fi.

† *al. expectat*

VNc saluabitur.] Hæc est secunda pars q.in qua probat,ꝙ debemus esse virgines, scilicet mẽte & corpore si possumus , aliàs mẽte , sine qua nullus saluabitur.Io.de Fant.

CASVS.In hoc c.tria cõtinentur c.in quibus tractatur tam de virginitate mẽtis quàm carnis.In primo dicitur, ꝙ tũc saluabitur mulier, & suã virginitatẽ bene seruat,si ideo nubat vt filios pariat ad iustitiã, & vt saluẽtur. In secũdo c. quod incipit ibi, hoc solũ.dicitur ꝙ sicut sola virginitas sine bonis operibus nõ proficit,vel sufficit ad salutẽ;sic alia opera absq; virginitate,mẽtis cõtinentia & castitate sunt imperfecta.In tertio c. quod incipit, qui sitit. multipliciter cõmẽdat virginitatẽ carnis,& eã præfert bono nuptiarũ, quia plus amat virgines Christus,quia spõte tribuũt quod eis nõ fuerat imperatũ : vnde dicit,nõ expedit hominem nubere,&c. Et not.ꝙ hoc totũ cõsueuit legi sub vno ca.posses tamẽ legere sub tribus,vt facit H. *Saluabitur*. non

3 Sent.ibidẽ. Iuo part. 8.c. 134.

negat Apostolus quin aliàs possit saluari, sed hoc dicit , quia sic saluari meretur:& sunt verba Hiero. exponẽtis illud Apostoli ad Timothe.i,scilicet, saluabitur mulier per filiorũ generationẽ , si permanserint in fide,dilectione,& sanctificatione:quod intelligitur quantũ in ea est.*Radicis*,radix filiorum est mater.*damnum radicis*, id est , corruptionem suæ carnis.finis ibi vbi dicit.*si castrati*,& duæ præcedentes in primo ibi,*qui virgines permãsuri*.& in secundo c *absque virginitate*,intelliguntur de virginitate mentis , quæ præcipi potest , & necessaria est:quia sine ea nemo saluatur.Principium vero illius cap. *qui sitit*. de virginitate carnis intelligitur:quæ nõ potest præcipi ante votum,sed tantum persuaderi.Sequens c.patet.

t ¶ *Tunc saluabitur,*] exponit Hieronymus illud Apostoli ad Timotheum:saluabitur mulier per filiorum generationem , si permanserint in fide & dilectione & sanctitate.

t ¶ *Saluabitur,*] id est, merebitur saluari.

a ¶ *Virgines.*] id est,integri in fide.
b ¶ *Si quod ipsa.*] scilicet virginitatem corporis.& est simplex relatio.
c ¶ *Radicis.*] scilicet suiipsius.
d ¶ *Carnem.*] id est corruptionem suæ carnis.
e ¶ *Copenset.*] quantum in ipsa est.
f ¶ *Poims.*]id est, filiis, qui dicuntur flos & poma : sicut mater radix.
g ¶ *Oc solum.*] ¶ *Virginitas.*] scilicet carnis.
h ¶ *Virginitate.*] scilicet mentis.
i ¶ *Castitate.*] saltē in affectu seruata.
k ¶ *Imperfecta.*]quo ad vitam æternam promerendam.
l ¶ *Vi sitit.*] verba ponit hic Euangelij, & loquitur de siti continentiæ.
Ioan.7. m ¶ *Nolitis.*] arg.ad ea quæ plectionis sunt, neminem esse cogendum, sed persuadendū.
Matth.19. ‖ Perfectio nō est præcepti. ‖nam talia cōsilij sunt, & non præcepti. arg.11. q.1.aliud. & 32.q.1. integritas.
Matth.19. n ¶ *Imperatū.*] Supra proxi. q.1. integritas. quantum ad corporalem,sed de mentali præceptum est.
o ¶ *Maiorisque.*] sic 28.q.1. iam nunc. ‖nam nemo in necessitate liberalis existit. ff. de adim.le.1em legatam.
§ Liberalis in necessitate est nemo.
p ¶ *Expedit.*] Supra 28.q.1.sic enim,contra. sed verum est, quòd nō expedit propter onera matrimonij,vt 5. proxi. q.7.omnes. sed expedit propter fornicationem vitandam, 32. q.2.c. sicut.§.his ita.
q ¶ *Noluerunt.*] id est,noluerunt exercere id ad quod nati sunt, scilicet,vti copula carnali.Et ita secundū hoc est arg.pro carnali copula, ‖quòd nullus est naturaliter frigidus. 5. ea.q.1.requisisti.alia littera habet, voluerunt esse quod nati sunt, id est,virgines.
‖ Frigidus naturaliter nullus est.
r ¶ *Cælorum.*] supple inquit, recipiant mercedē in regno cœlorū.
s ¶ *Si castrati.*] arg. quod de vno conceditur, &c.vt supra, distin. 45. disciplina. 23. q.4. forte. Alibi dicitur, quod de vno negatur,de alio conceditur,vt 25.dist.qualis.
t ¶ *Finis.*] quia præmissa.c.scilicet tunc saluabitur.& c.hoc solum. & c.qui sitit. ‖æquiuoce vtuntur hoc nomine virginitas,quandoque pro virginitate mentis : quandoque carnis, ideo determinat vbi sic vel sic accipitur.
‖ Virginitas æquiuocatur.
y ¶ *Et duæ.*] scilicet tunc saluabitur, & alia,scilicet, hoc solum. ibi,absque virginitate.
x ¶ *De virginitatis affectu.*] id est,quæ in mente est.
y ¶ *Principium.*] scilicet illius ca.qui sitit veniat,&c.
‖ Maritus permittens vxorem velari, an teneatur continere.
z ¶ *Vi vxore m.*] Hæc est tertia pars q. secundum Ioan.de Fan. ¶ *Conuertatur.*] intrādo monasteriū,si iuuenis est. Vel si senex est, cōtineat in sæculo.extra de cōuer.cōiug.cū sis. Et hic dicit Hug ‖quòd eo ipso,quòd dat vxori licentiā,intelligitur vouere a. & si non exprimat.compellendus est ire ad religionem,vt not.5.27.q.2. Agathosa,& sufficit tacita licentia,scilicet permittere, vt hic. & arg.
a Sent.ibidē. Butch. 1. 9. c. 46. ‖uo p.8. c. 184. Pann.l.6. c.82. *al velari*
a Et Beda 1. Corinth.7. & glossa ordin. Num.30.
3 Sent.ibidē, ‖uo part.8.c. 98. Pann. l.7. c.48.
b Ad idem facit hoc c.mānifestum & 5. ead. ca hæc imago.& ca. nolunt. Arch.
¶ Coniuges quantum ad votum abstinentiæ non sunt pares. † *al.cum*
† *al.* condemnatur

virgines[2] permansuri sunt:si quod ipsa[b] perdidit, acquirat in liberis, & damnum radicis[c], & cariem[d] flore compenset[e], & pomis[f].
Idem ibidem.

C. VIII.

HOc solum nunc dico, quòd quomodo absq; ceteris operibus virginitas[g] sola non saluat; sic omnia opera absque virginitate[h], puritate, continentia, castitate[i] imperfecta[k] sunt.
Idem ibidem.

QVi sitit[l], veniat,& bibat : qui potest capere,capiat.] Non dicit, velitis ; nolitis[m] ; bibendum vobis est,atque currendum:sed,qui voluerit, qui potuerit currere, atq; potare;ille vincet,ille satiabitur. Et ideo plus amat virgines Christus: quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum[n] : maiorisque[o] gratiæ est offerre ; quod non debeas,quàm reddere, quod exigaris, Apostoli vxoris onera contemplati, [Si talis est,inquiunt, causa hominis cum vxore, non expedit[p] nubere.] Quorum Dominus sententiam probās, recte quidem sentitis,ait,quòd non expediat homini ad cælestia regna tendenti accipere vxorem:sed difficilis res est, & non omnes capiunt verbum istud: verum quibus datum est. Alios eunuchos natura facit : alios vis hominum : mihi illi eunuchi placent, quos castrauit non necessitas, sed voluntas:libenter illos in meos sinus recipio, qui se castrauerūt propter regna cælorum, & ob mei cultum noluerunt[q] esse, quod nati sunt.Simulque tractanda sententia [qui se, inquit, castrauerunt propter regna cœlorum[r].] Si castrati[s] mercedem habent regni cœlorum ; ergo qui se non castrauerunt, locum non possunt accipere castratorum.

*Finis[t] huius auctoritatis,& duæ[y] præcedentes de virginitatis[x] affectu extra de conuer.coniug.consuluit.Alij dicunt q̄ qui dat licentiā : nisi expresse vouerit cōtinere,nō tenetur,nec monasteriū ingredi, immo eam reuocare potest de monasterio,extra de conuer.coniug.ca.1. & quod dicit hic similiter conuertatur,dicunt nisi malit eam reuocare. sicut enim secundū istos expressus consensus exigitur in contrahendo, ita in separando matrimonio. arg. extra de reg.iur. omnis res. Alij distinguunt, q̄ si mulier sciuit ius, quæ dedit viro licentiā, tūc etiam intelligitur vouere,secus si ignorauit. *Anisestū.*] Hæc est 4. pars q. in qua probat, quòd vir est superior mulieri. Ioan.de Fant.*

intelliguntur:qui non in voluntate solum,sed in necessitate est:principium vero de effectu intelligitur, qui non in necessitate, & ante votum, sed in voluntate est,nec exigitur, nisi repromittatur.
Item ex concilio Rhemensi.

¶ [illegible] velare.

1 CVi vxorem suam velare † permiserit; aliam non accipiat : sed similiter conuertatur[z].
Item Augustinus in quæstionibus Numerorum,quæst.59.[2]

¶ Vota abstinentiæ quæ mulier permittente viro promiserit, ille prohibente seruare non cogitur. C. XI.

3 MAnifestum est ita voluisse legem,feminam esse sub viro, vt nulla vota[a] eius, quæ abstinentiæ causa vouerit,reddantur ab ea, nisi auctor[b] vir fuerit permittendo.Nam cum ad peccatum eiusdem viri pertinere voluerit,si prius permiserit, & postea prohibuerit ; etiam hic tamen non dixit,vt faciat mulier, quod vouerat,quia permissa[c] iam prius à viro fuerat. Viri dixit esse peccatum: quia abnuit, quod prius concesserat:non tamen mulieri[d] vel ex hoc permissum dedit, vt quod † prius vir ei concesserat, postea si prohibuerit,contemnatur †.

Ex præmissis auctoritatibus apparet,quòd continentiæ vota nec mulier sine consensu viri,nec vir sine cōsensu mulieris Deo reddere potest. Si autem cōsensu alterius eorū ab altero promissa fuerit,& si postmodum in irritum deducere voluerit,qui permisit non tamē valet:quia in debito cōiugij æque mulier habet potestatem viri ,sicut & vir mulieris.atque ideo ,si quilibet eorum alterum à suo iure absoluerit ; ad præteritam seruitutem ipsum reuocare nō poterit : quia vero in ceteris vir est caput mulieris,& mulier corpus viri, ita vota abstinentiæ viro permittente mulier potest promittere , vt tamen

videtur,q̄ mulier ista peccet:quia magis obediendū est Deo quā homini.nā scriptum est,Vouete & reddite,&c.17.q.1.in prin.Sed dic q̄ mulier ista nō obedit viro cōtra dominū:quia dominus hoc vult.i.e. noluit.eo autē ipso q̄ hic viro cōceditur reuocare votū abstinētiæ prohibet de voto cōtinētiæ.Immo nec hoc viro cōceditur reuocare votū abstinētiæ,immo peccat vir reuocādo,sed p̄cipit vxori vt obediat.simile extra de iureiur.debitores.& 23.q.1.quod copulatur.in fi.

c ¶ *Permissa.*] continentia.
d ¶ *Mulieri.*] supra 32.q.1.si quis vxorem.

EX PRAEMISSIS. Casvs. Infert Grat.ex supradictis,quòd votū cōtinentiæ facere nō potest vir sine cōsensu vxoris, vel cōuerso:& si factū fuerit de cōsensu vtriusque,reuocari non poterit. Si vero vxor de consensu viri votum abstinentiæ fecerit, vir tamen illud poterit postea reuocare : quia mulier debet viro suo subesse in omnibus;& ad hoc inducit sequentia cap.quorum primum pater.

a *Est ordo*

2 ESt ordo naturalis.] id est,à natiuitate & ortu proueniens. nā femina de corpore viri est.& alia ratio est, quæ in velamine corporis eius perpenditur,vt infra ead.mulier.
b ¶ *Vt seruiant.*] hoc adeo verum est,quòd patronus cōsentiendo libertæ vt contrahat,amittit in ea operas : cum in officio viri debeat esse, vt ff.de ope. lib.sicut patronus.
‖ Filius quæcunque potest esse maior patre.
c ¶ *Maior.*] ‖dignitate,scilicet filius, ternat minori,scilicet patri,qui nō est in dignitate interdū maior ætate seruiat minori de præcepto dñi, vt Esau Iacob. Et q̄ dicit hic, nulla iustitia est, &c. verū est secundū vetus testamētū : sed secundū nouū:qui maior est, sit sicut minister, &c. 93. distin. diaconi. sed melior littera est : hæc iustitia est vt minor seruiat maiori.
1 Et glossa ibi Gratl. & Beda ad Colos.3.
3 Inpar.8.c. 19. Pan.l.7. c.49.

eodem prohibente repromissa non valeat adimplere : & hoc ,vt diximus, propter conditionem seruitutis , qua viro in omnibus debet subesse.
Vnde Augustinus in libro quæstionum Geneſis,quæſt..153.[1]

¶ Mulieres viris suis debent subesse.

C. XII.

2 ESt ordo naturalis[a] in hominibus,vt seruiat[b] fœminæ viris,filij parentibus:quia[a] nulla iustitia est, vt maior[c] seruiat minori.

a ¶Quia nulla.] *In Pannormia reliqua habentur vt apud Gratianum , niſi quòd corrupte in ea legitur*, maiori seruiat minor. *Sed in originali , à quo non longe discedit tuo*,quia & illic iustitia est hæc,vt infirmior ratio seruiat fortiori. *ob gloſſam autem non est emendatum.*

*Idem in quæstionibus veteris , & noui testamenti ex vtroque mixtim, cap.*106.

¶ Vir est caput mulieris. C. XIII.

3 HÆc imago[d] Dei est in homine[5] vt vnusquisq; sit[ß] quasi dominus,ex quo ceteri oriūtur,habēs imperium Dei , quasi vicarius eius:quia[ζ] omnis rex Dei habet imaginem:ideoque mulier non est facta ad imaginem[γ] Dei. Sic etenim dicit [& fecit Deus hominem : ad imaginē[ε] Dei fecit illū.] Hinc est,vnde Apostolus,[vir quidē, ait, nō debet velare caput suū, quia imago[η],& gloria Dei est: mulier[ι] autem ideo velet, quia nō est gloria, aut imago Dei.]

Genes.1. Sap.2. 1.Cor.11.
d ¶ *Hæc imago.*] id est,in hoc dicit habere similitudinem Dei.
e ¶ *In homine.*] quia sicut processerūt à Deo omnia, ‖sic ab Adā processerūt omnia. hic accipit tantū hoc nomen homo in masculino genere : aliàs communis generis est,vt ff.de verbor.sig.hominis.
‖ Omnia processerunt ab Adam.
f ¶ *Vt vnus.*] id est, imago Dei dicitur ipse homo : quia sicut aqua profluxit ex latere Domini,sic etiā Eua ex latere Adæ. item in hoc habet imaginem quia habet rationē, & intellectum, [a] sicut Deus.
a Adhoc dicit tam de femina quàm de viro fœcundus Ing.
g ¶ *Imaginē.*] id est, similitudinem de pœnit. dist.2.illa anima.
4 Et glossa ordinad.c.22. Denter. ‖uo par.8. c.96. Pann.l. 7.c.45.
h ¶ *Quia imago.*] & ideo non debet celari.
i ¶ *Mulier.*] non tamen quælibet : quia nō virgines de consuetudine.sed fac.vim in eo quod dicit gloria, id est, Deus non gloriatur per ipsam sicut per virum. nam per eam prima,præuaricatio est inducta.infra ead.mulier.
4 Adde quæ pœnit. de mulier a.c.vera.no.in quæstū Alexander. & in testimoni. & matheu.sed hodie. C. de adulteris.
‖ Vtrum puniatur ta mulier in vtero dilige.

Ideoque,id est,quia femina non habet hoc.

k *Satis hinc.*] ¶ *Et pene famulas.*] non tamen q̄ immoderate verberentur.C.de repud.consensu.& supra ea.q.2.placuit.
l ¶ *Testimonium.*] id est,accusationem.
m ¶ *Lapidaretur.*] ‖& ita videtur q̄ in veteri lege nūquā vir obligabatur pœna talionis. Sed tu dic cū H.q̄ hoc locū habebat tantū in accusatione adulterij in primo coitu:puta cū non inueniebat eā virginē,vel dicebat se nō inuenisse,& ipsa cōtrariū probabat per aspectū linteaminis. in hoc casu nō puniebatur vir talionis pœna : sed tantumcentum siclos aureorum dabat patri puellæ.
n ¶ *Demonstraretur.*] ‖per aspectū linteaminis sanguinolēti. Sed nec hodie cum agit vir ad separationē, subtilinet talionē secus si agatur ad pœnā adulterij criminaliter. extra de procu.ca.tuæ.ideo autē nō punitur vir pœna talionis : quia iam alia via consequeretur id quod optauit, quod esse non debet. ff.pro socio,idemq;. ff.de cōdi.insti.quæ sub conditione.§.si quis.
‖ Mulieris violatio per quid cognoscitur.
o ¶ *Castigatur.*] id est,verberatur.
p ¶ *Testimonio falso.*] id est, accusatione calūnioſa. hoc ideo ita expone: ‖nam testis nō obligaē ad talionē, sed alio modo punitur à iudice, si varie respondet,vt C.de testi.nullū. H.tamē dicit, quòd sic. 3.quæſt.9.nihilominus. maxime secundum veterem legē. argu. extra de cri.fal.cap.falsus. De hoc dictum est 2.q.3. in summa.
‖ Idem inſtit. Et al.inſtit.
‖ Testis nō est talione puniendus.
7 Iuo par.8. c.97. Pann.l. 7.c.46.

Vm caput.] Casvs. Dicitur in hoc ca.q̄ sicut vir peccat, si non sit subiectus capiti suo,id est , Christo:sic Dei prima sententia cōtēnitur , si mulier capiti suo , id est , viro suo nō obedierit, cum etiā gētiles feminæ viris suis subiaceant. Prima sententia,quæ habetur in Genesi vbi dicitur mulieri , sub viri potestate eris,&c.postea Apostolus idē præcepit.
q ¶ *Criminis.*] 5.9.q. 3.ca.1.5.22.q.5. de forma. supra dist.95.esto. arg. eādem conditionē inferiorem ad media, quæ est mediorum ad extrema.28.distinct. ca. quia sunt culpæ.
r ¶ *Blasphematur.*] tractabat enim Hieron. illud verbū Apostoli ad Titū : ‖Admone adolescentulas esse subditas viris suis , vt non blasphemetur verbū Dei,id est,Euāgeliū. Vel verbū Dei in paradiso quatenus viris subditæ essēt.
‖ Vxores quære debent esse viris subditæ.
s ¶ *Ex Dei lege.*] quia dixit mulieres esse subditas viris : Conuersio tua erit ad virū , & ipse dominabitur,&c.

Noluit itaque.] Casvs. Dicitur hic, q̄ lex noluit vt mulier posſit votū facere sine viri consensu. & si fecerit ante nuptias , vir post nuptias poterit reuocare,nec propter hoc mulier rea iudicabitur, si votū nō seruat:cū Deus hoc nō præcipiat. Sequētia duo ca.plana sunt per se.
t ¶ *Concesserat.*] arg.q̄ abbas posſit reuocare votū monachi.quod etiam emisit ante monachatum.arg.20.q.4.monacho ‖plus enim est monachus sub abbate,quàm vxor sub viro,vt 12.q.1.non dicatis.
‖ Monachus plus subest abbati quàm vxor viro.
v ¶ *Contra Deum.* si.supra 14.q.5.dixit.supra 22.q.1.si peccatum. supra 23.q.4.qui peccat.supra dist.26.deinde.

a *Mulierem.*

‖ Offa iuiriſia ſunt mulieribus interdicta.

a Mlierem.] ¶ *Auctoritatem.*] ‖virilia enim officia mulieribus ſunt adepta.3.qu.7.ca.infamis. §.tria.ff.ad Velleia. l.2.

b ¶ *Nec docere.*] in eccleſia maſculos. ſupra diſtin.23. mulier. de conſec.diſtinct.4.mulier.

c ¶ *Nec teſtis.*]in cauſa criminali,niſi in illis caſibus,in quibus infames admittuntur,nec in teſtamento inſti. de teſta.§.teſtes.nec cõtra clericos in cauſa criminali:quia non poteſt eſſe quod ipſi ſunt, 3.2. q.7. ipſi Apoſtoli. nec etiam contra laicos, vt no.15.q.3. de crimine.

d ¶ *Neq; fidē.*] obligatur tamen ſi doloſe fideiubeat,vt creditorē decipiat, vt ff.ad Velleia.ſi decipiendi. Item & ſi priuilegio Velleiani renuntiauerit, obligatur,& tenetur. ff.ad Velleia.l.vlt.

e ¶ *Nec iudicare.*] niſi in caſibus , vt dixi 15.q.3.de crimine.

f ADam.] ¶ *Gubernatorē.*] p hoc videtur, ‖p vir potius debet eſſe curator vxoris quã extraneus. quod negat lex. C.qui dari tuto.poſſ.l.2.

1 Tuo par.8.c. 91.Pann.l.7.c. 44.

† *al dicere*

‖ Vir non poteſt eſſe curator vxoris.

2 Lib 5.in Gen.cap 7.

3 Tuo par 8.c. 91. Pann. l.7. c. 50.

‖ Mulier quare debet caput velare.

MVlier debet.] CASVS. In hoc ca.quinq; rationes aſſignantur quibus probatur, ꝙ mulier debet velare caput ſuũ, ‖ſcilicet quia non eſt imago Dei,& quia ſubiecta debet eſſe viro ſuo, & quia præuaricatio eſt inducta per eam , & propter reuerentiã epiſcopi, quia vicarius eſt Chriſti. Sequentia duo cap.patent.

4 Tuo par.8. c 92. Pann.l. 7.c.51.

g ¶ *Sed vt oſtendatur.*] non ſolũ propter hoc, ſed etiam, &c.

h ¶ *Propter reuerentiam.*] id eſt, propter reuerentiã ſacerdotũ. arg.54.diſtin. ſi ſeruus ſciente.& ſicut ante iudicem dominũ:ita ante vicariũ eius ſacerdotẽ ſit ſubiecta viro. Vel propter reuerentiã ſacerdotum,id eſt, ne ſacerdotes in eius facié intuentes inuitentur ad libidinem.

i ¶ *Epiſcopus.*]id eſt, qlibet ſacerdos.de pœ. diſt.3.inter hæc hircũ 2.

k ¶ *Originale.*] quod originem habuit ab ipſa quo ad homines.

‖ ¶ *Ec illud.*] Hæc eſt 5. pars q. in qua oſtendit magiſter cauſam quare fuit vnũ principiũ, vnus homo. Ioan.de Fant.

l ¶ *Otioſum eſt.*] id eſt, ſine cauſa & myſterio factum.

‖ Eua quare de coſta Adæ facta eſt.

m ¶ *Coſta.*] ‖non de pede,ne omnino videretur famula,nec de capite,ne videretur domina:ſed de coſta vt collateralis videretur.

n ¶ *Multarũ.*] quo ad numerũ,vel multarũ quo ad genꝰ humanũ.

o ¶ *Et diſparium.*] quo ad ſexum. Vel diſpariũ quo ad ſpeciem.& reſpicit ad primam creationem hominis.

p *Videm vir in captiuitatẽ ductus eſt.*] Quia in præcedenti cauſa dixerat matrimonium ſeparari propter frigiditatem,& ꝙ viro viuente ſeparata poſſet alij copulari,& dubitari poſſet,an idem videretur faciendũ propter hoſtilem calamitatem vel captiuitatem:ideo ſubdit cauſam iſtam,in qua oſtendit quid iuris ſit ſi quis tenetur in captiuitate , & vxor eius interim nubat alij,vt autem hæc,&c.Et nor.ꝙ hic tractatur de illo impedimẽto,‖quod dicitur ligatio:ligatio eſt cũ quis ligatur alteri vinculo matrimonij ,& quidlibet impedimentũ matrimonij dici poteſt ligatio ſumendo large ſiue communiter , non proprie. arg. 26.q.1.§.1.

‖ Impedimẽtum ligationis quale eſt.

VTraq;.]Hæc quæſt. diuiditur in 6. partes.In prima quarũ probat per duos canones,ꝙ mulier non debet contrahere donec ſit certa de morte coniugis.Io.de Fant. Secunda ibi,*Non ſatis.* Tertia ibi , *Si autem.* Quarta ibi, *Quòd autẽ.* Quinta ibi, *Hinc etiã.* Sexta ibi, *De ſimplicitate.*Ioan.de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 1.& 2.q. In ſecunda nulla eſt dubitatio. In prima quæſtione diſtinguitur:nam ſi illa, quæ nubit viro viuente & abſente , credit vel ſcit illum viuere:in veritate adulterium committit.ſi autẽ nec ſcit , nec credit, ſed habet iuſtã cauſam credendi contrarium per ignorantiam facti, quæ etiam peritiſſimos fallit, excuſatur. qualitercumq; autem nubat,reddenda eſt primo reuertenti. vtraque autem quæſtio terminatur per capit. ſequens.

q ¶ *Vtraq; quæſtio.*] ‖ſi mulier [2] credit ſuũ maritum mortuum , & habet iuſtam cauſam credendi , licite poteſt contrahere. ſi autẽ dubitat de morte viri & contraxit,licet non debeat contrahere , tenetur tamen reddere debitum petenti. ſed ipſa non poteſt exigere , vt extra de ſecũ.nup.dominus noſter. & ita in tali caſu vir poteſt eam remouere ꝓpter adulterium cũ non habuerit probabilem cauſam mortis ſuæ. ſed ſi audierit.eum mortuum, licet per falſum rumorem,& tũc nupſerit,vir non poteſt eam de tali adulterio accuſare: niſi ipſa procurauerit illum rumorem,vt ff.de adulter.miles.§.mulier. Sed pone quòd mulier credit eum viuere & eſt mortuus , & contrahit, nunquid eſt matrimonium ibi ? ſic. ipſa tamen adulterij reatu tenetur, licet adulterium non committat.‖nam dicit lex quòd tenetur quis actione furti, licet ſubtilitate iuris furtum nõ committat.C.de furt.ſi quis ſeruõ. minor tamen pœnitentia ac pœna ei imponitur.

‖ Mulier ſi credit mariti mortuum: an poſſit alij nubere?

a Hic videas quod le. & no. extra vt li.non contr. quoniam.6.ſi vero. verſi. ſi autẽ.in gl.per famam, &c.& de ſponſa. in præſentia.Archid.

Vtrum per bellicam.] CASVS. H.ſic ponit hũc caſum. De duobus quæſuerat iſte,quædã dum putarent viros ſuos eſſe mortuos,nupſerunt aliis. aliæ vero ſciebant viros ſuos viuere, ſed credebant nunquam eos liberandos de captiuitate. ſed reuerſi ſunt poſtea

5 In Cod.canonum,c.42.

6 Sent 4.diſt. 38.Polyc. l.6. tit. 1. Anſ. l. 10 c. cap. 12. Burch. l.9. c. 55.tuo p.8. c. 244. & 190. 191.192.Pann. l.6 c.87.

‖ Furtum non committens quandoque furti tenetur.

CAVSA XXXIIII.

Vidam vir in captiuitatẽ ductus eſt [1] *: poſtea vxor eius audiens illum mortuũ , nupſit alij: demum ille de captiuitate rediens,repetit vxorẽ ſuã:illa poſterioris amore capta aſpernatur torum prioris viri.*

1 *Nunc primum quæritur, an ſit iſta rea adulterij,quæ viuente viro ſuo, alteri nupſit.*

2 *Secundo,an redeunte primo ſit cogenda recedere à ſecundo, & redire ad primum.*

QVÆSTIO I. & II.

VTraque quæſtio ¶ *terminatur auctoritate Leonis Papæ, quiſcribens Niceæ Aquileienſi epiſcopo,epiſtol.77. cap. 1. & ſequentibus ait* [5].

¶Qui alij nupſerit putans virum ſuum mortuum eſſe,illo redeunte ad priorem redire cogitur. C. I.

6 CVm per bellicam cladẽ , & per grauiſsimos hoſtilitatis

poſtea viri iſtarũ.quæſierat ergo iſte quid faciendum eſſet in vtroq; caſu.Et reſpõdetur in primo caſu,ꝙ ſeparãdæ ſunt à ſecũdis , & reddendæ primis:& quæ nolũt ſeparari à ſecũdis,ſunt excõmunicandæ. In ſecũdo vero caſu nihil videtur reſpõderi:quia nulla & friuola erat quæſtio quãdiu enim aliqua ſcit vel credit vel dubitat virum viuere, non debet alij nubere;

& ſi nupſerit , adultera etir,vt 32.q.5.puto.

a ¶ *Crederẽt.*]hæc ratio friuola eſt , & ideo non curat ei reſpõdere.

b ¶ *Solicitudine.*] incontinentiæ , vel paupertatis.

c ¶ *Hoſtilitas intulit.*] ſic 3.16.q.3.prima.

d ¶ *Qui perſonam.*] 3.2.q.1.in primis. nam ſimilitudo attenditur inter illum qui ſuccedit inuaſori , vt ibi : & iſtum de quo hic.

e ¶ *In cõiugiorum.*] arg.ꝙ eccleſia clerico debet reſtitui de captiuitate redeũti per quãtumcũque tempus detentus fuerit, ſi probat iuſtum impedimentũ [a] ‖cum eccleſia ſit vxor clerici. 7. q.1. ſicut. & dixi 7. q.paſtoralis. 13. q.2.vnaquæque.

Matth. 19. a Illum glo. dicit ſingulariter in ſuo dicto. verific. utere ad hoc quòd clericus detentus in carceribus p quantũcumq; longum tempus non perdit beneficia ſua. ‖ Eccleſia eſt mater clerici. 1 Eccleſia epiſcopo,cap.2. Barch.l.9.c.56. tuo par.8. c. 191.

f ¶ *Perſeuerant.*] & ita videtur , ꝙ ipſi non cõpellantur ad eas redire ſi noluerit , ſed ſupplẽt hic quidã, maxime. Alij intelligunt hoc de illis mulieribus, quæ viros non credebant mortuos, & tamẽ cõtraxerunt. quod no. in prin.cap.

f ¶ *Perſeuerant.*] 3. 32. q.5.puto in princ. contra.ſed illud quãdo maritus vel vxor ſcitur adhuc viuere : iſtud quando certis indiciis putatur mortuus eſſe. de pœ.diſt.7.c.3. 30. q. 5.cap.ſi quis.§.incerta.

g ¶ *Oſtẽdentes.*] ar. ꝙ ex cõſequẽtia operis ex facto præſenti præſumitur circa præteritũ [b] vt hic,& 33.q. 1.requiſiti.& 3.22. q.2. ꝙ ait. & C. de adult.ſi qui.quãdoq; præſumitur ex præcedẽti facto circa præſens:vt 2.q.1. in primis.in fine.& q.7. nõ poteſt.quandoq; ex præſenti circa præſens: vt dixi 50.diſtinctio. ſi quis diaconus. quãdoque ex eo quod ſolet fieri, præſumitur & timetur in futurũ:vt 3.q.5.accuſatores.quãdoq; præſumitur ex præterito circa futurũ.C.de cõdi.fur.l.vlt.quandoq; præſumitur ex futuro circa præteritũ.ff.de condi.inde.ſi non ſortem.§.ſi x.aut Stichum.

‖ Præſumitur in præſenti circa præteritum, &c.

b arg.de pœ. diſt.3. ea. inter. vbi de hoc, & 54.diſtin.multi. C.

3 Barch. l.9. c.56.tuo par. 8.c.191.

h ¶ *Remiſsio.*] id eſt,dimiſsio ſecundorum virorum.

i ¶ *Quod conditio.*] quod neceſsitas cogit, non eſt imputandum. 22.q.4.inter cetera.7.q.1.pontifices.3.de conſe.diſt.5. diſcipulos.

Cvm in captiuitate.] CASVS. Quædam ‖mulier nomine Vrſa cum in captiuitate teneretur, vir eius aliam duxit. Vrſa poſtea reuerſa Papam adiit,& nullo contradicente ſe vxorẽ illius eſſe probauit coram Papa:quare Papa eam vxorem legitimam iudicauit , & non ſecundam.

Matrimonio propter conſanguinitatẽ ſæpe uno , an poſſit primo mari hæc legitimè?

k ¶ *Commiſiſſe.*] peccatum notat interueniſſe in contrahendo ſi ſcienter contraxit : ſed ſi ignoranter contraxiſſet : quamuis non eſt matrimonium ſecundum : nati tamen filij inde habentur pro legitimis quo ad ſucceſsionem.‖ſimiliter vbi per conſanguinitatem ſit diuortium:quod verum eſt vbi ignorãter coniuncti ſunt.arg. extra qui ſi.ſint legit.cum inter.ſi autem ſcienter:quo ad ſcientem legitimi nõ ſunt.arg.32.q.2.ſolet. arg.C.ſolut.m at.ſi ignorans.& C.de inceſt.& inuti.nup.qui contra.Sed licet.Hu.& L.ita diſtinguunt : falſa tamen eſt diſtinctio [c] ſufficit enim alterius ignorãtia vt ſint legitimi : vt extra qui fil.ſint legi.ex tenore.abſurdum enim eſt vt aliquis ſit partim legitimus,& partim illegitimus.arg.ff.de li.cau.l.duobus. Sed ſi ambo parentes ſciunt impedimentum , vel affectant ignorare, quia nõ cõtrahũt, præmiſſa denuntiatione trina corã eccleſia : licet pro legitimo habitũ fuerit , tamen filij non ſunt legitimi,vt extra de clã.deſpon.cum inhibitio.

c De hoc etiam not. infra 15 q.7. in ſumma.

† *ſtindines* orig.

† *al quia inexcuſabiliter contam. &c.*] orig.

1 ¶ *Perdocuit.*] ſed qualiter probabit , hoc dicit H.per teſtes [d] nã in præiudicium matrimonij ſecũdi nõ crederetur etiã ei & viro iurantibus:niſi fama eſſet de hoc : vt 35.q.6. ſi duo.Sed nũquid crederetur viro & ſecundæ vxori iurantibus?Dicũt quidã ꝙ ſic,licet videatur eſſe cauſa ipſius viri: quod non concedo: immo nec cõfeſsio ipſorũ nec fama ſufficit. extra de eo qui cog.cõſan.vxo.ſuæ.ſuper eo.

d Dicit hic Hu. quòd hic non erat opus teſtibus cum nullus differretur illã eſſe vxorem : licet à quibuſdam creedebatur mortua eſſe: Arch.

m ¶ *Eiecta.*] maxime: vt 32.q.1.c.dixit. in fin. & q.7.licite.& c.vlt.niſi propter impedimentum aliquod factum eſt diuortium.

† *al.laudabiles indicanda*

4 Tuo par. 8. c.245.Pann.l. 6.c.89.

On ſatis.] Hæc eſt 2. pars q. in qua ponit qualiter punitur mulier quæ ad primum virũ non vult redire.Io.de Fan.

† *Fortunatus iniſſe cognoſcunt.*] orig.

CASVS. H.& Beñ.ſic ponunt hunc caſum. Quidam rapuit vxorẽ alterius : quæ poſtea conſentiens raptori ad proprium virum redire nolebat. dubitãs ergo Amandus presbyter ſuper hoc articulo, duas fecit quæſtiones Hieron. Prima fuit , an illa poſſit remanere cũ raptore ? huic quæſtioni reſpondet Hier. dicens, quòd non poteſt remanere cum eo : ſed debet ab eo diſcedere, & agere pœnitentiam: quia conſenſit in illum. Et reſponſio protenditur vſque ibi , *rem nouam,&c.* Alia quæſtio fuit , ſi tunc illa iure ſuo poſsit repetere virum ſuum,vt ille cogatur eam recipere.Et ad hoc reſpondet.Hier. & dicit quòd non poteſt illam repetere,vel ille cogi recipere eam. Et hoc probat auctoritate vete.teſta.vtens arg.à maiori.ſi enim in veteri teſtamento non licebat ei qui dederat libellum repudij poſt adulterium , recipere vxorem : multo minus licet in nouo cogere nolentem ad recipiendam adulteram.tunc enim præceptum erat vt vir non reciperet vxorem adulteram:ergo non eſt mirum ſi nunc eſt permiſſum viro vt eam nõ recipiat,ſi non vult.arg.32.q.1. quod autem. & hæc reſponſio protenditur vſque in finem. Intendit ergo Hie.in hoc c.probare. quod non poteſt remanere cum ſecundo,& quòd primus non eſt cogendus eam recipere. *Quod dicere*,id eſt , ſignificare voluit hæc oratio, quam in epiſtola tua poſuiſti,ſcilicet *alio, &c.*

5 Sent.4.diſt. 35.Polyc. l.6. tit.4.

n ¶ *Animaduertere.*] hoc dicit deridendo ipſum:quia malã epiſtolam compoſuerat, vel quia verba non erant accommoda ſenſui ad quem aſſumebantur.inſtit.de dona.§.eſt & aliud.

o ¶ *Voluit.*] epiſtola tua,vel hæc oratio,ſcilicet,alio,&c.

p ¶ *Et quare.*] quem habebat prius.alias,& quare.

a ¶ *Dimiſit.*

‖ Loens facit præsumi contra aliquem.
a De haeno. 18.q.2. diffinimus.

2 ¶ *Dimisit.*] nolendo ad eum redire.
b ¶ *Legat.*] scilicet quicumque de tali facto dubitauit.
c ¶ *Si in ciuitate.*] arg. ‖ ꝙ ratione loci præsumitur cõtra aliquẽ & ꝙ imputatur alicui si non fecerit id quod ei prodesse posit. fic C. de incest.nup.cum ancillis. quia præsumitur consentire cum potest reclamare. ff. de noxa.si seruus sciente.

Deut.22.

raptorẽ rapta nõ dimisit a legat libros Moysi,& inueniet desponsatam viro,si in ciuitate c fuerit oppressa,& nõ clamauerit d; puniri e quasi adulteram;si autem in agro f oppressa sit,innoxiã esse à scelere, & violentũ legibus subiacere. Ergo & ista soror,quæ,vt dicit,vim passa est,vt alteri iungeretur,si vult corpus Christi accipere,& non adultera reputari, agat pœnitentiam : ita dumtaxat,vt secundo viro, qui non appellatur vir, sed adulter, à tempore pœnitentiæ non copuletur. Quod si durum ei videtur, & semel dilectum non potest derelinquere,nec præferre Dominum voluptati;audiat Apostolum conclamantem [Non potestis calicẽ Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini communicare,& mensæ dæmoniorum.] & alio loco. [Quæ communicatio luci, ac tenebris? qui consensus Christi, & Belialh?] Rem nouam i loquor,immo non nouã, sed veterem;quæ veteris testamenti auctoritate firmatur. Si reliquerit secundum virum, & reconciliari priori voluerit; non potest. Scriptum est enim in Deuteronomo [Si acceperit homo vxorem,& habuerit eam,& non inuenerit gratiã in conspectu eius propter aliquam fœditatem; scribet libellum repudij,& dabit in manus eius;& dimittet eam de domo sua. Cumque egressa adultera† k maritum duxerit,& ille quoque oderit eam,dederitque ei libellum repudij, & dimiserit de domo sua, aut certe mortuus fuerit;non poterit l prior maritus recipere m eam vxorem, quia polluta est,& abominabilis facta est coram Domino:ne† peccare n facias terrã tuã, quã Dominus Deus tuus tradidit tibi possidendam.

I.Cor.10.

I.Cor.6.

Deute.24.

¶ *Verba huius capitis in epistola beati Hieronymi,& in Polycarpo proxime sequuntur postea,quæ referuntur supra 32. q.7.omnes causationes. Ideoque apud*

b Vt C.de adult. castigasti.
† *alterũ*] vera lectio
† *al nec*

13.q.2.vnaquæque.sed facit hoc vt inducat c.sequens.

‖ Mulier an teneatur sequi virum vagabundum.
c ista sententiam tenent Ale. Vin. Tan. & Gofre prout not. in præd.ca. peruenit.vbi idẽ not. Inno.
d De hoc no. supra 32.q.5. si vxorem.

Si quis necessitate.] CASVS. maritus ex causa necessaria in aliã prouinciã iuit.quæritur vtrũ vxor eũ sequi teneatur? Respõdet: quãdiu vir eius viuit contineat, vel eum sequatur. Sequens §.patet.
o ¶ *Eum sequi.*] si.extra de cõiu.lepro.peruenit ad nos.sed secũdũ H.& hoc c.& illa decre.est abrogata:& dicit adhærendũ decreto qđ est 7.13.q.2.vnaquæq;. Alij dicũt ꝙ illud decretũ est consiliũ.13. q.2. vnaquæq;. ‖ Vnde si vir vult vagari e, nõ tenetur eũ sequi: sicut nec libertus patronũ cui operas debet.ff.de oper.lib.quod nisi.aliter mulier nõ posset eligere aliã sepulturã quã viri:quod falsum est;extra de sepul.de vxore.Tamẽ dicũt quidã ꝙ teneatur eũ sequi quo ad forum. ff.ad munic.filij.§.1.sed etiã si aliqua scienter contrahit cũ histrione, tenetur eũ sequi vagabundum.Vel dic quod recedentem tenetur sequi ex honesta causa.ff.de his qui no.infa.l.quod ait prætor. §.ignominiæ,15.q.1.si quis infamiens d.

CVOD AVTEM. Hæc est 4.pars q.in qua probat magister ꝙ non tenetur mulier insciа viro alieno copulata.Io.de Fantu.
¶ *Leonis.*] §.ea.c.1.Ioan.

Ivirgo.] CASVS. Quædã virgo nupsit alteri viro, qué solutũ esse credebat quæritur vtrũ sit adultera? Et respõdetur ꝙ nõ;quã diu hoc credit. sed si veritate cõperta cũ eo remãserit, adultera erit sicut qui possider rem alienã bona fide : quãdiu credit suã esse, non peccat: sed ex quo scit alienam esse, peccat, si eam non restituit. Sequens §.patet.
q ¶ *Possidere.*] non dicit,possediſſe.nã post completã præscriptionem nõ scit se possidere alienum, sed possediſſe.nec habet tũc cõscientiã rei alienæ:vnde non tenetur restituere: licet Hug.hoc consulat vbi conscientia remordet. 27.q.1.§. & extra de præscri.c.vlti.
r ¶ *Cũ vero scierit.*] certũ est ꝙ in præscriptione exigitur cõtinue bona fides. vt extra de præscri. quoniã omne. ‖ sed quid si postea percipiã ꝙ ille à quo emerã,nõ fuit dñs? si statim restituã eã dño nõ possum agere de euictione:vt ff.de euict.si rem. §.1.Dicũt quidã, ꝙ debeo subiicere personã quæ à me petat rẽ illã, vt à me euincatur:vt ff. de nego.gest.at qui natura. §.cũ me absente. sed adhuc eadẽ videtur restare quæstio:quia illi qui sic à me subiect⁹ est cũ nõ habeat mandatũ à dño,potui obiicere exceptionẽ ꝙcuratoriã : quod tamẽ nõ feci, & spõte permisi à me rẽ euinci. ergo non potero agere de euictione, vt dicit illa l.si rẽ.& l.si dictũ. Ad hoc potest.dici ꝙ huiusmodi exceptiones q̃ sunt dilatoriæ iudicij,potest aliqs omittere, sed non illas quæ sunt dilatoriæ solutionis;vt ff.mand.si fideiussor. §.quædã. Itẽ qualiter iurabit iste de calũnia,cũ sciet se mala fide possidere? Potest dici ꝙ sub hac forma iurabit;Iuro ꝙ veni ad litigandũ causa mei iuris cõseruandi, vt ff.de bo.lib.si quis libertum. Dñs meus dicit ipsum posse cõsiteri,ꝙ res nõ sit sua,quia pudori suo debet parcere. ff.man. quintus.qualiter autem iurabit ille qui submissus est.
s ¶ *Recesserit.*] arg.ꝙ etiam post præscriptionem ex quo scit rem alienam se emisse,teneatur reddere rem,præsertim ecclesiæ:cum omne id quod irreprehensibile est, defendit ecclesia, vt 25.q.1.omne quod. arg.dist.54.generalis.in fine.

Ivirgo.] CASVS. Quædã virgo nupsit alteri viro, qué solutũ esse credebat quæritur vtrũ sit adultera? Et respõdetur ꝙ nõ;quã diu hoc credit. sed si veritate cõperta cũ eo remãserit, adultera erit sicut qui possider rem alienã bona fide : quãdiu credit suã esse, non peccat: sed ex quo scit alienam esse, peccat, si eam non restituit. Sequens §.patet.
q ¶ *Possidere.*] non dicit,possediſſe.nã post completã præscriptionem nõ scit se possidere alienum, sed possediſſe.nec habet tũc cõscientiã rei alienæ:vnde non tenetur restituere: licet Hug.hoc consulat vbi conscientia remordet. 27.q.1.§. & extra de præscri.c.vlti.
r ¶ *Cũ vero scierit.*] certũ est ꝙ in præscriptione exigitur cõtinue bona fides. vt extra de præscri. quoniã omne. ‖ sed quid si postea percipiã ꝙ ille à quo emerã,nõ fuit dñs? si statim restituã eã dño nõ possum agere de euictione:vt ff.de euict.si rem. §.1.Dicũt quidã, ꝙ debeo subiicere personã quæ à me petat rẽ illã, vt à me euincatur:vt ff. de nego.gest.at qui natura. §.cũ me absente. sed adhuc eadẽ videtur restare quæstio:quia illi qui sic à me subiect⁹ est cũ nõ habeat mandatũ à dño,potui obiicere exceptionẽ ꝙcuratoriã : quod tamẽ nõ feci, & spõte permisi à me rẽ euinci. ergo non potero agere de euictione, vt dicit illa l.si rẽ.& l.si dictũ. Ad hoc potest.dici ꝙ huiusmodi exceptiones q̃ sunt dilatoriæ iudicij,potest aliqs omittere, sed non illas quæ sunt dilatoriæ solutionis;vt ff.mand.si fideiussor. §.quædã. Itẽ qualiter iurabit iste de calũnia,cũ sciet se mala fide possidere? Potest dici ꝙ sub hac forma iurabit;Iuro ꝙ veni ad litigandũ causa mei iuris cõseruandi, vt ff.de bo.lib.si quis libertum. Dñs meus dicit ipsum posse cõsiteri,ꝙ res nõ sit sua,quia pudori suo debet parcere. ff.man. quintus.qualiter autem iurabit ille qui submissus est.
s ¶ *Recesserit.*] arg.ꝙ etiam post præscriptionem ex quo scit rem alienam se emisse,teneatur reddere rem,præsertim ecclesiæ:cum omne id quod irreprehensibile est, defendit ecclesia, vt 25.q.1.omne quod. arg.dist.54.generalis.in fine.

Ipsos initium hoc ita habet. Neque satis animaduertere.

Si autem ineuitabili necessitate cogente virin aliam prouinciam fugerit, & vxor eius eum sequi noluerit; illo viuente illa innupta permaneat.

Vnde in concilio apud Vermerias.

¶Quæ virum in captiuitate ductum sequi noluerit;maneat innupta, quamdiu vir eius vixerit. C. IIII.

1 SI quis necessitate ineuitabili cogente in alium ducatum, seu prouinciã fugerit,& eius vxor, cũ valet, & potest, amore parentũ, & rerum suarum eum sequi o noluerit; ipsa omni tempore, quãdiu vir eius, quem secuta non fuit, viuit semper innupta permaneat.

1 Burch. l.9. c.54.Iuo par. 8.c.189.Pann. l.6.c.91.

4 *Quod autem de coniugatis auctoritate Leonis* p *Papæ dicitur, hocetiam de virginibus intelligendum est, vt si præter conscientiam viro nupserint alieno,non teneantur.*

Vnde Augustinus in libro de fide & operibus,c.7.

¶Non est adultera virgo, quæ nescies viro nupsit alieno. C. V.

2 SI virgo nesciens viro nupserit alieno; hoc si semper nesciat,nũquam ex hoc erit adultera. Si autem sciat;iam ex hoc esse incipiet,ex quo cũ alieno viro sciens cubauerit; sicut in iure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere q ignorat alienũ:cũ vero scierit r, nec ab aliena possessione recesserit s; tunc malæ fidei possessor perhibebitur, tunc iuste iniuste vocabitur.

2 Polyc.ibid.

Hinc† etiam ignorantia excusat eum qui nesciens dormiuit cum sorore vxoris suæ. † al.Sic

Vnde in concilio Triburiensi.

¶Non cogatur legitimam dimittere vxorem,qui ne sciens dormiuit cum eius sorore. C. VI.

3 IN lectum t mariti absente vxore soror iuit vxoris:quã ille vxorem putãs suã esse, dormiuit

3 Burchar. l. 19.c.4.& lib. 19 cap.173.

‖ Mulier an teneatur sequi virum vagabundum.
c ista sententiam tenent Ale. Vin. Tan. & Gofre prout not. in præd.ca. peruenit.vbi idẽ not. Inno.
d De hoc no. supra 32.q.5. si vxorem.

‖ Emptor inter præscribẽdum si percipiat venditorẽ non fuisse dominum, quid faciet.

‖ Adulterium nõ committitur, si ignorata ignoranter cognoscitur.

a Adde text. plen. rerum sunt C. de oblite. Cy. in authent. hoc ita.tit.

b Ad hoc not. vers. de hoc significa.

‖ Ignorãtia in semẽtio pro lent. v Ioan.8.c. nu.Fan.l.7.c. 8.Sanc.4.dist. 36.

c omnium.] et est de adulti.si vir.

c omnium.] et.

‖ Adulterium non fit sine dolo.

ignoranter,non committit adulterium a arg. extra de sen.excom. si vero aliquis.nam si locaui militi tamquã pagano ignorans, possum mercedem exigere. non enim disciplinam contẽnit qui militem ignorauit. ff. locati,si ignorans b.

a ¶ *Per securitatem.*] id est,iusiurandum.35. q. 3. extraordinaria. testes enim habere nõ possunt de huiusmodi.& ‖ sic patet, quòd per iuramentum probatur ignorantia, vt extra de sent. excom.si vero 2.

b ¶ *Probauerit.*] arg. ꝙ allegans ignorantiam eã probabit.1.q.1. si quis à simoniacis. 9. q. 1. ordinationes. 3. quæ.9.indicas. extra de elect. innotuit.

c ¶ *Pœnitentiam.*] id est, aliquam satisfactionem ad maiorem cautelam, ne disciplina ecclesiæ deferatur.23. q. 5.excommunicatorum.3.dist. 50.presbyteros.15. q.1. si quis insaniens.2.q.5.consuluisti.5. dist. 50. quia te contra.& ideo dicit,scelus. Vel dicit hoc propter speciem facti:‖ nam adulterium sine dolo nõ committitur.ff. de adulte.l.penul.

DE SIMPLICITER. Hæc est 6. pars q.in qua dicitur,quòd in cestuosi voluntarij non contrahant : inscientes autem post pœnitẽtiam vij. aut. contrahunt. Io. de Fant.

Si quis cum duabus.] CASVS. Quidam cognouit fororem eius cum qua fuerat fornicatus; quærebatur vtrum posit vmquam contrahere? Et resp.si veritatem ignorabant, post pœnitentiam vij.ann.possunt. Si autem sciebant, numquam possunt. Seq. duo ca. plana sunt, & ea per te videbis.
d ¶ *Si quis cum duabus.*] 5.32.q.7.si quis viduam.& cap.si quis cum nouerca.
e ¶ *Nõ ignorauerint.*] sed quare prima punitur, quia forte post cognitam fornicationẽ fororis iterũ fornicata est cum illo,vel quia celauit crimen suum fororicum sciret eam sic facturam, vt j. proxi. causa. q. 2. si quis. Similiter intelligas in sequen.c.Sed hæc solutio reprobatur infra proxi.q.2.si homo.
f *Si quis.*] ¶ *Hoc scierint.*] vt 5.33. q.2. si quis cum duabus. contra. sed solue vt ibi. Vel aliud est vbi cũ duabus sororibus, vt ibi : aliud vbi cum matre & filia propter identitatem

cum ea. Super hoc visum est,si ipse per securitatem a veram hoc probauerit b, quod inscius fecerit hoc scelus ; pœnitentiam c quidem, quæ sibi indicta fuerit, agat, & legitimum suum coniugium habere permittatur. Illa vero vindicta digna affligatur, & in æternum coniugio priuetur.

[*Item Hermes in libro Pastoris, mandato quarto.*]

PALEA. C. VII.

1 EGo dixi pastori: domine, si quis habuerit vxorem fide lem in Domino, & inuenerit hanc in adulterio;numquid peccat vir,si cum illa concũbit † ? Et dixit mihi. Quamdiu nescit peccatũ eius, sine crimine est vir viuẽs cum illa. Si autem scit vir vxorem suam deliquisse, & non egerit pœnitẽtiam mulier,sed permanet in fornicatione sua, & coierit † vir cũ illa; reus erit peccati eius, & particeps mœchationis illius. Et dixi illi. Quid ergo , si permanserit in vitio suo mulier? & dixit. Dimittat illã vir, & vir per se maneat. Quod si,dimiserit mulierem suam , & aliam duxerit,& ipse mœchatur. Et dixi illi. Quid,si mulier dimissa pœnitentiam egerit , & voluerit ad virum suum reuerti ? nonne recipietur à viro suo ? Et dixit mihi. Immo,si nõ receperit eã vir suus,peccat,& magnum peccatum sibi admittit : sed debet recipere peccatricẽ, quæ pœnitentiã egit. Ergo nõ debet dimissa cõiuge sua vir aliam ducere. Hic actus similis est in viro & muliere.

¶ *In hoc capite emendata,& addita nonnulla sunt ex originali , & ceteris collectoribus.*

6 De simpliciter vero fornicantibus, vel cum duabus sororibus , vel cũ matre & filia,vel cum patre & filio,idem accipiendum : vt ignorantibus coniugia non negentur , scientibus perpetuo prohibeantur.

Vnde in eodem concilio Triburiensi legitur.

¶ Matrimonia non prohibentur contrahere, quorum incestum ignorantia excusat. C. VIII.

2 SI quis cum duabus d sororibus fornicatus fuerit, & sororem soror ab eodẽ antea stupratam nescierit , vel α si ipse sororem eius, quam antea stuprauerat , non intellexerit ; si digne pœnituerint, & se continere non valuerint, post annos septem coniugia illis non negentur . Si autem non ignorauerint e , vsque ad mortem à coniugio abstineant.

¶ *Burchardus etiam citat ex Triburiensi ca.9. Et quiddam simile habetur in Triburiensi impresso, c. 45. quemadmodũ etiam in Vormacien si,c.33.*

d Vide Burch. l.19.c.5.& libri.19. q.73.

α ¶ Vel si ipse.] *Sic restitutum est ex Burchardo. Antea legebatur*,vel se fororem.
Item ex eodem.

¶ De eodem. C. IX.

3 SI quis cũ matre, & filia fornicatus est,ignorante matre de filia , & filia de matre;ille numquam accipiat vxorem: illæ vero,si voluerint,accipiant maritos. si autem hoc scierint ipsæ feminę, absque maritis perpetuo maneant.

¶ *Gratianus hoc idem caput , quod hic citat ex Triburiensi , infra 35. q. 2. refert ex concilio apud Vermerias , itemque Burchardus, & Iuo.sententia habetur in Vormacien si,cap.63.*

Item in eodem 4.

De eodem. C. X.

5 QVidam fornicatus est cum quadam muliere: postea filius nesciens factum patris , stuprauit eamdem. Quod cum patern esciret ; † de se,filioque ꝙconfessus est. Statuerũt melius esse,vt taliter lapsis h, cum digna pœnitentia,legitima permittãtur cõiugia; quàm forte deterius delinquant. Fornicaria autem sine spe cõiugij maneat.

CAVSA XXXV.

Vidã vir mortua vxore sua aliam sibi in matrimonio copulauit , quæ vxori defuncti quarto gradu consanguinitatis , viro autem sexta linea † adhærebat. Post triennium vero liberis ex ea susceptis accusatur apud ecclesiã: iste prætendit ignorantiã.

1 *Hic primum quæritur , si liceat aliquam ex propria cognatione duci in vxorem.*

2 *Secundo,si ex consanguinitate vxoris aliqua posit in coniugem duci.*

3 *Tertio , vsque ad quem gradum debet.quisque abstinere siue à propriis,siue ab vxoris suæ consanguineis.*

4 *Quarto , quare vsque ad sextum gradum consanguinitas computatur , ita quòd nec vltra protenditur , nec infra subsistit.*

5 *Quinto,quomodo gradus consanguinitatis computãdi sunt.*

6 *Sexto,qui iureiurando propinquitatem firmare debeant.*

7 *Septimo , an illi , qui de incestuosis nati sunt , filij , reputentur.*

8 *Octauo.si ignoranter de consanguinitate, vel affinitate aliqua in vxorem ducta est , an ex dispensatione posit viro suo adhærere.*

9 *Nono,si contigerit ecclesiã decipi, & causa consanguinitatis aliquam à viro suo separare, quæ post quadriennium nuptiis hinc inde celebratis deprehenditur non fuisse consanguinea prioris , an secunda coniugia sint rescindenda, & priora sint redintegranda.*

10 *Decimo , si relicta alicuius de propria cognatione ad secundas nuptias transierit , an proles ex eis suscepta, possit pertingere ad consortium alicuius de cognatione prioris viri.*

h *Lapsis.*] quia pater cognouit eã postea.

Vidam vir.] CASVS. Expeditis fere omnibus impedimentis matrimonij, quasi in extremis agit de consanguinitate , & affinitate, quia de hoc impedimento plura erant dicenda. Offendit ergo G. vsque ad quotũ gradum prohibeatur copula cõsanguineorũ,vel affiniũ:& qualiter gradus computentur in cõsanguinitate , & affinitate,& quibus accustantibus matrimonia talia sunt dirimenda. Vt autẽ hæc & alia faciat,præmittit thema , de quo x. elicit quæstiones. verum quia pauca c. de hac causa leguntur. & maxime vsque ad 7.quæst.ideo ego Barth. Brix. nihil vel fere nihil in hac causa mutaui. sed ne de hoc opere aliquid prætermittatur, quod scriptum inueni , solummodo diligẽter correxi. Leges autem ca. in quibus inuenies positũ apparatum, cum omnia alia fere sint abrogata per Innocentium nisi in 6. 9. & 10. quæstionibus.

4 Concordat Triburiensi impressum, c.43.

5 Burc.l.19 c. 16. Iuo par.9. c.95.

† *al. resciscere*

† *al linea consanguinitatis*

a *Quod*

a *Vod autem consanguineas.*] Hic depingitur q. prima, an scilicet liceat aliqui ducere consanguineam suam? Super hoc dicit H. ‖ q in linea transuersali extenditur prohibitio vsque ad 7. gradum. hodie vsque ad quartum extra eo. non debet. in linea vero descendente vsque in infinitum. instit. de nup. §. 1. vbi dicit in infinitum. ‖ vnde secundum eum Adam si hodie viueret, non posset contrahere cum aliqua a. Alij vero non faciunt differentiam inter lineam transuersalem, & ascendentem. arg. l. ead. q. 5. ad sedem. ver. illa quoque. ibi, vltra quos nec consanguinitas reperitur. Procedit autem G. hoc modo in quæstione ista. Primo probat, quòd consanguineæ duci possint, & hoc vsque ad §. *his ita.* Secundo probat contrarium vsque ad §. *hacitaque.* Ab illo loco vsque ad finem quæstionis ponit diuersas solutiones, quare in veteri testa. non fuit prohibitum, & modo sit prohibitum consanguineam ducere.

‖ Consanguinitas vsque ad quotem gradum impedit matrimonium.

‖ Adam si viueret, vxorem habere non posset.

a Cōcor. tex. in l. nuptiæ 3. & ibi bona gl. ff. de nup.

b ¶ *Vxoris*] hoc pertinet ad secundam quæstionem, non ad hanc.

c ¶ *Consobrini.*] melius diceret, fratris patruelis: quia Batuel & Sara de duobus fratribus fuerunt, scilicet Nachor & Adam.

IN LEGE. Historia legitur in lib. Numer. q de præcepto Domini numerati sunt filij Israel, vt eis daretur terra promissionis: & præterita est domus Salphaat: quia nō reliquerat filium quod audiētes quādoq; ipsius filiæ steterunt ad ostium tabernaculi corā Moyse & Eleazaro & alia multitudine, & dixerunt, Pater noster mortuus est in deserto p peccato suo, non habuit mares filios, cur tollitur nomen eius de familia? date nobis possessiones inter nos & cognatos nostros. retulit Moyses causam earum coram Domino, qui dixit: Iustam rem postulant da eis. earum ergo cognati dixerunt Moysi, si nupserint viris alterius tribus: quia filij patrisfamiliam sequūtur, minuetur hereditas tribus Ioseph. & respondit Moyses, ex præcepto Domini nubant quibus volunt: tamen suæ tribus hominibus. & viri ducant vxores de tribu sua, & cunctæ feminæ maritos de eadem tribu accipiant.

Gen. 11. Gen. 24. Num. 36. Deut. 25. Leuit. 18. Iuo p. 8. cap. 39. Pan. l. 7. c. 52. Gen. 2.

d ¶ *Præcepit.*] hęc fuit vtr causa, quare copula consanguineorum fuit permissa, scilicet ne ducerent alienigenas b.

b Quia per eas ibant ad Deos alienos vt 28. q. 1. in princi. Arch.

e ¶ *Peruenit.*] alias non tenetur. 82. distin. propositi. Ex hoc patet Iudæos canonibus non ligari.

f ¶ *Præceptis.*] supra 32. q. 4. dixit.

g ¶ *Apostolicis*] i. apostolorum, vt j. ea. §. vlt. in fi. vbi exponas apostolis. id est Apostolorum.

h ¶ *His ita.*] hucusque allegauit: modo respondet & soluit. hoc tantum de causa necessitatis, in sequenti vero §. exequitur de aliis. H.

QVÆSTIO I.

Vòd autem consanguineas a *nostras, siue vxoris* b *nostræ in coniugium nobis ducere liceat, exemplis, & auctoritatibus probatur. Abraham namque Sarai filiam fratris sui, sororem videlicet Loth in coniugem duxit. Isaac Rebeccam in vxorem accepit, quæ erat filia consobrini* c *matris suæ. Iacob duas sorores, Liam videlicet, & Rachel filias Laban auunculi sui sibi matrimonio sociauit.* ¶ *In lege quoque præcepit Dominus Moysi, vt nullus duceret vxorem, nisi de propria tribu, & familia. item si aliquis absque liberis moreretur, præcepit Dominus, vt frater eius vxorem defuncti sibi copularet, & ex ea semen fratri suo suscitaret. Porro ad quoscunque lex ipsa peruenit* e *, & eius præceptis* f *probantur obnoxij, nisi quæ vel Euangelicis mandatis, vel Apostolicis* g *institutis euacuata monstrantur. Nullo autem Euangelij præcepto, vel Apostolico instituto consanguineorum coniunctiones prohibitæ inueniuntur. Vnde sicut ab initio, ita & nunc licitæ probantur.* ¶ *His ita* h *respondetur. Consanguineorum coniunctiones aliàs causa necessitatis* i *permissæ, aliàs causa iustæ rationis inueniuntur imperatæ* † *. Cum enim vnus vir ab initio, atque vna ex latere eius mulier à Deo formaretur, necessario sorores fratribus copulabantur. Quod autem cogente necessitate fit, cessante* k *necessitate pariter cessare oportet. Tanto ergo nunc damnabilius vsurpatur consanguineorum coniunctio; quanto minus necessaria probatur. Vnde huiuscemodi copula postea lege prohibita inuenitur, Domino dicente per Moysem* l *‖ [Turpitudinem sororis* m *tuæ non reuelabis.*]

Hinc Augustinus n *ait in libro de ciuitate Dei 15. c. 16.*

¶ Quare constitutum sit, ne consanguineas ducamus vxores. C. I.

I CVm igitur genus humanum post primam copulam viri facti ex puluere, & coniugis eius ex viri latere, maritum, femina rumque coniunctione opus haberet, vt gignendo multiplicaretur, nec essent vlli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent; viri sorores suas coniuges acceperunt. Quod profecto quanto est antiquius compellēte necessitate; tanto postea factum est damnabilius religione o prohibente. Habita est enim ratio rectissima charitatis, vt homines, quibus esset vtilis atque honestissima † p concordia, diuersarum necessitudinum vinculis necterētur; nec vnus in vna multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos, ac sic ad socialem vitam diligentius colligandam † plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & socer duarum sunt necessitudinum q nomina. Dum a ergo habet quis alium patrem, alium socerum, numerosius se charitas porrigit. Vtrumque autem vnus Adam esse cogebatur & filiis, & filiabus suis, quando fratres, sororesque connubio iungebantur. Sic & Eua vxor eius vtrique sexui filiorum fuit & socrus, & mater: quæ † si duæ feminæ fuissent, mater altera, & socrus altera; copiosius se socialis dilectio colligaret. *& infra.* ¶ Sed hoc, vnde fieret, tunc non erat: quando nisi fratres & sorores ex duobus illis primis, nulli homines erant. Fieri ergo debuit, quando potuit, vt existente copia inde ducerentur vxores, quæ non erant iam sorores: & non solum istud vt fieret, nulla necessitas esset; verum etiam, si fieret, nefas r esset. *& infra.* ¶ Quod humano genere crescente, & multiplicata etiam inter impios Deorum multorum, falsorumque cultores sic obseruari cernimus, vt etiam si peruersis legibus s permittantur fraternæ t coniugia; melior tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam; & cum sorores accipere in matrimonium primis humani generis temporibus omnino licuerit, sic auersetur, quasi licere numquam potuerit. *& infra.* ¶ Copulatio ergo maris & feminæ quantum attinet ad genus mortalium, quoddam seminarium β est charitatis: cœre licite, & sobolem suscitare. nam tunc o, ad 2, reuolaret. 35. distin. ab exordio. & esset etiam religionis hoc facere. 32. quæst. 4. dixit Sara. Item est argum. ex hoc cap. quòd diuersitas temporis diuersitatem factorum inducit. 32. quæst. 4. si ecclesia.

i ¶ *Necessitatis.*] vt in princip.

k ¶ *Cessante.*] §. 1. q. 1. quod pro necessitate. & q. vlt. quod p remedio.

l ¶ *Per Moysem.*] glo super Leuiticum c. 18. ‖ primo quidem propter hominum raritatem tantum duas personas Dominus excluſit à coniugio, scilicet vt nec filius matri, nec filia patri copularetur. Sub lege vero excepit fere xij. matrem, nouercam, sororem, neptem, amitam, materteram, vxorem patrui, vxorem fratris. sed hoc recipit determinationem, 8. q. 1. olim. priuignam, filiam priuignæ, sororem vxoris. paucas tamen exclusit, vt multiplicarentur homines. Sub tempore vero gratiæ plurimæ excluduntur extra eod. non debet.

‖ Matrimonia inter paucas personas olim fuit prohibitum.

m ¶ *Sororis.*] sed nomine sororis secundum vet. testa. neptis intelligitur, vt 22. q. 2. quæritur. quomodo ergo Abraham duxit neptē suam vt in prædicto c. colligitur? Dic quòd Abraham legem præuenit, & ideo non commisit in legem, vt 32. q. 4. dixit.

† honestissimæ.

† al. colligatam.

n ¶ *Hinc Augustinus.*] id est, ad ostendendum quòd causa necessitatis permissæ sunt cōsanguineorum copulæ, &c.

Cum igitur genus.] CASVS. Quærebatur cum olim sorores ducerentur licite, quare non licet hodie. Et respondet Aug. quòd cum non erant nisi filij Adę & eius filiæ, ad multiplicandū genus humanū oportuit q fratres ducerent sorores suas. & etiam factum fuit causa charitatis dilatandæ, vt quis plures haberet amicos: & postea cessante necessitate fuit prohibitum, & à gentibus obseruatum.

† al. quòd

o ¶ *Religione.*] argu. q consanguinitas non impedit matrimonium, sed constitutio ecclesiæ. j. ea. q. 3. cōiunctiones, & extra de diuort. gaudemus.

‖ Matrimonia multipliciter impeditur sine constitutione ecclesiæ.

‖ frigiditas enim sola, & coactio, & error personæ (cum non sit ibi consensus) matrimoniū impediunt sine constitutione ecclesiæ. Item pupillaris ætas, & membri abscisio,

p ¶ *Honestissima.*] hic est argum. quòd affinitas non surgat ex coitu fornicario. nam illa concordia non est honestissima. nam infideles sunt ipsę fornicariæ. 33. quæst. 4. quotiescumque. ‖ Item est ex hoc cap. argum. quòd si hodie vnus solus homo esset cum sorore sua, posset eam cognoscere licite, & sobolem suscitare. nam tunc o, ad 2, reuolaret. 35. distin. ab exordio. & esset etiam religionis hoc facere. 32. quæst. 4. dixit Sara. Item est argum. ex hoc cap. quòd diuersitas temporis diuersitatem factorum inducit. 32. quæst. 4. si ecclesia.

‖ Frater ex sorore in casu possit prolem suscitare.

q ¶ *Necessitudinum.*] id est, dilectionum.

r ¶ *Nefas esset.*] id est, execrabile haberetur post prohibitionem. L.

s ¶ *Legibus.*] secundum leges enim hoc permittitur. C. de nup. l. celebrandis. & j. ead. quæst. 3. quædam lex c.

t ¶ *Fraterna.*] id est, inter duorum fratrum filios.

c cauerent sibi canonista simplex ab eo, quod hic legitur & non ab extra. vbi dicit fraterna coniugia vt pleruns videre poteris in Archid.

a ¶ *Ciuitas.*] quia non est opus ea quantum ad ciuitatem cælestem, sed triumphantem: vbi neque nubent neque nubentur 31. q. 1. Deus.

b ¶ *Euadat.*] id est, liberetur ab originali peccato, cuius causa contrahitur ab ipsa generatione.

HACITAQVE CONSVETVDINE. CASVS. Prosequitur magister solutionem suam, & ostendit in hoc §. quòd copula consanguinitatis olim præcepta fuit propter idololatriam fugiēdam: & quæ fuit olim permissa causa misterij. nunc est prohibita. Præmittit tamen quandam speciale causam quare ante legem fuit legitima talis copula: quia adhuc non erat lex, quæ hoc prohiberet, & sic excusat patriarchas, qui duxerunt in vxores cōsanguineas. & hoc triplici ratione scilicet, quia nondum erat prohibitū, & vt idololatria vitaretur, & vt in populo Dei ecclesia insti tueretur. sed non indigerent excusatione: quia licitum erat de iure naturali. Prima excusatio est in principio. Secūda ibi, *Quamuis.* Tertia ibi, *Est autem alia.*

Gen. 11. Gen. 6. ‖ Hebræi vocabantur. Iosue 10. Deut. 7. Vide Deū dominū omnium. Gen. 11. Accesserunt Abel.

c ¶ *Familia Heber.*] à quo descendit Abrahā. ‖ vnde & Hebræi dicti sūt, secundum Iosephum. secundum Augustinum dicuntur Hebræi, quasi Abrahæi ab Abraham.

d ¶ *A chaldæis.*] ‖ hi ignē pro Deo colebant: quia sicut dicitur Deus esse vbique: ita ignis in omni loco etiam in lapidibus inuenitur. ideo Deum ducebant ignē: vnde dixit ego sum qui eduxi vos de Hur Chaldeorum. vnde Abrahā compulsus est cum fratre suo adorare ignem: & quia noluit, in ignē proiectus est, vt numen suæ diuinitatis sentiret. sed quia nō dubitauit, quod Deus nō erat ignis, ideo de igne exiuit illæsus. Aram qui dubitauit, dicitur quòd sit combustus.

‖ Ideo Deus dominū se dicunt. Gen. 11. Accesserunt Abel.

e ¶ *Filij Dei.*] ‖ Filij Dei dicti sunt qui descēdunt de familia Seth a: quia non colebant idola amore vxorum suarum: & ideo concessum fuit eis vt acciperent vxores de tribu sua. filij Cain, qui colebāt, idola, dicti sunt filij hominis.

a Seth.

f ¶ *A christo.*] non tamen ex toto: quia omnes ex eodem parente descendimus.

g ¶ *In peccatis.*] vestris, ó Iudæi.

h ¶ *Matrem vestram.*]

Gen. 6. ‖ Hebræi vocabantur.

Quamuis.] Tertia ibi, *Est autem alia.*

Est autem alia.] quarta ibi, *Quod autem.*

Quod autem.] quinta ibi, *Hæc itaque.*

Hæc itaque.] sexta ibi, *Illud autem.*

Illud autem.] septima ibi, *Vtrum ob.*

Vtrum ob.] octaua ibi, *Hac itaque.*

Hac itaque.] nona ibi, *De his ita.*

De his ita.] decima ibi, *Quia ergo.*

Quia ergo.] vltima.

Cum igitur genus.] Quæritur quare ista quæstio ponitur in causa XXXV. & non in causa XV. vbi agitur de matrimonio? Dicendum quòd ibi agitur de matrimonio, quod est inter personas, quæ possunt ad inuicem copulari. hic autem agitur de matrimonio, quod est inter personas, quæ non possunt ad inuicem copulari. Vel dicendum quòd ibi agitur de matrimonio, quod est inter personas, quæ non sunt consanguineæ. hic autem agitur de matrimonio, quod est inter personas, quæ sunt consanguineæ

ad hunc gradum defertur.

a ¶ *Ad septimum.*] immo vsque ad decimum gradum defertur heredi tas, vt infra ead. q.5.ad fe dem. ‖ sed potest dicere, q minor numerus non excludit maiorem: non enim qui minora concef sit, prohibuit maiora. 27. q. 2. sunt qui dicunt. sic 95. dist.illud. 50. distin. si quis diaconus. ff. de arb. diem. § si plures. argum. contra. 31. q. 1. quomodo. ff. de vulga. & pup. subst. ex facto. § item quæro[a]. Vel dic q loquitur hic de cognatis, qui de iure prætorio succedunt vs que a d vij. gradum, vt in sti. de succes. cogn. § vlti.

‖ Numerus minor non excludit maiorem.

1 Poly. ibidē. Burc. l. 7. c. 1. Iuo p. 9. c. 22.

a Ibi dicitur q qui decedit intra annum & non dicitur decedere intra xiiij. Arch. 2 Simile in cōcilio Ilerdē. can. ij.

Oniunctiones.

CASVS. Contraxerant quidam cum consanguineis suis matrimonium: quærebatur vtrum isti essent ad accusationem recipiēdi, & vtrum eorum filij essent legitimi? Et respondet quòd non; quia huiusmodi matrimonia in lege & canone sunt prohibita: & canon talium filios non appellat legitimos, & lex tales vocat infames.

ad quas

E propinquis.] CASVS. Titius & Titia consanguinei erāt: eis mortuis vxor Titij & maritus Titiæ voluerunt contrahere, quæritur vtrum possint? Et respondetur, si in quinto gradu erant, possunt, sed si in quarto, non contrahant: si tamen contraxerint, non separentur. in tertio vero gradu non contrahant aliquo modo. consanguineas vero vxoris sicut proprias debet quis vitare.

a. Imperator Romanorum.

5 Sent. 4. dist. 42.

I quis cum.] CASVS. Hoc cap. habetur s. proxi. quæst. 2. circa finem causæ.

Nullum in vtroque.] CASVS. Prohibetur hic ne quis cōtrahat matrimonium cum sua vel vxoris suæ consanguinea vsque ad septimum gradum.

b ¶ *Nullum in vtroque.*] loquitur c. istud in primo genere affinitatis,

c ¶ *Vnitatem.*] ‖ ergo tantum per carnis commistionem contrahitur affinitas. ſ. e. sane. quod H. dicit b. sed tamen prohibetur contrahere cum aliqua consanguinea illius, propter publicæ honestatis iustitiam, vt 27. quæst. 2. si quis vxorem. Sed contra 4. quæ. 3. capit. placuit. §. item in criminali. &c. si testes. §. item lege. sed ibi gener. appellatur sponsus: non quòd reuera sit, sed quo ad quoddam beneficium.

4 Hugo. ea. æqualiter. P. lyc. l. 6. tit. 4. ex Iulio.

5 Fortasse ista Gratiani. ‖ Affinitas tā tum per carnis cōmistionē cōtrahitur. b Arg. contra 5. e. q. 1. c. 1. v bi de hoc in gl. hic est ar. ibi iolene dixi. & ibi videas. pro dicto hoc facit dictū Apostoli dicentis: Qui adhæret meretrici vnum corpus cum ea efficitur. Archi.

6 ſ. 34. q. 1. & 2. si quis cum mu. r.

7. Burch. l. 17. c. 13. Iuo p. 9. cap. 73.

vsque ad septimum gradum protēdit heredum successionem. Non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur:

Item Calixtus Papa epist. secunda ad episcopos Galliæ.

¶ Infamia [illegible] vxores. C. III.

1 COniunctionēs consanguineorū fieri prohibete: quā do has & diuinæ, & sæculi prohibent leges. Leges ergo diuinæ, hoc agētes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solum eijciunt, sed & maledictos appellant, Leges vero sæculi infames tales vocant, & ab hereditate repellunt. Nos vero sequentes patres nostros, & eorum vestigiis inhærentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt aspersi: nec eos viros, nec accusationes eorum, quos leges sæculi reiiciunt, suscipere debemus. *& infra.* ¶ Eos autem consanguineos dicimus, quos diuinæ, & Imperatorum [illegible], ac Romanorum, atque Græcorum leges consanguineos appellant, & in hereditate suscipiunt, nec repellere possunt.

Item Fabianus Papa.

¶ Affines in quinta generatione copulari possunt: in quarta si fuerint inuenti, non separentur. C. III.

3 DE propinquis, qui ad affinitatem per virū, & vxorem veniunt, defuncta vxore, vel viro, in quinta generatione coniungantur: in quarta, si inuenti fuerint, non separentur. In tertia vero propinquitate non licet vxorem alterius accipere post obitū eius. 4 Aequaliter vir coniungatur in matrimonio eis, quæ sibi consanguineæ sunt, & vxoris suæ consanguineis post mortem suæ vxoris.

Idem.

C. IIII.

Vi propinquam sanguinis vxorē ducunt, & separantur, non licebit eis, quamdiu vtrique viuunt, alias vxores sibi in cōiugio sociare, [nisi ignorātia excusētur.]

Vnde in concilio apud Vermerias[5].

¶ Non prohibetur ducere vxorem, qui ignoranter incestum commisit. C. V.

6 SI quis cum matrē, & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre; ille numquam accipiat vxorem: illæ vero, si voluerint, accipiat maritos. Si autem hoc scierint ipsæ feminæ, absque maritis perpetuo maneant.

¶ *De capite hoc dictum est* 5. 34. *q.* 1. *&* 2.

Item ex eodem.

C. VI.

7 SI homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius

nesciens eamdem duxerit vxorem; frater eo quòd fratri crimen celauerit, septem annos pœniteat, & post pœnitentiam nubat. Mulier autem vsque ad mortem pœniteat, & sine spe coniugij maneat.

Burchardus etiam, & Iuo citant ex concilio apud Vermerias cap. 5. sententia vero habetur in Triburiensi. c. 44.

Septem annos.] *Hæ duæ voces absunt à Burchardo, & Iuone. Apud Burchardum tamē libro 19. c 5 vbi sacerdos de hoc peccato interrogat pœnitentem, & consilium dat, hæc leguntur.* si feciti, eo quòd fratrem tuum crimen celasti, septem annos per legitimas ferias pœniteas. *In Triburiensi autem*, prædura arceatur pœnitentia, & condigna castigatione.

De his vero, qui ignoranter coniunguntur, cæteræ auctoritates intelligendæ sunt.

Vnde Iulius Papa.

¶ De propinquitate sui sanguinis, vel vxoris vsque in septimum gradum nullus discat vxorem. C. VII.

8 NVllum in vtroq; sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis, vel vxoris vsque ad septimum generis gradum vxorem ducere, vel incesti macula copulari. Præterea quoque illud adiecimus, quoniam sicut non licet cuiquam Christiano de sua consanguinitate, sic etiam nec licet de consanguinitate vxoris suæ coniugem ducere propter carnis vnitatem c.

c *Caput hoc vsque ad vers.* Præterea, *Burchardus, Iuo, & Pannormia (nam magister vt Gratianus) citant ex concilio Aurelianensi, c. 10. Ac sane in 3. Aurelianensi impresso, c. 10. multa leguntur ad hanc rem pertinentia. Reliqua vero huius capitis pars in Pannormia (nam ceteri collectores non habent) ex eodem concilio refertur: sed à Grat. ſ. 27. q. 2. c. qui desponsatam. tribuitur Gregorio.*

Item ex concilio Agathensi, c. 61. 9

¶ Incestuosi nullo sunt digni nomine coniugij. C. VIII.

10 DE incestis à coniunctionibus nihil prorsus veniæ reseruamus e, nisi cum adulterium f separatione sanauerint. Incestuosos g vero nullo coniugij nomine deputandos, quos etiam desiguare funestum h est. Hos β enim censemus esse: si quis relictam fratris (quæ pene prius soror extiterat) carnali coniunctione polluerit: si quis frater germanam vxorem acceperit: si quis nouercam duxerit: si quis consobrinæ i suæ se sociauerit: si quis relictæ, vel filiæ auunculi misceatur, aut patruī filiæ, aut priuignæ k suæ: aut qui ex propria consanguinitate aliquam, aut quam consanguineus habuit, concubitu k polluerit, aut duxerit vxorem. Quos omnes l & olim, & + nunc sub hac constitutione incestos esse non dubitamus, & inter catechumenos m vsque ad legitimam satisfactionem manere, & orare n præcipimus. Quod ita præsenti tempore prohibemus, vt ea, quæ sunt hactenus constituta

De incestis coniunctionibus.]

CASVS. Quærebatur de his qui per incestum contra xerūt: vtrū sine separatione possent veniam impetrare? Et respondetur q non: & enumerantur personæ cū quibus qui contrahunt, incestuosi sunt, & cū catechumenis vsq; ad satisfactionē orare debent, non cū Christianis.

d *De incestis.*] ſ. 3. q. 4. consanguineorum. ſ. q. 8. c. vlt.

e *Reseruamus.*] ſ. vt remaneant in simul.

f *Cum adulterium.*] id est, fornicationem c. 32. q. 4. nemo.

g *Funestum.*] id est, turpe, & indecens. ſ. 34. di. presbyteri.

h *Consobrinæ.*] ‖ consobrini dicūtur quasi cōsororini. hi sunt proprie duarum sororum filij d, sobrini vocantur consobrinorum filij.

i *Aut priuignæ suæ*] patrui: & secundum hoc exaudi de priuignæ ex se cundis nuptiis. Vel dic, suæ, id est, propriæ.

k *Concubitu*] arg. q affinitas contrahitur per coitum fornicarii sicut per legitimū, vt ſ. ea. nec.

l *Quos omnes.*] multi alij sunt, qui non numerantur hic.

m *Et inter catechumenos.*] de hac materia dicunt quidā speciale esse in incestuosis, qui non debēt admitti vsque ad Missam cathecumenorū tantū. ‖ nam dicunt eos suspensos ipso iure quantum ad hoc: sicut simoniacus quilibet suspēsus est quo ad diuina officia. 1. q. 1. qui studet. & c. quibusdam. de consē. dist. 1. episcopus nullum. abrogatum est. nam dicunt, q Iudęus, sarracenus, hęreticus non præcisus bene possunt stare vsque ad Missam catechumenorū. arg. de consē. dist. 4. Iudęi. nec contradicit 11. q. 3. cū exōicato. & 1. q. 1. non liceat: nam omnia illa intelliguntur de præcisis, id est, nominatim excommunicatis, vel de illis qui sequuntur hæresim iam damnatam.

n *Et orare.* ſ. dist. 25. c. 1. contra. ſ. de consē. dist. 4. eos quos. contra. sed ibi grauius fuit delictum, & ideo c, &c.

a ¶ *Constituta.*] dispēsando. & est arg. pro opi. Hug. q scilicet dispensatio est ius, vt not. 33. q. 2. in adolescentia. & c. interfectores.

2 ¶ *Constituta.*] id est. antiquos canones.

b ¶ *Habebunt.*] ante incestum de iure communi, vel post si adolescentes sunt vel etiam senes incontinentes ex dispensatione. 33. qu. 2. in adolescentia.

c *De his.*] ¶ *Vsque ad Missam.*] id est, vsque ad sursum corda, vel vsque ad consecrationem corporis Christi, nam tunc cathecumeni de ecclesia expelleban tur a: vel vsque ad Euangelium.

d ¶ *Nec cibum.*] hoc fit in detestationem criminis sicut aliàs aliquis toleratur ab ecclesia, nō tamen ei communicatur in cibo, vt de vxore clerici. vt 33. q. 2. placuit.

Nec eam.] CASVS. Prohibetur hic aliquis eam ducere in vxorem, quam eius consanguineus habuerat, vel cum qua fornicatus fuerat; quia cum talibus non est matrimonium, sed incestus.

e ¶ *Natura.*] respicit illud verbum, maculauerunt.

Extraordinaria.] CASVS. Quidam polluerat mulierem extra mēbrum ad hoc deputatum, & non contraxerat matrimoniū cū ea, & hoc poterat constare per iuramentū: quæritū est vtrū eius consanguineus illā ducere posset? respōdetur quòd potest.

f ¶ *Extraordinaria.*] id est, citra vel circa naturalia b & non intraita quòd non attigit claustra pudoris, sed in circuitu palpitabat.

g ¶ *Vel.*] id est, etiam.

h *Sæpius.*] quia qua ratione non impedit prima, eadem nec secunda nec aliqua. secus autem esset forte si in non naturali membro: tunc impediret propter enormitatem criminis. 32. q. 7. 2. dulterij. & 32. q. 2. c. hoc ipsum. § hoc autem.

i ¶ *Maritalem.*] affectum. nā si maritalis affectus intercesisset, impediret. arg. extra de spon. iuuenis. nō ꝓpter factū, sed propter consensum. 27. q. 2. si quis vxorem.

k ¶ *Sacramentis.*] pol luēris & pollutæ. non enim testificatur ꝓ se, sed pro eo qui eam ducere vult. ‖ Et mirum est ꝙ cō tra tam violentam præsumptionē probatio admittitur. Et ideo est contra. 32. q. 1. dixit. sed hoc

a Gloss. est simil. in l. incer libr. 5. Iulianus. aliàs est l. Iulianus. ff. ad legēm.

‖ Confobrini qui sunt.

d Sic etiā dicit ibidem lib. 9. Bryn. o. cap. agnati. 8 Sent. 4. dist. 41. Bare. l. 7. c. 14. Iuo p. 9. c. 49. Paun. l. 7. c. 79.

e Subaud. est grauius iudicatum. 34. q. 1. nō asseramus.

1 Incestuosi quantum ad aliqua sunt ipso iure suspensi.

9 Et in Arel. 3. c. 2. in Epaunensi c. 30. in Turonico. 2 c. 22. c. adiectus. c. 200. 10 Burc. l. 7. c. 4. Iuo p. 9. ca. 25. & 40.

f al. Incestos

g al. aliquæ subhac

a ¶ *Constituta.*] dispēsando. & est arg. pro opi. Hug. q scilicet dispensatio est ius, vt not. 33. q. 2. in adolescentia. & c. interfectores.

2 ¶ *Constituta.*] id est. antiquos canones.

b ¶ *Habebunt.*] ante incestum de iure communi, vel post si adolescentes sunt vel etiam senes incontinentes ex dispensatione. 33. qu. 2. in adolescentia.

c *De his.*] ¶ *Vsque ad Missam.*] id est, vsque ad sursum corda, vel vsque ad consecrationem corporis Christi, nam tunc cathecumeni de ecclesia expelleban tur a: vel vsque ad Euangelium.

d ¶ *Nec cibum.*] hoc fit in detestationem criminis sicut aliàs aliquis toleratur ab ecclesia, nō tamen ei communicatur in cibo, vt de vxore clerici. vt 33. q. 2. placuit.

Nec eam.] CASVS. Prohibetur hic aliquis eam ducere in vxorem, quam eius consanguineus habuerat, vel cum qua fornicatus fuerat; quia cum talibus non est matrimonium, sed incestus.

e ¶ *Natura.*] respicit illud verbum, maculauerunt.

Extraordinaria.] CASVS. Quidam polluerat mulierem extra mēbrum ad hoc deputatum, & non contraxerat matrimoniū cū ea, & hoc poterat constare per iuramentū: quæritū est vtrū eius consanguineus illā ducere posset? respōdetur quòd potest.

f ¶ *Extraordinaria.*] id est, citra vel circa naturalia b & non intraita quòd non attigit claustra pudoris, sed in circuitu palpitabat.

g ¶ *Vel.*] id est, etiam.

h *Sæpius.*] quia qua ratione non impedit prima, eadem nec secunda nec aliqua. secus autem esset forte si in non naturali membro: tunc impediret propter enormitatem criminis. 32. q. 7. 2. dulterij. & 32. q. 2. c. hoc ipsum. § hoc autem.

i ¶ *Maritalem.*] affectum. nā si maritalis affectus intercesisset, impediret. arg. extra de spon. iuuenis. nō ꝓpter factū, sed propter consensum. 27. q. 2. si quis vxorem.

k ¶ *Sacramentis.*] pol luēris & pollutæ. non enim testificatur ꝓ se, sed pro eo qui eam ducere vult. ‖ Et mirum est ꝙ cō tra tam violentam præsumptionē probatio admittitur. Et ideo est contra. 32. q. 1. dixit. sed hoc

a ingiuria

1 Hug. q. ca. q.

b Id est, circa mēbrum ad hoc à natura destinatum.

c Hoc est, vbi ostenditur affinitas per illicitam copulā mentalitur, ut in l. cum filiofamilias. ff. de legat. cogn. 4. ca. de in ordi.

d Burc. l. 7. c. 1. Iuo p. 8. cap. 9.

e Hugo.

f Probatio ad mittitur cum ex violentam præsumptio.

g Sæpius

stituta + 2, non dissoluamus. Sane, quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt γ ineundi melioris coniugij libertatem.

β ¶ Hos enim.] *Ita est in Agathensi. In Arelatensi autem 3. c. 2. (vbi idē repetitur) & apud Iuonem hæc coniunguntur cum superioribus, & legitur* hos esse. *In Epaunensi c. 30. (in quo idē tractatur argumentū) ductus orationis longe diuersus est. In secūdo autem Turonico, cap. 22. (vbi refertur caput illud concilij Epaunensis.) ita scribitur.* Incestus vero, nec vllo coniugij nomine prædicandos, præter illos, quos dinumerare funestum est, hos esse censemus. *In capitularibus adiectis, c. 200. sunt nonnullæ partes huius capitis ex epistolis Gregorij Papæ B. Bonifacio archiepiscopo Moguntino missis.*

γ ¶ Habebunt.] *Sic in Agathensi & apud Iuonem. In Epaunensi legitur*, non habebunt. *Sed in Turonico, in quo citatur Epaunense*, habebunt. *Sic etiam* ſ. q. 8. c. *hæc salubriter ex Gregorio. In capitulari autem indicato plenius hæc sententia exponitur.* Sed quibus illicita coniunctio interdicitur, nisi hi sunt, quos sanctorum patrum decreta coniugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

Item ex concilio Ilerdensi, c. 4.

¶ Incestuosi vsque ad satisfactionem excommunicati. C. IX.

1 DE his, qui incesti + pollutione se maculant, placuit, vt quousque in ipso detestando, & illicito carnis contubernio perseuerant, vsq; ad Missam c tantum cathecumenorum in ecclesia admittātur: cum quibus etiam nec cibum d sumere vlli + Christiano rū, sicut Apostolus iussit, licebit + e.

Item Greg. Papa ad Felicē Messanæ ciuitatis episcopum, lib. 12. epist. 31.

¶ Nullus ducat in vxorē à consanguineo cognitam, vel aliqua pollutione maculatam. C. X.

2 NEc eam, quam aliquis ex propria consanguinitate coniugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculauit, in coniugium ducere vlli profecto licet Christianorum, aut licebit 3: quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis hominibus. 4 Incestuosos vero, nullo coniugij nomine deputandos à sanctis patribus dudum statutum esse legimus.

Naturæ videlicet ordine: si vero extraordinarie, non sic.

Ait enim Vrbanus Papa secundus Hugoni Gratianopolitano α episcopo.

α Gratianopolitano.] *Ante legebatur*, Vrbanus II. Gratiano Neapolitano episcopo. *Emendatum est ex Polycarpo, & huius Hugonis mentio est apud Segebertum anno 1084 & apud Trittemium in Guidone* ν *Carthusiæ abbate.*

¶ Extraordinaria pollutio in naturalibus non impedit matrimonium. C. XI.

5 EXtraordinaria f pollutio non nisi in naturalibus admissa, vel g sæpius h reitera + citra maritalem i affectum γ, si præbitis sacramentis k ita esse constiterit, quemadmodum nobis tuis significatum est litteris; non videtur matrimonium impedire, quamuis ipsa sit criminosa, & damnabilis.

β ¶ Non nisi.] *In Polycarpo est*, nisi in naturalibus admissa.

γ ¶ Affectum.] *In eodem legitur*, effectum.

Item Iulius Papa.

¶ Nullus ducat in coniugem relictam consanguineorum vxoris suæ vsque in tertiam generationem. C. XII.

a ¶ Vxoris suæ.] *Sic emēdatum est ex vetustis. Nam in vulgatis erat*, suorum.

6 ET hoc quoque statutū est, vt relictam patris vxoris suæ, relictam fratris vxoris suæ, relictam filij vxoris suæ nemo sibi in matrimonium sumat: relictam cōsanguineorum vxoris suæ, vsque in tertiam progeniem nemo in vxorem sumat: in quartam autem, & in quintam, si inuenti fuerint, non separentur.

Idem.

¶ A consanguineis propriis, vel vxoris, parter vsque ad septimum. C. XIII.

7 AEqualiter vir coniungatur consanguineis propriis, & consanguineis vxoris suæ.

Item Isidorus ex concilio Macensi.

In Pannormia citatur, vt hic. Hugo autem, ex concilio Maticensi. *Burchardus*, Matisconensi *Iuo* Matiscensi *nulla Isidori mentione facta. In Polycarpo conuncte ponitur cum ca.* coniunctiones. § *eadem, quod quidem est Calixti. Extat autem in concilio Cabilonensi c. 29 & in Vuormaciensi. est secunda pars canonis* 78.

¶ In parentela propria, & coniugis eadem consanguinitas est obseruanda. C. XIIII.

8 SAne consanguinitas, quæ in proprio viro obseruanda est, hæc nimirum in vxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est. Quia enim constat eos duos esse in carne vna; cōmunis illis vtraque + parentela censenda est, sicut scriptū est [erunt duo in carne vna.]

Item Augustinus lib. 22. contra Faustum, c. 61.

¶ Nurus non est aliter deputanda, quàm filia. C. XV.

SI vir, & vxor non iam duo, sed vna caro sunt; non aliter est nurus deputanda, quàm filia.

Item Gregorius Papa episcopis Galliæ 9.

Burchardus & citat & refert vt Gratianus, Hugo, auctor Polycarpi. & Magister citant absolute Gregorium. Anselmus, & Iuo ex epistola B Gregorij ad Felicem. In Pannormia est coniuncta vtraque inscriptio, hoc modo, Ex epistola Gregorij episcopis Galliæ missa, epistola 31. lib. 12. *extat vero caput hoc in capitul. l. 6 c. 80. & in adiectis est prior pars capitis 200. quod in indice tribuitur Gregorio Papæ ex epistolis B Bonifacio archiepiscopo Moguntiæ missis. Ac sane in vltima Gregorij 11. epistola tomis conciliorum inserta legitur prior pars vsque ad vers.* Generationem.

¶ Vsque ad septimam generationem progeniem suam vnumquemque seruare oportet. C. XVI.

10 PRogeniem suam vnūquemque e vsque ad septimam decernimus obseruare generationem: & quamdiu se agnoscant affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus: Quod si fecerint, separentur.

e ¶ Vnumquemque.] *Apud B. Gregorium, Anselmum, & Iuonem hoc loco sunt hæc interiecta:* de his, qui fideliter edocti sunt, & iam firma radice plantati stant inconuulsi.

f ¶ Quod si fecerint separentur.] *Hæc non habentur, nisi apud Burchardum. Apud B Gregorium, Anselmum. & Iuonem sequuntur continuē cum superioribus verba capitis, nec eam ſ. ead.*

a Affinitas nō nascitur sine carnis commistione 6 Sentent. 4 dist. 42.

8 Hugo de S. V. & de sacr. l. 2. p. 1. Sentēt. Abb. Burc. l. 7. c. 8 Iuo p. 9. c. 44 Pann. l. 7. c. 69 f. al. utrimque Gen. 2.

9 In regesto B. Gre. l. 12. ep. 61. ad Felicem.

10 Hugo ibi. Sēt. 4 dist. 40. Pol. l. 6 tit. 4. Anſel. l. 10. c. 40 Burc l. 7 c. 11. Iuo p. 9 c. 26. Pan l. 7. c. 76.

PRogeniem suam.] CASVS. consanguineam suam. vsque ad septimum gradum debet quis vitare: & quamdiu cognoscunt se esse affines.

1 Habetur in synodo episcoporum 113. in basilica Constantiniana, c. 11 & 12. Sent. ibidem.

† al. cel

INcopulatione.] CASVS. Consanguinitatis gradus hic non definitur: sed quousque agnoscunt, obseruari iubetur.

NVlli ex propinquitate.] CASVS. Cū consanguinea nō debet quis contrahere vsque ad septimum gradum: nec sine benedictione sacerdotis.

2 Burc.l.7.c.2. Iuo p. 9.c. 39. Pan.l.7.c.76.

QVædā lex.] CASVS. Petebat Augustus, vt permitteretur Anglicis contrahere matrimonium secundum ius humanum. Et respondet Greg. q lex humana permittit commisceri filios fratrū & sororū: sed non solet ex talibus proles bona prouenire: & ideo Christiani non debēt in quarto vel quinto gradu propinquis coniungi.

3 Capitul.l.6. c.198.

QVOD SCRIPSI. CASVS. Mirabatur Felix Gregorium Anglicis scripsisse, vt liceret eis in quarto gradu contrahere, & quæsiuit vtrum hoc esset ius generale? Et respondet Grego. se illis hoc specialiter concessisse quādiu iuxta Apostolū essēt in fide nouitq de neophytis ait: Lac dedi vobis potū, nō escam.

4 Sent.ibid. Burc.l.7.c 13. Iuo. p.9. c.48. Pann.l.7.c.78.

Porro *Item Nicolaus Papa II. Amalphitanæ ecclesiæ suffraganeis.*

De eodem. C. XVII.

1 DE consanguinitate sua vxorem nullus ducat vsque post † generationem septimam, vel quousque parentela cognosci poterit. Laicus vero vxorem simul & concubinam habens non communicet ecclesiæ.

Item ex concilio Vuormacien si, c.32.

¶ Quousque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, sibi inuicem non copulantur. C. XVIII.

2 INcopulatione fidelium, generationis numerum nō definimus: sed id statuimus, vt nulli Christiano liceat de propria consanguinitate, seu cognatione vxorem accipere, vsque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.

Item ex concilio Lugdunensi 3.

¶ Ex propinquitate sui sanguinis vsque ad septimum gradum nullus ducat vxorem. C. XIX.

4 NVlli ex propinquitate sui sanguinis, vsque ad septimum gradum vxores ducant: neque sine benedictione sacerdotis, Qui autem nupturi erunt, à sacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præsumant.

¶ *Ceteri etiam collectores citant ex Lugdunensi. In nonnullis Gratiani codicibus est*, Ex Lugdensi. *B. Bonifacius in epistola ad Zachariam Papam mentionem facit synodi Lugdunensis habitæ à discipulis B. Gregorii, in qua de incestis actum fuerat. Simile habetur in cap. l. 6. c. 128. In concilio etiam Rhemensi Trosleiano, c. 8. inter alia multa, leguntur hæc:* Et alibi in canonibus præceptum, vt nemo vsque ad affinitatis lineam, & propinquitatem sui sanguinis connubia ducat: neque virginibus sine benedictione sacerdotis quis nubere præsumat.

Præmissis auctoritatibus quisque prohibetur à coniunctione consanguineorū vsque ad septimā generationem. Sed obijcitur illud Gregorij ad Augustinū Anglorū episcopum, c. 6.

5 Ioan. diaconus in vita B. Gregorij l. 2. c. 17. & 38. Beda l. 1. hist. c. 27.

¶ Anglis permittitur, vt in quarta, vel in quinta generatione copulentur. C. XX.

6 QVędam lex terrena in Romana rep. permittit, vt siue fratris, & sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius, & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere: & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde necesse est, vt in quarta a, vel quinta generatione fidelium licenter sibi coniungantur. Sed idem humillimus pater Gregorius post multum temporis à Felice Messanæ Siciliæ ciuitatis præsule requisitus, vtrum Augustino scripserit, vt Anglorum in quarta generatione contracta matrimonia minime soluerentur, inter cetera talem responsionem reddidit. 7 Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet, vt recordaris, tuo de sanguinis coniunctione, ipsi, & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono, quod cœperat, metuendo austeriora, recederet; specialiter, & non generaliter ceteris me certissime scripsisse cognoscas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas testis existit. Nec ea intentione hæc illis scriptis mandaui, vt postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inuenti fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est, vsque ad septimam generationem iungantur. Sed adhuc illos neophytos existentes, sæpissime eos prius illicita docere †, & verbis, ac exemplis instruere, & quæ postde talibus egerint, rationabiliter, & fideliter excludere oportet. Nam iuxta Apostolum, qui ait [Lac dedi vobis potum, non escam,] ista illis modo, non posteris, vt præfixum est, temporibus tenenda indulsimus; ne bonum, quod infirma adhuc radice plantatum erat erueretur, sed aliquan tulum firmaretur, & vsq; ad perfectionem custodiretur.

† al. docere vitare

1. Cor. 3.

¶ *Verba huius capitis vsque ad vers.* Sed idem. *sunt apud B Gregoriū. Verum simul hæc & sequentia sunt apud Ioannem Diaconum, in vita B. Gregorij, lib. 2. c. 38. al. 37. Hugo, Burchardus, Iuo, & Pannormia citant*, ex epistola Ioannis Constantinopolitani episcopi ad Felicem episcopum Siciliæ. *Recitantur præterea hæc eadem B. Gregorij verba in duabus epistolis Alexandri I I. vna, quæ refertur ab Iuone par. 9. c. 6. & in Pannormia l. 7. c. 55. & 56. altera, quæ refertur 3. q. 5. c. ad sedem. Multa autem in hoc capite restituta sunt ex B. Gregorio, & Ioanne Diacono.*

a ¶ In quarta.] *Apud B. Gregorium, nec multo secus apud Ioannem Diaconum est*, necesse est, vt iam tertia, vel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda, quam diximus, à se omnino debet abstinere, *& hoc modo recitatur in epistola Alexandri 3. q. 5. c. ad sedem. §. Hanc computationem. In altera tamen eiusdem Alexandri epistola, quæ proxima superiore notatione est indicata, legitur*, iam quarta, vel quinta. *Et hanc lectionem secutus est ille, qui hoc loco cassum apposuit.*

Item obijcitur illud Cabilonensis concilij.

¶ In quinta, vel sexta generatione nullus amplius copuletur coniugio. C. XXI.

8 COntradicimus, vt in quarta, vel in quinta, sextaque generatione nullus amplius coniugio copuletur. Vbi autem post interdictum factum fuerit inuentum, separetur.

8 Hugo ibid. Sent. ibid. Burc. l. 7. c. 18. Iuo p. 9. c. 54. Pan. l. 7. c. 70.

¶ *Ex Cabilonensi citant ceteri etiam collectores, & Hugo. Extat lib. 5. capitula. c. 99. Exceptis autem verbis illis*, vel quinta, sextaque, *reliqua fere eadem leguntur in concilio Moguntino sub Carolo, cap. 54. & altero Moguntino sub Rabano, cap. 30. & in Vuormacien si, in priore parte canonis 78. Nam posterior pars est, cap. sane consanguinitas. supra allatum.*

9 *Hac auctoritate, dum sexta generatione interdicitur coniugium, in septima permitti videtur. Sed gradus cognationis secundum quosdam varie computantur. Alij namque patrem in primo gradu, filios in secundo ponunt. Alij primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium esse, cum vna caro probentur pater & filius. Auctoritates ergo, quæ consanguinitatis copulam vsque in septimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu: illæ vero quæ vsque ad sextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, vt eadem persona secundum hanc diuersitatem inueniantur in sexto, vel septimo gradu.* 10 *Item illud Fabiani, quo affines in quinta generatione copulari iubentur, videtur esse contrarium illi decreto Iulij Papæ.* 11 *Sicut non licet vlli Christiano de sua consanguinitate vxorem ducere; sic etiam non licet de consanguinitate vxoris suæ coniugem ducere propter carnis vnitatem.*] *Similiter etiam inuenitur contrarium illi capiti Gregorij* [12 *Nec eam, quam ex propria consanguinitate coniugem habuit, &c.*] *Sed illud Fabiani intelligendum est de duabus sororibus, vel personis inter se affinitate coniunctis, vt sunt vxores duorum fratrum; si contigerit vnam earum alicui matrimonio copularis post mortem eius vir non poterit affinem superstitem in coniugem ducere; nisi in quinto gradu affinitatis inueniantur. Vnde, qui nouercam alicuius in vxorem duxerit: post mortem eius vxorem priuigni ducere non poterit. Hinc etiam idem Iulius Papa alibi ait* [13 *Relictam consanguineorum vxoris suæ (non ait consanguineam vxoris suæ, sed relictam consanguineorum vxoris suæ) vsque in quartam generationem nullus ducat in vxorem.*] *Paschalis vero Papa secundus scribens Rhegino episcopo, tertium genus affinitatis assignat; cuius copula non vltra secundum gradum inuenitur prohibita. Ait enim.*

9 Sent. ibid.

10 Sup. ea. de propinquis.

11 Sup. ea. nul lū. §. præterea.

12 Sup. ea. nec eam.

13 Sup. eod. & hoc.

¶ Duorum

PORro duorū] CASVS. Duobus consobrinis mortuis, quæsitum est vtrum eorum vxores vni viro nubere possent vna post alteram, & : e pōdetur quòd non, tum propter canonis prohibitionem, tum propter publicam honestatem.

1 Pol'y. l. 6. ti. 4. inf. l. 10. c. 1 †

¶ Duorum consobrinorum coniuges vni sidemque nubere non possunt. C. XXII.

1 PORro duorum cōsobrinorum coniuges, quamuis diuersis temporibus, viro vni alteram post alterius obitum nubere, ipsa, præter auctoritatem canonicam, publicæ honestatis iustitia cōtradicit. Et nouit prudentia tua, quia ita ab vxoris, sicut à viri consanguineis abstinendum est.

Illud autem Gregorij, & Iulij Papæ intelligitur de consanguinitate viri, vel vxoris; vt post mortem alicuius eorum nulli de cognatione defuncti superstes matrimonio copuletur. Demonstratum est, vsque ad quem gradum quisque à propria consanguinitate, vel cognatione suæ vxoris abstinere debeat.

Odo.] Hic ponit quæstio.

Consanguinei tas.] CASVS. Interrogatus Isidorus quare dicit consanguinitatem in septimo gradu terminari, respondet, consanguinitas in personas spargitur donec finiatur, & vsque ad septimum gradum obseruatur: quia tot ætatibus distinguitur mūdus, quot hominis status.

DE gradib⁹.] CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, hic etiam legendæ sunt arbores & glossæ earum.

1 Isidor. l. 5. & ult. Dei cap.

Series.] CASVS. Sex gradus, computat hic Isidorus, constituens filium & filiam truncum, & procedit vsque ad trinepotis filium, quem dicit esse sextum gradum.

AD sedem.] CASVS. Quidā gradus consanguinitatis secundum leges numerabant, & dicebant consanguinitatem terminari in sexto gradu legali: & matrimonium contrahi licite post illum gradum. Hunc errorem congregato concilio reprobauit Papa: ostendens primo diuersitatem & diuersitatis rationes inter legalem & canonicā computationem. Secundo probat consanguinitatem protendi vltra sextū gradum legalem: & hoc per legem, per Gregorij auctoritatem, per arboris rationem, cuius rami vltra protenduntur vsque in septimum gradum canonicum: vltra quem cognatio eius non protenditur: nec graduum nomina inueniuntur. Tertio ostēdit eos, qui tantū sex gradus canonicos cōstituunt, in consanguinitate & in sententia nō differre à canonica septem graduū cōputatione. in fine, phibet sub anathemate, ne in quæstionibus de matrimonio quis cōputet gradus alio modo quàm hic dr in hoc cap. Porro.]

† al. fenestris

Isid. 9. Etymo. l. 25 sensim, tan verba ipſa.

Abbr. 4. distinct. Burchard. 3. pt. 10. Iuo p. 9. c. 46. Pan. l. 7. c. 75.

¶ *Burchardus, & Iuo, & auctor Pannormiæ, qui citant partim Isidorum partim ex dictis Isidori, ex hoc, & capite*, consanguinitas. §. *q. 4. vnum caput faciunt; & habent*, Series consanguinitatis, septem gradibus, &c.

Item Alexander Papa II. omnibus episcopis, & clericis, necnon iudicibus per Italiam constitutis.

¶ *Sic est emendatum ex Hugone, Anselmo, & Polycarpo; qui hanc eandem epistolam recitant. Ab Iuone autem, & in Pannormia referuntur duo capita alterius epistolæ eiusdem Alexandri eodem cum hoc argumento, scriptæ clericis Neapolitanis, siue, vt in Pannormia Metropolitanis. Et apud Gratianum erat coniuncta vtraque inscriptio, hoc modo.* Neapolitanis, clericis, & omnibus episcopis, atque iudicibus per Italiam constitutis. *Ex iisdem vero Hugone, Anselmo, & Polycarpo multa in toto hoc capite sunt emendata.*

¶ Quomodo sint computandi gradus consanguinitatis. C. I.

5 AD sedem Apostolicam perlata est quæstio nuiter exorta de gradibus consanguinitatis: quam quidam legum & canonum imperiti excitantes, eosdem propinquitatis gradus contra sacros canones, & ecclesiasticum morem numerare nituntur; nouo, & inaudito errore affirmantes, quòd germani fratres, vel sororis inter se sint in secunda generatione; filij eorum, vel filiæ, in quarta; nepotes, vel neptes eorum, in sexta. Talique modo progeniem computantes, & in huiusmodi sexto eam gradu terminantes dicunt, deinceps viros, ac mulieres inter se posse nuptialia iura contrahere. Et ad huiusmodi profanum errorem confirmandum in argumentum assumunt sæculares leges, quas Iustinianus Imperator promulgauit de successionibus consanguineorum. 6 Quibus confisi, ostendere moliuntur, fratres in secundo gradu esse numeratos, filios eorum in quarto, nepotes in sexto. Sic seriem genealogiæ terminantes, numerationem sanctorum patrum, & antiquam ecclesiæ computationem ad nos vsque perductam peruersa quadam calliditate distu rbare nituntur. Nos vero Deo annuente hanc quæstionem discutere curauimus, in synodo habita in Lateranensi consistorio, conuocatis ad hoc opus episcopis, & clericis, atque iudicibus diuersarum prouinciarum. Denique diu ventilatis legibus, & sacris canonibus, distincte inuenimus ob aliam; atque aliam causam, alteram legum fieri, alteram canonum computationem. In legibus siquidem ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est; nisi vt hæreditas, vel successio ab vna ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus vero ob hoc progenies computatur, vt aperte monstretur, vsque ad quotam generationem à consanguineorum sit nuptiis abstinendum. Ibi præscribitur, vt hereditas propinquis modo legitimo conferatur hic vero, vt rite, & canonice inter fideles nuptiæ celebrentur. In legibus distincte non numerantur gradus, nisi vsque ad sextam: in canonibus autem vsque ad septimam distinguuntur generationem. Hac igitur de causa, quia, hereditates nequeunt deferri nisi de vna ad alteram personam; idcirco curauit sæcularis Imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus non valent fieri personis; ideo sacri canones duas in vno gradu constituere personas. Vtramque tamen computationem, si attente, ac subtiliter perspecta fuerit, idem sensisse, & eamdem esse in eis sententiam, atque ad eumdem terminum conuenire manifestissimum erit. Iustinianus namque vsque ad quem gradum consanguinitas ipsa perduret, in suis legibus non definiuit. Canones vero vltra septimam, nullam numerauere generationem. Sexto quippe gradu determinato, in ipsis legibus subintulit Imperator. [Hactenus ostendisse sufficiat, quemadmodum gradus cognationis numerentur. Namque ex his palam est intelligere, quemadmodum vlteriores quoque gradus numerare debeamus. 7 Genetata quippe persona semper gradum adiecit.] Ecce in his breuibus verbis aperte ostenditur, tales gra-

5 Hugo ibidē Polyc. ibidē. Anſ. l. 11. c 92. Iuo par. 9. c. 6. Pann. l. 7. c. 55.

6 Instit. l. 3. tit. 5. & 6.

7 eod. tit. 6. Isidorus l. etym. 9. c. 5.

dus, quales isti computant, non tantum vsque ad sextum, verumetiam vltra numerari debere; quippe cum vltra sextum vlteriores gradus numerandos esse decernat. Vbi enim vlteriores nominat gradus, aperte indicat non sex tantummodo esse gradus; sed sex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cum in præcedentibus ipse firmauerit Imperator, & decimo etiam gradu consanguineos sibi inter se posse succedere. Cum decimum nominat, non esse tantummodo sex lucè clarius confitetur. Hi ergo euigilent, & aciem mentis, si possunt, intendant; quos hactenus istiusmodi perculit error. Enimuero, vbi secundum leges inter agnatos, vel cognatos defertur successio, consanguineos esse non dubium est. Neque enim sibi succederent, nisi inter se parentelæ vinculo tenerentur. Succedunt autem inter se, teste Iustiniano, in decimo gradu: consanguinei igitur sibi sunt, qui sibi succedunt. Quòd, si in decimo gradu consanguinei sibi existunt; non est terminata consanguinitas (vt isti fatentur) in sexto tantummodo gradu. Quid igitur dicent? Computatis namque gradibus, sicut isti numerant, aut finitur consanguinitas in sexto gradu; aut non. Si finitur, fallaces erunt leges, quibus isti nituntur, quæ in decimo gradu sibi succedere consanguineos iubent. Quòd si non finitur consanguinitas in isto sexto gradu; fallidici erunt isti, qui vltra illum sextum gradum nolunt computare consanguinitatem. Igitur aut leges erunt falsæ, aut isti, qui sic finiunt generationem. Sed, vt veridicę leges, & veraces sint canones, dicamus hoc, quod veritas habet: scilicet, quòd non terminatur consanguinitas in huiusmodi sexto gradu; sed terminatur secundum canones in septimo gradu, Vtraque enim computatio, sicut superius diximus, vno fine concluditur. Namque duo gradus legales vnum gradum canonicum constituunt. Fratres itaque, qui secundum

1 Concor. Alexan. de Imo. in l. si aue frater. in fin. C. de sui. edic.

sæculares leges dicuntur in secundo gradu [1]; iuxta canones numerantur in primo. Filij fratrum, qui illic numerantur in quarto, hic computantur in secundo; nepotes vero, qui in sexto ibi, istic numerantur in tertio: sic deinceps, qui in legibus scribuntur in octauo, & decimo, in canonibus definiuntur in quarto, & quinto. Atque hoc modo de reliquis sentiendum est; vt qui secundum canones dicuntur in sexto, vel septimo; secundum leges accipiantur in duodecimo, vel quartodecimo. Hanc computationem intelligens prudentissimus Papa Gregorius, dum quæreretur, in quota generatione coniungi fideles debeant; ipsas sæculares leges in testimonium adducens, Augustino Anglorum episcopo sic rescripsit [2 Quædam terrena lex in Romana rep. permittit, vt siue fratris & sororis, siue duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse subcrescere. Vnde necesse est, vt iam in tertia, vel in quarta generatione copulatio fidelium licenter sibi coniungi debeat. Nam à secunda, quam prædiximus, omnimodo debent abstinerere.] Ecce hic aperte monstratur filios & filias fratrum in secunda generatione numerari. Et, si fratrum filij, & filiæ numerantur in secunda; fieri non potest, vt ipsi fratres non sint in prima. Quòd si fratres computantur in prima, filij eorum in secunda; dubium non est, quin eorum nepotes sint in tertia, pronepotes in quarta, & sic de reliquis vsque ad septimam. Sed sunt quidam, qui ex his Gregorij verbis, quibus ait, vt in tertia, vel quarta generatione copulentur fideles, occasionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicentes se hoc iuste facere posse; quod prudentissimus doctor sua sententia diffiniuit. Isti itaque qui se hoc velamento defendere nituntur, aduertant in eiusdem patris sententiis, hoc non generaliter cunctis, sed specialiter Anglorum genti mandasse. Nam postmodum à Felice Messanæ Siciliæ præsule requisitus, an hoc, quod Augustino mandauerat, generaliter cunctæ ecclesiæ tenendum esset; apertissime firmauit, non aliis hoc, quàm illi genti mandasse: ne bonum, quod cœperant, metuendo austeriora, desererent: sed & illis, postquam in fide essent firma radice solidati, & vniuersali Ecclesiæ censuit semper esse tenendum; vt nullam de propria consanguinitate, vel affinitate infra septimam generationem aliquis sibi audeat coniugio copulare. Ecce aperte monstratum est, & ex verbis ipsius legis, & auctoritate prudentissimi Papæ Gregorij, quid de gradibus consanguinitatis numerãdis sentire debeamus. Quamuis alia quoque ratio pari modo ipsos reuincat aduersarios. Nam si, vt ipsi fatentur, in illo sexto gradu consanguinitas finiretur, omnes personarum ramusculos, qui vltra illum gradum in pictura arboris continentur, velut superfluos oporteret detruncari. Sed quia omnes, qui in prædictæ arboris pictura numerantur, ex vna parentela consistunt, numquàm sine diminutione consanguinitatis à se poterunt separari: veluti non sine damno cuiusque personæ valent à proprio corpore manus, brachia, & pedes truncari. Illa quoque sacrorum præceptio canonum, quæ iubet à propria abstineri consanguinitate, quamdiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec à prædicta parentelæ discrepat computatione. 3 Nam in septem gradibus, si canonice, & vsualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Vltra quos nec consanguinitas inuenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. Ne vero in hac consanguinitatis computatione, aliqua dehinc valeat ambiguitas remanere; aliam, quam quidam faciunt, numerationem in hac etiam disputatione duximus finiendam †. Sunt enim quidam, qui non à fratribus, sed à filiis eorum, id est, patruelibus, vel consobrinis genealogiam numerare incipiunt: dicentes filios fratrum in prima generatione computari debere, quia fratres quasi quidam truncus, ex quo ceteri ramusculi oriuntur, existunt. Sed nec ista graduum computatio, si bene intellecta fuerit, ab ea, quam superius exposuimus, in sententia poterit esse diuersa. Isti enim, qui numerandi initium sumunt à filiis fratrum, non progrediuntur vltra sextam generationem: sed sicut totius mundi sex ætates existunt, & humanæ vitæ itidem sex; ita & in consanguinitate sex tantummodo autumant computandas esse generationes: quibus finitis, nouæ coniunctionis dicunt posse fieri initium, vt quasi fugientem possint reuocare consanguinitatem.

2 S. ead. q. 2. & 3. ca. quædam lex.

3 S. ead. q. 2. & 3. c. in copulatione.

† al. disputãdam

¶ 4 Hæc itaque computatio, quæ incipit a fratrum filiis, & numerat vsque ad sextam generationem, tantumdem valet, quantum ea, quæ incipit à fratribus, & computat vsque † ad septimam. Nec vlla in sensu existit diuersitas: quamuis in numero graduum varietas videatur. Vltima enim generatio, si initium numerandi sumat à fratribus, septima inuenitur: si à filiis fratrum, reperitur sexta. Taliter igitur determinatis gradibus consanguinitatis, Apostolica vos auctoritate monemus fratres, & filij; vt omnibus sic seriem genealogiæ computandam esse intimetis, quemadmodum sancti patres numerandam esse sanxerunt, & antiquus mos sanctæ, & vniuersalis ecclesiæ per longa tempora olim computasse monstratur. Nam, si quis peruersa, & obstinata mente à recto tramite Apostolicæ sedis deuiare voluerit, & aliter, quàm nos, in nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit †; primum pro sua temeritate cælesti pœna plectetur: postmodum vero gladio perpetui anathematis se nouerit iugulandum. Data Romæ, &c.

4 S. ead. q. 4. consanguinitas.

† al. cõputat septimam

† al. attẽtauerit

Item

Item Gregorius Papa.

¶ Quare consanguinitas vxoris ad viros pertinere dicitur, & quomodo affinitas sit computanda. C. III.

1 Sent. 4. dist. 41. Habitudinem.

POrro.] CASVS. Assignatur hic ratio quare affinitas obseruetur: quia vir & vxor sunt vna caro, & ideo vxoris meę consanguinei in eodem gradu sunt affines mihi, & meorum consanguineorum vxores sunt mihi affines, & affines vxoris meæ sunt vitandi in omni gradu vt mei consanguinei. qui aliud dicit, tanquam Antichristus est vitandus.

† al. filia

† al. loquemo dyrique

PRimo gradu.] CASVS. In hoc cap. prosequitur Isidorus legalem graduum computationem vsque ad septimum gradum, ostendens in quo gradu sunt personæ.

PRorro de affinitate, quam dicitis parentelam esse, quæ ad virum ex parte vxoris, seu quæ ex parte viri ad vxorem pertinet, manifestissima ratio est: quia, si secundum diuinam sentẽtiam ego & vxor mea sumus vna caro, profecto mihi, & illi mea, suaque parentela propinquitas vna efficitur. Quocirca ego & soror vxoris meę in vno & primo gradu erimus: filius † vero eius in secundo gradu erit à me, neptis vero tertio: idque † vtrinque in ceteris agendũ est successionibus. Vxorem vero propinqui mei, cuiuscumque gradus sit, ita me oportet attendere; quemadmodum ipsius quoque gradus aliqua femina propriæ propinquitatis sit. Quod nimirum vxori de propinquitate viri sui in cunctis cognationis gradibus conuenit obseruari. Qui vero aliorsum sentiunt, Antichristi sunt: à quibus tanto fortius vos oportet cauere, quanto apertius deprehenditis illos diuinis legibus repugnare.

¶ *In Polycarpo caput hoc item. ac sequens recitatur ex Zacharia. Ac sane Gratianus in extremis verbis sequentis capitis indicat caput hoc fuisse etiam Zachariæ.*

Item Zacharias Papa.

¶ Qualiter parentelæ gradus computantur. C. IIII.

1 Sent. 4. dist. 41. Habitudinem.

2 PArentelæ gradus taliter computamus. siquidem ego & frater meus vna generatio sumus; primumque gradum efficimus, nulloque gradu distamus. Rursus filius meus, fratrisque mei filius secunda generatio sunt: ac gradum secundum faciunt, nec à se aliquo gradu separantur. Atque ad hunc modum ceteræ successiones numerandæ sunt. Porro de affinitate, quam dicitis parentelam, & c. *vt superiore capite Gregorij.*

Item Alexander Papa secundus.

¶ Æquiuocatio est, cum soror vxoris cognata vocatur. C. V.

Ibi Glos. fol. 2. Dynus. c. fin. 55. 4. dist. 41. Habitudinem.

† al. frater

3 QVòd autem frater, sororvè vxoris tuæ cognati tui dicuntur; æquiuocationis iure fit, & necessitate vulgaris appellationis potius, quàm vlla causa cognationis. Vxor enim fratris fratrissa † potius, quàm cognata vocatur. Mariti frater leuir dicitur. Duorum autem fratrum vxores vocantur ianitrices « quasi eamdem ianuam terentes, vel per eamdem ianuam intrantes. Viri soror glos appellatur. Sororis autem vir non habet speciale nomen, nec vxoris frater.

¶ *In Polycarpo etiam refertur proxime post cap. ad sedem. vt ad eumdem Alexandrum pertinere videatur. A verbo autem* vxor, *vsque ad finem habentur apud Isidorum, lib. 9. cap. fin.*

« ¶ Ianitrices.] *Ita etiam legebatur in le. non facile. ff. de gradibus, antequam locus ab Alciato esset restitutus. li. 2. disp. c. 23. Qu amobrẽ nihil mirandum, si Isidorus, aut alius qui spiam allatam hic etymologiam excogitauit. Nunc autem in lege illa est, à vãtẽgeo.*

Item Isidorus 4.

15 l. 9. c. 5. & in decretis fals Pauli, li. 5. tit. 11. de ædific.

¶ Nomina graduum superiorum, siue inferiorum, siue ex latere venientium. C. VI.

PRimo gradu, superiori linea continentur pater, mater, inferiori filius, filia: quibus nullæ aliæ personæ iunguntur. ¶ 5 Secundo gradu continentur, superiori linea auus, auia; inferiori nepos, neptis: transuersa frater, soror: quæ personæ duplicantur. Auus enim & auia tam ex patre, quàm ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequẽtibus quoque gradibus similiter pro substantia earum, in quo gradu consistunt, ipso ordine duplicantur. 6 [Istæ personæ secundo gradu ideo duplices appellantur: quia duo aui sunt, paternus, & maternus.] Item duo genera nepotum sunt, siue ex filio, siue ex filia procreati. Frater & soror ex transuerso veniunt, [id est, β aut frater patris, aut frater matris: qui aut patruus, aut auunculus nominatur:] qui & ipsi hoc ordine duplicantur.

6 Anianus interpres Pauli.

¶ Tertio gradu veniunt supra proauus, proauia; infra pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris, sororisque filius, filia, patruus, amita, id est, patris frater & soror, auunculus, matertera, id est, frater matris & soror.

¶ Quarto gradu veniunt supra abauus, abauia; infra abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris & sororis nepos, neptis, frater patruelis, soror patruelis, id est, patrui filius, filia: consobrinus, consobrina; id est, auunculi & materteræ filius, filia: amitinus, amitina, id est, amitæ filius, filia: itemque consobrini, qui ex duabus sororibus nascuntur: quibus accrescit patruus magnus, amita magna, id est, aui paterni frater, & soror; auunculus magnus, matertera magna, id est, auiæ tam paternæ, quàm maternæ frater & soror.

¶ Quinto gradu veniunt, supra quidem atauus, atauia; infra atnepos, atneptis. Ex obliquo fratris, & sororis pronepos, proneptis; fratris patruelis, sororis patruelis, amitini, amitinæ, consobrini, consobrinæ filius, filia, propior consobrinus †, propior consobrina †, id est, patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius, filia: his accrescunt propatruus, proamita.

† al. sobrinus † al. sobrinæ

¶ Hi sunt proaui paterni frater & soror, proauunculus, promatertera.

¶ Hi sunt proauiæ paternæ, maternæque frater, & soror, proauique materni. [7 Hæc species nec aliis gradibus, quàm scripta est, nec aliis vocabulis declarari potest.]

7 Anianus interpres.

¶ Sexto gradu veniunt, supra tritauus, tritauia; infra trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris, & sororis abnepos, abneptis, fratris patruelis, sororis patruelis, amitini, amitinæ, consobrini, consobrinæ nepos, neptis, patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis, id est, propioris sobrini filius, filia, qui consobrini appellantur. Quibus ex latere accrescunt, propatrui, proamitæ, proauunculi, promateterteræ filius, filia, abpatruus, abamita. (Hi sunt abaui paterni frater, & soror) abauunculus, abmatertera.

¶ Hi sunt abauiæ paternæ, maternæque frater, & soror, abauique materni.

¶ 8 [Hæc quoque explanari amplius non potest, quàm vt auctor ipse disseruit.]

8 Anianus.

¶ Septimo gradu, qui sunt cognati recta linea supra, infraque propriis nominibus non appellantur: sed ex transuersa linea continentur fratris, sororisque atnepos, atneptis, consobrini filij, filiæque.

¶ Successionis idcirco gradus septem constituti sunt, quia vlterius per rerum naturam nec nomina inueniri 9, nec vita succedentibus prorogari potest. 10 [In his septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: vltra quos nec affinitas inueniri, nec successio potest amplius propagari.]

9 Anianus.

10 Idem Alex. in l. in ius vocari. colum. 3. ff. de in ius voc. & plene per Imol. in l. si vero. §. de viro. ff. fol. ma. & gl. in §. penul. instit. de ga.

ε *Caput hoc recitatum etiam ab Hugone, & collectoribus extat in libro sententiarum Pauli, additis non vno in loco verbis Aniani interpretis. Pleraque tamen habentur etiam apud Isidorum, lib. 9. c. 5.*

β ε Id est, aut frater.] *Hæc vsque ad vers.* Qui & ipsi, *non sunt loco indicato: sed tantum apud collectores.*

De gradibus consanguinitatis, vel affinitatis, quot sint, quomodo computandi, quibus etiam appellentur nominibus, auctoritate Isidori, atque Gregorij, & Alexandri sufficienter monstratum est.

Non gignunt dextros qui stant in parte sinistra.
Laua dat uxores, dat tibi dextra mares.

Figura præsens ra boreali cet ad septimũ deberet gradũ protendi, cum vsque ad eum secundum decreta sit prohibitio coniugalis ꝛ q. 3. c. de affinitate. & extra de clan. despon. c. cum inhibitio. tamẽ quia p iura noua ipsa cõiugalis ꝓhibitio est in trib⁹ postremis gradibus reuocata, vt dicto. c. cũ inhibitio. & de cõsan. & affini. c. nõ debet. ideo vsque ad quartum dumtaxat figurã hanc duximus extendendã. Nec id ipsum graduũ cognitionem quoquo pacto impedit. Qui enim duorum aut trium computationem agnouerit illam etiam vsque in gradum centesimum, & eo amplius si opus sit, deducere poterit.

Quàm aptissime hæc imprimatur, tũ consanguinitatis tum affinitatis arbor, iudicet qui huiusce causæ trigesimæ quintæ canones & legit, & intelligit.

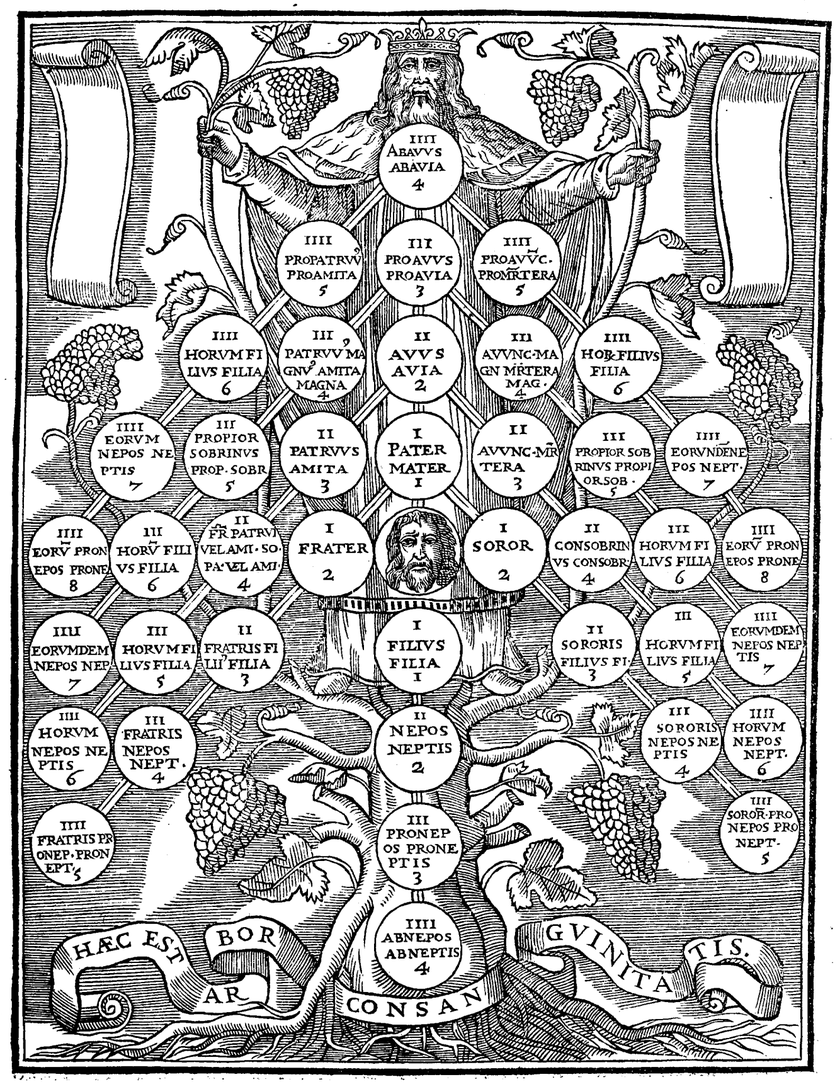

Consanguinitas est attinẽtia personarũ ex eo proueniens, quòd vna descẽdit ab altera, vel ambæ ab eadem, Vel est vinculum personarum ab eodem ſtipite descendẽtium carnali propagatione cõtractum. Et dicitur à cõ, quod est simul, vel vnitum; & sanguine, quasi sanguinis vnitas.

Linea est collectio personarum ab eodem ſtipite descendentium gradus continens, & numeros distinguẽs. & est triplex, scilicet graduum descendentium ascendentium, & collateraliũ.

Gradus est habitudo distantium personarum, qua cognoſcitur quota agnationis vel cognationis distantia duæ personæ inter ſe differũt. Et dicũtur gradus ad ſimilitudinem graduum ſcalarum, vel locorum procliuium, quia gradimur de proximo in proximum,

CONSANGVINITAS PER TRES REGVLAS DECLARATVR.

PRIMA regula magiſtralis pro linea recta. Aſcendentium & deſcendentium quot ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermediis vna dempta, tot ſunt gradus inter eas. Si igitur vis ſcire quantum diſtat abauus à Petrucio (Petrucium eſſe fingimus in cellula vbi eſt facies) vtroque computato & intermediis, quinque ſunt perſonæ: deme vnam, quattuor ſunt gradus: & ſic de aliis.

¶ Pro linea collaterali duæ ſunt regulæ.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. Exemplum pone. Cum facis abauum ſtipitem inter P. & pronepotem propatrui, (nam illi ſunt in linea æquali;) quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo inter ſe quarto. De computatione tantummodo canonica loquor.

¶ Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe. Exemplum pone faciendo abauum ſtipitem. P. & filius propatrui ſunt in linea inæquali. Computemus ergo à remotiori, ſcilicet à P. ſed P. diſtat à ſtipite quarto gradu, ergo à filio propatrui quarto. Semper intellige ſecundum canones.

¶ Pro arbore conſanguinitatis ſecundum computationem Hoſtiæ dantur tales regulæ.

PRIMA In linea recta aſcendentium & deſcendentium quot ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermediis vna dempta, tot ſunt gradus inter eas.

¶ Pro linea collaterali.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto duplicato diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. Nam ſecundum leges quælibet perſona gradum facit in collateralibus. Computatio enim Legiſtarum ob aliud ſit quàm computatio Decretiſtarum.

¶ Collateralium in linea inæquali quot ſunt perſonæ ſtipite dempto, tot ſunt gradus. Si ampliorem optas enucleationem, recurre ad Ioannis Andreæ declarationem.

CIRCA

CIRCA LECTVRAM Arboris diuerſis olim diuerſum modum tenentibus, Ioannes de Deo Hiſpanus poſt illos lecturæ ipſius arboris nouum modum aſſumens, per ſuas metricas regulas ipſius intellectũ niſus fuit aperire: ſed propter multitudinem regularum, & verſuum obſcuritatem, aliquibus notum ignotum, aliis ignotum ignotius reddidit. Attendens igitur ego Ioan. And. inter decretorum doctores minimus & indignus, inuentionem arboris ex eo fuiſſe, vt habentibus materiam conſanguinitatis & affinitatis ignotam, nota: & habentibus notam, ex oculorum inſpectione notiſsima fieret: antiquorum ſcripta reuolui, & (prout expedire credidi) compilaui.

¶ Primo quærens ad vtramque arborem ad quid fuerit inuentio arboris neceſſaria. Secundo an ſit authentica. Tertio ad quid in volumine decretalium repetita, quæ olim fuerat in decretis.

¶ Primæ quæſtionis ex ſuperius dictis patet ſolutio, probatio enim ad oculum alias vincit. inſtit. de gradi. §. agnationis. 27. quæſt. 1. nec aliqua. ‖ Ex oſtenſione enim facti quædam melius percipiuntur quàm elocutione, extra de dona. Apoſtolicæ. ver. fi. Hinc eſt quòd agrorum mentio ſubijcitur oculis. 16. quæſt. 3. inter. de præſcrip. quia indicante. C. fin. reg. l. 3. Ventris inſpectio: an mulier ſit prægnans, ff. de ven. inſpi. l. 1. in prin. Locorum pudicitiæ inueſtigatio, an mulier ſit virgo. extra de prob. propoſuiſti, an arcta. de fri. & ma. fraternitatis. vel aliter impedita. eod. titu. ex litteris. Iniuriæ an ſit atrox æſtimatio ff. de fer. l. 2. Et litteræ Papales an ſint veræ vel falſæ. de cri. fal. licet.

¶ Ad ſecundum dic quòd arbor authentica eſt: quod patet ex canonibus Iſidori & Alexandri. 35. quæſt. 5. cap. 1. 2. & vltim.

¶ Ad tertium dic quòd quia in decretis de conſanguinitate & affinitate tractatur, vtile fuit ibi arborem ponere & quia in decretalibus eſt idem tractatus, & in hoc volumine vtile fuit repeti, ex eo maxime, quia nemini venit in dubium, id ſatis eſſe validum ſatiſque famoſum, quod repetita lectio probat. C. de emen. Iu. co. l. vna. Item ex eo quia antiqui canones circa materiam illam multum fuerunt correcti: vnde expediens fuit ſecundum ſtatum iurium nouorum antiquam arborem decidere.

DEINDE ad arborem conſanguinitatis ſpecialiter deſcendamus. Et primo quæritur quid ſit conſanguinitas, & vnde dicatur: quid linea, quid gradus. Secundo quæritur quomodo arbor formetur: & quare ſic formetur, & quare ſic punctetur. & interſeremus regulas per quas cognoſcuntur gradus. Demum ponemus quædam notanda, & quaſdam quæſtiones.

¶ Ad primum dico, ‖ quòd conſanguinitas eſt attinentia perſonarum ex eo proueniens, quia vna deſcendit ab altera: vel ambæ ab eadem. Vel eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum: quod ſatis eſt idem. Dicitur autem conſanguinitas, quaſi ſanguinis vnitas: à con & ſanguine: quia de communi ſanguine deſcendunt. Et quo ad probationem coniugij non diſtinguo an tales conſanguinei ſint producti ex vxorio coitu, vel ex fornicario, quod eſt expreſſum extra de proba. per tuas.

¶ ‖ Linea vero eſt collectio perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium gradus continens, & numeros diſtinguens. Et eſt triplex linea, ſcilicet graduum deſcendentium, aſcendentium & collateralium, vt infra patebit, vt ff. de gradi. l. 1. & l. iuriſconſultus.

¶ ‖ Gradus eſt habitudo diſtantium perſonarum, qua cognoſcitur quota agnationis vel cognationis diſtantia duæ perſonæ inter ſe differunt. Et dicuntur gradus ad ſimilitudinem graduum ſcalarum, vel locorum procliuium: quia ita gradimur de proximo in proximum. ff. de gradi. l. iuriſconſultus. §. gradus.

¶ Formatur autem ſic arbor. ‖ Primo vide cellulas aſcendentium: ſecundo deſcendentium: demum collateralium. Aſcende ſuper cellulam vacuam: quæ remanſit ideo vacua, quia non potuit nomen proprium habere: cum aliæ cellulæ (exceptis, his quæ per genitiuum nominantur) ſumant nomen ab ipſa. Quomodo enim poſſemus illam cellulam nominare, quam dicimus filium patris: fratrem fratris: patrem filij, & ſic de ſingulis? & eam alij vocant Ioachim: alij Protheum: alij truncum. Nos autem à nomine bidelli noſtri vocemus eam Petrucium. Et ſcire debes, quòd competenter illæ cellulæ mediæ aſcendentium & deſcendentium diuiderentur directe per medium, vt à latere dextro illarum cellularum ponerentur nomina marium, vt abauus, proauus, &c. à latere ſiniſtro nomina mulierum, vt abauia, proauia, &c. quia poſiti à latere dextro deſcendunt à maribus, & econuerſo. Supra cellulam vacuam eſt cellula hæc cõtinens pater mater, & vnum punctum ſupra, & vnum infra. Supra illam eſt cellula auus auia, continens duo puncta ſupra, & duo infra. Supra illam eſt cellula proauus proauia, continens tria puncta ſupra, & tria infra. Supra illam eſt cellula abauus abauia, habens quattuor ſupra, & quattuor infra. Deſcendendo ſub cellula vacua, eſt cellula habens filium & filiam: & habet vnum punctum ſupra, & vnum infra. Sub illa habens nepotem & neptem, & duo puncta ſupra, & duo infra. Sub illa pronepotem & proneptem: & tria puncta ſupra, & tria infra. Sub illa abnepotem & abneptem, & quattuor puncta ſupra, & quattuor infra.

¶ Antequam ad collaterales tranſeamus, ſcire debes quòd punctorum numeratio, eſt numeratio graduum, habito reſpectu ad cellulam vacuam, & puncti ſuperiores denotant computationem ſecundum ius canonicum: puncti inferiores ſecundũ ius ciuile, &c. ‖ Ponitur autem computatio canonica in ſuperiori parte cellularum: ciuilis vero in inferiori, vt detur intelligi excellentia iuris canonici ad ciuile: & maxime quo ad hunc caſum quo inſtruimur in matrimoniis, quæ licite contrahi poſsint necne: & cum matrimonium ſit ſacramentum eccleſiæ, in eo præcipue lex minor eſt canone extra de ſecun. nup. cap. vltim. & pen. Vides autem ex punctatione prædicta, quòd in computatione aſcendentium & deſcendentium concordat vtrumque ius: quia in eis ſemper perſona addita perſonæ per carnis propagationem gradum adijcit.

¶ ‖ Ad inueniendum autem gradus inter eos ſecundum vtrumque ius, tolle hanc magiſtralem regulam. Aſcendentium & deſcendentium quot ſunt perſonæ de quibus quæritur computatis intermediis vna dempta, tot ſunt gradus inter eas. Si igitur vis ſcire quantum diſtat abauus à Petrucio: vtroque computato & intermediis, quinque ſunt perſonæ: deme vnam, quattuor ſunt gradus. Idem dico de ipſo P. ad abnepotem: quia eo modo erit reperire quinque perſonas: & ſic quattuor ſunt gradus. Si veris ſcire quot diſtet abauus P. ab abnepote P. inuenies ibi nouem perſonas computato P. & ſic octo erunt gradus. Scias autem quòd iſte P. non habet totam ſuam computationem in arbore. Scias enim quòd quilibet habet duos parentes: quattuor auos: octo proauos: ſedecim abauos: & ſic ſemper aſcendentes duplicantur. Vnde impoſsibile fuiſſet tot perſonas in arbore ſcribere.

¶ ‖ Quæro an inter aſcendentes & deſcendentes prohibitio copulæ coniugalis excedat quartum gradum? Et dicit Goffre. in ſum. de conſangui. & affini. §. item quantum. quòd non, per decre. non debet. eo. tit. quæ generaliter loquitur. Alij communiter contradicentes inter aſcendentes & deſcendentes perpetuam eſſe prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet. ad hoc 35. quæſt. 3. progeniem. & duobus capitulis ſequent. in quibus dicitur, quòd olim non ſolum vſque ad ſecundum gradum, ſed etiam inquantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum eſt alterum deſcendentem, & alterum aſcendentem, perdurat prohibitio. ad idem inſtit. de nup. §. 1. ff. de ritu nup. l. nuptiæ. & hoc verum puto.

¶ ‖ Ad collaterales tranſeamus, & ad fratrem & ſororem: & cauſa Breuitatis proſequendo ſolum partem mediam arboris ad modum vexilli: qua intellecta reliqua intelligetur: quod per ſe patet. dicamus de fratre & deſcendentibus. Sub cellula fratris, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis. ex illa fratris pronepos proneptis. & frater P. eſt cum P. in primo gradu ſecundum canones: in ſecundo ſecundum leges. Eius filius in ſecundo ſecundum canones: in tertio ſecundum leges. Nepos in tertio ſecundum canones: in quarto ſecundum leges. Fratris pronepos eſt ipſi P. in quarto ſecundum canones: in quinto ſecundum leges: & ſic debet eſſe vtraque punctatio, & iſti ſunt collaterales ad P. Et nunc de cellula patris ſecimus ſtipitem. Fac conſequenter ſtipitem de auo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus, ſoror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus eſt P. ſecundo gradu, frater patruelis etiam ſecundo gradu: filius in tertio, nepos in quarto ſecundum canones. Per leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in ſexto: & ſic debet eſſe vtraque punctatio. Poſtea fac proauum ſtipitem, & habet filios patruum magnum, amitam magnam, auum & auiam, auunculum magnum, & materteram magnam. illos non proſequimur. Ex cellula patrui magni propior ſobrinus, propior ſobrina, ex illa horum filius filia, ex illa eorumdem nepos neptis. Et quia P. diſtat à proauo quem nunc feci ſtipitem, tertio gradu, ergo à patruo tertio, & à propiori ſobrino tertio: & à filio tertio, & à nepote qui exit lineam æqualitatis, quarto ſecundum canones. Secundum leges vero diſtat P. à patruo magno quarto, à propiori ſobrino quinto, & à filio ſexto, à nepote ſeptimo, & ſic debet eſſe vtraque punctatio. Modo fac abauum ſtipitem cum tribus filiis, ſcilicet propatruo, proauo & proauunculo. de proauunculo non proſequor. Ex cellula propatrui oritur cellula horum filius filia, ex illa horum nepos neptis, ex illa eorumdem pronepos proneptis. Iſti omnes ſunt cum P. in quarto gradu, quia P. diſtat à ſtipite in quarto gradu, & ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis, ergo omnes diſtant quarto. Secundum leges propatruus diſtat v. filius vj. nepos vij. pronepos viij. & ſic debet eſſe vtraque punctatio.

¶ ‖ Nunc videndum eſt quibus regulis gradus illorum collateralium cognoſcantur. Collateralium æqualis lineæ vnam trado regulam ſecundum canones.

¶ ‖ Collateralium in linea æquali quarto gradu quis diſtat à communi ſtipite: toto diſtant inter ſe vel ſibi attinent: hoc ſecundum canones. Exemplum pone: quando facis abauum ſtipitem inter P. & pronepotem propatrui. nam quia illi ſunt in linea æquali, quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo inter ſe quarto.

¶ ‖ Secundum leges vero aliter eſt, & ſic dicimus regulam. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite: toto duplicato diſtant inter ſe: vel ſibi attinent. Vides ergo ex ſuperius dictis, & ex punctatione, quòd prædicti P. & pronepos propatrui diſtant viij. Et inſurgit illa diuerſitas, quia ſecundum leges quælibet perſona gradum facit in collateralibus. Vnde duo fratres faciunt duos gra

Conſanguinitas diffinitiua.

Linea diffinitiua: & eius multiplicitas.

Gradus deſcripti.

Laborit cõtinuatio ſermonis.

Ius canonicum eſt excellentius ciuili.

Regula linea recta.

Coniugalis prohibitio in recta linea eſt perpetua.

Regula collateralium.

Regula canonica pro collateralibus in linea æquali.

Regula ciuilis pro collateralibus in linea æquali.

Regula canonica in linea inæquali.

duos gradus: ſecundum canones vero duæ perſonæ faciunt vnum gradum. Vnde (vt patet in cellula fratris) frater eſt cum P. in primo gradu ſecundum canones, in ſecundo ſecundum leges: ſed computatio eorum ob aliud fit quàm noſtra. 35. quæſt. 5. cap. 2. Bene ergo dicitur ſecundum leges, quòd in æquali linea collateralium ſiue linea ſit paris numeri, ſiue diſparis: non eſt reperire diſparem gradum. vide in linea paris numeri ſecunda, vel iiij. diſparis numeri j. vel iij. In prima ij. gradus, in ſecunda iiij. in tertia vj. in quarta viij. quod non eſt ſecundum canones, quia in æquali linea diſparis numeri habemus diſparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum: & ſic de ſingulis.

¶ Nunc reſtat videre de collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula ſecundum canones. ‖ Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite: toto diſtant inter ſe, Exemplum pone faciendo abauum ſtipitem P. & filius propatrui ſunt in linea inæquali. computemus ergo à remotiori, ſcilicet à P. ſed P. diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo à filio propatrui iiij. & idem in deſcendentibus vſque ad lineam æqualitatis: & hoc eſt quod dicimus, quòd perſona addita perſonæ vſque ad lineam æqualitatis non creſcit gradus: quia propatruus, filius eius, nepos & pronepos omnes diſtant iiij. gradu à P. Sed aliter ſecundum leges, ſecundum quas talem regulam tradimus.

‖ Regula canonica I linea inæquali.

‖ Regula ciuilis in linea inæquali.

¶ ‖ Collateralium in linea inæquali quot ſunt perſonæ (ſtipite dempto) tot ſunt gradus. vnde P. à ſtipite diſtat iiij. à propatruo v. à filio vj. à nepote vij. à pronepote viij. & ſic quælibet perſona facit gradum. Vides ex ſupradictis quòd P. non poteſt contrahere cum aliqua de arbore. Diſtat enim à ſummo, ſcilicet abauo: ab imo, ſcilicet à nepote; ab extremis collateralium, ab omnibus his quarto: à mediis citeriori: per quod ſatis patet, quod cum nullo poteſt contrahere. Sed ſi extremus in collateralibus: vt puta ſi pronepos propatrui, vel pronepos fratris, procrearet filiam, poſſet P. cum illa contrahere, Licet autem contrahatur in quinto gradu, remanet tamen conſanguinitas. Prohibitio enim, quæ per ius poſitiuum proceſſerat, potuit tolli: ſed naturalia ſunt immutabilia. 5. diſt. in prin.

¶ Scire debes, quòd communiter dicunt doctores, quòd abauus & proauus & auus ſunt bigami, dicentes, quòd ſi non eſſent bigami, non poſſent filij eorum coniungi, cum eſſent fratres: ſed de hoc non multum curo: quia eadem ratione ſic eſſet de aliis cellulis duplicibus, quòd perſonæ earum eſſent bigami. vnde fingamus perinde ac ſi in qualibet duplici cellula haberemus quattuor perſonas, ac ſi diceretur propatruus & vxor, proamita & maritus, vnde duplicatio poſita fuit, vt nomina de monſtraret in vtroque ſexu, non vt eos coniuges denotaret. Sciendum eſt etiam, quòd in collateralibus æqualis lineæ bene ſequitur iſta regula affirmando & negando. Ego & tu ſumus conſanguinei in linea æquali, & ego poſſum accipere filiam tuam. ergo tu meam. Et negatiue Ego non poſſum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam. Affirmatiua procedit in linea æquali quarti gradus. Negatiua in tertio vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc non procedit affirmando vel negando: quia ſi vnus eſt in quarto, alter in tertio vel citeriori, qui eſt in tertio vel citeriori, poteſt contrahere cum filia eius, qui eſt in quarto gradu, & non econuerſo. vnde propatruus huius filius & nepos contrahere poſſunt cum filia P. ſed non econuerſo.

‖ Quæſtio notabilis.

¶ ‖ Demum quæritur, an collaterales quorum vnus eſt in quinto & alter in primo, puta filia P. & propatruus poſsint ad inuicem contrahere? Dicit Hoſti. quòd non. & hoc not. extra eod. quod dilectio. &c. tua. & in ſumma huius titu. de conſan. §. numquid. in v. & j. quod per ſua argumenta nititur probare ſic, ſcilicet pater & filius vna perſona cenſentur. C. de impu. & aliis ſub. l. vltim. ſicut ergo non contrahitur cum ſtipite, ſic nec cum filiis ſtipitis. benefacit prædicta decret. tua. vbi fratres videntur poni pro ſtipite. Contrarium tenet Bern. quod colligitur ex glo. quam ponit ꝛ. eod. titu. capit. vltim. & Ra. & Ioan. de Deo: & hoc eſt veriſsimum, quod probant verba regulæ poſitæ ꝛ. eod. cap. vltim. dum dicit ibi; deſcendentium ab eodem. ſed certum eſt quòd propatruus deſcendit à ſtipite. Præterea aut dicis quòd eſt inter eos prohibitio aſcendentium & deſcendentium, aut collateralium: de primo patet negando, quòd certum eſt filium P. non deſcendiſſe à propatruo. Eſt ergo prohibitio collateralium. ſed certum eſt, quòd iſti diſtant quinto. quid igitur impediat iſtos collaterales contrahere, non video. Ioan. Andr.

Multa

Multa dies, variuſque labos huiuſce parauit
Artis notitiam: quæ modo clara patet.

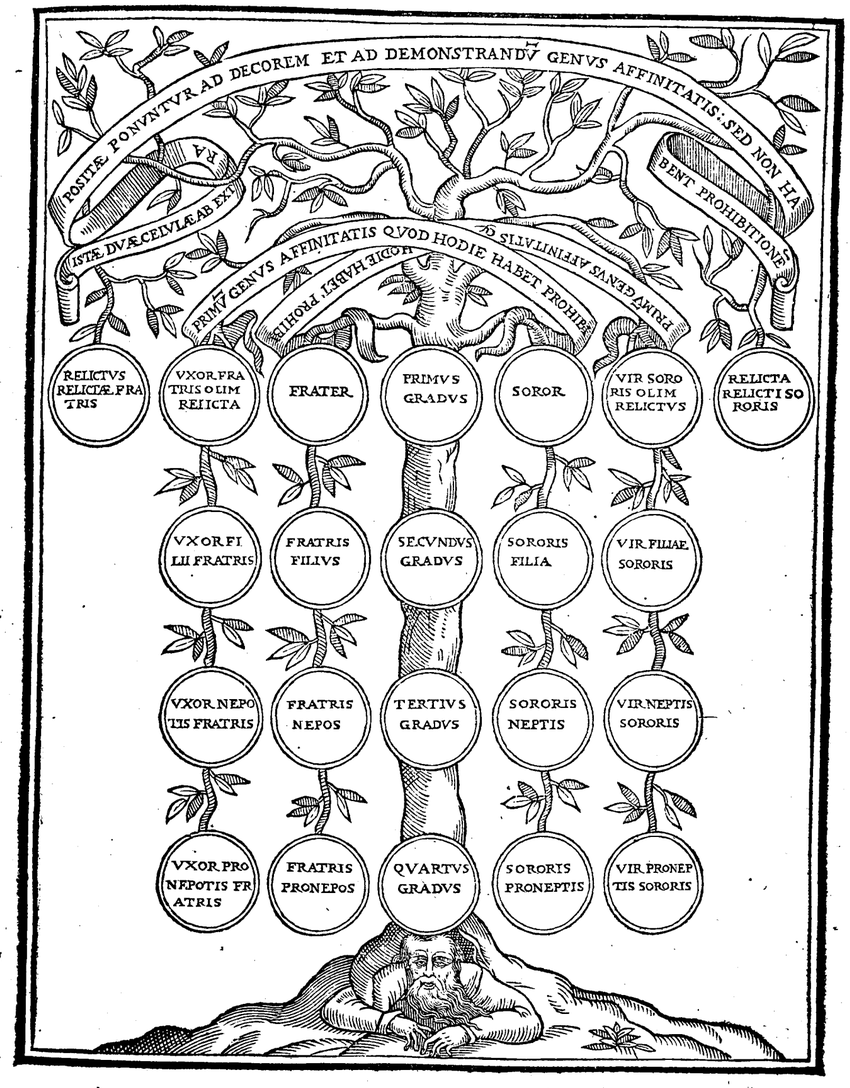

AFFINITATIS DECLARATIO.

AFFINITAS ſecundum canones eſt perſonarum proximitas ex coitu proueniens, omni carens parentela. Et dicitur affinitas quaſi duorum ad vnum finem vnitas: eo quòd duæ cognationes diuerſæ per nuptias ſecundum leges, vel per coitum ſecundum canones copulantur: & alter ad alterius cognationis finem accedit, vt ff. de gradi. cogna. l. non facile. §. affines.

¶ Scias autem quòd affinitas eſt perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortua perſona, qua mediante contrahitur. 35. quæſt. 10. fraternitatis.

¶ Per carnalem copulam viri & mulieris inter conſanguineos mulieris & virum, & inter conſanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis eiuſdem gradus, cuius eſt conſanguinitas. Si ergo conſanguineus tuus cognoſcat mulierem: ſi vis ſcire quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide quoto gradu eſt tibi conſanguineus tuus; & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis, & ſemper in primo genere. Dictum eſt in regula, viri & mulieris, & non viri & vxoris: quia ſecundum canones etiam per coitum fornicarium & inceſtuoſum contrahitur affinitas. patet de eo qui cog. conſan. vxo. ſuæ. cap. diſcretionem. & cap. penul. Inter conſanguineos mulieris & virum, & conſanguineos viri & mulierem, ideo dicitur: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, ſed ipſi ſunt affinitatis cauſa. Item inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris nulla eſt affinitas. Vnde duo fratres contrahunt cum duabus ſororibus, pater & filius cum matre & filia. ſed eſt affinitas inter conſanguineos mulieris & ipſum virum, & conſanguineos viri & ipſam mulierem. de conſang. & affini. quod ſuper his.

PEGVLA. Quotieſcumque inter vnam perſonarum de quibus quæritur, & coniugem alterius non eſt vel non fuit conſanguinitas intra quartum gradum incluſiue, nulla eſt prohibitio: vt inter me & coniugem nepotis mei non poteſt eſſe matrimonium: quia nepos meus eſt mihi conſanguineus intra quartum gradum.

ALIVD EXEMPLVM. Soror mea habuit maritum, ea mortua maritus eius aliam accepit, quo defuncto potero contrahere cum eius relicta: quia inter me & illam relictam nulla eſt nec fuit conſanguinitas.

AD ARBO

ARBOREM Affinitatis & eius materiam trãſeamus. Et primo videndum eſt quid ſit affinitas, & vnde dicatur: & quomodo ipſius genera inſurgant, & gradus computentur: deinde arborẽ formemus. Ponemus poſtea quædam notabilia, & quaſdam quæſtiones.

¶ Affinitatis definitio.

¶ Eſt affinitas perſonarum proximitas ex coitu prouenies, omni carens parentela. hoc ſecundum canones: ſed ſecundum leges eſt proximitas prouenies ex nuptiis; & requiritur ſecundum leges, quòd legitimæ ſint nuptiæ, non interdictæ, vt contrahatur affinitas. ff. de gradi. l. non facile. §. ſciendum. Et dicitur affinitas quaſi duorum ad vnum finem vnitas: eo quòd duæ cognationes diuerſæ per nuptias ſecundum leges, vel per coitum ſecundum canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, vt in ead. l. §. affines.

¶ Affinitas per coitum nefariũ contrahitur.

¶ Sed quod per fornicarium coitum, & inceſtuoſum ſecundum nos contrahatur affinitas, patet de eo qui cog. conſan. vxo. ſuæ. cap. diſcretionem. & eo. tit. cap. penu. Sed conſideratio legis fuit circa hereditates & tutelas deferendas, & ne quis cogatur aduerſus affinem teſtimonium dicere. ff. de gradi. l. iuriſconſultus. in prin. & ff. de teſti. l. 3. & 4. quæſt. 3. §. item in criminali. verſi. item lege Iulia. Sed canon quo ad matrimonia prohibenda conſiderauit vnionem carnis, quæ inſurgit ex copula. Et eſt videre ſecundum hoc, quòd concurrere poteſt attinentia conſanguinitatis & affinitatis: vt ſi quis cognoſcat conſanguineam ſuam, omnes conſanguinei vtriuſque ſunt vtrique affines. Scias autẽ ꝙ affinitas eſt perpetuum impedimentũ, quod durat etiammortua perſona qua mediante contrahitur. 35. q. 10. fraternitatis. Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria, quæ ſit extra clauſtra pudoris. 35. q. 3. extraordinaria. & adde qđ ibi not.

Et inſurgit affinitas ex coitu interdũ cum publicã honeſtate, interdum ſine: & publica honeſtas interdum ſine affinitate, vt ſi cognoſco vxorem vel ſponſam, hic impedimentum eſt publicæ honeſtatis & affinitatis. ſi cognoſco non ſponſam, hic affinitas ſola eſt, ſi ſponſam nondum cognoui, ibi ſola publica honeſtas. Hoc ideo quia ſi mortua eſt vxor tua, & vis contrahere de diſpenſatione eccleſiæ cum conſanguinea ſua, & eccleſia diſpenſat, quòd poſsis contrahere cum illa, non obſtante quòd ſit tibi affinis, tali gradu per diſpenſationem adhuc contrahere non poteris: quia licet ſublatum ſit impedimentum affinitatis non tamen ſublatum eſt impedimentum publicæ honeſtatis. Debes ergo facere exprimi, quòd poſsis cum tali contrahere non obſtante impedimento publicæ honeſtatis pro eo, quòd deſponſaſti conſanguineam eius in quarto gradu, & non obſtante quòd eſt tibi affinis in quarto pro eo quòd dictam deſponſatam carnaliter cognouiſti, & tunc matrimonium procedere poterit.

¶ Affinitatis genus per quam regulam cognoſcitur.

¶ Genus affinitatis cognoſcitur per hanc regulam, ſed non gradus. Perſona addita perſonæ per carnis copulam mutat genus, ſed non gradum. Iſto modo, ſi is qui eſt mihi in ſecundo gradu conſanguinitatis, cognoſcit mulierem, illa eſt mihi ſecundo gradu affinitatis, & primo genere: ſi alius eam cognoſcit, ille attinet mihi ſecundo genere affinitatis, & ſecundo gradu: ſi ille aliam mulierem cognoſcit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & ſecundo gradu. Sed quia ſolum primum genus hodie habet prohibitionem, & quia B. plene tradidit extra de conſan. & affi. cap. non debet, hic circa hoc non inſiſto. ergo ſi perſona mihi conſanguinea coniungat ſibi aliam perſonam carnali copula, perſona iuncta eſt mihi affinis primo genere affinitatis. ſi attinens mihi primo genere affinitatis carnali copula ſe alteri commiſceat, illa attinet mihi ſecundo genere. ſi affinis mihi ſecundo genere aliquam cognoſcat, illa eſt mihi affinis tertio genere, ſed eodem gradu. Eſt igitur videre de gradibus. Certum eſt, quòd affinitas non habet hodie prohibitionem niſi in primo genere, & in illo vſque ad quartum gradum: licet affinitas non habeat ſuam ſpecialem computationem graduum: ſed computantur gradus affinitatis ſecundum gradus conſanguinitatis. ¶ Si ergo conſanguineus tuus cognoſcat mulierem, ſi vis ſcire quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier; vide quo to gradu eſt tibi conſanguineus tuus ſecundũ regulas quas tradidi, in proxima arbore; & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis, & ſemper in primo genere.

¶ Affinitatis gradus computantur ſicut gradus conſanguinitatis.

¶ Arboris affinitatis formatio.

¶ Nunc formemus arborem, & in medio arboris ſunt quattuor cellulæ, & in prima ſuperiori ponitur primus gradus, in ſecunda ſecundus, in tertia tertius, in quarta quartus gradus. Et de his primo quæritur, quare ponantur in medio fratris & ſororis. Secundo, quare non exprimant attinentiam, dicendo primus gradus affinitatis, & ſic de ſingulis. Ad primum dic, hoc fuiſſe vt detur intelligi, quòd affinitas oritur ex conſanguinitate, & quòd ab vtroque ſexu virili & femineo affinitas contrahatur. Ad ſecundum dic, attinentiam non fuiſſe expreſſam: vt illa computatio graduum ad conſanguinitatem & affinitatem referatur, vnde ſoror & frater ſunt in primo gradu conſanguinitatis, & frater & vir ſororis ſunt in primo gradu affinitatis, & ſic de aliis. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quattuor cellulas continens in prima ſcribitur frater, in ſecunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dorſum huius alia linea continens alias quattuor cellulas: in quarum prima ſcribitur vxor fratris olim relicta, in ſecunda vxor filij fratris, in tertia vxor nepotis fratris, in quarta vxor pronepotis fratris. A latere ſiniſtro ſunt aliæ quattuor cellulæ: quarum prima ſoror, ſecunda ſororis filia, tertia ſororis neptis, quarta ſororis proneptis. Ad dorſum harum ſunt aliæ quattuor: prima vir ſororis olim relictus, ſecunda vir filiæ ſororis, tertia vir neptis ſororis, quarta vir proneptis ſororis. Ponuntur etiam aliæ duæ cellulæ, vna à latere dextro continens, relictus relictæ fratris: à ſiniſtris, relicta relicti ſororis; quæ ſecundum omnes ponuntur ad decorem, & ad demonſtrandum genera affinitatis, quæ hodie prohibitionem non habent. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarũ vna oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula viri ſororis: in qua ſcribitur primum genus affinitatis. Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellula ſororis, & terminatur in cellula vxoris fratris, in qua idẽ ſcribitur.

¶ Quæſtio.

¶ Circa hoc quæro, quare in cellula, vxor fratris, ſcribitur, olim relicta, quod non ponitur in aliis cellulis inferioribus eiuſdem lineæ? Et dic hoc factum fuiſſe propter cellulam, quæ ponitur ad dorſum illius. q. d. frater habuit vxorem, mortuo fratre vxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illa demum mortua iſte relictus à relicta fratris vult contrahere eum ſorore, numquid poteſt? Olim non poterat, quia erat ſibi in ſecundo genere, & primo gradu: hodie vero poteſt. Idem ſit repetitum quo ad cellulam viri ſororis.

¶ Regula magiſtralis gradus affinitatis, & genus manifeſtãs.

Ad cognoſcendum ergo gradus affinitatis & genus tam per formam arboris, quàm ex prius dictis, tolle hanc ſolam regulam magiſtralem, ¶ Per carnalem copulam viri & mulieris inter conſanguineos mulieris & virum, & inter conſanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis, & eiuſdem gradus cuius eſt conſanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri, & mulieris, & non viri & vxoris, collige ex his, quæ

his, quæ in principio dixi. Inter conſanguineos mulieris & virum, & conſanguineos viri & mulierem, ideo dixi: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, ſed ipſi ſunt affinitatis cauſa. Item inter conſanguineos viri & conſanguineos mulieris nulla eſt affinitas: vnde duo fratres contrahunt cum duabus ſororibus, pater & filius cũ matre & filia. Sed eſt affinitas inter conſanguineos mulieris & ipſum virũ, & conſanguineos viri & ipſam mulierem. extra de conſan. & affi. quod ſuper his. Primi generis quare dixerim, etiam ex ſuperioribus patuit, & eiuſdem gradus cuius eſt conſanguinitas. vide hoc in arbore. nam frater & ſoror ſunt in primo gradu cõſanguinitatis, maritus ſororis eſt fratri in primo gradu affinitatis, & ſic vxor fratris ſorori, & ſic filia ſororis eſt filiofratris, & ipſi fratri in ſecũdo gradu cõſanguinitatis, maritus eius in ſecundo gradu affinitatis, & econuerſo, & ſic in reliquis. Vnde vir proneptis ſororis attinet fratri & omnibus deſcendentibus, qui ſunt in arbore, quarto gradu affinitatis. & hoc ideo, quia toto gradu conſanguinitatis attinet prædictis ipſa proneptis. Qui ſunt in arbore, ideo dixi, quia ſi pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & ſic attinet quinto gradu ſecundum regulas traditas in proxima arbore.

¶ Affinitas notabilia declarat.

¶ Poſt hoc notandum eſt, illud preciſe non ſequitur, ego & tu ſumus affines: ergo filius, quem procreo, eſt tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ, quia ego ſum tibi affinis, & ipſe conſanguineus interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum, ſi ego & tu ſumus affines per appoſitionem mei, quia ſcilicet contraxi cum conſanguinea tua, ſi ex dicta conſanguinea tua filium procreo, ille eſt tibi conſanguineus, non affinis. ſed ſi ego maritus conſanguineæ tuæ ex alia muliere filium procreo, ille nec eſt tibi conſanguineus, nec affinis. Si vero tu conſanguineus vxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipſe affinis. ſed ſi tu & vxor mea erat is in æquali linea, vel inęquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipſa in ſecundo vel primo: tunc ipſe filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipſe mihi in quarto. Si vero tu & vxor mea eratis conſanguinei in linea inæquali, ſed vxor mea erat remotior, vt quia ipſa in tertio, & tu in ſecũdo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipſe affinis: tu in tertio gradu, & ipſe in tertio gradu. Item nota quòd iſtud etiam non ſequitur, ego & tu ſumus affines, & ego non poſſum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam: quia ſi habeam conſanguineam tuam in vxorem, tu bene potes contrahere cum filia mea, quam habui ex alia muliere: quia affinitas non contrahitur inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris: ſed inter virum & conſanguineos mulieris, & inter mulierem & conſanguineos viri, vt dixi, & probatur extra de conſangui. & affinit. quod ſuper his. Sed ego non poſſum contrahere cum filia tua, niſi forſan illa excederet quartum gradum, vt quia eſſet in quinto. & eſt ſimile ſecundum quod dixi ſupra in proxima arbore circa finem.

¶ Affinitatis prohibitio inter aſcendẽtes & deſcendẽtes eſt perpetua.

¶ Nunc quæritur an affinitas inter aſcendentes & deſcendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantum vſque ad quartum gradum? Et ſi teneremus opin. Goffre. de qua dixi ſupra in arbore proxima circa medium, diceremus quòd vſque ad quartum gradum tantum. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus, quòd prohibitio ſit perpetua. Dicit enim textus, quòd ita abſtinere debemus à conſanguineis vxoris, vt à propriis. extra de conſangui. & affinit. cap. 1. 35. quæſt. 3. de propinquis. & c. æqualiter. Si ergo inter conſanguineos aſcendentes & deſcendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines. ad idem inſtitu. de nupt. §. affinitatis. & dicit lex, quòd tales affines aſcendentes & deſcendentes habentur loco parentum & liberorum. ff. de gradi. l. non facile. §. & retro. in fi. Eodem modo poſſet formari quæſtio de affinibus quorum vnus eſt in primo gradu, alter in quinto, ſicut in conſanguineis dixi ſupra in arbore proxima. in fi. An autem liceat diuerſis temporibus habere in vxores duas cognatas, ſcilicet vxores duorum fratrum, & an cõiuncti olim in gradu prohibito hodie permiſſo ſimul manere poſsint, de hoc vide not. extra de conſanguinit. & affinit. c. non debet.

¶ Conſanguinei. & affines que inter prohibentur coniungi

¶ Vltimo quæritur ad vtramque arborem, an prohibitio conſanguineorum vel affinium coniugendorum procedat ex prohibitione diuina, an ex humana, & quare facta fuit prohibitio. Breuiter ſcias quòd olim propter neceſsitatem frater neceſſario habuit contrahere cum ſorore, & conſanguinei cum conſanguineis. vnde tunc in collateralibus non erat prohibitio. hoc fuit à principio generis humani in filiis & nepotibus Adę, hoc etiam fuit poſt diluuium in nepotibus Noe. In Leuitico vero prohibitæ fuerunt fere duodecim perſonæ, quas vide nota. extra de reſtitu. ſpolia. litteras. & de diuer. cap. gaudemus. Demum ius poſitiuum canonicum prohibuit conſanguineos & affines primi generis coniungi in ſeptimo gradu & citeriori: quæ prohibitio poſtea vſque ad quartum gradum eſt reſtricta. extra eo. non debet. reuocatis etiam quibuſdam aliis prohibitionibus, vt patet. Reuocatio vero fuit ex cauſa, quæ ibi ponitur, & extra de teſti. cap. licet ex quadam. per quod patet, quod prohibitio partim procedit ex iure diuino, & partim ex poſitiuo. Vnde in ſecundo gradu æqualis lineæ collaterales contrahere poſſunt iure diuino, ſed non poſitiuo. Ratio vero prohibitionis ſumitur 35. quæſt. 1. §. 1. cap. 1. fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam ſi contraherem cum ſorore, idem eſſet pater & ſocer, mater & ſocrus, vir & frater, &c. Sed ſi aliũ habeo patrem, aliũ ſocerum, numeroſius ſe charitas protẽderet: in qua vniuerſi fideles & præcipue ſtudentes cõtinue perſeuerent per gratiã eius, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

QVÆST.

Vnc quæritur.] Hæc quæstio diuiditur in septem partes: in prima quarum probatur per tria. cap. quòd consanguinei debent computare parentelam ad coniungendum vel separandum matrimonium: & si defuerit parentela, vicini antiquiores. Secunda ibi, *Ecce.* Tertia ibi, *Hoc iuramentum.* Quarta ibi, *Ab hoc.* Quinta ibi, *Qui vero.* Sexta ibi, *Occasione.* Septima ibi, *Recepturus.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic proponitur sexta quæstio, quæ satis vtilis est: & locū habet in causis de facto.

a ¶ *Nunc quæritur.*] Hæc quæstio sexta expeditur ff. ead. cap. 1. & 2. & extra qui mat. accu. pos. videtur. & extra de sen. & re iudi. tenor. ‖ nā consanguinei præferuntur extraneis ea ratione, quia melius possunt scire suam consanguinitatem cum chartis, cum testibus, cum recitatione maiorum, & aliis argumētis. hoc tamē quod dicitur de consanguineis in testimoniis admittendis, exaudi tantum cum de consanguinitate agitur: nam si super alio ageretur, non sunt admittendi nisi cum eo temperamento quod dixi. 3. quæst. 5. in prin. & hoc probatur extra de testi. super eo. Item licet soli cōsanguinei accusare possint matrimonium: tamē quilibet potest denuntiare, vt extra de cogna. spi. tua. & licet per denuntiationem non agatur nisi ad pœnitentiam, vt extra de ac. super his. tamen quia in hoc casu nō possunt pœnitere nisi separentur, iudex ab officio suo eos separabit [a]. arg. 24.q.3.ecce.

‖ Consanguinei præferuntur extraneis quando super matrimonio est quæstio. 1 Sent. 4. dist. 41. Pol.l.6.tit.4. Anſ.l.10.cap. 60. Burc.l.7.c.21. Iuop. 9.c. 59. Pan. l. 7.c.84.

a Ad hoc facit quod no. sup. 2. q. 1. si peccauerit frater. in 1. glo. in fi. Arch.

Consanguineos.] CASVS. Dicitur hic, quòd matrimonium potius accusare debent consanguinei, quàm extranei, sed vbi cōsanguinei desunt extranei audiendi sunt: & si consanguinitas probetur, matrimonium separetur.

b ¶ *Extraneorum.*] ar. ꝙ peregrini, aduenæ, alienigenæ non recipiātur in causa consanguinitatis, & ꝙ propinqui ceteris personis præferantur, si cōtradixerint: quod est verum, vt extra qui ma. accu. pos. videtur.

c ¶ *Nullus.*] nisi deficiente parentela, vt hic in fine.

d ¶ *Accuset.*] improprie secundum H. argu. C. de inoffi. testa. parentibus. vbi ponitur accusare pro agere. ‖ Et nota ꝙ causa matrimonialis non est criminalis nec ciuilis, etiam vbi de crimine agitur in foro ecclesiastico: sed mista. extra de procu. tuæ.

‖ Matrimonialis causa est mista.

e ¶ *Vel consanguinitatem in synodo computet, &c.*] hoc referas ad testem. Et est arg. ‖ quòd non potest idem accusator esse & testis in causa criminali: quod verum est, licet quidam consentiant dicentes hoc speciale, esse in matrimonio, vt idem sit accusator & testis: sicut est speciale, quòd non iuretur in eo de calumnia, cum sit quæstio spiritualis. extra de iuramento calum. litteras. & quòd consanguinei admittuntur, & quòd non omnino ibi obseruatur ordo iudiciarius. extra vt lit. non conteſt. ad hoc Deus. & quòd valet testimonium de auditu. ff. ead. de parentela. & quòd post publicationem attestationum testes possunt induci. extra de testi. feries. & c. licet.

‖ Accusator & testis idem esse non potest in causa criminali.

f ¶ *Propinqui.*] ‖ hic præferuntur propinqui, & in accusatione adulterij. C. de adult. l. quamuis. & in interdicto de libero homine exhibendo. ff. de libe. homi. exhi. l. 3. §. penul. & in accusatione de effusis & eiectis. ff. de effu. & eiect. si vero. §. cum autem.

‖ Propinqui præferuntur aliis in certis casibus.

g ¶ *Notitiam.*] arg. ꝙ non sit idoneus testis in hac causa qui nō habuit notitiam consanguineorum, quos computat, si suo tempore fuerint.

h ¶ *Defecerit.*] quia nō sunt vel nesciunt, vel sunt infantes.

i ¶ *Nota sit.*] ante motam quæstionem. extra de consanguinita. & affin. ex litteris b.

3 ff. de testibus, l. testis idoneus.

Videtur.] Hoc cap. fuit olim extra de matri. contract. contra interdict. eccle. cap. 1. sed hic est Palea.

b Sed quando dicitur mota quæstio? dicit Vin. ex quo matrimonij in tensio est extra, de offi. delega. consultationibus. Arg. 22. q. 5. hoc videtur. Arch. ‖ al. admittuntur.

Notificamus.] CASVS. Quidam mortua vxore sua duxit aliā, quæ dicebatur primę cōsanguinea fuisse. dicitur hic quòd si duo vel tres de consanguineis viri, vel mortuæ vxoris, vel alij testes idonei dixerint iurati consanguinitatem, seperentur, si vero aliqui hoc dixerint sine iuramento, separatio hæc nō fiet, sed indicetur eis pœnitentia: quia infamati sunt, & forte peccauerūt.

† al. Cyriaco

k ¶ *Defunctæ.*] mortua enim erat vxor eius cuius consanguineā postea accepisse dicebatur, vel affinem.

4 Sent. 4. dist. 41. Iuo p. 9. c. 33. Pann. l. 7. c. 85.

l ¶ *Bonæ famæ.*] argu. quòd debent esse bonæ famæ testes in probanda consanguinitate, vt extra de testibus, in litteris. & extra eo. tit. licet. ‖ Sed quid si criminosus seruus vel infamis cōtraxit, nūquid possunt admitti ibi homines similis conditionis? Videt ꝙ fic. 2. q. 7. si hæreticus. C. de inoffi. testa. in arenam, Dico ꝙ non, sicut nec dico aliàs criminosos testes contra criminosum admittendos. nec enim habet ibi locum replicatio. extra de excep. à nobis.

‖ Matrimonij serui an possint ad testimonia seruorum diffolui.

m ¶ *Eis.*] i. accusatoribus. Testes em nō puniuntur ante quàm dixerint testimoniū. arg. C. de testi. nullū. est tamen argu. hic pro H. ꝙ idem possit esse accusator & testis in huiusmodi causa c.

n ¶ *Contraxerint.*] sed forte non bono zelo diffamauerunt matrimonium, vt C. de adulte. quamuis. in fine.

c Non est falsum secundum id quod not. 4. q. 4. c. 1. in gl. ibi. sed no. sup. eadem in sum. idē quod dicitur hic, Arch.

Si duo.] CASVS. Quidam contraxerunt, & erat fama contra eos esse consanguineos. dicitur quòd si hoc constiterit testium approbatione, vel eorum confessione, separentur si neutrum erit, ab episcopo adiurentur: & si negauerint, sibi sunt relinquendi: scientes quòd si aliud habent in conscientia, in mortali peccato sunt vsque ad separationem, &c.

o ¶ *Confessi.*] si tamen eos consanguineos fama publica nuntiet: quæ habetur pro vno teste, idem est si vnus confitetur, secundum Baz.

6 Sent. ibidē. Iuo p. 9. c. 33.

2 ¶ *Sicut*

[Consanguinei non probant per consortes, nisi famam habeant.

2 ¶ *Sicut est fama.*] ‖ nam sine fama non sufficeret eorum cōfessio, vt extra de eo qui cog. cōsan. vxor. suæ. super eo. licet H. dicat sufficere si vterque iuret septima manu. 33. q. 1. requisiti. sed cōtra eum est extra de eo qui cog. consang. vxor. suæ. super eo. vbi dicitur, ꝙ rumor, &c. Sed dici potest ꝙ aliud est vbi se cōsanguineos dicunt, vt hic: aliud vbi turpitudinem allegāt: vt ibi: quia nec tūc familiares testes admittuntur: vt extra de testi. in litteris. Vel facias vim in eo qd dicit, rumor, &c. quia aliud est quàm fama [a]. Itē si adest præsumptio violenta cum fama, sufficit, vt extra de testib. preterea.

a Rumor est vbi aliqua apparentia dicit. fama est quādo multitudo dicit. Sic hic clamor, secēdum Iude.

b ¶ *A liminibus segregatos, &c.*] sed dic segregatos quo ad sacramenta: sicut quilibet in mortali peccato existēs. 1. q. 1. facerdotes.

c ¶ *Atque infames.*] infamia canonica, quæ deletur per pœnitētiam. 6. q. 1. infames.

d ¶ *Donec.*] arg. quòd infamia per pœnitētiam aboleatur.

e ¶ *Nō prohibeātur.*] ratione iuuenilis ætatis vel ipso iure si ignoráter coniuncti sunt. arg. 33. q. 2. interfectores. & cap. in adolescentia. & 34. q. 1. §. 1.

ECCE. Hæc est 2. pars huius quæstionis.

f ¶ *Ecce quibus accusantibus.*] G. prout colligi potest ex rubricis istis, ‖ quattuor ponit genera sacramentorū. Primo, ponit sacramentum accusatoris in primo ca. de parētela. Secūdo, ponit sacramētum synodalium testiū, in c. episcopus. Tertio, testium in c. de parētela illa. Quarto, sacramētum eorum qui separantur, in c. ab isto. Dicūt tamen quidam G. deceptū fuisse per consuetudinem Italiæ, quæ est vt accusator debeat iurare iuxta tenorē illius c. de parentela. nam quidam dicunt, quòd accusator iurare non debet, quia nec etiā de calumnia in huiusmodi causa iuratur extra de iur. calū. litteras. vnde vtrūque capitulum de parentela, intelligitur de sacramēto testium: sed de parentela primū, loquitur de sacramēto testium, quod dicitur esse separationis, quia per illud separātur quorū matrimoniū accusatur. In illo autem c. episcopus, fit mentio de iuramento testium synodalium, quod non dicitur separationis, prout dicit præcedens cap. quia per tale iuramentum nulli separantur, quia per illud se non obligant ad aliud testes illi synodales, nisi vt nuntient episcopo quod illicite perpetratur in parochia. Vnde ex quo nuntiauerint episcopo, si voluerint quòd separentur, oportet quòd iterum præstent aliud sacramentum, de quo habes, in cap. de parentela. in quo plus est: quia debent addere de credulitate. sed testes synodales non iurant nisi de auditu. Nec contradicit extra de testi. quoties. ‖ vbi dicitur quòd de scientia debent iurare. nam illud per hoc intelligo. In illo autem cap. ab isto. ponitur sacramentum eorum qui separantur propter consanguinitatem.

Sacramentum quinquplex de tribus causis matrimonialibus.

c. 25. q. 1. c. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. c. 6. 8. 10. c. 16.

d. propter d. propter

Vbi l. 9. c. 6. 10. 9. c. 65. 7. c. 85. d. ibid

g ¶ *Ab accusatore.*] hoc falsum est secundum quosdam, immo à testibus.

De parentela.] CASVS. Ostenditur hic qualiter debeant iurare qui de parentela debent testimonium ferre.

h ¶ *Audisti.*] antè motam quæstionem. extra de consan. & affin. ex litteris. ideo autem hic admittitur testimonium de auditu [b], quia difficile est quòd aliquis sciat quousque consanguinitas protenditur. ff. de gra. cog. non facile. circa princ. licet hoc sit correctum per illud extra de testi. licet. & nota, quòd secundum quod G. inducit hoc cap. habes ꝙ accusator debet iurare de veritate dicēda, licet non de calumnia. & est arg. ad idem extra de despon. impu. attestationes. admittitur autē testimonium de auditu tūm vbi agitur de consanguinitate, aliàs per auditum nō probaretur matrimoniū, immo putaretur clandestinum.

b Adde alios casus in quib⁹ admittitur not. do. in l. fi arbiter. ff. de proba.

3 Pol. l. 6. ti. 11. Anſ. l. 6. c. 152. Burc. l. 1. c. 91. 92. 93.

h ¶ *Aut audisti.*] arg. testimonium de auditu esse recipiendum: vt 3. q. 9. §. de his. 14. quæst. 2. super. & ca. quamquam. 34. quæst. 1. non satis. hodie non: vt extra de testi. licet.

i ¶ *Inquirere.*] simile extra de testi. si qui testiū. & hic est intellect⁹.

k ¶ *Quandocumque.*] dum tamē ante testium publicationem. extra de testi. fraternitatis. & cap. feries. Vel dic quòd iudex ex officio suo etiam post apertas attestationes potest requirere à testibus. extra de cōsangui. & affi. cap. 1.

Illud sacramētū.] secundum intellectum G. hoc iuramētum est testis, præmissum accusatoris, sed melius est, vt primo exprimat forma sub qua iurant sequentes. H.

† al. præmium

HOC IVRAMENTVM. Hæc est tertia pars quæstionis.

m ¶ *Nō est separationis.*] id est, non fit separatio ad istud inter eos quorum matrimonium accusatur, nisi iterū præfletur sacramentum sequentis cap. quod aperte colligitur extra de testi. cogen. præterea.

Pisc topus.] CASVS. Dicitur hic ꝙ episcop⁹ de qualibet parochia septem viros veraces & honestos debet vocare vt iurēt quidquid in parochia nouerint cōtingere pertinēs ad correctionē episcopi, quòd de hoc interrogati dicent veritatem episcopo vel eius legato.

n ¶ *Allocutionē.*] i. pdicationē. 10. q. 1. placuit.

o ¶ *Pignoribus.*] id est, reliquiis, quibus obligatur sicut per pignora.

p ¶ *Amodo.*] argum. quòd sine accusatore contra aliquem inducere testes potest episcopus, & pronuntiare, & ‖ quòd idem possit esse iudex & accusator simile 6. quæst. 2. si tantum. 11. quæst. 3. præcipue. & supra ead. quæst. cap. 1. & 2. quæst. 5. presbyter. si. sup. 4. q. 4. c. 1. & 2. contra c.

‖ Accusator & iudex potest idem esse.

c Huic cōtrario standum est: & qd præmittitur falsum est: nam episcopus nō est accusator & iudex hoc casu: sed vnus iurstorum accusat: & alius introducit testes alios. Arc

q ¶ *Postmodum.*] ar. ꝙ in causa cōsanguinitatis testimoniū pōt ferre quis de his q̄ recēter didicit. ar. cōtra, 5. e. in c. tribus. & ar. ext. de consang. & affin. ex litteris. sed hic postmodū nō intelligitur post motam quæstionem, quod ibi prohibetur: sed postmodum, id est, de cetero, & sic per æquiuocationem solue. ad hoc proxi. quæst. quod autem.

r ¶ *Synodalem.*] immo quælibet causa est synodalis indirecte: vt extra de iudic. nouit.

s ¶ *Illud.*] scilicet de parentela.

AB HOC. Hæc est quarta pars quæstionis. Ioan. de Fant.

t ¶ *Separationis.*] id est, ad quod fit separatio testium.

Qui vero.] Sexta ibi, *Occasione.* Septima ibi, *Recepturus.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic proponitur sexta quæstio, quæ satis vtilis est: & locū habet in causis de facto.

a ¶ *Nunc quæritur.*] Hæc quæstio sexta expeditur ff. ead. cap. 1. & 2. & extra qui mat. accu. pos. videtur. & extra de sen. & re iudi. tenor. ‖ nā consanguinei præferuntur extraneis ea ratione, quia melius possunt scire suam consanguinitatem cum chartis, cum testibus, cum recitatione maiorum, & aliis argumētis. hoc tamē quod dicitur de consanguineis in testimoniis admittendis, exaudi tantum cum de consanguinitate agitur: nam si super alio ageretur, non sunt admittendi nisi cum eo temperamento quod dixi. 3. quæst. 5. in prin. & hoc probatur extra de testi. super eo. Item licet soli cōsanguinei accusare possint matrimonium: tamē quilibet potest denuntiare, vt extra de cogna. spi. tua. & licet per denuntiationem non agatur nisi ad pœnitentiam, vt extra de ac. super his. tamen quia in hoc casu nō possunt pœnitere nisi separentur, iudex ab officio suo eos separabit [a]. arg. 24.q.3.ecce.

‖ Consanguinei præferuntur extraneis quando super matrimonio est quæstio. 1 Sent. 4. dist. 41. Pol.l.6.tit.4. Anſ.l.10.cap. 60. Burc.l.7.c.21. Iuop. 9.c. 59. Pan. l. 7.c.84.

a Ad hoc facit quod no. sup. 2. q. 1. si peccauerit frater. in 1. glo. in fi. Arch.

Consanguineos.] CASVS. Dicitur hic, quòd matrimonium potius accusare debent consanguinei, quàm extranei, sed vbi cōsanguinei desunt extranei audiendi sunt: & si consanguinitas probetur, matrimonium separetur.

b ¶ *Extraneorum.*] ar. ꝙ peregrini, aduenæ, alienigenæ non recipiātur in causa consanguinitatis, & ꝙ propinqui ceteris personis præferantur, si cōtradixerint: quod est verum, vt extra qui ma. accu. pos. videtur.

c ¶ *Nullus.*] nisi deficiente parentela, vt hic in fine.

d ¶ *Accuset.*] improprie secundum H. argu. C. de inoffi. testa. parentibus. vbi ponitur accusare pro agere. ‖ Et nota ꝙ causa matrimonialis non est criminalis nec ciuilis, etiam vbi de crimine agitur in foro ecclesiastico: sed mista. extra de procu. tuæ.

‖ Matrimonialis causa est mista.

e ¶ *Vel consanguinitatem in synodo computet, &c.*] hoc referas ad testem. Et est arg. ‖ quòd non potest idem accusator esse & testis in causa criminali: quod verum est, licet quidam consentiant dicentes hoc speciale, esse in matrimonio, vt idem sit accusator & testis: sicut est speciale, quòd non iuretur in eo de calumnia, cum sit quæstio spiritualis. extra de iuramento calum. litteras. & quòd consanguinei admittuntur, & quòd non omnino ibi obseruatur ordo iudiciarius. extra vt lit. non conteſt. ad hoc Deus. & quòd valet testimonium de auditu. ff. ead. de parentela. & quòd post publicationem attestationum testes possunt induci. extra de testi. feries. & c. licet.

‖ Accusator & testis idem esse non potest in causa criminali.

f ¶ *Propinqui.*] ‖ hic præferuntur propinqui, & in accusatione adulterij. C. de adult. l. quamuis. & in interdicto de libero homine exhibendo. ff. de libe. homi. exhi. l. 3. §. penul. & in accusatione de effusis & eiectis. ff. de effu. & eiect. si vero. §. cum autem.

‖ Propinqui præferuntur aliis in certis casibus.

g ¶ *Notitiam.*] arg. ꝙ non sit idoneus testis in hac causa qui nō habuit notitiam consanguineorum, quos computat, si suo tempore fuerint.

h ¶ *Defecerit.*] quia nō sunt vel nesciunt, vel sunt infantes.

i ¶ *Nota sit.*] ante motam quæstionem. extra de consanguinita. & affin. ex litteris b.

3 ff. de testibus, l. testis idoneus.

Videtur.] Hoc cap. fuit olim extra de matri. contract. contra interdict. eccle. cap. 1. sed hic est Palea.

b Sed quando dicitur mota quæstio? dicit Vin. ex quo matrimonij in tensio est extra, de offi. delega. consultationibus. Arg. 22. q. 5. hoc videtur. Arch. ‖ al. admittuntur.

Notificamus.] CASVS. Quidam mortua vxore sua duxit aliā, quæ dicebatur primę cōsanguinea fuisse. dicitur hic quòd si duo vel tres de consanguineis viri, vel mortuæ vxoris, vel alij testes idonei dixerint iurati consanguinitatem, seperentur, si vero aliqui hoc dixerint sine iuramento, separatio hæc nō fiet, sed indicetur eis pœnitentia: quia infamati sunt, & forte peccauerūt.

† al. Cyriaco

k ¶ *Defunctæ.*] mortua enim erat vxor eius cuius consanguineā postea accepisse dicebatur, vel affinem.

4 Sent. 4. dist. 41. Iuo p. 9. c. 33. Pann. l. 7. c. 85.

l ¶ *Bonæ famæ.*] argu. quòd debent esse bonæ famæ testes in probanda consanguinitate, vt extra de testibus, in litteris. & extra eo. tit. licet. ‖ Sed quid si criminosus seruus vel infamis cōtraxit, nūquid possunt admitti ibi homines similis conditionis? Videt ꝙ fic. 2. q. 7. si hæreticus. C. de inoffi. testa. in arenam, Dico ꝙ non, sicut nec dico aliàs criminosos testes contra criminosum admittendos. nec enim habet ibi locum replicatio. extra de excep. à nobis.

‖ Matrimonij serui an possint ad testimonia seruorum diffolui.

m ¶ *Eis.*] i. accusatoribus. Testes em nō puniuntur ante quàm dixerint testimoniū. arg. C. de testi. nullū. est tamen argu. hic pro H. ꝙ idem possit esse accusator & testis in huiusmodi causa c.

n ¶ *Contraxerint.*] sed forte non bono zelo diffamauerunt matrimonium, vt C. de adulte. quamuis. in fine.

c Non est falsum secundum id quod not. 4. q. 4. c. 1. in gl. ibi. sed no. sup. eadem in sum. idē quod dicitur hic, Arch.

Si duo.] CASVS. Quidam contraxerunt, & erat fama contra eos esse consanguineos. dicitur quòd si hoc constiterit testium approbatione, vel eorum confessione, separentur si neutrum erit, ab episcopo adiurentur: & si negauerint, sibi sunt relinquendi: scientes quòd si aliud habent in conscientia, in mortali peccato sunt vsque ad separationem, &c.

o ¶ *Confessi.*] si tamen eos consanguineos fama publica nuntiet: quæ habetur pro vno teste, idem est si vnus confitetur, secundum Baz.

6 Sent. ibidē. Iuo p. 9. c. 33.

2 ¶ *Sicut*

Deparentela illa.] CASVS. In quadam matrimoniali causa fuit appellatum ad Papam. Papa causam delegauit Othoni episcopo, & quibusdam aliis. testes in gradibus & in personarum nominibus primo discordauerunt, postea in altero consenserunt. iudices delegati ipsum super hoc consuluerunt. dicit Papa, quòd hic considerandæ sunt testium personæ, & qualiter debeãt iurare, & esse sine varietate.

a ¶ *Diuerso.*]ergo nulli erat credendum:vt 4. q. 3.Item qui falso. Vel loquitur hic de diuersitate testium qui discordant: ‖tenentur enim testes ex vtroque latere próbare cõsanguinitatem : vt extra de consang & affin. ex litteris. & singulos gradus clare distinguere, & ꝓpriis nominibꝰ nominare personas omnes, vel sufficienti circumlocutione, & debẽt vidisse quòd personæ constitutę in vno prędictorum graduum, se pro consanguineis habuerunt: vt extra de testi.licet.2. Sed certe testes, qui debẽt probare consanguinitatem, debent incipere à principio , & sic descendere vsque ad personas illas de quibus quęritur.si incipiunt à duobus fratribus, & bene probant illos fuisse fratres , sed de patre eorum nihil probant , nec inde aliquid sciunt , & alios descendentes, probant gradus, nunquid hoc sufficit?Dico quòd sic: quia de stipite nõ inuenimus cautum,sed tantum de laterибus: vt extra de test.series. & ipsos fratres canon quandoque ponit pro stipite. supra eadem quæst.5.cap.1.

b ¶ *Postmodum.*] Ponamus ergo,quòd Petrus & Berta, qui sunt frater & soror contrahunt matrimoniũ : & duo testes bene probant Petrũ esse filiũ Ioánis,sed de Berta, nihil sciũt. Item alij duo probãt Bertã esse filiam Ioannis,sed de Petro nihil sciunt:separabitur ne tale matrimonium? Dicũt omnes quòd non : quia nec isti duo probãt cõsanguinitatem,nec illi duo. nam aliud probant isti, & aliud illi. Sed qui hoc dicũt,cæci sunt:quia si probaui aliquem esse filium alterius,illum esse patrẽ istius probaui. sed in casu isto probatũ est iudici, quòd Ioannes est pater Petri : similiter est ei probatum quòd Ioannes est pater Bertæ. ergo cõstat iudici quòd idem est pater vtriusque; ergo consanguinitas est probata.& forte primi melius dicunt.

c ¶ *Quia credãt.*] sufficit quòd iurent de credulitate : nec est contra extra de testi.quoties.illud enim intelligo per

¶ Iuramentum illorum , qui consanguinitatem probant. C. VIII.

ij DE parentela illa,vnde nos cõsulere voluisti,pro qua etiam est ad nostram audientiam appellatum,aliorum fratrum scripta suscepimus,qui vtique causam ipsam diuerso[a] modo narrabant. Et primo quidem tam in gradibus , quàm in nominibus personarum discordasse:postmodũ[b] vero in altero eorum cõputatores eiusdem parentelæ dicũtur conuenisse.Ceterum in huiusmodi casibus summopere consideranda est qualitas personarum,quę aliquid contra quoslibet astruere velint: quæ etiam iusiurandũ præstare debent, quòd neque gratia, neque pretio, vel timore[c], vel odio alicuius hoc dicunt cõtra eos,de quibus agitur: sed potius,quia credant[c] ita verum esse , & ita se à suis antecessoribus audiuisse. In quibus omnibus non debet aliqua varietas , vel contrarietas[d] inueniri.

5 *Qui vero separantur ab inuicem, huiusmodi iuramẽtum præstabunt*†.

¶ Iuramentum separationis. C. IX.

1 A Bisto die in antea , quòd tu per nullum ingenium te sociabis huic tuæ cõsanguineæ[a] N.cum qua cõtra legem,& rectam Christianitatem adulterium & incestum perpetrasti;nec in cõiugio, nec in adulterio illã tibi sociabis, nec cum illa ad vnã mensam manducabis,& bibes , aut sub vno[e] tecto manebis ; nisi forte in ecclesia, aut in alio publico loco, vbi nulla mala suspicio possit esse,& ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini; nec aliam coniugem accipies, nisi forte post peractam pœnitentiam tibi licentia[f] data fuerit ab episcopo tuo,aut eius misso.Sic te Deus adiuuet[g], & istæ sanctorum reliquiæ.

a ¶ Consanguineæ.] *Quæ sequuntur vsque ad vers.* perpetrasti , *addita sunt ex Burchardo & Iuone, itẽque alia nonnulla.*

6 *Occasione vero consanguinitatis vxorem suam dimittere,& aliam ducere non licet alicui, nisi causa primum probata fuerit.*

Vnde Alexander Papa I I. Guliel-mo de Monstrolio†.

¶ Nisi coram ecclesia consanguinitate probata vxorem dimittere non licet. C. X.

2 MVltorum relatione cognouimus , te propriam velle abiicere[h] vxorẽ,& adhærere alteri,prętendentem consanguinitatis occasionem.Vnde Apostolica auctoritate interdicendo mandamus tibi,vt hanc,quam nũc habes vxorem , nullatenus præsumas dimittere,vel aliam ducere, donec episcoporũ religiosorũ concilium[i] causam istam examinauerit.

7 *Recepturus vero eam, quam iniuste dimisit,hoc modo iurabit.*

¶ Reconciliationis iuramentum. C. XI.

3 A Bisto die in antea istam cõiugem tuam N. quam iniustè dimiseras[k] , ita tenebis,sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem in dilectione, & debita disciplina ; nec eam per vllum malum ingenium à te separabis,nec ea viuente aliam accipies. Sic te Deus adiuuet, &c.

Quòd autem vnius[l] *testimonio coniugia apud quosdam dirimuntur, nulla rationeratum habetur.Cũ enim Dominus dixerit.* [*Omne*[m] *verbum stabit*[n] *in ore duorum , vel trium testium.*] *Item cum in lerdensi cõcilio, cap.20.dicatur.* [*Omnis controuersia, quæ de ecclesiasticis rebus fit, secũdum diuinam legem sub duobus, vel tribus testibus terminetur, Domino dicente* [*non vnus stet contra* β *alium* †, *sed in ore duorum , vel trium testium stet omne verbum.*] *Item cum alibi dicatur* [4 *nullius* γ *personæ quantumlibet exercitatæ testimonio aliquid creditur,*] *euidentissime apparet, vnius assertione coniugia non esse dirimẽda.*

β ¶ Contra alium.] *In Deuteronomio hæc additur* , quidquid illud peccati , & facinoris fuerit.*In Euangelio autem sunt tantummodo sequentia*,vt in ore duorum,&c. γ ¶ Nullius personæ.] *In codice Theodosiano , libro 11.tit. 14. leguntur hæc verba.* & nunc manifeste sancimus , ne vnius omnino testis responsio audiatur,etiam si præclaro curiæ honore præfulgeat.*quorum similia recitantur ab Iuone,par.16.cap.204. Et Gratianus supra 6. quæst. 2.in principio hanc eamdem fere sententiam attulit.*

QVÆSTIO VII.

Vod autem o *quæritur, si illi, qui de incestuosis nascuntur, filij reputentur; Augustinus in lib. quæstionum super Leuiticũ,cap. seu quæst. 76. determinat,ita dicens.*

¶ Non appellantur filij,qui de incestuosis nascuntur. C. I.

Quid

f ¶ *Licentia.*] cum sit ſnex. Si enim esset inuenis,de iure communi posset cõtrahere, secundum quosdam: vt no.33. quæst. 2.in adolescentia. 2. Iuo p.9.ca. 32. Pan.l.7.c.82.

g ¶ *Deus adiuuet.*] sed clericus cum separatur à concubina sua, non debet iurare : vt extra de cohabit. cleric. & mu. clericos.

OCCASIONE. Hæc est sexta pars quæstionis.

Vltorum.] CASVS. Iste cõsanguinitatis occasione volebat vxorem suã dimittere , prohibet Papa ne dimittat, nisi prius causa fuerit in concilio ꝓbata. 3 Polyc.ibid. Burc.l.9.c.81. Iuo p.8.c.217. Pann.l.7.c.41.

h ¶ *Abiicere.*] ꝓpria auctoritate: quod non licet.33. quæst. 2.ca.1.& 2.

i ¶ *Concilium.*] hoc olim. Vel exaudi distributiue. De hoc not. 33.q. 2.cap.1.

RECIPIENS. Hæc est septima pars quæstionis.

k A *bisto.*] ¶ *Dimiseras.*] auctoritate propria:vel per ecclesiã si fuit decepta.

l ¶ *Quod autẽ vnius.*] hæc quæstio incidenter proponitur. *Deuter. 17.*

m ¶ *Omne verbum.*] Supra 2. quæst. 4. §.1. & cap.placuit.

n ¶ *Stabit.*] nisi in casu.de consec. distinct.4. placuit. & 86. distinct. tanta.& 8.q.3.talia. *Deut.19. Matth.18.*

Vod autẽ.] CASVS. Hic intitulatur 7. quæstio, quæ modicam habet dubitationem. *al. aliquam*

o ¶ *Quod autem.*] ‖ si parentes nesciunt ințpedimentum , non est dubium quin filij sint legitimi : vt extra qui fi.sint legi.cum inter. Si autem vnus sciuit , & alter nesciuit, dicunt quidam, ꝙ quãtum ad sciẽtem non sunt legitimi , sed quantum ad ignorãtem sunt. argum.32. quæst.2. solet quæri. & C. solut. ma. si ignorans. Sed licet Hug. & L.ita dixerint, tamen reprobatur eorũ distinctio, extra ea,ex tenore. quia inconueniens esset, quòd aliquis esset partim legitimus, & partim illegitimus : sicut nemo potest esse partimliber, & partim seruus. ff.de li. cau.duobus. sed si ambo parentes sciunt impedimentũ, tales filij nõ sunt legitimi.licet ecclesia habuit illud pro matrimonio:vt extra de clandest. despon.cum inhibitio. 4 Burc.l.7.c. 17. Iuo p.9.c.52. Pann.l.7.c.83. 5 Filij ex matrimonio illicito nati possunt esse legitimi.

Quid

Quid est.] CASVS. Cum de incestu soleant filij nasci, quæritur quare dictum sit in veteri lege , qui dormierit, &c. Et respondetur.quòd legitimi non sunt,nec parentibus succedunt.

a ¶ *Quid est.*] dubitando dicit,& tamen soluit: & interrogando respondetur.sic 22.quæst.2.quod ait.

b ¶ *Sine filiis.*] scilicet legitimis. ‖Dicuntur enim non esse filij , qui non sunt boni. 12. q. 2. non licet. argu.32.q.4. dicat.& 40.distin. multi. ergo verbo generali tãtũ legitimi continentur. extra de iureiur. quintaullis. ff. de ope.lib.si libertus. ‖Filius nõ est qui bonus nõ fuit.Ieuit.20.

De his vero, qui.]Hic depingit octaua qstio, qua quęritur quo gradu possit dispensari cum consanguineis vel affinibus. Et quidẽ in tertio Papa solus:sed in primo & secundo non potest,vt dicunt:q a in Leuitico prohibitus fuit vterque in consanguinitate & affinitate : sed hoc falsum est:vt extr.de diuor.gaudemus.vt notaui 30.q.3. Pictacium. ‖& sunt tria quæ inducunt hanc dispositionẽ , proles, & tẽpus.ʒ.ead.cap.1.ff.de ritu nup. qui in prouincia.& reformatio pacis,vt ext. de despon.impub.accessit.in parte decisa.& hęc est indirecta dispensatio. In hoc enim casu tãtum videtur dispensare,quòd post spatium lõgum non admittunt accusatorem, nisi accusatus ipsum spõte admittat: vt extra qui matri.accu.pos.per tuas.

DE *gradibus.* CASVS. Quærebat quidã episcopus de consanguineis &-affinibꝰ primi generis in matrimonio copulatis, quid esset faciẽdum? Respondetur, qui in quinto gradu vel vltra per ignorantiã prius dem cõiuncti sunt,& filios genuerunt,tolerẽtur donec Gregor.& ille simul loquantur. coniuncti vero intra annum in quinto gradu vel sexto, separentur : & ne de cetero tale quid fiat , prohibeatur : si qui contrafecerint, cum graui pœna separentur.

d ¶ *Multa.*] argu. ratione diuturnitatis posse fieri quod aliàs fieri non debet.ʒ. distinct.4.denique.& 95. distinct.ecce. 1.quæst.1. cito. supra 24. quæst.1.schisma.contra.

e ¶ *Filios.*] not.filiorũ susceptionẽ & annorum longa curricula dispẽsationem inducere,ne matrimoniũ separetur : hodie autem lõgitudo temporis nõ excusat, vt extra de consangui. & affi. non debet.Ioan.

f ¶ *Aut fortasse.*]ideo dubitando dicit, quia in quinto gradu nõ est dimus[1] Ceterum iuxta[γ] sęcularium legum censuram dignis coercitionibus, grauibusque disciplinæ inuentionibus †hæc omnia mala,& illicita modis omnibus rescanda sunt,vt in futuro deinceps tempore cuncta quiescant.

β ¶De his, qui.] *In Polycarpo hæc verba sunt ex eodem Gregorio:sed habentur coniunctę cum ea de affinitate.supra quæst. 2. & 3.& proxime antecedunt huic capitulo,de gradibus.*

γ ¶Iuxta sæcularium.] *De pœna incestorum est in nouella 12. Iustiniani , & in cap. l.7.cap.432.& 435.& in adiectis, cap. 124. & 127.*

Idem Felici Messanæ ciuitatis epo.

¶ In quarto, & quinto gradu qui coniuncti inuenti fuerint,separentur. C. II.

2 HÆc salubriter præcauenda sancimus,ne quis fidelium propinquã sanguinis sui , vsquequo affinitatis[m] lineamẽta generis successione cõgnoscũtur,matrimonio[n] sibi desideret copulare: sed[ß], sicũt à maioribus nostris definitum est,ita modis omnibus obseruetur:quoniam vsque ad septenarium numerum parentelæ,nulli vmquam copulam contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre,& matre consanguinitatis parentela descendunt. Qui autem, & quæ in quarto,vel inquinto gradu coniuncti inuenti fuerint, separentur: quoniã scriptum est.[Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet,vt reuelet turpitudinem eius.] & iterũ [Anima,quæ fecerit quippiam ex istis,peribit de medio populi sui. [Sane quibus[ε] coniunctio interdicitur illicita, habebunt ineundi coniugij melioris libertatem.

Nisi[ζ] *in eodem crimine vsque ad mortem alterius eorum contumaciter perseuerauerint.*

Vnde in Aurelianensi concilio.

¶*Integrum caput,*Hæc salubriter, *vt est apud Gratianum , etiam ab Anselmo citatur ex Gregorio. In Polycarpo autem sequitur post cap. Pictacium. supra 30. q. 3. attributum Zachariæ In concilio Toletano 2.cap.5.quod referunt Burchardus,& Iuo, habentur cetera huius capitis verba prætereа,quæ indicabuntur.*

α ¶ Sed sicut.] *Hæc vsque ad vers.* Separen[t],*absunt à cõcilio,Burchardo,& Iuone.*

ε ¶ Sane quibus.] *Hæc in concilio impresso non habentur : quamuis apud Burchardum , & Iuonem ponantur coniunctę sum superioribus. Leguntur autẽ in Agathensi, & Epaunensi, Turonico 2. & in capitularibus adiectis , sed aliquã cum varietate, vt est notatum.supra ead. quæst.2. & 3. de incestis.*

ζ ¶ Nisi in eodem.] *Hæc nusquam sunt inuenta,& visa sunt Gratiani.Quod indicat ille loquendi modus,* Vnde in Aurelianensi concilio.

g ¶ *Ore ad os.*] sed si quis recenter contraxerat,vel contraheret cum aliqua , quòd tunc separentur. Et hoc est quod dixit,infra anni coronã.

h ¶*Indulgentiam.*] Sed obiicio tibi, aut Papa dispensauit , aut non? Si dispensauit , ergo statim fuit matrimonium. Quare ergo dicit, non separentur donec nobis loquãtur? Si non dispensauit, quomodo ergo permisit eos esse in incestu? Item quare secundũ hoc subiungit: Hoc autẽ dico secundum indulgẽtiam? Solut. Papa non statim dispensauit in matrimonio:sed dispẽsauit in hoc quòd debet differri cognitio causæ , vel etiam prolatio sententiæ : ‖ & ideo medio tempore alter alteri non debuit negare debitum: cum adhuc nõ cõstaret de consanguinitate : vt extra vt lit. pen. laudabilem. Vel dic,quòd dispensauit sub conditione , si constaret de præmissis. Vel exponе, non separẽtur quantũ ad cohabitationẽ, sed per hoc non dat eis licentiam commiscendi. *Cal. inuectionibus*

i ¶*Anni coronam.*] i. anni circulum vel reuolutionẽ. Nota noua matrimonia dici q non sunt annua.‖Similiter mancipiũ dr nouũ quod nondũ feruiuit per annũ. ff. de pub.& vecti. interdũ. §.quoties.similiter vinũ. ff. de vino, tritico, & oleo legato.l. vetus[a]. ‖ Mancipium dicitur nouũ quod per annum non seruiuit.

*Lenit.*18. a ¶habes hic arg.quòd non dicuntur noualia quæ annũ excedunt: similiter nec nouum feudum. Arch.

DE HIS QVI MORTVA. CASVS. Mortua vxore dẽbet vir ab eius cõsanguineis vsque ad quartum gradum abstinere , & hoc fit ex dispẽsatione : quia de rigore iuris esset puniẽdꝰ.

k ¶*Ad quartum.*] si intelligas hoc de secundo genere affinitatis,tũc nulla est ibi dispensatio: nec illud qđ sequit, hoc nos,spectat ad illud genꝰ affinitatis,sed ad primũ.

l ¶*Prælibauimꝰ.*] i.olim cõcessimus qbusdã.

Hæc salubriter.] CASVS. Præcipit hic, ne quis suam ducat cõsanguineã quãdiu cõsanguinitas vsque ad septimũ gradũ cognoscit: & q in quarto gradu vel qnto iũcti sunt, separentur, qa in veteri lege ꝓhibetur qs ad proximã sui sanguinis accedere.

m ¶*Affinitatis.*] consanguinitatis signa vel vestigia.

n ¶*Matrimonio.*] i.vsque ad septimũ gradum.

INcestuosi.] CASVS. Qui incestas nuptias contrahunt: quamdiu in crimine sunt, excommunicati debent esse: & si alter moriatur in illa coniunctione, superstes non debet contrahere.

a ¶ *Incestuosi.*] primam partem huius capit. intellige de exclusione sacramentorum: secundam autem de anathemate, & tunc dicit, Non sumat cibū spiritualem.

De hoc dictum est supra eadem quæst. 3. de incestis 12. quæst. 2. indigne.

b ¶ *Manent.*] post admonitionem.

c ¶ *Ad cathecumenos.*] 11. q. 3. ad mensam. contra. Sol. expositio illa quæ sequitur, id est, cum Christianis, &c. non refertur ad totum id quod præmissum est, sed ad aliā partē, inter Christianos nō habētur. Vel non de omnibus gētibus hoc intelligendum est, sed de gētibus catechumenis.

d ¶ *Sed soli.*] Christiani.

e ¶ *Maneat.*] quid iuris in hoc casu, notaui 33. quæst. 1. §. de pœnitentibus.

Matth. 18. VNde quæritur.] Hæc q. diuiditur in duas partes: in quarū prima probat, quòd sententia retractari nō potest: & hoc probat per duos canones. Secunda ibi, *Quod autem.* Ioan. de Fant.

f ¶ *Vnde quæritur.*] ‖ Hic quæritur si sententia quæ lata est pro matrimonio, vel contra illud, postea posit retractari. Et dicendum quòd sic: quia talis sententia nullo cursu tēporis trāsit in rem iudicatā: vt extra de sentētia, & re iudica. consanguinei. &c. lator. Quidam volebāt distinguere & dicere, quòd si secūda matrimonia sunt cōtracta, non potest retractari sententia: sed si non sunt contracta, possit retractari, per illud quod est extra de testibus, sicut 33. quæst. 1. si per sortiarias. sed id qđ in illa decreta. sicut dicitur, referēdum est ad facilitatem [a], id est, non ita de facili retractatur sententia quando secunda matrimonia cōtracta sunt. Et illud quod dico in matrimonio, dico in omnibus vbi periculum animæ vertitur, vt in baptismo, & ordine. Illud tamē posset dubitari, vtrum sentētia matrimonij ipso iure retractetur, an per in integrum restitutionem? Et videtur q̄ per in integrum restitutionem: vt extra de in integ. restit. ex litteris. Econtra videtur q̄ ipso iure, quia ibi sententia non transit in rem iudicatam: vt dixi. Sed licet magister specialiter proposuerit quæstionē de matrimonio, tamen generaliter prosequitur an quælibet sententia possit retractari. ‖ Notandum ergo q̄ variis modis retractatur sententia. Quandoque retractatur si est lata per surreptionem: vt ff. ead. veniam. & extra de offic.

¶ Non ducant vxores, qui vsque ad mortem alterius in incestu perseuerauerint. C. III.

1 INcestuosi [a], dum in ipso detestando, atque nefando scelere manent [b], non inter fideles Christianos, sed inter gentiles, aut catechumenos [c] habeantur: id est, cū Christianis non sumant cibum, nec potum: sed soli [d] faciant hoc: non osculentur, nec salutentur ab eis. Et si suis sacerdotibus inobediētes extiterint, & à tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint; inter eos habeantur, qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos, de quibus per se veritas ait, [Si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.] Et [e] si alter eorum morte præuentus fuerit; alter, quādiu viuit, grauiter pœniteat, & sine spe cōiugij maneat [f].

¶ *Hoc Burchardus etiam & Anselmus citant ex Aurelianensi: & aliquid ad hanc rem faciens habetur in Aurelianensi 3. ca. 10. sicut etiam in Agathensi cap. 61. ex quo videtur citare Iuo Sed lōge magis cum hoc capite concordat. cap. 4 concilij Ilerdensis relatum supra ead. quæst. 2 & 3. De iis, qui incesti. Eadem autem plane verba leguntur l. 7. cap. 433. & in adiectis, cap. 125. exceptis tamen iis, quæ indicabuntur.*

[a] ¶ Et si alter eorum.] *Hæc non sunt in capitularibus indicatis: sed horū loco habentur ista.* Nam cum fidelibus non debent orare, neque in ecclesiam intrare: sed ad ianuam ecclesiæ excubare, & intrantibus in eam, & exeuntibus ex ea, vultu in terram prostrato veniam postulare. &, pro se orare non dedignentur, flagitare, & lacrymis profusis, vultu contrito, atque humiliato spiritu semper omnibus apparere vsque ad satisfactionem ecclesiæ, & proprij episcopi canonicam reconciliationem manere, & ad pristinum incestum numquam redire, nec sæcularia negotia exercere, nec placitis, aut accusationibus, & testimoniis interesse, sed crebris sacerdotū precibus, manusque Pontificis proprij impositionibus, & eleemosynarum largitionibus, atque cæterorum bonorum hominum [g] exhibitionibus expurgari, sanarique oportet.

Hac auctoritate, qui in quarto, vel in quinto gradu cōsanguinitatis coniuncti inuenti fuerint, ab ecclesia separari iubentur.

QVÆSTIO IX.

1 pps VNde quæritur [f], *si ecclesia fraude testiū, aut ignorantia eorum decepta aliquos separauerit, qui post separationē alia coniugia contraxerint; si postea deprehensa fuerit calliditas, vel falsa opinio testium, an priora coniugia sint redintegranda. Quod fieri non posse, argumentis, & auctoritate probatur. Sententia nāque nisi per appellationem intra terminum lege constitutum releuata fuerit, irreuocabile robur obtinebit. Hinc etiam beatus Gregorius scribit dicens.*

¶ Quæ rationabiliter decisa sunt, mutari non expedit. C. I.

2 OMnibus modis [g] ecclesiasticæ disciplinæ, vel moderatiōni conueniens est, vt quæ rationabiliter ordinata fuerint, vel decisa; nulla in posterum debeant refragatione turbari.

¶ *In vulgatis Gratiani codicibus tribuebatur B. Augustino. Restitutum est B. Gregorio ex aliquot vetustis exemplaribus, & Anselmo. Ac supra 25. quæst. 2. cap. Ecclesiasticæ hoc idem citatur ex Gregorio, apud quem legitur iisdem pene verbis. lib. 7. indict. 2. epist. 60.*

Itē Stephanus Papa quintus, Paulo episcopo Placentino.

¶ Quæ vtiliter decisa sunt, à successoribus roborentur, à temeritatis præsumptæ rescindantur. C. II.

LOci nostri consideratio nos admonet rationis auctoritate, quæ à prædecessoribus nostris vtiliter decisa fuerint, roborare; & quæ à temerariis præsumpta fuerint, in promptu nihilominus vlcisci. Reum quippe ante conspectum diuini iudicis se nouerit esse, qui nititur vtiliter finita rescindere, ac roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippe vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita præsumantur, aut non concessa impune tententur. 3 Proinde si negligenter ea, quæ male vsurpantur, omittimus [h]; excessus viam proculdubio aliis aperimus.

¶ *Sententia huius capitis, & multa etiam verba sumpta sunt ex B. Gregorio, lib. 7. indict. 1. epist. 13. & 28.*

Quia ergo sententia hæc rationabiliter data est, nec per appellationem intra certum terminum relevata; apparet, quòd nequaquam priora cōiugia sunt redintegranda. His ita respondetur. Aliud est, sententiam rescindere, & rationabiliter decisa turbare: atque aliud, quæ per subreptionem obuenīut, deprehensa corrigere: suum namque errorem [i] cuique corrigere licet: atque ideo, quæ à quolibet illicite committuntur, siue à prædecessoribus admissa

[a] Vel intellige vt no. ff. §. his ita, in glo. [b] forta. [c] operum

[d] Adde an & quando licet iudici recipere testem volentē corrigere dictū suum not. Bar. in l. si postulauerit. §. 1. ff. de adul. & in 2. reperi. ff. de quæstion.

[e] Sententia matrimonio vel contra ipsum lata retractari pōt.

[f] Sententia multipliciter retractatur.

[g] Subau. nisi ex certa scientia princeps deret rescrip. tum dicendo non obstante tali sententia. arg. C. de testi. auth. hoc inter liberos. Archid. ‖ Sententia à qua non est appellatū, non est retractanda. 3 dist. 93. diaconus.

[h] Hanc sententiam quidam tenens probat ex hoc: maxime si contract. matrimonii. sicut enim auctoritate iudicis solutum est: ita & auctoritate eiusdem debet reformari. arg. extra de reg. in omnis res & ff. de reg. iur. nihil. Arc.

2 25. q. 2. ecclesiasticæ. Anf. l. 4. c. 9.

[i] Rescindens vniti non prodest.

[k] Deus delitescit. Pal. l. 1. tit. 6. del. 1. n. 69. citat in cau. spiritualis se omisit H.

[l] Fornicariam an mulier possit

[m] Rescripta Apostolica nisi reprehensibile contineant.

tendis iudicibus suspectis: vt extra de caus. pos. & prop. cum olim. de hoc 32. quæst. 1. super. & cap. apud misericordem. Item iudex potest errorem suū corrigere in interlocutoria sententia: vt ff. de re iu. quod iussit. sed diffinitiuam sententiam nullus potest corrigere: siue sit ordinarius [a], siue delegatus, siue in ciuilibus, siue in criminalibus causis: vt extra de offic. dele. in litteris. C. quomodo & quando iudex, & vt proponis. ff. de pœ. diui fratres. nisi sit lata cōtra ordiné iuris, tūc potest retractari ab ordinario tāmen: vt C. de accus. l. 3. & 4. & etiam à delegato: vt extra de accusa. qualiter & quādo. ‖ Sed licet corrigere nō possit sententiam, tamen potest eam moderari: vt ff. de offic. præsid. illicitas. §. vlt. Similiter si deceptus tulit sententiam, potest denegare executionem iudicati: vt ff. de iudic. si prætor. in fine. Item verba sententię potest mutare: dum tamen [b] sensus idem remaneat: vt ff. de re iudicata, actorū. Item supplere potest eadē die de fructibus [b]. ff. de re iud. Paulus. Item interpretari potest sententiā suam si est præses vel procurator Cæsaris: vt ff. de appel. l. ab executore.

a ¶ *Triennium.*] maxime. arg. 33. q. 5. q̄ Deo.

b ¶ *Reparanda.*] ‖ nota rem iudicatā nō præiudicare veritati in causa spirituali. Sed videtur contra extra de testi. sicut. quia ibi dicit, q̄ non videt superesse aliquod remedium nisi quòd testi imponatur pœnitētia de periurio. sed ibi supple scilicet de facili. Vel ibi respicit factum, non ius. Simile notatur extra de arbitris, peruenit [c].

QVOD AVTEM.

Hæc est secunda pars q̄stionis, in qua probat q̄ sententia retractatur, & hoc probat per quinque capitula. Ioan. de Fant.

Quod quis.] CASVS. Qui nō vult puniri, corrigat sua & p̄decessoris sui delicta: & qui non correxerit, punietur, vt via peccandi claudatur.

c ¶ *Quod quis.*] hoc c. loquitur de illicita alienatione rerum ecclesiæ: vt extr. de re permu. c. 2. Sec[a] enim si deliquit sententiādo [d] diffinitiue. C. sententiam rescind. non posl. 1. ff. de re iud. l. iudex. argum. contra factum proprium aliquem posse venire. argum. 12. quæst. 1. certe ego sum. & extra de elect. nosti.

d ¶ *Illicite.*] sic 55. dist. pœnitentes. arg. contra extra de cleric. coniuga. diuersis, & extra de fil. presbyt. veniens. & arg. ff. de rebus eo. qui sub tu. vel cura. l. quamuis. & extra de concess. præben. cum super.

e ¶ *Illicitis.*] not. argu. ad quæstionem dominicalem: ‖ iuraui quòd nūquam accederem ad fornicariam meam: post volo cum ea contrahere, nūquid possum? arg. hic q̄ sic, & 31. q. 1. relatum. & ca. illud. Et arg. cōtra extra de cau. pos. c. 3. & ff. de excep. rei iu. l. & an eadē. §. actiōes.

Postolicæ.] CASVS. Quæritur vtrū Papæ constituta sint mutāda, & rīdetur q̄ non, nisi mutationis cā vel cōditio sit inserta.

f ¶ *Decoquitur.*] ‖ Hic patet ratio, quare in rescriptis Apostolicis nihil debet vitij reperiri, nec aliquid reprehensibile: vt extra de rescript. cū adeo. vñ vitiosa dicētur rescripta si sit in eis falsum latinū: vt ext. de

[a] Deus delitescit. Pal. l. 1. tit. 10. del. 1. n. 157.

[b] Vel dic vt no. supra ead. in summa. [c] dic aliquo

[d] Sententia potest moderari. vide 2. cum per bellitan. §. 40. & 2.

[e] Deus delitescit ibidem. Pal. l. 1. tit. 6. del. 1. n. 69. citat in cau. spiritualis se omisit H.

de restript. ad audiētiam. sed in testamentis & priuilegiis secus est. C. de testa. errore. ff. de manu testa. qui habebat. Nō enim est verisimile, q̄ cū illæ litteræ in tot manib[9] decoquātur, q̄ ibi sit aliquid reprehēsibile.

g ¶ *Retractari possit.*] ‖ videtur ergo q̄ sententia principis possit retractari, si esset iniuste lata. Et sic est contra. C. de app. ne causas. vbi dicitur, quòd si sententia principis sine causæ cognitione fuerit lata, non potest retractari ab alio. nam etiam error principis facit ius inter partes: vt ff. de supel. le. l. 4. in fi. sed hic loquitur de ea retractatione, quæ fit per in integrū restitutionem extra de in integrum restit. tum ex litteris.

h ¶ *Cōditionis.*] si concessum erat ad tempus. supra ead. quæst. 3. quod scripsi. Vel illius, si preces veritate nitantur, ‖ sententia autem non est sub conditione ferenda. 2. q. 6. biduum. vnde hoc non intelligitur de ea, tenet tamē si feratur. extra de sent. excom. à nobis, &c.

VEniam nunc ad.] CASVS. Quidā petebant vt Papa Fotinū episcopum ex falsa causa depositum restitueret, & Eustathium diaconū deponeret: Papa vero episcopum eis restituit, sed diaconum non depositit.

i ¶ *Maximū Fotinū.*] forte binomius erat ille Fotinus. vel aliter, veniā ad Fotinum nūc quasi ad maximum quoddā themaquia plures quæstiones ex eo surgunt.

k ¶ *Per rumorē.*] arg. ad quæstionē illā. ‖ Quid si aliquis propter falsum rumorem est electus, qui credebatur periturus? quod postea cassatur eius electio [e], sicut & cassatur institutio: vt ff. de heredi. instit. si pater. sed lege nō cassantur ratione falsi rumoris: vt ff. de heredi. instit. l. vlt. ‖ Item hoc scias, quòd ea, quæ per subreptionem obtinentur, etiā absente aduersario, retractāt. ut extra de sententia & re iud. cū olim. nec aliquid valet quod per litteras subreptitias actum est: vt extra de officio vic. tua. immo & libertas nō retractatur, licet propter iniustā causam data sit: vt institu. quibus ex cau. maio. §. ea. ver. semel. tamen nulla est, si per subreptionem data fuerit: vt ff. de fideicō. lib. cū vero. §. subuētum. & iudex qui aliàs nō potest reuocare sententiam diffinitiuam, licet iniustā, in hoc casu ipsemet eam reuocat. ff. de iud. si prætor.

l ¶ *Vt deprecamini.*] arg ‖ quòd non sit simonia preces pro digna persona porrigere: & pro digno depositi restituēdo licite possunt preces offerri. arg. 1. q. 1. filium. & distin. 50. clerico. & distinct. 54. si ferunt.

m ¶ *Compotem.*] id est, officij potestatem habentem.

n ¶ *Nolite.*] arg. quòd Papa approbat, &c. vt supra 24. quæst. 1. hæc est fides. supra 17. quæst. 4. §. qui autem. & 93. distinct. si inimicus.

o ¶ *Audio.*] arg. opti. ad iuuandos reos criminis f. supra distinct. 45. licet similia. C. de aduoc. di. iudicum. l. restituēdæ. & ff. de alb. scri. l. vlt.

p ¶ *Si faciendum.*] argu. ‖ quòd potius de misericordia, g quàm de rigore iuris delinquentes debemus corrigere: & q̄ proniores debent esse prælati in absoluendo, quàm in condēnando: vt supra dist. 45. licet plerumque. 5. dist. 50. ponderet. & 3. 23. q. 4. duo. & 3. 26. q. 7. alligant. ff.

[a] Sententia ciuilis non transit in rem iudicatam.

[b] Fructus non restituitur.

[c] Rescripta Apostolica nisi reprehensibile contineant.

‖ Sententia principis an possit retractari.

4 Pol. l. 5. tit. 6.

‖ Electio impetriti, qui credebatur periturus, an debeat cassari.

5 Tex. est in si milis in l. in spiciendum. ff. de pœ. & in l. Arianus. ff. de act. & oblig.

c A. g. contra x. q. 1. placuit vbi de hoc.

‖ Obtenta per subreptionem absēte aduersario, retractāt tur.

† *al. gratia*

6 Idem apud Nicolaum ad episcopos Gallię.

‖ Preces pro digno simoniam nō inducunt. f arg. contra supra 23. q. 4. est iniusta vbi de hoc.

g id est, secundum misericordiam; rigore, id est, secūdum iuris rigorem.

de actionibus & obligationibus. Arianus. extra de probat. ex litteris. extra de fortile. ex tuarum. contra distinct. 86. non satis. supra distin. 9. sana. & supra 10. quæst. 7. dispensationes. Ioannes.

Sententiam.] CASVS. Quæritur vtrum sententia Apostolicorum posit retractari? Et respondetur quòd potest, quando ex subreptione vel ex dispẽsatione lata est, sicut Paulus p̃ter omne ius quædam fecit, & postea reprobauit: sed hoc faciẽdum est discrete, & ex causa, ne retractentur bene diffinita.

a ¶ *Vel temporum.*] 55. distinct. prisc. & supra 1. quæst. 7. necessaria. & c. quòd pro remedio.

b ¶ *Legimus.*] ‖vt circuncisionem Timothei, quã fecerat fieri Paulus propter scãdalũ Iudæorum: qui natus erat ex Iudæa & gentili. postea mutauit hæc cum dixit: Dico quòd si circũcidimini, Christus nihil vobis proderit. arg. de pœ. dist. 2. circuncisio. & 28. quæst. 1. sic.

c ¶ *Non quando.*] ‖ex hoc dicunt quidam Papam rescindere nõ posse quod semel bene diffinitũ est, quin peccet. nam illud dicitur posse qđ de iure. & c. 22. q. 2. faciat.

Graue.] CASVS. A sententia qua qdã absolutus fuit de crimine, appellatũ erat ad cõcilium Macedoniæ. Episcopis videbatur durum sententiam infirmare. rescribit eis Papa, & dicit, quòd non oportet eos hoc timere: immo veritatem debẽt plenius inquirere, & nocentem si conuincitur condẽnare.

d ¶ *Graue.*] CASVS. Episcopi Macedoniæ dolebant si aliquando Papa retractabat sententias eorum, vel causarũ cognitiones. & ad hoc respondet Papa.

e ¶ *Quia veritas.*] optima allegatio est cõtra iudices, ‖qui nolunt audire aduocatos. sup. 30. quæst. vlt. iudicantem a. Non enim potest ad veritatẽ peruenire, nisi respiciatur ad causam, &c. 23. quæst. 8. occidit.

f ¶ *Sæpius.*] quãdoque tamẽ sufficit summatim cognoscere. C. vbi in rẽ act. l. 2. & ff. ad exhi. l. 3. §. sciendum.

g ¶ *In lucem.*] ‖ arg. qꝙ iudex potest sæpius interrogare testes eũ dubie aliquid dixerint: vt 30. quæst. vlt. iudicãtem. extra de empt. & vend. cum causa. & ff. de inter. ac. vbicũque. Nec enim aliter ad veritatem peruenitur nisi circũstantiæ omnes diligẽter quærãtur. vt 23. q. vlt. occidit.

h ¶ *Pernicies.*] id est, perniciosum factum.

ADDITIO. Dic clarius, pnicies, id est, perniciosa sententia q. d. si libẽter admitto. Cui manum porrigitis, vobiscum porrigo; cui porrigo, mecum porrigite.

α ¶ Maximum.] *Germana lectio est*, Veniam nunc ad maximum quasi quoddam thema Photinum. *Sed ob glossam nihil est mutatum.*

β ¶ Compotem vobis.] *Eadem causa fecit, ne mutaretur. Legendum est enim*, compotes voti.

Item Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epistola septima.

¶ Sententiam Romanæ sedis in melius commutari licet. C. VI.

1 SEntentiam Romanæ sedis non negamus posse in melius commutari; cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, vel temporum [2], seu grauiũ necessitatum dispensatorie quiddã ordinare decreuerit: (quoniam & egregium Apostolum Paulũ quædam fecisse dispensatorie legimus [b], quæ postea reprobasse dinoscitur:) quando tamen illa, Romana videlicet ecclesia discretissima consideratione fieri delegerit, non quando [c] ipsa, quæ bene sunt diffinita, retractare voluerit α.

α ¶ Voluerit.] *Sic etiam in originali impressos: sed Anselm*[3]*, & Iuo habẽt*, renuerit.

Innocentius episcopis per Macedoniam constitutis, cap. epist. 7.

¶ Cuiusque iudicium Apostolicæ sedis auctoritas retractare valet. C. VII.

2 GRaue [d] nõ oportuit videri piissimis mentibus vestris cuiuscumque retractari iudicium: quia veritas [e] sæpius [f] exagitata, magis splendescit in luce [g]; & pernicies [h] reuocata in iudicium, grauius [i], & sine pœnitentia [k] condemnatur. Nam fructus diuinus est iustitiam sæpius recensẽri.

Item ex libro Pontificali 3.

¶ A prædecessoribus depositi, a successoribus restituuntur. C. VIII.

4 GRegorius quartus, Theodosium, quem Eugenius antecessor eius presbyterij honore priuauerat, ecclesiæ Signinæ consecrauit episcopum. Leontius, dum esset presbyter, depositus fuit: sed postea in Antiochia Patriarcha fuit. Misenum episcopum à Felice Papa damnatum Gelasius successor eius & communioni reddidit, & ecclesiæ restituit suæ.

¶ *Hæc eadem ordine tantum mutato habentur supra distin. 50. cap. Ioannes Chrysostomus. §. Misenum episcopum. Et caput hoc in plerisque vetustis. Gratiani exemplaribus ponitur ante cap. graue. sine nomine Paleæ.*

bene iudicatum est, bonitas magis apparebit: si male, malitia in sententia commissa punietur. Archid.

i ¶ *Grauius.*] id est, cum grauitate.

k ¶ *Pœnitentia.*] id est, postea non pœnitebit: quia cum deliberatione faciet. 24. distinct. cap. 1.

C. IX.

SIcut ergo sententia Romanæ sedis in melius commutari valet: sic cuiuslibet ecclesiæ sententia, cum per subreptionem data cognoscitur, rationabiliter reuocari potest.

QVÆSTIO X.

DE ea vero, quæ ad secundas nuptias transit, vtrũ in eadem affinitate consanguineorũ prioris viri remaneat, an soboles ex secundis nuptiis suscepta consanguineis prioris viri copulari possit, merito quæritur.

De his ita scribit Gregorius Papa Venerio Catalitano episcopo.

¶ Affinitas in superstite non deletur. C. I.

5 FRaternitatis vestræ studiosæ sagacitati [6], frater amande, quas debeo, refero grates. Quoniam quæsisti, quæ debuisti; iucundum me reddidisti. Vnde placide ad inquisita respondeo. Sedem Apostolicam consulere decreuisti, si mulier [l] copula nuptiali extraneo viro cõiuncta cognationi eius pertineat [m], si eo defuncto [n] cognatio maneat, vel si sub altero [o] viro cognationis vocabula dissoluãtur, vel si susceptæ [p] soboles possint legitime ad prioris viri cognationis trãsire copulã. Est enim verbum Domini validum, & forte, est durabile, est immutabile, est perseuerabile, non momentaneum, non transitorium. Ait enim per se ipsa veritas, quæ Deus est, & verbum Dei, [Cœlum, & terra trãsibunt [q], verba autem mea non trãsibunt.] Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam. [Quãobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna:] cui non contradixit Dominus. Deinde cum veritas oriretur de terra in terram, & visibilis [r] in humanitate appareret; interrogatus est, si licitũ esset homini vxorẽ relinquere. Quod prohibens, fieri vetuit; nisi forte fornicatio excluderet maritalem copulam. Vnde protulit statim in medium eamdem ipsam sententiam, quam ante sæcula manens cum patre verbum inspirauerat Adæ, ipse confirmans [s], quod ipse homo primus protulit. [Quãobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.] si vna caro

¶ *Quæstio duplex hic solꝫitur.*

De ea.] ¶ Hic depingitur x. quæstio, quæ habet duo mẽbra, scilicet vtrum ex secũdis nuptiis soboles suscepta possit consanguineis viri prioris matrimonio copulari; & vtrũ affinitas deleatur in superstite. & in vtraque respõdetur negatiue. infra eadem capit. 1. sed illud corrigitur extra de consanguinit. & affinit. non debet.

Fraternitatis.] CASVS. Quærebat iste episcop⁹ an sit affinis vxor cõsanguineis viri: & si est, vtrum affinitas illa morte viri finiatur. Vel si vltra protenditur, vtrum tunc saltẽ deleatur, cum illa secundo viro cõiungitur: & vtrum soboles, quam suscepit de secundo viro, possit iũgi consanguineis prioris viri? Primę quęstioni respondetur, quòd sic: aliis tribus quòd non. Et hanc rationem assignat: quia vir & vxor sunt vna caro: sicut dictũ est à Domino, cuius verbum manet in æternũ. Addit etiam similitudinem de imagine facta de luto ex quattuor elementis, ex quibus compositum est corpus humanum: & de liquoribus & coloribus, qui si misti sint, separari nõ possunt. Et scias, qꝙ in hac causa nihil mutauit: sed solummodo scripturam falsam correxit: & si verbis audacia detur, per hoc poteris deprehẽdere vtrum in aliis locis sit aliquid in melius reformatum.

5 Hugo de S. Vict. lib. 2. p. 11. Sent. 4. dist. 41. Pol. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 55. Iuo p. 9. c. 38. Pana. l. 7. cap. 68.

6 Sagax dicitur acutus, peritus, astutus, præsciꝰ futurorum, prouidus, velox, à sagio sagis. sagacitas, ideſt, astutia velocitas. Papa.

1 ¶ *Si mulier.*] prima quæstio.

m ¶ *Pertineat.*] ad hoc probandum inducit omnia illa, quæ sequuntur in littera, vbi dicit, antequam Deus, &c.

n ¶ *Si eo defuncto.*] secunda quæstio.

o ¶ *Vel si sub altero.*] tertia quæstio.

p ¶ *Vel si susceptæ.*] quarta quæstio.

q ¶ *Transibunt.*] non quo ad essentiã, sed quo ad formam, scilicet de qualitate in qualitatem: iuxta id quod dicit Apostolus: Præterit figura huius mundi.

r ¶ *Et visibilis.*] quia de Maria carnem assumpserat, de consecratione distinct. 2. reuera.

s ¶ *Confirmans.*] ad litteram hanc continuatur littera supradicta est enim verbum Domini, &c.

Lu. 22.

Gen. 2.

al. inuisibilis

Matth. 3.

Matth. 19.

a *Quomo*

a ¶ *Quomodo potest.*] hæc est responsio primæ quæstionis.

b ¶ *Porro.*] hæc est responsio secundæ qstionis.

c ¶ *In superstite.*] id est, inter superstitem & consanguineos defuncti.

d ¶ *Non deletur.*] supra 3. q. 7. §. tria. contra. Sed verba canonum legi præscribunt, id est, præiudicant. Vel potius non deletur reuera secũdum leges [2], vt nõ fit, sed deletur quãtũ ad illud bñficiũ, de cõsec. dist. 4. c. 1.

e ¶ *Nec alia copula.*] responsio tertiæ quæst.

f ¶ *Propheta.*] Laudate dominũ de cœlis, &c.

g ¶ *Quoniã ipse dixit.*] id est, sicut leue fuit ei dicere, ita & facere.

h ¶ *Carnem vnam.*] videtur non esse mirum si dominus fecit virũ & mulierem carnẽ vnam, ‖cum multitudinem fidelium fecerit vnum secum, scilicet per charitatem, vel humanæ naturæ assumptionem. de cõsecr. dist. 2. in Christo.

i ¶ *Copulæ.*] id est, secundæ. nam cum sobole ex prima posset contrahere. vnde quãdoque pater & filius habent matrem & filiam.

k ¶ *Permanere.*] durũ verbum cõtra Innocentium extra eo. nõ debet.

l ¶ *Duo.*] f. vir & vxor.

m ¶ *Vnum.*] in carnem vnam.

n ¶ *Et de duobus.*] scilicet viro & vxore.

o ¶ *Concreatio.*] id est, vna proles.

p *SI cuius.*] hæc duo cap. non tenent.

Iliã.] CASVS. Pertractatis 13. impedimẽtis matrimonij: quia raptus videbatur impedimentũ matrimonij, vel impedire matrimonium; ideo vltimo loco supponit de raptu, ostendens qui dicantur raptum committere, & qua pœna puniendi sint raptores, & qualiter rapta possit copulari raptori. Vt autem hæc & alia faciat, præmittit thema, de quo duas elicit quæstiones.

q ¶ *Filiã cuiusdam.*] Post 13. impedimẽta matrimonij tractat hic magister de raptu: quia videbat matrimoniũ impedire, & vtrũ inter raptam & raptorem possit esse matrimonium.

Vòd autem.] CASVS. Hic intitulatur 1. q. qua quæritꝝ, an ille raptum commiserit, de quo dictũ est in themate, & certũ est, quòd sic. distingue tamen cum

1 Cicer. rex. ad. l. 4. l. & aliqꝭ & quæ negãdo. ff. deposit. & per glosin. §. affinitatis Institu. &c. Ysa. 40. Ps. 96. Lactãtius

Multitudinẽ fidelium fecit Deus vnum fuisse.

Ioan. 17.

Ioh. Scoti sup. 28. dist. c. Verũ dicamus, & qua pœna puniantur raptores. Arch.

fiunt: quomodo potest aliquis eorum propinquus pertinere vni, nisi pertineat alteri? Hoc minime posse fieri credendũ est. Porro [b] vno defuncto, in superstite [c] affinitas non deletur [d]: nec alia copula [e] coniugalis affinitatem prioris copulæ soluere potest. Sed neque alterius coniunctionis soboles placet ad affinitatis prioris viri trãsire cõsortium: pro eo, quòd verbũ Domini validum est, & forte: &, vt inquiẽs dixit propheta [f] [Verbum Domini manet [g] in æternum.] Et alius propheta [Quoniam ipse dixit [g]; & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt: statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit.] Nam potest per verbum suum, atque præceptũ efficere Deus duos carnem vnam [h], id est, masculum & feminam; qui innumeram multitudinem vtriusque sexus non destitit secum facere vnum: sicut per se veritas dixit. [Non pro his tantum rogo, sed etiam pro eis, qui crediturí sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint.] Si quis ergo temerario, & sacrilego ausu in defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel sub altero affinitatis vocabulo dissipare, vel susceptam sobolem alterius copulæ [i] propinquitati prioris credit legitime sociari; hic negat Dei verbum validum esse, & forte: & qui tam facile, & tam velociter quærit dissolure; hic non credit verbum Dei in æternum permanere [k]. Cõfice terram ex quattuor locis magna intercapedine à se distãtibus: & confectam, & conglutinatam finge cuiuscumque figuræ, vel immensitatis corpus volueris; numquid erit humanum ingenium, quod ipsas quattuor partes ab inuicem valeat segregare, vt vnaquæque per se posit agnosci? Sic à quattuor auis duo [l] conficiuntur in vnum [m]: & de duobus [n] fit vna concreatio [o]. Hanc similitudinem de quattuor elementis, vnde concreatus est homo, colligere potes; si eorũ vnamquamque speciem, quæ in multis diuisionibus partita est, per discretas inter se partes assignaueris. Fit idem in metallis; hoc etiam in liquoribus: probat etiã in coloribus pictor, qui sequitur arte naturam, colores admiscendo [α], ex visibilibus fucis corpora fingens.

α ¶ Admiscendo.] *In Polycarpo, & apud Anselmum, vnde præcedentia verba sunt restituta hoc loco sic legitur.* fucis miscendo colores, ex inuisibilibus corpora fingẽs. Sed ne Domini constitutio, &c. *multa enim apud ipsos sequuntur.*

Item Innocentius Papa.

¶ Soboles ex secundis nuptiis genita consanguineis prioris viri copulari non debet. C. II.

SI cuius [p] patruus, vel auunculus vxoratus obierit, & illa virum alium postea duxerit, & filios, filiasue ex illo genuerit; cum his omnibus modis commisceri prohibemus: quia vir & mulier vna caro sunt.

Item ex Romana synodo.

¶ De eodem. C. III.

SI qua mulier ad secũdas nuptias transierit, & ex eis sobolem genuerit; nullo modo potest ad consortium cognationis viri prioris pertingere.

Item Hyginus Papa.

¶ De eodem. C. IIII.

SI qua mulier tranierit ad secundas nuptias, & ex eis prolem habuerit; ipsa proles non potest se copulare cognationi prioris viri vsque ad quartam generationem.

Vnde Innocentius Papa.

¶ De eodem. C. V.

SI qua mulier ad secundas tranierit nuptias, & filios, & filias ad secundum maritum genuerit; debere eas nepotibus prioris mariti coniungi, sancta Romana synod⁹ prorsus inhibuit.

magistro, qꝙ raptus quãdoque cõmittitur in re ipsa, quandoque in vsu rei: vt ff. ead. §. vlt. Sequẽtia duo c. plana sunt.

r ¶ *Quòd autem.*] de hoc nullum est dubium quin raptum commiserit iste. distinguas tamen cũ magistro, quia quandoque raptus committitur in re ipsa: quãdoq; in vsu rei: vt ff. ead. §. vlt.

s ¶ *Raptus.*] ff. 27. quæst. 2. raptus.

t ¶ *Quæ corrumpẽdo est dictus.*] & ita simplex dicitur à cõposito: sicut aliàs exponit lex simplex per compositum [c]: vt ff. ad leg. Aquil. si feruus. §. inquit lex. nam ibi veteres omnes intellexerunt rupisse, i. corrupisse. Ioã.

v ¶ *Qui raptu.*] id est, quia est illicitus coitus, à corrumpendo.

x *Ex illa.*] ff. 27. q. 2. lex C. de rapt. virg. raptores. cõtra. Sol. Iustinianus ibi correxit legem, de qua hic mentionẽ facit Gelasius, qui præcessit Iustinianũ: sed tñ illud Iustiniani corrigitur ff. ead. q. 2. si quis virginem. & ext. de rapt. cũ causa. & ca. sequenti. ‖Sed quare non cõmitto raptum in sponsa mea, vt committo in alia re mihi debita, vt si venditã mihi rem rapiam, fic incido in constit

c Dicas in assignatiõe quæ fit hic per ipsum. causam rei pexit, nã ideo rapit quis vt corrumpat: vn de illud, a, nõ notat originem, sed causam, Arch.

1 Sent. 4 dist. 41.

CAVSA XXXVI.

Iliam cuiusdam [q] *ignorante patre quidã muneribus illexit, & ad conuiuium inuitauit: finito cõuiuio, iuuenis virginem oppressit. Quo cõperto à parentibus, iuueni traditur puella, ac more nubentium à iuuene dotatur, & publice in vxorem ducitur.*

Quæritur primo, an ille raptum admiserit.

Secundo, an rapta raptori nubere possit, patre assensum præstante.

QVÆSTIO PRIMA.

Vòd autem [x] *ille raptum admiserit, multorum auctoritate probatur.*

Ait enim Isidorus lib. 5. Etymol. cap. 26.

¶ Quid sit raptus. C. I.

3 RAptus [s] quoque illicitus coitus à corrumpendo est dictus [t]: vnde qui raptu [v] potitur, stupro fruitur.

¶ *Iuo habet fere vt Gratianus hic, & supra 27. quæst. 2. cap. raptus. nec multo aliter Pannormia. In codice Isidori impresso sic legitur.* Stuprum raptus proprie est illicitus coitus, à corrumpendo dictus. *Vnde Virgilius*, rapto potimus, *id est*, stupro fruimur 4.

Vnde Gelasius Papa.

¶ Vbi raptus admittitur. C. II.

LEx illa [x] præteritorum principum ibi raptum dixit commissum esse, vbi puella, de cuius ante nuptiis nihil actum fuerat, videatur abducta.

3 27. q. 2. raptus. Iuo p. 8. c. 26. Pana. l. 6. c. 53.

4 ex Sernio in 4. Aeneid.

5 27. q. 2. lex illa in Cod. Theod. l. 9. ti. de raptu vir. le. 1. extra de raptor. c. cum causa. Pol. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 9.

2 Anſ. l. 10. c. 67.

‖ Raptum in sponsam suam quis non committit.

in constitutionem,si quis in tantam.C.vnde vi.vt ff.de acquir.pos.si ex stipulatione. & similiter furtum committo in propria re : vt ff. de fur. eum qui.§.1.Sed poteſt eſſe ratio,quia præſumitur, quòd re ſua nemo vitioſe vtatur:vt ff.pro ſocio,merito.vel forte ratio eſt: quia matrimonium numquam diſſoluitur, alij contractus ſic. vnde numquam poteſt aliquis in hoc caſu incidere in cõſtitutionem illam,placuit. 16. quæſt.6. nec in illam, ſi quis in tantam. & quia res iſta nũquam poteſt alienari à vero domino, & quia libera perſona non poſſidetur, & ita nõ eſt neceſſe vt expectet quouſque in eum transferatur poſſeſsio ſpõſæ. Itẽ quis intelligitur eã poſsidere quàm cito ſponſalia interceſſerũt vnde non vere dicitur raptor,cũ ſua poſſeſsione vtatur. ff. de iniur. l. iniuriarum §. ſi quis. extra de elect. eccleſia Vulterana.

CVM ERGO. CASVS. iſte diuiditur in duas partes. In prima concludit G.ex ſupradictis,quòd hæc de qua agitur in themate,dicitur rapta. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Sed non omnis*. Diciter quid ſit fornicatio, quid ſtuprũ, quid adulteriũ, quid incæſtus,& quid raptus. & ad ſi. § indicit ſequens ca. *Corrupta in vxorem*, ſuppleꝛmaxime. *Hic mor te*,ſecundum leges.

a ¶ *Aliud adulteriũ.*] 32.q.4.nemo contra.

b ¶ *Cuiuſlibet.*] ſupra 33.queſt.4.mæretrices.& quæſt.7.non ſolum.

c ¶ *Proprie.*] bene dixit proprie : ‖ nam & aliàs ſtuprũ dicitur commiſti in vidua vel virgine,vel puero.ff. de adult. inter liberas.§.1.de verb. ſig.inter ſtuprũ.& quandoque etiam ſtuprũ ſumitur pro adulterio. 31. quæſt. 4. nemo 28. q. 1. idololatria.

d ¶ *Non reuocante.*] idem eſſet ſi reuocaret: qa nihilominus eſſet ſtuprum. ſi tamen non reuocat , ceſſat actio iniuriarum poſt annum.iuſti. de iniu.§. vlt.

e ¶ *Abuſus.*] vel vbi eſt iuſtitia publicæ honeſtatis , ibi eſt raptus. 32.quæſt 3.nec eam a.

f ¶ *Hic.*]ſcilicet raptor talis,vel raptus.

g ¶ *Multatur.*] antiquo iure,non antiquiſſimo b.

h ¶ *Confugerit.*] C. de his qui ad eccle. confug.l.vlt.§.vltimo.

DE *raptoribus.*] CASVS. Quidam rapuit quamdam puellam, & cum ea fugit ad eccleſiam; quæritur quid iuris ſit ? Et reſpondetur,ſi puella non cõſenſit raptori, quæ patrem non habet, debet ſtatim auferri raptori,& reddi cõſanguineis: & raptor nõ puniatur corporaliter,ſed puellæ ſeruiat , vel ab ea ſe redimat. Si vero patrem habet, & conſentit puella : apud patrem excuſetur, & ei reſtituatur , & raptor patri teneatur ſatisfactione ſimili.

i ¶ *Vel pœnarum.*] corporaliumà talibus liberatur c hic auctoritatẽ canonum : non autem à pœna pecuniaria quam ſuſtinet. infra ead. quæſt.2.denique.ſed & publica pœnitentia multatur.27.q.2.raptor.

k ¶ *Ad ſeruiendum.*] ſi inops eſt. ‖ ſecus eſt in debitore , quia non cõgitur ſeruire creditori d:vt C.de act. & obl.ob æs. Sed vſq; ad quod tẽpus ſeruiet ei?Sit in arbitrio boni viri , ex quo lege non exprimitur. arg.ff.de iure delib.l.j.§.ait prætor. extra de offic. deleg. de cauſis. Vel ſeruiet ei per v.annos,ad inſtar illius, qui ẽ pemptus eſt ab hoſtibus.C. de c.& poſtli.reuer.diuerſarũ.& licet ille ſeruus non ſit, parũ tñ differt (vt dicit lex) à ſeruo,cum ei abire nõ liceat cũ vult.ff.de li.ho.exhi.l.2.

l ¶ *Subiectus.*] in pretium pudicitiæ eius.infra ead.quæſt.2.tria.

m ¶ *Redimendi.*]& hæc erit optio raptoris.arg.27.q.2. multorum.ff. de contr.empt.ſi in emptione.§.penult.ff.de iure do.plerumque.

n ¶ *Patrem.*] videtur, quòd in primo caſu patrem non habeat, licet magiſtraliter interpretetur,ſcilicet in §.ſeq.

o ¶ *Cõſenſerit.*]in fornicatione:aliàs non redditur.

p ¶ *Excuſata.*] à pœna legis,vt nõ puniatur à iudice etiam ſi ſit nubilis, nam innubilem ætas excuſat c. pater tñ bene poteſt eam exheredare ſi vult,C.de inoffic.teſtam. ſi filiam. niſi maior eſſet xxv.annis, tunc enim ſi pater diſtulit eam copulare , ſi alicui adhæſerit, remanebit cũ illo etiam inuito patre : nec exheredabitur: vt in authent. vt cũ.de ap.cogn. §.cauſas. ver. ſi præter.coll. 8. ‖ ſed ſi filia inuito patre adhæſerit alicui matrimonialiter, dũmodo dignum eligat, pater tenetur eam dotare : vt ff. de ritu nupt. qui liberos.

EX HAC. CASVS. Hucuſque allegauit magiſter.modo ponit ſolutionem bonã,diſtinguẽs, quòd aliquando vis infertur patrẽtibus , & non puellæ , aliquando vtriſque, aliquãdo puellæ tãtum. ſed illi de qua hic agitur , vel eius parentibus nulla vis fuit illata. In fine diſtinguit, q raptus quãdoque cõmittitur in re ipſa, quãdoque in vſu rei , ſicut fuit in puella,de qua hic loquit.

q ¶ *Hic autẽ.*] de quo agitur in themate.

r ¶ *Renitente.*] nam ſpontanea fuit in abductione , inuita in corruptione.

s ¶ *Non debet.*] allegando dicit.vnde ſtatim ſubdit ſolutionem.

t ¶ *Aliquãdo.*] ‖idem dicit lex in furto , quod quãdoque committitur in re, quãdoque in vſum rei : vt ff.de fur.l.j.§.furtum. & inſtit.de ob.quæ ex delic.naſc. §.furtum.

v ¶ *Prohibẽte.*]aut neſciente. fic ff. de fur. qui vas.§.vetare.

Cum ergo hæc illicito coitu ſit corrupta, cumque ita ſit abducta, id eſt,à domo patris ducta, quòd de eius nuptiis nihil ante actum fuerit ; raptam appellandam negari nõ poteſt. Sed non omnis illicitus coitus,nec cuiuſlibet illicita deflоratio raptus appellatur. Aliud enim eſt fornicatio , aliud ſtuprũ, aliud adulterium a ,aliud incæſtus,aliud raptus.[1] *Fornicatio autem , licet videatur eſſe genus cuiuſlibet b illiciti coitus,qui ſit extra vxorẽ legitimam: tamen ſpecialiter intelligitur, in vſu viduarum , vel meretricum, vel concubinarum. Stuprum autem proprie c virginum eſt illicita deflоratio: quando videlicet non præcedenti coniugali pactione , vtriuſque voluntate virgo corrumpitur , patre iniuriam ad animum ſtatim poſt cognitionem non reuocante d. Adulterium verò eſt alieni tori violatio. Vnde adulterium dicitur, quaſi ad alterius torum acceſsio. Incæſtus eſt,conſanguinearum,vel affinium abuſus e. Vnde incæſtuoſi dicuntur,qui cõſanguineis,& affinibus abutuntur. Raptus admittitur , cum puella violenter à domo patris abducitur , vt corrupta in vxorem habeatur: ſiue puellæ ſolummodo,ſiue parentibus tantum , ſiue vtriſque vis illata conſtiterit , hic f morte multatur g. Sed ſi ad eccleſiam cum rapta confugerit h , priuilegio eccleſiæ mortis impunitatem promeretur.*

Vnde in Aurelianenſi concilio primo,cap.4.legitur.

¶ Si raptor cum rapta ad eccleſiam confugerit,quid fieri debeat. C. III.

2 DE raptoribus autẽ id conſtituendũ eſſe cenſuimus, vt ſi ad eccleſiam raptor cum rapta confugerit,& feminam ipſam, violentiã pertuliſſe conſtiterit; ſtatim liberetur de poteſtate raptoris , & raptor mortis,vel pœnarũ i impunitate conceſſa, aut ad † ſeruiendum k ſubiectus l ſit ; aut redimẽdi m ſe liberam habeat facultatem. Si vero, quæ rapitur, patrem n habere conſtiterit,& puella raptori conſenſerit o;poteſtati patris excuſata p reddatur , & raptor patri ſuperioris conditionis ſatisfactione teneatur obnoxius.

Ex hac auctoritate liquet, quòd aliquando vis infertur parentibus , & non puellæ , cum dicitur [ſi puella raptori conſenſerit.] Aliquãdo vtrique violẽtiam perferunt,cum præmittitur [ſi raptor cum rapta perfugerit , & feminam ipſam,violentiam pertuliſſe conſtiterit.] Puellæ autem , non parentibus vis infertur , cum voluntate patris puella violenter abducitur , vt eius patiatur concubitum , cuius copulæ numquam cõſenſum adhibuit. Hic autẽ q neque parentibus,neque puellæ vim inuiſſe videtur,cum neque illis prohibentibus , neque illa renitente r violenter ſit abducta. Aliud eſt enim promiſſionibus aliquam ſeducere ; aliud ſibi vim inferre. Vnde quia neutri vis illata probatur , raptor hoc iure dici non debet s. Sed rapina dupliciter fieri dicitur. Aliquando t enim res ipſa rapitur:aliquando ipſius rei vſus tantummodo violenter eripitur. Res ipſa tunc rapitur , cum violenter domino eripitur , vt in perpetuum teneatur. Aliquando verò non res ipſa affectatur : ſed vſus eius domino præſidente v violenter vſurpatur. Hic ergo rapium admiſit , quia florem virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit.

QVÆSTIO II.

[2] *Vnc quæritur x, an purgato vitio rapinæ , raptor in vxorem poſsit raptã accipere : quorum conuncio auctoritate canonum ſanctorum penitus prohibetur.*

Legitur namque in concilio Chalcedonenſi , cap.27. [3]

Vnc quæritur.] Hæc q.diuiditur in duas partes , in quarum prima probatur , quòd raptor non poteſt contrahere cum rapta. Secunda ibi,*His auctoritatibus*. Ioan.de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 2.q.qua quæritur an raptor cum rapta poſsit matrimonialiter copulari. Et ſimiliter dicendum eſt, quòd ſic:vt infra ead.tria.& cap.denique. niſi aliud impedimentum interueniat. Allegat tamen Gratian. pro vtraque parte:& primo probat,quòd non. Quæ autem ſequuntur vſque ad cap.de puellis.patent.

¶ *Nunc quæritur.*] hæc q.2.dubia non eſt: ‖ quia raptor bene dubitare poteſt raptam in vxorem f peracta pœnitentia.extra de adult.c.1. & 2.& extra de rapt.cũ cauſa.& j.ead.denique.& expreſſum eſt extra de rapt.accedens.niſi ſit ſponſa alterius de præſenti.Tunc enim illi reddenda eſt.27.q.2.deſpõſatam.ſed ſi ſponſa de futuro,non cogitur eã recipere:vt 27.q.2.raptor.& c.ſeq.ſecundũ leges tamen non poteſt cum ea cõtrahere.C.de rapt.virgi.l.vna.§.fin autem.Capitula ergo,quæ dicunt,q rapta reddẽda ſit patri,vel quæ dicunt, q nõ poſsit contrahere cum raptore,intelligenda ſunt qñ rapta non cõſentit in matrimonium raptoris,

‖ Stuprum in quibus perſonis committitur.

† *ſeruiendo conductum ſolueſtus*] vera lectio.

a cõcor. tex. in fine. in l. plenum, 5. 2. cum ſim. et per gloſ. & doct. ff. de vſu. & habita.

b Dic clarius q hic tex. obtinet ſecundũ leges.C.e. tit. l.vna. ſed ſecũdum canones puniuꝛ vt habetur.3.q.5.c. 2.a.&j.& cap. nullius. Arch.

c Et hoc propter fauorem & priuilegiũ eccleſiæ non autem liberatur à pecuniariis. Arch.

‖ Debitor non cogitur ſeruire creditori.

d Ad hoc extra de pigno. c.2.

e Arg. ad hoc ff.de rei ven. quod infans.

‖ Pater tenetur dotare filiam quæ eo inuito nupſit.

‖ Furti in duobus committitur.

3 & in 6.Syn. c.92. capitul. I.t.c.104.

‖ Raptor rapta bene ducit.

f Adde quòd de iure citeli eſt ſecũd I.trium. ibi non.q gl. & doct. C. de rap. v.ſi.

raptoris , ſed potius in ſtuprum. Vel intelligit quando aliquis ſponſam alterius rapuit de præſenti.ad hoc extra de ſpõſa duorũ. c.tuas dudum.

a *Eos qui rapiunt.*] Hoc c.& ſequens a loquitur de illis quæ cũ ſint nubiles , raptoribus non conſentiunt. Vel de innubilibus , quæ ſemper parentibus ſunt reddendæ à raptoribus ſeparatæ,vt 3. ea. q.1.c. vlt. Et hoc exandi cum conſentiunt in illicitum coitum,& non in matrimonium.

b ¶ *Simul.*]tamen illud non proponunt facere.

c ¶ *Anathematizentur.*] & hoc cum nolunt agere pœnitentiam publicam. 3. 27.q.2. raptor. & cap.ſtatutum.

d *Aptores.*] ¶ *Volentes vel inuitas.*]voluntas illius nõ b excuſat , ſic 16. q. 6. placuit.ſic 92. diſtin. ſi quis epiſcopus. ‖quia illæ moniales velle non habent. 12. q. 1. non dicatis. immo ipſum velle mulieri ab infidiis nequiſſimi hoſtis,qui rapinam meditatur, inducitur c. C. de rapt.virgin.l.vna.circa finem. Nam & qui volentem retinet dummodo circumuentum, non ſine dolo retinet.ff. de lib.ho. exhi.l.3.§. ſi quis volentem. Immo etiam ageretur hic contra raptorem inuitis raptis, ſicut pater iniuriarum agit inuito filio.ff de iniur. l. 1. §. vſque adeo.

e *Si quis.*] ¶ *Attentaue..*] ‖ argumentum quòd interdum conatus ſine effectu punitur,vt 19. diſt. Anaſtaſius. immo & attentare eſt ad actum perducere,ſiue procedere,quia eſt agere vt de pudico,&c.de pœniten. diſt.1. ſi quis tamẽ maſculum. & ita non eſt hic tantum conatus. in maximis tamen criminibus punitur ſolus conatus. 6.q.1.§.verum. verſi. ſi quis cum militibus. in minoribus non,quia non ſum fur etiam ſi ad aliquem actum proceſsi. ff. de fur.vulgaris.§.qui furti.& l.ſi certe.

De puellis.] CASVS.Bene.ſic ponit hunc caſum.Ex eo qđ Chalcedonenſe cõcilium precipit raptores puellarum & conſentientes & clericos deponi,& laicos excommunicari ; apparet hic non licere raptori raptam ducere. Quæ autẽ ſequuntur vſque ad capi.tria.plana ſunt.

f ¶ *In Chalcedonenſi.*] j.ea.q.eos qui.

g ¶ *Quibus.*] dicit H. & Beñ.q hic non debet eſſe. ſ.ſed argumentatur Cabilonenſe concilium ex verbis Chalcedonẽſis concilij:ſi enim hoc non eſſet de iſto c. quare poneret Grat. hic,hoc c. cũ ſtatim ſuperius illud poſuerit,ſcilicet cap.eos.

h ¶ *Nullatenus.*] huic eſt derogatũ, vt j.ea.c.tria.& extra de rap.accedens.‖Sed ſecundum leges,adeo interdicitur, q ſi mulier cũ raptore nubit, amittit dominiũ rerũ raptoris.in auth.de rap.mu. quæ raptorib nubunt.circa fi.coll.9.Sed credo & illam pœnam ceſſare:cum & interdictio ceſſet per canones,niſi cum ſponſa alterius de præſenti rapitur, vt 27.q.2.ſtatutum.

i ¶ *Quis virginem deſponſauerit.*] argu. quòd violentia excuſatur ratione iuris,quod quis habet.arg.j.ea. denique. 16. q.6.placuit. cõtra.3. 27.q.2.lex illa. 5. diſt.92. ſi quis epiſcopus contra.Io.de Fan d.

k *Vllus autregis.*] quia libera debent eſſe matrimonia extra de ſpõſa requiſiuit. & ff.de verb.oblig. Titia.Et talis qui per regem vxorem poſtulat , deportari debet. C.ſi nuptiæ ex reſcript.per l.1.Sed not.qđ duo præmittit, quòd nec rapiat,nec regis,&c. ‖Vn de ar.q iſta delicta paria ſunt:ergo pari pœna ſũt punienda.15.q.3.ſane.

l ¶ *Remotus.*] no.casũ in quo auctoritate principis non excuſatur quis: vt 25.q.1.omne.3.16.q.1. in canonibus.& 3.16.q.7. ſi quis deinceps.& 3.diſt. 18. ſi epiſcopus Metropolitanus. ſed contra. 3. 12.q.2. de rebus. & 3. 12. q.2.vobis.

HIS AVCTORITATIBVS.Hæc eſt ſecunda pars , in qua probat in contrarium,& verius,ſcilicet quòd raptor cum rapta poteſt contrahere.Io.de Fan.

m ¶ *Quod raptor.*] ideſt, quamdiu tales ſunt quòd iſtis nominibus appellentur.

n ¶ *Nomina eorum.*] arg.50.diſt.ferrum. 23.q. 6.vides.

o *Aptores.*] ¶ *Item ex concilio Pariſienſi I.c.6.*

¶ Excommunicentur, qui rideam, vel filium alterius extra voluntatem parentum rapiat aut regis beneficio poſtulat. C. VI.

8 NVllus neque viduam, nèque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præſumat; aut regis beneficio æſtimet poſtulandã. Quod ſi fecerit; ab eccleſiæ communione remotus l, anathematis gladio ſeriatur.

His auctoritatibus euidenter datur intelligi , quòd raptor m in vxorem, raptam ducere non valet. Sed raptor & rapta,nomina ſunt vitiorum , non perſonarum.Vitia autem, cum per pœnitentiam purgata fuerint ; nomina eorum n abolentur. ‖

Vnde in quadam homilia Gregorius ait. 9

C. VII.

10 APud o omnipotentem quippe Dominum non ille fallax habetur,qui culpam mẽdacij per pœnitentiam delet.

Prohibetur ergo præmiſſis auctoritatibus rapta copulari raptori , antequam vitium rapinæ aboleatur; donec ille raptor , & illa rapta iure appellantur. Ceterum cum illa patriæ poteſtati reſtituta fuerit, & raptor ſuæ rapinæ pœnitentiam egerit ; cum voluntas parentum vtriuſque in vnum conuenerit ; non prohibentur ad inuicem copulari.

Vnde Hieronymus ait.

¶ Quot ſunt legitima coniugia , & quod voluntate patris rapta ratorì nubere poteſt. C. VIII.

11 TRia legitima p coniugia in ſcriptis leguntur. Primum legitimum coniugium eſt, virgo caſta in virginitate viro data legitime [& reliqua, quæ ſequuntur in prædictis q.] Secundum , virgo in ciuitate deprehenſa à viro , & illi per vim copulata; ſi voluerit pater eius , dotabit eam iſte vir, quantum iudicauerit r pater; & dabit pretium pudicitiæ eius. 12 Tertium, filia prædicta deprehenſa , ſi non fuerit voluntas patris , trahet eam s à prædicto viro, & tradet eam alij; & dotabit eam , & legitima erit ei.Sed primum his duobus præfertur.

¶ *Poſt hoc caput apud Iuonem,& in Tanormia ſequitur c.additur aliud. 3. 27.q.2. ex Hieronymo item citatum.*

d Solue p id qđ not. ſupra ea.q.1.c.2.

8 Iuo p. 8.c.25.

‖ Delicta varia pari pœna ſunt puniẽda.

¶ *al. damnatione plectatur*

9 hom. 29. in Euan.

10 Verba ipſa Gregorij habentur ſupra. 32. q. 1. apud eum fere ſic ordem.

11 Iuo p. 8. c. 49. Panor.l.c.33. 30.q.5.aliter. & qualis.

¶ Lex vetus vim Euangelicam obtinet in moralibus.

12 ex cap.22. Deuter.

e Vel dic in prædictis ſcilicet patribus vel capitulis mei operis vbi tractatur de talibus.Hem.

f Argu. extra de iureiur cum ita vallis.ff.de leg. 1. ſi ſit legatũ. ff. de oper.lib. & Liberius. Arch.

a *Denique.*] ¶ *Desponsata.*] secus esset si desponsata, esset alij.vt 27.q.2.statutum.

b *Drachmas.*] drachma (vt dicunt) est ficlus. quid autē sit ficlus, habes 1.q.1.iudices.

Deuter. 22.

I autem.] CASVS. Statuit hic concilium Meldense de raptoribus puellarū vt nisi ante promulgationem huius edicti nupserint eis, raptæ separentur ab eis, & parentibus reddantur: & publica pœnitentia raptoribus indicatur, qua peracta, si iuuenes sint, & placuerint vtrique parti, poterunt coniungi, sed mortua rapta raptor nō ducat aliam nisi ex dispensatione episcopi.

1 Bzrc. l. 9. c. 19. Iuo p. 8. c. 179. & 177. Pana. l. 6. c. 56

c ¶ *Si autem.*] CASVS. Aliqui in adolescentia constituti sponsas aliorum de futuro rapuerūt. Vnde statuit concilium Meldense, q̄ si ante concilij tempus nondum cū eis matrimonium confirmarunt, separentur: & raptoribus publicæ pœnitentiæ suppositis, raptæ parentibus restituātur. Acta autem pœnitētia raptores possunt cum aliis matrimonium contrahere: ita tamen quod si contingat vxores eorum decedere, non possunt iterum contrahere, nisi ex dispensatione episcopi. 33. q. 2. §. de pœnitentibus. H. breuissime ponit casum in hunc modum. Raptor acta pœnitentia potest contrahere cum rapta: & ea mortua non ducat aliam, propter enormitatem criminis.

d ¶ *In coniugium.*] ℣. 34. q. 2. non satis. in fi. extra de fur. c. 1. contra. Vnde videtur quòd raptores in lege, morte puniebantur: sed in illis contrariis de adulterio loquitur, & hic de fornicatore, qui non rapit alterius sponsam.

e ¶ *Ex vtriusque.*] scilicet raptorum, & raptarum aliàs ex vtrisque.

† *al. vtriusque*

f ¶ *Coniugio.*] non inter se: quia vt dicūt, cum illa contrahere non potest, præterea si non intelligeretur de sponsa alterius, nihil esset quod dicitur à Gratiano.

g ¶ *Publicam.*] raptori imponitur publica pœnitentia, non raptæ: quia non ita constat an rapinæ consenserit, licet Grat. aliter sentiat in sequenti.

‖ Pœnitētia publica imponitur raptori.

h ¶ *Nisi.*] ecce argu. quod licet fit dispensatum cum aliquo in vno matrimonio, non ideo in sequenti, vt 33. q. 2. c. vlt. Idem in dignitate, vt 12. dist. nos consuetudinem. Item in ordine, vt 34. dist. Lector.

2 Bzrc. l. 9. c. 33. Iuo p. 8. c. 171.

SACERDOTES MEL. DENSES CASVS. Solvit nunc Grat. pro contraria parte, & dicit quod hac proxima auctoritate non permittitur rapta raptori copulari post pœnitentiam, sed alij; similiter & raptor post pœnitentiam aliam accipiat: alioquin frustra diceret quod est in fine c. remanebit. Hoc falsum est, quia non semper talis remaneret, vt dicit H. Sequēs cap. loquitur de desponsata alij p verba de præsenti. Vel est ei derogatum per auctoritatem Hiero. & Ambro. & vete. test. & per Meldēn. concilium. Sequens §. in quo Grat. ponit bonam solutionem, patet.

3 tit. 4. le. 11.

i ¶ *Et rapta.*] hoc non dicitur in c. precedenti q̄ raptæ imponatur pœnitentia publica a.

a Subaud. ideo male dicit Gratianus ℣. eo. dum dicit, Frustra, &c. cum tantum raptor publicæ subiici deberat pœnitentiæ, cum rapta non cōsenserit. Ioā. de Fan.

k ¶ *Lacuit vt hi.*] derogatur huic cap. Vel intelligitur de desponsatis aliis per verba de præsenti.

4 titul. 10. in principio.

l ¶ *Quamuis.*] ℣. 16. quæstio. 6. placuit. & ℣. distin. 92. si quis episcopus vacans.

m ¶ *Auctoritate.*] ℣. dist. 20. §. 1. & cap. 1. contra vbi dicitur, quòd in causis decidendis præferuntur concilia auctoritatibus sanctorum patrum. huic præiudicat auctoritas Hier. vt supra ead. tria. sed hoc ideo, quia corroboratur auctoritate vete. testam. & etiam auctoritate Meldensis concilij. supra ea. si autem. Ioan.

Item Ambrosius in Apologia Dauid, cap. 8.

¶ Cum voluntate parentum raptas in coniugium habere permittitur. C. IX.

DEnique & puellæ pater illius, quæ vim cōcubitus nulli desponsata pertulerit, quinquaginta drachmas [b] argenteas accipiet: ipsa autem in coniugio permanebit.

Item ex concilio Meldensi, c. 65.

¶ Post pœnitentiam raptori, vel rapte celebre coniugia concedantur. C. X.

1 SIautem [c] nec dum eas, quas rapuerant, cum voluntate parentum sub desponsionis, vel dotalitij nomine in coniugium [d] duxerunt, [e] quando in omnium aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab eorum coniunctione separētur, & publicæ pœnitentiæ subigātur: raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Peracta vero pœnitentia publica, si ætas, & incontinentia exegerit; legitimo, & ex vtrisque [f] partibus placito coniugio [g] iocientur. Nam in his non regulam constituimus; sed (vt verbis magni Leonis vtamur) quid sit tolerabilius, æstimamus. Quòd, si vnus ex coniugatis obierit; & is, qui pœnitentiam publicam [h] egerit, superstes extiterit; iterare coniugium non præsumat, nisi [i] episcopus aliquam forte præuiderit concedere indulgentiam, vt graui orem posit amouere offensam.

Hac auctoritate Meldensis concilij non permittitur raptori raptæ post pœnitentiam copulari: sed permittitur vtrique post pœnitentiam legitimo coniugio copulari; vt rapta videlicet non raptori, sed alij post pœnitentiam nubat. Similiter raptor post pœnitentiam non eam quam rapuit sed aliam permittitur habere vxorē. Cum enim raptor, & rapta [k] pœnitentiæ subijci præcipiuntur; si vtrisque [l] copulam auctoritas illa permitteret; frustra circa finem capituli diceretur, [quòd si vnus ex coniugatis obierit, & is, qui publicam pœnitentiam egerit, superstes extiterit; iterare coniugium non præsumat.] Eorum namque quolibet decedente, qui pœnitentiam egit superstes remanebit. Non ergo hac auctoritate raptor probatur in coniugium raptam posse accipere. Potius inuenitur in concilio apud Aquisgranum, quòd nec etiam voluntate parentum ad inuicem possunt copulari. Sic enim in præfato concilio legitur.

¶ Hæc dist. diuiditur in 17. partes. In quarum prima probat, quòd non debemus celebrare nisi in locis consecratis ab episcopis, & in sacratis

DE CONSECRATIONE DISTINCTIO PRIMA.

Notandū est quòd sacramēta ecclesiastica, vt sunt genera sacrificiorum sumpto hoc exordio videtur quidam sancti sanctarumque dei vocabulo quasdam institutiones ecclesiasticas, vt puta dedicationes templorum, altarium, vestium, vasorum, & huiusmodi, quæ ad ecclesiasticum vsum consecrantur, quas Dionysius vocat sanctificationes, vel consecrationes, vt habetur in Epistola Leonis Papæ ad Dioscorum, & in Epistola Gelasij Papæ ad Episcopos Lucaniæ, & in Epistola Innocentij Papæ ad Decentium, & in Epistola Fabiani Papæ ad Fortunatum, & in Epistola Dionysij Papæ ad Felicem. Et in Epistola Leonis Papæ ad Dioscorum dicitur, quòd sacramenta ecclesiastica non consecrentur, & dedicentur nisi ab episcopis. Et in Epistola Gelasij Papæ ad Episcopos Lucaniæ dicitur, quòd presbyteri non debent altaria consecrare, nec basilicas dedicare, nec chrisma conficere, nec vestes sacerdotales benedicere, nec vasa sacra consecrare, nec altaria vngere, nec ordinationes facere, nec ecclesiasticum officium exercere, nisi ab episcopo fuerint consecrati. Et in Epistola Innocentij Papæ ad Decentium dicitur, quòd presbyteri non debent altaria consecrare, nec basilicas dedicare, nec chrisma conficere, nec vestes sacerdotales benedicere, nec vasa sacra consecrare, nec altaria vngere, nec ordinationes facere, nec ecclesiasticum officium exercere, nisi ab episcopo fuerint consecrati. Et in Epistola Fabiani Papæ ad Fortunatum dicitur, quòd presbyteri non debent altaria consecrare, nec basilicas dedicare, nec chrisma conficere, nec vestes sacerdotales benedicere, nec vasa sacra consecrare, nec altaria vngere, nec ordinationes facere, nec ecclesiasticum officium exercere, nisi ab episcopo fuerint consecrati. Et in Epistola Dionysij Papæ ad Felicem dicitur, quòd presbyteri non debent altaria consecrare, nec basilicas dedicare, nec chrisma conficere, nec vestes sacerdotales benedicere, nec vasa sacra consecrare, nec altaria vngere, nec ordinationes facere, nec ecclesiasticum officium exercere, nisi ab episcopo fuerint consecrati. Et in Epistola Innocentij Papæ ad Decentium dicitur, quòd presbyteri non debent altaria consecrare, nec basilicas dedicare, nec chrisma conficere, nec vestes sacerdotales benedicere, nec vasa sacra consecrare, nec altaria vngere, nec ordinationes facere, nec ecclesiasticum officium exercere, nisi ab episcopo fuerint consecrati. Et in Epistola Fabiani Papæ ad Fortunatum dicitur, quòd presbyteri non debent altaria consecrare, nec basilicas dedicare, nec chrisma conficere, nec vestes sacerdotales benedicere, nec vasa sacra consecrare, nec altaria vngere, nec ordinationes facere, nec ecclesiasticum officium exercere, nisi ab episcopo fuerint consecrati. Et in Epistola Dionysij Papæ ad Felicem dicitur, quòd presbyteri non debent altaria consecrare, nec basilicas dedicare, nec chrisma conficere, nec vestes sacerdotales benedicere, nec vasa sacra consecrare, nec altaria vngere, nec ordinationes facere, nec ecclesiasticum officium exercere, nisi ab episcopo fuerint consecrati.

1 Ex Felice III. in epistola Leonidi. Epistola. c. 1. 2 Dist. 3. c. 57. Isup. 3. c. 60. Pana. l. 2. c. 33. d. De eccle sarum consecratione, & de Missarum celebrationibus ‖ Habē apud Felicem & col istorti, ‖ al. vero Arsterio Exod. 31. Num. 7. Leuit. 8. 2 Reg. 7.

TERTIA PARS DECRETI.

DE CONSECRATIONE DISTINCTIO PRIMA.

C. I.

2

Consecrationē ecclesiarum, & Missarū celebrationes non alibi, q̄ in sacratis Domino locis, absque magna necessitate fieri debere liquet omnibus, quibus sunt nota veteris & noui testamēti præcepta.

¶ *Verba capitis sequentis in vetustis Gratiani exemplaribus non sunt seiuncta à superioribus; quemadmodum neque in ipsa Felicis quarti epistola, neque apud ceteros collectores. Sed ob citationes doctorum nō est mutatū. Nonnulla autē emendata sunt.*

a *Consecratio nem ecclesiarum.*] CASVS. Expleto tractatu matrimonij, quod est commune omnium nationū, explicitis etiam variis casuum conflictibus, agitur de sacramentis, quæ necessaria sunt ad salutem: & hoc ordine. Primo de ecclesiarū cōsecratione. Secundo de sacramento Eucharistiæ. Tertio de solennitatibus festiuitatū. Quarto de sacramento baptismi. Quinto de cōfirmatione & diuinis officiis & ieiuniis. Et in fine de spiritu sancto, & sic tractatus iste in 5. distin. est distinctus. Et no. quod cum in aliis tractatibus magister interseruit suos §. & solutiones: in hoc tractatu non nisi duos ponit §. vnum in prima, aliū in quarta distinctione. hoc ideo, quia de sacramentis sobrie est loquendum: in quibus etiā vera loqui periculosum est. In hac ergo distinctione ostendit ecclesias esse consecrandas: & à quo, & qualiter, & cuius auctoritate: & quòd non sit iteranda consecratio nisi in casu & quo ordine Missæ sunt celebrandæ: & quot debeāt celebrari in die. tamen dicitur à quibusdam, quòd hoc verbum scilicet, de consecratione, non in serie, sed in titulo originalis capituli reperitur. & incipit cap. de Missarum, &c.

Tabernaculum] CASVS. In hoc c. Felix ostendit exemplo vet. test. ecclesias esse ædificandas & consecrandas à Christianis. nam Moyses Dño præcipiente tabernaculum fecit & consecrauit, Dauid autem cultū Dei ampliauit. & tēplum Deo facere voluit: quod quia prohibitus fuit perficere, Salomō eius filius perfecit. Si Iudæi hæc faciebāt, multo fortius hæc fieri debēt à Christianis, vt nō celebret in aliis locis q̄ ecclesiasticis: nisi in necessitate: nec celebrare debent aliæ personæ q̄ ab episcopis consecratæ. q̄ probatur auctoritate Laodicen. concilij.

b ¶ *Deliburi.*] ideſt, delinitū.

c ¶ *Et Leuitæ.*] non subdiaconi: quia non erat subdiaconatus facer ordo. hodie autem bene ferunt sacra subdiaconi: quia facer est hodie. extra de æta. & quali. or. à multis.

d ¶ *Reperitur.*] in Leuiti. cap. 8.

e ¶ *Amplificauerit.*] instituendo ibi xxiiij. sacerdotes, vt quilibet vice sua poneret incensum Domino.

f ¶ *Prohibitus est.*] sed mirum est, quare hoc dictum est cum quilibet homicida templum possit construere: cum etiam Moyses, qui fuit homicida, vt 23. q. 3. non in inferenda. consecrauerit ecclesiam, vt hic dicitur in princ. huius c. maxime cum olim fuit licitū sacerdotibus interficere, vt 2. q. 7. §. item cum Balaam. ‖ Ad hoc dicas q̄ licet Dauid fuerit in vete. testa. fuit tamen præfigurator noui testamenti. 32. q. 1. cap. quod autem. ideo in figura istius temporis dictum est ei: Non ædificabis, &c. & est argum. à minori. si enim propter homicidium repulsus fuit à constructione, multo potius à ministerio. 1. quæst. 7. si quis omnem. Est ergo hic argu. quod cum homicida non possit dispensari. 50. distin. sacerdotes. cum cap. seq. & c. miror. quod non est verum: quia hic notorius erat. Item hoc mirum est: quia cum Dominus ei dixerit, non ædificabis, &c. nondum Dauid interfecerat? Respon. omnia futura sunt Deo præsentia. 2. q. 1. Deus omnipotens. ‖ vnde cum iam esset homicida in conspectu Dei, non licuit ei, quod ædificaret. Vel dic quod dicitur effudisse: quia fuit occasio effundendi. dist. 50. §. econtra. quia enim ex superbia numeraūt populum, perierunt xxiiij. millia hominum. 1. q. 4. §. item pec cato. ver. item Dauid. vnde in recompensationem instituit xxiiij. sacerdotes in templo. Vel dic quod reuera fuit homicida. iuxta illud. Saul percussit mille, & Dauid decem milia, &c. 2. q. 7. §. item obiicitur.

‖ Dauid quare fuit prohibitus templum ædificare.
1. Par al. 22.
2. Reg. 16.
3. Reg. 8.

g ¶ *Collegerat.*] ad fabricandum templum.

h ¶ *In die vij.*] respectu secundi septenarij, id est, in quintodecimo.

3 ¶ Abernaculum enim [1] Moysem Domino præcipiente, fecisse, & sacrasse cum mensa, & altari eius, & æreis [2] vasis, & vtensilibus ad diuinum cultum explendum legimus, & non solum diuinis precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei vnctione, Domino iubente, perliniſſe nouimus, Qualiter autem hæc facta sint, & quomodo ipsa sacra nō alij, quā sacerdotes sacra vnctione deliburi [b]. Dominoque cum vestibus sanctis sacrati, & leuitæ [c] tractabant, ferebant, erigebant, & deponebant; in ipsis institutionibus, quæ iubente Domino conscriptæ sunt per Moysem, in lege Domini reperitur [d]. Qualiter ergo Dauid regum piissimus amplificauerit [e] cultum Dei, & tēplū Domino ædificare voluerit, sed propter multum sanguinem, quem effuderat, prohibitus [f] est, & ipse collegerat [g] expensas, Salomō quoque filius eius idipsum, quod ipse facere optauerat, iubente, & auxiliante Deo perfecit, & templum cum altari, & reliqua ad diuinum cultum peragendum consecrauit, in libro Regum legitur. *& infra* [a].

¶ Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrem, & omnis Israel cum eo multitudo magna ab introitu Emath vsque ad riuum Ægypti coram Dño Deo nostro septem diebus, & septem diebus, id est, quatuordecim diebus; & in die viij. [h] dimisit populos. 4 Iudæi ergo loca, in quibus sacrificabāt Domino, diuinis habebant [3] supplicationibus consecrata: nec in aliis, quàm Deo dicatis locis, munera Domino offerebant. Si enim [i] Iudæi, qui vmbræ legis deseruiebant, hæc faciebant; multo magis nos, quibus veritas [k] patefacta est, & gratia [l] per Iesum Christum data est, templa Domino ædificare, & prout melius possumus, ornare, eaque, diuinis precibus, & sāctis vnctionibus suis cū altaribus, & vasis, vestibus quoque, & reliquis ad diuinum cultum explendum vtensilibus deuote, & solenniter sacrare, & non in aliis locis, quàm in Domino sacratis, ab episcopis, & non à chorepiscopis [m] (qui sæpe prohibiti sunt, nisi, vt prædictum est, summa exigente necessitate [n]) Missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debem [o]. Et hoc si summa β necessitas agere compulerit, non γ in domibus

1 Bzrc. l. 3. c. 58. Iuo p. 3. c. 61.

‖ al. supplicationibus consecrabant

¶ Homicida non admittitur ad sacra.

i ¶ *Si enim.*] si enim gentiles faciebant hoc: multo magis facere debemus nos. & sic est ar. q̄ possumus argumentari ab exemplis infidelium. ℣. 11. q. 3. imperatores. 23. q. 4. quando. ℣. 12. q. 1. dilectissimus. ℣. dist. 81. non oportet. ℣. 35. q. 1. cap. 1. ℣. 33. q. 5. cum caput. ℣. 12. q. 2. gloria. versi. Crates. ℣. dist. 21. submittitur. 86. dist. non satis. 10. q. 1. hanc consuetudinem. & dist. 35. ab exordio. argu. contra 12. q. 2. gloria. verſic. neque vero mihi. Sed illud loquitur quando imminebant captiui redimendi. C. de sacrosan. eccl. sancimus.

k ¶ *Veritas.*] ideſt, promissorum adimpletio.

l ¶ *Gratia.*] ideſt, peccatorum remissio.

m ¶ *Achorepiscopis.*] dist. 62. chorepiscopi.

n ¶ *Necessitate.*] quod hic dicitur de necessitate, non refertur ad proximum dictum chorepiscopis: sed ad præcedens, scilicet sacratis locis: & est illa necessitas cum aliquis non habet ecclesiam. ℣. ea. concedimus, vt in exercitu cum tabula tamen consecrata [a].

a Aliàs missas ibi celebrare nulla necessitate licet, sed alia officia ibi fieri possunt, licet non sit locus sacratus nec altare viaticum sit ibi consecratum secundum H.

2 ¶ *In domi*

SECVNDÆ PARTIS DECRETI FINIS.

a ¶ *In domibus.*] ℣.ead.vnicuique.
b ¶ *In concilio.*] ℣.dist.69.non oportet.
c *Ministeria.*] ideſt,officia.
d ¶ *Officia.*] ideſt,officiales perſonæ:ſicut clerici qui ſunt tales officij.ſi.dist.59.ſi officia.Ber.

Mnes basilicæ.] hæc eſt 2.pars diſt. in qua dicitur q̃ cũ Miſſæ celebratione debẽt ecclefiæ dedicari. Io.de Fã.

CASVS. Dicitur in hoc c.q̃ omnes eccleſiæ cum Miſſarum celebratione ſunt conſecrandæ: & de his quæ ſunt dirutæ, vel ſuperfluæ in numero vel quãtitate,prouideat epiſcopusquomodo poſsint ſtare & reſtaurari.

e ¶ *Cum Miſſa.*] qualiter eccleſiæ ſunt conſecrandæ, ſcilicet cũ Miſſa, oſtendit: ‖ & dicũt quidam, quòd Miſſa eſt de ſubſtantia conſecrationis. H. contra.Item dicit H. q̃ ſi epiſcopus conſecret, & presbyter cantet Miſſam : conſecrata erit eccleſia.Alij contra. arg. 24.diſt.quorumdum.

‖ Miſſa an ſit de conſecrationis ſubſtantia.

f ¶ *Poſsint.*] ℣.16.q.vlt. ſi plũres.&q.1.& temporis.℣.21.q.2. ſicut. & cap. præcipimus. ℣. diſt.70. ſanctorum.& ſupra 10.q. 3.vnio.

E locorum.] hæc eſt tertia pars diſt. in qua probat per 5. c.q̃ eccleſia ſine licentia Papę cõſecrari nõ debet:quod hodie non tenet. Ioa. de Fan.

CASVS. Reprehendũtur hic quidam, qui eccleſias faciebant & conſecrabant ſine licentia & præcepto Papę.Quod dicitur in his 5.c.intelligitur de epiſcopali eccleſia:vel olim obtinuit cum raræ erant eccleſiæ, & Papa bene poterat cõſuli:vel de ea intelligitur q̃ fit in epiſcopatu alterius: vel cum populus ad fidem conuertitur.

g ¶ *De locorum vero conſecratione.*] cuius auctoritate eccleſiæ ſunt conſecrandæ, oſtendit Gr.5.capitulis.

h ¶ *Abſque præcepto.*] 22.q.2.bonæ rei a. contra. ℣.ea. nemo. Sol. hæc quinque ca. non tenent hodie:vel fuerunt localia vel caſualia. Vel exaudi de eccleſia epiſcopali, licet contradicat finis illius c.certum. Nam ſicut non poteſt mutari de loco ad locum epiſcopus 7.q.1. mutationes. ſimiliter nec fundari epiſcopalis eccleſia, vt 16.q.1. felix & cap.præcipimus. Quid fieri debeat in hac parte. Papæ eſt æſtimare.

a Ibi ſoquitur defundatione.hic de cõſecratione.
‖ Pol.l.1.ti.3. Anſ.l.5.c.85. Burc.l.3.c.27. & 21. Iuo p.3.ca.32. & 16. Pann.l.2.c.13.

Ecepto.] Eccleſia quędam fuit ædificata & conſecrata ſine licentia Papę & præcepto, & frequentia populi erat ibi in Miſſa. epiſcopus loci illius indixit ibi officium & dum Papæ hoc ſcripſit, Papa eum de hoc facto commendat : quod canonibus antiquis & nouis concordat. ſed ne locus ille iam Deo deuotus diu permaneat ſine officio, præcepit ei vt eccleſia conſecretur:& ibi Miſſæ deſideranti populo celebrentur.

i ¶ *Et in vtraque parte.*] in canonibus & præceptis ſynodalibus.

(quia in ſacris canonibus ſacrificia in domibus* offerri prohibita sũt) ſed in tabernaculis diuinis precibus à pontificibus dicatis ; & in menſis Domino ſacratis, & ſacra vnctione à pontificibus delibutis, pro ſumma, vt præfixum eſt, neceſsitate, & non pro libito cuiuſquam,& pigritia agatur.*& infra.d.*

* Si autem,vt legitur in concilio b Laodicenſi, c. 26. hi, qui non ſunt ab epiſcopis ordinati,tam in eccleſiis , quàm in domibus exorcizare non poſſunt ; multo magis maioris gradus miniſteria , niſi ab eis, qui ad eos gradus ſunt conſecrati, quibus fungi debent, officia agi, vel ſacrificia offerri nõ licet. Quod autem , vt paulo ſuperius præliba-
tum eſt , oblationes in domibus offerri non debeant in eodem concilio, cap. 58. prohibitum habetur, ita[Non oportet in domibus oblationes celebrari ab epiſcopis, & presbyteris ℣.]

a ¶ Fecit ergo.] *Ante hæc verba in epiſtola ipſa Felicis inſeruntur omnia , quæ in capite 8.tertij libri Regnorum his antecedunt. A Burchardo autem,& Iuone etiam hæc omittuntur , & concludunt caput in verſ.*conſecrauit.

b ¶ Si ſumma.] *Burchardus habet* , niſi ſumma.

c ¶ Non in domibus.] *Hic locus vſque ad verſ.*agatur, *& emendatus , & locupletatus eſt ex originali , Burchardo , & Iuone. Nam antea legebatur*,non in domibus offerri prohibitæ ſunt , *longe à canonis ſententia.*

d ¶ Et infra.] *Quæ hic in epiſtola inſeruntur.habentur infra ead.c.ſicut.*

e ¶ Offerri non licet.] *In originali eſt* , offerri licet *Sed in eodem,paulo ſuperius, vbi in textu eſt*, multo magis.*in margine eſt*,al. multa minus. *Burchardus quidem , & Iuo habent.vt Gratianus.*

f ¶ Et presbyteris.] *Coniunctę cum his in originali, & apud Burchardum habentur verba capitis , ſolennitates dedicationum. infra eadem.*

Item Ignius Papa,c.5.

¶ Eccleſiarum conſecratio abſque Miſſa fieri non debet. C. III.

2 1 OMnes baſilicæ cum Miſſa c debent ſemper conſecrari. Vt eccleſiæ deſtructæ , vbi aut plures ſunt, quàm neceſſe ſit, 70 aut maioris magnitudinis , quàm vt ex rebus ad eam pertinentibus reſtaurari poſsint d , epiſcopi prouidentia modus inueniatur, qualiter conſiſtere poſsint.

¶ *Caput hoc vſque ad verſ.*conſecrari,*apud pleroſque collectores citatur* ex Euariſto, *aut* ex decretis Euariſti.*Reliqua autem verba alio capite relata ab eiſdem tribuuntur Igino.*

Item Geleſius Papa epiſcopis per Lucaniam,c.27.

¶ Abſque præcepto ſedis Apoſtolicæ noua non dedicetur eccleſia. C. IIII.

E locorum conſecratione ſanctorum,quamuis ſuperius ſtrictim fuerit comprehẽſum, nobis quoque patefactum eſt, quòd abſque præcepto ſedis Apoſtolicæ nonnulli factas eccleſias, vel oratoria facere præſumant.

Idem.

¶ Sine auctoritate ſummi Pontificis non dedicentur eccleſiæ. C. V.

3 Ræcepta ſynodalia, quæ ante paucos menſes de ſede noſtra ad prouinciam ſunt directa, & antiquis a canonibus conſentiũt, & ea , quæ minus probantur eſſe, addidimus : & in vtraque b parte conſtat ſine ſummi Pontificis auctoritate c eccleſiam nouiter conditam non poſſe dedicari:teque ex hac baſilica, quæ taliter ad cultum fuerat proceſsionis adducta ,ſuſpendiſſe.Miſſas probabiliter computamus. Sed quia deuotus locus non debet à miniſteriorum gratia diu vacuus permanere d ; fratet chariſsime,eorum martyrum nomine,quos † relatio continet,auctoritatis noſtræ ſuſcepta ſerie cõſecrabis:vt populorum frequentatio, quam illic auide conuenire mandaſti, ſeruatis regulis eccleſiaſticis , & canonibus , integrum habeat firmata religione conuentum.

a ¶ Antiquis canonibus.] *Socrates in eccleſiaſtica hiſtoria l.2.c.8.& 17.refert tamquam antiquiſsimum canonem ſine Romani epiſcopi auctoritate nullam eccleſiam poſſe dedicari.*

Idem epiſcopis per Lucaniam, c. 6.

¶ Non dedicentur baſilicæ , quæ præter auctoritatem Apoſtolicæ ſedis fuerint ædificatæ. C. VI.

4 BAſilicas nouiter inſtitutas non petitis ex more præceptionibus dedicare non audeant: nec ambiant ſibimet epiſcopi vendicare clericos poteſtatis e alienæ. *& c.*11. ¶ Cum enim f decreta venerabilium ſanctionũ nos quoque magnopere cuſtodire nitamur , ac ſine eorum diſpendio g etiam illa, quæ pro alicuius vtilitatis h compendio fortaſſe i videantur, laxanda credamus † ,cumque nobis cõtra ſalutarium reuerentiam regularum cupiamus temere nihil licere , & cum ſedes Apoſtolica ſuperior his omnibus , fauente Domino, quæ paternis canonibus ſunt præfixa,pio,deuotoque ſtudeat tenere proposito;ſatis indignum eſt; quemquam vel pontificũ,vel ordinum ſubſequentium hanc obſeruantiam refutare,quam beati Petri ſedem & ſequi videat, & docere k :

2 Anſ.l.5.ca. 80. Burc.l.3.c.21. Iuo p.3.c.26. b Sic§4. diſt. presbyteri.16 q. 7. Frigentius.Arch.

3 Pol.l.1.tit. 12. Anſ.l.5.c.5.

4 Pol.l.3.tit. 3. Anſ.l.5.c.4.

Certum

Certum eſt.] CASVS Hug. ſic ponit hunc caſum. Megentia in quadam ſua poſſeſsione ſepeliuit corpora ſuorum : & ædificauit ibi quoddam oratorium, & illud fecit conſecrari præter auctoritatem domini Papæ.ſed quia nobilis & potens erat illa domina:ideo ad petitionem eius intuitu pietatis & miſericordiæ Papa diſpenſatiue concedit ei vt officia defunctorum priuatim ibi celebrentur , ſed non officia viuorum : quia ibi ædificium erat conſecratum præter auctoritatem domini Papę:& ideo de iure communi debebat ibi officium interdici. quod in principio oſtendit, dicens, *ædificatum*,fabricatum.

a ¶ *Proceſsionem.*] ideſt,frequentationem populi. ℣.dist.24. presbyteri.℣.16.q.7.Frigentius.

b ¶ *Corpuſcula.*] ita eoipſo fecit religioſum locum a. ff.de relig. l. 2. nam vbicumque ſepeliatur homo voluntate Domini,locus religioſus efficitur. ſecus ſi contra Domini voluntatem , vt ea.l.ſ.ſi vſusfructus.

b ¶ *Corpuſcula.*] ſi locus ille non eſt conſecratus de conſenſu Papæ, quomodo vult Papa vt in eo diuina celebrentur? ſi autem vt conſecretur, quomodo præcipit vt ſolũmodo nomine mortuorum in eo celebretur? niſi forte in pœnam conſtitutionis factæ abſque licentia Romanæ ſedis. Vel non petiit vt pro viuis ibi diuina fierent. & ſic aliqua eccleſia eſt , in qua non cantatur , niſi pro mortuis. ſic extra de præbend.ſignificatum.

c ¶ *Non maculent.*] ideſt,non præiudicẽt epiſcopo decreta , quæ dicunt quòd eccleſia inuito epiſcopo non poteſt conſtrui vel conſecrari. & ſi contra factum fuerit,nullum ſeruitium Dei debeat celebrari. ſupra cap.præcepta.

d ¶ *Pro ſolennitate.*] quaſi pro magno beneficio reputet.

e ¶ *Vt defunctorum.*] arg.q̃ ſpeciales Miſſę pro defunctis fieri poſſunt.ſimiliter ergo dici poſſet pro viuis,vt dicto cap.ſignificatum.

Eccleſia.] CASVS. Quærebatur vtrum collegium præter auctoritatem Papæ inſtitutum dicatur eccleſia catholica? Et reſpondet q̃ non : cum nec etiam ipſa baſilica debeat conſtrui ſine licentia Papæ.

f ¶ *Eccleſia.*] CASVS. Ex quo eccleſia non poteſt conſtrui ſine auctoritate Romani Pontificis, multo potius aliqua noua ſecta ſine eius auctoritate non poteſt conſtitui.

Nemo.] Hæc eſt quarta pars diſtinctionis , in qua dicit & probat per duos canones,quod nullus debet eccleſias fundare ſine licẽtia epiſcopi.Ioan.de Fant.

CASVS. Hactenus oſtendit cuius auctoritate eccleſiæ ſunt conſecrandæ. Nunc vero oſtendit cuius auctoritate ſint ædificandæ. Dicit ergo quòd qui eccleſiam vult conſtruere, coram epiſcopo ciuitatis debet aſsignare quæ neceſſaria ſunt eccleſiæ : & tunc epiſcopus per ſe vel per interpoſitam perſonam ibi crucem figat , & atrium deſignet , vt ſic eccleſia cum fuerit conſtructa, conſecretur , & poſtea atrium aqua benedicta aſpergatur.

g ¶ *Nemo eccleſiam.*] cuius auctoritate eccleſię debeant fundari ſiue cõſecrari,oſtendit 1.q.2.placuit.

h ¶ *Veniat.*] per ſe vel per alium. arg.℣.ea. nullus presbyter in eccleſia.arg.30.diſt.ſi quis.& ℣.e.ſi quis.

1 ſatiſque conueniens ſit, vt totum corpus eccleſiæ:in hac ſibimet obſeruatione concordet , quam illic vigere conſpiciat , vbi Dominus eccleſię totius poſuit principatum.

¶ *Verba capitis huius vſque ad verſ.* alienæ,*habentur etiam in Vuormacienſi,c.48.*

Idem Ioanni epiſcopo Sorano.

¶ Publicæ proceſsiones non fiant in oratoriis , quæ præter auctoritatem ſedis Apoſtolicæ conſecrantur. C. VII.

2 CErtum eſt quidem , & noſtris præceptionibus conſtitutũ,ne quis in eccleſia, aut in oratorio, quod ſedis noſtræ nõ legitur permiſsione dedicatum,proceſsionem a publicam putaret impendi: ne conditores furtiuis ſubreptionibus contra regularum ſtatuta proſilirent. Sed quia Megentia ſpectabilis femina petitorij nobis oblatione ſuggeſsit , in poſſeſsionibus propriis ſuorum corpuſcula b condidiſſe:frater chariſsime, humanitatis intuitu , quod priora ſtatuta non maculent † c funeribus, & ſepulchris tantum , in comprehenſis petitorio locis miniſteria † noueris pro ſolennitate d præſtanda : vt defunctorum e nomine ſolummodo diuina celebrentur officia , publica frequentatione;& proceſsione ceſſante.

Item Nicolaus Papa electo , & clero Nonenſis eccleſiæ.

¶ Sine nutu ſedis Apoſtolicæ eccleſia non debet inſtitui. C. VIII.

3 ECcleſia f , ideſt , catholicorum collectio, quomodo ſine Apoſtolicæ ſedis inſtituetur nutu; quando iuxta ſacra decreta,nec ipſa debet abſque præceptione Papæ baſilica nouiter conſtrui,quę ipſam catholicorum intra ſemet amplecti caterua dinoſcitur.

Item ex concilio Aurelianenſi. 4

¶ Sine dignitate epiſcopi loci, noua non dedicetur eccleſia. C. IX.

i ¶ *Crucem.*] in 2 authenti.de mona.§.illud.coll.3. & orationes epiſcopus dicat.in authen. de eccle.titu.§.ſi quis autem voluerit.colla.9.

k ¶ *Ad luminaria.*] in authen.vt nullus fab.ora.do.§.1.coll.5.

l ¶ *Cuſtodium.*] ideſt,ſacerdotum & hoſpitum.extra de præb.de monachis. ‖ & erunt ad minus duo clerici b.extra de filiis presbyt.propoſuit.& 7.q.1.illud.

5 NEmo eccleſiam g ædificet,antequam epiſcopus ciuitatis veniat h ,& ibidem crucẽ figat , publice atrium deſignet , & ante præfiniat,qui ædificare , vult, quæ ad luminaria k , & ad cuſtodiã, & ad ſtipendia cuſtodum l ſufficiãt: & oſtenſa donatione ſic domũ † ta ædificet ; & poſtquam conſecrata m fuerit,atrium eiuſdem eccleſiæ ſancta aqua conſpergat.

‖ Clerici duo ad minus debent eſſe in eccleſia.
b Die, ideſt, re ctor & miniſter. ad hoc extra de vita & hone. cler, ca. 3 ſic etiam lequitur decre. hic alle. propoſuit.
5 Pol.l.3.ti.2. Burc.l.3.c.6. Iuo p.3.ca.8. Pan.l.2.ca 6. *vel demum*
‖ Eccleſia ſine dote conſecrata à quo debet dotari.

m ¶ *Domum.*] quam complere debet intra quinque annos,ſi eſt oratorium.ſi eſt prochotrophium vel xenodochiũ, intra annum. in authen. de eccle. tit. §. ſi quis ædificationem.col.9.Sed quid ſi epiſcopus conſecrat eccleſiam vel fundat non ei aſsignata dote?

‖ Dicit Baz. q̃ epiſcopus tenetur eam dotare. extra de præb.c.epiſcopus. Sed melius eſt ad hoc fundatores teneri,vt 16.q.7.piæ mẽtis. & c. ſi plures.arg. de rit. nup. qui liberos. Et dicit lex,quòd heres fundatoris tenetur in authen. de eccle.titu. §. ſi autem. & §. ſi quis ædificationem rerum. nam & ſucceſſor epiſcopi prouidebit clerico ordinato , vt extra de præben.cum ſecundũ. Vbi tamen omnes deficerent, vel ſi non eſſent ſoluendo , tunc dicerem actionem dãdam in epiſcopum arg. ff. ſi menſ. fal. mo. dix.l.3.§.1. ff. de eo per quem fac. eſt.l. vlt.§.plane.

n ¶ *Conſecrata.*] ideſt, fundata , vel aqua benedicta aſperſa.

Si quis baſilicam.] CASVS. Quidã in poſſeſsione ſua baſilicam conſtruxit, & eã ſic conſecrari volebat,vt medietas oblationũ peruenieret ad ipſum. dicitur q̃ nullus epiſcopus debet eam conſecrare ſub hac conditione.

o ¶ *Diuidat.*]ar. q̃ patroni nõ debẽt accipere vel exigere xenia vel huiuſmodi ab eccleſia.℣.18. q.2.Eleutherius.& cõtra. ℣.10.q.1. hanc conſuetudinem. & ca. quia ſacerdotes. ℣.1. q. 4. eccleſia, quæ pactione.

‖ Patroni non exigant xenia ab eccleſia.
6 Pol.l.3.tit. 16. Anſ.l.6.c.134. Iuo p. 3.c.61.

p ¶ *Sub tributaria.*]ar. q̃ non licet dare aliq̃d eccleſiæ conſtructæ vel cõſtruendæ ẽt poſſeſsioni vbi fundata eſt,interueniente pactione , vt ius patronatus habeat: quia ipſo iure ei debetur,etiã ſi non petat vel in pactũ deducat,vt 16.q. 7.piæ.& cap.decernimus.&c.quicumque.in prædiis tamen collatis poteſt conditionem apponere, vt auctoritate epiſcopi tributum aliquod vel cenſum aliquem deb eat inde percipere.extra de iure patro.præterea 2.ſed in dote nõ,vel in mãſo,arg.10.q.1.nouerit.extra de cen.ſanctum aliàs ſi apposita eſt conditio,quid iuris ſit notatur 10.q.1.c.2.Io.

‖ Poſſeſsio vbi eccleſia eſt fũdata , debetur ipſi eccleſiæ.

Sicut non.] Hæc eſt quinta pars diſt. in qua probat quod prius prohauerat in parte prima,ſcilicet q̃ nullus debet celebrare niſi in ſacratis locis:niſi tempore neceſsitatis , quo poteſt celebrari ſub aere vel tentorio:non autem in domo,ſecundum Ioan.de Fan.

CASVS. In his quinque capitulis ſequentibus oſtenditur q̃ Miſſa nõ eſt celebranda niſi in locis ſacratis. Probatur ergo hic auctoritate veteris teſtamenti,q̃ Miſſa celebrari non debet niſi in eccleſiis conſecratis ab epiſcopis,niſi cauſa neceſsitatis:ſicut nec alij quam presbyteri debẽt celebrare.Sequentia duo c.patent.*Permiſerit.*puta in domo non conſecrata:in religioſa tamen & de licentia epiſcopi cum altari viatico.

q ¶ *Sicut non alij.*] repetit quod in 1.c.huius diſt.dictum eſt in quinque cap.ſeq.idem in auth.de eccl.titu.§.ſi quis.coll.9.

r ¶ *Delibutis.*] ideſt,conſecratis.

] Celebrare quãdoque licet sub dio.
1 Iuo p.2.cap. 76.
a Subau. dũmodo sit ibi altare viatici cõsecratum. aliàs nulla necessitæ elicet, secundum. H.
Deuter, 12.

a ¶ *Necessitas.*] quia si necessitas vrgeat, sub dio a aut sub tentoriis licet. ſ. ea. dist. concedimus. nisi forte sit oratorium in domo sua, vt infra ea. dist. cap. vnicuique.
b ¶ *Non oportet.*] C. de sent. & inter. om. iudi. cum sententiam.
c ¶ *Necessitas.*] idest, non est subiecta humanæ constitutioni, immo excusat quod contra eam fit. ſ. dist. 4. sanctum. extra de regu. iur. quod nõ est. sed nulla necessitas excusat in diuina constitutione prohibitum, vt 32. q. 5. ita ne. verius tamen videtur, quòd si oratorium sit in domo sua, possit licite ibi Missa celebrari vrgente necessitate. arg. ſ. ea. si quis etiam. vt ſ. ea. dist. concedimus. & c. vnicuique.
d ¶ *Oblationes.*] scilicet Eucharistiæ.
e ¶ *Licet.*] nisi necessitas cogat b.
f *Ecclesias.*] idem 16. q. 7. ecclesias.
g ¶ *Loca.*] ff. de arbi. si cum dies. ſ. si arbiter.
Hic ergo.] CASVS. Dicitur hic, q in hac vita est locus merendi & sacrificandi: sed Missæ non debent celebrari nisi episcopus cõsenserit, vel consecrauerit ecclesiam. Sequens cap. patet.
h ¶ *Vbi agendi.*] supra 12. q. 2. tempus.
i ¶ *Iusserit.*] supra 93. dist. nulla ratione.
k ¶ *Regulariter.*] hic colligitur, q quæ fiunt ab hæreticis, intrusis, & irregulariter e ordinatis, non habent vigorem. 12. q. 2. alienationes. 7. q. 1. factus. ſ. 25. q. 1. omnequod. ſ. 32. q. 5. præceptum.
l ¶ *Tenente.*] videlicet ciuitatem. quasi non depósito vel suspenso, vel qui renuntiauerit. extra de ordi. ab epi. qui re. epi. requisiuit.

§ 16. q. 7. ecclesias Pol. l. 3. tit. 4. ‖ Facta per intrusos non valent.
e Idest, non canonice. Sed contra. ſ. 1. q. 1. si quis apseudo. ibi de hoc Arch.

Solennitates.] Hæc est 6. pars dist. in qua probatur, q si dubitatur vtrum ecclesia sit consecrata, potest consecrari. & hoc probat per duo cap. Ioan. de Fant.

4 Pol. l. 3. tit. 16. Anſ. l. 7. c. 132. Burc. l. 3. c. 59. Iuo p. 3. c. 62.

CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd solennitates dedicationum ecclesiarũ singulis annis sua die debent celebrari. & si de cõsecratione ecclesiæ dubitetur, debet consecrari: nec hoc habetur pro iteratione. Testibus igitur vel scriptura probetur ecclesia consecrata.
m ¶ *Solennitates.*] de anniuersaria solennitate dedicationis ecclesiarum & episcoporum duobus c. ostẽdit. q tamẽ dicitur de episcopis, nõ obseruatur hodie nisi à Papa.
n ¶ *Scriptura.*] arg. qđ

5 In epilogo concilij Romani, & capi. l. 6. c. 198.

6 Poly ibidẽ. Anſ. l. 7. c. 133.

nisi summa coegerit necessitas a.
1 Satius ergo est missam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, vbi fieri non oportet b: nisi pro summa contingat necessitate: quoniam necessitas c legem non habet. Vnde scriptum est [Vide, ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.] In domibus tamen ab episcopis, siue presbyteris oblationes d celebrari nullatenus licet e.
¶ *Caput hoc in Polycarpo, & apud Anselmum habetur eodem modo atque apud Gratianum, collectum hinc inde ex verbis primæ illius epistolæ Felicis quarti (cuius pars relata est ſ. ead. consecrationem. & c. tabernaculum.) longe aliter dispositis, sed incolumi sententia.*
a ¶ Idest, in tabernaculis.] *In epistola, & apud Iuonem hæc non habentur hoc loco, sed paulo superius. neque hoc eodem prorsus modo, sed quomodo sunt reposita ſ. c. tabernaculum.*

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Non nisi in locis sactis Missarum solennia celebrentur. C. XII.

2 MIssarum solennia non vbique, sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus.
¶ *In concilio Moguntino sub Arnulpho, c. 9. habentur simul verba huius capitis, & capitis, concedimus. infra ea. Verum & Burchardus, & Iuo, qui item vtrumque coniuncte ponunt, citant vt Gratianus*, ex Triburiensi, c. 4.

Item Clemens epistola secunda ad Iacobum.

¶ Precibus diuinis consecrentur ecclesiæ. C. XIII.

3 ECclesias f per congrua, & vtilia facite loca g, quę diuinis precibus sacrare oportet, & in β singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam grauari.
β ¶ Et in singulis.] *Hæc vsque ad ver.* oportet, *addita sunt ex originali, & Polycarpo.*

Idem Clemens epist. 3.

¶ Sacrificare, & Missas celebrare non licere, nisi in locis Deo sacratis. C. XIIII.

4 HIc ergo, idest, in præsenti vita positos oportet nos agnoscere voluntatem Dei, vbi & agendi h, & sacrificandi est locus: quoniam in aliis locis sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in his, in quibus episcopus proprius iusserit i, aut ab episcopo regulariter k ordinato, tenente l videlicet ciuitatem, consecrata fuerint. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec rite celebranda.

Item Siluester Papa in generali residens synodo dixit. 5

¶ Abiciantur sacerdotes, qui in locis non sacratis Missas celebrare præsumunt. C. XV.

6 NVllus presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in

a Die etiam q per indicia probatur, vt leg. & no. extra de clerici peregri. cap. 2. Arch.

7 Poly. ibidẽ. Anſ. l. 5 c. 24. Burc. l. 3. c. 58. Pann. l. 2. c. 10.

sacratis ab episcopo locis, qui sui particeps de cetero voluerit esse sacerdotij.

Item Felix Papa omnibus orthodoxis, epist. 1. c. 1. & 2.

¶ Singulis annis dedicationum solennitates celebrentur, & consecretur etiam ecclesia, de cuius consecratione dubitatur. C. XVI.

6 7 SOlennitates m dedicationum ecclesiarum, episcoporum n, & sacerdotum per singulos annos solenniter sunt celebrandæ. ¶ De ecclesiarum consecratione quoties dubitatur, & nec certa scriptura o, nec certi testes p existunt, à quibus consecratio sciatur; absque vlla dubitatione scitote eas esse consecrandas: nec q talis trepidatio facit r iterationem: quoniam non monstratur esse iteratum s, quod nescitur factum t.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis eiusdem epistolæ Felicis, cap. 1. & 2. omissis nõnullis, quæ in sequenti apud Gratianum capite reponuntur.*

n ¶ Episcoporum.] *Abest vox ista ab originali Burchardo, Iuone, & pleriſque vetustis Gratiani exemplaribus: sed ob glossam non est inducta.*
o ¶ Nec talis.] *Iuo, & Pannormia habẽt fere vt Gratianus*, nec talis trepidatio iterationem incurrit: *& huic lectioni conuenit interpretatio glossæ. Sed in originali, & apud Burchardum legitur*, ne talis trepidatio faciat deteriorationem. *Atque huic lectioni respondent verba B. Gregorij lib. 12. epist. 31 ad Felicem de hac eadem re loquẽtis*, ne talis, inquit, dubitatio ruina fidelium fiat. *Similis huic sententia infra dist. 4. cap. placuit. his verbis exprimitur*, ne ista trepidatio eos faciat sacramẽtorum purgatione priuari. *Et est in concilio Carthaginensi quinto.*

Item Gregorius Papa.

¶ De eodem, & quòd octo diebus dedicationum solennitas est celebranda. C. XVII.

8 SOlennitates dedicationum ecclesiarum, & sacerdotum per singulos annos solenniter sunt celebrandæ: ipso Domino exemplum t dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciẽdi † dans formam, cum reliquis populis eamdem festiuitatem celebraturus venit, sicut scriptum est [Facta u sunt Encænia v in Hierosolymis, & hiems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis.] Quòd autem octo diebus Encænia sint celebranda, in libro Regum, perlecta † dedicatione templi reperietis.
¶ *Repetitur in hoc capite prior pars antecedentis vsque ad vers.* celebrandę: *ac deinde subijciuntur verba illa epistolæ Felicis, quæ ibi erant omissa. Gregorius autem, quę hic Gratianus citauit, lib. 12. epistola 31. habet quidem nonnulla ad ecclesiarum dedicationes pertinentia. Sed ea magis videntur conuenire cum superiore c. in vers.* De ecclesiarum consecratione.
t ¶ Et sacerdotum.] *Hæ duæ voces in aliquot vetustis non leguntur.*

Item ex concilio Meldensi, cap. 8.

8 Anſl. l. 5. cap. 24. Iuo p. 3. c. 24. Pann. l. 2. c. 10.

al. faciendo

Io. 10.

¶ Templũ Hierosolymitanum semel tantum consecratum fuit.

3. Reg. 8. 2. Par. 7.
† al. peradla} al. perfecta

testibus, vel scriptura probari non potest, pro infecto haberi debere. C. cõmuni diui. si maior. contra. C. famil. ercis. nõ ideo. contra. C. de rei ven. indicia d. contra. etiam si inueniantur in libris ecclesiæ, credendum est, vel in lapide. arg. 24. q. 2. lane. in prin. Dic scripturã in certis casibus requirendam. 2. q. 1. legum. vel appellatione scripturæ & testium omnes probationes intelliguntur.
o ¶ *Nec certi testes.*] vel testis vnus, sicut contingit in baptismo. ſ. dist. 4. paruulos. Super hoc enim facto crederetur vni testi, nisi inde verteretur contentio, & sufficit ibi testimonium de auditu. arg. 22. q. 5. hoc videtur. extra de testib. cog. peruenit. ff. de aqua plu. arcen. in summa, §. idem Labeo.
p ¶ *Facit.*] & dicit episcopus, Si consecrata es, non reconsecro: sed si nõ, &c. de bap. & eius effect. cap. 2.
q ¶ *Iteratum.*] nota, id quod non apparet, dicitur non esse. ff. de contrahen. emp. in lege.
r ¶ *Factum.*] arg. contra clandestina coniugia, scilicet quod taliter contrahentes possunt cum aliis contrahere, cum talia coniugia sint incerta, vt 30. q. 5. §. his ita. & 68. dist. presbyteri.

Solennitates.] CASVS. Quòd solennitates dedicationum ecclesiarum debeant singulis annis fieri, probatur auctoritate Domini, qui Hierosolymis cum populis dedicationem templi celebrauit: & ibi encænia, idest, festiuitates dedicationum octo diebus celebrauit: sicut legitur in lib. Regum. Et not. q cum ecclesia primo dedicatur, debet fieri celebratio octo diebus: sed non fit propter negligentiam clericorum, sicut Hug. dicit.
f ¶ *Exemplum.*] nam eius operatio nostra est lectio, vt ſ. 2. q. 1. Deus.
t ¶ *Facta.*] ‖ ter fuit templum consecratum. Primo in Septẽbri, vt ſ. e. c. 1. Secundo in Martio sub Dario. arg. 1. q. 1. prophetæ. Tertio sub Iuda Machabæo in Decembri. Et ideo dicit hic, hiẽs erat.
v ¶ *Encænia.*] idest, innouationes. nam encæniare est nouam rem in vsum dacere. & est vulgare campaniæ iuxta Romam.

Ecclesiæ.

De ecclesiarum consecratione.

Ecclesia in locis vbi est consecranda.
Pol. l. 3. tit. 4. Burc. l. 3. c. 10. Iuo p. 3. c. 11. Pann. l. 2. c. 18.

Ecclesia ead. si iterum.

Ecclesia ex. consecrari.
Pol. l. 3. tit. 16. Anſ. l. 7. c. 133. Burc. l. 3. c. 59. Iuo p. 3. c. 63. Pann. l. 2. c. 10 & 11.

Dist. 88. c. 3.

Consecratio ecclesiæ & altaris est eiusdem.

Altare quãdo est reconsecrandum.

Altare quãdo est consecrandum.

Ecclesia semel Deo consecrata, quando est iterum consecranda.

ECclesia.] Hæc est 7. pars, in qua probatur per 7. ca. quod si ecclesia fuerit execrata, debet consecrari. hodie tamen non consecratur: sed reconciliatur per episcopum cum aqua per illum benedicta, & non per aliũ; aisi caderet, vel arderet. extra eo. ti. c. 1. 2. & 3. & vlt. Io. de Fan. CASVS. His septem cap. ostenditur quibus casibus ecclesiæ debeant reconsecrari, & patet hoc cap.
a ¶ *Vel altaria.*] his 7. ca. ‖ docetur quibus casibus ecclesiæ sunt reconsecrandæ. & assignant quidam sex casus. Vnus quando dubitatur de cõsecratione, vt hic. c. 1. Itẽ quando motũ est altare maius a. Item propter homicidium. Item quando est exusta b: aut si parietes de nouo sunt funditus reparati. Item propter adulteriũ, vt traditur ſ. e. c. si motũ. & c. seq. & c. de fabrica. Alij dicũt quod quãdiu maius altare est immotum, idest, q nec tabula altaris vel mouẽatur vel enormiter frãgatur: licet etiam parietes ecclesiæ funditus perirent, non tamen ecclesia sit reconsecranda, vt ſ. ea. de fabrica. Alij dicũt, quibus concordat H. ‖ q alia sit consecratio ecclesiæ, alia altaris. & si altare, idest, tabula superior mouetur, vel enormiter lędatur: ipsum altare tantum consecretur, & non ecclesia, vt extra de consecr. eccl. vel alta. ad hęc. Similiter si ecclesia destruitur, & non altare: tunc ecclesia reconsecretur, & non altare. sed propter adulterium vel homicidium non reconsecretur ecclesia, vt extra de conse ecclę. vel alta. ꝓpositi. extra de adult. significasti.
b ¶ *Quæ ambigua.*] supra dist. 68. §. quod ergo, idest, de quarum consecratione ambigitur.
c ¶ *Superflua.*] in quibus reliquiæ non sunt. ſ. e. placuit vt altaria.

Si motum.] CASVS. Dicitur hic, quod si maius altare motum fuerit, vel ecclesia polluta fuerit adulterio, vel homicidio, debet iterum consecrari. sed si tantum parietes mutentur, debent iterum sale exorcizari.
d ¶ *Altare.*] idest, mensa principalis altaris. nã tabula consecrata de loco ad locum mouetur, nec tamen reconsecratur, vt ſ. e. concedimus. quod intelligo cum non est affixa tabula. ‖ Itẽ hoc intellige de altari, ad cuius honorem ecclesia est consecrata: & quod dicit, si motũ, idest, mutatum, ita q formam amisit per diminutionem vel augmentum, cum forma rei sit esse rei. ar. 10. q. 2. hoc ius. Idem est si est enormiter fracta tabula, vltra scilicet medietatem; tunc consecrandum est altare, extra de conse. eccle. vel alta. cap. 3. consecratio autem ipsius altaris præsertim intelligitur esse in coniunctione mensæ, scilicet lapidis superioris, structuræ inferioris e. ergo si mensa fuerit mota, vel aliquis de inferioribus lapidibus tangens ipsam, execraretur altare, & est reconsecrandum. si autem sit aliquod aliud additamentum altario, non ob hoc execratur, sed sacrum trahit ad se non sacrum, arg. extra. de conse. ecc. vel alta. cap. 3. dum tamen non immutetur multum coniunctio mensæ & structuræ inferioris.
e ¶ *Ecclesia.*] idest, altare secundum H. & sic exponitur 1. q. 3. quæsitum, non enim, vt dicitur, propter altaris motionem reconsecranda esset ecclesia, vt extra de consecratio. eccle. vel alta. ad hæc. Alia enim consecratio ecclesiæ, alia altaris: & hæc sine illa fæpe fit. Alij intelligunt prout littera sonat.
f ¶ *Mutantur.*] & non funditus secundum H. B. autem dicit quòd etiam funditus altari amoto.
g ¶ *Consecretur.*] idest, mundetur per aspersionem, vt extra de consecr. eccle. vel alta. propositi. & de adulte. significasti.

Ecclesiis.] CASVS. Statuitur quod sicut infans non debet iterum b baptizari, sic ecclesia iterum consecrari non debet: nisi fuerit exusta, vel homicidio vel fornicatione polluta: dummodo in forma ecclesiæ fuerit consecrata. Sequentia tria cap. plana sunt, quæ loquuntur de ecclesiis non in forma ecclesię consecratis. ‖ *Deleuit*, i. abluit, & in forma ecclesiæ consecrauit.
h ¶ *Exustæ.*] pro maiori parte: aliàs secus. arg. ff. de contrahen. emp. domum. cum, scilicet. ita comburitur q destruatur vel decrustatur interius & exterius: tunc execratur. ‖ cõsecratio enim ecclesiæ maxime consistit in vnctione exteriori, & coniunctione & dispositione lapidum.
i ¶ *Semine.*] per coitũ emissum per adulterium, vel per fornicationem. nam si per somnium, vel coitum cum vxore emittitur, nõ ideo reconsecrabitur ecclesia secũdũ. H. ADDITIO. Idem sentit hic Lau. fed Ioan. de Fant. contra: cum littera indistincte dicit, cuiusque sed male dicit secundum Hug. quia non est ibi fornicatio vel adulterium. supra cap. prox.
k ¶ *Baptizari.*] ſ. dist. 68. sicut. ſ. 32. q. 7. quemadmodum. ſ. dist. 5. dictũ est. ſ. 1. q. 1. hi qui. & ſ. dist. 4. hi qui apud. C. de sac. bap. l. 1. ‖ si tamen in fide sanctæ Trinitatis ecclesia ab eis consecrata sit, reconsecranda non est. Sed qui tenent, quod ecclesia in forma ecclesiæ consecrata ab hæreticis, non sit reconsecrandæ: sic exponunt quod si consecrauerunt in illa forma, quæ prætendat fidem sanctæ Trinitatis. Sequentia vero ca. intelliguntur in eo casu quando Ariani non consecrant ecclesias in forma ecclesiæ. nam quidam eorum faciebant sacramenta in forma ecclesiæ, & quidam non: quod habetur in illo §. 1. q. 1. sed notandum. & ca.

‖ Consecratio ecclesiæ in quo consistit.

ſ Et Diaconus in vita, lib. 2. c. 36.
6 Poly. ibid. Anſl. l. 5. c. 26.

† al. agapẽtus.

† al. eluit

7 Pol. l. 3. tit. 6. Anſ. l. 5. ca. 8. Burc. l. 3. c. 62. Iuo p. 3. c. 25. Pãn. l. 2. c. 14.

‖ Ecclesia ab hæreticis cõsecrata an sit reconsecranda.

dorici regis causa negotij, suadente, atque hortante, Arianos extirpante piissimo, atque Christianissimo Iustino orthodoxo Imperatore, quascumque illis in partibus eorũ ecclesias reperire potuimus, catholicas eas, Domino opem ferente, consecrauimus.
α ¶ Pro religione.] *Locupletatus est hic locus in ipsa epistola, Burchardo, & Iuone.*

Item in dialogo Gregorij, li. 3. c. 30. 5

¶ De eodem. C. XXII.

6 ARianorum o ecclesia in regione vrbis illę, quę subura dicitur, cum clausa vsque ante biennium permansisset; placuit, vt in fide catholica (introductis illuc beati Sebastiani, & sanctæ Agathæ virginis β, & martyris reliquiis) dedicari debuisset: quod & factũ est.
β ¶ Virginis, &c.] *Absunt hæ duæ voces à pleriſque manuſcriptis, & Polycarpo. In ipso dialogo legitur*, B. Stephani, & sanctæ Marthæ martyrum. *Sed in lib. 3. reg. epist. 19. ecclesia hæc vocatur ecclesia Sanctæ Agathæ. Apud Ioannem vero diaconum, l. 2. c. 31. est.* Sancti Sebastiani, & sanctæ Agnetis martyrum.

Item 7.

7 ¶ Item:] *Antea sequebatur*, Agapitus Papa. *quæ voces temere ex capite ipso irrepſerant in titulum, & absunt ab aliquot manuſcriptis. Extat autem caput hoc in antiquo codice Regesti Gregorij primi in extremo in scripto quodam*, de moribus, vita, & morte Agapiti primi Papæ, *in bibliotheca Vaticana.*

C. XXIII.

AGapitus Papa vas catholicũ, Euãgelij tuba, pco iustitię P, sacra altaris, sediſque velamina sacrilegis Anthimi infecta fabulis q, suis catholicis precibus deleuit † r.

Item Vigilio Papæ ad Eutherium, ep. 1. c. 4.

¶ De eodem. C. XXIIII.

7 DE fabrica s vero cuiusliber ecclesię, si diruta fuerit, si quis confugerit. & cap. Arianos.

al. faciendo

Io. 10.

al. peradla} al. perfecta

Templũ Hierosolymitanum semel tantum consecratum fuit.

3. Reg. 8. 2. Par. 7.

Sacerdos præconis officiũ suscipit.

1 *Ecclesias.*] ¶ *Arianorum.*] quia non in forma ecclesiæ consecratæ erant, vt 1. q. 1. Arianos. & ita intellige cap. seq.
m ¶ *Precibus & operibus.*] tangit consuetudinem Orientalis ecclesiæ, quæ Arianos chrismatis vnctione suscipit, vt ſ. dist. 4. ab antiqua. secus autem Occidentalis agere consueuit, vt in prædic. cap.
n ¶ *Consecrate.*] nõ erãt cõsecratæ nisi essent cõsecratę in forma ecclesiæ, vel quoniam absque reliquiis ecclesias consecrabant, & ideo ecclesiæ consecratæ nõ erãt, sed reconsecrabantur vt ſ. ca. Arianorũ.
o *Arianorum.*] ſ. dist. 4. ab antiqua.
p *Gapitus.*] ¶ *Præco iustitiæ.*] ‖ Præconis enim officium suscipit quisquis ad sacerdotium accedit, vt ſ. 43. dist. sit rector.
q ¶ *Fabulis.*] fabulis dicit, quia præter formam ecclesiæ.
r ¶ *Deleuit.*] idest, purgauit.

De fabrica.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. Duæ quæstiones siue consultationes factæ fuerunt Vigilio Papæ. Prima est, an ecclesia quondam consecrata debeat denuo consecrari si eius fabrica diruta fuerit & reparata. Secunda est, an ecclesia consecrata si de altari reliquiæ ablatæ sunt, iterum debeat consecrari. Primæ quæstioni respondet dicens, quòd non debet ecclesia iterum consecrari, sed cantari debet ibi Missa & erit loco cõsecrationis. Secundæ respõdet dicens, quòd reliquiæ debent ibi reponi: & ecclesia, idest, altare vnde fuerunt ablatæ, denuo consecrari, Ponit ergo in principio quæstiones: & postea subiicit solutiones, & dicit H. *in eo loco*, idest, altari.
s ¶ *De fabrica.*] scilicet quæsitum est.

a ¶ *Instau*

¶ *Instauranda.*] ideſt,reconſecranda. de reconſecranda enim quærebatur.

b ¶ *Sanctuaria.*] ideſt,reliquiæ ſanctorum,vel altaria.

c ¶ *Non fuerint.*] dimiſſa:quia inde erant ablatæ reliquiæ [a].

d ¶ *Officere.*] quia ex quo ſemel conſecrata fuit,ſemper manſit.

e ¶ *Scimus tantum eſſe.*] ideſt, obtinere vicem conſecrationis, ideſt,reconciliationis.

f ¶ *Et ideo ſi qua.*]modo melius aperit quæſtiones.

g ¶ *Innouata.*] ‖hoc intelligit H. cum non ſimul, ſed ſucceſsiue parietes deſtructi ſunt, & ſucceſsiue reparati [b],tũc enim eccleſia intelligitur eadem. arg.ff.de leg. 1.l. quod in rerum natura.ff. de iudic. proponebatur. ſecus vero ſi ſimul parietes funditus corruent,qa tunc conſecranda eſt ſecundum eum,licet altare motum non ſit: quia alia eſt conſecratio eccleſiæ, alia altaris. hic ergo arguitur quod eadem ſit eccleſia poſt reparationem, cum non reconſecretur.ſed cõtradicit lex ff. de verb. oblig. inter ſtipulantem. §. ſacram. quæ diſtinguit inter domum & nauem;& videtur velle,qꝙ eadem ſit nauis poſt refectionem, ſed non eadem domus, ſed poteſt dici qꝙ aliud ſit in eccleſia quàm in domo priuata:quia eccleſia.naui comparatur. 24. q. 1. non turbatur. 40. diſtin. ante omnia. ſed ſi ſubtiliter volumus procedere, non eſt eadem eccleſia, ſed vtilitas exigit vt eadem cenſeatur: ne videlicet ſacramentum conſecrationis iteretur. argum.ff.de ſer. vrba. prædi. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum.

h ¶ *Totius.*] ideſt, perinde eſt veneranda ac ſi tota conſecrationis ſolennitas eſſet adhibita.

i ¶ *Si vero.*] quaſi dicat prædicto caſu non debent reconſecrari: ſed in iſto ſic, ſcilicet cum mouetur altare.

k ¶ *Ablata ſunt.*] moto altari.

l ¶ *Sanctificationis.*] ideſt, aſperſionis aquæ tantum,& Miſſę celebratione,cum altare non fuerit motum,ſed reliquiæ ſunt ablatæ.

al.benedicta ‖Eccleſia ſucceſsiue reparata non eſt reconſecranda.

† *ara* } orig. & collect.

b Sicut ſucceſsiue & particulatim deſtruebantur ſecundum Hug. qui quærit hic: Quid ſi eccleſia conſecratæ in longitudine vel latitudine vel altitudine aliciatur? Reſp. non conſecratur: quia ſarcum trahit ad ſe non ſacrum.extra de conſec. eccle. vel alta.cap.1. ſed aqua exorcizata aſpergatur. ſecundum Hug.

al.totius ſanctificatio conſecrationis imꝑlebitur ori. Iuo. Burch. Pann.

1 Capit.1,6.c. 199.

Nouum presbyter.] Hæc eſt 8. pars diſt. in qua ponit quid iuris ſit de hymnis vel oratoriis quibus mortui ſepelliebantur:& probat per 11.cap.quod nullus debet per ſe ponere altare,nec celebrare in oratoriis ſine licentia epiſcopi.Io.de Fant.

CASVS. Dicitur hic,quòd in eccleſia conſecrata non debet fieri altare niſi quod epiſcopus loci conſecrauerit,vel conſecrari permiſerit:nec de eccleſia non conſecrata debet quis dicere conſecratam. quod qui fecerit,ſi clericus eſt, degradetur:ſi laicus,anathematizetur.

m ¶ *Nullus presbyter.*]vbi altaria ſint erigenda,& qualia eſſe debeãt: & quas eccleſias liceat conſecrare:& in quibus liceat miſſas celebrare, quibus ex cauſis loca ſanctorum liceat mutare,xj.c.oſtendit.

n ¶ *Ab epiſcopo.*] 3. diſt. 58. quamuis.

o ¶ *Fingat.*] vt dedicatum dicat eſſe quod non eſt,vel reliquias dicat eſſe, quæ non ſunt.

p ¶ *Degradetur.*] ar.eos eſſe deponendos ab ordinibus, qui fingunt vel dicunt, ſe habere ordines cum non habent. extra de cle. non ord. mi.c.1. 3. 50. diſt.ex pœnitentibus. 3. diſt. 52. ſollicitudo, ‖ & ſic punitur qui ſe gerit pro milite,qui non eſt miles. ff. ad l. Cornel. de fal. eos. §.

‖ Gerens ſe pro milite qui nõ eſt, punitur.

instaurandæ, & ſi in eo loco conſecrationis ſolennitas debeat iterari,in quo ſanctuariæ non fuerint; nihil iudicamus officere, ſi per eam minime aqua exorcizata iactetur:quia conſecrationem cuiuſlibet eccleſiæ, in qua ſpiritus ſancti arrha non ponitur; celebritatem ſcimus tantum eſſe miſſarum: & ideo, ſi quæ ſanctorum baſilica à fundamentis etiam fuerit innouata ſine altaris [a] motione, ſine aliqua dubitatione, cum in ea fuerit miſſarum ſolennitas celebrata, totius conſecrationis ſanctificatio implebitur. Si vero ſanctuaria,quæ habebat,ablata ſunt; rurſus eorum repoſitione,& miſſarum ſolennitate reuerentiam ſanctificationis accipiet.

¶ *Tribuebatur Iuliano:ſed ex vetuſtis exẽplaribus reſtitutum eſt Vigilio, apud quem extat,& ex ipſo citant Burchardus etiam, & Iuo.*

a ¶ Sine altaris motione.] *Abſunt hæc ab originali, Burchardo, & Iuone.Sed exponuntur in gloſſa. Alia vero nonnulla ſunt emendata.*

*Item ex decretis Hormiſdæ Papæ, cap.*10. [1]

¶Abſque epiſcopi permiſſu in eccleſia cõſecrata non erigantur altare.

C. XXV

[2] NVllus presbyterum in eccleſia conſecrata aliud altare erigat, niſi quod ab epiſcopo loci ſanctificatum [β] eſt, vel permiſſum:vt ſit diſcretio inter ſacrũ & non ſacrum; nec dedicationem fingat, niſi ſit. Quod ſi fecerit; ſi clericus eſt, degradetur; ſi vero laicus, anathematizetur.

β ¶ Sanctificatum.] *Iuo habet*, ab epiſcopo loci, vel eius miſſo ſanctificatum eſt: vt ſit diſcretio,&c. *Polycarpus, & Burchardus.*ab epiſcopo loci,vel eius permiſſu ſanctificatum eſt,vt ſit,&c.

*Item ex concilio Africano, c.*50. [3]

¶ Euertuntur altaria, quæ ſine ſanctorum reliquiis eriguntur. C. XXVI.

[4] PLacuit, vt altaria, quæ paſſim per agros, & per vil-

3 Et in Carth. 5.c.14.

4 Anſ.1.5.ca. 14. Burc.1.3.c.54. Iuo p.3.c.57. Pan.1.2.c.28.

las, tamquam memoriæ martyrum conſtruuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ martyrum conditę probantur,ab epiſcopis,qui locis eiſdem præſunt,ſi fieri poteſt,euertantur. Si autem hoc propter tumultus populares nõ finitur; plebes tamen admoneantur,ne illa loca frequentent; vt, qui recte ſapiunt, nulla ibi ſuperſtitione deuicti teneantur. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur,niſi vbi corpus, aut reliquiæ certæ ſunt, aut origo alicuius habitationis, vel poſſeſſionis,vel paſſionis fideliſſima origine traditur.Nam quæ per ſomnia, & per inanes quaſi reuelationes quorumlibet hominum vbicumque conſtituuntur altaria,omnino reprobentur.

*Item ex concilio Aurelianenſi, c.*3.

¶Non eſt conſecranda eccleſia,in qua paganus ſepultus inuenitur.

C. XXVII.

[5] ECcleſiam,in qua paganus ſepultus eſt,non liceat cõſecrare, neque miſſas in ea celebrare; ſed iactari foras, & mundari oportet.

Item ex concilio Agrippinenſi. 6

¶De eccleſia,in qua cadauera fidelium, vel infidelium ſepelliuntur.

C. XXVIII.

[7] ECcleſiam,in qua mortuorum cadauera infidelium ſepeliuntur,ſanctificarę non licet: ſed ſi apta videtur ad conſecrandum,inde euulſis corporibus, & raſis parietibus, vel tignis eius loci, reædificetur: ſed ſi hæc conſecrata ante fuerit, miſſas in ea celebrare licet: ſi tamen fideles fuerint,qui in ea ſepulti ſunt.

*Item ex conc. Martini Papæ[Bracharenſis,c.*68.*& 69. ſynod. græcarũ.*]

¶Super monumenta in campo non diſtribuantur myſteria.

C. XXIX.

NOn oportet clericos ignaros, & præſumptores ſuper monumenta in campũ miniſteria † portare, aut diſtribuere ſacramenta,ſed aut in eccleſia, aut in baſilica,vbi martyrum reliquiæ ſunt depoſitæ, ibi pro defunctis oblationes offerri. ¶ Nec liceat Chriſtianis prandia ad defunctorum ſepulchra deferre,& ſacrificare mortuis.

Item ex concilio Triburienſi. [2]

¶ Quomodo in eccleſia conſecrata miſſa poſſit celebrari. C. XXX.

[3] COncedimus etiam,vt ſicubi (quod peccatis noſtris exigentibus per plurimum eſt factum)à Normanis,& Sclauis †, ab Vngaris †, & à malis Chriſtianis, ſeu alio qualicũque modo eccleſiæ fuerint incenſæ,& combuſtæ:in capellis [c] cum tabula cõſecrata miſſas interim celebrari permittimus [d], donec eccleſiæ ipſæ reſtaurari queant.In itinere vero poſitis,ſi eccleſia defuerit, ſub dio [e], ſeu in tentoriis,ſi tabula altaris conſecrata,ceteraque ſacra miniſteria ad id officium pertinentia ibi affuerint, miſſarum ſolennia celebrari cõcedimus:aliter omnino interdicimus.

¶ *De hoc capite notatum eſt ſupra ad c. Miſſarum ſolemnia.*

*Item ex concilio Epaunẽſi,c.*26.*& 27.*

¶ *Iuo citat,vt vulgata Gratiani exemplaria,*ex concilio Hipponenſi.*Sed ex Burchardo,& vetuſtis Gratiani codicibus reſtitutum eſt,*Epaunenſi:*ex cuius 27.& 28. capitibus confectum eſt.*

Chriſmate non vnguntur altaria,niſi fuerint lapidea. C. XXXI.

[4] ALtaria [f], ſi non fuerint lapidea, chriſmatis vnctione non conſecrentur [g]. Ad celebranda autem diuina officia ordinem, quem Metropolitani [h] tenent comprouinciales obſeruare debebunt.

*Item ex concilio Agathenſi, c.*14.

¶ Chriſmatis vnctione,& ſacerdotali benedictione ſacrentur altaria. C. XXXII.

[5] ALtaria placuit non ſolum vnctione chriſmatis, ſed etiam ſacerdotali benedictione ſacrari.

*Item ex concilio Aurelianenſi,c.*3.

¶ *Buchardus etiam, & Iuo citant ex concilio Aurelianenſi, Ipſa quidem ſententia habetur in capitular.l.5.c.230.& lib.6.c. 101.& nouella 58. apud Iulianum antecẽſſorem in extremo.*

¶ In priuatis oratoriis licet orare, ſed non miſſam celebrare. C. XXXIII.

[6] VNicuique fidelium in domo ſua oratorium licet habere,& ibi orare: miſſas autẽ ibi celebrare non licet [k],

*Item ex ſexta ſynodo,c.*31.

¶ In priuatis oratoriis abſque conſenſu epiſcopi nullus miniſtrare præſumat. C. XXXIII.

CLericos [l], qui miniſtrant, vel baptizant in oratoriis, quæ intra domos ſunt, cum conſenſu epiſcopi loci hoc facere præcipimus.Si quis vero hoc non obſeruauerit;deponatur.

*Item ex concilio Agathenſi,c.*21.

¶ Quæ extra parochias habeant oratoria, his diebus ad parochias recurrant. C. XXXV.

[7] SI quis etiam [m] extra parochias, in quibus legitimus eſt ordinariuſque conuentus, oratorium [n] in agro habere voluerit; reliquis feſtiuitatibus, vt ibi miſſas audiat †, propter fatigationem [o] familiæ, iuſta ordinatione permittimus. Paſcha vero, Natali Domini, Epiphania Domini, Aſcenſione Domini, Pentecoſte, & Natali ſancti Ioannis Baptiſtæ,& ſi qui maximi dies in feſtiuitatibus habentur, non niſi in ciuitatibus, aut in parochijs audiant †. Clerici vero, ſi qui in feſtiuitatibus, quas ſupra diximus(niſi iubente, aut permittente epiſcopo)miſſas celebrare † voluerint, communione priuentur.

Item Auguſtinus.

¶ Quibus ex cauſis loca ſanctorum mutanda ſint. C. XXXVI.

[8] TRibus ex cauſis loca ſanctorum tranſmutãda ſunt. Prima,cum neceſsitas perſecutorũ loca eorum grauauerit.Secunda,cũ difficultas [p] locorũ fuerit. Tertia, cum malorum ſocietate grauãtur.

*Item ex concilio Mogũtinenſi primo,cap.*51.

¶ Quando alicui corpora ſanctorum de loco ad locum transferre non licet. C. XXXVII.

[9] COrpora ſanctorum de loco ad locum nullus tranſferre præſumat ſine cõſilio [q] principis [r], vel epiſcoporum, ſanctæq; ſynodi licentia.

Item Hyginus Papa.

¶ In vſus laicorum non cõuerti licet ligna eccleſiæ dedicatæ. C. XXXVIII.

[10] LIgna [s] eccleſiæ dedicatæ [a] non debent ad aliud [t] opus iungi,niſi ad aliam eccleſiam; vel igni ſunt comburenda, vel ad profectum [v] in monaſterio † fratribus:in laicorum [x] vero vſum † non debent admitti.

a ¶Dedicatæ.] *Antea legebatur & in rubris.*Clerici vero qui contra hoc fecerint,niſi epiſcopo permittente, excommunicentur.Seq. 4.cap.plana ſunt. *Principis*, id eſt, regis vel imperatoris.localiter intelligitur hoc,cum hoc non poteſt fieri ſine ſcandalo.Vel principis,id eſt, Romani Pontificis.

m ¶ *Si quis etiam.*] extra.ſupra 12.q.1.futuram. ſupra 16.q.1.quicumque. & q.2. ſiquis.

n ¶ *Oratorium.*]hoc exaudi de oratorio priuato. ſecus in oratoriis aliis quæ populus facit, vt extra de eccleſ. ædifi.ad audientiã. nam ibi in feſtiuitatibus celebrare licitum eſt.

o ¶ *Propter fatigationẽ.*] ar.propter difficultatem loci vel itineris aliquid tẽperari, quod alias obtinet generaliter.extra de eccl. ædi.ad audientiam. ſupra diſt.64.c.1. 3. diſtin. 63.cũ longe.ſupra diſt. 93. iuxta ſanctorum. 3. 13. q. 2. vbicumque. & infra c.proxi.tribus.

Ribus.] Hæc eſt 9.pars.diſt.in qua loquitur magiſter de tranſlatione reliquiarũ, & eccleſiarũ. Io.de Fan.

p ¶ *Difficultas.*] vt pro aeris intẽperie, vt 74.diſt.quorũdam malorum: ‖nã propter malitiã populi tranſfertur ſedes. 25. q.2. ita nos. propter malitiã populi epiſcopus renũtiat dignitati.extra de renun. niſi. verſ.propter malitiã plebis. Quarta cauſa eſt quare tranſfertur eccleſia, ſcilicet cauſa meliorationis, vt 16.q. 7.c.antepe.

q *Corpora.*] ¶ *Siue conſilio.*] ff. de reli.oſſa. in princip.

r ¶ *Principis.*] id eſt, Papæ [c]. 18.q.3. diffinimus.& hoc verũ eſt cũ corpus traditi eſt iam perpetuæ ſepulturæ.C. de reli.l. vlt. niſi neceſſitas immineat: tunc enim ſufficit auctoritas præfidis prouinciæ. C. eod.l.1. ſi autẽ non eſt traditum perpetuæ ſepulturæ, bene poteſt trãsferri ſine auctoritate alicuius ad alifi locũ. C.eo.tit.ſi necdum.

Igna.] Hæc eſt 10. pars diſtin.in qua probat magiſter per 6. ca. q ligna vetuſta eccleſiæ & alia veſtimẽta & ornamenta non debẽt redire ad humanos vſus.Ioan.de Fant.

s ¶ *Ligna.*] de lignis eccleſiæ deſtructæ & omnibus vtẽſilibus eccleſiæ reuerẽter vtẽdis, iſtis ſex capitulis ſequentibus oſtenditur.

t ¶ *Ad aliud.*] extra de re.permu.mãcipia.ff. de rei vẽ.quę religioſis.

v ¶ *Ad profectum.*] non tamen indifferenter,ſed vel in capitulo,vel in dormitorio, vel in aliis religioſis locis: non in coquina,vel in vineis paſtinandis f.

x ¶ *In laicorum.*] ar.quæ ſemel conſecrata ſunt non debere redire in vſus laicorum ſupra 19.q.3.quæ ſemel.17.q.vlti. quæſti.ſunt. arg.

animas credebant circa tumulos conuerſari:& inde refici.ſed dæmones eas de nocte conſumebant. & propter hanc conſuetudinẽ extirpandam eccleſia inſtituit vt eo die quo talia fiebant, celebretur feſtum Dei in cathedratione Petri.Hic eſt caſus.H.

a ¶ *Ignaros.*] id eſt,imperitos.

b ¶ *Miniſteria.*] id eſt, miſſam celebrare ſuper ſepulchrum.

† al.myſteria

CONcedimus.] CASVS. Permittitur in conc.Triburien. vt ſi eccleſiæ cõſecratæ fuerint cõbuſtæ,in capellis non conſecratis officia celebrentur donec cõſecratæ eccleſiæ valeãt reſtaurari.In itinere vero poſitis ſub aere vel in tentoriis cum tabula conſecrata liceat celebrare. Sequentia 4.ca. patent: & ea per te videbis. *Sacerdotali*, id eſt, epiſcopali. *oratorium*, id eſt, locus ſpecialiter deſtinatus ad orandum.

c ¶ *In capellis.*] id eſt,oratoriis nõ conſecratis.in talibus non licet celebrare ſine permiſſu epiſcopi, vt 3.ea. vnicuiq: & 3.c.miſſarũ.

d ¶ *Celebrari permittimus.*] ad quid eſt opus permiſsione,quia dicit in capellis ? ‖quoniam forte capellæ non erant olim eccleſiæ, cũ antiquitus dicerentur capellæ tuguria caprarum pellibus tecta [a]. Vel hoc referas ad ſolennitates maximas.

e ¶ *Sub dio.*] id eſt, ſub aere.

f ALtaria.] Si non fuerint lapidea. Legitur in Exodo quòd Dominus præcepit fieri altare de lignis cedrinis,quę ſunt imputridia.& Salomõ fecit altare aureũ : ſed illa facta ſunt in figura.12. q. 2. gloria. & dicitur de altari Lateraneñ. quòd ligneum ſit [b].

g ¶ *Non conſecrentur.*]quia Chriſtus petra dicit.7.diſt.2.reuera. 21.diſt.in nomine Dñi. Item quia erexit Iacob lapidem in titulum [c].

h ¶ *Metropolitani.*] ſupra 12.diſt.de his.

i VNicuique.] ¶ *Oratoriũ.*] non ſacrũ. ſacrũ autem ſua auctoritate facere nõ licet, niſi auctoritate epiſcopi.3.ea.diſ. nemo.18.q.2.quidam.

k ¶ *Non licet.*] niſi [d] ſumma neceſsitate tamen cũ conſenſu epiſcopi,vt infra ea. ſi quis etiam,&c.

l CLericos,*qui miniſtrãt.*] id eſt, miniſteria & officia in horis diurnis vel nocturnis exercent.

Si quis etiam.] CASVS. Statuitur hic, vt ſi qui remoti ſunt nimis ab eccleſia parochiali,propter laborem ſuum & familiæ ſuæ audiant miſſam in minoribus feſtiuitatibus in oratoriis ſuis: ſed in præcipuis feſtiuitatibus miſſam audiant in ſuis parochialibus eccleſiis.Clerici vero qui contra hoc fecerint,niſi epiſcopo permittente, excommunicentur.Seq. 4.cap.plana ſunt. *Principis*, id eſt, regis vel imperatoris.localiter intelligitur hoc,cum hoc non poteſt fieri ſine ſcandalo.Vel principis,id eſt, Romani Pontificis.

m ¶ *Si quis etiam.*] extra.ſupra 12.q.1.futuram. ſupra 16.q.1.quicumque. & q.2. ſiquis.

n ¶ *Oratorium.*]hoc exaudi de oratorio priuato. ſecus in oratoriis aliis quæ populus facit, vt extra de eccleſ. ædifi.ad audientiã. nam ibi in feſtiuitatibus celebrare licitum eſt.

o ¶ *Propter fatigationẽ.*] ar.propter difficultatem loci vel itineris aliquid tẽperari, quod alias obtinet generaliter.extra de eccl. ædi.ad audientiam. ſupra diſt.64.c.1. 3. diſtin. 63.cũ longe.ſupra diſt. 93. iuxta ſanctorum. 3. 13. q. 2. vbicumque. & infra c.proxi.tribus.

Ribus.] Hæc eſt 9.pars.diſt.in qua loquitur magiſter de tranſlatione reliquiarũ, & eccleſiarũ. Io.de Fan.

p ¶ *Difficultas.*] vt pro aeris intẽperie, vt 74.diſt.quorũdam malorum: ‖nã propter malitiã populi tranſfertur ſedes. 25. q.2. ita nos. propter malitiã populi epiſcopus renũtiat dignitati.extra de renun. niſi. verſ.propter malitiã plebis. Quarta cauſa eſt quare tranſfertur eccleſia, ſcilicet cauſa meliorationis, vt 16.q. 7.c.antepe.

q *Corpora.*] ¶ *Siue conſilio.*] ff. de reli.oſſa. in princip.

r ¶ *Principis.*] id eſt, Papæ [c]. 18.q.3. diffinimus.& hoc verũ eſt cũ corpus traditi eſt iam perpetuæ ſepulturæ.C. de reli.l. vlt. niſi neceſſitas immineat: tunc enim ſufficit auctoritas præfidis prouinciæ. C. eod.l.1. ſi autẽ non eſt traditum perpetuæ ſepulturæ, bene poteſt trãsferri ſine auctoritate alicuius ad alifi locũ. C.eo.tit.ſi necdum.

Igna.] Hæc eſt 10. pars diſtin.in qua probat magiſter per 6. ca. q ligna vetuſta eccleſiæ & alia veſtimẽta & ornamenta non debẽt redire ad humanos vſus.Ioan.de Fant.

s ¶ *Ligna.*] de lignis eccleſiæ deſtructæ & omnibus vtẽſilibus eccleſiæ reuerẽter vtẽdis, iſtis ſex capitulis ſequentibus oſtenditur.

t ¶ *Ad aliud.*] extra de re.permu.mãcipia.ff. de rei vẽ.quę religioſis.

v ¶ *Ad profectum.*] non tamen indifferenter,ſed vel in capitulo,vel in dormitorio, vel in aliis religioſis locis: non in coquina,vel in vineis paſtinandis f.

x ¶ *In laicorum.*] ar.quæ ſemel conſecrata ſunt non debere redire in vſus laicorum ſupra 19.q.3.quæ ſemel.17.q.vlti. quæſti.ſunt. arg.

Cap.69. 1 Burch.l.10. c.8.Iuo p.11. c.69.

2 In cõc.Mogantino c.9.

3 Burch. l.11. c.15. Iuo par. 3.c.59. Pann.l. 2.c.31.

al Slauis † al. à Bulgaris

c De hoc plene not. extra de electio.duobus 1.Arch.

‖ Capellæ olim non erãt eccleſiæ.

5 Burch.l.3.c. 13. Iuo p. 3. c.55. Pann l.2.c.28.

1 Vel dic qꝙ capella pro eccleſia dicta eſt, quaſi cap. ians laos, id eſt, populum tollendo. vel quaſi campana quia pauones capiat ſecundum Pap.

6 Capit.l.5.c. 48.

‖ Mulier prægnãs mortua vbi eſt ſepelienda.

d Vt B.Hiſpã. & H.q no.hic qꝙ talis femina ſi moriatur ẽt partu viuo,licite portatur in eccleſiã, & licite cãtatur ei miſſa, & licite ſepelitur in cœmiterio.

7 Burch.l.3.c. 38. Iuo p.1.c.43. Pan. l.2.cap.

† *al. vel lotis lignis*

4 Burch.l.3. cap.Iuo par. 3.40.Pann.l. 2.c.31.

5 Hoc verum eſt,ni eſt de operto.

1 Gitnelis 14. ſæc hæc Anſelmo, f. Brettachoch, &c. citantur in cõſecratione altaris. Arch. f. Polyc.l.3. tit.4.

al Slauis † al. à Bulgaris

2 Supra cap. ſacra. & c.ſi quis.

6 Burch.l.1.c. 8.Iuo par.3. cap. Pann.l. 2.cap.

al.tenent

† *al. facere, aut tenere*

7 Iuo par.1. c.9.

8 Anſ.l.5. c. 16,Burch.l.3. c.90.Iuo par. 3.c.80. Pann. l 2.c.38.

e Si vero dicatur principis, id eſt, regis vel Imperatoris localiter intelligitur, ſcilicet vbi nõ poſſet hoc eſſe ſine ſcãdalo.ſi fiet ſine cõſilio principis, & ſpecialiter de eccleſiis quarũ eſt patronus ſecundum Hug.

9 Burc.l.3,c. 232,Iuo p.3.c. 271. Pann.l.2. c 36.

10 Polyc. l.3. tit.16. Anſel. l.5.c.19.Burc. l.3. c.39. Iuo part.3 ca. 44. Pann.l.2.ca. 16.

al.monaſterium

†*al opera.*

f Id eſt, colendis.de hoc legi & no.14. q.1 § ſed hoc. ver. conſt.ratis,&c.

contra.supra dist.54.ex antiquis.& c.si seruus.& c.frequens.

a *Altaris palla.*] ‖Pallæ dicuntur vestimenta altaris,id est,sindones & corporalè:q̄ ex quibus sunt quadrāgulæ, ideo dicunt pallæ à quodā muliebri pallio quadrāgulato,quod palla dicit.ita dicit H.P.

b ¶ *Velū.*] pannus est qui pēdet super altare,vel cortina ante H.P.

Emo.] CASVS. NBene. hic ponit hūc casum. Præcipitur hic,ne mortuus in palla altaris sepeliatur. si q̄s hoc fecerit, vel fieri p̄miserit: diaconus trib⁹ annis & sex mensibus, p̄sbyter 10.annis,& sex mēsibus suspēdatur. Et addit qualiter,& à quibus,& vbi cortinæ & linteamina debeant lauari. *Pallas*,id est, corporalia. *Mēsa.* i.altaris.

c ¶ *Mortuum.*] Laicū. nam clerici mortui bene induuntur vestibus sacris.13.q.2. null⁹.

d ¶ *In mēsam Domini.*] id est,ad mensam Dñi cōponendā: quod ad ipsum diaconū spectat.ar.25.distin. perlectis.& dist.93. diaconi. vel forte est illa vbi sacerdos post consecrationē manus tergit: vel forte palla cui inuoluit calicem, & abstergit.

e ¶ *Negligēter.*] arg. negligētia vt factū puniēdā.25.q.1. nullis fas.

f ¶ *Anathemate.*] id est, suspensione a. non enim debet anathematizari pro tali causa.

g ¶ *Excōmunicatus.*] id est,à cōmunione remotus:& ita habes hic pœnā nō admonentis prælati.nam alibi dicitur:Vel si non sparserimus,&c.43. dist.dispēsatio.Itē per hoc ca.videtur reprobari intellectus quorūdam, quē habes in illo ca. 1.quæs. 1. quidquid inuisibilis. nam ibi propter negligentiam nō excōmunicabitur presbyter nisi per quattuor menses.

h ¶ *Et vela.*] id est, ornamenta altaris, vel vela, i. cortinæ. Huic hodie derogatū est cōsuetudine generali.

i ¶ *Non foris.*] id est, ab aliis segregatā. & est secunda vestis sacerdotalis b.

k ¶ *Vela.*] id est,cortinæ, q̄ in ecclesiis extendūtur festiuis diebꝰ, & in Quadragesima causa cōsignationis vel significationis. Ioan.

In sancta.] CASVS. Hoc c.cū duobus sequentibus patet.historiam tamen notabis in sequenti cap. vbi dicitur,legitur,&c.

l ¶ *Non ab aliis.*] 5. dist.23.sacratas. & cap. non liceat.

m ¶ *Quia perit.*] id est,pœnam patitur, & punitur corporaliter & temporaliter,non autē spiritualiter vel æternaliter c. & vno peccante,&c.supra dist.45.sed illud.De hac materia not.1.q.4. in princ.

1 Palla quid sit.

1 Polyc. l.3. tit 15. Ture.l. 3.c.216.Iuo p. 2.c.66.& par. 3.c.266.

† *cantara*

† *a sanctuario*

† *Transitus habeatur*

† *abest ab orig.*

a Subau.& separatione à corpore & sāguine Christi: à ministerio altaris & forte ab omni officio ecclesiastico. supra 1. q. 1. repēiuntur. Hu.

† *al. quinque*

† *al. commonuerit*

2 Bure. l.3.c. 216.Iuo p.3.c. 266.

b Alij dicūt, quòd est ornamentū calicis.

† *al. incondite*

c De hoc satis not. supra 1.q.4.in summa.

Altaris palla.] Altaris palla[a], cathedra† candelabrū,& velum[b], si fuerint vetustate cōsumpta, incendio dentur: quia non licet ea, quæ in sacrario† fuerint,male tractari: sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoq; eorū in baptisteriū inferantur: vbi nullus transitum† habeat: aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

Idem ibidem.

¶Mortui non obuoluantur vestimentis altaris. C. XL.

NEmo per ignorantiā clericus mortuū[c] credat obuoluendum,aut diaconus scapulas operire velit palla,quæ fuit in altari, aut certe, quæ diacono † data est in mensam Domini[d]. Qui hæc fecerit,vel leuiter,quasi nihil, & negligenter[e] habuerit diuina mysteria; diaconus triennio, sexque mēsibus à Dominico erit alienus altari, graui percussus anathemate[f]. Quòd si clericum presbyter non commonuerit;decem annis,& sex † mensibus excōmunicatus s̄ sit:propterea q̄ de Dominicis sacramentis subiecta sibi non amouerit † ministeria:& postea cum grandi humilitate matri recōcilietur ecclesiæ.[2] Pallas vero,& vela[h] sanctuarij,si fordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris intra sanctuarium lauent,non eiicientes foras à sacrario: & velamina Dominicæ mensæ abluant: ne forte puluis Dominici corporis male decidat[a]. Sindonem vero non foris[i] abluant: & erit hæc operanti peccatum.Idcirco intra sacrariū ministris præcipimus hæc sancta cū diligentia custodire.Sane peluis noua comparetur,& præter hoc nil aliud tangat.Sed nec ipsa peluis velis apponatur lauandis, nisi quæ ad Dominici altaris cultum pertinēt. Pallæ altaris solæ in ea lauentur; & in alia,vela[k] ianuarum.De velis autē ianuarū cura sit ostiariis ex admonitione maiorum:ne quis negligēs, aut ignarus, ad velū ianuæ domus Domini manus incognitæ† ter-

3 Polyc. l.3. tit. 9. Burch. l.3.c.214. Iuo p.3 c.264. & p.2. c.70.

3 IN sancta hac Apostolica sede statutum est,vt sacra vasa nō ab aliis[l], quàm à sacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus.Indignum β enim valde est, vt sacra Domini vasa, quæcūque sint,humanis vsibus seruiant;aut ab aliis, quā à Domino famulantibus, eique dicatis tractētur viris: ne pro talibus præsumptionib⁹ iratus Dominus plagas imponat populo suo; & hi etiā,qui non peccauerint, mala patiantur,aut pereāt;quia perit[m] iustus sæpissime pro impio.

β ¶ Indignum.] *Addita sunt hæc vsque ad vers.* viris.*item que alia nonnulla ex originali,Burchardo,& Iuone.*

Item Stephanus episcopus familiari amico Hilario,epist.1.c.3.

¶Non nisi à sacratis hominibus vestimēta sacrata seruentur†. C. XLII.

4 VEstimēta ecclesiastica,quibus Domino ministratur, & sac rata debent esse, & honesta: quibus,aliis in vsibus nō debēt frui, quàm in ecclesiasticis, & Deo dignis officiis:quæ nec ab aliis debēt cōtingi,aut ferri, nisi à sacratis hominibus:ne vltio, quæ Balthasar[n] regem percussit,super hæc trāsgredientes, & talia præsumentes veniat,& corruere eos faciat ad ima.

Item concilio Aurelianensi†.

¶ Diuina ministeria nuptiarū non præstentur ornatibus. C. XLIII.

5 AD nuptiarum ornatū diuina ministeria nō præstētur:ne dum improborum cōtactu, pompaque sæcularis luxuriæ polluuntur[o], ad officia sacri mysterij† videantur indigna.

Item ex concilio Triburiensi,c.18.

¶In ligneis vasculis Dominici corporis, & sanguinis sacramenta non sunt celebranda. C. XLIIII.

11 6 VAsa,in quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, calices[p] sunt, & pateræ: de quibus Bonifacius martyr, & episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis sacramenta conficere,respondit: quondam sacerdotes aureis ligneis calicibus vtebantur: nunc è contrario lignei sacerdotes aureis vtuntur q̄ calicibus.

† *al. ferantur*

4 Polyc. l.3. tit.16. Ansel. l.5 c. 19. Iuo par.2.c.74.

‖ Cassiū non fuit de veste domicellæ. d Dic quòd ar. istud non fumitur à cōtrario,literæ: quia vestis de qua l. quitur ista gl. nouū concess. fuerat ecclesiæ. quare coniunctio non subsistit in hoc casu. sed hoc argū. fumitur potius ab intellectu verborū Arc. *Dan.5.*

† *al. Arnerensi*

5 Poly.l.2.tit. 24. Burch.l.3. c.108.Iuo p. 2.c.143.Pann. l.1.c.163 Summatim relaxmest.

† *al. ministerij*

6 Burch. l.3. c.122.Iuo p.3. c.282.

n *Æstimenta.*] ¶ *Balthasar.*] Historia. ‖Legitur in Daniele & Balthasar rex Babyloniæ fecit grande conuiuiū optimatibus suis:cum ergo iam esset temulentus,præcepit vt afferrentur vasa argentea,quæ Nabuchodonosor asportauerat de templo, quod fuit in Hierusalē, vt biberēt in eis rex & optimates eius,vxores & cōcubinæ:& factū est ita.Bibebant autē vinū, & laudabant Deos suos. In eadē hora apparuerunt digiti quasi manus scribentis contra candelabrum in superficie parietis. quod rex cōspiciens turbatus est valde:& mittens cōuocauit omnes sapiētes Babylonis : & nullus poterat scripturā legere, vel interpretatiōē ei⁹ regi iudicare. Tandem vocatus Daniel dixit scripturā significare interitum regis,pro eo q̄ contaminauerat vasa domus Domini:& aperuit quod scriptū erat, Mane thetel phares. *Mane*,id est, numerauit Deus regnū tuū. *Thetel*,id est, appositum est in statera,& inuentū est minus habens. *Phares*, id est,diuisum est regnū tuū,& datum Medis & Persis.Eadem nocte interfectus est Balthasar: & Darius Medus in regnum successit.

‖ Balthasar vasa Domini abusus est.

o *Ad nuptiarū.*] ¶ *Polluūtur.*] arg. q̄ ex veste alicuius dominæ vel alterius nō debet fieri casula vel alius ornatus ecclesię[d].

Vasa in quibus.] Hæc est 11. pars dist.in qua dicitur in quibus calicib⁹ & corporalibus celebrare debemus.Ioan.de Fant.

CASVS. Quæritū fuit in concilio Triburien. vtrum in ligneis vasis deberet confici corpus Christi.& dictū fuit in cōcilio, q̄ Bonifacius Papa de hoc interrogatus respondit quòd nō. Cum enim ita factum fuerit in primitiua ecclesia,Zepherinus constituit vt fieret consecratio in vitreis. Vrbanus postea vasa sacra argentea fecit : & concilium statuit vt nullus conficiat in ligneis vasis de cetero, ne honor ecclesiæ suo tempore minuatur.

p ¶ *Calices.*] supple debent esse aurei vel argentei.

q ¶ *Vtuntur.*] sed nunquid conficiebant? vtique. nūc autē quid? & quidem fieri non debet.sed si fiat vt in vase ligneo vel vitreo quis conficiat corpus Christi,nihilominus est verum corpus: quia in verbo consecrantis perficitur consecratio,non in vase,vt infra dist.2. vtrum.vers.si ita.

a ¶ *Zepherinus.*]

a ¶ *Zepherinus xvj.*] decimus octauus computatis Lino & Cleto.

b ¶ *Succreuit.*] arg.prælatum non posse præbendas diminuere, quod est verum sine causa.extra de excess.præ.sicut.

c ¶ *Placari.*] C.vnde vi.meminerint.

Vt calix.] CASVS. Statuitur in hoc cap.vt calix cum patena fiant de auro vel argento, vel saltem de stanno. De ære autē vel aurichalco nullo modo fiant: quia solent æruginem colligere, & vomitum prouocare. *Nullus etiā in ligneo vel in vitreo vase præsumat missam cantare.*

d ¶ *Si non ex auro.*] contra.5.12. quæst.1.aurum. sed illud quando pauperes morerentur fame : quo casu vendi possent.C.de sac.sanct. eccles.sancimus.

e ¶ *In ligno.*] quia lignum porosum est.

f ¶ *Vitreo.*] ‖quia vitrum fragile est: & immineret periculum effusionis.

1 Ansel.l.1. c. 52.& l.5. c.5. Burch. l.3. c. 96 Iuo p.2.c. 191. Pann.l.1. c.161.

Consulto.] CASVS. Statuitur in hoc c.vt corporalia nō debeant fieri serica neque tincta,sed linea debent esse,sicut fuit sindō in qua corpus Christi in sepulchro fuerat inuolutum. *Consulto*, id est, consilio omnium astantiū,qui super hoc sunt consulti.

g ¶ *In serico.*] corporali.

h ¶ *Sed in puro.*] vt innocens & sine macula intelligatur.

i ¶ *Terreno.*] quia veram carnem mortalē & passibilē de corpore Virginis assumpsit. 23. dist.qui episcopus.

k ¶ *Lino.*] ‖quod tūsionibus multis ad cādorem deducitur.sic & Christus pressuris multis peruenit ad gloriā: ita & boni ꝑpter pressuras ad gloriā Domini veniunt.1.q.3. Saluator.

Iacobus frater Domini.] Hæc est 12. pars dist.in qua ponit à quibus missa fuit cōposita. Ioan.de Fant.

CASVS. istius ca.per se patet : & tractatur in his 7.ca.de celebratione missæ. ostendens q̄ à ieiunis, & qua hora, & quo in die sunt celebrandæ.

l ¶ *Iacobus.*] ‖ ideo dicitur frater,quia valde assimilabatur ei: vel quia fuit filius sororis matris Domini.

m ¶ *Celebrationem.*] id est, ordinē celebrandæ missæ[a]. verba enim quibus corpus Christi conficitur,ab ipso Domino sunt tradita, vt 3. dist.proxima. quia corpus & sanguis. sed etiam post alij alia addiderunt ad decorem & solennitatem,vt 11.dist.ecclesiasticarum.

Nocte sancta.] Hæc est 13.pars dist.in qua ponit quare tres missæ in natali Domini cantantur.Ioan.de Fant.

CASVS. Dicitur in hoc c.q̄ in natiuitate Domini missa debet celebrari de nocte:quia nocte illa annūtiauit eum Angelus pastoribus.In alio autem tempore ante horam tertiam non debet missa celebrari: quia tali hora est Domibus crucifixus, & tali hora super Apostolos descendit spiritus sanctus.

n ¶ *Nocte.*] de celebritate missæ 7.c.adiungit. ostendens quomodo à ieiunis cantandæ & audiendæ sunt,& quot in die, & qua hora sunt celebrandæ.

o ¶ *Nocte.*] ‖res missæ in die natalis Domini celebrantur. Vna ante diem[b]. quæ significat tempus ante legē, quando eramus in tenebris. Secunda dum diescit: & significat tēpus in lege, quādo nōdum plena agnitio Dei habebatur. Et tertia in die:& significat tempus gratiæ,quādo iam plena cognitio habebatur.Vnde versus.

Nocte prior sub luce sequens, in luce suprema.

Sub Noe,sub Dauid, sub cruce,sacra nota.

ADDITIO. Dicas,ꝙ communit er loquendo debet missa dici in die, & non in nocte : quia hoc sacramentū ad tēpus gratiæ ptinet,quod per diem significatur, secundū illud ad Ro.13. Nox præcesit:dies autem appropinquauit, secundum Tho.

p ¶ *Gloria in excelsis Deo.*] hæc verba dicta sunt ab Angelo:alia addidit Hilarius, vt infra ead.dist.de Hymnis.

q ¶ *Crucifixus.*] linguis,non manibus. supra,de pœn. dist.1. periculose.

Sacramenta altaris nō.] Hæc est 14. pars dist.secundum Io. de Fant.

CASVS. Dicitur in hoc ca:‖ꝙ missæ debēt tantum à ieiunis celebrari, nisi in cœna Dñi. Vnde si oportet presbyterum pransum cōmendationem mortuorū facere, sine celebratione missæ debet hoc facere.

r ¶ *A ieiunis.*] ieiunio ergo debēt cōficere, vt hic:& baptizare, & chrismare in fronte, vt dis.5.vt ieiuni,& sacramentū calūniæ præstare 22.q.5.honestum.& testimoniū dicere,extra de test.placuit. & ordines cōferre, & accipere.75.dist.quod à patribus.Sed quādo dicetur quis ieiunus? Pone, ꝙ comedo hodie:nec dormio per diē & per nōctem : nūquid incipiēte alio die sum ieiunus? Dicūt quidam c. ꝙ sic. arg.extra de tempo. or. litteras.aliàs somn⁹ diceretur soluere ieiuniū, quod nō credo, sed dico ieiunium esse celebrata digestione.infra dist.2.tribus.

s ¶ *Excepto.*] d supra 7.q.1.nihil.cōtra,infra dist.proxi.liquido.cōtra,infra dis.5.vt episcopi.contra.sed derogatum est huic cap. per illa cap.& per contrariam consuetudinem,arg.supra dif.4.§.leges.

Olent.] Hæc est 15.pars secundum Ioannem de Fan.

CASVS. Quidā erāt se ieiunare putātes,qui in quadragesima statim audita Nona antequā diuinū officiū audirēt,comedebāt : qui nō sunt credēdi ieiunare.nā prius debent officiū audire.& si venire non possunt, expectata hora vespertina & cōpleta oratione sua comedāt.

b ¶ *Nocte.*] ‖Missa triplex in natiuitate Domini potest cantari.

b Scilicet circa mediū noctis,quo tempore Christus natus est, secundum H.

4 Beda in Martyr.mens. Septēbr Concor.cōcil.Aurelian.3.c.14.

5 Poly.l.3.tit. 25. Ansel l.7. c.174. Bur.l.3. c.63. Iuo par. 2.c.7 .& par. 3.c.65. Pann. l.2.c.40.

† *al. altissimis*

Mar.15.

Ac. 2.

6 Concor. c. 29. concilij Carth.tertij.

‖ Ieiuno stomacho confiteri debet.

7 Ansel.l.9. c.3.

‖ Ieiunus qui dicitur.

8 Poly.ibidē. Burch.l.3. ca. 12.Iuo par.4. c.45. Pann. l. 8.c.184.

† *al. mandu-care*

c Scilicet H. & Ro.

d Potest dici, ꝙ istud verb. excepto ponitur inclusiue: & est sensus excepto,id est accepto & cōputato inter alios dies quasi nullo die excepto. & est simile 13.q.5.non est nostrum.13.q. 1. Ebron. secundum H. & sic non corrigitur.

§ Solutio an possit fieri ante tempus.

a ¶ *Si ante.*] Sed nonne licitum est debitori ante tempus soluere pecuniam? plus enim soluit qui ante tempus soluit, vt insti. de act. §. plus autem. Respon, verum est quando dies adiectus est fauore debitoris [a] aliàs si fauore creditoris, ante tempus soluendo non liberatur, vt ff. de an. leg. eum qui. Ioan.

a Ad hoc ff. de verb. obli. cũ qui. §. quotiens & l. si qui hoc ff. de reiud. si intra, Archid.

IN IEIVNIIS.

Hæc est 16. pars dist. in qua probat quãdo missæ sunt cantandæ. Ioan. de Fant.

CASVS. Iste §. cũ eo qui sequitur, patet ibi etiã est §. in prima quoque. ibi addidit etiam Gratianus, quòd in mane licite cantatur missa publica.

† *absoluere debes*] orig.

b ¶ *Vnde Leo.*] 3. di. 75. quod à patribus.

c ¶ *Itẽ Gelasius.*] 3. dist. 75. ordinationes.

d ¶ *Itẽ Pelagius.*] 3. dist. 76. dilectionis tuæ.

NEcesse.] CASVS. Sæpe contingebat, q̃ multi homines missa priuabãtur, si tantum vna missa & hora tertia celebraretur. & ideo quæsiuit Dioscorus Alexandrinus episcopus à Leone, vtrum presbyter posit ei missam in mane celebrare? & respondet quòd sic.

e ¶ *Nisi.*] hoc nisi, respicit illud verbũ, priuetur.

§ Burc. 1. 3. c. 328. Iuo par. 2. c. 89. & par. 3. c. 268,

e ¶ *Nisi qui prima.*] infra dist. 2. tribus gradibus. supra ea. nocte. cõtra, in fi. sed illud abrogatum est infra distin. 2. trib⁹. Vel illud de soléni missa, hoc de priuata.

f ¶ *Epistolã.*] In qua hoc cap. continetur.

ET *hoc.*] CASVS. Quidam presbyter missam priuatam solebat cum tanta solennitate celebrare, q̃ populus solenni missæ interesse nolebat; & ideo statuitur hic, q̃ hoc fieri non debeat: sed omnes debent ad missam publicam venire presbyteri & laici.

† *al ordinationibus*

g ¶ *Peculiares.*] peculiares dicuntur priuatę [b] ergo omnis missa, quæ priuata non est, publica dicenda est, ex quo publice & manifeste fit.

b Scilicet notius. q. d. non publicæ, scilicet quæ celebrantur sine vocatione populi; sine pulsatione signorum, sicut est missa pro peccatis, vel sanctæ Mariæ; vel Apostolorum vel huiusmodi, secundum Hug.

h ¶ *In publico.*] id est, solenniter.

† *al. Gregorius*

4 Habetur in capitulis Theodulphi, c. vlt. Polyc. l. 3. tit. 16. Burc. l. 2. c. 74. Iuo p. 2. c. 119.

i ¶ *Sed sacerdotes.*] No. sacerdotes qui per vrbem sunt, ad solennẽ missam debere conuenire in maiori ecclesia. Vel potius is est sensus ca. scilicet vt in ciuitate & per totũ episcopatũ hora tertia & sacerdotes & populi conueniãt ad publicas missas, quas sacerdotes eorũ faciũt.

† *al. per*

SVfficit.] Hæc est 17. pars dist. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Quærebatur quot missas in die posit presbyter celebrare. Et respondetur, quòd vnam: quia Christus semel tantum pro nobis passus est. Vel duas ex necessitate; sed non pro pecunia, vel adulatione, id est, gratia fauoris humani, vel laudis acquirendæ.

k ¶ *Quia Christus.*] ergo non nisi semel debet celebrari: sed quia quotidie peccamus: ideo quotidiè pro nobis Eucharistia immolatur mystice. infra dist. 2. verum.

¶ Peccamus quotidie.

l ¶ *Et alteram.*] ergo etiã in necessitate non tres, ex quo dixit, alteram. arg. 31. q. 1. quomodo. extra de celeb. miss. consuluisti. ergo adhuc remanet ieiunus post primam, cũ posit iterum cantare aliam: arg. 7. q. 1. nihil. Quid ergo dices de vino vnde presbyter abluit digitos? non debet sumere illud si aliã vult cantare. extra de celeb. miss. ex parte. vbi euacuatur opinio, quæ dicit, quòd quidq̃d sanguini Christi cõmisceatur, sanguis est. extra de consec. eccles. quod in dubiis. Sed ibi vtrũque olim eiusdem substantiæ & vsiæ: non sic de vino misto sanguini. extra de celebratio. missarũ, cũ Matthæ. versic. quæsiuisti.

5 Vide Valfridium Strabonem, c. 21. tuo par. 2. c. 81.

DE *hymnis.*] Hæc est 18. pars in qua probat, q̃ hymni sunt authentici, & debẽt celebrari. Ioan. de Fant.

† *al. oblationibus*

CASVS. Quidam reprehendebant hymnos ab Hilario & Ambrosio cõpositos, quia nõ erãt in corpore canonũ, nec erãt de traditione Apostolorũ. Sed cõtra illos pbatur hic, q̃ illi & alij sunt in ecclesia canẽdi. Primo exemplo Domini, & auctoritate Apostoli. Secundo quia in fine omniũ psalmorum cãtatur hymnus ab hominibus cõpositus, scilicet, Gloria patri, &c. & illi hymno, qui est ab angelis decãtatus nato Saluatore, quædam apposita sunt ab hominibus. Tertio quia Paulus præcepit vt in ecclesia fiãt orationes & alia.

6) Polyc. l. 3. tit. 22.

m ¶ *De hymnis canẽdis.*] de hymnis dicendis in missa vel extra, tribus cap. ostenditur.

Matth. 24.

Ephes. 5.

CASVS. In 1. parte probat auctoritate Domini, & dicto Apostoli Pauli hymnos esse canendos. Secũdo reprehẽditur quidã q̃ quosdã hymnos nolebãt recipere, q̃ nõ præcesserũt de scripturis sacrorum canonũ, vel Apostolica traditione. Hymnus est laus Dei cum cantico.

Luc. 2.

n ¶ *Et hymno.*] id est, benedictione data post cibũ: quæ hymnus hic appellatur: quẽ omnes clerici facere debent, vt supra dist. 44. c. vlti. §. edent. pauperes, & saturabuntur, &c.

ADDITIO. Pone hymnum, qui dicitur post missam. Archid.

o ¶ *Ille hymnus.*] supple respuatur.

ADDITIO Id est, debet respui secundũ eos. H. alij dicũt q̃ istæ dictiones de hymnis, ponũntur pro accusatiuo: vel carent verbo Arch.

2 ¶ *Compo*

a ¶ *Componuntur.*] à sanctis.

b ¶ *Obsecrationes.*] id est, orationes, quæ fiũt ante & iuxta cõsecrationẽ, vel q̃ fiũt adiurãdo: vt, per natiuitatẽ tuã libera nos Dñe.

c ¶ *Postulationes.*] id est, preces: vt ibi, Vt pacem & concordiam nobis dones, te rogamus audi nos [a].

1. *Tim.* 1.

[a] Bibi, Requiẽ æternam dona eis Domine, &c. secundũ L. qui in diciꝛ. distinct. vltima.

d ¶ *Gratiarũ actiones.*] vt cum dicimus, Benedicamus Domino.

e ¶ *Sicut ergo orationes.*] quæ fiunt in ipsa consecratione.

HI *duo solũmodo.*] CASVS. Quæsitum fuit à Leone. quare isti duo hymni, scilicet, Gloria in excelsis, & Alleluia, nõ cantãtur in Septuagesima? Et respõdet, quia tunc primi hominis lapsus legitur in ecclesia, p̃ cuius peccatũ humanũ genus est expulsum à cõũtu angelicæ iubilationis. His autẽ ix. hebdomadibus tacẽtur ad significandũ q̃ ix. ordines angelorũ ꝓpter casũ decimi ordinis sunt ꝓpediti à laude Dei, & à felicitate turbati: ad cuius decimi reformationẽ De⁹ formauit hominẽ: sed homo statim cecidit. sed postea Christo resurgẽte humanũ gen⁹ fuit reparatũ: & tũc angelicus chorus est valde lætat⁹.

† *dicitur*

Apoc. 19. *Luc.* 2.

Psal. 136.

f ¶ *Quorũ.*] nomen decimi ordinis non habemus [b].

b Subaudi, nec habere possumus. cũ non fuerint ab nouem.

g ¶ *Decimus.*] nõ q̃ decimus cecidit: sed tot qui sufficiebãt ad decimũ ordinẽ perficiendũ.

Psal. 64. *Esa.* 14.

Apoc. 12.

h ¶ *A felicitate.*] significauit statũ hominũ perturbãdũ, cũ possit & debeat timere casum suum, videns ruinã maiorũ & firmiorũ, de pœ. dist. 2. c. principiũ.

i ¶ *Et parẽ.*] de pœ. di. 2. c. principiũ inquit. ver. omnis lapis.

Gen. 2.

k ¶ *Suigeneris.*] quia homines loco ipsorum restituũtur: de quibus tot assumẽdi sunt quot remãserunt: iuxta illud in fi. Deuter. in cantico Moysi. Statuit terminos populorũ iuxta numerũ Angelorũ Dei. ¶ Sed hic videtur haberi q̃ tot ascendent ad gloriam, quot ceciderunt, & non plures [c].

al. admodũ lætatus

[c] Tot ascendent ad gloriam quot ceciderunt.

l ¶ *Si ex lapsu.*] per inobedientiam, vt supra dist. 34. quorumdam.

m ¶ *Perturbatus.*] more humano loquitur. argu. 24. q. 1. odi.

[c] Dicit illud officium, honorũ Angelorũ numerus q̃ post casum Angelorum melior diminutus est, ex numero electorum hominũ supplebitur, q̃ numerus totius diuersitatis est, vt libro 22. Augustinus dicit.

n ¶ *Resurrexit.*] prolapsus de limo inferni.

PORro *gloria.*] CASVS. Dicitur hic q̃ episcopi in cœna Christus resurgens à mortuis tristitiam nostram in gaudium vertit, & alleluia nobis reddit.

Item Nicolaus Papa Rodulpho archiepiscopo Bituricensi.

¶ In cœna Domini, Gloria in excelsis, decantetur. C. LVI.

1 PORro, Gloria in excelsis Deo, ab episcopis o in cœna Domini inter missarum solennia more nostro dicẽda est. Pallio vero Apostolico α p̃ eadem q̃ die vti est illis licitum, quibus est ab Apostolica sede permissum.

α ¶ Apostolico.] *Vox ista abest ab aliquot Vaticanis codicibus: Iuo tamen habet.*

Item Zacharias β *Papa in synodo Romana, c. 13. & 14.*

β ¶ Zacharias.] *Antea legebatur*, Macarius. *Emendatum est ex aliquot vetustis codicibus, & ceteris collectoribus. Et caput ipsum habetur in concilio manuscripto Zachariæ.*

¶ Cum baculo, aut capite velato ad celebrandum missarum solennia clericus non ingrediatur. C. LVII.

19 2 NVllus episcopus r presbyter, aut diaconus ad solennia missarum celebrãda præsumat s cum baculo t introire, aut velato v capite altario Dei assistere: quoniam & Apostolus prohibet viros velato capite orare in ecclesia: & qui temere præsumpserit, communione priuetur. Cum vero ingressus fuerit episcopus, aut presbyter ad missarum solennia celebrãda; nisi passio x aliqua interuenerit; nullo modo audeat data oratione recedere y, vt ab alio episcopo, vel presbytero missarum solennia suppleãtur: sed qui initium ponit; suppleat vsque in finem; quia scriptum est [qui perseueraverit vsque in finẽ: hic saluus erit.] Si quis vero præsumpserit præter quod posuimus, agere; à sacro corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi sit suspensus.

2 Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. ca. 210. & 231. Iuo par. 3. c. 271. & 272.

[*Item ex decretis Soteris Papæ.*]

PALEA. C. LVIII.

3 VT illud diuini oraculi singuli præcaueant, quo scribitur [væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem;] summopere verendum nobis est, atque cauendum, ne horis illis, atque temporibus, quibus Deo psallitur, vel sacrificatur; vnicuique diuinis singularitер officiis insistenti pernicioſa paſsio, vel corporis quælibet inualitudo † occurrat; quæ aut corpus subito subrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo casibus præcauentes, necessarium duximus instituere; vt vbi temporis, vel loci, siue clerici copia suffragatur, habeat quisque canens Deo, atque sacrificans post se vicini solaminis adiutorem: vt si, aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus; à tergo semper habeat, qui eius vicem exequatur intrepidus: & officium inceptum adimpleat.

† *al. valetudo*

Item Anacletus Iesus Christi seruus, omnibus episcopis, epistol. 1.

¶ Episcopus prædicas habeat mitram & baculum.

d Respicit præcedẽs c. disciplina. iuxta fi. & hæc etiã fuit sententia Hu. prout hic fatis no. Arc. *Matth.* 10.

3 7. q. 1. illud. in cõcilio Toleta. 11. c. 14. Burch. l. 3. c. 73. Iuo par. 2. cap. 126. *Eccles.* 4.

Episcopus.] Hæc est 20.pars dist.in qua probat magister, quòd solus sacerdos non debet officia celebrare.Ioan.de Fant.

CASVS. Dicitur hic ℣ episcopus in missa debet secum habere presbyteros ex vtroque latere & diaconos & subdiaconos & minores clericos ante & retro, qui debeant eum custodire, & sacrificio consentire,& communicare peracta consecratione iubemus.

a ¶ *Qui oculi.*] supra dist.93.diaconi.

b ¶ *Omnes.*] quotidie. vel omnes generaliter,ter in anno: vt infra ea.dist.2. peracta.& cap.omnis homo &c.

Ivbemus.] CASVS. Probatur hic auctoritate Apostoli, ℣ quãuis ad innocentiã sola cõscientia sufficiat, tamẽ propter maleuolos debet episcop' secũ habere p̃sbyteros testes & diaconos in omni loco.

c ¶ *Cõscientia.*] arg. ‖ ℣ nõ semper cõsciẽtia sufficit:sed fama est necessaria.ar.12.q.2.quattuor. & 12. q. 1. nolo. quod verũ est cũ quis habitat tantũ cũ bonis, vel etiã cum malis, qui parati sunt imitari.

d ¶ *Maleuolos.*] 5.11. q.3.sanctis.cõtra.sed illud cũ mali parati sunt reprehẽdere, nõ imitari a,43.dist.scimus.

Hoc quoque statutum.] CASVS. Dicitur in hoc c.quòd presbyter nõ debet cãtare missã nisi sint duo ibi præsentes.Nam cum presbyter dicat, Dñs vobiscũ:& orate ℣ me: apparet ℣ plures debẽt missę interesse.Quę autem sequũtur, vsque ad cãpitulum omne. plana sunt:& ea omnia per te faciliter formare poteris: & quod dicitur in illo ca. missas. *confundantur*,id est, *grauiter corripiãtur*. Quod autem dicitur in illo ca. episcopus nullum. hodie non tenet, cum non fit participandum cum excommunicatis.

e ¶ *Nisi duobus.*] pluralis enim locutio, duorũ numero est contenta.vt 4.q.3. §. itẽ in criminali. verſ.vbi numerus.Nũquid necessariũ est, vt sint duo clerici: aut nunquid duo laici: vel vnus clericus, alter laicus, aut alter masculus,& alter femina sufficerent? Satis videtur,℣ debẽt esse duo clerici.arg. contra quia & populus respondet, amẽ:vt 3.38.dist.sedulo. Sed hoc respicit cõsuetudinem alicuius loci.

f ¶ *Ipse tertius.*] adeo inhærent quidam verbis istius ca.℣ dicũt ℣ ipse nõ celebraret nisi duos haberet. Alij dicũt vnũ sufficere.arg.extra de fi.presbyter.proposuit.7.q.1.illud.& extra de vi.& honeſt.cler.vt quisq;. ‖Immo & inclusus missam solus cãtare potest,hoc intellige vbi cleri copia nõ suffragatur,aliàs secus,

1 Polyc. l.4. tit.12. Anſ.l. 6.c.158 Burc. l.3.c.71.Iuo p. 2.c.67.

‖ Conſcientia ſola non ſufficit.

† *al. præbentes*

a Sabaud.tantũ & non imitari in bono.

2 Polyc. l.4. tit.13.Anſ.l.6. c.140.

† *al.diaconos*

1.*Tim.*3.

† *al.Anacletus*

3 Polyc.4.tit. 31. Anſ.lib.7. cap.156.Burc. l.3.c.74. Iuo par. 2.c.127. Pann. l.1. ca. 159.

b Vt Hu.

c Vt Hug. & Fab.

‖ Miſſa à ſolo cãtari poteſt.

¶ Quot testes episcopus sacrificans secum habere debeat. C. LIX.

2 I EPiscopus Deo sacrificans testes secum habeat, & plures, quàm alius sacerdos: sicut enim maioris honoris gradu fruitur;sic maioris testimonij incremẽto indiget. In solennioribus quippe diebus aut septem,aut quinque,aut tres diaconos, qui oculi a eius dicuntur,& subdiaconos, atque reliquos ministros secum habeat: qui sacris induti vestimentis à fronte,& à tergo,& presbytere regione dextra lævaque, contrito corde,& humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à maleuolis hominibus;& consensum eius præbeant † sacrificio. Peracta autem consecratione omnes b communicent,qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus.

Item Lucius Papa episcopis Galliæ, & Hiſpaniæ,c.1.

¶ Episcopi sine religiosis testibus, Domini sacramenta non conficiant. C. LX.

2 I VBemus a Apostolica auctoritate,vt semper testes vobiscum sacerdotes,& Leuitas † habeatis. Et licet conscientia c propria sufficere posſit;tamen propter maleuolos d iuxta Apostolum, etiam testimonium vos oportet habere bonũ ab his,qui foris sunt:quoniam & in hac sancta sede constitutum habemus,vt duo presbyteri, & tres diaconi in omni loco episcopum non deserant propter testimonium ecclesiasticum.

a ¶ Iubemus Apostolica.] *In epiſtola ipſa sic legitur.* Propter tales,fratres hortamur vos,sicut in hac sancta ecclesia cõstitutum habemus,vt semper, &c.

Item Soter † Papa.

¶ Nisi duobus præsentibus,presbyter missam celebrare non præsumat. C. LXI.

3 HOc quoque statutum est, vt nullus presbyterorum missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus e præsentibus, sibique respondentibus ipse tertius f habeatur: quia cum pluraliter ab eo dicitur, [Dominus vobiscum ℣ ,] & illud in secretis [orate pro me;] aptissime conuenit, vt ipsius respondeatur salutationi.

¶ *Burchardus etiam & Iuo citant ex decretis Soteris Papæ. Et in Micrologo,c.2. scribitur fuiſſe id ab Anacleto, & Sotero ſtatutum. Similem sententiam Burchardus lib.3.c.68.refert ex concilio Nannetenſi c.30. Fere autem idem habetur in Moguntino primo,c.43.*

Item ex canone Apoſtolorum 10.4

¶ Communione priuentur,qui vsque ad finem missarum solennia non audierint. C. LXII.

2 I5 OMnes fideles, qui conueniunt in solennitatibus β sacris ad ecclesiam, & scripturas Apostolorum, & Euangelium audiant γ, Qui autẽ non perseuerãt δ in oratione, vsque dum missa peragatur, nec sanctam communionẽ percipiunt ε; velut inquietudines ecclesiæ commouentes conuenit communione priuari.

β ¶ In solennitatibus sacris.] *In tomis conciliorum ad marginem priſcæ verſionis ſiunt hæc eadem verba, quæ hic apud Gratianum,& Burchardum, & Iuonem, & in Polycarpo Græce eſt abſolute τὰς ἁγιάσιας, id eſt*, qui ingrediuntur, *& ita in codice canonum, nimirum ex verſione Dionyſij.*

γ ¶ Audiant. Qui autem.] *Ita in eadem margine, & in Polycarpo. Sed Burchardus & Iuo propius ad verba Græca*, audiant,non autem perseuerant.

Item ex cõcilio Carthaginẽſi 4.c.24.

¶ De eodem. C. LXIII.

6 SAcerdote verbum in ecclesia faciente,qui egressus ζ de auditorio fuerit;excommunicetur.

Item ex concilio Agathenſi,c.47.

¶ Die Dominico missas ex integro facultates audire debent. C. LXIIII.

MIssas die dominico scularibus totas audire † speciali ordine præcipimus η: ita, vt ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat. Quod si fecerint,ab episcopo publice confundantur.

Item ex concilio Aurelianenſi primo.c.28.

¶ Populus non ante discedat, quàm missa ex integro celebretur. C. LXV.

7 CVm ad celebrandas missas in Dei nomine conuenitur; populus non ante discedat, quàm missæ solennitas compleatur, & vbi episcopus non fuerit, benedictionem θ accipiat sacerdotis.

Item ex cõcilio Carthaginẽſi,4.c.88.

¶ Excommunicetur,qui prætermisso ecclesiæ conuentu ad spectacula vadit. C. LXVI.

8 QVi die solenni, prætermisso solenni ecclesiæ conuentu ad spectacula vadit; excommunicetur.

Itẽ ex concilio Carthaginẽſi 4.c.84.

¶ Vsque ad missam catechumenorum nullus ecclesiam ingredi prohibeatur. C. LXVII.

229 EPiscopus nullum prohibeat ι ingredi ecclesiã, & audire verbum Dei, siue gentilem, siue hæreticum, siue Iudæum, vsque ad missam catechumenorũ.

Item Anaſtaſius epiſcopus,epiſcopis Germaniæ,& Burgundiæ,epiſt.1.c.1.

¶ [illegible] C. LXVIII.

23 1 APostolica auctoritate mãdamus, dum sancta Euangelia in ecclesia recitãtur, vt sacerdotes, & ceteri omnes præsentes, non sedentes,sed venerabiliter curui κ, in conspectu Euangelij stantes Dominica verba intente audiant, & fideliter adorent λ.

κ ℣ Curui.] *Sic in originali,& apud Iuonẽ par.6.c.93.ſed apud eũdem,p.2.c.138. & apud Buchardum vox iſta nõ habetur.*

λ *Itẽ Gregorius VII.in ſynodo Rom. habita an.Dom.*1078.*c.13.*

¶ [illegible] C. LXIX.

24 2 OMnis Christianus procuret ad missarum solennia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moysem dixit [Nõ apparebis in cõspectu meo vacuus μ.] Etenim in collectis ν sanctorũ patrũ liquido apparet, quòd omnes Christiani offerre aliquid Deo ex vsu sanctorum patrum debent. Ad ipsum ξ enim prius est cõfugiendũ ο, qui nostræ curare posſit animæ passiones. Verum homines præpostero ordine ante sibi opẽ ab hominibus accersunt. Vbi autẽ humana subsidia defecerint, tunc opinantur diuini postulandam fauoris gratiam.

β ¶ Ad ipsum.] *Hinc vsque ad finem capitis non habentur ibi apud Gregorium, neque apud Anſelmum,aut Polyc.*

Item Cyprianus ſermone 6.de oratione Dominica.

¶ Quare[sursum corda] in præfatione dicitur. C. LXX.

25 QVando autẽ stamus ad orationẽ, fratres dilectissimi; vigilare,& incũbere ad preces toto corde debemus: cogitatio omnis carnalis,& sæcularis abscedat: nec quidquã tũc animus, quã id solum cogitet π, quod precatur. Ideo & sacerdos ante orationẽ præfatione præmissa parat fratrũ mẽtes dicendo[sursum corda,]vt dum respondet plebs[habemus ad Dominum] admoneatur nihil se aliud,quã Dominum cogitare debere. Claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei, tempore orationis adire patiatur.

Pelagius II. Romanæ ecclesiæ, & Apoſtolicæ ſedis epiſcopus vniuerſis Germaniarum, atque Galliarum epiſcopis.

¶ Quæ præfationes in missa sunt canendæ. C. LXXI.

1 Burch.l.3. c.107.Iuo par. 2.c.118. & p. 6.c.91.

‖ Oblationes an ſint debitæ à parochianis.

a Hoc ſane intelligę, & dic vt plene not. Hug. in ſumma,de præcep.in quibus. ver in tercia vero que, & c.vbi ſatis not. de materia huius glo,& quomodo hoc caintelligi debet, ſcilicet, de ſolennibus feſtiuitatibus tocorum. Archid.

2 Polyc.l.3.tit. 16. Anſel.l.3. c.10. Exod.24.

b Et hoc ideo quia in cap. præced. fidei certa mentio de præfatione miſſæ tempore præcentur, ſursum corda.

c *Ad hoc ſupra.* 2.q.1.non licebat clericis. vbi de hoc. Idẽ not. 25.diſtin.ca.1. Archid.

d Idẽ contra 34.q.3.c.clericum.35.diſt. peracta. in princ. 1. q. 1. non licebat.

e *Ad hoc ſupra.* 1.q.1.non licebat clericis. vbi de hoc. Idẽ not. 25.diſtin.ca.1. Archid.

f Burch. l.3. c.109. Iuo par. 3.c.94.

g *Nouę*] addita est & decima,vt di.70.sanctorum canonũ,ſcilicet æquum, & salutare.

h ℣ *Vnam.*]& te quidem omni tempore.

i ℣ *Aliam de Aſcenſione.*] qui post resurrectionem suam.

k ℣ *Tertiam.*] qui ascendens super omnes cælos.

l ℣ *Quartam.*] quia per incarnati verbi mysterium.

m ℣ *Quintam.*] quia cum vnigenitus tuus.

n ℣ *Sextam.*] & te suppliciter exorare.

o ℣ *Septimam.*]quia cum vnigenito filio tuo,& spiritu sancto.

26 3 ¶ NVenimus ρ has nouem præfationes in sacro catalogo tantũmodo recipiẽdas, quas lõga retro vetustas in Romana ecclesia hactenus seruauit,id est,vnã in albis Paschalibus,aliã de Ascensione Domini,tertiã de Pẽtecoste, quartã de Natali Dñi,quintã de Apparitione Dñi, sextã de Apostolis,septimã de sancta Trinitate,octauã σ de Cruce, nonam τ de ieiunio in Quadragesima tantummodo dicendã.Has præfationes tenet,& custodit sancta Romana ecclesia:has tenẽdas vobis mãdamus.

Item ex cõcilio Cabilonẽſi secũdo,c.39.

¶ [illegible] C. LXXII.

27 4 VIsum præterea ρ nobis est, vt in omnibus missarũ solẽnibus pro defunctorũ spiritibus loco cõpetenti ϛ Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipit τ, qua non pro viuẽtibus,& pro quibuslibet necessitatibus Dominus deprecetur;ita nimirũ nulla dies excipi debet, quin pro animabus fideliũ preces Domino in missarũ solennibus fundantur. 5 Antiquitus igitur hunc morẽ sancta tenet ecclesia,vt & in missarũ solẽnibus, & in aliis precibus Domino spiritus quiescentiũ cõmendet: dicente beato Augustino [non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus defunctorũ:quas faciẽdas pro omnibus in Christiana, & catholica societate laudamus υ. 6 Defunctorũ φ etiã tacitis nominibus eorũ,quos sub generali cõmemoratione χ susceperit ecclesia:vt quibꝰ ad ista desunt parentes,aut filij, aut quicũq; cognati, vel amici, ab vna eis exhibeatur pia matre cõmuni ψ.

ρ ℣ *Octauã.*] qui salutem humani generis.

q ℣ *Nonam.*] qui corporali ieiunio vitia comprimis.

ρ *Iſum præterea.*] Hæc est 27. pars dist.secundũ Io.de Fant.

CASVS. Probatur in hoc c.auctoritate Aug. ℣ pro defunctis nominibus tacitis in missa & aliis precibus debet orari omni die, sicut & ℣ viuẽtibus oratꝰ quotidie, vt ℣ eis oret mater ecclesia,quibus desunt preces parentum.

r ℣ *Viſum præterea.*] Not. ‖ in omni missa memoriam & orationẽ esse faciendam pro defunctis. istud ostendit duobus capitulis.

s ℣ *Loco cõpetenti.*] id est,in secreta missæ.

t ℣ *Excipitur.*] ‖ excipitur sexta feria ante Pascha:in qua secundũ ordinem Romanum nõ conficitur: sed oblatio præcedentis diei cũ vino sumitꝰ: & excipitur etiam sabbatũ sequens: quia potius refertur ad Dominicam sequentẽ. infra dist.3.sabbato.

v ¶ *Defunctorum.*] id est, pro spiritibus defunctorum.

x ¶ *Etiã tacitis nominibus.*] in secreta.

y ¶ *Sub generali.*] fit pro omnibus simul, & prodest cuilibet aç si specialiter pro eo fieret.de consecra. dist.5. non mediocriter.

z ¶ *Cõmemoratione ſuſcepit eccleſia.*] supple nõ sunt prætermittendæ supplicationes.

a ¶ *Pia matre cõmuni.*] id est,ecclesia tota.

De nominibus.] CASVS. Decẽtius episcopus ꝙrebat a Papa vtrum in secreta Missę illorũ nomina debeãt recitari à p̃sbytero, ℣ quibꝰ vult sacrificia offerre. Respondet Papa superfluũ esse vt eius nomen recitetur pro quo hostia nondum est oblata.

b ℣ *De nominibus recitãdis.*]populo.cõmemorare possumus ergo eorũ nomina recitãdo. ‖sed in Missa vel oratione aliqua Missæ vel in secreta ſpecialiter nomina eorum exprimere non debemus.

c ¶ *Antequam.*] nec ante,nec post.

d ¶ *Inſinues.*] quasi non ante, sed post debet insinuari Deo.

e ¶ *Quãuis.*] nõ ergo recitãtur ideo quòd

3 Polyc.l.3.tit. 20. Anſel.l.7. c.111.Burch l. 3.c.69. Iuo p. 2.c.77. Pann. l.1. c.158.

4 Burc. l.3.c. 64. Iuo par.3. c.66.

‖ Conficere non licet in ſexta feria ante Paſcha.

5 13.q.2. non exiſtimemus.

6 In lib. de cura pro mortuis agenda, c.4.

‖ Oratio pro defunctis fiat in omni miſſa.

‖ Nomina aliquorum non ſunt in Miſſa exprimenda.

Deus addiscat: sed vt supplicantiū deuotior reddatur affectus. arg.13. q.2.cum grauia. & cap.non æstimemus. H.nominari ergo possunt.

IN *sacramentorū.*] Hæc dist.diuiditur in 28.partes: In quarū prima probat per 7.c.ꝙ ex pane tritici & vino vitis cū aqua cōficitur corpus & sanguis Christi. Secūda ibi, *Nihil.* Tertia ibi, *Pacem.* Quarta ibi, *Relatū.* Quinta ibi, *Quotidie.* Sexta ibi, *Triforme.* Septima ibi, *Tribus gradibus.* Octaua ibi, *Qui scelerate.* Nona ibi, *Si per negligentiā.* Decima ibi, *Peruenit.* Vndecima ibi, *Sacerdotū.* Duodecima ibi, *Institutio.* Tertiadecimaibi, *Sacrificiū.* Quartadecima ibi, *Quia corpus.* Quintadecima ibi, *In quibus.* Sextadecima ibi, *Ego Berengarius.* Decimaseptima ibi, *Semel Christ⁹.* Decimaoctaua ibi, *Liquido.* Decimanona ibi, *Panis:* Vigesimaibi, *Panem de altari.* Vigesimaprima ibi, *Reuera.* Vigesimasecūda ibi, *Iteratur.* Vigesimatertia ibi, *In Christo.* Vigesimaquarta ibi, *In calice.* Vigesimaquinta ibi, *Sicut.* Vigesimasexta ibi, *Presbyter.* Vigesimaseptima ibi, *Qui bene.* Vigesimaoctaua ibi, *Pro dilectione.* Ioan.de Fant.

CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd inaltaris sacrificio debēt apponi tantum panis & vinum aqua mistum: & hoc ideo, quia de latere Christi fluxerunt sanguis & aqua in passione sua.

a ¶ *In sacramentorum.*] Hic intitulatur 2.dist.in qua agitur de sacramento Eucharistiæ. Et licet baptismus sit ianua omniū sacramentorū [a], & necessārior.22.dist.§.verū. hoc tamē dignius est: & ideo tractat prius de eo, & propter seriem operis apertius continuandā. cum enim tractauit in præced.dist.de celebratione missæ: & tota vis missæ consistet in cōsecratione corporis Christi: merito de eo subdit: & tractat de hoc sacramēto in hūc modū. Primo agit de forma sanctificandi. Secūdo de reuerētia suscipiendi & tractādi & seruandi hoc sacramentum. Tertio de triplici cōtinentia eius. De forma sanctificādi agit vsque ad illud c.nihil. De reuerentia suscipiendi agit etiā vsq; ad illud.c.sacrificium. Exinde de his quæ in sacrificio continentur. Circā quod considerandū est à quo, vbi, & quādo fuit hoc sacramentū inuentum, & quæ forma cōficiendi illud, & quæ in eo sunt necessaria, & de triplici eius cōtinentia: & post supponemus quasdā opiniones de cōfusione ipsārū rerū. Fuit autē institutū à Domino. ℣.e. quia corpus. & in cœna. ℣.ea. liquido. Et quādo? post typicū pascha completū, cū comedit agnū cū Apostolis. ℣.ea. accipite. Formā habemus in c.℣. c.accipite. Sūt autem tria necessaria, panis, vinū, & aqua. ℣.e. in sacramento. ‖ Continētur autē tria in hoc sacramēto: forma visibilis panis & vini: veritas corporis & sanguinis Christi: & virtus spiritualis, id est, virtus vnitatis & charitatis, id est, æterna coniunctio & dilectio Christi ad ecclesiā. 21.dist.§.1.ibi, Rogaui pro te Petre, ne deficias, &c. Primū est sacramentū tantū, & nō res sacramenti. Secundū est sacramentū, & res sacramēti. Tertiū est res sacramēti tantum, & nō sacramentū: & hoc est quod dicitur extra de celebr.Mis.cū Marthæ.§.distinguēdū. Fit autē cōuersio rerū secundū quosdā: quia panis cōuertitur in corpus, & vinū in sanguinē: aqua in nihilū: sed significat regenerationē tantū, quæ fit per aquā. contra istos est, quia qui puram aquā sumit, post nō cōficiet. 7.q.1.nihil. Sed cōtra ℣.ead. relatum. sed non fuit ibi pura aqua. Alij dicūt ꝙ vinū & aqua cōuertuntur in sanguinē: licet philosophi dicāt cōtra, ꝙ aqua & vinū non cōmiscentur per minima, id est, nō ita ꝙ inseparabilia sint. Alij etiā dixerūt, sed pessime, ꝙ aqua cōuertebatur in aquaticos humores. Alij dicūt ꝙ corpus Christi post cōsecrationē solū est sacramentū & figura. ℣.ea. ego Berengarius. & hæc traduntur extra de celeb.Mis.cū Marthæ, & c.in quadā. Sed opinio verior est, ꝙ vinū & aqua nō vt duo, sed vt vnum cōpactū trāsmutantur, extra de celeb.Mis.cū Marthæ. §.verū. & c.in quadā. De eo tamē quod dicitur ꝙ panis cōuertitur in corpus Christi, variæ sunt opiniones. Vna asserit ꝙ illa substātia, q̄ fuit panis primo, postea est caro & sanguis Christi. arg. ℣.ea. panis est in altari. & c. quia corpus. Secūda opinio tenet ꝙ substātia panis & vini ibi desinit esse, & remanēt accidētia tātū, scilicet, sapor, color, pōdus, & similia: & sub illis accidētibus incipit ibi esse corp⁹ Christi. Tertia tenet * ꝙ remanet ibi substātia panis & vini, & in eodē loco & sub eadē specie est corp⁹ Christi. ar. ℣.ea. ego. q̄libet tamē opinio fatet ibi esse corpus Christi. Secūda opinio verior est, vt extra de sum. Tri. firmiter. §. vna.

a Vt 17. dist. §. verū. c. ad hoc extra de presbyt. non bapti. veniēs. Archid.

* Et hæc falsa est

Item Alexander vrbis Romanæ episcopus orthodoxis omnibus epistola prima, c.4.

DISTINCTIO II.

¶ Panis, & vinum, & aqua in sacramentis sunt offerenda. C. I.

IN *sacramētorū* [a] oblationib⁹ [b], quæ inter Missārū solēnia Domino offerūtur passio Dominī miscēda est: vt eius, cuius corpus & sanguis cōficitur, passio celebretur: ita vt repulsis opinionibus superstitionum panis tantū, & vinū a qua permistū in sacrificiū † offerantur. Non enim debet (vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet) in calice Domini aut vinum solū, aut aqua sola offerri, sed vtrumque permistum: quia vtrumque [c] ex

† al sacrificio

a ¶ *In sacramentorum.*] de forma sacrificandi, scilicet quæ debēt offerri in sacramento Eucharistiæ. 7.cap. ostenditur.

b ¶ *Oblationibus.*] id est, in ipsis oblatis, quæ sunt sacramenta.

c ¶ *Quia vtrumque.*] hæc ratio non est sufficiens [b]: sed est ratio: quia Christus hoc statuit dicens. Hoc facite in meam commem. ℣.e. in Christo semel. Alia ratio est, quia aqua significat redemptionē. ℣.ea. cum omne. & ita tria sunt significantia ibi: aqua, vinū, panis: & ita tria sacramenta. infra ea. non oportet.

b Sed est quæstio dum accusatus. B.L.

c ¶ *Quia vtrumq.*] id est, vtriusque sacrificium vel significatū. ℣.e. in calice. scilicet sanguis in quē cōuertitur vinum & aqua. ℣.dist.e. panis est in altari. nomine sanguinis dicitur quilibet humor humani corporis. hic non inuenitur, nisi large accipiatur nomen sanguinis. vnde vinum in sanguinem conuertitur, & aqua [a] in alios humores: sita quòd aqua dicitur profluxisse, id est, alij humores de latere Christi. ‖ Sed nunquid vera aqua, aut humor aquæ similis fluxit? si vera aqua, quando fuit illa creata? nunquid in corpore, aut in egressu

a Poly. ibidē Ant.t.9.c.4.

* Immo aqua in vinum & totum vinum in sanguinem. ‖ Aqua quæ fluxit de latere Christi an fuerit vera aqua.

à corpore? si humor fuit sine aqua, quod fuit ibi miraculū? Respon. secundum H. separatū [c] & cum segregatione fluxerunt. Alij tamen dicunt, vt Mel. & Baz. quòd vera aqua: & extra corpus illius fuit illa creata: sicut fuit cum fluxit aqua de petra educta. infra ea. reuera. Igitur quota pars debet esse aquæ in calice? Videtur quòd medietas. ar. ff. de vsufru. etiam partis. ff. de contrahen. emp. l. domū. sed hoc relinquo arbitrio prouidi sacerdotis, id est, quādiu dicatur quòd vinum sit, vel aqua. Dic ꝙ poni debet plus de vino semper quàm de aqua.

c Ista fuit sententia Hu. & illa quæ proxime sequitur vnde clarius & planius diceret, & fuit vera aqua, &c. Archid.

SIC *in sanctificando.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd in sacrificio non debet offerri vinum sine aqua, nec aqua sine vino: sed simul illa duo, vt perfectum sit sacrificium, sicut & corpus Christi non de farina solum, sed de pane perfecto debet confici.

d ¶ *Incipit.*] id est, sine Christo: quia non cōficitur, maxime quantum ad salutem plebis. infra ea. cum omne.

e ¶ *Sine Christo.*] ‖ id est, sine tali sacramento quod de eius latere profluxit, scilicet, sanguis [d] & aqua, vt supra c.1. & 2. & infra c.3. Vel sine Christo, id est ecclesia, quæ, scilicet mysticum corpus Christi est, quod est dicere: sanguis non prodest corpori Christi, quod est ecclesia, id est, nobis. ℣.dist.prox. ecclesia. nō enim viuum tantū dicitur corpus Christi. vel sine saluatione Christi, id est, ℣ hristianorū. secundum hoc videretur, ꝙ Christus dicatur ℣ hristianus populus. ad hoc facit extra de sa.vn.c.1. hæc ostendit Apostolus in epistola ad Corin. Sicut omnia membra vnum sunt corpus: ita vnus ℣ hristus sunt, vt infra e. dist. cum omne. H. vero qui non posse confici sine aqua dicit: exponit sanguis, id est, vinum, quod significat sanguinem.

‖ Aqua an fuerit sanctificata consecrationis.

d Id est, sanguinis Christi effusio incipit, id est, ostenditur esse sine Christo, id est, sine virtute corporis Christi quod est ecclesia secundum Ioan. de Fan. & H.

f ¶ *Confusa.*] id est permista.

g ¶ *Spiritale.*] spirituale dicitur corpus, quod nihil habuit quod ei obstaret: sicut Christus ianuis clausis intrauit ad discipulos: palpabilē tamē se exhibuit: quod nō faceret spiritus. vnde spiritus nec carnem nec ossa habet, &c. ‖ ad cuius similitudinē corpora nostra agilia erūt [e] vt licet clausa essent in solidissimo corpore ferreo vel marmoreo, possint tamē exire. Vel ideo spirituale, q̄a ibidē signat nostra redēptio. ℣.e. cū omne. Vel spiritale, q̄a cæleste efficitur: & tūc rei spiritualis & cælestis, scilicet cōiunctionis ecclesiæ ad Christū efficitur sacramentū. vinū enim sanguinē: aqua vero plebē significat. horū autē confusio salutis nostræ est sacramentum. in cōmistione enim vini & aquæ cōsignatur plebis per Christū facta redemptio. ℣.e. cum omne.

‖ Agilitas est dos corporis glorioſi.

h ¶ *Calix.*] no. diuersitates circa illud sacramentū inter doctores. ‖ nā dicūt quidā ꝙ ex vino sine aqua nō potest cōfici sanguis Christi. H. dicit quòd potest, licet non debeat fieri. Item dicunt aquā esse admiscendā in calice de honestate tantū *. verūtamen vbicūque admiscatur, conficietur sanguis. Item dicunt quidam quòd ex nectare vel vino cocto conficietur quidquid ei admisceatur. H. tamen dicit quòd non: quod verius est. Item de aceto conficitur *, si ex vino factū fuit: aliàs non: quia prope eadem vsia est. ff. de contrah. emp. in venditionibus. tamē in omnibus his muturis trāsubstantiatur. Item not. ꝙ de agresta non potest confici sanguis. infra ea. cum omne. contra de mugresta non potest confici sanguis. infra ea. cum omne. contra de mustō ex vuis & racemis potest ex necessitate: de aliis non, l. de pomis & huiusmodi. Sed quando dicemus quòd possit? quando incipit esse vinum. Sed quando incipit esse, consulendus est vsus in hoc casu. ‖ Item

* Admittitur de præcepto conc. Trid. sess. 22. c. 7.

* Nōde aceto proprie, sed de vino acescente, licet percet, quia ex eo fit. ℣. c. 8. 2 hoc. p. 1. q. 74. art. 5 ad 2.

‖ Panis ad consecrandum debet esse ex frumento.

‖ Item circa panem not. ꝙ de alio pane nō potest confici corpus Christi nisi de frumento, vt ℣.ea. in sacramento. & si alia farina admisceatur frumento, illa non transubstātiatur. & in hoc non est diuersitas. Sed in alio est, quia dicit H. ꝙ non possumus conficere nisi de frumento, vel de pane fermētato in ecclesia occidentali: & si fiat, nihil agitur. Baz. contra ꝙ cōficiatur corpus Christi. Itē nec cōfici potest si farina nō cum aqua, sed cum alio liquore admisceatur.

a ¶ *Nec corpus.*] id est, panis sub cuius specie iacebit corpus Christi, qui est transubstātiatus in corpus Christi.

b ¶ *Potest.*] id est, non potest confici ex farina sola, scilicet ex solo pane multorum compage consolidato: nec aqua sola, &c.

c ¶ *Nisi vtrumque.*] id est, farina & aqua. Quid si ex melle vel alio liquore fuerit farina aspersa. nūquid transubstantiatur ille panis in corpus Christi? Non.

1 Sers 4. dist. 10. §. Sed videō. Luc. 22. 1 Cor. 11.

Scriptura dicit vt.] CASVS. Dicitur hic ꝙ vino quod offertur in sacrificio, aquam miscere debemus: sicut Dominus fecit. si q̄s autē ex antiquis hoc prætermiserit, potest ei venia concedi: nobis autē qui per scripturas instruimur, non ita parceretur.

† Græci conficiunt in panibus fermentatis. a Concor. l. 1. §. ff. de edē. l. si quis id. §. ff. de iudiciis. ff. de iudiciis. ff. de in auth. de instr. cea. & l. de §. hæc autem omnia. ‖ In capitulis græc synod.

† al videnti Orig.

d ¶ *Fecisse.*] ‖ vide violentissimum arg. contra Græcos. verisimile enim est quòd Dominus azymis vsus est propter ritum Iudæorum: & nos azymis vti debemus. G. tūc in domibus eorum non erant fermenta. verisimile tamen videtur, quòd alicui doctorum eorum reuelatum fuerit quòd conficerent in fermentatis. arg. contra ℣.dist.3. nosse.

e ¶ *Ignoranter.*] arg. ꝙ ignorantia iuris excusat [a]. ℣.24.q.1. si quis dederit. ℣.dist.8. consuetudo. 31.q.1. de his. ℣. dist. 52. solicitudo.

f ¶ *Vel simpliciter.*] sed nonne exemplū Domini ita potuit eos instruere sicut & nos? qua re ergo excusabantur? Sed dic quòd nos docuerunt patrum sacræ scripturæ de ipso Christo, quas forte ipsi non habuerunt.

ADDITIO. Arg. ℣. 96. dist. in scripturis.

g ¶ *Ignosci.*] arg. post admonitionem non esse parcendum. 12.q.2. indigne.

Non oportet.] CASVS. Hoc cap. patet. *In typo*, id est, in figura, & significatione. *Hæc tria vnum sunt*: id est, in vnum corpus Christi transeunt. Similiter sequens cap. patet.

h ¶ *Præter panem, vinum.*] quæritur an vinum & aqua transeant in sanguinē tantū? Respondit sic. extra de cel. Mis. cum Marthæ. §. verum. Alij dicunt ꝙ non: sed vinū in sanguinem, & aqua in aquam *, id est, vitalem humorem aquaticum, sicut enim in humano corpore quatuor humores sunt ad instar quattuor elementorum. extra. eo. in quadam. sic in corpore Christi. vnde sic exponē: hæc tria sunt vnū in vno Christo, & hæc tria sunt tria, & tantum tria: quia vinum in sanguinē, & aqua in aquam, & panis in corpus conuertitur.

* Aqua vertitur in vinū & vinum in sanguinem S. Thom. Innocentius ij p. 3. 374. cū. 8 sequ.

i ¶ *Vnum.*] id est, in vnum transeunt corpus Christi: tamen hoc in illud, & illud in aliud, & tertium in aliud conuertitur: & tamen pro vno reputatur. vt ℣.ea. comperimus.

k ¶ *Hostia.*] & nihil ibi conuertitur.

l ¶ *Nō sacramento.*] ¶ *Traditit.*] arg. ꝙ Dominus miscuit aquam cum vino, supra ead. scriptura. & nos miscere debemus: quia docti viri cautela, &c. 81. distin. legitur.

‖ Dominus miscuit aquam cū vino.

m ¶ *Et frumentis.*] id est, panē frumenti: quia Christus fuit granū frumenti, de pœn. dist. 2. cū sanctā. sed sicut dicitur ab eis, qui experti sunt, Iolium de frumento nascitur, vt dist. 56. nasci. numquid si de Iolio fiat panis, ille p verba transubstātiatur? non. ‖ nunquid si frumento addatur piper, cōuertitur in corpus Christi? Non, sed reliquū tantū. quare nō ita reliquum conuertitur si fermentum addatur *? Quia ibi nihil est azymi, cuius possit fieri consecratio: & ideo nihil conuertitur arg. 24. q.3. resecandæ.

al primitijs

‖ Piper fermento addito non transit in corpus.

*Im o si in fermento consistat tantum per ecclesiā Latinā cōficitur de pane fermentato. 5. Thom. p. 3. q. 74. art. 4. in cor.

Idicimus.] CASVS Hug. sic ponit hunc casum. Hæc cō suetudo erat apud quosdam, quòd vuas benedicebāt benedictione sanguinis: & simul cū corpore Christi populo distribuebāt. quod ne de cetero fiat, præcipit synodus.

n ¶ *Benedictas.*] benedictione vulgari, non illa speciali appropriata Eucharistiæ. ℣. end. accipite. & solet vua benedici in festo sancti Sixti.

Cvm omne crimē.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc c. Iulius Papa quosdam in sacrificij oblatio ne errātes reprehendit. Quidā enim sic pro vino offerebant. Alij intinctā Eucharistiam populo distribuebant. Alij botrum integrum sacrificabant: & postea exacinatum vel expressum in calice dabāt. Alij panum lineū tinctum musto per totum annum reseruantes, tempore sacrificij partem eius in aqua lauabant: & sic offerebant. Ponit ergo prius istos quattuor errores: postea per ordinem destruit, & remouet omnes tales errores, asserens in oblatione sacrificij nihil esse offerendum nisi panem & vinum & aquam. ergo non lac, nec vua ibi debet offerri. Item nec aqua sola debet offerri: quod videtur facere illi qui prædictum pannum lauant. *Vinum expressum*, id est, botrum: el vuam expressam quasi degranatam & exacinatam in calice. Vel vinum expressum de botro post consecrationem, vel ante consecrationem, sed non apponebant aquam.

6 Poly. l. 3 tit. 9. Ant. l. 9 c. 58. Bar. ch. 5. c. 1. Iuo p. 2. c. 12. & 13 & 85. Pann. l. 1. c. cap. 247.

o ¶ *Cum omne crimē.*] quattuor errores extirpātur in canone isto.

p ¶ *Deleatur.*] id est, cum ad hoc sacrificium offeratur, vt per ipsum peccatum deleatur. ℣.ead. dist. species & similitudo.

q ¶ *Erratur.*] quod fit in calice.

r ¶ *Expressum.*] id est, degranatū botrū. nam ex vino expresso licenter hoc fieret. Vel expressum post consecrationē, vt tunc vice sanguinis sumatur. ante enim liceret [b] vt ℣.ead. dicitur. sanguis enim Domini prelo crucis & ceteris instrumētis passionis de corpore eius pres-

b Nic vult dicere quòd ante cōsecrationem bene licet examinere sic cōsecrare. Arch.

sus emanauit.extra de celeb.Miſſ.cum Marthæ.ver.aliquibus.

a ¶ *Quod quàm ſit Euangelica.*]hæc omnia prædicta reſpicit:& ſic vltimum prohibetur:ſi enim non eſſet illicitum, hoc inter alia reprehenſibilia nó connumeraretur.cum omnia,quæ ſimul in prohibitione veniunt,ſimul prohibita intelligantur.arg.7.q.1.deniq;.ver.addendo. ff.de verb.ob.Titia.& ff. de iur.& fact.igno.regula.§. vlt. & vltimo loco poſtea ꝙ ſe prohibetur. Vel refertur tantum ad vltimum:& ſic expreſſe vltimũ prohibetur. Dicunt tamen quidã,ꝙ vltimũ hic non prohibet.

b ¶ *Cum enim magiſter.* hic extirpat primũ errorem.

c ¶ *Illud vero.*] & ita extirpat errorem ſecundum.

d ¶ *Intinctam.*] vt j. ea.no.ſuper.cap.presbyter.contra ibi dicitur,& ſeruari debet intincta ad opus infirmorum:qđ non reprobo : licet non neceſſe ſit quòd intinga tur : ſed Hug. dicit illud eſſe abrogatum.

Io.35.

¶ al.in ſacrificio

‖ Corpus Chriſti & ſanguis an conſecrentur ſeparatim *¶ al.ſimit*

e ¶ *Et ſeorſum.*] ‖ ſed nunquid verum eſt ꝙ ſeparatim cõſecretur corpus Chriſti, & ſeparatim ſanguis? Dicunt quidam ꝙ non fit tranſubſtantiatio niſi in vltima ſyllaba totius formæ ꝓlata, alij vero dicunt, vt Hug. ꝙ cum dicit, Hoc eſt corpus meum, quòd tranſubſtantiatur ſub illa conditione,ſ.ſi ſtatim ſubiungat, Hic eſt ſanguis meus, aliter non. Alij dicunt incertũ eſſe in rerũ natura verũ incontinenti ſit corpus Chriſti. ff. de iudi.ſed & ſi.§.vlt. Sed ego dico ꝙ ſi per copulatiuam duo dicuntur,tunc in prolatione huius vocis , Hoc eſt corpus meũ,tranſubſtantiatur corpus ¶, & in prolatione conſequẽtis vocis ſiue locutionis trãſubſtantiatur ſanguis.ſed ſi per copulatiuam tantũ vnum dicatur,tũc fiet tantũ in vltima littera tranſſubſtãtiatio. De hoc not.j. ea. quia corpus.

f ¶ *Proditorem.*] cum dixit,hic me tradet.Sed ceſſat oppoſitũ de ꝓditione:qa Dominus non prodidit eũ.nõ eſt enim proditio de futuro , ſed de præterito : nam tradet , futurum eſt.ſi ergo propalauit,nõ prodidit. Vel dicendum ꝙ hoc fecit ad inſtantiã eius , cũ etiam dixerit:tu dixiſti. Alij dicũt ꝙ in aure Ioã nis dixit:q intingit, &c. Vel dic ꝙ non prodidit: quia dixit talib⁹,qui poterant prodeſſe. & non obeſſe. 22. q.5. hoc videtur.Ioan.

1 Sent.4 diſt. 10.

g ¶ *De expreſſo.*]hic de tertio errore,ſcilicet poſt conſecrationem. Vel expreſſo. id eſt,non miſto cum aqua.

h ¶ *Comprimatur.*] arg. quòd vini defæcatio non eſt neceſſaria ad confectionem.

‖ Aqua multipliciter accipitur.

i ¶ *Intelligi.*] ‖nam legitur in Apo.Aquæ multæ,populi multi.Item aqua dicitur pœnitentia. ſ. diſt.6.teſtamentum. Quandoque dicitur ſcriptura.32.q.5.ſi Paulus . quandoq; dicitur aqua tẽtatio,vt Saluum

partẽ eius aqua lauare, & ſic offerre. Quod quàm ſit Euãgelicæ ¶, & Apoſtolicæ doctrinæ contrarium, & conſuetudini eccleſiaſticæ aduerſum ; non difficile ab ipſo fonte veritatis probabitur , à quo ordinata ipſa ſacramentorum myſteria proceſſerunt. Cum enim magiſter veritatis verũ ſalutis noſtræ ſacrificiũ ſuis cõmendaret diſcipulis; non illis lac,ſed panem tantum, & calicẽ ſub hoc ſacramento cognouimus dediſſe. Legitur enim in Euangelica veritate. [Accepit Ieſus panem, & calicem , & benedicens dedit diſcipulis ſuis.] Ceſſet ergo lac ſacrificãdo ¶ offerri:quia manifeſtum, & euidens Euangelicæ veritatis exemplum illuxit, quòd præter panem & vinum,aliud offerri non licet ¶. Illud vero ¶,quod pro complemento communionis intinctã ¶ tradunt Euchariſtiam populis, nec hoc prolatum ex Euangelio teſtimonium recipit ¶, vbi Apoſtolis corpus ſuum , & ſanguinem commendauit. Seorſum enim panis, & ſeorſum ¶ calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Chriſtum præbuiſſe non legimus, excepto illo tantum diſcipulo , quẽ intincta buccella magiſtri proditorem ¶ oſtenderet, non quæ ſacramenti huius inſtitutionẽ ſignaret. Nam quòd de expreſſo ¶ botro,id eſt, de vuarum granis populus communicatur ¶, valde eſt omnino confuſum : ſed ſi neceſſe ſit, botrus in calice cõprimatur ¶, & aqua miſceatur : quia calix Dominicus iuxta canonum ¶ præcepta vino & aqua permiſtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi , in vino vero oſtẽdi ſanguinem Chriſti.Ergo cum in calice vino aqua miſcetur; Chriſto populus adunatur, & credentiũ plebs ei, in quẽ credit copulatur , & iungitur. Quæ copulatio,& cõiunctio aquæ, & vini ſic miſcetur in calice Domini, vt miſtio illa non poſsit ſeparari. ¶ Nam ſi vinum tantum quis offerat;ſanguis Chriſti eſſe incipit ſine nobis ¶. Si vero aqua ſit ſola; plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Ergo,quando botrus ¶ ſolus offertur,in quo vini tantum efficiẽtia ¶

¶ al. cõmunicat

¶ Ex vi verbi conſecrationis ſeparatim panis trãſubſtantiatur in carnem, & vinum in ſanguinem.ſed ex vi naturalis conſecutionis tranſubſtantiato pane in carnem totus eſt Chriſtus: item que tranſubſtantiato vino in ſanguinem.

‖ Chriſtus vtrũ Iudam prodiderit.

designatur;ſacramentum noſtræ ſalutis negligitur, quod per aquam ſignificatur,Non enim poteſt calix Domini eſſe aqua ſola,aut vinum ſolum,niſi vtrumq; ſibi miſceatur. Et ideo, quia iam ex hoc plurima, & multiplex maiorũ manauit ſententia ¶, omnis deinceps talis error atque præſumptio ceſſare debet:ne peruerſorum inordinata cõpago ſtatum veritatis eneruet. Et ideo nulli deinceps licitum ſit aliud in ſacrificiis diuinis offerre,niſi iuxta antiquorum ſententiam conciliorum panem tantum,& calicem vino,& aqua permixtum. De cetero aliter,quàm præceptum eſt , faciẽs tamdiu à ſacrificando ceſſabit, quã diu legitima pœnitentiæ ſatisfactione correctus ¶ ad gradus ſui officium redeat,quod amiſit.

¶ al.corruptus

a ¶ Expreſſum vinum.] *Sic apud Iuonem, & in Pannormia, & in Bracharenſi. In aliquot tamen vetuſtis eſt,* expreſſum botrũ,*vt paulo inferius in hoc eodẽ cap. Sed Burchardus habet,*non expreſſum vinum.

β ¶ Alios vero pannum.] *Hæc vſque ad verſ.* Quod quàm ſit.*non ſunt in Bracharenſi:neque etiam illa,*ſed ſi neceſſe ſit, *vſque ad verſ.*quia.

γ ¶ Iuxta canonum.] *In Bracharenſi eſt,* iuxta quod quidam doctor edidſerit. *Significatur autem B. Cyprianus citatus ſupra ead.in ſanctificando.*

δ ¶ Sententia.] *In Bracharenſi ſequitur,* quorum pietas in Deum religioſa ſacramentorũ horum & efficiẽtias copioſe diſſeruit,&inſtitutiones veriſsime declarauit.

*Item Alexander Papa quintus à Petro,epiſt.*1.

¶ Nulla obla io corpori,& ſanguini Chriſti conſecrato adhibe. C. VIII.

2 ¶ NIhil in ſacrificiis ¶ magis ¶ eſſe poteſt, quàm corpus ¶ & ſanguis Chriſti:nec vlla oblatio hac potior eſt : ſed hæc omnes præcellit:quæ pura cõſcientia Domino offerenda eſt, & pura mente ſumenda , atq; ab omnibus venerãda:&ſicut potior eſt ceteris; ita potius excoli,& venerari debet.

*Item Innocentius Papa Ducentio Eugubino epiſcopo ſalutem, epiſt.*1.c.1.

¶ Ante confecta myſteria pacem non debemus offerre. C. IX.

3 ¶ PAcem igitur aſſeris ante cõfecta myſteria quoſdã populis impertiri, vel ſibi inter ſe ſacerdotes tradere : cum poſt omnia (quæ aperire ¶ non debeo) pax ſit neceſſario indicenda:per quam

CAVS. Dicebant quidam pacem in miſſa eſſe dandam ante conſecrationem dominici ſacramenti : ſed dicit Inno.hoc non eſſe faciendum,ſed poſt conſecrationem Dominici corporis pax debet dari antequam ſacramentum illud ſumatur.Seq. cap.patet:& quod ibi dicitur,olim,in primitiua eccleſia ſeruabatur.

¶ ¶ *Aperire.*] quæ ſcilicet ſecrete aguntur in canone.Vel non debeo,id eſt,non poſſum.Nam quædam ſunt ibi,quæ non poſſet humana intellectus aperire.1.q.1.multi.

a Alij dicunt ꝙ eſt a ſuccurrente probatio tertij erroris.ſc. probatio autẽ quarti eſt j. verſi. & ideo. hoc ſeq.in gl. ſeq.Arch.

2 Burc.l.5.c.5. Iuo par.2.c.15 & 68.
b De hoc no. 95. diſt. ecce. & 1.q.1. multi.Arch.
‖ Sacramentũ vnũ eſt altero dignius quatuor modis.

a ¶ *Præbuiſſe.*] ſupra ead.diſt.1. epiſcopus Deo. Et nota quòd per oſculum conſentit quis alij,vt dixi 63.diſt.dum Hadrianus.

[Pax nõ datur in Miſſ. defunctis nec in trimonachos.

b ¶ *Demonſtrentur.*] ‖non tamen in Miſſa defunctorum datur pax: quia iam non ſunt in perturbatione huius mundi : ſed quieſcunt in Domino.nec inter monachos : quia mũdo mortui ſunt.2.q.7.placuit. 16.q.1.placuit.2.

c PEracta.] ¶ *Cõmunicent.*] qui corpus & ſanguinẽ miniſtrant. ‖ nam laici ter in anno tantũ.j.ea.ſecundum. Vel hoc eſt antiquum : nam hoc hodie videtur relictũ arbitrio cuiuſlibet. ª infra ead. quotidie. immo hodie ſemel in anno omnes debent,extra de pœ.& remiſ. omnis.

‖ Corpus Chriſti ſalte ſemel in anno ſuſcipiatur laicis.

ª Immo obtinet extra de pœn.c.omnis. Archid.

Elatum.] Hæc eſt quarta pars diſt. in qua dicitur , ꝙ quoties quis celebrat,toties ſumat Euchariſtiam.Io. de Fant.

¶ Ecclesiaſticis ſanctis careat miniſterio, qui poſt conſecrationem communicare contemnit. C. X.

1 PEracta conſecratione omnes communicent ¶, qui noluerint eccleſiaſticis carere limi nibus. Sic enim & Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet eccleſia.

Item ex concilio Toletano 12.c.5.

¶ Quicunque ſacerdos, quoties Miſſam celebrauerit, non communicet, per- ſeuerans, C. XI.

2 ¶ RElatum eſt nobis quoſdã de ſacerdotibus non tot vicibus communionis ſanctæ gratiã ſumere, quot ſacrificia ¶ in vno die videntur offerre : ſed ſi in vno die plurima per ſe offerant ſacrificia , in omnibus ſe oblationib⁹ à communione ſuſpendant , & in ſola tantum extrema † ſacrificij oblatione cõmunionis ſanctæ gratiam ſumant:quaſi nõ ſit toties illi vero & ſingulari ſacrificio participandũ,quoties corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti immolatio facta conſtiterit. Nam ecce Apoſtolus dicit[Nõne qui edũt hoſtias,participes ſunt altaris?] Certum eſt, ꝙ hi, qui ſacrificantes non edunt,rei ſunt Dominici ſacramẽti. Quicunq; ergo ſacerdotũ deinceps diuino altario ſacrificiũ oblaturus acceſſerit, & ſe à communione ſuſpenderit;ab ipſa,qua ſe ¶ indecenter priuauit , gratia communionis anno ¶ vno repulſum ſe nouerit. Nam quale erit illud ſacrificium,cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur? Ergo modis

¶ al.extremi

b Scilicet ſacrificia quàm duo offerri, &c. 1.Cor.10.

Comperimus.]CAVS. caſum hunc ponit ſic H.Erant quidã ſacerdotes qui ordine debito conſecrabant corpus & ſanguinem Chriſti.corpus ſumebant:ſed à ſanguine abſtinebant:de quo miratur Gela.& dicit ſe neſcire qua ſuperſtitione hoc faciebant & præcipit vt aut ambo ſacramenta ſicut conſacrant,accipiant : aut ab vtriſque ceſſent : quia in ſacrificante vnum ſine altero accipere,ſacrilegium eſt.

h ¶ *Portione.*]id eſt,ſpecie panis,quæ tantũ ſacrũ corpus ſignificat.

i ¶ *A calice.*]id eſt,à ſpecie vini,quæ ſignificat ſacrum ſanguinem.

k ¶ *Aut integra.*] id eſt, integre,ſub vtraque enim ſpecie Chriſtus integre ſumitur & hoc intelligo de conficiente. nam infirmus vel ſanus in neceſsitate ſine vino corpus ſumere poteſt.

l ¶ *Quia diuiſio.*] hoc de ſpeciebus ipſis exterioribus intelligitur. ‖impoſsibile eſt enim corpus Chriſti ſine ſanguine ſumi , & viceuerſa.ſiue enim ſpeciem panis ſiue vini quis ſumat,vtrũq; ſumit.& dicũtur hic duo ſacramẽta , & vnũ ꝓpter vnũ contentũ.reuerẽ enim ſunt ibi plura ſacramenta : nam accidentia panis ſunt tantũ ſacramentum corporis Chriſti : & accidentia vini ſunt tantum ſacramentũ ſanguinis Chriſti : quia certe ſub ſpecie panis eſt corpus & ſanguis Chriſti: immo totus eſt Chriſtus.ſimiliter ſub ſpecie vini.nõ tamen eſt ibi duplex ſumptio corporis & ſanguinis Chriſti:nec ſuperfluit hæc vel illa ſumptio,ſicut ſi comedã in vno prãdio & ante potũ & poſt potũ:nõ tamen dicor bis comedere. nec ſuperflue ſumitur ſub vtraque ſpecie.

Nã ſpecies panis ad carnẽ,& ſpecies vini ad animã refertur , cũ vinum ſit ſacramentum ſanguinis,in quo eſt fedes animæ.ideoq; ſumitur ſub vtraq; ſpecie, vt ſignificetur ꝙ vtrũq; Chriſtus aſſumpſit & carnem, & animã : & ꝙ tam animæ quàm corporis participatio valeat.vnde ſi ſub vna tantũ ſpecie ſumere tur,ad tuitionẽ alterius tantũ valere ſignificare tur. Hæc tamẽ propoſitio nõ eſt concedenda.

‖ Vinũ tranſubſtantiatur in corpus Chriſti: nec iſta , panis tranſubſtãtiatur in ſanguinem: ſed potius panis tantum tranſubſtãtiatur in carnẽ,& vinũ tantũ in ſanguinẽ : tamen vbicunq; eſt caro , ibi eſt ſanguis: ſed caro eſt ibi per tranſubſtãtiationem, & ſanguis per cõmiſtionem:ſicut anima eſt ibi per vnionem, non per tranſubſtantiationem.

m ¶ *Vnius.*]ſic & pupill⁹ neceſſe habet omnia negotia , quæ tutor fecerit, rata habere : vel omnia reſpuere.ff.de adminiſt.tuto.cum quæritur.Arg.12.q.2. quia cognouimus.ff.de procur. in cauſæ.

APOLITUS.Ad idem, C.de iure delibe. quidã. Sed arg.contra ff.de minor.etiam.§.1.

Votidie.]Hæc eſt quinta pars diſt. in qua probatur per 9. cap. quòd olim antiqui patres ſæpius cõmunicabant ſecundum diuerſos ſtatus eccleſiæ. Ian. de Fant.

CAVS. Quærebatur ab Aug. vtrum quotidie eſſet communicandum. Aug.nõ vult præciſe reſpõdere ad hoc.ſed monet omnes omni die Dominico cõmunicare,qui nõ ſunt conſcij mortalis peccati, nec habent propoſitũ peccandi. verũ tamen ſi vnus de duobus putat non quotidie communicandum:alter vero putat communicandum quotidie : neuter debet reprehendi.Quod probat exemplo Zachæi & Centurionis: quorum alter,id eſt,Zachæus Dominum in domo ſuſcepit.alter vero, ſcilicet Centurio dixit ſe eſſe indignum : nec tamen iſti fuerunt inter ſe diuerſi.*Non ſum dignus.* id eſt,non iudico me dignum ad hoc:ſcilicet de accipiendo corpore Chriſti quotidie vel non. quiſque faciat ſecundum quòd credit pie eſſe faciendum.Sequentia tria cap.patent.

n ¶ *Vitupero.*] hoc dicit Aug.ignorans mentes ſumentium,vtrum ſint dignæ , tanquam qui mentem alterius videre non poterat.2.q.5. conſuluiſti.

o ¶ *Mens in affectu.*]ſed quãdo dicis,ꝙ mens eſt ſine affectu peccãdi?credo ꝙ quãdo ꝓponit firmiter abſtinere a quolibet peccato mortali.niſi ſit ergo in tali ꝓpoſito,nunquã debet accipere corpus Chri. p ¶ *Grauari.*]ſ.ea.diſt.1.in ſanctis.13.q.2.quibus.& c.cum gratia. q ¶ *Purificari*] & ita quod vni eſt ſaluttiferum, alij eſt mortiferũ. vt ff.ad legem Aquil.l.qua actione.§.ſi quis.extra de præſcriptio.quoniam omne.1.q.1.§.opponitur.ver.ipſa enim ſalus.

3 Micrologus cap.19. Algerus l.2. cap.8. Polyc.l.3. tit. 9.& 20. Anſ.l.6.c.137 Iuo p.2. c.89.
‖ Vinum tranſubſtantiatur in corpus:hæc propoſitio cõcedenda non eſt nec ifiãtia nis tranſubſtãtiatur in ſanguinem.

4 Valfridus & rebus eccle.c. 12 Sent.4. diſt.12. Algerus l.1.c. 22.& 10.

5 Poly.l.3 tit. 16. Anſ.l.o.c 9. Burc.l. 5.c.15. & 16. Iuo p.2. c. 25. & 26. Pan.l.1.c.250.

a ¶ *Quotidie.*

¶ 1 Dixerit quispiã non quotidie a accipiendã Eucharistiam: alius affirmet quotidie: faciat vnusquisq; quod secundũ fidem b suã pie credit esse faciendũ. Neuter enim eorum exhonorat corpus & sanguinem Domini, si saluberribũ sacramentum certatim honorare contẽdunt. Neq; enim litigauerunt inter se c, aut quisquam eorum se alteri proposuit, Zachæus & ille cẽturio, cum alter eorum gaudens in domũ suam suscepit † Dominum; alter dixit, [non sum dignus, vt intres sub tectum meum.] Ambo honorificantes Saluatorem diuerso, & quasi contrario modo; ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consecuti. Ad hoc d valet, quòd mãna secundum propriã voluntatem in ore cuiusque sapiebat.

¶ *Caput hoc ex duobus B. Augustini locis confectum, & in summam redactum, ex ijsdem, vbi opus esse visum est, & emendatum est. & auctum. Algerus autem, & Valfridus Strabo citant vsq; ad vers.* Idẽ, *ex Gennadio Massiliẽsi presbytero, quem B. etiam Thomas quolib. 12. art. 10. facit auctorem libri de ecclesiasticis dogmatibus. Et Platina in vita Symmachi, & Magister Sent. lib. 2. dist. 8.*

α ¶ Ad hoc valet.] *Locus integer legẽdus est in originali.*

Item Ambrosius lib. 4. de sacramentis, c. vlt.

¶ Qui semper peccat, coniectis sacramenti medicinam semper accipiat. C. XVIII.

2 Si quotiescumq; effunditur e sanguis f Christi, in remissionem peccatorum effunditur: de beo g illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam.

Item Hilarius episcopus.

¶ Nõ abstineat à corpore Domini, nisi qui excommunicari meruerit. C. XV.

3 Si non sunt h tãta peccata, vt excommunicetur h quis; non se debet à medicina corporis & sanguinis Domini separare.

Ceteri etiam collectores, & Algerus citant ex Hilario. Apud B. Augustinum epistola 118. hæc habentur, Si peccata tanta non sunt, vt excõmunicandus quisquã homo iudicetur; non se debet à medicina Dominici corporis separare. *nec multo aliter apud Bedam 1. Cor. 11.*

Item Fabianus Papa ait.

¶ Ter in anno quisque fidelium communicet. C. XVI.

4 Si non frequẽtius, saltem in anno ter laici homines communicent (nisi forte i quis maioribus quibuslibet crimĩnib⁹ impediatur,) in Pascha videlicet, & Pentecoste, & Natali k Domini.

¶ *Apud eosdem collectores eodem modo citatur. Verum præter vltima verba*, in Pascha videlicet, &c. *habẽtur in concilio Turonensi 3. c. 50. & capitul. l. 2. c. 45.*

Item Soter Papa ait. 5

¶ Etiam in cœna Domini sacram communionem debemus accipere. C. XVII.

6 In cœna domini à quibusdã perceptio Eucharistiæ negligitur: quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro grauib⁹ criminibus inhibitum est) percipienda sit, ecclesiasticus vsus demonstrat: l: cum etiã pœnitentes eadem die ad percipiẽda corporis & sanguinis Dñici sacramenta reconcilientur m.

Item ex concilio Martini Bracharensis, c. 83. 7

¶ Proiiciatur ab ecclesia, qui à communione sacramenti se pro luxuria sua auertit. C. XVIII.

8 Si quis intrat in ecclesiã Dei, & sacras scripturas audit, & pro luxuria n sua auertit se à communione sacramenti, & in obseruãdis mysteriis declinat constitutam regulam disciplinæ; illum talem proiiciendum o de ecclesia catholica esse decernimus, donec pœnitentiam p agat, & ostendat fructum pœnitẽtiæ suæ, posit cõmunione β percepta indulgentiam promereri.

β ¶ Communione percepta.] *In recentioribus conciliorum editionibus legitur* [vt possint communionem perceptam indulgentia promereri. *Editiones vero antiquæ, & Vaticani codices habẽt vt Gratianus. Concilij Anthiocheni c. 2. (vnde hoc videtur sumptum) hæc sunt verba* καὶ παρακελεύομεθα τοῖς ἐν μωβδίαι συγγνώμης, *id est.* & implorantes consequi veniam possint.

Item ex concilio Agathensi, c. 18.

¶ Non habeantur catholici, qui his tribus temporibus communicare desinunt. † C. XIX.

9 Sæculares, q qui in Natali Domini, Pascha, & Pentecoste non cõmunicauerint, catholici non credantur, nec inter catholicos habeantur.

In concilio Toletano 1. c. 13.

¶ Corripiantur qui in ecclesia communicare contemnunt. C. XX.

HI, qui intrant in ecclesiam, & deprehenduntur numquam communicare r; admoneantur. Quòd si non cõmunicant s; ad pœnitentiam accedant. Si communicant t, non semper abstineant u v si non fecerint, abstineantur. x

y ¶ Abstineant.] *In originali legitur*, abstineantur, *quemadmodũ in fine capitis etiã in vetustis Gratiani. Sed hoc loco interpretatio glos. magis cõuenit verbo*, abstineãt.

Item ex concilio Eliberitano.

¶ Ante sanctam communionem à propria vxore quisque contineat. C. XXI.

10 Omnis homo ante sacram communionem à propria vxore abstinere y debet tribus, aut

Sanctus Christus quando sit sumendus: quæ dicendum in hoc machiñ, & nutrit. S. T. p. 3. q. 77. ar. 4. 5. & 6. in corp. nec proprie ei potuit in cœlo, vnde nunquã discedit. est enim immobiliter in hoc sacramento. S. Th. q. 7. art. 6. in corp

* excõmunicato] orig.

† al. sacrarij

3 J. dist. 4. qui in maternis. § 9 scelerate. *Hiere. 11.*

si dicat. non enim est præceptum quod hic continetur: vt not. 33. q. 4. vir cum propria. si. 23. dist. c. vlti.

Riforme est corpus.] Hæc est sexta pars distin. in qua dicitur q tres partes fiunt de corpore Christi: & tres habet significationes. H.

CASVS. Ostenditur in hoc c. qd significẽt tres partes, quæ fiũt de specie panis, & dicitur q significãt mysticũ corpus Christi: qđ triplex est. Nam pars quæ ponitur in calicẽ, significat corpus Christi, quod resurrexit. pars comesta significat corpus Domini dũ fuit in vita psenti. pars remanens significat corpus Christi dum fuit in sepulchro.

a ¶ *In calicem.*] quia iunctura corporis a Domini cum sanguine, designat vnionẽ corporis cum anima.

b ¶ *Ambulãs.*] id est, designat corpus Domini in eo statu in quo fuit ante pasionem: vel designat ecclesiam adhuc militantem.

ADDITIO. Sub. quę dicitur spirituale corp⁹ Christi. ſ. e. di. q. a passus.

c ¶ *Finem.*] hodie nõ seruantur, sed duæ partes siccæ comeduntur. ‖ Prima sicca pro animabus sanctorũ ad laudem Dei. Altera sicca pro illis qui sunt in purgatorio. Tertia cum sanguine pro illis qui sunt in peccato viuentes.

Ribus gradibus.] Hęc est 7. pars dist. in qua dicitur, q sacramenti dominica tractantur à tribus ordinibus. Io. de Fant.

CASVS. Ostenditur hic primo à quibus ordinibus sacramenta conficiantur Eucharistiæ. Secundo dicitur q presbyter diaconus vel subdiaconus curare debent vt Eucharistia conficiatur: & q populo possit sufficere: & q fragmenta si qua superfiant: clerici ecclesiæ cũ reuerentia sumant: & post sumptionẽ à cibis omnibus abstineãt horis in c. notatis. Tertio dicitur q fragmẽta non debent dari extraneis: q a Dauid panes propositionis ab Abimelech nõ accepit do nec mundũ se esse dixit.

d ¶ *Tribus gradibus.*] id est ministris trium graduum.

e ¶ *Commissa.*] tractanda.

f ¶ *Sacramenta.*] id est, corpus & sanguis: quæ sunt sacramenta vnitates ecclesiæ, vt ſ. e. quia passus. corpus enim Christi & sacramẽtum est res sacramenti, vt s. ea. in summa: ſ. ea. hoc est quod dicimus.

g ¶ *Reseruentur.*] ſ. ea. dist. presbyter Eucharistiam. cõtra extra de offic. archipres. officium. contra. sed ibi iubetur reseruari ad opus morientium: hic prohibetur reseruari ad opus confecrantium.

h ¶ *Putent.*] simplices, vel ipsi presbyteri.

i ¶ *Miscere.*] sed nec species illæ aliis cibis permiscentur. ‖ nõ enim in stomachũ descendunt: quare per secessum nõ emittuntur, licet eñ ex ipsis aliquis reficiatur: non tamen incorporantur: nec in stomachũ descendunt: nec per secessum emittuntur. interdum enim odore recreatur b homo: qui tamen nec in stomachum, nec in secessum dirigitur. Dicit potest c quòd species bene descendunt in stomachum: nam quattuor †, aut octo diebus nec inter α catholicos connumerabitur, qui in istis videlicet temporibus, Pascha, Pentecoste, & Natali Domini non communicauerit.

α ¶ Nec inter.] *Hæc vsq; ad finem absunt hoc loco à Burchardo, & Iuone, sunt que summa quædam capitis. Seculares, supra ead.*

Item Sergius Papa ait.

¶ Quare tres partes fiunt ex corpore Christi. C. XXII.

1 Riforme est corpus Domini. Pars oblatæ β in calice a missa, corpus Christi, quod iam resurrexit, monstrat: pars comesta, ambulans b adhuc super terram. Pars in altari vsque ad missæ finem remanens, corpus iacens in sepulchro: quia vsq; ad finẽ c sæculi corpora sanctorum in sepulchris erũt.

β ¶ Oblatæ. *Antea legebatur*, oblata. *Emẽdatum est & hoc, & alia ex vetustis codicibus glossa ordinaria, atque ex aliis scriptoribus indicatis.*

Item ait Clemens Papa, epist. 2.

¶ A quibus fiunt commendanda sacramenta Dominica. C. XXIII.

2 Ribus gradibus d cõmissa e sunt sacramenta f diuinorum secretorum, id est, presbytero, diacono, & ministro: qui cum timore, & tremore clericorũ reliquias fragmentorũ corporis Dominici custodire debent. *Item ibidem.*

¶ Tanta in altario certe holocausta offerantur, quanta populo suffi cere debeant. Quòd si remãserint, in crastinum non reseruẽtur g, sed cum timore, & tremore, clericorũ diligentia consumantur. Qui autem residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt, cõsumunt; non statim ad communes accipiendos cibos conueniant, ne putent h sanctæ portioni miscere † i cibũ, qui per aqualiculos k digestus in fecessum funditur. Si igitur mane Dominica portio editur; vsque ad sextam ieiunent ministri, qui eam consumpserũt; &, si tertia, vel quarta hora acceperint ieiunent vsque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione, æterna custodienda sunt sacramenta. *& infra.* ¶ Præcipimus etiam, ne vnquam extero † clerico l ecclesiæ, siue laico de fragmentis oblationum Christi ponatur ad mensam. Vnde scis tu, qui pasim sanctuarij † panes indignis impendis, vnde nosti, si à mulieribus mundi sunt hi, quibus impendis? Hinc & Dauid ab Abimelech sacerdote interrogatus, cum panem sibi ad comedendum posceret, si mundus esset à muliere, cum se mundum ante triduum profiteretur, panes propositionis manducauit.

Item Isidorus lib. 1. de summo bono, cap. 24.

¶ Iudicantur, non mundãtur scelerosi, qui communicare non desinunt. C. XXIIII.

§ 3 Qui scelerate viuunt in ecclesia, & communicare nõ desinunt, putantes se tali cõmunione mũdari, discant nil ad emundationem sibi proficere, dicente propheta [Quid est, quòd dilectus m meus fecit in domo mea scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas?] & Apostolus [Probet n, inquit, seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.]

Item ex octaua synodo. Basilius episcopus dixit. 4

¶ *Hoc Basilij caput est ex versione Ruffini c. 70. quibusdam tamen omissis. Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus, & aliis eiusdem locis, vt alibi dictum est, videtur posse colligi regulas illas B. Basilij post octauam synodum in codice, quo Gratianus vsus est fuisse collocatas.*

¶ Damnationem, non salutem acquirunt, qui indigne sacramentis Christi communicant. C. XXV.

TImorẽ o docet p nos Apostolus dicens [Qui manducat, & bibit indigne, iudiciũ sibi manducat, & bibit] Fidem vero edocet nos sermo Domini dicens [Hoc est corpus q meum, quod pro vobis dabitur: Hoc facite in meam commemorationem. *& infra.* ¶ Et

Mortale quælibet est dignũ excommunione.

1 Alg. l. 1. c. 21. Sent. ibidem. Polye. ibidẽ. Burc. l. 5. c. 18. Iuo p. 2. c. 28.

3 Alger. ibidẽ. Poly. l. 3. tit. 16. Burc. l. 5. c. 18. Iuo p. 2. c. 28. Rabanus de inst. cler. c. 31.

4 Sens. 4. dist. 12. Polye ibid. Burch. l. 5 c 17 Iuo p. 2. c. 27. Pann. l. 1. cap. 151.

a Amelarius de eccles. offi. c. 12. Cabilon. 2. c. 45. Beda 1. Cor. 11. & ibi gloss. ord. Euzipius. *Luc. 19. Matt. 8.*

a *Quotidie.*] nam facile no sunt tribuẽda, vt de pœ. dist. 1. nonnulli.

b ¶ *Secũdum fidem.*] id est, conscientiã. extra de præscriptio. quoniã omne.

c ¶ *Litigauerũt inter se.*] id est, fuerunt cõtrarij tanquã litigantes inter se. Arg. q; quãdoq; ea quæ in superficie videntur contraria, non sunt cõtraria, quia habẽt eundem effectũ. 3. q. 1. 22. q. 2. beatus. 8. q. 1. in scripturis. 3. 14. q. 1. quod debetur. 3. 23. q. 5. prodest. & q. 1. noli. 3. 35. q. 5. ad fedem. arg. diuersarũ sententiarũ neutrã reprobari. 8. q. 1. in scripturis.

a id est, quia ad vnã & eundem effectũ tẽdunt. arch. † *al. susceperit*

d *Sap. 16.* *I quotiescunque effunditur.*] id est, significatur effundi.

e ¶ *Sanguis.*] id est, in commemorationem effusionis ipsius offertur. ſ. ead. iteratur. q. d. quotiescunque fit cõmemoratio sanguinis Christi.

f ¶ *Debeo.*] id est, debeo semp pręparare me habilẽ & dignũ ad accipiendũ, vt ſ. ea. non iste.

g *I non sunt.*] vel fuerunt.

h ¶ *Excõmunicetur.*] id est, dignus sit excommunicari. ‖ Omne enim mortale peccatũ dignũ est excõmunicatione, vt supra 6. q. 1. illi qui. 3. 11. q. 3. nullus sacerdotũ. 22. q. 1. c. vlt. & c. in sacris. Vel excõmunicentur in sacramentis. aliàs tantũ pro contumatia potest quis excõmunicari. 11. quæst. 3. certum.

ADDITIO. Sub. tantum potest quis excommunicari excõmunicatione maiori. q. 3. certũ. Petr. de hoc dixi. 2. q. 1. nemo.

i *Etsi nõ.*] ¶ *Nisi forte.*] Tunc idipsum etiam abstinere peccatũ est. infra ead. si quis intrat.

k ¶ *Et natali.*] vel nisi ratione pœnitentiæ iniunctæ in illis diebus à cõmunione cessare teneat, vt 33. q. 2. c. admonere. Alij dicũt tantũ in Pascha esse præceptum, extra de pœn. & remiss. omnis.

In cœna.] CASVS. Quidam in cœna Domini propter negligentiam non cõmunicabãt: sed dicit Papa q omnes debent cõmunicare: nisi sit eis interdictum propter peccatũ: cum etiã pœnitẽtes illa die recõcilientur ad percipiendam communionem.

l ¶ *Demonstrat.*] sic olim: modo sic nõ est; sed monachi faciunt.

m ¶ *Reconcilientur.*] finita pœnitẽtia, vt s. 26. q. 6. si quis de corpore. Vel cõsuetudini quãrũdam ecclesiarũ alludit. & secundũ primum intellectũ illud est expressiuum veritatis; sicut illud Io. Quasi vni, &c.

Manet corpus Christi quandiu ſpecies manent: quæ descendunt in stomachũ, & nutrit. S. T. p. 3. q. 77. ar. 4. 5. & 6. in corp. nec proprie ei potuit in cœlo, vnde nunquã discedit. est enim immobiliter in hoc sacramento. S. Th. q. 7. art. 6. in corp

* excõmunicato] orig.

† al. sacrarij

3 J. dist. 4. qui in maternis. § 9 scelerate. *Hiere. 11.*

Luc. 22.

1. *Cor. 11.*

4 Ex Basilij regulis breuiori bus. c. 171.

1. *Cor. 11.*

‖ Hoc est. n. &c. quid demonstrat hyhoc.

d De hoc mẽbro videas qđ Irg. & not. ſupra cap. cum omne.

* *Idest nõ ex persona sua, sed ex persona Christi*

* *In illo triduo corpus Dominj erat sine anima, non tamen diuinitãs à persona verbi, & ideo vsus fare potuisset S. Th. par. 3. quæ 76. art 1. ad 1.*

‖ Clerici debent esse demotiores quàm laici.

d Vel sit eis Iniunctum in pœnitentia.

† *al. parum pẽdunt*

9 Burch. l. 5. c. 23. Iuo p. 2. c. 33.

‖ Corpus Christi ſuſcipere volẽs tria de bet habere.

1. *Cor. 11.*

‖ Species sacramẽtales an deficiant in stomachum.

b De hoc nosce in illo vbi videtur.

c Qđ non. ſ. a. species. & canon illa. ibi videtur.

10 Burch. l. 5. c. 22. Iuo. p. 2. c. 32. Pann. l. 5. c. 151.

¶ Apostoli verum putauissent conficere in triduo.

Respon. ‖ nemo potuit ante resurrectionem conficere verum corpus Christi, nisi Christus. sic ergo data est forma vt post resurrectionem hoc fieret, per illud: hoc facite in meam commemorationem. ideo enim non cantatur missa in illo triduo: & intelligo per synecdochē. De hoc 75. dist. quod à patribus.

Philip. 2.

a ¶ *Apostolus.*] hic probat quòd communicando dilectionē debemus habere.

b ¶ *Filio.*] scilicet Christo.

‖ Inimici sunt diligendi.

c ¶ *Puto.*] ‖ quia tenemur hos diligere q nos diligūt, vt extra de test. cū in officiis. immo nec solū sufficit diligere diligentes se, immo inimicos. 23. q. 3. sex sunt differentiæ. historiā habes 1. q. 1. si quis inquit.

Io. §.

d ¶ *Tradidit.*] quo ad sufficientiā, non quo ad efficientiā. ℣. de pœn. di. 4. §. sic itaque peccata.

Num. 16.

e ¶ *Tdixit.*] CASVS. Ad euidētiā huius c. lege primo historiam, quā habes ℣. 1. q. 1. super c. 9. s inquit. quæ sic incipit, Legitur in libro Numē. quæ similiter tangitur hic. & hoc primo. Secundo exponit Augu. verba illa, & dicit q thuribula dicuntur sanctificata in pœna eorū qui peccauerunt. & ostēdit ideo Dominū præcepisse vt thuribula cōbusto rum in laminas ducerētur. & altari circumponerentur: quia Domino, quamuis ab impiis, erāt oblata, & vt esset posteris in exemplum, & in memoriā pœnæ istorū.

‖ *femina* } or.

f ¶ *Ignem alienum.*] ‖ omnis ignis alienus dicebatur ad sacrificandū præter illū qui cælitus octauo die de cœlo erecti tabernaculi missus est. 1. q. 1. sicut.

g ¶ *Quia sanctificauerunt.*] id est, pœna eis illata pro peccatis fuit exemplū aliis, ne similē pœnam incurrant: & ita sanctificauerunt ea quo ad exēplum. H. i. pœnas peccatorū suorū in exēplū aliis statuerūt sanctificationis offerēdo thuribula. 7. q. 1. deniq;. G.

h ¶ *In.*] id est, contra. i ¶ *Sanctificata sunt.*] contra ℣. 14. q. 5. scriptū.

‖ Victimæ impiorū abominabiles dicuntur.

‖ Abominabiles dicuntur victimæ impiorum: non quin bona sit omnis creatura, & à Deo dilecta: quia scriptum est: Nihil odisti eorum quæ fecisti[a]. sed quantū ad offerentes: quia praua intentione offerunt, exemplo Cain. Quod autem dicitur, munera ab offerente placuerunt, &c. in eo non reprobantur munera: sed potius offerentium merita constituendo eum vita dignum. munera ergo oblata non reprobat, sed praua opera offerentium. 90. dist. neque ad Cain.

a De hoc etiā habetur 14. q. 2. sane profertur.

‖ Pecus occidi iubetur cum q̄ 10 peccauit mulier,

k ¶ *In signum.*] contra 15. q. 1. mulier. sed non est contra. nam & hic & ibi qui deliquerunt, puniti sunt: sed thuribula non peccauerunt: nec cum eis peccatum est, sicut cum pecude peccat mulier. seruatur ergo hic vt fiat in signum pœnæ illatæ. ‖ & pecus occidi iubetur, ne cum eo alia pecce: præterea pecus non posset duci in aliam formam sicut thuribula: immo & si subtiliter inspicias, & thuribula destruuntur, cum formā amittant. arg. ff. ad exhi. Iulianus scribit. §. sed si quis. 19. q. 2. hoc ius. H. ibi, vel conflata.

l ¶ *Reprobari.*] scilicet, tantum.

m ¶ *Quòd à talibus.*] arg. q priuilegium concessum ab Apostolico

Apostolus[a] de vnigenito Dei filio[b] [humiliauit semetipsum factus obediens vsq; ad mortē, mortem autem crucis.] Cum ergo anima fidē habet his dictis, & considerat magnificentiā gloriæ ipsius, & admiratur nimietatem humilitatis quomodo tantus, ac talis obediens fuit patri vsque ad mortē pro nostra vita; puto[c], quia prouocari posit ad affectum, & dilectionem ipsius, & Dei patris, qui vnico filio non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum. *& infra.* Talem ergo affectum, & fidem præparare debet in animo suo is, qui panem, & calicem Domini percipit.

Item Augustinus in lib. quæstionū Numerorum, quæst. 30.

¶ [illegible] quæstionem [illegible] cum [illegible]

CAPVT XXVII.

TDixit Dominus ad Moysem, & ad Eleazarum filium Aaron sacerdotem. Tollite thuribula ærea è medio exustorum: & ignem alienū[e] hunc seminate[f] ibi: quia sanctificauerunt[g] thuribula peccatorum horum in animabus[a] suis: & fac ea laminas ductiles, circumpositionē altaris: quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata sunt[h], & facta sunt in signum[k] filiis Israel.] [1] Sed notandum nouo modo dicta sanctificata pœna eorum, à quibus peccatum hoc fuerat perpetratum: quia per eos exemplum datum est ceteris, quo timerent. Circūpositionē autem altari cur ex eis fieri voluit; addidit dicens, [quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata facta sunt in signū filiis Israel.] Non ergo in eis reprobarii[l] voluit; quòd à talibus[m] oblata sunt: sed hoc potius attendi, ante quē oblata sint, id est, quia ante Dominum: vt plus in eis valeret nomen Domini, ante quem oblata sunt, quàm pessimum meritum eorum, à quibus oblata sunt.

a Omittuntur aliquot verba.

‖ Ignis alienus quis dicebatur.

Philip. 2.

Ioan. 15.

Ioan. 10.

Ioan. 13.

Ioan. 6.

Ioan. 17.

Ioan. 14.

Ioan. 20.

Ioan. 21.

Ioan. 15.

Ioan. 16.

Ioan. 17.

Ioan. 18.

Ioan. 19.

Ioan. 20.

Ioan. 21.

Ioan. 22.

Ioan. 23.

Ioan. 24.

Ioan. 25.

Ioan. 26.

Ioan. 27.

Ioan. 28.

Ioan. 29.

Ioan. 30.

Ioan. 31.

Ioan. 32.

Ioan. 33.

Ioan. 34.

*Ioan.

Via.] Hæc est decima quarta pars dist. in qua quæritur, quare Deus nobis dedit corpus & sanguinem suum. & dicitur, quòd ideo vt esset in nobis naturaliter per memoriam, & apud patrem intercederet pro nobis. Ideo tradidit corpus suum ad perpetuam rei memoriam. Ioan. de Fant.

CASVS. Beneu. sic exponit hunc casum: quia Christus in carne assumpta non erat mansurus nobiscum, sed ascensurus in cœlũ: ideo in die cœnæ instituit sacramẽtum Eucharistiæ, vt ille q semel est oblatus pro nostra redemptione, in memoriã passionis suæ quotidie in sacramento offeratur, in quo sacramento ipse qui cœlũ & terrã sua potestate creauit verbo suo, secreta virtute panẽ & vinũ in corpus suum conuertit, quod à sensu corporeo nõ percipitur: sed fide & intellectu comprehẽditur: sicut ille qui per baptismũ mutatur de malo in bonum. H. vero sic ponit hunc casum. Primo ostẽdit quare in cœna sacramentum altaris instituit, scilicet corpus suũ, quod ab oculis hominũ erat ablaturus in cœlũ, semper erat mansurũ nobiscum in sacramẽtis propter remissionẽ peccatorum, & propter cõmemorationem nostræ redẽptionis per ipsum factæ in cruce. Secundo cõmendat hoc sacramentũ, & dicit non esse æstimandũ secundũ speciẽ, quia videtur ibi esse modicũ panis, & modicũ vini: sed secundum fidẽ qua credimus corpus & verũ sanguinem Christi ibi esse. & hoc probat testimonio Iesu Christi dicentis & testificantis Caro mea vere est cibus, &c. Item, Accipite & comedite: hoc est corpus meũ, &c. Tertio, quia ipse panem & vinum in corpus & sanguinem suum conuertit ea potẽtia, qua ex nihilo creauit vniuersa. Tertio ostendit, q licet corporeis oculis nulla videatur in illo sacramẽto facta conuersio vel cõmutatio: tamẽ mente & fide credendũ est ita esse: quod ostẽdit tali similitudine. Ecce iste est malus, est paganus, est filius diaboli: cõpungitur, baptizatur, efficitur bonus & filius Dei. ecce qualiter iste diuina potẽtia inuisibiliter est cõuersus, & mutatus de malo in bonũ, de pagano in Christianũ, de filio diaboli in filium Christi. sed ecclesiæ extrinsecus nulla videtur facta mutatio: sed intrinsecus facta est, & ita creditur. sic & in isto sacramẽto extrinsecus nulla videt facta mutatio, immo videtur ibi purus panis, & purũ vinum sicut ante. sed pia fide debemus credere ita esse, scilicet ibi esse verum corpus & verum sanguinem Christi, & reuerentiam debitam impendere Deo.

1 Sent 4 dist. 4. Algerus. l. 1. c. 16. & 15. Iuo par. 2. c. 4.

Io. 6.

2 Sent. 4. dist. 10. Pan. l. 1. c. 129. Pasch. in epi. ad Frãdegardum ex Euseb. Emiss.

a Vel die curr ebat, i. opera batur: iuxta illud Roma. 1. curre, i. opera ri. & nõ est curẽtis, sed Dei miserẽtis: vel currebat, id est, currere debebat, i. ad memoriã reduci secundum L. & Hu.

† *al. visib lis*

¶ Visibiles creaturæ in Christi corpus, & sanguinem inuisibiliter conuertuntur. C. XXXV.

1 ¶ QVia corpus assumptũ ablaturus erat ab oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat, vt die cœnæ sacramentum [b] nobis corporis, & sanguinis sui consecraret [c]: vt coleretur [d] iugiter per mysteriũ [e], quod semel offerebatur in pretium [f]: vt quia quotidiana, & indefessa [g] currebat. [h] pro hominum salute redẽptio [i]; perpetua esset etiam redemptionis [k] oblatio [l], & perennis [m] victima illa viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia vere vnica, & perfecta hostia, fide æstimanda, non specie; nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Vnde merito cœlestis cõfirmat auctoritas: quia [caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est pot[a].]

2 ¶ Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum: quando quidẽ, qui auctor est muneris [n], ipse etiam testis est veritatis. Nam inuisibilis † sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens [Accipite, & comedite: hoc est enim corpus meũ:] & sanctificatione [o] repetita. [Accipite, & bibite: hic est sanguis meus.] Ergo sicut ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuũ, vasta terrarum; ita pari potestate in spiritalibus sacramentis vbi [a] præcipit virtus, seruit effectus. Quanta itaque, & quàm celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur, attende: &, vt † tibi nouum, & impossibile videri non debeat, quòd in Christi substantiã terrena, & mortalia conuertun-

† *al. quomodo*

a Sub aud. & quælibet forma per se propriã habet virtutẽ: propriã & cõpletã significationẽ, & naturã propriã determinatã, vnde & propriã operationẽ per se. Arch.

† *al. aliter*

† *al. hæc, quæ*

† *maculata]* vero lectio. † *al. sed*

‖ Panis cõuertitur in corpus, sed nõ fit corpus.

‖ Peccata nos faciunt miseros.

tur [p], teipsum, qui iam in Christo es regeneratus, interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via intrinsecus mortuus exulabas: subito initiatus Christi legibus, & salutaribus mysteriis innouatus, in corpus ecclesiæ non videndo, sed credendo transiluisti, & de filio perditionis adoptiuus [q] Dei filius fieri occulta puritate meruisti [r]: in mensura visibili permanens, maior factus es teipso inuisibiliter, sine quantitatis augmento cum ipse atque idem esses; multo alter † fidei processibus extitisti: in exteriori nihil additum est, & totum in interiori mutatum est: ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu, præterita vilitate deposita, subito nouam indutus es dignitatem, & sicut hoc †, quòd in te Deus læsa [s] curauit, infecta diluit immaculata † [t] deterſit, non sunt oculis, nec † sensibus tuis credita [v]; ita cum reuerendum altare cœlestibus cibis satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus, & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maxime haustu interiore assume.

k ¶ *Redemptionis.*] id est, fides passionis: per quã redempti sumus Vel prædicatio sacrificij: quod erat nostra redemptio, Ioan.

l ¶ *Oblatio.*] id est, corpus & sanguis.

m ¶ *Et perennis.*] qa post eã nõ erit alia. extra de cc. mis. cũ Marthę.

n ¶ *Muneris.*] id est, corporis & sanguinis, vel sacrificij.

o ¶ *Et sanctificatione.*] id est, verbis sacrificantibus. & improprie dicitur repetita, & dicitur repeti propter hoc verbũ, accipite, quod repetitur. nam nõ repetitur: immo alia est forma. Nota tamen q quidã dicunt, quòd totum illud, Hoc est corpus meũ, &c. hic est sanguis meus, &c. est vna forma. Sed tu dic, quòd duę sunt [b]. & quod ad prolationem istius, Hoc est corpus, &c. transubstantiatur panis in corpus: & ad prolationẽ istius, Hic est sanguis, vinum cõuertitur in sanguinẽ. Sed obiicitur. Nonne ibi ante erat sanguis, ex quo erat ibi corpus? Sic: quia vbicunq; corpus, & sanguis. sed non fuit ibi sanguis prius p transubstantiationem, sed p mistionem, vt dixi s. eo. comperimus.

p ¶ *Conuertũtur.*] bene dicit cõuertuntur vel trãsubstãtiantur, vt alij, transeunt vel transeant. sed nõ fiũt nec incipiũt. nihil enim fit vel incipit esse corpus Christi. ‖ potest tamẽ concedi, q de pane cõficiatur vel fiat corpus Christi: sicut de aqua fit crystallus, non tamen est crystallus. sed securius nõ conceditur hoc: & vbicunq; inueniatur, panis vel de pane fit vel cõficit corpus Christi, sic intelligatur, id est, trãsit in corpus Christi, vt ȝ. ea. panis. Vel exponẽ sic, id est, sub specie panis vel laret vel incipit esse vel latere corp[s] Christi, vbi ante consecrationẽ non erat, si eũ panis corpus Christi fieret, singulis diebus ei adderetur aliquid, quod prius nõ erat, & sic semper augmentaretur. Itẽ qualiter vniretur diuini tati iste panis & ille? Itẽ si panis est corpus Christi, ergo aliquid, quod nõ est natum de Virgine, & sic aliquid inanimatũ est corpus Christi. ergo est animatum & inanimatũ: ergo non solum de Virgine habuit originem. Non intelligas ergo, q aliquod augmentum sumat ex tali conuersione, nec eo modo quo cibus conuertitur in carnem: sed est ibi corruptio, id est, desinit ibi esse substantia panis & vini, nulla tamen generatio. vnde non potest dici, quòd sit ibi vera transubstantiatio quantum ad hoc vt noua essentia ibi generetur.

b Subaud. & quælibet forma per se propriã habet virtutẽ: propriã & cõpletã significationẽ, & naturã propriã determinatã, vnde & propriã operationẽ per se. Arch.

† *al. aliter*

† *al. hæc, quæ*

† *maculata]* vero lectio. † *al. sed*

‖ Panis cõuertitur in corpus, sed nõ fit corpus.

‖ Peccata nos faciunt miseros.

q ¶ *Adoptiuus.*] quia filij iræ fueramus [c], facti sumus filij Dei. de pœn. dist. 4. §. hanc societatem. ver. & filij. ‖ Christus autem nullo modo filius Dei adoptiuus dicitur: quia non potest dici de filio Dei, quòd ex non filio factus sit filius eius.

c Vel ȝ. dist. 4. firmissime. ‖ Christus non est filius adoptiuus Dei.

r ¶ *Meruisti.*] id est, obtinuisti, quasi tãquam emeritus per merita misericordiam à Deo gratis consecutus fuisti. vt enim ait Aug. misericordiæ meritum nullũ est: si enim merito confertur, iustitia est, non misericordia. Vel meruisti, id est, dignus fuisti: vt illud, quia meruisti portare regem, id est, digna fuisti inuenta.

s ¶ *Læsa.*] id est, corrupta labe peccatorũ. Vel læsa, id est, lædẽda, scilicet peccato: ‖ quia peccata nos miseros faciunt. ȝ. ead. quotidie.

t ¶ *Immaculata.*] in, pro valde, id est, valde maculata putredine peccatorum.

v ¶ *Credita.*] scilicet tria commissa. Thom.

Quia

Via passus est Dominus.] CASVS. Hu. sic ponit hunc casum. In hoc c. Aug. primo ostendit, quòd in memoriam passionis Christi corpus eius immolatur, & per eius dignam participationem nos efficimur corpus eius spirituale: & qualiter, docet quadam similitudine. Primo nascitur granum: portatur ad aream, trituratur, in horreo ponitur, & postea molitur, postea aqua conspergitur, & sic fit panis. Ita est de nobis, quod ex ipsa littera facile est assignare. Secundo ostendit, q debemus esse vnum, sicut ille panis est vnum ex multis granis, & vinum ex multis racemis vnum. & sicut vinum post pressuram est potabile: sic nos post pressuram sumus digni potare calicem. Tertio ostendit, quòd hoc sacramentum est vnitas: vnde qui accipit hoc, & non est in vnitate, testimonium accipit contra se: qui vero in vnitate est, quamuis hoc sacramentum non accipiat sacramentaliter, eius tamen beneficio non priuatur. Sequens capitulum patet.

1 Sta commẽdauit. Beda 1. Cor. 10. Alg. l. 1. c. 1. & alibi. Iuo par. 2. c. 1.

a ¶ *Quia passus.*] in prima parte dicitur nobis ideo Dominum corpus suum in sacramento commendasse: quia illud pro nobis obtulit passioni: & nos fecit illud corpus, & dicit qualiter. In secunda parte dicitur, q si hæretici accipiunt corpus Christi, contra se accipiunt: cum iste panis significet vnitatem: & ipsi quærunt diuisionem. In tertia dicitur quòd quicunque baptizatus particeps efficitur corporis Domini, etsi ante decedat, quàm de pane illo edat, vel de calice bibat.

¶ Quare in specie panis, & vini sacramentum suum Christus nobis ministrauit. C. XXXVI.

1 QVia passus [a] est Dominus pro nobis, commendauit nobis in isto sacramento corpus & sanguinẽ suum: quod etiã [b] fecit & nos ipsos [c]. Nam & nos ipsius corpus facti sumus [d], & per misericordiam [e] eius, quod accipimus, nos sumus. Recordamini: & vos non fuistis, & creati estis: ad aream Dominicã comportati estis laboribus boum, id est, annuntiantium Euangelium, triturati estis: quando catechumeni defferebamini; in horreo [f] seruabamini: nomina vestra dedistis [g]: cœpistis [h] moliri eiuniis, & exorcismis: postea ad aquam venistis, & conspersi estis, & panis [i] Dominicus facti estis. Ecce quod accepistis. Quomodo ergo videtis esse vnũ [k], quod factum est; sic vnũ estote vos, diligẽdo vos, tenendo vnam fidẽ, vnã spem, indiuiduam charitatẽ. Hæretici, quando hoc accipiunt, testimonium contra se accipiunt; quia illi quærunt diuisionem, cum panis iste indicet vnitatem: sic & vinum [l] in multis racemis fuit, & modo vnũ est, vnum [a] est in suauitate calicis post pressuram torcularis. Et vos post illa ieiunia, post labores, post humilitatem & contritionem cordis iam in nomine Christi, tamquam ad calicem Domini venistis: & ibi vos estis in mensa, & ibi vos estis in calice, nobiscum vos estis Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul viuim[o]. *Itẽ in sermone de infantibus.* ¶ [2] Ita Dominus Iesus Christus nos significauit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis, & vnitatis [m] nostræ in sua mensa consecrauit. Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis; non mysterium accipit pro se, sed testimonium [n] contra se. 3 Nulli [ß] est aliquatenus ambigendum tũc vnumquemque fidelium corporis [o] & sanguinis Dominici fieri participem, quando in baptismate membrum effici tur Christi, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiam si antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo in vnitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio nõ priuatur, quando in se † hoc, quod illud sacramentum significat [p], inuenit † .

2 Beda ibidẽ paulo superi? ex Aug. in ser mõ. ad infantes ad altare de sacramẽto. ‖ Christus fecit nos corpus suum.

3 Ita, qui mã datur Sent. 4. dist. 13. dist. 4. nulli. Sent. 4. dist. 9. Folyc. Ipsitio.

a ¶ Vnum est.] *Ita emendatum hoc ex Beda, quemadmodum & multa alia. Huius vero lectionis vestigium erat in manuscriptis, & apud Iuonem. In vulgatis legebatur.* Vinum in sua natiuitate, calix post, &c.

ß ¶ Nulli est.] *Hæc vsque ad finem habentur infra dist. 4. c. nulli. & in Polycarpo citantur ex Innocentio.*

Item in libro sententiarum Prosperi [4].

¶ Dum Hostia frangitur, passio Christi ad memoriam redit. C. XXXVII.

5 ¶ VM † frangitur Hostia [q], dum sanguis de calice in ora fidelium funditur; quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, eiusque sanguinis de latere effusio designatur?

¶ *Apud Lanfrancum (apud quem fere habentur, quæ a Gratiano citantur ex lib. sententiarum Prosperi aut ex Aug. in l. sententiarum Prosperi) hæc antecedunt.* Sacramenta enim illarum rerum, quarum sunt sacramenta, semper similitudinem gerunt, sicut in sacramento, de quo hæc quæstio ventilatur, dum frangitur Hostia, &c.

6 *Item Leo episcopus, & sancta synodus, quæ in vrbe Romana conuenit, clero, honoratis, & plebi consistenti Constantinopoli ita scribit.*

¶ De veritate corporis & sanguinis Christi ambigere non licet. C. XXXVIII.

137 IN quibus [r] isti ignorantiæ tenebris, in quo hactenus defidiæ torpore iacuere? vt nec auditu discerent, vel lectione cognoscerent, quod in ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est: vt nec ab infantium [s] linguis veritas corporis & sanguinis Christi inter cõmunis sacramenta fidei taceatur; quia in illa mystica distributione spiritalis alimoniæ hoc impertitur, hoc sumitur, vt accipientes virtutem cælestis cibi, in carnẽ [t] ipsius, qui caro [v] nostra factus est, transeamus Christi veram comedimus, & verum eius sanguinem bibimus vt in corpus eius spirituale trãseamus, & in æternum viuamus, qđ contra naturã fit per miraculũ: sicut ipse cõtra naturã fuit nat[a] de Virgine.

i ¶ *Et panis.*] id est, de corpore ecclesiæ, quod per Dominicum corpus figuratur.

k ¶ *Vnum.*] siue vnum panem ex pluribus granis, siue vnum corpus Christi ex pluribus membris purissimis: ‖ cuius figuratum est ecclesia sacrosancta, quæ ex pluribus personis adunatur.

‖ Ecclesia, ex pluribus adunatur.

l ¶ *Vinum.*] id est potabile.

m ¶ *Mysterium vnitatis.*] scilicet corporis Domini, quod est signũ vnitatis, vt ȝ. ead. hoc sacramentum.

n ¶ *Sed testimonium.*] infra dist. 4. nulli est aliquatenus.

o ¶ *Corporis.*] id est, vnitatis ecclesiæ per corpus Christi significatæ. ȝ. ea. hoc est.

† *al. ipse*

† *al. inueniunt*

p ¶ *Significat.*] nã ipsi sunt etiam ipsa ecclesia. 8. 24. q. 1. schisma. & cap. omnibus.

q ¶ *Vm frãgitur Hostia.*] Hoc totum referas ad species exteriores, & secundum hoc dices ipsa accidentia frãgi, & dare sonitũ. a ‖ Sed nũquid ante fractionem totum corpus erat sub qualibet parte illius hostiæ, vel pars corporis commensurabat se parti hostiæ? Si non fuit sub qualibet parte hostię, ergo sequitur q aliquid modo est sacramentum Eucharistiæ, quod prius non fuit: quia cum forma integra fuit, nulla pars eius poterat dici sacramentum: quia sub nul la tunc erat corpus. Si dicis quòd corpus Christi est in qualibet parte hostiæ; ex hoc sequitur quòd idem corpus sit quantumlibet magnum, & quantumlibet paruũ, & q corpus ipsum communẽ formam habeat, & sic totum rotundum & quadratum secundum q est sacramentum. Sed his obiectionibus respõdeo per similitudinẽ speculi quod frangitur: vbi eadem forma resplendet in paruo & in magno speculo.

a Sed nunquid sumimus ibi eadẽ forma quæ fuit passus? nõ, sed tãtum sumimus corpus quod habet eãdem formã, quia vbicunq; sumitur, habet eãdem formã; sed apparenter in vno loco est in illa forma. secundum H. B. & L. Et not. q ecclesia tantum pro suis orat vel laudat deũ quando dicit sanctus, sanctus, sanctus, quasi dicat, cãtus pro his qui regnantur in cœlo, sanctus pro his qui patiuntur i purgatorio, sanctus p his qui peregrinãtur in mundo. Et propter hãc eamdem rationem hostia sacrata diuiditur in tres partes in altari sec undo Host. qui hoc fecerit in summa de pœ. & rem. ſ. 5. quibus mortuis. vt tertio An.

‖ Corp[s] Christi nũquid erat totum ante fractionem sub qualibet parte hostiæ. 4 Lanfrancus ibidem. 5 Alg. l. 1. c. 19. Iuo par. 2. c. 9. Pan. l. 1. c. 140 T al. dam 6 Leo 1. epist. 23 & 7. 7 An. l. 1. 9. ca. 6. & 7.

Decreti ij. pars. PP

† al. non. Est cibus

‖ Fideles dicitur aquilæ. a Ambr. in c. 29. Lucæ l. 8. c. 7.

2 a 2. 22. Lu c. lib. 6. c. 7.

3 De iis, qui sanctificantur. c. 9.

4 Ino par. 3. c. 7. j. can. reuera. S. nt. 4. distinct 10.

a ¶ *Idem est cibus.*] id est, similis.

b ¶ *Aquilæ.*] ‖ angeli vel fideles, quorum iuuentus vt aquilæ renouatur. vt 23. q. 4. cum in lege. 24. q. 1. quoniã vetus.

c ¶ *Clare.*] id est, sicut ille carnem nostrã sumpsit, ita & nos sumamus carnem illius: vel id est, cuius verba sumimus in argumentum, hæc scilicet, caro mea vere est cibus, &c. de illo sumamus exemplum incarnationis suæ. i. e. reuera.

Panis & calix.] CASVS Eucharistia verborum certa forma consecratur, non qualiber: nec hoc fit à natura nec humana institutione, nec cõsert ad salutem propter humanam bene dictionem. *Nõ nascitur.* id est, non fit nobis mysticus à natura, sed consecratione Euãgelica cõsecratur, quamuis sit panis ante cõsecrationẽ, vel id est, quãuis vr̃ species panis & vini, quæ iam non sunt, sed fuerũt. *Non religionis*, supple tantum, id est, religiose tractandum & sumendũ; nõ quod benedicimus in mensa. Sequentia duo c. patent.

d ¶ *Sed certa.*] id est, diuina.

e ¶ *Fit nobis.*] id est, ad nostram vtilitatem.

f ¶ *Non nascitur.*] id est, non ex natura, sed miraculose cõficitur. extra c. Marthæ. ver. cedit [a].

g ¶ *Quod ita fit nobis.*] i. q. ita consecretur nobis corpus Christi.

h ¶ *Resurrectionis.*] id est, spiritualis refectio animę à peccato resurgentis, de pœn. dist. 1. §. hoc idem refuscitatus.

i ¶ *Non quod benedicimus.*] gratiasque agimus, id est, non est sicut corporalis esca, quam benedicimus, & gratias Deo agimus: quod quidẽ facimus in omni munere, &c. [b]

k ¶ *Munere.*] quod agere debemus.

l ¶ *Spiritali*] id est, aliquid significante.

Ante benedictionẽ.] ¶ *Significatur.*] & licet verba successiue proferãtur: nõ tamẽ successiue cõsecratio fit, sed in vno instanti corrũpitur panis, & in vltimo instãti prolationis verborum. & licet panis sit corpus compositum, momentanea est tamen eius corruptio. §. ea. quia corpus. ver. ergo.

n ¶ *Peccatorum.*] venialiũ, vel ẽt mortaliũ [c], scilicet per fidem, vt §. ea. cum omne. & §. ea. species.

Nos autẽ.] ¶ *Cõprehendimus.*] i. intelligimus vel accipimus? Idem † [2] est [a] cibus refectionis, est cibus sanguinis. Sicut enim caro Dñi vere est cibus: ita sanguis vere noster est potus. *Idem.* ¶ [1] Est etiam corpus, de quo dictum est [caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus;] Circa hoc corpus aquilæ [b] sunt, quæ alis circumuolitant spiritalibus. *Idem.*

¶ [2] Vnde & corpus Christi edimus, vt vitæ æternæ possimus esse participes. *Idem.* ¶ 3 Cuius [β] clare [c] argumentis vtimur, suis vtamur exemplis, incarnationisque exemplo astruamus mysterij veritatem. *& infra.* ¶ 4 Quid hic quæris naturæ ordinẽ in Christi corpore, cũ præter naturã sit ipse Dominus Iesus Christus partus ex Virgine?

[a] ¶ Idem est cibus.] *In aliquot vetustis codicibus* Idem Leo Papa. Est cibus, &c.] *Eũdemque Leonem citat Anselmus. Ceterum apud B. Leonem non sunt inuenta, sed apud B. Ambrosium, cuius etiam sunt sequẽtia, variis ex locis collecta.*

[β] ¶ Cuius clare.] *Gratianus infra c. reuera sic refert ex Ambrosio.* Sed quid argumentis vtimur? suis vtamur exemplis, incarnationis, &c. *Et ita etiam Algerus Iuo reliqua eodem modo, tantummodo in hoc discrepat, quod habet*, incarnationisque nouitate. *Sed retenta est Gratiani lectio cum obglossam, tum quoniam Lanfrancus fere cõcordat cum Gratiano, vbi expositam à se catholicam veritatem confirmat B. Ambrosij verbis.*

Item Ambrosius in libro de cathechizandis rudibus.

¶ Non natura nascitur, sed consecratione nobis conficitur corpus & sanguis Christi. C. XXXIX.

PAnis & calix non qualibet, sed certa [d] consecratione mysticus fit nobis [e], nõ nascitur [f], Proinde, quod ita fit nobis [g], quãuis sit panis & calix, alimentum est resurrectionis [h], non sacramentum religionis: non, quod benedicimus [i], gratiasque agimus Domino in omni eius munere [k], non tantum spiritali [l], verumetiam corporali.

¶ *Iuo citat ex Augustino in libro de catechizandis rudibus. Beda ad c. 10. primæ ad Corinthios, & Algerus citant ex B. Augustino contra Faustum: habeturque libro 20. contra Faustum, c. 13. Verum apud Algerum, & Iuonem est in summam redactum; apud Gratianum multis præterea locis depravatũ: quæ ob glossam correcta non sunt. Verba B. Augustini sunt hæc.* Noster autem panis & calix non quilibet, quasi propter Christum in spicis, & in sacramentis ligatũ, sicut illi desipiunt; sed certa consecratione mysticus fit nobis, nõ nascitur. Proinde, qđ non ita fit, quãuis sit panis & calix, alimentum est refectionis: non sacramentum religionis; nisi, quòd benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni eius munere non solum spiritali, verumetiam corporali.

Idem Ambrosius in libro de iis, qui mysterijs initiantur, c. 9.

¶ Quod ante benedictionem panis & vinum est, post benedictionem ed corpus, & sanguis Christi. C. XL.

6 ANte benedictionem verborum cęlestium alia species nominatur; post benedictionem † corpus significatur [m]. *Item ibidem.* ¶ In illo sacramento Christus est, *Item libro 4. de sacramentis, c. 5.* ¶ Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorũ [n].

Item Augustinus in libro sententiarum Prosperi [7].

¶ Sub specie panis & vini inuisibilem Christi carnem & sanguinem honorauit. C. XLI.

[2]8 NOs autem in specie panis & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est, Christi carnẽ, & sanguinem honoramus: nec similiter comprehendimus o † has duas species, ex quibus consecratur Dominicum corpus, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus †: cum fideliter fateamur ante consecrationem esse panem, & vinum [γ], quod natura formauit; post consecrationem vero Christi carnem & sanguinẽ, quod benedictio consecrauit.

γ ¶ Et vinum.] *Apud Lanfrancum, dum verba Augustini in libro de catechizandis rudibus ab aduersario sibi obiecta interpretatur, sic legitur*, esse panem, vinumque, id est, eas res, quas natura formauit; inter sacrã dum vero conuerti in Christi carnẽ & sanguinem; quas vtrasque res benedictio cõsecrauit. *Iuo autem habet fere vt Gratianus.*

¶ Confessio † Berengarij. C. XLII.

[2]8[2]9 EGo Berengarius indignus sancti Mauritij Andegauẽsis ecclesiæ diaconus cognoscens veram, catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem [p] hęresim, præcipue eam, de qua hactenus infamatus fui: quæ astruere conatur panem [q] & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum, & nõ verum corpus & sanguinẽ Domini nostri Iesu Christi [r] esse; nec posse sensualiter, 'nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frangi [s], aut fidelium dentibus [t] atteri. Consentio autẽ sanctæ Romanæ, & Apostolicæ sedi: & ore, & corde profiteor de sacramẽtis Dominicæ mensæ eamdem fidem me tenere, quam dominus, & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta synodus auctoritate Euangelica, & Apostolica tenendam tradidit, mihique firmauit †: scilicet panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, & sensualiter non solum sacramento †, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; iurans per sanctam, & ras ad

6 Tract. reuer. Sẽt. 4. dist. 10. Aug. l. 1. c. 9. Ino par. 2. c. 7 Pan. l. 1. cap. 124.

† *fl. consecrationem.*

7 Habetur apud Lanfrancum ex Augu. in li. de catechiz. rudib.

8 Cassiodorus in ps. 109. Sẽct. qui ibid. Alg. l. 1. cap. 7. & 10. Iuo par. 2. c. 9. Pan. li. 1. c. 125.

† *prudimus* vera lectio.

† *peudebamus* } vera lectio.

† *al. Iuramentum*

9 Ex actis synodi Rom. sub Nicol. I. franc. ibiem. Alg. l. 1. c. 19. Sẽct. 4. dist. 11. Iuo p. 2. c. 10. Pan l. 1. c. 126. d Arg. ad hoc C. de cẽsta. testamentũ sed arg. contra. ff. vt leg. nom. hæc stipulatio. §. diuus. Archid.

† *al. formauit*

† *al. in sacramento*

‖ Partes non sunt de corpore Christi.

‖ Ida de facramento, &c. & non Lanfra. & Iuo, sed aliter.

‖ Lanfrancus ibi. Iuo par. 2. c. 9. Pan. l. 1. cap. 9.

‖ Ida. 6.

‖ al. tedemptione

‖ Corpus Christi dubitatis spe. & non natura ti. sed sacramẽto. Hæc ergo dicitur & à Ioan. Scripsit.

ras ad species ipsas. ‖ nam de Christi corpore partes non fecimus, vt Ioan. qui manducat.

a ¶ *Homousion.*] id est, eiusdem substantiæ.

ADDITIO. Homoion in Græco, idem est, quod, idem, vel vnum. Vsia, id est, substantia: ideo dicitur Trinitas homousion, id est, vnius substantiæ. Archi.

b ¶ *Lecto.*] hucusque verba Berengarij fuerũt: ea quæ sequuntur, sunt verba notarij.

c ¶ *Misit.*] ergo sicut excommunicationis epistola mitti debet, &c. 11. quæstione tertia, curæ. ita & absolutionis, vt octaua quæstione vltima, cap. vnico [a].

d ¶ *De reuerso.*] ad fidem.

e ¶ *Conuerso.*] ad Deũ. arg. de pœn. dist. 1. agite. 1. q. 7. didici.

Orte.] CASVS. Quidam mirabantur quomodo in sacramento sit caro Christi & sanguis: cũ ibi non appareat forma carnis & sanguinis Christi. Et respondet Ambro. hoc fieri verbo, & virtute Dei, vt sub aliena specie sumeretur corpus & sanguis Christi, ne viderẽtur homines carnem humanam sumere, & sanguinem, & dicerent sicut Apostoli dixerũt: Durus est hic sermo. & recesserunt à Christo.

f ¶ *Forte.*] sunt quidã qui non credunt corpus Christi esse in altari, quia impossibile eis videtur quod dicitur: præterea quia non videtur nisi species panis & vini. In prima ergo parte ponit eorum dubitationem. In secunda ostendit non esse impossibile, & quare sub specie panis & vini corpus & sãguis sint [f] altari.

g ¶ *Sanguis.*] est in altari, vel creditur.

h ¶ *Dixi.*] in alia parte capituli, quæ non est hic, sed est cap. reuera.

i ¶ *Mutare.*] ‖ ead. reuera. & §. e. quia corpus.

k ¶ *Verba vitæ.*] id est, tu ipse es vita, & ita qui digne te sumit, sumit vitam æternam. & propter hanc confessionem meruit Petrus consortium cælestis habitaculi. 50. distin. fidelior.

l ¶ *Hoc dicerent.*] §. durus est hic sermo, & quis potest eũ capere? & ita scandalizati de fide recesserunt, quia fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. arg. de pœnit. dist. 4. in domo. ‖ Tribus ergo de causis sumitur corpus Christi sub alia specie, & non sub sua visibiliter, scilicet vt fides haberet meritum, vt hic. Et ne esset horror carnis & sanguinis. Et ne ridiculum fieret paganis. infra ead. panis, &c. b. Quarta etiam causa potest notari ibi, ne igitur plures, &c. Item quia non habemus in vsu carnem crudam comedere infra ead. quid sit. in fine. Sed quare potius sumitur sub istis speciebus panis & vini, quàm sub aliis? quia istæ duæ species sunt magis amicæ humanæ naturæ. præterea sicut corpus principaliter his duobus cibis nutritur, ita principaliter anima illo cibo, scilicet corpore Christi & sanguine pascitur. Ioan.

m ¶ *Gratia.*] id est, gratis corpus datum.

n ¶ *In similitudine.*] id est, in specie panis & vini.

o ¶ *Natura.*] scilicet corporis Christi.

Prima quidem.] CASVS. Dicitur in hoc c. r. quòd in nouo testamento male senserimt de corpore Christi quidam eius discipuli. cum. n. diceret: Nisi quis manducauerit carnem meam, &c. illi qui carnaliter intelligebant, recesserunt ab eo, Dicentes, Durus est hic sermo, &c. duodecim remanserunt, quos ipse docuit, q huiusmodi verbum est spiritualiter intelligendum, & spiritualiter sumptum reficere valet. & q spiritualiter intelligi debeat. patet ex eo, q dicit se ascensurum vbi erat prius. & intelligitur q in teger ascensurus erat, & quòd non dat corpus suũ ad comedendũ in propria forma, sed in sacramẽto, vt corpus non minueretur aliquo modo.

p ¶ *Prima.*] 1. q. 1. fertur [c], contra. ibi dicitur, q simonia fuit prima hęresis in ecclesia, sed dic prima, id est, præcipua. 1. q. vlt. patet.

q ¶ *Inquit.*] CASVS. Dum Dominus faceret sermonem præsentibus Apostolis, & discipulis aliis, inter alia dixit, Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit vitam æternam. quidam discipuli propter duritiam sermonis recesserunt. tunc instruxit Dominꝰ qualiter hoc esset intelligẽdum. & maxime per id quod dixit: Cum videritis filiũ hominis ascendentem, &c. ipsi enim intellexerunt quòd per partes, & in eadem forma deberent accipere corpus Christi, & præterea quòd consumerent illud comedendo, hoc non esse faciendum declarat.

r ¶ *Eius.*] scilicet Christi.

s ¶ *Spiritus.*] id est, spiritualis intellectus.

t ¶ *Qui viuificat.*] id est, prodest ad salutem.

v ¶ *Caro.*] id est, carnalis intellectus.

x ¶ *Et vita sunt.*] id est, spiritualem vitam conferunt. Vel spiritualiter intelligenti vita confertur.

y ¶ *Et vita.*] non enim carnaliter intelligendi sunt spiritus & vita.

z ¶ *Hoc corpus.*] id est, non in eadem specie vel grossitie vel representatione, in qua me videtis, & pati videbitis, mandu cabitis carnem meam, & sanguinem meum bibetis: sed in sacramento. ‖ ead. cap. prox. & c. omnia.

a ¶ *Caro autem.*] id est, carnalis intellectus, carnalem intellectum vocat eorum intelligentiam, qui dicunt vel credunt corpus Christi per partes diuidi. Vnde subdit, sed quomodo, &c.

b ¶ *Intellexerunt.*] scilicet discipuli recedentes.

c ¶ *Hoc vos.*] verba Christi vsque ibi, si ergo. Vel suspenditur vsque illuc, vbi erat.

d ¶ *Si ergo. &c.*] supple tunc intelligetis quid est hoc quòd corpus meum in sacramento do: & tunc legitur sine interrogatione. Vel sic, supple tunc intelligetis quod dictum est postea verba sunt Aug. interrogatiue dicentis, quid est, hoc [d]? q. d. quid sibi vult hoc verbum Domini, & statim subiungit solutionem dicens, hinc, &c.

4 Lanfrã. ibi. Alge. l. 1. c. 11. & 21. Iuo par. 2. c. 8. Pan. l. 1. c. 133.

Ioan. 6.

c Ext. ead. cum liqueat. vbi de hoc.

5 Sẽt. 4. dist. 10

6 Tract. 27. in Ioan. & in Ps. 98.

In Psal. 54.

7 Tract. 27. in Io.

d Et subest hic aposiopesis, id est, defectus locutionis, secundum Lau.

a ¶ *Cum videritis.*] interrogando hoc inserit Augustinus.
b ¶ *Corpus.*] in tali forma & per partes.
c ¶ *Quia gratia.*] id est, corpus suum gratis nobis datum.
d ¶ *In quo.*] scilicet sub illa specie in qua resurrexit.
e ¶ *Oportet.*] in illa scilicet forma & representatione, in qua humanis & corporeis sensibus subiici non valet. licet enim vbique sit etiam in altari quolibet in vera forma, quam de Virgine sumpsit; non tamen subiicitur corporeis sensibus.
f ¶ *Veritas.*] id est, verum corpus in forma panis in altari quolibet vbi cõsecratur, & hoc est vbique, scilicet in quolibet altari vbi consecratur. Vel veritas, id est, diuinitas.

ADDITIO. Vnde dicit ipse: cælum & terram ego impleo. & alibi dicitur: Si ascendero in cælũ, &c. Lau Et ex istis verbis Aug. videtur q Christus siue eius corpus sit locale, vel sit in loco: vel facit loci distantiam. vel sit in loco loci diffinitione. De hoc satis no. hic Hug.

NOn hoc corpus.] CASVS. Hęc sũt verba Aug. exponentis illud verbum Euangelij: Spiritus est qui viuificat: caro autem non prodest quidquam. & loquitur Aug. in persona Domini quasi ipse Christus exponat dicens: Non hoc corpus, &c. Nec fumetis corpus in propria hac visibili forma: sed sub alia specie inuisibiliter. *Et si necesse est*, id est, quãuis.

g ¶ *Non hoc corpus.*] in hac grossa substantia, & non in tali forma.
h ¶ *Ipsum.*] 38. dist. in dignum.
i ¶ *Inuisibiliter.*] id est, sub specie, sub qua non videtur, id est, sub specie panis & vini.
k ¶ *Non ipsum.*] in sua scilicet specie, vt in ea sensibus corporeis subiiciatur.

QVid est.] CASVS. Ostendit Augu. in hoc c. quòd Christus dupliciter sumitur, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter. sacramentaliter ab indignis: spiritualiter, vt à dignis. q enim manducat, scilicet digne: sed si accipit, indigne.

l ¶ *Quid est.*] CASVS. ‖ Duobus modis manducatur Christus. Vno modo sacramentaliter: quod competit bonis & malis. Alio modo spiritualiter cum per fidem & dilectionem cooperãtem accipitur. hoc est tantum bonorum. ‖ Quæri autem solet hic vtrum Christi corpus sumatur cum diuinitate & anima? H. d. quòd non sumitur ibi diuinitas vel anima. Alij vt B. dicunt* quòd sumendo corpus sumo deitatem & animam: quia tu qui accipis carnem diuinæ substantiæ eius in illo participas alimento. infra ead. sicut verus.

ADDITIO. Et melius etiam secundum theologos: quia etsi ibi non sit diuinitas per transubstantiationem, est tamen per concomitantiam ibi, vt not. ꝫ. ead. comperimus. Archid.

m ¶ *Solum.*] id est, corpus Christi. quamuis enim sit ibi deitas & humanitas, i. anima & caro: solam tamẽ eius carnẽ semel in cruce immolatam quotidie in altari manducamus siue bibimus, non deitatem non animam: in solam enim carnem panis conuertitur, & vinũ in sanguinẽ.

n ¶ *Calicem.*] totus integer manducatur & sumitur. ꝫ. ea, inuitat. non tamen anima vel deitas: quia illa non pertinent ad esum & potum. H.

o ¶ *Ipse dixit.*] vnde conceditur ista totus Christus fuit in sepulchro, id est, persona illa humana, s. secundum naturã humanitatis nostræ secundum corpus non tamen hic conceditur ista: totum id quod Christus erat, in sepulchro erat: quia non eius anima: & ita secundum B. licet quis sumat totum Christum: non tamen eius animam vel animalitatem.

p ¶ *Sanguinem.*] per fidem & charitatem, qua si qui est de vnitate ecclesiæ, quam caro & sanguis meus significat.

q ¶ *Manet.*] id est, mihi per dilectionem adhæret: & ego per gratiam inhabitantem in eo maneo. de pœnit. dist. 1. §. hoc idem. ver. refuscitatus.

VTquid.] CASVS. Dicitur hic, quòd vbi non potest haberi corpus Christi sicut in sacramento conficitur, sufficit sola fides: quia & tunc dicitur quis Christum manducare.

r ¶ *Ventrem.*] vnde subaudi, tantum. Vel vbi non potest haberi copia corporis Domini: sed non prohibet sacramentaliter accipi corpus Domini: sed quia necessitate instante ei non obest si non accipit, ex quo per eum non stat. cum enim credit, manducat spiritualiter, sed non sacramentaliter. sup. capitu. proxi.

HOc est quod.] CASVS. Dicitur hic quòd sacrificium ecclesię ex duobus conficitur, ſ. sacramento, id est, specie panis & vini: & re sacramenti, id est, corpore Christi. sicut enim duę sunt naturæ in Christo qui est Deus & homo: ita in sacrificio est sacramẽtum, & res sacramenti, id est, corpus Christi, quod spiritualiter intellectum sub specie panis & vini significat corpus Christi olim visibile & palpabile, & in humana forma intellectum. Immolatio quæ fit à presbytero impropriè appellatur Christi passio, vel mors, vel crucifixio: non quòd sit illa, sed quia illam significat, secundum eamdem improprietatem appellamus fidem sacramentum fidei, id est, baptisma.

s ¶ *Hoc est.*] CASVS. In prima parte dicitur quod sacramẽtum ecclesiæ constat ex duobus: ex visibili elementorum specie: & inuisibili corpore & sanguine Christi. quod probat per similitudinem inductam ex persona Christi, quę ex Deo & homine constat. In secunda parte dicitur, quòd veram carnem & verum sanguinem accipimus sub specie panis & vini. In tertia parte dicitur, quòd cæleste sacramentum quod est in altari, impropriè dicitur corpus Christi: sicut baptismus impropriè dicitur fides. In quarta dicitur duobus modis accipi corpus Christi.

t ¶ *Duobus.*] id est, duo continere, id est, duo simul esse in consecratione facta, scilicet species visibilis, & corpus inuisibile.

a ¶ *Et re*

a ¶ *Et re sacramenti.*] id est, post consecrationem sacerdotis, quæ sacrificium dicitur: duo sunt, ibi, scilicet sacramentum, & res sacramenti quæ ante consecrationem ibi non erant.
a ¶ *Et re sacramenti.*] siue sacrificium hic dicatur ipsum sacramentum, scilicet species visibilis ipsa, siue corpus Christi, siue ipsa immolatio corporis Christi: non est verũ quod hic dicit, scilicet quòd constat ex sacramento & re sacramenti: quia ex his nihil conficitur: sed tenetur collectiue pro ipso sacramenta, & re sacramenti. Et est impropria locutio, id est illa duo: sicut & probatio est valde impropria quæ sequitur, Christi persona conficitur ex Deo & homine, id est, Christus est verus Deus & homo, nõ enim ex Deo & homine aliquid constituitur * vnde Augustinus. Christus ex vna persona geminę substantiæ: quia Deus & homo: nec Deus huius personæ pars dici potest.

b ¶ *Corpore.*] quasi in se habet diuinitatem & humanitatem: alterum naturaliter: alterum per vnionem. non enim ex homine & Deo aliquid constituitur: sed sicut ad constitutionem alicuius totius exiguntur ad minus duo: ita & ad hoc vt Christus sit Deus & homo, exigitur vt illa duo sint eo, id est, humana natura & diuina. Nam & hac similitudine dicitur constare ex illis, similiter ex sacramento & re sacramenti nihil constituitur; sed dicitur constare ex illis sacrificium totaliter acceptum, scilicet vt quasi collectiue accipiatur: quia ad hoc vt plenum sit sacrificium illa duo oportet adesse.

c ¶ *Constat.*] id est, est Deus & homo. extra de hæret. cum Christus.

d ¶ *Quam forma.*] & ita non est panis. argu. ꝫ. ea. panis. arg. contra ꝫ. ea. qui manducat.

e ¶ *Caro.*] id est, species panis, sub qua latet corpus Christi, est sacramentum carnis Christi.

f ¶ *Et sanguis.*] id est, species vini, sub qua latet sanguis Christi, est sacramentum sanguinis Christi.

g ¶ *Inuisibili.*] ‖ dupliciter quidem manducatur Christus, scilicet in sacramento: quod boni & mali faciunt, per fidem cooperantem, & per dilectionem: quod bonorum est duntaxat. H. Et nota quod in sacramentis duæ sunt res, corpus Christi, & vnitas ecclesiæ, secundum quòd notantur hic duo modi manducandi. sacramentalis & spiritualis, extra eod. cum Marthæ.

h ¶ *Visibile.*] scilicet, quondam.

i ¶ *Cælestis.*] id est, cæleste sacramentum, quod vere representat Christi carnem, dicitur corpus Christi, sed improprie. Vnde dicitur suo modo, sed non rei veritate, sed significati mysterio, vt sit sensus, Vocatur Christi corpus. id est, significat.

k ¶ *Passio.*] sub hac appellatione accipe carnem Christi & sanguinẽ.

l ¶ *Fides.*] ‖ id est, fides vocatur. cum enim dicitur, in fide parentum paruuli saluantur, intelligitur id est, in baptismo suscepto in fide parentum. similiter pueri dicuntur fideles, non à fidei virtute, sed à sacramento fidei, vt ꝫ. dist. 4. nihil.

ADDITIO. Adde quòd baptismus dicitur fides, quia est sacramentum fidei, vt habetur ꝫ. 45. dist. de Iudæis. 47. dist. cap. 1. Archid.

DVpliciter.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd dupliciter intelligitur caro & sanguis Christi. Vno modo intelligitur spiritualiter. Vnde dicit Dominus, Caro mea vere est cibus, &c. Alio modo intelligitur de carne quã assumpsit de virgine, & quæ crucifixa fuit in cruce. Seq. cap. patet.

m ¶ *Dupliciter intelligitur.*] i. potest intelligi: secundum illam formam & quantitatem, quã habuit in cruce: vel secundũ quantitatẽ corporis glorificati, q̃d spiritualiter videtur, quod nulli sensui subiacet. ꝫ. ead. in illo sacramento.

n *Via morte.*] *Huius.*] scilicet, mortis & passionis Christi, in cuius memoriam hoc sacramentum institutum est. ꝫ. quia corpus. Archi.

o *Oblata.*] non est in eadem forma.

p *Emel Christus.*] Hæc est 17. pars di. in qua probatur, q̃ Christus semel mortuus amplius mori nõ potest. veritas carnis eius & sanguinis semper est in sacramẽto altaris. & probatur hoc per tria ca. Ioan. de Pant.

CASVS. Dicitur in hoc c. q̃ quãuis Christus semel passus fuerit. & postquã resurrexit, secundum Apostolum sit immortalis: tamen semel in anno repræsẽtatur mors eius in ecclesia in Pascha in qua representatione fic afficimur, ac si fieret coram nobis.

p ¶ *Et scimus.*] 22. q. 5. hoc videtur.

q ¶ *Ne obliuiscamini.*] arg. propter memoriam multa fieri. ꝫ. ead. dist. & dixit.

‖ *Clauditur hoc vase nostri pia victima phase. Viua, salutaris, semel in cruce, semper in aris. Quos recreat Iesu tã sacri corporis esu: A vitiis munda sacra ti sanguinis vnda. Hic editur Iesus, rema net tamen integer esus: Res occultatur: quare? quia si videatur, Forsitan horrere: & manducare timeres. Vt sine subiectio depen det in aere nubes: Et centrum terræ pelagi sustentat abyssos: Sic vini color & sapor est, pondus quoque panis.*

r ¶ *Representat.*] quia tunc legitur passio Domini, & plenius omnia, quæ in eius passione acta sunt, ad memoriam reducuntur. Forte dicit de iis quæ fiunt in Paraseeue, & de salutatione crucis, vel secundum aliquarum ecclesiarum consuetudinem, quæ solent passionem representare & resurrectionem.

SEmel.] CASVS. Dicitur hic quòd Christus semel immolatus in seipso, id est, in humana & visibili forma, efficax & sufficiens hostia fuit pro omnibus, quos redimendos esse prædestinauit. & licet tantum semel fuerit passus, tamen quotidie immolatur in sacramento.

s ¶ *In semetipso.*] i. passus in propria persona in forma humana.

t ¶ *Immolatur.*] id est, eius immolatio representatur, & fit memoria passionis.

v ¶ *Quod.*] scilcet, quod semel. &c.

‖ Christus pro omnibus mortuus est.

a ¶ *Altitudo.*] ‖ Christus mortuus est pro omnibus quo ad sufficientiam, non quo ad effectum efficax enim fuit quantum in redimente, sed per eos stetit, qui se indignos fecerunt. mortuus est ergo, vt hic dicitur, pro solis prædestinatis quo ad effectum: sed quo ad sufficientiam pro omnibus [a].

a 8. quæst. 2. in scripturis.

b ¶ *Præsciuit.*] in bona significatione. I.

IN *Christo.*] CASVS. Hug. sic ponit hûc casum. Oicit Ambr. in hoc c. q̃ hostia, quæ semel pro nobis oblata est in ara crucis, quotidie offertur in sacramento. & licet in multis locis offeratur, vna est tamen hostia, & non plures: vnû est sacrificium, & non plura. ad memoriam & repræsentationem illius quod olim factum est, quotidie & in pluribus locis iteratur semper idipsum immutabile.

c ¶ *Oblata.*] id est, corpus Christi oblatum est in ara crucis.

d ¶ *Offerimus.*] quotidie offerendo.

e ¶ *Et vna est.*] id est, vnius passionis repræsentatio, non multarum, sicut dicitur vna fides [b].

f ¶ *Idipsum.*] immutabile & perpetuum sup. ea. dist. c. quia corpus, vt perpetua esset redemptionis oblatio, quia huic aliud sacrificium nõ succedit, vt sacrificiis legalibus, quibus sacrificium noui test. successit. q. d. istud non mutatur, quia idem est quod fuit, & ideo ipsum semper idipsum. B.

g ¶ *Plenus.*] quia in qualibet parte est totus. j. ea. vbi pars est.

† al. exemplar

h ¶ *Vnum.*] id est, vna forma confectum, & tamen plura sunt sacrificia

i ¶ *Ille.*] vt ẽ. e. quia.

k ¶ *Hostiam.*] ‖ scilicet seipsum. vnde versus.

‖ Christus se ipsum communicauit.

Rex sedet in cœna turba cinctus duodena.
Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

l ¶ *Consumi.*] & ideo ipsũ semper idipsum. B. m ¶ *Hoc enim facite.*]

c Vt pat.

dicunt quidam c q̃ per hæc verba Dominus Apostolos ordinauit, Hoc facite, &c.

Lu. 22.

L *Iquido apparet.*] Hęc est 18. pars dist. in qua dicitur, quòd ideo Dominus vltimo suum corpus nobis commendauit, vt melius memoriæ commenderetur. Io. de Fant.

CASVS. Quidam reprehẽdebant hoc, sc̃q fideles accipiunt corpus Christi ieiuni: quia Dominus hoc dedit discipulis suis nõ ieiunis, sed præsidiu. contra hos dicitur q̃ Dominus ideo fecit ad extremum, vt magis in memoria haberetur hoc sacrametum: nec iussit q̃ ita fieret, quia nemo mutasset, sed Apostolis hoc

1 Chrysostomus in cand. epi ho. 17.
b Id est, dẽ. no nã tot sunt fides quot sũt homines fideles secundum Lauren.
2 Aug. l. 1. c. 15. Simo. 4. dist. 2. Iuo par. 2. c. 6. Pan. l. 1. c. 145.

diuini concilij altitudo [a] redimendos iudicauit, præsciuit [b], prædestinauit, vocauit, modis, atque temporibus, quibus id fieri congruebat [c].

¶ *Et hoc Iuo ex Lanfranco citat verba B. Augustini & referente, & exponente: quod facit etiam Algerus l. 1. c. 16. & 18. Verba autem B. Augustini in epistola ad Bonifacium, quam Algerus etiam citat, sunt hæc.* Nonne semel immolatus est Christus in seipso? & tamen in sacramento non solum per omnes Paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur.

c ¶ Congruebat.] *Apud Lanfrancum hæc sequuntur, quæ respondent alteri membro propositionis B. Augustini.* In sacramento tamen, quod in huius rei memoriam frequentat ecclesia, caro Domini quotidie immolatur, diuiditur, comeditur, & sanguis eius de calice, fidelium ore potatur.

Item Ambrosius in epistolam ad Hebræos, c. 10. [1]

¶ Hostia, quæ semel oblata est, in recordationem suæ mortis quotidie offertur. C. LIII.

2 IN Christo semel oblata [c] est hostia ad salutem sempiternam potens. Quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus [d]? offerimus quidem: sed ad recordationem mortis eius: & vna est [e] hostia, non multæ. Quomodo vna, & non multæ? quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum† est illius: idipsum, & semper β idipsum [f]. Proinde vnum est hoc sacrificium: alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? nequaquam: sed vnus vbique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus [g]. Sicut [γ] enim quod vbique offertur, vnum [h] est corpus, & non multa corpora: ita & vnum sacrificium. Pontifex autem ille [i] est, qui hostiam [k] obtulit nos mundantem. Ipsam vero offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata consumi [l] nõ potest. Quod nos facimus, in commemorationem fit eius, quod factum est [Hoc enim facite [m], ait, in meam commemorationem.]

β ¶ Et semper.] *Apud B. Ambrosium, & B. Ioannem Chrysostomum hæc adduntur,* offerimus, nec nunc quidem alium agnum, cras alium, sed semper eundem ipsum: *quæ græce in optimo exemplari manuscripto (nam in Veronensi desiderantur) sic habent,* οὐ νῦν μὲν ἕτερον πρόβατον, ἄυριον δὲ ἕτερον, ἀλλ' ἀεὶ τὸ αὐτό.

γ ¶ Sicut enim.] *In excusatis B. Ambrosij nomine commentarijs legitur,* sicut enim, qui vbique offert. *Sed non est visa mutanda Algeri, Iuonis, & Gratiani lectio. Græce est* ὥσπερ οὖν πολλαχοῦ προσφερόμενος ἓν σῶμα ἐστί, *Nonnulla vero alia sunt emendata.*

determinandum reliquit. & Paulus illos redarguit, qui sacramentum cum cibis sumebant, & in epistola de hoc docuit: & alia se determinare promittit. vnde intelligitur eum determinasse hoc quod tota tenet ecclesia. sic ponit Bene.

n ¶ *Propterea.*] non ergo omnis Christi actio nostra est lectio [d]. j. dist. 4. proprie. 14. q. 5. dixit.

d Al. instruc tio.

o ¶ *Calumniandum.*] id est, calumnia est imponenda.

3 Epist. 118.

p ¶ *Seruatur.*] ‖ numquid quis conficerent pransus? H. d. quòd non: licet secus dicat in aliis sacramentis. B. vero dicit contra, & ego. licet fieri non debeat [e], quia vt hic colligitur, non est ieiunium de substantia, aliàs non confecisset [f] Dominus.

‖ Cõficere potest pransus.

4 Beda in Cor. 11. Iuo p. 2. c. 112. Pan. l. 2. & c. 146. Alg. l. 1. c. 1. c Vt 7. q. 1. nihil.

f Al. consecrasset.

q ¶ *Nunquæ Saluator.*] non redditur hic ratio quare post cœnam Christus corpus suum dedit: sed tantum quare post omnia, id est, vltimo loco. Sic ergo quæris, quare post cœnam corpus suum & sanguinem Christus dederit? ‖ Respondit ideo cœnatus Dominus cœnatis discipulis corpus suum tradidit, vt in hoc sacramento consummationem omnium sacramentorum veteris testamenti, & agni paschalis, quem ante manducauerant, & cæterorum monstrarer.

¶ al. exteri ‖ Christus quare post cœnã suum corpus dedit.

I. Cor. 11.

r ¶ *Infigere.*] nam & pacta nouissima, &c. C. de pact. pacta. argumen. contra. sup. de pœniten. distinct. 2. principium. vers. primo. & docet Tullius in rhetoricis, validiora argumenta in principio & in fine esse proponenda. illud enim procedit quod nouissime fit. ff. de acqui. pos. si quis ante conduxit.

† al. modum. mo variasse

s ¶ *Digressurus.*] quoniam ipse dixit, Vos omnes fugietis, & ego vadam immolari pro vobis.

t ¶ *Seruaret.*] argum. quod canon non determinat, nos determinare possumus, vt 22. quæst. 5. hoc videtur. 32. quæst. 2. quos Deus. ff. de testamen. quæstum. argu. contra 2. quæst. 5. confuluisti.

† al. illis

v ¶ *Mutasset.*] quod enim Dominus iubet, bonus seruus non mutat. 28. q. 1. sic enim. circa princip.

† morum? or.

x ¶ *Ad manducandum.*] corpus Domini.

y ¶ *Multum.*] hoc multum respicit illud, cetera autem.

z ¶ *Insinuaret.*] de iis quæ debeant ordinari.

a ¶ *Ordinatum.*] si. 12. dist. illa.

b ¶ *Orarum.*] id est, regionum.

Panis est.

d ¶ Subtexuit.] *Sequebatur in vulgatis,* quæ ad eiusdem sacramenti ordinem pertinent, scilicet, quomodo ieiuni, &c. *quæ & à plerisque manuscriptis, & originali, & ceteris collectoribus absunt.*

Item Ambrosius in libro 4. de sacramentis, c. 4.

¶ Quæ consecrationem est panis, & quorum Christi, in quæ

P *Anis est.*] Hæc est 19. pars dist. in qua probat ex quibus verbis cõficiatur corpus Christi, & qualiter manducetur. Ioan. de Fant.

CASVS. Quæritum fuit ab Amb. quomodo de pane fit corpus Christi? Et respon. q̃ per consecrationem fit panis Christi corpus. consecratio vero fit per verba Christi, s. hoc est corpus meum. hic est sanguis meus. quibus Christus tãtam vim contulit, q̃ ad eorũ prolationem panis fit corpus Christi, & vinum sanguis: remanent tamen species panis & vini, sub quibus latẽt & operiuntur caro & sanguis: ne in sumendo esset horror, si species crudæ & vitæ carnis & crudi sanguinis appareret. sic ponit H. casum, excepto eo quod ponitur in principio §. Bene. vero sic ponit. Quæritur quomodo de pane fit corpus Christi? & respõdet, verbis Christi. Alia quæ adduntur, laudes sunt & orationes: sed sermo Christi, quo omnia sunt creata, panem, & vinum in carnem & sanguinem conuertit: quam uis non appareat ibi caro vel sanguis. Et q̃ sacramentũ cõficiatur verbis Christi, probatur per verba, quæ presbyter profert in missæ secreta.

a ¶ *Panis est in altari.*] in prima parte dicitur, q̃ ad prolationem illius formæ, Hoc est corpus meum, &c. panis & vinum transeunt in corpus & sanguinem Christi: & hoc propter illorum verborum Christi efficaciã. Ille enim qui ex nihilo creauit omnia, satis potest hoc fic commutare. In secunda parte respondet cuidam obiectioni quare nõ fumitur in eadem forma in qua Christus passus est. In tertia ponit verba illa ad quæ fit transubstantiatio, reliqua de solennitate esse occulte ostẽdẽs. In quarta, dbat nos in altari accipere verũ corpus Christi, auctoritate eiusdem.

b ¶ *Sacramẽtorum.*] ‖ pluraliter dicit propter speciem pluralitatem, vnum tamen est sacramentũ [a]: quia vnus sub vtraq; specie est Christus.

c ¶ *De pane.*] id est, panis transit in carnem & corpus Christi, & hoc est per consecrationem. s. ea. panis. & habetur j. ea. qui manducant.

d ¶ *Quibus.*] quasi dicat, attende cuius verba sunt, & videbis.

e ¶ *Conficit.*] id est transire facit substãtiam panis & vini in verũ corpus & verũ sanguinem.

f ¶ *Sacramentum.*] ‖ dum panis est, nullum est ibi sacramentum, quia nihil significat: sed cum incipit transire in corpus Christi, statim species panis incipit significare corpus Christi, & esse sacramentum. cum autem nihil significaret, tunc non erat sacramentum. non tamen panis, vel sacramentum, vel corpus Christi consecratur precibus: sed in sacramentum quod est corpus Christi, panis fit transubstantiatio.

1 Lanf. ibid. Alg. l. 1. c. 7. & alibi. Guitmundus l. 3. sect. 4. dist. 10 Iuo p. 2. c. 7.

1 Hic summa tm referetur sententia, ver bis hinc inde collectis.

‖ Sacramentũ panis potest dici sacramentum.

a De hoc dixi supra ead. cõpetimus ibi vi dus. Arch.

1 Panis ante consecrationem non est sacramentum.

g ¶ *Quis sermo.*] id est, qua vi & qua potentia hoc facit corpus Christi? ea scilicet qua creauit cuncta.

h ¶ *Quo.*] id est, qua potestate facit? & ita quærendo soluit H. hoc tamen est impossibile quòd panis sit corpus Christi, sed talia verba ad sanum intellectum sunt intelligenda.

191 PAnis est in altari [a] vsitatus ante verba sacramentorum [b]: vbi accesit consecratio, de pane [c] fit caro Christi. Hoc igitur aditruamus. Quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi? consecratione. Consecratio autem quibus [d] verbis est, & cuius sermonibus? Domini Iesu. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris. Vbi venitur, vt conficiatur venerabile sacramentum; iam non suis sermonibus sacerdos, sed vtitur sermonibus Christi. Ergo Christi sermo hoc conficit [e] sacramentũ [f]. Quis sermo [g] Christi? nempe is, quo [h] facta sunt omnia. Iussit Dominus, & factum est cælum: iussit Dominus, & facta est terra: iussit Dominus, & facta sunt maria: iussit Dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo, quàm operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse, quę non erant; quãto magis operatorius est, vt sint, quæ [a] erant [i], & in aliud commutentur. [2] Et sic, quod erat panis ante consecrationem, iam corpus [k] Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in calice missum fit sanguis consecratione verbi cælestis. Sed forte dicis: speciem sanguinis non video: sed habet similitudinem [l]. Sicut enim mortis [m] similitudinem sumpsisti; ita etiam similitudinem [n] pretiosi sanguinis [o] bibis, vt nullus horror cruoris sit, & pretium tamẽ redemptionis operetur. Didicisti ergo, quia quod accipis, corpus est Christi. & c. 5. ¶ Vis scire, quia verbis cælestibus consecratur? Accipe, quæ sunt verba. Dicit sacerdos. Fac nobis, inquit, hanc oblationem adscriptam, rationabilem, acceptabilem β, quod est figura corporis & & sanguinis domini nostri Iesu Christi: qui pridie, quã pateretur, in sanctis manibus suis accepit panẽ, respexit ad cælum ad te sancte pater omnipotens æterne Deus gratias agens benedixit, fregit, fractumque Apostolis suis, & discipulis suis tradidit dicens, Accipite, & edite ex hoc omnes: hoc enim est corpus meum, quod pro multis cõfringetur. Similiter & calicẽ, postquam cœnatum est, pridie quam pateretur, accepit, respexit ad cælum ad te sancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens benedixit, Apostolis, & discipulis suis tradidit dicens, Accipite, & bibite ex eo omnes: hic est enim sanguis meus. Vide, omnia illa verba Euãgelistæ sunt vsque ad [accipite] siue corpus siue sanguinẽ. Inde verba sũt Christi, accipite, bibite ex eo omnes: hic est enim sanguis meus. Vide singula. Qui pridie, inquit, quàm patere tur, in sanctis manibus suis accepit panem. Antequam cõsecretur, panis est: vbi autem verba Christi acceserint, corpus est Christi. Denique audi dicentem, Accipite, & edite ex eo omnes: hoc est enim corpus meum. Et ante verba Christi calix est vini, & aquæ plenus. Vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videte quantis generibus potens est sermo Christi vniuersa, P conuertere. Deinde ipse Dominus Iesus testificatur nobis, quòd corpus suum accipiamus, & sanguinem suum. Numquid debemus de eius fide, & testificatione dubitare?

a ¶ Vt sint, quæ erant.] *Hæc B. Ambrosii verba, quæ Berengarius catholicis obiciebat, accurate explanãtur à Guitmundo lib. 3. & ab Algero lib. 1. c. 7. Lanfrancus autem non modo ea optime interpretatur, sed etiã addit in quibusdam codicibus sic legi.* Si igitur tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, vt quæ erant, in aliud commutentur?

β ¶ Acceptabilem.] *In codicibus Gratiani erat,* rationabilem, &c. *Addita vero sunt omnia vsque ad vers.* Vide, (*quod antea erat* Inde) *Multum enim videntur facere ad ea, quæ sequuntur, intelligenda.*

Idem Ambrosius lib. 5. de sacramentis, c. 4.

¶ Non corpus, sed animæ substãtiam fulcit panis vitæ æternæ. C. LVI.

3 NOn iste panis est, qui vadit [q] in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. *& paulo post.*

¶ Iste panis quotidianus est: accipe quotidie [r], quod quotidie tibi prosit: sic viue, vt quotidie merearis accipere [s].

Itẽ August. in epistola ad Irenæu. 4

i ¶ *Quæ erant.*] ante quam consecrarentur. sed esse defierunt [b]. sicut enim sapor aquæ permistæ calici definit esse, ita substantia panis desinit esse consecratione superueniente.

b Quãtum ad substantiam.

k ¶ *Iam corpus.*] id est corpus Christi transit accedente Christi forma, ita vt post consecrationem non sit iam ibi panis, sed verum corpus Christi.

l ¶ *Similitudinem.*] id est, tantum significat.

ADDITIO. Vel dic vt supra, dum frangitur.

m ¶ *Mortis.*] id est, repræsẽtationis mortis suæ passionis.

n ¶ *Similitudinem.*] id est, speciem sub qua latet corpus Christi mortuum pro nobis, ad similitudinem cuius & nos pro ipso mori debemus saltem in peccatis.

o ¶ *Sanguinis.*] non colore, sed representatione.

p ¶ *Vniuersa.*] id est, vinum & aquam.

q *Non iste panis est qui vadit.*] ‖ id est, non incorporatur sicut ceteri cibi, qui in stomacho digeruntur. vel non descendit in stomachum sicut ille cibus corporalis. Vel non transit in substentationem corporis sicut ille. Est enim cibus animæ, non corporis. vnde subauditur, sed, &c. Hug. species tamen bene vadunt in corpus [c]. Sed numquid ibi est sacramentum? Non: quia definit ibi esse * corpus Christi: & tamdiu est ibi sacramentum quamdiu est corpus Christi. Sed quamdiu hoc fit, id est, vsque ad quem locum procedat per gulam, nescio. Sed licet non sit sacramentum cum est in corpore, si tamen euomuerit illud, cum veneratione est seruandum; quia sacramentum fuit.

‖ Corpus Christi non digeritur vt ceteri cibi.

ADDITIO. In hac gloss. supra ibi, nescio. dicit Hug. hoc Deus nouit. sed credit, quòd tamdiu corpus Christi sit in sumente, donec species in ore, & sapor eius non sentitur, quod sit ex quo transglutitur, statim definit esse sacramentum: & corpus Christi definit esse in sumente secundum Hug.

c De hoc no. sup. ea. dist. in c. tribus. in gl. sed nec species. ibi videas. & cap. si quis per ebrietatem Arch. * *Vide notata sup. ead. trib. gradibus.*

3 Sent. ibid. Iuo p. 2. c. 7. In summa redacta verba ídẽ vero habetur apud B. Augu. sermo. 28 de ver. Dom.

4 In gloss. ordin. ad c. 6. Ioan.

r ¶ *Quotidie.*] s. ea. dist. quotidie. & cap. si quotiescumque.

s ¶ *Accipere.*] si fit sacerdos. si laicus, tempore constituto [d], vel potiùs mystice spiritualem notat sumptionem. Vnde glo. ibi, accipe quotidie, id est, quotidie te præpara habilem ad suscipiendum.

d Extra de pœ. & re. c. omnis.

Christus panis est.] CASVS. Dicitur hic, quòd Christus dicitur esse panis, non solum secundū quòd Deus est viuificans omnia: sed etiā secundum q̄ est homo in carne assumpta pro nobis: per quā assumptionē vnitur quis Christo, & viuit de spiritu sancto, sicut vnū corpus de suo spiritu, vnū corpus cum illa carne, vel vnū corpus cum Christo.

a ¶ *Secundum carnē.*] secundum quam est panis hominum [a].

b ¶ *Carni.*] Christi spirituali, id est ecclesiæ.

c ¶ *Vnita.*] per participationem in ecclesia.

Vi manducant.] CASVS. Quæritur, cū Christus in sacramento māducetur, & in partes diuidatur, quomodo dicitur vnus & integer esse? Et respondetur, nō est mirum si māducatus viuat: q̄ occisus resurrexit; & pres quæ fiūt in sacramento, non fiunt de illo: sub illis tamen assumitur totus integer: sicut remansit totus apud patrem cum descēdit de cœlo in Virginē. & ideo dicitur sacramentū, quia aliud apparet, & aliud intelligitur & sumitur: q̄ autem non est in vnitate ecclesiæ, non prodest ei sumere corpus Christi.

d ¶ *In sacramento.*] id est, in specie panis & vini visibili.

e ¶ *Veritate.*] i. vera caro & sanguis Christi inuisibiliter manducantur.

f ¶ *Manducatur.*] id est, modo manducandi sumitur: & ita intelligē omnes tales processus.

g ¶ *Manducetur.*] nec mirum: quia surrexit b occisus. ergo amplius mori nō potest siue manducetur, siue non.

h ¶ *Partes.*] ſ. ea. dist. ego Berengarius. contra.

i ¶ *sic fit.*] id est, sacramentū per partes diuiditur: sub quo totū & integrū Christi corpus latet.

k ¶ *Manducent.*] quia in sacramento.

l ¶ *Partem.*] totū corpus Christi sub parte speciei.

m ¶ *Suam.*] & sub illa totum Christum.

n ¶ *Per partes.*] glorificatū quidē corpus aliquam læsionem post resurrectionem pati non potest 11.q.3. secundum

o ¶ *Integer.*] si credis. ADDITIO. Id est, per fidē: quia credere debes ipsum semper integrum manere, & non per partes diuidi. Arch.

p ¶ *Videtur.*] quia species panis & vini videt.

q ¶ *Panis est.*] i. species panis, & species calicis.

r ¶ *Renuntiant.*] id est, ostendunt & probant.

s ¶ *Quod autem.*] id est, sed.

t ¶ *Postulat.*] nominibus partium appellatur corpus & sanguis Christi. Vel ipsę species, quæ per partes diuiduntur, vocantur corpus & sanguis Christi: sed significati mysterio, vt supra. ea. hoc est.

t ¶ *Postulat.*] id est, quod fideles instruuntur debere credere.

v ¶ *Panis.*] i. sub specie panis latet corp? Christi: & sub specie vini sanguis per significationē. nam in rei veritate, vtrumque sub vtroque latet.

x ¶ *Sacramenta.*] sup. 1.q.1. multi sæcularium c.

¶ *Redere.*] CASVS. Dicitur in hoc ca. q̄ qui credit in Christū, spiritualiter manducat eum, & viuit in æternum: nec tamen sacramenta liter, sumit corpus Domini sicut faciūt mali: sed eius participatione fit membrum Christi: & eius spiritu vegetatur: & ad Deum tendit, ad quem mali non accedunt.

y ¶ *Qui credit.*] ‖ diligendo eum super omnia scilicet sperando eum sibi dari in præmium, ponēdo totam spem in eo, incorporat sibi Christū per fidem & dilectionē, & spem. de pœn. distin. 2. charitas.

z ¶ *Renascitur.*] puta p baptismū, vel per Eucharistiā, cum digne sumit.

a ¶ *In sacramento.*] i. in sacramentali māducatione, sed etiam in spirituali. ‖ nam sicut in baptismo induitur Christus interdum sacramento tenus: interdum quo ad vitæ sanctificationē d (primum bonorum & malorum est commune, secundum bonorum & piorū: sed secundū est p. prium bonorū) sic à malis māducatur Christus sacramentaliter tantum: à bonis vero sacramenta liter & spiritualiter, & ab omnibus credentibus spiritualiter.

b ¶ *Ad altare.*] id est, ad vitam æternam.

c ¶ *Iustificatus.*] infra ead. panem.

d ¶ *Discernit.*] vtrū, s: iuste posit percipere. iustus enim accusator sui ipsius e est. arg. 13.q.2. in præsenti.

Corpus.] CASVS. Dicitur in hoc c. q̄ corpus Domini quod ex pane & vino consecratur, in memoriam mortis Christi recte sumitur ad salutem: quod quando ab homine conficitur, virtus Dei inuisibiliter operatur: perducatur panis ille. nam licet Deus sit factor. & auctor panis & vini, tamen homo ministrat. Vel intellige de Christo, & dicas visibilem olim scilicet & nunc in cælo. Sequentia tria capit. plana sunt. *Benedictione Christi*, id est, instituta à Christo: quod dicitur tertio capit. *Pietatis*, id est, sanctæ religionis & diuinæ culturæ: & quia hoc Deus ex pietate constituit.

e ¶ *Corpus & sanguinem.*] id est, transire in corpus & sanguinem Christi: quod est fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum, id est, sacramentum in corpus Christi transubstantiatum.

¶ Etiam secundum carnem Christus est panis viuus. C. LVII.

CHristus panis est, de quo qui manducat, viuit in æternum: de quo ipsemet dicit [& panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, &c.] Determinat, quomodo sit panis, non solum secundum verbum, quo viuunt omnia, sed etiam secundum carnem a assumptam pro mundi vita. Humana enim caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideo mortua, carni b eius mundæ vnita c, incorporata, vnū cum illo effecta, viuit de spiritu eius, sicut viuit corpus de suo spiritu. Qui vero non est de corpore Christi, nō viuit de spiritu Christi.

Idem Augustinus sermone 2. de verbis Apostoli [1].

¶ Quomodo Christus visibiliter in sacramentis, spiritualiter manducatur, & bibitur. C. LVIII.

QVi māducāt, & bibūt Christum, vitā manducant, & bibunt. Illum manducare, est refici, illum bibere, est viuere. Quod in sacramento d visibiliter sumitur, in ipsa veritate e spiritaliter manducatur f, & bibitur. Manducatur g Christus: viuit manducatus; quia resurrexit occisus. Nec, quando manducamus, partes h de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit i, & norunt fideles, quemadmodum manducent k carnē Christi: vnusquisque accipit partem l suam m: vnde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes n manducatur, & manet integer o totus: per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cælo, manet integer † totus in corde tuo. Totus erat apud patrem, quando venit in Virginem, impleuit illam, nec recessit ab illo, *& infra.*

¶ Quod videtur † p, panis est q, & calix, quod etiam oculi renuntiant r. Quod autem s fides postulat t instruenda, panis v est corpus Christi, calix, sanguis. *& infra.*

¶ Ista ideo dicuntur sacramenta x: quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalē: quod intelligitur, fructum habet spiritalem. *& infra.*

¶ 3 Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis; non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se.

¶ *Sententia prioris partis huius capitis est apud B. Augustinum in sermone 3. de verbis Apostoli, & fusius quidem explicata. Cetera autem à vers.* Manducatur Christus, *vsque ad finem sunt apud Bedam: & pars refertur etiam 7. c. inuitat.*

Idem Augustinus super Ioannem ad c. 6. tract. 26. & 27.

¶ Quo modo spiritaliter corpus Christi sit accipiendum. C. LIX.

4 CRedere in Iesum Christū, hoc est manducare panem viuum. Qui credit y in eum, manducat. Inuisibiliter saginatur, quia & inuisibiliter renascitur z. [Et, qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.] Participatione enim filij (quod est per vnitatem corporis Christi & sanguinis) homo manducans viuit, non sumens tantum in sacramento a (quod & mali faciunt) sed vsque ad spiritus participationem: vt in corpore Domini tamquam membrum maneat, & eius spiritu vegetetur: quod est, dum eius mandata seruat. ¶ 5 Ad altare b Dei inuisibile (quò non accedit iniustus) ille peruenit, qui ad hoc præsens iustificatus c accedit. Inueniet illic vitam suam: qui hic discernit d causam suam.

¶ *Caput hoc cōfectum est ex dictis B. Augustini in tract. 26. & 27. in Iuonem, & in Psal. 42. & ex Prospero, vt suis locis est indicatum.*

Idem in lib. 3. de Trinitate, cap. 4.

¶ Spiritus sanctus inuisibiliter corpus & sanguinem Christi sanctificat. C. LX.

CORpus e, & sanguinem e Christi dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum rite sumimus f ad salutem spiritualem in memoriam g pro nobis Dominicæ passionis. Quod cum per manus h hominum ad illam visibilē i speciem perducitur, non sanctificatur k vt sit tam magnum sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei l: cum hæc omnia, quæ per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur.

[1] Beda 1. Cor. 10. & ibi glos. ordi.

[2] ſ. inuisitur. & qui manducat me. Alg l. 1. c. 5. 7. 15. & alibi. Bertramus de sacram Bich. Sent. 4. distin. 12. Iuo p. 2. c 8.

[b] Subaud. q̄ maius fuit: & ita istud q̄ nō est causale: sed probatio à maiori. vel dic quòd est causale, quia semel est mortuus & resurrexit ad immortalitatem: ergo amplius, &c. vt sequitur in glo. secundum Io. de Fane.

† *hic* } glossa

‖ Corpus glorificatum Iesu non potest, *ergo quidam*, otig.

[c] Ibi dicitur q̄ istud sacramentum dicitur mysterium.

[d] Beda 1. Cor. 10. ex Aug.

[e] Beda ibidē. sup. quia passus.

[f] Beda ibidē.

[g] Alg. l. 1. c. 3.

[Vita præsens habet venialiter non ducit.

[h] Beda 1. Cor. 10. & glossa ordi. ibidem.

[i] Alg. l. 1. c. 10. Iuo p. 2. c. 4.

[k] Beda ab Iuone

[l] Cornē Christi non manducat qui ab eo discordat.

[a] Vt quasi Christum præsentem in cruce videat. sup. e. distin. semel Christus secundum Hie.

[b] Sancta malis obsunt.

[a] *al. Presbyter*, Beda ibidē, & glossa ord.

[8] Alg. l. 1. c. Sent. 4. dist. 9. Iuo p. 2. c. 8.

[9] Beda, & glossa ord. ibidē.

[10] Sēt. 4. dist. 9.

[1. Cor. 11. *Ioan.* 13. Tract. 62. ‖ Iudex nō iudicet secundū conscientiam.

[11] in glossa ordin. in psal. 48. vers. Mandu-cauerunt & adorauerunt ex Aug.

[12] In glossa ordin. in psal. 48. vers. Mandu-cauerunt, & adorauerunt ex Aug.

b Subaud qui in terrenis sint pingues, id est, fortes: in cælestibus debiles. 47. dist. omnes. Arch.

[13] Beda 1. Cor. 11.

[14] Lanf. ibidem. Alg. l. 1. c. 21. Guitmundus. l. 3. Sent. 4. dist. 9. Anſel. 9. c. 11. Iuo p. 2. c. 9. 1. *Cor.* 11.

[Opera Trinitatis sunt indiuisa.

[2] Subaud. secretum & mysticum. ſ. eadē. panis, & calix. Archid.

[3] Beda 1. Cor. 10. & glossa ordi. ibidem.

[4] Alg. l. 1. c. 3.

[5] Alg. l. 1. c. 10. Iuo p. 2. c. 4.

[6] Beda 1. Cor. 10. & 11.

‖ Christus in ductur in baptismo.

[d] Hoc tantum est bonorum ſ. ea. q. 4. quomodo. Iustus ſe ipsum accusat. 4 sup. ead. vt quid. Alg. l. 1. c. 6. & 21. Sen. 4. distin. 9. Iuo par. 1. c. 4.

[e] Arg. 11. q. 3. custo. dij. ead. dist. panem. 5 in 1. sent. Augu. al. Prosperi sent. 289. & ex August. in Psal. 42. Alcuinus de diu. of. fol. 89.

[f] Sumimus.] ad salutem scilicet si digne sumamus.

ADDITIO. Aliàs secus. ſ. ead. & sancta.

[g] ¶ *In memoriam.*] vnde sacerdos cum celebrat, crucem habet ante se f, & laici aliam extra.

[h] ¶ *Per manus.*] quia homo administrat quasdam opportunitates vt fiat panis & vinum. arg. 26. q. 5. nec mirum.

[i] ¶ *Visibilem.*] id est, visibilem oblationem & celebrationem ex multis confectam.

[k] ¶ *Non sanctificatur.*] i. non trāsubstantiatur sacramentū, vt fit, &c.

[l] ¶ *Spiritu Dei.*] sed contra ſ. ea. panis. vbi dixit quod sermo Christi, id est ipse

Operatio Christi, quæ est: Accipite & comedite: hoc est corpus meum, Marci 4.

Ommendauit.] b ¶ *Corpus.*] scilicet corpus suum, quod est ecclesia: vt sit simplex relatio, vt ſ. ead. quia passus.

c ¶ *Nos ipsius corpus,*] spirituale, qū sumus in ecclesia merito & nomine.

Hoc pietatis est.] supra 23. quæst. 4. ipsa pietas, & ſ. ead. distin. quia passus.

Anem.] Hæc est 20. pars distin. in qua dicitur, quòd spiritaliter māducare corpus Christi est portare innocentiam ad altare. & hoc probat per 1. c. Io. de Fan.

CASVS. Debet quis corpus Christi digne sumere dimissis prius peccatis debitoribus suis: nec debet ficte dimittere: quia Deum fallere non potest.

d ¶ *Mortifera.*] q. d. si non potes omnino peccata vitare, ordina ita saltem vt non sint mortifera: ‖ nam sine venialibus hæc vita nō ducitur. de pœ. dist. 3. de quotidianis. debet enim aduersario peccatū remittere, id est, rancorem, sed satisfactionem non cogitur remittere. 23. q. 4. fi illic.

e ¶ *Panis est.*] q. d. non latet sub horribili specie vel nociua: sed sub specie panis, quę est amica naturæ. G.

f ¶ *Quam non fallis.*] 24. q. 3. Deus qui. & omnium secretorū cognitor est. ſ. 32. dist. erubescant.

g ¶ *Ipsum fallere non potes.*] vt 11. quæst. 3. secundum. arg. contra. 16. quæst. 1. reuertimini. dist. 81. oportet. contra sed fallere quis potest quantum in se est: sed non q Deo aliam opinionē inducat propter alicuius fallaciam, quam habet: quoniā immutabilis est. 82. quæst. 4. incommutabilis.

ADDITIO. Dic clarius. Falli dupliciter dicitur, i. in falsam opinionē induci, quod in Deū non cadit: vt hic, & 24. q. 3. Deus. Secūdo modo dicitur falli, id est fraudem pati, secundum quod dicitur Deus defraudari, vel nomen eius falli: vt in contrariis. Arch.

Vi discordat.] CASVS. Dicitur hic, quòd qui malus est, non manducat spiritaliter, nec incorporatur ecclesiæ, licet quotidie sacramentaliter sumat corpus Christi.

h ¶ *Nèc māducat.*] ‖ i. nō incorporatur corpori eius, quod est ecclesia, māducando, i. credēdo: licet quotidie sumat corpus de Virgine natū: hoc. n. & mali accipiunt, vt ſ. ea. c. 1. & ſ. ea. dist. quid est. &c. credere.

ET *sancta.*] CASVS. Dicitur hic quòd bona quandoque nocent malis, vt corpus Christi indigne sumentibus, quod probat auctoritate Apostoli, & exemplo Iudæ. & econtra: mala quandoque prosunt bonis, sicut Angelus Satanæ profuit Paulo.

i ¶ *Obesse.*] ‖ occasionaliter sancta malis obsunt, scilicet cum sunt per abusum sumpta: & sanctorum abusio, id est, præsumptio & temeritas qua quis præsumpsit indigne sumere.

ratio eius, qui casum scripsit. & Gratiani lectionem secutus est. etiam B. Thomas in catena ad eum Ioannis locum. Reliqua vero sunt emendata & locupletata.

Idem † *in libro sententiarū, c. 139.* 7

¶ Sacramentum corporis & sanguinis Christi corporaliter & visibiliter sumitur, sed spiritualiter intelligendum est. C. LXI.

8 QVi discordat à Christo; nec manducat b carnem eius, nec sanguinem bibit: etiam si tantæ rei sacramentum ad iudicium suæ præsumptionis quotidie indifferenter accipiat.

Idem tractatu 6. & 62. in Ioannem 9.

¶ Quare corpus Christi & sanguis Christi sit accipiendum. C. LXII.

10 ET *sancta* malis posſūt obesse, bonis sunt ad salutem, malis ad iudicium. Vnde Apostolus [Qui manducat, & bibit indigne; iudicium sibi manducat, & bibit:] non quia res illa mala est: sed quia malus male accipit quod bonum est. Nō enim mala erat bucella, quæ tradita est Iudæ à Domino. Salutem medicus dedit: sed quia ille, qui indignus erat, accepit; ad perniciem sui accepit. Et mala prosunt bonis, sicut angelus Satanæ profuit Paulo. Per malum enim fit bonum, cum bene accipitur malum.

Quæ multo fusius apud B. Augustinum explicantur tractatu 6. & 62. in Ioannem, hic in summam quandam sunt collecta

Idem 11.

¶ Non prohibeatur accedere ad altare qui in crimine est. C. LXIII.

12 QVi prohibeat dispensatorem māducare pingues terræ in mensa Domini, sed exactorem q moneat timere r.

Idem in libro quinto de baptismo, cap. 8. 13.

¶ Et qui indigne accipit corpus Christi accipit. C. LXIV.

14 SIcut Iudas, cui bucellā tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed male accipiēdo, locum in se diabolo præbuit; sic indigne quisque sumens Dominicum sacramentum, non efficit, vt quia ipse malus est, malum sit; aut, quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & sanguis Domini nihilominus etiā erat illis, quibus dicebat Apostolus [qui manducat indigne; iudicium sibi manducat, & bibit.] inquirendo merita singulorum. 1. q. 4. ſ. econtra ego sum Deus zelotes.

Icut Iudas.] CASVS. Quæritur, hic vtrum mali accipiant corpus Christi? Et respondetur quòd sic: quia Iudas quamuis malus esset, tamen corpus Christi accepit indignus: & de male accipiente dicit Apostolus: Qui manducat carnem meam, &c.

s ¶ *Erat.*] sacramentaliter.

Item Ambrosius in libro de his, qui mysteriis initiantur, c. 8. & 9.

¶ Quibus exemplis præter naturam substantia panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi conuerti probetur.

C. LXIX.

21 1 REuera mirabile est [a]; quòd manna [b] Deus pluit patribus; & quotidiano cæli pascebantur [c] alimento. Vnde dictum est [panem angelorum mãducauit homo.] Sed tamen panem illum qui manducauerũt, omnes [d] in deserto mortui sunt [e]. Ista autẽ esca, quam accipis, iste panis viuus, qui de cælo descendit, vitæ [f] æternæ substantiam subministrat; & quicunque panem hunc manducauerit, non morietur in æternum; quia † corpus est Christi. Considera nunc, vtrum præstantior sit panis angelorum, an caro Christi, quæ vtique corpus est vitæ. Manna illud de cælo [g], hoc super † cælum; illud cæli, hoc Domini cælorum; illud corruptioni obnoxiũ [h], si in diem alterum seruaretur, hoc alienum ab omni corruptione [i]; quod quicumque religiose gustauerit, corruptionem [k] sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis è Christo; illos ad horam satiauit aqua, te sanguis diluit [l] in æternum. Iudæus bibit, & sitit: tu, cum biberis, sitire non poteris: & illud in vmbra [m], hoc in veritate. Si illud, quod miraris, vmbra est; quantum istud est, cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra est, quæ apud patres facta est [Bibebant enim (inquit [n]) de cõsequente eos petra autem erat [P] Christus. Sed non in pluribus eorum complacitum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figuram facta [q] sunt nostri.] Cognouisti præstantiora: potior etenim lux, quàm vmbra; veritas, quàm figura; corpꝰ auctoris, quàm manna de cælo. Forte dicas, aliud video: quomodo tu mihi asseris; quòd Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis † vt probemus [r] non hoc esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit, maioremque vim esse benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Virgã tenebat Moyses [s]: proiecit eam, & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam & serpentis, & virgæ. Currebant Ægypti flumina puro aquarum meatu: subito de fontium venis sanguis [t] cœpit erumpere: non erat potus in fluuiis: rursus ad prophetæ preces cruor cessauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circumclusus erat vndique populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clausus. Virgam leuauit Moyses: separauit vse aqua, & in murorum speciem congelauit [x]: atque inter vndas via pedestris apparuit. Iordanis retrorsum [y] conuersus contra naturam in sui fontis reuertitur exordium [z]. Nonne claret naturã vel maritimorum fluctuum, vel fluuialis cursus esse mutatum? Sitiebat populus patrum: tetigit Moyses [a] petram; & aqua de petra fluxit. Nũquid non præter naturam operata est gratia [b], vt aquam vomeret [c] petra, quam non habebat natura? Marath fluuius amarissimus erat, vt sitiens populus bibere nõ posset: misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit: quam infusa subito gratia temperauit [d]. Sub Hælisæo propheta vni ex filiis prophetarum excussum est ferrum de securi, & statim mersum est. rogauit Hælisæum, qui amiserat ferrum: misit etiam Helisæus lignum in aquam, & enatauit ferrum [e]. Vtique & hoc præter naturam factum esse cognoscimus. Grauior est enim ferri species, quàm aquarũ liquor. Aduertimus igitur maioris potentiæ † esse Dei gratiam, quàm naturam: & adhuc tamen [f] propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quod, si tantum valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret: quid dicimus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini saluatoris operantur? Nam sacramentũ istud, quod accipis, Christi sermone cõficitur. [2] Quod si tãtũ valuit sermo Heliæ, vt ignem de cælo deponeret † [g]; nõ valebit Christi sermo, vt species mutet elementorũ? De totius mũdi operibus legisti, [quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.] Sermo igitur Christi, q potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quæ sunt in id mutare quod, non erant? non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Sed quid † argumentis vtimur? sumamus exemplis, incarnationisque exemplo † astruamus mysterij veritatem. Numquid naturæ vsus præcessit, cum Dominus Iesus ex Maria nasceretur? Si ordinem quærimus [d], viro mista femina generare cõsueuerat. Liquet igitur, quòd præter naturæ ordinem virgo generauit. Et hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturã sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine? Vera vtique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est. Vere ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus, [Hoc est corpus meũ.] [2] Ante benedictionẽ verborum cælestiũ alia species [e] nominatur: post cõsecrationẽ corpus Christi significatur †. Ipse dicit sanguinem suũ. Ante consecrationẽ aliud dicitur: post consecrationẽ sanguis nũcupatur: & tu dicis, Amen [f], hoc est, verum est. Quod os loquitur, mens interna † fateatur: quod sermo [g] sonat, affectus [h] sentiat.

[a] ¶ *Manna dicitur à Mã; quod est bonum admirãtes dixerunt manhu, i. quid est hoc? quasi quàm bonũ & quàm iuste, secundum H. I. Cor. 10.*

[b] ¶ *Manna.*

[c] ¶ *Pascebantur.*] non solùm carnaliter, verum etiam spirituliter: non nulli tamen animales tantùm pascebantur corporaliter.

[d] ¶ *Omnes.*] id est, imitatores eorum qui indigne sumpserunt.

[e] ¶ *Mortui sunt.*] exceptis duobus, scilicet Caleph, & Iosue: vt ꝛ. distinct. 76. ieiunium. & ita propter duos nec plꝰ nec minus: ‖ quia & modicus excessus non attenditur. ff. de verb. obl. cõtinuus. in prin. & parum interuallũ non obest. ff. de duo. re. duos. §. duo. verb. modicum. & modica res non inducit simoniam extra de simo. & si quæstiones. argumen. contra. ff. de verb. sig. l. 3. quia ibi pro vno miliari, quod super est, datur dies. Ioari.

[f] ¶ *Vitæ.*] id est, vitam, per quam æternaliter substinemur.

[g] ¶ *De cælo.*] id est, de aere. insti. de rerum diui. §. fere.

[h] ¶ *Obnoxium.*] quia scaturiebat vermibus, & putrescebat, nisi quòd in opus sabbati reseruabatur.

[i] ¶ *Corruptione.*] quia nec sanctum tuũ dabis videre corruptionem.

[k] ¶ *Corruptionem.*] æternæ damnationis.

[l] ¶ *Diluit.*] id est, remissionem peccatorum cõtulit tibi, si in humilitate permanseris.

[m] ¶ *In vmbra.*] id est, figura fuit.

[n] ¶ *Inquit Apostolus.*] in epistola ad Corithios.

[o] ¶ *Petra.*] ‖ id est, aqua, quæ fluxit de petra, quæ ad litteram eos sequebatur. Alij dicunt quòd reuera ipsa petra. Alij dicũt q̃ soror Moysi Maria tulit secũ partem illius petræ, & vbicũque erat opus, petra illa percussa dabat aquas [b].

[p] ¶ *Erat.*] id est, significabat Christum.

[q] ¶ *Hæc autem in figuram facta.*] Hucusque sunt verba Apostoli.

[r] ¶ *Vt probemus.*] plurium similium inductione ostendit non esse impossibile Deo panem in corpus suũ, & vinũ in sanguinẽ suum conuertere.

[s] ¶ *Virgam tenebat Moyses.*] de hoc habetur 27. quæst. 5. nec mirum. in princ. & verb. hæc potestas.

[t] ¶ *Sanguis.*] hæc fuit prima plaga Aegypti. verus sanguis erat, sicut veri serpentes. quid ergo bibebant Hebræi?

[v] ¶ *Separauit.*] in duodecim diuisiones, vt quælibet tribus per suas turmas incederet.

[x] ¶ *Congelauit.*] dicũt quidam, quòd aqua superior stetit non fluxit, sed inferior fluxit in mare.

[y] ¶ *Retrorsum.*] ad fontem Xanti [c] versa recurrit aqua.

[z] ¶ *Exordium.*] hoc legitur in lib. Iosue, id est desijt descẽdere, quasi gradu recepto reuertebatur in suum exordium.

[a] ¶ *Moyses.*] Historiam habes 23. quæst. 4. §. hisomnibus.

[b] ¶ *Gratia.*] diuina per lignum immissum.

[c] ¶ *Aquam vomeret.*] actualiter, vel naturaliter.

[d] ¶ *Temperauit.*] id est, dulcorauit.

[e] ¶ *Et natauit ferrũ.*] id est, humanũ genus de imo peccatorũ leuauit.

[f] ¶ *Et adhuc tamen.*] q.d. dictum est & probatum, quòd maioris potentiæ est gratia quàm natura rerum. nihil tamẽ adhuc diximus de benedictione diuina, sed tantũ de prophetica. Vel licet multa exẽpla introduxerim de ꝓphetica benedictione, tamen adhuc possum inducere alia de eadem, & addit de Helia [d].

[g] *Deponeret.*] quãdo duo quin quagenarij cõbusti sunt, historiam habes. 23. quæst. 4. quòd Christus.

[a] ¶ *Minus* ‖ *Non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas.*] dicit Imperator, quòd cum nobis consentaneum est vbi nulla est copulatio interposita, intelligi eam adhibitam: multo fortius vbi inutilis fuit ab initio, per nos validam effici, vt C. de rei vxo. act. l. 1. circa prin.

[b] ¶ *Quàm mutare.*] id est, minus est mutare, quàm dare.

[c] ¶ *Sed quid argumentis.*] id est, ad quid subaudi exterius, quasi confirmamus quod diximus exemplis: quæ ipse in se exhibuit?

[d] ¶ *Quærimus.*] id est, hoc corpus, in quo transubstantiatur panis prece mystica, est natum de Virgine: nec Christus post in cœna cum discipulis corpus suum confecit, cum semel in vtero Virginali à tota trinitate perfectum esse non desijt, neque desijsse potuit meritis Christi exigentibus.

ADDITIO Ergo nec Christus corpꝰ istud cõfecit in cœna, nec sacerdos illud quotidie conficit, si verbum teneatur proprie. non ergo ea ratione corpus Christi dicitur confici tali prece, quòd ipsum in vtero Virginis corpus formatum deinceps formetur: sed quia substantia panis & vini, quæ non fuerat corpus Christi vel sanguis, ad verba Christi prolata fit corpus Christi & sanguis: & ideo sacerdotes dicuntur conficere corpus & sanguinem Christi: quia eorum ministerio substantia panis transubstantiatur in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem. Pe. Archidia.

[e] ¶ *Alia species.*] id est, alterius rei species, id est, substantia fuit, vel aliud substantiatum.

[f] ¶ *Amen.*] id est, vẽrum est, vt distinct. 34. sedulo.

[g] ¶ *Sermo.*] ꝛ. distin. 93. diaconi. ‖ ad hoc enim verba sunt institutа, vt quod quis cogitat, aliis proferat. 22. quæst. 2. is autem.

[h] ¶ *Affectus.*] id est, fides.

Item Augustinus in quodam sermone de verbis Euangelij 3.

¶ Quomodo per partes Christus manducatur, & integer permanet.

C. LXX.

4 INuitat † Dominus seruos, & præparauit eis cibũ seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? & tamen ait [qui manducat me, viuit propter me. Quãdo Christus manducatur, vita mãducatur [i], nec occiditur, vt manducetur: sed mortuos viuificat [k]. Quando manducatur, reficit; sed non deficit. Non ergo timeamus fratres manducare ipsum panem, ne forte finiamus illum, & postea quid mandũcemus, non inueniamus. 5 Manducatur Christus: viuit manducatus: quia surrexit [l] occisus: nec quando mãducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento [m] sic fit: & nõrunt fideles quemadmodum [n] manducent carnem Christi: vnusquisque accipit partẽ suã, vnde & ipsa gratia partes vocantur: [6] per partes mãducatur, & manet integer totus: per partes mãducatur in sacramento, & manet integer totus in cælo: manet integer totus in corde tuo.

[i] *ad. quod.*

[k] *al. mentitate*

[l] *Sup. ead. qui manducant.*

Item Paschasius in libro de corpore † & sanguine Christi, cap. 9.

¶ Quòd aliud sacrificium non reiteratio est passionis Christi, sed commemoratio. C. LXXI.

22 ITeratur [o] quotidiè [p] hæc oblatio, licet Christus semel passus in carne per vnã eamdemque mortis passionem semel saluauerit mundum: ex qua morte idem resurgens ad vitam, mors ei vltra non dominabitur: quia profecto sapientia Dei patris, pro multis causis necessarium hoc prouidit. Primo quidem, quia quotidie peccamus, saltem in peccatis, sine quibus mortalis infirmitas viuere non potest: quia licet omnia peccata donata sint in baptismo, infirmitas [q] tamen peccati adhuc in carne manet. Vnde [s] psalmista, [Benedic anima mea Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.] Et ideo, quia quotidie labimur [r], quotidie [s] Christus pro nobis mystice immolatur [t]: & passio Christi in mysterio traditur, vt qui [v] semel moriendo mortem vicerat, quotidie recidiua [x] delictorum per hæc sacramẽta corporis & sanguinis peccata relaxet. Vnde oramus, dimitte nobis debita nostra, [quia si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.] *Item infra eod. capite.* ¶ Iteratur [y] hoc mysterium ob commemorationem passionis Christi, sicut ipse ait. [Hæc quotiescumque feceritis, in meam cõmemorationem facite. Quotiescumque ergo hũc panem sumitis, & bibitis hunc calicem, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.] Non vtique sic est accipiendum, donec mors Christi veniat, quia iam vltra non moritur: sed donec ipse Dominus ad iudicium veniat. Interdum † [z] autem semper mors Christi pro sæculi vita posteris nuntianda est, vt discant, qua charitate dilexit suos: qui pro eis mori dignatus est, cui omnes vicẽ debemus rependere [a] charitatis: quia ad hoc nos prior dilexit, cum essemus [b] gehennæ filij, vt diligeremus eum à morte iam liberati.

ß ¶ Vnde psalmista. *Hæc prophetæ verba, & nõnulla alia, quæ neque apud Pachasiũ, neq; apud B. Thomẽ, quæ in opusculo de sacramẽto altaris illiũ citat legũtur: habẽtur tamen in eodẽ libro edito Rabani nomine.*

Item Augustinus [8].

[o] *Iteratur.*] ‖ quotidie sumimꝰ corpus Christi: quia quotidie egemus, vt remittantur nobis peccata. licet enim per baptismum sublata sunt, tamen propter fomitem originalis peccati quotidie recidiuamus Item alia ratione, vt posteris nostris notificemus mortem Domini, & qualiter dilexerit nos.

[p] ¶ *Quotidie.*] ꝓterquam in die sancto veneris, & in sequenti sabbato. ꝯ. distin. 3. sabbato.

[q] ¶ *Infirmitas.*] id est, origo peccati.

[r] ¶ *Labimur.*] saltem venialiter. de pœn. dist. 2. si enim.

[s] ¶ *Quotidie.*] ꝓterquam in die sancto veneris, & in sequenti sabbato. ꝯ. distin. 3. sabbato.

[t] ¶ *Immolatur.*] Christi immolatio facta pro nobis in sacramẽto corporis & sanguinis eius representatur.

[v] ¶ *Vt qui.*] duæ causæ hic notantur huius sacramenti: deletio venialium peccatorum: & memoria passionis Dominj.

[x] ¶ *Recidiua.*] id est, recidiua delicta, id est, redeuntia per iterationem.

[y] ¶ *Iteratur.*] ob cõmemorationem. ꝛ. ead. dist. c. cum omne.

[z] ¶ *Interdum.*] id est, interim donec veniat Dominus ad iudicium.

[a] ¶ *Rependere.*] vade propheta. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi caliceм, &c. extra de test. cum in officijs.

[b] ¶ *Cum essemus.*] id est, quamuis non dilexerit nos in eo, quòd essemus gehennæ filij ‖ dilexit tamen nos in eo, quòd creatura. vnde dicitur: Nihil eorum odisti quæ fecisti.

Matth. 6. 1. Ioan. 1.

Rom. 6.

Psal. 102.

Luc. 22. 1. Cor. 11.

† *al. de sacram. mysto altaris*

† *Interim* vera lectio

‖ Christus qui licet nos dilexit.

8 Pasc. Algr. Raba. } differt.

1 Lan. A'g. Guit. } sparsim. Iuo par. 2. c. 7.

Deuter. 8. Psal. 77. Deuter. 1. & 2. Exod. 16. Sap. 16. Ioan. 6.

† *al. & supra*

† *exẽplis? Probemus* } orig. ‖ Excessus modicus non attenditur.

Exod. 4.

Vtrum sub figura.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc cap. Augu. ex verbis Christi probat quòd in sacramento altaris est verum corpus & verus sanguis Christi essentialiter sub specie panis & vini, non autem per figuram tantum, vt dixit Bereng. Ostendit etiam quòd virtute & potentia diuina panis & vinum transubstantiantur

¶ Non solum sub figura, sed in veritate, Dominici corporis & sanguinis sacramentum celebratur.
C. LXXII.

VTrum [a] sub figura [a], an in veritate hoc mysticũ calicis sacramentũ fiat. Veritas ait [caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.] Alioqui quomodo magnum † [b] erit [Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,] nisi vera sit caro? Sed quia Christum vorari [c] dentibus [d] fas non est, voluit Dominus hunc panem, & vinum in mysterio [e] vere carnem suam, & sanguinem suum consecratione spiritus sancti potentialiter creari [f], & quotidie pro mundi vita mystice immolari: vt sicut de Virgine per spiritũ sanctum vera caro sine coitu creatur; ita per eumdem ex substantia panis, & vini mystice idem corpus [g] Christi consecretur. Corpus Christi, & veritas, & figura est: veritas [h], dum corpus Christi [i], & sanguis virtute spiritus sancti in virtute † [k] ipsius ex panis & vini substantia efficitur: figura vero est [l], quod exterius sentitur. [1] Iteratur autem quotidie hæc oblatio, licet Christus semel passus sit, quia quotidie peccamus, saltem peccatis, sine quibus mortalis infirmitas viuere non potest. Et ideo, quia quotidie labimur, Christus quoque mystice pro nobis immolatur. [2] Intra catholicam Ecclesiam in mysterio [i] corporis Christi nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito [m] consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est, qui baptizat; ita ipse est, qui per spiritum sanctum hanc [n] suam efficit carnem, & transit [o] vinum in sanguinem. Vnde & sacerdos [p], [iube, inquit [q], hæc perferri [r] per manus Angeli tui sancti in sublime altare tuum in conspectu diuinæ maiestatis tuæ.] Vt quid perferenda [s] in lucem [t] deposcit, nisi vt intelligatur, quòd ista fiant in eius sacerdotio [u]? Hanc [v] igitur oblationem [w] benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam [x], per quam omnes in cælo adscribamur: ratam, per quam in visceribus Christi esse censeamur: rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilem, vt qui nobis ipsis displicuimus, per hanc acceptabiles eius vnico filio simus. Nihil rationabilius, vt quia nos iã similitudinem [a] mortis eius in baptismo accepimus; similitudinem quoque carnis eius sumamus, & similitudine pretiosi sanguinis potemur: ita vt, & veritas non desit in sacramento, & ridiculum nullũ fiat paganis, quòd cruorem occisi hominis bibamus. Si enim discipuli patienter [b] ferre nequiuerunt, quod Dominus dixit, [qui non mãducat meam carnem, &c.] Sed dixerunt [durus est hic sermo,] quomodo ergo ferrent ista increduli? Credendum est, quòd in verbis [c] Christi sacramenta cõficiantur. Cuius enim potentia creantur prius, eius vtique verbo ad melius proereantur † [7]. Reliqua omnia, quæ sacerdos dicit, aut clerus chori cantat, nihil aliud, quàm laudes [d] & gratiarum actiones sunt, aut certe obsecrationes [e], & fidelium petitiones. Vnde & sacerdos dicit prius Euangelistarum verba assumens [qui pridie, quàm pateretur, &c.] Porro [d] deinceps sunt verba Dei, potestate, & omni efficientia plena [Accipite, & mãducate, hoc est corpus meum.] In hoc ergo creatur illud corpus.

[a] ¶ *Vtrum sub figura.*] *Apud Paschasium ex cuius locis videtur confectum hoc caput, hæc habentur pro titulo quarti capitis,* vtrũ sub figura, an in veritate hoc mysterium vera caro, & verus sanguis Christi fiat. *Caput autem sic incipit.* Quòd in veritate corpus & sanguis fiat consecratione mysterij, nemo, qui verbis diuinis credit, dubitat. Vnde veritas ait, &c. *Algerus autem, qui cap. 16. hæc eadem fere habet, citat & ipse Augustinum ex libro de sacramento altaris, & hoc facit initium,* Veritas ait, &c.

[b] ¶ Transit.] *Paschasius, & Polycarpus ex Paschasio ad Placidum habent,* trãsfundit sanguinẽ. *sed ob glossam non est mutatum.*

[c] Hanc igitur.] *Apud Paschasium & Rabanum (idem enim fere opus est huius atque illius nomine inscriptum) integra est oratio.* Sed obsecrans per filium patrem, per quem ad eum accessum habemus, Rogamus, hanc oblationem, inquit, benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam, per quam nos omnes in cælo conscribamur: ratam, per quam in visceribus Christi censeamur: rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilemque facere dignetur †: quatenus & nos per hoc, quòd in nobis displicuimus, acceptabiles in eius vnico filio simus.

[d] ¶ Porro deinceps.] *Sunt hæc addita ex Paschasio, c. vsque ad vers.* In hoc ergo, *vt sententia ipsa perciperetur.*

Item Gregorius Papa in homilia Paschali, id est, 22. Euang.

[a] ¶ *In virtute.*] ꝛ. ead. distinct. corpus & sanguis.
[b] ¶ *In mysterio.*] id est sacramento conficiendo.
[c] ¶ *In merito.*] scilicet vt transubstantiaretur.
[d] ¶ *Hanc.*] substantiam panis & vini.
[e] ¶ *Et transit.*] id est, transire facit.
[f] ¶ *Sacerdos.*] id est, ad ostendendum, quòd non in merito sacerdotis, &c.
[g] ¶ *Iube.*] id est, fac.
[h] ¶ *Inquit.*] per consecrationem. hoc continetur in secreta.
[i] ¶ *Perferri.*] id est, trãsubstantiari. vel perferri, id est, sursum efferri, id est, conuerti in sanctum altare tuum, id est, corpus tuum super choros Angelorum exaltatum. ‖ Sed contra videtur, quòd oratio hæc sit superflua, quia hæc dicitur post verba quorum virtute conficitur [a] corpus Christi: & ita de eo quod iam factum est, superflua est oratio. Respon. scriptura non attendit huiusmodi angustias temporis, sed sacerdos cum non possit multa simul proferre, ita loquitur ac si tempus staret, & essent adhuc facienda, quæ in principio sermonis nondum erant facta. simile nota. 35. distinct. sexto. versus prin. & verba non ad tempus suæ prolationis, sed per conceptionem vel per contemplationem loquentis sunt referenda, vt si dicam, manus mea est clausa, &c. Vel intellige [b] de spirituali corpore ecclesiæ, vt per hoc sacramentum assocletur triũphanti ecclesiæ. vnde sequitur in secreta, vt quotquot inde sumpserimus. cælesti gratia repleamur.
[j] ¶ *Perferenda.*] id est, transubstantianda.
[k] ¶ *In virtute.*] ꝛ. ead. distinct. corpus & sanguis.
[l] ¶ *In mysterio.*] id est sacramento conficiendo.
[m] ¶ *In merito.*] scilicet vt transubstantiaretur.
[n] ¶ *Hanc.*] substantiam panis & vini.

‖ Oratio quæ post consecrationem dicitur, superflua non est.
[a] Vt not. supra ea. panis.

Ioan. 6.

† *al verum Ioan. 6.*

† *al. verbo*

[1] Sup. ead. iteratur.

2. ꝛ. q. 1 intra catholicam. Sent. 4. dist. 11. Poly. l. 3. tit. 9. ex Paschasio.

[a] ¶ *Dentibus.*] id est, in figura vel forma humana.
[e] ¶ *In mysterio.*] id est, sacramento.
[f] ¶ *Creari.*] id est, in veram carnem & sanguinem Christi trãsubstantiari.
[g] ¶ *Idem corpus.*] id est, in sacramento, sub quo latet corpus Christi.
[h] ¶ *Veritas.*] id est, cũ panis & vinum sacrificantur in corpus & sanguinem Domini, ibi est & veritas, quæ corpus est & figura, quæ species est, & est res sacramenti figuras, scilicet sacramentum sanguinis, & sacramentum vnitatis, vt ꝛ. ead. quia passus. vnde & alibi dicitur sacramẽtum sacramentorum, vt ꝛ. ead. tribus. in princ.
[i] ¶ *Corpus Christi.*] id est, sub appellatione ista, corpus Christi, species panis & vini, & verum corpus Christi continetur. ꝛ. ead. hoc est circa finem.

‖ Veritas figura & res sacramenti sunt in altaris sacramento.

[b] Iste forte est melior intellectus. Arch.

[k] ¶ *Vorari.*] ꝛ. ea. dist. ego Berengarius. contra. sed ibi hyperbolice locutus est, & veritatem excesit.

[l] ¶ *Figura.*] Alcuinus de diuinis offic. pag. 89. & 87.

[m] ¶ *Merito.*] Remigius episcopus Autisiod. in canone Missæ.

[n] Transubstantiatio fit ad votum sacerdotis.

[o] ¶ *Transit.*] Paschasius, c. 9. & 10.

[p] ¶ *Sacerdos.*] Ambr. lib. 4. de sacramentis, c. 4. & 5.

[q] ¶ *Iube.*] Exod. 12.

[r] ¶ *Perferri.*] 3. Sent. 4. dist. 12. Ino p. 2. c. 9.

† *al sanguinaris Rom. 6.*

[s] ¶ *Perferenda.*] Ambr. lib. 4. de sacramentis, c. 5. & 6.

[t] ¶ *In lucem.*] Alg. l. 1. c. 22. & 23.

[u] ¶ *In eius sacerdotio.*] Exod. 12.

[x] ¶ *Adscriptam.*] 24. dist. in canone.

[a] ¶ *Similitudinem.*] 1. Sent. 4. dist. 12. Ino p. 2. c. 9.

[b] ¶ *Patienter.*] 3. Sent. 4. dist. 12. Ino p. 2. c. 9.

[c] ¶ *In verbis.*] ꝛ. ead. quia corpus. ꝛ. ead. panis. & ꝛ. ea. non omnis.

[d] ¶ *Quàm laudes.*] ꝛ. 11. dist. ecclesiasticarum. 3. dist. 4. non est aliud.

[e] ¶ *Obsecrationes.*] vt no. ꝛ. dist. 1. de hymnis.

‖ Doctores reprehendi non sunt. [Augustin] Polyc.

Quid

Quid sit sanguis.] CASVS. Ostendit Greg. in hoc cap. quòd corpus Christi ore & corde debet sumi. & hoc sacramentum in memoriam mortis Christi sæpe conficitur à sacerdote per miraculum in præsentia angelorum, vt ibi sit verum corpus Christi, quod in Virgine sumpsit, quod dedit Apostolis, quod in pluribus locis est totum, & quicũque de ipso accipiunt, non minuunt, sed integrum manet, totum manet, quotidie comeditur & bibitur: sed sub alia specie. quia non habemus in vsu carnem crudã comedere, & sanguinem bibere. *Summa & ima.* ima, scilicet panis & vinum, transire in summa, id est, corpus Christi, & vnum ex visibilibus fieri: quia visibilia, scilicet panis & vinum transeunt in corpus Christi inuisibile nobis.

¶ In sanguine agni, Christi sanguis, qui verè nunc sumitur, olim præfigurabatur.
C. LXXIII.

1 QVid sit sanguis [2] agni, non iam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis super vtrũque postem [3] ponitur; quando nõ solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. *Item dial. lib.* 4. 58.

¶ 2 Hæc salutaris † victima [c] illã nobis mortẽ vnigeniti per mysterium reparat [d]: qui licet resurgens à mortuis iam non moritur [a], & mors ei vltra non dominabitur: tamen in semetipso immortaliter, & incorruptibiliter viuens, pro nobis iterum in hoc mysterio moritur [e]. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutẽ [f] patitur †, eius sanguis non iam in manus [g] infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem vnigeniti filij semper imitatur [h]. Quis enim fideliũ habere dubium posit, in ipsa [i] immolationis hora ad sacerdotis vocem [k] cælos [l] aperiri? In illo Iesu Christi mysterio Angelorũ chori adesse [m]? summa † [n], & ima sociari, terrena cælestibus iungi, vnumque [o] ex inuisibilibus [p], atque visibilib⁹ fieri? *Idem.* ¶ 3 Vnoꝫ, inquit, eodemque tempore, ac momento [q] in cælo rapitur ministerio Angelorum corpori Christi consociandum: & ante oculos sacerdotis in altari videtur. *& infra.*

¶ 4 Tanta est ecclesiæ vnitas in Christo, vt vnus vbique sit panis [r] corporis Christi, & vnus sit calix sanguinis eius. Calix [s] enim, quẽ sacerdos catholicus [t] sacrificat, nõ est alius, nisi ipse, quem Dominus Apostolis tradidit: quia sicut diuinitas verbi [v] Dei vna est, quæ totum implet mundũ: ita, licet multis locis, & innumerabilibus diebus illud consecretur corpus, non sunt tamen multa corpora Christi, neque multi calices, sed vnum corpus Christi, & vnus sanguis cum illo, quod sumpsit in vtero Virginis, & quod dedit Apostolis. Diuinitas enim verbi replet [x] illud, quod vbique est, & coniungit, & facit, vt sicut ipsa vna est, ita coniungatur corpori Christi, & vnum corpus eius sit in veritate. Vnde animaduertendũ est: quia siue plus, siue minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Christi integerrime sumunt, & generaliter omnes, & specialiter vnusquisque.

Item. ¶ Mysterium fidei dicitur †: quia credere debes, quod ibi salus nostra consistit. Prouidẽs enim nobis Dominus dedit hoc sacramentum salutis, vt quia nos quotidie peccamus, & ille iam mori non potest; per istud sacramentum corporis sui peccatorum remissionem consequamur. Quotidie enim ipse comeditur, & bibitur in veritate: sed integer, & viuus, atque immaculatus manet [y]: & ideo magnum, & pauendum est mysteriũ: quia aliud videtur, & aliud intelligitur. Sed cum mysterium [y] sit, vnde corpus & sanguis dicitur figuram panis & vini habet, faciente Domino: quia non habemus in vsu carnem crudam [z] comedere, & bibere sanguinem.

[a] ¶ Moritur.] *In originali est.* Sacræ oblationis immolatur. *Sed ob glossam non est mutatum.*

[b] ¶ Vno, inquit.] *Hæc habentur apud Aleuinum in libro de diuinis officiis, cap. de celebratione missæ qui Gregorium citat.*

[y] ¶ Manet.] *Quæ post hoc verbum sequuntur apud Aleuinum. sic habent:* Mysterium est, quod aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Sed cum mysterium sit; vnde corpus & sanguis Christi dicitur? Consulens omnipotens Deus infirmitati nostræ, qui non habemus vsum comedere carnem crudam, & sanguinem bibere, facit, vt in pristina remaneant forma illa duo munera: & est in veritate corpus Christi, & sanguis, sicut ipse dicit.

Item Ambrosius 5.

¶ Post consecrationem licet figura panis & vini remaneat; tamen nihil est ibi, nisi corpus & sanguis Christi.
C. LXXIIII.

6 OMnia quæcunque [a] voluit Dominus, fecit in cælo, & in terra.] Et quia voluit, licet figura panis & vini hic sit; omnino nihil aliud, quàm caro Christi, & sanguis post consecrationẽ credenda sunt. Vnde ipsa veritas ad discipulos [Hæc, inquit, caro mea est, pro mũdi vita.] Et, vt mirabilius loquar, non alia plane, quàm quæ nata est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit de sepulchro. hæc inquam, ipsa est. Et ideo Christi caro est, quæ pro mũdi vita adhuc hodie offertur, & cum digne percipitur, vitam † vtique æternam in nobis operatur. 7. Panem [d] quidẽ istum, quem sumimus in mysterio, illum vtique intelligo panem, qui manu sancti spiritus formatus est in vtero Virginis, & igne passionis decoctus in ara crucis. Panis enim Angelorum factus est cibus hominum: vnde ipse ait [Ego sum

[1] Lanfrancus ibid. Oikumenius. 1. a. Alg. l. 1. c. 22. & 23.

[2] Exod. 12.

[3] Sent. 4. dist. 12. Ino p. 2. c. 9.

† *al. sanguinaris Rom. 6.*

† *forte vt ita lectio.*

[a] Vnde sub ista, quando, &c.

† *summis ima*

[1] Alcuinus de diuinis offic. pag. 89. & 87.

[4] Remigius episcopus Autisiod. in canone Missæ.

[5] Transubstantiatio fit ad votum sacerdotis.

[p] ¶ *Ex inuisibilibus.*] id est, ex ipsis sacramentis & rebus sacramentorum. hoc est quod exponendo subdit, vno inquit, id est, vno & eodem momento panis transit in corpus Christi ministerio Angelorum, & in altari videtur per speciem: quasi quod est eius species, videtur eo tempore, &c.

[q] ¶ *Momento.*] id est, eo tempore quo Christus est in quolibet altari, totus in cælo est versus Deus & homo in præsentia Angelorum, facta commutatione in verum corpus & sanguinem.

[r] ¶ *Panis.*] intransitive, id est, vnũ corpus Christi vbique est vbi est consecratum: & sic de sanguine.

[s] ¶ *Calix.*] id est, sanguis qui in calice continetur.

[t] ¶ *Catholicus.*] hinc colligo sacerdotem non catholicum corpus Domini * cõficere non posse ꝛ. ead. cap. prox. & 24. quæstio. 1. schisma.

ADDITIO. Et plane. hoc legi. 1. quæst. 1. si quis inquit. ver. constat. &c. seq. Arc.

[v] ¶ *Diuinitas verbi.*] quæ est verbum, id est, Christus qui sub his speciebus latet: cum ipse est qui mirabilia facit in oculis nostris.

[x] ¶ *Replet.*] donis spiritualibus.

[y] ¶ *Sed cũ mysterium.*] id est, quamuis sit mysterium vnum quod ibi latet, id est, Christus: veraquamuis panis & vinum sit vnius rei mysterium, quod ibi latet, id est, Christus: tamen corpus & sanguis dicitur propter pluralitatem specierum.

[z] ¶ *Crudam.*] ꝛ. ead. forte.

[a] ¶ *Omnia quæcunque.*] CASVS. Ostẽdit Amb. in hoc cap. quòd post consecrationem sub specie panis vel vini nihil aliud est nisi caro & sanguis Christi, & est illa caro quam de Virgine pro salute mundi suscepit: & illud corpus sumimus in sacramento illo quod natum est de Virgine, quòd mortuum est & resurrexit, & sedet ad dexteram Dei patris: & vnus panis est tantum, & non dud.

* *Non vere conficit, sed vere ea requisita adhibita, licet ad suam damnationem.*

b Arg. contra 25. q. vlt. cap. vlt. in fine.

† *al. vita aeterna in nobis reparatur 7. sent. 4. dist. 12.* Petrus Chrysologus serm. 67.

9 Ex lib. 4. de sacramẽtis, c. 4. & 6.

6 Paschasius in eodem li. c. 2. Rabanus c. 3.

Psal. 134.

Ioan. 9.

Psal. 77.
Ioan. 6.

2 *Caro.*]

a ¶ *Caro.*]argum. quòd panis transubstantiatur in corpus Christi.
b ¶ *Pro mundi.*] assumpta.
c ¶ *Sententiis*] id est, auctoritatibus.
d ¶ *Panis.*] id est, caro Christi, quæ dicitur panis humanus.

QVi manducat.] CASVS. Quidam corpus Christi nolebant comedere timentes ne deficere posit. Dicit Au. quòd non debent hoc timere, quia Christus vixit manducatus: quia & occisus resurrexit. nec partes fiunt de ipso in sacramento: sed sub eis sumitur, integer tamē manet totus: sicut totus descendit in Virginem: & totus remansit apud patrem. Sequentia duo ca. plana sunt *secundum se*, id est, secundum formam humanam.

e ¶ *Qui manducat.*] pone casum per c.ſ. cap. qui manducant.
f ¶ *Vivit.*] ſ. ead. sicut Iudas.
g ¶ *Finiamus illum.*] id est, consumamus.
h ¶ *In sacramẽto.*] quia sacramentum per partes diuiditur, sed non ipsum corpus.

1 Beda. 1. Cor. 10. & ibi gloſa ord.

i ¶ *Quemadmodum.*] quia in sacramento.

2 Sup. ead. inuitat. Iuo par. 2. c. 8.

Dehac] id est, sub specie sub qua est, in sacramento. *Commemoratione*, scilicet passionis & mortis eius. ſ. ead. quia passus. *Fit*, id est: transubstantiatur. *Obtulit.* in forma humana. *Secundum se.* secundum sui formam vel speciem: vel in eo statu in quo apparebat, cum intér nos cõuersabatur visione corporali. Arch.

k *Singuli.*] ¶ *Singulis.*] quasi dicat, sub qualibet portione speciei est totus per singulos homines. Arch.

VBi pars.] CASVS. Credebant quidam simplices sub maiori specie panis & vini plus esse de corpore Christi. hi in hoc cap. reprehenduntur. nã totum corpus est vbi est aliqua eius pars: sicut de manna æqualiter habuerunt, qui inæqualiter collegerunt.

a Vt L. & B. qui dicũt hoc audaciter eſſe tenendum.

l ¶ *Vbi pars est.*] dicũt quidam [a] quòd quælibet pars hostiæ licet ipsa integre cõsecretur: conuertitur tamen in totum corpus, non pars in partem. nã aliàs non video qualiter in factione sumeretur totum corpus sub parte prima. sed secundum hoc videtur, quòd vbi pars est, ibi est totũ.

3 Origenes hõ. 7. ſuper Leuiticum.

‖ & secundũm hoc videtur quòd pes & nasus sunt communicati. quod non credo. Ad hoc dicũt quidam, quòd ſi hæc dictio, vbi, designat locum, vera est. nam in quocumque loco est vna pars corporis Domini, est & alia: & ita erit in corpore glorificato. ſi vero dicas quòd vbi, id est, in quacumque corporis parte est pes, est & oculus: falsa est.

4 Iſychius l. 2. cap. 2. ſuper Leuiticum.

‖ Pes & nasus an ſint in Euchariſtia coniuncti.

m ¶ *Corporis.*] id est, sacramenti, sub quo latet corpus. Sed obijcio; panis viuus, qui de cælo descendi.] & item [Panis, quem ego dabo, caro [c] mea est pro mundi [b] vita.] Ex his namque duabus sentẽtiis aperte datur intelligi: quia panis iſte & ille, non duo, sed vnus panis & vna caro, proculdubio vnũ corpus efficitur: illud vere, illud ſane, quod ſumptum est de Virgine, quod passum est, & sepultum, quod surrexit, & in cælum ascendit, & sedet ad dextram Dei patris, & quod est venturum iudicare viuos & mortuos.

d ¶ Panem quidem.] *Hæc vsque ad finem, quæ à Magiſtro etiam referuntur, non leguntur hoc loco apud Paſchaſium, aut Rabanum. Sed ſimile quiddam habetur apud Petrum Chryſologum ſermone 67.*

Item Auguſtinus ex ſermone de verbis Domini [1].

¶ Quamuis quotidie manducatur Chriſtus, integer tamen permanet viuus.
C. LXXV.

2 QVi manducat [e] me, viuit [f] propter me.] ergo fratres timeamus manducare panẽ iſtum, ne forte finiamus illum [g]; & postea, quod manducemus, non inueniamus. Manducetur Chriſtus: viuit manducatus, quia ſurrexit occiſus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento [h] sic fit. Et norunt fideles, quemadmodum [i] manducent carnem Chriſti. Vnuſquiſque accipit partem ſuam: vnde & ipſa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cælo: manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quando venit in Virginem: impleuit illam, nec receſsit ab illo. Veniebat in carnem, vt eum homines manducarent, & manebat integer apud patrem, vt Angelos paſceret.

¶ *Hæc eadem fere habentur ſ. cap. qui manducat, &c. inuitat.*

Item Hieronymus in Leuiticum [3].

¶ Corpus & ſanguinem Chriſti ſecundum ſe nulli edere licet. C. LXXVI.

4 DE hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa vero, quam Chriſtus in ara crucis obtulit, ſecundum ſe nulli edere licet.

Item ex ſermone Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam.

corpus Chriſti non est punctabile. ſi enim est in puncto loci: ergo oportet vt repleat aliquantulum locum. aſsignetur ergo quantum. ſi tantum locum replet corpus, ergo minorem locum replet pars corporis. ‖ propterea melius videtur dicendum quòd corpus Chriſti non circumſcribitur loco, quia non est tantus locus quin

‖ Corpus Chriſti non circumſcribitur loco.

¶ *Habetur in miſſali Ambroſiano in præfatione Dominicæ quintæ poſt Epiphaniã* [1]. *& in antiquis etiam præfationibus in præfatione eiuſdem Dominicæ. Ex Ambroſio citant Algerus, & Iuo, quamuis Magiſter ex Hieronymo. Guitmundus ait eſſe ex præfatione, quæ per totum orbem latinum decantatur.*

¶ Corpus Chriſti in ſingulis portionibus ſinguli totum accipiunt.
C. LXXVII.

5 SInguli accipiunt Chriſtum Dominum; & in ſingulis [k] portionibus totus est: nec per ſingulos † minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis.

Item Hilarius.

¶ De eodem. C. LXXVIII.

6 VBi pars est [l] corporis [m], ſest & totum. Eadem ratio [n] est in corpore Domini, quæ in mãna, quod in eius figura præceſsit; de quo dicitur [qui plus collegerat, non habuit amplius [o]; neque qui minus [p] parauerat, inuenit minus.] Non est omnino quãtitas viſibilis in hoc æstimãda [q] myſterio, ſed virtus ſacramentiſ piritualis.

Idem.

¶ *Iuo etiam citat ex Hilario. & infra ead. cap. in Chriſto in extremo, reſertur vnà cum verbis Hilarij: apud quem tamen non eſt inuentum. Algerus citat Auguſtinũ de ſacramẽto altaris. Idem fere habetur apud Paſchaſium cap. 1. & ceteros, qui hoc idẽ argumentum tractant.*

¶ Corpus Chriſti, quod ſumitur, & figura est in ſpecie, & veritas in ſubſtantia.
C. LXXIX.

7 COrpus Chriſti [r], quod ſumitur de altari, figura est, dum panis, & vinum extra videtur; veritas [s] autem, dum corpus & ſanguis Chriſti in veritate interius creditur.

Item ex ſymbolo [t] *Epheſino* [8].

¶ Carnem viuificatricem, & ipſius verbi propriam factam in altari accipimus.
C. LXXX.

9 NEceſſario igitur & hoc adijcimus. Annuntiantes enim ſecundũ carnẽ mortẽ vnigeniti filij Dei, id est, Ieſu Chriſti, & reſurrectionẽ eius, & in cœlos aſcẽſionem pariter confitentes, incruentam [v] celebramus in eccleſiis ſacrificij ſeruitutem [x]. Sic etiã ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur participes ſancti corporis, & pretioſi ſanguinis Chriſti omnium noſtrum redemptoris effecti; non, vt communem [y] carnẽ percipientes (quod abſit) nec, vt viri ſanctificati, & verbo [z] conũcti ſecundum dignitatis vnitatem,

5 Algerus l. 1. c. 15. Guitmũdus li. 1. col. 6. Sẽt. 4. diſt. 12.

† *al. ſingulas*

‖ Membra in ſancta Euchariſtia non ſunt miſta.

6 Simile apud Euſebium Emiſſenũ hom. 16. quæ eſt quinta de Paſcha, ſeu de corpore, & ſanguine. Guitm. ibid. Paſcha. c. 19. Rabanus c. 43. Sent. 4. diſt. 13. & diſt. 12. *Exod.* 16.

‖ Corpus Chriſti an circumſcribatur loco.

al. Theophaniam

1 Iuo par. 2. c. 4. 1. Cor. 10.

‖ Aqua & petra fuit ſignũ ſanguinis Chriſti.

1 Beduen. Cor. 10.

3 Algerus l. 1. cap. 3. Guitmundus li. 1. p. 2. c. 4.

‖ Sacrificium Deo offerimus non in forma carnis neq; ſanguinis.

7 ſ. ead. in Chriſto. Paſchaſius c. 4. Rabã. c. 12. Algerus l. c. 4. Iuo p. 2. c. 7.

8 Ex epiſtola Cyrilli, & ſynodi Alexandrinæ ad Neſtorium, quæ præponitur Epheſino conc. Paſchaſius in epiſtola ad Furdegardũ. 9 Lanfrancus. Guitmũd° l. 3. Algerus l. 1. c. 10. Iuo p. 2. c. 4.

b Hic textum relinquit quem ordinat vt melius intelligatur.

y ¶ *Non vt communem.*] i. quaſi in cõmuni vſu habetur ad manducandum, nec [b] percipiens carnem alicuius viri ſanctificati. id est, ſancti.
z ¶ *Et verbo.*] non per vnionẽ perſonæ, vt dicebãt quidã hæretici; ſed ſecundũ charitatis dignitatẽ & iuſtitiæ. 24. q. 3. quidam. ver. Neſtoriani.

Inquit

INquit Apoſtolus.] CASVS. Docet Apoſtolus in epiſtola ad Cor. quod patres noſtri eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt nobiſcum, & eundem potum ſpiritualẽ biberunt, ſed corporalem aliam: nam illi mannã & aquam de petra, nos carnem Chriſti & ſanguinem: ſed eumdem habuerunt intellectum ſpiritualem. & littera Apoſtoli exponitur hic ab Aug.

a ¶ *Omnes.*] tam nos quàm patres vete. teſta. ſed diſsimiliter: quia illi in figura, nos in veritate.

b ¶ *Quod tamen idẽ.*] id est, hoc ſignificat idem hoc quod illud. ‖ illi enim biberunt aquam de petra, quæ fuit ſignum ſanguinis Chriſti.

c ¶ *Spirituali.*] id est, ſecundum ſpiritualẽ intellectum, idem manducauerunt iſti ſpiritualiter quod nos: non quòd ſub mãna lateret corpus Chriſti, vt nunc in ſpeciebus ſacramentalibus, ſed quia manna illud ſignificabat.

INChriſto pater.] Hęc est 23. pars diſtin. in qua extirpatur hæreticorum error dicentium filium non eſſe per eſſentiam vnum cum patre, ſed collectiue, nec nos eſſe vnum cum Chriſto niſi ſola voluntate. Ioan. de Fan.

CASVS Beneuentanus ſic ponit hunc caſum: Ariani dicebant tres eſſe ſubſtantias in trinitate: & illud quod dixit Chriſtus in Euangelio, Ego & pater vnum ſumus: de vnitate volũtatis intelligendum eſſe dicebãt: & exẽplum inducebant. Homines dicuntur vnum eſſe in Chriſto, vnitate tamen voluntatis, quia non volunt contraria Deo: ita Chriſtus dicitur vnus cũ patre ſuo voluntate, quia eadem vult cum eo. Contra illos probat Hilarius primum falſum eſſe eorum ſimile. Homines enim dicuntur vnum eſſe cum Chriſto non tantum volũtate, ſed quia ſumus Deo vniti naturaliter, & hoc dupliciter, quia noſtram carnem aſſumpſit de Virgine factus verus homo, & nos naturaleꝫ & propriam eius ſumimus in ſacramento. Secundo oſtendit, quòd alio modo dicimur nos eſſe vnum cũ Chriſto, & alio modo Chriſtus vnum cum patre: & propter hanc diuerſitatem oſtendendam dixit Apoſtolus gradatim, & quodam ordine ego ſum in patre meo: & vos in me, & ego in vobis, vt oſtenderet Chriſtum eſſe in patre per naturam deitatis, & vnitatem ſubſtantiæ. nos vero eſſe in Chriſto per humanam naturam quam ipſe aſſumpſit, & ipſe in nobis per propriam carnem eius, quam in ſacramento ſumimus. Ponitur etiam iſte caſus in apparatu, ſed magis breuiter.

1 Iuo par. 2. c. 4. 1. Cor. 10.

d ¶ *In Chriſto pater.*] Ariani dicebant tres eſſe ſubſtantias in Trinitate; & illud quod dicitur in Euangelio, Ego & pater vnũ ſumus, dicebant non intelligendum eſſe de vnitate eſſentiæ: ſed de vnione voluntatis, quaſi filius non velit contraria patri: ſicut dicitur, Nos ſumus vnum cum Chriſto, ſcilicet vnitate voluntatis. contra iſtos loquitur hic Hilarius, & dicit ſimilitudinem iſtorum falſam eſſe: & dicit, quòd alio modo dicimur nos vnum cum Chriſto, & alio modo ipſe Chriſtus eſt vnum cum patre. & illam diuerſitatem oſtendit per hunc ordinẽ verborum, cum dixit, Ego ſum in patre meo, vos in me, & ego in vobis, vt oſtendatur Chriſtum eſſe in patre ſecundum vnitatem ſubſtantiæ. nos vero ſumus vnum cum Chriſto per humanam carnem, quam aſſumpſit, & ipſe in nobis vnum eſt per propriam carnem, quam in ſacramento eius ſumimus. hanc ſententiam Hilarius obſcuris verbis ponit: & vt ait Hier. inclytus doctor Gallicano cothurno [a] extollitur, longiſque periodis inuoluitur, & à locutione ſimplicium fratrum procul eſt.

3 Algerus l. 1. cap. 3. Guitmundus li. 1. p. 2. c. 4.

a Dicit H. quòd non ſic ſunt eadem res, vt non ſint diuerſa, vt ſuperius tractatum est. tria ſcilicet ſacramentum, res ſacramenti, & res tantum. ſed ſacramentum & res ſacramenti ſunt vna res, vt vnus panis, & vnum corpus. res tantum non ſunt vna res, ſed ſunt vnum, vt vnus panis, & vnum corpus. ſed ſacramentum & res tantum non ſunt vnum, vt vnus panis, & vnum corpus. ſed ſacramentum & res tantum non ſunt vnum, vt vnus panis, & vnum corpus.

e ¶ *Vnum.*] cum enim pater & Chriſtus vnum ſint, id est, eiusdẽ ſubſtantiæ & naturæ vnitate, & nos vnum cum Chriſto per eius carnem aut ſicut diuinam poſsidentis habitationẽ, ſed vere viuificatricem, & ipſius verbi propriam factam.

¶ *Caput hoc in nimias prope anguſtias concluſum. Suæ integritati reſtitutum eſt, potiſsimum ex originali.*

Item Auguſtinus, tract. 26. *ad cap.* 6. *Ioannis.*

¶ Quemodo manna, & aqua de petra fuit idem cum noſtro cibo, & potu.
C. LXXXI.

1 INquit Apoſtolus [omnes [a] eamdem eſcam ſpiritalẽ manducauerunt.] ſpiritualem vtique eamdem: nam corporalem aliam: quia illi manna, nos aliud. Et adiũgit [& omnes eumdem potum ſpiritalem biberũt.] [2] Aliud illi, aliud nos ſpecie viſibili. Quod tamen idem [b] est virtute ſpiritali [c].

¶ *Plenius hæc res à B. Auguſtino exponitur. Sed Iuo habet fere, vt Gratianus.*

Item Hilarius de Trinitate, libro octauo.

¶ Quòd veritatem Dominici corporis, & ſanguinis ſumimus.
C. LXXXII.

23 3 IN Chriſto pater [d], & Chriſtus in nobis vnum [e] in his eſſe [f] nos faciunt. Si vere igitur carnẽ corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & vere homo [g] ille, qui ex Maria natus fuit. Chriſtus est, noſque vere ſub myſterio carnem corporis eius ſumimus, & per hoc, vnum erimus [h], quia pater in eo est, & ille in nobis; quomodo voluntatis vnitas aſſeritur [i], cum naturalis [k] per ſacramentũ [l] proprietas perfectæ [m] ſacramentum ſit vnitatis? Non est humano [n], aut ſæculi ſenſu in Dei rebus loquendũ: neque per violentam † [o], atque impudentem [p] prædicationem, dictorum cæleſtium ſanitati [q], alienæ atque impiæ intelligentiæ peruerſitas est extorquenda [r]. Quæ [a] ſcripta ſunt, legamus; & quæ legerimus, intelligamus: & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali [s] enim in nobis Chriſti veritate, quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus [t], ſtulte, atque impie dicimus. Ipſe enim ait [caro mea vere eſca est, & ſanguis meus vere est potus. Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet; & ego in eo.] De veritate carnis, & ſanguinis nõ est relictis ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra vere caro est, & vere ſanguis est: & hæc accepta [u], atque hauſta [v] id efficiunt, vt & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. An ne hoc veritas non est? Contingat plane his verum nõ eſſe, qui Chriſtum Ieſum verum eſſe Deum negant. Est ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo; dũ ſecundum hoc, quod nos ſumus, in Deo est. Quòd autem in eo per ſacramentum communicatæ carnis, & ſanguinis ſumus; ipſe teſtatur dicens [& hic mundus iam me non videt: vos autẽ me videbitis, quoniam ego viuo, & vos viuetis: quoniam ego in patre meo, & vos in me, & ego in vobis] Si voluntatis tantum vnitatem intelligi vellet; cur gradum [x] quemdam, atque ordinem conſummandæ vnitatis expoſuit? niſi, vt cũ ille in patre per naturam [y] diuinitatis eſſet, nos cõtra [z] in eo [a] per corporalem

1 Aqua & petra fuit ſignũ ſanguinis Chriſti.

al. violentiã

‖ Tempus vnum pro altero ſæpe ponitur.

21. diſtin. in nouo. & ff. de verb. ſig. verbum aliquando præteritum pro futuro, vt 50. diſt. ponderet. aliquando ponitur præſens pro præterito. 35. diſt. ſexto die. & hoc verbum fit, quandoque ſe habet ad futurum. ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. de inde. econuerſo autẽ ponitur præſens pro futuro. J. diſt. proxi. peruenit. ibi dicit vult. id est, volet.

† *al.* dicimus *Ioan.* 6.

ADDITIO. quod no. J. diſt. 4 omni tempore. 32. q. 5. ſi Paulus. in glo. verba ſunt. 54. diſt. fraternitatem. iuxta fi. Arch.

i ¶ *Aſſeritur.*] ab ipſis hæreticis Ario & eius ſequacibus, qui tres ſubſtantias in Trinitate aſſerunt, vt 24. q. 3. quidam. ver. Ariani.

k ¶ *Naturalis.*] id est, naturalis & propria caro Chriſti ſumpta.

l ¶ *Per ſacramẽtum.*] per ſanguinem, quẽ in ſacramẽto ſumimus, ſi &c.

m ¶ *Perfectæ*] perfectæ dicit, ‖ quia ante vnitas naturæ etiam erat inter nos & Chriſtũ per aſſumptam noſtram carnem, ſed non erat perfecta, nam per illam nos ſumus vniti ei, ſed non ipſe nobis. & ſic per ſacramẽtũ altaris perfecta vnitas est inter nos & eũ.

‖ Vnitas perfecta eſt inter nos & Chriſtum.

Ioan. 14.

n ¶ *Humano.*] quaſi dicat auctoritate Domini volo probare quod intendo, non meo ingenio, quòd illud ſequitur curſum naturæ.

o ¶ *Per violentam.*] id est, per hanc tantam præuaricationem, quæ recte violenta dicitur.

p ¶ *Impudentem.*] i. circũſpectã & improuidã locutionẽ Arianorũ, qui male interpretantur illud, vt in nobis vnũ ſint ſicut tu pater in me.

q ¶ *Sanitati.*] i. ſanitate. Vel legatur acquiſitiue, ſ. perverſe ſana.

r ¶ *Extorquenda.*] hoc vult dicere, diuerſitas vel peruerſitas interpretationis non extorquẽda est à ſanctitate dictorum cæleſtium, id est, à ſanctis dictis cæleſtibus.

s ¶ *De naturali.*] id est, quod dicimus Chriſti naturam in nobis eſſe, habemus ab eo.

t ¶ *Accepta.*] à Chriſto [b].

v ¶ *Hauſta.*] id est à nobis ſumpta. ſed vtrumque verum est. ſi enim ipſe in nobis est per carnem aſſumptam à ſe, eodem modo & nos in eo. Item ſi nos ſumus in eo per carnem communicatam, ſimiliter & ipſe est in nobis. vnde dicitur, quia ego viuo, ſ. naturaliter: quia eiusdẽ ſubſtantiæ cum patre est, & non in eo tanquam vas vel liquor in vaſe: vt mentiuntur quidam hæretici, vt 24. q. vlt. quidam. ver. Metangi.

b Scilicet in vtero virgina li. Hug.

x ¶ *Cur gradum.*] gradatim & ordinate dixit, ‖ ego in patre, & vos in me, ego in vobis. ſi & enim volũtate tantum in vnũ eſſemus, non oporteret dixiſſe, niſi quia ego & pater & vos vnum ſumus, ſ. per volũtatẽ: non feciſſe gradum dicendo ſigillatim vnumquemque. ‖ ordo enim & diſtinctio nominum multum operatur [c], & eſt ſi. ff. ſi quis cau. ſed & ſi. §. quæritum. 43. diſt. ſit rector. extra de reſcri. cum dilecta. nã & ſi ſeruus cõis diſtinctis nominibus dominorum ſtipuletur pro virilibus portionibus eis acquiritur. ſi tacitis nominibus, pro ea tantum parte quæ quiſque dominus eſt ff. de ſtip. ſer. ſi communis ſeruus ita ſtipuletur.

‖ Chriſtus eſt in nobis, & nos ſumus in Chriſto.

‖ Ordo nominum multum operatur.

c Quod not. 63. diſt. metropolitano. Archid.

y ¶ *Per naturam.*] ‖ ſicut enim ipſe eſt vnum cum patre natura diuinitatis, ita vnum eſt nobiſcum humanitatis natura.

‖ Chriſtus eſt nobiſcum vnum.

z ¶ *Nos contra.*] id est, econuerſo.
a ¶ *In eo.*] ſcilicet filio ineſſemus.

a ¶ *Natiuitatem.*]& ita quoque ipse in nobis, sed consummatius & plenius per id quod sequitur. Et sic innuitur hic Christum esse in nobis per carnem in sacramento communicatam, & nos in eo per carnem Virginis assumptam. Sed innuitur contrarium ibi, cum eo qui.

b ¶ *Qui.*] scilicet filius per naturam assumptam à Christo in Virgine, vel à nobis in sacramento.

¶ Patet est in filio, &c. qualiter intelligitur.

c ¶ *Naturaliter.*] per naturam diuinam inest. ¶ sic enim intelligi debet, pater est in filio, & filius in patre, id est, iste est eiusdem naturæ vel substantiæ cum illo, & econuerso.

d ¶ *Secundum natiuitatem.*] id est, de parte nascendo. vel secundum natiuitatē, id est, diuinitatem, quæ est natiuitas.

Ioan. 6.

e ¶ *In eo.*] scilicet filio.

f ¶ *Non enim.*] hic vult dicere, quòd malus non fiat vnum cum Deo per assumptionem corporis Christi, licet eius, id est, mali Christus habeat in se carnem assumptam.

Ioan. 6.

g ¶ *Sumpserit.*]per incarnationem in Virgine.

al. propter

h ¶ *Per me.*]hoc est ex patre habet viuere, qui ex eo natiuitatem habet:

¶ Homo non habet natiuitatem à Christo.

¶ homo vero non habet natiuitatē à Christo, sed ab homine,à quo gignitur & nascitur, & ideo non est ibi omnimoda similitudo.

i ¶ *Per patrem.*] id est, à patre secundum diuinitatem.

k ¶ *Quomodo non naturaliter.*] id est, sicut Christus est vnum cum patre.

l ¶ *In se.*] i. secundum naturam diuinam, quæ spiritus est, q.d.quoniam non habet naturam cum patre, vt sit idem cum eo. & sic vere Dei filius est vnum & idem cum patre vnitate substantiæ, non voluntatis,&c.

m ¶ *Hæc autem.*]scilicet superiora. aliàs supradicta.

n ¶ *Et per honorem.*] id est, honorabile, sacramentum nobis datum à Christo in cœna.

o ¶ *In calicem.*] Hæc est 24. pars distin. in qua ratio redditur,quare aqua mittitur in vinum. Ioan.de Fan.

CASVS. Casus iste ponitur sic : Melchisedech corpus Christi præfigurauit quando panem & vinum obtulit , sed aquā obtuliſſe non legitur. & ideo quæritur quare in sacrificio aqua ponitur Et respondet Ambrosius duas de hoc rationes assignans. Vna est, quia aqua de petra fluxit, quæ

1 S.corpus.

eius natiuitatem a , & ille rursus in nobis per sacramentorum ineſſe mysterium crederetur:ac sic perfecta per mediatorem vnitas doceretur: cum nobis in se manentibus ipse maneret in patre, & in patre manens, ipse maneret in nobis : & ita ad vnitatē patris proficeremus, cum eo quib naturaliter c secundum natiuitatem d ineſt, nos quoque in eo e naturaliter ineſſemus, ipso in nobis naturaliter permanente. Quòd autem in nobis naturalis hæc vnitas sit, ipse ita testatus est. [Qui edit carnē meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.] Non enim f quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, eius tantum in se assumptam habens carnem, qui suam sumpserit g . Perfectæ autem huius vnitatis sacramentum superius iā docuerat dicens [sicut misit me viuens pater, & ego viuo per † patrem ; & qui manducauerit meam carnem, & ipse viuet per me h .] Viuit ergo per patrem : & quomodo per patrem i viuit, eodem modo nos per carnem eius viuemus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur ; vt id, de quo agitur, secundum propositum exemplum assequamur. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus, victuris nobis per eum ea cōditione, qua viuit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum viuimus, id est, naturam suæ carnis adepti, quomodo k non naturaliter secundum spiritum in se l patrem habeat, cū viuat ipse per patrem ? *Item infra.* ¶ Hæc m autem idcirco commemorata à nobis sunt: quia voluntatis tantum inter patrem & filium vnitatem hæretici mentientes, vnitatis nostræ ad Deum vtebantur exemplo, tāquàm nobis ad filium, & per filium ad patrem obsequio tantum, ac voluntate religionis vnitis, nulla per sacramentum carnis & sanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur:cū & per honorem n nobis datum Dei filii, & permanentem in nobis carnaliter fillium, & in eo nobis corporaliter, & inseparabiliter vnitis mysterium veræ, ac naturalis vnitatis sit prædicandum. *Idemß.* ¶ 1 Corpus Christi, quod sumitur de altari,figura est, dū panis, & vinum extra videtur:veritas

hoc sacramentum significauit,alia est quia de latere Christi aqua fluxit & sanguis. & assignat rationem quare de latere, Postea ponit multas auctoritates per quas corpus Christi multipliciter commendat. Diuiditur. in prima parte dicit quare aquam in sacrificiis offeramus. In secunda commendat sacrificium multiplici auctoritate.

autem, dū corpus & sanguis Christi in veritate interius creditur.

α ¶ *Quæ scripta.*] *Audita hæc sunt vsque ad vers.* De naturali. *ex ipso originali, itemque alia nonnulla, quæ facere videbantur ad sententiæ integritatem.*

ß ¶ Idem.] *Antea legebatur*,id est. *Emendatum est ex vetustis codicibus. De hoc autem loco notatum est supra ead. cap. corpus.*

Item Ambrosius in libro quinto de sacramentis,cap. primo.

¶ Quare in sacrificio aquæ vino misceatur. C. LXXXIII.

24 IN calicem o mittitur vinum: & quid aliud? aqua. Sed tu mihi dicis , quomodo ergo Melchisedech panem, & vinum p obtulit q ? Quid sibi vult admistio aquæ? Rationem accipe. *& paucis interiectis.* ¶ Iusit Deus Moysi, vt tangeret petram de virga: tetigit petram, & petra vndam maximā fudit, sicut Apostolus ait, [bibebant autem de consequenti r eos petra : petra autem erat Christus.] Non immobilis petra, quæ populum sequebatur. Et tu bibe, vt te Christus sequatur. Vide mysteriū. Moyses, hoc est, propheta s ; virga t , hoc est , verbum Dei. Sacerdos verbo Dei tāgit petram v : & fluit aqua, & bibit populus Dei. Tangit ergo sacerdos calicem , redundat aqua in calice, salit x in vitam æternam , & bibit populus Dei , qui Dei gratiam consecutus est. Didicisti ergo hoc. Accipe y & aliud. *& paucis interiectis.* ¶ De latere eius aqua fluxit , & sanguis, Quare aqua? quare sanguis? Aqua, vt emundaret z ; sanguis, vt redimeret. Quare de latere ? quia vnde culpa a , inde gratia : culpa per feminam , gratia per Dominum Iesum Christum. *Item cap. 3.* ¶ Audi psalmum. Vide, quemadmodū aptus sit cælestibus sacramentis. [Dominus pascit me, & nihil mihi deerit , &c. Virga tua, & baculus tuus , ipsa me consolata sunt.] Virga imperiū, baculus passio est, hoc est , æterna diuinitas Christi; sed etiam passio corporalis. Illa creauit,hæc redemit b [Parasti in conspectu meo mensam c , & c. & proculum tuum inebrians d quàm præclarum est.] *& infra.* ¶ Quotiescumque bibis , remissionem accipis peccatorum , & inebriaris in spiritu. Vnde & Apostolus ait [Nolite inebriari vino, sed implemini spiritu sancto.] Vino enim qui inebriatur, vacillat, & titubat. Spiritu qui inebriatur, radi-

p ¶ *Et vinum.*]expressum autem non est quòd obtulerit aquā ‖ præsumimus tamen ꝙ & sinō aquam vino miscuisset, vinum tamen lymphatū obtulit:quia prohibitum erat sacerdotibus in templo ne purum vinum biberent. vnde Apostolus: Nolite inebriari vino, &c. similiter de Christo credendum est a , quia magister est abstinentiæ. 1.q.2.quàm pio.

‖ Melchisedech vinū lymphatum obtulit.

a Hoc est expressum sup. ea.in sacramēto.

q ¶ *Obtulit.*]ideo forte quia fatigatis,non purum vinum sed cū aquā mistum solemus offerre.

r ¶ *De consequenti.*] id est,satisfacienti eis petra. ‖ Vel sicut tradit Hebræi, aqua de petra, quā Moyses bis percussit saliens vsquequaque populū per desertum ambulantē secuta est:de petra quæ est Christus,salit aqua æternæ vitæ : quam potamus in deserto huius vitæ ambulantes,quia deseritur à stabilitate huius mundi. 7. dist.5.ne tales. ibi, non enim manere.

Gen. 14. ‖ Aqua de petra populū per desertum secuta est.

s ¶ *Propheta.*] i.sacerdos.43.dist. sit rector.

t ¶ *Virga.*]virga in manu sacerdotis.est verbum Dei in ore sacerdotis. aliter exponitur 45. dist. disciplina.

1. Cor. 10.

v ¶ *Tangit petram.*]id est, prædicat Christum, Vel tangit petram, id est, duritiam cordis.

x ¶ *Salit.*] id est , facit nos salire,id est, transire.

y ¶ *Accipe.*] alia ratio quare aqua misceatur in sacrificio.

ADDITIO. Sunt quat tuor rationes , quare aqua misceatur vino. Prima quia fluxit aqua de petra in signum Passionis Christi. 5.ead.reuera. Et est secunda ratio, quia exijt de latere Christi. 5. ead. cap. 1. Tertia quia Christus hoc fecit. 5.ead. scriptura, Quarta qa populus per aquam significatur , & per mistionem aquæ cum vino populi redemptio.5. ea. cū omne.secundum Hug.

Ioan. 19. Gen. 2.

Psal. 5.

z ¶ *Vt emundaret.*]infra dist.4. proprie. in fin.

a ¶ *Quia vnde culpa.*] ‖ q.d.de latere culpa , & de latere gratia : sed non de eodem latere. verbi gratia:de latere Adæ fuit femina , vnde culpa exiit:de latere vero Christi sanguis & aqua , vnde gratia. G.

‖ Culpa de latere, & gratia de latere.

b ¶ *Hæc redemit.*] scilicet passio,& fides eius.

c ¶ *Mensam.*]i.cōmunionem corporis tui.

d ¶ *Inebrians.*] id est, dans obli

dans oblionem delectationum:vt supra distinct.35.luxuriosa.

a ¶ *Pacificata sunt omnia.*] in terra redempti sunt homines. princeps enim mundi huius eiectus est foras,in cœlis chorus Angelorum, qui iam turbatus fuerat,per passionem eius & resurrectionem spe futuræ reparationis in noua gaudia resurrexit: vt supra eadem distinct.1. hi duo. ¶ nec (vt Origenes dogmatizauit) pro redēptione diaboli passus est Christus : nec pro Angelis , sed vt eius lapsus in restitutione hominis esset reparatus. & ideo dicitur pro Angelis fieri dum quod inde cecidit,ex hominibus redditur : & ideo etiam dicuntur pacificata q̄ sunt in cœlo, quia numerum Angelorum diminutum fide passionis suæ Christus replet. id est, homines, qui peccato depraui erant , suo sanguine redemit,& ex his ruinam Angelorum resarcit Deus. supra distin.1. hi duo.

Christus pro dæmonibus & reprobis nō est passus.

Molēs omissa.

b ¶ *Vel in cœlo.*] vel, pro&,id est, animæ sanctorum quæ iam in cœlis sunt,& sancti,qui adhuc sunt in terra: & tūc pacificata, id est, saluata. Vel pacificata,id est, homines Angelis reconciliati sunt.

c ¶ *Cœlum.*] id est, illi qui ascēdunt in cœlum, sanctificati sunt : quibus suppletur ruina Angelorum in cœlis.Ioan.

d ¶ *Supersubstantialē.*] & in textu Matthæi est, supersubstantialem,id est, super omnē subsātiam, scilicet creatam.

Sicut verus est Dei.] Hæc est 25.pars dist. in qua probatur per 9. cap.Christum verum esse Deū,& in sacramento altaris verum corpus & sanguinē eius.Io.de Fāt.

CASVS. Sicut Christus est verus filius Dei, nō per adoptionem, sed ex substātia eius : ita vera est eius caro, quam in sacramēto sumimus. caro autem non descendit de cœlo, sed panis. vnde quia Iesus particeps fuit vtriusq;:qui accipit carnem & corpus eius,particeps est deitatis ipsius.

e ¶ *Quasi filius.*] expressium est veritatis. non enim imagine naturæ veritas obumbratur. ff.de lib. & posth.filio.

f ¶ *Et tu quia accipis.*] id est, corpus Christi accipis diuinæ substantiæ vnitum.

1 Ag.l.1.ca. 6. Gaium dias. li.

In illo sacramento.] CASVS. Dicitur in hoc capit. quòd in sacramēto Eucharistiæ est corpus Christi, & non corporalis esca, sed spiritualis. & ad hoc probandum inducit Ambrosius auctoritatem Apostoli.

1 Cor 10.

g ¶ *In illo sacramento.*] id est,sub illa visibili specie. vel intransitiue illud sacramentum. scilicet sub illa specie. Vel illa species etiam suo modo dicitur corpus Christi.supra ead.species.

h ¶ *Corporalis.*] non ergo posset quis substentari de Eucharistia.arg. contra,quia etiam de odore satiatur quis & confortatur a .

i ¶ *Spiritale.*] id est , spiritum alens.

k ¶ *Diuini spiritus.*] idem repetit.corpus spirituale dicitur,nō quòd sit spiritus , sed quia agile & nullo temporalium egens inuenitur. Vel distinguitur inter corpus Christi quod est ecclesia , & corpus Christi sumptum de Virgine,vt ecclesiā dicatur corpus Christi spirituale:quia secūdū quod est Deus, ei vnitur:corpⁱ dicitur spiritus Dei , quia à spiritu sancto est.23.dist.qui eps.

‖ Corpus Christi depliciter dicitur.

Icredis.] CASVS. Dicitur ꝙ qui corpus Christi cōsecrat, sed nō distinguit naturā hominis à natura Dei , offert quod debet,sed non diuidit vt diuidere debet.Sequens c.planū est.

1 ¶ *Recte.*] quo ad litterā de Cain hoc intelligitur sic: ‖Recte quidem obtulisti , sed recte non diuisisti: quia nō simplici corde.vnde & dicitur de frugibus terræ obtulisse: quia eius sacrificiū contaminatum erat terrena contagione & operatione : Iudæi quoque recte offerebāt, quia Deo cæremonias offerebant:sed nō recte diuidebāt, quia nouum test. intellectum à veteri littera non sequestrabāt.Qui igitur in altari patri filiū immolat,recte immolat : sed si in eadem persona duas naturas nō intelligit,non recte diuidit.Ioan.

‖ Oblatio Cain grata nō fuit. *al. transfiguratum corpus in altari.* + *al.diuinitatis Genes.4.secūdum.70.*

4 Alg.ll.1.ca. 11. lno p.2.c.5. Io. 6.

Nec Moyses.] ¶ *Conuiuia.*] Isidorus super Leviticū plane videtur velle quòd Dominꝰ noster seipsum assumpsit. per hoc quod dicitur: Assumpsit,deditque discipulis suis.

m ¶ *Conuiuium.*] *Rex sedet in cœna.turba cinctus duodena. Se tenet in manibus : se cibat ipse cibus.*

5 Pasch asius in cum in Matthæi locum. Matth. 26. Psal.103.

‖ Comedit ergo Christus seipsum: sed non quo ad effectum:quia non indigebat, sicut de baptismo. infra dist.4.proprie.

‖ Christus seipsum comedit.

ADDITIO. Has ego concedo , Deus comeditur : Christus comeditur. Has nego , deitas comeditur: anima comeditur. quia in primis supponitur persona , secundum Hug. & L.

+ *al. veritatē sui*

Et qui comeditur.] diceret quis : quare assumpsit corpus suū , qui non indigebat?Respond. vt daret aliis exemplum sumendi: ‖ sicut baptizatus est,licet non indigeret , vt daret exemplum baptizandi : vt infra distinct.4.per aquam.

‖ Christus qua re baptizatus fuit.

Accipite.] CASVS. Sup verba illa Euāgelij,Accipite,&c. dicit Hier. ꝙ postquā Christus agni paschalis carnes cū discipulis suis comedit,ad verū transiuit sacramētum,ipsum instituēdo.& sicut Melchisedech obtulit panem & vinū,qui fuit huius sacramenti præfigurator: ita Christus seipsum obtulit,& representauit.illud quod Melchisedech fecit. hoc etiam Dominus præfigurauit in agno.Sequens cap.patet.

escam spiritalem manducauerunt, & potum spiritalem biberūt. Corpus enim Dei, corpus est spirituale : corpus Christi, corpus est diuini spiritus k .

Item in sermone de Abel, & Cain, id est,in libro de incarnationis Dominicæ sacramento, cap. 4.

¶ Carnem à Christo susceptam, & corpus transfiguratum in altari offerimus. C. LXXXVI.

SI credas à Christo carnem esse susceptam , & offeras transfigurandum † corpus in altaribus, nec distinguas tamē naturam verbi † , & corporis; & tibi dicitur, si recte offeras, non recte l autem diuidas; peccasti.

Item Hieronymus ad Hedibiam, quæst. 2.

¶ In cœna Christus fuit conuiua & conuiuium. C. LXXXVII.

4 NEc Moyses dedit nobis panem verum , sed Dominus Iesus ipse conuiua m & conuiuium n,ipse comedens & qui comeditur o.

*Itē Hieronymus super Matthæum, libro quarto, ad cap.*26.

¶ In veritate sui corporis & sanguinis Christus suis discipulis præsentauit, quæ d Melchisedech sacramentaliter obtulit. C. LXXXVIII.

5 ACcipite,& comedite,Hoc est corpus meum.] Postquam typicū Pascha fuerat completum, & agni carnes cum Apostolis comederat ; assumit panem, qui confortat cor hominis: & ad verum Paschę transgreditur sacramentum: vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos panem, & vinum offerēs fecerat; ipse quoque in † veritate sui corporis & sanguinis representaret.

Idem in libro de membris Domini, al. de his , quæ Deo in scripturis attribuuntur.

¶ Christus idem est sacerdos & sacrificium. C. LXXXIX.

SAcerdos Dei patris dictus est filius Dei, non secundum diuinitatem, sed secundum humanitatem : in qua se pro nobis per passionem, & mortem suam acceptabile sacrificium Deo patri obtulit, vt ipse esset sacerdos qui & sacrificium p.

*Itē Hieronymus super Matthæum, libro quarto, ad cap.*26.

¶ In veritate sui corporis & sanguinis Christus suis discipulis præsentauit, quæ d Melchisedech sacramentaliter obtulit. C. LXXXVIII.

5 ACcipite,& comedite,Hoc est corpus meum.] Postquam typicū Pascha fuerat completum, & agni carnes cum Apostolis comederat ; assumit panem, qui confortat cor hominis: & ad verum Paschę transgreditur sacramentum: vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos panem, & vinum offerēs fecerat; ipse quoque in † veritate sui corporis & sanguinis representaret.

Idem in libro de membris Domini, al. de his , quæ Deo in scripturis attribuuntur.

¶ Christus idem est sacerdos & sacrificium. C. LXXXIX.

SAcerdos Dei patris dictus est filius Dei, non secundum diuinitatem, sed secundum humanitatem : in qua se pro nobis per passionem, & mortem suam acceptabile sacrificium Deo patri obtulit, vt ipse esset sacerdos qui & sacrificium p.

Act.2.

Vnc eis.] Historia. Legitur in actibus Apostolorum, quòd Iudæi ad prædicationẽ Petri compuncti dixerunt ad eum & ad alios discipulos: quid faciem⁹ nos ô viri fratres? tunc Petrus ait illis, Pœnitentiam agite, &c. & hoc est quod dicitur hic: tũc eis Petrus annunciauit.

a ¶ *Tunc eis.*] cum dixerunt ei Iudæi, quid faciemus nos viri fratres? Ait tunc Petrus. Credite ipsum esse Deum, quem crucifixistis a?

Corporeum.] Casvs. Dicitur hic q̃ corpus Christi olim significatum per manna, nunc est res magni miraculi, scilicet corp⁹ natum ex Virgine.

b ¶ *Illud manna.*] id est, corpus Christi, qđ significabatur per corporeum manna. supra eadem reuera.

c ¶ *Tantires miraculi*] id est, tantæ rei miraculosæ, scilicet corporis Christi.

Accesserunt.] Casvs. Hic ponit hunc cãsum. In hoc cap. Augustinus multis modis imitat nos ad perceptionẽ corporis & sanguinis Christi sacramentalem & spiritualẽ, commẽdãs multipliciter hoc sacramentum, & virtutem eius insinuans. Sequentia duo c. patent.

Manducat.] spiritualiter: sed multi sacramentaliter, licet non adorauerunt. ‖ Adoramus quidẽ humanitatem eius quadam veneratione maiori quàm vniuersas creaturas: illa tamẽ quæ dulia est, non est latria.

e ¶ *Adorauerit.*] arg. hic quòd mus non potest accipere corp⁹ Christi, arg. contra. infra ea. qui bene. sed statim desinit esse.

f ¶ *Non inuenimus.*] quo ad mysterium.

g ¶ *Ferebatur.*] alludit ad illud quod dicitur in libro Regum: Dauid fingens b se demẽtem, manibus ferebatur per lutũ ciuitatis Saulis regis timore, ex quo forte postea dictum est in legibus. ‖ quòd curator dandus est ei, qui dicit se dementem causa cognita, ne propter onera ciuilia huiusmodi fingat. ff. de cura. furio. obseruare.

Presbyter] Hæc est 26. pars distinctionis. Ioan. de Fant.

h ¶ *Eucharistiam.*] Licet intinctã dare causa necessitatis. Bro. libro quinto capitulo, vt omnes. Sed contra, supra eadem cum omne. ‖ Sed

a Vt ℣. dist. 3 propriie in fi. b Lanfrancus. Iuo p. 2. c. 9.

a Lanfrancus. Guitmundus l. 3. Algerus l. 1. c. 9. & 13. Iuo p. 2. c. 9.

‖ Christi humanitas magni veneratione est adoranda.

Item Augustinus lib. 50. hom. serm. 27. de vtilitate agendæ pœnitentiæ.

¶ Iudæi credentes biberunt sanguinem, quem in cruce fuderunt. C. XC.

1 Vnc eis a Petrus annũtiauit eum colendum, quem crucifixerunt: vt eis sanguinem biberent credentes, quem effuderunt sitientes.

Item Ambrosius epistola 62. al. l. 8. epist. 1. ad Irenæum.

¶ Corpus, quod ex Virgine sumpturus est, à fidelibus accipitur. C. XCI.

1 Corporeum illud manna b nũc est a tãtires miraculi: quia venit, quod perfectum est: perfectum autem, panis de cœlo, corpus ex Virgine, de quo satis Euangelium te docet.

a ¶ Nunc est.] *Apud B. Ambrosium sic legitur.* Et corporeum quidem illud manna hodie plerisque in locis inuenitur: sed nunc non est tanti res miraculi, quia venit, &c. *Verum ob glossam non est emendatum.*

Item Augustinus in Psalmum 33.

¶ Verum Christi corpus, verumque eius sanguinem quotidie manducamus, & bibimus. C. XCII.

2 Accesserunt ad Iesum Iudei, vt crucifigerent: nos ad eum accedamus, vt corpus eius & sanguinem accipiamus. *Ité infra.*

¶ Vere magnus Dominus, & magna misericordia eius vere, qui nobis dedit mãducare corpus suũ, in quo tanta perpessus est, & sanguinem bibere. *Item in Psalm. 45. ad Iudæos.* ¶ Iam & securi bibite sanguinẽ, quẽ fudistis. *Idem in Psal. 65.*

¶ Ipsum sanguinem quem per insaniam fuderunt, per gratiam biberunt. *Item in Psalmum 98.*

¶ 3 De carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit; & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat c, nisi prius adorauerit e. *Item in Psalmum 33.* ¶ [4 Dauid ferebatur β manibus suis.] Manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso Dauid, secundum litteram non inuenimus f: in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christus manibus suis, quando cõmendans ipsum corpus suum ait: [Hoc est corpus meum.] Ferebatur g enim illud corpus in manibus suis. *Idẽ super Ioannẽ, tract. 31.*

¶ Quousque biberẽt sanguinem, quem fuderant, de sua salute desperauerunt. *Idem in Psalm. 54.*

¶ Iudæi pascebantur tamquam de pœna Domini. Nam & nos de cruce Domini pascimur, quia corpus ipsius manducamus. *& infra.*

¶ Habent ergo impij epulas suas, habent & pij suas. Audi epulas pio-

rum. [Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam.]

β ¶ Ferebatur.] *In Græca vulgata est* φερόμενος *id est,* collabebatur.

Item ex concilio Vuormacien si, 5

¶ Pro infirmitatibus Eucharistiam presbyter semper habeat paratam. C. XCIII.

26 6 Presbyter Eucharistiã a semper habeat paratã, vt quando quis infirmatus γ fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

γ ¶ Infirmatus fuerit.] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui item citant concilium Vuormacien se, cap. 5.) & in capitularibus, l. 1. cap. 161. vbi habetur, post ista verba interponuntur hæc*, aut paruulus infirmus fuerit.

Item ex concilio Arelatensi †.

¶ Pœnitẽtis eius, qui non bene sacrificium custodit. C. XCIIII.

27 7 Qui bene non custodierit sacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit i; quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit triginta k dies pœniteat.

Cyprianus Eucratio fratri salutem, lib. 1. epistola 10.

¶ Histrionibus sacra non committantur mysteria. C. XCV.

28 8 Pro dilectione tua, & verecũdia mutua consulendũ me existimasti frater charissime, quid mihi videatur de histrione quodã, qui apud vos constitutus, in eiusdem adhuc artis suæ dedecore perseuerat, & magister, & doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum id, quod male didicit l, ceteris quoque insinuat; an talis debeat communicare nobiscũ. Quod ego puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor m, & honor ecclesiæ tam turpi, & infami n contagione fœdetur.

Item ex concilio Carthaginensi 3. cap. 35. 9.

¶ Post confessionem non est deneganda gratia communionis. C. XCVI.

10 9 Cenicis, atque histrionibus, ceterisque huiusmodi personis, vel apostaticis conuersis, vel reuersis ad Dominum gratia, vel reconciliatio non negetur.

Item ex concilio Vrbico 11.

¶ Presbyter in altari missam non celebret, in quo eodem die episcopus celebrauit. C. XCVII.

12 In altari, in quo episcopus missam cantauit, presbyter eodem die aliam celebrare non o præsumat.

Item ex concilio Lugdunensi.

Pronum

sanguinem non præcipitur seruare, quia opus esset nimia cautela in eo seruando. ergo propter cautelam non seruatur, ne fundatur: quandoque tamen propter aliud seruatur, infra distinctione proxi. sabbato.

Matth. 5.

Vi bene.] Hæc est 27. pars distinctio. Ioan. de Fant.

i ¶ *Comederit.*] ‖ nec dicẽdum, quòd mus fumat corpus Domini. statim enim definit esse sacramentum, ex quo ab eo tangitur. si tamen dicatur quòd fumat, non est magnũ inconueniẽs: cũ sceleratissimi homines illud fumant. sed B. non concedit, quòd ab eo fumi possit c: immo statim definit esse sacramentum. sed ierum non posset consecrari, quia nõ est ibi iam panis, immo tantum species. Sed numquid definit esse sacramentum, si transit super illud corpus mus, vel aranea? Non credo quòd definat esse sacramẽtum.

k ¶ *Triginta dies.*] secus in vino. supra ead. si per negligentiam.

5 In capitul. l. 5. c. 161.

6 Burc. l. 5. c. 10. Iuo p. 2. c. 20. Panis. l. 1. cap. 148.

6 Corpus Christi à mure nõ sumitur.

Pro dilectione tua.] Hæc est 28. pars distinct. in qua dicitur, q̃ impœnitentibus histrionibus non datur corpus Christi, & sic de aliis. Ioan. de Fant.

Casvs. Magus quidam publice instruebat pueros in magica arte. quærebatur vtrum Eucharistia debeat ei vel cõsimilibus dari cum aliis Christianis. Et respõdetur quòd non: ne honor ecclesiæ tam turpi contagione fœdetur. Sequens cap patet.

l ¶ *Quod male didicit.*] culpa enim similis est male discere, & docere. C. de male. & mathe. culpa: ‖ immo & huiusmodi pueri exheredandi sunt, si præter voluntatem parentum vel mimis vel arenariis se faciant: vt in authent. vt cũ. de appellatione cogno. §. causas. coll. 8.

m ¶ *Vt pudor.*] ‖ loquitur de notorio & manifesto infami, cui non est impertienda Eucharistia Domini. Idem est dicendum de quolibet existẽti in mortali crimine notorio. 23. q. 5. placuit.

n ¶ *Infami.*] tales enim infames sunt. ff. de his qui not. infam. l. 2. §. ait prætor.

o ¶ *N. altari.*] ¶ *Nõ præsumat.*] Propter solam episcopi reuerentiam, nisi licentia episcopi vel necessitate vrgente: & hoc vbi perficit episcopus, aliàs cõtra. 7. queſt. 1. nihil.

7 Burc. l. 5. c. 25. Iuo p. 2. c. 31. & p. 11. c. 83. Pann. l. 2. c. 155.

8 Burc. l. 5. c. 25. Iuo p. 2. c. 31. & p. 11. c. 83. Pann. l. 2. c. 155.

9 Et in Africa c. 12.

‖ Eucharistia non est danda excidenti in crimine notorio.

10 Burc. l. 4. c. 36. Iuo p. 11. c. 230.

11 Cõc. Antissiod c. 10.

12 Burc. l. 3. c. 226. Iuo p. 2. c. 230. Pann. l. 2. c. 35.

Pronunciandum.] Hæc distinct. diuiditur in 14. partes. In quarum prima probat per x. cap. quid iuris sit de festiuitatibus. Secunda ibi, *De esu.* Tertia ibi, *Peruenit.* Quarta ibi, *Sabbato.* Quinta ibi, *Ieiunium.* Sexta ibi, *Ieiunia.* Septima ibi, *De pœnitentibus.* Octaua ibi, *Litteris.* Nona ibi, *Crucis.* Decima ibi, *Aquam.* Vndecima ibi, *Nosse.* Duodecima ibi, *Perlatum.* Decimatertia ibi, *Sexta.* Decimaquarta ibi, *Omnes.* Ioan. de Fant.

Casvs. Hic ponitur 3. distinct. in qua ostẽdit G. quæ festiuitates sunt celebrandæ: interserit etiam de generalibus ieiuniis in hoc cap. igitur enumerantur quæ festiuitates sunt per circulũ anni celebrandę. additur etiã q̃ ieiuniũ ex quo est ab ecclesia indictum, debet ab omnibus obseruari. & quo tẽpore debeant solenniter pœnitentes reconciliari.

a ¶ *Pronuntiandum*] quæ festiuitates sint celebrandæ, & quando, ostẽdit. ‖ Et ideo inter sacramenta tractat de solẽnitatibus istis, quia sacramẽtorum a loco habẽtur: quia repræsentant passiones eorum martyrum propter quos fiunt.

b ¶ *Vsq; ad vesperã.*] ‖ hic habes quando incipiat dies secũdum canones: scilicet à vespera: vt extra de fer. cap. 1. & 2. & supra 75. dist. quod à patribus. Aliud obtinet secundum leges, quia secundum leges incipit à media nocte b: vt ff. de fer. more. vt not. de hoc super illo, ca. quod à patribus. hodie quo ad iudicium protenditur dies vsque ad tenebras, &c. extra de offic. dele. consuluit. Sed tamen no. q̃ inceptio ista non habet locũ quo ad omnia. nam secundum hoc sæpe comederem⁹ carnes in die veneris. Vnde dic quòd quo ad solutiones faciẽdas, quo ad carnes comedendas, dies incipit à media nocte. & terminatur in aliam mediam noctem, & maxime quia hoc dicit lex, & hoc habet cõsuetudo, licet quo ad solutiones distinguãt quidam inter clericos & laicos: quod non approbo. Præterea not. q̃ dies quãdoque incipit à meridie c, & terminatur in aliũ; & hæc forte computatio est magis vera, cum contineat ortum & occasum signorum. Item dies quãdoque computatur de momento ad momentum. ff. de min. denique §. minorem. Sed quantum ad esum carnium computatur dies à vespera vsque ad diluculum: vt infra ead. de esu. Ioan.

c ¶ *Theophaniæ.*] id est, Epiphaniæ, id est, apparitionis. Theos enim Deus, phanos apparitio: quando. s. stella apparuit, quæ duxit magos.

d ¶ *Natiuitas.*] de festo Conceptionis nihil dicitur: quia celebrandum non est, sicut in multis regionibus fit, & maxime in Anglia. & hæc est ratio, quia in peccatis concepta fuit, sicut & ceteri sancti, excepta vnica persona Christi. Similiter de annuntiatione sanctæ Mariæ nihil dicit: cum sit tamen celebrare festum, Hugo.

e ¶ *Festiuitates.*] sed de quibus festiuitatibus hoc intelligis: q̃ a sancti aut sunt canonizati, aut nõ. B. intelligit de non canonizatis: quia dicit q̃ episcopus cum suis clericis quantum ad suam diœcesim poteſt sanctum canonizare: quod non credo. ext. de reliquiis & veneratione sanctorum. c. 1. in fi. sed exaudio de canonizatis, qui non habent vigilias.

1 Cod. de fer. & omnes dies. Nou. Leon. 52. Magunt. 1. ca. 36. Cap. 1. c. 164. & lib. 2. c. 35. Bur. l. 2. c. 77. Iuo p. 4. c. 14. ‖ Solmon ad diluculum §. Nota nonas canonis.

† Octaua Natalis Domini † al. Epiphaniæ.

‖ Festiuitates martyrum habentur loco sacramẽtorũ. a Immo etiã festum Pentecostes sacramentum appellatur. ‖ dist. poenitenti. baptizati. ‖ Dies quando incipit.

† al. basilica

b Ad le. Ale. ii. mo. in l. nõte. ff. de fe. & glo. in ca. extra eo. byt Are. 75 dit in c. quod legitimus. ‖ al. episcopiis

c Meridies sim. dicuntur quæ medi. dies. i. meridiãs dicit: vel quia vbi. meridies dicit, ibi est, prior meridies, Græce prima. Latine dicit secundũ Pap. ‖ Iuo p. 4. ca. 11.

Item ex eodem Aurelianẽsi, c. 29. 3

¶ Ante Ascensionem Domini tribus diebus litaniæ celebrentur. C. III.

4 Rogationes, id est, litanias, ante Ascẽsionem Domini placuit celebrari, ita vt præmissum † triduanum ieiuniũ i in Dominicæ Ascensionis solẽnitate soluatur. Per quod triduum serui, & ancillæ ab opere relaxentur, quo magis plebs k vniuersa conueniat. Quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis vtantur.

Item ex concilio eodem, cap. 33.

¶ Episcopus die Dominico non desit ecclesiæ. C. IIII.

Episcopus, si infirmitate non fuerit impeditus, ecclesię, cui proximus fuerit, die Dominico deesse l non debet.

Item ex eodem cap. 27.

¶ Hos dies ciuitas in villa celebrare non licet. C. V.

6 Vlli ciuiũ Paschæ, Natalis Domini, & Quadragesimæ γ solennitatem in villa m liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

γ ¶ Et Quadragesimæ.] *Sic etiam in originali impresso. Sed Iuo habet*, vel quinquagesimæ. *Burchardus*, vel Pentecostes. *& ita est in concilio Agathensi, cap. 63. & in Aruernensi, cap. 14.*

Item ex eodem Aurelianẽsi, c. 26.

¶ Ante solennitatem Paschæ Quadragesima est celebranda. C. VI.

Acerdotibus n omnib⁹ est decretum, vt ante Paschæ o solennitatem non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur.

Item ex cõcilio Martini Papæ Bracharensis, cap. 50. 7

¶ Quinta feria vltimæ septimanæ Quadragesimæ ieiunium solui non licet. C. VII.

On liceat quinta feria nouissimę septimanę ieiuniũ p

d Ad idem 3. q. 4. nullus, ex tra de maio. & ob. c. a vbi de hoc etiam le. & no. extra de loca. & cond. vestra. Ar. † abest ab orig. † *omni Hispania* } orig.

3 Beda de officiis. tomo 7.

4 Albinus pa. 67. Burc. l. 13. c. 17 Iuo p. 4. c. 11.

† *al. post missam*

5 Con. Aruernense, c. 14. Et Agathẽse, c. 61.

6 Burc. l. 2. c. 75. & l. 19. c. 12. Iuo p. 4. c. 12. ‖ Ieiunandum non est inter Paschа & Pẽtecostem.

‖ Episcopus diebus Dominicis debet esse in ecclesia sua.

7 In cap. gra. Synod.

‖ Ieiunium est duplex.

DISTINCTIO III.

¶ Tempora feriandi in missa sunt laicis nuntianda. C. I.

1 Pronũtiãdũ a est laicis a, vt sciant tempora feriandi per annũ, id est, omnem Dominicam à vespera vsquead vesperam b, ne iudaismo capiantur.

2 Feriandi vero per annum isti sunt dies, Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Ioannis Euangelistæ, Innocentium, sancti Siluestri, octauæ † β Domini, & Theophaniæ † c, Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Ioannis Baptistæ, Duodecim Apostolorũ, maxime tamen sanctorum Petri, & Pauli, qui mundum sua prædicatione illuminauerũt, sancti Laurentij, Assumptio sanctæ Mariæ, Natiuitas d sanctæ Mariæ, Dedicatio ecclesiæ †, sancti Michaelis Archangeli, Dedicatio cuiuscumque oratorij, & omnium sanctorum, & sancti Martini, & illæ festiuitatese, quas singuli episcopi in suis episcopatibus † cum populo collaudauerint, quæ vicinis tãtum circummorãtibus indicendæ sunt, non generaliter f omnibus. Reliquas vero festiuitates per annum non sunt cogendi ad feriandum, nec prohibendi. Indictum vero ieiuniũ quando fuerit denuntiatum, ab omnibus obseruetur.

a ¶ Laicis.] *Hæc vox abest à Vaticanis exemplaribus. Burchardo & Iuone.*

β ¶ Octauæ Domini.] *Ita in plerisque vetustis exemplaribus; & in capitularibus, & apud Iuonem, & ceteros fere veteres scriptores, excepto Burchardo. Ac nihilominus ipsa octaua dies ipsius Natalis significatur. Cur autem numero multitudinis proferretur, declarat Alcuinus, in cap. de octaua Domini.*

Item ex concilio Toletano 3. c. 23.

¶ In sanctorum solennitatibus, diuinis officiis, non saltationibus, vel cantilenis, populi debent vacare. C. II.

2 Irreligiosa consuetudo est, quam vulgus per sanctorum

e ¶ *Festiuitates.*] sed de quibus festiuitatibus hoc intelligis: q̃ a sancti aut sunt canonizati, aut nõ. B. intelligit de non canonizatis: quia dicit q̃ episcopus cum suis clericis quantum ad suam diœcesim poteſt sanctum canonizare: quod non credo. ext. de reliquiis & veneratione sanctorum. c. 1. in fi. sed exaudio de canonizatis, qui non habent vigilias.

f ¶ *Non generaliter.*] Argu. q̃ particularia decreta epi possunt cõdere, & leges & canones constituere d, & cõsuetudines inducere seruãdas in parochiis suis in subditos suos consensu eorumdem sine præsentia Papæ, vel eius delegati: vt 11. dist. catholica. & 35. quæst. 6. ab isto.

Irreligiosa.] Casvs. Quædam praua consuetudo erat in quibusdã locis, q̃ populus qui attẽte diuina officia debebat exaudire, cãtilenis & saltationib⁹ turpibus insistebat, & sic religiosorum officium perturbabat: quare præcipitur vt sacerdotes & iudices hoc prohibeant.

g ¶ *Saltationibus.*] supra ead. dist. in. i. qui die.

h ¶ *Perstrepentes.*] Hoc licet sit mortale, nõ inducit depositionem: vt 5. quæst. 4. in loco.

Rogationes.] Casvs. Dicitur in hoc cap. q̃ per tres dies ante ascẽsum Domini litaniæ fieri debent: quo triduo debẽt homines ieiunare, & vti cibis quadragesimalibus: serui etiam & ancillæ debẽt ab opere relaxari. Quæ autem sequuntur, patent vsque ad cap. de esu.

i ¶ *Ieiunium.*] §. distin. 76. §. non autem. cõtra. ‖ vbi dicitur, quòd inter Pascha & Pẽtecosten nõ sit ieiunãdum. Sed de ieiunio quod hic statuitur, non præcipitur: sed suadetur. nam in tẽpore illo vnaquęque prouincia abundabat in sensu suo: vt 76. distin. vtinam. & 12. distinct. illa.

k ¶ *Plebs.*] & ita serui sunt de plebe.

l ¶ *Episcopus.*] ¶ *Desse.*] ‖ Argumen. quòd episcopus Dominicis diebus in episcopali ecclesia diuinis officiis debeat interesse: in qua sacerdotali more p̃cipitur residere: vt 7. q. 1. peruenit ad nos. & quòd cogendus sit cum clericis suis apud ecclesiam suam communiter habitare: vt dixi 41. distinct. episcopus vilem.

m *Vlli.*] ¶ *In villa.*] Tunc enim in maiori ecclesia conueniunt omnes: vt supra eadem distinctione 1. si quis etiam extra.

n *Acerdotibus.*] id est, episcopis in concilio congregatis.

o ¶ *Paschæ.*] contra. supra distinctione 4. statuimus, & ca. Quadragesima. Solut. ‖ hic de ieiunio generali, quod omnibus iniungitur: ibi de speciali, quod clericis suadetur. immo ideo non est seruanda Quinquagesima: quia seruatur post Pascha à die Paschæ vsq; ad Ascensionem vel Pentecosten.

p ¶ *Ieiunium.*] quia Dominus surrexit de cœna, & lauit pedes discipulorũ, & iterũ rediit ad cœnã: volũt quidã ad similitudinẽ Dñi etiam

pedes aliis abluere, & bis [a] comedere, sed talis consuetudo reprobatur.

a ¶ *Exhonorare.*] ar. q̄ nihil reputatur ieiunasse qui vnum diem non ieiunat, C. ad syllab. l. vlt. nihil videt esse factū, &c. 7. quæst. 1. nihil.

ADDITIO. Item ar. q̄ vtile per inutile vitiatur. 9. distinct. si ad sacras 25. quæst. 2. & si legibus. sed arg. contra. 12. q. 2. si quis. Archid.

b *Non oportet.*] Sed per totos, id est, omnes, exceptis diebus Dominicis. ar. 3. dist. 30. si q̄s presbyter. 3. dist. 5. Quadragesima.

c *Placuit.*] ¶ *Vt omnes.*] non comedant.

d ¶ *Sabbati.*] scilicet Paschalis.

e ¶ *Sacerdotali.*] scilicet finita hora nona.

f ¶ *Communione.*] scilicet percepta, i. non debēt comedere nisi prius celebratis missarum officiis & vespertinis. 3. ea. distinct. 1. solent. H.

g *Quoniam.*] Sunt quidam.

h ¶ *Genua.*] 3. dist. 76. Sed non autem, & c. scire.

i ¶ *Stantes.*] 3. dist. 30. si quis presbyter. 3. 26. q. 7. sacerdos. contra. Sol. ibi dies remissionis vocantur dies ieiuniorum.

De esu carnium.] Hęc est 2. pars dist. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Quæritū fuit à Leone, quibus diebus sic abstinendum à carnibus. Et respondet quòd in 4. & 6. feria ab initio noctis præcedētis vsque in sequētem diē scilicet quartam & sextā feriam.

k ¶ *Feria.*] de quarta feria est consilium, de sexta præceptum.

l ¶ *Sabbati.*] dies, scilicet Paschalis: supple ne forte ob insignem solennitatem videretur ieiunium tunc soluendum.

m ¶ *Maluerit.*] sed nō tenetur ad hoc.

n ¶ *Vel debuerit.*] cum teneatur ad hoc ex iuncta pœnitētia. ‖Et ita est arg. q̄ possumus carnes comedere in die sabbati vtrum sit licitum.

b Dicit. Hoc habetur quod hoc sabbato licite carnes comederint: sed posset aliud obtinuit in sabbatho s. abstinendum esse à carnibus 3. dist. 5. quia dies. sed & ieiunii in sabbato fuit posita consuetu. 3. ea. sabbato secundum H. 4 Et Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum. c. 10.

5 Iuo p. 4. c. 6. Pān. l. 2. c. 169.

† *al. sabbatho*

† *al. distinctionis*

§ Bure. l. 2. ca. 88 Iuo p. 4. c. 18. Pān. l. 2. c. 173.

† *Iuo. Grat.*

‖ Carnes comedere die sabbati vtrum sit licitum.

soluere, & omnem exhonorare [1] Quadragesimam, sed sincere abstinentes, totam Quadragesimam peragere.

Item ex concilio Laodicensi, c. 50.[1]

¶ De eodem. C. VIII.

[2] NOn oportet [b] in Quadragesima, quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiuniū dissolui, & totam Quadragesimā inhonorari: sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus, id est, aridioribus vti.

Item ex concilio Agathensi, c. 12.

¶ Exceptis diebus Dominicis in Quadragesima non soluatur ieiunium. C. IX.

PLacuit [c], vt omnes ecclesiæ filij, exceptis diebus Dominicis, in Quadragesima etiā die sabbati † [d] sacerdotali [e] oratione [α], & discretionis cōmunione [f] ieiunent.

α ¶ Oratione.] *In concilio legitur*, ordinatione, & distinctionis ‖ comminatione ieiunent. *sed ob glossam non est mutatum.*

Item ex concilio Nicæno, cap. 20.

¶ Nec in die Dominico, nec in diebus Pentecostes in oratione genua flectantur. C. X.

[3] OVoniam [g] sunt in die Dominica quidā ad orationem genua [h] flectentes, & in diebus Pentecostes statutum est à sancta synodo (quoniam consona, & cōueniens per omnes ecclesias custodienda consuetudo est) vt stantes [i] ad orationem vota Domino reddamus.

Item Leo Papa. IIII.

¶ Quo tempore ab esu carnium sit abstinendum. C. XI.

[2] DE esu carniū apud vos † vetustissima, & non improbanda traditio semper est tenenda, vt à cœnæ termino, quæ fit in principio noctis quartæ feriæ [k], quæ lucescit in quarta feria, vsque in diluculum quintæ feriæ, & similiter à cœna noctis sextæ feriæ, quæ lucescit in sexta feria, non imperite ieiunatio vsque ad sabbati [l] lucem, quantum de diei parte aliquis ieiunare maluerit [m], vel debuerit [n], protendatur.

Item Gregorius dilectissimis ciuibus Romæ, lib. II. epist. 3. [4]

¶ Nec die sabbati feriandum, nec die Dominico lauacrum est prohibendum. C. XII.

[3] PEruenit ad me quosdam peruersi spiritus homines praua inter vos aliqua, & sanctæ fidei aduersa seminasse; ita vt die sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud, nisi Antichristi prædicatores dixerim? qui veniens [o] diem sabbatum, atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se, & resurgere simulat; haberi in veneratione vult [p] diem Dominicum: & quia iudaizare populum compellit, vt exteriorem legis ritum renouet, & sibi Iudæorum perfidiā subdat; coli vult sabbatum q, *& paulo post.* ¶ Aliud quoque ad me perlatum est, vobis à peruersis hominibus esse prædicatū, vt Dominico die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxuria, & pro voluptate quis lauari appetit; hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autē pro necessitate corporis; hoc nec die Dominico prohibemus.

Idem Innocentius Papa, epistola prima ad Decentium, cap. 4.

¶ Ob reuerentiam festiuitatis Dominicæ sabbato ieiunare debemus. C. XIII.

[4] [6] SAbbato vero ieiunandū [r] esse ratio euidentissima demonstrat. Nam, si diem Dominicum ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi non solum in Pascha celebramus, verum etiam per singulos circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sexta feria propter passionē Domini ieiunamus, sabbatum prætermittere non debemus: quoniam † inter tristitiam & lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam vtique constat Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Iudæorum se occuluisse. Quod vtique non dubium est in tantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio ecclesiæ habeat isto biduo sacramenta penitus non celebrari [s]. Quæ vtique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id, quòd commemoratio diei illius semper est celebranda. Quòd si putant semel, atque vno sabbato ieiunandum, ergo & Dominica, & sexta feria semel in Pascha erit vtique celebranda.

Item Melchiades † Papa ad episcopos Hispaniarum, cap. 3.

¶ Die Dominica, & quinta feria non est celebrandum ieiunium. C. XIIII.

[5] [7] IEiunium Dominici dici, & quintæ [t] feriæ nemo celebrare debet, vt inter ieiunium Christianorum, & gentilium, veraciter credentium, & infidelium, atque hæreticorum vera, & non falsa discretio habeatur.

Item ex concilio Cæsaraugustano, cap. 2.[8]

¶ De eodem. C. XV.

NE quis ieiunet die Dominica causa timoris [β v], aut persuasionis, aut superstitionis: nec Quadragesimarum diebus ab ecclesiis fideles desint: nec habitent in latibulis cubiculorum, ac montium, qui in suspicionibus, [a] per-
seuerant: sed exemplum, & præceptum custodiant sacerdotum, & ad alienas villas agendorum conuentuum causa non conueniant. Ab vniuersis episcopis dictum est; anathema sit, qui hæc commiserit.

β ¶ Timoris.] *Hoc exponitur in glossa. Sed in concilio est*, causa temporis, *id est, quoniam dies Dominicus sit. De qua re habetur supra distinct. 30. ca. si quis tamquam. & cap. finali. Legitur etiam in Pontificali Damasi ideo Meltiadem sanxisse, ne quis die Dominico, aut feria quinta ieiunaret: quia eos dies pagani, quasi sacrum ieiunium celebrabant. Et apud Burchardum, lib. 19. imponitur pœnitentia ei, qui die Dominica ieiunet propter abstinentiam, & religionem.*

Item ex dictis S. Apollonij.[1]

¶ *Caput hoc habetur apud Palladium in vita Apollo. abbatis.*

¶ Quarta, & sexta feria sunt seruanda ieiunia. C. XVI.

[6] [2] IEiunia sane legitima, id est, quarta & sexta [b] feria non sunt soluenda [c], nisi grandis aliqua necessitas fuerit: quia quarta feria Iudas de traditione Domini cogitauit, & sexta feria crucifixus est Saluator. [3] Videbitur ergo, qui in his diebus sine aliqua necessitate soluerit statuta ieiunia, vel cum tradēte tradere Saluatorem [d], vel cum crucifigentibus [e] crucifigere. Die autem Dominica nihil aliud [f] agendum est, nisi Deo vacandum. Nulla operatio in illa die sancta agatur: nisi tantum hymnis, & psalmis, & canticis spiritualibus dies illa transigatur.

Item Innocētius Papa, epistola prima ad Decentium, cap. 7.

¶ Quinta feriæ vltimæ hebdomadæ Quadragesimæ pœnitentes remissionem accipiant. C. XVII.

[7] [4] DE pœnitentibus vero qui siue ex grauioribꝰ cōmissis [g], siue ex leuioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interueniat ægritudo [h], quinta feria ante Pascha eis remittendum [i] Romanæ ecclesiæ consuetudo demonstrat. Ceterum de pōdere æstimando [k] delictorum, sacerdotis est iudicare, vt attendat [l] ad confessionem pœnitentis, & ad fletus, atque lacrymas corrigētis; ac tunc iubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionē. Sane [m] si quis in ægritudinē inciderit, atque vsque ad desperationē deuenerit, ei est ante tēpus [n] Paschæ relaxandum; ne de sæculo absq; cōmunione discedat.

Item Fabianus Papa oriētibus episcopis, epistola secunda.

¶ Sanguis annis quinta feria vltimæ hebdomadæ Quadragesimæ nouū chrisma conficiatur. C. XVIII.

[8] [5] LItteris vestris inter cetera insertum inuenimus, quosdam regionis vestræ episcopos à vestro, nostroque ordine discrepare, & non per singulos annos in cœna Domini chrisma conficere. *& infra.* ¶ Errant vero, qui talia excogitant, & mente vesana potius, quàm recta sentientes hæc audent. *& infra.* ¶ Sicut enim ipsius diei solennitas per singulos [o] annos est celebrāda; ita ipsius sancti chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno [p] in annum renouanda, & fidelibus tradenda: quia nouum sacramentum est per singulos annos, & iam dicto die innouandum, & vetus [q] in sanctis [r] ecclesiis cremandum. Ista à sanctis Apostolis, & successoribus eorum accepimus, & vobis tenenda mandamus.

** In originali res copiosius explicatur, quā aut Gratianus, aut Iuo faciant.*

Item Eusebius Papa epist. 3.

¶ Seruetur ab omnibus festiuitas inuentionis Dominicæ crucis C. XIX.

[9] [6] CRucis [s] Domini nostri Iesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula sanctæ Romanæ ecclesiæ tenentibus, quinto nonas Maij inuenta est, in prædicto calendarū die inuētionis festū vobis solēniter celebrare mādamus.

Item Alexander Papa V. à Petro, epistola prima, cap. 5.

¶ Quare sit institutum, vt aqua sale cōspersa sanctificetur. C. XX.

[10] [7] AQuam sale vcōspersam populis benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur [x], & purificentur. Quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mādamus. Nā si cinis vitulæ [y],

y ¶ *Cinis vitulæ.*] historia, Legitur in Leuitico quòd decima die Septembris tollebat sacerdos de proprio vitulam rufam trimam & immaculatam, quæ nondum portauerat iugum, & immolabat eam pro peccato suæ domus: & hircum quem sumebat ab vniuersa multitudine, immolabat pro peccato populi. pelles & carnes & fimum vitulæ & hircum comburebat extra, & cinerem seruabat, & inde per totum annum fiebat aspersio aquæ, qua purificabantur immundi de quibusdam, quæ in lege immunditiæ dicebantur: vt puta si aliquis tetigisset cadauer hominis mortui, vel sepulchrum, erat immundus vsque ad diem septimam: & hac aqua mundabatur.

a Intellige secundum Hug. de eo, qui comedit integre & perfecte, & penā surgit & iterum comedit. secus si parū comedit. & postea ad mandatum faciendum surgere, quo facto ad mensam rediret, & comestionem in cepiam perficeret. sed certe talis ieiunans dicerent secundum Hu. qui ita not. in summa de ob. sancta. 6. quā do. ver. tota, &c.

1 Et in 6. Sy. c. 39.

2 Bure. l. 13. c. 8. Iuo p. 4. c. 41.

a Iohan. nisi ad casum necessitatis refert. B. Hisp.

‖ Præsens pro futuro quandoque ponit. c Adiectum si fieri posit regulariter nota. Bar. in l. si ita. ff. de auro & argen. le. & in l. 1. qui res pign. obl. p. s. d. Sabau. ecōtrario ponitur supra di. prox. in Christo vbi de hoc.

6 Anfia. præs. c. 1. Pol. l. 1. ca. 25. Iuo p. 4. c. 28. Pān. l. 2. c. 137.

† *al. quod* orig.

1 Clemens. l. 2. cōstit. c. 24. Smaragdus ad c. 48. regulæ S. Benedicti.

‖ De quibus habetur 35. dist. 5. alibi. & sepra. ea. dist. 2. in cœna.

1 Iuo p. 4. ca. 31. Pān. l. 2. c. 177.

e De hoc etiā not. supra. ca. etus in fine. Arch.

1 In psa. 6. ca. 16. Smaragdus Ibidem. Iuo p. 4. ca. 13.

8 Conc. Gangrense, c. 18.

‖ Matrimonij nouum est quā non excedit annum.

‖ A fine quā do minus æquitauit, festum non est celebrandum.

5 Pol. l. 3. tit. 16. Iuo p. 2. ca. 73.

d Die q̄ hoc nomine, calēda um intelligit ipse mēsis cuius sunt calendæ, secūdum. H.

‖ Sal misceatur cum aqua benedicta.

6 Iuo p. 4. c. 5.

‖ Carnes comedere die sabbati vtrum sit licitum.

† *Iuo. Grat.*

‖ Ieiunare semper non reprobatur.

† *al. Miltiades*

7 Eusebius Emiss. in hom. Pentecostes. Poly. ibidem. Iuo p. 4. c. 27. Pān. l. 2. c. 176.

7 Poly. ibidē. Burc. l. 2. c. 55. Iuo p. 2. c. 68.

1 Ista reconciliatio pœnitentiæ est episcopalis officii non sacerdotalis 16. q. 6. §. si. in fine. 50. dist. quamuis. Archid. Auunt sic licēt scholastici studere die festiuitatis in honorem Dei &c. q. sic. vt p Aug. & Alexan. de Imol. ibidem. ff. de fer. idē tenet gl. 1. in l. sola. litiices. & ibi Reync. & Aug. C. de fer. quamuis aliter sentiant canonistæ, vt per Arch. hic & per Io. An. & do. Anton. in c. 1. extra. de Capit. Ioā. c. 9. Pol. l. 6. ti. 10. Burc. l. 18. cap. 11. Iuo p. 15. c. 40.

a ¶ *In suspicionibus.*] scilicet hæreseos.

b ¶ *Eiunia.*] Hæc est sexta pars distinct. secundum Ioan. de Fant.

c ¶ *Et sexta.*] addita secūda feria. 11. q. 3. de illis. di. 82. presbyter.

c ¶ *Soluenda.*] ab his qui ad hoc voto vel pœnitentia sunt adstricti. Vel dic quòd hoc fuit in primitiua ecclesia necessitatis: hodie vero consilij. H. & G.

d ¶ *Saluatorem.*] Supra 11. quæst. 3. abiit.

e ¶ *Vel cū crucifigentibus.*] 1. dist. 4. qui bis.

f ¶ *Aliud.*] C. de fer. l. 3. contra. Sed dic legem succumbere, id est, vim in hoc non habere. extra de fer. conquestus [2].

g ¶ *Commissis.*] mortalibꝰ. grauiora enim appellat valde enormia [b] leuiora minus enormia: aliàs esset contra 26. q. 6. cap. vlt.

h ¶ *Aegritudo.*] quo casu nullo tempore est denegāda communio: vt notatur & legitur distin. proxi. cap. presbyter. Sed pone quòd aliquis agat septēnem pœnitentiam: nūquid in istis vij. annis in quolibet anno in cœna Domini debeat in ecclesiam introduci? Vel si debet, à quo? vtrū tātum ab episcopo, vel à suo presbytero? Dicunt quidam quòd post primam expulsionē vsque ad vltimam (quarum vtraque debet tātum per episcopum fieri [c]:) presbyter simplex poteſt eū quolibet anno in cœna Domini recipere in ecclesiam, & post octauas de ecclesia expellere. de hoc 50. distin. cap. in capite. 26. quæst. 6. cap. 1. supra distinct. [a]. in cœna. Item quare hoc magis fit in die Iouis quàm in alio die eiusdem septimanæ? ideo quia eodē die idem Dominus captus fuit, & ligatus fuit: & eius ligatio absolutionē nostram operata est. Vel poteſt dici, quòd ideo quia ipse eodem die pedes discipulorum lauit. vnde ideo eadem die fit vt pedes, i. affectꝰ nr̄os lauet à peccatis: iuxta illud: quā speciosi pedes euāgelizantiū, &c. de pœ. dis. 1. pōt.

i ¶ *Remittendum.*] id est, absoluendum reconciliando: Eucharistiam concedendo. 50. distinct. pœnitentes.

k ¶ *Aestimando.*] argum. 23. quæst. 8. occidit. Io.

l ¶ *Attendat.*] 26. quæst. 7. de his.

m ¶ *Sane.*] exponit quod dixerat in verbo ægritudo.

n ¶ *Ante tempus.*] id est, ante quintam feriam, quæ est ante Pascha.

Litteris vestris.] Hæc est 8. pars dist. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Quidam episcopi singulis annis in cœna Domini non conficiebant chrisma, qui in hoc c. reprehēduntur. & præcipitur eis, vt

a *In*

a ¶ *Sãc̃ificabat.*] tunc sanguis vitulę fuit remissio peccatorum : vt 12. quæst. 2. gloria.

b ¶ *Mundabat.*] à venialibus. 5. dist. 50. in capite. J. dist. 4. nequaquã.

‖ Venialia delentur sacrificiis. 4. Reg. 2.

‖ Nam sacrificiis venialia delentur. 5. dist. 2. cũ omne. de pœ. dist. 3. de quotidianis. Nam si qua tunc habebãt, mortalia erant. de pœnit. distin. 6. cap. 1. circa medium.

† al. *Sacrata aquæ*

c ¶ *Per Heliſæum.*] inde est quòd cum aqua exorcizatur, dicit sacerdos : Deus qui per Heliſæum propheram salem in aquam mitti iussisti.

d ¶ *Coinquinatos.*] venialibus tantum.

Nosse.] Hæc est 11. pars di. in qua dicitur ꝙ semper die Dominica fit Pascha. Quidã enim faciebãt die Iouis. Ioan. de Fant.

§ Epist. 1. ad Theophilum. Et in Aurelią. 4. cap.

4 Pol. l. 3. tit. 16. & 19

Vualfridus Strabo, c. 26. Burc. l. 4. c. 3. Iuo p. 1. c. 198. & par. 4 c. 4.

CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ ecclesia quolibet anno in die Dñica celebrãt Pascha : tamen quia quidam dubitabant vtrũ hoc fieri debeat, angel⁹ apparuit Hermeti in specie pastoris : & præcepit quòd ab omnibus hoc fieret. & Pius Papa hoc idem instituit.

† al. aut aliter gerant

e ¶ *Pastoris.*] vnde & liber illius in quo tradidit plura documẽta ecclesię, liber pastorum intitulatur.

f ¶ *A capite.*] cũ hoc iubet. ar. instit. de satisd. in fi. 11. distinct. nolite.

† al. clarificabi

Elebritatem.]

CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ Pascha debet celebrari post quartumdecimum diem lunationis Aprilis, qui est primus mensis secundũ Hebræos, vsque in vigesimumprimum diem eiusdem mensis, id est, lunationis : & tũc debet fieri solẽnis baptismus : in necessitate tamẽ potest aliquis baptizari quocũque tẽpore, & quocumque loco : & qui baptizãtur, seruare tenentur quod in baptismo promittunt. qui vero contrafecerunt, infames efficiuntur, & reputantur infideles. Et not. quòd hæc dictio, vsque, ponitur inclusiue : & ꝙ hæc lunatio quandoque incipit in Martio. Et nota quòd sanguine aspersus populũ sanctificabat a, atque mundabat b ; multo magis aqua sale aspersa, diuinisque precibus sacrata populum sanctificat, atque mundat. Et, si sale aspersо per Heliſæũ c prophetam sterilitas aquæ sanata est ; quãto magis diuinis precibus sacratus † sal sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos d sanctificat, atque mundat, & purgat, & cetera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatum versutiis homines defendit?

Item Pius Papa nonus à Petro Apostolo, in primo suorũ decretalium. 1

¶ Non nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur. C. XXI.

2 NOsse vos volumus, quòd Pascha Domini die Dominico annuis tẽporibus † sit celebrandum. Istis enim temporibus Hermes doctor fidei, & scripturarum effulsit inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicto die celebremus ; quia tamen quidam inde dubitabant ; ad corroborãdas animas eorum eidem Hermæ angelus Domini apparuit in habitu pastoris e ; & præcepit ei, vt Pascha Domini die Dominico ab omnibus celebraretur. Vnde & vos apostolica auctoritate instruimus omnes eadem seruare debere ; quia & nos eadem seruamus : nec debetis à capite f quoquo modo dissidere.

1 Epist. I.

2 Iuo p. 4. ca. 3. & 145.

† al. solennitatibus]

Item Victor Papa XIII. à Petro, in primo decretali suo. 3

¶ Nõ nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur. C. XXII.

4 CElebritatẽ sancti Paschæ die Dominico agi debere, & prædecessores g nostri iam statuerunt, & nos illud vobis eadem die solenniter celebrari mãdamus : quia non decet, vt membra à capite discrepent, nec † contraria gerant. A xiiij. vero luna primi mensis h vsque ad xxj. diem i eiusdem mẽsis eadem celebretur festiuitas. Eodem vero tẽpore baptisma celebrandum est catholicum. Sed tamen, si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocũque loco, vel momento, vbicũque euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus tãtum Christianæ cõfessione credulitatis clarificata † baptizentur. Ipsis quoq ; quod in baptismo polliciti sunt, summopere est attendẽdum ; ne infideles, sed fideles inueniãtur. Ipsi vero, qui infidelitatis nota asperguntur ; infames efficiũtur, & inter fideles minime reputantur. Hęc vero statu, nulla de hæc computatio attẽditur secũdum annum lunarem, & non solarem.

g ¶ *Prædecessores.*] in legibus enim sæcularib⁹ posteriores ad se trahũt priores : quod in diuinis non fit : sed potius econuerso. arg. 50. dist. Domino. in fi. H. sed B. secus intelligit hoc.

f Leges posteriores trahunt ad se priores.

5 Et in Africano ca. 40. & Auraſiaco, ca. 19.

PRIMI MENSIS.

Historia. Sicut legitur in Exodo, Dominus præcepit vt mensis ille primus haberetur, & Agn⁹ xiiij. die immolaretur, q mẽsis apud Hebræos Nisan appellatur : apud nos vero Aprilis. Seq. ca. patent vsque ad ca. perlatum. & ea per te videbis.

h ¶ *Primi mensis.*] id est, Aprilis, qui est primus mẽsis, secundũ Hebræos : vt 70. dist. §. primum vero.

6 §. dist. 73.

ADDITIO. Hoc sane intellige, Hebræi annum solarem non attendunt, sed lunarem, & appellãt primum mensem tẽpus, quod nos dicimus non ipsum Aprilẽ, sed Aprilis lunationem, eam, scilicet quæ terminatur in Aprili. B. Hyspal.

i ¶ *Vsque ad xxi. diẽ.*] intelligas hoc de mense lunari, non solari : in illa enim lunatione semper est Pascha.

† al. superẽtur

i ¶ *Vsque ad xxi. diẽ.*] illud, vsque, hic ponitur inclusiue : & includitur xxj. dies. & hoc vult dicere, ‖ quòd Pascha non debet esse j. xiiij. diẽ lunatiõis Aprilis, nec post xxij. diem illius. si enim xiiij. dies lunatiõis est in die Dñica, ibi est Pascha Iudæorum : & Dominica sequenti. ibi est nostrum Pascha. hoc est xxj. die.

‖ Pascha citra quod & vltra quod tempus debet esse.

† al. nũtiauit

k ¶ *Alia est ratio.*] ‖ quia infames efficiũtur secundum canones quicũque nota infidelitatis, id est, mortalis peccati aspergũtur, vt not. 6. q. 1. omnes. & ca. illi qui. sed secus est secundũ legem, & ita est ratio alia. M. ponit exemplum in appellatione. 2. q. 6. nõ ita. Sed quid ad hãc litteram de hoc exemplo? Ego dico hunc esse sensum, ꝙ ea quę in baptismo ꝙs promisit, non possunt mutari, licet legũ statuta possint immutari.

‖ Infames esse dicuntur qui mortali peccato aspergũtur.

7 Iuo p. 4. ca 19.

7 DE obseruatione Paschæ Domini statuimus, vt vno die & tempore per omnem orbem obseruetur : & iuxta consuetudinem litteræ † ad omnes dirigantur.

† litteras ad omnes tu dirigas]

Itẽ Gregorius Seuero episcopo Massilienſi, lib. 9. epist. 9.

¶ De imaginibus sanctorum non violandis. C. XXVII.

12 8 PErlatum ad nos fuerat, quòd incõsiderato zelo succensus, sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, cõfregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuisses,

8 Anſ. l. 13. ca. 45. Burc. l. 3. c. 36. Iuo p. 3. c. 41. Pann. l. 2. c. 56.

CASVS. Seuerus episcopus sanctorum imagines vetuit adorari : & ira motus eas fregit. vnde Greg. eum commendat, quia eas vetuit adorari : sed redarguit eum, quia eas fregit. nam quod facit scriptura legentibus,

gentibus, hoc faciunt imagines & picturæ illiteratis.

‖ Intentio quãdoque approbatur, & factum reprobatur.

a ¶ *Laudauimus.*] Hic colligitur, ‖ quòd licet intentio approbetur, reprobatur tamen ipsum factum. vnde per hoc potest solui illa contrarietas de Loth, quoniam nunc dicit scriptura eum esse sanctum. 22. quæst. 7. offerebat. aliàs perturbatum dicit. 13. distinct. quod ait. Item est argum. quòd in vno facto potest reprobari quiddã, & aliud approbari. 22. quæst. 4. inter cetera. Argument. contra. ff. fami. er. in hoc a. sed illud in factis connexis. hoc in factis diuersis. ext. de refer. inter ceteras.

‖ Dehoc leg. & not. 22. q. 2. § quis 3. 9. 9. part. ibi videas.

b ¶ *Fregisse.*] Supra distinct. 63. §. verum. contra. ‖ Ibi latria adorabãt, hic dulia. Versus,

‖ Latria & dulia quid exigant.

Latria debetur Domino, sed dulia seruo.
Latria qua Christũ veneramur, dulia mundum

Venerabiles.] CASVS. Quæritum fuit quare Christiani venerentur imagines & picturas, cum deitatem in eis esse non credant, nec spem salutis in eis ponant. Et respondetur, ꝙ hoc faciũt in memoriam sanctorum, & ad recordationem primitiuorum olim factorum, id est, olim rerum gestarum.

c ¶ *Et adorant.*] Supra proxi. c. cõtra. Sed aliud est adorare latria, quod ibi prohibetur : aliud dulia, quod hic pmittitur.

† al. sexta

d ¶ *Cultu.*] scilicet latriæ : in qua tria exiguntur, charitas dilectionis : & multitudo sacrificiorum : & veneratio b. ‖ In dulia vero vnum solum, scilicet veneratio : & in hoc sensu possum⁹ quãlibet rem sacram adorare, id est, reuerẽtiam exhibere. 3. dist. 1. in sancta.

Extam sanctam.] Hæc est 13. pars dist. secundum Ioan. de Fan.

CASVS. Quia Ioannes Christũ demõstrans ait : ecce agn⁹ Dei : ideo quidam pingebãt Christum sub specie agni : verum quia vmbra mortis trãsiuit, & Christus verus sit homo, in forma humana debemus ipsum depingere : & hoc ꝓcepit Hadrianus auctoritate sextæ synodi, quam inducit. *In quibus scripturis*, id est, picturis. & sunt verba canonum 6. synodi. & hæc dictio, *quibus*, non refertur ad aliquam dictionem hic positam : sed in canone. *vale dicẽtes*. id est, licentiantes, & terminum imponentes.

e ¶ *Sextam.*] Supra distinct 16. sextam.

f ¶ *In quibus dicitur.*] illud, quibus, non refertur ad aliquam dictionem hic positam : sed in canone sextæ synodi, cuius verba Hadrianus inducit. Alibi dicitur vel omnino laudauimus a : fregisse b vero reprehendimus. Dic frater, à quo factum sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? Si a non aliud ; vel illud te non debuit reuocare, ne despectis aliis fratribus solum te sanctum esse crederes, & sapientem? Aliud est enim picturam adorare : aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legẽtibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus : quia in ipsa etiã ignorantes vident, quid sequi debeant : in ipsa legunt, qui litteras nescĩũt. Vnde & præcipue gentibus pro lectione pictura est.

a ¶ Si non.] *Hæc vsque ad vers. Aliud, sunt addita ex originali.*

Item in septimã † synodo, actione vj.

¶ Imagines sanctorum memoria sunt, & recordatio præteritorum. C. XXVIII.

VEnerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neque seruiunt eis, vt Diis, neque spem salutis ponunt in eis, neque ab eis expectãt futurum iudicium : sed ad memoriam, & recordationem primitiuorum venerãtur eas, & adorant e : sed non seruiunt eis cultud diuino, nec alicui creaturæ. 5

Item Hadrianus Papa Tharasio patriarchæ in actione 2. eiusdem septimæ synodi.

¶ Non in agni, sed in hominis specie Christus est figurandus. C. XXIX.

13 2 SExtam e sanctam synodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur f. In quibus † picturis sanctarum imaginum agnus præcursoris digito ostensus depingitur, quig in figuram h gratiæ β transiti, verum nobis per legem Moysi demonstrans agnũ Iesum Christum Dominum nostrum. Antiquis ergo figuris, & vmbris, ad veritatis præfigurationem sanctæ ecclesiæ traditis vale⁊ dicentes, gratiam k, & veritatem præferimus, & sic plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnũ 3 Dominum nostrum Iesum Christum secundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi iubemus.

† al. sexta

habetur in quibusdam, & secundum hoc littera patet. Vel in quibus.

g ¶ *Qui.*] id est, sacrificium cuius agni.

h ¶ *In figuram.*] tẽpore gratiæ, quæ figurabatur in veteri testamẽto.

i ¶ *Transit.*] id est, transire debet, quasi non debet depingi.

k ¶ *Gratiam.*] id est, gratiosam veritatẽ, scilicet Christũ hominem.

1 ¶ *Pro veteri.*] Hoc credo reprobari : ‖ quia in cruce tantum agnus Dei depingebatur. nam aliàs homine depicto agnum depingi non obest in parte inferiori. sed cũ corrigatur quo ad hoc : ergo quomodo recipitur cũ omnibus canonibus?

‖ Scilicet.

Omnes quos.] Hæc est 14. pars distin. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Tradunt hic catholici doctores, quòd pater & filius & spiritus sanctus vnius sunt substantiæ. & non tres dij, sed vnus : & quia pater genuit filium, non est filius : nec filius pater : nec spiritus sanctus est pater & filius, sed patris & filij spiritus : nec dicitur Trinitas incarnata, crucifixa, sepulta, sed tantum filius : nec dicitur Trinitas descẽdisse super Iesum in specie colũbæ, nec super Apostolos in specie ignis, sed solus spiritus sanctus : nec illa vox ꝙ facta est ad Christum quando fuit baptizat⁹, scilicet, Tu es filius meus dilectus : vel illa quãdo coram tribus discipulis fuit transfiguratus, scilicet, Hic est filius meus dilectus, &c. nec illa vox, Clarificaui, & iterum clarificabo, attribuitur Trinitati. sed tantum patri : quamuis inseparabilia sint opera Trinitatis.

m ¶ *Omnes.*] CASVS. In prima parte dicit tres personas patrem & filium & spiritum sanctum vnius & eiusdem substãtiæ. In secũda parte dicit, quòd licet istæ tres personæ sint eadem essentia : quædam tamen singulariter attribuũtur personis, quæ Trinitati non attribuuntur : & similiter aliquid attribuitur patri quod non filio, & econuerso. & idem in spiritu sancto.

Mar. 1.

Act. 2.

Mar. 1. Io. 11.

n ¶ *Columbæ.*] ‖ vera quidem columba fuit, quæ nec prius nec postea compariut : sed in suam materiam rediit : sicut legitur de stella, de qua descendit spiritus sanctus per significationem. significabat enim plenitudinẽ donorum spiritus sancti, quæ in Christo erant, super quẽ spiritus sanctus descendit. infra distinctio. proxi. per aquam.

‖ Colũba quæ descendit in bapt. smo. Christi vera fuit.

o ¶ *Ignis.*] genitiui casus est, aliàs non cõgrue diceretur, &c.

5 Sixt glo. ord. in ca. 3. Ioan. Nisi quis

Necessarium.] Hæc distinct. diuiditur, in 32. partes: in quarum prima probat per 10.c. quòd qui non fuerit baptizatus, saluus esse non poterit. Secunda ibi, *Non ratione.* Tertia ibi, *Mulier quamuis.* Quarta ibi, *Solet.* Quinta ibi, *Ostenditur.* Sexta ibi, *Non illud.* Septima ibi, *Baptismi.* Octaua ibi, *Hi de quib⁹.* Nona ibi, *Aliud est.* Decima ibi, *Tunc valere.* Vndecima ibi, *Siue paruuli.* Duodecima ibi, *Si non sanctificatur.* Decimatertia ibi, *Prima igitur.* Decimaquarta ibi, *Paruuli.* Decimaquinta ibi, *De trina.* Decimasexta ibi, *In synodo.* Decimaseptima ibi, *Venisti.* Decimaoctaua ibi, *Iudæi.* Decimanona ibi, *In catechismo.* Vigesima ibi, *Omnis.* Vigesimaprima ibi, *Non licet.* vigesimasecunda ibi, *Si ad matris.* Vigesimatertia ibi, *Qui bis.* Vigesimaquarta ibi, *Presbyteris.* Vigesimaquinta ibi, *Quãdo quis.* Vigesimasexta ibi, *Quæris.* Vigesimaseptima ibi, *Si baptizata.* Vigesimaoctaua ibi, *Nõ ex quo.* Vigesimanona ibi, *Quando.* Trigesima ibi, *Non dubito.* Trigesimaprima ibi, *Placuit igitur.* Trigesimasecunda ibi, *Placuit vt quicumque.* Ioan. de Fant.

CASVS. Quærebatur hic quę sint necessaria illi, qui vult baptizari. Et respõdet, quòd duo sunt necessaria, scilicet, vt aqua exteri⁹ abluaẽ, & vt fides interius habeaẽ, vt sicut aqua visibili, ita & spũ inuisibili baptizetur.

a ¶ *Necessarium* est.] Hic depingitur 4. distin. in qua agit de baptismo qui est ianua omniũ sacramentorum. Vnde videndum est quid sit baptismus, quæ forma baptizandi, quãdo fuit baptisma institutum, quot sunt genera baptismi, & quis effectus. ‖ Et quidem baptismus est exterior hominũ ablutio cum certa forma verborum. Est etiam character impressus animæ. Dicitur etiam baptisma ipsa aqua: vt 1. quæst. 1. detrahe. ‖ Forma autẽ baptismi est, Baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti [a], Amẽ. Quam formam Dominus tradidit discipulis suis cum dixit: Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti. j. ead. proprie itaque. nec etiam omitti debet hoc pronomen, ego. ext. de baptis. si quis sane. Nec obst. j. ead. à quodam. quia ibi nomine Christi intelliguntur tres personæ. Et institutum est secundum quosdam cum dictum est Nicodemo: Nisi quis renatus fuerit, &c. secundum alios cum dixit discipulis, Ite baptizate, &c. & hoc post mortem secundum alios cum misit Iudam cum cæteris. 1. q. 1. dedit. Ego credo quòd tunc cum à Ioãne est baptizatus: vt j. ead. per aquam. ‖ Quot sunt genera baptismi? & quidem tria: fluminis, & sanguinis, & flaminis, vt dicemus infra ead. baptismi. ‖ Quis est eius effectus? quia cum digne quis baptizatur, tam actuale quàm originale peccatum sine pœnitentia tollitur: vt infra ead. sine pœnitentia. aliàs enim est tantum sacramenti * collatio [b].

b ¶ *Sacramentum.*] subaudi, vel aliquid quod suppleat vicem eius. hæc autem sunt duo, scilicet, martyrium, & cordis contritio. j. ead. baptismi vicem. & c. catechumenum. ‖ Et ita aqua est sacramentum: quia intransitiue legitur hoc, sed ipse character similiter. 32. q. 7. licite. ipsa etiam ablutio. & hæc tria idem significant, s. ablutionẽ interius factam: vel quæ fieri debet, propter fictę accipiẽtem. Sed de aqua quando dicis [c] incipiat vel desinat esse sacramentum? Dic, q̃ simul incipit & definit esse sacramentum, s. in prolatione vltimæ syllabæ ipsius formæ: quia tunc signat: non autem ante vel post est sacramentum: remanet tamen res sacra ext. de sac. vnc. c. 1. Idem dicitur in oleo benedicto vel chrismate: quia tamdiu est sacramentum quamdiu fit cum eo vnctio. non enim ante vel post: remanet tamen res sacra. Alij tamen dicunt contra vt notatur 1. q. 1. detrahe: quod multum facit pro opinione nostra. Item si alius liquor admisceatur illi aquæ, numquid baptizatur puer? secundum leges videtur, quòd non: quia definit esse aqua: quia liquor nouus efficitur. ff. de acquirendo rerum domi. adeo. §. voluntas. sed hoc non credo: quia quotidie mari nouus liquor adiicitur, vel sputum, vel vrina: & sic in mari non fieret baptismus, secundum canones secus.

c ¶ *Doctrina.*] id est, fides, quæ habet per doctrinam.

d ¶ *Renascitur.*] de adultis scilicet & sensatis ab hinc intelligitur cap. de pœn. di. 4. c. in domo.

e ¶ *Intellectu.*] in fide, quæ intellectu comprehenditur [c].

f ¶ *Vt symbolum.*] infra ead. ante[l] viginti.

g ¶ *Spiritu sancto.*] hoc quantum ad paruulos, qui nõ habẽt fidem.

Per baptismũ Christi.] CASVS. Beneuen. sic ponit hũc casum. In hoc c. dicit Aug. [d] per baptismum omne peccatũ actuale dimittitur: originale vero non deletur omnino, sed debilitatur & mitigatur, vt iã nõ imputetur ad pœnam æternã, & ad quid remaneat interserit, vt s. homo cõtra illicitos motus ex illo procedentes pugnans & vincens coronã mereatur. vbi enim luctа, ibi corona. nemo eñ coronabit nisi q̃ legitime certauerit. & hũc casum melius ponit Hugo quàm Beneuenta.

h ¶ *Euacuatur.*] ‖ no. q̃ quadruplex est pœna originalis peccati, præcludit ianuã celestem, perpetuo damnat, causa est mortis rẽporalis, & impotentia resistendi virtis. prima duo & vltimum tollit baptismus.

i ¶ *Sed ne absit.*] immo etiam vt prosit, quia vbi maior pugna, maior corona. de pœn. dist. 3. ille rex. similiter remanet actu, sed inefficax, vt est in pacto de non petẽdo instit. de except. §. præterea. vel cum opponitur exceptio sententiæ. ar. ff. fol. mat. viro itaque. & sic originale transit reatu, sed manet actu.

ADDITIO. Hic adde & vide q̃ d leg. & no. j. e. di. nõ ex quo. Arch.

k ¶ *Miraculo.*] ‖ vt in beata Maria, & in Ioanne Apostolo, quia neuter eorum potuit peccare. Item natiuitas Mariæ in vtero non celebratur, sed natiuitas ex vtero bene.

l ¶ *Totũ.*] ar. ‖ q̃ in baptismo oĩs seqla & infamia abolet [d], & q̃ gra Dei in baptismo nõ regrit gemitũ vel planctũ: vt dist. e. sine pœnitẽtia.

m ¶ *Factũ.*] ar. ext. de verb. sign. nã & ego. ar. ff. de ædil. edic. q̃d ita.

Firmissime.] CASVS. Hug. sic ponit hũc casum. In hoc c. ostendit Aug. q̃ originale peccatũ est peccatũ siue vitiũ, & quilibet nascitur cũ originali peccato, & nisi q̃s ab eo liberet̃ p fidẽ vel baptismũ, etiã puer nõdum natus ex vtero, si sic moriatur, dãnabitur æternaliter, Bñ. vero sic ponit hũc casum. Nemo ex femine viri nascit sine peccato originali, à quo nõ liberatur adultus sine fide Christi, nec paruulus sine sacramẽto baptismi, sine quo si mortuus fuerit, sine fine peribit. Apostolus, in epistola ad Ephesios. Seq. cap. patet, quod loquitur de adulto.

n ¶ *Firmissime.*] Supra 1. quæst. 1. firmissime. extra de hær. cap. 3.

o ¶ *Natura.*] id est, à natiuitate in vtero [e]. Vel natura, id est, consuetudine nascendi, non ex creatione. Vel dic natura, id est, naturali & inseparabili vitio, scilicet originalis peccati, quod ab homine separari non potest, sicut naturalia ab homine non separantur. Archid.

p ¶ *Filij.*] id est, debitores & digni pœna æterna, id est, obnoxij.

q ¶ *Iræ.*] id est, pœnæ æternæ.

r ¶ *Nisi per fidem.*] vel sacramentum fidei, vt in paruulis: vt infra eadem quæris à me.

s ¶ *Sempiterno igne.*] id est, pœna æterna. 14. quæst. c. pœnale.

t ¶ *Puniendos.*] infra ead. regenerante. contra, vbi dicitur quòd habent mitissimam pœnam. sed dic igne sempiterno, id est, pœna: quia semper erunt in tenebris: vt infra ead. nulli.

a Non

DISTINCTIO IIII.

¶ Sine sacramento visibili, & fide inuisibili nemo saluatur. C. I.

NEcessarium [a] est visibile sacramẽtum [b] aquæ ad ablutionem visibilis corporis: sicut necessaria est doctrina [c] inuisibilis fidei ad sanctificationem inuisibilis animæ. *Idem.* ¶ Renascitur [d] homo [ex aqua,] visibili sacramento, [& spiritu] inuisibili intellectu [e], vt symbolum [f] baptismi visibiliter accipiat, & spiritalem intellectũ ipsius symboli perficiat †. Vel [ex aqua] visibili [& spiritu] sancto [g].

Idem in libro primo de peccatorum meritis, & remiss. seu de baptismo paruulorum, cap. 38.

¶ In baptismate concupiscentia extinguitur, non vt non sit, sed vt non obsit. C. II.

PEr baptismũ Christi id agitur, vt euacuetur caro peccati. Euacuatur [h] autem, non vt in ipsa viuente carne cõcupiscentia consperſa, & innata repente absumatur, & non sit: sed ne obsit [i] mortuo, quæ oberat nato. Nam si post baptismũ vixerit, atque ad ætatem capacẽ præcepti peruenire potuerit; ibi habet, cum qua pugnet, eaque adiuuante Deo superet, si non in vacuum [l] gratiã eius susceperit, si reprobatus esse noluerit. Nam nec grandibus hoc præstatur in baptismo, nisi forte miraculo [k] ineffabili omnipotentissimi creatoris, vt lex peccati, quæ inest in membris repugnans legi mẽtis penitus extinguatur, & non sit: sed, vt quidquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum fuerit, cum eidem concupiscentiæ subiecta mente seruiret; totum [l] aboleatur, & velut factum [m] non fuerit, habeatur.

¶ *Restitutum est caput hoc suæ integritati, vt melius B. Augustini sententia perciperetur. Neque enim glossa impediebat.*

Idem ad Petrum diaconum, c. 26. [2].

¶ Qui ex viro, & muliere concipitur, cum originali peccato nascitur, nec sine baptismate saluatur. C. III.

FIrmissime [n] tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortique subiectum; & ob hoc natura iræ filium nasci, de qua dicit Apostolus [Eramus enim & nos natura [o] filij [p] iræ [q], sicut & ceteri.] A qua ira nullus liberatur, nisi per fidem [r] mediatoris Dei, & hominum hominis Iesu Christi.

Item cap. 27. ¶ Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum homines iam ratione vtentes, verum etiã paruulos, qui siue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: siue cum de matribus nati, sine sacramẽto sancti baptismatis, quod datur in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, de hoc sæculo trãseunt; sempiterno † igne [s] puniendos [t]: quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali concreptione, & natiuitate traxerunt.

Item Ioannes Chrysostomus †,

¶ De eodem. C. IIII.

NOn potest [a] quis gratiam vitę cęlestis accipere, nisi [b] prius purgatus fuerit ab omni sorde peccati per pœnitentiæ confessionem [c], per donum baptismi [d] salutaris domini, & saluatoris nostri Iesu Christi, qui est benedictus in sæcula sæculorum.

Item Gregorius in Moralibus, libro 4. cap. 2.

¶ Sicut nunc in baptismate, ita olim in circumcisione remittebantur peccata. C. V.

QVod autem apud nos valet aquæ baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis.

Item Augustinus ad Valerium contra Iulianum de nuptijs, & concupiscentia libro secundo, c. 11.

¶ Originale peccatum nunc in baptismate, olim in circumcisione remittebatur. C. VI.

EX quo instituta est circumcisio in populo Dei (quod erat tunc signaculũ iustitiæ fidei;) ad significationem † purgationis valebat & paruulis originalis, vetęrisque peccati: sicut & baptismus ex illo valere cœpit ad innouationẽ [f] hominis, ex quo est institutus.

Idem de libero arbitrio, lib. 3. c. 23.

¶ Paruulis in baptismate offerentium prodest fides. C. VII.

ILlud perscrutari homines solent, sacramentum baptismi Christi quid paruulis prosit; cum eo accepto plerumque moriuntur, priusquam ex eo quidquã cognoscere potuerunt. Qua in re satis pie, recteque creditur prodesse paruulo fides [g] eorum à quibus consecrandus offertur. Et hoc ecclesiæ commendat saluberrima auctoritas, vt ex eo quisque sentiat, quid sibi prosit fides sua, quando in aliorum quoque beneficio [α], qui propriam nondum habeat potestatem commoda sit.

α ¶ Beneficio.] *Eadem lectio est apud Iuonem, in Pannormia, & in originali ad marginem. In textu autem est,* beneficium, qui propriam non habent, potest aliena commodari.

g ¶ *Fides.*] i. sacramentum baptismi collatum in fide eorum, i. in. nomine Trinitatis, quam ipsi tenentur credere & confiteri. Ber.

Filius Deus.] CASVS. Dicitur hic quod filius Dei susceperit carnẽ similem carni peccatrici propter peccati redemptionẽ. vnde per eius fidem & baptismum consequuntur adulti remissionem peccatorũ paruuli vero baptizati tamquam fideles saluantur: sed non sunt salui nisi baptismo fuerint renati, secundum verba Euangelij.

h ¶ *Nisi quis renatus.*] ideſt, ea regeneratione, scilicet interiori, qua renascuntur illi, qui renascuntur ex aqua & spiritu sancto, &c. subaudi, vel nisi iusta ignorantia eos excuset, &c. extra de presbyt. non bap. c. 2.

ADDITIO. Vt s. dist. proxi. c. vlt. in fi. 28. q. 1. sic enim. Archid. *C. 33.*

i ¶ *Ex aqua.*] iam sanctificata per spiritum: nec ab hac sanctificatione separatur pater vel filius, cum inseparabilia sint opera Trinitatis, 28. q. 1. sic enim. & s. dist. in. proxi. c. vlt. *Io. 3.*

Per aquam.] CASVS. Bene. sic ponit hunc casum. Remittuntur peccata in aqua baptismi: in quam descendit spiritus sanctus: sicut legitur descendisse quando Christus baptizabatur à Ioanne. & quamuis sit in vsu ecclesiæ prius aquam sanctificare, & hominem postea baptizare; tamen primo baptizatus est Christus: & postea descendit spiritus sanctus super eum: vt ostenderetur, quod Christus non indigebat sanctificatione: sed sanctificare pertinebat ad eum & ad suum spiritum. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc cap. Ambro. baptismum commendat dicẽs, quòd per aquam baptismi homo sanctificatur, & fit cælestis. sed tantum illa aqua habet hanc efficaciam, super quam profertur forma Euangelica, & descendit spiritus sanctus: & sic per spiritum sanctum infunditur illi aquæ vis sanctificandi. quod hæc duo sint ibi necessaria, ostendit ex eo quòd Christus dicit descendere baptizari à Ioanne, descendit ad aquam Iordanis: per quod intelligitur formam Euangelicam debere proferri super aquam, & post descendit spiritus sanctus super eum baptizatum: per quod intelligitur quod aqua baptismi per spiritum sanctum sanctificatur. Seq. capit. patet.

Matt. 5.

c Hæc non videtur bona expositio quamuis fuit Hug. & hoc propter id quod sequitur. sed dic secundum. H. i. à peccato originali, &c. i. debeo liberari à te, à pœna quæ debetur mihi & aliis pro originali peccato. Arc.

¶ Baptismi diffinitio.

‖ Baptismi forma.

a Vt j. ea. proprie. & c. si qs presbyter. & c. multi.

‖ Baptismi tria sunt genera.

‖ Baptismi effectus.

* Cõprehendendo tamen in sacramenti collatione etiã impressionem characteris: mã character imprimitur et indigne suscipientibus

b In hoc casu, s. quando indigne hoc sacramentum recipitur: tunc tantum recipit ipsum sacramentũ, & non rem sacramenti, vt j. ea. quomodo. Arch.

‖ Aqua in baptismo est sacramentum. *ideſt, ablutio aumaqua.*

† *sint Chromatius*

1 sent. 4. dist. 21. d. de pœni. dist. 1. non potuit.

2 Tom. 3. & 1. ter opera Fulgentij.

3 Iuo p. 1. ca. 26. & 27. Pann. l. 1. c. 8. & 9. *Eph. 2.*

‖ Peccati originalis pœna est quadruplex. 4 Sent. 4. dist. 4. & 9.

‖ Baptismus quãdo fuit institutus.

‖ Iuo p. 1. ca. 30. Pann. l. 1. c. 11.

‖ Baptismus Ioannis non fuit proprie baptismus.

a De hoc leg. d. not. 5. 1. q. 1. dedit. Arch.

† *al. sanctificationem*] Gtat.

† *Ignis æterni sempiterno supplicio*) orig.

2 Maria & Ioannes Apostolus peccare non potuerũt.

‖ Infamia abolletur in baptismo.

d Arg. contra 29. dist. de inde. in fi.

e Vt hoc melius intelligas scias quo. ddũq; fuit natiuitas ex vtero, alia ab vtero. In vtero nasci est in vtero animam corpori infundi. Ex vtero nasci est ex vtero in lucẽ prodire. Vnde beata Virgo & Io. bapt. & Ierc. cum originali peccato nati fuerũt in vtero: & hoc vult dicere littera c. in princ. ibi omnem hominẽ, &c.

‖ Peccati originalis pœna est quadruplex.

f Algerus l. 3. c. 7. Iuo p. 1. ca. 20. Pann. l. 1. c. 12.

g Iuo p. 1. ca. 49. Pann. l. 1. c. 10.

a Subaud. ex qua quis decernit & intelligit quid credere debeat. Arch.

b De hoc leg. & notã. ead. proprie. ver. ideligitur

a NOn potest.] ẽ. de pœn. dist. 2. illa. ẽ. de pœn. dist. 1. §. alij econtra. & c. non potest. sed illud de adultis.

b ¶ *Nisi.*] j. ead. dist. omnis qui, s. 15. q. 1. §. vt itaque.

c ¶ *Confessionem.*] quantum ad adultos.

d ¶ *Baptismi.*] quo ad paruulos, vel per aliud loco illius. j. ead. baptismi vicem.

QVod autem.] CASVS. In hoc ca. fit mentio de tribus temporibus, scilicet de tempore gratiæ, de tempore ante legem, & de tempore legis. In tempore gratiæ baptismus omnia delet peccata in paruulis & adultis. In tempore ante legem paruuli in fide parentum, adulti in fide sacrificiorũ à peccatis mundabantur. In tempore legis adulti & paruuli per circumcisionem mundabantur.

e ¶ *Aqua.*] certe plus operatur hodie baptismus quam tunc circuncisio: quia circũcisio tantum pœnam tollebat, sed gratiam non dabat: sed in baptismo secus est, vt extra de bapt. maiores.

EX quo.] CASVS. Quærebatur in quo tempore locum habuit & effectum circumcisio. & respõdet, quod ex quo circũcisio fuit instituta. & lex populo data: sicut baptismus valuit ex quo fuit institutus.

f ¶ *Ad innouationem.*] ‖ quod tunc credimus factum cum Christus tactu suæ mundæ carnis vim regenerationi contulit aquis, teste Amb. vt j. ea. per aquam. & c. proprie. ‖ non. n. baptismus Ioannis fuit proprie baptismus [a]. sed baptismi adiuuefactio, teste Aug. vt j. ea non regenerabantur. vnde licet baptizati essent ab eo quidam, tamen cũ iterum baptizati fuerunt, non fuit facta iniuria sacramento: quia eius baptismus sacramentum nõ erat, vt j. e. aliud. quidam vero propter sacramentũ circumcisionis quod ceperant, & fidem quam plene habebant, non sunt rebaptizati. B. Alij dicũt, q̃ institutus fuit baptismus cum dixit Nicodemo. Nisi quis renatus fuerit, &c. Alij dicunt tunc cum dixit discipulis suis. Ite bap. o. g. &c. vt j. ead. proprie. sed præualet q̃d prius dictum est: tamen baptismus eius adhuc plenum non habuit effectum, sed post mortem [b] eius cœpit plenum habere effectum: quia adhuc non erat ianua cęli aperta, sed post mortem eius fuit aperta. j. ea. proprie. ver. ad cuius. Io.

Illud perscrutari.] CASVS. Solet q̃ri quid prodest baptismus [a] paruulis, qui moriuntur ante tẽpus discretionis? Et respõdet prodest eis, quia saluantur in fide offerentis. Vnde potest aliquis intelligere, q̃ multum prodest alicui fides propria, cum tantum prodest paruulis fides aliena.

Idem de baptismo paruulorum libro primo, c. 32. & 33.

¶ Per fidem, & baptisma iustificamur à peccatis. C. VIII.

FIlius Dei carnem peccati [β] suscepit, & pœnam sine culpa, vt in carne peccati & culpa solueretur, & pœna. Per fidem ergo, & baptismum eius à peccato homo per iustificationem, & à morte liberatur per resurrectionem. ¶ Paruuli etiam baptizati inter credentes reputantur per sacramenti virtutẽ, & offerentium responsionem. Qui vero non sunt baptizati, inter non credentes iudicantur ex Euangelio Ioannis, [Nisi quis renatus [h] fuerit ex aqua [i] & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.]

¶ *Caput hoc est summa verborum Beati Augustini in locis indicatis.*

β ¶ Carnem peccati.] *Apud B. Augustinum longe plenius & rectius.* Dominus autem, *inquit*, in carnem suam non peccatum transtulit, tanquam venenum serpentis: sed tantum transtulit mortem, vt esset in similitudine carnis peccati pœna sine culpa; vnde in carne peccati, & culpa solueretur, & pœna. *Multum igitur interest inter carnem peccati, & similitudinem carnis peccati. Quod explicans B. Augustinus cum alibi sæpe, tum potissimum sermone 48. de verbis Domini, addebat tamẽ,* si ergo similitudo carnis erat peccati, non caro peccati; quomodo, vt de peccato damnaret peccatum in carne? solet & similitudo capere nomen eius rei, cuius est similitudo.

Item Ambrosius libro primo de sacramentis, c. 4. & 5.

¶ Per aquam baptismi de terreno fit homo cælestis. C. IX.

PEr aquã † baptismi transitus est à terrenis ad cælestia. Hoc est enim Pascha, ideſt, trãsitus eius, transitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab iniquinamento ad sanctificationem. Qui per hunc fontem transit, non moritur, sed resurgit. Non omnis aqua sanat, sed aqua sanat, quæ habet gratiã Christi. Aliud est elementum, aliud cõsecratio; aliud opus, aliud operatio. A qua opus est: operatio spiritus sanctus est. Non sanat aqua, nisi spiritus sanctus descenderit, & aquam illam consecrauerit: sicut legisti, quòd cum Dominus noster Iesus Christus formam [k] baptismatis daret, venit ad Ioannem: & ait illi Christus, Sine modo. Sic enim decet nos implere omnẽ iustitiã.]

k ¶ *Formam.*] ideſt, institutionem factam eius exemplo: post enim dedit præcepto. j. ea. proprie.

l ¶ *Baptizari.*] ideſt, à peccato originali mundari [c]. & loquitur

† *Qui per hũc fontem transit transit à terrenis*] orig.

C. 5.

in persona ecclesiæ generaliter. Ipse enim vt pote sanctificatus non indigebat mundari ab originali peccato: & ita excusatur sacerdos cum dicit,ego reus, &c.

a ¶ *Descendit.*] ℣.ea. aliud. contra. Sed bis dicitur descendisse. Primo in specie columbæ,vt ibi,Secundo inuisibiliter, vt hic: & ita bis:sed per aliud,& aliud. arg.extra de testi. cum tut. sed solutionem ibi scriptâ amplectaris, ne euanescat ratio, quâ hic ponit Am.

b ¶ *Descendit.*] ℣.ea.aliud. contra, ibi dicitur, ℣ columba in aquâ descendit antequam hristus venit ad baptismum. sed ibi soluetur.

Vmquam aqua baptismi [ideſt,aqua quæ est baptismus.vel, i. baptismus in aqua celebratus posset. sub.manêre tali dispositione. Hug.

On ratione.] Hæc est secunda pars d. in qua probatur per 9. c.quòd nõ debet fieri baptismus solennis nisi in Pascha,& Pentecoste. Io. de Fan.

Casvs. Quidam indifferenter omni diesolenni baptizabant & solenniter:quos Siricius Papa in hoc c.reprehendit: & dicit quod hoc fieri non debet nisi in Pascha & Pentecoste. Seq.c.patet.

c *Vo tempora, ideſt Paſcha.*] Hoc c.intelligas de baptismo solenni. nam quolibet tẽpore propter timorẽ potest baptizari. ℣.ea.dist. 3 celebritatem.

Proprie in.] Casvs. Quæsitũ fuit à Leone, quare solennis baptismus celebretur tantũ in Pascha & Pentecoste, & non in festo Epiphaniæ, quãdo Christus fuit baptizatus. Qui respondet de Pascha triplicem rationem assignãdo. Vna est, quia plena potestas data est baptismo in mor te Christi & resurrectione. Alia est, quia in baptismo representatur mors Christi, & resurrectio. Tertia est,quia postquàm Christus resurrexit,baptizandi formam discipulis tradidit, & gentes baptizare præcepit. De festo autem Pentecostes multiplex ratio assignat, quia tunc spiritus sãctus in Apostolos venit, sicut illa die venit in baptizatos. Et quia hæc solennitas pendet ex paschali festiuitate,ideo semper celebratur die Dominica:& quia illi qui in Pascha baptizari non poterunt ex aliquo impediti, in ea die baptizentur. & hoc ad imitationem beati Petri, qui in eodem die tria millia hominum baptizauit, quos ad fidem conuertit. Die vero Epiphaniæ baptizare non debemus,sicut quidam putant,quia peccatorum remissio non erat in baptismo Ioannis, ad quem illa die venit Christus. nec ideo fuit baptizatus,quod indigeret remissionem peccatorũ. sed vt institueret in se sacramentum baptismi. Et scias quod quidam

vide,quia omnis iustitia in baptismate constituta est. Ergo α, quare Christus descendit a ; nisi, vt caro ista mundaretur,caro, quam suscepit de nostra cõditione? Non enim ablutio peccatorum suorum Christo necessaria erat, qui peccatum non fecit:sed nobis erat necessaria; qui peccato manemus obnoxij. *& paulo post.* ¶ Descendit Christus, descẽdit b & spiritus sanctus. Quare Christus prior descendit, postea spiritus;cum forma,& vsus baptismi hoc habeat, vt ante fons consecretur; & tunc descendat, qui baptizandus est? *& paucis interiectis.* ¶ Christus autem ante descendit; secutus est spiritus:qua ratione? vt numquam ipse egere Dominus Iesus sanctificationis mysterio videretur:sed sanctificaret ipse, sanctificaret & spiritus.

α ¶ Ergo quare.] *Hæc vsque ad vers.* Non enim,*emendata sunt ex B. Ambrosio. Antea legebatur.* Christus ad baptismum descendit,non vt caro mundaretur, quam suscepit de nostra conditione. *Multisetiã alijs locis in capite hoc restituta est vera lectio.*

Item Chromatius β *in Matthæum, capit. 6.*

β ¶ Chromatius.] *Antea citabatur Chrysostomus,apud quem non est inuentum, sed in fragmentis Chromatij.*

¶ Aquã baptismi non purgaret peccata,nisi tactu Dominici corporis esset sanctificata. C. X.

1 NVmquam aquæ baptismi purgare peccata credentiũ potuissent ; nisi tactu Dominici corporis sanctificatæ fuissent.

*Item Syricius Papa Himerio Tarraconensi,epist.*1. 2

¶ Generale baptisma non nisi sabbatho sancto Paschæ,& Pentecostes celebretur. C. XI.

2 3 NOn ratione auctoritatis alicuius, sed sola temeritate præsumitur, vt passim,ac libere natalitiis Christi, seu apparitione †, nec non & Apostolorũ, seu martyrum festiuitatibus,innumeræ, vt asseris, plebes baptismi mysterium cõsequantur: cum hoc sibi priuilegium & apud nos, & apud omnes ecclesias Dominicum specialiter Pascha defendat cum sua Pentecoste.

*Item Leo Papa vniuersis episcopis per Siciliam constitutis,epist.*4.c.5.

¶ De eodem. C. XII.

4 DVo tẽpora, ideſt, Paschæ, & Pentecoste ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè sunt præfixa. Vnde,quia manifestissime patet baptizandis in ecclesia electis hæc duo tempora, de quibus locuti sumus,esse legitima; dilectionem vestram monemus, vt nullos alios dies huic obseruantiæ miſceatis.

ε *Prior pars huius capitis vsque ad vers.* Vnde qua.] *non est ijsdem omnino verbis in epistola. Sed in codice canonum est rubri cæ loco ad hoc caput, & refertur in concilio Moguntino I.c.*4.

*Idem in eadem epistola,c.*3.

¶ Quare in prædictis temporibus baptisma celebretur. C. XIII.

5 PRoprie in morte crucifixi,& in resurrectione ex mortuis potentia baptismi nouam creaturam condidit ẽ ex veteri:vt in renascentibus & mors Christi operetur,& vita, dicente beato apostolo Paulo [An ignoratis,quia quicumque f baptizati sumus in Christo Iesu in mortẽ ipsius baptizati sumus? consepulti h enim sumus cũ illo per baptismum in mortem:vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris; ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius ; simul & resurrectionis erimus.] & cetera, quæ latius magister gentium ad commendandum sacramentum baptismatis disputauit: vt appareret ex huius doctrinæ spiritu i regenerandis filiis hominũ,& in Dei filios adoptandis illum diem esse, & illud tempus electum k, in quo per similitudinem, formamquel mysterij ea,quæ geruntur in membris,his,quę in ipso sunt capite gesta,congruerent:dum in baptismatis regula & mors interuenit interfectione peccati,& sepulturam triduanã m imitatur trina demersio; & ab aquis eleuatio resurgentis instar † est de sepulchro. Ipsa igitur operis qualitas n docet celebrandæ generaliter gratiæ eum esse legitimum diemo, in quo orta est & virtus p muneris,& speciesq actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimũ valet,quod ipse dominus Iesus Christus, posteaquam resurrexit à mortuis,discipulis suis(in quibus r omnes ecclesiarum præsules docebantur)& formam s, & potestatem tradidit baptizandi, dicens.

d ¶ *Potentia baptismi.* ideſt, Baptismus potens & efficax.extra eod.maiores.§.caute.

e ¶ *Condidit.*] ideſt, reformauit & innouauit, ideſt, instituit. est vt condat quasi vt celebretur tunc, scilicet a in morte.

f ¶ *Quia quicumque.*] ideſt, cuiuscumque conditionis, seruus vel liber masculus vel femina. adultus vel puer. 29. q. 2. in prin.

g ¶ *In morte.*] ideſt, ad similitudinẽ mortis eius b : ¶ vt sicut semel mortuus est ille, & semper viuit:ita & nos semel mortui in peccatis per baptismum,semper viuamus in bono:vel in morte eius dicimur baptizati:quia mors eius est causa purificationis nostræ. de pœ.dist.2.si enim.

h ¶ *Consepulti.*]& similiter videmur fuisse mortui, & resurrexisse, ex quo nouam formam assumpsimus per mortẽ eius in baptismo.

i ¶ *Spiritu.*] ideſt,spirituali doctrina.

k ¶ *Electum.*]sed videt quod ‖ tactu sui corporis vim baptismo contulit. ℣. ead. numquam. Sed dicimus, ℣ tũc potestatem aquæ cõtulit:sed in morte sua volunt illam potestatem suum consequi effectum, vt hic in fine dicitur.

l ¶ *Formamque.*]ideſt, per similem formam mysticam.℣.dist.2.q.2.passus. m ¶ *Triduanam.*]℣.ea. postquam & c.de trina.

n ¶ *Qualitas.*] ideſt.similitudo fact. c.

o ¶ *Legitimum diem.*] ideſt,diem naturalem.dic sabbatum, & sequentem noctem.

p ¶ *Et virtus.*] i.efficacia sacramenti, scilicet baptismi. habebat quidẽ ante efficaciam, sed non tantã; quia non erat adhuc porta cæli aperta. quamuis enim vis regenerandi aquis tactu sui corporis contulerit : vt ℣.ead.numquam,non tamen patebat ianua ante passionem,quia apertionem paradisi passio eius specialiter operata est cum resurrectione, d extra ea.maiores. §. caute.

q ¶ *Et species.*] ideſt, similitudo vel representatio, vel similitudo representata, ideſt, quod representatur ab actione, quæ fit in baptismo:scilicet mors, & triduana sepultura, & resurrectio Christi.

r ¶ *In quibus.*] supra dist.51 miramur e.

s ¶ *Et formam.*] generaliter scilicet. quod non fecerat ante. supra ea.ca.per

a Respicit literam præcedentem.

b Ideſt, fides mortis eius. H. aliqui dicunt in morte, ideſt, per exortum ablutione & mortificatione. ‖ Mortui semel, semper viuamus. 5 ‖ uo p. 1. ca. 45. ‖ conde] vera lectio. *Rom.*6.

‖ Baptismi vis quando data fuit aqua.

c Ideſt,modus operãdi, quẽ habet qui baptizat. Archid.

† al. ad instar

d De hoc notat supra.cap. ex quo

e Hoc, vult dicere quia ad discipulos loquendo omnes cõprehẽdit in hoc ca. hic allegato. miramur,cum suis concor. Archid.

ea. c. per aquam. vel hic dicto,ibi facto 23. q.5.c. si audierit.extra de apell. c.dilecti.

a ¶ *De quo.*] ideſt, de qua forma baptizandi generali.

b ¶ *Instruere.*] tantum supple, & non post: nisi, &c.

c ¶ *Nisi proprie.*] ideſt, generaliter ad omnes.

d ¶ *Pentecostes.*] sicut resurrectio. 78.dic.quòd die.

e ¶ *Ad alios.*] i. aliis diebus attribuantur, ‖ & in aliis diebus contingãt: quoniam resurrectio sem per die Dominico celebratur.

f ¶ *Non ex nostra.*] quasi dicat,nõ ex nostro ingenio; vt ℣. distin. 2.in Christo.

g ¶ *Trium millium.*] ‖ sed quomodo posset esse,℣ tot vna die baptizaret? forte quia fundebat aquã super eos. aliàs non videtur ℣ quemlibet posset immergere. Sed pone ℣ non super eos fundebat aquam nisi in partẽ corporis : totus ne erat baptizatus? Dicit Hug.quod si fundatur super caput,vel super maximam partẽ corporis. semper crederet eũ baptizari:aliàs non. Vel dic eum baptizari si aqua ẽt cadat super pedem a.arg. ℣.ea. nec quemquam. sicut sufficit posse dere partem ad hoc vt posideat totum : dum tamen eius quidem animi sit vt totum intendat posidere: vt ff.de acq.pos.posideri.§.i.fic de poſ. distin. 1. vulgaris.

ADDITIO. Hoc etiã no. Goffre. in summa de baptismo.§. item quæritur quid si. & Innocen. extra, de baptismo debitum.Archid.

h ¶ *Petrus.*] supra ea. dist.2 . tunc eis.

i ¶ *Si quis.*] ¶ *Aliam gratiam.*] Et ita non omnis Christi actio, nostra est lectio:argu. ℣. dist. 2. liquido. quia ex eo non esset remissio peccatorum b. vt ℣. ead. dist. non regenerabantur.

k ¶ *Ex voluntate.*] i. ex concupiscentia.

l ¶ *Carnis.*] ideſt, feminæ,quæ de carne Adæ est facta propterea dicitur femina caro, quæ regitur:vir spiritus, qui regit.

m ¶ *Renascendi.*] scilicet pro nobis:quomodo & circuncidi.

n ¶ *Dicens.*] in epistola ad Corinthios.

o ¶ *Finis.*]scilicet consummationis. implet eũ in se &in nobis quod lex prædixerat.

p ¶ *Christus est.*]Christus dico valens ad iusti-

Matt.28.

al.confecratio

‖ *al.ortig.*

‖ Baptizando nisi opus totum corpus submergere.

† *al.omnem.*

1 Arg. contra ‖ cap. prima. vt.toto corpore. *Act.2.*

† *al. remedijs*

1 Iuo p.1.ca. 43. Pann.l.1.c.18.

b Nam per illud baptisma tantum corpus laubatur exterius non mundabatur interius à peccato. Arch.

[Euntes ergo nunc docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris,& filij,& spiritus sancti.] De quo a vtique eos ante passionem potuisset instruere b, nisi proprie c voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse. Additur sane huic obseruantiæ etiam Pentecostes d ex aduentu spiritus sancti sacra † solennitas,quæ de Paschalis festi pendet articulo: & cum ad alios e dies alia festa pertineant, hæc semper ad eum diem, qui resurrectione Domini est insignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum, & † eos,quos à die Paschæ,aut molestia infirmitatis,aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas intercluſit,inuitat α, vt quibuslibet necessitatibus impediti, desiderij sui effectum dono spiritus sancti consequantur. *& infra, c.*4.

¶ Hoc autem nos non ex nostra f persuasione defendere,sed ex Apostolica auctoritate seruare satis idoneo probamus exemplo,sequentes beatum Apostolum Petrum, qui in eo die, quo omnium † credentium numerũ promissus spiritus sãcti repleuit aduentus,triũ milliũ g populum sua prædicatione conuersum lauacro baptismatis consecrauit. Quod sancta scriptura, quæ Apostolorum actus continet, fideli historia docet dicens [His auditis compuncti sunt corde; & dixerunt ad Petrũ,& ad reliquos apostolos. Quid faciemus viri fratres? Petrus h vero ad illos, pœnitentiã, in quit,agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.in nomine Iesu Christi in remissionẽ † peccatorum; & accipietis donum spiritus sancti.]

α ¶ Inuitat.] *Iuo habet*,inuitans. *Sed in originali est*:intercluſit inuitos, aut quibuslibet necessitatibus impeditos,desiderij, &c.

*Item in eadem epistola,c.*6.

¶ De eodem. C. XIIII.

1 SI quis autem Epiphaniæ festiuitatem (quæ in suo ordine debito honore veneranda est)ob hoc existimat priuilegium habere baptismatis ; quia hoc quidam putant, quòd in eadem die Dominus ad baptismum sancti Ioannis accesserit; sciat illius baptismi aliam gratiam i aliam fuisse rationem: nec ad eamdem pertinuisse virtutem ; qua per spiritum sanctum renascuntur, de quibus dicitur [qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate k carnis l , neque ex voluntate viri,sed ex Deo nati sunt.] Dominus enim nullius indigens remissione peccati, nec quærens remedium renascendi m, sic voluit baptizari,quomodo voluit circuncidi, hostiamque pro se emundationis offerri, vt qui factus erat ex muliere (sicut Apostolus ait)fieret & sub lege,quam nõ venerat soluere, sed adimplere,& implendo finire:sicut beatus Apostolus prædicat,dicẽs n [finis o autem legis Christus p ad iustitiam omni credenti.] Baptismi autem sui in se condidit q sacramentum : quia in omnibus primatum tenens, se docuit esse principium:& tunc regenerationis potentiam r sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis,& aqua baptismatis.

*Item ex concilio Gerundensi,c.*4.

¶ In solennitate Paschali,& Pentecostes catechumeni baptizentur. C. XV.

2 DE catechumẽis baptizandis id statutum est, vt in Paschæ solennitate, vel Pentecostes, quanto maioris celebritatis maior celebritas est, tanto magis ad baptizandum veniant : ceteris solennitatibus infirmi s tantummodo debeant baptizari : quibus quocumque tempore conuenit baptismum non negari.

¶ *Restitutum caput est ex suo originali.*

*Item Leo Papa,epist.*4.c.6.

¶ Necessitate cogente, quolibet tempore baptizare licet. C. XVI.

3 SI qui necessitatẽ mortis,ægritudinis, obsidionis, persecutionis,& naufragij vrgentur t, omni tempore debent baptizari.

Apud B. Leonem sententia huius capitis,est post c. duo tempora. & ante c.si quis autem supra ead.

Item Gelasius Papa clero, & plebi Tarent. 4

¶ Nisi necessitate cogente inter Pascha & Pentecosten nullus baptizare præsumat. C. XVII.

5 VEnerabilis baptismi vsfacramentum non nisi in festiuitate Paschali,& Pentecostes tradere præsumat episcopus; exceptis iis, quibus vrgente mortis periculo, talibus oportet, ne in æternum pereant,remediis subueniri.

Constat.]

¶ *In epistola Gregorij secundi clero,& plebi Turingiæ, vnde citat Iuo (quamuis & Gelasij esse potuerit) & in concilio Vuormacensi, vnde Burchardus, legitur*, Sacrosancti baptismi, *itemque apud Iuonem,c.*202. *In capite autem* 63. *est.* Generalis,*& in margine*, Venerabilis.

*Idem Gelasius epistola ad episcopos Lucaniæ,c.*12. 6

¶ De eodem. C. XVIII.

7 BAptizandi sibi quispiam passim quocumque tempore nullam credat inesse fiduciam, præter Paschale festum, & Pentecostes venerabile sacramentum, excepto duntaxat grauissimi languoris incursu ; in quo verendum est, ne morbi crescente periculo, sine remedio salutari fortasis ægrotans exitio præuentus abscedat.

*Item Isidorus de officijs,l.*2.c.24.

[Cathechumenus si moriatur sine baptismo, an sit imputandum presbytero.

c De hoc etiã leg.& not. 18. dist. peruenit. in fin. vel vide. Arch.

2 Iuo p.1.cap. 60. Pann.l.1.c.20.

‖ Paruuli possunt in omni tempore baptizari.

3 Burc.l.4.ca. 2. Iuo p.1.c.197. Pann.l.1.c.19.

*Rom.*10.

*Matt.*5.

*Rom.*10.

4 In epi.Gregorij II. ad Clero & plebi Turingiæ,& in c. Vuormacensi, c.1.

5 Burc.l.4.c. 7. Iuo p.1.ca.63. & 102. Pann.l.1.c.21.

6 Conc.Paris. c.7.

7 Anſ.l.9.ca. 12. Burc.l.4.c.4. Iuo p.1.c.199.

c Non nisi

Constat. IC A S V S. Quæsitum fuit ab Isido. ad quem spectat officium baptizandi: & respondetur, quòd ad solum sacerdotem, sed in necessitate presbytero vel episcopo absente potest baptizare diaconus, vel etiam laicus. Sequen. tria cap. plana sunt.

a ¶ *Baptisma.*] idest baptismi mysterium. vnde ad expositionem eius sequitur, eiusque mysterium.

b ¶ *Sacerdotibus.*] ſ.e. ſanctum. contra. vbi dicitur, quòd auctoritas traditionis baptismi etiã ad laicos pertinet Christianos. sed illud in necessitate verum est, vt hic subiungitur, & ibi in exemplo de pœnitente & catechumeno declaratur:

c ¶ *Mysterium.*] ſ. de pœ. dist. 1. quem pœnitet.

d ¶ *Vel presbytero.*] idest, licentia. ſ. dist. 93. diaconos. & cap. diaconi. contra. dic vt ibi.

e ¶ *Quod & laicis.*] ſ. 30. q. 1. ad limina. 1. q. 1. quod quidam.

Mulier.] Hæc est 3. pars dist. in qua probat per 12. cap. quòd in necessitate potest fieri baptismus à quocumque Ioan. de Fant.

f ¶ *Mulier.*] ſ. 33. q. 5. mulierem. 23. dist. mulier.

g ¶ *Super quibus.*] ſ. 30. q. 3. super quibus.

In necessitate.]

h ¶ *Etiam laicos.*] ſ. 1. q. 1. neque. & cap. si quis per ignorantiam. & cap. quod quidam. ſ. 93. dist. diaconos.

i ¶ *Vicumque.*] ſ. 1. q. 1. neque. & c. si quis per ignorantiam.

Romanus.] CASVS. Paganus quidam baptizauit hominem in forma ecclesiæ: quare quæritum fuit quid esset faciendum. Et respondet Isidorus, quòd Papa non attendit baptizantem hominem, sed Dei virtutem in baptismo.

k ¶ *Romanus.*] ſ. ea. di. quos à paganis. contra ibi, nõ in forma ecclesiæ. ſ. dist. 62. nulla ratio. ſ. 1. q. 1. c. 1. G. eótra, ‖ ibi emendicitur, quòd nemo dare potest quod nõ habet, vt ſ.e. quomodo. in prin. quomodo ergo baptismũ paganus tradere dicitur; sic creditor dominium rei sibi obligatæ post biennium in alium transfert, quod tamen non habet. initi. quibus ali. licet vel nõ. §. 1. Arg. contra. ff. de acqui. rerum de traditio. iuris ergo auctoritate permittente potest quis in alium transferre quod nõ habuit. & hoc casuale: illud vero regulare. 1. q. 7. Daibertum.

Quodã.] CASVS. Quidam baptizati fuerunt à quodam: sed nesciebatur vtrum esset Iudæus: Paganus, vel Christianus. quare quæritum fuit à Nicolao quid de his esset faciendum. Qui respondens dicit, quod si in nomine patris & filij & spiritus sancti fuerunt baptizati, non debent iterum baptizari.

l ¶ *Trinitatis.*] ſ.e. dist. sanctũ. & c. si non sanctificatur. contra. ſ.e. dist. multi. & ca. si reuera. & ca. in synodo. contra. Sed hic expone Trinitatis explicitè. ſ.e. dist. agunt homines. ſ. ea. dist. postquam vos. contra. Et quare potius baptizatur quis in nomine Christi, quàm in nomine Trinitatis? ‖ Tu dic quòd in nomine Trinitatis non intelligitur nisi trium personarum essentiæ vnitas, & in nomine Christi intelligitur vnctus, vngens, & a quo vngitur. Dicit ergo Gra.

¶ Non nisi sacerdos baptizare præsumat. C. XIX.

1 COstat baptisma a solis sacerdotibus b esse tractandũ: eiusque mysterium c nec ipsis diaconis explere est licitum absque episcopo, vel presbytero d; nisi, his procul absentibus, vltima languoris necessitas cogat. Quod & laicis e fidelibus plerumque permittitur, ne quispiam sine remedio salutari de sæculo euocetur. *Item Gelasius Papa.* ¶ 2 Diaconus quoque propriam, *&c. vt supra, in tractatu ordinandorum, vbi de reuerentia diaconorum erga sacerdotes agitur.*

Item ex concilio Carthaginensi. 4. c. 99. & 100.

¶ Non præsumat mulier baptizare. C. XX.

3 3 MVlier f, quamuis docta, & sancta, viros in conuentu docere, vel aliquos baptizare non præsumat.

Nisi necessitate cogente. Vnde Vrbanus Papa II. [*super quibus* g *consuluit,*] *&c. vt supra, in tractatu cõiugij: vbi de compatribus agitur.*

Item Augustinus ad Fortunatum.

¶ Etiam laici necessitate cogente baptizare possunt. C. XXI.

4 IN necessitate, cum episcopi, aut presbyteri, aut quilibet ministrorum non inueniuntur, & vrget periculum eius, qui petit, ne sine illo sacramento hanc vitam finiat, etiam laicos h solere dare sacramentum, quòd acceperunt, solemus audire.

Item ex decreto Martini† Papæ III.

¶ De eodem. C. XXII.

5 QVicumque i presbyter in prouincia propria, vel in alia, vel vbicumque inuentus fuerit, commendatum sibi infirmum baptizare noluerit, vel pro intentione itineris, vel de alia aliqua excusatione †, & sic fine baptismo moritur; deponatur.

Item Isidorus.

¶ Non reiteratur baptisma, quod à pagano ministratur. C. XXIII.

6 ROmanus k Pontifex non hominem indicat, qui baptizat: sed spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit, qui baptizat.

¶ *De hoc capite dictum est supra 1. quæst. 1. si quis per ignorantiam.*

¶ Baptizatur quis in nomine Christi, nõ autẽ in nomine Trinitatis. 2 Re Ezz. secundum G.

7 Sent. 4. dist. 3. Alger. l. 3. c. 6. Iuo p. 1. c. 148. Pann. l. 1. c. 29.

Act. 2. & 19.

8 Amb. l. 1. de spiritu sancto. c. 3.

9 Iuo p. 1. cap. 160. Pann. l. 1. c. 30.

10 ſ. ea. aliud. Sent. 4. dist. 5. Iuo p. 1. c. 156. 157 158. 159. 1 ann 1 1. c. 11; † *Baptisma tale*} or.

11 sup. dist. 32. prater hoc.

1. Cor. 3.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 104.

¶ De eodem. C. XXIIII.

7 AQuodam Iudæo a nescitis, vtrum Christiano, an pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis, & quid de iis fit agendum consulitis. Hi profecto, si in nomine sanctæ Trinitatis l, vel tantum in Christi nomine, sicut in actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt (vnum quippe idemque est, vt sanctus exponit Ambrosius 8 constat eos non esse denuo baptizandos.

a ¶ Iudæos.] *Apud Algerum est,* vt audio, *Verum in originali post hoc caput sequuntur verba hæc,* sed primum, vtrum Christianus, an paganus ipse Iudæus extiterit, vel si postmodum factus fuerit Christianus, inuestigandum est.

Item Augustinus contra Cæsonium grammaticum, libro 3. c. 6.

¶ Sicut per bonum, ita per malum ministrum æquè baptisma ministratur. C. XXV.

9 SI inter bonos ministros, cum sit alius alio melior, nõ est melior baptismus, qui per meliorẽ datur; nullo modo est malus, qui etiã per malum datur, quando idem baptismus datur: & ideo per ministros dispares Dei munus æquale est, quia non illorum, sed eius est.

Idem super Ioannem in parte prima, tract. 5. ad c. 1.

¶ Non merita ministrorum, sed virtus Christi in baptismate operatur. C. XXVI.

10 BAptismus † talis est, qualis ille est, in cuius potestate datur, non qualis est ille, per cuius ministerium datur. *Item ibidem.*

¶ Quid nouerat Ioannes Baptista? Dominum. Quid non nouerat? potestatem m Dominici baptismi in nullum hominem a Domino transituram: sed ministeriũ plane trãsiturum, potestatẽ à Domino in neminem ministrorũ, ministerium & in bonos, & in malos, 11 Nõ exhorreat n columba o ministerium malorum: respiciat Domini potestatẽ. Quid tibi faciat malus minister, vbi p bonus est Dominus? Quid te impedit malitiosus præco, vbi beneuolus est iudex. *Item infra.*

¶ Neque q qui plantat r, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum s dat Deus. *Item ibidem.*

a ¶ *Item ego.*] respondet tacitæ obiectioni, q. d. ‖ licet malus minister conficiat vel baptizet, nihilominus tamen debent esse boni.

‖ Ministri sacramentorum debent esse boni.

Matth. 23. Ioan. 1.

b ¶ *Qui baptizat.*] interius absoluendo à peccatis. nam illius est baptismus, non baptizantis. ſ.c.à quodam.

c ¶ *Ebriosum.*] dum tamen intelligat quid agit 2. consuetudiné hic notat hoc nomen, non actum, extra e. maiores. ver. illud vero.

2 Debet etiã leg. & not. supra. 1. q. 1. dedicibi videas. Archid.

d *CVm baptizat.*] ¶ *Aut tolerantur.*] ſ. 23. q. 7. cap. 1.

SI qui.] CASVS. Quidam ab hæreticis in forma ecclesiæ baptizati volebant ad ecclesiam redire quærebatur vtrum essent baptizandi. Et respondetur quod nõ, sed debent integre instrui in fide, & ecclesiæ per manus impositionem reconciliari. Si vero sunt paruuli, vel tales, qui instrui non possint, debent chrismari, & patrini debent respondere p eis, & confessionem facere. *Communicati*, idest, vncti vel cõmunioni redditi.

1 Sent. 4. dist. 5. Iuo p. 1. c. 160.

Ioan. 1.

†al. dogmatis

e ¶ *Trinitatis.*] ſ. 1. q. 1. neque in nomine.

f ¶ *Confessione.*] ideſt, inuocatione.

g ¶ *Et si consentiunt.*] hoc de adultis

h ¶ *Per manus impositionem.*] confirmatoriã: quæ etiam in hoc casu recõciliatoria ẽ. ſ.e. di. ab antiqua. & 1. q. 1. ſ. ecce.

h ¶ *Per manus.*] sed nũ quid de furioso iudicat secundum illum statum mentis, quem habebat cum in furorem incidit? ‖ Nam si voluntatem habuit baptizandi, & incurrit furorem: valebit ei baptismus in furore collatus. alias non. extra eo. maiores. §. vlt. Secus in puero: quia puer non habuit voluntatem vmquã: & tamen saluabitur baptizatus. ſ. ead. quæris.

3 Burc. l. 4. c. 30. Iuo p. 1. c. 160. & 33. ex Romanensi.

‖ Baptismus apposit confert furioso.

†al. nomen ſ otig.

i ¶ *Communicati.*] ideſt, perunctí.

k ¶ *Eucharistiæ.*] hoc de adultis: ‖ quia paruulis non datur corpus Christi, vt ſ.e. c. in ecclesia. nisi forte vbi consuetudo est q infunditur per ora eorum sanguis Christi, non corpus. secundum quosdam.

¶ Corpus Domini non datur paruulis.

3 Sent. 4. dist. 6. Iuo p. 1. c. 160. Pann. l. 1. c. 28.

Quamuis. CASVS. Dicitur hic, q licet vnum sit baptisma hæreticorum baptizantium in forma ecclesiæ, & catholicorum: tamen qui extra ecclesiam baptizantur, gratiam Dei nõ consequuntur: & ideo si ad fidem reuertuntur, reconciliari debent, & non

¶ Ego a dico, & nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse omnes, per quos baptizatur: iustos oportet esse tanti iudicis ministros, si ministrare iuste voluerint. Si autem noluerint esse iusti, qui in cathedra Moysi sedent; securũ me facit magister meus, de quo spiritus eius dixit [Hic est, qui baptizat b..] *item infra.* ¶ Non timeo adulterium, non ebriosum c, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur [hic est, qui baptizat.]

a ¶ Ego dico.) *Sic etiam Iuo: sed in originali.* Et ego, & omnes dicimus, quia iustos oportet esse tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti, si volunt. Si autem noluerint, &c. *Sunt autem partes huius capitis ex eodem tractatu quinto hinc inde collecta.*

Idem in tractatu 6. ad c. 1. Ioannis.

¶ De eodem. C. XXVII.

1 CVm baptizat malus ex aliqua vel ignorantia ecclesiæ, vel tolerantia (aut enim ignorantur mali, aut tolerantur d vt palea, quousque in vltimo ventiletur area;) illud, quod datum est, vnum est: nec impar propter impares ministros, sed par & æquale propter [hic est, qui baptizat]

Idem de ecclesiasticis regulis †, c. 52.

¶ Non reiteratur baptisma, quod in nomine sanctæ Trinitatis ministratur. C. XXVIII.

2 SI qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis e confessione f baptizant, & veniunt ad nos; recipiantur quidem v baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio, vel confessio annulletur: sed doceantur integre, & instruantur quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in ecclesia teneatur: & si consentiunt g credere, vel acquiescunt confiteri; purgati iam fidei integritate confirmentur manus impositione. Si vero paruuli sunt, vel † hebetes, qui doctrinã non capiant respondeant pro illis, qui eos offerunt, iuxta morem † baptizandi. Et sic per ß manus h impositionem chrismate communicati i, Eucharistiæ k mysteriis admittantur.

ß ¶ Per manus impositionem.] *In originali est.* Et sic manus impositione, & chrismate communiti, Eucharistiæ, &c. *Sed ob gloſſam non est mutatum.*

Idem ad Orosium in libro 65. quæstionum dialog. quæst. 59.

¶ De eodem. C. XXIX.

3 QVamuis vnum baptisma sit, & hereticorum (eorum scilicet, qui in nomine patris, & filij, & spiritus sancti baptizantur,) & ecclesiæ catholicæ; tamen quia foris, & extra ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem l, sed ad perniciẽ, habentes nimirum formam r sacramenti, virtutem autem eius abnegantes. Et ideo eos ecclesia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis m baptizati sunt. Ipsa est profecto forma sacramenti. Ideo, cum reuersi fuerint, accipiũt virtutem spiritus sancti, quem † ij, qui extra ecclesiam baptizantur, nondum habent.

7 Sent. 4. dist. 3. Iuo p. 1. c. 148. Pann. l. 1. c. 29.

Act. 2. & 19.

8 Amb. l. 1. de spiritu sancto. c. 3.

9 Iuo p. 1. cap. 160. Pann. l. 1. c. 30.

10 ſ. ea. aliud. Sent. 4. dist. 5. Iuo p. 1. c. 156. 157 158. 159. 1 ann 1 1. c. 11; † *Baptisma tale*} or.

11 sup. dist. 32. prater hoc.

1. Cor. 3.

†al. quam

b Vt 32. dist. ſ. verum. cap. ad hoc.

4 ſ. ea. multi sunt. Iuo p. 1. c. 161. Pann. l. 1. c. 62. S. T. 3. q. 66. ar. 6.

†al. destinatis vicinis} Iuo.

†al. commanet

c Quod dic vt 1. c. & not ſ. ea. item placuit de infantibus.

¶ Formam sacramenti.] *Ita etiam apud Iuonem, In originali est,* habentes quidem speciem pietatis, virtutem tamen eius abnegantes. *& rursum.* Animales, inquam, spiritum non habentes. *Et idcirco eos ecclesia, &c. Vtitur autem B. Pauli verbis. 2. Tim. 3. & Iudæ apostoli, c. 1.*

Item Pelagius Papa Gaudentio episcopo. 4

¶ Baptizantur, qui tantum in nomine Domini baptizati probantur. C. XXX.

SI reuera hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis † commorari † dicuntur, solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur n; sine cuiusquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes in sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin vero apud dilectionem tuam eorum, qui conuerti volunt, manifesta confessione claruerit, quòd in nomine Trinitatis baptizati; sola reconciliationis impensa gratia, catholicæ sociare fidei maturabis: vt tali dispositione seruata nihil aliter, quàm quod Euangelica iubet auctoritas, temeritatis cuiusquam spiritu videatur effectum.

Item Augustinus de vnico baptismo, lib. 7. c. 53.

¶ An approbetur baptisma, quod à nõ baptizato præbetur. C. XXXI.

4 5 SOlet etiam quæri, vtrum approbandum sit baptisma quod ab eo o, qui non accepit, accipitur; si forte hoc curiositate aliqua didicit, quemadmodum dandum sit: & vtrum nihil intersit p, quo animo accipiat ille, cui datur, cum simulatione, an sine simulatione: si cum simulatione, vtrum fallens q, sicut in ecclesia, vel in ea, quæ putatur ecclesia; an iocãs r, velut in mimo *α. & infra.* ¶ Verumtamen, si quis forte me in eo concilio constitutum vbi talium rerum quæstio versaretur, nõ præcedentibus s meritis ß, quorum sententiam sequi mallem, vrgeret vt dicerem, quid ipse sentirem; si eo modo affectus essem, quo eram, cum ista dictarem, nequaquam t dubitarem habere eos baptismum, qui vbicumque, & à quibuscumque illud verbis Euangelicis cõsecratum sine sua simulatione v, & cum aliqua fide accepissent: quamquã eis ad salutem spiritualẽ

5 Sent. 4. dist. 6. Iuo p. 1. c. 162.

¶ Baptizantur, qui tantum in nomine Domini baptizati probantur.

¶ *Simulatione.*] maxime.

2 ¶ *Fidem.*]

o ¶ *Quod ab eo.*] supra ea. dist Romanos.

p ¶ *Interest.*] quo ad sacramentum, vt ſ.e. sicut.

q ¶ *Fallens.*] cum dolo.

r ¶ *An iocans.*] tertia q.

s ¶ *Non præcedentibus.* i. sup hoc dicẽtibus prius bonis viris plenis meritorum.

t ¶ *Nequaquam.*] soluit primam quæstionem.

v ¶ *Simulatione.*] maxime.

2 ¶ *Fidem.*]

‖ Virtutes omnes habet qui vnam habet.

a ¶ *Fidem.*] sed quomodo possum habere talem fidem,& non charitatem:‖cum qui habet vnam virtutem,habeat & omnes? de pœn. dist. 5.cap.vlti.Non possem quidem nisi miraculose *, secundum quòd mali etiam miraculose prophetizant. 1. quæst. 1. prophetauit. Vnde caute dixit si enim habeam, &c.

** Fides potest haberi sine charitate, & est vera fides, indues non vera virtus Conc. Trid. sess 6.c. 15.& can 28.*

1.Cor. 13.

b ¶ *Montes transferam.*] intellige montes dupliciter.Vel ad littĕrā, sicut de beato Benedicto. Vel,mōtes,ideſt,dæmones à patientibus.

c ¶ *Sicut iam.*] soluit secundam quæstionem.

d ¶ *Fallaciter.*] supra 22. q.2. nec artificio. supra. 1. q. 1. sicut ficti. supra. dist. 27. quod interrogasti.

e ¶ *Dictum est.*]a Ioanne.

f ¶ *Vbi.*] tertiam insolutam dimittit.

1.Io.2.

g ¶ *Implorandum.*]hęc quæstio alibi videtur determinata,vt 1.q.1.§. ecce. nam etiam inuitus quis baptizatur, vt 45. distinct. de Iudæis. ‖ Ad hoc dico quòd si baptizans intendit baptizare, qualemcumque intentionem baptizatus habeat,recipit sacramentū, sed si non intendit baptizare,licet verba proferat, non est baptizatus *, quia verba debent seruire intentioni, vt 22. q. 5. humanæ. argumen. ad hoc ‖. ead. retulerunt. Nam qui ioco,vel ludendo dicūt talia verba;fŏdes,spondeo:non obligāt sibi alios, vt ff de actio. & obliga.obligationum. in fin. & dic, vt dicto §. ecce.

‖Baptizans debet habere intentionem baptizandi.

* Hoc probat Augu.qui dicit,q̄ intentio requiritur ad omne sacramentum:& sine intentione faciendi nihil fit in sacramēto. Archid.

nec quod]or.

O *Stenditur.*] Hæc est quinta pars distinct.secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Quidam dicebant baptizatos ab hæreticis iterum baptizandos, si ad ecclesiam reuertuntur;& hoc ideo: quia peccata non fuerant eis dimissa. quos Aug. in hoc cap. reprehendit, & probat quod non, duplici ratione.Primo,quia sicut baptizatus ab ecclesia transiens ad hæresim non amittit baptismā,sic non amittit ordinem illum in quo habet officiū baptizandi. Secūdo probat quod non, ducendo eos ad inconueniens. nā cum fictus accedit ad baptismum, aut dimittuntur ei peccata, aut non. si dimittuntur: ergo falsum est quod dicitur.Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Si non dimittuntur, quod verū est:ergo homo sępe baptizaretur, & verum baptisma reciperet, nec tamen peccata dimitterētur : quod fatuum esset dicere : & ita sine remissione peccatorum verum baptisma susc̄ipitur.

‖ Ino ibidē.

2 Pann. l.1,c. 87.

b Vt 24. q. 1. loquitur. & 21. di. quamuis. & hoc q̄ hic dicit faciebant Donatistæ & Nouatiani. qui se baptizabant catholicos ad eorū hæresim transeūtes.24. q. 3. quidam ver. Nouariani.& vers. Donatistæ. Arch.

non prodesset, si charitate caruissent,qua catholicę inferentur ecclesiæ.‖ Si enim habeam γ, inquit, fidem [a], vt montes [b] transferam, charitatem autem non habeam,nihil sum:]sicut iam [c] præteritis maiorum statutis non dubito etiam illos habere baptismum, qui quāquam fallaciter [d] id accipiant, in ecclesia tamen accipiunt, vel vbi putatur esse ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur : de quibus dictum est [e] [ex nobis exierunt.] Vbi [f] autem neque societas vlla esset ita credentium, neque ille,qui ibi acciperet,ita crederet,sed totum ludicre,& mimice, & ioculariter ageretur; vtrum approbandus esset baptismus,qui sic daretur, diuinum iudicium per alicuis reuelationis oraculum, concordi oratione, & impensis supplici deuotione gemitibus implorandum [g] esse censerem : ita sane, vt post me dicturos sententias, si [†] quid iam exploratum, & cognitum afferrent,humiliter expectarem.

α ¶ Sicut in mimo.] *Hic apud B. Augustinum, & Iuonem multa sunt interiecta, quæ ad sequentia percipienda operæ pretium fuerit legere.*

β ¶ Meritis.] *In originali, & apud Iuonem est,*talibus.*Sed ob glossam non est mutatum. Multa vero alia emendata sunt.*

γ ¶ Habeam.inquit,fidem.] *Sine charitate potest haberi vera fides. sed non vera fidei virtus. Aliud est enim vera fides,aliud vera virtus,prout docuit B.Thomas 2. secundæ, q.4. art. 5. Quod auctor glossæ videtur non satis præcepisse.*

Item libro 1. *Contra Donatistas, c.*1.

¶Non reiteratur baptisma, quod in fide sanctæ Trinitatis ab hæreticis præstatur. C. XXXII.

1 O Stenditur illos impie [h] facere,qui rebaptizare conantur orbis [i] vnitatem [k], & nos recte facere,qui Dei sacramēta improbare nec in ipso schismate audemus. In quo enim nobiscū sentiunt, in eo etiam nobiscum sunt. In eo autem à nobis recesserunt, in quo à nobis dissentiunt. *Item paulo superius.*¶ 2 Sacramentum [l] baptismi est,quod habet, qui baptizatur : & sacramentum dandi baptismi est,quod habet, qui ordinatur. Sicut autem baptizatus, si ab vnitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit; sic etiam ordinatus,si ab vnitate recesserit,sacramentum dandi baptismi nō amittit. Nulli enim sacramēto iniuria [m] facienda est. Si discedit [n] à malis; 10 vtrumque discedit : si permanet in malis, vtrūque permanet. Sicut † ergo acceptatur baptismus, quem non potuit amittere, qui ab vnitate discesserat; sic acceptandus est baptismus,quem dedit ille, qui sacramentum dandi,cum discederet, non amiserat. *Item eodem libro, c.*12.

20 ¶ 3 Si ad baptismum fictus accessit; dimissa sunt ei peccata, an non sunt dimissa; Eligant, quod volūt: vtrumlibet elegerint, sufficiet nobis. Si dimissa dixerint; quomodo ergo spiritus [o] sanctus disciplinæ effugiet fictum, si in isto ficto remissionem operatus est peccatorum. Si dixerint non esse dimissa; 30 quæro, si postea fictionem suam corde concusso, & vero dolore fateretur, an denuo baptizandus iudicaretur? Quod si dementissimū est dicere;fateantur vero baptismo Christi baptizari posse hominem, & tamen cor eius [p] in malitia, vel 40 sacrilegio [q] perseuerans peccatorum abolitionem non sinere fieri: atque ita intelligant in communionibus [r] ab ecclesia separatis posse homines baptizari:vbi Christi baptismus eadem sacramenti celebratione datur,& sumitur:qui tamen tunc profit ad remissionem peccatorum, cum quis [†] reconciliatus vnitati, sacrilegio [s] dissensionis exuitur,quo eius peccata tenebantur,& dimitti non sinebantur.

Idem in epist. 23. ad Bonifacium.

¶Valet ad salutem baptisma, & si non ea fide paruuli offeruntur. C. XXXIII.

60 64 NOn † illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia spiritali ad vitam regenerētur æternam:sed quòd eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem [t]. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione [v] offeruntur.

Item de vnico baptismo contra Donatistas, l.4.c.22.

¶Effusio sanguinis imulet vicem baptismi. C. XXXIIII.

70 75 BAptismi [x] vicem aliquādo implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est [hodie mecum eris. in

ecclesiæ,ideſt,in forma ecclesiæ:quæ est : Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti. supra ea.cap.proprie.

l ¶ *Item sacramentum.*] ideſt, potestas & ordo.supra 1. q. 1. quod quidam.& cap.sicut Christus.

m ¶ *Iniuria.*] iniuria videtur fieri sacramento, si secundo baptizaretur vel ordinaretur : quia videtur fieri quasi iam nō fuisset baptizatus vel ordinatus, vt 1. q. 1. sacramenta. ‖ tamen pœnitentia bene iteratur, licet sit sacramentum. de pœn. dist.3. quamuis. §. quòd autem per pœnitentiam. Similiter vnctio in quibusdam ecclesiis. supra de pœn.dist. 3.quamuis. ADDITIO. Quod no. 48.dist. §. quod ergo. & 95.dist.§.sed istud.& extra de secun. nup. vir autem.vbi videas.

‖ Pœnitentia, licet sacramētum sit, bene iteratur. † al.Si

3 Sent.4.dist. 4.

n ¶ *Discedit.*] quasi dicat, si alteruter illorum sacramentorum malos carere dicis, dicas carere & rectoris.

o ¶ *Spiritus disciplinæ.*] ideſt, spiritus disciplinans & instruens.

p ¶ *Cor eius*] infra ea. quomodo contra: Christo.

q ¶ *Sacrilegio.*] infra ea. dist. nullus autem. & c. quæ valere.

r ¶ *In communionibus.* ideſt,in communitatibus.

s ¶ *Sacrilegio.*] ideſt, sacrilegii [1] professione.

Sap.1.

On illud. Hic est sexta pars dist. secundum Ioan.de Fant.

CASVS Quidam dicebant, q̄ paruuli non erāt baptizati si offerebantur ea intentione vt sanitatē corporis reciperent, & non vt consequantur gratiam Dei. Et certe dicit Aug.quod nō ideo minus paruuli sūt baptizati:nec nocet eis si ea intentione offerātur. non enim propterea non regenerantur sed regenerantur.

t ¶ *Sanitatem.*] extra apostat.c 2.

v ¶ *Intentione.*] error eōrum talis : ō nocet paruulis.†.c satis oſtēdimus.†tel liguné erā offerri ab ipsa ecclesia, vt †.e. q̄ris à me.

Baptismi vicem.] Hæc est 7. pars dist.in qua probat triplicem ēsse baptismum. & hoc probat per quattuor c.Ioan. de Fan.

CASVS. Probat Aug.in hoc c.q̄ quamuis ad baptismum duo sint necessaria,†.sacramentum baptismi,& fides Christi:si vnū deficit ex necessitate,reliquum sufficere potest:q̄d apparet in latrone : cui Dominus peccatum dimisit in cruce. Et per illum probat Cyprianus, q̄ passio cum fide,in casu valet ; quod probatur auctoritate Apostoli : fucut & econuerso in paruulo,qui non potest credere corde,nec confiteri ore,sufficit sacramentum. si vero alterum prędictorum alicuius voluntate desit, contemptum suum reatus eum inuoluit. B.

5 Sent. 4. d. 4. Iuo p. 1. c 157. Gratia. l. 1. cap. 109. Lu. 23. Ad Iebaiam 6.

x ¶ *Baptismi.*]CASVS. Quidam per illam auctoritatem : Nisi quis fuerit renatus,&c.dicebant quod semper baptismus aquę esset necessarius.quorum opinionem reprobat Aug.exemplo latronis, cui dictum est:Hodie mecum eris in paradiso.

‖ Pœnitentia supplet defectum baptismi.

† al.suffisionem

a ¶ *Cyprianus.*] etiam in testimonium inducens.‖ dicit ergo baptismi defectum supplere pœnitentia, vt in illo latrone : vel fidem conuersi vbi necessitas baptismi excludit.sicut in puero sufficit aquæ baptismus solus:quia ætatis necessitas fidem excludit : ita similiter adulto sola fides sufficit, cum necessitas excludit aquæ baptismum.

b ¶ *Baptismo.*] baptismus constitit in tribus, in aqua,in passione,& in cordis contritione.

c ¶ *Sed etiam fidem.*] infra ead. catechumenū. contra. Sed hic de fide informata charitate : ibi de informi.1.q.1.vide.

d ¶ *Crucifixus est.*] supra de pœnit.dist.1.importuna. contra. Sed dicitur ibi martyr, ideſt, confitens.‖Martyr enim interpretatur confitens. ad hoc 50.dist. & purgabit. si tamen passus est pro Christo.

‖Martyr dicitur confitens. Rom.10.

e ¶ *Credidit.*] supra de pœn.dist.7.nullus.

f ¶ *Apostolus.*] in epistola ad Romanos.

g ¶ *Corde.*] ideſt, fide, quæ est in corde, ideſt, mente credit quisquis: quod est ei ad remissionem peccatorum, ideſt, per fidem cordis iustificatur, aliquis, ideſt, de impio fit pius.

‖ Vide lib. 3. retract. c. 8.

‖Baptizare seipsum nemo potest.

h ¶ *Necessitatis.*]‖potuerit ne quis seipsum in necessitate baptizare? non a. extra de bapt. & eius esse.debitum. arg.†. eo.sanctum. ibi ; nec aliquis,&c.Nihil enim proderit ei, vt de pœnitente, qui sibi peccata non potest confiteri, nec seipsum reconciliare.Item numquid alio liquore ab aqua? Non. Numquid si permissa sit aqua alij liquori, fit baptismus? Si aqua prævalet, baptizatur:aliàs non.4.q.3. cap. hermaphroditus.

† al.quisque

i ¶ *Credere.*] supra 15. q.1.§.vt itaque.

k ¶ *Respondere.*]†.ead. nihil est aliud.

l ¶ *Credit.*] ideſt,saluatur sic per alterum, scilicet infans.

m ¶ *Alienum.*]quasi dicat,ex alieno opere causam sui peccati contraxit.supra cap. 2.& 3.

n ¶ *Fuit.*]scilicet Adæ. Nā omnis res per quascumque causas cōtrahitur, &c.extra de reg.iur. omnis res.de pœn.dist.1. quē pœnitet. circa prin. ver.sed qui per vos.

o ¶ *Quia per pietatem.* ideſt,fidem & confessionem illius. B.

P ¶ *Mistycis.*] ideſt, significantibus miserias præsentis vitæ,quam ingrediuntur. sunt enim in signum futuræ miseriæ & laboris.

q ¶ *Compleri.*] cum facultas adest.

r *Et illud.*] †.e.dist.sicut in sacramētis. Illud:ideſt, baptisma sine fide.

paradiso,] non leue documentum idem beatus Cyprianus a assumit. Quod etiam atque etiam considerans inuenio non tantum passionē pro nomine Christi id,quod ex baptismo deerat,posse supplere,sed etiam fidem c,conuersionemque † cordis,si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest.Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est d, sed pro meritis facinorum suorum : nec quia credidit e, passus est sed dum patitur, credidit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili sacramento baptismi, quod ait Apostolus f [corde g creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem,] in illo latrone declaratum est.Sed tūc impletur inuisibiliter, cum mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. *& infra c.*24. ¶ 1 Et sicut in illo latrone,quod ex baptismi sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia, vel contemptu, sed necessitate defuerat; sic in infantibus,qui baptizati moriuntur, eadē gratia omnipotentis implere credenda est,quod non ex impia voluntate,sed ex ętatis indigentia nec corde credere i ad iustitiā possunt, nec ore confiteri ad salutem. 2 Ideo cum alij pro eis respondent,vt impleatur erga eos celebratio sacramenti; valet vtique ad eorum confectionem,quia ipsi respōdere k non possunt. *Item contra Iulianum Pelagianum, lib. 6. c. 4.* ¶ Alienum quippe opus est, cum credit l per alterum,sicut alienū m opus fuit n, cum peccauit in altero. *Item eodem 4.libro contra Donatistas, c.*23. ¶ Sicut autem in latrone, quia per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est, quia per pietatem o spiritualiter affuit; sic & cum ipsa præsto est,si per necessitatem desit, quod latroni affuit; perficitur salus. Quod traditum tenet vniuersitas ecclesiæ,cum paruuli infantes baptizantur, qui certe nondum possunt corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem,quod latro potuit; quinetiā flendo,&vagiendo,cum in eis mysterium celebratur, mysticis p ipsis vocibus obstrepunt : & tamen nullus Christianorum dixerit eos iniuste baptizari. *item c.* 25. ¶ Quibus a rebus omnibus ostenditur aliud esse sacramentum baptismi, aliud conuersionem cordis : sed salutem hominis ex vtroque compleri q. Nec si vnum eorum defuerit; ideo putare debemus consequens esse,vt & alterum desit : quia & illud r sine isto potest esse in infante: & hoc s sine illo potuit esse in latrone,complente Deo, siue in illo, siue in isto,quod nō ex voluntate t defuisset : Cum vero ex voluntate alterum horum defuerit,reatu hominem inuolui. Et baptismus quidem potest inesse , vbi conuersio cordis defuerit. Conuersio autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo , sed cōtempto baptismo non potest. Neque enim vllo modo dicenda est conuersio cordis ad Deum, cum Dei sacramentum contemnitur v.

s ¶ *Et hoc.*] ideſt,fides sine baptismo.

t ¶ *Ex voluntate.*]secus si ex ignorantia.extra de pref. non bap.c.2.

v ¶ *Contemnitur.*] infra ea.non dubito.

‖Vendiri nō tenetur ab patre eius.

Quidquid.]CASVS. Dicebat Iulia.quod vbi baptizatur prægnans mulier.non debet cū natus fuerit puer baptizari:quia quidquid est in homine, baptizatur & sanctificatur. quod Augu. reprobat in hoc cap. quia secundum hoc inducuntur baptizari quæ in interioribus digeruntur : & eadem ratione si homo febricitat, febris baptizatur.

x ¶ *Si quidquid.*] ſi. ff. de euic.si prægnans. & l. vacc. ‖ nam ibi dicitur quod si vendidi tibi ancillam prægnantem,& partus euincatur:nonteneor de euictione : quia non intelligor eum vendidisse.ar. ff. de vſucap.si aliena.in fi,pro Iuliano tamē facit ff.de ven. inſpi. l. 1. §.1.vbi dicitur,quòd partus est pars viscerum. Arg. contra. ff. de ver.signi.partus.

y ¶ *Non debere.*]supra 24.q.3.si habes.

z ¶ *Qui nascitur.*] tamen si mater est libera in tempore conceptionis,& partus est liber. ff. de ſta.ho.l.vlt.

Sanctum est.] CASVS. Quæritur an in forma ecclesiæ possit laicus baptizare:Et respondet Aug. quod potest. Et ad hoc probandum inducit tale exemplum.Nā in quadam naui in naufragij periculo positā vo lebat quidam baptizari, non erat ibi Christianus nisi pœnitens vnus. pœnitens eum baptizauit:& à baptizante reconciliationem accepit. Hoc si aliquis non credit, quia in auctoritate non inueniturcertū est quod hoc contingere potest, nec posit aliquis tale factū reprobare : sed dicetur Dei consilio factum esse. *Traditoris & tradendi:* sed melior littera est traditionis.

3 Iuo p.1.cap. 184.

a ¶ *Per seipsum.*] non merito conferentis.

b ¶ *Auctoritas.*] ideſt, prouenies ex auctoritate Domini,qui tradidit formam baptizandi Apostolis,& per eos aliis etiā laicis. Sed contra ſ. ea. dic. constat.ſ.1.q.1. quod quidam. Sed hæc auctoritas dicitur permissio, vel licentia. de permissione ecclesiæ in articulo necessitatis possunt baptizare laici Christiani, vt dicitur ſ. ea. constat. in baptismo infidelitatis tolerantia.†.e Romanus. in ba. tismo sacerdotis auctoritas, vel melius mysteritum. †. eo. quomodo. Sed F. & B.

4 Iuo p. 1. ca. 191.

‖Baptismus an possit dari per laicos.

non probant istam notulam, ‖ immo laicum hæreticum in necessitate à Deo habere potestatem baptizandi,vt dicunt : nec ecclesiam facere posse quin ipsi etiam sine necessitate baptizarent : & tamen peccarent. 32. distin. §. verum.

a *Et sacra*

a ¶ *Et sacramenti.*] ideſt, baptiſmi.
b ¶ *Aliquis.*] vt qui nec baptiſmum nec formam nouerat. Nam primo erat ibi recurrendum ad chriſtianum: & ità non erat qui ita competenter poſſet dare ſicut ille qui acceperat: & hoc eſt quod ſequitur, acceperat.
c ¶ *Acceperat.*] ſcilicet ſacramentum baptiſmi.
d ¶ *Pœnitentiam.*] infra ea. diſtin. ſine pœnitentia. contra. Sed forſan pœnitens iſte pro aliquo graui peccato compunctus baptiſma petierat: quo ſuſcepto iterum in idem peccatum relapſus eſt, vnde poſtea publice meruit ſupponi pœnitentiæ. 26. q. 6. cap. ſi.

ADDITIO. Et ſecundum hunc intellectū debet fieri punctus in hoc verbo pœnitentiam.

e ¶ *Reconciliaret.*] ſupra de pœn. diſt. 1. quem pœnitet. 3. diſtin. 21. inferior. contra. Sed quo ad hoc ſuperior erat iſte poſt baptiſmū: quia iſte non indigebat recōciliatione, ille ſic. Aſſignatur & aliud contra 24. q. 1. §. ſed iſtud. Nam ibi dicitur, quod à laico non debet reconciliationem accipere, ſed dic quod iſtud ſuccumbit a.

a Dic melius q̄ hæc neceſſitas excuſat, quæ legē non habet, vt 3. e. diſt. 1. ſic et eū. Ioan. de Fant. nec tamen eſt reconciliatio ſacramētalis.

f ¶ *Qui non pium.*] i. qui non credunt animum eorum fuiſſe ita pium.
g ¶ *Quiſquam.*] non poteſt quiſquam dicere relinquendum illum eſſe & non baptizandum qui morte imminente petit baptizari.
h ¶ *A pœnitente.*] quiſquis non credit cōtingere quem, ideſt, aliquem baptizandum eſſe: oportet vt credat, &c.
i ¶ *Non credit.*] ‖ Arg. quod fama nō inducit p̄batio-nem, nec partem b probationis, nec exēplū: ſed lex, &c. C. de ſen. & inter. om. iud. l. nemo. ar. quod quis aſſerit, per ius ſcriptū probare debet c. 24. q. 2. legatur.

‖ Fama non p̄bat.
b Arg. contrā. 4. q. 3. ſæpe fit. ibi de hoc.
c De hoc 11. q. 3. nolite timere, iuxta fi. Arch.

Catechumenum.] CASVS. Dicitur in hoc ca. q̄ catechumenus non ſaluatur niſi martyrium vel fides ſuppleat in eo baptiſmi vicē: poſtea multa in hoc ca. enumerantur, in quibus martyrium adæquatur baptiſmo.
k ¶ *In bonis.*] patet hoc eſſe intelligendum de adulto. nam paruulus bona opera habere non poteſt.
l ¶ *Vitam.*] ſ. ea. non dubito. contra. Sed hoc de eo qui baptizari non quærit, vel eſt in peccato aliquo ille ſi adultus eſt d.

d Item contra ſupra ea. baptiſmi. ſed ibi ſoluitur.

Hi de quibus.] Hæc eſt 8. pars diſt. ſecundum. Ioan. de Fant.
CASVS. Quidam dubitabant vtrū baptizati ab hæreticis eſſent rebaptizandi? Et reſpondet eis Leo q̄ non: dūmodo in forma eccleſiæ fuerint baptizati: ſed debēt eccleſiæ per manus impoſitionē recōciliari.
m ¶ *Sed cuius.*] ſ. t. q. 1. ſiquis per ignorantiam. contra.
n ¶ *Quolibet modo.*] etiam cum barbariſmis & ſolœciſmis. ſ. eo. retulerunt.

‖ Reconciliatio ſiue manus impoſitio qualiter fit.

o ¶ *Impoſitionem.*] ‖ recōciliatio ſic fiet: imponetur ei manus ab epō, & dicetur: accipe ſpiritum ſanctū, ſicut in actibus Apoſtolorum factum eſſe legitur baptizatis à Ioanne: cū ipſi dicerent Apoſtolis: Neque ſi ſpiritus ſanctus ſit audiuimus: manus eis Apoſtoli imponebant dicentes: Accipite ſpiritum ſanctum, ſi non fuerant chriſmati, chriſmabantur.

Aliud eſt.] Hæc eſt 9. pars diſt. in qua probat per tria c. quod malitia baptizantis non nocet baptizato. Ioan. de Fan.

Cum in naui quadam fidelis nullus eſſet præter vnum pœnitentem, cœpit imminere naufragium. Erat ibi quidem non immemor ſalutis ſuæ, & ſacramenti a vehementiſsimus flagitator: nec erat aliquis b, qui dare poſſet, niſi pœnitens ille. Acceperat enim: ſed pro peccato, de quo agebat pœnitentiam, amiſerat ſanctitatem, ſed non amiſerat ſacramentum. Nam ſi hoc amittunt peccantes; cum reconciliantur poſt pœnitentiam d, quare non iterum baptizantur? Dedit ergo quod acceperat: & ne periculoſe vitam finiret non reconciliatus, petiit ab eo ipſo, quem baptizauerat, vt eum reconciliaret e; & factum eſt: naufragium euaſerunt. Cognitum habes, quod fecerunt. Nemo extitit eorum, qui non pium f animum ita crederet, vt conſiliis eorum in illo periculo Dominū crederet affuiſſe. Motus enim animus religioſus, & ſupplex ab homine exegit ſacramentum: à Deo ipſe impetrauit ſanctitatem. Quòd ſi forte hoc, quod narraui de his, qui naufragio imminente periclitabātur, non vult aliquis credere (non enim hoc ſcripturarum diuinarum auctoritas, ſed incerto auctore fama commendat;) non repugnabo: ſed interrogabo, ſi tale aliquid cōtingat, quid futurum eſt? Non enim poteſt quiſquam g dicere relinquēdum eſſe illum qui morte imminente baptizari deſiderat. Quem baptizatum à pœnitente h quiſquis non credit i contigiſſe, oportet, vt credat poſſe contingere.

β ¶ Et infra. *Hic apud Iuonem inſeruntur verba capitis in neceſſitate. ℣ ead.*

Idem ad eumdem. I

¶ Quamuis recte viuat catechumenus, ſine baptiſmo non poteſt ſaluari.
C. XXXVII.

2 CAtechumenum, quamuis in bonis k operibus defunctum vitam l æternam habere non credimus, excepto γ martyrio, vbi tota baptiſmi ſacramēta complentur. Baptizandus confitetur fidem ſuam coram ſacerdote, & interrogatus reſpondet. Hoc & martyr coram perſecutore facere facit, qui & confitetur fidem ſuam, & interrogatus reſpondet. Illa poſt confeſſionem vel aſpergitur aqua, vel intingitur. Et hic vel aſpergitur ſanguine, vel contingitur igne. Ille manus impoſitione pontificis accipit ſpiritum ſanctum: hic habitaculum efficitur ſpiritus ſancti; dum non eſt ipſe, qui loquitur, ſed ſpiritus patris, qui loquitur in illo. Ille cōmunicat Euchariſtiæ in commemorationem mortis Domini: hic ipſi Chriſto commoritur. Ille confitetur ſe mundi actibus renunciaturum: hic ipſi renuntiat vitæ. Illi paccata omnia remittuntur: in iſto extinguuntur.

γ ¶ Excepto. *Emendatum eſt ex originali, & Magiſtro. Antea legebatur*, excepto dumtaxat, niſi martyrij compleat ſacramentum.

Item Leo Papa, epiſtola, 90. al. 92. ad Ruſticum, c. 16.

¶ Non reiceratur baptiſma, cuius formam conſtat integre collatam.
C. XXXVIII.

3 HI, de quibus ſcripſiſti, qui ſe baptizatos ſciūt, ſed cuius m fidei fuerint, qui eos baptizauere, ſe neſcire profitentur; quolibet modo n formam baptiſmatis acceperint, rebaptizandi non ſunt: ſed per manus impoſitionē o inuocata virtute ſpiritus ſancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi ſunt.

Item Auguſtinus ſuper Ioannem, tractatu 5. ad c. 1.

¶ Et per bonos, & malos miniſtros eque baptizat Chriſtus. C. XXXIX.

4 ALiud eſt p baptizare per miniſterium q; aliud baptizare per poteſtatem α r. *Item infra.* ¶ Ergo baptizabant s diſcipuli eius, & ibi adhuc erat Iudas inter diſcipulos eius. Si quos ergo baptizabat Iudas, non ſunt iterum baptizati, & quos baptizauit Ioannes, iterum baptizati ſunt? Plane iterum: ſed nō idē erat baptiſmus. Quos enim baptizauit Ioannes, cum Iudas poſt paſſionem neminem baptizauit, ſed plenam efficaciam non habuit vſque ad paſſionem, & quod Ieſus ante paſſionem formam baptizandi dederat diſcipulis. Sed ſuperius c. ſcilicet proprie in morte. aperte dicit, quod poſt reſurrectionem dedit formam illam. Ad hoc dicendum, quod ante paſſionem & poſt dedit formam baptizandi licet ante non ita generalem forte vt baptizarent tantū Iudæos. vnde dictum eſt eis: In viam gentium ne abieritis. 7. q. 1. denique. poſt generalem, forte vt baptizarent omnes gentes. Si quæras in qua forma verborum baptizabat Ioannes, dicendum in hac ſcilicet: in nomine vē-turi, ſcilicet ad prædicationem, ad paſſionem, ad mortem, & ad iudicium: & in tali forma baptizauit chriſtum.

3 Poly. ibid. Anſ. l. 9. c. 6. Burc. l. 4. c. 42 Iuo p. 1. c. 230. Pann. l. 1. c. 91.

4 Sent. 4. diſt. 5.

‖ Baptiſmus vtrum ante paſſionē fuit inſtitutus.

CASVS. In hoc cap. oſtenditur, quod Chriſtus ſolus poteſtatem baptizandi retinuit. vnde non ſunt iterum baptizati quos Iudas baptizauit: ſecus de iis quos Ioannes baptizauit, ſuo baptiſmo. per hanc igitur poteſtatem ſtat vnitas eccleſiæ, quæ vna eſt ſicut vnus eſt baptiſmus: quam poteſtatem ſi Chriſtus miniſtris dediſſet, toteſſent baptiſmi quot miniſtri: & ſic non ſtaret vnitas baptiſmi. Poſtea oſtendit qualiter & quādo Ioannes cognouit, quòd Chriſtus prædictam poteſtatem erat reſerenturus, & non daturus aliis: ſcilicet poſtquam columba deſcendit ſuper chriſtum, & manſit ſuper eum. de qua poteſtate dixit Chriſtus, Iam mundi eſtis propter verbum, quod locutus ſum vobis: & non dixit propter baptiſmum: quia in baptiſmo operatur verbum Dei, in quo iuſtus miniſter Petro vel Paulo eſt adæquandus.

P ¶ *Aliud eſt.*] CASVS. Intendit probare Auguſt. quod qui baptizat in forma eccleſiæ ſiue bonus ſiue malus, quod baptiſmus confertur, quod ex eo probat: quia baptizati à Iuda non ſunt rebaptizati: præterea quia poteſtatem baptiſmi apud ſe retinuit chriſtus, non infudit in alium: per quam poteſtatem vnitas conſtat eccleſiæ. nam vna eſt columba, &c.
q ¶ *Per miniſterium.*] quod facit ſacerdos.
r ¶ *Per poteſtatem.*] quod facit chriſtus.
s ¶ *Item ergo baptizabant.*] ‖ hic colligitur baptiſmum ante paſſionem fuiſſe inſtitutum. quia non eſt ratio quare baptizati a Iuda non ſunt iterum baptizati: ſicut à Ioanne baptizati: niſi quia Ioannes non baptizabat in forma quā dederat Ieſus diſcipulis, quod faciebat Iudas. Vnde colligitur neceſſario quod baptiſmus ante paſſionem fuit inſtitutus

a ¶ *Baptizauit.*] id eſt, ſimpliciter lauit.
b ¶ *Ioannes.*] baptiſmus ‖ ille Ioānis fuit quaſi præcurſorius & præparatorius veri baptiſmi, vt eo quaſi quodam præludio baptizari aſſueſceret, ideoq; non erat remiſſionis operatiuus, vt 7. ea. diſt. non regenerabātur. Sed nunquid rebaptizauit Chriſtus quos baptizauit Ioānes? an non erat ille baptiſmus à Deo, cū omne quod eſt bonum, à Deo eſt, & Deum habet auctorem. 1. q. 2. quàm pio? Quod autem baptiſmus Ioānis bonus fuerit, nullus dubitat: ſed non dicitur Chriſti, quia nō eſt ſacramentū redemptionis noſtrę, nec Deus per illum baptiſmū remiſſionē peccatorum operatus eſt. Vel quia non fuit collatus in forma Chriſti, ſed Ioannis. Vnde & Ioannis dicitur.

1 Baptiſmus Ioannis non fuit remiſſionis operatiuus.

Cant. 6.

c ¶ *Chriſtus baptizauit.*] non ſolum Iudas.
d ¶ *Per hanc enim poteſtatem.*] id eſt, dignitatem, quam tunc nulli dedit ſcilicet vt fieret remiſsio in baptiſmo collato in nomine myſterij ſicut fit in baptiſmo collato in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: & diceretur baptiſmus illius, & ab eo denominarentur baptizati.

Ioan. 1.

e ¶ *Antequam.*] ſ. ea. per aquam. contra. ‖ Sed credēdum eſt columbæ ſpecie ſine ſpiritu in aquam antequā Chriſtus veniſſet, deſcendiſſe, qđ hic dicitur. poſtquā autē Chriſtus deſcēdit, ſpiritus ſanctus ſup eū putādus eſt in eum venīſſe in illa colūba apparuiſſe, qđ ibi dicitur. hoc ſic ſe habere poteris ſcire ſi quod hic ſubditur, diligenter attēdis, ſ. cognouit, &c. Columba autē illa prima (vt dicitur) rediit in primordialem ſiue præiacētem materiā.

ADDITIO. De hoc not. 3. diſt. 3. cap. vlt.

f ¶ *In aquam.*] id eſt, ſuper aquam.
g ¶ *Cui.*] ſcilicet, Ioāni.
h ¶ *Et manentem.*] nā aliter māſit ſuper eum, & aliter ſuper nos. de pœ. diſt. 2. quærendum. & c. poteſt diſcurſus.
i ¶ *Qui baptizat.*] id eſt, peccata dimittit.
k ¶ *Mundi eſtis.*] Arg. q̄ omnes Apoſtolici baptizati ſunt. vt de pœn. diſt. 2. ſi enim. circa prin. & ſ. ea. quando ab Hieroſolymis. Io.
l ¶ *Propter verbum.*] id eſt, propter meipſum qui ſum verbū patris. a
m ¶ *Fuerit iuſtus.*] ſecus de malo, vt 1. q. 1.
n ¶ *Nolunt.*] vt dicitur baptiſmus Petri, baptiſmus Pauli. ſ. ead. cum tantum.

1 Beda ad Rom. 10. 1. q. 1. ſi iuſtus. & 8. tad. ſi iuſtus.

† al. vere

‖ iudicibus] otig.

1. Cor. 3.

2 Et loquor vobis, & manifeſto me ipſum.

o ¶ *Incrementum.*] id eſt, virtutes apponendo poſt peccatorum remiſſionem.

Nulus autem.] CASVS. Hug. ſic ponit hunc caſum. Probat Aug. ſacramentum baptiſmi extra eccleſiam haberi poſſe & dari: quia cum hæretici & ſchiſmatici redeunt ad vnitatem eccleſiæ, nō eis cōfertur. Vnde patet, quòd recedendo ab eccleſia, & manendo extra eccleſiam, illud non amiſerunt. ſi ergo ſacramentū baptiſmi foris haberi poteſt, cur non foris dari poteſt? inutiliter tamen habetur & datur extra eccleſiā, niſi fiat reconciliatio; & tamen habetur & datur foris. Ad vltimū tangit quandā falſam opinionē, quæ dicit, quòd ſi q̄s malus nō vult pœnitere & in tali malitia baptizatur: tanta eſt vis baptiſmi q̄ in ipſo puncto baptiſmi omnia peccata remittuntur: ſed ſtatim poſt baptiſmum redeunt.

P ¶ *Nullus.*] ſupra 1. q. 1. extra catholicam.
CASVS. Primo loquitur de apoſtatis, id eſt, de hæreticis. Secūdo de ſchiſmaticis. Eſt ergo caſus. Apoſtatæ etiam extra eccleſiam habēt baptiſmū: & extra eccleſiā illum conferre poſſunt, ſed non ſanctitatem habent extra eccleſiā, nec eam conferre poſſunt. niſi forte ad punctum p vim ſacramēti remiſsionē operatur baptiſmus.

2 Poly. l. 3. tit. 10. Anſ. l. 9. c. 27.

q ¶ *Quod ſi haberi.*] Arg. quòd excōmunicatus poſsit cōtrahere matrimoniū b: cum liceat ei habere, & vti cōtracto. extra de eo q̄ du. in matrimo. cap. ſignificaſti.

b Hoc probatur extra de eo qui duxit in matrim. qui poſt. fig. caſti.

r ¶ *Non poteſt.*] Arg. quod non recte fit, fieri dicitur, vt 1. q. 1. quod quidā. cōtra id quod dicitur non poſſe fieri, qđ de iure non fit, vt 22. q. 2. faciat. Ioan.
ſ ¶ *Incipit.*] infra ea. diſtin. tunc valere. ſuprà ead. diſt. oſtenditur.
t ¶ *Si in perfidia.*] hic tāgit falſam opinionem quorundā. ſ. cap. proxi.

3 Poly. ibidē. Iuo par. 1. c. 165.

v ¶ *Excipit.*] remiſsio nem peccatorum.
x ¶ *Et foris.*] per miniſtros malos, & p quoſdam excōmunicatos filios Iudæorum. 1. quæ. 1. proph etauit.

Quomodo.] CASVS. Bene uē. ſic ponit hunc caſum. Cyprianus & quidā alij, q̄ a apud hæreticos nō inue niebāt effectū baptiſmi, id eſt, remiſſionē peccatorum: ideo dixerunt apud eos non eſſe verum baptiſma. Contra hos oſtēditur hic, q̄ in eccleſia p malos præſtet Dominus ſacramentū, ſed gratiam nō dat, niſi per ſeipſum, & per merita bonorū. Et mali ſine effectu in eccleſia recipiunt ſacramenta: boni vero cum gratia & ita ſacramenti effectus eſt à ſacramento diſtinguēdus, vt malus nō præſtet baptiſmū ſine effectu ſuo ſiue in eccleſia, ſiue extra. bono vero quē baptizat malus, confertur gratia non obſtāte dan-

Matt. 7.

4 Poly. ibid. Anſ. l. 9. c. 38. Iuo p. 1. c. 219.

tis malitia: immo in neceſsitate poteſt bonus ab hæretico baptiſma recipere. Ad hoc enim, vt baptiſmus ſit ſanctus, nihil intereſt à quo ſit traditus, nec ita impeditur ſanctitas baptiſmi, quòd non poſsit dari apud hæreticos; quia apud illos non poſsit haberi. ei vero qui ſicte baptizatur, peccata nō remittuntur: vel in puncto remittuntur. & ſtatim redeūt. Hug. vero eundē caſum ſic ponit. Hoc c. in vj. diſtinguitur articulos. In primo oſtendit Aug. q̄ per malos & bonos communiter

ministrantur sacramẽta: sed gratia vel remissio peccatorũ non datur nisi per Deum vel per bonos, siue merito bonorũ. In secundo ostendit quòd boni & mali suscipiunt sacramenta communiter: sed boni cum effectu, id est, accipiunt rem sacramenti: quod non faciũt mali. In tertio improbat sententiam Cypriani & quorundam aliquorum qui dicebant sacramentũ baptismi nõ posse esse, vel recipi extra ecclesiã, ꝙ non distinguebant inter sacramentũ, & rem eius: quia & extra ecclesiam nõ est res illius sacramẽti: ideo dicebant ꝙ nec ipsum sacramentum. In quarto ostendit, quòd malitia tradẽtis nõ impedit effectum sacramẽti indigne suscipiẽtem. In quinto ostẽdit quòd sacramentũ baptismi sicut foris potest haberi, ita & foris potest tradi. Non enim potest dici, ꝙ non potest tradi foris, quia tradẽs eo ipso deterior efficitur, ꝙ a exit foras. Tradit enim malus sicut & bonus; ergo peior sicut & malꝰ. Nec potest dici hoc quòd nõ possit dari foris, si contingat ex ipso sacramento. si enim hoc esset, eadẽ ratione nec foris haberi posset. In sexto tractat de fictis, ponendo de eis falsam opinionem quorũdam. Seq. c. patet.

l. Io. 3.

Io. 20.

a cod. l. c. 23.

g ibid. c. 24.

¶ *Quomodo exaudit.*] hanc quæstionem mouet Augustin. vt post soluat,

CASVS. Nota ꝙ Cyprianus fuit in ea opinione, ꝙ verum baptisma nõ confertur apud hæreticos. illud etiã lauacrũ diaboli appellauit. 32. dist. §. verũ. Cuius opinionẽ & errorem extirpat hic Aug. causam sui erroris assignãs. In prima ergo parte dicit Augustinus. malos sacramenta in ecclesia conferre, & extra ecclesiã, sed nõ remissionẽ peccatorũ. In secũda facit differentiã inter sacramentũ & effectum sacramẽti, quòd non facit Cyprianus. & ideo errauit. In tertia dicit quòd sicut boni conferunt in ecclesia sacramenti effectum, sic mali extra ecclesiam, dum tamen in necessitate, alias non: sed tantum sacramentum conferunt. In quarta ponit quandam opinionem falsam, scilicet, ꝙ peccata dimittuntur ei, qui ficte accedit ad baptismum, ad punctum horæ, postea redeunt.

a ¶ *Id est per eos.*] supra de pœn. dist. 1. homicidiorum.

b ¶ *Nemo.*] supra dist. 52. nulla ratio. supra 28. dist. presbyterum. ℨ. 2. q. 6. quoties post auditam. ℨ. 1. q. 1. ventum est.

ADDITIO. Dic vt notat. supra ead. Romanus.

c ¶ *Sacramentum.*] hic exaudi, vt not. ℨ. 1. q. 1. remissionem. aliàs cõtradiceret. ℨ. eo. cap. vers. cum malus.

d ¶ *Per sanctos.*] immo* per seipsum semper, nunquã per ministrũ hominem: sed neq; per sacramentũ, quod bonus ministrat magis quã malus. ‖ Nam semp suum effectum habet omne sacramentum, nisi fuscipientis malitia impediatur, vt supra 1. q. 1. omnia. & 15. q. vlt. c. vlt. ‖ Sed forte dicitur per sanctos dimittere peccata: quia quæ prædestinata sunt, sanctorum precibus obtinentur, vt 23. q. 4. obtineri. Vel quia ipsis prædicantibus aliqui cõpunguntur, & fiunt, & valent etiam per homicidas, id est, per eos 2, qui oderunt fratres. Etiam in ipsa intus ecclesia cum dare nemo b possit, quod nõ habet, quomodo dat homicida spiritum sanctum? & tamen ipse intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiã ipso baptizãte spiritum sanctum. 1 Quapropter sacramentum c gratiæ dat Deus etiã per malos: ipsam vero gratiam non nisi per seipsum, vel per sanctos d suos e & ideo remissionem peccatorum vel per seipsum facit, vel per illius columbæ membra, quibus ait [si cui dimiseritis, dimittentur: & si cui tenueritis, tenebuntur.] ¶ 2 Manus autẽ impositio si non adhiberetur ab hæresi venienti, quãquamꝝ extra omnem culpam f esse iudicaretur; propter charitatis tamen copulationem (quod est maximum donum spiritus sancti; siue quo g nõ valent ad salutem quæcunque alia sancta in homine fuerint) manus h hæreticis correctis imponitur: 3 Induunt autem homines Christum aliquando vsque ad sacramẽti perceptionẽ; aliquando & vsq; ad vitæ sanctificationem i; atq; illud k primum & bonis & malis potest esse commune: hoc autem l alterum proprium est bonorum, & pio rum. ¶ 4 Non ob aliud visum est quibusdã etiam egregiis viris antistibus Christi (inter quos præcipue beatus Cyprianus eminebat) non esse posse apud hæreticos, vel schismaticos baptismum Christi, nisi quia non distinguebatur sacramentum ab effectu m, vel vsu sacramenti; & quia eius effectus, atq; vsus in liberatione à peccatis, & cordis rectitudine apud hæreticos non inueniebatur: ipsum quoq; sacramentum non illic esse putabatur. Sed conuertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinem n (cum & hi, qui in ipsa vnitate perseuerauerunt, & perdite viuunt, appareant remissionem 6 peccatorum nec dare o posse, nec habere, quia non malignis, sed bonis filiis dictum est [si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei: si cui tenueritis, tenebuntur:] habere tamen, & dare, & accipere baptismi sacramentum;) satis eluxit pastoribus ecclesiæ catholicæ & ouem, quæ foris errabat, & Dominicum characterem foris accipiebat venientem ad Christianæ vnitatis salutẽ ab errore corrigi, characterem tamen Dominicum in ea agnosci potius, quàm improbari: quandoquidem ipsum characterem multi & lupi, & lupis infigunt: qui videntur quidem intus esse; verumtamen ad illam ouem p, quæ etiam ex multis vna est, non pertinent. ¶ 7 Cũ malus tradit baptismum bono, id est, in vnitatis vinculo, veraci conuersione mutato; inter bonum sacramentum, quod traditur, & bonum fidelem, cui traditur, tradentis q malitia † non separat r: & cum illi s veraciter ad Deum cõuerso peccata dimittuntur t ab eis v, quibus ipsa veraci confessione coniungitur; spiritus sanctus ea dimittit, qui datus est omnibus sanctis sibi charitate cohærentibus, siue x se nouerint corporaliter, siue nõ nouerint. Similiter cum alicuius peccata tenentur, ab eis vtiq; tenentur, à quibus ille cordis prauitate disiungitur siue notis corporaliter, siue ignotis. ¶ 8 Omnes mali spiritaliter à bonis seiuncti sunt. Si autem etiam corporaliter aperta dissensione separentur, peiores fiũt. 9 Sed nihil interest ad baptismi sanctitatem, quanto quisque peior id habeat, & quanto peiori tradat. Potest tamen tradere separatus y, sicut potest habere separatus. Sed, quàm perniciosum est habere, tam perniciosum est tradere. Ille autẽ, cui traditur, potest salubriter accipere, si ipse non separatus acceperit vrgente z mortis necessitate.

¶ 10 Cur hæretici † foris baptizare nõ possunt? an quia peiores sunt eo ipso, ꝙ foris sunt? Sed nihil interest ad integritatẽ baptismi a, quãto peior id tradat. Neque enim tantum interest inter malum, & peiorem, quãtum interest inter bonũ, & malum; & tamen cum baptizat malus, non aliud dat, quàm bonus. Ergo & cum baptizat peior, non aliud dat, quàm ille, qui minus est malus. An forte non ad hominis meritum, sed ad ipsius baptismi sacramentum pertinet, vt foris dari non possit? Si hoc ita esset, nec hæreticis correctis imponeretur manus, quia non haberent quod darent. Sed hoc falsum esse iam dictum est. Nec illi ergo baptizati, qui ad nos ex hæresi conuertuntur, denuo baptizandi sunt. Nec enim ideo non habent baptismum Christi, quia foris habuerunt. Nec ideo habent, quia foris habuerunt. Habent ergo, quia habuerunt. Habuerunt autem, quia in ea ecclesia baptizati sunt, quæ ecclesia non est, quia foris est. Habent ergo quod habuerunt, quia non habent foris. Habuerunt autem, quia habuerunt in ea ecclesia

‖ Paradisus est duplex. *Gen. 4.*

a Vt de pœn dist. 2. principium. & dicitur paradisus patria Dei, vel delitatis vsus. quia Deū videre mus facie ad faciem. Hu.

b Scilicet quātum ad emissionem peccatorum. 1 Iuo par. t.c. 164. Pan. l. t. c. 2. † *Non autem sicut* orig.

a ¶ *Nobis.*] supra 1.q. 1. sicut.

b ¶ *Sed salutem.*] s. 1. q. 1. extra eccleſiam.

c ¶ *Quæ in paradiſo.*] quę interpretat ortus. ‖ Et agitur ibi de illo vbi fuit Adam, de terreſtri. quandoq; paradiſus dicitur empyreū cœlū.

d ¶ *Extra eccleſiam.*] 24. q. 1. alien⁹. & c. quia.

CVm tantū.] CASVS. Probatur in hoc c. q. quicūq; baptizat, baptiſmus Chriſti eſt, & nō baptizātis: nec aliquis Apoſtolorū dixit ſuū eſſe baptiſmū: licet quædā alia dixerunt eſſe ſua. dicitur etiam q licet mali inęqualiter operentur cum bonis, ab omnibus tamen æqualiter baptizantur. Sequēs cap. paret.

e ¶ *Cum tantū.*] CASVS. Probat hic Aug. duplici rōne baptiſmū Chriſti eſſe. non miniſtri cōferētis. Prima rō: quia eodem modo valet b baptiſmus collatus p malū ſicut p bonū. Secūda: qa licet Apoſtoli dixerint Euangeliū meū, gloriam meā: non tn dixerunt, baptiſmū meum.

f ¶ *Eſſe cognoſcitur.*] nam omnia noſtra facimus, &c. C. de ve. iu. enu. l. 1. § . ſed neque.

g ¶ *Baptiſmus.*] inuenitur tamen baptiſmus Ioānis, qui in forma ſua baptizauit.

h ¶ *Gratia.* ‖ quę tamē omnibus datur æqualiter in baptiſmo, ſed ex modo cōuerſationis noſtræ minuitur vel augetur, vt ſ. ea. nec quēquā. Sed hic non loquitur de illa gratia baptiſmi quę datur ſine perſonarum acceptione, dummodo fictus non accedat.

i ¶ *Doctior eſt.*] nam non omnes, &c. C. de ve te. iu. enu. l. 1. § . ſi quis.

k *Atio oſtēdimus.*] ¶ *Vel accipiētis errorem.*] Dum tamen in forma eccleſiæ hoc faciat: ‖ vel etiam ſi corrupte loquatur, nō eſt rebaptizādus. quod tamē aliter olim inſtitutū fuit ne ad hoc prauī hominēs aſſueſcant. ſ. ea. diſt. nō illud. ſ. ea. diſt. non.

l ¶ *De ſpiritu ſancto.*] ‖ dum tamen intendat baptizare, vt ſ. ead. ſolet quandoque. licet enim Ariani errent circa perſonas concedentes, &c.

indicat nobis a, poſſe quidē eius baptiſmum homines etiā foris recipere: ſed ſalutem b beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. Nam & flumina de fonte paradiſi, ſicut ſcriptura teſtatur, etiam foras largiter manauerunt. Nominatim quippe cōmemorantur, & per quas terras fluāt. Et quia extra paradiſum conſtituta ſunt, omnibus notum eſt. Nec tamen in Meſopotamia, vel in Ægypto, quo illa flumina peruenerunt, eſt felicitas vitæ, quæ in paradiſo c cōmemoratur. Ita fit, vt cum paradiſi aqua ſit extra paradiſum, beatitudo tamen non ſit extra paradiſum. Sic ergo baptiſmus eccleſiæ poteſt eſſe extra eccleſiā d: munus autē beatæ vitæ nō niſi intra eccleſiā reperitur.

¶ *Locupletatum eſt caput hoc ex originali, vt ſententia melius percipiatur.*

Idem de vnico baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 3. c. 11.

¶ Hæreſis e, & ſacrilegium, hæreticorum ſunt, non ſacramenta. C. XLVI.

α ¶ Hæreſis.] *Sic emendatum eſt ex aliquot vetuſtis exemplaribus. Antea legebatur*, Baptiſmus, & ſacrilegium hæreticorum non ſunt ſacramenta.

1 NVnc † autē, non ſicut hæreſis hęreticorum eſt, ſicut error ipſorum eſt ſicut ſacrilegiū diſſenſionis ipſorum eſt; ſic etiam baptiſma, quod Chriſti eſt, dici debet ipſorum.

Idem lib. 5. c. 13.

2 CVm tantū f valet baptiſmus per hominem contēptibilem, quantum per Apoſtolum datus: ita nec illius, nec illius eſſe cognoſcitur g, ſed Chriſti. *Item c. 14.*

¶ Inuenimus dictū ab Apoſtolo †, & gloriam meam, quamuis vtiq; in Domino, & miniſterium meum, & prudentiā meā, & euangeliū meū, quamuis vtiq; à Domino impertitum, atque donatum. Baptiſmus ſ autē meus nemo eorum dixit omnino. Non enim omnium æqualis eſt gratia † h, nec miniſtrant omnes æqualiter: nec æquali prudentia ſunt omnes prædīti, & in euangelizando alius alio melius operatur. Et ideo dici poteſt alius alio doctior i ipſa doctrina ſalutari. Alius autem alio magis, minuſue baptizatus dici non poteſt: ſiue ab inferiore, ſiue à maiore baptizetur.

Idem libro 4. c. 15.

¶ De eodem. C. XLVIII.

3 SAtis oſtendimus ad baptiſmum, cui verbis Euangelicis conſecratur, non pertinere cuiuſquam vel dantis, vel accipientis errorē k: ſiue de patre, ſiue de filio, ſiue de ſpiritu ſancto l aliter ſentiat, quā cœleſtis doctrina inſinuat.

Idem in libro de baptiſmo.

¶ Quod bonis, & malis ſacramenta eccleſiæ communia ſunt. C. XLIX.

ESt vnitas eccleſiæ, quæ late patet m, in ſacramētorum videlicet ſocietate, & cōmunione: quæ cōplectitur cum granis etiam paleas: quando eas corporaliter miſtas n ita partitur, vt neq; illas iuſti vitent, neque ab illis iuſti vitentur. Sic β ſunt in eccleſia homines mali, vt in corpore humano humores mali, qui interdum exeunt o ex corpore.

¶ *Huius capitis ſententia vſque ad verſ.* Sic ſunt, *habetur in libro de vnico baptiſmo contra Petilianum c. 14. & 15.*

β * Sic ſunt.] *Sententia ſumpta eſt ex B. Auguſtino in epiſtolam primam Ioannis, & Beda in eundem locum. Gloſſa autem ordinaria ibidem ſic habet.* Sic ſunt ficti in eccleſia, quomodo humores mali in corpore: quando euomuntur, releuatur corpus, ſic quando exeunt mali, releuatur eccleſia.

Idem de vnico baptiſmo contra Donatiſtas, libro 3. c. 10.

¶ Non tranſit ad aquam baptiſmi malitia benedicentis. C. L.

4 NOn eſt aqua profana, & adultera, ſuper quam nomen Dei inuocatur: etiam ſi à profanis, & adulteris inuocetur: quia nec ipſa creatura p, nec ipſum nomen adulterum eſt.

Item Beda homilia 36. ad cap. 3. Ioannis.

¶ Non eſt rebaptizandus, qui ab hæreticis baptizatur. C. LI.

5 SIue hæreticus, ſiue ſchiſmaticus, ſiue facinoroſus quiſq; in cōfeſsione ſanctæ Trinitatis baptizet q; non valet ille, qui ita baptizatus eſt, à bonis catholicis rebaptizari: ne cōfeſsio, vel inuocatio tāti nominis r videatur annullari.

Item Gregorius ſecundus Bonifacio epiſcopo, epiſt. vlt.

¶ Baptizati à paganis, in nomine baptizentur Trinitatis. C. LII.

6 QVos à paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti, ſi ita s habetur, vt denuo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.

Item Celeſtinus Papa epiſcopis Galliæ, epiſt. 1. c. 12.

¶ Sine exorciſis, & exſufflationibus nullus baptizetur. C. LIII.

11 7 SIue paruuli t, ſiue iuuenes ad regenerationis veniūt ſacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorciſmis, & exſufflationibus clericorum, ſpiritus ab eis immundus abiiciatur † v.

a Iuo par. t. c. 82. & 83. Pan. l. t. c. 38. Io. 9. † *al. in hominem peruertit*

‖ Exorciſmi effectus.

Matth. 3.

‖ Mali ſunt boni m. ſti.

b 10. q. 1. placuit. Burch. l. 4. c. 8. Iuo p. t. c. 75. & 103. Pan. l. t. c. 39.

† *ſpecialiter* } vera lectio

c Burch. l. 4. c. 29. Iuo p. t. c. 223.

‖ Siloe eſt fons. 4 Iuo p. t. c. 82. Pan. l. t. c. 40.

d Iuo par. t. c. 116. Pann. l. t. c. 56.

e Sent. 4. di. 6. Iuo p. t. c. 173. Pan. l. t. c. 85.

‖ Baptiſmus fit in nomine & non in nomine⁹ patris, &c.

f Poly. l. 3. tit. 10. Burc. l. 4. c. 10. Iuo p. t. c. 205. c Correctione ponit nā præter baptiſmū nulla ſalus eſt quæ o. ſ. ea. nulla. † *al. abigatur*

non eſt contra. ſ. ea. nec quęquam, & ſi non pro ſit ad vitā aliquid: quia propter hoc nō fiunt. minus indigni, quia mors adhuc in eis remanet, prodeſt tamen vt minus poſsit eis inimicus nocere, vt ſ. ea. de hinc. G.

‖ Quem effectum habet exorciſmus? nūquid eiicit ſpiritum immundū? Immo donec baptizetur, eſt mēbrum diaboli: quia non eſt medius, vt 24. q. 1. c. quoniam. Sed dic abiicit, id eſt, ſignificat abigendum vel abiicien dum, vel ſaltem cōpellit eū ne iam tantū noceat quantum nocere potuit prius, vt ſ. ead. cap. 2.

ANte baptiſmū.] CASVS. Probatur in hoc c. q. primo debet baptizandus inſtrui in fide antequā baptizetur. Quod probatur exēplo Chriſti, qui prius oculos cæci nati ſputo ſuperliniuit, & poſtea eum ad aquas Siloe miſit. Omnia autē quæ ſequuntur, patēt vſq; ibi, poſtea ſignatur. & per te videbis: qa nō oportet vt te adiuuē, cum nō eſt neceſſe. & quod dicitur in hoc cap. *poſtquā ſe alterius*, ſcilicet Chriſti: *prioris*, ſcilicet diaboli. Quod dicitur in illo cap. *poſtea ſignatur in corde*, i. in pectore.

a ¶ *Siloe.* ‖ fons eſt, & interpretatur miſſus eſt: quia Chriſtus in quo baptizamur, miſſus eſt. 23. diſt. epiſcopus. Ioan.

ADDITIO. Vel dic quòd Siloe interpretatur fons luminis, ſecundum Papin.

b ANte viginti.] ſ. 10. quę. 1. placuit.

c ¶ *Dies.*] in mediana hebdomada cum cantatur, ſitientes. ſ. diſt. 63. principali.

d ¶ *Exorciſmi.*] id eſt, adiuratione. ‖ exorciza re, id eſt, adiurare,

e ¶ *Spiritualiter.*] ſufficit, quòd ſenſum retineant. ff. de leg. l. ſcire leges. 1. q. 1. Marchion.

f *Symbolū.*] ¶ *Cōpetētibus.*] i. intellectū diſcretionis habētibus vel cupientibus. ‖ competentes quidē appellātur, qui libero arbitrio vtentes, pœnitentiā ab eccleſia accipiunt, vt ſint digni accedere ad catechiſmum, deinde ad baptiſmi ſacramentum, vt 25. diſt. audire.

Catechiſmi.] Catechiſmus Græce, latine dicitur inſtructio, vnde catechizare, id eſt, inſtruere. Arch.

g ¶ *Vniuſcuiuſque eccleſiæ.*] hoc in multis locis fit: ſed in primo & vl

Item Rabanus de inſtitutione clericorum, lib. 1. c. 25.

Officium baptizandi, catechumeni præuenire. C. LIIII.

1 ANte baptiſmum catechizandi debet hominem † præuenire officium, vt fidei primū catechumenus accipiat rudimentum. *Item ibidem.* ¶ Prius ipſe Ieſus cæci nati oculos luto ex ſputo facto ſuperliniuit, & ſic ad aquas Siloe a miſit: quia prius debet baptizādus fide incarnationis Chriſti inſtrui, & ſic ad baptiſmū iam credulus admitti: vt ſciat, cuius gratię in eo eſt particeps, & cui iam debitor fiat deinceps.

Item ex concilio Bracharenſi 2. c. 1.

¶ Quo tempore ex hęreticis ad exorciſmum ſunt deſcendi. C. LV.

2 ANte viginti b dies c baptiſmi ad purgationem exorciſmi d catechum eni concurrant: in quibus viginti diebus omnino ſymbolum, quod eſt, Credo in Deum patrem omnipotentem, ſpiritualiter † e doceantur.

Item ex concilio Agathenſi, c. 13.

¶ Quo tempore competentibus ſymbolum eſt prædicandum. C. LVI.

3 SYmbolum etiam placuit ab omnibus eccleſiis vna die, id eſt, ante octo dies Dominicę reſurrectionis publice in eccleſia competentibus f prædicari.

Item Nicolaus Papa.

¶ In vnaquaque eccleſia baptizandi catechizari poſſunt. C. LVII.

4 CAtechiſmi baptizādorum à ſacerdotib⁹ vniuſcuiuſque g eccleſię poſſunt fieri: ſicut in ſancta hac Romana eccleſia (cui, Deo auctore, miniſterium famulatus noſtri exhibemus) ſolenniter fieri comprobantur.

Item ex concilio Laodicenſi, c. 46.

¶ De eodem. C. LVIII.

5 BAptizandos oportet fidei α ſymbolum diſcere, & quinta feria a vltimæ ſeptimanæ vel epiſcopo, vel presbyteris reddere. β

α ¶ Fidei ſymb.] *Eſt priſca verſio, & ſententiam ſat bene reddit. Hoc autem loco Græce eſt τῶν πίστεων.*

Item ex concilio Martini Bracharenſis, c. 49. 6

¶ De eodem. C. LIX.

NOn liceat ante duas ſeptimanas Paſchæ, ſed ante tres ad baptiſmum ſuſcipere aliquem. Oportet autem, vt in his diebus hi, qui baptizandi ſunt, ſymbolum diſcant, & in quinta feria nouiſsimæ ſeptimanæ hoc epiſcopo, vel preſbytero reddant.

Item ex concilio Carthaginenſi 4. cap. 85.

¶ Antequā baptizentur, quilibet ſunt examinandi. C. LX.

7 BAptizandi nomen ſuum dent k & diu l ſub abſtinētia vini, & carnium ac manus impoſitionis † crebra examinatione m baptiſmum percipiant.

Item Rabanus de inſtitutione clericorum, lib. 1. c. 27.

¶ Baptizandi quare exorcizāntur, & exſufflantur. C. LXI.

8 POſtquā ſe baptizandus per confeſsionem veræ fidei in alterius commendauerit dominiū, & per abrenuntiationem a à prioris poſſeſsoris ſe alienauerit b ſeruitio; exſufflatur ab eo ſæua poteſtas, vt per piam ſacerdotis miniſterium ſpiritui ſancto cedat fugiens ſpiritus malignus.

Item Auguſtinus de ſymbolo, libro primo, c. 1.

¶ De eodem. C. LXII.

9 SIcut noſtis fratres cariſsimi, & paruuli exſufflantur, & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decepit p hominem, vt poſſideret homines. Non ergo creatura q Dei in infantibus exorcizatur, aut exſufflatur: ſed ille, ſub quo ſunt omnes, qui ſub peccato naſcuntur.

Item Rabanus de inſtitutione clericorum, lib. 1. c. 27.

¶ Quare ſignetur baptizandus in corde, & fronte. C. LXIII.

10 POſtea ſignatur r baptizandus ſignaculo ſanctæ crucis tam in frōte, quàm in corde: vt ab eo tempore ipſe apoſtata diabolus in vaſe ſuo priſtino, fuæ interemptionis s cognoſcēs ſignaculum †, iam ſibi deinceps illud ſciat eſſe alienum. t

Idem ibidem continuo.

¶ Quare ſuper eum exorciſmus dicatur. C. LXIIII.

11 EX hinc iam dicuntur ſuper eum orationes, vt fiat catechumenus. Tunc datur baptizādo ſal benedictum in os, vt per ſal typicum v, ſapientiæ ſale conditus fœtore careat x iniquitatis; & nec à vermibus peccatorum vltra putre fiat, ſed magis illæſus ſeruetur ad maiorem gratiam percipiendam.

Item Beda in Eſdram, lib. 2. c. 9.

¶ Antea citabatur in libros Regum.

¶ Quare [illegible]

12 SAl cœleſtis ſapientiæ, quo initiantur catechumeni, in cunctis operum noſtrorum ſacrificiis iubemur offerre. y

Item Rabanus de inſtitut. cleris. lib. 1. c. 27.

¶ Quare nouū exorcizantur. C. LXV.

13 DE hinc z iterum exorciza tur diabolus, vt ſuam nequitiam agnoſcens, & iuſtum ſuper ſe Dei iudiciū timens recedat ab homine: nec iam cōtendat eum arte a ſua ſubuertere, ne baptiſmū conſequatur: ſed magis honorem Deo creatori ſuo exhibens reddat opus factori ſuo.

Item Gregorius Papa in homilia 29. Euangel.

timo ſcrutinio oēs cōfueuerūt venire ad eccleſiā baptiſmalem. H.

h BAptizandos.] ¶ *Reddere.*] Vulgariter loquitur. quaſi dicat, memoriter ſine in ſpectione libri dicere. ſic ſ. ea. proxi. Archi.

i NOn liceat ante duas.] tantū a quia ante duas & ante tres, &c. cum aliàs duo cōtinentur in tribus. ff. de arb. diem. § . ſi plures.

k BAptizādi nomē ſuum dent.] in ſcriptis. hodie nō tenet hoc. Et quod dicit, abſtinētia, cōſilium eſt: & ita non eſt contra. ſ. ea. ſine pœnitentia.

l ¶ *Et diu.*] intra vigiti dies. ſ ea. ante.

m ¶ *Examinatione.*] quia infidelis nō recipitur ſine examinatione. ſ. e. Iudęi. & c. ne qđ abſit.

n PRoſtquam.] ¶ *Perabrenuntiationem.*] s. diſt. 1. eccleſiaſticarum.

o ¶ *Se alienauerit.*] id eſt, alienari incœperit, vt ſ. ea. ſiue paruuli.

P SIcut noſtis.] ¶ *Quæ decepit.*] Et ideo fuit reſtitutus. nam deceptus, &c. ff. ad Velleia. l. 1.

q ¶ *Creatura.*] nec diabolus inquantū eſt creatura, ſed inquantum eſt vitioſus. 23. diſt. q epiſcopus ordinandus eſt.

r POſtea ſignatur.] id eſt, poſt exſufflationē interēptionis.

s ¶ *Suæ interemptionis.*] id eſt, ‖ ſignaculum ſanctæ crucis, per quod eſt interemptus, vt dixit diabolus de quodam Iudæo, qui ſupra ſe fecerat ſignum crucis: Inueni vas vacuum, ſed bene ſignatum.

t ¶ *Alienum.*] id eſt, alienandum. Sed ideo dicit, alienum: quia in proxi. & c. 23. q. 1. paratus.

v ¶ *Typicum.*] id eſt, figuratiuum.

x * *Careat.*] i. quod p ſalem ſignificatur.

y *Al cœleſtis.*] ¶ *Offerre.*] myſtice. Ceſſat. n. vetus obſeruatio legis litteralis. extra de cōſti. tranſlato.

z DE hinc.] ‖ Mediana hebdomada tribus diebus fiūt exorciſmi. Secūda iterū tribus, vt ita nō reſtet in vigilia Paſchæ niſi ſola immerſio: ſecundū hoc exorciſmi variantur.

a ¶ *Arte.*] id eſt, dolo. ſic exponitur 22. quæ. 5. quacumque.

Poſtea

† *al. impoſitio ne crebræ examinatis*

8 Iuo p. t. c. 90 Pann. l. t. c. 41.

a Ergo nō incipiūtur ſcrutinia in quarta feria poſt Dominicam qua cantatur Lætare Hieruſalem. Hug.

9 Sent. 4. di. 6. Iuo p. t. c. 94. Pan. l. t. c. 42.

10 Iuo par. t. c. 95. Pan. l. t. c. 43.

† *al. ſignum*

‖ Diabolus crucē timet.

11 Iuo p. t. c. 97. & 99. Pan. l. t. c. 44.

12 Iuo p. t. c. 100. Pann. l. t. c. 45.

‖ Exorciſmi fiūt tribus diebus.

13 Iuo p. t. c. 102. Pan. l. t. c. 46.

Postea tanguntur.] CASVS. Dicitur in hoc ca. q perfectis orationibus supradictis tangunt sacerdotes nares & aures baptizãdi cum saliua, dicendo illa verba, quæ dixit Christus quando mutũ & surdum sanauit, scilicet, Effeta, eum cum sputo tangens. Nares autem ideo tanguntur, ad denotandum, q baptizandus percipere debet odorem Dei. Aures sunt vt intelligat mandata Dei. Sequẽs c. patet. *Propter gloriam muneris*, id est, propter gloriosum munus, scilicet corpus & sanguinẽ Domini, *& operis*, id est, propter gloriosum opus, id est, prædicationem,

a ¶ *Typicam.*] id est, figuratiuã sapiẽtiæ Dei. Per digitũ Dei intellige dona spiritus sancti. ‖

Est caro nostra lutũ: patris, sapientia sputũ.

Creditur humanum genus hoc medicamine sanum.

b *Propter gloriã.*] id est, gloriosum munus Eucharistiæ, & gloriosum opus prædicatiõis. Ouid. ‖*Pronaq; cum spectant animalia cetera terram: Os homini sublime dedit, cœlumq; tueri Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus* ‖ Et nil turpitudinis debet infligi facieiC. de pœn. si quis in metallũ. Arg. contra extra de cri. fal. ad audientiam. Gloriosius quippe & excellẽtiſsimũ in humano corpore hominis os deprehenditur: per quod Deus glorificatur & benedicitur & prædicatur. In signũ ergo tanti muneris, & operis dignitate non tangitur os cum saliua.

c ¶ *Muneris.*] id est, corporis Domini & sanguinis, quod est munus excellentiſsimum.

d ¶ *Et operis.*] id est, prẽdicationis. ante enim quàm quis baptizetur, nec ad corpus Domini sumendum, nec ad prædicationis officium gerendũ est idoneus. ‖Vnde nec debet q̃s ante baptismũ corpus Christi sumere: nec ꝓdicationis officiũ gerere: nec debet ei credi hoc vel illud. vn de in Euangelio Ioãnis, Iesus nõ credebat se illis, scilicet infidelibus.

e ¶ *Non os tãgit.*] ad ostẽdendũ q̃ non prius credendũ est homini, q̃ odor famæ suæ præcesserit, de causa vnctionis habetur ex tra sacra vnc. cum veniſſet. Io.

Deinde à sacerdote.] CASVS. Dicit in hoc c. q̃ peractis omnibus supradictis vngitur baptizãdus in pectore oleo sanctificato cum inuocatione patris & filij & spiritus sancti, vt mens eius confortetur in fide. Vngitur eodem oleo inter scapulas, vt vndique muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur.

f ¶ *Deinde.*] id est, postquam est baptizatus. vnde finis c. debuit esse principium. Ioan.

Venit sacerdos.] CASVS. Primo dicitur in hoc c. quid facere debeat sacerdos cum ad fontem baptismatis primo venit. Secundo dicitur quòd vbi homo baptizatur secundum formam Euangelicam, adest præsentia Trinitatis, operatur Dei filius, descendit spiritus sanctus. Sed in baptismo Christi propter incredulos descendit in specie visibili; q̃ similiter in Apostolos descendit propter hoc in linguis igneis. nos autem non percipimus eũ visibiliter, sed per fidem.

g ¶ *Primo.*] id est, olim in baptismo Christi.

¶Sacerdotes exorcizando dæmonia repellunt. C. LXVII.

1 SAcerdotes cũ per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia eiiciunt.

Item Rabanus de institut. cleric. lib. 1. cap. 27.

¶Quare de saliua nares, & aures tanguntur. C. LXVIII.

2 POstea tangũtur ei nares, & aures cum saliua: & dicitur ei verbum illud Euangelicũ, quod Iesus quando surdum, & mutum sanauit, tangens cum sputo linguam eius, & mittẽs digitos in auriculas eius dixit. [Effeta, quod est, adaperire.] Hoc enim sacramentum hic agitur, vt per saliuam typicam a sacerdotis, & tactum sapiẽtia, & virtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur: vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiãtur illi aures ad audiendum mandata Dei, vt α apertiantur ei sensus in intimo corde ad respondendum.

α ¶ Vt aperiantur.] *In originali, & apud Iuonem legitur*, ad audiendum mandata Dei, sensuque intimo cordis reponendum.

Item Ambrosius de sacramẽtis, lib. 1. cap. 1.

¶Quare nares, non ora baptizandorum episcopus tangit. C. LXIX.

3 PRopter gloriam † b muneris c, & operis d nõ os tangit e episcopus, sed nares. Quare nares? vt bonum odorem accipias pietatis æternæ.

Item Rabanus de instit. cle. l. 1. c. 27.

¶Quare à sacerdote inunguntur. C. LXX

4 DEinde f à † sacerdote inungitur, vt sacrum baptisma cum fide accepta custodiatur. Vngitur tunc illius pectus de oleo sanctificato cum inuocatione sanctæ Trinitatis, vt nullæ reliquiæ latentis inimici in eo resideãt: sed in fide sanctæ Trinitatis mens eius cõfortetur. Vngitur & inter scapulas de eodem oleo, vt vndique munia tur: & ad bona opera facienda per Dei gratiã † roboretur. *Item c. 28.*

5 ¶Consecratur post hæc fons: & ad ipsum baptismum catechumenus accedit.

Item Ambrosius in libro secundo de sacramentis, c. 5.

¶Quomodo fontem baptismi Trinitatis præsentia consecrat. C. LXXI.

6 VEnit sacerdos ad † fontẽ: dicit precem; inuocat patris nomen, præsentiam filij, & spiritus sancti, vtitur verbis cœlestibus. Cœlestia verba, quæ Christi sunt. Præsentia Trinitatis adest: operatur sermo æternus: vbi descẽdit spiritus, primo g quasi columba descendit h, vt incredulo vocarentur ad fidem. 7 In principio signum debuit esse: in posterioribus debet esse pfectio. Apostolis enim spiritus sanctus datus est in igneis linguis propter incredulos: nobis iam in plenitudine ecclesiæ non p signa, sed per fidem i veritas est colligenda.

Caput hoc aliquot locis in nimias prope angustias cõclusum est. Quare præstat originale ipsum adire.

Item Augustinus de vnico baptismo, lib. 6. cap. 25.

¶Verba erroris per imperitiã prolata non impediunt aquæ sanctificationem. C. LXXII.

12 8 SI non sanctificatur k aqua, cum aliqua erroris verba per imperitiam precator effundit: multi non solum mali, sed etiam boni fratres in ipsa ecclesia non sanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, si doctioribus fuerint recitatæ: & multa in eis reperiuntur, contra catholicam l fidem. Nunquid, si manifestetur aliquos baptizatos, cum illæ preces dictæ super aquam fuissent, iubebuntur denuo baptizari? Quid ita? quia plerumque precis vitium superat precãtis affectus m: & quia illa certa Euãgelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, vt per illa sic euacuentur, quæcumq; in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur: quemadmodũ dæmonium Christi nomine excluditur. Nam vtique n hæreticus si afferat o precem vitiosam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo posit illa imperitia superari (& ideo similis est ei, quinon ¶ *Nam vtique.*] ‖Probat quòd vitium precum propter affectum bonum non emendatur in baptismo: sed verbum Christi operatur virtutem. nam hæreticus bonum affectum non habet: & quamuis vitium precum afferat, non tamen minus baptismus suum effectum habebit, quia tantum valent illa certa verba Euangelij, vt quantuncunque preces aliæ vitiosæ sint, formam tamen à Christo institutam non possint euacuare: immo potius quantum spectat ad baptismum, omnes euacuentur à b illis euangelicis verbis. & hoc est, nam vtique.

o ¶ *Si afferat.*] si, id est, quamuis.

h ¶ *Descendit.*] in specie colombæ. b

i ¶ *Sed per fidem.*] vt legitur de pœ. di. 2. quærendum. & c. pẽnata animalia. Io.

Sinõ sanctificatur.] Hæc est 12. pars dist. secundum Io. de Fan.

CASVS. Quidã presbyteri quando aquã baptismatis benedicũt, vitiosas preces per imperitiã proferũt. quare quæritur ab Aug. vtrum valeat benedictio non obstãte vitio locutionis, vel quæ hæresim sapiẽt & certe probat Aug. q̃ valet. nam si aliquis fuerit baptizatus in forma ecclesiæ in aqua vbi fuerunt dictæ preces illæ, tamẽ non iteratur baptismus: & hoc quia precantis affectus superat vitiosam locutionẽ. & hoc fit per verba Euangelica, sine quibus baptisma fieri non potest. Nam si hæreticus in forma ecclesiæ baptizat, qui charitatis affectũ nõ habet: licet preces offerat vitiosas: tamen vere baptizat. Idẽ etiam est in quolibet malo sacerdote q̃ cũ forma baptismi profert preces vitiosas ab hæreticis vel ab aliis cõpositas. *Quid ita*, id est, cur ita est? quasi cur nõ iubetur denuo? *quia plerumque, &c.* nam vtiq; hæc locutio suspensiua est vsq; ibi, *nec tamen.*

k ¶ *Si non sanctificatur.*] pone casum per illa cap. 7. ea. dist. retulerũt. & 3. dist. 38. sedulo.

l ¶ *Contra catholicam fidem.*] id est, contra rectam verborum formã in ecclesia catholica cõstitutam. Vel cum dicit, baptizo te in nomine Trinitatis, & diaboli.

ADDITIO. Hoc etiam fuit dictum Lau. Val. dic contra fidem; id est, cõtra bonos mores, quæ scilicet sapiunt hæresim: sed sacerdos simplex imperit[us] sic nõ intelligit, immo credit eas sanũ & rectũ intellectũ continere. Io. de Fan.

m ¶ *Affectus.*] id est, bonitas hominis superat vitium locutionis. q. d. non, sed potius verbũ Christi.

n ¶ *Nam vtique.*] ‖Probat quòd vitium precum propter affectum bonum non emendatur in baptismo: sed verbum Christi operatur virtutem. nam hæreticus bonum affectum non habet: & quamuis vitium precum afferat, non tamen minus baptismus suum effectum habebit, quia tantum valent illa certa verba Euangelij, vt quantuncunque preces aliæ vitiosæ sint, formam tamen à Christo institutam non possint euacuare: immo potius quantum spectat ad baptismum, omnes euacuentur à b illis euangelicis verbis. & hoc est, nam vtique.

o ¶ *Si afferat.*] si, id est, quamuis.

a ¶ *Cyprianus.*] Cypriano enim & lxxx. episcopis visum est baptismum Christi nõ posse esse apud hæreticos, vel apud schismaticos: qui etiam baptisma hæreticorum lauacrum diaboli appellabant. 3. ead. dist. quomodo. & dist. 32. §. verum.

b ¶ *Regulam.*] non enim debet verba cœlestis Dei restringi sub regulis Donati. 38. dist. indignum. palea est. q. d. si virtus verborum excludit dæmonium, ita & precum vitium.

c ¶ *Multi.*] parentesis est, id est, interpositio vsque ibi, nec tamen.

d ¶ *Euacuatur.*] arg. ‖ q̃ vtilia non vitiantur p inutilia. 3. dist. 37. turbat. 3. 23. q. 4. quid ergo. C. d do. sancimus. 3. 1. q. 1. nõ ne Sodomitæ. &c. Dominus declarauit. 3. dist. 37. si quid veri. ar. tamẽ contra. ff. de aqua quotid. & æsti. l. 1. §. itẽ quæritur. 3. dist. 23. quorundã. 3. dist. 9. si ad sacras. 3. 3. q. 9. pura.

d ¶ *Euacuatur.*] ‖ ex hoc c. colligitur q̃ non vitiatur forma baptismi siquid in ea apponatur superfluũ: quod admittunt quidã a: vt si dicat, baptizo te in nomine patris, & filij, spiritus sancti & diaboli: vel *Arma virũque cano:* vel quidquid sequatur, baptizatus est. arg. contra. ff. de verb. oblig. quæ extrinsecus. Idẽ est si quid prę mittatur ante formã: vt si dicatur: *Arma virũque cano*: & ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Si vero aliquid interponatur, vt si dicatur, baptizo te, & Deus est in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, &c. non est baptizatus: arg. ff. de test. heredes palã. §. vlt. vbi distinguitur an interponatur actus extraneus. & circa hoc est omne verbũ extraneum à forma. quod non concedo. qui enim dicit, baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & omniũ sanctorũ; non dicit, baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: quia secundũ hoc duo diceret, quod est impossibile: & eadẽ ratione debet dicere cum dicitur, nõ ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, quòd esset baptizatus, quia verba baptizãdi protulit: quod patet falsum esse. Sed pone quòd mutat ordinem baptizandi, an baptizabit? vt si dicat baptizo te in nomine patris, & spiritus sancti & filij, videtur quòd sic, extra de rescrip. causam. ar. C. de testa. præposteri. nec enim scripturæ obseruandus est ordo. ff. de sol. nec enim. contrarium tamen dicitur arg. C. de sen. & inter. l. prolatam. Dico enim ordinem verborũ esse de forma. Si autẽ mora interponatur naturalis & cõpendiosa, vt de respirando vel tussiendo vel excreando, non obest. aliàs contra C. de testa. cum antiquitas. & de tẽpore hoc & de actu qui interponitur, distingue per l. ff. de duobus reis cõsti. duos reos. §. vlt. & pe. & de ver. obli. continuus. nam modicum interuallũ non impedit: quod tamen magis intellectu, quàm locutione, &c. ff. de sol. ratũ. Et hoc etiã attẽdas circa formã Eucharistiæ. Pone enim q̃ dicit formam panis, demũ post aliquantulũ spatium, formã vini: nunquid trãsubstantiatur ibi panis vel vinũ? Respon. vt præmisi. tamẽ quæstio non procederet secundum eos qui dicunt esse duas formas: vt notaui 3. dist. 2. quia passus.

a ¶ *Cyprianus.*] Cypriano enim & lxxx. episcopis visum est baptismum Christi nõ posse esse apud hæreticos, vel apud schismaticos: qui etiam baptisma hæreticorum lauacrum diaboli appellabant. 3. ead. dist. quomodo. & dist. 32. §. verum.

b ¶ *Regulam.*] non enim debet verba cœlestis Dei restringi sub regulis Donati. 38. dist. indignum. palea est. q. d. si virtus verborum excludit dæmonium, ita & precum vitium.

c ¶ *Multi.*] parentesis est, id est, interpositio vsque ibi, nec tamen.

d ¶ *Euacuatur.*] arg. ‖ q̃ vtilia non vitiantur p inutilia. 3. dist. 37. turbat. 3. 23. q. 4. quid ergo. C. d do. sancimus. 3. 1. q. 1. nõ ne Sodomitæ. &c. Dominus declarauit. 3. dist. 37. si quid veri. ar. tamẽ contra. ff. de aqua quotid. & æsti. l. 1. §. itẽ quæritur. 3. dist. 23. quorundã. 3. dist. 9. si ad sacras. 3. 3. q. 9. pura.

d ¶ *Euacuatur.*] ‖ ex hoc c. colligitur q̃ non vitiatur forma baptismi siquid in ea apponatur superfluũ: quod admittunt quidã a: vt si dicat, baptizo te in nomine patris, & filij, spiritus sancti & diaboli: vel *Arma virũque cano:* vel quidquid sequatur, baptizatus est. arg. contra. ff. de verb. oblig. quæ extrinsecus. Idẽ est si quid prę mittatur ante formã: vt si dicatur: *Arma virũque cano*: & ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Si vero aliquid interponatur, vt si dicatur, baptizo te, & Deus est in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, &c. non est baptizatus: arg. ff. de test. heredes palã. §. vlt. vbi distinguitur an interponatur actus extraneus. & circa hoc est omne verbũ extraneum à forma. quod non concedo. qui enim dicit, baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & omniũ sanctorũ; non dicit, baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: quia secundũ hoc duo diceret, quod est impossibile: & eadẽ ratione debet dicere cum dicitur, nõ ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, quòd esset baptizatus, quia verba baptizãdi protulit: quod patet falsum esse. Sed pone quòd mutat ordinem baptizandi, an baptizabit? vt si dicat baptizo te in nomine patris, & spiritus sancti & filij, videtur quòd sic, extra de rescrip. causam. ar. C. de testa. præposteri. nec enim scripturæ obseruandus est ordo. ff. de sol. nec enim. contrarium tamen dicitur arg. C. de sen. & inter. l. prolatam. Dico enim ordinem verborũ esse de forma. Si autẽ mora interponatur naturalis & cõpendiosa, vt de respirando vel tussiendo vel excreando, non obest. aliàs contra C. de testa. cum antiquitas. & de tẽpore hoc & de actu qui interponitur, distingue per l. ff. de duobus reis cõsti. duos reos. §. vlt. & pe. & de ver. obli. continuus. nam modicum interuallũ non impedit: quod tamen magis intellectu, quàm locutione, &c. ff. de sol. ratũ. Et hoc etiã attẽdas circa formã Eucharistiæ. Pone enim q̃ dicit formam panis, demũ post aliquantulũ spatium, formã vini: nunquid trãsubstantiatur ibi panis vel vinũ? Respon. vt præmisi. tamẽ quæstio non procederet secundum eos qui dicunt esse duas formas: vt notaui 3. dist. 2. quia passus.

1 Tuo par. 1. c. 103. Pan. l. 1. c. 47.

‖ Versus circa materiam baptismi.

2 Tuo p. 1. cap. 104. Pann. l. 1. c. 48.

‖ Homo est dignissima creaturarum. Ouidius. *Mar. 7.*

‖ Faciesh uma na non est deturpanda.

3 Tuo p. 1. cap. 106. Pann. l. 1. c. 49. † *gratiã*} *operis &* } *muneris.*

‖ Baptismo cateris neque corpus Domini sumat neq; prædicet.

4 Tuo par. 1. c. 108. Pann. l. 1. c. 50. † *al. benedictione sacerdotis monstur*

† *al. gloriam*

5 Tuo p. 1. cap. 110. Pann. l. 1. c. 52.

b De hoc supra ca. 6. aliud Hu.

6 Iuo p. 1. c. 11. † *precem dicit ad fontem.* or.

7 Ibidẽ infra.

‖ Baptismi forma an vitiet si aliquid superfluũ apponat, aut interponatur, aut si ipsi ordo mutetur. 1 Tuo par. 1. c. 194. Pann. l. 1. c. 55. † *al. regula* 1 Vt Lau. qđ dicit verũ si illud oppositũ subsequẽ, vt sequitur & idẽ tenet hic H. & istorũ fuit hæc sententia vsq; ibi: quod non concedo, &c. vbi addẽ q hoc fuit dictũ Io. vsque ibi, fed pone, &c. & secundus est ipse Io. magistrũ Petri, qui dixit q in talibus nõ est forma seruata aliud est enim dicere in nomine patris, & filij, & spiritus sancti & diaboli, & aliud figuratur. Arch. 2. *Cor.* 2. 2 Sent. 4. dist. 6.

8 Alg. l 3. c. 13. Iuo p. 1. c. 115. Pann. l. 1. c. 52. & 53.

‖ Baptismus non vitiatur precum vitio.

Prima igitur.] Hæc est 13. pars dist. secundum Io. de Fant.

Beneuẽ. sic ponit hũc casum. Prædicauerat Aug. semel & iterũ neophytis: & expoſuerat illis de exorcismis qui dicuntur & fiũt circa baptizandos. Hic ostẽditur qui baptizãtur qualiter interrogentur & respondeant de articulis fidei: & qualiter respõsiones debeãt intelligi. H. vero sic ponit hũc casum. In hoc c. ostendit Aug. se in superioribus tractasse de his quæ fiũt pueris in catechismo & exorcismo. Secundo dicit se nũc vel le de his tractare, quæ fiũt circa pueros in ipso baptismo, & dicit q̃ in baptismo p̃cedit interrogatio & respõsio de symbolo. Inde sequitur immersio in nomine patris & filij & spiritus sancti: sicut docuit Christus. sed quia non inuenitur in symbolo, sed credo sanctã ecclesiã, Aug. credit esse repetendũ ter, vt dicatur: credo sanctã ecclesiã sicut ibi, credo in Deũ, &c. Ad vltimũ subiungit q̃ in alio sensu dicitur, credo in Deum: & in alio sensu dicitur, credo ecclesiã catholicã. Sequẽ. duo c. plana sunt.

e ¶ *Cautione.*] ‖hic ergo intercedit stipulatio, & obligãtur pueri ex p̃missione patrinorũ, licet nõ intelligãt: qđ speciale est in baptismo, illud autẽ est loco stipulationis, credis in Deũ? tenetur ergo obseruare fidẽ puer fact[us] adultus 45. di. de Iudæis. & obligatur licet nihil intelligãt. C. de fal. mo. l. 1. immo si bene inspexerimus, potius liberat à diabolo q̃ obligeat. nã ignorãs p aliũ bene liberatur. Itẽ ex eo q̃ dicit certissima, est arg. q̃ simplex cautio, idonea cautio dicitur: ‖tamẽ lex dicit q̃ cum dicitur ido nea cautio, intelligendum est pignus vel fideiussor: vt ff. de fideicom. liber. l. 4. §. a ddici.

f ¶ *Ergo.*] vocabulum semel positũ potest acci pi ꝓprie & impropriе arg. dist. 28. presbyterũ.

g ¶ *Quasi in Deum.*] *Crede Deo, credasque Deum: plus credo valere, Si credas in eum, quàm quod ei, vel eum.*

Aruuli.] Hæc est 14. pars dist. in qua probat per sex c. q̃ solus baptism[us] sufficit paruulis, qui aliàs nõ possunt credere nisi per sacramentum fidei. Io. de Fan.

h ¶ *Loqui.*] aliter si possunt loqui. vnde Aug. in epistola ad Renatũ episcopum. ‖Septennis ætatis pueri & mentiri & verum dicere, confiteri & negare iam possunt, & ideo cum baptizantur, iam symbolum reddant, & ipsi pro se ad interrogationem respondeant.

i ¶ *Vel credere.*] arg. quòd habet puer fidem, sed nescit ea vti: vt extra c. maiores. ver. à plerisque.

k ¶ *Muti.*] vel etiam furiosi. pupillus enim infans vel infantiæ proximus non multum a furioso distat. instit. de inut. stip. §. pupillus. differentiam tamen dixi inter infantem & furiosum. 5. ead. hi qui.

l ¶ *Vice.*] ‖nam satis conueniens est, vt qui per alium obligatur, etiã liberetur per alium. §. ead. quæris. I em dicit lex quòd pro ignorante fideiubere possum. ff. de fideiuss. fideiubere. & ignoranti etiam actio acquiritur. ff. li cert. peta. si à furioso.

m *Egrotantes.*] ¶*Sui.*] scilicet amici.

n *Dixerit.*] vel dici fecerit[b] vel p signa. vel dic sui, s. volũtatis.

1 Sent. ibid.

‖ Cautio idonea quæ est.

5 Ecin Africa. cap. 12.

6 Burch. l. 4. c. 36. Iuo p. 1. c. 123. Pan. l. 1. c. 14.

‖ Stipulatio intercedit in baptismo per quam obligatur paruulus.

‖ Pueri septennes possunt mentiri & verum dicere.

‖ Obligatus q̃ aliũ, per aliũ liberari potest.

b Scilicet per alium qui eius voluntatẽ pro bauit. 26. qui recedunt. &c. se de pœ. dist. 1 multipl. ex. Archid.

Nihil est aliud. CASVS. Quæsitū fuit ab Aug. quare pro paruulo cum interrogatur, credis in Deū, respondeant patrini, credo: cum paruulus fidei articulos non intelligat & respōdet, q talis responsio adhibetur, vt sacramentorū solennitas impleatur: & propter sacramentū fidei, per quod paruulus dicitur fidē habere, & credere. vnde fides vocatur, licet fidei veritatē nō habeat in actu, sed in habitu.

a ¶ *Quam fidem.*] id est, sacramenti fidei professionē, sed nō virtutē: sed si nō habent charitatē, quomodo ergo ibūt in patriā post mortē a ? hoc eis datur b à Deo. Alij dicunt quòd habēt eam in habitu. ex. de baptis. & eius effe. c. 1. sed & per alios dicūtur credere. ȝ. eadē in ecclesia.

b ¶ *Habere.*] infra di. ead. quæris. 3. 1. q. 1. §. vt itaque. 3. dist. 1. hoc est, quod dicimus.

c ¶ *Ipsi.*] i, quamuis.

d ¶ *Sacramentum.*] ‖ Baptismus dicitur sacramentū fidei: quia in fide Christi cōsecratur: & in fide ecclesiæ confertur, vel quia nomine Trinitatis cōfertur, quā offerētes c & oblati tenentur credere & cōfiteri. Vel quia signum est, quòd suscipiēs fidem habeat, etiam si non habeat, aliquo impediente.

e ¶ *Fidelem.*] sunt qui dicunt ipsos fideles dici, q a fidē habent habitu, non vsu. i. non exercitio, & sic de aliis virtutibus. Isti sic illud intelligunt fides illa quæ, &c. non facit fidelem vsu, id est, exercitio. ȝ. e. paruuli: & sic de aliis.

f ¶ *Non rem ipsam.*] sicut virtutem.

Cum pro paruulis. CASVS. Dicitur hic q alij respōdent pro paruulis vt sacramentū celebretur. & valet pro eis talis rnīsio: quia pro se respondere non possunt. si autē possent pro se respondere: talis responsio non valeret eis. quod probatur auctoritate Euangelij.

g ¶ *Respondere.*] sic distinguit lex. ff. de administ. tuto. l. 1. §. vlt.

h ¶ *Itidem.*] id est, tantū, & hoc quo ad præsumptionē d. Arg. ‖ q taciturnitas nō habet pro consensu. 3. dist. 86. tanta. 3. dist. 27. diaconus 3. distin. 54. si seruus. Sed cōtra. 3. 2. q. 6. biduum.

Postquàm. CASVS. ‖ In hoc c. duplex ratio assignatur quare homo ter immergitur in baptismo. Vna est q a baptizat in nomine patris & filij & spiritꝰ sancti. Alia est, q a Christus tertia die resurrexit à mortuis, cum quo etiā moritur in baptismo,

i ¶ *Postquam.*] de forma baptizandi & modo tractat vsq; ad c, venisti.

a Vt supra eo. solet.

b Scilicet charitas, sine qua nemo saluatur.

‖ Baptismus est sacramentum fidei.

a Sent. ibid. Iuo p. 1. c. 289. Pan. l. 1. c. 56.

† *al. deficiū*

c Quod de istis offerētibus dicitur, nō videtur esse de substantia. ȝ. c. in baptismate. in litteraria Arch.

† *al. celebritatem*

a ȝ. ea. c. quæris.

† *al. abnuendo*

3 ȝ. eo. Baptisi. vicen.. Sent. ibidem. Iuo p. 1. c. 24. Pann. l. 1. c. 15. *Io, 9.*

d Sabaud. q a nō præsumitur tantum valere quo ad remissionē peccatorum. Ioan. de Pan.

‖ Tacens non consentit.

‖ Baptizādus ter debet immergi.

4 Sent. 4. dist. 3. Iuo p. 1. c. 194. Pann. l. 1. c. 57.

β ¶ Voluntas eorum.] *Nihil mutatum est ob glossam in verbo,* dixerit. *Sed in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus & in concilio Carthaginensi tertio, & concilio Africano in corpore conciliorum tribus tomis impresso, & apud Iuonem, qui citat Isidorum, legitur,* Cum voluntatis eorum testimonium sui dixerint. *In eodem autem Africano in codice canonum, & in Carthaginensi recentioris editionis conciliorum, & apud Burchardum est,* Cum voluntatis eorum testimonium hi, qui suis periculo proprio affuere, dixerint, *In Carthaginensi autē Græco ὅτε τῶν αὐτῶν προαιρέσεων τὸν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ πιστῶν.*

Item Augustinus epistola 23. ad Bonifacium.

¶ Sacramentum fidei, non ipsa fides paruulum facit fideles. C. LXXVI.

1 NIhil est aliud credere, quā fidē a habere: ac per hoc, cum respōdetur paruulus credere, qui fidei nōdum habet affectū b †, respondetur fidem habere, propter fidei sacramentum, & conuertere se ad Deum propter conuersionis sacramentum: quia & ipsa responsio ad celebrationem † pertinet sacramenti. *Item infra.* ¶ 2 Paruulum etsi c nondum fides illa, quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum d fidelem e facit. Nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipsam f mente annuēdo †, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

Item in lib. 4. de baptismo, c. 24.

¶ Alterius professio non valet ei, qui per se respondere potest. C. LXXVII.

3 CVm pro paruulis alij respōdēt, vt impleatur erga eos celebratio sacramenti: valet vtique ad eorum cōsecrationē, quia ipsi respōdere g non possunt. At si pro eo, qui respondere potest, alius respondeat, non itidem h valet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter mouet, [Ætatem habet: ipse pro se loquatur.]

Item Augustinus in homilia tertia.

¶ Quare trina mersio in baptismate celebretur. C. LXXVIII.

4 POstquā vos credere promisistis, tertio capita vestra in sacro fonte demersimus. Qui ordo baptismatis duplici k mysterij significatione celebratur. Recte enim tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine sanctæ Trinitatis. Recte tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine Iesu Christi, qui die tertia resurrexit à mortuis. Illa enim tertio repetita demersio typum Dominicæ exprimit sepulturæ: per quā Christo cōsepulti l estis in baptismo, & cum Christo resurrexistis in fide: vt peccatis abluti in sanctitate virtutum Christū imitando, viuatis.

Item ex canonibus Apostolorū. c. 50.

¶ De his, qui semel, non tertio in baptismate merguntur. C. LXXIX.

5 QVi quis presbyter †, aut episcopus non trinam mersionē m vnius mysterij celebret, sed semel mergat in baptismate (quod a dari à quibusdā iubetur in morte n Domini) deponatur. Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate: sed [euntes docete omnes gentes, baptizātes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.]

a ¶ Quod dari.] *prisca versio hoc tantum loco discrepat à Gratiano. Sic enim in ea legitur,* quod dari videtur in morte Dñi, *eodemque modo apud Burchardum. Iuo habet,* quod dari iubetur in Domini mortem. *Græce autem est, ἀλλὰ ἐν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου δίδοσθαι, id est,* sed vnicam mersionem, quæ in mortem Domini datur.

Item Gregorius Leandro episcopo Hispaniarum, lib. 1. epist. 41. 6

¶ De eodem. C. LXXX.

15 7 DE trina mersione baptismatis nihil responderi verius potest, quàm quod ipsi sensistis: quia in vna fide nihil officit sanctæ ecclesiæ consuetudo o diuersa. Nos autem, quòd tertio mergimus, triduanæ sepulturæ sacramenta signamus. vt, dum tertio infans ab aquis educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quod si quis forte etiam pro summę Trinitatis veneratione existimet fieri, neq; istud aliquid obsistit baptizandos semel in aquis mergere: quia dum in tribus personis † vna substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest infantē in baptismate vel ter, vel semel immergere: quando & in tribus p mersionibus personarum trinitas, & in vna potest diuinitatis singularitas designari.

Item Hieronymus super epistolam ad Ephesios, lib. 2. ad c. 4. 8

¶ De eodem. C. LXXXI.

9 EEodem modo q & in patrem, & in filium, & in spiritum sanctū baptizamur, & ter r mergimur, vt Trinitatis vnum appareat sacramentum, & non baptizamur in nominibus patris, & filij, & spiritus sancti, sed in vno nomine, quod intelligitur Deus,

Item infra. ¶ Potest vnū baptisma

k ¶ *Duplici.*] etiam ter mergitur: & quia fit inuocatio Trinitatis: & quia Christus tertia die resurrexit, vt ȝ. sequitur.

l ¶ *Consepulti.*] quantum ad vitia.

SAPIENTIA. Hoc supra ead. cap. proprie.

Si quis presbyter. CASVS. Quidā in baptismo semel tantū hominē immergebant & dicebant, Baptizo te in mortem Domini. dicitur quòd tales debent deponi: quia formam non consequuntur.

m ¶ *Trinam mersionem.*] ȝ. ea. c. prox. contra. sed aliud est semel immergi sub illa verborū forma · baptizo te in morte Dñi: quod hic interdicit. Aliud in nomine Trinitatis vnica mersione: quod ibi in ecclesia quibusdā p mittitur.

n ¶ *In morte.*] id est, ad inuocationem e mortis eius.

De trina.] Hæc est 15. pars dist. in qua dicitur q nō est cōtra fidē si semel immergitur puer in nomine patris & filij, & spiritus sancti, propter vnionem Trinitatis. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidā in baptismo ter immergebāt: quidā semel vtrique in forma ecclesiæ. quæreba tur quid iuris esset? & respondet, quòd bona est vtraque consuetudo: q a trina mersio & eleuatio mortē Christi significat, & resurrectionem tertia die, & trinitatē personarum, quę in vna substātia consistunt. vna vero immersio vnitatē substantiæ designat. Sequēs cap. patet.

o ¶ *Consuetudo.* 3. dist. 12. scit sancta. Amb. lib. 8. de forma. 3. distin. 76. cap. pen. & vlt.

ADDITIO. Vel dic consuetudo scilicet immergendi semel, vel ter dummodo forma ecclesiæ obseruetur. Archid. p ¶ *In tribus.*] videtur contrarium huic c. quod amb. dicit de Cypriano. ‖ In suo sensu abundat Cyprianus, cum semel immergat pueros qui quod intelligebat, studiose adimplebat bonis operibus abundando, licet in hoc nescius delinqueret: sed post correctus à Domino abundauit altiori sensu, ter illos immergendo. Sol. forte ille tātum semel debere immergere dogmatizabat: vel ibi erat consuetudo semel immergere.

q ¶ *Odem modo.*] id est, in nomine patris & filij & spiritus sancti.

r ¶ *Et ter.*] id est, ter immergitur in baptismo: & ita tres mersiones sunt vnum sacramentū, sicut plures voces f vnū nomen. arg. extra de regul. iur. omnis.

Multi

5 Burch. l. 4. c. 23. Iuo p. 1. c. 138. Pan. l. 1. c. 58.

† *episcopus, aut presbyter* } otig.

a A, id est, in memoriam vel ad similitudinem mortis, &c. secundū te. de Pan. *Matth. 28.*

‖ Cyprianus semel tantum immergebat.

† *al. subsistentijs*

8 ad vers. { Vnus dominus }

9 Iuo p. 1. c. 131. Pann. l. 1. c. 61.

f Dicendo in nomine patris & filij & spiritus sancti.

Multi sunt. CASVS. Quidam in Christi nomine baptizabāt, & semel tantum immergebant: qui in hoc c. reprehenduntur, quia iuxta Euangelium ter debemus immergere in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, Amen.

a ¶ *Multi sunt.*] ‖ nō prohibet baptizari in nomine Christi: sed reprehendit illos qui dicebāt q debet baptizari tantū vna immersione, & tantum sub vna forma verborū in nomine Christi.

‖ Baptismus an possit dari in nomine Christi.

b ¶ *Trinitatis.*] explicite. ‖ Nūquid & Græci habēt candē formā? Sic, q a idē est effectꝰ, voces autē nō eædem, vt dicit Ari. vnde Græcus huc veniēs baptizaret in lingua sua, & Latinus in Græcia in lingua sua: q a Apostoli variis linguis loq̄bātur, & iuxta illud, Qui præibat & q sequebātur, clamabāt, Osanna, & tantū forma realis est attendenda, & nō vocalis. ȝ. ea. retulerūt. ‖ Itē pone q aliquis dicit: baptizato te in nomine genitoris, & nati, & sancti flaminis, an baptizetur? Videtur q sic: q a nō refert vtrū ex æquipollētibus quis dixerit. arg. ff. de verb. obl. q extrinsecus, & l. 1. si sub vna. & ff. si cer. pe. l. certū. quod concedo. & sub nominibꝰ synonymis bene potest fieri bapaismus. sed sic non baptizāt in nomine paternitatis & filiationis, &c. Item si omittit hoc pronomē, ego, & dicit baptizo te, &c. bene baptizat q a subintelligitur pronomē. Arg. C. de fideic. verbum volo. maxime quoniam nec Christꝰ apposuit pronomē cū dixit: Ite, baptizate, &c. non est contra extra de bapt. c. 1. a q a ibi etiā verbū emisit. Sic autē nō baptizāt, mergo te in nomine patris, &c. quia nō est synonymū cū illo verbo baptizo, nec per hanc vocem, baptizo te in nomine trium personarū.

‖ Baptismi forma apud Græcos & Latinos est eadem.

1 Iuo par. 1. c. 161. Pann. l. 1. c. 62.

In synodo. Hæc est 16. pars dist. in qua probat, q forma baptizandi debet seruari: & qui vnum de Trinitate confessus non est, siue negauerit, nō est Christianus. Ioan. de Fant.

CASVS. Quidā erāt q in baptismo nō nominabāt omnes tres p sonas, contra quos in synodo Anglorū est diffinitū, q nō dicit aliquis vere baptizatus, nisi in nomine patris & filij & spiritus sancti amen, fuerit baptizatus. nam si quis duas personas fuerit cōfessus, & tertiā negauerit, duarū confessio nihil ei prodest.

‖ Baptizare in nomine genitoris, &c. an valeat. *Ioan. 6.*

3 1. q 1. Si qs, Iuo p. 1. c. 153. Pann. l. 1. c. 64.

Item Gregorius Quirino episcopo in Iberia, lib. 9. epist. 61.

¶ Rebaptizentur, qui in nomine Trinitatis baptizati non fuerint. C. LXXXIIII.

3 IVero hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizantur, sicut sunt Bonosiani nō credebāt filium esse Deum, nec Cataphrygæ spiritum sanctum, ideo in nomine Trinitatis non baptizabant ipsi, nec multi alij. vnde sic baptizatis dicitur, quòd si ad ecclesiam venerint, debent rebaptizari. Sequens cap. patet. *Simplam.* id est, vnicam vel vniformem.

c ¶ *Bonosiani.*] 3. 24. q. 3. quidā. ver. Bonosiani. Hi dicebant Christū adoptiuum filium Dei, non proprium.

Vel. Bonosiaci

d ¶ *Et isti.*] aliàs tamen exprimitur eorum error, 24. q. 3. qdā. ver. Cataphrygis. q a auctores eorū dixerūt spiritum sanctū in se descēdisse, non in Apostolos.

e *Propter.*] ¶ *Simplam.*] Alludit consuetudini loci. vel simplā, id est, vniformē. Et ita est arg. q omnes debemus baptizari in nomine patris & filij & spiritus sancti. supra ead. proprie.

Retulerunt. CASVS. Quidā presbyter imperitus in arte grāmatica, in baptizando verba baptismi & formā corrupte proferebat, episcopꝰ loci volebat rebaptizare eos, quos iste baptizauerat. vnde super hoc consuluit Papā, qui respōdet dicēs, q tales nō debēt iterū baptizari, si faceret dos ille erroré, vel hæresim introducere non intendebat: sed tantum ex ignorantia sic corrupte proferebat. Sequentia ca. patent. *Ministerium,* id est, chrisma. *Signaculum,* id est, sacramentum cōfirmationis. *Sacerdotis,* id est, episcopi.

4 Iuo par. 1. c. 129. Pann. l. 1. c. 59.

f ¶ *Introducens.*] nā vnius syllabæ error nō nocet. ff. de manu. testa. qui habebat.

g ¶ *Aut hæresim.*] maxime quia si errorē induceret: dūmodo in forma ecclesię baptizaret, teneret baptismus b, vt 3. ea. satis.

5 Burch. l. 4. c. 43. Iuo p. 1. c. 257. Pann. l. 1. c. 65.

Venisti.] Hæc est 17. pars dist. in qua interpretātur verba sacerdotis, quæ dicit in exorcizando & baptizando & vestes quid significent. Io de Fant.

b Vel die q faciet mētionē de errore, quia si erraret q alied dicere vel facere intenderet, quā dicāt vel faciat catholici, talis error impediretur Hispa.

h ¶ *Venisti.*] de iis quæ in baptismi celebratione fiunt, dictum est. nunc principaliter sequitur de iis, quę post lauacrū sequuntur, scilicet, quæ post baptismū baptizato fieri debeant. & 6. ca. annectit. in postremo tamen habetur quæ circa ipsum facta sunt prius.

6 Iuo p. 1. c. 109. Pann. l. 1. c. 51.

Venisti † quasi vera lectio.

i ¶ *Quid videris.*] id est, quid audieris. nam sub visu omnis sensus continetur c.

c Ad hoc facit optime quod legitur & not 3 q 9. testes. 9. di. Diaconi sunt. v. vt. ipse etiā. & fuit ista glo. Ioan. & Io. de Fant.

k ¶ *Repete.*] ostendit quæ circa ipsum prius facta sunt, vsque ad cap. Iudæi.

l ¶ *Vnctus es.*] scuto, non oleo, scilicet in catechismo.

Aduersus

a *Postquam.*] infra ead.dist.5,nouissime, infra ead.presbyteri. cap.nullus ministrorum.
b ¶ *Christianus.*] supra 8.q.1.olim.
c E *Mersisti.*] id est,mersus fuisti.
d ¶ *Vbi.*] id est,ad quid.
e *Accepisti.*] ¶ *In capite.*] id est, anima,§.de pœn.dist.3. ille rex. & ita anima habet sedem in capite, aliàs non bene cõcordaret littera,
f ¶ *Hodie.*] scilicet,in die Pentecostes : quia lecta fuerat epistola de aduentu spiritus sancti in Apostolos.
g ¶ *Sacerdotis.*] id est,episcopi, eo qa solꝰ episcopus facit hãc inuocationẽ.j.di.5.manꝰ. ADDITIO. vt j.ead. presbyteri,& c.sequen. Archid.

1 Iuo par.c. 540.Par.n.1.1. c.66.

2 Iuo p.1.c. 141.Pann.1.1. c.69.

Post baptismum.] CASVS. Quæritũ fuit qd significet vestis cãdida, qua baptizatus induitur? Respõdetur ꝙ significat munditiam & puritatẽ, quã ablutus à peccatis vsq; in diẽ iudicij debet seruare. significat etiã gloriosam resurrectionẽ fideliũ,& regnum futurũ. tegitur etiã caput eius mystico velamine, vt intelligat se debere potiri corona regni, & dignitate sacerdotali. Sequẽtia duo capitula patent.

3 Iuo par.c.c. 142.Pann.1.1. c.68.

h ¶ *Post baptismũ.*] CASVS. Dicitur cuiusmodi vestis traditur: quia alba,& quare.
i ¶ *Innocentiam.*] candor enim munditiam designat.30. quæs. vlti.feminæ.
k ¶ *Ad mysterium.*] designandũ.ꝙ hoc enim designat futura resurrectio corporũ gloriosa & animarum : vel etiam nunc à peccatis.
l ¶ *Vt intelligat.*] istud sacramẽtũ est regni & sacerdotij. ‖Quilibet enim fidelis rex debet esse,& sacerdos.

Eccles.2.

‖ Candor mũditiã signat.

‖ Fidelis quilibet debet esse rex & sacerdos.

¶ Quare baptizatus à presbytero vngatur in cerebro. C. LXXXVIII.

1 POstquam a ascenderit ba ptizatus de fonte, statim signatur in cerebro à presbytero cũ sacro chrismate, sequente simul, & oratione: vt regni Christi particeps fiat,& à Christo Christianus b possit vocari.

Item Ambrosius de sacramentis, tract. seu lib.2.c.7.

¶ Quid super baptizatum à sacerdote dicatur. C. LXXXIX.

2 EMersisti c, & venisti ad sacerdotẽ. Quid tibi dixit? [Deus, inquit, pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua, & spiritu sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam.] Vide, vbi d vnctus es: in vitam, inquit, æternam.

2 Iuo p.1.c. 141.Pann.1.1. c.69.

c ¶ Emersisti.] *Sic apud Iuonem. In originali est.* Ergo mersisti, *eodem sensu, quem elicit auctor glossæ ex verbo.* Emersisti. *Frequens autem est apud B. Ambrosium istius vocabuli in hanc sententiam vsus.*

Idẽ in lib.3.de sacramẽtis, c.1. & 2.

¶ Quare vngatur super cerebrum Christianus ponatur. C. XC.

3 ACcepisti mysteriũ, hoc est, vnguentum supra caput. Quare supra caput? quia sensus sapientis in capite e eius. *& infra c.2.* ¶ Sequitur spiritale signaculum, quod audisti hodie f legi: quia post fontem supereſt, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis g spiritus sanctus infunditur.

3 Iuo par.c.c. 142.Pann.1.1. c.68.

Eccles.2.

e ¶ *Super caput.*] CASVS. Dicitur hic ꝙ homini intelligẽti quando baptizatur, si nõ pœnitet, peccata nõ dimittuntur. sed huiusmodi pœnitentia paruulo non est necessaria: quia libero non vtitur arbitrio: sed sacramentum baptismi,per quod homines effeiuntur fideles.

f ¶ *Omnis.*] supra de pœ.dist.1.tres sunt.

g ¶ *Arbiter.*] si est discretus.H.

d ¶ *Veteris.*] quod hominem reddit vetustum. & quidem interior pœnitentia necessaria est in ad.ulto: exterior non exigitur.infra ea.fine.

Item Rabanus de instit.cleric.lib.1. cap.29.

¶ Quare candida vestis traditur Christianis. C. XCI.

POst baptismũ ‖ traditur Christiano vestis candida, designãs innocentiam i, & puritatem Christianam: quam post ablutas veteres maculas studio sanctæ conuersationis immaculatam seruare debet repræsentandã †ante tribunal Christi. Cuncti vero renati albis induuntur vestibus ad mysterium ‖ resurgentis ecclesiæ. *Item ibidem.* ¶ Vtuntur ergo baptizati albis vestibus : vt quorum primæ natiuitatis faciem †vetusti erroris pannus fuscauerat, habitus secundæ generationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur enim post sacram vnctionẽ caput eius mystico velamine. vt intelligat k, se diademate m regni, & sacerdotali dignitate potiri.

‖ Filij Iudæorum baptizati sunt à parentibus separandi.

Item Ambrosius in libro de iis, qui initiantur mysteriis, c.7.

¶ De eodem. C. XCII.

4 ACcepisti post baptismũ vestimenta candida, vt esset indicium n, ꝙ exueris inuolucrũ ‖ peccatorum, & indueris innocentiæ casta velamina o.

Item ex concilio Agathensi, c.34.

¶ Quot annis filius Iudæi vtrius catechumenus habeatur. C. XCIII.

5 VDæi p, quorũ perfidia frequenter ad vomitũ redit, si ad legem catholicã venire voluerint, octo menses q inter catechumenos r ecclesiæ limen introeant: & si pura s fide noscuntur venire, tunc demum baptismatis gratiam mereantur. Quòd, si casu aliquo periculum infirmitatis intra præscriptum tempus incurrerint, & desperati fuerint; baptizentur.

‖ Infideles possunt esse in ecclesia vsque ad missam catechumenorum.

b De hoc etiam notatur 35.q.3.de his, & habetur de hoc. supra c. dist.1. episcopus nullum. Archid.

4 Iuo par.1.c. 144.Pann.1.1. c.70.

al.voluptate

5 Burch.l.4. c.81. Iuo p.1. c.295. Pann.l. 1.c.71.

Item ex concilio Toletano 4.c.58.

¶ [illegible] C. XCIV.

6 LIcet ex Iudæis, qui dudũ ad Christianã fidem promoti sunt, nunc blasphemantes in Christum, nõ solum iudaicos ritus perpetrasse noscuntur, sed etiã abominandas circumcisiones s exercere præsumpserunt. De quibus cõsultu piissimi, ac religiosissimi domini nostri Sisemundi regis hoc sanctũ decreuit concilium, vt huiusmodi transgressores põtificali auctoritate correcti ad cultũ Christiani dogmatis reuocentur : vt quos propria voluntas non emendat, animaduersio sacerdotalis coerceat. Eos autẽ, quos circumciderunt, si filij eorum sunt, à parentum consortio v separentur x: si serui, pro iniuria corporis sui, libertati tradantur y.

6 Burch. l.4. c.85. Iuo p.1. c.299. Pann.l. 1.c.75.

Itẽ Rabanus de instit.cler.lib.1.c.27.

¶ Ante baptismũ diabolus, & eius operibus renunciare debemus. C. XCV.

7 PRimum interrogatur diabolo, & omnibus dãnosis operibus eius, atque fallacibus pompis : vt primũ respuat errorẽ : & sic appropinquet ad veritatẽ : posit; iuxta Apostolum z deponere veterem hominẽ secundum pristinam conuersationem, qui corrumpitur a secundum desideria erroris, abnegans impietatem, & sæcularia desideria.

Ephes.4. Coloss.3. Tit.2.

Item Augustinus in libro de pœnitentiæ medicina, c.2.

¶ Non differendum vsque ad vltimam vitam, quem non pœnitet veteris vitæ. C. XCVI.

8 OMnis b, qui iam suæ voluntatis factus est arbiter c, cũ accedit ad sacramẽta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris d, nouã

8 De pœ.dist. 1.tres sunt] & q.s aliquãdo. Iuo p.1.c 76. Pann.l.1.c.35.

Agunt

Agunt homines. CASVS. Dicitur hic ꝙ homines primo debent agere pœnitentiã, & postea baptizari: quod probatur auctoritate Petri dicẽtis in actibus Apostolorũ, Agite pœnitentiã, &c.
a ¶ *Pœnitentiam.*] id est, pœnitudinẽm.
b ¶ *De suis prioribus.*] nunquid est præceptio vel suãsio de hac pœnitẽtia agenda? sed cui hoc præciperet? nũquid gẽtili iubere potest? nõ, sed dixaxat monere. 47.dist. §.necesse.

† *al.pueri*

1 Sent.4.dist. 16. Iuo par.1. c.97. Pann.l. 1.c.36.

Act.2.

NE, *quod absit.*] CASVS. Quidã Iudæi volebãt baptizari, prohibetur hic ne lõga pœnitẽtia eis imponat, sed tantũ xxxx. dierum : ne forte velint à proposito refilire. Omnia ca. quæ sequũtur vsque ibi, *vos ante omnia.* patent.
c ¶ *Lõga.*] octo mẽsium est longa. supra ead.dist.cap.Iudæi.
d ¶ *Aut die Dominico.*] non obuiat quod dictũ est.§.ea.c.duo. ‖ꝙ tantum bis in anno baptismus debet celebrari. illud enim de solenni intelligitur, id est, quod consecratur tanta solennitate. supra ead. venerabilis, & cap.seq.

‖ Baptismus solennis bis tantũ in anno celebratur.

e *Sine pœnitentia.*] id est, sine satisfactione exteriori & afflictione, quæ solet exigi in pœnitẽtia: ‖nã sine interiori in adultis vacuũ est baptismi mysterium: & ita nõ cõtradicit, de pœ.dist.1.tres. §. ea.omnis qui.proxi. c. cõtra. Sed istud generaliter in aliis, quã in Iudæis : illud, ſpecialiter fiebat quõdã in Iudæis, nõ propter satisfactionem peccati : sed propter reuerentiã baptismi, quod Iudæi per operationẽ circũcisionis & aliorum legalium sacramẽtorum non adeo appretiabantur.

‖ Baptismus adultorum an valeat sine satisfactione.

† *al.baptizet*

Iuo. Glossa ordi.ibi.

2 De pœnit. dist.1. quis aliquando.

f ¶ *Gratia.*] §.de pœ. dist.7. nullus expectet.
g ¶ *In baptismate.*] ‖hoc ideo dicit quia in pœnitẽtia est dimittatur peccatũ per cõtritionem, remanet tamen tẽporalis satisfactio: in baptismo nõ. Nam tãta est vis sacramẽti, ꝙ nec etiã tẽporalis satisfactio in baptismo remanet pro peccatis. ideo non est mirum si infamia quælibet ibi dimittatur : quod non est in pœnitentia, vt de pœn. dist.vlt.fi quis.

‖ Baptismus est efficacior pœnitentia.

3 Burch. l.4. c.14. Iuo p.1. c.318. Pann.l. 1.c.77.

ADDITIO. Arg.cõtra §.32.q.1.quod autẽ. in ff.ver.de hoc.& extra de diuort.gaudemus. in fi.ibi videas. Archid.

4 Poly. l.3.c. 410. Anſl.l.9. c.19. Burch.l. 4.c.25. Iuo p. 1.c.219. Pann. l.1.c.78.

i ¶ *Patrinus.*] Baz.dixit in his tantũ cõtrahi compaternitatem, sed H.dixit in omnibus eam cõtrahi, quæ baptismũ præcedũt. ‖sed tamẽ cõpaternitas in catechismo cõtracta nõ est tãti momẽti vt matrimonium dissoluat, cum vix etiã impediat. extra de cogna.spi.contracto.
k ¶ *Suscipiunt.*] & ita latius se extenderet charitas. 35. quæst.1.

¶ Quæ non est baptizatus, nec cõfirmatus, alium in christmate suscipere non debet. C. XCVII.

5 IN baptismate, vel in chrismate nõ potest alium suscipere l in filiolum, qui non est ipse baptizatus, m vel confirmatus.

Item ex concilio Antisiodotensi, cap.25.

¶ Abbati, vel monacho non licet corrumpere filios habere. C. XCVIII.

6 NOn licet abbati, vel monacho n de baptismo suscipere filios, nec cõmatres o habere.

Item ex libro capitulorum.

¶ De eodem. C. XCIX.

7 MOnachi sibi cõpatres, cõmatresve non faciant: nec osculentur p feminas.

Item ex sermone S. Augustini post Pascha, qui sic incipit [*Hodiernus dies.*]

¶ Qui in baptismo paruulos suscipiunt, pro eis apud Deum fideiussores existunt. C. C.

8 VOs ante omnia tam mulieres, quàm viros, qui filios in baptismo suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores q apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ideoque semper eos admonete, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant. *& paulo post.* ¶ Ante omnia symbolum, & orationem Dominicam & vos ipsi tenete, & illis, quos suscepistis de sacro fonte, ostendite.

Item ex decreto Leonis Papæ.

¶ Ceteri collectores citant ex decreti Leonis Papa apud S. Medardum.

¶ Non plures, sed vnus paruulus in baptismate suscipiat. C. CI.

4 NOn plures r ad suscipiendum de baptismo infantẽ accedant, quàm vnus, siue vir, siue mulier. In confirmatione quoque in ipsum fiat.

Idem ex concilio Moguntino.

¶ *Patrinus.*] Baz.dixit in his tantũ cõtrahi compaternitatem, sed H.dixit in omnibus eam cõtrahi, quæ baptismũ præcedũt. ‖sed tamẽ cõpaternitas in catechismo cõtracta nõ est tãti momẽti vt matrimonium dissoluat, cum vix etiã impediat. extra de cogna.spi.contracto.
k ¶ *Suscipiunt.*] & ita latius se extenderet charitas. 35. quæst.1.

¶ Quí non est baptizatus, nec cõfirmatus, alium in chrismate suscipere non debet. C. C.

5 IN baptismate, vel in chrismate nõ potest alium suscipere l in filiolum, qui non est ipse baptizatus, m vel confirmatus.

Item ex concilio Antisiodotensi, cap.25.

¶ Abbati, vel monacho non licet corrumpere filios habere. C. CII.

6 NOn licet abbati, vel monacho n de baptismo suscipere filios, nec cõmatres o habere.

Item ex libro capitulorum.

¶ De eodem. C. CIII.

7 MOnachi sibi cõpatres, cõmatresve non faciant: nec osculentur p feminas.

Item ex sermone S. Augustini post Pascha, qui sic incipit [*Hodiernus dies.*]

¶ Qui in baptismo paruulos suscipiunt, pro eis apud Deum fideiussores existunt. C. CIV.

8 VOs ante omnia tam mulieres, quàm viros, qui filios in baptismo suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores q apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ideoque semper eos admonete, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant. *& paulo post.* ¶ Ante omnia symbolum, & orationem Dominicam & vos ipsi tenete, & illis, quos suscepistis de sacro fonte, ostendite.

¶ *Iuo etiam recitat ex Dominica prima post Pascha. In sermone 163. de tempore apud B. Augustinum hæc leguntur.* Quicumque viri quæcumque mulieres de sacro fonte filios spiritaliter susceperunt, cognoscant se pro ipsis fideiussores apud Deũ extitisse: & ideo semper illis solicitudinem veræ charitatis impendant. *Similia etiam habentur in sermone 215. qui est secundus Dominicæ decimæ post festum Trinitatis.*

Item ex concilio Ilerdensi †,

¶ Ad baptizandi officium, & ad vestimenta altaris lauanda sacerdos propria debet habere vasa. C. CVI.

9 OMnis presbyter, qui fontem lapideũ habere nequierit, vas conueniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat : quod extra ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandi, & ad pallas altaris propria habeantur vasa : in quibus nihil aliud fiat.

¶ *Similia habentur in ordine Romano de officiis diuinis, pag.156.*

Item ex concilio Carthaginensi tertio, ca.38. 10

Omnis presbyter.] Hæc est 20. pars dist. secundũ Io. de Fan. & hoc

‖ Pueros in baptismo tenere non possunt qui Christiani nõ sunt.

§ Cõpaternitas contrahitur per catechismum.

5 Burch.l.4. c.26. Iuo par. 1.c.220. Pann. l.1.c.79.

6 Iuo par.1.c. 131. Pann.l.1. c.80.

‖ Patrini filiolos instruere debent.

7 Iuo par.1.c. 133. Pann.l.1. c.81.

† *al. Medardi*

9 Burch.l.4. c.19. Iuo p.1. c.208.

8 Iuo par.1.c. 134.& par.11. c.17. Pann.l.1. c.82.

10 Fein Afri. c.5.

& hoc intellige de presbytero ecclesiæ baptismalis. Et sic cõtinuatur. Supra dictũ est de efficacia baptismi, & offerẽtibus ad baptismam: nũc vero subiicit de loco in quo fieri habeat baptismus. Archidia.

NOn liceat.] Hæc est 21. pars dist. in qua probat per 12.c. q. nullus debet rebaptizari: sed tamẽ si nescitur vtrũ sit baptizatus an nõ, debet baptizari: quia non intelligit iteratũ quod nescit factũ. 5. ea. dist. 1. solennitates.

a ¶ *Non licet.*] de rebaptizatione non facienda 12. cap. adiungit.

b ¶ *Translationes.*] id est, mutationes, nisi in necessitate vel vtilitate. 7. q. 1. mutationes. in qua enim ecclesia q̃s intitulatus est, in ea ꝑpẽtuo perseueret. vt di. 70. sanctorũ. Io. ad idẽ 21. q. 1. cap. 1. Archid.

c ¶ *Rebaptizare.*] ¶ *Immanissimum.*] & capite punitur, C. ne sanctum baptisma reiteretur. l. 1.

d ¶ *Scelus est.*] nam maius peccatũ est rebaptizare Christianum hominẽ vel catholicũ quã hæreticũ. si. arg. ꝙ maius peccatũ est occidere Christianũ, quã paganũ. 5. dist. 50. de his clericis. & 23. q. 5. si nõ licet. Sed contra videtur [2] ꝙ qui paganum occidit, & corpus & animã occidit: & videt occasionẽ dare perdẽdi animã eius. sed cũ occidit Christianũ, animã eius non occidit, quia forte bonus est. similiter & in primo videtur esse æquale peccatũ, q̃a similiter iniuria sacramento fiet in isto sicut in illo: sed forte quia hæreticus à Deo rẽcesserat, videtur ꝙ magis esset rebaptizandus: & ideo dicit minus peccatum esse in isto, quàm in illo [b].

DE *Arianis.*] CASVS. Dicitur hic ꝙ si Ariani reuertẽtes ad fidẽ catholicã dixerint se baptizatos in nomine patris & filij & spiritus sancti. debent tantum reconciliari: alioquin debent rebaptizari. Seq. cap. patent.

e ¶ *Non responderint.*] id est, respondere. inter se non esse baptizatos in nomine Trinitatis, id est, patris & filij & spiritus sancti. error enim cuiusdã siue dãtis siue accipientis ad baptismum pertinere nõ probatur. supra ead. dist. satis.

f ¶ *Baptizentur.*] idẽ dicerem vbi nihil diceret de forma, cũ dicerent se baptizatos: & hoc ideo quia quidam baptizati sunt in forma, alij non [c]. sed secus dicerem de baptizato in ecclesia, licet nihil de forma diceret, vt infra cap. placuit.

g PAruulos.] ¶ *Debeas.*] 5. dist. 68. ꝓsbyteri quos. & §. qđ ergo.

h ¶ *Qui testificetur.*] eos baptizatos esse.

¶ Neque rebaptizationes, neque reordinationes fieri debent. C. CVII.

21 NOn licet [1] [2] fieri rebaptizationes, & reordinationes, vel translationes [b] episcoporum.

Item ex epistola Augustini 203. ad Maximinum.

¶ De eodem. C. CVIII.

2 REbaptizare hæreticum hominem, qui hæc sanctitatis [1] signa perceperit, quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatũ est: rebaptizare autẽ catholicũ, immanissimum [c] scelus est [d].

Item ex concilio Arelatensi 1. c. 8.

¶ De Arianis, quando baptizentur, & quando non. C. CIX.

DE Arianis, qui propria lege sua vtũtur [a], placuit, si ad ecclesiã alicui de hac hæresi venerint, interrogent eos nostræ fidei sacerdotes symbolum: & si peruiderint eos in patre, & filio, & spiritu sancto esse baptizatos; manus eis tantum imponatur, vt accipiant spiritum sanctum. Qui si interrogati non respõderint [e] hanc Trinitatem baptizentur [f].

a ¶ Vtuntur.] [3] *In concilio impresso sequitur*, vt rebaptizentur. *Ac solitos fuisse ab Arianis rebaptizari catholicos, ac fortasse etiam non catholicos, narrat B. Augustinus in libro de hæresibus. c. 49. ceterum in quibusdam peruetustis huius concilij codicibus sic legitur*, De Afris, quod propria lege sua vtũtur, vt rebaptizent, placuit, &c. *De Afris autem habetur supra dist. 98. c. Afros. (quod est Gregorij primi: & repetitur in epistola Gregorij secundi ad vniuersum clerum, & plebẽ Turingiæ,) itemque in synodo Felicis tertij.*

Item Gregorius tertius Bonifacio, epistola quarta.

¶ Baptizentur, de quibus ignoratur, an sint baptizati. C. CX.

4 PAruulos [1], qui à parentibus subtracti sunt, & an baptizati sint, ignorant, hos vt baptizare debeas [g] secundum patrum traditionem, si non fuerit, qui testificetur [h], ratio [i] poscit.

Item ex cõcilio Carthaginensi quinto, c. 6. §

¶ De eodem. C. CXI.

6 PLacuit de infantibus, quoties non inueniuntur certissimi testes qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur [k]: neque ipsi sunt per ætatem [l] idonei de traditis sibi sacramẽtis respondere, absq; vllo scrupulo eos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat sacramentorũ purgatione priuari. Hinc

i ¶ *Ratio.*] nam in talibus certius est tenendum. extra de spon. iuuenis. de pœn. dist. vlt. cap. ante pe. & vlt. Ioan.

PLacuit.] CASVS. Infantes quidam fuerũt à barbaris capti. cũ redimebãtur, dubitabatur de eis vtrũ essent baptizati: cũ de hoc testes nõ apparebant: nec infantes poterant de hoc respondere, ideo quærebat quid deberet fieri de his? Et respõdet ꝙ possunt sine periculo rebaptizari. similiter ecclesiæ possunt consecrari cũ de earũ dubitatur consecratione.

k ¶ *Testentur.*] ‖ creditur ergo testimonio vnius in baptismo, & in cõsecratione ecclesiæ [d]: secus in ordine. 98. dist. afros. & quæ sit ratio, dicitur 1. q. 1. §. ecce cũ honoris. & circa talia periculũ vertitur. 42. dis. quiescamus. Sed pone ꝙ quis ꝓbat se ordinatũ quo ad speciem facti, aliquis excipit cõtra eũ dicendo eũ nõ fuisse baptizatũ: nũquid crederetur tunc testimonio vnius quo ad baptismũ? dicit H. ꝙ vbi nõ fit alij præiudicium, creditur: aliàs nõ: vnde non posset de baptismo suo perhibere testimonium, si sub ea conditione ei relictum esset legatum, si esset baptizatus: quia fieret præiudicium hæredi.

l ¶ *Per ætatem.*] arg. aliquẽ posse testificari de his quæ in infantia vidit. arg. dist. 37. relatũ.

m ¶ *Maurorũ.*] Mauri isti episcopi erant: quia fratres eos vocant [e]. Vel dic ꝙ est vocatiui casus illud, fratres charissimi.

Vm itaque.] CASVS. Quidã non erat memor sui baptismi, nec alij cũ sup hoc certificabãt: & ideo petebat baptizari. sup hoc cõsultus Papa respõdet dicẽs, ꝙ quãuis peccatũ sit aliquẽ rebaptizare, tamẽ iste q̃ de baptismo suo dubitat, sine formidine poterit baptizari: & si talis persona inciderit, si res patit, debet de veritate ingri: & si nõ poterit de baptismo eius cõstare, debet baptizari, nec hoc ꝓ iteratione habetur.

n ¶ *Nec ille.*] scilicet baptizet subito, & sine examinatione, vt 7. eo. ca. dicit. longo autẽ tẽpore debet inquiri: q̃a periculosum est baptizatum rebaptizare. vnde sequitur, scimus, &c.

o ¶ *Qui testimonio.*] Arg. vnius testimonio esse credendũ quãdoq; arg. 5. e. paruulos. & dic hoc casu tantum credendum esse Christiano, & non Pagano vel Iudæo testificanti. ‖ Et est hic arg. quòd quis possit testificari de his quæ vidit in pupillari ætate. arg. 37. dist. relatum [f].

Inull.] CASVS. Quibusdam erat dubium vtrum essent baptizati, vel non. quare quærebatur quid esset faciendum de his: & respondet,

‖ Testimonio vnius creditur in baptismo & in cõsecratione ecclesiæ. [d] Ista glo. dicit singularis, in suo dictionario in ver. baptismus. ad hoc ꝙ vnus testis probat quem esse baptizatum.

7 Iuo par. 1. c. 48.

‖ *al. quod*

‖ *al. doctrina*

e Ad hoc extra de fals. quàm grauiter. Archid.

respondet. ꝙ si nulla notitia vel indiciũ habetur de baptismo eorum, debent baptizari: si autẽ recordentur se cũ parẽtibus ad ecclesiã venisse, & corpus Domini recepisse, præsumptio est pro eis, ꝙ fuerunt baptizati.

‖ Præsumptio ex signis colligitur.

a ¶ *Veniebant.*] arg. ex vno aliud esse præsumendũ. arg. ‖ ex signis præsumptionẽ esse colligendam. 27. q. 1. vidua quidem. 5. 20. q. 2. c. 1.

b ¶ *Acceperint.*] sacramentum. sed de quo hic dicit? Nam si de sacramento baptismi nõ prouenit memoria, sed de sacramẽto Eucharistiæ siue de pane benedicto, ad præsumptionem suscepti baptismi inducitur ꝓ hoc ꝙ talia receperũt. Et ita est ar. quòd vnum factum probatur per aliud. 18. dist. peruenit.

c ¶ *Memoria.*] id est, per auditũ. arg. ff. de aqua plu. arcẽ. l. 1. & l. in summa. §. idem Labeo.

‖ *I ad.*] Hæc est 22. pars di. in qua quæritur si baptizetur grauida mater, vtrũ filius baptizetur in ventre? & dicitur per tria cap. ꝙ non. Io.

1 Iuo p. 1. c. 184. Pann. l. 1. c. 111.

CASVS. Iulianus & quidã alij hæretici dicebãt puerum in vtero matris baptizari, si mater grauida baptizabat: quia credebãt puerũ in vtero conflictutum, esse partẽ materni corporis: & credebãt quidq̃d esset in homine baptizari cũ ipse baptizatur. Istos autẽ Aug. reprehendit in hoc c. dicẽs ꝙ puer natus debet baptizari, quia ad maternum corpus cũ esset in vtero, non pertinebat.

d ¶ *Si ad matris.*] pone casum ꝑ. ea. si qua mulier. ‖ quia forte, dicebat Iulianus, ꝙ mulier prægnãs non debet baptizari, propter iuris impossibilitatẽ: quia baptizaretur puer in vtero: & ita postquã esset editus, deberet baptizari, propter illud: Nisi quis renatus fuerit, &c. videtur tamen quòd bene dicebat: quia si mater manumittitur, & partus. instit. de ingenuis. §. 2. & quia partus pars est viscerũ. ff. de ven. inspi. l. 1. Sed ad primum dic, quòd baptisma est personale beneficij, vt §. ea. si qua. nec personã egreditur. ff. sol. mat. quia sec⁹ in manumissione. ideo dicitur partus pars viscerũ. Dic vt 7. e. si q̃quid. Quòd autẽ non baptizetur puer in ventre, satis ostẽdit ratione. 7. ea. qui in maternis. quia cum natus non sit, regenerari non potest.

2 Sent. 4. dist. 6. Iuo p. 1. c. 185. Pann. l. 1. c. 112. ‖ Mulier prægnans an baptizari possit.

3 Supra de consec. dist. 2. qui scelerate.

e ¶ *Nunc vero.*] non duxit Iulianum ad metam redargutionis Aug. quia forte hoc concederet prima facie Iulianus: sed ad metam inopinabilis, quia forte Iulianus hic erat contra communem opinionem, hoc modo concludit supra ead. ostenditur [a].

a Vertic. ꝙ si Lau.

Vi in maternis.] CASVS. Quærebatur ab Isidoro quare partus non baptizatur cũ matre prægnante? qui respõdet hoc ideo contingere, quia qui nondũ natus est secundũ Adam, secundum Christum renasci non potest. Additur etiã quod si quis permanet in mortali peccato, accipit corpus Christi, non proficit ei ad salutem.

f ¶ *Non possunt.*] simile 32. q. 2. Moyses. & arg. contra. ff. de iniusto rup. & irrit. testam. nam & si.

g ¶ *Qui scelerate.*] supra ead. dist. 2. qui scelerate.

h ¶ *Se tali.*] supra ead. dist. 2. quotidie. Ioan.

Si qua.] CASVS. Quærebatur vtrum debeat mulier cum voluerit, baptizari? Et respondet quòd sic: nec in hoc aliquid habet commune cum filio. nam alia est voluntas matris, alia filij: & ideo cuiuslibet eorum voluntas in confessione est inquirenda.

i ¶ *Quando voluerit.*] supra dist. 5. baptizari. & c. cum enixa. Bro. libro 3. grauidam baptismi.

Vi bis.] Hæc est 23. pars dist. in qua quæritur quid iuris sit de rebaptizatis. Et est sciendũ, quòd sciẽter rebaptizat⁹, est in perpetuũ irregularis: si autẽ ignorãter, dispẽsẽt cũ eo ex causa. Io. de Fã.

CASVS. Dicitur hic ꝙ si aliquis per ignorantiam rebaptizatur, non debet puniri: tamẽ non debet promoueri nisi ex necessitate, qui vero ex certa scientia hoc fecit, septem annis debet pœnitere, 4. & 6. feriis, & tribus Quadragesimis quolibet anno. si pro vitio corporis purgando, vel pro hæresi hoc fecerit, eodem modo pœniteat. si propter simplicitatem, credẽs hoc sibi ad salutem, pdesse, hoc fecerit, tribus annis pœniteat.

k ¶ *Ordinari.*] ‖ sed nũquid est hoc ita verũ absolute, ꝙ ignoranter rebaptizati nõ possunt promoueri? ita ergo erit in potestate cuiuslibet mihi ordines auferre, quia potest me dormiente rebaptizare: quia ergo durum hoc videtur, dicit Baz. quòd hoc intelligitur de ignorãtia iuris, quæ non excusat [b]: & exponit illam litteram, quæ dicit, non indigẽt pro eo pœnitere, sup. in tantum quantum aliàs. H. dicit hoc dictum fuisse in odium rebaptizantium olim: sed hodie bene possunt promoueri: quia ignorantia facti omnino excusat eos. Vel intellige ita dure prout littera sonat, & ei fit præiudiciũ sine culpa sua. arg. 1. q. 5. ca. 1. Sed contra 1. q. 4. placuit.

l ¶ *Si pro vitio.*] puta pro hæresi: sicut Nouatiani & Donatistæ baptizatos rebaptizãt, vt 24. q. 3. quidam autem hæretici.

m ¶ *Similiter.*] scilicet vt mũdiores per ipsum lauacrum efficerentur: siue vt mundi sint corde.

‖ Promoueri non possunt rebaptizati etiam ignoranter.

5 Burch. l. 4. c. 51. Iuo p. 5. c. 345. Pann. l. 10. c. 122.

b Hæc sententia videtur cõfirmari per id quod not. 50. dist. confirmandum. in fine. de hoc etiam not. infra dist. 5 dictum. Archid.

‖ *al. quatuor*

‖ *al. abbiteant*]

‖ *al. parentẽt*

‖ *al. fuerit*

6 Burch. l. 4. c. 99. Iuo p. 1. c. 293.

n ¶ *Si pro vitiditia.*] corporis. forte nõ erãt sani. extra de apo. ca. 2.

Eos quos.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicit Felix, ꝙ episcopi presbyteri, & diaconi, qui spõtanei vel coacti cõditionaliter fiunt ab hæreticis rebaptizati, vsq; ad finem vitæ debẽt in pœnitẽtia permanere, & ab omni officio ecclesiastico cessare. in fine tamẽ eis laica cõmunio tribuatur. In secũda parte dicitur, ꝙ minores clerici, monachi, monachæ, & laici sic rebaptizati, si adulti sunt, debent duodecim annis pœnitere. Aliter tamen in tribus primis annis. & aliter in septem sequentibus, & aliter in duobus vltimis. In tertia parte dicitur, quòd pueris sic rebaptizatis: siue sint clerici, siue monachi, vel laici: non est tanta pœnitentia imponenda: sed post reconciliationem recipiuntur ad communionem. Secunda pars incipit ibi, *De clericis autem.* Tertia ibi, *Pueris autem.*

o ¶ *Eos quos.*] CASVS. In prima parte agitur de pœna episcopi, presbyteri, vel diaconi rebaptizati. In secunda de pœna aliorum clericorum vel monachorum, vel monialium. In tertia de pœna eorum, qui non sunt adulti.

p ¶ *Seu coactos.*] ‖ nõ absolute, scilicet per attractionẽ. tũc enim nõ erat coactio imputãda, vt 1. quæst. 1. cõstat. & dist. 50. presbyteros. sed hoc aliqua conditione proposita, vt puta, si non patiaris rebaptizari, statim occideris. vel huiusmodi. Magis enim eligenda est mors, quam consentire rebaptizari, vt 22. q. 2. si quis coactus 32. q. 5. ita ne.

§ Coactio est duplex scilicet absoluta & conditionalis.

q ¶ *Iacturam.*] id est, iniuriam, patiendo se rebaptizari.

r ¶ *Catechumenorum.*] supra ea. dist. 1. episcopus nullum. contra. sed ibi solutum est.

1 Tuo par. 1. c. 151. Pann. l. 1. c. 81. ‖ *al. licet*

2 Sent 4 dist. 6. Iuo par. 1. c. 172. Pann. l. 1. c. 84 ‖ *al. sancte Primatus*

‖ Christianum occidere an grauius sit quã paganũ?

2 Ad hoc 24. q. 3. si habes. iuxta fin. ibi de hoc.

3 Vide Aretatẽse. 2. c. 16. & 17.

b Hæc est sententia H. & Lau quorum fuit ista glo. Archid.

4 Iuo par. 1. c. 146. Pann. l. 1. c. 92. ‖ *Pro paruulis* orig.

5 Et in Afric. cap. 39. & in Vuormac. 70. & in sexta synodo, c. 85.

6 Anf. l. 9. c. 56. Burch. l. 4. c. 45. Iuo p. 1. c. 147. & 239. Pann. l. 1. c. 93.

c Vt supra 1. q. 1. 5. sed notandum. & c. sequen.

‖ Metus attenuat peccatū.

a ¶ *Timore.*] maxime: & tunc minor pœna infligitur: ‖ metus enim omnino nō excusat, sed attenuat peccatū. extra quod met. cau. facris.

b ¶ *Inter audientes.*] id est, catechumenos, vel laicos, vel non communicantes.

c ¶ *Septem.*] post primū trienniū, quo fuerant inter audiētes, vt de pœn. dist. 5. si quis vero.

‡ C. 3.

d ¶ *Inter pœnitentes.*] non solenniter. tales enim eiiciuntur extra ecclesiam, vt 50. dist. in capite.

e ¶ *Etiā oblationes.*] id est, nō offerāt ad altare. sic 11. q. 2. de viro.

‖ Christū negat qui mortaliter peccat.

f ¶ *Abnegare.*] ‖ negat enim Christum, qui mortale peccatū committit. 11. q. 3. existimāt.

g ¶ *Ætatis.*] quantum ad hoc spectat, nō enim coercēda est ætas, quæ quid agat non videt. C. de fal. mo. l. 1. §. impuberes.

h ¶ *Impositione.*] nec reconciliatoria.

i ¶ *Nec eorum.* Scilicet maiorum & adultorum, quorum pœnitentia prænotata est. ‖ quasi dicat non est talis pœnitentia imponenda pueris qualis adultis: quos cēsura, id est, cōstitutio nostra excipit, id est, recipit ad correctionē, pœnitentiam eis imponendo, vt prædictum est in cap.

2 C. 4. ‖ Pœnitentia puerorum & adultorū debet esse diuersa.

† al. in sextes † al. in herbes † al. in puritate

Resbyteris seu.] Hæc est 24. pars dist. in qua dicitur quòd sacerdotes debent habere chrisma ad baptismū: & si omissum fuerit, cōpleatur per episcopum vel sacerdotē. & sit nouum chrisma, scilicet illius anni. & hoc probat per octo cap. Ioan. de Fan.

3 Beda in act. Apost. c. 8. Isidorus de officiis l. 2. c. fin. Albinus de diuinis officiis. Sent. 4. dist. 7. Pol. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 60. Iuo par. 1. c. 267. & 298. Pann. l. 1. c. 116.

CASVS. Hoc c. cum quattuor sequentibus patet. Sed quod, id est, sed non alio nisi eo chrismate quòd abipso fuerit cōsecratū & cōfectū. *Oleo*, id est, chrismate. *Pannum*, chrismalem. *Nouo*: quia quolibet anno chrisma est renouandū, & vetus cōburendum: vt supra 3. dist. in litteris.

4 Sent. ibidē. Burch. l. 4. c. 70. Iuo par. 1. c. 264. Pann. l. 1. c. 117.

k ¶ *Presbyteris.*] quo tempore debet chrisma confici, & à quibus debet accipi, 8. ca. ofte dit.

l ¶ *Oleo.*] id est, chrismate. contra 95. dist. c. 1. sed illud ad tempus fuit permissum pro vitando scādalo. si. 4. dist. denique.

† al. chrismate

m ¶ *Presbyteri.*] ¶ *Vngāt.*] huius constitutionis causam & mysteriū inuenies. j. dist. 5. nouissime.

5 Burch. l. 4. c. 94. Iuo par. 1. c. 288 Pann. l. 1. c. 99.

† al. chrismatis

n *Si quis.*] ¶ *Pannū.*] quo caput pueri chrismate in fronte circūcingitur, ne recens vnctio episcopi deleatur vel defluat. vel quo vertex chrismate à presbytero perunctus obuoluitur.

a Et cap. cum à quibusdam secundum Lau. & ad hoc facit Matthæus 11. q. 3. placuit vniuersis & c. de illis secundum H.

o *Si quis.*] ¶ *Baptizare.*] Id est, baptizatum vngere.

p ¶ *Manifestatur.*] scilicet facere id propter quod in eum sententia proferatur. 24. q. 3. si quis non recto a.

q *Resbyteri.*] supra dist. 95. presbyteri. 4. & 5. libro brocardorum, de presbyteris, presbyteros.

r ¶ *Ordinis.*] Hoc corrigitur infra, c. proxi.

Mni tempore.] CASVS. Dicitur hic q episcopus quolibet anno debet chrisma cōficere, & per suā diœcesim destinare. ad accipiendū autē chrisma diaconus vel subdiaconus trāsmittatur ante Pascha. presbyter vero præsente episcopo nō baptizet nisi eo iubēte: nec præcedat episcopū in baptisterio. *Signet*, in vertice: q a signare nō posset in frōte etiā de licētia episcopi.

s ¶ *Omni tempore.*] id est, per singulos annos, id est, in omni anno. & ponitur hic totū pro parte: sicut aliàs pars pro toto: vt 32. q. 4. meretrices. nā p dies, annos, & c. 33. q. 2. hoc ipsum. & quandoque etiā verbum præsentis temporis refertur ad præteritū vel futurū b. ff. de verb. sig. verbum oportebat. & dicit lex q hoc verbum debuit, sumitur pro debet. ff. de libe. leg. 1. vlt. in princ.

t ¶ *Diaconus.*] supra prox. c. cōtra. sed illud de presbyteris sedi episcopali proximis, istud de his qui octauo vel decimo lapide distant intelligitur. Ista distinctio habetur ex concilio Meldensi in brocar. lib. 4. de presbyteris.

v ¶ *Non signet.*] in vertice, quia nec etiā ad baptismū debet accedere sine licentia episcopi: vt 96. d. c. vlt. nā de vnctione frontis nō videtur posse intelligi. nō enim (vt dicūt presbyter potest ea cōferre etiam cū licētia episcopi: sed de licentia Papæ potest. De qua vnctione hic loquitur? nūquid de illa quæ fit in frōte, quæ solis sacerdotibus, scilicet successoribus Apostolorū cōceditur? ‖ Nūquid sacramentū q episcopus cōferre potest posset presbyter minor conferre de licētia episcopi? non videtur: quia ea quæ ordini episcopali adhærent nō possunt minori delegari, vt 23. dist. quorūdam. sed de licētia Papæ potest. arg. dist. 95. ca. 1. loquitur ergo hic de ea quæ fit in vertice: & hoc propter episcopi reuerentiam. ar. supra dist. 2. c. 2. vlt. Vel hic de pueris illis quos ipse episcopus baptizauit. Et ita non est contra. supra ead. presbyteris.

6 Burch. l. 4. c. 72. Iuo par. 1. c. 266 Pann. l. 1. c. 100.

b De hac materia not. supra ead. dist. a. in Christo pater. in princi. Archid.

7 In Vasensi concilio c. 3. supra dist. 95. presbyteris primo.

8 Burch. l. 4. c. 76. Iuo par. 1. c. 270. Pann. l. 1. c. 101.

Nllus.] CASVS. Dicitur hic quòd quicumque baptizat, debet secū chrisma habere, & baptizatum inūgere in vertice, & si quis sine hac vnctione fuerit baptizatus, episcopus supplebit hoc in cōfirmatione cū ei fuerit notificatū. Cuiquā presbytero vel episcopo volenti eū in vertice chrismare ante confirmationē episcopi, vel post, si in ipsa cōfirmatione nō fuerit ab episcopo chrismatus in vertice. *Habeatur*, id est, mōstretur. Sequēs c. patet.

x ¶ *Progredi.*] ad baptismum.

y ¶ *Comm nebitur.*] vt chrismet eū etiā in vertice eodē chrismate quo in fronte episcopi, presbyteri vero perungunt in vertice.

a ¶ *Non*

‡ al. videtur

Ezech. 36.

Num. 19.

9 Vide Meldense. ca. 46.

10 supra dist. 95. presbyter. C. 52.

‖ Sacramenta episcopalia an possint episcopo concedente per simplicē presbyterum conferri.

11 Dist. 95. nō oportet. C. 53.

12 Burch. l. 4. c. 73. Iuo par. 1. c. 267.

a ¶ *Non præiudicātes.*] dixi ante cōfirmationē chrismandū baptizatū: nec tamen per hoc præiudicamus, quin si ante factū non fuerit, postea fieri debet, quasi dicat, per hoc quod diximus, non facimus præiudicium quin in alio tempore quàm in confirmatione possit hæc chrismatio fieri in vertice.

† Vt præiudicans quidquam dicas orig.

b ¶ *Necessaria habeatur chrismatio.*] videlicet vt si in alio tēpore nō fieret in vertice ei⁹ chrismatio: saltem tūc nō præmittatur, q a necessaria est.

c ¶ *In sabbato.*] Tangitur consuetudo ecclesiæ.

d ¶ *Ante chrismatis.*] postea licet: cum chrisma sit sacramentū ecclesiæ a.

a Idem not. 95. dist. ordinatione. quod dic vt no. ibi pra ead. dist. cap. 1.

Ec quemquam.] CASVS. Ben. sic ponit hunc casum. Hic primo ostenditur quòd aqua benedicta, qua homines, qui baptizantur aspergūtur, valet ad eorū sanctificationē: & hoc p quasdā auctoritates vet. test. Secūdo q spiritus sanct⁹ ad mensurā nō dat: sed sup credētes æqualiter infundit, & hoc p mannā figurificat de qua i Exodo logtur q eodē modo à singulis colligebat. Tertio q diabolus vsq; ad baptismū nocet, sed in baptismo vires amittit omnino: sicut Pharao vsq; ad aquas resistere potuit, sed in mari rubro periit. H. vero intelligit hoc c. de aspersione aquæ benedictæ, & nō de baptismo, vnde sic ponit casum. In prima parte illius. c. ostendit Cyprianus qualiter homines aspergantur aqua consecrata. vnde hoc habuit initiū, scilicet à veteri testamento, ad quod ostendendum multas inducit auctoritates veteris testamēti. In secūda parte ostēdit q huiusmodi aspersio aquæ & in nouo & in veteri testamēto videtur esse ad instar baptismi, licet in hoc sit differētia, quia in aquæ aspsione aqua inæqualiter funditur super singulos, sed in baptismo gratia spiritus sancti omnibus æqualiter cōfertur, nisi fictio impediat. In tertia parte ostenditur, q diabolus licet vsq; ad baptismū habeat vires, in baptismo tamen debilitatur omnino, & vires amittit: & hoc probat per exemplū. nam Pharao vsq; ad aquas maris secutus est filios Israel: sed postquā illuc venit, in ipsa aqua submersus est & extinctus. Sed licet ita posuerūt Ben. & H. in apparatu tamē ponitur, & litterā ca. satis innuit in pluribus locis, q de baptismo intelligitur, & de illis qui propter ægritūdinem immergi non possunt. *Baptizantur ægri*, id est, volunt baptizari.

c ¶ *Nec quemquam.*] In prima parte dicitur q si ita æger est ille qui baptizari debet, q nō potest immergi, ne forte lædatur: sufficit q aspergatur aqua, & hoc vsq; ad illud, *spiritus vero sanctus*, &c. In secūda parte dicit q nō refert vtrū multū aquæ vel parū cadat super eū. & hoc probatur auctoritate veteris testamēti, vsq; ad illud, *quòd si aliquis in illo*. In tertia dicitur q diabolus in baptismo totā potestatē suā amittit. quod probat exemplo Pharaonis. sed tamen H. non ponit exemplum in baptismo, sed de aqua benedicta intelligit.

f ¶ *Aquam mundam.*] quæ fiebat ex aspersione cineris vitulæ ruffæ, vt habetur ex lib. Numerorum. supra dist. 3. aquam.

Sacerdos cōmouebitur.] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui hic caput concludunt, quod citant ex Vasensi, c. 5.) sic legitur*, in confirmatione sacerdotis perficietur, *aut, vt Iuo*, perficiatur.

β ¶ Vt necessaria.] *Varietas insignis est in editione conciliorum Colonienſi trium tomorū. Nam & isto modo legitur & hoc.* non necessaria habeatur rechrismatio. *&*, non necessaria habeatur chrismatio repetita. *&*, necessaria habeatur chrismatio repetita. *quæ sola lectio retenta est in editione quatuor tomorum.*

Item Capitularium, lib. 6. c. 77

¶ Antequam chrisma infundatur, ad aspergendum aquam de fonte accipere licet. C. CXXVI.

1 IN sabbato c sancto Paschæ, vel Pentecostes, si quis velit aquam consecratam ad aspersionem in domo sua recipere, ante chrismatis d infusionem recipiat.

Item Cyprianus, lib. 4. epistol. 7. ad Magnum.

¶ Vnde aspersionis sanctificatio exordium sumpserit. C. CXXVII.

NEc quemquā e mouere debet, quòd aspergi, vel perfundi iubentur † ægri, cum gratiā Dominicam consequuntur; quando scriptura sancta per Ezechielē prophetam loquatur, & dicat [& aspergam super vos aquam mundā f: & mūdabimini ab omnibus immunditiis vestris, & ab omnibus simulacris vestris: & mundabo vos; & dabo vobis, cor nouum g, & spiritum nouum dabo in vobis.] *Item in Numeris.* Qui tetigerit h cadauer hominis, & propter hoc septē diebus fuerit immundus, aspergatur de hac aqua die tertio, & septimo: & sic mundabitur. *Item.* ¶ Si fidē i Trinitatis mundatus non fuerit, in resurrectione k apud sanctorū collegium l immundus erit. Si die tertio k aspersus non fuerit, septimo l non poterit emundari. Omnis m, qui tetigerit humanæ n animæ morticinum, & aspersus ex hac commistione non fuerit, polluet o tabernaculum p Domini, & peribit ex Israel; quia, qui aqua aspersus nō est expiationis, immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. *& iterum.* [& locutus est Dominus ad Moysem, dicens. Accipe Leuitas de medio filiorū Israel, & purificabis eos. & ita facies eis purificationem eorum, circūsperges eos aqua purificationis.] *& iterum.* Aqua aspersionis purificatio est. Vnde apparet aspersionem quoq; aquæ, instar q salutaris lauacri obtinere, & quando hæc in ecclesia fiunt, vbi sit & accipientis, & dantis fides, integra r stare omnia, & consummari, ac perfici posse Domini maiestate, & fidei veritate. *& infra.* ¶ Spiritus vero sanctus non di mēsuratur ‖ s, sed super credentem totus infunditur. Nā si dies omnibus æqualiter t nascitur: &, si sol super omnes pari, & æquali luce diffunditur; quanto magis Christus sol, & dies verus in ecclesia sua lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur? u Cuius æqualitatis sacramētum videmus in Exodo esse celebratū, cum de cælo māna defluēret, & futurorum præfiguratione alimentum panis cælestis, & cibum Christi venientis ostenderet. Illic enim sine discrimine vel sexus, vel ætatis Gomor singulis æqualiter colligebatur. Vnde apparebat Christi indulgentiam, & cælestē gratiā v postmodū secuturā æqualiter omnibus diuidi: sine sexus varietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personæ super omnē Dei populum spiritalis gratiæ munus infundi. Plane eadē gratia spiritalis, quæ æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conuersatione, atque actu nostro postmodū vel minuitur x, vel augetur, vt in Euāgelio Dominicū semen æqualiter seminatur: sed pro varietate terræ aliud absumitur: aliud in multiformē copiā, vel trigesimi, vel sexagesimi, vel cētesimi numeri fructu exuberante cumulatur. *& paulo post.* ¶ Quod si aliquis in illo mouetur, q quidā ex his, qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc immundis teneantur y, sciat diaboli nequitiam pertinacem vsque ad aquam salutarem valere: in baptismo vero omnis † nequitiæ y

‡ al. videtur

Ezech. 36.

Num. 19.

Matth. 13.

‖ Spiritus sanct⁹ per partes non datur.

† omnes or.

v ¶ *Gratiam.*] ‖ hic manifeste videtur quòd gratia confertur in baptismo & paruulis, & adultis. sed potes hic appellare gratiam remissionem peccatorum. Quid iuris sit de hoc, habes extra de baptismo, & eius effectu, maiores.

‖ Gratia omnibus in baptismo confertur.

x ¶ *Vel minuitur.*] a g. quòd charitas potest minui: sed nō est hoc verum, quia non deficit charitas, sed magis proficit: sed dicitur minui, quia vnus habet maiorem charitatem quàm alter. 20. dist. §. 1.

y ¶ *Omnis nequitiæ.*] quasi dicat, & si post baptismum vexet corpus, animæ tamen non potest nocere. Vel forte non prorsus liberatur baptizatus, vt in fi. dicitur.

a ¶ *Amittere.*

¶ Diabolus perdit vires per baptismū.

a ¶ *Amittere.*] supra ea.c.fine.& c.exhinc.& c.definc. cōtra. sed ibi dicitur,quòd significetur expellēdus,& vim amissurus, vel dic q amittat in exorcismo,vt nō habeat tantam vim quantā prius: ¶sed in baptismo ex toto eam amittat quo ad animā: quia extinguūtur peccata per quæ hominē possidebat,vt s. ea.postquā.Vtrum liberatur in baptismo dæmoniacus à vexatione corporali, non satis elucet.in fine

Exo.14. fic videtur dici. Vel intelligatur de liberatione animæ.

b ¶ *Per Pharaonē.*] quia scilicet ipse Pharao dicebat, quòd dimitteret populum, nec dimisit donec fuit ventum ad mare rubrum.

1.Cor.10. Q*Vādo quis.*] Hæc est 25. pars dist.in quā dicitur, q nō debet quis expectare baptizari vsq; ad mortē, quoniam quandoque frustratur spe. 10.de Fant.

CASVS. Quidam homines baptizari differebant,& sub spe cōsidēter peccabāt, scilicet vt in morte baptizarētur,& sic tunc ab omni peccato mundarentur. tales in hoc c.reprehēduntur,quia quādoque solent decipi, & sine baptismo mori: nec est

† *al.mendacio* datus baptismus; vt peccata augeantur, sed vt deleantur.

c ¶ *Discesserunt.*] nō videtur, q vacui recederēt,ex quo baptizari voluerunt, vt extra de bap.debitū. immo sic, quia culpa sua nō perceperūt, ¶nam imputatur eis quod accidit a culpa sua.15.q.1. ca.penul.ff.loca.si qs domū. d ¶ *Si vero quis.*]si ar. extra de appel. reprehensibilis.22.q.2. is autem.& licet baptismus dimittat peccata:nō tamen dat licentiam peccandi,vt 1.q.7.exigunt. Q*Væris.*] Hæc est 26.pars distin.in quā dicitur q peccatū parentum non nocet filio, quāuis eorū oblatio prosit.Ioan.de Fant.

CASVS. Boni facius duas fecit quæstiones Augustino: quarū prima est, an malitia parentū obsit filiis,cū eos offerunt sacrificiis dæmoniorū:ficut eis prodest fides parētum cum baptizātur. Secūda est, an patrini à mendacio excusentur cū pro paruulis interrogati respōdēt eos credere in Deū, & huiusmodi:quod tamen ipsi verū ita sit,penitus ignorant. Primæ quæstioni respōdet Augustin.in hunc modū, scilicet q nequitia parentum nō imputatur filiis nō cōsentientibus, tamen cum baptizātur prodest eis fides eorum: actuale enim peccatū patris ideo non imputatur filio non consentienti, quia alius est filius, & alius est pater.vnde cum non sit communis eorum anima, culpa non potest esse communis. sed quia in baptismo fit remissio peccatorum per spiritum sanctum, qui cōmunis est patri & filio, ideo in baptismo fides parentum prodest filio:& ita aliter est in bono quā in malo. Nam in malo nullus communicat alij, nisi consentiat in bono

¶ Imputatur mihi quod mea culpa accidit. a Not.hic ar. contra eum qui in primis temporibus negligebat ad ordines promoueri. Arg.ad id.extra de elec. cum in veteri,ixta fin. & quod dixi. 11.q.3.eorum. vbi videas. Archid.

suæ virus amittere a. Quod exemplum cernimus in rege Pharaone: qui diu reluctatus,& in sua perfidia demoratus tamdiu resistere potuit, & prævalere, donec ad aquam veniret:quò cū venisset, & victus est, & extinctus. Mare autem illud, sacramentū baptismi fuisse declarat beatus Apostolus Paulus dicens, (Nolo enim vos ignorare fratres: quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube,& in mari,] & addidit dicens [Hæc autem omnia, figuræ nostræ fuerunt.]Quod hodie etiam geritur, vt per exorcistas voce humana, & potestate diuina flagelletur,& vratur,& torqueatur diabolus,& cū exire se,& homines Dei † dimittere sæpe dicat, in eo tamen, quod dixerit,fallat, & id, quod per Pharaonem b prius gestum est, eodem modo † obstinationis,& fraudis exerceat. Cum tamē ad aquam Dei salutarem, atque ad baptismi sanctificationem venitur, scire debemus,& fidere:quia illic diabolus opprimitur, & homo Deo dicatus diuina indulgentia liberatur,

a ¶ Qui tetigerit.] *Hæc vsque ad vers.* Et locutus est. *Aliis verbis à B.Cypriano exponuntur,ex quo quidem in ceteris huius capitis partibus multa sunt emendata.*

¶ In resurrectione.] *Huius sententiæ sunt quædam vestigia in glo. interlineari ad istum Numerorum locum.*

¶ Teneantur.] *In originali impresso est,* tentantur: *sed in quinque manuscriptis:* tentabantur. *Hoc enim sibi vult B.Cyprianus, dum adhibentur solennitates præcedentes baptismum,tentari adhuc homines posse ab immundis spiritibus, definere autem tentationem in absolutione baptismi, id est, in aqua salutari. Sic enim ab ipso nunc vsurpatur.*vox baptizantur, *ac sæpe à philosophis vsurpari solet vox,* generari; *nimirum pro alteratione præcedente eductionem,& prouentum formæ.*

Item Ioannes Chrysostomus in epistolam ad Hebræos.hom.13.ad c.7.

¶ De his,qui vsque ad exitum vitæ suscipere baptisma differunt.
C. CXXVIII.

25 QVando quis propterea pēcat, vt sanctum baptisma in nouissima sua expiratione suscipiat; fortasis non adipiscitur. Et credite mihi:non terrens vos dico, quod dicturus sum. Multos noui, qui hoc pasi sunt, qui spe baptis-

matis multa peccabant, circa diem autem mortis discesserunt vacui. Deus enim propter hoc, baptisma tribuit,vt soluat ad peccata, nō vt addat. k Si vero quis ad hoc vtitur baptismate,vt ampliora delinquat, ipsum sit negligentiæ causa.

k Non vt addat.] *In editione Veronensi mendose est,* ἵνα ἀυξήσῃ *corrigendumque ex manuscriptis* ἓϗ' ἵνα ἀυξήσῃ.

Item Augustinus ad Bonifacium epist.23.

¶ Paruulis baptizandis parentum non nocet perfidia. C. CXXIX.

26 Q Væris à me vtrum parētes baptizatis paruulis suis noceant:cum eos dæmoniorum sacrificiis sanare conantur: & si non nocent,quomodo eis prosit, cum baptizantur, parentum fides: quorum eis non potest obesse perfidia. Vbi respondeo tantam illius sacramenti, hoc est, baptismi salutaris esse virtutē in sancta compage corporis Christi,vt semel regeneratus per l aliorum voluntatem g, deinceps non possit vinculo h alienę iniquitatis obstringi,cui nulla sua voluntate consensit. [Et anima enim patris mea est,inquit i, & anima filij mea est.] *& iterum.* ¶ Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur.]Non autem peccat ipsa, cum parentes ei nescienti,vel quilibet alius adhibet sacrilegia dæmoniorum. Sed ideo ex Adam k traxit l, quod sacramenti illius gratia soluetur: quia nondum erat anima separatim viuens, id est, altera anima, de qua diceretur, [& anima patris mea est, & anima filij mea est.] Iam † itaque dicit m quòd cum homo in seipso est, ab eo,qui genuit,alter effectus,peccato alterius sine sua n conscientia, † non tenetur obnoxius o, & *infra.* ¶ Quomodo † itaque p in paruulum maiores peccant offerentes eum, atque obligare conantes dæmonum sacrilegis vinculis? non est anima vtrorumque communis, vt etiam culpam possint habere communem: Non enim sic communicatur culpa per alterius voluntatem : quemadmodum q communicatur gratia per sancti spiritus vnitatem. *Item paulo*

Ezech.18.

in proprio corpore non contrahitur peccatū nisi ex propria labe.

p ¶ *Quomodo itaque.*] inferius respondet huic quæstioni ibi, verumtamen recte.& tunc dic,sacrilegis, quasi nullo modo: quia non est, &c.b.

q ¶ *Quemadmodū.*] ar.aliud in iuuia, aliud in iuuio.arg.29.q.1.§. quod autē.& not.26.quæst.5.nec mirū.ficut dicit lex,quòd aliud est in obligatione aliud in liberatione. ff.de action.& obliga. Arianus. cum hæc causa liberalis sit. argu.extra de probat.ex litteris.

a ¶ *Contrahatur.*

¶ Tutoris dolus pupillo nō obest.

† *Iam itaque cum homo*} vera lectio.

† *Cōsensione*} vera lectio. † *Quādo autem*} vera lectio, & sine nota interrogationis.

b Et sic ista littera legitur interrogative, quando est in litera, quomodo si autē habes in litera, quando, tunc non legitur interrogatiue.sed remissiue,& suspenditur vsque ad illam litteram, non est anima. &c. Archid.

¶ Obligatio extinguitur non remittitur.

a ¶ *Cōtrahatur.*] arg.¶ quòd obligatio semel extincta amplius non renascitur, vt 23. quæstione quarta, ¶ si illic. & ff. de sol.quidam.§.Aream. Argu.contra 26.q.7. ab infirmis.fin. ff.de fer. verba.præ.seruitutes.ff.quēadmodum serui. amittatur,¶ si locus.

† *al. sit*

b ¶ *Nisi propria impietate.*] & ita liberari quis potest etiam inuitus vel ignorans,sed non obligari,vt ff.de sol.solutionem.& l.soluere.ff.de nego.gest. l. soluendo.& ff.de noua. ¶ Titchum. §. vltimo.

c ¶ *In ipsis.*] & ita in maleficiis voluntas spectatur, non exitus. argu. 22. q. 2. homines.ff.ad l. Cor.de sica.diuus a.

† *al. & illius*

a Sabaud. q.1 alia est causa liberationis, & alia obligationis, vt sup. dicitur in glo. sup.aliud.&c.

d ¶ *Nec illud.*] tacitæ obiectioni respondet.

e ¶ *Placet.*] arg.contra.1.q.4. q.1 præfulatus.

f ¶ *Parit.*] in sacramentis.vt 32.q.4.recurrat. de pœn.dist.1.ficut.

g ¶ *Quid est aliud.*] quasi dicat, non videtur esse aliud illud quod tūc fit, quam respondere, & promittere, de moribus eorum futuris.

1.Thess.5.

h ¶ *Parentes.*] id est, patrini, qui patres spirituales dicuntur.s.30.q.3. Pictacium.

i ¶ *Occultum est.*]quid cogitet.

k ¶ *Vel per dissenam.*] id est, per senum, id est, sextum diem.

l ¶ *Perendissenam.*] id est, perempto die seno si ue sexto, id est, post sex dies vno perempto b.

† *Et ad. nec illud.*

b Cum in die Dominico in missa palmarum interrogatione, & cū sequuntur ea in Pascha, & quæ sequuntur, perditis dū.i. post sex dies futuros. & componitur ex per & dies sex. Arc.

m ¶ *Dicatur.*] quasi dicat,sicut dicitur,q hodie fit resurrectio Domini, eo quòd sacramētum eius hodie celebratur:sic dicitur paruulus credere,propter sacramētum, quod recipit.

n ¶ *Itaq; paruulum.*] quasi dicat, licet ego respondeam, quòd credit in Deum, hoc dico eo q fidei suscipit sacramentum, non quòd reuera adhuc fidē habeat nam in paruulo credere est fidei sacramentum suscipere,vt s.ea.nihil aliud.

o ¶ *Obicem.*]quia licet non habeat fidem, tamē non habet infidelitatem.

p ¶ *Contrariæ.*] simile s.54. dist. si seruus. sic ff. ad Macedo. l. si filius familias.ff.de reg.iur. semper.

INecclesia.] CA. Dicitur hic quòd sicut paruuli ab aliis peccatum originale contraxerunt, ita per alios baptismū recipiunt, per quos dicuntur credere,& fideles esse: nec vitam habere possunt qui sunt expertes corporis *superius.* ¶ Regenerans ergo spiritus in maioribus offerentibus, & paruulo oblato,renatoque communis est.Ideo per hanc societatem vnius eiusdemque spiritus prodest offerentium voluntas paruulo oblato. *& infra.* ¶ Potest enim & in hoc,& in illo homine esse vnus spiritus sanctus, etiam si se inuicem nesciant: per quem sit † vtriusque gratia communis: non autem potest spiritus vnus esse hominis & huius, & illius: per quem peccante altero, & altero non peccante, fit tamen culpa communis. Ac per hoc potest paruulus semel ex parentum carne generatus, Dei spiritu regenerari, vt ex † illis obligatio contracta soluatur. Non potest autem semel Dei spiritu regeneratus,ex parentum carne regenerari: vt obligatio,quæ soluta est, iterum contrahatur a. Et ideo semel perceptā & paruulus Christi gratiam non amittit, nisi propria impietate b. *& paulo post.* ¶ Verumtamen recte dicuntur parentes, vel quicumque maiores, filios,seu quoslibet paruulos baptizatos dæmoniorum sacrilegiis obligare conantes, spiritaliter homicidæ Nam in illis quidem interfectionem non faciūt sed quantum in ipsis c est, interfectores fiunt: rectequ illis dicitur, quando ab hoc scelere prohibentur, nolite occidere paruulos vestros. 1 Dicit enim & Apostolus [Spiritum nolite extinguere:]non quia ille extingui potest:sed quantum in ipsis est,extinctores eius merito dicuntur; qui sic agunt,vt extinctum velint. Nec illud d te moueat,*& c. & infra.* ¶ Celebrantur, enim per eos necessaria ministeria. *& infra.* ¶ Offeruntur quippe paruuli ad percipiendam spiritalem gratiam non tam ab eis, quorum gestantur manibus (quamuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quàm ab vniuersa societate sanctorum,atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelligūtur: quibus placet e, quòd offeruntur, & quorum sancta,atque indiuidua charitate ad communicationem sancti spiritus adiuuantur. Tota hoc ergo mater Ecclesia, quæ in sanctis est, facit: quia tota omnes, tota singulos parit f. *Item infra.* ¶ Difficillimam sane quæstionem tibi proposuisse visus es in extremo inquisitionis tuæ, ea videlicet intentione, qua soles vehementer cauere mendacium. Si constituam, inquis,ante te paruulum,& interrogem,vtrum cum creuerit, futurus sit castus, vel fur, vel non sit futurus,sine dubio respondebis, nescio: & vtrum in eadem paruula ætate constitutus cogitet aliquid boni, vel mali, dices,nescio.Si itaque de moribus eius futuris nihil audes certi promittere,& de eius præsenti cogitatione, quid est aliud ¶ g quàm quando ad baptismum offeruntur, pro eis parentes h : tamquàm fidei auctores † respondent, & dicunt illos facere, quod illa ætas cogitare non potest, aut si potest,occultum est i ? Interrogamus enim eos,à quibus offeruntur,& dicimus, Credit in Deum?de illa ætate, quæ vtrum sit Deus, ignorat. Respondent, Credit, & ad cetera sic respondetur singula, quæ quæruntur †. Vnde miror parentes in istis rebus tam fidenter pro paruulo respondere, vt dicant eum tanta bona facere,quę ad horam,qua baptizatur, baptizator interrogat:tamen eadem hora, si subiiciam, erit casus, qui baptizatur, aut non erit fur?nescio, vtrum audeat dicere ali quis,aliquid horum erit, aut non erit: sicut mihi sine dubitatione respondet, quòd credat in Deum, & quòd se conuertat ad Deum. *& infra.* ¶ 2 Ecce facio, quantum possum. Dominus adiuuet, vt quod postulas, possim. Nempe sæpe ita loquimur,vt pascha propinquante dicamus crastinam,vel perdissenam † k vel perendissenam l esse Domini passionem:cum ille ante tam multos annos passus sit:nec omnino,nisi semel, ipsa passio facta sit.Nempe ipso die Dominico dicimus,hodie Dominus resurrexit:cum ex quo resurrexit, tot anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est; vt nos ita loquentes arguat esse mentitos? nisi quia istos dies secundum illorum, quibus hæc gesta sunt,similitudinem nuncupamus: vt dicatur m ipse dies,qui non est ipse,sed reuolutione temporis,similis eius:& dicatur illo die fieri propter sacramenti celebrationem,quod non illo, sed iam olim factum est. *& infra.* ¶ 3 Itaque paruulum n, *& c. & infra.* ¶ Cum autem homo sapere cœperit; non illud sacramentum repetit, sed intelligit:eiusque veritati consona etiam voluntate coaptabitur.Hoc quamdiu non potest;valebit sacramentum ad eius tutelam aduersus cōtrarias potestates:& tantū valebit, vt si ante rationis vsū,ex hac vita emigrauerit, per ipsum sacramentum commēdante ecclesiæ charitate, ab illa condemnatione, quæ per vnum hominem intrauit in mundum, Christiano adiutorio liberetur. Hoc qui non credit,& fieri non posse arbitratur;profecto infidelis est, etsi habeat fidei sacramentum: longeque melior est ille paruulus, qui etiam si fidem nondum habeat in cogitatione †, non ei tamen obicem o contrariæ p cogitationis opponit,vnde sacramentū eius salubriter percipit.

† *illud, quod quando*] vera lectio

† *al dostores & al. fide dictores spondent*

† *al.gerunntur*

† *al.cognitiōne*

α ¶ Semel regeneratus.] *Plenius apud B. Augustinum*, vt semel generatus per carnalem voluptatem,cum semel regeneratus fuerit per aliorum spiritalem voluntatem, &c. *Multa vero in hoc capite emendata sunt vbi per glossam licuit. Sunt autem sententiæ ipsæ à collectore arbitratu suo transpositæ.*

Item Bonifacio contra duas epistolas Pelagianorum,l.1.c.22.

¶ Aliorum fides in baptismo paruulos saluat. C. CXXX.

4 IN ecclesia Saluatoris per alios q paruuli credunt: sicut ex aliis ea, quæ illis in baptismo remittuntur, peccata traxerunt: nec illud cogitetis β r, eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis s, & sanguinis Christi, dicente ipso. [Nisi manducaueritis carnem meam,&c.]

β ¶ Cogiteris.] *Non est mutatum ob glossam. Sed in vetustis codicibus,& originali est*, cogitatis, *pendentque hæc omnia ex superioribus: quare integer locus perlegendus.*

3 sup.ea.nihil est aliud.

2 Iuo p.2.c.4.

† *vel perendissenam est*] vera lectio.

4 Beda ad ca. 16.Marci Anſ. l. 9.c.43.

Ioan. 6.

Nulli est.] CASVS. Dicitur hic, q̃ si quis fuerit baptizatus, particeps est corporis & sanguinis Christi, i. vnitatis ecclesiæ, & si de hac vita recedit antequã corpus Christi & calicẽ sumat sacramẽtaliter, tamen effectu illius sacramẽti non priuatur: quia inuenitur habere hoc quod significat ipsum sacramentum, scilicet vnitatem ecclesiæ.

a ¶ *Nulli.*] de efficacia baptismi repetit, vt sic finis alludat principio.

a ¶ *Nulli est.*] hæc est pars illius c. 5. dist. 2. quia passus.

b ¶ *Comedat.*] in sacramento.

c ¶ *Corporis.*] id est, ecclesiæ significatæ per corpus Christi.

d ¶ *Sacramentum est.*] id est, significat. Ioan.

Si baptizata est.] Hæc est 27. pars dist. in qua probat magister q̃ nullus saluatur nisi sit baptizat⁹, & hoc vsq; ad c. non ex quo. Io. de Fant.

CASVS. Probat Augustinus in hoc ca. q̃ natus de baptizata est baptizãdus, vt possit vitare eternã dãnationẽ: quia Christus, qui non indigebat baptismo, baptizatus est, vt nobis daret exẽplum baptizandi: & olim circumcidebantur qui de circumcisis nati erãt. Nã sicut qui nondum natus est, mori non potest: ita qui nondum natus est à patre, renasci nõ potest, nec purgari de reliquiis vetustatis. nam licet pater in baptismo sit mundatus, tamen filius à patre contrahit causam ex qua originale peccatum innascitur ei. vnde similiter nisi renascatur dãnabitur. baptismus enim animam à peccato mundat, sed causam peccati quæ est in carne, non remouet. *Conficitur*, id est, intelligitur.

e ¶ *Si baptizata est.*] i. si Christus baptizatus est qui sine peccato secundum carnem natus est: multo magis quilibet alius baptizari debet, qui secundum carnem in peccatis conceptus est. 3. ea. dist. firmissime.

f ¶ *Propter.*] hic assignatur vna ratio quare Christus baptizatus fuit, alia 3. ea. numquã. alia 3. ea. non regenerabantur.

g ¶ *Mortis.*] id est, peccati, vel morti subiecta.

h ¶ *Qui de baptizato.*] arg. ‖ filiũ apostatæ baptizandum esse inuito patre dũ puer est. arg. 3. e. pleriq; in fi. 28. q. 1. Iudeorũ.

i ¶ *Renasci.*] arg. cõtra ff. de verb. signi. verbum reddendi.

k ¶ *Qui ab eo.*] ‖ ex mũdo patre immundus nascitur, sicut ex frumento puro nascitur impurum, scilicet cum palea. 56. dist. nasci.

l ¶ *Innouatus.*] per gratiam baptismi.

m ¶ *Non de nouitate.*] spiritus: quia anima non exstat ex anima, sicut caro ex carne per traducem. 32. q. 2. Moyses.

Idem[1].

¶ Corpore & sanguine Christi participat, qui per baptisma membrum eius efficitur. C. CXXXI.

[2] NVlli [a] est aliquatenus amb bigendũ tunc vnũquemque fidelium corporis, sanguinisque Dominici participẽ fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiam si, antequã panem illum comedat [b], & calicem bibat, de hoc sæculo in vnitate corporis [c] Christi constitutus absc̃edat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuatur, quando ipse hoc, quod illud sacramentum [α] est [d], inuenit [†].

α ¶ Sacramentum est.] *Apud Bedam (nã originale non est inuentum) legitur*, sacramentum significat inuenit. † *vt supra dist. 2. Quia passus. vers. Nulli, & ita interpretatur nunc auctor glossæ verbum*, est.

Item de peccatorum merit. & remiss. & baptismo paruulorum, lib. 2. cap. 25. & 26.

¶ Quare sit baptizandus, qui de baptizato nascitur. C. CXXXII.

27 SI baptizata [e] est caro Christi, quæ sine peccato erat, propter [f] exemplum imitationis; quanto magis baptizanda est caro mortis [g] propter euitandum iudicium damnationis? Sicut vero in tempore circumcisionis, qui de circumciso nascebatur, fuit circumcidendus: sic nunc, qui de baptizato, [h] nascitur, erit baptizãdus. ¶ Sacramentum enim baptismi, sacramentum est regenerationis. Quare sicut qui non vixerit, mori non potest: ita, qui natus nõ fuerit, renasci non potest. Ex quo conficitur, neminem in suo parẽte renasci [i] potuisse non natum. Et quamuis parenti post conuersionem propria peccata non obsunt; tamen illis obsunt, qui ab eo, [k] generantur. Parenti propter hoc non obsunt; quia renatus est: illis autem, qui de illo nati sunt, nisi eodem modo renascantur, quæ à parente contracta sunt, oberunt: quia etiam innouatus, [l] pater non [m] de nouitate, sed de reliquiis vetustatis [n] carnaliter gignit: & filij ex parentum reliqua vetustate in peccati carne propagati, damnationem [o] sacramento regenerationis euadunt.

¶ *Hoc etiam caput confectum est ex verbis B. Augustini, collectoris tamen arbitratu & immutatis, & transpositis, & in sum*

nam redactis. Quod in multis sequentibus capitibus ita fit, vt necessarium omnino sit ad ipsum adire auctorem. Quare pauca emendata sunt, (& ea quidem ex vetustissimis fere Gratiani exemplaribus) quæ scilicet sensum valde obscurabant, nec glossa obstabat.

Idem in Enchiridio, c. 52.

¶ In baptismate omnia peccata moriuntur. C. CXXXIII.

VT ostenderet [p] Apostolus nos mortuos esse peccato: [An ignoratis, inquit, quoniam quicũq; baptizati sumus in Christo Iesu [q], in morte [r] ipsius baptizati sumus?] Si ergo hinc ostendimur mortui esse peccato, quia in morte Christi baptizati sumus; profecto & paruuli, qui baptizantur in Christo, peccato moriuntur [s]: quia in morte ipsius baptizãtur. Nullo em excepto dictum est, [Quicumque enim baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus:] & ideo dictum est, vt probaretur mortuos nos esse peccato. Cui autem peccato paruuli renascendo moriuntur, nisi quod nascẽdo traxerunt? Ac per hoc etiam ad ipsos pertinet, q̃d sequitur, [3 Consepulti enim sumus illi per baptismum in mortem.] *& infra.* ¶ Baptizatis itaque in morte Christi, in qua non solum maiores, verumetiã paruuli baptizantur ait: 4 [Sic vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu.]

Item in eod. c. 43.

¶ Sicut nulli baptismus negatur, ita nemo est, qui non peccato moriatur. C. CXXXIIII.

AParuulo recens nato vsque ad decrepitum senem, [t] sicut nullus prohibendus [u] est à baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur [v] in baptismo. Sed paruuli tantum originali; maiores autem etiam omnibus iis moriuntur peccatis, quæ male viuendo addiderunt ad illud, quod nascendo traxerunt.

Item in eodem, c. 49.

¶ In baptismo Ioannis non erat peccati remissio. C. CXXXV.

NOn regenerabantur † [x], qui baptismo [y] Ioannis baptizabantur †: Sed quodam præcursorio [z] illius ministerio, qui dicebat [parate viam Domino], huic vni, in quo solo, renasci poterant, parabantur [a], Huius enim baptismus est nõ in aqua tantũ, sicut fuit Ioannis, verumetiam in spiritu

n ¶ *Vetustatis.*] id est, de carne in qua remanet causa vetustatis, id est, peccatum quodlibet [a].

o ¶ *Damnationem.*] contractam scilicet in carne propagata ex reliqua vetustate parentum Io.

Ostenderet.] CASVS. H. fic ponit hunc casum. Auctoritate Apostoli probat Augustinus, quòd omnes generaliter adulti & paruuli moriuntur peccatis in baptismo, quia omnes qui baptizantur, in Christo baptizantur, & in morte ipsius: & si pueri & adulti baptizantur; ergo baptizantur in morte Christi. Sequẽs c. patet.

p ¶ *Vt ostenderet.*] probat auctoritate Apostoli pueros esse baptizandos. nam Apostolus vniuersaliter dixit, quicumque baptizati sumus, &c.

q ¶ *In Christo Iesu.*] id est, sacramento Christi, vel fide Christi in forma iniuncta vel tradita in Christo. 3. ead. proprie. ver. ad cuius. L.

r ¶ *Morte.*] id est, ad similitudinem eius mortis: quia sicut ipse mortuus fuit, ita nos morimur peccatis.

ADDITIO. Scilicet in baptismo. 3. ead. proprie. Archid.

s ¶ *Moriuntur.*] ‖ mors ista ciuilis est. Arg. C. de episc. & cle. Deo nobis. alibi habes de naturali, vt ff. de leg. 2. si quis ita testamento.

Paruulo.]

t ¶ *Prohibendus.*] 3. 10. q. 3. nec numeretur.

v ¶ *Moriatur.*] 3. ead. tunc valere.

Non regenerabantur.] CASVS. Hu. sic ponit hũc casum, ostendit Augu. differentiam inter baptismum Ioannis & baptismum Christi. In illo peccata non dimittebantur, sed tantum homines exterius abluebantur, & assuefiebant ad suscẽptionem baptismi Christi, in quo peccata dimittuntur. Christ⁹ vero qui nullum habuit peccatũ, ex humilitate voluit baptizari baptismo Ioannis: vt hoc ipso ostenderetur quòd ipse remissione peccatorum non indigebat. *De eo*, scilicet spiritu sancto.

x ¶ *Non regenerabantur.*] quia non fiebat remissio peccatorum.

y ¶ *Baptismo.*] cuius forma erat in nomine venturi: vt dicitur in quadam glo. Augustin. super Ioan. quòd baptismus non mundaret ab originali, nisi alias esset circumcisus. dicebatur tamen baptismus pœnitentiæ, quam Ioannes prædicabat dicens, Agite pœnitentiam.

z ¶ *Præcursorio.*] habiles ad suscipiendum verum baptismum.

a ¶ *Parabantur.*] id est, abluebantur exterius.

a Idem, excepit: etiã carnis quæ remanet in carne post baptismum. 3. c. dist. ca.

Rom. 6.

3 Sent. 4. dist. 4. Iuo par. 17. c. 4.

† Augu. addit) & quo & ipse baptizatus est. † verisimile tamen est.

‖ Mors est duplex.

3 Ibidem.

4 Ibidem.

5 Sent. 4. dist. 4. Iuo par. 17. c. 4.

‖ Filius apostatæ est baptizandus inuito patre.

‖ Pater mundus immundũ producit.

f. 26.

a ¶ *Qui regenerationẽ.*] i. remissionem peccatorũ, qua nõ indiguit.

b ¶ *Sed humanitas.*] 3. c. per aquam.

b ¶ *Sed humanitas.*] id est, benignitas quam pro nobis facit.

† regeneratio non venit ergo.

† humilitas ergo.

Regenerante.] CASVS. Dicitur hic q̃ originale peccatũ carne contrahitur: sed in baptismo tam ipsum quã actuale peccatũ deletur. Paruulus vero qui moritur sine baptismo, in æternum dãnabitur: sed pœnam mitissimã patietur.

c ¶ *Peccatum.*] i. causa originalis peccati.

d ¶ *Originaliũ.*] not. q̃ licet baptismus ad delendum originale peccatũ fuit institutus: ‖ delet tamen etiam actualia cũ originali. vnde est arg. ad purgationem de qua 3. dist. 2. ego Berengarius.

‖ Baptismus delet actualia & originale.

e ¶ *Mitissimam.*] respectu aliarũ pœnarũ: & erit hæc pœna, quia erũt in tenebris. 3. ea. nulla. & carebũt visione Dei. extra de bap. c. 3. sed tamen dicit Augu. quod mallet sic esse quã non esse. Arg. cõtra 3. ea. firmissime. & 3. de pœn. dist. vlt. c. vlt.

Rom. 5.

Visquis.] CASVS. Dicitur hic, q̃ quicũque de carne nascitur, duabus de causis oportet vt baptizetur, s. vt liberetur à peccato, & æternaliter saluetur: q̃ ficut per Adã mors intrauit, ita salus per Christũ.

f ¶ *Mortis*] de pœ. dist. 1. ‖ peccatum.

Paruuli.] CASVS. Quærebatur quare paruulus dicatur fidelis. & respõdetur quòd baptismus facit eum fidelem. sed cum ad annos discretionis peruenerit: si non crediderit, nec à peccatis abstinuerit, baptismus nihil ei prodest.

g ¶ *Fideles.*] 3. ea. nihil & c. sequenti. contra. sed hic dicitur de fide offerentium, ibi de fide oblatorum, quorum adhuc nulla potest esse fides. & quod dicit quodammodo, solvit contrarium.

1 Sententia potius quàm verba.

h ¶ *Nihil ei prodest.*] quo ad vitam æternã [2]. de pœ. dist. 3. ‖ si quis autẽ charitatem non habens.

2 Subaud. innouetur: g. 1. 1. fauciauan. 10 fi.

Mater.] CASVS. Dicitur hic quòd ecclesia paruulos baptizat, qui nondum possunt credere vel confiteri: & tamen fideles vocantur, & pœnitentes: quia alij respondent pro eis, & profitentur, & pro eis diabolo & huic sæculo abrenuntiant. Sequentia tria capit. plana sunt.

3 Summa verb. B. Aug. s. q. prox. verba ipsa.

i ¶ *Os maternũ.*] eorũ, s. qui pro eis respondent.

k ¶ *A credendo.*] id est, a Deo, qui per sanctum, vt de illo ‖ spiritu regeneretur, quisquis in Christum credit, de quo Christus regeneratus regenerationem † [2] non cognouit. *& infra paulo.* ¶ In aqua baptizati voluit à Ioanne: non vt eius iniquitas vlla diluereturː sed vt magna commendaretur humanitas † [b]. Ita quippe nihil in eo baptismus habuit, quod ablueret: sicut mors nihil, quod puniret, inuenit.

† regeneratio non venit.

† humilitas ergo.

α ¶ *Vt de illo spiritu.*] *Restitutus est ex B. Augustino hic locus, in quo glossa non impediebat. Antea legebatur*, Vt de illo regenerareturː si quis in Christum crediderit, de illo Christus regeneratur, qui regenerationem, &c.

Idem de baptismo paruulorum, siue de peccat. mer. l. 1. c. 15. & 16.

¶ Non solum originale, sed etiam actualia peccata remittuntur in baptismate. C. CXXXVI.

REgenerante β autẽ carne tantummodo contrahitur peccatum [c] originale. Regenerante autem spiritu non solum originalium [d], sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum. Proinde recte potest dici paruulos sine baptismo de corpore exeũtes in damnatione omnium mitissima [e] futuros. Multum autẽ fallit, & fallitur, qui eos in damnatione prædicat nõ futuros, dicente Apostolo [per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem. &c.]

β ¶ Regenerante autem.] *Declarans B. Augustinus, cur ab Apostolo dictum sit*, Sic & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per Iesum Christum Dominum nostrum, *hoc afferebat.* Quia generante carne illud tantummodo trahitur, quod est originale peccatum. Regenerante autem spiritu non solum originalis, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.

Idem in eodem, c. 16.

¶ Quicumque ex concupiscentia nascitur, per baptismum regeneratur. C. CXXXVII.

QVisquis ex concupiscentia carnis, & lege peccati & mortis [f] carnaliter generatur, regenerari spiritaliter opus habet: vt non solum ad regnum Dei perducatur: verumetiam à peccati damnatione liberetur. [1] Sicut enim per primũ hominem in peccato, & morte nascuntur; sic etiam per Christum in iustitia, & vita æterna in baptismo renascuntur.

Idem in eodem libro, c. 19.

¶ Offerentium fides paruulos facit fideles. C. CXXXVIII.

[2] PAruuli, fideles [g] rectè vocantur: quia fidem per verba gestantium quodammodo pro se fitentur: & per eorumdem verba diabolo, & mundo abrenuntiant. Et hoc fit vi sacramenti, & diuinæ gratiæ, quã Dominus donauit ecclesiæ. Paruulus autem, qui baptizatur, si ad annos rationales veniens non crediderit, nec ab illicitis absti-

nuerit: nihil ei prodest [h], quod paruulus accepit.

Item Augustinus in eodem lib. 1. de meritis, & remiss. peccatorum. c. 25. & 19.

¶ De eodem. C. CXXXIX.

MAter ecclesia os maternũ [i] paruulis præstat, vt sacris mysteriis imbuãtur: quia nondum possunt corde ‖ prio credere ad iustitiã, nec ore ‖ prio confiteri ad salutẽ. 3 Nec ideo tamen eos quisquã fidelium fideles appellare cunctatur: quod à credendo [k] vtique nomen est [1]: quamuis hoc non ipsi, sed alij pro eis inter sacramenta responderint. Si autem propterea recte fideles vocãtur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur; cur etiam nõ prius pœnitentes [m] habeantur; cum per eorumdem verba gestantium, diabolo, & huic sæculo renũtiare monstrantur?

‖ Fideles sunt in ecclesia, & ipsa in ipsis.

Idem in tract. 121. ad c. 20. Ioannis.

¶ Charitas ecclesiæ peccata dimittit, vel tenet. C. CXL.

4 ECclesiæ [n] charitas, quæ per spiritum sanctum [o] diffunditur in cordibus eorum, qui participes sunt, peccata [p] dimittit: eorum, qui non sunt, tenet [q].

Idem de peccatorum meritis, & remissi. l. 1. c. 23.

¶ Solus Christus peccata dimittit. C. CXLI.

5 NEmo tollit peccata, nisi solus [r] Christus, qui est agnus tollens peccata mũdi. *& infra.* ¶ Tollit autem & dimittẽdo, quæ facta sunt [s] (vbi & originale continetur), & adiuuando [t], ne fiant, & perducendo ad vitam, vbi fieri omnino non possunt.

Idem ibidem, & c. 25.

¶ Præter baptisma Christi paruulis nulla salus promittitur. C. CXLII.

6 NVlla præter baptismum Christi salus promittitur infantibus: quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc est diuinitus institutum, in credentium numerum non transeant, profecto in tenebris manent [v].

Idem ibidem, c. 26.

¶ Baptizati in Christo incorporantur, & eius membra fiunt. C. CXLIII.

7 AD hoc baptismus valet, vt baptizati [x] Christo incorporentur, & membra eius habeantur, & consepeliantur: & oblati per sacramentum, charitatemq; fidelium reconcilientur Deo: vt in illo viui, salui, liberati, redempti, illuminati fiant.

Idem ibidem, c. 27.

C. CXLIIII.

QVis autem nesciat credere esse infantibus baptizari, non credere autem non baptizari?

b Immo ex hac littera & fuerit elicit arg. quòd quis tenetur confiteri de originali peccato: alias enim nõ haberet locũ in paruulo. Arch. *Rom. 10. 35. c. proximo*

4 Glossa ord. ibi Ex Aug. (vel verius [quia non remittitur]) & Beda ibi. Sent. 4. di. 18. *Rom. 5.*

5 Beda in c. 3. 1. Ioannes, & glo. ibid. *Io. 1.* Sèt. 4. dist. 18.

‖ Pactum super futura iniuria nõ valet.

6 Summa verborum.

7 Per epitesmem

Idem de gratia, & libero arbitrio ad Valentinum, c.14.

¶Gratia non solum peccata dimittit, sed etiam legem implere facit.
C. CXLV.

1 GRatia, quæ per Christum datur, non solum peccatorũ remissionem facit, sed etiam, vt lex[a] impleatur, vt natura liberetur, ne peccatum dominetur: spiritus etiam gratiæ dat fidem, quæ etiam non petita[b] à Deo cõceditur, vt homini petenti & alia concedantur. Nam fides non est liberi arbitrij tantum, sed donum Dei.

Idem de baptismo paruulorum, siue de peccat. mer. & remiss. lib. 2. c. 7.

¶Vetus infirmitas in baptismo non penitus absumitur, sed vires amittit.
C. CXLVI.

28 NOn ex quo[c] quisq; baptizatur, omnis vetus infirmitas in eo absumitur[d]. Sed renouatio incipit à[a] remissione omnium peccatorum, & intelligentia, & operatione spiritaliũ. Cetera[e] vero in spe facta sunt, donec etiam in re fiant: quod erit in resurrectione. Nam in baptismo, quamuis plena fiat remissio peccatorum, nondum tamen plena est nouitas, & perfecta mutatio: qa adhuc remanet corruptio[f] non solum in corpore, sed etiã in animo, qui est homo interior; in quo si perfecta esset nouitas, non diceret Apostolus, q renouatur de die in diem. *Item eodem libro, c. 27.* ¶ Hoc meminisse debemus tantummodo omnium peccatorum[g] plenam[h], perfectamque remissionem baptismo fieri: hominem vero non totum commutari continuo: sed in bene proficientibus de die in diem noui tate crescente commutari quod vetustum, & carnale est: donec ita renouetur, vt animalis infirmitas corporis ad firmitatem spiritalem, incorruptamque perueniat[i] &c. 28. ¶ Hæc autem lex peccati, de qua dicit Apostolus, [non regnet peccatum in vestro mortali corpore] non sic manet in membris eorum, qui renati sunt, tamquam non sit eius facta remissio, vbi omnino plena, & perfecta fit remissio peccatorũ, omnibus inimicis interfectis, quibus separabamur à Deo: sed manet in vetustate[k] carnis tamquam superatum, & peremptum, si non illicitis consensionibus quo dammodo reuiuiscat[l], & in regnum propriũ, domi nationemq; reuocetur. Ab hac autem[m] vetustate carnis (in qua est lex ista peccati, vel peccatum iam remissum) vsque adeo spiritus vita discernitur, in cuius nouitate baptizati per Dei gratiam renascuntur; vt tales etiam in præsenti non solum non in peccato, sed etiam nec in carne esse dicantur, cuius desideria non sequuntur, sed in spiritu. Ipsa vero carne corruptibili bene vtitur[n], qui membra eius ad bene operandum conuertit, non secundum desideria carnis viuens lege peccati, quod licet iam remissum est, in vetustate tamen carnis manet; qua bene vtuntur fideles coniugati, qui ex eo, quod sunt in Christi nouitate, dominari sibi libidinem non patiuntur: ex eo autem, quod adhuc trahunt Adæ vetustatem, regenerandos[o] immortaliter filios, mortaliter[p] generant cum ea propagine[q] peccati, qua renati obnoxij non tenentur, & qui nascuntur, renascendo soluuntur. *Item paulo inferius.* ¶ Sicut[r] facta, & dicta, & cogitata iniqua animæ[s] & corpori pertinent[s], licet autem quantum ad motus iam præterierunt, & non sunt; eis tamen præteritis reatus eorum manet, nisi peccatum per remissionem soluatur; sic contra in hac non iam præterita, sed adhuc manente lege concupiscentiæ reatus eius soluitur[t]: & non erit, cum fit in baptismo plena remissio peccatorum.

¶ *Quod de multis capitibus iam significatum est, ex locis B. Augustini esse confecta, sed aliter dispositis, & in summam collectis, id in hoc potissimũ capite apparet: in quo tamen non pauca sunt & emendata, & addita.*

a ¶ A remissione.] *Antea legebatur*, ad remissionẽ, &c. *Emendatum est ex plerisque vetustis exemplaribus, & originali.*

β ¶ Animæ & corpori.] *In originali est*, quantum ad ipsos motus animi, & corporis pertinet, iam præterierunt, & non sunt: eis tamen præteritis, & non iam existentibus, reatus, eorum manet, &c. *Sed ob glossam non est emendatum.*

Idem in epistola 108. ad Seleucianã.

¶Discipuli Christi eius baptismate creduntur abluti. C. CXLVII.

29 QVando ab Hierosolymis exiit Iesus cũ discipulis suis in Iudæam terram, & illic morabatur cum eis; baptizabat nõ per

CASVS. Quia Christus cum in Iudæa, morabatur, per discipulos suos baptizabat, credendum est, quòd fuerunt baptizati baptismo Ioannis, vel (quod melius est) Christi. Item per hoc quod Dominus dixit Petro, Qui lotus est, &c. credendum est Petrum fuisse baptizatum.

¶ *Discipulos.*

per Epitomẽ

Ephe. 2.

2. Cor. 4.

Rom. 6.

¶ Peccatũ originale quando contrahitur.

[a] *Non ex quo.*] Hæc est 28. pars dist. in qua dicitur, quòd licet in baptismo omnia peccata dimittantur, tamen originalia tolluntur in baptismo reatu, & remanent actu, sed in peccato actuali fit econtra. Io. de Fant.

CASVS. Hugo sic ponit hunc casum. Licet omne peccatum actuale dimittatur in baptismo, tamen originale peccatum nõ ita dimittitur vt non fit, sed remanet in homine sopitum & debilitatum, nisi excitetur & reuocetur in proprium dominium consentiendo prauis motibus ex eo surgẽtibus. Secundo dicit, quòd renouatur homo in baptismo, & ad hoc inducit auctoritatem Apostoli, quantumcunque crescat illa renouatio, numquam tamen in hac vita perfecta erit, cum adhuc peccatum fit in homine, quod semper pugnat aduersus spiritum. Tertio ponit quandam differentiam inter actuale & originale: originale enim tranfit reatu, sed non actu. Actuale tranfit actu, sed remanet reatu. Ioan. de Fant.

[b] ¶ *Non petita.*] id est, non merenti. nam primam gratiam quis meretur nõ potest. ꝛ. ea. placuit. vt quicumque. ar. contra 8. dist. cõsuetudo. sed ibi dicitur merui, id est, obtinui.

[c] ¶ *Non ex quo.*] CASVS. Licet omne peccatum actuale & originale dimittatur in baptismo, tamen originale non ita dimittitur, ne fit, sed remanet in homine debilitatum & sopitum, nisi post excitetur & reuocetur in proprium dominium consentiendo prauis motibus ex eo surgẽtibus. Secundo dicit, quòd renouatur homo in baptismo, & ad hoc inducit auctoritatem Apostoli, quantumcunque crescat illa renouatio, numquam tamen in hac vita perfecta erit, cum adhuc peccatum fit in homine, quod semper pugnat aduersus spiritum. Tertio ponit quandam differentiam inter actuale & originale: originale enim tranfit reatu, sed non actu. Actuale tranfit actu, sed remanet reatu. Ioan. de Fant.

[d] ¶ *Absumitur.*] id est, consumitur. ‖ Inde solet quæri quando peccatum originale contrahitur. Et dic quòd in ipsa infusione animæ, quia tunc tres vires animæ principales debilitantur. De hoc ꝛ. ea. quæris.

[e] ¶ *Cetera.*] scilicet quæ spectant ad perfectionem, vt fiat plena nouitas, & animalis consumatur infirmitas, vt ꝛ. sequitur.

[f] ¶ *Corruptio.*] qualitas quo ad corpus, corruptio: peccatum quo ad animam. ergo bis propter ęquiuocationẽ proferatur corruptio secundum Bar. & L.

[g] ¶ *Omnium peccatorum.*] peccatorum quidem omnium actualiũ.

[h] ¶ *Plenam.*] quia quo ad omnem pœnam originalis peccati, quo ad reatum mortis æternæ: & relinquitur vtiq; Originale ad pugnãdũ dum fuerimus in via: sed debilitatum & superatum, i. ad mortem æternam non imputabile. ꝛ. ea. per baptismum.

[i] ¶ *Perueniat.*] quod erit ī alia vita, nõ in ista.

[k] ¶ *Vetustate.*] quadã.

[l] ¶ *Reuiuiscat.*] ‖ ergo reuiuiscit quod erat peremptum, sic propter culpam reuiuiscit actio, vt 12. q. 2. liberti ꝛ. ea. quæris. ante medium.

‖ Actio propter culpã reuiuiscit.

[m] ¶ *Ab hac autem.*] ‖ ordo litteræ. Vita spiritus, in cuius nouitate baptizati renascuntur à Deo, discernitur ab hac vetustate carnis & peccati, &c.

‖ Ordo litteræ.

[n] ¶ *Bene vtitur.*] scilicet vetustate carnis. ꝛ. 32. q. 1. non enim in sola.

[o] ¶ *Regenerandos.*] per baptismum.

[p] ¶ *Mortaliter.*] id est, cum mortali peccato.

[q] ¶ *Propagine.*] id est, corruptione carnis à primis parentibus traducta vel propagata, ex qua originale peccatũ innascitur animæ.

[r] ¶ *Sicut.*] ‖ hic notatur differentia inter actuale & originale peccatum, quia illa trãseunt actu, & remanent reatu, donec per baptismũ vel per pœnitẽtiam ex toto deleantur. originalia vero in baptismo remanẽt actu, sed transeunt reatu. remanent enim quædam pœnalitates, cum quibus homo pugnat[a] quasi dicat, sicut omnes prauæ cogitationes & operationes transeunt actu, & remanent reatu, sic originalis culpa reatu soluitur, actu vero ad agonẽ relinquitur. de pœn. dist. 1. si peccatum.

‖ Peccata actualia & originalia differunt.

[a] Vt supra. ea. per baptismũ. & videtes quod not. extra de baptis. maiores ibi omnino vide.

[s] ¶ *Pertinent.*] quantum ad ea quæ eius ministerio geruntur.

[t] ¶ *Soluitur.*] & ita videtur, quòd accidentale est ei omne peccatum.

[a] ¶ *Vado ab.*] Hæc est 29. pars dist. in qua quæritur vtrũ oẽs Apostoli fuerit baptizati. Io.

[a] Tuo p. 1. cap. 309 Pan. l. 1. c. 104. *Ioan. 3.*

Act. 10.

Ioan. 3.
Matth. 5.

[a] Et 26. dist. deinde. ꝛ. ea. baptismi. Archid.

[b] cap. 3.

[1] Lanfranc. in l. de sacram. & fantẽtia apud B. Augu. tract. 80. ad c. 15. Ioãnis.

[2] Alger. l. 3. c. 6. huo p. 1. c. 9. Pan. l. 1. c. 110.

[3] *Ibi.*] scilicet, in epistola Petri

[4] *Et.* est hoc verbũ

[5] Et in Afri. c. 76.

[6] videtur mẽdũ in hoc nomine.

‖ Abstinere à venialibus difficillimũ est.

Ad est. sæpius necessaria. absolute. n. magis necessarius est baptismus.

Ioan. 13.

‖ Baptizandus nõ sufficit habere bonam conscientiã.

Act. 15.
Pet. 3.

[a] ¶ *Discipulos.*] arg. q; aliud est facere per se quàm per alium, vt. 2. q. 7. accusatio. ff. de sol. inter artifices. C. de cadu. tol. l. vna. §. fin autẽ. arg. cõtra extra de sent. excõ. mulieres. ff. de admi. tut. ita autem. §. gessisse.

[b] ¶ *Magis.*] hoc, magis, correctiue legas.

[c] ¶ *Pedes lauet.*] i. affectum mentis purget, q. d. ‖ licet homo abstinere posit à mortalibus, tamẽ puluere terrenæ habitationis inuolutur, i. venialibus, vnde pœnitentia magis[a] quàm baptismus est necessaria.

Ioan. 13. CASVS. Quidam non credebant aliquem baptizatum, nisi hoc scriptum inuenirent. contra quos hic dicitur, q; ipsi videtur Apostolis calumniari, de quibus nescimus quando fuerunt baptizati, prę terquàm de Paulo. tamen eos credimus fuisse baptizatos, quia Petro dictum est à Domino, Qui lotus est, &c.

[d] ¶ *Cõtendimus.*] not. q; si dubitatur de baptismo viuentis, habetur pro nõ baptizato, & baptizatur ꝛ. ea. cum itaque. ‖ vbi autẽ dubitatur de baptismo mortui, præsumẽdũ est eũ esse baptizatũ. extra de presbyt. non bapt. capit. 2. & arg. hic.

‖ Baptismus an præsumatur esse in aliquo? *Act. 9.*

[2] Per epitomam.

[e] ¶ *Qui lotus.*] id est, purgatus à mortalibus.

[f] ¶ *Nisi vt pedes.*] i. fordes venialium, vel tangit consuetudinem alicuius loci, quæ reprobatur. 1. q. 1. emendari.

Ioan. 13. NOn dubito.] Hæc est 30. pars dist. in qua loquitur de catechumenis, & de credẽdibus. Item de illis qui hodiè spectant ad vetus vel nouum testamentum. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicitur ī hoc c. q; catechumenus, qui fidem habet. præponitur hæretico baptizato, & malo catholico baptizato: nec propter hoc iniuriam facimus sacramento baptismi. quod probatur exemplo Centurionis, qui ante baptismum fuit bonus: fuit Simon magus post baptismum fuit malus, & sicut bono cathecumeno baptismus est necessarius, sic vera confessio malo catholico est necessaria: quod probatur auctoritate Domini. Centurio, ſ. Cornelius. Sequens c. patet.

[g] ¶ *Anteponere.*] ꝛ. e. cathecumenum. contra. sed hic loquitur de eo qui habet desiderium baptizandi. ibi non. extra eo maiores. §. fi.

[h] ¶ *Centurio.*] 26. dist. deinde. ꝛ. ead. baptismi vicem.

[i] ¶ *Cornelius.*] 2. q. 7. non omnes[a].

[k] ¶ *Capessendum.*] id est, contemnit accipere baptismum, cum possit.

[l] *Verus.*] ¶ *Alibi.*] scilicet, in epistola Petri[b] & est hoc verbũ Augustini, quod sequitur, est Petri.

[m] ¶ *Depositio.*] id est, exterior ablutio.

[n] ¶ *Sed conscientiæ.*] ‖ non enim sufficit baptizando habere bonam cõscientiam, nisi ad interrogationem ecclesiæ suam fidem ostendat. 86. dist. non satis. in prin. Io.

Item Augustinus libro primo de baptismo, c.15.

¶ Sicut in veteri testamento quidam spiritales, ita in nouo quidam carnales inueniuntur. C. CLI.

SIcut[o] in sacramentis veteris testamenti viuebant quidam spiritales, ad nouum scilicet testamentum[p] quod tunc occultabatur, occulte pertinentes; sic & nunc in sacramentis[q] noui testamenti, quod iam reuelatum est, plerique viuunt animales: qui proficere si nolunt ad percipienda, quæ sunt spiritus Dei, quo eos hortatur sermo Apostolicus[r] ad vetus[s] testamentũ pertinebunt. Si autem proficiunt; & antequam capiant baptismũ[t], ipso profectu, & accessu ad nouum pertinent: & si priusquam spiritales[u] fiant, ex hac vita rapiãtur, custoditi per sacramenti[x] sanctitatẽ in terra viuentium computantur, vbi est spes nostra, & portio Dominus. Nec inuenio, quid verius intelligatur in eo; quod scriptũ est. [Imperfectum meum viderunt oculi tui:] quãdoquidem sequitur [& in libro tuo omnes scribẽtur.]

Item libr. 3. c. 14. ¶ Nõ interest cum de sacramenti integritate, & sancti tate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accipit sacramentum. Interest quidem pluri mum ad salutis vitam: sed ad sacramenti quæstionem nihil interest.

Item infra. ¶ Manifestum est fieri posse, vt fide non integra integrum in quoquam maneat sacramentum baptismi. *Item c. 15.* ¶ Si possent singuli diligenter interrogari[v]; tot diuersitates opinionum[x] fortassis quot homines numerarentur. [Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.] Numquid tamen ideo non integrum sacramentum accipiunt? aut numquid ideo si profecerint, & opinionum carnaliũ vanitatem emẽdauerint, denuo, quod acceperant, repetendum est? Accipit quisque secũdum fidem suam, sed quantum capit, gubernante illa misericordia Dei, de qua præsumens idem Apostolus dicit [Si quid aliter sapitis, id quoque vobis Deus reuelabit.]

Itẽ ex concilio Mileuitano[5] *, cui interfuit Augustin. & Anselm.* † *Romanæ ecclesiæ legatus contra Pelagianos, c.1.*

[o] ¶ *Sicut in sacramentis.*] CASVS. H. sic ponit hunc casum. licet totum cap. possit legi de baptizatis: melius tamen vsque ibi, *nõ interest.* loquitur de adultis non baptizatis: exinde de baptizatis. In prima parte dicitur, quòd sicut in veteri testamento erant quidam boni, sic & in nouo sunt quidã mali, qui si incipiũt bene operari dimissis malis, & velint baptizari, vel perfecti esse: si ante decedant quàm hoc consequantur, saluabuntur. In secunda parte dicitur, quòd qualicumque fide quis accipiat baptismum, verum recipit sacramentum, sed non eius salutem, si ficte accedat. In tertia parte dicitur, q; si ficte prius pœniteat, non sunt rebaptizandi.

[p] ¶ *Testamentum.*] id est, ad gratiã, quę data est in nouo testamento[c].

[q] ¶ *Apostolicus.*] scilicet Iudæ Apostoli ibi, quæ sursum sunt sapite.

[r] ¶ *Ad vetus testamentum.*] id est, ad duritiam veteris testamenti.

[s] ¶ *Spiritales.*] per baptismũ cũ ſ. tat. p eos[d].

[t] ¶ *Per sacramenti.*] id est, quæ solet dari & conferri in sacramento.

[v] ¶ *Interrogari.*] super articulis fidei, & aliis ad salutẽ animę pertinẽtib[9].

[x] ¶ *Opinionem.*] quia quot homines, tot opiniones. arg. ff. de arbit. non cogendum. §. principaliter. & §. item si vnus. arg. 12. q. 1. c. 1. & quælibet prouincia in suo sensu, & c. 76. dist. vtinam.

[o] Vel ad heri tudinem autem. Arch. *1. Cor. 2.*

[d] Ad hoc ar. C. qui per tuto. pos. cum à maioribus.

[c] Vel ad heri tudinem autem. Arch. *1. Cor. 2.*

Psal. 141.

Psal. 138.

Philip. 3.

† *al. sacramento*

1. Cor. 2.

† ab est ab orig.

P *Lacuit.*] Hæc est 31. pars dist. in qua ponit quasdam incidentes quæstiones. Ioan.

CASVS. In Mileuitano concilio condemnabatur quædam hæresis, quæ dicebat Adam mortalem factum necessitate naturę,& non peccati merito. vnde siue peccasset,siue non pecasset,tamen mortuus fuisset.

a ¶ *Mortalem.*] id est, moriendi necessitati subiectum [a] secundum q̄ dicit factum. ‖ erat enim immortalis id est,potens non mori:non autem nō potens mori. & ita fuit mortalis,& immortalis. Solet quæri quare peccatum originale imputetur animæ,cum illud contrahatur tantum ex carnis corruptione: sol. dicūt quidam,q̄ ideo quia anima delectatur ipsi carni,& ideo ei imputatur. Alia ratio est & melior, vt scilicet ibi quædā digna retributio notetur, quia anima primi hominis prius peccauit, & ita corrupit ipsam carnem, vnde & modo corruptio carnis corrūpit animas.

[a] Quod non fuit ante peccatum. ‖ Adam erat immortalis. 1 In Ysidē eccles.dog.c 33.

[2] Etin Afri.c. 27.& in lib.de eccl.dogm. c. 24.

[3] Burch.l.4.c. 34.Iuo p.1.ca. 238.

b ¶ *Naturæ.*] videtur contra, quia dicit Aug. si Adam non peccasset, senio defeciſſet. ‖ Sed dic, senio defeciſſet, id est,in senio, q.d.non peruenisset ad senium, quia semper fuisset in iuuentute.

‖ Adam si non peccasset,sem per iuuenis fuisset.

P *Lacuit.*] CASVS. Quidam dicebant q̄ paruuli ex parētibus peccatum non contrahunt, & ideo non sunt baptizandi:& si baptizentur, non fit in eis vera remissio peccatorum. Hęc hæresis damnatur auctoritate Apostoli, & constitutione ecclesię. Sequens c. planum est.

† *al. vere,sed falsę*

Rom. 5.

c ¶ *Placuit.*] CASVS. Excommunicantur quidam hæretici, qui dicebant paruulos non esse baptizandos, quia nihil peccati contraxerunt ab Adam, quod in baptismo esset delendum. nam quòd male dicant, probatur auctoritate Apostoli.

d ¶ *Vnde fit.*] id est, ex hoc sequitur.

e ¶ *Sed falsa.*] id est,sine effectu.

4 In Afri.cap. 78. de eccles. dog c.28. Cęl. epla.c.10.

f P *Lacuit.*] ¶ *Ad adiutorium.*] supra eod.gratia.

ADDITIO. In primo statu in quo fuit Adam, potuit homo mori, & potuit non mori : hic in secūdo statu potest mori, sed non potest non mori : quia est mortalitas,iam est necessitas. In tertio scilicet, in patria potest non mori, & non potest mori.

5 Burc.l.20 c. 18. Iuo p.17.c. 30.

† *al.in qua*

In Afric.c.79. de dogm.c.29.

Q *Visquis dixerit.*] CASVS. Est igitur casus istius c.talis.Excommunicātur hic quidam hæretici, qui dicebant q̄ gratia Dei non iuuat nos ad vitationem peccati,nisi quantum ad hoc quòd dat nobis cognitionem boni,& mali,non autem iuuat nos,vt per eam faciamus bonum vel malum.

g ¶ *Quisquis.*] quidam volētes vitare correctionem præcedentis c. inciderunt in aliud malum,& ideo reprehenduntur hic.

¶ Non naturæ necessitate, sed merito peccati Adam moriturus erat. C. CLII.

31 1 PLacuit igitur omnibus episcopis, qui fuerūt in hac sancta synodo, constituere hæc, quæ in præsenti concilio diffinita sunt. Vt quicumque dicit Adam primum hominem, mortalem [a] factum, ita vt, siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ [b], anathema sit.

Item eiusdem concilij,c.2. [2]

¶ Paruuli non solum pœnam,sed etiam culpam à parentibus trahunt. C. CLIII.

3 PLacuit [c], vt quicumque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos [a] baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur(vnde [d] fit consequens,vt in eis forma baptismatis in remisionem peccatorum non vera †, sed falsa [e] intelligatur,)anathema sit:quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus[per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerūt]nisi quemadmodum ecclesia catholiqua vbi que diffusa semper intellexit. Propter hanc enim fidei regulā etiam paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur,vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

[a] ¶ Eos baptizari.] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis, & ipsis originalibus. Nā antea legebatur*, non baptizari.

Item eiusdem,c.3. [4]

¶ Gratia & peccata remittit,& ne reiterentur,adiuuat. C. CLIIII.

5 PLacuit, vt quicumque dixerit gratiam Dei,qua † iustificamur per Iesum Christū Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam cōmissa sunt,non etiam ad adiutorium [f], vt non committantur,anathema sit.

Item eiusdem,c.4.

¶ Qui i fit peccatum, gratia docet & vt videtur,facit. C. CLV.

P *Lacuit.*] Hæc est 32.pars dist.in qua dicitur q̄ sine gratia nullus saluatur,quæ etiam adiuuat ad non peccandum. Ioan.de Fant.

h ¶ *Gratiam.*] ad quid ergo valet liberum arbitrium, cum per illud nō possit saluari? Nam primam gratiam non potest quis promereri, vt 23.q.4. Nabuchodonosor?Sed dic q̄ per liberum arbitrium homo habilem se potest reddere vt ei Dominus gratiam infundat.

‖ Arbitrium liberum ad qd valet.

6 Burc. ibidē. Iuo p.17.c. 39.

6 QVisquis [g] dixerit eamdem gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur,& aperitur intelligentia mandatorum, vt sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, vt quod faciendum cognouerimus,etiam facere diligamus, atque valeamus; anathema sit.

Item eiusdem,c.5. [7]

¶ Sine gratia, diuina mandata impleri non possunt. C. CLVI.

7 In Afr.c.80.

32 [8] PLacuit, vt quicumque dixerit ideo nobis gratiā h iustificationis dari, vt quod facere per liberum arbitrium iubemur, facilius possimus implere per gratiam, tamquam etiam si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere diuina mādata, anathema sit.

8 Burch.ibid. Iuo p.17.c.30.

Item Vrbanus Papa omnibus Christianis,epist.1.c.7.

DISTINCTIO V.

¶ Post baptisma,confirmationis sacramentum præfetur. C. I.

1 50 ps 9

MNes [i] fideles per manus impositionem episcoporū, spiritum sanctum post baptismū [k] accipere debēt, vt pleni † [l] Christiani inueniantur:quia,cum spiritus sanctus infunditur,cor fidele ad prudentiā, & constantiā dilatatur.

Item Melchiades Papa in epist. ad episcopos Hisp.c.2.

¶ Quid conferat spiritus sanctus in baptismate, quid in confirmatione. C. II.

10 SPiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descēdit [m] illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam [n]: in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est; in baptismo regeneramur ad vitam,post baptismum confirmamur ad pugnam : in baptismo abluimur †, post baptismum roboramur. Et quamuis continuo trāsituris sufficiant regenerationis

Irmo & ipsa propriè sacramētum est cōc. Trid. sess. 7. can. primo & possunt interdum sacramentalia illa,quæ nō imprimūt characterē.S.Th. par.3.qu.e. 73. art.6.

‖ Confirmatio à solis episcopis confertur. 9 Poly.l.1.tit. 10. Anſ l.9.c. 23.Burc.l.4.c. 66.Iuo p. 1.c. 260.&296. Pan.l. 1.c.115. plene]or.

vt possint diabolo resistere.

10 Eusebius Emissenus in hom. in die Pentecostes. Poly.l.3.ti.10 Anſ.l.9.c.31.

m ¶ *Descendit.*] conferendo vim regeneratiuam aquis. supra distin. 4. numquam [b].

b Vt supra dixi c. prox. per aquam & c.a. liud. & c. venit. Arch.

n ¶ *Ad innocentiam.*] vnde & datur puero vestis candida post baptismum,vt s.dist.proxi.accepisti.& cap.venit.

† *al. alimur*

a ¶ *Armat.*] id est, instituit.

b ¶ *Et instruit.*]hic habes ad quid valeat confirmatio.

c ¶ *Non potest.*]in hac enim vita vel meritum comparamus, vel culpam. 13. quæst. 2. tempus.

D *E his vero.*] CASVS. Quæsitum fuit à Melchiale an maius sit sacramentum confirmationis, quàm baptismi?Et respōdit quòd vtrumque sacramentum est magnū: sacramentum tamen cōfirmationis in maiori veneratione est habendum, quia non potest conferri vel confici nisi à maioribus, id est, episcopis.

d ¶ *A summis.*] id est, episcopis : ‖ qui summi dicuntur, quia vltra eos nullus est ordo. nam metropolitani, episcopi vocantur. 18. distinctio. si episcopus. sed tamen Papa hodie summus Pontifex appellatur. Et dic vsque adeo est accommodatum, quòd non nisi à maioribus, &c. Et est hic argumentum aliquid dici maius ratione ipsius conferentis. argu. contra supra distinctio.2. nihil in sacrificio de quo ibi notatur.

‖ Episcopi dicūtur summi.

1 Poly. ibidē. Anſ. l. 9. c.33. Burl. l. 4. c. 61. Iuo p.1. c. 235. Pan. l.1.c.114.

e ¶ *Perfici.*] id est, Christianum facere plenum & perfectum, vt supra ead. distin. cap. 1. Ioan. [2]

2 Ad idem infra ead. vt ieiuni.* Vel dic, i.meritorie recipi altero cōtempto. Arch.

M *Anus quoque.*] CASVS. Dicitur hic, quòd tempore Apostolorum soli confirmabant Apostoli, & hodie successores eorum, id est, episcopi debent confirmare : & si alius confirmauerit, sacramētum non tenebit.

f ¶ *Peractum.*] contra 95. distinct. cap. 2. fol. ibi. Vel hoc non inuenimus de iure communi factum esse : secus ex dispensatione.

g ¶ *Tenent.*] ‖ alibi monachi dicūtur tenere locum xij. Apostolorum quo ad renuntiationem proprietatis. 16. quæst. 1. ex auctoritate. alibi sacerdotes quo ad confectionem Eucharistiæ. 11. quæst. 3. absit.

‖ Monachi quo ad renuntiationē proprietatis tenēt locum Apostolorum. 2 Polyc ibidē. Burch.l.4.c.63. Iuo p.1.c.257. & 297. Pann.l.1.c.115.

h ¶ *Irritum.*] ‖ tamen ex demandatione Papæ quilibet conferre potest quod habet. vnde ordinatus ordinem quem habet, conferre posset, & confirmatus confirmationem. s. distin. proxi. nulla ratio. aliàs non [b], vt s. 1. quæst. 1. gratia. & quæst. 7. Daibertum. Vnde nota quòd cum collatio sacramenti competit alicui ratione ordinis & officij, etiam prohibitus conferre potest, vt 9.q.1.ordinatiōes.1.q.1.q̄ quidā.vbi vero ex aduentitio ordinis & demādatione,& vt confirmatio in fronte sacerdoti, vel collatio ordinis competit non episcopis, vt 95. distin. peruenit. &

‖ Ordinatus ordine quem habet, cōfert Papa delegāte.

b De hoc etiā not. 95. dist. peruenit. Arc.

3 ¶ *Armat.*] id est, instruit.

4 ¶ *Adiidem infra ead. vt ieiuni.* Vel dic, i. meritorie recipi altero cōtempto. Arch.

5 ¶ *Ad prædicandum.*] Arg.contra, 16. q.1. adijcimus. extra de hære. ad abolendam. sed prædicare dici potest dando de se bonū exemplum aliis.

6 ¶ *Ad habitationē.*] ‖ bis enim descendit spiritus sanctus super Apostolos. primo quando insufflauit in eos dicens. Accipite spiritū sanctum. postea descendit de cælo super eos in igneis linguis.s.dist.4.,ppriè,&c.

‖ Spiritus sanctus quando descendit in Apostolos.

7 *Vt ieiuni.*] Statutum est supple.

c Scilicet die Pentecostes. supra dist.proxi.proprie.& r. 3 Burch. l. 4. c.60. Iuo p.1.c.254. Pan. l.1.c.119.

m ¶ *Perfecte.*] perfectā vocant forte xij. annorū, quādo promoueri pōt ad ordines minores. 77.di.c.2.vel xxv.annorū. ff. de minoribus, l.1.

n ¶ *Christianus.*] plenus quo ad omnia sacramenta.s.ead. omnes.

o ¶ *In confirmatione.*] ‖ numquid minorem habebit gloriam paruulus non confirmatus quàm confirmatus ? videtur q̄ sic, quia in confirmatione datur augmentum gratiæ s.ead.cap. 2.quod concedendum est, si dicatur q̄ paruulo cōcedatur gratia in baptismo [d].

‖ Paruulus nō confirmatus minorem habebit gloriā. 4. In capitul. adiectis, c.6. In conc. Parisiens, l.1.c.33. 5 Poly.l.3.tit. 10. Burc.l.4.c.67. Iuo p.1. c.161. Pan.l.1.c.120. d Hic vide qd leg. & not.supra & ea. dist: 4. nihil. & qđ ibi dixi. Arch.

p *Vt episcopi.*] supple, statutum est.

q ¶ *Periclitantibus.*]s. dist. 4. venerabilis.

r ¶ *A ieiunis.*] hoc etiam in aliis sacramentis obseruandum est. s. 22. quæst. 5. honestum. s. dist.2.liquido.

Dictum est.] CASVS. Quidā ignorantibus episcopis faciebant se pluries confirmari. vnde statutum fuit hic, quòd sicut baptismus non debet iterari, ita nec confirmatio : & quòd bis baptizati vel confirmati debent relinquere sæculum, & Deo seruire tantum. Sequentia 4. cap. patent. *Cruce*, id est, signo crucis sed non remouet, quin aliter possint sanctificari, & valere ad remissionē peccatorum:sed refert factū: nec aliter fit solennis baptismus.

6 Burch.l.4.c. 50. Iuo p.1.c.244. Pan.l.1.c.121.

s ¶ *Amplius.*]s.distin. prox.qui bis. contra,sed hoc cū necessitas ecclesiæ exigit:aliàs de iure nō posset,vt extra de apo. c. 2.Vel licethic habeāt vestē clericalem, s.clausam, non tamen erunt clerici. s.36.dist.dictum [e].

e Et 50. dist. confirmandi. in fin. vbi de hoc.

Nouissime.] CASVS. Dicitur hic quòd spiritus sanctus traditur homini ab episcopo, vt confirmetur ad prædicandum aliis, id est,ad donum prædicandi : quod per gratiam in baptismate habuit donatus vitæ æternæ. Secundo ostenditur quid significet quòd baptizatus inungitur chrismate à presbytero in vertice, & ab episcopo in fronte. Sequentia duo c. patent, & supplentur in principio cap.se.statuimus, vel præcipim*, vt ieiuni,&c.

beneficia, victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat mox in pace [a] beati sæculi recipiendos: confirmatio autem armat [a], & instruit [b] ad agones mundi huius, & prælia reseruandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculatus peruenit ad mortem, confirmatur morte: quia non potest [c] peccare post mortem.

a ¶ Pace beati.] *Sic est emendatum est manuscriptis, originali, & Polycarpo. Antea legebatur* pace baptismi,vel sæculi.

Idem ibidem.

¶ Manus impositionis sacramentum dignius est sacramento baptismi. C. III.

1 DE his vero [d], super quibus rogastis vos informari, id est, vtrum maius esset sacramentum, manus impositio episcoporum, aut baptismus; scitote vtrūque magnum esse sacramentum:& sicut vnum à maioribus fit,id est, à summis [d] pontificibus,quod à minoribus fieri non potest,ita & maiori veneratione venerandum, & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta, vt ab inuicem (nisi mortē præueniente) nullatenus possint segregari : & vnum sine altero rite perfici [e] non potest.

d ¶ *A summis.*] id est, episcopis : ‖ qui summi dicuntur, quia vltra eos nullus est ordo. nam metropolitani, episcopi vocantur. 18. distinctio. si episcopus. sed tamen Papa hodie summus Pontifex appellatur. Et dic vsque adeo est accommodatum, quòd non nisi à maioribus, &c. Et est hic argumentum aliquid dici maius ratione ipsius conferentis. argu. contra supra distinctio.2. nihil in sacrificio de quo ibi notatur.

‖ Episcopi dicūtur summi.

1 Poly. ibidē. Anſ. l. 9. c.33. Burl. l. 4. c. 61. Iuo p.1. c. 235. Pan. l.1.c.114.

e ¶ *Perfici.*] id est, Christianum facere plenum & perfectum, vt supra ead. distin. cap. 1. Ioan. [2]

2 *Manus quoque.*] CASVS. Dicitur hic, quòd tempore Apostolorum soli confirmabant Apostoli, & hodie successores eorum, id est, episcopi debent confirmare : & si alius confirmauerit, sacramētum non tenebit.

f ¶ *Peractum.*] contra 95. distinct. cap. 2. fol. ibi. Vel hoc non inuenimus de iure communi factum esse : secus ex dispensatione.

g ¶ *Tenent.*] ‖ alibi monachi dicūtur tenere locum xij. Apostolorum quo ad renuntiationem proprietatis. 16. quæst. 1. ex auctoritate. alibi sacerdotes quo ad confectionem Eucharistiæ. 11. quæst. 3. absit.

‖ Monachi quo ad renuntiationē proprietatis tenēt locum Apostolorum. 2 Polyc ibidē. Burch.l.4.c.63. Iuo p.1.c.257. & 297. Pann.l.1.c.115.

h ¶ *Irritum.*] ‖ tamen ex demandatione Papæ quilibet conferre potest quod habet. vnde ordinatus ordinem quem habet, conferre posset, & confirmatus confirmationem. s. distin. proxi. nulla ratio. aliàs non [b], vt s. 1. quæst. 1. gratia. & quæst. 7. Daibertum. Vnde nota quòd cum collatio sacramenti competit alicui ratione ordinis & officij, etiam prohibitus conferre potest, vt 9.q.1.ordinatiōes.1.q.1.q̄ quidā.vbi vero ex aduentitio ordinis & demādatione,& vt confirmatio in fronte sacerdoti, vel collatio ordinis competit non episcopis, vt 95. distin. peruenit. &

‖ Ordinatus ordine quem habet, cōfert Papa delegāte.

b De hoc etiā not. 95. dist. peruenit. Arc.

69. distin. cap. 1. in eo casu prohibitus nihil agit,vt hic in cap. manus.

N *Ouissime.*] CASVS. Dicitur hic quòd spiritus sanctus traditur homini ab episcopo, vt confirmetur ad prædicandum aliis, id est,ad donum prædicandi : quod per gratiam in baptismate habuit donatus vitæ æternæ. Secundo ostenditur quid significet quòd baptizatus inungitur chrismate à presbytero in vertice, & ab episcopo in fronte. Sequentia duo c. patent, & supplentur in principio cap.se.statuimus, vel præcipim*, vt ieiuni,&c.

5 ¶ *Ad prædicandum.*] Arg.contra, 16. q.1. adijcimus. extra de hære. ad abolendam. sed prædicare dici potest dando de se bonū exemplum aliis.

6 ¶ *Ad habitationē.*] ‖ bis enim descendit spiritus sanctus super Apostolos. primo quando insufflauit in eos dicens. Accipite spiritū sanctum. postea descendit de cælo super eos in igneis linguis.s.dist.4.,ppriè,&c.

‖ Spiritus sanctus quando descendit in Apostolos.

2 Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est : quod ab aliis perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab aliis, quàm ab ipsis Apostolis legitur, aut scitur peractum [f] esse:nec ab aliis,quàm ab illis,qui eorū tenent [g] locū,vmquam perfici potest,aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum [h] habeatur,& vacuum : & inter ecclesiastica numquam reputabitur sacramenta.

Item Rabanus de institutione cleric. l. 1. cap. 30.

¶ Quare confirmationis sacramentum baptizato tradatur. C. V.

NOuissime à summo sacerdote per impositionem manus paracletus traditur baptizato, vt roboretur per spiritum sanctum ad prædicandū aliis idem donum,

7 *Vt ieiuni.*] Statutum est supple.

m ¶ *Perfecte.*] perfectā vocant forte xij. annorū, quādo promoueri pōt ad ordines minores. 77.di.c.2.vel xxv.annorū. ff. de minoribus, l.1.

n ¶ *Christianus.*] plenus quo ad omnia sacramenta.s.ead. omnes.

o ¶ *In confirmatione.*] ‖ numquid minorem habebit gloriam paruulus non confirmatus quàm confirmatus ? videtur q̄ sic, quia in confirmatione datur augmentum gratiæ s.ead.cap. 2.quod concedendum est, si dicatur q̄ paruulo cōcedatur gratia in baptismo [d].

‖ Paruulus nō confirmatus minorem habebit gloriā. 4. In capitul. adiectis, c.6. In conc. Parisiens, l.1.c.33. 5 Poly.l.3.tit. 10. Burc.l.4.c.67. Iuo p.1. c.161. Pan.l.1.c.120. d Hic vide qd leg. & not.supra & ea. dist: 4. nihil. & qđ ibi dixi. Arch.

p *Vt episcopi.*] supple, statutum est.

q ¶ *Periclitantibus.*]s. dist. 4. venerabilis.

r ¶ *A ieiunis.*] hoc etiam in aliis sacramentis obseruandum est. s. 22. quæst. 5. honestum. s. dist.2.liquido.

Dictum est.] CASVS. Quidā ignorantibus episcopis faciebant se pluries confirmari. vnde statutum fuit hic, quòd sicut baptismus non debet iterari, ita nec confirmatio : & quòd bis baptizati vel confirmati debent relinquere sæculum, & Deo seruire tantum. Sequentia 4. cap. patent. *Cruce*, id est, signo crucis sed non remouet, quin aliter possint sanctificari, & valere ad remissionē peccatorum:sed refert factū: nec aliter fit solennis baptismus.

6 Burch.l.4.c. 50. Iuo p.1.c.244. Pan.l.1.c.121.

s ¶ *Amplius.*]s.distin. prox.qui bis. contra,sed hoc cū necessitas ecclesiæ exigit:aliàs de iure nō posset,vt extra de apo. c. 2.Vel licethic habeāt vestē clericalem, s.clausam, non tamen erunt clerici. s.36.dist.dictum [e].

e Et 50. dist. confirmandi. in fin. vbi de hoc.

Item Stephanus Papa quintus.

Nvmquid.] Hæc est secunda pars distinct. in qua dicitur, quòd omnia mysteria debemus facere cum signo crucis. Ioan.

a ¶ *Chrismata.*] id est, sacramenta, quæ cum vnctione chrismatis præstantur.

b ¶ *Nisi cruce.*] non remouet quin aliter possit sacrificari, & valere ad remissionem peccatorum: sed refert factum, quia fic fit: quia in modum crucis fit solennis baptismus: nō aliter. ℣. prox. dist. sal.

c ¶ *Sine crucis.*] auctoritas illa docet nos facere signum crucis[a]. Egressus eius à patre, regressus eius ad patrem, excursus eius vsque ad inferos, recursus, vsque ad sedem Dei. Per dexteram patrem, sedē Dei: per sinistram inferos intellige.

Omni die.] Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur quid iuris sit de energumenis. ℣. e. dist. manus. Ioan. de Fan.

d ¶ *Energumenis.*] ℣. 23. dist. exorcista. ¶ qui scilicet à dæmonibus obsessi. Vel energumenis, ab ergē, qđ est labor: & mene, quod est defectus: quia scilicet in defectu lunæ vel mensis, alienationes mētis patiūtur.

e *Neophyti.*] Quia nuper baptizatos dissolute viuentes solebant dæmones energumenos, id est, arreptitios facere: ideo subiungit, à quibus neophyti debeāt abstinere.

Conuenit.] Hæc est quarta pars dist. in qua dicitur quòd orationes & collectas debemus facere siue proferre in ecclesia. Ioan.

CASVS. Incipit hic tractare de officiis ecclesiæ, & de ieiuniis. Dicitur ergo hic quem ordinem clerici debeant in diuinis officiis obseruare. Seq. cap. pateo.

f ¶ *Conuenit.*] de officiis diuinis & ieiunio tractare incipit: & ponit tria capitula.

g ¶ *Aequaliter.*] ℣. 12. distin. cap. vltim.

h ¶ *Collationes.*] id est, collectæ: & sunt quædā capitula quæ dicuntur ab episcopis [b].

i ¶ *Collecta.*] id est, expleta. nam tunc omnia colliguntur oratione dicta. vel plebs collecta. oratione, id est, orationis causa.

k ¶ *Dsemper.*] ¶ *Proferatur.*] id est, dicatur fileter. vel die alta voce loco orationis: & hæc erat cōsuetudo in primitiua ecclesia secundū H.

In die resurrectionis.] CASVS. Ostendit in hoc cap. quot psalmi & lectiones debeāt dici quolibet die in matutinis: & reprehenduntur illi, qui in diebus quotidianis tātum tres psalmos & tres lectiones recitabant, quos Romani, qui mutauerunt morem solitū postquam regnum Italiæ Teutonicis fuit concessum.

¶ Omnia sacramenta crucis signaculo perficiuntur. C. X.

1 [1] NVmquid nō omnia chrismata † [2] sacerdotalis mysterij †, crucis figura perficiūtur? Numquid baptismatis vnda, nisi cruce [b] sanctificata, peccata relaxantur? Et, vt cetera præteream, sine crucis [c] signaculo quis sacerdotij gradus ascendit?

Item ex concilio Carthaginensi 4. cap. 90. & sequentibus.

¶ Energumeni omnibus diebus exorcizentur. C. XI.

2 [3] OMni die exorcistæ energumenis [d] manus imponant. Energumeni vero pauimenta domorum Dei verrant. Quibus assidentibus in domo Dei victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

Item ex eodem, cap. 86.

¶ A quibus neophyti abstinere debent. C. XII.

3 [4] NEophyti [e] aliquādo à lautioribus epulis, & spectaculis, & coniugibus abstineant.

Item ex concilio Agathensi, c. 30.

¶ De ordine officiorum. C. XIII.

4 [5] COnuenit [f] ordinem ecclesiæ ab omnibus æqualiter [g] custodiri. Vnde studendum est, sicut vbique fit, vt post antiphonas collationes † [h] per ordinem ab episcopis, vel presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel vespertini diebus omnibus decantentur: & in conclusione matutinarum, vel vespertinarū missarum † post hymnos capitula † de psalmis dicantur, & plebs collecta [i] oratione ad vesperam ab episcopo cum benedictione mittatur.

Item ex concilio Gerundensi, c. 10.

¶ De eodem. C. XIIII.

ID semper placuit obseruari, vt omnibus diebus post matutinas, & vesperas oratio Dominica à sacerdote proferatur [k].

Item Gregorius VII. in generali synodo residens statuit.

¶ De eodem. C. XV.

4 [1] IN die Resurrectionis vsque in sabbatum in albis, & in die Pētecostes vsque in sabbatum eiusdem tres [l] psalmos tantum ad nocturnas †, tresque lectiones antiquo more cantamus, & legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, si festiuitas est, nouem psalmos, & nouem lectiones dicimus. Aliis vero diebus duodecim psalmos, & tres lectiones recitamus. In Dominicis diebus xviij. psalmos, (excepto die Paschæ, & Pentecostes) & nouem lectiones dicimus. Illi autem, qui in quotidianis diebus tres tantūmodo psalmos, & tres lectiones celebrare volunt, non ex regula sanctorum patrum, sed ex fastidio, & negligentia probantur hoc facere. Romani vero diuerso modo agere cœperunt, maxime à tempore quo Teutonicis concessum est regimen † nostræ ecclesiæ. Nos autem & ordinem Romanum [m] inuestigantes, & antiquum morem nostræ ecclesiæ, imitantes antiquos patres, statuimus fieri, sicut superius prænotauimus.

¶ *Iisdem verbis hoc habetur apud Rodulphū propositione decima ex Gregorio VII. itēque magna ex parte in Micrologo, c. 54.*

Item ex homilia Gregorij Papæ.

¶ De obseruatione Quadragesimæ. C. XVI.

5 [5] QVadragesima' summa obseruatione est obseruanda, vt ieiunium in ea præter dies Dominicos, qui de abstinētia subtracti sunt) nisi queminfirmitas [n] impedierit, nullatenus soluatur: quia ipsi dies decimæ sunt anni. A prima igitur Dominica Quadragesimæ vsque in Pascha Domini sex hebdomadæ computantur [o]; quarum videlicet dies quadraginta, & duo fiunt. Ex quibus dum sex Dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, nō plus in abstinētia, quàm triginta, & sex dies remanent. Verbi gratia, si per ccclxv. dies [p] annus voluitur †, & nos per triginta, & sex dies affligimur, quasi anni [q] decimas Deo damus. Sed vt sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio cōsecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierū tolluntur [r], id est quarta feria, quæ caput ieiunij subnotatur, & quinta feria sequens, & sexta, & sabbatum. Nisi enim istos dies quattuor superioribus triginta sex adiunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. iubemur [s] etiam ab omnipotenti Deo omniū bonorum [t] nostrorū decimas dare, &c.

¶ *Caput hoc, quomodo à collectoribus refertur, sumptum quidem aliqua ex parte videri potest ex homilia 16 B. Gregorij. Sed multa hic sunt, quæ ibi non leguntur: & vicissim multa ibi, quæ hic non sunt.*

Item Eusebius † Papa.

t ¶ *Bonorum.*] id est, de actionibus & possessionibus nostris: quia & illæ in bonis nostris computantur. ff. de verb. sig. bonorum.

Non di

[a] Iuo p. 1. cap. 114. & par. 2. cap. 91.
† *al. charisma ta.*
† *al. ministerij*
[b] Vel die vt not. 11. distin. ecclesiarum.
[1] *al. collectionis*
[2] *al. & missarum*
† *al. capitella*
[a] Burch. l. 2. 223. Iuo p. 5. c. 198.
‖ Energumeni qui sunt.
[3] Burch. l. 4. c. 12. Iuo p. 1. c. 267.
† *al. noctem*
[b] Scilicet illorū dierum: & legūtur sine lect: Dominic. a. vbique benedictione sacerdotali, secundum Hu.
[4] Poly. l. 3. tit. 18. Anſ. l. 6. c. 215.
‖ Pſalmi tres & lectiones totidem dicuntur in hebdomada Paſchæ & Pētecoſtes.
† *al. regnum*
‖ Annus quot dies habet.
‖ Ieiunij quadragesimale est decima die rum.
† *al. ducitur*
[5] Poly. l. 3. tit. 25. Burch. l. 3. c. 1. Iuo p. 4. c. 34. Pan. l. 2. c. 181.
† *al. Silustius*

Non dico.] CASVS. Non præcipitur, vt per septimanam vel per duos dies ieiunetur sine cibo: sed vt quolibet die moderate cibo fruamur. Sequentia tria c. patent. *Præcepta.* intellige quædam, & non omnia. *Lucubrare*, id est, de nocte vigilare.

a ¶ *Non dico hebdomadas.*] esse ieiunandas, non sumpto cibo.

b ¶ *Duplicata.*] ficut quādo abstinemus duobus diebus cōtinue: quod fieri numquam debet, vt extra de tempo. ord. litteras. Romani vero diuerso modo agere cœperunt, maxime à tempore quo Teutonicis concessum est regnum nostræ ecclesiæ: de quo habetur 63. dist. Hadrianus in fin.

c *Int.*] Argu. contra 35. dist. ab exordio.

d ¶ *Quotidiana.*] ‖ nota quòd aliquid dicitur continuum, licet ibi fit aliquod interuallum. nā dicit continua, & tamen diebus Dominicis non ieiunamus. verba enim ciuili modo sunt intelligenda. ff. de ser. l. fi cui.

e ¶ *Si post pariter.*] q. d. si tantum postea vna vice comedas, quantum debet tibi sufficere tribus vicibus, vel pluribus: quod quidam faciunt.

f ¶ *Obstruatur.*] id est, repleatur postea per crapulā vsque ad summum.

g *Int.*] ¶ *Et quotidie.*] & ita videtur, quòd non debet per totum diem abstinere nisi forte ex causa, vt 75. dist. quòd à patribus, quod faciunt Sarracen.

h ¶ *Sed modico.*] argu. cōtra 25. dist. ab exordio.

Contraria.] Hæc est sexta pars distin. in qua probat per x. capit. quòd non debemus nos multum dare medicinis, nec multum affligere nos ratione medicinæ, nec malos comedere cibos, nec vltra mensuram. Io. de Fan.

i ¶ *Contraria.*] contra 7. quæst. 2. cap. vltim. & 26. quæst. 2. illud.

k ¶ *Lucubrare.*] id est, flere peccatum, vel in nocte vigilare [a].

l ¶ *Meditationis.*] cum suadent contraria Deo, maxime sanis.

Vinque modis.] CASVS. Dicitur hic, quòd gulosi quinque modis delinquunt: vel quia nimis cito comedūt: vel quia cibos nimis pretiosos vel nimia cura paratos, vel nimium suscipiunt de cibo: vel cum ardore nimio. Seq. cap. planum est.

m ¶ *Gulæ.*] nam gula à paradiso expulit quem abstinentia reuocauit. supra dist. 35. fexto.

n ¶ *Præuenit.*] supra ead. dist. 1. solent.

o ¶ *Cibos lautiores.*] supra distin. 41. cap. 1. 2. & 3. [b]

p ¶ *Expetit.*] supra distin. 50. de his vero. & hoc cum sine causa facit. supra distinct. 41. cap. 3.

q ¶ *Quod desiderat.*] nam satius est more Domini pisce vesci, &c. 41. distinct. cap. 1.

¶ Ieiunia legitima non soluantur absque necessitate probabili. C. XVII.

1 IEiunia in ecclesia à sacerdotibus constituta sine necessitate rationabili non soluantur.

Item Hieronymus.

¶ Quotidiana ieiunia duplicatis, vel triplicatis sunt præferenda. C. XVIII.

2 NOn dico [a] hebdomadas, non duplicata [b], non multiplicata ieiunia, sed vel singulos dies absque ciborum luxuria † transigamus.

Item Hieronymus ad Eustochium de custodia virginitatis.

¶ De eodem. C. XIX.

3 SInt [c] tibi quotidiana [d] ieiunia, & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo, triduoque transmisso vacuū portare ventrē: si postpariter [e] obstruatur † [f].

Idem.

¶ De eodem. C. XX.

4 SInt tibi ieiunia pura, & cōtinua, moderataque, id est, quotidie esurire, & quotidie [g] prandere. Apostolus inquit [Noli adhuc aquam bibere: sed modico [h] vtere vino propter infirmitates tuas.] Curat enim vulnera delinquentis, curatosque sanctificat ieiunium.

¶ *Burchardus citat ex dictis Pimenij eremitæ: & habetur in vitis patrum par. 2. §. 50. ex Pamenio. Apud B. Hieronymum ad Nepotianum hæc habentur*, Sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa ieiunia.

Item Ambrosius in psalmū cxviij. serm. 22. ad vers. [*Cōcupiui salutare.*]

¶ Medicinæ præcepta diuinæ iam cognitioni contraria. C. XXI.

6 [5] COntraria [i] studiose sunt diuinæ cognitioni præcepta medicinæ. A ieiunio reuocant: lucubrare [k] non sinunt: ab omni intentione meditationis [l] abducunt. Itaque qui se medicis dederit, seipsum sibi abnegat.

Item Gregorius in expositione beati Iob, lib. 30. cap. 27. [6]

¶ Quot modis vitium gulæ nos tentat. C. XXII.

QVinque modis nos gulæ [m] vitiū tentat. Aliquando nāque indigentiæ tempora præuenit: aliquando vero tempus non præuenit [n], sed cibos [o] lautiores quærit: aliquando quælibet sumenda sint, præparari accuratius expetit [p]: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mēsuram moderatæ refectionis excedit. Nonnumquam vero & abiectius est, quod desiderat [q]: & tamen ipso æstu immensi desiderij deterius peccat.

Item Pius Papa, epistola 1. [7]

¶ Absque puritate mentis ieiunia, & orationes non prosunt. C. XXIII.

8 NIhil enim prodest [r] homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere: nisi mens ab iniquitate reuocetur; & ab obtrectationibus lingua cohibeatur.

Item Hieronymus.

¶ Mediocre bonum non est magno præferendum. C. XXIIII.

9 NOn mediocriter errant [s], qui bono magno [t] præferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium charitati, aut vigilias præfert sensus integritati, vt propter abstinentiam [u] immoderatam [v], atque indiscretā psalmorum, vel officiorū decantationem aut amentiæ, aut tristitiæ [z] notam incurrat? [10] Numquid verborum multitudine flecti Deus [y] vt homo potest? Non enim verbis tantum †, sed corde orandus est Deus. Melior est quinque † psalmorum decantatio cum cordis puritate, & serenitate, & spiritali hilaritate, quàm totius psalterij modulatio cum anxietate cordis, & tristitia. Dum igitur [z] pro cunctis † animabus psalmus, vel missa dicitur, nihil minus, quàm si pro vno quolibet ipsorum diceretur, accipitur. Audiant itaque, qui eā, quæ necessaria sunt, corpori subtrahūt, illud, quod per prophetā Dominus loquitur. [Ego Dominus odio habens rapinam holocaustorum.] De rapina vero holocaustū offert, qui siue ciborum nimia egestate, vel somni penuria corpus immoderate affligit. Videat itaque quid Apostolus dicat, [Carnis curam ne feceritis [a] in concupiscentiis, &c.]

a ¶ *Ne feceritis.*] scilicet in deliciis & desideriis, q. d. superflua prohibet, nō necessaria. supra dist. 3. peruenit.

* ¶ Abstinentiam.] *Sic est emendatum ex manuscriptis, & Polycarpo. Antea legebatur*, innocentiam.

Item Augustinus super Ioannem, tract. 17. [11]

¶ Non à cibis, sed ab iniquitatibus abstinere, est magnum & generale ieiunium. C. XXV.

1 IEiunium [b] autem magnum, & generale est, abstinere ab

[a] Iuo p. 1. cap. 114. & par. 2. cap. 91.
† *al. charisma ta.*
† *al. ministerij*
[b] Vel die vt not. 11. distin. ecclesiarum.
[1] *al. collectionis*
[2] *al. & missarum*
† *al. capitella*
[a] Burch. l. 2. 223. Iuo p. 5. c. 198.
‖ Energumeni qui sunt.
[3] Burch. l. 4. c. 12. Iuo p. 1. c. 267.
† *al. noctem*
[b] Scilicet illorū dierum: & legūtur sine lect: Dominic. a. vbique benedictione sacerdotali, secundum Hu.
[4] Poly. l. 3. tit. 18. Anſ. l. 6. c. 215.
‖ Pſalmi tres & lectiones totidem dicuntur in hebdomada Paſchæ & Pētecoſtes.
† *al. regnum*
‖ Annus quot dies habet.
‖ Ieiunij quadragesimale est decima die rum.
† *al. ducitur*
[5] Poly. l. 3. tit. 25. Burch. l. 3. c. 1. Iuo p. 4. c. 34. Pan. l. 2. c. 181.
† *al. Silustius*
[6] Ibidem. Burch. l. 13. c. 17. Iuo p. 4. c. 49.
[7] Aug. serm. 65. de tempore.
[8] Burch. l. 13. cap. 22. Iuo p. 4. c. 54.
‖ Continuum dicitur quod etiam interuallum habet.
† *nimietate* Aug.
[9] Burch. l. 23. Iuo p. 4. c. 5. Pan. l. 2. c. 185.
[10] *al. obruatur*
[11] Burch. l. 13. c. 24. & 25. Iuo par. 4. c. 56. & 57. Pan. l. 2. c. 186.
[a] Vel id est, præstari secundum Pap.
[b] Tit. vi. Tim. 5.
[c] Iuo p. 1. cap. 114. & par. 2. cap. 91.
† *al. charisma ta.*
† *al. ministerij*
[d] Vel die vt not. 11. distin. ecclesiarum.
[1] *al. collectionis*
[2] *al. & missarum*
† *al. capitella*
[a] Burch. l. 2. 223. Iuo p. 5. c. 198.
‖ Energumeni qui sunt.
[3] Burch. l. 4. c. 12. Iuo p. 1. c. 267.
† *al. noctem*
[b] Scilicet illorū dierum: & legūtur sine lect: Dominic. a. vbique benedictione sacerdotali, secundum Hu.
[4] Poly. l. 3. tit. 18. Anſ. l. 6. c. 215.
‖ Pſalmi tres & lectiones totidem dicuntur in hebdomada Paſchæ & Pētecoſtes.
† *al. regnum*
‖ Annus quot dies habet.
‖ Ieiunij quadragesimale est decima die rum.
† *al. ducitur*
[5] Poly. l. 3. tit. 25. Burch. l. 3. c. 1. Iuo p. 4. c. 34. Pan. l. 2. c. 181.
† *al. Silustius*
[6] Ibidem. Burch. l. 13. c. 17. Iuo p. 4. c. 49.
[7] Aug. serm. 65. de tempore.
[8] Burch. l. 13. cap. 22. Iuo p. 4. c. 54.
‖ Continuum dicitur quod etiam interuallum habet.
† *nimietate* Aug.
[9] Burch. l. 23. Iuo p. 4. c. 5. Pan. l. 2. c. 185.
[10] *al. obruatur*
[11] Burch. l. 13. c. 24. & 25. Iuo par. 4. c. 56. & 57. Pan. l. 2. c. 186.
[a] Vel id est, præstari secundum Pap.
[b] Tit. vi. Tim. 5.
[c] Iuo p. 1. cap. 114. & par. 2. cap. 91.
† *al. charisma ta.*
† *al. ministerij*
[d] Vel die vt not. 11. distin. ecclesiarum.
[1] *al. collectionis*
[2] *al. & missarum*
† *al. capitella*
[a] Burch. l. 2. 223. Iuo p. 5. c. 198.
‖ Energumeni qui sunt.
[3] Burch. l. 4. c. 12. Iuo p. 1. c. 267.
† *al. noctem*
[b] Scilicet illorū dierum: & legūtur sine lect: Dominic. a. vbique benedictione sacerdotali, secundum Hu.
[4] Poly. l. 3. tit. 18. Anſ. l. 6. c. 215.
‖ Pſalmi tres & lectiones totidem dicuntur in hebdomada Paſchæ & Pētecoſtes.
† *al. regnum*
‖ Annus quot dies habet.
‖ Ieiunij quadragesimale est decima die rum.
† *al. ducitur*
[5] Poly. l. 3. tit. 25. Burch. l. 3. c. 1. Iuo p. 4. c. 34. Pan. l. 2. c. 181.
† *al. Silustius*
[6] Ibidem. Burch. l. 13. c. 17. Iuo p. 4. c. 49.
[7] Aug. serm. 65. de tempore.
[8] Burch. l. 13. cap. 22. Iuo p. 4. c. 54.
‖ Continuum dicitur quod etiam interuallum habet.
† *nimietate* Aug.
[9] Burch. l. 23. Iuo p. 4. c. 5. Pan. l. 2. c. 185.
[10] *al. obruatur*
[11] Burch. l. 13. c. 24. & 25. Iuo par. 4. c. 56. & 57. Pan. l. 2. c. 186.
[a] Vel id est, præstari secundum Pap.
[b] Tit. vi. Tim. 5.

r ¶ *Nihil enim prodest.*] ad vitā æternā, vt de pœ. di. 3. ℣. poteſt. &c. ſi quis autē. prodeſt eīſ quo ad tēporalia. ℣. 22. q. 2. ſi quælibet.

s ¶ *On mediocriter.*] CASVS. In hoc c. reprehenduntur quidam, qui nimis ieiunant, orant & vigilant: charitati tamen & eleemosynis non insistunt. Ex nimia enim psalmorum decantatione incurritur amentia, vel tristitia, vel corporis ægritudo. Deus etiam magis considerat intentionem, quàm multitudinē orationum. Cū ergo pro centum defunctis oratur, tantū vnicuique confertur ac si pro vno solo oraretur: & ideo nullus in talibus debet corpus suum nimis affligere. quod probat auctoritate Esaiæ, & Apostoli.

t ¶ *Non mediocriter errant.*] nam inter bonos semper sectare meliores. 16. q. 1. ſi clericatus, &c. sic viue.

Item Hieronymus.

¶ Mediocre bonum non est magno præferendum. C. XXIIII.

9 NOn mediocriter errant [s], qui bono magno [t] præferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium charitati, aut vigilias præfert sensus integritati, vt propter abstinentiam [u] immoderatam [v], atque indiscretā psalmorum, vel officiorū decantationem aut amentiæ, aut tristitiæ [z] notam incurrat? [10] Numquid verborum multitudine flecti Deus [y] vt homo potest? Non enim verbis tantum †, sed corde orandus est Deus. Melior est quinque † psalmorum decantatio cum cordis puritate, & serenitate, & spiritali hilaritate, quàm totius psalterij modulatio cum anxietate cordis, & tristitia. Dum igitur [z] pro cunctis † animabus psalmus, vel missa dicitur, nihil minus, quàm si pro vno quolibet ipsorum diceretur, accipitur. Audiant itaque, qui eā, quæ necessaria sunt, corpori subtrahūt, illud, quod per prophetā Dominus loquitur. [Ego Dominus odio habens rapinam holocaustorum.] De rapina vero holocaustū offert, qui siue ciborum nimia egestate, vel somni penuria corpus immoderate affligit. Videat itaque quid Apostolus dicat, [Carnis curam ne feceritis [a] in concupiscentiis, &c.]

a ¶ *Ne feceritis.*] scilicet in deliciis & desideriis, q. d. superflua prohibet, nō necessaria. supra dist. 3. peruenit.

* ¶ Abstinentiam.] *Sic est emendatum ex manuscriptis, & Polycarpo. Antea legebatur*, innocentiam.

Item Augustinus super Ioannem, tract. 17. [11]

¶ Non à cibis, sed ab iniquitatibus abstinere, est magnum & generale ieiunium. C. XXV.

1 IEiunium [b] autem magnum, & generale est, abstinere ab

[7] Supi de pœ. distin. 3. nihil prodeſt.
[8] Poly. l. 3. tit. 25.
[e] Subau. vt est charitas, & cetera virtutes, & earum opera, vt cernere in Deum, diligere Deum & huiusmodi. Arch.
[9] Poly. l. 3. tit. 25. fine auctoris nomine.
[f] Melancholia, tristitiam inducit.
[10] In regula Monach. apud Hieron. c. de contemplat. orationē, & lect.
† abeſt ab orig.
† *al. septem*
I. Cor. 14.
† *al. centum*
Esa. 61.
‖ Missa vna an tantum prosit omnibus quā tum vni.
Rom. 13.
Gal. 5.
[11] Et ſerm. 24. ad fratres in eremo.

nim corporaliter in Quadragesima ieiunamus ante Pascha, & post Pascha, in lætitia celebramus quinquagesimam, quasi accepta mercede præcedentis laboris: sic in hac vita quasi in Quadragesima ieiunamus: post hanc vitam in lætitia recepturi mercedem: cum denarius nobis vitæ æternæ addetur: quadragenarius enim numerus hanc vitam

vitam laboriosam significat, denarius vitam æternam: qui post hanc vitam additur pro mercede. ad quod significandum quinquagesimam, quæ fit ex denario addito quadragenario, in lætitia celebramus. seq. duo cap. plana sunt.

¶ *Ieiunium.*] CASVS. Tota vita nostra est quædam Quadragesima: per quam si bene ieiunauerimus, accepturi sumus mercedem, scilicet denarium: quod ex eo designatur, quia denarius adiunctus quadragenario, fit quinquagenarius. vnde cum labore Quadragesimã celebramus ante Pascha: cum lætitia vero quinquagesimam post Pascha, id est, accepta mercede, quod etiam ipse Dominus significauit.

Tit. 2.

a ¶ *Quadraginta diebus.*] §. 76. distin. §. non autem. & c. scire. contra. vbi dicitur per l. dies fiunt. Sed ibi l. pro xl. ponuntur.

† *al. additur*

b *Discipulos.*] ¶ *Spicas.*] Est ergo differentia inter furtum, & furtum, argum. ff. de offi. præfi. plebiscita. non tamen quin furtum spicæ committatur, sed nõ cõmittitur quo ad pœnam. argu. extra de fur. si quis, in princi.

c ¶ *Et ederent.*] hoc licebat: sed non falcem in messem alienam mittere. 6. q. 3. scriptum.

Ioan. 14. Act. 1.

ADDITIO. Quia lex vetus hoc permittebat: sed Pharisei reprehendebant eos, quia in sabbato hoc faciebant. Archid.

d ¶ *Fame.*] necessitas famis excusat à furto, vt hic, & extra de fur. cap. fi quis. ‖ quia necessitas non habet legem, vt §. dist. 1. sicut. sic propter necessitatẽ famis, Dauid comedit panes propositionis. 25. quæst. 1. §. his itaque. nam ob necessitatem famis potest pater distrahere filios, vt C. de patribus, qui filios dist. l. 2. & est ratio, quia in necessitate omnia debent esse communia, vt 47. distin. sicut hi. & maxime cibaria, vt ff. ad legem Rhod. de iac. l. 2. §. cum in eadem naui. in fin. Item quia ipse Dominus ex præcepto tenetur pascere esurientem, vt 86. distin. pasce. vnde talis fur iuste potuit credere Dominum hoc permissurum: & sic non deliquit, & institut. de obliga. quæ ex delict. nasc. §. furtum. ff. de furtis qui.

‖ Necessitate vrgente multa licent, quæ aliàs non licerent.

e ¶ *Vidquid &c.*] Quasi dicat, non est meritorium. 33. q. 6. §. ex his. in princip. Vel dic quòd id quod propter necessitatem fit, cito soluitur, id est, solui cito debet, scilicet cessante necessitate. 1. quæst. 7. quod pro remedio. Ioan.

Nihil enim.] CASVS. Dicitur hic quòd leues & digestibiles cibi sunt sumendi. Cibus enim moderate sumptus bene nutrit: fanum & lætum hominem facit. Cibus autem nimius morbos inducit, & crudelius hominem interficit quàm fames. nam fames hominem non perimit: nimius vero cibus hominem longa ægritudine macerat.

f ¶ *Nihil enim.*] curauit Gratianus animas, modo vult curare corpora. §. 15. quæst. 1. non est.

g ¶ *Voluptatem.*] id est, hilaritatem.

iniquitatibus, & illicitis voluptatibus sæculi: quod est perfectum ieiunium. *& infra.* ¶ In hoc ergo sæculo quasi Quadragesimam abstinentiæ celebramus, cum bene viuimus, cum ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus abstinemus. Sed quia hæc abstinentia sine mercede non erit; expectamus beatam illam spem, & reuelationem gloriæ magni Dei, & Saluatoris Iesu Christi. In illa spe, cum fuerit de spe facta res, accepturi sumus mercedẽ denarium. *& infra.* ¶ Denarius ergo, qui accepit nomen à numero decem, redditur† „ & coniunctus quadragenario fit quinquagenarius. Vnde cum labore celebramus Quadragesimam ante Pascha: cũ lætitia vero, tanquã accepta mercede, Quinquagesimam post Pascha. Nam huic tamquam salutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis, & felicitatis denarius, vt quinquagenarius fiat. Significauit hoc & ipse Dominus Iesus multo apertius, quando post resurrectionẽ quadraginta diebus a conuersatus est in terra cum discipulis suis: quadragesimo autem die, cum ascendisset in cælum, peractis decem diebus misit mercedem spiritus sancti.

Item ex dictis Apollonij.

¶ Raptorem, vel furem non facit necessitas, vel voluntas. C. XXVI.

DIscipulos, cum per segetes transeundo vellerẽt spicas b, & ederent c, ipsius Christi vox innocentes vocat, quia coacti fame d hoc fecerunt.

Item Hieronymus in cap. 7. Oseæ.

¶ Non necessitas, sed voluntas facit perseuerantiam. C. XXVII.

QVidquid e enim necessitate fit cito soluitur: quod voluntate arripitur, perseuerat.

Item Ioannes os aureum, hom. 29. ad. c. 12. epistolæ ad Hebræos.

¶ Ciborum temperantia salutem, abundantia contrariũm parit. C. XXVIII.

NIhil enim f sic iucũdum est, sicut cibus bene digestus, & decoctus. Nihil sic salutem, nihil sic sensuum acumen operatur: nihil sic ægritudinem fugat, sicut moderata refectio; sufficiẽtia quippe cum nutrimento & sospitatem simul procreat, & voluptatem g: abundantia vero morbum facit, & molestias ingerit, & ægritudines generat. Quod enim h fames facit, hoc etiam plenitudo facit ciborum: magis autem & multo peiora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat de hac a vita pœnali: excessus vero ciborũ consumit, & putrefacit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturna: & tunc eum morte crudeli consumit.

a ¶ De hac vita pœnali.] *Absint hæc ab originali græco: sed sunt in versione Scholastici, quam satis tolerabilem sequitur Gratianus.*

Item Hieronymus aduersus Iouinianum, libro secundo

¶ Ciborum delitiæ, si abundauerint, lædunt. C. XXIX.

NE tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comesos, magnos partos, & perditos labore i doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum & facilior appatatus est, & arte, impẽdijsque coquorum non indiget: & sine cura substentat humanũ corpus: moderateque sumptus (quia nec auide deuoratur k, quod irritamenta gulæ non habet) leuiori digestione concoquitur. Nemo enim vno l, aut duobus cibis, hisque vilibus vsque ad inflationem ventris oneratur: quæ diuersitate carnium, & saporis delectatione percipitur. Cum variis nidoribus m fumant patinæ; ad esum sui, expleta esurie, quasi captiuos trahũt. Vnde & morbi ex saturitate nimia concitantur: multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur n: &, quod turpiter ingesserunt, turpius egerunt. Hippocrates in aphorismis o docet crassa, & obesa p corpora, quæ crescendi mensuram compleuerint, nisi cito ablatione sanguinis imminuantur, in paralysim, & pessima morborum genera erumpere: & idcirco esse ne cessariam demptionem, vt rursus habeant in quæ possint crescere: non enim manere q in vno statu naturã corporum, sed aut crescere semper, aut decrescere: nec posse viuere animal r, nisi crescendi capax sit. Vnde & Galenus vir doctissimus Hipocratis s interpres athletas, quorum vita t & ars fagina est v, dicit in exhortatione medicinæ, nec viuere posse diu, nec

h ¶ *Quod enim fames &c.*] argum. ex duobus contrariis eumdem sequi effectum.

Etales.] CASVS. Beneuen. sic ponit hunc casum. Cõmendatur hic cibi parcitas, & reprehenditur gulositas: & ostenditur quę sint cõmoda parcitatis & quæ incommoda gulositatis. Cum enim homo nimis repletus est, si sanguinem nõ minuat (secundũ Hippocratẽ) morbũ incurrit. Nam cũ homo nõ possit in eodem statu manere, oportet eũ qui est in summo, decrescere. Vnde & Galenus dicit q athletæ nimis comedũt diu viuere non possunt, nec esse aliàs subtilis ingenij. *Patinæ*, i. coquinæ vel paropsides magnæ. Ad vsum suialiàs ad vsũ suæ libidinis explendæ, aliàs ad esum. *Animal*, i. hominem, aliàs animam.

i ¶ *Labore.*] ne breuis hora consumat victũ lõgi tẽporis. extra de cens. cũ Apostolus. Ad hoc inuitat monachos: cũ ipse monach' fuerit, nõ dies. arg. 41. dist. nõ cogamur.

k ¶ *Deuoratur.*] nõ habet in se causam auide deuorandi.

l ¶ *Vno.*] vel vino.

m ¶ *Nidoribus.*] Nidor proprie dicitur quidam odor carnium assatarum. nidor ẽst, eo quòd nebula leuatur.

n ¶ *Remediantur.*] id est, remedium habent.

o ¶ *Aphorismis.*] Aphorismus dicitur ab a, quod est do, & phoras, i. terminatio. inde aphorismus quasi determinatio, vel sermo determinatus. vel dicitur ab a, quod est fine, & phoros quod est defectus. inde aphorismus, quasi sermo breuis, pauper verbis: dicit sententiis.

p ¶ *Obesa.*] i. rotunda.

q ¶ *Manere.*] nihil eũ est quod mutabilitatẽ nõ sentiat. in auth. de nõ alie. aut permut. re. §. nos igitur. coll. 2. & quotidie recedũt de corpore nostro quædã particulæ: & aliæ statim succedunt. ff. de iu. proponebatur.

r ¶ *Animal.*] id est, hominem animatum: & ita in parte intelligitur totũ. Arg. contra. ff. de enic. ſi dictum. §. in stipulatione. aliàs animam.

s ¶ *Hippocratis.*] vt dicit Hippocrates in aphorismis. Repletiones in vltimo existentes difficiles sunt.

t ¶ *Quorũ vita.*] ad hoc comedere debet vt viuãt, nõ viuere vt comedãt.

v ¶ *Sagina est.*] Iuuenalis: *Genialis agatur iste dies, stomachum propera laxare saginis.*

Leginus

‖ Nidor significat.

‖ Aphorismus vnde dicatur.

1 Par. 1. Apho.

‖ Mutabilia sunt omnia.

Legimus quosdam.] CASVS. Quidam cum diuitiis afflueret, patiebatur podagram. postea amissis bonis oportebat eum vti satis tenui dieta: & sic curatus est à podagra. prius. enim nocebat solicitudo & venus, quæ frangit corpus & animum: similiter cibus nimius nocebat: quem deridet Horatius dicens: *Sperne voluptates, nocent empta dolore voluptas.*

a ¶ *Articulari.*] id est, gutta arctica, quæ fit in iuncturis: & quando fit in pedibus, dicitur podagre: & in manibus dicitur chiragra, & in aliis membris similiter dicitur arthetica.

b ¶ *Proscriptione.*] id est, amissione: vel quia ipsi se priuabant cibis consilio medicorum.

c ¶ *Conualuisse.*] Arg. quòd contraria contrariis curantur. de pœn. distinct. 2. cap. 1.

d ¶ *Epularum.*] aliàs & puellarum.

e ¶ *Irridet.*] dicens sic, ‖ *Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.* & alibi, *Me pinguẽ & nitidũ bene curata cute vises. Cũ ridere voles Epicuri de grege porcũ.*

‖ Voluptas est spernenda testimonio Horat.

1 Sperne voluptates, &c. Lib. 6. registi sui.

QVia dies sabbati.] Hæc est 7. pars dist. in qua probat de æquitate, quòd carnes non sunt comedẽdæ die sabbati. Ioan. de Fant.

2 Pol. lib. 3. c. 25.

CASVS. Auctoritate sanctorum patrum monemur in hoc cap. abstinere à carnibus die sabbati, nisi causa infirmitatis, vel nisi ea die magna festiuitas interueniat. Sequens cap. patet.

f ¶ *Admonemus.*] & ita consilium est, nisi vbi consuetudo est quòd abstineant: tunc enim est præceptum. extra de obser. ieiu. consiliũ. Dic de illis vt dixi supra dist. 3. de esu. & 12. dist. illa.

3 Smaragdus in expositione regulæ S. Benedicti, c. 39. & Fructuosus.

CArnem g cuiquam monacho h nec fumendi, nec gustandi est concessa licentia: non quòd creaturam Dei iudicemus indignam: sed quod carnis abstinentia vtilis, & apta monachis æstimetur: seruato i tamen moderamine pietatis erga ægrotos. *& infra.* ¶ Quòd si quis monachus violauerit k, & contra sanctionem regulæ, vsumque veterum † vesci carnibus præsumpserit; sex mensium spatio retrusioni, & pœnitentiæ subiacebit.

Arnem.] Hæc est 8. pars distin. in qua ponitur regula monachis quòd se debẽt semper à carnibus & à pannis lineis abstinere, & semper aliquid operari. Ioan. de Fant.

g ¶ *Carnem.*] de abstinentia & studio monachorũ duob' c. interserit.

h ¶ *Monacho.*] ‖ moniales vinum vt venenum fugiant. 35. dist. in palea, vinolentum.

‖ Moniales vinum non bibant.

† al. veterem

i ¶ *Seruato tamen.*] aduertendum est istũ canonem per Gratianũ detruncatũ fuisse. Sic enim habebat originale, ‖ Seruato tamẽ moderamine pietatis erga ægrorũ necessitudines, aut longe proficiscẽtium, vt ex volatilibus sustententur, & in longinquo itinere destinati. Si autem à principe vel episcopo inuitẽtur, pro benedictione & obedientia degustare nõ metuant, seruantes apud se continentiam consuetam. Quod si quis monachus, &c. vt in textu. Testes sunt Bernardus Casinensis abbas, & Ioannes de Turre cremata Cardinalis doctor theologus super regulam Benedicti.

‖ Additio nobilis.

4 lino p. 7. c. 5.

† (*discacet*) vetus lectio.

† al. vanis

k ¶ *Violauerit.*] ‖ ex hoc colligit H. quòd monachus factus episcopus non debet carnes comedere. Alij econtra, cum absolutus sit. arg. §. 18. quæst. 1. c. vnico.

‖ Monachus episcopus an carnes comedere debeat.

Vnquam de manu.] CASVS. Dicit Hiero. in hoc capit. quòd monachus non debet esse otiosus: sed semper legere, vel manibus operarificut laborabant Apostoli, quamuis de sua prædicatione viuere possent. Monachus igitur instrumenta sibi necessaria facere debet: hortos colere: arbores inserere: apibus alueraria fabricare: & earum opera attendere: & retia texere pro piscibus capiendis: libros scribere. vnde in Aegypto non recipitur monachus nisi in aliquo opere sit peritus. Quòd autem de monacho hic dicitur, ad clericos nõ pertinet: quia de his non agitur. *Fiscellam.* vas est de iuncis, & rotundum. *Scatebris*, id est, ebullitionibus. *Fabricare*, deponens est hic: vel supple discere scilicet fabricare.

Psal. 81.

5 Pã. l. 7. c. 178. 1. *Thess.* 2. 1. *Cor.* 9.

l ¶ *Numquam.*] scilicet horis constitutis. arg. 36. dist. si quis vult.

m ¶ *Ad verbum.*] id est, iuxta verbum, scilicet vt mens & intentio ad id quod dicitur, dirigatur: non ad alia euagetur. vel ad verbum, id est, non transcurſu: non transiliendo: sed tractim singula dicendo. argum. supra ead. non mediocriter. argu. ad primum. §. distin. 2. reuera.

6 Virg. Georg. l. 1.

n ¶ *Aliquid.*] §. dist. 1. quando autem. §. 42. dist. §. 1. contra ibi, ad modicum. Sed illud intelligitur sine pœnitentia respectu eorũ per quæ habetur vita æterna. 86. distinct. non satis.

Prouer. 6.

o ¶ *Pulcherrimorum.*] versũ, scilicet Virgilij, ‖ quibus illud ostenditur. Argum. contra §. 37. dist. legimus.

‖ Virgilius in Georgicis.

p ¶ *Ciet.*] id est, mouet.

q ¶ *Scatebrisque.*] ‖ id est, ebullitionibus.

Prouerb. 13. secundũ 70.

r ¶ *Vel gemmis.*] ‖ gẽmæ dicuntur nodi virgarum, vnde flores & frondes erumpunt. & dicit lex, quòd quædam arbores dicũtur gemmales †, vt ff. fol. ma. diuortio. §. fi fundum. Surculus est nodus. Truncus vbi arbores inseruntur. arg. 23. q. 4. ipsa pietas.

‖ Gemmæ sunt nodi virgarũ.

† Geminales *Ezech. 16.*

s ¶ *Salomonis.*] dicentis, Vade ad apẽ: & disce quomodo operatrix sit, & castum opus faciat.

t ¶ *Lectione.*] ‖ & dicit lex quòd libertus similiter potest præstare operas dominis diuersis: quia potest scribere vni, & custodire domum alij. ff. de ope. lib. duorum.

‖ Libertus dominis poterit seruire duobus.

‖ Sic vetustus Hieronymi codex: vulgari habens (*foret*). Et in Mogunt. sub Carolo, cap. 9.

v ¶ *Omnis otiosus.*] *Quæritur Egistus quare sit factus adulter? In promptu causa est. desidiosus erat.* extra de renun. nisi cum pridem.

x ¶ *Non spernunt.*] peccãt tũ, & epitimio tradendi sunt. §. 21. q. 4 c. 1.

In omni

IN *omnibus igitur.*] Hæc est nona pars dist. in qua dicitur quòd canonici simul debent comedere, dormire, & iacere in vno conclaui. Ioan. de Fan.

CASVS. In hoc cap. dicitur qualiter canonici regulares viuere debent. Debent enim secundum regulam viuere, & documenta sanctorum patrum seruare in episcopali ecclesia (si fieri potest) simul manducent & dormiant, & prælatis suis obediant. Potest etiam hoc intelligi de omnibus clericis collegiatis.

a ¶ *In omnibus.*] de modestia clericorum & sobrietate 4. capit. continuant.

b ¶ *Vt canonici.*] regulares. ‖ Nam canon nuncupatur regula, dist. 3. canon.

c ¶ *Incomposite.*] maxime; quoniam & si bonum agat, pœnam meretur. ff. de re mil. l. 3. §. in bello.

d ¶ *In vnoquoque.*] id est, episcopali sede.

e ¶ *Et dormiant.*] 5. distinct. 32. si quis contra. 1. quæst. 2. facerdos. Sed hic de regularibus. Vel est derogatum distin. 4. leges[a].

f ¶ *Audiant.*] quia cõuitium eorum non debet esse sine lectione. 5. 44. dist. pro reuerentia.

g ¶ *Suis.*] aliàs essent accephali. 93. dist. nulla.

h ¶ *Ministris.*] id est, prælatis, quia subditis ministrant verbum Dei 36. distin. si quis[b].

Item in lib. 5. capitul. c. 115.

¶ Absque prælati sui licentia canonicis nihil agere licet. C. XXXIIII.

1 IN omnibus[a] igitur (quantum humana permittit fragilitas) decreuimus, vt canonici[b], clerici† canonice viuant, obseruantes diuinæ scripturæ doctrinã, & documenta sanctorum patrum: & nihil sine licentia episcopi sui, vel magistri eorũ incompositè† c agere præsumãt, in vno quoque[d] episcopatu vt simul manducent, & dormiant[e], vbi his facultas id faciendi suppetit: vel qui de rebus ecclesiasticis stipendia accipiunt, in suo† claustro maneant: & singulis diebus mane primo ad lectionem veniant, & audiant[f], quid eis imperetur. Ad mensam vero similiter lectionem audiant, & obedientiam secundũ canones suis[g] ministris[h] exhibeant.

a ¶ Ministris.] *In originali, & apud Iuonem est*, magistris. *Sed ob glossam non est emendatum.*

Item ex concilio Nannetensi†, *cap.* 10.

¶ Presbyteri, qui simul conueniunt, ebrietatem, & comessationes fugiant opere vitent. C. XXXV.

2 NVllus presbyterorum, quando ad anniuersarium[i] diem trigesimum, vel septimum, vel tertium alicuius, defuncti, aut quacumque vocatione ad collectã presbyteri conuenerit, se inebriare vllatenus præsumat: nec peccatus in amore sanctorum, vel alicuius animæ bibere, vel alios ad bibendum cogere[k], vel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat: vel turpia iocа, vel vrso, vel tornatricibus[l] ante se fieri patiatur: nec laruas[m] dæmonum ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

Item ex concilio Laodicensi, cap. 41. *&* 42.

¶ Clericus vel laicus sine iussione episcopi non peregrinetur. C. XXXVI.

3 NOn oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos præter iussionem[n] episcopi ad peregrinandum[o] proficisci. Laicum-β etiam sine[p] canonicis litteris, *id est, formata.* ¶ Similiter non oportet alicubi proficisci[q].

β ¶ Laicum etiam.] *In codice græco hic est canon quadragesimus primus, quemaddum superior huius capitis pars est canon* 42. *Sed in neutro canone fit mentio laici sicuti neque in versione Dionysij, quam asserunt Burchardus, & Iuo) sed vtrobique est ἐφεγκτὸν ἢ πλημμὺρ, id est*, sacerdotalem, vel clericum. *In prisca tamen versione canon* 41. *sic habet.* Non oportet ministrum altaris, vel etiam laicum.

Item ex eodem, cap. 54.[4]

¶ Quibus spectaculis clericus interesse non debeat. C. XXXVII.

5 NOn oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos spectaculis[r] aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut scenis† s exhibentur, interesse: sed antequam thymelici[t] ingrediantur, surgere eos de conuiuio, & abire.

¶ *Hoc caput non est in canonum volumine græco Parisiis anno* 540. *impresso. Habetur tamen apud Balsamonem, & videtur indicari cap.* 24. *sextæ synodi Gratianus autem recitat ex prisca versione.*

Item Augustinus ad Possidium, & qui cum eo sunt fratres, epist. 73.

¶ Colorum fucis mulieres vti non debent. C. XXXVIII.

6 FVcare† v figmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est: qua nõ dubito etiã ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittendæ sunt feminæ ornari, secundum veniam, non secundum imperium. Nam verus ornatus[x], maxime Christianorum, & Christianarum non tantum nullus fucus mendax, verum ne auri quidem, vestisque pompa: sed mores boni sunt. 6 Execranda autem superstitio ligaturarũ (in quibus[x] etiam in aures virorum[y], in summis ex vna parte auriculis suspensæ deputentur) non ad placendum hominibus, sed ad seruiendum dæmonibus adhibetur.

Item ex symbolo Ephesini concilij. cc. episcoporum, quod habitum est contra Nestorium[7].

¶ Clericus peradmin. diuitiaam absentiam.

4 Et in Aquisgran. cap. 73.

5 Iuo p. 11. c. 78.

† Thymelici qui sint.

† canis] orig.

† Fucari] or.

‖ Versus.

6 16. q. 2. illud.

‖ Donatio in aliquibus tenet quam maritus vxori facit.

c Id est, ab inuicem separatas, secundum Accurs.

7 In epist. synodica Cyrilli, quæ præfixa est concilio Ephesino.

a Tuo p. 6. cap. 49.

† al. nel clerici.

‖ Canon dicitur regula.

† al. composite

† al. vno

a Die 81 extra de vita & hon. cleri. quoniã vt.

† al. Matisc.

b Vt in Euangelio: qui maior vestrũ est, sit minister vester. Arch. 2 Sup. dist. 44. c. nullus. Burc. l. 2. c. 61. Iuo p. 6. c. 232.

‖ Thymele

‖ Thymelici.

i ¶ *Anniuersarium.*] 3. 13. q. 2. quia alij.

k ¶ *Cogere.*] arg. contra Anglicos, vt extra de vita & hon. cle. à crapula.

l ¶ *Vel tornatricibus.*] id est, ioculatricibus, quæ voluuntur vt torni.

2 Bur. l. 2. c. 45. Iuo p. 6. c. 146. Cap. 41.

m ¶ *Nec laruas.*] extra de vi. & hon. cle. quoniam. & c. cũ decorem.

n ¶ *Iussionem.*] nec episcopum præter iussionem patriarchæ.

o ¶ *Ad peregrinandum.*] vt C. de episc. & cle. si qua per calumniam. in fin.

p ¶ *Sine canonicis litteris.*] hoc de cruce signatis, qui debent ire vltra mare, vel de pœnitentibus. B.

‖ Episcopi literas habeat qui peregrinari volet.

P ¶ *Sine canonicis litteris.*] in authen. de san. epis. §. interdicimus. col. 9. extra de voto, magnæ. nec etiam priuatus aliquis principem adire potest sine auctoritate iudicis. C. de decu. si quis decurio. lib.

DE spiritu dicit.] Hæc est 13. pars distinct. in qua dicitur, quòd à spiritu sancto omnia perficiuntur, & sine illo nullum bonum est: & ideo Gratian. posuit in fine ista duo cap. de spiritu sancto, vt etiam reprobaret quosdam hæreticos, qui dicunt quòd spiritus sanctus non procedit à filio: qui male dicunt. Ioan. de Fant.

CASVS. Quærebat à Nestorio hæretico, quare Christus in Euãgelio dixerit de spiritu sancto, ille me clarificabit: cum ipse non indigeat clarificatione alteri? nec spiritus sanct? sit eo maior, vt ei gratiã dare possit. Et respõdetur, quòd hoc ideo dicitur, quia per opera quæ in virtute spiritus sancti fecit, deitatẽ suã omnibus manifestauit, sicut aliquis virtute propria vel doctrina clarificari dicitur. eius enim spiritus idem est cum eo in substãtia, & procedit ab eo sicut à patre. spiritus sanctus per Apostolos miracula faciẽs Christũ eis manifestauit postquam in cœlum ascẽdit.

a ¶ *De spiritu.*] ‖ cum omnia sacramẽta in virtute spiritus sancti perficiãtur: non rite ipsa sacramenta ministrãtur, si in spiritus sancti processione non recte sentitur: de qua subdit duo[c] ca. 5. distinct. 2. cum omnem.

b ¶ *Clarificabit.*] id est opera quæ faciam in virtute eius manifestabunt me hominibus.

c ¶ *Sua.*] id est, Christi, qui est eiusdem substantiæ cum eo.

d ¶ *Proprietas.*] id est, discretio. quia personaliter ab eo est distinctus.

e ¶ *Alienus.*] i. aliud in essentia, immo idem.

f ¶ *Veritatis.*] id est, à veritate, id est, à filio procedens.

g ¶ *Ex Deo patre.*] mirum est cum Ephesinum concilium fuerit in Græcia celebratũ, & de quattuor principalib? sit vnum: vt 15. dist. canones. ‖ quomodo Græci audẽt dicere spiritum sanctum à solo patre procedere, cum hic dicitur contra; inducti tamen sunt ad hoc dicẽdum duabus de causis, scilicet, quia Christus loquens de processione spiritus sancti, solum patrẽ nominat dicens: Qui à patre procedit. Item etiam quia in symbolo fidei apud eos edito simpliciter continetur, Qui à patre procedit. nos addimus, filioque. sed in fine symboli apud eos sub anathemate prohibetur, vt nullus de fide Trinitatis aliud docere vel aliter prædicare quã ibi continetur, audeat. vnde dicunt nos anathematizatos qui ibi addimus, filioque. sed Christus ideo ita dixit, quia patri voluit attribuere auctoritatem inspirandi. Item in anathemate ponitur aliud pro contrario. sed non est contrarium, sed idem: cum filius cum patre sit idem in substantia. ergo quod à patre procedit, & à filio. & sic non addimus, sed potius declaramus.

h ¶ *De meo.*] id est à me, & à patre meo procedit. C. de sum. trinit. l. inter claras. Ioan. de Fant.

SAluator.] CASVS. iste fic consueuit poni communiter. Loquitur hic Didymus contra Græcos, qui errori Nestorij adhærentes dicunt spiritum sanctum à filio non procedere, vt colligitur ſ. ead.

¶ Quod spiritus sanctus procedit à patre & filio. C. XXXIX.

1 1 DE spiritu[a] dicit Dominus in Euãgelio [ille me clarificabit[b].] Hoc rectissime sentientes, vnum Christũ Dominum, & filium, non velut alterius egentem gloria confitemur à spiritu sancto gloriam cõsecutum: quia eius spiritus nec melior, nec superior ipso est: sed quia mira opera faciens ad demonstrationem suæ deitatis, virtute proprij spiritus vtebatur, ab ipso dicitur clarificari: quòd virtus sua[c], vel disciplina quælibet vnũquemque clarificet. Quãuis enim in sua sit substantia spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas[d], iuxta id, quod spiritus est, & non filius: attamẽ ab illo alienus[e] non est. Nam spiritus appellatus est veritatis[f]: & veritas Christus est. Vnde & ab isto similiter, sicut ex Deo[g] patre procedit. Denique hic ipse spiritus etiam per manus sanctorum Apostolorũ miracula gloriosa perficiens Dominũ glorificauit Iesum Christum, postquam ascendit in cœlum. Nam creditus est Christus natura Deus existere[h], per suum spiritum virtutes efficiens: ideoque dicebat [De meo accipiet, & annuntiabit vobis.]

Item Didymus, in lib. 2. de spiritu sancto, contra errores Græcorum.[2]

¶ De eodem. C. XL.

SAluator[α], qui & veritas, ait, [Non enim loquetur à semetipso:] hoc est, non sine me, & sine meo & patris arbitrio: quia inseparabilis[i] à mea & patris est voluntate[k]. *& amplius.* ‖ !

¶ Quia non ex se est[m]: sed ex patre, & me est. Hoc enim ipsum, quod subsistit, & loquitur à patre, & à me illi[n] est. [Ego veritatẽ loquor,] id est, inspiro, quæ loquitur, siquidem spiritus veritatis est. Dicere autem, & loqui in Trinitate, non secundum cõsuetudinem nostram, qua ad nos inuicem sermocinamur, & loquimur, accipiendum: sed iuxta[o] formam incorporalium naturarũ, & maxime Trinitatis, quæ voluntatem suam inserit[p] in corde credentium, & eorum, qui eam audire sunt digni: hoc est dicere, & loqui. *& infra.*

¶ Loqui ergo patrem[q], & audire filium, vel e contrario filio loquente audire patrem, eiusdem naturę in patre, & filio, consensusque significatio est. Spiritus quoq; sanctus, qui est spiritus veritatis, & spiritus sapientiæ, non potest filio loquente audire, quæ nescit: cum hoc ipsum sit, quod profertur à filio, id est, procedẽs à veritate, cõsolator manans de cõsolatore, Deus de Deo spiritus veritatis procedẽs. Denique, ne quis illum à patris & filij voluntate, & societate discerneret[r], scriptum est. [Non enim à semetipso[s] loquetur: sed ficut audiet, loquetur.] Cui etiam simile de seipso Saluator ait, [Sicut[t] audio, & iudico,] & alibi [Non potest filius facere quidquã, nisi quod viderit patrem facientem[v].]

α ¶ Saluator.] *In originali hæc antecedũt.* Dehinc in consequentibus de spiritu veritatis, qui à patre mittatur, & sit paracletus, Saluator, &c.

versic. denique. & in argumentum suum assumit auctoritatem Domini dicentis, Non enim loquitur à semetipso: sed sicut audit, loquitur. Secundo exponit qualiter ista verba sint circa Trinitatem intelligenda, scilicet, dicere, loqui, & audire: quia aliter accipiuntur quàm secũdum consuetudinem, qua nos loquimur. Tertio dicit, quòd spiritus sanctus nõ potest aliquid audire à filio quod ipse nesciat.

i ¶ *Inseparabilis.*] per hoc exaudi quod dicit: ‖ Inseparabilia sunt opera Trinitatis: vt 28. q. 1. sic enim. vt intelligatur de inseparabilitate voluntatis & operationis nam quod operatur pater, operatur & filius, & spiritus sanctus.

k ¶ *Voluntate.*] quia vult, aliàs falsum esset q gignit pater, non filius: comedit filius, nõ autem spiritus sanctus. argum. supra ead. distinct. 3. cap. vlt. ‖ Mihi enim videtur esse distinguendum inter opera operata, & opera operantia: sed male, nisi intelligas opera operata, id est, actus ipsos, vel accidẽs quod est in subiecto. Si enim intelligas opera operata secũdum q effectus est à sua causa, nil operatur vna persona quod tota Trinitas non causetur iuxta illud. Actio displicuit, passio grata fuit.

l ¶ *Et amplius.*] alia expositio est. Ioan.

m ¶ *Quia nõ ex se est.*] id est, nõ procedit ex se, id est, ex persona sua.

n ¶ *Sed iuxta formã, &c.*] sicut & ad iura corporalia restituit q s, non autem ad incorporalia. ff. de vsu cap. sequitur §. si viam. & ita aliter loquuntur leges de his quàm de illis.

o ¶ *Inserit.*] q a hoc liquidum est hic esse, &c.

p ¶ *Patrem.*] in Euangelio tamen exponitur, ‖ pater dicit vel loquitur de filio, id est, gignit filium. Pater vel filius loquitur de spiritu sancto, id est, inspirat spiritum sanctum. Filius audit patrem, id est, gignitur ab eo. Spiritus audit à patre vel filio, id est, inspiratur ab eo. & hæc expositio vsitatior est quàm ea quæ hic ponitur.

q ¶ *Eiusdem naturæ.*] secũdario. principaliter enim sic notatur personarum distinctio, immo principaliter. nec est ibi inuenire prius vel posterius. & omnia quæ in Trinitate personas distinguunt, essentiam innuunt, & essentialiter intelligũtur, & accipiuntur. Vnde August. Non est Deo aliud esse personã, & aliud esse substantiam, cum hoc nomen persona principaliter editũ fit ad notandum distinctionẽ personarum.

r ¶ *Discerneret.*] dicendo quòd non procederet ab eo.

s ¶ *A semetipso.*] legitur in Euangelio Ioan. Cum venerit paracletus spiritus veritatis, ille vos docebit omnem veritatem. non enim loquetur à semetipso: sed quæcumque audiet, loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

t ¶ *Sicut audio.*] id est, intelligo & scio. dicitur enim filius scientia, & ‖ quidquid habet filius, habet à patre, & spiritus sanctus à pre & filio.

v ¶ *Facientem.*] sæpe solet similis filius esse patri. Item & magistro discipulus. 24. quæst. 1. cum beatissimus, Ioannes.

FINIS.

Immortali Deo immortales gratias.

† absunt ab ottg.

‖ Opera Trinitatis qualiter sunt inseparabilia.

† al. ille Io. 14.

‖ Opera sunt duplicia.

Ioan. 16.

Ioan. 5.

‖ Pater loquitur de filio, quid significat.

‖ Filius in diuinis quidquid habet, à patre habet.

1 Iuo p. 2. c. 3. Ioan. 16.

2 paulo post med. inter opera Hie.

Ioan. 14. & 16.

‖ Spiritus sanctus à patre & filio procedit, quidqd dicãt Græci.

CANONES POENITENTIALES

QVORVM NOTITIA VIRIS ECCLESIASTICIS EST VALDE NECESSARIA. SVNT ENIM quædam regulæ directiuæ ad pœnitentias delinquentibus imponendas.

CONSIDERANDVM est de canonibus pœnitẽtialibus. Ad quorum intelligentiam prænotãdum est,quòd sicut est in scientiis practicis, quæ versantur circa opera, quòd sermo in vniuersali est incertus & dubius:sed cum applicatur ad singularia incipit quodammodo habere certitudinem, vt qui non considerat circunstantias particulares, potius deuiet, quàm se rectificet, vt patet in medicina, & scientia morali.Sic est intelligendum in proposito, quòd canones instruunt in generali quomodo est pœnitentia imponenda:sed descensum ad singularia presbyteris discretis relinquunt, qui considerant circumstantias personarum attendentes ad canones sicut ad regulas directiuas: quia si contra canones imponant,non recte imponunt.Nulli ergo presbytero licet facere aliquid, quod possit Patrum regulis obuiare.distinctione 38.nulli. In canonibus autem maxime determinatur pœnitentia quo ad tempus: & magis quàm quo ad modum: quia illa determinatio est certior & communior. hæc Bonauentura. Vt ergo scias qualiter debeat procedere arbitrium presbyteri, nota regulariter, sicut dictum est supra, septemnis est pro peccato mortali pœnitentia imponenda, & hoc non tantum propter temporis diuturnitatem: sed magis propter significationem. In veteri enim lege Maria soror Moysi lepra percussa, separata fuit extra castra septem diebus, Numeri 12. Maria significat pœnitentem. Interpretatur enim amarum mare.Hęc pœnituit septem diebus, sed nunc pœnitet septem annis, quod significatum est,Ezech.4. Diem pro anno dedi tibi.

¶ Si quæratur quare pœnitentia sit aggrauata, cum lex noua sit lex misericordiæ?Respond. quòd hic est maior ingratitudo propter maiorem gratiam, & maior contemptus propter maiorem dignitatem nouę legis,in qua Christi sanguis est effusus,& grauius peccatum propter statum peccantis, qui debet esse perfectior. Et vlterius satisfactio in lege noua debet esse perfecta, vt in pristinum statum reducat.Et quia sol in vna die non redit in idem punctum, sed in anno: ideo dies conuersus est in annum.Rursum, Quia perfectum remedium est in lege noua:ideo annus multiplicari debet per septem, propter septem dona spiritus sancti recuperanda, & propter septem dotes: scilicet tres animæ, & quattuor corporis obtinendas.Huiusmodi autem pœnitentia non est omnibus imponenda, nec tamen est infirmanda: sed est insinuanda, vt cognoscatur quàm grauis est culpa. hæc Bonauentura. Licet autem pro singulis peccatis criminalibus sit statuta talis pœnitentia; debet tamen imponi magis vel minus aspera prout maioritas vel minoritas criminis cum ceteris circumstantiis hoc exposcit,vt in sequentibus patet. A prædicta namque regula excipiuntur plurimi casus, in quibus propter dignitatem peccantis vel criminis enormitatem imponitur pœnitentia maior : aliquando etiam ex variis causis minor. Ad hoc ergo quòd presbyter circa pœnitentias disponendo cautius arbitretur, notandi sunt casus, in quibus per canones certæ pœnitentiæ imponuntur,quos scilicet canones tenetur presbyter scire, vt dictum est supra. Sunt autem isti.

¶ Primus est, quòd si presbyter fornicationem fecerit, pœnitentiam x. annorum faciat hoc modo: scilicet, quòd sit inclusus, siue à ceteris in aliquo loco remotus: sacco indutus & humi prostratus misericordiam Dei iugiter implorans. primis tribus mensibus continuis à vespere in vesperam pane & aqua vtatur, exceptis Dominicis diebus,& festis præcipuis, in quibus modico vino, piscículis & leguminibus recreetur. Elapsis autem sic tribus primis mensibus,de illo loco exeat,non tamen in publicum procedat ne populus in eum scandalizetur. Et per hoc videtur,quòd in publico crimine loquatur,Post hoc resumptis viribus aliquantulum, vnum annum & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis Dominicis & aliis præcipuis festis, in quibus vino, sagimine, ouis & aliis prædictis vtatur. Finito sic primo anno & dimidio, & caseo poterit vti. Finito sic primo anno & dimidio, particeps sit corporis Domini:& ad pacem veniat, & ad psalmos cum aliis fratribus canendos in choro vltimus recipitur.Ad cornu tamen altaris non accedat: sed minorum ordinum tantum officia gerat, deinde vsque ad completionem septimi anni tres legitimas ferias, scilicet secundam, quartam & sextam exceptis diebus Pascalibus, qui sunt quinquaginta, in pane & aqua iechalibus, qui sunt quinquaginta, in pane & aqua iechalibus iunet. secundam tamen feriam vno psalterio vel denaiunet. secundam tamen feriam vno psalterio vel denario si sit operarius redimere poterit. Et sic cum septimum annum compleuerit, potest eum episcopus ad gradum pristinum reuocare: ita tamen quòd in tribus annis sequentibus sine vlla redemptione omni sexta feria in pane & aqua ieiunet. Et eadem pœnitentia imponenda est presbytero de omnibus aliis peccatis, quæ depositio-

Legitimæ feriæ sunt tres.

ligunt quidam de simplici fornicatione:alij forte melius secundum Rayn. de adulterio vel incestu: puta, quia cognouit coniugatam,consanguineam vel affinem.

¶ Secundus casus est; si presbyter cognouit filiam suam spiritualem: quam scilicet baptizauit, vel in baptismo vel in confirmatione tenuit: vel quæ sibi confessa fuit, debet pœnitentiam agere xij. annis. & etiam debet deponi, si crimen sit manifestum: & peregrinando xv. annis pœniteat.& postea monasterium intret tota vita sua moraturus ibidem. Episcopus vero qui talia commisit: pœniteat xv. ann. Ipsa vero mulier debet omnia relinquere,& res suas pauperibus dare,& conuersa vsque ad mortem in monasterio Deo seruire. 30. quæst. 1. si quis sacerdos.& cap.non debet.

¶ Tertius est,quòd quicumque filiam suam spiritualem vel matrem cognoscit:septem annis pœniteat,& similiter ei consentientes.30.quæst.3.non oportet.

¶ Quartus est, quòd qui contrahit cum aliqua alij desponsata per verba de præsenti: ipsa dimissa xl.diebus ieiunet in pane & aqua: & sequentibus septem annis pœniteat.extra de spon.duor. accepisti.

¶ Quintus est,quòd qui cognoscit duas commatres vel sorores:siue vxor viuat,siue non:ad minus vij.annis pœniteat,licet plus deberet.30.quæst.4.si presbyter.

¶ Sextus est, quòd qui cognouerit monialem siue deuotam, x. annis pœniteat.& similiter ipsa secundum formam traditam. 27. quæst. 1. de filia.& cap. deuotam. In quorum primo cap. dicitur, quòd si filia episcopi, vel presbyteri, vel diaconi post votum solenne contraxerit matrimonium : non admittitur ad communionem : nisi marito defuncto pœnitentiam egerit: si autem eo viuente decesserit, & pœnitentiam egerit, & communionem petierit : tantum in fine vitæ recipiet eam. In secundo cap. dicitur quòd deuota peccans non est recipienda in ecclesia, nisi peccare desierit: & desinens egerit pœnitentiam x. annis, postea recipiatur ad communionem, & antequam in ecclesia admittatur ad orationem:ad nullius conuiuium Christianæ mulieris accedat.

¶ Septimus est, de eo qui ignoranter cognoscit duas sorores, vel matrem & filiam, vel amitam & neptem. pœniteat vij.annis.Si autem scienter, perpetuo priuetur coniugio. 34.quæst.1.si quis cum duabus.

¶ Octauus est, quòd qui duxit in vxorem eam quam polluit per adulterium, pœniteat v. annis. 31. quæstione 1. si qua vidua.

¶ Nonus est, quòd qui contra naturam peccauit, si sit clericus debet deponi vel religioni tradi, si corrigibilis appareat ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Si vero sit laicus à cœtu fidelium vsque ad condignam satisfactionem debet fieri alienus.extra de excess. prælat. clerici.Hoc enim vitium maius est, quàm cognoscere matrem.32. quæst. 7.adulterij.& hæc Augustinus. Adulterij, inquit malum,vincit fornicationem, vincitur autem ab incestu fornicatio.Peius enim est cum matre,quàm cum aliena vxore concumbere: sed omnium horum pessimum est, quod contra naturam fit, vt si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit vti. hæc Augustinus. Quocumque autem modo tale factum exerceatur præterquam inter virum & feminam ordinate & in vase debito, vitium contra naturam & sodomiticum iudicatur, vt dicit Ray.

¶ Decimus est, quòd qui coierit cum brutis pœniteat plusquam vij.annis : & similiter pro incestu.32. quæst.2. hoc ipsum.& §.seq.

¶ Vndecimus est, quòd presbyter qui interest clandestinis nuptiis triennio suspenditur. & si culpa exegerit: grauius puniatur. extra de clandest. de sponsa. cum inhibitio.

¶ Duodecimus est, quòd qui votum simplex violauerit:pœniteat tribus annis.27.distinct.si vir.

¶ Decimustertius est, quòd qui excommunicatus celebrauerit : debet triennio pœnitere. & per ij. iiij. & vj. feriam à vino & carnibus abstinere. 11. quæstio. 3. de his. De pœna vero degradati celebrantis habetur distinct. 50. accedens.

¶ Decimusquartus est, quòd homicida voluntarius sine spe restitutionis deponitur. & pœniteat vij. annis. 50. distinctione miror.

¶ Decimusquintus est, quòd homicida casualis pœniteat v.annis.& hoc secundum Ray. si culpa casum præcessit : aliter non, nisi forte ad cautelam. distinctione 50. eos.& duobus cap.sequentib.

¶ Decimussextus est, quòd si quis fecerit homicidium propter necessitatem euitabilem : pœniteat duobus annis.distinct.50.cap. de his clericis. quæ licet si ineuitabilis esset, in nullo sibi imputaretur. 50. distinct. quia te. Quod verum est quo ad culpam:sed bonum esset, quòd pœniteret quo ad cautelam & innocentiam suam ecclesiæ ostendendam. extra de homicid. cap. 2.§. vltimo. Et secundum Rayn. forte distingui potest in homicidio necessario sicut in casuali.& vtrum culpa præcesserit necessitatem vel non. Argum. distinct. 50. de his not.extra de homicid.interfecisti.Sed & si quis per insaniam committat homicidium, non ei imputatur. 3.quæst. 4.iudicas. quin etiam qui intuitu disciplinæ incaute percutiendo occiderit, deponitur. extra de homicid. presbyterum. 15.quæst.1. si quis non iratus. Sed qui ligatum latronem interficit, deponitur. extra de homicid. suscepimus.Qui autem latronem occultum occidit, quem viuum comprehendere potuit,xl. diebus non intret ecclesiam,& aliàs pœnitere debet extra. eod.tit. cap. 2.vbi de hoc dicitur. Qui vero paganum vel Iudæum occidit, pœniteat xl.diebus.distinct.50.cap.qui vero odij.

¶ Decimusseptimus est, quòd matricida pœniteat decem annis secundum formam satis aperte traditam trigesimatertia, quæstione secunda, latorem. Vxoricidæ vero grauior pœnitentia debet imponi. Talis enim & qui Dominum occidit,numquam equitat,nec vehiculo portatur,nec matrimonium contrahit: vsque ad decem annos carnes non comedit nec vinum bibit, & alia quæ habentur trigesimatertia. quæst. 2. admonere. & cap. quicumque. Imponitur autem pœnitentia maior vxoricidæ,non quia illud peccatum sit grauius isto:sed quia homines proniores sunt ad occidendum vxores, quàm matres. Maius enim peccatum est occidere matrem quàm vxorem occidere, vt dicit Bonauentu. in 4. sententiarum,& communiter omnes doctor.Gulielm.vero Duran. tenet contrarium in repertorio, pro eo quòd vxoricidæ imponitur pœnitentia maior. Mihi autem magis placet sententia aliorum. Sed qualem pœnitentiam agere debent qui filios occidunt? Respon. Aut est certum quòd ipsimet scienter interfecerunt,& sic debet eis imponi pœnitentia maior quàm pro alio homicidio. Argumen.extra eodem cap.vltimo.in text.& gloss.& de homicid. cum iuramento.de pœniten. distinct. 1. aut facta.In hoc tamen casu vir vxorem recuperat quam coactus abiurauerat, & ipsa pœnitentia agit secundum arbitrium episcopi : ita quòd si habet alios filios pacifice gubernare possit eos vxor. extra eo.intelleximus. quòd si virum non habet, induci debet vt intret religionem: ad quod si non potest induci,tutius est ei dare licentiam nubendi, vt extra eod. veniens. Et hoc quando timetur de continentia; aliàs non, vt patet 31. quæst.2. in adolescentia. Et si pater sit clericus, ab officio altaris debet perpetuo abstinere, & ei grauior quam laico : non tamen publica (nisi veniat in publicum) pœnitentia debet

imponi, vt extra de pœnitentia quæsitum. Aut certum est, quòd non interfecerunt sponte, nec in culpa fuerunt, sed casu fortuito contingit: & sic de stricto iure in nullo tenentur. Argumen. extra de homicid. ex litteris. 2. cap. Ioannes. & cap. vltimo. Nisi velint ad cautelam pœnitere. In dubio tamen præsumitur, quòd non hoc ex certa scientia, sed potius ex incuria prouenerit. extra de præsumptio. afferte. Aut certum est, quòd non exhibuerunt omnem diligentiam quam potuerunt & debuerunt: & sic culpa præcesit casum. Et si sit grauis culpa, vt si posuit puerum in medio vtriusque: secundum arbitrium pœnitentiarij imponitur pœnitentia quinque vel septem annorum. 50. distin. si qua femina. & cap. sequen. & cap. si quis sponte. occulta, si sit occultum. publica si sit publicum. & maior si in lecto suffocetur quàm si in cunis. & maior presbytero Græco quàm laico, vt habetur extra de pœniten. quæsitum. Et licet dispensetur quo ad pœnitentiam, quæ est arbitraria, vt dicitur ibidem: non tamen quo ad ordines propter homicidium quod est delictum enorme & indispensabile, distinctione 50. mitor. Si autem culpa, quæ præcesit casum sit leuis, vt si posuit puerum in eodem lecto, longe tamen à se: imponitur pœnitentia trium annorum. Secundum hoc intellige illud extra eodem, de infantibus. Monendi ergo sunt parentes, quòd tam tenellos secum in vno non collocent lecto, ne qualibet negligentia interueniente opprimantur & suffocentur, vt secunda quæstione 5. consuluisti. Et hoc modo distinguit Hostien. & Ber. extra de infantibus. Quid de illis qui filios vel seruos suos infantes, vel etiam adultos languidos relegata pietate exponunt, idest, extra se ponunt ante ecclesias, vt aliqui moti misericordia colligant eos? Respon. Tales grauiter peccant: quia cum ignoretur sæpe consanguinitas expositorum, contrahere possent matrimonium cum sorore vel consanguinea: ideo exponens tenetur de hoc peccato pœnitere, & est puniendus sicut expositus, si sciēter cum tali contraheret, puniretur. extra de pœniten. officij, secundum Hostien. Talis enim secundum Ray. est tanquam homicida iudicandus, qui hominem sibi ita coniunctum periculo mortis exponit. Consideratis tamen circumstantiis & vtrum ob hoc mors secuta fuerit vel non fuerit: pœnitentia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares secundum Ray. si mors inde sit secuta: quia scilicet fuerunt in culpa eos exponendo, vel alimenta negando. Tamen secundum Ro. si in nulla culpa fuissent: quia forte nec eleemosynas quærendo, nec aliter eos alere possent, irregulares non essent, nec peccarent.

¶ Decimusoctauus est, quod qui presbyterum interfecit, pœniteat xij. annis. extra de pœniten. & remissio. cap. 2. De pœnitentia vero eius qui occidit monachum, vel clericum subdiaconum, vel diaconum, habetur 17. quæst. 4. qui occiderit. De pœnitentia autem eius qui machinatur in mortem domini sui, vel in regimen eius, habetur. 23. quæst. vltima. §. si quis.

¶ Decimusnonus est, quòd qui iniuste alium ad mortem accusat, quadraginta diebus in pane & aqua per septem annos ieiunet & pœniteat, & hoc si accusatus sit occisus. Si autem tantum membrum perdiderit, triennio pœniteat, extra de accusa. accusasti, Hostien. vero & Ioan. de Deo in ieiunando intellexerunt quod primus pœniteat per septem annos, quolibet anno ieiunando quadraginta diebus in pane & aqua. secundus vero per tres annos. G. vero Duran. intellexit prout littera magis sonat, scilicet quòd primus ieiunabit quadraginta diebus in pane & aqua: siue continue; siue interpollate, & per septem annos ieiunabit & pœnitebit: non tamen in pane & aqua: sed ad arbitrium presbyteri, secundus vero per tres Quadragesimas, prima ante natalem Domini, secunda ante Pascha, tertia ante sanctum Ioannem. has enim instituit beatus Petrus, vt habetur in chronicis. Ieiunabit autem tunc in pane & aqua. probantur hæc secundum Hostien. 22. q. 5. c. 1. 2. & 3. Quadragesimæ sunt tres.

¶ Vigesimus est, quod periurus quadraginta diebus in pane & aqua ieiunet, & vij. annis sequentibus pœniteat. & semper debet esse in pœnitentia, scilicet interiori. 6. quæst. 1. quicumque.

¶ Vigesimus primus est, quòd qui compulsus conditionaliter à domino scienter peierat, si liber sit, xl. diebus in pane & aqua. & hoc secundum gloss. intellige vel continue vel interpollate pœniteat vij. annis sequentibus, non tamen in pane & aqua. vt dicit gl. Si vero seruus sit eius qui eum coegerit tribus Quadragesimis & legitimis feriis, scilicet, ij. iiij. & vj. 22. q. 5. qui compulsus.

¶ Vigesimus secundus est, quòd qui peierat in manu episcopi vel in cruce consecrata, pœniteat tribus annis. Si vero in cruce non consecrata, vno anno. Qui vero coactus & ignorans ignorantia iuris, & postea cognoscit, pœniteat tribus Quadragesimis. 22. q. 5. cap. 2. Qui vero coactus pro vita redimenda vel qualibet causa vel necessitate peierat (quia corpus plus quam animam dilexit) tribus quadragesimis pœniteat. ea. quæstio. 5. cap. si quis coactus. Alij inducunt tres annos: & vnum ex his in pane & aqua.

¶ Vigesimus tertius est, quòd qui falsum scienter iurat, vel aliū iurare cogit, diebus xl. pœniteat in pane & aqua: & septem sequentibus annis numquam sit sine pœnitentia, scilicet interiori. Alij etiam si conscij fuerint similiter pœniteant. 22. q. 5. si quis conuictus.

¶ Vigesimus quartus est, quod qui mensurat in falsa mēsura, xxx. diebus in pane & aqua ieiunet. extra de cōtrah. emp. vt mensuræ. De pœna vero falsarij litterarum, habetur extra eo. ad audientiam. & c. dura. & c. ad falsariorum. & de verb. signifi. nouimus.

¶ Vigesimus quintus est, quòd qui frangunt pœnitentiam solennem: siue redeundo ad crimina priora vel similia: siue redeundo ad negotiationem vel militiam sæcularem, quæ sibi fuerant interdicta: sola inter ecclesiam fidelibus oratione iunguntur, à communione suspenduntur, à catholicorum conuiuiis separantur, & pœnitere debent x. annis, & communicent in fine vitæ. 33. q. 2. de his vero. & de pæ. dist. 5. si quis vero.

¶ Vigesimus sextus est, quod qui canit missam & non cōmunicat: debet vno anno pœnitere, & interim missas non cantare. de consecra. dist. 5. relatum.

¶ Vigesimus septimus est, quod presbyter, qui mortuum clericum inuoluit in palla altaris, pœniteat x. annis, & mensibus v. diaconus vero triennio & dimidio. de consec. dist. 1. nemo per ignorantiam.

¶ Vigesimus octauus est, quod qui committit sacrilegiū ecclesiam violando, vel chrisma siue calicem sacrum pol lutis manibus accipit, vel similia sacrilegia committit, pœniteat septem annis. Primo anno extra cœmeterium quod violauit, consistat. secūdo anno ante fores ecclesiæ. tertio in ecclesia. & in hoc triennio carnes non comedat: vinum non bibat nisi in Pascha vel Natali, non offerat nec communionem accipiat. quarto anno communicabit: & in illo & in v. & vj. & in vij. tribus feriis à carnibus & vino abstineat ieiunando. 12 quæst. 2. dæmon. Comburens autem ecclesiam, quindecim annis pœniteat, & eam restituat. 17. q. 4. §. si quis, in versiculo maius. De pœna vero raptoris siue furis rei ecclesiasticæ, & de pœna furis & effractoris tam clerici quà laici, habetur eadem quæst. §. peccata. & c. si quis clericus.

¶ Vigesimus nonus est, quòd si parentes frangunt sponsalia filiorum, à communione triennio separentur: & similiter

similiter filij si sint in culpa; si tamen filij secundum promissionem factam contraxerint, excusantur vtique: scilicet quo ad pœnam ecclesiæ: sed non quo ad reatum ex quo dederunt operam in contrarium. 31. quæst. 3. si qui parentes. argument. de pœniten. distinct. 1. si cui.

¶ Trigesimus est, quòd qui blasphemauerit publice Deum vel aliquem Sanctorum: & maxime beatam Virginem: illi debet episcopus hanc pœnitentiam iniungere: scilicet vt septem diebus Dominicis præ foribus ecclesiæ in manifesto dum missa cantatur existat, & vltimo illorum dierum dominicorum pallium & calciamenta deponat, & corrigiam ligatam circa collum habeat, & septem præcedentibus sextis feriis in pane & aqua ieiunet ecclesiam nullatenus ingressurus: & quolibet prædictorum dierum tres paupēres vel duos vel saltem vnum reficiat si potest: & si non potest hæc pœna in aliam commutetur. quod si renuerit agere omnia supradicta, interdicatur sibi ecclesia: & in morte priuetur ecclesiastica sepultura. extra de maledic. statuimus. Item blasphemus si diues fuerit, xl. alioquin xxx. vel xx. & si ad hoc non sufficit: quinque solidorum vsualis monetæ pœna multetur, nullamque misericordiam in hoc habiturus, vt dicitur ibidem: scilicet quin soluat quinque solidos, quos si non habet, currat per ciuitatem, vel commutetur in pœnam aliam temporalem. Hæc autem pœna soluetur ei, qui condemnat: id est potestati sæculari. hanc enim pœnam temporalem præcepit Papa imponi per potestatem temporalem. quod si neglexerit, per episcopum præcipitur cogi. hæc Host. habet autem prædicta pœna locum secundum Gof. cum quis blasphemat non ex ira vel ebrietate vel dementia: quia tunc cum eo mitius ageretur. 2. quæst. 3. si quis iratus. §. notandum. Secundum vero Host. hæc pœna est specialiter inducta contra eos, qui Deum blasphemant ex ira. Non enim aliquis de leui blasphemat Deum nisi iratus. Tanta tamen posset esse iracundia, quod æquiparatur dementiæ: & tunc illud quod dicit Gof. locum posset habere. hæc Host.

¶ Quid si quis iuret pēr caput, vel per ventrem, vel per corpus, vel capillum? Respondet Hostil. quòd si faciat hoc affirmando vel iurando, non habet locum hæc pœna. secus est si faciat hoc detestando vel vituperando, licet iratus. Item secundum Gof. & Host. hæc quæ dicuntur de pœna temporali, fiunt iudice pro tribunali sedente. In iudicio autem animæ presbyter discretus moliendo rigorem dispensare poterit ex causa circa pœnam spiritualem superiorem. xxv. quæst. vj. pœnitentibus. hæc Host. Item blasphemus clericus, maxime presbyter, cogatur ad veniam postulandam. quod si noluerit, degradetur. distinct. 46. clericus.

¶ Notandum vero quòd blasphemus secundum leges est decapitandus, vt in authen. vt non luxu. contra natu. circa medium. collat. 6. Secundum vero canonem antiquum clericus erat degradandus: & laicus excommunicandus. 22. quæst. 1. si quis per capillum. Hodie vero laicus aget pœnitentiam supradictam, scilicet illius canonis, statuimus & hoc si publice blasphemauit. Si enim occulte, non pœnitebit publice, vt puto. Clericus vero hodie est corrigendus pœna arbitraria & occulta: non illa quæ est publica. Clericus enim publice non debet pœnitere. Si autem rebellis fuerit, vel sæpius hoc commiserit: locum habet pœna legis, scilicet vt laicus decapitetur in foro ciuili, & in canonico anathematizetur, id est, ecclesiæ ingressus sibi interdicatur, & in morte priuetur ecclesiastica sepultura. Clericus vero degradetur. hæc Hostien. tit. de maledicis.

¶ Trigesimus primus est de presbytero, qui reuelat confessionem, quòd de iure antiquo debet deponi, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinari. de pœnitent. distinct. 6. sacerdos.

¶ Trigesimus secundus est, quòd qui dicendis horis canonicis & aliis officiis diuinis discrepat à consuetudine propriæ metropolitanæ ecclesiæ, vj. mensibus priuatur communione, si hoc accidat ex cōmeptu. 17. dist. de his.

¶ Trigesimus tertius est, quòd episcopus, qui ordinat sine iusta causa clericum inuitum aut reclamantem vel penitus inuitum absolute suspenditur anno vno. 74. distinctione, capit. 1.

¶ Trigesimus quartus est, quòd episcopus, qui correctionem de venditione ministeriorum dissimulat, duobus mensibus: presbyter iiij. diaconus iij. subdiaconus, & ceteri ad arbitrium iudicis pœnitere debent. 1. quæst. 1. quidquid inuisibilis.

¶ Trigesimus quintus est, quòd sortilegus xl. diebus pœniteat. extra de sortile. requisisti.

¶ Trigesimus sextus est, quòd qui videt in astrolabio pœniteat duobus annis. extra de sortileg. ex tuarum.

¶ Trigesimus septimus est, de stilla sanguinis altaris cadentis super terram, vel aliquid aliud propter negligentiam presbyteri, debet presbyter pœnitere xl. diebus. Si cecidit super pallio altaris pœniteat iiij. diebus de consecr. distinct. 2. cap. si per negligentiam.

¶ Trigesimus octauus est, quòd si aliquis euomit Eucharistiam propter ebrietatem & voracitatem: si laicus, pœniteat quadraginta diebus. Si clericus vel monachus vel presbyter vel diaconus, pœniteat septuaginta diebus. Si episcopus, pœniteat nonaginta diebus: Et debet euomitura comburi, & iuxta altare collocari. Si vero causa infirmitatis euomuerit, septem diebus pœniteat. de consecr. distinct. 2. si qui propter ebrietatem.

¶ Trigesimus nonus est, quando mus corrodit vel comedit corpus Christi. de pœnitentia huius casus inquire vbi sit notata. de consecr. distinct. 2. circa finem.

¶ Quadragesimus est, quòd qui domum vel aream voluntarie succendit, sublata vel incensa omnia restituat, & tribus annis pœniteat. extra de iniu. si quis domum. Canon tamen dicit quòd si ex odio vel iniuria hoc fecerit, excommunicari debet, nec absolui donec satisfecerit, & iurauerit quod ignem de cetero non apponet. Imponitur autem sibi vt Hierosolymam vel in Hispaniam vadat in Dei seruitio anno integro ibi moraturus. Si quis autem archiepiscopus vel episcopus hoc relaxauerit, damnum restituat, & ab officio episcopali per annum abstineat. 23. q. 8. pessimam. Hodie autem postquam sunt denuntiati non possunt citra sedem Apostolicam absolu. extra de sentent. excommun. tua nos. Immo text. loquitur de incendiariis indistincte postquam sunt publicati. Et Ber. hoc idem dicit expresse, & Gratia. extra de senten. excommun. quicumque. & Goffre. licet Rom. contrarium dicat. Secundum autem leges, qui in ciuitate data opera incendiū fecerit: si sit humilis, subiicitur bestiis: si sit in aliquo gradu, decapitatur vel in insulam relegatur. ff. de incen. tui. nau. l. fin. Qui vero alibi vt in villis vel castris remissis ibidem ædes positas combusserit, si hoc dolo fecerit, comburitur. Et hoc intelligendum secundum Hostien. si sit humilis. Si autem hoc ex sua negligentia contigerit, resarciet damnum, vel si minus idoneus sit, parum vel leuiter castigetur. Et nomine ædium omne ædificium continetur, vt ibidem dicitur. l. qui ædes.

¶ Quadragesimus primus est, quòd qui dederit vel acceperit communionem ab hæretico, & nescit hoc esse prohibitum ab ecclesia, & postea intelligit; pœniteat vno anno. Si autem sciuit & neglexit, pœniteat decem annis: vel secundum quosdam, vij. vel secundum alios, v. Qui vero permittit hæreticum missam celebrare in ec-

clesia catholica per ignorantiam iuris, pœniteat xl. diebus. Si pro reuerentia eius, per annum pœniteat. Si pro damnatione ecclesiæ catholicæ, & pro cõsuetudine Romanorum, proiiciatur ab ecclesia sicut hæreticus, si sit impœnitens: alioquin pœniteat x. annis. Si autem relicta ecclesia ad hæreticos transierit, & alios ad hoc induxerit, pœniteat xij. annis, tribus extra ecclesiam, septem inter audientes, duobus extra communionem. & sic xij. anno communionem siue oblationem percipiat. 24. q. 1. si quis dederit.

¶ Quadragesimus secundus est, quòd patronus, qui res ecclesiæ dilapidat, vno anno pœniteat. 16. q. 7. c. filiis.

¶ Quadragesimus tertius est, quòd qui domum suam magicis & incantatoribus lustrat, vel aliud facit, & qui ei hoc consulit, annis v. pœniteat. 16. quæst. 5. qui diuinatores. & cap. non liceat.

¶ Quadragesimus quartus est, quòd qui pacẽ cum proximo suo non facere iurat, anno vno pœniteat, & ad pacem redeat. 22. quæst. 2. qui sacramento.

¶ Quadragesimus quintus est, quòd pro periurio, adulterio, homicidio dantur pro pœnitentia regulariter vij. anni, & similiter pro fornicatione: licet non ita aspera pœnitentia iniungatur. 22. quæst. 1. prædicandum. 33. q. 1. hoc ipsum. & §. seq.

¶ Quadragesimus sextus est, quòd qui scienter rebaptizatur, vij. annis pœniteat, & feria iiij. & vj. in pane & aqua ieiunando tres quadragesimas facit. & hoc si fecit pro hæresi introducenda. Si autem pro munditia, id est, pro salute corporis obtinenda, vt extra de apostat. cap. 2. tribus annis pœniteat. de consecrat. distinct. 4. qui bis. & talis qui bis baptizatur vel confirmatur, fit de foro ecclesiæ, & cogitur fieri irregularis. distinct. 84. dictum est. De pœna autem talium habetur de consecr. dist. 4. eos. Cuius capituli sententiam prætermitto gratia breuitatis.

¶ Quadragesimus septimus est, quòd qui vxorem adulteram cognoscit antequam pœniteat, iij. ann. pœniteat. 21. quæst. 2. si quis. Qui vero cognoscit eam pœnitentem ante pœnitentiam peractam, pœniteat, ij. annis. ead. q. si quis primo. Quomodo vero pœnitentia iniungenda sit mulieri partum alterius supponenti, vel etiam de non suo viro concipienti, habetur extra de pœnitent. & remiss. officij.

¶ Ad regulas igitur prædictas iuspiciendo potest studiosus indagator procedere ad pœnitentias pro diuersis criminibus secundum canones imponendas: & ex causa consideratis circumstantiis, vt dictum est supra, moderari poterit eas. Et licet ab ipso omnes circumstantiæ sint diligenter attendendæ: principaliter tamen qualitates personæ, & præcipue vtrum sit persona obnoxia alicui aliquo vinculo seruitutis. Nam circa tales personas cauere debet pro posse presbyter ne talem pœnitentiam eis imponat: per quam illis quibus sunt adstrictæ præiudicium fiat, maxime circa coniugatos. vnde si seruus sit & timore peccauerit, obediens domino suo in atrocioribus, est mitius puniendus. 22. quæst. 5. qui compulsus. obedire tamen non tenebatur in talibus. 11. q. 3. si Dominus. Si autem voluntarie peccauerit, corpore punietur etiam acrius quàm alius. 24. quæst. 1. qui contra pacem. Nec est seruo iniungẽda peregrinatio, per quam dominus eius, qui non est in culpa, illius seruitio defraudetur. extra de sentent. excom. relatum. Si vero liber sit tota pœnitentia canonis, si potest facere, debet imponi. 16. quæst. 1. sacerdotes pœnitentiam. Sed ex causa poterit eam presbyter moderari.

¶ Considerandum etiam erit vtrum sit persona noua in fide: quia nouis in fide minor debet etiam pœnitentia imponi. extra de pœnitent. & re. Deus qui. Et similiter considerandæ erunt aliæ personarum circumstantiæ: de quibus ad præsens supersedeo gratia breuitatis.

¶ Sciendum autem quòd in foro pœnitentiali dicuntur legitimæ feriæ ij. iiij. & vj. distinct. 81. presbyter. de consecrat. distinct. 3. ieiunia. Aliqui tamen vt dicit Rom. pro ij. feria ponunt sabbatum.

¶ Insuper notandum est, quòd si pœnitentia in pane & aqua imponatur non habenti panem, potest loco panis leguminibus & piscibus vesci: & etiam aliis, si necessitas illud requirat extra de pœnitent. & re. licet. in text. & glos. aliàs non licet.

¶ ‖ Notandum etiam secundum Ioan. si pœnitentia sit imposita à canone: liberatur quis à ieiunio dando denarium, vel legendo psalterium propria auctoritate. Innocvero dicit, quòd ieiunia necessaria, vt quattuor temporum & huiusmodi, non possunt redimi nisi subsit rationabilis causa: voluntaria vero redimi possunt, etiam sine auctoritate superioris. ‖ Ieiunia an possint redimi.

¶ Ad hoc etiam nota, quòd vbi imponitur pœnitentia aliquot annorum siue quadragesimarum, nec additur quomodo quis debet pœnitere: hoc relinquitur arbitrio presbyteri, cum pœnitentiæ sint arbitrariæ, vt dictum est supra. ipse enim presbyter arbitrabitur eam per ferias legitimas faciendam, secundum canones. 50. distin. de his clericis. extra de homic. cap. 2. & in multis aliis iuribus. Et sic intelligitur illud extra de accus. accusasti. & de spon. dilectus. & similia.

EXPLICIVNT CANONES POENITENTIALES.

CANONES

CANONES SANCTORVM APOSTOLORVM

Per Clementem à Petro apostolo Romæ ordinatum Episcopum, in vnum congesti.

j. ij. iij.

Episcopvs à Duobus aut tribus episcopis ordinator.

¶ Presbyter ab vno episcopo ordinator: item diaconus, & reliqui clerici.

¶ Si quis episcopus aut presbyter præter ordinationem Domini, quam de sacrificio instituit, alia quæpiam, puta aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut aues, aut aliqua animalia, aut legumina supra altare obtulerit, vt qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor: excepto nouo frumento & vua opportuno tempore. Præterea licitum non esto aliud quidpiam admouere ad altare, quàm oleum in candelabrum, & incensum oblationis tempore.

iiij. ¶ Omnium aliorum pomorum primitiæ episcopo & presbyteris domum mittuntor, non super altare. Manifestum est autem, quòd episcopus & presbyteri inter diaconos & reliquos clericos eas diuidunt.

v. ¶ Episcopus, aut presbyter, aut diaconus vxorem suam prætextu religionis non abiicito: si abiicit, segregator à communione. si perseuerat, deponitor.

vj. ¶ Episcopus, aut presbyter aut diaconus sæculares curas non suscipito: alioquin deponitor.

vij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus sanctum diem Paschæ ante vernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit: deponitor.

viij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicumque ex sacerdotali consortio, oblatione facta, non communicauerit: causam dicito. Et si bona ratione subnixa sit, veniam promeretor. Sin minus dixerit: à communione excluditor, tamquam qui populo auctor offensionis fuerit mota contra eum suspicione, qui obtulit.

ix. ¶ Quicumque fideles ecclesiam ingrediuntur, & scripturas audiunt, neque apud preces & sanctam cõmunionem permanent: eos tamquam qui ordinis in ecclesia perturbationem inducant, à communione arceri oportet.

x. ¶ Si quis cum excommunicato, licet in domo, preces coniunxerit: iste communione priuator.

xj. ¶ Si quis cum deposito clerico, vt cum clerico preces coniunxerit: deponitor & ipse.

xij. ¶ Si quis clericus, aut laicus à communione segregatus, seu nondum in communionem receptus, ad aliam profectus ciuitatem, sine commendatitiis litteris receptus fuerit, à communione excluditor tam qui recepit, quàm qui receptus est. Si excõmunicatus fuerit: in longiusilli tempus excõmunicatio protenditor.

xiij. ¶ Episcopo, qui parochiam suam dereliquerit, alteri insilire nefas esto, licet à pluribus ad hoc compellatur: nisi rationabilis aliqua causa subsit, quæ hoc ipsum facere vi adigat, nempe quod plus lucri & vtilitatis his, qui illic constituti sint, verbo pietatis conferre possit. neque hoc tamen à seipso, sed multorum episcoporum iudicio, & exhortatione maxima.

xiiij. ¶ Si quis presbyter, aut diaconus, aut quicumque tandem de clericorum consortio, relicta parochia sua, in aliam cõcesserit, & omnino transmigratione facta, præter voluntatem sui episcopi in alia parochia moram traxerit: hunc iubemus, ne porro in ministerio publico sit ecclesiæ: maxime si accersente ipsum episcopo eius redire contemnat, peruerso illic ordine perseuerans, vt laicus tamen ibi locorum in communionem admittitor.

xv. ¶ Quòd si episcopus, ad quem accesserint, pro nihilo reputata vacationis ministerio ecclesiastico pœna, quæ contra eos definita est, ipsos vt clericos susceperit, à communione excluditor, vt peruersi ordinis magister.

xvj. ¶ Qui post baptismum duabus implicitus fuit nuptiis, aut concubinam habuit: is episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique in consortio sacerdotali esse non potest.

xvij. ¶ Qui viduam duxit, aut diuortio separatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata sit spectaculis: episcopus presbyter, aut diaconus, aut denique ex consortio sacerdotali esse non potest.

xviij. ¶ Qui duas sorores duxit, aut consobrinam, clericus esse non potest.

xix. ¶ Clericus, qui fideiussiones dat, deponitor.

xx. ¶ Si quis humana violentia eunuchus factus est, aut in persecutione amputata ei sunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus est: efficitor episcopus.

xxj. ¶ Qui sibiipsi virilia amputauit, clericus non efficitor: sui enim ipsius homicida est, & inimicus creationi Dei.

xxij. ¶ Si quis, cum clericus esset, virilia sibiipsi amputauerit: deponitor, homicida etenim sui ipsius est.

xxiij. ¶ Laicus, qui seipsum mutilauit, per tres annos à communione eiicitor: puta quia ipse vitæ suæ posuit insidias.

xxiiij. ¶ Episcopus,aut presbyter, aut diaconus in fornicatione,aut periurio, aut furto deprehensus, deponitor: non tamen à communione excluditor. Dicit enim scriptura:bis de eorum delicto vindictam non exiges. Eidem conditioni consimiliter & reliqui clerici subduntur.

xxv. ¶ Ex his,qui cælibes in clerum peruenerunt:iubemus,vt lectores tantum & cantores (si velint) nuptias contrahant.

xxvj. ¶ Episcopum, aut presbyterum , aut diaconum, qui vel fideles delinquentes,vel infideles iniuriam inferentes percutit,& terrorem ipsis per huiusmodi vult incutere,deponi præcipimus. Nusquam enim Dominus hoc nos docuit.Immo vero contra, cum ipse percuteretur,non repercutiebat:cum lacesseretur conuitiis , non regerebat conuitium : cum pateretur, non comminabatur.

xxvij. ¶ Si quis episcopus,aut presbyter , aut diaconus ob certa crimina iuste depositus , attingere ministerium,quod aliquando tractauerat,præsumpserit:omnino hic ab ecclesia abscinditor.

xxviij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus pecuniæ interuentu hanc dignitatem nactus fuerit, deponitor,tam ipse,quàm qui eum ordinauit, & omnino à communione abscinditor , quemadmodum Simon magus à me Petro.

xxix. ¶ Si quis episcopus sæcularium magistratuum familiaritate vsus,per ipsos ecclesiam nactus fuerit, deponitor, segregantor quoque à communione , quicumque cum ipso communionem habent.

xxx. ¶ Si quis presbyter , proprium aspernatus episcopum,seorsum conuenticula egerit, & altare erexerit, cum de nullo crimine episcopum in pietate ac iustitia condemnarit; deponitor , quasi qui principatum ambiat:tyrannus enim est. Consimiliter &reliqui clerici, qui suum illi calculum apponunt. Laici vero à communione segregantor. Atque hæc post vnam , & item alteram,ac tertiam episcopi exhortationem fiunto.

xxxj. ¶ Si quis presbyter, aut diaconus per episcopum à communione exclusus sit : hunc ne vtiquam ab alio fas esto suscipi,quàm ab eo,qui ipsum à communione excluſit:nisi forte fortuna episcopus , qui ipsum à cõmunione segregauit,defunctus sit.

xxxij. ¶ Nemo peregrinorum episcoporum , aut presbyterorum,aut diaconorum sine commendaticijs suscipitor litteris:& si eas obtulerit , attentius in disquisitionem vocantor. Et quidem si prædicatores pietatis fuerint;suscipiuntor:sin minus,vbi necessaria ipsis suppeditaueritis , ad communionem & vlteriorem ipsos consuetudinem non admittitote. multa enim per obreptionem fiunt.

xxxiij. ¶ Cuiusque gentis episcopos oportet scire, quinam inter ipsos primus sit,habeaque ipsum quodammodo pro capite,neque sine illius voluntate quidquã agere insolitum : illa autem sola quemque pro se tractare, quæ ad parochiam eius, & loca ipsi subdita attinent. Sed neque ille citra omnium voluntatem aliquid facito. Ita enim concordia erit, & Deus glorificabitur per Dominum in sancto spiritu.

xxxiiij. ¶ Episcopus extra terminos suos in ciuitatibus & regionibus sibi non subiectis ordinationes facere non præsumito. Si vero præter voluntatem eorum, qui ciuitates illas aut regiones detinent,id fecisse conuictus fuerit;deponitor tam ipse,quam etiam hi quos ordinauit.

xxxv. ¶ Si quis ordinatus episcopus ministerium & curam populi sibi commissam nõ susceperit ; hic à communione seiunctus esto tamdiu,donec susceperit, obedientiam accommodans. Similiter autem & presbyter & diaconus.Si vero non præ voluntate sua,sed præ malitia populi non susceperit : maneto ipse quidem episcopus : clerus vero eius ciuitatis à communione segregator,eo quòd tam inobedientem populum non corripuerint.

xxxvj. ¶ Bis in anno episcoporum celebrator synodus: ac pietatis inter se dogmata in disquisitionem vocanto , neque non in ecclesiis incidentes contradictiones dirimunto:semel quidem quarta feria † Pentecostes, secundo duodecima Hyperberetei †.

xxxvij. ¶ Omnium rerum ecclesiasticarum curam episcopus gerito,& eas dispensato,quasi inspectãte Deo. Non licitum autem ei esto quidpiam ex iis sibi tamquam proprium assumere : aut cognatis suis elargiri, quæ Deo dedicata sunt. Quòd si pauperes illi sint , vt pauperibus subministrato:non tamen horum prætextu res ecclesiæ venundato.

xxxviij. ¶ Presbyteri, & diaconi absque voluntate episcopi nihil peragunto. ipsius enim fidei populus Domini commissus est , & pro eorum animabus ab ipso repetetur ratio.

xxxix. ¶ Manifestæ sunto priuatæ res episcopi:si modo & priuatas habet:manifestæ item sunto dominicæ , vt priuatas quidem res episcopus,cum moritur , quibus vult , & quomodo vult , relinquendi facultatem habeat : neque occasione ecclesiasticarum rerum intercidant res episcopi , qui nonnumquam vxorem & liberos,aut cognatos, aut seruos habet. Iustum enim est apud Deum pariter & homines , simul ne ecclesia per ignorationem rerum episcopi damni aliquid substineat,simul ne episcopus aut cognati eius prætextu ecclesiæ oblædantur,aut etiam qui illum generis proximitate contingunt,incidant in negotia, eiusque mors implicetur diffamationibus.

xl. ¶ Præcipimus,vt episcopus res ecclesiæ in potestate habeat. Nam si pretiosæ hominum animæ fidei eius committendæ sunt:multo vtique magis oportuerit & de pecuniis mandatum dare , vt illius arbitratu dispẽsentur,neque non cum timore Dei summaque solicitudine per presbyteros ac diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipse (si modo indiget) quantum ad necessarios suos & hospitio exemptorum fratrum vsus opus habet , ne quo modo ipse posteriore loco habeatur,quàm ceteri. Ordinauit enim lex Dei, vt qui altari inseruiunt, de altari nutriantur : quando nec milites vmquam suis annonis arma hostibus inferant.

xlj. ¶ Episcopus, aut presbyter,aut diaconus , qui vel aleæ , vel ebrietatibus indulget, vel desinito , vel deponitor.

xlij. ¶ Subdiaconus,aut cantor,aut lector,qui consimilia facit , vel desinito, vel à communione seiungitor. Similiter & laici.

xliij. ¶ Episcopus,aut presbyter, aut diaconus,qui vsuras à mutuum accipientibus exigit , vel desinito , vel deponitor.

xliiij. ¶ Episcopus,aut presbyter,aut diaconus,qui cum hæreticis preces coniunxerit:dumtaxat à cõmunione suspenditor. Si vero etiam ipsos tamquam clericos aliquid agere permiserit; deponitor.

xlv. ¶ Episcopum,aut presbyterum , qui hæreticorum baptisma aut sacrificium susceperit , deponi præcipimus. Quæ etenim conuẽtio inter Christum & Belial? aut quæ particula fideli cum infideli.

xlvj. ¶ Episcopus,aut presbyter si eum, qui verum baptisma habeat, iterum baptizauerit , aut pollutum abiptis non baptizauerit ; deponitor , vt qui crucem & mortem

i *al.hebdomade.*

† Hyperbereteus apud Asiæ populos & Macedones October Græce dictus.

& mortem Domini derideat : neque discernat veros sacerdotes à sacerdotibus impostoribus.

xlvij. ¶ Si quis laicus , cum suam à se vxorem abiicit, alteram duxerit,aut ab alio dimissam; à communione segregator.

xlviij. ¶ Si quis episcopus:aut presbyter secundum ordinationem Domini non baptizauerit in patrem & filium,& spiritum sanctum,sed in tres principio carentes,aut tres filios,aut tres paracletos,deponitor.

xlix. ¶ Si quis episcopus , aut presbyter in vna initiatione non tres immersiones, sed vnam duntaxat, quæ in mortem Domini detur,peregerit ; deponitor. Non enim dixit Dominus,in mortem meam baptizate:sed profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij,& spiritus sancti.

l ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus , aut quiuis omnino de sacerdotali cõsortio, nuptiis,& carnibus,& vino abstinuerit,non propterea quo mens ad cultũ pietatis reddatur exercitatior , sed propter abominationem ; oblitus, quòd omnia pulchra valde , & quòd masculum & feminam Deus creauit hominem, sed diffamationibus lacessens creationem Dei vocat ad calumniam:aut corrigitor,aut deponitor, & ex ecclesia reiicitor, Consimiliter & laicus.

lj. ¶ Si quis episcopus,aut presbyter eum , qui à peccato reuertitur,non recipit , sed reiicit ; deponitor , eo quòd Christum offendat,qui dixit, ob vnum peccatorem,qui resipiscat,gaudium oboriri in cælo.

lij. ¶ Si quis episcopus,aut presbyter,aut diaconus carnibus & vino festiuis diebus nõ vtatur idque per abominationem , non propter exercitationem ad cultum pietatis; deponitor,tamquam qui cauterio notatã habet conscientiam,& multis auctor sit offendiculi.

liij. ¶ Si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit; à communione excluditor. excepto tamen eo , qui necessario in itinere in commune diuerterit hospitium.

liiij. ¶ Si quis clericus episcopum contumelia affecerit; deponitor,principi enim populi tui non maledices.

lv. ¶ Si qu is clericus contumelia affecerit presbyterum, aut diaconum:à communione segregator.

lvj. ¶ Si quis mancum,aut mutum, surdumue , aut cæcum,aut eum,cui vitiosus incessus est, subsannauerit: communione priuator. Consimiliter & laicus.

lvij. ¶ Episcopus,aut presbyter , qui negligentius circa clerum vel populum agit,neque in pietate eos erudit: à communione segregator. Si vero in ea socordia perseueraverit; deponitor.

lviij. ¶ Si quis episcopus,aut presbyter , clerico ex inopia laboranti necessaria non suppeditauerit : à communione reiicitor : sin perseuerat; deponitor , vt qui fratrem suum necauerit.

lix. ¶ Si quis falso inscriptos impiorum libros tamquã sacros in ecclesia ad populi & cleri corruptionem publicauerit; deponitor.

lx. ¶ Si accusatio contra fidelem instituatur de fornicatione,aut adulterio, aut quacumque alia actione prohibita,& conuictus fuerit ; in clerum non perducitor.

lxj. ¶ Si quis clericus per metum humanum,vel Iudęi, vel Græci , vel hæretici negauerit , si quidem nomen Christi ; ab ecclesia reiicitor. si vero nomen clerici; deponitor. pœnitentia tamen ductus , vt laicus recipitor.

lxij. ¶ Si quis episcopus,aut presbyter,aut diaconus, aut omnino quicumque ex sacerdotali consortio comederit carnes in sanguine animæ eius,aut à bestiis abreptum,aut suffocatum; deponitor.hoc enim lex prohibuit,Sine vero laicus fuerit à cõmunione excluditor.

lxiij. ¶ Si quis clericus,aut laicus , synagogam Iudæorum , aut hæreticorum conuenticulum ingressus fuerit,vt preces cum illis coniungat; deponitor,& à communione secluditor.

lxiiij. ¶ Si quis clericus in concertatione aliquem pulsauerit , & vno ictu ac pulsatione interemerit; deponitor propter temeritatem suam.Sin vero laicus sit; arcetor à communione.

lxv. ¶ Si quis dominicum diem,aut sabbatum, vno solo dempto,ieiunare deprehendatur; deponitor:sin laicus; à communione eiicitor.

lxvj. ¶ Si quis virginem sibi non desponsatam admota vi detineat; a communione suspenditor. Non licitum autem esto ei aliam ducere : sed eam detineto , quam solicitauit,quamuis paupercula sit.

lxvij. ¶ Si quis episcopus , aut presbyter, aut diaconus secundam ab aliquo ordinationem susceperit; deponitor tam ipse , quàm qui ipsum ordinauit : nisi forte constet ordinationem eum habere ab hæreticis. Qui enim à talibus baptizati,aut ordinati sunt:hi neque fideles,neque clerici esse possunt.

lxviij. ¶ Si quis episcopus,aut presbyter, aut diaconus, aut lector,aut cantor sacram Quadragesimã. Paschæ, aut quartam feriam, aut Parasceuem non ieiunauerit; deponitor,præterquã si imbecillitate impediatur corporis.Sin laicus sit; communione priuator.

lxix. ¶ Si quis episcopus , aut presbyter , aut diaconus, aut omnino quicumque ex clericorum cõsortio cum Iudæis ieiunauerit,aut communem festum diem cum ipsis egerit,aut lautia festi,nempe azyma,aut aliud huius generis , ab eis susceperit; deponitor. si laicus , à communione segregator.

lxx. ¶ Si quis Christianus oleum ad sacra gẽtiliũ,aut in synagogam Iudæorum in festis eorum detulerit , aut lucernas incenderit; à communione excluditor.

lxxj. ¶ Si quis clericus , aut laicus ceram aut oleum ex sancta subripiat ecclesia; à communione seiungitor.

lxxij. ¶ Vas aureum & argenteum sanctificatum , aut velamen linteumve, nemo amplius in suos vsus assumito.iniquum enim est. Ceterum si quis deprehensus fuerit,excommunicatione mulctator.

lxxiij. ¶ Episcopum de aliquo per fide dignos accusatum homines, ab episcopis vocari necessarium est. Et si quidem comparuerit, & confessus conuictusue fuerit; censura irrogator ecclesiastica.Si vero vocatus nõ obtemperauerit,secunda quoque vice vocator,missis duobus ad ipsum episcopis. Quòd si per contumaciã ne sic quidem comparuerit,synodus suã contra ipsum pronuntiato sententiam , ne quid tergiuersando detrectandoque iudicium lucri facere videatur.

lxxiiij. ¶ Indictionem testimonij contra episcopum hæreticus non admittitor : sed neque fidelis , si solus sit. In ore enim duorum aut trium testium consistet omne dictum.

lxxv. ¶ Item non oportet episcopum fratri,aut filio,aut alteri cognato humano gratificari affectu. Neque enim ecclesiam Dei conferre debet in heredes. Enimuero si quis id fecerit , irrita permaneto ordinatio.. ipse autem excommunicatione percellitor.

lxxvj. ¶ Si quis oculo defectus,aut obtuso cruce existat, & dignus sit; episcopus efficitor. non enim mutilatio corporis ipsum polluit,sed inquinatio animæ.

lxxvij. ¶ Qui vero mutus surdusue,& cæcus est:episcopus non efficitor, non quia oblæso corpore est , sed ne ecclesiastica impediantur munia.

lxxviij. ¶ Si quis dæmonem habeat , clericus non efficitor:sed neque cum fidelibus preces fundito.Mundatus vero recipitor:& si dignus fuerit,efficitor.

lxxix. ¶ Qui

lxxix. ¶ Qui ex vita gentili aduenerit, & baptizatus est, aut ex conuersatione praua; eum iustum non est protinus promoueri in episcopum. Iniurium enim est, eum, qui non prius specimen & documentum de se præbuerit, aliorum doctorem existere: nisi alicubi dono diuinæ gratiæ hoc fiat.

lxxx. ¶ Dicimus, quòd non oporteat episcopum, aut presbyterum publicis se administrationibus immittere: sed vacare, & commodum se exhibere vsibus ecclesiasticis. Animum igitur inducito hoc non facere, aut deponitor. Nemo enim potest duobus dominis seruire, iuxta præceptum dominicum.

lxxxj. ¶ Serui si in clerum promoueantur citra dominorum voluntatem, hoc ipsum operatur redhibitionem. Si quando vero seruus quoque gradus ordinatione dignus videatur (qualis & noster Onesimus apparuit) & Domini consenserint, manuque emiserint, & domo sua ablegauerint; efficitor.

lxxxij. ¶ Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui militiæ vacauerit, & simul vtrumque retinere voluerit, tam officium Romanum, quàm functionem sacerdotalem; deponitor. Quæ enim Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ Dei, Deo.

lxxxiij. ¶ Quisquis Imperatorem aut magistratũ contumelia affecerit: supplicium luito. & quidem si clericus sit; deponitor. si laicus, à communione remouetor.

lxxxiiij. ¶ Sunto omnibus vobis, clericis simul & laicis, venerandi ac sacri libri, veteris quidem testamenti, Moysis quinque, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu filij Naue vnus. Iudicum vnus. Ruth vnus. Regnorum quattuor. Derelictorum ex libro dierum, duo. Hester vnus. De Machabæorum gestis tres. Iob vnus. Psalterium vnus. Salomonis tres, Prouerbia, Ecclesiastes, Canticum canticorum. Prophetarum duodecim. vnus Esaię. Hieremię vnus. Ezechiel vnus. Daniel vnus. Inquiritor autem à vobis extrinsecus, vt adolescentes vestri addiscant item Sapientiam eruditi Syrach. Nostra vero, hoc est noui testamenti, Euangelia quattuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Pauli epistolæ quatuordecim. Petri epistolæ duæ. Ioannis tres. Iacobi vna. Iudæ vna. Clementis epistolæ duæ. & præceptiones, quæ vobis episcopis per me Clementem in libris octo nuncupatæ sunt, quas omnibus publicare non oportet ob quædam arcana, quæ in se continent. Et actiones nostras Apostolorum.

Finis Apostolicorum canonum, Gregorio Holoandro interprete

ERRATA SIC CORRIGITO.

Colomna 115. *linea* 40. *statim post* (plene) *sic legito.* habes 21. q. 4. in summa.
Col. 344. *in extrema linea eiusdem colomnæ, sic legendum statim post* (nisi le-) *addas* ctoratum, & inferiores, ostiariatum & psalmistatum.

LVGDVNI,
Excudebat Petrus Rouſſin, anno Natiuitatis Domini noſtri
1584.

MARGARITA DECRETI,

SEV TABVLA MARTINIANA,

Edita per F. Martinum ord. Prædicatorum. D. Papæ Pœnitentiarium, & Capellanum.

Numeros columnarum vbi distinctiones, causæ, quæstiones, & carum capitula sunt, suprà in tabula capitulorum inuenies.

INTER alia, quæ ad fidelium Christi doctrinam scripta sunt, magnam ipsis Decretorum liber consolationem præstat: huius enim doctrinis & clerici & Laici reguntur. Et per ipsas tum in sacramentis, tum in scripturis repulsa falsitate, perfectam quilibet cognitionem habet de veritate, nec frangitur in aduersis, nec dissoluitur in prosperis. Præteritorum memores, & de futuris cauentes, quoslibet ad sanctam imitationem bonámque operationem Decretorum lectio accendit. Sed quia tam salutaris doctrina videbatur diffusa: Ego frater Mar. ord. Prædicatorum, domini Papæ pœnitentiarius & capellanus, pro eius faciliori inuentione dictiones præcipuas per alphabetum, non sine magno labore ad meã potissimè vtilitatem disposui. Non tamen decreti sententias determinare, sed ipsius libri materias intimare. Nec capitulorum ordinem in allegationib. obseruaui, multáq; ob prolixitatem omisi. In Christo ergo omnium auctore bonorũ, per quem (teste Hiero. 35. distin. c. ab exordio.) ω, reuolauit ad α. spem ponendo, hoc opus à prima litera vsque ad extremam deduxi, ipso adiuuante, qui est principium & finis.

AARON. Quod charitas Aaron multipliciter insinuatur, cap. vt cognouerunt. de pœni. dist. 2. §. opponitur. ante medium.

Item ipsius sacerdotiũ approbatur. 22. dist. sacrosancta.

Item quòd in suo sacerdotio status summi Pontificis repræsentatur. xxj. dist. cap. j. §. j.

Item ponitur in exemplum terroris contra vsurpantes prælaturas. 7. q. j. denique. post medium.

Item ponitur in exemplum, quòd nemo honorem prælationis assumat, nisi à Deo vocatus. 8. q. 1. in scripturis. in princip.

Item ponitur in exemplum quòd nullus homo potest esse sine peccato. de pœn. dist. 2. §. opponitur. circa med.

Item ponitur in exemplum lapsis post pœnitentiam ad prælaturæ restitutionem. 50. dist. si post ordinationem. §. econtra exemplis.

Item cum filijs suis in exemplum ponitur episcopis & clericis de mutua inuicem honoratione. 95. dist. esto.

Quod oblationes ecclesiarum solis sacerdotibus debentur, præfigurat. 10. q. 1. hanc.

Quod est in argumentum quòd Deus dat gratiã subditis per orationem sacerdotum. 1. q. 1. dictum est 1.

Quod virga Aaron deuorauit virgas magorum. 26. q. 5. nec mirum, ante med.

ABBAS. Quod abbas non ab episcopo ponitur, sed à monachorum congregatione eligitur. 18. q. 2. abbas. & duobus c. seq.

Quod in abbatem eligi debet qui sit dignus moribus atque actibus monasticę disciplinę. 18. q. 2. abbatem cui libet.

Quod in abbatem electus debet esse cautus in regimine, humilis, castus, misericors, discretus, & sobrius. 18. q. 2. si quis abbas.

Quod abbate exempto irrequisito nil debet episcopus in monasterio eius exercere. 18. q. 2. luminoso.

Quod subest correctioni & dispositioni episcopi non exemptus. 18. q. 2. abbates. & c. abbas pro. & c. si quis abbas.

Quod solus abbas habet potestatem in monasterio suo. 18. q. 2. nullam.

Quod potest cõsecrare duos ordines primo sacerdos existens. dist. 69. quoniam.

Quod nõ debet regere plures abbatias. 21. q. 1. clericus.

Quod dispensat cum monacho vt habeat specialem cellam. 18. q. 2. nullus. 20. q. 3. monachum.

Quod sine suo consensu monachus vouere non potest. 20. q. 4. monacho.

Quod sine sua licentia non licet monachis aliquid habere, dare vel accipere. 12 q. 1. non dicatis.

Quod abbas criminosus potest deponi ab episcopo etiã inuito conuentu. 18. q. 2. si quis.

Quod non licet abbati alienare vel obligare res ecclesiæ absque consensu episcopi. 12 q. 2. abbatibus.

Quod confessiones audire, vel pœnitentias iniungere non possunt nisi suorum subditorum. 16. q. 1. peruenit. & duob. c. seq.

Quod non licet episcopis, & aliis regularibus aliter quã cathedralis ecclesia diuina officia decantare. 12. dist. de his.

De hac materia habes vbi agitur de monachis.

ABBATISSA. Quod in abbatissam non eligitur nisi sexagenaria. 20. q. 1. iuuenculas.

Quod nullam monialem velare potest. 20. q. 2. statuimus.

Quod volens loqui cum aliquo debet associari per vetulam monachã, 18. q. 2. diffinimus. col. 2. & c. in decima.

ABEL. Quod Abel placuit Deo, & eius oblatio. 14. q. 5. scriptũ. de pœn. dist. 5. c. 1. §. semper offerat. vltra med.

Quod ponitur in exemplum patientiæ. 7. q. 1. aduersitas, circa med. §. cum autem à vitijs.

ABORTVS. Quod abortus procuratio æquiualet homicidio, 2. q. 3. consuluisti, 32. q. 2. quòd verò non. & in c. seq. & c. sicut.

ABRAHAM. Quod Abraham ponitur in exemplum quod sepulturæ prædecessorum suorum nisi ex causa non sunt relinquendæ. 13. q. 2. Ebron.

Item est in exemplum decimarum dandarum sacerdotibus. 16. q. 7. decimas Deo.

Quod excusatur à mendacio, 22. q. 2. c. vtilẽ, in fine. & c. quæritur.

Item in filij prompta immolatione ponitur in exemplũ obedientiæ. 23. q. 5. si non licet, vltra medium. & c. lex æterna. & q. 8. occidit.

Item ponitur in exemplum sanctimoniæ coniugalis. de pœn. dist. 2. §. opponitur. ante finem.

Quod ideo de pluralitate fœminarum nõ culpatur, quia tunc Dei populi multiplicatio quærebatur. 32. q. 4. recurrat. ante finem.

Item ponitur in exemplum quòd ex bonis patribus mali filij generantur. 32. q. 4. recurrat. & 47. dist. sicut hi. §. necesse. in fi. & c. seq.

Item quia in hospitalitate acceptor personarum nõ fuit, angelos recipere meruit. 42. distinct. quiescamus.

Item quòd lac non vinum angelis hospitio acceptis exhibuit. 35. dist. sexto die, in fine.

ABROGATIO. Quod abrogatio legum vel constitutionum fit contraria consuetudine. 4. dist. in istis. & §. proximo.

Item contraria constitutione. 31. dist. ante triennium.

Item locorum varietate. 31. dist. aliter, §. proximo.

Item temporũ disparij successione. 34. dist. fraternitatis.

Item malorum emergentium occasione. 63. dist. quia sancta Romana. §. verum. Exemplum ibi de serpente æneo, quem Moyses bona intentione fecit, Ezechias bona intentione destruxit.

ABSOLVTIO. Quid est absolutio peccatorum. 11. q. 3. ipse ligandi. & c. seq. & c. plerumque.

Item quid excommunicati. 11. q. 3. debẽt. & tribus c. seq.

Item quid iuramenti illiciti. 15. quæst. 6. auctoritatem.

Quod solius Papæ est à iuramento licito absoluere. 15. q. 6. alius. & c. seq.

Quod absolutio cum discretione est facienda, 23. q. 4. si is qui.

Quod minor maiorẽ nec ligare nec absoluere potest. 21. dist. inferior. 24. q. 1. audiuimus. in fi.

Quod hæreticus vel præcisus ab ecclesia nec ligare nec absoluere potest. 1. quæst. 1. remissionem.

Quod malus sacerdos quamdiu toleratur absoluit. 1. q. 1. ita fit. & duobus c. seq.

Quod episcopus vel sacerdos pronior debet esse ad absoluendum quàm ad ligandum. 26. q. 7. alligant.

Quod non licet aliquid accipere pro absolutione. 1. q. 1. nullus episcopus.

Quod archiepiscopus potest absoluere excommunicatũ ab episcopo. 2. q. 1. nemo.

Quod vera est absolutio sacerdotis quando fit claue nõ errante. 11. q. 3. tunc vera est. & c. plerumque.

Quod ligatus à canone, potest absolui ab infirmitate. 17. q. 4. si quis suadente.

Quod excommunicatus sacerdos nec ligare potest nec soluere. 24. q. 1. audiuimus.

Quod mortuus in excommunicatione non debet absolui si viuus non pœnituit. 24. q. 2. nec quisquam.

Quod debet fieri per manus impositionem. 26. q. 7. his qui. & c. sacerdos.

Quod absoluẽdus debet flectere genua. 26. q. 7. sacerdos.

Quod ille qui ligat, debet absoluere. 24. q. 1. si Petrus.

ABSTINENTIA. Quod abstinentia vera est à peccatis abstinere. de cons. dist. 5. ieiunium. c. nihil enim. & c. seq. de pœn. dist. 3. c. incassum. §. sed verba. in fi.

Quod boni à licitis abstinent. 33. q. 4. christiano. & c. vir cum propria.

Quod duplici de causa boni à licitis abstinent. 27. quæst. 2. sunt qui. §. duobus enim modis.

Quod non sufficit à malo abstinere, nisi bonum fiat. 22. quæst. c. de forma. 35. dist. ecclesiæ. in fi.

Quod abstinentia ciborum multipliciter commendatur, & persuadetur. 35. dist. sexto die. per totum. c. de consc. dist. 5. non dico. vsque ad c. legimus.

Quod errores Gentilium in abstinentia sectantes, anathematizantur. 30. dist. si quis presbyter.

Quod abstinentia respicit personæ valetudinem, temporis opportunitatem, ciborum qualitatem & quantitatem. 41. dist. quod dicit.

Quod discreta commendatur. dist. 41. quisquis. de consc. dist. 5. non mediocriter.

Quod maxime conuenit episcopis & prædicatoribus, 35. dist. ecclesiæ.

Quod non requirit nisi corporis sustentationem. 44. distinct. conuiuia. de consec. dist. 5. ne tales.

Quod auiditas ciborum quantumcunque vilium in abstinente arguitur. 41. distin. deliciæ. & cap. quod dicit.

Quod tempore quadragesimæ maximè presbyteri & clerici abstinere debent à cibis. 4. distin. statuimus, cum duobus cap. sequentibus.

Quod abstinentia morbos corporales curat. de consecr. dist. 5. ne tales.

Quod cum à carnibus abstinemus, à sementinis etiam carnium abstinere debemus. 4. dist. denique.

Quod die sabbati abstinendum est à carnibus, nisi in infirmitate & festis. de consec. dist. 5. quia dies.

Quod monachis præcipuè abstinentia carnis est apta & vtilis. de consec. dist. 5. carnem.

ABOMINATIO. Quod abominatio est Domino eleemosyna de rapina, vel simonia, vel de vsura. 1. q. 1. non est putanda. 14. q. 5. scriptum est.

ABLVTIO. Quod ablutio peccatorum fit per aquam lachrymarum. de pœnit. dist. 1. medicina.

Item per fidei feruorem. 24. q. 1. si Petrus.

ABVSVS. Quod abusus priuilegij punitur. dist. 74. vbi ista didicisti. 11. q. 3. priuilegium.

Quod abusus clauium sacerdotalium damnabilis est. 11. q. 3. ipse. & cap. plerunque.

ACCELERATIO. Quod acceleratio reprobatur in ep. scopi & clericorum ordinatione. 28. dist. de Syracusanæ. 61. dist. miramur. 59. dist. si officia. & duob. c. seq.

Item in sententiæ prolatione. 2. quæst. 1. Deus.

Item in noui honoris collatione. 23. distinct. communis.

Item in baptismi dubia reiteratione. de consecratio. distinctio. 4. cum itaque.

Item in clericorum qui lapsi sunt, condemnatione. 50. distinc. ponderet.

Item in condemnatorum restitutione: quia properata nimis remedia, aliorum ruinæ non sunt profutura. 50. dist. abiit. & c. seq.

Quod acceleratio commendabilis est in malorum exercenda vltione. 33. q. 4. si ea.

Item in lucri animarum promotione. 21. q. 1. relatio. de consec. dist. 4. ne, quod abst.

Item in eleemosynarum pro defunctis oblatione. 13. q. 2. qui oblationes.

Item in ecclesiarum vacãtium prouisione. 65. dist. de persona. & 50. dist. postquam.

Item in ecclesiasticarum rerum recuperatione. 12. q. 2. Augustino.

ACCEPTIO. Quod acceptio personarum non est apud Deum. 32. q. 4. sicut. de cõsec. dist. 4. nec quemquã, circa med.

Quod etiam non debet esse inter homines. 49. dist. c. vlt. 63. distin. sacrorum. 21. q. 5. si quis cuiuslibet. 11. q. 3. summoperè.

Quod prohibetur acceptio personarum in pœnitentiæ impositione. 26. q. 7. sacerdos.

Item prohibetur in sententiæ diffinitione. 3. q. 9. necesse.

Item in fidei prædicatione. de consecr. dist. 1. nullus episcopus.

Item in hospitum receptione. dist. 42. quiescamus.

Item in faciendo pro omnibus (&maximè pro defunctis) oratione. 13. q. 2. non existimemus.

Item in eleemosynarum largitione. 16. q. 1. si cupis.

Quod munerum acceptio pro oblatione orationum vel aliorum spiritualium damnabilis est. 1. q. 1. eos qui. & c. seq.

Quod regulares aduocati munera (quæ sæcularibus aduocatis licet accipere) non debent exigere. 15. q. 2. obseruandum.

Quod quandoque scelerate accipitur quod à volentibus datur. 14. q. 5. non sane.

Quod gratuito & ex deuotionis causa munera oblata cuilibet licet accipere. 15. q. 2. obseruandum.

ACHAB. Quod Achab sacerdotib. peccantibus ponitur in exemplum, quòd post humilem pœnitentiam remaneãt in statu suo. de pœn. dist. 1. §. ecõtra. dist. 3. c. illud verò. §. ecce. & di. 1. voluissent. §. ex his. & §. Achab.

Item ponitur in exemplum quòd malo prælato quamdiu sustinetur est obediendum. 1. q. 1. sicut Christus.

Quod quinquagenarios eius ad preces Heliæ ignis cœlestis consumpsit. 23. q. 4. si illic. §. sed obijcitur.

ACHOR. Quod Achor propter furtum anathema in-

curtit,& Israel hostibus tradidit.1.q.4.ecclesia.
Quod quia non statim furtum licuit, innocens populus pro ipso punitus fuit.23.q.3.si ea.
ACOLYTHI.Quod acolythi Græcè, Latinè cerofetarij dicuntur.21.dist.cleros & clericos.circa fi.
Quod acolythi officiū est præparare luminaria, & ipsa coram ministris altaris deportare. dist.25.perfect.s. 33. dist.c.si quis.§.deseruientes.
Quod acolythi possunt contrahere matrimonium.15.q. 3.sane §.seq.
ACTIVA.Quod activa vita & contemplativa commēdatur.8.q.1.in scripturis.& c.qui episcopatum.
Quod à rectoribus ecclesiarum,& maximè ab episcopis est exercenda.88.d.st.decreuit.
ACCVSATIO. Quod accusatio non debet admitti quæ nō procedit ex charitate.4.q.4.nullus introducat.
Quod eam debet præcedere admonitio charitativa.1.q. 1.si peccauerit.post medium.& q.7.accusatio quoque.
Quod accusationem contingit fieri vel criminaliter vel ciuiliter.2.q.3.Euphemiū.& §.seq. q.11. non est credendum.per totum c.
Quod debet fieri in scriptis.2.q. 1.legum.q.3.si quis itatus.& q.8.accusatorum.
Quod debet fieri præmissa inscriptione.3.q 9.qui accusare.4.q.4.nullus introducatur.
Item in quibus casib. potest fieri sine inscriptione, notatur.4.q.4.§.abacti.
Quod inscriptio accusatoris debet cōtinere criminis magnitudinem,& tempus cōmissi criminis.4.q.4. si quis se iniuriam ab aliquo.§.in aliis autem.
Quod in accusatoris libello nomen accusati est ponendum.2.q.8.c.per scripta.§.quæ verò.
Quod vtraque parte præsente debet fieri accusatio.11.q. 3.eorum.
Quod accusatio non admittitur contra absentem,nisi sit contumax.3.q.9.per totum.
Quod persona illustris in crimine iniuriarum per procuratorem potest accusare,3.q.9.absens per alium.
Quod tribus modis falsa accusatio detegitur, aut calūnia,aut præuaricatione, aut tergiuersatione. 2. q. 3. si quem pœnituerit.§ 1.versic.accusatorum.
Quod modus accusationis qualis esse debeat,ponitur 2. q.8.per totum.
Quod accusare nō possunt hæretici,pagani,& 2.q.7.alieni.& c.seq.& 4.q.1.c.1.& seq.
Item crimi.nosi,6.q.1.qui crimen.& 3.q.5.constituimus. & duobus c.seq.
Item nec conspiratores.3.q.4.conspiratores.
Item nec incestuosi.3.q.4.consanguineorum.
Item nec malæ opinionis.3.q.5.suspectos.
Item nec litigiosi nec calumniatores.3.q.5.nullus.
Item nec inimici.3.q.4.detractores.
Item nec excōmunicati.3.q.4. nullus. & c. omnes.4.q.1. per totum.2.q.7.in sancta Nicæna.
Item nec infames.3.q.5.nullus.
Iſē impuberes, mulieres & pauperes & huiusmodi personæ excluduntur ab accusatione. 2.q.1. prohibetur. 12.q.2.episcopus qui mancipium.& c.seq.15.q.3.§.1. & tribus c.seq.
Quod sortilegi & diuinatores non possunt accusare.3. q.5.constituimus.
Quod qui sacerdotes fieri nequeunt,sacerdotes accusare non possunt.2.q.7.ipsi apostoli.6.q.1. omnes verò, & c.sacerdotes.
Quod episcopum laici passim accusare non possunt.2.q. 7.c.1.& c.clericos,& c.laici.
Quod episcopus reaccusatus damnari non potest, nisi per duodecim episcopos,vel per lxxij.testes idoneos conuictus.2.q 5.nullam.
Quod nec clericos possunt laici passim accusare. 2.q.7. nullus laicus.& c.seq.& c.sicut.
Quod accusatus accusare non potest,nisi primo præcessit set purgatio, & n.si accusaret de maiori crimine. 3.q. 11.neganda.§.neganda.
Quod accusator debet esse bonæ vitæ, & liber genere, non seruus.2.q.7.quærendum est.
Quod in accusatione requirenda sunt qua conscientia: quo merito:quia intentione: vtrū scilicet pro Deo vel inani gloria accuset.2.q 7.si q sunt.& c.si quis episcop⁹.
Quod nullus accusare vel se defendere potest in causa criminali per procuratorem.5.q.3.in criminalib.
Quod episcopum clerici accusare possunt.2.q.7. Paulus Dyaclinæ.& c.seq.2. q.7.quapropter.& c.si quid in ecclesia.
Quod etiam laici quantumcunque infames propter simoniam & hæresim accusare possunt. 6.q.1.nos sequētes. & c.seq.
Quod monachi ex charitate possunt episcopum accusare.2.q.7.c.nullus monachus.§.sed aliud est.
Quod libertus licet accusare patronum in certis casibus. 12.q.2.episcopus qui mancipium.
Quod criminosus criminosum dominum potest accusare,2.q.7.pagani.& § seq.
Quod ad accusationem hæreticorum etiam infames vtriusque sexus admittuntur.2.q.7.præsumunt.§.seq.
Quod mulieri licet accusare simon am,crimen læsæ maiestatis,& quodlibet crimen publicum.15.q.3.sane.
Quod secundum leges mulier non potest virum accusare de adulterio.32.q.5.apud.§ hoc in mulierib.
Quod secundum canones vir & mulier mutuo se accusare possunt,licet non æqualiter.32.q.5.Christiana.
Quod gradus consanguinitatis vel affinitatis non debet accusare nisi propinqui vel antiqui.35.q.6.c. 1.& seq.
Quod qua forma debent iurare qui accusant parentelā habetur 35.q.6.c.de parentela.1.& c.episcopus.
Quod accusator obligatur ad pœnā talionis.2.q.8.quisquis.& c.qui crimen. 2. q. 3. calumniator. & qui non probauerit.6.q.6.qui calumniam.
Quod zelo iustitiæ accusans præmiatur.6.q.1.c.sunt plurimi.§.verum.
Quod accusans ex malitia punitur.45.dist. accusatores. 2.q.3.si quem pœnituerit.
Quod accusans episcopū calumnioſe infamis efficitur. 3.q.4. clericus verò qui. & c.hi qui episcopos.2.q.3.si quis episcopum.
Quod falso accusantes vel in probatione deficientes vlterius accusare alios prohibentur, 3.q.10.placuit,& c. accusatorum.4.q.6.c.1.& vlt.
Item à cōmunione vsque ad exitum vitæ suspēduntur.3. q.10.eos qui.5.q.6.Epiphaniū,2.q.3. si quis episcopū.
Quod ab accusatione, pretio, vel promissione desistens punitur.2.q.3.si quem.
ADAM. Quod Adam propter peccatum à facie Dei se absconditde pœnit.dist.1.c.& venit.
Quod in hoc quòd ipse qui melior erat muliere,extra paradisum factus est,mulier intra, ponitur in exemplum quod nō homo melioratur à loco, sed locus ab homine.40.distinct.illud.& cap.seq.
Item in hoc quòd propter peccatum de paradiso eiectus est,ponitur in exemplū,quòd homo ignobilis effectus propter culpam meretur à loco dignitatis expelli. 40. d.st.Adam.
Item quia non de terra,sed de ipsius costa facta est mulier,innuitur,quòd ab ipso fieri à principio tota deriuatur tota humani generis propagatio.33.q.5.nec illud otiosum.
Quod Adam virili ætate factus est.de pœnit.dist.2. capit. tolle.§.Adam verò.
Quod asserens ipsum mortalem creatum, siue peccaret, siue non,anathematizatur.de consi.dist.4.placuit igitur.
Quod Adam in paradiso charitatem, & alias virtutes habuit.de pœnit. distinct.2.tolle.§.colligitur.
Quod in hoc quamdiu solus erat non peccauit, solitaria & contemplatiua vita commendatur.de pœnit.distin. 7. non est.§. Romanos.§.Adam verò.
Quod ideo Adam plus peccauit, quia omni bono plus abundauit.de pœnit.dist.5.consideret.parag.desleat.
ADINVENTIO. Quod adinuentio quę ius nouum impedit,vt est iudicium ferri candentis, vel aquæ feruentis,est superstitiosa.2.quæstio.4.consuluisti.
Item quæ vetus ius male interpretatur.37.dist. relatum.
Quod adinuentio quæ circa constitutionem aliquid mutat errorem corrigendo,est vtilis,8.dist.veritate.
Item quæ detrahit nimio rigori,vt est dispensatio, 1.q.7. exigunt.
Item quæ addit vel religioni vel grauamini.55.dist.nullus.
Item nouorum experimentorum & causarum est necessaria.50.dist.vt constitueretur.
ADIVTORIVM. Quod adiutorium non est ferendum maximè à sacerdotibus in alterius detrimentum. 14.q.5.denique.
Quod qui in fraudem alterius quemquam iuuat, socius est criminis.14.q 6.c.1.post medium.
Quod patriam vel socios ad defendendum iuuare iustitiæ est.23.q.3.fortitudo.& cap.non in inferenda.
Quod viri ecclesiastici ne à maledicis calūniatoribus opprimantur,sunt adiuuandi.3.q.1.Deus.
Quod misericordius homini ad peccandum adiutorium subtrahatur,quàm feratur.14.q.6.si res.& c.hi qui.
Quod prælati subditorum suorum præcipui debent esse adiutores & vitores.23.q.8.scire.8.q 1. clemens.

De qua materia habes vbi agitur de Auxilio.

ADMONITIO. Quod admonitio debet præcedere accusationem vel excommunicationem.16.q.1. quidam.2.q.7.accusatio.post medium.
Item debet præcedere vindictam.12 quæst.2.indigne.
Quod admonendi sunt primo hæretici ab errore discedere,quàm tradantur pœnæ.23.q.4.non inuenitur.in fi.
Quod administratores sæcularium dignitatum admonendi sunt.ab episcopis super pauperum & viduarum defensione.23.q.5.administratores.
Quod iudices admonendi sunt per prælatos ad opera pietatis.14.q.6.hi qui.
Quod viduæ admonendæ sunt ad studia castitatis. 27.q. 1.de viduis.sub nulla.
ADOLESCENTIA.Quod adolescentia in malum prona est,12.q.1.c.1.
Quod adolescentes monachi vel clerici ab approbatissimo magistro debent informari,12.q.1.c.1.
Quod nil incertius quàm vita adolescentiū,12.q.1.c.1.

De hac materia habes vbi agitur de Ætate.

ADORARE. Quod adorare cogebantur iusti simulachrum à Rege Nabuchodonosor,& recusatores mittebantur in ignem,23.q. 4.non inuenitur.
Quod adorando imagines, non picturam,sed picturæ præsentationem venetamur, de consec.d.ſt.3.perlatū.
ADRIANVS.Quod Hadrianus Papa primus Caroli magnum pro defensione ecclesiæ de Francia in Italiā vocauit.63.dist.c.Hadrianus.
Quod Hadrianus Papa secūdus octauam synodum vniuersalem procurauit celebrari.63.dist.c.Hadrianus.
ADVENTVS.Quod aduentus spiritussancti per Petri Apostoli prædicationem multorum hominū corda sacrauit.de consec.dist.4 propriè.
Quod ab aduentu domini vsque ad octauam epiphaniæ non est iurandum.22.q.5 decreuit.
Quod nec eo tempore nuptiæ sunt celebrandæ. 33.q.4. non oportet.
ADVERSITAS. Quod aduersitas iustorum non est signum reprobationis,sed exercitiū virtutis.7.q.1.aduersitas.
Quod pie aduersatur qui corripit vitiosum, 23.q.5.c.1. circa medium.
Quod vtiliter latroni mēbra præcidit qui ipsum ex hoc à malo retrahit,23.q.3.si quis fortitudinem.
Quod malum malo reddit qui inimicum suum ad præcipitium euntem non impedit,23.q.4.nimium.§.1.
Quod piè molestat medicus lethargicum excitando, & phreneticum ligando,23.q.4 quid faciet.
Quod amicus vtiliter verberans præponitur amico inutiliter blandienti,23.q.4.nimium,circa med.

De hac materia habes vbi agitur de Correctione.

ADVLATIO. Quod adulatio peccatori exhibita dat audaciam peccata augmentandi.46. dist.sunt nonnulli.50.dist.si quis diaconus,& duobus c.seq.
Quod adulator qui alicui tribuit bonum quod non habet, hoc est mortale quando ex certa scientia fit. 22. q.2.primum est.ver.5.
Item adulatur qui superiorē vt ei placeat in eo quod habet extollit,hoc est veniale, 25.dist.c.vnum oratum.
Item adulatur qui approbat malum quod est in aliquo, & hoc est mortale.46.dist.clericus qui.
Quod parietem linire dicitur qui peccantibus adulatur, 46.dist.sunt nonnulli.
Quod pastor qui luporum quærit laudes, oues negligit, 83.dist.nihil.
Quod clericus adulationibus vacans debet degradari, 46.dist.clericus qui.
Quod melius est pro veritate pati supplicium quàm pro adulatione beneficium.11.q.3.nemo peritorum.
Quod insidiator alienarum hæreditatum adiuuat regibus.37.dist.nonne.
ADVLTERIVM. Quod adulterium propriè est vbi celebrati coniugij iura temerantur.32.q.4.nemo.
Quod adulterium est alieni thori violatio,36.q.1.lex.§. cum ergo.versic.adulterium vero.
Quod grauius puniendi sunt viri quā fœminæ pro adulterio.32.q.6.indignantur.
Quod adulter vxorem adulteram non potest dimittere nec accusare,32.q.6.per totum.
Quod plus peccat qui vxorem habens cū alterius nupta adulterat:quàm solutus alterius vxorem violando.32. q.7.quemadmodum.§.sunt.
Quod permittitur potius adulterium quàm vxoris adulteræ homicidium,33.quæst.2.si quod verius.
Quod violenter oppressæ non potest opponi adulterium. 32.q.5.puto.
Quod secundum canones vir & mulier pari ratione in adulterio condemnantur.35.q.5.Christiana.
Quod vir vxorem de adulterio accusare non potest,si ipse pariter fuerit fornicatus,32.quæst.7.c.1.
Item si dedit ei adulterandi occasionem.27.q.2.si tu.
Quod si credebat ipsa virum mortuū cum adultero contrahendo.34.q.2.si virgo.
Item si fuerit vi oppressa.32.q.5.proposito.
Item si alius sub mariti specie concubuit cum ea, 34.q. 2.in lectum.
Item si post adulterium commissum eam ex consensu retinuit.32.q.1.si quis vxorem.
Quod suæ vxoris amator ardentior,fœdus adulter iudicatur.32.q.4.origo.
Quod patronus est turpitudinis qui adulterium celat vxoris.32.q.1.apud.& c.1.
Quod vir innocēs adulteram recipere non cogitur.32. q.1.de benedicto.
Quod qui post adulterium vxorem suam cognouit, impeditur ab ordinum promotione.34.dist.si cuius.
Quod Abrahā & Iacob excusantur ab adulterio cognoscendo ancillas.32.q.4.dixit Sara.& c.obiiciuntur.
Quod potest esse matrimonium cum persona quam potuit per adulterium.31.q.1.denique.
Quod transgressor voti castitatis peior adultero iudicatur.27.1.q.1.& per totum.
Quod sacerdoti adulteranti cum sua filia spirituali, grauior & perpetua pœnitentia imponitur.50.q.1. si quis sacerdos.
Quod sicut vir dimittens vxorem suam efficitur adulter, sic episcopus relinquens ecclesiā suam.7 q.1.sicut vir.
Quod nasci de adulterio nō est culpa nascentis,sed ipsius qui generat.56 dist.nasci.
Quod nati de adulterio nec sunt in fide stabiles, nec in bello seculari constantes.56.dist.si gens Anglorum.
Quod virgo non reputatur adultera quę ignoranter vitro nubit alieno.34 q.2.si virgo.
Quod adulterium committens presbyter aut diaconus si in eo deprehensi fuerint, reparari non possunt.50. dist.

si quis diaconus.
Quod clericus de adulterio conuictus aut confessus ab officio depositus communione concessa toto tempore vitæ suæ in monasterio retrudatur.81. dist. si quis clericus.
Quod adulteræ & incestæ sunt virgines,quæ post consecrationem nupserunt.37.dist.c.vlt.
ADVOCATVS. Quod non debet ex suo sensu scripturæ aliquid proponere.37.dist.relatum.
Quod non debet opprobriis, sed ratione allegare.3.q.7. infames.§.si quis adeo procax.
Quod miti relatione non tumultuosa voce factum debet proponere,5.q.4.duodecim. in fine,& c.seq.§.debet ergo.
Quod non debet lucro sed iustitiæ intendere.3.q.7.infames.circa med.& §.apud vrbem Romanam.
Quod aduocatus sæcularis potest vendere iustum patrocinium,& iuris peritus consilium.14.q.5 non sane.
Quod regularibus aduocatis non licet pro aduocatione minima accipere.15.q. 2.obseruandum.§.hoc autem.
Quod monachi possunt esse aduocati de abbatum suorum licentia in causis monasterij. 16.q.1. monachi à monasterio.
Quod ob verecundiam sexus mulieri non licet coram iudice aduocare.15.q.3.§.1.ver.legibus.
Quod clerico in causa criminali non licet aduocare coram iudice sæculari.23.q.vlt.c.his à quibus.
Quod clericus aduocans contra ecclesiam suam, vel episcopū,vel patronum: amittere meretur beneficia. 15. q.6.nos sanctorum,22.q.5.de forma, 96.dist.si imperator.
Quod contra inhibitionem ecclesiasticam aduocans nō solum rerū amissione,sed etiam exilij relegatione punitur,de pœ.dist.quicunque ausus.
Quod princeps & quilibet illustris potest litigare per ad uocatum in crimine iniuriarum.3.q.9.absens per aliū.
Quod Christus est aduocatus noster apud patrē de pœnit.dist.2.c.si enim inquit ante medium.
AFFECTVS.Quod affectus plus placet Deo offerentis quàm munus oblationis. 3.q. 7.in grauibus. 24.q. 1.odi & proieci.
Quod illa oratione electitur Deus quæ non consistit in multitudine verborum,sed in affectu cordis, de cōse. dist.5.non mediocriter.
Quod oratio quæcūque cum barbarismis & solœcismis verborum proferatur, Deo placet, si ex affectu animi procedit,38.dist.sedulo.
Quod qui Deo perfectè seruire desiderat,oportet ꝙ carnalem affectionem consanguineorum posponat, 12. q.1.cui portio.
Quod qui nihil affectat, perfectior est illo qui multa possidens auare dispensat,1.q.2.si quis propter.
AFFINIS. Quod affinis in testem contra affinem nō accipitur,3.q.9.absens per alium.
Quod nec ad accusationem aliorum admittitur:quia affinis affinem accusare non potest,3.q.5.similiter.
Quod vno coniugum defuncto,in superstite affinitas nō deletur, nec alia copula affinitatem prioris copulæ solueret potest.35.q.vlt.fraternitatis, post med.& q.3.per totum.
Quod qualiter affinitas sit computanda, habetur,35.q. 3.porro duorum.
Quod affines in quinto gradu copulari possunt defuncto viro vel vxore,in quarto si iuncti fuerint, non separentur.In tertio autem non licet, 35.q.3. de propinquis.
AGATHO. Quod Agatho Papa quis fuerit,qua natione,& quid fecit habetur,63.dist.c.Agatho.
AGNVS.Quod per agnum Christus Iesus repræsentatur,non tamen debet agnus in cruce depingi,sed secūdum imaginem humanam,de consec.dist.3.sextam.
Quod agni sanguis quid sit,iam non audiendo sed bibēdo didicimus,qui super vtrunque positem ponitur quādo non solum ore corporis,sed etiam ore cordis hauritur,de consec.dist.2.quid sit.
ALCHIMIA. Quod alchimia videtur esse ars reprobata:quia qui credit vnam speciem posse transferri in aliam vel similem nisi ab ipso creatore infidelis est, & pagano deterior.26.q.5.episcopi.circa finem.
Quod alchimistæ sunt discentes:& ad veritatem scientię nunquam peruenientes.eadem cau: & quæst.nec mirum,circa med.
Quod multæ virtutes insitæ sunt in herbis & lapidibus. 21.q.vlt.c.si.
Quod insunt in rebus corporeis per omnia elementa quędam occultæ seu manifestæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis & causalis prorumpuntin species debitas suis modis & finibus. 26.q.5. nec mirum.circa finem.
ALEA.Quod alea ludere si non dimiserit episcopus vel presbyter & etiam inferioris gradus clerici, grauiter puniuntur.35.dist.episcopus.
ALIENATIO.Quod alienatio rerum ecclesiasticarū potest fieri per episcopum tempore necessitatis vel meliorationis causa,12.q.2. placuit,& c.sine exceptione. ibid.& c.terrulas.
Item pro redemptione captiuorum.12.q.2 apostolicos, & tribus c.seq.
Quod abbatibus non licet res monasterij sui sine episcopali licentia alienare,12.q 2.abbatibus.
Quod in alienatione rei parochialis sufficit cōsensus cleri scopi & pastoris,12.q.2.abbatibus.
Quod etiam consentiente episcopo abbas nisi sit pro fabrica monasterij,non potest res ecclesiæ alienare,17. q.4.in venditionibus.§.etiam.
Quod cum res ecclesiæ non sint episcopi, sed communes: non licet ei sine consensu capituli res notabiles alienare,12.q.2.sine.& c.seq.
Quod serui ecclesiæ qui retineri non possunt,ab episcopo alienari possunt,12.q.2.fugitiui.
Quod ecclesia alienas res non debet inuadere.32.q.2.si cut ecclesia.
Quod alienum nō est quod iure possidetur,14.q.4.quid dicam.§.hæc enim certè.
Quod peccatum non dimittitur nisi res ablata restituatur,14.q.6.si res.de pœnit.dist.5.falsas.
Quod alienas res inuadunt qui decimas, quæ pauperibus fiunt,auferunt.16.q.1.decimæ.
Quod omnis alienę rei illicita vsurpatio,nomine furti in decalogo prohibetur,32.q.4. meretrices.
Quod episcopus dicitur aliena rapere cum totum sibi retinens egenis clericis nil impertitur,93. dist.diaconi sunt,post medium,1.q.2.si quis propter.
Quod alienas res ecclesiæ compellitur restituere,12.q.2. monemus.
Quod episcopus vel presbyter contra constitutū alienās res ecclesiæ, deiicitur de honore.17.q.4. quicunque episcoporum.
Quod moriente episcopo nō licet metropolitano res defuncti,quæ sunt successoris,occupare vel alienare,12. q.2.non liceat alicui metropolitano.
Quod cuiuscunque gradus clericis,qui defuncti episcopi res, quæ sunt successoris occupauerint vel alienaue rint,anathema& propriį gradus periculum incurrunt, 12.q.2.hæc huius placiti,& c.non liceat clericis.

De hac materia habes infra de Ecclesia.

ALIMENTA. Quod alimenta olerum & legiminum plus prosunt corpori & animæ quàm deliciæ, de consecra.dist.5.ne tales accipiamus.
Quod episcopus vel presbyter si vxorem habet superstitē tenetur ipsi in alimētis prouidere, 31.dist.omnino.
Quod clerici vxorati ecclesiæ deseruientes,ab ea alimenta percipiant,32.dist.si qui vero.
Quod ecclesia tenetur illi in alimentis prouidere,qui suaquæ habuit dedit ecclesiæ,16.q.7. quicunque fideliū.
Quod matri & aliis propinquis non obstante iuramento tenetur quilibet in alimentis prouidere, 22.q. 4.inter cetera.
ALTARE.Quod altare nisi sit lapideum,non consecratur,de consec.dist.1.altaria si non.
Quod altare non debet erigi sine licentia episcopi,de cōsecr.dist.1.nullus presbyter.
Quod consecrari debet chrismate & benedictione,de cōsecr.dist.1.altaria placuit.
Quod presbyter consecrare altare non potest,26.q.6.ministrare.
Quod altaria inutilia,quæ consecrata non sunt vel in locis indebitis facta:debent dirui.de cōsecr.dist.1.placuit.
Quod oblatio & fructus altaris vendi prohibentur. 1.q. 2.audiuimus.
Quod altare ad cuius honorem ecclesia est consecrata si motum fuerit,cum ecclesia debet consecrari, de consecr.dist.1.si motum.
Quod in altari in quo celebrauit episcopus,nō debet eodem die celebrare presbyter de consec.dist.2.c. vlt.
AMOR DEI.Quod amare Deum debemus plus quā nostros proximos,12.q.1.cui portio.
Quod si Deum amaremus,omnia difficilia & aspera perficeremus,de pœn.dist.2. charitas est.§.ergo si.
Quod amor Dei nutritur per verbum Dei, & omnium cupiditatū ligna cōsumit.de pœn.dist.2.si sermo me⁹.
Quod illi Deum amant plus quàm se,qui pro eius amore saluti suæ non parcunt: & ipsam mortem corporis libenter accipiunt.de pœn.dist.2.c.charitas.§.illi verò, in fine.
AMOR PROXIMI. Quod amamus proximum sicut nos quando non propter aliud sed propter naturæ participationem eum tantum diligimus. de pœnit. dist.2.charitas.§.proximos.
Quod non omnis qui parcit, est amicus, nec omnis qui verberat,inimicus.5.q.5.non omnis, & c.seq. 23.q.4. quid faciet.
Quod amor proximi habet plagas suas: quæ dulciores sunt cum amatissimę inferuntur,5.q.5.non osculatur, 23.q.1.paratus.in fi.& q.5.non utres.
Quod proximum sicut nos amare tus cum ad bonos mores & ad vitam æternam consequendam sicut nobis eius saluti consulimus,de pœn.distin.2.charitas est.§. proinde.
Quod sic debemus affici charitatis affectu ad proximos, vt velimus omnes saluos fieri,24.q.3.corripiatur,in fi.
Quod melius est proximum cū seueritate diligere,quam cum lenitate decipere,5.q.5.non omnis.
Quod non est amor, sed languor vbi mali mores nō corriguntur,23.q.5.non putes.
AMBITIO.Quod ambitio est ad honores mundi sine suffragio, & temporis sine merito laboris velle promoueri,41.dist.mitamur.in fi.
Quod quæ per ambitionem malo inchoantur principio: etiam si mores & actus boni fuerint,difficile est vt bono peragantur exitu.1.quæst.1.principatus,& c.nullus itaque.
Quod ad honoris suffragia non ambitiosi, sed probatæ vitæ sunt assumendi,1.q.7.per illicitam.§.seq.40.dist. multi.49.dist.qui ecclesiasticis,& c.hoc ad nos.
Quod boni prælationis honorem non ambiunt,sed alios sibi tanquam digniores præponunt. 8.q.1.illud.16.q. 1.vos autem.
Quod episcopus vel presbyter, qui ambiens celebriorē sedem suā deserit,vtranque sedem perdit.7.q.1.si quis episcopus,& c.seq.8.q.1.apostol.ca.
Quod casum quærit qui per ambitionem ad honoris fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum.48.dist.sicut.1.q.1.sicut is.
Quod obedientiæ meritum non percipit qui in hoc obedit ad quod libido ambitionis trahit.8.q.1.c.sciendū.
AMBROSIVS.Quod Ambrosius hortatu Valentiniani Imperatoris in Mediolan.episcopū eligitur,43.dist. Valentinianus.
Item de constantia eius respectu Imperatoris,& de patiētia respectu aduersitatis habes,23.q.8.conuenior.
AMENS.Quod amens qui in furiam versus est vel diabolica afflictione vexatus est, non debet promoueri, 33.dist.maritum,& c.seq.
Quod malum ex dementia factum &tempore dementię non imputatur,1.q.1.aliquos,& duobus c.seq.
Quod mala non sunt quę nec crimine mentem implicant,nec conscientiam ligant, sicut est in dementibus, 15.q.1.illa.
Quod an peccata,quæ dementes committunt,quia nolentes & non scientes committunt, excusentur. 15.q. 1.merito.
AMPLEXVS.Quod amplexus personæ indebitæ præsumptionē inducit lasciuiæ,27.q.1.nec aliqua,31.dist. omnino.
ANGELVS. Quod Angelus creatus in gratuitis, de pœn.dist.2.§.principium enim.
Quod principiū eius est dissimile principio hominis propter infirmitatem humanę conditionis.de pœn.dist.2. §.principium.ante med.
Quod in nouem ordinibus angelorum quantæ sint distinctiones ciuium superiorum ostenditur. de pœnit. dist.2.§.principium.circa med.
Quod diuersitas angelorum ordinum Deo obsequentium exemplar est hominibus,vt secundum diuersitatem graduum gereretur administratio singulorum.d. stinct.89.ad hoc.
Quod ab angelis, qui præsentes sunt nostris operibus, defuncti quandoque aliqua insinuantur. 13.q.vlt.tenendum.50.dist.de his verò.
Quod angelus de cœlo quantumcunque de securo loco peccando cecidit.40.dist.quælibet.
Quod homini elato in terra timor incutitur, quia angelus aliorum angelorum præiatus in cœlo prosternitur. de pœnit.dist.2.circa princ.§.quod ergo.
Quod boni angeli ex casu malorum quasi territi à latide perfecta impediti fuerunt.de consec.dist.1.hi duo.
Quod ad reparandum angelorum ordinem Deus hominem formauit.de consec.dist.1.hi duo.
Quod angeli omnes in creatione æquales fuerūt.de pœnit.2.§.quod autem alias,quòd verò.
Quod angeli nisi essent in gratia firmati, peccare possent.ibidem.
Quod angeli nec primus nec alij sunt in gratia creati.de pœ.dist.2.citius.post med.
Quod angelus primus non ad Dei similitudinem, sicut homo,sed signaculum similitudinis Dei creatus asseritur.de pœnit.dist.2.iuxta fin.
Quod angeli tam boni,quàm mali per cœlum figurantur. de pœnit.dist.2.circa finem.
Quod angeli in cœlis gaudent super vno peccatore pœnitentiam agēte,magis quàm super nonaginta nouem iustis: quia fortius homo resurgit post pœnitentiam. 50.distinct.quia sancti tas tua.
Quod angelorum prædicatio & dæmonum confessio de Christi aduentu multum distent. 37.dist.si quid veri.
ANANIAS. Quod Ananias propter defraudationem pecuniæ grauiter punitus fuit,ponitur in exemplū his qui vouendo seipsos Deo retrocedunt. 17.q.1. Ananias,12.q.1.diligentissimis.circa med.23.q.4.quod Christus.§.potest.22.dist.quod interrogastis.in fine.
ANASTASIVS.Quod Anastasius Papa secundus propter fauorem hæreticis exhibitum diuino nutu percussus est 19.dist.Anastasius.1.q.1.dictum est in fine,& vide adnotad c.Anastasius.
ANATHEMA.Quod anathema nihil aliud est quàm separatio à Deo, & ponitur pro excommunicatione. 24.q.3.certum est.
Quod anathema sit qui canonicę electioni Romani Pontificis contradicere & resistere,aut ecclesiam Romanā inuadere,& in gradum filiorum eius prorumpere presumpserit.78.dist.si quis ex episcopis,& c. si quis ex sacerdotibus.
Quod anathema danti,& anathema accipienti,hoc est simoniaca hæresis.1.q.1. quicunque sacros ordines,& c. placuit.
Quod anathema non solum à fraterna societate,sed etiā à corpore Christi,quod est ecclesia,& à consortio sidelium repellit.3.q.4.f.vlt.
Item à sacramentorum perceptione; & sic est maior ex-

communicatio.5.q.2. præsenti.17.q.4. quisquis.§.si quis.

Quod anathema sit si quis omnem traditionem ecclesiasticam violat.1.q.7 si quis omnem.

Quod anathematizatus clericos accusare non potest.2.q.7.in sancto.& 3.q.4.nulli.& 6.q.1.illi qui.&c.omnes.

ANIMA. Quod anima corpori præponitur, 38.dist.sedulo.12.q.1.præcipimus.

Quod anima sine corpore corporaliter non viuit, 1.q.3.si quis obiecerit.

Quod anima non potest in eo corpore dici quod sensu caret.32.q.3.quod verò non formatum.

Quod nō infunditur nisi formato corpori. 22.q.2.quòd vero non.

Quod non ex traduce, neque cum semine anima infunditur,32.q.2.quod vero non.

Quod vt non credatur anima esse in corpore sicut spiritus in idolo: non dicitur in sicco esse, sed in sanguine hominis habitare,22.q.2.c.Moyses.in fine.

Quod sicut anima est vita corporis,sic Deus est vita animæ,de pœ.dist.1.resuscitatus.§.item si antequam.

Quod anima corpori vnita si baptisinate lota non fuerit, æternaliter perit.24.q.3.si habes.in fine.

Quod magna quæstio est de anima. 32 q. 2. quod verò non formatum.

Quod anima quæ peccauerit,ipsa morietur,34.quæst.3.si habes.

Quod animarum saluti episcopus studere debet.38.dist. Petrus.

Quod animæ salus est aliquando mutare locum, dum enim mutatur locus mutatur mentis affectus,81,dist. valet.

Quod illa anima decora dicitur,in qua virtutum gratia, & diuinæ operationis effigies relucet.de pœn.dist.2.illa anima.

Quod animæ defunctorum quatuor modis soluantur, 13.q.2.animæ defunctorum.

ANNVS. Quod annus per quatuor voluitur tempora,76.dist.c.1.& 2.

Quod annus nomine fati aliquando appellatur.2.q.6.ei qui.§.appellatore.

Item pro anno dies ponitur,33.q.2.hoc ipsum.

Item pro anno ponitur tempus.de conse.dist.4.si tépore.

ANTIOCHVS. Quod Antiocho vendente Iasoni sacerdotium,quia qui septuaginta annis Babyloniæ captiuitatis vixerat,in detestationem simoniæ extinctus est.1.q.1.sicut eunuchus.

ANTIQVITAS. Quod antiquitas à sanctis patribus accepta,a modernis est obseruanda. 12.dist.ridiculū.

Quod antiquitati deferrtur in multis, scilicet in libris cognoscendis.9.dist,vt veterum.

Item in consuetudinibus sequendis,12.dist. cōsuetudo.

Item in dubiis determinandis,50.dist.domino sancto,& 20.dist.de quibus.

Item in prælatis eligendis,61.d.t.statuimus.

Item in testificatione,35.q.6.notificamus.

Item in eleemosynis largiendis,86.dist.considerandā.

Item in suspicionis remotione.34.dist.fraternitatis.

Item in excusationis admissione.18.dist,placuit.

Item in pœnæ relaxatione vel mitigatione, 86.dist.tāta. 26.q.7.tempora.

Quod antiquitas naturæ ducit ad defectū,13.q.1. illud. 86.dist.tanta.

Quod antiquitas gratiæ ducit ad profectum,32.q.2.ancillam.20.dist.de quibus,

Quod antiquitas culpæ ducit ad interitum.23.q.1.schisma.2.q.7 Paulus.

Quod antiquitas gloriæ ducit ad thalamum sponsi. 61. dist.sponsus,

Quod antiquitas æternitatis ducit ad perpetuos amplexus.de conse.dist.4.non ex quo.

Quod antiquitas diaboli ducit ad pronosticandum, multa enim dæmones sciunt ex antiquitate, 26.quæst 4. sciendum,

ANTICHRISTVS. Quod antichristus vt facilius Christianos & Iudæos ad ritum suum attrahat, diem dominicum in fauorem Christianorum,& in fauorem Iudæorum sabbatum custodire fuciet.de conse.dist.3, peruenit.

ANNVLVS. Quod sponsus sponsam annulo debet desponsare.30.q.5.nostrates.

Quod annulus sponsæ à sponso & ecōtra datur in signū mutuę dilectionis & fidei coniugalis,30.q.5,fœminę. circa finem.

Quod iste annulus quarto digito à sponso sponsæ inseritur,vt sicut vena in illo digito cordi coniungitur,sic eorum corda coniungantur, 30.q.5. fœminæ.in fine.

APPELLATIO. Quod appellatio est remediū quo causa vitiata subleuatur,2.q.7.c.1.

Quod appellatur à minori ad maiorem gradat m.dist.in. 99.prouincia,2.q.6.omnes.& c.si quis putauerit.c.placuit.c.decreto, & c.anteriorum. §.illo.9. quæstione 3. conquestus,

Quod ad Romanū sedem indistincte appellatur. 2, q.6.si quis vestrum,& 5ex.c.fcq.& c.quoties episcopi.

Quod appellationi ad sedem apostolicam interposite ab omnibus est deferendum.2.q.6.decreto. & c.quoties episcopi.

Quod appellationis tempus decem dierum assignatur.2. q.6.anteriorum.fœminæ.

Quod tempus exequendi appellationem est annus, vel ex causa biennium.2.q.6.si quando.§.tempus.

Quod appellari potest post datam vel ante datam sententiam.2.q.6. qui scit.§.patet.c. quoties episcopi, & c.si quis iudicem.

Quod ab eo à quo appellatum est,debent dari litteræ dimissoriæ,quæ dicuntur apostoli,ei qui appellauit. 2.q, 6.post appellationem.

Quod ea pendente nihil innouatur, 2.q. 6. appellatione interposita,& c.seq.

Quod appellationi non deferens punitur,2.q.6.decreto, & c.quoties episcopi.

Quod processus post appellationem factus enetuatur.2. q.6.quoties episcopi.

Quod post secundam appellationem tertio appellans super eadem causa non auditur, 2. q. 6.si autem prouocatum,§.si quis in quacunque.

Quod appellationi licet renuntiare. 2.q.6.si quando.§.si verò is.

Quod forma vel modus appellationis ante vel post sententiam ponitur,2.q.6.appellatione.§.forma.

Quod appellare possunt quorum interest,vel qui negotium gerunt, vel quibus mandatum est.2. quæst. 6.nō solent,

Quod si vnus appellat,prodest aliis in eodem crimine cū eodem condemnatis.2.q.6.c.si quando,§.quandoque.

Quod iudex à quo appellatur, nō potest esse testis in causa appellationis,2.q.6.statutum.

Quod ab executore sententiæ non potest appellari nisi modum excedat executor, 2.q.6.si quando. ab executore,

Quod possessore appellante bona sequestrantur. 2.q.6. quoties post auditam.

Quod qui per appellationem non quærit nisi tempus redimere,non est audiendus,2.q.6.quicunque.

Quod à iudicibus de communi consensu electis non licet appellare,2.q.6.à iudicibus.

Quod iniustè & frustra appellans punitur in quadruplū expensarum,2.q.6.omnino.

Quod nullius debito modo citati, & per contumaciam se absentantis appellatio recipitur,2.q. 6.si quando.§. sunt etiam.

Quod nec notorij malefactoris de crimine conuicti vel confessi appellatio admittitur,2.q.6.si quando. §.sunt etiam.ver.nullus etiam.

Quod propter plura facinora condemnatus: si à maiori appellauerit prætermissis aliis,est audiendus.2. q.6.appellatione,§.si quis ex.

APOCRYPHA. Quod apocrypha scripta: dicuntur, idest,secreta:quia in secreto & non in publico sunt legenda.15.dist.& 17.per totum.

Quod apocrypha sunt quorū auctor secretus est:& quādoque si non ignoratur, tamen ab ecclesia non recipitur.ibid.

Quod apochrypha dicuntur quę in ecclesia recipiuntur, sed in canone scripturarum non computantur.ibid.

APOSTATA. Quod apostata est transgressor legis suę,cuiusque violator. 3.q.4.beatus.

Quod obseruans diuinationes & sortilegia,sciat se à fide Christi apostatam,idest,retro abeuntem,26.q.vlt.non obseruetis.

Quod fideles sub Iuliano apostata constituti obediebāt sibi in his quę erant pro republica, non contra fidem, 11.q.3.Iulianus.

Quod enormitas criminis huius apostasiæ innuitur ex pœna Ananię.17.q.1.Ananias.32.q.7. quid in omnib.

Quod apostata à fide non admittitur in testimonium cōtra aliquem,2.q.4. non potest.3.q.4.alieni. & duobus c.seq.

Quod talis omnibus infamibus, & in infamia præponitur.6.q.1.infames.3.q.4.alieni.& c.si quis.

Quod apostasia religionis fit in postpositione tonsuræ,& læcularis vestis assumptione,20.quæst.2.si in qualibet.

Quod canonicus regularis si animi leuitate motus sine sui superioris licentia monachus efficitur,tanquā apostata redire compellitur,& punitur.19.q.3.mandamus,

Quod vouere Deo religionem & castitatem, & retrocedere damnabile est.17.q.1.qui bona.27.dist. virgines, 20.q.1.puellæ.32.q.5.si Paulus.post medium.

Quod tales apostatæ peiores efficiuntur aliis peccatoribus.47.d.t.quantumlibet.16.q.1.quidam.

Quod apostaticis qui professi sunt, non redduntur bona quæ ad ordinem portauerūt,27.q.vlt. quicunque vult, §.sit.

Quod apostatę cogendi sunt ad redeundum. 27.distin. quod interrogasti.20.q.1.quem progenitores, & q.2, si in qualibet,& q.3.prochiuus.

Quod reuersus in habitu & stalio & in aliis punitur, 19. q.3.mandamus.

Quod redire contemnentes excommunicantur. 20.q.2, si in qualibet.

Item incarcerantur,45.dist.cum beatus,§.Salomon.

De hac materia habes vbi ponitur vagatio.

APOSTOLICA. Quod apostolica sedes prælata est omnibus ecclesiis.21.dist.quanto.

Quod ipsa est prima auctoritate & dignitate,licet Antiochena sit prior tempore.21.dist, nunc autem. 24.q.1. rogamus.

Quod apostolicæ sedi Constantinopolitana ecclesia subsit,nemo dubitare debet,22.dist.de Constantinopolitana.

Quod ipsius in iudicijs est maior auctoritas.9.q. 3. patet.& c.ipsi sunt.

Quod nulli permittitur de ei? iudicio iudicare,17.quæst. 4.nemini.21.dist.nunc autem.

Quod immediatè apostolicæ sedi subiecti, maximè qui propinqui sunt annue se debent præsentare circa idus Maij,93.dist.iuxta.& §.præcedenti.

Quod in apostolicam sedem neuter illorum quicx concertantium temeritate fuerit ordinatus, est permittendus permansurus,79.dist.si duo.

Quod apostolica sedes peccatores & contumaces ad sanitatem quoquo modo attrahere debet.17.distinct. nec licuit.

Quod sine apostolicæ sedis licentia compagis, id est sodalibus diaconis,& clericis mappulis vti non licet,93. dist.peruenit.2.& §.præcedenti.& c. illud.

Quod apostolicæ sedis auctoritate concilia vniuersalia sunt congreganda,17.distinct.multis.& c.regula. & c. concilia.

Quod ad apostolicam sedem sunt dubia &ardua referēda, 17.distin.nec licuit.19.q.1.frater.24.quæstione 1. rogamus.& duobus cap.seq.

Quod apostolica auctoritate doctorum opuscula approbantur,19.distin.si Romanorum.

Quod apostolicæ sedi specialiter reseruatur iudicium episcoporum,3.q.6.dudum.

Item restitutio depositorum.2.q.6.ideo huic.

Item congregatio conciliorum.ibidem.

Item restitutio hæreticorum.1.quæst.7.conuenientibus. circa principium,

Item exemptio episcoporum,16.quæstio.1.frater.

Item determinatio quæstionum in fide. 24.q.1.quoties.

Item mutatio episcoporum.7.q.1.mutationes.

Item diuisio & vnio episcopatuum.16. quæst. 1. & temporis.

Item absolutio excommunicatorum ab eodē.21. dist. inferior.

Item interpretatio antiquorum canonum & scripturarū. 17.dist.nec licuit.

Item pallij datio. 100.dist.quoniam.

Item simoniacorum dispensatio.2.q.3.Paulum.Item nouarum & difficilium quæstionum diffinitio.17. distin. multis.

Ité famæ restitutio. 2.q.3.Euphemium.§. hinc colligitur.

Quod Christianus peccatum infidelitatis seu paganitatis incurrit qui sedi apostolicę obedire contemnit.81. dist.si qui sunt presbyteri.in fi.93.dist.cathedra m.21. distin.omnes siue.

Quod apostolicis nolens obedire præceptis, à pōtificalib.sit alienus officijs,& sit ruinæ suæ dolo prostratus. 19.dist.nulli fas.22.dist.c.3.& 19.dist.ita cominus.

Quod apostolicis præceptis nō est superbe resistendum, sed eius iugum est pie tolerandum.12. dist.præceptis apostolicis.19.dist.in memoriam.

Quod ab apostolicis non licet institutis recedere. 21.dist. hoc.& c.consequens.

Quod apostolica sedes ab omnibus est honoranda: & ei obediendum est in memoriam beati Petri apostoli. Et quamuis iniustum videatur quod mandat & intolerabile:tamen p ia deuotione tolerandum est.19.dist. in memoriam.&13.dist.ante.23.quæ.1.quid culpatur.

Quod ex apostolica tuba sonora prædicatione salus omnium in vniuerso mundo exiuit.19.dist.in memoriam. 43,dist.si rector.

Quod quæcūque emanāt ab apostollica sede,aut dicuntur.decretales epistolæ.19.dist.c.1.& c.in canonicis.

Aut sanctiones.eadem dist.c.sic.omnes.

Aut iugum vocatur.eadem dist.in memoriam.

Aut institutа & constitutiones eadem distin. enimuero, & 20. dist.de liberis.

Aut præcepta.19.dist.nulli fas est.

Aut concilium.27.dist.regula.

Aut synodus,eadem distinct.nec licuit.&.cap.multis.

De hac materia vide vbi agitur de Ecclesia Romana,& de Papa,& de Dispensatione,& de sede Apostolica.

APOSTOLVS. Quod apostolos, idest, episcopos & presbyteros dominus elegit:diaconos autē post ascensum domini in cælum apostoli sibi constituerunt episcopatus sui ministros:93.dist.dominus noster.cap.pe.

Quod Apostoli prius docti sunt à Christo& postea ab ipso ad pradicandum missi ;in exemplum quòd prædicatores prius sacris literis debent insistere, ne rudes quærāt discere cū ex officio alios debent docere, 36. dist.§.ecce.

Quod apostoli fuerunt patres Petro in apostolatu, sed nō in administratione:& ipsum primum principem voluerunt:& septuaginta duos discipulos elegerūt:loco quorum successerunt episcopi,21.dist.in nouo. & 22.dist. sacrosancta.

Quod apostolorum princeps Petrus factus est post peccatum in exemplum ip quantumcunque magnus peccator post pœnitentiam non est repellendus à dignitate. 50.dist.considerandum.

Quod apostoli patres ecclesiæ fuerunt: pro quibus nati sunt eis filij,scilicet episcopi.68.dist.quorum.

Quo t

Quod apostolorū tempore spiritussanctus visibiliter operabatur in sacramentis.1.q.1.munita.

Quod apostolorum tēpore multitudinis credentiū erat cor vnum:& nihil erat eis proprium,sed erant eis omnia communia;& omnia ante eorum pedes ponebantur:quia instante persecutione ea ponebere eis non licebat.12.q.1.dilectissimis.

Quod Apostoli vxores suas quas ante apostolatum duxerant,sine carnali commistione circumducebāt,vt mercede prædicationis sustentarentur ab eis.31.dist.omnino.

Quod Apostoli prædia in Iudæa minimè possederūt,sed vendiderunt, & pretia eorum tantummodo ad fouendum egentes seruabant: quia futuram ecclesiam in gētibus præuidebant.12.q.1.futuram.& c.seq.

Quod Apostolos dominus ad prædicandū misit sine aura & virga,vt ab eis incentiua litis,& instrumenta tolleret vltionis,11.q.3.ita sæpè.

Quod ipsis omnibus sacramentorum dispensationē cōmisit.19.dist.ita dominus.

Quod Christus ipsis vindictam prohibuit: quoniam eos volentes Samaritanos per ignem consumere, compescuit.23.q.4.quòd Christus.

Quod regulares imitatores Apostolorum sunt quantum ad proprietatum abdicationem, nec debent dicere, meum vel tuum est.12.q.1.dilectissimis.16.q. 1.ex au ctoritate.

Quod episcopi & superiores quantū ad dignitatem, & omnis pretbyter quantum ad eucharistiæ cōfectionē, & ligandi & soluēdi potestatem habent.dist.21.in no uo.11.q.3.absit,vt quicquam.

AQVA. Quod aqua cum sale omnibus sacerdotibus benedici præcipitur. de conse.dist. 3.aquam.

Quod in sabbato sancto ante chrismatis immissionē pro per aspersionem debet accipi. de conse.dist.4. in sabbato sancto.

Quod qui huius virtute aspergitur venialia delentur, & insidiæ diaboli cum phantasmatibus fugantur,de cōse.dist.3.aquam.

Quod huius institutionis efficacia in veteri lege est multiplicater præfigurata.de consec. dist.4. nec quemquā.

ARBITER. Quod arbitri sunt qui consensu litigātiū in iudices eliguntur,vt ipsorum sententiæ stent. 2.q.6. à iudicibus.§.quod de arbitris.11.q.1.si clericus.

Quod non licet ab ipsis appellare.2.q.6.à iudicibus.ver. arbitrarij,& c.placuit.2.

Quod nullus potest esse arbiter in ea causa in qua est iudex.3.q.7.infamis.ante finem.§.si quis vero.

Quod seruus arbiter esse non potest.3.q.7. infamis,in fi.

Quod infamis in arbitrio non excluditur,nec etiam filius in re patris.3.q.7.infamis,circa finem.

Quod arbitrij liberi nos condidit Deus, vt nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahamur. de pœn.distin. 2. vt cognouerunt.§.liberi.circa finem.

ARCHIDIACONVS. Quod archidiaconus nemo debet esse nisi sit diaconus, 60.dist.nullus episcopus, & duob.c.seq.

Quod debet tali conferri eui ætas debita cum prudētia, & vitæ merita suffragātur.dist.60.innouamus.dist.93. legimus.post medium.

Quod archidiaconi' est coadiutor episcopi in ordinatione clericorum.23.dist.subdiaconus.& c.seq.

Quod archidiaconi interest ministros ecclesiæ & parochiarum,vt officia sua diligenter expleant commone-re.25.dist.perlectis.§.hi sunt,

Quod ipsius est de archipresbytero prouidere, 63.dist.si in plebibus.

Quod non debet ab archipresbyteris vel presbyteris pecunias vel alia extorquere,94.dist.dictum.

Quod non debet præbendas vel ecclesias cum cura animarum sine consensu episcopi conferre,16.q.7.nullus omnino.

ARCHIEPISCOPVS. Quod archiepiscopus Græcē summus episcoporum dicitur Latinē. 21.distinct. cleros.

Quod archiepiscopus ante pallij receptionem nec se debet vocare archiepiscopum, nec ea quæ sunt pontificalis dignitatis debet exercere.100.distinct. quoniam quidam.

Quod vltra tres menses consecrationis suæ non debet differre pro pallio laborare.100. dist. quoniam quidā.

Quod accipiēs pallium, primo fidem catholicam debet profiteri,& iurare statuta sedis apostolicæ & conciliorum principalium custodire.100.dist.quoniam.

Quod non potest vti pallio nisi intra suam prouinciam, & hoc tantum in missarum sōleniis.100. dist. pallium tibi,& c.contra morem.

Quod archiepiscopus debet primatibus obedire. 99. dist.c.1.

Quod episcopi vocati sunt in partem solicitudinis archiepiscopi.9.q.3.c.1.& c.seq.

Quod archiepiscopi interest episcopum confirmare & consecrare.64.distinct.episcopi. c.extra.15.distin.non debet.

Quod ipsius est cogere omnes sub eo diœceses, vt in officio diuino decantando à metropolitana ecclesia non discrepent.12.dist.de his qui.

Quod episcopi prouinciales debent interesse electioni & confirmationi archiepiscopi. 63. dist. metropolitano, 66.dist.archiepiscopus.

Quod archiepiscopus nō nisi in sua ciuitate debet à prouincialibus episcopis ibidem conuenientibus consecrari,51.dist.qui in aliquo,in fine.

Quod excessus suffraganeorum suorum potest punire, 12.dist,de his qui.10.q.3.quia.

Quod omni anno semel prouincialem synodum tenetur facere:sed ibi de suffraganeorum rebus nil debet extorquere.18.dist.quoniam.

Quod ipsius est causas dubias suffraganeorum diffinire. alioquin debet eos sedi apostolicæ transmittere. 18. dist.de conciliis.6.q.4.si inter episcopos.

Quod archiepiscopus non debet iudicare causas eorum qui subsunt episcopis,nisi per consultationem vel per appellationem ad ipsum fuerint deuolutæ.17.dist.multis.6.q.3.scitote. 3.q.6.peregrina.9.q.2.conquestus.

Quod archiepiscopus potest absoluere quem suus suffraganeus excommunicauit ordine non seruato.11.q.3. si episcopus fortè.2.q.1.nemo.

Quod de his quæ sunt vtpiue communia, archiepiscopus sine consensu episcopi non debet se intromittere. 9.q.3.c.1.

Item nec de his quæ sunt specialia episcopi,sicut beneficia cōferre,deponere,& excommunicare,& huiusmodi; nisi ad ipsum fuerit appellatum. 9. q. 2.nullus primas.6.q.3.scitote.9.q.3.conquestus.

Quod si negligens esset suffraganeus: præmissa trina admonitione archiepiscopus potest se de aliquibus intromittere.9.q.3.cum simus.& c.per principalem.

Quod archiepiscopus suam prouinciam diuidere nō potest,nec possunt esse duo archiepiscopi in vna prouincia.101.dist.peruenit.

Quod solus Papa suffraganeum à iurisdictione ipsius eximit.16.q.1.frater noster.

AAMA. Quod arma victoriæ antiquorum patrum sunt nobis in exemplum spiritualium bellorum & victoriarum.23.q.1.nisi bella.

Quod Apostoli ideo tradiderunt in ecclesia legi Iudæorum historias, vt per eas ad arma spiritualia informemur,23.q.1.nisi bella.

Quod contra arma persecutorum clericus debet se munire armis orationum & lachrymarum.23.q.8.non pila quærant,& c.conuenior.ante med.dist.36.c.vlt.

Quod Christus in Aegyptum ab Herode fugiens,& lapidibus Iudæorum cedens, docuit non arma armis,sed fugam persequētibus opponi. 23.quæst. 3.c. 1.§.1.per totum.

Quod ideo dictum est Petro, Conuerte gladium tuum in vaginam, vt clerici & prælati armis bellorum non vtantur.93.q.8.cum à Iudæis.& tribus.c.seq.

Quod ecclesia cum à paganis impugnatur,non corporalia arma,sed Christum patienter expectat.16.quęst.3. porro.

Quod laicis ecclesiam,patriam,& socios defensando, licet arma sumere.23.q.3.per totum.

Quod prælatis & clericis licet laicos hortari contra inimicos fidei,& contra oppressores. 23. quæst. 8.igitur. & c.seq.

ARGVMENTATIO. Quod argumentatio quando que fit de minori ad maius.38. dist.si in laicis.

Item à maiori ad minus,32.q.5.si Paulus.

Item à toto ad partem.13. quæstione 5. pœnale. circa princip.

Item à parte ad totum,32.q.4.meretrices.

Item à nominis interpretatione. 16, quæstione 1. placuit.

Exemplum ibidem in interpretatione monachi.

Item ab auctoritate.32.q.1.dixit.

Item à si.nili.2.quæstio.6.qui se scit. 2.quæstio. 1.multi. in fine.

Item ab oppositis vel contrariis.8.q.1.sciendum.

ARROGANTIA. Quod arrogātes dicuntur qui garrulitatem auctoritatem putantes, humiliter nescīunt inferre quod docent. 46.dist.c.1.& seq.49.dist.hinc et enim,circa med.

Quod nihil est impudentius arrogantia rusticorum,46. dist.c.1.

ARS. Quod ars liberalium artium debet diligenter doceri,quia per eam manifestantur diuina mandata.37. dist.de quibusdam.

ASPERITAS. Quod asperitas immoderata correctionem non inducit,nec salutem,45. dist.cum beatus,& c.recedite. & c.qui syncera,23.q.1.paratus,post med.

Quod neque multa asperitate exulcerandi sunt subditi, neque nimia benignitate dissoluendi.45. distinct.disciplina.

De hac materia habes vbi agitur de correctione & austeritate.

AVARITIA. Quod auaritia quæ instituit meū & tuū, est iuri naturali contraria,quod dictat omnia communia.8.distin.differt.47.dist.sicut, 12.q.3. dilectissimis. & c.duo.

Quod ipsi in terrenis rebus ad sufferendum aduersa fortes facit,in cœlestibus debiles,47.dist.omnes.

Quod excæcat rationem, & gratius intuetur aurū quàm solem.48.dist.sicut,& 37.dist.nonne.

Quod auaritię dicitur idololatria vel fornicatio.28.q.1. idololatria,1.q.1.eum omnis.

Quod auaritia facit adulari regibus vt hæreditates capteut alienas.37.dist.nonne.

Quod hæreticus inscius auaro scienti coæquatur.6.q.1. quęro.

Quod clericis & maxime prælatis inhibetur. 55.distin. his igitur.1.q.1.cum omnis.8.q.1.sunt in ecclesia.10. quæst.1.relata.12.quæstione 2.gloria.

Quod clericus aligna rapere conuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere probatur,42.dist.cap.1.& 47. dist. sicut hi.

Quod pœna auarorum innuitur,14.quæs.4.ministri.16. q.1.reuertimini.post med.& c.seq.circa finem.

AVDACIA. Quod audacia humana per leges coercetur instituras,4.dist.factæ sunt.

AVCTORITAS. Quod auctoritas regalis &sacerdotalis tenetur defendere res ecclesiæ.23.q.5.res autem omnes.

Quod auctoritate sacra pontificum regitur iste mundus, 97.dist.duo sunt.

Quod plenam auctoritatem habent rectores sedis apostolicæ,11.dist.consequens.& c.seq.

Quod longæuæ consuetudinis non vilis auctoritas est, dummodo canonibus non sit contraria, 11.dist. consuetudinis.

Quod auctoritati legis cedere debet vsus siue consuetudo praua,maximè sedis apostolicæ,11.dist.c. 1.& c.se.

AVGVRIVM, Quod augurium quod fit in consideratione auium ad scientiam futurorum est ex traditione malorum angelorum,26.q.2.qui sine.

Quod hanc artem exercere vanitas est & superstitio,26. q.2.sed & illud.

Quod idolatrię cultus est augurij superstitionibus implicari,26.q.2.sed & illud.

Quod auguriis deseruiēs est ab ecclesia separandus, 26. q.5.augurijs.

AVSTERITAS. Quod austeritas indiscreta in vigilijs & orationibus reprehenditur.de consecra. dist.5. non mediocriter.

Quod melius est per mansuetudinem peccatores ab errore eruere,quàm per austeritatem in foueā perditionis propellere,45.dist.recedite.

Quod cum austeritate imperant qui subditos suos non cum tranquillitate corrigere,sed sæpe e reflectere festinant,45.dist.c.vera iustitia.

Quod quia Deus benignus est,dispēsator eius austerus esse non debet.26.q.7.alligant.

AVRVM, Quod aurum habet ecclesia,vt egentium necessitati & libi & captiuorum redemptionibus deseruiat.14.q.2.per totum cap.

Quod sicut fulgor auri prælatet metallo plumbi, sic pontificalis dignitas præualet regum diademati.96.distin. duo.in fine.

Quod ideo Christus sine auro apostolos ad prædicādum misit,vt ipsis subtraheret causam litis.11.q.3.ita.

Quod cum episcopatus auro emitur, anima perditur. 1. q.1.cum ordinaretur.

Quod gratius intuetur cupidus aurum,quàm solem. 47. distinct.sicut.

Quod auro cito violetur iustitia. 11.q.3.pauper.

AVXILIVM, Quod auxilium ecclesia contra hostes non propter vltionem,sed propter defensionem potest petere à principe.23.q.3.Maximianus.

Quod vt ecclesia pacem adipiscatur, vt aliquis vtilitati multorum seruetur,sicut Paulus Apostolus fecit, vtile est petere auxilium. 23.quæstio. sex differentiæ, post medium.

Quod episcopi tenentur mutuo sibi præbere auxilium pro pace terrarum facienda.90.dist.præcipimus.& ca. sequen.

Quod infirmante episcopo ipsi vicini in his quæ spectāt ad officium pontificale,auxilium debent ferre.7.qu.1. pontifices.cap.3.& c.quamuis.

Quod sacerdos qui fuerit de collegio, si in aduersitate suæ ecclesię ab auxilio se subtraxerit,magis schismaticus quàm sacerdos iudicabitur,3.q.1.nulli.

Quod in presenti vita consiliorum & orationum mutua auxilia possunt fieri,13.q.2.in presenti. de pœn.disti.6. §.1.ante medium.de conse.dist.4.quæris.

Quod oppressis non ferentes auxilia cum possint, peccant,23.q.3.c.ostendit.& c.non in inferenda.

Quod in damnum alterius nulli auxilium est dandum. 14.q.5.denique.

Quod malefactoribus auxilia non sunt ferenda, 14.q.5. per totum.

De hac materia require in titulo de adiutorio.

ASTROLOGIA. Quod astrologia quia nihil cōfert ad salutem,sed potius mittit in errorem,à quolibet fideli est post ponenda,37.dist. legimus.§. sed contra, 26.q.2.illud quod.circa finem.

BABYLON. Quod Babylonis filia anima esse dicitur,quæ propter lubricas cogitationes filia Dei esse desinit.de pœniten.dist.3.in salicibus.

Quod amissio gloriæ virginalis designatur in ignominiosa destructione Babylonis,32.qu.5.si Paulus, post medium.

Quod ignis qui per septuaginta annos babylonię captiuitatis vixerat Iasone vendente sacerdotium, in detestationem simoniæ extinctus fuit.1.q.1.sicut eunuchus.

BALAAM Quod Balaam qui pro mercede iniquitatis ab asina corripitur, ponitur in exemplum quòd prælatus propter culpam à subdito, & doctus ab indocto potest argui. 2. q. 7. secuti. & cap. nos si incompetenter. & c. Paulus,

BALNEARE. Quod balneare se, perfectis & religiosis licet. 24. q. 1. omnis.

Quod in die dominico balneum conceditur, dummodo non fiat per voluptatem, sed pro necessitate. de consc. dist. 3. peruenit.

BALSAMVS. Quod balsamus à clericis sicut chrisma vel baptismus non debet vendi. 1. q. 1. dictum est solere. & c. quibusdam.

Quod episcopi de facultatibus ecclesiæ balsamum tenentur comparere 1. q. 1. statuimus. 1.

Quod episcopus qui balsamum benedictum vendit, simoniam committit, & damnationē perpetuā incurrit, 1. q. 1. placuit vt nullus episcoporum.

BAPTISMVS. Quod baptismus triplex, scilicet saluta ris specificatur, videlicet fluminis, flaminis, & sanguinis. de consc. dist. 4. baptismi. & c. catéchumenum.

Quod tunc prodest sanguinis & flaminis, cum baptismū fluminis non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. de consec. dist. 4. baptismi vicem. §. quantum itaque.

Quod latro baptismo flaminis & sanguinis baptizatus est quando Christum in cruce confessus est. de pœni. dist. 7. nullus expectet. circa prin. §. vlt.

Quod baptismus fluminis lumpsit simpliciter virtutem ex passione Christi. de consecra. distin. 4. propter.

Quod Pharaon in aqua submersus designat quod diabolus omnes vires amittat in aqua baptismatis. de consec. dist. 4. nec quemquam, ante finem.

Quod baptismi est multiplex prærogatiua, videlicet quia potest suscipi sine aliis sacramentis: sed non alia sine eo. 1. q. 1. si quis per ignorantiam.

Item quia potest dari à quocumque, quod non alia, 32. dist. c. præter. §. verum. & §. porro. per totum.

Item quia est fundamentum & ianua aliorum sacramentorum. de consecra. distinct. 4. cum itaque. in fi.

Item quia sine eo salus non habetur. de consec. dist. 4. firmissime.

Item quia per ipsum originale, mortale, & veniale peccatum remittitur, non sic per alia. de consc. dist. 4. regenerante. & c. fine pœnitentia.

Item carens eo non potest quis contrahere cum christiana, 28. q. 1. caue.

Quod sine inuocatione trinitatis non est baptismus. de consc. dist. 4. si reuera. & c. in synodo.

Quod verus est baptismus, licet per imperitiā verba substantialia corrupte proferantur. de consc. dist. 4. retulerunt.

Quod accedit verbum ad elementum, & fit baptismi sacramentum, 1. q. 1. detrahe.

Quod nō merita ministrorum, sed virtus Christi in baptismo operatur. de consc. dist. 4. baptismus.

Quod character baptismi non perditur per peccatum, 1. q. 1. quòd quidam. ante medium. 32. q. 7. licitè.

Quod baptismus paruulis valet ad salutem, etiam si non recta intentione offerantur. de consecratio. distinctio. 4. non illud.

Quod in baptismo spiritualiter renascitur homo, & membrum Christi efficitur. de consc. dist. 2. quia passus. circa fi. & de consc. dist. 4. ad hoc.

Quod nullus potest saluus fieri, si contemnit baptizari. 1 5. q. 1. firmissime.

Quod in hoc quòd Christus mundus à peccato baptizari voluit, exemplum baptizandi nobis in peccato natis dedit de consc. dist. 4. si baptizata est. & c. non regenerabuntur.

Quod apostoli fuerunt baptizati tempore Christi. de consc. dist 4. quando, & c. seq.

Quod verus baptismus non tantum constat in ablutione corporis, quantum in fide cordis, & baptismus datur non solum originale, sed etiam actuale peccatum. de consecra. distinct. 4. regenerante.

Quod excepta necessitate baptismus à sacerdotibus debet dari. 93. distinct. diaconi. de consecr. distinctio. 4. constat.

Quod baptizandos catechizandi & exorcizandi debet præuenire officium de consecra. distinct. 4. siue paruuli, vsque ad cap. venit sacerdos.

Quod expositio signorum sufflationum & vnctionum & quorumlibet aliorum quæ in exorcismo & catechismo geritur, ponitur. de consecrat. distinctio. 4. postea. vsque ad c. venit. & c. 1.

Quod interrogatio articulorum fidei debet præcedere baptismum. de consecratio. distinctione 4. prima. in fine.

Quod baptizandis adultis indicatur pœnitentia interior & non exterior. de consec. dist. 4. omnis. & duob. c. seq. & c. sine pœnitentia. ibid.

Quod excepta necessitate, generalis baptismus non debet fieri nisi statutis temporibus, scilicet in Pascha, & Pentecoste. de consecr. distinc. 4. non ratione. vsque ad cap. constat.

Quod in primitiua ecclesia nō licebat nisi prædictis temporibus baptizare, modo in necessitate licet omni tempore, & in omni aqua. de consecratio. distinct. 5. celebratum.

Quod antiquitus baptizandus dabat votum suū in scriptis, 2. q. 1. legum.

Quod paruuli si ante baptismum decedunt, propter originale peccatum damnantur. de consec. distinct. 4. firmissimè.

Quod ordinatus antequam baptizatus nihil accipit. 1. q. 1. si quis per ignorantiam.

Quod baptismus nō tollit irregularitatem bigamiæ. 34. dist. si quis viduam.

Quod sacerdos vadens ad baptismum semper chrisma debet portare secum. de consec. distin. 4. nullus ministrorum.

Quod adulti fidem suam ante baptismum debent profiteri. de consc. dist. 4. prima.

Quo' paruulis prodest fides offerentium. de consc. dist. 4. illud perscrutari, & c. hi qui apud.

Quod perfidia parentum non obest baptizandis sicut fides prodest. de consc. dist. 4. quæris à me.

Quod monachi in suis monasteriis baptisteria habere prohibentur. 18. q. 2. pridem.

Quod nō licet monacho baptizare, vel pueros de baptismo suscipere. 16. q. 1. placuit communi. & c. ex auctoritate.

Quod non licet abbati vel monacho de baptismate alios suscipere, nec commatres habere. de consc. dist. 4. non licet. & c. seq.

Quod in necessitate licitè recipitur baptismus à quocunque. 24. q. 1. si quem. 32. q. 4. iste. & c. seq. de consc. dist. 4. constat.

Quod etiam si in necessitate à patre conferatur carnali, non ideo pater in matrimonio suo impeditur. 30. q. 1. ad limina.

Quod à Pagano vel Iudæo si in forma ecclesiæ datur, verus est baptismus. de consc. dist 4 Romanus.

Quod à schismatico hæretico si in forma ecclesiæ datur, similiter recipitur. 1. q. 1. dictum est à domino. §. quod verò, cum duob. c. seq.

Quod à quocunque malo & peruerso homine, dummodo non peruersè detur, recipitur. 19. dist. secundum. de consec. dist. 4. si inter, & duobus c. seq.

Quod quandoque baptizatur quis in fide dantis, cum scilicet fidelis adultus baptizat infantem. de consc. dist. 4. constat.

Quod baptizatur quis in fide tantum patrinorum cum paruulus fidelium præsentatur hæretico baptizandus. 1. q. 4. placuit.

Quod qui ab hæreticis scienter baptizantur, quia tunc nihil gratiæ receperunt, per impositionem manus sunt ecclesiæ reconciliandi. 1. q. 1. quod quidam dicunt. de consc. dist. 4. quamuis.

Quod baptismus simulatoriè vel pro sanitate temporali acceptus verus est, nec reiteratur, de cōsc. dist. 4. solet etiam, & duobus c. seq.

Quod talis baptismus non prodest ad salutem nisi simulatione cessante. de consc. dist. 4. tunc valere incipit.

Quod Simoni magο qui simulatoriè baptizatus fuit, & post nō pœnituit, baptismus nō profuit. 27. dist. quod interrogasti.

Quod baptizans & de baptismo suscipiens dicitur pater spiritualis, 30. q. 1. ad limina. §. filia.

Quod baptizandus potest ter vel semel immergi secundum diuersas consuetudines terrarum. de consc. dist. 5. de trina, & 5. dist. c. seq. & c. propter vitandum.

Quod totum corpus est in baptismo immergendum. de consc. dist. 4. prima igitur.

Quod baptizata muliere prægnante fœtus in ea non baptizatur. de cōsc. dist. 4. si ad matris, & duob. c. seq. & c. si baptizata.

Quod in dubio quisque baptizari debet. de consc. dist. 4. paruulos.

Quod non baptizatus baptizandum non potest de fonte suscipere. de consc. dist. 4. in baptismate.

Quod baptizatū nō debent plures accipere quàm vnus. de consc. dist. 4. non plures, & c. in catechismo.

Quod non decens est, licet non sit prohibitum coniuges simul alterius puerum de baptismo leuare. 30. q. 4. quod autem.

Quod vno coniugum suscipiente puerum alterius in baptismo, vterque feciſſe iudicatur, & vterque compater efficitur. 30. q. 4. scisciatur, & c. si quis.

Quod an valeat reddere debitū mulier, quę proprium filium leuauit de baptismo, vide 30. q. 1. per totum.

Quod in baptizatis maneat concupiscentia, licet attenuata. de consc. dist. 4. per baptismum.

Quod paruuli adulti facti tenentur ad fidem quam pro ipsis offerentes spopondерunt. de consecra. distinct. 4. paruuli.

Quod hi qui pro baptizandis in baptismo spopondерūt, tenentur omnes symbolum & orationem dominicam, & alia bona informare. de consecr. distinct. 4. vos ante omnia.

Quod adultus in infirmitate baptizans, quia ex necessitate videtur feciſſe, non debet ordinari, 57. dist. si qui in ægritudine.

Quod qui scienter rebaptizantur, Deum abnegare dicuntur, & per multam pœnitentiam reformantur. de consec. dist. 4. eos quos.

Quod catholicum rebaptizare scienter, manifestissimum scelus est. de consc. dist. 4. rebaptizare.

Quod præcisi siue aliter apostatantes in fide, nō sunt rebaptizandi, ne fiat iniuria characteri imperatoris. 23. q. 7. quemadmodum membrum.

Quod rebaptizatus irregularis efficitur & punitur. de cō sc. dist. 4. qui bis. & c. seq.

Quod rebaptizatus etiam ignoranter non debet promoueri. 51. dist. qui in aliquo. 50. distinct. confirmandum est, in fi.

BEATITVDO. Quod beatitudo paradisi cœlestis à nemine extra ecclesiam posito percipitur. de consecr. dist. 4. ecclesia paradiso.

Quod beatitudo est reuelatio gloriæ magni Dei, & salutoris domini nostri Iesu Christi. de consecr. distinct. 5. ieiunium.

Quod beatitudo æterna solūmodo membris Christi paratur. de pœn. dist. 1. omnis qui non diligit.

BELLVM. Quod bellum in hac vita duplex exercetur, scilicet carnale, & spirituale. 23. q. 1. nisi bella.

Quod à perfectis bella carnalia non sunt peragenda, sed animæ certamina contra spirituales aduersarios dissuadenda, 23. q. 1 nisi bella.

Quod Apostoli ideo tradiderūt legi in ecclesia historias Iudæorum, vt per bella ipsorum quæ gesserunt, ad bel la spiritualia informemur. 23. q. 1. nisi bella.

Quod ideo bella carnalia plerunque geruntur, vt ad pietatis iustitiæque societatem victis facilius consulatur. 23. q. 1. paratus. in fi. & c. apud.

Quod sicut antiquitus ducibus concessum fuit bellare, sic & modernis, dummodo non bellent desiderio fundendi sanguinem, sed rempublicam pro fide Christi ampliandi. 23. q. 4. si non, & c. displicet. & q. 1. noli.

Quod dicitur iustum bellum, & quid sit, multipliciter in nuitur. 23. q. 2. per totum.

Quod iustum bellum dicitur intuitu præcipientis, qui ipsius ordinariam habet potestatem. 11. quæst. 3. Iulianus.

Quod dicitur iustum bellum intuitu obedientis, vt sit qui obtemperare debeat. 23. q. 1. quid culpatur. & q. 8. con uenior.

Quod iustum bellum dicitur intuitu illius contra quem fit si meruit. 23. q. 2. c. vlt. & q. 5. de occidendis.

Quod iustum bellum dicitur intuitu eius propter quod fit, puta propter iniuriam propulsandam, vel vindictam inferendam. 23. q. 5. cum homo.

Quod iusta bella pro pacis studio geruntur, vt mali coerceantur, & boni subleuentur. 23. q. 1. apud veros. & q. 4 displicet.

Quod intentio mala licitum bellum facit iniustum. 23. q. 1. militare.

Quod non pax quæritur, vt bellum exerceatur, sed bellum geritur, vt pax acquiratur. 23. q. 1. noli.

Quod capto hosti in bello est miserandum, dummodo futurum periculum non timeatur. 23. q. 1. noli. in fine. & q. 4. est iniusta.

Quod Sarraceni bellantes contra Christianos iustè à Christianis impugnantur. Iudæi verò quia seruiunt, patienter, sustinentur. 23. q. 8. dispar.

Quod possessiones ecclesiarum materiali gladio demandato ecclesię defendi debent. 15. q. 6. auctoritatem. 23. q. 3. Maximianus.

Quod bella pro ecclesia sumpta, & contra excommunicatos & infideles meritoria sunt. 23. q. 5. omnium, & duobus c. seq. & q. 8. vsq. ad §. ecce. & q. 4. sicut excellentiam.

Quod morientes in bello ecclesiæ saluantur, 23. q. 5. omnium, & q. 8. omni tumore.

Quod an episcopo liceat ad bellum proficiscī sine licentia Papæ. 23. q. 8. si vobis. & c. si quis episcopus.

Quod in hoc quòd Moses alijs pugnantibus non se immiscuit, sed orauit, exemplum dedit quòd prælati bel lare non debēt, nec bellis interesse. 36. dist. si quis vult. quæst. 3. porro. 23. quæstio. 8. c. 1. cum tribus seq. & c. conuenior.

Quod prælati propter possessiones temporales principibus obnoxij sunt tributa bellorum siue aliarum rerum exoluere. 23. q. 8. §. ecce. & c. seq. vsque ad §. quanuis. & c. si vobis.

BENEDICTIO. Quod benedictio solēnis super plebem tantum datur ab episcopis. 26. q. 6. ministrare. de consc. dist. 1: cum ad celebrandas.

Quod non solennis potest dari à sacerdote celebrante benedictionis tributere. 1. q. 1. dictum est à domino.

Quod consequens non est vt presbyter aliis benedicat, qui sua vulnera non curat. 28. distinctione presbyterum.

Quod minor maiori benedictionem non debet dare. 21. dist. denique.

Quod die dominica populus de missa ante benedictionem sacerdotis egredi non præsumat. de consc. dist. 1. missas die, & c. seq.

Quod populus non debet detrahere sacerdotibus, à quibus capit benedictionem, 6. q. 1. sacerdotes. 38. distin. seriatim.

seriatim.

Quod coniugium non benedicitur à sacerdote, nisi virgo contrahat. 32. dist. seriatim.

Quod sponsus cum sponsa ob reuerentiam benedictionis prima nocte debent in virginitate permanere, 23. dist. sponsus.

BENEFACERE. Quod bene fit etiam inuitis, quorum vtilitati potius consulitur quàm voluntati. 23. q. 1. paratus. post medium. 45. dist. & qui emendat.

Quod benefacit qui latroni membra auferendo, quia ex hoc cogitur à malo opere cessare. 23. quæstione 3. si quis.

Quod medicus benefacit phrenetico ipsum ligando, & pater filium indisciplinatum castigando, licet ipsis inuitis. 23. q. 4. ipsa pietas. & c. seq. q. 1. c. paratus. ante finem. 5. q. 5 non omnis. & c. seq.

Quod benefacere non debet quis alicui in damnum alterius. 14. q. 5. denique. & c. forte.

Quod clericis maximè Deo seruientibus benefieri debet. 11. q. 1. Christianis. 12. q. 1. quia tua.

Quod qui non ex amore, sed timore benefacit, reputatur non facere. 23. q. 5. ad fidem. 32. q. 5. licut enim. de consc. dist. 5. quidquid. 86. dist. non satis.

Quod benefacienti si ex hoc aliquod malum præter suā voluntatem contigerit, non imputatur, 23. q. 5. de occidendis. in fine.

BENEFICIVM. Quod beneficia ecclesiæ dāda sunt clericis quibus parentum bona non suffragantur. 1. q. 2. clericos. & c. seq.

Quod illis debentur clericis qui in ecclesia vigilanter deseruiunt. 1. q. 2 clerici. 86. dist. non satis.

Quod qui parentum bonis sustentari possunt: si beneficia ecclesiastica suscipiunt sacrilegium committunt. 1. q. 2. clericos. & c. seq. & c. si quis.

Quod prælatus in beneficio conferendo potius debet attendere vitæ meritum, quàm consanguinitatis gradū, 8. q. 1. Moses.

Quod sicut anima nō viuit corporaliter sine corpore, sic ecclesia non proficit sine beneficiis corporalibus. 1. q. 3. si quis obiecerit.

Quod pro beneficio ecclesiastico nō pastillum, nec aliud quantuncunque minimum dari debet. 1. q. 3. si quis obiecerit.

Quod illi qui emunt vel vendunt ecclesiastica beneficia, simoniam incurrunt, & beneficio fruſtrantur, 1. q. 3. si quis dator, & c. seq.

Quod quia beneficia ecclesiastica domini Dei sunt, ideo vendi non possunt. 1. q. 3. saluator. ante med.

Quod clerici criminosi beneficijs ecclesiasticis sunt priuandi. 81. d. ſt. si quis amodo.

Quod presbytero irregulari beneficium suum ecclesiæ ex dispensatione concedi rur. 50. dist. studeat.

BENIGNITAS. Quod benignitas nimia non debet resoluere subditos: nec nimia asperitas exulcerare. 45. dist. disciplina. & c. qui syncera, & c. licet nonnunquā. & c. sunt namque.

Quod multa agenda sunt cum inuitis quadam benigna asperitate. 23. q. 1. paratus.

Quod benignitas seruanda est in correctione. 23. q. 4. quod Christus. 45. dist. licet nonnunquam.

BIGAMVS. Quod bigamus ad ordines eligi non potest, 31. q. 1. quomodo. 32. dist. seriatim. 33. & 34. dist. per totum.

Quod per bigamiā quilibet irregularis efficitur. 32. dist. maritum. 34. dist. cognoscamus. & c. seq.

Quod baptismus non delet irregularitatem bigamiæ ante contractæ, 34. dist. si quis viduam. 16. dist. acutius. & c. vna. 28. q. 3. acutius.

Quod bigamus non promouetur, hoc est propter defectum sacramenti, 26. dist. acutius. & c. vna.

Item propter prærogatiuam sacerdotalis dignitatis. 26. dist. vna. & §. bigamus.

Item propter suspitionem futuræ incontinentiæ. 82. dist. proposuisti, in fine.

Item quia talis qui matrimonia frequentauit, nō potest esse orator castitatis. 16, dist. vna. & §. bigamus.

Quod an ille sit bigamus qui duxit in vxorē quam prius coitu fornicario corrupit virginem, 30. q. 5. qualis, 24. dist. præcipimus, 51. dist. qui in aliquo. 32. dist. nemo. 33. dist. maritum.

Quod ille non est bigamus qui duxit sponsam alterius, non tamen carnaliter à primo cognitam. 34. dist. Valentino.

Quod bigamus reputatur qui vxorem suam post adulterium scienter cognoscit. 34. distinctio. si cuius, & cap. sequen.

Quod qui contrahit cum corrupta de facto licet contrahere non possit de iure: tanquam bigamus reputatur, 28. dist. presbyter.

Quod qui credens se cum virgine cōtrahere, inuenit eā cognoscendo corruptam bigamus reputatur, nec debet promoueri. 55. dist. qui in aliquo.

Quod cum bigamo potest dispensari, & facilius in ordine susceptо quàm in suscipiendo, 50. dist. quicunque pœnitens.

Quod in ecclesia deuotione cordis est cantandū, & theatrales cantus non sunt exercendi. 92. dist. cantantes. de consc. dist. 5. non mediocriter, 38. dist. sedulo. 12. q. 1. quia.

Quod secundum solennitatem temporū cantus est exercendus. 25. dist. perlectis. ante finem.

Quod plerunque dum in cantando ad fauorem populi blanda vox quæritur, congrua vita deseritur. 92. dist. in sancta.

Quod gloria in excelsis, & allelu-ia non semper est cantandum, de consc. dist. 1. hi duo.

Quod diaconi Romanæ ecclesiæ quia solennioribus officiis debent deseruire, cantare tempore officij prohibentur, 92. dist. in sancta.

Quod clericus vel presbyter inter epulas mensæ cantās, est excommunicandus. 22. q. 1. clericum.

Quod clerici cœtibus non nisceantur vbi amatoria & impia decantantur. de consc. dist. 5. nullus presbyterorum.

Quod inter festum & paschæ & pentecostes, tantū tres psalmos ad nocturnos canimus, per totum annum, si festum est, nouem, si verò feria, duodecim recitamus, de consc. dist. 5. in die.

Quod nemo debet obedire episcopis vel abbatibus cū mandant cantari missas pro hæreticis. 11. q. 3. si quis episcopus aut abbas.

De hac materia habes vbi agitur de Missa, & vbi agitur de officio.

CAPVT. Quod caput sequi debent membra. 12. dist. non decet. 11. distinct. nolite. de consc. distinctione celebratam.

Quod indecens est si membra perfectiora sunt capite, 61. dist. miramur.

Quod capite languescente facilius membra corporis inficiuntur. 6. quæstione 1. sunt plurimi. §. verum. & c. ex merito.

Quod totum corpus morbis innaditur si languor in capite curatus non fuerit. 1. q. 7. sicut inquit.

Quod caput dicitur Romana ecclesia. 12. dist. c. 1. & seq. 3. q. 6. dudum.

CHARACTER. Quod character in baptismo imprimitur. 23. q. 4. displicet. circa medium.

Quod character baptismi nō perditur ex quocunque peccato. 3 2. q. 7. licite. 1. q. 1. quod quidam. ante medium. 23. q. 4. displicet circa medium.

Quod apostatæ à fide non sunt rebaptizandi, ne iniuriam faciat characteri Imperatoris. 23, quæstio. 7. quemadmodum.

Quod schismaticus qui ab hæretico vel ecōuerso in forma ecclesiæ baptizatur, characterem recipit. de consec. distinct. 4. quomodo. ante medium.

CARDINALIS. Quod sanctus Syluester primus videtur fuisse, qui ministros domini Papæ collaterales appellauit cardinales. 2. q. 5. prasul.

Quod cardinali diacono à subdiacono vsque ad lectores omnes debent exhibere honorem. 93. distinctio. à subdiacono.

Quod vacante sede apostolica episcopi cardinales aliis sibi adiunctis debent sine dilatione Papam eligere. 23. dist. in nomine domini. 79. dist. per totum.

Quod summus pontifex non nisi à cardinalibus & à clericis religiosis est inthronizandus. 79. distin. c. 1.

Quod qui sine canonica electione cardinalium & clericorum religiosorum præsentia inthronizatus fuerit, non apostolicus sed apostaticus habeatur. 79. distinct. cap. 1.

Quod olim non eligebant Papam nisi presbyteri & diaconi cardinales. 79. dist. oportebat. & duobus cap. seq.

Quæ cardinales episcopi in consecratione Papæ vice fungantur metropolitani. 23 dist. in nomine domini.

Quod cardinalibus conceditur cum aliis clericis & laicis inuasorem sedis apostolicæ anathematizare. 79. distin. si quis pecunia.

De hac materia habes vbi agitur de electione Papæ.

CHARITAS. Charitas quid sit, & de diuersis eius effectibus. de pœ. dist. 2 per totum.

Quod præcepta charitatis duo sunt, scilicet, amor Dei, & amor proximi. 8. q. 1. in scripturis. ante finem.

Quod vbi charitas non est, non potest esse iustitia. 24. q. 1. vbi sana.

Quod qui charitatis iussa spernit, Deum qui charitas est, tanquam Iudas prodit. 11. q. 3. abiit.

Quod charitas quæ operit multitudinem peccatorum, proprium est donum bonorum. 1. q. 1. multæ autem.

Quod qui sunt in charitate, participes sunt omnium bonorum ecclesiæ. de consec. dist. 4. ecclesiæ charitas.

Quod tunc perfecta charitas est in homine quando nihil aliud quàm Christum quærit. de pœ. dist. 2. charitas est. in fine.

Quod verba sunt postponenda quæ veritatem inflant, & charitatem vulnerant. 99. dist. ecce.

Quod non est charitas sed languor, vbi mali mores non corriguntur. 23. q. 5. non putes.

CAROLVS. Quod Carolus imperator primus vocatus fuit ab Hadriano Papa pro defensione ecclesiæ. 63. dist. Hadrianus. 23. q. 8 hortatu.

CASTITAS. Quod castitas sine continentia Deo placet, quam non facit necessitas, sed voluntas. 33. q. 5. tunc saluabitur. circa medium.

Quod absque castitate omnia opera sunt imperfecta. 33. q. 5. tunc saluabitur.

Quod castitas non aliter quàm inspiratiuè habetur. 28. distinct. de his.
Quod ipsam seruare est viam arctissimam & difficilem incedere. 28. d. ſt. de his, & 33. q. 5. tunc saluabitur. circa medium.
Quod pauci casti, & sine carnali vitio inueniuntur. 50. distinct. quia sanctitas tua. in fi.
Quod nemo potest gloriari se castum cor habere. de pœn. dist. 2. §. fugerat sanctus Dauid. circa medium.
Quod castitas mentis non aufertur per violentiam illatam corpori. 33. q. 5. per totum ferè.
Quod non corrumpitur corpus, nisi primum animus corrumpatur. 32. q. 5. non potest. & quinque c. seq.
Quod virgo violenter oppressa, non debet se sacris virginibus coxquare. 32. q. 5. illæ.
Quod sine tactu impudico castitas corporis perditur. 32. quæstio. 5. nec solo.

De hoc require vbi agitur de pudicitia.

Quod in virginali & viduali castitate excellentiam inuenire amplorem quàm in matrimonio experitur. 27. q. 1. nuptiarum.
Quod ordini sacro castitas est annexa. 84. dist. cum in prætorito. & 31. dist. aliter.
Quod quia tempore gratię non generis succeſſio, sed vitæ perfectio quæritur: ideò sacerdotibus continentiæ castitas imperatur. 32. q. 4 recurrat. §. his itaque. in fine.
Quod clerici orientalis ecclesiæ ante sacros ordines matrimonio coniuncti, etiam post in sacris cum vxoribus licitè possunt stare. 31 dist. cap. quoniam. §. hoc autem. & c. seq. & 32. distin. si quis.
Quod tempore sancti Gregorij subdiaconis & supra præcepta est continentia. 31. dist. ante triennium.
Quod sicut episcopi ita ministri altaris debent esse casti. 31. dist. lex continentiæ.
Quod nullus ad altaris ministerium debet accedere, nisi castitas eius ante fuerit approbata. distinctio. 31. ante triennium.
Quod qui fidem castitatis Deo vouerunt, irritam faciendo damnationem incurrunt. 27. q. 1. c. 1.
Quod post professam continentiam clericus sæcularis vel monachus matrimonium contrahere non potest. 27. q. 1. per totum.
CASVS. Quod casum aperit, qui ad summi loci fastigia propositis gradibus per abrupta ascensum quærit. 48. distinct. sicut.
Quod est malum cadere à proposito, & posteà simulare propositum. 12. q. 1. certe.
Quod casus alterum nullum debet retrahere à bono proposito. 17. q. 1. qui bona.
Quod inordinatus zelus ad emendandum subditum deterius interdum facit cadere prælatum. 24. q. 3. non in perpetuum.
Quod septies in die cadit iustus, & toties surgit. de pœnit. dist. 3. septies cadit.
Quod iusti vocabulum non amittit, qui quoties cadit, toties surgit. de pœn. dist. 3. quamuis. §. hac in fine.
Quod timore æternæ pœnæ cadere facit per pœnitentiã de veniæ spem bias. 50 dist. quid est.
Quod si altissima sublimitas ceciderit, quis cadere non posſitde pœ. dist. 2. vt cognouerunt. §. opponitur. in fi. 40. dist. quælibet.
Quod qui casu occidunt, non eis imputatur. 55. dist. qui partem. 50. dist. hi qui arborem. 1. §. 1. illa cauen.
Item virgo si cecidert per corruptionem non est qui suscitet eam redintegran 30. 32. q. 5. si Paulus.
CATHEDRA. Quod cathedra non sacerdotem, sed sacerdos cathedram habeat. 40. dist. multi.
Quod cathedra Petri super quam stat ecclesia, non est deserenda. 93. dist. qui cathedram.
Quod prælatis qui super cathedram Petri residet, est obediendum. 1. q. 1. non quales.
CATHEDRATICVM. Quod cathedraticum dictum est ab honore cathedræ pontificalis. 10. quæstio, 3. cap. 1.
Quod episcopus nomine cathedratici vltra duos solidos non debet accipere. 10. quæst. 3. illud te. & c. seq. & cap. inter. & cap. vlt.
CAVSA. Quod causa dicitur propriè illius vel ad quem damnum vel emolumentum spectat. 1. quæst. one 6. biduum.
Quo cessante causa, debet cessare id quod factum est propter causam. 1. q. 7. quod pro remedio.
Quod qui causa vtilitatis ad aliam ecclesiam transfertur, ad priorem redire non debet. 7. quæstio. 1. pastoralis. §. quod verò.
Quod coniugium quod fit causa procreandi, cessante causa non soluitur. 32. q. 7. tantum.
Quod pendente relatione ad superiorem in causa nihil est commutandum. 2. q. 1. nomen. & q. 6. quoties post, & c. quoties episcopi.
Quod non licet episcopo causam sanguinis agitare. 23. q. vlt his à quibus.
Quod episcopus nec pro ciuili, nec pro criminali causa coram iudice sæculari est accusandus. 11 q. 1. nullus episcopus. & cap. si quæ causæ.
Quod si in mala causa pauperi assistitur, tanto ex hoc nequior efficitur. 23. q. 4. ne amisso.
Quod episcopi viduarum causas impensius fouere debent. 87. dist. licet.
Quod si iustus in causam cecideret, potius est ei adiuuandum quàm alteri. 86. dist. non satis.
Quod causarum ecclesiasticarum alia est ciuilis, de qua habetur. 14. q. 2. super prudẽtia. alia criminalis, de qua habetur, 16 q. 1. frater. post med.
CAVTELA. Quod cautela laudabilis est in qua non furor, sed ratio totum agit. 11. q. 3. illa præpositorum.
Quod nihil quod ad cautelam pertinet, est omittendum. 63. dist. quanto.
Quod cautela præcauet vt inter duo mala leuius cõmittatur. 96. dist. duo. & c. seq.
Quod cautela est habenda in cauẽdo peccato, 41. distinctio. sæpè.
Item in prædicando & docendo, 43. dist. sit rector. ante medium.
Item in regendis subditis. 39. dist. Petrus.
Item pro rebus ecclesiæ conseruandis. 28. dist. de Syracusanæ.
Quod multa fiunt ad cautelam futurorum, vt noui iuris promulgatio. 23. dist. c. 1.
Item singularis prohibitio. 89. dist. decenter. 23. q. vlt. pes sunam.
Item cõditionis per scripturam professio. 12. q. 2. longinquitate.
Item specialis libelli conscriptio. 1. q. 7. quoties.
Item Iuramentorum obligatio. 11. q. vlt. cum aliquis.
Item specialis pro rebus ecclesiæ cautio. 28. dist. de Syracusanæ.
CÆCVS. Quod cæcus, ideò est indoctus non est ordinandus. 45. dist. c. vlt.
Quod cæcus dicitur qui supernæ contemplationis lucẽ ignorat. 49. d ſt hinc etenim.
Quod cæcum natum illuminauit Christus. 24. q. 3. §. 1.
CELEBRATIO. Quod celebratio missarum absque magna necessitate non debet fieri nisi in locis sacris. de conse. dist. 1. §. 1. & c. sicut.
Quod sanctius est missa carere, quàm in locis non sacris sine necessitate cantare vel audire. de conse. dist. 1. sicut, & c. seq. & c. nullus. & c. vnicuique.
Quod nullus debet missas celebrare extra ecclesiam sine licentia episcopi. de conse. dist. 1. missarum.
Quod episcopus etiam magnis personis missas celebrari extra ecclesiam cum difficultate debet concedere. de conse. dist. 1. certum.
Quod in calice ligneo vel vitreo nullus debet celebrare. de conse. dist. 1. vasa. & c. se.
Quod sacerdoti missam celebrare & non communicare est peccatum grauissimum. de conse. dist. 2. relatum.
Quod caduco morbo laborans à celebratione missarum est prohibendus. 7. q. 2. in tuis literis. & c. seq.
Quod sacerdos propter fortuitos casus sine adiutoribus non debet celebrare. 7. q. 1. illud.
Quod sacerdos qui pro defunctis vt viui moriantur celebrauerit, est deponendus. 26. q. 5. quicunque.
Quod nullo casu pransus debet celebrare. 7. q. 1. nihil. de conse. d. ſt. 2. liquido.
Quod sciẽter indignè celebrans idololatris comparatur. 32. dist. præter hoc autem. § porro.
Quod sacerdos infamis, est à celebratione missæ prohibendus. 50. dist. si post.
Quod quando quis potest post nocturnam pollutionem celebrare vel cõmunicare, habetur 6. dist. testamentũ.
Quod presbyter non debet celebrare missam eo die in altari, in quo episcopus cantauit. de conse. dist. 2. c. vlt.
Quod in casu quando episcopus præ infirmitate missam non potest explere, presbyter potest in eodem altari in cœptam missam finire. 7. q. 1. nihil.
Quod in parasceue & in sabbato sancto non sunt missæ communiter celebrandæ: quia Apostoli tunc propter metum Iudæorum incussum non celebrarunt. de cõse. dist. 3. sabbato.

Da hac materia habes vbi agitur de Eucharistia, & vbi agitur de Missa.

COENA DOMINI. Quod cœnę Domini dies est solenniter celebranda. de conse. dist. 3. literis.
Quod eo die reconcilientur publicè pœnitentes, 50. dist. in capite. in fi. de conse. dist. 2. in cœna.
Quod illo die singulis annis est chrisma consecrandum. de conse. dist. 3. in literis.
Quod in ipso die est tantum semel comedendum. de cõse. dist. 3. non liceat. & c. seq.
CENSVS. Quod cẽsus pro agro ecclesiastico à clericis non est persoluendus. 23. q. 8. locundum.
Quod debitum tributum personæ ecclesiasticæ dominio temporali non debent denegare. 11. q. 1. si tributum. & & c. seq. 23. q. 8. conuenior. & c. tributum.
CEPHAS. Quod Cephas dicitur Petrus, 22. dist. sacro sancta.
CIBVS. Quod cibus corporalis non eulpatur, sed cibi libido. 41. d ſt quisquis.
Quod nihil ita sensuum acumen operatur, nihil sic ægritudinem fugat sicut cibus digestus. de conse. dist. 5. nihil. & c. seq.
Quod excessus ciborum putrefcere facit corpus, & macerat ægritudine diuturna. de conse. distin. 5. nihil. & c. ne tales. per totum,
Quod ægritudo ex delicatis cibis contracta per pauperes cibos curatur. de conse. dist. 5. legimus.
Quod cibum presbyterorũ & clericorum debet præcedere benedictio, inter cibum lectio, post cibum gratia actio. 44. dist. quando autem.
Quod diuites non debent cogi vti cibis pauperũ, ne propter consuetudinem contrariorũ infirmentur. 41. dist. non cogantur.
Quod non est attendenda in pauperibus ciborum multiplicitas vel paucitas, sed animi syncera tas. 41. distin. quod dicit. Quod similiter verum est de commessatione & conuiuio.
COEMETERIVM. Quod cœmeteria sunt circa ecclesias ab episcopis ab aliis diuidenda, & conseranda. 13. q. 1. c. 1.
Quod propter tumulationem fidelium cœmeteria sunt ampliandа. 12. q. 2. aurum. post med.
Quod sicut ecclesiæ sic & cœmeterij violator sacrilegus dicitur. 17. q. 4. si quis contumax. & c. seq.
CIRCVNCISIÓ. Quod circuncisio legem non obseruãti præputium facta est. 22. quæst. 2. quæritur. post medium.
Quod magis valet apud nos baptismus quàm apud veteres circuncisio de conse. distin. 4. quod autem apud. & c. seq.
Quod circuncisio carnis erat signum iustificationis, & purgationis animæ. de conse. dist. 4. ex quo.
CIRCVNSTANTIA. Quod circunstantiæ attendendæ sunt in factis & in faciendis. 23. q. 8. occidit.
Quod non possumus ad veritatem facti peruenire nisi tempus, personam, causam, respiciamus & voluntatem. ibidem.
Item in pœnitentia facienda vel imponenda circunstantiæ sunt pensandæ. de pœ. dist. 1. §. 1.
CITATIO. Quod citatio debet fieri in scriptis. 5. q. 2. vocatio.
Quod legitima citatio est quæ ex amore procedit spatius tẽporum ad hoc statutis obseruatis. 5. quæst. 2. in præsenti.
Quod citatio debet significare causam per litteras vtad responsionem venire valeat præparatus. 5. quæst. 2. si primates.
Quod electi vel spoliati antequam restituantur nec citari debent nec æmulis respondere. 5. q. 2. si primates.
Quod non debent iudicari absentes nisi citati venire cõtempserint. 5. q. 2. relatum.
Quod qui post trinam vel post vnam peremptoriam citationem non comparuerit, contumax iudicatur. 24. q. 3. de illicita. circa med.
CLAVES. Quod claues Petrus quando accepit ecclesiam sanctam accepisse significat. 24. q. 1. quodcũque, de pœn. dist. 1. quem pœnitet.
Quod claues, quas ecclesia accepit, non sunt contemnẽdæ. 24. q. 1. omnib. 11. q. 2. nemo contemnat.
Quod qui claue non errante soluitur vel ligatur in terra, erit ligatus vel solutus in cœlo. 11. q. 3. cœpisti. 24. q. 1. manet.
Quod ligandi vel soluendi potestate se priuant qui hãc iniuste exercent. 11. q. 3. illud. c. ipse ligandi.

De hac materia plura inuenies de excommunicatione, vbi agitur de sententia.

CLEMENS. Quod Clemens Papa primus multipliciter commendatur. 8. q. 1. si Petrus. & cap. oportet. & c. clemens.
CLERICVS. Quod clericus dicitur à cleros Græcè, quod Latinè sors dicitur, 12. q. 1. clericus. 21. dist. cleros. in prin.
Quod ideo clerici dicti sunt, quia in sortem domini vocati sunt. 12. q. 1. duo sunt.
Quod ab ostiarius vsq; ad summum ordinem cuiuscunq; dignitatis clericorum nomine clerici denignantur. 21. dist. cleros. 72. dist. clericum. 11. q. 1. de persona.
Quod signum clericale est corona rasa in modum sphæræ in capite. 12. q. 1. duo sunt.
Quod non tonsuratus per episcopum siue laicus siue monachus in missa publicè legere non debet. 69. distinct. quoniam.
Quod clerici comam nutrire non debent, sed desuper caput in modum sphæræ tondere. 23. dist. prohibere.
Quod clerici professionem suam in habitu & incessu & in moribus repræsentare debent, 41. dist. clericus. 23. dist. his igitur. 35. dist. ecclesiæ. 41. dist. episcopus. 44. dist. per totum. 12. q. 1. quoniam. 21. q. 4. per totum. de conse. dist. 5. in omnibus.
Quod clerici communem vitam in manducando & dormiendo circa ecclesiam debent ducere. 32. dist. præter hoc. 12. q. 1. omnis. de conse. dist. 5. in omnib.
Quod clerici cuiuscunque ordinis in exemplum debent esse laicis. vt habetur. 8. q. 1. qualis. 6. q. 1. beat⁹. in med.
Quod sicut loco ita & religione debent in ieiuniorũ obseruatione laicos præcellere. 4. dist. statuimus. & duobus. c. seq.
Quod vt melius possint vacare diuinis officiis sæcularibus negotiis non debent implicari. 21. q. 1. mollitus. & duob. c. seq. 11. q. 1. te quitè. 14. q. 4. clerici ab infidelibus. 86. dist. peruenit. 88. dist. per totum,

Quod horas statutas diurnas atque nocturnas distinctis temporibus deuotè debent explere, 91. dist. Eleutherius.
Quod exemplo Apostoli propriis manibus possunt laborare, dummodo diuinum officium non negligant, 91. dist. c. 1. & c. seq & c. clericus.
Quod clerici semper studio litterarum intendere debẽt, 16. q. 1. sic viuc. 38. dist. sicut. & duobus cap. seq.
Quod clerico nulla ætas sera debet esse ad addiscẽdum, 24. q. 4. si habes, circa medium.
Quod assumpti vel assumendi ad regimen animarũ dati debent esse in scripturis, 36. dist per totum. 37. distinctione, c. ideo prohibetur. §. vt itaque.
Quod quia res clericorum pauperũ sunt, præ ceteris tenentur hospitalitati & eleemosynis intendere, 16. q. 1. quoniam quicquid. 42. dist. §. 1. & c. quiescamus.
De castitate clericorum, & cõtinentia eorum, 28. distin. per totum. 31. dist. à primo c. vsque ad c. si laicus. 32. distin. per totum. 82. dist. proposuisti. & c. sequ 84. dist. cũ in præterito.
Quod clericus fœminarum suspectarum frequentãs domicilia est deponendus, 81. dist. clericus.
Quod non debẽt clerici mulieribus cohabitare, 32. dist. interdixit. & c. se. 81. dist. clericus. & c. seq.
Quod clerici cum matre & sorore habitare permittuntur, 81. dist. volumus.
Quod fornicarij deprehensi iuxta canones sunt puniendi, 27. dist. presbyteris, diaconis. 78. dist. decernimus. & c. de his. & c. presbyter. 32. dist. eos. & c. erubescant. 33. dist. habuisse. 81. distin. si quis amodo. & tribus cap. seq. 82. dist. ferè per totum.
Quod ipsorum officium quando per sententiam sunt dãnati, audiri nõ debet. 15. q. vlt. c. vlt. 81. dist. si qui fine. 32. dist. cap. nullus. & c. præter hoc.
Quod concubinæ eorum vendi vel in seruitutem redigi debent, 32. dist. eos. 81. dist. quidam.
Quod filij ipsorum in seruitutem ecclesiæ vbi nati sunt debent deputari, 15. q. 8. cum multæ, in fine.
Quod moniales cognoscentes debent deponi, 27. q. 1. si quis episcopus.
Quod non debent interesse spectaculis vanis vel nuptiis, 28. dist. presbyterum. 44. dist. nullus. de conse. distin. 5. non oportet.
Quod tabernas sine necessitate non debent intrare, 44. dist. nõ oportet clericos. & c. clerici ibidem. & c. nullus.
Quod magicis artibus auguriis vel incantationibus intẽdentes debent deponi, 26. q. 5. non oportet. & duobus cap. seq.
Quod clerici arma ferre non debent, 23. q. 8. clerici. & c. lequen.
Quod nec verè nec iocosè pugnare debent, 23. q. 8. quicunque clericus.
Quod nec debent iudicium sanguinis ferre, 23. q. 8. sæpè principes. & c. his.
De libertate clericorũ data per Imperatores, 16. q. 1. generaliter. 23. q. 8. cap. tributum. §. quamuis.
Quod qui ad solius Dei iudicium reseruãtur, à nullo iudice sæculari debent iudicari, 11. q. 1. sacerdotibus. circa medium. 12. q. 1. futuram.
Quod defenduntur ab ecclesia, 24. q. 3. paternarum.
Quod non accusantur à laicis, 11. q. 1. nemo.
Quod non debent trahi ad iudicium sæculare maximè sine cõsensu episcopi, 11. q. 1. nullus iudicum. vsque ad c. iudices. & c. peruenit. vtque ad c. clericum.
Quod clericus quandoque debet respondere coram iudice laico, videlicet cum ipse se subiicit ex permissione episcopi, 11. q. 1. clericum.
Item 10. si causa per Papam fuerit delegata. q. 3. relatum, 11. q. 1. iustud. 23. q. 5. non vos. post medium. & tribus c. sequentibus.
Quod clerici coram episcopo sunt conueniendi, 11. q. 1. si qui. & cap. de persona. & duobus cap. seq. 16. quęst. 7. filius.
Quod clerici alios clericos ad iudicium sæculare trahentes puniuntur, 11. q. 1. inolita. & duobus c. seq. 11. q. 1. si quis clericus.
Quod ex causa capi & ligari possunt à laicis, 23. q. 5. non vos. post medium. & tribus cap. seq.
Quod clericus episcopum suum contemnens vel coniurationem procurans degradatus traditur iudici sæculari, 11. q. 1. si quis sacerdotum. & c. coniurationum. & quatuor cap. sequenti.
Quod de ordinatione clericorum habes, 24. dist. per totum. Et de hoc infra vbi agitur de ordine.
Quod clerici antequam ordinentur, debẽt examinari, & debent promittere fidelitatem & castitatem, 21. dist. quanquam. 28. dist. nullum. & c. quando. & c. de his. & tribus c. seq.
Quod non debent intitulari in duabus ecclesiis, 21. q. 1. c. 1. & seq.
Quod vitiati corpore promoueri non debent, 36. dist. illicitos, 55. dist. c. 1. 3. 4. 5. & 6. q. 1. infames. circa fidem.
Quod vitiati corpore sine culpa promouentur, 55. dist. qui patrem.
Quod serui non promouentur nisi prius libertati donẽtur, 54. dist. c. 1. & quinque c. seq. & c. si seruus. & quatuor c. seq.
Quod si seruus sine scire domini ordinatur in clericum, reddetur domino repetenti, 54. dist. nullus. & c. de rebus. §. cæterum. & quatuor c. seq. & c. si seruus.
Quod qui coniugium perfecerunt cum non virginibus, non promouentur, 34. dist. curandum. & sex cap. seq.
Quod coniugati nisi prius continentiam vouerint non promouentur, nec ministrare debent in sacris, 28. dist. assumi. & c. seq. & c. de Syracusanæ. & 32. dist. eos. & c. placuit.
Quod curiales & histriones non promouẽtur, 2. dist. per totum, 53. dist. legem.
Quod ab illicitis quęstionibus debent abstinere, 14. q. 3. clerici. & duobus c. seq. 47. dist. omnes.
Quod clerici pro beneficio medicinæ Dei munera non debent accipere, 23. dist. his igitur.
Quod vsurarij non debent esse, & deprehensi puniãtur, 14. qu. 4. si quis oblitus, 46. dist. seditionarios. & duobus c. seq 47. dist. episcopus.
Quod clerici debent res ecclesiæ bene dispensare, & nõ superflue expendere, 14. q. 1. episcopus.
Quod nõ licet ei de sumptibus ecclesiæ filios suos in studio philosophiæ procurare, 37. dist. legant. & c. seq.
Quod clericus de rebus hæreditatis, vt de laboribus cõquisitis potest filiis vel proximis subuenire, 12. q. 2. episcopus qui filios. & q. 3. placuit.
Quod nor licet clerico habere beneficium cui sufficit patrimonium, 16. q. 1. cap. vlt. in fine.
Quod parochias vel ius alterius clericus non debet vsurpare, 13. q. 1. ecclesias. circa prin.
Quod peregrinari non debet sine licentia episcopi, 16. q. 1. cunctis. de conse dist. 5. non oportet 1.
Quod non refidens punitur, 7. q. 1. peruenit. & tribus c. seq. & cap. si quis in clero.
Quod clericus non de rebus ecclesiæ, sed de rebus per ipsum acquisitis potest facere testamentum, 12. q. 3. c. 1. & duobus cap. seq. & q. 3. c. 1. & q. 5. ferè per totum.
Quod si intestatus decesserit, in omnibus rebus succedit ecclesiæ, 12. q. 3. quicunque, & q. 5. sicubi. & c. seq.
Quod clerici extranei non debent suscipi sine litteris sui episcopi, 71. dist. extraneo. & c. seq 72. dist. clericum, 93. dist. nulla, 19. q. 2. alienum.
Quod trãsmarini clerici cum plurimis ipsorum testimoniis sunt recipiendi, 98. dist. per totum.
Quod clericis non est iniungenda solennis pœnitentia, 50. dist. confirmandum, & §. proxi. supra.
Quod clerici vix vel nunquam rectè pœnitent. de pœn. dist. 1. mensuram.
Quod melius est habere paucos bonos clericos, quàm multos inutiles, 23. dist. tales.

COACTIO. Quod coactio voluntati contraria excusat peccatum, 15. qu. 1. quod autem, §. sed hoc. & cap. merito.
Quod seruitia coacta Deo non placent, 23. quæst. 6. iam vero.
Quod confessio per coactionem extorta nõ præiudicat, 15. q. 6. si quandoque à sacerdotibus.
Quod Iudæi ad fidem Christi non sunt cogendi, 45. dist. de Iudæis.
Quod hæretici redire ad ecclesiam coguntur, nam medicus bene ligat phreneticum, & excitat lethargicũ, 33. q. 4. ipsa pietas. & c. quid faciet.
Quod medicus bene vulnera incidit ferro ignito, quæ fomenta non sentiunt, 1. q. 1. reperiuntur.
Quod bene castigat pater filium indisciplinatum, & magister discipulum, 33. q. 4. ipsa pietas.
Quod Paulus per violentiam intrare ecclesiam est compulsus, 23. q. 4. nimium. & cap. displicet.
Quod in Euangelio ad nuptias nolentes compellunt intrare, 33. q. 4. ipsa pietas.
Quod Angelus Agar ancillam ad dominam suam reuerti compulit, 23. q. 4. quando.
Quod Apostolus tradidit hominem in interitum carnis vt spiritus eius esset saluus, 23. q. 4. qui peccat.
Quod qui legitimè in voto suo non permãsit, vt ad illud reuertatur est cogendus, 27. d. ſt. quod interrogasti, 45. dist. de Iudæis, 16. q. 1. quidam.
Quod coactus monasterium intrans si post nunquam cõsenserit, liber exit, 20. q. 3. præsens.
Quod nemo propter imminentem necessitatem factũ reus esse debet iuramẽti, 22. q. 4. inter cetera.
Quod apostatantes in fide & alij peruersi cogendi sunt per flagella malum relinquere, 23. q. 4. displicet vsque ad finem quæstionis, & q. 5. per totum.

Eadem materia est de inimicis.

COADIVTOR. Quod coadiutor dat episcopo propter infirmitatem & senectutem, 7. q. 1. scripsit mihi. & quattuor c. seq. & c. quamuis.
COGITATIO. Quod cogitatio non meretur pœnã lege etiam ciuili cum suis terminis est contenta. de pœ. dist. 1. c. vulgaris. §. cogitatio. & supra ead. dist. inct. cogitationis.
Quod cogitatio peccati mortalis cum consensu etiam sine opere nefario lege diuina damnatur, 49. dist. hinc etenim. ante finem.
Quod vitiati corpore promoueri non debent, 36. dist. illicitos, 55. dist. c. 1. & 6. q. 1. infames. circa fidem.
Quod cum ex immunda cogitatione sequitur pollutio culpa cogitationis lachrymis est lauanda, 6. dist. testamentum, & c. seq.
Quod dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiã in actione dominatur, dist. 49. hinc etenim.
Quod cogitationis statum erigere non valet quem vsus terrenæ sollicitudinis curuũ tenet, 49. dist. hinc etenim ante medium,

COGNATIO. Quod cognatio spiritualis non est cõ sanguinitas, sed inter filios spiritualis quædam proximitas, 30. q. 3. c. 1. & 3.
Quod contrahitur in baptismo aliquem suscipiendo, vel ad chrisma retinendo, 30. q. 4. si quis ex vno.
Quod propter vnionem carnis ad vnionem spiritus non transitur, 30. q. 4. post vxoris.

De hac materia require de affinitate.

COGNITIO. Quod cognitio Dei in præsenti habetur per fidei soliditatem, 24. q. 1. quia.
Quod ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem per bonam operationẽ adiuuamus, 49. dist. hinc. circa medium.
Quod qui infirmitatem suam cognoscens humiliter iacet, per consolationem Dei ad fortia opera surgit, 50. dist. quid est. in fi.
Quod qui sibi per arrogantiam candorem iustitiæ seu sapientiæ tribuit à luce supernę cognitionis se excludit, 49. dist. hinc. circa medium.
Quod pro fide & vtilitate ecclesiæ sæculares principes quandoque ad concilia admittuntur, 16. dist. nos. & c. sequen.
Quod archiepiscopus potest facere concilia prouincialia sua auctoritate, 18. dist. si episcopus, & c. seq.
Quod episcopi secundum tempus ordinationis suæ loca in conciliis debent tenere, 17. dist. episcopos.
COLVMBA. Quod columba dicitur materialiter, 2. q. 7. non omnis.
Item dicitur spiritus sanctus, vt illud, Descendit spiritus sanctus vt columba super ipsum. de cõse. dist. 4. aliud.
Item dicitur gratia spiritus sancti, vt illud. Fecit vendentes & emẽtes columbas, 1. q. 3 saluator, post medium.
Item dicitur ecclesia columba, vt illud, Vna est columba mea, de conse. dist. 4. aliud, 1. q. 1. remissionem.
Item dicitur columba simplicitas mẽtis, 16. q. 1. si cupis, 6. q. 1. ex merito, in fine, 36. distin. qui ecclesiasticis. §. ecce.
Item dicitur columba vita contemplatiua, vt illud, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, 7. qu. 1. aduersitas. ante finem.
Quod sicut colũba gemens à molestiis quærit volare, sic bonus cupit dissolui, & esse cum Christo, 7. q. 1. aduersitas. ante finem.
Quod cathedras columbarum vendunt qui indignis ecclesiæ beneficia conferunt, 16. q. 7. & hoc. circa mediũ.
Quod columbas vendunt qui sacros ordines largiendo pretium pecunię vel laudis quærunt, 1. q. 3. non solum. & c. saluator. ante finem, & c ex multis.
Quod per gemitum columbæ, idest, ecclesię remissio peccatorum datur, 1. q. 1. remissionem.
Quod nõ omnis qui dicit pax vobis, quasi columba est audiendus, 9. 7. non omnis.
Quod omnes simplicitatem columbæ debent habere. 6. q. 1. ex merito, 36. dist. qui ecclesiasticis, §, ecce, in fin.
COMESSATIO. Quod comessatio est gulę intemperantia, 44. dist. §. 1. & c. seq.
Quod gulosi festa sanctorum se indignè celebrare putãt nisi comessationibus deseruiant, 44. dist. c. 1. in fin. & c. comessationes.
Item si comessationes laicis damnabiles sunt, multo magis sacerdotibus imputantur ad gehennam, 44. dist. non liceat, §. seq.

Similis materia est vbi agitur de cibo & conuiuio.

COMMVNICATIO. Quod communicatio malorum non maculat aliquem, sed consensio factorum, 23. q. 4. si quis à catholica.
Quod communicatur malo quando facto eius consortium approbationis adiungitur, 23. q. 4. à malis.
Quod exemplo Christi communicare debemus peccatoribus. vt ipsos lucremur, 24. q. 3. infideles.
Quod participes efficiuntur pœnæ qui se à communione malorum non separãt, 24. q. 1. didicimus. circa mediũ.

Quod nota contra adhærentes inimicis Dei, & Ecclesiæ.

COMPASSIO. Quod compassio est quantum ad pœnam quoddam genus persecutionis, 7. q. 1. aduersitas. ante med.
Quod vera iustitia compassionẽ habet, 45. dist. vera, 23. q. 4. est iniusta.
Quod compassio siue ad peccatores, siue ad egentes debet esse cum discretione, 23. q. 4 duo, 86 dist. pulchra.
Quod peccantibus in infirmitate compatiendum est, 3. q. 9. indicas, 45. dist. recedite.
Quod arguuntur prælati, qui in subditos desæuiũt fæuitate magis quàm compassione, 45. dist. recedite.
Quod vacuum nomen Christi tenet qui necessitatem patientibus non compatitur, 86. dist. fratrem, & c. non satis, 7. q. 1. omnes.
COMPATERNITAS. Quod compaternitas efficitur vno cõiugum alterum aliquę in baptismo vel chrismate tenente, 30. q. 4. si quis.
Quod abbates vel monachi non debent esse compatres, de conf. dist. 4. non licet abbati, & c. seq. 16. q. 1. placuit communi nostro, 18. q. 2. peruenit,

Quod vxorem compatris quis ducere potest cuius ipsa commater non fuit, 30 q. 4 qui spiritualem.
Quod compaternitas dicitur recta vt cum quis filium al terius leuat de fonte, 30. q. 3. ita.
Quod dicitur compaternitas indirecta vel emergens, vt cum soia vxor filiū alterius leuat de fonte, vbi v. r cōpater dicitur, 30. q. 4. si quis ex vno.
Quod si compaternitas carnalem copulam præcedit potest quis duas commatres habere, 30. q. 4. post vxoris. §. proxi.
Quod si alter vel vterque suscipit filium alicuius, cum illa non potest contrahere, 30. q. 4. suscitatur.
Quod si filius vxoris tantum suscipitur à berta, vir potest habere bertam sua mortua, 30. q. 4 qui spiritualem.

De *compaternitate inuenies* 30. *q.* 4. *per totum.*

COMPENSATIO. Quod compensatio fit in pœnitentia per ecclesiam, quia in temporalem pœnā æternā supplicia commutantur, de pœ. dist. 1. porro.
Quod Loth per filias compensare malum voluit vt per minus malum maius sedaretur, 14. dist. quod ait. 32. q. 7. offerebat.
Quod obstetricum mendacium in temporalem mercedem est compensatum, 22. q. 2. si quæliber.
COMPOSITIO. Quod incompositio corporis indicat qualitatem mēris. 41. dist. §. vlt. sicut ergo. 23. dist. his igitur. circa medium.
CONCILIVM. Quod pro fide & vtilitate ecclesiæ laculares principes quandoque ad concilia admittūtur, 96. dist. nos. & c. seq.
Quod archiepiscopus potest facere consilia prouincialia sua auctoritate, 18. dist. si episcopus. & c. seq.
Quod episcopi secundum tempus ordinationis suæ loca in concilijs debent tenere, 17. dist. episcopos.
Quod concilium prouinciale requirit præsentiam archiepiscopi, 92. dist. si quis episcopus vacans.
Quod prouinciale concilium per archiepiscopum cū suffraganeis bis in anno debet fieri, 18. dist. propter ecclesiasticas.
Quod omnes episcopi ad concilia tenentur venire, vel si quare non venerunt per literas debēt excusare, 16. dist. placuit.
Quod ad concilium non venientes, vel de ipso ante tempus recedentes, excommunicantur, & vsque ad sequēs concilium debent remanere suspensi, 18. distin. si quis autem.
Quod episcopus cōcilium per singulos annos bis debet celebrare. 18 dist. de conciliis. & cap. peruenit.
Quod sine omni exceptione saltē semel in anno episcopus debet facere concilium, 18. dist. quoniam.
Quod episcopus in suo concilio debet presbyteris & clericis notificare statuta concilij prouincialis, & hoc nō faciens per duos menses est suspendendus, 18. dist. decernimus.
Quod episcoporum concilia ante quadragesimam & circa carnisprium debent celebrari, 18. dist. habeatur.
Quod qui tumultu vel risu concilium perturbauerit, ex communicationis sententia punitur, 5. q. 4. in loco.
Quod non debent cogi subditi à prælatis suis munera ad concilia deferre, 18. dist. de eulogijs.
Quod concilium ex communi intentione dictum est, eo quōd in vnum dirigat communem mentis obtutum, 15. dist. §. synodus autem.
Quod quattuor concilia, videlicet, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonense, sunt tanquam quatuor Euangelia seruanda, 15. dist. canones, ante medium.
De octo conciliis generalibus, quę ad prędicta quattuor reducuntur, 15. dist. sancta. & c. seq.
De 24. conciliis & de temporibus & de auctoritatibus eorundem, 16. dist. prima, annotatio.
Quod cum gestis conciliorum discors sententia inuenitur, illius concilij debet teneri sententia cuius antiquior & potior extat auctoritas, 50. dist. domino sancto. in fin.
Quod solius est Papæ priuilegium posse congregare generale concilium, 17. dist. c. 1. & c. seq. 2. q. 6. ideo.
Quod concilium sine auctoritate Papæ factum nullū habet firmamentum, 22. dist. per totum.
CONCORDIA. Quod concordia vera diuersitatem personarum & officiorum sub vno respectu connectit, vt differētiæ ordo sub vna ratione possit subsistere, 89. dist. ad hoc.
Quod vnitas concordiam, & dualitas discordiam inducit, 7. q. 1. in apibus.
Quod in concordia membrorum ecclesiæ gloriatur Deus, 9. q. 3. archiepiscopus.
Quod episcopi est discordantes ad concordiam reuocare, 90. dist. discordantes.
Quod magis debet prælatus discordāres subditos ad cōcordiam quàm ad iudicium prouocare, 90. dist. studendum, 5. q. 2. si primates.
Quod oblationes discordantium quia non Deo placent, non sunt recipiendæ, 90. dist. oblationes. & c. seq.
CONCVBINA. Quod concubina dicitur quæ cessantibus legalibus instrumentis vnita est, & copiugali affectu tenetur, 34. dist. quorundā. §. concubina. & cap. seq.
Quod habens concubinam non debet promoueri ad ordinem, nisi forte cum dispensatione, 33. dist. si quis. & c. matrimonium.
De dispensatione talium habetur, 34. dist. Christiano. & c. seq.
An liceat non habenti vxorem tenere concubinam, 34. dist. si quis. & c. christiano.

De *concubinis clericorum habes vbi agitur de clericis.*

CONCVPISCENTIA. Quod concupiscentia absque culpa est in corpore non consentiente, 15. qu. 1. si concupiscentia.
Quod concupiscentia innata, per baptismum Christi nō euacuatur vt non sit, sed vt non obsit. de conse. dist. 4. per baptismum Christi.
Quod non est alienæ rei concupiscentia etsi ecclesia cœpit possidere vbi persecutores prius regnabant, 23. q. 7. si de rebus.
Quod ecclesia non dicitur aliena concupiscere, cum per temporalia quæ infidelibus aufert, quærit ipsos sibi vnire, 23. q. 1. quod autem.
CONDITIO. Quod conditio non bona & illicita etiam si iuramento sit vallata, non est adimplenda, 22. q. 4. c. 1.
Quod conditiones positæ licitæ & honestę seruādę sunt, 18. q. 2. Eleuther. us.
Quod sub quali conditione ordinādus est quis in episcopum, 23. dist. qui episcopus.
Quod omnes de imo terræ habemus principium, 8. dist. quo iure
CONFESSIO. Quod confessio peccati necessaria est ad salutem, de pœ. dist. 1. ferè per totum.
Quod vbi est taciturnitas confessionis, non est sperandā venia criminis, de pœ. dist. 1. §. taciturnitas.
Quod sola contritio non de et peccatum si confessio cōtemnitur. de pœ. dist. 1. voluisse nt. §. ex his itaque. & c. mensuram. §. 1. & duobus cap. seq.
Quod melior est in malis humilis confessio, quàm in bonis superba gloriatio, 11. q. 3. initio. tum. c. rea finem.
Quod circunstantiæ peccatorum sunt cōsitendæ, de pœ. dist. 1. §. 1. qui est in c. aut facta.
Quod propter verecundiam nullus debet diuidere confessionē, vt diuersis diuersa dicat. de pœ. dist. 1. §. 1. ante si. 5. dist. cautus sit. §. 1.
Quod erubescentia in confessione peccatorum magna pars est satisfactionis. de pœn. d. 1. quem pœnitet.
Quod per cōfessionem illud quod fuit mortale, fit venia le. de pœn. dist. quem pœnitet.
Quod non est necesse, vt qui semel bene confessi sumus, denuo confiteamur. de pœn. dist. 1. c. mensuram. §. non ita.
Quod non per nuntium vel per scriptū, sed proprio ore quis debet confiteri, de pœn. dist. quem pœnitet.
Quod vera confessio in vltimo tempore potest esse, 26. q. 6 si presbyter. & c. seq.
Quod confitens debet se totum ponere in arbitrio sacerdotis. de pœ. dist. 5. consideret. post med. um.
Quod potestas sacerdoti qui sciat soluere, est cōsitendum. de pœn. dist. 1. quem pœnitet. post medium. & distinct. 6. cap. 1.
Quod an quis possit audire confessionem alterius parochiani eo multo. de pœn. d. st. 6. §. 1. ibidem. & c. sacerdo. §. proxi.
Quod in articulo mortis si presbyter non habetur, quisque potest alteri cōfiteri, 26. q. 6. si presbyter. & c. agnoscimus.
Quod Græci solummodo Deo confitendum dicunt, sed sancta ecclesia Deo & sacerdoti confiteri statuit. de pœ. dist. 1. circa finem. c. quidam.
Quod confessio peccati occulta nulli penitus est reuelāda, 2. q. 1. si peccauerit.
Quod in foro iudicij confessus de crimine, pro conuicto habetur, 5. q. 5. presbyter. & c. 1.
Quod scelus non dicitur manifestum nisi sponte confessum, aut per testes conuictum, 15. q. 5. presbyter.
Quod mitius est agendum cum eo qui commissum faci nus facili confessione est confessus. dist. 50. presbyterum. 12. q. 1. non dicatis. 15. qu. 8. si quis. 56. dist. quia. 82. dist. presbyter.
Quod confessio per pœnam extorta non præiudicat, 15. q. 6. si quandoque à sacerdotibus.
Quod manifestum est confiteri de crimine eum qui per contumaciam non comparet, 3. q. 9. decernimus.
Quod qui socius est criminis, eius cōfessio contra sociū nisi in certis casibus non admittitur, 24. q. 3. §. vlt.
Quod quandocunque bonū agimus, Deum confitemur, 11. q. 3. existimant. in fin.
Quod qui verbo & opere Christum confitetur, ipsius testis efficitur, 11. q. 3. æstimant. in fine.
Quod quanta vita est confiteri Christum, tanta mors est negare, 11 q. 3. non solum.
Quod latro tunc baptizatus est quando Christum in cruce confessus est. de pœn. dist. 7. §. vlt.
CONFIRMATIO. Quod confirmatio sacramentalis omnibus fidelibus est necessaria, de cōse. dist. 5. c. 1.
Quod in hoc sacramento spiritus sancti augmētatur gratia, vt confirmemur ad pugnandum. de conse. distin 5. spiritus sanctus. & c. nouissimè.
Quod ideo confirmatio in fronte imponitur, vt ab acciente fides Christi sue erubescentia prædicetur. de conse. dist. 5. pouissimè.
Quod hoc sacramentū excedit alia in veneratione, quia à maiori ministr. tr, scilicet ab episcopo tantū datur. de conse. dist. 5. de his vero. & c. seq. 68. dist. quamuis. & 95. dist. presbyteros.
Quod excepta necessitate hoc sacramentum episcopi ium. debent dare, & iejun. & confessi si sunt aduti, de bent accipere. de conse. dist 5. vt ieiunū. & c. seq.
Quod vnctio confirmationis debet fieri per signum crucis. de conse. dist. 5. nunquid.
Quod confirmatio nō est iteranda, sicut nec baptismus, & iterans grauiter punitur. de conse. dist. 5. dictum. & c. seq.
Quod confirmatio inducit compaternitatem quēadmodum & baptismus, 30. q. 4. si quis vnus.
Quod cōfirmatū non plures suscipere debent nisi vnus, sicut nec baptizatum, de conse. d. st. 4. non plures.
Quod in necessitate idem potest esse compater in confirmatione & baptismo, aliter non. de con. dist. 4. in cate chismo.
Quod qui non est baptizatus, non potest suscipere confirmatum. de conse. dist. 4. in baptismate.
Quod qui in confirmatione filiastros ignoranter tenēt, à matrimonio separantur, 30. q. 1. de his.
CONFORMATIO. Quod cōformare se debet quilibet illis inter quos viuit, in his quæ nec cōtra fidem sunt, nec contra bonos mores, 12. dist. c. lla aut. m.
Quod qui strictius rebus vtitur quàm se habent mores eorum cum quibus viuit, superstitiosus est, 41. distin. quisquis.
Quod non interest quid alimentorum sumat quis dummodo conueniat cum his cum quibus sibi viuendum est, 41. dist. quod dicit.
Quod in cantando & legendo subditæ dioeceses debent se metropolitanæ ecclesiæ conformare. 12. dist. de his.
CONIVGIVM. De hoc require in tractatu de matrimonio, &c.
CONIVRATIO. Quod coniuratio dicitur quando clerici vel monachi rebelles auctoritati interdicenti, se in vnum coniuratione intercedente colligerint, aut iuramenta inter se dederint, 11. q. 1. si qui clericorum.
Quod coniuratio & conspiratio pro vno eodemque crimine accipiuntur, 11. q. 1. coniurationum.
Quod in prædicto crimine inuenti, in nulla accusatione sunt recipiendi, 3. q. 4. conspiratores.
Quod clerici contra episcopum, vel monachi contra abbatem in prædicto crimine inuenti, à proprio gradu cadunt, 11. q. 1. coniurationum. & tribus c. seq.
Quod non solum de hoc crimine conuicti, sed etiam cōsentientes infames efficiuntur, 11. q. 1. conspirationis. ibidem. & c. statuimus.
CONSANGVINITAS Quod consanguinitas antiquos patres in coniugio propter propagationem nō impediebat, sicut impedit modo, 35. q. 1. per totum.
Quod olim consanguinitatis gradus vsque ad sepuniam generationem computabatur, 35. q. 3. de affin. tate. & c. nullum. & c. progenem. vsque ad finem quæstionis.
Quod ideo consanguinitas per septem gradus computatur, quia mundi generatio & hominis status tot ætatibus finitur, 30. q. 4. c. 1.
De computatione graduum cōsanguinitatis, 35. q. 5. per totum.
Quod æqualiter computatur consanguinitas descendēs in posteros ex parte mulieris, sicut ex parte viri, 35. q. 3. de propinquis. & c. seq. & c. æqualiter. cum c. seq.
Quod consanguineam cognoscens dicitur incestuosus, & est talis ab omnibus detestādus, 35. q. 2. de incestus. & c. seq.
Quod infames sunt, & ab hæreditate repelluntur qui cōsanguineas ducunt in vxores, 35. q. 2. coniunctiones.
Quæ personæ admitti debeant ad accusandum vel ad testificandum consanguinitatem inter coniunctos. 35. q. 6. per totum.

De *hac materia habes vbi agitur de Matrimonio.*

CONSCIENTIA. Quod cōscientia sola si accusat, liber sine accusatione esse nō potest, 11. q. 3. in cūctis.
Quod dum conscientia in oculis domini nō accusat, sentiant homines quidquid libet, 11. q. 3. senti.
Quod quem de libro vitæ non delet iniqua conscientia, nec delere potest humana ignorantia, 11. qu. 3. quid obest
Quod qui confidens de conscientia sua famam suam negligit, crudelis est, 12. q. 1. nolo, 11. q. 3 non sunt.
Quod cōscientia nobis est necessaria, fama proximo, 12. q. 1. nolo.
Quod quando Deus iudex erit, alius testis quàm conscientia nostra non erit, 11. q. 3. custodi.
Quod tunc gloria nostra est testimonium conscientiæ nostræ, quando de quo homines nos vituperant, nostra conscientia liberos nos demonstrat. 11. q. 3. interverba.
Quod in præceptis & prohibitionibus quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam, 28. q. 1. omnes. §. ex his.
CONSECRATIO. Quod consecratio ecclesiæ non debet fieri nisi cum missæ celebratione de conse. dist. 1. c. 1. & c. de fabrica.
Quod altari maiori in quo sunt reliquiæ, non violata ecclesia etiam à fundamentis reparata sine missa consecrari potest, aliàs non. de cons. dist. 1. de fabrica.

Quod

Quod sine reliquiis sanctorum ecclesiæ vel altaria non sunt consecranda. de conse cra. dist. 1. de fabrica. & c. placuit.
Quod funera mortuorum maximè infidelium ante consecrationem ecclesiæ de ecclesia sunt eiicienda. de consecra. dist. 1. ecclesiam in qua.
Quod quandiu paganus vel infidelis iacet in ecclesia, nō est consecranda, de consecra. dist. 1. ecclesia.
Quod dotari debet ecclesia antequam consecretur, 16. q. 7. piæ. & c. si plures de consecra. dist. 1. cap. nemo.
Quod ecclesiam, quam patronus non pro deuotione, sed pro quæstu construxerit, episcopus non debet cōsecrare, nisi omni contradictione contraria exclusa. de conse. dist. 1. si quis basilicam. 16. qu. 7 piæ. & duobus cap. seq. 10 q. 1. si quidam.
Quod ecclesia quocunque casu læsa manentibus parietibus consecratis non debet reconsecrari, de conse. dist. 1. si motum. & c. seq.
Quod si igne fuerit consumpta, est reconsecranda, de cōsecr. dist. 1. ecclesias.
Item si parietes à fundamento fuerint reparati, de consecra. dist. 1. de fabrica.
Quod si ecclesia homicido vel fornicatione polluta fuerit, aqua benedicta sale respersa recōciliabitur. de cōs. dist. 1. si motum.
Quod vbi nec scriptura nec testes inueniuntur, propter dubium ecclesia est consecranda. de conse. dist. 1. solēnitates. 1.
Quod ligna ecclesiæ consecratæ ad vsum religiosorū nō sacrorum debent admittu. de consec. dist. 1. ligna.
Quod anniuersarius ecclesiæ vel episcopi maximè Papæ per annos singulos est agendus. de conse. dist. 1. solennitates. 1. & 2.
Quod consecrare dicitur simul sacrare. 24. q. 1. pudenda.
Quod ille archiepiscopus vel episcopus consecratus nō dicitur, sed execratus, quem simul sacrare coniunctis membris non agnoscit ecclesia. 24. q. 1. pudenda.
Quod cōsecrationi archiepiscopi omnes comprouincia les episcopi debent interesse. 66. dist. archiepiscopus.
Quod electus in archiepiscopū vel episcopum intra tres menses debet consecrari. 100. dist. quoniam quidam.
Quod electus in archiepiscopum (etiam si sit episcopus) ante receptionē pallij non potest alios consecrare. 100. dist. §. 1.
Quod qui est consecratus ab illo qui nón habuit ius cōsecrandi, iterum est consecrandus, 68. dist. sicut. & cap. seq.
Quod in episcopum non consecratur in cuius domū hospitalitatis causa amicus nunquam intrauit, 85. distin. archidiaconum Florentinum.
Quod cum multa discussione in episcopum quis debet consecrari, 65. dist. de persona. & cap. seq. 23. dist. illud.
Quod episcopus ante consecrationem ad fidem catholicam tenendam, & ad plura alia se obligat. 23. dist. quan quam.
Quod episcopus cum assensu prouincialium episcoporū ad minus cum tribus episcopis die dominica vbi archiepiscopo placuerit debet consecrari, 51. dist. qui in aliquo. circa finem. 75. dist. ordinationes.
Quod electus in episcopum si intra quinque menses negligit consecrari, archiepiscopus debet sibi de alio prouidere, 100. dist. quoniam quidam.
Quod ante 25. annos virgines non sunt cōsecrandæ. 77. dist. placuit.
Quod diaconissa nisi sit 40. annorum, non est consecranda, 78. dist. nemo.
Quod corrupta non est cōsecranda, 26. dist. acutius. 20. q. 1. deuotis.
Quod non consecrantur nisi per episcopum, 26. q. 6. c. 1.
Quod debet consecrari in veste professionis suæ, quam semper debet deferre, 23. dist. sanctimonialis.
Quod excepta necessitate infirmitatis virgines non sunt consecrandæ nisi in epiphania & per hebdomadā paschæ, & in festis Apostolorum, 20. q. 1. deuotis.

De *hac materia habes vbi agitur de Velo.*

CONSENSVS. Quod consensus est voluntatis eius quē quis diligit obtecundare, & aucitere se ab eo quē ipsi sentit aduersum, 93. dist. si inimicus.
Quod quemadmodum dicitur qui peccanti amabilem se præbet, 93. dist. si inimicus. in medio. 86. dist. odio.
De consensu malo habes 28. q. 2. si quis. & 2. qu. 1. in primis.
Quod communio malorum non maculat, sed consensio factorum, 23. q. 4. si quis à catholica.
Quod secundum propheram immundum nō tangit qui malorum cum quibus habitat actibus non consensit, 23. q. 4. toleranti sunt. & c. cece inquiunt.
Quod non prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti, 83. dist. consentire. & c. quid enim prodest.
Quod error cui non resistitur, approbatur, & negligere cum possis perturbare peruersos, nihil aliud est quàm fauere, 83. dist. error. 2. quæst. 7. negligere. 17. quæstio. 3. §. 1.
Quod qui peccantem non arguit sed defendit, acutius quàm ille qui peccauit coercendus est, 11. q. 3. qui consentit. 24. q. 3. qui negligunt.

Quod episcopus qui criminibus consentit aliorū, ab officio est deponendus, 83. dist. si quis episcopus. & cap. sequen.
Quod facientem & cōsentientem par pœna constringit. 2. q. 1. notum sit. in fine 3. q. 4. consanguineorum.
Quod mala non sunt quę nec crimine mentē implicant, nec conscientiam ligant, 13. q. 1. illa cauenda.
Quod non est crimen quod infertur reluctanti, & nō cōsentienti, 15. q. 1. non est. & c. vltimo.
Quod sicut culpa non est concupiscentia in corpore dormientis, multo magis est absque culpa in corpore non consentientis, 15. q. 1. si concupiscentia.
Quod pudicitia potius vult quælibet mala toleratre: quā malo consentire, 32. q. 5. ita.
Quod in ordinatione archiepiscopi consensus aliorum episcoporum comprouincialium si nō sunt præsentes, per literas est habendus, 64. dist episcopi.
Quod infantes cum consensu parentum ad religionem debent suscipi, 20. q. 2. eportet.
Quod parentes filiam duodecim annos habentē de monasterio extrahere non possunt si per annum & diem eam ibi esse consenserunt, 20. q. 2. puella.
CONSILIVM. Quod consilia euangelij non sunt in præcepto, sed in hominis arbitrio, 14. qu. 1. quisquis. & cap. seq.
Quod consilium est voluntatis, præceptum autem necessitatis, 14. q. 1. §. quod præcipitur.
Quod qui consilio domini non vtitur, minus boni adipiscitur, 14. q. 1. quisquis.
Quod homines in dubijs requirere debent consilia, 16. q. 2. visis. & 20. dist. c. vlt. 11 q. 3. excellentissimus.
Quod experti grauesque moribus pro cōsilio sunt requirendi, 1. q. 1. cstote.
Quod malorum potius consulendum est vtilitati quàm voluntati, 23. q. 1. paratus. post medium.
Quod merito arguitur qui consilia sapientiū & recta sua dentium non vult suscipere, 84. dist. cap. 1.
Quod qui dat bonum consilium, præsentis vitæ habet subsidium, & æternæ remunerationis cōsequitur præmium. 12. q. 2. bonæ.
Quod propter malum consilium consiliarij puniuntur, 86. dist. tanta. in fi.
Quod pro consilio dato potest recipi temporalis remuneratio, 15. q. 3. non licet. 14. q. 3. non sane.
Quod homicidæ dicuntur per quorum consilium homines extinguuntur. de pœ. dist. 1. periculose. & c. noli.
Quod archiepiscopus in dioeceſi suffraganei absque eius consilio nil agere debet, 11. q. 3. ferè per totum.
CONSPIRATIO. Quod omnis conspiratio (præcipuè clericorum & religiosorum) damnatur, 11. q. 1. cō iurationum.
Quod conspiratio notata est in coniuratione.
CONSTANTIA. Quod constantia seruanda est in iuramentis & promissis, 22. q. 4. innocens. in fin.
Quod omnibus in Christo viuere volentibus necessaria est constantia in persecutionibus, 7. q. 1. suggestum.
Quod tanta debet esse fidelium constantia, vt prius auferatur vita quàm fides, 33 q. 8. conuenior. ante finem.
Quod vbi non præstat, sed fides quæritur, constantia prælatis præcipitur, 7. q. 1. aduersitas. ante medium.
Quod qui suis meritis constans & firmus est, non turbatur alienis, 24. q. 1. non turbatur.
CONSTANTINVS. Quod Constantinus Imperator Christianus factus publicè dedit licētiam christianos fieri, & ecclesias fabricari, 12. q. 1. futuram.
Quod ipse Constantinus ecclesiam beati Petri apostoli construxit, & sedem imperialem successoribus beati Petri reliquit, 12. q. 1. futuram. 96. dist. Constantinus.
De reuerentia ipsius maximè ad clericos & presbyteros, 96. distinct. in scripturis. 12. q. 1. futuram. 96. dist. Constantinus. 11. q. 1. continua. §. imperator Cōstantinus. & cap. sacerdotibus.
Quod palatium Lateranense & Romanā vrbem omnisque Italiæ & occidentalium regionum prouincias suę cessoribus beati Petri assignauit, 96. dist. Constantinus.
Quod beatus Gregorius ostendit eum feliciter vitā terminasse, dicens præmemoriæ contra illos qui mendaciter asserūt ipsum rebaptizatum, 11. q. 1. sacerdotibus. 12. q. 1. futuram. vbi dicitur religiosissimus fuisse.
Quod dedit priuilegium, vt sicut Romanus imperator esset caput totius mundi, sic & Romanus pōtifex esset caput omnium ecclesiarum. 96. dist. Constantinus.
CONSTITVTIO. Quod constitutio est quod Rex vel Imperator constituit. 2. dist. constitutio.
Quod manumissio iteratur cum liberti ecclesiæ alij adhærentes eam contemnunt, 12. q. 2. liberti.
CONTENTIOSVS. Quod contentiosus prohibetur ordinari, 46. dist. §. 1. & c. seditionarios.
Quod diuersitas cultus maximè contentiones & æmulationes inducit. 90. dist. per iam.
Quod clerici vel monachi in synodo vel capitulo acculando vel referendo non debent perstrepere vocibus contentiosis, 5. q. 4. in loco.
Quod contentiosus monachus à priori suo secundū quas litratem culpæ est puniendus, 90. distinct. si quis monachus.
Quod perfectus in iudicio sæcularj non debet contendere, 14. q. 1. episcopus.
Quod res ecclesiæ non per contentiones sed iudicio debent defendi, 96. q. 6. consuetudo.

CON

CONTESTATIO. Quod contestatio litis quomodo fieri debeat, & intra quod tempus facta valeat, habes 3.q.3. inducias. vsque ad finem quæstionis.
Quod ordine iudiciario primo est libellus porrigendus, deinde debet fieri litis contestatio, 3.q.3. inducias. §. libellum.
Quod iudex reo libellum non debet auferre nisi actor promittat se intra duos menses litem contesturum, & expensas in duplum restituturum, 3.q.3. inducias. §. libellum.
Quod contra absentem per contumaciã procedetur cũ lis est cõtestata, & liqueat de causa, 3.q.9. decernimus. 4.q.6.c.1.
Quod si lis non est contestata, nec liquet de causa, tunc absens per contumaciam solum est excommunicãdus, & sic intelliguntur illa capitula, 11.q.3. rursus. & cap. quicunque.
Quod litis contestatio recusari nõ potest, 3.q.3. inducias. §. libellum. in fi.
Quod in causa criminali vel ciuili criminaliter mota ante litem contestatam testes non sunt recipiẽdi, nec sententia diffinitiua ferenda, 3.q.9. per totum. in summa.
Quod plures sunt casus, in quibus sine litis contestatione testes possunt recipi, scilicet in hæresi post mortem, 24.q.2. sane. & c.seq.
Item in quæstione electionis episcopi, & in causa matrimonij, ne propter moræ periculũ ecclesia dilapidetur, & mulier fornicetur.
Item prælatus ex officio procedit per inquisitionem de excessibus subditorum.
Item quando testes ad perpetuam memoriam recipiuntur.

De his & aliis pluribus casibus habes extra, vt lite non contesta. quoniam frequenter. & c. seq.

CONTINENTIA. Quod continentia nõ ferro sed religione quærenda est, 33.q.5. tunc saluabitur.

De hac materia habes in titulo de castitate,

CONTRITIO. Quod contritio cõtemptis aliis partibus pœnitentiæ non delet peccatum. de pœn. dist. 1. resuscitatus. §. alij. econtra. ibid. & c. mensuram.
Quod dum confessio non contemnitur, per contritionẽ peccati venia indulgetur. de pœn dist. 1. mensuram.
Quod quantumcunque assunt alia, sine cordis contritione nullum peccatum dimittitur, de pœ. dist. 1. §. econtrario.
Quod lachrymæ quæ ex vera contritione fluunt, æterni ignis incendia extinguunt, de pœ. dist. 1. porro.
Quod vbi non est contritio, sed cordis duritia Deus orationem pro talibus non accipit, de pœn. dist. 1. quamobrem. in fi.
CONTVMAX. Quod contumax dicitur qui postvnã vel trinam peremptoriam vocationem coram iudice comparere contemnit, 24.q.3. de illicita.
Quod qui ex contumacia iudicibus non obtemperant, per episcopos extra communionem poni debent, 2.q.6. quisquis.
Quod qui ad synodum vocatus venire, aut ibi constitutus obedire contemnit, aut ante finem recesserit, est ex commicandus. 11.q.3. certum est.
Quod contra absentem per contumaciam tanquam contra præsentem conuictum proceditur per diffinitiuam sententiam, 3.q.9. absens. & cap. decernimus, 24.q.3. de illicita.
Quod si excommunicatus intra annũ suam causam purgare contemserit, post nullatenus audiatur, 11.qu.3. rursus. & c.seq.
Quod qui iubente sacerdote pro quacunque culpa ab ecclesia exire contemserit, tardius recipitur ad veniã, 11.q.3. qui iubente.
Quod contumaces prælati per dignitatis subtractionem puniuntur, 74. dist. honoratus. in fi. 34. dist. quorumdã.
Quod contumaces clerici ab episcopis per excommunicationẽ corrigi debẽt, 50. dist. contumaces. 7.q.1. si quis presbyter. 11.q.3. petim⁹. & q.3. si quis presbyter.
Quod sicut in cõtumacia persistentibus seueritas est ostẽdenda, sic humiliantibus per pœnitentiam venia non est deneganda, 2.q.4. quanto.
CONVENTICVLVM. Quod conventiculum dicitur congregatio subditorum sine consensu prælatorum, 17. dist. multis.
Quod clerici (maximè hæreticorum & schismaticorum) conuenticula vitare debent, 24.q.3. clericus. & c. cum quibus.
CONVERSATIO. Quod conuersatio cum Iudæis in conuiuiis & balneis clericis & laicis inhibetur, nec etiam medicinas ab eis debẽt recipere, 28.q.1. nullus.
Quod etiam cum parentibus vel propinquis conuersari non debemus, si per ipsos fidem Christi perdere timemus, 28.q.3. si infidelis.
Quod sæpe malorum conuersatio corrumpit bonos mores, 28.q.1. sæpe.
Quod neophyti vt in fide & moribus proficiant, eũ Christi fidelibus debent conuersari, 28. quæstio. 1. Iudæorum.
CONVERSIO. Quod conuersio dicitur quasi vndique cordis versio. de pœ. dist. 1. §. hoc idem. & dist. vlti. nullus. excepto. §. quod quamuis circa prin.

Quod si cor nostrum vndique à malo conuertitur, fructus conuersionis meremur, de pœ. dist. 1. §. hoc idem.
Quod conuersio cordis requiritur in adulto baptizãdo, de conse. dist. 4. baptismi.
Quod vera conuersio ad Deum in vltimis positorum mẽte potius est æstimanda quàm tempore, 26.q.6. agnouimus.
Quod qui cum potuerunt cõuerti noluerunt, in fine nõ facilè acquirunt quod volunt. de pœn. dist. vlt. nullus expectet. circa prin.
Quod conuersio in extremis licet raro iusta sit, desperandum tamen non erit. de pœ. dist. vlt. nullus expectet. §. quod quoniam, 26.q.6. si presbyter. & c. seq. 50. distin. ponderet.
Quod Deus non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, 26.q.6. agnouimus.
Quod Iudæorum pueri ad fidem Christi conuersi, ne parentum inuoluantur erroribus, sunt fidelibus aut monasteriis committendi, 28.q.1. Iudæorum.
CONVIVIA. Quod conuiuia laudantur dummodo detractionibus & fabulis & ludis turpib⁹ non misceãtur, 44. dist. conuiuia. & c. seq.
Quod conuiuium clericorum debet præcedere mẽsæ benedictio, inter mensam lectio, post mensam gratiarũ actio, 44. dist. quando autem.
Quod non cibus in conuiuio, sed cibi auiditas reprobatur, de conse. dist. 5. sint tibi.
Quod præcipuè clerici hæreticorum & schismaticorum debent vitare conuiuia, 24.q.3. clericus.
Quod cum sacerdotalis census tenuis esse debeat, prohibentur eis conuiuia, ne pinguis venter grossam mentẽ generet, 44. dist. cap. vlt. & §. seq. 34. dist. presbyteri.
Quod nec episcopus nec clericus absque necessitate debet in ecclesia facere conuiuia, 42. d. ult. non oportet. & in cap. seq.

De hac materia vide vbi agitur de Cibo.

CORRECTIO. Quod correctio debet fieri quantũ pro vniuscuiusque gradu atque salua pace ecclesiæ fieri potest, 23.q.4. ecce quisquis quidam. cum quisque. sicut. ipsa pietas. quid faciet, circa medium.
Quod correctio debet fieri animo medendi, non sęuiendi, 86. dist. odio. 23.q.4. ita plane. circa medium.
Quod cum correctio districtius agitur, ex charitate agenda est, non ex furore, 12.q.2. fraternitas.
Quod correctio debet ex charitate prouenire, & secundum diuersitatem culparum extendere, 24.q.3. corripiantur.
Quod correctio debet esse mista cum benignitate & asperitate, 45. dist. disciplina. & cap. sunt namque.
Quod qui iustè iudicat, stateram in manu gestans invtroque penso iustitiam & misericordiam portat, 45. dist. omnis.
Quod non frustra hæc duo iunguntur, homo peccator: quia peccator est, corripe. quia homo est, miserere, 23.q.4. duo.
Quod correctio quandoque plus debet habere mansuetudinis quàm rigoris, 45. dist. qui syncera. & cap. licet.
Quod asperitas nimiæ increpationis nec correctionẽ recipit, nec salutẽ, 45. dist. cum beatus. & cap. disciplina.
Quod castigatus leuiter reuerentiam exhibet castiganti, dist. 45. cum beatus.
Quod correctio quandoque plus debet habere de asperitate quàm de benignitate, 12.q.2. fraternitas. 24.qu. 3. ecce. & cap. seq. & cap. illud.
Quod ferro necesse est vt abscindantur vulnera quæ fomentorum non sentiunt medicinam, 82. dist. quia aliquanti,
Quod melius est cum seueritate diligere, quàm cum lenitate decipere, 5.q.5. non omnis. & c. non osculatur.
Quod non est charitas sed languor vbi mali mores non corriguntur, 23.q.5. non putes. & cap. seq.
Quod non corripere malos sed fouere, est eos occidere, 23.q.5. qui vitiis. 45. dist. sed illud.
Quod falsa & periculosa misericordia indulget vbi propter asperitatem vel blandimenta linguæ delinquentium correctio postponitur, 50. dist. si quis diaconus.
Quod licet Dei sit principaliter corrigere, tamen prælatus suam correctionem nõ debet negligere, 23.q.4. sicut non est.
Quod facientis culpam habet qui eum possit corrigere, negligit emendare facientis culpam, 83. dist. error.
Quod licet sciamus neminẽ vltra terminum à Deo præfixum esse victurum, tamen omnibus languẽtibus nõ incongrue medemur. sic quamuis nemo saluetur nisi prædestinatus, omni tamen delinquenti adhibenda est correctio. 23. quæstio. 4. Nabuchodonosor. §. item qui.
Quod episcopus, qui crimina non corrigit, non episcopus, sed canis dicitur impudicus, 83. dist. nemo.
Quod primo seipsum corrigat qui alios nititur corrigere, 25. dist. primum. 43. dist. in sacerdotibus. 81. distin. nemo.
Quod prælatus si culpas subditorũ impune dimittit, grauiter offendit, 11.q.3. si is qui. 23.q.5. qui vitijs. & alia capitula quæ sequuntur vsque in fi. quæst.
Quod synodi prælatorum ad hoc debent esse vt depravata quæ emerserunt corrigantur, 18. dist. peruenit. & c. seq. 16.q.2. visis. in fi.
Quod prælatus quando in correctione excedit, non tenetur à subditis veniam postulare, 86. dist. quando necesse.
Quod à subditis senior non est increpandus, cum culpa sua nõ trahit ad interitum corda iuniorum, 2.q.7. Paulus dicit.
Quod laudabile est in subditis correctionem prælatinul la dissimulatione postponere, 2.q.7. sicut inquit.
Quod contemptores mandatorũ superiorum sic puniendi sunt, vt alij talia committere timeant, 23.q.3. nulli.
Quod prælati à subditis, doctiab indoctis de publicis excessibus corrigi possunt, 2.q.7. secuti sunt viã Balaam. & cap. episcopi. §. item Ioannes.
Quod priuatum crimen publice non est arguendum: sed vbi contingit crimen, ibi mortiatur, 2.q.1. si peccauerit. in fi. 6.q.2. si tantum.
Quod publicam correctionem debet præcedere admonitio, 2.q.7. accusatio. 1. in fi.

De hac materia habes vbi agitur de Disciplina, & vbi agitur de Percussione.

CORONA. Quod coronam in capite clerici habẽt ab institutione Romanæ ecclesiæ, 12.q.1. duo.
Quod ratio coronæ in capite signat tẽporalium depositionem. ibidem.
CORPORALIA. Quod corporalia altaris nõ debẽt esse de serico, sed de puro panno lineo ab episcopo cõsecrato. de conse. dist. 1. consulto omnium.
Quod non debeant lauari per fœminas nec tangi, 23. distin. sacratas.
CORPORA. Quod corpora sanctorum nullus de loco ad locum sine licentia episcoporum transferre præsumat. de consecra. dist. 1. corpora.
Quod corpora modernorum hominum sunt debitoria antiquorum, & ideo ipsis est compatiendum, 34. dist. fraternitatis.
CREATVRA. Quod creatura quelibet in se bona est, & dicitur esse vera. de pœn. dist. 2. ante fi.
Quod creatura quæ mutatur, nõ vera, sed vacua esse probatur. de pœn. dist. 2. ante fi.
Quod per creaturas iurare, est blasphemare, 22.qu. 1. si quis per capillum.

De hac materia habes vbi agitur de Iuramento.

CREDERE. Quod credere in Deum est amando in eum tendere. de pœ. dist. 2. charitas est.
Quod qui diuinationibus & incantationibus, credit, fidẽ Christi perdit, 26.q.5. episcopi. ante medium. & duobus cap. seq.
Quod qui credit se cũ Diana vel aliis mulietibus in nocte is silentio super bestias vel aliter multa terrarũ spatia transire fidem Christi euacuat, 26.q.5. episcopi. ante medium.
Quod in testimonio quandoque credendum est paucioribus numero, 4.q.3. per totum.
Quod innocens semper bene credit & bene iudicat de aliis, 22.q.4. innocens.
Quod mala de aliis nõ cito neque de facili debemus credere, 86. dist. si quid.
Quod malum de proximo nullus debet credere antequam probetur, 2.q.1. Deus, 30.q.5. iudicantem. 11.q.3. in cunctis & c. quamuis.
CREDITOR. Quod creditor non est dicendus vsurarius, 10.q.2. casellas. §. hoc ius.
CRIMEN. Quod crimen est graue peccatum accusatione & damnatione dignissimum, 81. dist. apostolus.
Quod crimen vocatur criminale peccatum, vel criminalis infamia, 25. dist. vnum orarium.
Quod crimen quandoque ponitur pro omni delicto siue mortali siue veniali, 25. dist. vnum orarium. §. nomine autem,
Quod manifesta crimina accusatione nõ indigẽt, 2.q.1. quæ Lotharius. §. in manifestis. & c. seq.
Quod magis nocet qui crimen celat, quàm qui illud amicabiliter ad corrigendũ indicat. 5.q.5. non vos. & quatuor c. seq.
Quod fraudulentus reputatur qui causa diffamationis vel vindictæ occultum crimen reuelat, 5.q.5. qui ambulat. 6.q.1. summa.
Quod grauiter peccat qui crimen quod solus nouit, publicat. 2.q.1. si peccauerit.
Quod meritorium est crimẽ publicare vbi possit prodesse, 22.q.1. hoc videtur. in fi.
Quod nullum crimen maculat nescientem, 23.qu.4. nimium sunt.
Quod crimen paternum nullam maculam potest infligere successori: nisi committat vel consentiat, 1.qu.4. crimen.
Quod nemini præterquàm de crimine læsæ maiestatis de se confesso contra alium creditur, 15. quæst. 3. nemini.
Quod graui punitur pœna crimen læsæ maiestatis, 6.q.1. quæro. §. si quis.
Quod crimen læsæ maiestatis & vitium simoniæ pari pœna punitur, 15.q.3. sane.
CHRISMA. Quod chrisma in cœna domini quolibet anno est conficiendum, & vetus intra ecclesiam est exurendum. de consecra. dist. 3. litteris.
Quod solius episcopi est chrisma cõficere, 55. dist. illud.

Quod

Quod archiepiscopi ab episcopis suis, & alij clerici ab archipresbyteris christma debent petere, 95. dist. presbyteri. de conse. dist. 4. presbyteri.
Quod clericus vendens christma simoniaca committit, 1.q.3. si quis præbendas. 1. quæst. 1. dictum est in quibusdam.
Quod presbyteri christma accepturi nil debent dare episcopis, 1.q.1. statuimus.
Quod omnis presbyter ad baptizandum vadens, eũ christmate debet progredi, de conse. dist. 4. nullus ministrorum.
Quod signare in fronte cum christmate. est tantum episcoporum, de conse. dist. 4. presbyteri. 95. distin. presbyteros.
Quod cum veteri christmate non licet inungere nisi in necessitate. de conse. dist. 4. si quis de alio.
Quod qui in necessitate à presbytero non fuit in baptismo christmatus in vertice, debet per presbyterum supplere. de conse. dist. 4. nullus ministrorum.
CRVDELITAS. Quod crudelitas non est crimina punire, sed pietas, 23.q.8. legi. & c. seq.
Quod falsa mansuetudo est crudelitas, quãdo scilicet delinquens non corripitur. 23.q.4. ipsa pietas.
Quod iudex nõ est crudelis qui crudeles iugulat, licet patientibus crudelis esse videatur, 23. quæstio. 5. non est crudelis.
Quod proximi vulnus crudeliter siletur, & vt sanetur, mi sericorditer indicatur, 5.q.5. non vos.
Quod crudelis est qui famam suã negligit, 12.q.1. nolo.
Quod vlciscendi crudelitas iure culpatur, 23. qu. 1. quid culpatur.
Quod libidinosa crudelitas est venena sterilitatis procurare. 32.q.2. aliquando.
Quod crudelitatem omnium prædonum superat qui res ecclesiæ quę pauperum sunt, defraudat, 12.q.2. gloria. circa med.
Quod qui pauperem fœnore trucidat, & qui diuiti aliqua rapit, æquales sunt in crudelitate, 14.q.4. quid dicam.
CRVX. Quod crux à cruciatu dicitur, & magnum eruciatum sustinet qui vim patitur, 3.q.1. nulli, in fine.
Quod qui diuicias mundi lutum reputat, crucem Christi portat, 12.q.2. gloria. circa medium. 12.qu.1. clericus.
Quod sacerdotalis gradus & alia sacramenta crucis figura perficiuntur, de consecra. dist. 5. nunquid.
Quod salubre est fideles crucis signaculo insigniri, 11. dist. ecclesiasticarum,
Quod ideo cruce signantur baptizandi & alij, vt diabolus per interemptionis suæ signum vas suum pristinum sciat deinceps sibi esse alienum, de conse. dist. 4. postea signatur.
Quod ignominia est Christum crucifixum pauperem sartis prædicare corporibus, trigesimaquinta distinct. ecclesiæ.
Quod dominũ crucifigunt qui eũ in sacerdotibus suis persequuntur, 3.q.1. nulli,
Quod festum inuentionis crucis est celebrandum quinto nonas Maij, de conse. dist. 3. crucis.
CVPIDITAS. Quod cupiditas est mater vsurarum, 47. dist. virum.
Quod cupidi ordinari prohibentur, quia tales de facili à vero deuiant, 47. dist. 100. virum. 8.q.2. dilectissimi,
Quod bonorum auctoritati inhærere non valet qui cupiditatem animæ quæ radix est omnium malorum, nõ abscindit. 47. dist. bonorum. & c. seq.
Quod gratius intuetur cupidus aurum quàm solem, 47. dist. sicut,
Quod quantumcunque aurum auro cumuletur, satietas nunquam aderit cupiditati, 47. dist. sicut.
Quod nemo cupiditati dammandi inflammatus desidet habere consortem, 23.q.7. quod autem.
Quod cupidi breuem in præsenti possidẽt fructũ, & post æternum incurrunt supplicium, 1.q.1. cum ordinaretur. & c. cito.
CVRATOR. Quod curator propter infirmitatem datur, 3.q.7. infames.
CVRIALIS. Quod curialis dicitur qui nexibus curiæ ligatus principibus adulatur, 37. dist. nomine. & 51. dist. qui in aliquo.
Quod curiales non sunt ad ordines admittendi, nec etiã ad religionem, nisi cum magna discussione, 53. distin. legem.
Quod curialis nõ debet in episcopum ordinari, 50. dist. non confidant, 51. dist. qui in aliquo.
Quod curialis qui in ciuilibus cautis vel pecuniarijs officium impendit, potest in episcopum postulari, 61. dist. Osius. & §. sed aliud est.
CVRIOSITAS. Quod curiositas est postpositis diuino & sanctorum eloquijs scriptis Philosophorum & poetarum ratione vanitatis vel delectationis intendere, 37. dist. sacerdotes. & c. seq.
Quod curiositas dicitur cum diuina scriptura non secundum sanctorum expositionem, sed secundum sæcularem sapientiam & sensus sui vanitatem exponitur, 37. dist. vino.
Quod curiosi dicunt clerici qui filios suos ecclesiasticis sumptibus potius sæcularibus scientijs quàm salubribus erudiunt, 37. dist. legant.
CVSTODIRE. Quod custodire tenetur Romana sedes statuta conciliorum quæ sua auctoritate confirmauit, 25. q. 1. cap. 1.
Quod si iurisdictio episcopo à superiore nõ seruatur, ordo ecclesiasticus, quem superior custodire tenetur, cõfunditur, 11.q.1. peruenit.
Quod prælati bona ecclesiæ non debent dare potẽtibus, sed diligenter custodire, 23.q.7. conuenior.
Quod nemo per exteriorem violentiam corrumpitur, si interior innocentia custodiatur, 11.q.3. custodi.
DALMATICA. Quod dalmatica nec episcopis, nec archidiaconis antiquitus sine concessione Papæ licebat vti, 23. dist. communis.
Quod licet modo omnes diaconi vtantur dalmaticis ex consuetudine, non tamen debent ipsis vti nisi in solennitate, 76. dist. de ieiunio.
DAMASVS. Quod Damasus Papa primus accusatus de adulterio cum 42. episcopis se purgauit, 2.q.7. nos si incompetenter. in fine.
DAMNVM. Quod damnum morum multum distat à damno temporalium, 6.q.1. sunt plurimi. in fine.
Quod deteriores sunt qui vitam moresque bonorum detrahendo corrumpunt, his qui substantias aliorum præ diaque diripiunt, 6.q.1. ex merito.
Quod nulli in alterius damnum est subueniendum, 14.q.5. denique. 22.q.2. primum.
Quod dominus per damnũ temporale nos cogit ad bonum, 23.q.6. quod errauerat.
Quod piissimi rectores reputantur qui in graui scelere constitutos damnorum admonitionibus ad bonum redire cogunt, 23.q.5. si vos.
Quod qui confugientibus ad ecclesiam vel ad cœmeteria aliquod damnum inferunt, sunt excõmunicati. 17.q.4. diffiniuit.
Quod inferens damnum non est absoluẽdus nisi damno secundum arbitrium læsi restituto, 23.q.vlt. pessimam. 14.q.6. si res,
DATVM. Quod datũ aliquod ex pietate præcipuè ecclesiæ, non potest reuocari, 12.q.2. sacrorum. 14.q.6. comperimus. 16.q.2. visis. & q.6. illud. 17.q.3. sunt qui.
Quod dare ecclesiæ propter defectum hærędis, laudabiliter danti reddunturhabito hærede. 19.q.vlt. cap. vlt.
Quod qui res ecclesiis vel monasteriis in testamento datas detinent. pauperum sunt necatores, 13.q.2. clerici.
Quod non sufficit oratio & lectio nisi assit & eleemosynę datio, 86. dist. fratrem. & duodecim cap. seq.
Quod habenti dari nil aliud est quàm perdere. 1.q.2. pastor.
Quod episcopus de bonis ecclesię religiosis potest dare. 12.q.2. si episcopus. & c. seq.
Quod qui honorem nõ habet, honorem dare nõ potest, 1.q.1. qui perfectionem. & c. seq.
DAVID. Quod Dauid qui ex compassione omnes refugas recipiebat, ponitur in exemplum quòd patientibus est compatiendum. 7.q.1. omnis.
Quod ex eo quòd doluit mali regis chlamydem se præcidisse, ponitur in exemplum quòd subditus quantum cunque sanctus in malum prælatum quandiu sustinetur non debet insergere, 2.qu.7. plerunque. §. item. de pœn. dist. 2. §. opponitur.
Quod Dauid plenus fuit charitate, per multos effectus insinuatur. de pœ. dist. 2. §. opponitur. post medium.
Quod inter duo mala minus eligens potius voluit iuramentum frangere, quàm sanguinem humanum fundere, 22.q.4. quod Dauid. & cap. seq.
Quod in eo quòd Saul deprauatum honorauit propter vnctionẽ, innuitur quòd sacramenta in deprauato non annihilantur, 1.q.1. sacramenta.
Quod Dauid prohibitus fuit templum ędificare propter sanguinem quem effuderat. de consec. distin. 1. §. 1. in prin.
Quod in hoc quòd propter adulterium, & homicidium per parabolam diuitis sententiam cõtra seipsum dedit, innuitur quòd malus prælatus per sententiam quam quam profert in subditum seipsum condemnat, 5.q.7. sacerdos.
Quod per pœnitentiam de adulterij & homicidij pecca to consecutus est veniam. de pœn. dist. 3. §. Dauid.
Quod in eo quòd post peccatum spiritum sanctum recta bu't, & in honore permãsit, innuitur quòd lapsi per pœnitentiam in pristinum statũ reparatur, 50. dist. si post. §. contra. & cap. ponderet.
Quod occiso Vria propter adulterium Bethsabeæ ipsam duxit in vxorem, modo non trahitur in consequentiã, 31.q.1. cap. si qua fuerit vidua. §. sed obiicitur.
Quod dominus ei qui tot bellis interfuit, tã magnũ præbuit testimonium, innuitur quòd & plerique bella exercentes Deo placere possunt, 23.q.1. noli.
DECANVS. Quod decanus non debet fieri nisi primũ fuerit presbyter ordinatus. 60. dist. c. 1. & duobus. c. seq.
Quod diaconus in decanum electus nisi statim presbyter efficiatur, honore suscepto priuetur, 60. d. ult. innouamus.
Quod nemo in decanum debet eligi nisi qui ętate & moribus est maturus. 60. dist. innouamus.
DECIMÆ. Quod decimæ sunt vota fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum. 16.q.1. quia.
Quod decimæ sunt tributa egentium animarum, 16.q.1. decimæ.
Quod decimæ iubentur dari lege naturali, sicut patet de Abraham & Iacob, 16.q.7. decimas Deo.
Item iubentur dari lege Mosaica, 16.q.1. decimas à populo.
Item iubentur dari scriptura prophetica, 16.q.1. reuerti mini. & q.7.c.1.
Item iubẽtur dari lege canonica, 16.q.7.c.1. & c. quicũque.
Quod decimæ sunt dandæ de grano & de vino, de fructibus arborum, de pecoribus, de horto, de negotiatione, & venatione, 16.q.7. quicunque. & c. seq.
Quod à laicis fideliter sunt dandæ, & ab episcopis ministris ecclesiarum discretè distribuendæ, 32. dist. præter hoc. 16.q.7. nullus.
Quod fideliter decimas dare, est nec plus nec minus offerre, 16.q.7. quicunque,
Quod dandæ sunt illi ecclesiæ vbi baptisma & alia sacramenta præcipiuntur, 16.q.1. quicunque. c. de decimis. & c, in sacris. 13.q.1. ecclesias. §. de decimis.
Quod aliis ecclesiis non sunt dandæ præter consensum episcopi, 16.q.1. statuimus & c. seq.
Quod propter nouas ecclesias priori ecclesiæ non sunt subtrahendæ, 16.q.1. si quis laicus. & c. de depimis. §. si ergo.
Quod decimæ concedi possunt monasteriis & hospitalibus, 16.q.1. quoniam.
Quod monachis de territoriis, quæ propriis manibus excolunt, concessę sunt decimæ, 16.q.1. cunctis. §. de his. & c. quæst.
Quod per donationem prædiorum monachis factã non priuantur ecclesiæ decimis suis, 16.qu.1. cunctis. §. de his, in fi.
Quod non fructus sed ius decimæ vendere vel emere simoniacum est, 1.q.1. presbyter.
Quod decimæ à laicis (quia pauperum sunt) possideri nõ possunt, 16.q.1. c. vlt. & q.7.c.1.
Quod non sunt à laicis aliquo munere redimendæ, 16.q.7. decimas quas.
Quod propter malitiam sacerdotis decimæ (quia ecclesiæ sunt) non sunt retinendæ, 16.q.6. si episcopum.
Quod non dantes decimas post admonitionem sunt ex communicandi, 16.q.7. omnes decimæ.
Quod qui decimas non tribuit, sacrilegium committit, & æternæ dãnationis periculũ incurrit, 16.q.7.c.1.
Quod frequenter in rebus temporalibus damna patiuntur, qui decimas dare negligunt. 16.qu.1. reuertimini.
Quod quanti pauperes mortui fame fuerint, tot detẽtor decimarum reus est homicidiorum, 16.qu.1. decimæ.
Quod qui decimas diligenter dat, non solum sanitatem corporis, sed etiam cum temporali fructu cœlestia promeretur, 16.q.1. decimæ,
Quod quadragesima diligenter in ieiunio obseruata solet uuntur Deo decimæ pro tempore totius anni, de conse. dist. 5. quadragesima.
DECRETALES. Quod decretales summorum Pontificum sunt eiusdem auctoritatis sicut decreta, quæ sunt in corpore canonum. 19 dist. per totum.
Quod decretalis epistola alia est specialis, videlicet quæ dirigitur ad vnam prouinciam, 35.q.3. §. quod scripsi.
Item quæ dirigitur ad vnã ecclesiã, 16.q.1. hinc est etiam.
Item quæ dirigitur ad vnam personam, 7.qu.1. petisti. & hæc non trahitur ad consequentiã, sicut habes in præ dictis cap.
Alia est generalis, quæ omnib⁹ dirigitur, 25.q.1. omnia. & c. seq & hæc quia diffinit, trahitur ad consequentiã, 25.q.1 hac consona.
Si imperat vel prohibet, necessitatem infert, 14.q.1. quisquis.
Si indulgetur non trahitur ad cõsequentiã, 14.q.5. dixit.
Si permittit vel consulit, liberam habet obseruantiã, 14.q.1. quisquis.
DEDICATIO. Quod dedicatio ecclesiæ debet fieri ab episcopo sine aliqua pactione, 1.q.1. statuimus.
Quod episcopi dedicatori ecclesias oblata ex deuotione possunt accipere, sed nihil debent exigere, 1.qu.2. placuit.
Quod prius est ecclesia dotanda quàm dedicanda, ibidẽ.
Quod loca semel dedicata non possunt fieri habitacula læcularia, 19.q.1.quæ semel.
Quod singulis annis celebranda est solennitas dedicationis, de consec. dist. 1. solennitates.

De hac materia require de Consecratione Ecclesiæ,

DEFENSIO. Quod defensio potest peti à principe cõtra hostes ecclesiæ, 23.q.3. Maximianus. & quæst. 2. per totum.
Quod ecclesia pro malefactoribus debet intercedere, nõ eos defendere, 14.q.4. hi qui. 12.q.1. siquis cuiuslibet. & c. seq.
Quod lex virtutis est patriam & socios defendere ab iniuria, 23.q.3. non in inferenda. & c. fortitudo.
Quod execrabile est non tueri quos suscipit defendendos, 87. d. ult. irreligiosum.
Quod qui potest & non repellit à socio iniuriam, tam est in vitio quàm ille qui facit, 23.q.3. non in inferenda. & c. seq.
Quod qui peccantem defendit, actius accendus est quę qui peccauit, 11.q.3. qui contentit.
Quod qui definit probare cum potest, consentit, 25.q.3. ostendit.

Quæ

Quod perfectus iniuriam propriam & suorū non debet defendere, sed diuino examini referuare. 23. qu. 1. §. 1. & c. seq.

Quod defensio cuique conceditur in necessitate. 23. q. 3. per totum. & q. 5. de occidendis. vsque ad fin. quæst.

Quod qui non defendit veritatem, proditor est veritatis. 13. q. 3. nolite.

Quod quilibet semper tenetur ad fidei defensionem. 23. q. 8. quicunque. §. his ita.

Quod qui pro fide vel fidelium defensione moritur, cœleste præmium consequitur, 23. q. 8. omni.

DEGRADATIO. Quod degradatio & deponere de ordine, pro eodem accipiuntur. 81. dist. sacerdos. & c. seq.

De hac materia inuenies vbi agitur de Depositione.

DELEGATIO. Quod delegatio dicitur quando prælati cum præsentes esse non possunt, per alium reputātur præsentes. 94. dist. valde.

Quod delegatus sicut ille cuius tenet locum, est honorā dus. 93. dist. præcipimus. 97. dist. nobilissimus.

Quod debet litteras cōmissionis illis ad quos delegatus est, demonstrare. 97. dist. nobilissimus.

Quod iudex delegatus debet dari ad arbitriū illius, qui impetitur auctoritate superioris, 11. q. 1. iudices.

DELIBERATIO. Quod deliberatio omnibus est necessaria, quę indiscussos hominum calores potest refrenare. 2. q. 6. anteriorum.

Quod laudabilis est cautela deliberationis, cum qua totum ratio regit, & furor sibi nihil vendicat, 11. q. 3. illa præpositorum, & c. seq.

Quod non sunt præcipitanda consilia & opera. tempore enim indigemus ad deliberādū, vt maturius agamus, 50. dist. ponderet. circa principium.

Quod maximè ecclesiæ negotia cum deliberatione sunt expiēnda. 45 dist. licet 1.

Quod indices diffinitiuam sententiam cum magna deliberatione debent proferre, 11. q. 3. cum apud. & c. seq.

Quod intra decem dierum spatium appellatione facta verum quiescendum sit ab ea, est deliberādum, 2. q. 6. anteriorum.

Quod qui ex deliberatione ad meliora non proficiunt, etiam ab eis bonis quæ videntur habere cadunt, 17. q. 1. qui bona.

Quod interdum quidam morā deliberationis extendunt quod bonum quod consequi intendebant, perdunt, 17. q. 1. qui bona.

Quod pro conuitio non est habendum quod sine delibe ratione est illatum, 2. q. 3. si quis iratus.

DELICIÆ. Quod deliciæ absque desiderio perceptæ non officiunt. 41. dist. deliciæ.

Quod deliciæ ciborum cōputrescere faciunt corpus humanum. de consecra. dist. 5. nihil. & cap. seq.

Quod debites dolere debent si propter consuetudinem non aliter quàm delicate possunt viuere, 41. dist. non cogantur.

Quod in rebus prætereuntibus non vsus, sed libido culpatur, 41. dist. quisquis.

Quod aliquādo sine voracitatis vitio pretiosissimo sapiēs vitur cibo, & insipiens vilissimum cum gulæ flamma exardescit cibum, 41. dist. quisquis.

Quod ignominiosum est prælatis & prædicatoribus delitiis affluere, qui Christum pauperem debent prædicare, 35. dist. ecclesiæ.

Quod episcopalis auctoritas plus debet vigere in deliciis meritorum quàm mensarum, 41. dist. episcopus.

Quod detestabile est in rugurio rusticano natum & milio nutritū in religione similam & mella fastidire. 12. q. 2. gloria episcopi.

DEMENTIA. Quod dementia si est perseuerans excusat à culpa in ipla commissa, 5. q. 1. aliquos. 32. q. 7. quemadmodum.

Quod si euenit ex propria culpa: postquam ad sanam mētem redierit, imponenda est ei pro commissa, licet minor quàm aliis pœnitentia, 15. q. 1. si quis insanientes.

Quod non debet promoueri ad ordines maximè in sacerdotem, qui aliquando insaniuit, 33. dist. communiter. & duobus cap. seq. 15. q. 1. c. vlt. §. licet.

Quod si sacerdos ex propria culpa dementis effectus hominem occiderit, & postea ad sanitatem redierit, celebrare non potest, 25. q. 1. si quis insaniēs. in fi. & c. seq.

Quod demētes vel furiosi cōiunctę, nec matrimonio nec religioni possunt obligari, 32. quæstione 7. neque furiosus.

Quod qui sani contrahunt, postea dementes effecti non separantur, 32. q. 7. hi qui.

DAEMON. Quod dæmones acumine sensus & ciarita te mētis omnia quæcunque animalia excedunt, 26. q. 4. sciendum.

Quod propter longum tempus vitæ, eorum maior est experientia quam hominum, 26. q. 4. sciendum.

Quod ex tribus præmissis multo ante cogitata prænuntiantes ab hominibus propter tertium sensus tarditatē videntur futura prædicere, 26. q. 4. sciēdum, per totum cap.

Quod dæmones fatura de quibus nullam vestigium haberi potest, cognoscere non possunt, 26. q. 4. sciēdum, post medium.

Quod quali modo fiant quæ per ipsos fiunt cū non sint hominibus videntur signa & miracula, 26. q. 5. nec illa rum, à medio vsque in finem ca.

Quod in arte magica & in omni alia diuinatione per dæmonum fallaciam deluditur curiositas humana, dum appetit scire quod non conuenit inuestigare, 26. q. 5. nec mirum. ante medium.

Quod necromātia, & auguria, & omnis ars magorum, & diuinationes arte dęmonum est inuenta, vt faciant eos suæ damnationis participes, 26. q. 2. qui sine.

Quod an illusionibus dæmonum quædam mulieres sceleratæ credant se in corpore multa terratum spatia trā sire, vel hoc solum spiritus infidelis patiatur, 26. qu. 5. episcopi.

Quod dæmones vt frequēter sunt ministri & vltores iræ Dei, 23. q. 5. non solum.

Quod qui per dæmonem aliquando vexatur, non debet ad sacros ordines promoueri, 33. dist. maritum. & tribus c. seq.

Quod dæmones per signa exteriora citissimè cogitationes hominum cognoscunt, 26. q. 4. sciendum. in fi. & c. quodam loco.

Quod dæmon cum mentem alicuius per infidelitatē subiicit, illi siue dormienti siue vigilanti in diuersis speciebus se ostēdit, & per illas animam hominis deludit, 26. q. 5. episcopi, post medium.

Quod dæmones hominib⁹ illudere nō possunt nisi Deo permittente, 26. q. 5. nec mirum. circa medium.

De hac materia require vbi agitur de Diabolo, & vbi agitur de Diuinatione.

DEPOSITIO. Quod deponūtur vel degradātur prælati vel clerici domicilia fœminarum etiam post admonitionem frequentantes, 81. dist. clericus, & cap. ar chidiaconum.

Itē aleis & inhonestis ludis & ebrietatibus sine cessatione deseruientes, 35. dist. episcopus. 34. dist. quorumdam. in fi.

Item tabernas & alia inhonesta tenentes & mercimonia exercentes, 44. dist. nulli. 14. q. 4. c. 1. & 3.

Item vsuras exercentes, 48. dist. c. 1. & seq. 14. q. 4. si quis oblatus.

Item cum moniali vel incarcerata vel filia spirituali fornicantes, 27. q. 1. si quis episcopus & cap. si quis rapuerit. 30. q. 1. omnes. & duobus cap. seq.

Item publica incōtinentia laborantes, 50. dist. qui semel. 81. dist. Maximianus. & c. si quis clericus. & duobus. c. seq. & c. si quis amodo. & tribus cap. seq. & 83. distin. proposuisti. 15. q. 8. hi qui altario.

Item qui sine examinatione promouetur. 24. dist. si quis presbyter. 81. dist. si qui sine.

Item qui ante promotionem criminosi fuerunt, 24. dist. si quis presbyter. 81. dist. tātis. & cap. seq. 15. quæst. 8. si quis.

Item qui scienter criminosos ord nauerit, 81. dist. tantis. & 41. dist. aliquantos, in fi.

Item qui ad pinguiores ecclesias sine licētia superiorum trāseunt, 7. q. 1. si quis presbyter. & c. si quis episcopus. & cap. seq.

Item qui in ecclesiam os ponentes contra suos superiores contumaciter insurgunt. 21. dist. intantum. 11. q. 1. si quis sacerdotum. & c. conuirationum. & c. seq.

Item deponitur qui peierauit, aut in homicidio aut in alio magno crimine inuentus fuerit, 81. dist. presbyter. & c. seq.

Itē qui publicè crimen in apostolicæ totius ecclesiæ scandalum fouerit, 2. quæst. 1. scelus. 11. quæst. 3. Teugaldum.

Item qui alium in ecclesia per pecuniam vel alio modo supplantauerit, 7. quæst. 1. præsentium. & ca. factus. & c. seq.

Itē qui in aliena diœcesi vel ecclesia officia exercere vsur pauerit, 9. q. 2. nullum.

Item qui dilapidator rerum ecclesiasticarum fuerit, 10. q. 2. si quis episcopus. 12. q. 2. diaconi. & cap. abbatib⁹. 17. q. 4. quicunque episcoporum.

Item qui ecclesiam per manum laicam intrauerit, 16. q. 7. si quis deinceps.

Quod episcopus solus potest deponere de beneficio, de ordine vero quem solus dedit, solus non potest deponere, 15. q. 7. cap. 1. & vlt.

Quod deponendorum ab ordine causa si diaconus est, à tribus episcopis, si presbyter, à sex, si episcopus, à duodecim est discutienda. 15. q. 7. si quis.

Quod episcopus deposito ab ordine vt non viuat sæculariter, locum vbi agat pœnitētiam debet assignare. 81. dist. sacerdos. 50. dist. accedens. circa finem.

Quod depositus ex culpa ab ordine, si humiliter decennalem pœnitentiam expleuerit, potest restitui. 32. dist. presbyter.

Quod siue iustè siue iniustè depositus in restitutione sua debet recipere ea successiue, quæ eum ordinaretur præceperat, 11. q. 3. episcopus.

Quod nullus propter infirmitatem corporis deponitur, sed datur coadiutor sibi, 7. quæst. 1. cap. 1. & tribus ca. seq.

Quod deponuntur reges non solum ex crimine, sed propter insufficientiam. 15. q. 6. aliius.

DERISIO. Quod derisio prælatorum à subditis facta damnatur. 2. q. 7. sententia. 15. q. 5. c. 1. in fi. de pœn. di stin. 2. §. opponitur. vbi agitur de Dauid, quem Michol derisit, propter quod sterilis facta est

Quod humilis habitus p.e viuentium videretur à peruersis, 21. q. 4. omnis.

DESPERATIO. Quod desperatio de Dei pietate est horrenda impietas, 26. q. 6. agnouimus.

Quod nemo est desperandus quāndiu est in hoc corpore constitutus, 24. q. 3. corripiantur. 32. q. 2. ancillam. de pœn. dist. 7. nemo.

Quod plerunque cum peccatos propter culpam cōtemnitur, in desperationem labitur, 45. dist. recedite.

Quod pœnitentia à confessore est temperanda, ne peccator propter desperationem cogatur facere deteriora, 26. q. 7. de his. & cap. alligant.

DETRACTIO. Quod detractor dicitur non solum ille qui aliis detrahit, sed etiam qui detrahentes audit, 6. q. 1. ex merito. 11. q. 3. non solum.

Quod bonum est à detractione linguam custodire: quia tales cuncta quæ de aliis loquuntur, sua sententia iudicabuntur, 6. q. 1. ex merito.

Quod deteriores sunt qui detrahendo aliorum vitā moresque corrumpunt, his qui substantias aliorum surripiunt. 6. q. 1. deteriores.

Quod summa iniquitas est detrahere: quia omnis qui detrahit fratri suo, homicida est, 6. q. 1. summa. de pœn. dist. 3. homicidiorum.

Quod nemo putet minus periculum esse alicui detrahē do mentiri, quàm sanguinem fundi, 11. q. 3. nemo peritorum.

Quod sacerdotibus, qui populo benedicunt, non est detrahendum, 6. q. 1. sacerdotes.

Quod permittit quandoque Deus de bonis detractione fieri, vt si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur, ab ore vituperantium suffocetur, 6. q. 1. oues. §. ipsa. & c. sunt plurimi.

Quod detractores nihil aliud faciunt, nisi in puluerē sufflant, & in oculos suos terram excitant, vt vnde plus de tractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant, 11. q. 3. inter.

Quod nihil prodest ieiunare, vel orare, vel alia bona facere, nisi mens prius à detractione reuocetur, de cōse. dist. 5. nihil enim prodest.

Quod qui facilis est ad detrahendum, non admittitur ad accusandum vel ad testificādum. 3. q. 4. detractores. & q. 5. nullus.

Quod detractor nisi se correxerit, à vindicibus flammis exuretur. 2. q. 7. accusatio.

DEVS. Quod Deus vnus est, licet tres sint personæ in deitate. de consecra. dist. 3. cap. vlt.

Quod licet tres personę sint vna deitas & vna essentia, tñ aliquid est quod soli patri attribuitur: aliquid quod solifilio, aliquid quod soli spiritui sancto. de cōse. dist. 3. cap. vlt.

Quod Deus animæ & corporis dicitur creator, & continuus operator. 5 6. dist. nasci.

Quod occulta opera Dei iudicio sunt seruanda, 6. q. 1. si omnia.

Quod quando scriptura aliquid attribuit Deo quod est hominis vel alterius creaturę, per similitudinem loquitur, non per proprietatem, 24. q. 1. odi.

Quod Deus specialius dicitur pater Christianorum, quā aliorum, 11. q. 3. ad mensam.

DIABOLVS. Quod diabolus non fuit malus creatus: sed in veritate & charitate, de pœn. dist. 2. citius. §. quod vero. vbi inuenies pro & contra.

Quod propter superbiam & præsumptionem de sui statu excellentia cecidit, de pœn. dist. 2. §. quod vero, sed rè per totum.

Quod diabolus post casum suum conatur vnitatem ecclesiæ scindere, & humanum genus euertere, 16. quæst. 2. visis.

Quod ardentiores in Dei seruitio & Deo familiares magis impugnat, 3. q. 1. nulli.

Quod versutus hostis dicitur: quia mille modos nocendi habet, 16. q. 2. visis.

Quod ex subtilitate naturæ hoc perpendit de homine quod ipse homo non perpendit, 26. q. 5. nec mirū. post med.

Quod vt melius decipiat, in angelū lucis se transformat, 26. q. 5. nec mirum.

Quod diabolus adeo debilis est, quòd neminem possidere potest nisi se prius peccatorum ære vendiderit, 15. q. 1. non est.

Quod ipse potestatem exercet in malis tanquam in suo pecore, 24. q. 1. miramur.

De hac materia require vbi agitur de Dæmonibus.

DIACONVS. Quod Diaconus Græce, Latine minister dicitur, 21. dist. cleros.

Quod Apostoli post ascensionem Domini diaconos sibi statuerunt in ministros, 93. dist. Dominus.

Quod commendantur diaconi respectu prefigurationis pacis, & vitæ actiuæ & contemplatiuæ quam debet exercere, 13. dist. diaconi sunt quos.

Quod diaconi sunt tanquam oculi episcopi oberrantes & circumlustrantes, 93. dist. diaconi ecclesiæ.

Quod diaconi debent astistere episcopo predicari, ne ab æmulis infesterur, vel verbo Dei detrahatur, 93. distinctione diaconi qui.

Quod non debent præsente episcopo vel presbytero nisi de eorum mandato sacramenta conferre. 93. dist. pertinent. & c. diaconi.

Quod officium diaconorum inuenitur. 25. dist. perlectis.

Quod officium diaconorum non est ante medium. 93. dist. diaconi ecclesiæ.

Quod episcopus siue diacono non debet solemniter celebrare, nec calicem nisi prius porrigatur per diaconū debet auferre. 93. dist. diaconi sunt.

Quod absurdum est auditu diaconum extolli super episcopum & presbyterum. 93. dist. legimus.

Quod diaconus in quacumque dignitate constitutus, excepta legatione, si se præfert, à proprio gradu cadere debet. 93. dist. c. vlt.

Quod diaconi debent corporalia & pallas lauare. de consecra. dist. 1. nemo per ignorantiam.

DIALECTICA. Quod qui dialectica arte diebus & noctibus torquentur, in obscuritate mentis gradiuntur. 37. dist nonne.

Quod dialecticorum tendicula sunt quędam phantasma ta & vmbræ, quæ cito resoluuntur. 37. dist. vino.

Quod garrulitas ranarum quibus percussa est Ægyptus, garrulitatem dialecticorum & sophistica argumenta designat. 37. dist. legimus.

Quod non in dialectica placuit Deo saluare populum suum, quia regnum Dei in simplicitate fidei est, non in contentione. 37. distinct. omnem.

DIES. Quod dies festiuandi exprimuntur, de cōsec. dist. 3. §. 1.

Quod qui dies sunt à iudiciis & placitis custodiendi. 15. q. 4. placita.

Quod die dominico nil est agendum nisi Deo vacādum. de consc. dist. 3. ieiunia.

Quod ideo dies dominicus magis est venerandus, quia in ipso mundus sumpsit exordium, & per resurrectionem Christi vita accepit principium. 75. dist. quod die.

Quod die dominico consecrantur episcopi. ibid.

Quod episcopus die dominico non debet abesse suę ecclesiæ. de consc. dist. 3. episcopus.

Quod die dominico, & in festis non debent flecti genua orationis causa. de consc. dist. 3. quoniam sunt: 30. dist. si quis presbyter.

Quod die dominico missa ab omnibus vsque ad finem est audienda. de consc. dist. 1. missas.

Quod nullus episcopus vel infra positus die dominico causas audiæ præsumat. 15. q. 4. per totum. de consc. dist. 3. c. 1.

Quod die dominico nullus super sancta Dei Euangelia debet iurare. 22. q. 5. decreuit.

Quod die dominico non est ieiunandum. de consc. dist. 3. ieiunium. & cap. sequen. 30. dist. si quis presbyter.

Quod die dominico plus solito homines carnis. deliciis solent intendere. 4. dist. denique.

Quod Antichristus diem dominicum & diem sabbati face ret custodiri, vt ex hoc sibi Iudæos & Christianos cautius attrahat. de consecr. dist. 3. peruenit.

Quod die sabbati abstinendum est à carnibus. de consc. dist. 5. quia dies.

Quod die fouis ne sequamur errores Gentilium, non est ieiunandum. de consecra. dist. 3. ieiunium.

DIFFINITIO. Quod diffinitum rationabiliter non debet aliquatenus violari. 25. q. 2. cum pie.

Quod diffinitiua sententia quæ cōdemnationem vel absolutionem non continet, pro nulla habetur. 2. q. 6. ei qui. § diffinitiua.

DILAPIDATIO. Quod dilapidatio quando sit bona, & quando non, require in verbo, Liberalitas.

Quod dilapidatione rerum ecclesiasticarum solū suspectus submouetur, & vsque ad discussionem facti detrahetur. 3. q. 2. si episcopus. §. quod si. & c. seq.

Quod in crimine dilapidationis speciale est, quòd seque stratur possessio à possessore, antequam conuictus sit. 3. q. 2. quia.

Quod si episcopus vel presbyter, qui res ecclesiæ quæ sunt pro necessitatibus pauperum & pro redemptione captiuorum dilapidauerit, est deponendus. 12. qu. 2. apostolicos. 17. quæst. 4. nullus res.

DILECTIO. Quod dilectio Dei est perfecta quando ipsum diligimus ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus. de peniten. distinct. 2. si quis semel. §. charitas est.

Quod Deum diligere est illi copulari animo, concipere fruendæ, visionis eius affectum, peccati odium, mundi fastidium. ibid.

Quod ordinem dilectionis peruertunt qui aut mundum qui cōtemnendus est diligunt, aut corpora sua minus digenda plus diligunt, aut proximos suos non sicut seipsos, aut Deum plusquam seipsos non diligunt. ibidem.

Quod dilectio Dei facit peccato facilè resistere, bonis operibus abundare, sæcularia blandimenta contemnere, & omnia quæ humanæ fragilitati sunt difficilia perficere. de pœnit. dist. 2. 5. charitas est.

Quod si Deum toto corde diligimus, nihil erit in nobis vnde peccati desideriis seruiamus de pœ. dist. 2. §. charitas est.

Quod illi Deum plusquam se diligunt, qui pro eius amore saluti suæ non parcunt. de pœn. dist. 2 §. charitas est.

Quod homo proximū sicut seipsum diligit, quando quātum potest laborat vt eum adducat ad Deum colēdū. 23. q. 4. debet homo.

Quod tūc proximos diligimus sicut nos quando nō propter spērata beneficia, vel propter consanguinitatem, sed propter hoc tantum quod nostræ naturæ sunt participes diligimus. de pœ. dist. 2 § charitas est.

Quod in hoc proximos tenemur diligere, vt de eorū perditione doleamus, & ad eorum correctionem quotidie laboremus. 23. q. 4. non potest. §. seq.

Quod non est signum veræ dilectionis ad proximū quando dimittitur peccatum impūnitum. 23. q. 4. quid crudele.

De hac materia require vbi agitur de Amore.

DIOECESIS. Quod diœcesis dicitur vbi episcopus vel episcopatus habetur. 16. q. 1. cū pro vtilitate. & qu. 3. licet.

Quod quædam sunt diœceses quæ certis limitibus distinguntur, quædam vero non. 16. qu. 3. licet. §. hoc multipliciter.

Quod extra suam diœcesim nullus debet sacramenta aliis participare. 26. q. 3. licet. in fine.

Quod duæ diœceses in vnam redigi possunt auctoritate apostolica, 16. q. 1. & temporis. & ca. sequen.

Quod quando excreuerit fidelium multitudo, diœceses diuidi, & episcopi multiplicari auctoritate apostoli ca possunt. 16. q. 1. præcipimus.

Quod quædam diœceses per præscriptionē tolli possunt, quædam vero non. 16. qu. 3. licet. §. hoc multipliciter.

DISCERE. Quod discere debet quilibet antequā doceat. 23. dist. his. 16. q. 1. sic viue.

Quod qui discere aut agere bona recusat, magis diaboli quàm Christi membrum esse ostenditur, 38. distinct. nullus.

Quod debet esse discipulus qui squis doctor esse desiderat, vt possit docere. quod didicit. 16. q. 1. si clericatus.

Quod discere debemus triplici de causa, aut ne ignorem, aut negligamus, aut vt repudiemus. 37. dist. legimus.

Quod tales laudabiliter sciētias sæculares addiscunt, qui quod vtile inuenerint, ad vsum sactæ eruditionis conuertunt. 37. dist. turbat.

Quod clerici sacris litteris semper debēt insistere, ne tūc quærant discere, cum ex officio alios debent docere. 36. dist. qui ecclesiasticis. §. ecce.

Quod qui sacram scripturam discere contemnunt, magistri erroris existunt: quia veritatis discipuli non fuerunt. 24. q. 3. quid autem.

Quod discendum est à minoribus licētiata verecundia. 38. dist. nullus. 24. q. 3. si habes.

Quod stultus est qui se in eo quod primū existimat, bona quæ videri discere contemnit. 22. dist. de Constantinopolitana. 84 dist. peruenit. 24. q. 3. si habes.

De hac materia require in verbo, Studio.

DISCIPLINA. Quod disciplina vltrix est malæ vitæ. 23. q. 4. ad fidem. & c. non putes.

Quod mali vtad bonam disciplinam perueniant: per flagella sunt corrigendi. 23. quæst. 4. displicet. circa med. & c. vlt.

Quod filius non diligitur, qui non disciplinatur. 23. q. 5. non putes.

Quod qui peccantem coercet aliqua disciplina, eleemosynam facit. 45. dist. & qui.

Quod huic officio hominis inuigilet disciplina, videlicet episcopo regenti plebem suam, pauperi regēti domū suam, diuiti regenti familiam suam, marito regenti cōiugem suam, patri regenti prolem suam, iudici regenti prouinciam suam, regi regenti gentem suam. 23. q. 4. duo.

Quod disciplina vel misericordia multum destituitur, si vna sine altera teneatur. 45. dist. disciplina.

De hac materia require in Correctione & Asperitate.

DISCIPVLVS. Quod discipulus non debet esse super magistrum. 6. q. 1. sacerdotes.

Quod miserum est eumfieri magistrum, qui nedum didicit esse discipulus. 48. dist. prohibētur. 61. dist. miserū. 16. q. 1. si clericatus.

Quod 72. discipuli ab Apostolis sunt electi. 21. dist. in nouo. in fin.

DISCORDIA Quod discordia mentium tā inter fratres carnales quàm spirituales inducit frequenter sepa rationem corporis. 56. dist. Ismael.

Quod disciplina perditur desidia cum prælatus negligit conuitia. 23. q. 3. iustum.

Quod diuersitas cultus plurimum est materia discordię. 90. dist. perlatum.

Quod qui socie. item fraternitatis discordiæ peste commaculat, Deum qui charitas est, tāquam Iudas prodit. 11. q. 3. abiit.

Quod ideo litigiosi ordinari prohibentur: quia tales ad concordiam non valent prouocare. 90. dist. c. 1.

Quod prælatorum interest discordantes ad cōcordiam reuocare. 61. dist. c. vlt. 90. dist. discordantes.

Quod discordantium munera vel oblationes nec Deus suscipit, nec à sacerdotibus sunt suscipiendæ. 90. dist. oblationes. 3. q. 7. in grauibus.

De hac materia habes vbi agitur de Concordia.

DISCRETIO. Quod discretio est mater virtutū omnium. 1. q. 1. præsentium.

Quod discretio necessaria est prælato in corrigendo. 50. dist. ponderet.

Quod correctio quandoque habere debet plus de asperitate quàm de benignitate, quandoque debet esse mista cum vtroque. 45. dist. disciplina.

De hac materia require de Correctione.

Quod necessaria est prædicatori in docendo. 43. dist. dispensatio. §. pariter. in fi.

Quod debet esse doctor discretus, vt ne tacēda proferat, aut proferenda reticeat. 43. dist. sit rector.

Item debet esse discretus, vt secundum capacitatem audi toris moderetur sermo prædicationis. 8. qu. 1. oportet.

Quod necessaria est discretio confessori in ligando & soluendo. 23. q. 4. si is qui. de pœn. dist. 1. §. quem pœnitet.

Quod necessaria est discretio omnibus in viuēdo, vt scilicet virtutes eligamus, & vitia reprobemus. 49. distin. hinc etenim.

DISPENSATIO. Quod dispensatio non potest fieri contra ius naturale nisi forte ad maius malum vitandum. 13. dist. §. 1.

Quod necessitas inducit dispensationem. 34 dist. fraternitatis. & c. lector.

Quod non debet fieri dispensatio nisi vrgente magna angustia. 55. dist. priscis.

Quod non est pro regula assumendum quod ex dispensatione specialiter est concessum. 56. dist. Cenomanen. 1. q. 7. & si illa 9. q. 1. ordinationes.

Quod pro necessitate temporum fit quandoque dispensatio contra decreta. 1. q. 7. requiritis. & tribus cap. seq. & cap. & si illa. 32. q. 4. recurrat. §. his itaque.

Quod multa tolerantur ex dispensatione, quæ canonis rigor condemnat. 34. dist. fraternitatis.

Quod sicut in procellis merces de nauibus iactātur propter maius bonum: sic dispensatio quandoque fit propter maius lucrum. 1. q. 7. dispensationes.

Quod secundū diuersitatem excessus dispensatio quādoque protrahitur, quādoque acceleratur. 15. q. 8. hi qui.

Quod dispensatur, quandoque ratione multitudinis. 50. dist. vt constituerit. 9. q. 1. ordinationes. in fi.

Quandoque ratione temporis & vtilitatis, 1. q. 7. dispensationes.

Quandoque ratione personæ, 1. q. 7. didici. & cap. tali.

Quandoque ratione meriti, & prærogatiuę scientiæ, 1. q. 7. tali.

Quandoque ratione religionis, 50. dist. si quis diaconus.

Quod quandoque dispensatur ad vnum ordinem, & non ad alios, 34. dist. lector. 9. q. 1. ab excommunicatis.

Quod in casuali homicidio cum clerico dispensatur, vt in susceptо ordine maneat. 50. dist. clerico.

Quod cum directe homicida non dispēsatur ad sacerdotium. 50. dist. miror. & duobus c. seq.

Quod cū illo dispensatur, qui flagellando aliquando præter intentionem ipsum occiderit, 50. dist. studeat.

Quod an dispensat Papa cōtra Apostolum, vt in bigamia. 34. dist. lector. & vide quæ ibi notantur.

Item dispensat contra canones apostolorum cum presbytero fornicante, vt post decennalem pœnitentiam ad pristinum redeat honorem, 81. dist. presbyter.

Item solus Papa dispensat in gradu consanguinitatis & affinitatis, 35. q. 3. quædam. § quod scripsi.

Item solus Papa restituit episcopos, & dispensat cū eisdē. 2. q. 6. ideo.

Itē solus Papa dispensat cum simoniaco in simonia scienter commissa, vel ratum habente siue sit in ordine, siue in beneficio, 1. q. 1. erga.

Item solus Papa dispensat contra canones qui præcipitat pœnitentiam vel satisfactionem pro enormibus crimi nibus, 12. q. 2. de viro.

Item solus Papa dispensat cum illo qui excōmunicatus exequitur officium, vel recipit beneficium, 11. q. 3. si quis episcopus damnatur, & cap. seq.

Item solus Papa dispensat cum illegitime natis ad beneficia, quæ sunt cum cura. 56. dist. Cœnomanen.

Quod Papa nō inuenitur dispensasse cum his qui ab hæreticis ad subuersionē ecclesiæ ordinantur, 11. q. 7. contenientibus. circa finem.

Item cum eo qui scienter à simoniaco simoniace est promotus, 9. q. 1. ab excommunicatis.

Item nec cum eo qui scienter est rebaptizatus vel reordinatus, 1. q. 7. saluberrimum. in fine, de consecra. dist. 4. quis bis.

Item nec cum eo qui ordinatus est ab inuasore sedis alterius episcopatus, 9. q. 1. ordinationes.

Quod dispensat episcopus cum illo pro quo ignoratē parentes, vt promouetur ad ordines vel ad beneficiū, peccuniam dederunt. 1. q. 1. præsentium. & cap. quicūque.

Quod dispensat episcopus cum clerico vel presbytero scrilego vel hæretico vel schismatico, ne desperent, 50. dist. si qs presbyter, & c. presbyteros, & c. vt cōstituerit.

Itē dispēsat episcopus in fornicatione clerici, furto, periurio, & aliis capitalib⁹ criminib⁹, dūmodo sint occulta, quia si sunt publica debet deponi. 50. dist. de his vero.

Item dispensat episcopus in pœnitētiis, quas canones statuerunt, 26. q. 7. pœnitentibus. & cap. tempora pœnitudinis. & duobus cap. seq.

Item dispensat episcopus cum eo qui prætermisso subdiacon atu diaconus vel presbyter efficitur, supplendo ordinem prætermissum, 52. dist. solicitudo.

Quod varia dispensatio quæ episcopis conceditur, coepiscopis prohibetur, 68.d stinct. oramus & cap. seq.

Quod dispensat Abbas cum monacho vt extra monasterium, tamen sub sua obedientia specialè ecliam habere possit. 16.q.4. monachum.

Item dispensat cum monacho, vt carnes comedere possit de consc. dist. 5. catnem.

DIVITIAE. Quod diuitiæ temporales si sunt cum studio & affectu singulari, ignominiosæ sunt. 22.q. 2. gloria.

Quod dilectores diuitiarum sottes sunt in terrenis, debiles in cœlestibus. 47. dist. omnes.

Quod diues cupidus gratius intuetur aurũ quàm solem. 47. dist. sicut hi.

Quod iniuste possidet diuitias qui ipsis male vtitur. 14.q. 4. quid dicam.

Quod nihil facit diuitias sic contemni sicut recordatio pauperis finis & principij. 48. distinct. sicut hi.

Quod fideli homini totus mundus est diuitiarum, infideli autem nec obolus. 14.q.4. quid dicam.

Quod diuites in rebus temporalibus si abundant iustitia & operibus bonis non sunt abijciendi. 30. dist. hæc autem scripsimus. in fine.

Quod diuitiæ ecclesiarum sunt bona pauperum, redemptio captiuorum. 12.q.2. autum.

DIVINATIO. Quod diuinatio nunquam in bonam partem accipitur. 1.q.1. nunquam.

Quod diuinatio à Persis est inuenta. 26.q.4. igitur. circa fi.

Quod secundum quosdam quatuor sunt genera diuinationis vid elicet ex terra, aqua, igni, aere. 26.q.4. cap. igitur.

Quod diuini dicuntur qui ex cõiectura mentis suę incerta futurorum quasi vera pronuntiant. 37. dist. vino.

Quod multi modi sunt & multa genera per quæ diuinatores futura inuestigant, quæ ponuntur. 2. quæst. 4. igitur. per totum. & q. 5. nec mirum.

Quod dominus per diuinatores illudi hominib⁹ permittit, vt probentur boni vtrum in Dei dilectione sint firmi. 26.q.5. nec. in fi.

Quod diuinatores propter detestationem criminis in accusatione non admittuntur. 2.q.8. quisquis.

Item sunt excommunicandi. 26.q.1.§.1.

Item si clerici fuerint, & se corrigere noluerint sunt deponendi. 26.q.5. si quis episcopus.

De hac materia habes vbi agitur de Intantatione.

DIVORTIVM. Quod diuortium proprie dicitur inter carnaliter commiscentes, vel commisceri appetentes. vnde inter Mariam & Ioseph non dicitur diuortiũ quando Ioanni fuit commendata. 7.q.2. quod autem. §. item si coniuges.

Quod quos Deus coniunxit, homo non debet separare, sudauit violenter, vel sine ratione. 33.q.2. quos Deus.

Quod frigiditas viri vere probata causat diuortium. 2.q. 4. consuluisti. §. hoc autem. 27.q 2. quod autem. 33.q. 1. §. 1.

Quod affinitas post contractum matrimonium superueniens non accusat diuortium. 27. quæstio. 2. quod autem. §. proxi.

Quod conuersus ad fidem potest diuortiari ab vxore nõ conuersa quæ ipsum nititur à fide Christi deducere. 28.q.1. idololatria. & sex c. seq.

Quod fornicatio carnalis & spiritualis causat diuortium. 28.q.1. idololatria. cap. seq.

Quod machinatio in mortem cum effectu propter contrahendum matrimonium causat diuortium. 31.q.1. si qua. & §. seq.

Quod diuortium non debet fieri pro quacumque infirmitate, vel deformitate, vel senio, vel sterilitate. 32. quæst. 5. si vxorem. & quæst. 7. tantum.

Quod causa consanguinitatis non licet quem dimittere vxorem nisi prius consanguinitas eorum coram episcopo approbata fuerit. 35.q.6. multorum.

Quod adulter vel adultera ab adultero diuortiari non potest. 32.q.6.§.1.

Quod extraordinaria pollutio naturaliter facta etiã frequentius iterata non iudicit diuortium sine iudicio. 35.q.3. extraordinaria.

Quod diuortium sine iudicio & sine consensu episcopi non debet fieri. 27. quæstio. 2. si vir. 33. quæstione 2. seculares. 33. quæst. 6. multorum.

Quod vxor sine iudicio ecclesię dimissa primo restituenda est antequam de diuortio agatur. 33.q.2. historia. & c. seq.

Quod vir & mulier quantum ad causas diuortij æqualiter iudicantur. 32.q.5. Christiana.

Quod si post diuortium propter fragilitatem vir aliam nouerit: propter doli præsumptionem compellendus est redire ad primam. 33.q.1. quod autem. in fine.

De hac materia habes vbi agitur de Matrimonio infrà.

DOMINIVM. Quod dominium rei trãsfertur ratione ordinis, videlicet si quis seruus alterius in presbyte rum ordinatur. 54. dist. frequens.

Item ratione consecrationis: vt si res consecrata ab aliquo repetitur, non ipsa redditur, sed compensatur. 14. q. 6. comperimus.

Item propter religionem, cum scilicet per religionis ingressum cõtigerit vacare beneficiũ. 17.q.2. Gonsaldus.

Item ratione Christianitatis, vt scilicet cũ seruus Iudæi vel pagani Christianus efficitur. 54. dist. fraternitatem.

Item ratione dignitatis, sicut sedes Constantinopolitana licet posterior sit quàm Alexandrina, tamen prior in numero debet poni. 22. dist. renouantes.

Item auctoritate superioris, sicut quando iubente Domino Iudæi thesauros Aegyptiorum deportauerunt. 14. q. 5. dixit Dominus.

DONVM. De dono require vbi agitur de dato.

DVBIVM: Quod dubium de ordinatore an fuerit episcopus, an non facit ordinatos reordinati. 68. distinct. presbyteri.

Quod in re dubia auctoritas ecclesiæ est requirenda. 11. dist. palam.

Quod in rebus dubijs absolute nõ debet ferri sententia. 33. dist. habuisse.

Quod quãdo emergit dubitatio in persona, in facto & in iure, tunc nullo modo procedẽdum est in sententia. 30. q. 5. iudicantem. & §. seq.

Cum emergit in persona tantum vbi certum est ius & factum, tunc certa datur sententia. 5.q.1. quidam.

Cum in facto emergit dubitatio vbi certum est ius & persona, tunc non potest certa ferri sentẽtia. 5.q.1. quidã.

Cum in iure emergit dubitatio, vbi certum est factum & persona, tunc consulenda est sacra scriptura & seniores prouincię & Papa. 20. dist. de diebus. 24.q.4. quoties.

Quod qui dubitat se baptizatum, debet baptizari. de cõsecra dist. 4. paruulos. & cap. sequen. placuit.

Quod si dubium est de consecratione ecclesiæ vel altaris debent consecrari. de consec. dist. 1. ecclesiæ.

DVPLICITAS. Quod duplex monasterium pro monachis & monalibus fieri in vno prohibetur. 18. quęst. 2. diffinimus.

Quod monachus duplex officium suæ professioni contrarium non debet exercere. 16. quæst. 1. nemo. & cap. de præsentium. & cap. presbyteros.

Quod nemo potest esse accusator & testis. 4.q.4. nullus.

Quod nullus clericus ad duas ecclesias intitulari debet. 21.q.1.c.1.2. & 3. & 16.q.7. per laicos, in fi.

Quod nulla ecclesia parochialis duos pastores debet habere. 21.q.2. sicut.

Quod qui bene præsunt, duplici honore honorãdi sunt. 95. dist. ecce.

Quod ille duplex cor non habet, qui propter variũ euentum verba sua mutat. 22.q.2. ne quis. in fi.

Quod duplex tribulatio non consurget super illos qui in ter flagella egerunt pœnitentiam. de pœn. distin. 3. hac auctoritate. 23.q.5. quid ergo. post medium.

De duplicitate habes vbi agitur de simulatione & Hypocrisi.

DVRITIA. Quod duritia obstinationis est quando quis bonitatem Dei contemnens vsque ad mortem in peccatis perdurat. 93. dist. diaconi sunt. in fi.

Quod duro collo stamus si spreta lõga Dei pietate in peccatis vsque ad mortem perduramus. 93. dist. diaconi sunt. in fi.

De duritia require in asperitate, in austeritate, & correctione.

EBRIETAS. Quod ebrietas in principio generis humani ante diluuium ignorabatur. 35. dist. sexto die.

Quod ebrietas à Noe inuenta est, qui primus vineã plantauit. 35. dist. sexto die.

Quod ebrietas est fomes & nuttrix omniũ vitiorum. 35. dist. ante omnia. & 15.q.1. sane.

Quod Loth quem Sodoma non vicit, vina vicerunt. 35. dist. §. 1.

Quod ebrietas suadet ad iurgia & maledicta, sicut patet in Noe qui obiurgãdo filium eum maledixit. 35. dist. sexto die.

Quod tumultuosa est ebrietas. 35. distinct. luxuriosa.

Quod vbi ebrietas, ibi libido & furor. 35. distinct. vẽter.

Quod ebrietas obcæcat conscientiam, & sepelit rationẽ. 15.q.1. sane.

Quod propriũ est ebrietatis fœmora denudare, & ad luxuriam incitare. 35. dist. sexto.

Quod ebrietas pronum facit ad promittendum, post tristem ad exsoluendum. Exemplum de Herode & Ioanne baptista. 22.q.3. vnusquisque.

Quod ebrietas excusat culpam à tanto, sed nõ à toto. 15.q.1. sane. & c. inebriaruut.

Quod ebrietas assuefacta est mortale peccatum. 25. dist. vnum. §. criminis appellatio. aliàs. 35. dist. episcopus.

Quod cum ebriosis non solum cibus non est sumẽdus, sed etiam sunt vitandi. 11.q.3. ad mensam.

Quod clerici quorũ sensus vigere debet, maxime ab ebrietate debent abstinere. 35. dist. 5.1. & c. seq.

Quod episcopus aut presbyter ebriosus deponitur, inferiores clerici corona priuantur. 35. dist. ep scopus.

ECCLESIA. Quod ecclesia catholica dicitur fideliũ multitudo fide & charitate vnita. 93. dist. legimus. circa med. 1.q.1. multæ. in fi. 24.q.1. loquitur.

Quod omnes episcopi & omnes fideles sunt vna ecclesia. 93. dist. legimus. in fin.

Quod ipsa non solum ratione virginitatis, sed etiam ratione omnium fidelium tota virgo dicitur. 27.q.1. nuptiarum. ante finem.

Quod sponsa Christi dicitur pudica & incorrupta, quæ adulterari non potest. 24.q.1. loquitur. in fine. & c. omnibus.

Quod ipsa habet veraciter dominica sacramenta. 1.q.1. ex catholica. 24.q.1. quia ex sola.

Quod extra eam latius non habetur. 24.q.1. alienus. & c. quicunque. & c. quia ea.

Quod sicut præcisus ramus ab arbore non viuit, ita præcisi ab ecclesia. 23.q.4. ipsa pietas. Notẽt hoc membra atida per excommunicationem in contumacia obstinata.

Quod ritus ipsius à scriptura & à traditione apostolica, & à consuetudine sancta pullulauerunt. 11. dist. ecclesiasticarum. & c. catholica.

Quod status eius alter fuit tempore apostolorum & martyrum, alter modo. 12.q.1. futuram. 23.q.4. non inuenitur. post princ.

Quod ipsa malos, quibus iuxta est, tanquam zizania in medio tritici æquanimiter toletat. 12.q.1. exemplũ. 23.q.4. quantus. & cap. seq. & cap. quidam. de cõsecra. distinct. 4. est vnitas.

Quod ipsa propter malorum opera quæ sunt in ipsa spelunca lattonum dicitur. 16.q.7. & hoc circa med.

Quod licite possidet facultates temporales, quas non reputat proprias, sed communes. 12.q.1. exemplum. & c. seq. & c. habebat.

Quod quandoque soluit sæculari potestati tributa. 23.q. 8. conuenior. & cap. tributum.

Quod ad principes spectat singulares schismaticos ecclesiæ comprimere. 23.q.5. non vos.

Quod ecclesia Romana mater est & caput omnium ecclesiarum. 12. dist. cap. 1. & seq. 3.q.6. dudum.

Quod ipsa est prima sedes non habens maculam, neque rugam. 21. dist. quamuis.

Quod ipsa tanquam magistra est in omnibus sequenda. 11. distin. quis. in fine. 12. dist. cap. 1. & seq. 22. distin. omnes.

Quod ipsa est in speculum omnibus. 19. dist. enimuero.

Quod qui derogando ei cõtra ipsam loquitur hæreticus reputatur. 22. distinct. omnes. Notent hoc peruersi qui continuo sacrilego ore ecclesiam lacerant.

Quod ipsa habet plenitudinem potestatis: aliæ ecclesiæ vocatæ sunt per ipsam in partem solicitudinis. 3.q.6. multum.

Quod ipsa à tramite apostolicæ traditionis nunquã errauit. 24.q.1. à recta. c. in sede. c. hæc est. & c. cum beatissimus.

Quod custodit statuta conciliorum quæ ipsa confirmauit. 25.q.1. de consc. dist. 1. basilicas.

Quod ipsa statuta conciliorum secundum euentum temporum vel in toto vel in parte mutat. 25.q.vlt. c. postea. §. his ita.

Quod sententias quandoque reuocat, quandoque in melius commutat. 35.q.9. sententiam. & c. seq.

Quod ad Romanam ecclesiam omnibus sine exceptione licet appellare, & ab ea nemini appellare permittitur. 2.q.6. & ad Romanam. & tribus cap. seq. 9. quæst. 3. cuncta.

Quòd ipsa valet omnes iudicare, & de ea iudicare nulli permittitur. 9.q.3. episcopo. §. sola. 17.q.4. nemini.

Quod in dubiis & arduis ad ipsam est recurrendum. 11. dist. palam. 12. dist. præceptis.

Quod qui in ecclesia Romana sacrum ordinem accepit, ad seruiendum remanebit. 1. quæst. 1. filium.

De hac materia require, vbi agitur de Papa, & vbi agitur de Apostolica sede.

Quod ecclesia materialis non debet construi sine consensu episcopi. 16.q.1. quicunque. & q.5. lator. 18. quæstio. 2. quidam. de consec. dist. 1. nemo.

Quod propter nullius somnia construendæ sunt ecclesiæ vel altaria. de consec. dist. 1. placuit.

Quod propter nouarum ecclesiarum constructionem, priores ecclesiæ non debent decimas amittere. 16. quæstio. 1. quicunque.

Quod secundum exigentiam populi episcopus de ecclesiarum pluralitate, & quantitate debet prouidere. de consecrat. distinct. 1. omnes basilicæ.

Quod ecclesia maior debet habere 40. passus in circuitu, minor 30. 17.q.4. sicut antiquitus.

Quod consecrari debent à diœcesano, & non nisi prius dotentur. 16.q.7. piæ. & duobus cap. sequent.

Quod pro consecratione ecclesię episcopus nil debet exquirere. 1. quæst. 2. placuit.

De consecratione, plura inuenies in titulo consecrationis.

Quod in ecclesiis nihil incongruum vel inhonestum agi debet. 42. dist. nulli. & duobus cap. seq. 16. quæstio. 7. & hoc diximus.

Quod ecclesiæ debent seruari mundæ, adeò vt respleudeant. 86. distinct. pulchra.

Quod ecclesiæ non debent transferri nisi tribus de causis, videlicet, ratione necessitatis, difficultatis, & grauaminis. de consec. dist. 1. tribus.

Quod non debent à laicis incastellari. 10. quæst. 1. sancto rum.

Quod debent ecclesię ab episcopis annuis vicibus visitari, & indigentes reparatione ipsius sollicitudine debẽt reparari. 10.q.1. decreuimus. & duobus c. seq.

Quod ecclesia materialis tunc honoratur, quando confugientibus ad ipsam immunitas obseruatur. 17. quærustio. 4. reum.

Quod

Quod reus ad ecclesiam confugiens non restituitur nisi de securitate vitæ membrorum recepta cautione. 17. q.4. reum. 23.q.5. reos. 36 q.1 de raptoribus.

Quod seruus ad ecclesiam cõfugiens redditur cum cautione. 17.q.4. metuentes. & c. id constituimus.

Quod præter publicum latronem nullus trahi debet de ecclesia. 17.q.4. sicut.

Quod ille etiam frustra implorat ecclesiæ auxilium, qui in ipsam deliquit. 17.q.4. ad episcopos.

Quod cõfugienti ad ecclesias licet exire ad 30. passus ad requisita naturæ. 17.q.4. diffiniuit.

Quod violatores ecclesiasticæ immunitatis puniuntur excommunicatione & pœna pecuniaria. 17.q.4. sicut antiquitus, & quinque c. sequen. & c. nullus. cum pluribus seq.

Quod mulier eadem hora qua genuit & qua hora patitur menstrua, ecclesiam intrare non est prohibenda. 5. dist. cum enixa. §. nam si mulier. & c. ad eius verò.

Quod ecclesia materialis ad exẽplar triumphalis ecclesiæ decoratur officiorum ac ministrorum sibi subseruientium diuersitate. 8.9. dist. ad hoc. & c. singula.

De diuersitate ministrorum ecclesiæ, ac officiorum eorũ. 25. dist. perlectis.

Quod quicũque de ministris ecclesiæ, siue sit episcopus, siue alter, per laicũ intrat ecclesiam: tanquam sacrilegus debet deponi. 16.q.7. si quis deinceps, & 12. c. seq.

Quod vna ecclesia non debet habere duos pastores. 7.q. 1. in apibus. 16.q.7. si plures.

Quod vbi duo rectores sunt in vna ecclesia, non est spõsa sed scortum. 21.q.2. sicut.

Quod duo patroni vnius ecclesiæ compellendi sunt ad vnum presbyterum habendum. 16.q.7. si plures.

Quod vno rectore ecclesiæ viuente alter non substituitur. 7.q.1. in apibus. §. seq.

Quod sicut inter virum & mulierem est inseparabile matrimonium: sic est spirituale inter ecclesiam & ipsius rectorem. 7.q.1. sicut alterius.

Quod qui beneficiat⁹ est in ecclesia, tenetur officiare eã. 10.q.3. vnio.

Quod nullus debet esse præbendatus in duabus ecclesiis nisi ex dispensatione. 70. distin. sanctorum. 10 q.3. vnio. in fine. 21.q.1.c.1.

Quod incongruum est quòd cum officium vnum pro sui magnitudine diligenter quis non potest explere, ad duo videatur idoneus. 16.q.1. presbyteros.

Quod nullus presbyter debet habere duas ecclesias. 16. q.7. per laicos.

Quod cadit à priori ecclesia qui se de altera intromisit. 21.q.2. placuit.

Quod vnus duritia habere plures ecclesias, vnam intitulatam, & aliam commendatam. 21.q.1. qui plures.

Quod quis potest habere duas ex priuilegio. 16. q.1. & temporis. 21.q.1. relatio clericorum.

Item possunt habere duas propter multitudinem ecclesiarum, & paucitatem clericorum. 21.q.1.c.1. in fi. 55. dist. priscis.

Item possunt haberi duæ propter paucitatem parochianorum, vt si pauciores essent quàm decẽ homines. 10. q.3. vnio.

Quod in parochiali ecclesia inuestiri debet presbyter per episcopum. 16.q.2. sanè. in fi. & q.7. si plures. §. vt ergo,

Quod pastor non est qui sine consensu episcopi gubernat ecclesiã. 16.q.7. nullus omnino. & c. laicis. & c. seq.

Quod sacerdos non potest dimittere ecclesiam sibi commissam sine consensu episcopi. 71. dist. clericos.

Quod ecclesiæ conductitiis presbyteris sub annuo censu sunt committendæ. 21.q.2. præcipimus.

Quod præsumitur ecclesia ecclesiæ subiecta, si soluat ei cathedraticum. 10.q.3. illud magnitudinem.

Item si in eius territorio est sita. 16.q.7. omnes basilicæ.

Item si decimam vel quartam in eadem percipit. 10.q.3. priscis. & c. seq.

Item si ab ea pro officio conuiuium accipit. 10.q.3. illud magnitudinem.

Item si eius infantes baptizauerit. 10.q.3. relatum.

Item si aliquando sententia lata ab ea in aliquem illius ecclesiæ seruata fuerit. 9.q.2.c.1.

Item si mortuos eius sepeliuerit. 23.q.5. placuit.

DE REBVS ECCLESIÆ. Quod ecclesiæ vestimẽta sacrata, & vasa vetustate consumpta debent exuri, & pulueres in baptisterio, vel alio loco vbi pedibus nõ possunt conculcari, sunt ponẽdi. de cõse. dist. 1. altaris.

Quod ligna ecclesiæ non vsibus laicorum, sed religiosorum possunt adaptari, vel exuri. de consc. dist. 1. ligna.

Quod vestes sacræ & vasa nec mortuis, neque viuis sæcularibus sunt commodandæ. de consc. dist. 1. nemo per ignorantiam, & duob. c. seq.

Quod vestes sacræ & vasa nec contingi, nec lauari debent per laicos, sed per clericos, & in specialibus vasis. de consc. dist. 1. nemo per ignorantiam, & c. seq. 4. dist. omnis presbyter.

Quod sicut anima sine corpore non viuit corporaliter, sic & ecclesia sine temporalibus in nullo proficit. 1.q. 3. si quis obiecerit.

Quod res ecclesiæ diligenter sunt seruandæ, & per episcopos inter pauperes clericos sunt dispensandæ. 10.q.1. quæcunque. & q.2.c.1.12.q.1. exped.t. vsque in finem quæstionis, & q 2. placuit.

Quod pro earum conseruatione œconomus est habendus. 89. dist. quia. & c. seq. 12.q.2. vobis.

Quod sunt expendendæ pro indigentia pauperum, & redemptione captiuorum. 12.q.4. res & quattuor c. seq. 22.q.4. episcopus.

Quod res ecclesię sunt per episcopũ in quattuor vel tres partes diuidendæ, ita vt vna pars sit pro fabrica ecclesiæ. secunda pars episcopi. tertia clericorum obsequentium ecclesię, quarta pro pauperibus & peregrinis debet obseruari. 12.q.2. vobis. & c. concessio. & quatuor c. seq. 16.q.1. constitutum. c. ad hoc.

Quod cauetur ecclesiæ quantum ad res in episcoporum promotione. 28. dist. de Syracusanæ.

Item in clericorum & religiosorum prouisione. 12.q.2. statuimus. & duobus c. seq. c. sæpè. & duob. c. seq. 16.q. 1. possessiones.

Item in nouarum ecclesiarum constructione. 16.q. 1. si quis laicus. & duobus c. seq.

Quod nõ debent res ecclesiæ illicitè alienari. 12.q.2. nulli licet. & c. diaconi. & duob. c. seq.

Quod episcopo de rebus ecclesiæ prædialibus sine consensu clericorum non licet vendere. 12.q.2. placuit.

Quod episcopus de censibus ecclesiæ quinquagesimam monasteriorum constructione & aliarum ecclesiarum regularium centesimam potest dare. 12.q.2. bonæ rei.

Quod res minores potest per se episcopus alienare. 12.q. 2. rerrulas.

Quod episcopus res ecclesiæ illicitè suis propinquis nõ debet committere. 89. dist. dicẽtes, 10.q.2. episcopus.

Quod nec laicis nec sæcularibus sunt committendę possessiones. 89. dist. indicatum.

Quod non licet abbatibus & aliis personis sine consensu episcopi res ecclesiæ alienare. 18.q.2. abbatibus.

Quod res ecclesiæ non vi manuum, sed iudicio sunt repetendæ. 16.q.6. consuetudo.

Quod res ecclesiæ alienatæ malè, ipso iure sunt reuocatæ. 12.q.2. monemus. c. quisquis. & c. vobis.

Item debent restitui. 12.q.2. Augustino. & duob. c. seq. c. in legibus. & c. statuimus. & quattuor c. seq.

Quod contractus indebiti & scripturæ factæ de rebus ecclesiæ rescinduntur, 12.q.2. apostolicos. 15.q.6. auctoritatem. 15.q.1. si quis laicus.

Quod prælatus alienans res ecclesiæ indebitè, tanquam dilapidator deponitur, 10.q.2 quis. 12.q.2. apostolicos c. monemus. & quattuor c. seq.

Quod minores prælati excommunicantur, 12.q.2. statuimus, & c. seq.

Quod inuasor ecclesiæ vel defraudator à Christo iudice homicida iud. cabitur, 12.q.2. qui Christi.

Item sacr. legus iudicatur. 12.q.2. nulli licet. & c. indignè.

Quod septena pœnitentia puniuntur qui res ecclesiæ diripiunt. 16.q.1. similiter.

De hac materia habes vbi agitur supra, de Alienatione.

EDICTVM. Quod edictũ est quod vt teneatur Rex vel Imperator edidit. 2. dist. constitutio.

ELEEMOSYNA. Quod eleemosynæ tria sunt genera, videlicet dare egenti, dimittere lædẽti, & corrigere delinquentem. 45. dist. tria. & c. seq.

Quod eleemosynæ datio, quę in pauperes exercetur, beatificatur, 41. dist. parsimoniam.

Quod Deus in eleemosyna plus pensat animum benignum quàm datum, 42. dist. quiescamus. in fi. 45. dist. duc. 3.q.7. in grauibus. de pœ. dist. 5. §. doleadum: post medium.

Quod facta eleemosyna ex fide, causa, loco & tempore commendatur, 86. dist. non satis.

Quod eleemosyna habet promissionem præsentis vitę & futurę, 41. dist. §. 1. 33.q.5. secundum, in fi.

Quod plerunque ex Dei ira, mũdus, fame, & penuria premitur, quia pauperibus eleemosynę subtrahuntur, 16. q.1. reuertimini, circa med.

Quod Deo nõ placet eleemosyna cum scelere mista, 14. q.5. scriptum.

Quod nemo de eleemosyna facienda excusatur, 36. dist. in singulis.

Quod prælatis non prodest lectio & oratio nisi adsit eleemosynę largitio. 86. dist. fratrem.

Quod diuites ieiunia quę non possunt seruare, eleemosynis debent recompensare, 41. dist. non cogantur.

Quod qui sua timidè conseruando eleemosynam procrastinat, aliena nunquam fideliter sparget, 12.q.2. gloria episcopi, §. Socrates.

Quod eleemosyna non debet fieri de male acquisitis, 1. q.1. non est putanda, 14.q.5. per totum.

Quod de turpi lucro cuius non competit repetitio, potest fieri eleemosyna, 14.q.5. qui habetis, & c. seq.

Quod eleemosyna consanguinei & propinquis citius est danda quàm aliis, tamen cum prudentia, 86. dist. fratrem. §. in ipsa, & c. in singulis.

Quod in necessitate primum est danda iustis, demũ peccatoribus, non quia peccatores, sed quia homines, 56. dist. fratrem. § in ipsa.

Quod qui fame morientem pascere potuit & noluit, ipsum occidit, 86. pasce.

Quod qui negant eleemosynam fugientibus, & necessitatem patientibus, ipsum Christum, qui est misericordia, neganr. 7.q.1. omnis qui.

Quod minus peccatum est auferri habenti, quàm denegare indigenti. 47. dist. sicut 2.

Quod non sunt examinandi petentes eleemosynam vel hospitium. 42. dist. quiescamus.

Quod pauperibus vel peregrinis dare delicatam eleemosynam vel superfluam peccatum est. 25. dist. vnum. §. alias. 86. distinctio. pulchra. circa medium. 41. distinct. non cogantur.

Quod non vni omnia, sed diuersis secundum exigentiam personarum distribuenda est eleemosyna. 86. distinct. fratrem, & cap. dominus.

Quod malo homini tutius eleemosyna subtrahitur, si de cibo securus iustitiam negligit. 5. quæstione quinta, non omnis.

Quod eleemosyna vtiliter datur pro defunctis. 13, qu. 2. non existimemus. & cap. animæ. & cap. tempus. 24.q.2. sane quod. 26.q.7. ab infirmis. de pœn. distinctio. 6. §. 1. ante medium.

ELECTIO. Quod electio spectat ad collegium, etiam si duo vel tres fuerint in congregatione. 63. distin. Hadrianus. & cap. nosse. & cap. non licet. §. his. 16. quæst. 7. cap. vltim. 18. quæstio. secunda. & cap. abbatem. & duobus cap. sequen.

Quod electio ab hæreticis facta non valet. 9. quæstione 1. nos.

Quod electio non debet fieri. nisi post tertium diem sepulturæ, siue Papæ, siue alterius prælati defuncti. 89, distinct. nullus pontifice.

Quod electio clandestina omnino reprobatur. 79. distinc. si quis,

Quod electio potius debet fieri de gremio, quàm de extraneis. 61. dist. nec emeritis. & quatuor cap. seq. 18.q.2. abbatem monasterio. & c. seq. & c. abbas.

Quod si de gremio non potest eligi, tunc primum de eiusdem ciuitatis clericis, & tandem de tota diœcesi electio debet fieri, 61. distinctione nullus. & 63. distinctione, sacrorum.

Quod electio prælati ex certa causa potest fieri extra cathedralem ecclesiam vel ciuitatem. 23. distinct. in nomine. 63. distinctione, quanto. 79. distinctione, si quis pecunia,

Quod in electionibus consideranda est maior dignitas vel grauitas personarum, & bonus zelus. 19. distinctio. in canonicis.

Quod in electione habendus est consensus electi. 7.q.1. sicut alterius.

Quod nullus propriam vtilitatem, sed communem debet prospicere. 8.q.2. dilectissimi.

Quod in electione non debent interuenire munera vel patrocinia laicorum. 8.q.2. illud.

Quod electioni prælati non debent se ingerere principes vel quicunque laici. 61. distinct. c. nullus.

Quod electio prælati debet fieri cum concilio religiosorum ibidem assidentium, 63. distin. sacrorum. §. ex his. & c. obeuntibus. 79. dist. §. 1. & c. seq.

Quod cum in duos diuiditur æqualiter electio, melior & vtilior est præponendus. 63. dist. si fortè.

Quod electio post publicationem ab eligentibus non potest nisi per superiorem mutari, 61. dist. episcopus. 7.q.1. qualiter. in fi. 8.q.3. talia.

Quod electio non vitiatur, si ignorante electo pecunia datur. 1.q.6. §. vlt.

Quod non est confirmanda antequam diligenter discutiatur electi conditio. 61. dist. miramur. 85. dist. archidiaconum Florentinum. 1.q.6. ego. 38. dist. omnes.

Quod electio ex elatione aliude non est suscipienda, nec ex desidia respuenda, 16. quæst. 1. vos autem.

Quod electione celebrata consensus principis est requirendus. 63. dist. Reatina.

Quod in electione prælatorum vocatur populus non ad eligendum, sed adconsentiendum, 63. dist. nosse.

Quod electionem Papæ licet dominus sacerdotibus cõtulerit, sibi tamen specialiter reseruauit, 79 dist. c. vlt.

Quod olim electiones Romanorum Pontificum propter schismaticorũ & hæreticorũ dissensiones fuerunt Imperatoribus traditæ. 63. dist. vota. §. principibus.

Quod Hadrianus Papa & Leo in concilio tradiderunt Carolo Imperatori potestatem eligendi summum Pontificem, & inuestituras episcoporum. 63. distinctione, Hadrianus.

Item Leo Papa octauus propter insolentiam Romanorũ, quam exercebant circa electionem Papæ, Ottoni primo Imperatori confirmauit, & suis successoribus electionem Papæ, & inuestituras episcoporum. 63. distin. in synodo. & c. cum longe. §. electiones.

Quod tunc electus in Romanum Pontificem non consecrabatur, nisi primum decretum Imperatori præsentaretur, & consensus haberetur. 63. distinct. Agatho. & sex c. seq.

Quod Lodouicus Imperator, & primus Henricus, & primus Otto renuntiauerunt priuilegio super prouisione Papæ, volentes vt canonicè eligeretur à Romanis. 73. distinct. sacrorum. §. ex his.

Quod qualiter, & à quibus debet fieri electio Papalis, habetur. 23. distinct. in nomine. 79. dist. per totum. 7.q.1. factus.

Quod nemo eligendus est in Papam pecunia aut gratia humana, aut militari tumultu. 79. dist. si quis pecunia.

Quod electus canonicè in Papam, ante consecrationem habet plenitudinem potestatis. 23. distinct. in nomine. post medium. 79. dist. si quis pecunia.

Quod ille qui non canonicè electus gerit se pro Papa, nō apostolicus, sed apostaticus dicitur, 79. dist. si quis apostolicæ. & c. si duo. §. hoc autem, & c. seq.

Quod Cardinalibus & aliis clericis & etiam laicis concederitur apostaticum Papam anathematizare i. 79. dist. si quis pecunia.

Quod in electione metropolitani omnes prouinciales episcopi debent interesse. 63. dist. Metropolitano.

Quod nemo in prælatum seipsum eligere potest, 24. q. 1. didicimus. 8. q. 1. in scripturis. & c. si ergo.

Quod is prælatum eligi debet magis idoneus, non consanguineus vel amicus, 8. q. 1. Moses, & tribus c. seq.

Quod si ad sæcularia officia sumendi diligenter examinantur, multo fortius examinentur qui ad prælaturas assumuntur. 59. dist. si officia.

Quod propter malitiam temporis aut tumultum populares indignus non est eligendus, 61. dist. miramur.

Quod eligendus in episcopum longa probatione debet vitam suam notificare, 61. dist. in sacerdotibus, 8. q. 1. oportet.

Quod in prælatum non debet eligi aliquis eriminosus, 25. dist. primum, 6. q. 1. c. 1.

Item nec ille qui de incontinentia notatus est, 28. distin. priusquam. & c. de Syracusanæ.

Item nec ille cuius vxor & filij adhuc sunt super terram, 61. dist. Catinensis.

Item nec nimium simplex vel vsurarius, 46. distinctione de Petro.

Item nec ille qui non est in sactis, 60. distinct. c. vlt. & 61. dist. §. 1.

Quod antiquitus subdiaconus (quia tunc non reputabatur sacer ordo) non eligebatur in episcopum nisi necessitate cogente, 28. dist. de Syracusanę. §. ecce. 40. dist. c. vl. & vide ibi notata.

Quod nouus in religione non statim debet eligi in prælatum, 16. q. 1. si clericatus, 19. q. 3. monasterijs.

Quod videtur quòd exemplo Petri eligendus potius est in prælatum qui post casum pœnituit, quàm qui nunquam cecidit, quia talis per casum suum al orum infirmitatibus compati nouit. 50. dist. considerandum, & c. seq.

Quod laici in prælatos non possunt eligi, nec religiosis sunt præficiendi. 61. dist. statuimus. §. his omnibus, 19. q. 3. monasteriis.

Quod electus in episcopum per suum Metropolitanum presentibus suffraganeis episcopis debet ordinari, 24. dist. episcopi.

Quod electus in episcopum intra tres menses debet consecrari. 75. dist. quoniam quidam. 63. dist. obeuntibus. 50. dist. postquam.

Quod metropolitanus debet illi ecclesiæ prouidere cuius electus intra quinque menses negligit consecrari. 100. dist. quōniam quidam, in fine.

Quod clericus infamatus antequam consecretur debet se expurgare, 23. dist. illud.

Quod electus per consensum sponsus ecclesiæ efficitur. 7. q. 1. sicut alterius.

Quod electus cassatur propter auaritiam, & psalmorum imperitiam, 85. dist. archi. Flo.

Quod electus qui teste prole longam continentiam concinxit non habere, cassatur, 28. dist. priusquam.

Quod si post electionem quis iuret seruare statuta ecclesiæ & alia, non est simoniacus, 8. q. 3. per totum.

Quod differēs cōsecrare electum compelli debet per superiorem. 9. q. 3. nunc verò. 8. q. 3. Artaldus.

Quod vbi bona mista sunt malis, nasō discretionis virtutes debemus eligere, vitia reprobare, 49. dist. hinc etenim. §. paruo.

Quod inter duo mala id debemus eligere quod minori nexu nos citur obligare, 13. dist. duo. & c. nerui. 22. q. 4. si aliquid. & c. seq.

Quod sicut bono necessitate compulsus ibi se præcipitat vbi breuior murus ingeritur, sic inter ineuitabilia peccata minora semper eligantur, 13. distinct. nerui, ante fin.

Quod inter duo bona maius bonum mediocri bono est præferendum. de consc. dist. 5. non mediocriter.

EMPHYTEVSIS. Quod emphyteusis quæ in Græco dicitur locatio, in rebus ecclesiæ in casu permittitur. 16. q. 2. casellas. §. hoc ius.

Quod vbi absolutè periculum de rebus ecclesiæ timetur, prohibetur, 12. q. 2. apostolicos.

De hac materia habes vbi agitur de Precariis.

DE STATV EPISCOPI. Quod episcopus, sicut dicit Augustinus, nomen est operis, non honoris. 8. q. 1. qui episcopatum.

Quod episcopus qui Græcè dicitur superintendens, debet illis superintendere quibus præficitur, 8. q. 1 qui episcopatum, 21. dist. cleros.

Quod ordo episcopalis quadripartitur: videlicet in patriarchas, archiepiscopus, metropolitanos, & episcopos, 21. di. cleros.

Quod episcopi in locum apostolorum surrexerunt & tenent vices eorum, 21. dist. in nouo. 35. dist. ecclesiæ. 78. dist. quorum vices.

Quod episcopi non sunt qui minus quàm à tribus sunt consecrati. 68. distinctione chorepiscopi. §. quod autem.

Quod viuenti episcopo alter nō substituitur temerarie, & si substituitur, ab omni ministerio ecclesiastico destituitur. 21. q. 1. in primis, post med. 3. q. 6. accusatus. & c. dudum, 7. q. 1. factus. & pluribus c. seq.

Quod intrusus per laicam potestatem à principalibus episcopis nō est recipiendus 63. dist. si per ordinationem.

Quod inconsulto Romano pontifice nemo potest episcopum deponere. 3. quæst. 6. accusatus. & c. seq.

Quod nulli episcopo licet sine consensu Romani pontificis suam ecclesiam relinquere, vel ad aliam trāsire. 7. q. 1. non oportet. & multis cap. seq. vsque ad finem quæstionis.

Quod exigente vtilitate vel necessitate auctoritate apostolica de sede ad sedem mutari possunt episcopi. 7. q. 1. mutationes. & duobus. c. seq.

Quod episcopus propter infirmitatem vel senium non destituitur, sed datur ei coadiutor. 7. q. 1. scripsit. vsq; ad c. sicut vir. §. ecce. & c. qualiter, & c. quamuis fit.

Quod episcopus quandoque ad proprium instātiam absoluitur ab episcopatu. 7. q. 1. nihil. §. ecce. & c. qualiter. & c. quamuis.

Quod neophytus prohibetur promoueri in episcopum propter inconuenientiam vitæ, quæ contrariatur officio pontificali, 48. distinct. prohiberi.

Quod episcopus debet esse sine crimine, vt alios possit liberius arguere. 25. dist. primum.

Quod criminosus episcopus magis est dicendus canis impudicus quàm episcopus. 2. q. 7. qui nec.

Quod non omnis episcopus qui dicit, Pax vobis, est sicut columba: sed potius sicut coruus audiendus. 2. q. 7. non omnis.

Quod episcopi debent esse ætate antiqui, fide integri, in pressura probati, & qui magis velint rerum suarum pro scriptionem pati, quàm ecclesiam suam deserere. 7. q. 1. Nouatianus.

Quod episcopus propter aduersitatem non debet gregem relinquere. 7. q. 1. suggestum. & duobus c. sequen.

Quod episcopo non licet monachum fieri sine consensu Papæ. 7. q. 1. temporis. §. item.

Quod episcopus intrans religionem non resumitur ad episcopatum. 7. q. 1. hoc & c. seq.

Quod quandoque sub nomine presbyteri episcopi designantur. 93. dist. legimus in fi. 95. distin. ecce ego. ante finem.

Quod episcopi debent se scire presbyteros, non dominos, nec debent in clero dominari. 95. distin. esto. & tribus c. seq.

Quod episcopi nouerint se magis consuetudine quàm dispensatione maiores presbyteris. 95. dist. olim, in fi. & duobus c. seq.

Quod episcopus in ecclesia sit sublimior, in domo sit collega sacerdotum. 95. distin. episcopus in ecclesia.

Quod episcopus se sedente presbyterum non permittat stare. dist 95. episcopus in quolibet.

Quod episcopo non sufficit æqualem cum subditis gerere vitā: sed sicut est honore super illos: sic & vita debet esse præstantior. 8. quæst. 1. nec. sufficere.

Quod episcopus in eo quòd alijs præficitur, non debet se præsumere aliis sanctiorem. 8. q. 1. illud inferendum.

Quod plus laudatur patiētia episcopi in aduersitate quàm quies in religione. 7. q. 1. suggestum.

Quod episcopus debet habere maturos viros tam ex clericis quàm ex religiosis, tā in cubiculo quàm in monasterio socios propter bonum testimonium. 2. q. 7. cum pastoris. & duobus cap. seq. de consc. distin. 1. episcopus deo. & c. seq.

Quod domus episcopi debet esse circa ecclesiam, vt aptior sit contemplationi. 41. dist. episcopus.

Quod episcopus in mensa non debet resplendere vasis aureis, & argenteis, sed fidei meritis. 41. dist. episc opus.

Quod in mensa episcopi non debent esse fabulæ, sed lectio sacræ scripturæ. 14. distinct. pro reuerentia.

Quod non licet episcopo intendere venationi, nec consanguineum familiaritati. 34. distin. quorundam.

Quod in primitiua ecclesia propter pauperta tem accipiebant medietatem oblationum. 10. q. 1. antiquos. Post successiuè tertiam partem. 10. quæstione 1. de his. Tandem habuerunt quartam partem. 12. q. 2. quattuor. Modo verò de oblationibus nihil debent habere, sed alijs contenti esse. 10. q. 3. placuit.

Quod episcopus in multis debet requirere consilium clericorum, videlicet in facienda clericorum ordinatione. 24. dist. episcopus sine.

Item in causarum diffinitione. 15. quæstione 7. si quid. & capitulo episcopus nullius. 86. distinctione si quidem. Item in ecclesiasticarum rerum alienatione. 12. q. 2. sine exceptione.

Item in d gustātū collatione. 93. dist. legimus. 12. q 2. alie nationes

Item in ecclesiasticarum rerum dispensatione. 12. q. 1. episcopus ecclesiasticarum.

De Monachis & religiosis episcopis factis qualiter debeant se habere, habes vbi agitur de Monachis.

DE POTESTATE EPISCOPI. Quod sine licētia episcopi nullus presbyter in sua dœcesi potest missam cantare vel baptizare: vel aliud confimile facere, 16. q. 1. cunctis, & c. multis.

Quod sine consensu eius non debet ædificari monasterium vel oratorium. 18. q. 2 quidam. & cap. seq.

Quod iurisdictionem habet in religiosorum monasterijs 18. q. 2. c. 1.

Quod presbyteri & clerici religiosi suæ dioecesis ipsius subiacent potestati. 18. q. 2. quidam.

Quod episcopi est, in omnibus parochialibus ecclesijs presbyteros inuestire. 16. q. 7. sane. & ca. nullus. & c. cō stitutiones. & duobus c. seq.

Quod episcopi est monialibus & alijs religiosis fœminis prælatum præficere cum diligenti ipsius examinatione. 18. q. 2. qui religiosis. & duobus c. seq.

Quod iudices vel officiales Papæ de iurisdictione episcopi ideo se non debent intromittere ne ecclesiasticus ordo confundatur. 11. quæst. 1. peruenit.

Quod episcopus omnem principem excommunicare potest 11. q. 3. si autem.

Quod potest falsarium Papæ cuiuscunque ordinis sit vsque ad mandatum domini Papæ incarcerare. 19. dist. in memoriam.

Quod non potest episcopus in aliena dioecesi sine consensu dioecesani pontificalia exercere 92. dist. non licet. & de episcopis. & quinque c. seq.

Quod nolens episcopus ire ad ecclesiam suam, potest cogi per concilium prouinciale. 92. dist. si quis episcopus.

Quod episcopus solus sacerdoti honorem dare potest, solus auferre non potest. 67. dist. episcopus. 15. q. 7. ælix, & c. seq.

Quod auctoritate episcopi prælati inferiores possunt ad alias ecclesias transferri. 7. q. 1. episcopus de loco.

Quod accusati episcopi causam archiepiscopus cum suffraganeis perquirere potest, sed sine Papa determinare non potest. 3. q. 6. accusatus.

Quod cum multa discussione contra episcopum debet proferri iudicium. 2. q. 7. accusario quoque. & quinque c. seq.

Quod episcopi sunt oculi *Dei* ideo à subditis non sunt iudicandi. 6. q. 1. oues.

Quod episcopum subditi nec arguere nec accusare possunt. 2. q. 7. oues. & duobus c. seq.

Quod episcopus inutilis est deponendus: nec est ei dandus coadiutor. 15. q. 6. alius. §. quod etiam.

Quod sine licentia sui episcopi clerici non debent peregrinari, de consc. dist. 5. non oportet.

Quod episcopus alterius dioecesis clericum nec recipere nec ordinare potest sine consensu sui episcopi, & litteris dimissoriis. 71. dist. per totum. 9. q. 2. per totum.

Quod an episcopus possit compellere aliquem clericum ad su cipiendum ordinem vel dignitatem. 74. dist. per totum.

Quod clericus non tenetur episcopo seruire in opere seruili. 10. q. 3. placuit.

Quod episcopus de consensu clericorum potest diuidere parochiales ecclesias & vnire. 16. q. 1. præcipimus. & iuncut.

Quod episcopus in dando ecclesiam debet requirere consensum patroni. 16. q. 7. filijs vel nepotib. & c. monasterium. & cap. seq.

Quod episcopus inconsulto Papa ad bellum non debet proficisci. 23. q. 8. quo autu.

Quod eo die quo episcopus celebrauit in eodem altari sacerdos non debet celebrare. de consec. dist. 2. c. vlt.

Quod præsente episcopo sacerdos nisi de suo mandato non debet benedicere nec signare. de consec dist. 1. cum ad.

Vtrum possit episcopus successorem sibi ex testamento instituere. 7. q. 1. petisti.

Quod de rebus propriis vel acquisitis potest episcopus testamentū facere, de alijs vero non: quia cedunt ecclesiæ. 12. q. 1. episcopi. & c. seq. & q 3. potifices. & q. 5. per totum.

Quod morientis episcopi res pro futuro pontifice conseruari debent: quæ ripiētes illas anathema incurrūt. 12. q. 2. hæc huius. & c. non liceat charitatē. & c. de laicis illud.

Quod duo episcopatus per Papam in vnum coniunguntur. 16. q. 1. postquam.

Quod in duos per eundē diuiditur. 16. q. 1. præcipimus. §. sicut.

DE OFFICIO EPISCOPI. Quod officiū episcopi est virgines, altaria, & ecclesias consecrare: chrisma conficere, de cum ipso confirmare. 68. dist. quamuis.

Quod ideo inungitur episcopus, vt procurator animarū & distributor spiritualium existat. 21. q. 1. clericum. §. ex his omnibus.

Quod episcopus debet esse sciens & doctus, qui alios tenetur docere. 86. dist §. 1. 36. dist. qui ecclesiasticis. & c. si quis.

Quod multa sunt quæ episcopus tenetur scire. 38. dist. omnes.

Quod nullus episcopus propter opprobrium senectutis vel nobilitatem generis etiam à minus peritis discere negligat. 38. dist. nullus episcopus. 24. q. 3. si habes. circa med.

Quod episcopo non sufficit innocens vita nisi adsit & doctrina. 43. dist. §. 1. & c seq.

Quod episcopus debet docere populum sacram scripturam, non grammaticam vel philosophiam. 86. d. si. cum multa. 38. dist. ignorantia.

Quod episcopus debet intendere lectioni, & orationi, & prædicationi. 88. dist. episcop⁹ nullam, 3. q. 1. episcopi.

Quod

Quod episcopo non sufficit lectio vel oratio nisi adsit eleemosynæ largitio. 86. dist. fratrem.

Quod officium episcopi est discordantes concordare. 90. dist. per totum.

Quod episcopus vigilanter & sollicitè debet regere sibi commissos. 100 dist. rationis. 7. q. 1. suggestum. & c. seq.

Quod sibi non licet aliquem proprijs manibus cedere vel flagellare. 86. dist. non liceat.

Quod non debet prælatus petere veniam à subditis. 86. dist. quando necessitas.

Quod episcopi est locū assignare degradato in quo pœniteat. 81. dist. sacerdos.

Quod episcopus in ordinatione clericorum statuta conciliorum debet ordinandis pronuntiare. 38. dist. placuit.

Quod episcopi est etiam ordinare vt in ecclesijs baptismalibus sint doctores & magistri, qui pueros in liberalibus artibus & in alijs vtilibus doceant. 37. dist. de quibusdam.

Quod inter ecclesiam & episcopum est spirituale matrimonium. 7. q. 1. sicut alterius.

Quod episcopus possidet res ecclesiæ ad dispensandum non ad inuisc andum. 12. q. 1. episcopus. & c. expetit. & c. res ecclesiæ. cum duobus cap. sequen.

Quod ipse debet occupationes sæculares abijcere, ne prę focatus curis negotiorum Dei verbo non possit vacare. 11. q. 1. te quidem.

Quod non debet esse aduocatus vel tutor. 88. distin. episcopus tuitionem. & quatuor cap. seq. 11. q. 1. te quide.

Quod nec per se nec per laicum sed per œconomum clericum debet temporalia gerere. 16. q. 7. quoniam in quibusdam. c. sequ. 88. dist. volumus. & tribus c. seq. 8. q. 1. si Petrus.

Quod officia canonica non debent propinquis committere. 89. dist. decenter.

Quod episcopus debet esse hospitalis. 42. dist. §. hospitalem. vbi decem causæ hospitalitatis tanguntur.

Quod de rebus ecclesiæ debet primum sibi, postea minis tris, demum alijs fidelibus prouidere. 12. q. 1. nulli episcoporum.

Quod episcopus non debet in suam vel suorum proprietatem conuertere res ecclesiæ. 12. q. 1. res ecclesiæ.

Quod raptores rerum episcopi debent excommunicari, sicut raptores rerum ecclesiasticarum. 2. q. 7. accusatio quoque. 16. q. 1. similiter.

Quod redditur episcopo ratio de rebus ecclesiæ. 10. q. 3. c. 1.

Quod episcopus debet pauperibus & oppressis prouidere solicite, & eos defendere. 82. dist. episcopus. 84. dist. peruenit. 86. dist. fratrem. 87. dist. per totum. 12. q. 1. vidētes. & c. exhis. & duobus c. seq.

Quod nihil est laboriosius & periculosius officio episcopi, sed nihil beatius apud Deum si bene agatur. 40. dist. ante omnia.

De episcopi electione vel de electo, habes in titulo de electione,
Et de consecratione episcopi habes in titulo consecrationis.
Et de dispensatione in titulo dispensationis.
Et si qua sunt talia, in suis titulis inuenies.
De episcoporum sede vbi agitur de sedibus.

Quod chorepiscopi officium in pluribus cū officio episcopi conueniebat. 68. dist. quamuis.

Quod quia in præiudicium episcoporum fuit illud officium est ab ecclesia extirpatum. 68. dist. chorepiscopi.

ERMAPHRODITVS. Quod ermaphroditus habens vtrumque sexum an ad testimonium adhiberi possit, qualitas sexus incalescentis demonstrabit, quia si calore prædominante pro viro se gesserit, recipitur in testem, aliàs non. 4. q. 3. cap. 1. post medium.

Quod ermaphroditus inter infames ponitur, & non potest esse aduocatus. 3. q. 7. infames. §. item in digesto.

ERROR. Quod error qui non resistitur approbatur. 83. dist. error.

Quod errare est aliud pro alio putare. 22. q. 5. in quibus. 38. dist. quamuis.

Quod non est consequens vt erret continuo quisquis aliquid nescit, sed si quis existimat se scire quod nescit. 38. dist. quamuis.

Quod non mediocriter errat qui magno bono mediocre bonum præfert. de consc. dist. 5. non mediocriter.

Quod errorem suū licet cuilibet corrigere, & illicite cōmissa in melius reuocare. 35. q. 9. loci. §. seq.

Quod error fortunæ & qualitatis coniugium non excludit, errot vero personæ & conditionis excludit. 29. q. 1. per totum.

ESAV. Quod Esau lenticulam nimium appetens ponitur in exemplum quòd non cibus, sed auiditas cibi impugnatur. 41. dist. quisquis. & tribus c. seq.

Quod multi de semine Esau saluati sunt. 1. q. 4. ecclesia, quæ. § his ita. in fi.

AETAS. Quod ætas certa & à canone examinata seruāda est in omnibus clericis ordinandis. 77. dist. per totum.

Quod ante 25. annum ætatis, nec diaconus debet ordinari, nec virgo in monacham consecrari, 20. quæstione 1. placuit.

Quod puella intra 12. annum ætatis suę, & masculus intra 14. ad religionem non obligatur, 20. q. 1. puellæ. §. cum ergo. & q. 2. si in qualibet. & c. puella.

Quod in pueris ætas discretionis est 14. anni. 22. quæst. 3. pueri.

Quod ante annos discretionis nemo cogendus est iurare, nec testis esse. 23. q. 5. honestum. 2. q. 7. testes.

Quod sex ætatibus mūdus & status hominis finitur. 33. q. 4. c. 1.

Quælibet ætas distinguitur per certa tēpora propter magnalia, quæ illis temporibus contigerunt.

Prima ætas ab Adam propter creationem mundi & durat vsque ad Noe.

Secunda à Noe propter aquæ diluuium, & durat vsque ad Abraham.

Tertia ab Abraham propter circuncisionem, & durat vsque ad Dauid.

Quarta à Dauid propter regalem vnctionem, & durat vsque ad Babylonis transmigrationem.

Quinta à transmigratione Babylonis propter filiorum Israel liberationem, & durat vsque ad aduentum Domini Christi.

Sexta ab aduentu Christi propter humani generis liberationem, & durat vsque ad finem sæculi.

Septima est in sepulchris quiescentium.

Octaua est ad vitam resurgentium.

EVANGELIVM. Quod Euangelium Christi est audiendum stando, & cum reuerentia. de consec. dist. 1. apostolica.

Quod sine custodia euangelij non habetur spiritus sanctus. 1. q. 1. marchion.

Quod euangelij custodia non consistit in verborum foliis, sed in sensu & medulla cordis. 1. q. 1. marchion.

Quod quantum ad perfectionem magna & multa est differentia euangelij ad legem Moysi. 23. q. 4. hæc autē. §. ex his.

Quod lex Moysi incœpit à terrore, Christi euangelium à mansuetudine.

Item sub lege peccantibus pœna corporalis statuitur, in euangelio pœnitentibus venia promittitur.

Item in lege dicebatur, qui fecit hoc vel illud, morte morietur. in euangelio, Gaudeo super vno peccatore pœnitentiam agente.

Item in lege populus seruili timore ad bonum cogebatur, in euangelio populus gratiæ liber effectus filiali amore operatur.

Quod non repugnat euangelio malos ad bonum compelli, 23, q. 4. displicet. circa finem.

Quod Papa potest euangelium interpretari, 2. q. 5. §. 1. 33. q. 2. quos Deus.

EVCHARISTIA. Quod eucharistia Græcè Latinè bona gratia interpretatur, 1. q. 1. multi.

Item dicitur mysterium, eo quòd secretam & recōditam habeat dispensationem, ante med.

Item dicitur sacramentum, quia sub regumentum corporalium rerum diuina virtus secretius veri corporis & sanguinis Christi operatur effectum. de consc. dist. 2. ego Berengarius.

Quod eucharistia propter corporis & sanguinis Christi existentiam excellentior est omnibus & oblationibus & sacramentis. de consc. dist. 2. nihil.

Quod ex pane & vino cum aqua misto efficitur eucharistia. de consc. dist. 2. cum omne. in fin.

Quod forma verborum prolata sit transubstantiatio eucharistię virtute diuina, de cōsc. dist 2. quia corpus. & c. panis. & c. reuera. ante finem.

Quod de forma verborum non est plus nisi, Hoc est corpus meum. &, Hic est sanguis meus. de consec. dist. 2. quia corpus.

Quod licet vno & eodem tempore in diuersis immoletur, tamen sicut est vna diuinitas cui vnitur, sic non diuersum, sed vnum idémque corpus conficitur, de consc. dist. 2. quid sit. post med. & c. verum.

Quod in hora confectionis ima summis sociantur ad vocem sacerdotis. de consc. dist. 2. quid sit.

Quod eucharistia sit oblatio benedicta, asscripta, & rata. de consc. dist. 2. verum. post med.

Quod tres partes de eucharistia factæ triformem statum corporis Christi, videlicet peregrinationis, sepulturæ, & resurrectionis designant, de consc dist. 2. singuli.

Quod licet in eucharistia Christus per partes manducetur, tamē manet integer vbique totus. de consc. dist. 2. qui manducat.

Quod in singulis portionibus specierum singuli Christū accipiunt. de consc. dist. 2. singuli.

Quod eucharistia est eidem corpus quod sumptū est de virgine, quod passum est, quod sepultum est, quod resurrexit, & in cœlū ascēdit. de cōsc. dist. 2. omnia. in fi.

Quod corpus quod Christus dedit in cœna, idem fuit quod passum est in cruce tāquam ad naturā, sed diuersum quātum ad formam. de consc. distinct. 2. prima, & c. seq.

Quod cum eucharistia non sunt vuæ nec aliqua grana leguminis benedicenda. de consc. dist. 2. didicimus.

Quod intincta hostia populo nō detur. nec lac pro vino offeratur, & ne ex intincto pane, vinum ad offerendū exprimatur, prohibetur. de consc. dist. 2. cum omne.

Quod eucharistia offertur, & datur sub aliena specie, ne abhorreamus cruorē & carnis sumptionem. de consc. dist. 2. forte. & c. panis.

Item vt vitaremus paganorum & infidelium derisionem. de consecra. dist. 2. verum. ante finem.

Quod eucharistia est pura conscientia offerenda, & pura mente. de consec. dist. 2. nihil.

Quod nec bonorum dispensatorum meritis ampliatur, nec malorum attenuatur. 1. q. 1. multi. post medium.

Quod non conseerationi eucharistiæ, sed affectui, bona vita sacerdotis necessaria intelligenda est. 1. q. 1. interrogo. §. cum vita.

Quod sacerdoti pransо non licet celebrare. 7. q. 1. nihil. post medium. de consecr. dist. 1. Sacramenta.

Quod sacerdos hostiam consecrans, & non communicans, per annum à celebratione suspenditur. de consec. dist. 2. relatum.

Quod sacerdos corpus Christi sumens, & non sanguinem, grande sacrilegium committit. de consec. distinc. 2. comperimus.

Quod officium est sacerdotis eucharistiam distribuere. 93. dist. diaconi. c. peruenit, & c. præsente.

Quod à laicis personis nullatenus debet contrectari. de consec. dist. 2. peruenit,

Quod sacerdos semper eucharistiam paratam debet habere, propter infirmantes. de consec. dist. 2. presbyter.

Quod sacerdos qui à mane vel ab aliquo animali eucharistiam non cultodierit, 40. diebus pœnitebit. de consec. dist. 2. qui bene.

Quod si per negligentiam de sanguine aliquid super terram stillauerit, 40. diebus pœnitebit. de consc. distin. 2. si per negligentiam.

Quod tabula lignea super quam sanguis Christi stillauerit est radenda, & rasura per ignem cinis effectus intra altare est recondenda: panni propter idem ter sunt super calicem lauandi, & aqua circa altare fundenda. de consc. dist. 2. si per negligentiam.

Quod melius est mori sine eucharistia, quàm de manu hæretici sacerdotis communicari. 24. q. 1. cœpit.

Quod qualē pœnitentiā ferre debeat qui sciēter vel ignanter de manu hæretici sumit eucharistiam. 24. q. 1. si quis dederit.

Quod eucharistiæ digna sumptio est pœnarum relaxatio. de consc. dist. 2. cum omne, & c, panem de altari.

Quod quia quotidie ex humana fragilitate peccatur, quotidie eucharistia iteratur, de consec. dist. 2. verum. & c. iteratur.

Quod quamdiu eucharistia non recipitur, cor non recipientis induratur. 82. dist. presbyter. circa medium.

Quod in tribus festis præcipuis, scilicet, in Pascha, & Pentecoste, & in Natiuitate Domini omnibus fidelibus communicandum est, de consecra. dist. 2. & si non frequentius.

Quod si quis in prædictis tribus festis non communicauerit, à cœtu fidelium est separandus. de consecr. dist. 2. si quis intrat. & c. seq.

Quod in cœna Domini est etiam à fidelibus Christi eucharistia percipienda, de consc. dist. 2. in cœna.

Quod excepta necessitate eucharistia ieiuno stomacho est sumenda. de consecr. dist. 2. liquido. 26. q. 6. si quis de corpore. & octo c. seq.

Quod ante eucharistiæ susceptionem tribus, quattuor, aut octo diebus, ab vxore propria est abstinendum. de consecr. dist. 2. omnis homo. q. 4. sciatis.

Quod ab illis qui in vnione ecclesiæ sunt, accipitur sacramentaliter. de consec. dist. 2. quia passus. in fin. & ca. quid est. & c. seq. & c. dupliciter.

Quod licet eucharistia sit bona, tamen in malum conuertitur indignè sumenti, de consc. dist. 2. & sancta. & c. sicut Iudas. & c. quid est. & c. qui manducant.

Quod indignè sumēs eucharistiam plus polluitur, quàm purificatur. de consc. dist. 2. quotidie. & c. qui sceleratè. & c. qui discordat.

Quod homo quātum in se est, eucharistiam polluit, cum ad ipsam sumendam indignè accedit. 1. q. 1. multi. ante finem.

Quod in hac quod Christus eucharistiam Iudæ dedit, in nuit, quod occultis peccatoribus cum eam exigunt, non est neganda. de consc. dist. 2. non prohibeat. & c. sicut Iudas. & 7. quæst. 1. aduersitas. in fi. 1. quæstione 1. Christus.

Quod illis qui enormiter publicè deliquerunt, eucharistia non statim est danda. de consecra. dist. 3. pro dilectione. de pœnit. dist. 1. in actionem.

Item nec raptoribus rerum ecclesiæ. 12. q. 2. indignè. & cap. de viro,

Quod propter pollutionem nocturnam ex præcedenti crapula, vel cogitatione immunda, ab eucharistia abstineat. 6. dist. testamentum. & cap. non est.

Quod tempore menstrui, & ante purificationem partus fœminę possunt communicare, 5. dist. ad eius verò concubitum.

Quod pœnitentibus in morte eucharistia non est neganda. 50. dist. pœnitentes. 27. q. 1. virgines. 1. q. 1. si quis hæreticæ. §. eccè. 2. q. 1. in primis. post medium. 46. dist. accusatores. 26. q. 6. si quis de corpore. & 4. cap. sequ.

Quod excommunicatis satisfacientibus in morte non est deneganda eucharistia. 86. dist. tanta.

Quod his qui in patibulis suspenduntur, si pœnituerint, non est eis deneganda eucharistia, nec sepultura. 13. q. 2. c. quæritur est.

Quod abstinens se quandoque ab eucharistia propter sacramenti reuerentiam, non est arguendus, neque fre-

quen ter sumens est iudicandus, 5. dist. ad eius verò cō-
cubit um. in fi. 12 dist. illa. de consc. dist. 2. quotidie.
Qua commu. o eucharistiæ dabatur antiquitus pro
vulgari purgatione. 2. q. 5. sæpè.
Quod post susceptionem eucharistiæ, corporalis cibus
non statim immendus est. de consc. dist. 2. tribus gra-
dibus.
Quod qui propter ebrietatem vomit eucharistiam, gra-
uiter punitur, propter infirmitatem, minus, quia infir-
mus si nauseam se habere sciuit, sumere non debuit.
de consec. dist 2. si quis per ebrietatem.
Quod non minus reus est qui negligenter verbum Dei
audiuit, quàm qui reuerendum corpus Christi per ne-
gligẽtiam in terram cadere permittit. 1. quæstio. 1. in-
terrogo.
EVNVCHVS. Quod Eunuchus si per insidias homi
nũ factus est, vel si in persecutione eius amputata sunt
virilia, vel per cgritudinẽ, vel sic natus est, & est dignus,
potest promoueri etiam ad episcopatum, 55. dist. Eu-
nuchus. & c. seq.
Quod non requiritur vt Eunuchus carnem illius vel pul
uerem semper secum portet. 55. dist. Eunuchus.
Quod non potest promoueri qui vt carnis lubricum vi
tatet seipsum castrauit. 55. dist. si quis absciderit. & qua
tuor c. seq.
Quod illi Eunuchi placent Deo, quos non castrat neces
sitas; sed voluntas, 33. q. 5. tunc saluabitur. §. qui sitit.
EXACTIO. Quod exactio licitè potest fieri in subdi-
tum; vt ab obstinatione indebita compescatur, 23. q.
6. iam vero.
Quod episcopi propter iura sua clericos exactionibus
grauare non debent, 10. q. 3. per totum. 16. q. 1. prædi-
cator.
Quod illi qui Romipetas vel alios peregrinos pedagio-
rum exactionibus grauant, anathema meurrunt. 24. q.
3. si quis Romipetas.
Quod illi qui nouas exactiones in pauperes faciunt, per
excommunicationem sunt reprimẽdi. 24. q. 3. illi qui.
EXAMINATIO. Quod examinatio conscientiæ &
bonæ vitæ debet consecrationem episcopi præcede-
re. 23. dist. qui episcopus. 24. dist. episcopi.
Quod examinandus est de fide quantũ ad ea quæ in di-
uinis Trinitatem & vnitatem personarum consequũ-
tur, 23. dist. qui episcopus.
Ité examinari debet de Christi incarnatione, & de mul-
tis aliis articulis, qui in symbolo continentur, 23 dist.
qui episcopus. post med.
Quod nullus clericus sine examinatione est ordinãdus,
24. dist. nullus.
Quod episcopus de latere suo bonos & discretos viros
debet eligere, qui ordinandos clericos in vita & scien
tia debent examinare. 24. dist. quando.
Quod sine examinatione ordinati à clero penitus abii-
ciendi sunt. 81. dist. si qui sinet
EXCEPTIO. Quod exceptio fori dilatoria in princi-
pio litis debet opponi & probari, 3. q. 6. si quis episco
porum. & §. seq.
Quod peremptorias exceptiones sufficit in principio
litis contestari. 3. quæstione 6. si quis episcoporum, &
cap. seq.
EXCOMMVNICATIO. Quod excõmunicatio
dicitur extra communionem ecclesiæ separatio. 11. q.
3. nihil. & c. canonica. 27. q. 1. viduas. 24. q. 3. tam sa-
cerdotes.
Quod omnis impius si non ab ecclesia, tamen à Deo est
separatus, 24. q. 4. certum.
Quod excommunicationem ecclesia traxit ab aposto-
lo, qui Corinthium satanæ tradidit. 24. q. 3. apostoli-
cæ, 11. q. 3 omnis
Quod tunc traduntur pecca. ores satanæ, cum per excõ
municationem à corpore Christi separantur. 11. q. 3.
audi. & c. omnis.
Quod sicut putridæ carnes sunt resecãdę, & ouis scabio
sa: ne ceteras inficiat à caulis est repellenda, sic mali
ne bonos inficiant per sententiam extra ecclesiã sunt
ponendi, 24. q. 3. resecandæ, & octo c. seq.
Quod nulla pœna maior est in ecclesia quàm excommu
nicatio. 24. q. 3. corripiantur. 11. q. 3. absit.
Quod multiplex est damnum quod excommunicatio in
ducit: videlicet qui à Deo leparat. 24. quæstione 3.
certum.
Item satanæ tradit. 11. q. 3. audi.
Item peccatorum absolutionem impedit. 24. quæstio. 1.
quicunque.
Item ab ecclesia fidelium remouet. 11. quæs. 3. omnis. &
c. seq.
Item à fidelitate iuramenti absoluit. 15. q. 6. nos sancto-
rum. & c. seq.
Item omnia bona opera in ea facta mortificat. 23. q. 4. si
quis, & q. 7. quemadmodum.
Item suffragia ecclesiæ siue in vita siue post mortem tol-
lit. 11. q. 3. quicunque intra. 24. q. 2. de communione,
& c. seq.
Item ęternam damnationem inducit, 11. q. 3. nemo epi-
scoporum.
Quod ex. ommunicatio non debet ferri pro leuibus ex
ceslib is, sed pro grauibus. 11. q. 3. nemo episcoporũ.
Quod non debet esse mortalis, sed medicinalis. 2. q. 1.
multi. in princ. 11. q. 3. audi. 3. 4. q. 3. certum, & c. corri-
piantur.
Quod excommunicatio non est propria propter iniu-
riam ferenda. 23. q. 4. inter querelas.
Quod nõ debet deferri cũ impetu, sed cũ deliberatione &
causæ cognitione. 11. q. 3. si quis episcopus. & c. fernetur.
Quod excommunicationẽ trina monitio debet præcede-
re. 2 quæstione. 1. Deus omnipotens. §. quando autem.
12. q. 2. indigne.
Quod excõmunicatio debet ferri in scriptis. 2. q. legum.
& 4. q. 4. nullus.
Quod ferri debet ab episcopo specialiter, vnde & mucro
episcopi dicitur. 16. q. 2. visis. in fin. 24. quæstione 3. cor
ripiantur.
Quod excommunicatio non est contemnenda. 11. q. 3.
nemo contemnat. & duobus cap. seq.
Quod ideo non est contemnenda quia non homo ligat,
sed Christus. 11. q. 3. nemo contemnat.
Quod quando non contemnitur, non est eradicatio, sed
disciplina. 24. q. 3. notandum.
Quod excommunicatio iusta vel iniusta est timenda. 11.
q. 3. c. 1. & c. qui iustus.
Quod etiam cum iniusta, contemnitur, incurritur. 11. q.
3. qui iustus.
Quod iniustæ excommunicationi est parendum vsque
ad causæ cognitionem. 11. q. 3. si episcopus. § præmis-
sis. & c. iustus. & §. seq.
Quod iniusta excõmunicatio dicitur quæ fit timore ter-
reno. 9. q. 3. fratres.
Item iniusta dicitur ex ordine, quando videlicet ordi-
ne non seruato in sententia proceditur. 11. q. 3. seruet-
ur. §. item sententia.
Item iniusta dicitur ex causa, quando scilicet nullum
subest crimen, sed solum propter odium iudicis vel ali-
quem alium fauorem iustum, iustus damnatur. 11. q. 3.
non solum. §. aliquando. & c. quatuor. cum quinque ca.
seq.
Item iniusta dicitur quæ non lædit eum in quem fertur,
sed à quo fertur. 24. quæst. 3. certum. & cap. de illicita.
& cap. si habes. §. vbi ergo. in fine.
Quod iniusta excommunicatio coram Deo non ligat.
11. q. 3. quomodo. & nonem cap. seq.
Quod qui patienter fert iniustam excommunicationem
ecclesiæ meretur coronam. 11. q. 3. & si.
Quod plures sunt species excommunicationis.
Quædam enim arcet à liminibus ecclesiæ, & ab Eucha-
ristiæ perceptione, & hæc dicitur minor. Alia vero non
solum ab his, sed etiam separat ab omni fidelium com
munione, & hęc dicitur maior. 11. quæst. 3. ad mensam.
§. euidenter. 3. quæst. 4. Engeltrudam. 5. q. 2. præsenti.
Quod excommunicatio lata ab episcopo morte superue
niente non remittitur à successore. 35. quæstio. 9. quod
quis.
Quod etiam roboratur à successore. 35. quæst. 9. loci.
Quod excommunicati sunt ipso iure à canone qui sorti-
legijs & diuinationibus intendunt. 26. q. 5. si quis ario-
los. & c. non oportet. & cap. aliquanti. c. sortes. c. si quis
clericus, & cap. augurijs.
Item qui manus violentas in clericum vel aliam perso-
nam religiosam vel ecclesiasticam iniecerit. 17. quæst.
4. si quis suadente. 24. quæst. 3. si quis.
Item violatores ecclesiarum & raptores rerum ecclesia-
sticarum. 11. qu. 3. canonica. 17. q. 4. omnes ecclesię. &
cap. frater. 24. quæst. 3. si quis de.
Item noua telonia imponentes & clericos siue Romipe-
tas spoliantes. 24. q. 3. si quis Romipetas. &c. seq.
Item litteras Papæ falsificantes. 50. dist. si episcopus.
Item omnis hæreticus ipso iure excommunicatus est. 4.
q. 1. quod autem.
Item omnis mortaliter peccans est extra communionem
ecclesiæ donec pœnituerit, sexta quæstione prima, il-
li qui.
Item ipso iure excommunicatus est, qui mortui episco-
pi res, quæ pro successore integraliter reseruari debẽt,
diripere præsumit. 12. q. 2. illud. & c. seq. & c. hæc hu-
ius placiti.
Quod excommunicandi sunt episcopi qui ad concilium
aduocati non veniunt, vel qui concilium impediunt.
18. dist. quoniam. & c. si quis. & 4. q. 5. c. 1. 11. quæstio.
3. certum.
Item excommunicandi sunt, qui præcepta apostolicæ se-
dis non custodiunt. 19. dist. nulli.
Item qui ecclesiastica priuilegia contemnunt. 12. quæst.
2. qui & diuinis & humanis.
Item episcopi & clerici dissoluti viuentes. 35. distinctio.
episcopus.
Item Imperatores & Reges delinquentes. 96. distin. duo.
11. q. 3. cum apud.
Quod non potest excommunicari nisi Christianus. 24 q.
1. audiuimus. post med.
Quod aliquis episcopus potest excommunicare subdi-
tum alterius episcopi ratione criminis. quod in eius
episcopatu commisit. 6. q 3. placuit. 3. q 6. ibi enim. &
cap. vlt. mo.
Quod negligenter testamenta exequentes sunt excom-
municandi. 13. quæstio. 2. qui oblationes. & duobus
cap. sequent.
Item contumax est excommunicandus. 17. q. 4. si quis
deinceps. in fine.
Item incendiarij sunt excommunicandi, & pro pœniten-
tia per annum vltra mare transmittendi. 23. q. vltima,
pessimam.
Item homicidæ & falsi testes. 24. q. 3. itaque.
Item hæretici & schismatici, & quorũ scripta hæresim cõ-
tinent, etiam post mortem sunt excommunicandi. 24.
q. 2. sanè pro.
Quod excommunicatur clericus mortuus in ludis genti
lium. 23. q 8. quicunque clericus.
Item excommunicatur post mortem qui hæreticum con
stituit hæredem. 24. quæst 2. sane profertur. ante med.
Item excommunicantur post mortem qui se voluntarie
occidunt. 23. q. 5. placuit.
Quod sacerdos missam inchoatam ex temeritate non fi-
niens, est excommunicandus. 7. quæst. on. 1. nihil in
fine.
Quod non vitantes excommunicatos sunt excommuni-
candi. 11. q. 3. sanctis.
Quod nemo est nominatim excommunicandus nisi de
crimine sit conuictus vel confessus. 2. q. 1. multi.
Quod nullus est excommunicandus antequam causa
probetur. 24. q. 3. de illicita.
Quod nomina publice excommunicatorum debẽt ignо-
rantibus intimari, ne per ignorantiam se possint excu-
sare. 11. q 3. curæ sit.
Quod qui propter facinus ab hęreticis excommunican-
tur, à fidelibus propter detestationem criminis non
sunt recipiendi. 24. quæst. 1. quisquis & c. seq.
Quod indebite excommunicans per 30. dies à sacra com
munione suspenditur. 11. q. 3. audi.
Quod excommunicatus non potest esse iudex aliorum.
24. q. 1. miramur.
Quod excommunicati non admittuntur ad denuntian-
dum vel ad accusandum. 5. q. 4. conspiratores. & duo-
bus c. seq. 4. q. 1. per totum. 24. q. 1. miramur. §. his au-
ctoritatibus. in fin.
Item infames sunt. 6. q. 1. infames.
Quod excommunicatus si intra annum se purgare con-
tempserit, post annum tanquam reus non est audien-
dus. 11. q. 3. rursus. & c. seq.
Quod excommunicati non possunt alios excommunica-
re, vel iudicare. 24. q. 1. audiuimus. & c. ait. & c. seq. & c.
miramur.
Quod episcopus excommunicatus non dicitur ordinare
quantum ad executionem, quia quod non habet, dare
non potest. 1. q. 1. quicunque sacros. c. qui perfectio-
nem. & c. ventum est.
Quod excommunicati celebrantes triennij pœnitentia
puniuntur. 11. q. 3. de illis.
Quod excõmunicati in sacris constituti, officio interesse
non debent. 11. quæst. 3. si quis episcopus, in fine.
Quod excommunicati omnino sunt vitandi. dist. 93. si
inimicus, & c. seq. 6. q. 1. illi qui. 11. q. 3. ad mẽsam. & c.
rogo. & quatuor c. seq.
Quod non est communicandum excommunicato maio-
ri excommunicatione in oratione, cibo, potu, osculo,
aut salutatione. 11. q. 3. excommunicatos. & c. cum ex-
communicatio. & c. antecessor.
Quod non licet clericis communicare episcopo. 93. dist.
miratus.
Quod nominatim excommunicato non est communi-
candum, ne sententia transeat in tertiam personam. 11.
q. 3. si quis laicus. & c. excellentissimus. 24. q. 2. sane
quod.
Quod ideo non est communicandum excommunicato,
vt confusus citius laboret reconciliari. 93. dist. si inimi-
cus. & 11. q. 3. audi.
Quod cum pagano magis licet communicare quàm cum
excommunicato. 11. q. 3. ad mensam.
Quod quilibet prælatus debet alterius episcopi subdi-
tum excommunicatum vitare, & facere, vt à suis vite-
tur. 11. q. 3. curæ sit.
Quod sine culpa communicat excõmunicatis vxor, filius
seruus ignorans, & necessitatem patiens. 11. q. 3. quo-
niam multos. & c. excellentissimus.
Item qui communicat propter spem correctionis. 11. q.
3. antecessor. Vnde versus,

Vtile, lex, humile res ignorata, necesse.
Hæc anathema quidem faciunt ne possit obesse.

Quod viatori vel peregrino transeunti in terra excom-
municatorũ emere, & pauperi mendicare concedtur.
11. q. 3. quoniam multos.
Quod occultum excommunicatum tantum sciens tene-
tur vitare, ac si sciret publice eum excommunicatum.
6. q. 2. si tantum. & c. seq.
Quod publice excommunicato intrante ecclesiam omnes
debent exire. 24. quæst. 1. omnis qui. & 11. q. 3. si-
cut apostoli.
Quod presbyter si canonem inchoauit, propter super-
uenientem excommunicatum, missam non debet relin-
quere imperfectam. 7. q. 1. nihil.
Quod mortuo suffragia à viuis non debent exhiberi, qui
propter excommunicationem viuis non communica-
uit. 11. q 3. quicunque intra.
Quod tali excõmunicato possumus communicare mor-
tuo qui viuens periuit absolui. 24. q. 2 de communio-
ne & c. nec quicquam.
Quod communicans excommunicato ind. bite, excom-
municationem incurrit. 11. q. 3. præcipue. & c. si quis
episcopus. & c. seq. & cap. sicut apostoli. & c. episcopi
& c. placuit

Quod epis

Quod episcopi communicantes excommunicatis in cri-
mine, deponantur. 11. q. 3. Teugualdum. & c. quicũque
contristauerit.
Quod episcopus communione priuatur, qui soli sibi co-
gnitum publicat excommunicatum. 6. quæstione 2.
placuit.
Quod excommunicatus antequam absoluatur debet spõ
dere emendam de præterito, & cautelam de futuro. 11.
q. 3. cum aliquis. & 12. q. 2. de viro, in fi.
Quod absoluitur quis ab excommunicatione absens per
litteras. 24. q. 3. comperimus.
Quod absoluitur post mortem, si viuens hoc petiuit. 24.
q. 2. nec quisquam.
Quod de excommunicatione Papæ quam sibi reseruauit
nullus nisi in morte potest absoluere. 16. quæst. 1. frater
noster.
Quod solennis excommunicationis & absolutionis for-
ma ponitur. 11. q. 3. debent.
EXCVSATIO. Quod excusatio inferioris non va-
let, vbi de rebus ecclesiæ quas illicite possidet, vel prin
cipes vel parentes, se excusant. 16. q. 1. in canonibus. an
te finem.
Quod auctoritas & præceptum superiorum excusant in
quibusdam facta inferiorum. 24. q. 5. dixit dominus.
Quod auctoritas superioris non excusat inferiores in de-
lictis. 11. q. 3. si dominus. & c. seq.
Quod Iudæi furto excusantur Aegyptiorum, quia iuben
te Deo paruerunt. 14. q. 5. dixit dominus.
Quod ebrietas excusat culpam à tanto, sed non à toto.
15. q. 1. sane. & cap. inebriauerunt.
EXECVTIO. Quod executio sententiæ iudicis debet
differri vsque ad xxx. dies propter deliberationem. 11.
quæst. 3. cum apud.
Quod ab executoris sententia appellare non licet, nisi ip
se modum executionis excedat. 2. quæst. 6. si quando.
§. ab executore.
Quod licet ab executore appellare si ipsa sententia excõ
municationis opponatur. 11. q. 3. cũ excommunicato.
Quod executores testamentorum propter negligentiam
debent excommunicari. 13. quæst. 2. clerici.
EXEMPLVM. Quod exempla sanctorum tam in scri-
ptis quàm in factis perspicaciter sunt recordanda. 20.
dist. de quibus. 23. q. 6. vides.
Quod ratio sana est exemplis ponenda, 9. distin. sana.
Quod superiores inferioribus exemplum bonum tenen-
tur dare. 8. q. 1. qualis. 12. q. 1. nolo.
Quod vita pastoris in exemplum debet esse discipulis. 4.
q. 7. cum pastoris. 81. dist. nemo.
Quod prælati tot mortibus digni sunt quot vitiosa exem
pla ad subditos transmittunt. 11. q. 3. præcipue.
Quod senior ibi stricta increpatione est feriendus vbi iu-
uenibus exemplum ad interitum præbet. 2. q. 7. Paulus
dicit. 93. distin. perueniat ad nos in fin.
Quod in exemplum culpa vehementer extenditur quan-
do pro reuerentia status peccator honoratur. 83. dist.
nemo.
Quod quilibet quantumcumque magnus, subditos &
minores se paratus sit in bono imitari. 22. dist. de Con
stantinopolitana.
Quod casus perfectorum suo exemplo multos retrahit
à statu perfectionis quem aggredi intendebant. 17. q. 1.
qui bona.
Quod mali qui emendari despiciunt: ne sanctos suæ per-
ditionis exemplo inficiant, tanquam morbida caro ab
omnibus sunt præscindendi. 24. q. 3. ecce.
Quod ad exemplum domini gratiarum actio post mẽ-
sam debet dici. 44. dist. quando autem.

De hac materia habes vbi agitur de Imitatione.

EXEMPTIO. Quod exemptio episcopi vel abbatis
à suo superiori non potest fieri nisi per solum Papam.
16. q. 1. frater. 18. q. 2. luminoso.
Quod exemptus non potest iudicari nisi à solo Papa. 16.
q. 1. frater.
Quod in monasterijs exemptis nullus prælatus sine con-
sensu abbatis valet exercere aliquam potestatem. 18.
q. 2. luminoso.
Quod prælatus qui exemptioni Papæ insurgere conatur
communione vsque ad extremum vitæ suæ priuatur.
16. q. 1. frater. ante medium.
EXEQVIAE. Quod exequiæ pompaticæ plus sunt sola
tia viuorum, quàm subsidia mortuorum. 13. quæst. 2.
animæ.
Quod apud Deum non perit quidquid pro mortuis in
exequijs diligentia hominum persoluit. 13. quæstione
2. animæ.
Quod quia ignorantes quibus mortuis prosunt vel non
prosunt exequiæ, ideo pro nullo debemus eas omitte-
re. q. 1. existimemus.
EXHEREDATIO. Quod exheredatio aliorum nõ
debet fieri propter ecclesiæ promotionem. 17. quæst.
vlt. c. vlt.
Quod successor qui non adimplenit voluntatem defun-
cti, debet exheredari. 11. q. 1. Siluester.

De hac materia habes vbi agitur de Hæreditate.

EXILIVM. Quod exilium est canonica pœna quam
ecclesia imponit in malitia obstinatos. 16. q. 1. Probiũ.
3. q. 1. in primis.
Quod sacrilegorum pœna est carcer, vel exilium. 17. q. 4.
attendendum.
Quod ignobiles pacem ecclesiæ turbãtes, in perpetuum
exilium relegantur. 24. q. 1. qui contra.
EXITVS. Quod exitus malitiæ virtutis operatur in-
gressum, eodemque studio quo crimen excluditur,
innocentia copulatur. 32. q. 1. cum renuntiatur.
Quod tunc quis ab vnitate ecclesiæ exit, quando à fide
& charitate recedit. 24. q. 3. cum aliquis.
Quod tunc boni à malis exire dicuntur, quando etiam
cum ipsis corporaliter conuersatur, mente à factis eo-
rum recedunt. 23. q. 4. tolerandi sunt. & c. ecce. & cap.
à malis.
Quod à malis exire est facta eorum detestando ipsos de
malo corripere. 23. q. 4. recedite.
Quod difficile est vt bono peragantur exitu, quæ malo
inchoata sunt principio. 1. q. 1. principatus. & c. fertur.
§. cum ergo. in fin.
EXPOSITIO. Quod expositus cuiuscunque mise-
ratione collectus, post decem dies à domino non po-
test repeti. 87. dist. sit expositus.
Quod expositio scripturarum accipienda est secundum
proprietatem linguarum, de quibus sunt translatæ.
38. dist. locutio.
Quod exponenda est scriptura secundum varietatem
tausarum, personarum, temporum, & locorum. 29. di-
stinct. per totum.

De expositione Scripturarum require vbi agitur de Scriptura.

EXORCISTA. Quod exorcistæ in Græco in Latino
adiurantes vocantur. 21. dist. clericos.
Quod exorcistæ est officium manus super energume-
nos & cathecumenos in exorcizando imponere. 25.
dist. perlectis.
FABVLA. Quod fabulas sæcularium negotiorum
non decet in mensa clerici, sed verba sacræ lectionis
recitare. 44. dist. conuiuia, & c. seq.
Quod in mensis clericorum lectio diuinarum scriptura-
rum haberi præcipitur, vt fabulosa & otiosa vitentur,
44. dist. pro reuerentia.
Quod quia oblectamenta fabularum nimium excitant
ad incendia libidinum, prohibet Christianis legere fig
menta poetarum. 37. dist. ideo.
FACILITAS. Quod facilitas veniæ incentiuum tri-
buit delinquendi. 23. quæst. 4. est iniusta. in fine.
FALLACIA. Quod fallacia ex voluntate procedens
grauior est, quàm quæ de infirmitate vel tenuitate pro
cedit. 22. q. 2. beatus. §. ille ergo.
Quod non mentitur qui animum fallendi non habet, si-
cut patet de Petro & Paulo. 22. q. 2. beatus.
Quod ille falsum iurat, qui scit falsum esse quod iurat,
22. q. 2. beatus. §. ille ergo.
Quod falli in illis quæ non sunt ad salutem, vel nullum,
vel leuissimum est peccatum. 22. q. 2. in quibus.
Quod minus malum est fallere aliquem in contractibus,
quàm falli in articulis fidei. 22. q. 2. in ipsarum.
Quod falsum testimonium nemo contra se vel proxi-
mum dicere debet. 23. quæstio. quinta. si non. ante
medium.
Quod falsi testes communione priuantur, si clerici fue-
rint, in monasterio perpetuo detruduntur. 24. q. 3. ita-
que, 50. d. ft. si episcopus.
Quod sicut veritas persequitur falsitatem, sic boni in ma-
lis non persequuntur nisi malum. 23. quæstione 4. qui
peccat.
FALSARIVS. Quod falsarius dicitur qui literas de-
fert, quæ licet veræ fuerint, tamen de conscientia Papę
non emanarunt. 19. dist. in memoriam. vbi not. glos.
quæ innuit diuersos modos falsandi.
Item falsarius dicitur, qui chartam vel bullam radendo
vel mutando falsificat, 50. dist. si episcopus.
Item falsarius dicitur, qui falsa suggestione, vel precibus
falsis impetrat. 25. q. 2. dicenti.
Quod charta super beneficiis personalibus si non habet
datam, falsa indicatur, 25. q. 2. §. si qua beneficia.
Quod licet episcopo falsarium domini Papæ incarcerare,
19. dist. in memoriam.
Quod falsarius litterarum domini Papæ si est clericus,
est ab ordine deponendus, & in monasterium perpe-
tuo detrudendus, 50. dist. si episcopus.
FALX. Quod falx in alienam messem mittitur, quan-
do fructus ecclesiæ non à vero, sed alieno pastore tol-
litur, 13. quæstione prima, cap. primo, § in dicentes. an
te medium.
Quod Deus falcem in messem mittit, cum vniuscuius-
cunque vitam temporalem per mortis sententiam in-
cidit, de pœni. dist. 2. cum sanctam. circa medium.
FAMA. Quod fama bona necessaria est nobis propter
alios, vndecima quæstione tertia, non sunt audiendi
12. quæstione prima, nolo. & quæstione 2. quattuor.
in fine.
Quod quisquis custodit famam suam, etiam in aliis est
misericors, 11. q. 3. non sunt audiendi.
Quod clericus de quo mala fama crebrescit, etiam si con
pinci non potest coram episcopo, etiam præsentibus
presbyteris expurgatur. 15. q. 5. c. f.
Quod prædicator bonus officium suum non debet ne-
gligere, etiam si currat inter infamiam, & bonam fa-
mam, 6. q. 2. sunt plurimi.

De hac materia require vbi agitur de Infamia.

FAMES. Quod fames quandoque ex ira Dei in mun-
dum mittitur, quãdo pauperibus eleemosynæ subtra-
huntur, 16. q. 4. reuertimini. post med.
Quod qui fame laboranti non succurrit, graue peccatũ
incurrit. 86. dist. non satis.
Quod qui fame morientem non pauit, quasi ipsum pro-
pria manu occidit. 86. dist. pasce.
Quod iudex ecclesiæ licet teneatur sedare panis famem,
& sitim aquæ, magis tamen famem audiendi verbum
Dei. 8. q. 2. audacter. in fi.
Quod fames pristina sermonis domini præsentia docti
narum eius & cœlestis panis saturitate compensabi-
tur, 76. dist. ieiunium. in fi.
Quod fames curat morbos, quos gula infert. de consc.
dist. 5. nullus.
FAMILIA. Quod familia debet per dominum suum
de malo corrigi, & ad bonum incitari. 47. dist. sicut hi.
§. necesse.
Quod non culpatur paterfamilias faciens quod debet,
si aliquis in familia manet incorrigibilis, 47. dist. quã-
tumlibet.
Quod episcopus debet cauere ne aliquem in familia ha
beat indisciplinatum, 47. dist. sicut hi. §. necesse.
Quod à principio in omni familia bona fuit aliquis ma-
lus incorrigibilis, 47. dist. quantumlibet.
Quod propter culpam familiæ negligens paterfamilias
punitur tam temporaliter quàm æternaliter, sicut pa-
tet de Hely. 47. dist. sicut hi. §. necesse.
Quod domino excommunicato, indebitè fertur senten
tia contra familiam. 24. q. 3. si habes. §. vt ergo.
FAMILIARITAS. Quod familiaritas contra extra-
neos repellit testem. 3. q. 5. consanguinei. & c. seq.
Quod familiaritas mulierum nimia omnibus clericis &
religiosis prohibetur. 82. dist. interdixit, & duobus c.
seq. 34. dist. quorundam. 81. dist. clericos. vsque ad fin.
dist. 18. q. 2. cognouimus, & c. seq.
Quod vbi nimia familiaritas est mulierum, stimuli anti
qui hostis non desunt. 81. dist. oportet.
Quod monachi sacratũ virginum custodes, ne propter
familiaritatem suspecti habeantur, à frequenti earum
accessu & colloquio arceantur, 18. q. 2. in decima. &
c. seq.
FATVM. Quod fatum est genus diuinationis, cui qui
intendit, damnationem animæ suæ incurrit, 26. q. vlt.
non obseruetis.
FAVOR. Quod fauor singularis non debet attendi in
electione prælati, 63. dist. porro.
Quod nec indigni debent propter fauorem ad sacros or
dines promoueri. 1. q. 1. pueri.
Quod illi qui ecclesias indignis ex fauore conferunt, sa
crilegi reputantur, 1. q. 1. sunt quidam.
Quod non corrigere peruersos nihil aliud est quàm fa-
uere. 83. dist. nemo. & c. seq. 13. q. 6. si res. post med. 23.
q. 4. quisquis.
Quod fauere impietati est non curbare cum possit quis
peruersos. 23. q. 5. qui potest. & c. ostendit.
Quod prælatus qui fauet in malo peccatoribus, vel qui
piger est in corrigendo, ipse eis in malitia sociatur.
23. q. 5. ita. & c. à malis. & c. seq.
Quod qui consentit peccantibus, & defendit delinquẽ-
tes: apud Deum & homines est maledictus, 11. q. 3.
qui consentit.
Quod fauorem dantes maleficiis sunt excommunican-
di. 21. q. 5. placuit, & tribus c. seq.

De hac materia require vbi agitur de Consensu.

FAX. Quod sicut fax accensa sibi detrimẽtum præstat,
aliis verò lumẽ in tenebris administrat, sic malus præ
latus vel prædicator. 15. q. 8. scisitantibus.
Quod sicut superuacuis laborat impẽdiis qui solem cer-
tat facibus aduuare, sic qui zelũ Dei dicit se habere,
& in corrigendo exequitur indebitè. 6. q. 1. si omnia.
FOELICITAS. Quod fœlicitate peccantium nihil
est infœlicius. 23. q. 1. paratus.
FOEMINA. Quod fœmina non debet esse iudex. 3. q.
7. infamis. § fina.
Quod fœmina propter verecundiam sexus nisi in sua &
suorum causa non permittitur pro aliquo aduocare.
15. q. 3. §. 1. & quatuor c. seq.
Quod fœmina nisi in crimine læsæ maiestatis, & in hæ-
resi, & in simonia nõ permittitur accusare. 15. q. 3. cer-
tis de causis. & tribus c. seq.
Quod fœmina quantuncunque docta & sancta in con-
uentu virorum non debet prædicare. 23. dist. mulier.
33. q. vlt. c. vlt. de consc. dist. 3. mulier.
Quod monachæ vel quantuncunque sanctæ fœminæ
non licet pallas altaris vel vasa sacra contingere. 23.
dist. sacratas.
An fœmina possit ordinem & characterem ordinis reci-
pere, 27. q. 1. diaconissam.
Quod fœmina sancta mente est diligenda, non corpora
li frequentia. 32. hospitiolum.
Quod fœmina extranea non debet clerico cohabitare.
81. dist. cum omnibus. & c. seq.
Quod non possunt Deo pleno corde coniungi qui fœ-

minarum accessibus copulantur, 32.distinctione, hospitiolum.
Quod clerico prohibetur cohabitatio fœminarum, nisi forte sint mater, vel soror, vel consimilis persona carens suspicione, 32.dist. interdixit. 23. dist. his ita tur. 81.dist.clericus.& c.seq.
Quod beatus Augustinus etiam cum sorore habitare noluit propter coniunctarum personarum societatem, 81.dist.legitur.
Quod religio non permittit vt solus cum sola loquatur, 81.dist.in omnibus.
Quod vt excludatur mala suspicio, nullus clericus, nisi certis locis & temporibus debet loqui cum fœmina. 81.dist.in omnibus.
Quod confabulatio clerici cum fœmina, debet esse per modica & compendiosa verba. 18.quæst.2.diffinimus, & cap.seq.
Quod etiam abbati nō licet loqui cum fœminis, nisi sub duorum vel trium monachorum testimoniis, 18.q.2. in decima.
Quod monachi & monachæ in vno monasterio non debent cohabitare, 18.q.2.diffinimus.
Quod abbatissa volens loqui cum aliquo, debet associari per vetulam monacham. 18.q.2.diffinimus.
Quod non licet clericis & aliis Christianis balneare se cum fœminis, dist. 81. non oportet.
Quod de formis fœminarum non est disputandum. 42.distin. hospitiolum.
Quod fœmina in signum subiectionis & verecundiæ peccati quod induxit, debet velare caput, 15.q.3.§.1.versus his itaque. 33.q.vlt.& c.vlt.& c.hæc imago.
Quod fœmina nec comam amputare, nec veste virili propter luxum vti debet. 30.dist.si qua mulier tuo.& cap. quæcunque.
Quod enixæ vel menstruatæ fœminæ non debet prohiberi introitus ecclesiæ. 5.dist.§.1.& c.seq.
Quod deterior est conditio mulieris quàm viri quantum ad subiectionem. 33.q.5.hæc imago.& cap.seq.
Item quantum ad voti fractionem, quia vir votum eius revocare potest, sed non econtrario, 33.q.5.noluit.
Item quantum ad ordinis susceptionem, 32.dist. mulieres. 15.q.3.§.1.
Item quantum ad accusationem & testificationem, 15.q. 3.§.primo.
FERIÆ. Quod feriæ legitimæ ad festiuandum & non ad placita sæcularia exercenda pœnuntur, 15.quæst.4. per totum.
Quod feriæ legitimæ ad ieiunandum sunt secunda feria, quarta, & sexta. 82.dist.presbyter. 11.q.vlti. de illis. 22. q.5.qui compulsus. de consc.dist.3.ieiunia.
Quod ab aduentu Domini vsque ad octauam Epiphaniæ, & alia tempora feriata sunt quo ad celebrationem nuptiarum, 33.q.4.non oportet.& trib.c.seq. Vide quod fantiuit concil.Trid.de hac re.
Quod qui dies vel quæ tempora feriauda sunt per anni circuitum, de consc.dist.3.§.1.
FESTIVITAS. Quod festiuitas sanctorum quando sit festiuanda, laicis est pronuntiandum, de consec. distinct.3.§.1.
Quod festiuitates per anni circulum sunt celebrandę, innuitur de consec. dist.3. pronuntiandum. & cap.rogationes.
Quod in sanctorum festiuitatibus maxime solent homines vacare comessationibus. 44.dist.comessationes.
Quod maximè clerici festiuitates sanctorum cum deuotione tenentur peragere, 44.dist.nullus. 15.q.4. per totum. 16.q.7.& hoc diximus.
Quod in festiuitatibus prohibendi sunt laici per sacerdotes à chorearum saltationibus, de consecr.distinc. 3. irreligiosa.

De hac materia habes vbi agitur de die Dominico.

FESTINANTIA. Quod festinantia in quibus sit bona, & in quibus mala, habes vbi agitur de acceleratione.
FINGERE. Quod decuplex inuenitur de canone fictio consona cum decem prædicamentis: nam quandoque fingitur esse qui non est, vt Iacob finxit se esse Esau, 22.q.2.quæritur.§.item opponitur. vbi nota prædicamentum substantiæ.
Item quandoque fingitur esse quis minor quàm sit, 2.q. 7.quanquam. Exemplum de Augustino, & Hieronymo. vbi nota prædicamentum quantitatis.
Item quandoque fingitur quis talis esse qualis non est, 29.q.1.§.1. vbi nota prædicamentum qualitatis.
Item quandoque quis fingitur esse pater qui non est, 27. q.2.institutum.§ iuxta. vbi Ioseph dicitur pater Christi. vbi nota prædicamentum relationis.
Item quandoque fingitur quis agere quod non agit. 22. quæstio.1.cum humilitatis. vbi nota prædicamentum actionis.
Item quandoque fingitur quis pati qui non patitur. 32. quæstio. 5. proposito. vbi nota prædicamentum passionis.
Item quandoque fingitur quis esse eo tempore quo non est.de pœnit.dist.1.per culosè. vbi nota prædicamentum tempotis.
Item quandoque fingitur situm esse, quod non est, 33. dist.duo.& c.verum. vbi nota prædicamentum situs.
Item quandoque fingitur non habere quod habet. 32. dist.lex continentiæ, vbi nota prædicamentum habitus.
Item quandoque fingitur esse in loco vbi non est, 7.quæst. 1.mutationes. vbi nota prædicamentum. vbi.
FIDES. Quod fides est de non visis, & ideo habet meritum.de pœnit.dist.4.in domo.
Quod fides est quæ per dilectionem operatur. de pœnit. dist.2.firmum Dei fundamentum.
Quod fides quandoque accipitur pro fidei sacramento, aliquando pro habitu mentis. de consec.dist.4.nihil.
Quod illud apostoli, Quidquid non est ex fide, peccatum est: sic accipitur quod quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam, 28.q.1. omnes.§. ex his.
Quod fides non tantum est liberi arbitrij, sed donum Dei. de consc.dist.4.gratia.
Quod fides sine operibus non valet. 1.q.1.sicut vrgeri.& cap.fertur. de pœ.dist.2.§.non est mirum.
Quod fides meritorum suorum gradibus proficit & crescit. de pœnit.dist.1.§. hæc quæ.
Quod articuli fidei, quos firmiter credere debemus, pronuntur. 33.dist.qui episcopus. de consec.dist.4.prima.
Quod symbolum fidei est in ecclesia publicè laicis prædicandum. de consc.dist.4.symbolum.
Quod symbolum fidei ab ecclesia in archiepiscopum ante acceptionem pallij est profitendum. 100.dist.oportunum.
Quod est multiplex effectus fidei, nam fides in vnum connectit quos diuersitas mexitorum tenet, 45.dist.sit rector. post med.
Item fides omnia purgat. 15.q.vlt.c.vlt. 24.q.1.si Petrus.
Item omnes procellas militantis ecclesiæ superat. 24.q.1. non turbatur. in fin.
Item fides rempublicam magis quàm sudorescorporales gubernat. 23.quæst.8.tributum.§.quamuis.
Item vbi humana ratio non potest arrangere, fides comprehendit, 24.q.1.non turbatur. in fine.
Quod fides supplet vbi baptismus vel aliud sacramentū haberi non potest. de consec.distin.4.baptismi.
Item in baptismo prodest paruulis fides offerentium. de consc.dist.4.illud.
Item nisi quis soliditatem fidei tenuerit, Deum cognoscere non poterit. 29.q.1.quia.
Item vbi sana fides non est, non potest esse iustitia, 24.q. 1.vbi.
Quod sine fide falsa est virtus, etiam in optimis moribus. 28.q.1.omnes.§.ex his.
Quod prælatorum est confirmare fidem subditorum, 21. dist.§.1.in fin.
Quod cum circa fidem in aliquo dubitatur, ad sedē apostolicam, tamquam ad magistram recurritur. 11.dist. palam, 22.dist.omnes.
Quod omnes Christiani tenētur fidem Christi defendere, 96.dist.nos & c.vbinam.
Quod non habet fidem Christi qui corpus ipsius, idest, membra ecclesiæ nititur distrahere, 24.q 1.aduocauit.
Quod illis non est credendum qui fidem veritatis abiecerunt, 2.q.7.non potest, 61.distinct.episcopum.
Quod qui diuinationib. & magicis illusionibus credit, fidem perdit, 26.q.5.episcopi.
Quod ideo permittit Deus magicis artib.illudi hominibus, vt ipsorum erga Deum fides probetur, 26.q.5.nec mirum. in fine.
Quod fides cum promittitur, etiam hosti est seruanda. 23. q.1.noli.
Quod in promissione stultè facta. vel vi extorta fides non est seruanda. 22.quæstio. 4. in malis. 15. quæstione 6. c.1.& seq.
Quod non est fides quæ promittitur pro crimine adimplendo, 22.q.4.si ad peccatum.
Quod ad fidem suscipiendam nullus est cogendus, 45. dist.quid c.qui syncera.& c.de Iudæis.
Quod ad susceptam fidem cogitur quis redire, & eam seruare, 45.di.de Iudæis, 23.q.5.ad fidem.
FIDELITAS. Quod fidelitas seruanda est domino temporali, 24.quæst.5.si apud.
Quod propter præceptum ecclesiæ quandoque discolis dominis fidelitas nō seruatur, 15.q.6. nos sanctorum, & c.seq.
Quod Papa propter excessum Domini absoluit subditos à iuramento fidelitatis, 15.q.6.alius.
Quod Imperator tenetur Papæ iurare fidelitatem, 63. dist.tibi Domino.
Quod fidelitatis forma sex requirit seruanda, videlicet incolume, tutum, honestum, vtile, facile, possibile, 22. q.5.de forma.
Quod inter fideles & infideles multa debet esse discretio. 2.q.4.alieni.
Quod debet inter eos esse discretio in accusatione & testificatione, 2.q.7.pagani.
Item in matrimonij contractione, 28.q.1.iam nunc.& c. seq.& c.Iudæi.& §.seq.
Item in ciborum perceptione, 28.quæst.1.nullus.& c.seq.
Item in mutua cohabitatione, 28.quæstione.1.Iudæi.& cap.sequen.
Item in ieiuniorum obseruatione. de consc.distinctione 3.ieiunium.
Item in temporis præscriptione, 16.q.3.porro.
Quod non potest homini esse fidelis, qui Deo extitit infidelis, 2.q.7.non potest.
Quod fidelis malus licet sit numero intra ecclesiam, merito est extra. 1.q.1.vt euidenter, 24.q.vlt.de illis, in fi.
Quod talis plus nocius est ecclesiæ, quàm directè infidelis. 11.q.3.nolite. in fin.
Item peior est infideli. 6.q.1.quæro.
Quod talis Christiani peccatum grauius est peccato infidelis, 32.q.4.in eo.
Quod pœna ipsius pro peccato grauior erit quàm pœna infidelis. 12.q.1.scimus. 1.q.1.nonne.
Quod talis tolerandus est, nō imitandus quandiu ab ecclesia per sententiam non præscinditur. 24.q.4.fortè, & c.infidelis.
FILIVS. Quod filius dicitur per carnis propagationem per morum imitationem, 22.q.2.quæritur.§.item opponitur.
Quod filij Dei dicuntur tripliciter, vel prædestinatione tantum, vel prædestinatione & spe beatitudinis æternæ, vel merito fidei & præsentis iustitiæ. de pœn dist. 4.si ex bono.
Quod filij spirituales dicuntur tripliciter, videlicet aut per baptismi immersionem, aut à baptismo per leuationem; aut per confessionem. 30.q.1.omnes.& c. ad limina.
Quod filij diaboli dicuntur non per carnis propagationem, sed per criminis successionem. 1.q.1.cito.
Quod filij liberi dicūtur qui ex libero matrimonio sunt orti. Naturales autem concubinarum filij; quos sola natura genuit, non honestas coniugij. 32.q.4.c.vlt.
Quod illi non reputantur filij, nec debent in bonis succedere patris, qui nati sunt de incestu. 55.quæst.7.per totum.
Quod filij legitimi dicuntur, qui vel ante baptismū, vel post de matrimonio nati sunt. 28.q.1.nunquid.
Quod filij sequuntur conditionem ventris. 32.q.4.c.vlt. 28.q.1.Iudæi.
Quod pater carnalis de filiis temporalem curam debet habere. 30.dist.si quis reliquerit.
Quod tenetur filios suos verbo & exēplo à vitiis ad virtutum studia prouocare, 47.dist.sicut hi.§.necesse. vsque in finem.
Quod non debet semper eos osculari, sed quandoque propter disciplinam castigare. 5.q.5.non osculatur.
Quod gloria patris est filius sapiens. 95.distinctio.esto. in fi.
Quod tunc pro patribus nati sunt filij, quando pro apostolis surrexerunt episcopi. 68.dist.quorum.
Quod filij presbyterorum si paternæ incontinentiæ sunt imitatores, ad sacros ordines non sunt promouendi. 36.dist.presbyterorum.
Quod quandoque filiis peccata parentum imputantur, quandoque non. 61.dist. per totum.
Quod filij illegitimi puniuntur propter incontinentiam parentum. 15.q.3.cum multæ.
FISCVS. Quod fiscus tollit quod nō accipit Christus. 16.q.7.maiores.& q.1.decimæ. circa med.
Quod res conuictorum, & vnitati pertinaciter resistentium, fisco vendicantur. 23.q.4.nimium, in fin.
FLAGELLVM. Quod flagellum Domini quādoque est ad vindictam, quandoque ad hominis purgationē, 7.q.1.cum percussio.
Quod sicut pastor errantia pecora flagello reducit, sic homines errantes per flagella sunt reducendi, 23.q. 4.nimium. post medium. & c. displicet. per totum.& c.debet.
Quod flagellato nō est addenda afflictio. 7.q.1.cum percussio.
Quod flagellatio vt proficiat, debet esse discreta, 45. dist cum beatus.

De hac materia require vbi agitur de Correctione disciplinæ, & vbi agitur de Percussione.

FLAMINES. Quod flamines dicebantur sacerdotes Gentilium, à filo quo in capite vtebantur, pro quo dicebantur flamines, quasi filamines, 21.dist.cleros. circa med.
Quod apostoli in locis vbi Gentiles primos habuerunt flamines constituerūt patriarchas, vbi verò archiflamines, constituerunt archiepiscopos: & vbi flamines, posuerunt episcopos. 80.dist.in illis.
FLETVS. Quod fletus immoderatus non debet fieri pro morte amicorum, quia ipsos per mortem nō amittimus, sed præmittimus, 13.quæstione 1.quàm præposterum.
Quod fiere mortuum indebitè, prouenit ex desperatione futuræ resurrectionis, & ex pusillanimitate plus quàm ex pietate. 13. quæstione 2. vbicunque. & §. sequen.
Quod Dominus non fleuit Lazarum mortuum, sed ad mundi huius ærumnas resuscitandum. 13.quæstio. 2. qui diuina.
Quod Petrus fleuit, & flēdo peccata deleuit. de pœ. dist. 1.circa princ.
Quod peccator fiere debet cogitando quia inistè peccando Deum suum offendit. de pœn. distinctione 5.§. desleat.
Item fleat qui peccatis se vltro obtulit, & in ipsis pessimè uerauit. de pœn. dist. 1.§. 1. circa princ. Item

Item fleat non solum quia peccauit, sed quia interim vitæ se priuauit, de pœn. dist. 5.§. 1. ver. dolendum.
Item fleat quod proximum suum malo exemplo corruperit, de pœn. dist. 5.§. 1. ver. animaduertere.

De hac materia habes vbi agitur de Lachrymis, & vbi agitur de Luctu.

FOMES. Quod fomes est langnor naturæ, qui carnis concupiscentia appellatur, 15.q.1.§. itaque.
Quod fomes carnis concupiscentia appellatur, quæ vetus animæ infirmitas dici potest: sed ideo infirmitas carnis dicitur, quia accidit animæ ex coniunctæ carnis corruptione. 15.q.1. itaque.
Quod fomes non est peccatum, sed pœna peccati, 15.q. 1.§.1.
Quod fomes in baptismo non deletur, sed debilitatur, de consc.dist.4. per baptismum.& c.non ex quo.
Quod fomes semper repugnat legi mentis, etiam in perfectis, 32.q.5.si Paulus.
FONS. Quod fons signatus, & puteus aquæ viuæ dicitur ecclesia, 24.quæstio.1. omnibus.& cap.quoniam.
Quod à fonte præciso riuus arescit, sic vnusquisque ab vnitate ecclesiæ separatus, 24.quæstione 1. loquitur, ante finem.
Quod scientia sacræ scripturæ magis de fonte, quàm de riuulis est quærenda. 76.dist.ieiunium.c.rea princ.
Quod prælati non vtilia saluti prædicantes, dicuntur fontes sine aqua. 2.q.7.sicuti, in fin.
Quod charitas dicitur fons, 8. quæstione 1. in scripturis. ante finem.
Quod dicitur fons baptisma, 18.q.2.pridem.
FORMA. Quod forma & exemplum dicuntur esse prælati subditorum, 94.dist.dictum. 95. dist.esto. 16.q.1. prædicator, 21.q.4.præcipimus.
Quod forma ecclesiasticæ vitæ est in clericorum castitate. 82.dist.proposuisti. in fi.
Quod forma perfecta est, vt non totum sibi arripiat, sed quod habet, cum pauperibus partiatur, 86.distinct. in singulis.
Quod forma appellationis & apostolorum habetur, 2.q. 6.post appellationem.§.forma.
Item forma reconciliationis excommunicati. 11.q. vlti. quod prædecessor.§. excommunicationis.& c.seq.
Item forma fidelitatis iuratur, 22.q.5.de forma.
Item forma verborum qua transubstantiatur corpus & sanguis Christi, de consc.dist.2.quia corpus, & cap.qui manducat.
Item forma separationis & reconciliationis coniugum, 35.q.6.ab isto.& c.seq.
FORNICATIO. Quod fornicatio est duplex, scilicet, spiritualis, & corporalis, seu carnalis, 28.q.1. idololatria. 32.q.7. non solum.
Quod omnis pollutio immunda, est carnalis fornicatio, 32.q.7.per totum.
Quod fornicatio licet videatur esse genus cuiusliber coitus, tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, meretricum, vel concubinarum, 36. quæstio. 1. lex illa.§. cum ergo.
Quod fornicatio carnalis nulli impunè conceditur, 27.q. 1.nubendi.
Quod simplex fornicatio, quæ est soluti cum soluta, prohibetur, 32.q.4.dicat.& c.meretrices.
Quod propter maius malum vitandum, non est multum exaggeranda, 32.q.2.ancillam.
Quod fornicatio non est diuersa, siue pulchra sit, siue turpis quam quis cognoscit, 14.q.vlt.c.vlt.
Quod fornicatio maximum peccatum est, propter templi Dei violationem, 32.q.4.in eo.& q.7.non solum.
Quod fœminæ fornicantes cum clericis, debent in seruitutem redigi, 32.dist.eos qui.

De materia clericorum inuenies vbi agitur de Clericis.

Quod episcopus vel presbyter fornicans cum sua filia spirituali, si publicum est, debet deponi, si occultum, episcopus 15.annis, & presbyter 12. debet pœnitere. 30.q.1.omnes.& duobus cap.seq.
Quod maritus sic continere debet vt non det vxori occasionem fornicandi. 27.q.1.nubendi.
Quod propter solam cautam fornicationis vxor dimittitur quantum ad cohabitationem, 32. quæstio. 1. dixit Dominus.
Quod fornicatio spiritualis est idololatria, quam sequuntur infideles, & quælibet noxia superstitio, 28.quæstio. 1.idololatria.
Quod fornicatio animi est seruitus idolorum, 32.q.7. non solum.
Quod auaritia quæ est idolorum seruitus, fornicatio spiritualis dicitur, 28.q.1.idololatria.
Quod fornicatio spiritualis dicitur consensus mentis ad fornicandum, iuxta illud, Qui viderit mulierem, & c. 32.q.7.non solum.
FORTITVDO. Quod fortitudo corporalis si pro afflictione in malignantes exercetur, bona & laudabilis est, 23.q.3.fortitudo. Exemplum de Moyse, qui Aegyptium malignantem occidit, 23.q.3. non in ista gerenda.
Quod ille prodest furi vel piratæ qui fortitudinem membrorum suorum ne peius agat, debilitat, 23.q.3.si quis.
Quod dilectores huius sæculi fortes sunt in iis quæ sunt ad mundum, & debiles in his quæ sunt ad Deum, 47. distin. omnes.
FORVS. Quod forus est exercendarum litium locus, sicut innuitur 11.quæst.1.clericus siue.
Quod actor debet sequi forū pulsati. 11.q.1.si quis quā. Quod suæ clericus, siue laicus, pro crimine pulsatus non nisi in foro suo debet audiri. 11.q.1.clericus.& c.seq.
Quod clericis pulsatis in episcopali iudicio forum competit. 11.q.1.si quispiam.
Quod excepta fede apostolica nemo potest trahi extra suam diœcesim vel prouinciam pro causis litigio. 6.q. 3.& 12.q.4.ferè per totum.
Quod ratione criminis commissi efficitur quis de foro alieno. 3.q.6.c.vlt.
Quod ibi causa agenda est, vbi crimen committitur. 3.q. 6.peregrina.& lex c.seq.
Quod si quis mutat domicilium, ibi forum iudicij subeat vbi habitationem elegit. 23.q.2.vbicūque.§.quiae rgo.
Quod qui causam, siue iustam, siue iniustam ad alterius fidei iudicis forum euocat, est excommunicandus. 2. q.6.catholicus.
Quod clericus ab episcopo depositus si principem sæcularem adeat, amplius non auditur, sed spem recipiendi gradus in futurum ammittit. 21.q.5.c.1.& c.vlt.
Quod clericus si extra prouinciam (excepta sede apostolica) iudicia expectat, est deponendus. 3.q.6.non liceat. 11.q.1.si quis clericus.& c.seq.& cap.inolita.& c.de diuersis.
FRATER. Quod dicitur quis frater fide, 2.q.1.multi. circa medium. 11.q.3.ad menſam.
Item frater dicitur consanguinitate. 35.q.3.quædam lex.
Item dicitur frater iuris interpretatione. 28.quæstione 1. nunquid.
Item dicitur frater dignitatis communione, 51.dist.præterea.de pœn.dist.5.fratres nostros.
Item dicitur fratrer religione, 16.q.1.vos autem.
Item dicitur frater religionis professione, 20.q.2.episcopus habeat.
Item dicitur frater nomine naturæ. 6.quæst.1.ex merito.
Item dicitur frater similitudine, de consc.dist.1.Iacobus frater Domini.
Item dicitur frater facti comparatione, 14.q.5.immolās. in fi.
FRAVS. Quod fraus propriè committitur quando res ad speciales vsus missa retinetur, vel indebitè expenditur, 16.q.1.reuertimini.
Quod amico rapere furtum est, ecclesiamque defraudare sacrilegium est, 12.q.1. gloria. in fi. 13.q.2.qui oblationes. in fin.
Quod cum pauperibus eleemosyna subtrahitur, Deus qui res ad hoc contulit, de sua parte defraudari conqueritur, 16.q.1.reuertimini.
Quod qui defraudat panem egentium, homo sanguinis est, 14.q.5.immolans.
Quod qui legata morientium retinent egenos & mortuos consolatione defraudant, 13.quæst.2.qui oblationes.
Quod qui defraudat ecclesiæ res, in quadruplum debet rest tuere, 12.q.2. in antiquis.
Quod clericus qui res ecclesiæ, quæ sunt pauperum defraudat, est corripiendus, si verò episcopus est, deponēdus est, 10 q.2.episcopus.& c.seq.
Quod qui furem & latronem vel raptorem aliena cum possit vt restituat non compellit, est socius fraudis vel criminis, 14.q.vlt.si res.

De hac materia require vbi agitur de Diuortio.

FRVCTVS. Quod fructus digni pœnitentię sunt incipientium, videlicet de peccatis dolere, & de futuris malis cauere. de pœn.dist.5.circa fi. 50.distinct.quia sancti tas.
Quod fructus virtutum sunt proficientium, quorum est de virtute in virtutem progredi, de pœn.distinctione 5. in fi.
Quod fructus spiritus sunt perfectorum, quorum est beatitudinibus insistere, videlicet voluntariam paupertatem diligere, mansuetudinem tenere, pro æterno desiderio lugere, iustitiam esurire & sitire, misericordiam & munditiam ad tranquillitatem pacis amplecti, & pro obseruatione iustiæ persecutionem pati, & cæteris fructibus spiritus insistere. de pœn.dist.nction. 2. si quis semel.
FVGA. Quod fuga peccatorum est elongare se à terrenis & propinquis, 12.q.1.c.cui portio.
Quod fugiendi sunt honores, & fugientibus offerendi. 8.q.1.in scripturis.
Quod si à persecutoribus prælati persona quæritur, debet fugere: si autem fides vel grex quæritur, & obijcere. 7. q.1.aduersitas.§. hoc etiam tunc.
Quod qui iudicium fugit, constat illum de iustitia diffidere. 11.q.1.Christianis, in fine.
Quod hæretici & schismatici in prouincia permanentes sunt fugiendi, 24.q.3.omnis.
Quod ad ecclesiam fugientes sunt ab ecclesia protegendi, 87.dist.eos.
FVROR. Quod furor commotionis tempore iustum putat omne quod facit, 11. quæstione, rerria. illa.
Quod laudabile est in præpositis si non furant, sed ratio dominetur in ipsis. 15.q.3.illa.
Quod furor in sapiente talia facit, de quibus post multū dolet pœnitere. 11.q.3.cum apud.
Quod rectores aliorum non cum leuitate vel furore debent præcipitare sententiam, 11.q.3.summoperè.
Quod qui post sacerdotium furere incœperit, sacerdotio non carebit, nisi in furia sit perseuerans. 15.q. 1.si quis non in fin.
FVRTVM. Quod furtum est omnis illicita alienæ rei alienatio. 14.q.5.pœnalę. 32.quæst.4.meretrices. circa fin.
Quod fur reputatur qui volens furari propter timorem humanum non furatur. de pœnit.distinctione 1.si pro pierea.
Quod non permisit rapinam qui furtum prohibuit. 32. q.4.meretrices.
Quod furti nomine rapina, & quidquid proximo aufertur illicitè, in prohibitione decalogi continetur. 14.q. 5.pœnale.
Quod quantumcunque parum quis abstulerit, furti nomen meurrit. 14 quæstione 6.c.vltim.de pœ. distin. 1. vulgaris.
Quod non furtum sed mens furantis attenditur, 14.q. vlt.c.vlt.
Quod furtum non facit necessitas, sed voluntas. de consc.dist.5.discipulos.
Quod cum pro necessitate vitæ alienum tollitur, quia tunc omnia sunt communia, furtum non committitur. ibid.
Quod qui vt eleemosynam faciat alienum accipit, furtū committit. 14.q.5.fortè. 32.q.4.sic non sunt.
Quod non est furtum accipere ab inuito sibi debitum, 14.q.5.non sanè.
Quod res Aegyptiorum asportando furtum non cōmiserunt filij Israel, quia Domino omniū iubente parue runt. 14.q.5.dixit Dominus.
Quod furem vel raptorem nullus debet defendere, sed humanitatis causa potest pro ipso intercedere, 14.q. 6.c.si res.& c.hi qui.
Quod fures vel latrones, quia infames sunt, nec accusare, nec testes esse possunt. 3.q.5.constituimus.
Quod furtum ex auaritia commissum granius punitur quàm quod fit ex ingnia. 12.q.2.fraternitas.
Quod episcopus rerum ecclesiæ dilapidator tanquā fur à suo honore est deponendus. 19.q.2.c.vlt. 12.q. 2.in legibus.
Quod presbyter in furto deprehensus, ab omni honore deponitur, 82.dist.presbyter.
Quod prælatus est fur, qui non curat de quibus, vel non intrat per ostium in officium prælaturæ. 23. q.4.tres personas.
Quod furtiua vsurpatio præiudicium non generat. 93. dist.illud.
FVTVRVM. Quod futura scire expedit: & modo debito sunt inquirenda, 1.quæstio.7. conuenientibus. in prin.
Quod futura non sunt per sortilegia inuestiganda, 26.q. 2.non statim.& duobus c.seq.
Quod curiositas est per constellationes futura inuestigare. 26.q.7. fors.§. his ita.
Quod futura non sunt inuestiganda per auguria vel per aliarum artium magicarum documenta, 26. quæst.2. illud.
Quod omnia prædicta futura inquirere est idololatriæ deseruire. 26.q.2.sed & illud.
Quod aruspicia & augurationes, oracula & necromantia per quæ homines futura inquirunt, inualuerunt ex arte dæmoniaca. 26.q.2.qui sine Saluatore.
Quod ex inspectione scripturarum futura nō sunt quærenda. 26.q.5.aliquanti.
Quod dæmones ex acumine sensus & celeritate motus & ex diuturnitate temporis ipsis ante cognita hominibus aliqua prænunciant, futura videntur prædicere. 26.q.4.sciendum. per totum capitulum.
GENERATIO. Quod generatio est duplex, videlicet carnalis, quæ est à patribus per successionē, & spiritualis, quæ fit per baptismi generationem. 32.q.4.recurrat. de consc.dist.4.regenerante.
Quod in generatione carnali quādoque de malis nascūtur boni, quandoque de bonis nascuntur mali, quandoque de bonis boni, & de malis mali, 32.q.4.recurrat. 47.dist.quantumlibet. 56 dist.nasci.ante fin.
Quod nasci de adulterio non est culpa nascētis, sed eius qui generauit. 56.dist.nasci.
Quod vndecunque generentur homines, honesti & salui erunt, si parentum vitia non sectantur. 56.dist.vndecunque.& c.Dominus noster.
Quod multi summi pontifices & episcopi sunt ex presbyteris generati. 56.dist.c.1.Osius.
Quod ideo quidam vsque ad quartam generationē ecclesiam Dei intrare prohibentur, donec culpam auctorum multipliciter successio generationis aboleat. 1. q.1.cito.
Quod generatio spiritualis quæ est per baptismum, facit remissionem omnium peccatorum. de consc.dist. 4.regenerante.
Quod baptismus Ioannis non erat sufficiens ad spiritualem generationē. de consc.dist 4. non regenerabātur.
Quod Christus suo baptismo homines ad spiritualem generationem prouocauit. de consc. dist.4. non regenerabantur.

GENVA. Quod genua à festo Paschæ, vsque ad festum Pentecostes inclusiue in signum resurrectionis dominicæ ad horas non sunt flectenda, 76. d.ſt.c. omnium. §. non autem. & cap. ſeire. 30. diſt. ſi quis presbyter. §. ſtituliter.

Quod nec die dominico, nec in alio festo ſanctorũ genũa flectenda ſunt orando. 30. diſt. ſi quis presbyter. de conſe. diſt. 3. quoniam ſunt.

Quod in diebus ieiuniorum genua flectere peccatores debent. 26. q. 7. ſacerdos.

GESTVS. Quod geſtus exterior corporis qualitatem indicat mentis. 41. diſt. clericus. §. ſicut ergo.

Quod geſtus reprehenſibilis ſi diſſolutus vel mollis eſt, indicat laſciuiam: ſi fractus, indicat ſuperbiam, ſi citius, indicat impetuoſitatem: ſi tardus, indicat pigritiam, 41. diſtinctione, pariſimoniam. & cap. clericus. §. ſicut ergo.

GLADIVS. Quod gladius eſt duplex, ſcilicet, materialis, & ſpiritualis. 23. q. 8. §. 1. 15. q. 6. auctoritatem circa finem.

Quod Chriſtus non venit in terram mittere gladium materialem, ſed ſpiritualem, 33. quæſtio. 2. inceſtectores. §. in hoc.

Quod eccleſia non habet niſi ſpiritualem gladium, quia non occidit ſed viuificat, 33. q. 2. iſtter hæc. 16. q. 2. viſis. in fi. 24. q. 1. ſi Petrus.

Quod materialis gladius prælatis in exemplum patientiæ inhibetur, ſpiritualis verò qui eſt verbum Dei exercet præcipitur, 23. q. 1. §. 1. & q 8. §. 1.

Quod eccleſia criminoſos non materiali ſed ſpirituali gladio feriti iubet, 33. q. 2. interfectores. §. in hoc.

Quod prælati eccleſiæ de mandato Papæ poſſunt res eccleſiæ materiali gladio defendere, 15. q. 6 auctoritatem. circa finem.

Quod poteſtates ſæculares ideo non ſine cauſa gladium materialem portant, quia in malefactores iræ Dei exiſtunt miniſtri, 23. q. 5. non ſolum. & c. ſunt quædam, & q. 4. quæſitum. & c. ſicut. in fi.

Quod ſæcularis poteſtas cum gladium vindictæ reſpuit, occaſionem peccandi tribuit, 23. quæſtione quarta, eſt iniuſta.

Quod ille gladium materialem cum culpa accipit, qui ſine poteſtate conceſſa à ſuperiore in ſanguinem alterius armatur, 23. q. 4. ille gladium.

GLORIA. Quod gloria epiſcopi eſt pauperibus ſubuenire, 12. q. 2. gloria.

Quod prædicator gloriam ſuam enecuat, quando non pro æterno, ſed pro fructu temporali laborat, 1. q. 2. ſacerdos. in fine.

Quod in lata gente eſt gloria regis, in diminutione plebis eſt contritio principis, 1. q. 4. eccleſiæ. §. item Dauid. poſt medium.

Quod nihil eſt illo paſtore deterius, qui luporum laudibus gloriatur, 83. diſt. nihil. 6. q. 1. ſunt plurimi.

Quod melior eſt in malefactis humilis confeſſio, quàm in bonis ſuperba gloriatio. 1. q. 3. iniuſtum.

GRATIA. Quod gratia dicitur eo quòd gratis datur vel recipitur, gratia aliter non eſt, 1. q. 1. c. 1.

Quod gratia non generis nobilitate, ſed virtute paratur, 40. diſt. illud.

Quod nullus niſi purgetur à vitiis, gratiam Dei poteſt accipere, de pœnit. diſt. 1. non poteſt quiſquam.

Quod ſicut ſol æquali luce ſuper omnes radiat, ſic gratia Dei ſine acceptione perſonarum æqualiter omnibus infunditur, de conſec. diſt. 4. nec quanquam.

Quod gratiæ plenitudo adiectione non indiget, nec vlla requirit commendationis augmenta, 6. quæſtione 1. ſi omnia.

Quod quantumcunque occulta loca animam ſine gratia ſaluare non poſſunt, quia de paradiſo homo, & angelus de cœlo peccando ceciderunt, 40. diſtinctione, quælibet.

Quod gratia Dei dat fidem, & facit remiſſionem peccatorum, de conſec. diſt. 4. gratia quæ.

Quod gratia Chriſti non ſolum facit malum vitare, ſed etiam bonum facere, de conſec. diſt. 3. placuit. & cap. ſequen.

Quod gratias Deo & hominibus pro beneficiis agere debemus, 16. q. 1. recurrimus.

Quod de aduerſitatibus & paſſionibus Deo gratias referre debemus, 12. q. vlt. c. vlt.

Quod ſine gratia mandata Dei ad impleri non poſſunt, de conſecr. diſt. 4. c. vlt.

GRADVS. Quod gradus in eccleſia diuerſi, & ſtatus vnitatem eccleſiæ conſeruant, diſtinct. 89. ad hoc. 93. diſtinctione, à ſubdiacono. 50. diſtinctione in capite.

Quod in ſingulis gradibus ordinum conſerendis, dilationis tempora ſunt obſeruanda, 77. diſtinctione, in ſingulis. & c. ſeq.

Quod ad ſingulos gradus ordinum recipientium ætas eſt ſeruanda, 77. diſt. per totum.

Quod ad gradum diaconatus & ſuprà nemo eſt promouendus, niſi præmissa continentia fuerit approbatus, 77. diſt. quicunque.

Quod ad ſuperiorem gradum ſacerdotij nullus debet exponi, niſi ab inferiori ordine gradatim aſcendendo, 59. diſtinct. per totum.

Quod apud Deum non gradus altior, ſed vitæ melioris approbatur, 23. q. 4. ſicut excellentiam.

Quod gradus ſunt non ſolum inter virtutem & virtutem, ſed etiam in vna eademque virtute. de pœn. d. ſt. 1. §. ego ſum panis. §. hæc quæ. & c. cum ſanctam.

Quod nõ ſolum ſunt in virtute gradus, ſed etiam in peccato. de pœ. diſt. 2. ſicut tribus. §. non eſt mirum.

Quod tribus gradibus ad peccatum perueniturꝫ ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu. de pœn. diſt. 2. ſciendum. & c. ſicut tribus.

Quod olim vſque ad ſeptimum gradum conſanguinitatis & affinitatis matrimonium cõtrahi impediebatur, 35. q. 3. contrad. cimus. & q. 8. per totum.

De computatione conſanguinitatis & affinitatis habes 35. q. 3. contradicimus. & q. 4. & q. 5. per totum.

GRAMMATICA. Quod grammatica ad meliores vſus aſſumpta animæ ſaluti non infert detrimentum, 37. diſt. ſi quis artem.

Quod epiſcopo vel alij prælato eſt reprehenſibile omiſſo Euangelio vel alia ſacra ſcriptura populo grammaticam exponere. 37. diſt. turbat. §. cum ergo. 86. d. ſt. cum multa.

Quod epiſcopi vel preſbyteri ſi cadunt in grammaticã, non ſunt à ſapientibus irridendi, quia plus ſunt penſanda vitia morum, quàm verbotum, 38. diſt. quamuis. § ſed licet. & c. ſedulo.

Quod ſi aliquando ſancti viri loquũtur per barbariſmos & ſoleciſmos, non ſunt propter hoc deſpiciendi. 38. diſt. ſedulo. & c. ſeq. de conſe. d. ſt. 4. retulerunt.

Quod indignum eſt verba cœleſtis oraculi reſtringi ſub regulis Donati. 38. diſt. indignum. 1. q. 1. marchion.

GREX. Quod ſicut grex ex vna morbida oue polluitur, ſic ex prælato immundo plures inficiũtur, 45. diſt. ſed illud, in fin.

Quod prælati tanquam atietes ducatum gregi præbere debent. 7. q. 1. ſciſcitatis.

Quod languente paſtore grex inſidiatorum dentibus lacerandus exponitur. 7. q. 1. quamuis.

GVERRA. Quod guerra quandoque immittitur propter populi peccata. 23. q. 5. remittũtur. per totum. 56. diſt. ſi gens.

De hac materia require vbi agitur de Bello.

GVLA. Quod gula eſt mater luxuriæ, quia vẽter & genitalia ſunt vicina mẽbra. 44. diſtinct. §. 1. cum autem. de conſec. diſt. 5. nihil.

Quod gula ſic in vilibus vt in pretioſis attenditur, 41. diſt. quiſquis. & c. delicias.

Quod quinque ſunt ſpecies gulæ, videlicet accuratius cibo intendere, vel lautioria excogitare, in cibo tẽpus præuenire, ab cibum nimium æſtuare, de cibo plus ſumere. de conſe. diſt. 5. quinque.

Quod gula de paradiſo primũ hominẽ expulit, 35. diſt.

Quod gula groſſum ſenſum generat. 44. diſt. non liceat. §. ſi ergo.

Quod gula morbos facit, moleſtias ingerit, & ægritudines generat. de conſe. diſt. 5. nihil. & c. ne tales.

Quod guloſi non aliter feſta ſanctorum putant celebrare, niſi gulæ deſeruiant. 44. diſt. §. 1. in fine.

Quod ægritudines quas gula infert, fames curat. de cõſe. diſt. 5. legimus.

HABERE. Quod habere poteſt eccleſia proprium exemplo domini. 12. quæſt. 1. exemplum. & cap. ſequen.

Quod perfecti proprium non habent nec habere cõcupiſcunt, qui non ſuorum ſed communium ſunt poſſeſſores. 12. q. 2. ſacerdos.

Quod religionem profeſſi proprium habere non debẽt. 12. q. 1. ſcimus. & tribus c. ſeq. & c. habebat. & c. ſeq. 18. q. 2. quàm ſit. §. nullus.

Quod habentibus eleemoſynã dare nihil aliud eſt quàm perdere. 1. q. 2. paſtor.

HABITAT/O. Quod habitatio vera Chriſti eſt eccleſia, quæ fidem ipſius ſeruat. 24. q. 1. quæ dignior.

Quod Deus non habitat in illis qui per ſuperbiæ ſingularitatem ſe à melioribus diuidunt, 24. q. audiuimus, ante med.

Quod ſicut filij Iſrael diſperdere non potuerunt Iebuſæos, quin in medio ipſorum habitaret, ſic boni non poſſunt euadere falſos Chriſtianos, 11. q. 3. nolite recedere, per totum cap.

Quod nõ poſſunt cum Deo toto corde habitare qui fœminarum acceſſibus copulantur. 32. diſt. hoſpitibus.

Quod nullus clericus cum extranea fœmina debet habitare. 81. diſt. clericos. & 2. c. ſeq.

Quod monachi cum monialibus in vno loco non debent habitare, 18. q. 2. in nullo loco, & quattuor c. ſeq.

Quod habitatores præponuntur extraneis in pluribus in conſtitutione archidiaconi 95. diſt. legimus.

Item in conſtitutione œconomi. 89. diſt. quia.

Item in epiſcopo el gendo. 7. q. 1. remoto.

Item in abbatis electione. 17. q. 2. quàm ſit.

Item in epiſcopi accuſatione, 2. q. 7. quærendum.

Item in defuncti epiſcopi rerum conſeruatione, 12. q. 2. non licet alicui.

HABITVS. Quod habitus clerici non in veſtibus nec in calceamentis decorem debet prætendere, 41. diſt. clericus. & §. ſeq. & c. pariſimoniam.

Quod clerici in habitu ſuo nec ſericis nec aureis intextis, nec in ſummitate veſtimentorum variorum ornamentis vti debent. 21. q. 4. omnis mulier. & quattuor c. ſeq.

Quod religioſorum habitus non debent eſſe notabiles, nec diuerſi coloris, ſed conuenientes, pœnitentiæ & deuotioni. 20. q. 1. v. dud.

Quod religioſus habitum profeſſionis ſuæ, tam in lecto quàm in alijs locis debet deferre. 20. q. 1. vidua.

Quod mulier quæ propter iudum habitum hominis vitilem aſſumit, anathema incurrit. 30. diſt. ſi qua mulier.

HELI. Quod Heli ſacerdos ſanctus fuit: ſed quia filios non erudiuit, ſupinus eccidit. 37. diſt. legant.

Quod ſicuti propter filiorum Heli peccatum homines à ſacrificio Dei detrahebantur, ſic prauis exemplis prælatorum quotidiè peiores fiunt, 50. diſtinct. de his vero.

Quod ſicut ex peccato filiorum Heli in manu hoſtium populus corruit, ſic plebs peccata prælatorum luit. 1. q. 4 eccleſia.

HELIAS. Quod Helias vt oſtenderet illum verum Deũ eſſe quem colebat, orauit igne cœleſti quinquagenarios conſumi. 83. q. 4. ſi illic. §. ſed obijcitur. & cap. quod Chriſtus. & c. ea vindicta.

Quod precibus Heliæ cœlum clauſum fuit annis tribus & ſex menſibus, 23. quæſtio. 4. ſi illic. §. quòd tunc.

Quod Helias cultorum Baal vindicauit, ſacerdotes eius occidendo, 23. q. 4. Guiliſarius. circa finem.

HELISÆVS. Quod Heliſæus aſperſione ſalis ſterilitatem aquæ ſanauit. de conſec. diſt. 1. aquam ſalſe.

Quod in exemplum perfectis ad prophetandum vadens, boues & omnem curam domeſticam reliquit, 86. diſt. dominus.

Quod miſit lignum in aquam & ferrum ſecuris contra naturam natauit. de conſecra. diſt. 2. reuera. poſt medium.

HEREDITAS. Quod hereditas ſecundum leges ab indignis ſucceſſoribus poteſt auferri, 11. quæſtione 1. Sylueſter.

Quod heredi non licet ſine cauſa venire contra factum ſui prædeceſſoris, 11. quæſt. 1. Sylueſter, 16. queſti. 6. illud.

Quod nullus exheredato filio eccleſiam debet facere heredem, 17. q. vlt. c. vlt. 23. q. 2. ſi qui iraſcitur.

Quod epiſcopus res quas habuit hereditario iure, liberè poteſt conferre, 12. q. 1. epiſcopi.

Quod clerici ſunt funiculi hereditatis Chriſti, 12. quæſt. 1. clericus.

HEREMITA. Quod ſunt heremitæ qui vere & pure ſolitariam vitam ducunt, 16. q. qui vere.

Quod Ioannes Baptiſta fuit de vita eremitica, 2. q. 7. c. vlt. §. item Ioannes.

Quod eremitica vita vera ac pura digna honore iudicatur. 16. q. qui vere.

Quod eremitæ ne videantur eſſe acephali, debent ſubeſſe epiſcopis, 93. diſt. nulla. & c. ſeq. 12. quæſt. 2. ſi autem.

Quod eremitæ vtuntur priuilegio clericali ſicut alij religioſi, 16. q. 1. qui vere.

Quod eremita poteſt habere proprium, & condere teſtamentum, 19. q. 3. perlatum. §. econtra.

Quod eremitæ ratione proprij imperfectiores ſunt monachis, quibus proprium nõ licet habere, 19. q. 3. perlatũ. §. econtra.

HÆRESIS. Quod hæreſis Græce ab electione dicitur, quòd ſcilicet eam diſcipliniam quam ſibi vnuſquiſque legit, putat eſſe meliorem, 23. q. 3. hæreſis.

Quod prima hæreſis occaſione corporis Chriſti & ſanguinis orta eſt in diſcipulis, de conſecr. diſt. 2. prima.

Quod poſt illa Ariana quæ ponebat maiotitatem gradus in perſonis, orta eſt in clericis, 16. diſt. ſex ſynodus. § prima.

Quod tunc Chriſtianitas in diuerſas hæreſes ſciſſa eſt quando propter fidei perſecutores epiſcopi ad concilia celebranda in vnum non poterant conuenire, 15. diſt. canones.

Diuerſitatem hæreſum & multiplicitatem earum, habes. 24. quæſt. 3. quidam autem hæretici. per totum.

Quod inter hæreſim & ſchiſma eſt illa differentia, videlicet quòd hæreſis eſt in peruerſa doctrina, ſed ſchiſma in ſeparatione ab eccleſia, 24. quæſtione tertia. inter hæreſim.

Quod largo modo ſimoniaca prauitas dicitur impia hæreſis, 1. q. 1. quiſquis. cap. cum liqueat. & cap. eos.

Quod ſimoniaca hæreſis ortum habuit tempore apoſtolorum, 1. q. 1. fertur.

Quod diuina prouidentia diuerſi erroris hæreſes eſſe permittit, vt fideles aſtutiores reddantur, 24. quæſtione vlt. c. vlt.

Quod nullum peccatum eſt grauius hæreſi, 32. q. 7. quid in omnibus, 24. quæſtio. 4. quid autem. 22. quæſtione 2. primum.

Quod an grauius peccat qui hæreſim incurrit ignorans, an qui ſciens auaritiæ deſeruit, 6. quæſt. 1. quæro.

Quod pro nullo alio quàm pro hæreſi Papa poteſt contineri, 40. diſt. ſi Papa.

HAERETICVS. Quod hæreticus eſt qui falſas ac nouas opiniones gignit vel ſequitur, 24. q. 3. hæreticus.

Item hæreticus eſt qui aliter ſcripturam ſacram intelligit, quàm ſenſus ſpiritus ſancti flagitat. 24. q. 3. hæreſis, 38. diſt. quamuis.

Item hæreticus eſt qui præcipitus eſt ab vnitate eccleſiæ. 24. q. 3. c. 1. & ſeq.

Item

Item hæreticus eſt qui in vnam hæreſim damnatã incidit, 24. q. 1. Achatius.

Item hæreticus dicitur non qui errat, ſed qui errorem cõtumaciter defendit, 24. q. 3. qui in eccleſia.

Item largè ſimoniacus dicitur hæreticus. 1. q. 1. quiſquis.

Item qui Romanam eccleſiam negat eſſe caput eccleſiarum, & qui auctoritati eius derogat, eſt hæreticus, 22. diſt. omnes. circa fi.

Item ille qui hæreticos defendit, non ſolum hæreticus, ſed hæreſiarcha dicendus eſt, 24. q. vlt. qui aliorum.

Quod præſumptio ſenſus proprij via eſt ad hæreſim. 24. q. 3. quid autem.

Quod qui in expoſitione ſcripturæ locũ, tempus, & perſonam non attendit, de facili in erroris labyrinthũ cadit, 29. diſt. ſciendum.

Quod non ſunt inter hæreticos computandi qui errorẽ ab aliis recipientes parati ſunt poſtponere, 24. quæſt. 3. dixit.

Quod ſicut ipſi hæretici damnati ſunt ab eccleſia, ſic & ſcripturæ eorum, 15. d. ſt. in primis. §. montanus.

Quod hæretici excommunicati ſunt ipſo iure, 24. qu. 1. Achatius. & duobus c. ſeq.

Item poſt mortem excommunicantur, 24. q. 2. ſanè proferrur. per totum cap.

Quod conſortium & communio hæreticorum ſunt fugienda, 24. q. 1. aduocauit. & c. ſeq. & q. 3. clericus.

Quod hæreticorum conuenticula, conciliabula ſunt appellanda, 24. q. 3. clericus.

Quod ſacramenta hæreticorum in forma eccleſiæ tradita ſunt bona, quia non ſunt humana, ſed diuina, 23. q. 4. quid facit.

Quod ſcienter non debent ab ipſis (etiam in neceſſitate) ſacramenta recipi, 24. q. 1. ſi quem forte. & duobus c. ſequen.

Quod nec dãda ſunt ipſis à catholicis ſacramenta, 24. q. 1. nec quiſquam.

Quod hæretici non habẽt ſalutem in ſe, nec poteſtatem in alios. 24. q. 1. quodcunque. & c. vbi.

Item quòd non poſſunt contra fideles teſtificari. 2. qu. 7. non poteſt. & c. pagani.

Item nec ipſos accuſare poſſunt, nec iudicare, 4. q. 1. c. 1. 25. q. 1. omne.

Item nec excommunicare poſſunt, nec condemnare, 24. q. 1. ait. & duobus c. ſeq.

Quod hæreticos accuſare etiã infames perſonæ poſſunt, 6. q. 1. nos. §. ſed licet. & c. ſeq.

Quod hæreticus hæreticum excommunicare poteſt nõ catholicum, 24. q. 1. miramur. §. 1.

Quod hæreticus excommunicatus ab hæretico propter crimen à catholicis, propter deteſtationem culpæ nõ eſt recipiendus, 24. q. 1. quiſquis. & c. ſeq.

Quod reges & principes terræ debent hæreticos perſequi, & habẽt eccleſiam tueri, 23. q. 4. non inuenitur, & c. ſicut excellentia.

Quod hæretici ſunt cogendi & compellẽdi ad fidei quã reliquerunt receptionem, 23. q. 4. nimium. vſque ad finem quæſtionis.

Item poſſunt compelli per rerum temporalium ſpoliationem. 8. diſt. quo iure, poſt medium, 23. q. 4. ipſa pietas. & c. qui peccat.

Item ſunt cogendi vel domandi per corporalem punitionem, 23. q. 4. diſplicet. & c. ſeq. & q. 5. c. 1. & duobus c. ſequen.

Quod in perſecutione eorum non ad res eorum, ſed ad ſalutẽ reſpectus eſt habendus, 23. q. 4. ipſa pietas. in fi.

Quod inuentor hæreſis, & imitator pari damnatione plectuntur, 24. q. 1. c. 1.

Quod redeuntes debent recipi cum ſcriptura, quæ continet deteſtationem præteriti erroris, & veræ fidei confeſſionem, 1. q. 7. ſi qui voluerint. c. quoties. & c. maximum. & c. ſeq. 26. q. 6. his qui tempore. in fin. de conſec. diſt. 2. ego Berengarius.

Quod redeuntes, ad priſtinam dignitatem non admittũtur de iuris rigore, 1. q. 7. c. 1.

Quod humiliter redeuntes, ad priſtinam dignitatem reſtituuntur de benignitate eccleſiæ, 1. q. 7. conuenienti bus. & c. didici. & c. maximum. 23. q. 4. ipſa pietas.

Quod redeuntes non promouentur ad maiorem dignitatem, 12. diſt. 1. q. 7. ſaluberrimum.

HENRICVS. Quod Henricus primus Imperator priuilegio renuntiauit quod Romani pontifices propter ſchiſmaticos & hæreticos conulerant imperatoribus ſuper prouiſione & ſuper inueſtituris epiſcoporũ, 63. diſt. conſtitutio.

HISTRIO. Quod hiſtrio ad accuſandum non admittitur, quia infamis eſt, 4. q. 1. diffinimus.

Quod clerici maximè in ſæris conſtitui in conuiuiis vbi hiſtriones ſunt, non debent intereſſe, 34. diſtin. preſbyteri.

Quod hiſtriones prohibẽtur ad ordines promoueri, 33. diſt. maritum.

Quod nec euchariſtia in tali ſtatu manẽtibus dari debet. de conſe. diſt. 2. pro diſtinctione.

Quod hiſtrionibus propter ſuum officium res ſuas dare, peccatum eſt immane. 86. diſt. donare.

HOLOCAVSTVM. Quod holocauſtum ſpirituale eſt ieiunare, eleemoſynam dare, pudicitiam pollicere. 24. q. 1. odi. & proiecti.

HOMICIDIVM. Quod homicidium tres habet ſpecies: ſunt enim homicidæ interfectores, detractores, & odium habentes de pœnitentia. diſt. 1. homicidiorum. & quattuor c. ſeq.

Quod primæ ſpeciei homicida eſt, quia non tantum de facto, ſed etiam de cõcilio vel fraude aliquem occidit. de pœn. diſt. 1. periculoſe. & c. noli.

Quod omnes vulnerantes tandem mortuum, vel conſilium, vel auxilium præbentes, homicidæ iudicantur, 23. q. 8. c. vlt. 23. q. 2. aliquando.

Quod non habens publicam adminiſtrationem, ſi male ſicum vel qualẽcunque criminoſum interfecerit, homicida iudicabitur. 23. q. vlt. quicunque percutit. & q. 4. ille gladium.

Quod ille miniſter eſt homicida qui ſponte ſua illum occidit, quem ſcit etiam à iudice cecidendum, 23. q. 5. cũ miniſter.

Quod homicida eſt qui arbortum viuentis animæ procurat. 32. q. 2. quod vero.

Item qui ſibi voluntariè membrum virile abſciderit, 55. diſt. ſi quis abſciderit.

Quod quicunque qualicunque modo ſe occiderit, homicida iudicatur. 23. q. 4. diſplicet. poſt med. q. 5. ſi non licet. per totum cap.

Quod videtur quòd propter periculum caſtitatis licet ſe ipſum occidere. 23. q. 5 non eſt.

Quod Sanſon qui ſeipſum occidit cum aliis per inſtinctũ ſpiritus ſancti, de crimine excuſatur. 23. q. 5. ſi non licet. ante ſi.

Quod pro illis qui ſuipſius homicidæ ſunt, non eſt orandum: nec ſunt cum fidelibus ſepeliẽdi. 23. q. 5. placuit vt hi.

Quod ad homicidium miſcere ſe cum aliis quilibet debet formidare. 23. quæſt. 8. ſi in morte Longobardorum.

Quod nulla lex innocentem occidere concedit. 23. q. 5. c. non licet.

Quod homicidia maximè clericorum per iudices ſæculares ſunt vindicanda, 23. q. 5. ſunt quædam.

Quod principi vel iudici iuſtè officium exercenti, homicidium ad culpã non imputatur, 23. q. 1. noli. & c. ſeq. q. 5. de occidendis. & c. miles. & quattuor c. ſeq. & c. nõ fruſtrà. & quinque c. ſeq.

Quod reum non iudex ſed lex occidit: & ſi parcit, contemptor eſt legis, 23. q. quæſt. 5. miles. & cap. iudex. & c. ſequen.

Quod perimere malos auctoritate principis, non eſt cõmittere homicidium. 23. qu. vlt. quicunque percutit. & q. 5. miles.

Quod ſancti patres zelo iuſtitiæ occidendo merebãtur, 23. q. 4. c. ea vindicta. & q. 5. remittuntur. & qu. 8. legi. & c. ſeq.

Quod cum impius interficitur, Chriſtus dilatatur: quia abominatio aboletur. 15. q. 1. nec is qui.

Quod excommunicatos zelo iuſtitiæ occidendo homicidium non incurritur. 23. quæſt. 5. excommunicatorum.

Quod ad depreſſionem inimicorum Chriſti licet clerico hortari laicos, nec ex hoc homicida reputatur. 23. q. 8. igitur. & nouem c. ſeq.

Quod clericus non debet eſſe iudex in cauſa ſanguinis, quia ex hoc efficitur irregularis. 50. diſt. miror. & quattuor c. ſeq. & c. de his clericis. & c. ſtudeat.

Quod furioſo vel mente alienato homicidium ad pœnã non imputatur. 15. q. 1. illud. §. itaque. in fin. & cap. aliquos. & c. ſi quis inſanieris.

Quod nec pùrè caſuale homicidi um quantum ad pœnitẽtiam imputatur, 50. diſt. hi qui arborem & c. ſeq. 15. q. 1. nec is. & c. ſi quis. 23. q. 5. de occidendis.

Quod nec caſuale imputatur homicidium ad irregularitatem. 50. diſt. clerico. & c. ſeq. & c. eum qui & c. hi qui arborem.

Quod pro homicidio inuoluntario vbi ſufficiens cautela non adhibetur, ſecundum magis & minus, leuior tamen quàm pro alio homicidio pœnitentia eſt imponẽda, 50. diſtin. ſtudeat. & quattuor c. ſeq. 15. qu. 1. ſi quis non.

Quod vbi per culpam quis in neceſſitatem homicidij venit, de homicidio non excuſatur, 15. quæſt. 1. illud. §. itaque.

Quod vbi ſine culpa quis ad neceſſitatem pertenit homicidij, non imputatur 50. diſt. ſæpè.

Item ſi dedit operam rei licitæ, & omnem cautelam adhibuit, non imputatur. 50. diſt. hi qui.

Quod cũ qui defendẽdo ſe vel ſocium homicidiũ cõmittit, minus imputatur. 23. q. 5. non eſt iniquitatis.

Quod interpretatiũ homicida dicitur qui cum poſſit fame morientibus non ſuccurrit. 86. diſt. paſce. & q. 1. de cimæ. in fi.

Quod paſtor cum delinquentes non arguit, ipſos tacendo occidit. 45. diſt. epheſiis.

Quod qui res epiſcopi vel eccleſiæ rapit, homicida iudicabitur. 12. q. 2. qui Chriſti. & c. qui abſtulerit.

Quod negans pœnitentiam morienti homicida dicitur, 16. q. 6. cognouimus.

Quod ille qui aliquem ad peierandum ſcienter compulerit, dupliciter eſt homicida, ideſt ſui ipſius, & alterius. 22. q. 5. ille.

Quod qui alium occidit, & qui alij detrahit, ſe ipſum occidit. de pœn. diſt. 1. homic. diorum.

Quod homicidæ per eccleſiam cogendi ſunt ad pœnitẽtiam agendam. 24. q. 3. itaque.

Quod quia diuerſi ſunt modi homicidij, iuxta hoc & diuerſitas culpæ debet pẽſari, 23. q. 5. cum homo.

Quod voluntatẽ vel furore laicum occidens ſeptem annorum pœnitentia eſt puniendus, 50. diſt. ſi qua.

Quod clericum vel religioſum occidens punitur pœnitentia grauiori, 17. q. 4. qui occidet.

Quod occiſor patris vel matris pœnitentia punitur ampliori, 33. q. 2. latorem.

Quod pro vxoris homicidio pœna grauiſſima imponitur, 33. q. 2. admonere.

Quod occidens vxorem abſque lege vel ſine cauſa, non debet nubere: tamen cum adoleſcente poteſt diſpenſari, 31. q. 2. interfectores. & duob. c. ſeq.

HONOR. Quod honor non eſt ſuſcipiendus niſi prius is qui adipiſci deſiderat, vires ſuas cum onere metiatur. 1. q. 1. non eſt putanda. & c. ſeruir. in fine.

Quod ſi ad honores mundi ſine merito laboris non peruenitur: multo fortius ad honores cœleſtiũ dignitatem, 61. diſt. miramur. in fi.

Quod honor etiam à digno cum metu eſt ſuſcipiendus, 1. q. 1. non eſt. in fine. 63. diſt. Valentinianus.

Quod nemo debet ſibi honorem aſſumere niſi à Deo vocatus, 8. q. 1. in ſcripturis.

Quod honor contemnenti & fugienti eſt offerendus. ibidem.

Quod honor per ambitionem ſuſceptus vergit ad culpã & ad pœnam, 40. diſt. multi. 1. queſt. 6. ſicut. 8. queſt. 1. ſunt.

Quod prælatus non ſuum ſed honorem eccleſiæ debet cupere, 99. diſt. ecce.

Quod qui honore eſt maior, in ſanctitate & in ſolicitudine debet eſſe perfectior, 100. diſtinct. rationis, 1. q. 1. viliſſimus.

Quod non qui maior fuerit in honore, eſt iuſtior, ſed qui iuſtior eſt, ille eſt maior. 40. diſt. multi. in fine.

Quod tunc prælatus honoratur quando à ſuis ſubditis honor quilibet debitus non negatur. 99. diſt. ecce. in fine. & c. nullus.

Quod quanto quis in maiori honore conſtitutus peccat. tanto plus eſt puniendus. 5. quæſt. 6. quia. §. preſbyteri.

Quod honor indebite oblatus eſt reſpuendus. 99. diſt. nullus.

Quod honor ſic ſingulis exhibendus eſt, vt ex hoc nulli derogetur, 99. diſt. ecce. 11. q. 3. qui reſiſtit. 25. q. 2. de eccleſiaſticis.

Quod ſacerdos in perſona Dei cuius miniſter eſt, honoratur. 2. q. 4. habet. in fine.

Quod ſacerdotes ſunt honorandi, quos Deus dicens ipſos Deos & angelos honorauit. 11. quæſt. 1. ſacerdotibus.

Quod dilectores huius ſæculi pro. honore terreno multa tolerant, pro honore cæleſti pauca, 47. diſtinct. omnes, in prine.

HOSPITALITAS. Quod hoſpitalitas per ipſum Chriſtum commendatur, 42. diſt. §. 1.

Quod hoſpitalitas exercenda eſt ad omnes indifferenter. 42. diſt. quieſcamus.

Quod hoſpitalitas omnibus exemplo ſanctorum patrum perſuaderur, 42. diſt. §. 1.

Quod zelandum eſt pro hoſpitibus, quia hoſpitalitas etiam apud barbaros inuiolabilis cuſtoditur. 32. qu. 7. offerebat.

Quod res clericorum debent eſſe communes, maximè in ſuſceptione peregrinorum & hoſpitum. 16. q. 1. quoniam quidquid.

Quod hoſpitalitas maximè à prælatis & religioſis eſt ſeruanda. 89. diſt. volumus, 12. q. 1. quia. circa finem. & q. 2. mos.

Quod prælatus domum ſuam hoſpitibus claudens non poteſt eſſe hoſpitalitatis exhortator. 32. diſt. §. 1.

Quod electus in epiſcopum, à confirmatione repellitur propter inhoſpitalitatem. 86. diſt. archidiaconum Florentinum.

Quod mali hoſpites, qui res exportant hoſpitantium, ſunt ſicut mus in pera, ignis in linu, & ſerpens in gremio: qui male ſuos remunerant hoſpites, 13. q. 1. eccleſias. §. ad hæc. poſt medium.

Quod hoſpitalium conſtructio & gubernatio ſpectat ad curam epiſcopi, 18. q. 2. quidam.

HOSTIARIVS. Quod hoſtiarij in veteri teſtamento iidem ſunt quod ianitores. 21. diſt. cleros.

Quod hoſtiarij eſſectus claues eccleſiæ tenere, & omnia quæ ſunt intus & extra cuſtodire. 25. diſtinct. perlectis.

HOSTIS. Quod hoſtis interior eſt mala voluntas. 23. q. 1. paratus. in fi.

Quod exterius hoſtem pugnantem neceſſitas debet premere, non voluntas, 23. q. 1. noli.

Quod capto hoſti miſericordia debetur, niſi pacis perturbatio timeatur, 23. q. 1. noli. in fine.

Quod hoſti fides ſi promittitur, eſt ſeruanda. 23. queſtio. 1. noli.

Quod in iuſto bello nihil refert vtrum hoſtis aperte, vel inſidiis expugnetur. 23. q. 2. dominus.

HVMILITAS. Quod humilitas eſt pœnitentiæ fundamentum. de pœn. diſt. 2. c. 1. in prin.

Quod humilitas exercitia ſunt viliopibus officijs ſe ſubdere, & miniſterijs indignioribus ſe tradere. de pœ. diſt. 2. §. 1.

Quod humilitas prælatis eſt commendabilis. 99. diſt. 2.

Quod in-

Quod nihil fulget in episcopali cerulee splendidius quã humilitas, 100. dist contra morem, ante finem.
Quod humilitas docendis & discendis persuadetur, 38. dist. sedulo, & c. nullus, 40. dist. inuiti. in fi. 24 quæst. 3. fi habes.
Quod virginitas cum humilitate est admiranda, 30. dist. hæc autem scripsimus.
Quod Christus verbis & factis exemplum dedit humilitatis, 93. dist. dominus. 9. q. 3. nullus. ante fi.
Quod neophyti & totius humilitatis ignari ad regimen ecclesiæ non sunt assumendi, 61. dist. statuimus. & §. i.
Quod boni pastores potius per humilitatis mansuetudinem student peccantes reuocare, quàm per austeritatẽ in foueam perditionis propellere, 45. dist. recedite.
Quod qui sibi vult ab aliis humiliter obediri & ipse suo superiori obediat, 1. q. 6. qui se scit.
Quod cum culpa non exigit, omnes secũdum rationem humilitatis æquales sumus, 22. dist. de Cõstantinopolitana.
Quod humilitatis causa non est in confessione mentiendum, 22. q. 2. cum humilitatis.
Quod humilitas non est vbi est falsitas, 22. q. 2. cum humilitatis, & c. incauti.
Quod ficta humilitas est cum superbia mista, 8. qu. 1. in scripturis. in fi.
Quod nemo prælatis suis sic humilitate debet subiici, vt cogatur ipsorum vitia venerari, 2. q. 7. admonendi.

IACOB. Quod Iacob dicendo se primogenitum non est mentitus, quia non ad natiuitatem, sed ad ius primogenituræ respectum habuit, 22. q. 2. quæritur. §. proxi.
Quod non præcedens, sed subsequens consensus Iacob in Liam fecit eos coniuges. 29. q. 1. §. sed obiicitur.
Quod Iacob licet in se esset bonus: tamen filios aliquos malos, aliquos bonos habuit, 32. q. 4. recurrat.
Quod in hoc quod vidit Angelos ascendentes & descendentes, vitam prælatorum actiuam & contemplatiuã designat, 88. dist. decrebit.
IACTARE. Quod iactare non debet se quis de statu perfectionis suæ, quia & Petrus post iactantiam cecidit, 6. q. 1. imitare.
Quod omni ornatu qui possit iactantiam inferre, debent carere clerici, 21. q. 4. c. 1. 23. dist. his igitur.
IDOLOLATRIA. Quod idololatria quam sequuntur infideles, & quælibet noxia superstitio est fornicatio spiritualis, 28. q. 1. idololatria.
Quod idolorum culturam subtilitas dæmonum adinuenit, 26. q. 4. sciendum. per totum cap.
Quod ille princeps est idolplatriæ qui tes suas quas pro hibere potest, permittit idolis immolari, 26. qu. 2. si de area.
Quod eligendum est potius fame mori quàm ob reuerentiam idoiothytis vesci, 32. q. 4. sicut satius.
Quod Salomon qui Deo templum constituxerat, excæcatus luxuria templum idolis fabricauit, 32. q. 4. Salomõ.
Quod idololatra fit quis interpretatiuè multipliciter vi delicet per eucharistiæ perceptionem indigna, 32. dist. præter hoc. §. porro.
Item per rebeliem obedientiam, 8. q. 1. sciendum. in fine.
Item per æstuantem auaritiam, 6. q. 1. quæro.
Item per sortilegiorum, & diuinationum obseruantiam, 26. q. 2. fors. §. feq. & c. sed & illud. & q. 5. §. 1.
IEIVNIVM. Quod ieiunium est duplex spirituale & corporale, de cons. dist. 5. ieiunium.
Quod magnum & præcipuum est ieiunium spirituale, vi delicet à peccatis abstinere. de conse. dist. 5. ieiunium. & c. nihil.
Quod ieiunium corporale, quod est à cibis abstinere, est auctorizabile, quia primo à Deo in paradiso est præceptum. 35. dist. sexto.
Quod à sanctis patribus & ab ecclesia est institutum. de conse. dist. 5. ieiunia in ecclesia. & tribus c. seq.
Quod ieiunium de quo non est præceptum: vt scandalũ vitetur, secundum morem patriæ est seruandum, 12. dist. illa, 76. dist. vtinam.
Quod ieiunium ab ecclesia institutum, sine causa nõ est violandum, de cons. dist. 5. ieiunia in ecclesia.
Quod ieiunium quadragesimale, quod est pro decima tẽporis anni, est diligenter seruãdum, 76. dist. statuimus. & duobus c. seq. de cons. dist. 1. solent, & 5. dist. quadragesima, & c. ieiunium.
Quod ieiunium quattuor temporum est omnino ab omnibus seruandum, 76. dist. ieiunium. & sex c. seq.
Quod quibus mẽsibus & quibus de causis seruãda sunt, & in veteri lege seruata sunt ieiunia quattuor temporum, habes, 76. dist statuimus & duobus c. seq.
Quod antiquitus primus mensis anni Martius computa batur, & de omni alio tempore quando quattuor tem pora ieiunabantur, 76. dist. statuimus, & c. seq.
Quod à modernis hoc ieiunium fit quarta proxima feria post diem cinerum, secundum in hebdomada Pentecostes, tertium in Septembri post exaltationem sanctæ Crucis, quartum in Decembri post festum sanctæ Luciæ, 76. dist. statuimus. Vnde versus.

Dat Crux Lucia, Cinerũ, quoq; chrismatadia,
vt fit in angaria quarta sequens feria.

Quod dies tres rogationum ante ascensionem domini sunt ieiunandi. de conse. dist. 3. rogationes.
Quod sicut in memoriam passionis sexta feria ieiunatur sic & sabbatum in memoriam sepulturæ est ieiunãdum. de conse. dist. 4. in sabbato.
Quod de ieiunio sabbati videtur mos patriæ seruandus, 12. dist. illa.
Quod die sabbati est à carnibus abstinendum. de conse. dist. 5. quia dies.
Quod in cœna domini non est soluendum ieiunium. de conse. dist. 3. non liceat. & c. seq.
Quod die dominico ne sequamur errores infidelium, nõ est ieiunandum, 30. distin. si quis tanquam. & c. si quis presbyter, 76. dist. ieiunium. de conse. dist. 3. ieiunium. & c. ne quis.
Quod nec ieiunandum est tempore paschali vsq; ad Pẽtecost. 76. dist. ieiunium. § non autem. & c. seq.
Quod ieiunantes illo tempore ex deuotione, nõ sunt arguendi, 76. dist. post. & c. vtinam.
Quod hora meridiana in ieiuniis est comedendũ. de con sec. dist. 1. solent.
Quod in quadragesima ieiunium soluit qui antequã vesperas dicit, vel audit, comedit. de consec. distinctio. 1. solent.
Quod in ieiuniis quattuor tẽporum, & in vigilia Paschæ circa vespertinam horam est celebranda, & postea comedendum de conse. dist. 1. solent.
Quod ordinans & ordinandus debẽt esse ieiuni, 75. dist. quod à patribus. & c. seq.
Quod excepta causa infirmitatis non debent communicare ieiuni. de conse. dist. 2. liquido, 50. dist. presbyteros, 26. q. 6. si quis de corpore, 4. dist. denique. in fine.
Quod moderantia cibi est in ieiuniis habenda. de conse. dist. 5. non dico. & c. seq.
Quod in ieiuniis (maximè quadragesimæ) est à magnis piscibus & cibis lasciuis & potibus abstinendũ, 33. dist. denique.
Quod ieiunium debet esse mundum, 18. dist. habeatur, 86. dist. quid prodest.
Quod primo homini firmitatis virtus fuit in ieiunio, cognitio infirmitatis in cibo, 35. dist. sexto.
Quod ieiunium delinquentis vulnera curat, & curatos sanctificat. de conse. dist. 5. sint tibi ieiunia.
Item satisfacit pro commissis, 76. dist. igitur.
Quod viuentium ieiunia sunt defunctorum auxilia. 13. q. 2. animæ.
Quod ieiunium ex causa redimitur eleemosyna, 82. dist. presbyter. ante finem.
Quod duorum vel plurium dierum absque cibo ieiunia prohibentur. de conse. dist. 5. nõ dico. & duobus c. seq.
Quod an melius ieiunat qui sepius parum, quàm qui ingurgitando lautius ratius comedit. de conse. dist. 5. nõ dico. & duobus c. seq.

De hac materia require vbi agitur de Abstinentia.

IEZABEL. Quod Iezabel nonnullos prouocat stupro sui corporis ad immolandum idolis, 23. qu. 4. si illic. §. quod tunc.
IGNIS. Quod est ignis intensæ deuotionis, qui inflammat sacrificia deprecantium, 1. quæstio. 1. cum scriptura.
Quod est ignis veræ contritionis, quo igne decoloquuntur & purificantur pœnitentes, 27. quæstio. 1. impudicas.
Quod est ignis ĩdebitę vltionis, à quo prohibiti sunt apostoli ne exurerent Samaritanos, 23. q. 4. quid faciet. in fin. & c. seq.
Quod est ignis carnalis voluptatis, in quo igne bonus cõiugatus positus nescit ardere, 33. q. 4. vir cum propria, in fine.
Quod est ignis ambitionis & cupiditatis: qui tanquam ignis alienus exurit, & non mundat. de pœn. dist. 2. inter hæc.
Quod est ignis diuinæ consolationis, qui culpam exurit, non hominem, & sanat purè confitentes. de pœn. dist. 3. inter hæc.
Quod est ignis futuræ purgationis, qui excedit omnem præsentem pœnam, 26. dist. qui in aliud. de pœ. dist. 7. nullus expectet.
Quod ignis pũgatorius post hanc vitam credendus sit 25. dist. qualis. in fin. 33. q. 2. admonere, circa med. 1. q. 3. peruenit. de pœn. dist. vlt. nullus expectet.
IGNORANTIA. Quod ignorantia est triplex, videlicet bona, mala, & indifferens, 38. distin. quamuis. & §. sequen.
Quod bona est ignorantia eorum qui dant occasionem ad peccandum, quæ nescire melius est quàm scire, 38. dist. quamuis.
Quod mala est ignorantia quando ea quæ Dei sunt ignorantur, quia talis ignorans ignorabitur, 38. distinctio. qui ea.
Quod ind. fferens ignorantia est in his in quibus nihil interest ad regnum Dei vtrum sciantur an non. 22. qu. 2. in quibus.
Quod alia est ignorantia facti, alia iuris, 1 q. 4. turbatur, §. notandum, 22. q. 4. innocens.
Itẽ ignorantia facti alia simplex, alia probabilis, alia crassa & supina.
Ignorantia simplex est vera & non simulata, in qua peccantibus est parcendum. 11. q. 3. excellentissimus. & c. seq. 6. q. 2. c. vl 1. q. 4. §. vl. vbi agitur de idolothytis.
Ignorantia probabilis est quę probari potest ex hoc quòd ex vitalis est pro tanto. 1. q. 1. si quis à simoniacis.
Ignorantia crassa & supina est quando factum omnibus publicum ignoratur: quæ neminem excusat, sicut lupi non excusantur, quia Christum aduen. sse ignorant, med. 1. q. 3. curæ. 8. q. 1. licet ergo, 20. distin. si decreta. 16. dist. quod dictis.
Ignorantia iuris alia est iuris naturalis, quæ omnibus adultis & discernentibus est damnabilis. alia est iuris ciuilis & canonici, quæ quibusdã permittitur ignorare, quibusdam non, 1. q. 4. §. vlt. in fine.
Quod ignorantia iuris ciuilis vel canonici excusat à tanto, 34. q. 1. si quis dederit. 3. 2. q. 6. quemadmodum. 6. q. 1. quęro.
Quod ignorantia iuris ciuilis vel canonici non excusat à toto, 1. q. 4. §. vlt. ante fi. 28. distin. presbyterum.
Quod filij Israel circa promissionem Gabaonitarum habuerunt ignorantiam facti, sed non iuris. 22. q. 3 nonc ens. §. 1.
Quod ignorantia inuincibilis, quæ est ex furore vel dementia si est ex casu, non imputatur: si autem vens ex culpa, noxia est, 15. q. 1 si quis insaniens. & ca. proxi. & c. illud. relatum. §. itaque.
Quod ignorantia vincibilis procedens ex negligentia excusat à tanto, sed non à toto, 32. qu. 7. quemadmodum.
Quod affectata ignorãtia est quando quis nonvult intelligere vt bene agat, 37. dist. c. vt.
Quod ignorantia est mala & periculosa, quia mater est cunctorum errorum, 38. dist. ignorantia.
Quod licet laicis sit noxia, sacerdotibus tamen qui ducatum præbere debent alijs, est periculosior, 37. dist. cap. vlt. §. itaque & 38. dist. c. 1. & sex c. seq.
Quod ignorans non semper errat, 38. dist. quamuis.
Quod dicitur quis ignorare quando non cognoscit illud esse peccatum quod facit, vel non tantum quantum est talis excusatur pro tanto, sed non pro toto, 8. dist. consuetudo.
Quod qui ignorat modum & qualitatem facti ipse tunc peccat quando ignorantia iuris laborat, 8. dist. consuetudo. exemplũ de Paulo sed tunc non peccat quando facti ignorantiam habet, 34. q. 1. in lectum.
Quod qui dando operam rei licitæ ignorans quid ex facto suo sit secuturum, vt ille qui volens patrem suum à leone liberare, sagittam mittit, & patrem occidit, non peccat, 23. q. 5. de occidendis. 50. dist. sæpe.
Quod licet aliquis ignoret se debere continere recipiendo ordinem, ex eo quòd recepit ordinem tenetur continere, 28. dist. presbyterum.
Quod licet quis ignoranter rebaptizetur, ad sacros tamen ordines non potest promoueri. de consec. dist. 4. qui bis.
Quod qui patre procurante ecclesiam simoniacè licet ignoranter adeptus fuerit, crimine careat, fructum tamen paternæ emptionis reportare non poterit, 1. q. 5. eos qui. §. ex hac.
IMITATIO. Quod imitatio Christi necessaria est nobis, ne ab ipsius corpore separemur, 56. dist. Dominus. 82. dist. propositi.
Quod filij Dei sumus, & ipsum imitari debemus. 56. dist. Dominus.
Quod Christus dedit exemplum imitationis in patientia & humilitate, 93. dist. Dominus.
Quod superiores nostros in bono imitari parati esse debemus, 22. dist. de Constantinopolitana. 63. dist. Valentinianus.
IMITATOR. Quod imitator debet se totius virtutis imitatorem ostendere, 63. dist. Valentinianus.
IMAGO. Quod imago ponitur circa finem, in litteray,
IMPERATOR. Quod Imperator catholicus filius est non præsul ecclesiæ, 96. dist. si Imperator.
Quod nihil honorificentius quàm quòd Imperator filius ecclesiæ dicatur. 23. quæsti. octaua, conueniot. ante fi.
Quod Imperator Constantinopolitanus Papæ coronam omnemque regiam dignitatem in vrbe Romana & in Italia & in partibus occidentalibus concessit, 96. dist. Constantinus.
Quod nulli Imperatori licet decernere de electione summi pontificis, & de rebus ecclesiasticis. 96. distinction. §. 1.
Quod Imperator, aduocatus, & defensor debet esse ecclesiæ. 97. dist ecclesiæ meæ.
Quod Imperator debet iurare fidelitatem Papæ, & bona ecclesiæ defendere. 63. distinctione tibi Domino.
Quod nec Imperator iura pontificatus, nec pontifex nomen Imperatoris debet vsurpare, 96. distinctio. cum ad verum.
Quod Imperator pendet ex Papæ iudicio, non Papa ex Imperatoris, 50. dist. Domino sancto.
Quod Imperator debet pontificibus caput inclinare, 63. dist. Valentinianus. 96. dist. duo sunt.
Quod Imperator potest interesse concilio pontificis pro confirmatione fidei, alias non. 96. dist. nos ad fidem. & c. vbinam. & c. satis.

Quod nec speciat ad Imperatorem prælatos ecclesiæ iudicare. 96. dist. si Imperator. & cap. in scripturis.
Quod Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica iura dissolui, quia Imperator subest ecclesiæ, 10. distin. per totum.
Quod ab Imperatore non potest peti cognitio publicorum iudiciorum clericorum: sed episcopale potest peti. 11. q. 1. placuit vt quicũq;. 21. q. 5. si quis à proprio.
Quod Papa potest Imperatorem excommunicare: quia Gelasius Papa Anastasium Imperatorem excommunicauit. 96. dist. duo sunt, Vide quod ibi not.
Quod Papa Zacharias deposito rege Fracorum tradidit regnum Pipino patri Caroli Imperatoris. 15. q. 6. alius.
Quod Lodouicus Imperator, & primus Henricus, & primus Otto renuntiauerunt priuilegio super prouisione Papæ, quod summi pontifices propter schismaticos cõsulerant Imperatoribus, 63. dist. per totum. & c. præcipue. §. ex his.

De hac materia habes vbi agitur de Rege.

IMPOSITIO. Quod impositio manus quia non est aliud quàm oratio super hominem repeti potest, 1. q. 1. manus.
Quod hi qui baptismum ab hæreticis susceperint, nõ sunt rebaptizandi, sed tantum per impositionem manus sunt confirmandi, 1. q. 1. hi qui baptisma.
Quod cum episcopo benedictio super caput funditur, omnes episcopi presentes manus imponẽdo debent ipsius caput tangere. 23. dist. episcopus.
Quod episcopo presbyterum ordinante, & manum super caput eius ponente omnes presentes presbyteri debent manus suas iuxta manum episcopi tenere. 23. distin. presbyter.
Quod diaconus & sacerdos quando ordinantur accipiũt manus impositionem, 5. q. 6. quia iuxta. 23. dist. diaconus.
Quod episcopo manus imponente super ordinandum, & alio orationem dicente nihil agitur, 23. dist. quorum dam.
Quod subdiaconus quia in ordinatione sua impositionẽ manus non accipit, loco eius calicem & patenam vacuum accipit. 23. distinct. subdiaconus.
Quod absque impositione manus episcopi, etiam si tonsuram clericalem quis ab eo habeat, non licet publicè in ecclesia legere. 69. dist. quoniam.
Quod abbati cui imposita est manus per episcopum, & est presbyter, licet in proprio monasterio cõferre duos minores ordines, 69. dist. quoniam.
INCANTATIO. Quod incantatio ex magicis artibus siue ex characteribus proueniens, siue ex consultationibus dæmonum, damnabilis est. 23. q. 3. illud.
Quod attendere inanem signorum in cœlo fallaciam in coniugijs sociandis, in domibus ædificandis, & in arboribus plantandis, incantatio illicita est, 26. quæst. 5. non liceat.
Quod infideles reputantur matres, quæ pueris suis capita dolentibus vel alia infirmitate laborantibus præter Pater noster, & Credo in Deum, quærunt ligaturas sacrilegas & incantationes. 88. dist. quoniam non. ante med.
Quod incantationes infirmitatibus hominum nihil remedij præstant. 26. q. vlt. admoneant.
Quod gemmæ vel herbę ad infirmos possunt portari sine incantatione. 26. q. vlt. c. vlt.
Quod incantationes ab ecclesia sunt reijciendæ 26. q. 5. non oportet. & capitul. augurijs. & capitu. vltimo, admoueant.
Quod incantatores sunt infames. 6. quæstione prima, infames.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinatione, & vbi agitur de Sortilegio.

INCENDIARIVS. Quod incendiarius dicitur nõ solum qui facit, sed qui iubet & consentit, 23. q. vlt. si quis membrorum.
Quod incendiarij nocturni præcipue rerum ecclesiasticarum sunt grauius puniendi. 12 quæstio. 2. cum deuotissimam.
Quod incendiarij sunt à communione fidelium quousque satisfaciant sepatandi, 23. q. vlt. si quis membrorũ.
Quod incendiarij ex odio vel malitia & ipsis consentientes sunt excommunicandi. 23. q. vlt. pessimam.
Quod incendiarij cum satisfactione prætentorum, & iuramento de vltra non committendo, debent absolui. 33. q. vlt. pessimam.
Quod quia forma absolutionis incendiariorum consors est cum forma absolutionis excommunicatorum, videtur, quòd à canone ipso facto sunt excommunicati. 23. q. vlt. pessimam.
Quod episcopus qui pœnitentiam incendiariorum, quę est per annum esse vltra mare, relaxauerit, ab officio episcopali per annum abstinebit. 23. q. vlt. pessimam.
Quod incendiarius si sine satisfactione & pœnitentia mortuus fuerit, carebit ecclesiastica sepultura. 23. q. vlt. pessimam.
INCEPTIO. Quod inceptio siue inchoatio bonę vitæ non potest fieri nisi cum charitate. de pœn. dist. 2. §. non autem.
Quod multi bene incipiunt qui in malo vitam finiunt. de pœn. dist. 2. si enim. inquit. §. multi.

INCESTVS. Quod incestus est consanguineorum vel affinium abusus. 36. q. 1. lex illa. §. cum ergo.
Quod virgines quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteræ quàm incestæ sunt. 27. dist. virgines.
Quod incestum committit qui sponsam fratris sui, licet ab eo non cognitam, duxit in vxorem. 27. q. 2. si quis desponsauerit.
Quæ sunt personæ consanguineæ vel affines cum quibus incestus committitur, habes 35. q. 3. de incestis, & c. nec eam.
Quod incestus quantum ad peccatum grauior est adulterio. 32. q. 7. adulterij.
Quod incestuosus nec testificari, nec accusare potest, quia infamis. 3. q. 4. consanguineorum. 6. q. 1. infames.
Item incestuosi à communione fidelium sunt separandi, 25. q. 8. c. vlt.
Item incestuosi non debent matrimonium contrahere, 32. q. 7. quædam. & quinque c. seq. 34. q. vlt. in lectum.
Quod incestum committens ex sua culpa, post mortem viri non debet contrahere, 34. q. vlt. in lectum. & c. seq.
Quod possunt contrahere matrimonium quorum incestum excusat ignorantia, 34. q. vlt. in lectum. & c. seq.
Quod filij de incestu procreati non reputantur filij quãtum ad paternam successionem. 35. q. 7. c. 1.
INCONSTANTIA. Quod inconstantia animi perpenditur quando episcopus vel presbyter dimissa sua ecclesia proptia temeritate, sine causa alibi vagatur. 7. quæstio. 1. non oportet. vsque ad §. quòd vero.
Quod inconstans prælatus iudicatur, qui propter tribulationem à grege sibi commisso se elongat. 7. q. 1. suggestum. & duobus cap. seq.
Quod constantia in vouentibus castitatem & non seruantibus reprobatur, 17. q. 1. vouentibus.
Item à monachis à professione sui nominis & religionis & à religione recedentibus. 16. q. 1. si cupis. & c. placuit. & c. iuxta.
Quod inconstantes sunt qui bona facere deliberant, & effectui non mancipant. 17. q. 1. qui bona.
INCORRIGIBILITAS. Quod incorrigibilitas in episcopo est detestabilis. 34. dist. quorumdam.
Quod qui sacerdotali admonitione de malis non corriguntur, ab ecclesia sunt separandi. 16. qu. 1. in canonibus. in fi.

De hac materia habes, vbi agitur de Correctione.

INDVLGENTIA. Quod indulgentia peccatorum fit per pœnitentiam, 1. q. 7. si quis omnem.
Quod bonus est Dominus in omnibus, & aperta viscera eius omni homini pęnitenti. 1. quæst. 7. si quis omnem. post medium
Quod Deus peccatori conuertenti se, præstat indulgentiam. de pœnit. dist. 1. facilius. §. hoc idem.
INDVCIAE. Quod inducię tam actori quàm reo dandę sunt à iudice, ne à quacumque parte propere agatur, vel per surreptionem, 3. q. 3. induciæ.
Quod induciarum tempus quantum ad testium vel instrumentorum productionem, si in eadem prouincia lis agitur, tres menses. si verò in aliavicina, tantum sex: si verò in vltra marina, no uem menses indulgentur. 3. q. 3. induciæ. §. 1.
De aliarum rerum inducijs habes 3. quæst. 3. induciæ accusatis.

De hac materia habes vbi agitur de Deliberatione, & vbi agitur de Acceleratione.

INFAMIA. Quod infamia non de facili debet credi, sed probata citius vlcisci. 11. q. 3. in cunctis.
Quod duplex est infamia, videlicet iuris canonici, quæ est crimen mortalis peccati vel excommunicationis, hæc tollitur quantum ad culpam per pœnitentiam & absolutionem. 6. q. 1. illi qui. sed quantum ad infamiæ notam, si sunt clerici, non tollitur nisi per Papam. 2. q. 3. Euphemium. §. hinc autem.
Alia est infamia iuris ciuilis, quæ multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti. Aliquando genere pœnæ. Aliquando genere vtriusque. Aliquãdo genere facti. 3. q. 7. infames. in fi. & §. porro. huius infamiæ notam non potest delere nisi ciuilis iudex, cuius interest legem condere. 2. q. 3. Euphemium. §. proximo.
Quod infamiam quandoque incurrunt boni ex diuina dispositione, vt purgentur vel probentur, 6. q. 1. sunt plurimi.
Quod in infamia ad constantiã recurrendum est, & si nõ inuenitur malum quod dicitur in lætitiam debemus profilire. 11. q. 3. inter verba.
Quod in infamia si nobis testis est in cœlo, & testis in corde, dimittendi sunt stulti foris loqui quod volunt. 11. q. 3. inter verba. & c. seq.
Quod non omnes lege canonum sunt infames quos leges sæculi infames pronuntiant. 2. q. 3. Euphemium. §. proximo.
Quod licet illa que intra tempus luctus nubit, secundum leges sæculi sit infamis, secundum canones non est infamis. 2. q. 3. Euphæmium. §. proximo.

Quod multa & varia sunt crimina quæ reddunt homines infames, quæ ponuntur, 3. q. 5. constituimus, & 6. q. 1. infames.
Quod fidei Christianæ & auctoritatis apostolicæ status præuaricatores sunt infames. 2. q. 7. alieni.
Item omnis hæreticus & infidelis est infamis. 2. q. 7. alieni, 6. q. 1. infames.
Item simoniacus, 1. q. 3. sane.
Item omnis apostata qui à tramite propositi sui recessit. 2. q. 7. alieni, 3. q. 4. si quis à vero.
Item omnis incestus macula pollutus, 3. q. 4. consanguineorum.
Item infamis est clericus qui ex sua culpa irregularis efficitur, 6. q. 1. omnes vero.
Item infames sunt qui superiores suos calumnioſè impetunt, 3. q. 4. consanguineorum.
Item omnes parrum inuatores, 3. q. 5. omnes.
Item omnes episcoporum vel abbatum calumnioſi accusatores vel conspiratores, 3. qu. 4. clericus, & c. seq. 11. q. 1. conspirationum.
Item omnes qui malitioſè aduersus sacerdotes ãmãtur, 6. q. 1. sacerdotes.
Item histriones & omnes turpitudinibus deseruiẽtes, 4. q. 1. diffinimus.
Item sepulchrorum violatores, 6. q. 1. infames.
Item ecclesiasticorum prædiorum direptores, 17. q. 4. attendendum.
Quod non est communicandum malis, ne infamiam male agentium in nos transferamus, 14. q. vlt. hi qui.
Quod infamis nec aduocatus nec procurator esse potest, 3. q. 7. infamis.
Item nec accusator nec testis esse potest, 3. q. 4. nulli, & q. 5. omnes, 4. q. 1. diffinimus, 6. q. 1. beatus, & c. seq.
Quod infamia maximè clericorũ propter scandalũ aliorum inducit purgationem, 2. q. 4. presbyter, & duobus cap. seq.
Quod accusans de crimine & probare non valens, infamis efficitur, 2. q. 4. c. 1. & 5. q. vlt. omuis qui.
Quod infamatores hominum sunt peiores direptoribus rerum, 6. q. 1. ex merito. & c. deteriores.
Quod infamatores hominum sunt etiam corporaliter affligendi, 5. q. 1. c. 1. & q. 6. delatori. & c. si quis.
Item infamatores sunt excommunicandi, 5. q. 1. quidam.
Quod infamis dicitur locus vbi crimẽ committitur, 31. q. 5. tolerabilius.
Quod lupanaria non infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam.
INFIDELITAS. Quod an infidelitas est credere se cum multitudine mulierum per multa terrarum spatia noctis tempore super quadã bestias equitare: vel huiusmodi phantasmata à malignis spiritibus mentibus & non corporibus irrogentur, 26. q. 5. episcopi.
Quod sacerdotes populum ab hac infidelitate remouere debent, quia non talia patitur corpus, sed infidelis animus, 26. q. 5. episcopi.

De Infidelitate habes vbi agitur de Fide & fidelitate.

INFIRMITAS. Quod infirmitas duplex est, videlicet corporis, & animæ, 15. q. 5. §. 1. & c. illud. §. itaque. 49. dist. hinc etenim per totum.
Quod mentis siue animæ infirmitas duplicatur, vna est quæ vitium appellatur, qua infirmitate anima à Deo separatur, vt est ira & odium & huiusmodi.
Alia autem infirmitas animæ non est peccatum: sed pœna peccati, vt obliuio & ignorantia, 15. q. 1. illud. §. ita que.
Quod infirmitas corporis duplicatur. Est enim vt lãguor naturæ, quæ carnis concupiscentia siue fomes dicitur. Alia est quæ propriè corporis infirmitas appellatur, qua elementorum seu humorum concordia turbata caro ijsa afficitur, & tandem diſſoluitur, 15. q. 1. illud. §. itaque.
Quod infirmitas sine causa à Deo non immittitur, licet ab homine ea ignoretur, 7. q. 1. cum percussio, 15. q. 1. illud. §. itaque.
Quod infirmitas corporalis excusat à pœna iudicis, 17. dist. placuit vt quotiescunque.
Quod non posse comparere reputatur qui infirmitate detinetur, 5. q. 3. si ægrotans, 18. dist. si episcopus.
Quod infirmitas mentis, quæ est dementia, excusat à culpa in ipsa perpetrata & à pœna, 15. q. 1. illud. §. itaque. in fi. 3. q. 9. indicas.
Quod episcopus propter infirmitatem corporalem non priuatur episcopatu, sed datur ei coadiutor, 7. q. 1. fere per totum.
Quod propter infirmitatem mentis seu dementiam potest alter ei substitui, 7. q. 1. quamuis.
Quod episcopus vel presbyter laborans morbo caduco suspenditur à sacrificio missæ, 7. q. 2. in litteris.
Quod cessante infirmitate debet restitui qui propter infirmitatem est destitutus vel suspẽsus, 7. q. 1. in litteris.
Quod vrgente infirmitate resignans beneficium, vouens intrare monasterium, & vltra non proceſſit, si non intrat, restituitur ad beneficium, 17. q. 2. c. 1.
Quod proprium debet esse prælatorum cõpati infirmitatibus subditorum, 24. q. 1. quæ dignior. in fi.
Quod infirmis non est pœnitentia iniungenda, sed innocẽtia, & amicorum orationibus & eleemosynis subleuanda, 26. q. 7. ab infirmis.

INGRATITVDO. Quod ingratitudi est reddere malum pro bonis, 23.q.3.sex.
Quod hoc vitium incurrunt qui pleni virtutibus in pec catum cadentes à Deo recedunt, de pœn.dist.5.constituerat, §.dolendum.
Quod ingratitudo auctoritate canonum & legum culpatur, 12.q.2.octaua.
Quod ingratitudo retrudit manumissum in seruitutem, 12.q.2.episcopus qui mancipium, c.liberti ecclesiæ, & c.sequen.
Quod pro ingratitudine potest quis à suo domino priuari beneficio, 22.q.5.de forma circa finem.
INIVRIA. Quod iniuria pensanda est non ex opere, sed ex voluntate, 15.q.1.si quis non iratus.
Quod bonis dispensatione diuina infertur iniuria, vt purgentur, 1.q.1.sunt plurimi.
Quod iniuria propria patienter est sustinenda, sed Dei vlciscenda, 33.q.4.inter querelas, & §.seq.
Quod tempore Heliæ ignis non fuit pro iniuria prophetæ, sed Domini, cuius cultus (pernebatur, 23.q.4.si illic.§.sed obiicitur, & c.Guilielmus.
Quod nostras & nostrorum patienter exemplo sanctorū debemus tolerare iniurias, 23.q.1.per totū, & q.4.qui secundum, & q.5.non est nostrum.
Quod iustus patienter tolerans iniuriam ecclesiæm mere tur coronam, 11.q.3.& si, & c.qui iustus.
Quod à perfectis licitè non verberibus, sed verbis moderatis iniuria propulsatur, 23.q.1.paratus.
Quod prælatorum iniuriæ degradatione puniuntur, 11.q.1.si quis sacerdotum,
Quod iniuria episcoporum est iniuria Christi, cuius legatione funguntur, 2.q.7.accusatio quoque.in fin.
Quod species eleemosynæ est iniuria dimittere, 45. dist. & qui, & duobus c.seq.
Quod iniuria semel dimissa nō debet amplius ad animū reuocari, 23.q.4.si illic,
Quod iniuriās satisfacere tenetur læsor, nec cogitur quis superbo indulgere priusquam humilietur, 23.qu.4.si illic.
Quod nolens pro iniuria satisfactionem accipere inedia punitur, 95. dist.si quis contristatus.
Quod secundum varietatem iniuriarum debet esse respectus pœnarum, de pœn.dist.1.vulgaris, & c. pœnæ. 50. dist.quia.
Quod qui aufert sua ab inuito, non iniuriam infert, 14. q.5.non sane,
Quod cum alterius iniuria nulli est subueniendum, 14. q.5.igitur.& c.denique.
Quod nec Deo gratum est obsequium cum iniuria alio rum, 14.q.5.c.1.& 2.
INIVSTITIA. Quod iniustitia iniquitate culpatur commissa in rebus proximorum, 14.q.5.immolans,& tribus c.seq.
Quod culpatur iniustitia prælatorum commissa respectu subditorum, 23.q.4.si quos post med.
Quod inculpatur iniustitia diutum commissa respectu pauperum, 42.dist.si quis.ante fi.

De *iniustitia habes vbi agitur de Iustitia.*

INNOCENTIA. Quod quem innocentia adiuuat, dignum est, vt alia castigatio non affligat, 2.q.4.Mennam, 3.q.9.dignum.
Quod innocens de omnibus bene iudicat, qui fidem in omnibus esse arbitratur, 22.q.4.innocens.
Quod ad officium innocentis pertinet non solum malū non inferre, sed etiam mala cohibere, 23.q.5. non est innocentiæ.
Quod qui non ex odio, sed amore corripit delinquentē: non solum castissimè innocentiæ, sed diligentissimè seueritatis impleut officium, 23.q.4.ita plane.
Quod an innocentes debent præferri in præluris lapsis pœnitentibus, 12.dist.nos consuetudinem, 16.q.1.legi.circa princ.
Quod videtur quòd exemplo Petri lapsus pœnitens innocentibus in prælaturis debet præferri, quia talis subditis nouit compati, 50.distin.considerandum.& c.fidelior.
INOBEDIENTIA. Quod inobedientia est peccatum arioland,& scelus idolatriæ nolle acquiescere, 81.dist.si qui tunt, 32.dist.præter hoc.§.porro.
Quod qui præcepto Papæ non obedit, peccatum idolola triæ incurrit, 81.dist.si qui sunt.
Quod omnes clerici qui non sunt sub obedientia episcopi, sunt acephali, 93.dist.nulla.& c.seq.
Quod vbi duo superiores mandant oppositа, inferiori nō est obediendum, 11.q.3.qui resistit, & c.seq.
Quod inobedientes paternis iussionibus, spuioribus debent corrigi vindictis, 23.q.3.iustum est.
Quod inobedientia punitur per excommunicationē, 38. dist.decernimus, 34.dist.quorundam.in fi. 11.q.3.si autem.& tribus c.seq.
Item punitur per depositionem vel degradationem, 11.q. 3.si quis sacerdotum, q.3.absit. 34.d.st.quorundā.in fi.
Item punitur per corporalem afflictionem, 11.q.1.si quis sacerdotum, 7.q.1 denique.
Quod prophetа ad schismaticos missus propter inobedientiam à leone occiditur, 7.q.1.denique.
IMPOTENTIA. Quod impotētia coēūdi si post carnalem copulam superueneri, nō soluit matrimonium, fiante venit, liberum facit alterum in matrimonio alijs copulari, 27.q.2.quod autem, §. cæce impossibilitas, 33, q.1.quod autem,
Quod propter impotentiam à copula coniugali se paratus liberè potest ad ordines promoueri, 27.q.2.quod autem §.1.
Quod naturalis siue perpetua impotentia soluit matrimonium, accidentalis vero quæ fit per malefic ium, si cessauerit, solutum restituit, 33.q.1.quod autem, in fi. & duobus c.seq.
Quod impotens coram iudice apparere non cogitur qui infirmitate detinetur, 5.q.3.si ægrotans.
IMPVNITAS. Quod impunitas culpę viam facit aliis delinquendi, 35.q.9.loci, & 2.q.7.quapropter, 93.dist. peruenit.

De hac materia habes vbi agitur de Correctione & de Pœna,

INQVISITIO. Quod inquisitio facienda est de condītione clericorum priusquam confirmentur, 47. dist. de Petro. 23, dist.illud.
Item facienda est de infamiis subditorum antequam creatur, 2.q.1. Deus omnipotens, 30.q.vlt.nullum.
Item facienda est de culpa puniendorum priusquam puniantur, 28.dist.quia sunt, 86.dist.si quid & c.tanta.
Item faciēda est inquisitio tam superstatu clerici quàm populi ab episcopo, bis in anno concilium celebrando, 18.dist.quoniam.
Quod episcopus in synodis sub iuramento debet periculа inquirere animarum, & inquirenda committere, 35.q.6.episcopus.
Quod episcopi visitando parochias plus debent inquire re de lucro animarum, quàm de lucro temporalium rerum, 18.q.3.cauendum est.
Quod inquisitio ad veritatem facti non potest peruenire nisi diligenter circumstantiæ inquirantur, 23.q.8.occidit,
Quod iudicantem oportet cuncta rimari: & ordinem rerum plena inquisitione discutere, 30.q.vlt.c.vlt.
Quod confessor debet esse sapiens & diligens inquisitor de loco, tempore, & de aliis circumstantiis peccatorū, de pœ dist.6.§.1.post medium.
Quod veritas diligentius inquisita magis splendescit in lucem, 35.q.9.c.graue.
Quod iudici magis necessaria est leuis inquisitio, quàm atrox punitio, 23.q.5.c.in fin.
INSANIA. Quod insania continue laborās si quid cō miserit, non imputatur, 15.q.1.si quis insaniens.& c.illud.§.cum igitur.in fine,
Quod sicut insani mente non res sed phantastica rerum videnr, sic mens auari semper aurum & similia videt, 47.dist.sicut.
Quod qui infirmitate vel feruore passionis pressusi qd vouerit vel promiserit, nisi ratum postea habeat, nō tenebit, 17.q.2.Gonsaldus.
Quod sacerdos tempore insaniæ occidens hominem, licet quantum ad culpam innocens sit, ab executione tamen officij abstinebit, 15.qu.1.si quis non iratus.
Quod ad sacros ordines non promouetur qui aliquādo insaniuit, sed promotus post insaniam sanatus celebrabit, 5.q.1.si quis non.in fin.& 33.dist.maritum.
Quod episcopus insanus renuntiare non potest nisi habeat lucida interualla, 7.q.1.quamuis,

De materia habes vbi agitur de Dementia.

INSPIRATIO. Quod inspiratio spiritus sancti soluit à lege statutum, 19.q.2.duæ,
Quod vbi spiritus spirat: etiam prælato suo contradicente ad meliorem vitam potest quis transire, 19.q.2.duę.
Quod sancti patres ea quæ videntur irreprehensibilia, in spiratione diuina fecerunt, 23.q.5.si non liceat.per totum c.
Quod dominus per occultam inspirationem reuocat à malo, 23.q.6 quod erraverat.
Quod inspiratione diuina castitas habetur, 28.distin.de his.
Quod præsens ecclesia inspiratione diuina instituitur, 8. dist.qui contempta.
Quod qui post inspirationem diuinam & reuelationem in quo errauerat perseuerat, obstinatus est, 8.dist. consuetudo, 21.dist.nunc.
INSTRVMENTVM. Quod instrumenta chartarū debent sacerdotes cōficere de rebus propriis & ecclesiarum quas de nouo intrant, 12.q.4.c.1.
Quod quia sæpè proprietati originis obsistit longinquitas temporis stipendia de rebus ecclesiarum quæ recipiuntur ab episcopis, debent reddi in instrumentis, 12. q.2.sæpe.& c.longinquitate,
Quod defuncto episcopo omnes res ipsius, ne ab ecclesia alienentur, à canonicis debent conscribi, 12.q.5.sicubi.
Quod instrumenta vi extorta maximè à clericis, nullius sunt vigoris, 15.q.6.c.1.& c.auctoritatem.
Quod seruus non potest instrumentum condere testamenti, 13.q.2.illud etiam,
Quod vbi tabellio siue manus publica ad instrumenti subscriptionem nō habetur trium testium sufficit subscriptio, 16.q.3.placuit.& §.is autem.
Quod sacerdotes pro negotiis sæcularibus non debent poni in instrumentis pro testibus, 14.q.2. quanquam.
INTENTIO. Quod intentio operi indifferenti finem imponit, 41 dist.quisquis.c.delictæ.& c.quod dicit.
Quod bona intentio non excusat opus malum, 1.q.1.nō est per totum.
Quod mala intentio facit opus bonum non valere, 23.q. 5.cum multi.
Quod Deus plus respicit intentionem & voluntatē quā actus, 15.q.6.si quandoque à sacerdotibus, in fi. 22.q. 5.qui peccare.
Quod iuramenta secundum intentionem præstantis nō recipientis à Deo iudicantur, 12.q.5.humanæ,§.1.
Quod nemo debet considerare verba: non enim intētio verbis, sed verba intentioni debent deseruire, 22.q.5. humanæ.
Quod ream linguam non facit nisi rea intentio, 22.q.2. homines,& duobus c.seq.
Quod ea quæ post intentionem contingunt, non imputā tur, 23.q.5.de occidendis,& c.cum homo.
Quod officia vindictæ possunt implere boni bona intentione, 23.q.5.officia.
Quod qui hac intentione male accipit, vt bene dispeſer aggrauatur potius quàm iuuatur, 1.q.1.non est,& 14. q.5.forte.32.q.4.sic non sunt.
INTERCESSIO. Quod intercessio bonorum, quæ est pro salute proximorum est superiori porrigenda, 23.q.5.prodest.
Quod cum qui displicet ad intercedendum mittitur: ira animus ad deteriora prouocatur, 3.q.7.in graubus.
49.dist.§.1.
Quod sacerdotes in præiudicium aliorum nō debent intercedere: quia qui vincitur, intercessoris beneficio victum arbitratur, 14.q.5.denique.
Quod clericis proprium est pro confugientibus ad ecclesiam intercedere, quia hoc non est malos defendere, sed humanam sæuitiam reprimere, 14.q.6.si res. 17.q. 4.reum. 23.q.5.reos. 14.q.vlt.hi qui,
INTERPRETATIO. Quod interpretatio canonū spectat ad eum qui habet ius condendi eos, 25.q.1. ideo.§.his ita,
Quod Romana ecclesia sic canones condidit, quod ipsorum interpretationem sibi retinuit, 25.q.1.ideo.§. his ita,
Quod si in canonicis libris aliquid veritati contrariū inuenimus, vel mendosum Codicem debemus credere vel nos interpretem non intelligere, 9.dist.ego.
Quod ecclesiæ interpretatio si habet eloquentiæ venustatem est dissimulanda & fugienda, 38.dist.ecclesiastica,
Quod omnis lingua habet quædam propria locutionū genera quæ cum in aliam transferuntur videntur absurda, 37.dist.loquitio.
Quod qui scripturam sacram aliter interpretatur quàm spiritus sanctus flagitat.hæreticus est, 25.q.1.hæresis, 37.dist.vnio.
INTRVSIO. Quod intrusus episcopus non est habē dus pro episcopo, nec habet executionem, 62.dist.c. 1.& 63.dist.si per.
Quod intrusi prælati vel schismatici temporaliter & æternaliter à domino puniūtur, 7.q.1.denique.per totū c.
Quod intrusus priuatur dignitate, 63.dist.omnis.

De hac materia habes infra de Inuasore.

INVASOR. Quod inuasor sedis apostolicæ anathematizatur, 79.dist.si quis ex episcopis, & c.si quis peccuniam.
Quod inuasor alterius ecclesiæ episcopus non est dicendus secundus, sed nullus episcopus, 7.q.1.factus.
Quod inuasor alterius sedis scienter à ministerio ecclesiastico est repellendus & incarcerandus, 2.q.1.in primis.circa principium.& 7.q.1.præsentium.
Quod prælati suis ecclesiis postpositis alias inuadentes sunt adulteri & infames, 3.q.2.audiuimus,
Quod inuasor alterius ecclesiæ si admonitus dimittere contempserit, sæculari brachio est excludendus, 11.q. 1.petimus.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia materiali, in fine, & supra de Intruso.

INVENTARIVM. Quod inuentarium dicitur scriptura vbi omnia quæ inuenta fuerint, diligenter cōscribuntur, 12.q.2.charitatem.
Quod decedente episcopo omnes œconomi & canonici ecclesiæ illius in mutua presentia de omnibus rebus debent inuentarium facere, 12.q.2. charitatem, & 12.q. 3.sicubi.
INVIDIA. Quod inuidia est mortale siue capitale peccatum, 25.dist.vnum.§.alias.
Quod inuidia perseuerans habet radicem in interioribus medullis reconditam, de pœnitent. distinctio.2. cap.1.
Quod propter prælationis inuidiam Cain fratrem occidit, 35.dist.sexto.
Quod penuria non est quàm Christianos suis facere doubus inuidere, 6.q.1.sunt.§.verum hac.

Quod

Quod qui bonos ex leui suspicione accusat, hic non charitatis sed inuidiæ stimulis exagitatur. 6.q.1.si omnia.
Quod clericis præcipue conuenit inuidiam non habere, 23.dist.his igitur.
Quod qui potius consuetudinem quàm veritatem fratribus reuelatam præsumit sequi, inuidus est, 8.dist. qui contempta.
Quod inuidia curatur per suum contrarium, videlicet per humilitatis exercitium inferioribus se seruiendo, de pœ.dist.2.c.1.
INVITVS Quod inuitis multa bona præstantur quādo eorum consultur vtilitati, 45.dist.& qui. 23.q.4. nimium.per totum.c.discipliceт. per totum.
Quod interdum quis vel metu flagellorum, vel inducta disputationum de nolēte efficitur volēs, 23.q.6.vides.
Quod Iudæus non est cogendus fidem accipere inuitus, 45.dist.de Iudæis.
Quod à fide recedens cogitur inuitus ad fidem redire, 23.q.4.displicet.per totum.& q.6.per totum.45. dist. de Iudæis.
Quod qui inuitum ad bonum cogit, non ipsum persequitur, sed diligit 23.quæstio.5.non vos. & quæst.4. ipsa pietas.
Quod nemo potest esse bonus inuitus, 23.quęstio. sexta, vides.
Quod licet episcopus inuitos non posset ordinare, potest tamen inferiores ordinatos ipsis contemptoribus præferre, 74 dist.consuluit.

De hac materia habes vbi agitur de Beneficio, & vbi agitur de Coactione.

IOANNES. Quod Ioannes Baptista Herodem ab incestu prohibens ostendit coniugia fuisse inter infideles, 26.dist.vna tantum.§.Ioannes.
Quod Ioannes Euangelista verbo & facto schismaticos & hæreticos docuit vitare, 24.q.1.omnis qui.
IOSEPH. Quod Ioseph qui non cognouerat Mariam conceptum sentiens in ea, ex benignitate voluit eam occulte dimittere, 2.q.1.si peccauerit.
Quod inter Ioseph & Mariam quando commendata fuit Ioanni, non videtur fuisse diuortium: quia Ioseph nō. cognouerat eam. 27.q.2.quod autem.& §.seq.post medium.
Quod an inter Ioseph & Mariam fuerit coniugium cum ipsa carnalem non senserit copulam, 27. q.2.§.1. & c. institutum.§.potest.c.quod autem.§.proxi.& c. priusquam.& cap.inuenta.
Quod Ioseph venditus à fratribus in Aegypto ab eunucho comparatus fuit, significat quòd qui gratiam spiritus sancti mercatur, viuum semen non habet siccis genitalibus, 1.q.1.sicut eunuchus.
Quod Ioseph non tam per creaturam quàm per auctorē creaturarum iuravit, 22.q.1.mouet.§.sicut etiam cum.
IPOCRISIS. De ipocrisi require vbi agitur de y littera circa finem.
IRA. Quod ira Dei est tranquilla iusti supplicij constitutio.de pœ.dist.3.§.1.productior.
Quod dæmones appellantur ira & furor. 23.q.5.non solum.
Quod propter malitiam hominum ex ira Dei mundus famæ & penuria quandoque opprimitur, 16.q.1. reuertimini, post med.
Quod vno peccante ira Dei super multos venit, 45. dist. sed illud. 23.q.5.si audieris.
Quod ab ira peccati, qua naturaliter fuimus filij iræ, non liberatur quis nisi per fidem Christi. de conse.dist.4.firmissime.
Quod ira hominis est concitati animi perturbatio, de pœn.dist.3.productior.
Quod ira hominis si longo tempore teneatur, est mortale peccatum, 25.distin.vnum orarium.§.alias.
Quod apostolus prohibuit vindictam personæ propriæ dicens, non vos defendentes: sed date locum iræ. 23.q. 1.§.1.
Quod ira talia facit committere de quibus post multum solet homo dolere, 11.quæst.3.cum apud.
Quod quidquid calore iracundiæ fit vel dicitur, non est imputandum, nisi adsit iteratio vel perseuerantia, 2.q. 3.si quis iratus.de pœn.dist..1.vulgaris.§.cogitatio.
Quod præsidens iudicio ab ira debet cauere, quia ira viri iustitiam Dei non operatur, 11.q.3.episcopus presbyter.in fi.
Quod iratus commotionis tempore iustum putat omne quod facit, 11.q.3.ira.
Quod in præpositis laudabile est, vt nihil agant priusquā mens tōcitata per iram, ad tranquillitatem redeat, 11. q.3.illa.5.q.2.relatum.in fi.
Quod rectores aliorum non debent ex leuitate vel furore præcipitare sententiam, 11.q.3.summopere. 5.q.2. relatum.
Quod ira rectorum sæpè innocentes ad peccatum deducit, quia dum iusto amplius irascuntur, & volunt aliena coercere peccata, grauiora committunt, 11. quæst. 3.ita.
IRREGVLARITAS. Quod irregularitas nomen accepit à regula quam statuit apostolus seruandam circa ordinandos & ordinatos, & contrarium eius dicitur irregulare, id est, contra regulam. 48. distinct. quoniam. distin. 25. vnum orarium. §. nunc autem.
Quod irregularitas multipliciter contrahitur, 33. distin. maritum. 33.distinct.præcipimus.& c.seq.
Quod irregularitas incurritur contrahendo cum corrupta. 11 dist.feriatim.
Item sibi ipsi.absc indens quodlibet membrum ex indignatione, vel insto vel insusto timore truncans, irregularis est, 33.dist.maritum.
Item qui naturalium membrorum aliquem defectum patitur, 51.dist.qui in aliquo.
Item qui adulteram vxorem cognouit, 34. dist.si cuius. & c.seq.
Item bigamus, 33.dist.maritum.
Item simoniacus, 33.dist.maritum.in fi.
Item hæreticus. 51.dist.qui in aliquo.
Item qui publicam vel solennem pœnitentiam egit, 33. dist.maritum, 50.dist.ex pœnitentibus. 51.dist. qui in aliquo.
Item rebaptizatus. 51.dist.qui in aliquo.
Item filij presbyterorum, vel aliàs illegitimè nati, 56.dist. presbyterorum.
Quod irregularis non debet ad ordines sine dispensatione promoueri, 34.dist.præcipimus.

De hac materia habes vbi agitur de Dispensatione, & vbi agitur de Ordine.

IRRELIGIOSITAS. De hac materia habes vbi agitur de religione.
IRREVERENTIA. Quod irreuerentia ecclesiarum & oratoriorum prohibetur, 42.dist.non oportet.& trib. c.seq.
Quod si quis ex irreuerentia ecclesias docet contemnēdas, anathematizatur, 30.dist.si quis per superbiam. & duobus c.seq.
Quod irreuerentia superiorum reprobatur, 2. q.2. oues. 7.q.1.scire.& 23.quæst.5.si apud carnales.
Quod irreuerentia prælatorum punitur degradatione. 11. q.1.si quis sacerdotum,& cap.coniurationum. & quatuor c.seq.
ITERATIO. Quod iteratio culpæ inducit aggrauationem pœnæ, 1.5.quæst.8.hi qui.
Quod illud quod non ostenditur gestum, nulla ratione videatur iteratum.de conse.dist.4.si nulla.& 4.capitulis præcedentibus.
Quod iterari oportet illud quod male factum est. 1.q.vlt. Daibertum.
Quod iteratur ordo, si de ordinante vtrum episcopus fuerit dubitatur, 68.dist.presbyteri.
Quod iteratur ecclesiæ consecratio, si igne exusta aut sanguinis effusione aut fornicatione polluta fuerit. 68. dist ecclesijs.
Quod nec baptismus nec confirmatio debent iterari, nisi de receptione vtriusque dubitetur, vel non fuerit forma debita tenta. 68.d.st.ecclesijs.
Quod iterato baptizatus scienter, iterato dominum crucifigit, & non potest promoueri. de consec. dist. 4. qui bis.
Quod quotidianum sacrificium eucharistiæ non est iteratio passionis, sed commemoratio.de conse. dist.2 iteratur.
Quod solennis pœnitentia apud quasdam ecclesias non itera tur.de pœn.dist.3.nihil prodest.§.ex persona.
Quod de hæresi redeuntes permanent in suis ordinibus, si tamen ab hæreticis iterata vnctione baptismi vel ordinis non fuerint maculati. 1.q.7.falsum.
Quod ab hæreticis in forma ecclesiæ ordinati non debēt iterato ordinari, sed per manus impositionem reconciliari. 1.q.1.manus impositio.
Quod sacramenta ab hæreticis in forma ecclesiæ data iterari non debent. 1.q.7.& si illa.§.seq.circa med. & 1. q.1.quod quidam.
IVDAS. Quod Iudas licet fuerit proditor & damnatus: quidquid tamen inter apostolos egit pro dignitate officij, ratum fuit, 19.dist.secundum ecclesię.7.q.1.aduersitas. in fi.
Quod propter Iudæ perfidiam nauis in qua ipse erat & apostoli, fluctibus agitabatur, 24.q.1.non mirabatur.
Quod Iudas in cœna Domini cum aliis apostolis corp° Christi sumpsit, 7.q.1. aduersitas.in fi.de conse.dist.2. sicut Iudas.
Quod Iudas à venia exclusus non fuisset, si pœnitentiam à Christo postulasset, de pœn. distinctio. 1. potestatis.
Quod nihil profuit Iudę egisse pœnitentiam per quam scelus corrigere non potuit.de pœn.dist.3.in salicibus.
Quod Iudas male pœnituit, quia laqueo se suspendit. de pœn.dist.3.inter hæc hircum.
Quod Iudas fuit infelicior omni pœnitente, quem pœnitentia non reuocauit ad dominum, sed traxit ad laqueum.de pœn dist.3.in salicibus.
Quod Iudas magis peccauit desperando, quàm Christum tradendo. 23.q.5.si non licet.
Quod qui seipsos occidunt, cum Iuda proditore perpetuæ damnationis exitum incurrunt, 23.q.5.si non licet,& c.seq.
Quod cum spiritus sanctus consubstantialis sit filio, simoniaci spiritus sancti gratiam vendentes, Iudæ qui Christum vendidit, comparantur, 1.q.1.eos.
Quod clerici res sacras subtrahentes Iudæ scariotis similes æstimantur. 17.quæstio.4. si forte. 23.quæst.4. quid ergo.in fi.
IVDAEVS. Quod Iudæi obedientes non sunt à Christianis molestandi, 23.q.8.dilpar.
Quod Iudæis permittitur festa eorum colere, dummodo ea non exerceant in contemptum ecclesiæ, 45.dist.quia syncera.in fi.
Quod sacrilegium faciunt qui Iudæis publica officia cō mittunt, 17.q.4.constituit, 54.dist.nulla.
Quod fideles non debent cum Iudæis habitare, nec māducare, nec medicinas ab eis recipere, nec cōsilium requirere in infirmitate, 28.q.1.nullus.& c.seq.
Quod ne religio Christiana à Iudæis polluatur, empti ab eis Christiani à seruitute liberātur, 54.dist. mancipia. & c.seq.de consecra.dist.4.plerique.
Quod Iudæi non sunt per vim ad fidem compellēdi, 45. dist.qui syncera.& c.de Iudæis.
Quod Iudæi qui de facili ad vomitum perfidiæ redeunt, cum multa deliberatione, & cum octo mēsium institutione sunt ad baptismum suscipiendi, de conse.dist. 4.Iudæi, 28.q.1.sæpè.
Quod die dominico vel alio die solēni debent Iudæi baptizari.de conse.dist.4.ne quod absit.
Quod si Iudæus vel paganus seruus, Christian⁹ fieri.voluerit, à seruitute liberatur, 54. distinct, fraternitatem.
Quod Iudæorum baptizatorum pueri ne parentū inuoluantur erroribus, sunt eis auferendi, & monasteriis aut Christi fidelibus ad conuiuendum tradendi, 28.q. 1.Iudæorum, de conf.dist.4.plerique.
Quod vno parente conuerso, & altero in iudaismo permanente, pueri sequi debent illum qui factus est Christianus, 28.q.1.Iudæi.
Quod ex Iudæis conuersi, quia ad vitia proni sunt, nō debent aliis Iudæis cohabitare, ne eorum participatione subuertantur, 28.q.1.sæpè.
Quod Iudæi à fide apostatantes coguntur ad eam redire, 45.dist.de Iudæis.de conse.dist.4.plerique.
Quod Iudæi prævaricatores fidei quantacunque pœna damnati fuerint, perfidia parentum etiam quo ad res filiis non oberit, 1.q.4.Iudæi.
Quod si Christianus vel Christiana iudaice prævaricanti carnaliter coniungatur, à communione ecclesiæ segregentur, 28.q.1.caue.& cap.si quis iudaice.
IVDEX: Quod iudex dictus est eo quòd ius dicat, siue quòd iure disceptet. 23.q.2.cap.1.
Quod iudex alius est ordinarius, alius est arbitrarius, 2. q.6.à iudicibus.
Quod ordinarius iudex est, qui ab apostolico vel Imperatore legitimam potestatem accipit, 2.q.6.à iudicibus, 11.q.1.iudices.
Quod arbitrarius est qui nullam potestatem habens cū consensu litigantium eligitur, 2.qu.6.à iudicibus.
Quod ad arbitrii rei iudices dandi sunt. 11.q.1.iudices.
Quod quidam sunt qui iudices non possunt fieri etiamsi pertantur, videlicet surdus, mutus, perpetuo furiosus, fœminæ, serui impuberes, infames, 3.q.7.infamis.
Quod ille debet esse alterius iudex, qui non habet in ipso quod condemnet, 3.q.7.iudicet.
Quod verus iudex nec pretio, nec stupore, nec odio, nec fauore iudicat, 11.q.3.episcopus.§.si ergo.
Quod iudex munera non debet accipere, quia munerū acceptatio veritatis est præuaricatio, 11.q.3.qui recte. & cap.non licet, 14.q.5.non sane.
Quod iudex etiam rectè iudicando, si temporale præmiū expectat, fraudē in duob⁹ perpetrat, 11.q.3.qui rectè.
Quod laudabiles sunt iudices in quibus nec ira nec furor, sed ratio dominatur, 11.q.3.illa.& tribus c.seq.
Quod Papa est iudex omnium, sed nemo ipsius, 9.qu.3. patet.& c.seq.
Quod bonus iudex nihil arbitrio suo facit, sed iuxta leges & iura pronuntiat, 3.q.7.iudicet.
In quo capitulo ponuntur plura quæ debet habere bonus iudex, 30.q.vlt.iudicantem.
Quod non est iudex in quo non est iustitia, 23.qu.2.iustum.
Quod criminosus iudex cum sententiam in alterius crimen profert, seipsum condemnat, 3.q.7.sacerdos, §.item in euangelio.
Quod iudex cuius vita cum loco iudicij non concordat, sæpè immeritos damnat, 11.q.3.plerunque.
Quod iudex cupidus cito vendit iudicium, 11. quæst.3. pauper.
Quod naturale est suspectorum iudicum insidias declinare, 3.q.5.quòd suspecti.
Quod iudex labyrinthum impingit qui ante iudicat quā intelligat, 29.dist.scicndum.
Quod iudex circumstantias debet rimari, & ordinem rerum inquirere, 30.q.1.iudicantem, 2.q.1.in primis.de pœ.dist.5.§.1 post med.
Quod iudex nec debet esse facilis ad credendum, nec ad vindictam ferendam, 86.dist.si quid, 11.q.4.quamuis, 15.q.7.si quid.
Quod iudex sine accusatione damnare non debet, 23.q. 4.si quis potestatem.
Quod idem non debet esse iudex & accusator vel testis, 2.q.1.multi.4.q.4.c.1.
Quod iudex non debet esse suspectus, 3. quæstio.5.cap. vltim.
Quod iniquum est velle iudicare, & non iudicari, 32.qu. 6.iniquum.
Quod iudex plus legibus quàm suæ voluntati obtemperare debet, 3.q.7.iudicet.

Quod

Quod iudex in loco iudicij debet conscientiam quæ de domo portauit deponere, & secundum allegata & probata procedere, 3.q.7.iudicet.

Quod nullus iudicum sine licentia superioris debet aliquem clericum condemnare, 13.q.1. nullus iudicum.

Quod iudex reum puniendo reddit bonũ pro malo, 23.q.3.lex differentiæ.

Quod iudex secundum leges damnando iniquum non peccat, quia non ipse damnat, sed lex, 23.q.5.iudex & cap.seq.

Quod humanum est illum vereri iudicem, qui deprimere & erigere potest, 16.q.1.c.1.circa medium.

Quod nemo debet de gnari iudicem habere cõtra se, cuius approbauit arbitriũ, 2.q.8.accusatores.§. cuius.

Quod inferior iudex nõ potest superiorem iudicare, nec debet, 21.dist.inferior.& quinque c.seq.

Quod ad sæcularem iudicem non licet clerico confugere. 21.q.1.placuit.

Quod iudex laicus non debet se intromittere de clerico præcipuè de sacerdote iudicando, 96.dist.in scripturis, & c.seq. 16.q.7.in nona actione.

Quod licet iudici subditum alterius defonsare & fouere, sed non iudicare, 6.q.3.scriptum.

Quod iudex potest alterius subditũ iudicare ratione criminis commissi in sua potestate, 6.qu.3.placuit.& c. sequen.

Quod causam suam amittit qui rem eriam sibi debitam præter iudicis sententiam inuadit, 16.q.6.c.3.in fin.

Quod iudex spiritualis, scilicet confessor debet habere munus scientiæ, vt sciat cognoscere quidquid debet iudicare, de pœn.dist.6.c.1.post medium.

IVDICIVM. Quod iudicium duplex est, videlicet diuinum, & humanum, 6 q.1.si omnia, 15.qu.6.si quandoque à sacerdotibus. circa med.

Quod diuinum iudicium valde est timendum; quia ipse iudex est & testis, 9.q.3.aliorum.

Quod diuinum iudicium vsurpat qui incerta & dubia indicat, 2.q.1.nomen presbyteri.

Quod secretorum cognitor & iudex est Deus, 32.distin. erubescant.

Quod solius Dei est iudicare de occultis, qui solus nouit corda hominum, 2.q.4.consuluisti.post med.

Quod homines multa de Dei iudicio ignorant quia sortitan quæ nos laudamus, ipse reprehendit, & quæ nos reprehendimus, ipse laudabit, 11.q.1.sacerdotibus, in fine.

Quod homines Dei iudicio per peiores se flagellantur, 56.dist.si gens in fine.

Quod Dei iudicio homines in præsenti vita flagellantur, vt in futuro non puniantur, 23.q.4.quid ergo.per totum cap.

Quod Dei iudicio aduersa bonis eueniunt, vt ex hoc magis humilientur & mereantur, 6.q.1.§.ipsa.

Quod iudicio Dei agitur quando ex flagellis vnus eorti gitur, & alius obduratur, 23.qu.4. Nabuchodonosor.

Quod non potest humano condemnari examine quod Deus suo reseruauit iudicio, 35.q.6.si quandoque à sacerdotibus.

Quod facta Papæ à solo Deo iudicantur, 9.qu.3. facta.

Quod Deus aliorum causas voluit per homines terminari, sed summi pontificis causam sibi ipsi examinandam & terminandam reseruauit, 9.q.3.aliorum.

Quod nemo scit qualis in iudicio Dei futurus sit, 11.q.1.sacerdotibus in fin.

Quod qualiscunque hinc quis egreditur, talis in iudicio Dei repræsentatur, 15.dist.qualis.

Quod qualem inuenit dominus cum vocat, talem paricet & iudicat, de pœn.dist.3.nunquid Cain.

Item in futuro Dei iudicium locum nõ haberet si in hoc sæculo omnia iudicanda essent, 6.q.1.si omnia. 15.q.6. si quandoque à sacerdotibus.

Quod quem sacerdos iudicat, Deus iudicat. cuius personam gerit, de pœ.dist.3.in salicibus. §. his auctoritatibus. ver. sed quem.

Quod qui semel à sacerdote pro peccato punitur, nõ iterum à Deo pro peccato iudicabitur. ibid.

Quod Deus nõ bis iudicat in idipsum quod iustè in præsenti est punitum. de pœn.dist.2.sunt plures.§.auctoritas.

Quod humanum iudicium est duplex, videlicet priuatũ & publicum, siue contentiosum, 3.q.7.postulatus.

Quod priuatum iudicium exercet quando seipsum iudicat, de pœn.dist.1.in actionem.

Quod verum iudicium est iudicare prius conscientiam propriam, demum culpam alienam, 3.q.7. postulatus, & c.seq.

Quod non est curandum iudicium hominum vbi est bona conscientia; quia tale iudicium est temerarium, 11. q.3. temerarium, & duobus cap.seq.

Quod temerarium iudicium est quod procedit ex suspicione, 2.q.1.multi.ante fin.

Quod lapsi à baptismi innocentia proprio iudicio se accusantes per pœnitentiam restituuntur, de pœn. dist.1. c.multiplex.

Quod homo debet seipsum iudicare dum potest in mensus mores commutando, ne cum posse amiserit, à domino iudicetur de pœniten.dist.1.in actionem. §. seq.

Quod publicum iudicium siue cõtentiosum institutum est vt innocentia protegatur, & culpa puniatur, 2.qu.1. quæ Lotharius.

Quod hoc iudicium integrum est, quod plurimorũ sententijs confirmatur, 64.dist.extra.

Item debet secundum auctoritatem decretorum & sanctorum patrum diffiniri, 20.dist.de libellis.

Item debet esse sine tumultu contentionũ, 5.quæst.4.in loco.

Item hoc iudicium debet poni in loco tuto & communi, 3.q.9.hortamur, 35.q.2.siue.

Quod in omni tali iudicio debent esse quattuor personæ, videlicet iudex, accusator, defensor, & testis, 4.qu.4.c. nullus vnquam.& c.nullus introducatur.

Quod illi qui citatur in iudicium debet offerri conuentionalis libellus, 3.q.3.inducias.§.offeratur.

Quod spoliati nõ debent ad iudicium trahi nisi prius in integrum restituatur, 2.q.2.nullus episcoporum. & tribus c.seq.3.q.2.ejectis.& c.seq.5.q.3.si primates,

Quod de suspicione vel extorta confessione pessimũ est iudicium, 15.q.6.si quandoque à sacerdotibus,

Quod ordo iudiciarius in publico iudicio est seruandus nisi forte adeo culpa sit notoria, quòd se omnium oculis ingerat, 2.qu.1.que Lotharius.& duobus cap.sequ.

Quod an in manifestis sit ordo iudiciarius seruandus, 2.q.1.per totum.

Quod absente reo in iudicio non est procedendum, 3.q.9.accusatori.vsque ad finem quæstionis.

Quod diuinæ & humanæ leges prohibent vt absens quis iudicetur, 3.q.8.accusatores.

Quod contumax absens iudicatur, 3.q.9.c. decreuimus.

Quod iudiciũ refugit qui de iustitia diffidit, 11.q.1.Christianis.

Quod quattuor modis humanum peruertitur iudicium, videlicet timore, cupiditate, odio, & amore, 11.qu.3. quattuor.& duobus c.seq.3.q.5.accusatores 2.

Quod iudicium non debet propter lachrymas quorumcunque peruerti, 23.q.4.est iniusta.

Quod candentis ferri & aquæ feruentis iudicium à sanctis est prohibitum, 2.q.4.consuluisti.

Quod in dubium absolutum non debet esse iudiciũ, 33. dist.habuisse, 2.q.4.consuluisti.

Quod iudicium mistum debet esse rigore & lenitate, 45. dist.disciplina, c.omnis.& c.sunt,

Quod libertini possunt trahere dominos suos ad iudicium, 12.q.2.episcopus, §.si sine venia.

Quod ecclesia non iudicat nisi de publicis in ordine iudiciario probatis, 2.q. 4. consuluisti.& q.vlt.nec illud. §.is itaque.& c.seq.2.q.1.mulci.in fine.

Quod an ecclesia quandoque in suo iudicio decipitur, vt ille qui intra ipsam est, per eam excluditur: & qui foris est, intromittitur, 24.q.3.si quis & c.cum aliquis.

Quod monachi & monachæ spectant ad iudicium episcopi, 11.q.1.de persona.

Quod clerici suum episcopum contemnentes traduntur iudici sæculari, 11.q.1.si quis sacerdotum, & duobus cap.seq.

Quod clericis prohibetur iudicium sanguinis, 23.q.8.sene.& c.seq.

Quod diebus feriatis & die dominico non sunt exercenda iudicia, 15.q.4.placita, 22.qu.5.decreuit, de conse. dist.3.§.1.

De hac materia habes vbi agitur de Sententia.

IVRAMENTVM. Quod iuramentum legitur Deus crebro fecisse, 22.q.4.incommutabilis.

Quod iuramentum homini non prohibetur tanquam malum, sed eius assuefactio vel libido prohibetur, 22. q.1.non est contra.

Quod iurare Dei est à seipso ordinata nullatenus cõuelere, 22.q.4.incommutabilis.

Quod dum vsus iuramenti habetur de facili periurium incurritur, 22.q.1.non est contra.

Quod iuramentum non dicitur malum esse, sed à malo esse, scilicet infirmitatis eorum quibus aliquid suadetur, 22.q.1.ita ergo.

Quod in scripturis non est prohibitum ab alio recipere iuramentum, 22.q.1.quamuis.

Quod iurare non est peccatum, 22.q.1.§.1.& cap.vt nouerit is.

Quod iuramentum non est institutum vt esset iniquitatis vinculum, vel cuiuscunque criminis, 22.qu.4.inter cetera.

Quod hæc est causa institutionis iuramenti, vt omnis iurans ad hoc iuret vt quod verum est loquatur, 22.q.5. iuramenti.

Item alia causa est iuramenti institutionis infirmitas dubitantis cum non vult credere, 22.q.1.si peccatum,

Item est alia causa, detestatio idolorum: nam ideo concedit per Deum iurare, ne per idola iuretur, 22.qu.1. considera.

Quod in iuramento non debet intentio verbis, sed verba intentioni deseruire, 22.q.5.humanæ.

Quod iuramentum debet habere tres comites, videlicet veritatem, iudicium, & iustitiam, 22.q.1.& iurabunt, & q.2.animaduertendum.

Quod iuramentum veritatem habet vbi non aliter corde quàm ore iuratur, 22.quæst.5.iuramenti, & c.quacunque.

Quod iustitiam habet quando licitum & iustũ est quod iuratur, non tendens ad mortale peccatum, 22.q.4.in nocens.§.illicitum.

Quod iudicio iuratur quando cum discretione & cautela iuratur etiam in licitis, 22.q.4.sacramentum. 22.q.4. innocens.§.illicitum.circa med.

Quod iuramentum fit dupliciter, videlicet per creatorem, & per ea quæ habent respectum ad creatorem: vel per creaturas, 22.q.1.considera.& duobus c.seq.

Quod per creatoris capillum vel caput iurare est blasphemare. 22.q.1.siquis per capillum.

Quod minus peccatum est per falsos Deos iurare verum quàm per verum Deũ iurare falsum, 22.q.1.mouet.circa med.

Quod per ea quæ respectum habent ad creatorem, sicut est Crux, Euangelia, & sanctorum reliquiæ & similia, falsum iurare est peierare. 22.q.vlt.qui compulsus.& c. seq.

Quod electus in episcopum repellitur à confirmatione, quia publice iurauerat super Euangelia Dei, 85.d.st. archidiaconum Florentinum.

Quod sacerdotes ex leui causa iurare non debent, 22.q. 5.si quis presbyter.

Quod qui per lapidem vel aliam creaturam iurat falsum, periurus est, 22.q.vlt.ecce.

Quod an qui iurans super lapidem putans super Euangelia iurare obligatur, 22.q.5.humanæ.§.proximo.

Quod periurium est nequiter decipere credentem, 22.q. 2.c.1.

Quod sophistice iurans, periurus est, 22. q.5. quacumque,& duobus,c.seq.

Quod Deus accipit iuramentum sicut ille cui iuratur intelligit, 22.q.5.quacumque,

Quod qui paratus est ad peierandum, antequam iuret periurus est, 22.q.5.qui peierare.

Quod qui dicit iurando plus, & scit non pluisse, periurus est, 22.q.2.homines.

Quod Saul quia de morte Ionathæ quam iurauerat sententiam tulit, quia eam propter populum exequi non potuit, periurus non fuit, 22.q.2.c.vlt.§. item opponitur. ante fi.

Quod non peierat qui compulsus iuramentum non impleuit, 11.q.3.antecessor.

Quod qui alium cogit peierare, etiam si dominus iurantis sit reus sit periurij. 22.q.4.inter cetera.& q.5.qui cõpulsus,& c.si quis coactus.& quatuor c.seq.

Quod illud est defiendum quod quis commisit illicite per iuramentum coactum, 22.q.4.inter cetera.

Quod ille qui alium cogit scienter ad periurium, vincit homicidam, scilicet quantum ad damnum, quia illeda nificat animam, iste corpus, 22.q.5.ille.

Quod illicitum iuramentum magis peccatum est adimplere, quàm periurium incurrere, 22.q.4.vnusquisque.

Quod iuramentum factum contra præceptum domini culpatur,& non tenet. 22.q.4.inter cetera.

Quod omne iuramentum est seruandum nisi in peiorem vergat exitum, & salutis detrimentum. 22.q.4.quod *Dauid*.& fere vsque ad finem quæstionis.

Quod nemo ante ætatem legitimam, idest ante annos quatuordecim cogendus est iurare, 22.q.5. paruuli.& duobus c.seq.

Quod in diebus dominicis à septuagesima vsque ad octauam Paschæ, & ab aduentu vsque ad octauam epiphaniæ, & in quatuor temporibus, & in litania maiori, & in diebus rogationum nisi pro concordia & pace nullus solenniter iurare præsumat, 22.q.5.decreuit.

Quod decens est vt iuramentum à ieiunis præstetur, 22. q.5.honestum.

Quod forma iuramenti inuenitur secundum diuersorum status temporum & hominum.

Quod in tempore veteris legis iurabant, viuit dominus, viuit anima mea, 22.q.1.& iurabunt.

Quod in primitiua ecclesia iurabat, testis est mihi Deus: & testis est mihi conscientia mea, 22.q.1.si peccatum.

Quod modernorum est iuramentum, sic me vel to Deus adiuuet, & istæ reliquiæ sanctorum: vel consimile, 32. q.6.de parentela.& quatuor c.seque.1.q.7.quoties.22. quæstio.1.habemus.

Quod forma iuramenti ab hæresi vel à schismate redeũtium est specialis, 1.q.7.quoties.de consec.dist.2.ego Berengarius.

Quod in forma iuramenti fidelitatis sex requiruntur.de hoc habes vbi agitur de fidelitate.

Quod ab episcopo vel presbytero non exigitur communis forma iuramenti, sed per sanctam consecrationem tantum interrogari debent.q.4.si quis presbyter.

Quod infideles & idololatræ iurant per creaturas, 22.q. 1.& iurabunt.

Quod ideo Christus non prohibuit iurare per Deum, sed per creaturas, ne videlicet per contemptum creaturarum deieraretur, vel aliquod numen deitatis in creaturis crederetur. 22.q.1.mouet. §. item Christus.

Quod illicitum iuramentum non est complendum. 15. dist.duo.& c.seq.

Quod pluribus modis iuramentum dicitur illicitum, videlicet ex persona iurantis, vt sunt impuberes, quorum iuramentum non tenet, 22.qu.5.paruuli.& c. sequen.

Item est illicitum ex persona cui iuratur, vt cum clericus laico iurat quod non licet, 22. quæstione 5. capitulo nullus.

Item ex re est illicitum iuramentum, vt si res per quam iuratur, non est sacra, 22.q.1.clericum.

Item

Item ex fine est illicitum, vt si iuratur propter electionem & ante electionem, 8.q.3.Attalus.

Item ex causa, scilicet obligatoria, ad hoc impellente. exẽplum de Herode & saltatrice, 22.q.4.vnusquisque.

Item ex modo est illicitum, vt si temere vel indiscrete iuratur. 22.q.4.vnusquisque.& q.1.ita ergo.

Item ex tempore est illicitum vt si dominicis diebus vel alijs prohibitis iuratur, 22.q.5.decreuit. Vnde versus de omnibus supradictis:

Quis, quid, cui, per quid, ad quid, cui, quo modo, quando.

Quod licitum iuramentum sit in sex casibus, videlicet pro pace, vel amoris coniunctione, 22.q.1.c.1.

Item pro infamię expurgatione, 2.q.4.presbyter.& tribus c.seq.

Item pro fide & fidelitate. de cõse.dist.2.ego Berengarius. 15.q.6.alius.

Item pro obedientia siue reuerentia. 23. dist.quamquã.

Item pro veritate inquirenda, siue in testibus, siue in alijs, 14.q.2. quamquam, 22.quæstio.1.omne.

Item pro damno dato vel dando, 2.q.1.in primis circa medium. Vnde versus:

Pax, fama, fides, reuerentia, cautio damni.

Defectus verbi sibi poscunt sacra tueri.

Quod ab his iuramenta irritari possunt, videlicet à Papa, 15.q.6.auctoritatem.

Item seruorum à domino suo, 54.dist.si seruus sciente.

Item vxoris à marito suo, 33.quæstio.5.manifestum.

Item monachi iuramentum à suo abbate, 20.q. 4. monachum.

Quod solus Papa à iuramento licito absoluit, 15.q.6. ali°.

Quod absoluit subditos excommunicatorum excommunicationem contemnẽtium à iuramento fidelitatis, 15. q.6.nos.

Quod antequam incendiarij absoluantur, cautio iuratoria requiritur, 23.q.vlt.pessimam.

Quod grauior infligitur pœna peieranti, quàm consentienti, 22.q.5.si quis conuictus.

Quod eadem pœna est pro periurio & homicidio, 22.q. 1.prædicandum.

De hac materia require vbi agitur de Mendacio.

IVRISDICTIO. Quod iurisdictio clericorum & episcoporum quæ est circa curam animarum, ab abbatibus non est vsurpanda, 16.q.1.interdicimus.

Quod nec metropolitanus vel episcopus intromittere se debet de iurisdictione alterius episcopi sine scire ipsius, 9.q.3.nullus primas.

Quod primas vel patriarcha non habet iurisdictionem in episcopos, sed tantum in archiepiscopos, 9.q.3.conquestus.

Quod extra propriam iurisdictionem nullus debet iudicari, 3.q.6.peregrina.& quatuor cap.sequentibus.

Quod crimen commissum inducit iurisdictionem in extraneũ, 3.q.6.ibi semper.& c.vlt.6.q.3. placuit. & c.seq.

Quod qui canonicam habet prælaturam electionem habet & iurisdictionem, 11.q.1.experientię tuę.

Quod laici habuerunt quandoque & habent intra ecclesiam de ecclesiasticis iurisdictionem, habuerunt enim electionem summorum pontificum, & inuestituras episcoporum. 63.distin. Hadrianus.& §.principibus.& c. in synodo.

Quod possunt in concilio interesse præcipue vbi agitur de fide, 96.dist.nos ad fidem.& c.vbinam.& c.satis.

Item datur eis iurisdictio personas incorrigibiles corrigẽdi, 32.dist.eos qui.

Item datur eis iurisdictio in fidei vel episcoporũ contemptores morte affligendi, 23.q.5. principes. 16. distinct. nec licuit, 11.quæst.1.si quis sacerdotum.

Item in eos qui schisma faciunt vel excommunicationem contemnunt, 23.q.5.de liguribus.

Item datur eis iurisdictio vbicumq; ecclesiastica potestas non valet exercere disciplinam. 23.q.5.principes.

IVS. Quod ius generale nomen est, quod iustũ requirit, & inde ius dictum est, 1.dist.ius generale. Isidorus l.Etym.c 3.

Quod ius in duo, scilicet in ius naturale, & ius positiuum diuersificatur, 1.distinct.humanum genus.

Quod ius naturale innititur in Euangelio vbi dicitur. Quęcunque vultis vt vobis faciant homines, & vos facite illis.& econuerso.ibid.

Quod ius naturale ius positiuo antefertur, videlicet quia prius & dignius, 5.dist.§.primo.8.dist.quo iure.§.digni tate vero.

Item quia eis cedit omnis consuetudo, vel const.tutio, 9. dist.per totum.

Item quia contra ius naturale non admittitur dispensatio nisi ad maius malum vitandum, 13.dist.§.1.& 7.dist.nõ est peccatum.§.his itaque.

Item quod ius naturale vult omnia esse communia: positiuum vero restringit ad meum & tuũ, 7.dist.1.& c.seq.

Quod ius positiuum siue humanum diuersas habet species, quia aut est ius ciuile, aut gẽtium, aut militare, aut publicum, aut Quintum, idest Romanorum. de quibus 1.dist.per totum.

Quod iure diuino & humano res possidentur, sed differenter, 23.q.7.c.1.

Quod iure poli reguntur matrimonia, non iure fori, idest ciuili.

Quod mulierem reddit infamem si mortuo viro intra tẽpus determinatum ducat alium, 2.q.3. Euphemium. §.seq.

Quod ius interpretandi canones habet qui potestatem habet condendi, 11.q.1.sicut enim.§.ex his omnibus.

Quod iudex dictus est ex eo quòd ius dicat populo, siue de iure disceptet. 23.q.2 c.1.

Quod qui ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam committit, 22.dist.omnes.

IVSTITIA. Quod iustitia est summum bonũ colere, ac vnicuique ius seruare, 12. q.2. cum deuotissimam. post med.

Quod iustitia est æquitas tolerandi inopiam, & temperantiam habere in abundantia, 41.distinctione. quod dicit.

Quod iustitia est patriam, & socios defendere, 23.q.3. fortitudo.

Quod vbi fides & charitas deest, iustitia esse non potest, 24.q.1.vbi.

Quod iustus miseris compatitur, 45.distinctione. vera iustitia.

Item non odio sed bono zelo est exercenda, 23. quę. 3. sex.

Quod semper est misericordia temperanda, 45. distinct. disciplina. cap. omnis.& c.vera.& cap.sequen.

Quod iustitiam aurum & munus violant, 11.q.3. qui recte. 1.q.3.vendentes.

Quod cultum suum iustitia perdit quando silentia iudicij ob stirpentium turbo confundit. 5.q.4. in loco.

Quod iustus quoties cadit toties resurgit. de pœn. dist.3. septies.

Kalendę. Quod Kalendæ Ianuarij iuxta ritum gentilium prohibentur Christianis obseruari, 26.q.vl. non licet.c. non seruetis.& c. si quis Kalendas Ianuarij.

Quod presbyteri eum per kalendas conueniunt, quasi sepienum ventrem habeant, & lucris honestioribus intẽdant, 45.dist.quoniam presbyteri.& c.nullus presbyterorum.

De hac materia habes vbi ponitur C.

LABIA. Quod labia sacerdotis debent scientiam custodire, 11.q.1.sacerdotib. 43.distin. fit rector. ante medium.

LABOR. Quod labor bonus est in virtutibus & spiritualibus exercitijs, 23.q.4.quis nos potest.

Quod labor malus est in mundi delectabilibus & peccatis, 23.q.7.quemadmodum.

Quod labor indifferens est in necessitatibus corporis. de consec.dist.5.nunquam.

Quod merces felicitatis non acquiritur nisi per laborẽ virtutis. de consecra.dist.5.ieiunium.

Quod sæculi dilectores fortes sunt in labore malo, debiles in labore bono. dist.47 omnes.

Quod apostolus ne quemquam grauaret proprijs manibus laborabat. 1.q.2.sacerdos.

Quod boni laboris sui non in præsenti, sed in futuro quę runt fructum recipere. 1.q.2.sacerdos.

Quod cum prælatus vel prædicator in aliquibus sine fructu laborat, ad alios vt proficiat se trãsferat, 7.q.1.c.vl. 8.q.1. ol m.

Quod iustum est vt illi consequantur stipendum qui laboris impendunt obsequium, 1. quæstione secunda, sacerdos, in fine. 12.quæstione secunda charitatem.

Quod laborantes pro ecclesia stipendia debent accipere ab ecclesia. 12. quæstione secunda ecclesiasticis.

LAC. Quod lac Abraham non vina angelis hospitio receptis propinauit. 35.distinctione sexta die, in fin.

Quod sicut incongruum est, non pascentem gregem, lac gregis vsurpare, sic est militantium stipendia non militando subripere. 13.q.1.c.1.ante finem.

LACHRYMA. Quod lachryma amarissima Petri peccatum deleuit negationis, 50.dist.ponderet.

Quod in peccato negationis Petri lachrymæ eius, & non alia satisfactio leg.tur, de pœn.distinctio. prima. *Petrus* doluit.

Quod lachrymæ lauant delictum quod pudor est confiteri, quod non est intelligendum sine confessione: sed peccatum si adeo graue est vt cum pudore confiteatur, non ideo est desperandum, quia lachrymæ lauant. de pœnit.distinct.1.mensuram.§.proximo.

Quod non est mundus, qui post lachrymas reperit ea, quę delecait. de pœnit.distinct. 3. irrisor est. & tribus capit, sequentibus.

Quod non excusatur, qui lachrymas habuit pro temporali damno, & non potest habere pro peccato defiendo. de pœ.dist.3.sunt plures.

Quod lachrymas multi indesinenter fundunt, & tamen peccare non desinunt. de pœn.dist.3.irrisor est. ante si.

Quod lachrymæ debent esse arma clericorum. 23.quæst.8. conuenior.

De hac materia habes vbi agitur de Fletu.

LAICVS. Quod laicus de rebus ecclesiæ non debet se intromittere, nec sibi sunt committendæ. 89. distinctio. indicatum.

Quod episcopus qui decimas & alias res ecclesiæ consanguineis vel alijs laicis distribuit, tanquam simoniacus & inter præcipuos hæreticos vt antechristus habeatur. 1.q.3.peruenit.

LAPSVS. Quod lapsus duplex inuenitur, videlicet à fide, qui fit per hæresim: & à moribus, qui fit per mortale peccatum, 1.q.7.si quis omnem.

An episcopus vel clericus per hæresim lapsus post reuersionem possit restitui, & qualiter, 1.qu.7.ferè per totũ. Verum episcopus vel clericus post peccati lapsum per dignam pœnitentiam reparari possit, & qualiter, 50. dist per totum. vsque ad §.quod vero.

Quod cum magna discretione & consilio lapsi sunt restituendi, 50.d.st.de eo autem.

LARVA. Quod laruas dæmonum ante se ferri presbyteri non consentiant, 44.dist.nullus presbyterorum, de consec.dist.5.nullus.

LATRO. Quod latro vnius momenti pœnitentia meruit esse in paradiso, 26.q.6.presbyter.

Item idem latro in Cruce pendens præmium æternum amisisset, si ipsum vnius horæ pœnitentia non inuasset, 36.q.6.agnouimus.

Quod latro non est pro nomine Christi, sed pro suis facinoribus crucifixus, sed dum patitur, credit. de consec. dist.4.baptismi.

Quod latronis pœnitentia, quæ sera fuit, innuit quod vera conuersio in victimis poiitorum mente potius æstimanda est, quàm tempore, 26.q.6.agnouimus.

Quod sicut in latrone defectũ baptismi benignitas Christi supplenit, ita supplet fidẽ in pueris tempore baptismi, quam profiteri non potlunt. de consec.dist.4. baptismi per totum c.

Quod episcopus rerum ecclesiasticarum dilapidator tam quam fur & latro degradatur, 10.q.2.c.vlt.

Quod licet latro suspendendus crudelem iudicem putet, non propter hoc est crudelis, quia crudelem iugulat, 23.q.5.non est crudelis.

Quod qui latronem in membris debilitat, prodest latroni, quia ipsius malitiam pro tanto compescit, 23.q.3.si quis fortitudinem.

Quod latroni ad latrocinia aspiranti parcere non est misericordia, sed iniustitia, 23.q.4.est iniusta.

LAVACRVM. Quod lauacrum commune Christianum & præcipuè clericum non conuenit habere cum mulieribus, 81.dist.non oportet.

Quod sicut baptisma per cinerem fluens lauat & non lauatur, sic doctrina per doctorem animas credentium lauat à sordibus peccatorum, 83.dist. nihil illo pastore. §.quanquam.

Quod exemplo Ioannis Euangelistæ possumus vti laudabili corporali, 24.q.1.omnis.

Quod corporalia & pallæ à diaconis & ministris debent lauari, de consec.dist.1.nemo per ignorantiam.

LAVS. Quod laus Deo pro suis beneficiis ànobis est impendenda, 16.q.1.reuertimini.circa fi.

Quod non bene conuenit in vno ore laus Christi, & laudes Iouis, 86.dist.cum multa.

Quod de verbis laudantium nos non multum debemus curare, 11.q.3.inter verba.

Quod velle laudari & dare histrionibus vt laudemur, vitium est, 86.dist.donare.

Quod sunt aliqui qui non nisi pro humana laude largiũ tur, & solummodo de hoc retributionem querunt, 12. q.1.sunt nonnulli, & q.3.non solum.

Quod nihil illo pastore miserabilius qui luporum gloriatur laudibus, 83.dist.nihil.

Quod periculum est indignum laudare, quia dum male facta laudibus efferuntur, augmentantur, 46.dist. sunt nonnulli.

Quod qui scienter indignum laudat, Christum cuius imbra fumus violat, 11.q.3.si quis hominem.& c.seq.

Quod Deus bonos vtra meritum laudatos ab alijs permittit in accusationem venire, vt culpa ex laude contracta suffocetur, 6.q.1.sunt plurimi.

LECTIO. Quod lectio diuinarum scripturarum non fabulæ debet inseri in mensis clericorum, 44.dist. proreuerentia.& cap.conuiuia.

Quod clerici & prælati debent insistere lectioni, 36.dist. qui ecclesiasticis.§.ecce.

Quod episcopus debet intendere lectioni, orationi & doctrinæ, quia sibi non sufficit sanctitas vitæ, nisi assit & scientia doctrinæ, 36. dist. qui ecclesiasticis, §. ecce.& 87.dist.c.1.

Quod sicut stellam non obscurat nox, sic inhærentes firmamento sacræ scripturæ non obscurat mundana iniquitas, 38.d.st.sicut.

Quod qui amat scientiam sanctarum scripturarum, carnis vitia non ambit. de consc dist.vlt.nunquam.

Qui libri sunt in quibus episcopus præcipuè & sacerdotes legere debent, habes 38.d.st.nulli.&quattuor c.seq. de consec.dist.vlt.nunquam.

Qui libri & quæ lectiones & homiliæ in ecclesia leg debent, habes, 15.dist.tancta Romana,& §.seq.

Quod clerici & præcipuè episcopi in gentilium libris, & maximè qui ad luxuriam & vanitatem prouocant non debent legere, 37.dist.nec per totum,& 86.distin.cum multa.

Quod cum beatus Hieronymus libros gentilis legeret, ab angelo est durissimè increpatus, 37 dist.eg mus.

ELOQ

LECTOR. Quod lectores dicti sunt à legendo, 21. d. st. cleros.
Quod lectorum officium est lectiones pronuntiare, 25. dist. perlectis.
LEGATVS. Quod legatus honorandus est loco illius cuius legationē fungitur, 9. dist. c. vlt.
Quod legatus siue sedis apostolicæ siue cuiuscunque, litteras debet secum portare legationis suæ, 97. dist. nobilissimus.
Quod legatus Papæ iurisdictionem episcopi non debet enervare, 11. q. 1. peruenit.
Quod legatus à latere Papæ missus inter terminos legationis suæ potest causas ad se per appellationem deuolutas audire & terminare, 2. q. 6. decreto.
Quod an legatus Papæ possit generale concilium celebrare, 17. dist. synodum.
Quod plura concilia generalia per legatos Papæ mandāte Papa sunt celebrata, 63. dist. Hadrianus, & 1. q. 7. cōuenientibus.
Quod subdiaconi possunt esse legati domini Papæ à latere missi ad omnia negotia perpetranda, 10. quæst. 3. relatum.
Quod omnes episcopi & sacerdotes sunt honorandi, quia legatione Christi funguntur, 7. q. 1. omnis.
Quod legatus secundum locorum legationis suæ exigentiam debet in expensis esse contentus, 10. quæst. 3. relatum.
LEPRA. Quod lepra cutis, lepra vestis, lepra domus iubētur sacerdotibus ostendi, quia peccata sacerdotibus debent reuelari, de pœn. dist. 1. §. Moysi.
Quod leprosum qui descendit de monte Christus sanauit, & priusquā sanaretur clamauit, significatur quòd in sanatione spirituali confessio non debet contemni. de pœn. dist. 1. §. Christus quoque.
Quod in hoc quòd Christus leprosos mūdatos ad sacerdotes misit, legalia approbauit, 1. q. 1. nonne.
Quod in hoc quòd leprosi antequam ad sacerdotes perueniremt mundati sunt, innuitur quòd peccator in sola contritione mundatur, vbi cōfessionem necessitatis articulus excludit, de pœ dist. 1. §. hoc idem.
Quod confessor debet habere scientiam discernendi inter lepram & lepram, 20. dist. §. 1.
Quod in hoc quòd Maria soror Aaron pro peccato lepra percutitur, & post per pœnitentiam restituitur, fiducia veniæ pœnitentibus datur, 50. dist. si post. §. econtra.
Quod in hoc quòd Maria propter murmur in Mosen lepram incurrit, innuitur quòd insurgens contra prælatū grauiter delinquit, 2. q. 7. plerunque. §. item obiicitur. Et de accusat one prælatorum ibi tractatur.
Quod in hoc quòd rex Ozias sacerdotum officia vsurpās lepra in templo percutitur, sacrilegorum culpa & pœna exaggeratur, 2. q. 7. nos si. §. sed notandum.
Quod qui simoniace aliquem ordinat, lepram non officium confert, 1. q. 1. cum ordinaretur.
Quod sicut Giezi propter pecuniam lepram incurrit, sic pecunia male conquisita corpus & animam commaculat, 1. q. 1. cito.
LEVITA. Quod leuitę ex nomine auctoris vocati sunt, de Leui enim exorti sint, hi græcè diaconi, latine ministri dicuntur, 21. dist. cleros.
De purificatione leuitarum & domus purificatione, habes de consec. dist. 4. nec quenquam.
Quod in leuitis sacerdotalis dignitas quandoque intelligitur, 50. dist. & purgabit.
LEX. Quod lex multiplex est, videlicet diuina, quæ natura constat, dist. 1. omnes leges, Isid. l. 2. etym. c. 5.
Item lex humana est quæ moribus constat, dist. 1. omnes leges. Isidorus ibid.
Item lex vetus, quæ dicitur testamentum, 6. distin. testamentum.
Item lex naturæ quæ facit omnia communia, quæ lex humana facit singularia, dicens meū & tuum, 8. dist. quo iure, & 12. q. 1. dilectissimus.
Item lex spiritus, quæ instinctu spiritus sancti cordi inseritur, 19. q. 2. duæ.
Item lex carnis, quæ absque culpa est in corpore non cōsentientis, 16. quæst. 1. si concupiscentia, 32. quæst. 5. si Paulus.
Item lex priuata, quæ idem est quòd lex spiritus, 19. q. 2. duæ.
Item lex publica, quæ à sanctis patribus est tradita, vt est lex canonum, 19. q. 2 duæ.
Item lex coniugii, quæ in baptismo non soluitur, 26. distin. vna.
Item lex est constitutio scripta, 7. distin. Moyses. Isid. l. 5. Etym. 3. Iuo. q. 4. c. 20.
Item lex est omne quod ratione constat, duntaxat quod religioni congruat quod disciplinæ cōueniat, & quod saluti proficiat, 1. d. st. consuetudo.
Item lex est constitutio populi, quam maiores natu sanxerunt, 2. dist. lex.
Quod leges humanæ vel publicæ secundum dispositiones terrarum variantur, 1. dist. omnes, & 31. dist. aliter.
Quod diuersæ diuersis temporibus emanarunt, quæ nomina à suis auctoribus traxerunt, 2. dist. quædam.
Quod diuersi inuentores legum & nomina eorum ponuntur, 7. dist. Moyses.
Quod leges factæ sunt vt humana coerceantur audacia, & tuta sit inter improbos innocentia, 4. dist. factæ sunt, 23. q. 5. non frustra, & c. ad hæc idem.
Quod lex aut permittit, aut vetat, aut punit, aut præcipit, 3. dist. omnis autem.
Quod lex non debet statui pro priuato commodo, sed pro vtilitate communi, 4. dist. erit autem.
Quod leges instituuntur cum promulgantur, confirmantur dum approbantur, 4. dist. in istis. §. proxi.
Quod lex debet esse honesta, iusta, possibilis, vtilis, loco, temporique conueniens, dist. 4. erit autem lex.
Quod licet conditor legis solutus sit à legibus, tamen honestum vt præ ceteris secundum leges quas statuit viuat, 25. q. 1. confidimus, & c. ideo.
Quod Christus qui legem dedit, legem impleuit, 25. qu. 1. ideo. §. his itaque.
Quod sancta ecclesia non constringitur legibus, 11. dist. catholica
Quod leges sæculi non dedignantur canones sequi, 2 q. 3. Euphemium, §. 1. in fi.
Quod lex, quæ obuiat sacræ scripturæ & decretis Papæ, & bonis moribus, nullius debet esse momēti, 10. dist. non licet, & quattuor c. seq.
Quod lex diuina & canonica superior est lege ciuili, 10. dist. lege.
Quod illud quod legibus præcipuè ecclesiasticis est diffinitum, in iudicis est tenendum, 6. q 4. si inter, 11. q. 3. summopere.
Quod non cōuenit iudicare de legibus, 4. dist. erit. §. proxi. & c. seq.
Quod illa quæ cōtra legem facta sunt, pro infectis debēt haberi, 25. q. 2. imperiali.
Quod lex statuit pœnam malis, & præmia bonis, 23. q. 5. non vos.
Quod qui lege priuata ducitur, nulla ratio exigit, vt à publica lege constringatur, 19. q. 2. duæ.
Quod lex est à dom no, prævaricatio legis à diabolo, 35. dist. sexto.
LIBELLVS. Quod libellus famosus est qui in infamiā alicuius conscribitur, 5. q. 1. c. 1. & 2.
Quod libellum famosum quicunque scripserit & publicauerit, anathematizandus est, 5. q. 1. si qui. & c. præcedenti.
Quod secundum leges imperatoris famosum libellū inueniens, & non statim eum deuastans, sed publicans, tā quam auctor capite punitur, 5. q. 1. §. si quis.
Quod libellus conuentionalis debet offerri ei qui prouocatur ad iudicium, 3. q. 3. induciæ. §. offeratur.
LIBER. Quod liber vitæ quid sit, & quid sit scribi in ipso, habes infra vbi agitur de scriptura.
LIBERALITAS. Quod liberalitas pro sancta fide tam loco quàm tempore commendatur, 86. distinct. non satis.
Quod approbanda est liberalitas, quæ circa proximos & consanguineos pro necessitate exercetur, 86. dist. non satis. §. est etiam.
Item liberalitas pulchra est, quæ indigētibus tēperatè, & non superfluè impeditur, 86. dist. non satis. §. item perfecta. & supra. §. dominus.
Quod episcopus debet esse liberalis, alioquin vacuū portabit nomen episcopi, 86. dist. non satis. §. liberalem.
Quod dare histrionibus & prohibitis venatoribus & personis turpibus non est largitas, sed vitium, 86. dist. donare, & cap. seq.
LIBERTAS. Quod libertas remanebat inconcussa antequam vinum inueniretur, quia hāc Noe primus perebrietatem violauit, 35. dist. sexto.
Quod pium est & meritorium Christianos suæ libertati restituere, quos Christus suo redemit sanguine, 12. q. 2. cum redemptor.
Quod bonum propositum non est prohibendum: quia vbi spiritus sanctus est ibi libertas. 19. q. 2. duæ. in fine.
Quod mala voluntas non est permittenda suæ libertati vbi potest prohiberi. 23. q. 4. displicet.
Exempium de Paulo.
Quod nemo ex praua consuetudine libertatem ecclesiæ debet infringere, 12. dist. omnia.
Quod serui ecclesiæ non debent ordinari nisi prius per episcopum habeant libertatem. 54. dist. admittuntur. §. de seruis.
Quod abbas vel monachus seruum monasterij liberum facere non potest, qui enim proprium non habet, rei alienæ libertatem dare non potest, 54. dist. abbati.

De hac materia habes vbi agitur de Manumissione.

LIBERTVS. Quod libertus est qui ex seruili statu traditus est liberatui, 12. q. 2. de libertis.
Quod libertus manumissus à principali patrono non singulis debet reuerentiam exhibere, 12. qu. 2. episcopus qui. §. si vero.
Quod libertus sine licentia superioris patronum accusare non potest, 12. q. 2. episcopus qui. §. libertus. & §. in patronos.
Quod liberti ecclesiæ cōpore suę manumissionis debent per scriptum profiteri se esse de familia ecclesiæ, & de obsequiis eius nūquā velle recedere, 12. q. 2. de liberti s §. ne vero.
Quod nouo episcopo surgente liberti ecclesiæ & ab eis geniti suam conditionem præsente episcopo in chartulis debent protestari, 12. q. 2. longinquitate.
Quod liberti ecclesiæ ad sacros ordines promoti, à seruitiis ecclesiæ non debent separari, 12. q. 2. dd liberti.
Quod liberti ecclesiæ si negotia ipsius facere contēpserint, vel contra ecclesiam insurrexerint, in priuilegia hermancipium. & c. liberti. & octo c. seq.

De hac materia habes vbi agitur de Manumissione.

LICENTIA. Quod est licentia præsumptionis: vtcū quis propria auctoritate à superiore commissa dimittit, 11. q. 2. placuit.
Quod est licentia dispensationis, vt quando simoniacus ignoranter ordinē recepit, exequendi officium sibi licentia datur, 1. q. 5. c. vlt.
Item est licentia occasionis, vt cum ex continentia viri vxori datur licentia fornicandi, 27. qu. 2. si tu abstines.
Item est licentia permissionis, vt quando Iudæis celebrādi cæremonias licentia datur, 45 dist. qui syncera.
Item est licentia approbationis, sicut est licētia nubendi data ab apostolo, 28. dist. de his. in fine.
LIGNVM. Quod de lignis ecclesiæ habes vbi agitur de ecclesia materiali.
LINGVA. Quod lingua quælibet habet quædam locutionum propria genera, quę cum in aliam transferūtur, videntur absurda, 38. dist. locutio.
Quod super apostolos spiritus sanctus in linguarum specie sedit, quia quos replet, de se loqui facit, 38. dist. locutio.
Quod opera sacerdotis siue prædicatoris cum linguæ sonitu cōcordare debent, 43. dist. sit rector. post medi.
Quod in cœlum os ponere, & linguam in terra trāsire est prælatis suis derogare, 21. dist. intantum.
Quod propter detrahentes linguas correctio peccantis à prælato non debet omitti, 45. dist. sed illud, 50. dist. si quis diaconus. ante fin.
Quod nihil prodest ieiunare vel otare nisi lingua à detractionibus cohibeatur, de consec. dist. in. 5. nihil enim.
Quod non refrænans linguam suam, huius vana est religio, 5. q. 4. in loco.
Quod cuicunque non sufficit oculos castos seruare, sed & linguam: quia qui de aliis loquuntur sua sententia iudicabuntur, 6. q. 1. ex merito.
Quod in condemnatione personæ non minus periculosa est lingua in verbis mentiens, quàm manus sanguinem fundens, 11. q. 3. nemo peritorum.

De hac materia habes vbi agitur de Locutione.

LIS. Quod lis ex ignorantia prouenit, & garrulitatē nutrit, 41. dist. §. 1.
Quod litigiosus ideo ordinari prohibetur, quia talis seminare discordiam nūquam cessat, 46. dist. hoc habet. §. ecce.
Quod episcopus pro rebus transitoris nō per se, sed per alium in iudicio litigare debet, 14. q. 1. cap. 1.
Quod lite pendente res litigiosa in nulla parte transferri debet ante causæ cognitionem, 11. q. 1. c. vlt. 92. d. st. si quis ordinatus. & c. seq.
Quod sacerdotum officium est litem habētes ad pacem reuocare, 90. dist. placuit.
Quod lis iudicialis debet contestari, 3. q. 3. induciæ. §. libellum.

De lite iudiciali habes vbi agitur de Contentioso.

LITTERAE. Quod cōmendatitiæ litteræ vocantur, 73. dist. §. 1.
Quod non de facili episcopus dimissorias litteras clerico dare debet, 72. dist. episcopus, 19. q. 2. duæ.
Quod clericus vnius episcopi ab alio episcopo propter hospitalitatis causam non est suscipiendus, nec ordinandus, nec in beneficio est instituēdus, 71. dist. per totū.
Quod extraneo clerico sine commendatitiis litteris sui episcopi non licet ministrare, 81. dist. extraneo.
Quod nullus peregrinus clericus absque formata in alia diœcesi suscipi debet, 71. dist. nullum.
Quod iuxta statuta Nicæni concilij olim formatæ habebant interpositas græcas litteras, ne de facili falsificarentur, 73. dist. sanctissimo.
Quod exemplar litteræ dimissoriæ vel formatæ ponitur, 73. dist. in nomine. §. 1. & c. seq.
LOCVTIO. Quod locutio est duplex, videlicet Dei, & hominis, de consec. dist. 5. cap. vlt.
Quod locutio Dei non est secundum modum locutionū hominis, sed inspiratio qua voluntatem suam ingerit in corde credentium, de consec. dist. 5. c. vlt.
Quod locutio hominis ideo est instituta, vt cogitationes suas in alterius notitiam proferat, 22. q. 2. is autem.
Quod locutio hominis debet esse sana, vt fidem consoli det, 45. dist. c. vlt.
Item debet esse cauta, vt ordinatè loquens vulnere erroris corda audientium non ferat. 43. dist. sit rector. circa medium.
Item debet esse discreta, ne tacenda proferat, & proferenda reticeat, 43. dist. in sit rector. 22. quæst. viti. quoties.
Item debet esse ponderosa, vt loquendo nullum lædat, 50. d. st. ponderet.
Item debet esse vera, vt sicut gerit mentem, sic loquatur os, 22. q. 5. iuramenti.
Item non debet esse otiosa, quia de omni verbo otioso reddenda est ratio, 22. q. vlt. quoties.

Item

Item non debet esse maledicta, quia sæpe maledictio reuertitur in illum qui eam mittit, 11. q. 3. illud. in fi. 24. q. 3. qui negligunt.
Item non debet esse detractoria, 6. q. 1. suat plurimi. & duobus c. seq
LOCVS. Quod locus non sanctificat hominem sed homo locum, 40. dist. multi.
Quod non sanctorum filij sunt qui tenent loca sanctorū, sed qui imitantur opera eorum. 40. dist. non est.
Quod qui præsunt non ex locorum dignitate, sed honoris nobilitate innotescere debent. 40. dist. nos qui.
Quod non loca homines Deo proximos faciunt, sed bona merita, 40. dist. non loca.
Quod miserabilis est rector qui gubernaculi locum occupauit, & temum renere non nouit. 40. distinctione ante omnia.
Quod qui locis & temporibus conueniat diligenter est attendendum. 41. dist. quisquis.
Quod non ideo approbanda est consuetudo mala: quia locus bonus est: quia non pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt, 12. dist. nouit.
Quod quantumcumque sunt occulta loca sine gratia saluare non possunt. 40. dist. quælibet. Vbi nota exemplū de angelo & de cælo, & de Adam & paradiso, de Loth & de morte.
Quod in hoc quòd Adam propter peccatum de paradiso eiectus est, innuitur quòd propter peccatum meretur quis nobili loco priuari. 40. dist. Adam.
Quod quandoque prodest conuersis mutatio loci, quia plerumque dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus, 86. distin. fratrem, & 81. dist. valet.
Quod non expedit locum visitare in quo quis peccauit, ne facti memoria reuocetur. 81. dist. valet. 15. quæst. 1. mulier.
Quod loca in nomine domini ædificata sunt honoranda. 41. dist. parsimoniam.
Quod locus rutus pro discussione causæ debet assignari. 33. q. 2. siue. & 3. q. 9. hortamur.
Quod his qui in peccato mortali decedunt, sacra loca pro sepultura non prosunt. 13. quæst. 2. quibus.
Quod qui in peccato mortali moriuntur, ad maiorem eumulum damnationis in sacris locis sepeliuntur, 13. q. 2. cum grauia. in fi.
Quod in pœnitentia vel cum leuibus peccatis decedentibus prodest in sacris locis sepeliri. 13. q. 2. cum grauia.
LOCVLVS. Quod loculus est diminutiuum à loco, & quandoque ponitur pro parua bursa, quàm & Christus habuit pro expensis reponendis, 12. quæstione 1. exemplum.
Quod Christus loculos suos opibus aliorum implebat vt indigentibus distribueret. 23. q. 4. duo ista.
Item ideo loculos habuit, vt innueret ecclesiam suam loculos habituram, 12. q. 1. exemplum.
LODOVICVS. Quod Lodouicus imperator primus confirmauit Paschali Papæ donationem Romanæ ciuitatis cum pertinentijs, & totum patrimonium sancti Petri, & electionem summi pontificis liberam fieri à Romanis, 63. dist. ego Lodouicus.
Item quod nullus possessor de agro ecclesiæ debet censum persoluere, 23. q. 8. secundum.
LOTH. Quod quia Loth per hospitalitatis opera Deo placuit, angelos recipere meruit, 42. dist. §. 1.
Quod Loth ideo filias suas pro angelis sodomitis obtulit vt hospitalitas non violaretur, & maius peccatum vitaretur. 32. q. 7. offerebat.
Quod filiæ ipsius Loth, patrem inebriauerunt vt eis cum misceretur, 35. dist. sexto die.
Quod ideo Loth filiæ ipsius accubuerunt, quia totum genus humanum submersum, & se causa propagationis seruatas crediderunt, 32. quæst. 4. dixit.
Quod non semper solitaria loca prosunt, quia Loth in ciuitate instus fuit, in monte solitarius peccauit, 40. dist. quæliber.
LVCRVM. Quod lucrum non deber ecclesia quærere cum damno aliorum, 12. q. 2. fraternitas. & quæst. 5. c. pen.
Quod Christus deflet ecclesiam, quæ facta fuerat domus orationis, & propter turpia lucra facta est domus latronum. 16. q. 7. & hoc diximus, post medium.
Quod simonia est sacramenta pro lucro temporali conferre. 1. q. 1. si quis episcopus.
Quod qui seruit Deo amore lucri temporalis, mercenarius est. 8. q. 1. sunt in ecclesia.
Quod nemo in electione prælati speciale lucrum, sed bonum commune debet prospicere. 8. q. 2. dilectissimi.
Quod Christus prælatos oues pascere docuit, non terrenis lucris delectari. 16. q. 1. nulli. & c. seq.
Quod prælati debent lucris intendere animarum non temporalium rerum. 16. q. 1. prædicator.
Quod exceptis Iudæis si aliorum infidelium colloquia & mensam vitamus, Christo eos lucrari non possumus. 23. q. 4. infideles.
Quod clericus turpia lucra exercens debet deponi. 13. quæstio. 4. si quis oblitus. & 6. cap. sequentib.
Quod an quæstus honestus vel inhonestus, sit qualitas lucri, negotiantem aut excusat aut accusat. de pæn. dist. 5. qualitas.
Quod res restituuntur heredibus quando quis ex circunuentione lucri ad religionem recipitur. 16. quæstio. 7. constituit.
Quod turpe lucrum sequitur qui minus emit vt plus vendat. 14. q. 4. quicumque tempore.
Quod cum peccatis homines aliqua lucrantur ea pauperibus iustè erogantur, sicut mathematicus futura prædicando, vel meretrix turpia exercendo. 14. quæstione 4. q. 5. qui habetis.
Quod de malo lucro vbi competit repetitio, eleemosyna vel oblatio fieri non debet, 14. q. 5. per totum.
Quod mediens vel seruus lucrum suum ab inuito detentore non iniuriosè recipit, 14. q. 5. non sane.

De hac materia habes vbi agitur de Mercatione.

LVCIFER. Quod lucifer dicitur principium viarum Dei. de pœn. dist. 2. eap. principium.
Item dicitur Beemoth.
Item dicitur Cherub, quasi plenitudo sapientiæ.
Quod lucifer non ad Dei similitudinem sicut homo, sed signaculum similitudinis Dei creatus asseritur, quasi magis ei aliquid tributum sit, vt quo subtilior est natura, eo in illū similitudo Dei plenius credatur expressa, de pœ. dist. 2. iuxta fin. c. multi. §. hinc enim responsum.
Quod Deus fecit eum eminentiorem ceteris angelis.
Item fecit eum speciosum in multis condensis frondibus.
Quod cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei.
Quod omne lignum pretiosum paradisi Dei non est assimilatum ei & pulchritudini eius.
Quod protegens & extentus in monte sancto Dei fuisse perhibetur.
Quod omnis lapis pretiosus opertmentum eius fuit.
Quod omnes angelos quasi vestem & ornamentum suū habuit.
Quod in medio lapidum ignitorū perfectus ambulauit.
Quod lucifer quia magnus sine comparatione creatus est, ideo peccans sine venia damnatus est. de pæn. dist. 2. principium.
LVCTVS. Quod tempus luctus legis tempore, alij vsque ad tricesimum diem, alij vsque ad quadragesimum obseruabant, 13. q. 2. quia.
Quod fœmina intra tempus luctus nubens, secundum leges ciuiles infamis est sed non secundum canones, 2. q. 3. Euphemium. §. proximo. in fi.
Quod fideles mortui non sunt lugendi, cum sciamus eos non amitti, sed præmitti, 13. q. 2. quàm prœposterum.
Quod lugere mortuos non prohibemur ex pietate, sed ex resurrectionis desperatione. 13. q. vlt. vbicunque. & duobus c. seq.
Quod doctrina schismatici panis luctus dicitur. 1. q. 1. dominus declarauit.
LVDVS. Quod ludus & saltatio in sanctorum solennibus præcipue diuina officia obstrepens est irreligiosus. de consec. dist. 3. irreligiosa.
Quod vere pœnitens debet se cohibere à ludis sæculi & à spectaculis. de pæn. dist. 5. §. 1. in fine.
Quod ad ordines non debent promoueri qui ludis turpibus deseruiunt. 33. dist. maritum.
Quod episcopus vel presbyter, vel diaconus ludo deseruiens nisi desinat, est deponendus. 35. dist. episcopus. & 46. dist. clericum.
Quod an ludendo sub certa forma baptizati debeant pro verè baptizatis haberi. 1. q. 1. spiritus. §. ecce. de consec. dist. 4. solet queri.
LVPVS. Quod lupus dicitur pastor mercenarius cui nō est cura de ouibus. 23. q. 4. tres.
Quod lupi dicuntur laici subditi. qui aliquando dicuntur oues. 83. di. nihil. 2. q. 7. oues.
Quod lupi dicuntur dæmones & hæretici. 81. dist. oportet. & 43. di. §. 1. & c. seq.
Quod lupi arcendi sunt latratu canum, & baculo pastorum. 43. dist. §. 1.
Quod qui propter timorem recta loqui pertimescit, hic velut mercenarius veniente lupo fugit. 43. distinctione fit rector.
Quod nullus pastor placere lupis & ouibus potest. 83. dist. nihil.
Quod illo pastore nihil est miserabilius, qui luporū gloriatur laudibus. 83. dist. nihil.
Quod sicut lupus frustatim comedit agnum, sic mali pastores sucessiuè consumunt bona ecclesiastica. 12. q. 1. c. 1. ante med.
Quod ideò ad sedem apostolicam est recurrendum per appellationē, ne lupi, qui sub specie ouium intrant, bestiali læuitia quosdam lacerare præsumāt. 2. q. 6. decreto. in fin.
LVX. Quod lux diuina animæ tenebras fugat, quia nulla participatio lucis ad tenebras. de pœn. dist. 1. refusitatus. §. si autem.
Quod lux mundi sunt sacerdotes. 93. dist. sacerdotes.
Quod lux veritatis illi subtrahitur qui arrogantia sapientiæ seu iustitiæ velut albugine oculi excæcatur. 49 dist. hinc etenim. circa med.
Quod licet omnis qui male agit odit lucem, & quærit tenebras, Dei tamen oculos cuncta perspicientes latere non potest. 18. q. 2. pernicioſam. de pæn. dist. 1. porro. §. si ante.
Quod cum factum notorium inculpatur, luce clarius cōstare dicitur. 2. q. 1. scisciatis.
LVXVRIA. Quod luxuria inter alia peccata maximè tēplum Dei (id est corpus humanum) polluit. 32. q. 7. nō solum.
Quod luxuria fomentum recipit à vino: ideo dicitur, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. 35. dist. violentum. & duobus c. seq.
Quod pauci inueniūtur sine carnis luxuria. 50. dist. quia sanctitas tua. ante fi.
Quod luxuria sapientes insatuat, exemplum de Salomone. 32. q. 4. Salomon. 3. q. 7. sacerdos
Item sanctos prosternit. Exemplum de Dauid. de pœn. dist. 3. sepe. es. §. Dauid quoque. 3. q. 7. sacerdos. §. item Dauid.
Item fortes vincit. Exemplum de Samsone. 23. q. 5. si non. ante fin.
Item iugem scabiem habet cui carnis luxuria sine cessatione dominatur, 49. dist. hinc etenim. post med.
Quod delectationi luxuriæ diuersæ turpitudinis voluptates iunguntur. 32. q. 7. non soluni.
Quod nomine luxuriæ omnis inordinata pollutio intelligitur. 32. q. 4. in eo.
De diuersis modis & gradibus luxuriæ. 22. q. 7. quemadmodum. §. 1. 27. q. 1. nec aliqua.
Quod solo consensu mentis fine tactu corporis luxuria exercetur. 32. q. 5. nec solo.
Quod cum luxuria in cognitione non reprimitur, etiam in actione dominatur, 46. distinctione hinc etenim, post med.
Quod excellētia episcopi vel presbyteri vilificatur dum voluptatibus luxuriæ coinquinatur, 32. distinct. c. 1. in fin,
Quod episcopus vel sacerdos luxuriosus dignitate officij est puniendus. 15. q. 8. hi qui.
Quod abusus luxuriæ grauior est cum proptia vxore quàm cum meretrice. 32. q. 4. origo, & quæstione 7. adulterij.
Quod fœmina præter coitum debitum ex diuersis partibus corporis corrūpi potest, sicut per oscula, & similia. 27. q. 1. nec aliqua.
Quod aliquæ excedunt pecora in libidine, quia pecora post conceptum coitum non admittunt. 32. q. 7. non solum, & q. 4. origo, in fi.
Quod crudelis libido reputatur vbi propter luxuriā sterilitatis venena procurantur, 32. q. 2. aliquando.
Quod luxuria plus iuris habet aliquando quàm castitas. 34. dist. fraternitatis.

De hac materia habes vbi agitur de Fornicatione, & Castitate, & Pollutione.

MACERATIO. Quod maceratio carnis vt eius concupiscentia compescatur, consistit in ieiuniis & vigiliis, & laboribus, & castigationibus. 32. q. 5. si Paulus.

De materia habes vbi agitur de Abstinentia & de Ieiuniis.

MACVLA. Quod macula corporis notabilis remouet à ministerio altaris, 49. dist. hinc etenim. 1. q. 1. sacerdotes.
Quod ecclesia Christi est sine ruga & macula. 32. q. 4. recurrat. in fin. & 24. q. 1. omnib.
Quod sicut per vnum membrum macula in omne corpus diffunditur, sic in omnē ecclesiam videtur diffundere qui corpus suum maculat. 26. q. 2. sed & illud.
Quod sacramenta ecclesiæ per malos ministros maculari non possunt. 1. q. 1. sic autem.
Quod sedes Romana semper māsit extra maculam hæreticæ prauitatis, 24. q. 1. in sede.
Quod macula discordiæ vel odij perseuerans nec passio nec morte pro nomine Christi suscepta purgatur, nec sanguine abluitur. 90. dist. neque.
MAGISTER. Quod magister nullus debet esse prius, quàm discipulus. 16. q. 1. si clericatus. 61. dist. miserum.
Quod ideo neophyti prohibentur ordinari, ne fiant magistri antequam fuerint discipuli. 48. dist. §. 1.

De hac materia habes vbi agitur de Discipulis.

Quod magistros & doctores episcopi congruis constituunt locis, qui studia litterarum, liberaliumq; artium dogmata assiduè doceant: quia in his maximè diuina manifestantur atque declarantur mandata, 37. distinc. de quibusdam.
Quod magistri imperiti iniuriam faciunt cathedræ, 40. dist. multi.
Quod magistris imperiti non sunt præferendi, 61. distin. statuimus.
Quod magistro impunitas debetur, si causa correctionis discipulum verberet, de pœn. dist. 1. §. 3. & c. aut facta.
MAGVS. Quod magi sunt qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur, 26. quæst. 5. nec mirum.
Quod magi tria munera obtulerunt domino, in quibus tres partes philosophiæ intelliguntur, videlicet, moralis, naturalis, & rationalis, 37. distinctio. legimus. §. hinc etiam simus.
Quod ars magorum inuenta est ex traditione maiorum angelorum, 26. q. 2. qui sine.
Quod præstigia magorum non possunt turbare mentes bonorum, qui talia nō credunt, sed mentes infidelium, 26. q. 5. nec mirum.

Quod & in nouarum formarum & in eorum similium repræsentatione fictionem habent, & non veritatem. 26. q. 5. nec mirum.

Quod magi plus facere non possunt nisi quantum Deus permittit, 26. quæst. 5. nec mirum. ante medium.

Quod ideo hanc artem permittit Deus vt homines qui in fide firmi sunt, probentur & mali qui mendacio credunt, per sua desideria seducantur. 26. quæstio. 5. nec mirum.

Quod cum hæc ars prohibita sit, qui ipsam sectantur, vel qui credunt talibus, perpetuæ damnationis interitum incurrunt. 26. q. 2. qui sine.

Quod absurdum est Samuelem tam sanctum virum credere magica arte per pythonissam suscitatum, sed potius Saul exigentibus peccatis per diaboli fallaciam illusum 26. quæst. 5. nec mirum.

De hac materia habes vbi agitur de Dæmonibus, & Incantationibus, & vbi agitur de diuinationibus.

MAIOR. Quod maior apud Deum est ille qui est iustior. 40. di. multi. in fin.

Quod maioritas inter homines attenditur diuersis respectibus: videlicet inferior ad superiores in obsequio & honore exhibendo, sicut acolythi subdiaconibus, vt supra distin. 93. à subdiacono.

Item in obediendo: quia nullus est qui nõ teneatur alicui obedire, alioquin acephalus esset. 93. dis. nulla. & c. seq.

Item in sedendo & stando, quia in talibus presbyterõ diaconus (nisi sit legatus) non debet se præferre. 93. dist. c. vlt. & suprà eo. ca. peruenit. in fi. cap. sequen. & c. nonnulli. & c. legimus. in fin.

Item in benedicendo, quia minor à maiore benedicitur. 21. dist. denique.

Itẽ in sacramenta conferendo, quia præsenre presbytero diaconus non debet sacramenta conferre. 93. distinct. diaconi. & cap. peruenit. & cap. præsente.

Item in reuerentiam impendendo, sicut tenetur filius patri, & vxor viro. 33. q. 5. est ordo.

Quod est maioritas respectu dignitatis officij, & sanctitatis meriti. 21. q. 7. Paulus Petrum.

Quod Petrus inter apostolos dignitate officij maior fuit. 2. q. 7. Paulus. §. hoc. & cap. puto.

Quod Cyprianus martyr quantum ad martyrium Petro comparatur. 2. q. 7. puto.

Quod licet episcopus iuxta vocabulum sit maior presbytero, Augustinus tamen minorem se Hieronymo profitetur, 2. q. 7. quanquam.

Quod seruus Christi nõ quærit quomodo alijs maior appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur, 40. dist. multi. & 93. dist. diaconi sunt. ante medium.

Quod iustitia etiã maiori seruiat minor. 33. q. 5. est ordo.

MALEDICTIO. Quod maledictio est duplex, s. Dei, & hominis. 4. q. 3. Deus quando.

Quod Dei maledictio designat meritum eius cui maledicitur. 24. q. 4. Deus quando.

Quod solus Deus iuste maledicit, quod ipsum non fallit peccati qualitas nec peccantis affectus. 24. quæst. 3. Deus quando.

Quod exemplo angeli qui diabolum maledicere noluit, homines à maledictis puri esse debent. 24. quæstio. 3. si igitur.

Quod maledictio in ore clerici vituperatur & punitur. 46. dist. clericus maledicus.

Quod illa maledictio prohibetur quę procedit in zelo vltionis, nõ ex zelo iustitiæ. 24. q. 3. cum ergo. §. proxi.

Quod criminosus sententia maledictionis est feriendus. 24. q. 3. certum. & cap seq.

Quod qui negligũt oris maledici cõsuetudinem resecare, etiam si non corde maledicant, inquinamentum oris sui incurrunt. 24. q. 3. qui negligunt.

Quod maledictum frustra prolatum frequenter in maledicentem reuertitur, 11. quæst. 3. illud. in fine.

Quod maledici regnum Dei non possidebunt. 24. quæst. 3. certum.

Quod sancti cum maledicunt, non maledicunt zelo vltionis, sed iustitiæ, 24. quæst. 3. cum sancti.

Quod cum maledicimur de quo conscientiam non habemus, non tristari sed potius lætari debemus, 1 q. 3. inter verba. & duobus cap. seq.

MALEFICI. Quod malefici & magi, & incantatores, & diuinatores pro eodem accipiuntur. 26. q. 4. igitur. & q. 5. si quis episcopus.

Quod vbi per maleficium Deo permittente occulto iudicio, & diabolo præparante concubitus non sequitur, ad Deum per humilem confessionem est recurrendũ. 33. q. 1. c. vlt.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinationibus, & abi agitur de Incantationibus, & de Magis.

MALVM, Quod malum est duplex, videlicet pœnæ, & culpæ 15. q. 1. illa.

Quod malum pœnæ non propriè malum dicitur: mala enim non sunt quæ nec crimine mentem implicant, nec conscientiam ligant, sicut paupertas, ægritudo, & aliæ pœnalitates. 15. quæst. 1. illa.

Quod ideo Deus malũ pœnæ homini reliquit, vt ex hoc humiliaretur, & materiam haberet exercitij. de pœn. dist. 1. medicina. in fi.

Quod de malo pœnæ bonum fit, cum parperibus distribuitur, quod cum laboribus & sudoribus acquiritur, 14. q. 5. qui habetis.

De hac materia require infrà, vbi agitur de Pœna.

Quod malum culpæ propriè dicitur malum, videlicet, peccatum voluitarie commissum. 15 q. 1. illa.

Quod mala culpæ non sunt facienda, vt bona sequantur, 14. q. 5. per totum. 22. q. 2. is autem. & c. ne quis. & cap. faciat.

Quod de malo culpæ bonum fit quando de turpi lucro vbi non competit repetitio, fit eleemosyna, 14. q. 5. qui habetis.

Quod inter duo mala culpæ minus eligendum est, vbi necessitas vnum perpetrare compulit, 13. dist. duo. & cap. seq. in fi. 22. q. 4. quod Dauid. & cap. si aliquid. & duob. cap. sequen.

Quod innocens nec facit malum, nec approbat factum, 23. q. 4. ita & c. seq.

Quod sic sunt in ecclesia homines mali, sicut sunt humores mali in corpore, de conse. dist. 4. est vnitas.

Quod duobus modis non te maculat malus, videlicet, si non consentis, & si redarguis, 23. q. 4. à malis.

Quod sicut zizaniam à frumento difficile est segregare, sic in hac vita malos à bonis, 23. q. 4. quantus.

Quod quamdiu mali per iudicium ecclesiæ non publicantur, tolerari debent, 2. q. 1. multi. circa princ. 15. q. vlt. cap. vlt.

Quod tolerandi sunt & associandi quamdiu de ipsorum correctione non desperatur, 23. q. 4. cap. 1.

Item tolerandi sunt quorum peccata manifesta non sunt, ne fortè eradicando zizaniam, eradicetur & triticum, 11. q. 3. nolite. 2. q. 1. multi. in princ.

Item tolerandi sunt, ne ex turbatione ipsorum pax generalis ecclesiæ concutiatur, 23. q. 4. tolerandi. & c. quid ergo. & c. quisquis.

Quod bonus malum tolerare debet, quia & Christus Iudam malum toleratur, 23. q. 4. tu bonus.

Quod qui malum non tolerat, ipse sibi testis est, quia bonus non est, 23. q. 4. hæc autem vita.

Quod si malos Christo lucrifacere volumus, exemplo Christi cum ipsis habitare debemus, 2. q. 1. multi.

Quod propter malos boni non sunt deserendi, 7. quæsti. 1. aduersitas.

Quod ideo proper bonos mali non sunt deserendi, quia propter paleam area non est relinquenda: nec propter pisces maios retia sunt rumpenda: nec propter hœdos in fine separandos, grex Domini est deserendus, 24. q. 1. quisquis.

De malo culpæ habes vbi agitur de Peccato.

MANNA. Quod manna fuit figura corporis Christi, quia sicut illud elementum cælestæ æqualiter singuli colligebant, sic cælestem gratiam postmodum secuturam æqualiter omnibus diuidi præfigurabat, de conse. dist. 4. nec quenquam.

Quod sicut potior est lux quàm vmbra, veritas quàm figura, sic corpus Christi dignius est manna de cœlo, de conse. dist. 1. reuera.

Quod manna fuit de cœlo, corpus Christi super cœlum, de conse. dist. 2. reuera.

Quod manna fuit corruptioni obnoxium si in alterũ diẽ seruabatur: istud enim est ab omni corruptione alienum, manens in æternum, de conse. dist. 2. reuera.

MANVMISSIO. Quod manumissio dicitur quando hi qui sunt sub iugo seruitutis, manumittentis beneficio libertati reddũntur, 12. quæstione 2. cum redemptor.

Quod manumissio per episcopũ sic debet fieri, vt semper manumissi patrocinium ecclesiæ recognoscant, 12. q. 2. episcopus qui mancipium.

Quod successor episcopi prædecessoris sui manumissionem non debet infringere, 12. q. 2. si quos.

Quod manumissus de collegio non tenetur ad reuerentiam singulis de col'egio, sed vniuersitati, immo singulos potest in ius vocare. 12. quæst. 2. episcopus qui. §. si verò.

De hac materia habes vbi agitur de Libertate & de Libertis.

MANVS IMPOSITIO. De manus impositione habes vbi agitur de impositione.

MARCVS. Quod Marcus Euangelista discipulus beati Petri Alexandrinam fundauit, & erexit ecclesiam, 24. q. 1. cum beatissimus. 22. dist. sacrosancta. 93. dist. legimus. post medium.

MARGARITA. Quod margarita ante porcos mittitur, quando indignis verbum Dei proponitur. 11. q. 3. nolite recedere. & c. seq.

Quod margaritæ ante porcos & canes mittuntur, quando detractoribus & immundis ecclesiastica sacramenta committuntur. 44. dist. in mandatis. de pœni. dist. 1. nonnulli. §. item his.

MARIA. Quod Maria verè vouit virginitatem perpetuam, nisi Deus aliter reuelasset, 27. q. 2. cap. sufficiat. post medium.

Quod Maria desponsata fuit Ioseph, sed nunquam ab eo cognita, 27. q. 2. quod autem. circa fin.

Quod ideo desponsata fuit Ioseph, vt virginitatis eius diabolo occultaretur, & virginitate sua fidelem gratiam mundi. 27. q. 2. inuenta. & 32. q. 2. c. 1.

Quod Maria virgo concepit, & virgo peperit.

ptiatum. ante fi.

Quod Maria genuit Deum & hominem. non tamen nimirum, sicut dicit Nestorius, quòd alium personã carnis, aliam dignitatis, 16. dist. prima autem. §. tertia in Epheso.

Quod tempore passionis Maria commendata fuit Ioanni. 27. q. 2. quod autem. §. seq.

Quod Maria & Ioseph in virginitate vterque permansit. 27. q. 2. beata Maria.

MARTYRIVM. Quod martyrium pro Christo non à nobis, sed ab aliis libenter debemus suscipere. 23. q. 5. non est nostrum. & quæstione 8. conuenior. circa princip.

Quod an nulli in persecutionibus licet propria interire manu, nisi vbi castitas perichtaretur. 23. q. 5. non est nostrum.

Quod non computantur in numero martyrum qui seipsos qualicunque intentione voluntariè interimunt. 23. q. 5. tu dixisti. & c. placuit.

Quod non pœna, sed causa facit martyrem. de consecr. dist. 4. baptismi. exemplum ibi de latrone.

Quod effectus martyrij pro nomine Iesu susceptus implet vicem baptismi. de conse. dist. 3. baptismi. & c. catechumenum.

Quod qui pro nomine Christi martyrizantur, absque dubio vitam æternam consequuntur. 15. q. 1. merito. §. fit missimè.

Quod in seruis Christi etiam si affectus martyrij ad effectum non deducatur, ipsa sola voluntas coronatur. de pœ. dist. 1. nunquid Cain.

MATRIMONIVM. Quod matrimonium est duplex, videlicet spirituale, & carnale. 26. quæst. 2. cum societas.

Quod matrimonium carnale est viri mulierisque coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. 27. q. 2. §. 1.

Quod matrimonium fuit primo in paradiso institutum, 32. q. 2. sicut. §. 1. & seq.

Quod fuit institutum ante peccatum in humani generis propagationem, post peccatũ in infirmitatis remedium. 32. q. 2. quidquid.

Quod matrimonium est bonum, & sine peccato exercetur quod Dei præcepto perficitur. 26. dist. deinde. in fi.

Quod consensus in carnalem copulã facit matrimonij, 27. q. 1. §. 1. & 5. c. seq.

Quod matrimonium aliud est legitimum & non ratum, aliud ratum & non legitimum, aliud legitimum & ratum. 28. q. 1. si quis Iudaicæ. §. seq.

Legitimum matrimonium est quod legali constitutione vel prouinciæ moribus contrahitur, hoc est apud infideles, licet non sit ratum, quia soluitur quando placet. 28. q. 1. si quis Iudaicæ. §. seq.

Ratum matrimonium apud fideles est, quando sine solennitate solo affectu contrahitur, quorum matrimonium semel initum vlterius solui non potest. 28. q. 1. si quis Iudaicæ. §. seq.

Legitimum & ratum est quando vxor à parentibus traditur, à sponso dotatur, & à sacerdote benedicitur, & mutuo consensu perficitur, 28. q. 1. si quis. §. seq. in fin. 30. q. 5. per totum. vsque ad c. nullum.

Quod triplex est bonum matrimonij, fides, proles, & sacramentum. 27. q. 2. omne. 32. q. 2. sicut. in fin.

Hoc triplex bonum fuit in paradiso Christi, proles fuit ipse Christus, fides quia nullum adulterium, sacramentum quia nullum diuortium. 27. q. 2. omne.

Quod prima causa matrimonij debet esse intentio prolis. 32. q. 2. pudor.

Item alia causa vitatio fornicationis. 32. q. 2. sicut. §. seq. & c. quidquid.

Quod propter intentionem prolis coitus excusatur, & propter bonum matrimonij. 32. q. 2. solet quæri.

Quod an in matrimonio dum contrahitur vel exercetur, non confertur gratia, & propter hoc in ipsius contractu pretia interueniunt. 32. q. 2 connubia.

Quod ipse Deus est defensor & custos matrimonij. 32. q. 4. nemo. in fine.

Quod damnans matrimoniũ anathematizatur. 30. dist. si qua mulier. & duobus c. seq. & c. si quis nuptias.

Quod secundæ nuptiæ dissuadentur. 31. q. 1. de his. & duobus c. seq.

Quod secundæ, tertiæ & vltimæ nuptiæ non condemnãtur. 31. q. 1. aperiant.

Quod secundæ nuptiæ non debent benedici. 31. quæst. 1. de his.

Quod olim licuit sacerdotibus in matrimonio ante cõtracto stare, sicut & modo apud Græcos stant, & filij eorum reputabantur legitimi. 56. distinctione Cænomanensem.

Quod ordinatis in matrimonio contracto nõ licuit, nec apud Græcos licet secũdas nuptias facere propter notam bigamiæ. 33. dist. si quis post.

Quod puellam quæ per verba de præsenti alteri contraxit, alter ducere non potest. 27. quæstione vltima, capit. vltim.

Quod modus cõtrahendi matrimonium ponitur. 30. q. 5. aliter.

Quod

Quod multa sunt quæ in contractu matrimonij sunt attendenda. 30. q. vl. alter. & c. qualis. & c. seq.

Quod velum, annulum, & alia quæ exhibentur dum fœminæ maritantur, singula specialem habent significationem, 30. q. 5. fœminæ.

Quod sine dote si potest haberi non debet contrahi matrimonium. 30. q. 5. nullum sine dote.

Quod clandestinè non debent matrimonia contrahi: & licet in foro conscientiæ ligent, in iudicio tamen ecclesiæ pro infectis habentur. 30. q. 5. per totum.

Quod matrimonium non potest cõtrahi ad tempus. 32. q. 2. solet quæri. & c. seq.

Quod à septuagesima vsque ad octauam paschæ, & tribus hebdomadis ante festum Ioannis Baptistæ, & ab aduentu Domini, matrimonia non debent solenniter contrahi. 33. q. 4. non oportet. Vide Conc. Trident. de hac re.

Quod in matrimonio constituti certis temporibus debent à coitu abstinere, videlicet tempore communionis. 33. q. 4. c. 1.

Item in die Natiuitatis Christi, & in aliis festiuis diebus. 33. q. 4. quotiescunque.

Item in tempore ieiuniorum. 33. q. 4. si causa. & duobus c. seq.

Item tempore cõceptus, & ablactationis pueri. 5. distin. ad eius verò concubitum.

Item tempore menstruorum. ibid.

Quod tamen continentia non debet fieri ab vno sine cõsensu alterius. 33. q. 4. apostolus. & c. seq.

Quod matrimonium contrahendum impeditur per errorem personæ, vt si putatur esse Virgilius, & est Plato. 29. q. 1. §. 1.

Item per errorem conditionis: vt quando putatur esse liber, & est seruus. 29. q. 1. §. 1.

Item per iustitiam publicæ honestatis, 27. q. 2. qui despõsatam. 35. q. 3. porro.

Quod non debet contrahi cum hæretica & infideli persona. 28. q. 1. caue. & duobus c. seq.

Item nec cum consanguinea. 3. q. 4. consanguineorum. 35. q. 1. c. 1. §. his ita.

Item nec cum affine. 27. q. 2. qui desponsatam, in fi. & 35. q. 2. nullum. & c. æqualiter. & pluribus cap. seq.

Item nec cum moniali. 27. q. 1. hi ergo. & duobus c. seq. 36. q. 2. raptores.

Item nec cum diaconissa. 27. q. 1. diaconissam.

Item nec cum religionem professis, vel in sacris ordinib. constitutis, 27. q. 1. vt lex. 27. dist. presbyteris.

Item nec cum furiosis & dementibus nisi habeant lucida interualla, vel nisi furiosus vel furiosa contraxerit. tales enim non sunt separandi. 32. q. 7. neque furiosus.

Quod vno coniuge viuo quantocunque tempore absente alter contrahere non potest. 34. q. vlt. si quis necessitate.

Quod si credens mortuum contrahit, non adulteratur, sed redeuntem tenetur recipere, 34. q. 2. c. 1.

Quod dubitans mortuum, si contrahit, licet non debeat contrahere, debet tamen debitum reddere quousque certificetur, 34. q. 1. c. 1.

Quod si non credens mortuum, & tamen est mortuus, contrahit, non separatur, sed pœnitentia tanquam pro adulterio imponitur, arg. 22. q. 2. homines.

Quod si post duorum fidelium coniunctionem in aliquo ipsorum hæresis superuenerit, alteri propter hoc non poterit copulari. 28. q. 2. c. vlt. §. vlt.

Quod separatus ob fornicationem viuente reliquo non potest cum altera copulari. 32. q. 7. c. 1. & octo c. seq. & c. hi verò.

Quod nemo cogendus est ad matrimonium, & coactus separatur. 31. q. 2. si verum. & ca. seq. 32. q. 2. c. vlt.

Quod presbyter vxorem ducens, ab ordine debet deponi. 28. dist. presbyter.

Quod nec Latini nec Græci in sacris ordinibus possunt contrahere, sed volentes Græci vxores habere, in minoribus cõstituti contrahunt, & sic in matrimonio vlterius promouentur, 31. dist. Nicæna.

Quod ducens in vxorem quam prius habuit concubinã etiam virginem, non videtur posse promoueri. 32. distinct. maritum, & 34. distinct. præcipimus, & 30. q. 5. qualis.

Quod vxor promoti ad sacros ordines ipsa consentiente non potest etiam ipso mortuo matrimoniũ contrahere, 28. dist, quia sunt.

Quod error fortunę vt cũ putatur diues qui pauper est, non impedit matrimonium, 29. q. 1. §. 1.

Item nec error qualitatis, vt cũ putatur quis bonus qui malus est. 29. q. 1. §. 1.

Quod post pœnitentiam cum illa potest contrahere quã prius polluit per adulterium, nisi in morte viri machinatio, vel fides adulterę data fuit cum effectu. 31. q. 1. c. 1. & c. denique. & quattuor c. seq.

Quod fidelis dimissus ab infideli non baptizato non impeditur contrahere cum alio. 28. q. 2. c. vlt.

Quod cum filio matris spiritualis potest contrahi matrimonium: & pater cum filia carnali filij spiritualis, sed filius cum filia patris sui non potest, quia cognatio spiritualis descendit à patre in filium, non ascendit à filio in patrem. 30. q. 3. c. vlt.

Quod filij possunt cõtrahere cum filiabus compatrum, excepta illa mediante qua contrahitur cognatio spiritualis. 30. q. 3. super quibus.

Quod propter incestũ efficitur quis indignus ad matrimonium contrahendum, sed post pœnitentiam potest cum talibus dispensari, 32. q. 7. quædam. & quinque c. seq. 33. q. 2. si quis cum duabus. & c. seq.

Quod vxoricida sine dispensatione nõ potest cõtrahere, 32. q. 2. interfectores. c. admonere. & c. si quid. & c. seq.

Quod dispensatur in matrimonio circa gradus à canone prohibitos, 35. q. 3. quædam lex. & c. seq. & q. 8. de gradibus.

Quod de consanguinitate gradus distinguuntur. 35. q. 5. per totum.

Quod gradus affinitatis exprimuntur. 35. quæst. 5. porro.

DE STATV CONIVGVM IN MATRIMONIO.

Quod prima nocte coniuges debent abstinere propter reuerentiam sacerdotalis benedictionis, 23. dist. sponsus. 30. q. 5. sponsus.

Quod non debent se coniuges libidinosè diligere, 32. q. 4. origo.

Quod cum commiscetur quis in matrimonio causa prolis procreandæ, non est peccatum, 25. dist. vnum. §. aliàs. ante fi.

Item causa reddendi debitum non est peccatum. 27. q. 2. si tu.

Item causa fornicationis vitandę, & est veniale peccatum. 32. q. 2. quidquid. 33. q. 2. in adolescẽtia. & q. 4. vir cum propria.

Item cum causa libidinis explendæ tamquam cum adultera vel cum meretrice est peccatum mortale. 32. q. 4. origo. & ca. liberorum. Alleuiatur tamen pœnitentia propter bonum matrimonij. 32. q. 7. adulterij.

Quod absentia imputatur ad peccatum si propter hoc alter coniugum in peccatum labitur. 27. quæst. 2. si tu.

Quod vxor marito leproso vel quocumque modo debilitato vel deformato reddere debitum tenetur, 32. q. 5. horrendus. & c. seq.

Quod vnus sine alterius voluntate continentiam vouere non potest, 33. q. 5. 2. c. 1. & 5. c. seq.

Quod nec potest religionem ingredi nisi propter fornicationem vnus ab altero per sententiam episcopi sit separatus, 27. q. 2. sunt qui septem. & c. seq.

Quod consentiens vouenti & non vouens non potest cũ altera contrahere nisi post mortem vouentis, 27. q. 2. si quis coniugatus. 33. q. 5. quod Deo. & c. seq.

Quod ante copulam carnalem vtrique coniugum licet intrare religionem altero inuito. 27. q. 2. scriptit nobis. §. ecce. & c. seq.

Quod an dormiens cum sorore vxoris suę potest reddere debitum, 27. q. 2. qui dormierit.

Quod vxorati non debent in ecclesia, & præcipue circa altare deseruire, 27. q. 2. multorum.

Quod in veteri lege vxore sterili permanente licite ex ancillis liberos procreabant, 23. quæstio. 4. §. 1. & tribus c. seq.

Quod neuter coniugum potest alteri crimen obijcere, quando vtrumque crimen constringit, 34. quæstio. 2. in lectum.

DE DIVORTIO. Quod diuortium matrimonij sine consensu episcopi non debet fieri. 17. q. 2. si vir.

Quod ante causæ cognitionem spoliatus vel spoliata primo debet restitui. 33. q. 2. historia. & duobus c. seq.

Quod matrimoniũ inter fratres spirituales vel adoptiuos dirimitur. 30. q. 3. c. 1. & quatuor cap. seq.

Item cum matre vel spirituali filia simile, 30. quæstione 1. de eo.

Quod diuortium factum propter malefi cium si cessat, restituitur, 33. q. 1. si per sortiarias.

Quod affinitas remanet licet ille moriatur per quem contracta est, 35. q. 10. §. 1. c. 1.

Quod ante diuortium consanguinei vel propinqui debent citari & testificari de matrimonio, vel scies & antiqui quib. nota potest esse consanguinitas, 35. q. 1. c. 1. & duobus c. seq.

Quod forma iuramenti testificantium ponitur, 35. q. 6. de parentela. & 3. c. seq.

Item forma iuramenti separationis propter consanguinitatem, vel affinitatem, 35. quæst. 6. ab isto.

Item forma iuramenti illius qui recipit dimissam, 35. q. 6. c. vlt.

Quod matrimonium non dirimitur per votum simplex antecedens. 27. distinctione cap. 1. & duobus cap. seq.

Item nec propter compaternitatem vel propter commaternitatem superuenientem, 30. quæst 1. nosse. & quatuor. c. seq.

Item nec propter seruitudinem dominis debitam. 29. q. vlt. c. vlt.

Quod qui scienter contraxit cum persona seruilis conditionis, ab ipsa diuortiari non potest. 29. quæstione 2. si quis liber.

Quod cum vterque coniugum seruilis conditionis matrimonium contrahit, non separantur. 29. quæstione vlti, cap. vlt.

Quod non separatur ab vxore qui ignoranter cognouit vxoris sororem, 32. q. 7. qui dormierit.

Quod extraordinaria pollutio quamuis sit criminosa nõ separat matrimonium, 35. q. 3. extraordinaria.

Quod siue propter adulterium siue propter aliud inter coniuges fiat diuortium, nõ propter hoc rumpitur matrimonium, 32. q. 7. interuenerunt. & sex c. seq. 33. q. 5. quæ. 5. quod Deo.

De hac materia habes, vbi agitur de diuortio.

Quod matrimonium spirituale est coniunctio Christi, & ecclesiæ, 27. q. 2. cum societas.

Quod matrimonium per carnalem copulam non perficitur, non est sacramentum Christi & ecclesiæ, 27. q. 2. cum societas.

Item spirituale matrimonium contrahitur inter prælatum ecclesiæ, & eius ecclesiam, 7. q. 1. sicut vir.

Item spirituale matrimonium est inter Christum & spiritualem animam. 17. q. 1. quę Christo. & c. nuptiarum.

MOECHIA. Quod mœchia est duplex, videlicet spiritualis & carnalis, 28. q. 1. non solum.

Quod mœchia spiritualis est idola facere, vel idolis sacrificare. 18. q. 1. non solum.

Quod mœchatio est omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus vsus. 32. q. meretrices. in fi.

Quod strictè sumi mœchiam non nisi pro adulterio ponitur, 32. q. 4. meretrices.

Item pro consensu peccati, quia qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo, 32. q. 7. non solum.

Quod mœchus dicitur, qui dimissa vxore ob causam fornicationis aliam duxit, 32. q. 7. quemadmodum.

MEDICINA. Quod medicina est duplex, spiritualis, & corporalis. 29. dist. necesse.

Quod medicorum consilia diuinæ conditioni sunt contraria, quia nec ieiunare nec flere, nec cõsimilia sinunt, de conse. dist. 5. contraria.

Quod medico corporali salarium non est negandum, 14. q. 5. non sane.

Quod nec clerici nec religiosi pro medicina munera debent accipere, 23. dist. his igitur.

Quod medicina spiritualis est pœnitentia. 50. distinct. vt constitueretur, 33. q. 1. si per sortiarias.

Item medicina spiritualis est omnia ecclesiastica sacramenta. de pœni. dist. 1. in actione de cõsec. d. st. 2. si quo tiescunque, 23. dist. his igitur.

Item medicina spiritualis est misericordiæ opera. de pæ. dist. 1. medicina.

Quod Christus est spiritualis medicus, qui paratus est centies curare, si toties homo per peccatum infirmatus eum requirit, de pœnit. dist. 3. Naum prophetam.

Item prælati sunt spirituales medici, qui dant subditis correctionis medicinam, 86. distinct. inferiorum. & c. sequen. 5. quæst. 5. non vos. 45. distinct. recedite. 23. q. 4. quid faciet.

Quod magis prælatus occidit quàm curat, qui nec pro peccatis suis pœnitentiam agit, nec alios de peccatis reprehendit, 50. dist. absit.

Quod sicut medicus peritus non vno collyrio omnium oculos curat, sic prælatus vel prædicator diuersorum nominum vulneribus diuersis doctrinis medetur, 29. distinct. necesse.

MEMORIA. Quod memoria vltionis diuinæ præteritæ in peccatores, terrorem futurum incutere debet, ne consimilia attentent. 7. q. 1. denique.

Quod quibusdam in memoriam excessus signa relinquuntur, 19. quæstio. 3. mandamus, de consec. distinct. 2. & dixit.

Quod ideo quibusdam occasio peccati præteriti, vel peroci mutationem vel aliter est subtrahenda, ne culpa ad memoriam replicata incalescat, 15. quæstio. 1. mulier. 81. dist. valet.

Quod nullum inuenitur delictorum tale remedium, sicut eorũ continua memoria, de pœ. dist. 3. Iudas pœnituit.

MENDACIVM. Quod mendaciũ est falsæ vocis significatio, cũ voluntate fallendi, 22. q. 2. beatus. §. ille.

Quod octo sunt genera mendaciorum, quorum quia primum grauius est, tanto minus quisque mentiendo peccat, quanto à primo recedit 22. q. 2. primum.

Quod primum genus mẽdacij est in doctrina fidei cum intentione subuertendi.

Secundum est, quod prodest nulli & obest alicui, vt est mẽdaciũ detractionis, & falsi testis in causa criminali.

Tertium est quod prodest vni, & obest alteri, vt est mendacium in causa pecuniaria.

Quartũ est quod solũ mentiendi fallendique libidine fit.

Quintum est quod fit placendi cupiditate de suaui collo quio, quod est adulterorum.

Sextum est, quod nulli obest, & prodest alicui, vt cũ quis se nescire mentiatur pecuniam esse alterius, quam scit iniustè tollendam.

Septimum est, quod nulli prodest, & obest alicui, vt cum quis hominem vult prodere ad mortem.

Octauum est, quod nulli obest, & prodest ad hoc vt castitas conseruetur.

Quod primum genus dicitur perniciosum, ad quod nulla conditione potest quis adduci.

Quod quodlibet aliorum est vel pernicio sum, vel officio sum, vel iocosum mendacium, quæ post primũ minorem secundum maius & minus culpã habent, 22. q. 2. ne quis. & cap. quod autem ait, & c. si quælibet. 9. dist. si ad scripturas.

Quod mendacium est graue peccatum. quia os quod mentitur, occidit animam, 22. q. 2. nec artificioso.

Quod omne mendacium cauendum est, maximè perfectis, 22. q. 2. ne quis. c. omne. & c. si quis per vetus testamentum. & 22. q. 5. cauete fratres.

Quod perfectus pro nullius vita seruanda debet mentiri. 22.q.ne quis.
Quod nullus ducendus est ad salutem mendacio opituletur. 21.q.primum, in fin.
Quod Abraham dicendo vxorem sororem suam esse, & Iacobe dicendo se primogenitum, excusantur de mendacio 22.q.2. quæritur. §. proximo.
Quod mendacium est episcopum vel sacerdotem vel religiosum se profiteri, & contraria suo ordini operari, 22.q.cauete fratres.
Quod nemo causa humilitatis debet mentiri: quia si non erat peccator, ex hoc incurrit quod vitabat. 22. quæst. 2. non ita.
Quod ille mentitur qui putans falsum dicit verum, vel econuerso. 22. quæstione 2. homines. & c. sequen.
Quod non omnis falsum dicens mentitur, 22. quæst. 2. is autem. & cap. beatus. & cap. si quælibet. §. Abraham.
Quod facere contra promissum, non semper est mentiri. 22.q. beatus Paulus & cap. ne quis. in fin.
Quod aliquod iocosum mendacium nō videtur esse graue peccatum. Exemplum de Ioseph. 22. quæst. 2. quod autem ait.
Quod mendacium præcipue in mercatoribus est, quia mercator sine mendacio & periurio esse non potest. dist. 88. eijciens. & c. seq.
Quod qui veritatem celant, & mendacium dicunt, æqualiter peccant: quia ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat. 11. q. 3. quisquis.
Quod mendacium etiam in præsenti inuenitur grauiter punitum. 12. q. 1. dilectissimus. post medium. Exemplū ibidem de Anania & Sapphira.
Quod mendax debet carere impetratis, & quibus scriptis scripta diriguntur, sunt puniendi si precum mendacia non arguunt, 25. q. vlti. dicenti.
Quod circa impetrationem rescriptorum contingit mentiri tripliciter, 25. quæst. vlti. §. & si legibus.

De hac materia habes vbi agitur de Iuramento.

MENDICITAS. Quod mendicitas clericorum est ignominia episcoporum. 93. dist. diaconi.
Quod in tātum excreuit auaritia quorumdam episcoporum, vt omnia occupantes cogant clericos egēs mēdicare.
Quod illi qui aliter habere possunt, grauiter peccant si mendicant, quia vnde pauper victurus erat, accipiunt, 1. q. 2. pastor.
Quod eleemosyna panis egētium est & qui defraudat eū homo sanguinis est. 14. q. 5. cap. immolans.
MENSA. Quod mensa clericorum nō debet abundare fabularum relatione, sed sacræ scripturæ locutione. 44. dist. pro reuerentia.

De hac materia habes vbi agitur de Cibo.

MENSTRVVM. Quod menstrua mulierū sunt ex naturali superfluitate sanguinis, & ideo culpa carent. 5. dist. ad eius.
Quod menstrua patienti non debet ecclesiæ introitus denegari. 5. dist. ad eius.
Quod sicut mulier menstrua patiens, Christi vestimentum laudabiliter tetigit, ita ecclesiam menstruata laudabiliter intrare poterit
Quod ad mulierem menstruatam quisque accedere prohibetur, quia ex hoc partus deformatur. 5. dist inctione ad eius.
MENSVRA. Quod mensura misericordiæ Dei non potest extimari. de pæn. dist. 1. serpens. ante fi.
Quod apud Deum non valet tantum in pæ nitentia mensura temporis quantum doloris. de pæ. di. 1. mensuram, & cap. precedenti. & cap. in actionem.
MERCATIO. Quod mercatio potest esse honesta & turpis. de pæn. dist. 5. qualitas.
Quod quælibet mercatio est periculosa, quia difficile est inter vendentis & ementis cōmercium non interuenire peccatum,
Quod mercator sine peccato & periurio esse non potest. 88. dist. eijciens. & cap. seq.
Quod clericis omnino prohibetur mercatio, quia vilius emit vt carius vendat, 14. q. 4. canonum. 16. q. 7. & hoc diximus,
Quod qui propter cupiditatem ante granum vilius emit vt carius vendat, turpe lucrum committit, 14. q. 4. quicumque,
Quod in sacro loco vbi est orationibus vacandum, mercationes exerceri non debent, 16. quæstione 7. & hoc diximus,

De hac materia habes vbi agitur de Lucro & Negotiatione,

MERCENARIVS. Quod mercenarius etiam si ab inuito detentore recipit mercedem suam, non committit iniuriam, 14. q. 5. non sane.
Quod qui defraudat mercenarium mercede, reus est, ac si ipsius sanguinem funderet, 14. q. 6. immolans.
Quod prælatus non diligens propter Deum, sed propter temporale lucrum, mercenarius est. 8. quæstion. 1. sunt in ecclesia,
Quod ille rector non pascit, sed mercenarij vice deseruit, qui gratiam humanam amittere formidans loqui recta pertimescit. 43. distinct. sit rector.

Quod mercenarius est prælatus, qui plus diligens proprium commodum quàm ouium, videns lupum oues relinquit. 7. q. 1. aduersitas.
MERETRIX. Quod meretrix est quæ multorum libidini patet. 34. dist. vidua.
Quod meretrices esse, & ad meretrices accedere est diuinitus prohibitum. 32. quæstione 4. meretrices.
Quod fornicator in eo est magis criminosus, quia tollit membra Christi, & facit ea mēbra meretricis, 32. q. 4. in eo.
Quod indebitus modus luxuriæ execrabiliter sit in meretrice, sed execrabilius in vxore. 32. q. 7. adulterij.
Quod contrahens cū meretrice, ad sacros ordines non potest promoueri. 34. distinctio. si quis viduam.
METROPOLITANVS. Quod metropolitanus à mensura ciuitatum quibus præest, dictus est. 21. dist. c. cleros. post. prin.
Quod metropolitanus debet decem vel vndecim ciuitates & totidem episcopos sub se habere, 6. quæstio. 3. sicut.
Quod absque metropolitani licentia nullus episcopus ciuitam Imperatoris debet adire. 23. quæst. vlt. si quis episcopus.

De hac materia habes vbi agitur de Archiepiscopo.

MICHAEL. Quod Michael qui noluit maledicere diabolo ponitur in exemplum vt à maledicto puri simus. 24. q. 3. si igitur Michael.
MILITIA. Quod militia est duplex, videlicet sæcularis & spiritualis, 59. dist. officia. 23. q. 8. reprehensibile.
Quod militia sæcularis non culpatur, sed abusus, 23. q. 1. per totum.
Quod militia instituta est propter duo, videlicet ad iniuriā propulsandā, & vindictā inferendā. 23. q. 1. c. 1. in fi.
Quod ius militare in multis consistit, 1. dist. ius militare.
Quod in militia sæculari reprehenditur libido dominandi, crudelitas vlciscendi, & cupiditas nocendi, 23. q. 1. quid culpatur in bello,
Quod in hac intentione militia debet exerceri, vt mali coerceantur, & boni subleuentur, 32. quæst. 1. apud. & c. seq.
Quod plerique sancti patres sæculare militiam laudabiliter exercuerunt, 23. quæst. 1. noli existimare.
Quod summa laus est militiæ communi vtilitati intendere. 23. q. 1. summa.
Quod boni milites vitra stipendia sua nil debent vsurpare. 23. q. 1. militare.
Quod miles non est reus homicidij, qui legitima auctoritate superioris hominem occidit, 23. quæst. 5. miles.
Quod miles sæcularis grauius peccat simoniam committendo quàm clericus, 1. q. 3. Saluator. circa med.
Quod miles sæcularis propter periculosum statum quem habet, absque dispensatione *Papæ* ad sacros ordines non debet promoueri. 50. distin. si quis post.
Quod si in militia sæculari gradatim quis promouetur ad honores, multo fortius in militia spirituali. 59. dist. si officia & c. seq.
Quod nō debet esse ligatus alijs qui spirituali militiæ est aggregandus. 54. dist. nullus.
Quod Christus ad seruiendum voluntarium militem habere vult, 15. q. 1. non est.
Quod nil beatius quàm vt quomodo Imperator noster Christus iussit militetur, 40. distin. ante omnia.
Quod militum Christi arma sunt lachrymæ & orationes 23. q. 8. reprehensibile. & c. conuenior. circa med.
MINISTER. Quod minister dicitur quidquid superior mandat, exercet. 23. q. 2. dominus noster. 23. q. 5. non solum & q. vlt. quicumque percutit.
Quod minister iudicis etiam damnatum, siex libidine occidit, homicida est. quæst. 5. cum minister.
Quod minister Christi non debet esse superbus, quia talis diabolo comparatur. 1. q. 1. si iustus fuerit.
Quod Christus ministros suos docuit alijs ministrare, non temporalibus lucris intendere, 16. q. 1. nulli.
Quod in ministris ecclesiæ sicut est in sacerdote ministratio, sic & in diacono sacramenti dispensatio, 93. distin. diaconi.
Quod vbi paterfamilias largus, est minister non debet esse tenax. 26. q. 7. aligant, in fin.

De ministris ecclesiæ habes vbi agitur de Clericis, & vbi agitur de ecclesia materiali, & vbi agitur de Ordinibus.

MIRACVLVM. Quod miraculum est opus arduum & insolitum supra spem & facultatem consistens admirantis. sicut fuit maris rubri & Iordanis fluuij diuisio, & alia plura quæ ponuntur de consc. distinctione 2. reuera. circa me.
Quod miracula facere est speciale donum spiritus sancti, de pæn. dist. 2. si quis semel. §. quorundam.
Quod quantumcumque sint aliqui sancti, miracula facere non possunt quando volunt, nisi quando speciali dono spiritus sancti perfunditur. de pæn. dist. 2. si quis semel. §. quærendum.
Quod miracula sanctorum sunt admiranda, non in exemplum nostræ actionis trahenda. 2. q. 7. nos si. post medium.

Quod quidam habent prophetiæ spiritum, qui non habent vitæ meritum. 1 q. 1. prophetauit. exemplum ibi de Saul.
Quod multi faciunt miracula extra charitatem constituti, qui in charitate positi facere non possunt. 1. q. 1. teneamus.
Quod magi & dæmones non faciūt miracula, sed mira, quia nō sunt supra naturam, sed sunt hominibus insolita. 26. q. 4. sciendum.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinationibus, & vbi agitur de Incantationibus, & vbi agitur de Magis.

MISSA. Quod missa propriè dicitur eucharistiæ consecratio & confectio: reliqua omnia quæ sacerdos vel chorus canit gratiarum actiones sunt, vel certæ obleerationes. de consc. dist. 2. vtrum.
Quod Iacobus apostolus frater domini & Basilius Cæsarienſis tradiderunt modum Missam celebrandi. de consc. dist. 1. Iacobus.
Qui tamen modus nec alius in decreto per ordinem habetur, sed tamē ego plura quæ in Missæ officio exercentur, propriis capitulis assignaui, vt infra patebit.
Quod Missa sine sacratis vestibus non debet cantari. de consc. dist. 1. vestimenta.
Quod nullus debet Missam sine stola & manipulo cantare. 23. dist. ecclesiastica.
Quod in solenni Missa ministri & præcipuè diaconus & subdiaconus debent haberi. de cōle. dist. 1. episcopus Deo. & duobus c. seq.
Quod in primitiua ecclesia in principio Missæ psalmi legebātur, sed post psalmi in cantum sunt conuersi, vnde introitus Missæ, & gradualia, & offertoria, & communio quæ cantātur, penè omnia de psalmis sunt sumpta. 92. dist. cantantes. §. ab officio. & c. in sancta. in fi.
Quod ille versiculus, Gloria patri, quem Damasus Papa ad preces Hieronymi instituit post psalmos repetendum, qui cantatur post introitum ponitur, de consec. dist. 1. de hymnis.
Quod kyrie eleyson, & Pater noster ponitur, 11. q. 3. cū aliquis.
Quod Gloria in excelsis, & Alleluia, qui duo hymni ab angelis sunt cantati, & à nobis in solennitatibus sunt decantandi, ponuntur de consc. dist. 1. de hymnis, & c. hi duo.
Quod hi duo hymni à septuagesima quando lapsus primi hominis recitatur, intermittuntur vsque ad pascha, quando Christus resurgens ex mortuis tristitiam in gaudium vertens, Alleluia nobis reddidit. de consec. dist. 1. hi duo.
Quod episcopus in Missa ante collectam, vt ostendat se vicarium Christi, sicut Christus apostolos, sic salutat populum dicens, Pax vobis. 2. q. 7. non omnes.
Item vt ostendat se de numero aliorum sacerdotum dicit, Dominus vobiscum, quod ponitur de consc. dist. 1. hoc quoque.
De orationibus siue collectis dicendis habes de consc. dist. 1. de hymnis. in fi.
Quod post orationes respondendum est Amen, habes 38. dist. sedulo.
Quod epistola & Euangelia legenda sunt in Missa, habes de consc. dist. 1. omnes fideles.
De offertorio quod debet fieri in Missa, habes de consc. dist. 1. omnis Christianus.
Quod post offertur in calice vinum & aqua à sacerdote. de consc. dist. 2. in sacramento.

De quamateria habes vbi agitur de Eucharistia.

Quod ante præfationē Sursum corda dicere monemur, & tunc præcipuè mentem ad dominum dirigere debemus. de consc. dist. 1. quando autem.
De præfatione, quæ postea primo sequitur, habes, de cōsc. dist. 1. inuenimus.
Quod pax debet dari ante communionem, habes de cōsc. dist. 2. pacem.
Quod post Missam si non est episcopus sacerdos qui cātauit debet dare benedictionem. de consc. distinct. 1. Missas.
Quod in Missa siue viui, siue mortui populo possunt recommendari, sed in canone missæ vbi soli Deo loquimur, qui omnium nomina nouit tacitis nominibus, sub generali commendatione orare debemus. de consc. dist. 1. vifum. & c. de nominibus.
Quod non nisi in sactis locis, vel vbi episcopus permiserit, Missa debet celebrari. de consc. dist. 1. Missarum.
Quod sub dio super tabula cōsecrata lapidea potest Missa cantari. de consc. dist. 1. concedimus.
Quod episcopus ne monachos in officio impediat non debet in monasterio suo solenniter celebrare. 18. q. 2. luminoso.
Quod non solum episcopus, sed etiam populus diebus dominicis & solennibus ab ecclesia sua non debet se subtrahere de consc. dist. 3. episcopus. & c. seq.
Quod super altari in quo episcopus cantauit, eo die non debet presbyter celebrare. de consec. dist. 1. c. vlt.
Quod in natiuitate Domini quando tres Missæ sunt celebrandæ, prima Missa in profunda nocte solenniter est celebranda. de consc. dist. 1. nocte.

Quod

Quod in quadragesima non debet quis manducare nisi audita prius Missa, & vespertinis officijs. de consc. dist. 1. dist. tolent.
Quod propter populi deuotionem Missa potest in aurora cantari. de consc. distin. 1. solent plures. §. 1.
Quod post clericorum ordinationes in ieiunijs quatuor temporum post meridiem Missa debet cantari, & præcipuè in sabbato sancto, quia tunc versus nocte debet cantari. de consc. dist. 1. solent. §. in ieiunijs.
Quod nemo pransus Missam cantare debet. 7. q. 1. nihil.
Quod qui pro pecunijs vel hominum complacentijs vnā vel plures Missas celebrat, æternam sibi damnationem comparat. de consec. dist. 1. sufficit.
Quod excepta natiuitate Christi vnam Missam cantare sufficit sacerdoti.
Quod valde felix est qui vnā Missam digne pōt celebrare.
Quod dominicis & festiuis diebus laici Missam vsque ad finem debent audire. de consc. dist. 1. Missas. & c. seq. & c. & hoc.
Quod episcopus solenniter celebrando semper debet habere testes, de consc. di. 1. episcopus Deo. & c. iubemus.
Quod presbyter nisi duobus ad minus præsentibus Missam non debet celebrare, vt competat sibi dicere Dominus vobiscum & Orate pro me. de consc. distinct. 1. quoque.
Quod sacerdos propter euentus varios sine adiutore qui possit eum sustentare, non possit Missam cantare. 7. q. 1. illud.
Quod presbyter qui Missam incepit: nisi infirmitas impediat, debet eam finire. de consc. dist. 1. nullus episcopus.
Quod si presbyter propter casualem infirmitatem Missam inceptam finire non poterit, alter vbi dimisit perficiat. 7. q. nihil.
Quod laborans morbo caduco vel consimili Missam non debet cantare. 7. q. 2. in litteris.
Quod presbyter nunquam Missam cantet nisi communicet. de consc. dist. 2. relatum. & c. sequ.
Quod presbyter in Missa de mortali peccato habens conscientiam, cum contritione & proposito confitendi potest communicare. de consec. dist. 2. quotidie.
Quod Missa mali sacerdotis vel infamati non est respuenda, nisi sit per sententiam condemnatus. 15. q. 8. c. vlt. dist. 32. c. nullus. & c. seq.

De hac materia habes vbi agitur de Celebratione & de Sacerdote.

MISERICORDIA. Quod misericordia est plenitudo & perfecta forma virtutum. 86. dist. in singulis.
Quæ duplex est misericordia, videlicet diuina & humana.
Quod multiplex est misericordia Dei, quę lapsis hominibus subuenit. de pœn. distinctione 1. serpens.
Quod misericordiæ Dei nec mensuras ponere possumus: nec tempora diffinire: apud quem nullas patitur moras venia; conuersio. de pœ. dist. 1. serpens, ante fi.
Quod Deus ex misericordia expectat peccatores vt conuertantur. 93. distinctione diaconi sunt. ante fi.
Quod assiduè peccare volentium non miseretur Deus, 93. dist. diaconi sunt. in fin. de pœn. dist. 1. Deus. §. potest etiam. & distinctione 7. circa fin.
Quod misericordia ad proximum est dupex, videlicet corporalis, & spiritualis. 45. dist. tria.
Quod spiritualis est triplex, videlicet offensas vel iniurias dimittere. 45. dist. tria. & 50. dist. considerandum.
Item delinquentes corrigere. 45. dist. tria.
Item bona docere & iusta consuiere. 45. dist. disciplina.
Quod corporalis misericordia consistit in septem operibus misericordiæ, quæ in hoc versu continentur.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Quorum plura ex his ponuntur. 86. distinctione non satis.

De modo habendi vel exhibendi prædicta officia misericordiæ.

Quod misericordia spiritualis ad proximum debet esse iusta in corrigendo, vt scilicet non desit vinum auferri tatis, nec oleum pietatis. 45. dist. disciplina.
Item discreta in docendo vel consulendo, ne eruditi in errorem deducantur. 43. distinct. sit rector.
Item debet esse prompta offensas relaxando: maximè quando pœnitent offendentes 23. q. 4. non potest. §. proximo.
Quod misericordia corporalis debet esse iusta in exhibendo, quia debet esse de proprio, non de alieno. 1. q. 1. nō est. 14. q. 5. per totum.
Quod debet esse discreta in subueniendo: quia vni omnia non sunt danda. 86. dist. non satis. & c. dom nus.
Item ordinata in distribuendo: quia primo dandum est propinquis, & post alijs. 86. distin. est probanda. & c. in singulis. in fin excepta necessitate. tunc potius dandum est iustis quàm peccatoribus. 86. distinct. fratrem nostrum. §. in ipsa.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia.

Quod misericordiæ officia omnibus sunt præcepta. 86. dist. in singulis.
Quod qui negant misericordiam faciendam: ipsum Christum qui est misericordia negant. 7. q. 1. omnis.
Quod misericordia maior est omnibus holocaustomatibus. dist. 50. ponderet. in fin.
Quod melius est in causis prætendere misericordiā quàm

inclementiam. 86. dist. non satis. 26. q. vl. alligant.
Quod tentencia quæ misericordiam vetat, est effugienda. 50. distinct. ponderet. in fine. 1. q. 7 exigunt.
Quod capto hosti debetur misericordia, nisi maior turbatio timeatur. 23. q. 1. noli.
Quod crudelis est misericordia parcere vni in discrimen multorum. 45. distinct. sed illud.
Quod non est misericors qui parcit vitijs, vt non conturbet delinquentes 23. q. 5. qui vitijs.
MYSTERIVM. Quod mysterium ex illo dicitur quòd secretam & reconditam habet dispensationem. 1. q. 1. multi. circa med.
Quod ecclesiastica siue diuina sacramenta propriè dicuntur mysteria. 1. q. 1. multi. ante med.
Quod indignis & non intelligentibus secreta mysteria non sunt communicanda. 43. dist. §. vlt. & c. in mandatis.
MOYSES. Quod Moyses qui congregauit omnem synagogam, repræsentat quòd in fideli anima omnis multitudo sensuum & cogitationum ad meditandum de Deo intra sacrarium cordis debet conuenire. 8. q. 1. licet.
Quod in hoc quòd non fuit Moysi permissum à Deo de successore ordinare, datur intelligi quod ad Deum non ad homines spectat electio præsati. 8. q. 1. si ergo.
Quod Moyses negauit se filium filiæ Pharaonis, & quòd Aegyptiū fabulo obruit, & quòd Aegyptum dereliquit, & quòd filios Israel de Aegypto eduxit, habes de pœn. dist. 3. vt cognouerunt. §. opponitur.
Quod Moyses ponitur in exemplum quòd prælati non armis sed orationibus contra aduersarios debent pugnare, quomodo ipse pugnauit contra Amalech, 36. dist. si quis vult.
Quod sicut inter Moysen & Aaron fuit quædam maioritatis discretio, sic fuit inter apostolos, 22. distin. sacrosancta. & 21. dist. §. 1.
Quod Moyses cum pro peccato populi oraut, non statim veniam impetrauit. 50. dist. si quis præpostera. in fine.
Quod Moyses potius voluit de libro vitæ deleri, quàm noxam populo non dimitti. 23. q. 4. quid crudele.
Quod quia Moyses Aethiopissam duxit in vxorē, Maria murmurans lepra percussa fuit, 2. q. 7. pierumque. cap. item obijcitur.
Quod Moyses propter reuerentiam loci calceame ntum pedis soluit, de pœ. distin. 1. sunt qui arbitrantur.
Quod Moyses quandoque Christum significat. de pœn. dist. 2. inter hæc hircum.
MONACHVS. Quod monachus dicitur à monos Græcè, quod Latinè dicitur solus, & achos quod Latinè dicitur tristis: quasi solitarius & tristis. 16. quæ. 1. placuit.
Quod monachus ideo singularis dicitur: quia debet vitare hominum multitudinem, 16. quæst. 1. si cupis.
Quod sicut piscis sine aqua, sic monachus sine monasterio vel cella caret vita, 16. q. 1. placuit communi.
Quod monachus ad hoc debet intendere vt status eius concordet cum nomine. 16. quæst. 1. placuit.
Quod omnis monachus vel religiosus debet esse vel de regula Sancti Benedicti, vel de regula Basilij, vel de regula Augustini. 18. quæstio. 2 perniciosam.
Quod etiam dicuntur monachi qui regulam Augustini sunt professi, 18. q. 2. perniciosam.
Quod nullus seruus debet esse monachus nisi à domino suo licentiatus. 16. q. 1. qui verè.
Quod monachi & monachæ semper & vbique debent de ferre vestes professionis suæ, 33. dist. sanctimonialis. 20. q. 1. vidua.
Item excepta infirmitate nunquam debet carnes comedere. de consc. dist. 5. carnem.
Item debent abbatibus suis obedire: ac res laboribus suis acquisitas vel qualescumque sine licentia abbatis non debent retinere, 18. quæst. 2. abbates.
Quod nullus debet monachū spe abbatiæ promissæ fieri. 16. quæst. 7. per laicos. 18. quæst. 2 peruenit.
Quod vltra tempus in monasterio stantes & nolentes profiteri debent expelli. 16. q. 1. peruenit ad nos.
Quod testamentum facere non possunt. 19. q. 3. quia. & c. seq.
Quod sine licentia abbatis vouere nō possunt. 20. q. 4. monacho.
Quod ad arctiorem vitam petita licentia transire possunt. 20. q. 4. c. 1. monachum.
Quod compulsus siue à parentibus, siue ab alijs fieri monachus: nisi prius cōsentiat, nō tenetur. 20. q. 3. præsens.
Quod monachi de licentia abbatis ex causa legitima possunt ad solitarias cellas transire, 18. q. 2. nullus monachus. 20. q. vlt. c. vlt.
Quod non debent causas vel negotia sæcularia agere nisi ex licentia abbatis pro monasterio, 16. q. 1. adijcimus, in fi. & c. de præsentiū. & c. sunt nōnulli. & c. monachi.
Quod frequenter loquens de pecunia, potius dicendus est institor quàm monachus, 16. q. 1. si cupis.
Quod monachi nunquam debēt vacare, sed semper vel orationibus, vel lectionibus, vel exercitio operis debēt intendere. de consecra. distin. 5. nunquam.
Quod debent ab omni familiaritate monialium & aliarum fœminarum se alienare. 18. q. 2. peruenit ad nos. & 3. c. seq.
Quod nec in vno, nec in vicino monasterio cum monialibus debent habitare, 28. q. 2. diffinimus. & duobus c. seq.

Quod nec sudarioles, nec zonas, nec alia munuscula à mulieribus debent accipere, 27. q. 1. c. monachō.
Quod monachi quamuis recipiendo ordinem recipiant officij potestatem, non tamen executionem: nisi occasione petita de licentia episcopi, 16. q. 1. monachi, & c. seq & c. sic viue. & c. si clericatus. & c. seq.
Quod nec pœnitentiam aliis dare, nec prædicare nisi in claustro suo debēt, 16. q. 1. placuit omnibus, & c. monachus, & c. iuxta, & c. adhicimus.
Quod nec baptizare debent, nec fieri compatres, 18. q. 2. peruenit ad nos. de con e dist. 4. non licet abbati, & c. seq.
Quod præter confratrem in claustro, & præterea cum à clegerit, nullum debēt sepelire, 16. q. 1. c. 1. c. Agapitus. & c. placuit.
Quod monachi debent subesse episcopis inquātum per Papam non sunt exempti, 16. q. 1. peruenit, 18. q. 2. Abbas. & quatuor c. seq.
Quod visitandi sunt per episcopos & corrigendi, 18. q. 2. visitandi.
Quod iura episcopalia debent episcopis persoluere, 18. q. 2. Eleutherius, & c. seq.
Quod non debent decimas vel ecclesias à laicis sine consensu episcopi recipere, 16. q. 7 decimas.
Quod ep. scopos ex charitate possunt accusare, 2. q. 7. nullus. §. proximo.
Quod monachi bonorum operum in clericos & episcopos promoueri possunt, 16. q. 1. si clericatus, & 7. c. seq. & tribus c. præcedentibus.
Quod non debent sine abbatum licentia episcopatus recipere, 18. q. 2. quàm sit. §. nullus, 16. q. 1. si quis monachus, & c. legi. §. seq.
Quod facti episcopi absoluūtur à iugo professionis, 18. q. 1 c. 1.
Quod facti episcopi non debent mutare habitum nec ordinis sui ritum quo ad substantialia, 16. q. 1. de monachis, & §. seq.
Quod facti ep. scopi succedūt in bonis paternis, & ecclesiæ suæ relinquunt, 18. q. 1. c. 1.
MONASTERIVM. Quod monasteriū duplex pro monachis & monialibus in vno loco fieri prohibetur, 18. q. 2. diffinimus.
Quod monasteria construenda sint in solitudine: ne popularis accessu deuotio religionis impediatur, 18. q. 2. luminoso
Quod monachorum monasteria sub sint episcopo in cuius territorio sunt, 18. q. 2 monasteria.
Quod monasterium exemptum est à lege diœcesana in pluribus videlicet quantum ad cathedratici præstationem vel præstationem, 10. q. 3. inter cetera.
Item quantum ad quartæ partis dimissionem, 16. q. 1. cū pro vtilitate.
Item quantum ad grauem exactionem, 17. quæstio. 2. quàm sit.
Item quantum ad publicæ missę celebrationem: quia sine consensu abbatis episcopus non debet facere, 18. q. 2. abbas, & c. luminoso.
Quod monasteria non debent fieri sine licentia episcoporum, 18. q. 2. quidam, & 4. c. seq.
Quod mulieres monasteria religiosorum intrare nō debent, 18. q. 2. peruenit ad nos.
Quod monasteria religiosorum non debent conuerti in habitacula sæcularium clericorum: nec debēt regi per sæculares, 18. q. 2. peruenit ad nos, & c. dudum. 19. q. 3. quæ semel, & c. seq.
Quod in parochialibus ecclesiæ monasteriorum de consensu episcopi debent presbyteri instituti vel remoueri. 16. q. 2. visis. & c. seq.
Quod abbas siue episcopo, & episcopus per se res monasterij alienare non possunt, 17. q. 4. in vēditionibus, 18. q. 2. quàm sit.

De hac materia habes vbi agitur de Monachis, & vbi agitur de Religione.

MONIALIS. Quod monialis est quæ professa est se velle viuere secundum regulam Benedicti, vel secundum regulam Basilij, vel secundum regulam Sancti Augustini, 18. q. 2. perniciosam,
Quod moniales non debent habere singularia domicilia, 18. q. 2. perniciosam.
Quod puella duodecim annos habens si voluntariè monialis effecta est etiam ante consecrationem recedere non poterit, 20. q. 1. puellæ.
Quod moniales subsunt ordinationi & correctioni episcopi. 28. q. 2. cognouimus.
Quod præponendus monialibus primum est per episcopum examinandus, 18. q. 2. qui religiosis.
Quod cōuenientius regūtur per viros spirituales quàm sæculares, 18. q. 2. in decimo.
Quod monasteria monialiū non debent esse vicina monasteriis monachorum, 18. quæstione 2. diffinimus, & 4. c. seq.
Quod monialis nunquam debet loqui cum monacho vel alio viro sine bono testimonio, 18. q. 2. d. ffinim⁹, & c. in decima.
Quod moniales in vno choro cū monachis vel aliis clericis cantare non debent, 18. q. 2. perniciosam,
Quod non debent vasa sacra & pallas & corporalia contingere 23. dist. sanctimoniales. §. vasa. c. sacratas.
Quod non possunt matrimonia contrahere: & contrah

tes sunt per episcopum compellendæ ad votum redire, 27.q.1.de viduis & puellis.vsque ad fi.
Quod monniales in vitium carnis prolapsæ grauiter puniuntur, 17.q.1. impudicas.& ferè per totum.
Quod peccantes cum ipsis ipso facto videntur excommunicati, 27 q.1.si qua virgo.& c.eos.

De consecratione monialium habes supra vbi agitur de Consecratione.

MORS Quod mors est triplex videlicet corporalis, spiritualis,& gehennalis.de pœ.dist.vlt.
Quod mors corporalis omnibus est communis.13.q.2. in ecclesiastico.
Quod in memoria ab omnib⁹ est semper habenda.ibidē.
Quod non videntur esse perfecti qui cum à Domino vocantur,non moriuntur voluntariè, sed inuiti.13.q.vl. quàm præposterum.
Quod sacramenta morientibus concedi debent.26.q.1. Aurelius.& c.seq.
Quod si volentem confiteri mors,antequàm ad sacerdotem perueniat præoccupauerit,non debet sibi denegari ecclesiastica sepultura.26.q.6.si aliquis.
Quod qui fame morientē non pascit occidit, 86.di.pasce.
Quod mortem languentibus probatur infligere qui hanc cum possit non excludit, 33.dist.§.1.
Quod qui mortui sunt,in Dei iudicio nō ab hominib.sunt iudicandi,24.dist.quorumdam.
Quod post hominum mortem animæ locantur secūdum quod meruerunt,13.q.2.tempus.
Quod mortui iuuandi sunt oblationibus,eleemosynis,& orationibus,etiam si dubitatur de eorum salute,13.q. 2.non æstimemus.& pluribus cap.seq.
Item quod fit pro omnibus mortuis tantum valet cuilibet,ac si pro vno solo fieret.de consc.dist.5.non medio criter.
Quod indignus est in morte accipere solatium,qui se nō cogitauit moriturum. de pœn.dist.7.§.vlt.
Quod morientibus in peccatis mortalibus, nec oblationes nec orationes viuorum nec mortuorum,nec sepulturæ sacrorum locorum prosunt.13.q.2.quibus.& septem c.seq.
Quod nemo debet contristari de morte suorum charorum,cum ipsos non amittamus, sed præmittamus,13. q.vlt.quàm præposterum.& tribus c.seq.
Quod illi qui nimis tristantur de morte suorum,videntur desperare de felicitate futurorum bonorum, 13.q.vlt. habent.
Quod in hoc quòd Dominus fleuit Lazarum non fleuit mortuum, sed ad huius vitæ miserias resuscitandum, innuitur quòd pro mortuis plus est gaudendum quàm tristandum,13.q.vlt.qui diuina.
Quod mortui huius mundi facta possunt scire vel per decedentium relationem, vel per angelorum reuelationem:vel per specialem concessionem, quia ipsis quandoque conceditur vt post mortem viuis appareant,13. q.2.fatendum.
Quod quandoque mortui ex diabolica illusione phantasticè creduntur apparere,26.q.5 nec mirum.ante med.
Quod ecclesia nec ligare nec soluere potest mortuos de peccatis, quia non sunt de foro eius, 24.q.2.ligatur.
Quod iniustè excommunicatus etiam post mortem potest absolui, 24.q.2.sane quod.
Quod hæretici post mortem possunt excommunicari propter facti detestationem,24.q.2.sane profertur.
Quod fideles non debent communicare mortuis quibus non communicauerunt viuis, 24.q.2.de cōmunione.
Quod mors spiritualis est duplex, bona & mala,bona est quando quis siue per baptismum, siue per pœnitentiam moritur peccato,vt viuat Christo.de consc.dist.4.vt ostenderet.& c.seq.
Quod species diuersæ huius mortis designantur per tres mortuos quos Christus suscitauit. de pœn.dist.1.quem pœniter.
Quod mors spiritualis mala est quando quis moritur per peccatum mortale,sicut per peccatum infidelitatis,26. q.2.qui sine,11.q.3. non solum.§.idem timendo.
Item per hypocrisim,quia hypocrita viuens mortuus est, 12.q.1.nolo.ante fi.
Item per auaritiam,14.q.4.si quis vsuram.
Item per quodlibet aliud mortale peccatum.de pœn.dist. 4.§.dicens.c.inter mittentes sermonem.
Quod mors gehennalis mors dicitur æternalis:quia ibi nunquam mors moritur,26.q.2. quisnam. de pœn.dist. vlt.in fi.

De hac materia habes vbi agitur de Sepulturis.

MORES.Quod mos longa consuetudo est,de moribus tracta.1.dist.mos.
Quod legem mores faciunt, & commune ius legibus & moribus constat.1.dist.omnes.
Quod plus facit famosum morum nobilitas,quàm generis dignitas,40.dist.nos.& c.seq.
Quod illud quod non est contra fidem & bonos mores, indifferenter habendum est,12.dist.illa.
Quod multum distant damna morū à damnis rerū temporalium.6.q.1.sunt plurimi.§.verum.& cap.deteriores.

De hac materia habes vbi agitur de Consuetudine.

MVLIER.De muliere habes supra vbi agit de femina.

MVLTITVDO. Quod multitudo inutilium personarum maximè clericorum est vitanda. 23.dist.tales.
Quod pompa multitudinis popularis reprehenditur maximè in prælatis,& clericis,59.dist.si officia.
Quod nō potest esse salubris à multis correctio, nisi cū ille corripitur qui nō habet sociam multitudinem,33. q.4 non potest.
Quod in correctione multitudinis cautè est incedendū, 44.dist.confessationes.
Quod cum contagium peccandi multitudinem inuaserit: diuinæ disciplinæ seuera misericordia necessaria est,23.q.4.non potest.
Quod paucitas est asperè corrigenda, sed multitudo leniſſimis admonitionibus frangenda, 44.dist.comessationes.
Quod pro peccantium multitudinem detrahēdum est seueritati,44.dist.comessationes.50.dist.vt constitueretur,9 q.1.ordinationes.
Quod nō debet deferri multitudini in mali prælati electione vel approbatione,18.q.2.si quis.
Quod multas medicinas inuenire cogunt multæ experientiæ morborum,50.dist.vt constitueretur.
Quod non minus ardet qui cum pluribus ardet, 2.q.1. multi.in fi.
Quod tempore apostolorum multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna in Deo,12.q.1.dilectissimis,8.dist.§.1.
Quandoaliquando multitudo propter vnius delictū punitur,45.dist.sed illud, 24.q.1 non turbatur.
MVNDITIA.Quod munditia est duplex,scilicet corporalis,& spiritualis,31.dist.lex.
Quod munditia carnalis est quæ inficitur per luxuriam: & ideo clericis in sacris proibetur, vt competentius valeant diuinis vacare obsequiis & orationibus, 31. dist.c.1.§.causa.
Quod spiritualiter mundatur qui à sorde peccatorū per pœnitentiam purgatur, 50.dist.& purgabit.

De hac materia habes vbi agitur de Castitate,vbi agitur de Luxuria,& vbi agitur de Macula

MVNVS.Quod munus est triplex, videlicet ab obsequiis,quod est seruitus inhibite impensa.
Item munus à manu,quod est pecunia.
Item munus à lingua,quod est fauor,1.q.1.sunt nōnulli.
Quod munera dantem & accipientem faciunt deuiare à iustitia,11.q.3.pauper,& c.qui recte.
Quod ille manus ab omni munere excutit,qui non solum pecuniam vel obsequium, sed nec etiam humanum fauorem inquirit, 1.q.1. sunt nonnulli,11.q.3. qui rectè.
Quod non timetur culpa,vbi redēptio speratur per munera,11.q.3.pauper.
Quod meritoriè trahitur quis ad fidem vel ad meliorē statum per munera,23.q.4.c.vlt.
Quod clericus ecclesiam suscipiens vel spiritualia dans per munera destruitur,7.q.1.sanctum,13.q.1.obseruandum,12.q.2.questa.
MVRMVRATIO. Quod murmuratio dissuadetur, quia murmurās opus quod facit perdit,90.di.alienus.
Quod murmurans & contentiosus pari pœna puniūtur, 90.dist.si quis monachus.
Quod filij Israel murmurantes à serpentibus perierūt, 90.dist.alienus.
Quod Maria propter murmur cōtra Moysem lepram in currit,2.q.7.plerunque,§.item obijcitur.
MVTATIO.Quod mutatio nō debet in his fieri quę rationabiliter & vtiliter sunt à patribus diffinita, 25. q.2.cum piè,& c,ecclesiasticè.
Quod Deus mutabilitatem nescit,omnis autem creatura vitiosa est: quia mutabilis est.de pœn.distinctio.2. circa fi.
Quod licet Deus sit incommutabilis,tamen sæpè mutat promissa:cum ex misericordia temperat sententiā,22. q.4.incommutabilis,& c.non semper.
Quod Deus nouit mutare sententiam quando de malo in melius homines mutantur, de pœ.dist.1.si agamus, & §.seq.Exemplum de Niniue,& de Ezechia rege,cui quindecim annos addidit.
Quod Romana ecclesia statuta sua secundum temporis exigentiam quandoque mutat,25.q.vlt. posteaquam. §.his ita.& §.vlt.& c.ita nos.
Quod illa quę non sunt cōtra Euangelia aut sanctorum decreta, pro necessitate temporum quandoque mutantur,44.dist.c.vlt.25.quæstione vlt.priuilegia, & c. amputato.
Quod mutantur reges propter negligentiam reginiis, 15.q.6.alius.
Item episcopi vel alij prælati de loco ad locum propter exigentiam temporis mutantur,7.q.1.mutationes.
Quod sedes episcopales mutantur:vel dug in vnam redigūtur causa hostilitatis vel paupertatis,25.q.2.§.hostilitatis,& c.ita nos.
Item priuilegia:quia pro necessitate corrigendorum vitiorum dantur, & quandoque penitus immutantur, 25.q.2.§.his.c.posteaquam.
Itē mutantur incauté promissa,22.q.4.in malis,& c.seq.
Item mutantur in melius consilia & proposita, 12.q.1. certè.vbi Augustinus mutauit consiliū,22.q.2.beatus. vbi Paulus propositum eundi ad Hispaniam mutauit.
Item mutatur pœna in pœnam vel pœnitentiam, 22.q. 4.innocens credit.ex his. vbi de Iosue & Gabaonitis, 23.q.5.c.1.circa med.
Quod non sufficit peccatori mores in melius commutare:sed etiam debet de præteritis satisfacere.de pœn. dist.1.§.Christus.
Quod Nabuchodonosor rex non corporaliter sed mentaliter in bestiam mutatus est:quia credēs se bestiam, ab hominibus secedens cum bestiis morabatur, 23. q.5.remittuntur.
MVTILATIO. Quod mutilatio membrorum latronum proficit eis : quia debilitata membra nequeunt exercere consueta.23.q.3 si quis fortitudinem.
Quod mutilatus vel absciſus pe. se vel per alium exclusa decenti causa non potest promoueri, 33.dist.martum,& 36.dist.c.illiteratos.
Quod qui sibi ipsi virilia mutilauerit:non solum nō promouetur:sed etiam suiipsius homicida reputatur,50. dist.si quis abscíderit,& c.seq.
Quod qui volens partem digiti sui mutilauerit,ab ordinibus abstinebit,45,dist.qui partem.
Quod mutilator alterius non debet promoueri, 55.dist. c.vltim.
Quod si qui per medicos castrati vel mutilati essent propter infirmitatem,aut à Barbaris propter infidelitatem, aut à dominis vt eunuchi fierent:si aliàs inueniuntur digni,possunt promoueri, 55.dist.si quis à me dicis.
MVTVS.Quod mutus per signa baptismum & pœnitentiam & alia sacramenta petere potest, 26.q.6.qui recedunt,& c.seq.
Quod prælatus qui non redarguit vitia subditorum;cauſa infirmitatis dicitur,43.dist.si rector.

NABATH. Quod Nabath fuit pater Hieroboam, qui regnum appetens in populo Dei schisma fecit,7.q.1.denique.
Quod Nabath vineam suam in ortum olerum commutare noluit, 23.q.8.conuenior.
NABVCHODONOSOR.Quod Nabuchodonosor Danielem de lacu leonum & persecutionibus liberauit,23.q.5.si propter ea.
Quod Deus malos per Nabuchodonosor flagellauit:& post propter superbiam mutatus mente in bestiā,cum bestiis vixit,23.q.3. §.1.circa med.& q.5.remittūtur, §.hinc.circa med.
Quod Nabuchodonosor propter superbiam in bouem ex homine est mutatus.17.q.4.miror.
Quod quia Nabuchodonosor per flagella corrigitur, & Pharao per flagella induratur:innuitur quòd medicinæ salutis non operantur in singulis , 23.q.4. Nabuchodonosor.
NATIVITAS.Quod natiuitas est triplex est: videlicet naturæ,gratiæ,& gloriæ.
Quod natiuitas naturæ prima est in vtero , iuxta illud: Quod enim in ea natum est.de qua natiuitate,de consc.dist.4 firmissimè.
Item alia est naturæ ex vtero:scilicet quando puer innotescit iuxta illud. Natus est homo in mundum,de qua de consc.dist.4.quisquis.c.qui in maternis.
Quod natiuitas glorię est quando deposita vetustate pœnæ nascitur homo ad gloriam,de consc.dist.4.post Baptismum.Sic mors sanctorum natalis dicitur,24.q.2. sanè quòd.
Quod natiuitas gratiæ est quando quis nascitur per baptismū iuxta illud:Oportet nasci denuo,de consc.dist. 4.qui in maternis.
NATVRA.Quod natura condidit omnibus nationibus ius commune,sicut est maris & fœminæ coniunctio,puerorū succesſio & educatio.1.dist.ius naturale.
Quod cōtra naturam coitus semper fuit illicitus & damnabilis,32.q.7.vsus.33.q.3.nec eā.§.naturæ,& c.seq.
Quod violatur diuina societas cū natura-cuius ipse auctor est,libidinis peruersitate polluitur,32. quæst.7. flagitia.
Quod naturali iure omnia sunt communia,& quòd cōsuetudo induxit meum & tuum,8.dist.differt.
Quod præscientia vel prædestinatio diuina nullam naturæ infert necessitatem,23.q.4.Nabuchodonosor.
Quod in culpam cadere naturale est,doluisse virtutis, de pœ.dist.3.ille rex.
Quod natura dæmonum in pluribus subtilior & nobilior est quàm natura hominum,16.q.4.sciendum.
Quod sancti cum ex naturę fragilitate corruerint,actio res ad currendum cursum salutis resurgunt,de pœn. dist 3 ille rex.
NAVIS.Quod nauis quæ propter Ionæ fugam immergebatur,significat quòd propter excessus maiorū cōgebatur,significat quòd propter excessus maiorū cōtingit afflictio minorum , 1.q.4. ecclesia.§.his ita.post medium.
Item in hoc quòd multa merita apostolorū naufragābat, & prodītoris perfidia nauis procellis agitabatur,innuitur quòd propter vnius malitiam multi boni puniuntur,24.q.1.non turbatur,
Quod Paulo causa prædicationis in Italiam veniente nauis concutitur,innuitur quòd aduersitas bonis votis obijcitur,7.q.1.aduersitas.
Quod nauis cordis Pauli quæ in naufragio inconcussa stetit,constantiam prædicatoris in aduersitate innuit, 7.q.1.aduersit.§.
Quod periculum est prælato qui nauem ecclesiæ regit & remum

Quod sicut nauigans multis periculis se exponit, sic qui vxorem ducit.17.q.2.nos.
Quod sicut nil interest, vtrum nauis vno grandi fluctu, aut per rimas paulatim aqua intrante submergatur, sic parua peccata multiplicata tātum opprimuntvt vnum grande.de pœn.dist.1.medicina.circa medium.
NECESSITAS.Quod necessitas est duplex, videlicet simplex,vt est necesse omnes homines mori.23.q. 4.Nabuchodonosor.
Alia est conditionis,vt cum quis scit aliquem ambulare necesse est eum ambulare. Sicut nulla necessitas cogit incedere volentem,tamen necesse est eum incedere, sic quę ex nulla necessitate naturæ,sed ex libertate arbitrij proueniunt,Deus præuidet &necesse est ea esse, 23.q.4.Nabuchodonosor.
Quod necesse est prædestinata adimpleri,ibidem.
Quod nō est culpa bile quod necessitas infert. 30.q.1.ad limina.
Quod necessitas non habet legem,q.1.remissionem.
Quod necessitas facit licitum quod aliàs non esset licitū, vt patet in translationibus episcoporum, 7.q.1.mutationes.
Quod translationes episcoporum vel communis vtilitas vel necessitas debet psuadere.7.q.1.scias.& 4.c.seq.
Quod opera necessitate vrgente facta non sunt laudabilia,57.dist.si quis.
Quod adultus necessitate cogente baptizatus non est ordinandus.ibid.
Quod id quod ex necessitate conceditur,cessante necessitate debet solui-de consecra.dist.5.quidquid.
Quod illud quod ex necessitate fit,non fit ex ordine legi nis motu,vel turpato: vnde cessante necessitate debet cessare & id quod pro necessitate statutum est,1.q.7.quod pro remedio.9.q.1.ordinationes.in fi.
Quod in necessitate extrema pœnitentibus sacramenta non sunt negāda,26.q.7.tempora pœnitudinis.
Quod in necessitate patri siue matri siue omnib.alijs baptizare permittitur.30.q.1.ad limina.
Quod necessitas facit aliena propria , quia tempore necessitatis omnia sunt communia,47.dist.sicut. in fine.
Quod clericus raptor est qui vltra necessaria pauperibus non erogat,16.q.1.c.quoniam.
Quod tempore necessitatis prius subueniendum est propinquo quàm alieno,86.dist.non satis.
Item alieno prius iusto quàm peccatori,86.dist. fratrem. §.in ipsa.& c.non satis.

De hac materia habes vbi agitur de Coactione.

NEGATIO. Quod negatio Christi non tantum fit in verbis,sed etiam in factis.11.q.3.existimant.
Quod ille negat Christum qui(cum sit)se negat esse Christianum.11.q.3.non solum.
Quod quoties vitijs vincimur & peccamus,toties Deum negamus,11.q.3.existimant.
Quod qui veritatem pro pecunia negant,Deum qui veritas est vendunt,11.q.3.abijt.
Quod qui negant misericordiam faciendam patientibus ipsum Christum qui misericordia est,negant,7.quę.1. omnis.
Quod quanta vita est confiteri Christum,tanta mors est negare ipsum,11.q.3.non solum. §. idem timendo.
Quod Petrus negauit Christum, cum se negauit eius discipulum,11.q.3.non solum.
Quod illi errant qui Petrum de negatione Christi excusant.11.q.3.non solum.§.idem timendo.
Quod de vno negatur,de pluribus conceditur.ibid.
Quod negatiua probari non potest,6.q.5.§.vlt.
NEGLIGENTIA.Quod negligentia est eruditionis nouerca,83.dist.nihil.
Quod negligentia arguitur in excusatione boni operis, 84.dist.peruenit.
Item in subueniendo miseris,12.q.2.aurum.& c.seq.86. dist.fratrem.
Item in corripiendis peruersis,83.dist. error.2.q.7. sicut inquit. c. negligere.
Item in eruditione prædicationis,83.dist.nihil,43.dist.in, sit rector,
Item in defensione pauperis,84.dist.§.1, & c.peruenit.& c.seq.
Quod negligentia prælatorum cedit in discrimen subditorum,40.dist.si Papa.
Quod negligentia correctionis perdit disciplinā in subditis,23.q.3.iustum.
Quod negligentes rectores multas sæpe nutriunt pestilentias,dum dissimulant adhibere disciplinam.86.dist. inferiorum,45.dist.sed illud.
Quod negligere & non perturbare peruersos nil aliud est quam fouere,83.dist.error.
Quod si negligenter quæ male vsurpantur corriguntur, excedendi via aliis aperitur, 93.dist. peruenit ad nos.
Quod non sufficit clericis turbis negligentibus adæquari.8.q.1.c.vlt.
Quod desolatio debet esse prælato vbi clericos videt esse negligentiores in bono quàm laicos,8.qu. 1. quid autem.25.q.1.nulli.
Quod prælati de negligentia arguuntur & puniuntur, 22.q.1.si quis.27.q.1.si custos.
Quod negligentia post admonitionem aggranatur quātum ad culpam & quantum ad pœnā,12.q.2.indigne.
Quod prælati pœna de negligentia est depositio,81.dist. dictum.11.q.3.placuit.
Quod negligentia inferiorum suppleri debet per superiores,8.q.3.Arraldus.9.quæst.3 cum simus.
NEGOTIATIO.Quod negotiatio nō est in se mala, 88.di.quoniam non.
Quod duplex est negotiatio: videlicet licita & illicita.88. dist.fornicari.
Quod negotiatio sine periculo minimè exerceri potest. de pœ.dist.5.qualitas.
Quod negotiatorem excusat vel arguit qualitas negotij. de pœ.dist.5.qualitas.
Quod de substantia mali negotiatoris nouissimè non remanet nisi solum peccatum,88.distinct.eijciens.
Quod negotiatio inhonesta clericis est interdicta, 88.di. consequens.Nam nemo militans Deo,implicat se secularibus negotijs.
Quod negotiatorē clericum,& ex inope diuitē,& ex ignobili glorioſum,quasi quandam pestem fuge,88.dist.negotiatorem.
Quod negotiatio cupiditatis prohibetur clericis, 88.dist. decreuit,14.q.4.clerici.& c.canonum.
Quod negotiatio pietatis vt inde subueniatur viduis & pupillis,permittitur clericis,78.distin.decreuit.
NEGOTIVM.Quod negotia circa maiora cautius & diligentius sunt disеutienda,42.dist.quiescamus.
Quod pleraque sunt negotia quæ sine peccato aut vix aut nunquam exerceri possunt.de pœ.distinctione 5.negotium.
Quod perfectis non est peccatum repetere negotium quod ante sine peccato exercuerunt.de pœ.dist.5.negotium.
NEOPHYTVS Quod neophytus dicitur qui nouiter est in fide vel religione plantatus,47.dist.sicut.
Quod non debet in episcopum ordinari,ne in superbiam erigatur,quia talis nescit humilitatem obseruare, 48. dist.§.1.
Quod simonia neophytorum hæresis dicitur,quia aliquā do dabant pecuniam vt citius promouerentur, 1.q.1. quisquis.
Quod neophytis expedit plusquam alijs cibis delicatis à vanitatibus abstinere.de consc.dist.5.neophyti.
NECROMANTIA.Quod necromantia est quando per incantationes videntur resuscitari mortui, diuinare,& ad interrogata respondere,26.quæstio.5.nec mirum.
Quod quando necromantia fit , cruor aquæ misceatur vt colore sanguinis dæmones inuocati facilius prouocentur.ibid.

De hac materia habes vbi agitur de dæmonibus.

NOBILITAS. Quod nobilitas morum plus ornat quàm genitorum.40.distinct.nos.
Quod nec loci nec generis nobilitate,sed virtute Christi acquiritur gratia,40.distinct.illud.& cap.sequen.
Quod quia Adam nobilitatem Dei per peccatum abiecit nobilitate priuatus fuit,40.distinctio.Adam.
Quod nobilitati defertur in pœnæ impositione pro excesſu,24.q.1.qui contra.
NOMEN.Quod nomen aliquando propter facti detestationem deprauatur,17.dist.multis.
Quod nominis interpretatio vel diffinitio diligenter est aduertenda,12.quæst.1.clericus qui, 16.quæstione 1. c.1.
Quod à Christo Christiani nominantur.de consc.dist.4. postquam ascendit.
Quod sola nominatio non sufficit ad condemnationem, quia sæpe innocentes in falso crimine nominantur,2. q.1.multi.in fine.
Quod sophisticatio nominum in matrimonij contractu, cum dicit se Virgilium cum sit Plato,ditimit matrimonium,29.q.1.§.1.
NOTORIVM. Quod notorium nec accusationem nec probationem requirit,2.quęst.1.de manifesta.& c. seq.

De hac materia habes vbi agitur de Iudicio publico.

NOVITIVS.Quod nouitij in fide siue in religione aut seriores alijs debent viuere.de consec.distinctione 5. neophyti.
Quod in religionem intrans tempus probationis vnius anni debet habere,17.q.2.Gonsaldus.
Quod incognitus ante triennium non debet recipi ad professionem,& intra hoc tempus si sit seruus aut vxoratus, debet repeti,17.quæst. 2,si quis,19.q.3. monasterijs.
Quod nouitij intra tempus probationis non debent ad ordines promoueri,48.dist.sicut.
Quod in multis deferendum est eis,ne ratione nimiæ austeritatis tanquam minus radicati retrò cedant,25.q. 3. c. quædam lex.§.quod scripsi.
NVPTIAE. Quod nuptię dicuntur à nubēdo,eo quòd puellæ pudoris gratia caput obnubere vel velare soleāt. 30.q.vlt.nec illud.
Quod nuptiæ terram implent,virginitas paradisum, 32. q.1.nuptiæ.
Quod velle nubere post votum castitatis damnabile est. 27.q.1.nupriarum.

De hac materia habes vbi agitur de Matrimonio,& vbi agitur de Diuortio,& vbi agitur de Bigamia.

OBEDIENTIA.Quod obedientia est quidquid à superiore vtiliter imperatum fuerit obtemperare,33.q.1.iustitia.
Quod obedientia sola fide meritū possidet,sine qua quisquis fidelis continuerit,& infidelis esse iudicatur,93.q. 1.sciendum,in fi.
Quod obedientia in scriptis debet promitti.23.dist.quāquam.
Quod obediendo in desideratis,& obediendo in cæteris præter voluntatem,nulla est obedientia.81.quęst.1. sciendum.
Quod obedientia propria voluntate mactatur, 81.quæst. 1.sciendum.
Quod obedientia quia cogit esse sub aliena potestate, nihil debet habere proprium,7.q.1.non dicatis.
Quod obedientia est fructuosa,quia per ipsam in præsenti meremur gratiam Dei,93.dist.nulla.& c.seq.
Item futuram per ipsam meremur salutem,93.dist.si inimicus,11.q.3.quid ergo.
Quod sine ipsa incurrimus æternam reprobationem, 93. dist.nulla.& c.seq.
Quod propter obedientiam est bonum omittendum,sed nunquam malum mortalis culpæ committendum,11. q.3.quid ergo.
Quod alijs præpositis non debet ferre molestè aliquem sibi prælatum esse; sed obedientiam quam exigit ab alijs,ipse impendat,23.distin. quanquam, 2.quæsti.6. qui scit.
Quod vbi duo superiores mandant vel præcipiunt oppositа, non est obediendum,11.q.3.si is.8.di.quæ contra.
Quod in dubijs semper est obediendum.23.q.1.qui culpatur,ante fi.
Quod non est semper malum non obedire quia cum præcipitur aliquid contra Deum,prælato non est obediendum,11.q.3.non semper.& 8.cap.seq.
Quod seruus obediens domino suo malo,excusatur pro tanto,quia seruus,sed non pro toto,22.q.5.qui cōpulsus,86.distin.qui prodest.
Quod superioribus festinanter est obediendum,93.dist. si inimicus.
Quod Deo principaliter obediendum,8.dist.quæ contra. 11.q.3.imperatores.
Item post Deum Romanæ ecclesiæ diligentius, 12. dist. præceptis,93.dist.obedientiam.
Item episcopis.7.q.1.quia frater.
Item sæcularibus potestatibus,8.distinct.quæ contra.
Item abbatibus religiosis,18.q.2.abbates.
Item quilibet suo superiori,93.distinctio.à subdiacono.
Quod ideo Deo principaliter est obediendum, quia sicut potestas maior minoribus præponitur ad obediēdum, sic Deus omnibus hominibus,8.dist.quę contra.
Quod post Deum ideo Romanæ ecclesiæ est obediendum,quia ipsa est caput & mater omnium ecclesiarum, 12.dist,non decet.& c.seq.93.dist.si inimicus.
Quod episcopo à clericis , & sacerdotibus suæ diœcesis est obediendum, & reuerentia debet eis exhiberi,7.q. 1.quia.
Quod sæcularibus potestatibus sic est obediendum , vt Deo non offendatur,8.distin.quę contra,15.q.6.nos. & c.seq.
Quod abbatibus monachi & alij religiosi specialius suo prælato in his quæ spectant ad regulam,quàm episcopo tenētur obedire,sicut clericus tenetur plus suo episcopo obedire,quàm archiepiscopo,18.q.2. quàm sit. §.nullus.& c.abbates,9.q.3.conquestus.
Quod omnibus superioribus,dummodo non sint hæretici,licet sint aliàs mali , quāditu tollerat eos ecclesia,est eis obediendum.2.quæst.7.sacerdotes.
Quod iudex obediendo potestati legitimæ si quemquam occiderit,non culpatur,23.q.5.Miles.& c.cum homo.
OBLATIO.Quod oblatio est duplex,videlicet spiritualis, quæ est corpus & sanguis Christi : & temporalis, quæ sit ex rebus mundi.de consc dist.2.tribus,in fi.
Quod oblatio eucharistiæ quæ propriè spiritualis est,omnem oblationem præcellit.de consecra.dist.,2nihil.
Quod ab omni sorde purgati debent hanc oblationem offerre.50.dist.& purgabit.81.distin.oportet.in fine.
Quod immundi ab hac oblatione prohibentur,82.dist. proposuisti.
Quod licet hæc oblatio sancta sit,non tamen indignè offerens eam sanctificatur,sed plus polluitur.1.q.1.prophetauit.
Quod in oblatione rerum temporaliam Deus plus pēsat voluntatem offerentium quàm oblatum,24.q.1.odi. 14.q.5.scriptum,45.dist.duæ,15.q.6.c.1.§.seq.
Quod quilibet Christianus videtur teneri offerre in festiuitatibus.de consecra.distinct.1.omnis Christianus.
Quod oblatio ex iniquo est maculata, & ideo infructuosa.14.q.5.immolans.
Quod oblationes iniquorum non respicit Deus: sicut ad munera Cain non respexit,1.q.7.in grauibus.
Quod quidquid in sacrificio Dei ex scelere offertur:non placat ipsius iracūdiam,sed irritat.1.q.1.nō est putāda.
Quod oblationes discordantium,& pauperes opprimentium,non sunt recipiendæ,90.dist.oblationes.& c.seq. 7.q.1.c.miror.

Quod retinentes oblationes defunctorũ,hæretores sunt pauperũ. 13.q.2.qui oblationes.& duobus c.seq.

Quod laici oblationes altarium & præcipuè beati Petri & sanctæ mariæ rotundæ accipere sub anathemate pio fi beneur, 10.q.1.quia.& c.seq.12.q.1.nulli.

Quod olim de oblationibus fiebant quatuòr partes, 12.q.2.vobis.& c.vulteranæ.& 7.c.seq.

Quod voluntarie obiata possunt accipi sine peccato, 13.q.2.quæsta. & c.postquam.& capit.seque.18.distin. de cubiculis.

Quod ind gnum est offerre *Deo* quod designatur homo,49.dist.c.vlt.in fi.

Quod illi oblationes non debẽt percipere,qui vixvalent pro se nec pro alio orare,10.q.1.hanc.

OBLIGATIO.Quod obligatio fit propter futuram cautelam,1.q.7.quoties certis.

Quod obligatio quandoque fit sub pœna excommunicationis,1.q.7.quotiescunque.de conse.distin.2.ego Berengarius.

Quod coram Deo tantum obligat simplex verbum quãtum iuramentum.22.q.5.iuramenti.

Quod bona ecclesiarum laicis obligati non debent.86. dist.peruenit.

Quod obligati ad ratiocinia non debent ad ordines promoueri,55.dist.priscis.

OBSTINATIO. Quod obstinatio est consilijs salutaribus nolle acquiescere.48.dist.quod ad.

Quod obstinatus est qui post inspirationem vel reuelationem sibi factam in eo quod errauerat,perseuerat,8. dist.consuetudo.

Quod obstinato in malitia Deus nunquam misereatus fuit nec miserebitur,24.q.2.legatur.& c.damnationis.

Quod ideo obstinati indigni sunt venia,quia peccant ex certa malitia.8.dist.consuetudo,82.dist.quia.in fi.

OCCASIO.Quod occasio non est danda alicui per malum exemplum.12.q.1.nolo.

Item nec per fauorem nec per auxilium,14.q.6.c.1.circa medium.

Quod sacerdos dat puero occasionem damnationis cum propter sũ auaritiam moritur non baptizatus, 1.q.1. placuit vt vnusquisque.

Quod non omnia quæ bono animo fiunt, licet dent alicui occasionem malæ committendi, culpantur, 23.q. 5.de occidendis.& c.non frustra.

Quod qui in ludo licito vel alio modo alterius fuerit præter intẽtionem occasio mortis non culpatur, 50. dist. cum qui. & 4.c.seq.

OTIVM. Quod otium sine commodum proprium nemo vtilitati ecclesiæ debet preponere: sed vocatus ad regimẽ miti corde debet obtemperare, 16.q.1.vos.

Quod prælatus plus teneatur quibus commissis quàm otio contemplationis intendere,7.q.1.suggestum.

Quod nemo debet in loco orationis attẽdere fabulis otiosis, 25.dist.vnum.§ alias.ante fi.

Quod de omni verbo otioso reddenda est ratio, 22.q.5. quoties.

Quod incongruũ est otiosum esse,& de alieno labore victum quærere, 13.q.1.ecclesias.§ proximo.in fine.

Quod semper aliquid operis facto vt te d abolus semper inueniat occupatum.de consecr.dist.5.nunquam.

Quod prodest malefactores truncare: quia ab insana vita ad sanandum otiũ diriguntur,23.q.5.c.1.circa med.

Quod non licet Christianis in Calendis otijs vacare, & superstitionibus intendere. 26.q. vlt. non licet.

OCCIDERE. Quod occidatur quis multipliciter, videlicet actu in corpore,de pœn.dist.1.homicidium.

Item odio in corde. ibid.

Item detractione in ore,ibid.

Item panis subtractione,86.dist.pasce.14.q.5.immolãs.

Item in delinquentium non correctione: quia cum pastor delinquentes non arguit,tacendo occidit.43.dist. Ephesijs.

OCVLVS. Quod oculus impudicus impudici cordis est nuntius,32.q.5.nec soło.

Quod non tantum sufficit oculos castos custodire, sed etiam linguam.6.q.1.ex merito in fi.

Quod præcipuè clerici non debent incedere vagi oculis nec lingua effræni,23.dist.his.circa medium.

Quod qui iniuriose iustos tangit,velut pupillam domini tangit, 2.q.7.accusatio quoque.

Quod episcopi sunt oculi Dei,6.q.1.oues.

Quod diaconi,qui non dicuntur archidiaconi,sunt oculi episcopi: quia vice ipsius debent totam diœcesim perlustrare,93.dist.diaconi ecclesiæ.

Quod priuatus oculo qualicumque ex causa priuatur sacerdotij iure,55.dist.si Euangelica.

ODIVM.Quod odium fraternum & homicidium pari culpa iudicantur,de pœ.distinctione prima,homicidium.

Quod odio debent haberi peccata, nõ homines,85.dist. odio.23.q.4.duo.

Quod clerici maxime debent odium & æmulationes fugere,23.dist.his igitur.

Quod nemo potest veram pœnitentiam agere, nec gratiam baptismi recipere, nisi primum dimittat odium in corde,de pœn.distinctione 5.falsas.de cõsec.dist.4. quomodo.in fi.

Quod qui diurnum odium non dimittit admonitione præmissa per presbyteros,à cœtu fidelium est expellendus,dist.90.placuit.

Quod probatur odisse vitia qui arguit delinquentes, 86. dist.inferiorum.

OFFICIVM. Quod officium aliud est sæculare,aliud diuinum siue ecclesiasticum.59.dist.si officia.

Quod officium sæculare aliud est licitum, quod scilicet caret peccato:aliud illicitum,quod sine peccato exerceri non potest,de pœn.dist.5.falsas.

Quod officium illicitum est desercndum: quia existendo in ipso pœnitentia non potest agi,de pœ.dist.5.falsas.

Quod occupantes se illicitis officijs ab ecclesiæ officijs sunt expellendi,88.dist.consequens est.

Quod clericis artificio licet victum quærere absque diuini officij detrimento,91.dist.clericus.& c.seq.

Quod officium diuinum siue ecclesiasticum est diligenter exequendum,12.dist.de ijs.91.dist.presbyter.

Quod officium Metropolitanæ ecclesiæ obseruandum est per prouinciã,12.dist.de ijs. de conse.dist.2.institutio.

Quod diuinum officium,præcipuè missa, securius cum pluribus exequitur,7.q.1.illud.

Quod ordinem officij in matutinis &in missa,&alijs horis conuenit omnibus clericis custodire,de conse.di.5. conuenit.& duob.c.seq.

Quod post matutinas & post vesperas, semper Pater noster,est dicendum.de consec.dist.5.id semper.

Quod seruitus est clericorum septem horarum officia qualibet die persoluere,91.dist.presbyter.

Quod septem horæ ibidem enumerantur.

Quod clerici in sacris & beneficiati tenentur ad horas canonicas,& ad officia diuina,92.dist.c.vlt.

Quod prælati officium diuinum aut per se aut per clericos debent explere,91.dist.presbyter.

Quod clericus diuinum officium non explens debet deponi,92.dist.c.vlt.

Quod officium diuinũ plus corde quàm voce est exercendum & exequendum.92.dist.cantantes.

Quod publicus concubinarius Missam & alia diuina officia exequi non debet.32.dist.præter hoc.

Quod officium simoniacorum & in fornicatione iacentium scienter non est audiendum. 32.dist.præter hoc. §.verum.in fi.

Ministros officia ecclesiæ exercentes,sicut lectores, acolythos;subdiaconos, sacerdotes, & archiepiscopos, & episcopos, & alios, habes quoslibet in hoc opere in suo loco cum suo officio declaratos.

Quod officia ecclesiastica singula singulis personis sunt distribuenda,89.dist.c.1.

Quod quantumcumque exercitatæ personæ duo officia vno tempore non sunt committenda,89. dist. singula.

Quod in ecclesiæ officijs vitanda est consanguinitatis suæ cessio,nec hæreditario iure credãt se eavẽdicare,8.q.1. apostolica.

Quod potius sunt danda extraneis bonis quàm propinquis malis,8.q.1. Moyses.

De officijs ecclesiæ habes vbi agitur de Beneficijs,& vbi agitur de Ecclesia.

De officio diuino habes, vbi agitur de Cantu & celebratione,& vbi agitur de eucharistia,& vbi agitur de Missa & de ordine.

OMISSIO.Quod omissio casu vel per errorem contingens caute est suppleda,1.q.1.spiritus. §.proximo. 7.q.1.nihil:52.dist.solicitudo.

Quod quãdo subst antiale omittitur,non valet quod agitur.de consec.dist.4.in synodo,22.q. 2. animaduertendum.de pœn.dist.5.fratres.

Quod quando aliquid propter maius bonum omittitur, non contemptus,sed prouidẽtia iudicatur,63. dist.Hadrianus.

OPERA. Quod opera bona vigilanter sunt facienda, 86.dist.fratrem.

Quod quotiescumque bonum agimus, Deum confitemur:sicut econtra malum faciendo ipsum negamus, 12.q.3.æstimant.

Quod Deus in operibus bonũ plus respitit animũ quàm actum,15.quæst.6.si quandoque à sacerdotibus, in fi.

Quod vbi Christus non est fundamentum nullius boni operis potest esse ædificium,1.q.1.cum Paulus.

Quod Deus de malis actibus hominum bona operari consueuit,23.q.5.relegentes.

Quod opera non sunt præcipitanda,sicut nec consilia,50. dist.ponderet.

Quod non solum respicienda sunt opera, sed etiam circunstãtię operũ videlicet tempus,causa,voluntas,personarum differentia,23.q.8.occidit.de pœn. dist.2. vt eo.nouerunt.§.opponitur.in fin.

Quatu ad tẽpus respiciẽda sunt, qa multa permittebãtur olim,quę nõ modo,& modo,quæ non olim. 32.q.4. quis ignoret,&c.seq.35.q.1.ca.1.34.dist.fraternitatis.

Quantum ad causam,sicut quia Phinees non occidit propter personæ odium,sed propter legis zelum, 23.q.8. legi.& c.seq.& q.6.cum homo.

Quantum ad voluntatem,quia qui præter voluntatẽ occidit,non sic culpatur sicut voluntatem habẽs,50.dist. eum qui.& 4.c.seq.15.q.1.non est.& tribus cap.seq.

Quantum ad personarum differentiam, videlicet: verum sit persona nobilis vel ignobilis,vertum sit sapiens vel stultus.40.distin.homo Christianus.

Quod sanctorum filij non dicuntur qui tenent loca eorum,sed qui eorum exercent opera,40.di.non est.

Quod bona opera prosunt ad dignitatis sublimitationem,56.dist.quia.

Item ad irregularitatis dispensationem,1.q.7.tali.

Quod mediocre bonum opus maiori non est præferendum,de consec.dist.5.non mediocriter.

Quod culpa pia operatione solet purgari,22.q.2.si quæ libet.Exemplum ibi de obstetricibus.

Quod aliquando sunt faciendaad quæ non tenemur,& il la sunt gratiosiora,28.q.1.iam,post medium.

Exemplum ibi de Christo qui tributum soluit cum non teneretur.

Quod bona opera mortificantur per peccatum mortale. de pœn.dist.4.§.finis.circa med.

Quod reuiuiscunt per pœnitentiam.

Quod per opera bona teguntur peccata,45.dist.sed illud.

Quod opera facta extra fidem & charitatem non valent ad salutem, 24.q.1.odi.& c.seq.de conse.distinctio.5. nihil enim.

Quod licet malis bona opera non prosint ad salutem,nõ tamen sunt omittenda,quia prosunt ad alia,14.q.5.qui habetis.& §.seq.

Quod licet quædam opera sint indifferentia,tamen in ipsis quis demereri possit & mereri, 23.q.5.lex.& 4.c. seq.

Quod opus male inchoatum bonum finem habere non potest,1.q.1.principatus.

Quod sicut peccatum opus sine voluntate non facit,ita & iustitia ex operẽ non consummatur nisi voluntas affuerit.32.q.5.sicut enim.

De hac materia habes vbi agitur de eleemosyna.

OPPRESSIO.Quod oppressio dicitur quæ fit in pauperes contra iustitiam & veritatem,11.q.3.pauper.

Quod omnis oppressio & iniustitia iudicium sanguinis est.de pœn.dist.1.omnis.

Quod oblatio oppressorum pauperum non est recipienda.90.dist.oblationes.& c.eorum.

ORATIO. Quod oratio est pij animi affectus, omnia in Deum prætendens.de conse.di.1.quando autem stamus.

Quod non verbis tantum,sed corde orandum est domino.de conse.dist.5.non mediocriter.

Quod in oratione nil aliud debet cogitare animus quàm id de quo deprecatur.de consec.dist.1.quando.

Quod cum quolibet verbo orationis debet concors esse sensus cogitationis.de consec.dist.4.nunquam.

Quod orationis voces ad aures Dei non diriguntur nisi cum animi affectu,38.dist.sedulo.

Quod melius est quinque psalmorum cantatio cum deuotione,quàm totius psalterij modulatio cum anxietate. de conse.dist.5.non mediocriter.

Quod versus oriẽtem est orandum,& per consequens oratoria sunt facienda,11.dist.ecclesiasticarum.

Quod in signum resurrectionis Christi diebus dominicis & tempore paschali non est orandum cum prostratione,30.dist.si quis presbyter.

Quod oratio dominica,scilicet Pater noster, post alias horas semper est dicenda.de conse.dist.1.id semper.

Quod orandum est sine intermissione, de conse.distin.5. nunquam.

Quod prælati præcipuè orationi debent esse intenti,quia non tantum pro se,sed etiam pro subditis tenentur curare,36.dist.si quis vult.

Item clerici & religiosi,12.q.1.duo.

Quod prælatis non sufficit oratio,nisi & assit eleemosynę largitio,86.dist.fratrem.

Quod oratio est peccatorum purgamentum,1.q.1.ipsi sacerdotes.

Quod ideo sacerdotes dicuntur peccata hominum comedere,quia ea suis orationibus delent atque cõsumunt. 1.q.1.ipsi.

Quod oratio est contra visibiles & inuisibiles hostes efficax iuuamentum,36. dist. si quis vult.

Quod per orationem diuina secreta reuelantur, 8.q.1.si ergo.

Quod homines siue mortui, siue vivi orationibus adiuuantur,23.q.2.non æstimemus.& quattuor c.seq.

Quod quia à Papa salus dependet omnium, ab omnibus pro ipso est orandum,40.dist.si Papa.

Quod pro illis qui seipsos interficiunt,vel pro illis qui pro suis sceleribus interfecti sine contritione decedunt, non est orandum,23.q.5.placuit.

Quod quãdo oratio à meliori porrigitur,tanto citius exauditur.1.q.1.ipsi.14.quæst.5.scriptum.

Quod Deum prouocans proprijs peccatis non bene potest intercedere pro alienis,1.q.1.fertur,§.vulnerato, & q.6.ego.in fin.3.q.7.in grauibus.

Quod cum is qui displicet ad intercedendum mittitur,ira animus ad deteriora prouocatur.3.q.7. in grauibus.

Quod orationis tempore ab opere coniugali est abstinẽdum,33.q.4.per totum.

Quod quia sacerdotibus semper est orandum, ideo ipsis à mulieribus semper cauendum,31.di.si laicus.

Quod plus alijs ad orandum obligantur,qui aliorum elemosynis vruntur,10.q.1.quia.

De hac materia habes vbi agitur de Officio, & vbi agitur de Missa.

Ordo

ORDO.Quod ordo est duplex, videlicet triumphãtis ecclesiæ,& militantis,89.dist.c.ad hoc.

Quod nullius vniuersitatis geretur administratio,qua subsistere posset nisi eam magnus differentię ordo teneret,89.dist.ad hoc.

Quod triumphantis ecclesiæ nouem sunt ordines angelorum sub octo generibus lapidum designati,de pœn. dist.2.principium.§.omnis lapis.

Quod in militanti ecclesia nil debet esse inordinatũ, 61. dist.miramur.

Quod ordo familię Dei nutabit si quod requirirur in cot pore,non inuenitur in capite,61.dist.miramur.

Quod nouem ordinum gradus sunt in ecclesia militanti, videlicet psalmista,ostiarius, lector,exorcista , acoythus,subdiacon⁹,diaconus,presbyter , episcopus,quorum nominum deriuationes & officia ipsis cõsignificantia habes,21.dist.cleros.Et in hoc opere habes vnũquodque positum in loco suo secundum ordinem alphabeti.

Quod ordo episcoporum quadripertitus est, vt habes supra vbi agitur de episcopis.

Quod omnes prædicti ordines dicuntur sacri, præcipuè tres,videlicet subdiaconatus,diaconatus, & presbyteratus,32.dist.erubescant.

Quod antiquitus subdiaconatus non reputabatur sacer ordo vnde in episcopum eligi non poterat nisi cum dispensatione,40.dist.nullus in episcopatum, 21. dist.§. 1.in fi.Vide quod ibi notatur.

Quod modo ordinandus in subdiaconum debet vouere castitatem,27.dist.diaconus.& 28.nullum.& c.decernimus,& c.de his.

Quod pueri nullatenus ad sacros ordines sunt promouẽdi,1.q.1.pueri.

Quod infantes videlicet septem annos habentes possunt tonsurari in clericos,& beneficia ecclesiastica per con sequens habere,28.dist.de his.

Quod ordinandus in lectorem vel exorcistam, xij. annorum debet esse, 28.dist.de his.

Item ordinandus in acolythum ad minus debet esse duo decim ann.77.dist.in singulis.

Quod nemo nisi xviij.anno cõpleto & castitate promissa debet in subdiaconum ordinari,28.distinct.de his.

Quod in diaconum ordinandus,xxv.annos debet habere,28.dist.de his.

Quod excepta necessitate nec in presbyterũ nec in episcopum quis debet ordinari nisi tricesimo anno completo,77.dist.c.episcopus.& c.seq.78.dist. per totum.

Quod à minoribus ordinibus incipiẽdo debet gradatim ascendere in presbyterum vel episcopum ordinãdus, 77.dist.c.1.& c.seq.

Quod qui prætermissis aliquibus ordinibus episcopus efficitur,illos ordines quos non habet, aliis dare non potest,1.q.1.gratia.de conse.dist.3. quando ab Hierosolymis.

De modo ordinãdi episcopum habes,23.dist.episcopus.

De modo ordinandi presbyterum habes, 2. dist. presbyter.& c.ecclesiastica.

Quod episcopus ordinando presbyterum dicit hæc verba,Cõsecrentur & sanctificentur domine manus istæ, vt quidquid consecrauerint,consecratum sit, & quæcunque benedixerint,benedicta sint,16.q.1. generaliter,in fin.

De modo ordinandi diaconum habes,23. dist. diaconus & c.seq.

De modo ordinandi subdiaconũ habes, 23. dist.subdiaconus.

De modo ordinãdi acolythum habes,23.dist.acolythus.

De modo ordinandi exorcistam habes,23.dist.exorcista.

De modo ordinandi ostiarium habes,23. dist. ostiarius,

De modo ordinandi lectorem habes,23. distinct.lector.

De modo ordinandi psalmistam habes,23.dist. psalmista.

Quod in ordinando solum diacono & presbytero ab episcopo manus imponuntur,23 dist.quorundam.

Quod si episcopus manum tantum super ordinandos ponat,& alter verba cõsecrationis proferat,nihil fit, 23. dist.quorundam.

Quod duos primos ordines minores in suo monasterio possunt conferre abbates,69 dist.quoniam.

Quod quia à Papa salus dependet omnium , ab omnibus pro ipso est orandum,40.dist.si Papa.

Quod pro illis qui seipsos interficiunt,vel pro illis qui pro suis sceleribus interfecti sine contritione decedunt, non est orandum,23.q.5.placuit.

Quod quãdo oratio à meliori porrigitur,tanto citius exauditur.1.q.1.ipsi.14.quæst.5.scriptum.

Quod Deum prouocans proprijs peccatis non bene potest intercedere pro alienis,1.q.1.fertur,§.vulnerato, & q.6.ego.in fin.3.q.7.in grauibus.

Quod cum is qui displicet ad intercedendum mittitur,ira animus ad deteriora prouocatur.3.q.7. in grauibus.

Quod orationis tempore ab opere coniugali est abstinẽdum,33.q.4.per totum.

Quod quia sacerdotibus semper est orandum , ideo ipsis à mulieribus semper cauendum,31.di.si laicus.

Quod plus alijs ad orandum obligantur,qui aliorum elemosynis vruntur,10.q.1.quia.

De hac materia habes vbi agitur de Officio, & vbi agitur de Missa.

Ordo

cap.seq.

Quod episcopi die dominico , & alij clerici die sabbati propter dominicam debent ordinari sicut ab apostolis traditum inuenitur 75.dist.quod die.

Quod episcopus faciens ordines sabbato , post nonam missam decantare debet,quia officium ad dominicam spectat.75.dist.c.vlt.

Quod propter dignitatem diei dominicæ statutũ est ordines fieri illo die,quia Deus illam diem maximis operibus quæ fecit,consecrauit,75.dist.quod die.

Quod ordinantes & ordinandi debẽt esse ieiuni.75.dist. quod à patribus.& c.seq.

Quod ordinandi promissionem debent episcopo facere sub iuratoria cautione de obedientia & alijs honestis, 23.dist.quanquam.

Quod nullus sine certo titulo est ordinandus,& si ordinatur,vacua & irrita est quantum ad executionẽ eius ordinatio,70.dist.neminem.& c.seq.

Quod monachus etiam si non professus fuit , vel quilibet alter religiosus sub titulo monasterij ordinatus,ad seruiendum ibidem perpetuo obligatur.

Qod nemo debet coactus ordinari,quia,vt videtur, talis non recipit characterem,74.dist.per totum.

Quod nullus debet pretio vel fauore sed ex virę merito ordinari,1.q.1.pueri.

Quod ordinandus debet esse sobrius,nõ vinolentus, 35. dist.per totum.

Item debet esse hospitalis,42.dist.§.1.

Item debet esse prudens in sacra scientia , 36.dist. vsque ad 38.dist.per totum.

Item debet esse domui benè præpositus , vt pote qui familiam suam bene educauerit , 47.dist.sicut hi.§.neesse.& c.seq.

Quod multi faciunt se ordinari non propter deuotionẽ, sed propter supplẽdam penuriam,77.dist. monachus.

Quod beneficiati vt ordinentur,per episcopum sunt cõpellendi,60.dist.innouamus.

Quod sicut inuitus quį ordinari renuit , sacris altaribus est amouendus,sic ambiens vltro se offerens est repellendus.1.q.6.sicut.

Quod nolentes ordinari ad illos ordines quos status requirit per episcopum honore sunt priuandi, 60.dist.in nouamus.

Quod non debet ordinari nisi diaconus in archidiaconum,& presbyter in archipresbyterum, & in decanum non nisi presbyter,60.dist.§.1.& tribus c.seq.

De multis generibus hominum non ordinandorum habes.34.dist. præcipimus. & quattuor c.seq. 50. dist. ex pœnitentibus.51.dist.per totum.

Item de bigamis non ordinandis habes,33.dist.per totũ, & habes supra vbi agitur de Bigamia.

Quod habens vxorem ante baptismum & aliam post siue vxorem siue concubinam,non est ordinandus , nisi cum dispensatione,33.dist.si quis.& c.maritum.& c.habuisse.& 34.dist.c fraternitatis.

Quod bigamus ad subdiaconatum & supra ordinari nõ potest,32.dist.seriatim.

Quod nemo cõiugatus ordinari debet nisi vxore requisita,& castitate præsente episcopo promissa,77. distin. episcopus.

Quod in orientali ecclesia ordinandi etiam ad sacros ordines licitè contrahunt,sed non in occidentali,vbi ad continentiam obligantur,31.dist.aliter.

Quod corrumpens virginem & post contrahens cum ea dem,videtur,quòd non possit ordinari,34.dist.curandum.& c.seq.

Quod an in ordine lapsus post peractam pœnitentiam in suo ordine valeat remanere, aut ad vltiores ordines conscendere,50.dist.per totum.

Quod vsurarij & cupidi, quia tales de facili à vero deuiant,ordinari prohibentur,47.dist.per totum.

Quod homicidium siue pagani,siue Christiani, siue publicum,siue priuatum, etiam post peractam pœnitentiam impedit ordinandum & ordinari officiũ exequendum,50.dist.miror.& c.seq.

Quod seruum nisi libertati fuerint dati,non sunt ordinandi,54.dist.per totum.

Quod mulier non debet ordinari,32.dist.mulieres.

Item illegitimi,nisi sint in religione:absque dispensatione non debent ordinari,maximè ad curam animarũ, 56.dist.per totum.

Quod ordinandus debet recipere litteras suæ ordinationis,2.q.1.legum.

Quod non omnia,quæ ordinandum impediunt,ordinatum deiciunt,15.q.1.si quis.

Quod ordinatus in presbyterũ prætermisso ordine vno de minor.bus,non debet exequi officium,59.dist.si officia.& duobus c.seq.

Quod ordinati ab hæreticis suspẽsis & interdictis in forma ecclesiæ,recipiunt characterem , sed irrita dicitur eorum ordinatio quantum ad executionẽ qua carent, 1.q.1.si qui à simoniacis.

Quod ordinatus ab hæretico non est reordinandus, 19. dist.secundum.

Quod ordinati ab hæreticis,si aliàs digni sunt,tolerãtur, nisi se fecerint reordinari ab ipsis,1.q.7.saluberrimũ, in fin.

Item nisi se simoniace à simoniaco fecerint ordinari , 1. q.1.excommunicati.

Itẽ nisi se fecerint rebaptizari,de conse.dist.4.eos quos.

Item nisi in contemptum fidei,& ecclesiæ se fecerint ab hæreticis baptizari,1.q.7.conuenientibus.

Vnde versus.

Sine bis,ordo datur,seu baptismus repetatur,
Vel si præsbyter,vt virumque Simon operetur,
Seu vt euertatur fidei status,ordo petatur,
Vt dispensetur,spes irrita prorsus habetur.

Quod qui coactus ab hæretico vel simoniaco ordinem receperit,consequitur executionem,1.q.1.constat.

Quod fictè ordinatus vel in mortali peccato,non est reordinandus,68.dist.sicut.

Quod ordinati ad sacros vxor post mortem eius nõ potest contrahere,28.dist.quia sunt culpæ.

Quod episcopus ordinans scienter indignum punitur, 24.dist.quando.in fi.& 50.dist.ex pœnitẽtibus, & 56. dist.qui ecclesiasticis.

Quod indignus dicitur ad ordines promoueri quis multipliciter,videlicet ratione conditionis, vt cum seruus alterius ordinatur: & tunc ordinans condemnatur in duplum,54.dist.si seruus.

Item ratione ætatis:& tũc ordinatus deponitur, 77.dist. subdiaconus.

Item ratione temporis,sicut quattuor tempora , & quæ sunt legitimè ordinata, & tunc ille ordinatus deponitur,& ordinandi poteritate priuatur,77. distin.subdiaconus.

Item ratione carentiæ beneficij:& tunc ad iniuriam episcopi deponitur,70.dist.neminem.

Item ratione bigamiæ vel alterius irregularitatis, & tũc episcopus ordinandi potestate priuatur , & ordinatus ordine spoliatur , 50.dist.ex pœnitentibus! *l*

Itẽ ratione publici criminis, & tam ordinator quàm ordinatus deponitur,51.dist.aliquantos.

Item ratione insciẽtiæ,& tunc ordinator ordinandi potestate priuatur,&ordinatus ordine spoliatur,36.dist. qui, ecclesiasticis.

Quod ord.natus à non episcopo debet reordinari , 68. dist.per totum.

Quod episcopus alterius diœcesis clericum sine dimissoriis ordinare non debet,9.q.2.per totum,71.distin. clericos,21.q.2.quoniam.

Quod episcopus clericum suum ab alieno episcopo sine consensu tuo ordinatũ,ante executionem officij recipere potest, & secum dispensare,dummodo sententiã contra tales non tulerit,9.q.2.Lugdunen.§.seq.

Quod illi furtiuè dicuntur ordinem recipere , qui absq; conscientia episcopi & absque examinatione ordinatur,64.dist.extra conscientiam,24.distinct. quando.

Quod tales ipso iure sunt irregulares:& si prohibiti vel excõmunicati sunt promoti,sunt deponendi, 24.dist. c.vlt.

Quod exceptis minoribus ordinibus , vt est cõsuetudo, nulli licet plures ordines vno die accipere. 77.distin. monachus.

Quod accipiens duos ordines simul, maximè post examinationem,est deponendus,77.dist.subdiaconus.

ORNATVS.Quod ornatus hominis est duplex,vide licet interior,& exterior.41.dist.§.1.

Quod ornatus Christianorum verus est non in splẽdentia vestimenti,sed moris boni.de conse. dist.5 sucare.

Quod nihil in corona episcopi splendidius est quàm humilitas,100.dist.contra mortem.post med.

Quod ornatus episcopi vel clerici exterior in multis cõsistit, videlicet vt comam non nutriat.23.distinct.olerici qui.

Item vt vestes religiosas habeat,21.q.4. omnis , 41. distinct.§.1.

Item vt sine operimento decenti non incedat,21.q.4.episcopi,

Item vt nunquam guttur vel fauces vel faciem vnguento liniat,92.dist.cantantes.

Item vt in religionis habitu & cibo cũ quibus viuit,cõueniat,dist.41.§.vlt.

Item vt incessu graui maturitatem mentis ostendat, 41.dist.clericus.

Item in cibo & potu temperantiam & sobrietatem prætendat,41.dist.§.vlt.

Quod in ornamẽto summi põtificis rationale designat, quia in pectore pontificis debet esse cognitio veritatis,36.dist qui ecclesiasticis.§.ecce.

Quod clerici debent esse ornati exterius,videlicet incessu & habitu,vt non sordidis vel fulgidis vestibus se ornent,40.dist.§.1.

Quod tunc incessus sacerdotis est ordinatus quãdo gratiuitate itineris mentis maturitatem ostendit , 41.dist. parsimoniam.

Quod exterior ornatus tolerabilior est in fœminis quàm in viris,de consec.dist.5.fœminæ.

Quod ornatus meretricius non est ad placendum hominibus, sed ad placendum dæmonibus,de conse.dist.5. sucare,in fine.

Quod prælati debent intendere vt templa Dei ornata resplendeant, 86.distinctione non satis, §. item perfecta.

Quod nullus ornatus ecclesiæ sic debet esse carus quin pro necessitate pauperum & captiuorum sit expendẽdus,86.dist.non satis,§.item perfecta,12.q.2.aurum, & c.gloria.

OSCVLVM. Quod osculum pacis in missa ante communionem est dandum, de conse. dist. 2. pacem.
Quod osculum lasciuum libidinis est incitamẽtum, 27. q. 1. nec aliqua.
Quod quia monachi semper debent esse puri, fœminas non debent osculari, de conse. dist. 4. monachi.
Quod excommunicatis non est cõmunicandum in osculo, 11. q. vlt.
OTTO. Quod Otto Imperator primus iurauit Ioanni Papæ fidelitatem, & omnia iura papatus defensare, 63. dist. tibi domino.

De hac materia habes vbi agitur de Imperatoribus.

OVIS. Quod oues Christi vocantur omnes Christiani, 23. q. 4. displicet.
Quod is qui valet Christi oues & renuerit pascere ostendit se pastorem suum minimè amare, 8. q. 1. in scripturis, 16. q. 1. vos.
Quod ouis perdita, scilicet genus humanum per Christũ ad ouile cœleste est reportata, 12. q. 1. quia tua. ante fi. 16. q. 7. pœnitentem.
Quod vulnerato pastore, ideſt, prælato, & oues infirmantur, 1. q. 1. fertur. §. vulnerato.
Quod oues contra pastorem, nisi in fide errauerit insurgere non debent, 2. q. 7. oues. 6. q. 1. oues.
Quod scabiosa ouis ne pecora & etiam ne tota domus inficiatur, est repellenda, 24. q. 3. referandæ.
Quod sicut ab vna oue morbida vniuersus grex inficitur, sic ab vno peccatore populus inficitur, 45. dist. sed illud in fine.

De hac materia habes vbi agitur de Grege.

PABVLVM. Quod pabulũ à fure quandoque auertendis pecoribus spargitur, vt abigantur, 5. qu. 5. non omnis, in fine.
PATIENTIA. Quod patientia est suas & suorum iurias æquanimiter tolerare, 23. q. 1. circa medium.
Quod nõ reddere mala pro bonis, sed reddere bona pro malis, signa sunt perfectæ patientiæ, 23. q. 3. sex differẽtiæ.
Quod iniuria propriè personæ cum patientia & gaudio est sustinenda, sed iniuria Dei vlciscẽda, 23. q. 4. quòd Christus. §. proximo.
Quod vbi holtis non personam, sed sedem ecclesiæ quærit, si sibi non resistitur, non patientia sed negligentia iudicatur, 23. q. 3. Maximianus, & c. pro membris.
Quod laudabilior est fraudis passio quã vindictæ actio, 23. q. 1. nisi circa. med. & c. seq.
Quod præcepta patientiæ non tam in ostentatione corporis quàm in præparatione cordis sunt seruanda, 23. q. 1. nisi. §. his.
Quod in aduersitate in secreto seruanda est in animo patientia: in manifesta exhibenda sunt per ecutorum saluti expedientia. 23. q. 1. paratus.
Quod prælatorum est pelli fera patientia per quam nutriuntur in subditis vitia. 23. q. 3. iustum.
Quod vbi non timetur maius periculum multitudo delinquentium per patientiam ad pœnitentiam est expectanda. 23. q. 4. quid faciet, post medium. & c. seq.

De hac materia habes vbi agitur de Tolerantia, & vbi agitur de Persecutione.

PACTA. Quod pacta cõtra bonos mores vel leges vel contra honestas consuetudines nullius sunt momenti, 8. dist. quæ contra.
Quod quæ pacta licita sunt, 10. q. vlt. relatum.
Quod ardua pacta in scriptis sunt redigenda propter fortiam pacti & temporis, 10. q. 2. casellius. §. vltimo.
Quod generale pactum est societatis humanæ, regibus suis obtemperare, 8. dist. quæ contra.
Quod pacta cum dæmonibus per magicarũ artium molimina fœderata sunt ab omni Christiano fugiẽda, 26. q. 3. igitur.
Quod mandatum Dei dicitur super omne pactum, nec contra ipsum potest fieri pactum, 8. dist. quæ cõtra, 20. q. 1. puella. in fin.
Quod in spiritualibus videtur posse fieri pactio sine peccato, 18. q. 2. Eleutherius. & 10. q. vlt. & cap. nec numerus. in fine. & c. seq.
Quod in spiritualib⁹ nulla potest fieri pactio inhonesta, sed si postmodum aliqua lubiditi gratia cõferuntur, licitè recipiuntur, 1. q. 2. quàm pio. in fi. & 100. dist. in ea synodo.
PALLIVM. Quod pallium quod datur archiepiscopis repræsentat speciale dignitatem & honorẽ, 100. dist. prisca. & c. contra. ante fi.
Quod petens pallium, antequam accipiat debet profiteri articulos fidei: & debet promittere se seruare statuta conciliorum, & pontificum Romanorum, 100. dist. notuit. §. causarum. & c. optatum.
Quod confirmatus in archiepiscopum intra tres menses debet à sede apostolica pallium quærere, 100. dist. quoniam.
Quod antequam habeat pallium, licet sit episcopus, non potest episcopos consecrare, 100. dist. quoniam.
Quod à pallio nihil dari vel accipi debet, 100. dist. nouit.
Quod pallium non debet negari vbi est perennis, meritorum exigentia, & feruens instantia, 100. dist. prisca.
Quod cum pallio semper cõceditur aliquod speciale privilegium, & renouatur antiquum, 100. dist. rationis.
Quod in pallio significatur quòd archiepiscopus cum augmento honoris debet excrescere in ornamento actionis, 100. dist. rationis.
Quod archiepiscopus non debet vti pallio nisi intra suã prouinciam, & hoc non in processionibus sed tantum in missarum solemniis, 100. distin. pallium tibi. & cap. contra.
Quod quia pallium sigillatim traditur, innuitur quòd est personale, & ideo alteri commodari non potest, nec in morte relinqui, sed cum habente sepeliri, 100. dist. scripturarum.
PALMA. Quod palma, quæ in imo est strictior, & quanto plus ascendit est grossior, designat perfectionem bonorum, qui inferius sunt parui sed tutsum se erigendo in cœlestibus desideriis sunt ampli. 47. dist. omnes.
PANIS. Quod est panis eleemosynæ, 86. distin. pasce. & 5. q. 5. non omnis.
Item Eucharistiæ, de conse. dist. 2. ferè per totum.
Item panis tribulationis siue pœnitentiæ, 23. q. 4. Guilisarius.
Item panis doctrinæ, 8. q. 1. audacter. in fi.
PAPA. Quod Papa aut sanctus eligitur, aut ex promotione clarus efficitur, 40. dist. non nos.
Quod in cultu Dei maiorem zelum debet habere quàm alij Christiani, 23. q. 1. officij.
Quod propensius est pro ipso orandum, quia ex ipso dependet salus omnium, 46. dist. si Papa.
Quod aliorum causas Deus commisit hominibus terminandas, Papam vero suo iudicio reseruauit. 9. q. 3. alios rum.
Quod non necessitate, sed propria voluntate de obiectis se criminibus purgat, 2. q. 4 mandastis.
Exemplum ibi de Sixto Papa. & c. auditum.
Exemplum ibi de Leone Papa. q. 7. nos si. in fi.
Exemplum ibi de Damaso Papa.
Quod Papa nisi à fide errauerit, à nemine est iudicandus, 40. d. st. si Papa.
Quod quia Papa est vicarius Petri, non de facili debet de eo haberi præsumptio mali, 40. dist. non nos.
Quod non omnis Papa est sanctus, sed quãdoque à Deo tãquam reprobatus punitur, 19. dist. Anastasius. Vide quod ibi notatur.
Quod bonitas ipsius salus est omniũ, & peruersitas eius cedit in damnationem innumerabilium personarum, 40 dist. si Papa.
Quod Papa est iudex omnium etiam si nõ appellatur ad ipsum, 9. q. 3. conquestus.
Quod auctoritate eius conciliorum statuta roborantur, 17. dist. concilia.
Quod Papa potest absoluere quos concilium male damnauit, 9. q. 3. cuncta. & quattuor c. seq.
Quod potest vbique iudices delegare, 2. q. 6. ideo.
Quod sententiæ ipsius ab omnibus debent seruari, 93. dist. si inimicus.
Quod sic debet reputari statutum Papæ, ac si de ore Dei vel beati Petri esset prolatum, 19. dist. sic omnes.
Quod nõ licet alicui de ipsius iudicio disputare, 17. q. 4. si quis suadente.
Quod adimplendum est eius mandatum, etiam si videritur vix ferendum, 19. dist. in memoriam.
Quod omnis noua religio per ipsum debet confirmari, 12. dist. præceptis.
Quod sententia quæ per se non tenet, per confirmationẽ Papæ efficitur valida, 3. q. 6. hęc quippe. ante finem.
Quod potest restituere tamæ infamatum, 3. q. 3. Eupheminum. §. proxi.
Quod Papa licet de iure non sit ligatus ad ea quę statuit, tamen honestum est vt ea præ ceteris seruet, 25. q. 1. cũ fidimus. & c. ideo.
Quod ordo iustitiæ requirit vt Papa antecessorum statuta custodia, quia fuit à successorib⁹ vult custodir. 25. q. 1. iustitiæ. & q. 2. in Galliarum. c. si ea. & c. quod vero.
Quod non dat privilegia ecclesiæ in damnũ alterius, 25. q. 2. de ecclesiasticis priuilegiis,
Quod olim de sacerdotibus in matrimonio nati licitè promouebantur in Papatum, 56. distin. Cænomanen. §. cum ergo.

De ecclesia habes vbi agitur de ecclesia Romana, & vbi agitur de Electione Papæ, & vbi agitur de Sede apostolica,

PARENS. Quod primos parentes princeps vitiorum gratuitis expolauit, de pœn. dist. 2. §. Romanos.
Quod parentes carnales sunt ex debito honorandi, 30. dist. si qui filij, 86. dist. in singulis, in fin,
Quod si à Christo auertunt, sunt omnino dimittẽdi, 28. q. 1. si infidelis.
Quod tempore necessitatis magis succurrendum est parentibus quàm alijs, 86. dist. in singulis. in fin.
Quod desp: ciens paren es necessitatis tempore meretur mortem temporalem & æternam.
Quod potius debet quis parentibus egenis maximè fidelibus prouidere, quàm religionem intrare, 30. distin. si qui filij.
Quod nec parentes debent deserere filios egentes, 30. distin. si quis reliquerit.
Quod illi qui aduersus parentes armantur: vbique notã infamiæ incurrunt, 6. q. 1. infames.
Quod exmalis parentibus vt plurimum mala proles generatur, 56. dist. si gens.
Quod de meretrice natus, si propria decoratur virtute, nõ debet parentum dedecorari opprobrijs. 51. distin. nunquam. & c. seq.
Quod non parentum, sed propria culpa quemq; cõdemnat, 56. dist. vndecunque. & 3. c. seq.
Quod frequenter leguntur filij pro peccatis parentũ puniri, etiam in quartam generationem, 24. q. 3. §. 1.
Quod parentes suos pueros ante ætatem legitimam religionem intrantes possunt reuocare, 20. q. 2. puella.
Quod si à parentibus coacti religionis habitum susceperint, nisi consenserint, eum deserere possunt, 20. quæst. 1. puellæ.

De hac materia habes vbi agitur de Filiis, & vbi agitur de Patre & Filio.

PARENTELA. De hac materia habes vbi agitur de filiis.
PASCHA. Quod pascha die dominico semper debet celebrari. de conse. dist. 3 nosse. & c. seq.
Quod quo mẽse & quota luna debet celebrari, habes de conse. dist. 3. celebritatem.
Quod in hoc quòd quadraginta dies ante pascha cũ labore peragimus, & post pascha quinquaginta dies cũ lætitia: præsens labor, & futura lætitia designatur. de conse. dist. 5. ieiunium.
Quod pascha intra 14. lunam, & 21. diem mensis Aprilis includiuè est celebrandum. de conse. distin. 3. celebritatem.
PASSIO. Quod passio Christi fuit multiplex & grauis, 7. q. 1 suggestum.
Quod Christi passio fuit præfigurata & prænuntiata in veteri testamento. de conse. dist. 2. in calice.
Quod ipsius passionis fuit multa efficacia, 7. q. 1. suggestum. de conse. dist. 4 propriè. in fine.
PASTOR. Quod pastor dicitur Christus, 7. q. 1. in scripturis, 2. q. 7 testes. §. Christus.
Quod pastor dicitur cuiuslibet ecclesiæ prælatus, 8. q. 1. scisciteris.
Quod pastor ecclesiæ nisi diligenter pascat oues, Christum pastorem eorum non videtur amare, 8. quæst. 1. in scripturis.
Quod pastor debet oues pascere instructionis verbo, 45. dist. Ephesius, 18. q. 1. audacter. in fi.
Item conuersationis exemplo, 11. q. 3. præcipuè.
Item eucharistiæ sacramento. de conse. dist. 2. non prohibeat.
Item temporali subsidio, 16. q. 1. nulli episcoporum.
Quod exemplo Christi opportuno tempore debet animam suam pro ouibus exponere, 7. q. 1. suggestum, & c. scisciteris, & c. aduersitas.
Quod languente pastore grex insidiatoris dentibus laniandus exponitur, 7. q. 1. quamuis.
Quod pastoris sententia gregi semper est timenda, 11. q. 3. non solum. & c. seq.

De hac materia habes vbi agitur de Grege.

PATER. Quod pater dicitur Deus creatione, 11. q. 2. qui abstulerit, 24. q. 1. omnibus.
Item dicitur diabolus pater criminis imitatione, 1. q. 1. cum ordinaretur.
Item dicitur pater auctoritate, sicut episcopi & prælati patres sunt, 17. dist. synodum. & quattuor c. seq.
Item dicitur pater temporis antiquitate: sicut veteris testamenti dicuntur patres, 23. q. 4. cum in lege.
Item dicitur pater spiritualis sacramenti collatione, sicut baptismi, vel confirmationis, vel pœnitentiæ, 30. q. 1. de his & c. omnes.
Itẽ dicitur pater carnalis generis propagatione, 47. dist. sicut hi. §. necesse.
Quod filius carnalis à patre non est semper osculandus, sed quandoque castigandus, 5. q. 5. non osculatur.
Quod illi dicuntur filij abominationum, ad quos carnalium patrum flagitia descendunt, 56. dist. Cænomanẽses, §. cum ergo.
Quod plus videtur peccare patrem spiritualem contemnens quàm carnalem, 2. q. 7. qualis.
PATRIARCHA. Quod patriarcha Græca lingua summus patrum interpretatur, 21. dist. cleros.
Quod patriarcha est post Papam primus in dignitate & auctoritate. 80. dist. vrbes. & c. seq.
Quod patriarchæ & primates licet sint diuersa nomina, idem tamẽ sunt quantũ ad officiũ, 99. dist. prouinciæ.
Quod patriarchæ primo ab apostolis præcipuè beato Petro vbi Gentiles conuersi ad fidem Protoflamines habuerant, sunt instituti, 80. dist. vrbes. & c. seq.
Quod post papam quattuor sunt patriarchæ principales, videlicet Constantinopolitanus, Alexãdrinus, Hierosolimitanus, & Antiochenus. 22. dist. renouantes. §. proxi. & c. seq.
Quod patriarchis subsunt archiepiscopi, & causas ab ipsis ad eos per appellationem deuolutas possunt diffinire, 9. q. 1. conquestus.
Quod archiepiscopus inconsulto patriarcha non debet aliquã in episcopũ ordinare, & propter necessitatẽ ordinatum debet ipsum postea cõsecrationem patriarchæ præsentare, 65. dist. placet, & c. quoniam, & §. seq.

De

De patriarchis habes vbi agitur de sedibus.

PATROCINIVM. Quod patrocinium viduis & orphanis episcopi in necessitate non debent negare, 87. dist. §. 1. & duobus c. seq.
Quod qui in malo patrocinium dat malis, socius est criminis, 14. q. 1. circa medium.
PATRONATVS. Quod patronatus ius attenditur per fundationẽ & ædificationem vel possessionẽ ecclesiæ, 16. q. 7. piæ mentis. & c. seq. & 18. q. 2. abbatem.
Item in rebus ecclesiæ cõferendis, & manumittendis, 16. q. 7. filijs. & quattuor c. seq.
Item in personis quæ præesse debent ecclesiis episcopo offerendis, 16. q. 7. decernimus. & duobus c. seq. & q. 5. si quis episcoporum.
Item tempore necessitatis à sua ecclesia in subsidijs recipiendis, 16. q. 7. quicumque.
Item patroni habent ius in monasteriis suis in electione abbatis. 18. q. 2. abbatem.
Item in monasteriis habent ius aduocationis, 17. qu. 2. Gonsaldus.
Quod patroni ecclesias vel monasteria sine consensu episcopi de loco ad locum mutare non possunt, 16. q. vl. considerandum.
Itẽ ab eis ecclesiæ (nisi de consensu episcopi) nõ sunt reciendæ, 16. q. 7. si plures. & duobus c. seq.
Item pattoni ecclesias nec auferre nec conferre possunt sine consensu episcopi, 16. q. 7. inuentum.
Item renuntiatio beneficij ecclesiastici in manu patroni non tenet sine consensu episcopi, 17. q. 2. Gonsaldus.
Quod non patronus, sed episcopus debet dotem ecclesiæ ordinare, 10. q. 1. nouerint.
Quod quem patronus præsentat, sufficit si non probetur malus & tenetur eum episcopus recipere, 16. q. 7. monasterium,
Quod spreto patrono episcopus nullũ debet ad ecclesiã ordinare, 16. q. 7. decernimus.
Quod vbi plures patroni super conferendo contenderint, vt in vnum consentiant, sunt per episcopum compellendi, 16. q. vlt. si plures.
PAVLVS. Quod Paulus apostolus non ideo fefellit, quia melioribus negotiis occupatus ad Hispaniã quo ire promiserat non iuit, 22. q. 2. beatus.
Quod Magum prædicationem suam impedientem excitate percussit, & Corinthium satanæ tradidit, 23. q. 4. c. quod Christus. §. potest.
Quod propter incentiua vitiorum corpus suum vigiliis, orationibus, & flagellis castigando in seruitutem redegit, 32. q. 5. si Paulus.
Quod aurum & argentum non concupiuit, 16. q. 1. prædicator.
Quod quia flagellis fidem recepit, plus omnibus vocatis verbo laborauit, 23. q. 4. quis nos potest. & quæ. 6. c. 1.
Quod Paulus homicida non fuisset si armati quos ipse impetrauerat, aliquos in ipsos insilientes occidissent. 23. q. 5. de occidendis.
Quod in hoc quòd cum Christianos persequi vellet prostratus fuit, innuitur quòd mala voluntas nõ est permittenda fuæ libertati. 23. q. 4. displicet. circa medium.
Quod cum ecclesiã Dei persequeretur, in itinere cæcatus ad Deum conuerti coactus est, 23. q. 6. §. 1.
Quod se abortiuo similem testatus est dicens, nouissime autem omnium tamquam abortiuo visus est & mihi.
Quod sicut primo fuit horrendus vastator ecclesiæ, ita postea magnus ædificator extitit. 23. q. 4. quis nos.
Quod ad manus impositionem Ananiæ tanquam squamæ ab oculis eius (quibus clausi erant) ceciderunt.
Quod postea Paulus vocatus est, qui primo Saulus dicebatur, 24. q. 4. nimium.
Quod Paulus prostratus est vt cæcaretur, cæcatus vt mutaretur, mutatus vt mitteretur, missus vt qualia fecerit de his & c. omnes.
Quod Paulus dicitur vas electionis, 21. dist. quamuis. 22. dist. sacrosancta. 43. dist. dispensatio. 32. q. 5. si Paulus, & de pœn. dist. 1. si enim inquit.
Quod prædicaturus ad Italiam veniens nauffragium pertulit, 7. q. 1. §. adueritas.
Quod arte & manibus victum quærebat. 10. q. 3. cauendum. de conse. dist. 5. nunquam.
Quod à sumptibus abstinebat ne aliquod offendiculum Christi euangelio præstaret. 23. q. 3. §. 1. ante finẽ.
PAVPERTAS. Quod paupertas non est contemnenda, quia eã Christus dedicauit. 12. q. 2. gloria episcopi,
Quod dominus loculis quos habebat, necessitates pauperum subleuabat. 23. q. 4. duo. ante finem.
Quod verus pauper nil quęrit habere extra Christum. 12. q. 1. clericus.
Quod pauper dicitur, qui se amore paupertatis in numero pauperum constituit, vt ibi tanquam pauper voluntarius viuat. 1. q. 2. sacerdos.
Quod paupertas rerũ non est mala reputãda. 15. q. 1. illa,
Quod nimia paupertas religionis infringit quandoque robur conuersationis. 12. q. 2. c. vlt.
Quod Deus paupertatem esse voluit, vt subsistentes per patientiam coronarentur, & diuites in ipsis mererentur. 47. dist. sicut hi.
Quod perfectius est omnia propter Christum relinquere, quàm pauperibus distribuenda seruare. 12. q. 1. expedit. & q. 2. §. Crates.
Quod asseratus pondere auri Christum pauperem non potest sequi, 12. q. 2. §. Crates.
Quod episcopus pauper debet esse victu, diues meritis, 51. dist. episcopus,
Quod prædicatores pauperes esse debent, & alij tenẽtur ipsis necessaria ministrare, 21. q. 2. sacerdos, 10. q. vlt. ca vendum.
Quod gloria episcopi est pauperum opibus prouidere, sed fraudare quod est pauperum, sacrilegium est committere, 12. q. 2. gloria episcopi.
Quod religiosus qui professus est paupertatem, si episcopus efficitur, non frangit votum: quia fit rerum ecclesiæ dispensator, non vsurpator, 12. q. 1 expedit.
Quod bona ecclesiarum sunt bona pauperum, 12. qu. 2. indigne, in fi. 16. q. 1. c. vlt. 23. q. 7. quod autẽ, post medium.
Quod præcipuè pauperibus qui laborare non possunt, est subueniendum, 82. dist. episcopus.
Item nobilibus & diuitibus depauperatis qui mendicare erubescunt, 86. dist. non satis, & cap. considerandum.
Quod in pauperibus magis attendenda est religio quàm paupertas, 16. q. 1. c. vlt.
Quod non minus crudelis est qui à paupere vsuras exigit, quàm qui diuiti subtrahit, 14. q. 4. quid dicam.
Quod pauper si non habet dare, non solum contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur, 11. qu. 3. pauper.
Quod nemo paupeti i mala causa debet esse misericors, 14. q. 6. si res.
Quod qui ea quæ pauperibus debentur accipiunt, graui ter delinquunt, 1. q. 2. pastor.
PAX. Quod pax humana si tam dulcis est pro temporali salute, quanto dulcior pax diuina pro æterna salute, 23. q. 1. noli existimare.
Quod Christus veniens docuit pacem, dedit pacem, reliquit pacem, 23. q. 1. nisi bella.
Quod pax non quæritur vt bellum geratur, sed bellũ geritur, vt pax acquiratur, 23. q. 1. noli.
Quod bonorum bella non crudelitate & cupiditate, sed pacis studio geruntur, 23. q. 1. apud,
Quod qui prædicat pacem, debet eam habere secum, 3, q. 6. hæc quippe. in fi.
Quod pax inter discordantes per episcopos debet reformari, 90. dist. studendum, & c. præcipimus.
Quod mala quandoque sunt toleranda pro pace seruanda, 23. q. 4. c. 1. & c. ecce inquiunt,
Quod pacificus dicitur qui corrigit quod potest, & quod saluo pacis vinculo corrigere nõ potest, æquanimiter supportat, 23. q. 4. quisquis.
Quod diuersis pœnis sunt puniendi pacem ecclesiæ perturbantes, 24. q. 1. qui contra.
Quod non omnis qui dicit pax vobis, est quasi columba audiendus, 3. q. 7. non omnis.
Quod qui dicit, pax vobis, plerũque quasi non columba, sed coruus reputatur, 23. q. 7. secuti. §. quia ergo.
Quod ante communionem pax debet dari in missa, de conse. dist. 2. pacem.
PECCATVM. Quod peccatum est duplex, videlicet originale peccatum, & actuale, de pœn. dist. 4. ferè per totum.
Quod originale peccatum dicitur infirmitas carnis, languor naturæ, & concupiscentia carnis, 15. q. 1. illud relatum, §. itaque.
Quod omnis homo per concubitum cõceptus nascitur cum originali peccato, de conse. dist. 4. firmissimè.
Quod in veteri lege contra originale valebat circumcisio, sed baptismus in nouo testamento, de conse. dist. 4. ex quo.
Quod licet baptismus deleat peccatum originale, & omne aliud peccatum, tamen reatus siue fomes non tollitur, de conse. dist. 4. ex quo.
Quod cum originali peccato patris polluitur filius & nõ actuali quia in originali vnũ eũ patre fuit, sed in actuali alter effectus non polluitur si non consentit, 1. qu. 4. iam itaque, 24. q. 3. §. 1. ante finem.
Quod actuale est duplex, videlicet mortale, & veniale, de pœn. dist. 1. medicina, §. tres sunt.
Quod peccatum mortale est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, 15. qu. 1. §. 1. ante finem.
Quod nemo peccatum mortale committere appetit propter ipsum peccatum, sed propter illud quod ex eo cõsequitur, 15. q. 1, merito.
Quod inter duo peccata vbi vtrunque vitari non potest, minus est eligendum, 13. dist. duo.
Quod mortalia peccata dicuntur criminalia & capitalia, & quæ sunt illa habes, 25. dist. vnum orarium. §. alias.

De Criminali peccato habes vbi agitur de Crimine.

Quod tribus modis impletur omne peccatum mortale, videlicet suggestione, delectatione, & consensu, 6. dist. testamentum, post medium.
Quod aggrauatur ex circũstantiis, 40. dist. homo. 50. dist. quia tua. de pœ. dist. 3. §. 1. in princ.
Quod quandoque alleuiatur ex circumstãtiis, 15. q. 1. inebrianerunt. Exemplum ibi de Loth.
Quod habet gradus in æqualitatis, quia adulterium vincit fornicationem, incestus adulterium, vitium contra naturam incestum, & sic de similibus, 32. q. 7. quemad modum, & quattuor c. seq.
Quod quantites ipsius pensatur secundum qualitatẽ peccantium, 24. q. 1. qui contra, 26 q. 5. cõtra idolorum.
Item considerata qualitate pœnæ, 24. q. 1. non afferamus. vbi dicitur scelerarius cõmissum quod grauius est punitum.
Item considerato exemplo quod inde sumitur, 11. qu. 3. præcipuè. vbi dicitur quòd prælati grauius peccãt, quia subditos prauo exemplo occidunt.
Item cõsiderata qualitate peccati, 32. q. 7 quemadmodũ. vbi dicitur, quòd grauius peccat adulter quàm fornicator, & aduiter vincitur ab incestu.
Item considerata diuturnitate & frequenti iteratione. de pœ. dist. 5. §. 1. vbi multa aggrauantia ponuntur.
Item in eodem genere peccati grauius peccat Christianus quàm paganus, 33. q. 4. in 60.
Item aggrauatur ratione personæ vel rei in qua peccatur, 12. q. 2. gloria. 22. q. 1. monet. 27. q. 1. nuptiarum.
Item ex temporis diuturnitate augetur, 24. q. 1. schisma. de pœ. dist. 5. §. 1.
Item voluntarium grauius est inuoluntario quod proceditex infirmitate vel ignorantia, vel coactione, 15. q. 1. §. 1. & c. seq. vsque ad c. mulier.
Quod si non est voluntarium, non est peccatum, 20. q. 1. §. 1. 32. q. 5. sicut enim.
Quod peccata scientium peccatis ignorantium præponuntur, 6. q. 1. quæro.
Quod quæ ex ignorantia vel infirmitate committuntur facilè dimittuntur, 25. dist. vnum orarium. §. criminis.
Quod aliena peccata nemini præiudicant, 23. q. 4. si quis.
An minus malum committẽdum sit ne alter grauius peccet, 14. dist. quod ait. Exemplum ibi de Loth.
Quod peccata suos auctores tenere debent, 24. q. 1. non turbatur, de pœ dist. 1. qui puero.
Quod indecens videtur crimen suum alienis criminibus impendere, 46. dist. sicut non,
Item videtur quòd nec venialiter quis debet peccare, vt alter vitet mortale, 23. q. 5. cum homo. in fin. 22. qu. 2. faciat.
Quod peccatum vnius frequenter multi luunt, 24. q. 1. non turbatur, 45 dist. sed illud.
Quod alterius peccatũ non imputatur illi qui fecit quod debet, 47. dist. quod ad nos. 7. q. 1. aduersitas. post medium.
Quod nullus debet gaudere de multa societate peccantium, quia nõ minus ardebit qui cum multis ardebit, 2. q. 1. multi. in fi.
Quod occulta peccata non sunt publicè condemnanda, 2. q. 1. si peccauerit, 23. q. 4. si quis potestatẽ, exemplũ ibi de Christo, & de Iuda, 15. q. 5. c. vlt.
Quod occultum peccatum dicitur quod nec cõfessione, nec probatione publicatur, 15. q. 5. clvlt,
Quod publicum peccatum coram omnibus puniendum est. 2. q. 2. si peccauerit.
Quod prælatorum peccatum vel religiosorũ propter malus scandalum est celandum, 95. dist. in scripturis.
Quod peccata incorrigibilium, licet nõ possint probari, sunt prælatis denuntianda, 5. q. 5. non vos. 22. q. 5. hoc videtur.
Quod peccatum in spiritum sanctum committit qui ex proposito bonum deserit, & malum vsque ad mortem facit, de pœ. dist. 1. §. Deus quis similis. distinct. 3. inter hæc.

De Peccato in spiritum sanctum habes vbi agitur de Spiritu sancto.

Quod in peccatis perseuerantes nec à Deo, nec ab homine absoluuntur, 34. q. 2. legatur, & c. damnationis. de pœ. dist. 5. falsas.
Quod qui nunquam peccare desinunt dum viuunt, ostẽdũt quia in peccato semper viuere cupiunt, de pœ. dist. 1. voluissent. §. siue autem.
Quod assiduè peccantium non miseretur Deus, 93. dist. diaconi sunt. in fi.
Quod qui in vno peccato mortali offendit, sic vita æterna priuatur, ac si omnium esset reus. de pœ. distin. 5. fratres.
Quod pluribus modis peccata remittuntur, 23. qu. 1. remittuntur, de conse. dist. 4. ecclesiæ charitas. de pœ. dist. 1. medicina. §. tres sunt.
Quod sine pœna non dimittuntur: quia aut Deus punit, aut homo, de pœ. dist. 1. medicina. §. proxi.
Quod dimissum vltra non punitur, de pœ. dist. 3. sunt plures. §. auctoritas. 23. q. 5. quid ergo.
Quod dimissa quandoque redire dicuntur, de pœ. dist. 4. ferè per totum.
Quod dimissa non sunt recogitanda ad delectationẽ, sed ad pœnitentię amaritudinem, de pœn. dist. 3. Iudas pœnituit.
Quod in pluribus peccatis manens, de vno peccato pœnitentiam veram agere non potest, quia Deus partem condemnare non quit. de pœn. dist. 3. sceleratior. §. is auctoritatibus. Vnde versus.

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,
Aut totum, aut nihil pro certo propitiabit.

Quod peccatoribus tamen consulendum est, vt in statu peccati bonum facere non omittant, de pœ. dist. 5. falsas. in fi. Nam propter hoc Deus aut cor ipsorum ad pœniteatiam illustrat, de pœ. dist. 5. falsas. aut ipsos tẽporaliter in præsenti remunerat, de pœ. dist. 3. pium est credere, §. ex hoc sensu.

Aut

Aut ipsis æternum supplicium tolerabilius fiet. d. 3. cæ. dist. 3. quid ergo. §. potest etiam referri.

Vnde versus.

Quæ cum mortali bona fiunt, dant bona terræ,
Cor faciunt habile, minuunt tormenta gehennæ.

Quod *Deus* non obliuiscitur paucorum bonorū factorum in multitudinem peccatorum de pœn. dist. 3. pū est credere, §. ex hoc sensu.

De *mortali peccato habes vbi agitur de Culpa.*

Venialia peccata quæ sint, habetur. 25. dist. vnum orariū. §. aliàs.

Quod nemo mundus est à peccato veniali, de pœ. dist. 2. vt cognouerunt. §. opponitur. circa medium.

Quod venialia peccata non sunt contemptibiliter committenda, quia non refert siue naues per fluctus, siue per guttas paulatim subintrantes subimergātur. de pœ. dist. 1. medicina. post medium.

Quod an nullum peccatum est adeo veniale quod non fiat mortale dum placet, 25. dist. vnum orarium, §. criminis. & vide quod ibi notatur.

Quod quia venialia ex fragilitate humana committūtur, nullus homo ea vitare potest. de pœ. dist. 1. medicina. §. tres sunt. & dist. 3. incassum. §. sed verba.

Quod excepto Deo omnes peccare possunt, de pœ. dist. 2. sic enim inquit. in fi.

Quod posse peccare non est posse. de pœ. distin. 2. ante fi. 45. dist. sed illud.

Quod venialia delentur per dominicam orationem, per eleemosynæ largitionem, & pectoris tūsionem, & per ieiunij castigationem, de pœn. distinct. 1. medicina. §. proxi.

Item delentur per aquæ benedictę aspersionem, de const. dist. 3. aquam sale.

Item per eucharistiæ dignam sumptionem, de pœn. d. st. 2. ante fi. & c. panem de altari.

Item per episcopi vel presbyteri benedictionem, 28. dist. presbyterum.

PECVNIA. Quod pecunia dicitur à pecoribus, quia antiqui hoc quod habebant, ex pecoribus habebant, 1. q. 3. per totum.

Quod amor pecuniæ contrariatur iustitiæ, 11. qu. 3. qui rectè. & c. pauper.

Quod simonia non debet committi pro pecunia, 1. q. 3. per totum.

De *hac materia habes vbi agitur de Diuitiis.*

PEDAGIVM. Quod pedagium noxium imponentes sunt excommunicandi. 24. q. 3. si quis romipetas.

Quod maxime à peregrinis & à fidelibus mercatoribus non sunt pedagia accipienda. 24. q. 4. si quis romipetas.

POENA. Quod pœna est duplex, videlicet temporalis, & æterna. de pœ. dist. 3. sunt plures. §. auctoritas.

Quod pœna temporalis est duplex, vna in hac vita, alia post hanc vitam, 25. dist. qui in aliud.

Item in hac vita temporali aut infligitur à Deo, aut ab homine, 45. dist. sed illud.

Quod pœna in hac vita temporaliter à Deo inflicta pro peccato, sicut ægritudo, paupertas, mors, non est maledicenda, 15. q. 1. illa.

Quod pœna Ægyptiorum fuit à Deo in correctionē eorum, 15. q. 1. nec is qui.

Quod Deus temporaliter punit quandoque vt in æternū nō cruciet, 23. q. 5. quid ergo. de pę. dist. 3. sunt plures. §. auctoritas.

Quod *Deus* quandoque in præsenti grauiter & subito punit propter criminis detestationem, 19. dist. Anastasius. Vide quod ibi notatur.

Quod quandoque pœna temporalis transfertur in posteros. de pœn. dist. 3. illud vero. §. ecce. Exemplum ibi de Achab.

Quod puniuntur quandoque multi propter vnum, 45. dist. sed illud, 46. dist. si gens, 23. q. 4. si ea. 24. qu. 1. non turbatur.

Quod nemo debet mirari de afflictione bonorum, & de prosperitate malorum in præsenti: quia afflictio est bonis in iudiciū salutis, & prosperitas malis in iudiciū reprobationis, de pœn. dist. 3. si quando.

Quod frequenter qui nō meruerūt, sunt à Deo propter alios puniti, 48. dist. §. 1.

Quod punitur quis pro alio à Deo temporaliter, eternaliter nullus. Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur, 24. q. 3 §. 1. post medium.

Item punitur quis à Deo pro alio tēporaliter, iustus pro iniusto, vt Petrus pro Iuda, 24. q. 1. non turbatur.

Item punitur à Deo iniustus propter iustum, sicut Maria murmurans pro Moyse lepra percussa est, 2. q. 7. plerūque. §. hos etiam.

Quod punitur quis ab homine pro alio corporaliter, vt in crimine læsæ maiestatis vel hæresis, 6. q. 1. quæro ergo. §. verum. & §. seq.

Item punitur quis spiritualiter pro alio, vt in excommunicatione, 17. q. 4. miror.

Quod pœnitentia non datur peccatoribus in inferno, 33. dist. §. 1. in fi.

Quod pœnitentia non datur à Deo

Quod perſeuerantia in bono eſt donum Dei. ar. præ. am. 3. ſi qu. 5. circa finem.
Quod multis Deus dat dilectionem ſui, quibus non dat perſeuerantiam, de præ. diſt. 2. c. quærendum, in fi. & §. non autem. ante fi.
Quod inceſſum bonum agitur ſi ante vitæ terminum deferatur, quia & fruſtra velociter currit qui prius quàm veniat ad metas, deficit. de pœn. diſtin. 3. §. 1. in fi. c. in caſſum.
PERSONA. Quod perſona vna tantum eſt in Chriſto licet diuerſæ naturæ, 15. diſt. canones, ante medium.
Quod Arius damnatus eſt quia ponebat inæqualitatem in diuinis perſonis, 15. diſt canones. ante medium.
Quod perſonarum acceptio nõ eſt apud Deum, 32. q. 4. ſicut. de conſe. diſt. 4. nec quenquam.
Item nec debet eſſe apud homines, videlicet in prælatorum electione, 63. diſt. ſacrorum.
Quod perſonarum trinitas ſemper eſt exprimenda in baptiſmo, de conſ. diſt. 4. de trina. & 5. c. ſeq.
Item in ſententiæ executione, 2. q. 2. ſi quis preſbyter, 11. q. 3. ſummopere.
Item in pœnitentiæ impoſitione, 26. q. 7. ſacerdos.

De hac materia habes vbi ponitur Acceptio.

Quod vtrum plures perſonatus vnus poſſit tenere, 21. q. 1. & 2. per totum.
PETITIO. Quod petitio eſt duplex, videlicet iuſta, & iniuſta, 23. q. 3. ſex differentiæ. ante finem.
Quod iuſtè petitur à Deo & ab homine auxilium vt tribulatio remoueatur, ſed iniuſtè petitur vt voluptuoſus ſtatus conſeruetur, ibidem.
Quod Paulus vt conſeruaretur, nõ ad voluptatem ſed ad aliorum vtilitatem inſtè petiuit auxilium armatorũ.

De hac materia habes infra vbi ponitur Plus petitio.

PETRVS. Quod Petrus à petra Chriſto nomẽ accepit, 21. diſt. §. decretis. ante finem.
Item dictus eſt cephas, id eſt, caput: quia principiũ tenebat apoſtolatus, 22. diſt. ſacroſanct. 21. diſt. §. decretis.
Quod à Domino princeps apoſtolorum conſtituitur, vt ab ipſo velut à capite in mẽbra, velut à fonte in riuos omnis vigor ſpiritualis deſcenderet, 19. diſt. ita Dominus, 21. diſt. in nouo, 80. diſt. in illis, 24. q. 1. loquitur. c. manet ergo, & tribus e. ſeq.
Quod ſuper ipſum Dominus velut ſupra firmam petram totam eccleſiã omnino inſeparabiliter collocauit, 19. diſt. ita Dominus, 22. diſt. omnes, 24. q. 1. nõ turbatur.
Quod in eo quòd aurẽ Malchi præſcidit, innuitur, quòd ſua profeſſione fidei, auditum infidelitatis amputauit, 24. q. 1. ſi Petrus.
Quod ipſum Dominus cadere permiſit, vt & fortior poſt caſum reſurgeret, & ex culpa ſua diſceret qualiter cadentibus miſereri deberet, 50. diſt. conſiderandum. & cap. ſeq.
Quod ter negauit, & ter confeſſus eſt ſe amare, innuitur quòd ſatisfactio debet fieri iuxta quantitatem delicti, 6. q. 1. imitare.
Quod in hoc quòd dictum eſt Petro, Conuerte gladium tuum in vaginam, prælatis & clericis vltio inhibetur, 23. q. 8. §. 1.
Quod Tabitham ſuſcitauit, & Ananiam cum Saphira morti tradidit, 23. q. 8. Petrus.
Quod in hoc non repulit reprehenſionem ſubditorum, exemplum dedit prælatis idem faciendi, 2. q. 7. Petrus. & c. ſeq.
Quod in hoc quòd Dominus Petrum poſt trinam negationem non ſtatim iudicauit, exemplum dat, quòd prælati non ſtatim ſunt iudicandi, ſed potius corrigendi, 45. diſt. licet pleruncque.
Quod Chriſtus reſpiciens Petrum fecit eum ſuum deflere peccatum, 23. q. 4. ſicut non eſt.
Quod Petrus Linum & Cletum in adminiſtrationem exteriorem aſſumpſit. Ipſe vero Petrus orationi & prædicationi vacauit, 8. q. 1. ſi Petrus.
Quod Petrus & Paulus fuerunt pares quoad meritum non quoad dignitatem, in qua præcellit Petrus, 2. q. 7. Paulus Petrum.
Quod ambo ſimul in vno die in vrbe Romana ſunt occiſi à Nerone, 21. diſt. quamuis, 22. diſt. ſacroſancta. 2. q. 7. beati.
PHILOSOPHIA. Quod philoſophia liberalium artium non reprobatur, ſalubrior tamẽ eſt ſacra ſcriptura, 37. diſt. ſi quis artem.
Quod ſcientia Philoſophica ſicut Aſtrologia & huiuſmodi non ducit ad ſalutem, ſed mittit in errorẽ, 37. diſt. legimus. §. ſed & contra.
Quod non in Dialectica placuit Deo ſaluare populum ſuum, quia regnum Dei in ſimplicitate fidei eſt, 37. diſt. omnem,
Quod garrulitas Philoſophica garrulitati ranarum cõparatur, 27. diſt. legimus. §. hinc etiam,
Quod in illis præcipuè Philoſophia vituperatur, quia ipſa vtuntur ad delectationem, non ad fidei vtilitatẽ, 37. diſt. turbat. §, cum ergo.
Quod ſancti quandoque vſi ſunt Philoſophia, 37. diſt. turbat. & c. qui de menſa, & 1. qu. 1. Dominus declarauit,
Quod dicta Sibyllæ & aliorum Philoſophorum vélét ad conuincendum paganorum vanitatem, 37. diſtinct. ſi quid.

Quod ſacra ſcriptura nec ſuo venustate, nec ſub Philoſophicis terminis eſt proferenda, 38. diſt. eccleſiaſtica.
PIETAS. Quod pietas eſt mater boni operis, 22. q. 2. ſi quælibet.
Quod culpa purgatur pietate, 22. q. 2. ſi quælibet.
Item meretur temporaliter & ęternaliter remunerari.
Quod ſcientia eſt pietatis veteris & noui teſtamenti intelligentia, 37. diſt. ſi quis artem.
Quod non eſt mentiendum in doctrina pietatis, 22. q. 2. primum.
Quod ſub ſpecie pietatis peccatum mortale non eſt commnittendum, 22. q. 2. ne quis.
Quod crimina punire non eſt crudelitas, ſed pietas, 23. q. 8. legi.

De hac materia habes vbi agitur de Eleemoſyna, & vbi agitur de Miſericordia.

PISCES. Quod piſces ad manducandum à carne abſtinentibus conceduntur, 4. diſt. denique.
Quod pœnitentes non piſcibus ſed piſciculis vti debẽt, 82. diſt. preſbyter.
Quod cũ à carnibus abſtinetur, à carioribus cibis piſciũ eſt abſtinendum. 4. diſt. denique.
Quod propter piſces malos retia prædicationis non rumpuntur, 23. q. 7. c. 1. in fi.
PLACENTIA. Quod placentia malorum à prælatis non eſt appetenda, 83. diſt. nihil.
Quod placendi cauſa hominibus veritas non eſt annuntianda, 22. q. 2 primum.
Quod paſtor quærens lupis placere, pernicies eſt ouium. 83. diſt. nihil.
Quod ſicut Abraham placuit in coniugio, ſic nunc placent virgines in caſtitate, de pœn. diſt. 2. ſi enim inquit. vltra med.
Quod ſecundum carnem viuentes Deo placere non poſſunt, 82. diſt. propoſuiſti. circa finem.
PLANCTVS. Quod planctus conuenit pœnitẽtibus, qui debent mala perpetrata plangere, de pœ. diſt. 3. §. 1.
Item conuenit bene monachis, quia monachus non habet doctoris officium, ſed plangentis, 16. qu. 1. monachus.
Item conuenit compatientibus, ſed diſcrete: ſicut quando mortui planguntur, 13. q. 2. quàm præpoſterum. & c. ſeq. §. hoc autem.

De hac materia habes vbi agitur de Fletu, & de Lachrymis.

PLVS PETITIO. Quod plus petitur multipliciter, vi delicet re, vt quando pro decem vigintipetuntur, 14. q. 1. quod debetur.
Item plus petitur tempore quando ante tempus petitur, 78. diſt. c. 1. 2. & 3.
Item loco plus petitur quando non vbi ſoluere conuenit petitur, ſed alibi, 33. q. 2. ſiue. 7. qu. 1. ſi quis epiſcopus.
Item cauſa, vt vbi duo promittuntur ſub alternatione, & alterum petitur quod fieri non poteſt, vel non debet, 13. diſt. nerui. 22. q. 4. vnuſquiſque. Exemplum ibi de Herode & ſaltatrice.
POLLVTIO. Quod pollutio carnalis laſciuię plus in quinq; homines inter ſeptem peccata mortalia, 32. qu. 6. non ſolum.
Quod dupliciter contingit pollutio carnalis, videlicet dormiendo, & vigilando, 6. diſt. teſtamentum,
Quod dormienti quattuor de cauſis contingit, aut ex crapula: aut ex naturę ſuperfluitate, aut ex infirmitate, aut ex cogitatione, 6. diſt. teſtamentum.
Quod pollutio cõtingens ex crapula vel cogitatione mala, peccatũ generat, ſed differenter, 6. diſt. teſtamentũ.
Quod an taliter pollutus debeat celebrare vel communicare, habes vbi agitur de euchariſtia,
Quod vigilando contingit pollutio ordinarie ſicut cum vxore propria, propter quã olim aqua lauabantur, nũc autem per aquam benedictam mundantur. 33. q. 4. vir cum propria.
Itẽ extraordinarie, & hoc multipliciter, videlicet per cõcubinatum, 36. q. 1. lex illa. §. cum ergo.
Item per adulterium, 32. q. 5. puto.
Item per inceſtum, 35. q. 2. & 3. de inceſtis. & duob. c. ſeq.
Quod extraordinaria dicitur pollutio quando ſit extra vas debitum mulieris, quæ tamen non impedit matrimonium, 55. q. 3. extraordinaria,
Item extraordinaria pollutio dicitur quando peccatur in eadẽ ſpecie cõtra naturam, 32. q. 7. flagitia. & c. vſus.
Item extraordinaria eſt quando peccatur contra naturã in alia ſpecie, ſicut cum brutis, 15. q. 1. mulier.
Quod caro quandoque polluitur ſine mentis pollutione ſicut contingit in oppreſſione, 32. q. 5. illæ.
Quod mens quandoque polluitur ſine corporis inquinatione, 32. q. 5. nec ſolo.
POPVLVS. Quod decem faciunt populum, 10. qu. 3. vnio. in fi.
Quod propter peccatum populi quandoque Deus dat malum prælatum, 8. q. 1. audaciter,
POSSESSIO. Quod poſſeſſio rerum multiplex reperitur, quia vel eſt de iure diuino, vel de iure humano, 23. q. 7. c. 1.
Quod poſſeſſio terrena non lege diuina, quæ vult omnia eſſe communia, diſtincta eſt, ſed lege humana, quæ ſtatuit meum, & tuum. 7. diſt. quo iure.

Quod hæretici & infideles nec iure diuino, nec iure humano res poſſident, 23. q. 7. c. 1.
Quod laici licitè poſſidẽt temporalia, dummodo licitè vtantur, 12. q. 1. duo in fi.
Quod labores ſuos bene poſſidet, qui non dominandi cupiditate, ſed bene vtendi pietate poſſidet. 23. quæ. 7. ta, 14. q. 4. quid dicam.
Quod qui conquiſitis vti neſciunt, aliena poſſidere conuincuntur, 24. q. 4. quid dicam.
Quod bonæ fidei poſſeſſor dicitur quamdiu quis ignoranter poſſidet alienum, 34. q. 2. ſi virgo.
Quod bona fides non ad tractum medij temporis, ſed ad initium poſſeſſionis referrur, 16. qu 3. placuit. §. poteſt.
Quod poſſeſſor deficiente actore titulum ſuæ poſſeſſionis probare non cogitur, 2. q. 5. §. 1.
Quod non poſſident aliena fideles qui bona hæreticorũ & infidelium exceptis Iudæis tenent, 23. q. 7. ſi de reb. & duobus c. ſeq.

DE POSSESSIONE PERFECTORVM.

Quod perfectorum non eſt poſſeſſio aurum & huiuſmodi, ſed ipſe Deus, 12. q. 1. clericus. & duobus c. ſeq.
Quod in communi poſſidere non eſt contra ſtatũ perfectionis, 12. q. 1. expedit. & cap. videntes. & ca. habebat. Exemplum ibi de Chriſto, qui loculos habuit.
Quod cum Iuda cadit damnabiliter à ſtatu perfectionis qui vſurpat poſſeſſionem proprietatis. 12. q. 1. exemplum. & cap. certe. & c. ſi priuatum.
Quod res in communi poſſeſſæ fideliter ſunt diſpenſandæ, 12. q. 2. 1. es. & duobus c. ſeq.
Quod poſſeſſio eccleſiæ communi præſcriptione non poteſt alienari, 16. q. 4. poſſeſſiones. & §. ſeq. & c. ſeq.
Quod eccleſiæ non eſt danda ſterilis poſſeſſio, 10. q. 2. cabellas, §. hoc ius.
POSSE. Quod poſſe peccare non eſt poſſe. de pœn. diſt. 2. ante fi.
Quod excepto Deo omnes peccare poſſunt. de pœ. diſt. 2. ſi enim inquit. diſt. 3. ſiue cap. inter hæc 1.
Quod Deus vocatur omnipotens, quia omnia poteſt quę poſſe eſt aliquid poſſe. de pœ. diſt. 2. circa finem.
Quod lex non ſtatuit aliquid contra poſſe humanum, 4. diſt. erit. 14. q. 6. ſi res.
Quod eſt poſſe iuris quando illud poſſumus quod de iure poſſumus. 2. q. 1. nos. in quemquam, 50. diſt. ſi quis præpoſtera.
Item dicitur poſſe naturæ, vltra quod natura non poteſt, de conſe. diſt. 4. nunquam.
Item dicitur poſſe facultatis, vbi illa deeſt repetitio non competit, 14. q. 6. c. 1.
Item dicitur poſſe officij, vbi quantum committitur tantum poteſt, 2. q. 6. decreto.
Item eſt poſſe pietatis, quod pro ſalute aliorum impeditur, 22. q. 2. faciat.
Item eſt poſſe diuinæ volũtatis, quod ſanctorum patrum, & omnium hominum ſtatuta tranſeendit, 25. q. 1. contra. Vnde verſus.

Poſſe quidem rebus dant ius, natura, facultas, Officium, pietas, ſextum diuina voluntas.

De hac materia habes vbi agitur de Poteſtate.

POSTVLATIO. Quod poſtulatio dupliciter accipitur, vel pro aduocatione vel pro petitione, 3. quæſt. 7. infames 61. diſt. Oſius. §. ſed alius.
Quod poſtulatio primo modo eſt deſiderium ſuum vel amici ſui in iure apud eum qui iuriſdictioni præeſt, exponere, 3. q. 7. infames.
Quod quidam prohibentur omnino poſtulare: vel propter ætatem, vt minores, 17. annis. vel propter cauſam, vt ſurdus, vel propter ſexum, vt fœminę, vel propter naturam turpitudinis, vt hermaphroditi vel cæci qui ſunt vtroque lumine priuati. 3. q. 7. infames.
Item nulli criminoſi & infames niſi prius reſtituti non poſſunt poſtulare.
Quod in alieno negotio numquam poſtulare ſiue aduocare debet epiſcopus, 14. q 1. c. 1.
Quod epiſcopus pro pœnæ remiſſione miſerorum poſtulare poteſt, 14. q. 6. hi qui in furtis. & 23. q. 5. c. 1.
Item pro ſe & eccleſia ſua & miſerabilibus perſonis poſtulare poteſt, & hoc non ſæpe, ne vilęſcat dignitas, 88. diſt. perlatum.
Quod alij clerici in cauſa criminali forenſi poſtulare nõ debent niſi intercedendo pro reis. 23. q. 5. c. 1.
Quod in cauſa ciuili ſæculari diaconus & ſuperiores poſtulantes repelluntur. 11. quæſt. 1. te quidem.
Quod in ciuili eccleſiaſtica diaconus & ſuperiores admittuntur, ſed ſalarium nequeunt petere, 15. q. 2. obſeruandum. 11. q. 1. experientiæ. & c. ſeq.
Quod monachi vel clauſtrales non niſi pro domo ſua, & hoc de licentia abbatis ſui poſſunt poſtulare, 16. quæſtione 1. monachi à monaſterio. & capitulo placuit communi.

De hoc habes vbi ponitur Aduocatus.

Quod poſtulatio ſiue petitio ſit de laico vel alterius eccleſiæ clerico propter probitatem perſonæ, 61. diſtin. Oſius. & §. ſequen. & capitu. nullus inuitus. 71. diſtinct. primatus.

Quod

Quod aliud eſt poſtulari, aliud eligi, 61. diſt. Oſius.
Quod poſtulatur laicus vel alterius diœceſis clericus, ſed eligitur clericus nullum habens impedimentum, 61. diſt. Oſius. §. ſed aliud eſt.
Quod poſtulatio ſit ſimpliciter petitio vel electione cũ ſolennitate decreti omniũ ſubſcriptione roborati, 61. diſt. Oſius. §. ſed aliud eſt. & e. ſeq.
Quod laicus primo eſt poſtulandus, demum eligendus: ſed clericus primo eligẽdus, demum poſtulandus, 61. diſt. Oſius. §. ſed aliud eſt.
Quod in poſtulatione omnium eligentiũ requiritur conſenſus, 61. diſt. epiſcopus dum, 63. diſt. litteras. 76. diſt. dilectionis.
Quod poſtulatus per ſuum prælatum debet cõcedi, 76. diſt. dilectionis. 7. q. 1. epiſcopus de loco.
Quod vacante eccleſia capitulum non poteſt concedere poſtulatum. 71. diſt. fraternitatem. 24. diſtin. c. 2. 3. & 4.
Quod epiſcopus non poteſt compelli ad dandum clericum poſtulatum, 85. diſt. archidiaconum Florẽtinum. in fi. 76. diſt dilectionis. 63. diſt. litteras.
Quod epiſcopus videtur poſſe compelli ad dandum clericum poſtulatum per ſuperiorem, 12. q. 1. omnis. in fi.
Quod poſtulatio non iuri ſed gratiæ innititur, 63. diſt. litteras.
Quod poſtulatio vitiatur ſi poſtulantes diffidunt de iure ſuo, niſi ſit iam ſuperiori præſentata, 28. diſt. de Syracuſanæ.
POTESTAS. Quod poteſtas Dei præcedit omniũ hominum poteſtatem, 8. diſt. quæ contra.
Quod poteſtas non eſt niſi à Deo ſiue iubente ſiue ſinente, 23. q. 1. quid culpatur in bello.
Quod poteſtati Dei reſiſtit qui ordinationi Dei reſiſtit, 11. q. 3. qui reſiſtit.
Quod illud quis poteſt quod de iure poteſt. 2. q. 1. nos in quemquam, 22. q. 2. faciat.
Quod aliud eſt iniuſta poteſtate iuſtè vti, & aliud iuſta iniuſtè vti, 14. q. 5. neque, in fin.
Quod meretur poteſtatem amittere qui ſibi cõceſſa abutitur poteſtate, 11. q. 3. priuilegium.
Quod poteſtas eſt duplex, videlicet põtificalis & regalis, 96. diſt. duo. 23. q. 5. principes.
Quod Chriſtus actibus ſuis officia poteſtatis tam pontificum quàm Imperatorum diſcreuit, 96. diſtin. cum ad verum.
Quod vtraque poteſtas ſe debet iuuare mutuo, 23. q. 5. principes & quattuor c. ſeq.
Quod ſicut antecedunt diuina humanas, & cœleſtia terrenas, & ſpiritus carnem, ſic antecedit pontificalis poteſtas regalem. 10. diſt. ſuſcipitis.
Quod Imperator debet ſubeſſe poteſtati Papæ, 96. diſt. ſi imperator. & c. ſicut. vſque ad finem.
Quod poteſtas Papæ in conciliis excipitur, & ſtatuta conciliorum ſua poteſtate confirmantur, 17. diſt. per totũ.
Quod poteſtas Imperialis ſiue regia non eſt vt uperanda, 14. q. 5. neque.
Quod perſonæ eccleſiaſticæ ratione prædiorum tenentur poteſtatibus ſecularibus obedire, 23. qu. 8. conuenior. & c. tributum. Exemplum ibi de Chriſto.
Quod poteſtas ſæcularis non habet ius in ſpiritualibus, 23. q. 8. tributum.
Quod cum præcipitur quod non licet, ibi poteſtas eſt cõtemnenda, 11. q. 3. qui reſiſtit.
Quod alia eſt poteſtas officij: alia executionis, 24. q. 1. miramur. §. proximo.
Quod ſuſpenſi habent poteſtatem, ſed nõ executionem poteſtatis, 1. q. 1. quod quidam, §. ex his, circa prin. 24. q. 1. miramur. §. proximo.

De Poteſtate Imperatoris habes vbi agitur de Imperatoribus & regibus & principibus: & de Poteſtate epiſcopi, vbi agitur de Epiſcopis, & ſic de aliis vbi agitur de ſingulis.

PRAEBENDA. Quod præbendæ in duabus eccleſiis vni non ſunt dandæ, 70. diſt. ſanctorum, 89. diſtin. ſingula.

De hac materia habes vbi agitur de Beneficiis, & vbi agitur de Officiis.

PRECARIAE. Quod precariæ dicuntur quædam precationes vſusfructus in recompenſatione proprietatis, 10. q. 2. precariæ, 12. q. 2. precariæ.
Quod precarium vtendum concedatur quandiu patitur qui conceſſit, 12. q. 2. ſæpè.
Quod precariæ cum fiunt, ſunt in ſcriptis redigendæ: ne per retentionem diutinam prædium generetur, 12. q. 2. ſæpè.
Quod precariæ de quinquennio in quinquẽnium debẽt renouari, 10. q. 2. precariæ.
Quod precariæ irrationabiliter factæ precipuè eccleſiarum ſucceſſores non præiudicant, 10. qu. 2. de precariis.
Quod precarię poſſidentes præſcribere non poſſunt, 16. q. 3. clerici. & c. ſeq.
PRAECAVERE. Quod precauendum eſt futuris periculis, 23. diſt. in nomine, circa prin. 51. diſt. deſignata, 28. diſt. de Syracuſanę, 82. diſt. propoſuiſti, circa med.

De hac materia habes vbi agitur de Cautela.

PRAECEPTVM. Quod præceptum Dei omnibus præceptis antefertur, 8. diſt. quę contra, 11. q. 3. ſi is qui. & c. ſeq.
Quod decem generalia ſunt præcepta Dei, quę decalogus dicuntur, 32. q. 4. nierertices.
Vnde verſus.

Idola ſperne, Dei tibi nonſit nomen inane:
Sabbata ſanctifices, habeas in honore parentes,
Non occiſor cris: furmœchus: teſtis iniquus.
Non alij nuptam, nec rem cupias alienam.

Quod præceptum Dei facit licitum vbi aliàs eſſet illicitum, 14. q. 5. dixit.
Quod an Deus non vult vt ſemper fiat id quod præcipit, 22. q. 1. non eſt.
Quod præcepta patientię non tam exhibitione corporis quàm præparatione cordis ſunt retinenda, 23. q. 1. niſi. §. his ita. & c. paratus.
Item quod præcipitur imperatur, & quod imperatur, neceſſe eſt fieri, 14. q. 2. c. vlt.
Quod præceptum Papæ propter obedientiam beati Petri cuius ſucceſſor eſt, diligenter eſt obſeruandum, 19. diſt. in memoriam.
Quod iniuſtum præceptum ſuperiorum non eſt implendum, 11. q. 3. ſi epiſcopus forte, & c. ſeq.
Quod præcepta etiam ſanctorum prælatorum antequã impleantur ſunt diſcutienda, videlicet ſi ſunt iuſta & licita, ſi non ſunt contra Deum, 50. diſtin. ſi quis præpoſtera.
Quod nec Papa vult impleatur quod per ſurreptionem præcipit, 16. q. 3. licet.
Quod qui iuſtis præceptis non obtẽperat, debitor eſt pœnæ, 14. q. 1. quiſquis, 50. diſt. ſi quis præpoſtera.
PRECES. Quod preces hominum Deus non ſemper exaudit, 50. diſt. ſi quis præpoſtera.

De hac materia habes vbi agitur de Oratione.

Quod preces canonicæ diſciplinæ cõtrariæ nõ ſunt exaudiendę, 50. diſt miror, 14. q. 6. c. 1.
Quod reſcripta expreſſam debent habere conditionem hanc, ſi preces veritate nitantur, 26. q. 2. reſcripta.
Quod iudices ſunt puniendi qui precum mendacia non arguunt, 25. q. 2. reſcripta, vique ad c. vniuerſa.
Quod vtrum per preces ſuas vel aliorum poſſit quis ſine ſimonia promoueri, habes vbi agitur de ſimonia.

De hac materia habes vbi agitur de Petitione.

PRAECIPITATIO. Quod præcipitatio qualiter & in quibus non ſit bona, habes ſupra vbi ponitur Acceleratio.
PRAECISVS. Quod præciſus de Chriſti corpore etiã ſi figuram membri teneat, vitę ſpiritum non habet, 23. q. 7. quemadmodum.
Quod de præciſis an ſacramenta conferre poſſint, habes, 1. q. 1. per totum.

De hac materia habes vbi agitur de Hæreticis & de Schiſmaticis.

PRAEDA. Quod præda ſecundum militarem diſciplinam regibus eſt ſeruanda, 23. q. 5. dicat.
Quod propter prędam militare eſt peccatum, 23. q. 1. militare.
Quod omnis illicita præda furti nomine in decalogo eſt prohibita cũ dicitur nõ furaberis, 32. q. 4. meretrices.
Quod prędones peregrinorum & pauperum ſunt excõmunicandi, 24. q. 3. ſi quis Romipetas. & duobus c. ſeq.
PRAEDESTINATIO. Quod prędeſtinatio Dei ſemper in bono eſt, 23. qu. 4. Nabuchodonoſor. ante medium.
Quod prędeſtinatio ita eſt à Deo diſpoſita, vt electi meritis & precibus ad ipſam perueniant, ibidem.
Quod nequaquam obtineri poſſunt quę prędeſtinata nõ fuerunt, 23. q. 4. obtineri.
Quod prędeſtinatio propriis meritis & ſanctorum precibus adimpletur, 23. q. 4. obtineri.
Quod prędeſtinatus inquantum prędeſtinatus nõ poteſt damnari, de pœn. diſt. 4. peccatum. §. verum. poſt medium.
Quod licet nemo poſſit ſaluari niſi prędeſtinatus, omni tamen delinquenti adhibenda eſt correctio, ſicut medicina adhibetur omni languenti, licet ſciatur neminẽ vltra terminum à Deo prefixum victurum, 23. q. 4. Nabuchodonoſor.
Quod prędeſtinatio multis eſt cauſa ſtandi, ſed nemini eſt cauſa labendi, 23. quæſt. 4. Nabuchodonoſor. §. item qui.
Quod non inducit neceſſitatem correctionis vel obdurationis, cum boni per gratiam corrigantur, mali libero arbitrio pereant, 23. quæſt. 4. Nabuchodonoſor, §. non ergo.
Quod licet prędeſtinatio Dei vel pręſcientia falli nõ poteſt, non ideo omnia prędeſtinata neceſſario eueniũt, ſed quia bona abſque eius gratia, & malá prćter eius ſcientiam euenire non poſſunt.
Quod multi videntur prędeſtinati merito pręſentis iuſtitiæ, non autem prędeſtinatione claritatis ęternę, de pœn diſt. 4. §. hoc ergo.
PRAEDICATIO. Quod prędicatio verbi Dei non eſt contemnenda, 1. q. 1. interrogo.

Quod non minus eſt reus qui prædicationem negligenter audierit, quàm qui corpus Chriſti in terram cadere permiſerit.
Quod ad prædicationem ſiue ſit fidelis ſiue infidelis etiã eſt iu eccleſia admittendus de conſec. diſt. 1. epiſcopus nullum.
Quod cõtemptoribus ne margaritæ ſpargantur ante pores eſt ſubtrahenda. 43. diſt. in mandatis.
Quod prædicationi præponenda eſt aliquando contemplatio, & aliquando poſtponenda, 8. q. 1. in ſcripturis. Exemplum ibi de Hieremia.
Quod ſicut vtilius eſt habere prudentiores, quàm formoſiores amicos, ſic vtilior eſt ſermo verior quàm diſertior. 38. diſt ſedulo.
Quod prædicatio ſuſcitat ſpiritualiter mortuos. 8. qu. 1. olim.
Quod prædicator debet eſſe in vita & ſcientia irreprehẽſibilis, 8. q. 1. oportet. 26. diſt. §. 1. & §. ecce. 38. diſt. c. 1.
Quod prædicator purus debet eſſe à peccato. 50. diſtin. quid eſt hoc. & c. cum exandiero. & 35. q. 6. in fine.
Quod fructum Chriſti non ſuum debet intendere, 8. q. 1. olim. & c. in ſcripturis.
Quod ſecundum capacitatem audientium ſermon em debet formare, 8. q. 1. oportet.
Quod nec propter Chriſti cultum ampliandum nec propter aliud vila debet mentiri ratione, 22. q. 2. primum.
Quod prædicator debet eſſe actiuus & contemplatiuus, & non de ſuo ſenſu, ſed illa docere quæ didicit in contẽplatione, 36. diſt. ſi quis vult.
Quod nec propter æmulationem vel detractionem aliorum à recta prædicationis intentione debet recedere. 44. diſt. ſcimus.
Quod prædicator advtilitatem populi prædicans conſequitur à Deo vberiorem gratiam, 18. q. 1. reuertimini.
Quod nullus laicus vel religioſus abſque papæ vel epiſcopi licentia, nec mulier quantumcumque docta & ſancta ſit, debent prædicare. 16. q. 1. adijcimus, 23. diſtin. mulier.
Quod qui prædicatorem veritatis contriſtat, in Chriſtum peccat, 11. q. 4. quicumque contriſtauerit.
Quod vitioſi ſermo non eſt contemnendus: quia ſicut lixiuium per cinerem humidum fluens lauat & non lauatur, ſic bona doctrina per malum ſacerdotem credentes à peccatis lauat, 83. diſt. §. vlt.
Quod infelix eſt prædicator qui alios illuminando ipſe tenebroſus & reprobus efficitur, de pœn diſt. 2. §. oponitur.
Quod prædicator bene docendo & male viuendo Deũ inſtruit qualiter eum debeat condemnare. 40. diſtinct. multi.
Quod prædicatores qui ab auditoribus non intelliguntur non audientium vtilitatem, ſed ſuam oſtentationem quærunt, 43. diſt. diſpenſatio.
Quod inconuenienter prædicat qui pauperem Chriſtum pingui ventre & rubentibus buccis annuntiat. 35. diſt. eccleſiæ.
Item qui arroganter & cum faſtu annuntiat, 46. diſt. hoc habet.
Itẽ q fabulas immiſcet: qa in vno ore cũ Iouis laudib. ſe Chriſti laudes non compatiuntur, 86. diſt. cum multa.
PRAEFATIO. Quod prefatio beatæ Virginis nouẽ antiquioribus præfationibus per concilium addita eſt, 70. diſt. ſanctorum. in fi.
Quod excepta præfatione beatæ mariæ nouem ſunt quæ per circulum anni cantantur. de conſec. diſtinct. 1. in uenimus.
Quod ante præfationem ideo ſurſum corda dicitur, vt tunc præcipue ad Deum mentem erigere plebs moneatur. de conſecra. diſt. 1. quando autem.
PRAEIVDICIVM. Quod præiudicium committitur quando lite pendente pro altero ſententiatur. 11, quæſt. 1. quia res.
Item præiudicium committitur quando vna parte abſente altera auditur, 5. q. 9. c. vlt.
Item præiudicium committitur quando quis contra iuſtitiam condemnatur, 2. q. 1. in primis.
Item præiudicium generatur quando quid furtiuè vſurpatur. 93. diſt. illud.
Item præiudicium dicitur quodlibet factum iniuriosum, 11. q. 1. quia res.
PRAELATIO. Quod prælatio non eſt inſtituta contra bonos, ſed ad coercendum malos, 22. diſt. de Conſtantinopolitana.
Quod prælatio eccleſiaſtica quia eſt à Deo, non eſt contẽnenda. 11. q. 3. nemo contemnat.
Item nec auidè ſuſcipianda, nec propter deſidiam reſpuẽda. 16. q. 1. vos autem. 8. q. 1. olim. & tribus cap. ſeq. 40. diſt. multi.
Quod ambitioſus ad prelationem (etiam ſi ſanctus ſit) reprobatur, 1. q. 1. principatus.
Quod fugientes eam magis ſunt aſſumendi quàm ſe ingerentes, 1. q. 6. ſicut. 8. q. 1. in ſcripturis.
Quod nõ cõſanguinitas, ſed iuris & ſciẽtiæ congruitas eſt attendenda in ipſa, 8. q. 1. licet. & c. ſeq.
Quod non prelatio, ſed bona cõuerſatio nos iungit Deo. 40. diſt non loca.
Quod omnis ſanctitas præſumenda eſt de prelato. 40. diſt. non nos.
Quod ille prælatus dicitur maior, qui vita eſt ſanctior. 2. 9. 7. Paulus Petrũ. & duobus. c. ſeq. 40. diſt. multi, in fi.

Quod.

Quod absurdum est prælatum peiorem esse populo, 1.q. 1.vilissimus.
Quod prælati debent esse literati, 36.dist.qui ecclesiasticis.& duobus c.seq.& c.si quis vult.
Quod vita pastoris debet esse exemplar subditis.2.qu.5. cum pastoris.
Quod prælati debent esse duces gregis & pastores.7.q.1. sciscitaris.
Quod integritas prælatorum salus est subditorum,& ordo mutabit si quod inuenitur in corpore,non inuenia tur in capite,41.dist.miramur.
Quod prælatus debet in conuersatione & sermone præire,8.q.1.qualis.40.dist.non nos.& tribus c.seq.
Quod minorum exempla ad imitandum, & doctrinam ad discendum spernere non debet.22.distin. de Constantinopolitana.24.q.3.si habes.
Quod debet etiam erga subditos solitam curam gerere, 8.q.1.in scripturis.
Item nunc actioni nunc contemplationi vacare 88. dist. decreuit.& cap.episcopus nullam.2.q.7.episcopi.8.q. 1.in scripturis.
Item erga infirmos compatiens debet esse. 45. distin.recedite.
Item discordantes concordare,90.distin.cap. 1. & c.studendum.
Item de subditis non facile debet credere.86.dist.si quid vero.
Item nō debet ex vindicta corrigere,86.di.si quid.& c.seq.
Item nec iuxta velle debet subditum punire. 45.dist.cū beatus Paulus.11.q.3.ipse.
Item promptior debet esse ad miserendum quàm ad puniendū.45.dist licet.quia tutius redditur ratio de misericordia,quàm de crudelitate.25.q.7.alligant.
Item seuerus debet esse contumacibus,sed benignus pœnitentibus.2.q.5.quando.
Quod si in corrigendo excesserit, à subditis veniam petere non tenetur,86.dist.quanto.
Quod contra prælatum non de facili est præsumendum, 11.q.3.absit.
Quod prælati plus alijs aduersitatibus sunt expositi, 3.q. 1.nulli.7.q.1.suggestum. & duobus cap.seq.
Quod peccata subditorum eis imputantur,1.qu.1.quidquid.9.q.3.episcopo.
Quod superbia & auaritia in ipsis præ ceteris reprobantur.93.dist.diaconi sunt.circa medium.
Quod prælatus sine temporalibus non proficit,sicut anima sine corpore non viuit,1.q.3.si quis obiecerit.
Quod nihil in hac vita laboriosius & apud Deum gratius,quàm esse bonum prælatum, 40.dist.ante omnia. 96.dist.duo.
Quod bonorum prælatorum Deus facilius orationes exaudit,1.q.1.ipsi sacerdotes.
Quod malus prælatus quandoque datur propter peccata populi,6.q.1.ex merito.8.q.1.audacter.Exemplum.ibi de Saule.
Quod toleratur quamdiu per sententiā non deijcitur,15. q.8.c.vlt.23.q.4.tres.
Quod incongrue sanctorum locum tenet,si facta bonorum non sectatur,40.dist.non est. & c.seq.
Item honor adeptus vel ei exhibitus cedit ei ad culpam & ad pœnam;40.dist.multi.2.q.7.secuti.in fi.
Quod suo exēplo multos trahit ad inferos,40.dist.si papa.
Quod apud *Deum* nihil miserabilius quàm prælatus malus,40.dist.ante omnia.
Quod mali prælati tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. 11.q.3. præcipue.
Quod in eodem genere peccati grauius cadunt prælati quàm subditi,40.dist.homo.
Quod non sunt ipsorum opera sed doctrina attendenda,1.q.1.non quales.
Quod licet prælati sint mali,tamen à subditis non sunt contemnendi,1.q.1.multi.& duobus c.seq.6.q.1.sacerdotes.c.oues.
Quod Christus malis deferendo prælatis cum alapa daretur,Exemplum subditis humilitatis & patientiæ erga prælatos reliquit.93.dist.dominus.
Quod illi prælati sunt mercenarij,qui honores & temporalia quærunt,non ea quæ sunt Iesu Christi.8.q.1.sunt in ecclesia.

De hac materia habes vbi agitur de episcopis,& de Abbatibus,& de Possessione,& de Electione.

PRESBYTER.Quod presbyter Græce Latine seniot interpretatur,21.dist.cleros.
Quod presbyteri seniores non propter ætatem, sed propter honotem & dignitatem nominantur.
Quod presbyteri ijdem sunt qui & sacerdotes.
Quod olim episcopi dicebantur presbyteri, 93.dist.legimus.& 95.dist.olim.& c.seq.
Quod præsente episcopo presbyter non debet signare infantes,95.dist.presbyter.
De differentia episcopi & presbyteri,habes.95. distinct. per totum.

De presbytero habes vbi agitur de Sacerdote.

PRAESCRIPTIO.Quod præscriptio nō fauore malæfidei possessoris sed odio rem suam prosequi negligentis introducta est.16.q.3.placuit.§.potest etiam.
Quod præscriptio est vnius anni, 54.dist.per totum. vbi agitur de seruis(ignorante domino)ordinatione.
Item est præscriptio vnius anni & diei, 20.q.2. puella,vbi agitur de professione.
Item est præscriptio vnius anni & dimidij.3.q.3. de inducijs.vbi agitur de episcoporum excusatione.
Item est præscriptio biennij,19.q.3.monasteriis.vbi agitur de incognitorum in monasterijs susceptione.
Item est præscriptio triennij,17.q.2.si quis incognitus.vbi agitur de incognito ad professionem susceptо.
Item est præscriptio quadriennij,16.q.3.§. quas actiones. vbi agitur de vsucapione.
Item est præscriptio sex annorum,7.dist.§.1.si emeris seruum.vbi agitur de serui dimissione.
Item decem annorum,16.q.3.placuit.§. potest.ante medium.vbi agitur de præscriptionis dispensatione.
Item est præscriptio duodecim annorum.20.q.1. puellæ. vbi agitur de voti obligatione.
Item est præscriptio quattuordecim annorum,20.q. 2.si in qualibet.vbi agitur de masculorum ad religionem obligatione.
Item est præscriptio decem & octo annorum,28.dist. de his.vbi agitur de subdiaconorum ordinatione.
Item est præscriptio viginti annorum,16.q.3. placuit,§. potest.vbi agitur de præscriptione.
Item est præscriptio viginti quinque annorum. 20. qu. 1. placuit.vbi agitur de diaconorum ordinatione.
Item est præscriptio quadraginta annorum, 16.q.3.placuit.§.potest etiam post medium. vbi agitur de libertate quòd ei nul o tempore præscribitur.
Item est præscriptio centum annorum.20.q.1.iuuenculas.vbi agitur de abbatissarum velatione.
Item est præscriptio sexaginta annorum, 16.q. 3.nemo. vbi agitur de Romanæ ecclesiæ præscriptione.
Item est præscriptio vnius mensis,4.q.5.quisquis.
Item est præscriptio duorum mensium,5.q.3.si ægrotās.
Item est præscriptio trium mensium.54.dist. fraternitatē.
Item est præscriptio quattuor mensium,76.dist.ieiunium. §.non autem.
Item est præscriptio sex mensium,3.q.3.de inducijs.
Item est præscriptio nouem mensium, 3.q.3. inducię.§. spatium.
Item est præscriptio decennalis & vicennalis quæ ecclesijs obijci non potest,16.q.3.placuit.§.potest etiam.
Item præscriptio communis est tricennaria, religiosorū quadragenaria,Romanæ ecclesiæ centenaria.13.quæstione secunda,§.1.& 16.quæstione 3.placuit.§.potest etiam.
Quod quælibet prædictarum præscriptionum debet habere bonam fidem,& iustum titulum possessionis,16. q.3.placuit.§.potest etiam.
Quod non currit præscriptio contra res ecclesiæ precarie vel ratione hostilitatis possessas, 16.q.3. clerici. & duobus c.seq.12.q.2.sæpe.
Item non currit præscriptio tempore prælati male alienātis,16.q.3.si sacerdotes.
Item non currit tempore captiuitatis & hostilitatis.16.q. 3.c.vlt.& cap. porro.
Item non currit tempore pueritiæ,scilicet intra xiiij.annum. 16.q.3.placuit.§.si autem.
Item non currit in decimis à laicis detentis.16.q.3. placuit vt,post med.
Item non currit contra libertatem,ibidem.
Item non currit contra publicas functiones. §. porro. ibidem.
Quod an vna ecclesia possit iura alterius ecclesiæ tollere per præscriptionem,habes 16.q.3.per totum.
Quod monasteria contra ecclesias non possunt præscribere,nisi spatio xl.annorum,16.q.4.per totum.
Quod præscriptio triennalis non præiudicat ecclesijs, 16. q.3.si sacerdotes.& q.4.c.1.
Quod laici non possunt præscribere decimas, 16.q.3.placuit.§.potest etiam.
Quod limites diœcesium vel parochiarum præscribi non possunt,16.quæstio.3.licet.§.hoc multipliciter.& cap. sequen.
Quod ius diœcesium præscribi potest, 16.q.3.c.1.& tribus cap.sequen.
Quod in illis quæ quis sua auctoritate vsurpatiuè possidet,præscribi non potest,16. quæst.3.dilectio.§.potest etiam aliter.
Quod ille qui asserit se præscripsisse, si dubitatur, debet iuratoriam præstare cautionem,quòd bona fide & con scientia bona possideat,16.q.3.dilectio.
Quod interruptio præscriptionis dat ius agendi, 16. q.3. c.1.& q.4 volumus.
Quod interruptio fit dupliciter, videlicet naturaliter : id est,contra ius naturæ:quando scilicet contra conscien tiam possidetur,16.q.3.placuit.§.potest etiam.
Item ciuiliter fit vel per libelli oblationem : vel per litis contestationem. 16.q.3.placuit.§.potest, ante med. & ca.quicunque.
Item fit per protestationem coram episcopis vel aliis bonis viris.16.q.3.placuit vt,post medium.
Item per synodalem proclamationem, 16.q.3.c.1. & tribus c.seq.
Item fit per tabellionem vel testium subscriptionē, 16.q. 3.placuit vt.§ is autem.
Quod longæua vsurpatio non facit præscriptionem, 100.distinctione.contra morem.23.quæstione prima, ſch.ſuna.
PRAESCIENTIA.Quod præscientia Dei continen tur futura quæ hominibus ex libertate liberi arbitrij debent prouenire.23.quæst.4.Nabuchodonosor.circa finem.
Quod præscientia solum in malis operibus est intelligenda.ibidem.
Quod præscientia Dei nullam necessitatem infert libero arbitrio ibidem.
Quod secundum præscientiam Dei scribuntur in libro vitæ qui præsciti sunt iustificari: & delentur de libro vitæ qui præsciti sunt damnari.de pœn.distin.4.§.finis. vsque ad fi.
PRAESVMPTIO Quod præsumptio concipitur ex circunstantia facti,32.q.5.nec solo.
Quod præsumptio violēta oritur ex propinqua facti circunstantia.34.dist.quorundam.
Quod præsumptio est multiplex, videlicet vsurpatoria, quando scilicet alieni termini vel officium vsurpātur. 9.q.1.c.1.& q.2.nullus alterius.& q.3.si autem.
Item præsumptio diabolica cum bona ecclesiarum inua duntur,22.q.2.de viro.
Item præsumptio sacrilega quando Deo dicata humanis vsibus applicantur.12.q.2 prædia.
Item præsumptio conspiratoria quæ fit contra prælatos. 11.q.1.si qui clericorum.
Item præsumptio pernicioſa cum serui fugitiui ad ordines vel ad religionem recipiuntur.54.dist. generalis.
Item præsumptio nefanda quando ecclesiæ officia propinquis minus dignis committuntur,vel ab illegitimis personis pertractantur,89.dist.decenter.16. q.1.placuit communi.
Item præsumptio ambitiosa est quando minor præsumit exequi quod est superioris.7.q.1. pontifices. & c.nihil contra.
Item præsumptio fastuosa est cum prælati criminosi nolunt reprehendi.2.q.7.præsumunt.
Item est præsumptio deordinata cum vltra statutum aliquid attentatur,10.quæst.3.inter cetera.21.qu.4.episcopi.
Item præsumptio negligentiæ quando prælatus subditos malos non coercet.2.q.7.ficut inquit.
Item præsumptio blasphemiæ, sicut cum canones sanctorum patrum violantur.25.q.1.violatores.
Quod præsumptio crudelitatis,hoc est prælatorū desquiētium in subditos,10.q.3.quia cognouimus.
Quod quantumcunque perfectus de suo statu nō debet præsumere,6.qu.1.imitare. Exemplum de apostolo Petro.
Quod Deus bonorum præsumptionem deprimit per ad uersitatem.6.q.1.oues.§.ipsa.
Quod in dubia rebaptizatione nō est temeritas præsumptionis,sed diligentia pietatis.de conse. distinctio. 4.si nulla.
Quod præsumitur quis citius mori quāto senior est.7.q. 1.petisti.86.dist.tanta nequitia.
Quod præsumitur pro senectute,scilicet dignior probitas,59.dist.si officia.
Item in iustitia examinatio,86.dist.si quid vero.
Item præsumitur sapientia.84.dist.porro.
Item morum grauitas.12.q.1.c.1.
Item fermo veracior,35 q.6.consanguineos.
Item eleemosyna dignior,86.dist.non satis.
Quod quandoque præsumitur ex præsenti circa præteritum,34.q.2.cum per bellicam.
Item quandoque præsumitur ex præsenti circa præsens, 6.q.1.qui crimen.
Item præsumitur ex præsenti circa futurum.47.dist.sicut hi.§.necesse,circa finem.
Quod quandoque præsumitur ex præterito circa præteritum,28.dist.quia sunt.vbi præsumitur vxor diaconi non fuisse,quia virgo ad eum non pervenerat.
Item ex præterito circa præsens.87.dist.quicunque.
Item ex præterito circa futurum,23.q.5.si apud.
Item ex causa,23.q.8.occidit,vbi ponitur qualiter sanctiparres ex causa meritorię occiderunt.
Item ex persona,89.dist.decenter.vbi præsumitur de episcopo, quòd si res ecclesiæ consanguineis committit: quòd illis non ecclesiæ lucrum querit.
Item ex loco,17.q.4.quisquis.1.vbi sacrilegiū præsumitur ratione sacri loci.
Item ex tempore,1.q.1.constat. vbi ex breuitate temporis præsumitur color excusationis.
Item ex facti qualitate.12.q.2.bonæ rei.
Item ex dignitate,11.qu.3.absit.vbi dicitur,quòd de sacerdotibus est bonum præsumendum.
Item ex taciturnitate,28.dist. diaconi. vbi dicitur quòd qui diaconatum recipit,etiam tacendo se ad castitatē adstringit.
PRAEVARICATIO. Quod prævaricatio est vera crimina abscondere.2.quæstione tertia.si quem.§.notandum.
Item prævaricatio est vorum castitatis vel religionis post ponere,20.q.1.puellæ.
Quod non est prævaricatio incauti & temerarij iuramenti emendatio,22.q.4.diffinitio.
Quod prævaricator fidei ad testimonium nō admittitur, 2.q.7.non potest.
PRIMAS.Quod primas est maior archiepiscopo, 99. dist.c.1 §.1.
Quod primatus officiū sumptū est à Gentilibus:ad quos oppressi qui ad imperatoris aulam venire nō poterāt, tanquam

quam ad primam iudiciar'am potestatem confugiebant.99.dist.prouinciæ.& c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de Patriarchis.

PRINCEPS.Quod princeps sæcularis diuina ordinatione ad regendum populum instituitur,8.q.1.si ergo.
Quod debet ecclesias & prælatos earum defendere, 63. di.Valentinianus.in fi.23.q.5.principes.
Quod de electione episcopi & aliorum Prælatorum non debet se intromittere,63.di.Hadrianus.
Quod princeps debet reuereri episcopos: quia principū colla debent submitti genibus sacerdotum,63.distin. Valentinianus.96.dist.duo.in fin.
Item de bono statu ecclesiæ debet prouidere,96.dist.boni.23.q.5.principes.& c.incestuosi.
Item debet intendere ad tuitionem viduarū:& pupillorū protectionem:& raptorum refrænationem,23.q.5.administratores.
Quod leges principum non possunt infringere statuta pontificum,10.dist.per totum.
Item iudicantur & excommunicantur ab episcopis,96. dist.duo.& duobus c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de Imperatoribus,& de potestate,& De Regibus.

PRINCIPIVM. Quod principium malū difficiliter bonum finem consequitur: quia difficile est vt bono peragantur exitu,quæ malo inchoata sunt principio. 1.q.1.principatus.& duobus c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de Exitu.

PRIVILEGIVM. Quod priuilegium dictum est eo quòd in priuato feratur,3.d.ſt.priuilegia.
Quod priuilegia sunt leges priuatorum.
Quod priuilegium speciale derogat generali, 25.q.1.ca. vlt.circa finem.
Quod priuilegium quandoque conceditur vni prouincię,35.q.3.quædam lex.§.quod scripsi.
Item conceditur vni ecclesiæ,16.q 1.hinc est.
Item quandoque vni personæ,7.q.1.petisti.
Quod personale priuilegium ad alium non extenditur, 7.q.1.petisti.post med.
Quod priuilegium sigillatim concessum omnibus non conuenit,16.q.1.hinc est.
Quod priuilegia paucorum non faciunt legem communem,25.q.1.c.vlt.post med.
Quod semper cum pallio conceditur priuilegium speciale,100.dist.rationis.
Quod priuilegia concessa per superiores per inferiores non possunt nec debent infringi,9.q.3.conquestus.12. q.2.vulteranæ.25.q.2.priuilegia.
Quod ecclesia Romana aliarū ecclesiarum priuilegia debet conseruare,25.q.2.per totum.
Quod an posteriora priuilegia derogent prioribus. 25. quæstione vlti.priuilegia.& 6.capit.seq.
Quod Romana ecclesia potest aliis concessa vel mutare vel penitus reuocare. 25.q. vlt. postea quàm. §. his ita.
Vtrum priuilegium valeat contra statuta patrum, & dicta sanctorū,25.q.1.per totum.& q.2.postea.§.his ita.
Quod qui allegat priuilegium, debet monstrare quod al legat,100.dist.contra morem.
Quod priuilegium meretetur amittere qui concessa abutitur potestate,11.q.3.priuilegium 25.q.vlt.postea quàm.§.his ita.
Quod priuatur quis priuilegio propter scandalum, 3.q. 6.hæc quippe.
Item propter fauorem alterius loci vel personæ, 22. dist. renouantes.
Item propter atrocitatem criminis,11.q.3.ita.9.q.3.conquestus.
Item propter renuncitationem expressam. 7. q.1. quàm periculosum.
Quod abutitur quis priuilegij potestate multipliciter, videlicet quando quis superior inferiorē totaliter inuitum compellit ad dignitatem,74.dist.vbi.
Item qui eam exercent non ad subditorum vtilitatem, sed ad suam voluntatem,11.q.3 priuilegium.
Item qui eam non habet,sed assumit propria temeritate, 25.q.2.postea.§.his ita.in fi.& c.seq.
PROBATIO. Quod probatio est duplex,videlicet diuina & humana.26.qu.5.nec mirum. ante medium & post.
Quod Deus permittit mala vt boni qui vident probentur vtrum vere ipsum diligant,26.q.5.nec mirum.ante finem.& in fi.
Quod aduersitas,quæ bonis viris obijcitur,probatio vtutis est,nō indicium reprobationis,7.q.1. aduersitas.
Quod mortem probatur infligere qui hanc cum possit non excludit,83.dist.§.1.
Quod in humanis iudicijs onus probationis reo non incumbit,6.q.5.quod autem.
Quod si reus laborat infamia: & si nō potest probari propter scandalum tenetur se purgare,6.q.5.§.vlt.
Quod accusatus non negationem sed exceptionē probare debet.6.q.5.quod autem.§.item accusatus.
Quod probatur crimen siue aliud factum multipliciter, videlicet per confessionem.15.q.5.presbyter.
Item per rei eu'dentiam: vt cum quis in crimine deprehenditur & comprobatur, vt 50. distin. si quis diaconus.81 dist.si quis clericus.& cap.presbyter.
Item cum quid ita notorium est vt nulla possit tergiuersatione celari.2.q.1.de manifesta.& duobus c.seq.
Item per famam.4.q 3.placuit.§.item in criminali.
Item per præscriptionem. 18. dist. peruenit. & 44. dist. militis.
Item per iuramentum.16.q.3.dilectio.
Item per instrumentum.16.q.3.placuit.§ potest.
Quod per vnum testem nil probatur nisi cum miraculo. 4.q.3.in fi.§. sed obijcitur. *Exemplum* ibi de sancto Bucio.
Quod proponens calumniam & non probans punitur. 5.q.6.quia iuxta.& c.seq.
Quod probationis tempus & religionis habes vbi agitur de professione,& vbi agitur de monachis.

De hac materia habes vbi agitur de Testibus.

PROCVRATIO.Quod procuratio episcopi vel archidiaconi tempore visitationis non debet esse grauis sed modesta,10.q.3.cauendum.& duobus c.seq.
Quod procuratio non debet fieri nisi vno die, & hoc cum moderata societate,13.q.vlt.inter.
Quod si episcopus vel archidiaconus non visitat nomine procurationis nil debet exigere,10.q.1.relata.
PROCVRATOR.Quod procurator dicitur defensor ecclesiæ,1.q.3.Saluator.circa medium.
Quod infamis nō possit esse procurator,3.q.7.infames.
Quod in capitali siue in criminali causa non per procuratorem sed per se agendum est,2.q.6.c.si quis in qua cumque.§.cum autem.& c.si quando.

De hac materia habes vbi agitur de Aduocatis

PRODITIO.Quod proditio ad mortem maius peccatum est homicidio.de pœn.dist.1.periculosè.
Quod qui veritatem non defendit vel pronuntiat,proditor est veritatis,11.q.3 nolite timere.
Quod qui nulli cognitum peccatum publicat non corrector,sed proditor est,2.q.1.si peccauerit.
Quod qui hominem prodit ipsum interficit, de pœn.di. 1 per.culosè.
Quod clericus proditionibus vacans degradatur.46.dist. clericus.
PROFESSIO. Quod professio religionis facta infra annos discretionis non tenet,20.q.1.ca.1.& §.seq.
Quod professio regularis fit per scripturam vel per aliquod signū subscriptū,20.q.2.c.vlt.27. q. 1. omnes.
Quod nemo debet recipi ante annum probationis ad professionem,17.q.2.Gonsaldus.19 q.3.monasterijs.
Quod laicus incognitus ante professionem probari debet per triennium,nè forte sit seruus,vel ratiocinijs obligatus,17.q.2.si quis incognitus. 53.dist.iegem.
Quod clericus in cognitu probari debet per biennium. 19.q.3 monasterijs.
Quod non est tempus probationis annus, vt 17. q. 2. Gonsaldus.& 20.q.1.puella.
Quod regularis semper & vbique professionis vestibus debet vti.20.q.1.cap.vlt.27.quæst.1.omnes.
Quod religiosus si ordinatur sub titulo monasterij etiam si aliter non est professus,hoc facto tanquam professus illi monasterio perpetuo obligatur,70.dist.sanctorum.
PROHIBITIO.Quod prohibitio Dei est diligentius seruanda quàm hominum,10.dist.lege.
Quod prohibitio prælati si propter necessitatem rumpitur,non culpatur,11.q.3.antecessor.& c.seq.
Quod illud quod non est prohibitum,videtur esse concessum,3.q.3.post vxoris.
Quod non omne quod non prohibetur conceditur,30. q.4.quod autem.
Quod illud officium non est prohibitum pro quo licet accipere salarium. 23.q.1.militare.
Quod prohibetur simpliciter bonum propter multa, videlicet propter lapsus cautelam,27.q.2. sunt qui.Nota ibi de matrimonio,& de rel gione.
Item propter vitandam iactantiam.21.distinctione denique. vbi prohibetur sacerdos benedicere episcopo præsente.
Item propter mali occasionem,sicut frequenter iurare, quia talis peierat,22. quæstione 1.non est. & capitu. ita ergo.
Item propter scandalum, 27. quæst. 2.si quis sponsam.
Quod prohibentur Christiani ne figmenta poetarum legant,quia prouocant ad luxuriam,37.dist ideo.
PROMISSIO.Quod promissio est impia quæ scelere adimpletur,vnde in malis promissis fides est rescindēda,22.q.4 in malis.
Quod inhonestum non est promittendum, 22.q.4.vnus quisque.
Quod peius est adimplere illicitum promissum, quàm peniurare,22.q.4.vnusquisque.
Exemplum ibi de Herode & saltatrice,12.dist.duo.
Quod non est mendacium venire contra promissum,22. q.2.beatus Paulus.
Quod cum noxia promissa complemus, Dei iussa contemnimus,13.dist.duo.
Quod non est transgressor promissi qui vt ne impleat,ne cessitate prohibetur,21.q.3.antecessor.& c.seq.
Quod in promissis plus est subintelligēdum quàm quod exprimatur.22.q.2.beatus Paulus.& 11.quæst.2.antecessor.
Quod à *Deo* non statim conceditur quòd à sanctis impetrandum promittitur.50.dist.si quis præpottera.Exemplum ibi de Moyse, qui orans pro populo non impetrauit.
PROMOTIO. Quod promotio est de minoribus ad maius, 93.distin.legimus.in fi.& 59.distinct.si officia. & cap.ord.natos.
Quod in spirituali promotione quandoque possunt inter uenire pacta honesta, 18.q.2.Eleutherius.10.quæstio. vlt.c.vlt.
Quod in promotione inhonesta pacta prohibentur, 1.q. 2.quàm pio.in fi.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesiis,& Ordinibus,& de Simonia.

PROPHETA.Quod propheta largo nomine dicitur prædicator & doctor.43.dist.sit rector.
Quod propheta dicitur qui futura denunciat.22.q.2.si quæliber.§.Abraham.
Quod propheta de futuris quandoque pronunciat quod ignorat.22.quæst.2.si quelibet.§.Abrahaim.
Quod quantūcunque sit verus propheta: si annunciat aliquid quod est contra Deum, non est ei credendum, 26.q.5.nec mirum.ante finem.
Quod mali quandoque prophetizant.1.q.1.prophetauit. Exemplum ibi de Saul.
Quod mali prophetę habent spiritum prophetię,sed non meritum.
Quod mali prophetæ donum prophetiæ vendebant,1.q. 1.iudices & c.numquam.
Quod veri prophetæ populum propter malitiam eius nō deferebant, sed ipsum de malitia arguebant.23.q.4. tolerandi sunt.
PROPRIETAS. Quod proprietas inducta est propter iniquitatem hominum cum prius essent omnia communia sicut aer & lux.12.q.1.dilectissimis.
Quod proprietas personalis non dicitur esse in facultatibus ecclesiæ,quia sunt communes,12.q.1.expedit.& c.res ecclesiæ.
Quod de rebus ecclesiæ nullus potest dicere, hæc res mea est,12.q.1.nulli.§.si ergo.
Quod an episcopi vel clerici dicantur proprium habere. 12.q.1.per totum.
Quod ignominia est episcopi studere proprietati.12.q.2. gloria.
Quod episcopi in rebus ecclesiæ sunt pauperum dispensatores,12.q.1.expedit.
Quod clerici in rebus ecclesiasticis nil habent proprietatis,12.q.1.duo sunt.
Quod clerici facientes proprium de rebus ecclesiæ delendi sunt de tabula clericali,12.q.1.nolo.
Quod regulares nil debēt habere proprii,12.q. 1. nolo.
Quod qui nihil habent proprium,non possunt facere testamentum.
Quod licet perfectis non conueniat habere proprium, possunt tamen esse rerum ecclesiasticarum dispensatores,12.q.1.expedit.
Quod regularis habens proprium viuens mortuus est.
PROSPERITAS. Quod prosperitas malorū resultat in caput eorum.de pæn.dist.3. §.quamquam.& c. quid ergo turbamur.
Quod boni non debent perturbari de prosperitate malorum sicut nec de aduersitate bonorum.
Quod nihil infelicius prosperitate peccantium, 23.q.1. paratus.in fi.
Quod mali propter bona quæ faciunt, presentem prosperitatem in retributionem recipiunt. de pæn. dist.3. §.quamquam.& cap. quid ergo turbamur.
PROVINCIA Quod prouincia dicitur quæ habet decem vel vndecim ciuitates, & vnum regem.6.q.3. scitote.
Quod non licet habere iudicem alterius prouinciæ;nisi detur per superiorem.6.quæst. 3.§.1.11.q. 1. iudices.
Quod reus non debet trahi extra prouinciam nisi ratione rei quæ debet discuti vbi contingit.3.q.6.neminē.
Item ratione appellationis,3.q.6.peregrina.6.q.3.scitote.2.q.6.qui le scit.
Item ratione mādati maioris iudicis, 3.q 6. vnaquæque.
Item ratione criminis.17.q.4.si quis suadente.
Item ratione quæstionis & dubitationis circa fidem vbi recurritur ad Papam,24.quæstione 1.quoties.
Item ratione personæ,sicut est episcopus de quo non est diffiniendum sine Papa, 3. quæstione 6.quamuis.11. q.1.iudices.
PROXIMVS.Quod proximus.diligitur cum à malo retrahitur,& ad Deū colendū perducitur, 23.q.4.c.vl.
Quod prælatus non debet secretum suum præponere vtilitati proximorum, 8.quæstio.1.in scripturis.& c.qui episcoparum.
Quod nos proximos Deo loca non faciunt,sed merita. 40.dist.non loca.

De Proximo habes vbi agitur de Dilectione proximi.

PRVDENTIA.Quod prudentia maxime debet esse in prælatis.36.dist.§.1.

Quod prudentia prælatorum debet esse non solum in litteratum ſcientia ſed etiam in negotiorum ſæcularium ſolertia ibidem & 38.dist.§.r.

PSALMISTA. Quod pſalmiſtæ pſalmis à canticis dicti ſunt. 25.dist.periectis, 21.dist.ceteros.

Quod pſalmi æ officium eſt canere reſpõſoria, & quidquid pertinet ad cantandi peritiam, 25.dist.periectis.

PVBERTAS. Quod pubertas maſculi ſunt. xiij. anni. & fœminæ duodecim, 20.q.1.puellæ.§.cum ergo.& q. 2.ſi in qualibet.

Quod infra pubertatis annos nec ad religionem nec ad matrimonium quis obligatur. 20.q.1.additiſtis.& q. 2.ſi in qualibet,& c.puella.

Quod propter publicam honeſtatem nemo poteſt ſponſam alterius conſanguinei ducere & ducens ſeparatur. 35.q.1.§.porro.

PVDICITIA Quod pudicitia eſt animæ virtus, quæ plus vult quæcumque mala tolerare, quàm malo conſentire, 32.q.5.ita ne. Exemplum ibi de Lucretia.

Quod nemo pudicitiam ſeruat in corpore niſi prius ſpiritui inſita caſtitate, 32.q.5.ita ne.

Quod pudicitia ſi mente ſeruatur propter corporis violentiam non violatur, 32.q.5.magis.& cap.ille autem.

Quod animus pudicus non habet oculum impudicum, 32.q.5.nec ſolo.

Quod pudicitiæ filij paternam verecundiam contegunt. 96. diſt.in ſcripturis. Exemplum ibi de filijs Noe.

De hac materia habes vbi agitur de Caſtitate.

PVNITIO. Quod punitio parentum qui deliquerunt, in quartam generationem dilata, eſt ſignum diuinæ clementiæ dum ſemper expectat ad pœnitentiam, 1.q. 4.homini qui.§.econtra.

Quod Deus punit peccata per neſcientes ſicut per Sennacherib. vnde propheta. Virga furoris mei Aſſur.

Quod quia non Deo ſeq; viribus ſuis attribuit.d.ctum eſt ei Numquid gloriabitur ſecuris, & c. 23.q.5.§.vlt.

Item per Nabuchodonoſor. vnde dominus, quod dabo ei qui ſeruiuit mihi apud tyrum &c. tamen idem poſtea inde ſuperbiens factus eſt bos.

Item per Antiochum, qui ſuis viribus hæc aſcribens auduit Effunde iram tuam in gentes quæ te non nouerunt.

Item per Romanos qui necem Chriſti in Iudæos vindicauerunt. quod quia ſibi aſcripſerunt.d.ctũ eſt eis, Ele ua mapus tuas super gentes quæ te non nouerunt.

Item punit Deus per ſcientes, ſcilicet filios Iſrael qui ex mandato occiderunt Amorrhæos. ibid. poſt medium.

Item punit per quoſcumque vbi iuſtum bellum geritur, & vires Deo aſcribuntur, ibi circa finem. & c. fuit quidam, 15.q.1.non eſt.

Quod punitur ſola attentatio, 36. quæſtione 2.ſi quis virginem.

Quod punitur ſola voluntas, 27.q.1.nuptiarum.

Item punitur ſola ſpes vel expectatio, 14.quæſtio. 3.ſi feneraueris.

Item punitur ſola cogitat o. 47.dist.quoniam multi.

Item punitur ſola intentio, de pœn.dist.1.ſi quis.

Item punitur ſola aggreſtio, de pœn. diſtinctio. 1.ſi quis necandi.

Item punitur ſolus auſus. de pœn. dist. 1.ſi quis pulſatus.

Item punitur ſola ſolicitatio. 36.q.2.ſi quis non dicam.

PVRGATIO. Quod purgatio eſt quadruplex: videlicet ſpiritualis, canonica, vulgaris, & purgatorij ignis.

Quod ſpiritualis purgatio, quæ eſt à peccatis, ſit per fidei ſeruorem, 15.q.vlt.c.vlt.

Item ſit per baptiſmum & pœnitentiam. de conſe. diſti. 4. non poteſt.

Item Euchariſtiæ & aliorum ſacramentorũ acceptationem.

Item ſit per quælibet opera pietatis, 22.q.2.ſi quælibet.

Item ſit per aduerſitatem & tribulationum tolerantiam. 50.dist.& purgabit.

Item in hoc quòd Eſaias fuit purgatus calculo ante quàm miſſus; innuitur quòd non niſi purgatus debet ſecreta cælestia aliis nuntiare, 8.q.1.in ſcripturis.

Quod canonica purgatio ſit per iuramẽti ſacramentum. 2.q.5.presbyter vel quilibet.

Item indicitur quando quis infamatur apud bonas & graues perſonas, ſiue per inimicos, ſiue per alios, 2.q.5. presbyter ſi.& capit.omnibus. 6.q.vlt.per totum.

Quod non indicitur purgatio quando apud viles perſonas quacumque præſumptione infamatus fuerit. 2.q. 5.omnibus.

Quod cum certo numero manuum debeat fieri purgatio, iudicis arbitrio relinquitur, 2.q.5.presbyter ſi.& c.omnibus.

Item debet fieri purgatio apud quos eſt infamatus vt ibi moretur malum vbi contingit.de confeccia.dist.2 ego Berengarius.in fi.

Quod purgatio in manifeſtis & notorijs non requiritur. 11.q.3.curæ ſit.

Quod canonica purgatio diuerſimode exercetur in clericis, 2.q.5.per totum.

Quod ſummus Pontifex propter ſcandalum ſedandum ſine præiudicio aliorum ſe purgat quando- que temetipſum. 2.q.5.audrum.& ſequen.

Quod Leo Papa purgauit ſe cum duodecim epiſcopis 2.q.5.omnibus.circa fi.

Quod Sixtus Papa purgauit ſeipſum in concilio. 2.q.4. mandaſtis.

Item Damaſus Papa cum quadraginta duobus epiſcopis in concilio ſe purgauit. 2.q.7 nos. circa fi.

Quod epiſcopus vel electus infamatus cum quinque vel ſeptem epiſcopis debet ſe purgare. 23. dist. illud.

Quod epiſcopus vel presbyter poteſt ſe purgare per iuramentum ſuper altare vel Euangelia, 2. quæſt. 5. habet.& cap.Mennam.& omnibus cap.ſequen.

Quod purgatus coram ſuperiori ſine litteris expurgationis non debet redire. 8.q.5.quilibet.

Quod clericus infamatus ſi non poteſt conuinci, tenetur ſe per iuramentum purgare. 2.q.5. presbyter.cap. omnibus.& cap.ſeq.vſque ad finem quæſtionis.

Quod clericorum purgatio debet fieri coram epiſcopo vel coram datis ab epiſcopo. 15.q.5.cap.2.2.q.5.presbyter ſi.

Quod ſuſpicio epiſcopi contra presbyterum vel clericum inducit purgationem. 2.q.5. omnibus. poſt medium.

Quod presbyter cum ſeptem ſacerdotibus debet ſe purgare. 2.q.5.ſi legitimi.& duobus c.ſeq.

Quod epiſcopus numerum expurgantium poteſt minuere, vel augere. 2.q.5.presbyter ſi.& c.omnib.ante ſi.

Quod purgatio religioſorum ſupor furtis, fiebat olim per Euchariſtiæ receptionem. 2.q.5.ſæpe.

Quod purgatio vulgaris, quæ ſit per aquam frigidam vel feruentem, vel ignitum ferrum, vel per duellum, firmiter prohibetur: quia ibi tentatur Deus. 2.q.5. Mennã. & cap.conſuluiſti,& c.monomachiam.

Quod purgatio zelotypiæ, quæ olim in lege veteri fiebat, modo non obſeruatur, 2.quæſt.5.conſuluiſti.

Quod purgatorij pœna licet non ſit æterna, excedit tamen omnem preſentem pœnã, 25.dist.qui in aliud.de pœn. dist. vlt. circa finem.

Quod venialia peccata, quæ deportantur illuc, ibi purgãtur, 25 dist.qualis.

Item de grauibus hic per pœnitentiam dimiſſis, ſed non plene ſatisfactis ibi grauiſſimè purgantur. de pœn. dist. vlt. circa ſi. cap. nullus.

PVRIFICATIO. Quod purificatio mulieris poſt partum. in lege deſcripta ſeruabatur. 5.dist.§.1.

Quod modo ſi mulier non completo tẽpore purificationis vult intrare eccleſiam, non eſt prohibenda. 5.dist. cum enixa.& cap.ſi mulier.

QVADRAGESIMA. Quod quadrageſima eſt decima dierum totius anni: nã qui vnum diem vel plures ſtangit, decimam dierum non exſoluit. de conſe. dist. 5. quadrageſima.

Quod excepta cauſa neceſſitatis eſt ab omnibus ſeruanda. de conſec. di. 3. non liceat.& duobus cap. ſeq

Quod quadrageſimam abſtinentiæ bene celebramus. cũ bene viuimus. de conſe. dist. 5. ieiunium.

Quod in quadrageſima ſicut à cibis ita & ab aliis nociuis animæ eſt abſtinendum, 4 distinct. denique.

Quod clerici in obſeruatione eius laicos debent præcedere. 4. dist. ſtatuimus.

Quod non ſolum à carnibus, ſed etiam à caſeo & quis eſt in ea abſtinendum. 4. di. denique,

Quod ſumptuoſiora cibaria quàm carnium in quadrageſima non ſunt præparanda. 4. dist. denique. in fi.

Quod in quadrageſima niſi dictis veſperis non eſt comedendum. de conſe. dist. 1. ſolent.

Quod nuptiæ & conuiuia non ſunt in ea exercenda. 33. q. 4. nec vxorem. & tribus cap. præcedentibus.

Quod in capite quadrageſimæ pœnitentes debent ſe epiſcopo præſentare, 50. dist. in capite.

Quod quattuor tempora quomodo olim ſeruabantur, & quomodo nunc, habes vbi agitur de ieiunio & de M. illa.

QVAESTIO. Quod quæſtio criminalis præiudicat ciuili, 3.q.9.non eſt credendum.

Item criminalis quæſtio aliquando præiudicat ciuili & etiam criminali.

Item vbi eſt perplexa quæſtio de ſacra ſcriptura ad ſanctorum ſcripta vel ad plurium ſeniorum reſponſum recurrendum eſt, 20. dist. de quib us.

Quod facilius inuenitur quod à pluribus ſenioribus quæritur.

QVAESTVS. Quod quæſtus eſt duplex, videlicet honeſtus & turpis. de pœn. dist. 5. qualitas.

Quod prælati quæſtum pietatem putant, qui pro ſtructuris eccleſiarum lucris illicitis vacant, 16.q.7.& hoc diximus.

Quod promotio ad ordines principaliter non debet intendi propter quæſtum, 74. diſtinct. conſuluit.

Quod illi ſunt ſua quærentes, qui non Deum propter Deum, ſed propter temporalia quærunt. 8. quæſtio. 1. ſunt in eccleſia.

QVIES. Quod quies oratio, & labor manuum debet eſſe in monaſterio, 16. quæſtione prima. de præſentium.

Quod prelatis quies contemplationis cordeſt appetenda, & tamen pro lucro animarum quandoque poſtponenda. 8.q.1. in ſcripturis.

QVINQVAGESIMA. Quod quinquageſima pars cenſus eccleſiæ poteſt dari epiſcopo pro monaſterij conſtructione: & centeſima pro eccleſia. 12.q.1.hor.q.

Quod ſacerdotes & clerici ante quadrageſimã à quinquageſima ieiunium debent inchoare. 4. dist. denique.

Quod à quinquageſima vſque ad octauas paſchæ cauſæ non ſunt audiendæ. 15 q.4. placita.

RATIO. Quod ratio ſana exemplis eſt anteponenda. 9 dist. 1. na.

Quod rationem prælati tutius reddent de miſericordia quàm de crudelitate. 26.q.vlt. alligant.

Quod illud quod caret ratione, neceſſe eſt extirpare. 63. di. chorepiſcopi.

Item quod ratione conſtat lex eſt. 1. dist. conſuetudo.

Quod ea quæ carent ratione de factis ſuis, non reddent rationem. 15.q.1. firmiſſime.§. ex eo.

Quod homo qui rationalis eſt, de factis ſuis reddet Deo rationem.

Item de omni verbo otioſo. 22. quæſtio. vlti. quoties.

Item de negligenter commiſſis. 23. queſtione 4. quando.

Quod à principibus ſæcularibus & prælatis eccleſiaſticis grauis à Deo exigitur ratio. 23.q.5.principes.

Quod inferiores ſuperioribus de cura commiſſa tenentur reddere rationem. 16.q.2.ſane.

RADIX. Quod radix arboris ſicut vigorem dat multis ramis ſic eccleſia in beato Petro fundata ceteris apoſtolis & aliis prælatis virtutem adminiſtrat ſpirituale, 24.q.1.loquitur. & 23. quæſt. 5. ipſa pietas. poſt medium.

Quod radix omnium malorum eſt auaritia. 47. dist. bonorum.

Quod ſicut radix omnium malorum eſt cupiditas: ſic radix omnium bonorum eſt charitas: & ſimul ambæ eſſe non poſſunt. de pœn. dist. 2. §. ex præmiſſis.

Quod niſi vna radix euulſa fuerit, alia plantari non poteſt: quia fruſtra ramus inciditur, ſi radix non euellatur.

RAPINA. Quod rapina dupliciter dicitur fieri, vel quũ do res rapitur, vel quando vſus rei violenter eripitur. 36.q.1.c.vl.circa fi.§.ex hac.

Quod rapinam non permiſit qui furtum prohibuit. 14.q. 5.pœnale.

Quod rapina prohibetur. 14.q.5.pœnale.

Quod raptor proprie dicitur qui violenter & publicè tulit aliena.

Quod rapter eſt vſurarum fœnerator. 14.q.4.ſi quis vſuram.

Item raptor dicitur inuentarum rerum detentor. 14.q.5. ſi quid.& c.ſeq.

Item raptor eſt prælatus rerum eccleſiaſticarum dilapidator. 10.q.2.ſi quis epiſcopus,

Quod raptor dicitur qui vltra ſibi neceſſaria retinete probatur. 42.dist.hoſpitalem. 47.distinct. ſicut hi.

Item raptor dicitur famæ alterius depraurator. 6.q.1.deteriores,

Quod raptor magis delinquit quàm fur. 14.q.5.pœnale.

Quod raptores ſunt infames. 3.q.4. conſanguineorum. & q.5.conſtituimus.

RAPTVS. Quod raptus dicitur vbi puella de cuius nuptijs nil ante conſtiterat, violenter abducitur 27.q. vlt. lex illa,

Item raptus eſt illicitus coitus à rapiendo, ideſt, corrumpendo dictus. 27.q.vlt.raptus.& 36.q.1.cap.1.

Item raptum committit qui florem virginitatis puellæ violenter eripit. 36.q.1.de raptoribus.§.ſeq.in fi.

Quod an raptum committat qui fœminam promiſſionibus abducit. 36.q.1.per totum.

Quod an raptor raptam poteſt ducere vxorem. 36.q.2. eos qui.

Quod ſi raptor cum rapta ad eccleſiam confugerit, ab ipſa debet tueri, 36.q.1.lex.

Quod raptor publica pœnitentia punitur. 27.q.2.raptor.

Quod ſi rapta non redditur, excommunicatur. 27.queſtione. 2. Agathoſa. 26. quæſtione. 2. per totum.

RARITAS. Quod raritas facit pretioſitatem 59. dist. ſi officia. in fin. 93. dist. legimus.

Quod rarum dicitur omne quod magnum eſt. 2.q.7 in ſancta.

Quod omne quod eſt rarum plus appetitur. 93. distinct. legimus. poſt medium. exemplum ibi de pulegio, quod apud Indos carius eſt pipere.

RATIHABITIO. Quod ratihabitio confirmat malæ poſſeſſa. 16.q.1. quoniam quidquid. 16.q.3. placuit. §. poteſt etiam. 3.q.6. hæc quippe.

RECESSVS. Quod receſſus bonorum à malis mente ſemper debet eſſe, licet quandoque non fiat corpore. 23.q.4. tolerandi.& octo c.ſeq.

Quod quando prælatus debet recedere à malis ſubditis & quando non, habes 7 q.1. aduerſitas.

De hac materia habes vbi agitur de Exitu.

RECIDIVATIO. Quod recidiuatio eſt de bono redire ad malum. de pœn. distinct. 2. per totũ. & distinct. 3. per totum.

Quod poſt bonum caſtitatis vel religionis recidiuare eſt ſacrilegium committere. 28. distinct. de his.

Quod recidiuare poſt votum caſtitatis eſt inceſtũ committere. 27. dist. virgines.

Quod recidiuans comparatur illi qui manum mittit ad ærarum & retro aſpicit. de præd. 2. quærendum.

Quod an aliquis vere pœnituit & recidiuauit. de pœn. dist. 2. & 3. per totum.

Quod an recidiuanti poſt pœnitentiam iterato ſit pœnitentia iniungenda. de pœniten. distin. 3. ſceleratior. §. his auctoritatibus.

RECONC

RECONCILIATIO. Quod reconciliatio eſt ad primum ſtatum reſtitutio, 2.q.1. notum ſit.

Quod reconciliatio ſolemnis in ſcriptis fieri debet, 2. q. 1. legum. 1.q.7.ſi qui voluerint.

Quod epiſcopi officium eſt reconciliare pœnitentes, 26. q.6.c.1.& c.qui recedunt.& c.ſeq.

Quod excepta victima neceſſitate preſbyter non debet reconciliare ſolenniter pœnitentes, ſed epiſcopus, 26. q.6.c.vlt.

Quod quem epiſcopus excommunicat, preſbyter ſine conſenſu epiſcopi reconciliare non poteſt, 26.q.6. miniſtrare.§. proxi.& omnibus c.ſeq.vſque ad fi.

De forma ſolenniter excommunicati habes, 11.q. vl. debent.& duobus c.ſeq.

Quod perſeuerans in malitia reconciliari non debet, 4. q.2. ſegatur.& c. damnationis.

Quod in extrema neceſſitate nulli pœnitenti reconciliatio eſt deneganda, 26.q.6. his.& c.ſeq.

Quod eccleſiæ per ſanguinem vel fornicationem pollutę ſunt reconciliandæ. de conſec. di. 1 ſi motũ.& c.ſeq.

De forma reconciliationis coniugum habes 35.q.6.cap.vlt.

RECONVENTIO. Quod reconuentio inhibetur accuſato in pari crimine priuſquã ſe de crimine quo accuſatus eſt, exuerit, 3.q. 11. neganda.& c.ſeq.

Quod ſecundum canones condemnatus de crimine, amodo non poteſt cõuenire nec ſuum nec extraneum. 6.q.1.qui crimen.

Quod maiori crimine poteſt accuſatus reconuenire, puta accuſatus de fornicatione poteſt de homicidio vel ſimonia reconuenire, 3.q.11. nõ eſt.§. hoc autem. vbi ponitur modus reconuentionis inter ciuilem & criminalem queſtionem.

REDEMPTIO. Quod Chriſti paſſio fuit redemptio viuorum & mortuorum. de conſe. dist. 2. ſemel.

Quod pro opera miſericordię peccata propria redimuntur, 86. dist. eſt probanda.

Quod multa ſunt alia bona, quibus poſſunt homines peccata redimere, de pœn. dist. 1. medicina, in princ.

Quod captiuos & oppreſſos tenemur redimere, 86. dist. non ſatis. in fi.

Quod etiam ornatus eccleſiarum redemptio eſt captiuorum, 12.q.2. aurum.

Quod vaſa eccleſiæ & res propriè ſpectant ad redemptionem captiuorum, 12.q.2. apoſtolicos, 86. diſtinct. pulchra.

REDDERE. Quod reddenda non ſunt mala pro bonis, 23.q.3.ſex differentiæ.

Quod debemus reddere pro malis bona. 23.q.3.ſex differentiæ.

Quod reddẽda eſt Deo ratio, 15.q.1.ſtrmiſſimè.§. ex eo.

Quod ſerui ſine conſenſu domini clerici vel monachi facti, reddendi ſunt. 54. dist. generalis.

Quod pro rebus Deo conſecratis, licet fuerint alienatæ, non illæ ſed aliæ redduntur, 14.q.6. comperimus.

Quod eccleſiæ ablata reddi debent, & ipſa ſine augmento debet recipere, 12.q.2. fraternitas.

Quod quandoque ſimpliciter, quandoque in quadruplũ quandoque in amplius ablata redduntur, 12.q. 2. in antiquis.& tribus c.ſeq.

Quod res eccleſię propter delictum epiſcopi ablatæ, reddendæ ſunt, 16.q.6.ſi epiſcopum.

Quod eccleſia potiſſimè debet reddere aliena, quia nihil perire credimus eccleſiaſticis vtilitatibus ſi ea quę ſunt aliena reddantur, 54. dist. generalis.

Quod non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatũ.

Quod ſingitur pœnitentia vbi cum poſſit non redditur alienum, 14.q.6.ſi res.

Quod qui rem eccleſiæ precariè poſſidet, ſi non reddit eam, repetitur, & anathema incurrit, 12.qu.2. apoſtolicos.

Quod qui inuentam rem non reddit, fur & raptor exiſtit. 14.q.5.ſi quid.

Quod commune ciuitatis tenetur cogere ciuem ad reddendum aliena, 23.q.2. dominus noſter.

Quod nõ habẽs vnde reddat, non tenetur, 14.q. 6.ſi res.

Quod qui non eſt reddendo, maior pro culpa imponenda eſt eis corporalis afflictio, 14.q.6.c.1.

Quod particeps eſt criminis qui fouet aliena non reddẽtem, 14.q.6.c.1.

De hac materia habes vbi agitur de Reſtitutione.

REDIRE. Quod pœnitens non debet redire ad peccatum, ſicut & canis ad vomitum, & ſus ad luti voluta brum, de pœn. di. 3. irriſor eſt.

An peccata dimiſſa redeant propter peccatum aut non, de pœn. dist. 1. ferè per totum.

REGENERATIO. Quod regeneratio eſt duplex, videlicet carnalis, per quã peccatũ originale cõtrahitur, & ſpiritualis, per quã non ſolũ originale, verũ etiã voluntariũ peccatũ deletur. de conſe. dist. 4. regenerante.

De hac materia habes vbi agitur de Generatione.

REGIMEN. Quod in creaturis ſine regimine, recta non poteſt conſiſtere adminiſtratio, 89. dist. ad hoc.

Quod cœleſtis militia, in qua angelis archangeli preſunt, nobis etiam exemplificat, quòd nulla alia vniuerſitas, ſine regimine poteſt conſiſtere.

Quod etiam bruta animalia ſub regimine viuunt. 7.q. 1. in apibus.

Quod etiam omnis ordo eccleſiaſticus ſuis innititur rectoribus: ſicut apibus & gruibus vnus rector eſt. 7.q. 1. in apibus.

Quod qui non ſunt alicuius regiminis, ſunt acephali. 93. dist. nulla. 18.q.2. adhæc.

Quod non ſolum neceſſarium eſt regimen epiſcopo regenti plebem ſuam, vel etiam pauperi regẽti domum ſuam: ſed diuiti regenti familiam ſuam, & regi regenti gentem ſuam. 23. q. 4. duo.

Quod epiſcopi maiores ſunt presbyteris: tamen vtrique in communi regimine eccleſiæ debent intendere. 95. dist. olim. in fin.

Quod talis ponendus eſt in regimine, qui non ſolum de ſalute animarum, verumetiam de exterioribus ſit ſolicitus. 39. dist. Petrus.

Item talis qui valetudinem habeat corporis ad exequendum quod debet. 80. dist. archidiaconum Florentinũ.

Quod regimini derogatur cum prælati ad ſubditos nimia humilitas monſtratur. 86. diſtinct. quando.

De hac materia habes vbi agitur de Prælatis.

REGVLA. Quod regula dicitur eo quòd recte agat vel normam recte viuendi præbeat. 3. dist. regula.

Quod omnis eccleſia eſt regulanda ſecundum Romanam eccleſiam, ex qua habet principium. 11. dist. con ſequens.& c.ſeq.

Quod iuſtum eſt vt vnuſquiſque ſumat regulas magiſtri vnde honoris cõſecrationem accepit. 12. di. de ijs.

Quod ad regulam ſeruandam cogendi ſunt ſubditi. 12. dist. de ijs, in fi.

Quod regula apoſtoli, quæ debet in ordinandis ſeruari, incipit. 25. dist. vnum orarium.§. nunc autem.

REX. Quod prauus rex non dicitur veraciter rex. 2.q. 1. ſcelus.

Quod regis officium eſt iuſta præcipere. & illicita prohibere. 23.q.4.ſi eccleſia, in fine.

Quod rex aliter ſeruit quia homo: aliter quia rex eſt: nã vt homo ſeruit fideliter viuendo, vt rex ſeruit leges iuſtas exequendo. 23.q.4.ſi eccleſia. in fi.

Quod regia poteſtas eſt inſtituta vt mali à malo coerceantur, & boni quiete inter malos viuant. 23.q.5.nõ fruſtra.& c.regum.& q.4.qui peccat. ante finem.

Quod Nabuchodonoſor, qui prius ad idololatriã compulit: & poſt idolatras puniuit, duplicem ſtatum, vide licet eccleſiæ primitiuæ & modernæ repræſentat. 23. quæſt.4.non inuenitur.& cap.quando.

Quod regum eſt propriè facere iudicium & iuſtitiam, 24.q.5. regum officium eſt.

Item debet eccleſiam defendere. 23.q.3. Maximianus.& duobus.c.ſeq.

Item perſonas eccleſiaſticas, 11.q.1. Chriſtianis.

Item debet hæreſes repellere, 23.q.4. quando.& c.ſi eccleſia, in fi.

Item debet oppreſſos releuare. 23. quæſtione 5. regum.

Quod generale pactũ eſt ſocietatis humanæ ſuis regibus obtemperare. 8. dist. quæ contra.

Item regibus debetur fidelitas. 23.q.5.ſi apud.

Item debetur eis ſubiectio, & tributi ſolutio, 11.q.1.ſi tributum.& cap. magnum. & q.3. ſi dominus, & cap. ſeq. 28.q.8. tributum.

Quod debent præcipuè Deum blaſphemantes punire. 23.q.4.non inuenitur.

Quod ſalubre eſt eis epiſcopis & presbyteris ſua colla ſubdere. 10. dist. certum eſt. 63. dist. Valentinianus.

Quod reges dicuntur clerici ſe & alios bene regentes. 12.q.2.duo.

Quod peccatum dicitur regnare in homine. 32.q.7. non ſolùm;

RELIGIO. Quod intrantes religionem diligenter ſunt examinandi ſuper conditione generis, & ſuper ſtatu præterito. 55. di. priſcis.

Quod pro ingreſſu religionis non licet pecuniam exigere: ſed poteſt recipi voluntariè oblata. 1.q.1. §.1.& c. placuit vt nullus.& c.ſeq.& c.placuit vt.de cõſe. di. 1.

Quod intrans religionem vel monaſterium ſi habet hęredes, & eſt illectus, totum ſuum datur hæredibus. 20. q.3. conſtituit.

Item ſi habet hæredes & non eſt illectus, hæredes legitimam habebunt partem, & monaſterio det tantum quantum vni ex filijs. 19. quæſt. 3. ſi qua.

Item ſi non habet hæredes & non eſt illectus totum cedit monaſterio. 19.q.3. perlatum.

Quod non ſufficit parentum oblatio ad religionem ſi in adulta ætate pueri non conſenſerint. 20. q.1.§.1.& q. 2.ſi in qualiber.

Quod non licet pueris reſilire ab oblatione parentum ad religionem poſtquam in ætate legitima mutuum adhibuerũt cõſenſum. 20.q.1.firma.& quatuor c.ſeq.

Quod quilibet intrans religionem abſolutè intra annũ & diem poteſt exire. 20.q.2.puella.

Quod coactus quandocumque vult poteſt recedere ſi poſtea ſuus non acceſſerit conſenſus. 20.q.1.ſicut.

Quod adoleſcentes eam intrantes non poſſunt à parentibus extrahi. 20.q.2 puella.

Quod promiſſionibus ad religionis ingreſſum illecti religioſi eſſe tenentur, licet res propinquis ſint reſtituendæ. 20.q.3.præſens.in fi.

Quod ante annos xiiij. maſculus, vel ante xij. puella, eam intrans poteſt à parentibus reuocari. 20.q.2.ſi in qualibet.& c.ſeq.

Quod nullus tenetur ad religionem ad cuius introitum nunquam conſenſerit. 20.quæſt.3.præſens.

Quod vt non ſequatur contradictio, ipſam intrantes non furtiuè ſed ſub presbyterorum teſtimonio ſunt recipiendi. 20.q.2.oportet.

Quod ſeruus ſine conſenſu domini ſui ad religionem non debet recipi. 16.q.1.qui verè.

Quod coniuges ad religionem intrare volentes ſunt coram epiſcopo ſeparãdi, & in diuerſis monaſterijs ponẽdi. 27.q.2.ſi vir. 18.q.2. diffinimus.

Quod religio non liberat à iugo ſeruitutis inuito domino. 54. di. generalis.& c.ſi ſeruus ſciente. 17.q.2.ſi quis incognitus.

Quod nulli licet aliam religionem vel aliud monaſterũ, niſi petita licentia ſui prælati intrare. 20.q.4. monachum.

Quod ſine licentia ſui prælati canonicus regularis monachus effectus redire compellitur, & grauiter punitur, 19.q.3.nullus.& cap.ſeq.

Quod ideo de religione ad religionẽ tranſeuntes licentiam debent petere, ne leuitas animi vel euagationis auſus eis imponatur. 20.quæſt.4.§.vlt.

Quod religioſi ad aufteriorem vitam primo petita à prælato licentia etiam non obtenta poſſunt tranſire. 20.q. 4.monachum.& 19.quæſt.2.duæ.in fi.

Quod canonici ſiue clerici etiam epiſcopo contradicente poſſunt religionem intrare: quia vbi ſpiritus Dei ibi libertas. 19.q.2.duæ.

Quod religioſi præ alijs diuinis officijs debent inuigilare. 12.q.1.quia tua.

Quod propter pecuniam receptus ad religionem tenetur quidem in ipſa remanere: res verò hæreditas ſunt reſtituendæ. 20.q.3.conſtituit.

Quod intra tempus probationis poteſt quis probari in habitu laudabili, 54. dist. multos. 17.q.2.ſi quis.

Quod poſt ingreſſum religionis & tempus probationis poteſt quis liberis ſuis & propinquis bona diuidere, 19.q.vlt.ſi qua mulier.

Quod recedens à religione intra tempus probationis, omnia quę eccleſię tradidit poteſt deportare, 17.q.2. ſi quis.

Quod clericus religionem intrans & intra annũ exiens poteſt ſuum repetere, beneficium. 17.q.2. Gonſaldus.

Quod religio tollit proprietatem & propriam voluntatem, 12.q.1.non dicatis.& c.expedit.& c.cui portio. Item aſtringit ad caſtitatem, 27.q.1.impudicas.

Quod communem vitam debent habere: nec denarium nec aliquam rem priuatam debẽt poſſidere, ſi cum Anania noluint interire, 12.q.1.dilectiſſimis.& c.ſcimus. & c.nolo.in fi.

Item nõ debent aſſumi ad officia eccleſiaſtica: vel ad ſacros ordines promoueri ſine licentia prælati, 58. dist. per totum.& 16.q.1.ſi quis monachus.& trib.c.ſeq.

Item non licet eis ſine prælato vouere: & vota talia per prælatos eorum franguntur. 20.q.4.monacho.

Item religioſo ſine licentia ſui prælati non licet aliquid accipere. 12.q.non dicatis.

Quod religioſi teſtamentum facere nõ poſſunt. 12.queſt. 1.nolo.in fin. 19.quæſtione. 3.quia.

Quod fœmina in religione caput & faciem debet velare. 7.q.1.omnis.

Quod officia clamoſa & litigioſa non conuenit eis exercere. 16.quæſtione 1.de præſentium.

Quod quantumcunque religioſa ſit congregatio inueniuntur in ea mali. 47. diſtinct: quantumlibet.

Quod qui in religione ſæculariter viuit, non ſæculum fugit ſed imitatur. 53. dist. legem.

Quod detẽtabile eſt pauperem in ſeculo delicatum eſſe in religione, & ibi mella faſtidire. 12.q.2. gloria.

Quod mali religioſi quia nomen ſanctitatis habent, perueręſe agendo amplius nocent in eccleſia quàm alij, 83. dist. nemo. 19.q.3. monaſterijs.

Quod deficientes in religione ſunt peſſimi: & proficientes optimi, 47. dist. quantumlibet.

Quod quandoque mutatio loci prodeſt religioſis: quia plerumque dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus, 81. dist. valet.

Quod exceſſus religioſorum propter maius ſcandalum ſunt occultandi. 96. dist. in ſcripturis.

Quod religioſi verè præ alijs ſunt honorandi. 16.q.1.qui verè.

Quod facilius diſpenſatur cum religioſa perſona quàm cum alia, 66. dist. monachus.

Quod in fauorem religionis poteſt quis ſine interſtitio ad ordines promoueri. ibidem,

Quod an alias ad ordinẽ indigni, propter religionem ad mittuntur, 56. dist. c. vlt. presbyterorum, 77. dist.

Quod religioſi niſi per Papam fuerint exempti, tenentur epiſcopo ſubeſſe, 16.q.1.qui verè.

Quod locus religioſorum ſine conſenſu epiſcopi non debet mutari, 16.q.7.ſi quis vult.

Quod epiſcopi & alij prælati religioſos conſilio & auxilio debent fouere, 12.q.2. religioſam.

De hac materia habes vbi agitur de Monachis & de monaſterio.

REMISSIO. Quod remiſſio peccati fit non tantum in præſenti, ſed etiã in futuro, 25. di. qualis hinc & c.ſeq.

Quod remissio peccati fit per auctoritatem: & sic fit à solo Deo. 1.q.1.ita fit. & c.vt eniderter.de pœn.distinct. 2.§ opponitur.
Item fit per officium, sic fit ab omni prælato tam bono quàm malo, 23.q.5.temmittuntur.
Item fit per ministri meritum, sic fit tantum per bonum, 1.q.1 remissionem.de confe.dist.4.quomodo.

De remissione iniuriarum habes vbi agitur de Iniuria.

REMOTIO. Quod episcopus vel superior prælatus non remouetur de episcopatu nisi per solum Papam. 7.quæst.1.mutationes.
Item remouetur propter crimen, 50.dist.si episcopus.& c.seq.7.q.1.remoto.
Item remouetur propter vilitatem, 7.q.1.mutationes.
Item propter senectutem.7.q.1.petisti.
Item propter necessitatem.7.q.1.pastoralis.
Item propter simplicitatem.74.distinctio.episcoporum.
Quod remouet se quis de loco ad locum propter leuitatem.7.quæst.1 non oportet & pluribus cap.sequen.
Item propter ambitionem. 7.q. 1, si quis de. & pluribus c.seq.
REMVNERATIO. Quod quilibet remuneratur à Deo secundum merita, 15.q.1.firmissime.§.ex co.in fin.23.q.4.displicet.ante finem.
Quod Deus temporaliter & æternaliter remunerat.22.q.2. si quelibet.
Quod nemo debet quærere pro bono quod agit, temporalem remunerationem. pœn.de dist.4.§. quanquam.
Quod qui pro bono quod agit temporaliter remunerari non quærit illius Deus merces erit.3 1.q.4 dicat.Exemplum ibi de Abraham.de confe.dist.5.leiunium.
Quod indignus æterna remuneratione pro bono quod agit, temporaliter remuneratur.de pœnit.dist.3.§.ex hoc.& § seq.
Quod malt qui pro paucis benis quæ faciunt,in præsenti remunerantur:in futuro plenius punientur.de pœ. dist.3.§.quamquam.
RENVNCIATIO.Quod quilibet potest suo iuri renunciare,7.q.1.quàm periculosum.
Quod furiosus nisi habeat lucida internalla,renunciare non potest.7.q.1.quamuis sit triste.
Quod nõ tenet renunciatio nisi illi fiat cuius est institutio,17.q.2.Gonsaldus.
Quod prælati non possunt renuntiare nisi de licentia superioris.7.q.1.si quis presbyter.
Quod renunciatio episcopatuum tantum debet fieri domino Papæ,7.q.1.quàm periculosum.& cap.qualiter.
Quod renunciatio prælaturæ non debet admitti de facili,7.quæst 1.quam periculosum.& cap,quamuis.
Quod quando renunciatio admittitur, debet fieri pro magna utilitate vel infirmitate, 7.quæstione 1. qualiter.& c.seq.
Quod renunciatio prælationis fienda est in scriptis,7.q. 1.sicut.§,ecce.
Quod renuncians vlterius nõ potest repetere illud quod renunciauit.7.q.1.quàm periculosum.& c.hoc nequaquam.21.q.2.si quis.
Quod renuncians videtur posse repetere, 23.quæstio,4, magiæ.
Quod ecclesia vel superior potest repetere renuciantem.7.quæstione 1.non oportet. & c.si qui vero. & c, sequen.
REPETITIO. Quod debitum benignè remissum non iniquè repetitur.14.q.1.quod debetur.
Quod cum dominus dixit, si quis abstulerit tibi tunicã, non repetas:non præcipiendo sed exhortando dixit, 14.quæst.1.epi&copus.§,is ita,in fine.
Quod episcopus vel alius prælatus res transitorias tumultuosè & litigiosè non debet repetere,14.q.1.ca.1. & cap.sequen.88.distinct q.inutile.
Quod prælati quantumcumque perfecti tenentur res ablatas modestè repetere,quia res pauperum sunt quas possident,& episcopi tantum sunt dispensatores,14.q. 2.episcopus.§.his ita.
Quod vbi non potest esse redditio,superfedenda est repetitio,14.q.6.c.1.
Quod pro iudicio vel pro alio quod venale esse non debet pecunia iniustè repetitur, 14.quæst.5. 5.non sane.
Quod res ecclesiæ pro captiuis & pauperibus erogatæ non debent ab erogatore repeti.12.quæst.2.sacrorum.
REPREHENSIO. Quod reprehensio tunc est iusta quando primo fit in se, & postea exercetur in aliũ, 3.q.7.qui sine.& c.iudicet.c.& postulatus.
Quod est reprehensio auctoritatis,quæ solum maioribus conuenit,& hoc debet fieri cum benevolentia,45.dist, licet.86.dist.quando,
Item est reprehensio zeli, quæ minoribus conceditur in maiores:& hæc debet fieri cum reuerentia,21.d.stinolite.2.q.7.si quis super his §.proximo.
Item est reprehensio temeraria,quæ vergit ad infamiam, & hæc nec prælato ad subditum, nec subdito ad prælatum conceditur. 21.distin.nolite, 2.q.7.plerumque, & c.quæritur.

De hac materia habes vbi agitur de Accusatione & Correptione.

REPVLSIO.An repellere vim sit peccatũ.23.q.1.§.1.
Quod perfectus debet patienter iniuriam sustinere ab his quos optat bonos esse.23.q.1.paratus,13.q.3.ita scpe.
Quod perfectis licet iniuriam verbis & non verberibus repellere.23. quæstione 1, paratus Exemplum ibi de Christo.
Quod qualiter cuilibet licet iniuriam repellere,& qualiter non,habes 23.q.3.sex differentiæ.§.sed.

De hac materia habes vbi agitur de Patientia,de Tolerantia,& de Iniuria.

RESCRIPTVM.Quod rescriptum principis quãuis præcipiat reprehensibile, dũmodo non fiat contra fidem recipiendum,100.dist.contra morem.19.dist.in memoriam.
Quod rescriptum apostolicum contra euangelium & contra Apostolos admittitur, 25.q.1.sunt quidam.& c.seq.
Quod rescriptum contra ius commune factum,ab omnibus est refutandum,25.q.2.rescripta.
Quod rescriptum posterius arctat eos quibus dirigitur, 19.dist.in memoriam.
Quod in arduis non scripta, sed ipsa originalia manu principis subscripta debent monstrari.15.q.2.sanctimus.
Quod rescripta personalia sine die & consule facta carẽt auctoritate.25.q.2.§.si qua.
Quod rescriptum cassatur si à curia non emanauit.19. dist.in memoriam.
Item cassatur si tacita veritate fuit impetratum.25.q.2. dicenti.
Item cassatur si non fuerit honestum, iustum, possibile, tempori & loco conuiens,4.dist.erit autem lex.
Item cassatur si non habet subscriptionem petitionis. 81.dist.Maximianus.
Item si expresse non continet in se,si preces veritate nitantur,25.q.2.§.vniuersa.
Item si non expresse continet nomen eius qui vult conuenire,2.q.8.quisquis.& §.vlt.
Item si obscurum fuerit,ita vt plenè intelligi non possit, 4.dist.erit autem.

De hac materia habes vbi agitur de Scriptura.

RESIDENTIA.Quod episcopi qui curam gregis debent gerere,præcipuè debẽt residere,7.q.1.pontifices.
Quod non licet beneficiato vltra tres hebdomadas ab ecclesia,7.q.1.si quis in clero.
Quod propter negotia ecclesiæ vel propter ægritudinẽ de residentia quilibet excusatur. 7.q.1.præsentium.
Quod in ecclesia sine legitima causa non residenti,iustè alter substituitur,7.q.1.præsentium.
RESISTENTIA. Quod posse resistere pernersis & non facere,est ipsis consentire,23.quæst.3.qui potest.
Quod rusticitas sancta quantum ex vitæ merito ecclesiã Dei ædificat,tantum nocet si destruentibus non resistit,2.q.7.sancta quippe.
Quod resistere malis manu armata maximè perfectis sit peccatum,23.q.3.per totum.
Quod de prælatorum prouisione principes sæculi persecutoribus pauperum debent resistere,23.q.3.ab impetratoribus.&c. Maximianus.
Quod cum dicitur resistere malo:non mali coercitio,sed propriæ vindictæ executio prohibetur,23.quæstione 5.de occidendis.

De hac materia habes vbi agitur de Patientia,& vbi agitur de Iniuria,& vbi agitur de Tolerantia.

RESPONDERE. Quod bonum est quandocumque respondere auditoribus,ne æstiment nos responsionis penuria declinare certamen,43.dist.in mandatis.& tribus c.seq.
Quod propter hoc nemo debet respondere, vt plus videatur scire quàm sciat,quia esset iactantia,44.distin. dispensatio.§.pariter.
Quod garrulos & procuratores prudentia est responsionibus eludere,43.dist.in mandatis.
RESTITVTIO.Quod restitutio in integrũ est quando quis honoribus & ordinibus & ceteris restituitur. 2.q.3.c.vlt.in fi.
Item cum princeps in integrum restituit,infamiam tollit. 3.q.3,c.vlt.in fi.
Quod ante litis ingressum spoliatus est in integrum restituendus,2.q.2.per totum.
Quod etiam prædo est ante iudicium restituendus,3.q. 1.Deus.
Quod antequam in causa iudicij procedatur, mulier est primo restituenda,33.q.2.siue de coniugij.
Quod sex mensium dantur induciæ restitutis antequam respondeant,3.q.2.electis,
Quod restitutio rerum quandoque fit in simplum,14.q. 5.non sane.
Item quandoque in dpplum,89.distin.decenter, 12.q.2.
Item quandoque in quadruplum,12.q.2.cum deuotissimam.
Item quandoque in nouem partibus, 17.q.4.quisquis,
Item quandoque in decuplum. 12.q.2.in legibus.
Quod nõ dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. 14.q.6.si res.
Quod non verè pœnitet qui ablata non restituit cum potest.24.q 6.si res.25.q.9.pessimam.
Quod non est super restitutione molestandus, cui non est vnde soluat.14.q.6.si res.
Quod qui rem alienam Deo consecrat, non rem sed estimationem restituat.14.q.vlt.comperimus.
Quod de restitutione lapsorum habes 50. dist.ferè pe. totum.Et in hoc opere vbi agitur de Lapsis.
Quod in restitutione lapsorum consideranda est quantitas criminis vtrum sit enorme,vel mediocre:quia quo to minus tãto facilius restituitur. 50.di.quia sanctitas.
Item qualitas criminis,vtrum scilicet sit publicum,vel occultum : nã publicatio multis impedit restitutionem. 50.distinct.sacerdos si.& cap.sequen.
Item modus redeundi, scilicet vtrum sit convictus, vel sponte confessus:nam mitius agitur cum sponte confessis.50.dist.si quis præpostera.
Item modus satisfactionis,an scilicet sit verus vel fictus, nam verè contritis facilius parcitur.50.dist.bene.
Quod restituitur quis vt possit ad omnia promoueri.50. dist.considerandum.vbi agitur quomodo Petrus apostolus post negationem restitutus fuit.
Item restituitur quis vt maneat tantum in susceptis,vt reuertẽtes ab hæreticorum errore.1.q.7.saluberrimum.
Item restituitur quis vt tantum ministret in minoribus, vt scienter simoniaci.1.q.5.c.1.
Item restituitur quis vt laicam tantum habeat cõmunionem, vt doctor & auctor hæreticorum.1.q.7.c.1.
RESVRRECTIO.Quod ecclesia vt gaudium resurrectionis insinuet à pascha vsque ad pentecosten non ieiunat.30.distinct.si quis presbyter.76.distinctione, scire debet.
Quod olim baptismus ideo tempore resurrectionis fiebat,vt sicut Christus resurrexit à mortuis: sic nos in nouitate vitæ ambulemus. de confec dist. 4. propriè.
REVERENTIA. Quod reuerentia alicui exhibetur ratione dignitatis vel superioris potestatis. 16.q.2,visis.
Quod inutili prælato quamdiu sustinetur reuerentia est exhibenda.16.q.6.si fortassis.
Quod subditi debent prælatos reuereri cum affectu dilectionis.97.dist.esto.2.q.5.habet.
Item ipsis obediendo.93.dist.§.1.& c.seq. 2.q.7.sacerdotes.
Item ipsis subsequendo.95.dist non oportet.
Item eorum officium temerariè non vsurpando.95. dist. presbyter.
Item eorum statuta seruando.7.q.1.quia.
Item eos temerariè non arguendo vel iudicando.21.dist. nolite.
Item defectus eorum non reuelando: sed potius cooperiendo,96.dist.in scripturis.
REVELATIO.Quod reuelatio diuina instruit in 2 gendis,8.q.1.si ergo.
Item reuelatio diuina dirigit in scripturis.9.dist.noli.
Quod confessio peccati occulti nulli penitus est reuelanda,2.q.1.si peccauerit.
Quod fraudulentus est qui reuelat arcana,5.q.5.qui amabulat.

De reuelatione diuina habes vbi agitur de Inspiratione

RIGOR.Quod ex consideratione temporum & ætatum rigor canonum quandoque temperatur.14.dist.sicut quædam.
Item vbi strages multorum timetur,detrahẽdum est rigori,50.dist.vt constitueretur.1.q.7.quoties à populis.
Quod multi canones constituti sunt in rigorem disciplinæ 50.dist.vt constitueretur.
ROGATIO. Quod rogationum tres dies ieiunandi sunt & seruandi.de confe.dist.3.pronuntiandum, & c. rogationes.
Quod tribus diebus rogationum serui & ancillæ ab operibus seruili debent esse liberi.de confe.dist.3.rogationes.
Quod in triduo rogationum, quadragesimali cibo est vtendum.
ROMA,Quod roma caput & principatum obtinet nationum.2.q.7.beati.
Quod iura Romanorum alijs gentibus non conueniũt. 1.dist.ius Quiritum.
Quod qui Romanam ecclesiam annihilat,ipse se hæreti cum insinuat,22.dist.omnes.
Quod Romana ecclesia est principium omnium ecclesiarum,21.dist.quamuis.

De Ecclesia Romana habes vbi agitur de Papa,& vbi agitur de Sedibus.

SABBATVM.Quod die sabbati non est festiuandum,ne Iudaizare videamur,de confe.distin.3.per uenit.
Quod antichristus ideo faciet sabbatum & diem dominicũ obseruari, vt per obseruationẽ sabbati Iudæos & propter obseruationem dominicæ Christianos sibi attrahat.de confe.dist.3.peruenit.
Quod sabbatum non vbique,sed secundum aliqua loca ieiunatur.12.dist.illa.Exemplum ibi de matre Augustini.
Quod die sabbati nisi propter festiuitatem aut propter infirmitatem à carnibus est abstinendum,de confec. dist.5.quia,
SACERDOS.Quod sacerdos nomen habet compositum ex Græco & Latino,quasi sacrum dans, 21.dist. clericos,ante medium.

Quod si

Quod sacerdotalis ordo incepit à sancto Petro, 21.distin. in nouo.
Quod maiores sacerdotes in apostolis,minores in septuaginta duobus discipulis sunt designati, 21. distinctio. §41.post med.
Quod sacerdos angeli & dij nuncupantur,11.q.1.sacerdotibus.
Quod ordo sacerdotalis præeminet dignitati regali,96. dist.duo, in principio. & in fin.
Quod ipse Christus eis reuerentiam exhibuit dum ad eos leprosos remisit,1.q.1.nonne.
Quod etiam exempla gentilium inducunt Christianos ad reuerentiam sacerdotum,11.q.1.sacerdotibus.
Quod ministerio sacerdotis & non alterius Christi corpus consecratur.95.di.ecce ego.circa medium.
Item benedictio populis & gratia diuina datur,1.q.1.dictum est,6.q.1.sacerdotes.
Item peccata delentur,1.q.1.ipsi sacerdotes.
Item merito officij eorum futura reuelantur, 1.q.1.dictum est à Domino.Exemplum ibi de Caipha.
Item sacerdotes sunt lumen mundi, 92.dist.sacerdotes.
Item sunt omnium patres & magistri,86.di.quis dubitet.
Quod debent esse corpore & mente mundi:quia diuino officio & sacrificio debent esse intenti.1.q.1.necesse, 3. q.7.in grauibus.& duobus ca.sequen.
Item sobrij.35.di.vinolentum.
Item discreti & docti, 47.dist.per totum, 38.dist.in pluribus capitulis.
Item debent esse in officio suo cauti,14.q.6.cap.1.in fin.
Item investibus & gestu debent esse maturi,41.distinctio. clericus.
Quod sacerdotes institutuntur ad laudandum Deum, & ad exemplum bonæ actionis,5.q.3.quia episcopus.
Quod sacerdotes ratione oblationum tenentur orare pro populo,1.q.1.sacerdotes.
Quod sacerdotes dicuntur comedere peccata populi pluribus modis,videlicet precibus & orationibus peccata consumendo,1.q.1.ipsi sacerdotes.
Item oblatis pro peccatis vtendo,1.q.2.pastor.
Item aliena peccata per consensum incorporando.in fin.
Quod sacerdotes horas canonicas hospitalitatem & visitationes infirmorum solicitè exercere debent,91.dist. presbyter.
Quod non de facili est suspicandum malum de sacerdotibus ex quo corpus Christi conficiunt.11.q.3.absit.
Quod ordo sacerdotalis nõ datur propter ordinatũ tan tũ,sed etiam propter alios quorũ minister esse debet:& ideo mundius est suscipiendus quàm alij ordines.1.q.1. si qui episcopi talem. §.proximo.
Quod sacerdos membrorum deformitatem notabilem habere non debet,49.di.§.1.
Quod sacerdotes propter multitudinem sunt contempti biles.93.di.legimus.in fi.
Quod multi sunt sacerdotes nomine, pauci opere.40.di. multi.
Quod non cathedra facit sacerdotem,sed sacerdos cathedram.
Quod nemo in ecclesia Dei nocet plus quàm qui peruersè agens nomen sacerdotis habet,83.dist.nemo.
Quod malus sacerdos de ordine suo crimen & iudicium acquirit.
Quod multi sacerdotes nomen Dei inquantum in eis est, despiciunt:& panem pollutum offerunt,49.distinctio. sacerdotes.
Quod magnum inconueniens est sacerdotem corpus Christi conficientem immundum esse.1.q.1.sacrosancta.& c.seq.
Quod ignominiosus est sacerdos qui studet diuitijs,12. q.2,gloria.
Quod sacerdos qui aliorum debet audire confessiones debet esse in scientia discretus,& in vita bonus.de pœ. di.6.§.1.
Quod malus sacerdos comparatur simiæ, 1.q.1.si quis inquit.
Quod mali sacerdotes sunt audiendi, non imitandi,1.q. 1.significastis.& c.seq.
Quod an promotus in sacerdotem in mortali peccato possit exequi officium suum,15.q.vlt.per totum.
Quod peccatum est detrahere sacerdotibus.6.q.1.sacerdotes.
Quod graue peccatum est inuidere sacerdotibus. 6. q.1. sunt plurimi. §.proximo.
Quod nemo debet audire Missam à sacerdote,quem scit indubitanter habere concubinam, 32.dist.nullus.vbi exponit glossa Ioan. quòd hoc est indubitanter scire, quod scitur scientia iuris,& non facti,& ad hoc expresse faciunt multa iura,vt 15.q.8.sciscitantibus.83.di.nihil. §.quanquam. 1.quæst. 1.multi,30.q.5.cap.nec illud.§. is ita.& cap.nullum.Nam ante scientiam à nullo est recedendum,8.quæst.4.nonne.
Quod autem sacramẽta à malis sacerdotibus tradita quã diu tolerantur non sunt contemnenda, plura docent capitula: quia ipsi nõ suis sed Christi verbis sacramenta conficiunt,de confe.dist.2.panis est,1.q.1.significastis. & ca.Christus.& c.seq.
Quod sacramenta à Iuda proditore tradita non fuerunt reprobata,1.q.1.dedit.
Quod sibi iudicij tantũ mãducãt & bibũt.1.q.1.p Esaiã.
Quia sacramenta sicut nec sol à locis immundis per quę transit,ab ipsis non inquinantur,19.di.secũdũ ecclesię.
Quia ipsi sicut fax accensa alijs lucent,quamuis sibi noceant,15.q.vlt.c.vlt.
Quia ipsi velut lixiuium lauant,& non lauantur.83.dist. nihil.§.seq.
Quod sacerdos licitè potest operas suas alijs locare. 10. q.2.precariæ.i.
Quod sacerdos non debet alijs irrogare supplicium.22. q.5.hoc videtur.
Quod promotus in sacerdotem teneturvxori de necessarijs prouidere: non tamen tenetur debitum reddere, 31.dist.omnino.

De Sacerdotibus habes vbi agitur de Clericis,& vbi agitur de Ordine.

SACRAMENTVM. Quod sacramentũ inuisibilis gratiæ est visibilis forma,de confe.dist.2.sacrificium.
Quod sacramenta dicuntur quia sub tegmento corporalium rerum diuina virtus eorumdem sacramentorum salutem operatur: vnde à secretis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur,1.q.1.multi,circa med.
Quod inter septem sacramenta ecclesiæ quædam dicuntur necessitatis,vt baptismus,de confe.distinct.4.nulla præter.
Item confirmatio,de consecra.distin. 4. nullus ministrorum.
Item Eucharistia,de confe.dist.1.omnis Christianus.
Item extrema vnctio,26.q.7.c.1.
Item pœnitentia,de pœ.dist.1.non potest.
Quod alia duo sacramenta sunt voluntatis, videlicet ordo.74.dist.vbi ista.
Item matrimonium,30.q.2.vbi non est.
Quod baptismus est sacramentum intrantium,de confe. dist.4.nulla præter.§.porro.ante fi.
Quod confirmatio est sacramentum pugnantium,de confe.dist.5.spiritus sanctus.
Quod Eucharistia est sacramentum progredientium,propter quod& viaticum dicitur,26.q.6.qui recedunt.& c.de his.
Quod pœnitentia est sacramentum redeuntium,26.q.7. his qui,de pœ.dist.3.c.2.
Quod extrema vnctio est sacramentum exeuntium, 26. q.7.c.ab infirmis.
Item subiecto,vt Eucharistia,95.dist.ecce.
Item significatione,vt matrimonium.27.q.2.cum societas.
Item ministri dignitate,vt confirmatio.de confe.dist.5. de his.& duobus c.seq.68. distin.quamuis.
Vnde versus.

Maior in effectu baptismus, corpus inesse,
Coniugium signo, maiori chrisma ministro.

Quod sacramenta à suis parochianis sunt recipienda,16. q.1.interdicimus.
Quod per presbyterum non per minorem clericum debent sacramenta exhiberi.de confe. dist.4. presbyteri qui.
Quod spiritus sanctus dat sacramentis efficaciam per quoscunque ministrentur,1.qu.1. multæ,& c.ita fit.& quattuor c.seq.& c.non nocet.
Quod sacramenta ab immundis ministris coinquinari non possunt,1.q.1.remissionem.
Quod hominum malitia sacramenta non profanat, 1.q. 1.nonne.
Quod sacramenta à malis ministris sunt accipienda quãdiu tolerantur,1.q.1.neque.& cap.omnia.&c.multi.& c,per Esaiam.15.q.vlt.cap.vlt.
Quod sacramenta ab hæretico scienter non sunt recipienda,23.q.1.c.vlt.
Quod ab ipsis in forma ecclesiæ data sacramenta virtutẽ habent,19.dist.secundum.1.q.1.si autem. & tribus c. seq.& c.sicut.& c.quod pro.
Quod sacramenta ab ipsis in forma ecclesiæ non data virtute carent,1.q.1.qui.§.sed notandum.
Quod vitutem amittunt si per malum ministrum in forma ecclesiæ exhibentur, 32.dist. præter hoc.§.verum.
Quod sacramenta collata in forma ecclesiæ ab hæreticis & schismaticis,simoniacis,& depositis, interdictis,excommunicatis,rata sunt quoad characterem, sed non quoad executionem, 32.dist.c. præter hoc.§. porro.1. q.1. si qui à simoniacis.
Quod sacramentum datum ab hæreticis non est iterandum,sed virtus sacramenti dabitur per manus impositionem,32.dist.§.ad hoc vero.& §. porro.24.q.1. miramur. §. his auctoritatibus.
Quod Deus in administratione sacramentorum non pẽsat merita administrantium,1.q.1.cum scriptura,
Quod sacramenta affectum suscipientium, & mẽtis deuotionem exigunt,8.q.1.licet.post med.
Quod sacramenta contra interdictum prælatorũ suorũ accepta,damnosa sunt,32.dist.ad hoc verò.§.porro.
Quod non sunt danda impœnitentibus, 26.q.7.ferè per totum.
Item non sunt danda à grauibus peccatis subito reuertẽtibus.de pœ.dist.1.in actionem.
Item non sunt danda illis qui non subsunt alicui.18.q.2. abbatibus.
Quod non est vera conuersio ad Deum vbi sacramenta ecclesiæ contemnuntur,de confe.dist.4.baptismi vicẽ.
Quod sacramentum quod in se bonum est,cedit malo in malum,1.q.1.quod quidam.§ opponitur.ante medium. vbi exemplum de Iuda.

Quod sacramenta Christi pretiosum extrinsecum ornatum non requirunt, 12.q.2.aurum.aute medium.

De sacramentis habes supra vbi agitur de Sacerdotibus,& de quolibet Sacramento habes specialiter positum secundum ordinem alphabeti.

SACRIFICIVM. Quod sacrificium altaris orationum,& eleemosynarum est,13.q.2.non æstimemus.
Item est sacrificium cordis contribulati.de pœ.dist.1.in actionem.post med.
Quod magnum Deo sacrificium offertur cum mali, qui in sua & aliorum pernicie dilatantur, compescuntur, 23.q.5.quali.
Quod omnia sacrificia præcellit corpus & sanguis Christi.de confe.dist.2.nihil.
Quod non sacrificiorũ magnitudinem, sed merita offerentium Deus diiudicat. 24.q.1.odi.
Quod illud sacrificium solum Deus acceptat quod intra ecclesiam catholicã sibi offertur,24.q.1. quia ex sola.
Quod mortui multiplici sacrificio iuuari possunt,videlicet altaris,orationum,& eleemosynarum.13.q.2.non æstimemus. & c.pro obeuntibus.& c.animę.

De hac materia habes vbi ponitur Oblatio.

SACRILEGIVM. Quod sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, 17.q.4.quisquis.
Quod sacrilegium est inuadere aut auferre res ecclesiæ, 12.q.2.prædia.& cap.indigne.& c.hæc.13.q. 2. qui oblationes, 16.q. 1.in canonibus, 17.q.4.qui rapit.& c. quisquis.
Quod sacrilegium committit qui in clericum manus violentas mittit, 17.q.4.si quis contumax.
Quod sacrilegium est si quis quod venerabilibus locis datur,sibi studuit retinere, 17.q.4.sacrilegium.
SACRILEGVS. Quod sacrilegus dicitur qui res ecclesiæ indebitè vendit, 50.dist.si quis presbyter.
Item qui habens sufficiens patrimonium res ecclesiæ ad superfluitatem recipit. 16.q.1.quoniam.in fine.
Item sacrilegus dicitur qui personam ecclesiasticam lædit.37.q.4.sicut.& c.quisquis.
Item qui fugientem violenter de ecclesia trahit, 17.q.4. nullus.& c.si quis contumax.
Item qui constitutiones sanctorum patrum infringit, 17. q.4.si quis suadente.§.qui autem.
Item qui arti magicæ intendit, 26.quæst.2.illud.in fi.
Item qui alios temerariè rebaptizat, 23.q.5.si vos.
Item qui infringit ecclesiam, 16.q.4.quisquis.
Quod vendere & comparare spiritualia sacrilegium est, q.3.audiuimus.
Quod dubitare de illo quem princeps elegit an dignus sit,sacrilegium est, 17.q.4.si quis suadente.§.proximo.
Quod sacrilegium Christiani committunt cum Iudæorũ cibis vtuntur, 28.q.1.omnes.
Quod sacrilegium committit qui Iudæis publica officia committit, 17.q.4.constituit.
Quod sacerdos sacrilegium committit qui pro matrimonio adulterium benedicit, 27.q.vlt.de coniugali.
Quod qui cum ea quæ castitatem vouit contrahit, vel coitum facit, sacrilegium incurrit.27.q.1. impudicas.
Quod sacrilegus in rebus ecclesiæ Iudæ proditori comparatur,23.q.4 quid ergo.
Quod sacrilegi pœna est infamia,6.q.1.infames.
Item excommunicatio minor, 17.q.4 quisquis.
Item anathematizatio.12.q.2.indignè.
Item depositio,12.q.4.si quis deinceps.13.q.2.indignè.
Item publica pœnitentia, 17.q.4.si quis contumax.
Quod imponitur sacrilego pœna legalis,scilicet decapitatio,17.q.4.si quis.§.qui autem.
Quod aliquando imponitur sacrilego pœna legalis & canonica,scilicet pœna pecuniaria & infamia, 17.q.4.attendendum.& c.si quis.
SACRISTA.Quod sacrista idem est quod thesaurarius,cuius officium exprimitur 25.dist.perlectis.
SAL.Quod Christus dicens Salem habete in vobis, sapientiam verbi designauit,44.dist.fit rector.post med.
Quod prælati & sacerdotes dicuntur sal terræ,95.distin. sacerdotes.
Quod malus prælatus dicitur sal infatuatum, 3.q.7. sacerdos.§.item in euangelio.1.q.7.non omne.
Quod sal infatuatum à porcis conculcatur, 2.q.7.secuti. §.quia.
Quod sal sapientię in cunctis nostris sacrificijs offerri debet.de confe.dist.4.sal.
Quod aqua sale aspersa,& per sacerdotem cõsecrata sanctificat populum.de confe. distinctione tertia, æqualem.
SALOMON. Quod Salomon Rex templum domino construxit, & illud consecrando magnum festum fecit,de consec.dist.1.§.1.
Quod non diuitias,non longa tempora vitæ, sed sapientiam à Deo petijt.3 6.dist.in:o.ecce.
Quod regina venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis,8.q.1.vereor.

Quod Salomon ad expellendum dæmones de corporibus,quosdam exorcismos inuenit.21.distinctione §.1.
Quod Salomon amore mulierum Deos gentilium coluit, & idolis templa construxit, 3.q.7.§.vlt.32. quæstione 4.Salomon.
SAMVEL.Quod Samuel qui sanctè vixit,& sanctus de hac vita exiuit,non sic potuit esse sub diaboli potestate vt arte diabolica per pythonissam suscitaretur, 26.q.5. nec mirum.post med.
SANCTITAS. Quod est sanctitas innocentiæ quæ tantum bonis conuenit:& sanctitas sacramentalis quę quandoque malis conuenit , 1.q.1.dominus.post med. Exemplum ibi de Saul.
Quod non ex generis nobilitate vel dignitate sanctitas in notescit,sed ex fidei puritate,& morum honestate ,40. dist.nos qui.
Quod vbi Christus per boni operationem infunditur , & abominatio peccati aboletur sanctitas consecratur.15. q.1.nec is qui.
Quod sanctum illum credere qui non est sanctus,periculosum est,11.q.3.si quis hominem.
Quod sanctus non debet dubitari quem apex papalis dignitatis attollit,40 dist.non nos.
Quod omnis sanctificatio est in spiritu sancto,75.di.ordinationes.
SANITAS.Quod sanitatem corporis efficit moderata refectio.de consecr.dist.5.nihil.
Quod excessus ciborum putrescere faciunt corpus. ibid.
Quod impossibile est illos sanos esse & diu viuere qui carnium adipibus continuè inuoluuntur.de conse.dist.5. ne tales.
Quod abstinentia sanat morbos quos superfluitas ciborum contraxit.de consecra.distinct.5.legimus.
SAPIENTIA.Quod si sine vera sapientia quis æstimat se prudentem posse fieri , non prudens sed stultus est, 3.q.7.qui sine.
Quod sapientia cum sobrietate est habenda : quia non oportet plus sapere quàm sapere ad sobrietatem , 43. distinct.sit rector.post medium.
Quod tunc iustificatur sapientia à filijs hominum quando ostendit nec in manducando nec in abstinendo esse iustitiam:sed in æquanimitate tolerandi inopiam,41. dist.quod dicit.
Quod sapiens nulli nocere intendit,6.quæstio.1.sapiens.
Quod sapiens sine peccato pretiosis vti cognouit,41.di. quisquis.
Quod sapiens prælationi & gubernationi competit.84. dist.porro.
Quod stultus in culpa sapiēs erit in pœna,38.dist.qui ea.
SATISFACTIO.Quod satisfactio pœnitētiæ est peccatorum causas excidere , nec earum suggestionibus aditum indulgere.de pœn.distinct.3.circa principium.
Quod satisfactio est:vade,& amplius noli peccare.de pœ. distin.3.quamuis caute.6.hac auctoritate.
Quod peccator tunc satisfacit , dum pœnam iudicio ecclesiæ impositam factis exequitur.de pœn.dist.1.c.facilius §.hoc idem.
Quod tres sunt partes satisfactionis,eleemosyna,ieiunij, & oratio.de pœn.dist.6.§.1.de quibus tribus habes in suis locis.
Quod secundum quantitatem delicti satisfactio debet imponi,12.q.2.fraternitas. de pœn.dist.5.falsas.
Quod publicè peccantes publicè satisfacere debent,11. q.vlt.canonica.
Quod an quis possit satisfacere de vno pęccato sine satisfactione aliorum, de pœn.dist.3.sceleratior, §.his auctoritatibus.
Quod an sola cōtritione sine confessione quis possit Deo satisfacere.de pœn.dist.1.si cui etiam , & multis §.sequentibus.

De hac materia habes vbi agitur de Pœnitentia.

SAVL.Quod Saul,licet fuerit à Domino reprobatus,tamen Dauid sanctus reuerebatur eum,2.q.7.plerumque.§.de his.
Quod per Saulem intelliguntur prælati:& per Dauid subditi,2.q.7.cap.plerumque.§.item per Saulem.
Quod in hoc quòd Saul reprobatus populum iudicabat, innuitur quòd prælatus malus non est contemnendus quamdiu toleratur,3.q.7.cap.vlti.
SCANDALVM.Quod propter scandalum consuetudines tertiarum (dummodo non sint contra animæ salutem) sunt seruandæ.12. dist.illa. Exemplum ibi de matre Augustini.
Quod Christus soluit tributum propter scandalum,11, q.3.inter verba.
Quod aliquando aliquid conceditur propter scandalum.
Quod aliquid aliquando conceditur propter scandalum, quod alias non concederetur,95.distinct presbyteros.
Quod propter scandalum quandoque aliquid omittitur, quod de iure esset faciendum,51.distinctione aliquantos.
Quod scandalumquandoque surgit ex doctrina sana.11. q.3.inter verba.
Quod potius est à qualiber efca abstinendum,quàm cū aliorum scandalo edendum,23.quæstione tertia.§.1. ante fi.
Quod quandoque propter scandalum inconsueta tolerātur,95.dist.peruenit,
Quod grauiter peccat qui proximum indebitè scandalizat.10.q.3.cauendum.
Quod qui prælatum suum scandalizat,Deum cuius vicarius est scandalizat,93.dist.ille proculdubio.
Quod dantes occasionem scandali sunt rei eorum qui pereunt scandalo,1.quæst.1.hi quoscunque.
Quod mysticè loquendo membrum scandalizans sicut vxor vel propinquus , est amputandum.24.q.3.illud. 28.q.1.vxor.
Quod peruersus prædicator & doctor in Deum scandalizatur,93.dist.ille proculdubio.
Quod infames prælati sunt propter populi scandalum remouendi,50.dist.de his verò.
Quod an perfectis liceat repetere sua propter scandalum. 23.q.§.1.ante fi.
SCIENTIA.Quod vera scientia est per quam Christus inuenitur & noscitur.37.dist.legimus.
Quod omnis ratio supernæ scientiæ vel terrenæ creaturę in Deo est , qui earum caput & auctor,qui hunc inuenit,nihil vltra quærat:quia quidquid alibi quæritur, in ipso perfectè inuenitur,37.dist.legimus.post medium.
Quod scientia pietatis est scire & intelligere nouum & verus testamentum,37.distinct.si quis artem.
Quod quia sacerdotes sunt duces aliorum , eis scientia summè necessaria est:& quæ sunt,quæ præcipuè scire debent,habes 38.distinctio.quæ ipsis.
Quod scientiæ quæ curam animę non habent,mittunt in errorem,& non valent ad salutem,37.distinc. legimus. in fi.
Quod licet scientia triuij & quadriuij habeat in se veritatem,non tamen est scientia pietatis , 27.distinctione si quis artem.
Quod in vanitate sensus ambulant qui scientijs sæcularibus tantum intendunt.37.dist.c.nonne.circa med.
Quod scientia liberalium artium valet ad sacram scripturam intelligendam,37.distinctione de quibusdam. & cap.turbat.
Quod scientia philosophorum & poetarum non est legenda propter delectationem vel ornatum verborum,37. dist.turbat.§.cur ergo.
Quod illud dicitur quis verè scire quod audiuit vel vidit vel aliàs cōscius fuit, & talis potest ferre testimonium, 22.q.5.hoc videtur.

De hac materia habes vbi agitur de Scriptura.

SCHISMA.Quod schisma nomen Græcum est, & scissuram sonat,24.q.1.schisma.
Quod si quis ab apostolica sede diuisus est, schismaticus est,23.quæstio.5.non vos.ante medium.
Quod schismatici ecclesiam *Dei* lacerant,23.q.5.de Liguribus,24.q.1.aduocauit.& c.vbi.
Quod schismaticus indiscissam domini tunicam in frusta dirumpit,23.q.1.quoniam.
Quod hæc est differentia inter schisma & hęresim , quia schisma ab ecclesia recedit,sed hæresis peruersum dogma defendit,24.q.3.inter hæresim.
Quod schismatici sunt æquales paganis & etiam peiores, 7.q.1.denique.post med,24.q.1.non afferamus.
Item sunt in statu perditionis,24.q.1.quicunque.
Item sunt extra ecclesiam & corpus Christi.7.quæstione 1.scire.
Quod schismatici non habent sui officij executionem, quia non habēt ecclesiæ vnitatem,7.quæstione prima. factus.& duobus capitul.seq.24. quæst. 1.didicimus.
Quod schismatici infructuosè sibi eorpus Christi conficiunt,24.q.1.schisma.& c.pudenda.
Quod schismatici quia spiritum sanctum non habent,remissionem peccatorum dare non possunt,24.quæst.1. didicimus.
Quod schismatici sunt damnādi & excommunicandi,23. q.5.de Liguribus.
Item per principes sæculares coerceri debent,23.quęst.5. non vos,
Item vt ad vnitatem ecclesiæ reuertantur sunt cogendi. 23.q.4.ipsa.in fi.
Quod de schismate reuertentes non sunt ad ordines promouendi,sed in susceptis tolerandi,1.q.1.omnis.
Quod schismatici dignitate& officio priuantur.11.q.3.si quis presbyter,23.q.5.non vos,circa medium.
Item, temporalibus spoliantur,23.q.1.qui contra.23.q.5. de Liguribus.
Item pœnis corporalibus puniuntur,7.q.1.denique.circa fi.23.q.5.de Liguribus,
Item in exilium relegantur.23.quæst.5.de Liguribus.
Item non est eis communicandum , 24.q.1.omnis.& ca. sequen.7.q.1.denique. 1.q.1.si quis inquit.
Quod vnitati non communicat qui schismaticis communicat.24.q.1.schisma.
Quod fautores schismaticorum eadem pœna qua & ipsi sunt plectendi,24.q.1.didicimus.
SCRIPTVRA.Quod scriptura sacra est nouū & vetus testamentum 9.distinct quis nesciat.
Quod in ea nil est improbādū vel respuendū.4.di.deniq;
Quod non est trahenda ad ęū sensum ad quem sibi quisque præsumit,sed ex ipsa scriptura sensum oportet capere veritatis,37.dist.relatum.& c.vino.
Quod scripturam sacram debet quis intelligere ex causa, ex persona,ex loco, & ex tempore,si non vult in labyrinthum impingere,29.dist.sciendum.& c.seq.
Quod distinguenda sunt tempora vt concordetur scriptura,2.q.1.si peccauerit.
Quod scriptura qua quis scribitur in libro vitæ, fit secūdum præsentem iustitiam vel præscientiam.de pœ.distin.4.§.finis.
Quod secundum præscientiam scribi est ad vitam æternam præordinari.ibid.
Quod secundum iustitiam scribi est ea operari quorum merito sit dignus æterna salute.de pœ.dist.4.§.porro.
Quod scriptura sacra accipienda est & exponenda secundum proprietatem linguarum in qua est edita,38. dist.locutio.
Quod non arctatur sub regulis grammaticæ artis.38. dist.locutio.
Quod non semper ad litteram,sed quandoque est mystici intelligenda,23.q.1.nisi.
Quod scripturę sensus est quadruplex, videlicet historicus,quando scriptura intelligitur sicut littera sonat,sicut sunt Iudęorum historię,23.q.1.nisi.
Item allegoricus , quando per id quod dicitur significatur quod iam factum est vel futurum est.ibid.
Item tropologicus vel moralis quando scriptura ad mores conuertitur,37.dist.vino.
Item allegoricus , quando scriptura ad superiora & ad cœlestia reducitur,76.dist.ieiunium.circa finem.
Quod scriptura conciliorum & Romanorum Pontificū pro authentica est habenda , 15. dist. sancta.19.distin. per totum.
Quod multa seruat vsus ecclesię licet in scriptura non in ueniantur,11.dist.ecclesiasticarum.
Quod Deus quandoque reuelat aliter quàm scriptura sanctorum tradidit.9.dist.noli.in fi.
Quod amans scripturas sacras, carnis vitia non amabit. de conse.dist.5.nunquam.
Quod omnis splendor rhetoricę eloquentię,omnes modi poeticę elocutionis , quęlibet varietas decore pronunciationis ornata,à diuinis scripturis sumpsit exordium,37.dist.legimus.§.2.
Quod an licet clericis studere in scripturis philosophorum & poetarum,37.dist.per totum.
Quod qui aliter sacram scripturam intelligit quam spiritus sanctus flagitat, hæreticus est,24.q.3.hæresis.
Item ipsam malè exponentes dicūtur falsi prophetæ. 37. dist.vino.
Quod secūdum eam grauia vel leuia pensantur,quia est statera,24.q.1.non afferamus.
Quod scriptura requiritur in multis,videlicet,in hæresis abiuratione.de conse.dist.2. ego Berengarius, 2.q.1. legum.
Item in legatione,vbi requiritur scriptura missionis, 97. dist.nobilissimus.
Item in electione quæ debet fieri in scriptis & proferri, 63.dist.quanto.2.q.1.legum.
Item in excommunicatione, quæ debet fieri in scriptis. 11.q.curæ.2.q.1.legum.
Item in sententiæ prolatione, quia aliter sententia nō habet vigorem,2.q.1.in primis. §. si quis,in fi.& c. statutis.& c.legum.
Item in publici criminis accusatione, 2. q. 8.quisquis & q.1.legum.
Item in ciuili conuentione,3.q.3.§.offeratur.
Item in appellatione,2.q.6.post appellationem.
Item in extraneorum clericorum susceptione,98.distin. nullus,& c.transmarinos.
Item in rerum ecclesiasticarum venditione, 12.q.2. sine exceptione.10.q.2.casellas.
Item baptizandorum susceptione, vbi nomen in scriptis dari debet,2.quæstione 1.legum.de consec.dist.4.baptizandi.
Item in regularis voti professione,27.q. 1.omnes fœminæ,20.q.1.vidua.
Item in expositorū puerorum collectione, 87.dist.si expositus.
Item in pœnitentiæ datione,30 q.5.qualis,in fine.
Item in prælatorum ad synodum non venientium excusatione,18.dist.placuit.
Item in illorum qui impetuntur citatione , 5. quæst.2.§. 1.& c.1.
Item in prælaturæ renuntiatione,7. q.1.sicut vir.§.ecce.
Item in seruorum ordinatione,54.dist.nulli,
Item in reconciliatione.2.q.1.legum.
Item in ordinatione,quia ordinati debent scripturā quæ formata dicitur, ab ordinatore accipere , 73.dist.per totum.
Item in cōstitutionis promulgatione,35.q.9.quod quis. 96.dist.bene quidem.circa med.
Itē in seruorum ab episcopo manumissione, 12.q.2.episcopus qui mancipium.

De scriptura habes vbi agitur de Sententia, & de Subscriptione.

SCRVTINIVM. De scrutinio habes vbi agitur de examinatione.
SECVRITAS. Quod vbi est perfecta dilectio,ibi est securitas,24.q.1.non turbatur.
Quod securitas conscientiæ in tribulationibus releuat, 24.q.1.non turbatur.
Quod in vltimo fine pœnitentibus de consecutione æternæ fœlicitatis securitatem dare non possumus.de pœn.dist.7.circa prin.

SEDES

SEDES. Quod sedes apostolica est prima auctoritate & dignitate, licet Antiochena sit prior tempore. 21. dist.nec autem.24.q.1.rogamus. 9.quæst.3.nemo.& cap.seq.
Item placet maior in iudicijs auctoritate. 9.q.3.patet. &c.ipsi sunt.
Quod cōstitutiones huius sedis ab omnibus sunt seruandæ.11.dist.consequens.
Quod nulli permittitur de eius iudicio iudicare, 17.q. 4.nemini.21.dist.nunc autem.
Quod Christianus peccatum infidelitatis incurrit , qui sedi apostolicæ obedire contemn.t. 81. dist.si qui,in fine.93.dist.qui cathedram.
Quod in dubijs & arduis ad sedem apostolicam est recurrendum.17.distinct.nec licuit.& duobus cap.seq. 16.q.1.frater,post med. 24.q.1.rogamus.
Quod in libris & opusculis quidquid approbauit sedes apostolica,est tenendum.19 dist. si Romanorum.vsque ad c.ita.
Quod sine auctoritate sedis ipsius generale non celebra tur concilium.17.distinctione per totum.
Quo immediatè tedi apostolicæ subiecti (maximè qui propinqui sunt)annue se debent præsentare. 9.4. distinctione,iuxta.& §.præcedenti.
Quod sine sedis huiusmodi iudicio episcopi non possunt condemnari.3.q.6.accusatus.&c.seq.9.q.3.anti quis.
Quod male damnati per ipsam restituuntur.9. q.3.frit. & c.frattres.
Quo sine sedis apostolicę auctoritate nullus episcopus sedem suam audet mutare.7.q.1.mutationes.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia Romana,de papa,& Apostolica sede.

Item hæc sunt quæ reseruantur ecclesiæ Romanæ,& Apostolicæ sedi.
Iudicium episcoporum.5.q.6.dudum.
Item restitutio depositorum.2.quæstione 6. ideo huic.
Item congregatio conciliorum.3.quæstio.6.dudum.
Item restitutio clericorum.1.quæst.7. conuenientibus.
Item exemptio episcoporum.16.q.1 frater.18.q.2.lumi noso.
Item quæstio fidei.24.q.1.quoties.
Item abrenunciatio episcopatus.8.quæst.3.denique.
Item mutatio episcoporum.7.quæstio.1.mutationes.
Item episcopatuum diuisio & vnio.16.q.1.& temporis.
Item pallij datio.100.dist.quoniam.
Item absolutio excommunicationis factæ ex sede. 21. dist.inferior,16.q.1.frater.
Item antiquorum canonum & scripturarum interpretatio.17.dist.nec licuit.
Itē famę restitutio.2.q.3.Paulum.§.hinc autē colligitur.
Item cum simoniacis dispensario. 2. quæst.3. Paulum.
Item maiorum & difficilium quæstionum discussio.17. dist.multis.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia Romana,& de Papa,& de Dispensatione.

Quod sedes quatuor patriarchalium ecclesiarum sunt istæ,Constantinopolitana,Alexandrina,Antiochena, & Hierosolymitana.22.dist.renouantes.
Quod Constantinopolitana sedes licet vltima fuerit tempore,tamen propter dignitatem translati imperij ex statuto concilij post Romanam sedem primum obtinet locum.22.distinct.sacrosanctam.§.hac.& capitu. seq.§.hinc.& §.difficilimus.
Quod Alexandrina sedes,quam beatus Marcus euangelista ad honorem sancti Petri instituit, olim post Romanam prior fuit, & post illam secunda fuit Antiochena,in qua resederat beatus *Petrus* antequam Roma venisset.22.distin.sacrosancta.
Quod sedes episcopales non in villis vel castellis, sed in maioribus locis debent constitui.80. di. per totum.
Quod beatus Petrus apostolus vbi pagani habebant archiflamines,fecit institui archiepiscopos. 80.dist.in illis.
Quod sedes episcoporum non longo interuallo debēt distare,vt ad consecrationem archiepiscopi citius possint venire. 80.dist non debere.§.sedes.&c.seq.
Quod vbi non fuit sedes episcopalis de nouo non debet institui,nisi fidelium excreuerit multitudo.16.q. 1.præcipimus.& c.felix.
Item nisi gens noua ad fidem cōuertatur. 99.dist.nulli.
Quod episcopales sedes ex causa auctoritate apostolica mutantur de loco ad locum, videlicet propter Barbaricam incursionem.7.quæst.1.temporis.
Item ex causa vnionis , videlicet propter alterius loci desolationem.16.q 1.& temporis.& cap.seq.
Item ex culpa auferuntur,videlicet propter episcopi occisionem.25.q.2.c.vlt.
SENES.Quod senes in scriptura sacra dicuntur sapientes.84.dist.porro.
Quod primitus Abrahā dict' est presbyter,idest,senior.
Quod non propter senectutem vel decrepitam ætatem, sed propter sapientiam presbyteri dicūtur senes.
Quod gloria senum est canities: & canities sapientiam designat.
Quod quadruplex est senium , videlicet naturæ,& hoc scūdit ad defectum.86.dist.tanta 13 q.2.illud.
Item senium gratiæ.84.dist.porro.vbi dicitur,quòd canities senium prudentia est.& hoc senium ad perfectū ducit.20.distin.de quibus.32.q.2.ancillam.
Item est senium culpæ, & hoc ducit ad interitum.2.q. 7.Paulus dicit.
Item est senium æternæ gloriæ, & hoc ducit ad æternū præmium:de quo dicitur, Cogitaui dies antiquos,& annos æternos in mente habui.
Quod senes quanto morti viciniores , tanto debent esse priores.86.dist.tanta nequitia.
Quod mali senes à suis prælatis sunt durius arguendi 86.dist.tanta.
Quod præsumēdum est de sene bonum.18 q.1.diffinimus.
Quod senectus aufert incōtinētię suspicionem.34.dist. fraternitatis.
Quod senectus decrepita reddit ad episcopatum inhabilem.85.distin archidiaconum Florentinum.

De Senio & Senectute habes vbi agitur de Antiquitate.

SENTENTIA.Quod sententiam Papa cum magna deliberatione debet proferre.35.q.9.apostolicæ.
Quod sententia aut pro considerationę temporum, vel ætatem,vel propter subreptionem,vel grauem necessitatem potest in melius cōmutari.35.q.9. sententiam.&c.veniam.
Item *Papa* sententiam suorum prædecessorum potest in melius commutare.35.q.9.loci.§.nisi ita.in fi.
Quod sententia quæ in se non valet,confirmata per superiorem valet.16.q.6.si episcopum.
Quod sententia debet dari in scriptis.2.q.1.in primis,in fine.& c.legum.
Quod ad sententiam dandam pro modicis causis non requiritur scriptura.11.q.1.si quis cum.
Quod non secundum propriam voluntatem, sed secundum leges est proferenda.11.q.3.summopere.
Quod etiam præsentibus partibus ante plenam negotij discussionem nō est sententia ferēda.30.q. vlt.iudicātē.
Quod in re dubia non debet dari certa sententia.11.q. 3.graue.
Quod non est danda sententia nisi post plenam inuestigationem veritatis.11.q.3.summopere. & c.graue.& quatuor cap.seq.
Quod sententia rite data ab omnibus est tenenda. 6.q. 4.si Metropolitanus.§.sed.& c.si quis episcopus.35.q. 9.c.1.11.q.3.nemo contemnat.
Quod iudex debet cum ferre cum mentis tranquillitate,non in furore.11.q.3.illa.& tribus cap sequen.
Quod sententia sub conditione non est proferenda.2. q.6.biduum.
Quod sententia diffinitiua obtinet auctoritatem rei iudicatæ.2.quæst.6.biduum.ante finem.
Quod sententia plurium debet præualere.76. dist.si trā situs.
Quod sententia quandoque est iniusta ex animo proferentis,sed iusta est ordine & causa,& aliquando iusta est ex animo, sed non ordine vel causa: & aliquando est iusta ex animo & ordine, sed non ex causa. 11.q. 3.episcopus presbyter.§.seq.
Quod sententia lata quandoque nō tenet,videlicet quādo per appellationem intra certum tempus releuatur. 35.q.9.loci.§.seq.
Item quando in arduis causis in scriptis non datur.2.q. 1.in primis.in fi.
Item quando à non suo iudice fertur. 3.q. 8. accusatores.9.q.2.cap.1.& cap.episcopū.11.q 1.in clericorū.
Item quando ab vno solo iudicum,cum duo fuerint delegati,fertur.2.quæst.6.si quando.§.diffinitiua.
Item si contra ius scriptum fertur.
Item si iudices fines statuti vel mandati excedunt.
Item si contra prius iudicata lata fuerit.
Item si iudex pretio corruptus eam tulerit.
item si parte non contumaciter absente lata fuerit.3.q. 9.per totum.
Quod non debet sustinere pœnam canonicam in quē nō est prolata canonica sententia,21.q.3. non debet.
Quod iniqua sententia est reuocanda.24.q.2. sane pro fertur.
item si per falsas probationes & per surreptionem lata est,est retrahenda.35.q.9.veniam,& tribus c.seq.
Quod sententia excommunicationis siue iusta siue iniusta timenda est.11.q.3.quibus.& c.episcopus.& §.si. ergo.
Quod iniusta nocet potius ferenti quàm patienti.11.q 3.illud.24.q.vlt.si quis non.& quatuor c.seq.
Quod non est ferenda sententia quando multitudo est in causa.23.q.4 cap.si quis potestatem.§.si mulier.
Quod est sententia suspensionis quantum ad officium & beneficium.7.q.1.si quis in.

De hac materia habes vbi agitur de Suspensione.

Quod differtur sententia & executio per triginta dies cum princeps vel al.quis alter aliquem ad mortem cōdemnat.11.q.3.cum apud.
item differtur per decem dies quoties appellatio admittitur.2.q.6.antenorum.
item quousque grauida ad mortem condemnata pariat, quia aliter committeretur homicidium.2.q.4.cōsuluisti.in fi 32.q.2.quòd vero non formatum.
Item quousque princeps assignauerit insulam illi qui in exilium debet relegari.2.q.6.biduum.post med.
Item quousque condemnatus seruus reddat Domino suo de peculio rationem.54.distinct.generalis.
Quod Deus nouit mutare sententiam.22. q.4.vnusquisque.
Quod Deus non mutat sententiam in homines,sed,in opera, quibus hominibus non irascitur,sed vitijs.de pœn.dist.1.si agamus.

De hac sententia habes vbi agitur de Excommunicatione,& de Iudicio.

SEPARATIO.Quod hæretici & schismatici ab ecclesia sunt separati,& ideo non habent spiritum sanctum.24.q.3.de illis.
Quod mali Christiani corpotaliter sunt in ecclesia , sed per pessimam vitam sequantur.
Quod tunc peccatores à Christi corpore separantur:dū per excommunicationem traduntur Satanæ in interitum carnis,vt spiritus saluus fiat.11.q.3.audi.
Item aliqui separantur ab ecclesiæ per sententiam , qui sunt extra.24.q.vlt.cum aliquis.
Quod nil sic debent formidare Christiani quàm separari à corpore Christi,quia hoc non est membrum eius. 11.q.3.nihil.
Quod separari à corpore Christi sicut membrum præcisum virtutem spiritualem non habent.1.q.1.corpo ralia.Notent hoc obstinati in malitia.
Quod nōs debemus separari à malis præcepto Domini qui dicit.Sit tibi sicut ethnicus & publicanus.2.q.1.si peccauerit.
Item mandato apostoli qui dixit,hæreticum post primā & secundam correctionem deuita.24.q.3.dixit.
Item consilio Moysi qui dixit,Separamini à tabernaculis impiorū,ne pereatis.1.q.1.si quis inquit,ante fi.
Item statuto concilij quod separat Iudæos à Christianis.28.q.1.Iudæi.
Item exemplo Cypriani, qui separatus fuit à Lucifero hęretico.24.q.1.aduocauit.
Item exemplo Polycarpi martyris , qui à Cherintho & Marchione separatus fuit.24.q.1.omnis qui.

De hac materia habes vbi agitur de Excommunicatione.

SEPVLTVRA.Quod nomine sepulturæ aliquādo significatur terra pro ampliatio ne cœmeterij & sepultūræ,& licet pro ea accipere.12.q.2.aurum. 24. q.8. secundum canonicam.
Item nomine sepulturæ quandoque significatur terra cęmeterij,& pro illo non licet aliquid accipere.13.q. 2.questa.& tribus cap.seq.1.qu.1.dictum est solere in quibusdam.
Quod ius sepulturæ est ius competens ecclesiæ ad sepeliendum in cæmiterio suo,& prouenit ex episcopi assignatione.11.q.1.ecclesias.
Item hoc spectat parochialibus ecclesijs,vel quibus iure vel priuilegio est concessum.13.q.1.ecclesias.
Quod vbicumque sepeliatur,domini est terra & plenitudo eius.13.q.vlt.vbicumque.
Quod officium deuotæ sepulturæ , bonæfidei est testimonium.13.quæstio.2.non æstimemus.ante fi.
Quod in sepulturis Christianorum requies est defunctorum.13.q.2.ante finem.
Quod prodest mortuis habere signa sepulturæ sue quę inspicientes amici pro eis preces effundant domino. 13.q.2.cum grauia.
Quod intra ecclesiam&maxime iuxta altare vbi corpus Christi cōficitur,nullus est sepeliendus.13.q.2.præcipiendum.
Quod possunt in ecclesia episcopi sepeliri,vel abbates, vel eminentis vitæ presbyteri vel laici.13.q.2.nullus.
Quod prodest homini inter bonos & iustos defunctos sepeliri,13.q.2.cum grauia.&cap.animæ.& cap. non est æstimemus.in fine.
Quod peccatoribus plus obest sepeliri in sacris locis: quàm prodest.13.q.2.quibus.& cap.cum grauia.
Quod quocumque modo seipsos occidentes non solū carēt ecclesiastica sepultura,sed etiam nec in psalmis nec in aliis debet eis aliqua solemnitas exhiberi.13.q. 2.placuit.
Item similiter debet pro illis fieri qui sine pœnitentia pro suis sceleribus occiduntur.cap.fatendum.
Item vsurarius excōmunicatus etiam minori excommunicatione,si absoluitionem viuens non petiuit.14.qu. 2.sane.
Item prædones manifesti etiam si pœnitentes moriantur, si habent vnde satisfacere possunt,nec ipsi nec hæredes satisfacere pro eis volunt.24.q.2.sane.
Quod quilibet in peccato mortali moriens,in cœmetetio non est sepeliendus.13.quęst.2.quibus.
Quod in patibulo mortis,si pœnitu.t.it,non est negāda sepultura.13.q.vlt.c.vlt.
Quod sepultura potest eligi.12.q.2.bonæ.
Quod ad eligendam sepulturam locus debet inducere solennior,sicut est episcopatus,vel religiosorum monasterium.13.q.2.vbicumque tempotum.
Quod episcopus etiam in minori & minus religiosa ecclesia potest eligere sepulturam.12.q.2.bonę.

Quo.l nullus debet sepulturam parentum superbia vel odio deserere,13.q.2.placuit.
Quod filij emancipati à patribus liberè eligunt sepulturam.13.q.2.§.econtra.
Quod an ecclesia in qua patentes sepulti sunt, possit vendicare corpora filiorum.13.q.2. Ebron.& cap.seq.
Quod coniugau(vt videtur)in vno sepulchro debent sepeliri.13.quæst.2.cap.1.§.nunc & cap.Ebron.
Quod vxor mortua si non elegerit sepulturam, cum marito debet sepelirı.13.quæst.2.cap.1. §. nunc autem quæritur,& cap. Ebron.& cap.vnaquæ.
Quod mulier si plures viros habuit, & sepulturam non elegerit, videtur quòd cum vltimo viro debeat sepeliri.13.q.2.vnaquæque.
Quod extraneus quilibet vbi elegerit,ibi sepelietur.13.q.2.vbicumque.§.quia.
Quod extraneus si non elegerit,in episcopatu vel parœchia sepelietur.13.q.2.vbicumque.
Quod indigena si elegit locum magis religiosum,ibi sepelietur.13.q.2.illud.§.quia.& cap.vbicumque.
Item si elegit minus religiosum,quia videtur hoc facere ex odio vel superbia,non habebit.13.q.2.placuit.
Quod indigena si de corpore non disposuit, sepelietur cum propinquis,vel vbi decimas persoluebat.13.q.2. Ebron.& c.vbicumque.
Quod violans sepulturā,infamis efficitur.6.q.1.infames.
Quod qui lepelit corpus alienum,non solum sepultum, sed omnia quæ consequenter habuit, tenetur restituere.2.q.2.omnes.
Quod ecclesia parochialis vbi sacramenta participauit de mortuo alibi sepulto debet ius suum habere, id est canonicam portionem.13 q.1.ecclesias,per totum.
Quod canonica portio est danda secundum consuetudinem terrarum,vt vitetur scandalum,arg. 12. dist.illa. 78.dist.vtinam.
SEQVESTRATIO. Quod lite pendente fructus sequestrantur.2.q.6.quoties post.11.q.1.quia res.
Quod sequestrantur res cum appellatur ab executione. 2.q.6.quoties post.
Item cum aduersarius fructus dilapidat.3. q.2. quia ea.
Item legitimè appellanti.2.q.6.biduum.
Item de adulterio accusanti.4.q.4.§ aliquando.
SERVITVS.Quod duplex est seruitus, videlicet corporalis & spiritualis.12.q.2.cum redemptor.
Quod seruitus inducta est ex iure gentium, & 1.dist.ius gentium.
Item de iure diuino,35.dist.vinolentum.
Item iure constitutionis.7. dist.§.1. vbi de seruo empto agitur,de quo statutum fuit quòd sex annis seruire debuit,& in septimo anno liber exire.
Item iure canonico est approbata.17.q.4.id constituimus.
Quod ante diuturnum inconcussa fuit libertas, nec obsit quia seruitutis à consortibus exigebantur. 35.dist.6. post med.
Quod seruitus non esset si ebrietas non fuisset. ibidem.
Quod clericus episcopo suo insidias vel iniurias inferēs, in seruitutem perpetuam curiæ est tradendus. 11.q.1. statuimus.3.quæstio.4.clericus.
Quod concubina dicenoi vel sacerdotis à principe in seruitutem est redigenda.32.distinct.eos qui.
Quod meritoriis est liberatem dare seruis.12.q.2 cum redemptor.
Quod serui ecclesiæ angarijs secularium iudicum molestari non debent.12.quæst.2.ecclesiarum.
Quod ecclesiæ serui etiam benemeriti sine compensatione non debent dari libertati.12 q.2.si quis.&c.episcopus qui.
Quod serui ministris eiusdem ecclesiæ gratis possunt dari.12.q.2.ecclesiasticis.
Quod libertati dati si non fuerint grati,in seruitutem redigantur.12.quæstio.1.episcopus qui.
Quod frequentius fugitiui possunt vendi.12.q.2.fugitiui.
Quod si seruus promouetur sciente domino & non contradicente,remanebit in ordine promotus, sed episcopus vel qui eum præsentauit,dupium restituet.54.distinctio,si seruus absente.
Item si præsens est Dominus & consentit, eoipso seruus liber efficitur.54. distinct.si seruus sciente.
Item si Dominus est absens siue præsens, & scit & tacet, videtur consentire.ibid.
Quod si Dominus nescit promotionem serui intra annum poterit reclamare & reuocare.ibidem.
Quod seruus indebitè promotus si infra diaconatum fuerit degradatus,ad pristinum statum reducitur.54.dist. nullus.&c.seq.&c.si quis obligatus. &c.de rebus,§.ceterum.
Quod seruus monachus fact⁹ inscio Domino, intra triēnii non debet profiteri.Intra quod tempus si non requisierit,liberè monachus remanebit.54.dist.si seruus sciente.

De hac materia habes vbi agitur de Ordine,& de Clericis.

De *Seruitute habes vbi agitur de Libertate,& de Libertis,& de Manumissione.*

Quod spiritualis seruitus peccati relaxata est per incarnationem Christi.12.quæstio.2.cum redemptor.
Quod clericus qui altari seruit, de altari viuere debet. 12.q.1.cleticus qui.& c seq.
Quod principes & prælati Deo seruiunt bene viuendo, & fideliter subditos regendo.23.q.4. si ecclesia.in fi.
SEVERITAS.Quod seueritas non animo iquiēdi est exercenda,sed animo medendi.86.dist.odio. &c.seq.
Quod in delinquentes seueritas cum benignitate est temperanda.45.dist.disciplina.&c.sunt.& cap.seq.23. q.4.quid faciet.& cap.quod Christus.
Quod sicut contumacibus seueritas est ostendenda, sic humilibus &pœnitentibus locus veniæ non debet denegari.2.quæst.5.quanto.in fine.
Quod melius est cum seueritate diligere,quàm cum lenitate decipere.5.q.5.non omnis.
Quod prælatus officium seueritatis diligentissimè impleat,qui non ex odio,sed ex dilectione subditum corrigit.23.q.4.ita plane.
Quod propter multitudinem & plurimam stragē detrahendum est seueritati.50.dist. vt constitueretur. 23. q.4.c.cum quisque.& cap.ipsa pietas.ante fi.
Quod vbi schisma non timetur, non debet dormire seueritas disciplinæ.23.q.4. cum quisque.& c.quidam, in fi.
Quod vbi fidei subuersio & ruina fratrū timetur, nerui seueritatis non debent dissolui.50.dist.absit.
Quod dignum est,vt seueritatem ecclesiasticæ disciplinæ sentiat qui sanctorum patrum instituta seruare cōtemnit.5.dist.nullus.in fin.
Quod qui Dei & sanctorum contemnit mandata,iustū est,vt iæuioribus corrigatur vindictis, vt ceteri sumāt seueritatis & honestatis exemplum,23.q.3.iustum.
Quod prælati quandoque verentes peccantium linguas seueritatis in corrigendo efficiuntur immemores.45. dist.sed illud.
Quod quanto maius est peccatum,tanto maiori seueritate est corrigendum.1.q.3.ex multis.circa med.

De hac materia habes vbi agitur de Austeritate,& de Correctione.

SIGILLVM.Quod quælibet ecclesia cathedralis vel collegiata debet habere sigillum, & hoc dicitur sigillum capituli.37.dist.in nomine,in fi.19.q.3. statuimus.
SIGNVM. Quod per facta & verba notificeatur aliis dispositio cordis.de pœn.dist.2.quærendum.
Quod quamuis sint vera quædam , non tamen sunt credenda iudici,nisi certis signis desiderentur,11.q.3. quamuis.
Quod speciale signum filij Dei fuit, quòd spiritus sanctus descendens manfit super eum.de pœn.dist.2.quæ rendum.
Quod tunc signum est spiritum sanctum ad tempus in sanctos venisse, cùm signa mitaculorum per ipsos facta patefacta sunt.
Quod aliqui dæmonesvidentur signa facere,& nō sunt. 29.q.5.nec mirum.circa med.

De hac materia habes vbi agitur de Dæmonibus.

SILENTIVM.Quod cultus iustitiæ est silentium.5. q.4.in loco.
Quod indiferetum silentium prælati est dum eos qui eruditi poterant,timore derelinquit.43.dist. sit rector.
Quod simplex conuersatio absque sermone quantum exemplo prodest,tantum silentio nocet.43. dist.§.1.

De hac materia habes vbi agitur de Taciturnitate.

SIMILITVDO.Quod homo ad similitudinem Dei creatus,Angelo vero plus homine attribuitur, qui nō dicitur ad similitudinem Dei conditus, sed signaculū similitudinis.de pœn.dist.2. quod vero reprobi.post medium.
Quod similes fuerunt Petrus & Paulus deuotione & merito.2.q.7.beati.
SIMON.Quod Simon magus fuit ex Iudæa natus.32. q.4.recurrat circa med.
Quod Simoni baptismum simulatione acceptum non profuit,quia post non pœnituit.27.distin. quod interrogasti.
SIMONIA. Quod simonia est studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale.50.dist.studeat.
Quod simonia cōmittitur prece vel pretio vel obsequio. 1.q 1.ordinatione,& cap.sunt nonnulli.
Quod nullum vitium sic resipsit iniuriam Dei , & ideò inter alia illud grauius corripuit.1.q.1.quibusdam.
Quod simoniaca hæresis ante omnes alias hæreses pullulauit.1.q.1.cum liqueat.
Quod Giezi in veteri testamento,& Simon magus in nouo principium fuerunt simoniæ.1.q.1.qui studet.
Quod in commissione simoniæ quantitas est attendenda.1.q.1.iudices.post med.
Quod paruæ res,sicut esculenta, non videntur inducere simoniam.
Quod vt omnis suspicio simoniæ vitetur,non pastillum pro aliquo spirituali detur.1.q.3.si quis obierit.
Quod sine pacto datum munus potest accipi.1.q.1.quid quid.
Quod tam dans quàm accipiens aliquid pro spirituali, committit simoniam.1.quæst.1.quos constiterit.
Quod per carnales preces committitur simonia.1.q.1. sunt nonnulli.& tribus cap.sequen.8.q.1.cap.1.
Quod pro digno pieces fundere nō est simoniam cōmittere.1.q.1.latorem.
Quod ille prælatus simoniam committit,qui non numero pretij,sed nummo fauoris ordinem vel beneficiū tribuit.1.q.1 sunt nonnulli.
Quod ille simoniam fugit qui manus suas ab omni munere excutit.1.quæst.1.sunt nonnulli.& cap.seq.
Quod simonia licet sit execrabile vitium,tamen heu nimis est vsitatum.1.q.1.reperiuntur.
Quod simoniacus sicut non habet spirituale quod pro temporali emit,sic nec tēporale potest retinere quod pro spirituali dedit vel accepit.1.q.1.qui studet.
Quod simoniaci si non renuntiant & pœnitent,in æternum peribunt.1.q.1.si quis neque.
Item adeptis priuantur.1.q 1.presbyter si.
Item excommunicantur.1.q. 1.quicumque sacros.&c. qui studet.
Item deponuntur.1.q.1.si quis episcopus.& quinque'c, seq.& q.3.ea quæ.& cap.ex multis.& q.7.si quis omnem.
Item hæretici reputantur.1.q.1.quicumque. & duobus c.seq.
Item à quibuscumque personis tanquā hæretici accusantur.6.quæ.1.quæro ergo,& §.porro. & §. sed cum omnes.
Quod simoniacus ipso iure videtur excommunicatus, & à participatione sacramentorum segregandus.1.q. 1.reperiuntur.
Item quandoque corporali ter puniuntur.1.q.1.qui studet.Exemplum ibi de Giezi qui lepra percussus fuit.
Item officium suum non iuste exequitur.1.q.1.quicum que sacros.& c.qui perfectionem.
Item sacramēta indigne largitur.1.q.1.quicūque sacros.
Item sacerdos non merito,sed nomine tantum dicitur. 1.q.1.c.1.
Quod aliquod munus dare pro præbenda vel dignitate, est graue peccatum.1.q.6.per totum.
Quod emens vel vendens prælaturam , prauitatem incurrit simoniacam,& æternam damnationē.1.quæ.1. presbyter si.
Item tam ea quàm ordine suo priuatur.& cap.reperiuntur.& cap.sanctorum.
Item præbenda simoniaca cum salute animæ nō potest retineri.13,dist.nerui.§.alius.
Quod prælatura per simoniam vel multam ambitionē adepta,etiam si moribus non offendat, malo exitu terminatur,quia difficile est,vt bono peragantur exitu,quæ malo sunt inchoata princi.1.q.1. principatus.
Quod vbi prælatus per simoniam vel ambitionē intrat, ibi populi plus timenda est calamitas quàm salus.1. q.1.fertur.§.vulnerato.
Quod simoniacè scienter beneficium habens,de rigore iuris priuandus est eo.1.q.1.presbyter si.& q.4. ex quæ.& cap.ex multis in principio & in fine.& capit.si quis episcopus præbendas.&c.si quis dator.1.q.3.
Quod pro omni spirituali dare temporale simoniacum est.1.q.1.quidquid.in prin.
Quod pro habendo regimine quarumcumque domorum religiosarum vel hospitalium dare aliquid simonia est.1.q.3.si quis præbendas.
Item pro œconomatu vel vicaria dare vel recipere.1.qu. 1.si quis episcopus.
Item pro quocunque officio ecclesiæ, vel pro administratione rerum ecclesiasticarum.1.quæ. 3. Saluator, post med.
Item pro iure percipiendi obsationes vel decimas. 1.q. 3.quæsitum.& cap.seq.& c.si quis obiecerit.& c.Saluator.post med.
Item pro ecclesijs dedicandis.1.q. 3.si quis præbendas. & q.4.ecclesia.
Item pro ecclesiarum primorum lapidum fundatione. 1.q.1.nullus episcopus.
item pro baptismo & consignatione.1.quæst.1. baptizā dis.& cap.quidquid.& cap.seq.
item pro chrismate vel confirmatione.1.qu.1 placuit vt nullus.& c.dictum est.& c.seq.
item pro eucharistiæ datione.1.q.1.dictum est.
item pro sepulturæ exhibitione.
item pro quibuscumque ecclesiæ sacramentis collationē.1.q.1.quidquid.
item pro interdicti officij restitutione.1.q.1.nullus episcopus.
item pro debiti officij executione.1.q.3.non solum.
item pro scriptura vel auxilio in aliquius ordinatione.1. q.1.sicut.
item pro sententiæ iustę(maxime à prælato,prolatione. 1.qua.3.vendentes.
Quod simonia etiam committitur cum prælati accusatio ex pacto suspenditur.2.q.3.Euphemium.
Quod collocator beneficij simoniacè ab officio suspēditur.1.q.3.si quis præbendas.
item conferens prælaturam simoniacè,si nō penitet per git ad gehennam.1.q.1.cito.
Item à d.gnitate deponitur.1.q.1.reperiuntur.& qu.3.si quis præbendas.
item sacrilegus est excommunicatus.1.q.3.audiimus.

Quod

Quod simoniaci in ordine acri⁹ q̄ alij simoniaci dam nātur.1.q.1.quisquis.&c.qui cōstiterit.1.q.3.c.decies.
Quod quandoque simoniaci simoniacè ord nantur, & cum illis non dispensatur,seu potius à proprio gradu cadunt.1.q.1.statuimus.
Item quandoque simoniaci simoniacè à non simoniacis ordinantur,& hi etiam cadūt ab ordine.1.q.1.statuimus.
Item quandoque simoniaci non simoniacè à simoniacis ordinantur,& hi misericorditer in ordinibus toleran tur.1.q.1.statuimus.& c.seq.
Quod in ordine simoniaci hæretici reputantur, 1. qu.1. presbyter.
Item excommunicantur,1.q.1.quicumque sacros.
Item deponuntur,1.q.1.siquis episcopus per pecuniam, & quatuor c.seq.
Item executionem officij non recipiunt neque habent, 1.q.1.quicumque sacros.& c. gratias,& c.ordinationes.& c.quibusdam.
Item si celebrant pollutum sacrificium offerunt,49.dist. sacerdotes.
Quod simoniaci ordinatores(etiam si fideles videantur) infideles sunt,1.q 1.cum omnis.
Quod ipsi tanquam seruum suum spiritum sanctum vēdunt:& ideò proditori Iudę qui Christum Iudæis vēdidit assimulantur.2.q.1.eos qui.
Item anathematizantur,1.q.1.placuit vt.
Item deponuntur,1.q.1.si quis episcopus per pecuniam, & duobus c.seq.&c.quicumque sacros.
Quod mediator simonię infamis efficitur , 1. quæst.3.si qui præbendas.
Item si clericus est,deponitur,1.q.1.reperiuntur.
Item si laicus est excommunicatur, 1.q.1. reperiuntur.
Quod vatia dispensatio est circa simoniacos:nam dispēsatur cum eis,vt tantum laicam habeant communionem , quando scilicet à simoniacis scienter in contēptum ecclesię promoti celebrauerunt,1.q.7.c.1.
Item dispensatur , vt tantum in minoribus ministrent, quando scilicet ad alias ecclesias transferri non possunt,sed in ea quam emerunt,canonicè viuere promittunt,1.q.5.c.1.
Item dispensatur,vt remaneant in susceptis quando nō in ea quam emerunt,sed in alia ministrare volunt , 1. q.5.c.1.
Item dispensāritur,vt ascēdant ad superiores,quando in scijs ipsis alij pro ipsis simoniam commiserunt, 1. q. 5.c.1.
SIMVLATIO.Quod vbi est periculum animæ,quā doque vtilitatis causa simulationem prætendere,22. q.2.vtilem,Exemplum ibi de Iehu rege Israel.
Quod ipse Deus simulauit.Et voluisse immolationem Isaac quam præceperat,& postea prohibuit, 22.qu.5 quælibet.§ quandoque.
Item Abraham in Aegypto Saram vxorem simulauit sororem suam esse,nec tamen peccauit, 22.q.2.quęritur.& §.proximo.
Item Iacob simulauit se esse Esau primogenitum Isaac.
Item iustum bellum habentibus quandoque contra hostes expedit simulatio,23.q.2.Dominus noster.
Quod nulli iudicat dolosa simulatio,22.q.5.quacūq;.
Quod baptismus simulatorius non cassatur,1.q.1.spiritus.§.ecce,de consecra.dist.4.soler etiam.
Quod ad oues Christi non pertinent qui illis fictō corde miscentur,24.q.vlt.de illis.
Quod malum est religioso cadere à proposito , postea simulare propositum,12.q.2.§.certe.
Quod non solum in falsis,sed etiam in simulatis operibus filij diaboli sunt,22.q.5.cauete.
SIMPLICITAS.Quod simplicitas columbina dicitur quæ dolo caret,& hæc suadetur , 6.q.1. ex merito.16.q.1.si cupis.
Item simplicitas innata,& hæc excūsat tantum in commissis,76.dist.tāta nequitia.circa fi.& 47.dist.de Petro.
Quod tali parcitur simplicitati,& venia conceditur. de consecra.dist.2.scriptura;86.dist.tanta nequitia.
Quod simplicitas impedit promouēdū.39.dist. Petrus.
Quod prælato promoto si hanc habuerit datur ei coadiutor,74.distin.episcopotum.7.q.1.quia frater.
Item abbatibus propter simplicitatem nō dantur coadiutores,sed deponuntur.18.q.2.si quis Abbas.
Quod sancta rusticitas & simplicitas solum sibi prodest: & quantum ex vitæ merito ædificat,tantum nocet si destruentibus non resistat, 2. quæstione 7. sancta quippe.
Item vbi simplicitati tantum studetur , disciplina negligitur,11.q.1.fratris.
Quod in sacramentorum collatione debet esse simplex & sine venalitate consensus , 1. quæstione sexta, sicut is.
SYNDICVS.Quod per syndicum absentis intimatur voluntas.arg.93.di si electo.c.1.65.distinct. non debet.
SINGVLARITAS.Quod singularitas in monachis & contemplatiuis approbatur,16.quæstione prima, si cupis.
Quòd singularitas nisi sit contraria communem cōsuetudinem non debet violare. turpis est enim omnis pars vniuersi suo non congruens, 8.distinctio. quæ contra mores.
Quod singularitas morum etiam bonorum inconsuetos scandalizat.21.dist.illa.
Quod qui strictius viuit quàm habent mores eorum cum quibus, singularis & superstitiosus videtur. 41. dist.quisquis.
Quod singularitas inter consuetos,flagitium reputatur, 8.dist.quæ contra.
Quod non interest quidquid alimentorum sumat,dum modo non sit singularis, sed congruat in omnibus generibus alimentorum his cum quibus viuendum est,41.dist.quod dicit.
Quod excepto religiosis nullus in decantando diuina officia aliter quàm in episcopali ecclesia cantantur, debet esse singularis,12.dist.de ijs.
SYNODVS.Quod synodus ex Græco interpretatur comitatus vel cœtus. concilij vero nomen tractum est à Romanis eo quòd ad tractandum communi intentione conueniebant,15.dist.§.synodus.

De hac materia habes supra vbi agitur de abstinentia,& de Cibo,& de Ieiunio.

SOCIETAS. Quod societas requirit concordiam morum,41.dist.quod dicit.& c.clericus.
Quod socius tenetur socium defendere ab iniuria,23. q.3.non in inferenda.
Quod bonus qui in bonitate permanet , non polluitur si malo societur,32.qu.1.non est, Exemplum ibi de Osee,& de meretrice.
Quod boni quandoque luunt societatem malorum,24. q.1.non turbatur.
Quod bonum est malum socium declinare : ne sicut morbida ouis inficiat congeriem societatis,45.dist. sed illud.4.q.3.refecandæ.& c.ecce autem.& ca. illud sane.
Quod difficile est incorruptum permanere, qui corrupto sociatur,23.q.4.quisquis,vel quod potest.in fine.
Quod tripliciter associatur quis malis , aut cōmitando, aut fauendo,aut in non corripiēdo,23.q.4. ita plane.
Quod non caret scrupulo societatis occultæ qui manifesto facinori desinit obuiare,83.dist. error. 23. q.3. qui potest.86.dist.facientis culpam.
Quod societas malorum est quandoque toleranda, & quandoque fugienda,7.q.1.suggestū.& duob.c. seq.
Quod incantiones & artes magicæ fiunt ex quadam pestifera societate hominū &dęmonū,26.q.1.illud.in fi.
SODOMA.Quod peccatum Sodomiæ exercetur in masculis & in feminis,32.q.7.vsus.
Quod in peccato Sodomiæ deordinatur ordinatio Dei & naturæ,32.q.7.adulterij.
Quod societas quæ cum Deo esse nobis debet violatur cum natura cuius ipse auctor est,libidinis peruersitate polluitur,32.q.7.flagitia.
Quod peccatum Sodomiæ etiam apud Gentiles est detestabile,32.q.7.flagitia.
Quod Sodomię peccatum grauius est adulterio , 32.q. 7.vsus.
Quod peccatum Sodomiæ peius est quàm cum propria matre peccare,32.q.7.adulterij.
Quod Loth obtulit suas stupratri filias vt detestandum peccatū Sodomię in alijs impediret,32.q.7. offerebat.
SOLICITVDO. Quod solicitudo temporaliū suffocat spiritualia,49.dist.hinc etenim,ante med.
Quod hoc non debet esse in clericis & religiosis,12.q. 1.cui portio.
Quod pia solicitudo est egenorum commodis intendere,87.dist.diuinę.
Quod cum honoris augmento cura quoque solicitudinis debet exercesere,100.dist.rationis.
Quod episcopus solicitus debet esse circa defensionem pauperum,redemptionem oppressorum,& munitionem monasteriorum,84.dist.§.1.
Item debet esse solicitus tamquam pastor circa gregem suum,81.dist.oportet.

De hac materia habes vbi agitur de Negligentia

SOMNVS.Quod negligens prælatus dormienti comparatur,86.dist.fratrem.
Quod aliquando somnum vanū & deceptoriū dormientibus immittunt dęmones,26.q.4.sciendū.circa med.
Quod dæmones maxime in somnis infideles deludunt diuersas eis species & similitudines offerentes, & per deuia quæq; ducendo: & hoc cū solus patiatur spiritⁿ in corpore euenire opinātur,6.q.1.episcopi.post med.
Quod somniando illusiones cōtingunt hominibus multipliciter,6.dist.testamentum.& c.seq.
SORS.Quod sors non est aliquid inane, sed res in humana dubitare diuinā indicās voluntatē,26.q.2 sors.
Quod licet sortibus nihil mali insit, tamen prohibetur homines: ne sub hac specie ad antiquos idololatriæ cultus redeant ib dem § proximo.
Quod qui scrib.vrūtur ad negotia sæcularia & ad vanitatē diuina oracula videntur cōuertere,26.q.2.hi qui
Quod sortes quæ dicuntur apostolorum vel aliorum sanctorum,sunt damnatæ,& exercentes sunt excoīmunicati.26.q.5.si quis clericus.q.7.non obseruetis, & c.seq.
Quod omne genus sortium sub anathemate prohibetur.26.q.5.sortes.& c.seq.
Quod tempore necessitatis in libris diuinis præmissa oratione dominica vel alia sortes videntur concedi. 26.quæstio.2.hi qui.& capit.seque.
SORTILEGIVM.Quod sortilegi sunt qui per quasdam inspectiones sortium vel figurarum futura pro mittunt.26.q.1.sortilegi.
Quod qui obseruant cōstellationes,sortilegi dicuntur, 26.q.5.non liceat.
Quod in caiendis Ianuarij mensam cum epulis ratione diuinationis parare,sortilegiū est committere, 26.q. 7.si quis.
Quod ligaturæ characterum vel aliarum rerum quas medicina non requirit,vel obseruatio sternutationis, aut liminis conculcatio,aut dierum Aegyptiorum obseruatio.& plura alia nomine sortilegij damnantur, 26.q.2.Illud quod.
Quod portare super se lapides pretiosos vel herbas nō est sortilegiūm,26.q.vlt.
Quod infirmantibus carmina sortilega nil proficiunt, 26.q.7.admoneant.
Quod qui seruant sortilegia,sunt Christianæ fidei & baptismi violatores,26.quæst.7.non obseruetis.
Quod sortilegi à diabolo cui deseruiunt, sunt captiuati.26.qu.5.episcopi eorumque.
Quod ab episcopis de parochiis sunt expellendi.
Item sortilegi sunt excommunicandi,26. quæst. 5.§.1.
Quod sortilegi & eis assentientes ad accusationem non sunt admittendi.11.q.8.quisquis.
Quod serui si sint sortilegi,verberibus,si liberi,carceribus sunt castigandi,20.q.5.contra.
Quod qui credit sortilegis,quinque annis debet pœnitere,26.q.5.non liceat.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinatione,& de Incantatione.

SPECTACVLVM.Quod die solenni ecclesiā contemnentes,& spectacula custodientes sunt excommunicandi.de consc.dist.1.qui die.
Quod præcipuè clerici curiosis spectaculis non debēt interesse.de cōsc.dist.5.nō oportet,23.dist. his igitur.
Quod clerici spectacula saltantium debent vitare, 34. dist.presbyteri.
Quod pœnitens si perfectè vult pœnitere,debet se à spectaculis sæculi cohibere,de pœn.dist.5.§.1.ante finē, ver.cohibere.
SPIRITVS sanctus.Quod spiritus sanctus æqualis est patri & filio,de cōsecratio.dist.5.de spiritu sancto.
Quod à patre & filio procedit,de consecra.d.5.saluator.
Quod spiritui sancto attribuitur potentia miraculorū. de consc.dist.5.de spiritu.
Quod spiritus sanctus extra ecclesiam nihil operatur, 24.q.1.audiimus.
Quod non scissuras sed vnitatem amantes spiritum sanctum accipiunt.
Quod peccata tenere vel dimittere,vel excommunicare,opus est spiritus sancti.ibidem.
Quod in domino semper mansit spiritus sanctus, in alijs verò sanctis quandoque manet,quandoque recedit, de pœn.dist.2.quærendum.
Quod nemo potest dicere,Dominus Iesus,nisi in spiritu sancto.ibidem,post medium.
Quod nemo accipit spiritum sanctum nisi intra ecclesiam,24.q.1.audiimus.
Quod blasphemare spiritum sanctum, est contra sacros canones proterue agere,25.q.1.violatores.
Quod Apostolus absens corpore præsēs spiritu Gorinthiū tradidit Satanę,24.q.1.audiimus.circa mediū.
Quod simoniaci non habent spiritum sanctum veritatis,sed spiritū mendacij,&illū alijs dāt.1.q.1.gratiam.
Quod septem modis in spiritum sanctum quis peccet, videlicet cum quis male sentit de persona spiritus sancti.de consecratione distin.4.hi verò.
Item cum quis obstinatur,& dicit omnia mala impunita,& bona non remuneranda,de pœn.dist. 3.adhuc, in fi.
Item qui penitus desperat,vt Cain qui dixit . Maior est iniquitas mea quàm vt veniam mereat.de pœn. dist. 1.voluissent.§.ex his.
Item cum quis veritatem cognitam impugnat,sicut illi qui Christum dixerunt in beelzebub dæmonia eijcere.1.q.1 eos qui.
Item cum quis quocumque modo mortaliter peccat, nam ex hoc spiritum sanctum à se fugat.de pœn.dist. 3.inter hæc hiemum.2.
Item cum quis cęciter in quocumque mortali peccato perseuerat.de pœnitentia.dist.3.ante finem.
Item cum quis existens in peccato habet propositum numquam penitere.de pœnit dist.1.potest fieri.
SPOLIATIO. Quod cum spoliatur quis rebus vel beneficio ab aduersario,tunc ante litis ingressum restituitur,2.q.2.per totum,3.q.1.episcopi.5.q.2.si primates.33.q.2.historia.

Quod si abiiciatur spoliato exceptio rei iudicatæ à qua non fuit appellatum, tunc non restituitur, 2. quæ. 6. ei qui appellat. §. diffinitiua.
Quod cum spoliatur quis à iudice non suo hic statim restituitur, nisi propter graue scãdalum d. simuleror, 3. q. 6. hæc quippe.
Quod si spoliatur quis à iudice suo qui propter instam causam absens inuenitur, hic statim restituitur, 7 q. 1. præsentium, sed absens ex cõtumacia si intra annũ purgare voluerit innocentiã, est audiẽd⁹. 11. q. 3. iuris⁹.
Quod si spoliatur quis præsens à suo iudice post appellationẽ, nihil agitur & spoliatus ad omnia restituitur, 2. q. 6. c. vlt. §. appellatore.
Quod si spoliatur quis à iudice suo ante appellationem ordine iudiciario nõ restituitur. 2. q. 6. ca. vlt. §. quãdo quæ vnam.
Quod si à iudice suo ante appellationẽ ordine iuris prætermisso ꝙs spoliatur, statim restituitur, 2. q. 1. notũ sit.
Quod spoliatus etiam absens per procuratorem potest restitui. 3. quæst. 1. episcopi. §. sed notandum.

SPONSAE. Quod sponsæ promissæ nõ statim debent dari, ne valescant, 27. q. 1. institutum.
Quod vno viuente, alteri alter non debet coniungi. 27. q. 2. desponsatam.
Quod vterque ipsorum altero inuito potest religionem approbatam intrare. 27. quæst. 2. desponsatam.
Quod dos sponsæ scripto debet cõsignari. 30. q. 3. nõstrates.
Quod propter publicã honestatẽ neuter alterius cõsan guineam nec in vita nec post mortẽ potest accipere, 27 q. 2. si quis despõsauerit. & c. si quis vxorẽ. & c. seq.
Quod fornicatio voluntaria videtur tollere desponsationis vinculum de futuro, 27. qu. 2. raptor.
Quod sponsa iubetur lugere mortẽ sponsi sui, quasi viri sui. 27. q. 2. omne. in fine.
Quod opprimens sponsam alterius morte punitur, 27. q 2. omne.
Quod sponsa quandoque dicitur vxor, & sponsi quandoque viri. 27. q. 2. quapropter, & pluribus casib⁹.
Quod sponsus cum sponsa ob reuerentiam bened ctionis prima nocte debent in virginitate permanere, 23. dist. c. sponsas.

SPONSALIA Quod sponsalia sunt futurarum nuptarum fœdera. 30. q. 5. nostrates.
Quod ante septennium nequeant cõtrahere sponsalia. 30. q. 2. §. 1. & c seq.
Quod sponsalia in cunabulis per parentes contracta nõ tenent, nisi pueri postquam ad annos discretionis perueherint, consentiant. 30. q. 2 ca. vbi.
Quod sponsalia quãdoque contrahuntur per verba de præsenti, & hæc quia facit matrimonium, non solui tur nisi per religionis ingressum. 27. q. 2. scripsit.
Item per fr. gid. tatis perpetuum maleficium, 2. q. 4. cõsuluisti. §. hoc autem.
Item verba de futuro hæc impediunt cum alio contrahendũ, sed nõ dirimunt iam cõtractũ, 27. q. vl. & §. fe.
Quod parentibus non licet puerorum sponsalia frangere, quæ vtrorumque consensu cõtrahuntur, 31. q. 3. c. si qui parentes.
Quod euidens signum sponsalium, est annuli subarrhatio. 30 q. 5. nostrates.

De hoc habes vbi agitur de Annulo.

Quod sponsalia per parentes tantum tractari debent: nõ est enim virgin ilis pudoris eligere maritum, 32. q. 2. non omnis. §. seq.
Quod viuente auo pater puellæ de sponsalibus tractan dis non debet se intromittere, sed auus, quia ipse pater est in potestate aui, 32. q. 3. cap. 1.
De desponsatione Mariæ cũ Ioseph. habes 27. q. 2. §. 1.

De hac materia, & de Cond tionibus turpibus & honestis, quæ sunt in sponsalibus, habes vbi agitur de Matrimonio.

STABILITAS. Quod stabilitas prælatis & clericis in suis ecclesijs & locis præcipitur, & cõtrariũ inhibetur. 7. q. 1. nõ oportet. & per omnia c. vsq; ad c. sanctitũ.

De stabilitate habes vbi agitur de Constantia.

STATERA. Quod statera dolosa quæ grauius pro se, leuius pro alio ponderat, est vitanda. 24. q. 1. non affe ramus.
Quod omnis iudex Stateram gestare debet, vt in vtroque penso iustitiam & misericordiam habeat, 45. di. omnis.
Quod quilibet quasi in Statera sermones suos debet ponderare. 50 dist. ponderet.

STATVTA. Quod Statuta sanctorum patrũ inuiolabiter sunt seruanda. 11. dist. nolite.
Quod ecclesiastica Statuta quædam apostolica traditio ne, quædam auctoritate scripturæ, quædam consuetu dine confirmantur. 11. dist. ecclesiasticarum.
Quod apostolica Statuta non debent negligi, nec varia tionec per cõcertationẽ disturbari. 25 q. 2. amputato.
Quod sit statutum propter honestatem tenendã. 35. q. 3. porro.

De hac materia habes vbi agitur de Publica honestate.

Ire sit propter inhonestatem delendam. de cõs. di. 4. ne quã. vbi agitur de immunditijs corporalibus.
Item sit propter vtilitatem habendam, 1. q. 7. tali. vbi cõstituitur propter ecclesiæ vtilitatem, vt eum illigitime natus dispenset.
Item sic propter inutilitatẽ euadendam, 12. q. 2. terrulas. vbi statuitur ꝙ inutiles res ecclesiæ alienari possunt.
Item sit statutũ causa diligentiæ habendæ, 18. di. peruenit. vbi statuitur ꝙ synodi certis tẽporibus habeãtur.
Item sit causa negligentiæ remouẽdæ. 89. dist. volumus. vbi statuitur ꝙ episcopus vicarium habeat.
Item sit causa necessitatis, qua cessante debet Statutum cessare, 1. q. 1. quod pro necessitate.
Item sit causa facilitatis, 80. dist. fraternitatem. vbi statuitur quod episcopales sedes debent esse propinquę, vt facilius ad electionem archiepiscopi conueniant.
Item sit causa maioris mali vitandi, 13. dist. c. 1. & c. 2.
Item sit causa maioris boni adipiscendi, 19. q. 2. duæ. vbi dicitur quòd clericus contradicente episcopo religionem potest intrare.
Item sit causa oppressionis vitandæ, 16. quę. 1. prædicator. vbi dicitur ꝙ maior maiorẽ opprimere nõ debet.
Item sit causa lub. ectionis seruandę, 95. d. st. esto, vbi dicitur qualiter ep. scopi ad presbyteros, & presbyteri ad episcopos se debent habere.
Quòd legitime Statutum potest dissolui propter peccã tis abusum, 63. dist. quia sancta. §. proximo.
Item propter auctoris detestationem, 16. dist. canones. vbi dicitur, quòd licet bona sint quæ statuerunt hæretici, tamen sunt detestanda.
Item propter securiorem prouisionem. de consc. dist. 1. vasa. vbi dicitur, quòd pro ministerio diuino meliora sunt vasa aurea & argentea quàm vitrea & lignea.
Item propter statuti nimium rigorem, 34. distin. fraternitatis.
Item ne præbeat maligũandi occasionem, 12. di. nos cõ suetudinem, vbi contra primum statutum de hæreticis statuitur de Donatistis non promouendis.
Item propter maiorem honestatem, 31. dist. aliter. vbi statuitur de Græcorum sacerdotum vxoribus, quod apud Latinos dissoluitur.
Item propter exempli periculem, 96. dist. bene. vbi statutum Basilij, licet fuerit pro ecclesia, cassatur.
Quod statutum antecessoris cassatur si oppressionem in fert, 31. dist. ante triennium.
Item si inutilitatis continet, 19. dist. secundum. & 10. q. 2. de precarijs. 109. dist. nouit.
Item si casus inopinatus emergit, 12. q. 1. certe.
Item si exemplum mali inducit, 63. distin. quia sancta. §. verum.
Item si melius alteri fuerit reuelatum. dist. noli.
Item si causa vel persona vel aliquod simile causam dederit Statuto, 19. dist. regulæ.

De hac materia habes vbi agitur de Constitutione.

STERILITAS. Quod in lege Moysi maledicta erat Sterilis, 32. q. 4. recurrat. §. his ita.
Quod nulli licet vxorem dimittere propter sterilitatem & aliam ducere propter fœcunditatem, 32. q. 7. tãtũ.
Quod non videtur vere esse vxor quæ procurat contra bona matrimonij venena sterilitatis, 32. q. 2. aliquãdo.
Quòd sancti patres propter Sterilitatem vxorum ex ancillis pueros procreauerunt, 32. q. 4. §. 1.

STOLA. Quod Stola dicitur orarium. 23. distinctio. ecclesiastica.
Quod stola episcopus & sacerdos vtrumque humerum debet ambire, pectus in modum crucis stringendo, ad designãdum quòd Christum crucifixum in pectore portans, securus stet inter prospera & aduersa, 23. dist. ecclesiastica.
Quod qui sine stola celebrat, vel euangelium legit, graui ter excedit, vnde & excommunicari præcipitur, 33. dist. ecclesiastica. in fine.
Quod diaconus in sinistro humero stolam gestare debet, vt expeditè presbytero ministrare valeat, 25. dist. vnum orarium.
Quod sacerdos numquã debet corpus Christi sumere vel pro aliis portare nisi stola in pectore ad modum crucis circumseptus, 23. dist. ecclesiastica.

STVDIVM. Quod Studium apostolici debet esse circa profectum imperij, 97. dist. victor.
Quod studium episcopi debet esse vt diuersarum scientiarum studium procuret in ecclesijs baptismalibus, 37. dist. de quibusdam.
Quod studium debet esse clericis diuinis officijs intendere, 23. dist. his igitur. in fi.
Quod cleric⁹ Studium auaritiæ debent declinare. ibid.
Item detestabile studium simonię debent fugere, 1. q 1. qui studet.
Quod Studium liberalium artium ad vtilitatem ecclesię exercendum approbatur, 37. dist. de quibusdam.
Quod Studium in libris poetarum ratione curiositatis clericis inhibetur, 37. dist. si quis vult.
Item cleric⁹ inhibetur ne filios suos in ecclesiarũ simp tibus studijs sæcularium scientiarum occupẽt, 37. dist. legant. & c. vino. & c. omnem.

STVLTVM Quod stultum est nolle à quocumque bona discere, 22. dist. de Constantinopo.
Item peccati periculum & pœnæ correspondentis non pensare, 38. dist. qui ea. vbi. dicitur, Qui stultus est in culpa sapiens erit in pœna.

STVPRVM. Quod Stuprum est illicita virginum defloratio. 36. q. 1. lex. §. cum ergo.

SVBDIACONVS. Quod subdiaconi appellantur qui subiacent officijs & præceptis Leuitarum. 21. d. st. cleros.
Item subdiaconi officium est calicem & patenã ad altare Christi deferre, & Leuitis tradere. 25. di. periclitis.
Quod nullus debet ordinari in subdiaconum ani promissa castitate, 28. dist. de syracusanę. §. ecce. & duobus c. seq.
Quod tempore apostolorum subdiaconatus non reputabatur locus ordo, 60. dist. nullus in ep. scop. tum.
Quod subdiaconus potest eligi in episcopum, & non in archidiaconum. 60. distinct. innouamus. & c. nullus in episcopatum.

SVBSCRIPTIO. Quod subscriptio tabellionarij, vel si nõ habetur tabellio, trium testiũ subscriptio, scripturam facit authenticam. 16. q. 3. placuit. §. potest.
Quod subscriptio requiritur in electione. 63. dist. quãte.
Item requiritur in cõstitutionis promulgatione. 96. dist. bene quidem. 3. q. 9. quo quis.
Item requiritur in sententiæ proiatione. 17. dist. concilia. §. hinc etiam.
Item requiritur in rerum ecclesiasticarum alienatione. 12. q. 2. fine exceptione.
Item requiritur in libertatis datione. 12. q. 2. episcopus qui mancipium.

De hac materia habes vbi agitur de Scriptura.

SVCCESSIO. Quod in ecclesijs non debet esse successio. 8. q. 1. apostolica.
Quod episcopus non potest sibi substituere Successorem. 8. q. 1. per totum.
Quod filius sacerdotis vel clerici non potest immediatè in ecclesia Succedere patri. 1. q. 1. cito turpem.
Quod varietate multiplicis Successionis aboletur vitiũ prædecessoris.
Quod bona defuncti episcopi seruanda sunt diligenter Successori, 12. q. 2. hęc huius placiti. & c. non liceat. & c. charitatem.

SVCCESSOR. Quod successor factum prædecessoris mutat propter subditorum oppressionem. 31. dist. ante triennium.
Item propter manifestam iniquitatem. 100. dist. nouit.
Item propter exẽpli pernicie. 63. dist. quia sancta. §. verũ.
Item ob iudicis c. rcumuentionem. 45. q. 9. apostolicæ. & duobus c. seq.
Item ob gratiæ dispensationem. 35. q. 9. sententiam.
Item in originis incertitudinem. 68. dist. chorepiscopi.

De hac materia habes vbi agitur de Statuto & de Constitutione.

SVFFRAGIVM. Quod suffragia ecclesiæ facta pro mortuis prosunt. 13. q. 2. non existimemus.
Quod quatuor modis sunt suffragia pro mortuis, aut missis, aut eleemosynis, aut ieiuniis, aut precibus. 13. q. 2. animæ.
Quod cum pro centum animabus psalterium vel missa dicitur, non minus quàm si pro qualibet earum diceretur, accipitur. de consecr. dist. 5. non mediocriter.
Quod pro suffragijs mortuorum alij diem tertium, alij diem septimum, alij trigesimum, alij quadragesimum obseruare consueuerunt, 13. q. 2. quia alij.
Quod debita suffragia mortuorum non reddentes fures sunt & sacrilegi, & sunt excommunicandi, 12. q. 2. qui oblationes.

De hac materia habes vbi agitur de Mortuis, & de Eleemosynis.

SVPERBIA. Quod superbia est bona quæ non habet quis simulare. 11. q. 3. si quis vero.
Item superbia est aliis se præferre. 22. dist. de Constantinopolitana.
Item superbia est vanas opiniones ex scripturis sacris confingere. 30. dist. hæc autem.
Item superbia est subditos non cum beneuolentia, sed cum asperitate corrigere, 45. dist. licet. nonnunquam.
Item superbia est arroganter alios instruere, 46. distin. hoc habet. 45. dist. recedite.
Item superbia est occasione habitus vel religionis simpliciores quosque despicere, 30. dist. si quis per superbiam. 45. d. st. vera iustitia.
Item superbia est sine meritis præfici vel ordinari velle. 69. d. st. si officia.
Item superbia est peccatum suum in confessione non manifestare. de pœnit. d. st. 1. §. item taciturnitas.
Item superbia est officia aliis conuenientia sibi vsurpare. 10. dist quoniam. 93. dist. diaconi ecclesiæ.
Quod Nabuchodonosor propter superbiam in bestiam est mutatus. 17. q. 4. miror.

SVPERFLVITAS. Quod superfluitas cibi & potus noceat animę & corpori de consec. dist. vlt. nihil sic. & duobus c. seq.
Quod superfluitas temporalium (maxime in clericis) arguitur. 46. dist. licet. 12. q. 2. aurum.
Item arguitur in vsu ciborũ & potuũ. 44. dist. §. 1. & c. seq.
Item arguitur in excessu deliciarum & lasciuiarum. 35. dist. ecclesiæ. 41. d. st. quisquis.
Item arguitur in immoderata effusione verborum. 42. dist. si rector. ante med. item

Item in cõstructione ædificiorum. 86. distin. non satis. & cap. pulchra. 12. q. 2. gloria.

SVPERSTITIO. Quod Superstitio est quidquid institutum est per homines ad facienda & colenda idola, vel ad colendam sicut Deum creaturam. 26. q. 2. illud quod.
Item Superstitio est seruare tempora in agendis, in ædificiis inchoandis, in diebus Aegyptiacis custodiendis. 29. q. vlt quis existimaret.
Item Superstitio est pacta quædam & fœdera cum dæmonibus subire, qualia sunt per magicas artes. 26. q. 2. illud quod.
Item Superstitio est strictius viuere quàm mores eorum cum quibus quis habitat, se extendunt. 41. distinct. quisquis.

SVSPENSIO. Quod Suspensio est duplex, videlicet corporalis, & spiritalis.
Quod suspensio iudę corporalis non deluit peccatum, sed auxit supplicium. 23. quæst. 5. si non licet.
Quotquot seipsos suspendunt, vel aliter occidunt, cum Iuda perpetuæ damnationis exitium incurrunt, 23. q. 5. si non licet.

De suspensione Iudæ habes vbi agitur de Iuda.

Quod Suspendendis in patibulo (si dignè pœnituerint) non est neganda eucharistia, neque sepultura, quia talibus supplicium cedit ad peccati remedium. 13. q. vlt. c. vlt.
Quod Suspensio spiritualis est canonica vel ecclesiasticaquæ contingit in officio & beneficio, vel in vtroque. 32. dist. eos qui.
Quod à canone Suspensi sunt ipso facto clerici publici fornicatores. 32. distin. nullus. & cap. seq. 15. q. 8. scisci tantibus.
Item hæretici. 24. quæst. 1. si quis dederit. & cap. seq.
Item schismatici. 1. q. 1. quicumque. & cap. repetiuntur.
Quod Suspenduntur clerici turpibus quæstibus & lucris incumbentes. 88. distinctio. consequens.
Item Suspenduntur ab officio dæmoniaci & epileptici, vel consimilibus vexationibus laborantes. 33. distinctio. communiter. & duobus cap. sequen.
Item Suspenduntur episcopi vel clerici de insolentiis se non corrigentes. 34. distinctio. quorumdam.
Item Suspenduntur clerici prælatis suis inobedientes & contumaces. 11. q. 3. si quis vero. & cap. absit.
Item quando quis Suspenditur ab officio, intelligitur tantum de officio in ecclesia exequendo, quia in priuato tenetur omnes horas dicere. 11. q. 3. si quis episcopus in concilio.
Item in officiis eis participantes excommunicantur. 11. q. 3. si quis episcopus damnatur.
Quod non timens Suspensionem excommunicatur. 11. q. 3. si quis presbyter.
Item deponitur ab onere. 11. quæst. 3. si quis episcopus.

SVSPICIO. Quod omnis Suspicio potius repellenda, quàm recipienda. 6. q. 1. oues.
Quod fidelis homo non de facili debet venire in Suspicionem. 11. q. 3. absit, nota gloſſam.
Quod est suspicio temeraria, & hæc est repellenda, quia non vult Deus hominem ab humano iudicari arbitrio. 2. q. 1. multi. post medium.
Item suspicio probabilis, & hæc recipit probationem in contrarium. 7. q. 1. præsentium.
Quod suspicio surgit ex præsumptione iuris, vel ex testium productione. 2. quæstio. 7. accusatio quoque.
Item est suspicio violenta, & hæc sufficit ad sententiam, vt si vxor cũ adultero in vno lecto inuenitur. 32. q. 1. dixit.
Item ex signis verisimilibus, & ex infamia, & hæc inducit purgationem. 2. q. 5. Deus. & quæst. 5. presbyter.
Item surgit ex aduersariorum confictione, & hæc est cõtemnenda. 11. q. 3. in cunctis.

De hac materia habes vbi agitur de Præsumptione.

TABELLIO. Quo quælibet ciuitas debet habere tabellionem. 16. q. 3. placuit. §. his autem.
Quod vbi tabellio ad instrumentum scribendum non habetur, sufficit trium testium subscriptio.

TABERNA. Quod tabernas clerici pro aliis non debent tenere. 44. dist. noli.
Item nisi in necessitate peregrinationis tabernas ad comedendum vel bibendum non debent intrare. 44. dist. clerici.
Quod clericus tabernam frequentans, si admonitus nõ cessat, debet deponi. 44. dist. nulli.

TACITVRNITAS. Quod est taciturnitas bona & mala. 43. dist. sit rector. per totum.
Quod in cœcilio vel in capitulo bona est taciturnitas, & mala tumultuosa verbositas. 5 q. 4. in loco.
Quod tacenda sunt coram indigni s fidei sacramenta. 43. dist. in mandatis.
Quod qui in obligatione tacet, ipsa taciturnitas sibi præiudicat. 28. dist. diaconi.
Quod taciturnitas mala est in peccati confessione. de pœn. dist. 1. §. item taciturnitas.
Item inueritatis defensione. 11. q. 3. quisquis. & c. nolite.
Item in subditorũ correctione: propter quod prælatus canis mutus dicitur. 43. dist. sit rector.

Quod taciturnitas siue bona siue mala quãdoque trahitur ad consensum, videlicet propter fauorem ordinis, 54. dist. si seruus sciente. vbi dicitur quòd si scit seruũ ordinati & tacet, videtur consentire.
Item propter fauorem religionis, 20. q. 2. & cap. 1. & 2. vbi dicitur, quòd qui anno & die vno in religione steterit, etiã si voce professus non sit, videtur ex taciturnitate in professionem consensisse.
Item propter fauorem matrimonij, 29. quæst. 2. si quis ingenuus. vbi dicitur, quòd ducens ancillam in vxorem sciente, non potest eam dimittere, quia tacendo videtur in eam consensisse.
Item propter fauorem castitatis, 27. distinct. diaconus. vbi dicitur, quòd sacrum ordinem recipiens etiam tacendo de tenenda castitate, in eam consentit.

De hac materia habes vbi agitur de Silentio.

TANGERE. Quod qui iustos tangit, velut pupillam oculi Domini tangit. 2. q. 7. accusatio quoque.
Quod tangere immundum est peccatis aliorum consentire, distinct. 45. recedite.
Quod cui peccatum displicet, & illud redarguit, immundum non tangit. ibidem. & ca. tolerandi.
Quod etiã sine coitu lasciuus tactus graue est peccatũ. 27. quæstione 1. nec aliqua, 32. q. 5. nec solo.

TEMERITAS. Quod temeritas est maiorum statuta ausu proprio contemnere, 2. q. 1. notum. 7. quæst. 1. nihil. 10. q. 1. hanc consuetudinem. in fine, 21. q. 4. episcopi.
Quod temeritas incurritur cum à subditis vita & facta superiorum dijudicanturvel reprehenduntur, 21. dist. nolite, 13. q. 2. placuit. & cap. seq.
Quod temeritas facilitatis veniam continet, & inconsultus calor calumniæ vitio caret, 2. q. 3. si quem. §. notandum.
Quod temeritas accusatorum tribus modis detegitur: aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiuersantur, 2. q. 3. si quem. §. proximo.

De Temerario iudicio & de suspicione habes in suis locis.

TEMPERANTIA. Quod Temperantia cibi est cũ non plus quàm necesse est seruitur corpori, sed eius infirmitas reficitur, vt ad vsus exercendæ virtutis aptum habeatur, 44. di. conuiuia. de consec. di. 5. nõ dico.
Quod tẽperantia prodest animæ & corpori, quia nihil sic homini prodest sicut moderata refectio. de consec. dist. 5. nihil enim sic.
Quod nec in manducando nec in abstinendo consistit iustitia, sed in vtrisque secundum naturę capacitatem tẽperantia, 41. di. quod dicit, & trib. c. præcedentibus.
Quod tempore ieiuniorum maxime est seruãda. de consecr. dist. 5. sint tibi.
Quod temperantia attenditur in moribus, 25. dist. qui episcopus.
Item est habenda in dandis eleemosynis, 86. dist. non satis. §. item perfecta.
Item in infligendis pœnis, 45. dist. disciplina. vbi dicitur, quòd de lenitate & de seueritate debet fieri quoddam temperamentum.

TEMPORALIS. Quod Deus largitur temporalia propter eleemosynæ largitionem, 16. q. 1. reuertimini.
item propter pietatẽ factam. 22. q. 2. si quælibet. Exemplum ibi de obstrictricibus.
item propter decimarum solutionem. 16. q. 1. decimæ.
Quod subtrahuntur temporalia cum ex ipsis non fiunt eleemosynæ. 16. quęstione. 1. reuertimini.
item cum non soluuntur decimæ. 16. quæst. 1. decimæ.
Quod cõtemplatiui ab omni strepitu tẽporalium quiescere debent. 12. q. 1. duo.
Quod temporalia debẽt possideri, sed non nisi ad vsum, ibidem post medium.
Quod de omnibus tẽporalibus Deo ab hominib⁹ reddenda est ratio. 15. q. 1. firmissimè. §. ex eo.

De hac materia habes vbi agitur de Diuitijs.

TEMPVS. Quod tempora propter diuinationem nõ sunt seruanda. 26. q. vlt non licet.
Quod tempus merendi non est nisi in præsenti. 13. q. 2. in præsenti.
Quod temporis qualitate res mutantur. 10 q. 3. priscis. & c. seq. 35. dist. ab exordio.
Quod Christus veniens in fine temporum traxit finem ad principium. 37. dist. ab exord. o.

De quatuor Temporibus habes vbi agitur de Ieiunio.

Quod temporibus nostris non solum corpora, sed etiã merita in hominibus deferunt, 34. dist. fraternitatis.
Quod multi tolerãtur propter temporum necessitatem vel vitiatæmvel scandalum. 1. q. 1. requiritis. & c. seq. 21 q 1 pudenda. in fi.

De Ieporibus habes vbi agitur de Præscriptione, & in multis locis vbi agitur cum temporis adiunctione.

TENTATIO. Quod tentatio est multiplex, videlicet Dei, hominis & diaboli. de pœn. dist. 2. §. oppenitur, & §. contrario.
Quod tentat Deus ad instruendũ. 1. q. 1. prophetias. §. quinque.
Item ad pugnandum. 6. q. 1. sunt plurimi. de pœn. distin. 2. opponitur. post med. vbi agitur de Tentatione tribulationis.
Quod tentatio est vita hominis super terram. de pœn. di. 2. §. opponitur.
Quod humana tentatio est cum in animo de illicitis tentamur etiam nolentes: sed diabolica, cum quod caro suggerit, animus consentit. de pœn. dist. 2. §. econtrario.
Quod sunt quidam qui non expectant tentationem, sed præueniunt voluntate. de pœn. dist. 5. §. 1. circa prin.
Quod cùm tentatio in corde non reprimitur etiam in actione dominatur. 49. distinct. hinc etenim.
Quod nemo debet tentare Deum dum habet quod confilio rationabili faciat. 22. q. 2. quæritur.
Quod iudicium per duellum & per ferrum calidum sine per aliquam aliam probationem probibetur, quia Deus tentari videtur. 2. q. 4. monomachiam. & c. consuluisti.
Quod Deum tentat qui habet quod faciat vnde suam & aliorum salutem præcaueré queat, & non procurat. 23. q. 8 si nulla.
Quod tentat hominem diabolus, de pœn. di. 2. §. opponitur, ante finem.
Item tentat bonos vt laceret & deuoret. 3. q. 1. nulli.
Item tentat dormientes. 6. dist. testamentum.
Quod mille modos habet tentandi. 6. q. 3. cap. 1.
Item tentat sub specie boni mala suggerendo. 14. q. 5. forte.
Quòd præcipue sancti à peccato mundi sustinent tentationes diaboli. de pœn. distinct. 2. §. opponitur.
Quod maxime illos tentat qui Deo sunt familiariores. & in eius seruitio feruentiores. 3. quæst. 1. nulli.

TERGIVERSATIO. Quod tergiuersatio est verborum cauta prolatione peccata sua leuigare. de pœn. dist. 1. §. econtra. 2. in fine.
Quod tergiuersari est ab accusatione desistere. 4. q. 3. si quem. §. notandum.

TESTAMENTVM. Quod testamẽtum vetus differt à nouo in pluribus, quia in veteri pœna, & in nouo venia peccati promittitur. 23. q. 4. c. hęc autem. §. proximo.
Quod illud terrorem, istud mansuetudinem inducit. ibidem.
Item in veteri pro culpa morte moriebantur, in nouo pœnitenti misericordia promittitur. ibid.
item differt in matrimonij. coniunctione. 35. q. 1. §. 1.
item in plurium vxorum & concubinarum permissione. 32. q. 4. recurrat. §. his ita.
item differt in multorum ceremonialium obseruatione. 5. dist. §. 1. 6. dist. non est peccatum. §. his ita.
item differt quia vetus requirit opera, nouũ autẽ nõ tantum opera, sed voluntatem. 15. q. 1. si quis non.
Item testamentum vetus virginitatem non approbat, quam nouum commendat. 32. q. 4. recurrat. §. his ita.
Quod concordat nouum testamentum cum veteri in moralium obseruatione, quia obseruat decalogum. 32. q. 3. meretrices.
Quod in testamentis decedentium vltima voluntas testatoris est seruanda. 13. q. 2. vltima, 16. q. 1. admonere. & c. consideratio.
Quod eremitæ quia proprium habẽt, possunt testari, 19. q. 3. perlatum. §. proximo.
Quod religiosis proprium non habentibus non licet testari. 19. quæst. 3. quia. & cap. seq.
Item seruus (quia omnia sunt Domini) testamẽtum cõdere non potest. 13. q. 2. illud.
Quod vtrum liceat episcopis & clericis condere testamentum, habes 12. q. 1. episcopi.
Quod non licet eis de rebus ecclesię, sicut agris & frugibus siue oblationibus, siue de quibuscumque aliis testari, 12. q. 1. episcopi. ibid. & q. 2. per totum, & qu. 5. nulli, & cap. seq.
Item bona propria decedentium ab intestato si non habent filios vel nepotes, sunt ecclesiarum in quibus ministrant, 12. qu. 3. quicumque. & q. 5. cap. vlt. & q. 2. episcopus qui filios.
Quod in testamento Christus semper pro vno filiorum repurandus est, 13. q. 2. si quis irascitur.
Quod testamentorum non executores sunt sacrilegi fures, 15. q. 2. qui oblationes, 17. q. 4. sacrilegium.
Item sunt egenorum homicidæ, 13. q. 2. clerici.
Item sunt excommunicandi, ibid.
Quod successor non seruans defuncti testamentum est exheredandus, 12. q. 1. Siluester.

TESTIS. Quod triplex est testis; videlicet superior, scilicet Deus, 11. q. 3. inter verba, vbi dicitur, Ecce in cœlo testis meus, & 22. q. 1. si peccatum.
Item est testis interior, videlicet conscientia, 11. q. 3. inter verba. vbi dicitur: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. & ca. custodi.
Item est testis exterior, scilicet proximus, de consc. di. 1. iubemus, 11. q. 3. non sunt, 12. q. 1. nolo vt.
Quod est testimonium non solum verbale, sed etiam reale, scilicet facti euidentia, 28. dist. priusquam, 82. dist. proposuisti. 33. q. 2. de his verò.
Quod apostoli verbo & opere sunt testes Christi in Hierusalem & in omni iudæa, 11. q. 3. existimant. in fi.

Quod

Quod voluntas morientis etiam sine instrumento probari potest ex circumstantium testimonio. 3.6.q.6.his qui tempore.
Quod in testimonio est attendenda diuersitas locorum & temporum. 35.quæst. 5. de parentela.
Quod ad probationem ingenuitatis soli testes non sufficiunt nisi instrumentis & argumentis adiuuentur, 4.quæst. 3. placuit. §. item in criminali. post med.
Quod nullus potest esse iudex & testis, 4.q.4. nullus vnquam.
Quod testibus non testimoniis per scripturam delatis credendum est, 3.q.9. testes. §. proxi. & c. horramur.
Quod de illo est verum testimoniū quod in præsentia testificantium contigisse perhibetur, 3.q.9. testes. §. de his.
Quod etiam non rogati, dummodo iuterfuerint, testes esse possunt, 4.q.3. placuit, §. item in criminali.
Quod testes super vno facto in tempore & loco discrepantes repelluntur, 3.q.9. testes. §. sequ.
Quod illi testes sunt grauiter puniendi quos temporum diuersitas simul facto non interfuisse ostendit, 3.q.9. nihilominus.
Quod in causa criminali testamentum debet esse de visis, notis & auditis, 3.q.9. testes.
Quod in testibus attendenda est status dignitas, fides puritas, & morum grauitas, 4.q.3. testes. §. seq.
Quod illi præcipuè recipiendi sunt in testes, de quibus præsumitur quòd veritatem facti magis sciant, 35.q.6.c.1.
Quod licet simplici verbo iudicis credendum sit, tamen si ab ipso appellatur, non potest esse testis in causa appellationis, 16.q.1. statuendum.
Quod ad vnius testimonium nemo condēnatur nisi forte fama publica contra eū laboret, 3.q.3. testes. §. seq. 35.q.6. §. vt. 33.q.2. admonere. 2.q.5. si mala.
Item nec ad testimonium vnius, etiam si sit episcopus, 6.q.2. per totum, 4.q.3. testes. §. seq. ver. vnius.
Quod ex hoc episcopo vel alterō præsato iniuria non infertur, cum sibi soli in testimonium nō creditur, 6.q.2.c.vlt.
Quod ad probandum duo testes sufficiunt, vel tres, nisi in aliquibus casibus singularibus vbi plures requirūtur, 4.q.3. testes. §. sequen. post med. 2.q.4. §.1.
Quod præsul non damnatur nisi 72. testibus: presbyter autem nisi 44. diaconus vero cardinalis nisi viginti tribus. inferioris autem gradus clerici nisi septem testibus conuicti, non debent cōdēnari, secunda quæstione quinta, præsul.
Quod nullus est idoneus testis in causa propria, 15.q.3. sane, in fine.
Quod nec in se nec in causa propria quis ad testificandum admittitur, 4.q.3. testes. §. seq. post medium.
Quod contra se quisque testari potest, pro se verò minimè, 14.q.2.§.1.
Quod propter inimicitias potest quis repellere testes contra se quos admisit pro se: alias non, 4.q.3. testes. §. seq. ver. si quis.
Quod non agit, non potest à reo petere testimonium, 4. quæst. one 2. testes. ver. item qui intendit.
Quod testes non videntur idonei, quibus potest imperare, 4. quæstione 3. testes. §. sequen. ante medium.
Quod testis videtur suspectus si sit de domo iudicis, 4.q.2. contra.
Quod nullus debet cogi, vt ferat testimonium contra consanguineum vel affinem, 4.q.3. testes. §. seq. ver. item lege Iulia.
Quod nec parentes nec liberi inuicem aduersus se testificari possunt, 4. quæstione 3. testes. ver. item codicem.
Quod patet & filius & duo fratres in eadem causa testes esse possunt, 4.q.3. testes, §. sequ.
Quod ille alieno negotio plures testes produci possunt ex eadem domo, 4. quæstio. 3. testes. §. seq. circa medium.
Item testis domesticus admittitur in causa ecclesiastica. 14.q.2. super.
Item in causa matrimoniali, 35.q.6. de parentela.
Item admittitur in causa ciuili, sed non in criminali, 4.q.3. testes. §. seq. ver. quos accusator. 14.q.2. per totū.
Quod hæreticus pro Christiano pōt testificari contra hereticum. sed non contra Christianum, 24.q.1. infra mur. §. seq.
Quod inhabilis ad sacerdotium, contra sacerdotem non potest testificari in causa criminali, 2.q.7. ipsi apostoli.
Quod an clericus ad testificandum possit compelli, 2.q.6. statutum.
Quod episcopus vel presbyter nisi in causa quæ aliter sciri non possit adducatur in testem: quia ex hoc sacerdotium dehonestatur, 11.q.1. testimonium.
Quod episcopus vel presbyter in necessitate testimoniū perhibens non debet iurare sicut alij super librum, sed tantum videre librum. in fine.
Quod episcopus vel presbyter potest loco iuramenti per sanctam consecrationem dicere, 2.q.4. si quis presbyter.
Quod omnes alij testes debent primo iurare de veritate dicenda tactis sacrosanctis Euangelijs, 33.q.9. hortamur 4.q.4. testes. §. proximo.
Quod iudex debet testibus prouidere de loci securitate, 33.q.9. hortamur.

Quod testibus expensæ sunt ministrandæ. 4.q.3. testes. 9. seq.
Quod episcopus siue presbyter pro ecclesiæ suæ negotio potest ferre testimonium, 14.q.2. super.
Quod clericus non debet esse testis contra laicum in criminali causa, sed in ciuili. 11.q.1. testimonium, 14.q.2. super.
Quod in conficiendis instrumentis sæcularium, presbyteri non debent ferre testimonium nisi de mandato episcopi. 14.q.2. super, in fi. ibid.
Quod testi honestiori maior fides est adhibenda, 4.qu. 3. testes. ver. item iusiurandi.
Quod vtrum hermaphroditus possit fieri testis, qualitas incalescentis sexus declarabit. 4.q. 3. testes, ver. item hermaphroditus.
Quod mulier potest esse testis pro parentibus & amicis & consanguineis, & pro crimine læsæ maiestatis, & cōtra hæresim & simoniam, 15.q.3. de crimine.
Quod de vnoquoque minus est dubitandum vbi prior vita qualis fuerit testimonij reddit. 61. dist. miramur.
Quod testes debent esse bonæ opinionis, 2.q. 1. in primis, circa med. 3.q.5. suspectos. 4.q.3. testes. §. 1.
Quod ad testificandum non admittuntur aliàs inimici. 2.q.1. in primis, circa med.
Item nec serui pro domino suo, nec minor viginti annis, 4.q.3. testes.
Item nec infideles. 2.q.7. non potest, 3.q.5. suspectos.
Item nec à fide apostatantes. 2.q.7. non potest.
Item nec infames. 2.q.7. testes, 3.q.5. similiter. & cap. seq. 6.q.1. qui crimen.
Item nec criminosi. 2.q.7. testes, 3.q.5. constituimus.
Item nec complices in crimine quando illud de se constentur, 15.q.3. cap. vlt. 4.q.3. testes, §. sequen.
Item nec nimia paupertate laborantes, 4.qu.3. testes, §. sequen.
Item nec consanguinei vel propinqui, nisi cum contra seipsos mutuo testificari voluerint, 3.q.5. cap. 1.
Item nec familiares scilicet de propria domo prodeuntes, 3.q.5.c.1. & cap. accusatores.
Item nec affines, 3.q.9. absens. & q.5. similiter.
Item nec litigiosi. 3.q.5. suspectos, & cap. seq.
Item nec impuberes qui intra quartum decimum annū constituti, 4.q.3. testes, & §. seq.
Item nec liberti contra ecclesiam vel contra dominum cuius fuerunt serui. 12.q.2. episcopus qui mancipiū. §. vlt. 4.q.3. testes, §. seq. ver. item patroni. & ver. item liberti.
Item nec serui, nisi dum aliqui testes deficiūt, 4.q.3. testes, §. seq. ante finem.
Item nec ille qui iudex vel assessor vel aduocatus fuerit in eadem causa, 16.q.2. statuendum.
Item quicumque ad accusandum non admittitur, nec ad testificandum, 4.q.4.c.1.
Quod testimonium nunquam est vendendum, 14.q.5. non sane.
Quod non testificans veritatem grauiter peccat. 11. q. 2. vnicuique. §. sic quoque.
Quod falsus testis est qui etiam contra seipsum falsum dicit, & per hoc Deū q est veritas vēdit. 11.q. 2. abiit.
Quod presbyteri vel diaconi in falso testimonio inuenti, per tres annos ab officio suspensi in monasterio debent pœnitere. 5.q.6. quia, in fine.
Quod quilibet falsus testis septem annorum pœnitentia punitur, 22.q.5. si quis peieraverit.
Quod infamis sit, & à testimonio repellitur, 22. qu. 5. si quis conuictus.
Quod inducens ad falsum testimonium grauiter peccat; & consimili pœna punitur, 22.qu. 5. si quis peieraverit, & cap. si quis conuictus.
TIMOR. Quod timor est multiplex, videlicet seruilis, quādo quis timore pœnæ facit quod facit, 23.q.4. hæc autem. §. seq. in fi.
Item est timor initialis, si qui sicut sera introducit filiū, ita & ipse charitatem. de pœn. dist. 2. sicut sera.
Item est timor filialis, qui etiam timor sanctus vel castus dicitur, & hic est perfectorum, 23.q.6. schismatici. & §. vlt. in fi.
Item est timor naturalis, quem etiam ipse Christus habuit, & sain perfecti. 7.q.1.c.vlt. circa finem.
Item est timor mundanus quando peccatur timore temporalium, 47. dist. sicut, 11.q.3. quisquis.
Item est timor mundanus quo quis peccat timore pellis propriæ, 11.q.3. nolite.
Quod humanum est timere eum qui potest opprimere vel erigere, 16.q.2. cap. 1 post med.
Quod timendum est de sero pœnitente, de pœn. distin. 7. post med.
Quod amor carnalis & timor atque auaritia sensum hominis hebetant. 3.q.5. accusatiores vel testes. 11.q.4. quatuor.
Item ibi væ est vbi timoratus periit à terra. 16.q.7. & hoc diximus. post med.
TITVLVS. Quod titulus dicitur principium possessionis, siue quo iure vere potidet, 16.q.3. dilectio. §. potest, ante med. & 17.q.4. quæsti.
Item dicitur titulus vexillum vel signum pro re vendicanda positum. 16. quæ. consuetudo. 12. quæsti. 2. non habenti. 6.
Item dicitur titulus breuis adnotatio sequentis operis, 15. dist. inct. sancta. & cap. in primis, ante med.

Item titulus dicitur beneficium ecclesiæ, sub quo quis ordinatur, & vbi tenetur seruire quamdiu viuit. 70. dist. sanctorum.
Quod nemo sine titulo ordinari debet. ibid.
TOLERANTIA. Quod tolerantur à bonis infirmi ipsis consueta non denegando. 4. dist. den. que.
Item debilitati quantum ad labores condescendendo. 47. dist. omnes. in fi.
Item ipsorum defectus ad infamiam non detegendo. 95. dist. in scripturis.
Item commissa eorum propter spem correctionis patiēter supportando. 45. dist. licet.
Exemplum ibi de Petro quem dominus post negationem non damnauit, & c. recedite. & 50. dist. considerādum. vbi dicitur quòd ideo dominus Petrum toleravit, vt postea aliorum defectus toleraret.
Item tolerantur à bonis mali ipsorum detractiones & falsa iudicia æquanimiter tolerando. 6. quæstio. 1. deteriores. & cap. seq. & cap. ex merito.
Item tolerantur à bonis ipsorum verba, & alias persecutiones patienter sustinendo. 6. quæst. 1. quiescite.
Item tolerantur de omnibus ipsorum iniurijs se non vlciscendo. 23.q.3. sex differentia. & q.8. conuenior.
Quod qui malos non tolerat ipse sibi per hoc testis est, quia bonus non est. 23. quæst. 4. hæc autem.
Quod mali à bonis quandoque tolerantur, quia corrigi non possunt. 23.q.7.c.1. in fi.

De Tolerantia malorum habes vbi agitur de Malis.

TONSVRA. Quod tonsura clericalis in circuitu & in summitate capitis in modum sphæræ debet radi. 23. distinct. prohibete.
Quod hæc tōsura designat in clericis contemptū temporalium. 12.q.1. duo.
Quod hæc tonsura prius debet fieri per episcopum, nisi sint regulares, quibus per abbatem suum, si est presbyter, potest dari. 69. dist. quoniam.
Quod prima tonsura facit clericum. 23. dist. clerici. & est ordo, qui dicitur psalmista tus. 23. dist. psalmista.
Quod non habentes tonsuram clericalem lectiones in ecclesia publicè in pulpito non debent legere. 69. dist. quoniam.
Quod tonsura clericalis sic debet tondeti vt sit super aures. 23. dist. non liceat cuilibet.
Quod ad eam defendam clerici per archidiaconum sunt compellendi. 23. dist. si quis.
Quod etiam vxorati clerici contrahentes cum virgine debent tonsurā portare, si clericali priuilegio volunt gaudere. 84. dist. quisquis.
Quod clericus contrahens cum corrupta, quia videtur renuntiare priuilegio clericali, communem cum laicis tonsuram deportabit. ibid.
TORMENTVM. Quod tormentum quandoque damnis, quandoque verberibus infertur. 12. quæstio. 2. fraternitas.
Quod quilibet iudex etiam ecclesiasticus potest torquere suspectos, vt veritatem facti possit exquirere. 5.q.5. illi qui.
Quod quilibet superior malefactorem sibi subditum, secundum magis & minus excedentem potest tormentare. 23.q.5.c.1. in fine.
Quod prælatus non debet per se, sed per alios delinquentem tormentare. 86. dist. non liceat.
TRANSACTIO. Quod transactio est cum aliquo dato vel retento vel promisso ab actione litigij recedere. 54. dist. generalis, circa finem.
Quod transactio debet fieri de scire iudicis vel superioris. 23.q.4. si illud.
Quod propriè loquendo transactio nō potest fieri in spiritualibus. 1.q.2. quam pio. 14.q.5. denique. 16.q.7. de cimas. 13. quæst. 2. in ecclesiastico.
Quod quando seruus diaconus effectus aliam personā pro se restituat, in tali transactione non committitur simonia: quia non pro ordine sed pro seruitio fit restitutio. 54. dist. ex antiquis. in fi. & c. generalis.
TRANSITVS. Quod in successores res trāsit cū onere suo. 11.q.1. Siluester.
Quod spiritualis transitus est de peccato ad vitam, de culpa ad gratiam, de terrenis ad cœlestia. de conse. dist. 4. per æquam.

De Transitu religiosorum ad aliam religionem habes vbi agitur de Religione.

TRANSLATIO. Quod transferri possunt prælati de ecclesia ad ecclesiam propter necessitatem vel vtilitatem. 7.q.1. mutationes. & tribus c. seq.
Quod sicut vir ducens alteram præter suam vxorem, dicitur adulter: sic prælatus qui propria temeritate se transfert ad aliam ecclesiam. 7.q.1. sicut.
Quod translatio fit de minori ecclesia ad maiorem, & non econuerso. 93. dist. legimus. circa med. 7.q.1. mutationes.
Quod Petrus de Antiochia Romam tanquam ad maiorem ecclesiam est transl atus. 7.q.1. mutationes.
Quod ambitio prælumitur vbi de minori ecclesia ad maiorem sua temeritate quis transferitur. 7.q.1. si quis episcopus. & c. seq.

Quod

Quod translatio vtilitatis plurimorum, vnius vtilitati præferenda est. 8.q.1. scias.
Quod trāslatus nihil iuris in priori ecclesia retinet, 21.q.2.6 quis.
Quod trāslatus nō priuatur prima ecclesia nisi possessionem habeat in secunda. 92. distin. si quis episcopus. & cap. si qui episcopi.
Quod translatus causa necessitatis, cessante necessitate debet ad primum locū redire. 7.q.1 pastorales. 1.q.1. quod pro necessitate.
Quod totus Papæ est transferre episcopos. 7.q.1. mutationes. & c. sicut alterius. in fi.
Quod presbyteri siue inferiores prælati de ecclesia ad ecclesiam non debent transferri nisi auctoritate episcopi. 7.q.1. episcopus de loco.
Quod ad aliā ecclesiam sua temeritate se trāsferentes frustrantur habita & non habita. 7.q.1. si quis episcopus. & c. seq.
Quod in translatione clericorum vel rerum ecclesiasticarum episcopus debet requirere consilium capituli: quia fit quædam alienatio, 12.q.2. sine exceptione.

De Translatione habes vbi agitur de Mutatione & de Permutatione.

TREVGA. Quod treuga est securitas præstita rebus & personis discordia nodum finita. 24. quæst. vlt. illi.
Quod archiepiscopi & alij ad faciendum treugam debēt intendere. 24.q.vlt. illi. 90. dist. per totum.
Quod frāgentes treugas sunt excōmunicandi. 24.q.vlt.
TRIBVTVM. Quod licitè datur tributum. etiam ab ecclesia, videlicet intuitu pacis, 23.q.1. quid.
Itē datur intuitu subiectionis, 11.q.1. magnū. Nota exemplum de Christo, qui dedit tributum.
Item intuitu solius quod quis possidet 15.q.8. tributum. & c. seq.
Item datur intuitu impensi officij vel impendendi, 18.q.2. Eleutherius.
Item datur intuitu cathedratici, 10. quæst, 3. per totum.
Item datur obtentu longæ consuetudinis, 1.q.4. quæstum. ante finem.
Quod nulla ecclesia construenda est sub tributaria conditione. de consecra. dist. 1. si quis basilicam.
TRIBVLATIO. Quod tribulatio patienter est toleranda, ne per impatientiam meritum mutetur in culpam. 7.q.1. cum percussio.
Quod Deus sæpe suis mordacissimum genus tribulationis immittit ad animæ medicamentum. 5.q.5. non omnis. Exemplum ibi de stimulo carnis Pauli.
Item mittit ad virtutis augmentum. 7.q.1. aduersitas. Exemplum ibi de naufragio Petri. 11.q.3. in cunctis.
Item mittit ad puniendum crimen commissum. 6. quæst 1. sunt plurimi. 7 q.1. cum percussio.
Item mittit ad consequendum æternum præmium. 7.q.1. suggestum.
Quod facit mundi honorem contēnere. 23.q.4. displicet. ante med.
Item facit ad bonum festinare. 23.q.4. cap. vlt. in fi.
Item tribulatio facit peccata deserere. 23.q.4. qui peccat. in fine.
Quod quando non grex nec fides, sed pastor quæritur, tribulatio est declinanda. 7.q.1. scisciteris.

De hac materia habes vbi agitur de Aduersitate.

TRISTITIA. Quod nullus pro sua nec suorum morte tristari debet, 13. quæstione 2. quàm præposterum.
Quod illi qui de morte contristantur, videntur de spe resurrectionis dubitare. 13.q.2. vbicumque. §. seq. & c. seq.
TVTOR. Quod tutor propriè dicitur pupilli vel orphani: vel à parentibus emancipati. 87. dist. defensionis.
Quod triplex est tutela, videlicet testamentaria, quæ ex testamento constituitur: & legitima, quæ propter pro pinquitatem assumitur, & datiua, quę cuicumque confertur. 16.q.1. generaliter.
Quod tutela pupillorum in duobus consistit, videlicet vt vita à criminibus, & res ab iniuria impiorum seruetur. 12.q.1.c.1.
Quod ipse Deus iussit pupillis & egenis tuitionē impendi. 87. dist. defensionis.
Quod episcopus tamquam iudex tuitionem testamentariam non debet suscipere, & susceptam propter necessitatē, non per se, sed per archipresbyterū debēt agere: 88. dist. episcopus. & duobus cap. seq.
Quod licet clerici & etiam monachi non teneantur ad tutelam testamentariam vel legitimam vel datiuam, ad cautelam tamen miserabilium personarum omnes tenentur. 86. distin. peruenit. 87. dist. licet. 16.q.1. generaliter.
Quod clerici per episcopum possunt cogi ad egenorum tutelæ susceptionem. 88. distinct. decreuit.
VACATIO. Quod ecclesia cathedralis vltra tres menses non debet vacare pastore. 70. distinct. a. postquam. 64. distinct. obeuntibus.
Quod propter gregis periculum post tres menses electionis alij tres menses dantur pro petenda cōfectione. 50. dist. postquam.
Quod percipiendæ atque intuendę veritati vacandū est. 8.q.1. qui episcopatum.

Quod clerici qui diuinis officijs debent esse obligati, non debent terrenis actibus vacare. 21.q.3. molitus.
Quod vacatio contemplationis cordę appetenda est, sed aliquādo pro multorum salute postponenda est. 8.q.1. in scripturis.
Quod diabolus per incutiam vacantes facilius opprimit, & in ima vitiorum prosternit. de pœn. dist. 4. quęcumque.
VAGARI. Quod episcopus vacabundus nisi respiscat, primo excommunicatur, postea in monasterium retruditur. 7.q.1. peruenit. & ea. seq.
Quod clerici ab ecclesia non sunt habendi qui vagando sub nullius episcopi diligentia consistunt. 93. d. nulla.
Quod monachi vagari prohibentur, 16.q.1. iuxta. & c. seq.
Quod religiosi vagantes vt ad monasteria sua redeant, sunt compellendi. 16.q.1. quidam. 18.q.1 abbates.
Quod vaganti religioso sine sui superioris licentia non licet ordines recipere, nec diuina officia celebrare. 16. q.1. monachi. & c. seq.
Quod si quid religiosus vagando acquisierit, totum monasterij vbi professus fuerit, erit, 18.q.2. abbates.
Quod vagabundi religiosi post contemptum admonitionis, auxilio episcopi sunt carceribus tradendi, 18. q.2. abbates.
VANITAS. Quod nomen Dei non est in vanum assumendum. 22.q.2. animaduertendum.
Quod vanitas gentilium, poetarum, vel philosophorum, ipsorum auctoritatibus redarguitur, 37. dist. si quid.
Quod in prędicatione postponere auctoritatem prophetarum, & adducere auctoritatem philosophorum, vanitas est & curiositas sacrilega, 37. distin. si quis artem, & c. seq.
Quod omnis scientia quæ ad tropologiam, id est mores non conuertit, in vanitatem & in sensus obscuritatem deducit, 27. dist. monne.
VAS. Quod in ecclesia ad baptizandum & ad corporalia & pallas lauandum specialia vasa debent haberi, de cōs. di. 4. omnis presbyter. & dist. 1. nemo per ignorantiam, & quattuor c. seq.
Quod vasa sacrata non debent moniales nec inferioris gradus clerici tractare, 23. dist. sacratas, & c. non oportet.
Quod vasa sacrata & ecclesiastica inueterata debent comburi: & cineres vbi conculcari non possint, reponi. de conse. dist. 1. altaris.
Quod vasa ecclesiæ pro liberatione captiuorum & egestate miserorum sunt exponenda: quia melius est vasa viuentium seruare, quàm metallorum, 9.q.2. aurum.
Quod Paulus dicitur vas electionis, 22.q.5. si Paulus.
Quod vasis iræ Deus nunquam redderet interitum si nō inueniretur homo spontaneum habere peccatum. 23 q.4. Nabuchodonosor.
VATES, Quod vates à vi mentis appellatur: qui modo sacerdotem: modo prophetam, modo poetam significat, 21. di. clericos.
Quod illud quod vates gentilium de Christo prædixerunt, valet ad conuincendam paganorum vanitatem: sed non dat auctoritatem. 37. dist. si quid.
VELVM. Quod est velū professionis, quod datur fęminis anno duodecimo, 20.q.2. puella.
Item est velum consecrationis, quod datur anno vicesimoquinto, 20.q.1. placuit.
Item est velum prælationis, quod datur anno sexagesimo, 20.q.1. iuuentulas.
Item est velum ordinationis, quod datur anno quadragesimo, 27.q.1. diaconissam.
Item, est velum continentiæ obseruationis: & hoc est viduarum, 27.q.1. viduis.
Quod ad epsc. spectat virgines velare, 20.q.1. denotis.
Quod excepta ægritudine episcopus virgini velum non debet imponere, nisi in festo epiphaniæ, & per totas octauas Paschæ: & in festis apostolorum.
Quod nec abbatissę nec alteri monali aliquam velare licet, 20.q.1. statuimus.
Quod viduam nullus pōtifex velare debet, q.1. denotis.
Quod vidua ab altari velamen continentiæ potest susci pere, 27.q.1.v. duas.
Quod velatæ voto professionis, siue virgines siue viduæ matrimonium nō possunt contrahere, & contractum dirimitur, 17.q.1. si quis sacro, & c. hæ verò.
VENATIO. Quod aliqua venatio prohibetur, & aliqua permittitur, & aliqua conceditur.
Quod venatio arenāria qua quis pugnat cum bestia detenta in arena, prohibetur non solum facientibus, sed etiam aspicientibus. 86. dist. qui venatoribus, & c. seq.
Item hanc venationem exercens non solum infamis efficitur, sed etiam ab actione in iudicio repellitur, 3.q.7. c.1. §. ultra post princip.
Quo l venatio saltuosa, quæ fit in saltibus, vel syluis, si fit tempore debito, non prohibetur: si fit propter vilitatem non delectationem, laicis non clericis permittitur, 86. dist. quid prodest, 24. dist. quorumdam.
Quod maxime Germaniæ prælativenationi saltuosæ implicantur. ibid.
Quod venatio quę sit sine strepitu, sicut ponere rete vel laqueum, nō solum laicis sed etiā clericis conceditur: quod similis est piscationi, 76. distinct. Etsi. de consecr. dist. 5. numquam.

Quod venator inquantum venator non legitur sanctus. 34. distin. quorumdam. 86. distin. Ptau.
Quod qui videt venationem ad delectationem, videbit Christum ad contristandum. 86. distin. vident.
Quod parum prodest teuuare in cibis, & delectari in venationibus. 86. distinct. quid prodest.
Quod fouere venatorem propter artem suam, est peccatum. 86. di. 1. qui venatoribus.
VENDITIO. Quod emendi vilius & vendendi carius studium maxime clericis prohibetur. 14. quæst. 4. canonum.
Quod clericis permittitur vt pro mutuatis ab ipsis denariis res alias statuto tempore prout venduntur, recipiat. 14. quæstio. 4. si quis clericus.
Quod turpe lucrum sequitur qui ex cupiditate tempore messis vilius emit vt carius vēdat. 14.q.4. quicumque tempore.
Quod qui falsum iurando pro pecunia veritatem vendidit, Christum, qui veritas est, sicut Iudas vendit. 11. q.3. abijt.
Quod sicut iudex non debet vendere verum iudicium, sic nec testis verum testimonium. 14.q.5. non sane. 11.q.3. non licet.
Quod sicut iurisperitus potest vendere iustum consilium, sic aduocatus iustum patrocinium. ibidem.
Quod nullum diabolus tamquam seruum possidet, nisi qui se sibi peccatorum ære vendiderit, 15.q.1. nō est.

De venditione spiritualium habes vbi agitur de Simonia.

Quod Christus electi de templo vendentes & ementes, 16.q.7. & hoc diximus.
VENIA. Quod apud Deum nullas patitur moras veniæ conuersio. de pœ. dist. 1. serpens, in fi.
Quod Deus non dat veniam in errore durantibus, sed se corrigentibus. 24.q.1. legatur.
Quod cum in confessione peccati erubescentiam vincit timor Dei, sit venia criminis, de pœn. distin. 1. quem pœnitet.
Quod sit dignus venia ex desiderio sacerdotis, quem habere non valens socio confitetur turpitudinem criminis, de pœn. dist. 6. §. 1.
Quod facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi, 23.q.4. est iniusta. in fin. & cap. si ea, & cap. sequen. 36. q.9. loci. 86. dist. inct. inferiorum.
Quod non oportet prælatum, si excidit in correctione à subdito veniam quærere, 86. distinct. quando.
VENIALE. Quod venialia peccata dicuntur quotidiana, quia quotidie subrepunt, de pœn. dist. 1. medicina. §. tres sunt actiones,
Quod sit veniale in confessione quod fuit criminale in operatione, de pœn. dist. 1. quem pœnitet.
Quod quæ sunt venialia peccata habes 25. distin. vnum orarium. §. aliàs autem.
VERBERA. Quod fides verberibus non est exigenda, 45. dist. c. 1.
Quod ecclesia quosdam damnis, quosdam verberibus castigat, 12.q.2. fraternitas.
Quod ad correctionem subditorum virgarum verbera meritorię infliguntur, 23. quæst. 5. cap. 1. in fine.
Quod siue monachi, siue alij clerici de suis excessibus possunt verberibus coerceri, 20.q.vlt. monachum.
Quod episcopus nullum suis manibus debet verberare. 86. dist. non liceat.
Quod miseri sunt prælati, qui verberibus tantum vocant timeri, 45. dist. c. 1.

De hac materia habes vbi agitur de Tormentis & de Correctione.

VERBA. Quod omnium rerum creatio & hominū recreatio fuit in verbo. 1.q.1. intra catholicam.
Quod in verbis sacramenta Christi conficiuntur. ibid. & c. de trahe.
Quod accedit verbum ad elementum, & fit sacramentū. 1.q.1 detrahe.
Quod an non minus est reus qui negligenter verbum Dei audit, quàm qui corpus Christi in terram cadere permittit. 1. quæst. 1. interrogo.
Quod qui exit dum verbum Dei proponitur, excommunicetur. de consecra. distin. 1. sacerdotes.
Quod verba ideo sunt instituta vt homines rogitationes in notitiam aliorum proferant, 22.q.2. his autem.
Quod verba non semper sunt accipienda sicut sonant; 23.q.1. paratus. ante med.
Quod Deus verba secundum proferentium intentionē accipit. 22.q.5. humanæ.
VERECVNDIA. Quod est verecundia virginalis, quæ est naturaliter in virginibus. 20.q.5. nec illud Exemplum ibi de Rebecca,
Item est verecundia vidualis. quæ verecundiam promittunt antequam iterato nubant, 33.q.2. non omnis.
Item est verecundia scmiconfitetius dum quis erubescit aliqua peccata confiteri. de pœn. dist. 3. §. siue autem, ver. inter hæc 1.
Item est verecundia plenè confitentis, & hæc est magna pars satisfactionis, quia de mortali facit veniale, de pœn. dist. 1. quem pœnitet, & cap. quamuis.
Quod propter verecundiam bonum non est dimittendum. de pœn. dist. 1. in actionem, in fi.
VERITAS. Quod veritas est cū illud asseritur quod est. 22.q.2. cum humilitatis.

Quod

Quod tunc exit aliquis a veritate Dei, cum a fide & charitate exit. 24.q.3.cum aliquis.
Quod veritas sacramentorum in sola ecclesia habetur catholica. 24.q.1.quia.
Quod in quibus nil interest ad habendum regnū Dei, verum vera putentur vel falsa, non refert. 22.q.2. in quibus.
Quod veritas præfertur etiam cōsuetudini, quia Christus non dixit, Ego sum consuetudo, sed veritas. 58. dist. veritate. & quatuor c. seq.
Quod ille non solum proditor est veritatis qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem liberè non pronūtiat. 11.q.3. nolite timere.
Quod veritatem pro pecunia negantes Deum negāt. 11. q.3. abiit.
Quod qui veritatem non defendit quam defendere conuenit, proditor est veritatis. 11.q 3. nolite timere.
Quod veritas non est in homine cum quis dicit se peccatorem esse cum non est. 22.q.2. cum humilitatis. & duobus cap. seq.
Quod non est sic vitanda arrogantia, vt veritas relinquatur. 22.q.2. non ita.
Quod non potest veritas occultari. 22. quæsti. 2. si quis.
Quod vbi de fide vel salute agitur, qui veritatem occultat, iram Dei super se prouocat. 11.q.3. quisquis. &c. nolite timere.
Quod melius est pro veritate pati supplicia, quàm pro adulatione cōsequi beneficia. 11.q.3. nemo peritorū.
Quod veritas cum non defenditur, opprimitur. 83. dist. error.
Quod tria solet impedire veritatem, videlicet carnalis amor, timor atque auaritia. 3. quæstione 5. accusatores vel testes. 3. 5. quæstio. 6. episcopus.
Quod à sacerdotibus & à prædicatoribus veritas liberè est prædicanda. 11.q.3. nolite timere. circa med.
Quod veritas bonæ vitæ propter nullum est dimittenda. 32.q.5. ita ne. & c. seq.
VESTIS. Quod vestes sunt multiplices, videlicet, episcoporum, quæ tam in veteri lege quàm in noua variæ sunt, & ex multis virtutibus debet resplendere vita pontificis. 40. dist. §. 1. 43. dist. sit rector. post medium.
Item sunt vestes ministrorum ecclesiasticorum, & hæ sunt variæ designantes varias virtutes quas debent habere. 40. dist. §. 1.
Quod cultui vestium ministrorum ecclesiæ primo ornatus actionis debet conuenire. 100. dist. rationis.
Item sunt vestes clericorum, quæ nec sordidæ nec fulgidæ debent esse. 41. distinct. §. 1. & cap. parsimoniam. & cap. clericus. & §. seq. 21.q.4. per totum.
Quod clerici siue intra siue extra non laicalibus, sed clericalibus debent vti, & non seruantes grauiter debēt puniri. 21.q.4. nullus eorum. & tribus cap. seq.
Item sunt vestes religiosorum, quæ debent esse humiles & despectæ, non diuersi & nobilis coloris. 20.q.1. cap. vlt. & 21.q.4. cap. 1.
Quod religiosi vestem professionis suæ nunquam debent deponere. 21.q.1. vidua.
Item nec existens in scholis vestem debet mutare religionis. 21. questione 4. nullus eorum.
Item sunt vestes clericorum, quæ cum secundum consuetudinem terræ deferuntur, à superstitiosis non sunt iudicandi. 30. distinct. si quis virorum.
Item sunt vestes pœnitentium, sicut cilicium, & similia. dist. 50. pœnitentes.
Item sunt vestes sacræ ecclesiarum, quæ debēt honestè seruari, & alteri vsui non sunt applicandæ. de consec. dist. 1. vestimenta.
Quod vestibus sacris non debēt alij homines vti, quàm sacrati ibidem.
Quod nullus prætextu pietatis inuoluat mortuum vestibus sacris. de consec. dist. 1. nemo per ignorantiam.
Quod vetera vestimenta ecclesiæ debent comburi, & cinctus in patiete vel aliàs vbi euolucari non possunt, debent poni. de consecrat. dist. 1. altaris.
VIA. Quod via excellentior est charitas, quia sine ea ambulare non possunt homines, sed errare. de pœn. dist. 2. c. si quis semel. §. hæc est charitas,
Quod viam absque ductore non ingrediaris quam nūquam ingressus es. 16. quæstio. 1. si clericatus,
Quod Deus docet mansuetos vias suas. 19.q.1. vos autem.
VIATICVM. Quod viaticum dicitur eucharistia. 50. distinct. de his verò.
Quod viaticum nulli pœnitenti in morte est denegandum. 50. distinctione pœnitentes. 27. questione 1. virginibus.

De hac materia habes vbi agitur de Eucharistia.

VICARIVS Quod vicarius cuiuscumque prælati in loco capituli tanquam eius vices gerens debet honorari. 24. dist. cap. vlt.
Quod subdiacono vices prælati possunt comminti. 64. dist. c. 1.
Quod nō debet esse laicus vicarius, quia indecorum est laicos iudicare. 16.q.7. in noua.
Quod omnes episcopi sunt vicarij apostolorum. 63. dist. quotum vices.
Quod qui contemnit vicarium, contemnit & illū qui posuit eum. 21. dist. in nouo.

VICE DOMINVS. Quod in quolibet episcopatu debet esse vicedominus, qui & hospitibus & casibus superuenientibus loco episcopi possit satisfacere. 89. dist. volumus.
Quod episcopi interest vicedominum constituere ibid.
Quod officium vicedomini debet esse de episcopatu disponere. 89. dist. diaconum.
VITIVM. Quod multiplex est vitium, videlicet morum, verborum, & corporum.
Quod vitia morum, quia obsunt animæ, sunt euitanda. 38 dist. quamuis errare. § sed licet. & c. sedulo.
Quod vitia morum dependent à voluntate. 56. dist. nasci, in fine.
Quod vitia sæpe se virtutes esse mētiuntur. 41. dist. sæpe.
Quod vitia verborum sunt toleranda, sicut in sanctis hominibus corruptio grammaticalis: quia non sunt voces ad aures Dei, sed animi affectus. 38. dist. sedulo. & c. seq.
Quod vitia corporum sunt discutienda, nec debēt esse in sacerdote, & maxime in prælato. 49. di. hinc.
Quodquidam vitiati corpore non debent promoueri ad sacros. 55. dist. per totum.
Item vitiati corpore qui remouentur ab ordine, intelliguntur propriè abscissi, non casu sed propria voluntate. 55. distinctio. si quis abscideritt.
Item vitiati corpore propria abscissione homicidę sui iudicantur, & sue conditionis inimici. ibid.
Quod seipsos in corpore vitiantes, non promouentur, sed etiam promoti deiiciuntur. 55. dist. si quis propriditudine. & cap. seq.
Quod carens quocumque casu oculo, quia est membrum notabile, non debet promoueri. 55. dist. si Euangelica.
Quod eunuchus per insidias factus, vel ita natus, potest promoueri vitio corporis nō obstāte. 55. d. eunuchus.
Quod cum propter egritudinem, vel violentiam, vel casu, quis corpore vitiatur, dummodo non sit cum magna deformitate, non priuatur ordine habito vel habendo. 55. dist. qui partem. & c. si quis pro egritudine. & c. seq.

De hac materia habes vbi agitur de Mutilatione.

VICTVS. Quod vtiliter vincitur cui licentia peccandi tollitur. 23.q.1. paratus. in fine.
Quod victo debetur misericordia, dummodo nō timeatur turbatio futura. 23.q.1. noli.

De hac materia habes vbi agitur de Bello, de Patientia, & de Hoste.

VIDVA. Quod vidua est quę post solenne fœdus nuptiarum morte interueniēte à viro suo diuisa fuerit. 34. distinct. presbyteri. § seq.
Quod debent viduę assiduè ecclesiam Dei bonis operibus & orationibus adiuuare. 81. distinct. cap. vlti.
Item debent stipendijs ecclesię substentari. 81. di. viduę.
Quod clericis & religiosis non debent esse multum familiares. 81. distin. clericus. & cap. seq.
Quod episcopi & aliarum ecclesiarū prælati, præcipue viduarum sustentationi & protectioni debent intendere. 87. dist. per totum.
Item debent viduis imperatores & reges idem facere. 23. quæst. 3. ab imperatoribus. & quæst. 5. regnum.

De viduis habes vbi agitur de Bigamia & in multis aliis locis.

VIGILIA. Quod vesperæ sanctorum vigilia dicitur, quia olim pro reuerentia solennitatis in orationibus pernoctabant. 76. dist. nosse.
Quod in seruitio etiam diuino vigilię immoderatę quę sensus integritatem diminuunt, non laudantur. de cōsec. dist. 5. non mediocriter.
Quod vigilia natalis domini cum ieiunio quatruor temporum ante celebrari debent. 76. dist. de ieiunio, in fine.
Quod vigilia Pentecostes sicut vigilia Paschæ in ieiunio est obseruanda. 76. dist. nosse.
VINCVLVM. Quod est vinculum curæ pastoralis, quod non soluitur nisi per superiorem. 7.q.1. sicut alterius. ibid.
Item est vinculum status matrimonialis, quod nō soluitur, nisi per mortem alterius.
Item est vinculum sententiæ excommunicationis, quod soluitur ab aliquante. 11.q.3. nemo contemnat vinculata. & plurib⁹ c. seq. & cap. cœpisti.
VINDICTA. Quod triplex est vindicta videlicet spiritualis, vt excōmunicatio, degradatio, suspēsio, depositio, immonasterium & in carcerem detrusio, & à publicis actibus repulsio: hęc locum habent in ecclesia. 23. q.4. forte.

De hac vindicta habes vbi agitur de Pœna.

Item est vindicta pecuniarię actionis: hæc etiam habet in ecclesia locum vbi bannum præcessit. 16.q.1. statuimus. vbi secūdum æstimationem iniuriæ pecunia recipitur. 17.q.4. quisquis. & c. si quis contumax.
Item est corporalis vindicta punitionis: hæc conuenit iudicibus ecclesiæ & seculi, sed non equaliter. 23.q.5. c.1.5.q.5.illi.
Quod vindicta corporalis detruncationis & occisionis est tantum sæcularium. 23.q.5. reos. & cap. sequen. & quæst. 8. præterea. & duobus cap. seq.
Quod vindicta non est inferenda. 23.q.4.§.1.
Quod omnis militia, vel propter propulsandam iniuriā, vel propter vindictam inferendam, instituta est. 23. q.1.§.1.
Quod vindicta aut fertur animo corrigendi, aut animo vlciscendi, si animo corrigendi, licitè infertur malis nisi sociam habeant multitudinem: quia tunc non potest salubris esse vindicta. 23.qu.4. non potest. 50. dist. vt constitueretur. in fine.
Item si timeatur obstinatio. 7.quę. 1. aduersitas. §. cum autem.
Item si timeatur schismaticum periculum. 23.q.4. quis quis, vel quod.
Item si timeatur maius malum ex vindicta. 50. dist. vt constitueretur.
Item si reatus occultus non est manifestatus per iudiciū. 23.q.4. forte.
Item si crimen soli iudici sit notum, quia tunc ex vindicta fit proditor. 2.q.1. si peccauerit.
Quod vindicta animo vlciscendi omnibus prohibetur. 23.q.4. ita plane. 46. dist. seditionarios. 24.q.1. quod debetur.
Quod vindicta priuata Deo est seruanda, qui dicit, Mihi vindictam, & ego retribuam. 23.q.1.§.1. post med.
Quod vindicta propria prohibetur, quę est ad vltionem. 23.q.1. nisi. & cap. paratus. & quæ. 4. hæc autem. §. ex his.
Quod illa quæ est ad correctionem, in dicibus exequenda præcipitur. 23. quæst. 4. est iniusta. & ca. seq. vsque ad c. ea vindicta.
Item exequenda est ab eis vindicta nō zelo propriæ iniuriæ, sed zelo iustitiæ. 23.q.4. & ita plane. & q.5. prodest.
Item non exequentes vindictam correctionis grauiter offendunt. 23.qu.4. si is qui. & c. si ecclesia. & c. est iniusta.
Item non vindicando dant alijs incentiuum delinquendi. 23.q.4. est iniusta, in fi.
Item prouocant non solum contra se, sed contra populum flagellum. 45. dist. sed illud. 23.q.4. si quos. & cap. si ea.
Quod quandoque in paucos vindicta exercetur, vt multitudo timeat. 23.q.4. quid faciet. in fi. & c. seq.
Quod episcopi & prelati non de facili debent ad vindictam accendi. 86. dist. si quid.
Quod non debet nos delectare vindicta quæ animum pascit alieno malo. 23. quæst. 5. de occidendis.
Quod in eo quòd Christus compescuit discipulos à vindicta Samaritanorum: innuitur quòd non semper procedendum est ad vindictam peccatorum. 23.q.4. c. Christus.

De hac materia habes vbi agitur de pœna & de Punitione.

VINVM. Quod vinum est luxuriæ incentiuum. 35. dist. luxuriosa. & per totam dist.

De vino habes vbi agitur de Ebrietate.

VIOLENTIA. Quod violentia est legibus inimica. 11.q.1. Christianis. in fine.
Quod clerici à laicis per violentiam opprimi non debent. ibidem.
Quod ecclesiæ res non violentia sed ratione debent exquiri. 16.q.6. cap. 1. & c. placuit.
Quod violēta confessio vel promissio non obligat. 16. q.1. cap. 1. & 2.
Quod violentias præcipuè personales in eodem instanti licet repellere, & clerico non euadendo sed defendendo. 23.q.1. quid.
Quod violentia absoluta excusat à toto. 34.q.2. non satis. 32.q.5.§.1. & cap. seq.
Quod violentia conditionalis excusat à tanto, sed non à toto. 2.q.1. in primis. ante medium. ver. gloriosus.

De hac materia habes vbi agitur de Coactione & de Repulsione.

VIR. Quod vir aliquādo ponitur pro sexu. 32. quæst. 7. vxor.
Item vir aliquando ponitur pro virtute. 30. dist. si quis virorum.
Item aliquando ponitur pro ætate. 76. dist. episcopus. Vnde versus.

Vir notat ætatem, vir sexum, vir probitatem.

Quod quia caput mulieris est vir, melius debet viuere vir, & præcedere in omnibus factis bonis vxorem. 32.q.6. cap. vlt.
VIRGA. Quod Christus sine pecunia & sine virga misit apostolos, vt incentiua litis, & vt instrumenta exciperet vltionis. 2. 1q.3. ita. in fine.
Quod ideo dominus virgam non ferendam apostolis in via præcepit, vt nulli violentia inferatur. 20. quę. 3. præsens, post medium.
Quod disciplina patris vel magistri non debet esse in aliis tormentis quàm in virgarum verberibus. 25.q.5. c. 1. ante fin. & q.4. displicet. circa medium.
Quod Assur fuit Virga furoris domini, quia per eum in numerus gentes diuina iustitia flagellauit. 23. quæst. 5. remittuntur. §. proximo. circa princ.
VIRGINITAS. Quod est virginitas corporis & mentis quándo casti corpore fornicantur vel adulterantur mente. 32. quæst. 5. sicut enim. &c. si Paulus.

Item

Item est virginitas mētis & non corporis quando sine cō sensu quis tolerat quod alius operatur, 32. qu. 5. magis. & c. seq. & c. tolerabilius.
Item est virginitas corporis & mētis quam complectitur voluntas, & hæc dicitur gloriosa virginitas, 32. qu. 5. si cut enim.
Quod virginitas non est in præcepto, sed in consilio suaderi potest, non imperari, 32.q.1. integritas.
Quod virginitas cum humilitate est admirabilis, & Deo acceptabilis, 30. dist. hæc autem scripsimus.
Quod virginitas antefertur nuptiis, 32.q.1. nuptiæ.
Quod virginitas non debet voueri matrimonium detestando, 30. dist. si quis propter Deum. & c. seq.
Quod sicut nuptiæ terram, sic virginitas implet paradisum, 32.q.1. nuptiæ.
Quod prodest parentibus ad salutem si eorum proles in virginitate perseueret, 33.q.5. tunc saluabitur.
Quod virginitas sine bonis operibus non saluat. ibidem.
Quod cum virginitas sine consensu corrumpitur, meritā castitatis duplicantur, 32.q.5.§.1.
Quod virgo sic corrupta inter alias virgines non conseceratur, 15.q.1.c.vlt.
Quod cum Deus omnia possit, virginem corruptam nō potest facere incorruptam, 32.q.5. si Paulus.

De hac materia habes vbi agitur de Castitate, & de Continentia.

VIRTVS. Quod Deus est virtus & sapiētia quæ in vtero virginis ædificauit sibi domum, 56. dist. nasci.
Quod sunt tres virtutes theologicæ: fides, spes, & charitas de consec. dist. 2. quia passus.
Quod de virtute in virtutem sunt gradus: quia vnaquæque virtus quasi quibusdam gradibus augetur, de pœ. dist. 2. §. cum sanctam. vsque ad §. seq.
Quod virtutes sunt animæ ornamentum. de pœn. dist. 2. §. Romanos. in fi.
Quod hoc ornamento virtutum maximè clerici & prælati debent vti, 40. dist. §. 1.
Quod sunt quasi picturæ ad animæ ornamentum: quia illa anima à Deo depingitur quæ habet in se virtutum gratiam renitentem, de pœ. dist. 2. Romanos. post me. & c. illa anima.
Quod non ex parentibus sed ex voluntate tua nascentis causa est vitiorum, atque virtutum, 56. dist. nasci.
Quod ille est virtute Dei mirabilis, qui ex parētibus prosus à virtute alienis natus virtute resplēdet, 56. dist. nūquam. in fi.
Quod qui propria virtute decoratur, parentum suorum non dedecorat opprobriis, 56. dist. nunquam.
Quod non vitia sed virtutes parentū debēt filij amplecti.
Quod virtute non generis nobilitate gratia comparatur, 40. dist. illud.
Quod nec ad virtutem nec ad vitia necessitate quis trahitur, sed libero arbitrio. de pœ. dist. 2. §. item opponitur. post med.
Item non est virtus quòd sit ex necessitate.
Quod virtus simul cum vitiis haberi non potest, de pœ. dist. 2. §. ex præmissis.
Quod virtus per vitia & peccata priuatur, de pœn. dist. 2. consideret. §. dolendum.
Quod virtus adipiscitur cum vitio renuntiatur, egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum, 32.q.1. cū renunciatur.
Quod virtus in aduersitate probatur, 7.q.1. aduersitas, & c. seq.
Quod virtutes negantur esse verè apud infideles, quia nō promerentur gratiam, 28.q.1. omnes. §. ex his. circa fi.
Quod vbi deest agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus, ibidē. §. proximo.
VISIO. Quod visio est duplex, videlicet spiritualis, qua per fidem Deus aspicitur, 24.q.1. quia.
Quod visio spiritualis obscuratur per malam, & maximè per carnalem operationē, 49. dist. hinc. circa med. ver. lippus.
Item per arrogantiam & scientiæ præsumptionem, quia talis à charitate veræ visionis se excludit, 49. dist. hinc. versic. albuginem.
Quod exacuitur tanquam collyrio per bonam operationem, ibidem. ver. collyrio.
Item exacuitur per sui despectionem & humilitatem. ibidem, ver. albuginem.
Item exacuitur temporalium postpositionē, 7.q.1. in scripturis, & 7.q. aduersitas. post medium.
Item exacuitur per superiorem ingem cōtemplationem, 88. dist. decreuit. exemplum ibi de scala Iacob.
Quod est visio corporalis, qua videntur temporalia, 47. dist. sicut 2.
Quod visione corporali prohibemur videre lasciua, 32. q.5. nec solo.
Item prohibemur videre iocos & ludos indebitos, 86. di stin. c. vident homines.
Quod peccatores in futuro videbunt Christum corporaliter, & contristabuntur, 86. dist. vident.
Quod boni videbunt gloriam magni Dei, & beatificabūtur, de consec. dist. 5. iciunium.
VISITATIO. Quod episcopus per se vel per alios honestos si sit impeditus, debet diœcesim suam visitare. 10.q.1. decernimus, & c. seq.
Quod visitando inquirere debet de vita clericorum & ortu ecclesiarum, & de reparationibus, si fractæ sunt, 10.q.1. episcopum.
Item debet visitando statum laicorū videre si in fide sint stabiles, si diuersa crimina, sicut homicidium, adulterium, periurium, & cōsilia fugiant, & Resurrectionē credant, 10.q.1. placuit. & q.3. cauendum.
Item visitando non debet expensas cum grauamine sed cum moderatione exquirere, 17.q.3. cauendum, & c. relatum.
Quod episcopus visitando quinquagenarium numerum equorum non debet excedere, nec plus quàm vna die in parochia stare. 10.q.3. inter cætera.
Quod omni anno tenetur semel episcopus diœcesim suā visitare, 10.q.1. relata. & c. decernimus.
Quod visitando temporale pro suo obsequio potest recipere stipendium, 12.q.2. charitatem.
Quod episcopus si non visitat, loco visitationis procurationes non exigat, 10.q.1. relata.
Quod episcopi visitandi & hortandi & exhortandi gratia, vel quoties necessitas exigit, possunt monasteria religiosorum non exempta visitare, 18.q.2. visitādi, & c. non semel.
Quod in visitatione lucrum animarum non temporaliū rerum debet quærere, 10.q.3. cauendum.
Item visitando non debet in visitandos crudeliter desæuire, 10.q.3. cauendum.
Item in visitatione in dubiis coram senioribus canonicis veritatem debet perquirere, 86. dist. si quid.
Quod per superiorem prouidetur de visitatione ecclesiæ viduatæ, 61. dist. obitum. & tribus c. seq.
Quod ecclesiæ vacanti de anno in annum visitatio variatur, 7.q.1. constitutum.
Quod vni visitatori plures ecclesiæ visitandæ committi possunt, 12.q.1. quoniam.
Quod episcopi Italici immediatè ad curiam Romanam spectantes, de anno in annum limina Apostolorum & Romanam curiam visitare tenentur per se vel per litteras, & se de impotentia debent excusare, 93. dist. iuxta sanctorum.
Quod vltramontanis, quia de longinquo sunt, conceditur, vt de visitatione litteris se excusent, 93. dist. iuxta.

De visitatione habes vbi agitur de Inquisitione.

VITA. Quod vita præsens quæ inter cœlum & infernū sita est, vtrorumque ciues recipit. 23. quæst. 4. hæc autem. 32. quæst. 4. recurrat.
Quod in hac vita non est retributio malitiæ vel virtutis: & si aliqua sit, non sit secundum condignum, sed est quidam gustus. de pœn, dist. 3. c. si quando. §. quanquam.
Item in hac vita boni (vt frequentius) affliguntur, & mali prosperantur. ibidem.
Quod sancti quando commoda vel auxilia temporalia quærunt, non transitorię vitæ, sed ecclesiæ cuius vtilitati intendunt, cōsulunt, 23.q.3. Maximianus. Exemplū ibi de Paulo.
Quod vita communis debet esse clericis (& maximè religiosis) qui vitam apostolorum imitari volunt, 12. q.1. dilectissimis.
Quod vita apostolorum erat vna, quia erat multitudinis credentium cor vnum & anima vna in Deo.
Quod vita animæ est Deus, anima vero vita est corporis, quia sicut corpus sine anima viuere non potest, ita nec anima sine Deo. de pœn. dist. 1. refusitatur.
Quod corpus Christi vita est mundi. de consec. dist. 2. Christus. & c. in Christo.
Quod vita actiua & contemplatiua commendatur, 8.q.1. olim. & c. in scripturis.
VNCTIO. Quod vnctio interior (videlicet inuisibilis, quæ est per Spiritum sanctum) nunquam arescit, de pœnit. distinctione 2 quærendum. circa princ. versic. vnctio.
Quod est vnctio exterior multiplex, videlicet baptismalis, 1. dist. ecclesiasticarum.
Item est vnctio baptizandorum, quæ fit in pectore & in scapulis, 1. dist. ecclesiasticarum. ibid. de consec. dist. 4. deinde à sacerdote.
Item est vnctio baptizatorum, quæ fit per sacerdotem cū chrismate in summitate capitis. de cōsec. dist. 4. postquā ascendit. & c. seq.
Item est vnctio confirmationis, quæ fit in fronte, ministerio tantum pontificis, 95. dist. presbyteros.
Item est vnctio extremæ vnctionis, quam potest episcopus & sacerdos cuilibet cōferre pro oleum infirmorū. ibid. & c. illud superfluum.
Item est vnctio regalis, quæ fit in brachio, 2.q.7. plerunque. §. item in libro.
Item est vnctio sacerdotalis cuius manus tātum oleo cū chrismate inunguntur, 23. dist. præterea, 16.q.1. generaliter. §. ecce sufficienter.
Item est vnctio pōtificalis super manus & caput. 23. dist. episcopus.
Quod episcopus & sacerdos semper in corde debet cogitare & aduertere quid sua vnctio repræsentet. 8.q.1. licet, in fi.

VNITAS. Quod nihil cōtrarium infert diuersitas vbi est fidei vnitas, 7.q.1. nihil.
Quod vnitas repræsentat in nobis Dei similitudinem, vt sicut à Deo vno omnes per creationem, sic ab homine vno per propagationem, 33.q.vlt. hæc imago.
Item repræsentat naturæ nostræ imaginem & originem: quia omnes ab vno. ibid.
Item repræsentat nascentis ecclesiæ institutionem: quia licet Christus omnibus apostolis dedit auctoritatem, tamen vni Petro commisit ecclesiam, ad manifestandum ecclesiæ vnitatem, 24.q.1. loquitur. circa prin.
Quod consistit vnitas ecclesiæ in sacramentorum Christi communione. de consec. dist. 4. est vnitas, & dist. 24. quia passus.
Item consistit vnitas ecclesiæ in multorum filiorum suorum per dilectionem cōnexione, 24.q.1. loquitur. pro quo dicitur ibi, vna columba, vnum corpus, &c.
Item consistit in membrorum ad caput conjunctionē: quia non se vnitati capitis communicat qui se partem faciens, à capite se separat, 24.q.1. schisma.
Quod extra vnitatem ecclesiæ nō valet spiritualis iurisdictio. 7.q.1. factus. c. Nouatianus. in fine.
Item non prodest sacramentorum perceptio, 7.q.1. scire, 24.q.1. pudenda.
Item nihil est miraculorum operatio, 1 q.1. tem amus.
Item inutilis est pro fide martyrij susceptio, 90. d. s. n. quę ad Cain.
Item non est peccatorum remissio, 24.q.1. quicunque.
Quod contiuium est Christi vnitas fidelium in vn cuo pacis, 23.q.4. ipsa pietas.
Quod nō possunt duo vel tres in nomine Christi in vnū colligi qui à Christo sunt separati, 24.q.1. alienus. in fine.
Quod non multitudinem deprecantium, sed vnitatem audit Deus, 24.q.1. alienus.
Quod profanus & hostis est qui ecclesiæ non tenet vnitatem, 7.q.1. Nouatianus. 24.q.1. alienus.
Quod Christiani scindentes vnitatem ecclesiæ, infideles reputantur, 7.q.1. quoniam. in fi. vbi antichristus dicitur quisquis est talis.
Item temporaliter & æternaliter puniuntur, 24.q.1. non afferamus.
VOLVNTAS. Quod volūtas est animi motus ad aliquid imitandum vel non imitandum vel adipiscendū, 15.q.1.§.1.
Quod voluntas hominis est causa vitij vel virtutis, 56. dist. nasci. 7.q.1. sciendum, 15.q.1.§. ex voluntate, in principio quæstionis.
Quod vsque adeo peccatum voluntarium malum est, quòd nullo modo sit peccatum nisi sit voluntarium, 15.q.1.§.3. ibid. & c. merito. & c. illa.
Quod nemo teneatur ad culpam nisi propria voluntate deflexerit, 15.q.1. non est.
Quod Deus non ea quæ offeruntur, sed voluntatem respicit offerentium, 24.q.1. odio. in fine.
Quod sicut voluntarium seruitium elegit sibi Christus: sic & diabolus, 15.q.1. non est.
Quod voluntatem alteri subiicere propter Deum, præcipuum sacrificium est, 8.q.2. sciendum.
Quod bonum opus non valet nisi ex bona voluntate proficiscatur, 86. dist. non satis, 20.q.1. per totum.
Quod lex humana opus non voluntatem requirit, 15.q.1. si quis non.
Quod volūtas pro opere reputatur cum deest facultas, de pœn. dist. 1.§.si mulier.
Quod iustitia ex opere non consumatur, nisi affuerit & volūtas, 32.q.5. sicut enim.
Quod mala voluntas pro facto reputatur, 22.q.5. qui petierare, 27.q.1. nuptiarum, 32.q.5. si Paulus. vbi dicitur: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo.
Quod quæ inferuntur reluctātibus, crimen non habēt, 15.q.1. non est.
Quod quando ea quæ propter bonum & licitum fiunt: si præter voluntatem in eis malum contigerit, non imputatur, 23.q.5. de occidendis.
Quod licet voluntas sit liberi arbitrij, tamen mala volūtas non est libertati dimittenda, 23.q.4. displicet.
Quod malorum voluntas meritoriè impeditur. ibid. ante medium.
Quod mala voluntas meritoriè ad bonum cogitur. ibid. per totum. & q.5. ad fidem.
Quod nemo damnatur nisi merito malæ voluntatis, nec liberatur nisi bonam habuerit voluntatem, 23.q.4. displicet. ante med.
Quod homo debet seipsum propria voluntate iudicare dum potest: ne cum iam non possit, præter voluntatē à domino iudicetur. de pœn. dist. 1. in actione.
VOTVM. Quod duplex est votum, videlicet de malo, & illud est rescindendum, 22.q.4. in malis, 33 quæst. 5 vna sola.
Item est votum de bono, & illud est generale sine quo non est salus, sicut illud quod vouemus in baptismo, scilicet renuntiare diabolo, 17.q.1. sunt quædam. de consec. dist. 4. prima.

Item

Item est votum speciale, sine quo habetur salus Dei, ad quod nullus tenetur nisi volendo se obligare: sicut est votum de castitate, de abstinentia, de peregrinatione, & huiusmodi, 17.q.1. sunt quædam.
Quod votum speciale per verba de præsenti emissum præcise obligat, nisi minor ætas impediat, 20.qu.2. puella. 22.q.5. pueri. 34.q.5. mulier.
Item nisi impediat publica vtilitas, sicut contingit in trãslationibus religiosorum per superiores ad ecclesias regendas, 7.q.1. qualiter.
Item nisi impediat matrimonium: quia vnus sine altero castitatem vouere non potest, 27.q.2. Agathosa.
Item nisi impediat maioris voti susceptio, 19.q.2. duæ.
Item nisi impediat seruilis conditio, 54. dist. generalis.
Item nisi impediat superioris cõtraria inhibitio, 33.q.5. manifestum. vbi dicitur, Mulier sine consensu viri vouere non potest, nec monachus sine cõsensu abbatis, 20.q.4. monacho.
Item nisi impediat seruens infirmitatis passio, 17.q.2. Gõsaldus.
Quod votum licitum Deo promissum semper est implẽdum, 33.q.5. quod Deo.
Quod votum debet fieri cum deliberatione, 27.qu.1. de viduis.
Quod votum cum deliberatione factum, siue voce exprimatur siue non, apud Deum obligat, 17. quæst. 1. qui bona.
Quod incautum votum non est seruandum, 22.q.4. per totum.
Quod quæ in facie ecclesiæ in manu episcopi castitatem vouerunt, & vestem decentem castitatis assumpserũt, si spontanea voluntate postea dimiserunt, damnationem perpetuam incurrunt, 27.q.1.c.1.
Quod videtur si in occulto fiat professio religionis vel castitatis in manu episcopi, quasi votum non potest violari, 27.q.1. viduitatis.
Quod vouentibus non solum nubere, sed etiã velle nubere damnabile est, 17.q.1. vouentibus.
Quod simplex votum impedit matrimonium contrahẽdum, sed non soluit iam contractum, 27. dist. quidam. & c. si vir. ibidem. 17.q.2. nos.
Quod fœminæ propria voluntate castitatem vouentes si nupserint, sunt in matrimonio permittendę, 27.q.1. de viduis.
Quod post solenne votum soluitur matrimoniũ contractum, 27. dist. vouentibus. & tribus c. seq. 27. quæst. 1. viduas.
Quod votum religionis solennizatur quãdo persona ad votum apta per professionem se obligat, 27. q.1. vidua quidem.
Quod clericus sine consensu episcopi potest religionem vouere, 19.q.2. duæ.
Quod simulatio siue fictio voti ex inhonesta causa sicut spes prælaturæ vel cõsimilẽ semper obligat ad religionem siue castitatem, 27. dist. quod interrogasti, 27.q.1. viduas à proposito.
Quod vtroque coniugum cõsentiente votum castitatis emissum est seruandum, 33.q.5. quod Deo.
Quod coniuges castitatem vouere non debent, nec se separare sine conscientia episcopi, 27.q.2. si vir.
Quod beata virgo vouerat se virginem perseueraturam nisi Deus ei aliter reuelaret, 37. distinct. sed quæritur.
Quod melius est nubere quàm periculosè vri, 32.qu.5. si Paulus.
Quod causa aliquem conuertendi non licet votum castitatis infringere, 32.q.8. non solum.
Quod votum castitatis impediens grauiter peccat & est excommunicatus, 32.q.2. hoc sanctum.
Quod melius est non vouere quàm votum non perficere, 12.q.1. scimus.
Quod votum velle retractare damnabile est, 27. dist. vouentibus, 17.q.1. vouẽtibus. & c. seq. vbi dicitur quòd Ananias post votum pecunias defraudauit.
VSVRA. Quod vsura est vbi amplius requiritur quàm datur, 14.q.3. vsura.
Quod non solum in pecunia, sed in acceptione cuiuslibet rei vltra sortem committitur vsura, 14.q.3. putant.
Quod accipere aliquod emolumẽtum de mercibus mercatorum ratione mutui, vsura est, 14.q.3 plerique.
Quod qui emit vilius vt vendat catius, maximè clericus, vsurarius est, 14.q.3. canonum.
Quod mutuum siue in grano, siue in vino, vel in simili, cum repetitur secundum commune forum est, etiamsi plus accipit, vsura non committitur, 14.q.4. si quis clericus.
Quod videtur ꝙ ab hoste quem licet impugnare, liceat vsuram accipere, sicut & licet animalia sua tollere, 14.q.4. ab illo.
Quod clericus, nec suo, nec alieno nomine vsuras debet accipere, 46. dist. sicut non.
Quod publicè cõuictus de vsura, vlterius ad ordines nõ est promouendus, 33. dist. maritum, & 46. dist. seditionarios, 47. dist. per totum.
Quod clericus de vsura publicè conuictus, est de ordine & dignitate deponẽdus, 47. dist. episcopus. & quattuor cap. seq.
Quod monasterium recipiens vsuras, tenetur ad vsuras persoluendas, 54. dist. generalis, 14.qu.4. quid dicam.
Quod nulli licet accipere vsuras, 14.q.4. per totum.
Quod videtur quòd ad vsuram accipere sit peccatũ. 85. dist. error. 24.q.3. non in inferenda.
Quod tempore necessitatis ad vsuram potest accipi, 24.q.1. qui.
Quod de Vsura non potest fieri eleemosyna, 14.q.5. immolans.
Quod felix est Vsura, vbi pro paruo denario pauperi dato, centuplum accipimus à domino, 46. dist. sicut non.
Quod Vsurarius non verè pœnitet, nisi vsuras restituat, 14.q.4. quid dicam. & q.6. si res,
VSVCAPIO. Quod vsucapio est acquisitio dominij per cõtinuationem temporis. 16.q.3. placuit. §. potest, in fine. & §. quas actiones.
Quod plura exiguntur in vsucapione, videlicet bona fides circa initium: iustus titulus qui varia nomina sortitur, sicut titulus emptionis, titulus donationis, titulus dotis, titulus pro legato, & consimilia.
Item exigitur continua possessio, & quòd sit res mobilis, de quibus omnibus habes, 16.q.3. placui. §. potest. per totum.
VSVS. Quod illud quod in communi vsu est, consuetudo vocatur, 1. dist. consuetudo.
Quod vsum paruum lex & ratio vincere debet, 11. dist. cap. 1.
Quod vsus auctoritati cedere debet, 11. dist. vsus.
Quod male possidet, qui male vtitur, 14.q.4. quid dicam. in fin.
Quod vtendum est temporalibus secundum vsum eorũ cum quibus conuersamur, 41. dist. delicię. & c. 1. quod dicit.

De vsu habes vbi agitur de Consuetudine.

VSVRPATIO. Quod vsurpatio est ordo illegitimus, 1.q.1. quod pro necessitate.
Quod vsurpatio est nõ concessa præsumere, 93. dist. illud.
Quod vsurpatiuè dicuntur ordines recepisse vel dignitates, qui non iuxta sanctorum statuta susceperũt, 63. dist. quia sancta.
Quod vsurpatio furtiua præiudicium non generat, 93. dist. illud.
VTILITAS. Quod plurimorum vtilitas præponenda est vtilitati paucorum, 7.q.1. scias.
Quod mutationes prælatorum nõ debent fieri nisi causa vtilitatis, vel necessitatis. 7.q.1. mutationes. vbi ponitur exemplum quomodo Petrus dimissa ecclesia Antiochena iuit ad Romanam propter maiorẽ vtilitatẽ.
Quod nec nobis, nec aliis vtiles esse debemus cum damno alterius. 7.qu.1. mutationes. in fi. & quattuor c. seq. 14.q.5. denique.
VXOR. Quod vxor subdita esse debet viro, 30.q.5. fœminæ; 33.q.5. est ordo. & c. seq.
Quod vxor non est dimittenda, nec propter sterilitatem, nec propter deformitatem, nec propter cæcitatẽ, nec propter lepram, nec propter aliquid simile, nisi excepta causa fornicationis, 32.q.5. si vxorem.
Quod maritus debet habere vxorem suam in dilectione & debita disciplina. §. Salomon. 33.q.5. c. vlt.
Quod qualiter quisque vxorem suam vult inuenire, talis debet inueniri ab illa, 32.q.6. si ducturi estis.
Quod vbi melius viuit vxor quàm vir qui caput est, capite deorsum pendet domus, 32.q.5. c. vlt.
Quod vxorem solus maritus debet iudicare, ideſt, corrigere, 7.q.1. sicut alterius.
Quod sunt tanquam vxores non habentes, vbi salua est charitas connubiorum, & cessant opera nuptiarum. 31. dist. lex continentiæ.
Quod vxoris & viri in matrimonialibus eadem conditio censetur. 32.q.5. præcipit.
Quod eadem castimonia debetur à viro, quæ ab vxore, 32.q.4. nemo.
Quod vxori reddere debitum quãdo exigitur à viro, vel econuerso, est meritorium, 33.q.5.c.1.
Quod vxorem cognoscere debito & moderato affectu, siue causa reddendi debitum, siue causa prolis, non est peccatum, 33.q.5. cap. 1. 13. dist. c. 2.
Quod cognoscere moderatè causa vitãdæ fornicationis hoc secundum veniam concedit apostolus, & creditur esse veniale, 32.q.2. quidquid.
Quod cognoscere immoderato affectu causa satiandæ libidinis, est mortale peccatum. 32.q.4. origo. & c. liberorum.
Quod cognoscere contra naturam, hoc grauius est quã cum matre propria. 32.q.7. adulterij.
Quod vxor non debet cognosci tempore menstrui, vel ante purificationem puerperę, vel ante ablactationem primam pueri, quæ est quando mater nimis abundat lacte. 5. dist. ad eius vero.
Quod iniquus est qui castam & bonam dimittit vxorẽ, 14.q.1.c.1.
Qđ fatuus est qui in adulterio perseuerãtẽ retinet vxorẽ.
Quod meritum est adulteram pœnitentẽ recipere vxorem. 32.q.1. quod autem. & c. non erit. & c. apud.
VXORICIDA. Quod vtrum in adulterio deprehensam liceat occidere vxorem, habes, 33.q.2. interfectores. §. seq. & c. inter hæc.
Quod vxoricida per sententiam debet compelli publicã agere pœnitentiam. 33.q.2. qu cunque. & c. seq.
Quod vxoricidis coniugium denegatur nisi propter periculum incontinentiæ cum adolescentibus dispẽsetur. 33.q.2. interfectores. & c. in adolescentia.
Quod innocentem vxorem occidens, grauissima pœna exemplo Astulphi est puniendus, 33.q.2. admonere.
XPS. Quod Iesus Christus Dei filius natus est de virgine Maria. de conse. dist. 3. c. vlt.
Quod Christus veniens in fine temporum retraxit omega, quæ est Græcorũ vltima littera, ad alpha, quæ quantum ad escas renouando extremitatem traxit ad principium, 35. dist. ab exordio.
Quod Christus qui verus pontifex fuit, ideo de adulterinis commistionibus nasci voluit, vt sic natis daretur fiducia promotionis, 61. dist. dominus.
Quod Christus dicitur pastor pastorum, 2.q.7. testes. §. Christus.
Quod Christus bonus hospes dicitur, 24. quæst. 1. quæ dignior.
Quod Christus venditur cum veritas venditur, 11.q.3. abiit.
Quod Christus est panis, de quo qui manducat viuet in æternum. de conse. dist. 2. Christus, & tribus c. seq.
Quod Christus vna passione saluauit mundum, de conse. dist. 2. iteratur.
YCONOMVS. Quod œconomus & vicedominus pro eo, accipitur, 89. distinct. volumus. & duobus c. seq.
Quod quælibet ecclesia cathedralis debet œconomum habere qui cum arbitrio episcopi debet res ecclesiæ gubernare, 89. dist. diaconum, & c. seq. 9.q.3. cum simus, 12.q.2. vobis.
Quod ecclesiarum œconomus clericus debet esse, 89. dist. indicatum, 16.q.7. quoniam, & c. in nona.
Quod plures œconomos vna ecclesia potest habere, 12. q.2. charitatem.
Quod œconomus episcopatus per episcopum debet institui, 89. dist. volumus, & c. indicatum.
Quod œconomus episcopatus præcipuè debet intendere qualiter episcopo mortuo vel amoto res ecclesiæ in scripturis pro futuro episcopo debet conseruare, 75. dist. quoniam. in fi. 12.q.2. charitatem, & c. illud, & c. non liceat.
YMAGO. Quod imago Dei dicitur homo, quia sicut Deus principium est omnium per creationem: sic homo primus aliorum est principium per propagationem, 33.q.vlt. hæc imago.
Quod dicitur factus ad imaginem & similitudinẽ Dei, quia anima eius pudicitia & aliis virtutibus fuit picta. de pœn. dist. 2. §. Romanos. & c. illa anima.
Quod imago virtutum dedit & dat animæ pulchritudinem & pretiositatem.
Quod tunc homo ab imagine cecidit quando virtutes amisit.
Quod imagines sanctorum non sunt contemnendæ, sed venerandæ, de conse. dist. 3. venerabiles.
Quod imagines & picturæ sanctorum sunt libri & scripturæ laicorum. de conse. dist. 3. perlatum.
Quod non imaginum pictura est adoranda vel venerãda, sed res per ipsam representatæ, de conse. dist. 3. perlatum, & c. venerabiles.
Quod Christus sub imagine crucifixi cum imaginatur vel depingitur, gratia nobis præteriti beneficij representatur. de conse. dist. 3. sextam.
YMNVS. Quod Saluator & Apostoli nobis dederunt exemplum Hymnos decantandi. de conse. distinct. 1. de Hymnis.
Quod Maria soror Aaron post transitum maris rubri Hymnum Deo cãtauit, 2.q.7. plerumque. §. item obiicitur.
Quod hi duo hymni Alleluia, & Gloria in excelsis Deo, ab angelis decantati sunt. de conse. dist. 1. hi duo.
YPOCRISIS. Quod hypocrisis prouenit ex imperitia dum quis simulat habere quod non habet, 11.q.3. si quis vero.
Quod religiosus qui cadit à proposito, & simulat propositum, est hypocrita, & peior apostata, 12.q.1. certè.
Quod ad hypocrisim tendit qui pluribus cõfitendo peccata diuidit confessionem. de pœn. dist. 5. §. doleãdum. ante fi.
Quod hypocrita licet viuat corporaliter: mortuus est tamen spiritualiter, 12.q.1. nolo. ante fi.
Quod nemo amplius ecclesiæ nocet quàm qui peruertẽdo agens nomen vel ordinem sanctitatis gerit, 83. distin. nemo.
Quod hypocritæ in ecclesia bonis corporaliter sunt misti, sed per pessimam vitam separantur, 14.q.3. de illis.
Quod hypocrita dicitur qui festucam in oculo fratris videt, & trabem in suo non considerat, 32.q.6. §. 1.
Quod vbi hypocrisis regnat, humilitas locum non habet. de pœn. dist. 1. item taciturnitas.

De hac materia habes vbi agitur de Simulatione.

YSAAC. Quod Isaac fuit filius liberæ & hæres, 32.q.2. non omnis.
Quod Isaac fuit vnus ex tribus quibus pepercrũt liberæ & ancillę, 32.q.4. recurrat.
Quod domus Isaac non fuit ex omni parte beata: quia domum Iacob dilexit, Esau autem odio habuit. 47. dist. quantumlibet.

Quod

Quod Isaac benedixit filio suo Iacob, 24.q.3. cum ergo. §. si qui.
Quod Isaac cum Rebecca sepulti sunt in Ebron, 13.q.3. Ebron.
ZACHARIAS. Quod Zacharias papa deposito rege Francorum, quia inutilis & vilis vitæ erat, Pipino patri Caroli regnum tradidit: & omnes nobiles à iuramento fidelitatis absoluit, 15.q.6. alius.
Quod Zachariæ patri Ioannis angelus in templo apparuit, & super oratione exauditus fuit, 1.qu.1. nonne.
ZACCHÆVS. Quod Zacchæus defraudata in quadruplum restituit, 12.q.2. cum deuotissima.
Quod Zacchæus male acquisita plus reddenda quàm donanda docuit. 4.q.5.c.vlt. in fine.
Quod Zacchęus est exemplum, quòd de multis male acquisitis multa pauperibus dari debent, & plurima restitui, 26.q.7. affectum.
ZELVS. Quod Zelus propriè dicitur amor viri in vxorem, 2.q.1. si peccauerit, in fine.
Item zelus quandoque ponitur pro inuidia, 90. dist. neque. exemplum ibi de Cain, qui fratri inuidit.
Item quandoque ponitur pro amore, 23.q.4. quid crudele, exemplum ibi de Moyse, qui idololatras ex amore puniuit.
Item quandoque ponitur pro ira, 23.q.8. lege exemplũ ibi de Simone Chananæo qui serpentes in magos retorsit.
Item quandoque ponitur pro suspicione, 27.q.1. nec aliqua. Exemplum ibi de sponsa quam zelat sponsus.
Item quãdoque ponitur pro seueritate, 27.q.1. hi ergo. Exẽplum ibi de moniali apostatricæ, & de pœna eius.
Quod zelus indifferetus reprobatur, 24.q.3. non imperpetuum.
Quod zelo iustitiæ debet fieri vindicta, non amore vindictæ, nec ex odio, 23.q.4.§. vlt.
Quod Deus est zelotes vindicãs in tertiam & quartam generationem, 1.q.4 homini qui similis. §. econtra.
Quod zeli ardor erga rebelles ecclesiæ exhibitus commendatur, 23.qu.5. excommunicatorum, 43. dist. sed illud.
Quod zelo apostolicæ vltionis simonia in ortu suo dãnata est, 1.q.1. fertur.
Quod zelo disciplinæ iusti peccatoribus indignantur, 45. dist. vera iustitia.
ZIZANIA. Quod zizania mista tritico & crescens cũ ipso innuit quòd in hac vita boni mali cõmisti sunt, nec congruè separari possunt, 11.q.3. nolite recedere. Exemplum ibi de Iebusæo quem filij Israel euellere non potuerunt.
Quod cauendum est ne vitãdo zizaniam, dominica perdamus frumenta, 19.q.2. ita nos. in fi.
Quod toleranda est zizania, id est, mali, si fides non impeditur & charitas nostra, 23.q.4. quidam.
Quod in hac vita non possit plenè discerni à frumento zizania, 23.q.4. quantus.
Quod sinenda sunt vtraque crescere vsque ad messem iudicij, & tunc angeli colligent zizaniam in fasciculos ad comburendum, 23.q.1.§.1. ante finem.

Mendas dextra viri lauit huius fida probrosas
Hæc non credenti lectio nota dabit.
Margarita stylo decreti pressa fideli,
Innumeros fructus absque labore feret.

FINIS.

REPERTORIVM DICTIONVM
Quæ in Margarita Decreti continentur.

A

Aaron. 1.col.j.
Abbas. ibid.
Abbatissa. 1.c.ij.
Abel. ibid.
Abortus. ibid.
Abraham. ibid.
Abrogatio. ibid.
Absolutio. ibid.
Abstinentia. ibid.
Abominatio. 1.col.iij.
Ablutio. ibidem
Abusus. ibidem
Acceleratio. ibidem
Acceptio. ibidem
Achab. ibidem
Achor. ibidem
Acolythi. 2.col.j.
Actiua. ibidem
Accusatio. ibidem
Adam. 2.col.ij.
Adinuentio. ibidem
Adiutorium. ibid.
Admonitio. ibidem
Adolescentia. ibid.
Adorare. ibidem
Adrianus. ibidem
Aduentus. 2.col.iij.
Aduersitas. ibidem
Adulatio. ibidem
Adulterium. ibidem
Aduocatus. 3 col.j.
Aetas. 19.col.j.
Affectus. 3.col.j.
Affinis. ibidem
Agatho. ibidem
Agnus. ibidem
Alchimia. ibidem
Alea. ibidem
Alienatio. ibidem
Alimenta. 3.col.ij.
Altare. ibidem
Amor Dei. ibid.
Amor proximi. ibidem
Ambitio. ibidem
Ambrosius. 3.col.iij.
Amens. ibidem
Amplexus. ibid.
Angelus. ibidem
Ananias. ibidem
Anastasius. ibidem
Anathema. ibidem
Anima. 4.col.j.
Annus. ibidem
Antiochus. ibid.
Antiquitas. ibidem
Antichristus. ibidem
Annulus. ibid.
Appellatio. ibidem
Apocrypha. 4.col.ij.
Apostata. ibidem
Apostolica. ibidem
Apostolus. 4.col.iij.
Aqua. 5.col.j.
Arbiter. ibidem
Archidiaconus. ibidem
Archiepiscopus. ibidem
Arma. ibidem
Argumentatio. 5.col.2.
Arrogantia. ibidem
Ars. ibidem
Asperitas. ibidem
Auaritia. ibidem
Audacia. 5.col.3.
Auctoritas. ibidem
Augurium. ibidem
Austeritas. ibidem
Aurum. ibidem
Auxilium. ibidem
Astrologia. ibidem

B

Babylon. ibidem
Balaam. 6.col.j.
Balneare. ibidem
Balsamus. 6.col.j.
Baptismus. ibidem
Beatitudo. 6.col.iij.
Bellum. ibidem
Benedictio. ibidem
Benefacere. 7.col.j.
Beneficium. 7.col.ij.
Benignitas. ibidem
Bigamus. ibidem
Blasphemus. 7.col.ij.
Bos. ibidem
Brutum. ibidem

C

Cain. ibidem
Cham. ibidem
Calculus. ibidem
Calix. ibidem
Calumnia. ibidem
Canon. ibidem
Canonici. ibidem
Cantus. ibidem
Caput. 7.col.iij.
Character. ibidem
Cardinalis. ibidem
Charitas. ibidem
Christus, vide Xps. 64.col.iij.
Carolus. ibidem
Castitas. ibidem
Casus. 8.col.j.
Cathedra. ibidem
Cathedraticum. ibidem
Causa. ibidem
Cautela. 8.col.ij.
Cæcus. ibidem
Celebratio. ibidem
Cœna domini. ibidem
Census. ibidem
Cephas. ibidem
Cibus. ibidem
Cœmeterium. 8.col.iij.
Circuncisio. ibidem
Circunstantia. ibidem
Citatio. ibidem
Claues. ibidem
Clemens. ibidem
Clericus. ibidem
Coactio. 9.col.ij.
Coadiutor. ibid.col.iij.
Cogitatio. ibidem
Cognatio. 9.col.iij.
Cognitio. ibidem
Columba. ibid.col.j.
Comessatio. ibidem
Communicatio. ibidem
Compassio. ibidem
Compaternitas. ibidem
Compensatio. 10.col.j.
Compositio. ibidem
Concilium. ibidem
Concordia. ibid.col.iij.
Concubina. ibidem
Concupiscentia. 10.col.ij.
Conditio. ibidem
Confessio. ibidem
Confirmatio. ibidem
Conformatio. 10.col.iij.
Coniugium. ibidem
Coniuratio. ibidem
Consanguinitas. ibidem
Conscientia. ibidem
Consecratio. ibidem
Consensus. 11.col.j.
Consilium. 11.col.ij.
Conspiratio. 11.col.ij.
Constantia. ibidem
Constantinus. ibidem
Constitutio. ibidem
Consuetudo. 11.col.iij.
Contemptus. ibidem
Contentiosus. ibidem
Contestatio. 12.col.j.
Continentia. ibidem
Contritio. ibidem
Contumax. ibidem
Conuenticulum. ibidem
Conuersatio. ibidem
Conuersio. ibidem
Conuiuia. 12.col.ij.
Correctio. ibidem
Corona. 12.col.iij.
Corporalia. ibidem
Corpora. ibidem
Creatura. ibidem
Credere. ibidem
Creditor. ibidem
Crimen. ibidem
Chrisma. ibidem
Crudelitas. 13.col.j.
Crux. ibidem
Cupiditas. ibidem
Curator. ibidem
Curialis. ibidem
Curiositas. ibidem
Custodire. ibid.

D

Almatica. 13.col.ij.
Damasus. ibidem
Damnum. ibidem
Datum. ibidem
Dauid. ibidem
Decanus. ibidem
Decimæ. ibidem
Decretales. 13.col.iij.
Dedicatio. ibidem
Defensio. ibid.
Degradatio. 14.col.j.
Delegatio. ibidem
Deliberatio. ibidem
Deliciæ. ibidem
Dementia. ibidem
Dæmon. ibidem
Depositio. 14.col.ij.
Derisio. ibidem
Desperatio. 14. col.iij.
Detractio. ibidem
Deus. ibidem
Diabolus. ibidem
Diaconus. ibidem
Dialectica. 15.col.j.
Dies. ibidem
Diffinitio. 15.col.ij.
Dilapidatio. ibidem
Dilectio. ibidem
Diœcesis. 15.col.ij.
Discere. ibidem
Disciplina. ibidem
Discipulus. ibidem
Discordia. ibidem
Discretio. ibidem
Dispensatio. 15.col.iij.
Diuitiæ. 16.col.j.
Diuinatio. ibidem
Diuortium. ibidem
Dominium. ibidem
Donum. 16.col.ij.
Dubium. ibidem
Duplicitas. ibidem
Duritia. ibidem

E

Brietas. ibidem
Ecclesia. ibidem
De rebus ecclesiæ. 17.col.j.
Edictum. 17.col.ij.
Eleemosyna. ibidem
Electio. col.iij.
Emphyteusis. 18.col.j.
De statu episcopi. ibidem
Episcopus. ibidem
De potestate episcopi. 18.col.ij.
De officio episcopi. 18.col.iij.
Ermaphroditus. 19.col.j.
Error. ibidem
Eremita, vide Heremita. 24.c.iij.
Esau. 19.col.j.
Euangelium. 19.col.ij.
Eucharistia. ibidem
Eunuchus. 20.col.j.
Exactio. ibidem
Examinatio. ibidem
Exceptio. ibidem
Excommunicatio. ibidem
Excusatio. 21.col.j.
Executio. 21.col.j.
Exemplum. ibidem
Exemptio. ibidem
Exequiæ. ibidem
Exhæredatio. ibidem
Exilium. ibidem
Exitus. 21.col ij.
Expositio. ibidem
Exorcista. F ibidem

Fabula. ibidem
Facilitas. ibidem
Fallacia. ibidem
Falsarius. ibidem
Falx. 21.col.ij.
Fama. ibidem
Fames. 21.col.iij.
Familia. ibidem
Familiaritas. ibidem
Fatum. ibidem
Fauor. ibidem
Fax. ibidem
Felicitas. ibidem
Fœmina. ibidem
Furiæ. ibidem
Festiuitas. 22.col.j.
Festinantia. ibidem
Fingere. ibidem
Fides. 22.col.ij.
Fidelitas. ibidem
Filius. 22.col.iij.
Fiscus. ibidem
Flagellum. ibidem
Flamines. ibidem
Fletus. 23.col.j.
Fomes. ibidem
Fons. ibidem
Forma. ibidem
Fornicatio. ibidem
Fortitudo. ibidem
Forus. 23.col.ij.
Frater. ibidem
Fraus. ibidem
Fructus. ibidem
Fuga. ibidem
Furor. ibidem
Furtum. 23.col.iij.
Futurum. G ibidem

Generatio. ibidem
Genua. 24.col.j.
Gestus. ibidem
Gladius. ibidem
Gloria. ibidem
Gratia. ibidem
Gradus. ibidem
Grammatica. 24.col.ij.
Grex. ibidem
Guerra. ibidem
Gula. H ibidem

Habere. ibidem
Habitatio. ibidem
Habitus. ibidem
Heli. 24.col.iij.
Helias. ibidem
Helisæus. ibidem
Hereditas. ibidem
Heremita. ibidem
Hæresis. ibidem
Hæreticus. ibidem
Henricus. 24.col.j.
Histrio. ibidem
Hypocrisis, vide Ypocrisis.
Holocaustum. ibidem
Homicidium. 25.col.ij.
Honor. 25.col.iij.
Hospitalitas. ibidem
Hostiarius. ibidem
Hostis. ibidem
Humilitas. ibidem
Hymnus vide Ymnus.

Iacob. 26.col.j.
Iactare. ibidem
Idololatria. ibidem
Ieiunium. ibidem
Iezabel. 26.col.ij.
Ignis. ibidem
Ignorantia. ibidem
Imitatio. 26.col.iij.
Imitator. ibidem
Imago.vide Ymago. ibidem
Imperator. ibidem
Impositio. 27.col.j.
Incantatio. ibidem
Incendiarius. 27.col.j.
Inceptio. ibidem
Incestus. 27.col.ij.
Inconstantia. ibidem
Incorrigibilitas. ibidem
Indulgentia. ibidem.
Inducia. ibid.
Infamia. ibidem.
Infidelitas. 27.col.iij.
Infirmitas. ibidem
Ingratitudo. 28.col.j.
Iniuria. ibidem
Iniustitia. ibidem
Innocentia. ibidem
Inobedientia. ibidem
Impotentia. 28.col.ij.
Impunitas. ibidem
Inquisitio. ibidem
Insania. ibidem
Inspiratio. ibidem
Instrumentum. ibidem
Intentio. 28.col.iij.
Intercessio. ibidem
Interpretatio. ibidem
Intrusio. ibidem
Inuasor. ibidem
Inuentarium. ibidem
Inuidia. ibidem
Inuitus. ibidem
Ioannes. ibidem
Ioseph. 29.col.j.
Ipocrisis. vide Ypocrisis. ibidem
Ira. ibidem
Irregularitas. ibidem
Irreligiositas. 29.col.ij.
Irreuerentia. ibidem
Isaac. vide Ysaac.
Iteratio. ibidem
Iudas. ibidem
Iudæus. 29.col.iij.
Iudex. ibidem
Iudicium. 30.col.j.
Iuramentum. 30.col.ij.
Iurisdictio. 31.col.j.
Ius. ibidem
Iustitia. K 31.col.ij.
Kalendæ. 31.col.ij.

Labia. ibidem
Labor. ibidem
Lac. ibidem
Lachryma. ibidem
Laicus. ibidem
Lapsus. 31.col.iij.
Larua. ibidem
Latro. ibidem
Lauacrum. ibidem
Laus. ibidem
Lectio. ibidem
Lector. 32.col.j.
Legatus. ibidem
Lepra. ibidem
Leuita. ibidem
Lex. ibidem
Libellus. 32.col.ij.
Liber. ibidem
Liberalitas. ibidem
Libertas. ibidem
Libertus. ibidem
Licentia. ibidem
Lignum. 32.col.iij.
Lingua, ibidem
Lis, ibidem
Literæ. ibidem
Locutio. ibidem
Locus. 33.col.j.
Loculus. ibidem
Lodouicus. ibidem
Lot. ibidem
Lucrum. ibidem
Lucifer. 33.col.ij.
Luctus. ibidem
Ludus. ibidem
Lupus. ibidem
Lux. ibidem
Luxuria. M ibidem

Aceratio. 33.col.iij.
Macula. ibidem
Magister. ibidem
Magus. ibidem
Maior. 34.col.j.
Maledictio. ibidem
Malefici. ibidem
Malum, ibidem
Manna. ibidem
Manumissio. 34.col.ij.
Manus impositio, ibidem
Marcus. ibidem
Margarita. ibidem
Maria. ibidem
Martyrium. ibidem
Matrimonium, ibidem
Mœchia. ibidem
Medicina. ibidem
Memoria, ibidem
Mendacium, 34.col.iij.
Mendicitas, ibidem
Mensa. ibidem
Menstruum. ibidem
Mensura, ibidem
Mercatio. 35.col.iij.
Mercenarius. ibidem
Meretrix. ibidem
Metropolitanus, ibidem
Michael. ibidem
Militia. ibidem
Minister. ibidem
Miraculum. ibidem
Missa. ibidem
Misericordia, ibidem
Mysterium. ibidem
Moyses. ibidem
Monachus. 36.col.i.
Monasterium. 37.col.ij.
Monialis. ibid.
Mors. 38.col.j.
Mores. ibid.
Mulier. ibid.
Multitudo. 38.col.ij.
Munditia. ibid.
Munus. ibidem
Murmuratio. ibidem
Mutatio. ibidem
Mutilatio. 38.col.iij.
Mutus. ibidem

N

Abath. ibid.
Naboth. ibid.
Nabuchodonosor. ibid.
Natiuitas. ibid.
Natura. ibidem
Nauis. ibid.
Necessitas. 39.col.j.
Negatio. ibid.
Negligentia. ibid.
Negotiatio. ibid.
Negotium. 39.col.ij.
Neophytus. ibidem
Necromantia. ibid.
Nobilitas. ibid.
Nomen. ibid.
Notorium. ibid.
Nouitius. ibid.
Nuptiæ. ibidem

O

Bedientia. 39.col.iij.
Oblatio. ibidem
Obligatio. 40.col.j.
Obstinatio. ibidem
Oeconomus. vide Yconomus.
Occasio. ibid.
Otium. ibidem
Occidere. ibidem
Oculus, ibid.
Odium. ibid.
Officium. 40.col.ij.
Omissio. ibidem
Opera. ibidem
Oppressio. 40.col.iij.
Oratio. ibidem
Ordo. 41.col.j.
Ornatus, 42 col.j.
Osculum. 42.col.ij.
Octo. ibidem
Ouis. ibidem

P

Abulum. ibid.
Patientia. ibidem
Pacta, ibid.
Pallium. ibidem
Palma, ibidem
Panis. ibidem
Papa. ibidem
Parens. ibidem
Parentela. 42.col.iij.
Pascha. ibidem
Passio. ibid.
Pastor. ibidem
Pater. ibid.
Patriarcha. ibid.
Patrocinium. 43.col.j.
Patronatus. ibid.
Paulus. ibidem
Paupertas. ibid.col.j.
Pax. 43.col.ij.
Peccatum. ibidem
Pecunia. 44.col.j.
Pedagium. ibidem
Pœna. ibidem
Tœnitentia. 44.col.ij.
Pentecoste. 45.col.ij.
Percussio. ibidem
Peregrinatio. ibidem
Perfectio. ibidem
Periurium. ibidem
Permissio. 45.col.iij.
Permutatio. ibidem
Persecutio. ibid.
Perseuerantia. ibid.
Persona. 46.col.j.
Petitio. ibid.
Petrus. ibidem
Philosophia. ibid.
Pietas. 46.col.ij.
Pisces. ibidem
Placentia. ibid.
Planctus. ibidem
Plus petitio. ibid.
Pollutio. ibid.
Populus. ibid.
Possessio. ibid.
Posse. 46.col.iij.
Postulatio. ibid.
Potestas. 47.col.j.
Præbenda. ibid.
Precarie. ibid.
Præcauere. ibid.
Præceptum. 47.col.ij.
Preces. ibidem
Præcipitatio. ibidem
Præsisus. ibidem
Præda. ibidem
Prædestinatio. ibidem
Prædicatio. ibidem
Præfatio. 47.col.iij.
Præiudicium, ibidem
Prælatio. ibidem
Presbyter, 48.col.j.
Præscriptio. ibidem
Præscientia. 48.col.iij.
Præsumptio, ibidem
Præuaricatio, ibidem
Primas. ibidem
Princeps. 49.col.j.
Principium, ibidem
Priuilegium. ibidem
Probatio. ibidem
Procuratio. 49.col.ij.
Procurator, ibidem
Proditio. ibidem
Professio. ibidem
Prohibitio. ibidem
Promissio. ibidem
Promotio. 49.col.iij.
Propheta. ibidem
Proprietas. ibidem
Prosperitas, ibidem
Prouincia. ibidem
Proximus. ibidem
Prudentia. ibidem
Psalmista. 50.col.j.
Pubertas, ibidem
Pudicitia. ibidem
Punitio. ibidem
Purgatio. ibidem
Purificatio. 50.col.ij.

Q

Vadragesima. ibidem
Quæstio. ibidem
Quæstus. ibidem
Quies. ibidem
Quinquagesima. ibidem

R

Atio. 50.col.iij.
Radix. ibidem
Rapina. ibidem
Raptus. ibidem
Raritas. ibidem
Ratihabitio. ibidem
Recessus. ibidem
Recidiuatio. ibidem
Reconciliatio. 51.col.j.
Reconuentio. ibidem
Redemptio. ibidem
Reddere. ibidem
Redire. ibidem
Regeneratio. ibidem
Regimen, ibidem
Regula. 51.col.ij.
Rex. ibidem
Religio. ibid.
Remissio. 52.col.j.
Remotio. ibidem
Remuneratio. ibidem
Renuntiatio. ibidem
Repetitio. ibidem
Reprehensio, ibidem
Repulsio. ibidem
Rescriptum. 52.col.ij.
Residentia. ibidem
Resistentia. ibidem
Respondere. ibidem
Restitutio. ibidem
Resurrectio. 52.col.iij.
Reuerentia. ibidem
Reuelatio. ibidem
Rigor. ibidem
Rogatio. ibidem
Roma. ibidem

S

Abbatum. ibidem
Sacerdos. ibidem
Sacramentum. 53.col.ij.
Sacrificium. 53.col.iij.
Sacrilegium, ibidem
Sacrilegus. ibidem
Sacrista, ibidem
Sal. ibidem
Salomon. ibidem
Samuel. 54.col.j.
Sanctitas. ibidem
Sanitas. ibidem
Sapientia, ibidem
Satisfactio, ibidem
Saul. ibidem
Scandalum, ibidem
Scientia. 54.col.ij.
Schisma. ibidem
Scriptura. ibidem
Scrutinium, ibidem
Securitas. ibidem
Sedes. 55.col.j.
Senes. ibidem
Sententia. 55.col.ij.
Separatio. 53.col.iij.
Sepultura. ibid.
Sequestratio. 56.col.j.
Seruitus. ibidem
Severitas. 56.col.ij.
Sigillum. ibid.
Signum. ibidem
Silentium. ibidem
Similitudo. ibidem
Simon. ibidem
Simonia ibidem.
Simulatio. 57.col.j.
Simplicitas. ibidem
Syndicus. ibidem
Singularitas. ibidem
Synodus. 57.col.ij.
Sobrietas. ibidem
Societas. ibidem
Sodoma. ibidem
Solicitudo. ibidem
Somnus. ibidem
Sors. ibidem
Sortilegium. 57.col.iij.
Spectaculum. ibidem
Spiritus sanctus. ibidem
Spoliatio. ibid.
Sponsæ. 58.col.j.
Sponsalia. ibidem
Stabilitas. ibidem
Statera. ibidem
Statuta. ibidem
Sterilitas. 58.col.ij.
Stola. ibidem
Studium. ibidem
Stultum. ibidem
Stuprum. 58.col.iij.
Subdiaconus. ibidem
Subscriptio. ibidem
Successio. ibidem
Successor. ibidem
Suffragium. ibidem
Superbia. ibidem
Superfluitas. ibidem
Superstitio. 58 col.j.
Suspensio. ibidem
Suspicio. ibid.

T

Abellio. ibidem
Taberna. ibidem
Taciturnitas. ibidem
Tangere. 59.col.ij.
Temeritas. ibidem
Temperantia. ibidem
Temporalis. ibidem
Tempus. ibid.
Tentatio. ibidem
Tergiuersatio, 59.col.iij.
Testamentum. ibidem
Testis. ibidem
Timor. 60.col.ij.
Titulus. ibidem
Tolerantia. 60.col.iij.
Tonsura. ibidem
Tormentum. ibidem
Transactio. ibidem
Transitus. ibidem
Translatio. ibidem
Treuga. 61.col.j.
Tributum. ibidem
Tribulatio. ibidem
Tristitia. ibidem
Tutor. ibidem

V

Acatio. ibidem
Vacari. 61.col.ij.
Vanitas. ibidem
Vas. ibidem
Vates. ibidem
Velum, ibidem
Venatio, ibidem
Venditio. 61.col.iij.
Venia. ibidem
Veniale. 61.col.iij.
Verbera. ibidem
Verba. ibidem
Verecundia. ibidem
Veritas. ibidem
Vestis. 62.col.j.
Via. ibidem
Viaticum. ibidem
Vicarius, ibidem
Vicedominus. 62.col.ij.
Vitium. ibidem
Victus. ibidem
Vidua. ibidem
Vigilia. ibidem
Vinculum. ibidem
Vindicta. ibidem
Vinum. 62.col.iij.
Violentia. ibidem
Vir. ibidem
Virga. ibidem
Virginitas, ibidem
Virtus. 63.col.j.
Visio. ibidem
Visitatio. 63.col.ij.
Vira. ibidem
Vnctio. ibidem
Vnitas. 63.col.iij.
Voluntas. ibidem
Votum. ibidem
Vsura. 64.col.j.
Vsucapio. 64.col.ij.
Vsus. ibidem
Vsurpatio. ibidem
Vtilitas. ibidem
Vxor. ibidem
Vxoricida. ibidem

X

Xps. lege Christus. 64.col.iij.

Y

Yconom°. lege, yconom°. ibi.
Ymago lege, Imago. ibidem
Ymnus. lege. Hymnus, ibid.
Ypocrisis. lege, Hypocrisis. ibid.
Ysaac. lege, Isaac. ibidem

Z

Acharias. 65.col.j.
Zachæus. ibidem
Zelus. ibidem
Zizania. 65.col.iij.

Deo gratias.

FINIS.

Bibliotheca UNIVERSITATIS GRATIANÆ